THEOLOGIA MORALIS ANTEHAC EX PROBATIS AUCTORIBUS...

BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
FONDO BORBONICO
37
31 E
11

THEOLOGIA MORALIS

ANTEHAC EX PROBATIS AUCTORIBUS
BREVITER CONCINNATA

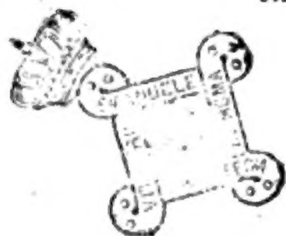
A R. P. HERM. BUSENBAUM
SOCIETATIS JESU SS. THEOLOGIÆ LICENTIATO;

NUNC PLURIBUS PARTIBUS AUCTA

A R. P. CLAUDIO
LA CROIX
EJUSDEM SOCIETATIS JESU,
SS. THEOLOGIÆ IN UNIVERSITATE COLONIENSI DOCTORE,
& Professore publico.

OPUS IN DUOS TOMOS DISTRIBUTUM,

Ab aliquot millenis erroribus, qui in Editionem Venetam irrepserant, summâ curâ expurgatum, & in plurimis locis emendatum & auctum, cum Indice gemino, altero Tractatuum &c. rerum altero notabilium.

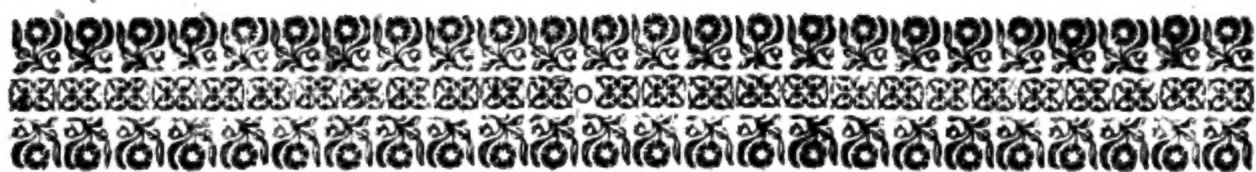
TOMUS SECUNDUS.

COLONIÆ, ANNO M.DCC.XXIX.
EX OFFICINA NOETHENIANA.
SUPERIORUM PERMISSU, AC SPECIALI PRIVILEGIO CÆSAREO.

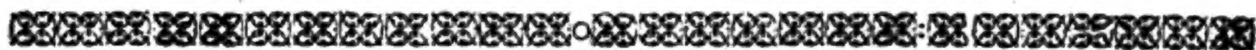
ORDINARIUM PRIVILEGIUM CÆSAREUM.

Um olim à Sacris Cæsareis Majestatibus Gloriosissimæ memoriæ, & nuper à Sacra Cæsarea & Catholica Majestate CAROLO VI. *Gloriosissimè regnante, Diplomate edito Anno* 1712. *die* 13. *Octobris omnibus Typographis, Bibliopolis, & aliis librariam negotiationem exercentibus inhibitum sit, ne quis libros, scripta & icones à Patribus Societatis JESU edita, sine Superiorum ejusdem Societatis licentiâ, intrà S. R. Imperii ac Regnorum & Dominiorum suorum fines sive in toto, sive in parte imprimere, recudere, in aliam linguam convertere, vel recudendos aliò mittere, aut alibi impressos adducere ac distrahere audeat aut præsumat, sub mulctâ viginti marcarum auri puri Fisco Imperiali pendendâ, aliâque in Diplomate expressâ; Ego* NICOLAUS MOCKING *per Provinciam Societatis JESU ad Rhenum inferiorem Provincialis, jus hujus Privilegii Cæsarei ad decem annos concedo* D. SERVATIO NOETHEN *Bibliopolæ Coloniensi recudendi,* Theologiam Moralem à P. CLAUDIO LA CROIX conscriptam, & Indicem in illam à P. LEONARDO COLENDAL concinnatum, utroque Societatis nostræ Sacerdote. *In cujus rei fidem has litteras manu propriâ subscriptas, & Officii sigillo munitas dedi Coloniæ* 23. *Augusti* 1717.

(L.S.)

NICOLAUS MOCKING Societatis JESU m. pp.

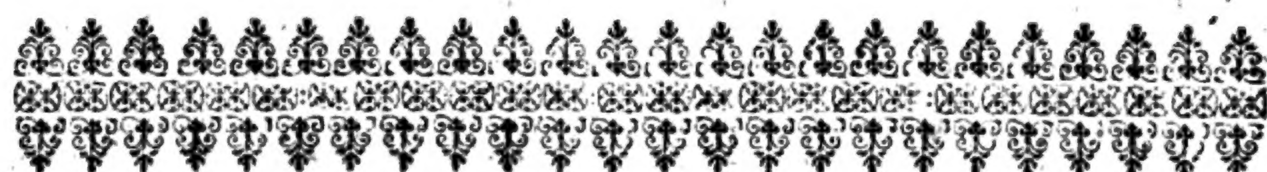

APPROBATIO R.P. PROVINCIALIS.

E*Go infrascriptus Societatis JESU in Provincia Rheni Inferioris Præpositus Provincialis, potestate ad id mihi factâ ab Adm. R. P. nostro Angelo Michaële Tamburino Præposito Generali librum, cui titulus est,* Theologia Moralis, antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata à R. P. HERMANNO BUSENBAUM Societatis JESU, SS. Theologiæ Licentiato; nunc pluribus partibus aucta à R. P. CLAUDIO LA CROIX ejusdem Societatis in Universitate Coloniensi SS. Theologiæ Doctore & Professore publico, *à deputatis ad id Societatis ejusdem Patribus lectum & approbatum, typis mandari permitto. In cujus rei fidem has litteras manu propriâ subscriptas & Officii sigillo munitas dedi Coloniæ* 24. *Februarii Anno* 1707.

(L.S.)

JOANNES DIRCKINCK S. J. m. pp.

FACULTAS
R. P. PROVINCIALIS SOCIETATIS JESU,
Flandro-Belgicæ, & summa Privilegii Cæsarei.

CUm Edictis Philippi II. Hispaniarum Regis, deinde Serenissimorum Archi-Ducum Alberti & Isabellæ, Belgii Principum, rursumque Philippi III. ac novissimè CAROLI II. &c. Regum confirmatis, die XI. Decembris M. D. CXCII., & XIX. Junii M. DCXCIV., Provincialibus Societatis JESU per Flandro-Belgicam pro tempore futuris potestas facta sit eligendi Typographos & Bibliopolas, qui ad quorumcumque aliorum exclusionem, soli imprimere ac reimprimere possint libros & opera quælibet ritè approbata, curantibusque ejusdem Societatis Patribus edita, aut porrò edenda, sub consueto suæ Majestatis Privilegio, non aliter impetrando, quàm in scriptis obtentâ & præexhibitâ Licentiâ prædicti Provincialis, idque sub gravibus pœnis, in contraventores, aut aliter impressa importantes statutis, ùt latiùs in ipsis patentibus Litteris apparet. Cùm etiam Sacra Cæsarea Majestas idem valere voluerit in Ditionibus S. R. Imperio subjectis;

Ego infra-scriptus Societatis JESU per Flandro-Belgicam Provincialis, juxta Potestatem supradictam, ac Privilegium concessam à Decessoribus meis D. SERVATIO NOETHEN Bibliopolæ Coloniensi Facultatem recudendi, & per se, aliósque vendendi *Theologiam Moralem à Patre* CLAUDIO LA CROIX *conscriptam*, *& Indicem in illam* à P. LEONARDO COLENDAL concinnatum, utroque Societatis nostræ Sacerdote, extendo ad decem annos proximos, quorum primus incipiet 25. Maji Anni 1728. In quorum fidem hasce manu propriâ subscriptas, consuetóque nostri officii sigillo munitas, dedi Antverpiæ die 18. Septembris 1727.

(L.S.)

PETRUS MAELCAMP.

INDEX

INDEX

Tractatuum, Capitum, Dubiorum, & Quæstionum, quæ sunt in Libri VI. Parte I.

Numeri hic, designant paginam.

LIBER VI.

De Sacramentis.

PARS I.

De Sacramentis in genere: & in specie de Baptismo, Confirmatione, & Eucharistia.

TRACTATUS I.

De Sacramentis in genere.

CAPUT I.

De natura Sacramenti novæ Legis.

DUBIUM I.

DUBIUM II.

CAPUT II.

De Ministro Sacramentorum.

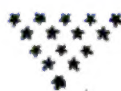
DUBIUM I.

DUBIUM II.

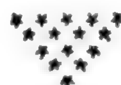
CAPUT III.

De suscipiente Sacramentum.

DUBIUM I.

DUBI-

INDEX

Tractatuum, Capitum, Dubiorum, Quæstionum, quæ sunt in Libri VI. Parte II.

Numeri hic, designant Paginam.

LIBRI VI. PARS II.

De Sacrificio Missæ, & Sacramento Pœnitentiæ.

TRACTATUS III.

De Eucharistia.

DUBIUM II.

DUBIUM III.

DUBIUM IV.

DUBIUM V.

TRACTATUS IV.

De Sacramento Pœnitentiæ.

CAPUT I.

De essentia Sacramenti Pœnitentiæ.

DUBIUM I.

Q. 85.

DUBIUM II.

DUBIUM III.

Qualis confessio requiratur.

ARTICULUS I.

Q. 143.

ARTICULUS II.

Quando sufficiat confessio formaliter integra. 230.

ARTICULUS III.

Quæ sunt reliquæ conditiones confessionis. 234.

ARTICULUS IV.

Quando confessio sit invalida, & quomodo iteranda. 240.

DUBIUM IV.

De satisfactione.

ARTICULUS I.

Quæ ejus necessitas & quantitas. 244

ARTICULUS II.

De satisfactione per Indulgentias.

PARAGRAPHUS I.

Quid sit Indulgentia & quid ad eam requiratur. 255.

PARA-

DUBIUM VI.

Quæ scientia & prudentia requiratur in Confessario. 319

CAPUT III.

De adjunctis Pœnitentiæ.

DUBIUM I.

Quid sit sigillum Confessionis & qui ad illud teneantur. 352.

DUBIUM II.

Quale sit præceptum & quæ obligatio confessionis. 364.

TRACTATUS V.

De extrema Unctione & Ordine.

CAPUT I.

CAPUT II.

De Sacramento Ordinis.

DUBIUM I.

DUBIUM II.

INDEX

Tractatuum, Capitum, Dubiorum, & Quæstionum, quæ sunt in Libri VI. Parte III.

Numeri hìc, designant paginam.

LIBRI VI. PARS III.
TRACTATUS VI.

CAPUT PRIMUM.

De Sponsalibus.

DUBIUM I.

DUBIUM II.

Q. 9.

CAPUT III.

De impedimentis Matrimonii.

DUBIUM I.

DUBIUM II.

DUBIUM III.

DUBIUM IV.

INDEX

Capitum, Dubiorum, & Quæstionum Libri VII.

Numeri hìc, designant paginam.

LIBER VII.

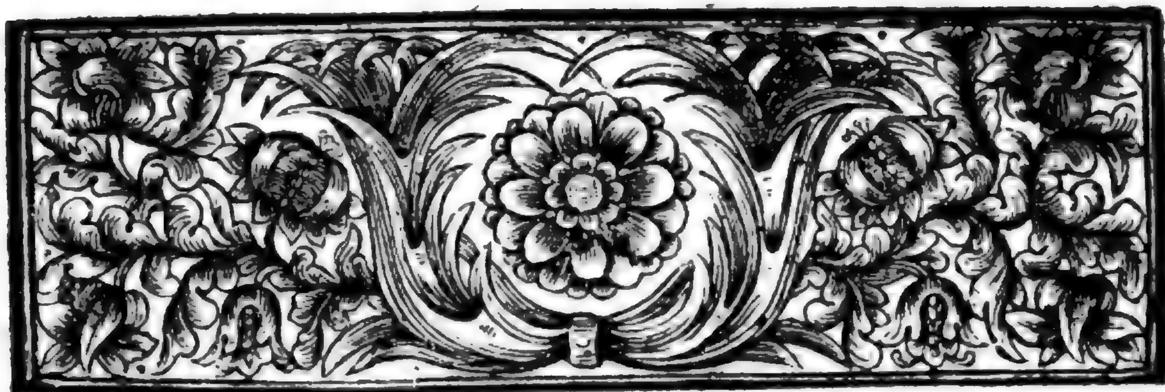
De Censuris Ecclesiasticis & Irregularitatibus.

CAPUT I.

De Censuris in Genere.

CAPUT II.

De Excommunicatione.

LIBER SEXTUS.

DE SACRAMENTIS.

Habebit hic Liber Tractatus sex: 1. agetur de Sacramentis in genere. 2. De Baptismo & Confirmatione. 3. De Eucharistia. 4. De Pœnitentia. 5. De extrema Unctione & Ordine. 6. De Matrimonio. Num. 1.

PARS PRIMA.

DE SACRAMENTIS IN GENERE; ET IN SPECIE DE BAPTISMO, CONFIRMATIONE, EUCHARISTIA.

TRACTATUS PRIMUS.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

CAPUT I.

De natura Sacramenti novæ Legis.

DUBIUM I.

Quid sit Sacramentum?

2. Resp. Est res sensibilis, quæ ex stabili institutione Christi, vim habet sanctitatis, sive gratiæ justificantis efficiendæ, & per consequens significandæ. *Unde resolves;*

I. Ad essentiam Sacramenti requiri tria. 1. Ut sit signum stabile. 2. Ut significet veram sanctitatem, 3. Ut eandem efficiat ex opere operato, id est, usu suo & applicatione per propriam efficaciam, & non ex opere operantis, sive per actum aut dispositionem ministrantis, vel suscipientis: quæ etsi ad effectum Sacramenti requiratur, non tamen ùt causa, sed ùt conditio, sine qua non.

II. A definitione talis Sacramenti excludi, 1. Sacrificia tam novæ quàm veteris legis: quia hæc non sunt instituta ad gratiam ex opere operato conferendam (etsi nihilominus Sacrificium novæ legis sic eam impetret ei, pro quo offertur, non ùt Sacramentum, usu suo & applicatione, sed per modum impetrationis) sed ad cultum Deo præstandum, *Kon. d. 60. n. 22.* 2. Figuras & Sacramenta veteris legis, v. g. Circumcisionem, transitum maris rubri, agnum paschalem; varias item purificationes, & consecrationes Sacerdotum: tum quia à Christo non sunt instituta; tum quia veram sanctitatem non efficiebant. Ac licèt Circumcisio aliquando sustulerit peccatum originale per veram gratiam, id fecit vel ex opere operantis in adultis, vel non ex opere operato, simpliciter & rigorosè, tum quia non continuit gratiam ùt causa physica, vel ùt causa moralis, quia nondum erat exhibita Passio Christi & meritum, ex quo gratia pendebat, sed tantùm ex speciali privilegio: tum quia non contulit gratiam formaliter quà Circumcisio, & ex sua institutione, sed quatenus erat professio fidei; neque vi applicationis & usûs sui, alioquin enim omni non ponenti obicem, & quidem præter omne meritum contulisset, quod est falsum. *Vid. Fill. t. 1. cap. 1. & 5. quæst. 8. & cap. 8.* 3. Ea, quæ dicuntur sacramentalia, v. g. benedictio Abbatis, consecratio virginis: quia præcisè ex usu suo, & opere operato, gratiam non conferunt, uti nec actus virtutum; præterquam quòd hi sensibiles non sint. 4. Lotionem pedum Apostolicorum, insufflationem Christi in Apostolos, per quam Spiritum sanctum illis dedit. Item verba Christi ad Magdalenam & Paralyticum, *Remittuntur tibi peccata:* quia non fuerunt signa instituta stabiliter ad gratiam conferendam. 5. Martyrium, ob eandem causam: esto enim ex opere operato gratiam conferat, non tamen est specialiter ad hoc institutum. *Vide Scholast.*

ADDENDA.

Quæstio 1. *Quot sint & quomodo dividantur Sacramenta novæ Legis.* R. §. I. Esse septem docet fides. 3.

Dices. Scriptura nullibi dicit esse septem determinatè. ℞. 1. Etiam nullibi dicit esse quatuor, tria, duo vel unicum determinatè. ℞. 2. Nullibi hoc dicit, expressè, c., æquivalenter, n., nam de singulis septem & non de pluribus dicit esse Sacramenta; neque aliter dicit esse tres determinatè Personas in Deo, quod tamen fide divinâ credimus. *Baptismi* institutio habetur *Matt.* ult. vers. 19. & *Joan.* 3. vers. 5. Vis autem sanctificandi, ad *Ephes.* 5. v. 26. & ad *Tit.* 3. v. 5. *Confirmatio* colligitur ex *Act.* 8. v. 17. & c. 19. v. 6., ubi dicitur Spiritus S. datus per impositionem manuum Apostolorum. *Eucharistiæ* institutio describitur 1. ad *Corinth.* 11. Vis sanctificandi, *Joan.* 6. v. 55. Ritus, *Matt* 26. *Pœnitentiæ* institutio & vis sanctificandi asseritur *Joan.* 20. v. 23 & 2. ad *Corinth.* 5. v 19. *Extremæ Unctionis* ritus & effectus habetur *Marci* 6. v. 13., uti probabiliter tenent multi: Ritus, *Jacobi* 5. v. 14 Vis sanctificandi, v. 15. *Ordinis* institutio, ad *Ephes.* 4. v. 11. Ritus, 1. ad *Timoth.* 4. v. 14. & 2. ad *Timoth.* 1. v 6. *Matrimonii* institutio, *Matth.* 19. à v. 3. Imò verba illa ad *Ephes.* 5. v. 32. *Sacramentum hoc magnum est*, multi PP. cum *Bellarm.* hìc l. 2. c. 24 explicant de Matrimonio novæ legis Quòd autem illa loca Scripturæ debeant intelligi de septem Sacramentis, declarat nobis vera Christi Ecclesia in *Conc. Florent.* post sess. ult in Decreto *Eugenii IV.* ad Armenos, item in *Trident.* sess. 7. Can. 1. Atque ita tenuerunt etiam SS. PP., quos pro singulis Sacramentis refert *Bellarm.* c. 4.

Instabis. Lotio pedum, quæ *Joan.* 13. describitur à Christo facta in ultima cœna, etiam erat Sacramentum, nam *S. Ambr.* l. 3. de Sacram. c. 1. vocat mysterium sanctificationis: *S. Cypr* in serm de ablut. pedum, dicit esse mysterium & Sacramentum: *S. Bern.* in Serm. de cœna Dom. dicit pro Sacramento esse & non pro solo exemplo. ℞. n. ass., quia non fuit à Christo instituta ad causandam gratiam: relati autem PP vocant mysterium, quia erat summa humiliatio summi Dei: item vocant Sacramentum, latè, quia erat signum sacrum, quod, quando ponebatur, habebat occultam significationem, quia significabat gratiam præexistentem in Apostolis, & prærequisitam ad Eucharistiam. Quòd autem *S. Ambr.* lotionem illam habuerit tantum veluti aliquid sacramentale, patet inde, quia quamvis illam observaret in Ecclesia sua Mediolanensi, tamen addit, se non reprehendere Romanam, quæ non observabat, ergo non agnovit esse Sacramentum, quod ex institutione Christi debuisset observari in tota Ecclesia.

4 §. 2. Conveniens fuit esse septem determinatè Sacramenta, uti rectè ostendit *S. Th.* 3. p. q. 65. a. 1. à comparatione vitæ spiritualis cum corporali: nam sicuti ad vitam corporalem & finem naturalem hominis septem concurrunt, quorum quinque se tenent ex parte singulorum, reliqua duo ex parte Reip., nempe homo debet 1. generari & nasci; 2. corroborari; 3. nutriri & crescere; 4. cùm homo, utpote passibilis, sæpe ægrotet, debet curari, si in morbum incidat; 5. quia habet hostes, debet armari ad defensionem, si impetatur; 6 regi debet à Magistratibus; 7. debet in Rep. esse propagatio naturæ & educatio prolium: simili modo ad vitam spiritualem & finem supernaturalem hominis concurrunt septem Sacramenta, quorum quinque prima ad spiritualem uniuscujusque hominis in seipso perfectionem; duo ultima, ad totius Ecclesiæ bonum ordinata sunt, nam 1. per Baptismum spiritualiter renascimur; 2. per Confirmationem roboramur in fide & gratia; 3. per Eucharistiam nutrimur & excrescimus in viros perfectos; 4. per Pœnitentiam spiritualiter sanamur, si in ægritudinem peccati inciderimus; 5. per extremam Unctionem armamur ad ultimam luctam cum diabolo; 6. per Ordinem fit potestas administrandi res sacras, & quoad has, regendi populos: 7. per Matrimonium datur gratia ad multiplicandam Ecclesiam per honestam generationem & educationem prolium.

§ 3. Sacramenta variè dividuntur, nam 1. alia dicuntur *vivorum*, quæ per se causant secundam tantùm gratiam, ideoque supponunt suscipientem habere vitam, id est, esse in gratia, uti Confirmatio, Ordo, Matrimonium: Alia *mortuorum*, quæ de se causant primam gratiam, ideoque suscipi possunt à peccatore, uti Baptismus & Pœnitentia. Quòd Eucharistia & extrema Unctio imò & reliqua Sacramenta vivorum, aliquando per accidens causent primam gratiam, docent plurimi cum *Castrop.* t. 18. p. 13. num. 6. *Gonet* d. 3. n. 155. *Bosco* d. 1. s 5 concl. 5. *Gob.* t. 4. nu. 460. *Ills.* num. 51. 2. Alia sunt formata, alia informia: *Formata* dicuntur, quæ in suscipiente habent suum effectum, nempe causant gratiam, ad quam causandam suscipiuntur, quæ gratia dicitur forma, quia est decor & pulchritudo animæ. *Informia* sunt, quæ quamvis valida sint, tamen non habent effectum suum, eò quòd ponatur obex gratiæ alioqui per tale Sacramentum causandæ, uti si quis adultus suscipiat Baptismum vel Matrimonium sine ullo dolore de actualibus mortalibus, quæ commisit. 3. Aliud est *permanens*, uti Eucharistia, & secundùm aliquos cum *Sporer* hìc p. 4. nu. 351. etiam Matrimonium: Aliud est *transiens*, qualia sunt, quæ præcipuè consistunt in actione, quæ physicè transit, uti ablutio, unctio &c., quale probabilius est esse etiam Matrimonium. 4 Aliud est *characteristicum*, sive imprimens characterem, nempe Baptismus, Confirmatio, Ordo, quæ ideo reiterari non possunt, uti docent *Florent.* suprà & *Trid.* sess. 7. Can. 8. Vide *Dicast.* d. 1. àn. 159. *Lugo* d. 6. s. 1. Aliud *non characteristicum*, uti Eucharistia, Pœnitentia, Unctio, Matrimonium, quæ ideo ab eodem homine iterari, sive sæpius suscipi possunt. 5.

DUBIUM II.

Quid circa materiam & formam Sacramentorum servandum.

Suppono, Sacramentum dupliciter sumi, 1. Per modum compositi physici, in quo res sensibilis & actio, (v. g. in Baptismo aqua & ablutio; in Unctione oleum & unctio) dicitur materia. Et quidem oleum & aqua, materia remota; actio verò illa, materia proxima; verba autem, aut quod eorum loco ponitur (ut in Matrimonio, signum consensûs) dicuntur forma. 2. Per modum compositi artificialis, & tunc dicta materia & forma, id est, res & verba simul habent se instar materiæ: significatio verò eorum, instar formæ. Hìc quæritur de materia & forma priore sensu. 6.

Resp. I. Ut Sacramentum sit validum, debet inter materiam & formam, v g. inter affusionem aquæ, & pronuntiationem verborum, tanta esse conjunctio, ùt secundùm moralem hominum æstimationem, spectatâ naturâ cujuscunque Sacramenti, una alteram afficiat; hoc est, ut verba censeantur cadere in talem rem, & cum ea unum totale signum constituere. *V. Bon. to. 1. d. 1. q. 2. p. 2. Suar. Kon. &c.* Unde *resolves:*

I In Baptismo, Confirmatione, Unctione, & Ordine requiritur talis conjunctio, ut dum Minister verba pronuntiat, moraliter censeatur etiam lavare, &c.

II. In Pœnitentia, absolutio satis diu potest differri; sicut in judiciis, sententia post examen causæ.

III. In Matrimonio, unius consensus potest alterius consensum tamdiu sequi, quamdiu hic moraliter permanere censetur; sicut in aliis contractibus. *V. Kon. hic a. 6.*

Resp.

" Resp. II. Ut valeat Sacramentum, non debet fieri "substantialis seu essentialis mutatio materiæ vel for- "mæ, accidentalis verò mutatio, etsi sæpe illicita sit, "non tamen invalidum facit Sacramentum. Porrò "substantialis mutatio materiæ dicitur, quando se- "cundùm communem usum & æstimationem homi- "num, differt nomine & re, ab ea, quam Christus præ- "scripsit. Accidentalis dicitur, quando cum ea eun- "dem retinet usum & nomen. Formæ mutatio essen- "tialis est, quando non manet idem sensus: acciden- "talis, quando manet. *Laym. l. 5. t. 1. cap 4. ex commun.*
"*Unde resolves:*

" I. Nullum est Sacramentum, si materia cruda con- "secretur, sive hæc differat specie substantiali à pane, "sive non; quia communiter non censetur aut dicitur "panis. Item si aquæ artificiales adhibeantur in Bapti- "smo; quia non habent communem usum, & nomen "aquæ elementaris; esto physicè specie non discrepent. "*V. infrà de Baptismo.*

" II. Valet Sacramentum, etsi aqua Baptismi sit ca- "lida, &c. Item si panis Eucharisticus sit ater, fermen- "tatus &c.

" III. Defectu formæ, Sacramentum est nullum, 1. "Si literæ aliquæ mutentur, variantes sensum; quod "facilè fit in initialibus, v. g. in nomine matris, filii, "&c. 2. Si magna fiat interruptio verborum, ita ut "moraliter non videantur cohærere. 3. Si forma divi- "sim pronuntietur, v. g. unus dicat, Ego te baptizo, al- "ter, in nomine Patris &c. quia erunt duæ formæ im- "perfectæ, & sensus falsus, *Fill. tr. 1. c. 4. q. 5. V. Bon. l. c.* "*q. 2. p. 1.*

" IV. Forma valet, etsi non liceat, 1. Si omittas vo- "ces non essentiales, v. g. *Ego & Amen*, in Baptismo: "*Enim*, in forma Eucharistiæ, *Bon. d. 4. q. 3. p. 1. n. 9.* & "10. ex *Suar. &c.* 2. Si quid addas, v. g. In nomine Pa- "tris, qui te creavit, &c. 3. Si substituas synonyma, v. "g. abluo, pro baptizo. 4. Si tantùm transponas, ùt, "hoc meum est corpus; Te ego baptizo. 5. Si verba "corrumpas ob præcipitantiam & balbutiem; v. g. hoc "est corpus meus, vel, hic est enim calix meus. 6 Si in- "terruptio fiat parva, v. g Ego te baptizo, & interpo- "nat, ista aqua est nimis frigida, vel, Custos, verte fo- "lium, In nomine Patris, &c. *Fill. l. c. V. Bon. l. c.*

ADDENDA.

7. QUæst. 2. *Quænam sint materiæ remotæ & proximæ omnium Sacramentorum.* ℞. *In Baptismo*, remota est aqua; proxima, ablutio. *In Confirmatione*, remota est Chrisma benedictum; proxima, unctio per manum Episcopi. *In Eucharistia*, remota est panis & vinum; proxima, Corpus & Sanguis Christi cum speciebus. *In Pœnitentia*, remota sunt peccata post Baptismum commissa; proxima est dolor, propositum, confessio & satisfactio. *In extrema Unctione*, remota est oleum benedictum; proxima, unctio infirmi. *In Ordine*, remota, sunt instrumenta; proxima, est eorum traditio: vel in quibusdam Ordinibus, remota, sunt manus Episcopi; proxima, est illarum manuum impositio. *In Matrimonio* remota, sunt corpora contrahentium; proxima, est eorum mutua traditio.

8. Q. 3. *Quid præterea sit notandum circa conjunctionem formæ cum materia Sacramenti.* ℞. Hoc unum: Si quis confessum absolvat post horam, facit validè, quia Pœnitentia, quæ fit ad modum Judicii, patitur illam distantiam formæ à materia: è contrà si quis cœperit ungere infirmum, & quia, inter ungendum, putat esse mortuum, desistat, post horam autem videns vivere, reliquas unctiones addat, & totam formam proferat, facit invalidè, quia in hoc Sacramento, quod institutum est ad modum deprecationis ùt conjunctæ cum unctione, debet forma magìs conjungi cum tota materia, *Tamb.* hìc c. 1. §. 1. n. 6. & 8. Similiter cum proportione loquendum est de aliis Sacramentis.

Q. 4. *Quomodo materiæ & formæ Sacramentorum sint determinatæ.* ℞. 9.

§. 1. Sunt ita determinatæ, ut si hæ res & verba non adhiberentur, sed vel nulla vel simpliciter alia, non fierent Sacramenta, S *Th.* 3. p. q 60. a. 5. & omnes Catholici contra varios hæreticos apud *Bellarm.* l 1. c 19. & apud *Bernal.* d. 3. f 3. Estque hoc absolutè de fide, inquit *Suar.* d. 2 f. 3., & probat ex perpetuo usu in Ecclesia, ideóque habetur traditio Apostolica, secundùm regulam S. *Augustini* De Baptismo: *Quod universa tenet Ecclesia, nec à Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissimè creditur.* Idem docent SS. PP. apud *Suar.* suprà: Idem significat *Trid.* sess. 21. c. 2. docens in Ecclesia semper fuisse potestatem mutandi aliqua circa administrationem Sacramentorum, *salvâ eorum substantiâ*; ergo manifestè innuit ex certis rebus & verbis constare substantiam Sacramentorum, quæ nequidem ab Ecclesia mutari possit: has autem res & verba declaravit *Conc. Florent.* sess. ult. in decreto *Eugenii IV.* ad Armenos.

§. 2. Materiæ Sacramentorum sunt determinatæ ad certa prædicata simulque ad aptitudinem pro certis usibus. *S. Th.* suprà, & quoad rem omnes. Ratiò est, quia ad hoc sunt institutæ, ut in usu suî significent gratias & effectus, quos causant, ergo quando non habent prædicata requisita, & aptitudinem ad tales effectus significandos, non sunt materiæ talis Sacramenti: Sic 1. materia Baptismi determinata est, non tantum ad prædicatum aquæ naturalis, uti docent *Florent.* & *Trid.*, sed etiam aquæ habentis aptitudinem ad abluendum, uti pluribus explicat *Dicast* de Bapt. d. 1 dub. 3. Materia Confirmationis, ad prædicatum physicum Chrismatis apti ad ungendum, & ad prædicatum morale benedicti ab Episcopo &c., uti suis locis dicetur, quando de Sacramentis in particulari. 10.

§. 3. Formæ Sacramentorum determinatæ sunt ad certam significationem & sensum, quem Christus intendit, S. *Th.* a. 7., & patet, quia verba non sunt assumpta propter materialem sonum, sed propter significationem, hinc diversæ omnino voces, etiam in diverso idiomate, faciunt idem Sacramentum, dummodo faciant illum sensum, quem Christus intendit, uti dicetur n. 30. 11.

§. 4. Christus censetur per verba formarum Sacramentalium intendisse illum sensum, inprimis quo significatur proprius effectus Sacramenti: deinde quem traditio, Concilia, SS. PP. vel Doctores communiter designant tanquam à Christo intentum, uti suis locis declarabitur, quando de formis singulorum Sacramentorum. 12.

§. 5. Materiæ & formæ non sunt uniformiter in omnibus Sacramentis determinatæ à Christo, sed in uno est determinatio secundùm individuum, in aliis secundùm speciem, in aliis tantùm secundùm genus: Sic pro materia partiali in Eucharistia determinatum est hoc individuum Corporis & Sanguinis Christi; in Baptismo determinata est species infima aquæ naturalis; in Pœnitentia dolor in genere, communis contritioni & attritioni; peccatum in genere, commune gravi & levi &c. Pro Ordine, aliquid in genere significativum potestatis, quæ confertur; in Matrimonio, contractus in genere legitimus, quo tradatur mutuum jus ad usum corporum. In aliquibus Sacramentis dubium est, an materia sit unius speciei infimæ, an unius generis, nam materia pro Confirmatione est Chrisma, quod fortè confici potest ex oleis & balsamis specie distinctis Pro consecratione, est panis ex tritico, fortè etiam ex spelta vel siligine; item vinum rubrum & album, quæ fortè specie physicâ distinguuntur. Quod ad formas attinet, hæ in sex primis Sacramentis sunt determinatæ ad significationem strictè verba- 13.

verbalem;in quinque primis Sacramentis,sunt quoad significationem determinatæ ad speciem infimam; in Ordine, ad genus tantùm;In Matrimonio, tantùm ad genus signi externi, nam forma possunt esse verba, vel formalia vel tantùm æquivalentia, uti sunt scriptio, nutus, quæ inter se specie distinguuntur. Ratio horum omnium à priori est voluntas Christi instituentis, quam rescimus, partim ex doctrina Conciliorum, Patrum & Theologorum, partim ex praxi totius Ecclesiæ.

14. *Q. 5. An materiæ & formæ Sacramentorum possint mutari ab Ecclesia.* ℞.

§. 1. Secundùm quod determinatæ sunt à Christo, non possunt mutari abEcclesia proximè & formaliter, uti significat *Trident.* sess. 21. c. 2. dicens Ecclesiam posse mutare aliqua circa administrationem, attamen *salva Sacramentorum substantia*, exceptio enim firmat argumentum in contrarium. Et quamvis Christus potuisset Ecclesiæ relinquere potestatem immutandi materias & formas,tamen hoc non fuit congruum, 1. quia decebat ista immediatè à Christi voluntate pendere,qui solus erat auctor Sacramentorum & gratiæ. 2.Hoc conferebat ad majorem dignitatem Sacramentorum. 3. Aliter non fuisset illa perpetua uniformitas, sed per frequentes variationes faciliùs contingere potuissent errores in applicatione mediorum ita necessariorum ad salutem. *Dixi*, proximè & formaliter, id est, directè tollendo seu non retinendo prædicatum illud in materia, vel illam significationem in forma, quam Christus in illis esse voluit; de cætero potest Ecclesia mutare remotè & materialiter substantias Sacramentotum, dummodo illa, quæ ab Ecclesia substituuntur, retineant prædicatum illud & illam significationem, quæ Christus tali Sacramento inesse voluit, uti jam declarabitur.

15. §. 2. *Objicitur* 1. Peccata post Baptismum commissa sunt ex determinatione Christi materia Sacramenti Pœnitentiæ, sed hoc mutat Ecclesia, quando peccata reservat, nam facit, ut non maneant materia absolutionis, ergo. ℞. n.min., nam secundùm se manent materia absolutionis, sed Ecclesia tantùm aufert quibusdam Confessariis jurisdictionem, per quod fit, ut talis Pœnitens respectu talium peccatorum non sit subditus Confessario, & consequenter ut talia peccata non sint *peccata subditi*, quod tamen Christus requisivit ad materiam Pœnitentiæ;ergo sicuti ille,qui facit aquam conglaciari, non ideo mutat materiam Baptismi, quamvis reddat hic & nunc ineptam ad Baptismum, eò quod ab ea tollat prædicatum fluibilitatis, quod Christus requisivit ad materiam Baptismi, ita & hic.

16. *Obji.* 2. Presbyterium & Diaconatus conferebantur olim, & nunc adhuc conferuntur validè apud græcos Catholicos per solam manuum impositionem, apud latinos autem jam præter manuum impositionem requiritur, ad Presbyterium traditio patenæ cum pane & calicis cum vino;ad Diaconatum autem traditio libri Evangeliorum, ergo vel materia Ordinis non est determinata à Christo,vel proximè & formaliter mutata est ab Ecclesia. ℞. n. conseq., nam Christus tantùm in genere determinavit materiam & formamOrdinum, volendo fieri per signa & verba repræsentativa potestatis conferendæ, & ulteriorem determinationem reliquit Ecclesiæ, tanquam habenti publicam auctoritatem circa res sacras, quæ pro græcis Presbyteris determinavit impositionem manuum, pro latinis, saltem hoc tempore, traditionem patenæ cum pane &c. Videri possunt *Lugo* d. 2. s. 5. *Arriaga* d. 6. s. 2. *Amic.* d. 2. s. 4. *Dicast.* d. 1. à n. 363.

Inst. 1. Si Ecclesia pro græcis determinavit impositionem manuum, & pro latinis traditionem patenæ &c., ergo si græci ordinarentur per traditionem patenæ, & latini per impositionem manuum, ordinarentur invalidè. ℞. *Suar.* d. 2. s. 6. *Vasq.* d. 129. num. 74. *Rhod.* d. 1. q. 2. s. 2. §. 3. *Dicast.* num. 182. *Escob.* l. 8. n. 125. & 152. *Esp.* q. 6. ad 4. aliique negant seq., putant enim materiam & formam, quæ alicubi in Ecclesia valet, valere ubique, quia cùm sit una Ecclesia, debent esse uniformia Sacramenta: imò *Amic.* nu. 59. dicit Ecclesiam non posse pro diversis locis requirere ad valorem diversas materias vel formas, quia non potest facere, ut non maneat una religio in Ecclesia; Et *Suar.* de Euch. d. 44. s. 3. dicit erroneum esse dicere Sacramenta habere alias essentias in una parte Ecclesiæ ac in alia. Alii cum *Arr.* n. 10. & *Todesc.* q. 89. nu. 4. probabiliùs concedunt seq, quia ista signa per legem & consuetudinem contrariam, respectivè ad diversam particularem Ecclesiam, amiserunt vim significandi potestatem, quæ confertur, eò quòd jam in illis usurpari non debeant, & tamdiu usurpata non sint. Neque ideo sunt diversæ religiones aut diversa moraliter Sacramenta, nam licèt physicè disconveniant, tamen sunt ad eundem effectum & ex eadem institutione Christi, qui materiam in genere tantùm determinavit. Quòd si universalis Ecclesia decerneret, ut ubique promiscuè usurparetur hoc vel illud signum, aut etiam aliquod aliud tertium, putant *Amic.* à n. 58. & *Dicast.* num 370. & 378. fore materiam sufficientem. Alii cum *Durando* apud *Vasq.* d. 135. nu. 18. dicunt Ecclesiam nunc adultam non amplius posse mutare, quod non est improbabile; est tamen utrumque incertum; & quòd possit, videtur probabilius, quia fundamentum non est dicendi, quod Ecclesiæ potestas sit restricta ad unam tantùm designationem unius materiæ.

Inst. 2. Latinus validè ordinatur per formam græcè prolatam, ergo etiam per materiam græcam, quæ est sola manuum impositio. ℞. n. conseq., disparitas est, quòd omnia idiomata apud omnes habeant eandem vim significandi,unde à quocumque proferantur cum intentione significandi, significabunt rem eandem: è contrà unum signum, quod in hac patria est significativum hujus rei,non ideo est significativum in alia, sic apertio capitis apud europæos est signum honoris, apud alios barbaros est signum contemptûs, & è contrà signum honoris est alloqui cooperto capite: similiter apud græcos nunc saltem ratione usûs signum potestatis Ordinis est sola manuum impositio, non item apud latinos.

Obji. 3. Ecclesia fecit,ut contractus clandestinus,qui ante *Trident.* sufficiebat ad valorem Matrimonii, nunc non sufficiat,ergo mutavit materiam illius Sacramenti. ℞ Ergo mutavit, formaliter & proximè, n. Materialiter & remotè, c. seq. Christus pro materia Matrimonii instituit contractum legitimum, quem, & non alium, etiamnum requirit Ecclesia, quia tamen ipsa tanquam legitimus Magistratus circa ejusmodi sacrũ contractum potest certas conditiones requirere ad valorem, & nunc requirit, ut fiat coram proprio Parocho & testibus, quod olim non requirebat, hinc dicitur materialiter tantùm & remotè mutâsse materiam à Christo determinatam,quam formaliter & proximè mutâsset, si fecisset, ut contractus validus non ampliùs esset materia illius Sacramenti, hoc autem non fecit nec facere potuit, & ideo, ubi *Trid.* non est receptum, valet adhuc contractus clandestinus, quia ibi manet contractus validus. Simile est, si quis ex vino faciat acetum, ille non mutat proximè & formaliter materiam Eucharistiæ, sed tantùm remotè & materialiter, faciendo ut hoc, quod erat & manere poterat apta materia, desinat esse vinum, ideoque etiam desinat esse apta materia. Simile quid possent homines facere in formis omnium Sacramentorum, uti rectè notant *Amic.* n. 63. *Lugo* n. 84. *Palav.* n. 70., nam si accedente auctoritate publicâ in hoc conspirarent omnes, ut v. g. Tò *ego te amo*, imposterum significaret, *ego te baptizo*, & vice versâ, utique mutaretur forma 17.

Baptismi,

Baptismi, quam Christus instituit, non proximè sed tantùm remotè, nimirum tollendo à voce, *baptizo*, significationem, quam nunc habet, & dando voci, *amo*; unde postmodum esset eadem formaliter forma, quia vox, *amo*, quoad significationem æquivaleret voci, *baptizo*, non tamen maneret eadem materialiter, quia non manerent eædem voces: similiter fecit Ecclesia, tollendo valorem contractui clandestino, & illum attribuendo soli contractui publico.

Inst. 1. Ergo Ecclesia poterit etiam aliorum Sacramentorum materias remotè & materialiter mutare. ℞. De Ordine, jam dictum est *n.* 16. Quoad reliqua, non potest æqualiter, quia Christus eorum materias magis in specie vel individuo determinavit.

Inst. 2. Saltem quivis Magistratus, aut ad minimùm quivis Episcopus ita poterit mutare materiam Matrimonii, requirendo certas conditiones ad ejus valorem pro sua Diœcesi. ℞. n. seq., nam hocipso quòd contractus Matrimonii fit elevatus ad rationem Sacramenti, est subductus potestati civili, uti ex *S. Th.* & ratione probat *Palav.* n. 73., estque subjectus potestati solius Papæ, uti cum communi ostendit *Sanch.* de Matr. l. 7. d. 1. n. 9.; hinc etiam communis sententia est cum eodem *Sanch.* & *Haun.* l. 4 n. 525. nullum Episcopum posse inducere vel tollere aliquod impedimentum dirimens: Unde frustra egit Archi-Episcopus, qui statuit assistentiam Parochi fore invalidam, si fieret sine præviis proclamationibus, uti rectè *Lugo* in Resp. Mor. l. 1. d. 45., nam jurisdictio sufficiens ad assistendum suo parochiano est inseparabilis ab officio Parochi, & non tollitur, nequidem per suspensionem vel excommunicationem Papæ, uti cum communi *Sanch.* l. 3. d. 21. n. 4. Potuisset tamen indirectè impedire valorem ejusmodi Matrimoniorum, faciendo, ut Parochus attentans sic assistere, hocipso privatus esset parochiâ, tum enim assistens non fuisset Parochus, ergo contractus fuisset initus sine Parocho, ergo clandestinus.

18. *Q. 6. Quænam mutatio materiæ vel formæ invalidet Sacramentum.* ℞. Pro hoc valent hæ duæ regulæ: I. *Si mutatio materiæ vel formæ fit substantialis, non fit Sacramentum.* II. *Si mutatio materiæ vel formæ fit tantùm accidentalis, fit Sacramentum.* Hæ regulæ ponuntur ab omnibus, suntque certæ, uti ostendit *Suar.* d. 2. f. 4.; circa quas notanda sunt seqq.

19. §. 1. Regulæ datæ intelliguntur de mutatione Theologicè substantiali vel accidentali, id est, quam Theologus considerata auctoritate, ratione & sensu communi prudentum, dicere debet esse substantialem vel accidentalem in ordine ad valorem Sacramenti tollendum vel relinquendum, nam si in Baptismo, pro aqua fluida utaris nive; in Confirmatione, pro Chrismate benedicto utaris non benedicto: item, si in Baptismo dicas, ego te baptizor: in Pœnitentia, ergo te absolve, mutas materias & formas physicè accidentaliter, sed Theologicè substantialiter, neque fiunt Sacramenta.

20. §. 2. Mutatio quandoque dicitur accidentalis, non tantùm respectivè ad institutionem Christi, sed etiam ad præceptum vel consuetudinem Ecclesiæ; sic Christus non instituit, ut Baptismus fieret in aqua benedicta, nec ut Eucharistia fieret in pane azymo, attamen baptizans in aqua non benedicta, aut latinus consecrans in fermentato diceretur accidentaliter mutare materias illorum Sacramentorum, quia utitur aliâ, quàm præceperit Ecclesia.

21. *Q. 7. Quandonam mutatio materiæ fit Theologicè substantialis.* ℞. Quando materia juxta communem usum & existimationem hominum non est re & nomine eadem cum illa, quam Christus instituit; Si autem juxta communem usum & existimationem fit eadem, non erit mutatio substantialis sed ad summum accidentalis, uti jam declarabitur.

§. 1. Aqua conversa in salem, glaciem, nivem, grandinem, pruinam, nebulam crassam &c. est mutata substantialiter Theologicè in ordine ad Baptismum, quia quamvis hæc in re & physicè sint eadem aqua, tamen non manet aptitudo ad usum abluendi, quæ est de essentia materiæ Baptismi. E contrà aqua conversa in rorem est mutata tantùm accidentaliter, hinc ros collectus est materia valida Baptismi, quia ad usum abluendi est & dicitur aqua; idem est de aqua collecta ex vaporibus densatis, v. g. ad operculum ollæ bullientis super ignem, *Diana* p. 3. t. 4. R. 5. Quòd si aqua naturalis per nutritionem plantæ conversa in succum rosaceum, postea per distillationem iterum convertatur in aquam rosaceam, est mutata substantialiter, quia licèt habeat nomen aquæ, tamen non habet rem, cum non sit simpliciter aqua naturalis: Vide tamen dicenda num. 231. Et idem est de vino naturali, si ex illo fiat vinum adustum, desinet enim esse materia consecrationis. 22.

§. 2. Mutatio Chrismatis benedicti in non benedictum, (uti si tam multum non benedicti unâ vice addatur, ut ideo censeatur desinere benedictio) erit mutatio substantialis & invalidabit Confirmationem, quia tollitur prædicatum *sacri*, quod Christus requisivit ad illam materiam. 23.

§. 3. Communior sententia est contra *Alanum, Henriq. Ledesm. Arm. Vasq. Pesant. Molan.*, quòd vinum congelatum sit tantùm accidentaliter mutatum respectivè ad Eucharistiam, ideoque maneat consecrabile, sicuti aqua vel oleum congelatum manet aptum benedici, & panis ita durus, ut comedi non possit nisi contusus vel maceratus, manet aptus consecrari: putátque *Suar.* d. 45. f. 1. sententiam illam de vino congelato esse ferè certam, quamvis *Platel.* nu 333. vocet dubiam, & *Dicast.* de Euch. d. 2. n 85. dicat non esse certam; attamen puto veram, & omnino probabilior est. *Nec obstant* dicta n. 22 de aqua Baptismi, *nam* est alia hìc ratio, cùm enim Baptismus consistat in usu, sive in actuali ablutione, requirit actualem aquæ aptitudinem ad abluendum; è contrà Eucharistia est ante usum, nec requirit materiam actu potabilem sed tantùm aptam significare potum spiritualem, quando erit in usu, sive quando sumetur, aut saltem quando veniet in stomachum sumentis, nam etiam probabile est, quòd tum priùs causetur gratia: aptitudinem autem illam significandi habet vinum, quamvis sit congelatum; hinc *Lugo, Arr.* d. 30. n. 10. *Haun.* l. 4. nu. 793. dicunt, si quis glaciem per bolos sumeret, non fractuum jejunium & judicandum potiùs bibisse quàm comedisse. Similiter vinum fugiens, id est, quod incipit acescere, est tantum accidentaliter mutatum, hinc est materia valida consecrationis, quamvis illicita, uti habent *S. Th.* q. 74 a. 3. & a. 5. ad 2. aliique communiter cum *Dicast.* suprà. 24.

§. 4. Peccatum per contritionem vel etiam per priorem absolutionem remissum non est mutatum substantialiter, hinc manet materia valida Pœnitentiæ; è contrà peccatum reservatum est mutatum substantialiter, quia non manet *peccatum subditi*, uti n. 15. est dictum. 25.

§. 5. Mutatio olei benedicti in non benedictum est substantialis respectu extremæ Unctionis, uti in simili de Confirmatione dictum est n. 23. E contrà usurpatio antiqui olei pro novo est mutatio tantùm accidentalis, quia renovatio illa est tantùm ex præcepto Ecclesiæ. 26.

§. 6. Probabilius est mutationem calicis integri in notabiliter fractum vel in infernè perforatum, esse mutationem tantùm accidentalem respectu suscipiendi presbyterii, dummodo obturato foramine vel rimâ continere possit vinum, quia quamvis desinat consecratio, probabilius est hanc non requiri essentialiter, sed satis esse, quòd forma artificialis tanta & talis 27.

talis maneat, ut dicatur simpliciter calix, uti dicetur de Ordine n. 2150.

28. §. 7. Mutatio corporis ex apto in perpetuò ineptum ad copulam, est mutatio substantialis materiæ respectu Matrimonii contrahendi: è contrà si ex fœcundo fiat sterile, est accidentalis tantùm, valebitque Matrimonium.

29. Q. 8. *Quandonam mutatio formæ sit Theologicè substantialis.* ℞. Tum esse, si non maneat sensus per verba intentus à Christo: si autem hic sensus maneat, erit tantùm accidentalis. Ità tenent omnes. Et notat *Suar.* d. 2. s. 4. mutationem formæ fieri posse octo modis, 1. Per diversum idioma. 2. Per verba synonyma. 3. Per transpositionem. 4. Per interruptionem. 5. Per additionem. 6. Per subtractionem. 7. Per corruptionem. 8. Per substitutionem aliorum verborum, uti jam per singula declarabitur.

30. §. 1. Mutatio ratione *idiomatis* est tantùm accidentalis, quamvis plura idiomata in eandem formam conflarentur, uti habent *Caj. Suar. Kon.* q. 68. nu. 68. *Lugo* d. 2. n. 107. *Dicast.* d. 1. n. 179. Dubitat quidem initio *Arr.* d. 7. n. 2., si miscerentur in singulis vocibus diversæ linguæ, uti si quis panem consecraret hac formâ, *Tò est mon corpus*, quia non videtur esse propositio moraliter significativa apud homines, sed postmodum rectè concludit oppositum, nam non requiritur, ut audiens, imò nec ut proferens intelligat, dummodo voces sint significativæ, & ipse velit hoc significari, quod Christus voluit. Et videtur esse etiam tantum accidentalis mutatio, si dicatur, *ich kersche dich*, pro, *ich tauffe dich*, quamvis enim *kerschen* ex radice videatur significare idem, quod facere Christianum, sumptâ derivatione à Tò *kerst*, quod vernaculè idem significat quod Christus, hinc dicitur *Kerst-Fest* pro *Christ-Fest*, tamen nunc propter usum sumitur pro *baptizare*, uti à peritis utriusque linguæ didicit *Lugo* in Resp. Mor. l. 1. d. 3., ex quo refert *Haun.* n. 543. Notant autem rectè *Victor. Regin. Sa, Trull.* c. 2. d. 3. *Gob.* in Exp t. 2. n. 88. *Dicast.* n. 117, & de Bapt d. 1. n. 131. melius esse, ut mulieres cæterique rudes, si baptizent, utantur linguâ maternâ, quia nesciunt perfectè proferre latinam.

31. §. 2. Mutatio *synonyma*, id est, in verba quoad significationem æquivalentia, est tantùm accidentalis, hinc secundum *Florent.* valet, si dicas, *baptizetur servus Christi in nomine Patris &c.*, quia est tantum mutatio activi in passivum, & Christo fuit satis, si persona baptizantis significaretur saltem implicitè & indirectè, quod hic fit per illa verba ùt conjuncta cum ablutione, quam ponit proferens verba, nam sic exprimitur actus exercitus per Ministrum, inquit *S. Th.* q 66. a. 6. ad 1. Similiter valeret in Eucharistia, *hic est Sanguis meus, hic est calix Cruoris mei*; item in Pœnitentia, *ego remitto*, vel *condono tibi peccata, ego te solvo, te libero peccatis*, item, *sis à me absolutus à peccatis*, uti habet *Bernal.* d. 6. n. 36. Notant tamen rectè *Suar.* & *Dicast.* d. 1. n. 179., ut verba substituta dicantur synonyma, debere ex communi institutione & usu æquè clarè significare, atque alia, alioquin non æquivalerent, cum enim voces significent non tantùm res sed etiam conceptus, ad hoc ut sint synonymæ, non est satis significare easdem res, nisi significent eodem modo, sive, cum simili conceptu, hinc *baptizo te in nomine SS. Trinitatis*, non est synonymum cum illo, *baptizo te in nomine Patris & Filii & Spiritûs S.*, quia hæc verba expressè & longè clarius exprimunt tres personas: unde etiam non videtur valere, *in nomine primæ & secundæ & tertiæ personæ*: fortè nec *in nomine Creatoris & Redemptoris & Sanctificatoris*; imò *Dicast.* de Bapt. d. 1. n 123 dicit etiam non valere, *in nomine Ingeniti, Geniti & Procedentis*, quia ista non exprimunt totam rationem, quam significant Tò *Patris & Filii & Spiritûs S.*; ideóque etiam *Lugo* n. 107. & alii dicunt contra *Suar. Con.* n. 68. *Compt.* d. 63. s. 2. n 7. *Rhod.* d. 1. q 2. s. 2. §. 4 & alios, formam illam, *in nomine Genitoris & Geniti & Procedentis* vel *Spirati*, esse dubiam; S. *Bonav. Vasq.* aliique cum *Amico* d. 2. n. 86. absolutè dicunt esse invalidam, quia personæ divinæ exprimuntur tantùm per actus notionales, cùm Christus expresserit per proprietates personales; unde infert *Amic.* etiam non valere hanc, *in nomine Paternitatis & Filiationis & Spirationis passivæ*, quia non significantur supposita sed tantùm subsistentiæ, adeoque non sunt verba synonyma. Quòd si aliqua natio non haberet verbum planè synonymum verbis à Christo institutis, deberet vel usurpare verbum in alia lingua, vel in sua adhibere illud, quod proximè accederet ad significationem à Christo intentam, cùm enim Christus instituerit Sacramenta pro omnibus, voluit, inquit *Palav.* n. 78. & post eum *Haun* à n. 539., ut confici possent in omni idiomate, ergo relinquere debuit tantam latitudinem in significatione, quanta sufficit, ut omnes linguæ possint suppeditare voces ad valorem Sacramentorum sufficientes: atque ex hoc inferunt Baptismum in lingua Tunchinensi valere, quamvis in hac non sit vox strictè respondens significationi vocis, *in nomine*, neque determinatè exprimens singularem numerum.

§. 3. *Nomina & verba transposita idem significant*, inquit S. *Th.* hìc q. 68. a. 8. ad 3. ex *Arist.* l. 2. Periherm. c. 1. parùm ante finem; hinc transpositio, secundùm se, facit mutationem tantùm accidentalem, uti si dicam, *te baptizo ego in nomine Filii & Patris & Spiritûs S.* uti habent *Tol.* & alii cum *Dicast.* hìc d. 1. nu. 129. & *Aversa* q. 66. s. 5 § Octavò. *Nec obstat*, si præponendo Tò *Filii*, vellet significare hunc esse principium Patris, *nam* verba sonant oppositum, inquit *Lugo* n. 117. contra *Sotum*. Putant quidem *Scotus* in 4. dist. 3. q. 2. *Trull.* & alii cum *Sporer* n 88., hanc mutationem fore substantialem, *Ego Patris baptizo te in nomine, Filii & Spiritûs S.*: E contra *Lugo* n. 112. *Arr.* n. 23 dicunt esse tantùm accidentalem, quia talis transpositio saltem apud Poëtas non tolleret sensum, ergo nec in soluta oratione: sed *Herincx* d. 2 n. 27. rectè distinguit, si enim Tò *Patris* afficiat pronomen, *ego*, & sensus sit, *ego pertinens ad Patrem*, mutatio erit substantialis; si autem afficiat, Tò *in nomine*, erit tantùm accidentalis. Substantialis tamen est illa, *Baptizo in te nomine Patris*, uti rectè *Lug. Rhod. Con.* n. 69; Hæc autem, *quidquid per istam S. Unctionem deliquisti, dimittat tibi Deus per visum*, non est tantùm substantialis sed etiam blasphema, uti rectè *Bernal.* n. 37., hinc videndum est, ne nexus verbi unius cum alio verbo evertat priorem sensum. Similiter ista, *meum est hoc corpus*, secundum *Spor* est substantialis, quia non significat hoc esse corpus meum, sed hoc corpus pertinere ad me, qui est sensus longè alius: Similiter illa, inquit *Herincx* n. 21., *hoc corpus est meum*: sed dicendum est has aliasque similes formas ad summùm esse æquivocas, adeoque sensum determinari debere ex intentione loquentis, uti dicetur n. 38. 32.

§. 4. Si vox *interrumpatur*, v. g. si quis dicat, *ego te bap.*, & tum tussiat, vel respiret, vel interloquatur, & postmodum addat, *tizo &c. Leand.* dicit fore mutationem accidentalem; *Bonac.* substantialem; *Tamb.* hic c. 1. §. 1. n. 15. stat pro *Leandro*, si fuerit tussis vel respiratio brevis, quia censebitur adhuc manere una oratio: si autem sistat vel interloquatur, sentit cum *Bonac.*; in utroque tamen casu pro praxi rectè suadet totum verbum repeti. Notant etiam rectè *Tamb.* & *Spor.* n 93., si consecrans post verba, *hoc est corpus*, inciperet concuti tussi per medium quadrantem, & postea adderet Tò *meum*, Sacramentum fore invalidum, quia Tò *meum* nō faceret unam orationem cum antecedentibus, hinc deberet tota forma repeti: è contrà si baptizans sic interrumpat, *Ego te baptizo* (heus pueri silete; tuque æditue abi & trahe campanas) *in nomine Patris & Filii & Spiritûs S.*, *Bernal.* n. 70. dicit non esse dubitandum, quin sit mutatio tantùm accidentalis, & idem tenent S. *Th. Scot. Marchant.*, quos citat & sequitur *Gob.* nu. 97. Si autem 33.

autem dicat, *Ego te baptizo*, mulier, tene infantem melius, & quia interrumpit, repetat, *ego te*, sed metuens, ne peccet repetendo, addat, *in nomine Patris &c* volens conjungere hæc ultima verba cum aliis prius prolatis, non habitâ ratione intermediorum, *Sylvius* in Res. var. p. 1. V *Baptism.* cas. 2. rectè dicit Baptismum fore dubium, quia per illa intermedia, *ego te*, videntur quasi revocari priora, & ita dividi moraliter, ut non faciant unum cum ultimis, ergo debuisset vel nihil repetere, vel repetitis addere Tò *baptizo*. Huc reducitur, si forma dimidiatè ab uno & dimidiatè ab altero proferatur, uti si duo Sacerdotes audiêrint eundem confitentem, & unus dicat, *ego te*, alter addat, *absolvo à peccatis*, sensus enim formæ est falsus, cum neuter faciat, quod dicit se facere, eò quòd uterque omittat partem essentialem formæ, uti rectè *Dicast.* n. 185 & *Bernal* n 79. In Eucharistia tamen potest unus validè consecrare panem & alter vinum: Item in Ordine, potest unus Episcopus conferre potestatem consecrandi, alter absolvendi, quia sensus & veritas harum partialium formarum non dependent ab invicem. Similiter in extrema Unctione potest unus ungere oculos & proferre formam huic Unctioni respondentem, alter nares & addere alteram formam, tertius pedes &c., quia forma profertur per modum orationis, unus autem potest continuare orationem ab altero inceptam. E contrà si unus apponat materiam proximam & alter formam, uti si unus affundat aquam vel ungat, & alter dicat formam Baptismi vel Unctionis, Sacramentum non fit, quia forma est falsa, cùm hoc dicens verè non abluat vel ungat, unde oppositam sententiam, quam *Fernandez de Heredia* dixit esse probabilem, meritò dicunt esse improbabilem *Dian.* & *Dicast* de Bapt d. 1. n. 181.

34. §. 5. Hæ *additiones*, *Ego te baptizo in nomine Dei Patris, qui te creavit &c.* item, *Hoc est materiale corpus meum*, sunt mutationes tantum accidentales: è contra, *ego te absolvor*; *hoc est aërium corpus meum*, sunt substantiales: uti & tum, si Arrianus baptizet, *in nomine Patris majoris, Filii minoris*; *Patris increati, Filii creati*, uti omnes docent, quia tollitur sensus à Christo intentus, qui est significare Unitatem essentiæ in Trinitate personarum: Idem dicit *Bernal.* n. 38. si dicat, *in nomine Patris omnipotentis, Filii Sapientis* &c. si hæc epitheta sumat ùt propria personarum, quibus adjunguntur, sed oppositum est probabilius, secundum dicenda n. 64. Putat tamen *Con.* n. 71. valiturum, si diceret, *baptizo te in nomine Patris, quem puto majorem, & Filii, quem puto minorem &c.*, quia ipsius putare, quod per separatam propositionem adjungitur, nihil facit ad rem, & reliqua verba propositionis adhuc satis continent vim significandi hoc, quod Christus intendit: Addit *Rhodes* adhuc valiturum, quamvis diceret, *In nomine Patris majoris &c.* si non intenderet ùt partem formæ, sed tantùm ùt explicationem sui erroris, & quasi in parenthesi; sed nisi addatur velut parenthesis in loquendo, aut aliunde significetur esse velut explicationem, dicendum est formam absolutè non valituram, quia prout externè jacet, clarè significat inæqualitatem personarum Quod si diceret, *ego te baptizo in nomine Patris, in nomine Filii, in nomine Spiritûs S.*, multi docent cum *Bonac.*, fore mutationem substantialem, quia non videtur significari unitas naturæ divinæ; oppositum tenent *Henriq. Suar. Con. Diana* & alii cum *Dicast.* de Bapt. d. 1 n. 96., sicuti enim adhuc significatur una Deitas, quamvis dicatur, *in nomine Dei Patris, Dei Filii, Dei Spiritûs S.*, quia quamvis ter dicatur, *Dei*, tamen dicitur in singulari, ita quamvis ter dicatur, *in nomine*, dummodo dicatur in singulari: *Palav.* n. 81. rectè dicit talem repetitionem fore æquivocam, ideoque determinationem sensûs pendere ab intentione loquentis, uti dicetur n. 38., hinc concludit *Gob.* n. 98. talem Baptismum esse sub conditione repetendum. Major difficultas est, si tantùm in fine aliquid addatur destructivum sensûs à Christo intenti, uti si dicat, *Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritûs S. & B. Virginis tanquam quartæ personæ in Deo*: Item, *Hoc est Corpus meum quod est immateriale &c.* Sed videtur dicendum, si proferens velit ultima verba tanquam determinativa priorum, esse mutationem substantialem, quia sensus priorum restringitur & destruitur per posteriora, cùm significatio non absolvatur, nisi secundum intentionem loquentis: è contrà si addat tanquam continentia virtualiter aliam propositionem, est mutatio tantum accidentalis, quia advenit tanquam impertinens, hinc Sacramentum fit completis præcisè verbis necessariis, per quæ, uti suppono, intendit facere, quod per illa fieri potest, ita *Con.* n. 70. *Rhod.* suprà, *Lugo* n. 127. *Dicast.* hìc d. 1. n 135. & 171. Quando autem aliquid additur tanquam pars prædicati, uti si dicatur, *hoc est Corpus meum aërium*, præsumitur semper addi tanquam determinativum prædicati, & Tò *Corpus aërium* erit veluti unus terminus simplex significatione & voce tantum complexus, ideoque restringitur & destruitur sensus formæ: Hinc *Vasq.* & *Dicast.* n. 169. hanc formam, *Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus S. & B. Virginis*, putant potiùs semper esse invalidam, quia non annumerat B. Virginem modo deprecatorio, sed eodem, quo reliquas personas: è contrà *Bernal* num. 39. putat communiter fore validam, nam si proferens sit doctus, non habebit talem errorem; si autem sit rudis, absolutè intendet facere, quod facit Ecclesia, ideoque significatio erit saltem ambigua & æquivoca, ergo determinabitur per intentionem loquentis vel per circumstantias, uti n. 38. dicetur.

§. 6. *Subtractio*, quâ omittitur Tò *ego* in latina forma Baptismi & Pœnitentiæ: item Tò *in*, in latina forma Baptismi; Tò *enim* in forma Eucharistiæ, sunt mutationes tantùm accidentales, quia Tò *ego* satis continetur in Tò *Baptizo* & *absolvo*: quamvis autem omisso *enim* tollatur sensus causalis, tamen hic non fuit à Christo intentus pro valore, quia illo non habito adhuc significatur totus effectus Sacramenti, uti rectè cum communi *Suar.* d. 2. s. 5. Idem est, si quis in forma Pœnitentiæ omittat, *in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti*: si tamen in hac omittat Tò *te* & omne æquivalens, erit mutatio substantialis, quamvis Confessarius dicens, *absolvo*, digito monstraret pœnitentem. Idem est, si in forma Baptismi vel Confirmationis omitteret, *in nomine Patris & Filii & Spiritûs S*; item si in forma Baptismi Germanica vel Gallica omitteret vocem, quæ significat Tò *ego*, desineret enim sensus, quia per verba in illis linguis non significatur persona; & idem est, si in eisdem aliisque linguis omitteret vocem, quæ significat Tò *in*, nam similiter desineret sensus: docet tamen cum aliis *Gob.* tr. 2. n. 71., si omisso, &, dicatur, *Baptizo te in nomine Patris, Filii, Spiritûs S.*, valere, quia sæpissimè omittitur conjunctio, &, permanente sensu: contradicunt *Conrad. Vivald. Regin.* & alii negantes significari distinctionem personarum; sed *Aversa* q. 66. s. 5. §. *Septimò*, rectè concludit satis esse præponi tertiæ personæ, dicendo, *in nomine Patris, Filii & Spiritûs S.* Addit *Bernal.* n. 40. non fore mutationem substantialem, si quis diceret, *accipite & manducate, hoc enim Corpus meum*, quia Tò *est* sæpè omittitur in sermone latino, sed alii communiter contradicunt, quando enim Tò *est* salvo sensu omittitur, clariùs subintelligitur ex aliis adjunctis; de cætero non videtur mansura propositio, sed mera apprehensio complexa & veluti solum subjectum propositionis formandæ, si quis dicat, *hoc Corpus meum.* 35.

§. 7. Circa *Corruptionem*, notat *S. Th.* q. 60. a. 7. ad 3. faciliùs induci mutationem substantialem, si corruptio fiat initio vocis, uti si pro *patris* dicatur *matris*, talia enim dant alium sensum per se obvium: E contrà non ita facilè, si corruptio fiat circa finem, quia apud Latinos plurimæ sunt inflexiones in fine, quæ non variant significationes vocis, & verus sensus per illa, quæ antecedunt, quasi præoccupatur, hinc corruptio, quæ 36.

advenit, non ita facilè immutat sensum in audiente. Corruptiones accidentales sunt, si erretur in quantitate vel in genere, utì si quis dicat, *baptizo*, secundâ brevi; vel, *hoc est Corpus meus*, aut etiam, *hic est Corpus meum*, dummodo Tò *hic* non sumatur adverbialiter sed adjectivè, utì rectè *Arriaga* n. 6. Quòd si casu vel ex ignorantia ponatur una littera vel syllaba pro alia, v.g. *barptizo* pro baptizo, *es* pro est, *Fili* pro Filii, *Calis* pro Calix, est mutatio tantùm accidentalis, nam, utì ex *Suar*. suprà notant *Lugo* n. 108. & *Gob*. n. 87., necessarium non est, ut verba corrupta habeant per se sumpta in rigore significationem à Christo intentam, sed satis est, quòd ex modo & in circumstantiis, quibus hic & nunc proferuntur, audientibus ingerant sensum à Christo intentum: unde qui per syncopen aliquam syllabam absorbet, conficit Sacramentum, inquit *Scot*. in 4. dist. 3. q. 2. §. *De secunda variat*: Item qui balbutit, & loco baptizo, dicit, *babaptizo*: item qui non potest exprimere H & R, ideoque dicit, *oc est copus*, vel etiam, *colpus meum*: item qui pro more loquendi, loco, Spiritùs, dicit, *Espiritus*; & ita Chinenses pro baptizo, dicunt *bapetizo*, teste *Ill*. hic nu. 8. per quæ in illis circumstantiis, ex modo loquendi sufficienter exprimitur sensus à Christo intentus, utì etiam notant *Marchant. Compr*. d. 63. n. 9. *Gob*. n. 95. Et ratio horum à priori est, quia voces institutæ sunt saltē secundariò ad hoc, ut si cum tali vitio proferrentur, adhuc essent significativæ earundem rerum, alioquin cùm tale vitium facillimè in sermonem incurrat, institutio fuisset minùs utilis, & obligatio utendi cum ejusmodi perfectissima expressione foret nimis rigida, utì innuit *Scot*. suprà, & clariùs *Palav*. num. 82. Potéstque hìc etiam ista regula servire, quòd quando voces corruptæ ità conjunctæ, non sunt aptæ ingenerare alium sensum præter intentum à Christo, non fit mutatio substantialis: è contrà si etiam prout ità conjunctæ, sint aptæ ingenerare alium sensum, tum mutatio fit substantialis vel saltem dubia aut significatio æquivoca: hinc si quis sciens linguam latinam diceret, *ego te baptizo in nomine patria, filia & spiritua S.*, aut etiam sic, *in nomine Patris & Filia & Spiritùs S.*, sensus esset omnino æquivocus, utì notant *Lugo* & *Palav*, imò videtur absolutè esse mutatio substantialis, quia verba in illis circumstantiis significant secundam Personam tanquam muliebrem: è contrà *Zacharias* Papa Cap. *Retulerunt*. De consecr. dist. 4 rectè declaravit Baptismum ab ignaro linguæ latinæ sub hac forma confectum, *ego te baptizo in nomine Patria & Filia & Spiritu Sancta*, fuisse validum, quia licèt Tò *patria* & Tò *filia*, secundùm se habeant aliam significationem, tamen ùt conjuncta cum reliquis & ùt prolata in illis circumstantiis non erant apta ingenerare alium sensum, præter intentum à Christo, simul cum indicio, quòd in isto homine esset imperitia linguæ latinæ. Et idem est, utì innuit *Gob*. nu. 89., si quis parùm gnarus linguæ germanicæ sic baptizet, *ich tauffe dir in namen der Vatter unde die Sohn unde das heilig Geist*.

37. § 8. *Substitutio* scriptionis, nutuum aliorumve signorum pro verbis, facit mutationem substantialem formæ in omnibus Sacramentis, excepto Matrimonio: Substitutio etiam unius litteræ pro alia aliquando facit mutationem substantialem, utì, *baptizo te in nomine Matris*; *Confirma te*; *Absolve te* &c. aliquando tantùm accidentalem, utì *bapteso te, absalvo te* &c quia nempe priora ex communi hominum conceptione faciunt alium sensum, non autem posteriora prolata in illis circumstantiis. Si quis loco, *te*, diceret, baptizo *Petrum*; aut si Papa loco, *ego*, diceret *nos* baptizamus, esset mutatio tantùm accidentalis, quia in istis circumstantiis non esset alius sensus, *Lugo* n. 107. Si autem diceret, *Hoc est Corpus Christi*, *Suar*. d. 59. f. 2. & *Bosco* d. 4. f. 3. n. 152. dicunt fore mutationem substantialem, quia non censetur loqui in persona Christi: *Arriaga* n. 3. dicit fore tantùm accidentalem, quia sensus est: *Hoc est Corpus meum Christi*, sed videtur tenendum cum *Suar*. quia quamvìs posset sic intelligi, tamen verba, prout jacent, hoc non significant, nequidem ambiguè, nisi aliquid aliud accedat. E contrà si diceret, *Ecce Corpus meum*, putat *Suar*. probabile esse mutationem fore tantùm accidentalem, sed *Arr* nu. 7. probabiliùs dicit fore substantialem, quia Tò *Ecce* non videtur significare conversionem panis in Corpus Christi, vel saltem non significat materiam approximatam, cum à longè videns verè dicat, *ecce turrim*, ergo non significatur materia præsens, quod tamen Christus requisivit.

38. § 9. Ad substitutionem revocatur, si aliqua vox sumatur æquivocè, aut mutetur in æquivocam, aut si addatur aliquid faciens sensum æquivocum: tum autem valet Regula, quam dant *Suar. Vasq. Con. Dicast*. n. 137. & 180. *Bernal*. num. 35., quòd determinatio ad hunc vel illum sensum peti debeat ab intentione proferentis vel à circumstantiis, quia ejusmodi voces sunt de se indifferentes ad utrumq; sensum, & consequenter debent aliunde determinari, ergo per intentionem loquentis, vel hac deficiente per circumstantias. Et inde est, quòd proferens verba æquivoca & intendens verum sensum, non mentiatur, quamvìs prævideat alios accepturos in falso sensu; mentiatur autem, si intendat falsum sensum. Consequenter dicendum est, si quis dicens, *hic est Calix Sanguinis mei*, sumeret Tò *hic* adverbialiter, & tantum vellet significare, *hoc loco*, esset mutatio substantialis, quia non retineretur sensus à Christo intentus, qui est, ut significetur transitus substantiæ vini in substantiam Sanguinis, qui transitus non significatur, si Tò *hic* sumatur adverbialiter. Similiter si quis dicens, *hoc est Corpus meum*, per To *meum* vellet tantum significare meum Sacerdotis, esset mutatio substantialis; nam forma debet proferri in persona Christi & significare, *Corpus meum Christi*. Notant tamen *Amic*. n. 97. & *Lugo* n. 122, si proferens ejusmodi verba æquivoca habeat intentionem significandi hoc, vel quod Christus significari voluit, vel quod Ecclesia significat, quam intentionem habere præsumitur quivis volens ponere Sacramentum, quamvìs per errorem putaret Christum voluisse significari alterum sensum, qui falsus est, Sacramentum fore validum, quia intentio generalis significandi hoc, quod Christus significari voluit, prævalet alteri privatæ intentioni, sic enim exercitè dispositus est per illam generalem intentionem, ut velit significari, quod significari debet, unde si doceretur veritatē, & interrogaretur, quem sensum vellet, diceret se velle hunc verum & non illum alterum erroneum, ergo cum determinatio verbi æquivoci pendeat ab intentione loquentis, hæc verba æquivoca, per intentionem prævalentem determinabuntur ad verum sensum Admittit doctrinam illam *Arr*. n. 13., dummodo simul habeat expressam voluntatem conditionatam significandi verum sensum, si sensus suus sit fortè falsus, alioquin, inquit, per intentionem illam generalem non satis determinabitur vox æquivoca ad verum sensum, quem ille nequidem suspicatur subesse, ideoque nec confusè cognoscet. Neque juvat, inquit, quòd intendat Sacramentum, nam non intendit per medium aptū, quod esset significatio veri sensûs, quem sensum nullo modo videtur cognoscere, & consequenter nec intendere: & videtur idem sentire *Gob*. tr. 1. à n. 200., sed respondetur, cognoscere confusè sensum illum, hoc ipso quòd intendat Sacramentum, cujus pars est significatio veri sensûs, neque enim opus est, ut Minister sciat, quid voces significent, nam si quis planè ignorans hebraicum proferat formam hebraicè, volens facere & significare, quod Christus voluit, fiet Sacramentum, utì cum communi *Bernal*. nu. 32., quamvìs nec suspicaretur quidem, quid verba significent. Unde etiā *Dicast*. d. 3. n. 175 tandem consentit cum *Lugone*, dummodo proferens saltem habuerit voluntatem non retracta-

tractatam faciendi, quod Christus instituit, vel quod facit vera Ecclesia.

39. §. 10. Si pauci homines, v. g. unus Episcopus cum suis Diœcesanis conspirarent, ut vox *amo* imposterum idem significaret, quod vox *baptizo*, & baptizarent hac formâ, *Ego te amo in nomine Patris &c.*, hæc substitutio faceret mutationem substantialem, usquedum per usum communiter notum vox *amo* obtinuisset illam significationem: quia significatio verborum in Sacramentis debet esse ex institutione & usu communiter recepto, & non per privatam ejusmodi voluntatem intruso, uti notant communiter omnes cum *Dicast.* d. 1. n. 179. & *Amico* n. 85.

Qui plura volet circa mutationem formarum, legat *Dicast.* De Bapt. d. 1. dub. 5. & 6. *Tambur.* De Sacram. l. 1. c. 1. §. 2. *Gob.* tr. 2. Casu 2., ubi etiam in variis linguis plures formas Baptismi examinant, ex quibus à paritate poterit facilè discurri de formis aliorum Sacramentorum.

40. *Q. 9. Quomodo peccet, qui facit mutationem materiæ vel formæ in conficiendo Sacramento.* ℞.

§. 1. Qui facit mutationem substantialem, peccat mortaliter, per se loquendo, quia est gravis irreverentia contra Auctorem Sacramentorum ponere partes præcipuas Sacramenti, & tamen contra mentem ipsius illud sine justa causa reddere invalidum, est enim abuti institutione Christi. *Nec obstat*, quòd Confessarii sæpè non absolvant, etiamsi pœnitentes posuerint dolorem & Confessionem; sicuti etiam volentes contrahere Matrimonium sæpe posuerunt consensum, sed sub conditione, quam postea impediunt, neque tamen ideo semper peccant: *nam* ista non sunt contra mentem Christi instituentis, qui dedit Confessariis potestatem ex causa justa differendi aut etiam negandi absolutionem. Matrimonium autem fundatur in contractu merè humano, & quidem absoluto, cui tantùm integrè posito voluit Christus advenire rationem Sacramenti; non est autem irreverentia in Christum, si impediatur contractus absolutus, qualis irreverentia esset, si posito utrimque contractu absoluto aliquis vellet impedire, ne esset Sacramentum, v. g. si intenderet contrahere politicè tantùm & cum potestate dissolvendi, quando vellet. *Si instes*, sicuti Christus noluit consurgere Sacramentum Matrimonii, nisi integrè posito absoluto contractu, & ideo non est irreverentia in Christum, si impediatur illius completio, ita etiam noluit consurgere alia Sacramenta, nisi integrè positis eorum partibus, ergo similiter non erit irreverentia, si impediatur completio. ℞. n. conseq., partes contractûs matrimonialis secundùm se nihil habent specialiter sacrum, antequam simul positæ substent institutioni Christi tanquam formæ totali: in aliis Sacramentis, partes, quæ antecedunt, habent aliquid specialiter sacrum, vel secundum se, vel saltem ex præcepto Ecclesiæ, quia propter honestatem religionis tales partes ordinat ad totum Sacramentum complendum, uti patebit consideranti singula Sacramenta, ergo sine justa causa impedire hanc completionem erit contra virtutem religionis.

41. §. 2. Qui facit mutationem accidentalem, si hæc sit notabilis, peccat mortaliter, si autem non sit notabilis, est ad summum veniale: quia mutatio accidentalis est deordinatio ab uniformitate Ecclesiæ, ergo cum Ecclesia in administratione Sacramentorum justissimè præcipiat uniformitatem, si materia hujus deordinationis sit gravis sive in re notabili, erit peccatum grave; si levis, leve. Quod si mutatio accidentalis non sit contra præceptum, sed tantùm præter usum communiorem Ecclesiæ, uti si in hyeme pro Baptismo tepefacias aquam saltem in manu tua, ne frigus noceat infanti; si pro Confirmatione signes chrismate valde magnam crucem in fronte, aut è contrà valde parvam; si pro Eucharistia semper utaris pane recente & vino tantùm antiquo vel rubro; si in his partibus tecto capite absolvas pœnitentem &c., poterit nullum esse peccatum.

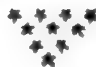
§. 3. Mutationes accidentales & notabiles sunt, in forma Baptismi omittere Tò *Et*, *Dicast.* d. 1. num. 117. contra *Con.* Item in Ecclesia latina pro consecratione uti pane fermentato vel formâ græcâ, *Gob.* tr. 2. n. 72. & *Spor.* hic. n. 88. Item in forma consecrationis omittere, *Novi & æterni testamenti*, *Con.* n. 84. Item formam consecrationis dicere in lingua vulgari, *Bernal.* d. 6. s. 5. n. 93. Item in extrema Unctione uti oleo antiquo loco novi; aut omittere Tò *Sanctam & pissimam misericordiam*, aut nomen sensûs illius, qui inungitur, *Suar. Bonac.* & alii cum *Dicast.* de extr. Unct. n. 68. Item formam Baptismi sic proferre, *in nomine Filii & Patris & Spiritûs S.*, *Aversa* q. 66. s. 5. §. *Octavò*. Item *in nomine Patris omnipotentis & Filii sapientis & Spiritûs S. consolatoris*, uti innuit *Bernal.* n. 51., quia sit dubium, an hæc apponantur ùt propria, an ùt appropriata tantùm. Item in Baptismo omittere magnam partem ceremoniarum, *Bernal.* n. 93. 42.

§. 4. Mutationes non notabiles sunt, si quis, etiam latinè sciens, vulgari linguâ baptizet, *Dicast.* de Bapt. d. 1. n. 131. Item in forma Baptismi aut Pœnitentiæ omittere Tò *Ego*, vel in forma Baptismi & Confirmationis Tò *Amen*, *Sot. Vasq. Con. Dicast.* n. 130. Item in forma consecrationis omittere Tò *Enim*, *Suar. Henriq. Con. Bonac. Dicast.* de Euch. d. 3. num. 63. contra *Gabr. Nugn. Vasq. Gorm.* n. 67., qui putant esse notabilem. Etiam notabilis non est, pro extrema Unctione admiscere parùm antiqui olei cum novo: neque notabilis est, venialis tamen est, inquit *Bernal.* nu. 70., si baptizans, absque necessitate sufficiente formam interrumpat aliis verbis: item veniale est sine rationabili causa repetere seu bis dicere unum verbum vel unam syllabam formæ, *Gob.* n. 41. *Spor.* n. 95.; totam autem repetere, quamvis sub conditione, esset mortale, *Gob.* n. 378. *Spor.* n. 98. cum communi. 43.

§. 5. Si quis sine necessitate baptizet, confirmet vel absolvat plures, dicendo in plurali, ego vos baptizo &c. *Sot. Gabr.* & *Con.* dicunt esse notabilem mutationem, adeoque mortalem, quia videtur esse in re gravi: *Henriq. Valent. Regin.* & alii dicunt non esse notabilem, adeoque venialem tantùm: quæ utraque sententia probabilis est, sed postrema probabilior, *Dicast.* de Bapt. d. 1. n. 138. 44.

§. 6. Facere absque necessitate mutationem, de qua dubitas, an sit substantialis an accidentalis; est mortale contra religionem, *Bernal.* nu. 95., quale est sine justa causa exponere se formali periculo gravis irreverentiæ contra Auctorem Sacramentorum. 45.

§. 7. Facere, aut exponere se periculo faciendi ejusmodi mutationes substantiales, potest etiam esse mortale contra charitatem, si nempe proximus privetur vel exponatur periculo privationis magni boni, secundum communem æstimationem: quandoque etiam potest esse contra justitiam, si administrans Sacramentum etiam ex justitia ad hoc teneatur, uti Parochus. *Dixi*, magni boni secundum communem æstimationem, nam licèt minimum gratiæ augmentum sit magnum simpliciter bonum, tamen inter plurima augmenta, quæ fieri possunt per Sacramenta aliaque bona opera, communi æstimatione non reputatur grave damnum vel gravis injuria, si quis per invalidationem Sacramenti facilè iterabilis neque hic & nunc necessarii proximum impediat à consecutione alicujus gratiæ, *Bernal.* num. 99. 46.

CAPUT

47. # CAPUT II.

De Ministro Sacramentorum.

DUBIUM I.

Quid requiratur, ut Minister det validè Sacramentum.

RESp. Ad valorem Sacramenti in Ministro, non fides vel probitas, sed præter potestatem (& jurisdictionem in quibusdam) requiritur intentio, seu voluntas, saltem virtualis & absoluta, vel huic æquivalens, faciendi, non tantùm externum illum actum, sed Sacramentum, vel saltem id, quod facit Ecclesia, vel quod Christus instituit. Est communis ex *Trid. sess. 7. can.* 11. Ratio prioris partis est, quia Sacramenta operantur, non ex dispositione Ministri, sed virtute divinâ, secundùm institutionem & meritum Christi. Ratio posterioris, quia ad confectionem Sacramenti requiritur talis intentio, quæ actionem determinet ad esse Sacramentale, tollatque indifferentiam verborum & actionum: talis autem non est intentio solius actionis externæ, quæ ad alios fines, v. g. ad ludum potest referri.

Dixi I. *Saltem virtualis:* tum quia non sufficit interpretativa, vel habitualis (qualis etiam potest esse in ebrio & dormiente) cùm actus ab ea procedens non sit humanus & deliberatus, seu liber in se; tum quia actualis, quâ scilicet actu intendis, & vis hoc facere, etsi melior sit & consulta, non tamen requiritur: cùm enim ea non sit in nostra potestate, & homo facilè distrahatur, nimis durum & plenum scrupulis fuisset, si hanc Christus requisivisset. Virtualis autem dicitur, quæ ex actuali præcedente relicta, durat in aliqua actione, vi illius incepta, & continuata; ùt si ex intentione baptizandi, vel celebrandi, vadas ad Ecclesiam, sacras vestes induas, Altare vel baptisterium accedas, etsi interim omnia alia cogites. Ratio, quia hoc sufficit, ut actio illa sit humana, & moralis *Laym. l. 5. t. 1. c. 5. Unde resolves:*

I. Si Sacerdos habens fortè ante se panem, recitet factum & verba Christi, non ideo consecrat.

II. Impotens rationis, ebrius, vel somnians, non conficit Sacramentum, etiamsi ante ebrietatem, vel somnum id intenderit: quia non agit humano modo. *Laym. l. c.*

III. S. Athanasius in lusu puerili verè baptizavit: quia intendit facere, quod viderat in templo fieri ab Episcopo.

IV. Hæreticus validè baptizat, & contrahit Matrimonium, etsi non credat hoc esse Sacramentum, rideat, & contemnat; imò etsi nolit facere, quod facit Ecclesia Romana, sed quod sua, falsò putans non Romanam, sed suam esse veram; etsi etiam per hoc nolit conferri gratiam. Ratio, quia intentio generalis, quâ vult, quod Christus instituit, prævalet intentioni provenienti ex errore privato. *Bon. to. 1. d. 1. q. 3. p. 2. n. 9. Suar. Fill. &c.*

V. Non debet repetere sub conditione consecrationem, qui in ipsa fuit distractus; vel qui minores hostias ad altare detulit, de quibus, majorem consecrans, non explicitè cogitavit, nec detexit.

Dixi II. *Absoluta*, quia conditionata suspendit effectum, quod, præterquam in Matrimonio, fieri non potest. *Unde resolves:*

I Validum est Sacramentum collatum sub conditione præterita, aut præsenti necessaria, vel contingente, si conditio verè sit impleta, v. g absolvo te, si vis dimittere concubinam, si capax es; baptizo te, si non es baptizatus. *Bon. l. c. n.* 18.

II. Nullum est Sacramentum datum sub conditione futura, sive sit hæc contingens, ùt absolvo te, si restitues, si dimiseris concubinam, &c. sive necessaria, adjecta animo suspendendi Sacramentum, ùt absolvo, si cras sol orietur. *Bon. ib. Suar. Kon. &c.*

III. Dubium est Sacramentum, collatum sub conditione occulta, humano modo incognoscibili, v. g Baptizo, si es prædestinatus, si Deus videt te hoc anno moriturum.

IV. Graviter peccat, qui administrat Sacramentum (excepto Matrimonio) sub conditione, non solùm futura (quod semper est mortale) sed etiam præsenti, aut præterita; sive in se sit prorsus occulta, quod etiam est mortale; sive humano modo cognoscibilis; quod tamen nullum est, si fiat ex causa rationabili; rarò veniale, (sæpius mortale) si absque ulla causa. Ratio, quia aut nullum facit Sacramentum, aut dubium, aut validum quidem, sed non sine nugatione in re gravi. V. *Bon. l. c. n 20. Suar. Kon. &c. Regin. l. 8. n. 7. Nugnum in 3. par. q. 60. art. 8. dissic. 2. Scholast.*

ADDENDA.

QUæst. 10. *Quinam constituti sint Ministri Sacramentorum.* R. 48.

§. 1. De Ministris Sacramentorum antiquæ legis agunt Scholastici: sufficit breviter insinuare, quòd Minister Remedii naturæ & Circumcisionis potuerit esse quivis fidelis, utì habet communior cum *Escob. l. 8. nu.* 109. Minister Agni paschalis erat in quavis domo Pater-familias, qui censebatur Sacerdos hujus ritûs, Ministri reliquorum Sacramentorum erant Sacerdotes & Levitæ, utrique autem assumebantur è tribu Levi, quam Deus ad ejusmodi ministeria deputârat, utì cum communi *Bernal.* d. 17. n. 1.

§. 2. Per Ministrum Sacramenti novæ legis (de quo solo imposterum loquemur) intelligitur ille, qui nomine Christi operans Sacramentum conficit: hinc in Eucharistia Minister non est, qui pinsit panem vel exprimit vinum, imò nec in rigore, qui Eucharistiam tantùm distribuit, quamvis sæpe dicatur ministrare, latiùs sumendo. Similiter pœnitens non est Minister Pœnitentiæ, quamvis ponat dolorem & confessionem, quæ sunt partes Pœnitentiæ essentiales, quia non ponit eas tanquam operans nomine Christi, sed ille nomine Christi operatur, qui validè ponit formam Sacramenti. 49.

§. 3. Minister Sacramentorum, de lege ordinaria & ex vi modernæ institutionis, est solus homo, & quidem viator, utì tenent communiter AA. cum S. *Th* q. 64 a 7. & *Lugo* d. 8. f. 1. *Nec obstat*, quòd S *Th* ad 2. dicat Beatos habere, cur possint potiùs esse Ministri quàm Angelos, *nam* non ideo dicit reipsa esse Ministros, sed hoc pertransit, cùm nihil faceret ad solutionem argumenti. Si tamen quis à Beato extraordinariè, v. g. absolveretur à peccatis, esset quidem absolutus, attamen maneret obligatus ad confitenda mortalia homini viatori & ad subjicienda directè clavibus Ecclesiæ militantis, sicuti nunc justificatus per contritionem ad hoc ipsum obligatur, *Lugo* in Resp. Mor. l. 1. dub. 16. 50.

§. 4. Non quivis homo est cujusvis Sacramenti Minister, utì fides docet contra *Lutherum* apud *Bellarm.* hic l. 1 c. 24., nam ita asseritur ad *Eph.* 4. v. 11. *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos &c. alios autem Pastores.* Ad Hebr. 5. v 4 *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron* Definit hoc expresè *Tridens.* sess. 7. De Sacramentis in genere Can. 10. De Confirmatione, Can. 3. De Eucharistia, sess. 22. Can. 2. De Pœnitentia, sess. 14 Can. 10. De extrema Unctione, Can. 4. De Confirmatione & Ordine, sess. 27. Can. 7. V. *Bellarm.* suprà, qui c. 25. accuratè dissolvit ea, quæ opponunt hæretici. 51.

§. 5 Minister, 1 Baptismi, potest esse omnis homo, etiam fœmina. 2. Confirmationis & Ordinis, de jure est solus Episcopus; ex commissione Papæ potest esse 52.

esse etiam simplex Sacerdos, *Lugo* in Resp. mor. l. 1. d. 6. *Dicast.* t. 6. d. 17. & alii. 3. Eucharistiæ conficiendæ, Pœnitentiæ & extremæ Unctionis, solus Sacerdos: Eucharistiæ distribuendæ, etiam Diaconus ex commissione Sacerdotis & in necessitate, *Dicast.* de Euch. d. 11. dub. 5. Absolutè autem posset eam quivis, etiam non ordinatus, imò ægrotus sibi ipsi pro Viatico dare, si alius ordinatus abesset, uti à nu. 481. dicetur. 4. Matrimonii ministri sunt baptizati contrahentes, etiam fœmina: quæ omnia pluribus explicabuntur suis locis. Ex dictis,

53. §. 6. *Inferuntur* seqq., 1. simpliciter loquendo, Christus dici debet causa efficiens principalis Sacramentorum, homo autem ministerialis. 2. Sicuti humanitas Christi instituit Sacramenta principaliter ministerialiter, secundùm S. *Th.* q. 64. a. 3., ita eadem humanitas operatur in Sacramentis principaliter ministerialiter, homines autem instrumentaliter, & subordinatè ad Christum. 3. Divinitas Christi sive Omnipotentia Dei producit principaliter physicè Sacramenta, humanitas autem nullo modo physicè producit, sed verba & intentio in omnibus Sacramentis producuntur physicè & immediatè à solo homine Ministro, qui etiam in omnibus Sacramentis physicè immediatè producit res, exceptâ Eucharistiâ & Pœnitentiâ, nam in Eucharistia Corpus Christi & unio cum speciebus physicè à solo Deo producuntur; in Pœnitentia autem, dolor, propositum & confessio, quæ sunt res illius Sacramenti, producuntur physicè ab ipso pœnitente. 4. Humanitas Christi efficit principaliter moraliter omnia Sacramenta, non tantùm hoc sensu, quod sit causa principalis suo merito & impetratione movens Deum ad physicè efficiendum Sacramentum, sed etiam quia nomine Christi omnia efficiuntur ab hominibus tanquam illius Ministris, hinc *Joan.* 1. v. 33 de Christo dicitur, *Ille est qui baptizat*, & *Joan.* 4. v. 1. dicitur Christus esse baptizans, non per se sed per discipulos: quod idem dicit *S. August.* tr. 6. in Joan., *Petrus baptizet, hic est, qui baptizat* &c. Hinc *Apostolus* 2. ad *Corinth.* 2. v. 10. etiam de aliis Sacramentis ait, *Ego, quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi.* Et idem expresè asseritur Cap. *Utrum* 72. de Consecr. dist. 2., patetque de Eucharistia, nam verba proferuntur in persona Christi, qui etiam ideo dicitur Sacerdos in æternum: hinc *Trid.* sess. 22. c 2. ait, Una *eademque est hostia, idem nunc offerens, Sacerdotum ministerio.* Similiter absolvens dimittit peccata nomine Christi, nam *quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?* *Marci* 2. v. 7. Imò etiam contrahentes Matrimonium, efficiunt illud Sacramentum Christi nomine, non hoc sensu, quasi Christus sit principaliter contrahens, sed isto, quòd Christus sit causa, cur ponatur ratio Sacramenti, quam non efficerent contrahentes, nisi operarentur in nomine & secundum institutionem Christi, qui per actionem contrahentium immediatè causare voluit gratiam in illis. 5. Ministri Sacramentorum, meliùs dicuntur Ministri Christi, quàm Ecclesiæ, neque enim intendunt operari nomine Ecclesiæ, sed Christi: attamen sunt Ministri Ecclesiæ, quia ab Ecclesia constituuntur & pro ea ministrant.

54. *Q.11. Quid addendum sit circa intentionem in Ministro requisitam.* ℞. Quid sit intentio, & quæ dicatur formalis, virtualis, habitualis, interpretativa; explicita, aut implicita; directa vel indirecta, dixi l. 4. n. 1324., debentque hìc recoli: quibus suppositis, adde seqq.

§. 1. Ad valorem Sacramenti non sufficit in Ministro intentio ponendi res & verba ex joco; neque etiam intentio ponendi ea seriò & purè materialiter, sed requiritur intentio ponendi ea ùt sacramentalia. *Pars* 1. est contra *Luth. Calv.* & alios apud *Bellarm* hìc l. 1. c 17. qui dicunt sufficere, si res & verba quomodocumque ponantur, dummodo adsit fides in suscipiente; sed oppositum est de fide, partim ex *Florent.* in decreto *Eugenii IV.* ad Armenos, & *Trid.* sess. 7. Can. 11., quæ requirunt intentionem saltem faciendi, quod facit Ecclesia; partim ex decreto *Leonis X.* damnantis hunc 12. art. *Lutheri*: *Si confessus non esset contritus, aut Sacerdos non seriò sed joco absolveret, si tamen credat se absolutum, verissimè est absolutus*: quem articulum etiam expresè damnat *Trid.* sess. 14. de Pœn. Can. 9. Quod autem dicitur de absolvente, valet de cõficiente quodvis aliud Sacramentum. *Pars* 2. est contra *Catharinum, Scribonium*, & alios, qui putârunt sufficere intentionem ponendi actiones purè materialiter, sed opinionem illam vocat *Bernal.* d. 17. n. 55. omnino falsam; *Herincx* d. 3. n. 16. improbabilem; *Arriaga* d. 19. n. 13. non tantum improbabilem sed forsan etiam planè erroneam; *Lugo* d. 8. n. 15. dicit parùm distare ab errore hæreticorum; *Vasq* d. 138. num 34. putat esse expresè damnatam, ideoque n. 29. dixerat oppositum esse ab Ecclesia definitum, & est saltem certissimum, postquam *Alex. VIII.* die 7. Decemb. 1690. damnavit hanc 28. prop. *Valet Baptismus collatus à Ministro, qui omnem ritum externum formamque baptizandi observat, intus verò in corde suo apud se resolvit; non intendo, quod facit Ecclesia*: & ideo etiam *Trid.* sess. 14. De Pœn c. 6 requirit in Sacerdote animum, non tantùm seriò agendi, sed verè absolvendi: quod autem dicitur de hoc Sacramento, idem est de aliis. Ratio verò pro omnibus à priori est voluntas Christi, qui secundùm *Apostolum* 1. ad Corinth. 4. v. 1. voluit ministros esse, non purè nuntios, sed *dispensatores mysteriorum Dei*, ad quos spectat humano modo agere, hìc & nunc quidem secundùm arbitrium suum, attamen accommodatè ad voluntatem Principalis, cujus vices agunt. Rationes à posteriori dat *Bellarm.* suprà ex absurdis, quæ sequerentur, nam si Sacerdos ad mensam legeret verba, *Hoc est Corpus meum*, consecraret totum panem præsentem; si quis in theatro ageret personam Constantini, & modo agendi externo baptizaretur, reipsa rebaptizaretur &c.

Objiciunt 1. varias auctoritates & exempla ℞. Ista omnia videri possunt explicata apud *Bellarm.* c. 28. & *Moyam* tr. 4. q. 3. §. 3.

Obji 2. Vis significativa signi ad placitum non pendet ab intentione utentis sed solius instituentis, sed Sacramentum est signum ad placitum Christi, ergo non pendet ab intentione Ministri utentis. ℞. Non pendet ab intentione utentis, si instituens voluerit ab hac pendere, utì Christus voluit, n. si noluerit, transeat: dico, transeat, nam vox est sonus ab ore animalis productus cum intentione significandi, ergo ad vim significativam alicujus signi requiritur aliqua intentio.

Obji. 3. Contractus externè tantùm factus inter homines valet, quamvis absit interna intentio contrahendi, ergo etiam Sacramentum. ℞. 1. n. antec., secundùm dicta l. 3. p. 2. à n. 608. ℞. 2. Dato ant. n conseq., homines non possunt cognoscere intentiones internas, Dominus autem intuetur cor, 1. *Reg.* 16. v. 7., ergo quamvis ad contractum inter homines non requireretur intentio interna, requireretur ad quasi contractum Dei cum Ministro Sacramenti, quia Deus noluit se obligare ad causandam gratiam, nisi videret in Ministro intentionem internam. V. *Esparz.* q. 13.

Obji. 4. Ut Dominus validè donet per famulum, ad hoc non requiritur intentio famuli, ergo neque ad hoc, ut Christus per Ministrum conficiat Sacramentum. ℞ Ad hoc non requiritur intentio famuli, si famulus sit tantùm internuntius donationis, c., si sit tanquam Procurator vel agens vices Domini, n., tum enim hujus voluntati committitur valor vel nullitas donationis, & sic se habet Minister in Sacramentis. V. *Lugo* d. 8. n. 29.

Obji. 5. Ecclesia præcipit orationem Horarum, & tamen qui recitaret tantùm externè, internè nolens satisfacere sed irridere Ecclesiam, adhuc satisfaceret, ergo similiter in Sacramentis. ℞. 1. Dato antec. n. conseq.,

conseq., Ecclesia cùm non cognoscat, etiam non judicat de internis, hinc fortè præcipit solam recitationem externè attentam: è contra Deus, auctor Sacramentorum, cognoscit & judicat interna, ergo non est ratio, cur non præceperit intentionem & attentionem internam pro conficiendis Sacramentis. ℞. 2. Ut satisfiat, etiam pro Horis, debet adesse intentio orandi, uti dictum est l. 4. n. 1325., ergo intentio aliqua interna requiritur.

Obj. 6. Repugnat divinæ bonitati, ut damnetur infans vel homo tantùm attritus propter malitiam Ministri, qui externè tantùm fingit se baptizare aut absolvere. ℞. *Alens. Dur. Gabr.* & alii apud *Aversf.* q. 64. f. 3. putârunt Christum in ejusmodi casibus supplere effectum gratiæ, quam sententiam non improbat S. *Th.* faverque *Valent.* apud *Escob.* l. 8. n. 254. Similiter S. *Bonav. Silv.* & alii apud *Dicast.* de Bapt. d. 1. dub. 13. putârunt Deum supplere inBaptismo collato pueris necdum absolutâ formâ mortuis: imò *Cajet.* putavit tales pueros, qui baptizari non possunt, salvari per fidem parentum: *Gerson* docuit Deum saltem quandoq; supplere extraordinariè: sed rectè dicit *Suar.* in Comment. ad q. 64. a. 8., omnes suppletiones illas non fundari in ulla lege vel promissione Dei, imò carere omni ratione probabili: hinc *Henriq.* opinionem primam vocat imperitam; *Cabrera*, temerariam & erroneam; *Escob.* improbabilem, eamque rectè confutant *Gonet* d. 6. à n. 42. *Herincx* d. 6. à n. 21. *Dicast.* suprà. Itaque dicendum est tales damnari propter peccata sua originalia vel actualia, quæ contraxerant & remissa non sunt, quòd autem remissa non sint, non est defectus bonitatis in Deo, qui dederat media, sed est occasionaliter per malitiam Ministri, quam Deus impedire non tenebatur, imò nec poterat, salvâ lege ordinariæ providentiæ.

Alia argumenta *Scribonii* solvit fusè *Lugo* à nu. 37., breviùs *Platel.* hic à n. 85. & *Arriaga* n. 9.

55. §. 2. Intentio indirecta, sive tantùm in causa, non sufficit ad conficiendum Sacramentum. Est communis & extra controversiam, inquit *Vasq.* d. 138. n. 68. contra *Cabreram*, qui dicit probabile esse, quòd Baptismus in ebrietate vel somno collatus à Ministro, qui antea voluit ita conferre, sit validus; sed oppositum tenent *Suar. Vasq. Con. Laym. Tann. Dicast.* d. 3. n. 117. *Escob.* l. 8. n. 36. *Aversf.* q. 64. f. 3. & unanimiter Theologi, inquit *Herincx* d. 3. n. 30. Ratio est 1. quia talis confectio Sacramenti non est actio humana, cùm non sit facta liberè vel ex deliberatione rationis. 2. Prolatio verborum in tali statu facta non est locutio humana, quia non manifestat mentem præsentem, nec quod tum judicat, cùm in tali statu non sit usus humanus mentis aut rationis. 3. Talis actus non sufficit ad contractum vel commercium humanum, ergo multò minùs ad actum Ministri, quem Christus voluit esse dispensatorem fidelem mysteriorum Dei, qui attendere debeat, ut ponatur debita materia & benè exprimatur forma.

Obj. 1. Si ideo se inebriavit, ut baptizaret, Baptismus denominabitur voluntarius, etiam in se, quia ex priore volitione debet mansisse aliquid tanquam virtus dirigens istam actionem in ebrietate, ergo sufficiet ad Sacramentum. ℞. n. antec., nam species phantasiæ, quæ manserunt, movent appetitum sensitivum ad talem actionem, quæ non est voluntaria respectu volitionis humanæ liberæ antea habitæ, sed tantùm est effectus potentiarum sensitivarum in ebrietate operantium.

Inst. 1. Actus præteritus denominatur voluntarius à volitione præterita non retractata, ergo etiam actus futurus. ℞ n. seq. actus præteritus, dum existebat, pendebat à volitione, à qua denominabatur actualiter voluntarius, quod autem fuit actualiter voluntarium, manet habitualiter tale, quamdiu non retractatur: è contrà actus futurus nunquam fuit nec sit voluntarius, sed tantùm fuit volitus per modum objecti, omne enim voluntarium liberum debet esse à principio intrinseco libero cum cognitione finis.

Inst. 2. Prior intentio, quamvis esset simpliciter indirecta, tamen erat directa respectu Sacramenti, quia intendebat Sacramentum in se tanquam finem ebrietatis, intentio autem directa Sacramenti sufficit, ergo. ℞. Intentio directa sufficit: si existat formaliter vel virtualiter, c., si existat tantùm habitualiter, n. Tempore ebrietatis autem existit tantùm habitualiter, quod non sufficit, secundùm dicenda n. 56.

Inst. 3. Intentio manet virtualiter in Ministro distracto, ergo etiam in ebrio. ℞. n. conseq. Quamvis distractus magìs perceptibiliter attendat ad objectum distrahens, tamen communiter simul attendit tenuiter & imperceptibiliter ad alterum prius objectum, manetque immediatè liber ad volendum oppositum, ergo non est mirum, quòd talis actio sufficiat adSacramentum, secundùm dicenda n. 58. *Dixi*, communiter, nam si distractio esset omnimoda & veluti raptus extaticus, actio in hoc non videretur facta humano modo, prout requiritur ad Ministrum Sacramenti, desiisset enim omnis actualis, etiam tenuis attentio.

Inst. 4. Voces scriptæ retinent vim significandi humano modo, quamvis postea dormiat ille, qui scripsit, ergo etiam voces prolatæ in somno. ℞. n. conseq., nam imprimis, quando voces scribebantur, pendebant ab humana intentione significandi, quæ postea moraliter perseverat: deinde voces scriptæ retinent, saltem ex usu & pacto vim significandi modo humano, uti rectè *Palav.* num. 102., neutrum convenit vocibus in somno vel ebrietate prolatis.

Obj. 2. Si quis prævideat se propter fidem occidendum in somno, & ideo dormiat, si occidatur, est Martyr; sicuti è contrà si quis prævideat se occisurum in ebrietate, & ideo se inebriet ac occidat, est homicida, & secundùm *Lugo* n. 110. incurrit reservationem homicidio annexam, ergo similiter ille est Minister Sacramenti, si ideo se inebriet, & in ebrietate conficiat Sacramentum. ℞. n. conseq.; ad martyrium vel homicidium satis est illa intendi ùt objecta, quia hoc ipso, quòd postea fiant, erunt volita & suo modo interpretativè voluntaria, quod sufficiet, nam talis occisio passiva erit verè mors obita propter fidem, ergo erit martyrium; & talis occisio activa erit destructio vitæ alienæ contra jus ipsius, ergo homicidium injustum: è contrà ad confectionem Sacramenti requiritur intentio, quæ habeat se tanquam causa ad effectum, alioquin non erit actio humana, talis autem non est in ebrietate: atque ideo à simili infert *Lugo* n. 102., si quis prævideat se in ebrietate dicturum verba perjura, & ideo se inebriet, quamvis verba illa dicat in ebrietate, non fore perjurum, quia verba perjura, quando fiunt, debent esse verba humana, qualia non sunt in ebrietate. V. dicta l. 5. n. 48.

§. 3. Intentio habitualis non sufficit in Ministro conficiente Sacramentum, uti patet ex dictis, quia debet esse causa actionis, quâ ponitur Sacramentum: ex vi enim illius intentionis debet positio Sacramenti esse actio humana Ministri agentis nomine Christi & prudenter dispensantis ejus mysteria, ergo. 56.

Obj. 1. S. *Th.* q. 64. a. 4. dicit habitualem sufficere. ℞. Per habitualem intelligit virtualem, uti patet ex contextu: & omnes ita eum explicant. Probabiliter etiam dicitur cum *Gonet* d. 6. n. 51. per errorem describentium esse positum Tò *habitualem* pro *virtualem*, quia modus abbreviandi apud S. *Th.* erat ferè similis: & in aliis antiquis exemplaribus habetur, *virtualem*.

Obj. 2. Habitualis sufficit in suscipiente, ergo etiam in conficiente. ℞ n. conseq. Conficiens debet vi intentionis suæ agere humano modo, nomine Christi, tanquam fidelis dispensator &c, quod non fiet, nisi intentio actu dirigat actionem: suscipiens est tantùm patiens, ergo in hoc sufficiet talis intentio, per quam censea-

censeatur volens pati seu recipere Sacramentum, ad quod sufficit intentio habitualis, quandoque etiam interpretativa, uti dicetur à n. 168.

Obji. 3. Intentio habitualis sufficit pro applicatione Missæ cras legendæ, ergo etiam pro Sacramento cras conficiendo. ℞. n. conseq., quia ut Missa sit & maneat applicata, satis est applicationem esse semel positam & non revocatam, tum quia est veluti donatio in diem, sive ex nunc pro tunc, quæ tenet, cùm advenit tempus, quamvis non accedat nova donatio: tum maximè, quia Deus ex tunc constituitur velut executor, & acceptat Missam in talem finem, & positâ postea Missâ, ad solum Deum pertinet dare aliquid propter illam: è contrà intentio conficiendi Sacramentum debet esse operativa ipsius Sacramenti; debet Ministrum facere operantem humano modo, nomine Christi prudenter, fideliter &c.

Obji. 4. Si Titius ex alto loco affundens aquam, moriatur instanti A. post prolatam formam, & aqua instanti B. tangat puerum, Baptismus valebit, licèt tum nequidem virtualiter amplius existat intentio Titii, ergo etiam valebit primo instanti somni, quamvis intentio tum non existat nisi habitualiter. ℞. n. conseq., Affusio aquæ, quæ est activa ablutio, est humano modo posita à Titio, & censetur manere talis, quando accedit ablutio passiva, seu motus aquæ super corpus pueri, quem motum non erat opus humano modo immediatè pendere à Titio, cum sit motus necessarius aquæ prius humano modo motæ à Titio, qui posuerat, quidquid ad ipsum spectabat ponere, ut puer diceretur ab eo ablutus. Hinc docet *Dicast.* d. 3. n. 126. quamvis Titius retractaret intentionem suam post effusam aquam, non ideo impediendum valorem Sacramenti; pro quo *Lugo* n. 109. dat plura alia exempla circa Sacramentum Matrimonii. È contrà ablutio activa dormientis nunquam fuisset posita humano modo, uti supponitur. Quòd si supponas immediatè ante somnum esse positam humano modo, valeret Baptismus, quamvis dormiret, quando corpus pueri passivè ablueretur.

Obji. 5. Valet Matrimonium per Procuratorem contractum, quamvis Principalis tum dormiat aut in amentiam perpetuam inciderit, uti docent *Sanch. Henriq. Bonac. Arr.* d. 19. à n. 34. contra *B. Pontium* & *Lugo* n. 108., ergo in Ministro sufficit intentio tantum habitualis. ℞. Dissimulato antec. dist. conseq., ergo in Ministro, qui per seipsum ministrat, valet intentio tantùm habitualis, n., si ministret per alium, transeat: jam verò hoc est speciale in Matrimonio, quòd possit ministrari per mandatarium, quia nempe est contractus, qui per mandarium fieri potest & obligare mandantem: hoc tamen manet, quòd mandans habere debuerit intentionem saltem virtualem humano modo positam, quando mandavit; neque opus est, ut partes, hujus præsertim Sacramenti, physicè coexistant. *Dixi*, transeat, nam aliqui dicunt, quod intentio mandatarii tanquam animati instrumenti sit moraliter intentio mandantis, intentio autem mandatarii est tum actu; sed de hoc videnda n. 174.

57. §. 4. Multò minùs sufficit intentio interpretativa in Ministro conficiente Sacramentum, cùm hæc nec sit nec fuerit intentio reipsa existens, sed tantùm quæ existeret, si occurreret cogitatio de illa elicienda; quod autem non est, non potest dirigere confectionem Sacramenti, ut nomine Christi & humano modo fiat, ergo.

58. §. 5. Attamen non requiritur intentio actualis formalis, sed sufficit virtualis, uti communissimè omnes, inquit *Arr.* n. 30.; imò omnes, secundum *Suar.* d. 13. s. 3. *Lugo* d. 8. num. 90, *Herincx* d. 3. num. 32. tum quia hæc sufficit ad orationem, vota, contractus, ergo similiter ad conficiendum Sacramentum: tum etiam, quia si non sufficeret, confectio Sacramentorum esset exposita perpetuis dubiis & scrupulis, quia est supra moralem potestatem hominis semper habere intentionem actualem formalem, cum nobis invitis se ingerant distractiones illam impedientes, unde meritò possemus semper dubitare de valore Sacramenti, de quo cum non dubitent Ecclesia & Doctores, dummodo Sacramentum sit positum cum intentione virtuali, moraliter certum est hanc sufficere: & ratio à priori est, quia intentio virtualis est sufficienter causa actionis, quâ ponitur Sacramentum, est enim quædam virtus prioris intentionis, imperans & dirigens executionem ejusdem objecti. Pro praxi tamen expedit præmittere formalem, si quis se reflectat, quia melior est & certior, si fortè virtualis defuisset.

Objicies. Intentio virtualis non sufficit ad meritum, ergo nec ad confectionem Sacramenti. *Prob. ant.* Quod fit ex intentione virtuali, non est liberum, quia motiva in utramque partem tum non ita proponuntur, ut voluntas possit dici proximè expedita etiam ad oppositum, ergo. ℞. n. anteced, nam imprimis probabile est ad meritum sufficere libertatem imperfectam, imò & aliquam mediatam, uti tenent *Suar.* & alii contra *Ovied.* De merito contr. 2 p. 1. & *Laurent.* d. 2. s. 6. Deinde saltem est satis habere virtualem libertatem, & remanere actus tenues proponentes utraque motiva, vi quorum actuum posset voluntas directè velle oppositum, quamvis reflexè non experiatur in se potentiam sibi imperandi oppositum. Ex dictis,

Colliges, eum, qui de more ponit actiones requisitas ad Sacramentum, prudenter non posse dubitare de intentione requisita, nisi hanc positivè excludat, quia vult facere, quod aliàs solet & quod faciunt similes Ministri, quod sufficit, uti rectè *Gammach.* & *Abelly* p. 2. t. 1. c. 1. s. 3. Item exercitè cognoscit illas actiones esse sacras, & poni non frustra, sed ad fines certos, ergo exercitè intendet ut tales & ad istos fines, quod suffic.t, uti rectè *Vasq.* Hinc infert etiam *Maurus* q. 78. num. 5. Ministros Sacramentorum, nisi studiosè omiserint intentionem faciendi Sacramentum, vel habuerint intentionem oppositam, ineptè dubitare, an habuerint intentionem sufficientem ad valorem Sacramenti. Addit rectè *Bellarm.* opus non esse dicere ore aut corde, *intendo hoc facere &c.* (hæ enim scrupulosæ reflexiones potius devotionem impediunt, inquit *Herincx* d. 3. num. 28., hominemque perturbant) sed tantùm requiri, ut homo sit præsens animo, & attentè faciat, quod facit, ista enim dicuntur intentio in actu exercito, uti loquuntur *Caj.* & *Less.* hic q. 64. a. 8. dub. 2. Sed de scrupulis circa intentionem, & speciatim circa consecrationem, plura addemus, quando de Sacrificio. 59.

Q. 12. An in Ministro Sacramentorum sufficiat intentio coacta. ℞. Sufficere, si Matrimonium excipias, nam intentio coacta hic dicitur, quam Minister nollet quidem habere, nunc tamen habet, quia ab extrinseco cogitur ad illam, v.g. per metum, sed talis intentio sufficit ad sex prima Sacramenta, est enim actio humana, simpliciter libera, capax meriti & demeriti, tantum secundùm quid involuntaria: Ecclesia autem specialiter voluit, ut Matrimonium haberet perfectiorem libertatem, uti suo loco dicetur. 60.

Q. 13. An intentio Ministri debeat esse determinata ad certam materiam & personam. ℞. Affirmativè, cum *Lugo* d. 8. n. 111. & *Escob.* l. 8. n. 265., quia intendere debet præsens Sacramentum, quod constat suâ v. g. ablutione; actio enim procedens ex intentione debet cadere super hoc, in quod fertur intentio, hinc etiam debet intendere conferre personæ præsenti, cui applicat; ideoque si Cajum ablueres, & dirigeres formam Baptismi ad Titium, intra te dicendo, abluo Cajum, sed Titium baptizare volo, mentireris & invalidus esset Baptismus: Item si Sacerdos haberet ante se duas hostias, & vellet consecrare tantùm unam, neque deter- 61.

minaret quam, neutra consecraretur, quia intentio non esset determinata quoad materiam, *Lugo* nu. 26. Idem est, si audivisset duorum Confessiones, velletque absolvere tantùm unum, & non determinaret quem è duobus, *Avers.* q 64. s. 3. Non est tamen necesse, imò malè fieret, si quis suam intentionem restringeret ad illam in individuo personam, vel ad hanc unicam hostiam, quam ipse apposuisset, sed debet intentionem formare ad personam præsentem aut ad materiam appositam & sibi moraliter approximatam, uti dicetur nu. 67. & 68. An autem error circa materiam vel personam aliquando invalidet Sacramentum, dicetur q. seq.

62. Q. 14. *Quid addendum sit circa errorem & erroneam intentionem Ministri.* R. Seqq.

§. 1. Error Ministri, itemque intentio inducendi novum ritum, per se loquendo non invalidant Sacramentum, *Suar.* d. 2. s. 5. *Lugo* d. 2. à n. 113. *Compt.* d. 63. s. 3. n. 6. *Escob.* l. 8. nu. 136. *Bernal.* d. 6. s. 3. §. 2. *Dicast.* d. 1. dub. 9. & 10. *Gonet* d. 1. n. 134. *Gob.* in Exper. tr 1 n. 193. *Probatur*, quia Græci putant hæc omnia, *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis tradetur*, esse de essentia consecrationis panis; & licèt hoc addant, ac fortè etiam habeant intentionem inducendi illum ritum, tamen validè consecrant, quia volunt facere, quod Christus instituit, & ponunt, quidquid ad essentiam Sacramenti requiritur, per accidens autem se habent talis error & altera concomitans intentio, quæ non pugnat cum intentione generali conficiendi Sacramentum, prout hìc & nunc confici potest, uti pluribus firmat *Arriaga* d. 7. n 10.

Objicies. Zacharias Papa n. 36. relatus dixit Baptismum *in nomine Patria, & Filia & Spiritu Sancta*, ideo esse validum, quia sic baptizans nolebat inducere errorem aut hæresin, sed procedebat ex ignoratione linguæ latinæ, ergo non fuisset validus, si voluisset inducere errorem. Similiter S. *Th.* q. 60. a. 8. O ait, *si quis intendat per hujusmodi additionem vel diminutionem alium ritum inducere, qui non sit ab Ecclesia receptus, non videtur perfici Sacramentum.* R. Uterque vult, quòd possemus dubitare de valore, si talis Minister voluisset inducere errorem, non quia hocipso defuisset aliquid ex parte materiæ vel formæ, sed quia tum non possemus judicare adfuisse intentionem debitam; & ideo *S. Th* subdit hæc formalia, *non videtur perfici Sacramentum, quia non videtur, quòd intendat facere id, quod facit Ecclesia*: & hocipsum dixerat a. 7. ad 3., ergo à contrario valeret, si intenderet facere, quod facit Ecclesia, uti satis apertè docet *S. Th.* q. 64. a. 9. Notant tamen rectè *Suar. Lugo* n. 118. & alii, si diceret, *in nomine Patris & Filia & Spiritus Sancti*, tantùm intendens inducere hunc errorem, quòd in divinis non esset Filius sed filia, vitiari Sacramentum, quia cum Tò *filia* in illis circumstantiis sit æquivocum, ex intentione solius falsi sensûs determinaretur ad sensum oppositum veræ formæ; & hoc ordinariè fiet in tali homine, inquit *Con.* q. 60. n. 65., quia intendet hoc absolutè: quòd si simul haberet primariam intentionem faciendi, quod Christus instituit vel quod facit vera Ecclesia, non vitiaretur Sacramentum, quia hæc intentio prævaleret.

63. § 2. Si Arrianus proferat rectam formam Baptismi, quamvis simul putet non debere significari æqualitatem personarum, sed Patrem esse revera majorem Filio, dummodo hoc non exprimat, & habeat intentionem faciendi, quod Christus instituit, validè baptizat, uti expressè docet *S. August.* l. 3 de Bapt c. 15. & *Conc. Arelat.* Can. 8., uti refertur etiam Cap. *De Arrianis*, 109. De Consecr. dist 4. Et ratio est eadem, quia ponit totam materiam & formam, ac per accidens se habet error internus, & intentio generalis prævalet.

Objicies. Ad valorem formæ non sufficit externa prolatio, sed requiritur, ut sit locutio humana, ergo forma debet esse manifestatio conceptûs interni, sed hæc verba, *In nomine Patris & Filii*, prolata ab Arriano, non sunt vera manifestatio conceptûs interni, quia Arrianus non habet nisi hunc conceptum Patris majoris & Filii minoris, ergo. R. n. min., nam licèt habeat conceptum clarum Patris majoris & Filii minoris, tamen simul etiam habet conceptum confusum & implicitum Patris & Filii æqualis, quia per intentionem prævalentem vult intelligere hoc, quod Christus intelligi voluit, Christus autem voluit intelligi Patrem & Filium æqualem, ergo

Instabis. Arrianus in mente non habet pro objecto Personas veras sed chymericas, nam in Deo, Pater major & Filius minor, sunt chymeræ, ergo etiam voces illæ, *In nomine Patris & Filii*, non sunt repræsentativæ veri objecti. R. Non habet pro objecto clarè & explicitè cognito personas veras, c. non habet pro objecto confusè & implicitè cognito, n. ant. & conseq, nam voces illæ per intentionem prævalentem determinantur ad significandum objectum confusè & implicitè cognitum, uti num 38. dictum est de vocibus æquivocis.

§ 3. Si etiam in forma exprimatur error, non destruens sensum formæ, sed tantum contrarius alteri veritati fidei, uti si dicatur, *ego te baptizo in nomine Patris, qui te redemit &c.* non ideo invalidatur Sacramentum, dummodo intendat facere, quod Christus instituit, ita *Palud. Dur. Sot. Suar. Vasq Lugo, Dicast.* num. 138. Et ratio est eadem, quia manet sensus à Christo intentus. 64.

Objicies. Quamvis error non sit contrarius sensui à Christo intento, tamen tota propositio fit falsa, ergo vitiatur Sacramentum, quod requirit veram formam. R. Tota propositio interna fit falsa, transeat, externa, n. Hæc propositio interna, *Hoc est corpus meum capite plexum*, est indivisibilis & indivisibiliter tendit in totum suum objectum, hinc si sit difformis uni parti objecti, dicitur simpliciter difformis objecto: eadem tamen propositio est virtualiter duplex, & ut repræsentativa hujus partis objecti sic se habentis, dici potest vera præcisivè, id est, non falsa, quamvis sit falsa positivè respectu alterius partis, & consequenter respectu objecti sui adæquati. Propositio autem externa, quæ realiter est divisibilis, divisibiliter tendit in ea objecta & divisibiliter manifestat propositionem internam, ergo potest quoad primam partem esse suo modo vera denominativè, prout est significativa judicii inadæquatè sumpti, quamvis quoad partem posteriorem sit falsa; hæc autem pars est impertinens ad formam à Christo institutam, neque destruit sensum à Christo intentum per formam, ergo non obstat valori Sacramenti, uti sine dubio validus foret Baptismus, si quis diceret, ego te baptizo hâc aquâ frigidâ &c.; quamvis aqua esset calida. *Conf.* nam Symbolum Apostolorum habet omnes ferè partes connexas, & facit quodammodo unam propositionem, neque tamen ideo ab hæretico dicitur falsum, quia ipse putat hanc partem, *Communionem Sanctorum*, esse falsam, simile autem est de alia ejusmodi propositione.

Inst. Ergo nec obstaret, si diceret, Hoc est Corpus meum aërium. R. n. seq., nam ibi non significatur, nec in mente intelligitur corpus verum, sed tantùm apparens, ergo propositio illa externa, etiam respectivè ad illam partem, quæ est forma à Christo instituta, non manet vera, cùm non maneat repræsentativa objecti, quod Christus voluit significari & intelligi.

§. 4. Si quis volens dicere, *Si es baptizatus, ego te non baptizo, si non es baptizatus, ego te baptizo &c.*, per errorem dicat, *Si es baptizatus, ego te baptizo, si non es baptizatus, ego te non baptizo*, videtur invalidari Sacramentum, cùm verba faciant sensum impossibilem, & directè excludant veritatem ac sensum formæ à Christo intentum: Neque juvat intentio, quando illi contradicunt verba externa excludentia sensum requisitum. 65.

§. 5.

66. §. 5. Si quis omittat aliquid non essentiale, putans esse essentiale, non conficit Sacramentum, non ratione erroris, sed defectu intentionis, quia voluntas conficiendi Sacramentum non stat cum voluntate omittendi aliquid, quod putat esse essentiale. Si tamen haberet intentionem generalem & quasi conditionatam faciendi per verba, quidquid per illa fieri posset, hæc prævaleret & sufficeret, uti rectè *Amic.* num. 80. & *Arr.* num. 25.

67. §. 6. Errores alii Ministri circa ipsum Sacramentum, rarò illud invalidant, uti rectè *Lugo* d. 8. n. 118., quia nihilominus aderit intentio sufficiens & prævalebit, uti si putaveris esse aquam benedictam & erat profana; si loco vini gallici putabas esse rhenanum; si loco unius hostiæ apposueris duas sibi cohærentes, &c. Quòd si quis putet de essentia absolutionis esse omnia hæc verba, *absolvo te à peccatis tuis in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti*, ideoque habeat intentionem causandi gratiam in fine omnium illorum verborum, gratia causabitur in fine verborum essentialium, uti habet communis cum *Lugo* & *Bosco* de Pœnit. d. 7. f. 3 concl. 2. contra *Vasq.* & *Dicast.* de Pœnit. d. 5. à n. 51., quia non est in potestate hominis facere aliquid essentiale, quod tale non est, aut suspendere effectum gratiæ, positâ completè ejus causâ necessariâ.

68. §. 7. Error Ministri circa personam, quæ Sacramentum suscipit, per se loquendo, non obstat valori, nisi tantùm in Matrimonio. Ita communiter omnes cum *Vasq.* d. 138. c. 7., ubi varias circa hæc refert sententias; & certissimum esse dicit *Bernal.* d. 17. nu. 83., quia natura sex primorum Sacramentorum est, ut Minister ordinariè non debeat intentionem restringere ad hunc vel illum, sed debeat intendere conferre Sacramentum petenti, cùm non referat ad finem Sacramenti, sive sit Cajus sive Titius, inquit *Sanch.* de Matr. d. 18. nu. 12., hinc validè baptizas puerum, licèt putes esse puellam; validè absolvis mulierem, licèt putes esse virum, quia nempe intendis baptizare vel absolvere eum, qui tibi est præsens. E contrà contrahens Matrimonium determinatè intendit hanc personam, quia natura Matrimonii est, ut inducat obligationem ad semper vivendum cum hac persona & ad simul educandas hujus personæ proles, ergo error circa personam est circa substantiam & invalidat contractum, secundùm dicta l. 3. p. 2. à n. 612 *Dixi* 1., per se loquendo, nam si Minister nollet conferre Sacramentum, nisi esset hic, quem esse putat, si reipsa non esset, Sacramentum foret nullum: è contrà si contrahens Matrimonium vellet contrahere cum præsente puella, sive esset Caja sive Titia, validè contraheret, quamvis erraret in persona, sed hæc essent per accidens & præter naturam talium Sacramentorum. *Dixi* 2., quòd Minister in sex primis Sacramentis ordinariè non debeat restringere intentionem ad hunc vel illum, hoc enim facere sine justa causa, secundùm *Vasq. Sor. Fill.* & *Escob.* num. 265. foret grave sacrilegium, quia Sacramentum exponeretur periculo nullitatis: posset tamen esse justa causa, v. g. si Confessarius sciret Titium non esse dispositum, & prudenter timeret, ne clam irrepsisset in confessionale, voce & habitu simulans alium, deberet absolvere sub conditione, *si non es Titius*: & idem est in similibus casibus, de quibus videri potest *Bernal.* n. 82.

Objicies. Saltem natura Sacramenti Ordinis postulat, ut Episcopus habeat intentionem restrictam ad hanc numero personam, gravissima enim incommoda nascerentur, si posset ignotus pro noto validè ordinari. ℞. n. assumptum, nam graviora adhuc incommoda nascerentur, si talis, qui per fraudem se ingessisset, non ordinaretur validè, quia publicè haberetur velut ordinatus, & tamen non esset, ideoque invalidè administraret Sacramenta illa, quorum valor pendet ab Ordine. *Nec obstat*, quòd Episcopi aliqui ante Ordinationem protestentur per suum Archi-Diaconum, suæ intentionis non esse ordinare eum, qui per fraudem se ingesserit, v. g. sinè titulo, sinè ætate &c., *nam* protestationem illam non approbat *Lugo* d. 8. nu. 119., & quamvis fiat, plus non debet significare, quàm Episcopum optare, ut emaneat, qui talis est; vel, uti vult *Rhodes* d. 1. q. 4. f. 3. §. 5., tantùm significat se repulsurum, si sciret ejusmodi intrusum adesse: putantque *Nav. Gob.* t. 8. nu. 316. & alii apud *Escob.* l. 23. nu. 199. Episcopum mortaliter peccaturum, si ita restringeret intentionem & nollet ordinare illum, cui aliquid deesset: è contrà *Arr.* nu. 44. non audet consuetudinem illam reprobare, putat tamen certum esse, quòd hoc non obstante Episcopus intendat ordinare illos, qui bonâ fide accedunt etiam cum tali defectu, nam postea ex præscripto Pontificalis absolvit omnes ab occultis impedimentis, ad effectum talis ordinationis, ergo talis protestatio fit, ut qui scit sibi deesse aliquid, hac protestatione territus abscedat; quem defectum cùm nesciat ille, qui bonâ fide accedit, frustra ad illum fieret illa protestatio: quidquid sit de hoc, tenent Auctores communiter cum *Sporer* num. 138. talem, etiam malâ fide accedentem, ordinariè loquendo, censeri debere validè ordinatum; addit *Dicast.* d. 3. num. 187., si esset rationabile dubium de intentione Episcopi, hunc interrogandum, & interim abstinendum à ministerio talis Ordinis, vi cujus conferendum esset aliquod Sacramentum: quòd si interrogari non posset, *Tamb.* l. 7. c. 6. n. 13. meritò dicit presbyterium sub conditione reiterandum fore, propter periculum gravium damnorum, si ordinatio fuisset invalida.

Q. 15. *Quid dicendum sit, si conficiens Sacramentum habeat intentiones reipsa implicitè vel indirectè contrarias.* ℞. Judicandum est de valore vel nullitate Sacramenti, secundùm intentionem, quæ prævalet: illa autem prævalet, quæ magis appretiat & secundum præsentem comparationem animi simpliciter præfert suum objectum: illa autem censetur magis appretiare & simpliciter præferre suum objectum, quæ est absoluta seu universalior & saltem virtualiter reflexiva supra alteram, cui quasi derogat, uti optimè explicat *Lugo* d. 8. f. 8., quidquid in contrarium obmoveat *Bernal.* d. 17. à n. 76. Nec à *Lugone* dissentit *Dicast.* d. 3. dub 8., tantùm volens majorem appretiationem illam fieri per duos actus, quod *Lugo* & *Bosco* d 1 f. 7. n. 79. probabiliùs putant fieri posse per unum. Quòd si utraque intentio æqualiter appretiaret suum objectum, nec judicari posset utra prævaleat, dicendum esset Sacramentum non fieri, quia cùm utraque existat & velint fieri opposita, intendetur aliquid impossibile, ergo intentio erit irrita, uti rectè *Lugo* n. 124. *Dicast.* n. 173. *Esp.* q. 17. a. 2. *Bernal.* n. 79. *Palav.* n. 135. Si tamen una intentionum contrariarum & æqualium, habitualiter tantùm existeret, altera actu existens imperaret confectionem Sacramenti, hæc prævaleret, utpote efficacior, faciens actu operantem nomine Christi, ideoque valeret Sacramentum, uti rectè *Lugo, Dicast. Con.* q. 64. nu. 92. contra *Bernal.* num. 82.: quod tenent *Esp.* a. 3. & *Haun.* l. 4. n. 715., quamvis prior habitualiter existens fuisset appretiativè major: Neque est paritas in applicatione Sacrificii & aliis similibus, quia pro illis sufficit intentio habitualis, non autem pro conficiendis Sacramentis; secundùm dicta n. 56. Vide *Palav.* à n. 173. & *Bosco* n. 84. Ex dictis, 69.

Inferuntur seqq. 1. Volens baptizare, sed non volens causare gratiam, validè baptizat, quia est ita dispositus, ut vellet baptizare, si sciret per Baptismum causari gratiam, ergo intentio baptizandi prævalet. 70.

2. Si Titius hactenus noluerit Matrimonium cum Caja, & tamen liberè contrahat cum præsente, qualiscumque illa sit; si sit Caja, & ipse actu sit ita comparatus, ut nollet contrahere, si sciret esse Cajam, Matrimonium est invalidum; si autem sciens esse Cajam vellet contrahere, erit validum: Si animo ita comparatus sit, 71.

sit, ut si sciret esse Cajam; nesciat ipse, quid esset voliturus, neutra intentio prævalebit, ideoque non fiet Matrimonium. Putat tamen *Bosco* n. 81. in hoc ultimo casu potius considerandum esse, quid alii similes homines in tali circumstantia fuissent facturi, quod enim alii fecissent, præsumitur & ipse facturus, quia ex communiter contingentibus est prudens præsumptio.

72. 3. Si contrahentes intendant Matrimonium, sed velint esse solubile, ita ut non contraherent, si scirent esse indissolubile, Matrimonium est nullum, quia de jure saltem divino est indissolubile, uti cum communi *Sanch.* de Matr. l. 2. d. 13. *Perez* de Matr. d. 20. s. 1. & 2. *Con.* d. 26. dub. 6. *Stalen.* p. 2. c. 8. Imò *Vasq. Bellarm. Bonac.* & alii multi cum *Dicast.* de Matr. d. 2. dub. 28. dicunt hoc esse de jure naturali, etiam in Matrimoniis infidelium, ergo qui per intentionem prævalentem absolutè intendit esse solubile, reipsa non intendit Matrimonium. V. *Lugo* à n. 125. & *Dicast.* dub. 4.

73. 4. Si baptizati intendant Matrimonium indissolubile, sed expressè nolint Sacramentum, si faciant ideo, quia putant Matrimonium non esse Sacramentum, non oberit hic error, quia prævalebit intentio absoluta Matrimonii, *Perez* d. 19. s. 10. *Esp.* de Matr. q. 114. ad 3. *Gob.* t. 9. n. 234. Si sciant Matrimonium secundùm se debere esse Sacramentum, attamen nolint nisi separatum à ratione Sacramenti, *Vasq. Rebel. B. Pontius, Bonac.* de Matr. q. 2. p. 5. n. 4. *Arr.* d. 19. n. 8. *Dian.* p. 3. t. 4. R. 255. *Dicast* n. 204 *Hurt.* de Matrim. d. 3. diff. 19. *Stalen* c. 7. *Gob.* n. 229. *Perez* suprà docent fore verum & indissolubile Matrimonium, sed sine ratione Sacramenti, quia licèt graviter peccetur, attamen videtur ratio contractûs validi posse separari à ratione Sacramenti, uti fit in non baptizatis. E contrà *Valent. Sanch.* de Matr. l. 2. d. 10. *Con.* d. 24. n 22. *Tann.* Tom. 4. d. 8. q. 4. n. 85. *Lugo* de Pœn. d. 14. n. 42. *Laym.* l. 5. t. 10. p. 2. c. 2. nu. 2. *Bonasp.* de Matr. d. 4. dub. 1. *Haun.* l. 4. n. 716., *Esparsa* suprà, *Carden.* in 2. crisi diss. 20. n. 77. *Gorm.* d. 5. n. 345. dicunt non fore verum Matrimonium ex defectu intentionis Sacramenti, quia putant rationem veri Matrimonii inter baptizatos, ex voluntate Christi non posse separari à ratione Sacramenti, eò quòd Christus verum Matrimonium fidelium immediatè elevârit ad rationem Sacramenti, nam Concilia dicunt absolutè, quòd Matrimonia fidelium sint Sacramenta; & favet *Inn. III.* Cap. *Quanto*, De divortiis, *Etsi matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum: inter fideles autem verum & ratum existit, quia Sacramentum fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur, sed ratum efficit conjugii Sacramentum.* Utraque sententia est probabilis, uti Auctores utrimque citati fatentur.

74. Q. 16 *Quid dicendum sit, si duo Ministri conficiant idem Sacramentum, & intentiones eorum se mutuò respicientes, sibi contrarientur:* v. g. Si Titius sit confessus Cajo & Sempronio, petatque ab utroque absolvi, hi autem putent non debere absolutè dari duas absolutiones, ideoque Cajus sic formet intentionem, *intendo absolvere, si Sempronius non absolvat*; è contrà Sempronius sic formet, *intendo absolvere, si Cajus non absolvat.* ℞. Neutrum conficere Sacramentum, nam vel uterque conficit vel neuter, uti rectè *Suar.* d. 23. s. 3. ad 3., quia est eadem de utroque ratio, atqui uterque non conficit, ergo. *Prob. min.* Si uterque conficit, ergo conditio utriusque purificatur, quia uterque non vult conficere, nisi sub conditione purificanda; sed si conditio utriusque purificetur, neuter conficit, quia conditio utriusque est, ut alter non conficiat, ergo si uterque conficit, uterque non conficit: & è contrà, si neuter conficit, ergo conditio utriusque purificatur, quia conditio erat, si alter non conficeret, sed si conditio utriusque purificetur, uterque conficit, quia tum intentio utriusque est absoluta, adeoque sufficiens, ergo si neuter conficit, uterque conficit: Item, si Cajus conficit, Sempronius non conficit, quia tum tantùm intendit conficere Cajus, si Sempronius non conficiat, sed si Sempronius non conficit, Cajus etiam non conficit, cùm sit eadem de utroque ratio, ergo si Cajus conficit, Cajus non conficit; & idem est de Sempronio. Itaque quidquid dicas, sequitur utraque pars contradictionis, ergo uterque habet intentionem nullam, utpote trahentem contradictoria. Similiter si Cajus diceret, *intendo, si Sempronius intendat*; & Sempronius diceret, *intendo, si Cajus non intendat*, utriusque intentio esset nulla, quia utriusque intentio etiam est mediatè reflexiva supra seipsam, & se ponendo se destruit, quia habet mediatè pro conditione negationem sui, nam intentio Caji habet pro conditione intentionem Sempronii, quæ pro conditione habet negationem intentionis Caji, ergo intentio Caji habet mediatè pro conditione negationem sui: è contrà intentio Sempronii habet pro conditione negationem intentionis Caji, quæ tamen intentio Caji valet, si valeat intentio Sempronii, ergo si intentio Sempronii valeat, intentio Sempronii non valet, quia pro conditione habet, si non valeat intentio Caji. 75. Denique si Cajus diceret, *intendo, si Sempronius intendit*; & Sempronius vicissim, *intendo, si Cajus intendit*, si sint strictè conditionales, neutra valet, quia reipsa dicunt, *intendo, si intendo*, quod non est simpliciter intendere; ergo ùt valeant, Tò *si*, non debet significare conditionem strictè dictam: cujus ratio ulterior est, quia conditio debet esse naturâ prior conditionato, non potest autem neque res eadem seipsâ, neque duæ res pro eodem signo esse mutuò naturâ priores. 76. Itaque ut valeat utraque intentio & ab utroque conficiatur Sacramentum, debet uterque intendere conficere Sacramentum, vel absolutè, sine respectu ad invicem; vel quasi conditionatè, veluti dicendo, *volo conficere, quia tu etiam conficis*; vel sub conditione, si alter priùs non confecerit, & hoc posteriore modo debent formare intentionem neo-presbyteri consecrantes eandem hostiam cum Episcopo, *Suar. Dicast.* de Bapt. d. 1. num. 157.

77. Q. 17. *Quid fieret, si baptizans cum baptizando replicaretur Coloniæ & Leodii, Coloniæ autem baptizaret cum debita intentione, sed Leodii cum nulla intentione vel cum insufficiente.* ℞. Supposito casu, Baptismus Coloniæ factus esset validus, Leodii autem factus esset invalidus: unde homo ille absolutè esset baptizatus & acciperet gratiam, uti rectè *Bernal.* n. 80.

78. Q. 18. *Quid præterea sit addendum circa intentionem conditionatam.* ℞. seqq.

§. 1. Conditiones possunt esse intrinsecæ vel extrinsecæ Sacramento: tum sunt intrinsecæ, si ex natura rei insint; suntque illa omnia, quæ requirit valor Sacramenti, tam ex parte suscipientis quàm conficientis: & hæ conditiones imbibuntur in intentione, qui enim alicui confert Sacramentum, intendit conferre, si alter sit capax, si ipse potestatem habeat &c. hinc foret otiosum & peccatum veniale tales conditiones sine justa causa addere: si tamen esset prudens dubium, v. g. an moribundus sincerè doleat, addi deberet, absolvo te, si capax es, si doles &c. Conditiones extrinsecæ sunt, sine quibus Sacramentum posset confici; & de his maximè valent, quæ habet *Busenb.* n. 47. relatus, & quæ jam addemus.

79. §. 2. Valet intentio sub conditione præsente vel præterita, dummodo purificatâ, quamvis Minister hoc ignoret, uti habet communis cum *Aversa* de Pœn. q. 12. s. 4. contra *Esparf.* q. 16. a. 5, *Palav.* nu. 125. *Mastrum* q. 79. n. 5. Ratio est 1. quia talis intentio est reipsa absoluta, cùm conditio posita eam absolvat. 2. Aliàs non valeret consecratio, si Sacerdos latinus consecraret sub conditione, si panis non est fermentatus, hoc enim ignorat: aut si baptizares adultum, sub conditione, si est attritus &c. quia hoc nescis; posseque fallere aut falli, licèt dicat.

§. 3.

80. §. 3. Quamvis contractui Matrimonii apponi possint conditiones de futuro, tamen talis contractus non habet rationem Sacramenti ante purificationem omnium conditionum, sed potiùs habet se per modum sponsaliorum, utì cum aliis plurimis tenent *Arriaga* de Pœn. d. 50. à n. 1. & *Dicast.* hìc d. 3. n. 155.

81. §. 4. Si conditio adjecta intentioni cujuscumque Sacramenti, sit de futuro necessario, v. g. *te absolvo, si Sol cras orietur*, putant multi cum *Dicast.* n. 144. censeri esse de præsenti, quia secundùm sensum vulgarem significat, *si nunc sit necessariò verum dicere, quòd sol cras orietur.* Idem tenent *Esp* a. 6. & *Palav.* n. 119., si diceret, *absolvo te, si Anti-Christus seducet multos*, quia putant sensum esse, *si nunc certum sit, quòd Anti-Christus seducet multos*, quæ de præsenti vera & certa sunt, fitque hic sensus assertionis, tam certò te absolvo, quàm certum est Solem cras oriturum & Anti-Christum seducturum multos. Similiter si diceret, *absolvo te, si Deus cognoscit, quòd cras restitues*, docent valde probabiliter *Compt.* d. 63. f. 4. n. 4. *Bernal.* n. 71. *Herincx* d. 3. nu. 38. & alii, contra *Con. Aversf.* hìc q. 64. f. 3. *Dicast.* nu. 166. & alios, conditionem esse de præsenti, ideoque *Arr.* nu. 37. dicit se non dubitare de valore, quamvìs *Suar.* d. 13. f. 3. subdubitet: Ratio illorum est, quia quamvìs objectum illius scientiæ sit futurum, ipsa tamen scientia, quæ est conditio, est omnino præsens, ergo sicuti hæc conditio, si Deus videt te restituisse, est de præsenti, quamvis objectum sit præteritum, ità illa erit conditio de præsenti, quamvìs objectum sit futurum: Imò *Arr. Herincx, Bernal.* n. 100. *Haun.* l. 4. nu. 700. dicunt valiturum sub conditione, *si restitues*, si non habeat sensum suspensivum, sed intendat conficere sub conditione præsentis veritatis, quòd restituet, si enim revera futurum est, ut restituat, jam datur suo modo veritas illius propositionis, *ipse restituet*, ergo conditio est impleta: esset tamen graviter illicitum conferre sub ejusmodi conditionibus, quia opiniones oppositæ non carent probabilitate.

82. §. 5. Si absque gravi causâ intentioni Sacramenti addatur conditio extrinseca, *Suar. Henriq. Escob.* n. 262. *Aversf.* f. 3. & alii communiter cum *Busenb.* dicunt esse mortale; quòd *Esp.* a. 7. dicit esse certum, sed *Dicast.* nu 160. putat, si apponatur conditio, quæ certò existat, v. g. *absolvo te, si Christus mortuus est pro nobis*, fore tantùm veniale, quod probabile est.

83. §. 6. Quando conditio apponi debet, *Caram.* putat ore exprimendam esse, & omnino consultius est: hinc *Haun.* n. 711 dicit, regulariter loquendo, fore peccatum, si mente retineatur: è contrà *J. Sanch Castrop. Arr.* de Pœn. d. 31. n. 39. *Gorm.* n. 220. *Gob.* tr. 7 num. 271., absolutè dicunt non esse opus ore exprimere, quod *Escob.* l. 15. nu. 230. dicit esse certum, & in eo convenire Doctores dicit *Moya* T. 1. t. 3. d. 6. q. 4. num. 42. Addit *Gob.* n. 272. nequidem opus esse habere explicitè & formaliter in mente, sed sufficere, si implicitè & virtualiter, qualiter habet, qui voluit audire Confessiones secundùm institutionem Christi vel intentionem Ecclesiæ: hinc notat *Bosco* d. 7. f. 3. nu. 135. aliquos putare, quòd satis sit antea sic formare intentionem, *volo omnes & solos absolvere, qui erunt legitimè dispositi*: hinc *Moya* etiam dicit se non damnaturum de mortali illum, qui nequidem mente expressè conciperet conditionem, quia certum est semper adesse conditionem implicitam, cum nemo intendat conferre Sacramentum, nisi prout potest & debet. Quidquid sit de hoc, *Con. Less. Bardi, Dicast.* de Bapt. d. 1. n. 153. *Schild.* de Consc. t. 6. c. 1. n. 4. *Bernal.* n. 71. aliique communiter, absolutè dicunt non esse de valore, ut conditio ore exprimatur; sed per conditionem in mente retentam sufficienter restringi verba, cùm operari non possint ultra intentionem loquentis: unde si v. g. prævideretur offensio suscipientis Sacramentum, si conditio ore exprimeretur, satis esset mente retinere.

Objici potest, 1. Si conditio non exprimatur, verba erunt absoluta, ergo discordabunt à mente, quæ est conditionata, ergo sic loquens mentietur. 2. Si conditio exprimatur, verba illa erunt pars formæ, ergo forma à Christo instituta substantialiter mutabitur. ℞. ad 1. Verba esse absoluta respectu intentionis significandæ, quia absolutè significant intentionem, præscindendo an hæc sit absoluta an conditionata; patetque hoc, nam semper consignificant conditiones intrinsecè imbibitas; nec ideo discordant à mente aut sunt mendacium, quia qui præscindit, non mentitur, probatque rectè *Haun.* à n. 708. In communi modo loquendi etiam divino solere sæpe omitti conditiones, etiam extraneas, quamvìs in mente retineantur, sic enim Deus dixit, *subvertetur Ninive*, & pater sæpe dicit filio, *puniam te*, subintelligendo, *si non ostenderis pœnitentiam vel emendationem. Ad* 2. Verba illa, quibus significatur conditio, non sunt pars formæ, sed forma adæquata sunt verba, secundùm se absoluta, à Christo instituta seu ab Ecclesiâ determinata, quorum sensum à Christo intentum non immutat conditio significans intentionem Sacramento hìc & nunc necessariam secundùm voluntatem Christi.

Q. 19. *Quid addendum sit circa attentionem in Ministro requisitam.* ℞. Quid & quotuplex sit attentio, dixi l. 4. à n. 1332., quæ recolenda sunt. Hic adde seqq. 84.

§. 1. Ad valorem Sacramenti requiritur attentio interna Ministri, sive advertentia & applicatio aliqua animi ad hoc, quod facit; alioquin confectio Sacramenti non esset actio humana, nec posset dici facta in nomine aut persona Christi, quod tamen requiritur, secundùm dicta nu. 54. Et ad hoc sufficit attentio virtualis, utì colligitur ex dictis n. 58.

Objicies Ad valorem contractûs requiritur plena deliberatio, secundùm dicta l. 3. p. 2. num. 650., quia nempe contractus est actus humanus; & cùm sit res majoris momenti, fieri debet à toto homine, ergo multò magìs requiritur ad valorem Sacramenti, quia Minister operatur in nomine aut persona Christi, & quidem circa rem maximi momenti, necessariam ad salutem, ergo ubi est distractio & semiplena tantum advertentia, qualem patitur attentio tantùm virtualis, Sacramentum est invalidum. ℞. Sicuti ad contractum sufficit præcessisse plenam advertentiam formalem, quæ maneat virtualiter, quando fit contractus, ita etiam ad Sacramentum: cum quo stat, quòd quando actu ponitur contractus vel Sacramentum, possit esse distractio, quia adhuc manent plenè deliberata, ratione plenæ deliberationis virtualiter remanentis. Hinc

§. 2. *Infertur* 1. Vix fieri posse, ut Sacramentum per distractionem reddatur invalidum, nisi esset distractio omnimoda vel planè ecstasis aut raptus. 2. Esse peccatum veniale irreverentiæ, si quis in conficiendis Sacramentis distrahatur voluntariè, utì cum communi *Gob.* in Exper. t. 2. n. 202. Quòd si esset periculum errandi in formis, præsertim longioribus, aut applicatione debitæ materiæ, posset esse mortale, utì idem notat tr. 1. n. 97. Imò *Tamb.* hìc l. 1. c. 2. §. 1. n. 4. dicit eum peccaturum mortaliter, qui voluntariè distraheretur in consecratione Eucharistiæ, quia putat esse gravem irreverentiam, si quis in Sacrificio, quo profitetur Deum esse summè venerandum, cum illo ita irreverenter se gerat, utì clariùs se explicat de Sacrif. l. 2. c. 3. n. 9. 85.

DUBIUM I.

Quid requiratur in Ministro, ut licitè ministret.

RESP. I. Præter ea, quæ ad valorem requiruntur, requiritur probitas, sive ut sit in gratia, tum quia Christo, cujus est Minister, debet se conformare; tum quia 86.

quia sancta sanctè sunt tractanda; tum quia ad hoc quidam singulariter ordinantur, & gratiâ peculiari donantur, ac proinde hoc curare præ aliis sunt obligati. Ita *Laym. l. c. & com. Unde res.*

I. Peccat graviter, qui conficit Sacramenta, non habens sufficientem jurisdictionem, vel de ea rationabiliter dubitans, vel qui censurâ est prohibitus.

II. Non licet Sacerdoti administrare Sacramenta, cum attritione cognita, quia adhuc est extra statum gratiæ. *Bon. t. 1. de Sacr. q. 3. p. 2. §. 1.*

III. Non tamen necessariò præmittit confessionem, (nisi velit celebrare) etsi sit consultius, quia de hoc nullum est præceptum; & ad delendum mortale sufficit contritio. *Vasq. d. 136 c. 1. Card. de Lug. d. 8. s. 9.*

IV. Minister Sacramenti ad id ordinatus, si conficiat & ministret solenniter in mortali, v. g. si baptizet vel celebret, peccat mortaliter toties quoties; (quod etiam verum esse volunt *Sayr. Ledes. & Bon. Gran. cont. 3. t. 5. d. 5.* de Diacono, ex speciali commissione baptizante) nisi fortè periculum sit in mora, nec possit tam citò confiteri, aut conteri: eo enim casu baptizare, vel etiam absolvere moribundum, in statu peccati, non esse irreverentiam, docet *Lugo n. 151.*

Dixi I. *Ad id ordinatus*: etsi enim laicus in necessitate baptizet cum conscientia peccati mortalis, non peccare mortaliter, docet *Kon. l. c. Fill. tr. 1. c. 1. c. 5. q. 10.* ex *Suar. &c.*

Dixi II. *Solenniter:* nam si sine solennitate baptizet, excusat à mortali *Suar. Kon. Fill. loc. cit.*

V. Alii, qui conficiunt & ministrant, non peccant mortaliter, v. g. cùm laici in necessitate baptizant, vel ministrant sibi invicem Matrimonium in mortali. Ita contra *Sylv. Vasq.* & alios, docet *Suar.* cum aliis; qui tamen vult eos peccare mortaliter, quatenus hoc in mortali suscipiunt. Ita etiam *Fill. Fern. Sanch. Kon. q. 64. a. 6. dub. 1.*

VI. Qui ministrat, etsi non conficiat Eucharistiam, in mortali, peccat mortaliter, ùt habet communis, *Suar. Fill. Lay. Bon.* & aliorum, contra *Vasq.* cujus sententiam *Diana* rectè notat esse probabilem, sive sit Sacerdos sive Diaconus, ùt *v. p. 3. t. 4. R. 195.* Idem docet *Lug. n. 155.* Et quidem aliqui putant, tot mortalia committi, quot communicantur; quod minùs videtur probabile, cùm moraliter non sit nisi una distributio & una indigna administratio. Ita *Tann. 2. 2. Henriq. Fill. num. 87. &c.* contra *Kon. & Bonac.*

VII. Etsi probabile sit, quod docet *Sylv. Caj. Fill. t. 6. n. 87. Nav. & Sa V. Ordo.* Diaconum & Subdiaconum, si cum mortali in Ordine suo ministret; Item Sacerdotem, & Episcopum, si sacramentalia exerceat; nuptias, aquam benedicat; altaria, templa, vasa consecret; concionetur; Eucharistiam de loco in locum transferat, peccare mortaliter: Contrarium tamen videtur verius, ùt docet *Suar. Vasq. Lay. Kon. dub. 1. Lug. l. c.* Ratio, quia hæ actiones non tendunt proximè ad sanctificationem animæ ex opere operato, sicut actiones sacramentales.

VIII. Non videtur vera esse sententia, quæ docet esse mortale tangere in mortali corporalia, calices, reliquias, &c. *Sayr. Suar. Bon. d. 1. q. 3. p. 2.* Quòd si quis in mortali, (etiam laicus in necessitate) elevet de terra Eucharistiam, non videtur aliud agere, quàm si Christum in hac vita lapsum elevâsset; secus tamen, si quis id extra necessitatem temerè præsumat, exemplo Ozæ. *Bonac. n. 12.*

Resp. II. Requiritur præterea, ut exhibeat ac curet, non tantùm, quæ ad substantiam Sacramenti sunt necessaria, sed etiam quæ ad decorem, sive ex natura rei sive ex præcepto Ecclesiæ, spectant. Ratio prioris, quia alioqui Sacramenta dehonestat, & tractat indignè. Ratio posterioris, quia Sacramenta sanctè sunt tractanda; & præcepta Ecclesiæ obligant in conscientia. *Unde resolves.*

I. Peccat ministrans mortaliter, 1. si utatur materiâ vel formâ falsâ, vel (extra necessitatem) dubiâ. *Bon. q. 2. p. 1 n. 32.* 2. Si omittat intentionem requisitam. Quòd si verò dubium oriatur, & non tantum inanis scrupulus, (is enim rejici debet) an forma fuerit legitima; vel an legitimè & integrè prolata; tunc etsi speculativè probabile sit formam esse legitimam; in praxi tamen iteranda erit sub conditione: quia tutius hìc eligendum est.

II. Peccat quoque (graviter vel leviter, pro gravitate materiæ) 1. qui verba formæ corruptè, inarticulatè, indevotè pronuntiat. 2. Qui materiam, vel formam, vel cæremonias contra Ecclesiæ morem, quamvìs accidentaliter, sine causa mutat, vel omittit. Quòd si fiat ex contemptu, est mortale; si ex negligentia, sæpe est mortale, quando ea magna est, & in re gravi. V. *infrà c. 4. d. 5.*

III. Peccat graviter, qui ministrat Sacramentum publico peccatori vel aliter indigno, nisi indignitas sciatur ex Confessione, vel sit occulta indignitas, & ex negatione sequeretur infamia, ùt patet ex praxi Ecclesiæ, & Christi, qui Judæ Eucharistiam dedit. Graviùs peccaret, qui, ne daret indigno, porrigeret ei hostiam non consecratam, etsi sic cum eò convenisset; aut qui non audens indignè celebrare, simularet Missam, elevans hostiam non consecratam: quia, quantum est ex se, dat occasionem idololatriæ. V. *Bon. q. 6. p. 4. Suar. Kon. &c. Scholast.*

ADDENDA.

Quæst. 20. *An omnes, qui possunt validè, etiam possint licitè ministrare Sacramenta.* ℞. Negativè, quia aliud postulabat rectum regimen Ecclesiæ, & ideo etiam à Christo instituti sunt diversi Ordines Ministrorum. Itaque universim, 1. Soli Sacerdotes licitè ministrant Sacramenta, excepto Matrimonio: si autem absit Sacerdos, licitè Baptismum in necessitate ministrat quivis, servato tamen ordine inter præsentes, uti nu. 171. & 277. dicetur. 2. Non omnes Sacerdotes licitè ministrant Sacramenta quibuscumque, sed tantùm illis, in quos jurisdictionem aliquam habent, vel ordinariam vel delegatam; uti etiam suis locis dicetur, potestque videri *Aversa* q. 64. s. 2. & 6. 3. Ut Minister licitè agat, debet observare ceremonias aliaque ab Ecclesia præscripta pro administratione Sacramentorum. 4. Conficiens Sacramentum debet carere censurâ & impedimento canonico: Item debet esse in gratia. 87.

Q. 21. *Quandonam Minister Sacramenti teneatur esse in gratia.* ℞. Probabilius cum *Marchant. & Gob.* in Exper. t. 2. n. 150. ad vitandum mortale sufficere, si sit in gratia ante consummatum actum essentialem Sacramenti, uti declarabitur n. 97. & 102.; prius enim non est Sacramentum nec causatur gratia. 88.

Q. 22. *An excommunicatus vel hæreticus aliquando licitè ministret Sacramenta.* ℞. De hoc dicetur à n. 209. 89.

Q. 23. *An per Sacramentum causetur major gratia, si Minister sit dignior seu in majore gratia.* ℞. Negativè, quantùm est ex vi Sacramenti, sive ex opere operato. Rectè tamen docet *Caj.* contra *Mendo* diss. 9. n. 10., quòd possit Minister dignior opere vel oratione suâ mereri aut impetrare suscipienti majores gratias; sed hoc per accidens se habet ad Sacramentum. 90.

Q. 24. *Quomodo peccet, qui Sacramentum conficit vel ministrat in mortali.* ℞. 91.

§. 1. Probabilius videtur omnem illum, per se loquendo, peccare mortaliter, qui Sacramentum conficit in mortali. Ita *S. Th.* q. 64. a. 6. *O. Catech. Romanus* de Sacram. c. 5. n. 2. *Nav. Carthag. Dur. Angel. Hurt. B. Pontius, Vasq.* d. 136. c. 3. *Lugo* d. 8. à nu. 146. *Arr.* d. 20. n.

2. n. 4. *Amic.* d. 9. n. 5. *J. Pontius* d. 4. q. 9. concl. 1. *Castrop.* t. 18. d. 1. p. 5. n. 11. *Rhod.* d. 1. q. 4. f. 4. §. 2. *Bernal.* d. 17. f. 6. §. 2. *Gob.* in Exper. t. 1. n. 55. *Bosco* d. 1. f. 7. concl. 11 *Gorm.* à n. 141. Sed hanc sententiam non omnes eodem modo admittunt, nam *Crouf. Villal.* & alii apud *Moyam* t. 1. t. 4. q. 1. §. 1. dicunt probabile esse, quòd non sit mortale, à quocumque conficiatur; sed hanc opinionem improbabilem censent *Ledesm. Turr. Leand. Diana* p. 10. t. 16. R. 28. Esse autem mortale in illo, qui ad conficiendum tale Sacramentum specialiter ordinatus est; in alio verò, qui ad hoc ordinatus non est, esse veniale tantùm, docent *Cajet. Suar. Valent. Con. Bonac. Præpos. Sanch. Tann. Averf.* q. 64 f. 4. & q. 67. f. 2. §. *Septimò. Escob.* l. 8. n. 223. 237 *Diana* p. 3. t. 4. R. 10. *Herincx* d. 3. n. 47. *Gonet* d. 6. a. 4. *Maurus* q. 81. *Platel.* n 72. *Illsun.* 39. *Sporer* n. 171., ad quos post multa tandem relabitur *Dicast.* d. 3. num. 228. & favet *Esparsa* q. 18. a. 4. Alii addunt, quamvis ordinatus sit ad hoc, si tamen non faciat solenniter, fore veniale tantum. Denique aliqui Scotistæ & Canonistæ, teste *Gorm.* n. 141. & 151. putant nequidem fore veniale, si Minister non sit ad hoc ordinatus nec faciat solenniter. Sed conclusio nostra *Probatur* 1. universaliter auctoritate SS. PP. apud *Suar.* d. 16. f. 3. *Vasq.* c. 1. *Dicast.* n. 249., qui absolutè id asserunt de Ministro indigno, nec distinguunt inter ordinatum & non ordinatum, solenniter & non solenniter ministrantem. Et quamvis tantum in genere dicant peccari, satis innuunt esse mortale, cùm materia sit gravissima: Habeturque saltem de Ministro ordinato satis expressè Cap. ult. *De tempore Ordin.* & Cap. ult. *De cohab. Cleric.* Et ratio generalis est, quia talis Minister agit nomine Christi; ponit actionem, quæ principaliter est Christi, ponitque eam velut in persona Christi, uti num. 53. dictum est: item physicè & immediatè per suam actionem influit in Sacramentum, & per hoc cooperatur Deo in sanctificatione animarum ac productione gratiæ; hæc autem facere in statu summæ impuritatis & inimicitiæ divinæ videtur importare gravem irreverentiam erga res sacras & Deum ipsum, cùm se pessimè dissormet à dignitate rei peragendæ & à sanctitate illius, cui cooperatur, ergo. *Conf.* nam ad ministeria sacra antiquæ Legis sub interminatione mortis requirebatur specialis munditia, uti constat ex *Levit.* 22. & *Exodi* 19., ergo multò magis ad sacratissima mysteria novæ Legis. *Probatur* 2. specialiter contra *Caj.* & alios, quia si ab ordinatione vel à gratiis specialiter datis ad hoc, ut ea munia bene obeantur, deberet peti obligatio non obeundi illa in mortali, sequitur graviter peccaturum Sacerdotem, quoties in mortali tangeret sacram hostiam; item Diaconum, qui solenniter caneret Evangelium; item Ostiarium, qui ex officio aperiret valvas Ecclesiæ; imò & Confirmatum, qui coram tyranno profiteretur fidem, aut etiam conjugatum, qui in mortali haberet actum conjugalem, nam per Sacramenta specialiter sunt suo modo deputati ad ea peragenda & gratias acceperunt ad ea ritè obeunda, hæc autem non admittuntur à plerisque Adversariis. *Si dicas* cum *Suar.* præterea requiri, ut opus peragendum sit secundùm se valdè dignum. *Contrà* est, quia opus illud est æquè dignum, sive fiat ab ordinato ad illud sive à non ordinato, imò est secundùm se quid indignus, si fiat à non ordinato, utpote secundùm se minus digno: Hinc *Bernal.* n. 101. rectè notat, si Sacerdos & laicus in mortali, extra necessitatem esset baptizaturus, minus indecens fore, si Sacerdos baptizaret, quia cùm consecratus sit, dispositione excedit laicum, ergo ex majori dignitate personæ ordinatæ colligi non debet gravitas irreverentiæ.

92. *Dixi*, per se loquendo, nam si adsit necessitas, v. g. absolvendi moribundum, nullum est peccatum, uti habet *S. Th.* ad 3. cum communi, teste *Dicast.* num. 214., quam omnes meritò admittunt, inquit *Esparsa* suprà, imò peccaret, si non absolveret, jus enim divinum & charitas magis obligat ad procurandam salutem proximi, quàm ad attendendam reverentiam Sacramenti, contra quam non agitur in ea necessitate; sicuti, inquit *Dicast.*, irreverentia est, per se loquendo, si famulus tecto capite transeat Dominum, attamen si videat filium Domini submergendum, nisi tecto capite procurrat ad eripiendum à naufragio filium Domini, nullam in hunc committit irreverentiam, sed culpandus esset, si non ita faceret Addit *Moya* n. 2., si Confessarius non possit se tam citò disponere ad contritionem, & differendo absolutionem incurreret gravem notam vel infamiam, etiam posse in mortali absolvere, eo quod hæc necessitas etiam videatur eum excusare. Ex dictis n. 91.

Colliges, mortaliter peccare, 1. baptizantem in mortali, quamvis laicus sit. 93.

2. Sacerdotem, si consecret in mortali: quod si insuper in mortali communicet, est aliud specie peccatum, quod evitâsset, si ante Communionem elicuisset contritionem; tumque pro Confessione satisfecisset, dicendo, consecravi in mortali, nunc autem dicere debet, consecravi & communicavi, vel uno verbo, celebravi in mortali. Quod si post consecrationem incidisset in mortale, & in eo sibi ipsi dedisset Communionem, contraxisset peccatum specie diversum à peccato illius, cui ab altero daretur Communio, est enim diversa malitia indignè ministrare & indignè suscipere Eucharistiam, uti rectè *Lugo* à n. 202. *Averf.* f. 10. *Dicast.* de Euch. d. 9. n. 136. Unde consecrans & postea seipsum communicans in mortali, quadruplicem speciem malitiam contrahit, nempe quia Eucharistiam in mortali, 1. conficit. 2. ministrat. 3. ministrat indigno. 4. suscipit indignus: quæ omnes malitiæ intelliguntur, si dicat, celebravi Missam in peccato mortali: An autem secunda malitia, quia indignus ministrat, sit mortalis, dicetur n. 94.

3. Confessarium, si absolvat in mortali: & secundùm dicta l. 5. n. 171., quamvis continuatè Confessiones audiat, toties peccat, quoties aliquem absolvit.

4. Episcopum, si in mortali consecret alium Episcopum vel conferat Ordines minores, supposito, quòd Episcopatus & Minores sint Sacramentum, quod de Episcopatu docent plurimi cum *Dicast.* de Ord. dub. 3. & 6., putatque *Bernal.* d. 46. n. 32. esse vel de fide vel Theologicè certissimum; de Minoribus autem, est etiam omnino communis sententia cum *Dicast.* dub. 8. & *Bernal.* n. 38.

5. Contrahentem Matrimonium in mortali, non tantùm prout est suscipiens, secundùm dicenda num. 196., sed etiam prout est ministrans, quidquid repugnent multi cum *Rhodes* & *Diana* p 3. t 4. R. 199. Estque hoc verum, quamvis per Procuratorem contrahat: utrumque tamen peccatum sufficienter explicat, dicendo, se in mortali contraxisse Matrimonium, quia suscipiendo ministrat & ministrando suscipit.

6. Nec satis est ad vitandum mortale, si tales Ministri eliciant pium motum cordis, quo deponant voluntatem peccandi, sed tenentur priùs saltem conteri perfectè, uti certum videtur contra *Marchant.* in Trib. Tom. 1. t. 5. q. 2., nam aliàs conficiunt Sacramentum in mortali: & siquidem communicare debeant, præmitti debet Confessio, uti dicetur n. 511.

§. 2. Probabile est non esse mortale Eucharistiam jam confectam distribuere, aut alia similia peragere in mortali. Ita docent tanquam probabilius *Vasq.* d. 136. n. 39. *Lugo* d. 8. n. 155. *Amic.* d. 9. n. 8. *Bernal* d. 17. §. 3. *Sporer* n. 172. *Illsf.* n. 43. aliique multi cum *Diana* p. 3. t. 14. R. 23. & *Aversa* de Euch. q. 10. f. 5. §. *Quintò.* Et probabile esse fatentur *Dicast.* d. 3. n. 232. *Bosco* n. 178. Valde probabile esse dicit *Arr.* d. 20. n. 5. Oppositum tamen etiam probabiliter tenent *Suar. Valent. Con. Bonac. Fill. Sayr. Villal. Regin. Gonet* n. 109. *Herincx* d. 3. n. 50. *Platel.* n. 73. & alii, quorum multi dicunt toties peccari mortaliter, quot homines etiam continuatè com- 94.

communicatur; idque videntur dicere consequenter, uti insinuavi l. 5. n. 172. Sed ratio nostra est, quia distribuens non conficit Sacramentum, nec aliquid agit nomine aut in persona Christi, nec immediatè cooperatur Deo in causanda gratia, sed tantùm quodammodo applicat activa passivis, & operatur aliquid remotè se habens ad productionem gratiæ, ergo non apparet, unde refundatur gravis irreverentia. *Conf.* Nam Christus non requisivit, ut distribuens sit persona sacra, quia olim in Ecclesia laici dabant Communionem sibi & aliis, ferebantque domum ad eum finem: & quamvis requiratur, ut ordinarius Minister sit persona sacra, hoc non est ratione distributionis, sed quia ordinarius Minister distributionis, est ille idem, qui conficit, nempe Sacerdos. Deinde, sicuti qui in mortali Eucharistiam loco movet vel gestat, vel cum ea benedicit populo, secundùm plerosque Adversarios non ideo peccat mortaliter, ita nec si admoveat ori communicantis.

95. *Dixi*, non esse mortale, nam est veniale, uti notant *Dicast.* & alii passim, ac satis constat ex Cap. ult. Causâ 1. q. 8., ubi *Nicolaus* Papa expressè dicit talem *se lædere & sibi nocere*: similiter S. *August.* T. 7. l. 2. contra Epist. Parmen. c. 10. dicit, omnia Sacramenta obesse indignè tractantibus, ergo peccant saltem venialiter. Ex dictis,

96. *Infertur* 1. cum *Rhod. Aversa. Bernal.* §. 7. *Herincx* à n. 50. aliisque multis, Ministrum Ecclesiæ non peccare mortaliter, quamvis in mortali obeat quascumque alias functiones sacras, quibus non conficitur Sacramentum: unde non peccat mortaliter, 1. Episcopus in mortali consecrans Chrisma, quidquid contradicant *Lugo* n. 156. & *Gonet* n. 111. Multò minus consecrans calices &c., uti fatetur *Gonet*: imò nec conferens primam Tonsuram, cùm hæc non sit Sacramentum, uti habet communissima cum *Dicast.* de Ordine n. 18. ubi probat nequidem esse propriè Ordinem. Neque mortaliter peccat Episcopus assistens Episcopo consecranti alium Episcopum, cùm assistendo non conficiat Sacra-

97. mentum. 2. Nec Sacerdos solenniter benedicens nuptias, salem, aquam &c. imò nec legens Missam, etiam per Canonem, dummodo ante Consecrationem conteratur, uti habet communior contra *Sylv. Med.* & alios

98. apud *Aversam* hìc q. 64. s. 4. 3. Nec Diaconus aut Subdiaconus solenniter ministrantes, quamvis etiam ex consuetudine id sæpius faciant, uti rectè *Vasq. Con.* & *Dicast.* n. 218. contra *Fill.* & alios, nam dato, quòd singuli actus sint aliqua irreverentia, tamen cùm moraliter sint omnino divisi, non coalescunt in ordine ad constituendam unam irreverentiam gravem.

99. *Infertur* 2. cum *Lugo* n. 152. *Bernal.* §. 3. *Arr.* nu. 14. contra *Vasq.* c. 4., eos peccare venialiter, qui in mortali obeunt munia soli sacro Ordini annexa, quia videtur esse aliqua irreverentia, si absque sanctitate obeant illa, quæ Ordinem sacrum specialiter requirunt, uti si Episcopus solenniter benedicat populo, si Sacerdos solenniter benedicat nuptias, si Subdiaconus vel Diaconus solenniter ministret in Missa &c. Quòd si functiones annexæ non sint Ordini sacro, uti si Parochus, aut cum ejus licentia Sacerdos alius assistat Matrimonio, si Acolythus in Missa solenni ministret ampullas, si Subdiaconus in Missa non solenni sine Manipulo canat Epistolam &c., docent *Bernal.* & alii contra *Suar.* & alios nequidem fore veniale; uti nec si Sacerdos vel Episcopus concionetur in mortali, quamvis *Caj.* & alii, quos refert *Diana* p. 2. t. 4. R. 197. dicant esse mortale, sed *Vasq.* c. 5. rectè confutat eos: *Aversa* tamen suprà dicit esse veniale, & favet *Herincx* num. 53. Nunc solvenda sunt, quæ opponuntur dictis n. 94.

100. *Objiciunt* 1. Ecclesia potest sub mortali prohibere, ne quis in mortali distribuat Communionem, ergo signum est esse materiam de se gravem, quia res de se levis non potest prohiberi sub mortali, ergo si fit peccatum sic distribuere Communionem, erit mortale. ℞. cum *Arr.* n. 15. n. utramque seq., nam etiam potest Ecclesia sub mortali prohibere conjugibus, ne eo die communicent, quo habuerunt actum conjugalem, & tamen si nunc post actum illum communicent, est ad summum veniale: itaque sicuti potest res de se nullo modo mala propter causas & circumstantias graves prohiberi sub mortali, ita etiam res de se tantùm leviter mala.

Obji. 2. Major requiritur dignitas ad tangendum Christum, quàm ad contrahendum Matrimonium, quod inde colligitur, quia Ordinatio prærequiritur ad tangendum Christum, sed in mortali contrahere Matrimonium est mortale, ergo etiam in mortali tangere Christum. ℞. n. maj., per se loquendo, nam etiam Adversarii, inter quos *Con. Bonac. Dicast.* n. 217. rectè docent eum non peccaturum mortaliter, qui in mortali constitutus hostiam consecratam in terra jacentem elevaret, & quis dicet fuisse mortale, si Magdalena vel mulier fluxu sanguinis laborans Christum attigerint in mortali? Quòd autem nunc peccet mortaliter, qui non ordinatus Christum extra necessitatem tangit, est propter gravem prohibitionem Ecclesiæ, attamen Ordo non est præcisè ratione Christi tangendi, sed ut aliæ actiones à tali homine decenter obeantur. 101.

Inst. *Oza* graviter peccavit tangendo Arcam, uti colligitur ex pœna mortis, ergo multò magis graviter peccat, qui in mortali tangit Christum. ℞. Antec. negari à gravissimis DD., teste *Escob.* in 2. Reg. c. 6. v. 6., potuit enim mors corporis ad exemplum infligi etiam propter veniale: sed dato antec. n. conseq., quia erat positivum præceptum sub pœna mortis, ne tangeretur Arca ab aliis, quàm Aarone & Sacerdotibus, uti cum aliis tenet *Corn. à Lapide* ad v. 7., & satis clarè habetur *Num.* 4. v. 15., tale autem præceptum non est, ut à Sacerdote in mortali constituto non tangatur Christus.

Obji. 3. Benedictio Chrismatis est de essentia Sacramenti Confirmationis, ergo Episcopus in mortali benedicens Chrisma peccat mortaliter. ℞. n. conseq. nam etiam Confessio est de essentia Pœnitentiæ, & tamen qui confitetur in mortali, non ideo peccat mortaliter: & ratio omnium est, quia benedicere Chrisma &c. non est confirmare aut conficere Sacramentum, nec est per actionem nomine Christi positam causare gratiam, sed tantùm aliquid prævium. 102.

Inst. 1. Saltem in mortali audire Confessiones erit mortale, quia hæc actio est verè sacramentalis, & ponitur à Ministro. ℞. *Suar. Arr.* à n. 10. *Gonet* num. 108. aliique apud *Escob.* l. 8. num. 234. concedunt seq., sed probabiliùs negant *Henriq. Marchant. Rhod. Lugo* n. 158. *Dian.* p. 1. t. 7. R. 47. *Gob.* in Exp. t. 2. n. 150. *Bernal.* d. d. 17. à n. 147. *Dicast.* n 243. *Herincx* n. 49. *Aversa* de Pœn. q. 16. s. 10. *Bosco* nu. 169. *Sporer* num. 173., non ideo, quia Minister audiendo non tam agit, quàm patiatur, uti vult *Lugo* n. 159., nam audiens debet in se producere intellectionem, ergo agit, uti etiam agit imponendo pœnitentiam ante absolutionem, neque tamen ideo peccat mortaliter, uti post alios fatetur *Lugo* nu. 160., sed ideo non peccat mortaliter, quia necdum operatur nomine vel in persona Christi, neque adhuc causat gratiam, sed hoc priùs fit, quando datur absolutio; quam rationem *Moya* t. 4. q. 1. n. 34. vocat probabilissimam: hinc consequenter dicendum est, quod n. 88. diximus, nempe eum non peccare mortaliter, qui in mortali formam Sacramenti inchoat, dummodo ante expressionem ultimæ partis essentialis sit in statu gratiæ, quidquid in contrarium dicant *Aversa* & alii.

Inst. 2. Ergo qui consecrat Eucharistiam, non peccat mortaliter, quia non cooperatur Christo in causanda gratia, quæ priùs in sumptione causatur. ℞. n. seq., quia consecrans conficit Sacramentum & propriissimè agit nomine Christi, in cujus persona etiam loquitur. Deinde concurrit immediatè ad ponendum Christum, qui est substantialis gratia & omnis gratiæ accidentalis auctor:

auctor: hinc conficiens Eucharistiam in mortali gravius peccat, quàm conficiens ullum aliud Sacramentum.

103. *Objs.* 4. *Gregorius* IX. Cap. *Quæsitum.* Ult De Temp. Ordin., dicit Clericos criminosos, si eos non pœnituerit, sub interminatione divini judicii obtestandos esse, ut in testimonium suæ damnationis in susceptis Ordinibus non ministrent. Et Cap. *Quæsitum.* Ult. De cohab. Cleric. & mulier., dicit Clericum concubinarium occultum, esse pro mortali quoad seipsum suspensum ab officio. Similiter S. *Th.* in 4. dist. 24. a. 3. q. 5. ait, *quicumque, quod sibi competit ex Ordine, facit indignè, per hoc mortaliter peccat.* Item ad 4., *quandocumque existens in mortali exhibet se in aliquo actu ut Ministrum Ecclesiæ, toties mortaliter peccat.* Addit, *quando* ejusmodi indigni Ministri *tangunt res sacras, quasi ex officio utentes, peccant mortaliter.* ℞. Hæ auctoritates reddunt sententiam oppositam valdè probabilem: quia tamen videntur nimiùm probare, dici potest *Gregorium* loqui de universo genere actionum clericalium, & sensum esse, peccari posse mortaliter, si obeantur indignè, non si singulæ, alioqui Ostiarius in mortali aperiens januam templi peccaret mortaliter, sed si aliquæ, nempe si conficiantur Sacramenta. Alii putant *Gregorium* loqui de Ministris altaris, qui olim communicabant in Missa solemni, utì probant *Suar.* d. 69. f. 3. & *Lugo* n. 146., & fortè ideo significavit Clericos peccare mortaliter, si nempe officia sua completè obeant, id est, si simul communicent in mortali. Alii cum *Dicast.* nu. 242. & 249. dicunt *Gregorium* tantùm velle, quòd talis peccet, sed non determinare, quomodo peccet. *Bernal.* num. 100. dicit *Gregorium* in hoc esse locutum velut privatum Doctorem & non ùt Pontificem, eò quòd de illo puncto non esset interrogatus. Quod S. *Thomam* attinet, si hic similem explicationem non patiatur, consequenter dicendum esset etiam peccare mortaliter Sacerdotem, si in mortali tangeret ciborium; Item Subdiaconum, si solenniter ministrans explicet corporale in altari; Item Acolythum, si deferat ampullas vel lumen ad altare &c., hæc enim competunt ipsis ex suo Ordine & velut Ministris, hæc autem negantur etiam ab Adversariis, utì videri potest apud *Dicast.* n. 217., ubi ejusmodi rigidam aliquorum sententiam vocat satis falsam & scrupulosam: Itaque dici potest cum *Ill∫.* n. 44. S. *Thomam* velle, quòd actus illi sint mortale, quando simul includunt actum principalem, qui est confectio vel susceptio Sacramenti, & in eum sensum dicebatur primis Parentibus *Gen.* 3. v. 3., ne tangerent arborem, id est, simul ex ea comedendo.

104. *Q. 25. An in administratione Sacramentorum licitus sit usus sententiæ tantum probabilis.* ℞. Recolendum est hìc ex dictis l. 1. à n. 103. 134. 172., quænam opiniones dicantur probabiles, probabiliores, tutæ, tutiores: quibus suppositis, adde seqq.

§. 1. Peccat mortaliter, qui in administratione Sacramentorum sequitur sententiam tantùm probabilē de valore, relinquens tutiorem, nam *Innoc.* XI. damnavit hanc 1. prop. *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti relictâ tutiore, nisi id vetet lex, conventio aut periculum gravis damni incurrendi, hinc sententiâ probabili tantùm, utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis sacerdotalis & episcopalis.* Ratio autem est, quia opinio probabilis nihil immutat, addit vel substituit pro illo, quod fortè ad valorem requiritur, ergo secundùm hanc operando, Sacramentum exponitur periculo nullitatis, ergo eodem modo peccatur, quo peccaretur, si Sacramentum reipsa frustraretur seu fieret irritum, quia, in moralibus, facere & exponere se periculo faciendi, censentur idem: frustrare autem Sacramentum est mortale, inprimis contra virtutem religionis, quia est gravis irreverentia in Christum, qui Sacramenta instituit eo fine, ut dum ponerentur præcipuæ eorum partes, fierent completè valida & causarent gratiam, quo fine frustratur Christus. Ideoque audiendi non sunt *Vasq. Sanch.* in Decal. l. 1. c. 9. n. 33. *J. Sanch.* d. 44. *Rhod.* d. 1. q. 4. §. 4. *Dicast.* de Pœn. d. 10 n. 223. aliique dicentes hoc non esse contra religionem, nam saltem id nunc est certum & fatetur *Dicast.* à n. 221. 226. si adsit præceptum Ecclesiæ, utì nunc est præceptum *Innoc. XI.*, qui ex motivo reverentiæ erga Sacramenta prohibet praxin opinionis oppositæ, adeoque per præceptum suum facit materiam prohibitam pertinere ad virtutem religionis, secundùm dicta l. 1. n. 626. Deinde potest esse mortale etiam contra Charitatem; quia sic conferens exponit suscipientem periculo carendi fructu Sacramenti. Præterea potest esse mortale contra justitiam, si nempe Minister teneatur, aut se ingerat pro illo, qui tenetur ex officio vel contractu Sacramentum ministrare, tum enim in se suscipit obligationem illius, utì notant *Dicast.* de Bapt. d. 1. n. 219. & *Bosco* d. 1. f. 7. n. 265. Imò *J. Sanch.* à n. 15. *Rhod.* & alii putant contra *Dicast.* quemcumque Ministrum, qui omissis certis utitur tantùm probabilibus, peccare contra justitiam, quia hocipso quòd ministrare velit, tacitè se obligat ad ita ministrandum, sicuti res exigit & pro jure suo vult sibi ministrari suscipiens, qui omnino vult sibi adhiberi certa, petiturus Sacramentum ab alio, si sciret hunc operari velle secundùm probabilia tantùm.

§. 2. Valent jam dicta, etiamsi Sacramentum administrandum non sit necessarium ad salutem, utì tenent nunc omnes communissimè contra *Dianam* p. 1. t. 13. R. 2. *Moyam* t. 1. q. 9. & alios; quia esset saltem grave contra reverentiam Sacramenti. Et quæ Adversarii opponunt, bene confutat *Bosco* suprà concl. 16., nec sunt magni momenti.

§. 3. Peccat graviter, qui etiam in susceptione Sacramenti sequitur opinionem minùs probabilem de valore Sacramenti, pendente etiam ab ipso suscipiente, relinquendo tutiorem, quia quamvìs Decretum *Inn. XI.* expressè loquatur de solo conferente, tamen idem est de suscipiente, *Carden.* in 1. crisi diss. 2. n. 38. *Gormaz* d. 5. n. 308 aliique nunc communiter contra *Vasq.* d. 146. n. 29. *Dianam* suprà & *Hozes*: Ratio autem est, quia etiam suscipiens, si relinquat tutiorem, exponit Sacramentum periculo nullitatis, ergo etiam committit irreverentiam in Auctorem Sacramenti. Deinde, si Sacramentum sit de necessitate salutis, repugnat rationi naturali, quod ex Charitate tenear providere securitatem alteri & non mihi, inquit rectè *Dicast.* n 211. 105.

Objicies. Damnatum non est, quòd suscipiens licitè sequatur talem opinionem probabilem, ergo cùm graves Auctores asserant id licitè fieri, sequi possumus. *Conf.* 1. Nam damnatio propositionum est odiosa, ergo cùm loquatur de solo conferente, non debet extendi ad suscipientem. *Conf.* 2. Quia cùm conferens operetur nomine Christi & activè debeat concurrere ad gratiam, potuit Ecclesia per damnationem propositionis velle hunc magis reverentem & sollicitum reddere, non item suscipientem, maximè cùm possit velle carere fructu Sacramenti, ergo ex damnatione circa conferentem non debet inferri damnatio circa suscipientem. ℞. 1. Damnatum non est formaliter, c, virtualiter, n, illa autem propositio dicitur damnata formaliter, quæ damnatur expressè in suis terminis; illa damnatur virtualiter, cujus falsitas legitimè infertur ex damnata formaliter; & talis est propositio de suscipiente. *Ad Conf.* 1. n. antec. quia est declaratio falsitatis conducens ad utilitatem particularem omnium & singulorum fidelium, ergo materia ejus est conveniens & velut beneficium omnibus, ad quos damnatio dirigitur, ergo non est odiosa sed favorabilis, secundum dicta l. 1. n. 620. *Ad Conf.* 2. n. conseq., quia cùm præcipua ratio damnandi fuerit cavere irreverentiam in Christum, quæ etiam committeretur à suscipiente cum periculo nullitatis, ex falsitate propositionis circa conferentem legitimè infertur

fertur falsitas propositionis circa suscipientem. ℟. 2. Licèt permitteremus damnationem esse odiosam, & propositionem de suscipiente nullo modo esse damnatam, attamen nunc scimus esse falsam, quia secundùm illam certò committeretur irreverentia in Christum, uti sæpius dictum est. Nec verum est, quòd volens suscipere Sacramentum, possit velle carere fructu Sacramenti, id enim est injuriosum institutioni Christi, qui voluit per Sacramentum causari & conferri fructum Sacramenti.

106. §. 4. Peccat graviter, qui in Sacramentis conferendis vel suscipiendis sequitur opinionem probabiliorem, aut etiam probabilissimam de valore, relictâ tutiore, uti de probabiliore docent expressè cum communi *Sanch.* n. 34. *Carden.* n. 13. *Gorm.* n. 299.; eadem autem est ratio de probabilissima, nam opinio etiam probabilissima manet intra terminos solius probabilitatis, uti suppono, & reipsa est tantùm probabilis, prout *probabile* opponitur *tutiori*; & ex eo, quòd sit probabilissima, non ideo eliditur probabilitas oppositæ, ergo sequendo illam, adhuc exponitur Sacramentum periculo nullitatis.

107. §. 5. Ex hactenus dictis sequitur peccari mortaliter, quoties Sacramentum confertur vel suscipitur adhibendo materiam vel formam, non certò, sed dubiè vel probabiliter tantùm validam. Quales autem materiæ Sacramentorum sint non certò validæ, colligitur ex dictis à n. 11. Quales formæ sint non certò validæ, etiam colligitur ex dictis à n. 29.

108. §. 6. Si opinio probabilis, & minùs tuta, sit moraliter certa, tam conferens quàm suscipiens Sacramentum licitè eam sequitur relictâ tutiore, saltem si ex rationabili causâ id faciat. Ratio est, quia ubi est certitudo moralis, non relinquitur prudens timor periculi nullitatis. Quandonam autem aliqua sententia dicatur esse moraliter certa, dixi l. 1. à n. 175. Addunt aliqui, si opinio sit certò probabilior & passim censeatur practicè tuta, non peccare suscipientem, si eam sequatur: quod aliqui extendunt etiam ad conferentem, saltem si ex rationabili causâ id faciat, nam operatur secundùm dictamen, quod judicat esse longè verius, & respectivè ad ipsum censetur æquivalere moraliter certo: & sæpissimè in praxi judicamus nos esse moraliter certos, hoc ipso, quòd non occurrat positiva ratio judicandi operationem nostram esse illicitam: & rectè dicit *S. Th.* 2. 2. q. 47. a. 9. ad 2. *Certitudo non est similiter quærenda in omnibus, sed in unaquaque materia secundùm proprium modum: quia verò materia prudentiæ sunt singularia contingentia, circa quæ sunt operationes humanæ, non potest certitudo prudentiæ tanta esse, quòd omnino sollicitudo tollatur.*

109. Dixi, saltem si ex rationabili causâ id faciat, nam non operatur prudenter, si absque causa omittat tutiora, uti rectè *Nugnus, Salas, Fill, J. Sanch.* d. 44. nu. 10. *Sporer* de Pœn. n. 717. *Lohn.* de Confess. p. 1. c. 3. §. 1.; hinc licèt, speculativè loquendo, moraliter certum sit, quòd tenuissima cerevisia sufficiat pro Baptismo, cùm sit & maneat aqua naturalis cocta, parum & accidentaliter immutata per injectum hordeum, est tamen illicitum in ea baptizare, si haberi possit aqua fontana; & idem est in similibus: inter causas verò rationabiles numerari potest magna utilitas proximi, aut nimia molestia Ministri, si teneretur semper exquirere tutiora, uti insinuabitur n. 110. & 119.

110. §. 7. In necessitate, id est, quando conferri vel suscipi debet Sacramentum, nec potest practicari tutior opinio, oportet procedere secundùm probabilem, quia inquit S. Th. 1. 2. q. 91. a. 3. ad 3. *non oportet, quod omnis mensura sit omnino infallibilis & certa, sed secundùm quod est possibile in genere suo*; & rationem dat q. 96. a. 6. O quia *necessitas non subditur legi*: sic si Judæus moribundus petat baptizari, & non habeas nisi cerevisiam, aut etiam tantùm aquam rosaceam, debes in hac baptizare, nam esse materiam dubiam tenent aliqui n. 260. referendi. Et in tali casu sententia tutior non relinquitur, sed non habetur; & necessitas illa ac periculum, ne homo alioqui damnetur, facit, ut non sit irreverentia, quamvìs Sacramentum, quod pro hominibus institutum est, exponatur periculo nullitatis, *Carden.* nu. 5. & alii omnes cum *Gorm.* n. 300. Addit *Schild.* de Consc. t. 6. nu. 2., quando adest magna causa conferendi Sacramentum, v. g. quando agitur de peccatore justificando, qui aliâ vice non facilè redibit ad quenquam, nec finet se adduci ad renovandam præparationem, quamvìs tum non possit absolvi, nisi cum dubio de valore, posse sic absolvi sub conditione, si est dispositus, quia talis spes gratiæ per Sacramentum causandæ videtur prævalere obligationi non conferendi cum periculo nullitatis: Et hoc etiam innuit *Arriaga* d. 20. n. 1. dicens fortasse excusare etiam utilitatem, cui in ejusmodi casu videtur conjuncta esse etiam quædam necessitas. Vide dicenda n. 122.

§. 8. Etiam licitum est operari secundùm sententiam probabilem, licèt agatur de valore Sacramenti, quando aliunde advenit practica certitudo, qualis advenit, si Ecclesia suppleat vel dispenset in aliquo ad valorem requisito: quod contingit præcipuè in materia Sacramentorum Pœnitentiæ & Matrimonii, uti jam declarabitur. 111.

§. 9. Quando datur prudens & communis persuasio pro jurisdictione vel potestate alicujus, sive ordinaria sive delegata ad aliquid faciendum, quamvìs ea persuasio coram Deo sit falsa, tamen certum est, quòd Ecclesia, si possit, suppleat vel dispenset, quando cum tali errore communi adest titulus coloratus sive putativus, v. g. si ad hoc destinatus sit à legitimo Superiore, quamvìs ob latens aliquod vitium reipsa jurisdictio aut potestas talis non adfuisset. Patet ex Cap. *Infamis*. Causâ 3. q. 7. & L. *Barbarius*. ff. De Off. Prætoris, & alibi apud *Aversam* q. 64. f. 5. §. *In quibusdam*: docentque AA. communissimè cum *Sanch.* de Matr. l. 3. d. 22. & *Carden.* in 2. Crisi d. 2. à n. 149., estque nunc certa omnium Theologorum sententia, inquit *Sporer* de Pœn. n. 714., quia ita postulat officium supremi Principis & utilitas communis, ne gravissimæ oriantur deordinationes & incommoda. Hinc, inquit *Bonac.* de Matr. q. 2. p. 8 n. 33, valet Matrimonium, cui assistit laicus, si errore communi putetur Sacerdos, & à vero Parocho si delegatus ad assistendum, quòd enim talis delegatus debeat esse Sacerdos, id sola Ecclesia statuit, ergo etiam in illo potest, & tum vult dispensare. 112.

Objici potest 1. Error communis non facit suppleri defectum potestatis privatæ, v. g. si quis non sit reipsa tutor, licèt publicè credatur esse, tamen non dat valorem actui pupilli, uti cum communi ostendit *Schilderer* de Consc. tr. 2. num. 52., ergo error communis etiam non facit, ut suppleatur defectus potestatis publicæ. ℟. n. conseq., nam Jura non meminerunt talis suppletionis respectu potestatis privatæ, meminerunt autem respectu publicæ, idque ob bonum publicum communitatis, quod meritò pluris fit, quàm bonum privati. 113.

Obj. 2. Quotidie moventur lites circa competentiam Judicis, qui sententiam tulit secundùm existimatam jurisdictionem, ergo signum est non esse certum, quòd Ecclesia vel Resp. tum suppleat. ℟. Lites moveri, quia prætenditur defuisse, vel error communis, vel titulus coloratus, quæ si liquidò probentur adfuisse, cessant lites.

Inst. Saltem communis error juris non juvabit, quia leges non favent ignorantiis juris, sed reprobant. ℟. *Schild.* num. 36. docet hic juvare solum errorem facti: Si tamen in communitate & populo etiam esset invincibilis error juris, & ex illo procederetur, credo actum valiturum, quia manet ratio boni communis ita postulantis, neque leges hic distinguunt inter errorem juris aut facti.

§. 10.

114. §. 10. Ad hoc, ut in errore communi cum titulo, suppleat vel dispenset Ecclesia, non requiritur bona fides aut error in illo, qui actum ponit, *Schild.* num. 37. cum communi. Imò nec requiritur in illo, circa quem actus ponitur, uti docent *Sanch.* n. 42. & 61. *Bonac.* de Matr. q. 2. p. 8. n. 38. *Castrop.* t. 28. d. 2. p. 13. §. 10. n. 10. contra *Bald. Tiraq. Lop. Zabarel. Avers.* §. *Sextò*, *Schild.* num. 38. & alios, quia jura ex motivo utilitatis publicæ ita disponunt in errore communitatis, & non ob errorem hujus aut illius hominis. Peccat tamen secundum omnes, qui ita usurpat jurisdictionem, quam scit se antecedenter non habere, tum quia scit hoc esse prohibitum ab Ecclesia; tum etiam, quia invitum quasi cogit ad dandam actualem jurisdictionem pro his casibus, *Con. Sanch. Less. Diana* p. 8. t. 1. R. 93. *Dicast.* de Pœn. d. 10 n. 187. *Schild.* n. 51.

115. §. 11. Si adsit quidem error communis, sed desit titulus coloratus, uti si quis communiter putetur esse verus Parochus, sed in parochiam ingressus sit sine titulo ex auctoritate legitimi Superioris, dummodo sit in possessione sui officii vel putatæ jurisdictionis, docent *J. Sanch. Pontius, Schild.* nu. 42. aliique duodecim cum *Diana* p. 2. t. 16. R 43. p. 8. t. 1. R 94. p 11. t 2. R. 67. Ecclesiam adhuc supplere, quia hic æquè militat ratio boni communis; & præscriptione potest acquiri jurisdictio. E contra *Suar. Fagund. Less. Regin. Con. Sanch.* n. 49. *Aversa* §. *Secundò*, *Gob.* t. 7. n. 108. *Carden.* n. 151. *Lear.* p. 1. q. 434. n. 5. dicunt Ecclesiam non supplere, quia quando jura id statuunt, semper faciunt mentionem auctoritatis Superioris, quæ intervenire debuerit. *Castrop.* n. 9. aliique plurimi cum *Tambur.* de Pœn. l. 5 c 4. § 7. dicunt utramque sententiam esse probabilem: secunda tamen, uti est communior, ita etiam videtur esse probabilior, unde prima non videtur esse satis tuta in praxi, nisi juvet consuetudo, secundum dicenda n. 117. Rectè tamen notant *Gutier. Sanch. Bonac.* n. 36. *Aversa* §. *Nonò*, contra *Ledesm. Ceval. Medin.*, si Superior non seriò sed solum fictè dedisset jurisdictionem vel potestatem, hoc sufficere, quia publicè & rationabiliter censendum esset collatum esse titulum, ergo justum est, ut tum subintret suppletio vel dispensatio Ecclesiæ.

116. §. 12. Si Minister ab initio habuerit veram jurisdictionem aut potestatem, sed postea sublata sit, vel per revocationem Superioris, vel in pœnam delicti, quamdiu communi errore alicubi putatur adhuc habere, actus illius manent isto loco validi, uti rectè *Inn. Abb. Cardinal. Sanch. Bonac.* n. 27. *Schild.* n. 45. & 47. *Aversa* §. *Septimò*, & sequitur ex dictis n. 112. Quando autem jura videntur oppositum dicere, loquuntur de casu & loco, quo talis amissio vel privatio potestatis notificatur. Quòd si per legem revocata esset, sive desineret potestas, *Schild* n. 46 putat non juvare amplius errorem communem, quia ignorantia legis non toleratur à jure; sed contrà est, quod ignorantia legis toleretur, si sit invincibilis; & ideo AA. communiter dicunt quocunque modo desierit jurisdictio, si hoc sit occultum & perduret titulus coloratus, ratione erroris communis fieri, ut suppleatur jurisdictio. Addunt *Henriq. Pontius, Schild.* n. 50., quando v g ad annum tantum data est jurisdictio, hoc elapso Ministrum validè operari, si errore communi adhuc putetur habere jurisdictionem: & idem dicit cum aliis *Schild.* n 48., si Superior dederit jurisdictionem usque ad mortem suam, nempe illam permanere, quamdiu mors publicè ignoratur: sed quoad primum casum contradicunt *Mascard. Bonac.* n. 32. *Aversa* §. *Octavò*, quia pro tempore ultra annum (& idem est in secundo casu de tempore ultra mortem) non videtur unquam habuisse titulum coloratum, quem si non habuerit, valent dicta n. 115. Denique si revocatio vel amissio jurisdictionis non omnino quidem sciatur publicè, attamen populus incipiat de ea dubitare, *Silv. Abb. Henriq. Rosell. Less. Sanch. Diana* p. 8. t. 1. R 93. *Bonac.* n. 29. rectè dicunt manere jurisdictionem, quia pro hac est possessio; & esset periculum faciendi injuriam Ministro, si ob solum dubium supervenient rejiceretur.

§. 13. Præscindendo ab errore communi & titulo putativo, quandocumque datur opinio probabilis v. g. pro jurisdictione vel absentia impedimenti, communissima sententia est cum *Suar. Con. Fill. Regin Less. Bonac* de Pœn. q. 7 p. 5. § 4. n 4. & de Matr. q 2 p. 8. n. 29. *Diana* p 2 t. 13. R. 2. *Aversa* de Pœn. q. 16. s. 5. quod etiam tum suppleat vel dispenset Ecclesia, quando potest, si fortè absit jurisdictio aut adsit impedimentum. Et hoc in praxi tutum aut moraliter certum esse dicunt *Sanch.* in Decal. l. 1 c. 9. n 35. *Verric.* t 2. Moral q 25 *Dicast.* nu 196. *Tamb.* de Confess l. 3. c. 3. n. 1. *Carden.* à n. 160. *Illss.* t 1. d. 1 n. 77. *Arckd* de absol. Sacram n. 12. *Sporer* n. 714. *Gorm.* d 5. à num. 331. *Stoz* l. 2 n. 53 *Laurent.* d 4. n. 48.; fateturque *Gob.* t. 7. num. 114. hanc sententiam esse probabilissimam. *Ratio* est, quia certum est, quòd quando est consuetudo hoc vel illo modo operandi, tum detur jurisdictio ad ita operandum validè, si fortè hæc desit, sed etiam certum est esse consuetudinem apud viros sapientes, ut quando habent opinionem probabilem, v. g. circa jurisdictionem pro Confessionibus audiendis vel circa absentiam impedimenti inter volentes contrahere Matrimonium, tum operentur, idque scit Ecclesia & non improbat, cum facilè posset, adeoque deberet, ergo certum est tum dari jurisdictionem, si fortè desit, vel tolli impedimentum, si adsit. *Major* patet ex Cap. *Cum contingat*, 13. De foro compet. Cap. *Romana*, 5. De sentent. excomm. in 6 Cap. *Duo simul.* De Offic. Ordin., & ex *Trident* sess. 22. c. 3. De Reform. *Minor* autem est communis Doctorum, inquit *Cardenas* num. 166., citans pro ea verba *Suar. Lugonis*, *Bonac. Dian. Arr.*, opinio autem communis in quæstione facti facit certitudinem moralem: Et ita, opinio tantùm probabilis est, quòd Episcopus possit dispensare in casu necessitatis in impedimento dirimente Matrimonium, attamen id certum est spectatâ simul consuetudine, de qua testantur *Suar. Vasq. Sanch. Rebel. Castrop. B. Pontius, C. Hurt. Salas*, quos refert & sequitur *Gorm.* d. 5. num. 335., ac consentit *Pyrrh. Corradus* in praxi dispens. l. 8. c. 4. dicens ita declarâsse *Sixtum V.* Similiter ex probabili jurisdictione valuisse Matrimonium, decidit Congregatio Trid. anno 1648., teste *Lugo* in Resp. mor. l. 1. d. 46. 117.

Dixi, præscindendo ab errore communi &c., nam quando est opinio probabilis, hæc æquivalet errori communi, quia si sapientes ita judicent, non dissentiunt insipientes, inquit *Carden.* n. 153., adeoque omnes communiter ita censent, ergo si erretur, reipsa est error communis: deinde simul aderit titulus putativus, nam operans secundum talem opinionem, v. g. volens absolvere pœnitentem, vel assistere contrahentibus Matrimonium, habebit ad hoc faciendum titulum approbationis vel parochiæ aut licentiæ à Parocho, ergo.

Obj. 1 Multi & gravissimi AA., quos referunt & sequuntur *J. Sanch.* d. 44. *Schild.* n. 34. *Diana* p. 9. t. 7. R 59. *Gobat* suprà, expressè dicunt sententiam illam non esse certam: & *Garcias* pro opposita, quam etiam tenet, refert decisiones Cardinalium, ergo non est licitum secundum eam operari. ℞. Auctores illi & decisiones negant sententiæ illi certitudinem, præscindendo à consuetudine operandi secundùm hanc vel illam probabilem: nos autem dicimus tales sententias reddi certas accedente circumstantiâ consuetudinis.

Obj. 2. *Bonifacius VIII.* Cap. *Si Episcopus*, 2. De Pœnit. & remiss. n. 6 ait, *nullâ quoque potest consuetudine introduci, quòd aliquis præter sui Superioris licentiam Confessorem sibi eligere valeat, qui eum possit solvere vel ligare.* ℞. Loquitur de mera consuetudine; nos diximus de consuetu-

suetudine, ad quam accedit saltem tacitus consensus Superioris sive Ecclesiæ. Unde,

118. §. 14. Ad hoc, ut prudenter judicari possit Ecclesiam supplere aut dispensare, quando est ejusmodi opinio probabilis, præter potestatem supplendi aut dispensandi, videntur requiri sequentes conditiones:

1. Ut opinio dicens adesse potestatem vel abesse impedimentum sit certè & absolutè probabilis & velut talis communiter admittatur à viris sapientibus, utì notat *Carden.* n. 153. & 154., quia aliàs prudenter præsumi non poterit, quòd Ecclesia sciat illius praxin vel consuetudinem, ideoque velit supplere aut dispensare, si fortè sit falsa. Unde si opinio sit tantum tenuiter probabilis, Ecclesia non supplet, quia opinio tenuiter probabilis non est prudens nec absolutè probabilis, utì constat ex dictis l. 1. n. 366. Et idem est, si sit tantùm dubiè probabilis, utì insinuatum est ibidem n. 367. Si autem sit tantùm probabiliter probabilis, non est certum, quòd Ecclesia suppleat, ergo est illicitum secundùm eam operari, quia Sacramentum exponeretur periculo nullitatis.

2. Ut praxis operandi secundùm talem opinionem probabilem non sit contra stylum Curiæ Romanæ, *Carden.* n. 530. *Germ.* n. 388., quia cùm certitudo hic petatur à tacito consensu vel approbatione Ecclesiæ, si aliunde sciamus, quòd Ecclesia ejusmodi praxin soleat improbare aut per sententias Rotæ rejicere, satis reicimus nolle supplere vel dispensare, maximè quia *rerum similiter judicatarum auctoritas vim legis obtinere debet*, L. *Non imperatur.* ff. De Legibus.

3. Ut opinio probabilis sit circa communem quæstionem juris & non purè facti privati, utì notant *Aversa* de Pœn. q. 16. s. 5. §. *Tum demum*, *Gorm.* hic d. 5. nu. 320. & 335. aliique. Consequenter dicendum Ecclesiam non supplere, si tantùm probabile sit, v. g. quòd jurisdictio huic Confessario concessa necdum exspiràrit ratione temporis: item si tantùm probabile sit, quòd in hoc vel illo casu ob privatam circumstantiam non sit contractum impedimentum affinitatis &c. Oppositum tamen tenent *Bonac. Verric. Tamb.* & alii, quorum sententiam probabilem esse dicit *Gob.* t. 7. num. 118., quamvis nihil velit resolvere: potestque legi etiam *Carden.* à num. 525., ubi videtur etiam hanc posteriorem sententiam tenere.

4. Ut sit rationabilis causa operandi secundùm talem opinionem, secundum dicta n. 109.

119. §. 15. Quamvis agatur de valore Sacramenti, neque sit casus absolutæ necessitatis, neque etiam Ecclesia possit supplere aut dispensare, nihilominus licitum est operari secundùm sententiam probabilem, si alioquin administratio aut susceptio Sacramentorum fieret obnoxia nimiis scrupulis aut difficultatibus: ita multi moderni Doctores cum *Ills.* t. 1. d. 1. n. 77.; & idem, imò plus dicit *Camargo*, quamvis sit rigidæ sententiæ, utì constat ex dictis l. 1. n. 340. Ratio autem à priori est, quia certum est Christum ità instituisse Sacramenta, ut noluerit eorum administrationem aut susceptionem esse moraliter impossibilem & odiosam fidelibus ministraturis aut suscepturis, ergo certum est, quòd administratio aut susceptio obnoxia nimiis scrupulis aut difficultatibus non sit secundùm institutionem Christi, ergo si non sit alius modus vitandi talem administrationem aut susceptionem, nisi quis operetur secundùm sententiam tantùm probabilem, licitum est secundùm hanc operari. Ratio à posteriori est, quia aliàs infans baptizari non posset, quem parentes dicunt non esse baptizatum, nam hoc testimonium est tantùm probabile & fallere potest; item absolvi non posset, qui probabiliter putatur dispositus, imò vix ullus unquam absolvi posset extra articulum mortis, uti rectè notat *Carden.* diss. 2. n. 25., quia vix unquam habere possumus certitudinem de dispositione pœnitentis, quamvis enim det signa doloris, dicatque se integrè confessum & se habere serium propositum emendationis, tamen cùm possit falsò ista dicere, assentiri non possumus nisi probabiliter, & tamen negari non potest, quin tum absolvi possit, imò debeat, cùm supposità Confessione & dispositione tali, jus habeat ad absolutionem. Similiter sæpe conficimus Eucharistiam probabiliter tantùm cognoscentes nos habere panem triticeum &c. *Confirmantur* hæc ex decreto *Alex. VIII.*, relato ante librum 1. n. 10., quo damnat triginta & unam propositionem, plerasque rigoristarum, inter quas sunt, quòd non liceat sequi opinionem inter probabiles probabilissimam, quod attritio ex metu gehennæ non sit supernaturalis; quòd satisfactio debeat præmitti absolutioni, quòd praxis mox absolvendi pœnitentes sit abusus, quòd pleræque Confessiones apud Religiosos factæ sint sacrilegæ vel invalidæ, quòd Communio prærequirat satisfactionem & amorem purissimum &c., quæ ideo damnari debuerunt, quia deterrebant tam Ministros quàm suscipientes à Sacramentis, eò quòd redderent eorum usum difficillimum & maximè odiosum, ergo Sacramenta possunt ministrari & suscipi secundùm opiniones probabiles, si alioqui administratio aut susceptio Sacramentorum fieret obnoxia nimiis scrupulis & difficultatibus, sicuti reipsa fiebat per illas rigoristarum sententias.

§. 16. Qui scit se habuisse aliquando jurisdictionem 120.
vel potestatem in ordine ad Sacramentum ministrandum, dubitat autem, an adhuc habeat, secundùm *Sporer* n. 718. potest ministrare, quia ipse est in certa possessione, quam non elidit merum dubium superveniens, neque mutatio præsumitur sed probanda est, cùm sit aliquid facti. Si autem quis dubitet, an simpliciter habeat & an unquam habuerit talem jurisdictionem, ministrat illicitè, uti cum communi *Lugo* de Pœn. d. 19. n. 28. Si verò bonâ fide cœpisti possidere, v. g. parochiam, & superveniat dubium, an eam validè obtinueris, docent cum aliis *Con. Dicast.* à n. 203. *Gob.* t. 7. n. 21. te posse pergere in administratione Sacramentorum, quia melior est tua possidentis conditio. Additque *Dicast.* nullam ad sic operandum necessitatem requiri, sed meliùs contradicit *Con.*, propter illa, quæ dixi n. 109.

§. 17. Si non agatur de valore Sacramenti, sed tan- 121.
tùm de modo administrandi, potest Minister sequi opinionem practicè probabilem, relictâ tutiore: ita cum communi *Carden.* n. 4. & *Gorm.* num. 301. Sic practicè probabile est laicum, qui propter necessitatem baptizat in mortali, non peccare mortaliter, tutius tamen est, id est, talis baptizans magis removetur à periculo etiam materialis peccati, si priùs saltem conteratur, quo non obstante si se accommodet priori sententiæ & in mortali baptizet, non peccabit mortaliter, quia opinio, secundùm quam operatur, non exponit Baptismum periculo nullitatis, nam certum est non ideo fore invalidum, sed tantùm versatur circa modum debitè administrandi illum: atque idem est de aliis similibus sententiis circa reliqua Sacramenta.

Plura circa hæc addentur de Pœnitentia, quando de jurisdictione & approbatione Confessarii: item de Matrimonio, quando de impedimentis dirimentibus.

Q. 26. An Minister licitè utatur materiâ vel formâ dubiâ. 122.

℟. Per se loquendo esse illicitum, quando potest haberi certa, utì constat ex dictis à n. 104

Dixi 1. per se loquendo, nam si Ministro intentaretur mors, nisi materiam vel formam dubiam adhiberet, non in contemptum religionis vel fidei, sed quia minans putaret materiam vel formam talem esse sufficientem vel satis certam, *Henriq. A. Perez, Bonac.* d 1. q. 2. p. 1. n. 33. *Escob.* l. 8. n. 155. *Con.* q. 60. n. 82. *Diana* p. 1. t. 13. R. 2. & p. 3. t. 6. R. 48. n. 8. *J. Sanch.* d. 44. n. 12. *Rhod.* d. 1. q. 4. s. 4. §. 4. *Dicast.* de Bapt. d. 1. num. 190. dicunt non fore illicitum conferre Sacramentum

mentum sub conditione, si talis materia vel forma sit sufficiens: imò *Bernal.* d. 6. n. 109. innuit, si etiam in contemptum Ecclesiæ impedireris, quominùs baptizares puerum morti proximum, nisi cum materia dubia, v. g. cum tenui cerevisia, te debere baptizare conceptâ intentione rectâ, ne puer æternum periret; ad removendum tamen scandalum tenereris protestari te hoc facere, non in contemptum Ecclesiæ, sed ob extremam necessitatem pueri.

Dixi 2. quando potest haberi certa: nam in necessitate utendum est dubiâ, uti dictum est n. 110. & inter dubias illa adhibenda est, quæ videtur probabilior, uti notant omnes communiter cum *Gob.* t. 2. n. 37. Quid autem facere debeat Sacerdos in variis dubiis circa materiam consecrandam, dicetur, quando de Sacrificio.

123. Q. 27. *Quandonam & quomodo Minister reiterare debeat Sacramentum.* R. Quando prudens dubium est de valore Sacramenti collati, debet iterari saltem sub conditione, ita *S. Th.* q. 66. a. 9. aliique communiter cum *Moya* t. 1. q. 9. n. 16. & *Dicast.* hìc d. 1. n. 119. Estque perinde, sive sit dubium facti sive juris, uti rectè explicant *Dicast.* de Bapt. d. 1. n. 165. & *Gob.* t. 2. n. 373. Item, quamvis aliquid, quod omissum est, etiam probabiliùs dicatur non requiri ad valorem, dummodo etiam sit probabile requiri, uti habent uterque *Lugo*, *Tamb.* hìc l. 1. c. 1. §. 1. n. 12. *Gob.* n. 363. 371. 376. & seqq., quod intellige, si Sacramentum possit adhuc compleri, aut suscipiens aliàs pateretur grave incommodum, quia necessitas vel utilitas suscipientis est justa causa sic iterandi, reverentiæ autem satis consulitur per conditionem appositam: hinc Cap. *Si nulla.* 113. De consecr. Dist. 4. dicit Leo Papa: *Non intervenit temeritas præsumptionis, ubi est diligentia pietatis.* Et Cap. ult. *De Presbyt. non baptiz.* dicit *Inn. III.*, *non intelligitur iteratum, quod ambigitur esse factum.* Valentque hæc potissimùm, quando dubitatur de valore Baptismi, Confirmationis & Ordinis, quæ iterabilia non sunt, uti rectè *Escob.* l. 8. n. 145. Ratio autem pro omnibus est, quia si possit compleri & non compleatur, relinquitur in certo periculo nullitatis, quod est gravis irreverentia, & suscipiens fortè privatur Sacramento & ejus effectu, quod est contra charitatem. Non debere autem Sacramentum tum repeti absolutè sed sub conditione, quando nempe hìc & nunc non est secundùm se iterabile, probat rectè *Dicast* à n. 168., quia hoc iteratum Sacramentum absolutè collatum exponeretur periculo nullitatis, si nempe Sacramentum priùs collatum fuisset validum, ergo committeretur irreverentia. Ex dictis,

124. *Colliguntur seqq.* 1. Sacramentum debet iterari, si prudenter dubitetur de rectâ pronuntiatione formæ, *Gob.* t. 1. n. 41. *Sporer* n. 95. Putat quidem *Pasq.* de Sacrificio q. 319. verba de quibus Ecclesia permittit sententias, quarum una dicit, altera negat esse de valore, si omissa sint, non esse repetenda, quia Ecclesia talia verba non assumit velut essentialia: Sed oppositum tenendum est, quia Ecclesia non potest facere, ut, si sint essentialia, talia non sint: ex hoc autem, quòd permittat doceri sententiam negantem, non ideo declarat non esse essentialia, ergo manet periculum invaliditatis, nisi repetantur.

125. 2. Quando non habentur certissimi testes de Baptismo infantis à Barbaris erepti, hic baptizandus est saltem sub conditione, uti ex Carthaginensi aliisque Conciliis decidit *Greg. III.* Cap. *placuit.* De consecr., & docent communiter omnes cum *Dicast.* de Bapt. l. 1. num. 172.

3. Quando testis unus oculatus ac fide dignus, de quo nempe non est suspicio erroris aut mendacii, deponit juramentum de Sacramento alicui collato, non relinquitur prudens dubium, sed habetur certitudo moralis, uti notant plurimi cum *Dicast.* nu. 182. & *Gob.* t. 2. n. 396.

4. Si impius Parochus fateatur se aliquos baptizasse invalidè, nec possit resciri quosnam, debent omnes sub conditione rebaptizari, quia de omnibus est prudens dubium, & æquale de singulis. Vide dicenda n. 311.

5. Si sit opinio probabilis de hoc, quòd invalidè sis baptizatus aut ordinatus Presbyter vel Episcopus, tum maximè debes sub conditione rebaptizari & reordinari. *Con. Dicast.* n. 211. *Escob.* num. 149., quia à Baptismo pendet salus, & valor omnium Sacramentorum etiam suscipiendorum; ab Ordine autem pendet valor plurium Sacramentorum conficiendorum; hinc etiam causaretur gravissimum damnum proximo, si invalidè ordinatus velles consecrare, absolvere, ordinare alios. Putant tamen *Suar. Valent. Gran. Escob.* n. 76. tum non esse gravem obligationem iterandi alia Sacramenta, v. g. Confirmationem & Ordines antecedentes Presbyterium; quod verum est, si prior administratio tamdiu præterierit, ut Sacramentum illud non censeatur ampliùs compleri posse, nam Confirmatio non est ita necessaria, reliqui autem Ordines continentur quoad potestatem saltem virtualiter vel æquivalenter in Presbyterio. Vide dicenda n. 315. 126.

6. Si sæpius occurrat nova causa prudenter dubitandi de valore Sacramenti jam sæpius collati, potest, & secundùm supradicta debet successivè sæpius iterari sub conditione, *Steph. & Gob.* n. 252. 127.

7. Quando moraliter certum est Sacramentum fuisse invalidum, debet conferri absolutè & sine conditione: quid autem facere debeat Sacerdos in fine Missæ advertens vel dubitans de eo, an unam vel utramque speciem invalidè consecrârit, dicetur, quando de Sacrificio. 128.

8. Quando nulla est prudens causa dubitandi de valore Sacramenti, sed oriuntur tantùm leves scrupuli, nequidem conditionatè est iterandum, uti tenent omnes ex Catechismo Romano cum *Dicast.* num. 174. 129.

9. Si unum verbum vel una syllaba formæ Sacramentalis repetatur sine rationabili causâ, est saltem veniale: in dubio tamen, ubi Minister non est scrupulosus, docent *Vasq. Gob.* n. 381. *Sporer* suprà, potiùs inclinandum esse ad repetitionem faciendam quàm omittendam, quia sic consulitur valori Sacramenti & utilitati suscipientium, propter quos instituta sunt Sacramenta.

10. Qui judicare debet se rectè confecisse Sacramentum, v. g se rectè pronunciâsse formam, peccat, per se loquendo, mortaliter, si repetat, quia judicare debet se repetendo nihil effecturum, ergo repetere, ac si velit repetendo aliquid efficere, erit illudere institutioni divinæ. *Nec refert*, quòd repetat sub conditione, *nam* ubi est inane tantùm dubium, non potest seriò addere conditionem, sed exercitè sic dicit, *volo conficere Sacramentum, sive antea confecerim sive non*, in quo est gravis indecentia.

11. Ille debet judicare se rectè confecisse Sacramentum, qui solùm leviter dubitat, vel inaniter suspicatur aut timet, & nescit ipse, cur timeat, eò quòd non occurrat motivum prudens, sed solummodo hoc aut simile, *fortè malè pronunciavi, possum malè pronunciâsse, non scio reflexè me bene pronunciâsse &c.* His enim contemptis pergere debet, uti monent *Sor. Suar. Vasq. Gob.* n. 378. *Sporer* à n. 96. *Escob.* l. 8. n. 143.

12. Si quis, ut se liberet molesto scrupulo, repetat ita formam sub conditione, putant *Lean. Tamb. Gob.* t. 7. n. 173. *Sporer* n. 99. peccaturum tantùm venialiter, quia quando sic agit anxiè, ex metu ne offendat Deum, non videtur gravem irreverentiam inferre Sacramento, sed tantùm levem ex imprudentia: possuntque 130.

que multi sic repetentes excusari ab omni peccato, inquit Gob. n. 172. tum quia sæpe non apprehendunt inanitatem sui scrupuli, tum quia sunt perplexi, timentque adhuc magis peccare, si non repetant; & quia non habent tempus examinandi absque suo rubore vel aliorum tædio, putant potiùs faciendam repetitionem, minus quippe malum est repetere, quando est repetendum, uti rectè Gorm. de pœn. p 2. nu. 219.; & secundùm dicta n. 123. *non intervenit temeritas præsumptionis, ubi est diligentia pietatis*: Tenentur tamen antecedenter sibi formare judicium, quòd opus non sit repetere, & illo standum est postea contempto omni timore.

131. 13. In dubio, an protuleris formam Sacramenti, v.g. an reipsa consecraveris, si hoc dubium oriatur ex eo, quia cum jam processeris longius, non recordaris te protulisse, aut quia non habes speciale positivum fundamentum judicandi te protulisse, non ideo poteris repetere, sed debes pergere supponendo te bene fecisse omnia, si aliàs errare non soles, uti rectè Pasq. q. 317., quia non est opus, nec possumus recordari omnium, inquit S. Th. q. 83. a. 6. ad 5., quem communiter sequuntur omnes cum Suar. d. 85. s. 1., & quia communiter bene pronuntias, ex communiter contingentibus est prudens præsumptio.

132. 14. Si distractus protuleris formam, & nescias, an non fortè erràris, non ideo poteris repetere, si in forma proferenda non soleas errare, uti constat ex jam dictis; & ratio ulterior est, quia intentio & attentio virtualis sufficienter adfuit, cùm continuaveris actiones ex priore intentione formali inchoatas, Gob. t. 3. num. 422.

133. *Q. 28. An & quando Minister teneatur Sacramenta ministrare.* R. §. 1. Qui ex officio est Pastor, tenetur ex justitia suis subditis, etiam extra necessitatem gravem rationabiliter petentibus ministrare Sacramenta, est communis cum Suar. Lugo, Dicast. de Euch. d. 11. num. 119, Aversa hìc q. 64. s. 7. & de pœnit q. 16. s. 11. contra Rich. Silv. & alios. Ratio est, quia ad hoc se obligavit assumendo officium Pastoris: præterea intercedit contractus, vi cujus accipit stipendium vel sustentationem vel saltem honorem à subditis, sub onere præstandi ea, quæ sunt Pastoris, inter quæ præcipuum est ministrare Sacramenta: nomine autem Pastoris veniunt respectu sæcularium Episcopi, Parochi & cum ipsis curam subsidiariam ex obligatione habentes; respectu Religiosorum Superiores, uti rectè cum aliis Gob. in Exp. t. 1. s. 4. subs. 3.

Objicies. Ergo si subditi vellent quotidie confiteri, Parochus teneretur quotidie audire, quod videtur intolerabile. R. Imprimis id non esse timendum de omnibus. Deinde si pauci id vellent, v. g. Capellani aut personæ devotiores, c. seq., attamen non tenebitur quotidie tempus terere cum scrupuloso, cùm nec huic expediat toties confiteri. Denique satisfaciet Parochus, per se loquendo, si substituat alium aptum, qui pro se audiat toties volentes confiteri, Lugo, Arriaga de pœn. d. 43. n. 6.

134. §. 2. Peccat Pastor, qui exhibendo se morosum & difficilem, subditos absterret, quominus petant Sacramenta, illo enim modo agendi tantundem facit, ac si negaret, Gob. subs. 1. Non erit tamen mortale, si semel aut iterum absque extraordinaria ratione extra necessitatem petenti deneget, quia in communi æstimatione subditus non censetur esse graviter invitus, quia damnum illud facilè aliàs suppletur, Suar. Arr. à n. 4. Qualis autem sit obligatio Parochi ad ministranda Sacramenta tempore morborum & belli, dictum est l. 3. p. 1. à num. 754. Et specialiter qualis sit Parochi obligatio ministrandi Eucharistiam vel extremam Unctionem tempore pestis, dicetur, quando de illis Sacramentis.

135. §. 3. Minister, qui ex officio non est Pastor, non tenetur ex justitia ministrare Sacramenta, tenetur tamen ex charitate, etiam cum vitæ suæ periculo, Sacramenta necessaria ministrare in extrema necessitate, si possit absque suo gravi incommodo, uti constat ex dictis l. 2. à n. 174., possuntque videri etiam Escob. l. 8. à n. 251. & Gob. subs. 4.

§. 4. Parochus tenetur Eucharistiam pro Communione deferre ad ægros, si petant, etiam extra periculum mortis; maximè autem in Festis solenioribus, Quintanadv. Gob. t. 4. n. 426. 136.

Q. 29. An Sacramentum licitè ministretur indigno. R. Constabit ex seqq. §. 1. Minister peccat, per se loquendo, mortaliter, si Sacramentum ministret indigno, id est, illi, qui validè quidem suscipiet, sed sine effectu gratiæ; Est communis cum S. Th. q. 80. a. 6. Suar. d. 67., ubi licèt loquantur præcipuè de Eucharistia, tamen doctrina facilè applicatur reliquis Sacramentis. Eandem doctrinam bene explicat Lugo d. 8. s. 10., & Probatur ex illo, *Matt. 7. v. 6. Nolite dare Sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.* Ratio autem est, 1. quia lex naturæ dictat, ut qui ex officio dispensator est bonorum Domini, de eis non disponat nisi fideliter & secundùm voluntatem Domini, quæ hic est, ut indignis non communicentur. 2 Ad hoc obligat virtus religionis, postulans caveri irreverentiam, quam indignè suscipiens infert auctori Sacramenti & Sacramento. 3. Lex charitatis etiam prohibet cooperationem ad peccatum proximi: suntque hæ obligationes in materia gravi, uti per se patet. Tenetur itaque Minister providere, ut suscipiens habeat dispositiones ad Sacramentum etiam licitè suscipiendum: neque satis est, quòd non scias esse indignum, sed debes posse prudenter præsumere, quòd sit dignus, alioquin non es fidelis & prudens dispensator, Suar. Escob. l. 8. n. 240. Aversa q. 64. s. 10. Lugo nu. 195. Dicast. d. 3. nu. 271., & alioquin exponeres te periculo ministrandi indigno. Non requiritur tamen eadem in omnibus diligentia seu præcautio, sed attendendum est ad naturam cujusque Sacramenti & commune judicium prudentum, v. g. in Sacramento Pœnitentiæ requiritur exactior notitia dispositionis, tum quia Confessarius est Judex, tum quia dispositio pœnitentis requiritur ad valorem hujus Sacramenti: similiter in Sacramento Ordinis, quia non dirigitur ad bonum privatum sed commune, cui procurando specialiter obligantur Episcopi: In Matrimonio debet quoque Parochus assistens magis inquirere in impedimenta, quia ad hoc constitutus est ab Ecclesia: In Baptismo adulti inquirendum est in consensum baptizandi, qui ad valorem requiritur; præterea in ejus fidem, spem & attritionem &c. In reliquis communiter præsumitur quisque dispositus, qui illud petit, nisi constet de opposito, inquit Dicast. & Herincx d. 3. n. 57. 137.

Dixi, per se loquendo, nam quandoque excusant, damnum ministrantis, infamia suscipientis, aliorum scandalum, sigillum confessionis. Et hactenus dicta jam declarabuntur paulò fusiùs.

§. 2. Peccatori publico ordinariè negandum est Sacramentum, non tantùm privatim sed etiam publicè petenti, uti cum SS. PP. apud Suar s. 2. docet S. Th. suprà, estque doctrina certa, inquit Herincx n. 58., & rationes patent ex dictis. Neque excusat infamia, quæ jam est publica; & accederet scandalum populi, si non negaretur. *Dixi* ordinariè, nam licèt Ledesma & alii dicant negandum esse, quamvis minaretur mortem, eò quòd videatur esse intrinsecè malum sic quasi directè cooperari sacrilegio, tamen Suar. Bonac. Gob. t. 1. n. 273. Dicast. n. 292. Sporer n. 188. aliique cum Escob. num. 357. contradicunt, si enim talem ministrationem excuset notabilis infamia occulti peccatoris publicè petentis, uti n. 144. dicetur, cur non mors vel similis infamia ministrantis? dummodo non petatur in odium fidei vel in contemptum religionis, tum enim abso- 138.

absolutè nunquam liceret, nisi circumstantiæ significent ex alio fine fieri, uti dictum est, n. 122. Atque ideo notant citati AA. præceptum non ministrandi Sacramentum indigno non esse purè negativum, obligans semper pro semper, sed resolvi in affirmativum, prudenter & fideliter dispensandi. Hoc unum hìc addendum, per peccatorem *publicum* intelligi illum, cujus crimen notorium est, vel jure vel facto vel famâ, uti explicatum est l. 3. p. 2. n. 1219.

139. §. 3. Si peccatum non sit simpliciter publicum, attamen sciatur à præsentibus, censetur publicum respectivè ad hos, idcoque negari debet Sacramentum, *Suar.* s. 5. *Arr.* d. 21. n. 24. *Dicast.* nu. 288., quia tum negari potest sine infamia suscipientis & sine alio incommodo gravi. Si autem sit simpliciter publicum, sed adhuc ignotum aliquibus præsentibus, adhuc negari debet Sacramentum, uti num. 138. dictum est. Quòd si non sit simpliciter publicum, sit tamen notum plerisque præsentibus sed non omnibus, *Suar.* & *Bonac.* dicunt Sacramentum negandum non esse, quia petens retinet jus ad famam respectivè ad illos, quibus non est notum; & scandalum aliorum, si oriatur, erit passivum tantùm: E contrà *Con.* q. 80. n. 29. dicit esse negandum, quia est simpliciter publicum respectivè ad hos: *Dicast.* n. 289. probabiliter dicit, si tantùm unus aut alter ignoret, qui sit homo prudens & timoratæ conscientiæ puteturque non evulgaturus, debere negari, quia videtur præponderare, partim scandalum aliorum, quibus notum est, partim reverentia Sacramenti: & sicuti ad impediendum peccatum alicujus possum malam ejus voluntatem manifestare uni vel alteri, qui potest impedire aut corrigere, ita hìc, maximè si sit spes, fore ut non tam grave sacrilegium committat.

140. §. 4. Si crimen sit simpliciter publicum, v. g. Leodii tantùm, & ipse hìc Coloniæ petat Sacramentum, *Sot Henriq. Con. Vasq. Fagund.* aliique apud *Dicast.* num. 286. dicunt non esse negandum, nisi probabiliter credatur ejus crimen statim esse hìc revelandum, quia videtur hìc retinere jus ad famam: sed probabilius est cum *Caj. Suar. Bonac. Castrop.* t. 21. p. 20. num. 11. *Tamb* de Communione c. 6. à n. 12. *Dicast.* n. 287. *Arr.* n. 26. negari posse etiam sine læsione charitatis; excipiunt tamen cum *Escob.* n. 351., nisi prudenter præsumeretur emendatus; quamvìs credatur crimen hìc non evulgandum: tamen in hac rationabili causa vitandi & impediendi sacrilegium, non obligat, nequidem charitas, ut tuear famam illius, qui simpliciter ad illam jus amisit, & volens temerè exponit seipsum periculo diffamationis.

141. §. 5. Ut illi, qui fuit publicè peccator, publicè possit ministrari Eucharistia, *Nav. Laym.* & alii requirunt, præter Confessionem, aliquod tempus bonæ conversationis, quo scandalum tollatur: *Possev.* & *J. Sanch.* d. 34. à n. 2. dicunt sufficere Confessionem factam pluribus videntibus: *Bernal.* d. 84. n. 40. requirit factam esse coram plurimis, ita ut Pœnitentia sit, aut speretur brevì futura tam publica, quàm publicum fuit peccatum: *Escob.* n. 354. & alii meliùs distinguunt, si enim habet adhuc proximam peccandi occasionem, sentit cum *Nav.*, vultque, ut hanc occasionem prius deserat, alioquin non cessaret scandalum: Si non habet proximam peccandi occasionem, sentit cum *Possev.*, quia qui publicè confessus est, publicè censetur pœnitere, & emendatus esse. Addit rectè *Bernal.*, si sæpius dedisset talia signa pœnitentiæ, & sæpiùs fuisset relapsus, deberet exspectari tempus, quo judicaretur satis probata ejus emendatio. Notat tamen etiam *Dicast* num. 282. posse illi ministrari, si præsentibus constet de ejus pœnitentia: si autem occultè petat, sufficit occultè egisse pœnitentiam, uti rectè *Suarez* & *Tamb.*

142. §. 6. Si dubitetur de pœnitentia publici peccatoris, negari debet Sacramentum, quia possidet certitudo de crimine: si autem dubitetur de crimine, non est negandum, quia possidet bona fama; si tamen esset publica suspicio de crimine, negandum esset, etiam publicè, donec constaret de innocentia: debet tamen esse suspicio, non tantùm probabilis, sed violenta, quæ probabili ratione deponi non possit, adeoque æquivaleat morali certitudini, uti rectè *Suar. Gob.* num. 269. *Arr.* nu. 29. *Escob.* n. 378. *Sporer* n. 185., nam in dubio melior est conditio possidentis famam. Quòd si suspicio esset violenta sed non publica, negari deberet privatim tantum. Si dubitaretur, an peccator esset publicus an occultus, negari non deberet publicè, quia adhuc esset possessio pro ipso; *Schild.* de consc. tract. 6. n. 28. Quænam autem suspicio dicatur violenta, colligi potest ex dictis l. 4. à n. 1438.

§. 7. Peccatori publico in articulo mortis petenti non est negandum Sacramentum, uti cum communi *Suar.*, quia quisque præsumitur se tum velle disponere, & necessitas levat scandalum, vel illud tollet Minister publicando pœnitentiam occultam moribundi, quod fieri debere putat *Tamb.* n. 24., si ad ipsum publicè deferenda esset Eucharistia. 143.

§. 8. Peccatori occulto publicè petenti non est negandum Sacramentum, si per hoc notabiliter infamaretur, nam sic statuitur in *Conc. Carthag. VII.* ex *Africano*, quæ referuntur Cap. *Placuit* causâ 6. q. 2. Idem habetur Cap. *Si Sacerdos.* De off. jud. ordin., ubi *Eugenius* Papa id confirmat exemplo Christi non removentis Judam à Communione, quem occultè noverat indignum: docentque idem *S. Th.* suprà, aliique communissimè teste *Dicast.* nu. 275.; imò omnes, teste *Rhod.* d. 1. q. 4. s. 4. §. 3. & *Mauro* q. 82. num. 3. Rationem dat *Arr.* n. 14., quia reliquis daretur scandalum, sive occasio temerè judicandi, vel de peccatore, cujus crimen esset ignotum, vel de Ministro, quasi sine causa repelleret dignum. Alii communius dant hanc rationem; quia peccator occultus videtur retinere jus ad famam. *Nec obstat* jus oppositum, quod habet Christus ad negationem suæ inhonorationis, *nam* huic censetur Christus cedere propter causas gravissimas, adeoque nolle, ut in illis circumstantiis infametur peccator; sicuti illi cedit, & potius permittit suam inhonorationem, quàm velit frangi sigillum Confessionis. Causæ autem hìc sunt, quia alioquin darentur occasiones gravissimarum inordinationum, offensarum, inimicitiarum, vel Ministro imponeretur onus intolerabile, nam vel teneretur probare crimen occultum, vel non; si non teneretur, posset pro sua passione aut levitate hos vel illos rejicere tanquam criminosos, sicque meritò deterrerentur omnes fideles à Sacramentis tanquam odiosissimis propter metum talis infamiæ: E contrà si teneretur probare, sæpe non posset, sicque incurreret gravissima incommoda. Atque ex his constat, dari præceptum vel naturale non infamandi talem hominem, uti plerique putant, vel saltem positivum Christi, uti volunt *Con.* a. 6. & *Arr.* n. 23. Monet tamen *Eugenius* suprà, talem peccatorem privatim esse monendum, ne se ingerat. 144.

Objicies 1. Minister tenetur potius consulere reverentiæ Sacramenti, quàm famæ proximi. Deinde magis tenetur cavere animæ proximi mortem, quàm damnum famæ. Præterea dando, v. g. Eucharistiam indigno tradit Christum innocentem iniquo aggressori. Denique projicit Christum in sterquilinium impuræ conscientiæ, ergo peccat. *R. ad* 1. Christum noluisse hìc consuli reverentiæ Sacramenti, uti nos docuit suo exemplo cum Juda, ob rationes antè datas. *Ad* 2. Debet in isto casu ob inconvenientia relata permittere mortem animæ, quam suscipiens sibi ipse infert liberè, posset enim suscipere dignè si vellet: unde sicuti non possum proximum mutilare aut ejus domum comburere, ut sic ejus peccatum impe-

diam, ità nec ideo lædere ejus famam, ad quam jus retinet ob causas allatas *Ad.* 3. Minister ex rationabili causa ponit actionem de se indifferentem, quæ non est moralis traditio vel inhonoratio Christi, sed honoratio Sacramenti, ne reddatur odiosum, adeoque tantum materialiter cooperatur malitiæ suscipientis. *Ad* 4 Non Minister, sed suscipiens actione Ministri abutens inhonorat Christum & quasi projicit in sterquilinium suæ impiæ conscientiæ, uti pluribus explicat *Lugo* à n. 180. Putant quidem *Lugo, Arr. & Bosco* n. 210., quòd suscipiens tantùm negativè inhonoret Christum, nempe negando partem cultûs debiti, sed veriùs dicit *Bernal* n. 43. quòd etiam positivè inhonoret, attamen, quia directè non intendit hanc inhonorationem, sed v. g. vult salvare suum honorem, potest Minister ob justas causas hoc permittere.

Inst. Si scirem ab aliquo peti Eucharistiam eo animo, ut projiceret in sterquilinium, deberem illam etiam publicè negare, ergo etiam sic negare debeo, saltem si sciam ideo petere, ut indignè suscipiendo positivè inhonoret Christum. ℞. *J. Pontius* d. 41. n. 77. & *Bernal* n. 47. negant ant., & dicunt, si occultè tantùm vellet projicere in sterquilinium, hoc permitti posse, ac Christum adhuc tum velle juri suo cedere ob rationes datas, favetque *Arr.* n. 16., dicens oppositum non esse adeo certum: è contrà *Gob.* t. 1. n. 276. & *Sporer* nu. 189., quamvis admittant permitti posse, ut hostiam rapiat, tamen dicunt non licere dare, vel positivè cooperari, quamvis petens minaretur mortem, quia non licet facere hoc, quod petitur in contemptum Dei vel religionis; hinc *Lugo* n. 179. & *Dicast.* n. 280. dicunt etiam consequentiam potiùs concedendam esse, uterque enim hic petens est veluti injustus & violentus aggressor Christi, qui repelli debet; quod si tum infametur, sibi imputet: Aliud est, si non peteret directè in eum finem, uti dictum est. Sed quamvis peteret directè in eum finem, tamen *Arr.* n. 17. agnoscit adhuc disparitatem, quia prior vult inferre Christo inhonorationem externam, fortè etiam publicam, posterior autem tantùm internam & occultam, major autem est obligatio impediendi externam Dei injuriam, præsertim publicam: sed videtur standum responsione *Lugonis.*

Obji. 2. Pecco, si Petro petenti reddam suum gladium, quando scio illum velle eo accepto se vel alium occidere, ergo similiter, si ministrem Sacramentum mortaliter peccaturo, qui hoc ipso quasi occidet se ipsum imò & Deum, quantùm in se est ℞. Dato ant. n. conseq. In priori casu non tenet ratio, quam dedimus, quia non infamo Petrum, sed ad summum revelo, quod habuerit voluntatem occidendi, hoc ipsum autem magis erupisset, si reddidissem gladium, quia secuta fuisset occisio: deinde in priori casu non sequuntur incommoda alia, sed potiùs cavebuntur, ergo saltem charitas obligat, ut gladium non reddam: opposita omnia sunt in posteriore casu. *Dixi*, dato ant., nam si non possem negare sine gravissimo meo incommodo, possem reddere, uti colligitur ex dictis l. 2. n. 255.

Obji. 3. Præceptum non ministrandi Sacramentum indigno est naturale & negativum, ergo obligat semper pro semper. ℞. Dictum est n. 138. non esse purè negativum: sed hoc dato, dist. conseq. cum *Vasq.* & *Escob.* nu. 341., ergo obligat semper pro semper, in omnibus circumstantiis, n., positis simul circumstantiis necessariis, c., inter illas autem est, ut absit periculum scandali & damnum famæ proximi, sicuti præceptum, *non occides*, est naturale & negativum, attamen non obligat in circumstantiis, quibus id necesse foret ad conservandam suam vitam, quam alter invaderet injustè.

Inst. Posset caveri scandalum, & salvari non tantùm fama proximi, sed etiam reverentia Sacramenti, si nempe simularetur administratio Sacramenti, v. g. si publico peccatori petenti communionem daretur hostia non consecrata, ergo hoc faciendum est. ℞. Hoc ipsum esse illicitum, uti ostendetur à n. 149.

§. 9. Peccatori occulto petenti occultè negari debet Sacramentum, quia cùm per hoc non lædatur ejus fama, manet obligatio legis naturæ, item religionis & charitatis. Excipe semper, nisi Minister novisset crimen ex sola Confessione, tum enim constat, inquit *Herincx* n. 59., & secundùm *Gob.* n. 271. est sententia verissima, quòd nequidem posset occultè admonere, sed deberet pergere ac si nihil sciret, ob reverentiam sigilli, & quia illam scientiam habet, non ùt homo, sed ùt Minister nomine Dei agens. Hinc *Arr.* d. 21. à n. 10. *Sanch.* de Matr. l. 3. d. 36. *Valent. Laym. Dian.* aliique cum *Escob.* n. 365. & *Lugo* de pœn. d. 23. num. 126. rectè docent contra *Suar. Vasq. Dicast.* de Euch. d. 9. n. 329. *Castrop.* suprà n. 20. non posse negari nequidem prætensis aliis causis, quia peccator satis adverteret negari propter indignitatem suam, atque ita frangeretur sigillum, quia illi exercitè exprobraretur peccatum suum: quod ipsum postea affirmat *Castrop.* t. 23. p 19. § 3. n. 20. tacitè se ipsum corrigens: imò notat rectè *Arr.* n. 13., quamvis etiam aliunde, præterquam ex Confessione, sciret, nisi hæc altera notitia sit moraliter certa, debere potiùs stare pro favore pœnitentis, uti in dubio pro eo stare teneretur, frangeretque sigillum, si ideo animosius, vel cum minore metu externè procederet ad repellendum talem indignum. 145.

§. 10. Si quis occultè indignus peteret sacros Ordines, si indignus est tantùm propter statum peccati mortalis, *Herincx* d. 3. n. 70. merito dubitat, an publicè possit rejici, ideoque multi cum *Lugo* hìc d. 8. n. 194. dicunt non debere rejici, si prætendat jus ratione beneficii vel dignitatis obtentæ, nam Cap. *Ex tenore.* De temp. Ordin. ità deciditur circa talem: *Veruntamen quia peccatum occultum est, non debet aliqua ratione prohibere.* E contra si ex alio capite sit indignus, v. g quia est irregularis, debet etiam publicè rejici, si aliter removeri non possit, tum quia non omnes habent jus ad Sacramentum Ordinis, sed *Trid.* sess. 23. de Ref. c. 5. & 7. demandat Episcopis, ut priùs inquirant in natales, titulum, ætatem, mores, & tum promoveant, quos judicant dignos; tum etiam, quia communiter non ideo incurretur infamia, cùm plerùmque rejiciantur ob defectum physicum, v. g. ætatis, tituli, subjectionis &c. Et quamvis aliqua infamia inde redundaret, tamen præponderat majus bonum Ecclesiæ, quod præferre tenetur Episcopus, utpote ad hoc habens potestatem gubernativam in Ecclesia; qui tamen teneretur, quantum posset, consulere famæ petentis, v. g. publicè dicendo in genere, se non posse ordinare ob causam postea ipsi manifestandam. 146.

§. 11. Si unus sponsorum, etiam publicè sit indignus, v. g. quia est hæreticus, probabilius videtur alterum, si absque gravi suo incommodo non possit omittere contractum vel procurare ipsi statum gratiæ, posse licitè contrahere cum illo, ipsique ministrare Sacramentum Matrimonii, si adsint conditiones requisitæ ad contrahendum cum tali hæretico, de quibus dictum l. 2. n. 95., ita cum communiore *Sanch. Lugo* d. 8. s. 14. *Arr.* n. 42. *Dicast.* de Matr. d. 7. n. 707. *Perez* d. 36. s. 2. *Platel.* nu. 82., tum quia quisque habet jus, ut concurrente gravi causâ petat hoc, quod alter potest sine peccato præstare, si velit, uti dictum est lib. 2. à num. 255., tum etiam quia contrahentes tantùm indirectè conficiunt hoc Sacramentum, faciendo contractum de se non sacrum; qui, cùm existit, à Christo elevatur ad rationem Sacramenti. Consequenter Parochus teneretur assistere tali Matrimonio, attamen deberet priùs conari disponere ad dignè contrahendum, si foret spes fructûs, & inquirere in impedimenta, quale si probabiliter adverteret subesse, Ecclesia 147.

Ecclesia Cap. *Cum Inhibitio.* 3. De clandest. Despon. præcipit, ut non assistat, sed expresè interdicat contractum, donec per Ordinarium certò constiterit, quid fieri debeat; cujus ratio est, quia quamvis non sit Minister hujus Sacramenti, tamen ab Ecclesia constitutus est veluti testis publicus apud suos subditos in ordine ad hunc contractum, cum authoritate exigendi illum secundùm leges Ecclesiæ, aut denegandi suam assistentiam, præsertum cùm ex hoc non censeatur infamia redundare in contrahentes, sed attribui possit inculpabili impedimento, quale facilè occurrit. Quòd si contrahentes publicè peterent & essent indigni ratione peccati vel censuræ occultæ, rectè docent *Lugo* l. 13. & *Arr.* à n. 32. cum communi Parochum teneri assistere, & colligitur ex dictis n. 144.

148. §. 12. Qui in mortali constitutus confert Sacramentum indigno, committit duplex specie sacrilegium distinctè explicandum in Confessione, uti rectè *Dicast.* de Euch. d. 9. dub. 13., unum, quia ipse in mortali conficit; alterum, quia cooperatur indignè suscipienti, nam in mortali agere nomine & in persona Christi videtur notabiliter diversa malitia ab illa, quæ est Sacramentum à Christo institutum frustrare suo effectu.

149. *Q. 30. An Minister ob metum gravem licitè simulet administrationem Sacramenti.* ℟. Negativè, nam *Inn. XI.* damnavit hanc 29. prop. *Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi.* Pro qua damnatione explicanda, notanda sunt seqq.

150. §. 1. Simulatio latissimè sumpta est positio signi de se indifferentis ad plura, cum prævisione, quòd aliquis per illud sit decipiendus, eò quòd accepturus sit illud in sensu, qui non est verus. Per hoc autem distinguitur à dissimulatione, quòd dissimulatio sit prætermissio omnis signi, quando meritò poni deberet, uti innuit *S. Th.* 2. 2. q. 111. a. 1. ad 4. v. g. si quis interrogatus, an habeat pecuniam, incipiat quasi inadvertenter loqui de alia re, sicque distrahat interrogantem, talis homo dissimulat dicere, an habeat pecuniam, & talis dissimulatio, per se loquendo, est licita, secundùm dicta l. 3. p. 1. n. 300. Si autem ostendat crumenam vacuam, prævidens alterum putaturum, quòd omnem pecuniam exposuerit, cùm tamen sciat se adhuc aliquam habere in sacco, simulat se non habere pecuniam.

151. §. 2. Simulatio administrationis Sacramenti potest esse formalis vel materialis, secundùm dicta lib. 3. p. 1. n. 297. Ille diceretur formaliter simulare, qui v.g. affunderet aquam infanti, dicens: *ego te baptizo*, & intenderet, ut præsentes putarent rectè baptizare, cùm tamen ipse non haberet intentionem baptizandi: Et certum est talem simulationem formalem esse illicitam, cùm sit reale mendacium, quod committitur, sive verbo sive facto loquaris, uti habet *S. Th.* suprà. O. Et ratio est, quia signum æquivocum determinatur ad unam significationem per intentionem ponentis illud, ergo cùm ponens illud intendat, ut sit signum illius, quod non est, reipsa est signum falsum & discordans à mente, ergo mendacium.

152. §. 3. Si affundens aquam & addens formam non intenderet quidem baptizare, attamen etiam non intenderet, ut præsentes putarent eum velle baptizare; sed faceret ex alio motivo, ille materialiter tantum simularet administrationem Sacramenti: Et certum est hanc simulationem etiam fore illicitam, si adsit circumstantia aliqua vitiosa, v g. si administratio Sacramenti exigatur in contemptum religionis, vel si fiat cum scandalo, vel cum adjuncta irreverentia erga res sacras, hæc enim semper sunt intrinsecè mala.

153. §. 4. Propositio relata fuit justè damnabilis, hoc ipso, quod diceret simulationem administrationis Sacramenti esse licitam, loquendo indefinitè de simulatione, & abstrahendo à formali vel materiali, etiam ex circumstantiis vitiosa, unde nunc per damnationem nobis certum est, non licere simulationem administrationis Sacramenti formalem & propriè dictam: An autem damnatio extendi debeat etiam ad simulationem materialem, colligi non potest ex verbis decreti, hinc dividuntur Authores, nam non debere ad eam extendi, tenent aliqui, è contrà debere extendi, fusè contendit *Gorm.* d. 5. à n. 347., quia talis simulatio videtur esse quædam illusio Dei, propter quam Dei illusionem & irreverentiam præcipuè damnata videtur esse ista propositio, secundùm doctrinam *Inn. III.*, uti refertur n. 161.

§. 5. Si quis etiam ex metu gravi proferret verba sacramentalia super materiam Sacramenti sine intentione conficiendi Sacramentum, peccaret mortaliter, quamvis materialiter tantùm simularet, quia est simulatio administrationis Sacramenti, quæ simul est ex circumstantiis vitiosa, partim quia est contra reverentiam ità abuti verbis sacris à Christo institutis, & reipsa est illudere Deo, partim quia est reale mendacium in re gravissima, exercitè enim & suo facto dicit se nomine Christi v. g. baptizare, absolvere, corpus Christi fieri præsens, cùm tamen sciat hæc omnia non fieri, ita *Carden.* in 2. Crisi d. 20. à n. 37. Neque jam audiendi sunt Authores multi, qui cum *Moya* t. 1. tr. 4. q. 2. §. 3. oppositum antehac tenuerunt tanquam probabile. 154.

§. 6. Quamvis damnatio non loquatur de quocunque metu, neque determinatè de metu mortis, sed indefinitè dicat non sufficere urgentem metum gravem, abstrahendo an sit urgentissimus & gravissimus, & etiam mortis, ideoque ad falsitatem propositionis damnatæ sufficiat, non licere simulare administrationem Sacramenti ex urgente metu gravi perdendi, v. g. honorem vel opes, tamen dicendum est cum *Carden.* à n. 38. & *Gorm.* à n. 350., non licere simulare administrationem Sacramenti ex quocunque metu, etiam gravissimo mortis, quia sicuti propositio damnata procedit indefinitè, ità etiam indefinitè procedit damnatio, ergo cùm propositio damnata possit intelligi, vel universaliter vel particulariter, damnatio illi contradicens meritò intelligetur & universaliter & particulariter, ita ut verum sit, quòd nullus metus gravis sit causa sufficiens simulandi administrationem Sacramenti: & ratio jam data est n. 151. 155.

§. 7. Si mors intentetur alicui, nisi panes extra Missam consecret, aut nisi absolvat aliquem indispositum, peccat mortaliter, si formam proferat cum intentione non consecrandi vel non absolvendi, *Gorm.* à n. 359. Et oppositam sententiam *Joannis Sanchez* d. 35. dicunt redolere audaciam & temeritatem *Castrop.* t. 2. d. 1. p. 13. n. 8. & *Aversa* q. 64. f. 3. Ratio autem est, quia simulat administrationem Sacramenti cum circumstantia vitiosa, uti jam dictum est; Et idem applicari debet similibus casibus. 156.

§. 8. Quamvis damnatio expresè tantùm loquatur de simulatione administrationis Sacramenti, tamen virtualiter damnatur etiam simulatio susceptionis Sacramenti, saltem transeuntis, est enim par ratio, nam intentio suscipiendi est æquè de essentia Sacramenti transeuntis ac intentio conficiendi, ergo æquè est contra reverentiam Sacramenti, illusio Dei & reipsa mendacium, simulare susceptionem ac confectionem talis Sacramenti. *Carden.* à num. 65. *Gorm.* à n. 354. 157.

§. 9. Simulatio materialis circa rem planè indifferenter se habentem ad Sacramentum, per se loquendo, non est illicita, quia non est simulatio administrationis Sacramenti, neque adest alia vitiosa circumstantia, uti suppono, hinc si tuus pœnitens non sit dispositus ad absolutionem, poteris post Confessionem aliquid orare super ipsum & dare crucem, quamvis puteris absolvere. Item nolens conficeri, poteris 158.

teris ingredi confessionale, & genu-flexus loqui Confessario de aliquo negotio, quamvis circumstantes putent te confiteri, quia tum non simulas administrationem aut susceptionem Sacramenti, sed benedicis pœnitenti, vel loqueris Confessario, quæ sunt indifferentia ad Sacramentum, & licita independenter à Confessione vel susceptione Sacramenti, *Carden. Dicast. Gorm.* à n. 360. *Bosco* n. 232. Similiter ille, cui mors intentaretur, nisi consecraret panes extra Missam, vel nisi absolveret indispositum, posset submissè recitare orationem aliquam super panem aut super pœnitentem, vel dicere, *hoc non est corpus*, *ego te non absolvo* &c., quamvis circumstantes putaturi essent eum consecrare vel absolvere, per ista enim non simularet circa administrationem Sacramenti, cujus nullam partem ponit, sed simularet circa orationem vel verba omnino se indifferenter habentia ad Sacramentum, *Carden.* num. 44. 52. 73. Similiter, inquit *Gob.* t. 1. num. 156., si metu adactus baptizes baptizatum vino affuso, cum his verbis, *pax tecum* &c. quamvis fortè pecces ratione scandali, tamen non es sacrilegus, quia non adhibes materiam vel formam baptismi, neque ullam actionem sacramentalem, & omnia, etiam prout in circumstantiis, manent indifferentia.

159. §. 10. Si pro viatico deesset hostia consecrata, aut si quis in Paschate non posset se disponere ad communionem, neque eam omittere sine infamia, graves Authores apud *Moyam* suprà §. 1. & *Aversam* de Eucharist q. 10. s. 5. §. 6. putant ad vitandum scandalum vel infamiam posse conveniri cum Parocho, ut hic eis ministret hostiam non consecratam, sed rectè contradicunt *S. Th. Alens. Sot. Palud. Suar. Vasq. Henriq. Valent. J. Sanch. Escob.* l. 8. nu. 375. *Lugo* d. 8. à n. 187. *Rhod.* d. 1. q. 3. s. 5. §. 3. *Arr.* d. 21. n. 20. *Dicast.* d. 3. num. 293. & ex professo de Euch. d. 9. dub. 21 *Herincx* d. 3. n. 66 *Carden.* à num. 24. *Gorm.* n. 358. aliique communiter cum *Aversa* supra, quia, quamvis non sit simulatio circa administrationem Sacramenti, quod ibi non est, & cujus nulla pars ibi ponitur, tamen accedit circumstantia vitiosa, eò quòd hostia non consecrata exponatur adorationi, tum adstantium, qui committent idololatriam materialem, tum præcipuè illius, qui cum externa reverentia illam hostiam suscipiet, adeòque scienter committet idololatriam saltem externam, quorum utrumque est intrinsecè malum, uti intrinsecè malum est, si quis etiam metu mortis à Tyranno adactus adoleat thus coram idolo, quamvis internè tantùm intendat se pascere illius odore, quia nempe volens exhibet illi idolo cultum externum. Itaque in casu morituri sinè communione permittendum erit scandalum passivum, communicaturus autem in Paschate debet, vel se disponere vel omninò abstinere, etiam cum infamia sua, si aliter hanc vitare non possit, nam sic sumendo hostiam non consecratam peccaret graviùs, quàm peccasset communicando sacrilegè, uti notat *Carden.* nu. 33., & colligetur ex dicendis paulò pòst.

160. §. 11. Si scandalum populi vel infamia hominis non potentis se disponere ad communionem posset caveri per hoc, quod Sacerdos ex conventione diceret tantùm verba illa, *Corpus Domini nostri JESU Christi custodiat &c.*, & transiret hominem, hostiamque occultè reponeret in ciborium, hoc non videtur fore illicitum, uti notant *Henriq. Rhod. Diana, Leand. & Moya* §. 2., & pro certis casibus concedit etiam *J. Sanch.* suprà n. 9., Ratio autem est, quia per se licitum est etiam peccatori benedicere cum sacrâ Hostiâ, & talis bona apprecatio habet se planè indifferenter ad administrationem Sacramenti.

161. §. 12. Si quis in mortali constitutus, nec potens confiteri vel conteri, Missam celebret sinè intentione consecrandi, peccat mortaliter, quia abutitur actionibus sacris, & Ceremoniis directè ordinatis ad confectionem Sacramenti; deinde illudit Christo, cujus personam se agere exteriùs fingit, peccatque graviùs quàm si consecraret & communicaret in mortali, uti rectè *Carden.* n. 32., quia præter irreverentiam gravem, quæ in utroque casu committitur abutendo sacris actionibus, in posteriore casu simul est causa Idololatriæ, quam committit populus, adorando hostiam non consecratam, & ipsemet scienter committit idololatriam saltem externam, dum cultu externo soli Deo debito honorat illum panem, atque ità expressè docet *Inn. III.* Papa Cap. *De homine* 7. De celeb. Miss. his verbis: *Licèt is, qui pro sui criminis conscientia reputat se indignum, peccet graviter, si se ingerat irreverenter ad illud, gravius tamen videtur offendere, qui sic fraudulenter illud præsumpserit simulare, cum ille in solius misericordis Dei manum incidat, iste verò non solum Deo, cui non veretur illudere, sed populo, quem decipit, se adstringat.*

§. 13. Si quis ex metu gravissimi incommodi sibi injustè incusso materialiter simulet se contrahere Matrimonium, per se loquendo, non peccat, uti habet communis cum *Henriq. Con. Castrop. Sanch.* de Matr. l. 1. d. 11. nu. 2. *Arr.* d. 21. n. 42. *Gob* t. 9. à nu. 256. *Bosco* à n. 232. *Gorm.* n. 262., quia non simulat administrationem Sacramenti, sed tantùm simulat contractum, qui secundùm se non includit actionem sacram, priusquam sit completus, cùm ratio Sacramenti vel rei sacræ tantùm superveniat toti contractui absolutè posito, uti fusè explicat *Carden.* à num. 75. Ex simili fundamento docent *Sanch. Hurt. Dicast. Gob.* nu. 60. eum non peccare peccato sacrilegii, qui contrahit Matrimonium, sciens se habere impedimentum dirimens, quia ibi nihil ponitur sacrum, cui fiat irreverentia, neque institutio Christi videtur esse de tali contractu. Quidquid sit de hoc, in primo casu metûs gravissimi injustè incussi, verba illa, *Accipio te in meam*, excusantur à mendacio per hoc, quod subintelligatur, quantùm in me est, uti notat *Scotus* in 4. dist. 29. q. un., nam quòd contractus ille sit invalidus, non est ex defectu consensûs, qui simpliciter liber esse potuit, sed ex lege Christi vel Ecclesiæ, quæ talem contractum irritat propter injustam coactionem. 162.

CAPUT III.

De suscipiente Sacramentum.

DUBIUM I.

Quæ dispositio requiratur ad valorem Sacramenti in suscipiente.

RESP. Ad valorem Sacramenti in adultis ratione utentibus intentio percipiendi Sacramentum, interpretativa saltem, requiritur, & sufficit: (excipe pœnitentiam, de qua *infra*) Ita communiter *Theologi omnes* cum *D. Tho.* contra *Cajet.*, qui putat in suscipiente nullam intentionem requiri, modò contrariam non habeat. Ratio responsionis est, quia sicut adultus non justificatur sine proprio consensu, ita nec per Sacramentum initiatur & consecratur Deo, sine eodem consensu, si ejus sit capax. *Bon. to. 1. de Sacram. d. 1. q. 6. p. 2.* 163.

Dixi, *adultis*, &c. quia cùm tantùm requirantur conditiones juxta subjecti capacitatem, parvuli autem, & perpetuò amentes non sint capaces propriæ intentionis, sufficit illis intentio Christi, & Ecclesiæ *Fill. l. 1. c. 8. Unde resolv.*

I. Parvuli, uti & perpetuò amentes, validè baptizantur, confirmantur, communicantur, ordinantur, (quod ultimum nefas esset; priora autem olim permittebantur) *Bon. l. c.*

II,

II. Ægris ratione jam privatis, rectè datur Unctio, non tantùm si ante petierint, sed etiam si fuerint Catholici, neque constet esse in mortali, nam hoc ipso censentur interpretativè voluisse & petiisse, quod alii Christiani, etiamsi de ea nũquam audierint.

III. Invalidum est Sacramentum, 1. quod quis suscipit cum intentione neutrali, habens se negativè. 2. Quod suscipit fictè, id est, simulatè, non tamen quod fictè, id est indispositè. 3. Quod per meram vim, animo omnino repugnante, suscipitur. *Bon. cit. l. c.*

IV. Validum est Sacramentum. 1. Quod qui accipit, vult quod Christiani accipiunt; etsi non credat, aut non velit Sacramentum. 2. Quod quis per metum coactus suscipit, cùm metus non tollat voluntarium. Matrimonium tamen gravi metu, v.g. injustæ mortis, initum censetur irritum, ùt docet *Sanch. l. 4. de Mat. d. 12.* & 14. *Lug. n.* 133. Et qui Ordines gravi metu coactus suscepit, etsi Characterem habeat, non tamen tenetur ad continentiam, potestque secluso scandalo, nubere, ùt suo loco dicam.

ADDENDA.

164. QUæst. 31. *An solus homo viator sit subjectum capax Sacramentorum.* ℞. Affirmativè: & hanc sententiam suppositis principiis fidei dicunt certam esse & evidentem, *Suar.* d. 14. s. 1. *Vasq. Gran.*, licèt *Bernal.* d. 18. s. 1. contradicat: quidquid sit de hoc; Ratio à priori est voluntas Christi, quam colligimus, tum ex constante Ecclesiæ traditione, tum ex consensu Theologorum omnium, teste *Esparsa* q. 22. Congruentia est, quia solus homo viator secundùm modernam providentiam est capax primæ gratiæ vel augmenti ejusdem, non autem Beati vel animæ purgantes, quibus jam data aut determinata est mensura suæ gloriæ, respondens gratiæ, quam in vita mortali habuerunt: multò minùs capaces sunt damnati, utpote à Deo exterminati, ergo.

Objicies. Beata Virgo non erat capax augmenti gratiæ, & tamen suscepit, saltem Eucharistiam. Similiter qui in mortali est, non est capax augmenti gratiæ, & tamen validè suscipit Sacramenta. ℞. B. Virginem fuisse capacem augmenti gratiæ, per se loquendo & spectato statu, in quo erat, licèt aliquando tandem ita facta sit plena, ut propter extrinsecam Dei Legem non esset augenda, quod per accidens est: & saltem erat capax dulcedinis spiritualis, quæ etiam est effectus Eucharistiæ, quam etiam ideo Christum Sacramentaliter sumpsisse docet S.Th. q. 81. a. 1. ad 3. Similiter qui in mortali est, ei convenit prima gratia, & augmentum prius habitæ, si removeatur obex, estque per accidens, quod hìc & nunc impediatur: sicuti enim homo, quamdiu hìc sumit cibum, dicitur comedere, quamvis per accidens, quia æger est, non digerat, nec nutriatur; è contrà si esset in cœlo, non diceretur comedere, quamvis sumeret cibum, quia non posset illo nutriri, ita & hìc. *Nec obstat*, quòd Christus post resurrectionem, *Lucæ* 24. v. 43. dicatur manducasse, *nam* ob statum gloriosum non erat capax nutritionis, sed Deus cibum illum annihilavit in ejus stomacho, uti docent *Theophil. S. Aug. S. Th.* apud *Corn. à Lapide* ad illum locum.

165. Q. 32. *An ad validam susceptionem reliquorum Sacramentorum prærequiratur susceptio Baptismi.* Ratio dubitandi est, quia Cap. *Veniens.* De Presbyt. non baptiz. refert *Inn. III.* sententiam aliquorum, qui dicunt non tantùm Sacramentum conjugii & Eucharistiæ à non baptizatis recipi posse, sed etiam alia, dummodo credant, & ita Christum habeant fundamentum per fidem Sacramenti. Similiter Cap. *Gaudemus.* 8. De divortiis dicitur, *Cùm Sacramentum conjugii apud fideles & infideles existat.* Et ibidem Cap. *Quantò.* 7. dicitur, *Etsi Matrimonium verum inter infideles existat*, ubi *Glossa* litt. M. addit Baptismo flaminis baptizati, cùm illi quoad gratiam baptizati intelligantur, accipere possunt Sacramentum Eucharistiæ. Sed ℞. cum *Lugo* d. 9. n. 1. *Aversa* d. 72. s. 6. §. *Dixi.* aliisque communissimè, Baptismum prærequiri ad validam susceptionem reliquorum Sacramentorum, quia Baptismus est *janua vitæ spiritualis, per quem membra Christi ac de corpore efficimur Ecclesiæ*, uti definit *Florentinum* in decreto *Eugenii IV* ad Armenos, ideóque soli baptizati sunt subjecti Ecclesiæ, Sacramenta autem instituta sunt pro sola Ecclesia Christi, ergo. Et speciatim Eucharistiæ capacem non esse eum, qui baptizatus non est, docet *Aversa* de Euch. q. 8. s. 1. §. *Secundò.*, quia non genitus non potest nutriri. Unde sententiam *Marsilii*, qui putabat Catechumenum contritum posse cum fructu communicare, *Suar.* d. 62. s. 2. vocat singularem & alienam à principiis omnium Theologorum. Ad Canones citatos dicendum est, inprimis Matrimonium infidelium non esse Sacramentum, nisi latè & impropriè, cùm maneat dissolubile, nam cit. Cap. *Quanto.* additur, Matrimonium infidelium non esse ratum, quia inquit *Glossa* litt. H. potest resolvi; & ita tenent omnes cum *Sanch.* de Matr. l. 2. d. 8., unde quando infideles conversi jubentur manere in suo conjugio, *Glossa* litt. F. addit, *& videtur esse novum Matrimonium*, quia nempe tum renovato consensu fit iterum contractus, qui est Sacramentum, uti tenent *Henriq. Bellarm.* & alii apud *Sanch.* d. 9. n. 4. Deinde si infidelis præmissâ contritione vel amore Dei perfecto susciperet Eucharistiam, dicendum est causandam fortè gratiam, sed non ex opere operato, quia institutio Christi non fuit pro infidelibus.

Q. 33. *Quid præterea notandum sit circa intentionem sive consensum suscipientis, requisitum ad valorem Sacramenti.* 166.
℞. Debet etiam hìc recoli ex dictis l. 4. n. 1324., quid sit intentio, & quæ dicatur formalis, virtualis, habitualis, interpretativa: explicita, implicita, directa, indirecta: Quibus suppositis, adde seqq.

§. 1. Ad validam susceptionem Sacramenti non sufficit consensus purè indirectus sive in causa, uti habet communis cum *Valent. Con. Compr. Dicast.* d. 3. n. 329. *Gob* t. 1. num. 235. *Gorm.* d. 5 nu 255., quia talis consensus potest consistere cum directa nolitione Sacramenti: sic potest Judæus velle somnum, prævidens se in eo baptizandum à Christiano, si tamen nolit baptizari, Baptismus erit invalidus. Et ratio à priori est, quia talis somnus est causa vel occasio planè per accidens talis Baptismi, ego quamvis velit somnum, non ideo vult Baptismum. Aliud est, si adfuisset simul intentio directa Baptismi, id est, si voluisset somnum, simul volens in eo baptizari, hæc enim sufficeret ad valorem, uti habetur in Cap. *Majores.* De Baptismo, & cum communi docent *Con.* q. 64. n. 109. *Dicast.* nu. 329. Vide dicenda n. 357.

§. 2. Nec sufficit intentio sub conditione de futuro contingente, uti colligitur ex dictis n. 81. 167.

§. 3. Intentio ad valorem Sacramenti requisita in adulto suscipiente, non est uniformis, nam, 168.

1. Ad Baptismum sufficit habitualis, uti habet sententia certissima declarata à Conciliis & per usum Ecclesiæ, inquit *Arr.* d. 22. nu 22. Imò secundum *Con. Rhod. Compr.* d. 63. s. 5. n. 4. *Dicast.* à n 323. *Bernal.* d. 18. à nu. 64. *Haun.* l. 4. n. 752. *Gob.* t. 1. n. 236. *Sporer* n. 151. *Bosco* d. 1. s. 8. n. 30. contra *Suar. Avers.* q. 64 s. 9. *Lugonem* d. 9. n. 130. *Arr.* à n. 17. sufficit implicita tantum, contenta in contritione vel attritione, hinc secundum illos posset Judæus vel etiam Ethnicus in periculo mortis baptizari, si probabiliter judicaretur habuisse saltem attritionem, quia in hac includitur votum servandi omnia præcepta, item accipiendi omnia media necessaria ad salutem, adeoque etiam suscipiendi Baptismum. V. dicenda n. 358.

169. 2. Ad Confirmationem sufficit habitualis, fortè etiam interpretativa, uti sentiunt *Con. Arr.* n. 10. *Bernal.* n. 87. contra *Escob.* l. 8. n. 55. Non solet tamen dari sensibus destituto, uti notat *Aversa*, quia non est ità necessaria, & debet cum majore solennitate conferri ab Episcopo. Notant etiam *Sporer* n. 156. & *Gob.* n. 239. extra periculum mortis vel amentiam perpetuam non præsumi voluntatem suscipiendi Confirmationem, quia plerique potiùs volunt sumere cum usu rationis.

170. 3. Ad Eucharistiam, saltem requiritur habitualis. Attamen in moribundo rectè dicunt *Suar. Con. Rhod. Lugo*, *Aver. Bernal.* n. 85. *Sporer* n. 154. etiam interpretativam sufficere, præsertim si antè confessus est, quamvìs jam à mente sit amotus, dummodo absit periculum irreverentiæ.

171. 4. Ad Pœnitentiam requiritur saltem habitualis, & sufficeret implicita vel interpretativa, uti volunt *Rhod.* & alii cum *Sporer* suprà & *Bosco* nu. 27. contra *Con.* & *Dicast.* dub. 14., dummodo dolorem aliquo signo externo expressisset, quod signum esset loco Confessionis seu accusationis suî, nam probabile est, secundùm dicta n. 168., ad Baptismum sufficere implicitam, *quæ autem baptismatis, eadem reconciliationis est causa*, inquit S. *Aug.* lib. 1. De adulter. nupt. cap. 28., *si fortè pœnitentem finiendæ vitæ periculum præoccupaverit; nec ipsum ex hac vita sine Arrha suæ pacis exire velle debet Mater Ecclesia.* Cur autem requiratur signum externum doloris, rationem dat *Lugo* n. 124., quia Sacramentum pœnitentiæ continet judicium externum circa peccata commissa, non potest autem Judex ex se inchoare judicium, nisi debitè imploratus, saltem à reo, à quo non imploratur debitè & proportionatè ad judicium externum, nisi per aliquam accusationem externè positam, per quam simul dolorem internum reddat sensibilem, uti pluribus explicat idem *Lugo* nu. 132.

172. 5. Ad extremam Unctionem sufficit interpretativa, uti tenent omnes communiter cum *Bernal* n. 79., hinc dari poterit lapso in amentiam, quamvìs fortè nihil sciverit de extrema Unctione. Cur autem intentio interpretativa sufficiat potiùs ad Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, & extremam Unctionem quàm ad alia Sacramenta, hæc etiam est ratio, quia dicta Sacramenta minùs incommodi vel oneris afferunt secum, ergo faciliùs præsumitur volitio generalis habendi talia bona, alioquin non facilè obtinibilia, & maximè de extrema Unctione præsumitur hæc voluntas, quia cùm sit postremum Sacramentum, & homines communiter tum non possint eam petere, meritò præsumitur omnes eam velle, nisi de contraria voluntate constet.

173. 6. Ad Ordinem, non sufficit interpretativa, cùm enim Ordo sit immutatio totius status, afferatque gravia onera illi, qui adultus suscipit., neque sit necessarius ad salutem, ex eo, quòd aliquis volitione generali velit sibi media ad salutem, non ideo vult Ordinem, uti cum communi *Con. Aversf. Dicast.* n. 328. Putat tamen *Gobat* n. 245. contra *Con.* & *Dicast.* sufficere implicitam, ideoque validum fore Presbyterium illius, qui admisisset Parochiam volens eam retinere, si postea in somno ordinaretur Presbyter, quia, inquit, in voluntate Parochiæ retinendæ continebatur voluntas intra annum accipiendi Presbyterium.

174. 7. Ad Matrimonium etiam non sufficit interpretativa, ob rationem jam datam de Ordine. Quandoque tamen sufficit habitualis, uti rectè *Arriaga* à n. 27. *Dicast.* n. 308., *Bernal* n. 77. *Sporer* n. 118., nam etiam sufficit consensus semel positus & moraliter perseverans, uti si Titius miserit procuratorem, qui nomine suo contrahat Matrimonium, si Caja procuratori repromittat, etiam dormiente Titio, perficitur contractus, cum tamen intentio contrahendi & consensus eo tempore existant tantùm habitualiter. Putant quidem *Rhod. Lugo* nu. 139. *Bosco* nu. 49. intentionem & consensum Titii adhuc existere saltem virtualiter, in quantùm volitio procuratoris existens est moraliter volitio Titii, quæ de facto etiam in Caja causat mutuum consensum, sed rectè contradicit *Bernal* n. 78., quia si Titius ante expletum contractum revocaret intentionem & consensum suum, quamvìs poneretur volitio procuratoris, non fieret Sacramentum nec contractus, ergo in hac volitione, nequidem habitualiter, multò minùs virtualiter, manet intentio & consensus Titii.

Obji. In conficiente Sacramentum requiritur intentio saltem virtualis, ergo etiam in suscipiente. ℞. Disparitatem datam esse n. 56. in Obj. 2., quia nempe conficiens est agens, & quidem nomine Christi, suscipiens autem est potiùs velut patiens. 175.

Inst. Si suscipiens est velut patiens; ergo nequidem habitualis intentio requiretur ad ullum Sacramentum validè suscipiendum. ℞. n. sequ. est enim velut patiens, non purè physicum & mortuo modo, sed voluntarium, debet enim admittere vel onera vel favores Sacramenti, ergo meritò requiritur aliquis ejus consensus.

§. 4. Quando sufficit consensus habitualis, conferri posset validè Sacramentum illi, qui, quando erat compos rationis, voluit, aut probabiliter præsumitur voluisse illud, quamvìs postea in amentia vel phrenesi expressè dicat se nolle, quia hæc revocatio non est actus humanus vel liber, ergo prior volitio humana & libera permanet habitualiter, *Dian.* p. 3. t. 4. R. 12. *Aversa* suprà. *Gob.* n. 226. aliique communiter. In dubio autem, an voluerit, dicunt *Aversa* & *J. Sanchez* d. 44. n. 40. debere conferri sub conditione. Quid verò faciendum sit in dubio, an nunc, dum consensum revocat, sit compos rationis, dicetur num. 340. 176.

§. 5. Si quis ratione utens ore tantùm renuat, corde autem consentiat in Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, extremam Unctionem & Ordinem, hæc Sacramenta erunt valida, si ipsi conferantur, uti rectè *Bosco* n. 32., in his enim Sacramentis non requiritur ullum signum externum interni consensûs, quale tamen requiritur in Pœnitentia, secundùm dicta nu. 171., & maximè in Matrimonio, quia alioquin acceptari non posset consensus. 177.

§. 6. Ut Eucharistia suscipiatur formaliter in ratione Sacramenti, id est, cum fructu & effectu gratiæ, requiritur in adulto aliqua intentio, secundùm antè dicta, hinc docent S. *Th.* q. 80. a. 3. ad 3. *Suar.* d. 70. f. 3. *Lugo* de Euchar. d. 16. n. 22. aliique, si quis casu comederet hostiam consecratam putans esse panem alium, non fore Sacramentalem sumptionem, ideoque nec satisfaciet præcepto communicandi in Paschate, nec ideò accipiet gratiam, nam nullam videtur habere intentionem sumendi, nisi sumat more catholico, id est, loco, tempore, & modo debito; consequenter non voluit sumere tum, quando putaret se profanum panem sumere, sicut nec tum, quando dormiret, uti rectè *Rhodes*, *Aversa*, *Lugo* n. 127. *Gob.* num. 234. contra *Arr.* à n. 13., qui putat valde probabile esse talem etiam cum fructu sumpturum: Quod n. 15. affirmat etiam de illo, cui contra voluntatem intrusa esset Eucharistia: *Dicast.* de Euch. d. 9. n. 183. affirmat etiam de illo, qui post usum rationis in amentia comederet Eucharistiam, nesciens Eucharistiam esse, quia quamvìs fideles non habeant voluntatem absolutam tali modo suscipiendi Sacramenta, tamen prudenter præsumuntur habere voluntatem, ut, si suscipiant, sit valida, excepto Ordine & Matrimonio; item, ut accipiant illorum fructum, quia hoc cedit, & ad reverentiam Sacramenti, quod alioqui esset invalidum, & ad utilitatem suam, quâ alioqui carerent, quæ ratio probabilis est, atque ideo à potiori infert *Lugo* de Euch. 178.

d. 13.

d. 13. n. 28., si quis semel antehac, aut ante amentiam habuisset expressam voluntatem accipiendi fructum etiam ex casuali comestione Eucharistiæ, hunc non privandum fructu.

Quid dicendum sit in casu, quo suscipiens haberet oppositas intentiones, vel erraret circa aliquid spectans ad Sacramentum, aut ad personam Ministri, intelligi potest ex dictis à n. 62. & 69. Ex hactenus dictis,

179. *Colliguntur seqq.* 1. Omnis homo, etiam infans & fatuus, est capax Baptismi. Omnis baptizatus est capax Confirmationis, Eucharistiæ, & si masculus sit, Ordinis: solus baptizatus adultus est capax Pœnitentiæ, extremæ Unctionis, & Matrimonii.

180. 2. Quamvis B. Virgo caruerit peccato originali, fuit capax Baptismi, quia finis illius erat, tum aggregare Ecclesiæ, tum causare characterem & gratiam de se deletivam originalis, uti fit in illo, qui antea contritus postmodum suscipit Baptismum.

181. 3. Qui post Baptismum non peccavit, non est capax Pœnitentiæ, cujus materia sunt peccata post Baptismum commissa. Et *Arr.* d. 22. n. 2. dicit talem etiam non esse capacem extremæ Unctionis, quia ejus forma videtur supponere peccatum, cùm conferatur ad peccati reliquias aut pœnas delendas: Contradicit tamen in hoc *Dicast.* de extremâ Unct. dub. 10. putans satis esse, quòd potuerit peccare, hinc etiam *Compr.* d. 63. s. 5. n. 1. dicit sufficere, quòd quis libertate utatur, & capax sit spiritualis auxilii, ad tentationes diaboli in agone superandas: imò *Dicast.* n. 149. refert multos, qui dixerunt B. Virginem suscepisse extremam Unctionem, quamvìs *Vasquez* & alii multi hoc negent.

182. 4. Infans est capax Ordinis, uti docent *S. Th.* aliique communiter cum *Dicast.* de Ordine dub. 21., ità ut *Castrop.* de Ord. p. 7 n. 2. dicat, hanc sententiam esse certam contra *Durandum.* Ideoque etiam *Vasq. Fill. Bonac. Dian. Castrop. Dicast.* aliique, quos refert *Gob.* t. 8. n. 506, & sequitur *Sporer* n. 65. docent infantem in cunis posse validè ordinari Episcopum: Probatur autem ex Cap. Un. *De Cler. per saltum promoto*, ubi agitur de aliquo ante annos discretionis promoto in Subdiaconum, & postmodum omisso Diaconatu promoto in Presbyterum, qui jubetur ordinari Diaconus, ergo satis significatur reliquos Ordines fuisse validos: quod autem dicitur de his Ordinibus, valet à pari de omnibus: Et congruentiam dat *Haunold.* l. 4. n. 746., quia sic ordinari est merus favor, ergo sicuti potest quis legitimari vel nobilitari ante usum rationis, ita etiam potest ordinari.

183. 5. Infans non est capax Matrimonii, utì nec fatuus, quia non potest habere liberum consensum, qui est materia proxima hujus contractûs. *Nec obstat*, quòd per tutores ineant contractus, quibus etiam obligantur post acceptum usum rationis, *nam* Christus hoc noluit de Matrimonio, quod omnimodam indissolubilitatem, & gravissima onera affert: Et hoc rescimus ex communi doctrina Ecclesiæ & Doctorum.

184. *Q. 34. An fides vel probitas suscipientis requiratur ad valorem Sacramenti.* ℞. Negativè (excepto Sacramento Pœnitentiæ) nam ità definiverunt Concilia & Pontifices, de quibus *Suar.* d. 14. s. 2. contra varios hæreticos, habetque praxis Ecclesiæ, quæ non reiterat Sacramenta, v. g. Baptismum, Ordines &c. quamvìs aliquis ea susceperit in peccato mortali etiam contra fidem. *Nec obstat*, quòd ille, qui in Paschate suscepit Eucharistiam in mortali scienter, non satisfecerit præcepto, sed teneatur iterum communicare, *nam* hoc est tantùm ob præceptum Ecclesiæ, quæ vult Communionem esse dignam & fructuosam. *Dixi*, excepto Sacramento Pœnitentiæ, nam ad dolorem supernaturalem prærequiritur fides secundùm dicta lib. 2. à n. 14.; & detestatio peccatorum ac propositum non peccandi de cætero etiam prærequiritur ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ; uti suo loco dicetur.

DUBIUM II.

Quid requiratur, ut Sacramentum licitè & cum fructu suscipiatur.

Resp. Ad effectum Baptismi, & Pœnitentiæ, requiritur & sufficit, præter voluntatem sumendi Sacramentum, dispositio fidei, spei, & attritionis; non autem requiritur charitas, sive ut gratiam habeat, quia hæc Sacramenta dicuntur mortuorum, quòd ipsa primam gratiam, seu vitam donent. Ad reliqua verò Sacramenta, quæ dicuntur vivorum, requiritur, ut sit in gratia, quia illa non primam, sed secundam tantum gratiam, id est, augmentum tantùm gratiæ conferunt. Etsi subinde per accidens dent primam, cùm quis putat bonâ fide se carere mortali. *Lay. l. 5. tr. 1. c. 6. Bon. to. 1. de Sacra. d. 1. q. 6. p. 2. Unde resol.* 185.

I. Etsi æqualiter dispositi, æqualem; magis tamen dispositi, majorem Sacramenti fructum, præter characterem, consequuntur, tum quia congruum est, Sacramenta ita instituta esse, ut uberior gratia detur pro dispositione subjecti: tum quia non videtur is, qui vehementem attritionem ad Baptismum vel Pœnitentiam affert, omni fructu carere.

II. Qui sumit hostiam, quam nescit esse consecratam, cùm instar alterius animalis, sine intentione sumendi Sacramentum sumat, accipit quidem materialiter rem, quæ est Sacramentum, non tamen sacramentaliter & cum fructu. Idem docet *Bon.* de eo, qui sumit Sacramentum ex causa famis: quod videtur intelligendum, si ex ea sola: neque enim videtur Sacerdos fructu Sacramenti privari, etsi sumpturus calicem, simul etiam levare sitim intenderet. V. *Bon. l. c. n. 3.*

ADDENDA.

Quæst. 35. *Quid præterea notandum sit circa dispositiones prærequisitas ad hoc, ut adultus licitè & cum fructu suscipiat Sacramentum.* ℞. seqq. 186.

§. 1. *Castrop.* t. 4. d. 1. p. 12. n. 2. *Con.* De fide d. 14. n. 217. aliique dicunt suscipientem Sacramentum, & præsertim Eucharistiam, debere saltem ex præcepto dicere actum fidei: quæ sententia, quoad Sacramenta mortuorum, vera est, è contrà respectivè ad Sacramenta vivorum, & speciatim ad Eucharistiam, *Suar.* d. 63. s. 3. post concl. 2. rectè negat necessaram esse fidem actualem hujus Mysterii; hinc sufficiet, inquit *Lugo* de fide d. 13. n. 51., si interveniat aliquis actus fidei implicitus & in confuso, per quem suscipiens ex memoria notitiæ per fidem comparatæ habeat intentionem suscipiendi Sacramentum veluti aliquid habens supernaturalem operationem. Et rectè addit, non esse opus anxiari de eliciendo propterea hoc actu fidei, quia si habuerit de Sacramentis fidem explicitam, prout habere debuit, volitio suscipiendi tale Sacramentum procedet à fide saltem confusâ, quæ recurret intellectui: ideoque etiam *Amicus* d. 4. n 97. dicit fidem & spem ad Sacramenta vivorum prærequisitam includi in voluntate recipiendi tale Sacramentum: Utilissimum tamen est in praxi explicitè actos illos præmittere.

§. 2. Ante Baptismum requiritur actus fidei & spei supernaturalis, saltem virtualis, uti omnes docent cum *Suarez* De grat. l. 8. cap. 19. Et quando adest mortale personale, prærequiritur contritio vel attritio supernaturalis, uti docet *Trid.* sess. 14. de Pœn. cap. 1. his verbis: *Fuit quidem pænitentia universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato coinquinassent, quovis tempore ad gratiam & justitiam assequendam necessaria, illis etiam, qui Baptismi Sacramento ablui petiissent*: probatque ex variis locis Scripturæ & speciatim ex illo Act. 2. v. 38. Pœni- 187.

nitentiam, inquit, agite, & baptizetur unusquisque vestrûm. Idem docetur Cap. *Omnis* 96. & cap. *Agunt*, 97. De consecr. dist. 4. Ex hoc autem, quod Trid. prærequirat actum fidei, spei & pœnitentiæ, sicut oportet, & ex motione atque adjutorio Spiritûs S., rectè infert *Amic.* n. 76. hos actus debere esse etiam quoad substantiam supernaturales. Putant quidem aliqui cum *Escob.* l. 8. n. 280. posse per accidens ad Baptismum sufficere dolorem virtualem, id est, implicitum, contentum in spe salutis suæ æternæ, si nempe aliquis immemor peccatorum, vel non cogitans de præmittendo actuali dolore cum tali actu susciperet Baptismum, sed *Suar. Vasq.* aliique cum *Castrop.* p. 13. n. 7. communiùs contradicunt.

188. §. 3. Ante Sacramentum Pœnitentiæ requiruntur actus saltem virtuales fidei & spei supernaturalis, uti explicatum est l. 2. à n. 14.

189. §. 4. Ante Sacramenta vivorum requiritur, per se loquendo, status gratiæ, cum enim unusquisque de facto sit vel in gratia vel in peccato mortali, & Sacramenta vivorum, per se loquendo, non causent primam gratiam, si inveniant peccatum mortale, non poterunt causare suum effectum.

190. §. 5. Propter specialia præcepta præmitti debet Eucharistiæ jejunium naturale à media nocte, & Confessio seu absolutio directa ab omni mortali, uti dicetur n. 511. & à n. 533. Pro reliquis Sacramentis vivorum, si quis in mortali fuerit, sufficit status gratiæ per contritionem, quamvis enim *Marsil. & Adrian.* putârint Confessionem prærequiri, tamen *Vasq.* d. 136. c. 1. nu. 3. *Dicast.* d. 3. nu. 200. docent oppositum esse certum, adeoque sufficere contritionem tradunt *Laym.* l. 4. tr. 1. c. 5. n. 10. *Lugo* d. 8. s. 9. *Arr.* d. 20. n. 16. aliique communissimè cum *Busemb.* relato n. 86. *Si dicas*, contritionem esse nimis difficilem. *Contra* est, quia homini ejus motiva scienti non est adeo difficilis: improbabiliter autem postulant aliqui Rigoristæ certam intensionem vel durationem, uti ostendam de Pœnitentia. Quòd si quis ultra attritionem assurgere non posset, per accidens apud eum prærequireretur Confessio.

191. §. 6. Si aliqua Sacramenta vivorum per accidens causare possint primam gratiam, prærequirent in suscipiente aliquem actum supernaturalem, saltem post susceptum Sacramentum, uti dicetur à n. 197.

192. §. 7. Suscipiens Sacramentum debet esse liber ab omni excommunicatione, & ab interdicto personali: & respectu Ordinum aut primæ Tonsuræ, etiam ab omni irregularitate, unde qui etiam per contritionem constitutus in gratia susciperet ejusmodi Sacramentum non remotâ prius censurâ vel irregularitate, committeret grave sacrilegium, quia ageret contra prohibitionem Ecclesiæ positam ex fine reverentiæ erga res divinas & Sacramenta, posset tamen excusare ignorantia aut gravis metus, uti dicetur in materiâ de censuris. Plura, quæ specialiter prærequiruntur ad hoc vel illud Sacramentum, & præsertim ad Ordines, designabuntur, quando de illis Sacramentis. Ex dictis,

193. *Colliges* cum *Lugo* de Eucharist. d. 14. s. 3. *Aversa* hìc q. 64. s. 9. *Dicast.* d. 8. dub. 4. *Tambur.* de Comm. cap. 1. nu. 12. ad principalem fructum Sacramenti, etiam Eucharistiæ, percipiendum non necessariò requiri actualem devotionem, uti putârunt aliqui, apud *Suar.* d. 63. s. 3. & apud *Amic.* d. 4. n. 90., sed satis esse accedere cum aliis dispositionibus. Ad alios tamen abundantiores effectus, maximè autem ad gratias actuales tum accipiendas, multum confert actualis devotio, uti omnes fatentur cum *Aversa* de Euch. q. 7. s. 5., ideoque *Suar. & Amic.* ad has gratias requirunt negationem distractionis; imò *Rhod.* putat semper esse saltem veniale, recipere aliquod Sacramentum sine aliquo pio motu voluntatis, & consentiunt *Gob.* t. 1. n. 259. & *Sporer* hìc n. 157.

Q. 36. Quid dicendum sit de casu, quo quis Sacramentum suscipit cum obice, vel cum peccato mortali R. seqq. 194.

§. 1. Qui Sacramentum suscipit cum obice, sive cum impedimento, quominus in susceptione Sacramenti causetur gratia, peccat, per se loquendo, mortaliter, quia Christus instituit Sacramentum, primariò ideo, ut absolutè practicè significaret gratiam, quando susciperetur, qui autem suscipit cum obice, facit, ut non possit absolutè practicè significare gratiam, atque ità quasi illudit Christo, & abutitur institutione divinâ in re maximi momenti. Perinde autem est, sive hic obex sit positivus, uti est peccatum mortale in Sacramentis vivorum, sive negativus, uti esset negatio fidei in baptizando. *Conf.*, quia sicuti ille est graviter irreverens, inquit *Lugo* d. 9. n 3., qui adducit Deum in testem rei falsæ, quamvis enim non faciat, ut Deus reipsa testetur falsum, tamen facit, ut hoc appareat, ità qui suscipit Sacramentum cum obice, quia, quamvìs non faciat, ut Deus reipsa significet falsum, tamen facit, quantùm est de se, ut quodammodo videatur significare falsum, sive potiùs, ut non significet hoc, quod dixit se significaturum, si poneretur Sacramentum, & ideo etiam talis susceptio cum obice à Theologis vocatur fictio, estque secundùm se gravius peccatum, quàm indigna confectio aut ministratio, uti cum aliis multis notat *Dicast.* d. 3. num 340. *Dixi*, per se loquendo, nam licèt *Suar.* loquens de Eucharist. d. 66. s. 1. innuat nullo casu licitum esse suscipere cum obice, eò quòd sit præceptum naturale eam suscipiendi in gratiâ, tamen contradicunt communiùs alii, cum *Aversa* de Euch. q. 8. s. 5. *Herincx* d. 3. n. 96. & *Bosco* d. 1. s. 8. n. 54 saltem pro raro casu, v. g. si hostia alioqui esset profananda ab hæreticis, nisi statim sumeretur, sicuti enim tunc posset recondi in foramen parietis, ità, inquiunt *Diana* p. 11. t. 6. R. 2. & *Tamb.* de Comm cap 1. n. 75., poterit sumi, ex intentione abscondendi in se. De casu, quo Sacerdos in Missa recordaretur mortalis, nec posset elicere contritionem, nisi cum certo dispendio sui honoris, dicetur, quando de Sacrificio.

Obj. Nullo casu licitum est jurare falsum, ergo nec suscipere Sacramentum cum obice, quia tam intrinsecè malum est facere, ut Deus videatur significare falsum, quàm facere, ut videatur testari falsum.

R. n. conseq. & ejus probationem. Jurans falsum mentitur, & quantùm est de se, vult Deum esse testem, sive loqui pro veritate sui mendacii, adeòque vult, vel Deum nescire esse falsum, vel saltem testari, hoc esse verum, quod tam ipse quàm Deus scit esse falsum, utrumq; autem non potest non directè opponi infinitæ sapientiæ aut veracitati Dei. E contrà, qui Sacramentum suscipit cum obice, nihil simile facit, nam non mentitur, nec vult Deum esse testem alicujus falsi, sed tantùm facit, ut signum, quod est institutum ad significandam practicè gratiam, hìc & nunc eam practicè non significet, per quod tamen signum Deus non loquitur, unde reipsa non vult, ut Deus hìc & nunc censeatur per illud loqui, sed tantùm facit, ut signum illud non sit efficax, quod Deus volebat esse efficax, ergo hìc non est ejusmodi directa oppositio ad aliquam perfectionem divinam, qualis est in perjurio. *Conf.* nam significare hìc, est causare, suscipiens autem indignè tantùm facit, ut Deus videatur causare gratiam, quam tamen non causat, per quod directè non peccat contra ullam perfectionem divinam, non contra veracitatem, quia non facit, ut Deus videatur dicere se causare, sed tantùm facit, ut videatur causare, quod non est contra veracitatem: sed neque peccat contra omnipotentiam, cui non fit injuria, si videatur hoc causare, quod causare potest, & quod meritò causare deberet, imò potiùs fit honor omnipotentiæ, ergo simpliciter non peccatur directè contra ullam perfectionem divinam; & consequenter non osten-

ostenditur ratio, cur talis sumptio pro omni casu sit intrinsecè mala.

195. §. 2. Si quis Baptismum vel Pœnitentiam suscipiat in mortali, non peccat, nec impeditur gratia, dummodo habeat attritionem & cæteras dispositiones prærequisitas, quia hæc duo Sacramenta dicuntur Sacramenta mortuorum, eò quòd suscipi possint ab eo, qui non est in statu gratiæ, ideóque conferunt primam gratiam. Si autem unum ex reliquis Sacramentis suscipiatur in mortali, impeditur infusio gratiæ, ideoque peccatur mortaliter, etiam in Matrimonio per procuratorem inito, uti probat *Mendo* d. 12. q. 1., hoc enim Sacramentum, uti & reliqua, sunt Sacramenta vivorum, & quæ necessariò sumuntur in statu gratiæ, quia per se loquendo, solam secundam gratiam causant, hinc docet *Sanch.* de Matr. l. 2. d. 11. n. 30. volentem contrahere Matrimonium per procuratorem, teneri toto eo tempore esse in statu gratiæ, quo probabile est futurum, ut procurator contrahat.

196. §. 3. Sicuti n. 80. 97. 102. dixi conficientem Sacramentum non peccare mortaliter, dummodo sit in gratia ante plenè confectum Sacramentum, ità hìc videtur dicendum non peccare mortaliter suscipientem, dummodo sit in gratia ante plenè susceptum Sacramentum, unde ore sumens hostiam in peccato mortali non peccat mortaliter, dummodo voluerit conteri, & reipsa conteratur, antequam deglutiat, si priùs non potuerit confiteri, uti pluribus explicabitur num. 415.

197. §. 4. Sacramenta omnia validè suscepta cum obice, postea reviviscunt & causant gratiam remoto obice, ità S. *Thom.* in 4. dist. 17. q. 3. a. 4. q. 1., ubi cùm dixisset Confessionem reviviscere sublatâ fictione, addit idem esse in aliis Sacramentis. Sequuntur *Caj. Arr. Castrop.* t. 18. p. 9. aliique multi cum *Escob.* l. 8. n. 182. contra varios, quorum aliqui cum *Med.* apud *Dicast.* de Bapt. d. 2. dub. 15. negant ullum Sacramentum reviviscere ad gratiam: *Sotus, Bernal Hurt. Bosc.* d. 1. s. 6. n. 63. dicunt reviviscere solum Baptismum: *Dur. Palud. Amic.* d. 4. n. 158. solum Baptismum & pœnitentiam: *Silvest. Covar.* solum Baptismum; Confirmationem & Ordinem: *Suar. Fill. Lugo, Ills.* t. 6. d. 1. n. 54. dicunt omnia reviviscere præter Eucharistiam, sed assertio nostra explicatur & probatur, nam

198. 1. Quòd saltem Baptismus reviviscat, est communissima cum *S. Aug.* de Bapt. l. 1. cap. 12. aliisque locis apud *Aversam* q. 69. s. 2. & *Dicast.* suprà. Idem habet S. *Th.* q. 69. a. 10., & sequuntur alii SS. PP. apud *Dicast.* n. 165. & *Gorm.* de Bapt. d. 1. n. 25. Ratio autem à priori est voluntas Christi, quæ nobis innotescit, partim ex SS. PP., partim ex *Trid.* sess. 6. cap. 4., ubi docet nos justificari per Baptismum in re vel in voto, quod verum non esset, si ille, qui cum obice suscepit Sacramentum, postea per illum non justificaretur, nam non potest in re suscipere alium Baptismum, neque potest habere votum Baptismi alterius, cùm hic sit ei illicitus, ergo justificatur per Baptismum antea in re susceptum.

199. 2. Cum Confirmatio & Ordo non sint iterabilia, congruum fuit, ut quando suscepta essent cum obice, si removeretur obex, ex vi Sacramentorum illorum darentur gratiæ, maximè actuales, utiles ad finem vel functiones ejusmodi Sacramentorum rectè obeundas, ergo congruentius dicitur, quòd etiam tum causetur gratia habitualis, nam ejusmodi auxilia dantur ad exigentiam gratiæ habitualis. Videri potest *Aversa* q. 72. s. 4. §. *Quintò.*

200. 3. Eucharistia, saltem si removeatur obex, antequam consumptæ sint species, causabit gratiam, uti docent S. *Th.* q. 79. a. 3. *Scot. Dur. Castrop.* suprà. *Escob.* l. 20. n. 491. aliique multi, quos citat & sequitur *Aversa* de Euch. q. 7. s. 1., quia cum hoc subjectum jam sit dispositum ad gratiam, & cum Sacramento permanente adsit Author omnis gratiæ, non videtur negandum, quòd gratiam causet. E contrà si Christus jam desierit esse præsens, communior sententia est cum *Suarez* d. 63. s. 8. *Aversa* & aliis contra *Bonac.* & *Arriagam* d. 14. n. 19., quòd non reviviscat ad gratiam, quia alioquin Sacerdos, qui quotidie sæpissimè communicasset sacrilegè, si in fine vitæ pœniteret, acciperet ex opere operato vi communionum sacrilegarum plùs gratiæ, quàm qui quotidiè dignè communicasset, quod videtur incredibile.

4. Si possit dari Sacramentum pœnitentiæ validum & informe, v. g. quia dolor, qui bonâ fide præmittitur, non extendit se ad omnia mortalia, quæ confitens commisit, sublato obice reviviscet ad gratiam, quia congruum est, ut sententia judicialis validè lata, quando postea potest, detur executioni. *Conf.* nam omne mortale personale secundùm modernam Dei providentiam remitti debet per Sacramentum Pœnitentiæ vel in re vel in voto, uti docet *Trid.* sess. 14. c. 4., sed si daretur Sacramentum pœnitentiæ validum & informe, quod sublato obice non revivisceret ad gratiam, posset aliquod mortale remitti absque Sacramento vel in re vel in voto, quia peccatum, ad quod non extendisset se dolor, postea posset remitti per solam contritionem, in qua non includeretur votum Pœnitentiæ, nam nemo, per se loquendo, obligatur ad bis validè confitendum idem peccatum, uti habet S. *Th.* suprà, ergo. 201.

5. Cum Extrema Unctio non sit iterabilis in eodem morbo, uti nec Matrimonium cum eodem homine supervivente, & tamen illi, qui hæc Sacramenta suscipiunt cum obice, maximè indigeant gratiis actualibus ad superandas molestias morbi & ad ferendas difficultates conjugii, hinc congruum fuit hæc Sacramenta reviviscere ad gratias causandas, dummodo obex removeatur intra tempus ejusdem morbi vel conjugii, uti docent *Suar. Con. Lugo, Castrop.* & alii. 202.

6. Congruentiæ aliæ, cur Sacramenta meritò dicantur reviviscere ad gratiam, etiam sunt sequentes: Imprimis, quia omnia Sacramenta validè suscepta continent infinita Christi merita, quæ acceptata sunt à Deo ad fines à Christo intentos; ergo cùm remoto obice apta sint in actu secundo movere Deum ad dandam ex illis meritis gratiam, reipsa sic movebunt. Deinde, Sacramentum, hoc ipso, quòd sit validè positum, est & manet opus Christi, tanquam principaliter operantis, quod autem gratiam non causet, est tantùm ex defectu dispositionis in suscipiente, ergo hac positâ reviviscet, sicuti alia bona opera, mortificata per peccatum, sublato peccato reviviscunt ad præmium. Denique, Sacramentorum institutio interpretanda est fuisse talis, qualis maximè decebat divinam bonitatem & beneficentiam Christi erga nos, quæque magis invitaret homines ad resurgendum à peccatis, hæc autem omnia magis habentur, si dicamus omnia Sacramenta sublato obice reviviscere etiam ad gratiam, ergo. 203.

7. Sacramenta sublato obice reviviscunt etiam quoad remissionem venialium, quæ remissa fuissent, si abfuisset obex, *Suar. Lugo, Dicast.* n. 173. contra *Vasq.*, cui favet *Arr.* d. 15. n. 23. Ratio est, quia sicuti reviviscunt sublato obice remissionis mortalium, ità reviviscent sublato obice remissionis venialium, idem enim est de utrisque. 204.

8. Quod dictum est de reviviscentia Sacramentorum ad remissionem mortalium & venialium, valet etiam ad remissionem pœnarum, talibus peccatis debitarum, nam etiam de his eadem est ratio: & idem consequenter dicendum est de reviviscentia, quoad jus proximum ad gratias actuales postea dandas secundùm exigentiam gratiæ habitualis per Sacramentum reviviscens causatæ. 205.

Dixi, Sacramenta omnia validè suscepta, quia si sint inva- 206.

invalidè suscepta, nunquam exstiterunt, ergo non possunt revivisscere.

207. §. 5. Si obex gratiæ fuit tantùm negativus, id est, si Sacramentum ideo non causavit gratiam, quia aliquid defuit ad hoc, ut gratia causaretur, Sacramentum revivisscet, si hoc ponatur, quod defuit; v. g. si adultus in solo originali constitutus susceperit Baptismum sine actu fidei, posito hoc actu fidei revivisscet Baptismus, uti habet S. Th. q. 69. a. 10. in O & est communis cum *Gorm.* de Bapt. d. 26. Si tamen talis adultus simul haberet mortale personale ante Baptismum commissum, requireretur saltem attritio de illo, quâ positâ Baptismus revivisceret, uti habet S. Th. ad 2 & 3. aliique cum *Aversa* q. 68. f. 6. §. *Tertiò.* & q. 69. f. 4. §. *Imprimis. Castrop.* p. 10. contra *Alensem, Nav. Gabr. Victor. Vasq.*, illa enim sola ab initio defuerat. Quòd si etiam supervenisset mortale post Baptismum commissum, ad hunc obicem removendum opus esset contritione vel attritione cum Sacramento pœnitentiæ, uti tenent S. Th. ad 3. *Con. Lugo, Arr. Esparsa, Aversa* q. 69. f. 3. aliique communiter contra *Palud. Silvest. Dicast.* à n. 199. *Gorm.* nu. 22., nam peccatum post Baptismum commissum est materia necessaria Sacramenti Pœnitentiæ, uti declarat *Trid.* sess. 14. De Pœnit. cap. 2. in fine, ergo Baptismus non extendit se ad peccatum commissum post Baptismum.

208. Q. 37. *An & quomodo peccet, qui Sacramentum suscipit cum peccato veniali.* ℞. Si suscipiat cum veniali tantùm habituali, nullo modo peccat, per se loquendo; si autem cum veniali actuali, vel cum complacentia ad veniale, non peccat mortaliter, uti rectè *Suarez* d. 7. f. 4., quia non ponit obicem effectui primario, qui est gratia sanctificans. *Nec obstat*, quòd impediat intensiorem gratiam, & saltem majores gratias actuales, nam non ideo peccat mortaliter: probabiliter tamen dicit *Sporer* num. 195. peccari saltem venialiter. Vide dicenda n. 522.

209. Q. 38. *Quid dicendum sit de illo, qui Sacramentum petit sibi conferri ab indigno Ministro.* ℞. Seqq.

§. 1. Peccat, qui extra necessitatem extremam Sacramentum petit à Ministro non tolerato, quia fideles prohibentur communicare cum illo, excepto casu extremæ necessitatis, si nempe aliquis esset moriturus sine Baptismo aut Pœnitentia, vel secundùm *Escob.* l. 8. à n. 288. *Dicast.* d. 3. dub. 13. *Herincx* d. 3. n. 110. aliósque multos, si in horum Sacramentorum defectu esset moriturus sine Eucharistia & Extrema Unctione, eò quòd hæc Sacramenta per accidens causare possint primam gratiam, nec credibile sit Ecclesiam velle privare illo medio. Et quidem peti posse absolutionem in illa necessitate, satis constat ex *Trid.* sess. 14. De Pœnit. cap. 7., ubi docet omnes Sacerdotes tum habere potestatem absolvendi. Addit *Suar.* d. 71. sect. 4. sub finem, posse à quocunque etiam non tolerato peti Viaticum, licèt non defuisset absolutio Sacramentalis; ratio petitur ex Cap. *Quod in te*: De pœnit. & remiss., ubi sic habetur: *In illo verbo, per quod Pœnitentiam morientibus non negamus, Viaticum etiam, quod verè pœnitentibus exhibetur, intelligi volumus, ut nec ipsum decedentibus denegetur.* De Extrema tamen Unctione oppositum dicit *Inn. III.* ibidem.

210. §. 2. Illi dicuntur non tolerati, qui sunt nominatim excommunicati & publicè denuntiati; notorii percussores Clerici, publicè in perpetuum degradati, publicè & nominatim suspensi, publicè irregulares per sententiam. *Herincx* n. 108. Item in quibusdam Diœcesibus Belgii, publici fornicarii vel concubinarii, *Platel.* n. 78. Potestque videri etiam *Suarez* de Censuris d. 9. f. 2.

211. §. 3. Ex causa rationabili, & quando deest alius, licitum est suscipere aut etiam petere Sacramentum à Ministro tolerato, qui possit dignè ministrare, quamvis prævideatur indignè ministraturus, ità *Aversa* q. 64. f. 11., ubi plures refert sententias. Ratio est, quia ministratio Sacramenti est actio de se honesta, quæ à Ministro tolerato etiam posset hìc & nunc dignè poni, uti suppono, ipse autem jus habet ad tale Sacramentum, ergo impediri non debet per malitiam Ministri, nec charitas obligat, ut cum gravi suo incommodo caveat peccatum proximi, quod ipsemet, si vellet, cavere posset, unde petere potero, 1. In gravi necessitate spirituali mea vel alterius pro quo peto. 2. Quando urget præceptum, v. g. Confessionis, Communionis, Missæ audiendæ, uti habet communior contra *Wiggers* & alios, hæc enim præcepta sunt in possessione, neque certus sum me in his circumstantiis doobligari. 3. Quando alioquin privarer magnâ utilitate, uti si aliàs non possem lucrari Jubilæum. Et universaliter dicit *Dicast.* suprà, quando receptio Sacramenti ab hoc homine est futura mihi utilior vel commodior, quàm si ab alio peterem, pro qua sententia citat multos. Similiter *Gob.* t. 1. n. 264. dicit me posse petere, si sine aliquo incommodo non possem habere alium; sed intelligi debet non qualiscunque utilitas, sed notabilis, nec qualiscunque commoditas, sed talis quæ me liberet notabili incommodo alioquin subeundo, hinc licèt *Suarez & Arr.*, quibus favet *Escob.* n. 318., dicant licere petere saltem à parato, vel ab eo, qui se offert, hoc ipso, quòd aliàs deberem carere gratiâ Sacramenti, quæ est magnum bonum, tamen meliùs contradicunt alii, quia bonum illud est facilè compensabile alio tempore: unde etiam præcisè lucrari indulgentias non videtur causa sufficiens, si occasio lucrandi similes sæpe recurrat. Quomodo autem liceat petere Matrimonium cum aliquo, qui indignè suscepturus est, dixi n. 147.

Dixi, quando deest alius, nam probabilius est cum *Con.* q. 64. n. 49. *Escob.* n. 313. & aliis contra *Valent. Præpos. Dian.* p. 5. t. 7. R. 4. & alios apud *Tambur.* in Decal. l. 5. cap. 1. §. 4. à n. 65. non licere, si in promptu sit alius, quamvis prior esset proprius Parochus, qui etiam esset de se paratus, quia Charitas, saltem in Deum, suadet, ut peccatum proximi, si facilè possim, impediam, ne saltem consummetur, aut continuetur aut fiat majus, unde meritò concludunt *Aversa & Escob.* n. 316. prudenti judicio discernendum esse pro varietate rerum & circumstantiarum, quanta & qualis necessitas sufficiat, variæ enim sunt conditiones suscipientium, ministrantium, & ipsorummet Sacramentorum, & de his regulis discernendi, quandonam licitum sit cooperari peccato proximi. Videri possunt dicta lib. 2. à n. 255. 212.

Obj. 1. Si proximus esset casurus in morbum gravem, nisi omitterem Missam de festo, ex charitate tenerer omittere, ergo multò magis, si est peccaturus. ℞. n. conseq., nam 1. vitatio morbi non esset libera proximo, sed mihi soli, ideoque meritò mihi imputaretur morbus & non ipsi; è contrà vitatio peccati maneret ipsi libera, ergo si committeret, non imputaretur mihi, sed ipsi. 2. Proximus non posset aliter vitare morbum, ergo Charitas suaderet, ut ego ipsi succurrerem; è contrà ipse posset aliter vitare peccatum, nempe disponendo se ad dignam administrationem, ergo si non faceret, ipsi tribueretur. 213.

Obj. 2. Si scirem Medicum sanaturum me per artem magicam, quamvis me posset sanare per artem medicam, peccarem petens sanari ab illo, ergo etiam pecco petens Sacramentum, & sciens Ministrum peccaturum, quamvis ministrando posset non peccare. ℞. n. conseq, pecco in primo casu, non quia Medicus peccabit, sed quia ego simul communico cum dæmone, à quo admitto beneficium, dicor enim usurpare medicamenta, quæ prævideo applicanda tanquam instrumenta meæ sanitatis recuperandæ, est autem illicitum admittere beneficium à dæmone, aut habere ullum cum eo commercium, uti dictum est 214.

lib.

lib. 3. p. 1. à n. 27. Simile nihil est, si aliquis mihi indignè ministret Sacramentum.

215. §. 4. Quamvis licitum sit petere Sacramentum à Ministro excommunicato vel suspenso tolerato, ipse tamen non potest se ingerere, sed tantùm poterit conferre, si requiratur, uti ex Extra-Vagante, *Ad evitanda scandala*, colligunt Hernnex à n. 104. & *Bosc.* d. 1. s. 8. n. 89. An autem sit obligatio petendi Viaticum à Sacerdote hæretico &c. dicetur n. 620.

216. §. 5. Non est obligatio inquirendi in probitatem vel mores Ministri, sed censeri debet bonus, quamdiu non probatur esse malus. *Aversa* suprà, *Dicast.* nu. 301. & alii communiter, qui ideo inferunt cum *Suar. Reginald. Sporer* num. 180. quamvis scires Ministrum non Parochum, & etiam se non offerentem, paulò antè mortaliter peccâsse, te tamen posse ab eo petere Sacramentum, quia potes præsumere, quod sit se dispositurus saltem per contritionem. Limitant *Hernnex* n. 98. & *Bosco* n. 60. nisi constaret ipsum esse consuetudinarium, aut semper esse in occasione proxima peccandi, tum enim prudenter præsumi posset status malus. Addit etiam *Gobat* t. 1. n. 265. si facilè possis habere alium, ut non requiras talem: similiter si quis sciretur paulò antè peccâsse, nec fuisset tempus pœnitendi, non esset licitum ab eo petere Sacramentum jam statim administrandum, uti nec facilè peti debet Missa, quando Confessionem præmittere non potest, quæ ex præcepto Ecclesiæ præmitti debet ante Communionem: petere enim in circumstantiis, in quibus moraliter non potest se disponere ad dignè ministrandum, est inducere ac formaliter cooperari ad peccatum, quod nunquam licet. Putat tamen *Bosco* n. 95. per se loquendo, licitum fore admittere Sacramentum à tali homine ad evadendam mortem, quia tum censeret ejus peccatum permittere.

217. *Q. 39. An peccet, qui in susceptione Sacramenti, sequitur sententiam tantùm probabilem.* R. Hoc resolutum esse suprà à n. 105.

CAPUT IV.

Quid sint Sacramentalia, & quid efficiant.

218. RESP. I. Ceremoniæ Ecclesiasticæ, quæ vulgò dicuntur Sacramentalia, sunt actus externi religionis ad colendum Deum accommodati. Tales autem communiter vocantur, oratio Dominica, aqua benedicta, eius eulogiarum olim in usu, confessio generalis, eleëmosyna, benedictio ab Episcopo vel Abbate consecrato data, quæ ex antiqua traditione dicuntur remittere venialia; & continentur hoc versu:

Orans, tinctus, edens, confessus, dans, benedicens: ad quæ etiam revocantur, tunsio pectoris, unctio in Regem, & similes: item multæ aliæ ceremoniæ, & res etiam ipsæ sacræ, quæ in Ecclesia partim ab Apostolis traditæ, partim postea institutæ sunt, ut Exorcismi, insufflationes, prima tonsura, benedictiones & consecrationes variarum rerum, & personarum, ùt Ecclesiæ, calicum, &c. ipsæ etiam herbæ, lumina, vinum S. Joannis, cerei agni, signum S. Crucis. Quæritur ergo, quam vim habeant; non ex opere operantis, cùm certum sit, sicuti per alia pia opera, sic etiam iis nos mereri; sed ex opere operato.

Resp. II. Non habent vim ex opere operato conferendi gratiam, aut remittendi peccata vi suâ, & per se, sed tantùm, quatenus in nobis pium motum excitant. Ratio prioris est, tum quia nusquam promissio gratiæ, aut remissionis peccatorum, iis facta reperitur; tum quia peccatum etiam veniale non remittitur sine infusione gratiæ, quam conferendi ea nullam per se habent vim. Ratio posterioris, quia id accommodatum est sacramentalium institutioni & consecrationi, quæ fit per preces Ecclesiæ, quibus ipsa nobis tales motus precatur. *Kon. q. 71. a. 3. Unde resolves:*

I. Gratiæ prævenientes, & pii motus, conferuntur per sacramentalia, per modum impetrationis, quæ non omnino infallibilem effectum habent.

II. Peccat graviter, qui sacramentalibus falsam materiam supponit, ùt pro aqua lustrali facienda, urinam.

III. Sacramentalia quandoque operantur beneficia corporalia, v. g. sanitatem, per modum impetrationis, ratione precum Ecclesiæ. Imò quædam etiam vim habere, (v. g. fugandi dæmonem) per modum operis operati, ex singulari privilegio, docet *Henriq. lib. 1. cap. 2. Sotus* & alii; quia, inquiunt, etiam Ethnici, in quibus nec intercesserunt preces Ecclesiæ, nec meritum operantium, quandoque signo Crucis (quod quidam etiam putant de Nomine JESU) à dæmone liberati fuisse dicuntur: quod tamen alii eorum virtuti objectivæ, quasi naturali adscribunt; de quo plura apud Scholasticos. V. *Merat.* d. 10. *s.* 1.

ADDENDA.

QUæst. 40. *Quid præterea notandum sit circa Sacramentalia.* R. Seqq. 219.

§. 1. Sacramentalia strictè sumpta, sunt ritus sive actiones religiosæ ad decentem ac devotam Sacramentorum administrationem ab Ecclesia institutæ: quales sunt trina affusio aquæ in Baptismo, formatio Crucis super pœnitentem absolvendum, benedictio nuptialis in Matrimonio &c. de quibus ità definit *Trid.* sess. 7. de Sacram. in genere Can. 13. *Si quis dixerit receptos & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus in solenni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato à Ministris pro libitu omitti, aut in novos alios per quemcunque Ecclesiarum Pastorem posse mutari, Anathema sit.* Ratio autem est, quia Ecclesia præcipit illos, & quidem graviter, ubi materia est gravis, idque ex motivo religionis, ergo contraveniens, per se loquendo, peccat graviter contra virtutem religionis, *Dicast.* d. 3. dub. 16.

§. 2. Docet *Trid.* sess. 21. cap. 2. hanc potestatem perpetuò in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salvâ illorum substantiâ, ea statueret vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum & locorum varietate magis expedire judicaret. Itaque ceremoniæ universales & toti Ecclesiæ communes creduntur esse ab Apostolis vel summis Pontificibus, ac proinde non possunt, nisi à summo Pontifice, & quidem ob gravissimas causas mutari, uti rectè *Arr.* d. 23. n. 5. Econtrà ceremoniæ speciales privatarum Ecclesiarum plerumque sunt ab Episcopis, quæ ab iis mutari non debent sine gravi causa; mutari tamen absolutè possunt ab illis, quia sequentes Episcopi habent potestatem æqualem prioribus: Si tamen à Papa confirmatæ fuissent, Episcopi mutare non possent, quia inferior derogare non potest illi, quod à Superiore constitutum est. 220.

§. 3. Tenendum est cum *Suar.* d. 15. s. 4. *Lugo, Esp.* q. 36. a. 3. *Arr.* n. 6. *Busenb.* suprà, nulla Sacramentalia conferre ullum effectum ex opere operato, licèt contradicant *Ledes. Sot. Carthag. Vict. Valent.* & alii, qui virtutem illam dicunt inesse sacramentalibus strictè sumptis: imò sacramentalibus etiam latè sumptis ejusmodi virtutem inesse ad aliquos effectus, docet ùt probabile *Bellarm.* De Baptism. l. 1. cap. 31. prop. 3., & ità remittere venialia dicit satis probabile esse *Bassæus* in Floribus V. *Pœnitentia* n. 6., sed ratio nostra est, quia talia non sunt instituta à Deo vel Christo, sed ab Ecclesia, quæ non habet potestatem ejusmodi actioni 221.

actioni dandi vim infallibilem causandi talem effectum.

Obji. 1. Ecclesia habet potestatem remittendi pœnas temporales ex opere operato per indulgentias, ergo etiam causandi ex opere operato similes effectus per Sacramentalia. ℞. N. Conseq. Remissio pœnarum per indulgentias fit propter satisfactiones Christi & Sanctorum, & Deus dedit potestatem Ecclesiæ, ut earum partem applicare possit fidelibus, uti dicetur de Pœnit.; simile nihil voluit vel instituit Deus circa Sacramentalia.

Obji. 2. Saltem ejectio dæmonum causatur ex opere operato per exorcismos vel adjurationes secundùm illud *Matt.* 10. ℣. 1. *Dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut ejicerent eos,* & *Marci* 16. ℣. 17. *In nomine meo dæmonia ejicient.* ℞. Hoc non fieri ex opere operato, cùm non semper infallibiliter fiat, sed quandoque fit, vel ex opere operantis, vel propter impetrationem Ecclesiæ, cujus preces interponuntur, & ad quarum positionem Deus injicit fortem timorem dæmonibus, sicque cogit exire, uti notat *Arr.* n. 10. Quod etiam applicari debet exorcismis fieri solitis ante Baptismum, de quibus quamvis S. *Th.* q. 71. a. 3. dicat, quòd aliquid efficiant independenter à Sacramento, tamen non dicit, quòd aliquid efficiant ex opere operato, sed ex opere operantis, maximè ratione Ecclesiæ, inquit *Aversa* q. 60. s. 6., cujus nomine fiunt, & quæ impetrat, ut dæmon in hominem baptizandum non ampliùs tantam habeat potentiam.

222. Q. 41. *Quid circa agnos Dei & alias res benedictas sit notandum.* ℞. Seqq.

§. 1. Agnus Dei est cera alba à Papa benedicta; & nominatur Agnus Dei à figura agni, quæ super illa imprimitur.

223. §. 2. *Greg. XIII.* prohibet sub pœna Excommunicationis ne Agni Dei inaurentur aut ullo colore pingantur, uti refert *Azor* p. 1. l. 9. cap. 9. Si tamen ita antecedenter picti sint, non est illicitum eos retinere, *Sanch.* in Decal. l. 2. cap. 43. n. 28., dummodo non retineantur ad vendendum, inquit *Diana* p. 3. t. 6. R. 12.

224. §. 3. Agnos Dei ideo vendere cariùs, quia benedicti sunt, est irreverentia & simonia, quia pretio temporali æstimatur sacra benedictio; vendi tamen possunt secundùm materiam suam, & habitâ ratione pretii pro deportatione Româ huc, uti rectè *Sanch.* nu. 2. aliique communiter cum *Diana* suprà, quamvis videatur contradicere *Azor*, putans id esse illicitum propter positivum præceptum *Greg. XIII.*

225. §. 4. *Azor, Sanch. Lezana* & alii cum *Loth* tr. 24. a. 4. dicunt non licere, per se loquendo, attingere Agnos Dei, nisi Subdiacono, quia non tantùm benedicuntur, sed etiam oleo sacro & Chrismate consecrantur, sicuti calices, ergo sicuti nemo audet tangere calices consecratos, nisi Subdiaconus, ita nec Agnos Dei: sed ratio illa non adeo urget, calices enim destinantur ad continendum Sanguinem Christi, hinc Calicibus debetur major reverentia; & videtur certum, non esse plus, quàm veniale, si laicus vel fœmina tangat ceram Agni Dei; imò nullum est peccatum, si quis tangat ex justa causa, v. g. ut imponat capsulæ, fit enim hoc ex pietate & cum morali quadam necessitate, ita *Loth* aliique apud *Gob.* in Exp. t. 3. n. 330.; imò *Sanch.* nu. 27. *Dian.* suprà & alii credunt usum nunc obtinuisse, ut etiam laicis & fœminis liceat attingere, quamvìs *Gob.* teneat oppositum tanquam probabilius.

226. §. 5. Si quis Ceram Agni Dei benedictam liquefaciat cum alia cera non benedicta, tota cera fit benedicta, dummodo quantitas benedictæ superet, ad eum modum, quo aqua non benedicta, si affundatur benedictæ, fit benedicta, uti pluribus docet *Gob.* in Quin. t. 5. cap. 23. à num. 261. Id tamen in Agnis Dei illicitè fieri docet *Gob.* suprà in Exp. num. 332., quamvis licitè fiat in aqua benedicta, quia illa liquefactio ceræ est contra mentem Pontificum, qui consecrationem omnem ejusmodi ceræ videntur sibi reservâsse.

§. 6. Si quis ossa Agni, qui in Paschate benedicitur, det canibus, aut putamina ovorum, quæ etiam tunc benedicuntur, projiciat in fimetum, *Gretserus* dicit peccare, quia rem benedictam non tractat decenter, hinc vult comburi, & cineres decenter tractari: sed probabilius est in neutro peccari, tum quia illa non censentur benedici, sed accessoriè & per accidens habent se ad comestibilia, super quæ censetur cadere benedictio, tum etiam, quia res ejusmodi non benedicuntur benedictione constitutivâ sive consecrativâ, id est, per quam reddantur res in rigore consecratæ, sed tantùm benedictione invocativâ, per quam solum invocatur specialis assistentia Dei circa rerum illarum usum, quæ autem sic benedicuntur, possunt adhiberi ad omnem usum, ad quem poterant, antequam benedicerentur, nam etiam sæpissimè à Sacerdote benedicuntur omnes cibi ante mensam, & tamen postea ex illis cibis datur canibus, *Cajet. Laym.* l. 5. t. 9. cap. 13. n. 4. *Gobat* suprà in Quin. num. 253. Similiter est licitum candelis vel aquâ benedictâ uti ad alios usus profanos & decentes, v. g. ad habendum lumen pro studio, ad miscendum vinum pro potu, *Tambur.* apud *Gob.* num. 259. & in Exp. num. 334., quamvis alii contrarium suadeant. 227.

§. 7. Missalia vel Biblia sacra non debent facilè adhiberi ad usus profanos, *Gob.* n. 371. dicens malè fieri, si ideo dissolvantur, ut v. g. serviant compingendis libris, sicuti enim imagines, quia repræsentant Sanctos, censentur res sacræ, ideoque coli debent, & non adhiberi ad usus sordidos, ita libri illi, qui tantùm sunt ad continendas & referendas res sacras, nam etiam literas à Principibus ad nos scriptas solemus in honore habere. Aliud est de chartis aliis, quibus sacra nomina initio paginæ aut per decursum incidenter inscribuntur, hæc enim sunt tantùm accessoriè, neque chartæ ejusmodi ideo censentur sacræ, sed sine scrupulo adhiberi possunt ad quosvis usus. Notátque etiam *Gob.* nu. 374. non apparere irreverentiam in hoc, quòd folia Bibliorum casu, aut vetustate dissoluta convertantur in usum profanum. De cultu imaginum & reliquiarum videri debent dicta lib. 3. p. 1. à n. 15. 228.

Qui plura volet de Sacramentalibus, consulat *Raynaudum* Tomo 16. à pag. 191. Idem Auctor Tom. 10. tr. 3. agit de Agno cereo; & tr. 4. de benedictione Rosæ in Dominica 4. Quadragesimæ, ubique multâ eruditione scribens.

TRACTATUS II.

De Baptismo & Confirmatione.

CAPUT I.

De Baptismo.

NOn agitur hìc de Baptismo sanguinis, id est martyrio; nec de flaminis, seu spiritûs, id est, contritione, cum voto Baptismi, vel desiderio; quia non sunt Sacramenta: sed de Baptismo fluminis, qui definitur, Ablutio corporis exterior, facta sub præscripta forma verborum. 229.

ADDENDA.

QUæst. 42. *Quid notandum sit circa Baptismum Sanguinis sive Martyrium.* ℞. De Etymologia & variis nomi- 230.

nominibus Baptismi, videri potest *Arcudius* in Concordia Ecclesiæ Occid. & Orient. l. 1. c. 6. Circa Baptismum Sanguinis, sive Martyrium, nota seqq.

§. 1. Martyrium ex vi vocis significat testimonium: Potest autem definiri, *Perpessio mortis vel cruciatûs lethalis pro Christi fide*: unde ad Martyrium requiritur, 1. vel mors ipsa, vel saltem cruciatus illativus mortis, nam *S. Joannes Evangelista* fuit verè Martyr, licèt è ferventi oleo per miraculum illæsus evaserit. 2. Perpessio ob fidem Christi, nam *Martyrem facit non pœna sed causa*, inquiunt SS. *Cyprianus & Augustinus*. 3. Illatio mortis vel cruciatûs in odium fidei Christi.

231. §. 2. Quamvìs Martyrium, prout est commune infantibus, non requirat voluntariam acceptationem, hanc tamen requirit in adultis, & quidem talem, quæ sit ex motivo supernaturali, uti cum communi *Aversa* q. 70. s. 6. §. *Primò*, alioquin neque in rigore esset confessio Christi, neque actus virtutis Christianæ: Sufficit tamen voluntas habitualiter perseverans, *Caj. Con. Bonac. Gob.* in Exp. t. 2 à num. 615. Hinc qui in somno occideretur ex odio fidei, esset Martyr. Si tamen antecedenter nihil cogitâsset de morte ob fidem subeunda, *Suar. Less. Laym. Dicast.* de Bapt. d. 3. nu. 7. negant fore Martyrem.

232. §. 3. Mors censetur inferri ob fidem Christi, si inferatur propter opus vel defensionem alicujus virtutis Christianæ, quia opera, secundùm quod referuntur ad Deum, sunt quædam protestationes fidei, & qui potiùs vult mori, quàm deficere à virtute, facto ipso protestatur Deum esse summè venerandum, *S. Th.* 2. 2. q. 124. a. 5. *Aversa* §. *Secundò Gob.* à n. 604. Et ità *S. Joannes Baptista*, non pro fide, sed pro reprehensione adulterii occisus est, uti & alii apud *Mendo* d. 9. n. 26., qui tamen sunt verè Martyres.

233. §. 4. Si Sacerdos Catholicus ideo occidatur, quia contra prohibitionem venit in regnum Acatholicum, est Martyr, quamvis enim obtendatur violatio legis Civilis, reipsa tamen simul influit odium fidei vel religionis, ex quo lata est talis lex. *Dicast.* n. 48.

234. §. 5. Si quis invincibiliter putet opus, ob quod moritur, esse actum virtutis, cùm tamen non sit, *Rayn.* tom. 18. de Martyrio per pestem p. 2. c. 3. n. 17. dicit esse Martyrem, quia ideo moritur, quòd nolit agere contra conscientiam invincibiliter errantem, hoc autem est mori propter Deum & virtutem, ergo.

235. §. 6. De fide est, illos, qui seipsos occidunt, etiam propter peccatum à se perpetratum, non esse Martyres, nam Donatistæ & Circumcelliones id docentes damnantur in *Conc. Rom.* sub *Melchiade* Papa anno 313. & *Carthaginensi* 1. anno 348. Imò Milites Catholici, qui pugnando occiduntur ab hostibus fidei & in fidei odium, non sunt propriè Martyres, quia moriuntur tanquam milites, non voluntariè, sed à morte se defendendo, Martyrium autem est imitatio Passionis Christi, inquit *S. Th.*, qui quasi agnus coram tondente se obmutuit, *Isaiæ* 53. ℣. 7. *Tann. Dicast.* num. 8. Si tamen milites tales victi, depositis armis occidantur propter fidem, sunt Martyres. *Less. Gob.* n. 614.

236. §. 7. De illis, qui in obsequio pestiferorum ex Charitate moriuntur, dicit *Martyrolog. Rom.* 28. Febr. *quos velut Martyres religiosa fides venerari consuevit*: Et reipsa Martyres esse, teste *Mendo* d. 1. n. 151., tenuerunt 12 Academiæ, 13. Cardinales, 12. Episcopi, 264. Doctores, item alii 53. Scriptores cum *Rayn.* suprà p. 3. & 4. E contrà illos non esse in rigore Martyres, tenent alii plurimi cum *Thoma Hurtado & Platelio* p. 5. n. 151., quia nec censentur mori pro fide Christi, nec pro defensione alicujus virtutis.

237. §. 8. Infantes per solum Martyrium salvari docent Catholici communiter, ità ut *Suar.* & alii, oppositum censeant temerarium aut erroneum, *Platel.* n. 152. Putantque *Tolet. Henriq. Regin. Vasq. Bonac. Dicast.* num. 11. etiam infantes in utero Matris occisos esse Martyres, cùm eadem sit ratio de ipsis, quæ de aliis.

§. 9. Martyrium in adultis remittit omnem culpam & pœnam, uti habet communis cum *Dicast.* num. 50. & ideo Cap. *Cum Marthæ.* §. fin. De celebr. Missarum, dicitur, *Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre.* Manet tamen gravis controversia, an hunc effectum habeat independenter ab actu charitatis; unde quæritur, si aliquis bonâ fide & invincibiliter omitteret actum charitatis in Martyrio, an vi Martyrii justificaretur? Videntur negare *SS. Augustinus & Bernardus*, apud *Platel.* nu. 159. & clarè *S. Thom.* 3. p. q. 66. a. 12. ad 2. *Effusio sanguinis non habet rationem Baptismi, si sit sine charitate; ex quo patet, quòd Baptismus sanguinis includat Baptismum flaminis.* Similiter 2. 2. q. 124. a. 2. ad 2. *Martyrium est charitatis ut imperantis, fortitudinis autem ut elicientis.* Et eandem sententiam tenent *S. Bonavent. Alens. Scot. Dur. Canus, Bann. Kellison, Vasq. Laym. Ochag.*, & ratio est, quia 1. *ad Corinth.* 13. ℣. 3. dicitur, *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* E contrà quòd justificet, non quidem strictè ex opere operato, sicuti Sacramenta, attamen quasi ex opere operato, & ex quodam privilegio, quamvìs absit actus charitatis, docent *Caj. Sot. Præp. Valent. Bellarm. Suar. Con. Tann. Less. Bonac. Castrop. Rayn.* p. 2. c. 6. à n. 18. *Platel.* num. 154. *Sporer* de Pœnit. n. 161. *Ills.* tr. 4. d. 1. à n. 17. *Aversa* q. 70. s. 6. §. *Quantum. Dicast.* à nu. 13. *Gob.* nu. 617. *Gorm.* de Bapt. nu. 4. Et videtur idem velle *S. Th.* apud *Platel.* n. 160. dicens Baptismum sanguinis non habere hoc ex opere operantis, sed ex imitatione Passionis Christi. *Ratio* horum est, quia *Matth.* 10. ℣. 32. & 39. *Marci* 8. ℣. 35. *Lucæ* 9. ℣. 24. *Joan.* 12. ℣. 25. salus æterna promittitur, hocipso quòd quis vitam suam ponat propter Christum, quod fit, quando præcisè mors sustinetur pro defensione fidei. 2. Quia SS. PP. apud *Platel.* num. 156. Martyrium æquiparant Baptismo aquæ, hic autem justificat secluso actu Charitatis, uti tenent communiter omnes, ergo. 3. Quia Martyrium ità justificat infantes, ergo etiam adultos, si nempe hi habeant dispositionem necessariam, de qua §. seq. 4. Quia aliàs Martyrium non aliter deleret peccata, quàm quodvis aliud opus ex charitate positum. 5. Quia sic non dabuntur tres Baptismi, fluminis, flaminis & sanguinis, quod videtur esse contra communem sensum. 238

Ad rationem oppositam dici potest, vel cum *Platelio*, quòd tò, *charitatem non habuero*, intelligatur, non purè negativè sed contrariè, id est, si dissensiones & schismata fovero, propter quæ Apostolus ibi reprehendebat Corinthios: vel cum *Aversa*, si propriâ sponte vel ex malo fine tradidero corpus meum, ut ardeam: vel cum *Illsung*, si habitualis charitas non accedat ad Martyrium: vel cum *Dicast.*, licèt alia omnia habuero, si non habuero charitatem, nihil mihi prodest, sicuti verum est, licèt habuero Baptismum aquæ, si charitatem non habuero, nihil mihi prodest.

§. 10. Ad Martyrium in homine adulto, qui personaliter peccavit, prærequiritur pœnitentia saltem virtualis, uti ad Baptismum, secundum *Trid.* Sess. 14. De Pœn. c. 1. *Nec obstat*, quòd SS. PP. dicant Martyrium habere majorem vim, quàm Baptismum, *nam* tantum volunt habere plùs meriti, & majorem conferre gratiam, quod etiam docent *S. Th. Rayn.* p. 2. c. 6. n. 8. *Ills.* n. 26. Sicuti autem ad Baptismum sufficit attritio, ità etiam ad Martyrium, per se loquendo, uti docent Authores §. præced. pro secunda sententia citati. Imò putant aliqui cum *Dicast.* num. 40., si Martyr inculpabiliter omitteret attritionem formalem, per accidens sufficere virtualem, quæ includitur in voluntate subeundi mortem pro Christo. Aliunde tamen tenetur Martyr elicere contritionem, tum quia omnes ad eam obligantur pro articulo mortis, secundùm dicta 239

dicta lib. 2. n. 130.; tum etiam, quia illo tempore est obligatio sequendi tutiora.

240. §. 11. *Vega*, *Suar.* aliique cum *Dicast.* n. 39. putant gratiam tum causari, quando Martyr est ità vicinus morti, ut naturaliter non possit diutius vivere, quia tum moraliter adest Martyrium. E contrà *Rayn.* n. 25. *Platel.* n. 171. *Illsung* n. 24. videntur velle, quòd conferatur in ultimo instanti intrinseco vitæ, quia SS. PP. dicunt tunc conferri, quando ampliùs peccare non potest. Videri potest *Aversa* §. 5. §. *Ad ult. rationem.*

241. §. 12. Illicitum est se temerè & absque justa causa ingerere in Martyrium, *S. Th. Navar. Henriq. Sanch. Dicast.* n. 57. Ratio est 1. quia homo non est Dominus vitæ suæ. 2. Quia occidens ità inducitur ad peccatum. 3. Quia hæc est quædam tentatio Dei, uti notant SS. PP. apud *Gob.* n. 624 Hinc docent *Laym.* & *Gob.* te peccare mortaliter, si die Veneris abstineas à carnibus, sicque te manifestes esse Catholicum, prævidens te ideo occidendum. Per accidens tamen licitum est se offerre ad Martyrium, si nempe fiat ex instinctu divino, possetque etiam esse præceptum, si necesse foret ad vitandum scandalum, quod per dissimulationem vel fugam causaretur.

242. §. 13. Martyrio respondet in cœlo laureola sive corolla, id est, speciale gaudium proveniens ex tam excellenti victoria & redundans in corpus, cum peculiari decore illius membri, in quo passus est Martyr, uti probabiliter docent *Rayn.* p. 2. c. 6. n. 33. *Gob.* n. 619. *Dicast.* n. 51.

243. Q. 43. *Quid notandum sit circa Baptismum flaminis.* ℞. Seqq.

§. 1. De fide est posse aliquem salvari Baptismo flaminis, sinè Baptismo fluminis aut sanguinis, uti dicetur num. 245.

244. §. 2. Baptismus fluminis est perfecta contritio, vel amor Dei super omnia, de quibus plura dicentur in materia de Pœnit. Ad Baptismum autem flaminis non requiritur expressum votum vel desiderium Baptismi aquæ, sed sufficit implicitum, inclusum in voluntate servandi omnia Dei præcepta, *Suar. Vasq. Valent. Gob.* in Exp. t. 2. n. 637. contra *Nugnum.* Attritio tamen, etiam cum expresso voto Baptismi non sufficit, quia non justificat sine Sacramento vel Martyrio.

245. Q. 44. *Quænam hæreses sint in Ecclesia exortæ circa Baptismum fluminis, seu aquæ.* ℞. Seqq.

1. S. Bernardus Epist. 77. refert hæresin aliquorum, qui dicebant absolutè neminem absque Baptismo aquæ posse salvari; sed oppositum habet traditio Ecclesiæ, nam Baptismo Sanguinis aut flaminis potest obtineri salus, uti constat ex dictis, & pro Baptismo flaminis est expressa decisio *Innoc. III.* Cap. *Apostolicam.* De Presb. non baptiz. Et ideo *Trid.* sess. 6. cap. 4. docet justificationem haberi, aut lavacro regenerationis, aut ejus voto.

246. 2. Flagellantes docuerunt Baptismum aquæ mutatum esse in Baptismum Sanguinis, sed damnantur annò 1311. in *Conc. Viennensi* sub *Clemente V.*

247. 3. *Pelagius*, *Wicleff*, & *Armeni* dixerunt Baptismum non esse necessarium ad salutem, & infantes eo non egere, eò quòd careant peccato originali, sed damnantur in *Conc. Milevitano II.* & *Trid.* sess. 5. in Decreto de pecc. Orig. item sess. 7. de Bapt. Can. 5.

248. 4. *Manes*, *Messaliani*, *Albanenses*, *Albigenses*, *Armeni* dixerunt Baptismum aquæ nullam habere vim, sed damnantur in *Conc. Nicæno I. Florent.* sub *Eugen. IV.* anno 1439. & *Trid.* suprà.

249. 5. *Petrus de Bruis*, *Henricus Tolosanus* & *Anabaptistæ* Anno 1302. dixerunt Baptismum pueris usum rationis non habentibus nihil prodesse, sed damnantur in *Conc. Lateran.* sub *Inn. III.* anno 1215. & in aliis deinceps Conciliis.

250. 6. Alii *Anabaptistæ* dixerunt Baptismum solis adultis ætatem Christi habentibus esse conferendum, sed damnantur à *Trid.* suprà Can. 12. & 13.

7. *Donatus Afer*, *Armeni*, & alii *Anabaptistæ* anno 1558. dixerunt rebaptizandos esse illos, qui sunt de Ecclesia Romana, aut in infidelitatem relapsi, aut postea adulti non ratificant Baptismum in infantia susceptum, sed damnantur à *Florent.* suprà & *Trid.* Can. 8. 11. & 14. 251.

8. *Armeni* aliique docuerunt, nemini conferri posse Baptismum, nisi eidem conferatur unctio S. Chrysmatis & Sacramentum Eucharistiæ: E contrà *Waldo*, *Wicleff* & *Waldenses* dixerunt Baptismum esse recipiendum sine unctione olei, sed primi damnantur ex hactenus dictis: postremi autem in *Conc. Laodiceno*, anno 364. & *Lateranensi* sub *Alex. II.* anno 1176. 252.

9. *Lutherus* docuit nullum peccatum, præter originale, tolli per Baptismum, sed damnatur in *Trid.* sess. 5. in Decreto de peccat. orig. 253.

10 *Lutherus*, *Melanct. Brentius*, *Kemnit.* dixerunt infantes credere, dum baptizantur, sed manent damnati ex dictis, à n. 249. 254.

11. Materiam Baptismi non esse aquam sed ignem, docuerunt *Galatæ*, abutentes illis verbis *S. Joannis Baptistæ*, *Matth 3. v. 11. Ipse vos baptizabit in Spiritu S. & igni*, ideoque ferro candenti inurebant frontibus hominum signum crucis, sed damnantur in *Florent.* & *Trid.* sess. 7. Can. 2 Verbis autem adductis significat S. Joannes, per suum Baptismum homines disponi tantùm ad pœnitentiam, sed per Baptismum Christi dandum Spiritum S. gratiam & charitatem. 255.

12. *Marcus Ægyptius* anno 155. *Montanus* anno 173. *Paulus Syrus* anno 266. docuerunt formam Baptismi in Ecclesia usitatam non esse veram formam, sed damnantur in *Conc. Antiocheno.* & *Nicæno I.* anno 325. 256.

13. *Cataphryges* dixerunt mortuos sine Baptismo utiliter baptizari: *Marcionistæ* putârunt aliquem vivum posse baptizari pro tali defuncto; sed damnantur anno 397. *in Conc. Carthaginensi III.*, cap. 6. & *Synodo Trullensi.* Vide *Aversam* q. 68. sect. 1. 257.

DUBIUM I.

Quæ materia Baptismi.

RESP. Materia remota licita, est aqua consecrata, si haberi potest; valida, est omnis & sola aqua elementaris, quæ morali hominum æstimatione sit naturalis & usualis, qualis est putei, maris, paludis, pluviæ &c. Item resoluta ex nive, grandine, glacie, licèt accidentaliter quoad colorem, saporem & odorem alterata sit, ùt aqua sulphurea, lixivium, jusculum, aquâ ita tenuiter carne decoctum, aut aqua alteri corpori ita modicè admixta, ut usum communem, & æstimationem aquæ retineat. Ratio responsionis est, ex *Joannis 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua.* Quam S. Tho. confirmat triplici congruentiâ. 1. Est maxima commoditas aquæ. 2. Ejus facillimus usus. 3. Aptitudo ad significandum effectum, qui est emundatio à peccato. *Unde resolves:* 258.

I. Inepta materia Baptismi est saliva, lotium, lacrymæ, sudor, cerevisia, item aqua sic permixta, ut non ampliùs sit apta ablutioni, nec vocetur aqua, v. g lutum, brodium, vinum lymphatum; item aquæ artificiales, ex rosis, herbis, succisque expressæ; denique nix, grando, glacies non resoluta. Ratio, quia morali hominum æstimatione non censentur aqua naturalis, & usualis. *Lay. l. 5. t. 2. c. 3 Bon. to. 1. de Sacra. d. 2. q. 2. p. 3.*

II. Quia in quibusdam tum ex dictis, tum aliis dubium est, v. g. de jusculo & cerevisia valde tenui, lixivio, & secundùm *Granad. in 3. p. c. 4. tr. 1. d. 3. dub.* 2. aqua rosacea; hinc in necessitate licet illis uti, etsi postea

»postea Baptismus sub conditione sit repetendus. V.
»*Escob. Lay. Bon. ll. cc.*

» III. Uti aquâ impurâ, vel non consecratâ, cùm
»alia haberi potest, est grave peccatum, ob Sacramenti
»irreverentiam. *Bon. n. 7. & 8. Dian. p. 9. t. 6.* R. 33. &
»*alii quinque*, licèt *Granad.* & *Quintanad.* putent non es-
»se mortale, uti non benedictâ.

» Resp. II. Proxima materia Baptismi est ablutio:
»Quæ validè fit tribus modis, scilicet immersione, as-
»persione, infusione, juxta praxin diversarum Eccle-
»siarum, quæ servanda est, ità ut morali hominum
»judicio censeatur esse lotus. Ex præcepto tamen ca-
»put abluendum est, quod praxis Ecclesiæ habet. Ra-
»tio, quia quolibet horum modorum fieri potest ab-
»lutio. Et quidem trinam mersionem non esse neces-
»sariam, constat ex *Concilio Toletano*: Ubi tamen trina
»vel immersio vel infusio usitata est, sine gravi pecca-
»to, extra necessitatem, non potest prætermitti, ùt
»docet *D. Thom.*, etsi alii, secluso scandalo & con-
»temptu, dicant esse tantùm veniale. *Lay. n. 4. Bon. l.c.*
»*Unde resolves*:

» I. Non verè baptizatur, cujus nulla pars immedia-
»tè tangitur, v. g. infans in utero vel cista; vel adul-
»tus, cujus vestes tantùm sunt aspersæ. *Laym. Bon. ll. cc.*

» II. Non requiritur ad valorem, ut qui baptizatur,
»emergat ex aqua; quod tamen grave peccatum est,
»esto nihilominus moriturus esset baptizandus. *Lay.*
»*n. 5.* Uti etiam matrem nihilominus morituram,
»vel mortis ream, aperire, ut infans baptizetur. *Lay. n.*
»*2.*, ubi unicum casum excipit, si nimirum mater sit
»morte digna, & si supplicium differatur, infans cer-
»tò sit moriturus ante nativitatem: Verùm rectè addit
»ex *Suar.* casum hunc, vix moralem & practicum es-
»se. V. *l. c.*

» III. Invalidus est Baptismus: 1. Si quis labatur
»in aquam, vel ab alio protrudatur, & tamen formam
»pronunciet. 2. Si formam pronuntians teneat puerum,
»& alter abluat, aut aquam affundat. 3. Si aquâ è fon-
»te prosiliente, aut stillicidio decidente, baptizandus
»ei se submittat. Ratio, quia in his non tu, sed alter
»abluit. *Bon. p. 3.*

» IV. Ob probabilem utrimque sententiam, dubius
»est Baptismus, ideoque si in necessitate sit datus, re-
»petendus sub conditione: 1. Si tantum una vel altera
»gutta sit adhibita, v. g. si more aquæ lustralis multitu-
»do sit aspersa: Quod sine necessitate non licet, cùm
»ad ablutionem non videatur sufficere quicunque
»aquæ contactus, sed requiri successivus cum aliquo
»motu. *Bon. n. 13. ex Suar. Kon. &c.* In casu tamen ne-
»cessitatis, sic baptizare concedit *Merat. t. 3. p. 2. sect.*
»*4. Granadus d. 4. n. 12.* 2. Si tantùm sit abluta pars mi-
»nùs principalis, v. g. digitus, manus, vel pes:
»Nam si pars principalis, v. g. scapulæ, vel pectus, ne-
»mo dubitat. 3. Si tantùm crines sint tincti, licèt *Lug.*
»*Resp. Mor. l. 1. d. 1.* hunc validum esse contendat. 4. Si
»infans tinctus, sit involutus adhuc secundinæ suæ, id
»est, pelliculæ corpori annatæ. In necessitate tamen,
»in prædictis casibus Baptismus debet conferri sub
»conditione. *Hurt. de Bapt. d. 1. diff. 12. V. Lay. l. c.*

» V. Cùm terna usurpatur affusio aut immersio, ad
»nomen Patris, & Filii, & Spiritûs sancti, juxta pra-
»xim Ecclesiæ, cavendum, ne ter, sed semel tantùm
»pronuntietur forma. Quæ rectiùs ita profertur, ut
»antè tertiam ablutionem non finiatur; quia forma
»cum quacunque prima ablutione Baptismum consti-
»tuit. *Regin. l. 27. c. 3. Lay.*

ADDENDA.

259. QUæst. 45. *Quid præterea circa Materiam Baptismi sit notandum.* ℞. Quandonam materia Baptismi dicatur substantialiter vel tantùm accidentaliter mutata, dictum est n. 21. & 22. Hic adde seqq.

§. 1. Quia sæpe dubitatur, an aliquid reipsa sit vel non sit aqua naturalis, hinc oriuntur tot dubia circa materiam remotam pro valore Baptismi, certum enim est ex Scriptura, *Florent. Trid.* & declarationibus Pontificum apud Authores passim, materiam validam hujus Sacramenti esse solam aquam naturalem, *sive ea maris sit, sive fluvii, sive paludis, sive putei aut fontis, quæ sine ulla adjunctione aqua dici solet*, uti habet *Catech. Rom.* tit. de Bapt.

§. 2. Quod salivam vel sudorem attinet, certum videtur non esse aquam naturalem, uti habetur Cap. penult. *De Bapt.*, & pluribus ostendit *Mendo* diss. 9. q. 2., ideóque nunquam licitum est in illis baptizare, nequidem sub conditione. Idem tenet *Mendo* q. 1. de aqua rosacea & similibus succis distillatis; quàm sententiam etiam tenui n. 22. Oppositam tamen tenent multi apud eundem *Mendo* & *Dian.* in Comp. V. *Baptismus.* n. 2., quam probabilem fatentur *Tanner.* Tom. 4. d. 4. q. 1. dub. 2. n. 41. & *Dicast.* de Pœn. d. 10. n. 209., unde in extrema necessitate adhiberi deberet sub conditione, secundùm dicta nu. 110. & 122. *Nec obstat*, quòd *Pignatelli* tom. 4. Consf. 212. dicat certum esse, tales liquores esse materiam invalidam, *nam* hoc dicit ex suppositione, quòd non sint aqua naturalis, recentiores autem dicunt per distillationem extrahi in substantia aquam naturalem, licèt qualitates aliàs secum trahat. 260.

§. 3. Atramentum crassum non est materia valida, quia non retinet nomen, nec usum aquæ; sed atramentum tenue videtur valida, quia reipsa est & dici potest aqua, nigrore colorata, quâ Æthiops diceretur se lavare: putant tamen *Steph.* & *Gob.* in Exp. tr. 2. nu. 33. de atramento tenui esse idem, quod de tenu. cerevisia, adeóque esse materiam dubiam. Ros & vapores densati in guttas sunt materia valida, uti dictum est n. 22. Succus, qui verno tempore fluit è vitibus, betulâ, aut alia arbore, creditur à multis esse aqua naturalis, quia aër & terra tum abundant aquâ, quæ attracta per calorem Solis vel vim nativam plantæ non potest tota concoqui, & ob abundantiam effluit. Aquam ex sale, sive marino, sive montano, resolutam, esse naturalem, dicunt aliqui cum *Henriq.*, alii cum *Silv* negant; *Tann.* nu. 38. dicit esse materiam dubiam, quia aliqui dicunt esse vapores & exhalationes concretas, alii mixtum diversæ naturæ, quorum utrumque incertum est. 261.

§. 4. Si nix vel glacies à baptizante ipso ita applicetur baptizando, ut frictione illâ resolvatur & fluat, Baptismus est certò validus, quia reipsa admovet aquam, si autem à baptizante injiciatur baptizandi corpori, à cujus calore resolvatur, *Aversa* putat valere, sed dicendum cum *Tanner.* nu. 44. non valere, aut saltem esse dubium, quia non videtur à Baptizante ablui. Et idem est, si baptizans in peste infectum aquam projiceret, quam baptizandus videns ad se non pertigisse, ex ea aliquid acciperet & se aspergeret, tum enim non baptizans sed ipsemet baptizandus diceretur se abluere aquâ per baptizantē tantum subministratâ. 262.

§. 5. In Baptismo non solenni sed privato liberè omittitur aqua benedicta, *Pasq. Quintanad. Gob.* tr. 2. n. 41. Si tamen omittatur in solenni, probabiliùs videtur ob transgressionem Clement. Un. *De Baptismo*, esse mortale. 263.

§. 6. Si quis carens aquâ infantem alioquin sine Baptismo moriturum projiceret in puteum, & sic proferret formam, Baptismus esset validus, quia esset vera immersio conjuncta cum forma, *Panorm. Suar. Con. Regin. Dicast.* de Bapt d. 1 n. 61. *Aversa* q. 66. s. 4. §. *Sextò. Gob.* n. 50. *Delb.* De imm. Eccl. c. 2. dub. 4. s. 20. num. 63. *Gorm.* nu. 60. An autem hoc sit licitum, disputatur, aliqui cum *Soto*, *Suar. Vasq. Castrop. Regin. Gob.* n. 124. dicunt licere, si mors non multum acceleretur, imò etiam si acceleratio futura esset magna, ad- 264.

huc licere putat *Diana* p. 5. t. 3. R. 8., quod *Gob.* num. 126. non improbat, quia vita corporis cedere debet vitæ animæ. E contrà negant unquam licere *Laym. Dicast.* n. 66. *Delb.* n. 58. *Aversa*, *Gorm.* & *Busenbaum* suprà, quia projectio illa directè & per se tendit ad occisionem infantis, & quamvis projiciens dicat se eam non intendere, tamen projectio ipsa non est moraliter, nec per intentionem efficaciter disjungibilis ab occisione, ergo manet occisio directa, mala autem non sunt facienda, ut eveniant bona: Unde ad rationem allatam respondetur, vitam animæ esse quidem præferendam vitæ corporis, sed quantùm fieri potest, per media licita.

265. §. 7. Quod corpus baptizandi debeat tangi aquâ, certum est, utì rectè *Aversa* §. *Quartò.* & *Mendo* d. 9. nu. 22. Quòd si aliquem ipsemet adducam & teneam sub stillicidio & proferam formam, rectè baptizo, quia sufficienter dicor ipsemet eum abluere, *Bonac. Gob.* nu. 60. Aliud est, si aqua non sponte suâ, sed alio affundente decideret, tum enim alter diceretur abluere, *Gob.* num. 146. Quid autem dicendum sit in casu, quo quis è fenestra dejecisset aquam, & pronuntiatâ formâ moreretur, antequam aqua tangeret corpus baptizandi, dictum est n. 56. in obj. 4.

266. §. 8 Si contra consuetudinem diœcesanam Baptismus fiat per immersionem loco affusionis aquæ, *Sot. Valent. Dicast.* n. 43. *Gob.* n. 63. probabiliter dicunt esse veniale tantùm, quia talis ritus non videtur graviter præcipi, nec censetur mutatio notabilis. Græci, infantes totos in calidam aquam mergunt, teste *Arcudio* l. 1. c. 7. & ideo statim ante Baptismum benedicunt aquam, & post Baptismum unius aut plurium, statim eam abjiciunt in locum honestum, quia non videtur decens, ut eadem aqua jam quasi polluta asservetur in longum tempus ad aliorum Baptismum. Docent tamen Græci etiam sufficere infusionem & aspersionem, *Arcud.* c. 10., quamvis adhibeant trinam immersionem, *Arcud.* c. 9.

267. §. 9. Si baptizandus abluatur in alia parte corporis, quàm in capite, v. g. in pectore, vel scapulis, *Platel.* num. 119. dicit Baptismum non esse certò validum: & idem videntur dicere alii apud *Gobat* n. 33., sed *Suar. Tann. Aversa* §. *Septimò. Merat.* & alii communissimè, meritò dicunt, saltem si sit pars aliqua principalis, Baptismum esse certò validum, quia verum est talem hominem esse ablutum, utì verum est, esse læsum, si lædatur in pectore.

DUBIUM II.

Quæ sit forma Baptismi.

268. RESp. Forma necessaria Baptismi est hæc: *Ego Te baptizo, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. Amen.* A qua non differt illa Græcorum substantialiter: *Baptizetur* (vel, ùt Arcudius vult, *baptizatur*) *servus Christi in nomine Patris, &c.* Porrò quinque sunt, quæ significantur in prolatione formæ, juxta quæ valor ejus debet expendi, 1. Persona baptizantis, saltem implicitè; quod in forma Græcorum non negligitur, cum Tò baptizetur, idem valeat, ac baptizetur à me. 2. Actus baptizandi: quia alioqui forma non haberet connexionem cum materia, eamque non determinaret, cùm ablutio ad varios fines possit referri. 3. Persona baptizandi: quia utì ablutio, ita & forma circa certam personam versari debet. 4. Unitas divinæ naturæ, quod fit per voces, *in nomine.* 5. Trinitas personarum: idque explicitè, & distinctè vulgaribus vocabulis. *Fill. tr. 2. c. 3. Lay. l. 5. t. 2. c. 4. Bon. l. 5. tr. 2. p. 4. Unde resolves.*

I. Validè baptizat, etsi venialiter peccet, qui pro baptizo, dicit, abluo, mergo &c. vel pro, *Te*, utitur communi nomine, Græcorum more, vel proprio; vel baptizo Petrum; vel qui honoris causâ dicit, baptizo dominationem vestram, *Laym. n. 6. Bon. n. 9. & seq.*

II. Valet forma, etsi omittas, *Ego* & *Amen*; quia omnia significata per formam salvantur: secus, si omittas *Te*, quia non significatur persona baptizanda. *Ibid.*

III. Non valent hæ formæ: baptizo te in nominibus Patris, & Filii, &c. quia multiplicatur natura, seu essentia divina. 2. Baptizo te in Patre & Filio &c. vel cum Patre, &c. vel per Patrem; vel, in nomine Patris, per Filium, in Spiritu Sancto; vel in fide, virtute, majestate Patris, &c. (quam tamen alii dubiam esse volunt) Ratio, quia significatur diversitas essentiæ, aut certè unitas non satis exprimitur. 3. Baptizo te in nomine Dei, vel sanctissimæ Trinitatis, vel in nomine Dei unius & trini, vel in nomine trium Personarum; vel Patris & Filii, omissâ personâ Spiritûs S. Ratio, quia non exprimuntur distinctè tres Personæ. 4. In nomine Domini nostri Jesu Christi: quâ tamen formâ olim Apostolos usos, sed ex speciali privilegio, multi docent, alii negant, dicuntque eos baptizâsse in nomine Christi, addendo illud nomini secundæ personæ, non omissis nominibus aliarum personarum: Cùm ergo Nicolaus Papa dixit, eam formam valere, vel intellexit, si pro nomine Filii ponatur nomen Christi: vel in nomine Christi, pro vice Christi intellexerit, vel locutus est ùt Doctor privatus. V. *Aut. cit.*

IV. Dubiæ sunt formæ, ob sententiam utrimque probabilem Auctorum. 1. Baptizo te in nomine Patris, in nomine Filii, in nomine Spiritûs sancti; vel Baptizo te in nomine Patris, baptizo te in nomine Filii, &c. Ratio, quia non exprimitur unitas essentiæ. 2. Baptizo te in nomine genitoris, geniti, & spirati; vel in nomine omnipotentis, sapientis, & boni; vel in nomine ingeniti, geniti, & doni: Ratio, quia trinitas personarum non explicatur vocibus, quibus à fidelibus omnibus debet, & potest apprehendi. 3. Baptizo te in nomine Patris, & Filii, Spiritûs sancti, & Mariæ Virginis; quia dubium est de intentione Ministri, qui si eo sensu voluit dicere, Mariæ, quo Patris, Filii & Spiritûs sancti, non valet; cùm sit contra sensum essentialem à Christo intentum; si verò tantùm voluit illam invocare, ùt coadjutricem gratiæ impetrandæ, vel aliter, valet, cùm tantùm sit mutatio accidentalis. *Fill. n.* 50. V. etiam *Lay.* & *Bon. ll. cc.*

ADDENDA.

QUæst. 46. *Quid præterea circa formam Baptismi sit notandum.* R. Quandonam forma Baptismi substantialiter vel tantùm accidentaliter mutetur, satis declaratum est à n. 30. 42. 62. Hìc adde seqq. 269.

§. 1. Si persona baptizantis aut baptizandi nullo modo significetur, certum est non valere Baptismum, nam *Alex. VIII.* damnavit hanc 27. prop. *Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus, in nomine Patris, &c. prætermissis illis, ego te baptizo.*

§. 2. *Nugn. Bonac. Diana* p. 2. t. 15. R. 46. dicunt, 270. Sacerdotes tantùm venialiter peccare, si formam proferant in lingua patria, & rectè monet *Gob.* t. 2. num. 88. consultius esse, ut Parochi doceant obstetrices formulam baptizandi in lingua patria, quamvis enim possint latinè retinere, tamen faciliùs in latina turbabuntur, & errorem committent. Addit *Gob.* nu. 169. Parochos mortaliter peccare, si non examinent obstetrices, an rectè baptizare sciant, obstetrices autem sub mortali teneri addiscere modum baptizandi, docent *S. Anton. Henriq. Regin.* aliique multi cum *Aversa* q. 67. s. 2. §. *Teneri. Nec obstat,* quòd fortè alii sint adfuturi, qui formam sciant, ideoque obstetrices videatur excusare *Suar.*, cujus sententiam probabilem esse dicunt *Dian.* & *Dicast.* d. 2. num. 18. *nam* ipsæ ex offi-

officio tenentur adesse puerperis; non item alii, & sæpe occurrit occasio, quâ infans nascens de vita periclitetur.

De forma Græcorum, *baptizatur* (non, baptizetur) *servus vel serva Christi* in nomine &c. optimè discurrit *Arcudius* l. 1. c. 8., & ostendit utramque esse bonam, quamvis dicerent, *baptizetur*.

DUBIUM III.

De Ministro Baptismi.

ARTICULUS I.

Quis sit Minister Baptismi.

271. "RESP. Validè ministrat omnis homo ratione utens, "cujuscumque fidei vel infidelitatis, statûs, aut "sexûs: licitè, tanquam Minister ordinarius & ex offi- "cio, Sacerdos habens jurisdictionem, aut commis- "sionem, vel ex ejus commissione, Diaconus: In "casu tamen extremæ necessitatis, omnis, qui potest "validè, etiam facit licitè, teneturque, ut proximo "succurrat. *Lay. l. 5. t. 2. cap. 7. Unde resolves:*

" I. Non tantùm Diaconus, sed nec Parochus, aut "Episcopus, absque commissione extra suam Diœce- "sin, vel Parochiam, (vel intrà eam alienos) licitè "baptizat: ideoque etiam peccant parentes, qui sine li- "centia sui Prælati alieno deferunt prolem baptizan- "dam, cùm violent jus Parochi, *Lay. l. c.*

" II. Diaconus non tantùm in extrema necessitate, "sed etiam in alia notabili, baptizare potest: Et qui- "dem cum solennitate ex commissione Episcopi vel "Parochi; ùt si v. g. ob multitudinem baptizandorum, "aliudve grave impedimentum, id ipsi facere non pos- "sint. *Lay l. c.*

" III. Cùm in necessitate confertur Baptismus, ser- "vandus est ordo; ita ut si adsit, & non detrectet Sa- "cerdos vel Diaconus, is reliquos præcedat: Sic etiam "Clericus laicum, vir mulierem, fidelis infidelem, nisi "fortè inferior meliùs noverit modum, ùt solent ob- "stetrices, (quæ proinde examinari, & approbari debent "à Pastoribus) vel alia justa causa sit, ut quia virum ad "parientem ingredi non decet. Quòd si laicus baptizet "præsente Sacerdote, & secundùm quosdam, etiam "præsente Diacono, censent esse mortale, quia id laico "tantùm competit ob defectum Sacerdotis, qui sine in- "juria Ordinis & Sacramenti, talem licentiam dare non "potest. In reliquis, perversio illius ordinis est tantùm veniale, præterquam si coram fideli hæreticus adhiberetur, quod volunt esse mortale *Lay. n. 4. Kon.*

ADDENDA.

272. QUæst 47. *Quid circa Ministrum sit præterea notandum.* ℟. seqq.

§. 1. Minister ordinarius est solus homo viator secundùm dicta n. 50. Si tamen quis sciretur esse baptizatus à bono Angelo vel Sancto aliquo, putant *Angel. Sot. Gob.* tr. 2. n. 158. non fore rebaptizandum, quia præsumendum esset, tale Sacramentum esse jussu Dei collatum, & ideo habendum pro rato, utì etiam notant S. *Thom. Lugo* aliique cum eodem *Gob.* t. 1. num. 50.

273. §. 2. Non requiritur certa ætas ad Ministrum Baptismi, utì habet communis contra *Abbat.*, qui putavit baptizantem debere esse 18. annis adultiorem baptizato, ut sicuti est pater ejus spiritualis, ita potuerit esse carnalis, sed ratio illa nulla est, nam Parochus triginta annorum omnino licitè baptizat Judæum centum annorum, *Gob.* t. 2. n. 151.

274. §. 3. Quamvis baptizare non sit actus jurisdictionis circa baptizandum, cùm baptizandus necdum sit subjectus Ecclesiæ, tamen est actus habentis jurisdictionem circa fideles, quibus aggregandus est baptizandus, aggregatur enim illi Ecclesiæ, in qua baptizatur, hinc soli Parocho, per se, competit baptizare in sua Parochia, *Dicast.* d. 2. à n. 10. Unde quamvìs *Paulus III.* singulis de Societate JESU facultatem concedat ministrandi Pœnitentiam, Eucharistiam aliáque ecclesiastica Sacramenta sinè alicujus præjudicio, non est tamen illis data facultas baptizandi, nequidem in terris infidelium, ubi fundatæ sunt Ecclesiæ, hoc enim foret in præjudicium Episcoporum & Parochorum ibi existentium, *Castrop.* tr. 19. p. 9. Si tamen proprii Parochi frequenter dissimulent, tum censentur tacitè consentire; imò *Hurt.* & *Gob.* num. 132. putant sufficere ratihabitionem de futuro prudenter præsumptam.

§. 4. Peregrini possunt sibi eligere locum Baptismi, ubi volunt, *Barbos. Gob.* n. 133. Quòd si mulier pariat in pago alieno, duabus aut tribus horis à domo sua dissito, si vult, potest prolem baptizandam mittere ad Ecclesiam suam, potest tamen etiam ad alienam, ubi est, *Gob.* suprà: In hoc tamen alieno pago proles non deberet à proprio, sed ab hujus pagi Parocho baptizari. *Gob* n. 135. 275.

§. 5. Absente Parocho potest quivis Sacerdos in necessitate, quamvis non extrema, fungi ejus officio, etiam solenniter, *Vasq. Gob.* n. 136. Ut autem Diacono committi possit Baptismus, etiam solennis, non requiritur nisi rationabilis causa, v. g. si Parochus non possit ob infirmitatem, vel ob aliud justum impedimentum, & absit alius Sacerdos, *Suar. Layn. Con. Dicast. Gob.* n. 137. Parochus verò Diaconus, & necdum Sacerdos potest jure ordinario, etiam solenniter baptizare. *Gob.* n. 139. 276.

§. 6. Parenti prohibitum est baptizare propriam prolem legitimam, unde huic extra summam necessitatem præferenda est in baptizando mulier, *Gob.* t. 2. n. 142. & t. 7. nu. 413. Quòd si laicus extra necessitatem baptizet, etiam non solenniter, videtur esse mortale, utì habent *Suar.* d. 31. f. 4. aliique cum *Dicast* d. 2. n. 20. & *Aversa* q. 67. f. 2. §. *Quartò* contra *Sot.* & alios, quia in re gravi agit contra prohibitionem Ecclesiæ. Imò si non adsit, nisi Sacerdos censuratus, *Sayrus* l. 2. c. 2. num. 16. dicit hunc præferendum esse laico, quia necessitas dat omnibus habilitatem; sed oppositum probabiliùs dicunt *Suar. Bonac.* & alii, quia cum hìc non detur tanta necessitas, prohibitio non cessat obligare censuratum, ut abstineat. Denique si infans necdum totaliter egressus ex utero sit baptizandus, mulier præferenda est cuicunque viro, etiam proprio Parocho, sic enim exigit honestas, *Platel.* p. 5. num. 143. Et de Baptismo talis infantis plura dicentur à num. 292. 277.

Græci aliqui putant solum Sacerdotem esse Ministrum Baptismi, quo absente permittunt infantem sine Baptismo emori, sed hunc errorem rectè confutat *Arcudius* l. 1. c. 1. ex ipsis auctoribus græcis, iterumque c. 12. dub. 1.

Q. 48. *An licitum sit deferre vel mittere infantem, ut baptizetur à Prædicante hæretico.* ℟. n. per se loquendo, quia peccat Minister indignus, si Sacramentum ministret, & peccat laicus, si baptizet, utì constat ex hactenus dictis, ergo qui mittendo vel deferendo infantem causa est, cur Prædicans, qui indignus & laicus est, baptizet, saltem ideo peccat, quia ejus peccato cooperatur, petitque Sacramentum ab eo, qui hìc & nunc non potest, nisi indignè, ministrare. 278.

Quæstio potissima est, an aliquando possit esse justa causa, vel circumstantia excusans petitionem ejusmodi Baptismi à Prædicante conferendi, v. g. si sub gravissima pœna alicubi prohibitum sit Catholicis parentibus, ne proles suas aliò ferant baptizandas, quid facere possint vel debeant. Circa hunc casum, 279.

§. 1. Suadent omnes, si mater advertat se vicinam partui, ut proficiscatur ad locum catholicum, ibique natam prolem catholicè baptizari faciat, & postea domum reversa, si possit sinè incommodo, faciat prolem à Prædicante inscribi libro baptizatorum, per hoc enim nullam in eo spiritualem potestatem agnoscit, sed tantùm adhibet cautelam pro habenda suo tempore attestatione suscepti Baptismi.

280. §. 2. Si v.g. mater sit catholica, & pater acatholicus, qui velit infantem quocunque tandem loco natum post aliquod tempus baptizari à suo Prædicante, *Less.* in auct. V. *Baptismus.* Casu 2. dicit matrem posse facere, ut infans antea privatim baptizetur catholicè, etiam à muliere, si alius desit, quia mater habet jus ad talem Baptismum prolis suæ, maximè si esset diu exspectandus Baptismus Prædicantis, cum periculo, ne moreretur infans: Putat tamen *Verjuys* t. 6. a. 6. patrem postea esse admonendum de Baptismo jam collato, ne secundà vice baptizari faciat. Quòd si esset justa ratio id reticendi, posset permitti secundus Baptismus. Quòd si etiam parentes catholici non possent sinè gravissimo incommodo talem prævium Baptismum manifestare, *Arsdekin* in resol. de hæreticis. q. 30. dicit posse silere, ostendendo tamen, quòd sibi non placeat, si à Prædicante baptizetur. Si autem certò prævidcrent hoc futurum, *Lugo* de fide d. 14. s. 5. nu. 264. dicit melius esse, ut infans priùs non baptizetur à catholico, quia videtur esse minus malum, quòd infans baptizetur ab hæretico, quàm quòd rebaptizetur.

281. §. 3. Si supponamus casum, quòd catholici parentes sint gravissimè puniendi, nisi infantem positivè faciant vel petant baptizari à Prædicante, *Less.* casu 1. *Verj.* suprà, *Pignat.* tom. 7. conf. 55. n. 2. dicunt id petere aut facere non posse: Rationem dant 1. quia cùm baptizatio sit actus religionis, petere baptizationem à Prædicante tanquam Ministro publico, est tacitè profiteri illum esse verum Ministrum talis ceremoniæ & Sacramenti ordinariè conferendi, hoc autem profiteri nullo casu licitum est, etiamsi mors esset subeunda, inquit *Verj.* 2. Quia *Pignat.* Consult. 41. refert declaratum esse à *Clemente VIII.*, non licere extra necessitatem extremam, nequidem à schismaticis, recipere Sacramenta, quia non est licitum cum illis communicare in sacris ritibus, ergo multò minùs ab hæreticis.

282. Hæc sententia est quidem absolutè tenenda tanquam vera, quia tamen certum est in multis locis, ubi sunt talia pœnalia edicta, parentes catholicos facere deferri proles suas ad Prædicantes, uti habeo ex literis & relatione Missionariorum, sitque durum omnes ejusmodi catholicos damnare, vel eis negare Sacramenta, si id cavere nolint, fortè dici posset *ad primam rationem*, quòd petere baptizationem in istis circumstantiis sit tantum profiteri, quòd Prædicans sit validus Minister Baptismi, qualis revera est, & ideo nunc illum requirat, quia cogitur, & aliter evitare non potest injustam vexam. Quod *Conf.* nam nullus catholicus aut etiam acatholicus in circumstantia talis pœnæ injunctæ judicabit talem parentem velle per hoc agnoscere in Prædicante potestatem spiritualem, quia circumstantiæ coactionis simul loquuntur & dicunt tantum requiri, tanquam validè potentem baptizare. *Ad secundam*, consequenter dicendum esset, non peti ab eo ceremonias, sed tantùm permitti, adeóque in eis communicari; peti autem solum Baptismum pro tali necessitate, uti peti posset in necessitate extrema infantis, si nullus nisi Prædicans eum baptizare posset, quamvìs prævideretur adjecturus ceremonias suas. Et in utroque casu maneret obligatio petendi à Sacerdote catholico suppleri ceremonias Ecclesiæ, uti fatetur *Pignat.* Conf. 55. n. 8.

Dices. Ergo etiam potero ob metum mortis cum Calvinistis habentibus suam cœnam stare, & ore admittere panem à Prædicante. R. n seq. tum quia certum mihi est, Prædicantem non esse, nequidem validum Ministrum cœnæ Domini; tum etiam, quia omnes prudenter judicarent, me directè communicare in illa ceremonia cum illis: nec me juvaret contraria interna intentio, uti non juvat illum, qui ante idolum thus injiceret igni, intendens se illo odore pascere.

Hæc dicta pro excusatione ejusmodi parentum catholicorum relinquo definienda sapientiore aliorum judicio.

ARTICULUS II.

An duo possint simul unum baptizare.

Resp. I. Si alter applicet materiam, alter formam, nullus erit Baptismus, quia dicens se abluere, cùm non abluat, formam habet falsam, etiamsi usurpet Græcorum, *baptizetur servus Christi*, vel quæ putatur illi æquivalere, *Baptizet te Christus*, subintelligitur enim, *per me*; alioqui si excludatur persona Ministri, ut sensus sit, Baptizet te Christus, & non ego, sive non per me, forma nulla est. In casu tamen necessitatis, posse sub conditione ità Baptismum conferri, ut v.g. mutus formam nesciens ablueret, cæcus autem formam pronunciaret, docet *Hurt. a. 2. diff. 6.* Additque debere talem elapso periculo iterum sub conditione baptizari. V. *Escob. Fill. t. 2. cap. 4. Dia. p. 5. t. 3. R. 26.* ex *Chapeavil. Marsil. &c. Bon. to. 1. de Bapt. d. 2. q. 2. p. 4. n. 23. Laymann l. 5. t. 2. cap. 7.* 283.

Resp. II. Si plures Ministri singuli abluant & formam pronuntient, graviter peccant contra ritum Ecclesiæ: De valore sic solet distingui, 1. Si quilibet intendit baptizare dependenter ab alio, ùt causa particularis, invalidè baptizant, sive singuli dicant, Ego te baptizo; sive, Nos te baptizamus, quia forma, cujus sensus censetur esse absolutè & independenter baptizare, non cobaptizare, est falsa 2. Si quisque per se intendat baptizare independenter ab alio, validè baptizat, quia omnia requisita ponit, ùt patet à simili in Missa ordinationis, quâ Sacerdotes noviter ordinati simul consecrant cum Episcopo, dummodo simul eodem instanti formam absolvant: si autem non simul absolvant, is tantùm consecrat vel baptizat, qui priùs absolvit. V. *Fill. num. 72. Bon. num. 25. Lay. c. 7.*

Plura circa materiam hujus Art. videri possunt apud *Aversam* q. 67. s. 1.

DUBIUM IV.

Quod sit subjectum Baptismi.

Resp. I. Subjectum capax Baptismi, est solus homo vivus, ab Adamo descendens, nondum baptizatus. 284.

Resp. II. Validè baptizantur infantes, item perpetuò amentes, qui nunquam usi sunt ratione, quia censentur ejusdem conditionis cum infantibus. Si autem aliquando sint usi ratione, non valet Baptismus, nisi ante amentiam petiverint. V. *Bon. d. 2. q. 2. p. 6. Laym. l. 5. t. 2. c. 6. Unde resolves*

I. Si puer inter baptizandum, nondum finitâ formâ moriatur, Baptismus est nullus.

II. Non valet Baptismus iteratus, ideóque uterque, tum rebaptizans, tum rebaptizatus, peccant mortaliter, siuntque irregulares & in jure civili subjacent pœnæ mortis. Quas tamen pœnas non videtur incurrere is, qui etsi sine justa causa rebaptizat sub conditione, quia intelliguntur de Baptismo absolutè dato, quando moraliter constat priorem Baptismum fuisse validum. *Vid. Lay. c. 5. Bon. p. 5.*

III.

III. Nondum perfectè natus est baptizandus, si sit periculum, dummodo pars aliqua possit ablui, quia est homo vivus, nec certò constat esse incapacem.

IV. Si dubium sit, an infans vivat, baptizandus est sub conditione.

V. Validè baptizatur, quem Minister putat esse alium; aut licèt sit puella, quam putat esse puerum, quia intendit baptizare præsentem. Aliud est in Matrimonio, quia intendit contrahere cum illa, quam putat, *Bon. p. 4. n. 26.*

VI. Validè, etsi extra necessitatem illicitè, plures simul baptizantur, hac formâ, *Ego vos baptizo, &c. Bon. p. 4.*

VII. Monstrum, quod capite & pectore formam hominis refert, est baptizandum; secus si bestiam refert. Quod si verò caput tantùm sit ferinum, putat esse baptizandum *Comitolus*: *Nav.* tamen & alii volunt differendum, donec certiùs cognoscatur, nisi periculum mortis immineret, tum sub conditione baptizandum esse. Quòd si habeat membra hominis geminata, & dubitetur, num sit unus homo, an duo, duplex Baptismus conferendus est, unus absolutè, alter sub conditione, in ea parte, quâ membra apparent imperfectiora. V. *Lay. n. 12. Bon. to. 1. de Bapt. disp. 2. p. 6. & Rituale Romanum tit. de Baptismo.*

Resp. III. Extra mortis periculum, validè, non tamen licitè baptizantur ethnicorum infantes, invitis parentibus. Ratio, quia vel auferuntur parentibus, & fit illis injuria; vel relinquuntur, & fit injuria Sacramento, quod exponitur irreverentiæ. Quòd si tamen possint christianè educari (ad quod tunc obligaberis) licebit in his casibus: 1. Si parentes sint tua mancipia; tunc enim tui potiùs sunt quàm illorum. 2. Si parentes aliquando fuerint baptizati, vel uterque, vel saltem alteruter; quia tunc Ecclesia jus in eos habet. 3. Si alter parentum petat; tunc enim justa ejus voluntas injustæ alterius præferenda est, in favorem prolis & fidei. 4. Si infans sit in periculo mortis. 5. Si rationis jam compos puer petat; quia in negotio religionis, est sui juris. In dubio autem de usu rationis, sufficit esse 7. annorum. V. *Laym l. c. Fill. t. 2. c. 6. Bon. n. 12.*

Quæres, An Baptismus aliquando repeti possit, & quâ formâ.

Resp. Cùm temerè rebaptizare sit mortale ex objecto, quia est in genere sacrilegii, dum conaris ministrare Sacramentum incapaci, hinc ad hoc, ut non liceat rebaptizare, non requiritur certitudo de Baptismo, sed sufficit, si pro eo sint conjecturæ; ut v. g. quòd quis natus & educatus sit inter fideles, nec pro contraria parte rationes alicujus momenti occurrant: leve enim, vel metaphysicum dubium non sufficit, sed requiritur grave & morale, vel saltem rationabile: In quo inclinandum esse in favorem baptizandi, rectè monet *Lay. c. 5. num. 3. & 4.* ex *Suar. & aliis. Unde resolves.*

I. Sub conditione baptizandi sunt: 1. Qui cum materia & forma, aut intentione dubia (secundùm supradicta) sunt baptizati. 2. Infantes expositi, & reperti sine scheda testante de Baptismo: secus si cum ea. Ita *Commun. Quint.* tamen *t. 1. f. 16. & 14.* contendit etiam hos esse rebaptizandos. 3. Baptizati ab obstetricibus veneficis; præsertim si fassæ vel convictæ fuerint, aliquando non rectè baptizâsse, *Lay. n. 3.*

II. Infantes ab obstetricibus, vel parentibus, vel cognatis, &c. ob necessitatem baptizatos, promiscuè omnes sub conditione rebaptizare, (quando obstetrices bonæ, & bene instructæ censentur) non licet, quia de valore Baptismi prudenter & rationabiliter dubitari non potest. *Suar. Lay. c. 5.* Qui tamen contrariam consuetudinem quorundam Parochorum damnare non audet, eò quòd ipsi experientiâ didicerint, obstetrices non rarò fuisse deceptas à diabolo, ideoque revera periculum aliquod sit animæ, ob quod irreverentia cesset: additque eam consuetudinem approbatam fuisse à Pastorali Romano edito Antverpiæ 1607., eamque sententiam tenet *Silv.* apud *Dian. p. 5. t. 13. R. 86.* & ipse *Dian. p. 9. t. 6. R. 35.* cum *aliis* 2. censet eam probabilem, habereque locum in omnibus baptizatis ab hæreticis, licèt sint adulti, quod *C. de Lugo*, *R. mor. l. 1. d. 2.* rectè limitat ad illas circumstantias, in quibus prudenter dubitari possit de defectu materiæ, formæ, vel intentionis. Denique etiam *Quint. t. 1. f. 6.* docet, infantes supradictos ferè omnes rebaptizari posse sub conditione.

III. Peccat graviter Minister, qui non rebaptizat eum, de quo rationabile dubium juris vel facti manet, num validè sit baptizatus, quia tenetur proximum liberare probabili periculo gravis mali, cùm facilè potest. *Lay. l. c. Quintan. l. c.* 2. si non diligenter inquirat in talis Baptismi valorem, nisi de hoc aliunde constet. *Quint. f. 6. & 7.*

IV. Non est rebaptizandus, de cujus Baptismo habetur testimonium unius oculati testis, licèt fœminæ; dummodo non sit suspecta, nec aliud obstet. *Laym. l. c.*

V. Qui verè & rationabiliter dubitat de suo Baptismo, tenetur petere Baptismum, & Parochus ei conferre. *Quint. f. 13. & 19.* & interea abstinere ab usu aliorum Sacramentorum.

Resp. II. Baptismus sub conditione, hac formâ conferendus est: *Si baptizatus es, non te baptizo: Si nondum es baptizatus, ego te baptizo in nomine &c.* Ac licèt sufficiat solâ mente conditionem apponere, si ex omissione non timeatur scandalum, tutius tamen est exprimere verba saltem ista: *Si non es baptizatus, &c. vid. Tol. l. 2. c. 19. Lay. l. c. Suar. d. 31. Fill. t. 2. c. 4. q. 9.* Patrinus autem in hoc Baptismo necessarius non est, nec adhibendus, *Quint. f. 18.*

ADDENDA.

QUæst. 49. *Quid notandum sit circa obligationem suscipiendi Baptismum,* &c. seqq. 285.

§. 1. Est gravis obligatio, per se loquendo, statim suscipiendi Baptismum, ideóque mortaliter peccaret adultus, si absque justa causa diu differret, uti rectè probant *Mendo* dissert. 9. n. 12. *Aversa* q. 68. s. 4. *Dicast.* q. 1. n. 253. Similiter mortaliter peccant parentes fideles, qui, v. g. ultra mensem, sine sufficiente causa differunt Baptismum sui infantis, quamvis non sit periculum mortis, quia universalis consuetudo & decreta plurimarum Synodorum, præscribentia, ut non differatur ultra triduum v. g. vel quatriduum, obtinuerunt, aut sufficienter explicârunt vim legis pro tota Ecclesia, *Castrop.* tr. 19. p. 8. n. 4. *Platel.* p. 5. n. 194. Attamen *Sot.* apud *Laym.* l. 5. t. 2. c. 6. n. 8. extendit ad octavum, decimum aut etiam duodecimum diem, prout moris est. Imò docet *Laym.* n. 9. si solennis Baptismus cum causa differatur, v. g. apud Principes, quia expectari debet Patrinus, differri posse ad sesquimensem.

§. 2. Quæri solet, an sit tanta obligatio Baptismi suscipiendi, ut homo adultus possit se objicere periculo mortis pro eo suscipiendo? & dicendum est posse, si postea non esset spes obtinendi Baptismi, quia securior est & utilior, etiam pro remissione pœnæ: non tenetur tamen se objicere, quia potest se aliter salvare, nempe per amorem Dei vel contritionem, *Suar. & Gob.* t. 2. n. 122, potestque videri *Aversa §. Quartò.* Addunt *Ochag. & Caram.* apud *Gob.* n. 262. non tantùm licitum, sed etiam præceptum esse, ut qui aliter nequit baptizari, & advertit se non posse conteri, petat se in mare projici, ut baptizetur, quia tenetur vitam animæ anteferre vitæ corporis, & vult immergi optando baptizari, quod autem emergere non possit, præter ipsius 286.

ipsius intentionem est: Verùm sententiam illam alii non admittunt, quia videtur esse directa sui occisio, quæ nunquam est licita. V. dicta n. 335.

287. Q. 50. *Qualis consensus seu voluntas requiratur in adulto.* ℞.

§. 1. Constat ex dictis n. 163. & iterum à n. 166. in adulto habente usum rationis requiri intentionem saltem habitualem, adeóque non sufficere carere contrariâ intentione, uti multis evincit *Mendo* diss. 9. n. 8. Et consequenter, si quis dormiens baptizetur, cum antea nunquam voluerit, Baptismus est invalidus; si tamen antea baptizari voluisset, foret validus, secundum dicta n. 166., nisi forte voluisset in vigilia tantùm baptizari, *Gob.* t. 2. n. 296. Notatque *Meratius* d. 6. s. 4. intentionem adulti, per se loquendo, debere esse liberam libertate tali, qualis ad mortale requiritur.

288. §. 2. Probabile est sufficere habitualem implicitam, secundum dicta n. 168. Unde probabile est contra *Suarez* sufficere intentionem, quâ quis generatim desiderat sibi adhiberi media ad salutem necessaria, quia Christus potuit sic instituere Baptismum, & concedit *Suar.* sic institutam esse extremam Unctionem, Baptismus autem est maximè necessarius ad salutem. *Con. Gob.* n. 298.

289. §. 3. Si quis haberet voluntatem interpretativam tantum, *Valent.* & *Ledesm.* putant sufficere, *Suar.* & *Vasq.* probabilius dicunt non sufficere: *Tann.* dubitat, hinc *Gob.* n. 299. dicit Baptismum sic collatum debere repeti sub conditione.

290. §. 4. Si quis compos rationis voluerit baptizari, sed nunc impos nolit, validè baptizatur, secundum dicta n. 176. Si autem dubitetur, an nunc, quando non vult, sit rationis compos, & sit periculum in mora, baptizari debet sub conditione; si non adsit periculum, differendus est Baptismus, donec plenè sibi restituatur, *Laym. Tamb. Schild.* t. 6. cap. 2. *Gob.* nu. 302. Quid verò faciendum sit, si dubitetur, an puer absque consensu parentum petens Baptismum, habeat plenum usum rationis, dicetur n. 306.

291. §. 5. *Lopez* p. 1. c. 12. negat hominem à nativitate surdum & mutum, ratione utentem, esse baptizandum. Idem negant *Ochag. Dian.* p. 9. t. 6. R. 6. *Herincx* de Sacram. d. 3. n. 94. *Bosco* d. 1. s. 8. n. 18. de surdo, cæco & muto, quia tales non videntur posse habere fidem, spem, attritionem, & voluntatem Baptismi. E contrà *Coton. Con.* q. 68. n. 94. *Gob.* in Exp. t. 2. nu. 311. *Burgh.* cent. 1. casu 10. dicunt surdum, cæcum & mutum esse habendum tanquam perpetuò amentem, eò quòd non videatur posse habere notitiam ad peccatum requisitam, adeóque baptizari posse. Si autem tantùm sit surdus & mutus, poterit per signa esse capax dispositionis & instructionis necessariæ.

292. Q. 51. *Quid addendum sit circa Baptismum infantis adhuc in utero matris clausi.* ℞. seqq.

§. 1. Quamvis aqua per artem & instrumenta pertingeret ad corpus infantis, tamen talem Baptismum fore invalidum, docent multi apud *Aversam* q. 65. s. 1. §. *Quid si.* & apud *Burgh.* cent. 2. cas. 7., quibus consentit *Mendo* d. 9. n. 25. E contrà fore validum docent alii communiter cum *Ledesm. Victor. Suar. Con. Aversa, Dicast.* d. 2. n. 62., & rectè probat *Pignat.* t. 1. consult. 103. quia talis infans est homo cui debitè applicari potest materia & forma, ergo. *Nec obstat*, quòd cap. *Qui in maternis.* De consec. dicatur, *Qui natus adhuc secundùm Adam non est, renasci secundùm Christum non potest*; nam tantùm dicitur baptizari non posse cum mare, id est, mediante carne matris, de cætero sicuti infans ille erat mortuus spiritualiter per peccatum originale, ita renasci potest spiritualiter per gratiam, quamvis non sit natus corporaliter, uti rectè *Mendo* diss. 9. n. 28. sic enim factum est S. *Joanni Baptistæ*, & fieret infanti propter fidem in utero matris occiso, uti dictum est nu. 237. Exigit tamen honestas, ut mulier, si instrui possit, conferat Baptismum infanti in utero, secundùm dicta 348. Et si infans postea nascatur, esse rebaptizandum sub conditione, tenent authores communiter, quia censent sententiam, quæ negat valorem talis Baptismi, esse probabilem: *Raynaudus* autem tom. 14 in tr. *De ortu infantium per sectionem*, c. 6. n. 14. docet aquam non posse ita adduci ad infantem, ut baptizetur, eò quòd nimis multis involucris & secundinis sit inclusus: sed alii multi contradicunt: & saltem secundinæ continuantur cum umbilico infantis.

§. 2. Praxin adducendi aquam ad talem infantem describunt *Schild.* t. 6. n. 9. & *Gob.* t. 2. n. 57. An autem mater teneatur permittere se secari, ut infans baptizetur, latè tradunt *Boudevv.* p. 2. q. 20. & *Gob* à n. 254. & omnium optimè *Rayn.*, qui cap. 5. ex judicio & experientia Medicorum probat sectionem sine periculo fieri posse, adeoque ad eam teneri. Præterea quid faciendum sit, si mater gravida moriatur, videri potest apud *Boudevv. Gob.* & *Rayn.* suprà; sufficit hoc monere, quòd os mortuæ debeat manere apertum, ut non suffocetur infans, si adhuc vivat, possitque exscindi. Denique an à muliere gravida pœnâ capitis damnata, si lethaliter ægrotet, possit, antequam moriatur, violento vulnere proles extrahi, ut baptizetur, doctè examinant idem *Rayn.* & *Mendo* diss. 4. q. 5. & affirmativam partem tenent *Suar. Con. Dian. Aversa* §. *Eò magis. Dicast.* suprà. 293.

Q. 52. *Quid circa abortus, prodigiosos infantes, & monstra sit notandum.* ℞. seqq. 294.

§. 1. Authores gravissimi cum *Cardena* in 1. crisi d. 14. c. 3 rectè dicunt omnes fœtus abortivos mulierum etiam imperfectissimè figuratos esse baptizandos, si dent aliquod signum vitæ per motum, quia putant aliqui Medici, quod fœtus humani, post paucos, v. g. tres aut quatuor dies a conceptione, statim animentur anima rationali.

§. 2. Si infans prodigiosè nascatur, uti factum esse in Belgio anno 1330. authenticè testatur *Loth.* in Res. Theol. tr. 15. a. 1., narrans virum qui ridebat uxorem in partu ejulantem, ex imprecatione uxoris & ultione divina per novem menses sensisse dolorem maximum, & tumorem in femore dextro, ex quo excisus sit infans, talis infans non contraxisset quidem peccatum originale, uti habet communis cum *S. Th.* apud *Dicast.* d. 2. n. 114., quia non descendisset ab Adamo per ordinariam & seminalem generationem; & consequenter si ille factus adultus generasset filios, neque hi contraxissent, ob rationem jam datam, sed mansissent in puris naturalibus sinè peccato & sinè gratia supernaturali, unde si unus eorum statim sinè Baptismo fuisset mortuus, probabile est post resurrectionem universalem gavisurum fuisse beatitudine naturali in hac terra: Nihilominus hi omnes debuissent baptizari, tum ut insignirentur charactere baptismali, & adscriberentur Ecclesiæ Christi, tum etiam, ut consequerentur gratiam sanctificantem, quâ carebant, simulque acciperent habitus supernaturalium virtutum. 295.

§. 3. Si monstrum sit procreatum ex homine masculo & bruto fœmella, baptizari debet sub conditione, quia probabiliter est homo, dubium enim est, an semen fœminæ ad fœtum activè concurrat, *Possev.* aliique communiùs contrà *Henriq.* Si autem monstrum sit procreatum ex muliere & bruto masculo, uti testatur *Besoldus* in Thesauro practico v. schwangerung pag. 884. mulierem aliquando fuisse, quæ ter conceperit è simio, tale monstrum baptizari non debet, uti rectè *Dicast.* n. 119. quia certum videtur, quòd non sit homo, cum ad generationem hominis omnes requirant semen viri. In dubio autem, an sit ex bruto masculo, baptizari debet sub conditione, si homo est, *Bonac. Schild. Gob.* in Exper. t. 2. n. 2-8. Addunt *Laym.* & *Dicast.* n. 117. si absit periculum mortis, semper melius esse, ut differatur Baptismus, donec certiùs cognoscatur, an homo sit, necne. Plura de monstris, item 296.

de

de natis ex dæmone incubo vel succubo, videri possunt apud *Boudevv.* p. 2. q. 21. & 22., item apud *Gob.* suprà casu 9.

297. *Q. 53. Quid circa consensum parentum sit notandum.* ℞. seqq.

§. 1. Baptismus est validus, qui confertur proli non utenti ratione parentibus invitis, quia non baptizatur in fide vel voluntate parentum, sed tantum Ecclesiæ, *S. Th.* 3. p. q 68. a. 9. & omnes communiter cum *Dicast.* d. 3. n. 71. contra *Durand. Silv. Palud.* & alios, quorum opinio communiter rejicitur tanquam improbabilis.

298. §. 2. Illicitum est baptizare prolem parentum infidelium, si hi inviti sint, quamvìs essent subditi Principis volentis baptizari: 1. Quia hoc est contra usum & prohibitionem Ecclesiæ, nam *Julius III.* teste *Pignat.* t. 4. conf. 192. imposuit tali baptizanti pœnam suspensionis & mulctam 1000. ducatorum. 2. Plerumque manet præsens periculum fidei deserendæ. 3. Pater habet jus in filium, cùm filius sit aliquid Patris, eique subjiciatur, ergo malè ei tali modo subtrahitur, *S. Th.* 2. 2. q. 19. a. 12. aliique plurimi cum *Dicast.* nu. 81. & *Gob.* t. 2. n. 317. contra *Scot. Gabr. Estium*; & ex parte contra *Arcudium* l. 1. c. 12. dub. 2. qui nihil vult resolvere, sed dicit consulendam Sedem Apostolicam *Dices* 1. Puer debet eripi à morte temporali, etiam invito parente, ergo multò magis à morte æterna. 2. Debet prævalere voluntas Dei, qui præcipit Baptismum. 3. Legitur 1. *Machab.* 2. v. 46. quòd *Mathathias* & amici ejus circumciderint pueros incircumcisos, quòtquot invenerunt, utique etiam contra voluntatem parentum, quorum aras evertebant. 4. Principi licitum est impedire hoc peccatum subditorum. ℞. *Ad* 1. disparitatem esse, quod parens non habeat jus circa vitam prolis, habet autem jus ad gubernationem. *Ad* 2. Deus non præcipit statim in hac circumstantia baptizari. *Ad* 3. Vel erant filii Judæorum, subjecti Legi, vel filii Gentilium subacti armis, & veluti servi, de quibus dicetur num. 360. *Ad* 4. Licitum est impedire peccatum subditorum, si obstet paci & rectæ gubernationi, c. secus, n., nam potestate civili adigi non possunt ad servandum jus etiam naturæ, nisi observatio ad pacem publicam faciat.

299. §. 3. Non requiritur consensus utriusque parentis, sed sufficit alterutrius, quia cùm consensus permittentis sit in favorem religionis & ad salutem prolis, alter autem parens irrationabiliter neget, meritò prævalet consensus prioris, *Suar. Laym.* l. 5. t. 2. c. 6. num. 10. *Aversa* q. 68. s. 3. § *At verò. Gob.* n. 320. *Dicast.* num. 85. *Gorm* d. 2. n. 62. *Verjuys* art. 12.

300. §. 4. Si Parentes infideles sint strictè servi hominis christiani, potest illorum proles authoritate domini baptizari parentibus invitis, quia jus in prolem spectat ad dominum, qui etiam sine injuria potest abstrahere à parentibus & liberare à subjectione actuali, *Suar. Vasq. Con. Laym. Aversa. Gorm. Verj.* suprà, *Dian.* p. 2. t. 15. R. 45. *Dicast.* n. 95. *Gob.* n. 318. contra *Cajet.*

301. §. 5. Si proles in captivitatem abducatur, ut baptizari possit, sufficit alterutrum parentem fuisse in Ecclesia, quamvìs nunc uterque sit infidelis, quia cùm Ecclesia habeat jus in parentem subjectum Ecclesiæ, etiam in tantum habet jus in prolem, *Laym. Dicast.* n. 86. c. 105. *Pignat.* t. 8. conf. 71. Si autem neuter parentum fuit in Ecclesia, proles jure belli captiva, per se loquendo, baptizari posset, quia jam est serva christiana, *Aversa* §. *Quintò.*

302. §. 6. Si parentes infideles sint mortui, potest Princeps christianus illorum proles sibi tantum politicè subjectas & non strictè servas curare baptizari invitis tutoribus, quia potest derogari juri tutorum, quod per leges civiles inductum est, *Dicast.* n. 90. *Gob.* n. 321. contra *Sot. Palud. Vasq.*

303. §. 7. Infantes illorum, qui invalidè baptizati sunt (uti, si apud Anabaptistas vel Calvinistas moris sit, ut unus affundat aquam, alter proferat verba) habent se sicuti infantes infidelium, tales enim parentes non sunt baptizati, sed reipsa infideles, *Dicast.* n. 107. è contrà infantes hæreticorum verè baptizatorum licitè baptizantur invitis parentibus, si ita velint legitimi Superiores ecclesiastici, quia cùm hæretici sint subditi Ecclesiæ, ab hac sine injuria compelluntur ferre pueros ad Baptismum catholicum, si autem recusent, justè abstrahuntur pueri & baptizantur, *Laym.* num. 11. *Dicast* num. 72. *Verj.* a. 13. *Aversa* §. *Primò. Nec refert*, quòd videatur fieri contra jus, quod parentes habent in prolem, *nam* jus alendi & instruendi prolem relinquitur iis, dummodo fiat in vera fide & Ecclesia, cui parentes subsunt; quod si detrectent, habet Ecclesia jus abstrahendi proles, ne pervertantur. In locis tamen, ubi acatholica religio permissa est, non solet Ecclesia isto jure uti.

§. 8. Potest, etiam invitis parentibus, baptizari infans, si justè, vel etiam injustè, sit extractus extra potestatem patriam, tum enim parentes amiserunt jus proximum, seu actualem usum juris sui naturalis, & in jus succedunt illi, quibus nunc subsunt & baptizari mandant, *Laym.* n. 10. *Dicast.* n. 84 *Verj.* a. 12. 304.

§. 9. Puer quicumque morti proximus baptizari debet, etiam invitis parentibus, quia tum urget præceptum charitatis, & puer non subtrahitur dominio parentum per baptizantem, sed per ipsum periculum mortis, sic autem extracto licitè confertur Baptismus maximè illi necessarius. Docet quidem *Pignat* t. 5. conf. 14. n. 205. ex *Conc. Mediol.* sub S. Carolo Borromæo habito, puerum infidelis tum tantùm baptizari posse, quando nulla est spes, quòd possit supervivere, sed videtur sufficere periculum proximum mortis, maximè secundum dicenda n. 367. 305.

§. 10. Si puer petat Baptismum contra voluntatem parentum, & dubitetur de pleno usu rationis in puero, si simul tum adsit periculum mortis, aut puer sit egressus septennium, aut parentes postea essent impedituri Baptismum, nunc autem videatur satis consultum illius constantiæ, posset statim baptizari, quia in dubio de duobus præceptis oppositis servandū est majus, divinum autem præceptum de Baptismo est majus, quam de non agendo contra jus parentum, *Sot. Suar. Vasq. Laym. Dicast.* n. 78. *Schild.* t. 6. c. 2. *Gob.* n. 326. Si autem absint ejusmodi circumstantiæ, S. *Amon Henriq. Azor* & alii cum *Dicast.* nu. 77. probabiliter dicunt non esse licitum baptizare, quia parentes sunt in possessione patriæ potestatis, maximè, inquit *Bonac.* de Sacram. d. 2. q. 2. p. 6. si puer necdum compleverit septennium, tum enim non potest præsumi usus rationis. E contrà *Sot. Laym.* aliique cum *Diana* p. 7. t. 11. R. 40. dicunt licitè posse baptizari, quia in dubio favendum est potiùs innocenti quàm reo, puer autem est innocens & parentes impiè resistunt, neque universaliter verum est, quod in dubio semper sit melior conditio possidentis, sed tantùm, ubi est par causa, sive simile jus, uti probare conatur *Lugo* in Resp. Mor. l. 1. dub. 4., fusè discutiens hunc casum; hìc autem non est par causa, nam parentes exponuntur soli periculo amittendæ patriæ potestatis, quod est quid leve, puer autem exponitur periculo æternæ salutis, quod est gravissimum: atque ideo concludit *Lugo* saltem puerum non debuisse reddi parentibus, sed asservari, usque dum accedat plenus usus rationis, quod etiam suadent *Suar.* de Sacram. d. 25. s. 3. *Dicast.* suprà & alii. 306.

Q. 54. Si hæreticus petat infantem suum baptizari à Sacerdote catholico, an hic licitè baptizet. ℞. Negant *Suar. Con. Dicast.* d. 2. à nu. 109. & alii, quia infans ille exponitur evidenti periculo apostasiæ, non aliter ac infans infidelis, quem DD. passim dicunt non debere baptizari, si sit restituendus parentibus, quia nempè ob periculum perversionis fit irreverentia Sacramento & religioni. 307.

ligioni. E contrà Laym. l. 5. t. 2. c. 8. n 12. *Aversa* q. 68. f. 3. §. *Primò. Arsd.* in resol. de hæreticis q. 31. *Gob.* t. 2. num. 324. dicunt licitè fieri, & esse praxin in Germania. Ratio est, 1. quia hæresis apud multos est materialis tantùm. 2. Quia multi testantur, quòd vix tertia pars infantium perveniat ad annos discretionis, sicque periculum apostasiæ est incertum & valde remotum. 3. Quia multùm confert ad conversionem ejusmodi puerorum, si postea audiant se catholicè baptizatos esse. 4. Hoc etiam tali proli est aliunde utile, cui præter certam materiam & formam, adhibentur sacræ ceremoniæ & preces Ecclesiæ. 5. Denique eadem irreverentia contingit, etiamsi infans baptizetur ab acatholico, nam etiam acatholicus confert verum Baptismum à Christo pro vera Ecclesia institutum, ergo. Hæc sententia videtur satis probabilis, uti etiam notavit *Diana* p. 3. t. 4. R. 7.

308. *Q. 55. Si infidelis petat se vel infantem suum baptizari, an id licitè fiat.* ℞.

§. 1. Infidelis adultus volens infidelis manere, baptizari non debet, quia caret dispositione requisitâ, nempe fide & attritione, & per hoc fieret gravis injuria Sacramento & religioni, cujus gemma projiceretur ante porcum, ideóque communis omnium sententia est, neminem esse baptizandum, qui priùs ad veram fidem non accesserit.

309. §. 2. *Silv. Nav.* & alii putârunt infantes infidelium, si parentes petant, v. g. ut ita liberentur à morbo vel infestatione dæmonis, licitè baptizari, quia illis conveniunt aliquæ rationes num. 367. allatæ pro infantibus hæreticorum, sed communiter contradicunt alii cum *Laym. Pignat. Dicast.* d. 2. num. 111. Excipit *Gob.* n. 325., nisi parens infidelis esset mortem illaturus nolenti baptizare, nam secundùm dicta n. 144 possunt dari circumstantiæ excusantes Ministrum, qui etiam indigno Sacramentum confert.

310. *Q. 56. Quid præterea dicendum sit in variis dubiis circa valorem suscepti Baptismi.* ℞. Præter dicta à num. 123., adde seqq.

§. 1. *De illo, qui natus est de Christianis parentibus, & inter Christianos est fideliter conversatus, tam violenter præsumitur, quòd fuerit baptizatus, ut hæc præsumptio pro certitudine sit habenda, donec evidentissimis forsitan argumentis contrarium probaretur*, inquit *Inn. III. Cap. Veniens*, ult. de Presb. non bapt. Si tamen alia occurrerent, quæ præsumptionem contrariam facerent, aut tollerent certitudinem moralem, uti si infestaretur à dæmone, nec sciretur causa alia, peteretque instanter repeti in se Baptismum, rebaptizari deberet sub conditione, *Gob.* t. 2. à n. 383. De puero Barbaris erepto, vide dicta n. 125.

311. §. 2. Si certum sit unum è viginti non esse baptizatum, nesciatur autem quis ille sit, omnes debent sub conditione rebaptizari, quia potest prudenter dubitari de singulis, *Lug. Dicast. Gob.* n 699.

312. §. 3. Si baptizans fuit perturbatus, ideóque dubitet, an aliquid essentiale omiserit, si unus adstantium, reliquis non contradicentibus, testetur hoc esse appositum, de cujus omissione dubitatur, nil debet repeti; si testes discordent, aut unus contra alios testetur esse omissum, aut nullus testetur, repeti debet, quia prudenter dubitatur de valore, & unus ille testans esse omissum gignit dubium morale, *Gobat* num. 424. & 427.

313. §. 4. Qui aliàs non est scrupulosus nec hypocondriacus, sed prudens, & nunc magnis scrupulis ac longâ inquietudine agitatur circa valorem sui Baptismi, hoc ipso rebaptizari potest sub conditione, quia videtur gravis causa & dubium prudens, ob exempla non baptizatorum, qui ita internè sunt agitati, *Quintanad.* tr. 1. sing. 8. & alii cum *Gob.* à n. 446. ubi refert casus, in quibus etiam ex infestatione spectrorum judicatum sit, causam esse sufficientem.

§. 5. Si quis sit dubius de valore sui Baptismi dubio juris tantùm, quia nempe DD. aliqui probabiliter affirmant, alii probabiliter negant Baptismum fuisse validum, *Dicast.* d. 1. n. 217. *Gob.* à n. 414. dicunt talem licitè suscipere reliqua Sacramenta præter Ordinem & Matrimonium, quia est in possessione, quod sit Christianus, & reliqua illa Sacramenta suscipiendo non est periculum nocendi alicui tertio. Oppositum quoad omnia Sacramenta, videtur tenendum propter dicta à num. 105., quia non est licitum Sacramenta suscipienda exponere periculo nullitatis, cui reipsa exponeret talis suscipiens. 314.

§. 6. Sacerdos dubitans de valore sui Baptismi tenetur secundùm dicta n. 126. ex charitate & justitia iterum baptizari, & iterum suscipere ex quadam convenientia omnes Ordines, etiam probabiliter Minores, *Quintanad.* sing. 10. *Gob.* à n. 432. Quid autem facere debeat, si ille multos confitentes audierit, aut Missas pro stipendio legerit; item ad quid teneantur pœnitentes ejus, si resciant de illius Baptismo dubitari, explicant *Quintanad.* sing 11. & *Gob.* à n. 439. & 441., dicemusque postea de Pœnitentia. 315.

§. 7. Si dubium fiat de Baptismo Religiosi, baptizari debet à Parocho loci, iterumque sub conditione confirmari & ordinari; non est tamen opus, ut novitiatum repetat, quia est probatus, *Sylv.* in resol. variis p. 1. v. *Baptismus.* cas. 3. 316.

§. 8. Si fiat mutatio sexûs, v. g. fœminæ in virum, non debet repeti baptismus, sed tantùm mutari nomen fœmininum in masculinum, uti dicetur n. 331. 317.

Alii casus 24. circa dubium Baptismi videri possunt apud *Gob.* à n. 656. item apud *Quintan.* sing. 1. casus de Parocho vel obstetrice, quæ dicit se per decem annos caruisse intentione baptizandi, ubi docet *Quintanad.* omnes & singulos esse rebaptizandos, non obstante quod fortè probabile sit Deum supplere intentionem, uti ipse docet sing. 2.

Q. 57. Quid dicendum sit de infantibus expositiis. ℞. Probabilius videtur esse rebaptizandos sub conditione, etiamsi inveniantur cum apposito sale vel cum scheda testante de Baptismo, ita multi cum *Quintan.* t. 1. sing. 7. *Schild.* t. 6 cap. 2. *Gob.* t. 2. nu. 397. *Burgh.* Cent 1. cas. 94. Idem statuit *Synodus Coloniensis* sub *Maximiliano Henrico* pag. 59 dicens, quamvis sal adfuerit, rebaptizandos esse sub conditione, nisi certioribus testimoniis baptizatos esse comprobetur. Ratio est, quia baptismus obstetricum meritò censetur dubius, nisi sciatur eas esse probas & bene instructas, edicántque modum, quo baptizârint, ergo multò magis, hic Baptismus censeri debet dubius, nam communiter confertur à matre, quæ fortè nunquam vidit baptizari, nunquam didicit, nec præ pudore petere voluit, metuens tamen, ne proles fortè moreretur, baptizavit, uti scivit. Deinde posset infans à Judæo esse expositus vel ab alio execrante Baptismum, uti rectè notant *Sylv.* & *Mercerus* apud *Platel.* p. 5. n 139. 318.

Q. 58. Quid dicendum sit de baptizatis ab obstetrice vel laico. ℞. Seqq. 319.

§. 1. Baptizatus ab obstetrice vel laico æquè parùm rebaptizari potest, quàm baptizatus à Parocho, si post examinatam materiam, formam & intentionem, cum qua baptismus est collatus, non sit prudens dubium de baptismi valore, *Sylvius* p 1. V. *Baptismus.* cas. 1. *Dicast.* d. 1. n. 178. Ratio patet, quia non est satis potuisse errari, cùm Parochus etiam errare potuerit, sed debet error prudenter præsumi posse. *Nec refert*, quòd fortè in aliquibus Diœcesibus sit consuetudo rebaptizandi, approbantibus multis authoribus, uti testantur *Gob.* t. 2. à n. 171. & *Arsd.* de bapt. cap. 2. § 3. n. 7. *Nam* consuetudo illa fundatur in erroribus aliquando animadversis, de cætero consuetudo nil potest immutare circa jus divinum, à quo pendet permissio, prohibitio vel jussio reiterandi baptismum. *Gob.* n. 175.

§. 2.

320. §. 2. Quisque licitè sequitur statuta suæ Diœcesis circa rebaptizationem illius, qui ab obstetrice vel à laico est baptizatus, *Marchant. Gob.* nu. 171. Abstrahendo tamen ab ejusmodi statutis, plerique ab imperitis, & à mulieribus baptizati, licitè rebaptizantur sub conditione, quia sæpe deprehensi sunt errores, ab iis commissi, uti refert *Gob.* à n. 178.

321. §. 3. Quando obstetrix est integræ famæ, animosa, circumspecta, sæpiùs experta & probata semper egisse rectè, tum proles nequidem sub conditione est rebaptizanda, si illa asseveret eam à se esse legitimè baptizatam, quia tum non potest esse prudens dubium, *Quint.anad.Gob.* n. 183.; rebaptizare autem extra prudens dubium, quamvis adsit scrupulus levis, debet ordinariè censeri mortale, *Hurtad. Gob.* n. 353.

§. 4. Baptizatus ab obstetrice venefica rebaptizari debet, quia meritò est dubium, *Gob.* n. 402. & iterum à n. 683. In dubio, an fuerit venefica, putat *Gob.* num. 697. non esse rebaptizandum, quia in dubio non præsumitur delictum; sed videtur dicendum rebaptizandum esse, si dubium sit prudens, quia tum etiam prudenter dubitatur de valore Baptismi.

322. *Q. 59. Quid dicendum sit de baptizatis ab hæretico Prædicante.* ℞. Hos omnes rebaptizandos esse docent *Quintanadv.* aliique plures cum *Dicast.* d. 1. n. 181. quod *Gob.* t. 2. n. 392. dicit sibi videri certum quoad baptizatos à Prædicantibus Anglis vel Hollandis, eò quòd constet nullam ferè religionem jam diu fuisse in Anglia, in Hollandia autem numerari ad 80., & quis credat, inquit, apud hos non esse errores substantiales etiam circa Sacramenta? Ideóque num. 396. tandem deflectit in sententiam *Dicastilli.* De Anglis idem docet *Sylv.* p. 1. v. *Bapt.* cas. 3. Ratio potest esse, quia Prædicantes multi putant Baptismum non esse ad salutem necessarium, sed sufficere fidem parentum, ideóque negligunt aliqua necessariò requisita; aliqui utuntur aquis odoriferis, non curando, an sit elementaris, dummodo sit fluida; quandoque unus affundit aquam, dum Prædicans profert formam, vel ex cathedra legit Evangelium. Etiam metuendum est, ne careant intentione debitâ, nam, uti jam accipio per literas, à quodam Missionario, petunt quandoque, an parentes velint prolem baptizari Catholicè, an Lutheranè; item, inquit idem Missionarius, quivis baptizat, prout assuevit, vel sibi formulam fabricat, absque cura, dummodo in speciem verba proferat, quæ Baptismi collationem qualitercunque significent, & ita ex rituali suo dicunt multis locis, *Ego te baptizo in nomine Patris, Filii, & Spiritus S.* omisso, *&*, quam formam licèt n. 35. cum communi dixerim valere, tamen *Comitolus* l. 1. q. 7. negat valere, & Catholici malunt pro securitate addi *Patris & Filii* &c. prout habet forma à Christo nobis tradita *Matth.* 28. v. 19. Ex quibus colligo, si in quibusdam locis sint ita incurii Prædicantes, nec solicitè observent ea, quæ Catholica Ecclesia requirit ad valorem Sacramenti, debere à talibus baptizatos sub conditione rebaptizari.

323. *Q. 60. Quid observandum sit, si repetatur baptismus.* ℞. Præter notata à *Busenbaum* & relata n. 284. observanda sunt seqq. 1. Quando sub conditione repetitur Baptismus, probabile videtur, quòd nō sit obligatio cōfitendi, quia libertas est in possessione, certum enim est baptizandum non fuisse obligatum confiteri ante Baptismum, & supervenit dubium de Baptismo, ex quo sequeretur ea obligatio, possessionem autem certam non expugnat dubium superveniens

324. 2. Adultus, qui baptizatur, tenetur præmittere saltem attritionem, non quidem de peccato originali, sed de actualibus mortalibus, si commiserit. *Gob.* t. 2. num. 404.

325. 3. Baptismus, qui ob dubium sub conditione repetitur, secundùm aliquos potest licitè peragi omni loco, & à quocunque, etiam laico, eò quòd Canones statuentes, ut sit Parochus vel Sacerdos, videantur tantùm loqui de baptismo absoluto: quidquid sit de hoc, melius est etiam in Baptismo, qui sub conditione repetitur, se accommodare usui communi, & adhibere saltem Sacerdotem, si haberi possit, *Gob.* nu. 405.; imò Parochum ipsum, secundum dicta n. 376.

Q. 61. An ille, qui moritur dubiè baptizatus, sit sepeliendus loco sacro. ℞. De hoc aliisque ad sepulturam pertinentibus agemus lib. 7., quando de excommunicatione. 326.

DUBIUM V.

De Ceremoniis Baptismi.

ARTICULUS I.

Quæ servanda circa Ceremonias baptizandi.

RESP. Ceremoniæ Baptismi petendæ sunt ex Agenda cujusque Ecclesiæ. Universim tamen circa eas servanda sequentia. 1. Baptismum extra necessitatem absque peccato non posse conferri, nisi in aqua consecrata: quæ cùm deest, habetur formula brevis in quibusdam Agendis, ex tempore aliam consecrandi, pro casu necessitatis. Quòd si etiam hac formulâ careas, adhiberi potest aqua communis benedicta. 2. Baptismum solennem non conferendum, nisi in templo, & loco ad id deputato, nisi filiis Regum & Principum: quibus adde filios Catholicorum, in locis hæreticis: interim quoad hoc, in magnatibus & nobilibus connivetur in multis locis. *Laym. l. 5. t. 2. c. 8. n. 8.* 3. Infantes ex consuetudine deferendos ad Baptismum, circa diem octavum, nisi priùs sit necesse, vel nisi sit gravis causa dilationis (v. g quia patrini sunt expectandi) in qua tamen non licet communiter, extra necessitatem, privatim baptizare, & postea adhibere solennitates, sed præstat expectare aliquamdiu. *Laym. c. 6. num. 8.* 327.

IV. Baptizanti non licet adhibere ceremonias aliquas, omissis aliis: quia vel fiet in baptismo solenni, quod prohibet *Trid. sess. 7. c. 3.*, vel privato; sed in hoc prohibet *Clementina unica*, illas adhibere, nisi sit filius Regis aut Principis. De patrino tamen usus habet, ut & tunc adhiberi possit, etsi non sit necesse. Et multi putant adhibitum non contrahere cognationem spiritualem, nec verè patrinum effici, ut *Sanch. Rodriq.* contra *Laym. & Suar.* quorum tamen sententia videtur probabilior.

V. Cùm in necessitate, vel aliam ob causam (nam ob gravem causam, v.g. justum timorem infamiæ aliquando licitè fit) baptismus sine ceremoniis est collatus, eâ cessante, illæ solenniter in templis sunt supplendæ: Quod tamen non est moris in hæreticis conversis, ne plebs putet, nos eorum Baptismum improbare. *Lay. c. 8. n. 10.* Imò in aliis omittere, secluso contemptu, esse tantùm veniale, docet *Possev. de off. Cur. c. 6. n. 33.* Qui autem tenet more Patrini infantem, dum ceremoniæ supplentur, non contrahere cum eo cognationem spiritualem, *Dian. p. 3. t. 4. R. 260.* ex *Pontio* dicit esse probabile.

VI. Si baptismus collatus deprehendatur fuisse invalidus, non ideo repetendæ sunt ceremoniæ.

ADDENDA.

QUæst 62. *Quid agendum sit, si nolit vel obstetrix assistere, vel Parochus baptizare infantem, nisi mater manifestet Patrem.* ℞. Sæpe expedit ad bonum commune, ut resciatur, quis sit Pater cujusque infantis, tum ut provideatur alimentationi & educationi illius, tum ut deterreatur quisque ab illicito concubitu: hinc in quibusdam Diœcesibus mandatur, à civili aut etiam Ecclesiastico Magistratu obstetricibus, ut non assistant, & Parochis, ut extra periculum mortis non baptizent prolem, nisi mater manifestet Patrem, qui etiam referri debet in librum baptismalem. In hoc itaque casu, 328.

casu, si ita mandetur, vel alicubi sit consuetudo, tenetur mater sic interrogata manifestare Patrem: Alibi non tenetur nec debet, ne Patrem infamet, *Gob.* t. 2. n. 160. Sed ex illa præcisè nominatione mulierculæ non potest certò credi hunc vel illum esse Patrem, facilè enim posset Mater velle celare verum Patrem, & in alium conjicere tale crimen; unde Parochus communiter inscribere non debet, v. g. natus Titio Patre, sed sic, uti Mater dicit, Titio Patre. Si tamen alia signa credulitatis accedant, cogi potest sic nominatus ad alendam suo tempore prolem: quod si aliquis ex justa causa permittat se dici Parentem & pro tali inscribi, per se loquendo, non peccat, sed per accidens difficulter effugiet ut omne mendacium: De hoc tamen videri potest *Gob.* in annotatione post num. 163.

329. *Q. 63. Quid addendum circa nomen, quod in Baptismo imponitur.* ℞ Seqq.

§. 1. Non est quidem præceptum, est tamen pium monitum *Pii V.* & *Pauli V.*, ut infantibus non imponantur nomina, nisi Sanctorum; pro quo multas congruentias affert *Rayn.* in libello de pietate erga particulares Sanctos c. 11.; hinc non peccat, qui imponit nomen hominis etiam non beatificati. Non est tamen facilè acquiescendum volenti imponere nomen Ethnicum, quia est quædam offensio Christiani nominis, uti habet *Catech. Rom.* de Bapt. cap. 14. nu. 3. Improbant etiam *Vasq.* & *Quintanadv.* nomina antiqui testamenti, quia videtur denotari sanguis hebræus, sed quoad hæc facienda non est difficultas pro his partibus, in quibus passim usurpantur nomina *Adami*, *Danielis*, *Jeremiæ*, *Tobiæ*, *Jacobi*, *Davidis*, *Abrahami*, &c.

330. §. 2. Si non possit satis dignosci, an infans sit masculus, an fœmina, & videatur esse periculum mortis, omitti potest nomen, & dici, *creatura Dei, ego te baptizo* &c. Si autem infans putetur supervicturus, *Vivald.* & *Chapeav.* dicunt illi dandum esse nomen viri, quia in dubio præsumitur sexus masculinus, cùm natura semper ad eum, utpote perfectiorem tendat; alii putant dandum esse nomen fœminæ, quia natura deficiens solet harum plures procreare. *Gob.* T. 2. n. 339. meliùs dicit imponendum viri & fœminæ, sicuti de facto multi viri vocantur, *Petrus-Maria* &c. postea autem cum apparuerit, cujus sexûs sit, nomen oppositi sexûs poterit vel dimitti vel etiam retineri, nam constat in hac nostra Germania etiam Masculis in Baptismo dari nomina, v.g. Petrus Maria Joseph.

331. §. 3. Si sexus mutetur, v g. si quis ex fœmina fiat vir, quod frequenter factum esse testantur Authores apud *Gob.* nu. 338., nomen è fœminino mutandum est in Masculinum, vel contrà, v. g. vocando pro Petronilla Petrum, pro Joanne Joannam, ad quam mutationem non requiritur Authoritas Episcopi, uti vult *Sotus*; neque Superioris, uti vult *Sa*, sed fieri potest authoritate privatâ, uti melius docent *Abb. Bonac* & alii, cùm nulla de hoc sit lex vel consuetudo: rectè tamen notat *Gob.* n. 340. ad confusionem & errorem vitandum monendos esse Patrinos vel Parochum. Addit *Dicast.* d. 1. num. 154. nomen in Baptismo impositum posse propriâ Authoritate mutari, eò quòd non videatur ullo jure prohiberi. De cætero, debet ordinariè nomen imponi secundum designationem Parentum, *Gob.* nu. 342.

332. §. 4. Nulla ex nomine capi potest præsumptio de natura vel vitio alicujus, unde frivolum est dicere, v g. de aliquo Petro, quòd sit calidi capitis; de aliquo Juda, quòd sit furax; per accidens enim est sic vocari, nec nomen impositum aliquid confert ad naturam, *Gob.* n. 343. contra aliquos Juristas.

333. *Q. 64. Quid circa Baptismum solennem & privatum sit addendum.* ℞ Seqq.

§. 1. Baptismus tum dicitur solennis, quando fit cum ritibus & ceremoniis, etiamsi fiat domi vel alio loco privato; nam licèt locus sacer sit inter requisita ad solennitatem, tamen reliqua sunt potiora, ideóque ab illis desumenda est denominatio, *Gob.* T. 2. n. 484. Solenni itaque non opponitur privatus, sed tantùm non solennis, id est, factus sine plerisque & præcipuis ritibus seu ceremoniis ab Ecclesia præscriptis.

§. 2. Baptizare extra Ecclesiam sine necessitate est mortale, *Gob.* n. 491. *Nec obstat* 1., quòd in Ecclesia non sit fons baptismalis, sed aqua aliter asservetur; *nam* præceptum non est principaliter propter fontem, sed propter Ecclesiam Sacramentorum administrationi & divinis peragendis deputatam, maximè pro Baptismo, per quem quis in Ecclesiam ingreditur. *Nec obstat* 2., quòd sit in urbe hæretica, si id ab hæreticis permittatur, nam ideo tantùm Authores cum *Busenbaum* excipiunt, ubi Catholici inter hæreticos degunt, quia infantes sine damno vel incommodo ad Ecclesiam deferri non possent, quo absente præceptum grave obligat, ut fiat in Ecclesia. 334.

§. 3. Ut liceat privatim baptizare domi, satis est esse prudens dubium, conjecturam, timorem aut præsumptionem periculi, ne infans moriatur, v.g. si obstetrix dicat esse periculum, *Quintanad. Gob.* num. 498. Signa autem periculi sunt varia, v. g. si infans sine fletu nascatur, nam tum non habet sensus vividos, alioquin egressus in aërem sentiret frigus; si mater difficulter sit enixa, tum enim violentè pressus est infans; si in utero ad quintum, sextum, aut ante septimum mensem prosiliat, signum est deficere nutritionem, & quando nascetur, fore debilem; denique si nascatur octavo mense, nascitur mense periculosissimo, hinc tantò magis attendi debet, ut citò baptizetur, ita ex judicio Medicorum *Quintanadv.* & *Gob.* n. 499. 335.

§. 4. Si infans nequeat deferri ad Ecclesiam sine periculo infamiæ parentum aliòve damno gravi, potest domi solenniter baptizari *Jordan. Gob.* à n. 500. 336.

§. 5. Si nobilis petat prolem suam domi baptizari; aut in Ecclesia, sed clam, ceremoniis & solennitate reservatis in aliud tempus, quando aderunt amici, neutrum concedi potest, nisi pro pueris Regum vel Principum, uti hìc asserit *Busenbaum*, & ex Decreto *Clementis* V. evincit *Sylvius* V. *Baptismus.* cas. 4 dicens utrumque esse mortale, si fiat, nisi alicubi prævaluisset consuetudo legitimè præscripta: *Riccius* tamen & *Quintanadv.* nomine Principum, quorum filiis, nepotibus & pronepotibus permittitur Baptismus domi, intelligunt etiam Grandes Hispaniæ, Comites, Barones, Legatos Regum. *Jordan.* universim omnes obtinentes jurisdictionem temporalem; hinc in quibusdam Diœcesibus, teste *Gob.* nu. 492. permittitur omnibus Nobilibus, ut possint facere baptizari in sacello domestico: Quod hanc Archidiœcesin Coloniensem attinet, interrogatus Vicarius Generalis anno 1700. Respondit mihi absolutè non licere Parochis baptizare in domibus Nobilium; attamen semper attendenda est consuetudo locorum & temporum. 337.

§. 6. Si licitum sit baptizare privatim, videntur adhibendæ ceremoniæ, quia absolutè, extra solum casum necessitatis, prohibetur Baptismus sine ceremoniis, *Sotus, Tolet, Castrop, Con. Gob.* num. 476. contra alios. 338.

§. 7. Mortale est negligere ceremonias omnes, aut etiam unam notabilem, v.g. unctionem chrismatis, quia talia tam studiosè & toties præscribuntur, ut meritò colligatur omissionem eorum esse grave peccatum, *Nugnus*, *Gob.* n 469. Negligere autem ritus suæ Ecclesiæ, putant magnum veniale esse *Chapeav Tann.* *Gob.* num. 470., nisi sit locus exemptus, in quo licitum est baptizare ritu Romano. 339.

§. 8 Quando ex causa omissæ sunt ceremoniæ, has postea esse addendas in Ecclesia, & quidem sub mortali, docet *Aversa* q. 71. s. 1., quod videtur tenendum, quamdiu infans est parvus: Consentit *Pignat* tom. 7. Consult 59., si etiam adultus conversus ad fidem petat eas sibi fieri. Debent autem addi etiam exorcismi, 340.

quam-

quamvis baptizatus non amplius sit in peccato, *Gob.* num. 507.

341. §. 9. Si Baptismus cum suis ceremoniis sit invalidè collatus, *S. Antonin. Regin. Castrop.* T. 19. p. 12. nu. 24. dicunt, quando Baptismus publicè repetitur, etiam repetendas esse ceremonias, quia accessorium sequitur principale: è contrà probabiliter negant *Suar. Henriq. Con. Bonac. Aversa & Busenbaum.* suprà, nisi sit alia alicubi consuetudo, quia ceremoniæ valent, etiam separatæ à Baptismo.

Quamdiu differri possit Baptismus infantis, dictum est num. 285

342. *Q. 65. Quid circa chrisma sit addendum.* ℞. Seqq.

§. 1. Si post diem Jovis sanctum sit baptizandus infans, & Pastor necdum acceperit novum chrisma vel oleum, *Marchant.* suadet, ut præmittat alia de more & baptizet, postea verò suppleat unctiones: *Gob.* T. 2. n. 511. dicit, si absit periculum, ut moriatur infans, posse differri totum Baptismum; si autem esset periculum, poterit antiquum chrisma adhibere; imò si in sua Diœcesi sit talis usus, poterit antiquo uti, donec novum accipiat.

343. §. 2. Si anno necdum finito advertat defecturum chrisma & oleum, affundat guttatim oleum olivarum, ita tamen, ut, quod infunditur, sit semper minus oleo consecrato, *Gob.* n. 522.

344. *Q. 66. Quæ sit significatio ceremoniarum Baptismi; & quæ auctoritas libri baptismalis.* ℞.

§. 1. De significatione ceremoniarum, quæ antecedunt, comitantur & sequuntur Baptismum, agunt fusè *Bellarm.* hìc à c. 25. & *Castrop.* tr. 19. p. 12.; breviùs *Scouville* in Catech. de Bapt. à q. 93., qui videri possunt.

345. §. 2. Liber baptismalis facit fidem in quovis tribunali, hinc Parochus circa annotationem in eo libro debet esse accuratus, & observare sequentia. 1. Ut notet diem & horam nativitatis, si resciat, nam hoc serviet ad sciendam ætatem necessariam pro Ordinibus, jejunio, liberatione à tutela & curatela, pro professione religiosa &c. 2. Ut distinguat Patrinos à testibus seu assistentibus pro honore. 3. Ut notet, an baptismus fuerit factus in necessitate sine ceremoniis, an conditionatus tantùm &c. nam secundùm dicenda à n. 357. debet inde colligi, an cognatio cum hoc vel illo contracta sit necne. 4. Si baptizetur expositiтius, notet, ubi repertus sit, quot circiter dierum vel mensium, quinam adstiterint. 5. Si baptizatus erat alienus, moneat Parochum proprium, ut suo libro inscribat omnia. 6. Si constet, semper addat, quòd legitimè sit natus ex his vel illis parentibus: si nesciantur parentes, notet ignoratos fuisse. 7. Sub sera vel claustro custodiat librum, ne à quovis inspiciatur. De ceremoniis baptismi apud Græcos, videri potest *Arcudius* l. 1. c. 17., ubi c. 16. notat Græcos uti & Latinos adhibere oleum Catechumenorum.

ARTICULUS II.

Qui Patrini, & quod eorum officium.

346. RESP. I. Patrini sunt quasi patres spirituales, qui baptizatum de fonte suscipiunt in suam curam. Unde eorum officium est, baptizatum de rebus fidei instruere, orationem Dominicam & Symbolum docere; ad quod obligantur, si id ab aliis non fiat. *Lay. l. 5. t. 2. c. 9.*

Resp. II. Ut quis validè sit Patrinus, non certa ætas, sed requiritur 1. Usus rationis. 2. Ut ipse sit baptizatus, (quia non potest esse pater, qui ipse nondum sit natus.) Et quidem, ut ejus baptismus fuerit validus; quia accessorium sequitur principale. 3. Ut à parentibus vel Parocho ad hoc designatus sit: ad quod videtur sufficere, si etiam ultrò se ingerens sit admissus: designatos autem ritè à parentibus, Parochus non validè mutat. *Dian. p. 9. t. 7. R. 50.* 4. Ut in ipso Baptismo (quia non sufficit ut in solis ceremoniis) per se, vel procuratorem tangat, teneat, aut de manu baptizantis suscipiat. 5. Ut id non materialiter tantùm, sed animo susceptoris, sive cum intentione id minus gerendi faciat. *Laym. c. 9 n. 2.*

Resp. III. Validè quidem, sed illicitè sunt Patrini. 1. Abbas & Monachus: Quo nomine non veniunt Mendicantes, etsi *Lay.* omnes claustrales comprehensos velit: & quoad Abbates, in multis locis consuetudo sit contraria. 2. Conjuges respectu conjugum, & parentes respectu filiorum, nisi sit necessitas. 3. Moribus infames. 4 Apostatæ & hæretici, qui nullo casu videntur advocandi, quia ea advocatio esset protestatio quasi falsæ religionis, cùm non nisi de falsa fide sint sponsuri: etsi *Laym. n. 7.* probabiliter dicat, posse subinde ob gravem causam admitti: Catholici verò, ob rationabilem causam, infantem hæretici, baptizante Prædicante, suscipere possunt; saltem in Germania. *Laym. n. 6.* 5. Plures quàm duo: quia *Trid.* non nisi unum, aut summum unum & unam permittit, propter cognationem spiritualem inde oriri solitam. Ideóque mandat Parochis sub pœna arbitrio Ordinarii infligenda, ut si plures se offerant, petant ab iis, ad quos spectat patrinos designare, ut unum vel duos nominent, eósque tantùm admittant, qui soli cognationem contrahant, eorúmque nomina in librum referant, eósque de contracta spirituali cognatione instruant, scilicet quòd ea impediat dirimatque Matrimonium, non quidem inter se, sed inter ipsos & baptizatum, ejusque patrem & matrem; sicut etiam inter baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem & matrem. Excipiuntur tamen parentes, quando propriam prolem suscipiunt in necessitate. *Vid. Lay. ll. infrà citandis. Unde resolves:*

I. In privato Baptismo, ob necessitatem dato, pater non debet suscipere aut tenere tanquam patrinus infantem, cùm in hoc casu nulla sit patrini necessitas, ideóque si id vel tunc, vel etiam in Baptismo publico temerè faciat, (idem est, si prolem suam ipse baptizet) graviter peccat, & insuper contrahit in posteriore casu cognationem cum conjuge: atque, ùt docet *Sanch. de Mat. l. 9. d. 26.* & alii communiter, privatur jure petendi debitum, quod tamen negat *Kon. & Dian. p. 3. t. 4. R. 3. V. Bon. de Matr. q. 3. p. 5. § 2. Escob. tr. 7. E. 2.* ubi citat *Suar.* negantem.

II. Si inter multos patrinos nulli certi à parentibus, aut in eorum defectu, à Parocho designentur, qui aliis seclusis cognationem contrahant, & sic multi simul ex ignorantia, vel Parochi negligentiâ levent, probabile est omnes contrahere cognationem; (nisi tamen assistant tantùm, & non tangant) *V. Lay. l. 5. t. 10. p. 4. c. 8. & t. 2. c. 9. n. 4. Dian.* tamen *p. 9. t. 7. R. 5.* ex *Suar. Merat. & Perez* dicit, eo casu nullum contrahere cognationem.

III. Parochus graviter peccat, 1. Si ex negligentia frequenter omittat nomina baptizatorum referre in librum; tum ob legem *Trid.* in re gravi, & sub pœna gravi; tum ob incommoda, & damna inde sequentia. *Quintan. t. 2. s. 11.* 2. Si ejus culpâ Patrini plures adhibeantur. *Quint. l. c.* Ac licèt *Perez & Serra*, apud *Dian. p. 9. t. 7. R. 5.* dicant esse probabile, quòd tantùm peccet venialiter, alii tamen mortalis eum damnant.

ADDENDA.

QUæst. 67. *Quid circa Patrinos & cognationem spiritualem sit præterea notandum.* ℞. Seqq. 347.

§ 1. Patrini variè appellantur, nam vocantur à jure canonico fidejussores; à *Dionysio Areopagita*, susceptores; à *Tertull.*, sponsores: à *S. August.*, Fidei Doctores; à *S. Th.*, Pædagogi in fide; à *Conc. Parisiensi*, Patroni.

§. 2. Parochus peccat graviter, si baptizet solenniter sine Patrino, quia adhibitio Patrini est una de præcipuis 348.

cipuis ceremoniis, *Tann. Gobat* t. 2. n. 522. *Platel.* p. 5. n. 145. contra *Possev.*, qui dicit si Parentes velint ipsimet instruere prolem, esse venjale tantùm.

349. §. 3. In Baptismo, qui sub aliqua conditione confertur, quamvis sit solennis, *Bonac. Quintanadv. Gob.* nu. 523. *Gorm.* n. 53. dicunt non esse opus Patrino, quia hoc videtur tantùm præcipi pro Baptismo certo & absoluto.

350. §. 4. Vel unus tantùm, sive vir sive mulier, potest esse Patrinus aut Matrina, vel ad summum unus & una, uti expressè *Trid.* sess. 24. de Reform. cap. 2. & *Synodus Colon.* sub *Maxim. Henrico* de Bapt. cap. 8. §. 1. pag. 59., hinc licitè non possunt duo ejusdem sexûs suscipere eundem infantem, neque in hoc potest dispensare Episcopus, quia est lex Superioris. Quòd si adhibeantur, v. g. duo viri, *Bonac.* & *Aversa* q. 67. s. 3. §. *Adhuc.* probabiliter dicunt esse mortale, quamvis *Sanch.* de Matr. lib 7. d. 57. n. 6. etiam probabiliter dicat esse veniale tantùm: plures tamen possint assistere veluti testes & ad majorem pompam, *Gob.* à num. 524. Hinc si plures à parentibus designati se ingerant, baptizans potest initio dissimulare, sed postea dicat satis esse, si unus, vel unus & una infantem tangat, aut, si permittat omnes tangere, designet cum aliquo signo externo unum, vel unum & unam, quibus solis tradet infantem baptizatum, non autem aliis, & illos solos annotet esse Patrinos, reliquos fuisse testes.

351. §. 5. Si unicus sit susceptor, *Laym.* vult, ut susceptor maris sit mas, & fœminæ fœmina, uti statuit *Conc. Nicen.* Contradicunt *Suar. Fill. Aversa*, *Gob.* n. 531. dicentes marem posse suscipere fœminam & contrà, quia jure novo *Trid.* dicitur, sive vir, sive mulier. Et ideo etiam *Aversa* s. 4. §. ult. & *Pignat.* tom. 7. consult 93. nu. 3. docent procuratorem pro viro Patrino absente posse esse mulierem, & contrà. In his tamen quivis debet se accommodare consuetudini suæ Diœceseos: consuetudo autem in his partibus stat pro *Layman.*

352. §. 6. *Urbanus* II. prohibet duos conjuges simul levare infantem, si tamen alicubi sit contraria consuetudo, fieri poterit, maximè cum *Navar. Virald.* *Sanch.* nu. 5. *Tambur.* de Bapt. cap. 4. §. 2. n. 11. absolutè putent hodie licere; ideóque *Suar. March. Aversa* s. 3. & alii passim dicunt, illam constitutionem non esse usu receptam.

353. §. 7. Aliqui negant baptizantem posse esse Patrinum, quia videtur requiri distinctio baptizantis & Patrini, cum baptizans aliqua interroget, ad quæ respondere debet Patrinus: Nihilominus poterit hoc probabiliter fieri, si baptizans substituat sibi alium, qui nomine suo levet, hoc enim nullo jure prohibetur. *Gob.* n. 585.

354. §. 8. *Quintanadv.* putat nunc, per se loquendo, licere omnibus Religiosis & Monialibus esse Patrinos & Matrinas, quamvis olim fuerit prohibitum, quia causa hoc prohibendi olim erat osculum, quod sibi dabant Compatres & Commatres, uti colligitur ex Cap. *Monachi.* De consecr. dist. 4., mos autem ille nunc cessavit; Probabilius tenent oppositum *March.* & *Gob.* n. 557. nam etiam inter causas fuit cura spiritualis, quâ noluerunt onerari Religiosos Monachos, item occasiones egressuũ vel confabulationum, quas præscindi voluerunt, hæ autem causæ semper manent.

355. §. 9. Mutus ordinariè non debet esse Patrinus, quia non potest infantem docere res fidei, *Barb. Gob.* nu. 555. Qui autem semel docuit, non tenetur sæpius, si instructus obliviscatur, quia tale onus perpetuum non est sinè expresso jure imponendum. Quòd si puer esset filius hæretici, Patrinus specialiter teneretur instruere in vera fide, quia videt Parentes in illo officio deficere: Nullus tamen Patrinus tenetur alere puerum, quem è fonte levavit.

356. §. 10. Ante septennium admitti non debet aliquis, ut sit Patrinus, etiam ideo, quia ordinariè non posset baptizatum docere fidem post primam infantiam, unusquisque autem tenetur munus, ad quod obligatur, exercere, Can. *Vos ante omnia*, De consecr. dist. 4. *Opponunt* aliqui apud *Pignat.* n. 5. baptizatos inter fideles satis instrui à Parochis, & Parentibus, *sed* hoc per accidens est, deberet enim saltem his deficientibus posse instruere, & ideo *Synodus Colon.* suprà dicit convenire, ut Patrini sint saltem puberes ac sacro chrismate confirmati: Possunt tamen impuberes assistere honoris causâ. Quòd si impubes faciat requisita velut Patrinus, docent *Sanchez* l. 7. d. 61. aliique cum *Pignat.* n. 9., quòd contrahat cognationem spiritualem, quia actus manet validus.

§. 11. Pater posset esse patrinus filii sui illegitimi, unde, per se loquendo, non peccaret, qui id suaderet, in ordine ad Matrimonium cum Matre impediendum per cognationem spiritualem, *Lugo* in Resp. mor. l. 1. dub. 6. *Gob.* n. 568. 357.

§. 12. Susceptio vel baptizatio propriæ prolis, etiam extra casum necessitatis, secundùm multos non impedit usum Matrimonii contracti, quia hoc nullo jure legitur cautum, & quod fuit olim, videtur revocatum Cap. *Si Vir.* De cognatione spirituali: neque verum esse putant, quidquid dirimit Matrimonium contrahendum, etiam impedire usum contracti, nisi ubi jus hoc ordinat: Hanc sententiam fatetur probabilem *Sanch.* l. 9. d. 26., tenet tamen oppositam, quia communem. Addit *Gob.* n. 569. si mater moriatur in partu, aut pater ante partum, parentem alterum superstitem posse esse Patrinum vel Matrinam propriæ prolis. 358.

§. 13. Probabilius est, eum non contrahere cognationem, qui à parentibus, vel in horum defectu à Parocho non est designatus Patrinus, nam *Trid.* postulat esse designatum, ergo deficiente designatione non sequetur cognatio, *Sanch.* l. 7. d. 57. n. 8. & 12. *Aversa* s. 3. §. *Quartò.* *Gob.* à n. 535. contra *Navar. Henriq. Castrop.* & alios. 359.

§. 14. Si plures mares & fœminæ designentur, probabilius est illum & illam solùm contrahere cognationem, non qui primi fuerunt designati, uti vult *Tambur.* n. 14., sed qui ex designatis primi tangunt infantem baptizatum, reliqui enim non videntur esse veri Patrini, cum primi expleverint totum officium, *Suar. Sanch.* nu. 14. Si autem plures æquè primò tangerent infantem, cùm *Trid.* tantùm prohibeat, & non irritet actum, hinc videtur probabilius contra *Suar.* & *Aversa*, omnes contrahere cognationem, quia æqualis pro omnibus ratio; & ita decisum esse asserit *Gallemart* ad sess. 24. cap. 2. *Trid.* de Refor. Matr. Similiter docet *Pignat.* n. 6. & 7. Sacram Congregationem declarâsse, si incertum sit, quis ex pluribus, qui tetigerunt, fuerit designatus, aut quis primus tetigerit, omnes contraxisse. 360.

§. 15. Si Baptismus non sit solennis, & aliquis subeat officium Patrini, aliqui affirmant, alii negant, eum contrahere cognationem, uti notant *Aversa* s. 3. §. *Secundò.* & *Tambur.* cap. 4. §. 3. *Sanch.* verò l. 7. d. 62. n. 15. dicit ideo non contrahere, quia munus Patrini ab Ecclesia institutum est tantùm pro solennitate, ratione cujus tantùm hæc contrahatur cognatio; è contrà tamen videtur certum, quòd baptizans non solenniter contrahat cognationem, quia hæc causatur ratione Sacramenti, quod tunc confert: Illi verò non contrahunt, qui assistunt solis ceremoniis, quæ postea in Ecclesia supplentur, *Quintanadv.* t. 1. sing. 18. *Pignat.* n. 4. afferens declarationem S. Congregationis. Et idem est de illo, qui assistit in Baptismo sub conditione repetito, saltem, quamdiu non constat priorem Baptismum fuisse invalidum, *Avers.* sect. 4. §. *Tertiò* 361.

§. 16. Si Patrini à Parentibus designati diu emaneant, & Parochus factus impatiens alium designet in Patrinum, secundùm *Bejam* p. 2. cas. 4. peccat mortaliter, quia facit contra jus parentum obtrudendo alium fortè non gratum, vel cum quo nollent habere cognationem, quæ cum hoc videtur contrahi, quia sufficit 362.

ſufficit deſignatio parentum vel Parochi, uti habet *Trid.*, & notat *Tamb.* §. 2. n. 12.

363. §. 17. Ad cognationem contrahendam neceſſe eſt tangere baptizandum manu, ſaltem mediis veſtibus vel faſciis, nec ſufficit tangere uno tantùm digito; ſi autem ſuſcipiat ex fonte, debet ſuſcipere è manibus baptizantis, & non tantùm Patrini vel obſtetricis, ita cum communi *Averſ.* ſect. 3. §. *Sextò.* Qui autem ita tenuit vel ſuſcepit infantem, & voluit exercere illum actum velut ceremoniam ab Eccleſia præſcriptam, contrahit cognationem, quamvis neſciat illam inde oriri; quia reſultat ex illo actu exercito per modum ceremoniæ ſacræ, *Averſ.* ſ. 4. §. *Septimò*, *Tambur.* §. 4. nu. 4. Si tamen tenens haberet animum, quòd nollet eſſe Patrinus, non contraheret, *Averſa*, *Tambur.* ſuprà. Si autem quis ſuſciperet filium Caji, putans eſſe filium Titii, probabile eſt cum *Sanch. Tamb. Gob.* contra *Caſtrop. Pont.* & alios, quòd non contrahat cognationem cum Cajo vel ejus Parentibus, quia revera non habuit intentionem ſuſcipiendi Cajum: Si tamen voluiſſet ſuſcipere hunc infantem, quicunque demum eſſet, contraxiſſet, uti rectè *Averſa*: & hoc in dubio præſumi debet, inquit *Gob.* n. 537.

364. §. 18. Si Cajus levet infantem tanquam Procurator nomine Titii, Cajus non contrahit cognationem, quia non eſt verè Patrinus, nec ipſe deſignatus eſt, nec etiam intentionem habet nomine ſuo levandi, *Sanch. Averſ.* ſect. 4. §. *Octavò. Gob.* nu. 550. contra *Sot. Tol.* & alios. Putatque *Sanch.* lib. 7. d. 59. num. 4. etiam Titium non contrahere, ſicuti Sacerdos non contraheret, ſi baptizaret per Diaconum ſibi ſubſtitutum, ſed *Perez, Averſ. Caſtrop.* tr. 19. p. 11. *Tambur.* num. 8. *Gob.* num. 546. probabiliùs dicunt Titium contrahere, ſicque declaratum eſſe à Sacra Congregatione, uti teſtantur *Gallemart.* ad *Trid.* ſeſſ. 24. c. 2. de Ref. Matr. & *Baſ. Pontius* De Matrim. lib. 7. c. 39. nu. 10. Ratio autem eſt, quia, ſecundùm jura, poteſt quis medio Procuratore, quod per ſe ipſum, & actio tangendi poteſt alteri committi; & ita Magnates ſemper ſolent per procuratorem levare infantes, qui tamen judicio omnium ſunt veri Patrini. Quòd autem Sacerdos non contrahat cognationem, quando Diaconus baptizat ex ejus commiſſione, Ratio eſt, quia Diaconus non baptizat nomine Sacerdotis, ſed vel ſuo, vel Chriſti nomine.

Objici poteſt adhuc ex *Sanchez* 1. Ad cognationem ſpiritualem contrahendam requiritur actio perſonalis tangentis. 2. Cognatio legalis non oritur niſi ex adoptione perſonali. 3. Similiter cognatio carnalis non oritur niſi ex actione perſonali, ergo nec ſpiritualis. 4. Nullus eſt textus ſignificans cognationem ſpiritualem contrahi ratione procuratoris, ergo. R. ad 1. Requiritur actio phyſicè perſonalis, n, moraliter & imputativè perſonalis, c, hæc autem ponitur per procuratorem, qui tangit contactu, phyſicè ſuo, ſed moraliter ſui principalis. *Ad* 2. Hoc eſt aliquid ſpeciale, quia lex vetat adoptionem, non verò ſuſceptionem infantis fieri per alium. *Ad* 3. Actio tangendi poteſt alteri committi, non autem actio generandi. *Ad* 4. Hoc ipſo, quòd ſuſceptio per procuratorem permittatur ab Eccleſia, ſufficienter deciditur cognationem illi annexam poſſe per eundem procuratorem contrahi.

365. §. 19. Si Titius, qui dederat Cajo commiſſionem levandi pro ſe, revocaret hanc ſuam commiſſionem, antequam Cajus, etiam revocationis ignarus, levaret, Titius cognationem non contraheret, quia ſicuti in Matrimonio, ita etiam in his actibus requiritur conſenſus perſeverans, *Bald. Felin. Sanch.* n. 8.

366. §. 20. Si communitas aliqua, v. g. Capitulum fiat Patrinus infantis, quem levet per procuratorem, *Sanch.* num. 7. putat nullum è Canonicis contrahere cognationem: ſed contradicit *Abbas*, quia quando actus non poteſt convenire univerſitati, reſolvitur in ſingulos. Utraque ſententia eſt probabilis, ſed prima videtur probabilior, cùm ſinguli non ſint Patrini, ne ſint plures, quod vetat *Trid.*, unde nec ſinguli tenebuntur infantem inſtruere, ſed ad ſummum tenebitur Capitulum uni demandare, qui faciat nomine omnium.

§. 21. Si Titius abſens & ignorans deſignetur Patrinus, ponaturque Cajus pro Titio ſupplens, Cajus non contrahit cognationem, ſecundùm antè dicta, neque etiam Titius, quia nec intentionem habuit, nec dedit commiſſionem, *Sanch. Caſtrop. Gob.* n. 550. 367.

§. 22. Si fidelis baptizet prolem hominis infidelis, *S. Anton. Silv. Henriq. Con.* aliique multi cum *Averſa* ſ. 4. §. *Quartò.* docent fidelem contrahere cognationem reſpectu parentum infidelium, hos autem cognationem habituros, ſi baptizentur, quia Eccleſia ſinè diſtinctione & limitatione ſtatuit cognationem inter tales perſonas: ſed oppoſitum tenent *Dur. Sot. Led. Reb. Pontius, Bonac.* aliique cum *Sanch.* lib. 7. d. 60. Ratio eſt 1. quia Eccleſia nihil curat de illis, qui ſunt foris extra Eccleſiam. 2. Quia aliàs talis cognatio ſtatim orietur utrimque, cum ſit relatio mutua. 3. & præcipuè, quia nulla de hoc invenitur lex, & multò minus de tali modo, quo poſtea reſultaret cognatio ratione Baptiſmi præteriti; nihil autem tale aſſerendum eſt, ſi non inveniatur ſtatutum poſitivè in jure 368.

§. 23. Si infidelis baptizet aut levet infantem hominis fidelis, *Palud. Tolet. Roſel.* aliique cum *Averſa* §. *Quintò.* dicunt, uti antè, contrahi cognationem in actu ſecundo ex parte hominis fidelis, & in actu primo ex parte infidelis: ſed iterum probabiliùs contradicunt *S. Th. Valent. Navarr.* aliique §. præced. citati pro ſecunda ſententia, ob rationes ibi datas. 369.

Q. 68. An Catholicus poſſit eſſe Patrinus infantis hæretici à Prædicante baptizandi. R. *Layn. Tann. Gob.* t. 2. num. 565. & *Buſenb.* ſuprà abſolutè affirmant fieri poſſe ob piam & notabilem utilitatem, quia Patrinus per hoc tantùm profitetur, quòd puerum ſuſcipiat in curam ſuam inſtruendum in vera fide, facitque ſaltem hanc ceremoniam catholicè obſervari. *Caſtrop. F. Lugo, Tamb.* c. 4. §. 2. num. 8. id admittunt, ſi fiat ex gravi metu, & proteſtetur ſe omnia velle ſecundùm morem Eccleſiæ Romanæ. E contrà *Navarr. Azor, Leſſ.* in Auct. V. *Baptiſmus* caſu 1. *Verjuys* t. 6. a. 8. negant unquam licere, tum quia multæ interrogationes diſſonæ à catholicâ fide ab ipſis exiguntur, tum etiam, quia eſt tacita approbatio ritûs ipſorum. Itaque videtur diſtinguendum, nam ſi revera hæc ita exigantur, ut prudentum judicio cenſeatur approbari ritus acatholicus, patet non licere, cum hæc ſint intrinſecè mala; ſi autem iſta abſint, uti ordinariè videntur abeſſe in Germania, dicendum eſt licere. 370.

Q. 69. Quid addendum ſit circa admiſſionem Patrini hæretici. R. Seqq. 371.

§. 1. Peccat, qui rogat hæreticum, ut ſit patrinus Catholici infantis, tum quia petit eſſe inſtructorem in fide, qualis hîc & nunc eſſe non poteſt, niſi in fide malâ; tum etiam quia petit, quod non poteſt ab hæretico fieri ſinè peccato, nam talis proxima & propriè dicta communicatio in rebus ſacris eſt interdicta hæretico. *Gob.* t. 2. n. 364.

§. 2. Quamvis Parentes, ſecundùm dicta n. 356., cogerentur infantem mittere, aut permittere baptizari à Prædicante, tamen addere debent patrinum Catholicum, tum quia ſi adhibeatur hæreticus, hic mortuis parentibus petet infantem educandum in ſuis erroribus, quod tenentur præcavere parentes; tum etiam ideo, quia baptizati ritu hæretico & levantibus ſolis patrinis hæreticis exponuntur periculo ſequendi hæreſin, nam per fraudem ipſis imponitur, quaſi in Baptiſmo profeſſi ſint, & juràrint fidem illam. 372.

§. 3. Ubicunque & à quocunque baptizetur infans, Authores apud *Gob.* n. 559. & cum *Verj.* a. 9. communiſſimè docent admitti non poſſe patrinum hæreticum, tum quia hæreticus eſt incapax illius officii, tum quia proles objiceretur periculo perverſionis, uti antè dictum 373.

dictum est. Putat quidem Laym. licere in Germania, quando adest gravis causa vel necessitas; consentit Castrop., si alioquin nasceretur gravis offensio, aut parentes facerent infantem deferri ad Prædicantem, sed adhuc contradicunt Tann. aliique communiùs, dicentes esse intrinsecè malum. Duæ tamen praxes licitæ sunt: prima est Tann. & Gob. nu. 560., ut baptizans in tali necessitate omittat omnia, quæ patrinum concernunt, & infantem baptizatum reddat obstetrici. Altera est aliorum in quibusdam urbibus acatholicis usurpata, ut baptizans, præter hæreticum, designet alium Catholicum ex voluntate parentum, qui puerum tangat assistente hæretico quasi ad honorem, & tum inscribat libro baptismali verum patrinum Catholicum; notet autem hæreticum fuisse tantùm testem: Quòd si nullum timeatur incommodum, melius est omittere omnino patrinum, quàm adhibere hæreticum, quia præceptum adhibendi tum tantùm obligat, quando potest haberi idoneus. *Tamb. c. 4. §. 2. n. 6.*

Denique Parochus baptizans utiliter facit, 1. Si adstantibus breviter explicet significationem ceremoniarum. 2. Si moneat parentes, inprimis ne infantes faciant secum in lecto cubare ante unum vel alterum annum, quia periculum est in somno opprimendi vel suffocandi: deinde ne committant improbis nutricibus, vel postea hæreticis Magistris: præterea prolibus adultioribus significent diem Baptismi, tum ut sciant ætatem suam, tum etiam ut illum diem piè celebrent, more Majorum. Baptizaturus autem ante omnia formet intentionem faciendi, quod Christus instituit, vel quod facit Ecclesia.

CAPUT II.

De Confirmatione.

DUBIUM I.

Quid sit, & quæ ejus materia & forma.

374 RESP. I. Confirmatio est unctio Chrismatis, sub præscripta forma verborum, in fronte baptizati, ab Episcopo; quâ is ex Christi institutione, gratiæ augmentum & robur accipit.

Resp. II. Materia ejus remota essentialis est Chrisma, confectum ex balsamo & oleo olivarum, benedictum ab Episcopo. Ita commun. Doct. *Unde resolves.*

I. Non sufficit solum balsamum, ùt voluit *Canus*: nec solum oleum, ùt voluit *Caj. Sotus, Nav.*

II. Etiam benedictio Episcopalis est de essentia, ùt habet communis contra *Caj.* ideoque nullâ delegatione, sive Episcopi, sive Papæ simplex Sacerdos potest conficere chrisma. *Kon. d. 72. a. 3. dub. 1. c. 4.*

III. Perinde est ad substantiam Sacramenti, sive chrisma sit novum, sive vetus; licèt graviter peccet, qui utitur alio, quàm novo, id est, illo anno consecrato: In quem finem quotannis in die Cœnæ consecratur, veteri combusto.

Resp. III. Materia proxima, est unctio in fronte, per manum Episcopi, (unde etiam hoc Sacramentum, manûs impositio dicitur à S. Luca *Act. 8.*) in formam Crucis facta: Quæ omnia sunt de necessitate Sacramenti, ut habet communis. *Unde resolves.*

I. Etsi ex necessitate præcepti, unctio fieri debeat pollice manûs dextræ; valida tamen esset, si fieret digito etiam sinistræ manûs; quia verè fieret per impositionem manûs Episcopalis, ita *Præp.* & alii contra *Suar.* Peccabit tamen Episcopus graviter contra universalis Ecclesiæ morem, *V. Lay. hìc cap. 2. & Escob. t. 7. E. 3.* ubi docet probabile esse, non peccare mortaliter.

II. Probabile est, requiri ad valorem Sacramenti, ut unctio fiat ab Episcopo immediatè, nullo instrumento mediante. Ita *Fill.* & *Laym.* contra quosdam, quia debet fieri per impositionem manûs. *Escob. t. 7. E. 3.*

Resp. IV. Forma vera & necessaria, in Ecclesia Latina est: *Signo* (ùt habet *Trid.*) vel *Consigno* (ùt habet *S. Tho.*) *te signo crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris* &c. In qua, utrum de essentia sit, ut utraque actio, signandi & ungendi, expressè significetur, disputant Scholastici, *Laym. & Fill. t. 3. d. 10. Kon. l. c. a. 4. Dian. R. 27.*

ADDENDA.

QUæst. 70. *Quid præterea notandum circa materiam & formam Confirmationis.* ℞. seqq. 375.

§. 1. Certum est oleum pertinere ad materiam essentialem hujus Sacramenti: intelligitur autem oleum olivarum, utì cum *S. Th.* & aliis notat *Aversa* q. 72. s. 3. §. *Tertiò.* Et quamvìs probabilius sit etiam balsamum esse partem essentialem materiæ, tamen sententia dicens requiri tantùm ex præcepto, probabilis est, quam præter *Cajet. Sot. Nav.* tenent *Covar. Vivald. Vict. Valent. Zanard.* & alii apud *Dian.* p. 3. t. 4. R. 23. & *Aversa* suprà. Ratio petitur ex Cap. *Pastoralis.* De Sacram. non iterand. ubi *Inn. III.* interrogatus de confirmato in solo oleo, dicit nihil esse iterandum, sed cautè supplendum, quod incautè prætermissum fuerat. *Nec obstat*, quòd *Florent.* dicat materiam esse Chrisma confectum ex oleo & balsamo, nam etiam dicit materiam Eucharistiæ esse vinum aquâ mixtum; item materiam Pœnitentiæ etiam esse satisfactionem, satis autem constat, quòd non sint materia essentialis, hinc concludit *Dicast.* hìc num. 29. Balsamum non requiri ad valorem sed tantùm ex præcepto, non purè Ecclesiastico, sed divino Christi, quod colligimus ex antiqua traditione Ecclesiæ & PP.

§. 2. Si haberi non posset Chrisma ex oleo & balsamo, non peccaret, qui in articulo mortis confirmaret aliquem solo oleo infirmorum, quia opinio eorum, qui dicunt sufficere solum oleum, secundùm dicta, est probabilis, ergo in casu necessitatis licitum est secundùm eam procedere. *Gob.* in Exp. t. 2. nu. 744. & constat ex dictis à n. 104. 376.

§. 3. Sufficit balsamum cujuscunque regionis, dummodo sit in ea quantitate, ut det sui odorem, quamvis in singulis partibus olei non sit aliquid balsami. *Con. Bonac. Gob.* n. 745. 377.

§. 4. Quamvis communior & probabilior sententia sit cum *Platel.* p. 5. n. 253., quòd simplex sacerdos, nequidem ex commissione Papæ, possit consecrare Chrisma pro Confirmatione, tamen *Caj. Valent. Barb. Gob.* suprà, aliique apud *Aversf.* s. 2. §. *Adhuc*, probabiliter contradicunt, si enim potest confirmare, cur non consecrare Chrisma ad confirmandum? 378.

§. 5. Probabilius videtur, quòd Sacerdotes Episcopo necessarii sint ad benedicendum Chrisma, nam in Rituali Romano dicitur de illis, quòd sint & testes & cooperatores, jubenturq; ipsi post Episcopum insufflare, signare, osculari ampullam &c. non item Diaconi & Sub-Diaconi, qui vocantur ministri tantùm & assistentes. 379.

§. 6. Opinio *Henriq. Vivald.* & aliorum, qui putarunt unctionem fieri posse medio aliquo instrumento, non videtur probabilis, quamvìs probabilem agnoscere videatur *Dicast.* num. 151., nam partialis materia Confirmationis videtur esse impositio manûs Episcopalis, per quam solam initio ab Apostolis collatam confirmationem, docent *S. Th. Scot. Gabr. Sot. Suarez, Dicast.* num. 66. aliique apud *Aversam* s. 1. §. *Tertiò.* contra *Bellarm.* & alios. *Nec obstat*, quòd Can. *Si quis suadente diabolo.* dicatur esse manûs injectio, si alium fuste verberem, nam respectu illius Canonis etiam dicor injicere manum, si Clericum petam lapide vel 380.

vel conspuam; ergo patet ampliore modo ibi sumi, uti rectè *Aversa* f. 3. §. *Ad.* Ubi addit, si Episcopus laboraret pollice dextræ manûs, ungere posse alio digito. Addunt *Nugn. Dian. Dicast*, nu. 149. non satis constare, quòd mortaliter peccaret Episcopus, si absque causa uteretur alio digito, quàm pollice dextræ.

381. §. 7. Pro explicandis variis Canonibus Conciliorum & dictis SS. PP., notandum est cum *Gorm.* hic n. 1. varias ab initio Ecclesiæ fuisse manuum impositiones: 1. Erat curativa, de qua *Marci* ult. *super ægros manus imponent & benè habebunt*. 2. Reconciliativa, cum qua dabatur absolutio sacramentalis pœnitentibus, præsertim publicis. 3. Ordinativa, per quam ordinabantur Ministri Ecclesiæ. 4. Confirmativa, per quam conferebatur hoc Sacramentum Confirmationis. Similiter variæ fuerunt unctiones: 1. erat Altarium, Calicum, & aliorum pro usu Ecclesiæ. 2. Baptizatorum in vertice. 3. Exorcizandorum, ad expellendum dæmonem. 4. Ordinandorum in vertice & digitis. 5. Moribundorum, quæ est extrema Unctio. 6. Confirmandorum, de quâ hic egimus.

382. §. 8. Per formam Confirmationis apud Latinos significari debent, saltem ex præcepto. 1. Persona confirmantis, saltem implicitè. 2. Actus, tam signandi per formam Crucis, quàm ungendi per sacrum Chrisma. 3. Persona confirmandi. 4. Unitas divinæ essentiæ. 5. Trinitas personarum, *Dicast.* à n. 74. *Aversa* f. 3. §. *Secundò*, & rationem dat S. *Th.* q. 72. a. 4., cur significari debeat unitas essentiæ, Trinitas personarum & Crucis signum, quia cùm Confirmatio sit ad plenitudinem roboris fidei in Baptismo acceptæ, per hanc debuerunt iterum præcipua illa Mysteria inculcari; itemque præferri Crucis signum, in quo Christus triumphavit, velut prima tessera & insigne Christianorum, nam baptizati, per characterem hujus Sacramenti specialiter consignantur in milites Christi, cùm per Baptismum sint tantùm domestici, sive Ecclesiæ filii. Videri possunt hæc fusiùs apud *Suar.* d. 33. f. 5. & breviter apud *Dian.* p. 3. t. 4. R. 27.

383. §. 9. Forma apud Græcos est, *Signaculum donationis Spiritûs S.* omisso verbo, pro more Græcorum, & sensus est, hoc signo donantur munera Spiritûs S., uti latè *Arcud.* l. 2. c. 6., qui c. 7. etiam fusè probat hanc formam esse validam, & continere omnia, quæ requiruntur ad essentiam; Quod etiam declaravit *Urbanus VIII.* apud *Illsung*, de Sacram. n. 7., tenentque etiam alii, quos refert *Illf.* de Confirmatione n. 41. Ibidem ostendit *Arcudius*, quamvis Græci ungant etiam oculos, nares, os, aures, pectus, manus, pedes, tamen ex eorum mente opus non esse ungere nisi frontem. Idem *Arcud.* c. 1. ostendit hoc Sacramentum à SS. PP. aliquando vocatum esse impositionem manuum: Illius autem veritatem probat c. 3. ex Scriptura; & c. 4. ex SS. PP. Cap. 5. ex eisdem PP. evincit materiam ejus esse ex oleo & balsamo: Quòd autem characterem imprimat, ostendit c. 17. Denique quod iterabile non sit, probat c. 18. & seqq. Atque inde rectè infertur, si confirmatus moreretur, ac à mortuis suscitaretur, non esse denuo confirmandum, uti nec denuò baptizandus vel ordinandus esset, quia anima retinuisset characteres illos: aliud tamen est de Matrimonio cum uxore sua, quod iterum contrahi deberet, quia omnino desiisset, uti dicetur suo loco.

De mutationibus substantialibus vel accidentalibus materiæ aut formæ Confirmationis, videri possunt dicta à nu. 18. 21. 23. 29. 44. Quandonam autem sit institutum hoc Sacramentum, dictum est n. 3.

DUBIUM II.

Quis Minister, & quod subjectum.

384. **R**Esp. I. Minister ordinarius validæ Confirmationis, est solus & omnis Episcopus, etiam excommunicatus vel hæreticus: ex commissione autem, vel delegatione Pontificia, etiam simplex Sacerdos. Est communis. V. *Lay. l. 5. t. 3. c. 6. Bon. to. 1. d. 3. p. 2. Unde resolves.*

I. Etsi Episcopus graviter peccet, si vel in aliena Diœcesi, vel sibi non subditos confirmet sine proprii Episcopi consensu, saltem tacito, propter defectum jurisdictionis, valida tamen est Confirmatio, quia ista non requiritur necessitate Sacramenti, sed præcepti tantùm.

II. Excusatur à peccato Episcopus, si ex alia Diœcesi accurrentes confirmet, quia præsumitur tacitus consensus alterius Episcopi, cui id gratum esse censetur: præsertim si consuetudine ità receptum sit, vel à proprio ægrè confirmari possit. Ità contra *Bon. d. 3. de Sacr.* docet *Tann. in 3. p. d. 4, dub. 3. Sa V. Confirmatio*, & *alii*.

III. Peccat graviter Episcopus, si longo tempore non confirmet, quia subditos ingenti bono privat.

Resp. II. Validè confirmantur omnes, & soli baptizati nondum confirmati. Ratio est, tum ex illo Act. 2. *Replevit totam domum*: tum ex usu & traditione Ecclesiæ: tum quia omnes indigent ejus effectu, & sunt capaces. Licitè verò confirmantur iidem, qui validè, dummodo constet non ponere obicem, sive Sacramento sive ejus effectui. Ratio patet ex dictis. *Unde resolves*:

I. Etiam infantes, & rationis impotes, validè hoc Sacramentum suscipiunt.

II. Etsi quoad infantes, consultius sit, differre usque ad rationis usum; tum ob reverentiam Sacramenti, tum ob periculum iterationis; tum ob Ecclesiæ usum: nihilominus ob rationabilem causam etiam antè iis licitè datur, v.g. si timeatur diuturna absentia Episcopi, vel hic ad ista loca rarò veniat: item si infans sit in periculo mortis, (in quo quidam dicunt debere dari) nique si sit filius Principis. *Lay. l. c. Fill. tr. 3. c. 2.*

III. Etiam perpetuò amentes (præsertim si aliquando usum rationis habuerint) licitè confirmantur, etsi per accidens nunquam sint spiritualiter pugnaturi. Ità *Suar. Fill. Lay. l. c. Kon. q. 72. a. 8. n. 83.*

ADDENDA.

QUæst. 71. *Quid præterea notandum sit circa Ministrum & subjectum Confirmationis*, ut. seqq. 385.

§. 1. Quamvis aliquibus Abbatibus fuerit concessa potestas exercendi omnia Pontificalia exceptâ tantùm collatione Ordinum, consecratione altarium & Ecclesiæ, tamen declaravit *Greg. XIII.* apud *Lugo* in Resp. Moral. l. 1. dub. 7. non comprehendi facultatem confirmandi, *Gob.* tr. 2. n. 750. Poteştque etiam videri *Arcudius* l. 2. à c. 11. usque ad 17., ubi contra *Photium* & aliquos Græcos probat solum Episcopum esse Ministrum ordinarium, Presbyterum verò esse tantùm extraordinarium.

§. 2. Dicendum est contra *Ledes.*, quòd solus Papa possit simplici sacerdoti committere collationem 386.
Confirmationis, *Aversa* q. 72. f. 5. §. *Et ex his. Castrop.* tr. 20. p. 9. num. 4. Estque falsum illud principium, quòd Episcopus possit, etiam in extraordinariis, totum hoc pro sua Diœcesi, quod potest Papa pro tota Ecclesia, præsertim si vera est sententia communior, quæ dicit Episcopos habere jurisdictionem & potestatem suam, à Christo quidem, sed mediatè, per Papam.

§. 3. Episcopus venialiter peccat, si confirmet necdum ipse confirmatus; confirmat tamen validè, quia 387.
hæc potestas non fundatur in Sacramento vel charactere Confirmationis sed Ordinis Episcopalis, ideóque debet Episcopus esse consecratus. *Dian.* in Comp. V. *Confirmatio.* n. 13. *Gob.* n. 751.

§. 4. Episcopus tenetur suis expensis circumire ad confirmandum, nisi longa & rationabilis consuetudo 388.
fecerit jus exigendi illas expensas. *Gob.* n. 752. Quòd si ad

si ad octo vel decem annos differat circumire & ministrare hoc Sacramentum, peccat graviter, nisi excuset moralis impossibilitas. *Nec obstat*, quòd qui omittit suscipere, non peccet, *nam* etiam fidelis omittens sæpius confiteri vel communicare per annum, non peccat, & tamen mortaliter peccat Parochus nolens ei in his ministrare, ergo similiter Episcopus. Et ratio utriusque est, quia ad hoc tenentur ex officio & stipendio, *Dicast.* n. 141. Si tamen adsit rationabilis causa omittendi, non est damnandus, qui ad tres vel plures annos differt, *Pax Jord. Gob.* n. 753.

389. §. 5. *Nugnus* putat Episcopum peccare mortaliter, si confirmet extra ecclesiam, sed meritò à mortali excusant *Palud. Suar. Præposit. Bonac. Dian.* apud *Aversam* f. 3. §. *Quintò.* Imo *Dicast.* n. 148. absolutè dicit Confirmationem conferri posse extra ecclesiam. Nec opus est, ut confirmans vel confirmandus sit jejunus, nam Caput *Ut Jejuni.* De consecrat. dist. 5. id statuens solùm habet vim consilii, éstque jam abrogatum, *Aversa, Gob.* n. 769. Habetque etiam usus, ut Confirmatio detur, etiamsi sit dies ferialis: mos autem dandi à prandio improbatur ab aliquibus, sed si justa causa adsit, improbari non debet: saltem collatio Confirmationis manè incepta continuari potest in longum tempus post prandium, si adsit magnus numerus confirmandorum.

390. §. 6. Si commodè possint, deberent Episcopi confirmare etiam in carcere illos, qui educendi sunt ad supplicium, si petant; item infantes jam morituros, *S. Th. S. Bonav. Dicast.* nu. 93. *Gob.* nu. 760. 768. 769. Imò *Bonac. & Quintanadv.* citans plures apud *Gob.* n. 771. dicit mortaliter peccare Episcopos, si moribundum vel suspendendum petentem non confirment, sed *Escob. F. Lugo* de Sacram. l. 3. c. 3. & alii probabiliùs negant esse mortale, imò nullum peccatum est, tum quia communiter excusat incommoditas talibus ministrandi hoc Sacramentum cum solennitate debita, tum etiam, quia jam non est consuetudo, ut fiat.

391. §. 7. Etiam illos perpetuò amentes, qui nunquam usum rationis habuerunt, posse confirmari, docent *Suar. Henriq. Laym. Con. Dicast.* n. 92. contra *Sotum, Valent. Merat.*, sed attendi debet consuetudo, quam tamen aliqui dicunt, non obligare, si alicubi sit non confirmandi, quia hoc pendet à libera voluntate Episcoporum. Pro infantibus, melius est exspectare usum rationis: in locis tamen Missionum & inter hæreticos, quò rariùs veniunt Episcopi, convenienter confertur etiam infantibus, *Verjuys* tr. 17., nam & Græci, teste *Arcudio* l. 1. c. 13., statim post Baptismum infantibus conferunt Confirmationem.

392. §. 8. Si quis afferat dimissoriales ex alia Diœcesi pro Ordinibus vel prima tonsura hic suscipienda, Episcopus noster licitè eum confirmat, quia cùm Confirmatio prærequiratur, etiam ad hanc censetur consentire Episcopus dimittens, *Henriq. Zambr. Laym. Dian.* p. 3. t. 4. R. 24. *Dicast.* n. 130. contra *Bonac.* de Sacram. d. 3. p. 2. Quòd si ad accipiendam Confirmationem conveniant ex aliis Diœcesibus sinè speciali licentia, *Bonac.* n. 20. *Dicast.* à nu. 128. dicunt eos non posse confirmari ab Episcopo alieno, quia non habet jurisdictionem in non subditos, sed rectè contradicunt *Henriq. Præpos. Laym. Barb. Tann. Cast. Sa, Aversa* f. 5. §. *Quintò. Burgh.* Cent. 3. cas. 97. *Delbene* de Imm. Eccles. c. 11. dub. 1. f. 2. n. 20., idque fieri posse sine ullo scrupulo, docent *Dian.* p. 4. t. 4. R. 50. & *Steph.* t. 5. d. 3. num. 1., quia hoc ratum & gratum est aliis Episcopis, uti probat praxis.

393. §. 9. Dubitans, an sit confirmatus, aut an rectè, petere potest confirmari sub conditione, *si non est confirmatus*; requiritur tamen majus dubium, quàm pro Baptismo, quia Confirmatio non est ita necessaria, *Nugn. Bardi, Schild.* t. 6. c. 3. *Gob.* num. 763.

DUBIUM III.

Quæ Confirmationis necessitas, & ceremoniæ.

Resp. I. Non est necessaria ad salutem necessitate medii, neque, per se, præcepti. Est communis *S.* 394
Tho. & aliorum, contra *Scot.* & *Sylv.* Ratio, tum quia Ecclesia non urget ejus susceptionem ullis pœnis; tum quia nec ex Scriptura, nec traditione, neque sine aut institutione Sacramentale præceptum colligitur: Et Canones qui in contrarium afferuntur, satis explicantur de necessitate ad melius esse.

Dixi, *per se*, quia per accidens aliquando potest esse necessaria ad salutem, ex præcepto charitatis sui, vel proximi, vel alio, v.g. ad cavendum scandalum; vel ratione conscientiæ, quâ quis valde metuit, ne in tormentis deficiat sine hoc Sacramento. *Unde resolves:*

I. Negligere hoc Sacramentum, secluso scandalo & contemptu, non est mortale, *Suar. Lay.* l. 5. t. 3. c. 5. *Bon.* d. 3. q. 1. p. 2. ubi ex aliis multis docent, nullum esse præceptum illud suscipiendi.

II. Etsi omissio ex contemptu, v.g. si quis id nihili faciat, aut puerile, aut vile habeat, sit mortalis, talis tamen non censetur esse, cùm quis ejus oblatam occasionem, quam postea non facilè habiturus est, negligit. Ita commun. contra *Sylv.* V. *Confirm.* & *Tol.* l. 2. c. 4.

III. Præceptum, quod habetur in *Trid. sess.* 23. c. 4. *de Reform.* non ligat omnes, cùm sit hypotheticum, sed tantum ordinandos vel initiandos primâ tonsurâ. Cujus omissionem non esse mortalem, contra *Tan.* docet *Henr. Valent. Suar.* d. 38. f. 1. & *Nav. manual. cap.* 22. qui addit, nequidem Episcopum peccare mortaliter, ordinando non confirmatum; aut si ipse non confirmatus ordinet, *Vid. Regin. lib.* 28. *cap.* 3.

Resp. II. Circa ceremonias Confirmationis, scienda sunt sequentia.

I. Etsi servandi sint ritus in Pontificali præscripti, peccétque graviter Episcopus, si confirmet sine pluviali, mitra, vel pedo, uti & si Ordines sacros conferat cum solis indumentis Missæ, *Dian.* p. 7. t. 10. R. 31. non tamen semper erit mortalis alicujus omissio, v.g. alapæ, aut cerei: potest autem conferri loco quovis decenti, etiam extra Ecclesiam; & à prandio non jejunis, omni anni tempore.

II. Sub gravi culpa, ùt docet *Nav. manual.* c. 22. ex communi, requiritur Patrinus; isque unus tantùm (licèt *Tol.* duos admittat) qui si confirmatus non sit, peccat graviter, secundùm communem: (*Escob.* tamen ex *Kon.* docet, non esse mortale) quod probabile esse docet *Quintan.* t. 2. f. 7. imò nullum, si fiat in necessitate, & non contrahit cognationem, ùt docet *Sanch. Suar.* contra *Sylv. Sa*, & alios. Debetque esse diversus à Patrino Baptismi, saltem extra necessitatem (licèt cum *Bon. & Hurt.* id neget *Quint.* f. 7. & 14. & secus facientem non peccare mortaliter, dicat *Dia.* p. 3. t. 4. R. 21.) & non Monachus (nisi factus Episcopus) Admitti tamen & illos, & Moniales posse sine culpa, docet idem *Quint.* f. 18. nisi in eorum Religione sit prohibitum, eo autem nomine non excludi Mendicantes notat *Kon. & alii quinque* cum *Dian.* p. 9. t. 6. R. 32. Nec refert, seclusâ consuetudine, num vir sit aut fœmina. Neque etiam contrahit obligationem instruendi confirmatum, sed tantùm cognationem spiritualem cum eo, & ejus parentibus, dummodo tamen eum tangat.

III. Frons confirmati obliganda est fasciâ lineâ cruce notatâ, gestandâ uno, tribus vel septem diebus, pro consuetudine, illotâ interim fronte. Potest etiam, si ratio subsit, statim auferri, & frons ablui, ipsa autem comburi, vel honestè asservari debet, nec ad profanos usus adhiberi, propter contactum chrismatis; neque

solvens

solvens illam, contrahit cognationem. V. *Prep. in 3. p. q. 2. a. 12.*

IV. Parochos teneri in librum referre nomina confirmatorum & Patrinorum suæ Parochiæ, (eamque curam ad Episcopos etiam pertinere) tum propter sciendam cognationem spiritualem, tum propter Ordines suscipiendos, docet *Quint. s. 11.* ex *Barbosa, &c.* ac denique licere mutare nomen in Confirmatione, *Ibid. s. 10.*

ADDENDA.

395. Quæst. 72. *Quid præterea notandum sit circa necessitatem & ceremonias Confirmationis.* R. seqq.

§. 1. Fuisse olim præceptum ecclesiasticum, ut susciperetur Confirmatio, colligit *Dicast.* hìc num. 105. ex variis Conciliis & dictis SS. PP., rectè autem docet dub. 10. cum communi, per desuetudinem nunc desiisse illud præceptum, motivum tamen magnum non negligendi Confirmationem est, quòd multùm per illam roboretur fides, & augeatur gratia; sententia enim communis habet cum S. *Th. Dian.* p. 4. t. 4. R. 50. *Aversa* q. 72. s. 4. §. *Tertiò. Dicast.* nu. 83. per Confirmationem, secundùm se, conferri majorem gratiam, quàm per ipsum Baptismum, quamvis Baptismus præ confirmatione habeat privilegium remittendi pœnam peccatis debitam.

396. §. 2. Ubi facilè non habetur Patrinus, potest omitti, secundùm *Gob.* t. 2. nu. 780. Alii tamen meliùs suadent, ut unus tum sit plurium Patrinus, *Gob.* nu. 786., posse enim unum etiam eâdem die esse Patrinum plurium, rectè docet *Barbosa.*

397. §. 3. Patrinum Confirmationis designant Parentes vel in eorum defectu Episcopus, *Gob.* nu. 788. Potéstque Clericus in Confirmatione esse Patrinus, item Monachus respectu alterius Monachi, *Barb. Castrop. Jordan. Quintanadv. Gob.* nu. 783. Imò *Dicast.* nu. 145. credit Religiosos mendicantes etiam respectu externorum posse hìc facilius esse Patrinos, eò quòd non sit obligatio instruendi, uti docent etiam *Suar.* & alii: sed *Synodus Colon.* sub *Max. Henr.* de Confirm. c. 3. §. 2. pag. 64 prohibet illos esse Patrinos, asserens esse obligationem instruendi; in quo consentit *Aversa* s. 5. §. *Denique*, si confirmandus non sit instructus, & desit alius, à quo instruatur.

398. §. 4. Confirmans potest per alium nomine suo assistentem, esse Patrinus illius, quem confirmat, uti à pari dictum est de Baptismo nu. 353. Et si aliqua causa subsit, potest idem esse in Confirmatione Patrinus, qui fuit in Baptismo, aliàs deberet esse diversus, uti habet *Syn. Colon.* §. 1., ut sic cura & instructio confirmati pertineat ad plures.

399. §. 5. Hic Patrinus debet secundùm usum Ecclesiæ & ritum Pontificalis Romani esse ejusdem sexûs, cujus est confirmandus, *Aversa* §. *In*, & ita etiam statuit *Syn. Colon* §. 3., addens, ut etiam non sit minor ætate, quia indecorum est, si minor majorem monendo vel corripiendo Patris vices obeat: Mandátque eadem *Synodus* §. 5., ut Patrinus & confirmandus non accedant induti armis, quod meritò ubique est observandum.

400. §. 6. Quamvis multi probabiliter dicant non contrahi cognationem, si assistat non confirmatus, tamen oppositum etiam valde probabile est, si enim confirmans non confirmatus contrahat, cur non assistens? *Nec obstat*, quòd Canon dicat illum, qui confirmatus non est, non posse alium suscipere, *nam* Tò non posse sæpe denotat tantùm prohibitionem, quod enim illicitum est, dicitur moraliter fieri non posse, uti cum aliis multis *Aversa* s. 5. §. *Non.* qui tamen malè addit infidelem, si assistat, postea suscepto Baptismo habiturum cognationem, hoc enim manet rejectum ex dictis à n. 368.

§. 7. Ceremonia illa, ut confirmati non exeant templo, priusquam acceperint communem benedictionem ab Episcopo, non observatur, quando est tantus accursus, ut alii aliis succedere debeant, *Laym.* l. 5. t. 3. c. 7. *Castrop.* t. 20. p. 10. n. 12. *Gob.* suprà.

§. 8. Ceremonias, quæ antecedunt, comitantur & sequuntur Confirmationem, accuratè referunt & explicant *Bellarm.* de Confirm. c. 13. *Castrop.* p. 10. *Scouville* in Catechismo, de Confirm. à q. 35., qui videri possunt. 401.

Denique etiam hìc meritò debent Parochi populum monere, 1. Quòd Confirmatio iterari non possit, (si tamen iteretur, quamvis peccetur mortaliter, tamen non incurritur irregularitas, quia jus hoc statuit tantùm in Baptismo.) 2. Quòd contrahatur cognatio spiritualis: unde si Parochus habere non possit & in librum referre nomina confirmatorum, parentum & Patrinorum, saltem dum ineuntur Matrimonia, tenetur inquirere & attendere, an contrahentes fortàsse non impediantur cognatione spirituali hìc vel in Baptismo contractâ. 402.

TRACTATUS III.

De Eucharistia.

CAPUT I.

De essentia Eucharistiæ.

DUBIUM I.

Quid sit Eucharistia?

Resp. Est Sacramentum Corporis & Sanguinis Christi, sub speciebus panis & vini, ad spiritualem animæ refectionem divinitus institutum. Ita comm. Schol. *Unde resolves seqq.* 403.

I. Tam species consecratæ, quàm Corpus & Sanguis Christi, intrinsecè & essentialiter constituunt hoc Sacramentum: adeóque falsum est, quod docuit *Waldensis*, Corpus & Sanguinem Christi esse totum Sacramentum. Ratio, tum quia *Trid.* docet, Corpus & Sanguinem contineri hoc Sacramento: tum quia, quatenus continetur, non est sensibile. Item falsum est, quod docet *Marsilius* & *Sotus*, solas species constituere hoc Sacramentum; tum quia Eucharistia est cibus cœlestis, tum quia adorari debet latriâ, ut docet *Trid.*

II. Usus, sive sumptio Eucharistiæ, non est propriè ipsum Sacramentum; neque aliud Sacramentum ab eo distinctum, ùt vult *Gabriel*; nec pars illius sive essentialis, sive integralis, ùt *Aureolus*; sed tantùm applicatio, sive conditio, ut Sacramentum operetur.

III. Etsi quælibet species, imò quævis pars speciei, sit integrum & essentialiter perfectum Sacramentum; adeóque Sacramentum Eucharistiæ, sub speciebus panis & vini physicè & materialiter specie differat; moraliter tamen, & in ratione Sacramenti, est unum specie infimâ Sacramentum; tum quia est unum signum rei sacræ; tum quia ordinatur ad unum specie infimâ finem. *Vid. S. Th. q. 73. a. 1.*

IV. Etsi physicè loquendo, tot sint numero Sacramenta, quot numero species, vel etiam partes specierum; moraliter tamen unum numero Sacramentum est, quod per modum unius proponitur, & sumitur; quia id ad unum finem, scilicet unam refectionem spiritualem, refertur.

V. Hostiæ in diversis altaribus, rectè concipiuntur ùt distincta Sacramenta: contrà verò si Sacerdos unam hostiam in plures partes dividat, vel plures hostias simul sumat, (eadem est ratio plurium specierum, diversæ rationis) non ideo dicitur accepisse plura numero Sacramenta.

AD-

ADDENDA.

404. QUæst. 73. *Quid notandum circa nomina Eucharistiæ.* ℞. Eucharistia dicitur à Græco, εὐχαρις, gratia, εὐχαριστία gratia optima, vel gratiarum actio. Varia illius nomina recenset *Suar.* hic in Comment. ad q. 73. a. 4.; omnium autem copiosissimè congessit *Theophylus Rayn.* tom. 6. tr. 1., cui titulus, *Candelabrum sanctum septilustre*, ubi totâ sectione quinta à pag. 191. per alphabeti ordinem instituit longum onomasticon ejusmodi nominum & titulorum. Præcipua nomina sunt, 1. *Synaxis*, sive *Communio*, quia per ipsam communicamus cum Christo, participantes ejus Divinitatem & humanitatem. 2. *Panis*, quia animam nutrit. 3. *Convivium*; quia animam satiat. 4. *Cœna Dominica*, quia Christus vespere instituit. 5. *Venerabile*, quia est Sacramentum inter reliqua dignissimum. 6. *Sacrificium, hostia, victima*; quia offertur Deo. 7. *Memoriale passionis*, quia fit in commemorationem Christi passi. 8. *Viaticum*, quia per eam præparamur ad viam, ex hac in æternam vitam.

405. *Q. 74. Quænam in Ecclesia exortæ sint hæreses circa Sacramentum Eucharistiæ.* ℞. Esse propè innumeras, sed præcipuæ sunt seqq.

1. Aliqui negârunt Eucharistiam esse Sacramentum, volentes vel nullum, vel solum Baptismum esse Sacramentum, uti habet *Dicast.* d. 1. n. 5. Et *Ubiquistæ* etiam reipsa tollebant hoc Sacramentum, dicendo Christum esse ubique, uti rectè *Bellarm.* l. 3. c. 17., contra quos fusissimè agit *Valent.* sect. 3. in Controv. Ubiquitaria. Damnantur autem illi omnes à variis Conciliis apud *Arr.* d. 28. n. 2.; novissimè à *Trid.* sess. 7. de Sacram. in genere, Can. 1., & sess. 13. per omnia capita & Canones. Neque Sacramentum esse negârunt *Lutherus* vel *Calv.* imò nec *Mahomet*, teste *Lugo* d. 1. n. 1. qui hoc solum culpat, quòd Christiani, cùm credant Christum esse Deum, nihilominus eum devorent; sed damnatur in supradictis Conciliis, quæ definiunt Christum rectè & utiliter sumi à fidelibus.

2. *Sacramentarii* dixerunt in hoc consistere totam rationem Sacramenti, quòd Christus instituisset panem & vinum tanquam symbola Corporis & Sanguinis sui, de cætero Christum nullibi esse præsentem nisi in cœlo: sed damnantur, uti alii n. 9. referendi: & contra illos fusissimè disputat *Valent.* f. 4.

406. 3. *Catharistæ*, *Manetis* discipuli, docuerunt Eucharistiam non posse ex pane confici: sed damnantur à *Conc. Florent.* pag. 1167. in Decreto unionis sub *Eugenio IV.*, quod incipit, *Lætentur.*

4. *Græci & Armeni* dixerunt Eucharistiam non esse conficiendam in azymo sed in fermentato: *Lutherani & Calvinistæ* dixerunt fermentatum esse convenientiorem: sed damnantur à *Florent.* ibidem.

407. 5. *Aquarii* docuerunt pro consecratione Calicis non esse apponendum vinum sed solam aquam: sed damnantur à *Conc. Lateran.* & *Trident.* sess. 13. Cap. 4. & Can. 2.

6. *Græci & Armeni* putârunt pro consecratione Calicis non esse apponendam aquam: sed damnantur in *Conc. Carthaginensi III.* & *Florent.* in Decreto unionis *Armenorum.*

408. 7. *Waldenses* dixerunt modum consecrandi Ecclesiæ Romanæ non esse verum modum: sed damnantur à *Florent.* suprà.

8. Circa hæc quatuor verba consecrationis, *hoc est corpus meum*, refert *Bellarm.* l. 1. c. 8. suo tempore jam enatas fuisse ducentas erroneas expositiones, quas tamen reducit ad novem velut capitales: quarum tres fundantur in pronomine, *hoc*; duæ in verbo, *est*; tres in nomine, *Corpus*; una in pronomine, *Meum*; quæ omnes damnatæ sunt à variis *Conc.*, ac esse Scripturæ contrarias probat *Bellarm.* c. 10.

409. 9. *Armeni, Berengarius, Wicleff, Calvinus* & alii apud *Bellarm.* c. 1. dixerunt Christum non esse verè & realiter præsentem in Eucharistia, sed post alia *Conc.* quæ refert *Aversa* q. 3. f. 1. §. *Constat*, damnantur à *Trid.* sess. 13. Can. 1. & 8.

10. *Lutherus*, *Bucerus* & alii apud *Bellarm.* l. 4. c. 1. dixerunt Christum non esse realiter præsentem, nisi in solo usu sive sumptione: sed damnantur à *Trid.* ibidem Can. 4. 6. & 7.

11. *Wicleff*, *Lutherus* & alii apud *Aversam* f. 4. dixerunt non fieri transsubstantiationem, sed post consecrationem manere panem & vinum cum Corpore & Sanguine Christi: sed damnantur in *Conc. Constantiensi* & *Trid.* Can. 2. itemque in aliis apud *Aversam.* §. *Secundò.*

12. *Lutherus* & alii dixerunt, quamvis Christus sit præsens in Eucharistia, tamen ibi non esse adorandum: sed damnantur à *Trid.* Can. 6. Potestque videri *Aversa* q. 9. f. 3.

410. 13. *Messaliani* & *Armeni* docuerunt Eucharistiam nec prodesse, nec obesse: sed damnantur à *Trid.* Cap. 2. & Can. 5.

14. *Græci* putârunt Eucharistiam habere majorem vim die Jovis Sancto quàm aliis diebus: sed repugnat *Florent.* in Decr. de unione Græcor.

411. 15. *Lutherus* & alii apud *Bellarm.* l. 4. c. 17. tenuerunt Eucharistiam à peccatore sumi posse sine Confessione, solâ fide præviâ: sed damnantur à *Trident.* Cap. 7. & Can. 11. Imò ab ipsomet *Apostolo* 1. ad *Corinth.* 11. ℣. 28. *Probet autem seipsum homo* &c. V. *Bellarm.* c. 18. & 19.

16. Quidam apud *Magist.* l. 4. sentent. dist. 9. dixerunt à peccatore non recipi Corpus Christi: sed damnantur à *Trident.* suprà.

17. *Græci, Petrus Dresdensis, Lutherus* & alii dixerunt Eucharistiam ab omnibus esse sumendam in utraque specie: sed damnantur à *Conc. Constant.* sess. 13. *Basileensi* sess. 31. *Trid.* sess. 21. c. 1. & 2. Vide *Aversam* q. 8. f. 4.

412. 18. Omnes ferè horum temporum hæretici apud *Bellarm.* de Missa l. 1. c. 5. negant Eucharistiam habere rationem veram Sacrificii; & specialiter non habere rationem Sacrificii propitiatorii, docuerunt alii hæretici, quos refert ibidem *Bellarm.* l. 2. c. 1. sed damnantur in multis *Conc.* apud *Aversam* q. 11. f. 1. & *Pasqual.* de Sacrif. q. 22. n. 2. novissimè in *Trid.* sess. 22. c. 1. & Can. 1. 3. & 4.

19. Specialiter Missas privatas, aut in quibus solus Sacerdos communicat, aut si legantur linguâ non vulgari, illicitas esse, docuerunt varii hæretici: sed damnantur à *Trid.* sess. 22. Can. 8. & 9. itemque ab aliis Conc. apud *Bellarm.* suprà cap. 9.

20. Ceremonias Missæ esse inutiles & vanas dicunt plerique *Calvinistæ*: sed damnantur à *Trid.* suprà Can. 7. omnesque eas ceremonias & Orationes Missæ esse pias, antiquissimas & verissimas, demonstrat *Bellarm.* suprà Cap. 14. & seqq.

413. 21. *Lutherus* dixit omnes fideles posse consecrare Eucharistiam, & omnes hoc modo esse Sacerdotes, quamvis fieri non debeat, nisi à deputatis ad hoc, uti refert *Bellarm.* l. 4. c. 16.; sed damnatur à *Conc. Niceno, Arelatensi, Lateran. Florent.* apud *Aversam* q. 10. f. 1. & *Bernal.* d. 45. n. 4. novissimè à *Trid.* sess. 23. Cap. 4.

414. *Q. 75. Quid præterea notandum sit circa sumptionem.* ℞. seqq. §. 1. *Dicast.* d. 1. à n. 36. docet sumptionem pertinere ad completam essentiam hujus Sacramenti, sed loquendum est cum communi, quòd Sacramentum totum sit ante sumptionē, & sumptio sit tantum applicatio, sive conditio ad hoc, ut Sacramentum causet suum effectum, nam ità docent S. *Th.* q. 78. a. 1. ad 1. *Scot.* in 4. dist. 8. q. 1. aliique communissimè: & fundamentum est, quia *Conc. Florent.* in Decreto *Eugen. IV.* ad Armenos dicit, quòd Sacerdos verbis consecrationis conficiat Eucharistiam; & *Trid.* sess. 13. de Euch. Can. 4. & 6. definit Christum esse in Eucharistia ante usum, ergo etiam ante usum est Eucharistia: Addit Can. 7. Eucharistiam

ristiam asservari in Sacrario, ergo Eucharistia est sinè usu. Ibidem Cap. 2. docet Christum voluisse hoc Sacramentum sumi tanquam spiritualem animarum cibum, ergo distinguit hoc Sacramentum, tanquam spiritualem cibum, à sumptione; & sicuti cibus est ante sumptionem, ita etiam erit hoc Sacramentum.

Obji. Quamvis extrema Unctio habeat se per modum medicinæ, tamen unctio, quæ est applicatio olei, est pars illius Sacramenti, ergo similiter quamvis Eucharistia habeat se per modum cibi, tamen sumptio, quæ est applicatio, erit pars illius. ℞. n. conſ. disparitas petenda est ex institutione Christi, qui voluit Sacramentum Unctionis esse medicinam transeuntem, ideoque assumpsit Unctionem tanquam instrumentum causandæ gratiæ: E contrà voluit Eucharistiam esse cibum permanentem, hinc non fuit opus sumptionem illius assumi tanquam instrumentum causandæ gratiæ; hoc autem ita voluisse Christum, colligimus tum ex Authoritate & communi sensu Theologorum, qui passim dicunt Unctionem esse materiam proximam & partem illius Sacramenti, ponique nomine Christi; tum etiam ex ratione, quia solâ unctione non positâ non esset illud Sacramentum, quia forma esset falsa: E contrà Theologi sumptionem non vocant materiam vel partem Eucharistiæ, neque illa ponitur nomine Christi, & illâ non positâ manet forma vera, ac positum est Sacramentum Eucharistiæ, ergo nulla est paritas. Congruentiam aliam insinuat *S. Th.* q. 73. a. 1. ad 3., quia cùm Christus ipse sit in Eucharistia, voluit hanc prærogativam sibi tribuere, ut per se causaret gratiam, sumptio autem esset tantùm conditio, sed in reliquis Sacramentis, quæ non continent tam nobilem materiam, voluit, ut etiam illorum usus esset instrumentum causandæ gratiæ.

415. §. 2. Ad sumptionem, quâ positâ causetur gratia, non sufficit Eucharistiam accipere in os, uti putavit *Becan.*, imò nec trajicere per certam partem faucium, uti putavit *Suar.* & favet *Busenb.* n. 469. referendus, sed necessarium est, ut aliqua pars specierum physicè tangat & ita recipiatur in stomacho tanquam instrumento primario nutritionis, ut facilè inde revocari non possit, uti rectè *Lugo* d. 12. n. 40. *Escob.* l. 20. nu. 473. *Compt.* d. 80. f. 1. n. 11. *Gonet* d. 8. n. 32. *Aversa* q. 7. f. 4. tum enim prius censetur hoc Sacramentum habere rationem symbolicam cibi & potûs spiritualis; consequenter si quis tamdiu teneret hostiam in ore, ut dissolveretur, aut si moreretur, antequam hostia descendisset ad ipsum stomachum, reipsa non communicâsset, nec acciperet gratiam Sacramenti.

416. §. 3. Si Eucharistia per miraculum sinè sumptione poneretur in stomacho, *Suar.* d. 63. f. 7. *Compt. Rayn. Gonet* nu. 24. & alii putant, non causandam ex opere operato gratiam, quia deesset manducatio, Christus autem instituit hoc Sacramentum pro manducantibus. E contrà *Lugo* d. 1. n. 115. *Rhod.* d. 1 q. 2. f. 1. §. 2. ad 3. & alii dicunt causandam gratiam, dummodo talis homo consentiat in illam positionem Sacramenti existentis intra se, nam debet esse illi voluntaria; refertque *Lugo* ex *Salmerone* exemplum de aliquo, qui cùm præ debilitate non posset sumere Eucharistiam, quam ardentissimè desiderabat, pectore miraculosè aperto eam excepit, utique cum effectu gratiæ; & ratio congruentiæ est, quia cibus naturalis ita miraculosè positus in stomacho nutriret, ergo etiam dici potest, quod spiritualis sic positus nutriat; & hoc fortè innuit *S. Cyprianus* in serm. de cœna Dom. his verbis, *Cibus hic verus & sincerus per speciem & Sacramentum tactu nos sanctificat. Nec obstat*, quòd *Joannis* 6. ℣. 54. dicat Christus, *Nisi manducaveritis* &c. nam *Lugo* probabiliter respondet, his verbis tantùm innui præceptum obligans ad ordinariam sumptionem Eucharistiæ.

DUBIUM II.

Quæ materia Eucharistiæ.

Nota. Sicut in aliis Sacramentis est duplex materia, proxima & remota; ita etiam hic, sed ordine inverso, nam in aliis materia remota est res permanens, proxima verò ejus usus, qui transit; hic verò remota transit, & proxima manet; scilicet species panis & vini. Quæritur ergo tantum de remota, illâ scilicet, quæ factâ consecratione transit in Corpus & Sanguinem Christi. 417.

Resp. Materia Eucharistiæ est tantùm panis & vinum. Est de fide, & probatur ex institutione Christi; *Matth.* 26. & *Luc.* 22. Et quidem utraque materia, panis & vinum, est ita necessaria ad hoc Sacramentum conficiendum, ut per se nunquam licitè possit una consecrari absque alia, quod patet tum ex facto Christi, *Luc.* 22 tum ex *Trid. seff.* 22. *Unde resolves*:

I. Consecratio utriusque speciei, est juris divini; quia ratio Sacrificii, sinè quo non fit, exigit utramque.

II. Non licet alteram tantùm speciem consecrare in necessitate etiam gravi, v g. ut moribundo detur Viaticum. *Suar.* &c. *communis.*

III. Nec Pontifex in eo potest dispensare ullo casu. Ita commun. *Suar.* 3. *p. d.* 55. *f.* 4 &c. contra quosdam.

Dixi I. *per se*, quia per accidens, & præter intentionem quasi, aliquando unam posse solam consecrari absque peccato, docet *Tann. d.* 5. *q.* 2. *dub.* 5. *n.* 27. dicitque esse communem, v. g. in his casibus: 1. Si quis aquam, vel alium liquorem pro vino consecrâsset, neque defectum intelligeret, nisi diu pòst: aut postquam advertisset, non posset haberi aliud vinum; vel quamvis haberet, non posset tamen illo uti sine gravi scandalo, vel vitæ periculo. 2. Si post consecratam hostiam subitum mortis periculum ab hostibus, vel incendium immineat, secluso tamen scandalo & contemptu fidei. *Regin. l* 29. *c.* 4. 3. Si Sacerdos hostiâ consecratâ moriatur, vel animo deficiens, loquelam perdat, vel in amentiam incidat, nec sit alius, qui possit Sacrificium perficere. *Suar. Vasq.* &c. Si autem alius supplere, & Sacerdos infirmus Communionem suscipere potest, debet hostia dividi, eique pars dari, *Tambur. de exped. Sacrif. l.* 2. *c.* 8.

Dixi II. *Licitè*, quia validè alterutram tantùm consecrari, est certum: ut patet tum ex facto Christi, qui panem antè consecravit; tum ex praxi Ecclesiæ, quæ Corpus ante Sanguinem proponit adorandum.

ADDENDA.

Quæst. 76. *An conveniens fuerit materiam Eucharistiæ esse panem & vinum.* ℞. Affirmativè cum *S. Th.* q. 74. a. 1. & *Catech. Roman.* de Euch. cap. 3. nu. 2. Congruentiæ sunt. 1. Sicut aqua est assumpta ad Baptismum, quia illa aptissimè significabat ablutionem animæ, quam Christus per Baptismum intendebat, ità cùm Christus per Eucharistiam intenderet spiritualem refectionem, corroborationem & exhilarationem animæ, aptissimè illam instituit in pane & vino, quibus homines communius reficiuntur, corroborantur & exhilarantur. 2. Cùm Christus in Eucharistia deberet esse permanens vita spiritualis animæ, rectè ex pane & vino conficitur, quibus vita humana potissimùm permanet 3. Quia hoc Sacramentum erat ad utilitatem corporis & animæ, Corpus Christi sub specie panis est pro salute corporis, Sanguis Christi sub specie vini pro salute animæ, secundùm illud *Levit.* 7. ℣. 11. *Anima carnis in sanguine est.* 4. Quia hoc Sacramentum debebat esse signum & causa unionis fidelium in Ecclesia, hæc aptissimè significabatur per panem, qui conficitur ex multis granis, & per vinum, quod confluit ex multis uvis. 5. Cùm hoc Sacramentum deberet esse me- 418.

memoriale passionis & mortis Christi, passio optimè significatur per panem, qui in area & mola atteri, ac per vinum, quod in torculari calcari ac premi debet. Similiter mors Christi significatur per hoc, quod Corpus & Sanguis vi verborum quasi separentur, & Corpus loco panis significetur sinè Sanguine, & Sanguis loco vini significetur sinè Corpore. 6. Sic suadetur nobis veritas præsentiæ Corporis & Sanguinis Christi, nam cùm panem & vinum in carnem & sanguinem humanum vi naturæ quotidie immutari animadvertamus, faciliùs adduci possumus hac similitudine, ut credamus panis & vini substantiam in Christi Carnem & Sanguinem supernaturaliter converti. Hæ congruentiæ desumptæ sunt ex SS. PP., quos refert *Rayn.* in Candel. f. 3. cap. 2. à n. 16., ubi etiam ostendit Eucharistiam convenientissimè institutam esse sub modicis speciebus panis & vini.

Q. 77. Quandonam materia Eucharistiæ censeri debeat substantialiter, vel tantum accidentaliter mutata. ℞. Colligi debet, partim ex dictis à n. 18. & 21., partim ex dicendis in seqq. dubiis.

DUBIUM III.

Qualis debeat esse panis in materia Eucharistiæ.

419. RESP. I. Solus panis triticeus, in conviviis communiter usitatus, qualis morali hominum judicio tantum censetur ille, qui ex farina triticea, & aqua naturali mixtus, & igne tostus, sive assus, atque in sua specie incorruptus est; quia hic solus simpliciter dicitur panis, alius verò non nisi cum addito, v. g. hordeaceus. *Unde resolv.*

I. Falsum est, quod docuit *Cajet.* Eucharistiam posse consecrari ex quovis pane, cujusvis speciei, dummodo sit aptus ad vescendum.

II. Non est apta materia ad validam consecrationem, 1. Panis ex oriza, avena, milio, pisis, fabis, amygdalis, aliisque leguminibus, & arborum fructibus, vel etiam ex hordeo confectus; quia hæc omnia communi usu & opinione, censentur specie distingui à tritico. *Lay. Bon. Card. de Lug. d. 4. f. 12.* Massa triticea cruda, vel non cocta per modum panis sed frixa vel elixa, ut sunt placenta, libum, sive differant specie, sive non. 3. Panis subactus aquis artificialibus, vel oleo, butyro, lacte, vel ovis, saccharo, aliove liquore, qui aqua naturalis non sit, mixtus; quia non est panis usualis. Ita *Lay. l. 5. t. 4. c. 9. Caj.* tamen, & quidam recentiores, contrarium docent; quare est saltem materia dubia: Idque confirmat *Missale Romanum t. de def. & Lug. n. 4.* Unde qui hostias emunt, certi sint, quod aquâ naturali, & non rosaceâ, confectæ sint. 4. Similiter hostiæ rubræ, quibus sigillantur literæ, non sunt materia valida, vel minimùm dubia, quia per admixtionem cinnabaris notabiliter alterantur. *Lug. f. 1.* Quod *Ant. Perez* apud *Dian. p. 7. t. 12. R. 1.* limitat, si multum cinnabaris sit mixtum: si autem sit valde parum, censet probabile, quòd sit materia valida, illicita tamen. 5. Panis substantialiter corruptus. 6. Panis subactus aquâ marinâ. *Fagund.* apud *Dian. p. 9. t. 9. R. 58.* ubi ipse contrarium docet, eò quòd illa sit naturalis aqua.

III. Panis ex farre, sive spelta, item ex siligine, est materia dubia; quia alii dicunt, solis accidentibus, propter loci sterilitatem; alii specie distingui à tritico; ideoque non licet, saltem uti pro Sacramento, quia hoc exponeretur periculo. *V. Aut. cit.*

IV. Valida, sed illicita est materia, 1. si aliquot grana, vel guttæ alterius speciei, cum tritico & aqua misceantur, ita ut triticum tamen & aqua plurimum prædominetur, quia si major pars non sit triticum & aqua, non erit materia valida: quod monendi sunt illi, qui hostias coquunt, *Bon. d. 4. q. 2. p. 1. nu. 6. Lay. c. 1.* 2. Panis mucidus, qui ad corruptionem disponitur. *Bon. p. 2. n. 5.*

V. Perinde est ad valorem Sacramenti, sive panis sit azymus, sive fermentatus, ùt definivit *Trid.*, quia uterque est usualis, & propriè dictus panis. Interim in suis Ecclesiis Latini in azymo, & Græci in fermentato conficere tenentur, sub præcepto gravi, & culpa mortali: à qua non excusat necessitas, v. g. dandi Viaticum. *V. Bon. p. 1. Fill. t. 4. c. 3. q. 8. Lug. l. c.*

Resp. II. Ex præcepto Ecclesiæ, panis consecrandus debet esse figurâ orbiculari (in Ecclesia latina) & integrâ. Dixi, *Latinâ*, quia Græci quadratam adhibent, & in particulis triangularem, ùt habet *Arcudius*: Licere etiam in hostia minore, qualis datur laicis, (quando alia haberi non potest, & scandalum abest) celebrare privatim, imò si causa urgeat, etiam publicè die festo, docet *Marchant. in candel. t. 4. c. 5. q. 3. Dian. p. 5. t. 13. R. 80. & p. 6. t. 7. R. 17. & Tamb. exped. sacrif. l. 2. c. 8. & Aversa q. 11. f. 12.* eò quòd nullum sit præceptum, neque constet de consuetudine obligante sub præcepto: quo casu elevare adorandam majorem ab alio præconsecratam, licere vult *Tamb. l. c.* contra *March. & Dian. ll. cc.* Non licet autem parvam sumere, & majorem relinquere (v. g. ad exponendam in hierothesa) nisi ipse eâdem Missâ istam consecraverit, quia debet communicare de suo sacrificio: *Tamb. l. c.* Quare malè facit Parochus, qui renovaturus Eucharistiam, hostiam ab alio consecratam ipse sumit, & à se consecratam reponit in sacrario, vel hierotheca. *Tamb. l. c. Lug. d. 19 f. 4.*

ADDENDA.

QUæst. 78. *Quid circa panem, qui consecratur, sit præterea notandum.* ℞. seqq. 420.

§. 1. Quando *Conc. Carthag.* relatum Cap. *In Sacramento.* De consecr. dist. 2. dicit in Sacrificio offerri de uvis & frumentis, per frumentum intelligit triticum, quod inde colligitur, quia hoc frumento abundat Africa, in qua hoc Concilium habitum est, ideóque illi populi non nisi tritico ad panem utuntur; sicque triticum absolutè ab iis dicitur frumentum, uti & à Gallis aliisque populis; & hoc ipsum usitatum esse in Scriptura, ostendit *Dicast.* d. 2. n. 11.

§. 2. Probabilissimum quidem est siliginem esse reipsa triticum, nam ita docent *S. Th.* q. 74. a. 3. ad 2. *S. Bonav. Caj. Sot. Silv. Laym. Tann. San-gall.* aliique plurimi, ducti hac ratione, quia ex tritico in malis terris seminato quandoque nascitur siligo, item ex siligine in bonis terris seminata nascitur triticum, uti testatur *Arr.* d. 30. n. 3. Attamen hæc ratio non probat certò, quòd siligo sit reipsa triticum, uti rectè *Platel.* n. 301., nam etiam ex tritico quandoque nascitur avena, vel aliud frumentum vile, uti testantur *Suar.* d. 44. f. 2. *Dicast.* n. 16. *Aversa* q. 2. f. 3., potestque res unius speciei propter diversas dispositiones degenerare in rem alterius speciei etiam melioris, ad eum modum, quo aqua sæpe degenerat in lapidem, stannum in argentum, semen, probabiliter non vivens, in plantam, unde licèt *Haun.* n. 788. dicat non posse prudenter dubitari de eo, quòd siligo sit materia sufficiens, & inde inferat *Gob.* in Exp. t. 3. num. 32. non debere Germanum Sacerdotem ducere sibi religioni, si in casu necessitatis cogentis, v. g. ut muniatur infirmus, vel ut die Festo habeatur Missa, consecret in siligine, tamen non ideo sententia illa censeri debet practicè certa, cùm multi cum *Castrop.* t 21. p. 4. nu. 2. dicant siliginem non esse materiam validam, & hoc probabilius esse dicat *Bonac* d. 4. q. 4. p. 1. num. 2.; ex alia autem parte *Suar.* suprà, doceat non esse tantam necessitatem hujus Sacramenti, ut unquam videatur posse occurrere causa sufficiens ad illud conficiendum, nisi in materia certa. *Nec obstat* authoritas adducta, nam *S. Th.* & plerique alii non dicunt certum esse, quòd siligo sit triticum, 421.

cum, imò *Arr.* nu. 2. & *Haun.* suprà fatentur antehac apud antiquos per filiginem significatum esse optimum triticum, hinc *Plin.* & *Galen.* apud *Dicast.* nu. 15. filiginem vocant delitias tritici, & præstantissimum frumentum: unde colligi videtur quosdam saltem istorum authorum, per filiginem intellexisse reipsa optimum triticum, quale certum est nunc non esse illud frumentum, quod vocamus filiginem; hinc *Arr.* n. 6. & *Amic.* d. 16. n. 8. tantùm dicunt opinionem suam esse probabilem: atque ideo *Carden.* in 2. crisi dis. 2. nu. 46. rectè concludit peccari mortaliter, si opinio illa deducatur ad praxin; quia secundùm dicta à nu. 104. in administratione Sacramentorum illicitum est sequi opinionem tantùm probabilem relictâ tutiore.

422. §. 3. Quamvis *Haun.* & *Gob.* dicant speltam esse materiam certò validam, & magis aptam quàm sit siligo, idemque sentiat *Arr.* num. 5., eò quòd spelta sit frumentum melius siligine, & quoad omnia similius tritico, tamen alii cum *S. Th. Castrop.* & *Aversa* suprà dicunt esse absolutè ineptam: *Platel.* autem & *Sylv.* dubiam, hinc illicitum est hostias ex spelta consecrare, atque idem est de similibus frumentis apud *Suar.* suprà.

423. §. 4. Triticum mutatum in amydum (quod est quasi flos farinæ, vel quasi lac è tritico in aqua diù macerato expressum) est substantialiter mutatum, uti habent *S. Th.* ad 4. *Suar.* suprà, *Dian. Lug. Aversa. Dicast.* nu. 25. aliique communius contra *Palud. Henriq. Bon.* & alios, quibus ex parte favet *Bernal* d. 27. n. 17. Ratio est, quia licèt ex amydo aliquid pinseretur, non haberet rem nec nomen panis usualis, & ideo dicit *Carden.* suprà mortaliter peccaturum, qui talem materiam consecraret.

424. §. 5. Si tritico admisceatur, v. g. hordeum in æquali quantitate, tota materia est invalida, quia si tunc fiat perfecta mixtio, consurget panis, qui nec sit triticeus, nec hordeaceus, sed tertiæ speciei, si autem non fiat perfecta mixtio, erit panis, partim triticeus, partim hordeaceus, sed quod inerit triticeum, non poterit consecrari, quia non poterit demonstrari præ hordeaceo, *Bern.* n. 19. contra *Dicast.* n. 24. E contrà si admixtum sit parum hordei, hoc modicum censebitur absumi à plurimo, inquit *S. Th.* ad 3.; hinc inferunt *Gob.* d. 3. n. 42. & alii, si sal per errorem sit mixtus, posse talem hostiam licitè consecrari, si alia desit, etiam extra casum specialis necessitatis, & consentiunt *Platel.* n. 350. & *Dicast.* suprà, vix enim unquam erit, quin aliquid præter purum triticum sit immixtum.

425. §. 6. In hoc casu, quo parva quantitas rei alienæ admiscetur, quæ simul efficit panem usualem, probabile est, quòd parva illa quantitas materiæ de se non aptæ seorsim consecrari, reipsa consecretur in Corpus Christi, uti docent *Lug.* n. 17. & *Bernal* num. 21., quamvis etiam probabiliter contradicant *Suar. Amic. G. Hurt. Aversa.* q. 2. s. 3. Ratio priorum est, quia reipsa est pars panis usualis: ergo sicuti in Corpus Christi immediatè convertuntur partes fermenti vel salis vel aquei humoris admixti, quamvis secundùm se seorsum non possint consecrari, item furfures, uti habet *Lugo* n. 64. contra *Bosco* d. 4. s. 2. num 102., ita & partes aliarum rerum aptarum componere panem usualem: unde non est simile de partibus arenæ & lapilli, quæ fortè permiscentur farinæ, nam hæc non censentur componere panem usualem, uti illa priora.

426. §. 7. Quamvis *Cajetanus* doceat, idque *Arr.* d. 30. n. 7. & *Herincx* d. 2. n. 15. probabile esse putent, quòd panis lacte subactus sit materia idonea consecrationis, eò quòd sæpe pinsatur talis panis, tamen certò est illicita, & probabiliùs etiam invalida, uti & subactus aquâ rosaceâ, secundùm communem cum *Diana* p. 9. t. 9. R. 58. & *Tann.* d. 5. q. 2. nu. 110. contra *Valent. Sa* & alios, quia non est panis usualis, sed panis cum addito, dulciarius, vel placenta. Similiter si vinum coqueretur cum pane, nec panis, nec vinum esset consecrabile, quia non esset simpliciter panis aut vinum, sed aliquod tertium artificiale decoctum, *Diana* suprà.

§. 8. Ut panis sit usualis, debet coqui, vel in furno, vel supra cineres, vel inter ferri calidi laminas, vel saltem in vase fictili, uti docent Authores communissimè cum *Tann.* n. 109. Unde si in aqua coqueretur, aut ad solem exsiccaretur, aut frigeretur in oleo, non valeret pro consecratione, *Amic.* d. 16 num. 11. *Aversa.* q. 2. s. 3. *Bernal* q. 27. nu. 13. Ratio utriusque partis est, quia alioqui non est verè & simpliciter panis, qualis in usu est, & qualem Christus creditur adhibuisse: moraliter autem non est alius, sive hoc sive illo ex prioribus modis coquatur. Quòd si panis semel coctus manu humectetur, & quasi reducatur in massam, manet materia consecrabilis, quia illa humectatio non tollit rationem panis, quam accepit per coctionem, nec panis reducitur in puram massam, *Vasq. Arr.* n. 8. *Aversa* suprà, *Bernal* n. 15. Addit cum aliis *Lugo* d. 4. nu. 5., si è pane inter digitos compresso excludatur vinum, cum quo panis faciebat offam, hunc panem reddi consecrabilem, quamvis in hoc repugnent *Trullen.* & *Fagund.* apud *Dian.* suprà: imò videtur probabilius cum *Amico* num. 36. panem vino imbibitum esse materiam aptam, quia est verè panis, & habet rationem cibi. 427.

§. 9. Quando 1. ad *Corinth.* 5. v. 6. & ad *Galat.* 5. v. 9. dicitur, quòd modicum fermentum totam massam corrumpat, sensus est, quòd pervadat & alteret, sed non ideo ità corrumpit, ut tollat rationem panis usualis: rectè tamen notant *S. Th.* a. 4. ad 4. & *Dicast.* à nu. 46., si fermentum nimis diu inhæreat farinæ, posse induci tantam corruptionem, ut non maneat aptitudo ad panem usualem, unde per panem fermentatum, qui dicitur validè consecrari, intelligimus illum, in quo fermentum eò usque tantùm relinquitur agere, ut elevet quidem farinam, attamen relinquat naturam panis usualis. 428.

§. 10. Quamvis panis azymus apud nos non sit in usu, tamen adhuc est panis usualis, quia fit, uti communiter fiunt panes, subigendo farinam aquâ naturali, & coquendo per ignem, erátque in usu, certis saltem diebus, tempore Christi; quòd autem nunc imponatur fermentum, est, quia sic fit sapidior, magis conducit valetudini, diutiùs servatur. 429.

§. 11. Sacerdos græcus, non tantùm in Græcia, sed etiam in templo Græcorum apud Latinos stabiliter constituto celebrans, tenetur sub mortali consecrare in fermentato: E contrà Latinus, non tantùm in Latio, sed etiam in templo latino apud Græcos constituto tenetur in azymo, hoc ipso enim, quòd cis ibi permittatur templum, habent se, sicuti si essent in sua patria, *Diana* p. 10. t. 16. R. 40. *Dicast.* d. 2. dub. 4., qui addunt consequenter, Latinum non posse Romæ in templo Græcorum consecrare in fermentato, nec Græcum in templo Latinorum in azymo: si autem Græcus aut Latinus ibi domicilium fixerit, ubi non est templum sui ritûs, tenetur se accommodare huic alteri ritui, quia censetur ad hunc jam esse translatus, *Suar. Con. Dicast. Tamb.* De Commun. c. 2. §. 9. num. 7. E contrà si alicubi sit peregrinus, ubi non est templum sui ritûs, potest celebrare in utroque pane, quia peregrinus potest se accommodare legibus loci, in quo est, etiamsi repugnent legibus loci, in quo habet domicilium, *Navar. Sanch. Con* q. 74. n. 100. contra *Vasq* & *Aversa.* q. 2. s. 4., qui putant quemque ubivis teneri servare ritum suæ Ecclesiæ: quod consilii est, quamvis per notabile etiam tempus ibi moretur, dummodo hic non fixerit domicilium, *Con. Tamb.* n. 9. 430.

§. 12. Probabilius est, quòd non liceat Sacerdoti latino consecrare in fermentato, etiam pro necessitate Viatici, quia licèt præceptum Viatici sit divinum, & præceptum non utendi fermentato sit humanum, tamen prius præceptum est affirmativum, quod non obligat, nisi quando commodè fieri potest, & in debitis circumstantiis, neq; Eucharistia est ita necessaria, ut ideo præceptum tam convenientis ritûs negligi debeat, 431.

beat, *Sot. Suar. Henriq. Fill. Laym. Dicast. Dian.* suprà *Castrop.* hìc p. 4. nu. 5., præter citatos à *Busenbaum*, contra *Majorem*, cujus sententiam *Tann.* & *Gob.* t. 3. nu. 42. dicunt se non audere damnare, secluso scandalo & perturbatione: notant tamen priores Authores, faciliùs concedendum Græco, ut in tali necessitate consecret in azymo. Addit *Diana* suprà, ad evitandam mortem licitum fore etiam Latino consecrare in fermentato, præcepta enim humana non obligant cum dispendio vitæ.

432. §. 13. Secluso scandalo est tantùm veniale sinè rationabili causa consecrare hostiam fractam, vel non integram, vel maculatam, nisi fractura vel macula esset enormis, *Quarti* in Rubr. Miss. p. 3. d. 10. nu. 19. dub. 1. *Pasqual.* de Sacrif. q. 220. Si tamen post oblationem deprehendat fracturam, aut ipsemet frangat, licitè eam consecrabit. Quòd si timeat scandalum, petat aliam hostiam, & priorem post ablutionem vel purificationem sumat, aut etiam reservet, ut post Missam, à quocunque reverenter absumatur, *Gob.* num. 832.

433. §. 14. *Con.* q. 74. n. 89. docet cum aliis, quòd in urgente necessitate, v. g. dandi Viatici, hostia aliquantum corrupta consecrari possit; sed alii meliùs negant, quia præceptum Viatici non obligat, nisi quando Eucharistia decenter ac reverenter consecrari ac sumi potest.

DUBIUM IV.

Quale vinum sit materia Eucharistiæ.

434. RESP. I. Solum vinum vitis, ùt docet fides, & definitum est in *Florent.* *Unde resolves.*

I. Non est materia apta ad validam consecrationem, 1. Sicera, & quicunque liquor ex moris, malo-granatis, &c. sive dicatur vinum, sive non. 2. Agresta sive omphacium, id est, succus de uvis immaturis expressus: quia non est vinum, sed in via ad vinum; cujus naturam nondum induit, habetque se sicut massa cruda respectu panis, *Lay. l. 5. tr. 4. c. 2. nu. 5. & 6.* Succum tamen ex uvis passis expressum consecrabilem esse putat *Amicus* apud *Dia. p. 7. t. 12. R. 8.* eò quòd verum sit vinum. 3. Acetum, quia est vinum substantialiter corruptum. *Ib.* Quòd si post sumptionem, (imò etiam ante eam, post consecrationem calicis) dubium incidat, fueritne acetum, an vinum, esse præsumendum, quòd fuerit vinum, docet *Tamb. l. 2. exped. sacrif. cap. 8.* 4. Uvæ, seu vinum intrà uvas contentum, vel imbibitum in offa panis; tum quia non tam est potus, quàm cibus; tum quia succus ille non dicitur propriè vinum, donec sit expressus; tum quia in eo statu non satis ad sensum demonstratur per formam, *Lug. d. 4. n. 11. & 12. Lay. &c.* 5. Sapa, seu defrutum, id est, mustum, ad dimidiam, seu tertiam partem decoctum: quia non est ampliùs vinum, nec potus, sed cibus. *Bon. l. c.* 6. Lora, id est aqua expressis acinis superfusa, *Fill. t. 4. c. 3. Lug. n. 9.*

II. Valida quidem consecratio, sed illicita est, 1. In musto; quia non est vinum simpliciter, sed impurum, habens admixtas fæces non consecrabiles: ideoque obstat præceptum Ecclesiæ, obligans secundùm *Suar.* sub mortali, saltem extra necessitatem, qualis esset defectus vini veteris; & secundùm quosdam, etiam devotio populi: quo modo multi excusant contra *Suar.*, quòd in quibusdam locis primitiæ uvarum in calice exprimantur. V. *Bon. l. c.* 2. In vino liquoribus aliis, vel aromatibus ita modicè permixto, ut naturam vini retineat. Si verò permixtio sit immodica, erit materia dubia. 3. In vino acescente, quia adhuc est vinum, sicut panis mucidus est panis. 4. Probabiliùs est etiam in vino congelato, (etsi à quibusdam propter negantium auctoritatem, dicatur esse materia dubia) tum quia adhuc retinet substantiam & denominationem vini, estque naturâ suâ potabile: tum quia Christus sub eo antè consecrato manet. *Lug. l. c.*

Nec refert 1. quòd aqua congelata non sit materia Baptismi, *quia* hic essentialiter consistit in ablutione, Eucharistia verò non in sumptione. *Nec refert* 2. quòd non sit proximè potabile, *quia* est per accidens, & facilè tolli potest; estque par ratio in pane indurato. Non est autem idem in liquore nondum ex uvis expresso; quia cùm non sit vinum simpliciter & per se, naturâ suâ non est potabilis, sed comestibilis; quod vino congelato non convenit, alioqui enim jejunium frangeret. *Bonac. l. c. p. 2. n. 10.*

Peccat tamen, qui in congelato consecrat, ideoque si hyeme congelavit calix, calore manuum aut halitûs, aliove modo regelandus est. *Fill. c. 3. Laym. c. 2.*

III. Valida & licita est consecratio in vino, sive albo, sive rubro; etsi etiam specie physicâ differant, cùm utrumque habeatur, & sit simpliciter vinum de vite. *Bon. n. 2 Lug. d. 4.*

Resp. II. Vino consecrando debet, non ex necessitate Sacramenti, sed gravis præcepti, sub mortali obligantis, secundum *Lug. d. 15. num. 22.* misceri aqua. Idque ceremonialiter, & in ordine ad Sacrificium. Est certum, ùt constat ex *Trid. sess. 22. cap. 7. & 9.* An autem aqua ista immediatè convertatur in Sanguinem, nec ne, disputant Schol. *V. Kon.* vel *Præp. hìc. Lug. d. 4. s. 3.* *Unde resolves.*

I. Si mixtio hæc omittatur, valida tamen est consecratio, etsi illicita mortaliter. Ità *omnes commun.*

II. Miscenda est aqua naturalis, eáque modicissima, ùt habet *Florent.* una scilicet, vel altera gutta; ità tamen, ut sit sensibilis, & saltem non excedat tertiam partem vini, alioqui reddet materiam dubiam. *Bonac. q. 4. n. 4.* ex *S. Th. Kon. &c.* Qui autem misceret rosaceam vel aliam artificialem, etsi in necessitate, etsi validè consecraret, peccaret tamen mortaliter, *D. Tho. Mol. Dian. p. 6. t. 7. R. 18.* quia ageret contra præceptum & consuetudinem Ecclesiæ in re gravi. Quam ob causam etiam mortale censet *Fagund. p. 2. l. 2. cap. 4. &c.* miscere calidam: quod tamen aliis quibusdam nimis durum videtur apud *Dian. l. c.* ubi addit ipse, si in frigidissima regione consuetudo id habeat, ne fortè vinum congelascat, posse sine ullo peccato fieri.

III. Mixtio illa facienda est, non in dolio, vel ampulla aliove vase, sed in ipso calice; neque domi, sed in ipso Sacro, ùt fit communiter, vel ante offertorium, vel certè immediatè ante Sacrum, ùt fit apud quosdam. Idque vel ab ipso Sacerdote, ùt in Missa privata; vel à Subdiacono, ùt in solemni, neque enim sufficit, si caupo illud diluerit. *Bon. l. c.*

IV. Si mixtio hæc sit omissa, idque notetur ante consecrationem calicis, adhuc facienda est; secus, si post. *Bon. n. 5.*

V. Præceptum hoc mixtionis non extenditur ad illam, quæ fit post communionem; ad ablutionem oris & digitorum. V. de his *Miss. Rom.* Item *Bon. d. 4. q. 2. p. 4. Lay. lib. 3. tr. 4. cap. 2.*

ADDENDA.

QUæst. 79. *Quid circa vinum, quod consecratur, sit præterea notandum.* ℞. seqq. 435.

§. 1. Per vinum de vite intelligitur tale, quale in vite crescit, quódque naturaliter haberi non potest nisi ex vite, vel saltem ex activitate vini de vite, uti n. 474. dicetur. Et videtur satis certum, quamvis videatur contradicere *Bernal* d. 18. n. 17. De cætero non est absolutè necessarium, ut in vite creverit, nam esset materia valida, quamvis ex aqua miraculosè factum esset, uti & panis, si per miraculum fieret ex lapide, *Arr.* d. 7. n. 5. *Dicast.* d. 2. n. 76. Itaq; tantum excludûtur alii liquores, qui non sunt simpliciter tale vinum, quale est illud de vite.

§. 2.

436. §. 2. Si vinum imbutum in pane erumperet supra panem, aut si uva matura pungeretur, ita ut erumperet succus quasi in bullas, probabilius est cum *Suar.* & *Haun.* forè materiam consecrabilem: *Arr.* tamen suprà & *Dicast.* à n. 89. putant oppositum esse probabile: Ratio nostra est, quia hoc, quod erumperet, desineret esse pars talis panis intincti vel uvæ, & esset demonstrabile, sicuti, si videam sanguinem erumpere è vulnere, verè dico, hic est sanguis Petri.

437. *Q. 80. Quid notandum sit circa aquam vino admiscendam.* ℞. seqq.

§. 1. Præceptum admiscendi aquam est ecclesiasticum tantùm, uti habent communis, cum S. *Th. Suar. Dicast.* d. 2. dub. 8. *Aversa* q. 3. s. 6. contra *Alensem*, *Hosium*, *Valent. Henriq.*, nam *Florent.* in Decret. *Eugen. IV.* ad Armenos, dicit esse juxta canonum præceptum, & *Trid.* s. 22. c. 7. expressè dicit esse præceptum Ecclesiæ.

Objicies. Florentinum dicit Christum instituisse hoc Sacramentum in vino aquâ permixto. Similiter *Conc. Aurelan.* IV. dicit id esse à Christo institutum: item *Carthag. III.* dicit hanc esse Domini traditionem: denique *Trident.*, Catechismus Rom. & SS. PP. apud *Suar.* d. 45. s. 2. dicunt Christum reipsa etiam consecrasse vinum aquâ mixtum, ergo sicuti colligimus de necessitate Sacramenti esse vinum de vite, quia Christus instituit & consecravit in vino de vite, ita debemus dicere de vino aquâ mixto. ℞. n. conseq., nam tantum volunt præivisse suo exemplo, quando Eucharistiam instituit, sed non ideo instituit, ut non aliter fieret, nam etiam instituit in pane azymo, id est, instituens hoc Sacramentum usus est pane azymo; item fortè pro more illorum temporum instituit in vino calido, inquit *Bernal* d. 25. n. 29. Denique instituit priùs lotis pedibus discipulorum &c. sed non ideo absolutè instituit aut præcepit, ut esset panis azymus, vel vinum calidum, vel ut priùs laventur pedes. Itaque non ex eo præcisè colligimus aliquid esse ex institutione & præcepto Christi, quia Christus illud fecit, sed quia fecit, & aliunde, vel ex verbis Christi, vel ex Authoritate Ecclesiæ, aut Patrum, Christi voluntatem declarantium, nobis constat tale fuisse Christi, non tantùm consilium sed præceptum.

438. §. 2. Quamvis hoc præceptum sit Ecclesiasticum tantùm, & consequenter Ecclesia in eo dispensare posset, attamen nunquam dispensat, sed potiùs à celebratione abstinendum est, uti habent *Suar.* suprà & *Sporer* n. 161. Imò *Suar.* d. 84. s. 2. dicit, si Sacerdos apud oblationem advertat aquam haberi non posse, debere abrumpere Missam: è contrà tamen *Bonacs.* d. 2. num. 42. putat in circumstantia, quâ quis, qui nunquam sumpsisset Eucharistiam, deberet decedere sinè Viatico, posse inchoari Missam, & consecrationem utrámque fieri sinè aqua.

439. §. 3. Circa quantitatem aquæ admiscendæ, notat *Lugo* d. 4. n. 38., si quinta vel sexta pars aquæ admisceretur, non videri faciendum scrupulum: quod admittit *Bernal* n. 44. pro locis calidis, sed pro frigidis, si admisceatur octava vel decima; attamen *Gob.* t. 3. nu. 62. dicit etiam pro locis Germaniæ posse vino mediocri misceri quintam partem, quia non est credibile vinum esse adeo debile, ut tam modicâ aquâ corrumpatur; quod verum est, si vina antè non sint nimiùm diluta ab œnopolis: unde tutius est parùm affundere, inquit S. *Th.* a. 7. in O., & ad 1. addit sufficere guttulam; dummodo sit sensibilis, quando affunditur.

450. §. 4. Si mixtio aquæ omissa sit, & suppleatur ante consecrationem, repeti debet oblatio calicis, quia nihil consecratur, nisi oblatum fuerit, aqua autem nullo modo oblata fuit.

451. *Q. 81. Quid agendum sit, si dubitetur, an in calice sit acetum.* ℞. De hoc dicetur l. 6. p. 2. n. 546.

DUBIUM V.

Quæ conditiones ad materiæ consecrationem requirantur.

Resp. I. Ad validam consecrationem requiruntur duæ conditiones, I. est, ut materia Sacerdoti consecranti, moraliter & sensibiliter sit præsens. Ita communiter; & est certum. Ratio petitur tum ex institutione Christi, & verbis formæ, *Hoc* & *Hic*, quæ non verificaretur, cùm sint demonstrativa: tum ex perpetua Ecclesiæ praxi nunquam consecrantis, vel etiam benedicentis res absentes: tum etiam ratione Sacrificii, quod requirit hostiam præsentem. *V. Bon. d. 4. q. 2. p. 6. Lay. l. 5. t. 4. c. 2. Unde resolves:* 452.

I. Validè consecratur vinum in calice cooperto, vase vel cantharo clauso; panis in canistro; hostiæ in ciborio, vel in cumulo sub aliis latentes, aut aliter tectæ, v. g. sub corporali vel mappa, aut etiam in Missali, ùt ex *Suar. Henriq. Kon.* docet *Bonac.* contra *Lay.* (unde hoc postremum dubium videri potest; & saltem peccaret graviter, qui sic tectas, aut latentes consecraret.) Item validè consecrantur hostiæ præsentes, à cæco, vel alio Sacerdote in tenebris. Ratio horum omnium, quia ad præsentiam & sensibilitatem non requiritur, ut materia videatur, vel tangatur, vel feriatur sono verborum, (unde communiter non probatur praxis eorum, qui os proximè admovent, ut halitum in calicem & panem inspirent) dummodo videri possit sive in se, sive in alio, v. g. in suo toto, vel continente, vel vase ad illam continendam destinato. V. *Bon. p. 5.*

II. Invalidè consecratur, 1. materia post parietem, aut post tergum posita, vel clausa in tabernaculo, ut docet *Fill. Bon. p. 6.* & alii. Ratio, quia moraliter censetur abesse, cum non possit demonstrari per Tò *hoc* vel *hic*; neque paries habeat se ut continens, aut tegens. 2. Materia valde procul, v. g. 100. passibus distans, etsi videri possit. Ratio est eadem. Quanta autem propinquitas sufficiat, dubium est, & ex morali prudentum judicio pendet. *Henriq. l. 8. cap. 34.* docet 20. aut 30. passuum: quod *Bon. l. c.* & alii putant non esse certum: V. *Schol.* 3. Materia tam modica, ut sensu percipi non possit: tum quia non potest demonstrari: tum quia Sacramentum debet esse signum sensibile. Ita *Suar. Vasq.* & alii, contra *Sotum, Henr.* Quod intellige, si non sit in toto, sed extra illud: quia in toto etiam minimæ ejus particulæ consecrantur, ùt constat ex *Trid. sess. 13. c. 3. & 4. Bon. l. c.*

Secunda conditio, ut materia sit certa, & à consecrantis intentione, & in individuo determinata. Est communis apud *Bon.* & alios, tum quia hoc requirunt pronomina *Hoc* & *Hic*; tum quia actiones sunt circa singularia, quæ debent esse certa & determinata. V. *Bon. p. 5. Unde resolves:*

I. Invalidè consecraret, qui vellet tantùm consecrare tertiam vel mediam hostiæ partem, eam non determinando, vel ex multis, v. g. viginti præsentibus, tantùm quatuor aut quinque, nullas designando, quia non est ratio, cur una magis quàm altera consecraretur. Item, qui ex multis hostiis intenderet illas consecrare, vel illas partes hostiarum aut vini, quas Deus elegerit, aut Titius designarit; aut partes illas, quæ fractis speciebus sunt mansuræ in continuo, non quæ excident, quia non est materia definita, *Bon. l. c.*

II. Non consecratur hostia, inscio Sacerdote posita, sive in Corporali, (sejuncta tamen à cumulo) sive infra illud, *Kon. 3. p. q. 74. a. 2. d. 3.* & alii. Ratio, quia non est determinata in mente Sacerdotis, cujus voluntas non fertur in incognitum. Similiter non consecrantur guttæ, quæ exteriùs calici adhærent, quia non intenduntur. Imò ùt probabiliùs docet *Suar.*

Regin. l. 29. cap. 2. Lay. cap. 9. Kon. dub. 3. contra Tann. & Bonac. nec ex guttæ, quæ interiùs adhærent, quia intentio Ecclesiæ esse videtur, ideoque & Sacerdotis esse debet, consecrare id, quod per modum unius continui est in calice. Unde ne opus sit de detergendis guttis sollicitum esse, bene faciet Sacerdos, si semel pro semper intendat eas non consecrare; uti nec micas hostiis adhærentes. V. Dian. p. 2. t. 3. misc. R. 16. & p. 3. t. 4. R. 32. Esc. t. 7. E. 6. ubi docet, Sacerdotem vi particulæ, Hic, tantùm intendere id consecrare, quod per modum unius continui potabilis est in calice; ideoque guttulas illas non consecrari: Quæ sententia probabilis est ex Regin. Suar. Laynn. n. 15.

III. Valida est consecratio, 1. Si Sacerdos intendat consecrare ex pluribus hostiis præsentibus tantùm quinque, eas determinando; vel omnes, præter infimam & supremam cumuli; vel omnes pares, v. g. secundam, quartam, sextam, si sint ordine collocatæ, & determinetur, unde numerandi initium sumendum sit: quod tamen grave peccatum erit. Quòd si autem hoc vel alio casu non consecratæ misceantur consecratis, totus cumulus ad altare est deferendus, ut Sacerdos intendat consecrare non consecratas, vel potiùs totum cumulum consecret sub conditione, si non sint consecratæ: Lug. d. 4. n. 36. 2. Etsi putet unam, vel duas, vel sex hostias consecrandas adesse, cum sint plures, sive à se, sive ab alio positæ: quia error speculativus & privatus non obstat intentioni practicæ & absolutæ consecrandi omnes præsentes, quam tanquam Ecclesiæ consuetudini conformem, quisque censetur habere implicitè, ut docet Sylv. Henr. & Suar. Unde si Sacerdos advertat post consecrationem, esse duas simul junctas, utramque ùt consecratam sumet, ùt habet Missale. Si verò ante consecrationem, postquam obtulit, advertat, alteram seponet, & post Missam ipse vel alius sumet tanquam panem benedictum. 3. Si quis plures hostias ad altare tulerit: aut rationabili modo adverterit, ab alio afferri à se consecrandas, vel ante Sacrificium monitus fuerit de consecrandis in altari jam positis. Ratio, omnes enim consecrantur; etsi dum consecrat, earum non ita expressè meminerit, aut etiam ad oblationem non detegat, modò sint præsentes in corporali, vel saltem in altari. Ita Regin. n. 19. Lay. c. 2. Bon. q. 2. & alii ab ipso citati; Estque sententia in praxi tuta, quia intentio præcedens, respectu illarum virtualiter perseverat. 4. Si parvæ hostiæ pro communicando populo afferantur Sacerdoti paulò post factam oblationem: (addit Aversa q. 11. s. 12. ante cœptam præfationem) licitè eas consecrari, suppletâ oblatione mentaliter, ex Gavant. & Possev. docent Dian. p. 2. t. 14. R. 71. & Tambur. de exped Sacrif. l. 2. c. 5.

Resp. II. Ad licitam materiæ consecrationem requiritur, 1. ut non sit major quantitas, quàm tempore opportuno possit absumi, quia periculum esset, ne species computrescerent. Bon. l. c. 2. Ut ab usu Ecclesiæ, præsertim in Missali præscripto, non recedat. Ex dictis resolves:

Peccat 1. Qui vas, in quo hostiæ consecrandæ sunt, non aperit. 2. Qui consecrat materiam positam extra Corporale. 3. Qui intendit consecrare guttas calici adhærentes exterius, quod esset grave; de interius adhærentibus est dubium, (quia non constat satis de mente Ecclesiæ) ad quod evitandum, Gavantus p. 2. tit. 7. jubet eas abstergi, quod consuetudo probat: Qui tamen id omittit, eum non peccare, docet Tamb. l. 3. c. 1. §. 3. imò nec expedire, si eas advertas, quando discooperto calice, jam jam es consecraturus, & elevationem populus expectat: Post consecrationem autem nullo modo sunt abstergendæ. 4. Qui ante consecrationem ita statueret: Nolo consecrare hostias appositas, nisi tempore consecrationis, vel saltem oblationis fuero memor. Ita Præp. hic a. 2. d. 3. Lay. l. c. etsi Tambur. §. 3. eo casu nullum peccatum agnoscat.

ADDENDA.

Quæst. 82. Quid præterea sit notandum circa præsentiam & determinationem materiæ consecrandæ. ℞. seqq. 453.

§. 1. Materia consecranda tum dicitur moraliter præsens, quando potest demonstrari humano modo ad sensum per pronomen, hoc vel hic, independenter ab omni alio signo sensibili, Suar. d. 43. s. 5. Bernal. d. 29. s. 1. & 2. Dicast. d. 2. dub. 1. Hinc licèt panem infra pedem positum possem demonstrare per Tò, hoc, simul eò intento digito, aut accedente nutu, tamen non potero consecrare, uti habet communior cum Dicast. num. 203., quia absente alio signo non demonstratur ad sensum per Tò, hoc. Putat tamen Bernal. n. 12. contra Lugo, hostiam positam post tergum, & in speculo ante Sacerdotem existente repræsentatam posse consecrari, quia ipsa est, quæ videtur in speculo, per quod fit moraliter præsens & ad oculum demonstrabilis. Idem dicunt Diana p. 10. t. 16. R. 41. Arr. d. 30. nu. 17. Amic. d. 16. n. 123. Dicast. num 192. contra Sor. & alios, si quis hostiam tangat, vel in manu teneat post tergum, quia si manu teneam pomum à tergo, possum alicui dare, dicendo, accipe hoc pomum. Imo consecrationem valere putant Vasq. & Bernal., si quis proferens formam, digito ostendat panem post tergum existentem, sicuti de hominibus sequentibus à tergo, posset dicere, hi sunt famuli mei; quod etiam videtur approbare Arr. suprà; sed in hoc probabiliùs contradicunt Con. & alii, quia res ejusmodi non demonstrarentur per pronomen, hoc, independenter ab omni alio signo sensibili, sed simul per nutum aliquem.

§. 2. Materia posita à latere validè consecratur, dummodo censeatur adhuc moraliter esse ante consecrantem, quod requiritur; hinc hostiæ non consecrarentur, si in ciborio positæ essent, non in altari, sed in credentia ad latus, Dicast. n. 205. 454.

§. 3. Si quis notâsset unam hostiam, v. g. rubricâ, & postea miscuisset multis aliis, velletque illam solam notatam consecrare, si hæc ita lateat sub aliis, ut jam nullo sensu percipiatur, non consecrabitur, quia non est moraliter demonstrabilis, non in se, uti supponitur, nec in alio, quia licèt contineatur in ciborio, hoc tamen demonstrato non magis demonstratur ipsa, quàm quæcunque alia, ergo pronomen, hoc, non censebitur determinatè afficere ipsam, Lugo, Bernal. num. 39. Non est autem opus determinationem intentionis circa materiam ullo signo externo manifestari, quidquid contradicat Platel. num. 325., quia etiam necesse non est, ut intentio externè manifestetur speciali aliquo signo. 455.

§. 4. Si velles illas solas consecrare, quas Petrus de facto designaret præ aliis, probabile est, quòd consecrares has designatas à Petro, quia positâ Petri designatione tanquam præsuppositâ conditione actu existente pronomen, hoc, quod profers, videtur se solo demonstrare illas hostias: Oppositum tamen videtur probabilius, quia consecrans nesciens istam determinationem Petri non censebitur ipsemet per pronomen demonstrare, neque pronomen demonstrabit independenter à Petro. Dicast. n. 219. Platel. n. 324. 456.

Q. 83. Quid præterea circa determinationem intentionis in consecrante sit notandum. ℞. Exposui à n. 54. qualis in Ministro Sacramentum conficiente requiratur intentio. A num. 62. dixi de errore, & erronea intentione Ministri. A n. 78. de intentione conditionata &c., quæ etiam huc spectant: suntque præterea addenda seqq. 457.

§. 1. Quoad consecrationem hostiæ principalis non est difficultas, vix enim possibile est, ut pro hac absit intentio sufficiens, secundum dicta num. 59. E contrà quoad intentionem consecrandi hostias minores appositas, major est difficultas, nam si Sacristanus te advertente ciborium consecrandum posuerit in Corporali, 458.

porali, & intenderis consecrare, communis sententia est cum *Castrop.* p. 6. n. 3. *Dicast.* n. 216. *Busenbaum* suprà, consecrandas, licèt postea ad illas non ampliùs habueris expressam reflexionem. E contrà si ciborium te advertente fuisset positum extra Corporale, quamvìs scivisses debere consecrari, si tamen consecrans non reflexisti te ad illas, probabilius videtur cum *Suar. Dian. Castrop. Gavant. Less. Aversa* q. 2. s. 2. §. *Quartò. Tambur.* de Sacrif. l. 2. c. 1. §. 3. non fore consecratas, quia noluisti consecrare extra Corporale, hoc enim velle fuisset peccatum mortale, ergo videris tantum habuisse intentionem consecrandi, si assumeres in Corporale. Probabile tamen etiam est cum *Præp. Tann.* & aliis fore consecratas, quia quamvis nolueris consecrare extra Corporale, tamen potuisti velle absolutè consecrare, non cogitando de Corporali, nec de assumendo in Corporale: aut quamvis volueris assumere, tamen adhuc potuisti absolutè velle consecrare, quamvis per oblivionem non assumeres. Itaque cùm res sit dubia, in praxi tales hostiæ erunt de novo in alia Missa sub conditione consecrandæ. Non licere autem repetere formam super minores hostias, si oblitus sis consecrare cum majore hostia, dicetur l. 6. p. 2. n. 243.

459. §. 2. Si Sacerdos specialiter nihil intenderit circa consecrationem guttarum vini, quæ intra calicem sunt separatæ à vino, quod est in fundo, præter citatos à *Busenb.* negant consecrari *Dian.* & *Hurtad.* Dicunt consecrari *Præpos. Rodriq.* suprà, *Dicast.* n. 223.; sed *Con. Castrop.* suprà & alii distinguunt, putant enim non consecrari guttas remotas, attamen consecrari vicinas, quæ levi agitatione Calicis misceri possent, quia hæ censentur facere unum moraliter cum vino, quod est in fundo: sententiæ omnes sunt probabiles, sed secunda videtur probabilior. Pro praxi suadet *Placel.* nu. 328. si quis statim ante consecrationem advertat tales guttas vicinas, ut levi inclinatione Calicis misceat cum reliquo vino, si autem sint remotiores, dicit, ut vel abstergat, vel excludat ab intentione; sed etiam posset includere in intentione, ne in calice sit vinum, quod non consecretur: è contrà tamen non debet intendere consecrare minimas particulas panis in patena vel Corporali, sed tantùm quod continuum est cum majore aut cum minoribus hostiis in patena vel Corporali depositis: Aliud est de talibus particulis panis in ciborio contentis, neque enim periculum est has perdendi, unde intendere debet eas cum reliquis hostiis consecrare, nam omnes communiter censent omnes particulas in fundo ciborii repertas esse consecratas, quamvìs intentio non sciatur fuisse specialiter facta circa illas.

Quomodo ille, qui ordinatur Presbyter, formare debeat intentionem consecrandi cum Episcopo, dicetur l. 6. p. 2. n. 2322.

460. Q. 84. *An materia consecranda admitti possit sub Canone.* ℞. *Possev. Dian. Quart. Tamb.* de Sacrif. l. 2. c. 5. §. 2. *Gob.* t. 3. n. 85. *Burghab.* cent. 2. cas. 28. dicunt posse acceptari sub canone, etiam usque ad consecrationem, saltem in eo casu, quo si non consecrarentur hostiæ, plures dimittendi essent sinè Communione, oblatio enim mentalis, quæ tum fiet, manebit una moraliter cum priore: Si tamen unus tantùm homo esset dimittendus sinè Communione, *Gob.* nu. 86. potiùs suadet dari illi partem ex majori hostia; sed de hoc dicetur n. 508.

DUBIUM VI.

Quæ forma consecrationis Eucharistiæ.

461. RESP. Est duplex, una panis, & est hæc: *Hoc est enim Corpus meum.* Ubi omnia sunt de essentia, præter Tò *enim*, cujus omissio est veniale. Altera vini, & est hæc: *Hic est enim calix Sanguinis mei, novi & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Ubi etsi verior & communior sit sententia S. *Bonav. Suar. Bellarm.* & aliorum, contra *S. Th. & Thomist.*, quod essentialia sint tantùm hæc, *Hic est calix Sanguinis mei*, (vel, *hic est Sanguis meus*, aut eis æquivalentia) graviter tamen peccaret, qui aliqua ex reliquis omitteret, vel mutaret. Debent autem formæ proferri in persona Christi, formaliter & significativè, sivè assertivè, & non tantùm recitativè, sivè historicè, licèt ea, quæ in Canone præcedunt, dicantur tantùm recitativè seu historicè. *V. Lay. c. 3. Bon. q. 3. p. 2. Cardin. de Lug. d. 11. s. 5. Unde resolves.*

I. Valida, sed illicita est consecratio. 1. Si consecrans dicat: Hic cibus, hic potus, hic calix, vel hæc res, vel contentum sub his speciebus, est Corpus meum, vel Sanguis meus, *Bon. p. 1.* 2. Si dicat: Hic calix est novum testamentum, in Sanguine meo, ùt habet S. *Lucas c. 22.* 3. Hoc est Corpus meum, quod de Virgine sumpsi; hic est Sanguis meus infiniti valoris. Hoc est meum Corpus; hic est meus Sanguis, vel hoc est sanguis meus. Ratio horum, quia manet idem sensus, nec fit mutatio substantialis. *Bon. l. c.*

II. Invalida erit consecratio, 1. si dicas: Hìc (adverbialiter) est Corpus meum. Si autem Tò *Hic* ponatur masculinè, pro neutro, valet, etsi non secundùm Grammaticam. *Escob. Granadus.* 2. Hoc Corpus est meum; hic Sanguis meus. *Fag. p. 3. c. 6. n. 14, & 15.* 3. Ecce Corpus meum; Ecce Sanguis meus. 4. Hoc fit vel hoc fit Corpus meum; vel hìc ponitur Corpus meum. 5. Illud est Corpus meum; ille est Sanguis meus. 6. Hæc est substantia mea; vel hoc est Corpus Christi. *Bon. p. 3.*

III. Dubia erit consecratio, 1. Illud est Corpus meum; iste est Sanguis meus. 2. Hæc est Caro mea: quam tamen *Laym.* contra *Kon.* putat valere 3. Secuncundùm quosdam, forma ex S. *Luca* primo casu allata. *Bon. q. 3. p. 1. & 2. Regin. l. 29. n. 33.*

ADDENDA.

QUæst. 85. *Quid præterea sit notandum circa verba consecrationis.* ℞. Quandonam forma consecrationis censeatur mutari substantialiter vel accidentaliter tantùm, satis intelligitur ex dictis à n. 18. & 19. Hìc adde seqq. 462.

§. 1. Tò *hoc*, & tò *hic*, explicari possunt dupliciter, vel ita, ut faciant hunc sensum, hæc res aut hæc substantia, quæ in fine propositionis continetur sub his accidentibus, est Corpus, est Sanguis meus; & ità intelligunt *Suar. Tann.* aliique communiùs: vel pronomina illa possunt referri ad prædicatum, ita ut faciant hunc sensum, Hoc Corpus est Corpus meum; hic calix est calix Sanguinis mei, utì quando dicis, hæc est mea mater, sensus est, hæc mater est mea mater; & ita intelligunt *Maldon. Vasq.* aliique cum *Dicast* d. 3, n. 183., utrique valde probabiliter, absolutè autem per tò *hoc* intelligi non debet, hic panis, quia falsum est, quòd panis sit Corpus Christi, aut quod maneat cum Corpore Christi: Similiter per tò *hic*, intelligi non debet hoc loco. 463.

§. 2. Per tò *Meum* & *Mei*, intelligi debet Corpus & Sanguis Christi, in cujus persona loquitur Sacerdos, unde si quis per tò *Meum* vel *Mei* intelligeret tantùm suum corpus vel suum sanguinem Sacerdotis, consecratio esset invalida, *Gob.* t. 1. n. 205. 464.

§. 3. In forma calicis, verba illa, *Novi & æterni testamenti*, possunt facere duplicẽ sensum, nempe, vel quòd Sanguis Christi sit confirmatio testamenti, id est, promissionis, quâ Christus nobis promisit vitam æternam per suum Sanguinem: vel quòd hoc Sacramentum Sanguinis Christi sit veluti propriè dictum testamentum, & quasi authenticum instrumentum, quo continetur ultima voluntas Christi, destinantis nos ad æternam hæreditatem, *Suar.* d. 59. & 60. s. 2. *Gob.* t. 3. n. 77. 465.

466. Q. 86. *Quid agendum sit in variis dubiis circa prolationem formæ.* ℟. Videri debent dicta à num. 123. usque ad 133.

467. Q. 87. *Quid facere debeat Sacerdos, qui in Missa sit dubius vel perplexus.* ℟. De hoc dicetur l. 6. p. 2. à n. 533.

468. Q. 88. *Quid specialiter sit addendum de scrupulis in hac materia.* ℟. De his dicetur l. 6. p. 2. à n. 190.

DUBIUM VII.

Quamdiu Christus maneat in Eucharistia.

469. RESP. Manet sub speciebus etiam divisis, & sub quavis earum minima parte, donec tanta earum fiat mutatio, ut consueta substantia panis & vini corrumperetur. Ita commun. cum S. *Tho.* Et est certum. *Unde resolves,*

I. Gratia datur in prima manducatione, etiam primæ partis; cùm sit totum Sacramentum; manducatio autem, dicitur trajectio ex ore versùs stomachum, etsi alii dicant gratiam tum primùm dari, cum pars aliqua est in stomachum recepta. *Dian. p. 5. tr. 6. misc. R. 96.* ex *Henr. Sylv.* & *Fag.* Item *Lug. d. 12. s. 9.*

II. Species non sunt retinendæ in ore tamdiu, donec penitus pereant: quia tunc non manducaretur Christus: nec gratia Sacramenti conferretur. Uti neque, si moriaris, dum hostia adhuc est in ore. *Dian. l. c.* contra *Bec. cap. 22. V. Bon. d. 3. q. 5. p. 2. n. 2.*

III. Si quis partem vini vel hostiæ sumpsisset indispositus, & deinde se disponeret, acciperet adhuc gratiam in sumptione alterius partis. Quod etiam aliqui, ut *Gob. Cajet.* & alii, probabiliter dicunt futurum, si se disponat, antequam species consumantur in stomacho, *Dian. R. 96.* ex *Nugno. V. Lugo num. 46. 53.* & 64. ubi illud posterius negat. *Vid. Bon. l. c.*

IV. Non videtur reprehendendus laicus, qui desiderat esse Sacerdos, ùt possit communicare sub utraque specie, quòd putet plus gratiæ dari sub utraque, quàm una; quia id fieri non est improbabile, ùt docet *Vasq. Mær. Lug. s. 3.* & alii. Uti nec carpenda devotio illius, qui multùm materiæ sumit ad consecrationem, eâ mente, ne tam citò in stomacho species consumantur, & sic diutiùs secum Christus maneat, & sæpius gratiam augeat: quod fieri non est improbabile, si dispositio subjecti fiat melior, ut docet *Suar. Kon.* item *Fagund.* & *Beca.* apud *Dian. p. 3. tr. 6. misc. R. 97.*

V. Species per vomitum rejectæ, si tales sint, ut sub illis panis & vinum posset existere, verè sunt adorandæ; & si iterum sumantur, iterum conferre gratiam, docet *Lug. n. 53.*

VI. Etsi, si modicum vini consecrati misceatur perfectè cum alio liquore, ita ut non maneret substantia vini, desinet ibi esse Christus; non tamen desinit, si misceatur cum vino alio, saltem ejusdem speciei. *Lug. d. 10. s. 3.* Unde si gutta consecrata lapsa sit in dolium vini ejusdem speciei, totum illud vinum adhibendum tantùm est pro Sacrificio; licèt quidam dicant bibi posse à laicis.

VII. Si species consecratæ liquorem specie diversum sibi permixtum convertant in vinum, similis substantiæ ei, in quo facta est consecratio, species priores manent consecratæ; non item posteriores adjunctæ.

ADDENDA.

470. QUæst. 89. *Quid præterea notandum sit circa permanentiam Christi in Eucharistia.* ℟. seqq.

§. 1. Quamvis materia ita minuta, ut nullo sensu sit perceptibilis, consecrari non possit, uti tenet communis cum *Aversa* q. 2. s. 2. §. *Tertiò*, tamen si materia consecrata postea ità divideretur, ut tandem fieret insensibilis, adhuc retentura esset Corpus & Sanguinem Christi, uti habet communior cum *Suar.* d. 45. s. 8. *Arr.* d. 30. n. 21. *Lugo* d. 4 à nu. 108. *Avers.* §. *Sed* &c. *Dicast.* d. 2. n. 237. *Platel.* n. 322. contra *Maj. Vasq. Merat. Amic.* d. 16. n. 138. *Castrop.* p. 6. n. 6., nam sicuti plùs requiritur ad rem primò ponendam quàm ad conservandam, ita plùs requiritur ad consecrationem acquirendam, quàm ad conservandam, unde si gutta vini consecrata infundatur mari, non ideo Christus desinet esse præsens. Posseque talis particula adhuc dici Sacramentum, quia maneret secundùm se sensibilis saltem per Dei potentiam, vel ùt conjuncta aliis; sicuti tenuissimi pulvisculi, quamvìs soli videri non possint, tamen videri possunt ùt conjuncti aliis. Addit *Arr.* n. 25. non esse absolutè necessarium, ut Sacramentum etiam in facto esse physicè permaneat cum sensibilitate, sicuti non est necessarium, ut physicè permaneat in ratione ceremoniæ sacræ.

§. 2. Christus manet præsens, 1. Si hostia una con- 471.
secrata permisceatur planè indiscernibiliter aliis non consecratis, aut cum aliis quibuscumque rebus, dum-
modo species panis non corrumpantur. 2. Si species 472.
vini consecrati misceantur cum simili vino aut cum alio liquore, qui non haberet vim expellendi formam vini, si adesset, *Suar.* d. 57. s. 4. *Aversa* q. 5. s. 6.; ac manifestè colligitur ex Cap. *Marthæ.* De celebr. Miss. Nec vinum profanum fiet consecratum per contactum vini consecrati, uti ex *Inn. III.* docet *S. Thom.* q. 77. a. 8. ad 3., *Suar.* concl.º 2. & communis cum *Dicast.* d. 2. n. 188., quia verba non ceciderunt super illud, nec hæ species habent vim alias consecrandi. *Nec obstat* 1., quòd in libro, cui titulus *Ordo Romanus*, sic dicatur, vinum non consecratum sed Sanguine Domini commistum, sanctificatur per omnem modum, *nam* non est sensus, quòd consecretur, sed quòd contactu reddatur venerandum, uti rectè *Dicast.* d. 7. n. 138. *Nec obstat* 2., quòd aqua non benedicta affusa benedictæ tota reddatur benedicta, *nam* disparitas est, quòd benedictio aquæ sit forma extrinseca proveniēs à voluntate Ecclesiæ extendente benedictionem ad partes etiam postea admixtas, sicuti Ecclesia etiam vult benedictionem olei non consecrati fieri per admixtionem cum consecrato, uti habetur Cap. *Quod in dubiis.* 3. De Consecr. Eccl. vel Altar., quale aliquid non est pro consecratione vini speciebus sacris infusi.

§. 3. Etiam manet præsens Christus, 1. licèt sacræ 473.
species incidant in sordes, aut sumantur à bestia, uti habet communissima contra S. *Bonav. Magistrum* & alios apud *Aversam* s. 9. §. *Secundò*, nam *Greg. XI.*, cujus diploma ad longum refert *Bosco* s. 6. n. 78., sub excommunicatione prohibet opiniones illas publicè doceri: & patet ex praxi Ecclesiæ, quæ species sic repertas mundat, exponitque adorationi. 2. Etiam quando species sumuntur à peccatore, uti certum videtur contra *Glossam*, cujus opinio prohibetur ab eodem *Gregorio*, & convincitur falsitatis à *S. Th.* q. 80. a. 3. videtur enim esse contra verba Scripturæ dicentis Corpus Christi manducari etiam indignè: Et confirmatur, quia Ecclesia Cap. *Si per.* 28. de Consecr. dist. 2. imponit pœnam illi, qui propter ebrietatem evomuerit Eucharistiam, ergo supponit Eucharistiam fuisse in stomacho ebrii. 3. Quamvìs hostia dentibus comminuatur, uti habet idem *Greg.*, nam non ideo recedet Christus, quasi patiatur, cùm non tantùm ùt habens dotes gloriæ, sed etiam prout hìc existens sinè extensione, sit impassibilis.

§. 4. Christus desinit esse præsens 1. Si guttula vini 474.
consecrati injiciatur alteri liquori, supposito, quòd hic liquor corrumpat species vini. 2. Si guttula vini consecrati injiciatur alteri vino non consecrato, sed potentiori, supposito, quòd hoc potentius vinum ita alteret species consecratas, ut si adesset forma prioris vini consecrati, hæc converteretur in formam hujus potentioris vini. 3. Si guttula vini consecrati injicia-
tur

tur in potentius vinum consecratum, supposito, quòd vinum potentius convertat in se vinum impotentius, ità *Suar. Arr.* d. 39. s. 2. *Dicast.* d. 7, nu. 135. *Bernal* d. 38. à n. 55. contra *Lugo* d. 10. à nu. 44. Ratio est, quia tum species vini potentioris ità corrumpent species vini minùs potentis, ut substantia hujus vini non mansisset, si adfuisset, ergo Christus, qui determinatè huic vino successerat, desinet esse sub his speciebus vini impotentioris, & manebit tantùm sub speciebus vini potentioris. *Nec obstat*, quòd sæpè mutentur accidentia, v. g. frigus aut calor, sub quibus erat facta consecratio, & tamen Christus maneat præsens, *nam* hoc non obstante mansisset eadem numero forma vini, quæ per consecrationem ejecta est, ergo etiam manebit Christus. *Dixi* semper, supposito, an enim hoc fiat vel non, pertinet ad physicam, in qua aliqui affirmant alii negant, & perinde est, quid quis sentiat; in praxi tamen, ubi dubium est, an species corrumpantur necne, procedendum est, ac si non corrumpantur, ne Sacramentum, si fortè permaneat, exponatur periculo irreverentiæ: unde dicendum est cum *Rich. Suar. Con. Tam. Bernal* n. 61. *Dicast.* n. 138. *Aversf.* q. 5. f. 6. in fine, contra *Palud. Sot. Henriq. Sa, Vivald.*, si particula vini consecrati immissa esset in dolium non consecrati, hoc vinum non esse habendum veluti profanum, sed asservandum ad usus sacros, quamvis enim *Lugo* n. 52. dicat esse hoc durum, ratio tamen est, quia hoc videtur exigere reverentia erga species consecratas, quæ non essent discernibiles à non consecratis.

475. §. 5. Si speciebus constanter disparentibus appareat caro vel puer loco Eucharistiæ, censendum est, quòd Christus desierit ibi esse præsens, & hoc, quod apparet, sit tantùm signum vel imago Christi, hinc debebit Sacerdos consecrare novam hostiam, ut compleat Sacrificium. E contrà si species tantùm ad tempus occultentur, censendum est Christum mansisse sub illis præsentem. Videri possunt *S. Th.* q. 78. a. 8. *Suar.* d. 55. *Dicast.* d. 6. dub. 6. & ÷. *Pasq.* q. 302. & 303.

476. §. 6. Valdè incertum est, quanto tempore Christus maneat præsens in stomacho nostro, quia incertum est, intra quod tempus species corrumpantur. Peritissimus medicus apud *Lugo* n. 54. putavit in laico corrumpi intra minutum, id est, sexagesimam partem horæ; in Sacerdote autem intra medium quadrantem: quod utrumque approbat *Bernal* nu. 63. Et quamvis *Fromond.* apud *Bosco* n. 115. requirat pro Sacerdote mediam horam, tamen *Lugo* dicit eum fore extra omne dubium & periculum, si species in stomacho habuerit per quadrantem; imò *Arr.* d. 39. n. 25. putat in laico corrumpi intra 5. Pater & Ave, ita ut nullus scrupulus ampliùs possit restare; in Sacerdote autem vix esse dubitandum, quin corruptæ sint, postquam absolvit Missam, & vestes sacras exuit. Alii cum *Plempio* medico & *Tamb.* de Commun. c. 3. §. 4. meliùs dicunt, attendendum esse ad varias dispositiones stomachi, qui enim calidum habent, citiùs concoquunt; è contrà, qui frigidum & pituitosum, tardiùs, maximè si ægroti sint; hinc suadent omnes, ut intra horam abstineatur à vomitu, nam non semel docuit experientia, inquit *Bosco* n. 116., species Sacramentales non immutatas post horam à Communione fuisse rejectas, saltem ab infirmis: immutari autem regulariter in omnibus saltem intra horam, docent omnes cum *J. Sanch.* d. 38. n. 2., & credo in quibuscunque sanis hominibus immutari saltem intra quadrantem, unde exemplum de B. *Rosa*, apud quam sacræ species in stomacho non immutatæ manserint ad 7. vel 8. horas, adscribendum est miraculo, inquit *Gob.* t. 4. n. 162.

477. §. 7. Quandonam censeatur esse sumptio sive manducatio, & consequenter quandonam hoc Sacramentum incipiat causare gratiam, dixi n. 415. Fatendum tamen est sententiam, quam hic tenet *Busenb.* nempe tum esse sumptionem, quando fit trajectio ex ore versus stomachum, etiam esse probabilem. Denique si Eucharistia suscepta sit cum obice, & obex removeatur, antequam Christus desinat esse præsens, dixi num. 200. cum probabiliore, quòd Eucharistia reviviscat ad causandam gratiam.

CAPUT II.

De Causis & subjecto Eucharistiæ.

DUBIUM I.

De Causis.

AGo hic tantùm de efficiente, id est, Ministro; in quo quid requiratur ad confectionem validam, constat tum ex dictis *de Sacram. in genere*, tum ex superioris capitis *Dubio V.* Quid ad licitam requiratur, patebit ex sequenti dubio, *de subjecto suscipiente Eucharistiam*: quia omnes dispositiones, quæ ad dignè suscipiendam sunt necessariæ, requiruntur etiam ad licitam confectionem, cùm conficiens necessariò suscipere debeat. Hic ergo tantùm quæritur, 1. Cujus sit dispensare Eucharistiam, 2. Quid ex parte Ministri requiratur ad licitam dispensationem. 478.

Plura quæ observare vel cavere debet consecrans, commodiùs addentur postea, in l. 6. p. 2.

ARTICULUS I.

Ad quem spectet dispensatio Eucharistiæ.

REsp. Eucharistiam dispensare, ex officio potest solus Sacerdos, habens jurisdictionem ordinariam, delegatam, aut saltem rationabiliter præsumptam, vel privilegium. Ratio, quia Pastorum proprium est pascere, quod præcipuè fit per Sacramenta. *Vid.* Bon. d. 4. q. 5. p. 1. C. de *Lug.* d. 18. s. 2. *Unde resolves.* 479.

I. Peccat mortaliter, qui sine omni jurisdictione Eucharistiam dispensat, *Bon.* p. 2. quia violat alterius jurisdictionem, in re gravi. Inferior autem Sacerdote, incurret insuper irregularitatem, ùt docet *Kon. hic.* Religiosi etiam ipso facto incurrunt excommunicationem Papæ reservatam, si (scilicet sine licentia Parochi, & quidem speciali) præsumant Clericis aut laicis dare extremam Unctionem, vel Eucharistiam, vel Matrimonia solennizare, nisi habeant privilegium; vel Parochus absit; aut injustè nolit in articulo mortis. A dicta tamen excommunicatione excusare ignorantiam, etiam crassam, ex *Præpos.* &c. notat *Dia.* p. 5. t. 3. R. 51. idque propter verbum *præsumant.*

II. Licitè ministrat Eucharistiam, qui præsumit rationabiliter Pastorem factum suum approbaturum esse. *Regin.* l. 29. n. 91. *Bon.* n. 7.

III. Si infirmus sacro Viatico muniendus sit, & proprius Pastor absit, vel præsens non possit deferre Eucharistiam, quivis alius Sacerdos, vel regularis, vel sæcularis, & hoc deficiente etiam Diaconus, ei conferre potest; quia tunc præsumitur voluntas Episcopi, aut Papæ. Ita *Lay.* l. 5. t. 4. c. 7. *Bonac.* n. 10. ex *Suar.*

Dixi I. In responsione, *ex officio*: quia extraordinariè, in statu necessitatis id potest Diaconus ex commissione Parochi (& secundùm *Quintanadu.* si absit, sine ea) v. g. in magno festo, quo Sacerdos confessionibus, concionibus, &c. est occupatus. *Dia.* p. 9. t. 6. R. 39. ex *Præpos.* In extrema verò necessitate, v. g. articulo mortis, si non esset alius, etiam Diacono, imò laico licere (secluso scandalo) & alios, & se ipsum communicare, probabile est, ùt contra *Henriq. Vasq.* & *Sa* docent *Suar. Kon. Layman, Præp. hic* d. 2. num. 11. confirmatque *Dian.* p. 8. t. 1. R. 48. ex *Aversa* & *Franc. Lug.* Sed *Amicus* limitat ad casum, quo moriturus peccati mortalis

talis conscius aliud Sacramentum suscipere non posset. *Vid. Dian. p. 9. t. 6. R. 39.* In praxi tamen id non facilè faciendum, ob contrariam consuetudinem. *Card. Lugo s. 2. Bonac. p. 1. Underesolves*;

Probabile est, etiam extra mortis articulum, ex gravi causa, licere Sacerdoti, præciso scandalo, sacram hostiam sumere ex sacrario, vel à Diacono allatam, sibi ipsi dare, v. g. si in longo morbo diu non communicâsset, ùt contra *Suar.* & *Kon.* docet *Fagund. p. 3. l. 3. c. 3. Præp. Escob. t. 7. E. 6. Bon. l. c.*

Dixi II. *Vel privilegium*, quale habent religiosi Mendicantes, & nominatim Societatis JESU, ex Pauli III. Bulla, & aliorum, ut scilicet in suis templis, per se, vel per alios Sacerdotes illic celebrantes communicare possint quoscunque Christi fideles, præterquam in mortis articulo, (in quo tamen si urgeat necessitas, præsumitur ratihabitio Papæ, etiam invito Parocho, ùt habet *Bonac.* hìc) & festo Paschatis. *V. Lug. n. 38. & 49.* Porrò per festum Paschatis, Pontifices hìc videntur intelligere, & prohibere Communionem illam, quâ satisfit præcepto annuæ Communionis, ùt docet *Sa, Fill. & com.* Per mortis articulum, intelligitur tempus, quo vel mors proximè instat, & moraliter certa & inevitabilis est: vel quo est mortis periculum, id est, probabile dubium de vitæ conservatione, tali casu, quo valdè frequenter mors solet accidere, *Suar. t. 4. de rel. l. 2. c. 3. & 3. p. d. 26. s. 4.* & alii.

Ex dictis *resolves*: quòd Regulares licitè dent Eucharistiam in articulo mortis, uti & in Paschate sequentibus casibus.

I. Si extrema sit necessitas, ùt si periclitetur de salute æterna.

II. Si sit gravis necessitas, id est, probabile mortis periculum, & Parochus nolit, vel non possit dare, *Lug. n. 53.*

III. Si à Pontifice vel Episcopo habeant privilegium; quale hoc tempore habent Religiosi aliqui, quibusdam locis ab Episcopis dandi Communionem paschalem.

IV. Si quis in Paschate non possit in sua Parochia communicare, nec petere veniam à Parocho.

V. Si ratione Communionis paschalis Parochiæ suæ antè satisfecerint, aut postea satisfacturi putentur; quia tunc Parochis nihil decedit, cùm ipso die Paschæ abstinere à Communione possint: Sic contra *Henriq.* & *Nav.* docet *Sa, Fill. & Layman*, qui addit, nisi constaret Parochum esse invitum, ac rationabiliter id prohibere, v.g. quod aliàs rationem communicantium habere in sua Parochia non possit; tunc enim ad Parochiam esse rejiciendos. *Lug. n. 50. Bon. l. c.*

VI. Si ægrotus needum pervenerit ad eum statum, ut ex præcepto teneatur ad Communionem; etsi tunc maneat obligatus suscipere Communionem ex manu Parochi, in articulo mortis.

VII. Si ægrotus satisfecerit præcepto de Viatico, cum intentione illud implendi; quia administratio Eucharistiæ tantùm est vetita Regularibus, quando præceptum Communionis obligat. Nunquam tamen, sine licentia Episcopi vel Parochi, licet Religiosis publicè Eucharistiam deferre per plateas, cùm id juri Parochorum, consuetudine obtento, deroget, proinde eo casu in ægroti oratorio, aliove honesto domûs loco de licentia Ordinarii privatim facto Sacro, Eucharistia est danda, *Suar. V. Dia. p. 4. t. 4. R. 14. & p. 9. t. 9. R. 63.*

VIII. Quibusdam, qui frequenter communicant apud Religiosos, nec possunt adduci, ut communicent in Parochia: idque ex tacito & præsumpto consensu, quem *Lay. n. 4.* putat faciliùs posse præsumi in militibus præsidiariis; item in aulicis, studiosis, aliisque Academicis, &c. qui frequenter communicantes extra suspicionem esse solent. *Vid. Lay. l. c.*

IX. Si in Paschate sint vagi, peregrini & advenæ, secundùm sententiam probabilem multorum, ùt *Sanch. de Mat. l. 3. d. 37. Fagund. præc. 1. Eccl. l. 1. c. 8. Lug. l. c. Dian. p. 2. t. 2. R. 12.*

X. Si sint famuli, vel domestici, vel familiares eorum, qui circa tales habent privilegium. *V. Compend. privil. Societatis, V. Familiaris; Dia. ibid.*

ADDENDA.

QUæst. 90. *Quid præterea notandum sit circa dispensatorem Eucharistiæ.* n. seqq. 480.

§. 1. Absente omni Sacerdote potest, imò secundùm *Bernal.* d. 45. n. 34. debet sub mortali Diaconus deferre Viaticum moribundo, in hoc enim casu præsumitur voluntas, imò præceptum Episcopi. Quòd si Sacerdos præsens sit, & ex malitia nolit hoc committere Diacono, poterit nihilominus Diaconus, & in hoc ferè omnes conveniunt, inquit *Lugo* d. 18. num. 27. ideoque in praxi tutum esse dicit *Dicast.* d. 11. n. 91.

§. 2. Sacerdotem posse extra Missam, non tantùm pro Viatico, aut in necessitate, sed etiam devotionis causâ ministrare sibi Communionem, si alius Sacerdos & scandalum absit, docent *Suarez, Vasq. Fagund. Silv. Homob. Boss. Bonac. Vivald. Dian. Lug.* à n. 28. *Dicast.* à nu. 110. & optimè *Bosco* s. 12. conclus. 2. contra *Cajet. Armill. Fill.* t. 2. nu. 285. *Avers.* q. 10. s. 3. Ratio est, quia *Conc. Nicæn.* 1. concedit hoc Diacono, uti notat *Dicast.* num. 95., neque ulla lex hoc tempore id prohibet Sacerdoti, & sicuti Sacerdos se communicat die Veneris sancto, etiam dum non consecrat nec consummat Sacrificium præcedentis diei, uti contra *Lugo* n. 29. probabiliùs docet *Dicast.* n. 108., ita potest alio die extra ceremonias Missæ dare sibi ipsi Communionem. Putat tamen *Fagund.* debere accipere è manibus Diaconi, si adsit; E contrà *Suar.* dicit etiam tum posse accipere è suis manibus; *Fill.* dicit debere. Omnes probabiliter, inquit *Tamb.* de Commun. c. 6 nu. 29., sed *Suar.* probabilius, nam Sacerdos non tenetur committere Diacono, nec perdit jus suum propter præsentiam Diaconi; deberet tamen accipere ab alio Sacerdote, si adesset, quia Sacerdos à sumente distinctus, est Minister ordinarius. Et rectè addit *Suar.* non esse rem usitatam, ut quis, saltem ex devotione, seipsum communicet, hinc non debere facilè fieri, nisi ubi talis Sacerdos esset solus, qui sacrificare non posset. 481.

§. 3. Etiam posse laicum in articulo mortis accipere vel deferre Ciborium, & sibi vel alteri ministrare Eucharistiam, docent *Mercerus, Chapeav. Hurt. Lean. Lezan.* & alii, quam sententiam *Suar. Con. Laym. Fill. Regin. Castrop. Less. Granado, Arr. Rhod. Dian. Dicast. Aversa* q. 10. s. 3. *Burgh.* cent. 3. cas. 96. *Gob.* t. 4. cas. 22. *Bosco* concl. 5. *Lohner* in Instruct. 4. p. 3. de Euch. a. 3. q. 5. dicunt esse satis probabilem, & eorum aliqui addunt, tutam. Ratio est, quia præceptum humanum Cap. *Pervenit.* 29. De consecr. dist. 2. vetans à laico deferri Eucharistiam, non loquitur de hoc casu extremæ necessitatis, in quo præceptum humanum videtur cedere divino de sumendo Viatico, præsertim cùm Eucharistia possit per accidens causare primam gratiam, & saltem quivis in agone multùm indigeat robore spirituali per hoc Sacramentum causando, secundùm dicenda num. 484.; testantúrque certæ historiæ, Eucharistiam olim ad ædes proprias, vel ad alios infirmos esse delatam à laicis, ut in necessitate ministrarent sibi vel aliis; quod maximè valet de Diaconis, quos sub mortali teneri eo tempore sibi ministrare Viaticum, docet *Bernal* n. 35. idémque fieri deberet à laico, saltem tum, si alioquin sine omni Sacramento deberet defungi: De cætero, opposita sententia, quòd laicis non liceat sibi vel aliis ministrare, hactenus fuit communior, quam ùt veriorem defendunt *Sot. Sylv. Bonac. Henriq. Vasq. Nugn. Sa, Victor. Fagund. Lugo* n. 24. *Bernal* n. 37. *Pax-Jordan.* l. 3. tit. 3. n. 22. *Dicast.* num. 93., quia est contra consuetudinem & sensum communem fidelium, 482.

qui

qui putant Eucharistiæ non ita necessariæ ad salutem semper debere esse majorem reverentiam, quàm ut à laicis possit administrari. Videri potest *Mendo* diss. 11. q. 2., qui in utramque partem benè discurrit, sed concludit pro secunda.

483. §. 4. Docet *Tambur.* de Commun. c. 4. n. 50., eum, qui non est proprius Parochus, non peccaturum mortaliter, si Communionem paschalem semel vel iterum daret alienis Parochianis non multis, quia non videtur rationabilis causa gravis offensæ: Et hîc pro habenda sufficiente jurisdictione sufficeret consensus rationabiliter præsumptus, cùm Eucharistia semper validè ministretur. *Navarr. Rodriq. Aversa* q. 10. f. 4.

Q. 91. An sit obligatio ministrandi Eucharistiam pestiferis. R.

484. §. 1. De obligatione ministrandi Sacramenta, dictum est hìc à n. 133. Deinde lib. 3. p. 1. à n. 754. dictum est generatim Parochum teneri ministrare Sacramenta etiam tempore morborum & belli; quod autem Eucharistiam attinet, docent *Major*, *Molses*, aliique apud *Dian* p. 3. t. 4. R. 174. & p. 5. t. 3. R. 53. nequidem Parochum tempore pestis teneri ministrare Eucharistiam, quia cùm ejus vita requiratur ad alia Sacramenta magis necessaria etiam aliis conferenda, non videtur esse propter aliquos exponenda tanto periculo in administratione Sacramenti, utilis quidem, sed minus necessarii. Et idem tenent *Lohner* suprà & *Gob.* n. 414. E contrà *Suar. Fagund. Tolet. Navar. Sot. Henriq. Villal. Fill. Sylv. Nugn. Marchant. Mancin. Tabien. Sa, Castrop. Lug. Busenb. Avers.* de Sacram. q. 64. f. 7. §. *Sextò. Carden.* in 1. crisi d. 76. c. 2. *Verjuys* t. 14. a. 8. dicunt Parochum teneri, per se loquendo, tum quia infecti habent jus petendi, tum etiam quia Parochus tenetur etiam cum periculo vitæ succurrere subdito in gravi necessitate spirituali constituto, uti dictum est l. 2. nu. 174., sed moribundus est constitutus in gravi necessitate suscipiendi Eucharistiam, licèt fortè Sacramentum Pœnitentiæ susceperit; nam nihilominus tum maximè infestatur à dæmone, egétque viribus spiritualibus, quas hoc Sacramentum causat, posséque ipsi etiam per accidens causare primam gratiam. *Dixi*, per se loquendo: nam fatentur omnes, inprimis satis esse, si Parochus faciat per alium, imò *Dicast.* d. 11. n. 123. refert declarationem *S. Congreg.*, quâ prohibetur Parochus per se ministrare infectis, si alius sit, qui ministret, ne reliqui Parochiani fugiant conversationem illius, quem sciunt agere cum pestiferis. Deinde si esset circumstantia, in qua Parocho, qui morbo corriperetur, non posset substitui alius, etiam non deberet ministrando aliquibus Eucharistiam exponere se periculo destituendi totum populum, eùmque relinquendi sinè aliis magis necessariis Sacramentis, nam necessitas communitatis prævalet necessitati privatæ, & inter duo mala minus est eligendum.

485. §. 2. Si sit periculum infectionis plurium in una domo, non est licitum Parocho illic relinquere plures hostias, quas peste inficiendi sumant in necessitate, sed tenetur ipse pro necessitate deportare, uti antè dictum est, *Verj.* a. 20.

486. §. 3 Putant *Venerus, Mancin. Gavant.* licitum esse tempore pestis medio instrumento porrigere Eucharistiam, & probabile esse dicit *Marchant.*, quia necessitas & jus vitæ conservandæ excusat indecentiam: sed contradicunt *Dian. Chapeav. Bonac. Aversa* hic q. 10. f. 5. §. *Secundò. Dicast.* nu. 124. *Verj.* a. 9. & alii cum *Busenb.*, dicentes teneri manu in os porrigere: testaturque *Escob.* l. 20. probl. 98. *Conc. Mediolan.* à summo Pontifice approbatum ità declarâsse; & ratio potest esse, quia non est tanta necessitas illius Sacramenti, ut ministrari debeat sinè ritu ordinario & cum periculo irreverentiæ.

ARTICULUS II.

Quid requiratur in Ministro ad licitam administrationem Eucharistiæ.

Resp. I. Ut minister circa Eucharistiæ distributionem non peccet, præter gratiam, etiam reverentiam in eo, tum ratio, tum Canones requirunt, ità ut præstet hoc Sacramentum omitti, (cum ejus susceptio sæpe non sit necessaria ad salutem) quàm admitti positivam irreverentiam. *Unde resolves*: 487.

I. Eucharistia non est deferenda ad infirmum, nisi cum habitu decenti, id est, cum stola & superpelliceo, ac præcedente lumine (secus est de extrema Unctione, cujus materia, cùm non sit Sacramentum, non requirit tantam venerationem.) Putant tamen quidam, si habitus haberi non possit, ut si tempestas, aut iter faciendum, non fore irreverentiam, si Sacerdos Eucharistiam in pyxide, vel corporali involutam, in sinu suo clam deferat. Quod certiùs videtur licere in locis hæreticis, ubi etiam in necessitate, & clam, præciso scandalo, poterit porrigere sine stola & superpelliceo; etsi nullo modo celebrandum sit sine vestibus sacris, ob Viaticum dandum. *Bon. d. 4. q. 5. p. 2.*

II. Præstat ægrum incommunicatum mori, quàm Sacerdotem in habitu, cum Sacramento per publicum currere, (etsi festinare valde debeat, ùt dicit *Quint. t. 4. f. 8.*) Secus est in Baptismo & Pœnitentia, si probabiliter timeretur, ne ægrotus decederet in mortali; tunc enim currendum esset, ùt habet *Bon. l. c.* ex *S. Thom. Possev.* & aliis.

III. Ad infirmum longè distantem licere Parocho Eucharistiam deferre in equo mansueto, ità ut non sit periculum lapsûs, docet *Quint. t. 4. f. 8.* Sed negat *Possev.* & *Barbosa*, nisi loci consuetudo permittat; aduntque non licere pyxidem dare portandam Laico; quantumvis Pastor sit fatigatus, sed potiùs ex collo suspendendam bursam.

IV. Eucharistia non est deferenda ad ægrum, venerationis tantùm causâ, ut adoret vel osculetur, si sumere non possit. Quod etiam prohibuit Congregatio Cardinalium; quæ tamen non videtur prohibere, ut venerationis causâ deferatur ad lectum, si in domo celebretur.

V. Non licet dare Eucharistiam aliis digitis, si indice & pollice, ob chiragram dari non possit, ùt docet *Bon. p. 2.* & *Possevinus* contra *Tol.*, cujus sententia tuta videtur, si aliàs æger sine Viatico esset moriturus; præsertim si tunc detur duobus indicibus.

VI. Non licet tempore pestis porrigere Eucharistiam medio aliquo instrumento; (multò minus deponere alicubi in scutella, ut ab ipsomet ægro sumatur) sed manu danda est, ùt docet *Bon p. 2.* ex *Suar.* & aliis. Quamvis *Possev. c. 8.* non improbabiliter dicat, posse præciso scandalo, & periculo lapsûs in terram, instrumento ad id rite confecto dari. *V. Dian. p. 4. t. 4. Res. 114. Bon. l. c.* quod in praxi pro ægroto, qui non potest trajicere hostiam, ut scilicet ei detur Eucharistia, impositâ particulâ hostiæ cum vino in cochleari, admittit *Præp. in 3. p. q. 80. a. 5. d. 6.* & *Escob. tr. 7. E. 6. c. 5. Dia. R. 164.*

VII. Sacerdos podagrâ laborans, potest deferri ad altare, ut ibi Eucharistiam administret; seclusâ tamen aliâ prohibitione. Ità *Possev. c. 5. n. 50. Bon. l. c.*

Resp. II. Requiritur præterea, ut eam dispenset ritu Ecclesiæ consueto, deinde ut eam neget (per se loquendo) indispositis, animo vel corpore: denique si Pastor sit, ut ministret eam Ovibus, quoties rationabiliter petunt. *Bon. p. 1. n. 15.*

Dixi I. *Ritu Ecclesiæ*, quia legitimus Ecclesiæ ordo sub peccato obligat. *Unde resolves*:

Peccat primò, qui Eucharistiam dat sub utraque specie, locis vel personis, quibus à Pontifice non est con-

concessum. Item si morituro, qui ob linguæ ariditatem non potest hostiam trajicere, det species vini: licèt talem à mortali excusare conetur *Amicus* apud *Dia p. 8. t. 1 R. 24 Bon. l. c. Sanch. Possev. Barbos.* contra ipsum *Dia. p. 9. t. 9. R. 64.* 2. Qui dispensat sine veste sacra, vel lumine, aut prævià confessionis generalis formulâ. 3. Qui laico dat hostiam majorem; in necessitate tamen, vel in casu magnæ devotionis, licet ex majore particulam defractam dare: vel etiam in defectu minorum, plures majores consecrare, easque deinde in minores partes, (non tamen adeo parvas, ut honestè dari non possint) divisas distribuere. Ita *Sa, V. Eucha. Bon. p. 1. n. 14.*

Dixi II. *Per se neget*, quia aliàs cooperabitur peccato. Per accidens tamen sæpè dare potest, v. g. si sine scandalo, aut gravi damno suo vel pœnitentis, negare non possit: *V. Bon. l. c. Possev. c. 5. n. 5. Unde resolves:*

I. Peccat 1. qui dat pueris ante annum discretionis, (nisi in articulo mortis, ùt *v. dub. seq. a. 3.*) qui fortè circa annum decimum incipit. 2. Qui dat amentibus, quando nunquam sunt usi ratione: Si verò usi sint, potest & debet illis dari in articulo mortis, si possit sine periculo irreverentiæ, & non constet incidisse in amentiam in statu peccati mortalis. *Laym. hic c. 4. num. 4.* 3. Qui dat peccatori publico, v. g. histrioni, turpes comœdias cum mortali repræsentanti, usurario, meretrici, concubinario: de quibus v. *Fill. t. 4. n. 166. & seqq.*

Dixi *Publico*, quia si occultè tantùm scias esse indispositum, occultè quidem, non tamen publicè petenti, est neganda; nisi indispositio ex confessione sit nota, tunc enim extra eam nequidem licet monere, ùt docet *Sanch. Bon. Lay. l. 5. t. 4. c. 6. Lug. d. 8. de Sac. s. 11. n. 189. usque ad finem.*

II. Peccat item, qui negat reis morte plectendis, (quibus etiam potest dari aliquot, imo unâ horâ ante mortem, ùt habet *Sa*. Danda verò est, si fieri potest, non in carcere vel alio loco inhonesto) etiam ob crimen sagarum captis: dummodo pœnitentiam præ se ferant: etiamsi crimen negent, & violenta duret suspicio. *Tam tom. 3. q. 5. d. 4.*

III. Rectè facit, 1. qui rarò, v. g. in Paschate, dat Communionem semifatuis & qui debilem habent rationis usum, si saltem hunc cibum à profano distinguere nôrint, ùt habent *Henriq. & Possev.* Idem ferè dicendum est de surdis & mutis à nativitate. V. *Lay. hic.* 2. Qui dat infessis à dæmone, dummodo sine irreverentia possint sumere. Ità *Suar. Bon. Regin.*

Dixi III. *Si Pastor sit. Unde resolves:*

I. Talis peccat graviter contra justitiam & charitatem, si subditis in periculo mortis, licèt peste infectis, non det: Alius vero Sacerdos, qui in tali casu absente vel nolente Parocho, nollet dare, peccaret tantùm contra charitatem; etsi secundùm *Chapeavillum* mortaliter, *q. 37. n. 2.*

II. Pastor, ut Eucharistiam opportunè petentibus possit ministrare, tenetur eam asservare, cum lumine, in Ecclesia, (nec licet alibi, ne quidem in Sacellis nobilium, vel choro monialium, aut intra septa monasterii earum, ùt habet *Trid. sess. 15. de Reform. cap. 10.* nisi cum facultate in solenni festo) in pyxide: quæ non necessariò est consecrata, licèt, si consecrata non sit, debeat interiùs vestiri vittâ lineâ, ex tela consecrata, ùt docet ex *S. Th. Vasq. Azor, Regin. l. 29. c. 9.*

III. Si ob graviter culpabilem negligentiam Parochi, (vel ejus, cui ista cura commissa est) integro die, vel aliquot integris noctibus, lumen non ardeat ante venerabile Sacramentum, peccare eum mortaliter, (secus si per horam tantùm) docet *Quint. t. 4. s. 1. & 7. item Dian. p. 9. t. 6. R. 34.* licèt *Marchant. in resolut. Pastor. t. 4. cap. 5. q. 4.* obligationem & consuetudinem tam universalem neget: utì & de lumine præferendo, quando defertur Sacramentum foràs; atque ex causa id posse omitti, ùt cùm defertur ad ægrum longè distantem, nec commodè fieri potest cum lumine.

ADDENDA.

Quæst. 92. *Quid præterea notandum sit circa debitam dispositionem Ministri.* ℞. Minister, ne incurrat irregularitatē, debet esse liber ab omni censura prohibente communicationem cum fidelibus, *Avers.* q. 10. s. 5. §. *Quartò.* Item à peccato mortali: Si tamen in mortali constitutus distribuat Communionem, dixi nu. 94. probabile esse, quòd venialiter tantùm peccet; attamen toties peccat, quot hominibus dat Communionem, secundùm dicta l. 5. n. 172. 488.

Q. 93. *Quid addendum circa ritus, qui observandi sunt in distributione Eucharistiæ.* ℞. seqq. 489.

§ 1. Est mortale distribuere Communionem sinè stola & superpelliceo vel Alba, utì habet communis cum *Quarti*: attamen in necessitate pro Viatico, si alioquin negligeretur, posset deferri & dari sinè ulla ejusmodi veste, itèmque sinè lumine, utì dicetur nu. 614 Concedunt etiam communiter omnes cum *Dian. Bordon. Quarti*, fore tantùm veniale absque ulla veste sacra movere vel deferre Eucharistiam ab uno ad aliud altare; item omittere, *Confiteor*, antè, & lumen in distributione Communionis, utì habent *Dian. Tann. Gob.* t. 4. num. 382. Omissio tamen luminis excusari non posset à gravi culpa veniali, inquit *Suar.* d. 72. s. 4. Quòd si Diaconus Communionem distribuat, debet esse indutus Albâ & stolâ transversâ, hic enim est habitus ipsius, *Avers.* q. 10. s. 5. §. *Secundò.*

§. 2. Probabile est Sacerdotem licitè distribuere Communionem posterioribus digitis, si nequeat primis ob chiragram vel aliud impedimentum, ùt habet *Tolet. Arr. Leand.* n. 370. aliique cum *Gob.* n. 412. contra *Vasq. Bonac. Lugo & Jordan.*, quia licèt soli primi digiti inunguntur, tamen tota manus videtur consecrata; hinc refert *Gob.* n. 381. Sacerdotem peccaturum tantùm venialiter, qui sinè causa digitis ultimis tangeret hostiam. 490.

§. 3. Celebrans, intra Missam daturus Communionem multis, disjungere potest pollicem & indicem sinistræ, priùs abluendo vel lambendo, digiti autem post distributionem abluti siccari possunt etiam purificatorio, utì & madefacti salivâ communicantium, quamvis tum decentius sit abstergi alio linteo, vel purificatorio alio, quod in Missa non adhibeatur, *Lohner* de Sacrif. p. 2. tit. 26. n. 3. 491.

§. 4. In paramentis nigris non est distribuenda Communio, S. *Congreg.* 22. Januar. 1701. Hinc si petat quis communicare, quando legitur Missa de *Requiem*, Sacerdos ante vel post Missam debet Communionem dare indutus stolâ aliâ, non nigrâ. 492.

§. 5. Quamvis consuetudo sit in Ecclesia, ut non detur Communio in die Veneris sancto, nisi pro Viatico, putant tamen non esse obligationem præcepti, *Dur. Suar. Vasq. Laym. Escob.* l. 20. probl. 99. *Aversa* q. 8. s. 3. *Dicast.* De Sacrif. d. 4. num. 32. Sed cùm in Decreto S. Congreg. de Commun. quotidiana, quod referam n. 665. dicatur, *Curent etiam* (Episcopi & Parochi) *ut circa Communionem in feria VI. Parasceve, Missalis Rubricæ & Ecclesiæ Romanæ usus servetur*, infert *Cardenas* in 1. Crisi d. 66. c. 6. nunc graviter prohibitum esse etiam privatim communicare illo die: adhuc tamen contradicit *Leander* n. 444., cùm nec Rubricæ, nec usus Ecclesiæ sciantur talem prohibitionem saltem gravem afferre, sed meritò remittit ad judicium prudentiorum. Notat etiam *Jordanus* l. 3. tit. 3. n. 36. Communionem omni horâ recipi posse, non tamen sine causa vesperi vel noctu: *Aversa* dicit tantùm esse congruum, ut fiat manè, licere autem etiam vesperi. 493.

Q. 94. *Quid faciendum sit, si hostia vel particula decidat, dum quis Communionem distribuit.* ℞. 494.

§. 1. Locus, in quem sacra hostia decidit, tegendus est

est re aliquâ mundâ, & postea abluendus; attamen ablutio vestis aut barbæ ordinariè non est præcipienda, quia melius est vitari turbationem vel offensionem populi, quàm rubricam illam observari, *Tamb. Pellz. Gob. Lohner* & alii contra *Pasqual.* q. 315., qui tamen q. 311. fatetur rubricas illas præcipientes ablutionem loci, in quem sacra hostia cadit, non obligare sub mortali; aliud tamen est de speciebus vini, quæ imbibuntur. Addit *Pasq.* q. 312. non esse opus comburi hoc, in quod facer Sanguis inciderit, sed satis esse ablui. Et de his videri debent etiam Rubricæ Missalis.

495. §. 2. Si hostia inter distribuendum decidat in sinum vel intra vestes mulieris, permitti potest, ut ipsamet vel alia mulier manu suâ extrahat, & reponat in Ciborium, indecens enim foret, & plerumque scandalosum, si Sacerdos ipse eximeret. Quòd si ibi commodè non possit eximi, potest mulier seorsim secedere etiam ad vicinam domum, ibique eximere & referre; abluendi tamen erunt digiti mulieris, & ablutio mittenda in piscinam, *Gob. Lohner* p. 2. t. 26. num. 7. *Pasq.* q. 315.

496. *Q. 95. Quid faciendum sit cum particulis hostiarum, quæ fortè reperiuntur.* ℞. De his habet *Busenb.* n. 550. in fine referendus, quibus adde seqq.

§. 1. Particulæ in propria Missa consecratæ sumi possunt etiam cum purificatione, quamvis celebrans post Communionem suam, per horam integram distribuerit Communionem, uti omnes communiter docent cum *Lohn.* n. 6. & aliis apud *Gob.* t. 3. nu. 420., qui idem dicunt, si immediatè post Missam diu Communionem distribuerit. Idem dicunt *Gran. Dian.* & alii cum *Gob.* n. 422., si sacris vestibus adhuc indutus tales particulas advertat in Sacristia; imò *Marchinus* dicit Sacerdotem posse reliquias etiam alieni Sacrificii sumere, finitâ Missâ post multos Communicatos, quod probabile esse dicit *Tamb.*, quia cùm omnes Sacerdotes sint Christi Ministri, Missæ omnium censentur unum specie Sacrificium, adeoque censebitur etiam ex suo Sacrificio sumere. Similiter *Castrop. Tamb. Burgh.* Centur. 3. cas. 37. docent contra alios, si Sacerdos adhuc indutus sacris vestibus hostiam ab alio consecratam in valetudinarium ferat infirmo, posse postea absumere particulas in patena repertas, nec posse dare infirmo, si postquam hic communicavit, priùs repererit, alioquin bis communicaret, si tamen statim pòst ipsi darentur, censeretur una esse moraliter Communio. *Marchinus, Tamb. Burg.*

497. §. 2. Si particulæ ab alio consecratæ commodè asservari non possint, sumere potest Sacerdos etiam post exutas sacras vestes, *Suar. Lug. Loh.* & *Gob.* suprà. Rectiùs tamen asservantur, si absit periculum irreverentiæ, *Suar. Tam.* Id tamen non esse necessarium sed consultum, dicunt *Bonac.* & *Castrop.*

498. §. 3. Si dubites, an particulæ, quas extra Corporale invenis, sint consecratæ, sumendæ sunt post utramque speciem, vel etiam post ablutionem, *Henriq. Bonac. Gob.* n. 420. Si autem inveniatur pars hostiæ circa Altare, sumenda est ante primam ablutionem: Quòd si tum non fiat Missa, deponatur loco decenti sine solennitate, & in proxima Missa absumatur, *Pasq.* q. 316. Idem fieri vult *Quarti* p. 3. tit. 10. nu. 15., si quis referat hostiam vel partem hostiæ, dicátque esse consecratam, non enim semper credi potest.

499. §. 4. Laico communicanti dari potest, præter hostiam nunc consecratam, etiam particula alieni Sacrificii reperta, hæc enim faciunt unam moraliter Communionem. *Gob.* t. 4. n. 36.

500. §. 5. Post sumptam ablutionem non est licitum sumere integram hostiam vel ab alio vel à se consecratam, quia usus Ecclesiæ extenditur solùm ad fragmenta, quæ unam moraliter Communionem constituent cum priùs sumptis. *Gob.* n. 38.

501. *Q. 96. Quid sit observandum circa renovationem Ciborii.* ℞. seqq.

§. 1. Ciborium meritò renovari deberet singulis mensibus, præsertim tempore humido, ne hostiæ corrumpantur. *Nec obstat*, quòd Græci ad annum asservent, teste, *Arcud.* l. 3. c. 55., nam consecrant in fermentato, qui non ità facilè corrumpitur: & nihilominus addit melius fore, si aliquoties in anno renovarent. Quando autem renovatur Ciborium, vel hostiæ reverenter asservari non possunt, homo jejunus potest sexaginta aut etiam plures hostias sumere; uti & tum, si non possint aliò deferri, nam deferre ad distantiam quadrantis, est nimis incommodum, inquit *Gob.* t. 3. num. 421.

§. 2. Qui purificat Ciborium, potest particulas sumpto sacro Sanguine in vacuum calicem conjicere, tumque superfuso vino sumere; potest etiam injicere sacro Sanguini, uti habet *Con.*, aut etiam primæ ablutioni, uti habet *Aversa*: etiam potest sicco purificatorio ad indicem circumducto colligere, túmque illam purificatorii partem excutere in calicem. *Lohner* p. 2. tit. 25. dicit, etiam posse particulas colligere in patenam vel in fundum Ciborii, túmque sumere, digito per anhelitum vel levem tactum linguæ madefacto, postmodum si advertat Calici vel Ciborio adhuc adhærere particulas, potest digito adducere ad labrum, uti habet Rubrica, sed decentius esse dicunt *Fagund.* & *Tambur.*, si infundat vinum, etiam bis, ter, & quoties opus erit, ut solvat; quod tamen infunditur, non est ebibendum è Ciborio, sed refundendum in Calicem, uti volunt *Con.* & *Quarti.* Quòd si Sacerdos ex inadvertentia priùs sumpsisset ablutionem, adhuc posset post eam purificare Ciborium, & sumere reliquias, reputatur enim moraliter una consumptio Sacrificii, *Fagund. Tamb.* de Commun. c. 2. n. 34. 502.

§. 3. Vermis inventus in Ciborio, & natus ex speciebus, item sordes aliæ ibi contractæ, debent comburi, & cineres projici in sacram piscinam, *Quarti, Pasq.* q. 316. n. 5. 503.

Q. 97. Quid facere debeat distribuens, si videat, quòd communicans, hostiam deponat in strophiolum. ℞. *Burgh.* cent. 1. c. 35. rectè dicit non teneri publicè arguere, vel statim repetere, per hoc enim communiter infamaretur homo iste, forétque etiam Sacerdoti nimis incommodum & periculosum, quia fortè deponit, vel quia præsentit vomitum, vel quia recordatur peccati, & putat melius esse sic ex ore deponere quàm deglutire. Debebit tamen Sacerdos observare, quis sit, & quò recedat ac postea ab illo sacram hostiam repetere. 504.

Q. 98. Quid sit agendum, si bestia sacras species absumpserit. ℞. Si needum credantur consumptæ, *Sa, Bonac.* & alii volunt bestiam occidi & species extrahi. *Azor, Suar, Quarti, Pasq.* q. 315. n. 7. volunt bestiam cum speciebus comburi. Puto permitti posse, ut species in stomacho bestiæ consumantur, maximè si esset magnum animal, quod non facilè posset occidi vel comburi, sive enim absumantur per ignem, sive per calorem stomachi animalis, non videtur esse major irreverentia. 505.

Q. 99. Quid addendum sit circa indignum vel notum peccatorem, qui Communionem petit. ℞. Videri debent dicta à n. 137. & speciatim n. 159. dictum est hostiam non consecratam dari non posse alicui, nequidem ad vitandum scandalum: attamen nu. 160. dixi talem posse tacitè præteriri. Denique an & quando illi, qui fuit publicè peccator, possit publicè vel privatim dari Eucharistia, dictum est à n. 141. 506.

Q. 100. Quid addendum sit circa ministrationem Eucharistiæ pro ægris. ℞. De hoc dicetur à num. 604., quando de Viatico. Dixi autem num. 136. Parochum teneri Communionem deferre ad ægrum, si petat, etiam extra periculum mortis. Et de obligatione ac modo dandi Communionem pestiferis, dixi à n. 484. 507.

Q. 101. Quandonam liceat Sacerdoti dare laico partem majo- 508.

majoris sive hostiæ. ℞. Quando est rationabilis causa. Putant quidem *Graffiis*, *Zanard. Zambran*. non licere hoc extra necessitatem; sed meliùs contradicunt *S. Anton. Silv. Sa, Angel. J. Sanch. Bonac. Barb. Marchant. Possev. Diana, Dicast.* d. 11. à n. 111. *Aversa* q. 10. f. 5. §. *Tertiò. Tamb.* de Comm. c. 6. §. 6. *Gob.* t. 3. n. 86. & t. 4. n. 410. *Vers.* t. 8. a. 12. quia Christus ipse hoc fecit, nec jam prohibitum est, neque ulla etiam est in hoc irreverentia aut indecentia, consuetudo autem contraria, seu non usus non obligat sub peccato, sed inde est, quòd ordinariè habeantur etiam minores hostiæ, quæ si non sufficiant numero communicandorum, etiam dividi possunt in plures particulas, quarum singulæ dentur singulis. Rationabiles verò causas esse dicunt Authores citati, si quis habeat magnam devotionem ad communicandum, neque ipsi commodum sit exspectare; si persona gravis aut nobilis velit tunc communicare, ut postea maturè se expediat ad negotia; si famuli non facilè possint sinè officiorum dispendio exspectare; si Sacerdos deberet diu exspectare, ut ante oblationem afferretur parva hostia &c.

509. *Q. 102. An laicus in Ecclesia latina sumere possit species vini consecrati*. ℞. Posse pro extraordinariis casibus, uti jam declarabitur.

§. 1. Quamvis aliqui dixerint, si sacerdos ante sumptum sacrum Calicem deficeret, & deesset alius sacerdos, qui Missam compleret, laicum non posse sumere species vini, sed potiùs permittendum, ut in acetum convertantur. Item, quamvìs alii apud *Suar.* d. 71. f. 3. dicant, si species vini in terram decidant, nec tum licere laico lambere, sed debere permittere, ut siccentur, tumque radendum locum, & partes abrasas esse in sacram piscinam mittendas: Tamen meritò contradicunt in utroque *Suar. Vasq. Con. Fagund. Dian. Lugo* in resp. mor. l. 1. d. 10. nu. 3. *Escob.* l. 20. nu. 463. *Dicast.* d. 10. n. 228. *Leand.* nu. 410. *Gob.* t. 4. nu. 27., quia si laicus sumat, plùs consulitur reverentiæ, ob quam sumptio Calicis solo jure Ecclesiastico prohibetur laicis: Hinc etiam licitum est laico ebibere sacrum Calicem, si hæretici in templum irruerent, & Sacerdos ab altari abscurreret, *Suar. Gob.* nu. 26. *Dixi*, in Ecclesia latina, nam in græca adhuc faciunt per consuetudinem, *Arcud.* l. 3. c. 50., uti & Rex Galliæ per privilegium Papæ; qui posset concedere etiam aliis laicis, secundùm dicenda n. 602.

510. §. 2. Si quis unâ die bis celebret, & quia secundâ vice celebrabit alio loco, ablutionem ex prima Missa det laico communicanti, peccat graviter, tam Sacerdos quàm laicus, *Lugo* suprà; agunt enim contra consuetudinem universalem Latinæ Ecclesiæ: itaque vel mittat in sacram piscinam, vel purificatorio imbibitum faciat siccari, vel potiùs asservet, ut aliâ die ipse vel alius sumat in Missa. Putat quidem *Gob.* num. 23. illos probabiliter excusari à peccato, quia licèt remaneant guttulæ consecratæ, has tamen sumere cum vino, propriè non est communicare sub specie vini: sed standum est in sententia *Lugonis*. An licitum sit sumere species vini pro Viatico, si desit hostia, dicetur num. 611.

DUBIUM II.

De subjecto, seu suscipiente Eucharistiam.

ARTICULUS I.

Quæ requiratur in eo dispositio animæ.

511. RESP. Qui est in mortali, tenetur sub mortali ante sumptionem Eucharistiæ confiteri, nisi sit necessitas celebrandi vel communicandi, & Confessarius desit. Ita *Trid. sess.* 13 c. 7. & *Can.* 11. ubi contrarium docentes excommunicantur de facto. Fundatur autem in illo Corinth. *Probet autem seipsum homo, &c.* Et parùm refert ad praxin, utrùm tantùm sit præceptum ecclesiasticum an tantùm divinum, quod est probabilius, ùt docet *Suar. Fill.* & alii commun.

Dixi I. *In peccato mortali*, tum quia Eucharistia delet venialia, ex opere operato: tum quia venialia, (esto comitentur, imò reddant venialiter malam ipsam sumptionem) non ponunt obicem gratiæ sanctificanti. Quòd si tamen multa sint, & intrà genus suum gravia, de quibus nulla pœnitentia concipitur, actualem devotionem & fructum majorem impediunt. *Suar. Lay* & alii. *Unde resolves.*

I. Qui dubitat, an peccârit mortaliter, vel an mortale sit ritè confessus, tenetur ante Communionem confiteri. Ità *Bonac.* d. 4. q. 6. p. 1. ex *Sanch. Regin. Suar.* & aliis.

Dixi II. *Nisi sit necessitas* (non quæcunque. v. g. festi celebritas vel magna devotio, ùt quidam volunt) sed gravis sive urgens, qualis esse censetur in sequentibus casibus, præmissâ tamen semper contritione, ad quam tunc teneris, nisi de peccato, quod occurrit, fueris antè contritus. *Præp. Cardin. de Lug.* d. 14. n. 122.

I. Periculum mortis, vel ut consecretur hostia pro morituro. *Suar. Kon. Lug. n.* 107.

II. Si sacrificium, vel Communio non possit omitti absque gravi infamia vel scandalo. *Iidem Auth.*

III. Si Parochus debeat celebrare ex officio, ut populus Sacrum audiat. *Ib.* Ob quam causam etiam alteri, qui non est Parochus, id licere putat *Dia.* cum aliis 11. *p.* 9. *t.* 3. *R.* 9. contra *Palaum tr.* 21. *disp. unic. pu.* 12. *n.* 7. *in fine. Aversam, &c.*

IV. Si urgeat præceptum de annua Communione, ùt docet *Henr.* & probabile putat *Præp.* vel si Sacerdos non possit audire Missam, nisi celebret, ùt habet *Henr.* & *Sotus, Dian.* R. 63. & 64. nec improbat *Lug. l. c.* Probabiliùs tamen videntur docere *Kon. Sa, Suar.* & alii, cessante scandalo & infamiâ, præstare tunc Sacrum, & Communionem etiam Paschalem intermittere, eò quòd hæc præcepta non obligent, quando non possunt impleri convenienter juri divino.

V. Si Sacerdos post consecrationem committat mortale, vel antè commissi recordetur, tenetur elicitâ contritione, Sacrificium prosequi. Si verò id fiat ante consecrationem, & præsertim ante Canonem, debet confiteri, si absque nota infamiæ potest, vel recedere, utì docet *Sylv. Navar. Dian.* & alii, contra *Sotum* & *Henriq.* qui negant teneri, ob honorem Sacrificii; putatque practicè esse probabile *Layman.* & *Bonac.*, eò quòd vix sine omni nota, Confessio decenter fieri posset: nisi fortè in Missa solenni, sub cantu vel concione: quo casu tenebitur confiteri, ùt notat *Sylv.* Quòd si verò nec contritionem possit elicere, secundùm communem sententiam esset confitendum, vel desistendum, licèt *Vasq. in* 3. *p. tom.* 3. *d.* 17. & *Hurt. de Euchar. d.* 8. putent probabile esse, saltem non peccaturum mortaliter, quando non potest sine nota recedere; intellige, si conatus sit elicere, vel fecit, quod potuit. *V. Dian. p.* 4. *t.* 4. *R.* 98. *Lug. d.* 9. *n.* 8. ubi idem docet. Notat autem *Dian.* ex *Præp.* satis esse, si quis bonâ fide putet se esse contritum, licèt subdubitet.

VI. Si in scamno communicantium recorderis peccati mortalis, quod oblitus es confiteri, nec sine nota, aut scandalo gravi possis recedere, ùt habet *Nav. Filliu. Regin. Lugo num.* 12. & alii: porrigenti autem Eucharistiam confiteri non expedit, nec decet, quo casu etiamsi nequidem possis elicere contritionem, excusat à peccato *Hurt. l. c.* Imò quidam DD. apud *Henriq.* excusant laicum antè confessum, etiam præcisâ notâ & scandalo, non recedentem, eò quòd is dicatur justificatus, & probatus per confessionem: quam sententiam probat *Tamb. de expedita Commun. cap.* 1. §. 8. potéstque servire pro scrupulosis. *Vid. Regin. l.* 29. *n.* 105. *Bon. d.* 4. *p.* 10. *Escob. t.* 7. *c.* 6.

Dixi

" Dixi III. *Et desit Confessarius*: deesse autem censetur, "non ùt quidam volunt, si absit is, cui solet & cuperet "confiteri, vel cui devotiùs aut utiliùs confiteretur: ne"que, etsi Religiosus, non possit nisi sæculari confiteri "peccata gravia, cum aliqua infamia Religionis. *Amicus*, "*Dian. p. 9. t. 3. R. 13.* sed in sequentibus casibus:

" I. Si nullus sit præsens; ad absentem verò sine ma"gna difficultate (spectatâ tum debilitate, ætate, & ne"gotiis personæ, tum aliis circumstantiis, ùt aëris, bre"vitatis temporis) adire non possis, *Bon. n. 30.* ex *Suar.* "*Kon. &c.*

" II. Si non adsit nisi ignarus idiomatis, vel carens "jurisdictione, vel excommunicatus, vel non appro"batus, vel cui non possis confiteri sine gravi damno "tuo vel alieno; vel si habeas peccatum tantùm reser"vatum, nec pateat aditus ad Superiorem; vel Supe"rior semel iterumque per piumConfessarium rogatus "negaverit potestatem absolvendi. *Tamb.* §. 6. ex *Fag.* "Limitat autem *Dian. R. 15.* si absque gravi nota præ"termittere non possis. Ita *Sylv.* & alii. Requiritur ta"men in his etiam casibus contritio & propositum "confitendi; imò ex præcepto *Trid.* Sacerdos, qui in "tali casu celebravit, tenetur primâ occasione confite"ri: Quod præceptum extendendum non videtur "ad laicos, vel Sacerdotes communicantes tantùm, "ùt contra *Navar.* & *Fagund.* docet *Sylv. Dian.* & *Bon.* "*q. 6. p. 1.*

ADDENDA.

512. Quæst. 103. *Quot modis sumi possit Eucharistia.* ℞. Præcipuè tribus. 1. Purè materialiter, utì etiam sumere possunt bestiæ: Et similimodo sumerent homines extra statum viæ constituti, secundùm dicta n. 164., item non baptizati, utì n. 165. dictum est. 2. Sacramentaliter, si homo viator & baptizatus ore sumat & in stomachum demittat. Potestque hoc fieri, vel cum fructu, si sumat dignè, & tum dicetur sumere etiam spiritualiter; vel sine fructu, si sumat indignè, & tum sumet purè sacramentaliter. 3. Purè spiritualiter, si vivâ fide excitatus desideret hoc Sacramentum dignè suscipere, *Trid.* sess. 13. c. 8. *S. Th.* q. 80. a. 1. & 2. Putavit autem *Ledesma* hanc spiritualem Communionem causare gratiam majorem, quàm quæ respondeat operi operantis, sed hanc sententiam vocat falsam & improbabilem *Suar.* d. 62. s. 1., quia Deus nullibi hoc promisit, neque ullum Sacramentum habet talem modum operandi, ut propter solum desiderium causet gratiam ex opere operato. *Lugo* d. 13. num. 2. *Avers.* q. 8. s. 1. Videri potest etiam *Rayn.* in Heterocl. spirit. Tom. 16. s. 1. p. 5. pu. 6.

513. *Q. 104. Quid addendum sit circa dispositiones animæ ad Eucharistiam Sacramentaliter recipiendam.* ℞. seqq.

§. 1. Adultus, aut qui aliquando fuit compos rationis, debet habere intentionem saltem habitualem, vel interpretativam suscipiendi hoc Sacramentum, secundùm dicta n. 170.

514. § 2. Prærequiritur immunitas non tantùm ab omni censura prohibente usum passivum Sacramentorum, sed etiam ab omni peccato mortali, quod postremum de fide esse docent *Suar.* d. 66. s. 1. *Lugo* d. 14. s. 1. *Dicast.* d. 9. dub. 1. contra hæreticos num. 411. relatos: itaque peccat mortaliter, per se loquendo, qui Eucharistiam in mortali suscipit, *S. Th.* q. 80. a. 4. & sequitur ex dictis n. 194., ubi addidi, aliquem per accidens excusari posse, v. g. si sumat Eucharistiam, ne turpiùs profanetur ab hæreticis, & alii casus excusantes addentur n. 517. & 536. Quòd autem Eucharistia cum obice suscepta revivìscat, saltem si removeatur obex, antequam species sint consumptæ, dixi n. 200.

515. §. 3. Impietatem indignè communicantis rectè explicat *Rayn.* in Candel. s. 6. c. 3., ubi à num. 13. comparat Judæ, quem communicâsse in peccato docent *S. Th.* q. 81. a. 2. & alii communissimè cum *Dicast.* dub. 20. contra *Turr.* Docet tamen *S. Thom.* q. 80. a. 5., & rectè explicat *Suar.* s. 2. peccatum indignè communicantis non esse omnium gravissimum, nam graviora sunt, quæ directè contra Deum committuntur; potestque etiam de hoc videri *Dicast.* dub. 2.

§ 4. Ad vitandum mortale satis est, si quis sit in statu gratiæ, antequam hostia attingat stomachum, quia priùs non est sumptio, secundùm dicta nu. 415., unde si sumpserit hostiam in os, & tum advertat se non esse in statu gratiæ, debet, usque dum contritionem elicuerit, retinere hostiam in ore, *Gob.* tr. 4. num. 327. Imò recordans peccati mortalis, vel peccans, quamdiu sumptæ species sunt præsentes, tenetur conteri vel confiteri, *Leand.* n. 409. 516.

§. 5. Si quis jam accumbens scamno communicantium non possit sine infamia vel scandalo recedere, & tamen simul agnoscat se non esse in gratia, neque etiam, quantumvis conatus sit, ob perturbationem mentis vel brevitatem temporis possit elicere contritionem, si communicet, præter *Hurt.*, quem citat *Busenb.*, excusant eum saltem à mortali, *Vasq. Ochag. Dian. Leand.* n. 380. *Lugo* d. 14. n. 3., quia moralis necessitas tollit irreverentiam: *Dicast.* d. 9. num. 6. putat casum illum esse moraliter impossibilem, quia si conetur, gratia Dei non deerit, si tamen casus contingeret, videtur consentire. 517.

§. 6. Si præmitti non possit confessio peccati mortalis, prærequiritur perfecta contritio de illo, saltem existimata, neque sufficit attritio, & ideo oppositam sententiam esse improbabilem, nec posse absque temeritatis nota doceri, putant *Suar. Turr. Aversa* q. 8. s. 7. §. *Inprimis.* Sicque docetur ab omnibus Theologis, inquit *Lugo* n. 119. Ratio autem est, quia certum est, per attritionem sine Sacramento non reddi gratiam, ergo talis certus esset se communicare in mortali, adeoque cum obice gratiæ, quod est mortale, secundum dicta n. 194. 518.

§. 7. Non prærequiritur expletio pœnitentiæ à Confessario injunctæ, utì voluerunt quidam Lovanienses, hinc *Alexander VIII.* damnavit hanc 22. propositionem: *Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad Communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint.* Idem constat à posteriori, nam si ante Communionem deberet esse satisfactum pro peccatis, Ecclesia malè prærequireret Communionem ad lucrandas indulgentias loco satisfactionis pro peccatis. 519.

§. 8. Nec prærequiritur amor purissimus, utì etiam certum est contra aliquos Lovanienses, qui dixerunt hominem ante Communionem debere esse liberum etiam ab omni malo habitu, & habere amorem sine ulla mixtione amoris imperfecti, sed *Alex. VIII.* etiam damnavit hanc 23. prop. *Similiter arcendi sunt à sacra Communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus & omnis mixtionis expers.* Eundem errorem eruditè confutat *Rhod.* d. 1. q. 4. s. 1. §. 3. *Nec obstat S. Dionys.* de Eccles. Hierarch. c. 3. prærequirens *omnimodam corruptæ pravitatis expiationem, & quandam Deificationem hominis* communicaturi, nam hæc consilii sunt, non præcepti. Libet audire *S. Francisc. Salesium* p. 2. Introduct. ad vitam devotam c. 21. *Si mundani à te petant, cur tam sæpe communices? dic eis, quòd id facias, ut Deum amare discas, ut te purges à tuis imperfectionibus, ut te liberes à tuis miseriis, ... ut conforteis in tuis infirmitatibus: Dic eis, quòd duo hominum genera sæpe communicare debeant, perfecti, quia omnino bene dispositi, injuriam facerent, si ad fontem perfectionis non accederent; & imperfecti, ut jure ad perfectionem prætendere possint; fortes, ut non infirmentur; infirmi, ut fortificentur; ægroti, ut sanentur; sani, ne morbo corripiantur, ... Dic eis, quòd hoc S. Sacramentum accipias, ut dignè suscipere discas, quia rarò bene fit, in quo se rarò quis exercet.* In eundem sensum Dominicâ 23. post Pentecosten orat Ecclesia in post-communione, *ut quidquid in nostra mente vitiosum est, dono medicationis hujus Sacramenti curetur.* 520.

521. §. 9. Non est opus, ut inter peccatum mortale commissum & Communionem intercedat longa mora temporis, si enim seriò pœniteat & confessus sit, nihil est, cur à Communione arceatur, *Suar.* s. 8. *Aversa* q. 8. s. 5. §. *ult.* cum communi, contra multos antiquos. Consilii tamen est, posseque etiam esse veniale, si accedat paulò post peccatum, præsertim carnale externum, quia mens solet tunc nimiùm esse perturbata, & affectus malè ordinatus. V. *Moyam* t. 1. tr. 4. q. 8. & *Rayn.* in Heterocl. spirit. Tomo 16. s. 1. p. 3. n. 41. 49.

522. §. 10. Communior & probabilior sententia est cum *S. Aug. Suar. Laym. Tann. Rhod. Lugo* d. 4. s. 2. *Aversa* q. 7. s. 5. §. *Præterea. Gob.* t. 4. n. 219. contra *Ledesm. Vasq. Sa. J. Sanch.* d. 22. n. 9. *Leand.* n. 380. quorum sententiam *Tambur.* de Comm. c. 1. nu. 11. & *Dicast.* d. 9. dub. 3. vocant probabilem, quòd is peccet peccato veniali specialis irreverentiæ, qui communicat cum veniali afficiente actum Communionis, v. g. cum actu vanæ gloriæ concomitante, cum voluntaria distractione, cum actuali complacentia in peccato veniali, nolens excludere peccatum veniale impediens devotionem &c., quia ratione ipsius Eucharistiæ redundat specialis indecentia in illud veniale concomitans, aut etiam in susceptionem ipsam Eucharistiæ; nam sicuti est irreverentia, distrahi dum communicas, ità videtur irreverentia, communicare dum distraheris. Quòd autem in susceptione Eucharistiæ possit peccari tantum venialiter, optimè probat *Lugo* d. 15. s. 1. contra *J. Sanch.* Per veniale actuale autem non impediri collationem gratiæ, rectè probat *Rayn.* n. 6.

523. §. 11. Ad effectum principalem hujus Sacramenti non necessario præ-requiritur fides actualis, uti dictum est n. 186.; nec actualis devotio, secundum dicta nu. 193. Optima autem, & maximè utilis devotio actualis consistit in actibus Fidei, Spei, Charitatis & aliarum virtutum supernaturalium: Estque id notandum, quod dixi l. 2. n. 6., hostiam consecratam esse absolutè adorandam, supponendo pro certo, quòd Christus sit in ea præsens, cùm non sit prudens ratio hìc & nunc dubitandi de valida consecratione: potestque de hoc videri etiam *Avers.* q. 9. s. 3. §. *Sextò.* Rectè autem notat *Arcud.* l. 3. à c. 19. usque ad 24. quamvis Græci panem & vinum benedicant, antequam deferant ad aram, ut consecretur, tamen malè facere populum adorando hunc panem & vinum: Quomodo autem præterea Christus in Eucharistia sit adorandus, & quomodo imago Christi sit magis adoranda quàm talis panis aut vinum benedictum, rectè explicat c. 23.

524. §. 12. Probabile est Eucharistiam, quamdiu in stomacho est, causare plures gratias, si accedant meliores dispositiones, *Cajet. Gabr. Richard. Con. Regin. Suar.* d. 63. s. 7. *Valent.* d. 6. q. 7. p. 1. *Amic.* d. 25. s. 2. *Lugo* d. 12. à n. 46. *Aversa* q. 7. s. 4. *Leand.* n. 409. *Rhod.* suprà s. 2. §. 3. *Bosco* s. 7. Concl. 5. *Gonet* d. 8. n. 37. contra *Sot. Ledesm. Vasq. Henriq. Bonac. Rayn.* s. 4. c. 4. n. 4. *Arr.* d. 41. n. 9. *Bernal.* d. 41. s. 1. §. 3. *Dicast.* d. 8. dub. 3. *Esp.* q. 69. ad 4. *Maurum* q. 103. nu. 3. *Castrop.* p. 9. §. 1. n. 8. Suadetur 1. quia hæc opinio est magis pia, & conformior bonitati ac liberalitati Christi, qui non volet commorationem suam ibi otiosam esse, si subjectum melius disponatur. 2. Eadem opinio magis excitat devotionem, quam fideles intendent etiam ex spe majoris fructûs. 3. Et præcipuè, quia Eucharistia, cùm sit permanens, causat ad modum causarum naturalium, secundum dispositionem subjecti, ergo sicuti agens naturale, v. g. ignis pergit successivè plùs producere caloris, si subjectum meliùs disponatur, ità piè sperare possumus de Eucharistia. *Conf.* nam *Conc. Florent.* in Decreto *Eugenii IV.* ad Armenos dicit, Eucharistiam operari quoad vitam spiritualem omnem effectum, quem materialis cibus quoad vitam agit corporalem, sed cibus corporalis ita successivè causat operationem suam secundum applicationem dispositionis, per quam digeritur, ergo. *Si dicas*, inde sequi, quòd Eucharistia, licèt nulla melior dispositio accedat, semper causet gratiam successivè, imò etiam quando desiit, quia cibus corporalis semper nutrit successivè, & tum tantùm quando desiit, *contrà* est, quòd *Florent.* non asserat similitudinem adæquatam, sed quantùm authoritas & recta ratio dicere permittunt; ratio autem dissimilitudinis hìc est, quia nutritio corporalis invenit dispositiones contrarias, & requirit successivas applicationes materiæ alimenti ad diversas partes corporis alendi, hinc ipsa semper est successiva; ideo autem fit, quando cibus desiit, quia ut cibus nutriat, debet converti in substantiam aliti, ergo debet desinere, utrumque oppositum est in Eucharistia, quæ apud dignè suscipientem non invenit contrarium, & cum primum stomachum attigit, jam applicata est, quantum secundùm præsentem dispositionem applicari potest; denique ipsa non debet converti, sed potiùs debet in se convertere hominem, ergo ipsa non debet semper causare successivè, multò minus, quando desiit.

Obji. 1. Reliqua Sacramenta causant tantùm in usu, ergo etiam Eucharistia. ℞. n. seq. reliqua Sacramenta consistunt in ipso usu, Eucharistia non includit usum, & quamvis præ-requirat tanquam conditionem, ut causet, tamen virtus causativa manet post usum, & causat non ratione usûs, sed ratione rei per usum acceptæ & post usum permanentis. 525.

Inst. Soli manducationi præsenti promisit Christus gratiam, *Joannis* 6. v. 55. *qui manducat* &c. ℞. n. ass., nam etiam v. 52. dicit, *Si quis manducaverit* &c. Itaque ponitur præsens, quamvis conveniat etiam præterito, sicuti sumenti medicinam promittitur sanitas, non ideo causanda, quando sumptio præsens est, sed communiter quando est præterita.

Obji. 2. Si successivè causatur major gratia adveniente dispositione meliore, ergo continuò semper causabitur major gratia, quia Sacramentum primo instanti causat gratiam, adeoque reddit subjectum meliùs dispositum, ut sequente instante causetur major gratia, & ita consequenter. ℞. n. seq., quia per dispositionem intelligitur aliquid, quod homo hìc & nunc habet independenter ab hoc Sacramento. *Lugo* num. 50. *Amic.* n. 31. 526.

Obji. 3. Ergo sacrilegus erit, qui post dignam sumptionem, Christo adhuc præsente peccabit mortaliter, quia ponet obicem alteri effectui Sacramenti. ℞. 1. *Suar.* concedit seq., dicens per hoc fieri specialem injuriam Christo, quod Sacramentum impediatur, quominus possit esse verum signum gratiæ amplioris. Si tamen aliquis antè sumpserit indignè, & in malo statu perseveret, rectè dicit *Suar.* esse tantùm aggravationem ejusdem moraliter sacrilegii; adhuc tamen tenebitur conteri, ut Sacramentum habere possit suum effectum gratiæ, antequam desinat. ℞. 2. *Lugo* nu. 59. negat seq., quia non ponit obicem primario effectui Sacramenti, sed tantùm incremento gratiæ, quod non tenebatur procurare, ergo sicuti non peccat, qui non ponit meliorem dispositionem, ita nec qui tunc peccabit. 527.

§. 13. Non est opus, ut posteriores actus virtutum, qui dicuntur facere dispositionem meliorem, sint intensiores prioribus, hoc ipso enim, quòd actus etiam remissior accedat ad alium actum priorem, hi duo meliùs disponunt subjectum, quàm unus tantum eorum: imò rectè notat *Lugo* n. 54. longiorem continuationem ejusdem actûs esse dispositionem meliorem, sicuti enim meliùs ad gratiam dispositus esset, qui ante Communionem actum charitatis continuasset per integrum quadrantem, quàm qui tantùm per medium, ita etiam qui post Communionem, supposito, quòd Christus per quadrantem maneat in stomacho præsens. 528.

§. 14. Si quis in susceptione primarum specierum 529.

fuisset

fuisset remissè dispositus, & in susceptione ultimæ esset perfectiùs dispositus, acciperet novam gratiam, respondentem huic postremæ dispositioni, uti cum communiore habet *Escobar* l. 20. n. 479. Deinde *Castrop.* p. 9. §. 1. num. 6. dicit esse certum, docéntque etiam alii communiter cum *Escob.* nu. 476., si quis indignè sumpsisset primas partes, & postea contritus susciperet ultimam, accepturum esse gratiam, in sumptione ultimæ partis, quia tum est digna sumptio. *Nec obstat*, sumptionem primam & secundam esse unam moraliter, & esse simpliciter indignam, *nam* gratia non causatur per sumptionem sed per Sacramentum, quando jam desiit moraliter & retractata est indigna sumptio, & è contrà successit digna sumptio ultimæ partis.

530. §. 15. Si plures partes ejusdem speciei sumantur successivè & in eadem dispositione, in sumptione primæ partis causatur totus effectus gratiæ, uti tenent *S. Th.* q. 79. a. 7. ad 3. *Suar.* d. 63. s. 5. *Rayn.* s. 4. c. 4. n. 15. aliique communissimè, quia est tantùm unicum Sacramentum, nec est ratio dicendi, quòd effectus suspendatur usque ad adventum alterius sumptionis contingenter eventuræ; neque etiam causa est, cur augeatur, cùm sumptio primæ partis applicârit totam virtutem causativam; neque accedat melior dispositio.

531. *Obji.* Gratia in extrema Unctione non causatur, nisi quando completur ultima unctio, uti habet *S. Thom.* in supplem. q. 30. a. 1. ad 3., ergo etiam in Eucharistia, quando completur tota sumptio. ℞. dato ant. neg. conseq. *S. Thom.* putat singulas Unctiones esse de essentia extremæ Unctionis, ideoque non existere ullâ ratione hoc Sacramentum, nisi jam posita sit ultima unctio: oppositum est in Eucharistia, nam nulla sumptio est de essentia Eucharistiæ, quæ tota existit ante & post sumptionem; prima autem sumptio sufficienter applicat Eucharistiam. Dixi, dato antec. nam valdè probabile est cum *Con. Laym. Dian.* p. 3. t. 4. R. 168., quamvis singulorum sensuum unctiones non sint integrum & completum Sacramentum extremæ Unctionis, attamen esse quasi incompleta Sacramenta, ad similem modum, quo singuli Ordines sunt Sacramentum inadæquatum Ordinis, vel quo species panis sunt seorsim Sacramentum Corporis, & species vini seorsim Sacramentum Sanguinis, quæ etiam seorsim causent speciales gratias sibi respondentes, quidquid in contrarium pugnet *Dicast.* de extrema Unctione dub. 3.

532. *Inst.* Si sumptioni ultimæ partis non respondet causatio ullius gratiæ, ergo qui partem primam sumpsisset dignè, & postea mortaliter peccaret, sumerétque reliquas indignè, non peccaret mortaliter, quia non poneret obicem gratiæ, utpote jam antecedenter causatæ. ℞. cum *Lugo* d. 12. num. 62. negando seq., nam etiam pars ultima debet esse, & secundùm se est, independenter à prima, verum signum gratiæ, quamvis hanc actu causare non debeat, nisi sub conditione, quòd prior pars non causârit; sic autem indignè sumens hanc ultimam partem, falsificaret illud signum, quia falsum esset illam partem causaturam fuisse gratiam, si pars prior non causasset, fuisset enim impedita per peccatum mortale, quod supervenisset.

Q. 105. Quid præterea notandum sit circa præceptum confitendi mortalia ante Communionem. ℞. seqq.

533. §. 1. Ut hoc præceptum non obliget, duo debent concurrere, nempe ut desit copia Confessarii, & adsit necessitas communicandi; unde si adsit Confessarius, per se loquendo, est obligatio confitendi, aut si desit Confessarius, & non sit necessitas communicandi, non est licitum communicare sinè prævia Confessione.

534. §. 2. Satis est adesse aliquem Confessarium, quamvis non adsit, quem velles, vel tuus ordinarius, uti satis certum est contra aliquos apud *Mendo* diss. 11. q. 1. à n. 8. Dicunt autem *Gob.* t. 3. n. 431. & t. 4. nu. 242. *Marchant.* in Ref. Past. de Sacram. t. 4. c. 2. q. 1. tunc deesse copiam omnis Confessarii, si quis deberet ire ad duas horas, & per totidem redire: aliqui cum *Rhodes* ponunt unam integram leucam; *Canus* putavit absolutè sufficere quinque quadrantes: sed *Aversa* q. 8. s. 6. §. *Deinde.* & *Dicast.* d. 9. n. 104. cum communi melius dicunt, hoc metiendum esse ex circumstantiis, ideóque regulam generalem esse, quando distantia tanta est, ut ob difficultatem itineris, vel brevitatem temporis, vel necessaria negotia, vel periculum scandali aut infamiæ, judicio prudentis non possit adire Confessarium sinè magno incommodo, tum non esse copiam Confessarii.

§. 3. Necessitas communicandi est in casibus à *Busemb.* n. 511. recensitis; quibus addit *Gob.* t. 7. n. 382., si diu abstinendum esset à Communione & Confessione, non tamen si tantùm brevi tempore: Item si Confessio deberet esse longa, & non posset perfici, nec omitti Communio sinè infamia vel scandalo, *Aversa* §. *Posset.* Putatque *Gran.* pœnitentem posse tum dimidiatâ Confessione absolvi, cum onere postea prosequendi totam, quod verum est saltem de infirmo periclitante de morte; si tamen non esset periculum mortis, *Zambr.* dicit tum solam contritionem præmittendam, & potiùs totam Confessionem differendam, quàm dimidiandam; quas omnes sententias *Tamb.* de Commun. c. 1. à num. 36. vocat probabiles. Notant tamen omnes communiter, onus Capellaniæ non esse necessitatem sufficientem, quia obligatio celebrandi censetur suscepta, quantùm fieri potest cum debita decentia. Nec sufficit paupertas egentis Sacerdotis, nisi esset valde gravis: Nec observatio voti, & probabiliter etiam nullius præcepti humani, quia hæc non obligant, quando est moralis impossibilitas implendi debitè & legitimè. *Lugo* n. 117. *Tamb.* n. 43. 535.

§. 4. Ad necessitatem hìc ratione scandali vel infamiæ, requiritur prudens metus, non cujuscunque scandali vel infamiæ, sed scandali gravis vel infamiæ notabilis. *S. Thom. Suar. Præpos. Gob.* t. 4. n. 256. Hinc non sufficit, quòd sis habendus minùs devotus, quàm alii, aut quòd alii in genere mirabuntur. Putant tamen aliqui apud *Dian.* p. 9. t. 3. R. 20. sufficere metum admirationis in populo, eò quòd hæc non soleat esse sine suspicione peccati; sed DD. communiter sentiunt contrarium, teste *Dian.* Hinc limitant & dicunt *Suar. & Gob.* tunc sufficere, quando timetur, ne ex illa admiratione leves homines accipiant occasionem temerè judicandi & detrahendi. *Nec obstat*, quod opponit *Lugo* n. 118., nempe etiam occasionem dari sic judicandi si confiteretur, neque tamen excusari à Confessione; *nam* contrà est, quòd omnes sciant Sacerdotem sæpe confiteri, quamvis mortalia non habeat, ergo ex Confessione non ita suspicaretur populus, adesse mortale. Addunt Authores communiter, inter cætera etiam hoc consilium, ut qui est in mortali, nec potest confiteri vel conteri, comedat aut bibat aliquid coram aliis, quasi per inadvertentiam, sicque se excuset ob defectum jejunii, & quamvis fortè nascatur levis suspicio mali status, hæc non est tanti facienda, debétque hoc attribuere suæ malitiæ & impœnitentiæ. 536.

§. 5. Peccat, qui in Paschate indignè communicat, ne infamiam subeat, deberet enim se disponere per contritionem & Confessionem, aut posset aliter declinare infamiam. *Gob.* post n. 257. 537.

§. 6. Etiam excommunicato licitum est in necessitate communicare, uti contrà *Sor. Silv. Rosel.* & alios docent *Suar. Vasq. Lugo* à n. 99. *Tamb.* nu. 26. & 44. *Dicast.* n. 80. & iterum à n. 126. Si enim hoc possit peccator, potest excommunicatus, cùm hic præcepto tantùm humano, ille divino prohibeatur; neque præcepta humana vel censuræ obligant in tanta necessitate & cum tanto damno. Notant autem *Suar. & Sanch.* contra *Vasq.* talem excommunicatum, si habeat reservata, posse, imò *Lugo & Dicast.* dicunt debere, si potest, confiteri non reservata, & absolvi etiam à reserva- 538.

tis indirectè: quod etiam valet de suspenso & irregulari.

539. §. 7. Qui confessus est, sed inculpabiliter omisit mortale, tenetur hoc confiteri, antequam communicet, uti habet communissima cum *Lugo* nu. 126. & *Dicast.* à nu. 20. & 21.; neque opposita videtur tuta in praxi, quamvis illam aliqui teneant, alii probabilem judicent cum *Honorat. Fabri* in Apolog. t. 1. pag. 384., & malè pro hac citatur *Regin.*, uti ostendit *Moya* t. 4. q. 5., item malè citatur *Præpos.*, uti ostendit *Gob.* à n. 243. Rationes autem communiter afferri solitæ pro hac ultima sententia nihil evincunt, uti ostendunt *Lugo*, *Dicast. Sylv.* p. 2. V. *Confessio*, cas. 3., ideóque *Arr.* d. 46. num. 27. dicit absolutè defendi non posse, *Moya* n. 9. vocat improbabilem: hinc sententia nostra probatur, tum quia talis est praxis & sensus omnium fidelium, tum etiam quia non tantùm est præceptum confitendi mortalia ante Communionem, sed etiam confitendi omnia mortalia.

540. §. 8. Si quis confessus sit mortale tanquam dubium, & ante Communionem agnoscat esse certum, probabilius est cum *Dian.* p. 9. t. 3. R. 6. & *Schild.* de Conf. t. 6. nu. 25. debere iterum confiteri tanquam certum, priusquam communicet, quia necdum est confessus, uti illius est sibi conscius: Alii tamen cum *Henriq. Caram.* & *Leand.* dicunt non teneri, quod *Gob.* nu. 214. dicit esse probabiliter tutum in conscientia, *Pelliz* & *Tamb.* apud *Dian.* suprà dicunt esse probabile, quia ab illo peccato ut dubio directè est absolutus, nec apparet necessitas petendi ante Communionem absolutionem alteram directam ab illo tanquam certo, esto in proxima Confessione ad hoc teneatur, uti dicetur de Pœnitentia.

541. *Obj.* Apostolus tantùm promulgat præceptum probandi se, atqui probare se non est confiteri, sed tantùm est se examinare, uti docent SS. PP. *S. Thom.* apud *Bosco* s. 10. num. 16., ergo. ℞. Apostolus vult examen, sed tale, ut si repererit se innocentem, sufficiat examen; si autem agnoscat se nocentem, confiteatur, quia nondum probatus est eâ probatione, quam ecclesiastica consuetudo declarat esse necessariam, quæ est, ut homo judicet se non habere mortale, quod non sit confessus, uti ex *Trident.* constat, cujus verba referam n. 543.

542. §. 9. Si quis non potens recedere à scamno communicantium, recordetur mortalis, non quidem confessi, sed commissi ante ultimam contritionem vel absolutionem, pro qua dolorem universalem habuerat, potest communicare sinè novo dolore, quia est in gratia, & tantùm tenebitur suo tempore peccatum illud directè subjicere clavibus. *Lugo* num. 122. *Dicast.* d. 9. dub. 1. *Gob.* n. 255.

543. Q. 106. *Quid addendum sit circa Sacerdotem, qui necessitate urgente absque prævia Confessione celebravit.* ℞. seqq.

§. 1. *Trident.* s. 13. c. 7. sic habet, *Communicare volenti revocandum est in memoriam Apostoli præceptum, probet autem seipsum homo: ecclesiastica autem consuetudo declarat eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa Sacramentali Confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat, quod à Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta Synodus perpetuò servandum esse decrevit, modo non desit illis copia Confessarii: quod si necessitate urgente Sacerdos absque prævia Confessione celebravit, quamprimum confiteatur.* His autem verbis non proponi tantùm consilium, sed esse præceptum, declaravit *Alex. VII.* damnans hanc prop. 38. *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali confitendi quamprimum, est consilium non præceptum.* Est itaque præceptum ecclesiasticum, uti habet communis cum *Lugo* d. 14. s. 7. *Dicast.* d. 9. n. 154. Obligat tamen sub mortali, tum quia Confessio est de se materia gravis præcepti, & multum facit ad reverentiam hujus Sacramenti, tum etiam, quia obligatio levis non solet tam seriò & reflexè inculcari. *Gob.* t. 3. n. 438. Quia tamen latum est à *Trid.*, ubi hoc Concilium non est receptum, ibi non obligat illud præceptum.

§. 2. Si Sacerdos non celebrans communicârit in mortali, non tenetur postea quamprimum confiteri, sed satis est, si confiteatur, quando volet iterum communicare; quia *Trid.* loquitur de Sacerdote celebrante; & cum materia sit odiosa, non debet extendi; ita præter citatos à *Busenb. Marchant. Dicast. Aversa* q. 8. s. 7. §. *Nonò*. 544.

§. 3. Tò *quamprimum* explicari non debet, quamprimum talis Sacerdos volet iterum celebrare, ista enim obligatio antecedenter erat, & *Trid.* imposuit novam, quæ non erat. *Nec obstat*, quòd fortè sit praxis contraria apud quosdam Sacerdotes in Germania, uti testatur *Gob.* t. 3. n. 438. *Nam* praxin illam reprobat, partim *S. Congreg.* declarans teneri quamprimum, id est, tertio saltem die post illam Missam sinè Confessione peractam, quod etiam plures tenent apud *Leandrum* num. 390.; partim *Alexander VII.* damnans hanc prop. 37. *Illa particula, quamprimum, intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur.* Addit rectè *Lugo* n. 162. fieri posse, ut eâdem die obligetur, si nempè prævideat, se intra triduum debere celebrare, & post hanc diem non habiturum copiam Confessarii; sed rectè notat *Dicast.* nu. 173. istam obligationem hodie confitendi potiùs nasci ex præcepto divino confitendi omnia mortalia ante Communionem. 545.

§. 4. Docent *Suar. Vasq. Sayr. Marchant. Nugn. Lugo* n. 150. *Dian.* p. 2. t. 14. R. 61. *Dicast.* n. 155. *Aversa* §. *Quintò*. *Jo. Sanch.* d. 31. nu. 12. *Gob.* nu. 440. *Pelliz.* De regular. t. 6. c. 1. nu. 69. *Leander* n. 385. & in hoc conveniunt ferè omnes, inquit *Moya* t. 4. q. 6. §. 1. citans valdè multos, quòd Sacerdos non teneatur hoc præcepto, si habens copiam Confessarii non sit confessus ex malitia, quia licèt gravius peccet, tamen in præceptis positivis non valet argumentum à minori ad majus, vel ad simile, uti cum communi *Lugo* in Resp. Mor. l. 4. dub. 47. n. 5.; *Trid.* autem tantum loquitur de eo, qui necessitate urgente celebravit sinè Confessione prævia, sed si fuerit copia Confessarii, non fuit necessitas urgens celebrandi absque Confessione prævia, ergo nec tum tenebitur ad confitendum quamprimum. Hæc sententia est probabilis, sed *Sylvius* & alii, etiam probabiliter contradicunt, quia *Trid.* non supposuit tantam fore malitiam Sacerdotis; quæ si adsit, mens ejus videtur fuisse, ut saltem statim post Missam obligationi satisfaceret; unde etiam secundùm *Gob.* & alios multò magis tenebitur quamprimum confiteri, qui celebravit carens Confessario, & ita dispositus, ut quamvis adfuisset Confessarius, tamen noluisset confiteri, hic enim reipsa in defectu Confessarii, urgente necessitate celebravit. Item ille tenebitur, qui habens copiam Confessarii celebravit etiam omissâ contritione, uti rectè *Lugo* suprà, *Amic.* d. 26. n. 33., quamvis *Dicast.* nu. 156. etiam hìc subdubitet, si non celebrârit ex necessitate sed pura malitia. 546.

§. 5. Si Sacerdos confessus est, sed oblitus fuit mortale, quod occurrerat memoriæ ante celebrationem, neque tamen potuit iterum confiteri, tenebitur statim pòst confiteri, quia celebravit sibi conscius mortalis, sinè prævia illius Confessione, *Lugo* nu. 151. *Dicast.* à nu. 160. *Aversa* §. *Octavò*. *Pelliz.* suprà. *Leander* num. 389. dicens esse certissimum. Et idem est, si omiserit peccata reservata, *Pelliz.* E contrà, si præmissâ Confessione celebrârit immemor alicujus mortalis, quod tamen omiserat, probabile est cum *Marchant.* non teneri statim post confiteri, quia non celebravit absque prævia Confessione, sibi *conscius* peccati mortalis; ex quo inferunt *Marchant. Gob. Dicast.* num 150. contra *Præpos.*, quamvis non præmisisset Confessionem, si tamen celebravit immemor mortalis, etiam non teneri, etiamsi in Missa post Communionem recordetur 547.

mor-

mortalis, uti habent *Bonac. & Aver.* §. *Sextò. Leander* n. 385. quia *Trid.* priùs dixerat, ut nemo confcius peccati mortalis accederet, ergo quando addit, *quòd fi Sacerdos celebraverit*, videtur innuere, fi celebraverit confcius peccati mortalis, & abfque prævia Confeffione, ergo fi non fuerit confcius, non tenebitur ftatim pòft confiteri. Ex quo infert *Moya* n. 5. idem effe, quamvis Sacerdos ex negligentia graviter culpabili non agnoviffet fuum peccatum, quia reipfa tunc adhuc non celebrat confcius fibi peccati mortalis.

548. §. 6. Plerique cum *Gob.* fuprà docent, Sacerdotem teneri illo præcepto, fi ante confecrationem, vel etiam priùs ante Communionem committat aut recordetur peccati mortalis, tum enim eft urgens neceffitas celebrandi fine prævia Confeffione, neque tum adeft copia Confeffarii; fed contradicunt alii cum *Pelliz.* nu. 70., quia Rubrica de illo, qui ante Miffam, dicit, ut conteratur, & ftatim pòft confiteatur: de illo autem, qui intra Miffam, tantùm dicit, ut conteratur. Putant etiam *Vafq. Sayr. Sylv. Moya* fuprà, *Dian.* p. 2. t. 14. R. 61., & defendi poffe dicit *Averfa* §. *Septimò*, fi Sacerdos ante Miffam omittat confiteri, non quia defit copia Confeffarii, fed quia timet infamiam vel fcandalum, non teneri illo præcepto, tum quia non omifit confiteri propter defectum Confeffarii, quod *Trident.* videtur requirere, tum præcipuè, quia ibi non omifit præviam Confeffionem, cùm præviè ante Miffam non habuerit confcientiam peccati; & hanc fententiam probabilem effe dicunt *Lugo* n. 140. *Dicaft.* à n. 151.

549. §. 7. *Dian. Lugo, Amic. Pelliz. Leander* n. 385. *J. Sanch.* d. 31. n. 13. *Averfa* §. *Nonò*, dicunt etiam illum teneri præcepto, qui die Veneris fancto celebrans officium, communicavit fine Confeffione peccati mortalis, quia, quamvis non confecret, tamen communicat facerdotaliter: Idem dicunt cum *Suar. Vafq.* & aliis, fi poft confecrationem compleat Sacrificium alterius Sacerdotis deficientis. Rectè tamen notat *Dicaft.* à n. 157. ifta non effe adeo certa, cùm enim hæc materia fit odiofa, poffet aliquis dicere *Trident.* intelligi debere in rigore de illo, qui verè ipfemet celebrat Miffam, id eft, confecrat & communicat.

ARTICULUS II.

Qua requiratur difpofitio corporis.

550. »Refp. I. Nulla corporis macula per fe impedit fufceptionem Euchariftiæ, cùm parùm faciat ad bonitatem vel malitiam moralem; poteft tamen aliquando per accidens impedire, propter effectus fecutos. Ita *commun. Unde refolves*:

» I. Non impedit pollutio involuntaria, imò nec voluntaria per pœnitentiam expiata, nifi effectum malignum, v. g. turpem recordationem ac delectationem, vel distractionem & perturbationem animi relinquat: eo enim cafu, uti & femper, poft culpabilem, præftat, ac fecundùm fententiam communem, fub veniali debet differri, nifi aliud fuadeat jufta aliqua caufa, v. g. magnus fructus feftivitatis, regula Ordinis; vel fi à dæmone excitata putetur, ad Communionis frequentiam impediendam, *Sanc. l. 9. de Matrim. d. 13. Bonac. d. 4. q. 6. p. 2. Lug. d. 15. f. 1.*

» II. Neque actus conjugalis impedit; etfi decens & confilii fit, abftinuiffe faltem nocte proximè antecedente, fi raro communicet. Ita *Fill.* & *Sanch. l. c. Efcob. tr. 7. E. 6. n. 83.* Intellige, fi debitum petitum ex neceffitate reddidit, nec ullam inde animi perturbationem aut affectum ad res venereas patitur: fi verò voluptatis causâ feciffet, eo die abftinendum effe, (præfertim fi malignus effectus fubfecutus fuiffet) docet *Regin. l. 29. n. 117. Lay. l. 5. t. 4. cap. 6. n. 15. & 16. Marr. Perez d. 49. f. 3. num. 8.* addens effe tantùm veniale; imò indecentiam juftâ causâ poffe refarciri.

» III. Similiter etfi decens & confilii fit, fumptâ Communione abftinere eo die à copula; licita nihilominus eft ex bono fine, v. g. ex amore prolis, ad vitandum incontinentiæ periculum, vel ad debitum reddendum. *Tambur. c. 3. §. 6.* ex *Sanch. l. 9. d. 13.* & *Marchin.*

Refp. II. Ex præcepto Ecclefiæ tenetur communicaturus, fub mortali, regulariter effe jejunus, jejunio naturali, id eft, ut à medio noctis nihil omnino per modum cibi, potûs, aut medicinæ fumpferit. Ita *commun.* Et eft certum ex Conciliis, quæ vide apud *Fill. Lay. Bon. Lug. l. c. Unde refolves*:

I. Etfi parvitas materiæ non excufet hic, non obftat tamen Communioni, *Primò.* Reliquias ciborum inter dentes hærentes trajicere cafu, (negat enim *Præp. Vafq.* & alii, fi fiat de induftria, contra *Tan. Kon. q. 80. a. 8. num. 47.* & *Dian.* qui contrarium probabile affirmant) licèt eas exfpuere omnino deceat, *Dian. t. 4. de facr. ref. 37.* & *p. 4. t. 4. refol. 104. Vid. Efcob. tr. 7. E. 6.* & *Lug. n. 63.* ubi notat, fententiam iftam *Tann.* & *Dianæ* ad hoc fervire, ut ftudiosè dentes antè expurgare, ne quid fortè cafu decidat, non tenearis. *Secundò.* Sanguinem vel alium humorem ex capite defluentem, vel guttulam aquæ aut vini, cafu per ablutionem oris, vel guttulam jufculi, dum fapor exploratur, per modum falivæ, cui mixta eft, vel culicem inter refpirandum trajicere. Ratio, tum quia hæc aut non fumuntur, fcilicet ab extrinfeco, aut non per modum cibi aut potûs. *Vid. Fagund. in præc. 3. cap. 5. Lug. n. 23. Tertiò.* Si aromata vel folium tabaci, ex caufa ori imponas, maftices, vel quid aliud guftes, modò nihil tranfmittas. *Præp. in 3. p. q. 80. a. 8. d. 1. num. 39. Lug. R. mor. l. 1. d. 9.* Idem de fumo tabaci docet *Gran. in 3. p. c. 5. t. 10. d. 8. n. 4.* (licèt indecens valde id videatur, nifi jufta ex caufa fiat) & *Efcob. t. 8. E. 6.* ubi de ejufdem pulvere per nares attracto idem colligit ex *Suar.* & *Fagund.* Idem tenet *Dian. p. 8. t. 7. R. 3.* & *Lugo ibid.*

II. Probabile eft non impedire Communionem, fi fruftillum ligni, chartæ, unguium, vel lapillum deglutias, quia non habet rationem cibi vel potûs. Ita *Dian. R. 38.* & *tract. de celeb. R. 52.* ex *Ledefm.* & *Sanch.* contra *Henriq. Regin. Lay.* & alios, quorum fententia tutior eft. *V. Lug.* & *Efcob.*

III. Non licet communicare his cafibus:

1. Si faccarum, liquorem glycyrrhizæ ore refolutum cum faliva trajicias: Si verò dubium fit, numquid deglutiveris, vel an factum fit poft duodecimam, probabiliter docet *Laym. l. 1. t. 1. cap. 1.* contra *Sanch. Fag.* non impedire Communionem vel Sacrificium. *V. Dian. R. 29.* & fuprà *l. 1. t. 1. c. 2. d. 3.*

2. Si vefperi incumbens aliquid ori contra raucedinem impofueris, nifi certus fis, poft medium noctis te nihil tranfmififfe. Ita *Suar. Fill. Lugo n. 37.* & alii. Licitum autem eft, inter horologia diffonantia quodvis fequi, etiam ultimum, modo non conftet errare, quia habet fe ùt auctor bonus, faciens opinionem probabilem, ùt habet *Sanch. lib. 2. d. 1. de Matr. Fagund. Jo. Sancius, Lugo, num. 45. Dian. R. 36.*

3. Si aliquid fumpferis, licèt mox rejeceris.

4. Si tabaci fumum in ftomachum trajeceris, ùt docet *Præp.* etfi alii meritò dubitent. *Tan. tom. 4. d. 5. Gran.* autem in *3. p. c. 6. tr. 10. d. 8.* negat.

5. Si Sacerdos nocte Nativitatis in prima Miffa ablutionem, vel lambendo digitos modicum aquæ aut vini fumpferit. *V. Bon. d. 4. q. 6. p. 2.*

IV. Non eft peccatum, per fe loquendo, cibum fumere (vel expuere *Tamb. c. 1. §. 1.*) ftatim à Communione, ùt ex *S. Th.* docet *Azor, Sanch Bon. p. 1. nu. 25.* unde eum, qui paulò ante medium noctis cœnâffet in Dominica pridie Nativitatis Domini, poffe nihilominus ftatim poft mediam noctem celebrare, docet *Dian.* & *alii 3. p. 3. t. 4. R. 44.* etfi ob Sacramenti reverentiam, confilii fit abftinere, donec fpecies fint confumptæ, quod faltem intra dimidium qua- dran-

drantem in laico (in Sacerdote intra quadrantem) fieri certum videtur, *Lug. d. 12. f. 3. n. 54.* ex judicio Medicorum à se consultorum. *Tamb.* autem. *c. 3. §. 4.* ex *J. Sanch.* d. 38. notat citiùs à valido quàm debili stomacho, regulariter tamen ab omnibus intra horam consumi, refertque infirmum quendam post mediam horam species integras rejecisse.

Dixi in Responsione, *regulariter*; quia non jejunus licitè communicat in sequentibus casibus, si quidem jejunus non possit sine notabili incommodo, ut monet *Kon.* & *Bon.* apud *Dian. p. 9. t. 6.* R. 42.

I. In periculo mortis, sive illud fit ex morbo, vulnere, veneno, sive ex sententia Judicis. Et quidem in eodem morbo, etsi non tenearis, potes tamen post aliquot, v. g. sex, 7. vel etiam, ùt putat *Laym.* duos dies, (etsi quoad hoc potissimùm attendendum esse ad consuetudinem, moneat *Lugo*) repetere Viaticum non jejunus, dummodo nequeas jejunus sumere, & periculum mortis recurrat, ùt docetur *commun.*, vel etsi maneat, ùt contra *Vasq. Prep.* & alios docet *Nav. Tol. Reg. Suar. Lug. f. 3. n. 65.* Imò etsi non liceat ægro ex sola devotione communicare fracto jejunio, si tamen morbus esset diuturnus, nec posset dari Communio, nisi post medicinam, probabile esse id licere, docet *Arimil. Tol. Kon. Reg. Henriq. Suar. Esc. &c.* quorum aliqui exigunt longum intervallum, v. g. 30. dierum, ùt *Nav. & Villal.* alii 8. vel 10. dies, ùt *Suar. Henr. Fag.* alii 7. ùt *Sylv.* alii 6. ùt *Arm. Zambr. Possev. & Fill.* quos sequitur *Dia. de celeb.* R. 77. alii permittunt toties, quoties sano posset dari jejuno; ita *Escob. t. 7. E. 6.* ex *Hurt.* alii denique, posse sequenti statim die dari, ob justam causam, ut si propter consuetudinem & desiderium aut devotionem difficulter abstineat, & moraliter videatur instare periculum mortis; sic *Lay. c. 9. n. 20.* Verùm ea in re loci consuetudo spectanda est, quæ nunc saltem videtur permittere, ut quando morbus & periculum diu protrahitur, post 7. & 8. dies iterum detur Communio non jejuno. V. *Lug. d. 15. f. 3.*

Denique, licèt probabile videatur *Fill. t. 4. nu. 142.* & *Lug.* id, quod docet *Maj. in 4. d. 9. c. 3. Fern. de hæred. &c* (*Lay.* verò *c. 6 n. 21.* limitat ad casum necessitatis, quo moriturus aliud Sacramentum suscipere non posset & scandalum cessaret) posse non jejunum celebrare ad dandum alteri Viaticum, eò quòd hoc sit juris divini, jejunium verò Ecclesiastici tantùm; ideoque non tantum posse, sed etiam teneri dicat *Gran. in 3. p. c. 6. t. 10. d. 8. n. 12.*, id tamen meritò communiter rejicitur, tum quia major est habenda ratio Sacramenti, quàm aliqualis necessitatis proximi, tum quia præceptum Viatici non obligat, quando non potest ritè dari. Ita *Bon.* ex *Kon. Hurt. de Euch. d. 9. dif. 17. Suar. Vasq. &c. commun.* docetque *Lugo* esse probabilius. V. *Dian. to. 1. t. 4.* R. 33. Sacerdos autem morti (sive naturali, sive violentæ) vicinus, celebrare sine dubio potest non jejunus ad dandum sibi Viaticum, si illud aliter haberi non potest, quia non plus est celebrare, quàm communicare sumpto cibo. *Lugo f. 4. Lay. Dian. p. 5. t. 3.* R. 36.

II. Si periculum sit, ne Eucharistia pereat vel malè tractetur, potest sumi à non jejuno, etiam laico, si alius desit; imò probabiliter potest etiam à præsente Sacerdote laicus accipere, ùt docet *Lug. n. 87. Suar. & Vasq. d. 221. n. 48.*

III. Si grave scandalum sit oriturum ex omissione Sacrificii vel Communionis: Quod tamen quidam putant vix fieri posse, eò quòd occurri possit scandalo, dicendo, Sacerdotem casu aliquid sumpsisse, ideóque impediri.

Dixi, *scandalum*: quia turbationem vel incommodum aliquod secuturum, v. g. si celebraturus primitias aliquid sumpsisset, non sufficere, notat *Præp.*

IV. Si perfectio Sacrificii vel Communionis urgeat: quod fieri potest quinque modis.

1. Si pro speciebus vini sumpsit aquam: (quam si advertat, dum habet in ore, non est exspuenda ob periculum ejiciendi fragmentum hostiæ, & irreverentiam; sed deglutienda. *Tamb. de exp. Sac. l. 2. c. 8. Lug. d. 15. f. 4.*) tunc enim tenetur denuo consecrare, quod fieri etiam potest, consecrando & offerendo statim, sine nova hostia: V. apud *Suar.* Quòd si id post Missam conclusam advertas in sacristia, omittas: Si autem intra Missam post sumptionem, vel etiam ante eam, post consecrationem tamen, dubites, an fuerit vinum, pro vino præsumendum esse, & pergendum, ait *Tamb.*

2. Si celebrans post consecrationem deficiat, tunc enim tenetur alius, etiam non jejunus, si jejunus haberi nequeat, perficere.

3. Si post consecrationem, etiam unius speciei, recordetur se non esse jejunum; tenetur etiam pergere, imò etiam potest pergere, si ante consecrationem recordetur, & absque scandalo & nota non possit desistere, v. g. in solenni Sacro, ùt docet *Suar. Kon. &c.* Si tamen privatim celebret, & commodè possit abrumpere, tenetur, uti ex *S. Thom. q. 83. a. 6.* docet *commun.*

4. Si post ablutionem sumptam, licèt diu Communionem distribuerit, sumendæ sunt reliquiæ, etiam grandiores, consecratæ eodem Sacro, (quod addo, quia non licet tunc sumere particulas alterius Sacrificii, quæ sunt in ciborio, ad illud expurgandum, ùt docet *Suar. Lug. l. c.* cum *commun.* licèt contrarium probabile dicat *Tamb. de expedita Com. c. 2. §. 8.* ex *March. t. 3. p. 3. c. 3.* uti nec ejusdem Sacrificii, si illud planè sit absolutum, & ab Altari recesseris) sed debent servari, donec sumantur à jejuno. *Escob. t. 7. E. 6. Fagund. &c.* quia convivium jam finitum est: Nisi tamen aliud suadeat periculum indecentiæ, v. g. si plures Missæ eodem die istic futuræ non essent, & Sacramentum asservari non soleret, tunc enim minore irreverentiâ sumeret, quàm asservaret. Imò *Lug. d. 14 p. 4. nu. 82.* & *Gran.* non damnant Sacerdotem, qui priùs, quàm sacras vestes exuat, particulam inventam absumit, eò quòd non sit Communio nova, sed complementum præcedentis. V. *Bon. Lug. Escob. ll. cc.*

5. Si pars hostiæ post ablutionem sumptam calici aut palato adhæreat; (quæ decentiùs novâ ablutione, quàm digito attrahatur ad labium calicis, & sumatur ante ablutionem) quomodo etiam ii excusantur, qui ex devotione hostiam in ore diu retinentes, casu prættermittunt aliquid ablutionis: sponte tamen id non licet, nisi bona fides & sancta simplicitas excuset. Ratio horum omnium est, quia talis sumptio, moraliter censetur completio unius Sacrificii. *Regin. l. c. nu. 123. Bon. l. 1. d. 4. q. 6. p. 2.*

Unus casus est in metu mortis, ad quam evadendam, sicut sine altari, vel calice consecrato, aut vestibus sacris, ita etiam non jejunum posse celebrare docet *Dian.* cum *Sylv. &c. p. 3. t. 6.* R. 48. & *p. 5. t. 3.* R. 39. dummodo celebratio non exigatur in contemptum Religionis, Ecclesiæ, vel ejus præceptorum.

ADDENDA.

QUæst. 107. *Quid præterea notandum sit circa dispositiones ex parte corporis requisitas.* ℞. Seqq. 551.

§. 1. Stomachus communicantis debet ita esse dispositus, ut potens sit retinere & consumere species; unde si vel continuò revomat, vel statim per secessum emittat omnes reliquos cibos planè immutatos, gravis irreverentia est communicare. *Sanch. Quarti, Gob. t. 4. nu. 167.* Si tamen bonâ fide sic communicet, & statim revomat, accipit effectum Sacramenti sive gratiam, *Leander* n. 410.

§. 2. In dubio, an sumens sit revomiturus, Authores communius & probabiliùs negant licitum esse communicare; attamen licitum esse putant *Tann.* 552.

Reif.

Reiff. Gob. n. 163., quia videtur melius esse, ut Sacramentum exponatur incerto periculo irreverentiæ materialis, quàm hominem, in cujus bonum Sacramenta sunt instituta, privare certo fructu Communionis: & addunt *Suar. Tann. Gob.* n. 164. in hoc & similibus casibus licitum esse dare ægro minimam particulam, etiam in liquore vel jusculo, licèt hoc moraliter certò sit priùs descensurum.

553. §. 3. Qui aliquando, etiam sæpiùs per diem vomit, non ideo tenetur abstinere à Communione, quia non est morale periculum, ut eo præcisè tempore eveniat; neque illa prudenter timentur, quæ rarò eveniunt. *Gob.* n. 170. Si tamen casu fiat, ut species rejiciantur, purgari debent & sumi; si autem purgari non possint, vel si nemo sit, qui velit sumere, nefas esset comburere, sed immitti possunt aquæ, donec dissolvantur, tùmque aqua injiciatur in sacram piscinam. *Gob.* num. 166.

554. §. 4. Qui ferè continuò tussiunt, non ideo tenentur abstinere a Communione, quia, quamvis materia, quam ejiciunt, plerumque ascendat è pectore, tamen non est periculum ejiciendi sacras species, dummodo ad stomachum descenderint, quia via, per quam sputa tussiendo excutiuntur, non est œsophagus seu via cibi & potûs ad stomachum, sed est vena aspera, sive via respirationis ad pulmones. Decens tamen est ad vitandum scandalum, ut sputum saltem intra quinque Pater & Ave, si nimiùm abundet, post susceptam Communionem, excipiatur strophiolo. *Castrop. Gob.* t. 4. n. 171.

555. §. 5. Si quis post Communionem incidat in morbum gravem, vel cum Communione sumpserit venenum, ita ut Medicus judicet necesse esse, ut statim vomat, sumere potest potionem, *ne Calix vitæ vertatur in mortem*, inquit S. *Thom.* q. 83. a. 6. ad 3. Et rejectæ species separatæ à sordibus erunt detinendæ aut injiciendæ in aquam, donec consumantur, & postea, quod superest, in sacram piscinam conjiciendum, secundùm dicta n. 553. Si autem quis paulò post sumptionem revomat, & species non appareant, Rubrica Missalis de defect. tit. 10. n. 14. præscribit, ut vomitus comburatur, & cineres in sacrarium mittantur.

556. §. 6. Sacerdos more laico communicans, debet esse indutus stolâ, uti ex *Conc. Bracharensi* III. præcipitur. Cap. *Ecclesiastica* 9. dist. 23. sub interminatione excommunicationis. Putant tamen *Suar.* d. 68. f. 1. *Barb. Henriq. Bonac. Gavant. Leander* n. 371. *Gob.* nu. 47. nunc non peccare graviter, si stolam omittat. Imò *Azor* l. 10. c. 28. q. 12. & *Tamb.* de Commun. c. 2. n. 10. absolutè dicunt non peccare, quia decretum illud videtur abrogatum, & solùm ex decentia & convenientia servari solet, inquit *Aversa* q. 8. f. 8. §. *Duplex.* Si tamen alicubi sit mos, ut fiat, servari debet sub veniali, uti docet *Ejusd.* l. 20. n. 469.

557. §. 7. Secluso scandalo (quod facilè non erit grave, inquit *Tamb.* n. 11.) licitum est communicare etiam gladiatum, *Gob.* n. 350. Imò hoc decet Equites S. Joannis & similes, inquit *J. Sanch.* d. 45., quia gladius pro fide gestandus est eorum insigne.

558. §. 8. Si hostia palato agglutinetur, paulatim solvenda est vino vel salivâ, neque enim decet digito solvi: si tamen laicus digito solveret, putat *Gob.* n. 381., nonnisi venialiter peccaturum. Ut autem non agglutinetur, expedit aliquanto tempore relinquere immotam in lingua, sic enim affluet saliva, aut humectatio oris ipsius impediet, ne agglutinetur.

559. §. 9. Post Communionem non statim bibendum aut comedendum, quia reverentia erga spiritualem cibum & Christum hospitem videtur hoc postulare, & ideo etiam Cap. *Tribus gradibus.* De Consecr. dist. 3. dicitur, si manè dominica portio editur, usque ad sextam jejunent Ministri, qui eam sumpserunt. Attamen, præter citatos à *Busemb.*, docent *Suar. Aversa* §. *Postremò. Quarti* de Missa p. 2. tit. 12. dub. 5., si adsit causa aliqua, ne quidem esse veniale; & decretum illud esse consuetudine abrogatum testatur S. *Th.* ad 6.; hinc potest Religiosus dato signo statim post Missam vel Communionem accumbere mensæ cum aliis, præsertim si alioqui molestia vel inordinatio aliqua causanda esset, cùm enim in mensa servet silentium, videtur pro reverentia manere satis collectus. *Dicast.* d. 9. n. 413.

Q. 108. Quid præterea sit addendum circa jejunium naturale ad Communionem prærequisitum. ℞. Seqq. 560.

§. 1. Ut aliquid frangat jejunium naturale, requiruntur hæc tria, 1. Ut hoc, quod sumitur, habeat rationem cibi vel potûs. 2. Ut sumatur per modum comestionis vel potationis. 3. Ut sumatur ab extrinseco. Et de his tribus judicandum est, secundùm communem æstimationem Ecclesiæ.

§. 2. Per cibum aut potum intelligitur id solum & omne, quod à stomacho alterari, & saltem ex parte digeri potest, sicque in substantiam hominis aliquo modo converti, *Lugo, Castrop. Dian. Dicast. Gob.* t. 4. num. 262. *J. Sanch.* d. 42. n. 23. *Tamb.* de Com. c. 2. nu. 16. contra *Nugn. Lay.* l. 5 t. 4. c. 6. n. 18. *Bernal* d. 43. n. 7., qui non requirunt, ut sit aliquid digestibile, sed tenendum est cum prioribus: unde qui cum aëre deglutiret fumum, nebulam, & similia, non fregisset jejunium, quia hæc non censentur comestibilia vel potabilia, sed tantùm respirabilia, *Dicast.* d. 9. n. 280., neque possumus ab his expurgare aërem, quem trahimus aut deglutimus, inquit *Lugo* d. 15. nu. 35. Quamvis autem aliquid secundum se totum digeri non possit, si tamen sit aliquid instar cibi vel potûs, & aliquam partem habeat digestibilem, uti probabiliter habent uniones in pulverem redacti, aurum potabile &c. franget jejunium. *Tamb.* n. 21. 561.

§. 3. Probabile est cum *Ledesma, Lugo, J. Sanch. Dian. Tamb.* n. 18. *Aversa* q. 8. f. 8. §. *Septimò.* contra *Castrop.* & alios, quòd capilli, ossicula fructuum, plumbum, aurum, fila ex serico vel lana &c. non frangant jejunium, cùm non habeant rationem cibi, nec sint digestibilia. *Nec obstat,* quòd S. *Thom.* q. 80. a. 8. ad 4. dicat, *Nec refert, utrùm aliquid hujusmodi nutriat vel non nutriat: nam* non ideo negat debere esse aptum nutrire, seu digestibile. Addit *Dicast.* terram, quam prægnantes extraordinariè appetentes quandoque comedunt, etiam non frangere, sed probabilius est, quod talis terra frangat; uti & creta, quam domicellæ edunt, ut albescant, quia in eis continentur partes mixtæ, quæ à stomacho sunt alterabiles. Putat etiam *Tamb.* n. 19. per chartam & filum ex lino frangi jejunium, quia ex herbis fiunt: Item per fœnum & paleam, quæ in substantia sua sunt herbæ: Item per pulveres medicinales, etiam ex ossibus & lapidibus contritos, quia habent se tanquam cibi medicinales corporum. Idem dicit *Tambur.* n. 20. de cera, quamvis contradicant *Diana* & *Bernal*, quia cera ferè semper aliquid retinet mixtum de melle. *Pasqual.* autem putat veneno non frangi jejunium, eò quòd ex natura sua non ordinetur in cibum humanum, sed probabilius est in eo contineri partes, quæ ex natura sua sint cibus humanus. Aqua verò, licèt non nutriat, tamen nutritionem valde juvat, & est propriè humanus potus, ideoque frangit naturale jejunium. 562.

§. 4. Si quis deglutiret parvam nucem cum cortice clauso, *Jo Sanch.* & *Leand.* nu. 373. putant frangi jejunium, quia nucleus inclusus est materia comestibilis, & per accidens non alteratur; sed meritò dubitat *Tamb.* n. 21., quia prout hic existit, dum trajicitur, sic non est alterabilis nec digestibilis. 563.

§. 5. Tum aliquid sumitur per modum comestionis vel potationis, si hoc, quod trajicitur, & modus trajiciendi, sufficiat in morali æstimatione, ut quis censeatur comedisse aut bibisse, *Tanner. Leander, Gob.* n. 290. Unde si musca involaret in fauces, & sic se ipsam in stomachum inferret, non violaret jejunium: è contrà violaret, si involaret in fauces, & 564.

homo postmodum deglutiret. *Lugo*, *Rhod*. *Tamb*. n. 24. *Gob*. n. 264.

565. §. 6. Quod fuit aliquid quasi spectans ad corpus, & censetur permansisse in corpore, non dicitur sumi ab extrinseco, S. *Thom*. in 4. dist. 8. q. 1. a. 4. quæstiun. 2. Hinc si sanguis è gingiva, aut sanies è pustula oris fluens deglutiatur, non frangit jejunium, *Suar*. d. 68. s. 4. *Tam*. d. 5. q. 8. n. 79. Et idem dicit S. *Thom*. suprà, de eructationibus. Notat etiam *Quarti* p. 3. tit. 9. s. 1. dub. 2. citans *S. Thom. Suar. Lugo* & alios, quamvis sanguis in os defluens ex industria deglutiatur, etiam animo se nutriendi, non violari jejunium, quia intentio illa non potest dare sanguini rationem cibi ab extrinseco: si tamen quis sanguinem sugeret è vulnere digiti & deglutiret, frangeret jejunium, quia cùm sumatur à membro ita distante, censetur sumi ab extrinseco, *Lugo* nu. 32. *Tamb*. n. 22. Et idem est, si mulier è suis mamillis lac sugeret, *Aversa* §. *Tertiò*. Imò puto, si id, quod ex oculis vel naribus defluit, in os admittatur & deglutiatur, frangi jejunium, quia venit ab extrinseco.

566. §. 7. Quidquid se habet per modum salivæ, etiamsi planè ab extrinseco salivæ advenerit, non censetur esse ab extrinseco, nec frangit jejunium. Hoc autem se habet per modum salivæ, quod, cùm sit quid minimum, & à saliva inseparabile, esto nondum in illam sit conversum, tamen cum saliva trajicitur, uti si quis os abluerit aquâ, cujus stillula mixta salivæ postea deglutiatur. *Suar. Vasq. Gran. Dicast. Gob*. nu. 270. Requirunt autem S. *Thom. Lugo, Fill. Bonac. Hurt*., ut hoc trajiciatur præter directam intentionem, sed *Henriq. Con. Tabien*. & alii apud *Avers*. §. *Quintò*. dicunt non obstare, etiamsi advertenter trajiciatur.

567. §. 8. Si hoc, quod dentibus inhæret, etiam deditâ operâ deglutiatur, putant *Suar. Castrop. Gob*. num. 268. *Leand*. n. 373. non violari jejunium, quod etiam ut probabile defendunt *Ochag. Tam. Dian*. p. 4. t. 4. R. 104. Si tamen illæ reliquiæ essent ita magnæ, ut sensibiliter perciperentur in lingua, deberemus exspuere, inquit *Lugo* n. 36. Et si deglutirentur, frangerent jejunium, quia non habent se per modum salivæ, nec censentur sumptæ heri, sed hodie sumuntur, veluti distinctæ partes ab hesternis, & veluti ab extrinseco, cùm non fuerint pars, nec corporis nec salivæ humanæ, ergo frangunt jejunium, licèt casu deglutiantur, *Nugn*. contra *Gob*. & alios.

568. §. 9. Si quis in flumen lapsus, invitus sumat aquam, aut si alicui in somno vel violentè ingeratur cibus in fauces, *Bosco* dicit non frangi jejunium, sed probabiliùs contradicunt *Lugo, Pasq. Tambur. Dian*. p. 1. t. 16. R. 49. *Aversa* §. *Sextò*. quia vitaliter sumitur per potationem vel cibationem, sic enim etiam bruta cibantur, licèt invitis ingeratur cibus.

569. §. 10. *Lezana* & alii apud *Dian*. p. 5. t. 13. R. 1. & p. 8. t. 7. R. 3. putant tabacum tam masticatum quàm fumatum frangere jejunium, quamvis nihil sensibile dimittatur, quia aperit stomachum, & inde trahit humores, ergo id facit per qualitates & accidentia, quæ descendunt, accidentia autem non descendunt sine subjecto, ergo simul descendunt tenues substantiæ alterantes stomachum: è contrà *Dian*. & *Burgh*. cent. 3. cas. 45. citans alios plures, negant per tabacum solvi jejunium, dummodo de folio nihil deglutiatur: si autem aliquid fumi deglutiretur, adhuc negant *Burgh*. & *Marchant*. contra *Rayn*. in Heter. t. 16. s. 1. p. 3. n. 23. tolli jejunium; quia descendit per modum aëris, & veluti per actionem respirationis, uti n. 561. dictum est. Ad hoc autem ut tabacum attrahat humores, notant *Lugo* in Resp. Mor. l. 1. d. 9. & *Gob*. n. 265. opus non esse, ut aliquid descendat, quia fieri potest vel per vim aliam attractivam, vel ex consensu linguæ & palati cum stomacho, cerebro, aliisque partibus humorem continentibus.

570. §. 11. Sumptio tabaci per nares, sive in folio, sive in pulvere, sive in fumo, imò secundùm aliquos etiam guttulæ humoris attractæ per nares, non solvunt jejunium, quia hæc omnia non sunt comestio vel potatio, sed vel trajectio salivæ, vel respiratio, vel attractio, seu afflatio narium, *Boudevv*. p. 2. q. 17. *Aversa* §. *Tertiò* & *Sextò*. Præterea non violat odor qualiscunque, quia nec est cibus vel potus, nec sumitur per comestionem, vel potationem. *Tamb*. n. 23. *Gob*. n. 294. *Pignat*. tom. 1 conf. 155 contra *De Leon*. 571.

§. 12. Si Sacerdos Communionem distribuens, particulam repertam sumat, non potest postea illâ die Missam legere, quia si consecrata non est, solutum est jejunium; si consecrata est, bis communicaret unâ die, *Lugo* hìc d. 15. n. 27. 572.

§. 13. In jejunio naturali ad Communionem requisito non dari parvitatem materiæ, rectè probant *Diana* p. 6. t. 8. R. 8. & *Carden*. in 1. crisi d. 12. c. 3. contra quosdam apud *Mendo* diss. 11. q. 1. n. 7. Potest tamen aliquid modicum, habens se per modum salivæ, non frangere jejunium, secundùm dicta n. 566. 573.

§. 14. Quamvis priùs defluat vinum, quàm deglutiatur hostia, nihil obstat jejunio, quia sumptio illa vini & hostiæ manet una moraliter. 574.

§. 15. Certum est non requiri, ut post sumptum cibum intercedat somnus vel digestio cibi, uti habet communis cum *S. Thom*. a. 8. ad 5. *Avers*. §. *Octavò*. Nec *obstat*, quòd Cap. *Si constiterit*: De accusat. jubeatur puniri Sacerdos, qui nullâ dormitione noctu præmissâ manè celebravit: & Glossa addit, quia non videbatur jejunus propter indigestionem, *nam*, non ideo jubetur puniri, sed quia totam noctem in taberna exegisset.

Q. 109. Quid faciendum sit in dubio, an sis jejunus. 575.

§. 1. Si probabiliter judices te jejunum, potes communicare, uti sequitur ex dictis l. 1. à nu. 268., & signanter hìc notat *Aversa* q. 11. s. 8. §. *Nonò*. Si autem merè negativè dubites, *Verjuys* citans alios t. 8. a. 3. absolutè negat te posse communicare, quia in dubiis pars tutior est eligenda; & quando dicitur, quòd in dubio melior sit conditio possidentis, id habet locum tantùm in materia justitiæ: sed cum sententiam illam rejecerim libro 1. n. 502., aliter est distinguendum.

§. 2. Si scias te post medium noctis fuisse jejunum, & dubites, an postea aliquid deglutiveris, *Sanch. Fagund. Rodriq. Villal. Lugo, Bonac. Castrop. Oviedo, Schildere* t. 6. c. 4. §. 1. dicunt tibi non esse licitum communicare, & *Salas* dicit oppositum esse contra mentem omnium: Rationem dant, quia jejunium prærequiritur velut conditio ad participandum illud Dei beneficium, ergo qui vult illius esse compos, debet probare se habere conditionem illam; sicuti in foro externo, qui vult frui Beneficio, quod conceditur nobili, debet probare se esse nobilem. Nihilominus *Card. Lugo, Laym. Caram. Pasq. Bardi, Dicast. Carden. Bosc. Rayn*. in heterocl. spirit. Tom. 16. s. 1. p. 3. nu. 25. *Dia*. p. 5. t. 4. R. 29. *Bern*. d. 43. n. 12. probabiliùs dicunt licitè communicare, quia quivis habet jus certum communicandi, nisi sciat se prohiberi; deinde certus est, se fuisse jejunum, v. g. horâ ante primam noctis, neque hìc tenetur positivè probare se esse idoneum, sed satis est, quòd sciat se fuisse idoneum, & non sciat se non esse ampliùs, tum enim est in possessione sui juris & libertatis, ergo non debet dejici de illo jure & possessione per incertum impedimentum, præsertim cùm fractio jejunii, quæ est res facti, præsumi non debeat in dubio sed probari, sicuti si scias te heri non fuisse irregularem, & dubites, an hodie sis factus, supponere poteris, te non esse, & suscipere Ordines, quia antecedenter eras, & manes in possessione libertatis ad Ordines suscipiendos, nisi dubitares de homicidio; jus enim tum specialiter prohibet susceptionem Ordinis. 576.

§. 3. Si scias te aliquid cibi vel potûs deglutivisse, sed nescias, an ante vel post duodecimam noctis, *J. Sanch*. d. 42. *Dicast*. d. 9. à n. 284. *Gob*. t. 4 n. 280. *Bosco* s. 11. concl. 6. adhuc putant te posse communicare, idemque 577.

que defendunt velut probabile *Med. Laym. Rhod. Tamb. Burghab.* Cent. 3. cas. 96. *Carden.* in 1. Criti d. 26. n. 87. *Dian.* R. 29. *Bardi* disc. 6. c. 11. p. 3. §. 1. & 2. quia adhuc videtur possidere jus communicandi, usquedum probetur supervenisse impedimentum, sicuti enim ille, qui dubitat, an sit irregularis, non tenetur probare se non esse, ita etiam volens communicare, non tenetur probare se esse jejunum, sed satis est, si illi non constet non esse jejunum; qui autem vult illum repellere, illi incumbit probare, quòd jejunus non sit. Alii tamen cum *Th. Sanch. Bossio, Lugo, Bernal* suprà, *Tamb.* de Comm. c. 2. num. 29. dicunt talem non posse communicare, quia cùm sciat se comedisse, possessio non videtur esse pro libertate, sed pro præcepto prohibente; quod *Lugo* confirmat à pari, nam qui scit se vovisse, & dubitat, an ante vel post septennium, tenetur voto, & onus probandi, quòd fuerit ante septennium, incumbit voventi, ergo etiam, qui certus est se comedisse, sed nescit, an ante vel post mediam noctem, ei incumbet onus probandi non fuisse post. Hæc ratio est probabilis; & quod votum attinet, videri possunt dicta lib. 3. p. 1. n. 387. *Bardi* autem dicit esse disparitatem; quòd pro voto sit possessio, quia obligatio est certa, quæ fundatur in natura voti facti cum usu rationis, uti supponitur, sive adsit septennium sive non; exceptio autem septennii, ante quod non supponitur esse usus rationis, est dubia, ideóque à vovente probanda est. E contrà in nostro casu, possessio non est pro præcepto prohibente, nam prohibitio tantùm obligat supposità comestione, non qualicunque, sed pro tali differentia temporis exercità, ergo si non probetur facta tali tempore, possessio non est pro præcepto prohibente. Hæc responsio est probabilis, nihilominus sententia opposita videtur probabilior.

578. §. 4. Si quis noctu expergefactus bibat, non potens scire, quæ sit hora, ideóque manè sit omnino dubius, an post, an ante mediam noctem biberit, *Bardi & Tamb.* in Dec. l. 1. c. 3. §. 7. rectè docent contra *Gob.* non posse communicare, quia talis prudenter examinare non potest, an fuerit ante vel post mediam noctem, cùm nequeat judicare de horis in somno transactis, ergo nec est potens ad determinandum se prudenter pro sua libertate, hæc enim determinatio fieri debet post prudens examen, quale tunc tantùm institui potest, quando respectu vigiliæ oritur dubium.

Quæ hic dicta sunt de volente communicare, valent de Sacerdote volente celebrare Missam.

579. *Q. 110. Quid hic intelligatur per mediam noctem, à qua debet esse jejunium.* ℞.

§. 1. Per mediam noctem in his partibus intelligitur hora duodecima noctis, non præter propter, sed in momento, non quidem mathematico, attamen Ecclesiastico, & attendendo ad horologia, secundum dicta l. 1. à n. 582.; hinc rejici debet sententia aliquorum apud *Dian.* p. 10. t. 16. R. 48., qui dicebant non obstare huic jejunio, si quis statim post duodecimam aliquid sumeret, eo quod moraliter censeretur adhuc esse duodecima.

580. §. 2. Tum est duodecima, aut quævis hora, quando auditur primus pulsus horologii, uti dictum est l. 4. n. 486. Unde si quis tum aliquid cibi vel potûs habeat in ore, probabilius est cum *Con. J. Sanch.* d. 42. n. 19. contra *Gob.* in Exp. t. 4. n. 272. teneri ejicere, si velit manere jejunus, sicuti deberet ejicere saccharum, quod ante mediam noctem ori imposuisset, uti habet communis & certa contra *Amic.* & alios apud *Gob.* num. 279.

581. §. 3. Horologia ordinariè non bene directa attendi non possunt, sed aliunde ferendum est judicium, secundùm dicta l. 4. n. 487.; si tamen alicubi sint plura horologia, quæ ordinariè bene diriguntur, & quis aliquid sumat post duodecimam in uno, & necdum in aliis auditam, *Rodr. Merol. Sal. Ovied. Schil.* t. 6. c. 4. §. 1. dicunt non esse licitum communicare, quia uterque sonus est incertus, & causat dubium positivum de jejunio, hinc *Aversa* q. 8. dub. 8. §. *Ubi autem*: ait etiam eum esse dubium de jejunio, qui comederet paulò ante sonum duodecimæ in omnibus horologiis, quia horologia vix unquam attingunt horam naturalem: sed quidquid sit de hoc, opposita sententia est practicè tuta, uti citatis Authoribus notat hic *Busenb.*

Q. 111. Quandonam præterea possit aliquis non jejunus communicare. ℞. Proponi solent hi casus: 582.

§. 1. Cajus Parochus ad festum suæ dedicationis invitarat Titium vicinum Parochum, ut pro eo caneret Missam: Titius non intellexit se invitari ad Missam canendam, hinc legit manè in suo templo, jentat & venit ad Cajum, qui etiam manè legerat: hìc exspectat populus Missam. *Quæritur*, an Titius in hoc casu possit non jejunus Missam legere. ℞. *Nav. & Vers.* t. 8. a. 3. dicunt ob nullum scandalum posse Sacerdotem celebrare non jejunum, quia vitari potest scandalum, dicendo, neutrum esse jejunum; nec turbabitur populus, si dicatur in eo casu non obligari ad Missam. Alii contrarium tenent cum *Tann.* d. 4. d. 5. q. 8. nu. 64., quia si populus nesciat Titium non esse jejunum, minus malum est hunc legere non jejunum, quàm cum scandalo offendi totum populum, & tali die privari Missâ. Quòd si populus sciret neutrum esse jejunum, *Tann.* dicit melius esse admoneri de errore, & dimitti sinè Missâ; è contrà *Gob.* t. 4. nu. 329. dicit melius fore, si Cajus celebret, quia scandalum cavetur, si edoceatur populus, quòd Ecclesia id permittat in ejusmodi circumstantiis; si autem non fiat, gravius orietur scandalum, dicteria contra Sacerdotes, sarcasmi, irrisiones &c.

§. 2. Titius diu se probavit pro prima Missa, quam cogitat hodie horâ octavâ canere, interim hoc manè iterum se probat, & uti aliis diebus fecerat, incogitanter sumit hostiam non consecratam. *Quæritur*, an possit primitias legere non jejunus. ℞. Per se loquendo non potest, possunt tamen adesse circumstantiæ, ob quas liceat, v. g. si Titius sit familiæ perhonestæ, ad cujus primitias conveniunt cognati multi, pro quibus etiam sit convivium lautum apparatum; item si publicè notum est vel proclamatum, eum hodie lecturum primitias; & è contrà error illius in sumpta hostia non consecrata sit occultus, hoc casu licitum ei erit celebrare, tum per epikiam, nam nullus Papa, si adesset vel interrogaretur, vellet hunc Casum lege inclusum; tum propter publicum scandalum aliàs oriturum. *Gob.* t. 3. n. 411. 583.

§. 3. Titius Dominicâ in Albis communicare voluit pro Paschate, sed manè casu deglutivit aquam. *Quæritur*, an communicare possit non jejunus, ut præceptum annuæ Communionis impleat. ℞. Affirmat *Tolet.* l. 2. c. 28. num. 24. quia videtur prævalere utilitas hujus præcepti. *Præpos. Dian.* p. 4. t. 4. R. 104. & alii probabilius negant, quia cum sine incommodo possit sequente die utilitatem istam percipere, prudenter præsumitur, quòd Ecclesia velit obligationem tantisper differri. 584.

Q. 112. Quis hìc intelligatur constitutus in periculo mortis, ita, ut non jejunus possit communicare. ℞. Omnis ille, cui invito mors imminet, uti magis explicabitur n. 623. nam si ipse se conjiciat in mortem, non censetur esse in illius periculo. Non est tamen opus, ut mors certò immineat, sed satis est, quòd prudenter timeatur, v. g. si Medicus aut alius homo prudens judicet ex illo morbo decessurum, *Dicast. Gob.* t. 4. à num. 308. An autem, sicuti licitum est in tali casu communicare, etiam liceat celebrare non jejuno, ut talis moribundus communicari possit, dicetur num. 611. 585.

ARTI-

ARTICULUS III.

Quæ & quanta sit obligatio sumendi Eucharistiam.

586. RESP. I. Sumptio Eucharistiæ fidelibus adultis est necessaria, necessitate, non medii, sed præcepti divini, obligantis tum in articulo mortis per modum viatici, tum etiam sæpius in vita, ùt docet *Suar. Vasq. Laym. Fag.* & alii com. probantque tum ex Scriptura, tum ex *Conc. Niceno & Trid. sess.* 13. *cap.* 6. tum ex praxi Ecclesiæ; tum quia Eucharistia est instituta per modum cibi, cujus usus sæpius est necessarius. *Bon. d.* 4. *q.* 7. *p.* 1. *n.* 8. *Unde resolves:*

I. Quisque fidelis in periculo vitæ, quod prævidet vel meritò timet, v. g. in gravi morbo, ante conflictum vel puerperium, præsertim primum, ante navigationem, &c. tenetur sub mortali communicare. *Suar. Vasq. d.* 214. Nisi tamen paucis, v. g. octo diebus antè communicasset, talis enim Communio censeretur habere rationem viatici, ùt docet *Suar. Reg. Fill.* contra quosdam, ùt *Gasp. Hurt. d.* 10. *dif.* 2. *&c.* apud *Escob.* qui dicunt, eum, qui mane communicavit, si à prandio incurrat periculum vitæ, teneri iterum sumere Communionem, tanquam viaticum: imò *Sa & Sylv. V. Euch. Funus, &c. & Caj. V. Communio*, putant non esse saltem mortale, Communionem omittere, dummodo in Paschate sumpseris.

II. Si in ægro esset periculum vomitûs, docet *Sanctius* apud *Dian. p.* 5. *t.* 3. *R.* 55. posse ei parvam particulam dari, quæ stomachum alteratura non putetur, aut si de hoc ipso dubium sit, securitatis causâ prius dari particulam non consecratam, quam si rejiciat, nullo modo dandam consecratam, secus si retineat. Si verò independenter à cibo perpetuò evomat, nullo modo dandam, nisi fortè per sex saltem horas liber à vomitu fuisset.

III. Pueris doli capacibus, qui sciunt distinguere Eucharistiam ab alio cibo, probabilius est in periculo mortis eam esse dandam pro viatico, ùt contra *Vasq.* insinuat *Lay. t.* 4. *de Euch. cap.* 4. & expresè docet *Suar. d.* 40. *s.* 1. confirmatque *Lug. d.* 13. *s.* 4. *n.* 38. & addit, contra *Sanch.* si de capacitate pueri sit dubium, posse nihilominùs dari, etsi non sit necesse.

IV. Qui post Viaticum sumptum peccavit mortaliter, non tenetur denuo communicare. Ita *Regin. Filliuc. Lug. & alii.*

V. Qui non communicavit in periculo mortis, non tenetur postea supplere. Ità *Bon. p.* 1. ex *Henriq. Reg. &c.*

VI. Judex tenetur, per se loquendo, reis concedere tempus communicandi, ùt docet *Suar. Bonac. l. c. & alii communiter*, contra *Nav.* Quod si reus noluerit, potest Judex procedere. *Fill. t.* 4. *cap.* 8. *q.* 11. *n.* 238.

Resp. II. Etsi Christus tempus Communionis, extra periculum mortis non præceperit, Ecclesia tamen pro eo determinavit tempus Paschale, quod communiter numeratur à Dominica Palmarum, usque ad Dominicam in Albis inclusivè: alicubi tamen totam Quadragesimam comprehendit; alibi extenditur ex consuetudine vel indulto: potestque Confessarius, ex justa causa, extendere, ùt docet *Sa* & alii. *V. Bon. p.* 2. *Unde resolves:*

I. Præceptum hoc impletur etiam per Communionem sacrilegam, ùt habet communis, contra *Durand. & Sylv.* Et patet, quia Ecclesia tantùm præcipit actum externum, nec finis præcepti cadit sub præceptum: An verò, qui non satisfecit, teneatur postea implere, utrimque probabiliter defenditur, etsi affirmativa videatur probabilior. *Bon. l. c. Suar. Kon. Lug. &c.*

II. Non tenetur prævenire, qui prævidet tempore Paschali se impediendum, ùt contra *Vasq. Sylv. & Fagund.* probabiliter docet *Azor tom.* 1. *l.* 17. *cap.* 41. *Suar. &c.* Qui verò sic prævenisset, & postea tolleretur impedimentum, teneretur rursus communicare, secundùm *Laym. l.* 5. *t.* 4. *cap.* 5. *Lug. n.* 78. quia non satisfecit præcepto obliganti ad Communionem, & ad illud tempus. Negat tamen *Dian.* etiam *Fernand. & Suar.*

Resp. III. Tenetur quis Communionem Paschalem sumere in Parochia, à Pastore suo, nisi hujus licentiâ, privilegio, aut consuetudine eximatur. *Nav. Suar. d.* 72. *s.* 2. *&c. Unde resolves:*

I. Sacerdos ubivis celebrando satisfacit. *Bon. d.* 4. *q.* 7. *p.* 2.

II. Eximuntur peregrini & vagi, qui Parochiam non habent, aut ab ea absunt. *Bonac. l. c.*

III. Non eximuntur laici inservientes Religiosis, ùt habet *Sa V. Eucharist.* nisi, ùt dicit *Bon.* degant in Monasteriis, aliisque locis à cura Parochorum exemptis. *Vid. Sanch. de Mat. l.* 3. *d.* 13. *n.* 12.

IV. Non satisfacit huic præcepto, qui in Paschate extra Parochiam, sine consensu Pastoris communicat, ùt habet *Nav. Azor & alii commun.* nisi tamen communicet in Cathedrali Ecclesia; hunc enim satisfacere præcepto, censet *Bon. l. c.* sed negat *Lug. l.* 1. *Resp. mor.* nisi Episcopus expresè vel tacitè consentiat. *Bon. l. c. Vid.* suprà *c.* 2. *d.* 1. *a.* 1. *casu* 7. 8. *&* 9.

Dixi *sine consensu Pastoris*: quia cum consensu summi Pontificis, vel Episcopi sive Ordinarii, aut ejus Vicarii generalis, vel Parochi (hi enim omnes intelliguntur nomine Pastoris) extra Parochiam communicando satisfieri præcepto, Doctores concedunt: Et quidem sufficere consensum interpretativum sive præsumptum, notat *Tamb. de exp. Com. cap.* 4. §. 4. Imò *Baun. in Theol. moral. p.* 1. *t.* 5. *q.* 19. *Beja, & quidam alii* apud *Tamb. l. c. & Lug. d.* 18. *s.* 2. *n.* 49. Item *Dianam part.* 2. *t.* 14. *R.* 73. *& part.* 6. *t.* 7. *R.* 58. putant posse satisfieri præcepto Communionis Paschalis (præsertim extra diem Paschæ) apud Mendicantes, ex privilegio Nicolai V. Pii V. & Pauli IV. certis concesso, quod cæteri participent; verum hoc alii communiter negant. *V. Avers. q.* 10. *s.* 4.

ADDENDA.

QUæst. 113. *Quid præterea notandum sit circa necessitatem Eucharistiæ*, 92. Seqq. 587.

§. 1. Aliquid potest esse necessarium necessitate medii, vel in re, vel saltem in voto. Hoc in re dicitur ita esse necessarium, quod in seipso debet haberi; & hoc modo fides actualis, supernaturalis & explicita, saltem quòd Deus sit & remunerator sit, necessaria est ad salutem homini adulto, secundum dicta l. 2. à n. 11. Hoc dicitur in voto ità necessarium, quod si in re haberi non possit, debet optari, saltem implicitè, vel quæri per aliquid, quod ex Dei ordinatione hîc & nunc suppleat, & ejus loco causet effectum, quem illud causare deberet: sic Baptismus aquæ (extra casum Martyrii) est ad salutem necessarius saltem in voto, quia, si in re haberi non possit, homo debet illum optare, non quomodocunque, sed per actum contritionis, vel amoris perfecti in Deum, qui supleat gratiæ causalitatem, quam haberet Baptismus aquæ, in tali enim actu censetur implicitè contineri votum Baptismi aquæ, & Deus ordinavit, ut talis actus esset loco Baptismi aquæ, quando in re haberi non posset. Atque ex his patet, cur v. g. restitutio non sit necessaria necessitate medii, nequidem in voto, sed tantùm necessitate præcepti, nam quamvis post factam injuriam damnosam necessaria sit pœnitentia, quæ etiam est votum implicitum restitutionis, hæc tamen pœnitentia non est necessaria ad supplendum effectum, quem haberet restitutio, (quæ gratiam non causaret) sed pœnitentia est necessaria ratione sui, ità ut quamvis per errorem non esset votum restitutionis, adhuc esset necessaria, & reipsa causaret gratiam, ac salvaret. Ubi vides,

vides, quamvis votum restitutionis, quod est pœnitentia, sit medium salutis, non ideo restitutionem in voto esse medium salutis. Et idem est de similibus rebus necessitate præcepti tantùm necessariis.

588. §. 2. Eucharistia in re suscepta non est necessaria necessitate medii, uti tenent omnes Catholici cum *Arcudio* l. 3. c. 42. & seqq. contra Armenos apud *Suar.* d. 40. s. 3., qui dixerunt realem susceptionem Eucharistiæ esse omnibus necessarium medium salutis, ideóque cum Baptismo dabant Eucharistiam infantibus: ex quorum errore putat *Arriaga* d. 29. n. 29. fluxisse abusum dandi Eucharistiam mortuis, aut etiam cum illis sepeliendi, uti refert *Bernal* d. 41. n. 72., quamvis *Lugo* d. 3. n. 34. dicat aliunde potuisse esse hunc errorem, sed necessariam non esse parvulis definit *Trid.* sess. 21. Can. 4. *Si quis dixerit parvulis, antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiæ Communionem, Anathema sit.* Quoad omnes autem homines, constat ex communi sensu omnium fidelium, qui censent salvari eum adultum, qui credens, statim post Baptismum moritur, secundùm illud *Marci* ult. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*: quod etiam definit *Trid.* sess. 5. in Decreto de peccat. Origin. n. 5. dicens simpliciter omnem baptizatum esse hæredem Dei, cohæredem autem Christi, ita ut nihil prorsus eum ab ingressu cœli remoretur: Ratio autem est, quia Eucharistia non est medium necessarium ad justificationem, quæ ante ipsam supponitur, cùm ipsa sit Sacramentum vivorum: Neque est medium ad moriendum in justificatione obtenta, uti per se patet: Denique etiam in rigore non est medium necessarium ad perseverandum in gratia, cùm gratia aliter haberi & conservari possit, nempe per alia Sacramenta, per orationem, per opera virtutum &c. *Suar.* suprà, *Lugo* à n. 39. contra *Escob.* l. 20. n. 393.

589. §. 3. Eucharistia nequidem in voto est necessaria necessitate medii, *S. Thom.* q. 65. a. 4. *Arcud.* c. 46. *Bernal* d. 44. s. 2. *Dicast.* d. 1. n. 102., quamvis *Gon.* d. 2. a. 4. videatur contradicere, cui, quoad adultos, in aliquo sensu favet *Aversa* q. 1. s. 5. Ratio est, quia Eucharistia non causat aliquid ad salutem necessarium, quod suppleri possit per solum votum Eucharistiæ, hoc enim votum nec causat primam gratiam, nec perseverantiam in illa; imò Eucharistia, per se loquendo, non causat unquam primam gratiam, ergo multò minus votum Eucharistiæ est necessarium ad primam gratiam vel ad salutem.

590. *Obji.* 1. *S. Thom.* q. 73. a. 3. expressè docet Eucharistiam in voto esse de necessitate salutis. ℟. Per Eucharistiam in voto intelligit Baptismum, nam *S. August.*, quem refert *S. Thom.* ad 1. dicit: Nulli est aliquatenus ambigendum, tunc unumquemque fidelium Corporis Sanguinisque Domini participem fieri, quando in Baptismate membrum Corporis Christi efficitur. Dicitur autem Baptismus specialiter votum implicitum Eucharistiæ, inprimis quia est ingressus ad gratiam & ad Sacramenta omnia, Eucharistia autem, inquit *S. Thom.*, est omnium Sacramentorum finis; unde sicuti media ordinantur ad finem, ita homo per Baptismum ordinatur ad Eucharistiam. Deinde, quia Baptismus dat spiritualem vitam, vita autem est capacitas & exigentia alimenti spiritualis, quod propriè est Eucharistia, quam *S. Thom.* etiam ideo vocat consummationem spiritualis vitæ. Videri potest *Arcud.* c. 47., ubi concludit Eucharistiam esse necessariam in voto, tanquam finem, propter quem datur & suscipitur Baptismus: hoc tamen non est esse propriè necessarium in voto.

Inst. *S. Thom.* q. 80. a. 11. ait: Sinè voto percipiendi hoc Sacramentum non potest homini esse salus. ℟. Ibi tantùm agit de necessitate præcepti, & dicit ratione præcepti necessarium esse votum Eucharistiæ, sicuti necessarium est votum restituendi.

591. *Obji.* 2. Cibus est medium necessarium vitæ corporis, sed Eucharistia habet rationem cibi respectu animæ, ergo erit medium necessarium animæ. ℟. Similitudinem inter cibum & Eucharistiam non esse adæquatam, cùm dentur etiam alii cibi spirituales præter Eucharistiam, nempe alia Sacramenta, bona opera, actus virtutum, &c. Itaque tantùm habet rationem cibi, quoad effectus similes illis, quos cibus corporalis præstat, nempe sicuti hic supponit vitam corporis, quam postea nutrit, sustentat, roborat, ita etiam Eucharistia.

Obji. 3. Baptismum & Pœnitentiam esse necessariam necessitate medii, colligimus ex his verbis *Joan.* 3. v. 3. *Nisi quis renatus fuerit.* Et *Lucæ* 13. v. 3. *Nisi pœnitentiam habueritis* &c. sed Christus simili modo *Joan.* 6. v. 54. dicit; *Nisi manducaveritis Carnem filii Hominis &c., non habebitis vitam in vobis*, ergo Eucharistia erit similiter necessaria necessitate medii. ℟. Necessitas illa Baptismi & Pœnitentiæ non potest colligi ex illa præcisè voce, *Nisi*, nam sæpe significat necessitatem tantum præcepti, uti, quando dicitur, non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum; nemo salvatur, nisi servet præcepta Dei & Ecclesiæ, &c. Itaque colligitur partim ex to *Nisi*, partim ex subjecta materia, quæ ex duobus prioribus locis est aliquid, vel in re, vel in voto ex Dei voluntate ordinatum ad causandam primam gratiam, uti aliunde rescimus, quale quid non est Eucharistia. 592.

Obji. 4. Eucharistia est medium ad salutem, quia causat gratias: deinde est necessaria ad salutem, saltem in fine vitæ, si enim homo tum negligat, damnatur, ergo est medium necessarium ad salutem. ℟. Similiter probabo extremam Unctionem esse medium necessarium ad salutem. Itaque N. conseq. quæ continet fallaciam diversæ appellationis, uti hæc, Petrus est magnus, & Petrus est Philosophus, ergo Petrus est magnus Philosophus. Si vis, distingue, Eucharistia est medium salutis, utile & valde conducens, C., necessarium, subdist., necessitate medii, N., præcepti, C. 593.

§. 4. Datur præceptum divinum de Eucharistia sumenda. *Inn. III.* de Myst. Miss. l. 4. c. 41. *S. Thom.* q. 80. a. 11. *Escob.* l. 20. nu. 402. *Aversa* q. 8. s. 2. *Dicast.* d. 10. n. 4. contra *Alensem S. Bonav.* & alios apud *Amic.* d. 29. n. 2., qui putarunt esse præceptum tantùm Ecclesiasticum; sed probatur ex verbis Christi *Joan.* 6. v. 54. *Nisi manducaveritis Carnem filii Hominis & biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Similiter *Trid.* sess. 13. c. 2. dicit, quòd Christus præceperit illius sumptione, quæ omnes concernit, coli sui memoriam. 594.

§. 5. *Sot. Sanch.* in Decal. l. 1. c. 12. nu. 15. *Castrop.* t. 21. p. 15. n. 11. *Leand.* n. 357. *Aversa* suprà, *Dicast.* dub. 5. *Tamb.* de Commun. c. 4. nu. 2. valdè probabiliter putant solos baptizatos obligari hoc præcepto, sicuti hi soli obligantur præcepto jejunii vel Confessionis. Oppositum tamen videtur probabilius, nam præceptum jejunii videtur Ecclesiasticum, ergo illo non obligantur, cùm non subsint Ecclesiæ; præceptum autem Confessionis, quamvis sit divinum, tamen est tantùm de peccatis post Baptismum commissis, ergo non est mirum, quod obliget solos baptizatos: Christus autem etiam ad non baptizatos Capharnaitas dicit, *nisi manducaveritis*, & designatio Ecclesiæ, quæ ex commissione Christi determinat certa tempora Communionis, est tantùm conditio, quâ positâ præceptum Christi obligat omnes, & consequenter specialiter peccant non baptizati, si non procurent Baptismum, sicq; se reddant aptos ad communicandum, *Suar. Vasq. Con. Regin. Lugo* d. 16. n. 17. Similiter peccant excommunicati, si non procurent absolutionem ab excommunicatione, ut communicare possint, uti dicetur n. 616. 595.

§. 6. Si quis ante Baptismum, etiam bonâ fide communicasset, non satisfecisset huic præcepto, quia non fuisset sumptio sacramentalis, nec apta in hoc subjecto significare gratiam, quia non baptizatus, etiamsi per con- 596.

contritionem justificatus sit, non est capax fructûs ex hoc Sacramento, secundùm dicta n. 165., & docent *Vasq. Lugo* n. 20.

597. §. 7. Præcepto hoc obligantur baptizati omnes, etiamsi pueri, secundùm dicenda n. 625. Unde etiam adultus hodie baptizatus & statim ducendus ad supplicium communicare deberet, *Tamb.* c. 5. n. 6. *Jo. Sanch.* d. 39. addens teneri etiam pro Paschate.

598. §. 8. Hoc præceptum obligat sub tempus adepti plenè usûs rationis, cùm sit veluti totius vitæ Viaticum, inquit *Bernal* d. 44 nu. 65. Neque satisfit semel tantùm communicando per vitam, utì habet communis cum *Suar.* d. 69. f. 3.

599. §. 9. Quandonam hoc præceptum per se obliget, est incertum; hinc *Gabr. Sot. Valent.* apud *Dicast.* nu. 59. dixerunt obligare, cùm ingruit gravis tentatio, sed contrà est, quia tentatio aliter superari potest, aut si aliter superari non possit, obligatio illa est per accidens, & directè ex præcepto naturali virtutis, contra quam est tentatio: unde *Suar.* & alii cum *Aversa* q. 8. f. 3. §. ult. dixerunt non obligare, nisi singulis trienniis vel quadrienniis, sed alii cum *Lugo* n. 28. dicunt Christum non determinato ullo tempore, direxisse præceptum ad Ecclesiam, ut hæc tempora determinaret.

600. §. 10. *S. Thom.* a. 10. ad 5. aliique multi apud *Amic.* n. 22. putant Ecclesiam olim determinâsse quotidianam Communionem fidelibus, ut huic præcepto Divino satisfieret, sed contradicunt *Suar. Bellarm. Amic. Lugo* à num. 29. Quidquid sit de hoc, *Fabian.* Papa aliàque Concilia postea determinârunt fieri ter in anno, scilicet in Natali Domini, Paschate & Pentecoste. *Soter* Papa determinavit diem Cœnæ Domini; sed nunc satis est, si semel fiat circa Pascha, utì dicetur à n. 625., remisit enim Ecclesia de hoc onere propter iniquitatis abundantiam refrigescente charitate multorum, inquit D. *Thom.* suprà.

601. §. 11. Hoc præceptum divinum etiam obligat determinatè pro articulo mortis ad sumendum Viaticum, de quo plura à n. 604.

602. §. 12. Non datur præceptum sumendi sub utraque specie, nisi pro illo, qui sacrificat, S. *Tho.* q. 80. a. 12. *Arcud.* l. 3. c. 51. & seqq. Estque de fide contra hæreticos apud *Bellarm.* l. 4. c. 20. Hinc *Trid.* f. 21. Can. 1. sic definit: *Si quis dixerit ex Dei præcepto vel necessitate salutis omnes & singulos Christi fideles utramque speciem sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti sumere debere, anathema sit.* Quòd autem Ecclesia hoc justè prohibuerit, definit Can. 2. *Si quis dixerit sanctam Ecclesiam Catholicam non justis causis & rationibus adductam fuisse, ut laicos atque etiam Clericos non conficientes sub panis tantummodo specie communicaret, aut in eo errâsse, anathema sit.* An verò causæ possint cessare, vel concedendus sit aliquibus laicis usus Calicis, *Trid.* sess. 22. in fine committit judicio Papæ, *qui*, inquit, *pro sua singulari prudentia id efficiat, quod utile Reip. Christianæ, & salutare petentibus usum Calicis, fore judicaverit.*

603. §. 13. Datur præceptum etiam Ecclesiasticum, ut fideles omnes adepti usum rationis communicent singulis annis circa Pascha, utì insinuatum est n. 600., & pluribus declarabitur à n. 625. Similiter datur præceptum etiam Ecclesiasticum in fine vitæ sumendi Viaticum, utì jam declarabitur.

604. Q. 114. *Quid addendum sit circa sumptionem Viatici,* &. Seqq.

§. 1. Dari præceptum communicandi pro Viatico certum est, ex *Conc. Nicæn.*, & refertur Cap. *De his* 9. Caus. 29. q. 6. his verbis: *De his verò, qui recedunt ex corpore, antiquæ legis regula observabitur etiam nunc, ita, ut si fortè quis recedit ex corpore, necessario vitæ suæ Viatico non defraudetur.* Præterea testatur *Trid.* sess. 13. c. 6. hoc præceptum in multis Conciliis inveniri, & vetustissimo Ecclesiæ Catholicæ more observari.

605. §. 2. Hoc præceptum Viatici obligat sub mortali, utì habet communissima cum *Escob.* l. 20. num. 405., qui dicit esse certum, licèt aliqui contradicant apud *Mendo* diss. 11. q. 1. Ratio est, quia materia est gravis & valde conducens ad animæ bonum pro articulo periculosissimo. Estque duplex mortale, si quis in Paschate moribundus communionem negligat, quia est diversus finis utriusque præcepti, in Paschate enim est, ut cum tota Ecclesia festum celebret, & commemorationem faciat ultimæ Cœnæ, passionis ac mortis Christi; pro viatico autem, ut se præparet pro transitu ex hac in alteram vitam, *Dicast.* d. 10. num. 94.

§. 3. Excommunicatus tenetur procurare absolutionem, ut possit suscipere Viaticum, utì à fortiori colligitur, ex dicendis n. 626. An autem dari possit infantibus, pueris, fatuis, phreneticis, energumenis, surdis & mutis, dicetur à n. 645. & 654. 606.

§. 4. Præcipitur expressè in Jure Canonico apud *Avers.* q. 8. f. 3. §. *Undecimò*, ut afficiendis ultimo supplicio detur tempus & commoditas sumendi Communionem pro Viatico; Estque communis sententia cum *Pax-Jord.* l. 3. tit. 3. n. 39. ab Episcopis, etiam per excommunicationem cogendos esse judices, ut permittant communicari supplicio afficiendos, ita enim etiam statuit *Pius V.* putàtque *Dicast.* n. 29. etiam jure naturali ad hoc teneri judices: non tamen tenentur differre executionem mortis, ut reus communicet jejunus: hinc potest tum illi non jejuno dari Viaticum. Si autem esset periculum, ne reus evaderet, putat adhuc *Bonac.* debere ei dari spatium communicandi, quod limitat *Tamb.* de Commun. c. 5. num. 2, nisi ex fuga illa damnum publicum, vel mors judici posset oriri; è contrà *Fagnan. Quintan. Dicast.* n. 30. *Gob.* t. 4. nu. 103. dicunt non teneri, quandocunque est periculum fugæ. Quòd si reus vel noluerit vel non potuerit uti spatio concesso, aliqui dicunt Judicem non teneri spatium aliud concedere: sed, si sit spes fructûs, & sinè gravi incommodo fieri possit, charitas postulat, ut concedat ad unum aut alterum diem, *Bonac. Dicast.* nu. 31., qui rectè addit Judicem non posse negare tempus pro Communione, ex hoc, quòd timeat, ne reus simul apud Principem agat pro liberatione sui, nam habet jus implorandi gratiam Superioris, imò dicit *Dicast.* nequidem hoc posse negare, quamvis prævideat malis artibus impetrandam gratiam, hoc enim per accidens est, & ipse tenetur relinquere ordinarium cursum in tribunalibus. 607.

§. 5. Viaticum debet dari tali reo, non tantùm si unâ horâ post sit occidendus, utì admittunt *Sa, Fagnan. Dian. Dicast.* n. 26., sed etiam licèt statim pòst sit occidendus; item vulnerato, quamvis statim sit moriturus, quia Cap. *Is qui*, 8. Caus. 26. Q. 6. dicitur, *Si quis continuò creditur moriturus, infundatur ei Eucharistia, Jord. Dian. Gob. Lohner.* Neque inconveniens est, quòd sacræ species consumantur in corpore mortuo, excusat enim necessitas & utilitas: Nec etiam refert, quòd fortè pridie communicârit, & hodie etiam jejunus non sit, *J. Sanch. Quintan. Dicast.* d. 9. nu. 341. Imò si per viginti dies quotidie suspendatur executio, poterit toties communicare pro Viatico, *Quintan. Gob.* nu. 107. *Dicast.* n. 342. 608.

§. 6. Viaticum non est dandum ebrio, si constet ebrietatem fuisse plenè voluntariam; de quo si dubitetur, dandum est, dummodo absit periculum irreverentiæ, quia possessio est pro ipso, & præsumitur velle. Quòd si solitus est se voluntariè inebriare, idem etiam tunc præsumitur, quia ex communiter contingentibus est prudens præsumptio, *Gob.* n. 195. 609.

§. 7. *J. Major* putat in necessitate licitum esse consecrare hostiam pro Viatico, etiam extra Sacrificium, sed meritò contradicunt omnes cum *Dicast.* n. 344. In simili necessitate docet *Major* licitum esse Sacerdoti latino consecrare in fermentato, quam sententiam *Tam.* & alii non audent damnare, faterurque *Dicast.* 610.

d. 2,

d. 2. n. 67. se amplexurum, nisi obstaret authoritas DD., absolutè tamen oppositam tenet nu. 66. cum communi, quia præceptum Viatici non obligat cum tanta difformitate ritus. In defectu tamen latini Sacerdotis, posset moribundus hìc sumere Viaticum à Græco consecratum in fermentato, *Tamb.* c. 2. §. 9. n. 12. Laicus verò Latinus, si sit in Græcia peregrinus, & ibi nullum sit latinum templum, potest communicare, in quo ritu vult, & idem est de Græco in his locis: si autem adsit templum proprii ritûs, putat *Fagnan.* non posse nisi suo ritu communicare, sed *Tamb.* n. 14. affert multa exempla, ubi Græci in azymo communicent, etiam ubi templa sui ritûs habent.

611. §. 8. Quamvis *Nugn.* & *Ochag.* dicant debere sumi Viaticum sub specie vini, si nequeat sumi sub specie panis, eò quod præceptum divinum prævaleat humano, idque probabile esse dicant *Dian.* & *Escob.* nu. 414. atque etiam ideo *Leander* n. 410. dicat posse sumi, tamen probabilius videtur non teneri, non quòd præceptum humanum prævaleat divino, sed quia divinum non obligat, nisi quando observari potest cum debita reverentia, principalibus ritibus & quasi substantialibus ceremoniis ab Ecclesia præscriptis, *Suar. Fagnan. Dian. Amic. Lugo*, *Tamb.* c. 5. n. 3. *Dicast.* d. 10. dub. 11. *Platel.* n. 454. Atque etiam ideo docent S. *Anton. Suar. Azor. Jordan.* n. 33. *Verj.* t. 8. a. 2. aliique plurimi cum *Dicast.* d. 9. n. 345. Sacerdoti non jejuno licitum non esse celebrare pro consecrando alicui Viatico, quamvis oppositum teneant *Maj. Zanard. Zamb. Philiarch.* aliique, quorum sententiam *Suar. Gill. Lugo, Dicast.* meritò vocant probabilem, uti & *Laym.*, saltem si infirmus aliud Sacramentum non possit suscipere. Non esse autem licitum pro consecrando Viatico celebrare absque sacris vestibus, vel sinè altari, notant *Lugo* & *Dicast.* nu. 329., quamvis *Jordan.* n. 35. dicat probabiliter licere: Quidquid sit de hoc, rectè consulit *Tamb.* in casu, quo infirmus non posset deglutire species panis, sed tantùm vini, melius esse dare minimam particulam specierum panis, cum vino vel jusculo, quàm species vini. Plura de sumptione sub specie vini dicta sunt à n. 509.

612. §. 9. Ut infirmus non jejunus communicet, faciliùs permittit Ecclesia, quia defectus jejunii nimis sæpe contingit; hinc notant *Tamb.* & *Dicast.* d. 9. n. 329. Sacerdotem non debere hìc scrupulosè velle exspectare, si Medicus judicet ægrotum non posse commodè exspectare jejunium sequentis diei. Addit *Aversa* q. 8. s. 9. §. *Sextò.* satis esse, quòd ægroto incommodum esset absque cibo expectare à media nocte usque mane. Similiter, inquit *Gob.* nu. 323., si æger longè distet, v. g. 2. horis, & periculosè ægrotet, poterit non jejuno dare Viaticum, quamvis probabiliter posset postridie jejunus illud sumere, minus enim periculum requiritur ad Viaticum à non jejuno sumendum, quàm ad suscipiendam extremam Unctionem; unde potest communicare non jejunus, si etiam Pastor commodè exspectare non potest sequentem diem, v. g. quia manè est impediendus in Ecclesia: quia statim post mediam noctem surgere deberet, *Lugo, Tamb.* à n. 19. Addunt aliqui, si vesperi cum majori reverentia deferret comitantibus laicis, praxis enim docet, inquit *Tamb.*, jejunium in occasione Viatici, non esse tam rigorosè accipiendum. Monet autem *Gob.* nu. 409. Sacerdotem semper debere secum deferre duas hostias, ut unam à domo ægri referat in templum, alioquin quando redibit, obviantes adorabunt pixidem vacuam.

613. §. 10. Quoties aliquis possit in eadem infirmitate non jejunus communicare, adducunt plures sententias *Aversa* q. 8. s. 9. §. *Septimò.* & *Busenb.* nu. 550. relatus. Quòd omni die possit, præter citatos à *Busenb.*, docent etiam *Armil.* & *Dicast.* n. 334., ac probabile vocat *Tamb.* n. 24., quia *Conc. Constant.* & Ecclesiæ consuetudo videtur absolutè à præcepto jejunii eximere periculosè infirmos, si commodè non possint manere jejuni.

§. 11. Quamvis *Jordan.* n. 32. dicat non convenire, ut Parochus currat, si sit periculum, ne æger moriatur sinè Viatico, ideóque eum non teneri currere; tamen etiam probabile est cum *Gob.* n. 506., eum sinè irreverentia posse currere, quia excusat necessitas, adeóque teneri. Et n. 407. dicit *Gob* in tali casu deferri posse sine lumine & campanula. Addit *Marchant.* omitti posse lumen, quando fertur ad ægrum longè distantem, ità ut lumen commodè conferri nequeat. Deinde *Pasq.* q. 833. docet Episcopos & Superiores regulares cum causa dispensare posse, ut deferens Viaticum utatur pileolo, sic enim fit in pagis & villis. Addit tamen esse mortale, si sinè justa causa feratur tecto capite. Præterea notat *Gob.* n. 323. si vocatus ad ægrum nesciat, an sit periculum necne, posse secum conferre Viaticum & oleum, túmque facere, quod ratio & necessitas postulabit. 614.

§. 12. Si æger Eucharistiam sumere non possit, illicitum est ad eum deferre, ut saltem pro consolatione adoret vel osculetur, id enim prohibuit *Pius V.* teste *Lugo* in Resp. Mor. l. 1. dub. 11. & habetur ad sess. 13. *Trid.* post Canones, in declarat., n. 1. 615.

§. 13. Si quis post octo dies à Communione incidat in mortis periculum, quamvis probabilius sit obligari, tamen etiam probabile est non obligari denuo communicare pro Viatico, uti præter citatos à *Busenb.* docent *Sot. Palud. Henriq. Con. Aversa* q. 8. s. 3. §. *Octavò.* *Lugo* d. 16. à n. 36. *Illsung* nu. 129. Quod *Escob.* n. 408. & *Amic.* d. 29. n. 17. extendunt etiam ad 15. dies: Rationem dant, quia cum habeatur finis præcepti, qui est, per Communionem se disponere ad mortem vicinam, videtur esse satisfactum, quamvis mors non fuerit prævisa, reipsa enim fuit vicina: Si tamen quis mense post Pascha incideret in tale periculum, non satisfecisset, quia illa Communio non fuisset dispositio ad mortem vicinam, *Suar.* & alii cum *Tamb.* c. 5. n. 7. 616.

§. 14. Si ille, qui manè ex devotione communicavit, postea eodem die incidat in periculum mortis, *Vasq. Dian. Turr. Kellison. Ochagav. G. Hurt. Quintan.* putant teneri iterum communicare pro Viatico, quia præceptum Viatici manè non obligabat, ergo ei tum non satisfecit; & hanc sententiam vocat probabilem ac tutam *Dicast.* d. 10. dub. 3. E contrà *Suar. Aversa* §. *Quòd si. Con. Lugo* s. 3. *Bernal*, *Verj.* t. 8. a. 14. & alii communiùs dicunt non posse iterum communicare, tum quia duplex unâ die communio prohibetur, tum etiam, quia communicavit, quando erat vicinia mortis, ergo censetur satisfecisse præcepto Viatici. Aliqui cum *Illf.* suprà dicunt posse quidem communicare, quia reipsa non communicavit in periculo mortis, attamen non teneri, quia non est usus bis communicandi eâdem die; *Castrop.* p. 14. n. 8. dicit, per se loquendo, teneri, sed excusari propter præceptum non communicandi bis unâ die: *Dicast.* ita distinguit, si manè communicavit sanus, videtur iterum posse & debere, quia manè abfuit periculum; si autem ita ægrotabat, ut si illud periculum, quod erat, fuisset animadversum, potuisset ei dari Viaticum, non poterit, quia communicavit, quando reipsa erat periculum mortis, hinc febricitans, qui manè communicavit, non poterit iterum vesperi, nisi Medicus vel alius peritus dicat, quòd periculum mortis, quod vesperi est, non fuerit manè, nec sit à febri sed ab alio casu. Omnes illæ sententiæ sunt probabiles, uti fatetur *Leander* n. 357., sed sententia *Suar.* videtur probabilior. 617.

§. 15. Qui prævidet se casurum in mortis periculum, & tum non habiturum occasionem communicandi, tenetur prævenire, quia ex illa prævisione dici potest jam ei imminere mortem. Et per illam Communionem satisfecisse obligationi superveniente mox periculo, docet *Aversa* §. *Nonò.* 618.

619. §. 16. Viaticum dari debet die Veneris sancto, *Jordan.* n. 30. *Tamb.* c. 6. n. 4. Item tempore interdicti generalis, *Suar. Tamb.* n. 33. quia Ecclesia non prohibet Communionem in ejusmodi necessitatibus. Quæ autem sit obligatio Parochi ad dandum Viaticum tempore pestis, dictum est à n. 484.

620. §. 17. Probabilius est Viaticum peti debere à Sacerdote hæretico, excommunicato, suspenso &c. si alius desit, quamvis occasio esset suscipiendi alia Sacramenta præter Eucharistiam, potest enim ab illis peti, uti docent *Suar. Sanch.* & alii cum *Tamb.* num. 3. contra *Durand. Palud.* & alios, ergo etiam debet peti, nam talis necessitas excusat à cooperatione peccati illius. *Nec obstat*, inquit *Verj.* t. 8. a. 16. & 17., quòd fortè sit denuntiatus; *nam* credendum non est piam matrem Ecclesiam velle pro tali articulo repellere à ministerio tam utilis Sacramenti: neque de hoc casu necessitatis loquitur *S. Thom* q. 82. a. 9. Qui tamen petere nollet; posset sequi contrariam sententiam, quæ probabilis est, inquit *Tamb.*

621. §. 18. An huic præcepto de sumendo Viatico satisfiat per Communionem sacrilegam, colligi poterit ex dicendis à n. 628. Dixi autem n. 480. Diaconum absente Sacerdote teneri deferre Viaticum moribundo. Et n. 481. Sacerdotem posse sibi ipsi dare. An autem laicus possit sibi vel alteri dare, dictum est n. 482.

622. §. 19. Sive obligatio Viatici sit ex præcepto divino per se immediatè determinante hoc tempus, uti volunt *Suar. Vasq. Amic.* n. 12. *Dicast.* d. 10. à n. 16. aliique communiter; sive sit immediatè ex sola determinatione Ecclesiæ, nihilominus justè potest Ecclesia, cui horum Mysteriorum dispensatio commissa est, quosdam in pœnam scelerum privare Viatico, uti aliquando privâsse testatur *Lugo* d. 13. à nu. 57. & d. 16. nu. 33.; tum autem non dispensat in præcepto divino, sed tantùm subducit materiam, & Sacerdotibus suis prohibet administrationem: sed rectè notat *Dicast.* à n. 128. Ecclesiam jam à tempore *Inn. III.* mandasse, ut Viaticum absolutè nulli pœnitenti negaretur, uti etiam habetur Cap. *Quod in te.* 11. De pœnit. & remiss. Imò *Aversa*, q. 8. s. 3. §. *Undecimò.* dicit *Innoc. I.* id statuisse. Et quamvis adhuc absolutè negari posset Viaticum, attamen non censetur jam expedire. Notat tamen *Aversa* Romæ & alibi servari, ut publicis meretricibus detur absolutio & extrema Unctio, si pœnituerint, Viaticum autem non detur, nisi fuerint translatæ ad honestam domum, extra illam, in qua pravam vitam egerunt.

Non esse dandum illi, qui in articulo mortis nulla dat signa doloris de peccatis, dicetur n. 657.

623. Q. 115. *Quandonam censeatur esse periculum vel articulus mortis.* ℞. Periculum mortis est status, in quo homines communiter moriuntur, sive, ex quo mors ut plurimùm sequitur, uti quando quis in bello est pugnaturus: Vide tamen dicta n. 585. Articulus mortis tum est, quando mors proximè instat, éstque moraliter certa, & ferè inevitabilis, sive ex naturali causa, uti in morbo, sive per sententiam judicis aliquis sit occidendus; putántque *Sot. Valent. Ledes.* & alii, quando datur potestas v. g. absolvendi in articulo mortis, non intelligi de periculo; sed oppositum probabiliter tenet *Sylv.* post resolut. varias orat. 1. De absolut. moribund. Idem dicit posse fieri in periculo amentiæ, quia cùm ante mortem non putetur futurus sapiens, est veluti articulus, quo sapiens emoritur.

624. Q. 116. *Quid faciendum, si adsit periculum, ne communicaturus vomat.* ℞. De hoc dictum est à n. 551.

625. Q. 117. *Quid circa Communionem paschalem sit addendum.* ℞. Seqq.

§. 1. Præceptum Communionis paschalis tulit *Inn. III.* in *Conc. Lateran.*, & refertur Cap *Omnis utriusque sexûs.* 12. De pœnit. & remiss. his verbis: *Omnis utriusque sexûs fidelis, postquam ad annos discretionis pervenit, confiteatur, &c. suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum, nisì fortè de proprii Sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab hujusmodi susceptione duxerit abstinendum; alioquin & vivens ab Ecclesiæ ingressu arceatur, & moriens Christiana careat sepultura.* Idem declarando statuit *Trident.* ss. 13. Can. 9. *Si quis negaverit omnes & singulos Christi fideles utriusque sexus, cum ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis, saltem in Paschate ad communicandum juxta præceptum S. Matris Ecclesiæ, anathema sit.* Hoc autem præcepto obligari etiam Papam, docent Authores communiter, potéstque de hoc videri *Bernal* d. 44. à nu. 61.

§. 2. Excommunicatus vel simili censurâ innodatus tenetur, quamprimum potest, tollere hoc impedimentum Communionis Paschalis. *Nec obstat*, quòd ex præcepto Missæ non teneatur tale impedimentum tollere, secundùm dicta l. 1. n. 794. *Nam* disparitas est, quòd præceptum Communionis sit etiam divinum & majoris momenti, magisque utile, quod in tali homine, etiam communiter prærequirit Confessionem tanquam medium illi ad salutem necessarium, *Suar. Con. Fagund. Lugo, Dicast.* d. 10. nu. 92. *Tamb.* de Comm. c. 4. n. 41. Qui tamen n. 40. dicit aliquem non ideo obligari ad petendam dimissionem è carcere, vel ad curandam extraordinariè valetudinem, cum hæc non sint mala spiritualia. An autem præcepto isto, prout Ecclesiasticum est, comprehendantur etiam hæretici, videri potest *Bern.* à num. 69. qui probabiliter negat; quamvis alii communiter, & probabiliùs affirment. 626.

§. 3. Ut satisfiat huic præcepto, debet Eucharistia sumi à baptizato, secundum dicta n. 165. & 596. Deinde sumptio debet esse Sacramentalis & actio humana, uti dictum est n. 178. 627.

§. 4. Huic præcepto non satisfit per Communionem sacrilegam, nam *Inn. XI.* damnavit hanc 55. Prop. *Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.* Unde hic corrigendus est *Busenb.*, tenens oppositum cùm aliis plurimis, quos citat & secutus fuerat *Dicast.* d. 10. dub. 8. Neque horum ratio aliquid evincit; nam dato, quòd hoc præceptum sit purè Ecclesiasticum, cujus tamen oppositum constat ex dictis n. 594., nihilominus dicendum est Ecclesiam posse præcipere actum internum, saltem indirectè, si hic necessarius sit ad actum externum, quem præcipit, debitè ponendum, uti ostensum est l. 1. à n. 643. Itaque Ecclesia hìc præcipit Communionem fructuosam, quæ nempe sit cibus & vita animæ, ad quod requiritur, ut sit digna. 628.

§. 5. Probabilius videtur non satisfieri per Communionem etiam materialiter tantum sacrilegam, uti si quis cum invincibili ignorantia communicâsset in statu peccati mortalis; nisi fortè Sacramentum reviviscat, antequam species consumantur, secundùm dicta num. 200.; Quamvis enim in rigore non communicâsset sacrilegè, cùm sic communicando non peccârit, tamen non communicavit cum fructu, quod fieri vult Christus & Ecclesia. *Nec obstat*, quòd finis præcepti non cadat sub præceptum, uti habet commune axioma; *Nam* sæpe potest cadere, uti rectè *Suar.* d. 70. s. 2., si nempe finis ipse præcipiatur, sicque fiat etiam materia legis seu res præcepta, & ita hic esse, colligimus inde, quia Christus præcipiens Communionem, indicavit hunc finem, dicendo esse cibum, esse vitam animæ: Quando autem Legislator simul indicat finem legis, etiam hunc præcipit, *Platel.* n. 438. Quando verò finis præcepti dicitur non cadere sub præceptum, sensus est, ad satisfaciendum præcepto non requiri intentionem satisfaciendi præcepto, aut attingendi omnes fines, quos fortè habuit præcipiens: cum hoc tamen stat, quòd poni debeat illud, quod hìc poni voluit. 629

§. 6. Qui in sua Parochia communicavit sacrilegè, non videtur obligandus, iterum communicare in Paro- 630.

Parochia, quia præceptum videtur divisibile, communicandi rectè pro bono animæ, & communicandi in Parochia ad recognoscendum Pastorem, hæc autem pars est impleta: uti si præceptum sit, ut Horæ devotè recitentur in choro, qui indevotè recitavit in choro, satisfacit, si domi repetat, quia illam partem præcepti, quæ erat de assistentia in choro, implevit.

631. §. 7. *Illsung* t. 6. d. 4. n. 134. supponit à proprio Parocho Communionem suscipiendam: *Tamb.* in Præcept. Eccles. tr. 3. c. 4. n. 1. docet non inveniri præceptum communicandi in Parochia, sed tantùm ùt fiat è manibus Parochi, unde, ubicunque è manibus Parochi communices, dicit te satisfacere; è contrà, si in Parochia communices, non è manibus Parochi aut delegati ab eo, dicit te non satisfacere: *Gob.* t. 4. n. 68. docet non peccare, qui communicat extra Parochiam, attamen peccare mortaliter, si non communicet è manibus Parochi vel delegati ab ipso. Idem dicunt *Bonac. Jordan. Castrop.* teste *Gob.* suprà & nu. 73; qui omnes provocant ad Cap. *Omnis utriusque sexûs*, quod retuli n. 625. in quo tamen non dicitur, ut Communio suscipiatur in Parochia aut è manu Parochi, sed declaratio S. Congreg. apud *Gallem.* ad *Trid.* s. 13. Can. 9. dicit, sicut Caput *Omnis*, vult, quòd quis proprio Parocho confiteatur, ità à proprio etiam Eucharistiam sumat: hinc dicendum est esse obligationem gravem communicandi in Parochia, non jure scripto, sed usu & consuetudine, quam obligatoriam esse satis declarârunt, tum citata *S. Congreg.*, tum plerique Episcopi severè prohibentes in die Paschatis alibi distribui Communionem, ac dum permittunt fieri aliis diebus paschalibus, edicunt mentem suam esse, quòd alibi non satisfiat præcepto. Deinde etiam satisfacit, qui alibi ex manibus proprii Parochi, vel cum ejus consensu extra Parochiam communicat, potest enim ad hoc dare facultatem, dummodo certior reddatur de Communione peracta.

632. §. 8. Si quis absque contemptu & scandalo communicet uno vel altero Paschate extra Parochiam sine venia Parochi, *Tamb.* n. 50. putat non fore mortale, impletur enim substantia præcepti, & videtur dari parvitas materiæ in hac re Vide tamen Decretum S. Congreg. n. 637. referendum, in quo videtur major obligatio insinuari.

633. §. 9. Non satisfit communicando in Ecclesia Cathedrali, nisi licentiam dederit Ordinarius vel Parochus, *Bonac. Dicast.* d. 10. nu. 170. *Dian.* p. 9. t. 9. R. 64. *Lugo* in Resp. mor. l. 1. dub. 15. contra *Possev. Sa* & alios. Consequenter Archi-Presbyter Cathedralis non potest dare licentiam communicandi extra Parochiam, *Tamb.* de Comm. c. 4. n. 59., quia licèt Ecclesia Cathedralis sit Superior & Archi-Presbyter sit excelsior Parochus, tamen singulæ Parochiæ habent suos terminos, & singuli Parochi sua jura, non aliter ac singulæ Diœceses & singuli Episcopi pro sua Diœcesi, quamvìs Archi-Episcopus sit illis excelsior.

634. §. 10. Si plures sint simul Parochi ejusdem Ecclesiæ, singuli possunt licentiam dare alibi communicandi, *Tamb.* n. 62. Quamvìs autem ad communicandum alibi pro Paschate sufficiat consensus Parochi rationabiliter præsumptus, ùt docet *Navar. Rodriq. Avers.* q. 10. s. 4. *Tamb.* n. 43. rectè tamen notat *Lugo* hìc d. 18. n. 51. non facilè posse præsumi, nec semper sufficere, quòd certò daturus esset licentiam, si peteretur, nam si peteretur, jam hoc ipso recognosceretur ùt Pastor, & ipse confusè cognosceret Ovem suam: si autem non petatur, manet rationabiliter invitus, quoad modum & substantiam, habet enim jus, ut aliquo modo recognoscatur, & vicissim recognoscat Oves suas.

635. §. 11. Non satisfaciunt sæculares, si communicent in Ecclesiis Regularium. Et quamvìs *Tamb.* à nu. 52. & *Moya* t. 4. q. 4. multa afferant pro opposita sententia, meritò addunt non esse practicè probabilem. Sed quoad famulos domesticos intra septa Religiosa habitantes, habet Societas Jesu expressum privilegium in Compendio V. *Familiaris.* §. 1. & 2. Ideóque hos satisfacere, si communicent in templis Societatis, docet absolutè *Illsung* n. 154. *Nec obstat*, quòd *Sa V. Eucharistia.* n. 9. dicat Congregationem Concilii aliud declarâsse, & fortè est hoc, quod refertur ad sess. 13. *Trid.* post Canones n. 4. Nam declaratio non est universalis: & notat *Dicast.* n. 171. tantùm declarare, quid, per se loquendo, fieri debeat, præscindendo à privilegiis. E contrà tamen Convictores habitantes in Seminariis nostris non ideò satisfaciunt, si apud nos communicent, quia de illis non loquuntur privilegia. *Lugo* in Resp. mor. l. 4. dub. 33.

§. 12. Quoad puerperas, statuit *Synodus Colon.* sub *Maximil. Henrico* pag. 85. *ut paschalem Communionem domi saltem sumant, neque, donec in Ecclesiam introductæ fuerint, eam differant, nisi Parocho aliud videatur.* Quoad discipulos in scholis nostris, *Gob.* tr. 4. n. 77. dicit eos satisfacere, si ad illos attendant Professores, & in templo nostro communicent, *consuetudine*, inquit, *ferè ubique id obtinente.* Et ità fit etiam, saltem in plerisque hujus Provinciæ locis, uti partim scio per me, partim per litteras edoctus sum hoc anno, prudenter conniventibus Ordinariis, etiam ideo, quia Professores longè faciliùs observant defectum, & ad Communionem urgent. Id tamen non videtur extendendum ad Theologos, quorum cura communiter quoad hoc non habetur. Quòd si Ordinarii vel Parochi alicubi contradicerent, studiosi essent mittendi, singuli ad Parochias, in quibus habitant, & in quibus acquirunt quasi domicilium per voluntatem ibi commorandi majore anni parte, uti ostendam, quando de Matrimonio. 636.

§. 13. *Navar. Henriq. Azor, Sa* & alii dicunt non esse licitum Regularibus in die Paschæ Communionem dare sæcularibus, quamvìs alio die in Parochia communicarint vel præsumantur communicaturi, pro quo adducunt declarationem, quæ refertur ad sess. 13. *Trid.* post Canones n. 3., & recenter emanavit alia hujus tenoris: 637.

Mechlinien. Ministrationis SS. Eucharistiæ Sacramenti.

CONquerentibus nonnullis Parochis & dubium infrascriptum proponentibus in S. Congreg. Concil. Trid.

An PP. Societatis JESU, aliique Regulares possint ministrare Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum personis sæcularibus à Dominica Palmarum, usque & per totam Dominicam in Albis. Die 31. Januarii 1682. S. Congregatio respondit, *Affirmativè*, excepto die Paschatis: Ita tamen, ut sæculares sumentes Eucharistiam in Ecclesiis Regularium in aliis diebus à Dominica Palmarum ad Dominicam in Albis inclusivè, non satisfaciant præcepto Ecclesiastico. Et quamvìs *Suar. Vasq. Con. Bonac. Dian. Tamb. Escob.* l. 20. nu. 440. *Castrop.* p. 19. n. 2. *Aversa* q. 10. s. 4. *Lugo* d. 18. n. 50. *Dicast.* d. 11. dub. 4. *Illsung* n. 136. putârint per ejusmodi declarationes hoc solùm significari, quòd Communione apud Regulares in die Paschatis factâ non satisfiat præcepto, tamen standum est verbis, prout jacent, & ideo in hac provincia in nostris templis festo ipso Paschatis non sternitur mensa communicantium, si tamen aliquis ad pedem Altaris Communionem petat, non repellitur, sed ei datur, notátque *Laym.* in dubio præsumi debere, talem satisfecisse vel satisfacturum esse etiam in sua Parochia.

§. 14. Vagi & peregrini satisfaciunt, communicando ubi volunt, *Sanch.* de Matrim. l. 3. d. 33. n. 17. *Castrop.* p. 15. n. 10. *Lugo* suprà, *Platel.* n. 432. & certum esse dicit *Tamb.* n. 46. quia cùm alibi non acquirant nequidem quasi domicilium, non fiunt his Parochis subditi, proprii autem Parochi censentur consentire, ut, ubi 638.

ubi volent, communicent. *Nec obstat*, quòd *Eugen. IV.* apud *Bosco* s. 12. concl. 7. concedat peregrinis, ut in ordine ad Communionem Paschalem censeri possint in Parochiis acquisivisse, quasi incolatum, *nam* hoc fuit in gratiam peregrinorum, qui non tenentur uti illo privilegio, satisfaciunt nihilominus, ubi communicant.

639. §. 15. Quamvis Sacerdos satisfaciat pro Communione paschali, ubicunque celebret Missam, tamen si non celebret, tenetur communicare in Parochia, quia quando agit, ut laicus, tenetur præcepto, uti laicus, *Lugo* n. 31. *Gob.* n. 74.

640. §. 16. Ex hoc, quòd alicui detur facultas confitendi, cui volet, non ideo datur facultas communicandi, ubi volet, quia hi actus sunt diversi & separabiles, *Bosco* concl. 8.

641. §. 17. *Eugenius IV.* in Bulla, *Fide digna.* 20. tom. 1. Bullarii Anno 1440. die 18. Julii declaravit, per Pascha hic intelligi quindecim dies à Dominica Palmarum, usque ad Dominicam in Albis inclusivè. Hoc tamen tempus per consuetudinem in aliquibus locis extenditur, uti habet *Busenb.* Et notat *Illsung* n. 133., si festum Annuntiationis incidat in Sabbathum ante Palmas, communiter annumerari: sed sequenda locorum consuetudo. Deinde aliqui Episcopi illud tempus Paschale extendunt occasione Missionum, uti patet in facultate subjecta:

FERDINANDUS DEI ET APOSTOLICÆ Sedis Gratiâ Episcopus Paderbornensis & Monasteriensis, &c.

Devotis nobis & in Christo dilectis Diœcesium nostrarum è Societate JESU Missionariis salutem in Domino.

Cum ex parte vestra Nobis humillimè supplicatum sit, pro bono Missionis & ampliore animarum messe proficuum fore, ut in locis Missioni vestræ subjectis paschale tempus ad totam Quadragesimam & quatuordecim dies post Pascha extendatur, ne Missio quinque primis acceptabilis pœnitentiæ & salutis hebdomadibus cum magno animarum detrimento cogatur interquiescere, quandoquidem rustici in Quadragesima confessi, & Sanctissimâ Eucharistiâ refecti vix adigi possunt, ut eadem paschali tempore iteratò recipiant Sacramenta, ita Nos, qui præter animarum salutem institutis hisce Missionibus nostris nihil aliud intendimus, libenter postulatis vestris acquievimus, ut iis duntaxat locis, quibus per Quadragesimam exercebitur Missio, pro Paschate tempore supradicto possint subditi nostri & Exomologesin facere delictorum & sacram Synaxin devotè percipere.

In quorum fidem hasce manu nostrâ subscriptas & sigillo nostro communitas dedimus. In Aula & Residentia nostra Neuhausana 6. Febr. 1681.

Ferdinandus.

642. §. 18. Si quis prævideat se toto tempore Paschali impediendum, *Suar. Az. Bonac. Regin. Aversa* q. 8. s. 3. §. *Quintò. Dicast.* d. 10. n. 155. dicunt non teneri prævenire, quia necdum urget præceptum, neque tum potest illi satisfacere, postea enim adhuc teneretur communicare in Paschate, si cessaret impedimentum, uti communiùs tenent AA. cum *Platel.* n. 430. contra *Dianam* p. 3. T. 4. R. 42. & alios hoc negantes, quorum sententiam *Suar.* d. 70. s. 2. agnoscit esse probabilem: Quidquid sit de hoc, alii cum *Suar. Lugo* D. 17. n. 76. *Castrop.* p. 15. n. 8. *Bernal* n. 76. *Burgh.* Cent. 2. Cas. 75. *Platel.* n. 433. *Ills.* n. 137. probabiliùs dicunt hoc præceptum Communionis paschalis esse virtualiter duplex, & continere, inprimis præceptum communicandi semel in anno; deinde communicandi circa Pascha, quod partiale præceptum etiam graviter obliget, sicque magni momenti propter venerationem festi, & commemorationem tum Cœnæ Domini, tum cruenti in Cruce Sacrificii circa illud tempus peracti: hinc inferunt eum, qui semel eo anno communicâsset vel esset communicaturus, non teneri prævenire, qui autem nec antè communicâsset nec postea habiturus esset occasionem, teneretur prævenire, ut satisfaceret præcepto Communionis annuæ: & ita etiam docet *Amic.* d. 39. n. 41. Addit *Platel.* n. 435. etiam teneri prævenire, si prævideat se priùs diu post Pascha habiturum occasionem, quia Ecclesia videtur etiam ideo determinâsse Pascha, ne Communio nimis diu differatur. Varii autem variè statuunt terminum hujus anni, *Vasq. Castrop.* & alii numerant à 1. Januarii: alii à Communione ultima: *Eugen. IV.* supra dicit Ecclesiam statuisse à Paschate ad Pascha; & ita etiam numerant *Suar. Con. Laym. Bonac.* ostenditque rectè *Illſ.* n. 133. non esse numerandum à die lapsûs in peccatum. Quomodocunque autem numeretur, non potest per unicam Communionem satisfieri pro duobus annis, quia Ecclesia singulis annis unam Communionem assignat, *Borgia* in QQ. Mor. Q. 10.

§. 19. Qui prævidet se impediendum in secunda septimana, tenetur prævenire in prima, quia tum urget præceptum, & certò potest utrique partiali præcepto tum satisfacere, *Suar.* & *Illſ.* suprà. 643.

§. 20. Si quis ex malitia vel impotentia non communicarit in Paschate, *S. Anton. Vict. Tolet. Medin. Gran. Præpos. Valent. Henriq.* aliique cum *Diana* p. 3. t. 4. R. 41. dicunt non obligari isto anno, quia Communio videtur per præceptum fuisse alligata isti determinatò tempori, uti obligatio audiendi Missam vel jejunandi alligatur certæ diei, quâ transactâ non est ampliùs obligatio: & hanc sententiam vocant probabilem *Dicast.* n. 136. & *Illſ.* suprà. Probabilior tamen est, & in praxi sequenda opposita, quam tenent *S. Th. Nav. Suar. Vasq. Az. Con. Silv. Fagund. Laym. Hurt. Lugo* à num. 63. *Bernal* num. 75. *Aversa* §. *Quartò. Illſ.* & *Platel.* suprà: Ratio est, tum quia tempus paschale est designatum, non ad terminandam, sed ad urgendam obligationem, quod colligitur ex verbis præcepti, nam dicit ad minus in Pascha; tum etiam quia hic videtur esse duplex præceptum, uti antè dictum est, inprimis Communionis annuæ; deinde ut fiat circa Pascha; quamvis autem hoc posterius non possit ampliùs impleri, tamen prius, si antehac impletum non est, adhuc impleri potest, ergo etiam debet; sicuti si ex pœnitentia debeas jejunare die Veneris, vel festo trium Regum solvere debitum, quamvis tum negligas, vel non possis, teneris tempore insequente: probâtque idem *Carden.* in 1. crisi D. 52., dicens esse moraliter certum, quamvis *Illſ.* putet esse ad summùm probabilius. Putant autem *Lugo* nu. 66. & *Bernal* num. 76. post neglectum tempus Paschale non esse novam culpam, si Communionem diu differat, dummodo ante sequens Pascha communicet, quia tempus Paschatis ampliùs observari non potest, & Communio annua non determinat tibi potiùs hoc, quàm illud tempus; sed probabiliùs contradicunt *Suar. Vasq. Aversa. Platel.* n. 434. quia Ecclesia videtur etiam ideo determinâsse Pascha, ne diutiùs differatur, & ideo etiam Superiores Ecclesiastici urgent, ut si quis in Paschate non communicârit, statim faciat, quantùm potest. 644.

De pœna privationis sepulturæ, si negligatur Communio paschalis, dicetur L. 7., quando de Censuris, & de privatione sepulturæ.

Q. 118. *An & quando Communio danda sit pueris.* R. Colligetur ex seqq. 645.

§. 1. Infantes etiam ante usum rationis possent cum fructu Eucharistiam suscipere, quia per Baptismū sunt Oves Christi, capaces nutritionis & augmenti gratiæ, uti habet communis cum *Dicast.* D. 9. dub. 11. contra *Maj. Sot. Cathar.* & alios apud *Suar.* D. 62. s. 4.

f. 4. Et ita legimus in primitiva Ecclesia eis datam esse Communionem, uti referunt *Trid.* sess. 21. C. 4. & *Lugo* D. 13. f. 2. Nunc tamen dari non debet, saltem in latina Ecclesia, S. *Th.* Q. 80. A. 9. *Aversa* Q. 8. f. 1. §. *Tertiò*: Et hoc esse illicitum colligimus ex ipso non usu, & communi sensu in Ecclesia. *Dixi*, in Latina, nam testatur *Arcud.* L. 3. C. 40. Græcos infantibus (quia species panis sumere non possunt) instillare species vini, saltem madefacto digito Sacerdotis; quod licèt Ecclesia non damnet, tamen nunc etiam non approbat.

646. §. 2. Quamvis usus habeat, ut pueri non communicent ante annum decimum vel undecimum, tamen ut communicent, non requiritur certa ætas, sed sufficit illa, cui conjuncta est capacitas discernendi hunc cibum spiritualem à corporali, uti colligitur ex illis, quæ congerit *J. Sanch.* D. 26. Unde qui judicatur capax absolutionis Sacramentalis absolutè accipiendæ, potiùs est capax Communionis, cùm ad hanc minùs prærequiratur: Et rectè notat *Aversa* f. 2. intra latitudinem ætatis à 10. ad 14. annum debere pueros ad Communionem admitti; quod autem attinet ad ætatem, quâ obligentur, rectè notat priùs obligari ad Missam, ad abstinendum à carnibus, ad Confessionem quàm Communionem, & quamvis admitti possint, non ideo statim esse obligationem, sed tùm teneri pueros, quando à parentibus vel Parocho fuerint moniti.

647. §. 3. Pueris, quamvìs antehac non communicârint, dandum est Viaticum; nisi alicubi sit contraria consuetudo, *Suar. Laym. Lugo* n. 37. *Bernal* d. 34. n. 91. *Aversa* suprà. *Dicast.* d. 10. à n. 110. *Tamb. Lohn.* aliique. Consentiunt *Diana* & alii, licèt vix septimum vel octavum annum sint egressi, dummodo instrui possint, quia sunt capaces talis Sacramenti, & sæpe indigent effectu illius: cùmque præceptum divinum obligans determinatè ad Viaticum nihil committat judicio Ecclesiæ vel Confessarii circa ætatem, neque tum exspectari possit plenior usus rationis, non est ratio, cur non obligentur statim, si habeant plenam cibi hujus spiritualis discretionem. Unde audiendi non sunt *Ochag. Gran. Merat. Hurt.* aliique, qui ejusmodi obligationem absolutè negant: Nec *Vasq.*, qui absolutè dicit non esse licitum tali puero dare Viaticum: Nec *Navar.*, qui dicit esse licitum, consulitque fieri, sed putat non esse obligationem.

648. §. 4. In dubio, an puer habeat plenum usum rationis, rectè docent *Lugo* n. 40. *Dicast.* nu. 121. *Dian.* p. 10. T. 16. R. 36. *Tamb.* de Comm. C. 5. n. 14. posse dari Viaticum, quia certò proderit: tamen addunt non esse obligationem dandi, quia in dubio est possessio pro libertate contra legem; sed in hoc ultimo contradicit *Bernal* suprà dicens si possit, etiam debere dari: hinc *Schild.* T. 6. n. 21. absolutè negat eis dandum, ob periculum irreverentiæ: sed tenenda est una è prioribus sententiis.

649. §. 5. S. *Anton. Castrop.* aliique gravissimi AA. cum *J. Sanch.* D. 26. rectè evincunt, pueros septennium egressos, aut etiam ante septennium, si discernant hunc cibum spiritualem, per se loquendo, teneri præcepto Communionis Paschalis, nisi proprius Sacerdos judicet differendum, cui hoc judicandum committit *Concilium Lateran.* n. 625. relatum, cùm enim Ecclesia non determinet ætatem, sed tantum prærequirat annos discretionis, & S. *Thom.* q. 80. a. 9. ad 3. dicat hoc Sacramentum posse conferri pueris habentibus aliquem usum rationis, quando anni discretionis adsunt, etiam adest, per se loquendo, obligatio præcepti. Rectè tamen notat *Lugo* n. 36., non obligari nunc hoc ipso, quòd hunc cibum spiritualem discernant à corporali; quod probat *Dicast.* à n. 103. ex usu & praxi Ecclesiæ interpretante hoc præceptum, & non ideo statim pueros admittente ad Communionem. Quamvis autem *Escob.* l. 20. n. 85. citans *Navar.* & *Cordub.* absolutè dicat usum habere, ut non obligentur ante pubertatem, id est, masculi ante 14. fœminæ ante 12. annum, tamen alii communiter & melius dicunt, attendendum esse, non ad annos præcisè, sed potissimùm ad maturitatem judicii, & ipsem reverentiæ debitæ ab illis exhibendæ. Addit *Lugo* n. 39. tempus hujus obligationis non incipere pueris in indivisibili, sed potius esse multos, quibus licitè posset dari hoc anno Communio, & tamen licitè differri post unum, aut etiam secundum, *Suar.* d. 70. f. 1. & *Amic.* d. 29. nu. 71. ut nempe melius se præparent, & cum majori reverentia accedant; obligantur tamen parentes, aut alii, qui sunt loco parentum, curare, ut interrogentur proprii Sacerdotes.

§. 6. Per proprium Sacerdotem, ad cujus consilium remittitur pro differenda quandoque Communione paschali, secundum *Dicast.* n. 90. intelligitur Parochus, vel qui cum illo ordinariam jurisdictionem habet; nihilominus *Suar.* suprà, *Busenb.* & alii communissimè loco proprii Sacerdotis, utuntur nomine Confessarii, & sic videtur habere usus, ex consensu ac tacita approbatione Parochorum, unde *Bernal* n. 64. dicit, si puer non indigeat Confessione, nec habeat Confessarium, quem interroget, posse stare determinatione parentum, vel eorum, qui sunt loco parentum. 650.

Q. 119. *Quomodo sit instruendus, qui primâ vice vult communicare.* ℞. Hoc modo: 651.

1. *Quid est communicare?* ℞. Est Sacramentum Altaris, sive Sacratissimam Eucharistiam ore excipere, & in stomachum deglutire, in eum finem, ut sit spiritualis refectio animæ nostræ.

2. *Quid accipimus in Communione?* ℞. Christum Dominum.

3. *Quid intelligis per Christum Dominum?* ℞. Filium Dei, sive secundam Personam factam hominem.

4. *Estne Christus ubique?* ℞. Secundùm Divinitatem est ubique, secundum humanitatem non est ubique, sed tantùm in cœlo ad dexteram Dei Patris, & in terra in Sacramento Eucharistiæ.

5. *Quandonam est præsens in Sacramento Eucharistiæ?* ℞. Post verba consecrationis, quæ proferuntur statim ante elevationem hostiæ & calicis.

6. *Quid est sub hostia & in calice ante & post prolata verba consecrationis?* ℞. Ante prolata verba, est tantum panis in hostia, & tantùm vinum cum admixtione parva aquæ in calice: sed post prolata verba, in hostia est totus Christus, cum Divinitate & humanitate, cum corpore & anima, cum Carne & Sanguine, & nihil panis est ampliùs ibi, sed tantum sunt species, figura, color, odor, sapor panis. In calice autem est idem totus Christus cum Divinitate & humanitate, cum corpore & anima, cum Carne & Sanguine, & nihil vini est ampliùs ibi, sed tantùm sunt species vini, uti antè dictum est de pane, nam panis & vinum convertuntur in Corpus & Sanguinem Christi; quia tamen totus Christus, vivus sicuti est in cœlo, ita etiam est ibi, hinc non tantùm Corpus est in hostia, & non tantum Sanguis in calice, sed & in hostia & in calice sunt illa omnia, quæ dixi.

7. *Tamen non videmus Christum ibi, sed omnia apparent, sicuti antea: & quomodo est possibile, ut tantus homo sit sub tam parvis speciebus?* ℞. Quamvis non videamus, hoc credimus; & multa non videmus, quæ tamen credimus: hoc autem totum fit per omnipotentiam divinam, cui nihil est impossibile.

8. *Unde sumus certi, quòd hoc ita sit, ita, ut hoc possimus firmiter credere.* ℞. Inde sumus certi, & ideo firmiter credimus, quia Deus dixit, qui nec potest falli nec fallere, nec errare, nec mentiri, cùm sit infinita veritas.

9. *Unde scimus, quòd Deus hoc dixerit?* ℞. Scimus ex Evangelio in multis locis; & nobis est satis, quòd ita nos doceat Ecclesia Catholica, quæ est magistra veritatis, & cui Deus appromisit assistentiam Spiritûs S. in illis docendis, quæ credere debemus.

10. *Quid est in scypho illo, quem Custos porrigit post Communionem?* ℟. Est tantùm vinum, quod ideo sumitur, ut si quæ particulæ sacræ hostiæ adhæsissent linguæ vel palato, sic deglutiantur: hinc oportet facere, quantùm fieri potest, ut hostia priùs deglutiatur, & tum illud vinum sequatur. Si tamen aliquis non velit, potest non sumere illud vinum.

11. *Quomodo debet aliquis esse dispositus, ut dignè communicet?* ℟. Quoad corpus, debet esse jejunus à media nocte, ità, ut nihil cibi vel potûs sumpserit, nequidem guttulam aquæ: non obest tamen, si salivam suam degluciverit, aut sanguinem ex capite vel gingiva defluentem. Quoad animam autem, debet esse liber ab omni peccato mortali, & si aliqua mortalia antea commiserit, debet omnia esse integrè confessus cum vero dolore & proposito, & ab iis esse absolutus, qui enim communicant in statu peccati mortalis, fiunt fratres Judæ, & committunt gravissimum sacrilegium.

12. *Quid si aliquis haberet sola venialia?* ℟. Non peccaret communicando cum illis, dummodo non habeat actualem affectum ad illa: sed quò aliquis meliùs se disponit, & conscientiam magis expurgat etiam à venialibus, eò majorem per Sacramentum Eucharistiæ gratiam obtinet.

652. 13. *Quænam est optima præparatio ad Communionem?* ℟. Præter puritatem animæ, de qua jam dictum est, optima præparatio est, elicere, inprimis actus *Fidei*, etiam circa hanc Christi præsentiam in Eucharistia: Deinde actus *Spei* vitæ æternæ, & desiderii dignè suscipiendi Christum: maximè autem actus ardentissimi *Amoris* erga Jesum, volentem se nobis ità benignè communicare. Formulas horum actuum habebis in tuis libellis.

14. *Quid post Communionem est faciendum?* ℟. Cum omni modestia & reverentia recedendum ad locum suum; ibi renovandi actus amoris erga Christum, quem jam præsentem amplectemur. Gratias agemus ipsi, proponemus ei nostras necessitates, petemus gratias & auxilium pro omnibus actionibus nostris. In prima autem hac Communione, & etiam quandoque in sequentibus, petemus singulariter, tum ut non permittat nos unquam indignè communicare, tum ut in fine vitæ habeamus gratiam illum dignè suscipiendi pro Viatico ad æternitatem: præterea die, quâ communicavimus, erimus specialiter addicti operibus devotionis, non negligemus Concionem, Vesperas vel Completorium.

15. *Quamdiu oportet abstinere ab exspuendo post sumptam Eucharistiam?* ℟. Si quis bene deglutiverit hostiam, maximè, si etiam sumpserit vinum pro ablutione, posset statim pòst exspuere: expedit tamen propter reverentiam & ad cavendum scandalum continere se saltem ad unum Miserere.

16. *Quamdiu ergo abstinendum est à cibo vel potu alio sumendo?* ℟. Posset statim pòst sumi, sed expedit saltem ad quadrantem exspectare.

17. *Quare laici non sumunt Christum ex calice sub speciebus vini?* ℟. Quia Christus hoc non præcepit, & Ecclesia non permittit propter graves causas, quas habet; sed nec opus est, nam laici æquè multum accipiunt sub solis speciebus panis, cùm accipiant totum Christum, sicut antè dictum est.

18. *Quandonam tenemur communicare?* ℟. Inprimis omni anno circa Pascha, nempe intra 15. dies, numerando 8. ante, & 8. post Pascha. Deinde in fine vitæ, quando adest periculum mortis.

653. *Notandum*, quod cùm pueri per ætatem non habeant judicium, quo sufficienter æstiment hoc divinissimum Sacramentum, rarò admittendi sint ad Communionem, & non nisi quando aviditatem, & spiritualem quandam famem ostendent, ac se diligentiùs solito præpararint, ne frequentia paulatim gignat contemptum & quoddam fastidium.

Q. 120. *An & quando Communio danda sit amentibus, semifatuis, phreneticis, energumenis, surdis & mutis.* ℟. Colligetur ex seqq. 654.

§. 1. Perpetuò amentes, si baptizati sint, possent cum fructu suscipere Eucharistiam, uam æquiparantur infantibus, de quibus nu. 645. dictum est: attamen non legitur datam esse illis Eucharistiam; nec dari debet, inquit S. *Thom.* q. 80. a. 9. in O, quia id prohibet Rituale Pauli V.

§. 2. In dubio, an adulti amentes utantur ratione, *Schild.* t. 6. n. 23. dicit non esse dandum Viaticum; sed *Gob.* t. 4. n. 173. 417. 418. melius dicit esse dandum, quia in dubio favendum est potius homini, pro quo institutum est Sacramentum, cùm certò ipsi prosit, & probabiliter possit etiam causare primam gratiam, si fortè homo ille in mortali esset, de quo saltem attritionem habuisset. 655.

§. 3. Illis, qui usum rationis habuerunt, nec sciuntur amisisse in mortali, dandum est Viaticum, *S. Thom.* suprà, & *Catech. Roman.* de Euch. c. 11. n. 2. Requirunt tamen, ut priùs ostenderint devotionem ad illud; sed *Gob.* nu. 135. absolutè dicit dari posse, quia censendi sunt voluisse, & probabile est in eo casu sufficere voluntatem interpretativam, secundùm dicta num. 170. Ideóque etiam *Dicast.* d. 9. n. 183. plus non requirit, quàm quòd aliquis ante amentiam bene vixerit, & bonus vir sit habitus. Addunt *Villal.* & *Tamb.* de Comm. c. 4. n. 4. contra *Baunium*, etiam aliquoties dari posse, præsertim si aliquam reverentiæ speciem retineat. Hoc ipso autem, quod nescias amisisse usum rationis in mortali, præsume esse in gratia, quia potuit vel sinè ulla vel cum levi tantùm culpa amisisse, *Gob.* n. 151. cum communi. E contrà, si certò scias paulò post mortale incidisse in amentiam, nec habeas positiva fundamenta pœnitentiæ, semel malus præsumitur semper malus, hinc non erit illi danda Communio. *Gob.* n. 154. 656.

§. 4. Si moribundus nullum exhibeat signum doloris de peccatis, sed tantùm conqueratur de doloribus corporis, attendi debet, an omnibus consideratis censeatur compos mentis, si enim censeatur compos, dandum non est Viaticum, sed habendus est pro impœnitente: Si non censetur compos, dari debet, nisi positivè constet esse in mortali, secundum jam dicta. 657.

§. 5. Adulti, si sint semifatui, vel debilem rationis usum habeant, obligantur præcepto Communionis paschalis, si judicentur capaces absolutionis, & absit periculum irreverentiæ, *S. Th.* suprà, *Tamb.* n. 4. *Bernal* d. 44. n. 66. *Lugo* d. 13. f. 5. *Gob.* n. 138. dicens ita sentire omnes, *Dicast.* d. 10. à n. 122., in his enim non est, cur exspectetur plenior usus rationis, uti fit in pueris, cùm in prioribus non sit spes plenioris usûs: Et quod de semifatuis dictum est, magis valet de planè fatuis tempore lucidi intervalli: additque *Gob.* se daturum semifatuis etiam omni mense. 658.

§. 6. Si quis, non quidem perpetuò, attamen à longo tempore hactenus stultus, cum aliis accedat ad scamnum communicantium, putat *J. Sanch.* d. 38. n. 9. præsumi posse habere lucidum intervallum, ideóque dari posse Communionem; sed rectè contradicit *Gob.* n. 136., quia stulti agunt, uti simiæ, quod ab aliis fieri vident. 659.

§. 7. Phrenetico aut deliranti, sive ex mania sive ex morbo, si, quando alligatur, accipiat cibos, debet etiam alligato dari Viaticum, *S. Th. Aversa* q. 8. f. 1. §. *Quartò. Sanch. Dian. Gob.* n. 115. Si dubites, an reverenter suscepturus sit, proba in hostia non consecrata; si non succedat in una, proba in altera, etiamque pluribus: & si aliquam reverenter suscipiat, da etiam consecratam, *Laym. Castrop. Dian. Gob.* 660.

§. 8. Quamvis aliquis in phrenesi dicat se nolle Viaticum, est nihilominùs dandum, si probabiliter præsumatur voluisse, & absit periculum irreverentiæ, uti dictum est n. 176. 661.

§. 9.

662. §. 9. Energumeni, etiamsi propter peccata priùs commissa obsideantur à dæmone, possunt post pœnitentiam cum fructu Eucharistiam suscipere, *S. Thom.* ad 2. *J. Sanch.* d. 38. *Aversa* §. *Quintò. Lugo* nu. 67. *Dicast.* d. 9. à n. 206. *Rayn.* in Heterocl. spirit. Tom. 16. f. 1. p. 4. n. 44. Ratio est, quia, quamvìs in primitiva Ecclesia non fuerit usitatum, ideóque fieri non debere dixerit *S. Dionys.* de Ecclesiast. Hierarch. c. 3., tamen non ideo nunc est prohibitum, præsertim post *Conc. Arausicanum* I. quod Can. 14. ita habet: *Energumeni jam baptizati, si de purgatione sua curent, & se sollicitudini Clericorum tradunt, monitisque obtemperant, omnimodis communicent, Sacramenti ipsius virtute, vel muniendi ab incursu dæmonis, quo infestantur, vel purgandi, quorum jam ostenditur vita purgatior.* Pro hoc etiam authoritatem SS. *Cassiani* & *Prosperi* adducit *Dicast.* suprà: ex quibus inferunt *Layn.* & *Gob.* à n. 148. crebrò illis dari posse, si hoc ad solatium spirituale conducat, maximè autem dari debere pro Viatico & Paschate, quamvìs dæmon impediat, quominus profiteatur Christum præsentem, *Layn. Gob. Lohner.* Semper tamen abesse debet periculum irreverentiæ.

663. §. 10. Adultus, à nativitate surdus & mutus, est capax Eucharistiæ, quia instrui potest per signa, ut sciat hunc spiritualem cibum discernere à corporali, uti exempla docent, *Sanch. Dian. Layn. Castrop. Gob.* tr. 4. Cas. 7., qui addunt dandam in Paschate & articulo mortis: an autem sæpius, decernet Confessarius pro ratione intelligentiæ, modestiæ, pietatis, & aliorum, quæ in eo advertet. E contrà si à nativitate sit simul mutus, surdus, & cæcus, censendus est veluti infans aut perpetuò amens, cùm nullo modo instrui possit, vel rescire de hoc Mysterio, unde illi non debet dari Eucharistia, *Gob. Lohner.* Denique si post usum rationis & instructionem aliquam factus esset surdus, mutus & cæcus, secundum *Lohner* dari posset illi sola extrema Unctio; sed non video, cur non etiam Eucharistia, saltem pro Viatico.

664. Q. 121. *Quid notandum sit circa communionem quotidianam.* ℞. Authores fuerunt in hoc puncto valdè divisi, teste *Rhodes* d. 1. q. 4. f. 1. §. 2. & 3. Et ideo *J. Sanch.* d. 22. adducit plures quàm 40., qui absolutè dissuadebant; è contrà alios valde multos, qui Communionem quotidianam absolutè suadebant, cum quibus ipse tenet, quamvìs, inquit, aliquis sinè speciali devotione, etiam ex sola consuetudine accederet. Idem tenuerunt multi Hispani apud *Carden.* in 1. Crisi d. 66. c. 3.; sed dicendum est cum *S. Th.* q. 80. a. 15. *Suar.* d. 69. f. 4. *Bosco* f. 10. concl. 10. *Rayn.* suprà aliisque nunc communiter, quamvìs unicuique expediat quotidiana Communio, si adsit status gratiæ, actualis devotio & debita reverentia, tamen, quia difficile est, ut omnes, præsertim sæculares, ista quotidie habeant, hinc quotidiana Communio, absolutè loquendo, non expedit omnibus indifferenter, sed hoc relinquendum est judicio prudentis Confessarii; absolutè autem omnibus adultis convenit valde frequens. Declaravit hæc omnia sufficienter *S. Congreg.* approbante *Innocentio XI.* in Decreto, quod subjicio:

DECRETUM

Circa Communionem quotidianam, Datum Romæ 12. *Februarii* 1679.

665. Cum ad aures Sanctissimi D. N. fide dignorum testimonio pervenerit, in quibusdam Diœcesibus vigere usum quotidianæ Communionis, etiam in feria sexta Parascevæ, & simul affirmari eandem quotidianam Communionem præceptam esse à jure Divino, quin etiam in illius administratione aliquos abusus inolevisse; videlicet, quòd aliqui, non in Ecclesia, sed in privatis Oratoriis, & domi, imò cubantes in lecto & non laborantes ullâ gravis infirmitatis notâ sumant Sacrosanctam Eucharistiam, quam argenteâ thecâ inclusam in crumena, aut secretò illis deferunt Sacerdotes sæculares aut regulares; aliique in Communione accipiant plures formas ac particulas, vel grandiores solito; ac tandem quis confiteatur peccata venialia simplici Sacerdoti non approbato ab Episcopo aut Ordinario. Cùm autem hæc Sanctissimus consideranda commiserit S. Congregationi Cardinalium Concil. Tridentini Interpretum, eadem S. Congregatio prævià maturâ discussione super prædictis unanimi sententiâ ita censuit: Etsi frequens, quotidianusve Sacrosanctæ Eucharistiæ usus à SS. Patribus fuerit semper in Ecclesia probatus, nunquam tamen, aut sæpius illam percipiendi aut ab ea abstinendi, certos singulis mensibus aut hebdomadis dies statuerunt, quos nec Concilium Tridentinum præscripsit, sed quasi humanam infirmitatem secum reputaret, nihil præcipiens, quid cuperet, tantum indicavit, cùm inquit: Optaret quidem Sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes Sacramentali Eucharistiæ perceptione communicarent; Idque non immeritò; multiplices enim sunt conscientiarum recessus, variæ ob negotia spiritûs alienationes, multæ è contrà gratiæ & Dei dona parvulis concessa: quæ cùm humanis oculis scrutari non possimus, nihil certè de cujusque dignitate atque integritate, & consequenter de frequentiori aut quotidiano vitalis panis esu potest constitui. Et propterea, quod ad negotiatores attinet, frequens ad sacram alimoniam percipiendam accessus, Confessariorum secreta cordis explorantium judicio est relinquendus, qui ex conscientiarum puritate, & frequentiæ fructu, & ad pietatem processu laicis negotiatoribus & conjugatis, quod prospicient eorum saluti profuturum, id illis præscribere debebunt. In conjugatis autem hoc amplius animadvertent, cùm B. Apostolus nolit eos invicem fraudari, nisi fortè ex consensu ad tempus, ut vacent orationi, eos seriò admoneant, tantò magis ob Sacratissimæ Eucharistiæ reverentiam continentiæ vacandum, puriorique mente ad cœlestium epularum Communionem esse conveniendum. In hoc igitur Pastorum diligentia potissimum invigilabit, non ut à frequenti aut quotidiana sacræ Communionis sumptione unicâ præcepti formulâ aliqui deterreantur, aut sumendi dies generaliter constituantur, sed magis quid singulis permittendum, per se aut Parochos seu Confessarios sibi decernendum putet; illudque omnino provideat, ut nemo à sacro Convivio, seu frequenter seu quotidie accesserit, repellatur; & nihilominus det operam, ut unusquisque dignè pro devotionis & præparationis modo rarius aut crebrius Dominici Corporis suavitatem degustet. Itidem Moniales quotidie sacram Communionem petentes admonendæ erunt, ut in diebus ex earum Ordinis instituto præstitutis communicent; Si quæ verò puritate mentis eniteant, & fervore spiritûs ita incaluerint, ut dignæ frequentiori, aut quotidianâ sanctissimi Sacramenti perceptione videri possint, id illis à Superioribus permittatur. Proderit etiam præter Parochorum & Confessariorum diligentiam, operâ quoque Concionatorum uti, & cum eis constitutum haberi, ut cùm fideles ad sanctissimi Sacramenti frequentiam (quod facere debent) accenderint, statim de magna ad illud sumendum præparatione orationem habeant, generàtimque ostendant, eos, qui ad frequentiorem aut quotidianam salutiferi cibi sumptionem devoto studio excitantur, debere, sive laici negotiatores sint, sive conjugati, sive quicumque alii, suam agnoscere infirmitatem, ut dignitate Sacramenti ac Divini judicii formidine discant cœlestem mensam, in qua Christus est, revereri; Et si quando se minùs paratos senserint, ab ea abstinere, seque ad majorem præparationem accingere. Episcopi autem, in quorum

diœcesibus viget hujusmodi devotio erga Sanctissimum Sacramentum, pro illa gratias Deo agant; eámque ipsi adhibito prudentiæ, & judicii temperamento alere debebunt, & ab eorum officio postulari sibi maximè persuadebunt, nulli labori aut diligentiæ parcendum, ut omnis irreverentiæ & scandali suspicio in veri & immaculati Agni perceptione tollatur, virtutésque ac dona in sumentibus augeantur. Quod abundè continget, si ii, qui devoto hujusmodi studio divinâ præstante gratiâ tenentur, séque sacratissimo Pane frequentiùs refici cupiunt, suas vires expendere, séque probare cum timore & charitate assueverint: Quibus Christum Dominum, qui se fidelibus manducandum, & se pretium in morte tradidit, atque in cœlesti Regno se præmium est daturus, precatur sacra Congregatio, ut suam opem ad dignam præparationem & sumptionem largiatur. Porrò Episcopi & Parochi seu Confessarii redarguant asserentes Communionem quotidianam esse de Jure divino, doceant in Ecclesiis seu Oratoriis privatis, ex dispensatione seu privilegio Pontificis de manu Sacerdotis sumendam sanctissimam Eucharistiam, nec eam ullo modo deferendam in crumena, aut secretò ad existentes domi, vel cubantes in lecto, quàm ad infirmos, qui ad illam suscipiendam ad loca prædicta accedere valeant, & ad eos, si ab Ecclesia deferatur, publicè & cum pompa juxta formam Ritualis Romani; Si verò ab Oratorio privilegiato, cum forma decenti, Curent etiam, ut circa Communionem in feria sexta Parascevæ, Missalis Rubricæ & Ecclesiæ Romanæ usus serventur; Insuper admoneant nulli tradendas plures Eucharistiæ formas seu particulas, neque grandiores, sed consuetas. Non permittant, ut venialium Confessio fiat simplici Sacerdoti non approbato ab Episcopo aut Ordinario. Si Parochi, & Confessarii, etiam regulares, aut quicunque alii Sacerdotes secus egerint, sciant Deo optimo Maximo rationem reddituros esse, neque defuturam Episcoporum & Ordinariorum justam ac rigorosam animadversionem in contrafacientes, etiam Regulares, etiam Societatis JESU, facultate ipsis Episcopis & Ordinariis per hoc Decretum per Sedem Apostolicam specialiter attributâ.

Et factâ de præmissis omnibus, ac de verbo ad verbum relatione Sanctitas sua approbavit, ac præsens Decretum typis dari ac publicari voluit. In quorum &c.

666. Idem dudum antè expresserat *Inn. III.* de Myst. Missæ l. 4. c. 42. *Dixerit ergo quisquam communicandum esse quotidie, dixerit alius quotidie communicandum non esse*, subjungit ipse mentem suam, & ait: *faciat unusquisque, quod piè crediderit faciendum.* Pro quo adducit hæc verba *S. Aug.*, quæ referuntur Cap. *Quotidie.* 13. de Consecr. dist. 2. *Quotidie Eucharistiam suscipere, nec laudo nec vitupero, omnibus tamen Dominicis communicandum suadeo.* Qui autem pro quotidiana Communione voluerit sententias PP., legat *Salmeronem* in Evang. tom. 9. t. 41.; qui volet rationes, videat *J. Sanch.* suprà, ubi egregiè tuetur usum, & probat fructum quotidianæ Communionis, confutátque omnia, quæ communiter opponuntur. E contrà qui volet authoritates & rationes pro usu minùs frequente, videat *Lugonem* d. 17. & *Dicast.* d. 9. dub. 18., qui rem illam optimè tractant. Decretum autem relatum rectè exponit *Carden.* suprà, & ex illo reprobat omnes sententias, tum nimium approbantes, tum nimium damnantes frequentiam Communionis, ubi, etiam varia variorum Conciliorum decreta ostendit non esse huic decreto contraria: Adhuc tamen aliqua notanda sunt pro praxi.

667. §. 1. Decreto relato obligantur Confessarii omnes, etiam Societatis JESU, quia Pontifex etiam hos exprimit in fine, non obstante apud ipsos hac Regulâ 26. Sacerdotum: *Ut pium est ad frequenter communicandum fideles exhortari, ita, quos ad id propensos viderint, admonere debent, ne crebriùs, quàm octavo quoque die accedant, præsertim si Matrimonio sint juncti:* Regula enim illa accommodanda est ad sensum Pontificis, potéstque de hoc videri *Dicast.* à n. 422.

§. 2. Possunt Confessarii devotis personis, quas dirigunt, determinare dies, quibus communicent, sed petentibus sæpius, aut etiam quotidie, negari non potest Communio, posito, quòd dignæ judicentur, neque deterreri debent à quotidiana Communione, uti patet ex verbis decreti. 668.

§. 3. Si personæ tales interrogent, quoties communicare possint, negari non debet, quòd jus habeant quotidie communicandi, si nempe judicentur dignæ, si tamen non judicentur dispositæ ad toties communicandum, quoties fortè vellent, potest dissimulari vel negari Communio, quia Pontifex hoc totum, ut fiat frequenter, vel non frequenter, relinquit judicio Parochi vel Confessarii. 669.

§. 4. Possunt, per se loquendo, Confessarii emanere è Confessionali, aut Superiores ordinare, ut certis tantum diebus ad illud accedant, quia per hoc nequidem indirectè impeditur Communio, nam personæ volentes communicare quotidie, censentur esse tales, quæ non indigeant quotidianâ Confessione; si tamen judicentur dignæ, & aliâ quàm designatâ die, petant Confessarium, cui solent & nunc vellent confiteri, alioquin ob teneritudinem conscientiæ aut aliam rationabilem causam non communicaturæ, audiri debent, etiamsi quotidie peterent, alioquin deterrentur, imò, quòd plus est, reipsa detinentur à Communione, nolle enim audire his potiùs diebus, quàm aliis, est nolle, & causam esse, ut his diebus non communicent, cum tamen judicentur esse dignæ, ergo est contra decretum. Hinc nu. 133. dixi cum communi illum, qui obligatus est ad curam, peccaturum, etiam contra justitiam, si nollet audire talem Parochianum, etiam quotidie volentem confiteri: alius, qui non obligatur ex officio, attamen curam suscepit, agit saltem contra consilium, inquit *Jo. Sanch.* d. 31. nu. 12. (cujus tempore, si hoc decretum extitisset, procul dubio dixisset agere contra illud) tum quia reipsa impedit pœnitentem à Communione, tum etiam, quia sinè justa causa defraudat incremento duplicis gratiæ sacramentalis. *Nec obstat*, quòd Confessarius, ne quidem nunc post decretum teneatur præstare, quidquid talis pœnitens, alioqui non communicaturus, fieri vellet; *Nam* Confessarius tenetur pœnitenti, cujus curam suscepit, non negare saltem hoc, quod est optima & ordinaria dispositio ad Communionem, optima autem & ordinaria dispositio ad Communionem, præsertim apud laicos, est Confessio, nam plerique, quoties communicant, toties confitentur, ergo. Et ideo etiam *Catech. Rom.* de Pœnit. c. 9. ait: *Nulla res fidelibus adeo curæ esse debet, quàm ut frequenti peccatorum Confessione studeant se expiare*, à quo consilio neminem revocare debent Confessarii, nisi ex justa causa, uti jam dicetur. 670.

§. 5. Sustineri non debent ampliùs duæ sententiæ *J. Sanch.*, qui imprimis d. 28. dicit, pœnitenti semper fieri injuriam à Confessario, si ex fine emendandi venialia, vel imperfectiones ipsius, prohibeat adire Communionem. Deinde d. 29. dicit pœnitentem non debere sequi consilium Confessarii ob certas causas dissuadentis Communionem: Utrumque enim oppositum patet ex decreto, quo datur hoc jus Confessario, & cujus arbitrio submittitur pœnitens, dummodo serventur reliquæ clausulæ decreti. Unde etiam probabilius videtur contra eundem *J. Sanch.* d. 30. posse esse circumstantias (rarò tamen) in quibus Superior vel Confessarius prudenter prohibeat pœnitenti vel subdito Communionem aliquam, imò & pro pœnitentia imponat abstinere, quidquid idem Author contradicat d. 33. à n. 15., v. g. ad augendam in pœnitente sacram famem, vel curam se melius disponendi, aut etiam aliquando ad frangendum caput hominis nimiùm 671.

ùm adhærentis proprio judicio, vel semper volentis concedi, quod petit.

672. §. 6. Quando commendatur frequens usus Communionis, intelligi debet sola Communio digna, uti per se patet, quia sola digna Communio est utilis ad salutem, hinc *Inn. XI.* rectè damnavit hanc prop. 56. *Frequens Confessio & Communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.* Estque propositio illa maximè scandalosa, nam qui gentiliter vivunt, id est, qui vivunt continuò in depravatis & corruptis moribus, sacrilegè communicant, si enim per Confessiones bonas & efficaciora proposita se semper disponerent ad dignam Communionem, moraliter impossibile esset, ut pergerent gentiliter vivere. *Carden.* in 2. crisi dis. 35. n. 3.

673. *Q. 122. An licitum sit sæpius una die communicare.* ℞. Ordinariè non est licitum, uti colligitur ex Cap. *Sufficit.* 53. De Consecr. dist. 1. S. *Thom.* q. 80. a. 10. ad 4. *Suar.* d. 69. s. 4. Hoc ipsum probat praxis Ecclesiæ ac usus fidelium. *Dixi*, ordinariè, nam 1. Sacerdos celebrans, ter communicat in Natali Domini. 2. Si quis sanus communicarit, & postea incidat in periculum mortis, probabile est, secundùm dicta n. 617., posse, & consequenter teneri iterum eâdem die communicare pro Viatico. 3. Potest Communio sæpius sumi in die, ad impediendam dehonorationem Eucharistiæ, uti si esset profananda ab hæreticis &c.

674. *Inferes.* Si quis è manu Angeli hodie communicasset, non posset iterum hodie è manu Sacerdotis, *Lugo* in Resp. Mor. l. 1. d. 16. n. 8. Similiter si quis ante Missam distribuens Communionem sumpsisset particulam adhærentem digito, non posset illâ die Missam legere, uti dictum est nu. 571.; aliud est, si particulas sui vel alieni Sacrificii sumat post distributionem Communionis in Missa factam, tum enim censebitur una moraliter Communio, uti dictum est à n. 496.

675. *Q. 123. An licitum sit dare Communionem ad explorandam, aut suscipere ad probandam innocentiam.* ℞. Non esse licitum docent S. *Thom.* q. 80. a. 6. ad 3. *Suar.* d. 67. s. 6. *Dicast.* de Sacram. d. 3. nu. 285. aliique communiter, & probatur, quia Pontifices Cap. *Ex tuarum.* De purgatione Canonica: & Cap. *Dilecti.* De purgatione vulgari; & Cap. *Consuluisti.* 20. Causâ 2. q. 5. prohibent ejusmodi probationes, tum quia videtur tentari Deus, à quo exigitur miraculum subitæ punitionis, si suscipiens Eucharistiam sit nocens; tum quia medium illud est vanum & superstitiosum, nam Deus nullibi promisit subitò punire nocentem, quamvis pro contestatione innocentiæ Eucharistiam susciperet; & non plerumque, fortè etiam nunquam, subitò puniretur, atque ita nocentibus daretur occasio Eucharistiam indignè suscipiendi. Notant tamen rectè *Suar.* & *Castrop.* hic p. 20. num. 33. non apparere malitiam in hoc, si quis liberè, vel etiam si duo ex mutuo consensu, Eucharistiam suscipiant, veluti in juramentum pro sua innocentia, & ita *Greg. VII.* invitavit *Henricum IV.* ad Communionem, in contestationem innocentiæ suæ vel ipsius; *Henricus* autem Communionem detrectavit: sed meritò etiam ista dissuadet *Suar.* propter periculum irreverentiæ vel sacrilegii. Addit *Arriaga* d. 21. n. 28. suspecto imponi non posse istum peregrinum modum jurandi, hinc *Sot* apud *Escob.* l. 8. nu. 381. meritò damnat peccati mortalis maritum qui cogit uxorem ad communicandum coram se, in testimonium, quòd non sit adultera.

676. *Obj.* Ex quodam *Conc. Wormat.* sic statuitur Cap. *Sæpe contingit.* 23. & Cap. *Si Episcopo.* 26. causâ 2. q. 5., ut si in Monasterio furtum perpetretur, aut Episcopo imputetur scelus, Monachi communicent, dicentes, *Corpus Domini sit mihi ad probationem hodie:* Episcopus autem desuper celebret, & communicet, sicque se innocentem ostendat. ℞. *Concil.* illud fuisse tantum Provinciale; neque constat fuisse approbatum ab ullo Pontifice. Hinc S. *Thom.* ad 3. dicit, decreta illa esse abrogata per contraria documenta Pontificum, quæ retulimus: *Castrop.* dicit *Conc.* tantum permisisse, ut Communio illa fieret tanquam juramentum, uti antè dictum est; Alii apud *Avers.* q. 10. s. 5. §. *Septimò.* dicunt ad terrorem tantùm id fuisse propositum.

Q. 124. An Communio peti possit, vel recipi à Ministro indigno. ℞. De hoc dictum est à n. 209. De Viatico à tali Ministro petendo, dixi n. 620. 677.

Q. 125. Quinam sint effectus Communionis. ℞. 678.

§. 1. Primarius effectus sunt gratiæ, tam habitualis, quàm actualis, de quibus agitur in Scholastica; secundarii autem effectus sunt plures, de quibus generatim habet sequentia *Conc. Florent.* in Decret. *Eug. IV.* ad Armenos. *Hujus Sacramenti effectus, quem in anima operatur dignè sumptus, est adunatio hominis ad Christum, &c. omnemque effectum, quem materialis cibus & potus quoad vitam agunt corporalem sustentando, augendo, reparando, delectando, Sacramentum hoc, quoad vitam operatur spiritualem, in quo, ut inquit Urbanus Papa, gratam Salvatoris nostri recensemus memoriam, à malo retrahimur, confortamur in bono, & ad virtutum & gratiarum percipimus incrementum.* Similiter *Trid.* sess. 13. c. 2. dicit Christum voluisse sumi hoc Sacramentum, *tanquam antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præservemur.* Addit, *Pignus præterea id esse voluit, futuræ nostræ gloriæ & perpetuæ felicitatis.* Quibus locis insinuantur plures effectus Eucharistiæ, quorum aliqui spectant ad animam, alii ad corpus, de quibus ordine aliquid addemus.

§. 2. Effectus secundarii, quos in anima causat Eucharistia, sunt sequentes. 1. Augmentum omnium virtutum supernaturalium, uti habet *Florent.* & *Inn. III.* De Myst. Missæ l. 4. c. 44. his verbis: *Per hujus Sacramenti virtutem universæ virtutes augentur, & omnium gratiarum fructus exuberant.* Ratio autem est, quia hi habitus crescunt secundùm mensuram gratiæ habitualis, unde sicuti gratia ex opere operato augetur, ita etiam hi habitus, *Rayn.* in Candel. s. 4. c. 2., ubi per singulas virtutes Theologicas & morales discurrit, probatque causari & augeri per Eucharistiam. Hæ autem virtutes vel earum augmentum causatur eodem instante reali cum gratia, sunt enim veluti proprietates gratiæ, quæ est tanquam natura exigens illas 679.

2. Gratiæ actuales, nam gratia habitualis & habitus supernaturales exigunt gratias actuales, quibus homo suo tempore & loco excitatur vel juvatur in operando utiliter ad salutem, *Suar.* d. 66. s. 9. Adeóque etiam hæ causantur per Eucharistiam ex opere operato, sed mediatè tantùm, neque statim cum gratia habituali, sed quando occurrit occasio exercendæ virtutis, vel declinandi vitii, vel aliàs, quando exigit necessitas spiritualis. Et ostendit *Rayn.* c. 1. Eucharistiam esse ad specialiter illuminandas mentes fidelium: descendendo autem ad particularia, cap. 2. probat specialiter illuminare quoad exercitium omnis generis actuum supernaturalium, adeóque ab illa esse subitas gratias, quæ nos sæpe nil minus cogitantes, in quibusvis occasionibus illustrant vel movent. 680.

3. Fervor Charitatis, qui est specialis fructus Eucharistiæ, quæ etiam ideo dicitur Sacramentum amoris, *Rayn.* à n. 13., ubi ostendit, quomodo Eucharistia sit specialiter Sacramentum Charitatis. Et huc spectat, quod sæpe dicit *S. Chrysost.* homil. 45. & 61. *Ut leones flammas spirantes, sic ab illa mensa discedimus.* 681.

4. Actualis dulcedo & delectatio, uti habet *Florent.* & *Urbanus* VI. ac *Clemens* V. In Clement. De Reliq. & Vener. SS., ubi ait: *In hoc Sacramento habetur omne delectamentum, & omnis saporis suavitas, ipsáque dulcedo Domini degustatur.* Similiter loquuntur SS. PP. apud *Rayn.* s. 5. V. *Calix inebrians.* Ideoque Inn. III. supra applicat Eucharistiæ illud *Psal.* 33. v. 9. *Gustate & videte, quoniam suavis est Dominus:* Et SS. PP. applicant *Psal.* 67. v. 11. *Parasti in dulcedine tua pauperi Deus:* Et Gen. 49. v. 20. *Pinguis panis ejus, & præbebit delicias Regibus.* Plura vide- 682.

videri possunt apud *Lugo* d. 12. à n. 90. qui notat hunc effectum nasci ex actibus fidei & dilectionis per hoc Sacramentum excitatis, ubi enim est perceptio rei amatæ præsentis, ejusque amor, naturaliter consequitur dulcedo & delectatio; maximè autem impeditur, si palatum animæ sit præoccupatum amore sensibilium.

683. 5. Debilitatio habituum malorum, & emendatio vitiorum, uti innuit *Florent.*, & habet *Rayn.* f. 4. c. 3., ubi ostendit singula vitia expelli, vel certissimè imminui per Eucharistiam. Specialiter autem cohibet libidinem, uti notat *Catech. Rom.* de Eucharistia c. 9. & docent SS. PP. quos citat, ideóque illi applicatur illud *Zachariæ* 9. v. 17. *Frumentum electorum, & vinum germinans Virgines.* Atque ideo est, quòd dæmon soleat impudicis maximam Communionis nauseam injicere.

684. 6. Remissio peccatorum venialium, uti habent *Trid. & Catech. Rom.* suprà, SS. PP. apud *Suar.* f. 10. *S. Thom.* q. 79. a. 4. & Theologi omnes, inquit *Lugo* n. 82. Docent autem aliqui cum *Gob.* t. 4. n. 474. non requiri aliam dispositionem, quàm ut ante Communionem adsit status gratiæ, & in Communione non sit actualis affectus ad tale peccatum, putant enim tum immediatè remitti venialia ex opere operato; fatenturque *Lugo & Dicast.* d. 8. nu. 124. hanc esse communiorem sententiam, quamvis aliqui requirant aliquam detestationem ejusmodi venialium, ad quam excitent speciales gratiæ per Eucharistiam causatæ: Alii cum *Con. Bonac. & Escob.* l. 20. n. 115. dicunt sufficere detestationem virtualem contentam in voluntate suscipiendi Eucharistiam; hoc ipso enim, quòd sit voluntas majoris & intimioris conjunctionis cum Christo, putant esse virtualem detestationem venialium, quia hæc illam impediunt vel dedecent.

685. 7. Remissio pœnæ peccatis debitæ, *secundùm modum devotionis & fervoris*, inquit *S. Thom.* a. 5., causat enim in nobis actus perfectos, quibus pœnæ alicujus remissio respondet, saltem ex opere operantis; attamen cum venialibus remittitur etiam pars pœnæ ex opere operato, *Lugo* n. 98. Imò probabile est cum *Dicast.* à nu. 128. contra *Maurum* q. 158. n. 5., quòd Eucharistia ex opere operato remittat partem pœnarum debitarum peccatis, etiam aliunde antecedenter remissis.

686. 8. Præservatio à peccatis, etiam mortalibus, uti habent *Trid. & Catech. Rom.* suprà; SS. PP. apud *Lugo* n. 85. *Inn. III.* suprà, *S. Thom.* a. 6. Ratio est, *quia hic est panis de cælo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur*, uti habetur *Joannis* 6. v. 50., quia nempe causat ex opere operato illustrationes mentis moventes ad odium peccati, firmat animam in Charitate, imminuit concupiscentias, uti antè dictum est, exigit auxilia externæ protectionis, uti pluribus ex Scriptura ac SS. PP. deducit *Lugo* à n. 86. Quia tamen hæ gratiæ & auxilia quoad usum subsunt nostræ libertati, hic effectus non est infallibilis, sed esset, si vellemus cooperari.

687. 9. Æterna gloria, uti habent *S. Th.* a. 2. *Catech. Rom.* suprà, multi PP. apud *Lugo* n. 89. Quod verum est, non solùm quia causat gratiam, quæ est pignus gloriæ, sed quia Christus per Eucharistiam dat speciale jus ad gloriam, hinc *Joan.* 6. v. 55. dixit, *qui manducat meam Carnem & bibit meum Sanguinem, habet vitam æternam.* Ideóque etiam *Trid.* suprà dicit Christum voluisse, ut ipsamet Eucharistia nobis esset pignus futuræ gloriæ. Possunt plura circa hoc videri apud *Gonet* d. 8. a. 9. & *Rayn.* f. 5. V. *Pignus.*

688. §. 3. Effectus, quos in corpore causat Eucharistia, sunt seqq. 1: Quædam cordis dilatatio, vultûs lætitia, coloris vivacitas, oculorum modestia, linguæ refrænatio, maturitas incedendi, totius corporis reformatio, omnis externi gestûs modesta venustáque ordinatio, *Lugo* n. 99. Hos autem effectus operatur mediatè, sequuntur enim ex fervore Charitatis & virtutibus, quas operatur in anima.

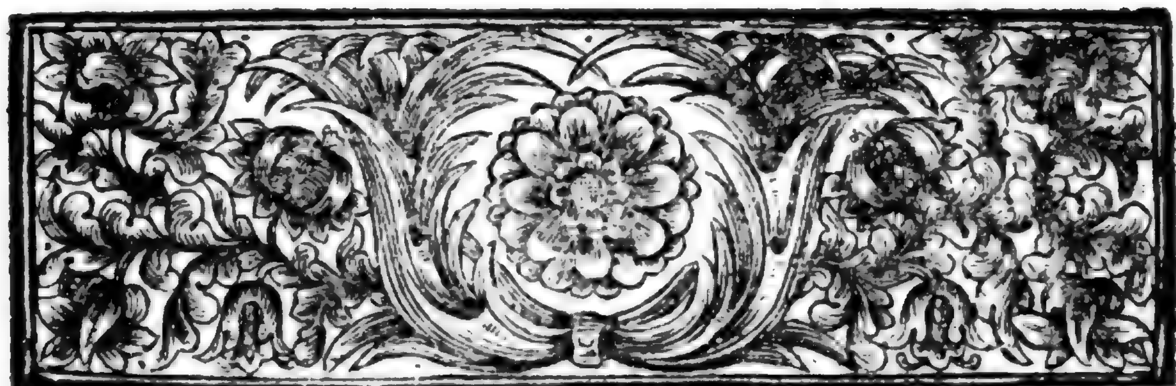
2. Imminutio fomitis peccati, *S. Thom.* a. 6. ad 3. *Escob.* n. 119.; & rectè explicat *Lugo* à n. 87., qui nu. 689.
100. cum *Suar.* d. 64. f. 1. putat hunc effectum immediatè causari ab Eucharistia, partim fugando dæmones, ne excitent species turpis objecti, partim comprimendo activitatem humorum & amoliendo naturales causas ardoris concupiscentiæ.

3. Summa unio inter Carnem Christi & hominis, 690.
secundum illud *Joan.* 6. v. 57., *qui manducat meam Carnem & bibit meum Sanguinem, in me manet, & ego in illo.* De qua unione habent mira SS. PP. apud *Suar.* f. 3. & apud *Bernal* d. 41. f. 6. Et hanc post *Vasq.* optimè explicant *Rayn.* f. 3. c. 1. à n. 12. *Maurus* q. 162. *Bernal* suprà, *Dicast.* d. 8. dub. 5., nam licèt non sit verè physica sed moralis tantùm, attamen non est per solam fidem vel charitatem tantùm, sed quasi realis & naturalis, ideóque eam SS. PP. vocant corporalem; consistit autem in hoc, quòd Christus teneatur carnem nostram, in qua Caro ipsius tanquam cibus spiritualis liberè & dignè suscepta est, habere quasi propriam, & è contrà nos Carnem Christi, quam liberè & dignè suscepimus in cibum spiritualem, teneamur habere tanquam carnem nostram, ad modum similem, quo conjuges mutuam carnem æstimant veluti suam, ideóque dicuntur fieri una caro. Perseverat autem hæc unio consumptis speciebus, quamdiu perseverat gratia per hoc Sacramentum causata, *Dicast.* suprà, *Escob.* n. 497.

4. Gloriosa resurrectio corporis, de qua fusè *Suar.* 691.
f. 2., qui effectus non tantùm causatur ratione gratiæ, quæ est semen gloriæ, sed etiam specialiter attribuitur Eucharistiæ, secundùm illud *Joan.* 6. v. 55. *qui manducat meam Carnem &c. resuscitabo eum in novissimo die.* Et circa hoc videri possunt sententiæ *Conc. Nicæni* & SS. PP. idem asserentium apud *Bernal* n. 71. Falsum tamen est, quod aliqui dixerunt, per Eucharistiam produci in corpore nostro qualitatem aliquam, per quam præparetur ad immortalitatem, qualitas enim illa sine fundamento confingitur, *Suar.* f. 1. *Escob.* n. 499. *Dicast.* n. 91., sed hoc tantùm fit per exigentiam & jus quoddam, quod gratia causata ab hoc Sacramento, tribuit homini ad gloriam corporis, quod ita communicavit Christi Corpori & Sanguini, & specialem cum his unionem habuit. Probántque *Rhod.* d. 1. q. 3. f. 3. §. 2. & *Lugo* n. 196. contra *Suar.*, hìc non esse tantùm novum titulum ad eandem gloriam, sed reipsa ideo conferri aliquid, quo augeatur gloria: hinc aliqui apud *Gonet* n. 17. dicunt eos, qui sæpe devotè communicarunt, specialem in altera vita corporis splendorem esse habituros: Rectè tamen notat *Dicast.* n. 88. sumptioni Eucharistiæ non respondere specialem laureolam in cœlo, uti aliqui putárunt, pro hoc enim nullum est fundamentum: Et de hoc aliisque effectibus, qui sine fundamento assignantur Eucharistiæ, videri potest etiam *Rayn.* Tom. 16. in Heteroclitis spiritualibus, sect. 1. puncto 5. à n. 8. Ex dictis,

Colliges, quanta sint & quàm rationabilia motiva, ut quivis homo quàm sæpissime dignè frequentet Eucharistiam. Possuntque hæc etiam utiliter proponi populo, ut excitetur ad frequentem & devotam Communionem, sed simul instruendus est de modo dignè & devotè communicandi, atque etiam admonendus de malitia indignè communicantium, de qua aliquid insinuavi n. 515.

LIBRI

LIBRI SEXTI
PARS SECUNDA.
DE SACRIFICIO MISSÆ ET SACRAMENTO POENITENTIÆ.
TRACTATUS TERTII
DE EUCHARISTIA,
CAPUT III.
De Euchariſtia, ùt eſt Sacrificium.
DUBIUM I.
Quid ſit Miſſa, & quæ obligatio Sacerdotum circa illam?

Num. 1. RESP. Miſſa eſt Sacrificium, conſiſtens in conſecratione panis & vini: éſtque actus latriæ, qui fit in recognitionem ſupremi Dominii Dei & ſignum noſtræ ſervitutis. Quod non obſtat, quin ſecundariò poſſit etiam ad alium finem partialem offerri, ùt ad agendas gratias vel impetrationem beneficii, ad remiſſionem peccatorum, ad Sanctos honorandos, &c. Principalis fructus Miſſæ, ex opere operato, eſt independens à probitate Sacerdotis, à quo pro omnibus ſeu vivis ſeu defunctis, etiam accepto ſtipendio, applicabilis eſt; éſtque actu, tam intenſivè, quàm extenſivè finitus; etſi enim hoſtia ipſa, & principalis offerens, id eſt, Chriſtus infinitè ſit Deo gratus, atque ità Deus per hoc Sacrificium infinito honore afficiatur, videtur tamen Chriſti eſſe voluntas, ut offeratur, & proſit tantùm ad certum & finitum effectum. Quod etiam patet ex uſu & ſenſu Eccleſiæ, dum Miſſæ pro eadem re repetuntur, quod ſignum eſt non habere infinitum effectum. *V. Bon. d. 4. q. ult. p. 4. Unde reſolv.*

I. Sacerdotes ordinariè peccant graviter, ſi non aliquoties in anno, ſaltem ter vel quater ſolennioribus feſtis celebrent, niſi legitimè ſint impediti. Ità *Sylv. Reg. Suar. Kon. & alii comm.* contra *Angles*, *Bon. Dia. p. 2. t. 14.* R. 19. item C. *Lug.* & *Tamb. l. 1. exp. com. c. 6.* qui excuſant ſaltem à mortali, dummodo communicent in Paſchate, abſitque contemptus & ſcandalum. Imò ubi Tridentinum eſt receptum, tenentur ex mandato Epiſcopi ſub gravi culpa, celebrare ſaltem Dominicis & feſtis: excuſantur tamen, ſi Epiſcopi nullum mandatum extet.

II. Etſi in Eccleſiis Cathedralibus, Collegiatis, & Conventualibus, (ubi eſt competens Sacerdotum numerus) quotidie debeat una ſaltem Miſſa privata celebrari, & altera cantari, peccentque mortaliter dictarum Eccleſiarum Rectores, ſi in hoc deficiant, *Suar. Kon. Lay. March. &c.* non eſſe tamen mortale (præſcindendo à peculiari obligatione talis Eccleſiæ) ſemel vel bis in hebdomada omittere alterutram, docet *Tamb. l. c.* uti neque ſi in Eccleſiis Collegiatis die feſto cadente in feriam privilegiatam (v. g. Vigiliæ, quatuor temporum, Quadrageſimæ vel Rogationum) Miſſa ſolennis de feria poſt Nonam canenda, ſemel omittatur. *Ib.* ex *Abbat. March. &c.*

III. Peccat graviter, qui tenetur pro alio offerre Miſſam, fructum tamen principalem applicat aliis, quia id alii eſt fraudi in re gravi.

IV. Graviter peccat, 1. qui ad Sacrum ex juſtitia obligatus, illud diu differt, quia magno fructu alterum privat. *Sylv. Regin. l. 23. n. 236. Fernand. &c.* multóque magis, ſi planè omittit; teneturque hoc caſu ad ſtipendii reſtitutionem. *Tamb. De exp. ſac. l. 3. c. 1. §. 1.* 2. Si quis accipiat plura ſtipendia, quibus non niſi poſt longum tempus poſſit ſatisfacere. Ratio eadem. *Sylv. Reg. Fern. p. 3. c. 5.* 3. Qui Sacrum animo ſe obligandi promiſit, & non præſtat, *Bon. p. 8,* etſi probabile ſit, hoc non eſſe mortale, ùt habet *Sanch. de Mat. l. 1. d. 5. Vid. Dia. p. 2. tr. 3. miſc.* R. 9. item *p. 4. t. 4.* R. 196. & *p. 6. t. 6.* R. 6. *p. 5. t. 14.* R. 81. ubi citat *Cajet. Vaſq. &c.* affirmantes, quod qui pluribus Miſſam gratìs promiſit, poſſit unicâ ſatisfacere, quod tamen alii communiter negant.

V. Si quis det juſtum ſtipendium (id à conſuetudine, vel lege taxatum eſſe debet, aut ſi non eſt, ſecun-

»dùm *Sotum, & Cajet.* est frugalis victus unius diei ; »quod *Suar. Laym.* & alii reprobant, putantque sufficere mediam, vel tertiam partem sustentationis diei,)ùt »pro se dicatur Missa, non potest secundum accipi ab »alio, & pro duobus una tantùm Missa dici, *Lugo d.* 19. »*n.* 259. Secus si ambo dimidium tantùm justi darent, »uti contra *Vasq. Regin.* & alios probabiliter docent »*Sotus, Henr. Fill. Kon. Lugo l. c.*; quod tamen jam est »prohibitum per Bullam *Urbani VIII. Vid. Bon. Dian.* »*p.* 2. *t.* 14. *Ref.* 7.

» VI. Qui pecuniam ab alio accepit, ut pro illo celebret, aut fieri curet, per se loquendo, potest curare »Missam per alium bonum Sacerdotem, minùs dando, »quàm accepit.

» *Dixi* I. *Per se:* quia *Urbanus VIII.* ob speciem turpis quæstûs id fieri vetuit.

» *Dixi* II. *Bonum:* quia si per malum curet, perditur fructus, qui est ex opere operantis. V. *Lug.*

» VII. Beneficiati, etiam Curati, ad Missas obligati, »possunt pro iis accipere stipendium, & applicare, cui »volunt, quia non semper habent obligationem applicandi ad certam intentionem; nisi tamen contrarium »constet, ùt de Missa conventuali docet Bon. Ita *Lug. d.* 21. »*num.* 21. ex *Suar. Vasq. &c.* contra *Gavant. Barbosam* & »*Dia.* qui negant de Parocho: refertque *Dian. p.* 4. *t.* 4. »R. 232. determinâsse Congregationem Cardin. quòd »ei non liceat pro Missa accipere eleemosynam manualem, quando tenetur celebrare; de Missa tamen »conventuali contra Bon. *&c.* ipse affirmat *p.* 5. *t.* 13. R. »51. *ex aliis* 3.

» VIII. Qui stipendium pro Sacro accepit, tenetur »dicere Missam pro defunctis, vel votivam, vel in hoc »aut isto altari, prout pecuniam offerens petivit,(quantum tamen rubricæ permittunt, quibus neglectis Ecclesiæ ordinem invertere, ob alterius devotionem, »non convenit) quia ob ejus devotionem, & speciales orationes, major fructus provenire solet. Si »tamen alter faciat, non erit grave, imò nullum, si »fiat justa de causa. V. *Dian. p.* 2. *tr.* 14 *Ref.* 29. & 31. »*Lug. n.* 35.

» IX. Is, qui quoad locum, tempus, intentionem, »qualitatem Missæ, non satisfacit sine justa causa voluntati fundatoris, peccat; & quidem graviter, si sæpe faciat; esto consentiant hæredes, cùm ii in hoc voluntati testatoris non possint derogare, ùt docet *Sylv. Nav.* »*Azor, &c.* Episcopus tamen potest in hoc dispensare ex »causa, ùt habet *Henriq. Syl. & Tann.* Quòd si quis quoad »locum impediatur, tenetur in alio, ut habet *Azor to.* 1. »*l.* 10. *c.* 14. & *Sa V. Missa. Dia. l. c.* R. 29. ubi docet ex »*Navar. Rodriq. Fagund. & Azor*, esse mortale celebrare »in alio templo, vel altari, quàm quis tenetur, quod »negat *Lugo*, si rarò & ex causa fiat, *V. num.* 36. Imò »nec esse veniale, si obligatus quotidie celebrare, rarò »& ex rationabili causa celebret alibi. Similiter *Tamburr. De exped. Sacr. l.* 3. *c.* 2. excusat à mortali eum, qui »uno alterove die singulis mensibus alibi celebrat, nisi »tamen teneatur celebrare in altari privilegiato; notátque posse Sacerdotem contra hoc onus Missarum, v. g. »certum earum numerum, præscribere annis 30., si adsit possessio, titulus, & bona fides.

» X. Beneficiatus ex justitia obligatur sub mortali & »pœna compensationis, ad eum numerum Missarum, »per se, vel (prout mens fundatoris ex verbis colligenda permittit) saltem per alium, quem numerum litteræ fundationis requirunt: eum verò numerum ex »justa causa, ùt v. g. si reditus jam non sufficientes respondeant, potest minuere Episcopus in Synodo: »quam potestatem *Bonac.* restringit ad Missas defunctorum, & quidem post *Trident.* impositas. *Vide Bonac.* »*d.* 4. *q. ult. p.* 9.

» XI. Qui ratione Beneficii tenetur quotidie celebrare, tenetur etiam Missam pro fundatore (nisi de »hujus intentione contraria constet) applicare, *Bon. &* »*alii* 4. *cum Dia. p.* 6. *t.* 6. R. 13., qui tamen concedit, posse eum pro se ipso quater aut sexies in anno, & in die Commemorationis omnium defunctorum, pro particulari defuncto celebrare; item quâvis hebdomadâ unam Missam omittere devotionis & reverentiæ causâ: idque ex præsumpta intentione fundatoris: » quod *Tamb. c.* 3. §. 1. ex *Gavant. p.* 3. *t.* 12. limitat, nisi » de contraria fundatoris voluntate constet, vel sit onus » Ecclesiæ, aut Monasterii, curare Missam quotidianam. » *V. Tamb. l. c. Dian. part.* 2. *t.* 14. R. 28. *p.* 4. *t.* 4. R. 86. » & *p.* 5. *t.* 5. R. 23. & *t.* 13. R. 51. 2. id ipsum limitat » *Lug.* R. *mor. l.* 5. *d.* 9. si obligatio dirigatur ad ipsum » Sacerdotem, v g. si dicatur; (*Qui debet quotidie celebrare*) quo casu concedit: si verò dirigatur ad celebrationem in tali loco, v. g. *volo, ut in tali Ecclesia celebretur* » *quotidie Missa*, teneri eum pro se alium substituere eo die, quo ipse non celebrat. »

XII. Qui non potest fundationi satisfacere, propter » morbum, non tenetur, si brevis sit, (v. g. 15. dierum, ùt docet *Bon.* aut etiam unius alteriusve mensis, » ùt probabiliter docet *Lug. De Euch. d.* 21. *n.* 49.) substituere alium, aut compensare, cùm tam strictè nec Domini quidem honesti cum famulis agant: secus tamen, si sit diuturnus morbus; nisi reditus sint nimis » tenues, aut in morbum absumantur, ùt contra *Sylv.* & » *Azor*, docet Bon. ex *Rodriq.* Impeditus verò aliis negotiis, licèt justis, (cùm hæc non debeant obesse » fundatori) debet satisfacere per alium, vel compensare postea, præsertim si fiat sæpius. Ità *Bon. d.* » 4. *q. ult. p.* 7. »

ADDENDA.

QUæstio 1. *Quid præterea notandum sit circa Missam, & Rationem Sacrificii.* 2.

1º. Seqq. §. 1. Per Missam intelligitur totus ille ritus, quem Sacerdos peragit ad Altare, ab initio usque post sumptionem Corporis & Sanguinis Christi. Unde dicatur *Missa*, variant opiniones, aliqui derivant ab hebraico Missah, id est, oblatio voluntaria. Alii à mittendo, vel quia per eam mittitur legatio aut hostia Deo, uti habent *Rupert. Abbas* l. 2. De div. off. c. 23. & S. *Th.* 3. p. q. 83. a. 4. ad 9., vel quia olim ad illam mittebantur symbolæ ciborum, unde fiebat cœna; vel, uti putant *Bellarm.* De Missa l. 1. c. 1. & *Dicast.* de Missa d. 1. dub. 4., quia post eam mittebatur seu dimittebatur populus; vel quia sub illa post Evangelium dimittebantur Catechumeni, uti vult *Pasq.* De Sacrif. q. 1. potestque videri etiam *Rayn* in Candel. septilustri §. 5. v. *Missa*.

3. §. 2. Sacrificium sumitur, vel latè & impropriè, vel strictè & propriè: Latè sumptum est, quidquid Deo offertur ad cultum, uti sunt orationes, laudes, adorationes, cæterique actus virtutum, præsertim religionis; & in hoc sensu dicitur 1. *Petri* 2. de omnibus Christianis, quòd sint Sacerdotium sanctum ad offerendas Deo spirituales hostias. In simili sensu loquitur *Apostolus* ad Hebræos 13. v. 15. *Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, id est, fructum labiorum confitentium* Nomini ejus: Et *David. Ps.* 50. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus.* Et S. *Aug.* apud *Bellarm.* c. 2. dicit verum Sacrificium esse omne bonum. Admittuntque omnes hæretici Missam illo sensu esse sacrificium, sed certum est, debere esse sacrificium in alio proprio sensu, quia *Pius V. Gregorius XIII. & Urbanus VIII.* damnarunt hanc 45. *Baji* propos.: *Sacrificium Missæ non alia ratione est sacrificium, quàm generali illâ, quâ omne opus, quod fit, ut sanctâ societate homo Deo inhæreat. V. Pasq.* q. 2. Sacrificium strictè sumptum est ceremonia sacra legitimè instituta, quâ per destructionem vel notabilem immutationem rei sensibilis Deo soli oblatæ profitemur nostram subjectionem, Dei autem supremum dominium in vitam & necem, in esse & non esse rerum omnium. Dicitur *ceremonia sacra*, quia debet esse actio externa ponenda ad cultum Dei.

Addi-

Additur, *legitimè instituta* à Deo vel Rep., quæ per se loquendo, etiam potestatem habet ejusmodi signa communia instituendi, & per hoc differt sacrificium à Martyrio, quod non est publicâ authoritate institutum ad Dei cultum; per hæc autem præcipuè differt à Sacramento, quòd fiat *in protestationem supremi dominii Dei, per destructionem, vel notabilem immutationem rei*, vel physicam, uti, quando animal occiditur, vel moralem, uti, quando vinum libatur, & effusum redditur inutile ad communes & ordinarios usus humanos. Videri possunt *Dicast.* dub. 1. & *Pasq.* à q. 4. usque ad 16., ubi inquirunt in varias conditiones, ad essentiam sacrificii requisitas.

4. §. 3. Sacrificium dividitur, *Ratione materiæ*, in cruentum, in quo funditur sanguis; & incruentum, in quo sanguis non effunditur: Item aliud dicitur Victima seu hostia; in quo aliquid animatum offertur, uti bos; aliud immolatio, in quo aliquid inanimatum, sed solidum, uti panis; aliud libamen, in quo aliquid inanimatum, sed liquidum offertur, uti vinum: sæpe tamen confunduntur hæ voces, & una ponitur pro altera. *Ratione formæ*, aliud dicitur holocaustum, in quo id, quod offertur, totum per ignem consumitur; aliud hostia pro peccato, in quo id, quod offertur, consumitur partim per ignem, partim per Sacerdotem; aliud hostia pacifica, in quo id, quod offertur, consumitur, partim per ignem, partim per Sacerdotem, partim per illum, qui donat. *Ratione finis*, aliud est latreuticum, quod purè ad cultum Dei; aliud eucharisticum, quod specialiter in gratiarum actionem; aliud propitiatorium, quod ad remissionem culpæ vel pœnæ; aliud impetratorium, quod ad aliquid aliud à Deo obtinendum offertur. Pro latreutico est holocaustum; pro eucharistico & impetratorio, hostia pacifica; pro propitiatorio, hostia pro peccato. Videri possunt S. *Th.* 1. 2. q. 102. a. 3. *Bellarm.* c. 4. *Arcud.* in concordia Eccl. Occid. & Orient. l. 3. c. 8.

5. §. 4. In cruce oblatum est verum & propriè dictum sacrificium, in quo Christus erat Sacerdos, & idem ipse victima, secundum illud ad *Ephes.* 5. v. 2. *Tradidit se ipsum pro nobis in oblationem & hostiam.* 1. ad *Corinth.* 5. v. 7. *Pascha nostrum immolatus est Christus.* Altare erat Crux: Aderat institutio Dei, qui posuerat eum Sacerdotem maximum, ut sanguine suo interveniret pro salute nostra, ideóque ipse in sacrificio illo fuit propitiatio pro peccatis nostris. 1. *Joan.* 2. v. 2. Pacificans per Sanguinem Crucis, ad *Coloss.* 1. v. 20. *Nec obstat*, quòd ipse non occiderit se, nequidem moraliter, hoc sensu, quasi suaserit vel intenderit actionem, quâ à Judæis occisus est, *nam occidit se* moraliter isto sensu, quòd mortem sibi illatam, quam effugere poterat, acceptando liberè & sponte, quando, & sicuti voluit, tantundem fecerit in ordine ad colendum & propitiandum Deum, ac si se ipse occidisset: *Oblatus est, quia ipse voluit, Isa.* 53. v. 7. *Ego pono animam meam; nemo tollit eam à me, sed ego pono eam, Joan.* 10. v. 17. & 18. Neque simile est in acceptatione Martyrum, quia eorum acceptatio non est specialiter publicè instituta ad cultum Dei vel propitiationem pro peccatis, sed ipsi intendunt pati pro contestanda veritate fidei, neque ipsi sunt Sacerdotes à Deo ad hoc deputati, neque poterant mori, quando volebant, neque mortem effugere, uti volebant.

6. §. 5. In Missa est verum & propriè dictum sacrificium. Est de fide contra hæreticos apud *Bellarm.* c. 5., & habetur in multis Conciliis apud *Pasq.* q. 22. nu. 2. novissimè *Trid.* s. 22. Can. 1. sic definit: *Si quis dixerit in Missa non offerri Deo verum & proprium sacrificium, aut quòd offerri non sit aliud, quàm nobis Christum ad manducandum dari, anathema sit.* Idem probatur ex unanimi consensu Ecclesiæ Græcæ & Latinæ, omniúmque PP., qui in utraque floruerunt ab initio, nam quod Ecclesias attinet, demonstrat hoc *Bellarm.* c. 23. & constat ex antiquis libris liturgiarum, *SS. Jacobi Apostoli, Clementis, Basilii, Chrysostomi*, &c. de quibus *Bellarm.* c. 18. Item ex ritu altarium & ministerio Sacerdotum, quibus utraque Ecclesia semper usa est, uti ostendit *Bellarm.* c. 16. & 17. Quod autem utriusque Ecclesiæ Patres attinet, eos copiosissimè adducit *Petavius* De Incarnat. l. 12. c. 13. & 14. Ratio est, quia in Missa datur cæremonia sacra à Christo instituta, per quam res sensibilis moraliter destruitur in protestationem supremi dominii Dei, & nostræ ad eum subjectionis, nam imprimis consecratio est cæremonia sacra à Christo instituta, quando Eucharistia instituta est, secundum dicta n. 3. Deinde per consecrationem fit destructio rei sensibilis sufficiens ad sacrificium, uti ostendetur à nu. 704. Denique hæc tota actio fit in dictam protestationem, hæc enim est intentio Ecclesiæ & institutio Christi, qui etiam eum in finem consecravit, nosque idem facere jussit, dicens: *hoc facite*, & quod se ipse in Cœnâ ita Patri æterno obtulerit, apertissimè docent SS. *Irenæ. Cypria. Ambr. Greg. Nyss. Chrysost. August. Isichius, Rupertus*, quorum verba ad longum refert *Bellarm.* c. 12. in fine.

Obji. Sacrificium Crucis habet vim infinitam & æternam, ergo sacrificium Missæ superfluit. *Conf. Nam Apostolus* ad *Heb.* 9. dicit: *Neque necesse est, ut sæpe offerat semetipsum.* Item c. 10. *Una enim oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos:* & infrà: *Ubi autem horum* (peccatorum) *remissio, jam non est oblatio pro peccato.*

R. Si argumentum valet, ergo etiam superfluit Baptismus & multò magìs superflua erant omnia sacrificia in lege naturæ & Mosaica, nam etiam isto tempore dabantur gratiæ propter Christi passionem & mortem prævisam. Itaque N. conseq. Ad *Confir.* dico, Apostolum tantum velle, opus non esse, ut Christus sæpe se offerat cruentè, quia unicum sacrificium Crucis sufficit quoad sufficientiam & quoad efficaciam rei oblatæ, non tamen quoad participationem omnium, quibus applicari debet per Sacrificium Missæ, uti & per alia Sacramenta & bona opera. Deinde licèt hoc non esset, debuit in Ecclesia perpetuò offerri aliquod sacrificium, & ideo Christus ipse est Sacerdos usque ad finem mundi. Denique Christus voluit hoc sacrificium fieri tanquam vivam repræsentationem sacrificii cruenti in Cruce peracti.

§. 6. Principalis res, quæ sacrificatur in Missa, est Christus, minùs autem principalis est substantia panis & vini. *Pars prima* est de fide ex *Concil. Lateran.* c. *Firmiter.* ubi sic dicitur: *Idem ipse Sacerdos est sacrificium JESUS Christus.* Similiter *Trid.* s. 22. c. 2. ait: *Idem ille Christus continetur, & incruentè immolatur, qui in ara Crucis cruentè seipsum obtulit.* In eundem sensum dicebat S. *Andr. Apost.* Ego immaculatum Agnum in altari offerro, uti refertur in Horis canonicis ejus festo. Idem expressis verbis docent SS. *Ambros.* & *August.* relati Cap. *Semel* 52. & Cap. *In Christo* 53. De consecr. dist. 2. aliique apud *Suar.* d. 75. s. 1. Quòd autem Christus totus per se primò offeratur in Missa, Corpus verò, & Sanguis ejus quasi consecutivè, rectè probat *Pasq.* q. 27. & 28. *Pars secunda*, est *Suar. Bellarm. Tann. Lugo.*, *Becan* De triplici sacrif. l. 3. c. 8. *Aversa* q. 11. s. 3. contra *Vasq. Valent. Dicast.* d. 1. dub. 7. *Pasq.* q. 26. & 30. Probatur autem inde, quia hoc videtur conformius verbis Ecclesiæ, quæ in Missa pro oblatione panis dicit, *Suscipe sancte Pater hanc immaculatam hostiam*; & postea signans panem & vinum dicit, *Veni sanctificator, & benedic hoc sacrificium tuo sancto nomini præparatum.* Item in antiphona ad vesperas festo Corporis Christi dicit; *Sacerdos in æternum Christus Dominus secundum ordinem Melchisedech, panem & vinum obtulit:* similiter loquuntur SS. PP. apud *Bellarm.* l. 1. c. 27. in 1. propositione. Ratio autem est, quia hoc est res sacrificata, quod ex vi actionis sacrificativæ destruitur in contestationem supremi dominii Dei, sed substantia panis & vini destruitur ex vi actionis sacrificativæ, quæ consecratio est, uti à n. 12. dicetur, & ad veri- 7.

veritatem suam exigit transire substantias panis & vini, ac succedere Corpus & Sanguinem Christi, ergo. Porrò substantiæ illæ non tantùm destruuntur in honorem Dei, utì fatetur *Dicast.*, sed etiam in contestationem supremi dominii Dei, cùm hic sit finis consecrationis, prout est actio sacrificativa, ergo.

8. §. 7. Sacrificium Missæ est idem numero cum sacrificio Crucis, quoad præcipuam substantiam rei oblatæ & principalem offerentem, quia utrobique res præcipua oblata & principalis offerens est idem Christus. Quoad motivum seu finem principalem & intrinsecum est idem specie, quia utrumque est ad similem Dei cultum. Diversa tamen sunt ista duo sacrificia, 1. quoad modum & ritum, nam in Cruce erat cruentum, & fiebat per actionem physicè destructivam Christi; hìc est incruentum, & fit per actionem moraliter tantùm destructivam Christi, utì nu. 14. explicabitur. 2. Quoad speciem externam, nam in Cruce erat sub propria forma Christi, hìc sub forma panis & vini. 3. Quoad accidentia rei principalis oblatæ, nam in Cruce offerebatur Christus mortalis, passibilis, extensus &c. hìc immortalis, impassibilis, inextensus. 4. Quoad partem rei oblatæ, nam in Cruce offerebatur solus Christus, hìc pars rei oblatæ est panis & vinum. 5. Quoad proximum offerentem, nam in Cruce offerebat solus Christus per seipsum, hìc offert per Sacerdotem instrumentaliter operantem. 6. Quoad effectum moralem, nam in Cruce erat meritorium, hìc non est ex parte Christi meritorium, cùm Christus sit extra statum viæ; est tamen applicativum meriti. 7. Quoad significationem, nam in Cruce non erat significativum alterius sacrificii, hìc est significativum sacrificii in Cruce facti. 8. Quoad multas circumstantias, partim physicas loci & temporis, partim morales cæremoniarum, rituum, vestium, altaris, &c. Atque ex his facilè colligitur, quomodo sacrificium sit idem vel diversum à sacrificio incruento, quod Christus obtulit in ultima cœna. Videri potest etiam *Dicast.* d. 1. dub. 15.

9. §. 8. Sacrificium Missæ est hostia & victima, in quantùm in eo offertur Christus. Item est immolatio & libamen, in quantùm in eo offeruntur panis & vinum. In rigore non est holocaustum, nec hostia pro peccato, vel pacifica: quia nihil illius comburitur; est tamen perfectiùs, quàm illa, & excellentiùs habet eorum virtutem ac effectum, potéstque dici mysticum holocaustum, in quantùm per sumptionem totum consumitur, utì notat *Dicast.* d. 1. à nu. 160. Est autem hoc sacrificium in omni rigore latreuticum, eucharisticum, propitiatorium & impetratorium.

10. §. 9. Congruum fuit, ut in Ecclesia Christi esset unicum Missæ sacrificium, nam continebat in se omnem dignitatem, sufficiebat ad omnes fines & effectus, erat tanquam omnium perfectio & absolutio, complebat differentiam omnium hostiarum, utì loquuntur *Trid. Seß.* 22. c. 1. *Catech. Romanus.* De Euch. c. 13. & SS. PP. apud *Pasqu.* q. 44. nu. 3. Estque probabilius, quòd Deus non reliquerit Ecclesiæ potestatem instituendi ullum aliud sacrificium, utì tenent *Suar. Vasq. Dicast.* n. 272. aliique communissimè cum *Pasq.* q. 24. qui tamen q. 25. docet, gentiles non subditos Ecclesiæ non peccaturos, si, quamdiu eis non licet ingredi Ecclesiam, offerrent Deo aliud sacrificium, quia hoc illis tantùm prohibetur, quibus convenit offerre sacrificium Missæ, quod convenit solis in Ecclesiam receptis. Oppositum valde probabiliter tenet *Præpos.*, quia Christus instituendo sacrificium Missæ videtur abrogasse omnia alia, fateturque *Pasq.* peccaturos saltem catechumenos, si aliter sacrificarent Deo, quia hi pertinent ad Ecclesiam, sicuti Novitii ad Religionem.

11. §. 10. Substantiæ panis & vini faciunt materiam unius sacrificii cum Corpore & Sanguine Christi, quia substantiæ illæ non sacrificantur secundùm se, sed ùt transmutandæ in Corpus & Sanguinem Christi, ac vice versâ, Corpus & Sanguis Christi non sacrificantur secundùm se, sed ùt vi verborum substantes speciebus panis & vini præexistentis, adeóque ab eadem consecratione attinguntur, prout dicunt mutuum ordinem ad invicem, ergo faciunt materiam unius sacrificii.

Q. 2. *In qua actione consistat essentia sacrificii Missæ.* 12.
℞. Variæ sunt partes Missæ, secundùm dicta l. 3. p. 1. n. 662., in qua autem earum consistat essentialiter actio sacrificativa, non conveniunt AA., utì constabit ex seqq.

§. 1. Actio sacrificativa non consistit in oblatione panis & vini, utì vult *Scotus* in 4. dist. 13. §. *Ad quæstionem.* Nec in secunda oblatione, quæ sequitur statim post elevationem, utì docuerunt *Gab. Eckius* & alii. Neque etiam partialiter in fractione hostiæ vel immissione particulæ in Calicem, utì voluerunt *Canus* & *Valent.* Neque etiam partialiter in sumptione Sacerdotis, utì volunt *Sot. Bellarm. Bonac. Averf.* q. 10. f. 2. & alii, multò minùs totaliter consistit in illa sumptione, utì dixerunt *Alb. M.* & *Ledesma*, minimè autem consistit in distributione vel sumptione populi: quorum omnium ratio est, imprimis quia per neutram oblationem, utì nec per fractionem, nec immissionem in Calicem, fit sufficiens destructio aut immutatio rei saltem principalis sacrificatæ, quæ est Christus: deinde neutra oblatio est facta à Christo, sed est ritus ab Ecclesia introductus; fractio etiam potest omitti, si hostia inciderit in calicem, utì notant omnes. Denique nulla illarum actionum, nequidem sumptio, fit à Christo, actio autem sacrificativa debet fieri à Christo, qui est principalis sacrificans ac Sacerdos, utì à n. 19. dicetur, ergo.

§. 2. Dicendum videtur, quòd actio sacrificativa sit sola consecratio, ita *S. Th.* 3. p. q. 82. a. 4. ad 1., & multùm favent SS. *Cypr. Chrysost. Greg.* aliique apud *Suar.* d. 75. f. 5. & sequuntur cum eodem *Suar. Alanus, Ruard. Turr. Vasqu. Con. Less. Tann. Becan. Rayn. Pasq.* q. 31. & seqq. *Dicast.* d. 1. dub. 10., & certum esse dicit *Arcud.* l. 3. c. 57. Ratio est, 1. Quia sola consecratio est actio Christi, quam etiam ideo profert sacerdos in persona Christi dicentis, *Hoc est Corpus meum* Christi &c. 2. Quia in sola consecratione salvatur quidquid ad sacrificationem requiritur. 13.

Obji. 1. *Conc. Toletanum* apud *S. Th.* q. 83. a. 4. in O sic habet; *Quale est sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur?* ergo sumptio est de essentia Sacrificii. ℞. N. Conseq. alioquin nullum holocaustum, imò nec Sacrificium Christi in Cruce fuisset Sacrificium. Itaque Conc. tantùm declarat esse præceptum etiam sumendi hoc Sacrificium incruentum, eò quòd sit simul Sacramentum per modum cibi & potûs, quæ non prosunt, nisi sumantur.

Obji. 2. Die Veneris sancto non fit consecratio, & tamen offertur Sacrificium, nam celebrans dicit: *Sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie*, &c. Item: *Orate fratres, ut meum & vestrum sacrificium*, &c. Et *S. August.* Epist. 118. c. 2. ait: *Omnibus diebus offertur Sacrificium in Ecclesia*, quæ vera non sunt, si in sumptione non consistat essentia Sacrificii. ℞. cum *Pasq.* q. 23. & aliis communissimè, illo die non offerri Sacrificium. Rationem dat *S. Th.* q. 83. a. 2. ad 2. quia cùm eo die Christus ipse realiter visibiliter obtulerit Crucis Sacrificium, non congruebat eo die fieri ejus imaginem per Ministros, maximè cùm tempus ipsum ejus recordationem satis ingereret. Hinc *Hugo de S. Victore* apud *Becan.* De tripli. sacrif. c. 8. n. 12. dicit: *Non sacrificant amici, dum trucidant inimici.* Addit aliam congruentiam *Suar.*, ne Christus inducatur vivens & loquens illo die, quo primùm mortuus recolitur, quando autem celebrans vocat sacrificium, *tò sacrificium*, sumitur pro re sacrificata, quæ est Christus tum

tum sumendus. *S. Aug.* intelligit omnibus diebus ordinariè & per se loquendo, pro die autem Veneris sancto est aliquid extraordinarium, neque communiter ulla est regula, quæ quamvis sit universalis, non patiatur exceptionem. Dicunt quidem aliqui sumptionem Eucharistiæ illo die dici sacrificium, eò quòd sit completio hesterni sacrificii, in quo consecrata est ea hostia, sed *Henao* rectè contradicit, quia non manet continuatio physica aut moralis inter consecrationem hesternam & sumptionem hodiernam, præsertim si sit alius Sacerdos, qui hodie sumat.

Obj. 3. Externum sacrificium, quale esset Missa, requirit sensibilem immutationem hostiæ sensibilis, atqui consecratio non est sensibilis immutatio panis, Christus quoque, qui deberet esse principalis hostia, nequidem ibi est sensibilis, ergo consecratio panis in corpus Christi non est sacrificium Missæ, sed sola sumptio specierum. ℞. N. min. nam licèt immutatio panis & Christus, prout hìc, sint insensibiles secundùm se, tamen immutatio panis fit sensibilis per verba consecrationis, quorum veritas exigit destructionem panis, Christus autem fit sensibilis partim per eadem verba, partim per species, sicuti dolor animi secundùm se insensibilis fit sensibilis per confessionem pœnitentis.

14. §. 3. Christus per consecrationem destruitur moraliter & mysticè, uti rectè *Pasq.* q. 43., nam vi consecrationis formaliter ponitur solum Corpus sub specie panis & solus Sanguis sub specie vini, sub neutra autem specie vi verborum formaliter ponitur anima, hoc autem est moraliter & mysticè destruere Christum, quia solum corpus sine anima & sanguine non intelligitur vivere, nec solus sanguis sine anima & corpore, ad hoc autem Sacrificium non debuit Christus physicè & realiter destrui, quia debebat esse Sacrificium incruentum, quòd tantùm esset repræsentatio cruenti. Plures modi explicandi videri possunt apud *Aversa* q. 11. s. 4.

15. §. 4. Sacrificium Missæ, prout de facto institutum est, requirit consecrationem utriusque speciei, uti habet communis cum *Pasq.* q. 44. Quamvis autem absolutè salvari posset in consecratione unius tantum speciei; uti valdè probabiliter docent *Henriq. Bonac.* & alii, tamen esset mortale consecrare unam speciem sine altera, quia esset contra institutionem Christi, qui voluit hìc fieri expressam repræsentationem Sacrificii Crucis, in quo totus Christus immolatus est per positionem Corporis sine Sanguine, & Sanguinis sine Corpore, uti pluribus declarant *Dicast.* d. 1. dub. 11. & 12. *Aversa* s. 5. *Pasq.* q. 45. addens q. 46. Papam dispensare non posse in eo, ut consecretur una tantùm species: An autem fieri possit ex metu mortis vel aliàs, dicetur n. 245.

16. *Q. 3. A quo offeratur sacrificium Missæ.* ℞.

§. 1. Christus est principalis Sacerdos offerens quamlibet Missam. Est de fide. *Psal.* 109. v. 4. *Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech:* quæ verba intelligit de Christo *Apostolus* ad Hebræ. 6. v. 20. dicens: *Præcursor pro nobis introivit Jesus secundum ordinem Melchisedech Pontifex factus in æternum*: quem utrumque locum Ecclesia & SS. PP. apud *Bellarm.* l. 1. c. 6. *Le Blanc* in Ps. 109. v. 67. & *Petav.* De Incarn. l. 12. à c. 11. explicant de Christo tanquam adhuc offerente Sacrificium, usque ad sæculi consummationem. Idem seqq. verbis definiverunt *Concilia*, *Lateran.* cap. *Firmiter. Idem ipse Sacerdos est Sacrificium JESUS Christus*: *Florent.* in decret. Eug. IV. ad Armenos: *Sacerdos in persona Christi loquens hoc conficit Sacramentum. Trid.* sess. 22. c. 2. *Una enim eademque est hostia, idem nunc offerens Sacerdotum Ministerio, qui se ipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diversâ.* Idem docent SS. *Greg. Nyss. Ambr. Chrys. Aug. Irenæ.*, quorum verba refert *Pasq.* q. 133. num. 2. Rationem insinuavit *Florent.*, quia Sacerdos loquitur enuntiativè in persona Christi, verba enim consecrationis sunt verba Christi, cùm dicat, *Hoc est Corpus meum* Christi; uti in ultima cœna dicebat, ergo cùm consecratio sit sacrificatio, Christus est, qui consecrat, non instrumentaliter, cùm ipse Sacerdotem tanquam Ministrum sibi subordinet, ergo principaliter.

§. 2. Christus offert hoc sacrificium etiam immediatè per seipsum, *Suar. Gran. Con. Azor, Valent. Bellarm. Tann. Castrop. Fill. Lugo, Pasq.* q. 133. *Dicast.* d. 2. dub. 1. contra *Gabr. Henriq. Vasq. Præpos. Fagund. Becan. Amic.* & alios, qui putant eum offerre tantùm mediatè, partim, quia illud instituit, & ordinavit nomine suo offerri, partim, quia ad illud se semper dat ùt victimam. Probatur 1., quia *Apost.* ad Hebræ. 7. a v. 23. loquens de Sacerdotibus legis antiquæ, qui habuerunt successores, ait: *Et alii quidem plures facti sunt Sacerdotes, idcirco quòd morte prohiberentur permanere, hic autem, eò quòd maneat in æternum, sempiternum habet Sacerdotium, unde & salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum:* quæ verba non videntur explicari posse, nisi dicamus Christum de facto adhuc esse Sacerdotem, adeóque non habere successores in Sacerdotio, sed tantum coadjutores & Ministros subordinatos. 2. Quia *Trid.* sess. 22. c. 1. dicit Sacerdotium Christi per mortem non fuisse extinguendum, & addit c. 2. Christum esse nunc eundem offerentem, qui fuit in Cruce; item Sacrificium Crucis & Missæ, nisi solà ratione offerendi differre, quia nempe antè dixerat in Cruce factum esse cruentè, hic autem fieri incruentè: ideoque etiam *Concil. Lateran.* suprà dicit ipsum Christum adhuc de facto esse Sacerdotem: quæ in rigore vera non sunt, nisi adhuc immediatè sacrificet, sicuti si Papa authoritate Dei institueret sacrificium, velletque nomine suo offerri à Sacerdote, & victimam dare ad illud, non ideo ipse diceretur esse Sacerdos. 3. Christus à *Trid.* dicitur seipsum offerre hominis ministerio, ergo cùm homo verba proferat in persona Christi, Christus est, qui moraliter loquendo principaliter loquitur, ergo Christus est, qui immediatè principaliter consecrat & sacrificat, seque ut homo, submittit Deo per volitiones creatas, quibus seipsum offert in contestationem supremi dominii.

§. 3. Sacerdos celebrans dici debet offerens minùs principalis, nam cùm physicè ponat consecrationem, quæ est sacrificatio, propriè offert & in rigore sacrificat, non ùt principalis Sacerdos, quia hic est Christus, ergo ùt minus principalis & Christo subordinatus. 18.

§. 4. Tota Ecclesia etiam dici debet offerens hoc Sacrificium per Sacerdotem, uti habet communis Catholicorum, teste *Suar.* d. 77. s. 3. & certum esse dicunt *Seratius* de sacrif. l. 1. c. 6. & *Pasq.* q. 134. nam ita dicunt SS. *Irenæ. August. Damian. Leo, Rupert.* apud *Suar.* & *Pasq.* Ratio est, quia per Ecclesiam intelliguntur fideles sub uno capite visibili constituentes Corpus Christi mysticum, hi autem offerunt, quia in Canone dicitur de fidelibus, *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt*, hinc *Innoc. III.* De Myst. Missæ l. 3. c. 5. ait: *Sacerdos non tantum in sua, sed in totius Ecclesiæ persona sacrificat.* Additur in Canone: *Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ*, id est, Ecclesiæ. Deinde Christus Ecclesiæ tanquam dilectæ Sponsæ suæ reliquit hoc Sacrificium, uti habet *Trid.* sess. 22. c. 1., ergo illi commisit ejus oblationem, non per seipsam, ergo per Sacerdotem, ergo etiam Ecclesia dici debet offerre. Denique Sacerdos est ab Ecclesia ordinatus, ut etiam tanquam Ecclesiæ Minister offerat hoc Sacrificium, ergo sicuti Dominus dicitur aliquid facere per ministrum, Rex per Legatum, ita Ecclesia dicetur offerre per Sacerdotem. Videri potest *Dicast.* d. 3. à n. 60. 19.

Obj. Ergo tota Ecclesia dici poterit sacrificare. ℞. Si per tò sacrificare intelligas offerre sacrificium per se

se vel per partem sui, c. Ecclesiam sacrificare: si intelligas, non quomodocunque offerre sacrificium, sed physicè immediatè per seipsum, Ecclesia secundùm omnia membra non sacrificat, & in hoc sensu sumit *Pasq.* q. 135. negans Ecclesiam sacrificare.

20. §. 5. Fideles, qui Missæ assistunt vel positivè ad eam cooperantur, dicuntur adhuc alio speciali modo offerre hoc Sacrificium, quia non tantùm offerunt, in quantùm sunt membra totius Ecclesiæ, quæ offert, neque tantùm ideo, quia etiam eorum nomine offert Sacerdos, utpote offerens nomine omnium fidelium etiam absentium, sed ipsi actualiter communicant in illa actione sacrificativa, partim physicè cooperando, uti faciunt ministrantes Missæ, partim exhibendo sensibilem assistentiam, uti adstantes, qui censentur unum cultum exhibere Deo cum Sacerdote, partim moraliter cooperando, uti dantes stipendium pro Missa, vel petentes sibi applicari, unde sicuti illi, qui ministrant in cultu idoli, vel tanquam pars communitatis assistunt, vel procurant fieri, dicuntur idololatræ modo magis speciali, quàm alii absentes, qui eosdem falsos Deos agnoscunt, sed hic & nunc nihil sciunt de oblato sacrificio, ita hi cooperantes, *Pasq.* q. 134. à n. 10. *Dicast.* d. 2 à n. 30. Qui tamen nec procurat nec præsens est, non potest dici ex hoc specialiter offerre, quòd internè velit offerri, quia cum hoc Sacrificium sit externum & sensibile, offerens etiam debet exhibere aliquid externum & sensibile, *Suar. Fill. Trull.* & alii cum *Henao* post Histor. de scient. media à n. 1593.

21. §. 6. Hi fideles specialiter concurrentes ad Sacrificium etiam possunt illud applicare alteri, cui volent, nam sacrificium est de se alteri applicabile ab offerente, sicut omne aliud opus satisfactorium vel impetratorium, prodestque etiam alteri, sicuti oratio, ergo pro quo applicabitur ab illis coofferentibus, illi proderit oblatio, quatenus ad istos spectabat, *Suar. Vasq. Henriq. Pasq.* q. 136. n. 9 *Rayn.* mox citandus. Atque hinc intelligitur, quid sit audire Missam pro alio, nam est specialem fructum, quem audiens perciperet tanquam assistens & coofferens, applicare alteri.

22. §. 7. Omnes fideles etiam quatenus offerentes participant de fructu Sacrificii, si dispositi sint, *Dicast.* d. 3. à n. 139. Illi autem magis participant, qui magis vel propiùs concurrunt, nimirum hoc ordine. 1. Sacerdos. 2. Pro quo Sacerdos applicat. 3. Ministrantes. 4. Assistentes; & illi omnes ex opere operato, *Suar. Henriq. Rayn.* in Heter. Tom. 15. p. 2. s. 3. puncto 4. q. 12. & alii apud *Dicast.* nu. 148. 5. Reliqui in Ecclesia fideles, sed tantùm ex opere operantis, *Dicast.* n. 141. Quorum autem sit specialiter mentio in Missa, vel qui specialiter approbant pro se offerri, illi videntur sibi magis quasi appropriare Sacrificium, adeoque cæteris paribus plùs de illo participant, *Pasq.* q. 134. n. 14.

23. §. 8. Angeli non possunt in rigore dici, nequidem offerre Sacrificium, quamvis enim affectum habeant, ut fiat, illudque repræsentent Deo tanquam objectum complacentiæ, aut etiam in protestationem divini dominii, tamen nec Sacerdos offert nomine Angelorum, neque Angeli sunt membrum Ecclesiæ, quæ offert, neque sunt pars populi fidelis assistentis Sacrificio. Nec animæ Purgatorii computandæ sunt inter offerentes, quia non sunt pars Ecclesiæ militantis. *Scot.* & alii cum *Henao* à nu. 1597. contra *Henriq.* & paucos alios.

24. Q. 4. *Pro quibus offerri possit Sacrificium Missæ.* R. §. 1. Potest offerri pro Sacerdote ipso, pro assistentibus, pro Ecclesia tota, & pro quibusvis etiam absentibus fidelibus in Ecclesia: quibus prodest, etiamsi de hoc nihil resciant, *Suar. Dicast.* d. 2. dub. 3. *Pasqu.* q. 137. & 138. *Aversa* q. 11. s. 10. *Pars 1. & 2.*, quòd offerri possit pro Sacerdote & aliis ab ipso distinctis, est certa, ex *Apost. ad Hebræ.* 5. v. 1. & 3., ubi dicit Sacerdotem pro hominibus constitui in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat, quemadmodum pro populo, ita etiam pro semetipso: quod repetitur c. 7. v. 27. Idem habet praxis universalis Ecclesiæ, & communis sensus omnium fidelium, item Canon Missæ, in quo hoc sæpius dicitur. Denique Sacrificium habet se instar publicæ & communis orationis, quæ pro orante & aliis offerri potest. Et specialiter, quòd pro alio offerri possit, docuit Christus, offerens Sacrificium Crucis pro hominibus. Atque inde infert cum communi *Pasq.* q. 138 Sacerdotem peccaturum mortaliter, si aliquem de Ecclesia vellet excludere ab universali oblatione & fructu sui Sacrificii, etenim ex institutione Christi, & ex præscripto Ecclesiæ manere debet Sacrificium publicum & commune: attamen opus non est per intentionem expressam offerre pro omnibus, sed sufficit virtualis vel implicita in eo contenta, quòd celebrare velit secundum Christi institutionem, & Ecclesiæ voluntatem vel ritum, quæ hanc communem oblationem satis sæpe exprimit in verbis Canonis: imò docent plerique cum *Pasq.* suprà contra *Lugo.* & alios, licèt Sacerdos vellet, tamen non excludendum fidelem à communione talis Sacrificii & fructûs ex illo, quia cùm agat ùt minister Christi & Ecclesiæ, horum intentio & voluntas videtur prævalere apud Deum. Atque illum fructum, qui semper necessariò provenit etiam aliis, esse non tantùm impetratorium, sed etiam satisfactorium, docent *Sot., Navarr. Valent. Bonac.* & alii cum *Pasq.* q. 139. contra *Suar. Kon. Fill. Lugo*, & alios, sic enim videtur asseri in Canone Missæ his verbis: *Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt, pro se suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum.* Et ratio est, quia Sacrificium ex natura sua est æquè satisfactorium ac impetratorium, ergo non est ratio, cur etiam aliis non prosit quoad utrumque fructum, nam ita reipsa profuit Sacrificium Crucis. *Pars 3tia*, quòd prosit etiam ignorantibus, constat ex dictis, quia sic prodest oratio, & sic profuit Sacrificium Crucis, omnibus etiam necdum natis: sic etiam sacrificia, quæ offerebat *Job*, proderant filiis, quamvis ad illa non concurrerent & fortè etiam nescirent fieri.

25. §. 2. Etiam potest directè offerri pro infantibus, uti habet communis cum *Dicast.* d. 2. n. 39. & *Pasq.* q. 140., ubi refert Constitutionem à *S. Clemente* factam his verbis: *Infantium Ecclesiæ memores simus, ut Dominus perfectos eos in timore suo ad adultam ætatem perducat.*

26. §. 3. Etiam pro energumenis, *Pasq.* q. 141. *Aversa* suprà. Nec obstat Concil. Eliberitanum his verbis: *Energumeni nomen neque ad altare cum oblatione recitandum, neque permittendum, ut suâ manu in Ecclesia ministret*: Nam non prohibet pro ipso offerri Sacrificium, sed ne ipse faciat ullam oblationem ad altare, uti faciebant alii fideles, & ne ministret Sacrificio.

27. §. 4. Etiam pro peccatoribus, uti certum est ex *Trid.* sess. 22. c. 1. & 2., ubi dicitur: *Hujus quippe oblatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit.* Ratio autem est, quia est sacrificium propitiatorium, quale fuit etiam Crucis Sacrificium pro peccatoribus oblatum.

28. §. 5. Etiam pro hæreticis & schismaticis, uti docent *Navar. Henriq. Bellarm. Suar. Vasq.* & alii cum *Pasq.* q. 150. & *Dicast.* nu. 69. contra *Sot. Gabr.* & alios, quia quamvis sint membra præcisa ab Ecclesia, tamen sunt capaces fructûs impetratorii, ideoque etiam similibus profuit Sacrificium Crucis, ergo nisi prohiberet Ecclesia directè offerri pro illis tanquam excommunicatis, licitè pro illis offerretur.

29. §. 6. Etiam pro catechumenis, uti habent *Henriq. Bellarm. Suar.* aliique sedecim graves Auctores cum *Dicast.* n. 58. & *Pasq.* q. 151. Quod de aliis etiam infidelibus

libus

libus docent iidem cum *Dicast.* n. 47. *Pasq.* q. 151. *Arriaga* d. 4. à n. 6. *Burgh.* cent. 3. casu 74. contra *Azor, Vasq. Gran. Hurt. Castrop.* & alios, utrobique contradicentes. Probatur autem inde, quia *Inn.* 3. Cap. *Apostolicam.* 2. De Presbytero non baptizato, expressè vult pro catechumeno, id est, non baptizato, attamen credente in Christum, offerri Deo preces & hostias, citatque pro hoc authoritatem *SS. Aug.* & *Ambr.* Idem autem est de aliis, qui nec baptizati sunt, nec in Christum credunt, & veniunt nomine infidelium, quia utrique sunt capaces fructûs saltem impetratorii, utì rectè *Aversa* q. 11. f. 10. Hinc Sacrificium Crucis pro illis oblatum, etiam illis profuit, neque Ecclesia ullibi prohibet pro illis offerri. *Nec obstat*, quòd Christus soli Ecclesiæ reliquerit Sacrificium, *nam* licèt soli reliquerit offerendum, non tamen pro sola ipsa, sed etiam pro extraneis, ubi Ecclesia non prohibet. Et hanc nostram sententiam etiam rectè defendit *Rayn.* in Heter. Tom. 15. p. 2. f. 3 p. 3. q. 3.

30. §. 7. Sacrificium oblatum pro infantibus vel pro constitutis in peccato mortali, non prodest in ratione satisfactorii, quia infantes non habent, pro quo satisfiat, cùm Baptismus remittat culpam & pœnam: in peccatoribus autem ante culpam non dimittitur pœna, uti habet communis cum S. *Th.* & *Pasq.* q. 142. nu. 5. ubi n. 6. docet eum peccaturum mortaliter, qui offerret Sacrificium pro remissione pœnæ debitæ peccato mortali necdum remisso: imò probabilius est cum *Lugo, Pasq.* n. 7. *Aversa,* contra *Navarr.* & alios, sic oblatum pro remissione pœnæ postea non habere hunc fructum post remissam culpam, quamvis enim Sacramenta, quæ caruerunt effectu primario, ad hunc reviviscant sublato obice, tamen non est fundamentum idem asserendi de Sacrificio, quod jam antecedenter, dum ponebatur, habuit suum effectum primarium, qui erat esse cultum Latriæ, & testificationem supremi dominii Dei.

31. §. 8. Sacrificium Missæ offerri non debet directè pro excommunicatis vitandis: quinam autem sint vitandi, dictum est hìc in p. 1. n. 210., nam vitandi sunt iidem, qui non tolerati. Et certum est pro illis posse indirectè offerri, v. g. offerendo pro omnibus peccatoribus, pro reductione hæreticorum vel impiorum, uti habet *Dicast.* d. 2. n. 73. Ratio est, quia sunt capaces effectûs impetratorii, & Ecclesia prohibens communicationem in divinis censetur loqui de communicatione directa, prohibitio enim illa est odiosa, adeoque restringenda, *Pasq.* q. 143. n. 1. *Aversa* §. *Decimò.*

32. §. 9. Peccat mortaliter, qui Sacrificium offert directè pro excommunicato vitando, *S. Thom. Dicast.* nu. 61. *Pasq.* n. 2. & 7. etiamsi generaliter pro illis offerret, nullum in particulari nominando vel determinando, uti habet communis sententia, ideoque oppositam esse improbabilem docet *Dicast.* n. 60. Ratio est, quia agit contra prohibitionem gravem Ecclesiæ imponentis tali excommunicato hanc pœnam medicinalem privationis communium suffragiorum, quale est Missa, donec corrigatur & se debitè submittat. *Nec juvat*, quòd fortè per contritionem sit justificatus, utì probabilius tenent *Sot. Suar. Dicast.* num. 74. & alii cum *Pasq.* q. 148. contra *S. Antonin. Navarr. Henriq. Bonac.* & alios, *quia* non ideo ab excommunicatione solutus est, ergo adhuc est illicitum pro illo offerre sacrificium: quod videtur esse decisum ab *Innoc. III.* Cap. 1. *Nobis.* 28. & Cap. *Sacrif.* 38. De sententia excomm. his verbis: Excommunicatus ille, *licèt ad cor rediens, de mandato Ecclesiæ excommunicatos, quos prius foverat, expugnaverit, non tamen, priusquam absolutionis gratiam perceperit, habendus est absolutus, nec si occumbat in hujusmodi bello, sunt absolutiones vel oblationes recipiendæ pro eo, vel orationes Deo porrigendæ: nisi cùm de ipsius vivente pœnitentia per evidentia signa constiterit, & juxta cujusdam constitutionis nostræ tenorem defuncto etiam absolutionis beneficium impendatur.* Ex quibus infert *Pasq.* q. 149. si talis excommunicatus sciretur esse mortuus in gratia Dei, adhuc non posse pro illo directè Missam offerri, donec etiam mortuus ritu cæremoniali esset absolutus. Addunt *S. Th. Navarr. Henriq.* & *Suar.* & alii cum *Pasq.* q. 144. nequidem licitum esse directè offerre Missam pro ejusmodi excommunicatis tanquam externis ab Ecclesia, ad impetrandam illis reductionem vel solatium, nam sunt semper externi seu ejecti extra Ecclesiam, ergo quando Ecclesia prohibet offerri pro illis, prohibet offerri tanquam pro externis. Putant tamen *Suar. Avila, Henriq. Præpos.* & alii cum *Pasq.* q. 143. n. 4. & *Rayn.* nu. 28. Sacrificium illicitè applicatum pro tali excommunicato, fore huic utile, quoad fructum specialem impetratorium respondentem Sacrificio, prout est actio Christi, quia pœna Ecclesiæ non videtur præjudicare institutioni Christi: sed de hoc meritò dubitat *Dicast.* num. 98., & bene concludit rem esse omnino incertam, docet tamen n. 74. cum *Avila* & aliis excommunicatum contritum ex benigna voluntate Ecclesiæ posse gaudere suffragiis, quamvìs prohibitum sit, ne publicè & directè pro illo offerantur.

§. 10. Licitum est privatim orare pro excommunicatis vitandis, unde potest Sacerdos in Missa sub *Memento* internè pro illis orare, *Suar. Lugo, Dicast.* n. 78. aliique communiter contra *Sot.* Idem potest, dum publicè orat nomine totius Ecclesiæ, privatâ intentione & in propria persona pro iisdem orare. Item potest quodvis pium opus, etiam Missam, quatenus est proprium opus talis privatæ personæ, in ordine ad satisfactionem & impetrationem ex opere operantis offerre pro iisdem, quia sic censentur privata oratio, satisfactio vel impetratio, & prohibemur tantùm opera publica pro illis offerre, *Silvest. Angel. Armil. Covar. Nav. Suar. Dicast.* suprà. 33.

§. 11. Probabilius videtur cum *Nav. Con. Sanch. Fagund. Hurt.* & aliis, quos citant & sequuntur *Lugo* d. 19. n. 187. & *Pasq.* q. 146. ac propendet *Dicast.* num. 63. contra *Sot. Avil. Suar. Vasq. Bonac. Azor, Valent. Fill. Amic.* & alios, licitum esse publicè & directè offerre Sacrificium Missæ pro excommunicatis non vitandis, quia in extrav. *Martini V.* in Conc. Constant. *Ad evitanda*, conceditur communicatio cum excommunicatis toleratis etiam in sacris & divinis, ergo sicuti licitum est sepelire in loco sacro, utì fatentur *Suar.* & alii, ita licitè admittuntur ad Missam publicam, censeturque Ecclesia iterum admittere ad hoc, ut possint participare fructum. *Nec obstat*, quòd maneant excommunicati, adeoque præcisi ab Ecclesia, *nam* propter hoc tenentur ipsi se gerere tanquam excommunicatos, & quantùm est de se, abstinere à communicatione cum cæteris, ideoque tenentur emanere, nec possunt petere Missas vel suffragia communia, sed non ideo aliis illicitum est cum illis communicare, neque Ecclesia ex parte sua est ab illis præcisa, sed licitè cum eis communicat, utì concessit *Martinus V.*, ergo etiam licitè pro illis applicat Sacrificia. Atque ex his inferunt aliqui cum *Pasq.* q. 147. contra *Marchinum*, posse Sacerdotem ab excommunicato non vitando acceptare stipendium pro Sacrificio, quamvìs enim excommunicatus peccet, quòd petat, ut pro se legatur, tamen supposito illo peccato non peccat acceptans, quia huic licitum est cum ipso communicare; neque priori ejus peccato jam antecedenter posito censetur cooperari. 34.

§. 12. Sacrificium Missæ utiliter offertur pro defunctis in purgatorio existentibus, utì latè *Bellarm.* l. 2. c. 7. & definit *Trid.* sess. 22. Can. 3. cujus verba referam n. 45. Idemque repetit sess. 25. in decret. de purgatorio, putatque *Dicast.* d. 2. nu. 111. posse Missam offerri pro catechumeno defuncto, utì insinuatū est n. 10. & 29. 35.

§. 13. Sacrificium Missæ nec offerri debet pro damnatis, nec eis prodesse potest, uti certum est, & tenetur communissimè cum *Raynaudo* in Heter Tom. 15. p. 2. 36.

p. 2. f. 3. q. 1. & Pasq. q. 116. contra nonnullos, qui putârunt posse prodesse, vel ad carendum pœnis usque ad diem judicii, vel ad levamen aliquod, si essent damnati ob crimina non ingentia, vel ad confortationem in patiendo, vel saltem ad solatium, si resciant viventes adhuc sui esse memores: sed quod diximus, probatur, nam imprimis id expressè prohibetur Cap. *Pro obeuntibus* 21. & seqq. causâ 13. q. 2. item in *Concil: Trib. & Brach.* I. apud *Dicast.* d. 2. n. 88. Deinde nec prodesset illis, tum quia non sunt membra Christi ampliùs, neque actu neque potentiâ, cùm non sint ampliùs capaces gratiæ & hæreditatis æternæ, utpote infallibili decreto destinati ad infelicem æternitatem, tum quia pœna secundum præsentem Dei providentiam non potest remitti stante culpâ, adhuc taxante sibi talem pœnam, culpa autem damnatorum est perpetua. Hinc mortale est offerre pro eo, qui omnino voluntariè & compos sui se occidit: attamen offerri potest, secluso scandalo, pro mortuo in duello, quia non constat obiisse in mortali, *Dian. Portell.* & alii.

Obji. Multæ leguntur revelationes in contrarium. ℞. Has esse suppotitias, rectè docet cum communi *Pasq.* suprà, ex rationibus & circumstantiis prudentibus ita judicandi.

Inst. Ecclesia in Missa pro defunctis orat, *Libera animas de pœnis inferni*, &c. ℞ *Sot. Azor. Henriq.* putant orare, ut liberentur è purgatorio. Sed contrà est, quia addit, *ne absorbeat eas tartarus*; item, *non pœnas æternas sustineant*, certum autem est, eas jam à purgatorio esse absorptas, nec habere periculum subeundæ pœnæ æternæ, ergo orat liberari ab inferno, vel per modum approbationis, & pii affectûs erga rem factam, uti vult *Dicast.* n. 106., vel secundùm *Lugo, Pasq.* & alios Ecclesia considerat statum animarum, non illum in quo nunc sunt, sed repræsentat exitum illarum è corpore, & quasi jam decederent sistendæ Dei judicio, orat, ne damnentur, sed præservativè liberentur à pœnis inferni, Deum enim posse antecedenter moveri per preces, quas prævidet posteriùs ponendas, patet in orationibus aliisque meritis Christi, quæ gratias jam antè Adamo datas merebantur, & simili sensu oramus pro adventu Christi, *Veni Domine & noli tardare*, &c. quasi nos reponendo in tempus antecedens adventum futurum.

37. §. 14. Esset mortale, si quis pro damnato offerret Sacrificium, non tantùm, quia prohibitum est ab Ecclesia, sed etiam quia sic offerens excederet terminos sui officii, ageretque contra institutionem Christi, *Pasq.* q. 157. Idem videtur dicendum, si offerat pro infante defuncto sine Baptismo, quia nec est, nec potest esse membrum Christi, *Dicast.* num. 113. Si tamen defunctus fuisset adultus, & inter Christianos educatus, qui præsumi posset esse justificatus per contritionem vel amorem Dei, licitè offerretur pro eo, *Pasq.* q. 158.

38. §. 15. Sacrificium Missæ offerri potest Deo in honorem & memoriam Sanctorum, item in gratiarum actionem pro beneficiis, quæ Deus illis concessit, *Trid* sess. 22. c. 2. Item ad obtinendam eorum intercessionem apud Deum, uti *Trid* definit ibidem Can. 5. quæ omnia pluribus probat ex antiquissimis liturgiis & PP. *Bellarm.* l. 2. c. 8. Offerri tamen non potest, neque ut propitiatorium pro illis, quia cùm sint Beati, nullâ tenentur culpâ vel pœnâ; neque ùt impetratorium gratiæ vel gloriæ essentialis, quæ illis utpote in termino constitutis jam decreta est, & data in mensura debita, putatque *Pasq.* q. 160. etiam non posse offerri directè ut impetratorium illis alicujus gloriæ accidentalis externæ, quia impetratio videtur supponere aliquam indigentiam, sed probabiliùs contradicunt *Suar. Valent. Lugo* aliique cum *Dicast.* d. 2. num. 82., quibus videtur præivisse *Innoc. III.* Cap. *Cum Marthæ* De celebr. Missar. §. 3., quia satis est supponi carentiam boni, cujus sim proximè capax; quamvis strictè non indigeam; Beati autem reipsa non habent omnem gloriam accidentalem externam, quam etiam obtinere possunt, hinc Ecclesia orat, ut Sacrificium *Sanctis prosit ad honorem*; item ut *sicut Sanctis ad gloriam*, ita nobis prosit ad veniam.

§. 16. Quod dictum est de Sanctis, valet de omnibus, qui post Baptismum mortui sunt ante usum rationis, sunt enim reipsa sancti in cœlo, unde, qui pro tali legeret Missam de *Requiem*, secundum *Pasq.* q. 159. peccaret mortaliter, quia in re gravi faceret contra ritum Ecclesiæ, & reipsa ostenderet se non bene sentire de efficacia Baptismi & sufficientia ad beatitudinem. Docent tamen *J. Sanch.* d. 4. à n. 5. *Mascarenh.* & alii sacrificari posse pro homine adulto baptizato in agone, quia potuit postea commisisse veniale. *Nec obstat*, quòd non sacrificetur pro Martyre, qui similiter habere posset veniale, *nam* hoc non ita facilè præsumitur, cùm moriatur pro fide & ordinariè ex perfecto amore Dei. Quamvis autem *Henao* post Historiam scient. mediæ parergo 25. putet pro tali baptizato posse legi Missam de *Requiem*, tamen meliùs dicunt alii legendum esse de Angelis vel gratiarum actione, uti fit in funere infantium, ne populo detur scandalum & occasio judicandi, quod Baptismus non remittat omnem culpam & pœnam. 39.

Q. 5. Quid addendum sit circa effectus Sacrificii Missæ. ℞. seqq. 40.

§. 1. Sacerdos in Missa potest considerari quadrupliciter, 1. Prout gerit personam Christi principaliter consecrantis, cujus est velut instrumentum. 2. Prout est publicus Minister Ecclesiæ, cujus nomine offert Deo hoc Sacrificium, & in cujus etiam persona orat illa, quæ in Missa recitantur. 3. Prout est privata persona etiam nomine suo offerens & orans. 4. Prout offert & orat nomine illorum, qui ad hoc Sacrificium specialiter cooperantur vel concurrunt, quales sunt Ministri, adstantes; item illi, qui Sacrificium petiêrunt.

§. 2. Fructus Sacrificii est triplex: *primus* respondet Sacrificio secundum se, prout est opus positum à Sacerdote ùt operante in persona Christi, & dicitur fructus specialis vel substantialis. *Secundus* respondet Sacrificio, prout est opus positum à Sacerdote, ut operante in nomine vel persona Ecclesiæ, & dicitur fructus generalissimus, de quo participant omnes Christi fideles per se loquendo. *Tertius* respondet Sacrificio, prout est opus positum à Sacerdote, ùt operante in nomine & persona privata, vel prout est positum ab illis, qui specialiter ad illud cooperantur aut concurrunt, & dicitur fructus specialissimus. Singuli hi fructus sunt satisfactorii saltem latè seu applicativi satisfactionum Christi, vel impetrativi remissionum: Item impetratorii aliorum beneficiorum, uti notant communiter AA.; quamvis aliqui cum *Pasq* q. 107. dissentiant, putantes non omnes esse satisfactorios: de quibus omnibus videri potest *Pasq.* à q. 88., usque ad 102., ubi accuratè explicat, in quo singuli hi fructus fundentur, & quibus conveniant vel applicari possint. 41.

§. 3. Sacrificium Missæ est secundùm se valoris in actu secundo simpliciter infiniti, *Caj. Silv. Suar. Vasq.* & alii 27. AA. gravissimi, quos refert & sequitur *Pasq.* q. 117. contra *Bellarm. Lugo, Palav.* & alios multos cum *Card. Bona* De Missa c. 1. §. 55. quorum tamen plerique in re non dissentiunt, sed tantùm volunt, non esse actu infinitum quoad vim proximam causandi, vel quoad effectum in actu secundo, quod etiam dicemus n. 47. Ratio nostra est, quia valorem actionis constituit dignitas operantis, sed dignitas personæ operantis actionem sacrificativam est simpliciter infinita, cum sit persona Christi, Hominis-Dei: & ob illam rationem docent omnes, Sacrificium in Cruce & ultima cœna oblatum, quod cum hoc in substantia 42.

stantia erat idem, fuisse infiniti valoris; consequenter singulæ Missæ habent in actu secundo secundum se comproportionem & condignitatem ad omne bonum possibile obtinendum, non prout ponuntur nomine Ecclesiæ, Sacerdotis, vel adstantium, sed nomine & in persona Christi.

Obj. Si ita est, Sacrificium Missæ non deberet esse iterabile, uti ideo iteratum non fuit Sacrificium in cruce. ℞. N. seq Nam imprimis aliquod juge sacrificium esse debuit, quod constitueret Religionem Christianam. Deinde iterari debuit ad exhibendam Deo sæpe & ubivis supremam latriam & gratiarum actionem. Denique cùm Deus voluerit successivè per vices & tempora applicari diversis hominibus merita, & satisfactiones & fructus Sacrificii cruenti, debuit incruentū Sacrificium pro diversis temporibus & locis esse iterabile, non aliter ac Sacramenta, aliaque opera, per quæ repetita Deus voluit applicari virtutem passionis Christi secundum se infinitæ.

43. §. 4. Effectus Sacrificii Missæ sunt sequentes, 1. Dei complacentia tam ratione rei oblatæ quàm principalis offerentis, qui est Deus-Homo exhibens per hoc Sacrificium Sanctissimæ Trinitati perfectissimum cultum latriæ.

44. 2. Quædam exsolutio gratiarum pro beneficiis Dei, nam hoc Sacrificium, in quantùm Eucharisticum, est recognitio beneficiorum Dei cum oblatione reciproca hujus hostiæ pro exsolvendo debito gratiarum.

45. 3. Remissio peccatorum quoad culpam & pœnam, nam esse Sacrificium propitiatorium, de fide est ex *Trid.* sess. 22. Can. 3. *Si quis dixerit Missæ Sacrificium tantum esse laudis & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii in Cruce peracti, non autem propitiatorium, vel soli prodesse sumenti, neque pro vivis & defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus offerri debere, anathema sit.* Idem habent *Conc. Brach.* Liturgia *S. Jacobi Apostoli*, antiquissimi PP., quorum loca & verba referunt *Bellarm.* l. 2. c. 2. *Becan.* De trip. sacrif. l. 3. c. 12. à n. 5. *Pasq.* q. 54. *Dicast.* d. 1. dub. 17. Quando autē *Trid.* suprà c. 2. inde videtur probare hoc Sacrificium esse verè propitiatorium respectu culparum, quia *per ipsum fit, ut gratiam inveniamus in auxilio opportuno, eò quod hujus oblatione placatus Dominus gratiam & donum pœnitentiæ concedens crimina & peccata etiam ingentia remittat*, satis innuit hanc remissionem peccatorum causari per Sacrificium mediatè tantùm, in quantùm propter illud Deo oblatum dantur gratiæ actuales & auxilia operativa contritionis vel aliorum actuum supernaturalium, quibus peccata deleantur, quas gratias & auxilia immediatè causet seu exigat Sacrificium: ita S. *Th. Suar.* & alii 50., quos relatis locis citat & sequitur *Pasq.* q. 63., videtur autem esse contra *Catharinum* & alios, quibus tribuitur, quòd docuerint per Sacrificium conferri gratiam uti per Baptismum vel Pœnitentiam, consequenter per illud remitti mortalia attrito, quam opinionem graviter notant aliqui apud *Mendo* d. 7. q. 1. nu. 7. eamque rectè confutant *Bellarm.* c. 4. prop. 2. & pluribus *Dicast.* d. 3. à n. 5. Imò probabilius videtur cum *Suar. Vasq. Bon. Con. Laym. Rayn. Dicast.* n. 31. *Pasq.* q. 68. & 69. contra *Canum, Henriq. Cordub. Valent.* & alios, etiam venialia ita mediatè tantùm remitti per Sacrificium, quia Concilia & PP. eodem modo loquuntur de utrisque. E contrà pœnas remittit immediatè, uti docent communiter omnes Catholici cum *Pasq.* q. 72., per hoc nempe, quòd applicet satisfactiones Christi, uti habet *Trid.* suprà c. 1. & 2. Hinc infert *Pasq.* q. 56. n. 4. hoc Sacrificium non esse satisfactorium ratione sui independenter à Sacrificio Crucis, sed dependenter ab illo, sicuti enim victima eadem quasi transmittitur ab illo ad hoc Sacrificium, ita etiam virtus Sacrificii Crucis in hoc Sacrificium.

46. 4. Impetratio omnis generis beneficiorum, etiam temporalium, quatenus saluti conducunt, nam *Trid.* suprà definit offerri etiam pro aliis necessitatibus, & Liturgiæ omnes SS. *Jacobi, Clementis, Basilii, Chrysostomi* præcipiunt offerri pro pace, pro copia fructuum &c. Idem dicunt PP., quorum verba referunt *Bellarm.* c. 3. *Becan.* n. 3. *Pasq.* q. 55. & 77. *Dicast.* nu. 53. Imò Missam nunc habere præcipuam vim ratione impetrationis, probat inde *Bellarm.* c. 4. prop. 3., quia vim præcipuam habet, prout offertur à Christo ùt principali Sacerdote, sed Christus nunc non potest satisfacere vel mereri sed tantùm impetrare: unde etiam ideo est propitiatorium, quia impetrat gratias actuales & auxilia pœnitendi: & hoc modo dici potest etiam satisfactorium pro pœnis, quòd impetrare possit earum remissionem, saltem mediatè, uti vult *Pasq.* q. 73., fortè etiam immediatè, uti probabiliter tenent *Laym.* & *Lugo.* Simili modo potest hoc Sacrificium mediatè esse meritorium, etiam prout est actio Christi, in quantùm impetrat gratias & auxilia ad merendum: est autem etiam immediatè meritorium, prout est actio Ecclesiæ, Sacerdotis vel coofferentium, uti rectè *Pasq.* q. 114. num. 3., rectè probans q. 64. habere nihilominus propriam rationem propitiationis distinctam à ratione impetrationis, in quantùm per gratias & auxilia, quæ causat, tendit ad placandum Deum, & præterea repræsentat Deo Sacrificium Crucis, directè intentum ad remittenda peccata. Denique notant *Suar. Con. Dicast.* n. 36. *Pasq.* q. 71. contra *Sot. Tol.* & alios, secundam gratiam habitualem per Sacrificium impetrari posse illi, pro quo Sacrificium offertur, sed tantùm mediatè, uti n. 45. dictum est de prima gratia seu remissione culparum.

§. 5. Sacrificium Missæ, respectu duorum priorum effectuum, qui sunt Dei complacentia & solutio gratiarum, causat in actu secundo simpliciter infinitè, quia Deus actu infinitè sibi complacet in hoc Sacrificio, & in illo pro gratiis redditur bonum actu infinitum: sed respectu duorum posteriorum effectuum, qui sunt remissio peccatorum & impetratio donorum, causat actu simpliciter finitè, quia Christus non ordinavit, nec Deus acceptat nisi ad remissiones & impetrationes actu finitas: & inde etiam est, quòd in Ecclesia multiplicentur Sacrificia in ordine ad eundem finem, & plura plùs obtineant, quàm unicum; item quòd Sacrificium plùs prosit uni, pro quo solo offertur, quàm prodesset singulis, si pro multis offerretur, uti notant *Suar.* d. 68. s. 1. *Barb.* De potest. Episc. Alleg. 24. nu. 7. *Rayn.* s. 4. c. 4. n. 11. *Gob.* t. 3. n. 134. *Card. Bona* c. 1. §. . *Dicast.* dub. 5. *Henao* à num. 1446. *Pasq.* q. 123. & 125.; quamvis q. 126. quoad vim impetrandi dissentiat cum *Vasq. Castrop. Steph.* t. 5. d. 4. n. 58. *Aversa* q. 11. s. 7. Ratio nostra est, quia etiam impetratio fit per modum orationis, sed omnes communiter dicunt, & fatetur etiam *Pasq.* q. 127. n. 7., si oratio distinctè offeratur pro 20. hominibus, plùs valere, quàm si confusè offeratur pro illis 20., ergo à potiori plùs valebit, si offeratur distinctè pro uno, quàm si pro 20. Manet tamen incertum, quid & quantùm huic aut illi Sacrificio respondeat. 47.

§. 6. Sacrificium, prout fit in persona Christi, causat hos suos effectus ex opere operato, id est, ex vi operis positi, præscindendo à merito & dignitate Ministri vel subjecti, S. *Th.* & alii cum *Pasq.* q. 57.; non tamen sic causat, prout fit nomine Ecclesiæ vel sacrificantis hominis, uti contrà *Sot. Gabr. Henriq.* probabiliùs docent *Suar. Vasq. Pasq.* q. 108. & 114., quia quamvis Christus instituerit ponendum etiam nomine Ecclesiæ & à Sacerdote, non ideo illi attribuit effectum distinctum, quia ab illis fieret, sicuti instituit Sacramenta, ut à Sacerdote conferantur, sed non ideo Sacramento, prout à privata persona Sacerdotis ponitur, respondet distincta gratia. Potestque de his omnibus fusè videri *Rayn.* in Heter. Tom. 15. p. 2. s. 3. puncto 4. 48.

§. 7. Ut Sacrificium in aliis causet effectus suos ex opere operato, non requiritur in sacrificante status gratiæ, nam *Trid.* sess. 22. c. 1. dicit nullâ offerentis indi- 49.

indignitate aut malitiâ inquinari posse, id est, impediri virtutem causandi, tenetque recepta omnium sententia, inquit *Dicast.* n. 160., & habetur pluribus locis in Jure Canonico : Hinc docent S. *Th.* 3. p. q. 82. a. 9. aliique cum *Pasq.* q. 130. Missam mali Sacerdotis ex opere operato æquè prodesse quàm boni, quamvis esset etiam hæreticus, excommunicatus denunciatus, etiam degradatus, quia hic fructus specialis sequitur ad substantiam Sacrificii, prout est actio Christi principaliter offerentis: Quod secundùm *Gabr. Sot.* & alios, in quos inclinat *Dicast.* n. 215., valet etiam de Missa, prout est actio Ecclesiæ, quidquid contradicat *Pasq.* q. 113., negans hoc, si Minister sit excommunicatus non toleratus, idem tamen. q. 106. n. 2. fatetur huic fructui non obstare, quòd fortè non sit in statu gratiæ : sed ratio nostra universalis est, quia Ecclesia illud offerens semper est sancta & Deo grata. *Nec obstat*, quòd Ecclesia tali prohibeat sacrificare, *nam* etiam Christus prohibet, & tamen, si fiat, offertur, uti à Christo, ità etiam ab Ecclesia. Rectè autem contra *Caj. Sot. Henriq.* & alios docet cum communissima *Pasq.* q. 102. & 103., ex hoc, quòd sacrificans habeat majorem gratiam vel devotionem, non augeri in aliis fructum ex opere operato, quia vis operis operati non est ab actione, prout est Ministri, sed prout Christi: consequenter etiam dicendum est cum *Pasq.* q. 116. cooperationem Ministrorum ad Sacrificium esse fructuosam Ecclesiæ, quamvis Ministri non sint in statu gratiæ, quia ponitur nomine Ecclesiæ, & est moraliter actio illius, quæ semper Deo est grata. Addit probabiliter *Pasq.* q. 131. contra *Rayn.* n. 27. qui probabilius negat, Missam solennem esse ex opere operato efficaciorem quàm non solennem, tum ob actiones intrinsecas plures, tum ob assistentiam & cooperationem plurium : illa autem est solennis, quæ fit cum Diacono & Subdiacono; imò & illa, uti putat *Lohner* p. 1. t. 1 q. 1. quæ tantum cantatur.

50. §. 8. Ut Sacrificium specialiter prosit uni potiùs quàm alteri, requiritur applicatio sacrificantis, quia cum sit institutum pro bono communi, & sit secundùm se indifferens, ut specialiter prosit huic vel illi, debet determinari per Sacerdotem, S. *Th.* & alii communissimè cum *Pasq.* q. 161. Ut tamen fidelibus causet fructum generalissimum, & coofferentibus specialissimum, nulla requiritur applicatio Sacerdotis, quia hoc ipso, quòd ponatur secundùm præscriptum Ecclesiæ & ex cooperatione coofferentium, tanquam opus publicum & commune, est de se operativum illorum fructuum, *Pasq.* suprà nu. 1. & iterum q. 93. Hinc si Sacerdos sit in gratia, quamvis fructum specialem nulli applicet, Sacrificium ipsi proderit, quia obtinebit fructum specialissimum, qui fortè major est quàm specialis, *Pasq.* q. 97. & 98. Potestque Sacerdos, etiamsi accepto stipendio celebret pro alio, totum hunc fructum sibi retinere, aut, si velit, partem ejus applicare alteri, uti probabiliter tenent *Caj.* & alii 20. cum *Aversa* contra *Suar. Laym. Pasq.* q. 99. Imò probabile est coofferentes etiam posse applicare alteri, *Nav.* & alii contra *Pasq.* q. 115. Et ad illum fructum specialissimum à Sacerdote obtinendum sufficit voluntas virtualis vel implicita, quam sacrificans semper habet, ut sibi prosit, quamvis *Suar.* & alii cum *Dicast.* num. 164. suadeant formari semper intentionem, ut si ille, cui applicat, non indigeat vel non sit capax, prosit sibi aut alteri. Quòd si Sacerdos ipse non sit in gratia, communiter nihil obtinebit de hoc fructu, quia sacrificando peccabit, ergo per hoc nihil poterit à Deo sperare beneficii vel doni: si tamen putans se esse in gratia, bonâ fide sacrificaret, esset secundùm se actus religionis & honestus, cui de congruo respondere posset fructus, sicuti attritio aliique actus supernaturales à peccatore eliciti sunt de congruo meritorii, satisfactorii, impetratorii. Videri possunt *Dicast.* d. 3. dub. 8. & *Pasq.* qq. citatis.

51. §. 9. Probabilius videtur, quòd Sacerdos, prout præcisè est offerens, non participet ex opere operato ullum fructum ex Sacrificio, sed tantùm in quantum est unus ex illis, pro quibus offertur, ita *Vasq. Con. Pasq.* q. 58. contra *Suar. Bonac. Amic. Fill.* Atque idem videtur dicendum de Ecclesia, prout offerens est, *Suar. Vasq. Henriq. Con. Pasq.* q. 59. Idem consequenter & probabiliùs dicunt *Vasq. Con. Pasq.* q. 60. contra *Suar. Henriq.* etiam de Ministris & aliis adstantibus, prout coofferentes sunt, quia Sacrificium non videtur institutum ad causandum, nisi prout offertur à Christo pro illis, quibus per Sacerdotem applicatur, unde sicuti Sacramenta ex institutione sua & ex opere operato non prosunt Ministris quà talibus, sed tantùm illis, qui suscipiunt, ita Sacrificium illis tantùm, quibus applicatur. Docent autem aliqui cum *Diana* p. 9. t. 2. R. 8. Missas pro defunctis plùs quàm Missas pro vivis prodesse Sacerdoti, quia defunctis applicatur sola vis satisfactoria, & reliquæ virtutes Missæ manent celebranti; sed *Gob.* nu. 634. meritò tenet oppositum, quia ex mente illorum, qui Missam constituunt, & quibus se accommodare debet legens, reliqui fructus cedunt amicis vivis defuncti.

§. 10. Sacrificium causat effectus suos infallibiliter, nam imprimis Dei complacentiam & quandam exsolutionem gratiarum infallibiliter causat, uti, per se patet: deinde etiam infallibiliter, quantùm de se est, causare remissionem peccatorum, docent *Valent.* & alii plurimi cum *Pasq.* q. 67. & 70., eamque sententiam probabilem ac piam vocat *Dicast.* d. 3. n. 20. Quoad remissionem pœnarum pro culpis remissis, consentiunt ferè Theologi omnes cum S. *Th. Dicast.* dub. 2. *Pasq.* q. 74. Et absolutè etiam quoad impetrationem tenent *Lugo, Garzias* & alii contra *Pasq.* q. 77. & alios, nam Christus instituit ad illos fines, uti constat ex dictis à n. 43., & consequenter, si ex parte nostra non sit obstaculum, Deus ad eosdem fines oblatum acceptabit : & hoc ipsum cognovimus per traditionem, inquiunt *Becan.* suprà n. 7. & *Dicast.* n. 47. 52.

Objicies. Sæpe offeruntur Sacrificia pro peccatoribus, qui non convertuntur; item pro beneficiis, quæ non impetrantur. ℞. Docent 20. AA. gravissimi cum *Pasq.* q. 67. peccatori certò & infallibiliter impetrari gratias actuales & auxilia, quæ Deus dabit aliquando, cum volet, per quæ possit pœnitere; unde quamvis fortè pro libertate sua non cooperetur, effectum tamen suum habuit Sacrificium, quia ipsius non erat immediatè causare remissionem peccatorum, sed tantùm gratias & auxilia. Estque valde probabile cum S. *Th.* & *Pasq.* q. 67. contra *Suar.* & alios hæc auxilia esse semper efficacia, si homo sit aliunde dispositus, nam *Trid.* sess. 22. c. 2. absolutè dicit per Sacrificium fieri, *ut si cum vero corde &c. accedamus ad Deum, misericordiam consequamur & gratiam inveniamus in auxilio opportuno.* Similiter Sacrificium impetrat certò & infallibiliter beneficia, si expediat saluti, & quis per indignitatem suam non obstet, ideoque debeat Deus priùs placari: quandoque tamen Deus differt beneficium vel commutat in aliud, quia sic utilius est : atque sic semper impetratur, quod petitur, quia mens Sacerdotis per Sacrificium petentis est, ut ita obtineat, non autem omninò absolutè & statim, alioquin esset irrationabilis petitio, nec institutioni Christi conformis.

Instabis. Saltem non est infallibiliter remissivum pœnæ, quam debet in Purgatorio anima, pro qua offertur Sacrificium. ℞. Assumptum negant S. *Th. Alb. M.* & alii 36. AA. gravissimi cum *Pasq.* q. 74. contra *Sot. Canum, Cordub.* & *Tolet.*, qui putant hunc effectum in illis esse tantùm ex benigna Dei voluntate : sed contrà est, quòd Sacrificium sit institutum etiam pro expiatione animarum in Purgatorio, uti docet *Trid.* nu. 35. & 45. relatum, voluitque Christus & Deus per illud juvari animas, ergo si offeratur, nihil obstat, quominus infallibiliter juvet. Communior tamen est sententia S. *Thom.* & plerorumque cum *Pasq.* q. 74. non remittere 53.

mittere infallibiliter totam pœnam sed tantùm partem, juxta taxationem à Christo factam in institutione hujus Sacrificii, hinc *Trid.* dicit eas per Sacrificium *juvari*, non autem absolutè liberari. An autem idem sit de Missa ad altare privilegiatum, dicetur num. 524.

54. §. 11. Sacrificium causat complacentiam in Deo & quandam gratiarum exsolutionem, quamprimum existit; remissionem autem peccatorum & impetrationem beneficiorum non semper statim, uti constat ex dictis n. 52. Unde quia secundùm dicta n. 15. Sacrificium tum priùs completè existit, quando intrinsecè finitur consecratio secundæ speciei, si unius tantùm speciei consecratio poneretur, causaretur quidem aliqua complacentia & aliqua exsolutio gratiarum Deo, quia esset aliquod Sacrificium incompletum ponens objectum summè gratum Deo, & recognoscitivum beneficentiæ ipsius; an autem aliquid causandum esset circa remissionem vel impetrationem, planè incertum est, nec divinare libet, pendet enim à voluntate Christi, cujus institutio, qualis circa hoc fuerit, ignoramus, neque nobis suggerunt aliquid Conc. vel. PP.

55. Q. 6. *Quæ conditiones & dispositiones requirantur, ut quis per Sacrificium obtineat fructum satisfactorium aut impetratorium.* R. Intelligetur ex seqq. §. 1. Soli viatores sunt propriè capaces horum fructuum, quia Sacrificium est institutum pro Ecclesia militante: animæ tamen purgantes adhuc censentur esse quasi in via, cùm necdum sint in patria seu termino: Quomodo autem etiam Beatis per Sacrificium impetrari possit major gloria accidentalis, dictum est n. 38.

56. §. 2. Ut quis sit capax eorundem fructuum quasi de condigno, debet esse baptizatus & in statu gratiæ, quia cùm hoc Sacrificium sit pro Ecclesia institutum, videtur illis tantùm ex justitia exigere fructum, qui sunt in Ecclesia: si autem sint in mortali, sunt hostes Dei, ergo resistit eorum indignitas, quominus Deus ex justitia teneatur illis concedere ejusmodi fructus, *Pasq.* q. 80. contra *Durand.*, qui ad satisfaciendum pro pœna peccato remisso debita non requirit hunc statum gratiæ: imò probabiliùs tenent *Dicast.* d. 3. n. 166. *Pasq.* q. 81. *Aversa* q. 11. f. 10. §. *Item.* contra *Sot.* & *Nav.*, si Sacrificium oblatum sit pro aliquo in mortali constituto, postea non reviviscere ad causandos fructus, si restituatur gratiæ, pro hoc enim non est satis solidum fundamentum. E contrà tamen si offeratur pro conversione infidelis vel peccatoris, aut etiam pro remissione pœnæ propter culpam, quam homo infidelis per contritionem deposuerit, poterit Sacrificium de congruo prodesse, *Dicast.* n. 155.

57. §. 3. Ut Sacrificium, etiam mediatè tantùm causet remissionem venialium, prærequiritur aliquis affectus cordis, quo velit satisfacere Deo & à venialibus recedere: ut autem causet remissionem mortalium, prærequiritur etiam motus cordis ad Deum, actus fidei & attritio de illis peccatis, uti innuit *Trid.* sess. 22. c. 2. dicens, *per ipsum fieri, ut si cum vero corde & recta fide, cum metu & reverentia contriti* (intellige contritione imperfectâ) *ac pœnitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur & gratiam inveniamus in auxilio opportuno:* illis enim suppositis dabit Deus gratias, ut ex attrito fiat perfectè contritus, vel moveatur ad dignè suscipiendum Sacramentum Pœnitentiæ, secundùm dicta n. 45. potestque videri etiam *Aversa* q. 11. f. 6.

58. §. 4. Ad remissionem pœnæ prærequiritur indigentia actualis, id est, ille, pro quo petitur, debet esse actu obnoxius debito alicujus pœnæ, *Dicast.* nu. 172. *Pasq.* q. 80. n. 1. *Aversa* §. *Nono.* Remitti autem poterit pœna, quamvìs reus non resciat expressè de Sacrificio pro se oblato, quia relaxatio debiti est actus solius creditoris. Si tamen positivè nollet sibi remitti, *Suar.* contra *Lugo*, *Avers.* *Pasq.* q. 82. probabiliùs dicit non remittendam, quia cum invito ordinariè fieri non debeat gratia, credibile est Deum pro dispositione requisivisse consensum saltem interpretativum.

§. 5. *Caj.* *Vasq.* & *Mærat.* putant in animabus Purgatorii ad remissionem pœnarum per Sacrificium causandam prærequiri tanquam dispositionem, ut in vita curam habuerint satisfaciendi pro peccatis propriis, & juvandi alios defunctos: cui sententiæ multùm favent *S. Aug.* De cura pro mortuis c. ult. & in Enchir. c. 109. & *S. Th.* 3. p. q. 52. a. 8. ad 1., quibus auctoritatibus non videtur satisfacere *Pasq.* nec q. 84. nec q. 155. Nihilominus plurium sententia cum *Pasq.* q. 85. & 155. & *Rayn.* Tom. 15. p. 2. f. 3. pu. 1. à n. 14. tenet nihil requiri præter statum gratiæ, in qua sunt, quia *Trid.* absolutè definit illis prodesse, & sine sufficiente fundamento videntur ista requiri: Hinc concludit *Pasq.* q. 85. contra *Caj.* & *Vasq.* hunc fructum etiam non communicari animabus secundùm mensuram devotionis, quam ipsæ in vita habuerunt erga Sacrificium, sed secundùm mensuram à Christo determinatam independenter ab omni alia ipsarum dispositione. Quid autem fiat, quando anima, cui applicatur, non indiget, quia Beata est, vel si non est capax, quia est damnata, colligetur ex dicendis n. 1330. 59.

§. 6. Fructus Sacrificii tam satisfactorius quàm impetratorius est major pro meliore dispositione illius, pro quo offertur, *S. Th.* *Dicast.* n. 170. *Aversa* §. *Octavò*, aliique plurimi cum *Pasq.* q. 76. & 87. contra *Suar.* *Valent.* *Fill.* *Fagund.*, videtur enim eodem modo loquendum, quo de Sacramentis, quæ pro meliore dispositione subjecti habent majorem effectum, secundùm dicta p. 1. nu. 185. Et hoc fortè innuit Ecclesia in Canone Missæ, quæ loquens de illis, pro quibus offert, ait, *quorum tibi fides cognita est & nota devotio.* Et contra irreverenter adstantes aut fabulantes gravissimè scribunt SS. PP. apud *Rayn.* suprà f. 2. pu. 7. à n. 15. 21. 25. Ubi n. 27. ex iisdem SS. PP. docet mendicos tum esse arcendos à templo, utpote turbantes devotionem fidelium, quod etiam Decretis Pontificiis & Episcopalibus sæpe sancitum est. Oculorum autem impuritatem acerrimè perstringunt iidem SS. PP. apud *Rayn.* à n. 28. Quas omnes irreverentias etiam ab Ethnicis, Turcis & Judæis non tolerari in suis Sacris, ostendit idem *Rayn.* à n. 43. 60.

Q. 7. *In quo conveniant & disconveniant Sacramentum Eucharistiæ & sacrificium Missæ.* R. In his *conveniunt*, 1. Quòd sit eadem realiter actio, per quam ponuntur, nempe eadem consecratio. 2. Quòd utrobique sit idem terminus ultimatus actionis, nempe idem Christus sub specie panis & vini. 3. Quòd essentia Sacramenti & Sacrificii includat istam actionem & istum terminum, Sacrificium enim adæquatè & prout communiter sumitur, supponit non tantùm pro sacrificatione sed etiam pro victima. 4. Quòd ratio Sacramenti & ratio Sacrificii possint ab invicem absolutè separari, nam Christus potuisset instituere vel in ratione Sacramenti tantùm, vel tantùm in ratione Sacrificii, uti rectè *Vasq.* & *Pasq.* q. 53. n. 1. 61.

Disconveniunt in his, 1. Quòd Sacramentum includat aliqua, v. g. species panis & vini, quæ non includit Sacrificium. 2. Quòd Sacramentum per se immediatè ordinetur ad sanctificandum hominem, Sacrificium ad cultum & honorem Dei. 3. Quòd essentia Sacramenti salvetur per consecrationem unius speciei, uti rectè *Suar.* *Tann.* *Pasq.* n. 3., quia quamvìs non habeatur completum signū integri convivii spiritualis, tamen habetur signum sensibile ex opere operato causativum gratiæ, quæ est cibus & potus animæ: è contrà essentia Sacrificii includit consecrationem utriusque speciei, quia institutum est, ut sit expressa repræsentatio cruenti Sacrificii Crucis, seu separationis etiam Sanguinis à Corpore, hinc si non consecretur utraque species, Sacrificium non causat ex opere operato. 4 Quòd Sacramentum sit prius ordine executionis, cum salvetur in una specie. Sacrificium autem, spectato fine ultimato, 62.

mato, sit simpliciter & absolutè prius ordine intentionis, quidquid contradicat *Dicast.* d. 1. d. 16., quia Sacramentum & ipsa sanctificatio hominis intenditur propter cultum & honorem Dei, qui est finis sacrificii. 5. Quòd Sacramentum sit permanens, quia cùm ratio Sacramenti sit esse signum sensibile, principaliter supponit pro speciebus & Christo, qui permanent: Sacrificium autem sit transiens, quia cùm ratio Sacrificii sit esse ceremoniam sacram, principaliter supponit pro actione sacrificativa, quæ est transiens. 6. Quòd Sacramentum non causet ante usum sive sumptionem, Sacrificio autem ad causandum satis sit existere. 7. Quòd Sacramentum ex opere operato prosit soli sumenti, Sacrificium etiam aliis, quamvis nec sacrificantibus nec sumentibus.

63. *Q. 8. Quid Pontifices & S. Congregatio statuerint circa celebrationem Missarum.* R. Constabit ex verbis Constitutionis *Innocentii XII.* datæ Romæ 23. Dec. 1697. prout sequitur:

CONFIRMATIO DECRETORUM CONGREGATIONIS S. R. E. CARDINALIUM CONCILII TRIDENTINI INTEPRETUM,

Super Celebratione Missarum, etiam cum declarationibus & innovatione Decretorum ab eadem Congregatione, auctoritate fel. rec.* URBANI *Papæ VIII. desuper aliàs factorum.

INNOCENTIUS EPISCOPUS, SERVUS SERVORUM DEI.

Ad perpetuam rei memoriam.

NUper à Congregatione Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum prodierunt Decreta tenoris infrascripti, videlicet:

Aliàs super celebratione Missarum ac prohibitione illas moderandi seu reducendi absque Sedis Apostolicæ licentia, necnon super earundem oneribus perpetuis suscipiendis, & religiosorum numero ultra redditus & consuetas eleëmosynas locorum Regularium non habendo, emanârunt ab hac Sac. Congregatione S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, auctoritate per fel. rec. Urbanum Papam VIII. illi specialiter attributâ, quamplura Decreta tenoris sequentis:

Cùm sæpe contingat in quibusdam Ecclesiis tam magnum Missarum celebrandarum numerum, ex variis Defunctorum relictis aut piorum eleëmosynis impositum esse, ut illis pro singulis diebus præscriptis nequeat satisfieri, & tamen nova onera Missarum in dies suscipiantur; indéque fiat, ut depereant piæ Testantium voluntates, obstricta Benefactoribus fides violetur, Defunctorum animæ suffragiis priventur, Ecclesiis subtrahatur cultus, ac Christi fideles gravi scandalo affecti, plerumque à similibus charitatis operibus retrahantur: Cúmque his malis maximum inter cætera fomentum præbeat, aut quòd ii, qui Missas supra vires celebrandas suscipiunt, sperent illas brevì ad pauciorem numerum à Superioribus reductum iri; aut quòd Ecclesiis forte pecuniarum absumptâ, plerumque nuda remaneant onera Missarum, absque ullo emolumento, aut quòd eleëmosyna pro illis celebrandis sit adeo tenuis, ut non facilè inveniantur, qui velint huic se muneri subjicere, & redditus Ecclesiæ aut Monasterii adeo exigui, ut Sacerdos pro necessaria sua sustentatione novis se oneribus obstringere compellatur: Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum animadvertens facturam se rem Deo gratissimam, charitatique ac justitiæ maximè consentaneam, si pro viribus satagat, hunc teterrimum abusum è Christiana Republica convellere atque eradicare, Sanctissimi D. N. Urbani Divinâ Providentiâ Papæ VIII. auctoritate sibi specialiter attributâ, infrascripta Decreta edidit:

Ac primò districtè prohibet atque interdicit, ne Episcopi in Diœcesana Synodo, aut Generales in Capitulis generalibus, vel aliàs quoquo modo reducant onera ulla Missarum celebrandarum, aut post idem Concilium imposita, aut in limine fundationis, sed pro his omnibus reducendis aut moderandis vel commutandis ad Apostolicam Sedem recurratur, quæ, re diligenter perspectâ, id statuet, quod magis in Domino expedire arbitrabitur; alioquin reductiones, moderationes & commutationes hujusmodi, si quas contra hujus prohibitionis formam fieri contigerit, omnino nullas atque inanes decernit.

Deinde ubi pro pluribus Missis, etiam ejusdem qualitatis celebrandis, stipendia, quantumcumque incongrua & exigua, sive ab una sive à pluribus personis collata fuerunt aut conferentur in futurum, Sacerdotibus, Ecclesiis, Capitulis, Collegiis, Hospitalibus, Societatibus, Monasteriis, Conventibus, Congregationibus, Domibus ac locis piis quibuscumque, tam Sæcularibus quàm Regularibus, Sacra Congregatio sub obtestatione Divini Judicii mandat ac præcipit, ut absolutè tot Missæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleëmosynæ præscriptæ fuerint, ita ut alioquin ii, ad quos pertinet, suæ obligationi non satisfaciant; quinimo graviter peccent, & ad restitutionem teneantur. 64.

Id verò ut deinceps observetur exactiùs, Sac. Congregatio eâdem auctoritate revocat Privilegia & Indulta omnia quibusvis personis, Ecclesiis ac locis piis, tam Sæcularibus quàm Regularibus cujuscumque Ordinis, Congregationis & Instituti, quamcumque ob causam concessa, quibus indulgetur, ut certarum Missarum vel Anniversariorum celebratione, aut aliquibus Collectis seu Orationibus, plurium Missarum oneribus in futurum suscipiendis satisfiat. 65.

Ac similiter omne damnabile lucrum ab Ecclesia removere volens, prohibet Sacerdoti, qui Missam suscepit celebrandam cum certa eleëmosyna, ne eamdem Missam alteri, parte ejusdem eleëmosynæ sibi retentâ, celebrandam committat. 66.

Præterea, ne in Ecclesiis, in quibus onera Missarum in perpetuum imposita sunt, Sacerdotes in eis, ùt par est, adimplendis eò tepidiores ac segniores reddantur, quòd onera hujusmodi cum nulla, aut parva sint utilitate conjuncta; statuit atque decernit, ut pecuniæ ac bona mobilia Ecclesiis, Capitulis, Collegiis, Hospitalibus, Societatibus, Congregationibus, Monasteriis, Conventibus ac locis omnibus, tam Sæcularibus quàm Regularibus, atque illorum personis in futurum simpliciter acquirenda cum onere perpetuo Missarum celebrandarum ab iis, ad quos pertinet, sub pœna Interdicti ab ingressu Ecclesiæ ipso facto incurrenda à die realis acquisitionis, statim deponi debeant penes Ædem Sacram vel personam fide & facultatibus idoneam, ad effectum illa seu illorum pretium quàm primùm investiendi in bonis immobilibus fructiferis, cum expressa & individua mentione oneris, quod illis annexum reperitur. 67.

Ac si eadem bona immobilia auctoritate Apostolicâ deinceps alienari contigerit, eorumdem pretium, sub eadem pœna ùt suprà, deponi, atque in aliis bonis stabilibus itidem fructiferis cum ejusdem oneris repetitione atque annexione converti debeat.

Ad-

Adhæc Sac. Congregatio quibusvis Capitulis, Collegiis, Societatibus, Congregationibus, necnon omnibus & singulis Ecclesiarum ac piorum locorum, tam Sæcularium quàm Regularium Superioribus, vel aliis, ad quos pertinet, districtè prohibet, nè imposterum onera perpetua suscipiant Missarum celebrandarum, Sæculares quidem sine Episcopi vel ejus Generalis Vicarii, Regulares verò sine Generalis vel Provincialis consensu & licentia in scriptis & gratis concedenda; alioquin Sæcularis, qui hujus prohibitionis transgressor extiterit, ab ingressu Ecclesiæ interdictus sit eo ipso; Regularis verò pœnam privationis omnium Officiorum, quæ tunc obtinebit, ac perpetuæ inhabilitatis ad alia de cætero obtinenda, vocisque activæ ac passivæ, absque alia declaratione incurrat.

68. Eleëmosynas verò manuales & quotidianas pro Missis celebrandis ita demum iidem accipere possint, si oneribus antea impositis ita satisfecerint, ut nova quoque onera suscipere valeant; alioquin omnino abstineant ab hujusmodi eleëmosynis, etiam sponte oblatis, in futurum recipiendis, & capsulas auferant ab Ecclesiis cum inscriptione illa: *Eleëmosyna pro Missis*, vel aliâ simili, sub iisdem pœnis ipso facto incurrendis, ne Fideles hac ratione frustrentur.

69. Episcopus verò seu ejus Vicarius, aut Generalis vel Provincialis, ubi de licentia pro perpetuis oneribus fuerint requisiti, in singulis casibus diligenter inquirant de singulis Missarum celebrandarum obligationibus cuique Ecclesiæ, Monasterio aut loco pio incumbentibus; nec antea assensum hujusmodi aut licentiam præbeant, quàm eis legitimè constiterit, illius Sacerdotes tam novo oneri suscipiendo quàm antiquis jam susceptis satisfacere posse, præcipuámque rationem habeant, ut redditus, qui Ecclesiis & locis piis relinquuntur, omnino respondeant oneribus adjunctis secundùm morem cujusque Civitatis vel Provinciæ, intelligántque, si in re tanti momenti desides aut negligentes fuerint, in novissimo die se hujus prætermissi muneris rationem esse reddituros.

70. Postremo Illustrissimi Patres non sine gravi animi dolore intelligentes, mala ferè omnia, quæ Regularem disciplinam evertunt, ac præcipuè nimiam hanc facilitatem fovent in oneribus Missarum supra vires suscipiendis, veluti ex infecta radice, pullulare ex majori Regularium numero, quàm ferant redditus & eleëmosynæ cujusque Monasterii, inhærentes Summorum Pontificum, ac Sacri Tridentini Concilii Decretis hac de re editis, Sanctissimi Domini Nostri auctoritate præcipiunt ac mandant omnibus & singulis Generalibus, Provincialibus, Commissariis, Ministris, Præsidentibus, Abbatibus, Prioribus, Præpositis, Guardianis, Vicariis & quibuscumque aliis Superioribus Monasteriorum, Conventuum ac Domorum Regularium bona immobilia possidentium vel non possidentium, cujuscumque Ordinis, Congregationis & Instituti existentium intra fines Italiæ & Insularum adjacentium, ut singuli, ad quos pertinet, in qualibet Provincia, adhibitis duobus aut tribus Regularibus sui Ordinis vel Congregationis probatioribus & rerum usu peritioribus, bona immobilia, census, redditus & proventus omnes, consuetas item eleëmosynas & obventiones tam communes Monasteriorum, Conventuum & Domorum ejusdem Provinciæ, quàm etiam singularibus personis Religiosis assignatas seu permissas in communem usum deinceps conferendas, decem annorum immediatè præcedentium habitâ ratione, diligenter & maturè recognoscant, iis omnibus detractis, quæ reparationes, præstationes, grandines, sterilitates aliave cujuslibet generis onera consueverunt absorbere.

Eáque omnia scripto fideliter exarata, idem Superior, cujus interest, in proximo Capitulo seu Congregatione Generali vel Provinciali coram tribus Judicibus ab ipsomet Capitulo seu Congregatione deligendis proponat, qui computatis hujusmodi redditibus, eleëmosynis & obventionibus universis, & oneribus, ùt suprà, detractis sedulo examinent, quot Religiosi homines connumeratis etiam laicis aliisque necessariis servientibus in unoquoque Monasterio, Conventu & Domo regulari, juxta regionis & proprii Instituti morem, victum & vestitum & medicinalia in communi habentes, competenter valeant sustentari. Tum eorumdem bonorum, redditaum, eleëmosynarum & onerum præcisam notam ipsimet Capitulo seu Congregationi exhibeant, ut in illo diligenter omnibus discussis, cujusque Familiæ, Monasterii, Conventûs ac Domûs Regularis in singula quaque Provincia certus earum tantum personarum numerus, Patrum Capitularium voto præfigatur, quæ redditibus, eleëmosynis & obventionibus, ùt superiùs, sufficienter ali possint.

Ne verò Superiores, qui id præstare debent, seriùs aut remissiùs, quam par est, suo muneri satisfaciant; mandat Sacra Congregatio, ut infra annum, post proximum Capitulum Generale vel Provinciale computandum, omnia hoc de genere Capitulariter gesta in authenticam formam redacta, ad sacram ipsam Congregationem Concilii singuli mittant.

Numerúmque familiæ singulorúmque Conventuum, Monasteriorum & Domorum hujusmodi Regularium, Capituli seu Congregationis Generalis vel Provincialis sententiâ & auctoritate præfinitum, iidem Superiores tam Generales & Provinciales omnes, quàm locales perpetuò servare omnino teneantur, nec possint illum quoquo modo augere, etiam prætextu augmenti redditaum, absque sacræ ipsius Congregationis licentia; Superiores autem hujusmodi, qui prædicta omnia in præfixo termino non præstiterint, vel numerum, ùt suprà præscriptum, quovis modo augere præsumpserint, privationis omnium Officiorum, quæ tunc temporis obtinebant, vocisque activæ ac passivæ, & ad omnia suæ Religionis Officia & gradus inhabilitatis perpetuam pœnam eo ipso incurrere, atque aliis etiam gravioribus à Sede Apostolica infligendis pœnis Sacra Congregatio subjacere voluit & declaravit.

Deinceps verò Monasterium, Conventus, Domus, 71.
Congregatio vel Societas Religiosorum seu Regularium nullibi recipiatur, nisi præter alia ad id requisita, in singulis hujusmodi locis duodecim saltem Fratres aut Monachi seu Religiosi degere, & ex redditibus & consuetis eleëmosynis, detractis omnibus ùt suprà, detrahendis, competenter sustentari valeant ad præscriptum Decreti felicis recordationis Gregorii XV. hac de re editi; Alioquin Monasteria, & loca hujusmodi posthac recipienda, in quibus duodecim Religiosi ut suprà sustentari atque inhabitare non poterunt & actu non inhabitaverint, Ordinarii loci visitationi, correctioni atque omnimodæ Jurisdictioni subjecta esse intelligantur.

Porrò, ne ullo unquam tempore hæc in oblivionem 72.
seu desuetudinem abeant, Superiores locales cujusque Monasterii, Conventûs ac Domûs Regularis curare atque efficere teneantur, sub pœna privationis Officii, vocisque activæ & passivæ ipso facto incurrenda, ut in perpetuum, sexto quoque mense, id est, feriâ secundâ post primam Dominicam Adventûs, & feriâ sextâ post Octavam Corporis Christi, præsentes ordinationes in publica Mensa perlegantur.

Omnibus tam Ecclesiasticis personis, cujuscumque sint Ordinis, conditionis & gradûs, quàm Laicis quocumque honore & potestate præditis, præsentia Decreta delarandi vel interpretandi facultate penitus interdictâ.

Non obstantibus, quoad suprascripta omnia & singula in præsentibus Decretis contenta, Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis in favorem quarum-

rumcunque personarum atque Ordinum tam Mendicantium quàm non Mendicantium, Militiarum etiam sancti Joannis Hierosolymitani, Congregationum, Societatum, ac cujuslibet alterius Instituti, etiam necessariò & in individuo exprimendi, Ecclesiarum, Monasteriorum, Conventuum, Collegiorum, Capitulorum, Hospitalium, Confraternitatum & aliorum quorumcumque tam Sæcularium quàm Regularium locorum, necnon illorum, etiam juramento, confirmatione Apostolicâ, vel quavis firmitate aliâ roboratis, statutis & consuetudinibus etiam immemorabilibus, Privilegiis quoque, Indultis & litteris Apostolicis, etiam Mari magno seu Bullâ aureâ aut aliàs nuncupatis, sub quibuscumque tenoribus & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus & insolitis clausulis, necnon irritantibus Decretis, etiam motu proprio & ex certa scientia ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, aut aliàs quomodolibet, etiam per viam communicationis seu extensionis concessis, & iteratis vicibus approbatis & innovatis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis eorumque totis tenoribus, & formis specialis & individua ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales, mentio seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma servanda esset, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, & formâ in illis traditâ observatâ, inserti forent, præsentibus pro expressis habens, quibus quoad ea, quæ præsentibus adversantur, illis aliàs in suo robore permansuris, sacra Congregatio Sanctitatis suæ auctoritate specialiter & expressè derogat, cæterisque contrariis quibuscumque.

73. Et ne præmissorum ignorantia à quoquam prætendi possit, voluit eadem sacra Congregatio, ut præsentes ordinationes in valvis Basilicarum S. Joannis Lateranensis, & Principis Apostolorum de Urbe, ac in Acie Campi Floræ, ùt moris est, affixæ, omnes, ad quos pertinet, ita arctent & afficiant, ac si unicuique personaliter intimatæ fuissent.

Utque earundem præsentium transumptis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum Romæ die 21. Junii 1625.

74. Excitatis autem super præmissorum Decretorum intelligentia seu interpretatione infrascriptis dubiis, prodiêrunt à memorata Congregatione simili auctoritate illi à prælato Urbano Pap. VIII. specialiter attributâ responsiones seu declarationes inferius apponendæ.

Super 1. Sacræ Congregationis Decreto, de celebratione Missarum, quo prohibetur, ne Episcopi in Diœcesana Synodo, aut Generales in Capitulis Generalibus, vel aliàs quoquo modo, reducant onera ulla Missarum celebrandarum, aut post idem Concilium imposita, aut in limine fundationis,

Quæritur, quid si legatum sit ita tenue, ut non sit, qui velit onus illi injunctum subire, & si recurrendum sit ad Sedem Apostolicam pro moderatione oneris, totum, aut ferè totum insumendum sit pro expensis ad id necessariis?

Et quid, si permittatur Episcopo in fundatione, ut possit hujusmodi onera moderari?

75. 2. Super 2. ejusdem Congregationis Decreto, quo cavetur, ut celebrentur tot Missæ, quot ad rationem tributæ eleëmosynæ præscriptæ fuerint,

Quæritur, an verba illa (præscriptæ fuerint) intelligenda sint de præscriptione facta ab Offerente, vel ab Ordinario?

76. 3. An cùm Ordinarius præscripserit eleëmosynam congruam juxta qualitatem loci, personarum ac temporum, Sacerdotes accipientes stipendium minus congruo, teneantur Missas illis ab Offerente præscriptas celebrare?

4. An Sacerdotes, qui tenentur Missas celebrare ratione Beneficii seu Capellæ, legati aut salarii, possint etiam manualem eleëmosynam, pro Missis votivis, aut Defunctorum recipere, & unico Missæ Sacrificio utrique oneri satisfacere. 77.

5. Posito, quòd Testator relinquat, ut celebrentur pro ejus anima centum Missæ, absque ulla præscriptione eleëmosynæ, 78.

Quæritur, an liberum sit hæredibus, eleëmosynam sibi bene visam præscribere, an verò eadem eleëmosyna præscribenda sit ab Ordinario?

6. Super 3. Congregationis Decreto, in quo eadem Congregatio revocat privilegia, quibus indulgetur, ut certarum Missarum vel Anniversariorum celebratione, aut aliquibus collectis seu Orationibus, plurium Missarum oneribus in futurum suscipiendis satisfiat, 79.

Quæritur, an verba (in futurum suscipiendis) intelligenda sint de oneribus suscipiendis post Privilegium.

7. Super 4. ejusdem Congregationis Decreto, quo prohibetur Sacerdoti, qui suscepit Missam celebrandam cum certa eleëmosyna, ne eamdem Missam alteri, parte ejusdem eleëmosynæ sibi retentâ, celebrandam committat, 80.

Quæritur, an permittendum sit administratoribus Ecclesiarum, ut retineant aliquam eleëmosynarum portionem, pro expensis manutentionis Ecclesiæ, Altarium, Inservientium, paramentorum, luminum, vini, hostiæ & similium.

8. An hoc Decretum habeat locum in beneficiis, quæ conferuntur in titulum, id est, an Rector Beneficii, qui potest per alium celebrare, teneatur Sacerdoti celebranti dare stipendium, ad rationem redditiuum Beneficii. 81.

10. An Sacerdotes, quibus aliquando offertur eleëmosyna, major solitâ, pro celebratione Missæ, debeant dare eandem integram eleëmosynam iis, quibus Missas celebrandas committunt; An verò satis sit, ut dent celebrantibus eleëmosynam consuetam. 82.

11. Super 5. ejusdem Congregationis Decreto, quo inter cætera statuitur in hæc verba (eleëmosynas verò manuales, & quotidianas pro Missis celebrandis) ita demum iidem accipere possint, si oneribus antea impositis ita satisfecerint, ut nova quoque onera obire valeant; Alioquin omnino abstineant ab hujusmodi eleëmosynis, etiam sponte oblatis in futurum recipiendis, & capsulas auferant, &c. 83.

Quæritur, an hoc Decretum prohibeat absolutè, quò minùs accipiant novas eleëmosynas ii, qui acceptis non satisfecerunt, & quid si congruo tempore possint omnibus satisfacere?

12. Quid, si offerens eleëmosynas, audito impedimento consentiat, ut Sacerdos Missam celebret, cùm poterit?

13. An pœna interdicti, & aliæ appositæ in eodem Decreto afficiant tam eos, qui accipiunt eleëmosynas contra formam ibi præscriptam, quàm eos, qui non auferunt capsulas ab Ecclesiis, ùt ibidem præcipitur. 84.

14. An in hoc Decreto comprehendantur illæ capsulæ, quæ apponi solent in Ecclesiis, in die commemorationis omnium Sanctorum, & vulgò dicuntur (*Casse de Morti.*)

15. An Administratores Ecclesiæ, die magnæ devotionis & concursûs, possint eleëmosynas pro Missis celebrandis accipere, si iisdem Missis, non nisi post longum tempus satisfacere valeant, ne aliàs cultus Ecclesiæ & devotio ac concursus Fidelium, ùt ajunt, minuantur. 85.

16. Quia prohibitio dicti Decreti videtur aliquibus directa solis Capitulis, Collegiis, Societatibus, Con- 86.

Congregationibus, nec non omnibus & singulis Ecclesiarum & piorum locorum, tam Sæcularium quàm Regularium Superioribus, de quibus fit expressa mentio, non autem privatis Sacerdotibus, qui tamen comprehendi videntur sub clausula generali (*& aliis, ad quos pertinet*) supplicatur pro opportuna declaratione.

87. 17. Super 7. ejusdem sacræ Congregationis Decreto, quo cavetur, ut in singulis Monasteriis Religiosorum præfigatur numerus, qui ex consuetis redditibus aut eleëmosynis commodè possit sustentari,

Quæritur, an ubi hæc præfixio facta jam fuit in vim similis Decreti sanctæ memoriæ Pauli V. absque tamen computatione redditum cujusque Religiosi, sit denuo facienda, nec ne.

18. An Novitii, ad habitum Regularem admissi, possint admitti ad professionem in Monasteriis, in quibus habitâ, ùt suprà, præfixione numeri, commodè ali non possunt.

88. 19. Super ultimo, quo cavetur, ut nullibi recipiantur Conventus Regularium, nisi præter alia ad id requisita, duodecim saltem Fratres in eis degere & competenter sustentari valeant, ita ut alioquin subsint jurisdictioni Ordinarii,

Quæritur, an hoc Decretum, quod videtur editum in ordine ad celebrationem Missarum, comprehendat eas Religiones, quæ non consueverunt onera Missarum recipere, ùt sunt Religiones Capucinorum ac Societatis JESU.

Ultimò, an idem Decretum, ubi disponit, ut nullibi recipiantur Monasteria, nisi, &c. habeat locum in Italia dumtaxat, ad quam est restrictum decretum proximè antecedens, an verò etiam extra Italiam.

Declarationes seu Responsiones ad supradicta Dubia.

89. Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, auctoritate sibi à Sanctissimo Domino Nostro attributâ, ad singula Dubia superiùs proposita, ad hunc modum respondit, videlicet:

Ad 1. Etsi legatum sit adeo tenue, nihilominus pro reductione oneris, ùt suprà impositi, ab iis ad quos pertinet, Sedem Apostolicam esse adeundam, quæ absque ulla impensa id statuet, quod magis in Domino è re esse judicaverit: Verumtamen, si in ipsa Beneficii erectione expressè cautum fuerit, ut liceat Episcopo injunctum onus reducere, ac moderari legem hanc fundationis, quam Decreta hac de re edita non sustulerunt, esse validam & observandam.

Ad 2. Esse intelligenda de præscriptione facta ab eo,
90. qui eleëmosynam tribuit, non autem ab Ordinario: Quod si tribuens eleëmosynam numerum Missarum celebrandarum non præscripserit, tunc tot Missas celebrari debere, quot præscripserit Ordinarius secundùm morem Civitatis vel Provinciæ.

91. Ad 3. Teneri.

92. Ad 4. Sacerdotes, quibus diebus tenentur Missas celebrare ratione Beneficii seu Capellæ, legati aut salarii, si eleëmosynas pro aliis etiam Missis celebrandis susceperint, non posse eâdem Missâ utrique obligationi satisfacere.

93. Ad 5. Censuit, ubi nullam certam eleëmosynam Testator reliquit, esse ab Episcopo præscribendam eleëmosynam congruam, quæ respondeat oneribus Missarum celebrandarum, secundum morem Civitatis vel Provinciæ.

94. Ad 6. Ita esse intelligenda.

95. Ad 7. Respondit, permittendum non esse, ut Ecclesiæ ac loca pia, seu illorum Administratores, ex eleëmosynis Missarum celebrandarum ullam, utcumque minimam portionem retineant ratione expensarum, quas subeunt in Missarum celebratione, nisi cum Ecclesiæ & loca pia alios non habent redditus, quos in usum earumdem expensarum erogare licitè possint, & tunc quam portionem retinebunt, nullatenus debere exedere valorem expensarum, quæ pro ipsomet tantùm Missæ Sacrificio necessariò sunt subeundæ, & nihilominus eo etiam casu curandum esse, ut ex pecuniis, quæ supersunt, expensis, ùt suprà deductis, absolutè tot Missæ celebrentur, quot præscriptæ fuerint ab offerentibus eleëmosynas.

Ad 8. Non habere locum, sed satis esse, ut Rector Beneficii, qui potest Missam per alium celebrare, tribuat Sacerdoti celebranti eleëmosynam congruam, secundùm morem Civitatis vel Provinciæ, nisi in fundatione ipsius Beneficii aliud cautum fuerit. 96.

Ad 10. Decere absolutè integram eleëmosynam tribuere Sacerdoti celebranti, nec ullam illius partem sibi retinere posse. 97.

Ad 11. Respondit, non prohibere absolutè; Ac propterea, etsi oneribus jam susceptis non satisfecerint, posse tamen nova etiam onera suscipere Missarum celebrandarum, dummodo infra modicum tempus possint omnibus satisfacere. 98.

Ad 12. Quamvìs onera suscepta infra modicum tempus adimpleri nequeant, si tamen tribuens eleëmosynam pro aliarum Missarum celebratione id sciat & consentiat, ut illæ tunc demum celebrentur, cùm susceptis oneribus satisfactum fuerit, Decretum non prohibere, quominus eo casu eleëmosyna accipiatur pro iisdem Missis juxta Benefactoris consensum celebrandis.

Ad 13. Has pœnas non habere locum, nisi in suscepturis onera perpetua Missarum celebrandarum sine licentia Episcopi vel ejus Generalis Vicarii, aut Generalis vel Provincialis. 99.

Ad 14. Comprehendi.

Ad 15. Non posse, nisi de consensu eorum, qui eleëmosynas tribuunt, ùt suprà in responsione ad duodecimum. 100.

Ad 16. Comprehendi etiam privatos Sacerdotes. 101.

Ad 17. Numeri præfixionem esse iterum faciendam, servatâ formâ ultimi Decreti hac de re editi. 102.

Ad 18. Esse admittendos ad professionem, si aliàs habiles existant, ac deinde in aliquo alio Monasterio ejusdem Religionis esse collocandos, ubi commodè ali possint.

Ad 19. Censuit comprehendere. 103.

Ad ultimum, habere locum extra Italiam.

Cùm autem super præmissis diversi irrepserint abusus, illorùmque occasione quàmplures querelæ & recursus ad Apostolicam Sedem pervenerint; cupiens eadem Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum hujusmodi detestabiles abusus è Christiana Republica pro viribus evellere, ac opportunè providere, ut sublatis fraudibus ac emendatâ negligentiâ piæ Disponentium seu Benefactorum voluntati fides illibata servetur, Defunctorum animabus integra & prompta præstentur suffragia, itidémque Deo major gloria, Ecclesiis præstantior cultus reddatur, prævià auctoritate per SS. D. N. Innocentium Divinâ Providentiâ PP. XII. ei specialiter attributâ, infrascripta Decreta, priùs in particulari nonnullorum ex præfatis Cardinalibus per Sanctitatem suam deputata, & postea in Generali hujusmodi Cardinalium Congregatione maturè & accuratè discussa, recognita & examinata edidit. 104.

In primis, præinserta Decreta cum præmissis illorum declarationibus plenissimè & amplissimè approbat, confirmat & innovat, omniáque & singula ibidem contenta & expressa iterum omni meliori modo decernit, statuit ac ab omnibus & singulis etiam speciali & individuali notâ seu expressione dignis penitus observari & omnimodæ executioni demandari decernit, sancit & præcipit.

Insuper, ut in re tanti momenti consultiùs, ac majori, ùt par est, circumspectione procedatur; Si qui forsan 105.

forsan fuerint vel sint, qui suis pravis & erroneis intentionibus seu opinionibus blandiri volentes, Missarum celebrationem omittunt sub malitiosa vel irrationabili spe earumdem condonationem vel reductionem à Sede Apostolica, vel compositionem à Reverenda Fabrica sancti Petri de Urbe obtinendi, Congregatio præfata tum eosdem tum quoscumque alios, qui posthac in adeo detestabiles abusus ausi fuerint offendere, certiores fieri & monitos esse voluit, præfatas condonationes & reductiones ab eadem Sede, non nisi ex rationabili causa seu æqua commiseratione, compositiones verò à dicta Fabrica utente suis facultatibus & privilegiis, non nisi ex causa pariter rationabili & cum clausulis opportunis, & præsertim cum illa: *dummodo malitiosè non omiserint animo habendi compositionem, aliàs gratia nullo modo suffragetur*, admitti consuevisse & solere, quapropter, ut locus omnis imposterum hisce prætextibus præcludatur, memorata Congregatio tales intentiones, opiniones seu spes, ac eleëmosynarum, sive in toto sive in parte versiones in alium, quàm præfatarum Missarum usum, seu satisfactionem & quascumque alias directas vel indirectas, immediatas vel mediatas contraventiones seu circumventiones declarat prorsus irrationabiles, injustas & illicitas, illásque omnino reprobat, damnat & interdicit.

106. Cúmque hujusmodi absurda ex eo plerumque proveniant, quòd onera Missarum supra vires suscipiantur, caveant omnes & singuli Rectores, Superiores & Ministri quarumcunque tum Sæcularium tum Regularium Ecclesiarum, seu illarum Capitula, ne onera seu Missas tum perpetuas tum temporales tum etiam manuales, quarum satisfactioni impares fuerint, quoquomodo suscipiant, útque id ipsum quoad fieri poterit, pateat, teneantur iidem conficere, sempérque in loco magis patenti & obvio retinere Tabellam onerum perpetuorum & temporalium litteris perspicuis & intelligibilibus descriptorum, quorum implemento, si moraliter & intra præscriptum seu breve tempus satisfacere non posse, seu illa dumtaxat & non ulteriora adimplere posse crediderint seu credere debuerint, alias Missas, sive perpetuas sive temporales, sive manuales per se vel per interpositas personas quoquomodo recipere seu acceptare omnino desistant seu abstineant, & ulterius tali casu in eadem Tabella similiter exprimant sese propterea aliis Missis acceptandis & celebrandis impares esse.

Iidemque teneantur pariter in Sacrario duos libros retinere, ac in eorum altero singula onera perpetua & temporalia; in altero autem Missas manuales, & tam illorum quàm istarum adimplementum & eleëmosynas distinctè & diligenter annotare, & annotandas seu annotanda curare, singulísque annis de supradictis adimplementis, eleëmosynis & oneribus pariter exactam rationem suis Superioribus reddere, ac omnes & singulas rationes hujusmodi in præfatis respectivè libris simili distinctione & diligentiâ tam præfati, à quibus rationes debent reddi, quàm Superiores, quibus reddendæ erunt, describere seu annotare, sive describendas vel annotandas respectivè curare.

107. Quibus semper salvis, debeant ulteriùs Regulares prædicti, omnes & quascumque eleëmosynas tum manualium tum perpetuarum & temporalium Missarum reponere in capsa particulari sub duabus clavibus, quarum una penes Superiorem localem, altera verò penes alium à Capitulo Conventuali deputandum retineatur, ac de iisdem eleëmosynis & celebratione Missarum coram Patribus discretis seu Consiliariis vel alio simili modo nuncupatis singulis mensibus districtam rationem exigere & respectivè reddere.

Quòd si prædicti, ad quos cura Tabellæ, capsæ & librorum præfatorum respectivè pertinet seu pertinere debet, suam operam præmissis, ùt præfertur, minimè navaverint, & Superiores tum Sæcularium tum Regularium Ecclesiarum rationem prædictam non exegerint, seu non invigilaverint, quòd præfati qui in curam Tabellarum & librorum incumbunt, suo muneri, ùt præfertur, satisfaciant, in singulis respectivè casibus Sæculares pœnam suspensionis incurrant, Regulares verò voce activâ & passivâ, ac gradibus & officiis, quæ obtinent, ipso facto & absque alia declaratione privati sint & intelligantur, necnon ad hujusmodi gradus & officia obtinenda similiter inhabilitentur, & inhabilitati sint & intelligantur.

Porrò, ne ullo unquam tempore omnia & singula Decreta prædicta in oblivionem seu desuetudinem abeant, Rectores, Superiores, seu Capitula Ecclesiarum Sæcularium illa retineant publicè exposita in eorum Sacrario, Superiores verò locales cujuscumque Monasterii, Conventûs ac Domûs Regularis curare & efficere teneantur sub pœna privationis officiorum, quæ obtinent, vocisque activæ & passivæ ipso facto incurrenda, ut in perpetuum sexto quoque mense, id est, feriâ secundâ post primam Dominicam Adventûs, & sextâ feriâ post Octavam Corporis Christi omnes & singulæ præmissæ tum insertæ seu confirmatæ, tum in præsens factæ Ordinationes unà cum dictis declarationibus in publica mensa prælegantur. 108.

Meminerint igitur & satagant Ordinarii, ut à personis & in Ecclesiis quoquo modo etiam in vim Decretorum Concilii Tridentini sibi subjectis, Missæ eâ, quâ par est, fide & diligentiâ celebrentur, & cuncta & singula Decreta hujusmodi omnimodæ executioni demandentur, nedum justitiam recurrentibus seu instantibus reddentes, sed ex officio tum in Visitationibus tum in aliis actibus & modis, quos expedire & convenire toties, quoties judicaverint, inquirentes, ne aliquid committatur, pervertatur, differatur vel omittatur, quod his omnibus & singulis Decretis adversetur. 109.

Caveant etiam respectivè omnes Regulares tum subditi tum Superiores quicumque, nedum locales, sed etiam Provinciales & Generales, ne Missarum celebratio & omnium Decretorum præmissorum executio, cum pernicie propriarum animarum, cum præjudicio illarum, quibus Missæ sunt applicandæ, & cum magno Christi fidelium scandalo quoquomodo omittantur, differantur, negligantur seu pervertantur, alioquin ultra propriæ conscientiæ onerationem, pœnam privationis vocis activæ & passivæ, ac graduum & officiorum, quæ obtinent, necnon inhabilitationis ad hujusmodi gradus & officia obtinenda prorsus incurrant. 110.

Curent propterea præfati Superiores Regulares in omnes & singulos contravenientes debitis pœnis diligenter & promptè etiam per Inquisitionem animadvertere, & insuper teneantur omnes & singuli Superiores locales in Provincialibus Capitulis seu Congregationibus exhibere attestationem seu fidem ab omnibus Sacerdotibus Conventûs, Monasterii, seu cujuscumque Domûs Regularis subscriptam & juratam, quòd omnibus & singulis tum perpetuis tum manualibus Missarum oneribus seu obligationibus ad limites & tenorem præsentium Decretorum tempore eorum regiminis fuerit omnino & integraliter satisfactum, vel deficiente aliquâ modicâ satisfactione, possit etiam hujusmodi residuali implemento Missarum distinctè referendarum intra breve tempus moraliter satisfieri, eâ adjectâ & omnino adimplendâ conditione, quòd ante præfatæ attestationis exhibitionem quicumque Superiores locales prædicti vocem activam seu passivam in memoratis Capitulis seu Congregationibus omnino habere non valeant.

Præterea Provinciales, Vicarii & Visitatores Provinciarum

ciarum seu Congregationum debebunt in fine eorum regiminis Superioribus Generalibus in forma probante ostendere, quòd executioni præsentium Decretorum sedulò invigilaverint, & ad eorum tenorem in omnibus & singulis Conventibus seu Monasteriis vel Domibus Regularibus Provinciæ seu Congregationis de omnibus & singulis oneribus & obligationibus, ac insimul satisfactionibus Missarum exactam & diligentem rationem exegerint, ac contra delinquentes ad declarationem & executionem respectivè pœnarum in Decretis contentarum processerint, & de adimplemento circa ea, quæ in præmissis ad ipsos spectant, legitimè docuerint, aliàs ad vocem activam & passivam in Capitulis Generalibus nullatenus admittantur.

111. Cæterùm, quia etiam ad quamplùres Archi-Confraternitates, Confraternitates, Societates, Congregationes, Hospitalia, Altaria, Capellas, Oratoria & Ecclesias, ac alia loca & opera pia quomodolibet nuncupata, quæ cuicumque curæ seu regimini aut administrationi vel directioni Laicorum cujuslibet gradûs, statûs, conditionis & præeminentiæ, etiam speciali & individuali notâ dignorum dumtaxat, vel quorumcunque Ecclesiasticorum & Laicorum hujusmodi mixtim commendata, annexa, seu quomodocumque commissa vel attributa sunt, onus seu cura celebrationis Missarum, sive manualium sive ad tempus vel in perpetuum pertinet, hinc salvis semper iis, quæ in præinsertis Decretis continentur, omnes & quicumque hujusmodi Archi-Confraternitatum, Societatum, Congregationum, Hospitalium, Altarium, Capellarum, Oratoriorum & Ecclesiarum ac aliorum locorum & operum piorum Rectores seu Administratores vel Directores, & alii hujusmodi Officiales, nec non ii, ad quos cura Tabellæ & librorum in præmissis spectat, Tabellam, libros & hæc Decreta respectivè juxta modos superiùs expressos, similiter retinere, nec non de oneribus ac celebrationibus & eleëmosynis dictarum Missarum singulis annis rationem exigere, & respectivè iis, ad quos pertinet, reddere sub pœnis arbitrio, & in subsidium excommunicationis, teneantur.

112. Postremò omnibus & quibuscumque tam Ecclesiasticis personis cujuscumque Ordinis, Statûs, gradus, Regulæ, Congregationis, Societatis, conditionis & dignitatis existant, quàm Laicis quocumque honore ac potestate præditis, omnia & singula præmissa Decreta interpretandi, nec non Ecclesiasticis prædictis pœnas in hujusmodi Decretis relaxandi, seu quoquo modo circa præmissa dispensandi, omnis & quæcumque facultas sit penitus interdicta.

113. Non obstantibus, quoad suprascripta omnia & singula in hujusmodi Decretis contenta, Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis in favorem quarumcumque personarum atque Ordinum tam Mendicantium quàm non Mendicantium, Militiarum etiam S. Joannis Hierosolymitani, Congregationum, Societatum ac cujuslibet alterius Instituti etiam necessariò & in individuo exprimendi, Ecclesiarum, Monasteriorum, Conventuum, Collegiorum, Capitulorum, Hospitalium, Confraternitatum & aliorum quorumcumque tam Sæcularium quàm Regularium locorum, nec non illorum etiam juramento, confirmatione Apostolicâ vel quavis firmitate aliâ roboratis statutis & consuetudinibus etiam immemorabilibus, privilegiis quoque, indultis & litteris Apostolicis, etiam mari magno seu Bullâ aureâ, aut aliàs nuncupatis sub quibuscumque tenoribus & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis aliisque efficacioribus & insolitis clausulis, nec non irritantibus Decretis, etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, aut aliàs quomodolibet etiam per viam communicationis seu extensionis concessis, & iteratis vicibus approbatis & innovatis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis eorúmque totis tenoribus & formis specialis & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales, mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma servanda esset, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, & formâ in illis traditâ observatâ, inserti forent, præsentibus pro expressis habens, quibus quoad ea, quæ præsentibus adversantur, illis aliàs in suo robore permansuris, Sac. Congregatio Sanctitatis suæ auctoritate specialiter & expressè derogat, cæterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ die 23. Novembris 1697.

JOSEPH *Card. Sacripantes Præfectus.*

Quocirca, cùm dilectus filius noster Joseph Tituli sanctæ Mariæ Transpontinæ S. R. E. Presbyter Cardinalis Sacripantes, memoratæ Congregationis Præfectus, præfata Decreta nobis retulerit, Nos considerantes eadem omnia & singula Decreta, eâ quâ decet maturitate digesta, & examinata, ac in vim Apostolicæ auctoritatis, eidem Congregationi specialiter, ùt præfertur, attributæ peracta, perutilia fore censentes, illáque propterea perpetuò & inviolabiliter observari, necnon Constitutionis nostræ munimine roborare volentes, motu proprio, non ad cujusquam nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa scientia & matura deliberatione, déque Apostolicæ potestatis plenitudine præinserta Decreta, omniáque & singula in eis contenta tenore præsentium auctoritate Apostolicâ confirmamus & approbamus, illisque inviolabilis & irrefragabilis Apostolicæ firmitatis robur & efficaciam adjicimus, quinimo motu, scientia, deliberatione ac potestatis plenitudine similibus, omnia & singula in supradictis Decretis contenta, de novo statuimus, decernimus & ordinamus, ac ab omnibus & quibuscumque, etiam speciali & individuâ notâ dignis omnino exactè & perpetuò servari volumus, sancimus & mandamus. 114.

Decernentes præsentes litteras, cum omnibus & singulis inibi contentis semper firmas, validas & efficaces existere & fore, suosque plenarios & integros effectus sortiri & obtinere debere, & ab omnibus, ad quos spectat, & pro tempore quandocumque & quomodocumque spectabit, in omnibus & per omnia plenissimè & inviolabiliter observari, sicque & non aliter per quoscumque Judices Ordinarios & delegatos, quavis auctoritate, præeminentiâ aut potestate fungentes & functuros, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, ac ejusdem S. R. E. Cardinales, etiam de Latere Legatos & Sedis Apostolicæ Nuntios, sublatâ eis & horum cuilibet quavis aliter judicandi & interpretandi facultate, judicari & definiri debere; ac irritum & inane, si secus super his à quoquam, quavis authoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari.

Non obstantibus omnibus & singulis, quæ præfata Congregatio, auctoritate per ejusdem recordationis Urbanum Papam VIII. respectivè per Nos illi specialiter attributâ, decrevit non obstare, decernimus & mandamus, quibus omnibus quò ad ea, quæ præsentibus adversantur, illis, aliàs in suo robore permansuris, etiam harum serie plenissimè, specialiter & expressè derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque, &c. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem anno 1697. die 23. Decembris.

Hactenus Constitutio *Inn. XII.* renovans decreta *Urbani VIII.* & S. Congregationis; quæ per sequentes quæstiones adhuc magis declarabuntur. 115.

Q. 9. Quid præterea sit addendum circa reductionem Missarum. ℞. seqq. §. 1. Magistratus laici vel quicunque alii sæculares nihil possunt circa reductionem Missarum, etiamsi essent Capellaniæ vel fundationes 116.

merè laicales, *Castrop.* tr. 22. p. 15. n. 6. *Pasq.* q. 1170. contra *Fagund.* Facultas autem, quam *Trid.* sess. 25. c. 4. De Reform. dederat Episcopis & Generalibus Ordinum pro reductione Missarum, erat tantùm pro oneribus usque ad illud tempus, non autem pro futuro, uti declaravit S. Congregatio apud *Barb.* De off. Episc. Alleg. 29. n. 5. & *Pasq.* q. 1164. Neque concernebat Missas ex Beneficio vel fundatione debitas, sed tantùm ex relictis defunctorum vel piis eleëmosynis, *Barb.* à n. 11. *Diana* p. 2. tr. 2. R. 1. *Sylv.* p. 2. v. *Missa* casu 5. Et ex vi saltem juris communis possent adhuc Episcopi & Generales moderari onera suscepta ante *Trid.* & non imposita in limine fundationis, *Pasq.* q. 1162. 1163. 1175., ubi explicat, quænam in tali reductione observari debeant.

117. §. 2. Si in Beneficii erectione statuatur, ut pro necessitate liceat Episcopo onera Missarum moderari, poterit hoc facere Episcopus, uti dixi L. 4. n. 808. Docentque etiam *Pasq.* q. 1167. & *Aversa* q. 11. s. 8. §. *Tertiò.* Imò *Less.* in auct. v. *Missa* cas. 26. dicit, si non percipiantur fructus congruentes, Episcopos posse facere moderationem, docéntque *Tamb.* & *Gob.* n. 589. adhuc in Diœcesibus apud se moris esse, ut Episcopi id faciant, & testantur plures cum *Castrop.* n. 4. decretum à n. 63. relatum non observari saltem pro fundationibus Sacerdotum sæcularium, pro qua sententia alios præterea retuli L. 4. n. 854., ubi quamvis dixerim, standum esse decreto id prohibente, tamen hìc addo spectandam esse consuetudinem cujusque Diœcesis. Ipsimet autem beneficiati non possunt tales reductiones facere, uti omnes notant cum *Castrop.* tr. 13. d. 1. pu. 6. n. 26. & *Gob.* à n. 592.

118. §. 3. Si reditus vel omnes vel ex parte uno anno emaneant, *Bordon.* quem refert & non rejicit *Aversa* suprà, dicit, Sacerdotem ipsum posse cum proportione imminuere numerum Missarum, sed videnda sunt dicta L. 4. n. 855.

119. §. 4. Si legatum factum pro Missis videatur incongruum, potest Episcopus moderari, antequam ullus acceptârit: è contrà si primus aliquis eo modo acceptârit, est jam extra potestatem Episcopi, *Tamb. Pasq.* q. 1168. Addit q. 1189. si legatum incongruum & necdum admissum ab aliquo sit factum ad Missas perpetuas, non posse per Episcopum converti in Missas manuales pro una vice celebrandas, sed debere onus perpetuum Missarum reducere ad æquitatem.

120. §. 5. Episcopus moderari non potest mutando Missam solennem in non solennem, *Pasq.* q. 1169. Excipit tamen q. 1188. nu. 5. si necessitas sit, posse id Episcopum, dummodo Missæ totidem legantur, quia *Trid.* sess. 22. c. 2. De Ref. concedit facultatem ex necessaria causa immutandi ultimas voluntates, possuntque videri dicta L. 4. n. 844. & à nu. 846. Addit *Pasq.* cum aliis multis q. 1169. & q. 1186. quamvis *Trid.* sess. 25. c. 5. De Ref. prohibeat mutari qualitates fundationum, uti pluribus explicavi L. 4. à n. 838. has tamen qualitates quoad substantiam relictas posse reduci ad æquitatem, v. g. concedendo, ut alio loco, die, horâ legatur, si moraliter impossibile foret, vel nimis molestum ista in rigore observare, sed rectè excipit, nisi celebratio Missæ esset certo loco, die, horâ præscripta propter commoditatem populi audituri Missam; hæc enim principalis intentio testatoris immutari non posset, possuntque etiam videri dicta L. 4. num. 324.

121. §. 6. Episcopum moderari posse officia, preces & eleëmosynas annexas anniversariis, docet *Pasq.* q. 1170. contra *Tamb.* quia de illis non loquitur prohibitio, uti nec de istis Missis, ad quas sine stipendio congruo se homo privatus obligasset; id enim esset in præjudicium Ecclesiæ & successorum, *Pasq.* q. 1174. An autem Fratres Minores vi cujusdam privilegii possint etiam nunc reducere Missam, examinat idem *Pasq.* q. 1182.

Q. 10. An possit præscribi circa onera Missarum. ℟. Dixi de hoc l. 4. à n. 852. Hoc adde, quòd Beneficiati, Capellani &c. non videantur posse præscribere, quominus applicent fructum Sacrificii Fundatoribus aliisque, ad quorum intentionem legere tenentur ex stipendio singulis Missis respondente, nam obligantur hunc semper in singulis Missis ob tale stipendium applicare, ergo non apparet, quomodo præscribere possent, cùm singula stipendia, si debeant fieri ipsorum, postulent applicari singulas Missas, ita *Pasq.* q. 1194. & satis insinuatum est l. 4. num. 833. 122.

Q. 11. A quo & quomodo taxandum sit stipendium pro Missa. ℟. §. 1. Non est illicitum pacisci de stipendio pro Missa, & quando hoc videtur prohiberi, intelligi debet de pactione, per quam vendatur Missa pro pretio, *Gob.* n. 560. Possuntque etiam divites Sacerdotes, qui aliunde ex proventibus ecclesiasticis sustentationem habent, exigere stipendium pro hoc ministerio Missæ, neque hoc prohibitum fuit, nisi quando vergebat in præjudicium pauperum, uti habet communissima cum *Pasq.* q. 905. *Aversa* q. 11. s. 17. §. *secundò*, *Gob.* n. 569. contra *S. Anton. Rich. Silv. Caj. Arm. Tol.* 123.

§. 2. Quamvis *Trid.* sess. 22. in Decreto de observ. in celebr. mandet, ut Episcopus contra avaritiam Sacerdotum ordinet circa mercedem, conditiones & pacta pro Missis, Episcopus tamen non potest idem stipendium taxare pro omnibus, nam si Missa sit cantanda aut legenda tempore vel loco incommodo aut longè distante &c. potest exigi majus stipendium, *Bonac. Lugo* Resp. mor. l. 5. dub. 18. *Aversa* §. *septimò. Sporer* n. 359. Potestque pro Missa solenni exigi duplum vel triplum, quia longior est & difficilior ac habet plures Ministros, maximè cùm secundum dicta n. 49. probabile sit habere majorem efficaciam ex opere operato, *Pasq.* q. 912. 124.

§. 3. Episcopus spectatis circumstantiis potest taxare rationabile stipendium, ita ut excessus sit injustus & restitui debeat, quamvis enim stipendium non sit propriè pretium Missæ, quæ in se est invendibilis, tamen imitatur rerum pretia, ideóque debetur ex justitia ad sustentationem Sacerdotis, & quando negatur Sacerdoti, qui celebravit, huic contra negantem conceditur actio in foro externo, *Pasq.* q. 904. ergo sicuti id, quod supra legitimum pretium accipitur pro merce, debet restitui, ita hìc, *Pelliz. Lug.* suprà, & De Euch. disp. 21. s. 1. 125.

§. 4. *Caj. Henriq.* & alii putant, solum illud stipendium esse justum, quantum requiritur ad sustentationem unius diei, additque *Petr. Nav.* nec lege nec consuetudine posse minus induci; sed meritò sententiam illam rejiciunt *Suar. Vasq. Dicast. Gob.* n. 563. quia per alia potest acquiri victus quàm præcisè per laborem mediæ horulæ; itaque hoc stipendium censeri debet justum, quod lege vel consuetudine est taxatum. 126.

§. 5. Si illi, qui Missas petunt, sponte velint dare majus stipendium, frustra prohibebit Episcopus, ne sic detur aut à Sacerdotibus acceptetur, dicent enim se non dare vel acceptare velut stipendium pinguius, sed merè ùt aliquid gratis donatum, *Pelliz. Lugo*, *Pasq.* q. 929. Et similiter possunt Sacerdotes liberè acceptare stipendium minus taxato. Id unicum potest prohibere Episcopus, ne ex pacto plùs exigant Sacerdotes, vel solvant alii, hoc enim unum est contra reverentiam Missæ & habet speciem avaritiæ, *Lugo* suprà. 127.

§. 6. Sacerdos non ideo potest plùs exigere pro Missa, quòd nunc omnia ad sustentationem necessaria sint cariora, nam etiam pecunia est hocipso carior & rarior secundùm *Sporer* n. 359. Et saltem praxis ac Episcopi id non permittunt. 128.

Q. 12. Quid præterea notandum sit circa Missas pro stipen- 129.

stipendio. ꝯ. seqq. §. 1. Quamvis num. 50. dixerim probabile esse, quòd Sacerdos possit sibi retinere vel alteri applicare saltem partem fructûs specialissimi, tamen celebrans pro stipendio debet habere talem intentionem, ut velit stipendium danti, hoc applicari, quod ei de jure debetur: Certum autem est, non posse ideo accipere duplicatum stipendium, nam *Alex. VII.* damnavit hanc 8. prop. *Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licitè accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructûs ipsimet celebranti correspondentem, idque post Decretum Urb. VIII.*

130. §. 2. Quæ n. 66. & 97. dicta sunt de retinente partem stipendii & curante per alium legi Missam, confirmat idem *Alex. VII.* damnans hanc 9. prop. *Post decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minore stipendio, alia parte stipendii sibi retentâ.*

131. §. 3. Non tantùm beneficiatus potest per alium legere Missas, dato solùm ordinario stipendio, uti habet declaratio, & notavi l. 4. nu. 820. sed hoc potest etiam Capellanus amovibilis. Item ille, cui commissa est celebratio Missarum perpetuarum, *Pasq.* q. 970. & 973. *Gob.* n. 572. ubi notat Ecclesiam vel locum, cui relinquitur Missa perpetua, si proprios Sacerdotes non habeat, teneri erigere Sacellanum, qui celebret, tribuendo ipsi totum proventum istius fundationis, eo enim ipso, quòd Sacerdotes non habeat, censetur eligi, ut executor vel procurator.

132. §. 4. Cui datur stipendium pinguius, quia putatur devotiùs celebrare, secundum *Pasq* q 976. non potest Missam alteri committere, etiamsi huic det totum stipendium, nisi impedimentum vel justa causa excuset, quia devotio ipsius quasi in contractum ducta est: si tamen committeret æquè devoto, non videtur peccaturus; aut si etiam alteri non æquè devoto, non esset obligatio restituendi, nec facilè erit mortale, quia hic excessus devotionis non est tanti.

133. §. 5. Si quis pro Missis dederit stipendia majora, non præcisè intuitu Missarum, sed ex affectu speciali ad hunc Sacerdotem vel ad hoc Monasterium specialiter juvandum in sua paupertate, putant *Pasq.* q. 976. & *Mendo* diss. 13. nu. 80. Missas posse committi aliis Sacerdotibus pro ordinario stipendio, excessu retento, cùm hìc non sit species turpis lucri: sed *Steph.* meritò hoc tantùm admittit, si constituens hunc suum specialem affectum verbis expresserit.

134. §. 6. Si Cajo incumbat hodie legere Missam, pro qua accipit tres solidos, & petat à Titio, ut pro se legat, spondens se cras lecturum pro Titio, qui pro sua crastina Missa tantùm duos solidos accipit, hoc videtur licere, quia in hoc fit tantùm permutatio Missarum & dierum.

135. §. 7. Qui contra prohibitionem, partem stipendii retinet, & facit Missas legi per alium, peccat graviter vel leviter pro quantitate partium stipendii, quas retinet, éstque probabilius teneri ad restitutionem faciendam illis, qui Missas legunt, aut saltem qui constituit, uti notat *Pasq.* q. 969. quia pecuniam acceperat, non ut constitueret Missas pretio, quo posset, sed tantùm ut acquireret eam titulo celebrationis, ergo quod retinet, quando non celebrat, retinet sine titulo, ergo injustè; alter autem qui celebrat, hoc ipso habet jus ad stipendium, *Du Bois* ad prop. damnatas num. 232.

136. §. 8. Putant *Lugo & Aversa* q. 11. f. 17. §. *Sextò,* si alter, cui Missa committitur, sit contentus, etiamsi retineatur pars stipendii, nihil peccari, quia sicuti potuit obligationem legendi admittere gratis, ita potest pro minore stipendio: sed rectè monent *Diana, Steph.* t. 5. d. 5. n. 71. *Pasq.* q. 975. in praxi hoc periculosum esse, nam communiter fiet, ut alteram partem remittat, quia timet, ne in futurum non committantur sibi Missæ, vel videatur ingratus, adeoque potiùs coactè cedit juri suo.

§. 9. Quod dictum est n. 69., non posse per unam Missam satisfieri pluribus obligationibus, declarat idem *Alex VII.* damnans hanc 10. prop. *Non est contra justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, & Sacrificium unum offerre: Neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam promissione etiam juramento firmatâ danti stipendium, quòd pro nullo alio offeram.* Posset tamen Papa facere, ut additis in una Missa pluribus Collectis satisfieret pro pluribus Missis, supplendo de thesauro Ecclesiæ fructum, qui per Missas obtineretur, & totus per Collectas non ponitur, *Pasq.* q. 1151. *Aversa* §. *Rursus.* Probabilius tamen est, quòd in Missa pro stipendio licitè addatur Collecta pro aliquo alio, sicuti in *Memento* licitè oro pro alio, hoc enim nihil præjudicat stipendianti, ita plures cum *Gob.* nu. 154. contra *Bonac.* & alios. 137.

§. 10. Ordinariè non excusat paupertas Sacerdotis, ut accipere possit plura stipendia pro una Missa, *Gob.* num. 568. & doctè *Sylvius* p. 1. V. Missa, casu 2. Nequidem si paupertas sit gravis, *Henao* à num. 1466. contra *Th. Hurt.* & *Steph.* n. 66. Addit tamen *Henao* à nu. 1484. constitutum in extrema necessitate id posse; probatque *Steph.* ex eo, quia probabile est Sacrificium oblatum pro multis æquè prodesse singulis, ac si offerretur pro unico: sed ratio ista nihil evincit, quia secundum dicta n. 47. hoc valde incertum est, & si verum non sit, probabilitas non faciet, ut Missa ita prosit singulis, ergo Sacerdos exponit se periculo formali defraudandi proximum. Itaque ideo tum licebit pro una Missa accipere plura stipendia, quia extrema necessitas facit omnia communia, & magis convenit, ut accipiat necessaria ab illis, pro quibus Missam offert, quàm ab aliis, in quorum utilitatem nihil facit. 138.

§. 11. Quamvis multi & graves AA. apud *Pasq.* q. 942. antehac docuerint, si quis acceptârit stipendia incongrua, minora taxato, non ideo teneri legere tot Missas, sed posse reducere ad numerum taxæ ordinariæ, tamen oppositum nunc tenendum est, secundum dicta n. 76. & 91. Imò in dubio, an acceptando decem incongrua stipendia intenderit se obligare ad decem Missas, tenetur ad decem, etiamsi sit pauper, quia per acceptationem, jus est aliis acquisitum, & ipse sibi imputet, quòd acceptârit, *Pasq.* q. 943. *Aversa* §. *Quòd si.* qui addit, quando offeruntur incongrua stipendia, posse admonere dantem de incongruitate, & sic ex ejus consensu posse Missas reducere ad taxam ordinariam. Quòd si quis pecuniam acceptârit pro Missis absque præscripto harum numero, satisfacit numerando eas juxta taxam ordinariam stipendii, quamvis in illa regione à quibusdam acciperetur pro Missa stipendium minus taxato, *Pasq.* q. 944. Similiter si putavit in pecunia data esse decem stipendia, & postea invenit tantùm esse octo, tenetur tantùm ad octo Missas, quia non consensit in plures, quàm essent stipendia, *Pasq.* q. 945. Putat tamen *Aversa* §. *Et similiter,* admonendum eum, si fieri potest, qui stipendia dedit. Si verò inscius admiserit monetam adulterinam, vel eo tempore statim ubique decedentem de valore, potest reducere ad numerum justi stipendii. 139.

§. 12. Sacerdos non potest accipere duplex stipendium ex eo, quòd uni applicet Missam, alteri indulgentias, v. g altaris privilegiati, qui enim pro tali Missa vel Indulgentia dat stipendium, petit sibi applicari utrumque, sicque fieri judicant omnes communiter, ergo ad hoc tenetur ex fidelitate saltem, *Lezana, Steph.* n. 65. Hinc etiam quando acceptâsti stipendium ordinarium pro Missa, ubi voles, celebranda, non potes petere majus, quia celebrabis in altari privilegiato, applicaturus Missam Defuncto, uti contra *Bordon.* probabilius tenent *Tamb.* & *Gob.* nu. 511. Si tamen stipendium acceperis pro Missa, ubi & quando voles celebranda, & roget te aliquis, ut te obliges ad celebran- 140.

brandum certo loco vel tempore, putant *Caram.* & *Gob.* n. 556. te posse pro hac obligatione aliquid accipere, & quidem, si consuetudo non taxârit aliquid certum, quintam partem ordinarii stipendii, quia obligatio & onus illud videtur pretio æstimabile, possuntque videri dicta n. 124.

141. §. 13. Quamvis certum esset ab aliquo non peti nisi unum fructum, v. g. satisfactorium pro Defunctis, & non impetratorium, tamen adhuc rectè dicit *Pasq.* q. 949. illicitum esse acceptare secundum stipendium, nisi fortè liberaliter offeratur, quia qui dat ordinarium stipendium, illi debetur uterque fructus, qui saltem ejus amicis vel ipsimet aliter proderit, *Gob.* num. 155. Si tamen convenerit de fructu specialissimo aut aliâ parte fructûs non petiti applicandâ tertio, ut ei prosit; quantùm potest, posse aliquid ideo sumi notat *Gob.* num. 512., dummodo admoneat dantem de incertitudine, an ei prosit talis applicatio. Non potest tamen aliquid peti pro fructu ex opere operantis, uti contra *Con.* notant *Aversa*, f. 18. §. *imò* & *Gob.* num. 510. Nec pro lectione plurium collectarum, nec pro majori devotione; quod ultimum, etsi asserant *Palud. Silv. comit.*, tamen communiter rejiciuntur, *Pasq.* q. 957.

142. §. 14. Potest quis in Natali Domini pro tribus Missis acceptare tria stipendia, *Pasq.* q 906. *Aversa* f. 18. An autem obligatus quotidie celebrare, possit aliquando abstinere, aut quando abstinere potest, si celebret, pro ea Missa acceptare stipendium, dictum est l. 4. à n 840.

143. §. 15. Si alicubi sit penuria Sacerdotum, aut difficilius haberi possit, qui legat, v. g. die festivo, putant aliqui plùs peti posse pro stipendio, sed meritò contradicit *Gob.* nu 509., est enim species simoniæ & quasi venditio Missæ; sicuti si majus pretium petatur pro merce, quia plures sunt, qui petunt, & pauciores qui vendunt.

144. §. 16. Sacerdotes in diebus illis, quibus tenentur celebrare ratione Beneficii, Capellaniæ vel legati, non possunt acceptare aliud stipendium pro Missa talis diei, uti dictum est num. 92. Limitat *Barb* De off. Parochi c. 11. num. 13., nisi in fundatione expressè ponatur, aut aliunde sciatur, quòd non teneatur Sacrificium applicare Fundatoribus. Quid autem præsumendum sit, si in fundatione Missarum expressè non præscribatur quoties vel ad quam intentionem sit celebrandum, dixi l. 4. à num 831. Item an Parochus possit accipere stipendium pro Missa, quando tenetur celebrare, dixi l. 3. p. 1. num. 762., potestque videri etiam *Aversa* §. *Alii*, ubi probabiliter docet non semper, quando tenetur celebrare, teneri applicare parochianis.

145. §. 17. Sacerdos, qui celebrat in quodam loco, v. g. in templo Monialium, si ideo stipendium habeat ab ecclesia vel Monialibus, non potest recipere aliud stipendium pro applicatione talis Missæ, uti à pari colligitur ex dictis num. 92. Si tamen alio titulo obligetur ad celebrandum, v. g. pro ornatu templi vel ut homines Missam audiant, *Suar. Vasq. Lugo* aliique multi cum *Pasq.* q. 908. & *Aversa* f. 17. §. *Admittendum* dicunt pro applicatione talis Missæ posse accipere stipendium, quia hoc nullibi prohibetur, & applicatio manfit ipsi libera. Et idem intelligunt eidem AA. cum *Aversa* §. *Juxta* de legente Missam solennem aut conventualem, si simul non obligetur ad alium finem applicare. Docet tamen rectè *Pasq.* q. 955. pro Missa, quæ in Confessione imponitur pro pœnitentia, non posse accipi stipendium, nisi Confessarius expressè addiderit applicationem fore liberam.

146. §. 18. Sacerdotem Societatis JESU non posse acceptare pro se vel pro alio stipendium ratione Missarum, quas legit, dixi l. 4. à n. 136. Unde si offeratur pecunia pro Missis, potest per Superiores admitti, non cum rigida obligatione, sed ut, v. g. aliquæ Missæ spatio medii anni, vel etiam singulis annis una aut altera legatur ex gratitudine & quasi fidelitate, inquit *Castrop.* t. 16. d. 3. p. 11. n. 6., sicque declarâsse *Mutium* Generalem testatur *Burgh.* cent. 3. cas. 25. Item potest pecunia admitti liberaliter & vicissim liberaliter promitti Missæ, ita tamen ut posterior promissio non sit veluti compensatio seu solutio reciproca pro stipendiis, sed ut offerenti significetur admitti titulo eleëmosynæ, uti dictum est l. 4. num. 136. Item potest Sacerdos Societatis, cui pecunia offertur pro Missis legendis, dicere offerenti, Missas gratis legendas ad ipsius intentionem, & vicissim rogare ipsum, ut liberaliter applicare velit pecuniam oblatam ad hanc vel istam piam causam, sic enim ipsum habiturum duplicatum fructum, imprimis ordinarium Missæ, non aliter ac si pro stipendio legeretur; deinde etiam cooperationis ad illam alteram piam causam.

§. 19. Quod dictum est nu. 67., non posse absque licentia Superioris admitti nova onera Missarum, intelligitur de Missis in perpetuum. Notatque rectè *Aversa* si alicui Ecclesiæ vel Monasterio offeratur certa pecunia cum onere celebrandi, v.g. ad 30. annos tot Missas, non esse æquum, si jam expendatur tota illa pecunia, & successoribus relinquatur solum onus celebrandi, sed saltem pars, quæ futuris oneribus respondeat, applicanda erit ad censum aut asservanda successoribus. 147.

§. 20. Docent multi, quòd colligens Missarum stipendia non possit sibi ratione laboris aliquid etiam modicum retinere, sed debere illi ab Ecclesia satisfieri: oppositum tamen tenent *Sot. Rodriq. Henriq. Vasq. Ell. Fagund. Tamb. Dicast. Pasq.* q. 977. Administratores autem Ecclesiarum nihil possunt ex stipendiis deputatis ad Missas retinere ratione expensarum pro ipsismet Missis, nisi aliunde non haberent: & tum non licet, nisi quantum postulant expensæ, relicto adhuc Missarum fundatarum numero, uti dictum est num. 95. 148.

§. 21. Si moriturus determinârit pro se legi, v. g. 100. Missas, sed nihil statuerit de quantitate stipendii, hæres tenetur ad justum stipendium, non indignum qualitate Defuncti, uti ait *Schild.* t. 6. c. 4. §. 2. Quòd si hæres Sacerdoti, quem putabat probum & fidelem, solverit stipendium pro Missis legendis, licèt postea dubitet, an eas legerit, videtur satisfecisse, quia Defunctus censendus est tantum voluisse obligare ad dandum stipendium & curandum prudenter, quantùm in se est, ut Missæ fierent, *Bardi, Schild.* suprà. 149.

§. 22. Legatarius, si tantùm sit executor vel procurator, tradere debet, quidquid legatum est pro largiori stipendio Missarum; E contrà si esset verè legatarius, legans, qui voluit, v. g. singulis mensibus pro se unam Missam legi & ad hoc destinavit stipendium superfluum, præsumitur erga legatarium exercuisse liberalitatem & donationem, hinc secundùm *Pasq.* q. 971. satisfaciet, si minore stipendio Missas procuret. Videri potest *Pasq.* à q. 978. usque ad 1116., ubi plura habet de legatis Missarum. Occasione autem hìc dictorum resolvuntur seqq. casus. 150.

§. 23. Titius testator assignatis 100. florenis voluit fundari in perpetuum Missam anniversariam pro se in Monasterio aliquo: Superior Monasterii re malè intellectâ indixit Religiosis tot Missas statim legendas, quot respondebant isti pecuniæ: *Quæritur*, an hæres teneatur solvere hæc stipendia, & nihilominus fundare anniversarium. *Respondeo* 1. Si hæres non fecerit legi eas Missas, non tenetur pro eis lectis dare stipendium, sed sibi imputet ille Superior, quòd sine mandato processerit. 2. Si hæres fecerit legi, aut, licèt non fecerit legi, si pro lectis Missis dare velit stipendia, nihilominus tenetur instituere anniversarium, quia ita voluit testator. *Nec obstat*, quod utilius esset testatori statim pro eo legi tantò plu- 151.

plures Missas, *nam* hoc dato, non est in potestate hæredis, imò nec semper Episcopi, piam testatoris voluntatem convertere in aliquid etiam evidenter melius, sed fieri debet determinatè hoc, licèt minus bonum, quod testator fieri voluit, uti dixi l. 4. num. 841. & 847., maximè cùm potuerit hoc intendere, tum ad retinendam semper sui memoriam, tum ut secuturis temporibus Missa illa annuè legenda prodesset, si non ipsi, saltem aliis de familia mortuis aut morituris.

152. §. 24. Cajus ex legato 100. florenorum tenebatur curare singulis annis Missam pro testatore, & quia id per plures annos non potuit ob bellica tempora, *Quæritur*, an nunc, dum potest, teneatur facere suppleri anniversaria prætermissa. *Respondeo*, *Gobat* tr. 3. post n. 636. litt. b. & seqq. negat, 1. quia tale legatum habet se sicuti res locata, uti notant *Barb.* & alii, si autem res locata nullos afferat fructus, non debetur ulla pensio, ergo. 2. Talis obligatio curandi annuam Missam videtur esse affixa anno, ergo hoc elapso, illa desinit. 3. Talis videtur esse prudens interpretatio voluntatis in testatore, quòd tantum intenderit obligare ad annua stipendia Missæ, quando ex tali legato provenirent.

153. §. 25. Quando quis à 10. hominibus accepit 10. stipendia, an teneatur sigillatim pro singulis applicare singulas Missas, an vero sufficiat in confuso: Item, an possit in 10. illis Missis applicare singulis decimam partem cujusvis Missæ, dicetur n. 209. & 210.

154. *Q. 13. An sit mortale unicam Missam omittere, quam quis promisit, vel pro qua accepit parvum stipendium, v. g. quatuor blaffardos.* ℞. De Missa, quam quis promisit, dixi l. 3. p. 2. n. 775. non esse mortale, ubi addidi, si quis seorsim tribus Missam promiserit, non satisfacere legendo unicam, sed teneri pro singulis unam legere. Quod attinet ad Missam debitam pro stipendio, *Fagund. Pelliz. Herincx Gob.* n. 489. *Sporer* n. 353. negant esse mortale unicam negligere, quia stipendium illud non est materia requisita ad mortale, ex illa autem videtur debere colligi magnitudo peccati. E contrà affirmant communiùs & probabiliùs alii, quia quamvis stipendium non sit materia tanta, valor tamen Missæ, quâ privatur alter, est maximus, neque stipendium habet se ut pretium æquale Missæ, nam Missa est intrinsecè invendibilis & infiniti valoris, sed Sacerdos, Ecclesiâ indulgente, pecuniam acceptans veluti stipendium pro sustentatione vitæ, absolutè se obligat ad opus hoc maximè utile præstandum illi, qui stipendium dedit. Ita *Aversa* q. 11. s. 18. *Steph.* num. 72.

155. *Q. 14. Quisnam censeatur diu differre Missam, ad quam obligatur, ideoque peccare mortaliter.* ℞. *Led. Villal. Dian. Lugo* De Euch. d. 21. n. 34. dicunt, eum non diu differre, qui non ultra 50. aut 60. dies, qui autem ulteriùs, dicunt differre diu: *Pasq* q. 965. dicit vix plùs concedi à quoquam, quàm tres menses. Si autem ultra terminum concessum adderentur duo vel tres dies, dicit adhuc moraliter pertinere ad hunc terminum: sed *Gob.* n. 597. *Steph.* n. 69. *Sporer* n 354. rectè dicunt attendendum esse ad circumstantias, præsertim causæ, ob quam Missa petitur, nam pro Defuncto debet minùs differri quàm pro vivo, cùm defuncto gravissimum incommodum sit, carere levamento in tantis pœnis. Item pro necessitate, quæ non patitur moram, v. g. pro præsenti periculo vel infirmitate adhuc minus differri debet, uti patet, & ideo *Urbanus* in suo decreto mandat, non plures Missas suscipi, quàm quæ *intra modicum tempus* possint legi.

156. *Q. 15. Quid faciet, qui obligatus est ad plurimas Missas, quas omnes legere non potest.* ℞. Imprimis peccavit tot onera acceptando, sed supposito quòd acceptârit, & stipendia illa consumpserit, ita ut nec per se possit satisfacere, quia alias Missas legere debet, nec per alium, quia pecuniam non habet, conari debet satisfacere, quantùm potest v. g. gratis petendo Missas ab aliis, si speret obtinere, quotidianas Missas offerendo, ut prosint, quantùm possunt illis, à quibus accepit ea stipendia, applicando his, quantùm licitum erit, partem specialissimam sibi competentem, item eisdem applicando alia opera, v. g. jejunia, orationes, demum etiam audiendo Missas eisque applicando fructum.

Q. 16. An Sacerdos possit pro libitu disponere de illis pecuniis, quas accipit pro stipendiis Missarum. ℞. Posse, quia sunt veluti fructus propriæ industriæ & laboris. *Nec obstat*, quòd fortè ad tales Missas stipendiatas teneatur ex Capellania collativa, *nam* adhuc hi fructus computantur inter bona quasi patrimonialia, quia acquiruntur ratione proprii ministerii, *Sot. Nav. Pasq. Sanch. Lugo, Diana, Quarti*, *Henao* suprà Parergo 30. 157.

Q. 17. Quid dicendum sit de illo, qui accepto stipendio non legit Missam talem, qualis petita est, aut non eo tempore. ℞. 158.
§. 1. Quamvis multi cum *Aversa* q. 11. s. 18. §. *primò*, dicant eum satisfacere, qui legit Missam de tempore, quando ad hanc magis afficitur, licèt stipendium acceperit pro Missa de *Requiem*: idemque admittant *Nav.* & *Lugo* de Euch q. 21 n. 35. si non ideo acceperit stipendium notabiliter majus; tum quia est eadem substantialiter Missa, tum etiam, quia alia Missa est longior, & devotio Sacerdotis erit major, ideoque addunt, nequidem opus esse addere collectam pro defuncto; tamen rectè dicit *Gob.* à n. 617. si expressè promiserit Missam de *Requiem*, sub veniali ad hanc teneri, si per Rubricas tum possit legere, maximè quia Missa de *Requiem* ex se magis prodest defuncto, pro quo fiunt speciales orationes etiam nomine Ecclesiæ, *Pasq.* q. 287.

§. 2. Quando per Rubricas non est licitum legere talem Missam, qualis petita est, per Missam de tempore obtinetur omnis Indulgentia, quæ obtineretur per Missam de *Requiem*, uti statuerunt *Alex. VII.* die 5. Aug. 1662. & *Clemens* IX. die 23. Sept. 1669. ut sic nulla superesset causa rationabilis mutandi ritum ab Ecclesia præscriptum. 159.

§. 3 Ad quid sit obligatio, quando fundatio præscribit Missas certo loco vel tempore, in certo altari vel certis diebus legendas, dixi l. 4. à nu. 823. Putántque *Henriq. Graff. Bonac. Barb* de pot. Episc. alleg. 29. nu. 8. Episcopum posse concedere, ut Missa in alia Ecclesia vel altari celebretur, si ob justam causam celebrari nequeat in loco constituto. Quòd si corruat vel impediatur templum, in quo tenebatur legere, si Missæ intendebantur principaliter ob splendorem & cultum loci, erit interim liber ab onere Missarum. E contrà si principaliter intendebatur Missa ipsa, ad hanc tenebitur in alio templo, *Aversa* s. 18. in fine. 160.

§. 4. Si Sacerdos teneatur, v. g. ter de septimana legere, potest hac septimanâ anticipare pro sequente, nisi aliud colligatur ex verbis, vel fiat in præjudicium alienum, uti si Missæ essent constitutæ pro commoditate audientium aut pro necessitate successivè morientium; tum enim anticipari non possent, *P. Nav. Bon. Lugo* & alii cum *Aversa* §. *septimò*. 161.

Q. 18. Quid notandum sit circa Sacerdotem, qui ex voto tenetur ad Missam. ℞. §. 1. Qui vovit legere Missam, v. g. in gratiarum actionem, quia sanatus est, non potest pro tali Missa acceptare stipendium, quia intentio voventis præsumitur esse, quòd velit Deo dare Missam non aliunde debitam ex justitia, *Pasq.* q. 875. & 954. 162.

§. 2. Si quis sibi reservâsset applicationem fructûs Missæ, quam vovisset, docet *Pasq.* posse quidem hunc gratis applicare, cui volet, sed non ideo posse acceptare stipendium, quia videretur fructum illum vendere: Contradicit *Tamb.* quia non ideo vendit, sed pro ejus applicatione acceptat stipendium, uti pro tota Missa acceptare posset. 163.

§. 3. Probabile est votum etiam unius Missæ obligare sub mortali, quia materia hujus voti, quæ negli- 164.

negligetur, est gravis, cùm sit oblatio Sacrificii infiniti Deo debiti, cultus Religionis perfectissimus Deo debitus, actio præcipua, per quam homo uniri potest Deo &c. *Pasq.* q. 871.

165. §. 4. Votum Missæ tum tantùm est personale & impleri debet à vovente ipso, quando promittitur propria actio voventis, uti si voveat ex motivo, ut ipsemet colat Deum: si autem voverit ex alio fine, qui per quodcumque Sacrificium obtineri potest, erit votum reale, licèt promiserit se celebraturum, & poterit impleri per alium. Quòd si nequeat se reflectere, an cogitârit de propria actione, censeri debet votum personale, quia si celebrationi non sit appositus finis extrinsecus, votum sistit in actione propria, *Pasq.* q. 872.

166. §. 5. Potest per unam eandemque Missam satisfieri, imprimis voto & promissioni, si promittens respexit ad fructum; nam ratione voti non debetur fructus: non tamen poterit, si petita sit Missa pro gratiarum actione vel cultu divino. Deinde duplici voto, si unum illorum respiciat tantùm Dei cultum, alterum tantùm fructum, uti semper est, quando vovetur pro animabus: Unde si tertio vovissem Missam ratione tantùm impetrationis alicujus beneficii, imò & quarto pro impetranda remissione peccatorum, putat *Pasq.* q. 875. me per unam & candem Missam quatuor votis satisfacturum: dicitque hoc valere, sive vota ab uno sive à pluribus sint emissa: sed notanda sunt dicta l. 3. p. 2. n. 775. & spectanda est intentio voventis. Hoc certum est, si utrumque votum eundem finem respiciat, non satisfieri utrique per unam Missam.

167. *Q. 19. Quanta sit obligatio ad Missas, quas Episcopus in ordinatione injungit Presbyteris, & quando hi primam Missam legere teneantur.* R. Utrumque resolvetur, quando de Sacramento Ordinis.

168. *Q. 20. Quanta sit obligatio Sacerdotum Societatis JESU ad Missas, quæ ipsis quandoque præscribuntur legendæ.* R.

§. 1. Quamvis peccare possint Superiores, si curam non habeant, ut scribantur, qui Missas legant vel orent, præsertim pro fundatoribus & benefactoribus, uti responsum Româ Anno 1604., tamen particulares, qui Missas & preces præscriptas non persolvunt, per se loquendo, non peccant, *Suar.* De Relig. Tom. 4. t. 10. l. 8. c. 2. n. 5. *Hautin.* in patroc. Def. l. 2. n. 612. Non videntur tamen satisfacere Regulæ, qui Missas à se legendas legunt per alium, uti responsum Româ Prov. Rheni sup. 1634. Attamen satisfacit cras lecturus primitias, si hodie pro obligatione, cujus tempus advenit, oret Rosarium, uti eidem responsum 1639. sed debere non in genere sed in particulari applicari pro illis necessitatibus, quibus assignatæ sunt, responsum est Prov. Venetæ 1619.

169. §. 2. Missæ pro Defunctis ejusdem Ordinis, sive indicantur per generales constitutiones Ordinis, sive ex particularibus Regulis, sive ex Superiorum præscripto, non obligant sub mortali, quia ista tantùm habent rationem simplicis mandati, nisi accedat præceptum obedientiæ: & hoc esse omnium judicium ac usum, dicunt *Pelliz.* Tom. 1. t. 5. c. 9. n. 12. *Hautin.* num. 617. Quoad Missas, quas in aliis Ordinibus præcipiunt Superiores, accepto pro eis stipendio, vide dicenda n. 214., An autem Sacerdotes Societatis JESU possint legere Missas pro stipendio, dixi l. 4. à n. 136. & hic n. 146.

170. §. 3. Ex Decreto octavo Congreg. generalis XIII. Missa & Rosarium pro Defunctis in Societate legitur post festum Animarum primâ die non impeditâ per Ecclesiam, non obstante renovatione studiorum, uti testatus est, qui Congregationi illi interfuit; & ita observatur hic Coloniæ. Cantatur tamen pro renovatione Missa votiva de Spiritu sancto. Pro Defunctis verò reliquæ Missæ leguntur, prout festo Animarum, omisso in orationibus, *famularumque*. Et pro renovatione studiorum Missa & Rosarium indicuntur pro die sequente.

§. 4. Missas affixas tempori, nempe quæ legi debent omni mense vel septimanâ, præponendas esse illis, quæ legendæ sunt pro Defunctis, respondit P. *Mutius* Germaniæ 1634., quod puto intelligi, si aliàs essent omittendæ, nam si omnes legi possint intra statutum tempus, charitas videtur suadere, ut priùs juventur Animæ magìs indigentes. 171.

§. 5. Missæ dictæ, quarum obligatio affixa est certo tempori, v. g. septimanæ, si eo tempore ob impedimentum, v.g. ob morbum, non potuerint legi, non necessariò postea supplendæ sunt, sed omitti possunt, uti responsum Prov. Rheni 1585. E contrà si ex negligentia sint omissæ, debent suppleri, Prov. Tolos. 1629. 172.

§. 6. Si Missæ vel preces indicantur ad tempus indefinitum, satis est dicere ad duos vel tres menses, Prov. Neapol. 1603. 173.

Q. 21. Quid præterea notandum sit circa alias obligationes Sacerdotum circa Missas. R. seqq. §. 1. S. *Th.* 3. p. q. 82. a. 10. *Sot. Silv. Suar. Laym. Regin.* aliique cum *Aversa* De Euch. q. 10. s. 1. §. *Quartò.* docent Sacerdotem, etiam non habentem curam animarum, peccare, per se loquendo, si non celebret in præcipuis festis, & maximè illis diebus, quibus fideles communicare solent, ideoque *Inn. III.* Cap. *Dolentes*, De celebr. Miss., inter peccata Sacerdotum numerat, quòd vix quater in anno celebrent; & hæc sententia est communior ac sine dubio probabilior, inquit *Sporer* n. 461., quamvis contradicant *Angles*, *Bon. Diana*, *Lugo*, *Tamb.* Ratio nostra est, tum quia talis non utitur gratiâ sibi concessâ, quod est contra verba *Apostoli 2. ad Corinth.* 6. v. 1. *Exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*, tum etiam, quia eam obligationem satis interpretatur sensus communis & praxis Sacerdotum timoratorum. Nec verum est, quòd *S. Hieron.* Presbyter Missas non celebrârit, *nam oppositum demonstrat Surius* in ejus vita n. 22. Quale autem peccatum censeri possit, si hoc negligatur, refert duplicem sententiam *Busenb.* suprà. 174.

§. 2. An ille, qui ex vi fundationis tenetur legere Missas, ad hoc teneatur per seipsum; & quæ, tum sit obligatio, quando per seipsum tenetur, dixi l. 4. à nu. 817. An autem Parochus teneatur aliquando celebrare pro suis parochianis, dixi l. 3. p. 1. n. 762. Et circa hoc refert *Genettus* post tractatum De Sacrificio, Decretum S. Congregationis 10. Maji 1681. declarans teneri applicare, *si reditus pingues sint*, *singulis diebus*; *si verò tenues*, saltem diebus festivis. Videtur autem satis certum cum *Pasq.* q. 138. contra *Th. Hurt.*, quemvis Sacerdotem nec ex charitate nec ex officio teneri applicare Missam vel partem fructûs pro quovis, qui vel petit vel optat, ut sibi prosit, quantùm potest, non enim est fundamentum talem obligationem imponendi celebranti, cui liberum est determinare personas, quibus Sacrificium prosit. 175.

§. 3. Capellanus obligatus per seipsum celebrare, secundùm *Castrop.* t. 13. d. 1. p. 6. n. 25. contra *Barbosam* & alios, quantocumque tempore legitimè impeditur, v. g. morbo, captivitate, non tenetur curare vel supplere Missas omissas, quia excusatur per impotentiam, non aliter ac Beneficiatus non potens residere, non ideo privatur fructibus. Sententiam illam admittunt *Laym.* & alii cum *Henao* à nu. 1608., si non habeat alia bona, ex quibus honestè sustentetur, alii autem Doctores brevius tempus, & satis timidè duos menses concedunt. Videri potest *Pasq.* q. 1123. à n. 7. 176.

§. 4. Conficiens Eucharistiam debet esse liber, non tantùm ab omni censura, sed etiam ab omni peccato mortali, secundùm dicta in p. 1. nu. 86. & 102. Attamen est satis ad vitandum mortale, si conteratur ante consecrationem, secundùm dicta ibidem n. 88. & 97. Quòd si consecret & præterea communicet in mortali, contrahit plures specie malitias secundùm dicta ibidem n. 93. 177.

§. 5.

178. §. 5. Quid faciendum sit in casu, quo in Missa recordatur vel committit mortale, sufficienter explicat *Busenb.* relatus p. 1. n. 511. Hoc tamen adde, si non possit nec confiteri nec conteri nec Missam abrumpere sine gravi infamia vel scandalo, gravissimè peccare, si proferat verba consecrationis sine intentione consecrandi, aut si elevet hostiam non consecratam, & quidem peccat graviùs, quàm si in mortali consecraret, uti dictum est in eadem p. 1. n. 161. Unde in hoc casu secundùm *Tambur.* De Commun. c. 1. n. 75. & alios apud *Busenb.* suprà, ordinariè loquendo, etiam non teneretur desistere vel simulare deliquium animi, quia saltem minister violentè suspicaretur malum ipsius statum, ideoque non peccaturum mortaliter, si pergat, docent *Vasq. Hurt. Tamb. Lugo* De Sacram. d. 9. n. 8. & De Euch. d. 14. n. 3. *Gob.* t. 5. n. 354., eò quòd tanta necessitas videatur excusare irreverentiam: quod licèt probabile dicat *Diana*, tamen non omnino consentit *Bosco* De Sacram. d. 1. s. 8. n. 58. *Aversa* autem q. 8. s. 5. dicit casum non posse moraliter contingere, quia quisque cum gratia Dei potest contritionem elicere. Quòd si recordaretur mortalis, non quidem confessi, attamen commissi ante ultimam contritionem vel confessionem, posset pergere sine nova contritione, uti dictum est p. 1. n. 542.

179. §. 6. Celebrans Missam debet proferre verba cum attentione aliqua, secundùm dicta p. 1. n. 84., & de attentione iterum dicetur hìc à n. 443. Deinde etiam proferre debet cum intentione debita, de qua etiam dictum est p. 1. à n. 54. & 457.

180. §. 7. Quando agitur de valore Sacramenti conficiendi, non potest sequi sententiam quantumvis probabiliorem vel etiam probabilissimam omissâ tutiore; secundùm dicta p. 1. à n. 104. Nec licitum est ei adhibere materiam vel formam dubiam, quando potest haberi certa, secundùm dicta ibidem n. 122.

181. §. 8. Celebrans potest in aliquibus casibus dare laico partem majoris suæ hostiæ, secundùm dicta p. 1. n. 508. An autem unquam licitum sit consecrare vel sumere unam speciem sine altera, dicetur à num. 547. Præterea an aliquando licitum sit consecrare sine altari, sine sacris vestibus &c. dicetur à n. 338. & jam de hoc aliquid dixi p. 1. n. 611.

182. §. 9. Quandonam celebrare liceat non jejuno, colligitur ex dictis p. 1. à n. 582. & à n. 611. Quid autem fieri possit, si quis dubitet, an fregerit jejunium, dixi ibidem à n. 575.

183. §. 10. An Sacerdos possit eâdem die post commissam pollutionem vel fornicationem legere Missam, colligi potest ex dictis de Communione, p. 1. nu. 550., nam *S. Bonav. Gers. Sot. Suar. Vasq. Con.* aliique cum *Laym.* l. 5. t. 4. c. 6. à n. 14. rectè dicunt post veram de eo peccato pœnitentiam posse legere, si nulli manserint maligni effectus, quales sunt perseverans commotio carnis, perturbatio animi & phantasiæ, defixio imaginationis in actu vel voluptate præterita &c., cum his enim celebrare foret saltem veniale, hinc quia ista omnia difficulter aberunt, consultum est ob humilitatem & reverentiam tanti Sacramenti eo die à Missa abstinere, nisi adsit justa & peculiaris ratio celebrandi. Nec plùs evincunt illa, quæ fusè adducit *Wendroch.* ad Epist. 5. Provinc. *Montaltii* Not. 1. s. 3.

184. §. 11. Quamvìs p. 1. n. n. 438. dixerim potiùs abrumpendam esse Missam, saltem ante Canonem, quàm vinum consecrandum sine admixta aqua, tamen cùm secundùm ibidem dicta nu. 437. admixtio illa fiat ex præcepto tantùm ecclesiastico, probabile est cum *Ledesm. Martinon. Henao* n. 1662., si v.g. in urbe obsessa absolutè haberi non posset aqua, & cives graviter egerent Communione, aut aliquis alioqui sinè Viatico decederet, licitam fore consecrationem. *Nec obstat*, quòd *Leander* dicat oppositum sibi esse certissimum, *nam* per ipsius dictum vel sensum non eliditur auctoritas & ratio opposita, nempe quòd tanta necessitas soleat excusare à præceptis purè humanis. An autem ob admixtionem aquæ interrumpi possit forma consecrationis, dicetur n. 251.

§. 12. Celebrans tenetur complere Sacrificium, non tantùm supplendo consecrationem illius speciei, quæ fortè invalidè facta est, uti dicetur à nu. 535. & 547., sed etiam sumendo saltem partem utriusque speciei à se consecratæ. Hinc volens renovare hierothecam, malè faceret imponendo hostiam à se consecratam, & sumendo illam, quæ in hierotheca fuerat, sic enim non sumeret hostiam de suo sacrificio, uti rectè *Præp. Lugo*, *Diana*, *Dicast.* De sacrif. d. 1. n. 201. *Pasq.* q. 40. contra *Henriq. Fagund.* & alios: itaque consecrare debet duas, quarum unam etiam sumat cum illa, quam accipit ex hierotheca renovanda. 185.

Q. 22. An Sacerdos laborans morbo caduco vel leprâ licitè celebret. ℞. §. 1. Laborans morbo caduco cum spuma aliisque horrorem incutientibus, quamvìs antequam labatur, præsentiat casum, celebrare non debet, nisi probatione per annum durante ita curetur, ut nunquam putetur sic casurus. Neque sufficit, quòd raro cadat vel raro casurus putetur, si enim adhuc aliquando sic cadat, est irregularis, & peccat mortaliter, si celebret, *Nav.* c. 27. n. 203. & alii ex Cap. *In litteris*, 7. q. 2. Quòd si raro caderet, id est, semel in mense, inquit *Tamb.*, & sine spuma talibusque signis, non posset quidem ordinari, attamen ordinato posset permitti celebratio, dummodo assistat alius, qui juvet & suppleat, si quid adversi accidat, *Less.* in Auct. V. *Missa* cas. 7. *Gob.* t. 3. n. 819. ex Cap. *Nuper*. 186.

§. 2. Si cui jam ordinato superveniat lepra, licitè celebrat privatim, vel coram aliis leprosis publicè, quibus etiam licitè administrat Sacramenta, *Tam. Gob.* n. 831. 187.

Q. 23. An liceat legere Missam siccam & Gregorianas. ℞. §. 1. Missa sicca dicitur, in qua non fit consecratio, sed tantum fiunt aliæ solitæ ceremoniæ, v. g. apud navigantes in mari: Et licèt aliqui cum *Pasq.* nu. 234. putent talem Missam esse illicitam, saltem quia est aliquid insolitum, ac etiam ideo prohibeatur in Synodo Coloniensi anno 1662. pag. 91., tamen alii probabiliter dicunt esse, per se loquendo, licitam, nam sunt orationes, lectiones & ceremoniæ de se piæ ac devotioni conformes; ideoque etiam *Gob.* nu. 71. dicit pueros vel quemcumque alium non esse reprehendendum, qui sine vestibus Sacerdotalibus piè & decorè recitat, quæ in Missa latina dicuntur à Sacerdote, exceptis verbis consecrationis. An autem aliquando licitum sit consecrare in navi per aquas vecta, dicetur n. 261. 188.

§. 2. Missæ Gregorianæ sunt 30. Missæ de Requiem, quæ celebrantur sine interruptione dierum ab eodem Sacerdote: inde autem habent initium, quòd *S. Greg. M.* rescripserit Abbati *Pretioso*, ut per se vel alium illas legeret pro aliquo Monacho defuncto, uti refert *Gob.* n. 731., ubi cum aliis notat, non esse opus, ut legantur ab eodem, neque ut sint de Requiem: imò *Beja* p. 1. Cas. 23. dicit solam ultimam esse de Requiem, reliquas de aliis, quas omnes ibi enumerat; additque plura, quæ à celebrante facienda sunt ante & post Missas, ut censeantur Gregorianæ. Et has legere aut curare legi, est, per se loquendo, licitum, dummodo vis non ponatur in tali præcisè numero aut in hac vel illa conditione requisita. Quamvìs autem aliqui putent eas habere majorem cæteris efficaciam, tamen non apparet, unde illa esset, *Pasq.* q. 296. Denique *Aversa* q. 11. s. 18. §. *primò*. etiam dicit eum, qui eas legendas suscepit, non teneri continuatè legere per 30. dies: Excipe tamen, nisi accepto stipendio hocipsum expressè appromiserit, secundùm dicta n. 158. Plura de 30. Missis Gregorianis videri possunt apud *Raynaudum* in Heter. Tom. 15. p. 2. s. 3. puncto 4. q. 9. 189.

Q. 24. Quid dicendum sit de Sacerdote, qui circa consecrationem vel Missam est scrupulosus. ℞. Sacerdos specialiter tenetur excludere scrupulos in Sacrificio, quia summè 190.

summè dedecent hunc Ministrum non tantùm nomine sed etiam in persona Christi operantem, inhonorant hanc divinissimam actionem, pariunt apertum scandalum populo, cujus etiam devotionem maximè turbant. Ut autem hos scrupulos emendet, poterit Sacerdos sequentibus principiis se dirigere.

191. §. 1. Si laboret circa intentionem consecrandi, notet doctrinam, quam dant omnes cum *Pasq.* q. 322. *Gob.* tr. 3. n. 783. *Herincx* d. 3. n. 32. *Bosco* d. 1. s. 7. nu. 115., nempe vix possibile esse, ut Sacerdoti ratione utenti & alicujus conscientiæ desit intentio sufficiens, nam secundum dicta p. 1. n. 58. & 59. sufficit intentio virtualis, directa & exercita, contenta in actionibus, quibus lavat manus, apponit hostiam, induit vestes, accedit altare &c. hæc enim faciendo vult aliquid, & non aliud quàm sacrificare & consecrare, uti hactenus solitus est velle per ista. Neque illa intentio impeditur aut revocatur per distractionem. *Henriq. Regin. Tamb. Burgh.* cent. 2. cas. 62. ergo irrationabiliter ex hac parte dubitat postea de valore consecrationis.

192. §. 2. Securissimus erit quoad intentionem, si ante Missam recitet orationem: *Ego volo celebrare Missam &c.* quod si faciat, etiam lucrabitur 50. annorum indulgentias ex concessione *Greg. XIII.* Postmodum in Missa non cogitet de intentione renovanda, nec dicat, nequidem internè, volo consecrare &c. sed certus sit, hoc ipso quòd timeat, ne non habeat intentionem sufficientem, se habere sufficientissimam, *Caj. Suar. Tamb. Gob.* n. 787.

193. §. 3. Assuescat verba consecrationis dicere non altiùs quàm reliqua, quæ secretè dicuntur, & quamvìs fortè ob strepitum vel turbationem non audierit se illa proferentem, non ideo repetat quicquam, si enim moverit linguam & organa vocis, uti solet, quando audibiliter loquitur, imprudenter timet, ne nunc non satis expresserit. Accedit, quòd mutilatio vel abscissio alicujus etiam syllabæ rarò invalidet formam, uti dictum p. 1. n. 360. unde ex eo capite adhuc non esset ipsi licitum quicquam repetere.

194. §. 4. Proferat verba consecrationis sine timore, nec vi quasi exprimens, nec halando super hostiam vel in calicem, in hoc enim est irreverentia, nec ullum nutum det capite, sed continuatè & immotus proferat, sicuti profert alia, certum enim est, quòd nimia sollicitudo rectè proferendi causa sit non proferendi rectè.

195. §. 5. Caveat, ne verbum ullum repetat, quamvìs timeat, ne non bene expresserit, uti jam insinuatum est, hoc enim foret peccatum secundùm dicta p. 1. nu. 129. Et de hoc sic scribit *Gob.* n. 94. *Qui ita unum verbum bis terve repetunt, per se loquendo, peccant graviter, quia inducunt novum risum circa actionem dignissimam, mutant formam sacramentalem, repræsentant nobis Christum ridiculè loquentem: Credo tamen,* inquit, *tales coram Deo non peccare graviter, quia scrupuli eos adigunt ad hanc parvam stultitiam.*

196. §. 6. Si incidat apprehensio, quasi per Tò *meum* vel *mei* significet aut significârit corpus vel sanguinem suum Sacerdotis, aut ne per Tò *hic* velit aut voluerit significare in hoc loco, quamvìs hoc ipsum vivaciter imaginetur, dum consecrat, nihilominùs pergat contemnendo, nec curet formare intentionem contrariam, certum enim est illum habere & habuisse intentionem generalem prævalentem significandi hoc, quod significari debuit, quod etiam inde evincitur, nam certum est ipsum potius voluisse proferre, sicuti proferri debent, quàm voluisse peccare mortaliter, voluisset autem peccare mortaliter, si exclusâ intentione generali maluisset proferre in sensu illo, de quo scrupulum habet, ergo certus est se habere & habuisse intentionem sufficientem.

197. §. 7. Si distractus fuerit, & postea nesciat, an non fortè omiserit aliquid, imò si non recordetur se consecrâsse, non debet ex hoc turbari, inquit S. *Th.* q. 83. a. 6. ad 5. non enim, qui multa dicit, recordatur omnium, quæ dixit, hinc monent omnes cum *Pasq.* q. 317. num. 4. ut pergat & supponat se omnia debitè dixisse & fecisse, nam solet ista facere sine errore, & ex communiter contingentibus est prudens præsumptio.

§. 8. Si circa aliquid fiat quasi perplexus, & nesciat, an hoc an illud facere debeat, non hæreat, sed statim faciat, quod primò ipsi videtur esse melius, quod autem semel resolverit, in eo permaneat, nec rursus examinet, an bene sic statuerit, sed pergat. Et quamvìs postea reperiat se errâsse, non ideo debet inquietari, quia bona fides excusat, nec debebat hærere, tum ne in populo causaret admirationem, tum etiam quia debet in ista actione se ostendere irreprehensibilem, uti dicetur n. 533. 198.

§. 9. Timor, ne sit in malo statu, excuti debet secundùm principia communia, de quibus dictum est l. 1. à n. 546. hinc generaliter loquendo judicet se non amisisse gratiam, quamdiu indubitanter & certò non scit se amisisse. 199.

§. 10. Denique in his aliisque ejusmodi exquirat judicium probi, prudentis & docti Confessarii, cui si totum humiliter aperuerit, quod hic dicet faciendum, illo stet, quantumcunque remordeat conscientia vel obluctetur judicium proprium, hæc enim debet deponere. Atque hoc ultimum est universale, tutissimum simulque facillimum remedium, uti dictum est l. 1. n. 540. 200.

DUBIUM II.

Cujus sit applicare fructum Sacrificii.

RESP. Solus Sacerdos offerens validè id facit, per suam intentionem; quia est actus potestatis sacerdotalis. Ita commun. *Suar. Lug. d. 19. n. 511. &c.* *Unde resolves.* 201.

I. Is validè applicat, etsi peccet sacrificando vel applicet contrà voluntatem Superiorum. Ita *Suar. Laym. Dian. Lug. l. c.* contra *Nav. Ledes.* & alios; quorum sententiam probabilem dicit *Dian. p. 2. t. 14. R. 72.*

II. Sacrificium, quod neque formaliter neque virtualiter ulli applicatum, vel ante vel in ipsa consecratione saltem secundæ speciei, non potest postea ulli applicari saltem adæquatè; quia producit effectum, quando existit, neque is suspenditur; ideóque nec licet accipere stipendium pro Missa præterita. V. *Laym. l. 5. t. 5. c. 2.*

Dixi, *vel ante:* quia non requiritur, ut applicatio fiat in ipso Sacrificio; sufficitque, si pridie facta sit, etsi ipso die de ea non cogitet. *Bon. d. 4. q. 3. p. 2.* ex *Suar. & Dian. R. 47.* contra *Vasq.*

III. Si nulli applicetur, vel incapaci, fructus manet in thesauro Ecclesiæ, ùt docet *Suar.*, vel cedit ipsi Sacerdoti, vel illis, pro quibus tenetur specialiter offerre, quòd ita implicitè censeatur intendisse. Ita *Laym. c. 2. V. Lug. n. 225.*

IV. Applicatio sub conditione jam impleta, est valida, v. g. ad intentionem, quam habuit hodie Superior, non autem sub conditione futurâ contingente, v. g. applico illi, cui Titius interrogatus voluerit, vel ei, qui priùs morietur; vel qui primò stipendium offeret. Ita *Suar. in 3. p. to. 3. d. 79. s. 9. Laym. l. c. Dian. R. 15. Lugo, n. 209,* contra *Bon. q. ult. p. 7. §. 5.* qui tamen ipse in praxi dissuadet.

V. Non satisfecit, qui te mortuum putans, Missas, quas pro defuncto teneretur, celebravit.

VI. Sacerdotes Societatis non satisfaciunt, celebrando pro defunctis per anticipationem; nisi tamen jam mortui sint, etsi postea promulgentur. *Laym. l. c.*

VII. Non omnes Sacerdotes tenentur die animarum applicare Missam pro omnibus defunctis. *Tamb. l. 3. exp. Sacr. c. 3. §. 2.* contra *Fraxin. & Gavan. p. 4. t. 15.*

VIII.

VIII. Missa celebrata in altari privilegiato pro defunctis, non suffragatur illis, nec satisfit indulto, nisi sit de Requiem. *Dian. p. 4. t. 4. R. 233. ex declar. Card. & p. 9. t. 2. R. 8.*

ADDENDA.

202. Q*Uæst. 25. Quid præterea notandum sit circa illum, à quo & pro quo applicari potest Missa.* ℞. §. 1. Quamvis *Busenb.* dicat solius Sacerdotis esse applicare Missam, tamen tenendum est, quod dixi n. 21. nempe etiam illos, qui Missæ assistunt, vel ad eam positivè cooperantur, posse alteri applicare hoc, quod ad ipsos spectat, cùm sint simul offerentes, secundùm dicta n. 20.

203. §. 2. Missa potest applicari pro illis omnibus, pro quibus à n. 24. recensui posse offerri.

204. *Q. 26. Quid addendum sit circa intentionem pro applicanda Missa.* ℞. seqq. §. 1. Requiri intentionem applicantis, ut Missa prosit uni potiùs, quàm alteri, dixi n. 50. attamen non requiritur intentio formalis & explicita, sed sufficit virtualis & implicita; hinc si Religiosus nemini applicavit suam Missam, censetur esse ejus voluntas, ut prosit illis, pro quibus sacrificari mandavit Superior, *Gav. Dian. Gob.* t. 3. n. 662. *Steph.* t. 3. d. 4. n. 61.

205. §. 2. Etiam sufficit intentio habitualis, id est, intentio semel posita & non revocata, quamvis ante 10. annos præcesserit, *Sua. Con. Bon. Tamb. Gob. Quartus, Steph. Pasq.* q. 162. contra *Vasq. Gran.* & alios. Ratio est, quia applicatio Missæ est veluti donatio de præsenti, sive assignatio rei futuræ, quæ fieri potest anticipatò & sub conditione, quâ positâ sortiatur effectum.

Obji. Applicare Missam est illam offerre pro aliquo, sed ad offerendum non sufficit intentio habitualis, secundum dicta p. 1. n. 56. ergo. ℞. Applicare Missam est illam offerre, donando & transferendo jus ad illius fructum, C. est illam offerre actu, exhibendo Deo Sacrificium vel consecrando, N.

Inst. Sacerdos applicat Missam, ùt Minister Christi, sed non est Minister Christi, nisi quando actu exhibet sacrificium, ergo. ℞. Applicat ùt Minister Christi, officio, potestate & charactere. C. ùt Minister exercitio, actu & exhibitione suæ functionis, N.

206. §. 3. Etiam probabile est secundùm *Laym. Gob.* nu. 164. *Pasq.* suprà, sufficere intentionem interpretativam, id est, illam, ad quam velles sacrificare, si cogitares de intentione facienda, sic enim benignè præsumimus de acceptatione Dei, qui novit nostri animi comparationem. Hinc probabiliter dicit *Pasq.* q. 167. si scias aliquem habere onera Missarum, te posse etiam illo inscio validè applicare juxta illius intentionem, quia habebit voluntatem saltem interpretativam adimplendi obligationes suas.

207. §. 4. Communis sententia est, intentionem fieri debere ante consecrationem saltem secundæ speciei, quamvis *Lugo, Tamb. Pasq.* q. 163. putent, sed minùs probabiliter, satis esse, quòd præcedat Communionem, eò quòd adhuc substantialiter duret Sacrificium.

208. §. 5. Secundùm dicta n. 50. nulla requiritur applicatio ad hoc, ut Sacrificium fidelibus causet fructum generalissimum, aut Sacerdoti & coofferentibus specialissimum.

209. §. 6. Si quis acceperit à 10. hominibus stipendia pro 10. Missis, *Bonac. Dian. Aversa* q. 11. s. 17. §. *Hinc,* dicunt satis esse, si primas decem Missas legendas conjunctim & in confuso applicet: Alii requirunt, ut sigillatim determinet dies & Missas pro singulis, quod tutius est, & omnino faciendum esse dicit *Steph.* n. 75., si stipendia data sint pro Missis dicendis ad diversas intentiones, quæ suis temporibus essent faciendæ.

210. §. 7. Si quis acceptis 10. stipendiis obligatus sit pro 10. hominibus legere 10. Missas, *Possev.* & alii cum *Pasq.* q. 95. dicunt non satisfacere, si in singulis Missis applicet ad intentionem singulorum hominum partem decimam illarum Missarum: sed *Bonac. Aversf.* aliique cum *Henao* parergo 29. docent satisfacere, supposito, quòd usque ad decem dies posset differre Missam pro singulis legendam, quia singulis melius est, quòd maturiùs aliquid participent de fructu Missæ: & quotidie dividendo partem fructùs in singulos, in fine omnibus solutum est, quantum debetur: quòd maximè valet, si vera est aliquorum sententia, de qua n. 47., quòd Missa pro multis oblata tam prosit singulis, quàm oblata pro uno. *Rayn.* tamen in Heter. spirit. Tom. 15. p. 2. s. 3. pu. 3. nu. 50. non probat hoc fieri.

Q. 27. Quid præterea sit notandum circa applicationem Missæ. ℞. seqq. §. 1. Quando aliquis applicavit ad unum finem, & postea immemor illius applicationis applicat ad alium, multi dicunt posteriorem applicationem semper prævalere, uti ultimum testamentum prævalet omnibus: E contrà *Tamb.* dicit priorem valere, quia illâ positâ Deus jam acceptavit Missam ad illum finem. *Pasq.* q. 172. probabiliùs dicit attendendum esse ad causam seu motivum posterioris applicationis, si enim nulla sit specialis causa ultimæ applicationis ponendæ, & primæ mutandæ, prævalet prior, quòd autem prius testamentum nunquam prævaleat, est ex dispositione juris positivi, & quia testamentum non censetur firmari nisi morte testantis. Si autem adsit specialis causa, valet posterior, quia voluntate interpretativâ revocat priorem, neque Deus absolutè acceptârat, sed sub conditione, si non revocaretur, maximè cum Deus prævideat, quandonam sit aliquis revocaturus. In praxi autem ille cui casus contigisset, certus esse potest, quòd pro uno ex illis finibus satisfecerit, hinc secundam Missam offerat pro eo, qui non participavit primam. 211.

§. 2. Quando aliquis voluit primam applicationem valere, etiamsi postea alio modo applicaret, si postea aliter applicet memor prioris applicationis, volensque ei derogare, posterior valet, quia revocatur prior voluntas. Si applicet immemor prioris applicationis, prior valet, quia prior voluntas derogavit posteriori applicationi. Si applicet memor quidem prioris applicationis, sed nolens ei derogare, *Tamb.* dicit neutram applicationem valere, è contrà *Pasq.* q. 171. probabilius dicit valere æqualiter ad utrumque finem, minùs tamen, quàm si ad unum tantum esset facta. 212.

§. 3. Missa potest gradatim pro pluribus applicari, v. g. ut si non prosit huic, prosit isti; si quantùm obligor, acceperit Titius, reliquum habeat Cajus &c. *Pasq.* q. 173. 213.

§. 4. Si Superiores Ordinum, qui legunt pro stipendio, præcipiant Missas, tenentur subditi eas legere ad eorum intentionem, *Pasq.* q. 176. 178. Attamen nimis durum videretur, si de septimana nequidem unicam Missam relinquerent subditis liberam, nisi aliter non posset subveniri necessitati Monasterii, *Pasq.* q. 179. Potestque etiam Episcopus Sacerdotibus sæcularibus imponere applicationem Missarum, si sit causa & necessitas publica urgens, *Pasq.* q. 180. Et ut Missa prosit, sufficit applicatio Superioris, si non contradicat subditus: E contrà si Superior applicet contra voluntatem subditi, prævalet subditi applicatio, etiamsi esset contra obedientiam, charitatem vel etiam justitiam, *Duran, Suar.* aliique plurimi cum *Pasq.* q. 183. & *Rayn.* suprà s. 2. p. 2. n. 8. contra *Scot.* & alios: vide dicenda n. 1335. 214.

§. 5. Si Sacerdos offerat pro illo, qui petit offerri, hic non potest applicare alteri, attamen posset, si peteret offerri ad suam intentionem, *Pasq.* q. 185. Dixi autem n. 175. non teneri Sacerdotem applicare pro unoquoque, qui petit vel optat sibi applicari. 215.

§. 6. Si putâsti stipendium tibi priùs à Titio solvendum, ideoque crastinæ Missæ applicationem, quam antea feceras pro Cajo, postea facias pro Titio, qui tamen tibi prius non solvat, *Pasq.* q. 187. putat hanc posteriorem applicationem esse irritam & manere pri- 216.

primam factam pro Cajo, quia errantis nullus est consensus. Sed oppositum videtur probabile, nam applicasti Titio, non sub conditione, si priùs solveret, sed quia erat spes, ut priùs solveret, in quo non fuit error, quòd autem non sequatur res, non ideo tollitur valor applicationis, sicuti si mihi conferas Beneficium ex spe remunerationis, licèt remuneratio non sequatur, non ideo invalida est collatio. Hoc tamen videtur verum, quòd quando applicas alicui Missam putans te accepturum stipendium ab eo, si non es accepturus, applicatio sit nulla, quia videris ei voluisse applicare sub conditione, si esses ab eo stipendium accepturus, quia non voluisti pro eo gratis legere, ergo Deus videns te non accepturum, etiam non acceptavit Missam pro illo. Denique rectè docet *Rayn.* suprà s. 3. pu. 4. n. 40. si per errorem Missas offeras pro aliquo tanquam mortuo, qui tamen vivat, vel contrà, æqualiter prodesse secundùm fructum, qui vivo aut mortuo potest competere, quia Deus eum confert pro exigentia necessitatis secundùm interpretativam tuam intentionem.

217. §. 7. Si dubites de posteriore applicatione contraria, censendum est mansisse priorem, quæ in possessione erat, hinc censere potes te celebrâsse secundùm hanc, *Pasq.* 187.

218. §. 8. Obligatus applicare Missam, non liberatur, si applicârit secundùm opinionem, quam putabat certam, si reipsa sit incerta, quia obligationi certæ non satisfit per solutionem dubiam; neque probabile est, quòd applicatio Missæ incerta extinguat obligationem certam, *Pasq.* q. 184.

219. §. 9. Neomysta in Ordinatione consecrans cum Episcopo, secundùm *Pasq.* q. 170. non potest applicare illam Missam, nisi secundum intentionem Episcopi, quia Episcopus est primarius celebrans: secundùm *Merat.* & *Gob.* t. 3. n. 117. potest æquè ac si solus celebraret, quamvis enim non sit primarius celebrans, revera tamen etiam ipse celebrat, neque ulla ratio est, cur non possit discordare ab applicatione Episcopi.

220. §. 10. Possum Missam applicare pro illo, quem scio de facto velle à me petere Missas, quamvis necdum petierit. Excipe, nisi scirem, velle petere pro aliquo effectu, ad quem necdum juvaret sacrificium, *Pasq.* q. 167. *Sylvius* in append. ad 2. p. Resol. Orat. 2. concl. 2. & seqq.

221. §. 11. Valet applicatio facta pro eo, pro quo Deus vult applicari, *Scot. Suar.* & alii communiter cum *Pasq.* q. 169. contra *Tamb.* & alios, qui negant, eò quòd putent Deum non velle applicare, sed hoc relinquere homini: verùm in rigore Deus non applicat, sed tantùm acceptat applicationem hominis secundùm beneplacitum Dei factam.

An vivens validè applicet Missas pro se mortuo legendas, dicetur n. 1334. Cui autem prosit fructus applicatus alicui, qui illius est incapax, vel non indiget, dicetur n. 1330.

222. Q. 28. *An satisfaciat, qui celebrat pro illo, quem Deus novit primò daturum stipendium.* ℞. Affirmant *Pelliz. Diana* p. 11. t. 2. R. 15. *Burgh.* cent. 2. Casu 98. *Rayn.* suprà s. 3. pu. 3. n. 40. aliique multi, quos referunt *Mendo* d. 13. q. 7. & *Aversa* q. 11. s. 18. §. *Sextò*, quia cùm apud Deum omnia sint præsentia, intentio illa in præcognitione Dei est absoluta, & Missa æquè proderit sic applicata, quàm aliter post datum stipendium: unde sicuti Sacellanus obligatus ad sex Missas intra 20. dies, satisfacit, si legat illas intra dies sex, ita hìc poterit fieri anticipatio. *Castrop.* t. 22. p. 6. *Lugo* De pœn. d. 13. n. 137. & alii dicunt talem applicationem esse validam sed illicitam, quia ita fieri prohibuit *Clemens VIII.*, cujus decretum postea promulgavit *Pius V.* die 15. Nov. 1605., uti refert *Bassæus* in Morali V. *Missa* 4. nu. 4. Hinc dicendum est cum communi apud *Gob.* nu. 169. & 609. *Pasq.* q. 168. *Aversa* suprà, semper illicitè, & sæpe etiam invalidè fieri talem applicationem, quia cùm Missa consistat in actione transeunte, si non prosit quando fit, fructus ejus reponitur in thesauro Ecclesiæ, communiter autem non posset prodesse, quando fit, quia illo tempore necdum existit intentio petentis; imò nec sæpe motivum vel causa petendi; vel quandoque ille, pro quo petitur, esset in peccato & incapax gratiæ: opposita omnia sunt in Sacellano, de quo *Burgh.* Admittunt tamen *Vasq. Rayn. Aversa* posse Missam legi pro actualiter defuncto, pro quo postea primò petetur Missa oblato stipendio, quia sic utiliter offertur pro illa determinata persona jam indigente & capace totius fructûs.

DUBIUM III.

Quando & quoties liceat celebrare.

Resp. I. Ordinariè non licet celebrare post meridiem, sed debet inchoari ante duodecimam: nec ante auroram; quam ante Solis ortum *Regin.* quadrantem horæ, *Hen* & *Kon.* mediam horam, *Azor* horam cum quadrante, *Suar. Fernand* & *Possev.* sesquihoram comprehendere dicunt; & consequenter cum secundùm *Hen. Suar.* & alios, Missa possit inchoari tantò ante auroram, ut sub ejus initium finiatur, licet duabus horis ante Solis ortum incipere, ita *Rodriq.* & alii. Unde ulterius inferunt quidam, cum *Suar.* Religiosis habentibus privilegium celebrandi horâ ante diem, licere tribus horis ante ortum Solis incipere: quod *Lugo De Euch. d.* 20. *n* 32. non improbat, etsi *Lay.* tantùm permittat horis duabus cum dimidia. *Diana* verò duabus horis post mediam noctem, *Lug. l. c.* Quâcunque autem horâ licitè (sive ex, sive sinè privilegio) celebrant, eâdem etiam, (atque adeo in Missa, quæ nocte Nativitatis, cæterisque, quæ post illam celebrantur) licere iis Eucharistiam aliis ministrare, contra *Bordon.* docet *Dian. p.* 9. *t.* 7. R. 43. 223.

Dixi *ordinariè*: quia antevertere licet sequentibus casibus, in quibus etiam paulò post meridiem, v.g. uno vel altero quadrante inchoari potest, uti etiam secundum *Sotum* & *Palud.* ex quavis rationabili causa v.g. ob supplicationem vel concionem publicam protractam ultra meridiem, ob funus Principis, vel quia Sacerdos die festo propter iter fuit impeditus, quo casu etiam integrâ horâ pòst, licere inchoare dicunt. *V. Lay. l. c. Fern. hìc c.* 3.

1. In necessitate, v.g. ut morituro detur Viaticum: quo casu licere mediâ nocte celebrare, ait *Dian. p.* 1. *t.* 14. R. 33. ex *Lay. &c.*

2. Ubi est mos rationabilis, ut opifices & famuli summo manè possint audire Sacrum, *Lay. l.* 5. *t.* 5. *c.* 4. *n.* 3. ex *Nav. &c.* (v. *Dian. p.* 2. *t.* 14. R. 34.) non tamen idcirco post meridiem licebit.

3. Ex privilegio, de quo suprà.

4. In nocte Nativitatis, in qua omnes tres Missas ante auroram dici posse probabiliter docet *Suar. Kon. Laym. Dian. p.* 4. *t.* 4. R. 236. contra *Sylv. Fern.* & *alios.* *Unde resolves,*

I. Graviter peccat, qui sine aliqua harum, aut saltem justa causa, citiùs manè, vel seriùs post prandium celebrat: ubi *Azor* tertiam horæ partem, *Lay.* mediam horam, *Bon.* tres quadrantes, *Sylvius* horam requirit, ut differendo peccet mortaliter. *v. Dia. p.* 2. *t.* 14. *res.* 34 ubi notat Religiosos ex suis privilegiis, posse celebrare usq; ad tres horas post meridiem, post tertiam verò nullo modo. *v. Bon. l. c.*

II. Non est peccatum, celebrare ante dictam Primam, vel etsi ob infirmitatem non possis Horas dicere; vel etiam ante Matutinum, si causa subsit, sine qua erit veniale, ùt docet *Fill. Laym.* & alii; videturque sententia tuta, contra multos, dicentes esse mortale.

Resp. II. Per se loquendo, quotidie licet celebrare. Dico, *per se*, quia præcepto obligante sub mortali, pro-

»prohibentur die Veneris Sancto, (non tamen Eu»charistiam sumere, vel aliis præbere, ut habet *Hurt.* »*de Sac. d. 4. dif. 3. Quint.* ex *Suar. Vasq. Tann. &c.* licèt »suppositis declarationibus *Cardin.* non licere mini»strare, nisi solis infirmis, velit *Dia. p. 4. t. 4. R. 237.* »*p. 6. t. 6. R. 19. & p. 9. t. 9. R. 24.* ex *Barb. Gavant. &c.*) »in Cœna Domini verò, etsi ex consuetudine, uno ce»lebrante reliqui communicare debeant; plures ta»men ex causa licitè privatim celebrant, non tamen »post finitam Missam solennem, & sacrarium recondi»tum, ùt vult *Palaus tr. 22. p. 7. n. 2.* licèt alii id non »admittant, apud *Dian p. 9. t. 9. R. 24.* De Sabbatho »sancto alii negant licere, ùt *Vasq. &c.* alii probabili»ùs affirmant, ùt *Suar. Fag. Dia. Gasp. Hurt. dif. 3. Palaus* »*nu. 5.* qui non vult fieri ante inchoatam Missam solen»nem) & *Lugo num. 18.* qui addit, non esse tunc legen»das prophetias, quia non sunt pars Missæ; neque »benedictionem cerei; Imò nec Litanias, quia est »ratio eadem. *v. l. c. n. 20. & Bon. p. 2.* ubi notat, quòd »usus id vix habeat. *Vid.* etiam *Dian. p. 4. t. 4. R. 237.* »ubi cum *Mercero*, contra *alios* permittit eo die ante »Missam solennem celebrare de Sancto incidente, vel »votivam

» *Resp.* III. Sæpius in die celebrare non licet ordi»nariè: quod addo, quia si sis jejunus, licitum est se»quentibus casibus bis, vel etiam ter, requisito tamen, »si facilè haberi possit, Episcopi judicio, præterquam in »primo.

» 1. Nocte Nativitatis: quâ tamen non tenetur, ne »Parochus quidem, celebrare tres Missas, sed potest »aliquam pro arbitrio omittere, *Dian. R. 236.* Neque »ter communicare, vel semel communicare, & bis »celebrare. *p. 8. t. 1. R. 87.*

» 2. Si Pastor habeat duas Parochias dissitas, *Fill.* »*Lug. n. 45.*

» 3. Si concursus populi sit tantus, ut Ecclesia non »capiat, ùt habet *Laym. l. 5. t. 5. c. 4. n. 6. & v. Lug. l. c.* »etsi tunc potiùs expediat celebrare extra.

» 4. Si ante ablutionem moneatur de communi»cando infirmo, & suam jam hostiam sumpserit, »nec sit alius Sacerdos. *Syl. Nav.* Sed casum esse meta»physicum, dicit *Lug. n. 44.*

» 5. Si die festo adveniant personæ, quas non de»ceat Sacrum omittere, v.g Rex aut Princeps; quam»vis hic ultimus dicatur non esse in usu. *V. Bon. d. 4. q.* »*ult. p. 7. n. 9. Lug. l. c. & Lay. c. 4. Kon. Dian. p. 2. t.* »*14. R. 65.* ubi rectè monet, in his omnibus attenden»dum ad loci consuetudinem, quæ ferè omnes nunc »sustulerit.

» *Quæres.* An aliquando liceat interrumpere Missam.

» *Resp.* Etsi abrumpere essentialiter, sive unam tan»tùm speciem consecrare, nullo casu liceat, ùt dictum »suprà *c. 1. d. 2.*, accidentaliter tamen abrumpere, vel »etiam interrumpere, aliquid interponendo, licet »his casibus:

» 1. Ob concionem post Evangelium, vel proces»sionem excipiendam.

» 2. In gratiam supervenientis Principis, vel turbæ »peregrinorum die festo, quo aliàs Missam audire non »possunt, vel simili justâ causâ, ex qua si non sit facta »oblatio, posse incipere de novo, ut totum Sacrum »audiant, etsi non teneantur, docent varii Auctores »cum *Sa* apud *Bonac. n. 9.* qui bene monet, consuetu»dine locorum standum: *Henr.* autem docet, id tan»tùm licere finitâ Epistolâ vel Evangelio: *Tambur.* pla»nè improbat.

» 3. Si ante Canonem Sacerdos recordetur alicujus »impedimenti, v.g. se non esse jejunum vel in gratia, »vel irregularem, vel excommunicatum, vel excom»municatus non toleratus præsumat interesse, nec pos»sit expelli.

» 4. Si urgeat gravis necessitas, vel propria, v.g. mor»bus; vel proximi, ùt si moriturus sit baptizandus vel absolvendus, *Trull. Dia. p. 5. t. 3. R. 70.* In aliis tamen» Sacramentis non ita necessariis, non decet inter con-» secrationem & sumptionem interrumpere, nisi mo-» riturus esset in propinquo, nec opus esset vestes exue-» re, vel nisi pœnitentiæ Sacramentum ob phrenesin» suscipere non possit, *Lay. Tamb. l. 2. exp. Sac. c. 7.* Rever-» tens autem ad Sacrificium Sacerdos, si fuerit antè fa-» cta consecratio, incipiet, ubi desierat; uti & si facta» non fuerit, & parva mora intercesserit, v. g. minor» quàm unius horæ; si autem longior, ordietur ab ini-» tio. *Tamb. c. 8. §. 7.*

ADDENDA.

QUæst. 29. *Quid præterea notandum sit circa horam pro legenda Missa.* n. seqq. §. 1. Amissio notabilis lucri apud homines, qui negotiatione victitant vel non abundant, æquiparatur damno gravi, ideoque censetur causa sufficiens anticipandi pro illis horam Missæ, *Pasq.* q. 409. Inter alias autem causas præveniendi auroram ponit *Henriq.* etiâ occasionem itineris, ut commodiùs fiat, quod tamen *Sor. Laym. Quartus* in Rubr. Miss. p. 1. t. 15. d. 4. tantùm admittunt in casu, quo v.g. populus deberet ire peregrè, sed etiam admitti potest, si tu alioquin deberes & non posses solus proficisci. 224.

§. 2. Generales, Provinciales & Superiores locales possunt etiam seclusis privilegiis cum suis Religiosis dispensare, ut concurrente causâ rationabili anticipent aut postponant tempus celebrandi, sunt enim Ordinarii ipsorum, & possunt, quod potest Episcopus cum Sacerdotibus sæcularibus, *Pasq.* q. 422. 225.

§. 3. Aurora in Martio circa æquinoctium præcedit Solem per horam cum quadrante. In Junio circa Solstitium, per duas horas cum quadrante. In Februario & Septembri, per horam & mediam. In aliis mensibus, aliquando per duas horas, vel per unam cum tribus quadrantibus. Itaque excepto Martio semper durat saltem per horam & dimidiam, *Aversa* q. 11. s. 15. §. *quartò*, *Quartus* suprà d. 2. notans auroræ tempus sumendum esse non mathematicè sed moraliter, ideoque nihil peccare, qui tū celebrat, ut dici possit adhuc in aurora celebrâsse vel absolvisse cum aurora, ita ut saltem finis Missæ attingat auroram, *Suar. Aversa* & alii. 226.

§. 4. Inter causas exspectandi post meridiem etiam est solennitas, nam *Suar. Vasq. Aversa, Tamb.* dicunt, & praxis confirmat, inquit *Quart.* si Missa solennis & concio diu durant, post eam Missam dici solere aliam privatam ob commoditatem populi, etiam usque ad tertiam; attamen quoad hoc attendenda est consuetudo locorum: Hinc quamvis *Nav. Vivald. Dicast. Gob.* t. 3. n. 202. dicant, & probabile agnoscat *Tam.* d. 5. q. 10. n. 6. Sacerdotem licitè incipere Missam etiam horâ tertiâ post meridiem, ut sic festo die ipsemet Missam audiat, tamen *Suar.* & alii melius negant, quia non videtur esse tanti, ut unus privatus Missam audiat. 227.

§. 5. Docet *Quartus* meridiem etiam sumi debere moraliter & non mathematicè, ex quo videtur sequi, posse etiam sine causa differri inchoationem Missæ, quamdiu non longè distatur à meridie: sed quamvis possit esse veniale tantùm, si non sit notabilis distantia à meridie, aut etiam nullum, secundùm *Aversam*, si sit parva, quia sic habet consuetudo; tamen probabilius videtur assignatum tempus meridiei debere attendi ad momentum, quia quando Leges, uti hìc, determinant tempus, intelligendæ sunt ad momentum, si hoc cognosci possit, uti dixi l. 1. n. 583. quamvis autem certò non cognoscamus punctum mediæ diei mathematicum, tamen per horologia communiter bene ordinata certò cognoscimus punctum mediæ diei ecclesiasticum, & ad hoc tempus ecclesiasticum nos astringit Ecclesia, uti ibidem n. 584. est dictum. *Neque his obstat*, quòd n. 226. dixerim tempus auroræ sumendum esse, non mathematicè sed moraliter, *nam* dispe- 228.

disparitas est, quòd tempus auroræ resciri non possit, nequidem secundùm punctum temporis ecclesiasticè sumpti, oppositum autem est de meridie, uti dictum est.

229. §. 6. Putant aliqui licere apud Principes Germaniæ per consuetudinem receptam differre Missam usque ad primam, quod verum est etiam pro die feriali, si causa publica ita postulet, v. g. si Princeps debeat interesse consilio, excipere Legatos, dare necessarias audientias, nec aliter sine magno incommodo disponi possit de tempore Missæ. Et pro Sacerdotibus Societatis JESU habetur facultas in Comp. Privil. v. *Missa* §. 3. itineris vel alterius legitimi impedimenti causâ legendi infra primam, quæ facultas communicatur omnibus Superioribus, & iis, quibus ipsi commiserint. Putantque plures cum *Aversa* §. *Admittunt* & *Sporer* n. 449. absque ullo privilegio etiam licere cuivis Sacerdoti per horam post meridiem celebrare die festo, si antè fuit impeditus ratione itineris.

230. *Q. 30. Quid addendum sit circa obligationem orandi Matutinum & Laudes ante celebrationem Missæ.* ℞. Hoc unicum, quòd quamvis multi graves Authores ex Antiquis, quorum octodecim recenset *Aversa* q. 11. s. 22. §. *Octavò*, dixerint esse mortale hoc negligere, tamen præter citatos à *Busenb.* n. 223. & 308. docent *Silv. Arrag. Henriq. Valent. Vasq. Bellarm. Victor. Bonac. Can. Con. Sanch. Less. Bass. Baldel. Castrop.* aliique plurimi cum *Fagund* præcepto 1. l. 3. c. 17. *Ills* t. 5. n. 73. non esse mortale, & quando adest causa rationabilis, licèt non omnino gravis, v. g. major commoditas studii vel itineris, nequidem esse veniale. Imò *Sot. Suar. Tamb.* & alii apud *Gob.* t. 3. n. 667. dicunt per se loquendo, nullum esse peccatum, quia nullibi invenitur præceptum, nec videtur esse ulla specialis connexio aut dependentia Missæ ab illis precibus: hinc etiam *Marchant.* & *Quartus* p. 2. t. 1. d. 1. dicunt esse consilium & quandam congruentiam, ut fiat. Attamen probabilius est cum *Aversa* & aliis communiter esse veniale, nam in Rubrica §. 10. hoc numeratur inter defectus peccaminosos; & ratio præcipiendi potuit esse, ut celebraturus advertat, quas orationes & commemorationes facere debeat, an dicere debeat *Gloria* vel *Credo* &c. quæ omnia colliguntur ex recitatione Matutini & Laudum.

Objicies. In Missali præscribitur, ut Matutinum cum Laudibus præmittatur Missæ, *Pius V.* autem in suo Brevi ante Missale præcipit in virtute S. Obedientiæ Missam dici juxta ritum Missalis, ergo gravis est ad hoc obligatio. ℞. n. conseq. nam non est obligatio sub peccato ad servanda singula, quæ in Rubricis habentur, cùm certum sit multa esse tantùm directiva: & quamvis sub peccato sit obligatio ad aliqua, ut tamen sit sub mortali, debet materia esse magni momenti & spectare ad substantiam vel reverentiam notabilem Sacrificio debitam, quale quid non est præmittere Matutinum & Laudes. Denique ex vi præcepti *Pii V.* tantùm est obligatio gravis ad generaliter utendum eo ritu & non inducendum alium.

231. *Q. 31. Quid addendum sit circa Missam tribus ultimis diebus Quadragesimæ.* ℞. §. 1. Est sententia satis communis, quòd die Jovis S. liceat omni Sacerdoti privatim celebrare, saltem ante inceptam Missam solennem, ita enim docent *Nav. Ang. Suar. Vasq. Lugo, Diana, Quartus, Gob.* t. 3. n. 219. *Aversa* q. 11. s. 15. & alii passim.

232. §. 2. Habens plures Parochias debet in Cœna Domini Missam habere, & erigere sepulchrum in sola principaliori, si tamen per errorem erexerit in utraque, *Pasq.* q. 385. dicit debere die Veneris habere officium in sola principali, & in altera hostiam reponere in sacrario. Quòd si utraque Parochia esset multùm populosa & ab invicem distans, deberet uno anno in una, alio in alia Missam & officium peragere, *Sylvius* in Append. ad 1. p. resol. Orat. 4. quamvis *Suar. Præpos.* aliique cum *Gob.* n. 189. dicant non solùm die Jovis sed etiam Veneris posse in utroque loco habere officium, non factâ infusione, nec immissâ hostiâ, nisi in ultimo loco, & rationem dant, quia cùm æquivaleat duplici Parocho, videtur posse, quod duo possunt: sed contrà est, quia infusio vini & immissio hostiæ in illud videtur esse primaria ceremonia illius officii, quæ omitti deberet propter jejunium servandum.

§. 3. Si Parochus die Jovis sancto nullam reliquerit hostiam pro die Veneris, debet potius omittere omnia, quàm consecrare in officio diei Veneris, tum quia eo die prohibetur fieri consecratio, tum etiam quia illicitum est consecrare panem sine vino. Si tamen habeat parvam hostiam consecratam, utatur illâ; si nec illam habeat, sitque in pago, *Gob.* à nu. 217. dicit posse celebrare manè privatim Missam de Passione & consecrare duas hostias ablutione non sumptâ. Si sit in urbe, facilè habebit Sacerdotem, qui tum celebret de Passione, eique hostiam consecret, putat enim melius esse observari præceptum naturale de scandalo populi vitando, quàm ecclesiasticum de non celebrando illâ die. Et in omnibus consentit *Sporer* n. 452. 233.

§. 4. Sabbatho sancto cuivis licere celebrare saltem inceptâ Missâ solenni, præter citatos à *Busenb.* docuerunt *Sot. Sylv. Mercer. Pers. Garc. Amic. Quartus, Leander* n. 445. *Gob.* n. 221. sed *Aversa* suprà rectè dicit hoc consultum non esse: Directoria autem Coloniense & Leodiense jam pluribus annis dicunt id recenter esse prohibitum à S. Congregatione. An autem liceat præsente funere, dicetur n. 507. 234.

Q. 32. Quid addendum sit circa Missam eodem die sæpius ab eodem legendam. ℞. §. 1. Olim liberum fuit toties de die Missam legere, quoties quis vellet, hinc de S. *Leone III.* referunt *Gob.* t. 3. nu. 183. & *Aversa* q. 11. s. 15. quòd de die quandoque novies legerit, nunc autem peccat mortaliter, qui sine legitima causa bis in die celebrat, quia prohibetur tum per Canones, tum per universalem consuetudinem. Et ob eam etiam causam non potest aliquis eodem die ordinari Sacerdos & Episcopus, quia deberet cum ordinante bis celebrare. In regno tamen Valentiæ possunt Sacerdotes sæculares in die commemorationis animarum dicere duas Missas, & Religiosi in eodem regno ac pluribus aliis Hispaniæ tres. Idem possunt Dominicani Conventûs Pampilonensis, S. Jacobi, & Trinitarii per communicationem privilegii, uti pluribus notat *Leander* à n. 1885. 235.

§. 2. Causam sufficientem pro iteranda Missa dicit *Pasq.* non esse, nec Officium Conventuale duas Missas postulans, nec benedictionem Nuptiarum, nec adventum Episcopi vel Principis in die festo, nec supervenientem magnum numerum itinerantium, nec paupertatem Ecclesiæ aut Sacerdotis, pro singulis tamen illis sententiis refert graves & multos Authores. Addit ipse contra alios 10. si Princeps vel Magnas superveniat, Missam non debere repeti ab initio, quamvis necdum ad Offertorium pervenerit, sed celebrantem debere pergere, quamvis q. 386. fateatur sufficientem causam diebus festis iterandi Missam esse, si celebraturus pro populo, celebrârit manè pro Episcopo, Principe aut Magnate, aut si in aliena Parochia desit, qui celebret, aut si aliter non possit vitari scandalum vel gravis querimonia populi. E contrà *Gob.* n. 192. *Leand.* n. 447. & alii admittunt, si superveniat Princeps vel Magnas, celebrantem posse peragere illam Missam, & retento jejunio pro adventantibus inchoare alteram. *Gob.* ibidem adducit quosdam, qui dicunt Sacerdotem ratione defuncti manè sepeliendi, si sine Missa sepulturæ fieri non soleant, posse iterare Missam. Et pro Viatico habendo dicit 236.

dicit n. 193. cum *Quarti*, *Tamb*. *Leand*. n. 447. & aliis posse etiam non jejunum iterare, de quo tamen dubitat *Henao* n. 1518. Dicunt etiam *Silvest*. & *Nav*. apud *Aversam* §. *Plures*, quando quæcunque alia similis causa occurrit, quæ arbitrio viri prudentis sufficiens judicetur, Sacerdotem posse iterare Missam. Præterea putant *Suar*. *Lugo* aliique cum *Gob*. n. 189. etiam die profano posse ab uno legi duas vel tres Missas, si devotio populi id exigat, v. g. si superveniat inexspectata processio. Item in locis hæreticis, inquit *Verjuys* t. 8. a. 1. ubi frequens populus solatio illo non videtur privandus, sed sic fovenda est Catholicorum pietas, nam talis gravis causa videtur æquiparari necessitati, in qua Pontifices dicunt licere. Sed non obstantibus omnibus illis sententiis *Henao* n. 1502. ex sequente declaratione colligit requiri graviores causas: *Cum in civitate, quam dicunt de La Assumpta in Provincia Paraquariensi pars magna nobilium domi se contineat, quòd apparatu decente careret, ideo ut Nobiles mulieres ac viri è domibus ad templa educerentur, opus fuerit Missam ante Solis ortum celebrare, sed non reperto Sacerdote, qui absque stipendio munus hoc subire vellet, Episcopus prædictæ civitatis Missam antelucanam nobilium gratia celebravit. Proposito dubio in S. Congregatione Eminentiss. Card. Conc. Trid. interpretum, an Episcopus absque Apostolico indulto posset bis in die Sacrificium offerre ex prænarrata causa, Die 1. Sept. 1657. eadem S. Congregatio censuit non posse.* Hinc etiam cum Archi-Episcopus Sipontinus obligatus esset in Ecclesia Sipontina die Jovis sancto celebrare, & conficere chrisma, quamvis deberet in Ecclesia Garganica recipere peregrinos, ideoque eum Clerus & Populus compelleret ad hìc priùs celebrandum, *Honorius* III. Cap. *Te referente*. De celebr. Missarum, sic decrevit: *Cum cuilibet Sacerdoti, quacunque dignitate præfulgeat, unam in die celebrare Missam sufficiat, nam & valde felix est, qui celebrat dignè unam. Fraternitati tuæ mandamus, quatenus die Cœnæ Domini in Ecclesia Sipontina duntaxat, in qua teneris Chrisma conficere, Missarum studeas solennia celebrare.*

237. §. 3. Si Parochus habens plures Parochias & ideo potens binare, impediatur, rogétque alium Sacerdotem, etiam Societatis JESU, potest hic pro ea necessitate binare, *Suar*. *Henriq*. L. 9. c. 30.

238. §. 4. *Pasq*. q. 392. dicit Regulares non teneri recurrere ad Episcopum pro examinanda causa sæpius celebrandi eâdem die, sed illis sufficere judicium & licentiam suorum Superiorum: Quòd si ad neminem recurri possit, prudens quisque potest de causa judicare.

239. §. 5. Non est opus causam pro tertia celebratione esse graviorem, quàm pro secunda, *Lugo* in Resp. Mor. l. 1. d. 12. *Pasq*. q. 190. *Henao* nu. 1511. *Aversa* contra *Henriq*. & *Castrop*. Ratio est, quia quamvis sæpius repetita celebratio sit minùs usitata, tamen quandocunque est vera necessitas, cessat præceptum prohibens.

240. §. 6. Habens duas Parochias, posset in Natali Domini legere sex Missas, utrique enim Parochiani ad fovendam devotionem suam quasi jure suo petunt tres Missas; & cùm ipse Parochus æquivaleat duobus, frui potest privilegio duorum. Putantque *Suar*. *Lugo* suprà & alii contra *Nugnum* etiam tali Parocho posse concedi, ut in singulis Parochiis repetat Missam diebus ferialibus, ne alteruter populus privetur potestate offerendi Sacrificium.

241. §. 7. Qui uno loco, ubi est novum calendarium, celebravit tres Missas in Natali Domini, si eodem anno veniat ad locum, ubi est calendarium vetus, potest iterum cum his tres Missas celebrare, applicando sibi præsens privilegium loci. *Gob*. n. 188.

242. §. 8. Pessimè ageret Sacerdos, inquit *Gob*. nu. 185. si die Natali Domini bis celebraret & semel communicaret more laico, quia datur tantùm potestas triplicandi Sacrificium. Posset tamen Episcopus eâ die Ordinatus communicare in Missa, in qua ordinatur, & postea legere alias duas Missas, nam in Missa, in qua ordinatur, est etiam simul sacrificans.

§. 9. Si Sacerdos in Missa post consecratam majorem hostiam ante consecrationem calicis advertat appositas fuisse minores hostias consecrandas, de quibus intentionem non habuerit, non potest super has minores repetere formam, quia sic poneret duo Sacrificia, & eâdem die bis celebraret, nam & minores hostiæ non haberent se per modum unius hostiæ vel unius materiæ totalis consecrandæ, prior enim consecratio fuisset completa in majore hostia, & minores terminarent unam novam totalem consecrationem, neque una harum consecrationum de se esset referibilis ad alteram: si autem aliquid sciverit de appositis hostiis minoribus, & postea dubitet, an intentionem sufficienter extenderit etiam ad illas, agendum erit secundùm dicta p. 1. n. 458. Quòd si dubitaret de valore cõsecrationis majoris hostiæ, quamvis certus esset de invaliditate consecrationis minorũ, posset repetere formam cum intentione conditionatâ circa majorem & absolutâ circa minores, & tum omnes haberent se per modum unius materiæ. 243.

Obji. S. *Th*. docet, si Sacerdos post consecratam hostiam deficeret, debere supplentem de novo consecrare aliam hostiam, & tamen ibi censetur esse unum Sacrificium, ergo idem censeri posset in nostro casu. ℞. n. conseq. ideo *S. Th*. vult consecrari novam hostiam, quia putat hoc spectare ad integritatem hujus Sacrificii (quamvis alii hoc negent, & secundùm dicenda n. 545. fortè probabiliùs.) E contrà dici non potest, quòd altera consecratio parvarum hostiarum spectet ad integritatem talis Sacrificii, nam consecratio parvarum semper per accidens se habet ad Sacrificium, quod integraliter habetur per consecrationem majoris hostiæ & calicis, ac per reliquas partes substantiales, ergo.

Q. 33. Quid addendum sit circa illum, qui abrumpit vel interrumpit Missam. ℞. §. 1. Deserens Missam parvâ etiam parte inceptam, secundùm *Pasq*. q. 188. peccat mortaliter, incurritque suspensionem: sed hoc aliis videtur durum. Si in fine parvam partem omittat, est veniale tantùm, *Pasq* q. 189. 244.

§. 2. Probabile est ob periculum mortis relinqui posse Missam imperfectam absque sumptione vel etiam absque consecratione alterius speciei, *Gob*. t. 3. n. 807. Imò & ex urgentissima necessitate ad vitandum gravissimum incommodum relinqui posse substantialiter imperfectam, v. g. sine sumptione, docet *Pasq*. q. 190. 191. additque q. 192. alias causas Missæ relinquendæ: sed quod consecrationem unius tantùm speciei attinet, *Castrop*. t. 12. p. 2. & 11. putat esse ita intrinsecè malam, ut nullo casu liceat, eò quòd sit de jure Divino per homines indispensabili, & quia esset positiva irreverentia vitam suam præferre essentiæ & integritati Sacrificii nunc ita pro hominibus instituti. *Henao* n. 1785. in re consentit, putat tamen Papam posse dispensare, sive hoc permittere, interpretando præceptum Christi. Quidquid sit de hoc, fatetur etiam *Castrop*. posse à Sacerdote ex metu mortis unam speciem consumi sine altera, potestque videri *Pasq*. q. 47. ubi refert casus, in quibus excusat alia moralis impossibilitas utramque speciem consecrandi. 245.

§. 3. Interruptio per quadrantem vel mediam horam non est notabilis. Quòd si facta sit per horam in negotio impertinente, præsertim exutis sacris vestibus, non debet reassumi Missa sed reincipi, nisi longitudo interruptionis fuisset prævisa, & sic per intentionem interrumpentis conjungerentur partes, *Pasq*. q. 195. 196. 246.

§. 4. Si tempore Missæ fiat concio ab alio, non debet celebrans vestes Sacerdotales exuere, multò minùs 247.

nùs exire è templo, quia quantùm fieri potest, debet moraliter permanere in celebratione, *Gob.* n. 810.

248. §. 5. Ante consecrationem potest tantisper relinqui Missa, ut ministretur Viaticum vel extrema Unctio, quamvis moribundus receperit alia Sacramenta, *Pasq.* q. 197. *Henao* num. 1789. contra Lugo, & *Tamb.* Idem fieri potest post consecrationem, si moribundus sit in templo, *Castrop.* Aut si sit in vicinia, saltem si Sacerdos indutus eò accedat, *Zambr.*, *Diana*, *Aversa* q. 11. f. 12. §. *Debet.* Quòd si confessio moribundi longior ultra mediam horam fieri deberet, auditis quibusdam peccatis esset absolvendus & Sacramentis muniendus, ac post peractam Missam residuo confessionis audito iterum absolvendus, & in agone juvandus. Et Sacerdotem saltem ex charitate ita teneri interrumpere Missam docet *Pasq.* q. 198. contra *Henao.* Potest idem fieri ob corporalem gravem proximi necessitatem v. g. ut à morte liberetur, *Pasq.*

249. §. 6 Putat *Pasq.* q. 199. grave peccatum esse Missam etiam necdum ad offertorium perductam deserere & ab initio repetere ob adventum Principis, alii putant esse veniale tantùm, multi omnino nullum, uti relatum est n. 236.

250. §. 7. Aliqui putàrunt Communionem posse dari populo statim post introitum absolutâ confessione & osculato altari, sed rectè contradit *Henao* num. 1620. nisi adsit notabilis necessitas, quia talis interruptio est de se illicita & contra usum.

251. §. 8. Si quis post inceptam formam calicis recordetur non esse admixtam aquam, secundùm *Henao* n. 1782. potest interrumpere, quia est justa causa ob ritum gravissimum: secundùm *Pasq.* q. 308. non potest interrumpere, quia hæc interruptio est major inconvenientia, quàm omissio illius ritûs. Utraque sententia est probabilis: sed in prima, deberet saltem mente fieri oblatio illius aquæ, quia nihil consecrari debet, quod prius oblatum non fuerit, *Henao* contra *Quarti.*

252. §. 9. *Dicast.* reprehendit, *Gob.* n. 756. & *Lohn.* meliùs laudant eos, qui ante Communionem in Missa eliciunt affectus privatæ pietatis, etiam ad tempus unius Pater & Ave, uti cum eisdem habet *Merolla*, nam si permittatur brevis meditatio post sumptionem, cur non ante? maximè quia censetur continuatio, cùm mens maneat applicata Communioni, quæ est mysterium Missæ.

253. §. 10. Si tempore Missæ Ecclesia polluatur, v. g. notoriâ effusione sanguinis, si adhuc sit ante consecrationem, abrumpi debet Missa, *Cõn. Gob.* n 802.

254. §. 11. Rubrica §. 8. n 5. ait, *Si Sacerdos recordetur se esse excommunicatum vel suspensum, aut locum esse interdictum, similiter conteratur cum proposito petendi absolutionem*: Ante consecrationem autem in supradictis casibus, si non timetur scandalum, debet Missam inceptam deserere. Et quia *S. Th.* q. 803. a. 3. ad 2. tantùm dicit esse tutius deserere, *Pasq.* q. 194 nu. 10. notat probatque pluribus textibus Juris, quòd verbum, *Debet*, aliquando, & speciatim hic tantùm significet decentiam.

DUBIUM IV.

Quo loco celebrandum sit.

255. RESP. Communiter non licet celebrare, nisi in Ecclesia, eáque consecrata, vel saltem benedicta, & non violata vel exsecrata, nec interdicta. Patet ex *Trid. sess.* 22. *Lugo d.* 20. *n.* 48.

Dixi, *communiter*: quia in decenti loco, & altari portatili, (quod semper sub mortali requiritur) cum licentia Episcopi, si adsit, vel sine ea, si absit, licet sequentibus casibus: extra quos si fiat, esse mortale docet *Fill. Lay.* & *alii commun.* contra *Sotum* & *Sa.*

Primò, si sit necessitas: qualis esse censetur, 1. Si Ecclesiæ dirutæ sint. 2. Si populum in solenni festo templum non capit. 3. In castris pro exercitu: sed festis tantùm diebus, *Fag.* &c. *Lug.* &c. licèt *Pasqual.* apud *Dia. p.* 9. *tr.* 1. R. 44. etiam non festis censeat posse permitti Generalibus, & primariis Ducibus in suis tentoriis. 4. In portu pro appulsu navis, non tamen in flumine vel mari, propter periculum effusionis Sanguinis, ùt *commun.* docetur apud *Bonac.* Contrarium tamen dicitur jam habere praxis Lusitanorum euntium in Indiam, ex permissione *Clement. VIII.* & *Pauli V.* ex qua licitè tunc fieri docet *Fagund. Gran.* nec improbat *Lugo.* Limitat autem *Dia. p.* 5. *t.* 3. R. 40. cum *Hurt. Mercer. Trull.* &c. si magna sit tranquillitas sine ullo tempestatis indicio, adsitque præter celebrantem Sacerdos alius, qui post consecrationem firmiter teneat calicem: Cum qua cautione etiam Episcopum posse ad hoc concedere facultatem in necessitate (v.g. ne magna multitudo non audiat Sacrum, vel moribundus decedat sine Viatico) docet *Gran.* apud *Dian. l. c.* contra *Kon.* & *Tur.* qui soli Papæ eam reservatam volunt. V. etiam *Dia. p.* 9. *t.* 1. R. 45. ubi adducit declarationem Cardinalium, quâ jubentur Episcopi id prohibere.

Secundò. Ex dispensatione Episcopi, ob rationabilem causam, etsi in *Trid. sess.* 22. id permittere prohibeantur, nisi ex justa causa, in oratoriis privatis divino cultui destinatis licèt non benedictis. Verùm etiam hanc potestatem illis nunc esse ademptam, docet *Gavant. l. c.* & *Dia* R. 41. Eo tamen non obstante, posse eos in aliquo casu particulari, ex justa causa permittere, ut celebretur extra Ecclesiam in altari portatili, docet idem *Dian.* R. 41. ex *Marchin. Garc. Hurt. Lugo, Aversa, Persic.* &c.

Tertiò. Ex privilegio, quale dicuntur habere Minores, & qui cum iis participant: quod esse revocatum à *Trid. sess.* 22. licèt multi velint, negant tamen *Dia. p.* 3. *t.* 2. R. 80. & *p.* 4. *t.* 4. R. 106. *Salas*, *Rodriq.* &c. Idque secundùm *Lug. d.* 20. *f.* 2. *n.* 51. probabiliter, & *Tamb. De exp. celebr. l.* 1. *c.* 3. §. 3. probabiliùs. *Vid. Barbos. in Trid. l. c.* Item religiosi Societatis, à Gregorio XIII., ut possint tum in missionibus cum facultate Superioris in quovis loco decenti; tum in domibus suis, in loco honesto, à Provinciali designato, Missas dicere; in quo idem licebit aliis.

Dixi II. *Non violata*: quia in Ecclesia interiùs violatâ, nisi priùs reconcilietur, non licet sub gravi peccato, ùt *Lay. l.* 5. *t.* 5. *nu.* 7. ex *Nav. Suar. Kon.* &c. nisi in necessitate, cum venia Episcopi, (si is adiri possit; alioqui sine ea, ùt habet *Lugo n.* 63.) celebrare, aut mortuos sepelire.

Addo I. *Ecclesia*: quia Oratoria, etsi deputata ad cultum divinum, cùm tamen benedicta non fuerint, nisi in ipsis extet altare ad facienda divina, ùt *Bon. to.* 1. *de Mat. q.* 4. *punct. ult. n.* 9., non sunt capacia violationum. Quod etiam consequenter de hospitalibus docent *Nav. Sor.* &c. sed probabiliùs contrarium docent alii, cum *Lugo n.* 60.

Addo II. *Interiùs*: quia quod fit in turri, sacristia, supra tectum vel fornicem, in crypta, sub pavimento (nisi sit sepultura, aut singulariter benedicta) non violat Ecclesiam.

Addo III. *Nisi reconcilietur*: quod fieri debet ab Episcopo, vel Sacerdote ex privilegio Papæ, (quale Superiores Regularium pro suis templis habere, ex *Avila* notat *Dia. p* 4. *t.* 4. R. 91.) si fuit consecrata, (quod præsumendum est, si celebretur festum Dedicationis) si verò tantùm fuit benedicta, potest fieri reconciliatio à simplici Sacerdote, aspersione aquæ benedictæ, cum facultate Episcopi, vel sine ea secundùm *Dia.* R. 91. Censeri etiam reconciliatam, si Sacrificium in ea peractum fuerit, docet *Tamb.* §. 4. ex *Hen. Sa* & *Dia* esse probabile, negat autem *Lugo n.* 62.

Porrò

» Porrò Ecclesia, utì & cæmeterium, violantur seu polluuntur sequentibus casibus, non tamen, nisi postquam res evulgata fuerit. *Lay. c. 5.*

» I. Per factum in ea homicidium mortaliter malum seu injuriosum, saltem immunitati Ecclesiæ; quale etiam est, quod aliàs justum esset per sententiam Judicis: nisi tamen Reipub. perturbator aliter capi non posset. Non est autem tale, 1. Quod fit casu, vel ab amente. 2. Quod in sui defensionem. 3. Cujus causa data est extra Ecclesiam: quia requiritur, ut vulnus sive causa Physica fiat intra Ecclesiam. V. *Lugo num.* 53.

» II. Per mortaliter malam effusionem proprii, vel alterius sanguinis, vel seminis, causatam vel factam in templo, licèt non in templum: Unde non violat, 1. Si pauculæ guttæ effluant, quia non est effusio. 2. Si ex percussione, vel vulnere levi, v. g. narium, in rixa puerorum, etiamsi copiosus sanguis effluat. 3. Si fiat ex sectione venæ. 4. Actus conjugalis, quando excusatur à sacrilegio. 5. Fornicatio facta ab amente. 6. Pollutio inculpata V. *Lugo n.* 54. & 55.

» III. Per sepulturam excommunicati non tolerati, vel infidelis, (quo nomine hic non comprehendi hæreticum, docet *Lugo n.* 57.) etiam infantis, ùt ex *c. Ecclesiam, De consecratione* docet *Prep.* Quamvis, si pueri parentes sint fideles, neget *Sayrus.* V. *Bon. De Euch. & Mat. d. 4. q. 4. p. ult.*

» IV. Per destructionem Ecclesiæ ex toto, vel majore parte, (quanquam eo casu dicatur potiùs exsecrari, quàm pollui) non autem, si solum tectum, vel si successivè per partes modicas destruatur & reficiatur: neque etiam per desolationem, exercitium hæreticum, spurcitias hominum vel animalium istic stabulatorum, &c. etsi deceat & praxis habeat, ut per Episcopum, vel saltem Sacerdotem, cum aliqua cæremonia reconcilientur & abluantur; quod in simili casu intellige de altari, *Laym. c. 5.*

» *Quæres.* Quid sit, & quando fiat exsecratio, seu reexsecratio.

» ℞. Exsecratio dicitur, cùm res sacra perdit suam consecrationem, ita ut de novo consecrari debeat, quod fit, quando ita destruitur, ut formam & usum suum perdat. *Unde resolves,*

» I. Pollutâ Ecclesiâ, polluta etiam sunt altaria ejus fixa: non tamen exsecratâ Ecclesiâ, exsecrantur altaria: nec contrà.

» II. Ecclesia exsecrantur, si parietes secundùm majorem partem destruantur, vel omnis eorum crusta, aut major saltem pars simul auferatur. Secus autem, si una post alteram, *Vid. Lugo n.* 56. non autem, si tectum corruat; quia consecratio est in parietibus. V. *Lay. l. c.*

» III. Altare exsecratur, 1. Si cùm fixum est, lapis consecratus removeatur ab inferiore structura. 2. Si ita frangatur, sive fixum sive portatile sit, ut in nulla ejus integra parte calix cum patena possit consistere. 3. Si spolietur sepulchrum, quod tamen quidam negant, ùt *Lugo, Tamb. l. c. 5.*

» IV. Calix exsecratur, si notabiliter frangatur, vel ita, ut fiat inutilis ad usum Sacrificii, v.g. si foramen fit in fundo, licèt minutissimum, vel si figura destruatur: non tamen si in tornatili pes separetur à cuppa, quia in tornatili consecratur sola cuppa, *Bon. d. 4. q. ult. p. 9.* ex *Suar. &c.* Neque exsecratur, si pereat inauratio. Unde licèt communiter calix & patena post novam inaurationem, quoad eam partem, quâ Christi Corpus, vel Sanguinem contingunt, denuo consecrentur, id tamen necessarium non esse, docet *Durand. Kon. & alii*, contra *Suar. Bon. & alios*: etsi deceat, ut abluatur aquâ benedictâ, ita *Dia. p. 2. t. 15. ref. 3. & Lay. hic.* Item *Lug. n.* 94.

» V. Vestes sacræ exsecrantur, quando ita destruantur, ut perdant suum usum; ùt si cinguli parte tenon amplius cingere possis, vel si manica ab Alba separetur, etiamsi postea reparetur. Non perdunt autem, etsi attritis pars aliqua assuatur, vel cinguli parti, aptæ adhuc ad cingendum, altera annectatur, quia tunc accessorium sequitur principale, *Lug. Tamb. de exp. sac. l. 1. c. 2. §. 2.* Similiter si stola, vel casula duplicata, facili separatione fiant duæ, quarum utraque apta sit ad Sacrificium, non perdunt benedictionem, *Tamb. l. c.*

VI. Partes avulsæ à re consecrata, destructâ ejus formâ, desinunt esse sacræ, v. g. ligna & lapides Ecclesiæ dirutæ, vel altaris: ob respectum tamen ad rem sacram, cujus sunt reliquiæ, non possunt applicari ad usus profanos, aut divendi sine licentia Papæ. Statuæ autem sacræ, & imagines templi destructi, debent in alio collocari, & in loco Ecclesiæ Crux erigi. Lacera etiam paramenta, aut vetustate consumpta, debent igne absumi, & non adhiberi ad usus profanos, ùt habetur in *c. Altaris, De cons. dist. 1. v. Suar. & Sa V. Missa & Lay. l. c. cap. 6. Tamb.* tamen *c. 2. §. 3.* ex *Palao*; item *Dian. p. 5. t. 13. R. 76.* docet, probabile esse, quòd non sit saltem mortale, si mutatâ formâ ad profanos usus applicentur, v. g. calix confractus, alba dissoluta, frustula corporalis, &c. *v. suprà l. 3. t. 1. c. 2. d. 2.* »

ADDENDA.

QUæst. 34. *Quid præterea sit notandum circa celebra-* 256.
tionem extra Ecclesiam vel locum suæ jurisdictionis. ℞. seqq. §. 1. Si non improvisò sed certo die concurrere soleat tantus populus, ut Ecclesia non capiat omnes, debet Parochus prævenire & petere ab Ordinario facultatem celebrandi extra Ecclesiam, talis enim facultas non censetur data, nisi quando casus est improvisus, *Gob.* tr. 3. in Append. ad n. 265.

§. 2. Potest quivis Sacerdos absque privilegio vel 257.
speciali licentia celebrare in altari fixo consecrato, ubicumque sit positum, nam cùm erigatur auctoritate Episcopi, celebrabitur in loco publicâ auctoritate destinato, & non ubi quis voluerit, *Pasq.* q. 705., qui q. 706. idem dicit de celebratione cum altari portatili in quocumque loco destinato pro celebratione, sive sit Ecclesia consecrata, sive tantùm benedicta, sive Oratorium, dummodo ad divinum cultum sit deputatum auctoritate Episcopi.

§. 3. Cap. ult. *De privileg. in 6.* conceditur Epi- 258.
scopo, ut in itinere possit quovis die in loco decenti non sacro, in portatili celebrare vel facere celebrari coram se, dum non potest commodè ad Ecclesiam accedere: quod *Nav. & Sa*, limitant ad propriam Diœcesin, sed *Gav. Ugol. Dian. Portel, Aversa* q. 11. f. 14. §. *Item*, rectè contradicunt, tum quia non est actus jurisdictionis contentiosæ sed usus privilegii personalis, tum maximè quia textus habet de Episcopo iter agente etiam per alienas Diœceses. Observari tamen debet nunc Decretum sequens:

DECRETUM
CLEMENTIS XI.
De celebratione in oratoriis privatis, emanatum 15. Decemb. 1703.

NOnnulli Episcopi, & complures Regulares sub prætextu privilegiorum ea sibi licere putant, quæ prohibita sunt: siquidem Episcopi, etiam in aliena Diœcesi extra domum propriæ habitationis in privatis

vatis Laicorum domibus erigi faciunt altare, ibique per unum aut plures è suis Capellanis vivificam Christi hostiam immolare; Regulares verò in quibusdam Magnatum, seu aliarum nobilium personarum privatis oratoriis, quæ certis quandoque ex causis à Sede Apostolica concedi solent, celebrare audent, vel plures Missas, quàm in iis sit indultum, vel absque præsentia personarum, quarum contemplatione gratiosa concessio emanavit, vel extra debitas horas, & post meridiem, vel illis etiam diebus, quibus per Constitutiones Diœcesanas, aut etiam decreta S. Congregationis Concilii celebrari prohibetur, aut quæ in ipsis Indultis Apostolicis excipiuntur, quò minus in illis celebrari possit; aut etiam altari portatili uti non verentur in sanctarum sanctionum contemptum, ac sancti Sacrificii irreverentiam. Quamobrem ad abusus hujusmodi eliminandos, & ad instaurandam venerationem tremendo Mysterio debitam, Sanctissimus Dominus noster ex unanimi voto S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, inhærendo declarationibus, aliàs hac de re editis, expressè declarat, Episcopis & his majoribus Prælatis, etiamsi Cardinalatûs dignitate fulgentibus, neque sub prætextu clausi in Corpore Juris, neque alio quocunque titulo, nullo modo licere extra domum propriæ habitationis, in domibus Laicis, etiam in propria Diœcesi, quod fortiùs intelligitur in aliena, etiamsi Diœcesani consensus adhiberetur, erigere altare, ibique sacrosanctum Missæ sacrificium celebrare, sive celebrari facere. Ac pari modo in oratoriis privatis, quæ per S. Sedem concessa fuerint, non licere Regularibus cujusvis Ordinis, aut Instituti, seu Congregationis, etiam Societatis JESU, aut etiam cujuscunque Ordinis militaris, etiam S. Joannis Hierosolymitani, aut aliis quibuscunque Sacerdotibus, etiamsi essent Episcopi, in iis celebrare in diebus Paschatis, Pentecostes, Nativitatis Christi Domini, aliisque anni festis solennioribus, ac diebus in Indulto exceptis: in reliquis verò diebus prædictis Regularibus, & Sacerdotibus, quibuscunque etiam Episcopis in præfatis oratoriis celebrare non licere, ubi etiam unica Missa, quæ in Indulto conceditur, fuerit celebrata, super quo celebraturus teneatur diligenter inquirere, & de eo se optimè informare; atque illa etiam in casibus permissis celebrari nequeat post meridiem, demandando ulterius, ac declarando in omnibus hujusmodi casibus personas quascunque, dictas Missas audientes, nullatenus præcepto Ecclesiæ satisfacere. Quò verò ad altare portatile, iterum inhærendo declarationibus supradictis, censuit licentias, seu privilegia concessa nonnullis Regularibus in Cap. *In his* De priv., & per aliquot Summos Pontifices aliis Regularibus communicata, utendi dicto altari portatili, in eóque celebrandi absque Ordinariorum licentia in locis, in quibus degunt, omnino revocata esse per idem Concilium (Tridentinum) atque idcirco eosdem Regulares prohibendos, ne illis utantur, ac mandandum, prout præsentis tenore mandat Episcopis, aliisque Ordinariis locorum, ut contra quoscunque contravenientes, quamvis Regulares, procedant etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegati ad pœnas præscriptas per idem S. Concilium in dicto decreto SS. 22. Cap. unico, usque ad Censuras latæ sententiæ, tributâ etiam iisdem facultate per hoc decretum, ita procedendi, perinde ac si per S. Sedem specialiter concessa fuisset. Et ita Sanctitas sua declarat, & servari mandat.

Cardinalis Panciaticus Præfectus.

259. §. 4. Episcopum posse in alterius Diœcesi conferre tonsuram, consecrare portatilia &c. etiam dare benedictionem solennem, canere Missam Pontificalem absque facultate Episcopi ejus loci, docet *Henriq.* nec reprobat *Dicast.* t. 3. n. 132. quia hoc nullo jure videtur prohiberi, cùm tonsura conferri possit domi privatim sine Pontificalibus, benedictio autem & Missa solennis non videantur comprehendi nomine Pontificalium, quæ *Trid.* sess. 6. c. 5 De Reform. prohibet fieri in aliena Diœcesi. *Henao* Parergo 28. fusè in utramque partem discurrit, sed meritò cum *Sanch. Bon.* & aliis inclinat in eam partem, quòd ista non liceant Episcopo.

§. 5. An Abbas in Ecclesiis suæ jurisdictionis possit constituere capellam, id est, indutus pluviali & 260.
mitrâ in Sede Pontificali assistere Missæ vel officio per alium celebrato, & exercere prærogativas Pontificales, benedicere incensum &c. item in fine benedicere populo, examinat in utramque partem *Sylv.* p. 1. V. *Abbas* casu 4. & concludit ex Jure Canonico, Cap. *Abbates* in 6. De privilegiis, non posse, nisi ipsemet celebret. Potest videri *Henao* suprà, ubi multa discutit circa Abbatum potestatem ad varias consecrationes.

Q. 35. *Quid addendum sit circa celebrationem in navi.* 261.
℞. Hoc unicum: Si absit periculum effundendi calicis, licitum esse in ea celebrare, præter citatos à *Busenbaum* & *Aversa* q. 11. s. 14. §. 1. docent *Gob.* t. 3. num. 238. & alii, & etiam docent plurimi licere servare Eucharistiam loco decenti in navi. An autem sit licitum etiam tempore tempestatis legere saltem siccam Missam, dictum est n. 188.

Q. 36. *Quid addendum sit circa celebrationem Missæ in* 262.
privatis oratoriis. ℞. Quis locus dicatur privatum oratorium, & an die festivo satisfiat, si in illo aut in alio quocunque loco audiatur Missa, dixi l. 3. p. 1. à n. 626. ubi etiam n. 676. dixi, an talis habens privilegium privati oratorii teneatur procurare, vel saltem audire Missam, si die festivo ibi legatur. Hic adde seqq.

§. 1. *Tridentinum* Sess. 22. in Decreto *De celebra-* 263.
tione Missæ, mandat, ne Episcopi patiantur in privatis domibus celebrari à quoquam, hinc *Gallem.* in declar. ad illum *Trid.* locum nu. 6. aliique communiter & probabilius dicunt, nunc post *Trid.* Episcopos non posse concedere oratoria privata sæcularibus, ut in iis semper & per modum habitûs celebretur; possunt tamen dispensare, ut pro gravi persona ægrotante Missa celebretur aliquoties in anno, *Fagund. Hurt. March. Dian.* p. 8. t. 3. R. 9. *Pasq.* q. 447. *Quartus* p. 3. t. 10. n. 1. s. 3. & alii contra alios multos: Dicitque *Pasq.* q. 451. etiam posse Episcopos dispensare, ut celebretur indefinitè pro infirmo vel pro dando Viatico: Item si tutus alicui non sit egressus, v. g. tempore belli aut pestis. Et docet praxis, quòd Episcopi in Germania habeant potestatem ex causa justa concedendi privata oratoria, etiam ad longum tempus, v. g. ad vitam alicujus, qui aliàs diebus festis carere deberet Missâ, quod ipsi nimis grave foret; Et idem posse etiam Episcopos alibi, insinuat alia declaratio apud *Gallem.* eodem n. 6.

§. 2. Oratoria in aulis publicis civitatis, ubi Sena- 264.
tores conveniunt, sunt privata, attamen Capellæ carcerum publicorum non comprehenduntur Decreto tollente oratoria privata, *Dian. Quarti.*

§. 3. Si oratorium privatæ domûs habeat ingres- 265.
sum publicum, potest Episcopus dare licentiam, ut per modum habitûs ibi celebretur, censetur enim publicum eo ipso, quòd aditum & liberum ingressum habeat per viam publicam, semelque destinatum sit ad usus sacros, unde non poterit redire ad profanos, si semel factum sit cum destinatione publicum, ita quoad omnia *Aversf.* §. *Quintò. Nald. Homob. Quart. Diana*, qui addit ex *Pasq.* posse in tali oratorio nihilominus celebrari januis clausis, ita ut accedant tantùm Dominus & alii, quos ipse admittere voluerit, non enim præcipitur, ut publicè celebretur, sed ut in publico oratorio. Alia privata oratoria possunt iterum

iterum converti in usus profanos, si quis nolit ampliùs uti privilegio, *Sanch. Tamb. Quart.*

266. §. 4. Non est opus esse quatuor muros, qui tale oratorium separent ab aliis locis, sed potest pro quarto muro aptari tela seu tapes, qui aperiri possit & claudi ad commoditatem audientium Missam. Et qui in tali oratorio prandium institueret, biberet, aliosque similes usus profanos haberet, peccaret tantùm venialiter, licèt faceret sine necessitate, quia actiones illæ de se licitæ non trahunt ratione loci gravem deformitatem, nam licèt ista fierent in Ecclesia consecrata, tamen non esset mortale, uti habent DD. apud *Bon.* & *Suar.* De religione t. 1. l. 3. c. 5. Si tamen id fieret constanter & per modum habitûs, utendo eo loco, velut alio profano, videtur esse mortale. Supra oratoria autem & Ecclesias non est illicitum ponere lectos aut alia profana exercere: *Quartus* suprà.

267. §. 5. Privilegium oratorii privati datum à Papa durat ad mortem privilegiati tantùm, *Sanch. Dian.* & alii. Nec perit mortuo Papâ, qui concessit, vel Episcopo, qui designavit, quia est gratia, *Sanch.* & *Tamb.* Unde nec erit opus licentiâ & approbatione novi Episcopi.

268. §. 6. Si in privilegio dicatur, ut una Missa quotidie celebretur, communior interpretatio est, quòd permittatur unica uno die: Hinc *Quarti* putat peccari mortaliter, si plures legantur: è contra tamen *P. March.* in resol. Miscellaneis cas. 3. dicit non ideo prohiberi plures, quia Tò *una*, nisi dicatur unica, vel addatur tantum una, non est particula exclusiva plurium, uti si in fundatione ponatur, volumus, ut una quotidie Missa celebretur in illo altari, non ideo prohibentur plures: Et saltem secundum *Quarti* dub. 4. & alios, qui habent Bullam Cruciatæ, possunt in suis oratoriis jam constitutis facere legi plures Missas quotidie: Et quoad oratoria à S. Sede concessa observari debet, quod habet Decretum *Clementis* XI. num. 258. relatum.

269. §. 7. Quamvis privilegiatus mutet domicilium in aliam Diœcesim, secum fert privilegium Papæ, quia est personale; tamen requiritur inspectio loci & approbatio novi Episcopi, *Silv. Bon. Barb. Pelliz. Aversa, Tamb.* & alii cum *Diana* p. 9. t. 1. R. 7. Valetque magis, si in eadem civitate domum mutet: & à fortiori mutare potest ex uno loco domûs in alium. Quòd si in eadem civitate vel domo fiat mutatio loci, putat *Quintanadv.*, & consentire videtur *Diana*, non esse opus novâ approbatione Episcopi, sed opus esse probabiliùs putant *Tamb.* & *Quarti*, quia prima non extendebat se ad hunc locum. Quòd si privilegiatus sit alibi tantùm peregrinus, non potest curare hic celebrari privatim, neque etiam potest habere unum oratorium domi, alterum in prædio seu villa, nam vi talis privilegii conceditur potestas habendi uno in loco tantùm, licèt contrarium sentiat *Pasq.*, putans haberi etiam posse in villa.

270. §. 8. Ut Sacerdos sæcularis etiam licitè celebret in concessis privatis oratoriis sæcularium, sufficit approbatio generalis celebrandi Missam, *Pelliz. Diana, Quartus* dub. 8. Sacerdoti regulari sufficit etiam generalis approbatio & licentia tacita seu præsumpta suorum Superiorum, *Quintanadv. Pelliz. Dian. Quartus* & alii: unde non requiritur licentia Parochi, quamvis hic non debeat exerceri munus parochiale, nisi cum licentia illius saltem tacitâ: extra Pascha tamen potest præsumi licentia ad Pœnitentiam & Eucharistiam, item ad denuncianda festa aliaque similia, *Tamb.* & alii cum *Quarti* dub. 9.

271. §. 9. S. Congregatio 17. Nov. 1607. apud *Gavant.* p. 1. tit. 20. declaravit, quòd in his oratoriis sæcularium non liceat celebrare festis Nativitatis Christi, Epiphaniæ, Paschatis, Pentecostes, Annunciationis, Assumptionis, Apostolorum Petri & Pauli, & omnium Sanctorum; quæ confirmantur Decreto *Clementis* XI. quod n. 258. retuli. Aliis diebus licitum est, v. g. in Corporis Christi & Ascensionis festo, item in feria 2. & 3. Paschatis ac similium festorum, *Quarti* suprà. Optant tamen Ordinarii, ut etiam abstineatur festo Patroni principalis, *Gavant.* sed notandum est, quòd, quando tale oratorium concessum est propter infirmitatem, non sit opus ratione personæ infirmæ, quæ Ecclesiam accedere non potest, excipi ullos dies solemniores.

§. 10. Nomine familiæ intelliguntur, qui habitant in domo privilegiati cum quadam habitudine ad illum, uti dictum est l. 3. p. 1. n. 627. alioquin merè per accidens habitantes in ea domo non sunt de familia, uti nec illi secundum plerosque, qui aluntur solo titulo amicitiæ vel simili, quod non est servitium. 272.
Pelliz. putat privilegium hoc extendi ad fratrem privilegiati, ejusque uxorem, habitantes in eadem domo, licèt habeant separatos reditus & mensam aliam, idemque affirmat de filiis & filiabus nuptis, separatis tamen à convictu parentum, modò habitent cum parente privilegiato, & consentit in hoc *Tamb.* contra *Bardi, Quintanadv.* & alios. Admittendum tamen est hoc quoad fratres, commensales, & non omnino separatos quoad reditus. Quòd si famulus vivat ex salario privilegiati, sed habitet & dormiat extra illius domum, si ex officio in ejus domo famuletur semper, adhuc censeri de familia dicunt *Castrop. Pelliz. Dian. Tamb. Quart.* & alii contra *Bon. Barb. Lezan. Gobat.* in Quin. t. 5. c. 42. num. 270., qui probabiliter contradicunt. Posse autem familiares seu familiam curare celebrari Missam, licèt Dominus privilegiatus non adsit, docuerunt *Quintanadv. Pelliz. Aver. Castrop. Dian.* & alii cum *Quarti* dub. 11., sed quoad oratoria à Sede Apostolica concessa, videtur oppositum declarare *Clemens* XI. relatus num. 258. Additur autem, nec non in hospitum suorum nobilium præsentia, per quos putat *Pelliz.* intelligi eos, qui ejusdem civitatis sunt, si invitentur etiam ad solum prandium, licèt eo fine, ut in privato oratorio possent audire Missam, & consentit *Tamb.*, sed *Quarti* dub. 12. cum *Dian.* putat intelligi solos hospites ex alia civitate advenientes, quia quod est contra Jus commune, strictè interpretandum est.

§. 11 *Gregorius XIII.* die 1. Octob. 1572. dedit hoc privilegium bullatum Generali & Presbyteris Societatis JESU: Dilecte fili, salutem & Apostolicam benedictionem. Usum Altaris viatici Societati vestræ à fel. record. *Paulo Papâ III.* concessum, deinde à Conc. *Trid.* universè sublatum, vobis eatenus restituimus, ut inter missiones, quæ à Superioribus fiunt, Presbyteri vestri servatâ aliàs formâ dictæ concessionis Missæ sacrificium licitè valeant celebrare super hujusmodi Altari ubique gentium, etiam in castris militum, modò loca etsi communia & profana, tuta & honesta sint, & Generalis aut per eum Provinciales Præpositi eo tum utendum fore judicaverint. Itidemque possint ibi Presbyteri ipsi sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum ministrare fidelibus ad illud sumendum debitè præparatis, non obstantibus, &c. 273.

§. 12. Cap. *In his.* De privilegiis, conceditur FF. Prædicatoribus & Minoribus, ubicunque fuerint, attamen absque præjudicio juris Parochialis, non requisito Ordinariorum assensu, in altari portatili celebrare, sed in Comp. V. *Missa* §. 8. dicitur solius Generalis esse, Sacerdotibus Societatis JESU usum hujus facultatis concedere. Hoc autem privilegium non esse revocatum per *Trid.* putârunt *Rodriq. Salas, Dicast.* & alii cum *Spor.* nu. 440. quia est clausum in Corpore Juris, multi autem tenent ista non revocari per generales clausulas, uti dixi l. 1. nu. 837. Et præcipuè, quia tantùm dicitur, ut Episcopi non 274.

L 4

non patiantur in privatis domibus celebrari, ergo quamdiu patiuntur & non prohibent, manet istis Religiosis illud privilegium. Oppositum tamen tenendum est cum *Nav. Suar. Henriq.* & aliis, quia *Greg.* XIII. relatus n. 273. & *Clemens* XI. relatus n. 258. dicunt usum Altaris viatici à *Conc. Trid.* universè sublatum esse.

275. §. 13. Provinciales Societatis JESU aliique participantes privilegia, possunt nullius licentiâ requisitâ erigere privata oratoria. Et quamvis pro Societate notetur in Comp. priv. V. *Oratoria* §. 1. ut non utantur hac facultate, nisi in locis remotis ab oppidis, in quibus Ordinarii existunt, tamen nunc passim videmus etiam in ejusmodi oppidis fieri. Similia oratoria erigere possunt in villis suis, aliisque locis, in quibus non sunt Ecclesiæ vel Capellæ, uti habetur ibidem in Comp. §. 2. Neque Regularium oratoria indigent Episcopi designatione vel approbatione, possuntque in illis legi plures Missæ eodem die, non tantùm à Regularibus sed etiam à quocunque alio Sacerdote, quia privilegium illorum non est personale tantùm sed etiam locale, seu redundat in locum ipsum, ideoque gaudent immunitate, non autem sæcularia. *Lez. Dia.* p. 9. t. 1. R. 32. 33. *Quartus* p. 3. t. 10. n. 1. dub. 9.

276. §. 14. Ad constituendum oratorium, verba privilegii requirunt, ut Provinciales per seipsos locum inspiciant & designent, hinc putat *Lugo* in Resp. mor. l. 1. dub. 14. id non posse committi alteri, quia videtur postulari hujus personæ industria: Potest tamen Provincialis committere Rectori vel alteri, ut judicet de decentia & idoneitate loci, tumque ab eo informatus & ei fidens debet approbare per se & deputare, quamvis absens sit nec viderit, non enim magis hìc videtur requiri præsentia, quàm in absolutione à censura, quæ ab absente fieri potest. Plus adhuc concedunt *Diana* & *Quarti* dub. 8., putat enim Superiorem localem posse designare & approbare locum saltem ex ratihabitione aut commissione præsumpta Provincialis; sed standum est sententiâ *Lugonis*.

277. §. 15. Regulares non possunt permittere, ut in schola vel aula aliqua celebretur Missa, v. g. nocte Nativitatis Christi, quia tantùm habent potestatem deputandi Capellas vel oratoria ad Missas & usus Sacros, per hoc autem quòd semel ibi legatur Missa, non fit Capella vel oratorium, nec deputatur ad usus sacros, *Lugo*, dub. 13.

278. §. 16. Quamvis non præjudicet Juri parochialis Ecclesiæ, si in oratorio privato cantetur Missa solennis, tamen ob rei novitatem putat *Henao* Parergo 27. id non videri esse faciendum sine licentia Ordinarii.

279. Q. 7. *Quid addendum sit circa benedictionem, consecrationem & pollutionem Ecclesiæ.* R. seqq. §. 1. Benedictio Ecclesiæ committi potest simplici Sacerdoti, sed consecratio perfecta fit à solo Episcopo, hinc Episcopus non potest simplici Sacerdoti licèt in dignitate constituto committere consecrationem vel reconciliationem Ecclesiæ pollutæ, etiamsi aqua ab Episcopo esset benedicta, uti statuitur Cap. *Aqua*, De consecr. Eccles. & altar. ubi *Greg. IX.* contrariam consuetudinem vocat corruptelam, datque causam, quia licèt committere possit simplici Sacerdoti ea, quæ sunt jurisdictionis, non tamen quæ sunt Ordinis Episcopalis. Potest tamen Papa consecrationem Ecclesiæ committere simplici Sacerdoti, quia hoc est tantùm ex institutione Ecclesiæ annexum Ordini Episcopali. Notat autem rectè *Pasq.* q. 261. Missam Dedicationis legi non posse, nisi Ecclesia sit consecrata.

280. §. 2. Docent *Castrens. Rodriq. Sylv.* invalidè consecrari Ecclesiam ab Episcopo hæretico aut excommunicato vitando, quia sunt extra Ecclesiam, sed probabiliùs contradicunt *Laym.* & alii cum *Henao*, quia non obstante quòd sint extra Ecclesiam, validè baptizant & consecrant Corpus Christi, ergo etiam Ecclesiam. Addit *Henao* cum communissima recentiorum contra antiquos, nequidem censeri debere ideo pollutam, uti nec polluta est, si in ea celebret degradatus, cùm nec ideo polluantur vestes sacræ vel altaria, cap. *A nobis* 2. De Sacram. non iterandis.

§. 3. Probabilius est Ecclesiam per hoc non esse consecratam, quòd in ea oblatum sit Sacrificium, alioquin omne oratorium, in quo esset celebrata Missa, hoc ipso esset consecratum, & hoc ipso quòd semel iterum esset celebratum in Ecclesia publicè polluta, non esset opus novâ consecratione, *Gob.* t. 3. nu. 366. *Pasq.* q. 509. 526. *Verjuys* t. 8. a. 6. contra *Dianam* p. 5. t. 13. R. 60. & p. 9. t. 7. R. 18. quæ magis confirmabuntur ex dicendis n. 352. 281.

§. 4. *Gob.* in app. 1. ad n. 265. lit. H. dicit Ecclesiam pollui per actionem lethiferam, quando nimirum alicui existenti in Ecclesia infertur vulnus lethale, ex quo debeat ibi vel alibi mori, esto in Ecclesia non effundat sanguinem, dummodo illa actio lethifera fuerit mortaliter injuriosa: Et consentit *Delb.* De immun. Eccles. c. 2. d. 2. s. 1. nu. 2. & 50. citans pro se alios 15.; addit tamen non esse improbabile, quòd requiratur sanguinis effusio in Ecclesia, quia jus Canonicum hoc dicit, & materia est odiosa. 282.

§. 5. Si perturbator Reipubl, quia aliter tolli & alibi capi non potest, occidatur in loco sacro, hic locus non ideo polluitur, quia ob necessitatem prudenter præsumitur consensus Ecclesiæ, *Sa*, *Henriq. Delb. Passer. Busenb.* suprà, *Henao* Parergo 26. contra *Fagund.* & *Dianam* p. 6. t. 1. R. 35. 283.

§. 6. Si hostia consecrata perfoderetur, ita ut copiosus inde sanguis efflueret, non ideo pollueretur Ecclesia, tum quia humor ille effluens non esset verus sanguis, tum etiam quia nō effunderetur ex corpore hominis, cùm Corpus Christi ibi sit impassibile, *Passer. Henao.* Imò si quis perfoderet cadaver hominis mortui, ex quo effunderetur sanguis, non ideo pollueretur Ecclesia, uti habet communis cum *Henao* contra *Silv. Bathon.* & *Sa.* V. *Ecclesia* n. 13. 284.

§. 7. Quamvis in sacristia facta sit percussio, & effusio sanguinis fiat in Ecclesia, non ideo semper violatur Ecclesia, uti præter *Lugo* & *Busenb.* tenent *Laym.* l. 5. t. 5. c. 5. n. 7. *Gob.* litt. L. *Sanch.* De Matr. l. 9. d. 15. n. 31. quia hic nomine Ecclesiæ intelligitur, quod est intra tectum & pavimentum ipsius, unde si sacristia proprio muro dividatur, percussio non censebitur facta in Ecclesia. 285.

§. 8. Licitum est celebrare in Ecclesia, in qua hæretici sua sacra habent & sepeliuntur, si Catholicis non permittatur celebratio aliis locis, nam sepultura hæretici non denunciati non violat Ecclesiam, *Verj.* a. 9. *Gob.* litt. I. 286.

§. 9. Probabile est Ecclesiam non pollui per sepulturam Catechumeni, uti nec polluitur per sepulturam dubiè baptizati, *Gob.* litt. K. Si autem in Ecclesia sepeliatur non baptizatus infans parentum infidelium, communis est cum *Pasq.* q. 582. pollui, quia Jura dicunt pollui per sepulturam infidelis: talis autem infans censetur infidelis in professione parentum. Quòd si sit infans fidelium, pollui affirmant *Gloss. Hostiens. Tabien. Arm. Angel. Rodriq. Piasec. Suar. Avila, Az. Fagund. Regin. Laym. Con. Castrop. Less. Dicast. Amic.* uterque *Lugo*, *Quarti*, *Delb.* & alii, quos citat *Pasq.* q. 584. quia talis infans est infidelis saltem negativè: Negant pollui *Palud. Sayr. Ugol. Pax-jord. Bordon. Alan. Pass. Pasq.* & probabile dicit *Gobat* litt. I. tum quia infantes non baptizati censentur tales, quales sunt parentes, tum etiam quia jura odiosa intelligi debent de illo, qui positivè est infidelis saltem professione 287.

parentum

parentum, & quandoque nominatur paganus, paganus autem est, qui professione est infidelis Et idem dicit *Passer.* si saltem unus parentum sit fidelis, imò etiam quando dubitatur de hujus parentis fide; sed in hoc postremo contradicit *Pasq.* Saltem talis infans sepeliri non debet in loco sacro sepulturis fidelium destinato, sed in loco diviso à cœmeterio per murum vel sepem interjacentem, uti habet consuetudo.

288. §. 10. Ecclesia polluitur per emissionem mortaliter peccaminosam seminis, sive muliebris sive virilis, non tamen per emissionem menstruorum, seminis corrupti vel similium, nec per distillationem. Et requiritur copia seminis, alioquin non dicitur effusio, *Pasq.* q. 570.

289. §. 11. Si effusio sanguinis aut seminis non sint publicè notoria per evidentiam facti aut per Juridicam confessionem, ita ut inducta sit opinio communis de maculata sanctitate Ecclesiæ, hæc censeri non debet polluta, *Pasq.* q. 502. *Gob.* litt. G. *Verj.* t. 8. a. 9. Hinc Sacerdos sciens ex confessione, quòd in Ecclesia contingant pollutiones, imò & Sacerdos, qui in ea committit, potest pergere in ea celebrare, *Pasq.* q. 597.

290. §. 12. *Henao* Parergo 24. docet, si crimen, ob quod, si ab initio fuisset notorium, polluta esset Ecclesia, priùs innotescat etiam post 50. annos, tum Ecclesiam pollui: è contrà *Mascaren.* putat pollutionem aboleri, si crimen maneat occcultum per tres vel quatuor menses, sicut cap. *Præterea.* 2. De clerico percussore dicitur, Episcopum non esse irregularem, ex cujus mandato cæsa mulier post 8. menses obiit, putantque probabiliter *Pax-jord.* & *Passer.* De pollut. Eccles. d. 5. c. 6. num. 5. si fidelium scandalum vel sublatum vel temperatum sit ex longi temporis lapsu, tunc ex facti circumstantiis posse prudentem Episcopum arbitrari Ecclesiam non esse pollutam.

291. §. 13. Si solum tectum cum fornice sit destructum, non desinit consecratio, sed si etiam paries unus sit destructus, videtur desinere, quia de Ecclesia, quæ tectum amiserat, dicitur Cap. *Ligneis*, De consecra. Eccles. quòd non amiserit consecrationem, *cum parietes in sua integritate manserint*, ergo cùm ablato uno pariete parietes non manserint in sua integritate, periit consecratio, quia nempe periit forma veri templi, quod constare debet quatuor parietibus, *Pasq.* q. 537. n. 3. Docet tamen *Pax-jordan.* manere consecrationem, si tantùm modica pars cum tecto periérit, sed intelligi debet, si sit tam modica pars, ut moraliter censeatur manere etiam iste paries. Per dealbationem etiam totius Ecclesiæ non perit consecratio.

292. §. 14. Per hactenus recensita polluitur vel exsecratur sola Ecclesia strictè dicta & non quivis locus sacer; per Ecclesiam enim intelligitur locus communis ab Episcopo consecratus vel benedictus, *Suar. Lugo* de Euch. d. 20. nu. 59. *Gob.* Litt. E. Putat tamen *Laym.* etiam pollui illam, quæ per Episcopum est deputata ad officia divina, v. g. per solam erectionem Crucis. Addit *Gob.* Litt. T. illicitè deponi beanos in aulis Gymnasii, in quibus quotidie legitur Missa.

293. §. 15. In dubio, an polluta sit Ecclesia, habenda est non polluta, quia possessio est pro illius sanctitate, *Pasq.* q. 501. Si autem aliqui affirment, alii negent esse pollutam, standum est judicio Episcopi, qui si tolleret, hoc ipso tollit pollutionem, *Pasq.* q. 598.

294. §. 16. Pollutâ Ecclesiâ etiam pollutum est cæmiterium, sed polluto cœmeterio non ideo est polluta Ecclesia, *Gob.* Litt. K.

295. §. 17. Aliqui putârunt Ecclesiam violatam reconciliari substantialiter per Sacrificium in ea post violationem, etiam malâ fide cebratum, attamen indigere reconciliatione rituali, antequam in ea licitè celebretur, *Pasq.* q. 509. Imò *Sa*, *Gob.* & alii cum eodem *Pasq.* q. 526. videntur dicere non peccari, si celebretur in ea non reconciliata ritualiter, sed secundùm dicta n. 281. probabilius est non ideo reconciliari, quòd in ea celebretur etiam bonâ fide, & consequenter illicitum erit in ea ritualiter non reconciliata celebrare.

Q. 38. *Si destruatur Ecclesia, quid fieri debeat de lignis, lapidibus, fundo.* ℟. §. 1. Cap. *Ligna*, De consecr. dist. 1. sic habetur, *ligna Ecclesiæ dedicata non debent ad aliud opus jungi, nisi ad aliam Ecclesiam, vel igni sunt comburenda, vel ad profectum in Monasterio Fratribus: in laicorum opera non debent admitti:* Hoc est, uti explicat *Azor* p. 2. l. 9. c. 3. q. 11., si Ecclesiæ destruantur, ligna & lapides converti nequeunt ad privatos laicorum usus, quamvis, ùt *Gloss.* ad Cap. *Quæ semel*, ex hujusmodi lignis & lapidibus construi possit dormitorium vel Capitulum Religiosorum, quod vocant, vel possunt hujusmodi ligna in coquina Monachorum comburi. Eadem habet *Pax-Jord.* l. 5. tit. 8. n. 79. & *Less.* in Auct. V. *Consecratio*, Casu 4. 296.

§. 2. L. *Æde sacrâ*, 72. ff. De contrah. empt. dicitur, *Æde sacrâ terræ motu dirutâ, locus ædificii non est profanus, & ideo venire non potest.* Nihilominus *Zerola*, qui fuit Episcopus, in Praxi p. 1. v. *Visitatio*, dub. 9. ait, *passim vidi in civitatibus magnorum Archi-Episcopatuum ex causa rationabili profanari Ecclesias & vendi, & emptores ibi ædificare domos & quidquid velint:* Et ratio est, quia licèt fortè locus maneat sacer, uti docet etiam *Sylv.* v. *Ecclesia* n. 7., tamen ex Cap. *Quæ semel* 19. q. 3. *Tridentinum* sess. 21. c. 7. De Ref. dat Episcopis potestatem, si Ecclesiæ dirutæ reædificari non possint, eas (id est, locum ipsum & materialia, uti explicat *Engel.* l 3. tit. 48. n. 9.) convertendi in profanos usus non sordidos, erectâ tamen ibi Cruce. 297.

§. 3. Declarationes apud *Gallem.* ad dictum locum *Tridentini* n. 8. habent, quòd Ordinarius sine causa non debeat profanare Capellas, si autem causam habeat, cœmenta danda potiùs Ecclesiæ, quæ est caput Capellarum. Ibidem nu. 7. postquam dictum est de profanando loco Ecclesiæ translatæ ad matricem, additur, cœmeterium item profanandum, & deinde ossa transferenda sunt ad novum cœmiterium: Hinc videtur inferri contra *Farinac.* & *Engel* posse authoritate Episcopi etiam cœmiterium profanari: Probat tamen *Azor* suprà ex Jure Canonico oratoria converti non posse ad usus profanos. 298.

§. 4. Ex dictis resolvitur sequens casus: Titius ædificaverat sacellum in suo fundo ad viam: Pastor aliquot annis pòst, cum potestate ab Episcopo accepta benedicit illud sacellum inscio Titio: *Quæritur*, an Titio jam contradicente possit sacellum destrui, & fundus per Episcopum redire ad usus profanos. ℟. Videtur non posse, imprimis quia hoc nullibi conceditur Episcopo. Deinde quia sacellum est sacrum & censetur acquisitum Ecclesiæ, res autem acquisita Ecclesiæ non potest, præsertim sine utilitate Ecclesiæ, alienari per Episcopum; si autem remitteretur ad usus profanos, reipsa virtualiter alienaretur. *Si dicas*, saltem fundum mansisse Titii: *Contrà* est, nam si Ecclesia inædificetur fundo profano, Ecclesia non cedit fundo sed fundus Ecclesiæ, quem ad se trahit & reddit sacrum, *Sperell.* decis. 57. n. 20. 299.

Q. 39. *Quid addendum sit circa exsecrationem Altarium.* ℟. §. 1. Si fractura altaris non sit enormis, non amittitur consecratio, sive altare sit fixum sive portatile: Tum autem censetur enormis, si ita destructa sit forma artificialis, ut non censeatur esse idem, quod antè, hoc autem tum est, si tertia saltem pars sit destructa, item si sit ea mutatio, ut qui antè vidisset, jam non recognosceret pro eodem: non ideo tamen amittit consecrationem, quòd fractum sit in quatuor cornibus, *Laym. Castrop. Lugo, Pasq.* q. 689. 300.

§. 2. Si lapis consecratus frangatur in duas partes, quarum quælibet apta sit sustentare hostiam, & cali- 301.

calicem, secundùm communem sententiam apud *Henao* n. 1807. potest utraque pars postea servire pro duplici ara, totus enim lapis erat consecratus, & cùm partes divisæ non amittant usum ac finem, non est, cur illarum desinat consecratio: E contrà si neutra partium fractarum possit continere hostiam & calicem, uni tamen earum majori agglutinetur aliquid, cum quo jam continere possit, non ideo recipit consecrationem, tam parum, quàm duæ partes cinguli fracti, uti dicetur n. 329. Notat tamen *Aversa* q. 11. s. 13. §. *Primò*, ad altare sufficere, quòd calicem & patenam saltem pro majore parte capere possit.

302. §. 3. Missionariis conceditur privilegium, ut celebrare possint in portatili fracto aut læso, etiam carente Reliquiis, attamen requiritur, ut adhuc capere possit calicem & hostiam, *Verj.* t. 8. a. 7. nu. 2. quod quamvis nunc ubique liceat, antehac tamen non licebat, ideoque appositum est inter missionum privilegia.

303. §. 4. Si altare non sit fractum sed tantùm fissum, dummodo partes nec ab invicem nec ab inferiori structura separentur, non amittit consecrationem, quia illa fissura non tollit formam nec facit aliud altare, sed se habet sicut vulnus, quod relinquit idem numero corpus hominis, unde sicuti sanatur vulnus, ita potest illa scissura glutine aliquo sanari seu uniri, *Pasq.* q. 689. n. 10. *Nec obstat*, quòd altare debeat constare uno lapide, *nam* hoc dato, de quo dicetur n. 314. gluten uniens partes facit remanere unum lapidem, nec ratio est, quare talis unitas artificialis non sufficiat.

304. §. 5. Si structura altaris fixi tota integra cum superiore & inferiore parte simul transferatur ad alium locum Ecclesiæ, non amittit consecrationem, *Suar. Aversf.* §. *Deperditur.* Notat autem *Gobat* n. 275. tum tantùm altare fixum amittere consecrationem separatâ parte superiore ab inferiore, si simul consecrata sit pars superior & inferior.

305. §. 6. Portatile non polluitur pollutâ Ecclesiâ, neque si addatur vel removeatur capsula, cui includitur. *Suar. Aversf. Pasq.* q. 694.

306. Q. 40. *Si frangatur sigillum vel removeatur sepulchrum cum Reliquiis, an altare per hoc amittat consecrationem.* ℟. §. 1. Affirmant absolutè *Dur. Az. Angel., Henriq. Bonac. Barb.* De potest. Episcopi alleg. 27. nu 26. aliique Canonistæ, consentit *Gob.* in Quin. t. 5. num. 540. dicens esse certum: *Sporer* in Theol. sacram. De sacrif. n. 376. dicit videri certum: Rationem dant 1. ex his verbis Cap. 1. De consecr. Eccles. *Ad hæc si altare motum fuerit aut lapis ille solummodo suprà positus, qui sigillum continet, confractus aut etiam diminutus, debet denuo consecrari:.* quod *Barbosa*, *Tam.* De Euch. d. 5. q. 10. n. 47. *Amic.* De Euch. d. 33. nu. 354. dicunt tenere, si sigillum frangatur etiam in altari portatili. 2. Quia sigillum videtur esse de essentia & forma altaris, nam circa impositionem Reliquiarum & consecrationem sepulchri præcipuæ benedictiones, inunctiones & ceremoniæ in pontificali præscribuntur. 3. Quia in multis Diœcesibus usu receptum est, ut violato sepulchro non ampliùs in altari illo, sed in alio portatili superposito celebretur. 4. Si absint Reliquiæ, non est verum, quod Sacerdos post introitum osculans altare dicit, *Oramus te Domine per merita Sanctorum, quorum Reliquiæ hic sunt.* E contrà Altare ideo perdere consecrationem negant absolutè *Panormit. Lugo, Sot. Vasq. Con. G. Hurt. Dicast. Tamb. Burgh.* cent. 2. cas. 43. Idem senserunt *Buseus* aliique Theologi Romani, ideoque *Gob.* in Exp. t. 3. n. 276. se corrigit, & ea, quæ suprà dixerat in Quin. scribit se retulisse ex *Pasq.* de cætero se non damnaturum peccati illum, qui pergeret celebrare in tali altari sine nova consecratione: Et hanc sententiam *Arr.* De Euch. d 55. n. 4. dicit esse tutam: Rationem dant *Suar.* De Euch. d. 81. s. 5. *Laym.* l. 5. t. 5. c. 6. n. 8. *Dicast.* De Missa d. 4. num. 148. quia quamvis in VII. Synodo aliisque conciliis provincialibus olim dicatur, ut nullum altare, nequidem portatile, consecretur absque Reliquiis SS., tamen *Con.* & *Castrop.* t. 22. p. 9. nu. 5. probant consideratis omnibus textibus nunquam id fuisse de præcepto sed de congruentia factum, ad resistendum eo tempore hæreticis, qui negabant honorem Reliquiis, nullo autem modo esse de necessitate, & si fuisset præceptum, *Vasq.* & alii dicunt consuetudine contrariâ exolevisse, ideoque altaria nunc consecrari absque ulla dependentia à Reliquiis, quod certum est & usus habet de portatilibus, de fixis autem etiam docent *Suar.* & alii, ideoque cum *Sa* & *Lugo* De Euchar. d. 20. nu. 75. absolutè dicunt, non esse necessarium imponi Reliquias, saltem ideo, inquiunt *Laym. Castrop.* & *Tamb.* de Sacrif. l. 1. c. 5. §. 1. nu. 10. quia pro tot altaribus non facilè reperirentur satis probatæ Reliquiæ: Hinc *Ad* 1. Respondet *Laym.* n. 9. his verbis: *Non dicitur altaris consecrationem amitti, si sigillum frangatur, sed si lapis sive mensa consecrata frangatur, in qua sigillum seu Reliquiarum receptaculum continetur.* Addit tamen ejusmodi altaria esse iterum consecranda, quia ita habet consuetudo, sed alii dicunt id esse consilii tantùm, hinc *Castrop.* nu. 6. tantùm dicit indecens esse recedere ab ea consuetudine. *Ad* 2. Etiam ista fiunt, quando consecratur altare portatile, nam in Pontificali, De Altaris portatilis consecratione, sic habetur, *parantur.... aliquæ Reliquiæ cum tribus granis incensi in altari recludendæ:* & postea Episcopus dicit, *consecretur & sanctificetur hoc sepulchrum, &c.* Et tamen nemo jam dicit de necessitate debere inesse sepulchrum vel Reliquias. Item quatuor cornua altaris tam fixi quàm portatilis sæpius signantur crucibus, inunguntur chrismate, thurificantur, cera & thus in eis crematur &c. adeoque circa ea cornua fiunt etiam præcipuæ ceremoniæ, & tamen secundùm dicta nu. 300. illis fractis & amissis licitum est celebrare in altari, quamdiu sufficit ad sustentandum calicem & patenam. *Ad* 3. Id faciunt sequendo sententiam primam, quæ tutior est & consilii, vel quia non omnes sciunt secundam sententiam esse practicè probabilem. *Ad* 4. Respondet *Tamb.* suprà per hoc verum dici, quia Reliquiæ communiter adsunt, & saltem sunt super altare vel in templo; aut debet intelligi conditionaliter, si ibi sint, inquit *Castrop.* suprà, sicuti dicitur, Dominus vobiscum, orate fratres, ite Missa est, quamvis unicus Minister adsit.

Hæc sunt fundamenta utriusque sententiæ, quarum prima videtur probabilior, nam ratio secundæ plùs non evincit, quàm quòd altare fortè nunc consecrari possit sine sepulchro, & in eo sic consecrato licitè sacrificetur, non autem si consecratum sit cum sepulchro, quod postea effringatur, hoc tamen non obstante puto etiam secundam sententiam esse absolutè probabilem, nam si altare sufficienter consecretur sine sepulchro, adeoque sepulchrum se per accidens habeat ad consecrationem altaris, non apparet, cur altare non remaneat sufficienter consecratum, etiamsi tollatur sepulchrum.

§. 2. Si supponamus cum prima sententia, quòd fracto sepulchro tollatur consecratio, hæc non ideo 307.
rediret, per se loquendo, si per Episcopum reponerentur Reliquiæ, & iterum clauderetur sepulchrum, quia altare semel exsecratum habet se, ac si nunquam fuisset consecratum, si autem nunquam fuisset consecratum, non posset ab Episcopo consecrari per impositionem solius sepulchri. *Dixi*, per se loquendo, nam sicuti, secundùm *Gob.* n. 337. altaria & alia ejusmodi possunt desinere esse sacra ex voluntate solius Papæ, ita multò magis posset Papa dispensare ac velle, ut si reponatur sepulchrum, hoc ipso restituatur consecratio.

DV-

DUBIUM V.

Quæ sint requisita ad Missam.

308. RESP. Hæc sequentia. 1. Et quidem sub gravi sacrilegio, altare consecratum ab Episcopo vel Abbate (hunc enim altaria, calices & campanas posse consecrare, etiam ad usum alienarum Ecclesiarum, docet *Dia. p. 3. t. 2. R. 15.* cum *Barbos. & aliis* 4. ex declaratione Card. & privilegio Innocentii III.) vel Sacerdote privilegiato, stabile vel portatile: utrumque tamen ex integro lapide, quantùm ad superiorem mensam, quæ consecratur; debetque esse tanta, ut possit capere calicem cum patena. Non sufficit autem hostias esse in ara consecrata, dum consecrantur, verùm etiam debent (tam parvæ, quàm magnæ) in eadem relinqui tempore Sacrificii, & non alibi (licèt supra aliud corporale) deponi, v. g. propter loci angustias; quia omnes sunt unica victima, & per modum unius offeruntur: Quapropter rubricæ Missalis eas supra corporale, ante vel post calicem poni volunt. Hinc etiam minùs rectè faciunt, qui consecratione factâ mox hostias minores à se consecratas, dant alteri Sacerdoti distribuendas populo; quia sicut Sacerdos non debet de sua hostia dare, priusquam ipse sumpserit, sic nec de aliis, cùm sint una victima & hostia, omnesque orationes, oblationes, & benedictiones sequentes non minùs spectent ad parvas hostias, quàm ad magnam: neque ante sumptionem Sacerdotis perfectè & integrè sacrificata sit victima, *Lug. d. 20. num. 69.* Eum tamen, qui contrarium fecerit, à peccato saltem mortali, imò si necessitas fuit expediendi Communionem populi, ab omni excusat *Tamb. l. 5. exp. sac. c. 5.*

2. Mappa linea triplex: etsi enim secundùm quosdam, una duplicata, imò secundùm *Sa, Ang. Azor c. 28. q. 8.* & *Lay. l. 5. t. 5. c. 6. n. 17.* una simplex sufficiat in necessitate, Missale tamen Romanum, auctoritate Clementis VIII. & Pii V. editum expresè tres requirit, *tit. de defect.* uti & *Gavant. vid. Lug.* Ut ea benedicta sit, non est omnino necessarium, ùt habet *Sylv.* Unde in necessitate vulgaris adhiberi potest, & aliis usibus reddi, *Laym. l. cit.*

3. Sub gravi sacrilegio, vestes sacræ; (hoc est, benedictæ ab Episcopo, vel Sacerdote habente privilegium, ùt habent Mendicantium saltem Superiores, sive Prælati: *v. Tamb. l. 1. c. 3. §. 2. exp. sacr.*) quarum tamen colores non esse præcepti, sed directionis, notat *Homob.* apud *Dia. p. 2. t. 14. R. 57.* In gravi autem necessitate etsi præstet, si sine scandalo fieri possit, Missam (cujus audiendæ, vel faciendæ obligatio tunc cessat) omittere, licere celebrare sine stola vel manipulo, vel etiam uti cingulo non benedicto, vel si fractum sit, rursus connectere, vel stolâ pro cingulo, vel manipulo pro stola, docet *Lay. l. 4. t. 5. c. 6. Dia. R. 57. & 67.* contra *Fill. t. 1. l. 5. c. 5.* qui tamen concedit in necessitate sine una vel altera ex minoribus, v. g. stolâ, vel cingulo celebrare, non esse mortale. *Vid. Dia. p. 5. t. 5. R. 62.* ubi contra *Fill. ex Henriq. & aliis sex*, docet esse probabile, quòd ex parvitate materiæ excusari possit à mortali, qui secluso scandalo & contemptu, aliquam harum citra necessitatem omittit, v. g. qui celebrat cum cingulo non benedicto, vel ejus loco utitur aliâ re. Denique metu mortis aut gravissimi damni, licere aliquando celebrare sine sacris vestibus, & altari, (dummodo non fiat in contemptum religionis) ex *Azor t. 1. l. 1. c. 11.* docet *Escob. E. 2. c. 2.* *Nav. Hurt. &c.* Limitat autem *Tamb. c. 5. §. 1.* ita ut permittat sine aliqua etiam ex gravioribus, non tamen sine omnibus fieri ob scandalum & irreverentiam, *v. Dia. p. 3. t. 6. R. 48. & p. 5. t. 3. R. 39.* Porrò hujusmodi sacras vestes conficere ex profanis, **v. g. planetam ex veste serica** muliebri, non est prohibitum, *Suar. Palaus, Tamb. c. 2. §. 4.* qui monet §. 1. cavendum esse, ne sint valde attritæ, uti & ne reliqua supellex sacra sit valde immunda, in quo graviter peccari potest. *Suar. Laym. Tamb. l. c.*

4. Sub mortali requiritur calix & patena consecrata: si tamen in nondum consecratis aliquis bonâ, imò addit *Bord. & Tamb.* malâ fide celebrâsset, (licèt sic celebrando peccâsset mortaliter) probabile esse, quòd hoc ipso censeantur consecrata, liceatque in iis celebrare, contra *Lug. & Lay.* docet *Dia. part. 2. t. 14. resol. 69. part. 5. t. 13. R. 69. & p. 9. t. 7. R. 18.* ex *aliis octo*. Idemque de sacris vestibus, item de corporali, pyxide, &c. quæ immediatè tangunt species, censet *Tamb. c. 3. §. 1.* Ac licèt decens sit, ut etiam pyxis, sive ciborium & luna, seu sphærula hierothecæ, & quodcunque vas continens & immediatè tangens Eucharistiam, uti etiam secundùm *Lay. l. 5. t. 5. c. 6.* vasculum Chrisma continens benedicatur; (benedicere autem præter ea, in quibus unctio adhibetur, potest idem, qui cætera ornamenta) cùm in Rituali Romano propria sit pyxidis benedictio, id tamen necesse esse, negant *Suar. Hurtad. Lug. Tamb. c. 1. §. 6.* nec esse necesse imponere pyxidi vas lineum benedictum benedictione corporalis: Porrò calix & patena confecta esse debent ex auro, argento, vel stanno, saltem quoad cuppam, (admittunt etiam aliqui ex plumbo, sed non ex ære, *C. ut calix, de cons. dist. 1.* quamvis *Tamb. c. 1.* cum *Hurt. Fag. & Gavant.* admittant etiam ex gemma, quæ æquè pretiosa sit, ac aurum vel argentum, modò species non imbibat, nec sit periculum, ne effringatur: Ac licèt rubrica præscribat, ut saltem cuppâ & superior pars patenæ sit deaurata, eam tamen non obligare sub mortali, *Gran.* imò nec sub veniali, propter usum contrarium, vult *Tamb. l. c.*

5. Corporale lineum, saltem quoad eam partem, quâ hostiam vel calicem tangit, *C. consulto, de conf. dist. 1.* (nam in extremitatibus potest esse sericum, vel auro elaboratum,) & benedictum ab Episcopo, vel privilegiato, *vid. comp. priv. Societatis JESU v. Bened.*) non tamen iterum benedicendum post lotionem, nec nisi notabiliter rumpatur. *S. Tho. Sylv. Bon. d. 4. q. ult. p. 9. Lug. d. 20. num. 76. & Gavant. p. 2. t. 1.* ubi addit ex *Sa*, (& dicit esse communem) peccare mortaliter, qui utitur notabiliter immundo.

6. Palla item linea, quâ parte calicem tegit (superiore enim parte potest auro constare, vel serico) quæ cùm habeat communem cum corporali benedictionem, utpote cujus pars antiquitus fuit, pro eodem servire posse, docet idem *Lug. l. c.*, si sit satis capax.

7. Purificatorium item lineum, non tamen necessariò benedictum, ùt contra *Laym.* docet *Suar. Gavant. & Lug.* neque ulla reperitur in Ritualibus ejus benedictio.

8. Sub gravi peccato Missale, Canonem saltem continens, ùt habet *Bon. & alii commun.* etsi *Led. & Lay.* doceant in gravi necessitate, licitum esse celebrare sine libro, ei, qui moraliter sit certus se non erraturum, & sic *Lug. l. c.* cum *Dia. &c.* probabiliter excusat eum, qui propter visûs debilitatem legere non potest.

9. Minister (secundùm *Nav. Fag. & Zerol.* sub mortali) & quidem masculus: in necessitate tamen gravi, v. g. diei festi vel dandi Viaticum, posset quis sibi ipse respondere, inquit *Sa, Bon. & Dia. res. 43.* ex aliis: In quo casu etiam fœminam adhiberi posse, docet *Nugnus a. 6. d. 1. & Sylv.* (idque quibusdam Belgii partibus consuetudine inductum esse, docet *March. Ref. past. cap. 4.*) contra communem, apud *Lay. Fernand. Dia. l. c. Tamb. l. c. & March. de ord. t. 3. cap. 15.* ubi

ubi vult id esse mortale. Ministrante tamen circa altare viro, qui nesciat respondere, Moniales ex choro respondere non esse prohibitum notat *Lugo*, & *Tamb. l. c.* ubi etiam cum *Henriq.* & *Hurt.* permittit celebranti Missam cœptam prosequi sine ministro, si hic fortè abiit, & aliquantulùm exspectatus non revertatur.

10. Crucifixus (nisi sit expositum Venerabile Sacramentum) non tamen sub obligatione gravi. Idem est de velo. *Lug. n. 79. Gavant.*

11. Candela accensa duplex ex cera, & quidem secundùm *Fag. Regin. Vasq.* & *alios*, sub mortali, contra *Nugnum* & *Marchinum*: In necessitate tamen, præciso scandalo, sufficit una etiam ex sebo; vel lucerna, aut lampas ex oleo. *v. Dian. l. c. Lay. c. 16. n. 17. Azor c. 28. q. 15.* Sine omni autem lumine celebrare nunquam licet, *Lug. n. 77.* adeo ut si extingueretur ante consecrationem, & aliud haberi non posset, Missam esse relinquendam, etiam in necessitate consecrandi pro moribundo Viaticum, dicat *Fagund. p. 1. lib. 3. c. 22. n. 19.* & *Quint. t. 4. s. 1.*

12. Requiritur etiam antipendium, pulvillus, candelabra, bursa, velum, manutergium, sed non benedicta, & si quid ex his desit, ex profanis congruenter mundis mutuò accipi, & deinde priori usui reddi potest. *Tamb. l. 1. c. 1. §. 3.*

13. Operto capite celebrare non licet, etiam in infirmitate, sine licentia, ùt docet *Fag. Lay. Dia. R. 58.* Et quidem Summi Pontificis, ùt ex Declaratione Cardinalium notat *Gav.* & *Tamb.* licèt *Lay.* & *Sot.* Episcopis, & cum Regularibus, eorum Prælatis permittant: Quod *Tamb. l. c.* rectè limitat ad causam necessitatis, in quo ad Papam difficilis sit recursus. Qui tamen sine venia faceret, eum non peccare mortaliter (secluso contemptu & scandalo), vult *Ledes.* & *Tamb. l. c.* Quod *Dian. p. 2. t. 14. R. 58.* censet probabile, si tempus Canonis excipiatur.

Plura de his omnibus *v.* apud *Aut. cit. Gav. Dia. Lay. Bon. Lug. d. 20. s. 4. Escob. E. 11.* ubi notat, etsi gravis sit obligatio servandi ritum celebrandi præscriptum in rubricis Missalis, ideoque grave sit omittere v. g. oblationem hostiæ vel calicis, vel infusionem modicæ aquæ, *Tamb. l. 2. c. 5.* nihilominus levitatem materiæ sæpe excusare à culpa mortali omissionem, etiam intra canonem, monet *Escob. l. c.* unde veniale tantùm erit,

I. Omittere orationes dici solitas, dum Sacerdos se induit, ùt contra *Nav. Sylv.* & *Azor* docet *Lay. Fag. Dia. R. 21.* &c. Lotionem autem manuum ante vel post Missam (etsi facilè omitti non debeat) non videri sufficientem materiam rigorosi præcepti tenet *Suar.* & *Tamb. §. 6.*

II. Omittere Gloria vel Credo; vel in Canone nomen alicujus Sancti; vel ea, quæ tempore Paschali interponuntur inter Communicantes, aut infra actionem. *Dian. p. 2. t. 14. R. 49.* & *89.* ex *Fill. Quint.* &c. In Missa autem, quæ canitur, non legere Evangelium submissâ voce, *Dia. R. 4.* negat esse peccatum, ex *Sanch.* & *aliis 10.*, quòd Rubrica sit tantùm directiva: Si quis autem in Missa advertat aliquid à se omissum, regulariter non esse repetendum ait *Suar.* & *Tamb. c. 5.* Dicit *regulariter*: quia 1. Si sit de substantia, v. g. aliquid pertinens ad consecrationem, certum est debere repeti. 2. Si dum secretò orat, post pauca verba certò advertat, se aliquid notabile omisisse, (v. g. die Paschæ, Communicantes,) paululùm regrediendum esse, & repetendum censet *Tamb. l. c.* Ita *Fill. Dian. R. 59. Escob.*

III. Ex devotione leve aliquid in Missa (etiam dum secretò orat) addere, v. g. orationem Dominicam, vel Psalmum aliquem; vel in Canone nominibus Sanctorum nomen Patroni loci, *Tamb. l. 5. c. 5.* Dixi, *leve*; quia notabiliter addere, esse mortale vult idem *Tamb. l. c.* ex *Bon. d. 4. q. ult.*

IV. Celebrare ante dictum Matutinum, ùt contra *Azor* & *Regin.* docet *Sylv. Valent. Suar. Vasq. Less. Fag. Lay.* &c. quorum plerique tamen cum *Palao* dicunt esse veniale, si fiat sine causa; licèt & hoc *Tambur. l. 1. c. 7. §. 1.* in dubium vocet.

V. Quæ altâ voce dicenda præscribuntur, adeò submissâ dicere, ut astantes audire non possint, *Tambur. l. 2. c. 9.* quidquid dicat *Nav.* apud *Sa, V. Missa.* Imò notat idem *Tamb.* ex *Lug. d. 22. s. 2.* à timoratis passim sine scrupulo voce depressâ legi.

VI. Mutare Missam, & die Dominico vel festo duplici, vel iis diebus, quibus prohibetur fieri de festo duplici (v. g. infra octavas Epiphaniæ, Paschatis, &c. Feriâ IV. Cinerum, infra hebdomadam majorem; Vigiliâ Nativitatis Domini) sine gravi causa legere votivam, vel pro defunctis, vel de alio Sancto in numerum SS. relato, *Suar. Dian. Lug. l. c. Escob.* contra *Quint.* qui *t. 7. s. 40.* putat in hebdomada sancta licere legere votivam: quod refutat *Gavant.* & *Dian. p. 9. t. 8. R. 53.* ex *Declar. Cardin.*

Dixi 1. *sine gravi causa*: talis autem censetur: 1. quæ spectat ad bonum Reip. vel Principis, v. g. necessitas pluviæ, ingruentis belli vel pestis vel similis mali universalis: item solennis gratiarum actio, solennis expositio Eucharistiæ, v. g. diebus antecineralibus in oratione 40. horarum. *Tamb. l. 2. c. 6.* 2. Quando cadaver præsens est in ecclesia, ubi usus obtinuit, *Gav. p. 1. t. 5.* 3. Si quis celebret in ecclesia, in qua agitur dies festus loci proprius; hunc enim non tantum posse, sed debere ex congruitate conformare se loco, notat *Gav. Vid. Tamb.* qui *§. 2.* & *4.* addit, etiamsi Sacerdos (accepto stipendio) homini promiserit votivam, vel pro defunctis, etiam in altari privilegiato, non solùm posse sed debere celebrare Missam currentem diebus, quibus istæ prohibentur: Imò etsi Deo per votum tales Missas promiserit, non tamen ad eas obligari istis diebus, eò quòd votum non obliget, quando impedit bonum majus, quale esse dicit conformitatem Officii cum Missa; secus diebus aliis.

Dixi 2. *In numerum Sanctorum relato*, quia si sit Beatificatus tantùm, de quo certis Sacerdotibus, (v. g. quorum Ordinis fuit,) concessum sit Missam legere, docet *Gran. 2. 2 cont. 1. cap. 7. d. 4. s. 2. n. 2.* & *Escob.* contra *Palaum*, non licere aliis Sacerdotibus, etsi nullum aliud sit festum, de eo legere, eò quòd sic expressè determinârit sacra rituum Congregatio, apud *Gavant. Vid. Escob. n. 41.* & *Tamb. l. c. c. 6.*; ubi *Palaum* sequens dicit contrarium esse probabilius, ac magis pium: Imò de Sanctis Societatis certum esse, si celebrent in templis ejusdem Societatis, ex concessione Pontificum. Idem tenet *Quint. t. 7. sing. l. c.*

VII. Si quis violet rubricam spectantem ad essentiam vel quasi essentiam Missæ, vel si nullam planè servet, peccat mortaliter, *Escob.* ex *Fag. p. 1. l. 3. t. 21. n. 9.*

ADDENDA.

QUæst. 41. *Quid circa altaria sit præterea notandum.* R. 309.
Præter dicta à n. 300. de altarium exsecratione, advertenda sunt seqq. §. 1. Si quis sine altari consecrato, vel in enormiter fracto ideoque exsecrato celebret, peccat mortaliter, *Pasq. q. 699. Gob.* in Exp. t. 3. n. 279. Non est tamen opus petere aut inspicere, an altare sit consecratum & integrum, ut enim prudenter censeatur esse tale, quale esse debet, sufficit, quòd sit celebrationi expositum ab iis, ad quos pertinet attendere, *Pasq. q. 700.*

§. 2. Post Communionem Sacerdotis possunt parvæ hostiæ ab eo consecratæ poni extra aram in corporali, uti habet communis cum *Aversa* q. 11. f. 13. §. 310.
Super, contra *Vasq.*

§. 3.

311. §. 3. *Az. Barb. Quart. Tamb.* aliique communiter cum *Less.* in Auct. v. *Consecratio* Cas. 2. docent solum Papam posse simplici Sacerdoti committere consecrationem altaris fixi, quamvis aliqui apud *Henao* n. 1796. putârint posse ab Episcopo committi Abbati. Quoad portatilia scio Nuntios Apostolicos Missionariis sæpiùs ad hoc dedisse potestatem.

312. §. 4. *Joannes Andreæ* putavit, si desint Reliquiæ, posse earum loco in sepulchro altaris recondi particulam hostiæ consecratæ, sed *Aversa* §. *Debet*, meritò hoc reprehendit tanquam alienum à lege & ratione.

313. §. 5. Secundùm aliquos cum *Pasq.* q. 683. & *Gob.* suprà, altare per hoc sanctificatur substantialiter & sufficienter in ordine ad licitè celebrandum, si quis etiam malâ fide in eo Missam legerit, quia Missa est sanctissima actio, & attactus Corporis Christi censetur afferre consecrationem: alii tamen meliùs contradicunt, secundùm dicta n. 281. & dicenda n. 352.

314. §. 6. Communis sententia est Authorum, quos relatis locis citat & sequitur *Henao* num. 1797. lapidem altaris fixi debere esse unum, qui simul contineat hostiam & calicem, nec posse constare duobus adunatis, quia alioquin in duobus altaribus fieret consecratio, in uno hostiæ, in altero calicis, sicque quasi divideretur Sacrificium, quod illicitum est: Sed quod altare portatile attinet, putat *Hurt.* & *Pasq.* q. 694. tot modis posse fieri ex duobus lapidibus, quot modis conjungi possunt hi unione aliquâ artificiali, adeoque secundum ipsos sic formari potest, 1. ut capsula lignea habeat in se immobiliter insertos duos lapides, qui ratione capsulæ claudi & aperiri possint instar libri, ita tamen ut maneant contigui, quando aperiuntur, sic enim putant fieri unum ratione capsulæ, in qua continentur. 2. Ut duo lapides ad modum libri nexu ferreo aut alterius materiæ permanente invicem connectantur ante consecrationem. 3. Ut duo lapides alio modo artificiali jungantur, sicuti calix tornatilis, cujus pars superior potest separari ab inferiore. Et ideo docet etiam *Gob.* num. 269. altaria fixa fieri posse ex gypso aut solis lateribus admixto cæmento lateres illos conglutinante; sed etiam altaria portatilia debere constare unico lapide, docent plerique cum *Henao* suprà.

315. §. 7. Altare fixum consecratum destrui non potest inconsulto Episcopo, etiamsi nulli esset usui, *Barb. Tamb. Gob.* n. 272. An autem Episcopus possit altare & cum eo fundationem transferre de uno loco Ecclesiæ in alium, dixi l. 4. à n. 856.

316. §. 8. Decretum, quod olim fuit, ne quis celebret in eodem altari, in quo celebravit eo die Episcopus, nunc exolevit, *Az. Laym. Castrop. Tamb. Quarti, Dicast. Pasq.* q. 1235. Imò si Episcopus celebrans deficeret, posset ejus Missam complere simplex Sacerdos, uti dicetur n. 551.

317. §. 9. Si unum portatile non possit cum hostia & calice capere omnes particulas consecrandas, illicitum esset has collocare & consecrare in alio portatili vicino, quia ratione duplicis altaris resultaret duplex victima. In necessitate tamen communicandi exercitûs ituri ad prælium putant aliqui id fore licitum, quod probabile esse agnoscit *Henao* n. 1802.

318. *Q. 42. Quid addendum sit circa Crucem pro Missa.* ℟. seqq. §. 1. *Jordan. Gav. Laym. Busenb.* & alii requirunt Crucifixum pro Missa: E contra Missale, *Suar. Vasq. Dicast. Verj.* aliique multi loquuntur solùm de Cruce, ideoque probabile est saltem in necessitate sufficere solam Crucem, etiamsi absit imago Christi affixi, præsertim cùm crux sit vera imago Crucifixi: Usus tamen habet, ut sit simul Crucifixus.

319. §. 2. Sufficit, si pro icone altaris depictus sit aut aliter fabrefactus Crucifixus, *Tamb. Quarti* & alii contra *Gav.* p. 1. tit. 20. litt. V. Etiam sufficit Crux, qualis est in depositione Christi, ubi Beata Virgo Christum de Cruce depositum tenet in sinu, *Pasq.* q. 716. Etiam sufficit Crucifixus depictus in tabernaculo aut charta aliqua, si alius facilè haberi non potest, *Gob.* Imò *Tamb.* est contentus Cruce vel Crucifixo depicto in pariete aut in tabula ad latus, sed probabiliùs repugnat *Gav.* suprà, quia debet in medio exponi ad venerationem, ideoque Rubricæ præcipiunt, ut ad Crucem in medio altaris sæpè fiat inclinatio capitis. Hinc etiam rectè notat *Pasq.* suprà, si tantùm adesset imago Christi bajulantis Crucem, non sufficere, quia Crux illa non censetur exposita ad venerationem.

§. 3. Melius est etiam ex sola devotione celebrare sine omni Cruce, quàm ob defectum Crucis non celebrare, *Vasq. Fagund. Gob.* t. 3. num. 296. *Pasq.* q. 717. *Sporer* n. 386. nam communis & probabilior sententia est ad summum sub veniali requiri Crucem, *Suar.* De Euch. d. 81. s. 6. *Vasq. Lugo, Villal. Bonac. Busenb. Quarti* p. 1. tit. 20. dub. 10. *Dian.* p. 1. t. 15. R. 28. *Sporer* suprà, quia ubi non constat, non sunt inducendæ obligationes sub mortali, *S. Th. Suar.* aliique cum *Dian.* p. 10. t. 12. R. 57. In tali autem casu obligationis venialis tantùm, excusat impotentia habendi. 320.

§. 4. Si Venerabile sit expositum, non est opus Cruce, secundum *Vasq. Jordan. Avers. Tamb. Lugo, Gob. Busenb. Lohn.* p. 1. tit. 3. nu. 5. contra *Pasq.* q. 715. & alios, non tamen contra *Gav.* suprà, qui tantùm loquitur de altari, in quo Venerabile semper asservatur clausum. Referunt tamen aliqui hanc Declarationem S. Congr. 14. Maji 1707. *Quando super altare expositum est Venerabile, debet etiam in eo collocari Crux cum Imagine Crucifixi.* 321.

Q. 43. Quid circa mappas & antipendium sit addendum. ℟. seqq. §. 1. Duas mappas nunc sufficere, etiamsi non tegant totum altare, docent *Henriq. Suar. Laym. Bonac. Gob.* in Exp. t. 3. n. 289. *Sporer* n. 378. & alii plures contra *Gav.* & *Jordan.* sic enim habet usus, & pro tertia servit corporale, *Verj.* t. 8. a. 7. n. 2. 322.

§. 2. Mappa non debet esse ex serico vel lana, sed ex lino, cannabe vel gossipio: partes tamen dependentes possunt aliter ornari, *Pasq.* q. 708. 323.

§. 3. Una longa mappa potest servire pro pluribus, si duplicetur vel triplicetur saltem quoad illam partem, in qua est lapis consecratus, aut si totum altare sit consecratum, in qua reponitur calix & patena, *Pasq.* q. 707. 324.

§. 4. Sine necessitate celebrare absque ulla mappa est mortale: si autem adsit gravis necessitas, nullum est peccatum, *Pasq.* q. 712. Hinc. *Silv. Az. Suar. Laym. Tann. Tamb. Sporer* nu. 379. dicunt in necessitate adhiberi posse non benedictam, quæ peracto Sacrificio redeat ad usus profanos. 325.

§. 5. Antipendium potest esse ex asseribus vel alia materia coloribus inducta, *Jordan. Gob.* num. 290. Potest etiam relinqui nudum marmor vel lapis politus, quia seipso est ornamentum: putatque *Pasq.* q. 713. nullum esse peccatum celebrare absque omni ornatu & antipendio, maximè si fiat ex paupertate, sed *Quarti* dicit fore veniale omittere, si haberi possit. 326.

Q. 44. Quid circa vestes sacras, Corporalia, Purificatoria & alia paramenta sit præterea notandum. ℟. seqq. 327.

§. 1. Humerale seu amictum non adhibere est tantùm veniale in illis, qui non ad caput tegendum, sed in solis humeris ferunt, *Pasq.* q. 810.

§. 2. Si Parochus non haberet ullam Albam benedictam, posset die festivo celebrare in non benedicta, *Gob.* in Exp. t. 3. n. 323. 328.

§. 3. Cingulum, cujus nulla pars sufficit ad cingendum, amisit benedictionem, *Pasq.* q. 806. Pars sufficiens ad cingendum retinet benedictionem, & ad majorem commoditatem potest ei iterum innodari pars altera insufficiens, quamvis enim per hoc non recipiat benedictionem, tamen totum licitè adhi- 329.

adhibetur ad usum, *Aversa, Sporer* num. 413. Et licèt idem dicant plures, quamvis neutra pars de se sufficiat, tamen rectè cum aliis contradicunt *Aversa & Henao* n. 1809. Si Casula haberet ligamina, quibus Alba posset substringi, hæc servire possent loco cinguli, *Pasq.* q. 810.

330. §. 4. Celebrare sine velo calicis, quando nullum habetur, non est peccatum, nam velum, manutergium, pulvinar pro libro requiruntur ob decentiam tantùm, nec benedicuntur. Bursa sive theca Corporalis potest planè omitti, *Sporer* n. 400.

331. §. 5. Non est mortale celebrare sine purificatorio, quando non potest facilè haberi, *Gob.* nu. 314. Et cùm purificatorium non requirat benedictionem, potest pro eo adhiberi strophiolum mundum, quo tamen postea non amplius erunt tergendæ nares, *Suar. Avers. Gob. Sporer* suprà. Debetque purificatorium primâ lotione ablui à persona sacra, *Pasq.* q. 784., qui cum *Suar.* dicit sufficere, si habeat primam tonsuram.

332. §. 6. Putat *Suar.* mortale esse extra necessitatem celebrare sine palla calicis, sed hoc negant *Sot. & Rodriq.* Si autem desit, aut per quadrantem exspectari deberet, potest loco ejus ad tegendum calicem adhiberi aliud Corporale, aut hoc deficiente, purificatorium, aut etiam bursa, *Gob.* n. 316. *Sporer* n. 398.

333. §. 7. Mortale est nullum habere Corporale, aut uti non benedicto, nisi excuset gravis necessitas, *Pasq.* q. 790. Putatque *Dicast.* fore duplex mortale, si celebretur & absque altari, & absque Corporali, cujus ratio dabitur nu. 1112. Posse autem Corporale & pallam esse etiam ex cannabe, probat usus, *Gob.* n. 314. Etiam posse esse ex gossipio docet *Verric.*, & in Indiis talis usus est communior, *Verj.* a. 7. n. 3.

334. §. 8. Corporalia post primam lotionem lavari possunt à Monialibus vel laicis, quamvis *Suar. Bonac.* & alii dicant convenientius esse, ut tribus lotionibus laventur à persona sacra. Non est mortale, si laicus primâ lotione lavet: & sufficere esse clericum tonsuratum dicunt *Suar. & Pasq.* q. 784. Neque peccatum est, secluso contemptu, si aqua primæ lotionis non injiciatur in sacrarium, sed in alium locum decentem. Unde nec erit mortale, si abluantur in fluvio currente, *Pasq.* q. 795.

335. §. 9. Si infirmus esset communicandus, & deesset alicui stola vel Alba, *Verju.* a. 6. putat fore mortale, sine uno horum ei Communionem porrigere, quia hæc videntur spectare ad reverentiam intrinsecam Sacramento debitam; sed probabilius est oppositum, quia non est positiva irreverentia, sed tantùm omissio majoris reverentiæ, & necessitas hominis, propter quem instituta sunt Sacramenta, videtur excusare.

336. §. 10. Si paramenta non sint enormiter immunda, est tantùm veniale in illis celebrare, quamvis foret ipsum Corporale, *Marchant.* Imò usurpare vestes aut paramenta non munda, quando alia haberi non possunt, non est peccatum, *Suar. Gobat* n. 389.

337. §. 11. Vestibus sacris uti ad comœdiam profanam vix vacat culpâ mortali, *Suar. Gob.* n. 389. Detritæ autem non sunt adhibendæ ad usus profanos, sed vel exurendæ, vel è majoribus faciendæ minores, v. g. ex Albis humeralia aut superpelliceum, ex Stola manipulus, *Tann. Gob.*

338. Q. 45. *Quid dicendum sit de casu, in quo mors intentatur Sacerdoti, nisi consecret extra Missam, sine sacris vestibus, sine Altari, calice, &c.* R. Præter illa, quæ habet *Busenb.* hìc, notanda sunt seqq. §. 1. Dixi p. 1. à n. 156. talem Sacerdotem gravissimè peccaturum, si verba consecrationis proferret sine intentione consecrandi, sed posse alia verba submissè dicere: possuntque de hoc plura videri apud *Henao* à n. 1776.

339. §. 2. Si mors intentetur, nisi celebret sine sacris vestibus, altari aut calice, *Caj. Nugn. Suar. Castrop. Fill.* t. 5. n. 148. *Verj.* t. 8. a. 6. dicunt celebrare non posse aut consecrare, quia est intrinsecè malum, eò quòd ista spectent ad intrinsecam reverentiam Sacramento debitam. E contrà *Az. Vasq. Valent. Sal. Becan. Bonac. Dian.* p. 11. t. 6. R. 15. & 25. *Pasq.* q. 701. *Gob.* t. 3. n. 339. *Reques.* d. 15. n. 65. *Sporer* n. 396. & 408. dicunt non esse intrinsecè malum, ideoque licere ex metu mortis, sed rectè notat *Avers.* q. 11. s. 13. casum in praxi vix habere locum, quia vix aberit contemptus fidei vel Religionis, qui si adsit, erit illicitum. Videri potest *Henao* à n. 1784.

Q. 46. *Quid circa colorem paramentorum sit notandum.* 340. R. seqq. §. 1. Rubricam de coloribus esse tantùm directivam, nec inducere obligationem, præter citatos à *Busenb.* docent *Suar. Avers. Quarti*, p. 1. tit. 18 dub. 1. Innuit tamen *Gob.* t. 3. nu. 382. fore mortale, si in Paschate celebraretur in nigris: Color autem aureus sive croceus æquivalet omni colori, quia omnes ad illum concurrunt, *Quarti* dub. 2.

§. 2. In defectu adhiberi potest manipulus vel 341. Stola diversi coloris & materiæ ab invicem & à casula, *Pasq.* q. 807. Addunt *Gob. & Sporer* n. 415. melius esse quocunque die celebrare in quocunque colore, quàm non celebrare, potestque facilè velum alterius coloris adhiberi, si non adsit ejusdem.

§. 3. Color *violaceus* adhibetur in Adventu, qua- 342. tuor temporibus, & vigiliis omnibus non excipiendis: Festo S. Marci & in Rogationibus. A Septuagesima & per Quadragesimam. In Missis de Passione, tempore belli, pro pace, iter agentibus, infirmis, & pro aliis similibus necessitatibus (excepto pro electione Papæ, tum enim est ruber) Festo SS. Innocentum, si non incidat in Dominicam; octava autem, aut si incidat in Dominicam, habet rubrum.

Albus color adhibetur die Jovis sancto. A Sabbatho sancto inclusivè usque ad vigiliam Pentecostes. Vigiliâ Epiphaniæ & in Epiphania. Festis SS. Trinitatis, Christi, B. Virginis, Angelorum, omnium Sanctorum, Sanctorum non Martyrum, Conversionis S. Pauli, S. Petri ad vincula & utriusque Cathedræ, stigmatum S. Francisci, SS. Joannis Evangelistæ & Baptistæ, omnibus dedicationibus, pro sponsis.

Ruber, Vigiliâ Pentecostes, per Pentecosten, quatuor temporibus post Pentecosten: De Spiritu sancto, De Cruce, De Apostolis, De Martyribus; in Decollatione S. Joannis Baptistæ: Festo S. Joannis Evangelistæ ad portam latinam: In commemoratione S. Pauli.

Viridis, ab octava Epiphaniæ ad Septuagesimam exclusivè. Ab octava Pentecostes ad Adventum exclusivè.

Niger, in Commemoratione omnium fidelium: Die Veneris sancto: pro defunctis semper.

§. 4. Color festi servatur per octavam, quando fit 343. de octava; & in Dominicis occurrentibus infra octavas, quamvis Officium & Missa fit de Dominica. Excipe, si Dominicæ infra octavam occurrentis color esset violaceus, tum enim adhibetur violaceus.

§. 5. Quando infrà octavas licebat facere de festo 344. ad libitum, ad summum sumebatur casula & velum convenientia huic festo, reliqua habebant colorem Octavæ, uti notant *Guyetus & Gobat* in experientiis tract. 5. num. 650. Litterâ X. *Dixi*, quando licebat, nam nunc prohibitum est, non quidem per Decretum 24. Januarii 1682. datum, quod retuli lib. 4. num. 1269. illud enim tantùm loquitur de diebus octavis, non autem de diebus infra octavas, sed per aliud Decretum datum postea 19. Januarii 1693. quod referam n. 2055. & est Decretum ibi 220.

Q. 47. *Quid addendum sit circa calicem, patenam, Ciborium, Hierothecam sive Monstrantiam.* R. seqq. 345.
§. 1.

§. 1. Si calix stanneus sit antehac consecratus, v. g. ob paupertatem, certum videtur posse in eo celebrari, Synodus tamen Coloniensis anno 1662. habita mandat pagina 89., ut saltem omni mense mundetur & defricetur: Et idem est de calice ex ære aut quovis alio metallo, dummodo cuppa sit interiùs inaurata, *Pasq.* q. 767. *Gob.* in Exp. t. 3. n. 306. Et multò magis ex stanno, quamvis cuppa non esset deaurata, *Pasq.* q. 765. 770. Et licèt pes ejus esset plumbeus, *Gob.* suprà.

346. §. 2. Major difficultas est, an etiam nunc, quamvis non cogat paupertas, primò consecrari possit calix, si sit tantùm stanneus: Affirmat S. *Tho.* 3. p. q. 83. a. 3. ad 6. *Suar.* De Euch. d. 81. s. 7. concl. 2. *Bonac.* d. 4. q. ult. p. 9. n. 17. *Arr.* d. 55. nu. 10. *Pasq.* q. 765. *Dicast.* de Euch. t. 5. d. 4. dub. 9. nu. 170. *Busemb.* suprà: Fundamentum sumitur ex Rubrica Missalis tit. De defectibus §. 10. ubi absolutè dicitur cuppam calicis debere esse auream vel argenteam vel stanneam. Huic opinioni contradicunt *G. Hurt. Lugo*, *Quarti*, *Tamb.* & alii, qui probant ex anteriore Rubrica tit. De ritu servando §. 1., ubi dicitur calicem debere esse aureum vel argenteum, aut saltem habere cuppam argenteam deauratam. Rubricam tit. De defectibus explicant secundùm cap. *Ut calix*, 45. De consec. Dist. 1., ubi statuitur, ut calix ex auro vel argento fiat, aut si quis tam pauper est, ex stanno: hinc plerique admittentes posse fieri ex stanno, expressè addunt, si paupertas postulet, uti *Laym.* l. 5. t. 5. c. 6. num. 12. *Præp.* De Euchar. q. 83. a. 3. dub. 5. & alii passim: Reliqui, uti *Azor*, *Regin. Fill. Castrop. Amic.* expressè referunt se ad cap. *Ut calix*, ubi dicitur, *si tam pauper sit*: unde perperam citantur pro prima sententia, sicuti & *Gav.* p. 2. tit. 1. §. 1. litt. F. ubi tantùm dicit potiùs faciendum esse ex stanno, quàm ex ære vel aurichalco.

Puto utramque sententiam esse probabilem, per se loquendo, nam ex Rubrica tit. De ritu, non concluditur efficaciter, alioquin cuppa etiam argentea deberet intus deaurari, quod passim negant authores. *Dixi*, per se loquendo, nam si propter exemplum prævideretur futurum, ut passim in Ecclesiis usus calicum stanneorum invalesceret, putarem nullum consecrandum, sed requirendum saltem quoad cuppam argenteum, prout nunc habet communissimus usus, multum conferens ad reverentiam & honorem sanctissimi Sacramenti, qui temerè & sine justa causa imminuendus non est. Notat tamen *Gob.* Theologos in magna paupertate nequidem repudiare plumbeum; admittitque etiam *Fagund.* ex ære vel aurichalco, dummodo cuppa sit inaurata, quam inaurationem, si sit stanneus, non requirunt *Tamb. Gob. Sporer* & alii communiter, nequidem sub veniali, quamvis præscribat Rubrica.

347. §. 3. Non est opus, ut patena sit ejusdem materiæ cum calice, debet tamen esse materiæ alicujus, cujus debet esse calix, *Gob.* nu. 317. *Sporer* nu. 393. Attamen *Fill.* t. 5. nu. 130. notat confici solere etiam ex aurichalco sive ære deaurato, saltem ex parte superiore, ut habent *Sporer* suprà & *Aversa* q. 11. s. 13. §. *secundò*: Mandatque *Syn. Coloniensis* pag. 82., ut pixides, quibus hostiæ ad ægros deferuntur, sint ad minimum ex ebore vel stanno, non ligno, nec ære vel cupro.

348. §. 4. *Trullench.* apud *Pasq.* q. 778. putat Ciborium debere consecrari, sed probabiliùs negant *Gav.* & *Pasq.* quia in Pontificali Romano tantùm habetur benedictio, in qua nulla fit mentio chrismatis vel unctionis: si tamen consecraretur, uti morem esse Romæ dicit *Pelliz.* De Regular. t. 8. c. 5. nu. 104., illi soli possent consecrare, qui calices, uti ex declaratione S. Congregationis habet *Novarius* in Lucerna Regularium v. *Benedicere* num. 3. Quamvis autem non consecretur Ciborium, tamen de necessitate esse benedicendum, docent *Durand. Suar. Barb. Fill. Amic. March. Dicast.* aliique valde multi apud *Pasq.* suprà: E contrà esse tantùm de congruentia benedicendum, docent *Silv. Sot. Vasq. Bonac. Pasq.* & alii etiam multi cum *Sporer* n. 401. Quod *Laym.* l. 5. t. 5. c. 6. nu. 22. dicit esse usitatum in his partibus & valde decens, ut benedicatur: possuntque benedicere Superiores Mendicantium, uti & cætera paramenta, in quibus non intervenit unctio.

§. 5. *Dicast.* putat esse quidem decens, non tamen obligationem ullius legis aut consuetudinis, ut ciborium continens particulas sacras collocetur suprà aliquod corporale, sed *Gob.* nu. 336. rectè notat apud nos Germanos esse saltem consuetudinem, & reipsa est obligatio ad istam reverentiam. Claves tabernaculi nec relinqui debent in Sacristia, nec à laico servari, sed à solo Sacerdote. Sacra Congr. 22. Febr. 1593. 349.

§. 6. Monstrantiæ benedictio non requiritur, *Laym.* tamen innuit benedici lunulas, quibus imponitur hostia consecrata: & *Quarti* consulit, ut benedicatur eâdem benedictione, quâ pyxis, sed *Pasq.* dicit nequidem de congruentia esse opus lunulam benedici, cùm pro hac non sit instituta benedictio: verùm cùm sit usus & decentia, videtur sequendum consilium *Quarti*. 350.

§. 7. Fieri debet aliquando renovatio Ciborii & Monstrantiæ, ne species nimiùm antiquæ corrumpantur vel mucescant. Et si aura sit humida, faciliùs corrumpuntur, quàm si sit sicca, hinc tum non debet tamdiu exspectari, præsertim in hyeme. Meritò fit singulis mensibus. Quando autem renovatur Monstrantia, Sacerdos debet consecrare duas hostias majores, quarum unam ponat in Monstrantia, alteram sumat cum illa, quam è Monstrantia recipit, quia debet sumere hostiam de suo Sacrificio. 351.

Q. 48. *Quid præterea sit notandum circa benedictionem vestium, consecrationem vasorum & locorum sacrorum.* 352.

R. seqq. §. 1. Putant aliqui cum *Dian.* & *Pasq.* q. 840. Vestes & ejusmodi paramenta, imò & vasa per usum in Sacrificio etiam malâ fide factum substantialiter benedici, ideoque alium eis utentem non peccare, quamvis fateantur postea pro occasione esse ritualiter benedicenda, quod probabile esse dicit *Jordan.* & admittit *Gob.* de solis rebus Christum immediatè contingentibus: sed conformiter ad dicta nu. 281. meliùs contradicunt *Lugo, Dicast. Tamb. Aversa* q. 11. s. 13. *Sporer* nu. 412, *Verj.* t. 8. a. 6. quia talis consecratio vel benedictio extraordinaria deberet provenire à voluntate Papæ, qui nunquam declaravit, imò si interrogaretur, certò reclamaret maximè contra talem usum illicitum, quia *non est malitiis hominum indulgendum*, Cap. *Plerumque*, De Rescriptis.

§. 2. *Aversa* §. *Sextò* sic habet: *Abbates pontificalia exercentes, etiam Regulares, habent facultatem benedicendi sacra vasa, id est, sacrum lapidem & calicem cum patena &c. in quibus intervenit unctio sacri chrismatis: & habere adhuc hanc facultatem non solum pro suis Ecclesiis, sed etiam pro extraneis, defendunt A. Tamb. Bordon. Gav. dicentes non fuisse per declarationes S. Congregationis revocatam hanc facultatem pro Ecclesiis extraneis, quantùm ad hæc sacra vasa, quamvis revocata sit quoad sacra indumenta. Prælati Regulares habent facultatem benedicendi sacra ornamenta & indumenta, non autem sacra vasa, in quibus intervenit unctio sacri chrismatis..... Jam verò id non possunt Regulares pro extraneis Ecclesiis, ex declaratione S. Rituum Congreg. 24. Aug. 1609. & 18. Aug. 1629. Nec Episcopus potest absque licentia hanc benedictionem aliis delegare. ex S. Congreg. 14. Nov. 1615.* Hucusque *Aversa*. Docet tamen *A. Tamb.* De Jure Abbatum d. 22. Superiores Ordinum mendicantium adhuc posse etiam pro extraneis, ubi est usus. Et *Sporer* nu. 411. testatur Superiores sui Ordinis 353.

dinis Seraphici bonâ fide id facere passim, permittentibus & sæpe ad eos remittentibus Episcopis. Scio etiam factum sæpius per Rectores Societatis JESU: Et idem innuit *Pelliz.* t. 2. tr. 8. c. 5. n. 110. & absolutè docent *Tamb. Pasq.* q. 803. *Gob.* t. 3. à n. 356. Nomine Rectoris autem in Societate putat *Lugo* in Resp. Mor. l. 4. d. 39. n. 6. venire etiam Rectorem Seminarii habentem sub se personas Societatis.

354. §. 3. An Abbates de Jure communi habeant, disputat fusè in utramque partem *Mendo* d. 13. q. 21. & concludit habere, vel ex privilegio, uti innuit *Aversa*, vel saltem ex consuetudine, uti habent *Zabar. Mend. Less.* in Auct. v. *Consecratio*, Casu 1.

355. §. 4. De consecratione Ecclesiarum, dictum est à num. 279. & de consecratione altarium, à n. 300. & 309. De benedictione autem campanarum dicetur n. 406.

356. §. 5. Docent cum communi *Avers.* & *Gob.* nu. 367. si vestis aliqua ita frangatur aut laceretur, ut ampliùs non serviat ad usum, ad quem benedicta est, amittere benedictionem, uti si anterior pars casulæ à posteriori separetur, si Albæ detrahatur una manica, quamvis reassuatur, *Verj.* a. 6. Excipit *Aversa*, nisi manicæ ita fuissent ab initio aptatæ, ut globulis vel funiculis possent alligari & solvi, idem enim tum esset, quod de calice habente juncturam tornatilem inter cuppam & pedem. Addit *Gob.* nu. 369. si ex Alba fiant humeralia, probabilius esse, quòd hæc debeant de novo benedici, quia amiserunt benedictionem Albæ, neque adhuc habent benedictionem humeralis, fatetur tamen probabile esse, quòd sint benedicta, quia Alba & humerale unam habent benedictionem. Quòd si v. g. casula novâ telâ vel serico suffulciatur, non est opus novâ benedictione, uti nec tum, si talis aliqua vestis resarciatur, *Sporer* n. 397. De cingulo, quando amittat benedictionem, dictum est num. 319.

357. Q. 49. *Quid notandum sit circa contactum sacrorum vasorum.* R. seqq. §. 1. Clericos solâ tonsurâ initiatos tangere posse sacra vasa extra Sacrificium docent *Suar. Tamb. Quarti* & alii apud *Gob.* t. 3. à nu. 329. contra *Fill.* t. 5. nu. 135. qui id negat, eò quòd tonsuratis hoc concedatur per privilegium: sed contrà est, nam multa privilegia conceduntur propter opiniones contrarias ad tollendos scrupulos: quamvis autem videatur esse consuetudo contraria non tangendi, tamen secundùm *Suar.* non obligat, quia introducta est ex errore, quòd esset prohibitio, quæ non est: & fatetur *Fill.* apud *Pasq.* q. 837. acolythis ministrantibus licere etiam in Sacrificio tangere sacra vasa vacua per concessionem *Martini* Papæ Cap. *Non liceat.* penult. dist. 23.

358. §. 2. *Sa V. Sacra* nu. 3. dixerat sacra vasa vacua à laicis sine contemptu tangi, aut nullum aut levissimum esse peccatum: sed Magister sacri Palatii correxit ac substituit non esse mortale, hinc *Pasq.* q. 328. n. 4. & alii dicunt esse tantùm veniale, si laicus vel mulier absque causa rationabili tangat etiam calices, purificatora, corporalia: imò *Sor. Henriq. Sanch. Fagund. Tamb.* & alii putant nequidem veniale esse, uti refert *Pasq.* q. 838. ubi etiam notat ex *Laym. Sanch. Castrop. Quarti*, quibus consentit *Gob.* n. 328 laicis licitum esse tangere sacras Reliquias: an autem licitè tangant ceram Agni Dei, dixi l. 6. p. 1. nu. 225. Certò ne quidem venialiter peccant laici, inquit *Sporer* nu. 406. si res sacras tangant, quæ nec immediatè attigerunt Corpus Christi, nec sacro chrismate unguntur, uti vestes benedictas; item corporalia & purificatoria post lotionem, aut calices consecratos, priusquam adhibiti sint Sacrificio.

359. §. 3. *Sporer* nu. 404. dicit Ordines mendicantes habere, ut omnes sui Religiosi, etiam laici, dum Sacristæ officio funguntur, omnia sacra vasa, corporalia, purificatoria tangere & lavare possint. In Societate nostra Sacristani laici ex venia Superiorum licitè ista tangunt, sed Sacerdos, qui est Præfectus Ecclesiæ, non autem Sacristanus laicus, primò abluit purificatoria & corporalia, quibus adjici solent pallæ, quando lotione indigent.

§. 4. Si sacra vasa actu contineant Corpus vel Sanguinem Christi, tangi possunt à solo Sacerdote & Diacono: quòd si inferior tangat, omnes communiter cum *Sporer* num 403. damnant mortalis, quamvis *Ochag.* & *Gob.* n. 327. negent esse mortale. 360.

Q. 50. *Qualis debeat esse figura hostiæ consecrandæ.* R. 361.
§. 1. Græci in majore hostia utuntur figurâ quadrangulari; in minoribus, etiam triangulari: sed Latini in utrisque utuntur orbiculari, de quibus doctè discurrit *Arcud.* in Concord. Occid. & Orient. Eccle. l. 3. c. 38. & Card. *Bona* Rer. liturg. l. 1. c. 23. nu. 11. Estque hic mos sub præcepto servandus in utraque Ecclesia. Magnitudo hostiæ, quam sumit Sacerdos, apud Latinos in diametro circiter tres pollices adæquat.

§. 2. *Dian. Marchant. Tamb. Aver.* q. 11. f. 12. docent licitum esse Missam legere cum parva hostia seclusо scandalo, si desit major, etiamsi non sit necessitas celebrandi sed sola devotio: si tamen habeat majorem consecratam, putant multi hanc posse elevari, ut vitetur admiratio populi. Quid facere debeat celebrans, quando advertit hostiam esse fractam, dixi l. 6. p. 1. n. 432. 362.

Q. 51. *Quid circa Missale & ritum celebrandi sit notandum.* R. seqq. §. 1. Non est opus, ut Missale sit benedictum: si autem in necessitate celebrandi desit Missale, satis est, si Sacerdos aliquam Missam in charta descriptam ante se habeat, *Tamb. Gob.* t. 3. nu. 304. *Lohn.* p. 1. t. 3. §. 1. n. 6. aut ex memoria dicat, *Laym. Gob. Verj.* t. 8. a. 7. n. 6. *Sporer* n. 388. contra *Tann.* 363.

§. 2. Si quis visu careat ad legendum Missale, possit tamen adhuc videre hostiam & calicem, nec periculum sit amittendi particulas aut irreverenter tractandi Sacramentum, dicere potest Missam, quam de memoria scit, nam non requiritur, ut quis Missali utatur, sed tantùm præcipitur, ut adsit in altari ad usum, si sit opus. Ut autem vitetur scandalum, debet Sacerdos talis omnia peragere cum Missali, atque si videret. *Gob.* n. 302. 364.

§. 3. Sacerdos v. g. Dominicanus, si sit in missione, debet se accommodare ritui Romano in legenda Missa, saltem quoad illa, quæ exteriùs apparent, ut sit conformitas & non turbetur populus, *Verj.* a. 13. 365.

§. 4. Sacerdos Coloniæ beneficiatus & residens, non potest legere Missam ex Missali Trevirensi, potest tamen semper & ubique uti Missali Romano tanquam matricis Ecclesiæ, *Less.* in Auct. V. *Horæ Canon.* Casu 7. 366.

§. 5. Sacerdos ritûs Romani non potest nequidem in Ecclesia Regularium uti Missali talis Ordinis proprio, peccatque graviter, si celebret alio ritu quàm suo, quem servare posset, *Pasq.* 207. Unde quamvis *Prep.* dicat peregrinantes posse celebrare juxta ritum & consuetudinem Ecclesiæ, in qua sunt, tamen rectè contradicunt *Quarti* p. 1. t. 14. d. 4. & *Aversa* q. 11. f. 12. §. *Decimò*, quoad ritum proprium alicui Ordini vel congregationi: hinc etiam Missæ, quæ non sunt in Missali communi, vel tantùm conceduntur certis Regularibus vel in certis locis, non possunt ab aliis vel alibi dici nequidem in Ecclesiis illorum Regularium, uti resolvit S. Congreg. 19. Nov. 1622. apud *Gav.* p. 3. t. 10. & *Aversam* §. *Quando* contra *Castrop.* 367.

§. 6. Peregrinus, qui servat ritum Romanum, sive sæcularis sive regularis, licitè utitur ritu & Missali Diœcesis, in qua reperitur, *Con. Tamb.* & alii communiter: Neque *Pius V.* revocavit Jus commune, quo potest advena se conformare consuetudini Diœcesis, quam transit. 368.

§. 7.

369. §. 7. Missalia habentia in canone, *pro Rege nostro*, sunt quidem suspensa & prohibita, attamen censuit doctus Casista prohibitionem illam in praxi non observari, & nunc supponi posse illa Missalia esse cum authoritate excusa, cùm in Hispania & Gallia licitum sit hoc addere & uti ejusmodi Missalibus. Viri autem probi & docti etiam legunt, quamvìs reperiatur, *pro Imperatore*, alium enim in Germania Regem non habemus: unde etiam circa Missalia, quæ reperiuntur in pagis & habent illud, *pro Rege nostro*, non videtur ulli faciendus scrupulus.

370. §. 8. Missale gallico idiomate impressum, est prohibitum hoc decreto *Alexan. VII.* Ad aures nostras ingenti cum animi mœrore pervenit, quòd in regno Galliæ quidam perditionis filii in perniciem animarum novitatibus studentes & ecclesiasticas sanctiones ac praxim contemnentes, ad eam nuper vesaniam pervenerint, ut Missale Romanum latino idiomate longo tot sæculorum usu in Ecclesia probato conscriptum, ad gallicam vulgarem linguam convertere, sicque conversum typis evulgare, & ad cujusvis ordinis & sexûs personas transmittere ausi fuerint, & ita sacrosancti ritûs Majestatem latinis vocibus comprehensam dejicere & proterere, ac sacrorum Mysteriorum dignitatem vulgo exponere temerario conatu tentaverint. Nos, quibus licèt immeritis, vineæ Domini Sabaoth à Christo Salvatore nostro plantatæ, ejusque pretioso Sanguine irrigatæ cura demandata est, ut spinarum ejusmodi, quibus illa obrueretur, obviemus incremento, earumque, quantùm in Deo possumus, radices succidamus, quemadmodum novitatem istam perpetui Ecclesiæ decoris deformatricem, inobedientiæ, temeritatis, audaciæ, seditionis, schismatis aliorumque plurium malorum facilè productricem abhorremus & detestamur, ita Missale præfatum gallico idiomate à quocumque conscriptum, vel in posterum aliàs quomodolibet conscribendum & evulgandum, motu proprio & ex certa scientia ac matura deliberatione nostris, perpetuò damnamus, reprobamus & interdicimus, ac pro damnato, reprobato & interdicto haberi volumus, ejusque impressionem, lectionem & retentionem universis & singulis utriusque sexûs Christi-fidelibus cujuscumque gradûs, ordinis, conditionis, dignitatis, honoris & præeminentiæ, licèt de illis specialis & individua mentio habenda foret, existant, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ ipso jure incurrendæ perpetuò prohibemus; mandantes, quòd statim, quicumque illud habuerint, vel in futurum quomodocunque habebunt, realiter & cum effectu exhibeant & tradant locorum Ordinariis vel Inquisitoribus, qui nullâ interpositâ morâ exemplaria igne comburant, & comburi faciant, in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, sub Annulo Piscatoris die 12. Januarii 1661.

Attamen non videtur illicitum, si Controversista Catholicus faciat imprimi aliquam Missam gallicè vel germanicè redditam, ut hæreticis ostendat in ea nihil contineri superstitionis vel indebiti cultûs.

Q. 52. Quænam quotidie Missa legenda sit. R. §. 1.
371. Legenda est Missa de die seu concordans officio, prout à Rubricis præscribitur, nisi quis legere voluerit votivam vel de *Requiem*, uti dicetur à num. 495. nam nequidem votum de Missa alia contra præscriptum Rubricæ legenda, neque promissio ob acceptum stipendium obligat, cùm sit de aliquo non licito aut saltem minùs laudabili, *Sennyei* De Missa num. 161. *Sporer* n. 431. Notatque *Gav.* p. 1. t. 4. sæpiùs declaratum esse à *S.* Congreg., quòd Canonici, ut lucrentur præsentias, teneantur ad cantandam Missam de die: Secluso tamen scandalo vel contemptu venialiter tantùm peccat, qui Missam unius diei legit pro Missa diei alterius, *Suar. Laym. Lugo, Dian. Tamb. Gob.* à n. 703. *Sporer* n. 429.

§. 2. Quivis Sacerdos licitè celebrat Missam secundùm publicum officium illius Ecclesiæ, in qua celebrat, quamvìs discordet ab officio, quod ipse recitat: non tenetur autem talem Missam legere, sed potest retinere conformem suo officio: estque melius & pro communi ædificatione se conformare publico ritui Ecclesiæ, in qua celebrat, exceptis illis, de quibus in §. seq. *Tamb. Quarti, Sennyei* n. 155. Et quidem Capellanus Monialium non utentium Breviario Romano, quo ipse utitur, debet ex Missali Romano celebrare Missam conformem Breviario Monialium, vel saltem affinem, si non habeatur conformis, uti dicetur n. 376. 372.

§. 3. Missas certis Religiosis concessas non possunt alii, qui ejus Religionis non sunt, legere, uti dictum est n. 367. 373.

Q. 53. De quo legi possit Missa, & speciatim an legi possit de Sancto, de quo habentur Reliquiæ. R. §. 1. Per se loquendo de eo legenda est Missa, de quo fit officium, de quo autem fieri possit officium, colligi debet ex dictis L. 4. à n. 1243. 1250. 1257. 1262. 374.

§. 2. *Castrop. Quintanadv.* negant, *Tamb.* & alii cum *Pasq.* q. 277. dicunt Missam legi posse de Beatis necdum canonizatis, non tantùm in die festo, sed etiam votivam per annum, sed plures cum *Quarti* & *Gob.* in Exp. t. 3. num. 676. probabiliùs dicunt id licere tantùm in die assignato, nec licere extra eum diem in Missa alia addere commemorationem de tali Beato, uti nec Horas legere, secundùm Decretum, quod retuli L. 3. p. 1. n. 18. & 19. Notat autem *Gob.* de Martyribus Japonensibus posse Missam legi in Ecclesiis Societatis eorum festo, quod ex Decreto S. Congreg. 25. Sept. 1629. extensum est ad Sacerdotes etiam sæculares, uti habetur in novo Compendio V. *Festivitas* §. 2. Attamen nequidem nos obligari ad talem Missam, notat *Gob.* n. 677. contra *Tamb.*, quia Bullæ tantùm habent, *concedimus, licentia, potestas, possit &c.* nullum autem est verbum præceptivum. Potest tamen tale festum transferri, *Gob.* in app. ad n. 696. litt. o. ubi litt. aa. addit, nihilominus sibi Româ rescriptum esse, quod specialiter festum *B. Stanislai* nobis sit de præcepto & non ad libitum. Posse autem hujus festo etiam Sacerdotes sæculares ad Ecclesias Societatis confluentes habere officium & Missam de *B. Stanislao*, habet Bulla Beatificationis & Indultum *Clementis X.* 16. August. 1670. quod ampliùs explicatum est 30. Sept. 1671. Et quoad Missam idem est de festo *B. Aloysii*, uti habet Compendium privil. suprà §. 1. Quandonam autem nobis liceat in septimana legere officium & Missam de *S. Ignatio*, dixi L. 4. n. 1248. 375.

§. 3. Si Moniales habeant officium de Beato Ordinis, potest Sacerdos illis legere Missam de Beato eodem, sed ex Missali Romano de communi, quamvìs Introitus, Graduale & Offertorium, quod Chorus canit, discreparent, *Sylv.* p. 2. V. *Missa* Casu 3. Et 19. Nov. 1622. iterumque 9. Jun. 1688. emanavit hæc declaratio: *Qui celebrat Missam in aliqua Ecclesia Regularium aut etiam Monialium, in qua fit de festo duplici habente Missam propriam, quæ non sit concessa omnibus, Missam quidem dicat de festo, sed cum Missali Romano.* 376.

§. 4. Potest legi Missa de quovis Canonizato, quamvis necdum relato in Martyrologio. Canonizatio autem differt à beatificatione, partim accidentaliter, eò quòd ad Canonizationem adhibeantur plura examina, plures invocationes Spiritûs Sancti, major pompa exterior; partim etiam veluti substantialiter, nam per beatificationem solùm permittitur cultus publicus & quidem cum multis restrictionibus, ita ut nec liceat pro privata pietate inserere Litanias. Per canonizationem verò definitur talem cultum Sancto deberi ab omnibus, *Gob.* in app. 1. ad nu. 696. Litt. P. 377.

Q. Omnes autem Sancti, quorum nomina exprimuntur in Martyrologio Romano, sunt canonizati, vel ab Ecclesia communi vel à Papa vel ab Episcopis, hinc potest de illis in festo legi Missa, *Gob.* n. 673.

378. §. 5. *Quintanadv.* & *Gob.* num. 679. dicunt quamlibet Ecclesiam posse (imo debere, si vera sunt, quæ habet *Gob.* in App. 2. ad num. 696. Litt. EE. LL. RR. quamvis aliter loquatur postea in App. 3. Litt. O.) singulis annis cum Missa & Officio celebrare diem dedicationis suæ, etiamsi tantùm sit benedicta; sed si consecrata sit, verum est fieri debere, si autem sit tantùm benedicta, probabilius est cum *Pasq.* q. 271. nec debere nec posse fieri. Notant autem communiter Authores non posse sine consensu Sedis Apostolicæ diem consecrationis transferri, etiam ab illo Episcopo, qui consecravit, *Gob.* Litt. M. Si tamen alicubi facta sit talis translatio in alium diem, valet & potest manere. Quid autem veniat nomine Ecclesiæ, & an etiam sacellum, explicat *Gob.* in App. 2. Litt. CC. & seqq. Quod si sint duæ Ecclesiæ, una nova, altera vetus, an hujus an illius dedicatio celebrari debeat, explicat in App. 3.

379. §. 6. De omni Sancto potest celebrari Missa cum officio sub ritu duplici in ea Ecclesia, in qua habetur insignis Reliquia, secundum dicta Lib. 4. num. 1250. 1260. Si autem non sit insignis Reliquia, dicunt aliqui posse haberi Missam & officium sub ritu semiduplici, sed probabilius est oppositum: docet tamen *Gob.* in App. 4. Litt. T. Episcopum posse id concedere, maximè si dubium sit, an Reliquia dici debeat insignis necne; insignes autem non dicuntur maxilla, auris, digitus, imo nec pes, secundum aliquos. Et si Reliquiæ in particulas diffractæ sint, dummodo partes sint iterum unitæ vinculo vel glutine, sufficit, *Quarti*, *Lohn.* *Gob.* Litt. H, ubi Litt. I. citat *Neusser* contra se, meritò dicentem nullas Reliquias B. Virginis posse dici notabiles, cùm totum corpus illius sit assumptum in cælum, vestes autem & similia non censeantur insignis Reliquia.

380. §. 7. Ad habendam Missam & officium ob Reliquias, debet locus, in quo sunt Reliquiæ, esse Ecclesia vel ejus sacristia, aut saltem vicinus locus ad Ecclesiam spectans, & non sufficit esse sacellum privatum alicujus Laici, *Gob.* Litt. F. Sufficit autem esse ad hanc Ecclesiam deportatas, v. g. ob metum militum, quamvis ad aliam Ecclesiam spectent, *Gob.* suprà, qui Litt. G. & n. 633. dicit Episcopum non posse dare potestatem certâ die legendi Missam de aliquo Sancto titulari, præcisè ratione insignis Reliquiæ ad aliquem locum translatæ, præter Missam, quæ festo talis Sancti legitur, sed contradicit *Neusser*, cujus sententiam etiam probabilem esse fatetur *Gob.*

381. §. 8. Non est obligatio legendi Missam vel officium de Sancto, cujus habetur insignis Reliquia, non enim dicitur debere sed tantùm posse legi, *Neusser*, *Gob.* Litt. H.

382. §. 9. Si festum Sancti, de quo habetur Reliquia, sit v. g. secundæ classis, posse eo die ob Reliquias evehi ad altiorem ritum primæ classis, docent *Quintanadv.* *Pasq.* *Gob.* suprà. Putat etiam *Neusser* festum de Reliquia posse transferri, si Sanctus sit titularis, quia de eo ut titulari agendum est in die festi.

383. §. 10. Ut Missa de Reliquiis & officium haberi possit, prærequiritur, ut Ordinarius illas approbârit, sic enim habet decretum L. 4. n. 1250. relatum. Potest autem Ordinarius approbare extra Diœcesin existens, cùm sit actus jurisdictionis non contentiosæ. Quòd si saltem per decem annos culta fuerit talis Reliquia, non requiretur alia approbatio, *Neusser*, *Gob.* Litt. G. & H.

384. §. 11. Potest celebrari Missa & officium de insignibus Reliquiis approbatis, etiamsi sint ita mixtæ non approbatis, ut discerni nequeant, *Bonac.* *Trull.* *Neusser*, *Gob.* Litt. H.

Q. 54. *Quid circa Ministrum sit addendum*, ℞. seqq. 385.
§. 1. *Laym.* L. 5. t. 5. c. 6. n. 13. & *Sporer* nu. 390. non damnant eos, qui in Germania, maximè in pagis, ubi talis usus est & toleratur, celebrant sine Ministro, qui respondere noverit. Putantque probabile aliqui apud *Henao* n. 1628. posse celebrari sine Ministro, si aliàs multis diebus etiam tantùm ferialibus omittere deberes Sacrificium: quod *Suar.* *Lugo*, *Con.* *Sylv.* *Aversa* q. 11. f. 9 *Sporer* n. 389. dicunt saltem de festo, si aliàs non audires Missam: Quod magis valet, ut Viaticum habeas pro moribundo.

§. 2. Si quis debeat se alere celebrando, potest tempore pestis sine Ministro celebrare, quando ab hoc esset periculum contagionis, *Pasq.* q. 340. 386.

§. 3. *Sot.* *Palud.* & alii putant Eremitam perpetuò posse celebrare sine Ministro, & favet *Pasq.* q. 341. quia Ecclesia videtur id permittere propter perfectionem illius status; sed *Suar.* *Tamb.* & alii cum *Aversa* contradicunt, nullum enim pro eo reperitur privilegium, nec scitur de tali permissione Ecclesiæ. 387.

§. 4. *Silv.* & *Nugn.* putant peccari tantùm venialiter, si mulier ministret ad altare, sed contradicunt alii cum *Pasq.* q. 342. qui q. 343. cum *Gob.* num. 394. *Sporer* n. 392. aliisque communiter dicit melius esse celebrare sine Ministro, quàm permittere mulierem servire ad altare. Rationem dat *Sylv.* p. 2. V. *Missa* Casu 2. quia expressè prohibetur in Missali §. 10. de defectibus & Cap. *Inhibendum*, De cohab. Cler. & mulier. ubi sic statuitur: *Prohibendum quoque est, ut nulla fœmina ad altare præsumat accedere aut presbytero ministrare, & si mulier in Ecclesia tacere debeat, uti habetur 1. ad Corinth. 14. multò magis abstinere à ministerio altaris.* Idem prohibetur in Synod. Colon. 1662. pag. 89. Contradicit tamen *Verj.* t. 8. a. 5. cum *Marchan.* dicens contrariam praxin, ut nempe fœminæ ministrent, esse ita communem in missionibus, ut imprudentiæ foret eam condemnare, hinc absolutè dicit melius fore legere ministrante fœminâ quàm nullo, sed *Sporer* quamvis non damnet omnes, ubi consuetudo est, tamen meritò improbat, & reipsa hoc abrogandum esset. 388.

§. 5. Filii ante ordinationem patris legitimè nati possunt patri suo ordinato ministrare, prohibentur tamen sub mortali illud facere filii illegitimè nati, nisi occultum esset, quia tum cessat indecentia, *Pasq.* q. 389. 389.

§. 6. Errores Ministri non sunt facilè in Missa ipsa corrigendi, nam corrigendo turbabit ordinem Missæ, vel se ipsum vel circumstantes. Si tamen Minister aliquid non respondeat, Sacerdos ipse suppleat dicendo, *Gob.* t. 3. n. 399. *Quarti* q. procem. f. 2. p. 2., ubi docet Rubricas circa ritus ab alio quàm Sacerdote servandos esse solum directivas, nec obligare sub culpa. Addit *Gob.* num. 402. si quis in summo altari celebret, & Minister omittat pulsum ad *Sanctus*, moneri posse, ut quærat campanulam; si autem sub elevatione negligat pulsare, dissimulandum esse, quia tum admonere esset se ipsum turbare in sanctissimo mysterio. 390.

§. 7. Illi, qui instruuntur pro ministratione Missæ, admonendi sunt, ut quâ voce Sacerdos celebrat, ipsi æquè altâ respondeant: Item ut integrè dicant ea, quæ ab ipsis dicenda sunt, sæpè enim miserè truncant exprimendo tantùm prima & ultima verba, ac delinquunt etiam Sacerdotes, qui antequam Minister edixerit sua, præripiunt verba ante finem, nimiùm properando. 391.

Q. 55. *Quid addendum sit circa lumen*, ℞. seqq. §. 1. Qui sine necessitate vel causa adhibet unicum tantùm lumen, peccat tantùm venialiter, *Bassæus*: Estque etiam probabile cum *Pasq.* q. 725. quamvis plures probabiliùs contradicant, quòd in gravi necessitate celebrari possit sine ullo lumine, quia non est secundùm se necessarium ob reverentiam, sed tantum ex præcepto Ecclesiæ, à quo excusat gravis necessitas. Et quia 392.

quia sæpe fit, ut quando pueri inserviunt, obliviscantur accendere candelas, Sacerdos bene facit, si ad hoc se assuefaciat, ut ante Missam, quando disposuit Missale & redit ad medium, attendat, an candelæ ardeant; item an in altari sit Crux, quandoque enim etiam hanc non reposuerunt æditui.

393. §. 2. Si Missa sit cœpta cum lumine, & perducta post offertorium, quamvis adhuc sit ante consecrationem, si utrumque lumen extinguatur, nec possit reaccendi, probabilius est cum *Lugo*, *Leandro*, *Gob.* t. 3. n. 292. *Sporer* nu. 381. contra *Fagund.* Missam esse continuandam, quia carentia luminis est minùs incommodum, quàm talis abruptio.

394. §. 3. Si inter celebrandum una candela extinguatur, non est sistendum, sed monito Ministro, ut reaccendat, pergendum, quia continuatio sine isto lumine est minus incommodum quàm illa interruptio: E contrà si utraque candela extinguatur & possit reaccendi, sed non statim, *Quintanadv.* putat non esse sistendum sed pergendum, dummodo ad altare ardeat lampas olei: Si autem hæc desit, dicit ante consecrationem esse exspectandum etiam ad mediam horam, post consecrationem autem nequidem ad quadrantem: Si verò statim possit reaccendi, sive lampas ibi ardeat sive non, *Pasq.* putat melius esse pergere, quia continuatio Missæ est decentia intrinseca, quæ magis curari debet, quàm extrinseca decentia luminis.

395. §. 4. Quando lumen ex cera haberi potest, veniale tantùm est adhibere ex alia materia: Sebum tamen in defectu ceræ præferri debet oleo, *Pasq.* q. 726. 728. Quod si sebaceæ tantùm candelæ haberi possint, *Gob.* n. 291. & alii docent, licitè posse celebrari etiam ex sola devotione.

396. §. 5. Profana candelabra possunt in Missa adhiberi. Quòd si desint candelabra, satis est adesse lumen, quia candelabra requiruntur non ratione sui sed ob lumen, *Pasq.* q. 721.

397. §. 6. Nequidem est veniale lumine extincto recitare Evangelium S. Joannis, probabile enim est non esse partem Missæ, cùm dicatur post, *Ite Missa est*, *Quarti* & alii: Oppositum tamen etiam est probabile, hinc sub veniali requiretur saltem unum lumen.

398. §. 7. Quando distribuitur Communio, sub veniali ardere debet lumen, uti dictum est p. 1. n. 489. Nullum tamen est peccatum non accendere specialem candelam post *Sanctus*, vel sub elevatione, *Sporer* n. 384.

399. Q. 56. *An licitum sit celebrare sine calceis, cum pileolo, ficto capillitio, baculo, annulo.* ℞. §. 1. Rubrica præscribit, ut celebrans sit calceatus. Non esset tamen mortale celebrare nudis pedibus, *Bonac. Aversa* q. 11. s. 13. §. *Septimò* contra *Silv.* Imò nec veniale urgente necessitate vel rationabili causâ, *Pasq.* q. 824. *Gob.* t. 3. num. 386. *Sporer* n. 416. Et sufficit esse indutum crepidis.

400. §. 2. Celebrans debet esse capite nudus, Cap. *Nullus Episcopus*, De consecr. dist 1. Putat tamen *Ledesma* non fore mortale legere tecto capite; quod *Diana* & *Spor.* putant probabile, aliquali tantùm causâ subsistente: *Silv.* autem dicit ex rationabili causa esse licitum: hinc *Vasq.* dicit omnes Sacerdotes, etiam Religiosos, in Polonia tegere caput usque ad consecrationem; ad quod *Suar. Fill. Rodriq. Laym. Bonac.* & alii cum *Spor.* requirunt licentiam Episcopi vel Prælati, sed *Gav. Aversa* §. *Tandem.* & alii dicunt neminem jam posse ad hoc dare licentiam præter Papam. Apud Chinenses tamen licitum est tecto capite, quia detegere est probrosum, & tegere est signum honoris, *Præp. Tamb. Verj.* Quòd si quis apud nos omnino sine gravi incommodo non posset aliter celebrare, tegere posset usque ad Consecrationem & rursum post Communionem peractam. *Nav, Dicast. Gob.* num. 383. In dubio tamen de sufficientia causæ, dicit *Verj.* solum Papam posse dispensare, nam in Missali jussu *Urbani VIII.* reformato sic habetur, *nemo audeat uti pileolo in celebratione Missæ sine expressâ licentia Sedis Apostolicæ, non obstante quacunque contraria consuetudine.*

401. §. 3. *Verj.* t. 8. a. 8. dicit peccari mortaliter, si celebretur cum capillitio ficto sive perruca, sed de hoc dubitat *Pasq.* q. 832. assertque rationes pro eo, quòd liceat in casu necessitatis vel rationabilis causæ, quia cum tali capillitio salvatur honor exterior, nam quisque ita tectus loquitur cum Rege vel Cæsare. Quidquid sit de ratione ista, saltem hoc jam est prohibitum per *Innoc.* XI. cujus decretum in hac Diœcesi Coloniensi sic promulgatum est:

Cum informato non ita pridem & consulto S. D. N. Papâ *Innoc.* XI. super rationibus & motivis, quare usus comarum adscititiarum in hisce rigidioribus partibus saltem apud illos, qui de S. Sedis Apostolicæ seu Legatorum ejus aut Episcoporum Diœcesanorum vel Vicariorum eorundem licentia longo temporis intervallo illis usi, iisdem sine præsenti valetudinis discrimine deinceps carere non posse dignoscerentur, modo & formâ juxta Edictum sub 14. Mensis Decembris anni novissimè lapsi præscriptis tolerandus videretur, ejusdem suæ Sanctitatis hic residente Legato Illustriss. & Reverendiss. Archi-Episcopo Damasceno renunciatum fuerit, *non esse mentem Sanctitatis suæ, quòd Nuntiis Apostolicis aut Episcopis liceat licentiam Sacerdotibus concedere ejusmodi comas in actu celebrationis gestandi*: Hinc justissimis sanctiss. Patris nostri monitis devotissimè in omnibus obsequendo, revocatis cum hoc quibuscumque aliàs etiam post emanatum prætactum Edictum obtentis licentiis aut concessionibus seu earum declarationibus, monentur omnes & singuli harum tenore seriò ac paternè in Domino, ut memores humilitatis & reverentiæ tam tremendo Mysterio debitæ, Sacrificio Missæ aut altari Dei nonnisi detecto ac nudato capite assistere præsumant, idque sub pœna suspensionis à divinis officiis, aliisque juxta superius Edictum, cujus tenor in reliquis quoque quoad vestium prohibitarum, annulorum, comæ & coronæ etiam Sub- & Diaconalibus Ordinibus proportionatæ gestationem exactiùs quàm hactenus ubique observabitur. Signatum Coloniæ die 21. Martii 1689.

Joannes Henricus Anethan Episc. Hierap. Suffrag. & Vicarius Generalis Coloniensis.

Non obstantibus illis, videmus quotidie Sacerdotes celebrantes in capillitio ficto, qui putant se per hoc satisfacere conscientiæ, si ita celebrent habito judicio unius vel alterius prudentis Medici, quod aliter non possint absque periculo gravis incommodi.

§. 4. Potest quis uti baculo, si ita sit debilis, ut non possit celebrare, nisi quandoque illi innixus, nulla enim lex vel consuetudo vim legis obtinens id prohibet, *Vasq. Dicast. Gob.* n. 385. addens nu. 745. si quis ita vertigine laboret, ut nequeat stare, nisi altari innitatur utraque manu vel alterutro brachio aut cubito, posse nihilominus privatim celebrare, non autem publicè nisi ex necessitate. 402.

§. 5. Usus annuli in Missa prohibitus est à S. Congreg. Protonotariis non participantibus speciale privilegium, item quibusvis Doctoribus & Canonicis Cathedralibus, etiam in dignitate constitutis, *Gar.* p. 2. t. 1. n. 6. Et hæc prohibitio renovata est in Synodo Colon. anno 1662. pag. 89. etiam respectu Præpositorum, Archi-Diaconorum, Decanorum. Vide tamen dicenda n. 2075. 403.

Q. 57. *Quid circa campanulam in Missa & campanas templi sit notandum.* ℞. seqq. §. 1. Campanula in Missa non benedicitur: Et illâ non datur signum tempore concionis, nec nisi ad *Sanctus* & utramque Elevationem. 404.

§. 2. Docet *Sylv.* p. 1. V. *Campana*, non esse licitum 405.

 uti

uti campanis benedictis ad monendum populum de re profana, v.g. quòd malefactor sit educendus ad supplicium, quia videtur indecens rem sacram adhibere ad usum profanum: sed necessitas excusat, si desit alius modus manifestandi aliquid populo, hinc passim fit, ut pulsetur campanâ in signum inchoandi vel finiendi laboris pro vindemia, item in signum orti incendii, adventantium militum &c.

406. §. 3. *Aversa* q. 11. f. 13. §. *Sextò* docet Abbates pontificalia exercentes habere facultatem benedicendi campanas etiam pro Ecclesiis extraneis, uti de aliis sacris vasis dictum est n. 353. Et cum eis benedicendis interveniat unctio sacri chrismatis, notant communiter Authores solum Papam id posse committere alteri non Episcopo: Dicitur tamen esse praxis in Coloniensi & Trevirensi Archidiœcesibus, ut committatur etiam Superioribus Ordinum mendicantium & Societatis JESU, quamvis eam praxin hactenus sequi noluerint in Diœcesi Monasteriensi in Westphalia, sed sub annum 1704. recurrerunt ad Nuncium Apostolicum, qui eam facultatem ad tempus dedit Vicario generali, dum visitans obiret Diœcesin. De ritu benedicendi campanas videri potest *Rayn.* in Heterocl. Tom. 15. p. 2. f. 2. pu. 7.

407. Q. 58. *Quid universim notandum sit circa Rubricas.* R. seqq. §. 1. Rubricæ sunt aliquæ ordinationes seu directiones Ecclesiæ, secundùm quas aliqua sunt agenda: & quia rubro charactere sæpe scribuntur, dicuntur Rubricæ.

408. §. 2. Rubricæ, quæ sunt circa aliquid ad valorem Sacrificii requisitum, sunt præceptivæ & graviter obligant; uti & illæ, quæ graviter præcipiunt, aut expressè dicuntur esse observandæ sub mortali. E contrà multæ ex aliis obligant sub veniali tantùm, quando nempe non imponitur grave præceptum, neque materia est adeo gravis, specialiter tamen ordinant aliquid, quod ad debitam reverentiam spectat. Præterea etiam illæ sunt præceptivæ, de quibus dubitatur, an sub mortali obligent.

409. §. 3. *Gav.* putat dubium esse, an Rubricæ sequentes sint præceptivæ, an tantùm directivæ, nempe de principio auroræ & fine meridiei pro Missa legenda, de Cruce in altari, de pedibus calceandis, de veste talari, de pileoli usu concedendo extra Canonem, de orationibus ad vestes & post Missam, de Missa privata ad arbitrium sine causa, de Missa non approbata nisi pro quibusdam Ecclesiis, de votivis vel *Requiem* diebus prohibitis, de orationibus additis ex devotione, de his enim omnibus Doctores utrimque disputant, sed quid de illis omnibus tenendum sit, dictum est vel dicetur per decursum.

410. §. 4. Quamvis Rubrica aliqua non sit præceptiva sed directiva tantùm, putat tamen probabiliter *Quarti* contra *Tamb.* & *Gob.* in Exp. t. 3. n. 737. si absque causa non observetur, peccari venialiter, quia est neglectus temerarius rei meritò observandæ & deordinatio à communi fine rationabili causa, quod videtur esse saltem venialiter malum.

411. §. 5. Quamvis contemneretur observatio Rubricæ, quia nempe levis est, adeoque etiam quamvis contemneretur ceremoniæ levitas, adhuc esset veniale tantùm, *Sot. Laym. Tamb. Gob.* num. 738. Mortale tamen esset contemnere potestatem Ecclesiæ vel Papæ aut alterius Superioris hoc disponentis, uti dictum est l. 5. num. 242.

412. Q. 59. *Quid notandum sit circa lotionem manuum, orationes ante & post Missam vel inter induendum dicendas.* R. seqq. §. 1. Manuum lotionem sub veniali præmittendam esse docent multi apud *Dian.* p. 1. t. 12. R. 19. quia facit singulariter ad reverentiam Sacrificii: Admittit *Gob.* n. 828. si manus essent immundæ, & addit, si in Missa advertas digitum atramento notatum, deterge ad *Lavabo*, non tamen sollicitus sis de omnia abstergendo, esset enim nimia mora: Si advertas post *Lavabo*, perge, neque enim decet tum abluere nequidem saliva, cùm non censeatur macula.

§. 2. Post Missam non lavare manus, nequidem veniale est, *Quarti* p. 2. t. 1. dub. 4. Et quamvis Rubrica dicat Missam ante lotionem manuum esse prævidendam, nullum peccatum est id non facere, *Lohner* p. 2. t. 1. q. 3. 413.

§. 3. An & quanta sit obligatio orandi matutinum ante Missam, dictum est n. 230. preces autem reliquæ ante Missam, quæ in Missali dicuntur *Præparatio*, non cadunt sub ullum præceptum, nam signantur dicendæ, *pro opportunitate*, *Suar. Castrop. Gav. Aversa* d. 11. f. 12. §. *septimò*. *Quarti* dub. 4. Idem est de hymno, *Benedicite*, *Laudate*, & aliis precibus post Missam, *Tamb. Quarti*, *Bonart.* De Missa l. 2. c. 34. addens aliquos earum loco dicere, *Te Deum Laudamus*, melius tamen est sequi Rubricam & dicere notatas. 414.

§. 4. Omittere orationes inter induendum, *Nav. Az. Gav. Sylv.* & alii dicunt esse mortale: *Henriq. Rodriq. Castrop. Avers. Gob.* n. 387. dicunt esse veniale tantùm: *Fagund.* dicit fore veniale, nisi earum loco dicantur aliæ preces, quod à quibusdam fieri testatur ipse & non improbat: *Tamb.* de Sacrif. l. 1. c. 7. §. 1. *Quarti* dub. 8. *Pasq.* q. 819. nullum in hoc agnoscunt peccatum, quia dicunt se nullum invenire præceptum, putant enim Rubricam tantùm esse directivam; sed communis sententia rectè dicit esse veniale. 415.

Q. 60. *Quid addendum sit circa omissionem partium in Missa.* R. Dixi in l. 3. p. 1. à n. 662. quomodo peccetur per omissionem hujus vel illius partis in Missâ audiendâ, quæ multò magis valent de omissione partis in Missa legenda, hinc aliqua hìc addi debent.

§. 1. Partes Missæ sunt vel ordinariæ vel non ordinariæ. Ordinariæ sunt, quæ semper dicuntur, uti confessio, oratio, Epistola, Evangelium, præfatio, Canon, Pater noster, Agnus Dei: Non ordinariæ sunt, quæ non semper dicuntur, uti *Gloria*, orationes secundariæ, *Credo*, pluralitas epistolarum vel sequentiarum, diversitas præfationum vel quorundam intra Canonem. 416.

§. 2. Omittere partem ordinariam, per se loquendo, est mortale; excusat tamen sæpe parvitas materiæ aut si non sit ritus ob speciale mysterium notabilis, hinc omittere *Kyrie eleison* vel *Tractum* non est mortale: Neque si omittatur Psalmus *Judica*, etiam supposito quòd sit pars ordinaria, uti vult *Pasq.* q. 201. contra *Quarti*, qui meritò negat, cùm non dicatur in Missa pro defunctis, nec tempore Passionis. Similiter veniale tantùm est omittere ablutionem digitorum in Missa aut crucem super aquam, quia videntur esse non tanti momenti vel mysterii, *Quarti*. 417.

§. 3. Omittere in Canone quamlibet orationem aut etiam aliqua tantùm verba omittere, variare, vel corrumpere, ita ut mutetur sensus, est mortale, si autem non immutetur sensus, non erit mortale, quamvis plura verba omittantur, v.g. plura nomina Sanctorum, *Fill. Dian. Avers.* q. 11. f. 12. contra *Nugn.* Quòd si verba in Canone sint detrita, nec sciantur memoriter, nec nisi post longum tempus haberi possit aliud Missale, omittens excusatur, *Pasq.* q. 202. *Verric.* apud *Gob.* in Exp. t. 3. n. 763. 418.

§. 4. Si tot partes ordinariæ omittantur, ut simul constituant materiam notabilem, erit mortale, *Pasq.* q. 201. addens satis rigidè q. 202. fore mortale, si omittatur Pater noster vel Agnus Dei, quia singulæ hæ partes videntur constituere functionem gravem. Similiter putant *Suar.* & *Gob.* n. 746. fore mortale, si quis omittat fractionem hostiæ aut illius cum calice mixtionem, vel signa multa, quæ fieri debent super oblata: item omittere Epistolam vel Evangelium est mortale, *Gob.* nu. 799. Imò si quis omittat solam affusionem aquæ in media Missa, peccat mortaliter, quia 419.

illa

illa mixtio singulariter mysteriosa est, utpote significans effusionem sanguinis & aquæ è latere Christi mortui: Hinc *Aversa* §. *Quintò* putat sine illa ob nullam necessitatem celebrari posse. Etiam mortale est omittere purificationem patenæ & calicis post communionem, *Pasq.* q. 208.

420. §. 5. Est veniale tantùm omittere unam è partibus non ordinariis, v. g. *Gloria* vel *Credo*, *Fill. Dian. Lugo* contra *Aversf.* §. *Sextò*, qui putat tum saltem esse mortale, si *Gloria* vel *Credo* omittatur in magna festivitate. Similiter tantùm veniale est, si omittatur, *Lauda Sion Salvatorem*, *Victimæ paschali laudes*, *Veni sancte Spiritus*, *Dies iræ*, *Gob.* Imò *Quarti* & *Pasq.* q. 200. putant tantùm esse veniale, si multæ similes partes non ordinariæ omittantur, quamvis facerent magnam quantitatem, v. g. in quatuor temporibus si omittantur omnia *flectamus genua* cum omnibus secundariis orationibus, secretis & post-communionibus, item cum secundariis epistolis. Quòd si esset causa rationabilis omittendi, v. g. nimia fatigatio vel debilitas, nullum foret peccatum, *Pasq.* q. 201. Etiam venialiter tantùm peccat, qui omittit specialem præfationem, vel in Canone speciale *Communicantes*, vel *hanc igitur*, quæ certis tantùm diebus leguntur, dummodo legat ordinaria seu communia, *Suar. Fill. Gob* n. 762. *Sporer* n. 426. contra *Aversf.* qui putat esse mortale.

421. §. 6. Si quis principalem orationem omittat uno tantùm loco, est tantùm veniale: si autem omittat initio, & secretam & post-Communionem, *Quarti* putat esse mortale.

422. §. 7. Omittere aliquas benedictiones, cruces, deosculationes altaris, inclinationes, genuflexiones, est tantum veniale, cùm non sint ritus graves, nisi constituerent simul partem notabilem Missæ: facere autem ea nimis celeriter aut nimis maturè, etiam est tantum veniale, *Pasq.* q. 208.

423. §. 8. Non uti vino sed solâ aquâ in purificatione, est tantùm veniale, imò nullum peccatum, si celebrans sit abstemius, qui vinum horreat: Ad secundam autem ablutionem uti solâ aquâ nequidem veniale esse putant *Tamb. Quarti, Gob.* in hac verò non uti aquâ sed solo vino, putat *Lohn.* esse veniale: quia sic præscribit Rubrica, *Gob.* n. 853. negat ob praxin multorum, & quia Rubrica non videtur esse præceptiva circa aquam, quamvis enim præcipiatur purificatio & ablutio, non tamen præcipitur illius modus, *Quarti.*

424. §. 9. Omittere Evangelium sancti Joannis aut aliud, quod post Missam legitur, est tantùm veniale, vel enim non est stricta pars Missæ, vel non est pars ordinaria aut notabilis.

425. §. 10. Omittere partem notabilem eorum, quæ sunt propria Missæ solennis, est mortale, quamvis non cantetur ex obligatione, *Pasq* q. 212. putatque *Fr. Lugo* Sacerdotem peccaturum mortaliter, qui in Missa solenni omitteret omnia, quæ à Choro & Ministris canuntur: *Card. Lugo* & *Aversf.* putant peccaturum tantùm venialiter: *Gob* n. 760. *Lohn.* p. 2. t. 10. n. 4. dicunt ad illa saltem teneri, quæ à choro canuntur, v. g. ad *Gloria* & *Credo*, quia illa non recitantur ab aliquo, qui ad illud munus sit ordinatus: *Sa* & *Sanch.* dicunt melius esse, si audiat Epistolam & Evangelium, quàm si legat, hinc *Tamb. Pelliz. Quarti* ab omni peccato excusant omittentem ea omnia, si, dum canuntur, ad illa attendat: quia de eis recitandis nullum est præceptum. *Pasq.* q. 209. multos citat docentes nullam quidem ad ea dicenda esse obligationem sub peccato, addit tamen difficulter omittenda sine veniali, cùm sit usus ea recitandi, ideòque *Gob.* prudenter suadet, ut in his se accommodet consuetudini suæ patriæ vel Ecclesiæ.

426. §. 11. Qui prævidet se non posse celebrare nisi omittendo aliquot cæremonias, debet collatâ inter se harum gravitate & causis celebrandi videre, sitne consultius sine his celebrare, quàm ob harum defectum Missam omittere, *Suar. Tamb. Gob.* n. 743.

§. 12. Qui potest omnia peragere exceptâ elevatione hostiæ & calicis, potest his omissis celebrare privatim, quia defectus ille non est tantus, ut privet jure acquisito ad celebrandum: Non debet tamen celebrare publicè nisi in necessitate & populo admonito, ne murmur in eo vel turbatio oriatur, *Gob.* n. 745. 427.

§. 13. *Llamas* negat peccare eum, qui celebrare vult præsciens se non posse recitare illa, quæ præcedunt Evangelium, quia talis adhuc censetur legere Missam integram: sed de hoc judicet lector, inquit *Gob.* n. 763. quidquid autem sit, probabile est, quod dicit *Llamas*, quia qui ea non audit, quæ præcedunt Evangelium, nihilominus Missam audit, ergo etiam verè dicitur legere Missam, qui reliqua legit; impotentia autem excusat à præcedentibus. 428.

Q. 61. *Quid dicendum sit de illo, qui addit, commutat vel invertit aliquid in Missa.* R. §. 1. Addere collectam ultra præscriptas vix erit peccatum, excusat enim facilè causa aliqua vel devotio, *Pasq.* q. 215. contra *Gob.* in Exp. t. 3. nu. 748. qui dicit sub veniali requiri causam peculiarem: Dicere autem *Gloria* aut *Credo*, cùm omittendum esset, est tantum veniale, *Suar. Gob.* nu. 747. Excipit *Aversa* q. 11. s. 12. § *Sextò*, nisi fieret cum magna deformitate, uti si alterutrum diceretur in Missa de *Requiem*. Putat etiam *Sporer* num. 427. fore mortale, si notabiliter multùm adderetur ad Missam. 429.

§. 2. Non peccaret, qui sub longo cantu ad *Gloria* vel *Credo* modestè oraret vocaliter, aut etiam recitaret parvas Horas, quas teneret memoriâ: Quod multò magis valet de Diacono & Subdiacono in solenni Missa, *Caj. Tan. Gob.* num. 753. contrà *Tamb. Lohn.* p. 2. tit. 10. n. 5. qui dicunt esse veniale, si celebrans faciat. 430.

§. 3. Intermiscere meditationem seu considerationem circa ea, quæ tum geruntur in Missa, nullum est peccatum, quamvis fiat quædam interruptio, quia censetur esse moralis continuatio, cùm mens maneat applicata Missæ, *Nav. Quarti.* V. dicta n. 252. 431.

§. 4. Commutatio voluntaria precum in alias preces non approbatas, si fiat in materia notabili, est mortale; si autem mutatio fiat in alias preces approbatas in Missali, v. g. unius Epistolæ, Evangelii vel præfationis in aliam, secundùm *Pasq* q. 221. regulariter est veniale tantùm, quia non inducitur magna deformitas, qualis tamen esset, inquit *Aversa* §. *Nonò*, si Evangelium Paschatis conjungeretur cum Epistola defunctorum, aut alio simili modo. 432.

§. 5. Mutare in alia verba Synonyma, putat *Quarti* semper esse veniale tantùm, quia per hoc etiam non inducitur magna deformitas, quamvis *Pasq.* dicat in materiâ notabili etiam fore mortale. 433.

§. 6. Imperfectè mutare actiones, v. g. breviorem crucem facere, inclinare os prope altare & non formare osculum, *Suar.* & *Quarti* putant esse veniale, quamvis contradicat *Pasq.* q. 124. nullum in eo agnoscens peccatum. 434.

§. 7. Quando dicitur Missa vel Collecta contra Paganos, nomen Paganorum mutari non potest, dicendo Turcarum, hæreticorum, S. Congreg. 29. Junii 1689. 435.

§. 8. Si quis loco Episcopi nominandi in Canone nominet Generalem sui Ordinis, *Dian.* p. 2. t. 14 R. 4. dicit à Papa & S. Congreg. damnari mortalis, sed *Rodriq. Bordon. Tamb. Sporer* nu. 428. dicunt non constare de tali declaratione, adeoque non fore mortale, nisi fieret animo mutandi ritum, vel in contemptum Episcopi. 436.

§. 9. Inversio partium ejusdem rationis est tantùm veniale, uti si recitetur una oratio vel una Epistola ante 437.

ante aliam: quod probabile etiam est, licèt principalis oratio non diceretur primo loco. Si autem partes sint dissimiles, ex proposito eas invertere erit mortale, uti si Evangelium legatur ante Epistolam, in his enim est magna deformitas: & colligitur ex iis Doctoribus, qui volunt omissam unam partem Missæ non esse repetendam, *Pasq.* q. 222.

438. *Q. 62. Quid notandum sit circa expressionem verborum in Missa.* ℞. seqq. §. 1. Si quis notabilem partem verborum Missæ ita formet intra labia & dentes, ut secluso omni impedimento seipsum audire non posset, peccat mortaliter, quia non legit Missam vocaliter, nam oratio vocalis, prout à mentali distinguitur, debet habere sonum, omnis autem sonus est audibilis, cùm sit objectum auditûs, uti dixi l. 4. nu. 1294. & docet cum communiore *Pasq.* q. 231. contra *Azor, Tamb. Caram. Bass.* De Horis §. 2. *Quarti* p. 1. t. 16. d. 2. & alios apud *Dian.* p. 2. t. 12. R. 9. qui putant sufficere, quòd verba formentur per motum oris & linguæ, dicunt enim orationem esse non purè mentalem, ergo vocalem. quam sententiam *Gob.* num. 813. videtur admittere ut probabilem: notantque *Nav.* & *Fill.* posse servire scrupulosis.

439. §. 2. Si quis omnia, quæ dici debent altè, legat submissè, non peccat mortaliter, *Quart. Pasq.* q. 231. Peccare autem venialiter, docet cum aliis *Sanch.* in Conf. l. 7. c. 2. dub. 8. nu. 6. quia Missa est officium publicum, quod communicari debet cum populo, ut sic excitetur ad devotionem. *Pasq.* tamen q. 230. probabilius dicit nullo modo peccare celebrantem, dummodo ità altè exprimat verba, quæ altè dici debent, ut excedant terminos secretæ orationis, licèt populus audire non possit, eò quòd Rubrica id ordinans nullum contineat præceptum. *Quarti* dub. 1. dicit Rubricam illam continere quidem præceptum, attamen esse nonnullos timoratos, qui voce omnino depressâ celebrant sine scrupulo peccati etiam venialis, quod *Sanch.* & alii admittunt, si quis non celebret coram aliis, fatentur enim tum satis esse, si Minister audiat ea, quæ altè dici debent. Quòd si quis celebret non in summo altari sed in laterali, *Nav.* & alii cum *Gob.* nu. 813. planè excusant à peccato, si omnia submissè dicat, ideoque *Beja* p. 1. Cas. 21. sic scribit: *In nostra religiosissima Lusitania, ut devotioni & contemplationi sacrificantium consulatur, in more est positum submissâ adeo voce privatas Missas dicere, ut nonnisi à se solo sacrificans audiatur, & ab eo, qui Missæ inservit, quoad ultima verba, quibus est responsurus.*

440. §. 3. Qui partem notabilem eorum, quæ submissè dici debent, recitat altè, secundùm *Gav. Quarti, Pasq.* peccat mortaliter: docent tamen communiter authores veniale tantùm esse ità altè proferre verba consecrationis, ut audiantur ad sex vel octo passus; si autem audiantur ad quadraginta passus, dicunt communiter omnes cum *Gob.* n. 69. esse mortale: Et universaliter quamvìs ad decem tantùm passus audiri possint, si tamen magna pars populi soleat esse intra totidem passus, erit mortale, quia ratio, ob quam graviter prohibemur altè exprimere, hìc invenitur, nempe ne populus verba illa sciens postea temerè aut ad jocos eisdem utatur: nullum tamen erit peccatum, si ità altè proferantur, ut Ministri audiant, *Gav. Gob.*

441. §. 4. Mediâ voce, id est, nec omnino altâ nec omnino submissâ dicuntur, *Orate fratres, Sanctus*, & quæ sequuntur usque ad Canonem, *Nobis quoque peccatoribus, Domine non sum dignus.* Errant autem, qui altâ voce dicunt, *Memento Domine, Omnis honor & gloria,* dici enim debent submissâ.

442. §. 5. Si ex nimia acceleratione causetur mutilatio ultimarum syllabarum aut syncope intermediarum, dummodo maneat sensus & significatio absque scandalum, est tantùm veniale. Nullum erit peccatum, si fiat ex defectu naturali; *Quarti, Pasq.* q. 232.

Q. 63. Quid notandum sit circa distractiones in legenda Missa. ℞. §. 1. Distractio quamvìs longa extra Canonem & sumptionem est tantùm venialis, *Tamb.* De Sacrif. l. 2. c. 3. n. 8. Diuturna sub Canone est mortalis saltem ob periculum in eo committendi errores, *Tamb. Gob* in Exp. t. 3. n. 817. Attamen *Diana* & *Bardi* non agnoscunt culpam adeo gravem, quamvis magna esset distractio, & si absit periculum errandi, quod tamen vix aberit: probabile est quamcunque distractionem internam etiam sub consecratione vel Communione fore veniale tantùm, secundùm sententiam, quam retuli l. 4. à num. 1311., nempe, quòd cum distractione interna consistat essentia orationis, & attentio interna non præcipiatur graviter: quam sententiam fusè defendit etiam *Quarti* p. 1. tit. 16. dub. 5. Ratio autem est, quia intentio virtualis, quæ tum manet, sufficienter dirigit omnes illas actiones, facitque esse opus religionis. 443.

§. 2. Si celebrans sub Communione distrahatur voluntariè, aliqui putârunt peccare mortaliter, tum quia Communio requirit parem cum consecratione reverentiam, utì habet *Tamb.*, tum etiam quia consumptio utriusque speciei est de præcepto divino, qui autem sponte distrahitur sub actu à Deo præcepto, peccat mortaliter, inquit *Sanch.* in Conf. l. 7. c. 2. dub. 28. n. 8. E contrà *Gob.* meritò dubitat de tanto rigore, præsertim cùm *J. Sanch.* apud eundem neget laicum mortaliter peccaturum, qui communicaret voluntariè distractus, nam sub tam brevi actione distrahi, ubi non est periculum errandi vel invalidandi Sacramentum, videtur manere intra terminos materiæ levis. 444.

§. 3. *Ant. Molina* & *Cotonus* ita requirunt actualem intelligentiam & attentionem ad omnia, ut putent eum, qui recitaret v. g. *Credo* & non recitaret significativè, id est, simul non eliceret internos actus fidei per illa verba significatos, peccaturum, quia mendaciter profiteretur se credere, cùm tamen non haberet actum formalem fidei. E contrà *Gob.* nu. 813. probabiliùs dicit & multis argumentis probat sufficere ea dici recitativè seu historicè, nullum enim reperitur præceptum de hoc, ut eliciantur omnes affectus, quos verba continent, præsertim cum Missa absque hoc sit vera oratio & actus religionis. 445.

§. 4. Pro retinendo animo collecto & excludendis distractionibus facile medium est, si Sacerdos consideret Missam tanquam memoriale Passionis Christi, considerando singulas actiones veluti repræsentativas alicujus mysterii Passionis, utì explicavi l. 3. p. 1. num. 661. 446.

Q. 64. Quid circa orationes, collectas sive commemorationes in Missa sit observandum. ℞. seqq. §. 1. In festis duplicibus & diebus octavis, per se loquendo, tantùm est una oratio, nisi festa occurrant, de quibus addi debeat commemoratio. In semiduplicibus ordinariè sunt tres tantùm, nisi plures specialiter faciendæ sint commemorationes, vel addatur collecta ob publicam necessitatem, vel ad altare privilegiatum pro liberatione animæ. 457.

§. 2. Tempore Passionis, item infra Octavas Paschæ & Pentecostes, si occurrat commemoratio de simplici in Missa de tempore, aut die infra octavam, tertia collecta omittitur; In omnibus autem Dominicis infra octavas communiter fit solius Octavæ commemoratio. 448.

§. 3. In Missa de festo simplici (idem est de feriis, exceptâ septimanâ Passionis & Palmarum) dicuntur tres vel quinque vel septem vel etiam plures, sed semper numero impari, *Gav. Arnaud., Lohner*, quamvis contradicat *Guyetus* in Heterologia l. 4. c. 21. q. 23. putans hunc numerum imparem non esse necessariò observandum, sed non est recedendum à communi. 449.

§. 4.

450. §. 4. Quando tertia est ad libitum etiam in semiduplicibus, sumi potest oratio *Fidelium*, aut quæcunque alia in Missali, vel pro Vivis vel pro Defunctis tantum, v. g. pro Patre & Matre: etiam ex quibusvis aliis Missis tam votivis quàm aliis: illa autem, quæ est liberè assumpta, semper est ultima, exceptâ, *Fidelium*, quæ extra Missam *De Requiem* semper est penultima. Exposito venerabili Sacramento nulla fit oratio pro Defunctis solis.

451. §. 5. Præscripta ob publicam necessitatem potest esse tertia ad libitum, vel addi pro quarta. Quòd si tertia sit præscripta, addi debet pro quarta. *S. Congreg.* 2. Decemb. 1684. Omittitur autem in duplici primæ & secundæ classis, uti habet communior, quamvis *Piscara* admittat dici in duplici secundæ classis: Idem putat pro privata necessitate addi posse aliquam, & ita peritos respondisse, sed addit melius esse suam necessitatem commendare in *Memento*.

452. §. 6. Potest fieri commemoratio de S. Sacramento, si expositum sit, etiam in Missa de duplici, quod non sit primæ aut secundæ classis, *S. Congreg.* 2. Decemb. 1684.

453. §. 7. In privata Missa fit commemoratio, 1. illius, de quo in Laudibus facta est; exceptâ Dominicâ Palmarum & vigiliâ Pentecostes. 2. De feria majore & vigilia, si Missa fit de festo tum occurrente: In festo tamen primæ classis nihil fit de vigilia, nec de festo simplici, nec de die infra Octavam: attamen fit de feria majore, Dominica, die Octava occurrente. 3. In festo Sancti, si ad ejus altare celebretur, licèt de eo non sit Officium vel Missa, prima est de illo Sancto; secunda, de quo est Officium; tertia, quæ aliàs erat secunda. 4. In Missa solenni festo secundæ classis non fit commemoratio de simplici.

454. §. 8. Missa, quæ canitur etiam in pagis, censetur solennis, *Lohner*: non tamen, si eam etiam in Dominica legat Parochus sine cantu. Missa secunda in Natali Domini, quamvis canatur, & festum sit primæ classis, habet commemorationem de sancta Anastasia, quia rubrica absolutè ita præscribit.

455. §. 9. Quando fieri debent commemorationes festorum aut feriæ occurrentis, omittuntur collectæ secundariæ festis simplicibus aut semiduplicibus assignatæ, quæ alioqui, si aliæ non assignentur, sumuntur ex Dominica de tempore.

456. §. 10. Quando Officium fit de aliquo festo B. Virginis, non fit commemoratio de alio illius occurrente festo, quod inde colligitur, quia sic habet Rubrica Breviarii in Dominica infra octavam Nativitatis B. Virginis, in qua legitur de festo Nominis B. Virginis: si dies immediatè sequens post festum Nativitatis sit Dominica, vesperæ dicuntur integræ de Nativitate sine commemoratione festi Nominis; si autem festum Nominis incidat in diem octavam Nativitatis, faciendum est Officium de Nomine B. M. absque commemoratione Octavæ: Consequenter si festum Nominis B. V. transferatur in diem ante festum B. V de Mercede, pridie fit Officium totum de Nomine sine commemoratione, & alterius diei Officium de Mercede incipit à matutino.

457. §. 11. Infra Octavas Paschæ & Pentecostes, secunda oratio est *Ecclesiæ* vel *pro Papa*: tertia non dicitur. Infra Octavas B. V. & omnium Sanctorum, 2. est, *Deus, qui corda*, 3. *Ecclesiæ* vel *pro Papa*. Infra alias octavas, 2. est, *concede*, 3. *Ecclesiæ* vel *pro Papa*, uti & in vigiliis, quæ jejunantur, si fiat Missa de vigilia: Excipe vigilias Nativitatis Christi & Pentecostes. Quòd si in vigilia fieret de festo, v. g. semiduplici, 2. est de vigilia; 3. de tempore.

458. §. 12. Orationes de tempore sunt: In adventu, 2. *Deus qui de B. Mariæ*: 3. *Ecclesiæ* vel *pro Papa*. A Dominica post Octavam Epiphaniæ usque ad purificationem, 2. *Deus qui salutis*; 3. *Ecclesiæ* vel *pro Papa*. Post purificationem usque ad diem Cinerum, & ab Octavâ Pentecostes ad Adventum, 2. *A cunctis*; 3. ad libitum. A die Cinerum ad Dominicam Passionis, 2. *A cunctis*, 3. *pro Vivis & Defunctis*. Septimanâ Passionis, item per Octavas Paschæ & Pentecostes, 2. *Ecclesiæ* vel *pro Papa*; 3. non dicitur. Post Octavam Paschæ ad Ascensionem, 2. *Concede*; 3. *Ecclesiæ* vel *pro Papa*. In festis semiduplicibus & simplicibus ab Octava Pentecostes usque ad Adventum, & à Purificatione usque ad Quadragesimam, 2. est, *A cunctis*; 3. ad libitum. Ab Octava Epiphaniæ ad Purificationem, 2. est, *Deus qui salutis*; 3. *Ecclesiæ* vel *pro Papa*. A die Cinerum ad Dominicam Passionis, 2. de feria; 3. *Ecclesiæ* vel *pro Papa*. Ab Octava Paschæ ad Ascensionem, 2. est, *Concede*; 3. *Ecclesiæ* vel *pro Papa*. Octavarum Nativitatis Christi, Epiphaniæ, Corporis Christi, fit semper commemoratio, etiam in festis 1. Classis, *Rubrica* dicens sic fieri in Missa, sicut in Breviario, quod ita habet tit. De Octavis & Commemorationibus.

§. 13. Ordo commemorationum in Missa servatur secundùm classem, in eadem autem classe servatur ordo secundùm dignitatem designatam in Litaniis, nisi aliud notetur in Missali. Festum simplex commune toti Ecclesiæ præfertur particulari simplici. 459.

§. 14. Si occurrant eâdem die plures collectæ similes dicendæ, mutatur earum altera cum diversa, vel ex proprio vel ex communi, ne bis dicatur eadem, v. g. si festum sancti Martini incidat in Dominicam 22. post Pentecosten, oratio secreta est eadem, hinc pro S. Martino accipi debet ex communi de Sanctis. 460.

§. 15. Si infra Octavam propriæ Dedicationis facienda sit commemoratio alienæ Dedicationis, pro hac accipitur oratio, quæ est pro prima Dedicatione, & omittuntur ea, quæ soli primæ conveniunt. 461.

§. 16. In oratione, *A cunctis*, nominari potest quivis S. canonizatus sub N. Item videtur licere nominare duos, non plures, uti consuetudo Ecclesiæ habet. Addi potest cognomen S. ad distinctionem: si tamen Ecclesia orationem posuerit, & non addiderit cognomen, etiam addendum non est à celebrante. 462.

§. 17. Extra Adventum, Quadragesimam, & tempus paschale, primâ die cujuscunque mensis: item extra Quadragesimam & tempus paschale omni die Lunæ, loco Missæ conventualis pro defunctis addunt alii orationem, *Fidelium* penultimo loco, nisi isti dies primi impediantur duplici vel semiduplici, etiam ad libitum, tum enim pro die Lunæ planè omittitur, pro mense autem transfertur in proximam diem non impeditam. Si autem prima dies mensis non impedita sit dies Lunæ, hac die dicendo satisfit utrique obligationi, quia fit, quod præscribitur utrâque rubricâ: sicuti si una lex vellet jejunari primâ die mensis, altera lex vellet jejunari primâ die Lunæ in quovis mense, si prima dies mensis esset Lunæ, & hac jejunaretur, satisfieret utrique legi. Quòd si vigilia incidat in primam diem non impeditam mensis, vel in similem diem Lunæ, secunda oratio est *Fidelium*, quia rubrica vigiliam habet tanquam feriam, cùm in ea fiat Officium de feria, in rubricis enim generalibus Tit. 6. de vigiliis n. 4. dicitur, *Officium vigiliæ totum fit de feria occurrente, ut in Psalterio.* 463.

Q. 65. *Quando dici vel omitti debeat*, Gloria, *aut* Credo. R. §. 1. *Gloria* dicitur, quando in Matutino dictum est, *Te Deum laudamus*: excipe feriâ 2. & 3. Rogationum; item si Missa non concordet cum Officio Horarum, uti in vigiliis, votivis, De Requiem: tamen dicitur in votivis Angelorum & B. Virginis in Sabbatho, uti rectè *Gav. & Gob.* t. 3. n. 722. In votivis autem B. Virginis extra Sabbathum, non dicitur: item dicitur, quando legitur de Sancto die, quo obiit, aut de Sancto, qui est titulus Altaris, licèt de his non sit dictum Officium. Dicitur quoque in votiva pro gravi & publica 464.

publica causa; item in solenni gratiarum actione, si non sint paramenta violacea.

465. §. 2. *Gloria* non dicitur, quando in matutino dictum non est *Te Deum Laudamus*: excipe, in cœna Domini & Sabbatho sancto, quibus dicitur.

466. §. 3. *Credo* dicitur in omni Dominica, qualecunque sit Officium, & etiamsi Missa sit votiva, dummodo non sit De *Requiem*: item in solenni votiva pro re gravi vel publica Ecclesiæ causa, v. g. in precibus 40. horarum: item in omnibus Dedicationibus, item in festis incidentibus infra Octavas habentes *Credo*, non tamen in vigilia incidente infra Octavam, nec in Rogationibus: item dicitur in Missa de Sancto, cujus insignes Reliquiæ habentur in Ecclesia, in qua legitur Missa, si autem Missa fieret extra hanc Ecclesiam, non ideo dicitur, *Credo*, S. Congreg. 2. Decemb. 1684.

467. §. 4. Octavæ totæ habent *Credo*, si festum habeat, quamvis Officium non fiat de Octava.

468. §. 5. Regulariter MVC non credit, id ad, Martyres, Virgines (& viduæ) Confessores (nisi sint Doctores) non habent, *Credo*: tamen *Credo* dicitur in festo Patroni Titularis Ecclesiæ, non autem capellæ vel altaris. Item dicitur in festis principalibus Sanctorum apud Regulares: non tamen Beatorum, nisi sit Missa solennis. Nec ideo dicitur, *Credo*, quòd expositum sit venerabile Sacramentum, S. *Congreg.* 2. Decemb. 1684. Nec dicitur in Sabbatho, quando Missa legitur de Dominica alioqui omittenda.

469. *Q. 66. Quandonam dicatur, Ite Missa est, & Evangelium S. Joannis.* ℞. §. 1. *Ite Missa est*, dicitur, quandocunque dictum est, *Gloria in Excelsis*: si *Gloria* non sit dictum, dicitur, *Benedicamus Domino*: tamen in Missis *De Requiem* semper dicitur, *Requiescant in pace*. *Ite Missa est*, dicitur facie ad populum conversâ; *Benedicamus Domino*, & *Requiescant in pace*, facie ad altare conversâ.

470. §. 2. Evangelium S. Joannis legitur in fine Missæ, 1. In omni votiva & de *Requiem* 2. Etiam aliàs semper, nisi nona lectio fuerit Evangelium cum Homilia, quod Evangelium tum legitur in fine Missæ.

471. *Q. 67. Quid specialiter notandum sit in Missis vigiliarum & quarundam feriarum.* ℞. §. 1. In Missis vigiliarum simplicium non dicitur *Gloria* nec *Credo*, licèt *Te Deum* dictum sit in Officio, quia Missa non concordat cum Officio. *Dixi*, simplicium, propter vigilias Paschæ, Pentecostes &c.

472. §. 2. Si in vigiliam incidat semiduplex, secunda oratio est de vigilia, tertia de tempore, non, *Concede*, quæ aliàs secundo loco in vigilia dicitur.

473. §. 3. In vigilia infra Octavam, si Officium est de Octava, Missa est de vigilia cum commemoratione Octavæ: Si Officium est de alio festo, Missa etiam est de hoc festo cum oratione secunda de Octava, tertia de vigilia. Excipe, si vigilia Ss. Petri & Pauli vel S. Joannis venerit infra Octavam Corporis Christi, tum enim Missa est de Octava, & commemoratio vigiliæ.

474. §. 4. In vigiliis semper dicitur præfatio communis, (excipe Epiphaniæ, Paschatis, Ascensionis, Pentecostes) licèt sit infra octavas habentes propriam, uti videre est in vigilia S. Joannis occurrente infra Octavam Corporis Christi.

475. §. 5. Si vigilia impediatur à festo digniore, ultimum Evangelium est de illa, exceptis feriis Quadragesimæ vel quatuor temporum, tum enim legitur Evangelium feriæ.

476. §. 6. In feriis Adventûs, si resumatur Missa Dominicæ, omittuntur *Alleluja* & versus sequens. A Septuagesima ad Quadragesimam, si resumatur Missa Dominicæ, etiam omittitur Tractus.

477. *Q. 68. Quid observandum sit, si concio habeatur tempore Missæ.* ℞. §. 1. Concio habetur statim post Evangelium vel post *Credo*, si dicatur; & Rubricæ vetant, ne habeatur post oblationem. Quòd si celebrans ipse concionetur, depositâ casulâ & manipulo sedet ad cornu Evangelii, vel ascendit cathedram.

§. 2. Qui coram Episcopo loci sub Missa tantùm est concionaturus, circa initium Evangelii genuflexus petit ab illo benedictionem per, *Jube Domne benedicere*, osculatâ Episcopi manu, postmodum in cathedra facit profundam Episcopo, aliis autem capitis inclinationem. 478.

§. 3. Si Venerabile sit expositum in concione, stat nudo capite, nisi velum interponatur ante Sacramentum; aliqui tamen volunt hoc tantùm esse observandum, si concionetur intra Chorum, in quo Sacramentum prostat, secus si cathedra sit in navi templi seu infra Chorum, *Lohner*; sed praxis habet, si inter cathedram & Sacramentum expositum nihil intercedat, ut concio fiat nudo capite. 479.

Q. 69. Quid notandum sit circa inclinationes in Missa. ℞. seqq. §. 1. Quadruplex est inclinatio, 1. solius capitis; 2. humerorum simul 3. profunda seu medii corporis. 4. genuflexio. 480.

§. 2. Solius capitis inclinatio versùs crucem fit, quoties dicitur, *Gloria Patri*, vel *Oremus*. Ad *Gloria in excelsis*, quando dicitur, *Deo*, *Adoramus*, *Gratias agimus*, *Jesu Christe*, *Suscipe deprecationem*. Ad *Credo*, quando dicitur, *In unum Deum*, *Jesum Christum*, *Adoratur*. Ante Præfationem, quando dicitur, gratias agamus *Deo nostro*. Dum facit memento pro vivis. Ad *Tibi gratias agens* ante consecrationem, & sub utraque consecratione. Post memento pro Defunctis, quando dicitur, *per eundem Christum Dominum nostrum*. In Quadragesima, quando dicitur, *humiliate capita vestra Deo*. Post, *Ite Missa est*, quando dicitur, *placeat tibi S. Trinitas*: & statim post, quando dicitur, *Benedicat vos omnipotens Deus*. Etiam fit, quoties abit vel redit ad medium altaris non habentis Venerabile expositum. Item quoties pronunciat nomen *Jesu* vel *Mariæ* vel *Sancti*, de quo celebratur, aut fit commemoratio. *Avendannus* apud *Gob.* tr. 3. in App. ad num. 731. dicit etiam fieri ad nomina, *Trinitas* & *Venerabile Sacramentum*, quando de his legitur Missa. Si sub Evangelio occurrat aliquod sacrum nomen, inclinatio fit versùs librum. Quamvis autem *Lohner* dicat ad nomen Papæ etiam inclinandum esse caput, tamen hoc nullibi reperio præscriptum. 481.

§. 3. Humerorum inclinatio fit post psalmum *Judica*, quando dicitur *Deus tu conversus vivificabis nos*. Post oblationem, quando dicitur, *In spiritu humilitatis*, &, *Suscipe S. Trinitas*. Ad *Sanctus* usque ad *Benedictus, qui venit*, exclusivè. Ad *Agnus Dei* & orationes sequentes. Ad *Domine non sum dignus*. 482.

§. 4. Profunda reverentia fit, quando accedit vel recedit ab altari, quando ab Altari descendit ad infimum pedem volens Missam incipere; Ad *Confiteor*; Ad *Munda meum*; Ad *Te igitur clementissime Pater*: Post elevationem ad *Supplices te rogamus*. Denique quando sumit sacram hostiam. Sacerdos inclinatus sub *Confiteor*, in sola Missâ solenni movet corpus à sinistra ad dextram ad Subdiaconum & Diaconum. 483.

§. 5. Genuflexio fit, quando transit, accedit vel recedit ab Altari, ubi est Venerabile expositum vel reconditum: Quoties accedit vel recedit à medio Altaris, & quoties se convertit ad populum & iterum ad Altare, ubi Venerabile est expositum. Antequam incipiat Missam ad altare in quo est Venerabile saltem reconditum. Quoties in Missis privatis dicitur, *Flectamus genua*, vel in Missali ad marginem notatur genuflexio. In *Credo* ad *Incarnatus est*. Quoties post elevationem movet hostiam vel calicem. In fine Evangelii S. Joannis, ad *Verbum caro factum est*. Debet autem genuflexio fieri usque ad terram, non præproperè vel cum impetu, sed tardè & graviter. Ordinariè fit 484.

fit uno tantùm genu, aliqui tamen dum accedunt aut recedunt ab altari, & antequam incipiant Missam, ubi Venerabile est expositum, flectunt utroque genu.

Varia de honore, salutatione & reverentiis, quæ quandoque exhiberi debent magnatibus vel aliis, possunt videri apud *Steph. Grat.* t. 2. c. 284.

485. Q. 70. *Quid notandum sit circa benedictiones & ritus manuum.* ℞. seqq. §. 1. Benedictiones aliæ sunt consecrativæ, uti illa, quâ benedicitur aqua: Aliæ invocativæ, uti si Pater benedicat Filio: Aliæ tantùm significativæ, & tales sunt illæ, quas Sacerdos facit super species consecratas, significant enim Christum, qui ibi continetur, esse omnis benedictionis authorem.

486. §. 2. Manus post consecrationem semper tenendæ sunt supra Corporale, aut deponuntur in illo; ante consecrationem autem ponuntur super altare, proximè ad Corporale.

487. §. 3. Qui utuntur ritu Ambrosiano, Dominicanorum vel Franciscanorum, post elevationem extendunt brachia in crucem: Reliqui eo ritu non utentes nunquam manus extendunt ultra latitudinem corporis sive casulæ, quia non debent posse videri ab eo, qui esset directè post tergum Sacerdotis: Junctæ autem ita teneri debent, ut digiti altum respiciant.

488. §. 4. Manus priùs elevatæ junguntur ad *Gloria in excelsis, Credo, Veni sanctificator, Sursum corda, & Gratias agamus*, in Præfatione. Ad initium Canonis, *Te igitur*. Ad utrumque *Memento*. Ad benedictionem populi, *Benedicat vos*. Sine elevatione junguntur, quoties dicit, *Oremus*: quando ad populum dicit, *Dominus vobiscum, & Orate Fratres*: Ad *Sanctus* in fine Præfationis: Post consecrationem, quando dicit, *Ut de his donis*: Ad *Supplices te rogamus*: Ad *Sacrosanctum Filii tui Corpus*: Post orationes, quando dicit, *Per Dominum nostrum*, vel *Per Christum*: Si autem oratio claudatur per, *Qui vivis* vel *vivit*, jungit manus, cùm dicit, *In unitate Spiritûs &c.*

489. §. 5. Manus junctas super altare tenet, postquam ascendit & dicit, *Oramus te Domine per merita*. Ad *In spiritu humilitatis* & *Suscipe S. Trinitas*. Ad initium Canonis, *Supplices te rogamus*. Ad orationes ante Communionem: Ad *Placeat tibi S. Trinitas*. Manus extensas super altare ponit, quoties osculatur altare: Ad *Per omnia sæcula sæculorum* ante Præfationem & *Pater noster*: si legens Epistolam non applicet manus libro.

490. §. 6. Quando dextrâ signat aliquid in altari, tunc ponit sinistram super altare: Si autem se ipsum vel alios signet, admovet suo pectori, uti etiam ad *mea culpa* in *Confiteor* Quando autem sinistrâ movet aut vertit librum, deponit dexteram in altari.

491. §. 7. Cruces in Missa non fiunt manu plicatâ vel inflexâ sed rectâ & digitis conjunctis, S. Congreg. 4. Aug. 1663. Et formantur cruces, non signando manu quatuor quasi puncta in aere, nec manu ductâ in circulum, sed per duas lineas, alteram rectam versùs Sacerdotem, alteram diametraliter transversam. Quæ super calicem fiunt, non excedunt pallæ magnitudinem; quæ autem fiunt super calicem & hostiam, simul incipi debent à labio extremo calicis usque ad spatium imminens primæ parti hostiæ versùs Sacerdotem, non debet tamen manus deprimi ad hostiam, sed rectâ trahitur hæc crux æqualiter altè super calicem & hostiam.

492. §. 8. Quando sub Canone ad *Hanc igitur oblationem* palmæ apertæ super oblata extenduntur, aliqui cum *Lohner* tenent pollices infra palmas, alii cum *Gav. Quarti, Diana* p. 3. t. 6. R. 104. ponunt supra palmas in formam crucis, dextero super sinistrum posito, secundùm Decretum 238. S. Congreg. referendum. nu. 2055.

493. §. 9. Dum elevatur hostia, pollices, indices & musculi manuum junguntur, ut firmiùs teneatur hostia, tres autem ultimi digiti extensi adinvicem junguntur.

§. 10. Quando Sacerdos post consecrationem ante Communionem percutit pectus, facit hoc tribus tantùm digitis ultimis dextræ, quia pollex & index non debent post consecrationem tangere casulam, *Gav.* 494.

Q. 71. *Quid notandum sit circa ritus oculorum.* ℞. seqq. 495. §. 1. Oculi elevantur ad *Munda cor meum*, *Veni sanctificator*, ad oblationem hostiæ & calicis, sed offerens hostiam statim iterum deprimit in hostiam, offerens autem calicem tenet elevatos. Item elevantur oculi ad *Suscipe S. Trinitas*, *Te igitur clementissime*, *Gratias agamus*; dum dicit, *Deo nostro*, *Qui pridie*; dum dicit, *Elevatis oculis*: Quando hostiam & calicem elevat, hæc enim respicit, donec deponat. In fine ad *Benedicat vos Omnipotens*.

§. 2. Oculos demissos tenet, dum accedit vel recedit ab altari: Quandocunque se vertit ad populum: Sub utroque *memento*: Post consecrationem plerumque conjiciuntur in hostiam, nisi occupentur in legendo. 496.

Q. 72. *Quid observandum sit circa Missas votivas.* ℞. seqq. §. 1. Missa votiva est, quæ ex voto seu arbitrio Sacerdotis legitur præter directionem Rubricæ, & discrepanter ab Officio: Licita est autem votiva, si adsit rationabilis causa, alioquin non est temerè recedendum à rubrica & usu communi. 497.

§. 2. Prohibentur votivæ, 1. diebus Dominicis & festis duplicibus, nisi sint ad libitum, tum enim licent, quia privilegium orandi Officium potest acceptari sine privilegio legendi Missam. 2. Infra Octavas Epiphaniæ, Paschæ & Pentecostes. Et per decretum *Clementis* X. 21. Jun. 1670. infra Octavam Corporis Christi. 3. Die Cinerum, Septimanâ sanctâ, In Vigilia Nativitatis Christi & Pentecostes, item in vigilia Epiphaniæ per S. Congreg. 27. Apr. 1698. 498.

§. 3. Pro causa publica legi possunt etiam in duplicibus, si non sint primæ classis, *Gavant. Dian.* & alii. Imò & in duplici primæ classis, aut in Dominica vel festo de præcepto, si sit pro causa publica & Missa solennis, *Sennyes*: Necessitas autem sufficiens ad privatam votivam in duplicibus non primæ classis sunt preces 40. horarum, publica gratiarum actio &c. Putantque *Henriq. Tann.* & alii sufficere quamcunque rationabilem causam, v. g. ut satisfacias fundationi: addunt *Jord.* & alii, si promiseris accepto stipendio; sed *Tamb. & Gob.* t. 3. n. 715. probabiliùs dicunt, quamvis juràris aut voveris, te non teneri legere, quia nemo obligatur ad aliquid prohibitum, & æquè multùm prodest Missa de tempore. Putat tamen *Tamb.* excusare notabile incommodum, v. g. cui valde difficile esset legere Missam, in qua est longa Passio, posset, secundùm ipsum, accipere votivam de Passione Christi. Præterea *Tamb. & Gob.* n. 712. putant excusare singularem devotionem lecturi vel audituri talem Missam, sed optima devotio est se accommodare directioni Ecclesiæ per Rubricas. 499.

§. 4. Licita est votiva, quando die feriali recitatur Officium Dominicæ omissæ vel anticipatæ. Putat tamen *Gav.* non debere tum dici loco Missæ principalis. 500.

§. 5. *Angel.* & alii damnant cum mortalis, qui absque rationabili causâ die prohibito legeret votivam; sed *Suar. Bonac. Fill. Regin. Dicast Jord. Lohn. Porrel. Burgh.* cent. 2. casu 5. aliique apud *Quarti* in q. proœm. s. 6. p. 7. & p. 1. tit. 4. d. 5. dicunt Rubricas istas de votivis esse tantùm directivas nec obligare sub peccato. *Quarti* tamen & *Aversa* probabiliùs dicunt, dato Rubricas illas esse directivas, tamen fore veniale, si quis sine rationabili causa se ab illis, & à communitate difformet: imò si quis in Dominica sine rationabili causa legeret votivam solennem, putant *Suar. & Quarti* fore mortale, alii tamen meritò non agnoscunt tantum rigorem. 501.

502. §. 6. In votivis omittitur *Gloria* & *Credo*. Si tamen fit de Angelis vel de B. Virgine in Sabbatho, vel in die, quo Sanctus obiit, vel in solenni pro causa publica, dicitur *Gloria*, nisi sint paramenta violacea, tum enim semper omittitur *Gloria*, uti & *Credo*, exceptâ Dominicâ, si fiat votiva solennis, aut etiam privata, tum enim dicitur *Credo*.

503. §. 7. Infra Octavam non fit votiva de eo, de quo est Octava, sed dicitur Missa festi conveniens Officio cum *Gloria*. Quòd si fit infra Octavam v. g. B. Virginis, & fiat Officium de aliquo Sancto, pro votiva de B. Virgine dicitur Missa festi B. Virginis, sed extra Sabbathum sine *Gloria*, & semper sine *Credo*. Et idem est de Sanctis, inquit *Arnaudus*. Quòd si petatur votiva, v. g. de Pentecoste aut de Assumptione, putant *Quarti* & *Aversa* non esse legendam de diebus illis, sed votivam in fine positam de Spiritu S. & B. Virgine, voluntque multi idem fieri, quando petitur de Sancto aliquo, sed alii cum *Lohn.* melius dicunt liberum esse hanc vel illam legere, præsertim quoad votivas de Sanctis, mutatis mutandis, v. g. mutando tò *natalitia* vel *festa* in tò *commemorationem*.

504. §. 8. In votivis semper dicitur psalmus *Judica*, item ad introitum & *lavabo*, *Gloria Patri*, etiamsi fit Missa de Passione etiam infra hebdomadam Passionis, S. Congreg. 10. Febr. 1647. In votivis privatis dicuntur orationes plures, uti in festis simplicibus, semper impari numero: Secunda oratio est, de quo fit Officium: Tertia, quæ alias fuisset secunda, & hoc servatur etiam tempore Passionis & infra Octavas. In votivis tamen de B. Virgine tertia est, *Deus qui corda*, Et de sanctis Apostolis Petro & Paulo, si secunda esset, *A cunctis*, loco ejus dicitur, *Concede*. In votiva solenni est tantum una oratio, & si quis velit addere alteram pro gratiarum actione, utraque dicitur sub una clausula, non item in privata Missa. *Gav. Lohn.* contra *Quarti*.

505. §. 9. Præfatio dicitur propria, si habeat, aliàs de tempore vel de Octava vel de communi. Si fiat votiva infra Octavam Nativitatis Christi, dicitur præfatio de Nativitate, licèt votiva haberet propriam. Dicitur etiam *Communicantes*, & *hanc igitur*, si votiva dicatur infra Octavam, quæ illa habet propria. In fine semper dicitur Evangelium S. Joannis.

506. Q. 73. *Quid observandum sit circa Missas de Requiem*. R. seqq. §. 1. Missa de *Requiem* licita est aut prohibetur iisdem diebus & temporibus, quibus votiva, potestque similis necessitas vel causa excusare, ut legi possit diebus aliquibus prohibitis, *Gav. Lohn.* Non legitur exposito Venerabili.

507. §. 2. Præsente corpore licita est una solennis de *Requiem*, quamvìs sit dies Dominica vel festum de præcepto, dummodo non primæ classis; si tamen non fit de majoribus primæ classis, docet *Sennyei* de Missa n. 184. licere, uti & die Jovis sancto ante & Sabbatho sancto post alteram Missam solennem: Putant autem *Gav.* & *Arnaud.* non licere in talibus festis vel Dominicis plures privatas, sed contradicunt alii cum *Sennyei* nu. 182. quia censetur tantisper suspensum officium diei, & scio alicubi id permisisse Vicarium Generalem in Sabbatho sancto. Verùm ad tollendum dubium S. Congreg. 10. Jun. 1693. declaravit tanquam abusum abolendam consuetudinem celebrandi Missas privatas pro defunctis corpore præsente & insepulto his diebus, in quibus fit de duplici, vel de duplici fieri non potest, quod à fortiore intelligendum est de iis diebus, qui rejiciunt duplicia primæ classis, quales sunt ultimi in septimana Sancta, & omnes infra Octavas Paschæ & Pentecostes & aliquot alii. Præterea *Alexander VII.* 5. Aug. 1662. sub gravibus pœnis prohibuit Missas privatas pro Defunctis in omni duplici, cujus decretum *Clemens XI.* innovavit 30. Aug. 1706. voluitque omnino observari Rubricam de non celebrandis Missis privatis pro Defunctis in duplicibus, eò quòd æquè utiles sint, quæ sunt conformes Officio, cum applicatione Sacrificii. Sed quamvìs ista tam sæpe sint præcepta, attamen passim videmus non observari: quod improbandum est.

§. 3. Anniversaria de *Requiem*, aut de tertia & septima die dici non potest in festo de præcepto, nequidem solennis: S. tamen Congreg. 1. Sept. 1607. & 20. Jun. 1626. concessit pro implenda voluntate testatorum dici Missas de *Requiem* in festo duplici, quod non est de præcepto. Et notandum est decretum *Alexandri VII. Credite* 22. Jan. 1667. datum, & habetur ultimo loco inter ejus Bullas, quo declarat anniversaria & Missas de *Requiem*, si canantur, & eas disposuerint Testatores, quot annis in die ipsorum obitûs, non prohiberi etiam in duplici majore, Missas tamen privatas in eum finem S. Congreg. 28. Aug. 1627. & 21. Jun. 1670. non permisit legi in duplicibus, & quandocunque est Officium excludens duplicia. 508.

§. 4. *Alexander VII.* in eodem Decreto, *Credite*, dicit Missas in altaribus privilegiatis in diebus, quibus non licent, quamvìs non sint de *Requiem*, sed de festo currente, habere eandem vim & Indulgentias, quas haberet Missa de *Requiem*. Idem statuit etiam *Clemens IX.* & *Innocentius XI.* die 4. Maji 1688. Unde jam nullà rationabilis causa potest esse, cur in tali die prohibito petatur aut legatur Missa de *Requiem*. 509.

§. 5. Si Missa defunctorum certo die dicenda, v. g. anniversaria, vel de tertia aut trigesima die, incidat in diem prohibitum, transferri potest in diem sequentem. S. Congreg. 27. Sept. 1607. *Durand.* tamen, *Corsettus* & *Rayn.* in Heter. Tom. 15. p. 2. s. 3. pu. 3. n. 43. rectè dicunt anticipari posse, ut citiùs succurratur Defunctis. 510.

§. 6. In Missa de *Requiem* omittitur Psalmus *Judica*: Ad introitum Sacerdos non signat se, sed librum: Omittitur *Gloria Patri* ad introitum, *Gloria in excelsis*, omnis oratio pro vivis, vel pro vivis & defunctis simul: *Jube Domne benedicere*: *Dominus sit in corde*: Osculum libri post Evangelium, *Per Evangelica dicta*, *Credo*. Benedictio aquæ, *Gloria Patri*, post *lavabo*, percussio pectoris ad *Agnus Dei*, sed manibus junctis, & non impositis altari additur, *dona eis Requiem*, & ultimò *sempiternam*. Post *Agnus Dei* prima oratio pro pace omittitur. In fine loco *Ite Missa est*, dicitur versus altare, *Requiescant in pace*. Omittitur benedictio populi, sed dicto *placeat*, & osculato altari, itur ad Evangelium S. Joannis, quod semper legitur. Communio non distribuitur in paramentis nigris, nec intra solennia cujuscumque Missæ de *Requiem*. 511.

§. 7. *Dies iræ* dicitur, quando est unica oratio; si autem sint plures, liberum est dicere vel omittere: semper legitur præfatio communis. 512.

§. 8. In solenni de *Requiem* est unica oratio, uti & festo Animarum, die depositionis & anniversariâ, die tertiâ, septimâ, trigesimâ: in aliis autem Missis sunt plures, & in his oratio *Fidelium* semper dicitur, & semper est ultima. Quamvìs legatur pro patre tantùm vel matre tantùm, in oratione dicitur, *Deus, qui patrem & matrem*. 513.

§. 9. Tertia dies numeratur à die sepulturæ: Inter diem tertiam & septimam, inter septimam & trigesimam legitur, uti aliàs, *Missa quotidiana*. Ante sepulturam, die tertiâ, septimâ & trigesimâ legitur Missa *De die obitûs sive depositionis*. 514.

§. 10. Communis sententia hactenus habuit, quòd festo Animarum Missa ex intentione Ecclesiæ applicetur omnibus Defunctis in communi: legitur tamen Declaratio S. Congreg. data 4. Aug. 1663. quòd applicari possit tum in genere pro omnibus, tum in specie pro aliquibus Defunctis. De Missa post festum Animarum legenda pro Defunctis in Societate, dictum est num. 170. Quandonam autem in Missa, quæ non 515.

est

est de Requiem, addi debeat oratio Fidelium, dixi n. 463.

516. Q. 74. *An licitum sit pro vivo legere Missam de Requiem.* R. §. 1. Negant absolutè *Laym. Castrop. Garc. Tamb. Diana* p. 5. t. 13. R. 2. p. 9. t. 2. R. 19. *Aversa* q. 11. f. 12. *Mendo* diss. 13. q. 8., quia cùm illa pro Defunctis tantùm sit instituta, non est immutandus hic ritus Ecclesiæ; imò tales Missæ non prosunt jam vivis, neque earum effectus suspendi potest usque ad mortem illius, pro quo fiunt, ergo malè leguntur. E contrà *Nav. Fagund. Zerol. Barb. Lez. Hautinus, Gob.* t. 3. n. 631. aliique apud *Aversam* suprà dicunt, licitum esse & pium, quod *Mendo* agnoscit probabile, & fusè defendit *Raynaudus* in Heter. Tom. 15. p. 2. f. 3. pu. 3. à n. 32. quamvis enim ista sint pro mortuis instituta, tamen ex natura sua etiam prosunt, si offerantur pro vivis, imò plùs quàm si pro mortuis, quia his tantùm prosunt per vim satisfaciendi, vivis autem etiam per vim merendi & impetrandi. Utraque sententia est probabilis, sed prima sensui communi & praxi Ecclesiæ conformior: Multa tamen exempla pro secunda affert *Rayn.* suprà.

517. §. 2. Si posterior sententia practicetur, omitti debent orationes, in quibus ille, pro quo legitur, dicitur esse mortuus, id enim foret mendacium, nisi fortè verba per intentionem celebrantis referantur ad tempus, quo mortuus erit. Videri potest *Henao* De Sacrif. d. 17. pag. 379. & *Rayn.* n. 34.

518. Q. 75. *Quid sit notandum circa Missas ad altare privilegiatum.* R. seqq. §. 1. Quâ formâ concedatur illud privilegium, & quomodo ejus verba sint explicanda, videri potest *Gob.* in Exp. t. 3. à n. 639. & *Sylv.* p. 2. v. *Altare privil.* c. 2. Conceditur autem, ut per Missam & applicationem fructûs è thesauro Ecclesiæ, anima, pro qua legitur, liberetur è purgatorio: unde in hoc consistit illud privilegium seu vis Sacrificii oblati, quòd per concessionem Papæ habeat ex thesauro Ecclesiæ annexam tantam satisfactionem, quæ pœnam ab anima luendam adæquet, vel sola, vel conjuncta simul cum satisfactione proveniente à Sacrificio, adeo ut ista Pontificis actio sit actus justitiæ commutativæ talis, qualis inter Deum & creaturam datur. Et hæ satisfactiones adjunguntur Sacrificio, non per modum absolutionis, cùm Pontifex non habeat jurisdictionem in animam purgantem, sed per modum solutionis seu suffragii, quo non obstante dicendum est, quòd Papa hìc utatur potestate clavium, quæ se extendit ad utrumque modum satisfaciendi, *Pasq.* q. 719.

519. §. 2. Quando Papa exprimit, debere esse Missam de Requiem, si legatur alia, non obtinetur Indulgentia. Si tantùm requirat Missam, *Pelliz.* & *Sylv.* c. 1. putant posse esse Missam aliam, sed *Quarti, Pasq.* q. 731. *Gob.* n. 650. ex declaratione Cardinalium dicunt, debere esse de *Requiem.*

520. §. 3. Si concedatur, ut liberetur anima etiam per aliam Missam, quàm de *Requiem*, addenda est collecta pro defuncto, exceptis festis primæ classis, *Gob.* n. 651. Estque probabilius, non sufficere commemorationem pro defuncto sub solo *Memento*, quamvis id putent *Nav. Bellarm. Garz. Castr.* & alii apud *Gob.* n. 652.

521. §. 4. Privilegium altaris non censetur concessum nisi pro diebus deputatis, & quando per Rubricas licitum est celebrare de *Requiem. Alviset.* apud *Gob.* num. 654. ex declaratione Cardinalium. Quòd si Papa det privilegium lucrandi diebus alioqui prohibitis, putat *Sylvius* hoc ipso potestatem dari, ut illis diebus legatur de *Requiem*; sed oppositum constat ex dictis nu. 509. quia volunt per aliam Missam obtineri, quod obtineretur per Missam de *Requiem.*

522. §. 5. Si in Brevi habeatur, ut quotidie ad tale altare legantur saltem septem Missæ, *Sylv.* putat non obstare, si per accidens bis aut ter tot Missæ non legantur, dummodo aliàs censeatur semper fieri, id enim intelligi debet moraliter, nam etiam die Jovis, Veneris & Sabbathi in septimana sancta non dicuntur tot Missæ.

§. 6. Si Ecclesia, in qua est tale altare, destruatur, manente altari, perit privilegium; uti decisum esse testantur *Dian. Gob.* n. 657. 523.

§. 7. Effectum illum liberationis animæ non esse absolutè infallibilem, sed tantùm ex benigna Dei acceptatione, docent *S. Bonav. Rich. Dur. Caj. Cord. Bon. Laym. Amic.* & alii multi cum *Pasq* q. 729. & *Dicast.* t. 9. dub. 18., quia Deus, qui est supremus Judex, non tenetur, nec promisit se acceptaturum commutationem pœnæ debitæ. E contrà si impleantur conditiones requisitæ, esse infallibilem tenent *S. Th. Ledesm. Sot. Valent. Con. Less. Fill. Castrop. Dian. Gran. Lugo, Tann. Mendo* d. 13. n. 96. *Arr.* d. 15. f. 1. optimè *Suar.* d. 79. f. 10. ubi ostendit *S. August. Chrysost.* & *Cyrill.* idem sentire. *Bellarm.* l. 1. de Indulgentiis c. 14. neutram sententiam audet reprobare, vocatque priorem valde rationabilem, posteriorem valde piam. Rationes utrimque fusè discutiunt *Mendo* suprà & *Gob.* à n. 658. & iterum de indulgentiis à n. 413. 524.

§. 8. Quando in Bulla concessionis habetur dari privilegium, v. g. ad septennium, hoc septennium videtur incipere non à die gratiæ concessæ Romæ, sed à die publicationis factæ, quia Papa vult usum illius esse pro septennio, usus autem non est ante approbationem Episcopi & publicationem, uti habetur in *Trid.* sess. 21. c. 9. De Reform. Ita censerunt hactenus Auctores, sed emanavit 525.

Decretum hoc S. Congregationis Indulgentiis & Reliquiis præpositæ.

Discusso dubio in S. Congreg. Indulgentiis & S. Reliquiis præposita: An attentis verbis quæ in Brevibus Indulgentiarum apponi solent, *Præsentibus ad septennium tantum valituris*, septennii initium à die publicationis Brevis desumendum sit. Eadem S. Cong. die 18. Maji 1711. declaravit, non à die publicationis sed à die datæ Brevis septennii tempus incipere. Et factâ relatione SS. Domino Nostro per me infrascriptum Secretarium die 20. ejusdem mensis, Sanctitas Sua Congregationis sententiam approbavit.

I. M. Card. Gabrielli s Præf. Raphaël Cosmus de Hieronymis Secret. Romæ typis Cameræ Apostolicæ. 1711.

§. 9. Probabile est privilegium altaris pro liberanda anima adhuc vigere pro Societate JESU, si ex concessione Generalis applicetur locis & personis per Provinciales designandis, nam Societas habuit privilegium illud, uti constat tum ex illis, quæ habet *Gob.* n. 651. 656. tum ex Responsis Romanis V. *Altare*, ubi dicitur, illud altare esse privilegiatum, quod Provincialis denominaverit, ita ut etiam externi Sacerdotes in eo celebrantes possint liberare animam. Deinde additur Sacerdotes de Societate, quibus privilegium fuerit applicatum, posse liberare animam, in quocunque altari legant Missam, & quamvis non de *Requiem*, dummodo addant collectam pro defunctis, hoc autem privilegium fuit perpetuum, nec videtur esse revocatum. ergo. 526.

Dices 1. Privilegia vivæ vocis, quale hoc fuit, revocata sunt per *Greg.* XV. & *Urb.* VIII. R. Quamvis l. 1. à n. 850. dixerim, revocata esse, & ibi n. 861. idem insinuaverim etiam de privilegiis quæ concernebant Indulgentias, tamen valde probabile manet, hæc ultima privilegia non esse revocata, præsertim quoad Indulgentias pro solis defunctis, quale est hoc privilegium, nam nulla privilegia vivæ vocis concernentia Indulgentias esse per dictos Pontifices revocata docent absolutè *Escob. Pelliz. Bordon. Peyrin*, ac probabile agnoscunt *Lez.* & *Gob.* tenueruntque velut probabilius Revisores Romani in resolutione data ad hanc provinciam 12. Sept. 1694. quorum ratio fuit

1. quia Cardin. *Lugo* testatus est ex relatione multorum fide dignorum *Urb. VIII.* post revocationem ultimam à se factam declarâsse non fuisse suam intentionem revocare Indulgentias vivâ voce datas. 2. Quia in revocatione non fit expressa mentio de Indulgentiis, quæ cùm sint maximum privilegium, sicuti non censentur concessæ nomine aliarum gratiarum, ita nec censeri debent sublatæ per generalia nomina, nisi de illis expressa fiat mentio. 3. Quia Indulgentiæ nulli præjudicant, neque earum usus vergit in detrimentum ecclesiasticæ disciplinæ, cujus observatio fuit finis & scopus Pontificum, uti exprimitur in Bullis revocatoriis.

Dices. 2. In præfatione novi compendii privil. Societatis dicitur, *porrò nullis aliis gratiis & privilegiis, quacunque etiam communicatione Societati nostræ illa competant, quæ in hoc compendio comprehensa non sint, uti nunquam licebit*: hoc autem privilegium non comprehenditur in novo compendio, ergo. ℞. Non licebit uti, nisi specialiter communicetur à Generali, nam statim additur, *si tamen illorum usus* (id est privilegiorum, quæ hic comprehensa non sunt) *alicubi necessarius fuerit, is à Præposito Generali impetrandus erit*: hoc autem privilegium à Generali impetrant & nobis communicant Provinciales, ergo.

527. Q. 76. *Quid specialiter notandum sit circa Missas in festo Nativitatis Christi* ℞. seqq. §. 1. Tres hac die permittuntur in honorem triplicis Nativitatis Domini, æternæ ex Patre, temporalis ex Matre, spiritualis in anima justi. Notant autem *Bon. Barb. Gav. Lohn. Leand.* n. 447. nequidem Parochum teneri ad tres, quia est tantùm permissio, & privilegium legendi plures: rectè tamen monent *Gob.* & *Sporer* n. 456. debere observare morem suo loco receptum. Addunt *Suar. Gav. Aversf. Leand.* has Missas legi posse ante auroram, sed notat *Pignat.* tom. 7. consf. 25. ex declarationibus S. Congr. quarum unam referam nu. 1055. Decreto 221. non posse omnes tres consequenter dici à media nocte, neque tum esse laicis Communionem ministrandam. Addunt *Suar.* & alii eum, qui unicam Missam vult legere, posse quamcunque; suadent tamen *Arnaud.* & *Lohn.*, ut legat tertiam, quia oratio illius concordat cum Officio; alii suadent, ut accipiat accommodatam tempori, quo legit, nempe si legat in nocte, ut accipiat primam, si in aurora, secundam, in pleno die, tertiam, quamcunque autem legat, si legat unicam, debet in ea facere commemorationem S. Anastasiæ. Nec licitum est legere duas Missas & loco tertiæ communicare more laico, uti dictum est n. 242.

528. §. 2. Communior praxis in Germania habet, ut in primis duabus Missis non fiat prima purificatio solius calicis, sed sumpto sacro Sanguine, statim fiat ablutio digitorum supra calicem, interim tamen dicitur utraque precatio aliàs dici solita in purificatione calicis & ablutione digitorum, *Gav. Arnaud.* Vinum autem illud effunditur in aliud vas impositum corporali & pallâ tectum, calixque extergitur. Romæ, Leodii & alibi alia est praxis, quæ ibi servanda est.

529. §. 3. Si jejunium esset fractum etiam inadvertenter, non debet ulterior Missa legi. Quandonam autem frangatur jejunium requisitum ad Communionem, dictum est in p. 1. n. 550. & à n. 560. ex quibus resolvitur hic casus: Titius in prima Missa incogitanter sumpsit in os quinque aut sex guttulas ablutionis, sed se reflectens & non audens vel exspuere, quia sacræ species erant admixtæ, nec deglutire, ne fracto jejunio impediretur ab aliis Missis legendis, tamdiu in ore retinuit, donec ore salivâ repleto nihil ampliùs experiretur de vino, sicque deglutiit tanquam salivam. *Quæritur*, an manserit jejunus. ℞. *Sporer* dubitavit, propendens magis, quòd fractum esset jejunium, quod omnino puto fractum fuisse, quia vinum illud non poterat dici se habere per modum salivæ, uti colligitur ex dictis p. 1. n. 566. Nec saliva illa videtur potuisse sufficienter diluere vinum, adeoque dici debuit potiùs saliva descendere per modum vini, quàm vinum illud per modum salivæ.

§. 4. Quamvis p. 1. nu. 459 dixerim guttas vini internè adhærentes, & non vicinas fundo calicis meliùs excludi ab intentione consecrandi, tamen in his duabus primis Missis meliùs in intentione includuntur, ne postea sumatur aliquid non consecratum & frangatur jejunium. Idem fortè suaderi posset de parvis partibus panis, quæ jacent in eo loco corporalis, unde postea colliguntur particulæ & cum sacro Sanguine sumuntur, nam si non fuerint consecratæ, etiam frangunt jejunium: sed quoad has Ecclesia non videtur tam scrupulosè requirere jejunium. 530.

Q. 77. *Quomodo defectus in Missa sint corrigendi vel supplendi.* ℞. §. 1. Defectus, qui non sunt circa substantiam Missæ, non sunt supplendi, si quis longè progressus sit, vel per hoc deberet invertere ordinem Missæ, *Pasq.* q. 297. *Gob.* in Exp. t. 3 num. 777. Hinc longiùs progressus non teneris supplere omissionem orationis etiam in canone aut similis actionis, tum quia vix fiet sine nota, tum etiam quia omnia, quæ hic dicuntur vel aguntur, ità sunt connexa, ut si à propriis locis extrahantur, non cohærent, *S. Tho. Suar. Con. Bon. Castrop.* t. 22. p. 11. nu. 6. Addunt cum aliis multis *Gob.* n. 42. & *Quarti* q. proœmiali s. 2. p. 2. & s. 6. p. 4. etiam ideo non teneri post errorem positum, quia Rubricæ de defectibus corrigendis sunt tantùm directivæ non obligantes sub culpa. Hinc si omisisti *Gloria* vel *Credo*, cùm dicendum esset, & aliquantùm es progressus, non est repetendum, *Suar. Gav. Gob.* Nec si paulò pòst recorderis, inquit *Marchant.* Imò nec si statim post *Oremus*, vel *Dominus vobiscum*, quia non fiet sine turbatione populi vel confusione celebrantis. 531.

§. 2. Si quis initio omiserit aliquam orationem, quam dicere debebat, addat illius secretam & postcommunionem; si autem omiserit etiam secretam, *Lohn.* & *Gob.* n. 780. volunt omitti etiam post-communionem. 532.

§. 3. In dubio, an aliquid non essentiale omiseris, nihil teneris repetere, consultum tamen est, si sit aliquid grave & non longè processisti, *S. Th.* & alii apud *Lohn.* p. 2. tit. 35. Et universaliter in dubio, an aliquid non essentiale sit supplendum, hoc est eligendum, quod minorem admirationem & commotionem causabit in adstantibus, in ista enim actione debet Sacerdos ostendere se irreprehensibilem, uti ex *S. Th.* & aliis notat *Pasq.* q. 297. in fine. *Sic S. Th.* 3. p. q. 83. a. 6. ad 2. ait, *Ubi difficultas occurrit, semper accipiendum est, quod habet minus de periculo.* Et *Suar.* d. 84. s. 2. ait, *Si unusquisque in eo casu id faciat, quod magis expedire censuerit, non peccabit: illud solum præ oculis habendum est, ut scandalum semper caveatur.* Itaque quia sæpe oriri potest Sacerdoti perplexitas in Missa, ita ut nesciat, quid potiùs facere debeat, *Suar.* suprà aliique multi cum *Pasq* q. 110. num. 7. dant hanc regulam, ut consideret, quidnam videatur esse minùs incommodum, & hoc bonâ fide faciat. 533.

§. 4. Si suboriatur prudens dubium circa valorem peractæ consecrationis, putant quidem *Nugn.* & *Gob.* num. 791. celebrantem non teneri reiterare, si plùs propendeat in hoc, quòd nihil essentiale neglectum sit, sed oppositum tenendum est secundùm dicta p. 1. nu. 123. Rectè tamen monent omnes cum *Aversa* q. 11. s. 16. non esse facilè admittenda ejusmodi dubia, cùm ordinariè sint scrupuli, & ideo etiam Rubrica p. 3. tit. 5. num. 2. dicit iterandam esse consecrationem, si valde probabiliter dubitet se aliquid omisisse. *Pasq.* q. 318. dicit, si probabilitas sit fundata. 534.

§. 5. Putant *Tamb.* & *Gob.* n. 775. si dubium v. g. de sufficientia materiæ oriatur post consecrationem, Sacerdotem debere pergere & judicare omnia esse 535.

facta

facta validè, quia est quædam possessio pro eo, quòd omnia fuerint sufficientia, talia enim antea habebantur, nec jam certò scitur contrarium. Sed oppositum meritò tenent *Aversa* suprà & *Pasq.* q. 301. quando dubium est prudens: alioquin Sacramentum relinqueretur in periculo non integritatis, in quo esset gravis irreverentia. Unde multò magis si prudens dubium oriatur ante consecrationem, vel deponi debet per aliam rationem prudentem, vel substituenda est alia materia certa, ne subeatur periculum invalidè consecrandi. Et si prior materia fuerit oblata, sumenda est cum purificatione calicis. Si haberi non posset alia materia certa, *Tamb.* De Sacrif. l. 2. c. 8. §. 5. putat posse pergere, si inceptus sit canon, quia cùm incepta sit velut substantia Sacrificii, videtur melius esse deposito dubio consecrare sub conditione, si materia valeat, quàm abrumpi: sed si haberi posset alia materia certa, petenda esset, ne Sacramentum exponatur periculo nullitatis. Denique si probabile dubium oriatur post sumptionem, *Pasq.* q. 318. dicit, quamvis etiam probabile esset materiam fuisse validam, nihilominus esse supplendam illam consecrationem, ne Sacrificium relinquatur in periculo non integritatis.

536. §. 6. Si nimis diu esset exspectanda alia materia pro supplendo defectu consecrationis in utraque specie, pergendum est, omissis illis, quæ ad deficientem speciem pertinent, Rubrica enim dicit aliquamdiu exspectandum. Idem dicunt *Bonac. Gob.* num. 400. *Lohn.* suprà, si materia alia per medium populum esset afferenda cum scandalo, sed *Vasq.* & *Aversa* §. *Sextò* rectè notant hic non esse periculum veri scandali dandi, quia homines tantùm judicabunt errorem casu intervenisse.

537. §. 7. Sacerdos latinus, si post consecrationem resciat panem fuisse ineptum consecrationi, potest pro complendo Sacrificio uti pane triticeo fermentato, si azymus haberi non posset, & absit scandalum, quia præceptum divinum de complendo Sacrificio prævalet humano de adhibendo azymo, *Pasq.* q. 47. n. 5. *Henao* n. 1763.

538. §. 8. Qui aliquid omissum supplet, nil debet repetere, nisi quod omisit, dummodo id suppleri possit se solo, quia nempe suam de se significationem habet, *S. Tho. Lohn.* suprà. Et suppletio consecrationis panis fit ab illis verbis, *Qui pridie*; calicis autem ab illis, *Simili modo.* Nec debet iterum elevare hostiam vel calicem, debet tamen præmittere oblationem saltem mente conceptam.

539. §. 9. Si post consecrationem utramque factam una tantùm è speciebus vel casu vel aliter deficeret, v. g. quia effunderetur totus Sanguis, ita ut nihil, nequidem quod lambi posset, remaneret, aut si Sanguis veneno inficeretur, solum novum vinum esset offerendum & consecrandum, *S. Tho. Sot. Castrop. Aversf. Tamb. Pasq.* q. 302. *Henao* n. 1745. E contrà si deficeret utraque species aut utraque veneno infecta esset, nihil esset supplendum, quia non remaneret Sacrificium, quod suppleri posset, & si celebrans suppleret, bis eâdem die sacrificaret; nec consumptio, quæ postea fieret, compleret Sacrificium præteritum, sed solum illud, quod de novo esset factum, *Pasq.* suprà, *Henao* n. 1742. Putant quidem probabile esse *Pasq.* q. 300. & 310. & *Quarti* p. 3. tit. 10. n. 6. dub. & concl. 1. quòd possit de novo consecrari utraque species, ne cultus ille ritualis Missæ, qui per se ordinatur ad complendum Sacrificium, maneat vacuus & falsus, sed *Henao* nu. 1771. non acquiescit, nam si cultus ille fuit vacuus & falsus, quando ponebatur, non potest jam reddi alius, si talis non fuit, nec talis fiet, licèt omittatur consecratio. Quid autem faciendum sit, si utraque vel alterutra è speciebus consecratis constanter vel ad tempus transformetur aut dispareat, dixi p. 1. nu. 475. Potestque videri *Pignat.* t. 9. cons. 98.

§. 10. Si neutra consecratio fuisset valida, hic defectus non esset supplendus, quia Sacrificium ex nulla parte esset positum, unde si tum fiat utraque consecratio, reipsa priùs inchoabitur Sacrificium, *Aversa* §. *Quartò.* 540.

§. 11. Si sacræ species vini fulminentur vel inficiantur veneno, purificatorium potest illis imbui, ut sic exsiccentur. Si Sacerdos unam vel utramque speciem revomat, nihil est supplendum, uti rectè *Pasq.* q. 305. n. 4. contra *F. Lugo*, quia Sacrificium est completum & Communio peracta, quæ etiam habuit suum effectum gratiæ, secundùm dicta p. 1. n. 415. Et si nemo sit, qui tales species sumere velit, debent dilui aquâ, donec dispereant, & aqua illa excipienda est linteo, quod exsiccetur, *Gob.* & alii. 541.

§. 12. Si hostia è manu decidat in sacrum Sanguinem & tota madefiat, non debet extrahi, sed dicantur omnia de more, fiantque utræque ceremoniæ suprà calicem, & simul sumantur hæ species, dicendo, Corpus & Sanguis Domini nostri &c. Quòd si posset, deberet recipi pars hostiæ non madefacta ad ceremonias omnes circa illam perficiendas. 542.

§. 13. Si Sacerdos, postquam ab altari discessit, adverteret defectum, v. g. se unam speciem non consecrâsse validè, redire non debet, nec aliquid supplere, quia prior actio jam censetur completa, *Pasq.* q. 298. n. 9. *Aversa* §. *Quintò.* 543.

Q. 78. *Quid facere debeat Sacerdos, si sument calicem advertat se pro vino habuisse aquam, aut dubitet, an non sit acetum.* ℞. Præter illa, quæ habet *Busemb.* relatus p. 1. n. 550. Notanda sunt seqq. §. 1. Si fuit aqua & aliquid illius in os sumpsit, hoc deglutiat, reliquum autem, si illi adhuc innatet particula hostiæ consecratæ, infundat alteri calici & reponat in corporali: si autem particulam illam simul hauserat, illud, quod superest, infundat vasi mundo postea sumendum cum prima ablutione. Deinde abstergat calicem, infundat de more vinum & aquam, aut si velit, & maximè si parvæ quantitati aquæ adhuc innatet particula hostiæ, retineat hæc in calice & affundat vinum pro nova consecratione: quòd si multum aquæ superesset, potest partem effundere in dictum vas mundum, & cum aliqua aqua retinere partem hostiæ in calice, ac affundere vinum consecrandum. 544.

§. 2. Putant multi cum *S. Tho.* q. 83. a. 6. ad 4. in eo casu iterum consecrandam esse novam hostiam, incipiendo à verbis, *Qui pridie quàm pateretur*, estque consultius, saltem si celebretur privatim, nam cùm species panis sint sumptæ, non videntur ampliùs posse conficere unum Sacramentum cum speciebus vini, quod necdum fuit positum in altari, nec simul oblatum est. E contrà *Sot. Nav. Suar. Cõn. Laym. Diast. Aversa* q. 11. s. 16. §. *Octavò. Tamb.* De Commun. c. 2. n. 34. *Gob.* in Exp. t. 3. à n. 770. *Lohn.* De Sacrif. p. 2. tit. 35. aliique plures quàm 40. gravissimi Authores cum *Pasq.* q. 299. volunt tum offerri solum calicem & consecrari, incipiendo à verbis, *Simili modo*, quia Cap. *Pastoralis*, & Cap. *Presbyter* De Sacramentis non iterandis dicunt duo Pontifices in talibus non esse aliquid iterandum, sed cautè supplendum, quod incautè fuerat prætermissum. Quod *Conf.* nam aliter non diceretur compleri Sacrificium inceptum, sed aliud integrum de novo poni. Et utramque sententiam, si in publico celebretur, approbat Rubrica Missalis. 545.

§. 3. Quod attinet ad vinum, aliquantùm acescens adhiberi potest sine ullo scrupulo, inquit *Gob.* n. 54. post *Suar.* est enim reipsa vinum, & praxis habet, ut etiam à viris probis & doctis adhibeatur, præsertim ruri. Si tamen esset ita acidum, ut prudenter dubitaretur, an esset acetum, tenendum esset, quod dixi num. 535. 546.

Q. 79. *Quomodo Missa aliquando sit per alium complenda.* ℞. §. 1. Quando celebrans ita infirmatur, ut pergere 547.

gere nequeat, quamvis Canon sit inceptus, imò & forma primæ consecrationis, si hæc necdum absoluta sit, nihil debet per alium suppleri; quia nulla pars Sacrificii adhuc posita est, S. *Tho. Pasq* q. 324. *Aversa* q. 11. f. 16. §. *Quare*, contra multos alios. Si verò consecravit saltem unam speciem, alius si adsit jejunus, aut in defectu etiam non jejunus Sacerdos, supplere debet, ne Sacrificium sine altera consecratione vel sumptione maneat substantialiter incompletum.

548. §. 2. Si celebrans deficiat post sumptionem utriusque speciei, nihil est supplendum, quia expleta est tota substantia Sacrificii. Si deficiat post sumptionem solius Corporis Christi, *Bonac.* putat nihil opus esse suppleri, sed calicem postea posse sumi in alia Missa, quia videtur essentialiter posita substantia Sacrificii: sed alii cum *Aversa* suprà & *Pasq.* q. 325. melius contradicunt, quia de substantia Sacrificii est etiam utraque sumptio.

549. §. 3. Omnes, etiam excommunicati & irregulares, si alii desint, tenentur hic supplere, quando possunt sine gravissimo incommodo, quia videtur esse minor irreverentia, quàm non compleri Sacrificium, *Pasq.* q. 330. contra *Henriq. Sot. Sa* & alios. Hinc *Tamb.* De sacrif. L. 2. c. 8. §. 1. n. 2. dicit quærendum esse, qui etiam post sex vel septem horas suppleat: E contrà *Gob.* in Exp. t. 3. nu. 806. putat non esse diutiùs quærendum quàm per unam circiter horam, & consentit *Pasq.* q. 328. dicens non longum tempus debere intercessisse, sed requiri unum tempus morale, alioqui censendum non esse unum Sacrificium. Unde quia *Sa* V. *Missa* n. 38. docuerat etiam sequenti die esse ab alio pergendum, ubi prior defecerat, & sic complendum Sacrificium, hoc correxit Magister sacri palatii rectè volens sequenti die sumi in alia Missa, quod superesset, quia peracta est actio tota hesternæ Missæ, nec censeretur esse idem Sacrificium, potestque de hoc videri *Henao* Parergo 20.

550. §. 4. Secundùm *Pasq.* q. 331. obligatur supplere etiam existens in peccato mortali, de quo conteri non posset, putat enim minorem esse irreverentiam Sacrificium fieri vel sumi in mortali, quàm relinqui imperfectum.

551. §. 5. Si Episcopus ordinans Sacerdotes deficiat post consecrationem solius panis, nec haberi possit alius Episcopus, secundùm *Amicum* & *Henao* à n. 1791. posset alius veteranus Sacerdos substitui & præire neo-presbyteris in consecratione calicis, ne turbentur vel errent. Si autem Episcopus deficeret post consecrationem utriusque speciei, possent soli neo-presbyteri pergere, uno illorum postea ad aram sumente utramque speciem, *Diana* p. 8. t. 1. R. 44. *Aversa* q. 10. f. 2. § *sit ergo*: Alius autem Episcopus deberet illis imponere manus pro accipienda potestate absolvendi à peccatis.

552. §. 6. Si Sacerdos in infirmitatem lapsus posset sumpto, v. g. jusculo ad vires revocari, melius esset hoc fieri, & ab eo etiam non jejuno compleri Sacrificium, quàm substitui alium quamvis jejunum, præceptum enim, ut sit idem, qui incipit & perficit, prævalet præcepto jejunii, *Gob.* suprà.

553. §. 7. Si dubium sit, an prior Sacerdos aliquid consecrârit, potest consecrari nova materia absolutè & prior sub conditione, uti habent S. *Tho. Sot. Silv. Bonac.* Dicunt tamen *Dicast. Quarti, Pasq.* q. 326. melius esse solam priorem sub conditione consecrari.

554. §. 8. Convenit, ut Sacerdos supplens secundam consecrationem faciat intentionem secundùm intentionem illius, qui defecit, cùm enim Sacrificium jam ex parte sit positum ex illa intentione, quæ mutari non potest, congruum est, ut ex eadem compleatur. Si tamen supplens absolutè vellet aliam intentionem, rectè docent *Aversa* §. *Debebis* & *Sporer* nu. 349. hujus intentionem prævalituram, quia effectus non conferetur, nisi expletum sit Sacrificium; & sicuti si Sacerdos deficiens mutâsset intentionem ante consecrationem calicis, posterior intentio prævaluisset, ita etiam prævalet intentio supplentis.

§. 9. Potest dari, attamen non est obligatio dandi partem hostiæ consecratæ Sacerdoti, qui defecit. Si tamen deesset alia hostia, & muniri deberet viatico, danda illi esset pars, *Pasq.* q. 334. 555.

Q. 80. *Quid agendum sit, si vinum vel Sanguis congeletur, aut ne congeletur.* ℞. §. 1. Vinum congelatum necessariò debet solvi, priusquam consecretur, nam aliqui putant esse materiam dubiam, uti habet *Busenb.* relatus p. 1. n. 434. Solvi autem potest complectendo calicem manibus, vel ignem aut calidos pannos applicando. 556.

§. 2. Si apud Græcos sacer Sanguis congeletur, facilè solvitur, nam Græci infundunt calici aquam ferventem immediatè ante Communionem, ut significent cum Sanguine è latere Christi morientis fluxisse aquam naturalem, uti refert *Arcudius* l. 3. c. 39., id autem illicitum est apud Latinos, hinc solvi debet, uti dictum est de vino, aut etiam solvi potest digito. Improbant autem *Suar.* & *Gob.* in Exp. t. 3. nu. 55. tanquam irreverentiam, si solvatur halitu. 557.

§. 3. Ne fiat congelatio, potest calidum ferrum, silex vel globus æneus mundo linteo involutus imponi calici usque ad infusionem vini, ut sic calefiat totus, *Gob.* in app. ad num. 65. Commodius tamen est carbones accensos ad latus corporalis admovere, & quandoque illis obvertere calicem. 558.

Q. 81. *Quid adhuc circa celebrationem Missæ sit observandum.* ℞. seqq. §. 1. *Sa* ait Missam celebrari debere cum A. B. C. D., id est: Altè, Breviter, Clarè, Devotè, quas omnes particulas rectè explicat *Gob.* in Exp. t. 3. n. 813. Addit *Gav.* debere celebrari etiam cum E, id est: Exactè secundùm Rubricas, Quod brevitatem attinet, *Synodus Coloniensis* Anno 1662. pag. 91. vult mediam horam impendi Missæ privatæ. Pro Sacerdotibus Societatis JESU, P. *Mutius* 20. Mart. 1628. declaravit impendendam esse mediam horam ad altare, id est, à formatione crucis in Introitu usque ad finem ultimi Evangelii. Sanè valde indecorum est festinare in Sacrificio, nam festinans significat, ac si censeret perditum vel minùs bene collocatum tempus, quod ponit ad aram, cùm tamen sæpe ante vel post Sacrificium longas horas det otio aut inutilibus fabulis. Si aliquando causa esset solito citiùs celebrandi, cavendum, ne populus advertat, quòd festinetur, sed debent publica plenè enuntiari cum gravitate & tarditate, lucrum autem temporis potiùs quærendum est sub utroque *Memento*, vel sub aliis, quæ secretò dicuntur, omittendo privatas devotiones, & non sistendo inter actiones. Vanissimum autem esset quærere gloriam in legenda celeriter Missa. Pro formanda ante Missam intentione secundùm quadruplex genus Sacrificii, utilissimè legetur *Cardin. Bona* De Missa c. 4. §. 6. 8. & seqq. Et cùm S. *Bonav.* De purit. consc. c. 9. putet Sacerdotem obligari ad rememorandam Christi Passionem, *Bona* §. 13. tradit praxin illius rememorationis, & §. 14. addit devotas orationes pro dispositione ad Missam. 559.

§. 2. *Urb. VIII.* Constit. 161. & *Synodus Coloniens.* pag. 88. prohibent, ne ullus Clericus vel Laicus ante Missam vel communionem sumat tabacum nasale; si autem tabacum traheretur fumo, adhuc magis dedeceret, uti notant Authores cum *Busenb.* relato p. 1. n. 550., & multò maximè dedeceret, si masticaretur. An verò tum frangeretur jejunium, dictum est illo n. 550. & 569. 560.

§. 3. Guttæ ad infusionem vini & aquæ calici inspersæ absterguntur purificatorio, vel calix circumagitur, ut cum reliquo vino continuentur, *Gav. Lohn.* Si tamen utrumque negligatur, nullum est peccatum, 561.

inquit

inquit *Tamb.* De Sacrif. l. 2. c. 1. §. 3. nu. 29. Neque convenit, ut illa abstersio fiat immediatè ante consecrationem, *Tamb.* Cùm autem celebrans lavit manus, interea dum abstergit & decurrit Psalmum, *Lavabo*, corpus & vultus vertitur versùs medium altaris.

562. §. 4. Episcopus, qui in canone nominatur, est Episcopus celebrantis, uti habet praxis, & communiùs tenent Authores apud *Lohn.* p. 2. tit. 21. n. 4. quamvis *Arnaud. Gav.* & *Gob.* num. 749. dicant à S. Congreg. declaratum esse, quòd nominandus sit Episcopus loci, in quo celebratur & non præcisè celebrantis, de illa enim declaratione non scitur authenticè. Praxin bonam faciendi *memento* pro vivis & defunctis, tradit *Bona* suprà §. 7.

563. §. 5. Patena post *Pater noster* supposita hostiæ non deponitur in medio altaris, ubi jacuit hostia, sed ad latus dextrum, ne particulæ in altari relictæ exteriùs patenæ adhæreant; hostia autem relinquitur ad latus sinistrum patenæ, ut immineat eidem loco, in quo antè jacuit, sic enim postea etiam faciliùs ex illa tantùm parte patenæ colliguntur particulæ, nisi fortè longiùs transilirent.

564. §. 6. Fractio hostiæ ante *Agnus Dei*, commodissimè fit, si à parte superiore usque ad inferiorem priùs inducatur plica, quam postea sequitur facilis diffractio. Postquam autem dexterâ deposuisti partem mediam, decerpis à parte inferiore, quam tenet sinistra, particulam, quæ calici immittitur.

565. §. 7. Hostia sumpta parum relinqui debet in lingua, ut affluente salivâ humectetur, alioquin facilè allidit & adhæret palato: Quod si fiat, debet paulatim revelli linguâ vel vino sumpto, non autem digito.

566. §. 8. *Lohn.* tit. 25. vult calicem ebibendum apprehendi infra nodum, uti rubrica habet: *Gav.* & *Bauldrius* explicant de apprehensione in nodo ipso.

567. §. 9. Si particula hostiæ adhæserit calici, decentius est, ut cum infuso vino adducatur, quàm ut digito attrahatur ad labium calicis.

568. §. 10. Melius est, ut sacer Sanguis uno haustu sumatur calice paulò diutiùs retento ad os: Et decens est, ut vinum pro purificatione sit ejusdem quantitatis, cujus erant sacræ species: Si autem sit minoris quantitatis, calix inflexus debet semel aut bis circumagi, ut abluatur pars calicis sacris speciebus tincta: Et tum debet hoc vinum eâdem parte calicis sumi, quâ sacer Sanguis sumptus est. Purificatio semel, ablutio ad summum bis hauriri debet. Indecorum est ita sugere calicem, ut populus audiat.

569. §. 11. Quando calix extenditur ad Ministrum pro accipiendo vino purificationis, debet teneri in aëre supra altare, & non deponi in altari: si tamen Minister sit nimis parvus, potest extra altare teneri.

570. §. 12. Missale secundùm *Gav.* clauditur manu dextrâ, ita ut clausura respiciat sinistram. Alii volunt clausuram semper verti ad medium altaris, sed cùm Rubrica neutrum præscribat, uti nec in multis antecedentibus, hinc liberum est facere, prout voles.

571. §. 13. In fine benedicturus populo coram Episcopo habente jurisdictionem loci inclinat huic caput, quasi licentiam petens, & postea benedicit populo ab ea parte, in qua non est Episcopus: qui si sit in medio, celebrans benedicit stantibus ad latus Evangelii. Si Venerabile sit expositum, dicto *Omnipotens Deus*, genu flectit & se retrahit ad latus Evangelii, ibique benedicit populo, & non perficit circulum, nec iterum genu flectit, sed conversus inchoat ultimum Evangelium.

572. §. 14. Si celebrans ad ultimum Evangelium non utatur libro vel tabellâ tum signat altare, & postea se in fronte, ore, & pectore. Si Venerabile sit expositum, non signat altare, cùm illud jam benedicatur per Authorem omnis benedictionis in altari expositum, sed signat aliquid aliud, v. g. pulvinar, *Gav. Lohn.* tit. 30.

§. 15. In fine Evangelii S. Joannis ad *Verbum Caro factum est*, semper genu flectitur ad cornu altaris, nec debet celebrans convertere se ad medium, quamvis Venerabile esset expositum, *Lohn.* & alii contra *Arn.* 573.

§. 16. Si ante vel post Missam, aut aliàs sit exponendum vel reponendum Venerabile ad *panem de cælo*, semper additur *alleluja*, præterquam à Septuagesima ad Sabbathum S. S. Congreg. 23. Febr. 1666. 574.

§. 17. Sacerdos regressus ad locum, in quo se in sacristia induit, habens impositum biretum inclinat caput Cruci, quod similiter fit ante egressum è sacristia ad altare. Ubi commoditas alia non est, possunt paramenta deponi in loco Evangelii, ibique potest Sacerdos se illis induere, sed non in medio, quia hoc solis Episcopis convenit. 575.

§. 18. Posse aliquem ex aliqua saltem causa, statim postquam communicavit, comedere aut bibere, dixi in p. 1. num. 559. quod magis valet de illo, qui Missam legit, cùm jam satis diu præcesserit communio, & species cum Missa fortasse desinant, secundum ibidē dicta n 476. Videri potest etiam *Henao* n. 1649. 576.

Hic addo Ritum ubique à Societate JESU observandum ex Decreto Congregationis Generalis XV. anno 1706. 1. In festo S P. N. Ignatii fit officium primæ classis, & primæ lectiones dicuntur de communi, *Justus si morte.* 2. In festo S. Franc. Xaverii fit officium 2. classis, & primæ lectiones ùt in festo S. Ignatii. 3 In festo S. Franc. Borgiæ officium 2 classis: primæ lectiones de communi, *Beatus vir.* Missa, *Os justi*, De communi, & solum Evangelium De communi Abbatum. 4. In festo Ss. Martyrum Pauli, Joannis & Jacobi, officium duplicis majoris, & totum etiam in 1. Nocturno. De communi plurimorum Martyrum in 1. ordine. Missa, *Salus autem Justorum.* Evangelium ex 1. Missa, *Cùm audieritis.* Non dicitur *Credo*, nisi ubi est insignis Reliquia vel populi concursus cum solenniori Missa. 5. In festo B. Aloysii Gonzagæ (præterquam in ditione Mantuana) officium duplicis majoris totum De communi, etiam in 1. Nocturno, ùt in 1. ordine. Missa, *Os justi*, sine *Credo*, nisi ubi est insignis Reliquia, vel populi concursus cum solenniori Missa. 6. In festo B. Stanislai Kostkæ officium eodem ritu (præterquam in Polonia & Lithuania, ubi fit etiam octava) & totum de 1. ordine ejusdem communis, excepto Evangelio, quod sumitur ex secundo, nempe, *Nolite timere pusillus grex*, Missa. *Justus ut palma*, sine *Credo*, nisi ubi est insignis Reliquia vel populi concursus cum solenniori Missa, 7. Octava fit de Ss. Ignatio, Franc. Xaverio & Franc. Borgia. Estque Octavarium Neapoli impressum anno 1696. quo possunt Nostri liberè uti, etiam per annum, cùm sit conforme octavario à S. Rituum Congregatione approbato. 8. Pro commemoratione omnium in Societate Defunctorum, Missa prima ùt in commemoratione omnium Fidelium Defunctorum, omisso dumtaxat in oratione verbo, *Famularumque.*

Ex concessione SS. D. N *Clementis* XI. agimus 14. Jan. de SS Nomine JESU sub ritu 2. classis.

Q. 82. *Quomodo possit aliquis discere accuratè legere Missam.* ℞. Pro hoc necesse est attentè legere Rubricas, & initio ad illas in praxi sollicitè se attinere; si enim quis in principio negligat, quando est Neo-Presbyter, nunquam discet, & prout malè assuescet, semper malè leget. Multùm etiam juvabit legere vel *Lohn.* De Missa p. 6. tit. 14. vel alium libellum, cui titulus, *Methodus sacrum Missæ Sacrificium celebrandi Romano ritu*, ubi Missam ponunt ad longum, cum annotatione observandorum circa ritus singulos. Neque censeri debet has esse minutias parvi momenti, cùm singula suam significationem habeant, & plurimùm conferant ad decorem ac reverentiam tanto mysterio debitam. 577.

TRACTATUS IV.

De Sacramento Pœnitentiæ.

578. POenitentia sæpe sumitur pro virtute, quæ movet ad dolendum de peccato, quatenus reddit aversum, & frangit pacem cum Deo; adeoque objectum formale motivum virtutis pœnitentiæ, in probabili sententia, est honestas in eo relucens, quòd is, qui Deum offendit, quærat eum placare, sive pacem cum eo restituere ac imposterum conservare. Et de hac pœnitentiæ virtute pluribus agunt Scholastici; nos hic de Sacramento agimus: De actibus tamen contritionis, attritionis, propositi emendationis &c. qui possunt saltem partialiter imperari ex motivo virtutis pœnitentiæ, etiam agemus, in quantùm illi sunt partes vel requisita ad Sacramentum pœnitentiæ.

CAPUT I.

De Essentia Sacramenti Pœnitentiæ.

DUBIUM I.

Quæ sit ejus materia & forma.

579. RESP. Materia remota & necessaria, est omne peccatum mortale, post Baptismum commissum, & non confessum. Materia sufficiens, etsi non necessaria, est omne veniale post Baptismum commissum; vel etiam mortale, aliàs ritè confessum. Materia proxima sunt actus pœnitentis, contritio, confessio & satisfactio, quarum ultima est integralis tantùm, (ùt patet in infirmo, qui, si ratione destituatur, solet absolvi absque satisfactione) duæ priores sunt essentiales, ùt communiter docent contra *Scotum*, qui totam essentiam ponit in absolutione. Porrò peccata sunt tantùm materia circa quam; actus verò pœnitentis, materia ex qua. *Laym. l. 5. t. 6. c. 3. ex communi. Unde resolves.*

I. Etsi peccatum mortale remissum quomodocunque sit, teneris tamen confiteri, si non fecisti. *Trid. sess.* 14. *c.* 5.

II. Omitti possunt venialia, vel omnia, vel aliqua; item mortalia semel ritè confessa; v. g. in Confessione generali, ùt docet *Dian p. 3. t. 4. ref. 56. Lug. d. 16. n. 56.* contra *Victoriam, Ledes. & alios.* In qua etiam non esse necessarium addere peccato mortali, quòd post ultimam confessionem sit commissum, docet *Bon. d. 5. q. 5. s. 2. p. 2. Dia. to. 2. t. 4.* R. *62. & tom. 3. t. 3.* R. *65. Lug. n. 47.* ex *Sanch.* & *Kon.* quod est probabile, nisi circumstantia aliqua, v. g. speciem mutans, vel reservatio casûs, vel proxima peccandi occasio aliud requirat, & pœnitentia sufficiens imponatur, *Lug. Tamb. de exp. conf. l. 2. c. 1.* Tutius tamen est nova ab antiquis secernere.

III. Ponenda semper est materia certa, qualem esse negat *Sanctius in sel. d. 7.* apud *Dia. p. 3. t. 4.* R. *52.* quòd quis non responderit divinis inspirationibus; non fecerit bonum, quod potuit, & similes imperfectiones. In quibus tamen exponendis, non tenetur Confessarius impedire pœnitentem, ùt docet *Lug. n. 103.* contra *Sanctium.* Quòd si haberi certa non possit, pro ratione dubii danda est absolutio, ùt sub dubio, si materia prorsus dubia sit, vel absoluta, si certa videatur. Ita *Suar Lay. c. 3.* & alii *commun.*

Resp. II. Forma Sacramenti Pœnitentiæ sunt verba absolutionis: EGO TE ABSOLVO A PECCATIS TUIS: (ubi licèt de essentia tantùm sit, ABSOLVO TE; debent tamen addi reliqua, præsertim in articulo mortis, secundùm quosdam, sub mortali, secundùm alios, sub veniali, ùt *v. Granad.*) voce prolata in præsentem; absentem enim *Clemens VIII.* absolvi prohibuit, sub pœna excommunicationis. *Unde resolves.*

I. Invalidum est absolvere nutu, signo aut scripto: item absolvere absentem, quod docuit *Alensis, Medin.* & alii; sed vetitum nunc, ùt modò dictum.

II. Valida est absolutio, si reverentiæ causâ dicas: Absolvo dominationem, excellentiam, vel majestatem vestram, &c. quia non mutatur essentialiter, & sunt verba æquivalentia, *Aversa.* V. suprà *t. 2. c. 1. d. 2.* Non valet autem, si dicas: Absolvat te Deus, vel absolvat te Christus, *Aversa q. 12 s. 2.*

III. Orationes præviæ & subsequentes formam, ùt, *Misereatur tui, &c.* & *Passio Domini, &c.*, quæ secundùm Trid. laudabiliter adduntur, non sunt necessitatis; & ex causa rationabili omitti possunt, v. g si breves sint confessiones, vel multi confitentes, (ùt *V. Dia. p. 3. t. 4.* R. *97.* tunc enim sufficit dicere, *Absolvo te à peccatis tuis in nomine, &c.*) vel si timeatur censura, *Absolvo te à vinculo excommunicationis, deinde à peccatis tuis, &c.* V. *Sa* V. *Absolutio.*

IV. Elevatio manûs, ejusque impositio in caput, item formatio Crucis, est libera, etsi debeat servari consuetudo, *Lay. c. 5.* ubi idem dicit de apertione capitis. Forma autem *Clementis VIII.* ùt tradit *Sa* & *Rituale Romanum*, est hæc, quâ ut omnes utantur, suadet *Paulus V.* ideoque omnibus tenenda memoriter: *Misereatur tuî omnipotens Deus, & dimissis peccatis tuis perducat te ad vitam æternam, Amen.* Deinde elevatâ manu pergit: *Indulgentiam, absolutionem & remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens & misericors Dominus, Amen. Dominus noster JESUS Christus te absolvat, &* Ego *auctoritate ipsius, te absolvo ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis,* (quæ vox circa laicos omittitur) *& interdicti, in quantum possum, & tu indiges. Deinde ego te absolvo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filii & Spiritûs sancti, Amen. Passio Domini nostri JESU Christi, merita B. V. & omnium SS. quidquid boni feceris, & mali sustinueris, sit tibi in remedium peccatorum, augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ, Amen.*

ADDENDA.

QUæst. 83. *Quid hic prænotandum.* R. Seqq. 580.

§. 1. Hoc Sacramentum variè appellatur à SS. PP., nempe secundus Baptismus, secunda post naufragium tabula, Sacramentum reconciliationis, absolutionis, confessionis; græcè exomologesis, latinè accusatio &c. frequentissimè dicitur pœnitentia, quia partes illius pœnam habent, nam contritio habet dolorem, confessio ruborem, satisfactio molestiam: frequenter etiam in communi usu dicitur confessio, ita ut hoc nomine veniat totum Sacramentum.

§. 2. De fide est Christum in Ecclesia instituisse Sacramentum pœnitentiæ, nam post varia Concilia ita docet *Tridentinum* sess. 14. De pœnit. cap. 1. ac definit can. 1. his verbis, *Si quis dixerit in Catholica Ecclesia non esse verè & propriè Sacramentum pro fidelibus, quoties post Baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis, à Christo Domino institutum, anathema sit.* Est autem contra Montanistas & Novatianos, ad quos postea accesserunt Lutherus, Calvinus, aliique asseclæ, uti referunt *Bellarm.* l. 1. c. 9. *Tann.* q. 1. nu. 3. *Ills.* num. 1. 581.

§. 3. Hoc Sacramentum est institutum à Christo post Resurrectionem, uti nunc tenent omnes passim contra *Armacan.* apud *Dicast.* d. 4. dub. 2., qui putavit institutum esse à Christo sub initium prædicationis; item contra alios apud *Tann.* num. 6.: qui dixerunt sub initium mundi in paradiso esse institutum à Deo: sed probatur ex *Trid.* sess. 6. c. 4. & ss. 7. De Sacram. in genere can. 1. sess. 14. De pœn. can. 1. suprà relato, ubi cap. 1. sic loquitur, *Dominus autem Sacramentum pœni-* 582.

pœnitentiæ tunc præcipuè inſtituit, cùm à mortuis excitatus inſufflavit in diſcipulos ſuos Joannis 20. dicens: Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis, &c. Cùm autem addat, *præcipuè*, innuit aliquid illius jam anteceſſiſſe, nam præceſſerat promiſſio *Matt.* 16. & 18., ubi Petro dixerat, quòd daturus eſſet claves, & diſcipulis, quòd quæcumque eſſent ligaturi vel ſoluturi in terris, futurum eſſet ligatum vel ſolutum in cœlis. Deinde etiam in ultima cœna ante mortem inchoârat inſtitutionem illam, quando ordinaverat Sacerdotes his verbis, *Hoc facite*, impreſſio enim characteris ſacerdotalis erat inchoatio poteſtatis ad remittenda peccata: Et ideo etiam nunc in Eccleſia adæquata poteſtas remittendi peccata diviſibiliter confertur, primò inchoativè, quando accipitur poteſtas in Corpus Chriſti verum per traditionem patenæ cum pane & calicis cum vino, adjunctis verbis, *Accipite poteſtatem offerendi Sacrificium, &c.* Poſtmodum completivè per impoſitionem manuum Epiſcopi, adjunctis verbis: *Accipite Spiritum S., quorum remiſeritis, &c.* per quam ultimam partem ordinationis ſacerdotalis, vel augetur character, uti volunt plerique cum *Dicaſt.* De Ordine num. 126., vel idem character extenditur etiam ad Corpus Chriſti myſticum, uti volunt alii cum *Tann.* De Ordine n. 126. Congruentia autem, cur Chriſtus inſtituerit poſt reſurrectionem, eſt hæc, quia hoc Sacramentum ſupponebat mortem animæ, & erat ad reſurrectionem peccatoris.

Objici poteſt S. *Thomam* Apoſtolum non adfuiſſe, quando Chriſtus *Joannis* 20. dixit: *Accipite Spiritum S., &c.* & tamen æquè ac cæteri habuit poteſtatem remittendi peccata. ℟. S. *Cyrillus*, & ex illo *Boſco* ſ. 1. nu. 54. dicunt omnes diſcipulos Chriſti etiam abſentes vi verborum iſtorum eſſe ordinatos & accepiſſe poteſtatem abſolvendi: neque tamen inde ſequitur nunc poſſe etiam abſentes ordinari, quia pro Eccleſia aliter ſtatuit Chriſtus, qui pro ſe habebat poteſtatem excellentiæ, ideoque ipſi licebat ordinare, prout volebat.

583. §. 4. De Sacramento pœnitentiæ ita habet *Conc. Florentinum* poſt ſeſſ. ult. in Decreto *Eugenii IV.* ad Armenos: *Quartum Sacramentum eſt pœnitentia, cujus quaſi materia ſunt actus pœnitentis, cordis contritio cum propoſito non peccandi de cætero, oris confeſſio, ſatisfactio: Forma, Ego te abſolvo, &c.*

584. *Q. 84. Quid præterea ſit notandum circa materiam Sacramenti pœnitentiæ.* ℟. ſeqq. §. 1. Sola peccata ſunt materia confeſſionis, uti tenent omnes Catholici teſte *Dicaſt.* d. 9. n. 296. & colligitur ex *Trid.* ſeſſ. 14. De pœn. c. 4. & can. 3. ubi pro materia non aſſignantur niſi peccata, ideoque ſimpliciter vocatur confeſſio peccatorum. Idem evincitur ex forma Sacramenti, nam dicit, *abſolvo à peccatis*. Denique id ſatis conſtat ex communi ſenſu Doctorum ac etiam fidelium omnium.

585. §. 2. B. Virgo non fuit capax abſolutionis, ideoque *Dicaſt.* d. 6. n. 9. explodit ſententiam *Alberti M.*, qui, ut probaret B. Virginem habuiſſe gratiam ſacramentalem pœnitentiæ, dixit ſolitam fuiſſe confiteri S. Joanni Evangeliſtæ peccata, quæ apprehendebat ſe feciſſe, nam & hic error B. Virgine indignus eſt, & illo ſuppoſito adhuc non poterat Sacramentum eſſe validum, quod requirit verum & non tantùm exiſtimatum peccatum: Unde *Scotus* in 4. diſt. 17. in fine rectè ait, ſi Beata Virgo fuiſſet confeſſa, peccâſſet confitendo.

586. §. 3. Quamvis imperfectio de ſe non ſit materia confeſſionis, tamen ordinariè habet adjunctum peccatum, quod eſt materia ſufficiens, ſecundùm dicta l. 5. à n. 211. ubi etiam n. 214. dixi tranſgreſſionem Regulæ, quamvis non obligantis ſub peccato, ordinariè habere adjunctum peccatum, quod confirmatur ex dictis l. 4. nu. 58.

587. §. 4. Cenſuræ, v. g. excommunicationis, ſuſpenſionis, etiam non ſunt materia abſolutionis ſacramentalis, quamvis debeant ad legitimum miniſtrum deferri, ut per ſententiam eccleſiaſticam auferantur, & quidem quandoque priùs, quàm dari poſſit abſolutio à peccatis.

588. §. 5. Peccata ante Baptiſmum commiſſa non ſunt materia apta confeſſionis ſacramentalis, S. *Th.* 3. p. q. 84. a. 2. aliique communiſſimè, inter quos *Boſco* d. 7. ſ. 2. n. 3. meritò dicit hunc eſſe & ſemper fuiſſe totius Eccleſiæ ſenſum: eſt autem contra aliquos apud *Amic.* d. 13. nu. 46. qui innuunt peccata illa eſſe materiam neceſſariam, & ſaltem eſt contra *Angel.* & quoſdam recentiores apud *Gormaz* p. 2. nu. 71. qui putant eſſe materiam ſufficientem, ſed *Vaſq. Turr.* & *Perez* dicunt oppoſitum eſſe certum, *Bonac.* dicit videri tanquam de fide definitum, *Amic.* dicit videri non obſcurè definitum in *Trid.* & *Florent.* ideoque opinionem illam vocat errorem, nam imprimis *Trid.* ſeſſ. 6. cap. 14. item ſeſſ. 14. De pœn. cap. 1. 2. 4. & 5. conſtanter docet, & novem repetitis vicibus dicit Sacramentum ex inſtitutione Chriſti eſſe pro peccatis poſt Baptiſmum commiſſis, tumque Can. 1. ſic definit: *Si quis dixerit in Catholica Eccleſia pœnitentiam non eſſe verè & propriè Sacramentum pro fidelibus, quoties poſt Baptiſmum in peccata labuntur, ipſi Deo reconciliandis à Chriſto Domino noſtro inſtitutum, anathema ſit.* Deinde *Florent.* in Decreto *Eugenii IV.* ad Armenos dicit effectum Baptiſmi eſſe remiſſionem omnis culpæ originalis & actualis, itemque omnis pœnæ, ergo innuit pro peccatis illis non eſſe inſtitutum Sacramentum pœnitentiæ, ſed tantùm pro peccatis fidelium ingreſſorum in Eccleſiam, uti habet *Trid.* cap. 2. addens rationem, quia Eccleſia non judicat de illis, quæ extra ſe fiunt. Accedit conſenſus Theologorum, qui hoc tanquam certum potiùs ſupponunt quam probent: & alioquin dicam etiam peccatum originale eſſe materiam ſufficientem confeſſionis, quod dicere nemo hactenus eſt auſus.

589. §. 6. Peccata antehac ritè confeſſa & per abſolutionem remiſſa, ſunt materia ſufficiens novæ confeſſionis, non tamen neceſſaria, per ſe loquendo. *Pars* 1. eſt S. *Th.* in 4. diſt. 17. q. 3. a. 3. quæſtiunc. 5. ad 4. & aliorum communiſſima, quam certam eſſe docent *Suar.* d. 18. ſ. 1. n. 6. & *Averſ.* q. 10. ſ. 2. *Vaſq.* autem q. 91. a. 3. dub. 7. n. 1. dicit à nemine negari: refert tamen plures *Amic.* d. 13. n. 25. qui dicunt, quamvis ſufficiant ad eſſentiam Sacramenti, tamen non ſufficere ad effectum, ſed ſi Sacramentum eſt validum, non eſt ratio illi negandi effectum, cùm nullus adſit obex: itaque pars illa probatur ex declaratione *Benedicti XI.* ſtatim citanda. Idem ſignificatur Cap. *Quem pœnitet*, 88. De pœn. diſt. 1. his verbis: *Quantò pluribus confitebitur in ſpe veniæ turpitudinem criminis, tantò faciliùs conſequetur miſericordiam remiſſionis, ipſi enim Sacerdotes plus jam poſſunt proficere plus confitentibus parcere.* Idem evincit praxis in univerſa Eccleſia, nam fideles ſæpiſſimè faciunt confeſſiones generales repetuntque peccata antè confeſſa, & nulla alia, ergo. Et ratio eſt, quia quòd peccatum ſit antehac confeſſum, nihil obſtat, nam non ideo deſinit fuiſſe peccatum: quòd autem jam ſit antè remiſſum, etiam non obſtat, uti patet, ſi quis de peccato nunquam confeſſo fuerit perfectè contritus, manet enim etiam obligatus ad confitendum, imò ſicuti poteſt etiam cum fructu ſæpiùs repeti contritio ejuſdem peccati, ità & Confeſſio. *Pars* 2., quòd peccata confeſſa & remiſſa non ſint, per ſe loquendo, materia neceſſaria confeſſionis, eſt S. *Th.* ſuprà & aliorum communiſſima, quam pariter certam dicit eſſe *Averſa* ſuprà, & etiam conſtat ex declaratione *Benedicti XI.* in Extr. communi *Inter cunctas* De privilegiis, ubi dicit eum, qui ſemel confeſſus eſt & abſolutus etiam à religioſo mendicante, non teneri iterũ nequidem proprio Parocho peccata illa confiteri, & poſtea ſubdit, *licèt de neceſſitate non ſit iterum eadem confiteri peccata,*

cata, tamen quia propter erubescentiam, quæ magna est pœnitentiæ pars, ut eorundem peccatorum iteretur confessio, reputamus salubre. Idem de non necessariò repetendis peccatis confessis definit tanquam catholicum dogma Joannes XXII. in Extrav. communi, *Vas electionis*. Tit. De hæreticis, ita ut oppositum damnet velut falsum & erroneum.

590. *Dixi*, per se loquendo, nam per accidens est obligatio iterum confitendi, 1. Si quis inter cætera esset confessus reservata non habenti potestatem in reservata, hæc enim teneretur iterum confiteri alteri. 2. Si aliquod peccatum omissum non posset explicari, nisi iterum faciendo mentionem peccati aliàs confessi. 3. Si quis vovisset iterum eadem peccata confiteri, aut acceptâsset pœnitentiam de iis iterum confitendis, aut si hoc præciperet regula alicujus Ordinis ab ipso liberè acceptata. 4. Si confessus ùt dubium postea agnosceret esse certum, aut si in genere confessus postea recordaretur illius in specie. 5. Si Confessarius etiam injustè noluisset eum absolvere, vel defectu jurisdictionis non potuisset. 6. Si confessus esset sine debito dolore aut proposito, de quo casu iterum dicetur à num. 1106. An autem Ecclesia posset præcipere iteratâ alicujus peccati mortalis Confessionem, dicetur n. 2017.

591. *Obj.* 1. Contra dicta n. 589. Dolor est de malo ùt præsente, secundùm dicenda num. 656. sed quando peccatum est remissum quoad culpam & pœnam, nihil est de præsenti, in quod tendere possit ille dolor, ergo. ℞. n. min., nam saltem est carentia illius, quod habuissem illo instanti, quo peccavi: aut si supponas me illud aliunde habere, saltem hoc est præsens malum, quod est peccavisse, sive privatum esse bono innocentiæ vel absolutæ immunitatis à peccato, quæ privatio semper existit in eo, qui semel peccavit: unde sicuti illud, quod est me aliquando bonum egisse, est aliquod bonum præsens, & ideo de illo possum semper gaudere, ita de illo quod est peccavisse, possum semper dolere, quamdiu sum in statu, cui non repugnat dolor.

592. *Obj.* 2. Forma non potest sæpiùs cadere super eandem materiam. ℞ Si tantùm sit eadem materia proxima, transeat, si aliquid aliud sit materia proxima, ipsa autem sit materia remota, n., nam possum duos successivè baptizare eâdem aquâ, duos ægros inungere eodem oleo, quia habebo alias materias proximas, nempe ablutionem & unctionem aliam, super quam immediatè cadet nova forma: similiter hìc duæ absolutiones cadent immediatè super duos dolores, vel saltem super duas Confessiones. Quis autem tum sit sensus verborum, *Ego te absolvo*, dicetur n. 641.

593. §. 7. Venialia sunt materia sufficiens, non tamen necessaria Sacramenti pœnitentiæ, uti tenent Catholici omnes ex *Trid.* sess. 14. De Pœn. c. 5. his verbis: *Venialia, quibus à gratia Dei non excludimur, & in quæ frequentius labimur, quamvis rectè & utiliter citraque omnem præsumptionem in confessione dicantur, quod piorum usus demonstrat, taceri tamen citra culpam, multisque aliis remediis expiari possunt.* Et quòd sint materia sufficiens, definit Can. VII. his verbis: *Si quis dixerit in Sacramento pœnitentiæ &c. non licere confiteri peccata venialia, anathema sit.* Idem jam declaraverat Leo X. damnans hunc Artic. 8. Lutheri: *Nullo modo præsumas confiteri peccata venialia.* Ratio colligitur ex verbis generalibus, quibus Christus Sacramentum Pœnitentiæ instituit, dicens: *Accipite Spiritum sanctum, quorum peccata remiseritis, &c.* quæ conveniunt tam venialibus quàm mortalibus. Similiter quòd non sint materia necessaria, ratio est, tum quia valor Sacramenti & effectus, qui est gratia, non pugnant cum illis, tum etiam quia multis aliis modis remitti possunt, uti habet *Trid.* suprà & declarabitur à nu. 2012. An autem Ecclesia præcipere posset confessionem venialium, dicetur n. 2018.

§. 8. Etiam sola venialia sunt materia sufficiens Sacramenti Pœnitentiæ, uti manifestè colligitur ex *Trid.* suprà, nam definit venialia simpliciter esse materiam sufficientem, & supponebat tanquam certum, quòd venialia sæpè essent in hominibus piis non habentibus mortalia, qui nullo jure prohibentur confiteri, ergo. An autem expediat frequens confessio venialium, dicetur n. 1885. Denique an expediat confiteri sola venialia, & pœnitens tum semper sit absolvendus, dicetur à n. 1885. 594.

595. §. 9. Materia necessaria confessionis sunt omnia mortalia post Baptismum commissa & nunquam directè subjecta absolutioni, sic enim docet *Conc. Lateranense* sub *Inn.* III. Cap. *Omnis utriusque sexûs*, his verbis: *Omnis utriusque sexûs fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur.* Similiter *Florentin.* in Decreto *Eugenii IV.* ad Armenos, explicans partes Sacramenti pœnitentiæ ait: *Pars secunda est oris confessio, ad quam pertinet, ut peccator omnia peccata, quorum memoriam habet, suo Sacerdoti confiteatur integraliter.* Similiter *Trid.* sess. 14. De pœni. c. 5. dicit institutam esse à Domino integram peccatorum confessionem, & omnibus post Baptismum lapsis jure divino necessariam esse: Et subdit: *Ex his colligitur, oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recenseri, etiamsi occultissima illa sint.* Addit, *Cum universa peccata mortalia, etiam cogitationis, homines iræ filios & inimicos Dei reddant, necessum est, omnium etiam veniam cum aperta & verecunda confessione à Deo quærere.* Idem sæpiùs repetit eodem Capite, & postea sic definit Can. 7. *Si quis dixerit in Sacramento pœnitentiæ ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino confiteri omnia & singula peccata mortalia, quorum memoria cum debita & diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta, & quæ sunt contra duo ultima Decalogi præcepta, & circumstantias, quæ peccati speciem mutant &c. anathema sit.* Accedit communis Ecclesiæ traditio, uti ostendit *Bellarm.* l. 3. à c. 6. Item consensus Ss. PP. apud *Bellarm.* c. 2. Item praxis fidelium agnoscens mortalia omnia tanquam materiam hìc necessariò explicandam. Ratio autem à priori est voluntas Christi nobis manifestata per relata Concilia & per universalem Ecclesiæ sensum ac consuetudinem.

596. §. 10. Peccata mortalia etiam inculpabiliter omissa sunt materia necessaria confessionis, uti constat ex hac propositione 11. ab *Alexandro VII.* damnata: *Peccata in confessione omissa seu oblita ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere.* Ratio autem est, quia Sacerdos, qui à Christo constitutus est Judex circa mortalia, necdum tulit sententiam de illis, neque pro qualitate delicti potest imponere satisfactionem tum punitivam, tum medicinalem, nisi peccata illa exprimantur & directè subjiciantur clavibus, ideoque licèt fortè indirectè remissa sint, tamen manet obligatio, ut directè subjiciantur absolutioni. Ex hic dictis

597. *Colliges*, quid sit directè & indirectè remitti peccatum: nam tum dicitur directè remitti, quando remittitur ratione suî independenter ab alio peccato remisso, quia nempe est materia huic Sacerdoti per hanc confessionem cognita & subjecta: E contrà tum remittitur indirectè, quando remittitur non ratione suî, eò quòd vel non sit materia per confessionem cognita, vel non sit materia subjecta huic Sacerdoti, attamen remittitur dependenter ab alio peccato huic Sacerdoti per confessionem cognito & subjecto, sic peccatum non reservatum & in confessione expressum remittitur directè, quia remittitur ratione suî, utpote de se materia huic Sacerdoti per confessionem manifestata & ipsius etiam jurisdictioni subjecta; E contrà peccatum vel omissum vel reservatum non remittitur directè, quia omissum non est materia per confessionem

nem cognita; reservatum autem quamvis fortè sit materia per confessionem cognita, tamen non est subjecta jurisdictioni hujus Sacerdotis; nihilominus quia nullum peccatum potest per Sacramentum remitti, nisi simul remittatur omne mortale, & adsit dolor ac propositum sufficiens ad remissionem etiam illius mortalis omissi vel reservati, hæc simul remittuntur, sed dependenter ab illo altero peccato expresso, in quod Sacerdos habebat jurisdictionem. Dependentia autem illa & independentia in hoc consistit, quia si nullum aliud peccatum fuisset expressum, non potuisset per Sacramentum remitti hoc peccatum omissum vel reservatum: è contrà quamvis non adfuisset illud omissum vel reservatum, poterat remitti illud expressum: & hoc sensu dicitur omissum vel reservatum remitti dependenter ab isto peccato expresso; è contrà peccatum expressum dicitur remitti independenter ab illo omisso vel reservato.

598. Q. 85. *An peccata dubia sint materia necessaria confessionis.* ℞. Colligetur ex seqq. §. 1. Dubium hic potest esse vel de peccato ipso, uti si dubites, an ullo modo peccaveris in materia de se alioqui mortali, vel de qualitate peccati, uti si scias te peccâsse, sed dubites, an mortaliter an venialiter, vel de confessione peccati, uti si scias te peccâsse mortaliter, sed dubites, an sis confessus.

599. §. 2. Circa hæc singula potest in utramque partem esse dubium vel positivum vel negativum. Tum est positivum, si suspendatur quidem omne judicium directum, attamen pro utraque parte sint gravia motiva, quæ se non elidant, sed vi quorum possit formari prudens judicium pro hac & etiam pro illa parte, aut saltem reflexè judicari, quòd pro utraque parte stet ratio momenti simpliciter gravis, uti dictum est l. 1. à n. 71. Tum est negativum, si utrimque sint aliqua quidem motiva, non omnino levia, hæc enim non sunt digna prudente dubio, attamen etiam de se non sufficientia ad prudens judicium pro alterutra parte, ideoque necessario suspendi debeat omne prudens judicium directum. Quod si pro una tantum parte sit grave motivum, sola hæc pars erit positivè dubia; si autem motiva se mutuò elidant, ita ut neutrum in concursu alterius censeatur simpliciter grave, erit dubium negativum vel quasi pura ignorantia. Quandonam autem motiva dicantur se elidere, explicatum est l. 1. à n. 261.

600. §. 3. Si in utramque partem positivè dubites de mortali commisso, *Silv. Suar. Henriq. Sanch. Bonac. Laym. Lug. Castrop.* tr. 23. p. 9. num. 15. *Escob.* l. 15. probl. 38. *Dicast.* d. 9. dub. 7. *Palav.* nu. 302. *Aversa* q. 10. f. 3. *Stoz* l. 1. p. 5. nu. 155. *Schild.* tr. 2. n. 122. *Tamb.* De Confess. l. 2. c. 1. §. 3. *Mendo* d. 10. n. 2. dicunt te non teneri confiteri, quam sententiam vocant communem *Ills.* n. 109. & *Sporer* n. 398. *Haun.* l. 4. n. 1004. vocat unanimem Theologorum, *Con.* d. 27. n. 68. vocat certam. E contrà *Gormaz* p. 2 nu. 160. dicit, quamvis probabile sit non esse commissum, tamen si etiam probabile sit esse commissum, manere obligationem confitendi, & idem docet *Eliz.*, quem ex propriis principiis optimè confutat *Teril.* in Regula morum q. 52. ass. 6. & 7. Ratio itaque prioris sententiæ est, tum quia in hoc casu prudenter judicare potes te non peccâsse mortaliter, sicque deponere dubium; tum etiam quia tua libertas videtur esse in possessione contra præceptum confitendi, nam heri, antequam fecisses illud, propter quod hodie dubitas, certò non tenebaris confiteri, hodie autem supervenit solummodo dubium, quod non debet te dejicere de certa possessione juris non confitendi, uti magis explicabitur num. 608. *Nec obstat*, quod hic sit dubium facti, in quo non videtur utrumque posse esse probabile, *nam* secundum dicta l. 1. n. 398. falsum est, quòd in dubio facti semper se mutuò elidant motiva. Deinde omne dubium facti pertinentis ad materiam præcepti reducitur ad dubium juris, cùm quæratur de obligatione præcepti ex supposito aliquo facto, uti rectè *Castrop. Arr.* 1. 2. d. 25. n. 15. In dubio autem juris, ubi utrimque est probabilitas, licitè sequor utrumlibet, secundùm sententiam communem l. 1. à n. 278. probatam, ergo.

§. 4. Si scias te peccâsse, sed positivè dubites, an mortaliter an venialiter, Authores citati aliique communiter contra *Con.* suprà etiam dicunt, te non teneri confiteri, & rationes sunt eædem, ex hoc enim, quòd scias supervenisse veniale, non ideo possidet præceptum confitendi, cum certum sit non esse obligationem confitendi venialia. 601.

§. 5. Si scias te peccâsse mortaliter, & positivè dubites, an sis confessus, Authores citati aliique cum *Præpos.* q. 5. n. 115. *Lugo* d. 16. n. 59. *Dicast.* à nu. 292. *Palav.* n. 305. *Arr.* hìc d. 31. n. 25. *Gob.* t. 7. n. 11. *Stoz* n. 156. *Bosco* d. 7. f. 8. n. 124. dicunt contra *Meroll.* & *Con.* te non teneri confiteri, quam sententiam *Ills.* num. 110. & *Platel.* n. 791. testantur esse communem. Ratio est, quia etiam hic est probabile, & potes prudenter judicare, ac deposito dubio dicere te esse confessum, adeoque te hic & nunc non ampliùs teneri præcepto confitendi. *Nec obstat*, quòd præceptum confitendi fuerit in certa possessione, *nam* prudenter judicas illi esse satisfactum. Quamvis autem inter homines, si antecesserit ex contractu oneroso certum debitum justitiæ, illi non censeatur satisfactum per probabilem tantum solutionem, uti nec præcepto Baptismi satisfit per probabilem tantùm susceptionem illius; ista tamen hìc non obstant, nam quoad Baptismum est alia ratio, cùm hic sit de necessitate medii, cujus defectus per aliquid aliud non ita suppleri potest. Quoad onerosum autem debitum justitiæ etiam est disparitas, nam huic satisfieri potest dando tantum partem secundùm proportionem dubii: E contrà in nostro casu non agitur de medio salutis, nam certum est sufficere confessionem formaliter integram, & deberet poni tota altera confessio peccati dubii, cujus tamen tanquam certi tota Confessio probabiliter etiam antehac posita est, ergo nimiùm exigeretur. Deinde homines non censentur remittere jus talis onerosi debiti, nisi posita sit perfecta æqualitas: E contrà benignè præsumimus de Deo, quod ordinariè ad impletionem legum plus non exigat, quàm fecisse hoc, quo posito prudenter judicare possimus nos implevisse legem, alioquin exponeremur infinitis anxietatibus & molestiis, quia nimis facilè obliviscimur eorum, quæ fecimus. 602.

§. 6. Hactenus dicta tenent Authores citati, quamvis pro illa parte, quòd peccâris mortaliter, vel quòd non sis confessus, starent rationes probabiliores, supposito, quòd aliàs in similibus materiis licitum sit sequi sententiam probabilem relictâ probabiliore, cùm etiam hìc non agatur de valore Sacramenti, ad quod certum est non requiri integritatem materialem, sed sufficere formalem. Notat tamen *Platel.* suprà in omnibus illis dubiis suadendam esse confessionem, quia non rarò postea nascuntur anxietates animi, an adfuerint rationes verè probabiles nec ne. Addunt *Sanch. Palav.* num. 302. in articulo mortis fore obligationem eliciendi contritionem de his peccatis dubiis, vel etiam faciendi confessionem ad minimum de aliis peccatis, ut hæc dubia saltem indirectè remittantur, si fortè non sint remissa, ne in extrema necessitate salus exponatur periculo. 603.

§. 7. Si positivè dubites de mortali commisso, vel de confessione illius, & non habeas prudens motivum pro eo, quòd non fuerit mortale, vel quòd sis confessus, teneris confiteri, *Silv. Nav. Suar.* d. 22. f. 9. n. 5. *Con.* nu. 69. Et *Haun.* suprà dicit in hoc convenire 604.

Theo-

Theologos, quia cùm judicare debeas te peccâsse mortaliter, vel non esse confessum, neque possis oppositum judicare, nequidem probabiliter, sufficienter convictus es, & præceptum confessionis possidet contra te.

605. §. 8. Si scias te peccâsse mortaliter, & negativè dubites, an sis confessus, teneris confiteri. *Con. Schild. Haun. Laym.* de confc. c. 5 n. 37. *Carden.* in 1. Crisi d. 47. nu 41. *Lugo* suprà dicens in hoc convenire omnes, & plerique cum *Castrop.* n. 16. & *Esc.* n. 27. dicunt certum. *Mendo* nu. 1. dicit certissimum, quia in hoc casu certò possidet præceptum confessionis, cùm prudenter judicare non possis esse illi satisfactum, debito autem illius certo non satisfit per solutionem dubiam & improbabilem: Et qui contrarium videntur tenere, intelligendi sunt de homine, qui prudenter præsumitur esse confessus.

606. §. 9. Si negativè dubites, an peccâris mortaliter, te teneri confiteri docent *Catech. Romanus* De pœn. c. 9. S. *Tho.* in 4. dist. 21. q. 2. a. 4. ad 3. aliique Authores gravissimi & propè innumeri, quorum 40. recenset & sequitur *Sanch.* in Decalog. l. 1. c. 10. n. 66. Addunt alios *Aversa* q. 10. s. 3. *Schild.* tr. 6. n. 42. *Mendo* num. 5. Sequitur etiam *Dicast.* suprà: Et id certum esse dicunt plerique cum *Gormaz* à n. 165. E contrà absolutè negant te teneri *Todif.* q. 98. §. 2. *Stoz* à num. 165. *Caram.* in Theol. fund. num. 1321. & alii. Idem negant *Con.* n. 99. & P. *Marchant.* tom. 1. t. 4. tit. 6. q. 4. si dubites, an aliquid commiseris, quod *Lessius* in Aucta. V. *Confessio* casu 9. num. 10. etiam dicit esse probabile: sed hi Authores addunt, si scias te aliquid commisisse, & negativè dubites, an sit mortale, an veniale, te teneri confiteri; in hoc tamen non videntur consequenter loqui, utì rectè *Lugo* nu. 61. *Arr.* nu. 27. *Mendo* n. 42. *Bosco* n. 102., nam mortale manet dubium, sicuti in priore casu, ex hoc autem quòd superveniat certitudo de veniali, non potest esse obligatio confitendi: hinc sententiam negantem absolutè probabilem vocant *Amic.* d. 3. num. 55. aliique multi: *Burgh.* Centur. 1. casu 90. & *Gob.* nu. 214. non audent ei negere veram probabilitatem. *Laym.* suprà & *Bosco* n. 113. dicunt apparere probabilem, quamvis addant se nihil determinare velle. *Eliz.* absolutè docet non esse opus confiteri in casu dubii negativi, quod dicit tum esse, si nihil tibi occurrat, ex quo putes te peccâsse, sed *Terill.* suprà n. 32. rectè eum confutat, nam ille solum dubitat negativè, qui ità pro una parte nullas habet rationes, ut etiam nullas habeat pro altera, ac proinde qui non potest sibi persuadere se esse à peccato immunem, quia nullum sufficiens fundamentum habet ad se liberandum à peccato, ideoque inter utrumque suspensus hæret, quasi dicens, fortè peccavi, fortè non peccavi.

607. §. 10. Rationes pro sententia obligationem affirmante sunt sequentes, 1. quia in dubiis pars tutior est eligenda, utì *Sanch.* à n. 11. fusè probat. 2. Certum est à temporibus Christi dari præceptum confitendi omnia mortalia, ergo obligatio confitendi est in possessione contra mortale dubium, quod jam supervenit. 3. Hoc est materia necessaria confessionis, quod in antiqua lege erat materia necessaria contritionis, confessio enim successit obligationi contritionis, sed mortalia dubia erant materia necessaria contritionis, ergo. 4 Illa spectant ad tribunal Sacerdotis, quæ spectarent ad tribunal Christi, si adesset, cùm Sacerdos sit Vicarius Christi, sed ad tribunal Christi spectarent mortalia etiam dubia, ergo. 5. Lex favorabilis debet ampliari, utì probat *Sanch.* De Matr. l. 1. d. 39. n. 5. sed lex confitendi omnia mortalia est favorabilis, quia tendit ad liberationem à peccatis, & liberat ab onere gravi contritionis, ergo debet extendi ad omnia mortalia etiam dubia. 6. Secundùm *Trid.* suprà c. 5. pœnitens tenetur confiteri omnia peccata, quorum habet conscientiam & memoriam, sed qui dubitat de mortali, habet illius conscientiam saltem dubiam, & sicuti actus intellectûs rectè dividitur in certum & dubium, ita etiam conscientia: Deinde etiam habet illius memoriam, quia meminit facti præteriti, in quo timet mortale, ergo. 7. In dubio de commisso homicidio incurritur irregularitas, ergo in dubio de commisso mortali incurritur obligatio confitendi. 8. Fideles confitentur mortalia dubia, praxis autem est optima legum interpres, imò consuetudo potest legem inducere. 9. Antiqui omnes docuerunt confitenda esse dubia, ergo credibile est id eos habuisse ex traditione Apostolica, quod enim in Ecclesia fit, & nescitur ejus initium, prudenter creditur esse ex traditione Apostolica. Videri potest *Cresp.* à *Borgia* in qq. Moral. q. 12. ubi hanc sententiam multis firmat & oppugnat contrariam.

§. 11. Rationes pro sententia obligationem negante, sunt sequentes: 1. In dubio melior est conditio possidentis, secundùm dicta l. 1. à nu. 495. Quod valet non tantùm in materia justitiæ, sed etiam in aliis, secundùm dicta ibidem n. 502., atqui negativè dubitans de mortali commisso est in possessione innocentiæ & libertatis contra præceptum confessionis, ergo. *Prob. min.* heri antequam accidisset illud, de quo nunc dubitat, ipse certò erat innocuus ab illo mortali, & certò non tenebatur illud confiteri, hodie autem, postquam supervenit illud dubium, præceptum confitendi non est certum, sed ad summum est dubium, quia fundatur in mortali, quod dubiè supponitur esse commissum, & consequenter sicuti mortale est dubium, ita præceptum confitendi est dubium, ergo per dubium superveniens ipse non debet dejici de certa sua possessione antecedente, ergo ipse manet in certa possessione innocentiæ & libertatis contra præceptum confessionis. *Conf.* 1., quia in dubio, an voverim dare eleemosynam, non teneor hanc dare, quia libertas mea est in possessione contra obligationem dubiam, quæ supervenisset, simile autem est hìc, ergo. *Conf.* 2. nam hæc conformia sunt Regulæ 9. ff. De Regulis Juris. *Semper in obscuris, quod minimum est, sequimur.* Item Reg. 56. *Semper in dubiis benigniora præferenda sunt.* Item Reg. 122. *Libertas omnibus rebus favorabilior est.* Dubium, quod factâ diligentiâ vinci non potest, æquivalet ignorantiæ invincibili, ergo dubium de mortali, quod factâ diligentiâ vinci non potest, æquivalet ignorantiæ invincibili peccati mortalis, sed potest aliquis in confessione tacere mortale, quod ex ignorantia invincibili putat non esse mortale, ergo. 3. In dubio, an lex existat, non est obligatio legis, secundùm dicta l. 1. n. 272. & 470. docentque Authores communiter cum *Suar. Henriq. Sa, Laym.* De legibus c. 20. n. 4. *Sanch.* in Decal. l. 1. c. 10. à n. 32. Item in dubio, an aliquid contineatur sub præcepto, censendum est non contineri, utì probat *Sanch.* ibidem, & consentiunt communiter alii apud *Moyam* n. 10. atqui dubium est, an existat lex confitendi mortalia dubia, sive, an mortalia dubia contineantur sub præcepto confitendi mortalia, si enim hoc esset certum, tot viri sapientissimi re utrimque diligentissimè discussâ non negarent. 4. In judicio non admittitur ùt legitima accusatio, nec auditur necessariò testis, nisi prudenter præsumatur delictum, ergo neque hìc sustinetur accusatio, nec necessariò auditur testis, adeoque nec necessariò exigitur confessio, nisi prudenter præsumatur delictum, sed in dubio negativo facta non præsumuntur, nec prudenter præsumitur delictum, quia in dubio homo præsumitur innocens, & quisque præsumitur bonus, donec probetur malus, utì habent Regulæ Juris apud *Laym.* num. 30. Neque hìc est motivum prudens judicandi delictum esse commissum, ergo. 5. Illa tantùm tenetur pœnitens confiteri, quorum habet conscientiam & memoriam; sed negativè dubitans de mortali, impri- 608.

imprimis non habet illius conscientiam, quia secundùm S. *Bernardum* De interiore domo c. 11. *Conscientia est cordis scientia*, & secundùm S. Tho. 1. p. q. 79. a. 13. *Conscientia importat ordinem scientiæ ad aliquid, nam conscientia dicitur cum alio scientia*, ergo requirit cognitionem saltem ita probabilem mortalis commissi, ut pro innocentia nulla stet probabilitas, sed possit dicere absolutè se sibi conscium esse de mortali, atqui negativè dubitans non habet cognitionem itá probabilem de mortali, nec potest absolutè dicere se sibi de illo conscium, ergo. *Confir.* nam dubium non est conscientia, conscientia enim est judicium, dubium autem est suspensio judicii, ergo. Deinde negativè dubitans de mortali non meminit mortalis, nam secundùm *Aristotelem* l. De memoria, quem sequitur S. *Th.* ibidem Lect. 1. *cùm anima memoratur, pronunciat se vel prius audivisse aliquid vel sensisse vel intellexisse*; atqui negativè dubitans non potest hoc pronunciare, cùm non possit judicare, ergo non meminit. *Conf.* nam qui meminit se solvisse debitum, non tenetur amplius solvere, qui meminit se orâsse Horas, non tenetur amplius orare, qui meminit se confessum esse mortale, non tenetur ampliùs confiteri, è contrà qui negativè dubitat, an solverit, orârit, confessus sit, adhuc tenetur, utì volunt adversarii, ergo evidens est etiam secundùm ipsos, quòd negativè dubitare non sit meminisse, adeóque meminisse importet non purè suspicionem vel quodcunque dubium improbabile, sed saltem opinionem probabilem circa aliquid ùt præteritum, ergo. 6. Si *Trid.* sub Tò conscientia & memoria comprehenderet conscientiam & memoriam etiam dubiam, ergo ex vi *Trid.* esset obligatio confitendi peccata etiam positivè dubia, hoc autem est contra communem etiam adversariorum sententiam, utì dictum est nu. 600. 601. 602. ergo. Atque ex allatis rationibus colligitur *Thomam Hurt.* immeritò dixisse hanc sententiam negantem esse temerariam; & *Moya* meritò dicit censuram illam esse improbabilem: hine,

609. §. 12. Sententia affirmans obligationem confitendi mortalia negativè dubia, est spectatâ authoritate probabilior, utì patet ex dictis n. 607. Spectatis tamen præcisè rationibus intrinsecis negans videtur probabilior, utì patebit comparanti rationes intrinsecas num. 607. & 608. allatas. Et reipsa longè faciliùs respondetur ad rationes sententiæ affirmantis, nam omnes manifestè retorquentur in peccatis positivè dubiis, ergo nimiùm probant contra dicta nu. 600. 601. 602. & speciatim ad singulas, sic responderi potest: *Ad* 1. Regula illa non tenet, ubi pro una parte est possessio, utì fatentur adversarii, sententia autem negans dicit pro se esse possessionem innocentiæ & libertatis. Deinde certum est Regulam illam sæpe esse tantùm consilii, utì dixi l. 1. nu. 490. *Nec obstat*, quòd *Clemens* III. Cap. *Ad audientiam.* 12. De homicidio, dicat, quòd in dubiis semitam *debeamus* eligere tutiorem, *nam* Tò *debere* sæpissime significat tantum debitum majoris congruentiæ, decentiæ, honestatis, utì ostendit *Bosco* n. 96. *Ad* 2. Distinguo, certum est à temporibus Christi dari præceptum confitendi mortalia, si sint tantùm negativè dubia, n., si sint saltem probabiliter cognita sine probabilitate pro opposito, c. ant. & n. conf. *Ad* 3. Confessio est loco contritionis, quoad aliqua, c., quoad omnia, n., alioquin teneremur confitêri positivè dubia, quia antiqui tenebantur de illis conteri. *Ad* 4. n. min., alioquin positivè dubia etiam spectâssent ad tribunal Christi. *Ad* 5. Si argumentum valet, lex confitendi debet ampliari etiam ad positivè dubia, item ad omnes circumstantias aggravantes: itaque licèt institutio hujus Sacramenti & potestas confitendi sit favorabilis, ideóque extendatur etiam ad venialia, non ideo obligatio confitendi est favorabilis, cùm minuat & restringat libertatem illorum, ad quos hoc præceptum dirigitur; & ideo etiam, si Christus obligâsset ad confitenda venialia, fuisset obligatio onerosa; sicuti potestas absolvendi à reservato est favorabilis, non tamen reservatio *Nec obstat*, quòd confessio sit ad bonum animæ, *nam* etiam ad bonum animæ sunt excommunicatio, reservatio, imò omnes leges Ecclesiasticæ, & tamen multæ dicuntur odiosæ, ideóque sunt restringendæ. *Ad* 6. patet ex dictis n. 608. in ratione 5. Et si argumentum teneret, esset obligatio confitendi etiam positivè dubia. *Ad* 7. n. conseq. Quòd autem incurratur irregularitas per homicidium dubium, ideo est, quia id exprimitur Cap. *Ad audientiam.* 12. De homicidio, in dubiis autem circa alias materias non incurritur irregularitas, quia hoc nullibi exprimitur, ergo cùm etiam nullibi exprimatur obligatio confitendi dubia, hæc non est asserenda, si enim esset talis obligatio, deberet exprimi, uti ex jure probat *Moya* tr. 3. d. 1. q. 5. nu. 13. *Ad* 8. Fideles etiam confitentur imperfectiones, venialia & mortalia positivè dubia, neque tamen ideo est obligatio illa confitendi. Deinde talis obligatio nasci non potest ex praxi fidelium, quia nequidem tota Ecclesia posset ferre legem de confitendis omnibus mortalibus, utì dicetur nu. 2017. Nec consuetudo facit legem, nisi sit introducta cum animo se obligandi, de quo hìc non constat, & in dubio censeri debet introducta sine animo se obligandi, utì habet communis cum *Suar. Merat. Bonac. Meroll. Dian.* p. 1. t. 10. R. 30. *Pasq.* De Sacrif. q. 351. nu 5. & dixi l. 1. n. 571. Unde, inquit *Bosco* nu. 94. fortè ideo ex consilio invaluit ista consuetudo, quia plerique discernere non possunt, quænam peccata sint mortalia, quænam certa vel dubia, quænam positivè vel negativè dubia, & ideo malunt confiteri, quidquid occurrit, quàm se exponere periculo committendi mortale. *Ad* 9. Antiqui plurimi non examinârunt eam quæstionem, & qui examinârunt, plerique loquuntur æqualiter de positivè dubiis. Deinde pro ratione non afferunt traditionem Apostolicam, sed rationem hanc, quia in dubiis tutior pars est eligenda, de qua ratione dictum est ad 1.

§. 13. Sententia affirmans obligationem confitendi mortalia negativè dubia est absolutè probabilior, ita *Arr.* d. 31. nu. 28. *Illsf.* nu 112: *Moya* n. 33. qui per 30. annos sæpius docuerat publicè oppositam: Similiter *Carden.* in 1. crisi d. 46. n. 259. dixerat negantem esse probabilem, postmodum d. 74. c. 2. re magis consideratâ dicit esse dubiæ probabilitatis: *Dian.* p. 4. t. 3. R. 5. dicit esse improbabilem. Ratio nostra est, quia certum est hoc Sacramentum à Christo institui potuisse cum obligatione confitendi mortalia negativè dubia, ergo probabiliùs dicitur esse sic institutum, quia in illis, quæ pendent à voluntate Christi, tenendum est hoc, quod dixerunt antiqui & adhuc dicunt plerique Authores, præsumendum enim est illos de voluntate Christi magìs rescire quàm paucos, qui priùs ab annis 50. inceperunt dubitare, præsertim cùm videatur accedere à primis sæculis communis sensus & praxis fidelium. Hinc ad rationes nu. 608. allatas dicendum est *tres primas* hìc non procedere, quia ex dictis satìs certò constat nobis de voluntate contraria Christi, ita ut præceptum confitendi dubia jam non debeat censeri dubium sed satìs certum. *Ad* 4. n. conf. non enim valet argumentatio à foro externo, in quo principaliter agitur de vindicta & pœna odiosa reo, hìc autem agitur in favorem & commodum pœnitentis, ut absolvatur à peccatis & recipiat gratiam, ergo quamvìs in foro externo non admittantur delicta dubia, meritò hìc admittuntur. Et quamvìs talis pœnitens positivè non præsumatur reus, tamen præsumitur reus dubiè, & ideo etiam tantùm obligatur se accusare ùt dubiè reum, sive tenetur confiteri peccatum sub dubio tantùm. *Ad* 5. 610.

dicimus sufficere conscientiam & memoriam dubiam; S. Bernardus, S. Tho. & Aristoteles ibi loquuntur de conscientia & memoria certa. *Ad* 6. n. seq. nam prudenter potest deponere dubium & positivè judicare, vel se non peccâsse mortaliter, vel se esse confessum, uti dictum est à nu. 600. Videri potest *Gormaz* p. 2. à. n. 133. & 155.

611. §. 14. Scrupulosi non tenentur confiteri peccata negativè dubia, sed tantùm illa, de quibus certi sunt esse mortalia, uti habet communissima cum *Sanch.* n. 85. *Con.* n. 68. *Laym.* n. 37. *Aversa* §. *Denique*, *Stoz* n. 205 *Platel.* n. 796. *Busenb.* & aliis, quod certissimum esse dicit *Tamb.* n. 16. Ratio est, quia illorum dubia ordinariè sunt inanes apprehensiones, & obligatio confitendi dubia, quæ apud ipsos sunt frequentissima, induceret in gravissimas molestias, ergo excusantur ab ejusmodi integritate materiali confessionis, secundùm dicta l. 1. n. 534. Similiter non tenentur confiteri peccata, nisi certi sint se nunquam confessos, uti habent iidem Authores & est communissima cum *Cajetan. Med. Nav. Henriq. Rodriq. Regin. Betan. J. Sanch.* d. 41. n. 18. est enim incredibile, quòd peccata illis non occurrissent antehac, quando erant recentius commissa, si autem recurrissent, fuissent confessi, unde supponere debent, vel non fuisse mortalia vel se tum esse confessos: & licèt reipsa omisissent, jam excusantur ob gravissimas molestias, in quas se conjicerent. Addunt *Sa* V. *Dubium* n. 5. aliique relati l. 1. n. 511. scrupulosum non teneri confiteri, nisi quæ potest jurare fuisse mortalia & se nunquam fuisse confessum, quod plures cum *Stoz* nu. 202. asserunt saltem de illo, qui valde scrupulosus est.

612. §. 15. Qui timoratæ est conscientiæ, id est, qui non solet plenè advertenter & deliberatè offendere Deum, non tenetur confiteri, si dubitet an peccârit mortaliter, uti constat ex illis, quæ dixi l. 1. à num. 546. & l. 5. n. 226. quia ex communiter contingentibus est prudens præsumptio, adeóque habet motivum positivè judicandi se non peccâsse mortaliter. Et idem est de illo, inquit *Gormaz* nu. 170. qui multis ab hinc annis fecit confessionem generalem, & modo negativè dubitat, an tum dixerit certum peccatum, confessio enim est in possessione pro integritate, nisi occurrat positiva ratio prudenter dubitandi: Hinc docet *J. Sanch.* suprà, quod valde notandum esse monet *Diana* p. 3. t. 4. R. 107. & sequitur *Stoz.* p. 3. num. 613, quando quis, etiam alioqui non scrupulosus, in vita fecit confessionem generalem adhibitâ mediocri diligentiâ in examinanda conscientia, non teneri ampliùs de vita anteacta cogitare, & si postea occurrat dubium, an peccatum sit in Confessione expositum, an cum numero & circumstantia, posse præsumere, quòd ita. Quod *Stoz* n. 614. dicit etiam applicari posse ad confessiones particulares, nam qui semper bonâ fide præstitit, quæ ad Confessionem requiruntur, non tenetur in prioris vitæ acta ulteriùs inquirere; quamvis hîc & nunc non recordetur se hoc vel illud determinatè peccatum esse confessum: Idem dicunt communiter Authores cum *Præposito* q. 5. n. 115. de illo, qui solitus est sollicitè confessiones suas instituere nec advertentur aliquid reticere, si diu post patratum peccatum suboriatur dubium, an illud sit confessus, non teneri iterum confiteri. Quorum omnium rationem à priori dat *Stoz* p. 5. num. 169., quia non meminisse te tale aliquid esse confessum, non est prudens dubium, quòd confessus non sis, quia sæpè vix hesternorum aut etiam hodiernorum meminimus, & cùm solitus sit se parare diligenter nec voluntariè omittere aliquid, prudenter præsumit se non fuisse oblitum nec omisisse. Contraria omnia sunt dicenda de illo, qui vel non est timoratæ conscientiæ, vel antehac non est solitus cum diligentia & integrè confiteri, nam hîc sunt rationes contrariæ, & ex communiter contingentibus est præsumptio contra ipsum, hinc dirigere se debet secundùm dicta n. 604. & 605. Atque ex his colligitur vix unquam circa ista fore dubium merè negativum, nisi de aliquo ignoretur, an timoratus sit, vel in confessionibus rectè instituendis antehac sollicitus fuerit necne, quando enim pro pœnitente est præsumptio juris, hæc pars censenda est probabilis, uti rectè *Sot. Arrago. Sanch.* & alii cum *Moya* nu. 23. ideóque talis potest se dirigere secundùm dicta à n. 600.

§. 16. Si ex levi omnino fundamento dubites, aut potiùs timeas, aut suspiceris, an non fortè peccâris mortaliter, vel an in confessione non omiseris mortale, non ideo teneris confiteri, quia non est dubium prudens; unde sicuti sine rationabili motivo incidit, sic poteris sine alio motivo contemnere: Et si tum esset obligatio confitendi, orirentur innumeri scrupuli, uti rectè cum aliis *Mendo* n. 2. 613.

Q. 86. An peccatum dubium se solo sit materia sufficiens confessionis. ℞. Esset materia sufficiens, si reipsa esset commissum, sed quia hoc incertum est, non debet se solo subjici absolutioni dandæ absolutè, uti communissimè omnes cum *Platel.* n. 797. quia cùm possit esse non verè commissum, Sacramentum exponeretur periculo nullitatis: itaque per accidens erit obligatio addendi aliud peccatum certum saltem veniale, aut absolutio erit tantùm sub conditione danda, inquit *Gormaz* p. 2. nu. 169. Si tamen certus esses esse veniale, & confitereris sub dubio, an esset mortale an veniale, non esset opus addere aliud peccatum, quia se solo esset materia certa, *Sanch.* in Decal. l. 1. c. 10. n. 3. *Dicast.* d. 9. n. 290. Similiter rectè notat *Sporer* nu. 56. si Confessarius ex circumstantiis personæ confitentis advertat pro certo aliquod peccatorum, quæ pœnitens sub dubio confitetur, revera esse commissum, potest absolutè absolvere, quia peccatum est declaratum, prout in conscientia est, nec Sacramentum exponitur periculo nullitatis. 614.

Q. 87. Ad quid teneatur, qui confessus est mortale certum tanquam dubium, vel dubium tanquam certum. ℞. 615.

§. 1. Si confessus sis mortale tanquam dubium, quale tum putabas esse, & postea agnoscas esse certum, te non teneri iterum tanquam certum confiteri docent *Meroll. Leand. Caram.* & alii, quos *Moya* t. 3. d. 1. q. 6. n. 2. & *Mendo* d. 10. nu. 68. referunt. Accedunt *Arr.* d. 31. n. 46. *Escob.* l. 15. n. 179. *Bosco* d. 7. s. 8. à n. 138. quamvis postea nu. 152. revocet in dubium. Idem absolutè tenent *Stoz* l. 1. p. 5. nu. 170. & *Sporer* n. 398. nec dissentit *Herincx* d. 3. n. 51. quamvis absolutè nihil videatur determinare. Rationem dant, 1. quia confessus es, uti habebas in conscientia, & directè es absolutus, nemo autem tenetur iterum confiteri id, à quo directè est absolutus. 2. Dubietas vel certitudo non est circumstantia se tenens ex parte objecti, quod solùm explicari debet, sed tantùm per accidens se habet ex parte intellectûs 3. Absolutus à censura vel voto dubio non tenetur iterum absolvi, quamvis comperiat fuisse certa. Similiter in judicio forensi absolutus à crimine dubio non potest revocari ad judicium, quamvis crimen postea agnoscatur certum, uti cum communi *Covarr. Sanch. Lug. Tamb.* De confess. l. 2. c. 1. num. 25. ergo à pari hîc. 4. Et præcipuè, quia si dubites de numero, & ideo dicas te decies circiter fecisse, quamvis postea comperias te fecisse undecies, non teneris postea hanc undecimam vicem confiteri, quamvis hanc sub dubio tantùm sis confessus, ergo nec peccatum ùt certum, si confessus sis ùt dubium. Hæ rationes non sunt exigui roboris, inquit *Mendo* n. 76. & ideo Magister sacri palatii aliique apud *Lugo* d. 16. n. 92. dixerunt sententiam istam esse probabilem, qualem etiam censent *Verric. Pelliz. Rosel. Sachus, Delgald. Ferrant. Tancr. Perez* apud *Moyam* suprà; *Lohner* De confess. p. 2. c. 12. §. 2. q. 7. dicit pœni-

pœnitentem in praxi posse sequi, *Tamb.* num. 24. vocat sententiam probabilissimam, *Bress.* non improbabilem, & ideo *Gob.* in Exp. t. 4. nu. 214. dicit aliquem sic recordantem mortalis ùt certi, quod ùt dubium erat confessus, probabiliter posse tutò communicare sine nova confessione. E contrà esse obligationem iterum confitendi docent reliqui communiter, quos citat & sequitur *Mendo* num. 70. quod *Gob.* t. 7. num. 215. tenet ùt probabilius, *Ills.* num. 116. dicit esse omnium ferè Doctorum, *Dicast.* d. 9. num. 141. dicit oppositum esse inauditum in Ecclesia, *Sanch.* in Decal. l. 1. c. 10. num. 69. *Carden.* in 1. crisi d. 51. num. 6. *Moya* dicunt esse certum & communi praxi totius Ecclesiæ conforme: *Lugo* à n. 77. postquam in utramque partem optimè discurrisset, concludit se ab hac utpote communi nolle recedere. Omissis autem aliis rationibus, quæ vel nimiùm probant vel facilè retorquentur, probatur ex dictis nu. 610. quia in illis, quæ pendent à voluntate Christi, utì hìc est, tenendum est hoc, quod dicunt plerique, sed plerique dicunt peccatum tale esse repetendum, ergo. Deinde ab initio erat obligatio assertivè illud confitendi tanquam certum, etiam ideo, quia notabiliter immutatur judicium Confessarii, debetque alia ferri sententia & alia imponi satisfactio, si assertivè proponatur ùt certum quàm si ut dubium: ergo cessante dubio, quod per accidens tantum suspendebat & non tollebat obligationem, redit obligatio assertivè confitendi ùt certum. Ad rationes oppositas respondetur,

Ad 1. n. conf. per accidens enim sæpe est obligatio iterum confitendi id, à quo directè es absolutus, utì num. 590. dictum est, etiam ideo quia necdum absolutus es absolutè, sed tantùm quasi sub conditione, debes autem, per se loquendo, ab omni mortali absolvi directè & absolutè.

Ad 2. Quamvìs certitudo explicari non debeat, tamen debet explicari peccatum jam substans certitudini, quia in hoc statu est moraliter aliud à se ipso ùt substante dubietati, nam substans dubietati poterat nullum esse peccatum. *Conf.* nam si planè ignorans, an pejerâsses, dixisses, accuso me de perjurio, quod potui fecisse, vel de perjurio, si feci, postea agnoscens te fecisse, tenereris absolutè confiteri tanquam factum, utì docent omnes communiter cum *Lugo* & *Moya*, quamvìs ab illo æquè dici posses directè absolutus, & certa cognitio non sit circumstantia se tenens ex parte objecti sed ex parte intellectûs tantùm, ergo similiter hìc.

Ad 3. n. conf. Absolutio à censura, voto, crimine forensi, non pendet ab illo, qui absolvitur, nec ab ejus dispositione vel confessione, sed fieri potest à Superiore etiam invito reo: E contrà absolutio à peccato prærequirit assertivam confessionem certi peccati, prout postea est in conscientia.

616. *Ad* 4. est difficilius respondere, nam *Lugo* à num. 78. *Arr.* à n. 45. *Dicast.* à n. 124. & alii putant non posse inveniri disparitatem inter peccatum sub dubio & numerum sub indeterminatione per Tò circiter expressum, hinc Authores primæ sententiæ dicunt in neutro casu esse obligationem aliter postea confitendi: E contrà *G. Hurt. Dicast.* num. 140. *Steph.* t. 5. d. 5. nu. 153. *Schild.* t. 6. n. 48. *Aversa* q. 10. s. 12. §. *Postquam, Carden.* apud *Ills.* nu. 150. negant antec. & dicunt esse obligationem confitendi postea illam undecimam vicem, ad quod etiam dicendum dicit se ratione cogi *Gob.* t. 6. num. 443. nam si dixisset, decies pejeravi & dubito de undecima vice, foret obligatio hanc undecimam vicem confitendi iterum, si postea de illa redderetur certus, utì fatentur *Moya, Ills.* num. 116. ergo etiam in priore casu His non obstantibus, quia communissima sententia *Soti, Vege, Suar. Vasq.* Bonac. *Regin. Con. Stoz* n. 97. *Sporer* nu. 446. & aliorum, quos refert *Lugo* num. 78. dicit non esse opus postea confiteri istam undecimam vicem, si dixerit, utì tum putabat, pejeravi decies circiter, & hunc esse communem sensum fidelium dicit *Arr.*; *Ills.* autem dicit esse ferè omnium, hinc concesso antec. neganda est conseq., disparitatem hanc dat *Moya*, quam etiam ex parte agnoscit *Lugo* n. 588., quia secundùm interpretationem communem voluntatis Christi, quam dant Authores, non est obligatio fatendi numerum mathematicè sed moraliter, ita ut Confessarius intelligere possit aliqualiter multitudinem peccatorum & statum pœnitentis, hoc enim sufficit, ut imponat satisfactionem debitam: & quòd semel aut bis plùs vel minùs fecerit, non solet multùm variare judicium Confessarii in ordine ad imponendam pœnitentiam. Oppositum est de exprimenda certa entitate peccati, nam Confessarius longè aliter debet judicare de certo, quàm de dubio peccato. Cur autem Christus voluerit magìs determinatè significari speciem quàm numerum, ratio potuit esse, tum quia numerus longè difficilius cognoscitur & facilius è memoria excidit, tum quia Confessarius faciliùs conjicere potest veritatem numeri quàm certitudinem peccati. Aliam disparitatem dant *Mendo* nu. 76. & *Ills.* suprà, quia qui dixit, decies circiter, sufficienter dixit undecimam vicem, nam illam dixit assertivè, quamvìs sub disjunctione, nempe dicendo vel decem vel novem vel undecim vices, & assertio illa disjunctiva est absoluta ac certa, propositio autem disjunctiva verificatur in quacunque parte disjuncti, ergo si commiserat undecim vicibus, confessio assertiva determinatè verificabatur in numero undecimo, sicque hic numerus erat sufficienter assertus & expressus. E contrà in confessione peccati ùt dubii nullo modo assertivè exprimitur peccatum, neque in ista confessione ùt dubii verificatur confessio ut certi. Aliam adhuc disparitatem dat *Burgh.* centur. 2. cas. 55. quia hoc ipso, quòd parvus numerus contineatur in magno, quasi absorbetur in illo & censetur in hoc explicatus: E contrà cùm dubium separatim exponatur, & certum non imbibatur in dubio, certum debet in seipso exprimi. Denique etiam à posteriori colligitur disparitas, nam peccata decem plùs minùs sunt materia certa absolutionis absolutæ, non autem peccata dubia, utì n. 614. dictum est, ergo. Quousque autem particula illa, circiter, extendatur, dicetur à n. 940.

§. 4. Si confessus sis mortale tanquam certum, quale tum putabas esse, quamvìs postea judices esse dubium, non teneris iterum confiteri tanquam dubium, utì habet communissima cum *Dicast.* n. 287. *Bosco* d. 7. s. 8. n. 134. *Tamb.* n. 19. & certum esse dicit *Lugo* nu. 77. imprimis quia confessus es, utì habebas in conscientia: deinde quia qui absolvitur à peccato certo, magìs absolvitur à dubio, cum sententia lata in illud ùt certum afficiat & exæquet totam rationem dubii quodammodo inclusam & superatam in ratione certitudinis. Atque idem est, si confessus sis majorem numerum & postea agnoscas fuisse minorem, aut si confessus sis peccatum ùt dubium, & postea agnoscas fuisse nullum, nam postea aliquid de hoc dicere non esset se accusare sed excusare, quod, per se loquendo, non est opus, quando confessio jam bonâ fide peracta est. 617.

§. 5. Si mortale certò cognitum confitearis tanquam dubium; aut è contrà si dubites de mortali, & te accuses tanquam de mortali certo, teneris iterum confiteri, *Tann.* q. 7. n. 45. *Dicast.* n. 136. *Lugo* num. 79. *Mendo* n. 79. *Ills.* n. 114. aliique communiter contra *Bosco* n. 139. Ratio est, quia non es confessus, prout habebas in conscientia: imò si hoc advertenter fecisti, mentitus es in re necessaria notabiliter immutante judicium Confessarii, sicque peccâsti mortaliter, *S. Th. S. Anton. Palud. Sot. Led. Sylv. Aversa* q. 10. s. 3. *Moya* q. 5. n. 24. Et de hoc dicit *Sanch.* n. 68. neminem 618.

minem dubitare, nam ita confitendo dicebas te sic habere in conscientia, quod tamen falsum erat: unde quamvis non sit necessarium addere te habere certitudinem de existentia peccati, sed satis sit absolutè dicere te fecisse, tamen non debes addere verba significantia certitudinem vel incertitudinem, quando judicium tuum non est tale.

619. §. 4. Si confessus es peccatum integrè, prout factum est, & prout conscientia tunc te arguebat, v.g. dicendo te osculatum esse virginem, quod peccatum jam nescis sed dubitas, an fuerit veniale an mortale, quamvis etiam tecum dubitaverit Confessarius, non teneris iterum confiteri, licèt postea tu vel Confessarius agnoscat fuisse mortale, *Sanch.* n. 69. *Lugo* n. 93. *Tamb.* n. 26. *Stoz* n. 170. & tandem consentit *Arr.* n. 50. dicitque *Bosco* num. 148. esse communem, quia confessus es integrè, neque ex modo confitendi determinâsti Confessarium ad falsò judicandum: sed neque ad valorem confessionis requiritur, ut pœnitens vel Confessarius sciat peccatum esse mortale vel veniale, uti pluribus ostendunt *Dicast.* d. 10. n. 349. & *Illss.* n. 151. unde etiam quamvis per accidens judicetur esse veniale, quando est mortale, non obstat valori confessionis, dummodo pœnitens dixerit factum, sicuti tunc in conscientia novit. Idem est, inquit *Arr.* si rectè dixeris numerum peccatorum, quamvis Confessarius præsumpserit alium. Id tamen notandum est, quòd quando aliquod factum de se fuit indifferens ad mortale vel veniale, pœnitens, si meminerit, teneatur addere, an apprehenderit esse mortale vel veniale, uti omnes fatentur.

620. Q. 88. *An peccatum in communi sit materia sufficiens vel necessaria confessionis.* ℞. §. 1. In casu necessitatis sufficit confiteri peccata etiam mortalia in genere tantum, v.g. dicendo, accuso me de peccatis meis, *S. Tho.* & alii 49. gravissimi Authores cum *Vindice Gobat* propos. 1. n. 12, *Aversa* q. 10. sect. 16. *Dicast.* d. 9. n. 744. *Palav.* n. 293. aliisque communissimè, tum ex Rituali Romano, tum ex praxi Ecclesiæ, quæ absolvit moribundos, quamvis nullum peccatum in particulari expresserint, uti dicetur à n. 1156. Ratio autem est, quia hoc ipso quòd doleat de peccato & se peccâsse manifestet, subjicit materiam aptam absolutioni: & sicuti impotentia excusat ab expressione numeri, ita etiam ab expressione speciei. An verò aliquid & quid in ejusmodi casu dici debeat directè absolvi, non conveniunt Authores; *Dicast.* à num. 748. dicit directè absolvi omnia, de quibus est dolor & ejusmodi confessio quantumvis generica: *Lugo* d. 17. à nu. 13. probabiliter dicit formaliter & directè remitti solum prædicatum genericum peccati in communi, quia hoc solum ex vi confessionis fit Confessario cognitum, materialiter autem & indirectè remitti unumquodque peccatum mortale, prout à parte rei est identificatum illi prædicato generico.

621. §. 2. Etiam extra casum necessitatis, materia sufficiens & licita confessionis, est veniale secundum speciem, uti si dicas, accuso me de mendaciis, fui impatiens, nullum exprimendo numerum, ita Authores communiter, & certum esse meritò dicit *Carden.* in 2. crisi d. 2. à num. 124. contra quosdam recentiores, quia est confessio peccati, & quidem determinatè saltem unius in hac specie, nec obligatio est addendi numerum venialium. *Nec obstat*, quòd consecratio non valeat, si velis consecrare aliquas hostias in cumulo & non determines quas, *nam* hoc ideo est, quia per pronomen *Hoc* exigitur determinatio materiæ consecrandæ, nihil autem est in forma absolutionis, quod exigat determinationem alicujus peccati, ergo.

622. §. 3. Probabilius videtur non esse licitum extra casum necessitatis se in genere tantùm accusare de solis venialibus, v.g. dicendo, accuso me de multis venialibus, quæ per vitam feci, sed debere aliquod addi saltem in specie, tum quia est contra praxin Ecclesiæ, tum etiam quia hoc Sacramentum est institutum per modum accusationis & judicii, hæc autem, per se loquendo & ordinariè, fieri debent circa materiam saltem in specie certam & determinatam, *Suar.* d. 23. s. 1. n. 10. *Aversa* §. *Quartò Bosco* d. 7. s. 9. à nu. 115. *Con.* & *Bonac.* apud *Dian.* p. 3. t. 4. R. 66. contra *Dicast.* n. 761. *Burgh.* cent. 3. casu 41. & alios.

§. 4. Si quis extra necessitatem ita in genere tantùm se accuset de venialibus, non determinando ullum in specie, validè quidem absolvitur, uti Authores communius cum *Herincx* d. 3. n. 67. & *Bosco* nu. 114. valde tamen incertum est, quæ & quot venialia remittantur ex vi absolutionis: *Dicast.* d. 6. dub. 17. & *Dian.* p. 11. t. 5. R 24. putant remitti omnia, ad quæ se extendit dolor, quia aliqua remittuntur, non est autem ratio, cur unum & non alterum, ergo. E contrà *Lugo* d. 14. num. 142., ad quem inclinat *Bosco* s. 4. nu. 38., putat illa tantùm remitti, quæ Confessarius censetur potuisse secundùm speciem percipere, vel ex verbis pœnitentis vel ex modo confitendi vel saltem ad circumstantiis, quia illa sola censentur directè affici per sententiam absolutionis, cùm illa sola fiant ex vi confessionis sufficienter cognita, & sic censebuntur sufficienter cognosci negligentiæ in officio, distractiones in oratione, item aliqua venialia, quæ pœnitens solet confiteri, ideoque saltem aliqua horum venialium remittentur, reliqua autem non remittentur nequidem indirectè, cùm enim unum veniale remitti possit sine altero, remissio indirecta, de qua dixi num. 597. non habet locum in distinctis venialibus, uti fatetur *Dicast.* n. 320. 623.

§. 5. Si quis in specie tantùm se accuset de venialibus non determinando ullum numerum, sed dicendo v.g. mentitus sum, fui impatiens, *Arr.* d. 28. n. 23. *Dicast. Dian.* & *Bosco* suprà aliique multi apud *Moyam* d. 5. q. 5. à nu. 115. valde probabiliter dicunt ex vi absolutionis remitti omnia, ad quæ se extendit dolor, sicuti ad consecrandum omnes hostias, quæ ante me sunt, non est opus scire vel determinare, quot ibi sint, sed satis est, quòd mea consecratio feratur super omnes in confuso: Contradicunt tamen etiam probabiliter *Lugo* suprà & alii, qui dicunt tantùm tot remitti, quot Confessarius censetur potuisse percipere ex vi confessionis vel circumstantiarum, & ratio data est n. 123. unde in praxi tutius est addere aliquem numerum, si occurrat. 624.

§. 6. Sciens se peccâsse mortaliter, sed nesciens in qua specie, tenetur dicere, peccavi mortaliter, estque hæc materia sufficiens & necessaria absolutionis, uti dicetur num. 1137. An autem absolvi possit, qui nullum dixit peccatum, sed tantùm dedit aliqua signa doloris, dicetur à n. 1156. 625.

Q. 89. *Quid addendum sit circa formam Sacramenti Pœnitentiæ.* ℞. seqq §. 1. Cùm formæ Sacramentorum secundùm dicta p. 1. n. 11. sint determinatæ ad certam significationem, communis sententia tenet per formam Pœnitentiæ significari debere, 1. personam absolventis. 2. explicitè personam hominis absolvendi. 3. actualem liberationem à peccato. 626.

§. 2. *Scotus* in 4. dist. 14. q. 4. putavit nulla præcisa verba hîc esse necessaria, sicuti necessaria sunt in Baptismo & Eucharistia; sed si velit nulla omnino verba formalia esse necessaria, hoc sustineri non potest, uti constabit ex §. seq. Si autem tantùm velit essentiam formæ salvari in quibuscunque verbis, dummodo retineant sensum à Christo intentum, hoc verum est, secundùm dicta p. 1. nu. 29. sed non video, cur aliud requirat in Sacramento Baptismi vel Eucharistiæ, nam ad horum valorem etiam sufficiunt verba æquivalentia. 627.

§. 3. Ad absolutionem sacramentalem requiruntur 628.

verba

verba formalia, quod meritò dicunt esse certum *Suar.* d. 19. s. 1. num. 3. *Lugo* d. 13. nu. 2. *Aversa* q. 12. s. 1. *Arr.* d. 49. nu. 1. *Ills.* n. 18. ita ut uterque *Sot.* apud *Moyam* d. 6. q. 5. n. 49. oppositum vocent errorem vel hæresin. *Probatur* 1. ex Florent. in Decreto Eug. IV. ad Armenos, ubi ait: *Forma hujus Sacramenti sunt verba absolutionis, quæ Sacerdos profert.* 2. Ex Trid. sess. 14. De pœn. c. 3. dicente formam in illis verbis Ministri positam esse, *Ego te absolvo &c.* 3. Ex traditione & perpetuo usu Ecclesiæ. 4. Ex consensu Theologorum & communi sensu fidelium. *Nec obstat*, quòd absolutio in foro externo, imò etiam in interno absolutio à censuris fieri possit scripto, *nam* pro absolutione à peccatis aliter voluit Christus, quod nobis constat ex dictis, & ita etiam posset Rex pro suo regno statuere, ut non valeret sententia Judicis, nisi voce prolata in foro.

629. §. 4. *Durand.* & *Aureol.* apud *Amic.* d. 11. nu. 5. dicunt præter hæc verba, *Te absolvo à peccatis*, essentialiter etiam requiri illa, *In nomine Patris & Filii &c.* vel saltem similia, quæ significent Deum tanquam principale agens, uti in Baptismo exprimitur his, *In nomine Patris & Filii &c.* Hæc sententia communiter rejicitur ab omnibus, teste *Lugo* d. 13. n. 13. ideoque secundum *Bosco* s. 3. n. 8. non est probabilis, sed opposita est omnino certa, inquit *Arr.* n. 15. nam pro Baptismo habemus fundamentum in Scriptura *Matthæi 28. v. 19. Baptizantes eos in nomine Patris &c.* tale autem nullum est pro Sacramento Pœnitentiæ. Deinde ratio est diversa, quia Sacramentum Baptismi est specialiter Sacramentum fidei, ergo meritò potuit Christus requirere professionem Dei Unius & Trini, quod ipsum in p. 1. n. 382. dixi de Sacramento Confirmationis, quod est ad roborandam fidem in Baptismo acceptam, quæ ratio non est de Pœnitentia.

630. §. 5. *P. Sot.* & *Angel.* apud *Amic.* n. 8. item *Wiggers* apud *Bosco* n. 12. dicunt hæc requiri, *Absolvo te à peccatis tuis*, putatque *Gabr.* apud *Illš.* n. 20. etiam addi debere ab omnibus peccatis tuis: sed contrà est, quia certum videtur non requiri Tò *tuis*, cùm significatio illius vocis satis contineatur in tò *te*, uti apud omnes in confesso est, inquit *Bosco* nu. 15. & satis manifestè colligitur ex Rituali Romano, quod pro forma in necessitate assignat ista verba, *Ego te absolvo ab omnibus censuris & peccatis*, omittendo Tò *tuis*. Et idem videtur esse de tò *omnibus*, nam Rituale Romanum in forma ordinaria etiam omittit, & meritò, quia sæpe non remittuntur omnia venialia, nec directè illa mortalia, quæ quis per oblivionem non est confessus, hinc *Arr.* suprà dicit Tò *omnibus* debere omitti.

631. §. 6. *S. Th.* p. 3. q. 84. a. 3. *Catech. Rom. S. Anton.* aliique 42. gravissimi Authores cum *Dian.* p. 11. t. 6. R. 11. ad quos accedunt *Rhodes, Dicast. Illš. Sporer* & recentiores communissimè, dicunt sufficere hæc verba, *absolvo te*: Sententiam hanc optimè defendit *MLorz.* d. 6. q. 1. diff. 2. p. 1. eamque certissimam vocat *Suar.* de cens. d. 10. s. 2. n. 7. *Escob.* l. 14. n. 199. omnino certam. *Tamb.* De confess. l. 3. c. 10 n. 57. certam: sed immeritò, uti constabit ex dicendis: est tamen valde probabilis, tum ex communi Doctorum sensu, qui in illis, quæ à Dei voluntate pendent, multùm ponderis habet, tùm quia hæc verba videntur sufficienter significare effectum Sacramenti, qui est remissio peccatorum, hoc ipso enim quòd dolor sit manifestatus per confessionem peccatorum, absolutio subsequens saltem ex circumstantiis & intentione Sacerdotis videtur sufficienter determinata ad significandam liberationem determinatè à peccatis.

632. §. 7. *Herincx* d. 1. nu. 27. dicit verba illa, *absolvo te*, ùt conjuncta cum circumstantia confessionis & intentione Ministri habere vim significandi etiam *à peccatis*, si tamen Minister intenderit per illa sola non significare, sed tantùm simul per ista, *à peccatis*, dicit non significatura sine his, adeoque si adsit hæc intentio, omnia ista verba, *absolvo te à peccatis*, fore de essentia, quia Tò *absolvo* sumetur in significatione generali tanquam determinandum per verba subsequentia, sicuti verba æquivoca vel dubia per intentionem loquentis determinari possunt ad hanc vel istam significationem. Hæc sententia etiam probabiliter defendi potest, nihilominus,

§. 8. Probabilius videtur, quòd ad essentiam formæ Sacramenti Pœnitentiæ semper requirantur hæc vel æquivalentia verba, *Absolvo te à peccatis.* Ita Auctores n. 629. & 630. citati, ad quos accedunt *Palud. Maj. Pasq. Martin.* apud *Dianam* suprà: sequuntur *Aversa* q. 12. s. 3. *Gorm.* n. 185. & alii. *Probatur* 1. ex verbis, quibus Christus instituit hoc Sacramentum *Joannis* 20. per hæc enim fecit expressam mentionem peccatorum, nam non dixit, quibus remiseritis, remittetur eis, sed *quorum remiseritis peccata*, ergo sicuti ex eo, quòd Christus instituens Baptismum fecerit expressam mentionem baptizantis & baptizandi, item Dei Unius & Trini, adversarii dicunt debere hæc determinatè significari per formam Baptismi, ita debent dicere de Tò *à peccatis* significando per formam Pœnitentiæ. *Prob.* 2. nam hoc innuunt Concilia *Florent.* & *Trid.*, item Rituale Romanum, quando expressè dicunt formam hujus Sacramenti esse verba, *Ego absolvo te &c.* ubi per Tò *&c.* videntur velle aliquid requiri præter illa, *ego te absolvo. Nec obstat*, quòd aliqua exemplaria Florentini, teste *Dicast.* non habeant Tò *&c. nam* exemplaria *Trid.* ubique habent, & communiter habent etiam exemplaria *Florentini*, saltem ubi ad longum impressum est, uti fatetur *Bosco* n. 9. *Quamvis* autem probabiliter dicatur ideo apposuisse Tò *&c.*, quia alia addi debent ex præcepto, *tamen* incertum est, an hoc tantùm intenderint, & oppositum colligitur ex simili loco *Tridentini*, nam sess. 14. De extrema Unctione c. 1. dicit hujus Sacramenti formam esse illa verba, *per istam unctionem &c.* & tamen certum est, quòd verba alia inclusa in Tò *&c.* sint de essentia hujus formæ: hinc *Conf.* nam omnes communissimè dicunt de essentia formæ extremæ Unctionis esse, non tantùm ista verba, *per istam sanctam unctionem indulgeat tibi Deus*, sed etiam ista, *quidquid deliquisti*, & quidem ratione sui, ut fiat expressa mentio peccati, ergo multò magis debet fieri mentio peccati in forma Pœnitentiæ, cùm sit directè & per se ad remissionem peccati, utpote Sacramentum mortuorum, & per Tò *absolvo*, non ita significetur peccatum, uti per Tò *indulgeat*: unde *Prob.* 3. Quia per formam Pœnitentiæ debet significari remissio peccatorum, uti fatentur omnes, sed per verba illa, *absolvo te*, non significatur remissio peccatorum, verba enim illa sunt indifferentia ad significandam remissionem, vel censuræ tantùm, vel peccati tantùm, vel pœnæ tantùm, vel omnium horum, vel aliquorum tantùm; & simpliciter nihil horum significant, nequidem æquivocè, tam parùm quàm vox, *comedo*, æquivocè significet carnem vel piscem, aut vox, *dono*, significet aurum vel pomum, uti rectè probat *Arr.* d. 49. à nu. 18. Si tamen quis velit, quòd vox, *absolvo*, illa omnia significet, significabit univocè, quia propter eandem rationem per nomen significatam, nempe quia significat, *libero*, secundùm dicenda n. 641. 633.

Respondent, determinari per circumstantias confessionis factæ & simul per intentionem Sacerdotis, ut potiùs significent hoc quàm illud. *Contrà est* 1. Ergo ex se non habent significare remissionem peccatorum, hoc autem videtur requiri ad formam hujus Sacramenti, ad quam Christus assumpsit verba & non circumstantias. 2. Si sufficeret, quòd simul loquantur circumstantiæ, ergo pro Eucharistia etiam sufficiet hæc forma, *ecce Corpus meum*, si simul digito demonstrem hostiam præsentem, quod tamen pleri- 634.

que negant: item in hoc Sacramento sufficiet, Tò *absolvo*, si digito demonstrem hominem jam confessum, quòd licèt in casu aliquo concedat *Sotus*, & probabile dicat *Arr.* num. 23. tamen sententiam illam malè audivisse testatur *Aversa* f. 2. §. *Septimò*, quia Christus videtur voluisse exprimi personam absolvendi, ut ita sententia judiciaria caderet super determinatum subjectum, nam Christus instituens dixit, *quorum* remiseritis peccata, & non dixit, quæ peccata remiseritis. Deinde si sufficeret absolvendum & ejus peccata ex circumstantiis intelligi, ergo si quis confessus peteret à Confessario, nunquid me absolvis? & confessarius responderet, ita, Tò *ita* sufficeret, quia in his circumstantiis & ex intentione proferentis significaret, *absolvo te à peccatis*, quod quamvìs concedat *Martinez* apud *Haun.* l. 4. nu. 977. tamen *Lugo* d. 13. n. 25. meritò dicit oppositum esse certum.

635. *Obji.* 1. Hæc forma Baptismi, *Ego te baptizo in nomine patria filia & Spiritu sancta*, est valida, uti dictum est in p. 1. nu. 36. sed ideo est valida, quia verba ex circumstantiis erant significativa veri sensûs, ergo similiter hæc verba, *absolvo te.* ℞. n. min. nam ideo est valida, quia in istis circumstantiis erant ex institutione sua secundaria, secundùm se significativa veri sensûs, uti ibidem explicatum est, aliud autem est verba ex circumstantiis sive cum circumstantiis esse significativa, uti sunt illa, *absolvo te*, aliud esse de se significativa in circumstantiis, qualia sunt hæc, *in nomine Patria*, quæ prout significativa includunt secundariam volitionem instituentium conditionatam, essentialiter respicientem has circumstantias, quâ volebant, ut si proferrentur in præsuppositis his circumstantiis, hoc significarent, ergo hæc verba ex institutione illa sua secundaria de se sunt significativa talis objecti, non per circumstantias simul loquentes, sed seipsis ex vi talis institutionis: è contrà verba illa, *absolvo te*, ex nulla institutione nequidem secundaria habent, quòd se solis significent absolutionem à peccatis, sed hanc debent simul significare circumstantiæ.

636. *Obji.* 2. Si quis commiserit unicum peccatum post Baptismum, falsum erit, absolvo te à peccatis, quia non habet peccata sed peccatum. ℞. Aliqui dicunt originale simul secundò remitti per infusionem hujus gratiæ, sed contrà, quia sola peccata post Baptismum commissa cadunt sub absolutionem Sacerdotis, secundùm dicta nu. 588. Itaque dicendum est poni in plurali, quia communiter adsunt plura, & si fortè adsit unicum, ex modo loquendi ponitur plurale pro singulari, uti quando dicimus, *nos, vos*, pro: *ego, tu*. Ex dictis.

637. *Colliguntur seqq.* 1. Hæ formæ, *tu à me absolveris à peccatis*: Petrus vel dominatio vestra à me absolvitur à peccatis: Jubeo, volo te absolutum esse à peccatis, sunt validæ, quia est mutatio tantùm accidentalis, cùm verba retineant sensum à Christo intentum: sunt tamen illicitæ, quia fit contra consuetudinem & præscriptum Ecclesiæ. Et universaliter dixi in p. 1. à n. 40. quandonam mutatio accidentalis censeatur notabilis, adeoque sit peccatum mortale, & quandonam non sit notabilis, ideoque sit vel veniale tantùm, vel etiam nullum peccatum. Speciatim hìc omittere tò *ego*, *Platel.* nu. 801. dicit nullum esse peccatum, quia sufficienter includitur in Tò *absolvo*: *Gormaz* nu. 185. dicit esse saltem veniale, *Aversa* §. *sextò* aliique communiter dicunt esse veniale tantùm, contra *Fagund.* qui putavit esse mortale. Similiter videtur esse veniale tantùm omittere Tò *tuis*. Si autem omittantur ista, *In nomine Patris & Filii & Spiritùs sancti, amen*, aliqui cum *Dicast.* n. 28. dicunt nequidem esse veniale, quia putant consuetudinem Ecclesiæ illa addentis esse liberam: *Gran.* putat vix excusandum à mortali, & videtur in idem inclinare *Gormaz* nu. 193. sed absolutè dicunt esse veniale tantùm *Bosco*, *Platel.* aliique communiter.

2. Quamvìs ad valorem sufficiat, *absolvo à peccatis tuis*, uti habent *Lugo*, *Dicast.* n. 53. *Aversa* suprà, tamen videtur fore mutationem notabilem, adeoque mortale, imò fortè esset mutatio inducens dubium de valore, qualis etiam est hæc, *mundo te à peccatis*, cùm non habeat speciem judicialis sententiæ, semper autem mortale est extra necessitatem uti materiâ vel formâ dubiâ, secundùm dicta p. 1. num. 45. Denique docent *Sa*, *Bosco* nu. 6. *Dicast.* nu. 24. *Gob.* t. 7. nu. 160. dummodo dicantur hæc verba, *ego te absolvo à peccatis tuis in nomine Patris & Filii & Spiritûs sancti, amen*, quamvìs omittantur omnia antecedentia & subsequentia, non fore nequidem veniale, quia *Trid.* dicit tantùm laudabiliter adjungi. E contrà alii dicunt fore veniale, si absque rationabili causa omittantur ista verba: *Dominus noster JESUS Christus te absolvat & ego authoritate ipsius*, quia hæ voces videntur ex Ecclesiæ usu & voluntate assumptæ ad constandam unam totam propositionem, quæ sit ordinaria forma hujus Sacramenti. Verba illa, *Passio Domini &c.* de quibus habet *Busenb.* nu. 579. relatus, utiliter adduntur, præsertim in confessione generali, aut si tempore abundes, nam probabile est opera pœnitentis per illa elevari ad satisfaciendum, uti dicetur nu. 1250. 638.

3. Si quis formam mutaret in modum deprecativum, v. g. dicendo, O *Deus absolve hunc à peccatis suis*, esset invalida, uti habet communissima cum *Aversa* f. 2. & *Bosco* à nu. 64. ideoque *S. Th.* opusc. 22. c. 11. dicit oppositum esse temerarium, quia non esset sententia judicialis, qualem ex Christi institutione debere esse, docet *Trid.* sess. 14. De pœn. c. 2. & can. 9. Hinc rectè notant *Lugo* nu. 105. & *Gorm.* nu. 213. nequidem apud Græcos valere, si fiat more tantùm precatorio, unde quando aliqui SS. PP. absolutionem vocant orationem, volunt esse æquivalenter talem, in quantùm est repræsentatio meritorum Christi, quibus movetur Deus ad dandam gratiam, vel certè loquuntur de tota forma ordinaria, prout includit etiam antecedentia & consequentia. Si tamen diceret, *absolvat te Deus per me à peccatis*, non more deprecativo, sed imperativo, putat *Lugo* num. 106. fore validam: Si autem tantùm dicat, *absolvat te Deus à peccatis*, *Arr.* à nu. 7. & *Bosco* à nu. 57. dicunt adhuc fore validam, quia persona Sacerdotis sufficienter significatur per exercitam prolationem hujus sententiæ, quæ in foro externo quandoque profertur etiam imperativè, & ita ex *Florent.* dixi in p. 1. nu. 31. valere hanc formam Baptismi, *baptizetur servus Christi &c.* E contrà *Lugo* dicit fore dubiam, attamen valituram, si diceret, *sis absolutus*, vel *absolvaris à peccatis*, sed de hoc postremo etiam dubito, nam quòd verbis illis, *baptizetur servus Christi*, sufficienter significetur persona baptizans, ideo est, quia actio abluendi, quam ponit baptizans & super quam tanquam materiam Baptismi cadit forma, est exercita significatio personæ baptizantis: E contrà dum absolvens dicit, *sis absolutus*, *absolvaris*, nullam ponit actionem, quæ sit materia Pœnitentiæ & super quam tanquam materiam cadat forma, ergo non videtur esse exercita significatio personæ absolventis: Et de his aliisque similibus formis videri possunt *Bosco* concl. 3. & *Aversa* suprà: item ea, quæ dixi in p. 1. à n. 29. 639.

Q. 90. *Quis sit sensus illorum verborum, absolvo te à peccatis tuis.* ℞. §. 1. Circa hoc variè loquuntur Auctores, nam 1. *Magister* aliique apud *Vasq.* q. 84. a. 3. dub. 2. dixerunt esse hunc, *Declaro te esse liberum à peccatis*: Sed hanc sententiam esse falsam patet ex *Trid.* sess. 14. De pœn. c. 6, ubi can. 9. sic definit: *Si quis dixerit absolutionem sacramentalem Sacerdotis non esse actum judicialem sed nudum ministerium pronunciandi & decla-* 640.

& declarandi remissa esse peccata confitenti &c. anathema sit. 2. Alii dixerunt esse sensum, *libero te ab obligatione peccata illa iterum confitendi*: Sed contrà est, nam peccata remittuntur per absolutionem, abstrahendo ab obligatione illa iterum confitendi, quæ obligatio sæpe manet, uti dictum est n. 590. Deinde datur absolutio de solis venialibus, & tamen nunquam fuit obligatio illa confitendi. 3. *Hugo & Rich. à S. Victore* apud *Suar.* d. 19. s. 2. n. 8. dicunt esse sensum, *remitto tibi pœnam æternam vel temporalem, prout adhuc debitor es*. Contrà est, quia per absolutionem, etiam ex intentione Confessarii, remittitur culpa, hæc enim venit nomine peccati. Deinde absolvi non poterit, cui peccatum esset remissum etiam quoad pœnam, quod est contra dicta n. 589. & contra sensum sanctorum hominum & fidelium, qui post exactas longas pro peccatis pœnitentias nihilominus sine scrupulo eadem iterum confitentur. 4. *Con.* d. 4. à nu. 61. dicit esse sensum, *libero te ab indignitate, quam per peccatum contraxisti*: sed confutatur ex jam dictis, nam inprimis liberatur à culpa, quæ est causa illius indignitatis: deinde si Deus semel & simul sustulisset illam indignitatem, posset peccatum iterum absolvi. Et ex his etiam confutantur *Esparsa* q. 90. ad 4. *A Perez & Gorm.* p. 2. à n. 200. qui dicunt esse sensum, *libero te à sollicitudine causata per peccatum: Reddo tibi serenitatem animæ, quam sustulerat peccatum*, nam intentio Sacerdotis est primò & directè remittere culpam, etiamsi certus essem illam aliunde, v. g. per contritionem esse antecedenter remissam. 5. *Suar.* à n. 15. *Arr.* d. 49. n. 38. *Dicast.* d. 5. dub. 5. & recentiores communissimè non assignant alium sensum præter hunc, *confero tibi gratiam ex se remissivam peccatorum*, sed per hoc non explicatur sensus naturalis, quem verba habent & retinent ex institutione humana, quam Christus non immutavit sed supposuit, & postmodum ad illam aliam etiam significationem supernaturalem elevavit: Itaque,

641. §. 2. Hæc verba, *absolvo te à peccatis*, ex institutione humana habent hunc sensum, *Quantum est ex me, judicialiter libero te à peccatis*; quod exercitè idem est, ac, *volo, ut dependenter ab hac mea sententia sis liber à peccatis*. E contrà ex institutione Christi habent hunc sensum, *Quantum est ex me, confero tibi gratiam per se remissivam peccati post Baptismum commissi*. Pars 1. videtur constare ex notione vocum, nam omnes intelligentes latinum, si interrogentur, debent dicere hunc esse naturalem sensum. Notatque *Bosco* f. 3. nu. 89. Ecclesiam convenientius uti verbo illo, *absolvo*, quàm isto, *Remitto*, quamvis etiam Tò *remitto* sufficiat, & Christus in institutione illo fuerit usus, quia Tò *Absolvo* est magis accommodatum ad significandam sententiam judicialem & authoritativam, solius enim Judicis est absolvere, è contrà etiam privatorum est remittere offensam vel injuriam sibi illatam. *Pars 2.* etiam probatur, nam ista verba esse à Christo instituta ad significandam & causandam gratiam primò & per se remissivam peccati post Baptismum commissi, certum est, quia omne Sacramentum est institutum ad significandam & causandam gratiam, Pœnitentia autem, cùm sit Sacramentum mortuorum, est ad causandam primam, & quidem in illis tantùm, qui post Baptismum labuntur, uti dictum est nu. 588. ergo licèt ex institutione naturali & humana non habeant significationem illam, tamen habent ex institutione Christi, sicuti verba ista, *hoc est Corpus meum*, ex institutione humana habent, significare corpus illius, qui profert, attamen à Christo sunt instituta ad significandum Corpus, non Sacerdotis proferentis sed Christi: hoc solum est discrimen, quòd forma Eucharistiæ proferatur non tantùm nomine, sed etiam in persona Christi, ideoque significet Corpus Christi tantùm, forma autem absolutionis proferatur tantùm nomine Christi, & in persona hominis Ministri Christo subordinati, uti Judex humanus in persona sua sed authoritate Principis fert sententiam. Hoc non obstante significatio, quam verba absolutionis habent ex institutione humana, non est adæquatè eadem, quæ est ex institutione Christi, uti per se patet. *Conf* utraque pars, nam imprimis per illum sensum, quem dicimus habere ex institutione humana, commodè explicatur, quomodo verba absolutionis maneant vera, quando Sacramentum Pœnitentiæ est validum & informe, eò quòd non causet gratiam, v. g. defectu doloris universalis, de quo casu dicetur à n. 672. tum enim absolvens, quantùm est de se, liberat à peccatis, quia quantùm est de se, causat gratiam, cùm ponat Sacramentum de se causativum gratiæ, cujus tamen causatio per accidens hic & nunc impeditur. Deinde per alterum sensum, quem dicimus habere ex institutione divina, meliùs explicatur, quomodo eadem verba maneant vera, etiamsi cadant super sola peccata quoad culpam & pœnam plenè remissa, tum enim causatur gratia, quæ remitteret illa peccata, si non inveniret remissa. Et reipsa tum Deus per infusionem novæ gratiæ iterum cedit jure ad odium & pœnam: potestque etiam remittere venialia per eandem infusionem eo fine factam. E contrà aliorum Authorum sententiæ vel non ita satisfaciunt his difficultatibus, vel incurrunt in alias.

Obji. Gratis dicitur, quòd verba illa consignificent istam modificationem, quantum est ex me. ℞. n. ass. nam cum à sola absolutione Sacerdotis non pendeat, quòd peccata reipsa remittantur, sed requirantur etiam multa ex parte pœnitentis, quæ deesse possunt, verba Sacerdotis non possunt omnino absolutè significare, sed debent tacitè imbibere hanc modificationem, quantùm est ex me, sive suppositis supponendis: & similiter in foro civili sententia Judicis, præsertim subordinati, non est omnino absoluta, sed imbibit hanc modificationem, quantùm possum secundùm allegata & probata &c. hinc etiam in absolutione à censuris communiter additur, *in quantum possum & tu indiges*, uti præscribit Rituale Romanum.

Inst. Ergo verba absolutionis erunt vera, quamvis cadant super nullum peccatum, quia absolvens adhuc verè dicet, quantùm est ex me, libero te à peccatis. ℞. n. ass. nam propositio affirmativa de subjecto non supponente est falsa, si autem pœnitens nullum commiserit peccatum, hæc propositio, *quantum est ex me, libero te à peccatis*, est de subjecto non supponente, quia dicit, tollo peccata tua, ergo supponit & dicit peccata fuisse, ergo si peccata non habuit, enunciat falsum. Neque dici potest sensum esse conditionatum, quasi dicat, libero à peccatis, si peccaveris: nam supponit absolutè peccata, & ea requirit ad valorem sui, alioquin non habet materiam, circa quam, neque tum esset dolor de vero peccato, nec confessio veri peccati, ergo nec tum haberetur Sacramentum Pœnitentiæ: *Nec obstat*, quòd forma extremæ Unctionis, *Indulgeat tibi Deus, quidquid deliquisti*, sit conditionata & valeat Sacramentum, licèt quis per sensus externos non peccârit, uti habent *Suar.* aliique cum *Dian.* p. 3. t. 4. R. 181. nam disparitas est, quòd *S. Jacobus* expressè dicat, si in peccatis fuerit, dimittentur, ergo non supponit absolutè adesse peccatum. Deinde extrema Unctio non includit dolorem vel confessionem de vero peccato. Denique extrema Unctio habet alium adhuc finem principalem, qui est gratia confortativa in ultimo prælio, quamvis fortè non sit remissiva peccati; opposita omnia sunt in Sacramento pœnitentiæ.

Q. 91. Quid præterea sit notandum circa absolutionem sacramentalem. ℞. seqq. §. 1. Quoties absolutio repeti- 642.

petitur, toties causatur nova gratia, quia toties completur & fit novum Sacramentum, hinc si Superior absolvisset pœnitentem à solis reservatis, & pro absolutione non reservatorum remisisset ad Confessarium inferiorem, aut è contrà si Confessarius inferior absolvisset à solis non reservatis, & Superior postea à reservatis, in utroque casu essent duo Sacramenta & causaretur duplex gratia, *Suar. Con. Lugo* d. 20. num. 81. *Dicast.* d. 11. num. 320. dicens esse certum, *Moya* d. 1. q. 8. num. 20. vocans certissimum contra paucos.

643. §. 2. Si quis sine justa causa in eadem confessione absolutionem repetat super eadem peccata, peccat graviter, quia frustraneum est, & secunda absolutio est irrita defectu novæ materiæ, *Bonac. Stoz* l. 2. num. 86. Si faciat ex scrupulo, quo se vult liberare, *Tamb.* & *Sporer* nu. 631. dicunt saltem ordinariè fore veniale tantum, quia tum repetit ex metu offendendi Deum & desiderio non nocendi proximo, quæ videtur esse levis imprudentia & injuria non notabilis, quæ non fit Sacramento: sed videri debent dicta p. 1. à num. 123. Si autem sit ita perplexus, ut æquè malum esse putet non repetere, quàm repetere, poterit nullum esse peccatum, secundùm dicta l. 1. à n. 81.

644. §. 3. Si pœnitens statim post confessionem redeat & sola venialia afferat aut circumstantias mortalium non notabiliter aggravantes, repetenda non est absolutio, cùm enim id necesse non sit, videtur esse quædam irreverentia, *Sporer* n. 628. Quòd si tamen quis vellet repetere, expedit tacitè id facere non formatâ cruce, quod etiam tum videtur observandum, quando ob novum mortale certum vel dubium est repetenda absolutio, alioquin circumstantes, qui jam antea viderant absolvi, quandoque suspicabuntur attulisse novum mortale. An autem tum priùs renovandus sit dolor, dicetur n. 707.

645. §. 4. Absolutio potest ab uno pluribus dari simul, sic enim simul absolvuntur multi milites ante prælium, dicendo, absolvo vos à peccatis: *Con. Lugo* d. 13. s. 7. *Arr.* d. 50. s. 5. *Aversa* q. 12. s. 3. *Tamb.* De conf. l. 2. c. 10. nu. 5. Essetque talis absolutio non quidem formaliter, attamen virtualiter & æquivalenter multiplex, & essent tot Sacramenta, quot homines ponentes aliquam confessionem & dolorem.

646. §. 5. Etiam potest absolutio simul à pluribus dari uni, uti habent iidem Authores, nam si quis habens sola venialia, vel etiam mortalia semel confessa, partem eorum confiteretur uni, & partem alteri, posset postea uterque simul absolvere, uti etiam tum, si confessus esset mortalia non confessa uni, & alteri alia venialia. Imò fieri posset, ut idem æger duobus Sacerdotibus diceret, confiteor vobis hæc peccata mea, tumque possent hi eum simul absolvere: Hoc tamen ultimum ordinariè est illicitum, quia est contra Ecclesiæ consuetudinem, *Suar. Aversa.*

647. §. 6. Si talis pœnitens ita à pluribus absolveretur, essent plura Sacramenta, quia essent plura judicia & multiplicaretur absolutio, quæ in recto importatur, confessio autem & dolor etiam virtualiter multiplicarentur, hinc singulis illis absolutionibus responderent distinctæ gratiæ, *Lugo* num. 166. *Aversa* suprà contra *Gorm.* p. 2. n. 218. & alios. *Opponit Arr.* nu. 27. tres ejusmodi absolutiones habere se sicut se habent tres hostiæ, quas aliquis simul sumit, quæ faciunt unum Sacramentum & unicam causant gratiam. *Sed contrà est*, nam tres hostiæ simul sumptæ faciunt unum cibum, & cadunt sub unam tantùm sumptionem, quæ autem hic interveniunt, non faciunt unum judicium, sed singuli seorsim sunt Judices feruntque distinctas sententias, ergo sunt plura judicia. Nec est simile in Baptismo, quem duo simul conferrent uni puero, quia cùm Baptismus non sit iterabilis & unicum habeat finem, qui est spiritualiter regenerare, unicus valet, ideoque tales duo Baptismi censeri deberent unus moraliter: è contrà Sacramentum Pœnitentiæ est iterabile, & ejus finis est etiam per plures gratias sæpius remittere peccata, ergo plures absolutiones non necessariò faciunt unum moraliter Sacramentum.

§. 7. Si pœnitens confessus coram multis voluisset ab uno tantum absolvi, & plures simul absolverent, non conficerentur plura Sacramenta, quia pœnitens non voluit plura: conficeretur tamen unum, quia quamvis petiêrit unam tantùm absolutionem, tamen non exclusit plures, nec unius absolutio tollit vim alterius, sed omnes sunt moraliter una, *Lugo* nu. 175. *Arr.* suprà. 648.

§. 8. Si plures simul absolventes uterentur hac formâ, *Absolvimus te à peccatis*, *Dur. Suar. Arr.* s. 6. *Aversa* suprà aliique probabiliùs dicunt contra *Vasq. Con. Lugo* n. 176. validè absoluturos, quia sicut valori hujus formæ, *absolvo vos*, non obstat, quòd significetur consortium plurium absolvendorum, ita nec valori illius, *absolvimus te*, quòd significetur consortium plurium absolventium, in neutra enim ponitur aliquid repugnans significationi à Christo intentæ. Et simile est, si Deus dispensaret cum aliquo, ut posset duas uxores ducere, si enim diceret, *accipio vos in uxores*, illæ possent respondere, *& nos accipimus te in virum*, foretque validum cum singulis Matrimonium. 649.

§. 9. Dicendo, *absolvimus te*, possent absolvere, vel singuli totaliter, id est, unus independenter ab altero, vel singuli partialiter tantùm, id est, unus dependenter ab altero & non nisi cum altero, prout ipsi formarent suas intentiones, verba enim sunt ad hoc indifferentia & per intentiones determinari possunt. *Nec obstat*, quòd volendo absolvere tantùm partialiter, viderentur habere intentionem tantùm conditionatam, *ego volo absolvere, si tu absolvas*, nam non obstat intentio conditionata, si sit de re præsente & purificata, uti dictum est p. 1. n. 79. Deinde non est intentio strictè conditionata, quia sensus est, *volo absolvere, quia tu etiam absolvis.* *Nec iterum obstat*, quod Christus voluerit Ministrum in hoc Sacramento esse in solidum Judicem, *nam* singuli erunt in solidum Judices, quamvis singuli judicare non velint, nisi etiam judicet alter. 650.

§. 10. Si singuli vellent tantùm partialiter absolvere, & unus proferret formam ante alterum, communis sententia dicit, neutrum absoluturum, quia, quando existeret absolutio unius, non existeret absolutio alterius, & tamen singuli volebant absolutionem suam non valere sine absolutione alterius. *Arr.* tamen n. 36. probabiliter putat utramque valituram, dummodo ita sequantur se, ut adhuc censeantur moraliter coexistere: Quid autem futurum sit in casu, quo singuli vellent absolvere, si alter non absolveret, dictum est p. 1. n. 74. 651.

§. 11. Non expedit, ut verba absolutionis omninò altè exprimantur, partim ne plebei ea addiscant & postea abutantur, partim quia absolutio sæpe datur sub conditione aut omnino non datur, ergo ut circumstantes non advertant, quandonam id fiat, præstat se assuefacere ad absolutionem, vocaliter quidem, attamen submissè dandam. 652.

§. 12. Ritus in absolvendo est servandus pro consuetudine cujusque loci & Ecclesiæ, sic quidam absolvunt tecto capite, ut sic se Judices esse ostendant, alii detecto, ut significent se absolvere nomine Christi, tanquam principalis Judicis: & testatur *Rayn.* sententiam *Sa*, qui volebat fieri tecto capite, esse expunctam à sacris Censoribus. Item communiter elevatur manus ad verba, *Indulgentiam*, vel *Dominus noster*, formatúrque Crux ad verba: *In nomine Patris &c.* Item superpelliceo & stolâ utuntur Confessarii non Regulares, 653.

quando

quando in templo publicè audiunt: has tamen cæremonias omittere, per se loquendo, nullum est peccatum, ita cum aliis *Stoz* l. 2. n. 83.

Absolvi non posse absentem, probabitur nu. 1195. Posse absolutionem dari ante expletam pœnitentiam & ante emendatam vitam, probabitur à n. 1230. Posse dari moribundo sine verbali confessione, dicetur à n. 1156. Quo sensu dari possit absolutio dimidiata, dicetur à n. 1152. Posse absolutionem aliquando sed non semper differri, dicetur à nu. 1764. Posse & debere aliquando dari sub conditione, dicetur à n. 1769.

DUBIUM II.

Qualis Contritio requiratur.

654 »Suppono, quòd contritio in communi, sit dolor ac detestatio peccati commissi, cum proposito emendandi, ùt habet *Trid. sess.* 14. ubi eam dividit in perfectam, quæ absolutè sic dicitur, & in imperfectam, quæ attritio dicitur. Perfecta est, quæ elicitur ex motivo charitatis, propter Deum summè dilectum, & hæc se solâ mox justificat, etsi cum voto & ordine ad confessionem, quam deinde facere teneris. Imperfecta est, quæ ex inferiore motivo, supernaturali tamen, concipitur.

» Resp. Ad Sacramentum hoc sufficit, & requiritur saltem attritio formalis, supernaturalis, efficax, & universalis, (respectu mortalium) concepta in ordine ad confessionem, vel saltem absolutionem. Est communis. *V. Bon. d.* 5. *q* 5. & *Scholl.* ac colligitur ex *Trid. l. c. Unde resolves.*

» I. Non requiritur contritio existimata, ùt voluit *Gabriel.*

» II. Non sufficit, 1. attritio existimata tantùm, licèt inculpabiliter, quia vera attritio est pars essentialis. 2. Nec desiderium absolutionis sine affectu ad peccata; idque etiamsi tantùm confitearis venialia, ùt habet sententia communis contra *Angles* & quosdam alios, quos sequitur *Tamb. l.* 1. *exp. conf. c.* 3. *Vid. Dian. p.* 9. *t.* 9. *R.* 31. Unde peccat graviter, qui etiam sola venialia, vel sola mortalia, aliàs confessa sine omni formali dolore confitetur, quia non ponit materiam Sacramenti, & saltem periculo sacrilegii se exponit. Ita *C. Lug. d.* 14. *s.* 8. *&c. com. V. Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 116. *Bon. sect.* 1. *p.* 3. Non tamen est necesse, ut dolor se extendat ad omnia venialia, quorum sibi pœnitens est conscius, *Suar. Lay. Lug.* Imò notat *Tamb. l. c.* satis esse de uno veniali dolere formaliter, etsi plurium sis conscius, de quibus nec dolorem, nec propositum emendandi habeas, sive ea confitearis, sive non.

» III. Non absolvitur, qui dolet, licèt intensissimè, tantùm propter infamiam, damna, aliásve pœnas temporales præcisè, etsi ex inculpabili ignorantia, quia non est dolor supernaturalis, nec ignorantia, aut bona fides potest supplere defectum essentialem, *Bon. l. c. &c.* Limitat tamen *Regin.* cum *Tamb. c.* 1. nisi doleas propter istas ùt à Deo inflictas vel infligendas.

» IV. Ad attritionem non requiritur ulla intensio vel duratio temporis, ùt vult *Durand.*

» V. Etsi debeat esse de omnibus peccatis mortalibus, non requiruntur tamen singuli dolores de singulis, ùt vult *Angles*, sed sufficit unus actus, de omnibus simul sumptis, etiam oblitis: ideóque peccat graviter, qui sciens prudens non atteritur universaliter de omnibus mortalibus nondum remissis, *Bon. &c. ll. cc.*

» VI. Non sufficit dolere, quòd non doleas, ùt habet *Nav.* & *Sa*, nec velleitas non peccandi. Ratio utriusque, quia non est dolor de peccatis commissis, cum quo affectus ad ea stare potest, *Henr. Vasq. Bon. l. c. n.* 7. Ubi rectè notat, cum actu, quo quis dolet se non dolere de peccatis, plerumque conjunctum esse dolorem de peccatis, etsi pœnitens eum non dignoscat. »

VII. Etsi dolor hic debeat esse summus appretiativè, ita ut nihil magis detesteris quàm peccatum, malisque omnia mala hujus mundi perpeti, quàm mortaliter contra Deum peccare, non tamen opus est, imò nec expedit, particulares facere collationes; v. g. mallem hoc vel illud malum subire, quàm mortaliter peccare, quia periculosæ sunt. »

VIII. Qui non vult occasiones proximas peccandi à se amoliri, vel non remittere ex animo, vel non restituere aut satisfacere, quibus debet; vel non habet formale (licèt probabiliter cum C. *Lug. l. c. s.* 5. *Lay. Dian.* aliique dicant, virtuale in contritione universali inclusum sufficere, saltem quando non occurrit cogitatio de peccatis vitandis) propositum, peccata mortalia, (quando talia confitetur) vitandi efficax, id est, cum quo non possit consistere affectus actualis erga aliquod mortale, non est sufficienter attritus: Ratio, quia non est dolor & detestatio efficax, quippe cum quo possit stare voluntas peccandi, nec is se ex toto corde convertit ad Deum, detestans peccatum super omne detestabile. *Suar. Fernand. Lay. l.* 5. *t.* 6. *c.* 4. *Dian. p.* 3. *t.* 4. *ref.* 119. *&c.* commun. Et licèt sola venialia confitearis, teneris tamen, sicut dolorem, ita etiam propositum, saltem virtuale, circa illa habere, *C. Lugo, d.* 14. *s.* 8. & 9. & alii. »

IX. Redire sæpe cum eodem mortali, non est certum indicium deesse attritionem, etsi sit magna præsumptio, præsertim in iis, qui coguntur confiteri à parentibus, magistris, &c. item in iis, qui aliquoties moniti concubinam non separant, aut restitutionem non faciunt; quibus proinde absolutio differenda est, nisi id actu præstent: Quanquam possint esse alia signa veri doloris, v. g. si media præscripta sint adhibita, occasiones vitatæ, si numerus peccatorum imminutus, si pœnitens omnino asserat, cui plerumque credi debet, cùm ipse sit suî accusator, defensor & testis: Qua in re opus est magnâ prudentiâ Confessarii, ne pœnitentem severitate avertat, neque etiam lenitate seducat & peccet, pereatque cum illo, *Suar. in* 3. *p. d.* 32. *s.* 2. *Sanch. l.* 2. *in Decal. c.* 32. & *l.* 3. *c.* 5. *C. Lug. n.* 166. & 169 contra quorum, aliorúmque communem sententiam, docent apud *Dian. Viraldus*, & *Joannes Sancius* d. 10. nu. 16. posse toties, quoties confitetur, absolvi, etiamsi nullus appareat profectus, eò quòd sine illo possit esse verum propositum, sicut est in iis, qui venialia semper afferunt eadem. Verùm id probare non ausim, nec videtur esse par ratio. *Vid. Kon. d.* 2. *dub.* 14. *Dia. p.* 1. *t.* 7. *R.* 55. & *p.* 2. *t.* 2. *misc. R.* 45. »

X. Absolvendi sunt ii, qui ex officio, domo vel negotio, in quo propinquum peccati periculum imminet, discedere nolunt, eò quòd sine maxima difficultate non possint, parati interim media præscribenda adhibere. Ratio, quia occasio, etiam propinqua, non necessitat ad peccatum, ideóque stare potest cum proposito peccata vitandi. *Nec refert*, quòd quis putet vel timeat, se unum vel plura peccata non vitaturum, *quia* propositum est actus voluntatis, existimatio autem illa, est actus intellectûs, qui ex illo proposito, ob humanæ voluntatis mutabilitatem non necessariò consequitur. Interim qui certus est, impossibile sibi esse in tali occasione peccata vitare, debet eam deserere, nisi velit perire. Ita *Laym l. c. Lug. num.* 152. »

XI. Non requiritur dolor sensibilis, sufficit enim intellectivus: qui cùm sit internus, ac spiritualis, scrupulosi non facilè debent angi, quasi sine dolore accedant ad Sacramentum, eò quòd nullum sentiant. »

XII.

» XII. Is, qui nihil cogitans de confessione, attritionem elicuit, non referens eam ad Sacramentum, »non potest sine novo dolore ad id accedere; quia »pars debet referri ad compartem. Ita *Suar. d. 20. ſ.* »*4. Bon. d. 5. q. 3. p. 2.* Contrarium tamen videtur do»cere *Lugo d. 14. n.* 37. quod non est improbabile. »*Tamb. l. 1. c. 2.*

» XIII. Non sufficit ad Sacramentum dolor, qui »sequitur absolutionem: imò secundùm sententiam »saltem tutiorem, quam docet *Lay. cap.* 4. & *Kon.* de»bet antecedere etiam confessionem, etsi contrarium »etiam probabiliter doceant *Vasq. Fill. Fag. Lug. ſ. 2.* & »*Gasp. Hurt. d. 6. dif. 5.* apud *Dian.* & *Escob. t. 7. E. 6.* »Unde pœnitentes initio ad dolorem excitandi; aut »si post peccatorum narrationem fiat, repetant verbo »confessionem, dicendo se dolere de peccatis exposi»tis. *V. Laym. l. c.*

» XIV. Probabile est eum, qui paulò antè confessus »iterum confitetur, vel eadem peccata, vel quæ exci»derant, de quibus antè (explicitè, & in particulari) »non doluit, non teneri elicere novum dolorem. *Lug.* »*ſ. 3. Dian. p. 9. t. 3. R. 50. & 51.* & consequenter potest »moribundus propter periculum instantis mortis ab»solvi, audito tantùm uno alteróve peccato; & dein»de si superstes maneat, auditis reliquis iteratò ab»solvi in virtute doloris præcedentis. *Tamb.*

ADDENDA.

655. QUæst. 92. *Quid generatim notandum sit circa contritionem & dolorem ad Sacramentum Pœnitentiæ requisitum.* ℞. seqq. §. 1. Contritio sæpe sumitur genericè, prout in communi est dolor de peccatis, abstrahendo an sit perfectus an imperfectus. Et quod attinet ad nomina illa *contritio & attritio*, *S. Tho.* in Suppl. q. 1. a. 2. ad 2. sic explicat, quòd sicuti in corporalibus lapis tum dicitur conteri, quando ita comminuitur in minutissimas partes, ut non censeatur amplius manere lapis, sed fiat pulvis; è contrà sicuti tum dicitur atteri, quando aliquid quidem de illo tollitur, attamen adhuc censetur manere lapis: ita in spiritualibus tum dicatur conteri peccator, quando habet perfectum actum pœnitentiæ, vi cujus non maneat moraliter peccator, qui fuit, sed justificetur: tum autem dicatur atteri, quando habet actum pœnitentiæ, cum quo habitualiter quidem adhuc manet peccator, attamen deponit actualem voluntatem peccandi. Hìc ad vitandam æquivocationem, quando loquemur de contritione genericè sumpta, communiter utemur voce *dolor*, quando autem simpliciter & sine addito utemur voce *contritio*, ordinariè intelligemus dolorem, qui est actus charitatis Theologicæ & concipitur ex motivo bonitatis Dei super omnia dilecti; è contrà quando utemur voce *attritio*, intelligemus dolorem conceptum ex aliquo motivo inferioris virtutis.

656. §. 2. Dolor & detestatio non sunt idem, nam dolor est de malo ùt præsente, detestatio autem de malo ùt præterito: quod ut melius intelligatur, generatim notanda est diversitas actuum voluntatis, nam 1. Si objectum repræsentetur sub ratione boni vel mali, præscindendo, an sit præsens an absens, actus voluntatis circa bonum erit amor, è contrà circa malum erit odium. 2. Si objectum repræsentetur ùt præsens, actus circa bonum erit gaudium, circa malum erit dolor. 3. Si objectum repræsentetur ùt absens & possibile in futuro, actus circa bonum erit desiderium, si autem simul repræsentetur aliqua arduitas in illo bono obtinendo, actus circa illud bonum erit spes vel audacia; è contrà circa malum absens & possibile in futuro est fuga strictè dicta, si autem simul repræsentetur aliqua arduitas in illo malo amoliendo, actus circa illud erit timor vel ira. 4. Si objectum repræsentetur ùt absens & præteritum, actus circa bonum erit gratulatio, circa malum erit detestatio. 5. Omnes hi actus possunt ex modo tendendi esse vel efficaces, qui determinent ad arripiendum medium pro obtinendo fine necessarium; vel inefficaces, qui ad hoc non determinent. Similiter amor potest esse vel simplicis complacentiæ, qui cum odio opposito stare possit, vel potest esse efficax, qui excludat simile odium ejusdem objecti: è contrà odium potest esse vel simplicis displicentiæ, quod cum amore opposito stare possit, vel efficax, quod excludat similem amorem ejusdem objecti. 6. Actus prout fertur directè in aliquod bonum tanquam finem obtinendum per media, dicitur intentio, prout fertur directè in media pro obtinendo fine, dicitur electio: è contrà actus prout directè fertur in malum depellendum per media ad hoc necessaria, dicitur propositum, prout directè fertur in ista media in ordine ad depellendum malum, dicitur executio propositi. 7. Possunt omnes recensiti actus ex modo tendendi esse vel absoluti, uti hi, amo Deum, odi peccatum; vel conditionati, uti hi, amarem Deum, etiamsi me puniret; odissem peccatum, etiamsi non puniretur.

§. 3. *Caj. Nav. Regin. Gob. Bosco, Stoz* l. 1. p. 2. n. 657.
6. dicunt pro Sacramento Pœnitentiæ requiri solam detestationem, ad quam sequatur dolor veluti proprietas, quod *Suar.* d. 4. ſ. 1. n. 7. putat esse certum. E contrà *Gonet* d. 7. n. 6. & alii dicunt requiri solum dolorem, qui præsupponat detestationem: *Dicast.* d. 2. n. 103. & alii communiter dicunt sufficere alterutrum actum, nempe vel detestationem vel dolorem, sed *Con.* d. 1. à n. 10. probabiliùs dicit requiri utrumque actum, hoc enim est conformius *Trid.* sess. 14. De pœn. c. 4. ubi dicit contritionem esse *animi dolorem ac detestationem* de peccato commisso. Ratio autem est, nam imprimis actus requisitus ad Sacramentum Pœnitentiæ non est sola detestatio, alioquin Beati, qui aliquando peccârunt, dici possent de facto adhuc habere contritionem de peccatis, cum habeant illorum detestationem, hoc autem est contra communem sensum, nam per contritionem intelligitur dolor vel tristitia, qui sit actus cordis inquieti, turbati, anxii, quod sine dolore non habetur; hinc Authores communiter, quando negant in Beatis esse contritionem, intelligunt dolorem: congruentia autem cur ad Sacramentum Pœnitentiæ requiratur dolor, hæc est, quia cùm voluntas per peccatum converterit se ad delectationem sive gaudium circa bonum præsens, decebat, ut pœnitens reciperet dolorem circa malum præsens. Deinde actus requisitus ad Sacramentum Pœnitentiæ non est solus dolor prout contradistinctus à detestatione, qualem etiam damnati habere possunt, hinc omnes intelligunt requiri talem actum, qui respiciat peccatum commissum, quod retractet, ita ut voluntas vitalis actûs sit ita disposita, ut peccatum physicè præteritum impediret, si poneretur in circumstantiis, in quibus illud ab ipsa potuit impediri.

Obji. Communis omnium sensus est eum validè 658.
absolvi, qui accedit cum dolore & proposito, quamvis non cogitârit de detestatione, ergo detestatio non requiritur. ℞. n. conseq. quia licèt contritio vel attritio præcipuè significetur per dolorem, tamen per hunc dolorem non intelligitur actus respiciens malum tantùm præsens, sed simul respiciens præteritum: neque nunc elicere possumus dolorem, quin sit vel adjunctam habeat detestationem, uti nec elicimus detestationem, quin sit vel adjunctum habeat dolorem, uti ex *S. Tho.* 3. p. q. 84. a. 8. in O. notat *Con.* suprà: Itaque sive contritio significetur nomine detestationis sive nomine doloris, per utramque vocem intelligitur actus circa objectum secundùm aliquid præ-

præsens & secundùm aliquid præteritum; quomodo autem peccatum sit malum præsens, etiamsi plenè remissum sit quoad culpam & pœnam, dictum est n. 591. Atque ex his,

659. *Inferes*, Etiam illam opinionem Lutheri fuisse erroneam, quâ dixit per contritionem nec significari dolorem neque detestationem peccati, sed tantum amorem justitiæ & novam vitam; oppositum enim constat ex Scriptura & SS. PP. apud *Bellarm.* De pœn. l. 2. c. 4. nam quando loquuntur de pœnitentia, semper meminerunt peccati, cujus sit retractatio & dolor. *Nec obstat*, quòd Scriptura loquens de pœnitentia utatur voce, *metanœa*, quæ vox significat resipiscentiam vel mutationem animi, *nam* pœnitentia est talis resipiscentia & mutatio, quæ simul sit detestatio & dolor de peccato, est enim transitus à malo præterito & præsente ad bonum futurum, illosque actus intellexerunt per nomen pœnitentiæ SS. Patres & antiqui, uti rectè ostendunt *Gormaz* n. 24. & *Bosco* s. 2. à n. 69. Hinc *Ausonius* de pœnitentia loquens ita canit, *Sum dea, quæ facti non factique exigo pœnam, nempe ut pœniteat, sic metanœa vocor.*

660. §. 4. Præter detestationem & dolorem, etiam ad Sacramentum Pœnitentiæ requiritur propositum non peccandi de cætero, uti certum est ex *Trid.* suprà & pluribus explicabitur à nu. 891. adeoque ad valorem confessionis requiritur odium peccati præteriti, præsentis & futuri, præteriti, in quantum est detestatio; præsentis, in quantum est dolor; futuri, in quantum est propositum cavendi illud imposterum. Perinde autem est, sive reipsa sint tres physicè actus, sive duo, sive etiam unicus habens illa tria prædicata per respectum ad peccatum præteritum, præsens & futurum: si autem reipsa sint plures actus, etiam perinde est, quo ordine eliciantur, posset enim propositum primo loco elici: connaturalius tamen est, ut præcedat detestatio, quæ post se trahit dolorem, atque ex his sequitur propositum.

661. §. 5. Ante actus illos requisitos ad Sacramentum Pœnitentiæ ordinariè præcedunt plures alii actus, uti docent *Trid.* sess. 6. c. 6. *S. Th.* p. 3. q. 85. a. 5. *Catech. Rom.* De pœn. c. 1. nu. 3. 1. est gratia excitans sive supernaturalis illustratio intellectûs & pia motio voluntatis inducens ad pœnitendum, quam Deus operatur in nobis sine nobis liberè operantibus. 2. Actus fidei circa necessaria creditu necessitate medii ad justificationem. 3. Timor aliquis servilis pœnæ ùt infligendæ à Deo. 4. Spes veniæ & salutis per Christi merita. 5. Aliqua ad Deum conversio, quæ sit inchoata dilectio. 6. Quidam timor filialis Dei. 7. Actus supernaturalis prudentiæ dictans hic & nunc esse pœnitendum. Neque tamen dicimus, quòd singuli hi actus sint necessari, sed quòd ordinariè interveniant, & per illos tanquam per gradus optimè ducamur ad pœnitentiam, quinam autem ex his sint absolutè necessarii, intelligetur ex dicendis.

662. Q. 93. *Qualis actus debeat esse dolor, qui requiritur ad Sacramentum Pœnitentiæ.* R. §. 1. Debet esse actus voluntarius & liber, uti fides docet contra hæreticos apud *Bellarm.* l. 2. c. 2. sic enim definit *Trid.* sess. 14. De pœn. can. 5. *Si quis dixerit eam contritionem &c. esse dolorem coactum & non liberum ac voluntarium, anathema sit.*

663. §. 2. Debet esse honestus: & reipsa est talis, etiam pro statu legis gratiæ, uti iterum docet fides & *Trid.* suprà contra eosdem hæreticos apud *Bellarm.* suprà, qui dicunt nos per dolorem de peccatis impleri peccatis, ideóque nunc veniam peccatorum obtineri per solam fiduciam de remissione illorum; sed contra est, nam imprimis Scriptura nos admonet & provocat ad dolorem de peccatis. Psal. 50. v. 19. *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Deut. 4. v. 29. *Invenies eum, si tamen toto corde quæsieris & totâ tribulatione animæ tuæ.* Ezech. 18. v. 21. *Si autem impius egerit pœnitentiam &c. vitâ vivet.* Matthæi 3. v. 2. & c. 4. v. 17. *Pœnitentiam agite.* Marci 1. v. 15. *Pœnitemini.* Lucæ 15. v. 32. *Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam.* Lucæ 13. v. 5. *Si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis.* 2. ad Corinthios 7 v. 10. *Quæ secundum Deum est tristitia, pœnitentiam in salutem stabilem operatur.* Deinde per pœnitentiam non intelligi inanem illam fiduciam, patet ex Jonæ 3. v. 9. ubi Ninivitæ pœnitentes sperabant quidem veniam, attamen incerti erant, dicentes: *Quis scit, si convertatur & ignoscat Deus?* Hinc etiam *S. Cyprianus* Serm. de lapsis, ait: *Nec desperantes misericordiam Domini, nec tamen jam veniam vendicantes.* Ratio autem est, quia Deus nullibi promisit veniam nihil agentibus, sed simul postulat actus pœnitentiæ, uti patet ex citatis locis, ergo.

§. 3. *Angel. Silv. Rosell.* aliique apud *Vasq.* q. 92. a. 1. dub. 1. putârunt ad hoc Sacramentum non requiri 664.
actualem & verum dolorem, sed sufficere voluntatem suscipiendi Sacramentum cum negatione actualis affectûs ad peccatum, sed hanc sententiam vocant *Vasq.* erroneam, *Suar.* d. 20. s. 1. n. 2. improbabilem & hoc tempore temerariam, *Ills.* nu. 35. prorsus improbabilem & non securam. *Corduba, Beja, Sot. Canus* apud *Dicast.* d. 6. num. 119. Item *Caj. Toler. Valent.* aliique apud *Moyam* tr. 3. d. 5. q. 3. n. 3. putârunt sufficere, si quis bonâ fide putet se dolere, quamvis reipsa non doleat; sed oppositum certum esse dicit *Ills.* n. 36. quamvis enim sic confitens excusetur à peccato, non ideo ponitur essentia Sacramenti; unde sicuti quando *Trid.* dicit peccatorem per contritionem justificari extra Sacramentum, in Sacramento autem per absolutionem, non potest intelligi contritio vel absolutio existimata tantum, sed verè existens, ita & hic debet verè existere & adesse dolor. Ratio autem est, quia talis existimatio non potest dare sufficientiam, vel efficaciam, quam dolor ex Christi institutione habet, ergo.

§. 4. *Palud. Nav. Sa* apud *Dicast.* nu. 125. putârunt 665.
satis esse, si quis doleat se non dolere, sed hanc sententiam vocat etiam prorsus improbabilem & non securam *Ills.* n. 35. eamque rectè refutat *Arr.* d. 37. n. 21. Similiter quamvis aliqui dixerint sufficere quamcunque displicentiam peccati & velleitatem non peccandi de cætero, imo licèt aliqui apud *Moyam* q. 2. nu. 3. putârint impediri quidem effectum Sacramenti, attamen non obesse valori, si quis sine ullo actu doloris accedat, etiam sciens se per hoc peccare mortaliter, dummodo se de hoc ipso peccato accuset & absolvatur, tamen hanc opinionem vocat *Suar.* s. 5. nu. 4. improbabilem, *Aversa* q. 11. s. 1. improbabilem & prorsus falsam; hinc absolutè tenendum est requiri verum dolorem de peccatis, quia Concilia dicunt dolorem esse partem, nihil autem horum est simpliciter dolor. Notant tamen *Arr.* n. 22. & *Dicast.* n. 127. vix fieri posse, ut quis efficaciter doleat de carentia doloris & reipsa non doleat, quamvis enim non experiatur sensibilem dolorem, tamen habebit spiritualem, ideóque putant ejusmodi hominem tutò accedere posse ad Sacramentum. Addit *Less.* in Auct. V. *Confessio* Casu 1. abundanter sufficere hunc actum: ô maledicta peccata, quibus Deum meum offendi, vel quibus animam meam gratiâ divinâ privavi, & æternis pœnis obstrinxi &c. Vide dicenda num. 679.

§. 5. *Silv. Rosell. Vivald.* & alii putârunt non requiri 666.
dolorem formalem sed sufficere virtualem contentum in amore Dei, quam sententiam *Tamb.* De conf. l. 1. c. 1. §. 5. vocat probabilem. Similiter *Moya* q. 12. dicit sufficere propositum formale non peccandi de cætero, si sit virtualis dolor, quam sententiam *Victoria* vocat probabilem; sed *Amic.* d. 12. n. 2. *Tann.* q. 6. n. 73. *Dicast.* n. 4. *Platel.* n. 63. dicunt certum

certum

tum esse, quòd requiratur dolor formalis: *Suar.* d. 20. s. 1. putat oppositum esse temerarium, *Vasq.* q. 92. a. 1. dub. 1. erroneum, quamvis *Ills.* nu. 34. dicat sententiam nostram esse tantùm communiorem & probabiliorem. Ratio autem est, quia *Florent.* & *Trid.* requirunt contritionem aliquam tanquam partem hujus Sacramenti, quam dicunt esse dolorem ac detestationem de peccato commisso, hæc autem omnia sonant dolorem simpliciter & sine addito, adeóque formalem, amor enim Dei & propositum non dicuntur simpliciter dolor, sed cum addito, virtualis, ergo quamvis amor Dei super omnia, itemque propositum non peccandi de cætero conceptum ex motivo bonitatis Dei super omnia dilecti justificent hominem, tamen per illa sine dolore formali haberi non posset Sacramentum Pœnitentiæ. *Nec obstat*, quòd *Trid.* sess. 14. De pœn. c. 3. dicat hunc contritionis motum omni tempore fuisse necessarium ad impetrandam veniam peccatorum, sic autem non fuerit semper necessarius dolor formalis, sed de se sufficiat amor Dei super omnia, *nam* ibi loquitur de contritione, quam præcedit cognitio peccati commissi, quæ semper est dolor formalis, hinc dicit talem dolorem ad Sacramentum requiri, qualis semper fuit necessarius illi qui ex recordatione peccati commissi fertur in Deum, quod semper fit per dolorem formalem; hinc rectè notant *Con.* & *Tamb.* suprà, si quis post elicitum actum amoris in Deum confessus esset & absolutus, immemor formalis doloris, non debere esse scrupulosè sollicitum, quia moraliter impossibile est, imò absolutè contingere non potest, inquit *Escob.* q. 88. a. 5. ut qui peccatorum memor Deum amat super omnia, simul non detestetur peccata ùt mala Deo. Et idem est de proposito non peccandi de cætero, concepto ex motivo universali bonitatis Dei secundùm se complectente etiam peccata præterita.

667. §. 6. *Sot. Canus* & alii apud *Moyam* suprà q. 4. putârunt sufficere dolorem honestum & naturalem, sed hanc opinionem aliqui vocant temerariam, alii erroneam & contra fidem, alii dicunt sapere hæresin, hinc *Platel.* n. 636. dicit videri esse de fide, quòd dolor ad valorem Sacramenti pœnitentiæ requisitus debeat esse supernaturalis, nam 1. *Trid.* suprà c. 4. docet attritionem, quæ ad gratiam in hoc Sacramento disponit, esse donum Dei & impulsum Spiritûs S., ideóque etiam sess. 6. can. 3. dixerat anathema illi, qui assereret sine Spiritûs S. inspiratione & adjutorio posse hominem pœnitere, sicut oportet; ubi rationem insinuat, quia dolor disponit ad gratiam & consequenter ad salutem æternam, omnis autem propriè dicta dispositio ad salutem debet esse proportionata ad finem ultimum & supernaturalem, ergo debet esse supernaturalis. 2. *Innocent. XI.* damnavit hanc 57. prop. *Probabile est sufficere attritionem naturalem, modò honestam.* Quæ damnatio, cùm in genere ponat attritionem naturalem, intelligenda est de omni attritione naturali, quidquid contradicat *Carden.* ad istam prop. n. 8. putans non loqui de illa attritione naturali, quæ respiciat motivum supernaturale. Imò contra *Vasq. Bonac. Hurt.* & alios, quorum sententiam *Dicast.* d. 6. nu. 12. vocat satis probabilem, longè probabilius est hunc dolorem debere esse in entitate sua supernaturalem, & non sufficere supernaturalem quoad modum, vel tantùm extrinsecè ratione acceptationis divinæ, quia dolor hic requirit principium supernaturale, à quo dependeat, uti pluribus probat *Gorm.* p. 1. à nu. 375. Et quamvis *Suar. Lugo, Con.* & alii putent actum in entitate naturalem, dummodo eliciatur ex gratia per Christum, posse esse etiam meritorium vitæ æternæ, quod *Moya* n. 17. dicit esse probabile, tamen probabilius est oppositum, nam gratia non dignificat actum in se naturalem, sicuti enim si filius Regis faciat opus commune rustico, non ideo meretur præmium regale, ita si homo, etiam habens gratiam, faciat opus naturale, ad quod se per accidens habet gratia, si in illud nullum principium supernaturale influat: Hinc 3. Ad dolorem pro hoc Sacramento prærequiruntur actus fidei & spei supernaturalis, uti constat ex dictis l. 2. à num. 18. sed non aliam ob causam, nisi quia dolor debet esse in se supernaturalis, uti notant omnes cum *Dicast.* n. 17. & *Sroz.* l. 1. p. 2. num. 19., ut nempe ex parte intellectûs adsit cognitio supernaturalis & proportionata, quæ dirigat; & ex parte voluntatis motus supernaturalis & proportionatus, qui erigat, ita ut nisi præeant istæ dispositiones, principium supernaturale adjuvans non influat in dolorem, ergo. Videri possunt dicta l. 2. à nu. 19. ubi explicavi, quorum objectorum fides prærequiratur. Et quæ contra ista opponi possunt, solvi ibidem à num. 26.

§. 7. Aliqui apud *Carden.* in 1. crisi d. 70. c. 1. docuerunt ad effectum hujus Sacramenti requiri, ut dolor sit efficax, attamen ad illius valorem sufficere, si dolor invincibiliter existimetur esse efficax, sed oppositum rectè ostendit c. 2. & 3. hinc absolutè dicendum est dolorem ad valorem & effectum hujus Sacramenti requisitum debere esse efficacem, id est, debere excludere voluntatem peccandi, nam *Trid.* suprà dicit dolorem disponere ad gratiam in Sacramento obtinendam, si voluntatem peccandi excludat, ex quo colligitur non ideo dici efficacem, quòd faciat, ut nunquam ampliùs peccetur, sed quia est talis, ut quamdiu est, cum illo componi non possit voluntas efficax illius peccati, de quo est dolor. Ratio autem, cur talis dolor requiratur, est hæc, quia alioquin homo simpliciter non converteretur à peccato ad Deum, non est autem credibile Deum illi remittere peccatum, qui ab hoc simpliciter non avertitur, sed ad illud manet actualiter conversus, ergo. 668.

§. 8. Hic dolor etiam debet esse sensibilis, non hoc sensu, quòd debeat elici ab appetitu sensitivo aut sentiri in corpore, nam sufficit, quòd sit purè spiritualis & in sola voluntate habeatur, sed hoc sensu debet esse sensibilis, quòd debeat per confessionem vel aliud signum externè manifestari, uti omnes communiter docent vel supponunt cum *Con.* d. 4. n. 44. *Laym.* l. 5. t. 6. c. 4. n. 4. *Lugo* d. 14. à nu. 15. *Arr.* d. 37. s. 2. *Palav.* n. 276. contra paucos recentiores & *Moyam* d. 5. q. 10. n. 2. qui negant. Ratio nostra est, quia confessio, secundum omnes, ut sit Sacramentalis, debet esse aliquo modo dolorosa, alioquin nec Sacerdos, qui est Judex, cognosceret dispositionem necessariam pœnitentis, nec illa ipsa confessio censeri posset vera accusatio pœnitentis. Congruentia autem est, quia hic dolor est pars Sacramenti, quod est signum sensibile pro hominibus à Christo institutum, ideoque congruebat Sacramentum quoad omnes partes, quas ponunt homines, dici signum humanum & sensibile, vel per se vel saltem per aliquid aliud, per quod exteriùs innotescat; unde etiam intentio Ministri manifestari debet saltem per absolutionem, intentio autem pœnitentis per confessionem vel aliud signum. 669.

§. 9. Dolor ad effectum hujus Sacramenti requisitus debet esse universalis respectu mortalium, id est, debet se extendere ad omnia mortalia non remissa, nam in hac providentia non remittitur unum mortale sine altero, quia nullum mortale remittitur sine infusione gratiæ, quæ gratia pugnat cum omni mortali, neque ullum mortale remittitur sine efficace dolore de illo, uti dictum est nu. 668. ergo si desit dolor de unico mortali non remisso, deest dolor requisitus ad remissionem cujuscunque mortalis. 670.

Obji. Ad effectum hujus Sacramenti non requiritur confessio nequidem virtualis omnium peccatorum,

rum, nam si quis confiteatur furtum, & bonâ fide dicat se non fecisse perjurium, quamvis fecerit, per absolutionem accipit gratiam, ergo nec requiritur dolor, nequidem virtualis omnium. ℞. n. conseq. Confessio omnium est tantùm de necessitate præcepti, & omitti potest quandoque, etiam scienter, uti dicetur à num. 1140. E contrà aliquis dolor sive retractatio omnium mortalium est secundùm præsentem Dei ordinationem de necessitate medii, ad hoc, ut aliquod mortale remittatur, secundùm dicenda n. 679.

671. §. 10. Non est necesse, ut dolor ad hoc Sacramentum requisitus sit ex uno motivo universali se extendente ad omnia mortalia, *Suar. Dicast.* d. 6. dub. 4. *Aversa* q. 11. s. 5. & communis contra Bonac. & alios, quia si quis tantùm habeat peccata furti & perjurii, eliciátque duos actus doloris ex motivis specialium honestatum, quas habent justitia, & religio, habet dolorem se extendentem ad omnia sua peccata, ergo habet dolorem hoc sensu universalem, nec ratio est requirendi universaliorem, cur enim tenebitur detestari vel dolere de aliis peccatis, quæ non fecit? Itaque in hoc casu tenebitur tantùm habere propositum universale de vitandis imposterum omnibus mortalibus, uti dicetur à n. 898. & sic habebitur totum illud, quod ad contritionem pro Sacramento Pœnitentiæ requirit *Trid.* sess. 14. De pœn. c. 4. nempe dolorem ac detestationem de peccato commisso cum proposito non peccandi de cætero, ubi per dolorem de peccato commisso satis signanter innuit non requiri dolorem absolutè universalem sed de peccatis commissis & non remissis, dummodo adsit propositum excludens omne peccatum pro futuro. Notat tamen rectè *Dicast.* n. 63. si prudenter timeat, ne etiam alia peccata habeat, teneri ad dolorem absolutè universalem, ne exponat Sacramentum periculo saltem carendi suo effectu.

Obji. S. Th. p. 3. q. 86. a. 3. in O. ait, *Non potest esse verè pœnitens, qui de uno peccato pœnitet & non de alio.* ℞. ait de pœnitentia, quæ extra Sacramentum fit, tractat enim ibi de virtute pœnitentiæ, & postea prius in q. 90. tractat de Sacramento.

672. Q. 94. *An Sacramentum Pœnitentiæ possit esse validum & informe ratione doloris se non extendentis ad omnia mortalia.* ℞. Negant *Vasq. Con. Laym. Sa, Turr. Fagund. Castrop. J. Sanch. Martinon, Amic.* d. 12. s. 6. *Arr.* De Sacram. d. 13. s. 2. *Palav.* c. 31. *Moya* d. 5. q. 2. n. 6. *Mlorz.* d. 6. q. 2. *Gormaz* p. 2. n. 284. *Platel.* nu. 720. *Haun.* l. 4. n. 996. *Sporer* n. 263. *Todt.* q. 97. sed probabiliùs affirmant plurimi antiqui, quos refert & sequitur *Aversa* q. 14. s. 5. Sequuntur Thomistæ communissimè cum *Gonet* d. 10. a. 1. Item *Henriq. Suar. Tolet. Tann. G. Hurt. Valent. Fill. Lugo, Bonac.* cum *Dicast.* d. 6. n. 84. Item *Perez, Salas, Escob.* cum *August. Laurentio* in Syntagm. t. 2. tr. 3. d. 3. nu. 204. Accedunt *Rosmer, Carden.* in 1. crisi d. 70. c. 1. & 2. aliique recentiores communissimè cum *Gob.* in Exp. t. 6. nu. 177. *Ills.* n. 49. & hanc sententiam vocat in praxi probabilissimam *Dian.* p. 3. t. 4. R. 65. *Probatur* 1. authoritate, nam in illis, quæ pendent à voluntate Dei, multùm ponderis habet judicium plurium & graviorum Authorum, atqui pro nostra sententia stant plures & graviores, uti certum est, probátque *Dicast.* suprà vix ullum esse contrarium ante tempora *Vasq.*, quem reliqui sunt secuti. Accedit, quòd pro nostra sententia videatur esse etiam S. Th. in suppl. q. 9. a. 1. ubi quærit, an confessio possit esse informis, & in O. sic habet, *Confessio potest esse etiam in eo, qui non est contritus, quia potest peccata sua pandere Sacerdoti & clavibus Ecclesiæ se subjicere, & quamvis tunc non percipiat absolutionis fructum, tamen recedente fictione percipere incipiet, sicut etiam in aliis Sacramentis est.* Cum autem dicat Sacramentum recedente fictione reviviscere, supponit fuisse validū, non cum defectu omnis contritionis, nam paulò ante dixerat aliquam contritionem esse partem Sacramenti, sed cum defectu contritionis alioquin requisitæ ad effectum Sacramenti, quæ nempe se extenderet ad omnia mortalia non remissa. Gratis autem dicit *Gormaz* n. 479. *S. Th.* postea retractâsse illam suam sententiam, nam nec verbo usquam hoc insinuat. *Prob.* 2. Ratione, nam si quis commiserit grave furtum & perjurium, ac post diligens examen non occurrat illi nisi furtum, si de hoc doleat propter honestatem virtutis justitiæ, & confiteatur bonâ fide dicens se nullū aliud peccatum habere, sicque absolvatur, Sacramentum non causat gratiam, uti certum est ex dictis nu. 170., cum enim unum mortale non remittatur sine altero, & mortale perjurii non retractetur, hoc mortale est obex, quominus causetur gratia, ergo Sacramentum in hoc sensu est informe, quia non causat formam gratiæ. Hoc non obstante videtur hoc Sacramentum esse validum, quia nulla pars essentialis ipsi deest; non confessio, nam integrè est confessus, quidquid occurrebat memoriæ. Nec absolutio, uti supponitur; Neque dolor, quia habet dolorem de furto, cúmque manifestat per confessionem furti, dolor autē de perjurio non est pars hujus Sacramenti, quia ille solus dolor est pars Sacramenti, qui per hanc confessionem potest fieri sensibilis, ut enim sit pars Sacramenti, debet esse sensibilis, secundùm dicta n. 669. & suppono per nihil aliud hic & nunc fieri sensibilem, atqui dolor de perjurio, quamvis adesset, non potest fieri sensibilis per hanc confessionem, ergo. *Prob. min.* dolor de perjurio non imperat hanc confessionem, nam pœnitens expressè & invincibiliter dicit se non habere aliud peccatum, quod velit confiteri, atqui confessio non potest dolorem de perjurio reddere sensibilem, nisi hic dolor eam imperet, ergo. *Prob. min.* Confessio per hoc tantùm dicitur facere dolorem sensibilem, quòd sit & censeatur esse effectus causatus à dolore, effectus autem manifestet suam causam, ergo talis dolor, quamvis adesset, nō fieret sensibilis per hanc confessionem, ergo non est pars hujus Sacramenti. *Nec obstat*, quòd hic dolor requiratur ad effectum hujus Sacramenti, secundùm dicta nu. 670. nam non ideo est pars hujus Sacramenti, si enim adsit & nullo signo fiat sensibilis, non est pars Sacramenti, uti adversarii fatentur, & tamen est necessarius ad effectum Sacramenti, uti omnes docent, ergo aliud est requiri ad effectum, aliud esse partem Sacramenti. *Conf.* nam si quis suscepisset Baptismum sine dolore de perjurio ante Baptismum commisso, & post Baptismum commisisset furtum, tumque doleret de perjurio ex motivo religionis, de furto autem ex motivo justitiæ, sicque confiteretur furtum, dolor de perjurio esset quidem necessarius ad effectum Sacramenti Pœnitentiæ, ut nempe per illud causaretur gratia, attamen non esset pars Sacramenti Pœnitentiæ, quia sicuti perjurium ante Baptismum commissum non est materia Sacramenti Pœnitentiæ, ita nec dolor de illo est pars hujus Sacramenti, sed tantùm conditio & remotio obicis gratiæ, ergo manifestum est, quòd non omnis dolor, qui requiritur ad effectum Sacramenti Pœnitentiæ, sit pars illius Sacramenti.

Obji. 1. *Trid.* sess. 14. De pœn. c. 5. sic habet, *Constat nihil aliud in Ecclesia à pœnitentibus exigi, quàm ut postquam quis diligentius se excusserit, ea peccata confiteatur, quibus se Dominum mortaliter offendisse meminerit, reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eadem confessione inclusa esse intelliguntur;* ergo mortalia, quæ non occurrunt, debent intelligi inclusa, sed certum est illa non includi hac confessione, quæ nullo modo per dolorem retractantur, ergo talis confessio & talis dolor non est ille, qui ad valorem hujus Sacramenti requiritur. *Conf.* nam *Trid.* ibidem c. 3. & can. 4. dicit dolorem, quatenus in pœnitente ad plenam & perfectam peccatorum remissio- 673.

nem ex Dei institutione requiritur, hac ratione pœnitentiæ partem dici, ergo dolor, qui requiritur ad effectum Sacramenti, est pars Sacramenti & ad ejus valorem requiritur. ℞. cum *Aversa* f. 6. *Trid.* utroque loco dicere, quod per se est & ordinariè contingit, explicat enim modum ordinarium, qui est & procurari debet pro justificatione peccatoris, solet autem, & per se loquendo requiritur, ut dolor se extendat ad omnia non remissa, ne impediatur effectus Sacramenti, secundùm dicta nu. 671. De cætero *Trid.* abstrahit ab illo, quod per accidens est, & raro contingit ratione doloris bonâ fide non extensi ad aliqua peccata; nec ullibi negat hunc dolorem ita restrictum obesse valori.

674. *Obji.* 2. Confessio furti non est valida, nisi adsit propositum cavendi omne mortale, sed propositum cavendi omne mortale est sufficiens dolor etiam de perjurio, ergo. ℞. n. min. quia licèt se extendat ad omne mortale tanquam fuga pro futuro, non tamen tanquam retractatio omnis peccati præteriti, utì hìc supponimus, & ratio est, quia posset quis proponere nunquam pejerare imposterum, & tamen non dolere de perjurio præterito, quod sibi fuisset specialiter utile.

Inst. Saltem propositum universale cavendi etiam perjurium fit sufficienter sensibile per confessionem solius furti, ergo etiam dolor de perjurio, si adesset, fieret sufficienter sensibilis. ℞. n. conf. disparitas est, quòd pœnitens judicet & Sacerdos sciat propositum universale cavendi omnia imposterum, esse necessarium ad reconciliationem cum Deo, & pœnitens non dicat se illo carere, confessio autem manifestat desiderium istius reconciliationis, & consequenter in his circumstantiis etiam sufficienter manifestat propositum universale cavendi omnia imposterum, adeoque etiam cavendi perjurium, è contrà hìc pœnitens non judicat dolorem de perjurio esse necessarium ad reconciliationem, nec Sacerdos potest prudenter suspicari ipsum habere dolorem de perjurio, sed potiùs judicare debet oppositum, cùm bonâ fide dicat se non habere aliud peccatum, ergo per confessionem furti non sufficienter manifestat dolorem de perjurio.

675. *Obji.* 3. Sacramentum Pœnitentiæ requirit voluntatem efficacem reconciliationis cum Deo, est enim institutum ad hanc obtinendam, sed hæc voluntas non potest esse sine dolore saltem virtuali de omni peccato, utpote contrario isti reconciliationi, ergo. ℞. *Aversa* dicit non esse opus velle reconciliationem adæquatam, sed satis esse velle reconciliationem respectivè ad hæc peccata sive remissionem horum peccatorum: sed datâ maj. n. min. qui enim efficaciter decernit post horam dolere de peccatis & confiteri, habet voluntatem efficacem reconciliationis cum Deo, neque tamen ideo jam habet dolorem: cujus ratio à priori est, quia licèt intentio efficax finis sit voluntas virtualis applicandi media, tamen non ideo est ipsa actualis applicatio mediorum, & multò minùs est ipse finis intentus, ergo quamvìs intentio efficax reconciliationis sit voluntas eliciendi dolorem, non ideo est ipse dolor.

676. *Obji.* 4. Detestatio omnium mortalium est medium unicè necessarium ad remissionem furti, ergo quia hic confitens vult remitti furtum, etiam virtualiter vult remitti omne mortale, qui enim vult finem, vult medium unicè necessarium ad finem, ergo licèt detestatio furti non habeat connexionem cum detestatione perjurii in ratione motivi, tamen habet connexionem in ratione medii. ℞. Habet connexionem in ratione medii, id est, intendit detestationem perjurii tanquam medium ad remissionem furti, transeat, hoc ipso habetur detestatio perjurii, n. conf. supponitur enim non adesse detestationem perjurii sed solius furti.

Q. 95. *An aliter possit Sacramentum Pœnitentiæ esse validum & informe ratione doloris vel ob aliam causam, & quid tum sit dicendum.* ℞. §. 1. *Suar.* d. 20. f. 4. nu. 26. aliique cum *Laurentio* suprà nu. 210. & 225. putant dolorem bonâ fide dimidiatum non obstare valori hujus Sacramenti, sicuti non obstat confessio bonâ fide dimidiata, hinc dicunt cum *Lugo* d. 14. n. 89. adhuc fore validum hoc Sacramentum, si quis accedat cum dolore particulari de furto, omisso omni dolore de perjurio etiam confesso, eò quòd invincibiliter putaret sufficere dolorem de furto, quia memoria perjurii videtur se habere per accidens ad obligationem doloris de illo, suppositâ ignorantiâ invincibili de obligatione talis doloris. Idem dicunt aliqui, si omitteret dolorem de perjurio, invincibiliter putans esse tantùm veniale, aut si ideo de perjurio doleret tanquam de veniali ex metu solius Purgatorii. *Nec obstat*, quòd dolor efficax & debitus de his peccatis fieret sensibilis, si revera adesset: *nam* non ideo iste determinatè dolor est pars essentialis hujus Sacramenti, nam dolor de venialibus, quæ quis confitetur cum mortalibus, etiam fit sensibilis per confessionem illorum venialium, neque tamen est pars essentialis illius Sacramenti, sed pars essentialis est tantùm indeterminatè hic vel ille dolor de peccato confesso, sicuti pars essentialis hujus hominis est hæc vel illa indeterminatè materia. Ita illi probabiliter; & consequenter,

§. 2. Probabile est in his casibus dari posse Sacramentum Pœnitentiæ validum & informe, 1. Si pœnitens habens, v. g. furtum & perjurium, de furto tantùm doleat, illudque confiteatur, inculpabiliter non cogitans de perjurio. 2. Si sciens furtum esse mortale, de hoc doleat ex speciali motivo justitiæ, & putans perjurium esse tantùm veniale, de hoc doleat ex metu solius Purgatorii, sed non confiteatur illud. 3. Si agnoscens utrumque esse mortale, etiam utrumque confiteatur, de uno efficaciter dolens, de altero inefficaciter, attamen invincibiliter putans se de utroque efficaciter dolere. 4. Si utrumque mortale agnoscens, utrumque confiteatur, dolens de uno non de altero, bonâ fide putans hunc alterius dolorem non requiri. 5. Si adultus post commissum mortale, sine dolore de hoc mortali susceperit Baptismum, & postea peccet mortaliter vel venialiter, hócque peccatum confiteatur cum debito dolore. Videri potest *Dicast.* d. 6. à n. 251. ubi ostendit confessionem etiam de solis venialibus posse esse validam & informem. 678.

§. 3. Si quis sibi conscius de furto & perjurio gravi, scienter omittat dolorem de alterutro peccato, certum est Sacramentum fore invalidum, nam ut valeat, debet adesse talis dolor & tale propositum, vi cujus ille, qui confitetur, denominetur simpliciter pœnitens, sed si ille, qui confitetur, malâ fide omittat dolorem de perjurio, non potest nec per dolorem de furto nec per præsens propositum denominari simpliciter pœnitens, ergo. *Prob. min.* Dolor, qui denominat simpliciter pœnitentem, debet excludere voluntatem actualem peccandi, sed hanc non excludit iste dolor, nam actualiter peccat, utì supponitur: nec talis habet propositum universale non peccandi, cùm actu peccet, ergo nec per tale propositum potest denominari simpliciter pœnitens. Et consequenter quandocunque aliquis actu mortaliter peccat in confessione, utì si scienter sine causa omittat mortale, aut accedat sine debito examine, tale Sacramentum semper est invalidum, quidquid contradicant aliqui apud *Dicast.* d. 9. dub. 13. & cum *Gob.* t. 7. n. 278. qui putant tum posse esse validum & informe. Similiter certò est invalidum, si quis etiam bonâ fide accedat sine ullo dolore, aut sine dolore supernaturali vel efficace, quidquid iterum contradicant aliqui apud *Lugo* 679.

677.

Lugo n. 69. Aversam f. 7. Gormaz nu. 297. Quòd si Sacerdos intenderet pœnitentem rite dispositum absolvere ab aliquibus tantùm & non ab omnibus mortalibus, si hæc ipsius intentio prævaleat, id est, si absolutè nolit absolvere, nisi per absolutionem remittatur unum mortale sine altero, Sacramentum non est tantùm informe sed prorsus invalidum, uti rectè Gormaz nu. 285. quia non habet intentionem conformem institutioni Christi, qui voluit non remitti unum mortale sine altero: si tamen prævaleret intentio faciendi hoc, quod facit Ecclesia, vel quod Christus instituit, Sacramentum esset validum & formatum.

Obji. S. Th. in 4. dist. 17. q. 3. a. 4. videtur docere, quòd Sacramentum possit esse validum, etiamsi etiam scienter aliquis omittat omnem dolorem internum, ita enim habet: *Confessio potest esse in eo, qui non est contritus, quia potest peccata sua Sacerdoti innotescere & clavibus Ecclesiæ se subjicere, & quamvis tunc non percipiat absolutionis fructum, tamen recedente fictione percipere incipit, sicut etiam est & in aliis Sacramentis: inde non tenetur iterare confessionem, qui fictus accedit, sed tenetur postmodum fictionem suam confiteri.* Rationem dat Auctor libelli, cui titulus; *Pentalogus diaphoricus* n. 3. & 22. quia dolor prout est internus, sic est tantum dispositio, prout autem est absolventi externè manifestatus, sic tantùm est materia Sacramenti, sive, contritio cordis est dispositio tantùm, contritio oris est materia, ergo quamvìs desit contritio cordis, potest Sacramentum esse validum, quia non deest materia Sacramenti sed tantùm dispositio, actualis autem susceptio Sacramenti supplet sufficientiam dispositionis, faciendo quòd Deus sit tali insufficientiâ contentus. ℞. Et contra est 1. nam *Conc. Florent.* relatum nu. 583. dicit *cordis contritionem* esse materiam hujus Sacramenti, sicuti materia est *oris Confessio*. Similiter *Trid.* sess. 14. De pœn. c. 3. ait, *Sunt autem quasi materia hujus Sacramenti ipsius pœnitentis actus, nempe contritio, confessio & satisfactio.* 2. Quamvis dolor internus dicatur esse dispositio, tamen requiritur ad valorem Sacramenti, cùm sine illo nemo sit verè pœnitens: etiamsi autem dicatur esse materia prout manifestatus, nihil ad rem facit, attamen ad valorem requiritur, ut adsit, imò manifestari non potest, si non adsit. 3. Sensus communis fidelium & praxis Ecclesiæ est, ut quando confessio est sacrilega, censeatur invalida, ideoque fideles repetunt peccata in ea exposita, ita enim etiam præscribit *Catech. Rom.* De Sacram. Pœn. c. 9. Si quis peccata confessus sit præmisso negligente examine, *confessionem iterare omnino oportebit*, ergo similiter si confessus sit sine interno dolore, confessio est invalida, licèt utrobique negligatur aliquid merè internum. *S. Th.* intelligi debet de pœnitente, qui apud eundem Confessarium postea confitetur fictionem, hoc ipso enim censetur iterum sufficienter repetere suam confessionem: & in praxi pro securitate agendum est, ut in genere iterum se accuset de illis peccatis, secundùm dicenda n. 1216.

680. §. 4. Quando Sacramentum Pœnitentiæ fuit invalidum, nunquam reviviscit, quia non extitit. E contrà si fuit validũ & informe, postea sublato obice reviviscit ad causandam gratiam, uti explicatum est in p. 1. à nu. 201. Et per talem Confessionem quamvìs informem satisfit præcepto Confessionis annuæ, nec postea est obligatio repetendi peccata in tali confessione explicata, sed tantum omissa, uti suis locis dicetur.

681. Q. 96. *Quid addendum sit circa dolorem, si quis confiteatur sola venialia.* ℞. seqq. §. 1. Dolor sufficiens pro remissione venialium in Sacramento, debet esse honestus, verus, formalis, supernaturalis, sensibilis, & efficax respectu alicujus saltem venialis, uti constat ex dictis à n. 663. si cum proportione applicentur rationes ibi adductæ: unde licèt non sit obligatio confitendi venialia, tamen si quis ea confiteatur, debet habere illa, quæ requirit valor & effectus hujus Sacramenti, *Aversa* q. 11. f. 1. *Dicast.* d. 6. dub. 15. *Dixi*, respectu alicujus saltem venialis, nam communis & certa sententia est, non esse opus, ut dolor se extendat ad omnia venialia, quorum aliquis sibi conscius est, cùm enim non sit obligatio ea confitendi, sed possint aliter remitti, neque sint obex gratiæ, & possit unum remitti sine altero, planè nulla ratio est, cur pœnitens necessariò habere debeat dolorem universalem de omnibus.

§. 2. Rejiciendæ sunt sequentes opiniones: 1. *Dilgaldilli* apud *Moyam* d. 5. q. 5. n. 3., qui dixit ad confessionem venialium nullum requiri dolorem: oppositum enim certum esse dicit *Arr.* d. 38. num. 9. *Leander* apud *Moyam* n. 20. dicit esse certissimum, & constat ex dictis hactenus, quia Concilia dicunt dolorem esse partem Sacramenti Pœnitentiæ. 2. *Zanardi, Tancredi* & aliorum apud *Moyam* n. 14., qui dixerunt sufficere dolorem virtualem, nam nu. 666. ostensum est oppositum. 3. Eorum, qui dicunt sufficere voluntatem suscipiendi Sacramentum sine actuali affectu ad ista venialia, quæ confitetur, quorum sententiam vocat non improbabilem *Præpos.*, & *Tamb.* De conf. l. 1. c. 3. §. 1. tuetur ùt probabilem, sed meritò contradicunt alii communiter cum *Stoz* l. 1. p. 2. nu. 73. quia secundum dicta n. 664. hæc voluntas suscipiendi Sacramentum non est reipsa dolor. 4. *Gran.* & aliorum apud *Moyam* n. 1., qui putârunt sufficere quamcunque displicentiam, nam ex dictis n. 665. satis constat oppositum. 5. *Fabri Patavini* apud *Dicast.* n. 255., qui dixit non fore mortale, si quis confiteretur sine ullo dolore venialium, eò quòd non videatur esse gravis irreverentia frustrare Sacramentum in materia levi: sed contrà est, quia hic gravitas materiæ non debet desumi à materia confessionis, sed ab ipso Sacramento, cujus irritatio semper est res gravissima, uti rectè *Lugo* d. 14. nu. 110. *Arr.* à n. 11. & constat ex dictis p. 1. n. 40. 682.

§. 3. Sacramentum Pœnitentiæ potest habere valorem & effectum, quamvìs dolor non extendat se ad omnia venialia, quæ quis confitetur, *Suar. Henriq. Vasq. Hurt. Fagund. Lugo* nu. 118. *Arr.* d. 31. nu. 53. *Dian.* p. 11. t. 5. R. 22. *Dicast.* n. 286. *Moya* q. 6. *Stoz* n. 66. *Palav.* n. 286. *Bosco* d. 7. f. 4. à n. 162. *Sporer* nu. 96. contrà *Castrop.* t. 23. p. 7. nu. 14. & alios apud *Suarez* d. 20. f. 6 n. 7. qui dicunt per hoc peccari mortaliter, adeóque invalidari Sacramentum: quam opinionem *Gonet* d. 7. nu. 77. putat esse improbabilem, sed *Dicast.* n. 265. & *Gormaz* p. 1. n. 487. dicunt esse satis probabilem. Ratio nostra est, quia cùm non sit obligatio confitendi venialia, & possit unum per absolutionem remitti sine altero, etiam potest esse dispositio ad absolutionem unius & non alterius, ergo etiam poterit unum, de quo dolet, remitti sine altero, de quo non dolet, quamvis utrumque confiteatur. *Conf.* 1, ex *Haun.* l. 4. n. 1000. nam ad veniam ab offenso impetrandam duo requiruntur & sufficiunt, primum est velle efficaciter illius amicitiam, alterum est efficaciter excludere illud, cujus veniam petimus, hæc autem possunt haberi, licèt quis efficaciter non excludat omnia venialia, quæ confitetur, dummodo aliqua excludat, ergo. 2. Ex *Palav.* suprà; nam si hoc esset mortale, homines timorati meritò deterrerentur à confessione venialium: nam facilè fit, ut inter ea sit aliquod, de quo efficaciter non doleant. 683.

Obji. 1. Peccatum, de quo non dolet, est materia inepta absolutionis, sed materiam ineptam subjicere formæ Sacramenti est peccatum mortale, uti si quis hostiis triticeis consecrandis misceat avenaceam, ergo peccatis, de quibus doles, miscere aliquod de quo non doles, etiam est peccatum mortale. 684.

℞. Minorem non esse universaliter veram, nam parum vini miscere aquæ pro Baptismo, item aliquot grana avenacea miscere tritico pro hostiis, esset ad summum veniale. utì rectè *Suar.* d. 22. f. 10. n. 8. *Lugo* suprà. Admitto tamen fore mortale, inter triticeas hostias consecrandas miscere avenaceam, sed nego paritatem in peccato veniali, de quo non doles, mixto reliquis, de quibus doles. Disparitatem dat *Dicast.* n. 284. quòd in consecratione tot physicè fiant Sacramenta, quot sunt hostiæ, unaquæque autem hostia est materia æquè gravis, quam prout physicè divisam afficit forma. E contrà per absolutionem multorum peccatorum fit unicum Sacramentum, quod sufficienter salvatur in unico veniali. Disparitatem illam meliùs explicant *Suar.* suprà & *Lugo* n. 121. quidquid contradicant *Arr.* à n. 56. & *Dicast.* à num. 270. quia nempe verba consecrationis diriguntur ad materiam, quam absolutè determinant & demonstrant per Tò *hoc*, & de singulis hostiis dicunt esse Corpus Christi, ergo si supponatur materia non vera nec apta fieri Corpus Christi, forma fit falsa. E contrà verba absolutionis non diriguntur ad peccata, sed ad pœnitentem, & indirectè tantùm ac in confuso attingunt peccata, dicendo, quantùm in me est, remitto tibi peccata: quod manet verum, licèt ex indispositione pœnitentis aliquod peccatum non remittatur, dummodo causetur gratia, & peccatum, de quo dolet, remittatur. Aliam disparitatem dat *Gormaz* p. 1. à n. 489. quia hostia avenacea non apponitur ad alium finem, nisi ut consecretur, hinc consecratio cadit super eam: è contrà peccatum, de quo non dolet, non ideo in confessione dicitur, ut absolutio super illud cadat, sed dicitur vel ad humilitatem seu confusionem suî, vel ad manifestandam magis conscientiam, sicuti etiam in confessione manifestari possunt habitus mali & propensiones inordinatæ, confessio enim etiam est ad regimen conscientiæ & ad secuturæ vitæ directionem, utì habet *Trid.* sess. 14. De pœn. c. 8. unde intentio pœnitentis vel absolventis non est, ut absolutio cadat super tale veniale, sed tantùm, ut cadat super ea, de quibus pœnitens dolet, utì notavit etiam *Arr.* nu. 58.

685. *Obji.* 2. Confitens peccatum, exercitè dicit se dolere de eo, & velle absolvi, ergo si non doleat, & consequenter nolit absolvi, mentitur, ergo irritat Sacramentum. ℞. n. ant. Illo tamen dissimulato, & dato, quòd mentiatur, mendacium est circa rem levem, & circa materiam liberam confessionis, ergo ad summum peccatur venialiter, nec ideo irritatur Sacramentum, dummodo maneat dolor de alio veniali. *Dixi*, dato, nam licèt ille, qui confitetur veniale, expressè nolens dolere de illo, videatur leviter mentiri, tamen si in genere dolens saltem de gravioribus, in fine dicat, de his & omnibus peccatis meis doleo, non videtur mentiri, quia non vult aliud significare, nec aliter eum intelligit Confessarius, quàm quòd doleat de omnibus illis, à quibus nunc vult & potest absolvi: hinc,

686. §. 4. Quamvìs confitearis multa venialia, ad valorem & fructum Sacramenti satis est, si doleas & te accuses de uno graviore, vel de frequentia illorum, est enim specialis inhonestas in gravioribus vel in consuetudine eorum, & propterea potes dolere, *Lugo*, *Tancredi*, *Verric. Tamb.* apud *Moyam* q. 5. nu. 27. *Sporer* nu. 97. Si quis tamen advertat se non dolere de aliquo veniali, meliùs facit omittendo illius confessionem: imò secundùm *Suar.* confitens illud peccat venialiter, quamvìs oppositum videatur *Arriaga* nu. 55.

Quale requiratur propositum circa venialia, dicetur à n. 902. Quandonam autem dolor de venialibus censeatur revocari, dicetur à n. 715.

687. Q. 97. *Quomodo dolor debeat se habere ad confessionem & absolutionem.* ℞. §. 1. *Lugo* d. 14. f. 4. *Aversa* q. 11. f. 1. *Regin.* l. 5. n. 54. *Tamb.* De confess. l. 1. c. 2. §. 3. *Gob.* tr. 6. n. 155. *Sporer* n. 288. *Moya* d. 5. q. 9. n. 14. *Ills.* n. 40. & alii putant non requiri, ut dolor sit elicitus ex intentione confitendi, sed satis esse, quòd per consequentem voluntatem eò referatur, quamvìs non renovetur, quod *Arr.* d. 37. nu. 17. putat esse certum. E contrà *Præpos. Bonac. Dicast.* d. 6. dub. 13. aliique plurimi, teste *Sroz* l. 1. p. 2. n. 53. probabiliùs dicunt debere elici ex intentione confessionis, quia aliàs non est actio Sacramentalis, ergo non censebitur subjici formæ tanquam pars materialis & determinanda, sicuti ablutio facta sine intentione baptizandi, quamvìs immediatè post referretur ad Baptismum, & adderetur forma, non esset actio Sacramentalis nec pars Baptismi. *Si dicas* ablutionem esse actionem Ministri, qui nomine Christi agit, ideoque specialiter debere poni ex intentione Sacramenti. *Contrà* est, nam ad actionem suscipientis etiam requiritur intentio Sacramenti, si enim ordinandus poneret contactum materiarum sine intentione Sacramenti, non ordinaretur validè. Et idem est de illo, qui posuisset confessionem sine intentione absolutionis, utì fatetur *Lugo* nu. 45. quidquid videatur contradicere *Amic.* d. 12. à n. 64.

Obji. 1. Dolor & propositum sunt voluntas implendi omne præceptum, ergo cùm detur præceptum confitendi, sufficienter erunt voluntas confitendi. ℞. n. conf. nam sæpe elicitur dolor de peccatis, de quibus confitendis non est præceptum, qualia sunt venialia aut mortalia antehac confessa, ergo dolor secundùm se censetur aliquid indifferens ad confessionem. Docet tamen probabiliter *Palav.* n. 278. si dolori conjunctum sit desiderium justificationis, tum adesse sufficientem intentionem confitendi mortalia necdum remissa, quia confessio est vel in se vel in voto medium necessarium ad veniam de his peccatis obtinendam. Et idem posset concedi de dolore circa mortale necdum remissum. 688.

Obji. 2. *Trid.* sess. 14. De pœn. c. 4. plùs non requirit ad dolorem, qui sufficiat, quàm ut sit cum spe veniæ & excludat omnem voluntatem peccandi, ergo malè requirimus, ut ponatur ex voluntate confitendi. ℞. n. antec. nam 1. vocat dolorem in Sacramento, non est autem in Sacramento, nisi eliciatur ex intentione Sacramenti. 2. Dicit illi debere esse conjunctum votum præstandi reliqua, quæ ad rite suscipiendum hoc Sacramentum requiruntur, inter quæ est confessio, ergo si non adsit votum sive intentio confitendi, non est ille dolor, qui secundùm *Trid.* requiritur ad justificationem per Sacramentum. 689.

Obji. 3. Dolor de peccatis antecedens Baptismum sine ulla relatione ad Baptismum sufficit ad effectum Baptismi, ergo similiter hìc. ℞. n. conf. 1. quia dolor non est pars Baptismi, hinc non est opus, ut per ejusmodi relationem accipiat rationem actionis sacramentalis, quam habere debet dolor, qui est pars Sacramenti Pœnitentiæ. 2. Quia dolor ante Baptismum semper refertur ad Baptismum, cùm sit illius votum, non ita semper refertur dolor ad Sacramentum Pœnitentiæ, utì dictum est n. 658. 690.

Obji. 4. Species panis & vini sunt partes Sacramenti Eucharistiæ, neque tamen opus est eas produci ex intentione Sacramenti, ergo idem est hìc. ℞. Species sunt partes per modum actionis humanæ & transeuntis, n. per modum rei antecedenter productæ & permanentis, quæ secundùm se perdurans postea constituit Sacramentum. c. antec. & n. conf. 691.

Inst. 1. Peccatum ipsum est actio humana & transiens pœnitentis, simulque pars Sacramenti Pœnitentiæ, quod deficiente solo peccato non existeret, neque tamen opus est, ut sit positum cum intentione confitendi, ergo nec hoc opus est de dolore. ℞. n. conf. 692.

conf. peccatum non est actio sacramentalis, cùm non ponatur ex institutione Christi, sed tantùm supponatur tanquam materia destruenda: dolor autem est actio sacramentalis ex institutione Christi ponenda.

693. *Inst.* 2. Satisfactio est ex institutione Christi pars Sacramenti Pœnitentiæ, ponenda per modum actionis humanæ & transeuntis, & tamen opus non est eam poni cum reflexione ad Sacramentum Pœnitentiæ, ergo similiter de dolore. ℞. 1. Si argumentum valet, ergo nequidem opus est dolorem referri ad confessionem per voluntatem consequentem, nam secundùm Adversarios, satisfactio manet impleta, licèt nunquam cogitem de illa ad Sacramentum susceptum referenda. ℞. 2. Dato antec. n. conf. quia satisfactio est tantùm pars integralis. *Dixi*, dato antec., nam n. 1286. dicam debere persolvi ex aliqua intentione satisfaciendi pro illa.

694. *Inst.* 3. Si Cajus dicat Bertæ, accipio te in meam; Berta autem reponat, & ego accipio te in meum, valet Matrimonium, quamvis Berta intentionem Matrimonii necdum habuerit, quando Cajus dicebat, accipio te in meam, ergo non est opus, ut intentio suscipientis Sacramentum tum adsit, quando ponitur actio, quæ ex institutione Christi est pars essentialis Sacramenti. ℞. 1. n. conf. nam suscipiens hic est, non tantùm Berta sed etiam Cajus, intentio autem Caji debuit tum adesse, & hoc sufficiebat, ut actio illa fieret sacramentalis, sub conditione, si Berta mutuò consentiret. ℞. 2. Quamvis hoc non teneret in Matrimonio, in quo Christus non immutavit naturam contractûs humani, inde nihil inferri posset ad alia Sacramenta, quæ non sunt contractus, & in quibus Christus voluit actiones suscipientis fieri sacramentales per ipsius intentionem.

695. *Obj.* 5. Odium morbi causat sumptionem medicinæ, ergo similiter dolor de peccato causat voluntatem illud confitendi, ergo dolor, connaturaliter loquendo, est prior quàm voluntas confitendi, ergo dolor non debet procedere ex voluntate confitendi. ℞. Datâ 1. & 2. sequelâ n. ultimam, quamvis enim dolor de peccato connaturaliter causet voluntatem confitendi, tamen ut ille ipse dolor sit saramentalis, debet poni ex aliqua alia priore voluntate confitendi: estque etiam omnino connaturale, ut eadem voluntas pœnitendi imperet & dolorem & confessionem.

696. §. 2. Quamvis concederemus, quòd sententia dicens non requiri, ut dolor sit elicitus ex intentione confitendi, esset probabilior, tamen ejus praxis foret illicita & damnata est ab *Innocentio XI.* in 1. propositione, nam hìc agitur de valore Sacramenti, ergo cùm sententia illa non sit certa, nostra, quæ tutior est, debet in praxi teneri, ne Sacramentum exponatur periculo nullitatis.

697. §. 3. Dolor debet præcedere absolutionem, uti tenent omnes cum *Lugo* n. 17. *Arr.* n. 7. *Moya* q. 10. n. 3. *Dicast.* d. 6. n. 133. *Stoz* n. 47. Ratio est 1. quia peccator sine dolore non censetur pœnitens, nec dispositus ad remissionem peccati, ergo absolutio frustraretur. 2. Quia Christus voluit, ut Sacerdos tanquam Judex, ad absolutionem dandam moveretur per confessionem & dolorem pœnitentis, ergo debent præcedere. Putant quidem *Tamb. Raslerus, Gob.* nu. 54. *Sporer* num 297. probabiliter sufficere, si dolor eliciatur sub absolutione, dummodo ante finem illius, sed *Lugo* n. 48 dicit talem dolorem non sufficere, monentque reliqui Authores id cavendum esse, quia Sacramentum exponeretur periculo nullitatis.

698. §. 4. Dolor sufficit, quamvis priùs post confessionem eliciatur: Ita *Nav. Toler. Vasq. Hurt. Dian. Bonac. Fagund. Lohn. Suar.* d. 20. s. 4. nu. 31. *Aversa* q. 11. s. 1. *Lugo* d. 14. s. 2. *Arr.* s. 2. *Amic.* d. 12. s. 4. *Tamb.* §. 4. *Haun.* l. 4. nu. 995. *Bosco* d. 7. s. 4. n. 96. *Platel.* nu. 643. *Ill.* n. 41. *Sporer* à n. 292. *Gob.* n. 149. *Moya* n. 1. qui citat plures alios: item *Abelly* p. 2. t. 1. c. 1. s. 10. dicens esse in praxi tutum. Est autem contra *Con.* d. 4. dub. 6. *Layn.* l. 5. t. 6. c. 2. nu. 4. *Castrop.* t. 23. p. 7. n. 11. *Bonacsp.* d. 5. nu. 13. *Ochagav.* apud *Aversam* suprà: Ratio est, quia nihil obstat, uti patebit ex solutione objectionum. Et *Conf.* ex praxi Confessariorum, qui, prout faciendum esse monet Rituale Romanum, De ordine ministrandi Sacramentum Pœnitentiæ §. 12., auditâ confessione conantur efficacibus verbis adducere pœnitentes ad dolorem, neque tamen ideo jubent iterum confiteri. Item ex praxi fidelium, qui sæpe per multos dies continuant confessionem generalem, dolore ad ultimum diem dilato, contenti, si eliciant ante absolutionem.

Obj. 1. Si confessio non procedat ex dolore, ergo non erit sacramentalis nec reconciliativa, sed habebit se sicut narratio historica. ℞. n. seq. nam manifestò differt à narratione historica per hoc, quod fiat ex voluntate habendi absolutionem, per quam obtinetur remissio peccatorum; & per hoc etiam sufficienter dicitur reconciliativa; imo quamvis dolor præcederet, adhuc possent peccata merè historicè narrari, si quis ea enarraret sine intentione absolutionis, ergo ad hoc ut confessio dicatur sacramentalis & reconciliativa, nihil ad rem facit, quòd dolor antecedat vel sequatur. Addunt *Suar.* suprà, *Dicast.* nu. 133. *Gob.* n. 152. *Sporer* num 295. quamvis pœnitens antea tantùm historicè vel ridiculè narrasset peccata, si tamen postea doleat de illis & externè manifestet se ab illis velle absolvi, confessionem illam jam sufficienter fieri sacramentalem, quia sufficienter censetur repeti. 699.

Obj. 2. Dolor, qui est pars Sacramenti, debet esse sensibilis, secundum dicta n. 669. sed non potest fieri sensibilis per confessionem antecedentem, tum enim necdum est dolor, ergo. ℞. *Lugo* n. 17. *Haun.* suprà, *Moya* nu. 3. *Palav.* nu. 277. negant minorem, putant enim sufficienter sensibilem fieri per confessionem ipsam ùt imperatam ex eadem voluntate suscipiendi Sacramentum, ad quod etiam requiritur dolor. *Suar. Dicast. Sporer* nu. 294. *Gob.* nu. 151. dicunt etiam sufficienter fieri sensibilem per expectantiam absolutionis, & continuatam genuflexionem, quæ est quasi continuata confessio. *Bosco* dicit etiam sufficienter fieri sensibilem per *Confiteor*, quod præmitti solet & significat dolorem præsentem vel futurum, sed quidquid sit de prioribus sententiis, hac ultimâ non acquiescunt *Dicast.* n. 135. & *Sporer* nu. 286. hinc dicendum est dolorem, qui sequitur confessionem, posse aliter fieri sensibilem, si nempe pœnitens post elicitum dolorem tundat pectus, vel interrogatus dicat se dolere. 700.

§. 5. Quamvis secundum dicta probabilius sit sufficere dolorem post confessionem elicitum, tamen praxis illius sententiæ est illicita & damnata ab *Inn. XI.* agitur enim de valore Sacramenti, & quamvis *Lugo* n. 13. sententiam oppositam vocet singularem & contra omnes alios Theologos, nihilominus est probabilis, uti fatentur *Stoz* n. 48. & *Gorm.* p. 2 nu. 8. ergo cùm sententia nostra non sit certa, Sacramentum exponeretur periculo nullitatis: hinc in praxi tenetur pœnitens post dolorem elicitum se accusare saltem in genere de peccatis antea dictis, & si Confessarius tum interroget, an non se iterum accuset de peccatis illis, ac pœnitens dicat, ita, hoc certo sufficiet, sic enim sufficienter repetetur confessio. 701.

§. 6. Dolor debet ita perdurare moraliter, ut absolvendus ex vi illius censeri possit adhuc pœnitere, si enim non ita moraliter perduret vel in se vel in aliquo suo effectu, non constituet unum moraliter cum absolutione, adeóque non erit pars Sacramenti Pœnitentiæ, neque peccator censebitur ampliùs petere sibi remitti peccata. Quamdiu autem dolor physicè 702.

physicè præteritus censeri possit ita moraliter perdurare, difficile est statuere pro praxi; *Granado* apud *Aversam* q. 11. s. 1. absolutè requirit propinquum tempus: E contrà aliqui apud *Dian.* p. 3. t. 4. R. 116. putant sufficere dolorem etiam ante plures annos habitum, dummodo non sit retractatus; quam sententiam *Stoz* nu. 50. meritò dicit esse nimis laxam. *Tancredi* apud *Moyam* q. 9. n. 3. dicit posse præcedere per mensem. *Escob.* l. 14. probl. 24. & *Arr.* d. 37. n. 15. in genere dicunt etiam longo tempore antecedentem sufficere: & consentiunt *Præp.* & *Dian.* aliique plures apud *Aversam* suprà & *Moyam* n. 7. *Hurt.* autem apud *Dian.* p. 5. t. 14. R. 67. putat saltem satis esse, quamvìs quatuor, quinque aut etiam pluribus diebus antecedat, sed etiam ista nimis laxa esse dicit *Stoz* n. 51. *Dicast.* d. 6. nu. 167. *Arr.* nu. 11. *Sporer* n. 301. *Gob.* n. 169. dicunt, si quis hodie cum dolore confessus incidat in perpetuam amentiam vel apoplexiam, posse & debere post multos dies absolvi, etiam ab alio quàm illo, qui confessionem audivit: & similiter loquuntur *Nav. Sot. Ledesm. Henriq.* apud *Moyam* nu. 6. item *Marchant.* apud *Sporer* n. 287. unde *Gob.* nu. 159. dicit perdurare dolorem, quamvìs præcedat uno vel duobus diebus, quod *Carden.* in 2. crisi d. 2. nu. 88. dicit esse certum. Addit *Gorm.* n. 82. posse perdurare etiam longiore tempore, dummodo aliquem sui effectum relinquat, hinc *Less.* in Auct. V. *Confessio* casu 3. sic habet, *Dolor semel conceptus de peccatis in ordine ad confessionem recogitatis, si quis ex vi illius & proposito tunc concepto applicet se etiam postridie ad confessionem, sufficit, licèt quis in actu confitendi novum dolorem non concipiat, manet enim iste dolor virtute, sicut dum quis ex proposito hesterno applicat se hodie ad peregrinandum.* Idem tenent *Dian.* suprà, *Sporer* & *Gob.* nu. 157. putans hoc esse indubitatum, & addit nu. 160. se non legisse Theologum, qui hoc neget, hinc etiam *Tamb.* & *Stoz* n. 52. cum *Dicast.* supra dicunt sufficere, quamvis dolor etiam toto die antecedente præcesserit. Addunt *Tamb.* & *Sporer* suprà certò sufficere, si tantum intercedat tempus trium vel quatuor horarum: *Moya* nu. 10. dicit secundùm omnes sufficere, si duabus tantùm vel tribus horis antecedat: in hac tanta sententiarum varietate certa videntur seqq.

703. 1. Non est opus, ut formalis dolor coexistat confessioni vel absolutioni; potest enim materia hujus Sacramenti longiùs abesse à forma, quàm in aliis Sacramentis, quia hoc Sacramentum imitatur judicium forense, in quo sententia sequi potest diu post accusationem, processum & confessionem Rei; neque constat, quòd Christus quoad hoc immutârit hoc judicium Sacramentale, nec est eadem ratio de aliis Sacramentis, quorum formæ plerumque significant materiam suam actu adesse præsentem, uti forma Baptismi ablutionem, forma Confirmationis unctionem &c.

704. 2. Si dolor præcesserit ante plures dies, meritò dubium est, an moraliter perduret, facilè enim posset esse retractatus per incurrens peccatum, aut moraliter desiisse & supervenisse aliud motivum, propter quod nunc fieret confessio vel peteretur absolutio, unde ne Sacramentum exponatur periculo nullitatis, dolor erit renovandus.

705. 3. Si quis experiatur se ex vi doloris in ordine ad absolutionem non diu antè eliciti adhuc aliquid facere, v. g. pergere examinare conscientiam, manere ad confessionale ex intentione confitendi, certus est se adhuc habere dolorem virtualem & sufficientem, qui perseveret in actu tenui & imperceptibili, nisi expressè vel tacitè per superveniens peccatum retractârit illum, quamvìs fortè per plures horas dolor ille formalis antecesserit.

706. 4. Si quis, postquam dolorem elicuit, converterit se ad aliud negotium, v. g. ad scribendas litteras, aut si diu præteriērit dolor, & animus per distractionem quasi dilapsus sit ad alia, quamvìs positivè necdum dimiserit voluntatem confessionis & absolutionis, tamen in praxi breviter renovandus est dolor saltem in fine confessionis, dicendo, *De his & omnibus peccatis meis doleo, quia Deum summè bonum offendi, & per ejus gratiam propono peccata cavere imposterum.*

§. 7. Probabilius est eundem dolorem physicè præteritum posse sufficere pro pluribus absolutionibus. Quod tamen non uno modo ab omnibus defenditur, nam *Ledesm. Salas, Escob.* aliique multi cum *Moya* q. 8. dicunt tum saltem sufficere, quando eadem peccata iterum confitetur intra tempus, quo censeri debet moraliter manere ille prior dolor. *Henriq. Aversa* q. 11. s. 1. *Platel.* n. 644. aliique dicunt sufficere, si pœnitens statim redeat & iterum confiteatur peccatum, quod fuerat oblitus: Idem dicunt *Tamb.* & *Stoz* n. 52. quamvis sequenti die rediret. *Arr.* d. 37. nu. 12. *Dian.* p. 11. t. 5. R. 21. *Dicast.* d. 6. nu. 160. *Illf.* n. 43. *Stoz* suprà aliique absolutè dicunt eundem dolorem sufficere, sive iterum confiteatur, quæ antehac confessus, sive quæ oblitus erat, dummodo utraque confessio fiat intra tempus, quo dolor censetur moraliter perdurare. Hoc certius est, inquit *Sporer* num. 300. & omnes Theologi morales tanquam indubitatum supponunt, inquit *Moya* n. 4. si aliquis propter periculum mortis absolvatur necdum integrè confessus, & remittente periculo compleat confessionem, posse iterum sine novo dolore absolvi. Idem dicunt *Lugo* d. 14 n. 27. & *Gob.* t. 6. n. 165. qui cum *Henriq.* addunt idem esse, si à Superiore accepisses absolutionem à reservato, & quia noluisset ab aliis absolvere, tu iterum alteri confitereris omnia, & ab hoc absolvereris simul à reliquis, te non indigere novo dolore: quæ omnes sententiæ sunt, speculativè loquendo, saltem probabiliores: & ratio generalis est, quia multiplex forma potest cadere super eandem materiam, etiam proximam, & cum ea constituere multiplex Sacramentum; nam imprimis multiplex consecratio ita cadit super eandem hostiam seu species & super idem Corpus Christi, quando plures neomystæ cum Episcopo consecrant. *Nec obstat*, quod hæ materiæ sint aliquid permanens, dolor autem sit actio transiens, *nam* supponimus dolorem permanere moraliter, quod sufficit secundùm dicta nu. 703. Deinde si aliquis confiteatur simul pluribus Sacerdotibus, potest secundùm dicta nu. 646. à singulis absolvi, etiam successivè, quia talis confessio audita à multis est moraliter multiplex, facitque etiam dolorem esse moraliter multiplicem; ergo multò magis confessio intra breve tempus repetita & physicè multiplex faciet eundem dolorem esse moraliter multiplicem, adeoque sufficere pro pluribus absolutionibus etiam successivis. Denique si sim confessus & absolutus, sed quia unum peccatum fui oblitus, si paulò pòst redeam, dolor universalis, qui antecessit primam confessionem, fuisset sufficiens pro secunda confessione peccati, quod eram oblitus, si hæc confessio secunda fuisset prima, ergo etiam est sufficiens, quamvìs alia confessio antecesserit, hæc enim non immutat illum dolorem. 707.

Obji. 1. Duplex successiva absolutio non potest cadere super eandem confessionem uni Sacerdoti factam, ergo nec super eundem dolorem. ℞. n. cons. disparitas est 1. quia hoc Sacramentum est per modum judicii, ut autem sit nova sententia, debet esse nova accusatio & novus processus, cùm Judex nihil possit nisi servato modo juris, qui est, ut si munere suo functus sit in aliqua causa, conquiescat, nisi aliunde iterum inchoetur processus: è contrà ad novam sententiam sufficit nova accusatio & nova causa sententiandi, quamvìs non adsit novus dolor, hic enim non requiritur ad sententiam judicialem secundum 708.

dùm se, & quamvìs requiratur ad sententiam sacramentalem, sufficit adesse eundem moraliter perdurantem. 2. Quia idem dolor fit moraliter duplex, cùm per duplicem confessionem bis exhibeatur & subjiciatur repetitæ absolutioni, non item eadem confessio, nam neque per se ipsam potest bis exhiberi, cùm physicè præterierit, nec reproducatur, neque per aliam confessionem, alioquin non esset una sed duplex confessio.

Inst. Per primam absolutionem erat completus & terminatus ille actus judicialis, ergo si ponatur nova absolutio, quæ est nova forma judicii, erit novus actus judicialis, ergo debebit adesse nova materia proxima, ergo novus dolor. ℞. Ergo debebit adesse nova materia proxima, adæquatè alia, n. inadæquatè alia, nempe nova confessio, c. 2. seq. & n. 3.

709. *Obji.* 2. Si sufficiat unus dolor pro pluribus absolutionibus successivis, ergo qui initio anni haberet dolorem universalem de omnibus peccatis, & illius recordatione postea excitaretur ad confitendum, posset ex vi illius non retractati quamvìs non renovati singulis diebus anni confiteri peccata præterita & absolvi. ℞. Sequelam concedunt *Bosco* n. 154. & *Moya* q. 9. num. 12. extendens etiam ad plures annos, sed quia hoc videtur esse contra communem sensum, n. seq. si enim dolor ita longè distet ab absolutione, non censebitur facere unum moraliter cum illa, quantùm autem distare possit, colligendum est ex dictis à n. 702.

710. *Obji.* 3. Eadem ablutio non potest servire pro duplici Baptismo, ergo nec idem dolor pro duplici Sacramento Pœnitentiæ. ℞. n. ant. nam si eadem ablutio, quæ cadebat super Cajum, reproduceretur, posset cadere super Titium substitutum in locum Caji: aut saltem si Cajus & Titius essent in eodem loco penetrativè, & affundens aquam diceret, *Ego vos baptizo, &c.* eadem ablutio serviret ad duplicem Baptismum. Quòd autem id fieri non possit naturaliter, causa est, quia ablutio physicè existens debet afficere baptizandum, & cùm sit actio transiens, non potest physicè afficere plures: E contra non est opus dolorem physicè existere, ut afficiat confessionem, aut ut afficiatur ab absolutione, sed satis est, quod existat seu perseveret moraliter, sic autem perseverat, quando fit repetita confessio.

711. §. 8. Non est certum, quòd idem dolor physicè præteritus sufficiat pro pluribus absolutionibus, nam semper requiri novum dolorem, quoties datur nova absolutio, est sententia probabilis, quam docent *Vasq.* q. 92. a. 3. dub. 5. n. 10. *Bonac.* d. 5. q. 4. p 4. n. 1. *Amic.* d. 13. n. 36. Eandem tenent, saltem tum quando iterum confitetur peccata antehac confessa, *Henriq. Aversa, Fill.* t. 6. nu. 77. *Bernal.* De Sacram. d. 6. nu. 74. *J. Sanch.* d. 1. nu. 12. dicens communem, *Dian.* p. 3. t. 4. R. 116. Est autem ferme similis ratio de peccatis, quæ quis oblitus est, & de illis quæ est antehac confessus, nec pro utraque parte desunt rationes probabiles, uti patet ex dictis à n. 708.

712. §. 9. Praxis sententiæ, quam à nu. 707. defendimus, est illicita & damnata ab *Inn. XI.* uti constat ex dictis, sententia enim illa non est certa, & agitur de valore Sacramenti, ergo in praxi eligenda est opposita tutior: Unde si quis etiam statim post absolutionem recordans peccati illud addat, debeatque ab eo absolvi, tenebitur priùs renovare dolorem, alioqui hæc secunda absolutio exponetur periculo nullitatis, ideoque peccabitur mortaliter.

713. §. 10. Si idem dolor physicè perseveret saltem tenuiter, quamvìs imperceptibiliter, & ordinetur ad novam absolutionem, certò sufficiet, si enim dolor ille fuisset physicè interruptus & postea renovatus, certò sufficeret, ergo etiam quando physicè perseverat, est enim moraliter alius, partim per coexistentiam ad plura tempora, partim per repetitam accusationem, quâ iterum manifestatur & subjicitur formæ, partim etiam per relationem ad plures absolutiones, sic autem communiter contingit, si quis statim post absolutionem addat peccatum, quod fuerat oblitus, dolor enim saltem virtualis communiter adhuc existit cum confessione, & continuatur usque ad absolutionem secundam.

Q. 98. Quandonam dolor censeatur revocari per peccatum subsequens. ℞. §. 1. Dolor de mortalibus revocatur per quodcunque mortale postea commissum, quantùm est in ordine ad remissionem, cùm enim unum mortale non remittatur sine altero, hoc ultimum mortale, de quo necdum doluit, non remittetur, ergo nec cætera de quibus doluit. Deinde saltem revocatum est propositum universale non peccandi de cætero, quod requiritur ad remissionem cujuscunque mortalis secundùm dicenda n. 898. *Dixi*, quantùm est in ordine ad remissionem, nam si de prioribus doluerit ex motivo speciali, v. g. de furtis & perjuriis propter specialem honestatem virtutum justitiæ & religionis, quibus hæc peccata opponuntur, poterit hic dolor manere, licèt postea admittatur delectatio turpis. 714.

§. 2. Si ille, qui unico actu doluit de mortalibus & venialibus ex motivo universali cadente super utraque, v. g. quia displicent Deo summè bono, postmodum peccet venialiter, putant *Lugo* d. 14. nu. 146. *Arr.* d. 38. nu. 24. *Dicast.* d. 6. nu. 322. *Palav.* nu. 290. *Tamb.* De confess. l. 1. c. 3. §. 4. *Sroz* l. 1. p. 2. nu. 72. & alii recentiores communiter non ideo dolorem illum revocari quoad mortalia, quia licèt esset actus physicè unus, erat tamen virtualiter multiplex, & inæqualiter ferebatur pro gravitate illorum, quia nempe in peccato graviore plus reperiebatur de suo motivo quàm in leviore, graviora enim magìs displicent Deo ejusque bonitati magìs opponuntur, sicuti, inquit *Gormaz*, actus charitatis erga Deum & proximum, inæqualiter tendit in objecta sua secundùm horum inæqualitatem, alia enim est comparatio animi respectu Dei, alia respectu proximi: similiter alia erat comparatio animi respectu mortalium, alia respectu venialium, ergo licèt dolor revocetur respectu venialium, non ideo revocatur respectu mortalium. Pro quo dat alia similia *Palav.* suprà, sic enim qui per testamentum reliquit Petro totam hæreditatem, quamvìs Paulo donet aliquid parvum, non ideo revocat totum testamentum: Item qui ex motivo perfectæ amicitiæ decrevit nunquam offendere alterum, non ideo revocat voluntatem non offendendi graviter, licèt aliquando offendat leviter. Et hanc sententiam esse satis certam ac in praxi tutam dicunt plerique ex citatis authoribus: Restat tamen aliqua difficultas, nam motivum universale desinit movere respectu omnium collectivè sumptorum, ergo physicè desinit prior actus doloris, vel saltem desineret, si adhuc physicè esset, quia desinit extensio ad omnia, quæ extensio physicè erat idem totus actus, neque certum est, quòd physicè succedat novus actus circa reliqua, quia voluntas non applicatur de novo ad alium actum, ergo non videtur absolutè manere moraliter, actus enim, qui nunc physicè debuisset desinere, si adhuc physicè extitisset, quando superveniebat illud veniale, non videtur posse dici manere moraliter. Sciò dici posse, quòd maneat moraliter respectu mortalium, attamen pro majori securitate expediet elicere alium actum doloris circa mortalia, aut resumpto universali motivo innovare priorem actum circa omnia. Rectè autem notant omnes post absolutionem bonâ fide acceptam non debere in dubium revocari valorem, dummodo in sequente confessione eliciatur dolor se extendens ad illa priora mortalia, hæc enim confessio erit formaliter integra, & per absolutionem 715.

tionem indirectè remittentur etiam priora peccata, si fortè prior confessio fuisset invalida.

716. §. 3. Quæ dicta sunt circa dolorem de mortalibus & venialibus, valent circa dolorem de multis venialibus ex tali motivo universali, si enim postea committatur aliquod veniale majus vel æquale, revocatur dolor, si autem committatur veniale levius, iidem Authores cum *Arr.* n. 25. & *Dicast.* n. 325. putant non debere censeri revocatum, ob rationem antè datam: Sed in praxi putarem etiam in hoc ultimo casu talem dolorem pro securitate esse innovandum.

717. *Q. 99. Ex quibus motivis concipi possit dolor de peccatis.* ℞. §. 1. Dolor de peccatis concipi potest, 1. ex motivo malo, uti si doleas de ebrietate, quia per hanc impeditus, non potuisti occidere hostem. 2. Ex motivo indifferente, uti si doleas de ebrietate, quia contraxisti morbum. 3. Ex motivo humeno, si doleas de furto, quia contraxisti infamiam. 4. Ex motivo honesto sed purè naturali, si doleas de mendacio, quia præcisè dedecet virum honoratum. 5. Ex motivo honesto respiciente Deum, & per fidem supernaturalem proposito, si doleas de peccato, quia fœdat animam Christi Sanguine redemptam.

Primus dolor est peccatum, tres sequentes non sunt de se mali, attamen non sufficiunt ad Sacramentum Pœnitentiæ, quia sunt naturales: Solus 5. potest esse supernaturalis & sufficiens, uti constabit ex dicendis. An autem dolor possit esse honestus & supernaturalis, si quis ex malo fine, v. g. ex vana gloria velit confiteri, dicetur à n. 1168.

718. §. 2. Dolor de peccatis ad Sacramentum Pœnitentiæ requisitus universim concipi potest ex quatuor motivis, quæ sunt, 1. metus pœnæ. 2. spes præmii. 3. turpitudo peccati 4. bonitas Dei, uti constabit ex dicendis, præsertim à n. 786.

719. *Q. 100. Quid notandum sit circa metum, ex quo concipi potest dolor de peccatis.* ℞. seqq. §. 1. Metus ratione peccati alius est divinus sive cœlestis, alius humanus sive mundanus: divinus est, qui provenit ratione alicujus concernentis Deum vel cœlestem gloriam: Humanus est, qui provenit purè ratione creaturæ, uti si horream furtum, quia apud homines causat infamiam; & hic metus communiter est inhonestus, quia non excludit affectum internum peccandi, quem homines non vident nec punire possunt.

720. §. 2. Metus divinus, alius dicitur servilis, alius filialis, alius initialis. Servilis est, quo timeo mihi malum, quod peccatum causat apud Deum. Filialis est, quo timeo Deo malum, quod peccatum causat. Initialis est, quo timeo mihi & Deo malum, quod peccatum causat. Hos metus explicat S. *Tho.* 2. 2. q. 19. a. 2. in O. his verbis: *Si aliquis convertatur ad Deum & ei inhæreat propter timorem pœnæ, erit timor servilis. Si autem propter timorem culpæ, erit timor filialis, nam filiorum est timere offensam patris. Si autem propter utrumque, est timor initialis, qui est medius inter utrumque timorem.* Addit ad 3. *Timor filialis & castus ad idem pertinent, quia per charitatis amorem Deus, pater noster efficitur..... Timor autem servilis ad aliud pertinet, quia charitatem in suî ratione non includit.* Addit ad 4. *Timor servilis & initialis respiciunt pœnam.... principaliter timor servilis, timor autem initialis secundariò.*

721. §. 3. Metus servilis alius est serviliter servilis, sive cum servilitate; alius est servilis sine servilitate. Servilis cum servilitate est, cum quo conjuncta est talis comparatio animi, ut si pœnam non timeret, adhuc peccatum vellet: & de hoc intelligitur, quod ex S. *August.* refert S. *Tho.* suprà a. 9. in O. *Timor servilis potest habere annexam voluntatem peccandi.* Servilis sine servilitate est, qui non causat, nec conjunctus est cum tali comparatione animi, sed propter quem nunc simpliciter excluditur voluntas peccandi, uti probabitur à n. 813.

Q. 101. Quæ sit natura & vis contritionis perfectæ sufficientis ad justificationem sine Sacramento. ℞. §. 1. Hæc 722.
contritio debet procedere ex motivo bonitatis Dei, adeoque esse odium peccati, quia Deo malum est, S. *Th.* p. 3. q. 85. a. 6. & q. 86. a. 3. O. *Arr.* d. 6. f. 3. *Dicast.* d. 2 nu. 112. aliique communissimè contra paucos, qui dixerunt hanc contritionem posse procedere ex motivo solius religionis, justitiæ vel alterius virtutis respicientis Deum, præscindendo ab omni pœna vel præmio, adeóque sufficere detestari peccatum, v. g. quia est contra Dei cultum, contra jus Dei &c. quam sententiam probabilem dicit *Suar.* d. 4. f. 2. n. 13. & ùt probabilem defendunt *Aversf.* q. 3. f. 6. & *Lugo* d. 5. f. 1. E contrà *Arr.* f. 2. dicit non esse intrinsecè probabilem, *Bosco* f. 2. n. 134. vocat vix probabilem, *Vasq.* q. 85. a. 2. n. 45. vocat erroneam. Ratio nostra petitur ex *Trid.* sess. 14. De Pœn. c. 4. nam imprimis dicit per contritionem, si sit charitate perfecta, causari gratiam extra Sacramentum, non autem si sit tantum attritio. Neque sensus est, uti volunt aliqui cum *J. Pontio* d. 45. num. 9. contritionem tum esse charitate perfectam, si propter illam cum gratia infundatur habitus charitatis; Nam contrà est, quòd simili sensu attritio cum Sacramento etiam dici posset formalis contritio charitate perfecta, quia propter attritionem & Sacramentum etiam infunditur gratia & habitus charitatis, hoc autem est contra mentem *Trid.* ibi opponentis contritionem attritioni. Deinde *Trid.* voluit ibi declarare, quid ex parte contritionis requireretur, ut causaret gratiam, & dicit tum causare gratiam, quando est charitate perfecta, ergo loquitur de contritione, quæ fit per charitatem perfecta, antequam causetur gratia, agit enim de dispositione & causa proxima ad gratiam, ad quam gratiam sequitur habitus charitatis, ergo intelligit contritionem charitate actuali perfectam, antequam cum gratia infundatur habitus charitatis, alioquin propositio ejus esset nugatoria, sensus enim esset, si contritio sit charitate perfecta, id est, si causet habitum charitatis, tum causat habitum charitatis, quod est identicum & nugatorium. Præterea *Trid.* ibidem dicit dolorem conceptum ex turpitudine peccati se solo non sufficere ad justificationem, adeoque non esse simpliciter contritionem, sed dolor conceptus ex motivo, v. g religionis est conceptus tantùm ex turpitudine peccati, ergo talis dolor non justificat. *Prob. min.* dolorem concipi ex turpitudine peccati, est ideo concipi, quia peccatum turpe est, sed peccatum est turpe, quia opponitur honestati religionis, ergo. Congruentiæ autem, cur Deus contritionem, quâ sine Sacramento justificamur, voluerit procedere ex motivo bonitatis suæ, sunt hæ, 1. quia cùm homo peccans fecerit se inimicum Deo per hoc, quòd bonitati Dei antepòsuerit bonitatem creatam, congruum fuit, si vellet per solum actum suum se reddere amicum, ut iterum bonitatem Dei proponeret omni bonitati creatæ. 2. Quia offensa Dei est actus pessimus hominis erga Deum, æquum fuit, ut homo reponeret actum optimum erga Deum, hic autem est actus charitatis. 3. Cùm præcipua malitia peccati consistat in hoc, quòd nos prætulerimus Deo secundùm finem, cui, omnes autem aliæ virtutes ament pro fine, cui, ipsum hominem, sola charitas emendabat inordinationem, quæ fuit in peccato, respiciendo Deum tanquam finem, cui. 4. Cùm Deus reconciliatus det gratiam, quâ vult esse amicus homini, æquum fuit, ut homo ad eam se disponeret per actum amoris amicitiæ. 5. Conveniebat Deum ad remissionem peccati plùs requirere extra, quàm intra Sacramentum, quia remissio intra Sacramentum est veluti privilegium & principaliter fit propter voluntatem & meritum Christi instituentis, sed intra Sacramentum exigit actum pœnitentiæ inferiorem

feriorem charitate, ergo conveniens fuit, ut extra Sacramentum exigeret actum charitatis.

723. *Obji.* 1. Scriptura, SS. Patres & Theologi omnes pro justificatione obtinenda urgent pœnitentiam, & pœnitentiæ appromittunt remissionem peccati, ergo credendum est actum saltem specialis pœnitentiæ, qui propriissimè venit nomine pœnitentiæ, sufficere ad justificationem ℞. n. conf. nam per pœnitentiam sine Sacramento justificantem intelligunt pœnitentiam perfectam, sive quæ fit ex motivo bonitatis Dei, uti docemur à *Trid.*, motivum autem specialis pœnitentiæ non est bonitas Dei, nihilominus ad illam urgemur etiam promissione gratiæ, quia per illam cum Sacramento justificamur.

724. *Obji.* 2. Ex vi motivi, v. g. religionis homo ita detestatur peccatum, ut si sua annihilatio esset ad reparandum Dei cultum necessaria, hanc vellet, sed nihil aliud requiritur ad perfectam contritionem, ergo. ℞. 1. Ex vi metûs gehennæ homo ita detestatur peccatum, ut si sua annihilatio esset ad gehennam evadendam necessaria, hanc vellet, secundùm illud *Matt.* 26. v. 24. *Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille*, ergo dolor ex metu gehennæ erit contritio perfecta, quod patet esse falsum. ℞. 2. datâ maj. n. min. quia hoc non obstante adhuc non attingitur motivum charitatis, vellet enim annihilationem suî, non propter Deum sed propter honestatem talis cultûs sibi conciliandam, uti supponitur, ergò per hoc non haberetur contritio. *Dixi*, datâ maj. quam *Gorm.* n. 267. negat, putat enim universaliter falsum esse, quod homo possit per virtutem moralem eligere potiùs annihilationem suî, quàm non prosequi honestatem talis virtutis, quia cùm homo per virtutem moralem amet ejusmodi honestatem sibi tanquam accidentaliter bonam, non amat nisi in ordine ad se, ergo vi talis actûs non potest illam plùs amare, quàm se, ergo nec potest amare annihilationem suî in ordine ad illam honestatem, alioquin dicere posset, volo annihilationem meî, ut existat honestas cultûs divini à me ponendi, in quo est contradictio. Ex dictis,

725. *Colliguntur* seqq. 1. Homo, qui invincibiliter ignoraret Deum, justificari non posset per dolorem de peccatis, in quantùm sunt contra rectam rationem, nam talis dolor imprimis est tantùm propter turpitudinem peccati, deinde est naturalis, cùm fit absque fide in Deum, *Suar. Aver.* q. 3. s. 5. & alii 2. Contritio non habet pro fine Deum ùt amicum contrito, hic enim esset actus amoris concupiscentiæ, quia vellet Deum ùt bonum sibi contrito, nec vi illius actûs amaret Deum super omnia, quia non amaret supra seipsum, neque posset cum illo affectu componi actus, quo contritus optaret potiùs non esse, quàm deficere Deo bonitatem, non enim possum desiderare meam annihilationem, ut habeam divinam bonitatem mihi bonam, uti per se patet.

726. §. 2. Contritio est simul formalis amor Dei, *Vasq. Arr. Lugo, Aversa* d. 3. s. 7. *Maurus* q. 241. *Bosco* s. 2. n. 117. *Gorm.* n. 263. *Dicast.* d. 2. nu. 122. contra *Suar. Tann. Amic.* d. 4. n. 34. Ratio est 1. quia contritio est perfecta per charitatem actualem, uti n. 722. ex *Trid.* dictum est. 2. Quia velle ab aliquo removere malum propter bonitatem ipsius actu moventem ad removendum illud malum, est formaliter illum amare, sed contritio vult à Deo removere malum extrinsecum peccati propter bonitatem Dei actu moventem ad peccatum removendum, ergo. *Prob. maj.* quia talis actus imprimis pro objecto, cui, habet illam personam, à qua vult removere illud malum, deinde habet actu affectum voluntatis, qui in illam personam fertur. Præterea movetur ipsius bonitate ad hunc affectum voluntatis, uti supponitur, neque plùs potest exigi ad essentiam formalis amoris, ergo.

Obji. Possum amare medicinam propter sanitatem, etiamsi illo actu formaliter non amem sanitatem ùt quod, ergo similiter possum odisse peccatum ùt malum Deo, etiamsi illo actu formaliter non amem Deum ùt quod. ℞. Antec. negari à plerisque. hoc tamen dato n. conf. Si amem medicinam propter sanitatem, & per hoc non amem formaliter ipsam sanitatem ùt quod, nihilominus sanitas adhuc habet rationem finis, propter quem amo medicinam, quamvis non sanitas sed ego sim finis, cui, ergo forsan opus non erit, ut sanitas sit hoc, quod amatur: è contrà quando odi peccatum ùt malum Deo, odi peccatum propter Deum, ita ut Deus sit etiam objectum, cui, & propter quem odi peccatum, ergo odi propter Deum amatum, ergo Deus debet necessariò esse objectum ùt quod amatum.

Inst. Possum mihi tanquam objecto, cui, velle aliquod bonum, etiamsi me formaliter non amem, alioquin quandocunque exerceo actum virtutis moralis, exercerem formalem actum charitatis erga me, ergo multò magis possum Deo tanquam objecto, cui, velle carentiam alicujus mali, absque eo quod Deum formaliter amem. ℞. n. conf. ut mihi velim bonum, non est opus, ut cognoscatur vel ut me moveat mea bonitas, quia natura omnis entis quamvìs pessimi de se est determinata, ut licèt nullam in se bonitatem cognoscat, tamen velit se esse optetque sibi bonum: è contrà ut alteri velim bonum, quia ipsi bonum est, vel nolim malum, quia ipsi malum est, ad hoc non determinor à natura, sed aliunde movere me debet vel ejus bonitas, quam cognoscam & amem, vel saltem aliquod motivum alterius virtutis, quæ me ad hoc determinet, hic autem non movet me motivum alterius virtutis sed charitatis in Deum, ergo me movet bonitas Dei cogniti & amati.

§. 3. Ad contritionem necesse non est, ut præsupponatur formalis amor Dei, qui contritionem imperet, sed satis est eum indivisibilem actum esse amorem Dei & odium peccati, *Aversa* suprà & alii contra *Can. Sor. & Con.* d. 2. nu. 49. Consequenter quando contritio dicitur esse detestatio peccati propter Deum summè dilectum, non est sensus, quòd Deus debeat antecedenter esse dilectus, sed quòd debeat saltem per illam ipsam detestationem diligi, ita ut Tò dilectum non sumatur participialiter sed nominaliter. 727.

§. 4. Contritio est amor non tantùm benevolentiæ sed etiam amicitiæ: per hoc autem differt simplex benevolentia ab amicitia, quòd quamvis utraque velit bonum alteri, quia ipsi alteri bonum est, tamen amicitia prærequirit complacentiam in aliqua bonitate amici, non item benevolentia: hinc *Aristoteles* teste *Palav.* n. 92. negat inter scelestos esse amicitiam, quia quamvis sibi mutuò bene velint, tamen hoc non faciunt ex complacentia in aliqua bonitate alterius. Hinc quamvis contritio, quam peccator elicit pro priori ad gratiam, sit amor amicitiæ erga Deum, tamen amor, quo Deus, antequam intelligatur dare gratiam, amat peccatorem, non est amor amicitiæ, sed tantùm benevolentiæ, cùm enim contritio sit causa gratiæ, pro isto priori needum intelligitur gratia in homine, sola autem gratia est fundamentum amicitiæ Dei ad nos. 728.

§. 5. Contritio hæc debet esse amor appretiativus Dei super omnia, id est, debet adjunctam habere talem æstimationem bonitatis Dei, ut hanc præferat omni bonitati creatæ, ideoque homo vi contritionis debet paratus esse potiùs carere omni bono creato, quàm facere aliquid graviter oppositum infinitæ Dei bonitati. 729.

§. 6. Hæc Contritio est odium peccati super omnia appretiativè, id est, contritus vi sui actûs odit peccatum plùs quàm ullum aliud malum, *Aver.* q. 2. s. 10. 730.

f. 10. *Dicast.* d. 2. dub. 7. dicens esse Catholicorum omnium, *Con.* d. 2. nu. 68. dicens esse certum. Ratio est 1. quia contritio est amor appretians Deum super omnia alia bona, & ideo detestans peccatum, quia est summum malum Deo summè dilecto, ergo hæc detestatio proportionata amori erit super omnia, ergo odit peccatum plùs quàm ullum aliud malum. 2. Hæc contritio est actus charitatis Theologicæ, uti constat ex dictis nu. 722. sed omnis actus virtutis Theologicæ appretiat suum objectum super omnia, cùm enim pro motivo habeat aliquam perfectionem infinitam Dei, inconveniens est & suo modo indecens, ut principium supernaturale influat in hujusmodi actum, nisi adsit debita æstimatio talis perfectionis infinitæ, adeoque comparatio animi ad adhærendum huic potiùs motivo, quàm ulli alteri opposito.

731. §. 7. Homo vi contritionis debet esse saltem virtualiter & implicitè ita comparatus, ut potiùs vellet bona omnia, famam, vitam amittere; item infamiam, tormenta ac mortem quamcunque subire, quàm contra Deum peccare mortaliter: alioquin nec Deum appretiaret super omnia, nec odisset peccatum appretiativè super omnia. *Dixi*, saltem virtualiter & implicitè, nam notant omnes non esse opus, imò multis, præsertim fragilioribus, non expedire facere comparationem formalem & explicitam inter peccatum & alia mala, volendo se determinare ad hæc potiùs eligenda quàm peccatum, hoc enim sæpe esset se tentare, aut sibi ipsi ponere scandalum vel saltem impedimentum, hinc *S. Bonav.* in 4. dist. 16. a. 2. q. 1. loquens de hac materia sic scribit: *Periculum est & stultitia quærere hoc ab aliquo infirmo vel etiam à seipso, quia hoc est ponere hominem in tentatione: unde nullus Confessor debet hoc ab aliquo, qui sibi confitetur, quærere, sed si pœnitens se offerat & dicat, se malle mortuum esse quàm peccasse, vel simile aliquid, gaudendum est, quia signum bonæ voluntatis est.* Cur autem non expediat descendere ad ejusmodi comparationes, ratio est, quia cùm ista alia mala plerumque à nobis magis sensibiliter cognoscantur & vivaciùs terreant, fieri posset, ut eorum expressa consideratio impediret efficacem detestationem peccati: Hinc *S. Th.* in Supplem. q. 2. a. 1. ad 4. ait, *Quamvis talis debeat esse contriti dispositio, non tamen de eis tentandus est, quia affectus suos homo non de facili mensurare potest, & quandoque illud, quòd minus displicet, videtur magis displicere, quia est propinquius nocumento sensibili, quod magis est nobis notum.* Est itaque satis, virtualiter & implicitè hoc facere, quod fit, si voluntas ex vi contritionis ita sit disposita, ut quamdiu perseverabit contritio, avertatur à peccato & conjungatur Deo: hinc enim sequitur, quòd non esset desertura Deum pro quovis alio bono, sed electura potiùs subire quodvis malum, si necessarium foret ad evitandum peccatum.

732. §. 8. Si contritus per errorem invincibilem constitueretur in eo casu, ut judicaret se hic & nunc debere eligere, vel peccatum vel infernum, potiùs eligeret infernum prout contradistinctum & intentionaliter saltem separatum à peccato. Ita *Lugo, Arr. Aversa* suprà, *Bosco* f. 2. concl. 7. *Haun.* l. 4. à n. 907. aliique communiùs: Et suadetur ex *S. Anselmo* De similitudinibus c. 190. his verbis: *Si hic peccati pudorem & illic cernerem inferni horrorem, & necessariò haberem uni illorum immergi, priùs me in infernum mergerem, quàm peccatum in me immitterem, mallem enim purus à peccato & innocens gehennam intrare, quàm peccati sorde pollutus cœlorum regna tenere.* Ratio est, quia malum culpæ est simpliciter majus quàm malum pœnæ etiam æternæ. Deinde si non præeligeret pœnas æternas, magis amaret se quàm Deum, quia potiùs vellet cavere malum suum quàm Dei, ergo non esset contritus. *Dixi*, per errorem, nam ad contritionem non requiritur, ut quis etiam virtualiter tantùm aut implicitè, dicat, mallem infernum quàm offendere Deum, quia quamvis contritio faciat peccatum practicè ineligibile pro quocunque casu possibili, tamen non est possibilis iste casus, quo aliquis ad vitandas pœnas inferni indigeat peccato, aut ut pro moderna saltem providentia ad vitandum peccatum indigeat pœnis inferni, quia nec peccatum est medium ad vitandas pœnas inferni, nec pœnæ inferni de facto ordinatæ sunt à Deo tanquam medium ad vitandum peccatum, hinc foret inutile per contritionem vexare se in ejusmodi comparationibus, cùm prudentis non sit conditionatè deliberare de quibusvis eventibus planè per accidens & præter intentionem omnis virtutis occurrentibus: hinc cogitationes ejusmodi, si incidant, excludendæ sunt, saltem velut otiosæ, quod etiam notavit *Gerson* n. 1909. referendus. Similiter quamvis contritio posset esse ita perfecta, ut aliquis optaret infernum, si facere posset peccatum suum nunquam fuisse, tamen *Lugo*, *Rhod. Gormaz* à nu. 310. rectè notant non obligari nos ad talem actum, sed satis esse nunc detestari peccatum, & negativè se habere circa physicam illius præteritionem. Denique licèt eadem contritio etiam posset esse ita perfecta in aliquo, ut optaret tolerare quævis tormenta ad impediendum peccatum alienum, tamen rectè notat *Arr.* d. 9. n. 48. etiam ad hoc non obligare charitatem, quia aliàs daretur impiis occasio vexandi homines probos, possent enim velle peccare, nisi hi se miserè affligerent, ergo credibile non est charitatem ad talia obligare. Contra hactenus dicta,

Obj. 1. Affectus perfectæ amicitiæ in Petrum non exigit, ut ejus bona pluris faciam, aut ut ejus mala magis caveam quàm mea, ergo nec affectus contritionis, quamvis sit actus perfectæ amicitiæ in Deum. 733.
℞. n. conf. vera amicitia est juxta regulas rectæ rationis, recta autem ratio dictat quemvis appretiandum esse juxta suam bonitatem, & secundùm hanc illi præponenda aut postponenda alia bona, ergo cùm Petrus sit finitæ bonitatis, nec teneat eum plùs amare quàm me, vera amicitia erga Petrum non exigit, ut Petrus appretietur super omnia bona mea, aut ut ejus bonum præponatur omni bono meo. Deinde certus sum Petrum posse sub interminatione inimicitiæ imprudenter petere à me aliqua sibi non debita, ergo vera amicitia erga Petrum non potest me movere, ut velim Petro, quidquid ipsi bonum est & mihi malum. Omnia opposita sunt in Deo, qui habet absolutè infinitam bonitatem, propter quam debet amari super omnia & super nos ipsos. Deinde Deus pro conservatione amicitiæ nihil potest petere, quod non infinitis titulis teneamur præstare.

Obj. 2. Peccatum tollit tantùm bona extrinseca Dei, quæ non sunt digna appretiatione super omnia, cùm sint tantùm finita: ergo nec peccatum erit detestandum super omnia. ℞. n. conf. quia quamvis peccatum non tollat bona Deo intrinseca, tamen opponitur bonitati Deo intrinsecæ, hinc contritus adhærens Deo propter intrinsecam Deo bonitatem sic detestatur peccatum, sicuti adhæret Deo, ergo cùm Deo adhæreat, prout meretur bonitas, videlicet super omnia, etiam detestatur peccatum super omnia. 734.

Inst. Malum Deo intrinsecum, v. g. carentia omnipotentiæ esset majus malum Deo, quàm peccatum, ergo peccatum non est summum malum Dei, ergo nec super omnia detestandum. ℞. Peccatum est detestandum, imprimis plùs quàm omnia, quæ non sunt mala Deo, & hoc sensu detestamur peccatum super omnia. Deinde peccatum est summum malum Deo possibile, hinc contritio detestatur peccatum super omnia, quia detestatur super omnia mala possibilia, malum autem intrinsecum Deo non est possibile. 735.

bile, ergo non est opus, ut contritio se ad illud extendat. Quòd si contritus per errorem judicaret vel peccatum sibi esse eligendum, vel sine peccato permittendum, ut bonum Deo intrinsecum destrueretur, *Alensis* & *Suar.* d. 3. s. 10 n. 9. dicunt potiùs electurum peccatum, quia malum ipsi Deo intrinsecum est detestabilius quàm malum in homine extrinsecum Deo: E contrà *Arr. Lugo* d. 5. n. 28. *Bosco* suprà probabiliùs dicunt, potiùs permissurum illam omnipotentiæ divinæ destructionem, quia recta ratio, cui charitas maximè conformis est, dictat, non esse faciendum à me malum mortale, ut inde eveniat bonum physicum, ergo licèt peccando salvarem Dei omnipotentiam, tamen contravenirem sapientiæ & rectæ rationi æternæ; E contrà habendo me permissivè circa illam destructionem physicam divinæ omnipotentiæ nulli perfectioni divinæ me difformo, ergo quamvis hæc destructio divinæ omnipotentiæ foret detestabilior in ratione entis physici, tamen peccatum foret detestabilius in ratione entis moralis, ergo cùm contritio, prout est detestatio, respiciat malum morale, peccatum respectu contriti foret minùs eligibile.

736. *Obji.* 3. Si velim Deo bona intrinseca, amo Deum amore amicitiæ, & non ideo volo Deo omne bonum extrinsecum, ergo cum actu amoris amicitiæ erga Deum stat actus, quo nolim Deo ullum bonum extrinsecum, ergo cum actu amoris amicitiæ stat peccatum. ℞. Si velim Deo bona intrinseca, & nolim extrinseca hic & nunc illi debita, amo Deum amore amicitiæ, n. Si velim intrinseca & simul extrinseca, quæ illi velle debeo, c. ant. & n. utramque seq., ut enim exerceam actum veræ amicitiæ erga Deum, debeo velle implere omnes leges veræ amicitiæ, inter quas est cavere mala extrinseca Dei, quæ ipse hîc & nunc vult à me caveri, aut procurari bona extrinseca, quæ vult procurari.

737. §. 10. Hæc contritio debet se extendere ad omnia mortalia, quia unum mortale non remittitur sine altero, & nullum remittitur, nisi antecedat illius detestatio. Putàrunt autem *Silv.* & alii apud *Vasq.* q. 86. a. 2. dub. 7. & *Dianam* p. 3. t. 4. R. 118. debere se extendere ad omnia, non in confuso tantùm & virtualiter, sed ad omnia formaliter, ita ut contritus teneatur singula detestari per singulos actus, aut saltem uno actu omnia distinctè cognita, sicuti voluerunt *Sot. Can. Med.* apud eundem *Vasq.*, sed oppositum tenendum est cum *S. Tho.* De veritate q. 28. a. 5. ad 4. his verbis: *Omnia peccata conveniunt in aversione à Deo, ratione cujus gratiam impediunt, unde ad justificationem non requiritur, quòd in ipso justificationis momento aliquis de peccatis singulis cogitet, sed sufficit, quòd cogitet de hoc, quòd per culpam suam est aversus à Deo: recogitatio autem singulorum peccatorum debet vel præcedere vel saltem sequi justificationem*: intellige, in ordine ad confessionem sacramentalem. Ratio est, quia imprimis moraliter impossibile est peccatori innumeris peccatis onusto tot contritiones elicere, quot peccata, sed per unicam sufficienter corrigit omnes aversiones à Deo, sicuti si millenos actus amoris erga Deum elicuisset, omnes revocat per unicum actum odii Dei. Deinde nec opus est antecedenter omnia recogitare, nam legimus *Lucæ* 18. 19. 23. Publicanum, Zachæum & latronem in cruce; item legimus in historiis plurimos peccatores subitò motos à Deo prorupisse in detestationem peccatorum & justificatos esse: quamvis enim peccata confusè tantùm cognoscantur, satis apprehenditur malitia opposita infinitæ bonitati Dei, uti probat experientia, sæpe enim elicimus contritionem, priusquam peccata distinctè recogitaverimus: unde nec ad contritionem requiritur, ut quasi dicam, detestor omnia peccata, vel doleo de omnibus meis peccatis, sed satis est, si v. g. de solo furto distinctè cognito doleam ex motivo bonitatis Dei, quamvis meus actus expressè non tendat in alia, quorum etiam reus sum, nam si alia propter oblivionem non occurrant, res est per se manifesta, inquit *Suar.* d. 3. s. 6. nu. 15., eadem autem est ratio, quamvis non occurrant propter omissam recogitationem, ad quam non teneor nisi volens confiteri, cùm enim contritio illa sit actus charitatis & amicitiæ & ratione motivi universalis pugnet cum omni mortali, hoc ipso virtualiter se extendit ad omnia & singula mortalia, causatque gratiam remissivam omnium.

Obji. Catechismus Roman. De Pœn. c. 6. ait: *Maximè hortandi & monendi sunt fideles, ut ad singula mortalia crimina proprium contritionis dolorem adhibere studeant, ita enim Ezechias contritionem describit, recogitabo tibi omnes annos meo in amaritudine animæ meæ.* ℞. Non dicit hoc esse præcepti aut necessitatis ad justificationem sed tantùm consilii & dispositionis pro Sacramento, de quo ibi agit. Patetque hunc esse sensum, nam subdit, Deum, quamprimum quis conteritur, remittere universa, *quæ*, inquit, *deinde alio tempore, si facultas erit, singula in memoriam reducere ac detestari in animo habeat*: quando nempe confitendum erit.

§. 11. Non est opus, ut hæc contritio se extendat ad venialia, quia per hoc habetur contritio, quòd ex motivo bonitatis Dei offensi concipiatur detestatio & dolor de illis peccatis, quæ cum Dei amicitia pugnant, sed cum Dei amicitia pugnant sola mortalia non autem venialia, ergo. 738.

Obji. Summa Dei bonitas est motivum universale, ergo debet se semper extendere ad omnia etiam venialia. ℞. Est motivum universale, semper universaliter movens, n., quandoque magis quandoque minùs universaliter movens, c. ant. & n. conf. Quòd autem non semper æquè universaliter moveat, oritur à voluntate, quæ ex modo & efficacia detestandi vel restringit vel extendit suum actum; sicuti enim intellectus potest eidem objecto ex eodem motivo diversimodè adhærere, nempe firmiter, firmiùs, firmissimè propter diversam suî applicationem aut inclinationem voluntatis eum simul extrinsecè determinantis, ita multò magis voluntas libera poterit per contritionem diversimodè detestari hoc, quod displicet Deo ob eandem bonitatem Dei: 1. detestando, quidquid solvit amicitiam cum Deo, & hæc contritio est infima, seque extendit ad sola mortalia. 2. Detestando, quidquid magis deliberatè fit contra Deum, & hæc contritio est perfectior, seque extendit ad omnia mortalia & venialia deliberata. 3. Detestando, quidquid ullo modo displicet Deo, & hæc contritio est perfectissima, seque extendit ad omne peccatum etiam ad veniale minùs deliberatum, in praxi autem qui ad tertium gradum non contendit, vix attingit secundum, & qui non quærit secundum, vix perveniet ad primum. 739.

Inst. 1. Bonitas Dei est dignissima & meretur talem appretiationẽ, vi cujus excludatur affectus etiam ad quævis venialia, ergo illam dignè non appretiat, uti meretur, qui contritionem non extendit etiam ad venialia. ℞. n. *conf.* nam quamvìs non appretiet, quantùm meretur: tamen simpliciter dignè appretiat, uti meretur, qui potiùs vult amittere omnia bona & subire omnia mala, quàm illam simpliciter deserere, sive, quàm solvere amicitiam cum Deo: digniùs appretiat, qui ista vult, ne deliberatè etiam leviter offendat: dignissimè appretiat, qui ista vult, ne ullo modo displiceat. Absolutè dignissimè appretiaret, qui ista vellet, ut fiat, quidquid Deo maximè placet. 740.

Inst. 2. Si non excludatur affectus ad venialia, ergo bonitas Dei non appretiatur summè & super omnia, ergo contritio talis non erit actus virtutis Theologicæ, secundùm dicta n. 730. ℞. n. seq. tum enim bonitas Dei appretiatur summè & super omnia, prout hìc intelligimus, quando præfertur omni motivo simpliciter 741.

simpliciter opposito bonitati Dei, & exclusivo ejus amicitiæ: similiter contritio tum est apprecians bonitatem Dei summè super omnia, quando cum contritione ex motivo bonitatis Dei concepta non potest stare actus, quo simpliciter deseratur Deus vel Dei amicitia, quod semper est, quando voluntas bonitate Dei mota est parata potiùs perdere omnia bona alia & subire omnia mala, quàm peccare mortaliter.

742. §. 12. Contritio est odium aliquo modo inæquale respectu diversorum peccatorum, nam est odium peccati, quia hoc malum est Deo summè bono, ergo sic fertur in peccata, ut sit virtualiter & interpretativè majus odium illius peccati, quod magìs pugnat cum Dei bonitate, ergo contritus vi sui actûs est ita dispositus, ut si eligendum esset majus vel minus peccatum, potius eligeret minus, & hoc est contritionem esse inæquale odium respectu diversorum peccatorum: Hinc,

743. 1. Vi contritionis magìs detestor actuale mortale proprium quàm veniale proprium, item mortale alienum quàm veniale alienum, item mortale gravius quàm minùs grave, item cæteris paribus magìs detestor plura peccata, quàm pauciora.

744. 2. His non obstantibus vi contritionis practicè magis detestor veniale proprium quàm mortale alienum, ita ut non debeam velle committere aut commisisse peccatum levissimum, ut vitetur vel ut vitatum fuerit gravissimum alienum. *Dicast.* d. 2. nu. 201. & ex S. *August. Bosco* s. 2. concl. 13. quia cùm vi contritionis movear beneplacito Dei, hoc vi contritionis practicè magìs detestor, quod respectu meî est magìs dissonum à recta ratione & à voluntate Dei, sed me peccare venialiter est respectu meî magìs dissonum à recta ratione & à voluntate Dei, quàm alterum peccare mortaliter, quia recta ratio dictat non esse à me faciendum malum, ut eveniat bonum, alioqui malum fieret bonum, & difforme rectæ rationi fieret illi conforme: similiter voluntas Dei est, ut nunquam peccem nequidem venialiter, alioquin meum veniale fieret conforme voluntati Dei, quæ ex terminis implicant, ergo me peccare venialiter est respectu meî magis dissonum à recta ratione & à voluntate Dei, quàm alterum peccare mortaliter, ergo cùm mea contritio sit maximè secundùm rationem & voluntatem Dei, vi illius detestor meum veniale plùs quàm alienum mortale. *Conf.* nam omne peccatum dat Deo rationabilem causam displicentiæ, ergo ex charitate erga Deum eligere non possum peccatum meum tanquam medium ad cavendum peccatum alterius, quamvìs enim hic finis cavendi peccatum alterius sit bonus, tamen Deus non vult eum quæri, nisi per medium licitum, sicuti quamvìs laus Dei placeat Deo, non tamen placet quæri per medium illicitum, alioquin possem occidere omnes pueros baptizatos, ut statim in cœlo laudarent Deum. *Nec obstat*, quòd alienum mortale sit in se majus malum Deo, contritio autem sit detestatio peccati, quia Deo malum est, & non quia malum est peccanti, *nam* ex hoc tantùm sequitur, quòd spectando præcisè motivum, & præscindendo à quo peccatum fiat, debeam odio quodam speculativo magìs odisse peccatum mortale alienum quàm veniale proprium, de cætero in ordine ad electionem vel detestationem practicam, quâ volo peccatum non eligi vel excludi, contritio mea magìs opponitur meo veniali quàm alieno mortali, quia charitas erga Deum, à qua elicitur illa mea contritio, est maximè conformis rectæ rationi & charitati erga seipsum, ergo cùm recta ratio & charitas erga me dictet, quòd in spiritualibus tenear me plùs diligere quàm proximum, charitas erga Deum postulat, ut potiùs caveam meum quàm proximi peccatum. *Conf.* iterum, nam me peccare venialiter est à me leve malum Deo, è contrà alterum peccare mortaliter non est à me malum Deo, quia permissio mea non est mala, cùm Deus ipse etiam permittat, ergo.

3. Vi contritionis magìs detestor meum veniale actuale quàm originale, quod in Adamo contraxi: item efficaciter & practicè magìs detestor meum veniale actuale quàm meum mortale habituale: hinc rectè inferunt *Lugo* d. 5. n. 60. & *Bosco* n. 419. contra *Arr.* d. 9. n. 36. si putarem, vel me moriturum esse in mortali habituali, vel per actuale mendacium accersiri debere Confessarium, à quo absolverer, me potiùs debere permittere, ut morerer in mortali habituali, quàm mentiri, quia meum mendacium esset actualis deordinatio Deo displicens, & maneret de se medium illicitum pro obtinenda justificatione, illudque mendacium esset magìs propriè meum mihique magìs nunc voluntarium, quàm habituale ùt tale, ista enim permanentia non esset mihi ad novum peccatum imputabilis. 745.

Obji. Hoc à me est magis detestandum, quod in me est Deo odibilius, sed originale & mortale habituale in me est Deo odibilius quàm actuale veniale, quia propter illa Deus me odit odio inimicitiæ, veniale autem non tollit Dei amicitiam, ergo. ℞. Hoc à me est magìs detestandum, quod in me est Deo odibilius, si hoc propriè à me fiat, c. si à me propriè non fiat sed potiùs tantùm permittatur, n. originale autem & habituale mortale quamvìs in me existens sit Deo odibilius quàm veniale actuale, tamen nunc propriè non fit à me sed potiùs permittitur; major autem detestatio debet hoc respicere, quod nunc magìs à me fit malum, mihique est magis voluntarium. 746.

§. 13. Contritio si sit charitate perfecta, justificat, quamprimum existit, uti habent *S. Th.* p. 3. q. 89. a. 2. O. & *Catech Rom.* De pœn. c. 6. nu. 3. nam omnis actus charitatis causat justificationem, uti probabitur à n. 774. & videtur absolutè declarari à *Trid.* sess. 14. De pœn. c. 4. ideoque etiam damnatæ sunt sequentes prop. Bajanæ: 31. *Charitas perfecta & sincera, quæ est ex corde puro & conscientiâ bonâ & fide non fictâ, tam in catechumenis quàm in pœnitentibus potest esse sine remissione peccatorum.* 32. *Charitas illa, quæ est plenitudo Legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum.* 33. *Catechumenus justè, piè & sanctè vivit & mandata Dei observat ac Legem implet per charitatem, ante obtentam remissionem peccatorum, quæ in Baptismi lavacro demum percipitur.* 71. *Per contritionem etiam cum charitate perfectâ & cum voto suscipiendi Sacramentum conjunctam, non remittitur crimen extra casum necessitatis aut martyrii sine actuali susceptione Sacramenti.* Dixerunt quidem aliqui propositiones illas damnari, quia videntur loqui de charitate habituali: sed contra est, nam *Bajum* intellexisse charitatem actualem, rectè ostendit *Arr.* d. 12. à n. 13. & manifestè colligitur ex his vocibus, *charitas sincera, quæ est ex corde puro, fide non fictâ: charitas, quæ est plenitudo seu adimpletio Legis, mandata observat, ac legem implet per charitatem &c.* quæ non conveniunt charitati habituali sed soli actuali, cui soli etiam conveniunt verba Apostoli ad *Rom.* 13. v. 10. *Plenitudo Legis est dilectio*, quæ verba inde sumpsit *Bajus*. 747.

Obji. 1. Si contritio, quamprimum existit, justificat, ergo frustra sunt Sacramenta Baptismi & Pœnitentiæ. ℞. n. seq. nam talis contritio includit votum Baptismi vel Pœnitentiæ, ergo votum hoc debet impleri. Deinde dantur specialia præcepta de illis Sacramentis, saltem in ordine ad augendam gratiam, hinc si quis per Sacramentum Pœnitentiæ justificatus, sit oblitus aliquod mortale, tenetur adhuc postea confiteri; Præterea Sacramenta sunt saltem pro illis, qui hìc & nunc conteri non possunt. Denique Sacramenta cum attritione sunt medium justificationis facilius quàm contritio, ergo Sacramenta non sunt frustra. 748.

Inst.

Inst. Saltem non erit verum, quòd Sacerdotes habeant potestatem retinendi peccata, quod tamen Christus dicit *Joan.* 20. ℣. 23. ℟. n. aff. quia possunt retinere ea, quæ ad Sacramentum afferuntur cum sola attritione. Deinde possunt retinere, quia possunt negare absolutionem, per quam conferretur gratia remissiva, & remitteretur pars pœnæ.

749. *Obji.* 2. Magdalena *Lucæ* 7. fuerat contrita, priusquam Christus illi remitteret peccata his verbis, *remittuntur ei peccata multa.* ℟. Quamvis peccata iterum fuerint dimissa per illa verba, uti docet S. *Th.* p. 3. q. 64. a. 3. tamen etiam antè erant dimissa, uti & ante ista verba, quæ postea Christus ad illam conversus dixit, *remittuntur tibi peccata.* Sensus itaque utrorumque est, quòd non eo præcisè physico instanti primò remitterentur, sed eo moraliter tempore remissionem haberet, quia dilexisset, sic Christus *Marci* 5. ℣. 29. antea sanaverat mulierem à fluxu sanguinis, & postea conversus ad eam dixit, esto sana à plaga tua, id est, es & manes sana, quia ita credidisti.

750. *Inst.* 1. Paulus ante fuerat contritus, & tamen Ananias *Act.* 22. ℣. 16. ait, *Exurge, baptizare, & ablue peccata tua.* Deinde Centurio *Act.* 3. *vir religiosus ac timens Deum, faciens eleemosynas multas plebi & deprecans Deum semper*, utique habuerat contritionem, neque tamen erat justificatus, nam Petrus ad eum vocatus est, ut edoceret *remissionem peccatorum accipere.* ℟. ad 1. Ananiæ non constabat de contritione Pauli, & quamvis constitisset, tamen manebat præceptum Baptismi, quo conferretur nova gratia ablutiva peccatorum, & remitterentur etiam quoad pœnam. *Ad* 2. si Centurio habuerat contritionem, erat justificatus, attamen edoceri debebat de præcepto Baptismi, quo iterum & certiùs accepturus erat gratiam remissivam peccatorum etiam quoad pœnam. Et eodem modo intelligi debet S. *August.* 8. Confess. c. 4. dicens, *Ea fides, licet per talem tantamque dilectionem operans, me securum non faciebat de præteritis peccatis, quæ mihi per Baptismum tuum nondum remissa erant.* Plura loca Scripturæ videri possunt explicata apud *Bellarm.* De pœn. l. 2. c. 14.

751. *Inst.* 2. Si contritio statim justificaret, contritus posset sine confessione accedere ad Eucharistiam. ℟. n. aff. quia licèt quis certò sciret se esse in gratia, tamen in *Trid.* sess. 13. c. 7. & can. 11. est speciale præceptum præmittendi confessionem mortalium nunquam in confessione expositorum: quia tamen *Trid.* dicit Sacerdotem non habentem copiam confessarii posse celebrare sine confessione, & *Clemens VIII.* in Pontificali Romano dicit ante reliqua Sacramenta sufficere contritionem, ex his certum est per contritionem causari gratiam.

752. §. 14. Hæc Contritio delet omne mortale, quoad culpam, quia unum non potest remitti sine altero, cùm de facto remissio fiat per gratiam, quæ pugnat cum singulis mortalibus, uti jam dicetur.

753. §. 15. Remissâ per contritionem culpâ mortali de facto semper remittitur pœna æterna, S. *Th.* p. 3. q. 86. a. 4. *Suar.* d. 10. s. 3. aliique communissimè, partim contra antiquos apud *Aversam* q. 3. s. 10. partim contra *Estium*, *Castoriensem* & quosdam Lovanienses apud *Gorm.* n. 354. qui fatentur aversionem à Deo statim remitti, dicunt autem reatum pœnæ æternæ tum prius remitti, quando per aliquod Sacramentum nobis applicantur satisfactiones Christi; sed oppositum docet *Trid.* sess. 6. c. 13. declarans pœnam æternam unà cum culpa remitti, hinc damnata est hæc 70. prop. Bajana: *Homo existens in peccato mortali sive in reatu æternæ damnationis potest habere veram charitatem, & charitas etiam perfecta potest consistere cum reatu æternæ damnationis.* Ratio est, quia culpa non remittitur nisi per gratiam, ubi autem est gratia, est adoptio in filium Dei, ergo jus ad hæreditatem, secundùm illud ad Rom. 8. ℣. 17. *Si autem filii, & hæredes*: Idemque habet *Trid.* sess. 6. c. 7. hæreditas autem est æterna beatitudo excludens pœnam æternam. Nec opus est Sacramento, ut nobis applicentur satisfactiones Christi, sed sufficit actus supernaturalis elicitus per auxilium supernaturale datum ex meritis Christi, cui Deus appromisit, & Christus applicavit satisfactiones suas tanquam merito saltem congruo.

§. 16. Per contritionem non semper remittitur tota pœna temporalis, uti fides docet ex *Trid.* sess. 6. c. 14. & can. 30. *Si quis post acceptam justificationis gratiam cuilibet peccatori pœnitenti ita culpam remitti & reatum æternæ pœnæ deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus pœnæ temporalis &c. anathema sit.* Idem repetit sess. 14. De pœn. c. 8. & can. 12. Hanc veritatem docet etiam Scriptura, nam *Num.* 20. & *Deuter.* 34. Moyses & Aaron post remissum peccatum incredulitatis mortui sunt in pœnam. *Num.* 14. remissum est populo peccatum murmurationis, attamen mansit pœna mortis. 2. *Reg.* 12. remissum est Davidi adulterium & homicidium, sed in pœnam mortuus est infans ex adulterio natus. Putat tamen *Suar.* d. 10. s. 3. n. 18. & *Lugo* d. 8. n. 64. cum culpa semper remitti aliquid pœnæ etiam temporalis: sed manet incertum, quàm diuturna pœna temporalis, per se loquendo, maneat solvenda post remissum quodvis mortale, putatque *Hautinus* in Patroc. Defunct. à n. 370. Deum esse benignum, si cuilibet mortali remisso non relinquat plùs quàm sexcenta millia annorum in pœnam, quia major pœna debetur unico mortali quàm omnibus venialibus simul sumptis: creditur tamen per infinitam Dei benignitatem nunc breve tempus assignari, v. g. 7. annos. 754.

Obji. 1. Per Baptismum remittitur omnis pœna, ergo etiam per pœnitentiam. ℟. n. cons. rationem dat *Trid.* suprà, quia ante Baptismum potiùs per ignorantiam peccavimus, & tanquam debiles, nec adjuti tantis donis Dei: post Baptismum autem violavimus templum jam consecratum Spiritui S., fuimusque insigniter ingrati. Deinde oportuit pœnam relinqui, ut à relapsu deterreremur, ut ponendo satisfactiones recuperaremus etiam bonos habitus naturales operandi, ut sic bene operantes compateremur Christo, & quod deest ejus passionibus, adimpleremus in nobis. 755.

Inst. Per hoc fit injuria satisfactionibus & meritis Christi, est enim, atque si non fuerint sufficientes ad delendam omnem pœnam. ℟. Hoc dicere est hæreticum, uti definit *Trid.* sess. 6. can. 33. Ratio est, quia hoc non refunditur in defectum meritorum vel satisfactionum Christi, sed in liberam Dei ac Christi voluntatem, qui noluit aliter applicari nobis; unde sicuti gratiæ Christi non derogat, quòd non salventur omnes homines, ita nec quòd per eam non semper remittatur omnis pœna. 756.

Obji. 2. Sublatâ causâ tollitur effectus, sed culpa est causa omnis pœnæ, ergo sublatâ culpâ tollitur omnis pœna. ℟. Sed culpa ùt physicè suo tempore existens, est causa pœnæ, c., culpa ùt moraliter perseverans in ratione culpæ, n., sic Pater ùt physicè existens erat causa filii, manet tamen filius patre definente.

Obji. 3. Culpa mortalis non potest à Deo mutari in venialem, ergo nec pœna æterna in temporalem. ℟. 1. S. *Th. Caj. Sot. Maurus* l. 5. q. 39. nu. 24. aliique apud *Suar.* d. 10. s. 3. nu. 10. dicunt pœnam æternam non mutari in temporalem, sed totam pœnam æternam, quam meretur aversio à Deo, remitti; temporalem autem, quam meretur conversio ad creaturam, non remitti. ℟. 2. n. conseq., quia omnis culpa est moraliter mala, ergo Deus non potest etiam ex majori facere minorem: Deinde omnis culpa est 757.

pa est actus peccantis, ergo nulla culpa potest à Deo causari, quod pluribus demonstrat *Lugo* d. 8. à n. 72. E contrà pœna non est moraliter mala, sed Deus & quivis Judex est causa illius, unde non est ratio, cur majorem non possit mutare in minorem. Vide *Suar.* suprà à num. 14.

758. *Q. 102. An dari possit aliqua contritio, quæ non justificet.* Ratio dubitandi est, quia *Aversa* q. 3. s. 8. *Con.* d. 4. n. 37. *Lugo* d. 5. n. 79. & 82. *Arr.* d. 8. n. 5. *Palav.* n. 148. *Maurus* q. 243. n. 11. *Bosco* s. 2. n. 180. *Le Dent* De attritione n. 290. *Gormaz* n. 278. probabiliter dicunt posse dari amorem Dei, ex motivo absolutæ bonitatis Dei, qui non excludat omnem voluntatem mortaliter peccandi, nec appretiet bonitatem Dei super omnia, ideoque non sit actus charitatis Theologicæ, sicuti enim possum ex motivo bonitatis Dei velle dare eleëmosynam, non tamen velle fieri Religiosus, item velle vitare omnia mortalia, non tamen omnia venialia, ita possum velle vitare gravissima mortalia, non tamen minùs gravia: ad eum planè modum, quo possem ex amore hominis velle illi dare unum ducatum, non tamen mille; item velle non occidere eum, attamen velle ei inferre grave damnum. Et similiter possum gaudere de bono Dei in se, desiderare ut ab omnibus honoretur, quia dignus est; orare, quia hoc ipsi placet, neque tamen ideo hi actus excludunt voluntatem peccandi, v. g. per luxuriam. Addit rectè *Aversa* dari posse amorem in futurum placendi Deo super omnia, qui tamen non justificet, eò quod nequidem virtualiter retractet peccata præterita, nec absolutè appretiet Deum super omnia, sicuti potest aliquis alteri homini pro futuro optimè velle in omnibus, & tamen gaudere quoad præterita, quod vindictam sumpserit de illo. Unde ratio horum à priori est, quia quamvis bonitas Dei sit motivum de se universale & etiam dignissimum, ut universaliter moveat, tamen secundum dicta nu. 739. potest voluntas nostra moveri nolle universaliter, sed restrictè, & pro libertate sua adhærere uni objecto malo, quamvis ex motivo talis bonitatis Dei recedat ab

759. alio objecto malo. Hinc ℞. 1. Si quis ex motivo bonitatis Dei detestaretur gravissima tantùm mortalia non autem minus gravia, talis actus non justificaret, uti per se patet. An autem simpliciter dici deberet contritio, non potest esse quæstio nisi de nomine, & saltem in talem actum non influeret habitus charita-

760. tis, cùm non appretiet Deum super omnia. ℞. 2. Si quis doleret de perjurio, in quantùm est Deo ùt summè veraci malum, aut de alio peccato, in quantum Deo malum est secundum specialem perfectionem, cui directè opponitur, videtur probabilius, quòd etiam talis actus non justificaret, quamvis supponeremus, quòd sic dolens non haberet nisi illud peccatum, quia talis actus non est aversio ab omni peccato tanquam malo Deo, nec est conversio ad Deum ùt summè bonum, ideoque omnes communiter cum *Amico* d. 3. n. 63. nolunt talem actum vocari absolutè contritionem sed attritionem, eò quòd attingat specialem turpitudinem hujus tantum peccati ùt oppositi huic divinæ perfectioni, & consequenter secundum dicta num. 730. in talem actum non influet habitus charitatis, quia non appretiat absolutam Dei bonitatem super omnia. Unde quàndo dixi vel dicam per contritionem aut per amorem Dei super omnia causari justificationem, intelligitur contritio & amor absolutè efficax, qui sint saltem virtualis detestatio omnis peccati mortalis tanquam mali Deo ex motivo absolutæ bonitatis Dei.

761. *Q. 103. An ad contritionem, quæ justificet sine Sacramento, requiratur aliqua certa intensio vel extensio seu duratio quoad tempus.* ℞. § 1. *Adrianus* ad perfectam contritionem requisivit intensionem summam; sed *Suar.* d. 4. s. 4. *Con.* d. 6. n. 62. *Amic.* d. 4. n. 164. rectè dicunt sententiam illam non esse probabilem, nam non debet esse summa absolutè, quia hæc implicat, & sæpe dantur contritiones sufficientes, quibus dari posset alia intensior. Nec debet esse summa respectivè ad præsens Dei auxilium, alioquin qui hodie cum auxilio ùt tria elicit contritionem ùt tria & justificatur, si cras cum auxilio ùt sex eliceret contritionem ùt quinque, non justificaretur, quod est absurdum, neque enim tenemur semper respondere toti intensioni gratiæ.

§. 2. *Durand. Rich. Palud. Sot.* requirunt intensionem, quæ superet alios actus in voluntate concomitantes: idem sensisse putatur *S. Bonav.* quamvis eum ab ea sententia vendicare velit *Bosco* s. 2. à nu. 237. sed cujuscunque sit, eam æquè improbabilem esse dicunt *Suar.* suprà, *Con.* n. 63. *Amic.* n. 166. Ratio est, quia pater dolens de filio mortuo per actum intensum ut sex potest conteri de peccatis & justificari per actum intensum ùt quinque, quo appretiet peccatum & Deum super omnia, si enim alius homo vel ipse nunc haberet hunc actum solum, justificaretur, uti omnes fatentur, ergo etiam justificatur, quamvis ad sit alter dolor intensior de morte filii, qui de se malus non est, uti suppono, & per accidens se habet. 762.

§. 3. *Aureol. Bassolus* & alii apud *Amic.* num. 161. requirunt certam intensionem sed nobis ignotam, vel secundùm quantitatem peccatorum, quæ sententia communiter etiam attribuitur *Scoto*, quamvis *Bosco* à n. 239. conetur excusare. Eam autem acerrimè defendit *Hiquæus* in Comment. ad *Scot.* in 4. dist. 14. q. 2. à n. 97. sed *Amic.* dicit se pro hac sententia etiam non invenire probabile fundamentum, malè enim dicitur nos obligari ad certam intensionem, & tamen nescire, nequidem probabiliter, quænam illa sit, nam ita exponimur periculo, ut vel minus agamus, quàm tenemur, vel nos immoderatè divexemus in intendendo actu. Deinde contritio, quæ sufficit ad delendum mortale minus, sufficit ad delendum majus, uti expressè *S. Th.* in supplem. q. 5. a. 3. ad 2., & quæ sufficit ad delendum unum, sufficit ad delenda omnia, quia contritio tollit unumquodque peccatum causando gratiam, quæ etiam in quocunque remississimo gradu excludit peccata omnia. 763.

§. 4. *Estius, Lupus, Farvacques* & alii Lovanienses apud *Platel.* p. 5. num. 550. item Illustriss. *Le Drou* Episc. Porphyriensis de contrit. & attrit. diss. 4. c. 3. §. 3. etiam requirunt certam intensionem, in quantum contritionem ab attritione distinguunt per hoc, quod contritio sit magis, attritio autem minus intensa: sed hæc sententia videtur æquè improbabilis ac cæteræ, nam attritio de se non respicit bonitatem Dei pro motivo, uti à n. 784. dicetur, neque ullum fundamentum est dicendi non posse dari attritionem, v. g. ex spe beatitudinis æternæ, quæ sit intensior contritione sufficiente ad justificationem. Atque ex dictis sequitur contra quosdam Juniores, ut contritio justificet, non requiri, ut intensione superet affectus actuales & habituales cordis, alioquin qui actu intensissimo & honesto doluit de infausta morte Patris sui, debebit dolere de peccatis actu adhuc intensiore, qui ipsi sæpe, & præsertim in articulo mortis debili vel turbato erit moraliter impossibilis, adeoque talis homo justificari non poterit nec salvari: hoc autem dicere, est dare occasionem desperandi, ergo. 764.

§. 5. *Scotus* videtur dicere, quòd ad contritionem requiratur certa duratio temporis à Deo taxati, *Scotum* tamen conatur explicare *Bosco* à n. 372. sed illum ita sentire fatetur *Hiquæus*: quam opinionem *Almainus* censet probabilem, & ex parte sequitur *Caj.* apud *Dicast.* d. 2. dub. 9.; absolutè autem eam defendit 765.

fendit *Hiquæus* à n. 110. sed *Suar.* f. 5. n. 3. meritò dicit carere fundamento & probabilitate, nam *Ezech.* 33. ℣. 12. dicitur, *Impietas impii non nocebit ei, in quacunque die conversus fuerit ab impietate sua.* Ratio autem est, tum quia contritio, quamprimum existit, causat justificationem, secundùm dicta nu. 747. tum etiam quia contritio, quæ continuatur, habet in singulis instantibus perfectionem contritionis essentialem & specificam, ergo talis contritio etiam prout respondens primo instanti æquè justificat, ac respondens sequentibus instantibus: Hinc,

766. §. 6. Rectè docent *Aversa* q. 2. f. 10. & alii, certum esse, quòd ad contritionem, ut justificet, non requiratur certa intensio aut extensio, nam Scriptura, cujus textus referam n. 774. appromittit gratiam verè pœnitenti & Deum amanti, nullâ prorsus factâ mentione intensionis aut durationis: similiter SS. PP., quos ibidem referam, & *Trid.* sess. 14. c. 4. dicit peccatorem justificari extra Sacramentum per contritionem, ad quam tantùm requirit, ut sit charitate perfecta: & specialiter quod attinet ad intensionem, ita expressè docet synodus *Agathensis* apud *Gormaz* p. 1. nu. 445. his verbis, *Sat est ad veram contritionem detestatio super omnia, licèt dolor non sit ita intensus ut alicujus mali temporalis.* Similiter *S. Tho.* in supplem. q. 5. a. 3. *sed contrà, quælibet contritio est gratia gratum faciente informata, ergo quantumcunque sit parva, delet omnem culpam.* Et in fine O. sic addit, *Sic ergo dicendum, quòd quantumcunque parvus sit dolor, dummodo ad contritionis rationem sufficiat, omnem culpam delet.* De duratione idem docet 1. 2. q. 113. a. 7. O. ubi ait motum liberi arbitrii, per quem causatur justificatio, posse esse instantaneum. Clarissimè utrumque dicit *S. Chrysost.* relatus Cap. *Talis.* De Pœn. dist. 3. his verbis, *Quantulamcunque tamen & quamlibet brevi tempore gestam non respuit pœnitentiam.* Ratio à priori est, quia contritio est appretiatio peccati super omnia mala, & appretiatio Dei super omnia bona, propter infinitam Dei bonitatem; & in hoc consistit ejus quasi substantia; quòd autem sit magis vel minùs intensa, quòd plùs minúsve duret, est aliquid illi accidentale: & hæc quidem intensio vel duratio major oritur potissimùm ex parte sensitiva, quæ plurimùm juvat, aut promovet conatum voluntatis vel teneritudinem affectûs: E contrà appretiatio oritur ex judicio rationis, ergo non est credibile, quòd Deus vim justificandi alligârit intensioni vel durationi actûs, & non potiùs efficaci ejusdem appretiationi. *Conf.* 1. nam gradus intensus non auget appretiationem objecti, sed solum conatum vel teneritudinem circa objectum, hinc dari potest actus valde intensus doloris circa canem mortuum, qui tamen in appretiatione non adæquet actum remississimum circa patrem mortuum: E contrà appretiatio ex natura sua est actus, qui sive sit intensus sive remissus, secundùm suam speciem magis æstimat & præfert suum objectum, hoc autem sufficit ad contritionem, quæ justificet, ut ita super omnia detestetur peccatum & præferat Deum, ergo. *Conf.* 2. nam talis actus charitatis justificat, qualis sufficit ad implendum præceptum 1. Decalogi, sed ad hoc sufficit quivis actus ex motivo bonitatis Dei super omnia, præscindendo ab intensione, ergo.

767. *Obj.* 1. Connaturale est, ut ubi reperitur summa appretiatio objecti, ibi etiam sit summa intensio actûs circa objectum, & contrà, ergo qui amat vel odit aliquid intensiùs quàm Deum aut peccatum, non appretiat Deum & peccatum super omnia. ℞. n. ant. patet enim, quòd venator sæpe intensiùs amet canem quàm patrem suum, à quo est offensus, quem tamen plùs appretiat, paratus potiùs carere cane quàm patre. Ratio à priori est data, quia appretiatio & intensio oriuntur ex diversis causis, appretiatio ex æstimabilitate sive dignitate intrinseca objecti secundùm prudentem rationem, intensio ex vehementi applicatione vel conatu potentiæ, aut ex teneritudine affectûs erga objectum, quæ præcipuè oriuntur à potentiis sensitivis.

Inst. Peccator debet de peccatis dolere ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus, ergo cum certa intensione actûs. ℞. n. conseq. nam etiam debet credere ex toto corde, *Actorum* 8. v. 37. & tamen nemo requirit certam intensionem in fide. Dolet ex toto corde &c. quando appretiat peccatum super omne aliud malum, & ab illo se convertit ad Deum, hunc iterum amando super omne bonum: neque opus est, ut faciat, quidquid absolutè potest, sed tantùm, ut applicet totum cor, totam animam, totas vires ad hoc faciendum, quod Deus fieri vult, hoc autem, quod fieri vult, est talis efficax appretiatio peccati & Dei super omnia. Quòd si SS. PP. aliquando plùs innuant, tantùm loquuntur pro consilio, vel pro necessitate habendi remissionem etiam pœnæ, ad quam delendam multum confert intensio actûs. 768.

Obj. 2. *S. Tho.* De veritate q. 28. a. 8. ad 3. ait, *dicendum, quòd contritio ab attritione præcedente non differt solum secundum intensionem doloris sed etiam informationem gratiæ.* Idem videtur dicere in 4. dist. 22. q. 2. a. 1. ℞. Tantùm vult eum, qui priùs habuit attritionem, ordinariè postea habere intensiorem contritionem, quia voluntas per motiva attritionis disposita, simul ex eisdem cum motivo bonitatis Dei contritionem elicit, per quam etiam obtinet gratiam. Potest etiam per intensionem intelligi major perfectio specifica actûs, sicuti dicimus unicum rationale hominis esse intensivè perfectius quàm differentias omnium brutorum: & in eum sensum dicit *S. Tho.* in supplem. q. 3. a. 1. O. *dolor in contritione excedit omnes dolores,* nempe motivo. 769.

Inst. S. Tho. in suppl. q. 5. a. 3. O. ait, *dolor... potest esse parvus, adeo quòd non sufficiet ad rationem contritionis..... sicut etiam amor potest esse ita remissus, quòd non sufficit ad rationem charitatis.* ℞. Loquitur de dolore ex motivo alio quàm charitatis Theologicæ, secundùm dicta à n. 758., aut intelligit, si doleat, quia amittitur finis ultimus, nam addit, *ut si minus displiceret ei peccatum, quàm debeat displicere separatio à fine ultimo.*

Obj. 3. *Catech. Roman.* De pœn. c. 7. docet contritionem, quia debet pro qualitate criminum intendi ad certum gradum, esse valde difficilem, ideoque Deum instituisse Confessionem tanquam faciliorem modum justificationis; verba illius sunt hæc: *Ut enim hoc concedamus contritione peccata deleri, quis ignorat illam adeo vehementem, acrem & incensam esse oportere, ut doloris acerbitas cum scelerum magnitudine æquari conferrique possit? at quoniam pauci admodum ad hunc gradum pervenirent &c.* ℞. Quamvis idem *Catechismus* c. 5. moneat, ut contritio de peccatis sit, *non solum maxima sed vehementissima,* tamen addit, *quanquam si id minus consequi nobis liceat, vera tamen & efficax contritio esse potest, sæpe enim usuvenit, ut quæ sensibus subjecta sunt, magis quàm spiritualia nos afficiant, quare nonnulli interdum majorem ex filiorum obitu quàm ex peccati turpitudine doloris sensum capiunt.* Itaque tantùm vult, meritò dolendum esse vehementissimè, nam ibidem dicit: *summum & maximum dolorem ex peccatis suscipiendum esse, ita ut nullus major excogitari possit.* Item, *ut quemadmodum nullus finis & modus charitati præscribitur, ita peccati detestationi nullus modus definiatur:* patet autem hæc non requiri tanquam absolutè necessaria, nam etiam lacrymas commendat, sed tantùm intelligi, æquum esse ut quantum in nobis est, conemur habere intensissimum dolorem. 770.

Estque notandum, quòd non dicat contritionem debere esse acrem & intensam, uti plerique cum *Platel.* nu. 561. malè legunt, sed acrem & *incensam*, qualis est, si contritus detestetur peccatum & redamet

Deum super omnia, omnis enim Dei super omnia dilectio est ex natura sua vehemens, acris, incensa, quia est amor maximus præferens Deum omni creaturæ: & ita seipsum explicat *Catech. Rom.* dicens *omnibus rebus Dei amorem anteponendum esse.*

Obj. 4. Si non requiratur certa intensio vel nobis ignota duratio contritionis, ergo homo poterit esse certus de sua contritione, adeoque certus erit se esse in gratia, quod est contra Scripturam & *Trid.* sess. 6. c. 9. R. n. sequel. nam 1. nescit, an debitè appretiet peccatum & Deum super omnia. 2. nescit, an suus actus sit supernaturalis. Ex dictis,

771. *Inferes*, falsa esse quæ docet *Christianus Lupus*, prout refert *Le Dent* c. 12. à n. 295. nam dicit 1. ad contritionem, quæ justificet sine Sacramento, requiri, ut homo vi illius nullum habeat amorem affixivum ad creaturam, id est, ut ita sit à creaturis avulsus & Deo ita conjunctus, ut nullo esset afficiendus dolore vel sensu, quamvis ipsi tollerentur parentes, divitiæ, honores &c. sed sic animo comparatus, ut hæc omnia cum gaudio dimitteret. 2. Credendum non esse agonizantes quosdam ejusmodi contritionem concipere aut justificari sine Sacramento. 3. S. *Petrum* antequam negaret Christum, *Davidem* conversum, *Magdalenam* pœnitentem aliosque non videri habuisse hanc contritionem, sed speciali Dei dono justificatos esse. 4. Apostolos omnes ante acceptum in Pentecoste Spiritum S. non habuisse amorem vel contritionem qui potuisset justificare sine Sacramento. 5. Contritionem justificantem debere esse efficacem non tantum affectivè secundum voluntatem præsentem, sed etiam effectivè seu quoad effectum cavendi peccata, adeoque si postea quis in mortale relabatur, signum esse, quòd antea non habuerit contritionem. Hæc aliaque similia Rigoristarum principia non videntur probabilia, possuntque dare occasionem dicendi contritionem esse moraliter impossibilem, sicque homines Sacramento destitutos conjiciendi in desperationem.

772. Q. 104. *An contritio, quæ justificat sine Sacramento, secum patiatur spem & timorem.* R. §. 1. *Le Drou* d. 4. c. 3. §. 3. docet illam solam contritionem esse perfectam & justificare sine Sacramento, quæ foràs mittit timorem, secundum illud 1. *Joan.* 4. v. 8. *Charitas perfecta foràs mittit timorem, quoniam timor pœnam habet, qui autem timet, non est perfectus in charitate.* Consequenter infert, si Martyr pateretur mortem simul ex motivo timoris inferni, habiturum charitatem imperfectam. Sed opinio illa est contra communem, & adversatur S. *Tho.* 2. 2 q. 19. a. 6. O. *Timor pœnæ potest stare cum charitate sicut & amor sui*: In 3. dist. 34. q. 2. a. 2. quæstiu. 3. *Timor servilis manet adveniente charitate, quantum ad substantiam, sed non quantum ad servilitatem.* a. 3. quæstiu. 2. *Timere pœnas æternas non est actus timoris initialis, sed compatitur secum istum actum, sicut & timor castus.* Hinc,

773. §. 2. Tenendum est tanquam certum, quòd charitati perfectæ justificanti sine Sacramento non obstet, quod ei adsit supernaturalis spes præmii vel timor pœnæ, nam imprimis *Inno.* XII. die 12. Martii 1699. damnavit propositiones Cameracensis, quibus asserebat talem aliquando esse statum charitatis perfectæ, ut excluderet spem & metum, inter illas enim sunt hæ: 1. *Datur habitualis status amoris, qui est charitas pura & sine ulla admixtione motivi proprii interesse. Neque timor pœnarum neque desiderium remunerationum habent amplius in eo partem &c.* 2. *In statu vitæ contemplativæ sive unitivæ amittitur omne motivum interessatum timoris & spei.* 23. *Purus amor ipse solus constituit totam viam interiorem, & tunc evadit unicum principium & unicum motivum omnium actuum, qui deliberati & meritorii sunt.* Deinde viri sanctissimi in fine vitæ, quando procul dubio implebant præceptum perfecti amoris erga Deum & perfectæ contritionis, de quo præcepto dicam n. 2009. leguntur habuisse ingentem timorem ratione divinorum judiciorum: sic S. *Hilarion*, de quo in Breviario Romano ad 21. Octobris, *Cum extremo ferè spiritu conflictaretur, dicebat, egredere, quid times, egredere anima mea, quid dubitas? septuaginta propè annis servisti Christo, & mortem times? quibus in verbis spiritum exhalavit.* Innumera sunt ejusmodi exempla. Ratio à priori est, quia nullus actus supernaturalis de se pugnat cum charitate perfecta, cùm omnis actus supernaturalis sit ex impulsu Dei, qui in se charitas est, & Author perfectissimæ charitatis in nobis, Deus autem non pugnet cum seipso, atqui spes vel timor, de quibus loquimur, sunt actus supernaturales, quales esse posse, fide certum est, ergo non pugnant cum charitate perfecta. Unde quando Scriptura & SS. PP. dicunt, quòd *charitas foràs mittat timorem*, intelligunt timorem serviliter servilem, inordinatum, immoderatum: hoc tamen etiam verum est, & hoc fortasse volunt aliquando, quòd quantò aliquis magis ardenter & purè amat Deum, tantò minùs soleat attendere ad motiva etiam supernaturalia spei vel timoris, uti habet *S. Tho.* suprà a. 10. O. his verbis: *Quantò aliquis magis diligit Deum, tantò minus timet pœnam, primò quidem, quia minus attendit ad proprium bonum, cui contrariatur pœna, secundò quia firmius inhærens magis confidit de præmio, & per consequens minus timet de pœna.* Sed falsum est, & inde malè infertur, quòd charitas non patiatur, aut de se repugnet spei vel timori supernaturali, hinc S. *Tho.* ad 3. addit, *Amor charitatis augmentatus, reverentiam timoris non minuit sed auget.* Videri potest *Palav.* à nu. 152. item *Corn. à Lapide* in eum locum Apostoli, item dicenda hic à n. 1724. ubi practicè ostendam, quomodo per attritionem ex spe & metu assurgere debeamus ad perfectam contritionem.

Obj. Si motiva charitatis & timoris non pugnent, ergo poterit unicus actus procedere ex motivo charitatis & timoris, hoc autem implicat, quia actus charitatis debet procedere ex motivo solius bonitatis Dei, & pro motivo, cui, habere solum Deum. R. 1. Si ista duo motiva non possint influere in unum eundemque actum, influant in duos, & sic salvatur, quod dixi. R. 2. c. seq. cum *S. Th.* in 3. dist. 34. q. 2. a. 3. quæstiu. 2. ad 1. *Timor initialis non includit servilem secundum essentiam, sed in quantum concurrunt ad unum actum imperandum.* Et talis actus simul erit charitatis & timoris, qui prout erit charitatis, respiciet solam bonitatem Dei & Deum ut finem, cui; prout erit timoris, respiciet pœnam, & pro fine, cui, habebit hominem ipsum: sicuti actus, qui simul est fidei divinæ & humanæ, prout est fidei divinæ, respicit solam Dei auctoritatem; prout est fidei humanæ, solam auctoritatem hominum. Et similiter loqui solemus de actu, qui simul esset fidei, scientiæ & opinionis.

Q. 105. *An omnis contritio, quæ est actus charitatis theologicæ, justificet sine Sacramento.* R. Negant aliqui 774. cum *Le Drou* diss. 4. c. 1. & seqq. sed oppositum tenendum est ex dictis à nu. 747. & 756. Quod ulterius, *Probatur* 1. ex Scriptura, quæ de dilectione (per quam intelligitur dilectio Dei ex charitate, seu quæ est amor Dei propter se & super omnia) absolutè dicit, quòd causet reciprocam Dei dilectionem & gratiam, quòd tollat peccatum &c. Sic dicitur Prov. 8. v. 17. *Ego diligentes me diligo.* Joannis 14. v. 21. *Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum.* v. 23. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus.* 1. Petri 4. v. 8. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* 1. Joannis 4. v. 7. *Omnis qui diligit, ex Deo natus est*, id est, factus est filius Dei, uti exponunt interpretes cum *Corn. à Lapide.*

Prob. 2. ex SS. PP., nam S. *August.* De Trinit. l. 15. c. 18.

c. 18. ait, *Ipsa dilectio sive charitas.... perducit ad regnum.* In expos. Epist. ad Galatas: *Formatur Christus in eo, qui formam accepit Christi: formam autem accipit Christi, qui adhæret Christo dilectione spirituali.* De fide & oper. c. 14. *Charitas implet legem & facit rectè vivere*, sed *non vivunt bene homines nisi effecti filii Dei*, L. 1. contra 2. Epist. Pelagian. c. 2. *ergo charitas efficit filium Dei.* Tract. 7. in Joannem, *Qui diligit, ex Deo natus est. Quare? Quia Deus dilectio est.* Tract. 9. *Timor medicamentum, charitas sanitas est.* Tract. 76 *Dilectio Sanctos discernit à mundo.* Tract. 9. in Epist. Joannis, *Diligendo Deum amici facti sumus. S. Chrysost.* Hom 7. in 2. ad Timoth. *Ubi charitas est, omnia sublata sunt mala. S. Greg.* in Lib. 1. Regum c. 3. *Ex vi conversionis magnitudo deletur criminis, vis autem conversionis est affectio charitatis. S. Anselm.* in Monol. *Dubitari nullatenus debet, quòd ipse omnem naturam se verè amantem amet*; atqui omnis diligens Deum super omnia & propter Deum ipsum, verè amat Deum, ergo. *S. Ephrem* De die judicii c. 5. *Compunctio sanitas animæ est. S. Bern.* Serm. 83. in Cant. *Amor per se sufficit. Cassiod.* De amicitia §. De dilectione Dei, *Charitas est criminum abolitio. S. Tho.* 1. 2 q. 89. a 6. O. Amor Dei, quo quis se iterum ordinat ad finem ultimum, causat gratiam, sed contritio ex charitate est amor Dei, quo quis se iterum ordinat ad finem ultimum, ergo.

Prob. 3. Ex communi sensu totius Ecclesiæ, quæ sæpe fidelibus omnibus contritis concedit indulgentias, quarum capax non est, nisi justificatus. Item monet Sacramentis vivorum præmittendam esse saltem contritionem, per quam restituatur gratia, si fortè absit, ergo certum est Ecclesiam supponere, quòd per contritionem, quæ est absolutè ex motivo bonitatis Dei super omnia, causetur justificatio. *Prob.* 4. Ratione, quia contritio, quæ procedit ex motivo charitatis erga Deum, est actus perfectissimus, quo peccator gratiâ Dei excitatus & adjutus avertit se à peccato tanquam malo ipsi Deo & se iterum convertit ad Deum super omnia dilectum, propter Deum ipsum, ergo congruum fuit, ut ad positionem illius Deus vicissim se converteret ad hominem, secundùm illud *Zachariæ* 1. v. 3. *Convertimini ad me, dicit Dominus exercituum, & convertar ad vos.*

His argumentis permotus *Sylvius* retractavit priorem sententiam, quâ id negaverat: Et meritò, inquit *Gonet* d. 3. n. 27., *eò quòd apertissimè contradicat variis Scripturæ, Conciliorum, SS. PP. testimoniis, nec non Summorum Pontificum decretis, ac omnibus Scholasticis.*

775. *Respondent* 1. Authoritates adductas explicari posse de charitate habituali. *Contrà* est 1. Ex verbis ipsis, saltem plerisque, patet ad cultum, quòd loquantur de actu dilectionis & amoris. 2. Non loquuntur speculativè de habitu charitatis, sed practicè incitant ad actus amoris Dei, ergo loquuntur de charitate actuali. 3. Scriptura & SS. PP. communiter per charitatem, intelligunt actualem, sic enim *S. Dionys.* De div. nom. c. 4. ait, *Mihi enim videntur Theologi existimâsse commune nomen esse amoris & charitatis.* Et paulò infrà, *Pro eodem ponuntur à sanctis Theologis charitatis & amoris nomina. S. Aug.* 15. De Trinit c. 18. *Ipsa verò dilectio seu charitas, nam unius rei est utrumque nomen.* Et l. 3. De doctr. christ. c. 10. *Charitatem voco motum animi ad fruendum Deo propter ipsum.* Vide dicta n. 747.

776. *Resp.* 2. Intelligi de sola charitate perfecta seu intensa. *Contra est*, nam imprimis *Synodus Agathensis*, uti retuli n. 766. expressè dicit hoc de contritione, *licèt dolor non sit ita intensus. S. Th.* ibidem relatus dicit, quòd *quælibet contritio, quantumcunque parvus sit dolor, dummodo ad contritionis rationem sufficiat. Catechismus* Rom. n. 770. relatus dicit, *contritionem posse esse veram & efficacem*, quamvis non sit maxima. Deinde Scriptura & PP. dicunt ista de dilectione Dei & de charitate simpliciter ac sine addito, ergo. Quòd si sententiæ toties repetitæ & abstrahentes à terminis illis, *perfecta, vehemens, intensa, diuturna*, non sufficiant ad persuadendum hoc de dilectione & charitate simpliciter & quoad substantiam tali, nihil poterit absolutè probari ex Scriptura vel PP., quia quisque facilè inveniet distinctiunculam, per quam verba detorqueat à vero ad suum privatum sensum.

Obj. 1. *S. Aug.* docet catechumenis non remitti peccata, nisi dum baptizantur, sed catechumeni debent amare, & sæpe *flagrant* amore Dei super omnia, ergo. Ita *Le Drou* arg 10. ℞. 1. Si argumentum valet, ergo nullus amor Dei super omnia a catechumeno elicitus tollit peccatum. ℞. 2. Tantùm vult non dimitti perfectè, etiam quoad pœnas: aut non dimitti legaliter, ac pro externo etiam foro Ecclesiæ, cum per Baptismum fiat ingressus in Ecclesiam. 777.

Obj. 2. *S. Tho.* in 2. d 28. q. 1. a. 3. ad 2. ait, *Potest aliquis charitatem non habens* (quoad habitum) *diligere proximum & Deum etiam super omnia, ut quidam dicunt, & hoc diligere intelligitur actus charitatis sub præcepto directè cadere, & non solum secundum quod à charitate procedit.* Hanc autem charitatem 2. 2. q 184 a. 3. ad 2. vocat *infimum dilectionis gradum*, quamvis sit super omnia, ergo talis actus charitatis non justificat. ℞. n. cons. quamvis enim talis actus sine habitu charitatis eliciatur à peccatore per auxilium supernaturale transiens, & quamvis etiam sit infimus gradus dilectionis Dei super omnia, tamen non negat *S. Tho.* per illum ipsum justificari peccatorem. 778.

Obj. 3. Charitas, secundum omnes, dividitur in perfectam & imperfectam, & ideo 1. *Joannis* 4. v. 18. dicitur, *Perfecta charitas foràs mittit timorem. S. Aug.* Tract. in Epist. *Joannis* ait, *Charitas meretur augeri, ut aucta mereatur perfici.* Item charitas perfecta & imperfecta, secundum S. *Th.* 2. 2. q. 19. a 8. O. non differunt secundùm essentiam De sola autem charitate perfecta, quòd sine Sacramento justificet, habemus ex damnatione propositionum *Baji* relata nu. 747. in quibus semper additur *perfecta*, ergo si charitas sit imperfecta, cum ea stat peccatum mortale. ℞. *Dixi* n. 739. unam charitatem posse esse perfectiorem alterâ, & illo sensu una dicitur imperfecta respectivè, id est, minùs perfecta; & similiter contritio perfecta, quæ est odium etiam omnium venialium, perfectior est quàm illa, quæ est solorum mortalium: omnis tamen charitas & ex ea procedens contritio est simpliciter perfecta & justificat, quæ ex motivo absolutæ bonitatis Dei odit mortale super omnia, hinc admisso vel dissimulato toto antecedente n. conseq. 779.

Q. 106. *An in casu necessitatis justificet sine Sacramento aliqua contritio, quæ extra necessitatem non justificaret.* ℞. Affirmat *Le Drou* diss. 4. c. 2. arg. 19 putans charitatem imperfectam, quæ alioqui ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ requiritur, in casu necessitatis sufficere ad justificationem. Sed tenendum est oppositum, nam 1. si hoc verum est, ergo nullus adultus ex defectu Sacramenti peribit; adeoque *Trid.* frustra cavit, ut nullum peccatum esset reservatum in articulo mortis, si enim moribundus non habeat charitatem imperfectam, ei non prodesset absolutio sacramentalis, uti adversarii volunt: si autem illam habeat, justificari posset sine absolutione. 2. Dici non potest, cur aut quomodo necessitas contritioni imperfectæ tribueret vim, quam de se non habet, nullum enim fundamentum est dicendi Deum ita instituisse, ergo. 780.

Obj. SS. Aug. Bern. Hugo à S. Victore dicunt dari contritionem, quæ in necessitate tantùm justificet sine Sacramento. ℞. n. ass. non enim dicunt justificare in necessitate *tantum*, sed tantum dicunt justificare in necessitate, quando deest Sacramentum, quod verum est etiam de contritione perfecta.

781. Q. 107. *An contritio perfecta vel amor Dei absolutè prædominans requiratur tanquam pars ad justificationem in Sacramento pœnitentiæ causandam.* ℞. §. 1. Le Drou d. 1. c. 3. recenset multos, quos putat ante & post *Trid.* tenuisse, quòd ad Sacramentum Pœnitentiæ requiratur perfecta contritio, quæ præcedere debet absolutionem, ita ut per hanc tantùm augeatur gratia, remittatur saltem pars pœnæ, & homo visibiliter reconcilietur Ecclesiæ. Tenet autem ipse talem contritionem non requiri, attamen defendit oppositum non doceri à *Trid.*, nec esse omnino certum. Sed tenendum est velut certum & à *Trid.* sufficienter declaratum, quòd contritio perfecta non requiratur tanquam pars Sacramenti pœnitentiæ, nam 1. *Catech. Trid.* De pœn. c. 5. n. 32. dicit, *Ex fidei catholicæ doctrina omnibus credendum & constanter affirmandum, vi clavium remitti peccata*, ergo ante Sacramentum non semper supponuntur remissa, atqui supponerentur semper remissa ante Sacramentum, si ante absolutionem requireretur, tanquam pars Sacramenti, contritio perfecta, ergo. 2. *Trid.* sess. 14. De pœn. c. 4. docet aliquando contingere, ut contritio ante susceptum Sacramentum reconciliet, ergo satis significat, quòd non semper fiat. 3. *Trid.* ibidem c. 6. dicit absolutionem Sacerdotis non esse solùm nudum ministerium declarandi remissa esse peccata, ergo saltem aliquando primò remittit. 4. Ibidem c. 3. dicit, quod reconciliatio cum Deo sit effectus Sacramenti: item c. 2. quòd absolutio liberet à peccatis; Et c. 6. quòd sit functio remittendi peccata, hæc autem minùs congruè explicantur, si dicamus ad Sacramentum Pœnitentiæ semper prærequiri contritionem perfectam, per quam peccata sint antecedenter remissa, ergo. 5. Non poterit dari clara ratio, cur Baptismus & Pœnitentia potiùs quàm alia, dicantur Sacramenta mortuorum. 6. Pontifices Cap. *Presbyter.* & Cap. *Agnovimus.* Causâ 26. q. 6. dicunt Sacerdotem, qui moribundo negat absolutionem, posse esse causam, cur damnetur, quod verum non est, si peccata non remittantur primò per absolutionem. 7. Adversarii fatentur cum Le Drou d. 3. c. 2. §. 4. ad susceptionem Baptismi & Pœnitentiæ sufficere dolorem ex eodem motivo, atqui ad Baptismum non prærequiritur perfecta contritio, per quam remissa sint peccata, nam *Act* 2. v. 38. *Pœnitentiam agite & baptizetur unusquisque vestrûm ...... in remissionem peccatorum.* Et in symbolo Nicæno dicitur, *Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum.*

782. §. 2. *Opstraeds* De convers. peccat. requirit pro Sacramento Pœnitentiæ dolorem ex amore Dei, non tantum casto, sed etiam absolutè prædominante, quod explicat hoc modo: 1. Amor Dei castus est, quo quis amat Deum propter Deum ipsum. Amor Dei prædominans, est amor Dei castus, qui superat alium amorem. 2. Amor prædominans potest esse talis, vel secundùm quid, vel absolutè: tum est prædominans secundum quid, si superet alium amorem aliquem, sed non omnem, v. g. si amor Dei superet quidem amorem divitiarum, sed non superet amorem honorum, quia aliquis potiùs vellet offendere Deum, quàm perdere honorem. In tali homine est amor Dei prædominans secundùm quid, nempe supra amorem divitiarum, sed è contrà amor honoris est prædominans supra amorem Dei. Tum est amor Dei absolutè prædominans, si superet omnes alios amores cordis, quia nempe potiùs vellet perdere divitias, honores, voluptates & creaturas omnes, quàm Deum. 3. Certum est amorem secundùm quid prædominantem non sufficere cum Sacramento, hinc concludit c. 8. §. 2. solum amorem Dei absolutè prædominantem sufficere.

783. §. 3. Dicendum est ad Sacramentum Pœnitentiæ requiri aliquem actum absolutè prædominantem, qui faciat hominem ita aversum à peccato & conversum ad Deum, ut potiùs vellet perdere omnes creaturas quàm Deum, hic tamen actus, secundùm dicta, non necessariò est actus charitatis, vel amor perfectus, uti magis constabit ex dicendis.

Q. 108. *Quale motivum habeat attritio, & quomodo illud attingere debeat.* ℞. §. 1. Attritio non requirit pro 784.
motivo nequidem inadæquato bonitatem Dei super omnia dilecti, uti habet communissima cum *Le Dent* De attrit. c. 2. contra *Bajum, Jansenium, Jansenistas, Lupum, Farvacques*, Le Drou & alios. *Probatur* 1., quia attritio non justificat sine Sacramento, uti dicetur n. 832. sed si pro motivo etiam inadæquato haberet bonitatem Dei super omnia dilecti, esset actus charitatis Theologicæ, & justificaret sine Sacramento, secundùm dicta à n. 774. Neque huic effectui obstaret, quòd adjunctum haberet motivum spei vel timoris, uti constat ex dictis à n. 772. ergo. 2. *Trid.* sess. 14. De pœnit. c. 4. per hoc distinguit contritionem ab attritione, quòd contritio sit charitate perfecta, attritio autem concipiatur ex alio motivo inferiore, uti dicetur n. 786., ergo ex mente *Trid.* attritio non est per charitatem perfecta, ergo pro motivo non habet bonitatem Dei super omnia dilecti. *Si dicas*, nomine attritionis venire actum à charitate quidem elicitum, sed minùs efficacem & perfectum. *Contrà* est, ergo attritio nequidem cum Sacramento sufficeret ad justificationem, ut enim sufficiat, debet esse efficax & excludere omnem voluntatem peccandi, uti docet *Trid.* suprà.

Obji. Attritio debet attingere motivum honestum & supernaturale, ergo debet respicere Deum tanquam 785.
finem ultimum, sed Deus est finis ultimus, quatenus est summum bonum in se, ergo attritio debet attingere Deum tanquam summum bonum in se, ergo pro motivo saltem inadæquato habet Bonitatem Dei super omnia dilecti. ℞. Permissis omnibus, quæ assumuntur pro antecedente, n. ult. cons. quia licèt attritio debeat elici cum respectu ad Deum, uti dicetur n. 792. Item licèt attingat honestatem, quæ est convenientia cum fine ultimo, sicque mediatè saltem & interpretativè attingatur summum bonum in se, ad quod ultimatè tendunt omnia, tamen non attingit illa propter bonitatem Dei, sive quia hoc Deo bonum est, sed quia bonum est ipsi attrito, ergo hic non intervenit motivum charitatis in Deum.

Inst. Omnis actus honestus est conformis primæ regulæ, ergo includit amorem aliquem primæ regulæ & finis ultimi, in quantùm hic finis est in se summum bonum, uti pluribus probat *Maurus* q. 243. à n. 16. ergo omnis actus honestus, adeoque etiam attritio, est ex motivo charitatis. ℞. Datâ 1. seq. n. 2. nam ad summum sequitur, quòd omnes actus honesti eliciantur cum aliquo respectu ad finem ultimum, qui est summum bonum in se, uti jam dictum est, non autem sequitur, quod objectum suum vel ideo prosequatur, quia Deo bonum est, vel ideo fugiat, quia Deo malum est, quorum unum requiritur ad motivum charitatis. Consequenter ad actum honestum non requiritur, ut positivè actu amet finem ultimum propter ipsum finem ultimum, sed satis est, quòd sit circa objectum conforme primæ regulæ & fini ultimo, quamvis finem ultimum amet sibi, dummodo saltem per alium actum maneat ordinatus ad finem ultimum.

§. 2. Attritio habet pro motivo, vel turpitudinem peccati, vel amissionem præmii seu boni alicujus, vel incursionem pœnæ sive alicujus mali, sic 786.
enim *Trid.* suprà expressè docet contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, communiter concipi, vel ex consideratione turpitudinis peccati, vel ex gehennæ & pœnarum metu, ubi per gehennam intelligitur pœna damni & sensûs in inferno, uti notant omnes communiter

muniter cum *Lugo* d. 5. n. 137. per pœnas autem intelliguntur pœnæ temporales saltem Purgatorii, utì certum esse dicit *Arr.* d. 11. s. 1. quidquid contradicat *Vasq.* q. 92. a. 1. dub. 3. Imò communior sententia est cum *Aversa* q. 2 s. 14. attritionem concipi posse ob alia mala hujus vitæ, quamvis *Con* d. 4. n. 39. ejusmodi attritionem habeat suspectam. Ratio nostra est, quia *Trid.* suprà subdit Ninivitas hoc timore pœnæ temporalis, nempe subvertendæ suæ urbis, utiliter concussos ad prædicationem Jonæ pœnitentiam egisse & misericordiam à Domino impetrâsse, non quòd justificati sint per attritionem, sed quòd obtinuerint, vel remissionem pœnæ intentatæ, vel dispositi sint ad contritionem, per quam sint justificati. Ad pœnam reducitur etiam amissio præmiorum & bonorum, quæ alioqui danda erant, & per peccatum impediuntur, hinc à contrario bonum retributionis sive præmii etiam nos movet ad attritionem, idem enim esse videtur timere carentiam boni velut pœnam & desiderare bonum velut præmium. Ex his,

787. *Colliguntur* seqq. 1. Per turpitudinem peccati intelligitur inhonestas, quam peccatum habet per oppositionem ad naturam rationalem, ad rectam rationem, ad legem illud prohibentem, ad virtutem, contra quam peccatur: inest autem omni peccato turpitudo divinæ offensæ, irreverentiæ in Deum, ingratitudinis, inobedientiæ, injuriæ, temeritatis, & ideo illa motiva dicuntur universalia: quibusdam peccatis inest specialis tantùm turpitudo, v. g. ebrietati, fornicationi, mendacio inest turpitudo per oppositionem ad specialem honestatem virtutis temperantiæ, castitatis, veracitatis, quæ honestas non opponitur omnibus peccatis, ideoque hæc motiva dicuntur particularia.

788. 2. Ad amissionem præmii pertinet, quòd per mortale amittatur gratia & amicitia cum Deo, virtutes supernaturales, jus ad cælum, æterna gaudia; per veniale autem reddatur quis indignus multis gratiis actualibus, speciali favore vel protectione Dei, singulari gloriâ vel gaudio accidentali in cœlo, & etiam pro hac vita bonis temporalibus, utì sunt valetudo, honores, divitiæ, longa vita, hæc enim omnia sunt bona connaturalia hominis & honestè amabilia.

789. 3. Ad incursionem pœnæ pertinet, quòd per mortale mereamur æternum Dei odium & inimicitiam, privationem gratiæ & visionis beatificæ, æternos cruciatus gehennæ, perpetuum cum dæmonibus & damnatis consortium &c. per veniale autem mereamur Purgatorium, pœnas etiam temporales hujus vitæ, utì bella, famem, paupertatem, morbum, infamiam, mortem, imò & quòd mereamur pœnas merè internas, utì remorsus conscientiæ, scrupulos, anxietates, ariditates, hæc enim omnia sunt opposita naturali inclinationi hominis & honestè odibilia.

790. 4. Omnis dolor de peccatis reducitur ad 4. classes generales, nam 1. perfectissimus, qui est contritio, desumitur ex motivo bonitatis Dei, & pertinet ad filium. 2. Minus perfectus desumitur ex turpitudine peccati & pertinet ad ingenuum. 3. Adhuc imperfectior desumitur à spe præmii, & pertinet ad mercenarium. 4. Minimè perfectus desumitur à timore pœnæ, & pertinet ad servum. Unde sicuti servo nobilior est mercenarius, mercenario ingenuus, ingenuo filius, ita hi dolores se cum proportione excedunt.

791. *Dices.* Saltem non poterit dari attritio concepta ex solo metu pœnæ, quia omne odium fundatur in amore oppositi, ergo peccatum non potest odio haberi ex metu pœnæ, nisi simul moveat bonitas virtutis oppositæ. ℞. n. conf. quando enim aliquid ratione alterius odio habetur, satis est amari hoc, propter quod alterum odio habetur, utì si oderim cibum dulcem, quia sanitati nocet, non est opus, ut amem cibum amarum, sed satis est amare sanitatem & me, cujus gratiâ odi cibum dulcem: ita hic dum odi peccatum propter pœnam, satis est, quod amem absentiam peccati & me, cujus gratiâ odi peccatum.

§ 3. Attritio ad justificationem disponens debet attingere suum objectum cum aliquo respectu ad Deum, utì omnes communissimè cum *Lugo* à nu. 140. *Dicast.* d. 6. n. 8. *Aversa* q. 11. s. 5. nam 1. *Trid.* suprà ad attritionem requirit, ut fiat cum spe veniæ, utique à Deo obtinendæ, cùm explicet attritionem de peccato Theologico, quod contra Deum committitur. 2. Ut attritio ad justificationem disponat, debet esse quædam inceptio dilectionis Dei, utì habet *Trid.* sess. 6. c. 6. item debet esse conversio ad Deum, quia cùm peccatum sit aversio à Deo, qui iterum ad Deum non convertitur, non habet veram pœnitentiam, sed si non attingat suum motivum cum aliquo respectu ad Deum, non poterit dici conversio ad Deum, ergo. 3. Attritio debet esse Theologicè supernaturalis, utì dictum est n. 667. sed talis non erit, nisi aliquo modo respiciat Deum, ergo. 4. Talis attritio debet esse efficax, sive excludere omnem voluntatem peccandi, etiam internè, sed si non respiciat Deum, non videtur satis posse excludere omnem voluntatem peccandi internè, tum saltem, quando concipitur ex metu pœnæ, solus enim Deus novit & sufficienter punire potest peccata interna, unde ab illo solo timeri poterit tali peccato pœna debita, ergo. 792.

Dixi 1. Ad justificationem disponens, nam attritio sine respectu ad Deum potest habere naturalem honestatem, hinc *Alex. VIII.* damnavit hanc 9 prop. *Revera peccat, qui odio habet peccatum merè ob ejus turpitudinem & disconvenientiam cum natura, sine ullo ad Deum offensum respectu.* *Dixi* 2. Cum aliquo respectu ad Deum, nam licèt *Bosco* s. 3. à n. 9. requirat formalem & explicitum, tamen sufficere quasi virtualem seu implicitum docent *Suar. Amic.* aliique cum *Arr.* d. 11. s. 2. talem autem putant haberi per hoc, quòd turpitudo peccati cognoscatur esse contraria naturæ rationali, legi humanæ, honestati virtutis &c. quod defendi potest, dummodo natura rationalis saltem confusè apprehendatur ùt quædam participatio naturæ increatæ, & lex humana ut informata lege æternâ Dei, & honestas virtutis ut quædam conformitas cum ratione æterna. Et similiter loquendum est circa amissionem bonorum vel incursionem malorum, quæ saltem confusè apprehendi debent tanquam neganda vel infligenda à Deo justo Judice. Hinc, 793.

Inferes 1. Ad dolorem, qui sufficiat pro Sacramento Pœnitentiæ, semper requiri respectum ad Deum, vel tanquam ad primam regulam omnis honesti, vel tanquam ad punitorem aut præmiatorem, vel tanquam ad summum bonum in se & propter se infinitè amabilem. 794.

Inferes 2. Aliqua motiva etiam attritionis desumi per ordinem ad Deum præscindendo ab omni præmio & pœna, utì sunt motiva ex turpitudine peccati vel ex honestate virtutis oppositæ, quamvis enim Deus nec promisisset præmium pœnitenti, nec impœnitenti intentâsset pœnam, adhuc honestum esset dolere de peccatis propter inhonestatem, quam in se habent, & propter honestatem singularem virtutum, quibus opponuntur.

Q. 109. *An attritio ex spe & metu possit esse honesta & supernaturalis.* ℞. §. 1. *Lutherus* dixit nos per attritionem ex spe vel metu fieri hypocritas & magìs peccatores, eò quòd impediat tantùm peccata externa, & sit coacta: sed damnatur à *Trid.* sess. 14. c. 5. his verbis: *Si quis dixerit eam contritionem, quæ paratur per discussionem..... ponderando peccatorum suorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis & æternæ damnationis incursum, cum proposito melioris vitæ, non esse verum & utilem dolorem, nec præparare ad gratiam sed facere hominem hypocritam & magìs peccatorem,* 795.

sorem, demum illum esse dolorem coactum & non liberum ac voluntarium, anathema sit.

796. §. 2. *Calvin. Bajus* & alii dixerunt omnem actum, & consequenter attritionem, quæ non esset ex charitate, non esse bonam: sed oppositum certum est ex dictis l. 2. n. 132. Et verò honestum esse operari propter spem præmiorum, docet apertè Scriptura multis locis apud *Ripaldam* De ente supern. tom. 3. d. 22. nu. 9. & apud *Le Dent* n. 115. Idem definit *Trid.* sess. 6. c. 31. his verbis: *Si quis dixerit justificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis operatur, anathema sit.* Idem docent SS. PP. apud *Ripald.* n. 10. & apud *Le Dent* à n. 117. Ratio est, quia datur habitus supernaturalis spei distinctus ab habitu charitatis, utì certum est ex 1. *ad Corinth.* 13. v. 13. *Fides, spes, charitas, tria hæc; major autem horum est charitas*; ac tenent Theologi omnes, ergo etiam dantur actus virtuosi & supernaturales spei respondentes: quod pluribus de aliorum etiam habituum à charitate distinctorum actibus evincit *Ripald.* s. 2. nu. 13. & seqq. ideoque meritò concludit *Gormaz* nu. 345. nullam esse probabilitatem in illa sententia, quæ operationem ex spe præmii actam sine charitate, dicit esse inhonestam.

797. §. 3. *Jansenius, Jansenistæ* aliique apud *Le Dent* c. 6. dixerunt dolorem ex metu gehennæ esse malum, vel quia nascitur ex amore proprio, vel quia habet adjunctam malam comparationem animi: sed oppositum est de fide ex *Trid.* suprà, ubi definit esse utilem, & præparare ad gratiam. Idem dicit sess. 6. c. 8. his verbis: *Si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccando abstinemus, peccatum esse, anathema sit*: Idem evincitur ex Scriptura apud *Bellarm.* hìc l. 2. c. 17. & *Ripald.* n. 35. quæ hortatur ad ejusmodi metum, utì *Matthæi* 10. v. 28. *Timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.* Similiter SS PP. & specialiter *S. Augustin.* apud *Ripald.* s. 5. & 6. sic in Psal. 127. loquens de puro metu, quo quis *timet ne mittatur in gehennam*, ait, *bonus est & iste timor & utilis est.*

798. §. 4. Multi alii Rigoristæ dicunt attritionem universim, alii saltem attritionem illam, quæ ex solo metu gehennæ concipitur, non posse esse supernaturalem: sed oppositum satis declarat *Trid.* sess. 14. De pœn. c. 4. ubi docet eam *donum Dei esse & Spiritûs S. impulsum..... quo pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam parat... Et quâ eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit*; nihil autem naturale potest conducere vel disponere ad gratiam, utì tenent Catholici omnes: Hinc *Alexander VIII.* damnavit has duas prop. 14. *Timor gehennæ non est supernaturalis.* 16. *Attritio, quæ gehennæ & pœnarum metu concipitur sine dilectione benevolentiæ Dei, non est bonus motus ac supernaturalis.* Ratio hactenus dictorum à priori est, quia ordinatè amare seipsum est honestum, non minùs quàm ordinatè amare alterum, ergo velle bona, naturæ suæ ùt rationali, convenientia, & nolle mala illi naturæ suæ ùt rationabili disconvenientia, est maximè honestum, atqui beatitudo æterna est bonum naturæ ùt rationali conveniens, è contrà damnatio æterna est malum naturæ ùt rationali disconveniens, utì per se patet, ergo maximè honestum est velle beatitudinem & nolle gehennam, ergo etiam maximè honestum est ex spe beatitudinis & metu gehennæ dolere de peccato, tanquam de illo, quod impedit beatitudinem & causat gehennam, ergo maximè congruè poterit principium supernaturale in talem attritionem influere.

799. *Objs.* 1. Perfecta charitas non mittit foràs actum honestum, sed *perfecta charitas foràs mittit timorem*, utì habetur 1. *Joannis* 4. v. 18. ergo timor non est actus honestus. ℟. Hoc solutum esse n. 773. in fine. Et si argumentum valeret, nullus timor Dei esset honestus.

Inst. S. Aug. & alii PP. sæpe reprehendunt timorem servilem; è contrà commendant timorem castum sive filialem. ℟. Quando reprehendunt timorem servilem, intelligunt vel mundanum, vel serviliter servilem, utì ostendit *Le Dent* à n. 87. Quandoque volunt esse minùs perfectum, utì ostendit idem *Le Dent* n. 98. Quandoque tantùm volunt non sufficere se solo ad justificationem. Neque verum est, quòd per timorem castum semper intelligatur filialis, sed quandoque intelligitur talis, qui secundùm honestatem cujuscunque virtutis elicitur.

Objs. 2. Detestatio peccati concepta ex solo metu gehennæ necessariò habet adjunctum affectum, quo quasi dicit, peccarem, si gehenna non esset, ergo semper est serviliter servilis. ℟. n. ant., quod directè est contra *S. Tho.* 2. 2 q. 9. a. 4. ubi probat dari timorem servilem sine servilitate: Ratio est, quia sicuti ille, qui dicit, nolo furari, quia furtum causat patibulum, non ideo dicit se furaturum, si furtum non causaret patibulum, sed ab hoc præscindit, attamen vi hujus actûs absolutè vult non furtum: item sicuti actus, quo dico, nolo hodie peccare, est honestus, neque ideo dico me velle cras peccare, sed ab eo præscindo, ita attritus ex metu. Deinde certum est cum detestatione ex metu gehennæ stare posse alium actum detestationis ex amore Dei, sed cum actu amoris hoc stare non potest ille affectus conditionatus, ergo nec necessariò conjunctus est cum detestatione ex metu gehennæ. Denique metus gehennæ non necessariò impellit ad conditionatam ejusmodi volitionem peccandi, sed potiùs ad absolutam nolitionem peccandi, quia nempe illa ipsa conditionata volitio causaret gehennam, ergo ex hoc quòd habeam metum gehennæ, non potest sequi, quòd habeam volitionem peccandi, sub conditione, si non esset gehenna, sed potiùs sequitur me habere nolitionem absolutam pecandi. 800.

Inst. S. Tho. ad 1. dicit timorem tum esse cum servilitate, quando non amat justitiam sed solùm pœnam timet, ergo attritio ex puro metu non est honesta. ℟. Tantùm vult debere adesse amorem justificationis & spem veniæ, ita ut liberationem à pœna per liberationem à culpa.

Objs. 3. Detestans peccatum ex solo metu gehennæ non curat de hoc, quòd peccatum sit malum Deo, adeoque æquivalenter dicit, detestor, quia mihi malum est, non detestaturus, si tantùm esset malum Deo. ℟. n. ass. sicuti enim possum per intellectum judicare peccatum esse fugiendum, quia causat gehennam, neque per hoc nego esse fugiendum, quia Deo malum est, sed ab hoc præscindo; ita possum per voluntatem detestari peccatum, quia causat gehennam, non excludendo voluntatem detestandi, quia Deo malum est, sed quasi præscindendo ab eo. Ratio à priori est, quia quamvis causare gehennam non sit omnis malitia peccati, tamen est sufficiens, ut propter eam absolutè detester peccatum, & hic actus detestationis non pugnat cum detestatione etiam ideo, quia Deo malum est, ergo quamvis vi hujus actûs, quo detestor, quia causat gehennam, non detester, quia Deo malum est, non ideo sic positivè dispositus sum, ut non detestarer, si tantùm Deo malum esset: neque ideo contemnitur Deus, nam aliud est Deum vi illius actûs non præferri positivè omnibus rebus, aliud est postponi omnibus rebus, hæc enim duo differunt toto cœlo. 801.

Inst. 1. Cessante motivo detestandi cessat detestatio, ergo quando detestor peccatum propter pœnam, si cessaret pœna, non detestarer peccatum, ergo virtualiter dico, non detestarer, nisi esset pœna. ℟. 1. Simili argumento probabo actum, quo nunc amo Deum consideratâ solâ illius misericordiâ, esse inhonestum, nam cessante motivo misericordiæ cessaret meus amor Dei, ergo virtualiter dico, non amarem Deum, si non esset misericors. ℟. 2. Cessante omni motivo 802.

motivo detestandi cessat omnis detestatio, item cessante aliquo motivo detestandi cessat aliqua detestatio, c., cessante aliquo motivo detestandi, cessat omnis detestatio, n., ergo si cessaret pœna, non detestarer peccatum, vi hujus actûs, quo detestor ex motivo pœnæ, c., non detestarer vi alterius actûs & motivi, quod non excluditur per motivum pœnæ, n. 1. & 2. seq.

803. *Inst.* 2. Qui amat filium Titii propter Titium patrem, ille ita comparatus est, ut mallet perdere filium quàm patrem, ergo qui atteritur de peccatis propter pœnam, ita comparatus est, ut mallet peccare quàm pœnam subire. ℞. Prior ita comparatus est, si nullum aliud sit motivum amandi filium quàm præcisè pater, c., si aliud adsit motivum aliunde magis amandi filium, n. Pro odio autem peccati semper adest aliud motivum quàm præcisè pœna, nam ideo pœna absterret à peccato, quia peccatum cognoscitur aliunde habere malitiam distinctam, quâ causat pœnam, ergo semper adest aliud motivum detestandi peccatum.

804. *Inst.* 3. Plerique sic detestantes peccatum propter pœnam peccarent, si abesset pœna. ℞. Peccarent vi actûs, quem tunc absolutè habent, n., vi actûs alterius, quem fortè habituri essent, transf. nam hoc est incertum, sicuti autem nemo est bonus per actum, quem sub hac vel illa conditione habiturus esset, ita nemo per talem actum conditionatum est malus.

805. *Obj.* 4. Actus appretians pœnam supra culpam est inhonestus, quia certum est culpam esse detestabiliorem quàm pœnam, sed attritio ex metu pœnæ appretiat pœnam supra culpam, quia movetur pœnâ, ut detestetur culpam, ergo. ℞. n. min. sicuti enim si amem Deum propter gratiam mihi datam, non ideo appretio gratiam supra Deum, nec ideo apprehendo tantùm boni esse in gratia, quantùm est in Deo, ita hic. Ratio à priori est, quia objectum in se vel optimum vel pessimum potest amari vel odio haberi propter diversa motiva, quorum singula quamvis non adæquent totam amabilitatem vel odibilitatem objecti, tamen sint sufficientia ad excitandum amorem vel odium, eò quòd de se reddant simpliciter dignum amore vel odio, quamvis alia abessent, ergo non est opus, ut apprehendam tantam esse bonitatem vel malitiam in motivo, quanta est in objecto amabili vel odibili.

806. *Inst.* 1. Attritus plùs fugit pœnam quàm culpam, & pœna est ipsi horribilior quàm culpa, nam *quod propter alterum oditur, minus oditur*, inquit S. Th. in supplem. q. 2. a. 1. ad 4. atqui hoc est inordinatum, ergo. ℞. n. min., nam quamvis exercitè vi hujus actûs plùs fugiat pœnam quàm culpam, tamen signatè non dicit pœnam esse plùs fugiendam, neque positivè excludit alium actum, quo culpa plùs fugiatur quàm pœna, sed talem actum compatitur, imò per hoc ad talem actum disponitur. Et hoc non esse inordinatum, patet in simili, si enim moderatè fugiam mortem, quæ est pœna peccati, non ideo inordinatè ago, quamvis isto actu non fugiam peccatum: item si moderatè amem hominem creatum à Deo, non est inordinatio, quamvis isto actu non amem Deum. Et ratio horum omnium à priori est, quia non semper tenemur elicere actus perfectissimos. Deinde inordinatum non est plùs fugere pœnam quàm culpam, si simul reipsa plùs fugiatur culpa quàm pœna, quod hîc fit, nam attritus odit quidem magis pœnam quàm culpam, in quantùm ex odio pœnæ movetur ad odium culpæ, sub alia tamen ratione etiam magis odit culpam quàm pœnam, in quantùm ordinat odium pœnæ ad odium culpæ, eoque utitur tanquam medio ad fugiendam culpam.

807. *Inst.* 2. Inordinatum est ordinare Deum ad creaturam tanquam medium ad finem, ergo etiam inordinatum est ordinare detestationem culpæ ad evitationem pœnæ, hoc autem facit attritus, nam ideo detestatur culpam, ut effugiat pœnam, ergo. ℞. Dato antec. n. conf. Omnis creatura necessariò est propter Deum & Deus necessariò est finis ultimus omnis creaturæ, hinc inordinatum esset velle usurpare Deum tanquam medium ad creaturam: è contrà tam detestatio peccati quàm evitatio pœnæ potest esse vel medium vel finis proximus ad aliquid aliud obtinendum, dummodo ultimatè tendant ad Deum, detestatio autem peccati est medium aptissimum ad evitationem pœnæ, ergo non est inordinatum ordinare detestationem peccati ad evitationem pœnæ tanquam ad finem proximum. *Dixi*, Dato antec. nam honestè opto Deum mihi, item honestè ordino amorem Dei ad meam beatitudinem, & hoc sensu ordino Deum ad me tanquam ad finem, cui, proximum, ita ut non excludam, quominùs saltem per alium actum me ipsum ordinem ad ipsum Deum tanquam finem, cui, ultimatum. Et universaliter loquendo non esse inhonestum aliquid perfectius ordinare ad aliquid minùs perfectum, patet in plurimis exemplis, nam Incarnatio Verbi est ordinata ad salutem hominum, Sacrificium Missæ sæpe ordinatur ad obtinendam sanitatem corporis &c. cùm tamen illa priora sint secundùm se perfectiora.

Obj. 5. Actus disponens ad justificationem debet esse voluntarius, sed attritio ex solo metu concepta non est voluntaria, quia metus causat involuntarium, ergo. ℞. n. min., cujus probationem distinguo, metus causat involuntarium simpliciter, n. involuntarium secundùm quid, transeat, sicuti autem voluntarium simpliciter sufficit ad peccandum, ita etiam ad honestè & supernaturaliter operandum. *Dixi*, transeat, quia sic debet subdistingui: Metus retrahens in oppositum illius, ad quod voluntas inclinat, causat involuntarium secundum quid, c. Metus impellens ad illud ipsum, ad quod voluntas de facto inclinat, causat involuntarium secundùm quid, n., nam hic metus potiùs auget voluntarium, non aliter ac concupiscentia, sicuti si libenter volenti bibere miner mortem, nisi bibat, hic metus mortis non facit potum minùs sed potiùs magis voluntarium. Jam verò metus gehennæ movet ad hoc ipsum, ad quod voluntas de facto inclinat, nam voluntas pœnitentiæ inclinat ad delendum peccatum, ex isto enim fine atteritur & pœnitet, ergo metus gehennæ movet secundùm inclinationem voluntatis, ergo non causat involuntarium nequidem secundùm quid. 808.

Inst. 1. Qui ex metu naufragii projicit merces, habet metum impellentem ad projiciendas merces, & tamen hic metus causat involuntarium secundùm quid, ergo metus etiam impellens causat involuntarium. ℞. Per metum impellentem intelligo eum, qui movet ad hoc, quod est conforme inclinationi voluntatis, metus autem impellens ad ejiciendas merces ordinariè est contra inclinationem voluntatis, quia ratione damni vellet non ejicere, adeoque metus ille ratione damni ex projectione secuturi debet dici esse absolutè retrahens, & contra inclinationem voluntatis, adeoque causat projectionem secundùm quid involuntariam. Quod si abesset metus damni, uti si alius simul navigans ei sponderet dare triplum pretium mercium projectarum, projectio nequidem secundùm quid esset involuntaria. 809.

Inst. 2. Talis projiciens merces communiter est ita dispositus, ut vellet non projicere, si abesset periculum naufragii, ergo similiter qui ex metu gehennæ vult abjicere peccatum, sic est dispositus, ut vellet non abjicere, si abesset metus gehennæ. ℞. n. conf. In projiciente merces est metus damni retrahens à projectione mercium, uti supponitur: è contrà in attrito est metus tantùm impellens. Deinde illa inefficax volitio retinendi merces est licita, & non impedit, quo minùs 810.

reipsa

reipsa projiciat merces ac evadat periculum, ergo in projiciente merces stat cum efficace volitione projiciendi inefficax volitio non projiciendi, si abesset metus damni, sicuti in ægroto stat volitio inefficax non sumendi medicinam, si aliter posset obtinere sanitatem, quia nempe hæc volitio inefficax non impedit, quo minùs medicina operetur sanitatem. In attrito est oppositum, nam volitio illa non abjiciendi peccatum, si abesset metus gehennæ, esset novum peccatum, sicque impediret, quominus abjiceretur peccatum & evaderetur gehenna, ergo cum efficace attritione ex metu gehennæ non stat volitio etiam inefficax non abjiciendi peccatum, si abesset metus gehennæ. Itaque ad dignoscendum, an volitio efficax alicujus objecti patiatur secum volitionem inefficacem oppositi, hæc est universalis regula, quòd tum patiatur, si non impediat obtentionem finis per volitionem inefficacem intenti, è contrà si hanc obtentionem impediat, non compatiatur sed excludat.

811. *Inst.* 3. Ergo attritio ex metu gehennæ nihil habebit involuntarii. ℞. Nihil habebit involuntarii ratione metûs gehennæ, qui impellit, c, ratione alterius displicentiæ inefficacis, quæ comitatur, n. cùm enim omnis actus honestus fugæ, qualis est attritio, imò & contritio, sit partim detestatio mali inhonesti, cujus fruitio est delectabilis, partim prosecutio boni honesti, cujus adeptio est molesta, communiter habet aut saltem habere potest concomitantem aliquam inefficacem displicentiam carendi isto delectabili & amplectendi illud molestum: hæc tamen inefficax displicentia non debet explicari per comparationem serviliter servilem, per quam vellet peccatum, nisi metueret gehennam, sed per inefficax desiderium obtinendi justificationem sine difficultate & molestia, quod inefficax desiderium est homini quasi connaturale & necessarium, ideoque nullum est peccatum.

812. *Obji.* 6. Maximè naturale est homini sperare præmium & timere pœnam, ergo actus ex spe præmii vel ex timore pœnæ non est supernaturalis. ℞. Maximè naturale est homini sperare & timere, sicuti oportet utiliter ad salutem, n., sine utilitate ad salutem, c. antec. & n. cons., nam etiam maximè naturale est homini diligere parentes, alere filios, conservare propriam vitam, timere offensam Dei, & tamen illi actus possunt esse supernaturales. Ratio à priori est, quia gratia non est contra, sed secundùm naturam rectè ordinatam, ergo ex hoc, quod aliquid sit secundùm naturam rectè ordinatam, non sequitur non esse secundùm gratiam & supernaturale. Ut tamen ejusmodi actus sint supernaturales, non debent sistere in fine naturæ seu in conformitate cum natura rationali præcisè, sed debent ulteriùs tendere ad conformitatem cum ratione æternâ, uti num. 792. dictum est.

Inst. Talis attritio concepta ex metu gehennæ, pro objecto materiali habet peccatum, pro formali habet malum gehennæ, ergo totum ejus objectum est merè naturale, ergo ipsa non est supernaturalis. ℞. Pro formali habet malum gehennæ, sed propositum per fidem supernaturalem, tanquam infligendum à Deo, secundùm dicta l. 2. nu. 19. sub quo respectu habet rationem objecti supernaturalis, & ideo in actum circa tale objectum influet principium supernaturale, quod in istum actum refundet supernaturalitatem.

813. Q. 110. *An attritio ex spe præmii, vel etiam ex solo metu pœnæ concepta possit esse absolutè efficax & positivè excludere omnem voluntatem peccandi.* ℞. Negant *Lupus, Farvacq. Castoriensis, Le Drou* & alii, sed affirmandum est, & *probatur* 1. auctoritate, nam Exodi 20. ℣. 20. dicitur, *venit Deus, ut terror illius esset in vobis & non peccaretis. Psalmo* 111. ℣. 1. *Qui timet Dominum, in mandatis ejus volet nimis. Proverb.* 14. ℣. 16. *Sapiens timet & declinat à malo. Eccli.* 1. ℣. 27. *Timor Domini expellit peccatum. Joannis* 5. significavit Christus timore mali posse excludi voluntatem peccandi, quando languido dixit, *Jam noli amplius peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Trident.* sess. 6. can. 8. ait, *si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccando abstinemus, peccatum esse &c. anathema sit*, ergo secundùm *Trid.* vi metûs gehennæ *à peccando abstinemus.* Sess. 14. De pœn. c. 4. dicit, quòd attritio prout distincta a contritione, disponat ad gratiam in Sacramento impetrandam, *si voluntatem peccandi excludat*, ergo supponit posse excludere, alioquin loqueretur ineptè, ac si dicerem, homo est brutum, si sit equus; homo potest volare, si habeat alas ad volandum aptas, suppositio enim talium conditionum est de re impossibili vel apertè falsa. *Alexander VII.* in decreto, quod referam nu. 875. dicit, *Attritio quæ concipitur ex metu gehennæ, excludens voluntatem peccandi*, ergo manifestè supponit posse excludere. SS. PP. nominatim *Hieron. Cyprian.* cum *Origene, Basilius, Ambrosius, Prosper*, apud *Le Dent* à n. 62. docent timorem gehennæ posse esse efficacem in ordine ad excludendam voluntatem peccandi: & specialiter ita sensisse S. *Aug.* fusè defendit *Bosco* s. 3. concl. 3. sic enim l. 2. de Genesi contra Manich. c. 28. ait, *Nihil sic retinet homines à peccatis quemadmodum imminentis mortis cogitatio.* S. *Tho.* 2. 2. q. 19. a. 2. O. ait, *Homo propter mala, quæ timet, ad Deum convertitur eique inhæret.* Q. 17. a. 8. O. *Aliquis introducitur ad amandum Deum per hoc, quòd timens ab ipso puniri cessat à peccato.* P. 3. q. 85. a. 5. O. *Tertius est motus timoris servilis, quo quis timore suppliciorum à peccatis retrahitur. Catechismus Romanus* De pœn. c. 5. postquam locutus est de contritione perfecta, subdit, *quanquam si id minus consequi nobis liceat, ut perfecta sit, vera tamen & efficax contritio esse potest.* Et quòd non intelligat contritionem imperfectam, attamen procedentem ex motivo charitatis, uti explicat *Le Drou* d. 4. c. 4. §. 5., sed intelligat attritionem ex inferiori motivo etiam pœnarum conceptam, patet ex verbis, quæ statim addit, *sæpe enim usu venit, ut quæ sensibus subjecta sunt, magis quàm spiritualia nos afficiant.* Accedit pius asceta, *Th. De Kempis* De imit. Christi l. 1. c. 24. *Bonum est, ut si necdum amor à malo te revocat, timor gehennalis coerceat.* Similiter S. *Isid.* l. 2. sent. c. 8. ait, *Antè necesse est timore converti ad Deum, ut metu futurarum pœnarum carnales illecebræ vincantur.*

Probatur 2. Ratione, quia potest dari tale desiderium cœli & talis metus inferni, qui determinet ad absolutè adhibenda media necessaria pro obtinendo cælo & pro declinando inferno, si enim dari possit in homine tale desiderium boni temporalis & talis metus mali corporalis, qui determinet ad absolutè adhibenda media necessaria pro obtinendo illo bono & pro evitando illo malo, multò magis respectu beatitudinis & damnationis æternæ, quæ sciuntur habere plùs efficaciæ ad movendum ratione majoris bonitatis vel malitiæ suæ: atqui medium obtinendi cælum & declinandi infernum est fugere omne mortale, ergo potest dari desiderium cæli & metus inferni absolutè determinans ad fugiendum omne mortale, ergo etiam dari potest attritio efficax ex illis motivis concepta. Itaque ratio à priori hæc est, quia intentio efficax finis infert electionem medii necessarii, sed attritio ex spe vel metu est intentio efficax obtinendi beatitudinem aut declinandi infernum, medium autem ad ista necessarium est vitare omne mortale, propter quod Deus negat beatitudinem vel infligit infernum, ergo attritio ex spe beatitudinis vel ex metu inferni infert electionem vitandi omne mortale. 814.

Respondent 1. Metum tantùm excludere peccata externa, non autem interna. *Contra est* 1. nam ratio allata nu. 814. & reliqua argumenta probant excludere omnia mortalia, ergo etiam interna- 815.

na. 2. *Trid.* n. 795. relatum directè concludit contra *Lutherum*, uti manifestè ostendit *Le Dent* c. 1., sed *Lutherus* dicebat attritionem ideo hominem facere hypocritam, quia excluderet peccata tantùm externa, ergo ex *Trid.* certum est attritionem excludere etiam peccata interna. 3. Ideo attritio potest excludere peccata externa, quia est voluntas efficax, v. g. vitandi gehennam, quæ incurritur per peccata externa, sed eadem gehenna incurritur etiam per peccata interna, ergo attritio etiam hæc potest excludere. 4. Superbia & hypocrisis excludunt peccata externa, sed attritio supernaturalis plùs potest quàm illa, ergo potest excludere peccata etiam interna.

816. *Resp.* 2. Timorem pœnæ posse excludere voluntatem peccandi, non ab animo attriti, sed tantum ab ipso actu attritionis. *Contra est* 1. Attritio supernaturalis nunquam in se est nec potest esse voluntas peccandi, ergo à se semper excludit voluntatem peccandi, ergo quando *Trid.* dicit, *Si voluntatem peccandi excludat*, non intelligit, si excludat ab actu attritionis, sed ab ipso attrito. 2. Saltem tum, quando attritio in se non est voluntas peccandi, facere potest, ut à peccando abstineamus, ergo attritio potest etiam ab attrito excludere voluntatem peccandi. Conseq. patet, antec. autem definitur à *Trid.* sess. 6. can. 8. his verbis: *Si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores pejores facere, anathema sit*: ex quibus verbis manifestum est nos ex vi metûs gehennæ abstinere posse à peccando, adeoque hunc metum posse ab animo excludere voluntatem peccandi. 3. Attritio excludit ab attritione voluntatem peccandi, quia est nolitio peccandi, ergo etiam excludit ab attrito, qui habet istam nolitionem peccandi, in eodem enim attrito non potest simul esse nolitio & volitio peccandi.

817. *Resp.* 3. Attritionem ex metu excludere voluntatem peccandi, negativè tantùm, sicuti somnus vel ingens distractio. *Contra est* 1. attritio excludit, quia est actus positivus fugæ directè tendens in peccatum tanquam positiva detestatio illius ex hoc motivo, quia causat gehennam, ergo positivè excludit voluntatem peccandi. 2. Ideo excludit, quia est positiva nolitio peccandi, ergo positivè excludit.

818. *Resp.* 4. Metum gehennæ non per seipsum immediatè, sed tantùm mediatè excludere voluntatem peccandi, quia movet ad charitatem, quâ omnis voluntas peccandi excluditur. *Contrà est* 1. nam argumenta nostra, & præsertim illud nu. 814. allatum probat, quòd per seipsum excludat. 2. Possum adjutus Dei gratiâ ita aversari aliquod malum, ut efficaciter nolim, quidquid potest mihi causare illud malum, ergo possum adjutus Dei gratia ita detestari gehennam, ut efficaciter nolim quodvis peccatum potens mihi causare gehennam. 3. *Alex. VII.* in Decreto, quod referam n. 875. dicit controverti, an attritio ex metu gehennæ excludens voluntatem peccandi *sine necessitate aliqualis dilectionis Dei* sufficiat cum Sacramento, controversia autem erat de attritione proximè sufficiente & per seipsam excludente voluntatem peccandi, ergo ex mente *Alex. VII.* potest talis attritio per seipsam excludere voluntatem peccandi.

819. *Obji.* 1. SS. *Aug. Greg. Bernard. Tho. Bonav.* dicunt solo timore non excludi voluntatem peccandi, nisi dilectio charitatis accesserit. ℞. Plerumque loquuntur de timore serviliter servili. Quandoque tantùm volunt hominem per solum timorem non *perfectè*, non *purè*, non satis *filialiter* converti ad Deum. Quandoque volunt solo timore sine Sacramento non obtineri gratiam, & speciatim quando commentantur in psalmos, significant in antiqua Lege peccatum sine dilectione remitti non potuisse. Et unum ex his convenire, patebit consideranti omnes textus, quos fusè adducit *Le Drou* totâ diss. 2., & adhuc fusiùs expendunt *Ripalda* De ente supern. tr. 3. d. 22. s. 8. *Bosco* s. 3. concl. 3. *Le Dent* c. 5. §. 4. *Francol.* De dolore, l. 1. c. 3. De cætero, quod aliquoties videtur insinuari, quasi semper peccatum sit operari ex timore & non ex charitate, defendi non potest, uti constat ex dictis, partim hìc n. 796. partim l. 1. n. 691. & l. 2. n. 132. Unde si oppositum haberet S. *Aug.* aut alius è SS. PP. non esset audiendus, sed Ecclesia, uti dictum est l. 1. à n. 211.

Inst. S. *Tho.* 2. 2. q. 19. a. 9. O. ait, *Timor servilis non est numerandus inter septem dona Spiritus Sancti, licèt sit à Spiritu sancto, quia, ut August. dicit, potest habere annexam voluntatem peccandi.* Et 1. 2. q. 107. a. 1. ad 2. *Lex vetus dicitur prohibere manum non animum, quia qui timore pœnæ ab aliquo peccato abstinet, non simpliciter ejus voluntas à peccato recedit, sicuti recedit voluntas ejus, qui amore justitiæ abstinet à peccato, & propter hoc lex nova, quæ est lex amoris, dicitur animum cohibere.* ℞. Ad 1. *Alensis*, S. *Bonav.* & alii numerant timorem servilem inter septem dona Spiritûs S., videturque idem apertè tenere S. *August.* cum *Bellarm.* De pœn. l. 2. c. 17., unde quando ipse & S. *Th.* dicunt non esse donum Spiritûs S., eò quòd possit habere adjunctam voluntatem peccandi, intelligunt timorem aliquem, bonum quidem (& qui sit actus virtutis, secundum dicenda n. 87. in obj. 9.) sed ex vi modi tendendi inefficacem, cùm è contra ad donum Spiritûs S. requiratur, secundum S. *Th.* 1. 2. q. 68. a. 8. O, ut faciat promptum ad actus excellentes, adeoque ut sit actus efficax, qualis etiam debet esse attritio, ut voluntatem peccandi excludat. *Ad* 2. Etiam ibi loquitur de timore quodam inefficace, qui non determinet ad efficaciter volendam liberationem à culpa, vel ad efficacem vitæ emendationem. 820.

Obji. 2. Spes & timor sunt virtutes tantùm particulares oppositæ particularibus tantum vitiis, ergo non excludunt omnia peccata. ℞. n. antec. nam spei opponitur contemptus beatitudinis sive neglectus finis ultimi, qui inest omni mortali: item spei beatitudinis & timori gehennæ opponitur temeritas, quâ homo se exponit periculo amittendæ beatitudinis & incurrendæ gehennæ, quæ temeritas etiam inest omni mortali. 821.

Obji. 3. Desiderium præmii & metus pœnæ reducuntur ad spem, sed spes stat cum aliquo peccato mortali, ergo. ℞. Habitum spei stare cum peccato mortali non opposito fidei aut spei, item actum spei stare cum peccato mortali habituali, denique etiam aliquis actus imperfectus spei stat cum peccato mortali actuali, sed actus spei principalis & famosus, qui est desiderium absolutè efficax beatitudinis, ex quo concipi debet attritio, non stat cum mortali actuali, alioquin absolutè efficaciter vellet beatitudinem, uti supponitur, & non vellet absolutè efficaciter, quia non vellet absolutè negationem peccati, quæ est medium necessarium ad beatitudinem. 822.

Inst. Actus fidei vel alterius similis virtutis non excludit omnem voluntatem peccandi, ergo nec actus spei. ℞. 1. Actus fidei vel alterius similis virtutis non excludit omnem voluntatem peccandi, ergo nec actus charitatis. ℞. 2. n. conf. quia exclusio sive nolitio omnis mortalis est medium proximè necessarium ad obtinendam beatitudinem, in quam tanquam finem efficaciter tendit spes, non item ad eliciendum actum fidei vel alterius virtutis.

Obji. 4. Attritio fundatur in amore suî, sed amor suî non excludit omnem voluntatem peccandi, homines enim peccant, quia se amant. ℞. Attritio fundatur in amore suî ordinato, quo quis sibi absolutè vult bene esse in altera vita, c., in amore suî inordinato, vel tali, quo quis sibi non absolutè vult bene esse, 823.

sed

sed tantùm respectivè ad hoc vel illud commodum hujus vitæ, n. Medium autem necessarium ad hoc, ut absolutè bene sit in altera vita, est evitatio omnis peccati mortalis, ergo ordinatus amor sui, in quo fundatur attritio, determinat ad evitationem omnis mortalis.

824. *Obji.* 5. Attritus ex metu gehennæ non odit peccatum sed tantùm gehennam, nam illud propriè non habetur odio, quod non propter se sed propter aliud odio habetur, sic homo propriè non habetur odio, quando propter peccata habetur odio, sed sola peccata odio habentur, ita *Castoriensis*, & *Conf.* ex S. *August.* Epist. 144. *Qui gehennas metuit, non peccare metuit, sed ardere.* ℞. n. ass. quod si verum esset, non peccarem odiendo proximum, quia mihi damnum intulit, tum enim non odissem proximum, sed tantùm damnum meum, quod damnum licitè odi. Itaque licèt per attritionem ex metu gehennæ non oderim peccatum propter se sed propter pœnam, attamen simpliciter odi peccatum, nam hoc ipso, quòd oderim propter pœnam, odi malitiam, quæ causat pœnam, & malitia illa est ipsum peccatum, ergo odi ipsum peccatum. *Ad Conf.* dico S. *Aug.* ibi loqui de timore cum servilitate.

Inst. Sic attritus non odit peccatum secundùm se, sed tantùm prout est inducens pœnam, ergo non tollitur affectus ad peccatum secundùm se, quia hic affectus non potest tolli nisi per displicentiam peccati secundum se. ℞. n. conf. & ejus probationem, quamvis enim displicentia peccati propter pœnam non opponatur directè peccato secundùm se, attamen opponitur indirectè, in quantum peccatum secundùm se est inductivum pœnæ, quæ efficaciter displicet. Vide dicenda n. 867.

825. *Obji.* 6. Propria ratio malitiæ in peccato mortali consistit in contemptu amicitiæ Dei, sed spes & timor non habent ullam repugnantiam cum contemptu amicitiæ Dei, quia hanc non considerant sed sola charitas, ergo sola charitas habet repugnantiam cum propria ratione malitiæ, quæ est in mortali. Ita *Farvacq.* ℞. 1. n. min. quamvis enim spes & timor non considerent sed præscindant ab amicitia Dei, tamen per hoc excludunt contemptum amicitiæ Dei, quia cum hoc contemptu stare non possunt, alioquin efficaciter speraretur & non speraretur beatitudo, efficaciter fugeretur & non fugeretur infernus, nam scitur per fidem, quòd contemptus amicitiæ Dei, qui inest omni mortali, demereatur beatitudinem & mereatur infernum. ℞. 2. Dist. min. spes & timor non habent repugnantiam cum contemptu amicicitiæ positivæ Dei, transeat, amicitiæ negativæ, sive non inimicitiæ, subdist., non habent repugnantiam directam, transeat, indirectam, n. min. & conf., nam volendo obtinere beatitudinem & fugere gehennam debent saltem indirectè velle habere Deum non inimicum, quia per fidem scitur Deum alioquin negaturum beatitudinem & illaturum gehennam, volitio autem efficax non inimicitiæ Dei excludit omnem volitionem peccandi mortaliter, quia scitur Deum per omne mortale reddi inimicum.

826. *Obji.* 7. Desiderium efficax cœli stat cum mortali actuali, ergo attritio concepta ex efficace desiderio cœli non excludit omnem voluntatem peccandi. *Prob. antec.* Quando finis obtineri potest duplici medio, tum ad desiderium efficax finis non est opus velle determinatè unum, sed sufficit velle efficaciter hoc vel illud, atqui cœlum est finis, & cœlum obtineri potest duplici medio, nempe vel non peccando, vel si pecces, in fine vitæ pœnitendo, ergo ad desiderium efficax cœli non requiritur determinatè, ut nolim peccare, sed sufficit, ut vel nolim peccare, vel si velim peccare, ut velim in fine vitæ pœnitere, ergo desiderium efficax cœli stat cum voluntate actuali peccandi. ℞. Desiderium efficax & absolutum cœli stat cum mortali actuali, n., desiderium suo modo efficax sed non absolutum, c. antec. & n. conf. Jam verò ad attritionem, quæ ad justificationem disponat, requiritur desiderium efficax & absolutum cœli, id est, desiderium non restrictum ad certum medium vel ad certum tempus, sed perfectum & se extendens ad omnia media necessaria, & ad omne tempus, debet enim esse propositum nunquam peccandi imposterum: qui autem vult nunc peccare & pœnitere pro futuro, non habet respectu temporis præsentis desiderium efficax cœli, sed tantùm respectu futuri, sicuti ille non dicitur absolutè efficaciter desiderare sanitatem, qui cùm possit, non vult nunc adhibere medicinam, quamvis efficaciter velit adhibere postea. Et idem est dicendum de attritione ex metu gehennæ, ut enim hic metus possit causare attritionem sufficienter disponentem ad justificationem, debet esse absolutus & non restrictus ad certum medium vel tempus.

Obji. 8. Qui habet voluntatem efficacem vitandi omne peccatum, debet potiùs eligere infernum quàm peccatum, sed nemo potest ex odio inferni potius eligere infernum quàm peccatum, ergo. ℞. 1. absolutè n. maj. quia secundùm dicta n. 732. ad contritionem, & consequenter etiam ad volitionem efficacem vitandi omne peccatum, non est opus comparare peccatum cum inferno, nec est opus proposito se extendente ad hypotheses, quæ nunquam contingent, sed satis est habere actum absolutum, cum quo stare non possit actualis volitio ullius peccati. ℞. 2. Dist. maj. qui habet voluntatem efficacem vitandi omne peccatum, debet potiùs eligere infernum quàm peccatum, si per illam suam voluntatem appretiet peccatum super omnia, transeat, si non appretiet super omnia, n., attritio autem non necessariò ex sola vi sua appretiat peccatum super omnia, cùm non appretiet supra motivum suum, quod est pœna, & à quo habet vim & efficaciam suam. Tamen ℞. 3. Dist. min. Nemo potest ex odio inferni apprehensi cum reatu condignitatis ad infernum, potius eligere infernum quàm peccatum, n, nemo potest ex odio inferni apprehensi sine reatu condignitatis ad infernum potiùs eligere infernum quàm peccatum, c. tum enim desinit habere circumstantiam, sub qua nunc habet rationem motivi universalis: Jam verò talis attritus ex metu inferni apprehensi cum reatu condignitatis ad infernum eligeret præ peccato infernum apprehensum sine reatu condignitatis ad infernum, talis enim actus est honestissimus, neque in illo est ulla repugnantia. 827.

Inst. 1. Si ita attritus poneretur in circumstantiis, in quibus vel esset peccandum vel esset eligendus infernus, ipse potiùs peccaret quàm eligeret infernum, si enim ideo voluntas determinetur per metum inferni ad vitandum peccatum, quia vitare peccatum est medium ad vitandum infernum, ergo si committere peccatum esset medium ad vitandum infernum, voluntas etiã vi metûs inferni determinaretur ad committendum. ℞. Dist. antec. potiùs peccaret, ex vi alterius actûs, quem tum fortè haberet desinente attritione, transeat, ex vi attritionis, quam jam habet, n. antec. & ejus probationem, nam aliunde in peccato appareret intrinseca inhonestas causativa inferni: unde sicuti desiderium sanitatis determinat quidem ad consulendum Medicum, attamen non determinaret, si appareret eam consultationem esse peccatum mortale, ita à pari, quia apparet inhonestas peccati, per quod vitari deberet infernus, voluntas bene disposita non deberet moveri ad vitandum infernum per tale medium, sed deberet potiùs permittere sequi infernum. Ratio à priori est, quia volitio efficax alicujus finis non necessariò determinat ad quodvis medium, sed ad medium hìc & nunc moraliter possibile 828.

bile & secundùm præsentem dispositionem eligibile, ergo quamvis infernus efficaciter moveat ad vitandum peccatum, non potest determinare ad peccandum, ut vitetur infernus, quia peccatum per alium actum cognoscitur esse illicitum & secundum præsentem dispositionem ineligibile.

829. *Inst.* 2. Saltem peccatum, quod committo per volitionem peccandi, si non esset infernus, non potest efficaciter retractari per attritionem conceptam ex metu inferni, ergo attritio ex metu inferni adhuc non potest excludere omnem voluntatem peccandi. *Prob. ant.* Ut illud peccatum retractem, debeo ita esse dispositus, ut non peccarem, si infernus non esset, sed non sum ita dispositus per attritionem ex metu inferni, nam meum peccatum fuit volitio peccandi, si infernus non esset, ergo peccatum illud non potest retractari per attritionem conceptam ex metu inferni. ℞. n. ant. ad probationem n. min. nam quamvis antehac, quando aberat ordinatus metus inferni, habuerim hunc actum, peccarem, si infernus non esset, nunc tamen detestor illum actum ex metu ordinato inferni, ergo nunc non habeo actum, quo velim peccare, si infernus non esset, sed habeo actum, quo volo simpliciter non peccare, quia infernus est. An autem, si infernus non esset, reipsa essem vel non essem voliturus peccare, ab illo nunc præscinditur, nec est opus determinare alterutram partem.

830. *Inst.* 3. Saltem ille, cui sua prædestinatio esset revelata, non posset efficaciter atteri propter metum inferni; uti nec ille, qui invincibiliter putaret se debere vel peccare, vel ne peccaret, eligere infernum; denique nec ille, cujus peccato Deus non vellet infligere infernum. ℞. concedendo omnia assumpta, quia tales non possunt moveri metu inferni: Non primus, quia certus est se non damnandum: Nec secundus, quia simpliciter non timeret infernum, sed præ peccato amaret tanquam leviorem: Nec tertius, quia sciret se in actu secundo non promereri infernum. His autem non obstantibus manet verum, quod diximus, nempe attritionem, ubi concipi potest & concipitur ex metu gehennæ, posse esse efficacem, & excludere omnem voluntatem peccandi, sicuti secundùm omnes bonitas Dei est motivum sufficiens ad efficaciter excludendam omnem voluntatem peccandi, & tamen in homine, qui putaret Deum velle, ut jurando leve mendacium impediret gravissima peccata aliorum, bonitas Dei non posset excludere voluntatem pejerandi, quia non posset nunc movere ad non jurandum mendacium, quod per accidens est.

831. *Colliges.* Quæ dicta sunt de attritione ex metu pœnæ æternæ, etiam valere de attritione ex metu pœnæ temporalis prout infligendæ à Deo propter peccatum mortale aut veniale, nam potest etiam esse honesta, supernaturalis & efficax, uti rectè *Carden.* in 2. crisi d. 36. n. 2.

832. *Q.* 111. *An attritio se solâ justificet sine aliquo Sacramento.* ℞. Negativè, nam *Trid.* sess. 14. c. 4. expressè dicit attritionem ex consideratione turpitudinis peccati aut ex metu gehennæ vel pœnarum, per se non perducere ad justificationem extra Sacramentum; idem autem insinuat de omni alia attritione, v. g. quæ concipitur ex motivo religionis, obedientiæ &c. quia reipsa tum cōcipitur ex turpitudine peccati propter oppositionem ad istas virtutes. Deinde *Trid.* ibidem attritionem, quæ non justificat, opponit contritioni conceptæ ex mo[ti]vo charitatis, de qua sola dicit, quòd justificet, ergo intelligit de omni attritione, quæ non est ex motivo charitatis. Ratio autem est, quia attritio concepta ex motivo infra charitatem non est perfecta conversio ad Deum, cùm non habeat Deum pro objecto, cui, ergo cùm mortale fuerit perfecta aversio à Deo, conveniens non fuit, præscindendo à privilegio ex meritis Christi per aliquod Sacramentum nobis concesso, ut per attritionem recuperaretur gratia & amicitia Dei: Hinc audiendus non est *Rayn.* in Heter. tom. 15. p. 1. s. 1. pu. 5. nu. 6. putans actum pœnitentiæ specialis, quo quis detestatur peccatum ex motivo reparandi jus divinum læsum, justificare sine Sacramento. Ex hactenus dictis,

Inferes 1. Attritionem & contritionem in his convenire, quòd utraque sit actus, 1. Voluntarius & liber. 2. Honestus. 3. Supernaturalis. 4. Qui possit esse efficax. 5. Includens detestationem & dolorem formalem. 6. Includens propositum aliquod saltem virtuale non peccandi de cætero. Disconveniunt autem 1. & principaliter in motivo, quod respectu contritionis est bonitas Dei absoluta, respectu attritionis ordinariè est motivum virtutis charitate inferioris. 2. In causa sui, nam contritio est ab habitu charitatis theologicæ, vel ab alio auxilio supplente habitum: attritio ab habitu inferioris virtutis, vel ab auxilio similiter supplente. 3. In effectu seu modo disponendi ad gratiam, nam contritio justificat sine Sacramento, non autem attritio. 833.

Inf. 2. Attritionem, quæ concipitur ex spe præmii vel ex metu pœnæ, communiter saltem esse spem præmii vel metum pœnæ: conceptus tamen attritionis salvari posset præscindendo ab eo, quòd in præmium vel pœnam tendat tanquam in objectum, quod, & materiale, est enim satis, quòd quasi fundentur in spe vel metu, in quantùm procedunt ex motivo boni, quod est in præmio, aut mali, quod est in pœna, quod motivum proponitur cum spe vel metu.

Inf. 3. Contritionem sic posse definiri, quòd sit detestatio & dolor de peccato propter absolutam bonitatem Dei super omnia dilecti: attritionem autem, quòd sit detestatio & dolor de peccato ex motivo turpitudinis peccati, præmii aut pœnæ. 834.

Q. 112. *An attritio concepta ex inferiore motivo quàm charitatis, sufficiat cum Sacramento ad justificationem.* ℞. Affirmativè, nam 1. ita docent Concilia & præsertim *Tridentinum.* 2. Idem tenent SS. PP. & speciatim *S. Augustinus.* 3. Idem tenet *S. Thomas.* 4. Idem tenent Authores & Theologi plurimi, oppositum autem tenent respectivè pauci. 5. Idem probat praxis Ecclesiæ & communis sensus fidelium. 6. Ratio idipsum evincit. Hæc omnia jam ordine declarabuntur. 835.

Q. 113. *Quomodo ex Conciliis, & præsertim ex Tridentino probetur, quòd attritio sufficiat cum Sacramento.* ℞. *Franciscus Pinthereau* in libello, De attritionis sufficientia à pag. 157. ostendit Concilium *Africanum* & *Florent.* ita docuisse, sed sufficiet solius *Tridentini* authoritas, ex quo *probatur* 1. nam secundùm *Trid.* contritio in genere, prout præscindit à perfecta & imperfecta, est pars Sacramenti pœnitentiæ, ergo etiam attritio. *Conf. patet*, quia *Trid.* attritionem vocat contritionem imperfectam. *Ant. autem prob.*, nam *Trid.* sess. 14. De pœn. c. 3. ait: *Sunt autem quasi materia hujus Sacramenti, ipsius pœnitentis actus, nempe contritio &c.* Et postea c. 4. contritionem, *quæ primum locum inter dictos pœnitentis actus habet*, dividit in perfectam & imperfectam, & ad hanc dicit spectare attritionem conceptam etiam *ex gehennæ & pœnarum metu*, ergo etiam hæc attritio, secundùm *Trid.*, est pars Sacramenti pœnitentiæ, si nempe cætera etiam habeat, quòd sit supernaturalis & *voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ*, uti ibidem additur. *Prob.* 2. nam *Trid.* ibidem c. 4. loquens de contritione perfecta per charitatem dicit, quòd hominem extra Sacramentum justificet, ac subdens de contritione imperfecta seu attritione concepta ex motivo turpitudinis peccati vel metu gehennæ, sic habet, *Quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit*, ergo secundùm *Trid.* attritio conjuncta cum Sacramento justificat.

837. *Respondent* 1. *Trid.* velle, quòd remotè disponat ad gratiam in Sacramento, quod inde colligitur, quia utitur exemplo Ninivitarum, qui *timore concussi pœnitentiam egerunt & misericordiam à Domino impetrârunt*, talis autem timor non fuit nisi remotè dispositio ad gratiam, uti omnes fatentur. *Contrà est* 1. *Trid.* vult attritionem habere illam vim disponendi in Sacramento, quam vim negat ipsam habere extra Sacramentum, uti patet ex verbis. sed tantùm negat ipsam extra Sacramentum habere vim proximè disponendi, certum enim est ex dictis nu. 832. quòd extra Sacramentum remotè disponat ad gratiam, cùm disponat ad contritionem perfectam, ergo *Trid.* vult in Sacramento habere vim proximè disponendi. 2. Attritio secundùm *Trid.* habet talem vim disponendi ad gratiam cum Sacramento, qualem vim habet contritio sine Sacramento, uti patet legenti contextum, sed contritio secundùm *Trid.* habet vim proximè disponendi ad gratiam sine Sacramento, ergo eandem habet attritio cum Sacramento. 3. *Palav.* in historia *Trident.* l. 12. c. 10. n. 26. fatetur ante sess. 14. disceptatum esse, an attritio posset esse sine dilectione Dei, & cùm aliqui judicarent vix posse esse, decretum sic fuerat conceptum, ut expressè diceret contritionem imperfectam sufficere ad constitutionem Sacramenti, eò quòd sine aliquo dilectionis in Deum motu esse vix posset, cui doctrinæ cùm se opposuissent aliqui, dicentes posse esse sine dilectionis motu, & variarent sententiæ, decretum sic positum est, uti nunc habetur in c. 4., ergo, sicuti sermo fuerat, ita Concilium ibi loquitur de dispositione proxima ad gratiam. 4. Quando *Trid.* sess. 6. c. 6. dicit hominem per fidem, spem, inchoatam dilectionem, detestationem peccati disponi ad justificationem in Baptismo, loquitur de dispositione proxima, ergo etiam quando in sess. 14. c. 4. dicit hominem per attritionem disponi ad justificationem in Sacramento Pœnitentiæ, loquitur de dispositione proxima, nam utroque loco loquitur similiter, & neutro addit, Tò *proximè*, sed necessariò intelligit, alioquin nihil diceret tanto Concilio dignum, cum pateret esse remotam. 5. *Trid.* initio sess. 14. profitetur se, quamvis in sess. 6. c. 14. multa dixisset de Sacramento Pœnitentiæ, attamen hìc daturum exactiorem & pleniorem doctrinam de eo, hoc autem non fecisset, si attritionem putâsset esse tantùm dispositionem remotam, & hoc nullo verbo insinuasset, sed potiùs oppositum, sic enim totam ferè Ecclesiam in perniciosissimum errorem induxisset. 6. Quod de Ninivitis additur, nihil ad rem facit, nam *Trid.* tantùm dicit impetrâsse misericordiam pro remissione pœnæ, & isto exemplo tantùm voluit probare timorem esse motum bonum ac supernaturalem, uti patet ex verbis statim subjunctis: *Quam ob rem falsò quidem calumniantur catholicos scriptores, quasi tradiderint Sacramentum Pœnitentiæ absque bono motu suscipientium gratiam conferre, quod nunquam Ecclesia docuit nec sensit.* Vide dicenda n. 886.

838. *Resp.* 2. *Trid.* loqui de attritione, quæ simul sit ex motivo charitatis aut ex amore Dei super omnia, sed imperfecto. *Contrà* est, quia hæc interpretatio, inquit *Gonet* d. 7. nu. 40. apertè repugnat Concilio, nam 1. *Trid.* loquitur de illa attritione, quam dicit concipi, vel ex turpitudine peccati, vel ex gehennæ & pœnarum metu, ergo non loquitur de illa, quæ simul est ex motivo charitatis. 2. Loquitur de attritione prout opposita contritioni, quam dicit charitate perfici, uti manifestũ est ex contextu, ergo loquitur de attritione, quæ nequidem partialiter est ex motivo charitatis, hæc enim reipsa perficitur charitate, nec motivum charitatis ullâ ratione pugnat cum aliis motivis, sed ab illis potiùs juvatur. 3. Loquitur de illa attritione, quam *Lutherus* negabat esse honestam & supernaturalem, ibi enim agit contra *Lutherum* & asseclas, uti manifestè ostendit *Le Dent* c. 1. conferens verba *Lutheri* cum oppositis verbis *Tridentini*: *Lutherus* autem non negabat attritionem, si partialiter foret ex motivo charitatis, esse honestam & supernaturalem, sed id tantùm negabat de attritione, quæ esset ex sola spe vel metu, ergo.

Resp. 3. *Palav.* num. 25. PP. *Trid.* tantùm intendisse probare contra hæreticos, timorem pœnæ non semper esse inhonestum: nec voluisse ferre sententiam circa sufficientiam attritionis. *Contrà est*, quamvis primariò illud intenderint contra hæreticos, neque voluerint authenticè per Canonem definire aliquid circa sufficientiam attritionis, tamen secundariò & ex occasione in Capitibus agunt de attritione, & sufficienter docent sufficere cum Sacramento, uti jam ostensum est. 839.

Obji. 1. *Trid.* sess. 6. c. 6. præter spem ad Sacramentum Pœnitentiæ prærequirit actum, *quo Deum tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiamus*, ergo requirit dilectionem initialem, quæ sit partialiter ex motivo charitatis. ℞ Dato antec. n. conseq., nam non requirit actum, quo perfectè diligamus, sed quo incipiamus perfectè diligere, atqui incipimus perfectè diligere per actum cujuscunque virtutis, quo Deum ùt finem ultimum nobis concupiscimus: unde sicuti *timor Domini* dicitur *initium sapientiæ*, non quòd ille timor sit sapientia, sed quia ducit & disponit ad sapientiam, ita actus omnis virtutis dicitur esse initium perfectæ dilectionis: Quod de actu timoris expressè dicitur *Eccli.* 25. ℣. 16. *Timor Dei initium dilectionis ejus*: Et idem est de spe beatitudinis. Hoc manifestè significat *Trid.* ibidem addens nos debere incipere diligere Deum, non dicit tanquam summum bonum in se, sed tanquam *omnis justitiæ fontem*, id est, gratiæ nobis dandæ, sicque diligimus Deum ùt bonum nobis, & disponimur ad diligendum ùt in se bonum: hinc S. *Th.* 1. 2. q. 40. a. 7. O. ait, *Ex hoc, quòd per aliquem speramus nobis posse provenire bona, movemur in ipsum sicut in bonum nostrum, & sic incipimus ipsum amare*, ergo cùm omnis attritio nostra sit spes vel fundetur in spe, etiam est actus, quo incipimus diligere Deum: Cujus ratio alia à priori est, quia perfecta charitas est finis omnis virtutis, secundùm illud 1. ad *Timoth.* 1. ℣. 5. *Finis autem præcepti est charitas*: & in eum sensum dicit S. *Tho.* 2. 2. q. 23. a. 8. ad 3. *Charitas dicitur finis aliarum virtutum*: etiam ideo, quia omnis virtus tendit ad obtinendum finem ultimum, qui est amica conjunctio cum Deo, ergo manifestum est, quòd omnis actus virtutis & consequenter attritio ex motivo talis virtutis elicita, sit inceptio perfectæ dilectionis Dei. *Dixi*, dato antec. nam *Trid.* isto loco agit de justificatione in genere, prout congruentissimè peragi potest, vel in vel etiam extra Sacramentum, subdit enim hominem per illos actus prævios esse optimè dispositum, etiam ad pœnitentiam illam, quæ prærequiritur ante Baptismum; nullo autem verbo insinuat dilectionem ex charitate necessariò prærequiri ante Baptismum, nam expressè dicit baptizandum postea moveri adversùs peccata per odium, *aliquod*, id est, perfectum vel imperfectum: multò minùs ibi prærequirit charitatem ante Sacramentum Pœnitentiæ, de cujus partibus postea priùs incipit agere in sess. 14. Et quòd *Trid.* non velit omnes illos actus esse necessariò prærequisitos, sed tantùm convenientissimè præcedere, patet inde, nam præmittit etiam timorem pœnæ, certum autem est valere pœnitentiam, quamvis non sit concepta ex timore pœnæ, sed immediatè ex spe beatitudinis æternæ vel ex alio adhuc perfectiore motivo, ergo. 840.

Instabis. *Palav.* in Hist. l. 8. c. 13. refert quatuor Patres voluisse inseri, *actum charitatis*, loco illius, *diligere incipiunt*. Et S. *Th.* 3. p. q. 85. a. 5. unde hausta est illa doctrina *Trid.*, inter dispositiones ad pœnitentiam 841.

tiam ponit *motum charitatis*. Ita *Le Drou* d. 3. c. 2. §. 1. & 3. ℞. Hæc esse pro nobis, sequitur enim, quòd *Trid.* non requisiverit *actum* vel *motum charitatis*, alioquin ista non immutâsset, ergo cùm proposuerit actum, *quo diligere incipiunt*, quod convenit etiam dilectioni concupiscentiæ, secundùm *Trid.* hæc sufficit. Quod attinet ad *S. Thomam*, uti & *Catechism. Rom.*, quem adducit *Le Drou* c. 4. hi loquuntur de pœnitentia in genere, prout est virtus, & secundùm quod causat justificationem etiam extra Sacramentum, uti manifestum est inspicienti contextum: unde non video, quomodo ista omnia adduci possint ad probandam necessitatem charitatis etiam pro Sacramento Pœnitentiæ.

842. *Obji.* 2. *Trid.* sess. 6. c. 7. ait, *Hanc fidem ante Baptismi Sacramentum catechumeni ab Ecclesia petunt, cum petunt fidem vitam æternam præstantem, quam sine spe & charitate fides præstare non potest*, ergo ante Baptismum, & consequenter etiam ante Pœnitentiam requiritur charitas. ℞. n. conf. nam *Trid.* tantùm dicit, quòd in justificatione infundatur habitus charitatis, quem postea nominat christianam justitiam, stolam candidam, quæ perferri debeat ante tribunal Christi. Et ideo etiam paulò antè dixerat hæc omnia, fidem spem & charitatem, simul infundi in justificatione. Quando autem fides dicitur operari per charitatem, sensus est, quòd fides dirigat charitatem, quæ operatur in nobis.

843. *Obji.* 3. *Trid.* sess. 14. De pœn. c. 4. dicit contritionis motum fuisse quovis tempore necessarium ad veniam impetrandam, sed ante institutionem Sacramenti necessarius erat motus contritionis ex motivo charitatis, ergo etiam talis necessarius est post institutionem Sacramenti. ℞. Si argumentum valet, ergo ad Sacramentum requiritur motus perfectæ charitatis, quia talis requirebatur ante institutionem Sacramenti: hinc n. conf. nam ibi loquitur de contritione, prout abstrahit à perfecta & imperfecta, veritas autem dicti salvatur, si ante Sacramentum necessarius fuerit motus contritionis perfectæ & cum Sacramento necessarius sit motus contritionis saltem imperfectæ, sive attritio.

Obji. 4. *Trid.* sess. 6. c. 7. dicit justificationem fieri *per voluntariam susceptionem gratiæ*, quâ quis fiat amicus Dei, sed nemo voluntariè suscipit gratiam, quâ fiat amicus Dei, nisi amet Deum amore amicitiæ, ergo. ℞. n. min. actus enim concupiscentiæ, quo opto vel quo suscipio gratiam ùt mihi bonam, non est minùs voluntarius, quàm actus amoris amicitiæ. Et per ejusmodi actum alterius virtutis voluntariè peto amicitiam Dei, & concurrente Sacramento in me causo gratiam, per quam Dei amicitiam recupero.

844. *Obji.* 5. *Palav.* in Hist. l. 12. c. 10. n. 26. testatur, quòd Patres *Trid.* voluerint omitti hæc verba, *Declarat etiam attritionem sufficere ad Sacramenti hujus constitutionem*, & loco verbi, *sufficere*, voluerint poni, *disponere ad gratiam in Sacramento*, ergo mens *Trid.* non fuit docere, quòd attritio sufficiat cum Sacramento. ℞. Teste eodem *Palav.* etiam voluerunt omitti hæc, *Cum attritio sine aliquo in Deum dilectionis motu esse vix queat*, neque tamen adversarii concedunt inde inferri, quòd cum attritione illa supernaturali non adsit vel non requiratur dilectionis motus: itaque n. conf., id enim satìs docent verbis n. 836. relatis. Quòd autem voluerint omitti priora ista verba, causa sufficiens fuit, ne præjudicarent sententiæ *Scoti* & aliorum, qui dicunt nullam contritionem pertinere ad constitutionem Sacramenti, sed essentiam consistere in sola absolutione, actus autem pœnitentis esse conditiones essentialiter prærequisitas.

Inst. Alexand VII. in Decreto dato diu post *Trid.* significat Ecclesiam nihil definivisse circa sufficientiam attritionis pro Sacramento pœnitentiæ. ℞. Hoc solvendum esse n. 876. Possuntque de *Trid.* plura videri apud *Francol.* De dolore l. 1. c. 6.

Q. 114. *Ubi doceant SS. PP. & speciatim S. Augustin., quòd attritio sufficiat cum Sacramento.* ℞. Locos & verba PP. addit *Pinthereau* à pag. 116. sed speciatim ex *S. Aug.* Probatur 1. nam docet illum dolorem sufficere pro confessione & absolutione, qui præeunte fide concipitur ex formidine divini judicii, scribens enim in Epist. 254. aliis 104. ad Nectarium, sic habet, *Pœnitentia impetrat veniam & purgat admissum, sed illa, quæ in vera religione agitur, quæ futurum Dei judicium cogitat, non illa, quæ ad horam hominibus exhibetur aut fingitur, non ut à delicto anima purgetur in æternum, sed ut interim à præsenti reatu molestiæ vita citò peritura liberetur; hinc christianis confitentibus atque deprecantibus, qui delicto illo fuerant implicati..... pœnitentiæ dolorem fructuosum esse credidimus, eisque ad correctionem sufficere existimavimus, quòd inest cordibus eorum fides, qua considerare possent, quid de divino judicio formidare deberent.* His verbis docet *S. Aug* dolorem ex prævia fide conceptum per considerationem & formidinem divini judicii sufficere, etiam proximè, ad justificationem, nam dicit, quòd *impetret veniam, purget admissum, animam purget in æternum, sufficiat ad correctionem*, atqui non sufficit sine Sacramento, uti certum est, ergo mens *S. Aug* est, quòd sufficiat cum Sacramento, ideoque dicit sufficere *confitentibus atque deprecantibus*, id est, petentibus absolvi, *quos pœnitet, qui rogant, qui pedes amplectuntur &c.* 845.

Probatur 2. Qui, quantum attinet ad actus prærequisitos, *est verè christianus*, ille est proximè dispositus ad fructuosum Baptismum, sed secundum *S. Aug.* qui credit & propter spem beatitudinis vel metum gehennæ fieri vult christianus, ille, quantùm attinet ad actus prærequisitos, est verè christianus, ergo. *Prob. min.*, nam *S. Aug.* l. de catechizandis rudib. c. 17. agens de aliquo, *qui propter beatitudinem sempiternam..... vult fieri christianus, ut non eat in ignem æternum cum diabolo*, de illo subjungit, *verè christianus est..... qui etiam proficiendo perveniet ad talem animum, ut plus amet Dominum, quàm timeat gehennam*, ergo ex mente *S. Aug.* qui credit, & propter spem vel metum fieri vult christianus, quantùm attinet ad actus prærequisitos, *est verè christianus.* 846.

Respondet Le Drou per tò, *verè christianus est*, significari, quòd accedat ad fidem animo christiano, id est, tali, qui spem faciat eum à fide non defecturum. *Contrà est*, nam priusquam possit facere spem non deficiendi à fide christiana, debet supponi esse verè christianus, & hoc habet, secundum *S. Aug.*, si credat, speret beatitudinem ac metuat ignem æternum, ergo.

Obji. 1. *S. Aug.* l. de fide & operibus c. 10. docet actum charitatis prærequiri ante Baptismum, & ideo sæpe alibi dicit rudes catechizandos de necessitate actûs charitatis. Similia habet sæpe alibi, uti fusè *Le Drou* Diss. 3. c. 5. ℞. Ex omnibus plùs colligi non potest, quàm unumquemque hominem etiam non baptizatum teneri ex præcepto charitatis diligere Deum super omnia: imprimis quamprimùm eum sufficienter cognoscit: Deinde sæpius per vitam: præterea etiam in fine vitæ, uti pluribus explicatum est l. 2. n. 133. & 144. Denique *S. Aug.* sæpe commendat charitatem tanquam utilem ad omnia, sed nullibi asserit absolutam ejus ad Sacramenta necessitatem. 847.

Obji. 2. Varia loca *S. Aug.* & PP. nam 1. l. De vera & falsa pœn. c. 9. ait, *Sine amore Dei nemo unquam invenit gratiam.* 2. Serm. 7. De tempore, *Pœnitentiam certam non facit nisi odium peccati & amor Dei.* 3. De civit. l. 1. c. 27. *Nisi desistant à peccatis habendo charitatem, quæ non agit perperam, nil eis prodesse potest.* 4. Tract. 9. in *Joannem* & l. 2. contra *Crescon.* c. 12. *Charitas una si adsit, omnia illa rectè fiunt; si autem desit illa, omnia frustra fiunt.* Similia sæpe habet. 5. Ubicunque agit de pœnitentia, semper inculcat amorem justitiæ vel boni. 6. *Clemens Alexandrinus* dicit, *Absque charitate nihil gratum est Deo.* 848.

est Deo. Similia passim habent etiam alii PP. ℞. ad 1. quòd liber ille non sit S. *Aug.*, uti expressè notatur ante caput 1. nam c. 17. citat S. *Aug.* tanquam authorem à se distinctum. Quiscunque autem sit author, plùs non vult, quàm ad recuperandam gratiam requiri aliquem amorem Dei, saltem concupiscentiæ, qui semper aderit, nam *spes sine amore esse non potest*, inquit S. *Aug.* Enchir. c. 8. *Ad 2. & 3.* Istis locis agit de pœnitentia extra Sacramentum, qualem habent etiam infideles, hinc subjungit illud de Davide, *Tibi soli peccavi*, quod utique factum est sine Sacramento. *Ad 4.* Tantùm vult, si charitas habitualis desit, nihil posse fieri meritorium vitæ æternæ, nec obtineri posse salutem. *Ad 5. Ripal.* De ente superu. tom. 3. d. 22. s. 12. à n. 138. & pluribus s. 19. rectè ostendit S. *Aug.* per amorem justitiæ vel boni, item per similia verba non semper intelligero amorem benevolentiæ vel amicitiæ erga Deum, sed aliquem amorem Dei etiam concupiscentiæ, vel ex motivo cujuscumque virtutis. Videri potest *Francol.* De dolore l. 1. c. 3. *Ad 6. Clemens* loquitur de opere, quo homo fiat amicabiliter gratus Deo, certum enim est ex dictis l. 2. n. 132. non omne opus Deo gratum debere esse ex charitate. Denique multa alia, quæ adversarii vel ex Scriptura vel ex SS. PP. colligunt pro commendatione charitatis, non sunt ad rem, cùm non loquantur de Sacramento Ponitentiæ.

Inst. S. *Chrysostomus* hom. 4. in 2. ad *Corinth.* ait, *Ingemisce, non quòd pœnas daturus sis, nihil enim hoc est.* ℞. Exemplo Davidis incitat ad id, quod perfectum est & justificat etiam extra Sacramentum, non autem ad id, quod simpliciter est necessarium cum Sacramento. Imò cùm addat, *Ingemisce, nec unquam hoc facere intermitte*, patet non loqui de necessitate. Per Tò, *Nihil enim hoc est*, significat hoc esse parum & quasi nihil esse respectu Davidis: De cætero certum est talem attritionem esse aliquid, cùm secundùm *Trid.* sit honesta, supernaturalis, meritoria. Plura circa SS. PP. videri possunt apud *Francol.* suprà.

849. Q. 115. *Ubi doceat S. Tho. quòd attritio sufficiat cum Sacramento.* ℞. His locis. §. 1. In 4. Dist. 6. q. 1. a. 3. quæstiunc. 1. ad 5. ait, *Ad hoc quòd homo præparet se ad gratiam in Baptismo percipiendam, præexigitur fides sed non charitas, quia sufficit attritio præcedens, etsi non sit contritio.* Quod autem est de præparatione ad Baptismum, fatentur adversarii idem esse de præparatione ad Pœnitentiam, ergo. *Respondet Le Drou* diss. 3. c. 6. in fine, S. *Tho.* loqui de charitate habituali. *Contrà* est 1. Nimis manifestum erat charitatem habitualem non esse præparationem ad gratiam, cùm gratia præsupponatur velut natura exigens habitum charitatis & reliquarum virtutum, ergo non loquitur de habituali charitate sed de actuali, quæ sola esse poterat præparatio. 2. Ex modo pariformiter loquendi S. *Tho.*, talis charitas non præexigitur, qualis fides præexigitur, sed præexigitur fides actualis, ergo non præexigitur charitas actualis. 3. Illam charitatem dicit non præexigi, quæ alioqui esset contritio opposita attritioni, sed sola charitas actualis esset contritio opposita attritioni, ergo charitatem actualem dicit non præexigi.

850. §. 2. *S. Tho.* in 4. Dist. 22. q. 2. a. 1. quæstiu. 3. O. ait, *Quando aliquis accedit ad confessionem attritus, non plenè contritus, si obicem non ponat in ipsa confessione & absolutione, sibi gratia & remissio peccatorum datur.* Idem dixerat dist. 17. q. 3. a. 5. quæstiu. 1. O. *si præcedens dolor de peccatis non sufficiens ad contritionem fuisset.*

Respondent, per contritionem *non plenam* & per dolorem *non sufficientem ad contritionem* intelligi dolorem, qui saltem partialiter ex motivo charitatis procedat, sed imperfectum. *Contrà* est, nam S. *Th.* in suppl. q. 1. a. 1. agens de contritione in communi ait, *actus contritionis est actus virtutis & est pars Pœnitentiæ Sacramenti*: Talem autem contritionem describit cum S. *Isidoro*, quòd sit *humilitas mentis cum lacrymis, veniens de recordatione peccati & timore judicii*: item cum S. Greg. *Humilitas spiritûs annihilans peccatum inter spem & metû.* Et addit; *Nec solùm ponit causam principalem, quæ est timor, sed etiam causam, quæ est spes, sine qua timor desperationem facere posset.* Ex quibus manifestum est, quòd talem attritionem admittat esse partem Sacramenti Pœnitentiæ, quæ tantùm pertineat ad spem & metum. Ibidem a. 3. docet talem attritionem fieri non posse contritionem, *quia attritionis principium est timor servilis, contritionis autem timor filialis*: certum autem est ex S. *Tho.*, quem retuli n. 720. quòd *timor servilis charitatem in sui ratione non includat*, ergo iterum manifestum est ex mente S. *Tho.* quòd attritio, quæ potest esse pars Sacramenti Pœnitentiæ, non necessariò, nequidem partialiter, procedat ex motivo charitatis.

Obj. 1. S. Tho. in 4. D. 14. q. 1. a. 2. quæstiu. 1. ad 4. ait, *Pœnitentia timore servili concipitur, qui pœnam respicit, nec oportet, quòd timor & pœnitentia sint simul, quia timor servilis non est causa esse ipsius pœnitentiæ, sed generationis ejus, sicuti etiam sumptio medicinæ est causa sanitatis, non tamen sunt simul.* ℞. Tantùm dicit non esse opus, ut timor & pœnitentia sint simul, potest enim desinere timor & manere contritio post timorem causata, hinc dicit timorem non esse causam *esse ejus*, id est, non necessariò actu influere in pœnitentiam seu contritionem, attamen non negat timorem stare posse cum pœnitentia, uti stare potest sanitas cum continuatione medicinæ. 851.

Obj. 2. S. Tho. in 4. dist. 17. q. 3. a. 4. quæstiu. 1. ait, *Confessio non valet sine charitate.* Et aliàs sæpe ante pœnitentiam vel justificationem requirit motum charitatis. ℞. Ibi agere de confessione ut meritoria, sic enim habet: *Confessio est actus virtutis & pars Sacramenti, secundùm autem quod est actus virtutis, est meritorius propriè, & sic confessio non valet sine charitate, quæ est principium merendi.* Ex quibus verbis patet eum loqui de confessione, prout est secundùm se de condigno meritoria gratiæ, sic autem dignificari debet per gratiam vel per habitum charitatis. 852.

Obj. 3. S. Tho. 3. p. q. 84. a. 10. O. ait, *Cùm ad veram pœnitentiam charitas requiratur, sine qua non delentur peccata.* ℞. Tantùm vult, quòd ubi est vera pœnitentia, necesse sit causari habitum charitatis sive gratiæ, per quam remittantur peccata; docet autem habitum illum & gratiam posse amitti, & ideo posse iterari Sacramentum Pœnitentiæ, quod negabant hæretici, contra quos ibi agit, nam subdit, *credebant, quòd charitas semel habita non possit amitti, & per consequens pœnitentia si sit vera, nunquam per peccatum tollatur.* 853.

Inst. S. Tho. ibidem a. 5. O dicit displicentiam peccati, *quia est contra Deum super omnia dilectum*, requiri *ad rationem veræ pœnitentiæ.* Et a. 6. ad 2. dicit remissionem culpæ esse effectum pœnitentiæ, *sed principalius fidei & charitatis.* ℞. In his locis agit de pœnitentia, prout est virtus sine Sacramento justificans, & ideo q. 85. a. 5. O. dicit, *pœnitentia, prout est virtus, includit motum charitatis, quo alicui peccatum displicet secundùm seipsum & non jam propter supplicia.* Et q. 86. a. 2. O ait, *Impossibile est peccatum actuale mortale sine pœnitentia remitti, loquendo de pœnitentia, quæ est virtus.* Et a. 3. O. dicit ad rationem veræ pœnitentiæ requiri ut displiceat peccatum, *quia est contra Deum super omnia dilectum*: quæ omnia dicta sunt de pœnitentia, prout est virtus justificans extra Sacramentum, uti patet ex conclusione articuli, quæ sic habet, *Fieri non potest, ut per virtutem pœnitentiæ peccatum unum remittatur sine altero.* Postmodum autem q. 90. priùs incipit ex professo agere de Sacramento Pœnitentiæ.

Obj. 4. *Ad justificationem impii requiritur motus mentis, quo convertitur ad Deum.* S. Tho. 1. 2. q. 113. a. 4. O. atqui *mens nostra debitè ad Deum converti non potest sine charitate*, 4. contra Gentes c. 72. ergo. ℞. Requiritur motus 854.

motus mentis, quo convertitur ad Deum saltem imperfectè per dilectionem concupiscentiæ, quâ velit sibi Deum. Isto autem loco contra Gentes loquitur S. *Tho.* de conversione perfecta justificante sine Sacramento, nam *Ferrariensis*, cum cujus commentariis editi sunt libri contra Gentes, sic habet in eum locum: *Animadvertendum est, cum dicitur mentem debitè ad Deum converti non posse sine charitate, quòd ideo additum est, debitè, ut excludatur imperfecta conversio, potest enim aliquis imperfectè converti ad Deum sine charitate; sed perfecta conversio, quæ sufficiat ad deletionem culpæ, sine charitate esse non potest.* Certum est autem ad Sacramentum Pœnitentiæ non requiri perfectam conversionem, ergo similiter certum est sufficere conversionem sine charitate.

Inst. 1. Omne mortale est aversio à Deo ùt summè bono, nam *quilibet actus peccati mortalis contrariatur charitati secundum propriam rationem, quæ consistit in hoc, quòd Deus diligatur super omnia.* S. *Tho.* 2. 2. q 24. a. 12. O., ergo actus veræ pœnitentiæ debet esse conversio ad Deum ut summè bonum, quia debet esse conversio ad hoc, à quo fuit aversio. ℞. Ergo actus veræ pœnitentiæ se solo justificans debet esse conversio ad Deum ùt summè bonum c., justificans simul per Sacramentum n., nam suppositâ conversione ad Deum ùt nobis bonum, tum Sacramentum ex institutione & meritis Christi operatur, quod conversio illa se solâ operari non potest.

Inst. 2. *Ad eandem veritatem pertinet prosequi unum oppositorum & refugere aliud, & ideo sicut ad charitatem pertinet diligere Deum, ita etiam detestari peccata, per quæ anima separatur à Deo.* S. *Tho.* 1. 2. q. 113 a 5. ad 1. ℞. Inde tantum sequitur, quòd charitas possit elicere detestationem peccati, quod nemo negat; sed negamus posse solam charitatem, nam etiam potest spes & timor. Plura videri possunt apud *Francol.* De dolore l. 1. c. 5.

855. Q. 116. *An verum sit, quòd ex Authoribus & Theologis plurimi doceant attritionem sufficere cum Sacramento; oppositum autem teneant respectivè pauci.* ℞. Affirmativè, nam §. 1. *Pinthereau* De Attrit. sufficientia à pag. 8. adductis locis & verbis refert 100 Authores gravissimos, qui ab anno Christi 1200. sententiam nostram tenuerunt, inter quos sunt *Guilielmus Parisiensis, Dionys. & Ludolphus Carthusianus, Gerson, Tostatus, Turrecremata, Dur. Capr. Gabr. Adrian Ferrar. Eckius, SS Vincentius Ferrerius, Bernard. Senensis, Antoninus, Thomas à Villa-Nova.* Deinde à pag. 93. adducit Theologos 19. qui *Tridentino* interfuerunt & nobiscum tenent. *Le Dent* De attrit. à n. 158. refert Authores, qui ante *Trid.* idem tenuerunt, & à nu. 231. multos ex Academia Lovaniensi. Authores autem, qui idem tenuerunt post *Tridentinum*, affert in Resp. ad Xenium Theologicum c. 5. à n. 164. Sed quoad Authores post *Tridentinum*, studiosissimè eos examinavit *Gormaz* p. 1. post n. 446. ubi ordine alphabetico adductis nominibus, locis & verbis fideliter refert plures quàm 160., qui clarissimè nobiscum tenent, inter quos sunt duo Papæ, septem Cardinales, sex Episcopi, speciatim *S. Carolus Borromæus*: sex Concilia particularia in variis Diœcesibus habita, sex diversi catechismi publicâ authoritate editi ad informationem parochorum & populi. Accedunt Decretum *Gratiani*, Inquisitio una generalis Hispanica, definitio facultatis Parisiensis. Reliqui sunt gravissimi Theologi ex omni natione, statu & ordine. Accedit *Volpiliere* tom. 4. t. 1. c. 2. anno 1698. Parisiis editus: Item Cardin. *Brancatus* De Laurea in 4. tom. 2. d. 9. n. 89. & d. 14. a. 8. à n. 232. ita ut *Sporer* n. 271. meritò dicat esse sententiam Authorum ferè omnium; *Platel.* num. 654. plerorumque omnium post *Tridentinum*; *Puteanus & Becanus* vocent communem omnium. Sequuntur Thomistæ ferè omnes cum *Gonet* d. 7. a. 3. & *Godoi* De Deo d. 2. §. 7. n. 125. *Scotus*, S. *Bonav.* & plerique Scotistæ cum *Bosco* d. 6. s. 3. concl. 4. Et ideo etiam *Alex. VII.* in Decreto, quod referam n. 875. dicit sententiam nostram videri communiorem inter Scholasticos. *Respondet Farvacq.* quamvìs mille Authores sint pro aliqua sententia, non ideo fieri, ut Sacramentum valeat sine eo, quod Christus ad Sacramentum requisivit, ideoque frustra à nobis congeri tot nomina. *Contrà* est, quia ex judicio tot Sanctorum & sapientissimorum virorum prudenter & moraliter certò præsumimus Christum tale quid non requisivisse, non enim est credibile passurum fuisse, ut hi omnes & totus pene orbis errasset circa negotium salutis: sicuti quia omnes ferè docent ad valorem absolutionis non prærequiri expletionem pœnitentiæ, prudenter judicamus id esse moraliter certum: Neque ullus prudens negare potest, quin in illis, quæ à Dei voluntate pendent, uti ab ea pendet, sitne attritio sufficiens, an è contrà contritio requiratur ad Sacramentum Pœnitentiæ, plurimum sit tribuendum communi judicio ferè omnium, nam *integrum judicium, quod plurimorum sententiis confirmatur*, Can. *Extra conscientiam.* Dist. 64. & Cap. *Prudentiam* 22. De Off. Jud. deleg. *Per ampliores homines perfectius ipsa veritas revelatur.* l. 32. Cod. De fidei-Commiss. *Facilius namque invenitur, quod à pluribus senioribus quæritur.* Can. *De quibus.* Dist. 20.

§. 2. Pauci sunt respectivè, qui sententiam oppositam tenent, nempe unus vel alter cum *Palav.* in Hist. l. 12. c. 10. à n. 25. Accesserunt *Bajus*, *Jansenius*, & Jansenistæ, sed parum ponderis habent, quia nimiùm extollunt necessitatem charitatis, uti constat ex dictis l. 2. n. 132. Accesserunt *Lupus*, *Farvacq.* Lovanienses aliqui: ex Thomistis pauci, ex Scotistis *Hiquæus & J. Pontius* apud *Bosco* suprà. Recenter *Le Drou*, *Henr. à S. Ignatio* & quidam alii, hi autem respectivè ad citatos §. 1. sunt pauci, ergo. 856.

Obj. Morinus, Lupus, Farvacq. Juen. testantur neminem ante 15. sæculum docuisse pro attritione, & *Canum* fuisse primum cum quodam *Henrico Salmanticensi*. E contrà multos contra attritionem docuisse ante *Tridentinum*, testatur *Aversa* q. 11. s. 4. Et quosdam in *Tridentino* ita sensisse, videtur certum. ℞. Pro redarguenda falsitate *Morini* provoco ad fidem aliorum Authorum, qui oppositum testantur; mihi sufficit *S. Aug.*, quem valde probabiliter, & *S. Tho.*, quem existimo certò stare pro attritione, uti ostendi à nu. 845. & 849. alios plures adducit *Francol.* De dolore l. 1 c. 5. à n. 27. & l. 3. c. 2. & seqq. Nec operæ pretium est his immorari. Admitto autem ante *Trid.* aliquos requisivisse dilectionem perfectam, sed quia omnes ferè post *Trid.* maximo consensu arripuerunt sententiam nostram, manifestè infero illos per *Trid.* ad hoc esse adductos, adeoque hunc fuisse sensum *Trid.* Deinde PP. *Trid.*, uno fortè vel altero excepto, tantùm contendebant requiri aliqualem dilectionem, quam etiam nos requirimus, ergo illi non sunt contra nos. 857.

Inst. Palav. adducit contra attritionem etiam *Henriq. & Valent. Carolus ab Assumptione* in libello De contrit. edito sub nomine *Germani Philalethis* refert contra attritionem facilè centum Authores. *Le Drou* Diss. 4. c. 4. §. 4. multos etiam adducit pro sua sententia. ℞. *Henriq.* l. 4. De Sacram. c. 26. apertè tenet pro attritione, & *Valent.* clarissimè de pœn. d. 7. q 8 p. 4. à §. *Animadvertendum*, ergo *Palav.* malè citat illos pro se. *Platel.* n. 652. rectè ostendit *Carolum ab Assumptione* illudere lectori, nam nec annotat locum vel verba eorum, quos citat, & falsò citat aliquos, nominatim *Sylv.*, qui sententiam pro contritione, quam priùs docuerat, revocavit. Et citat multos tantùm concionatores, quorum plerorumque verba, si inspiciantur, aliquam tantùm dilectionem requirunt, qualis est, si Deum amem mihi, quod fit per dolorem ex spe & me-

& metu, fugimus enim infernum, ut in cœlo assequamur Deum, nec plùs volunt plerique ex illis, quos adducit *Le Drou*: nam quòd *Sonnius, Tapper. P. Soto, Vega, Jansenius Gandavensis* aliique, qui *Tridentino* interfuerunt, non sint contra nos, rectè ostendit *Francol.* suprà c. 6. §. 10. & l. 2. c. 6. §. 1. Imò nec *Navarrum* aut *Vivald.* esse contrarium, conatur ostendere l. 1. c. 7. §. 2. Et dato aliquos tenuisse oppositum, ostendam n. 874. non elidi certitudinem practicam alicujus sententiæ, quamvis quidam pauci contradicant.

858. Q. 117. *Quomodo ex praxi & sensu communi Ecclesiæ ac fidelium probetur, quòd attritio sufficiat cum Sacramento.* ℞. Hoc modo. §. 1. Non est credibile, quòd Spiritus S., qui regit Ecclesiam, permissurus fuisset praxin sententiæ nostræ, si falsa esset, cum damno tot animarum prævalere, maximè cùm sententia nostra toties fuerit à Rigoristis S. Sedi exhibita, cum potentissimis instantiis, ut damnaretur; & tamen Pontifices nunquam reprobârunt: speciatim *Alex. VII.* & *Innoc. XI.* alioqui prompti ad damnandas propositiones periculosas, & studiosissimi pro rescindendis noxiis laxitatibus, graviter prohibuerunt ullâ censurâ notari sententiam nostram, permiseruntque ipsi suis temporibus publicè doceri etiam Romæ: imò *Alex. VIII.*, ut ostenderet ad pœnitentiam non requiri amorem, quem volunt Rigoristæ, inussit notam libro Episcopi Castoriensis, qui dicitur, *Amor pœnitens*, uti refert *Gorm.* n. 345., fatenturque adversarii per hujus Pontificis decreta convelli suam doctrinam.

859. §. 2. Si sententia nostra esset falsa, Pontifices & Cardinales Concilii *Trid.* Interpretes, cùm sciant nos præcipuè niti *Trid.*, declararent oppositum pro officio suo & cavendo damno animarum, sed non declarant, sed etiamnum permittunt ubique doceri publicè, & speciatim Romæ in celeberrimis seminariis, uti habet certa relatio cum testimoniis authenticis impressa typis sub annum 1690. cujus exemplar habeo: nominatim in Urbano Collegio de propaganda fide, in Collegio S. Pancratii, in Collegio S. Thomæ apud Minervam, in Collegio Clericorum Regularium ministrantium infirmis, & aliis, quæ ab Ecclesiasticis vel aliis Religiosis reguntur: taceo illa omnia, in quibus docent Professores è Societate nostra.

860. §. 3. Accedit communis sensus fidelium in tota Ecclesia, qui si dolorem habeant ex spe cœli vel metu inferni, aut saltem ex motivo turpitudinis peccati prout oppositi legi æternæ Dei, confitentur & absolutionem petunt sine scrupulo, eamque dant pariter Confessarii pene omnes: velle autem eos omnes damnare sacrilegii, uti damnari deberent, cùm adversarii, hìc præsertim in materia facti, non admittant ignorantiam inculpabilem, hoc esset exoticum & temerarium, ergo.

861. Q. 118. *Quibus rationibus probetur, quòd attritio sufficiat cum Sacramento.* ℞. sequentibus. §. 1. Nihil obstat, quominus attritio sufficiat, nam est actus honestus, supernaturalis, tendens in Deum velut finem ultimum à peccatore assequendum, efficaciter excludens omnem voluntatem peccandi, uti constat ex dictis hactenus. Nec ullum est argumentum in oppositum, cui plenè non satisfiat, uti partim est ostensum, partim ostendetur à n. 864., ergo.

862. §. 2. Si attritio non sufficiat, plerique homines, præsertim rudes & ingenio tardiores, vix unquam habebunt dolorem sufficientem pro Sacramento, pauci enim assurgunt ad dolendum de peccato, quia Deo summè bono malum est, uti testari poterunt Confessarii de pœnitentibus suis.

863. §. 3. Secundum adversarios, in dolore debebit adesse amor Dei absolutè prædominans, sive intensior omni alio amore actuali cordis, sed talis amor Dei erit rarus, & sæpe erit impossibilis, nam sæpe fit, ut quis, etiam non liberè sed planè necessariò propter motiva magìs sensibilia, nec inhonesta, intensiùs doleat, v. g. de morte Patris sibi charissimi quàm de peccato; aut ut intensiore affectu actuali amet unicam prolem suam quàm Deum, cujus bonitatem hìc & nunc non ita sensibiliter potest cognoscere, talis autem homo, quamvis secundùm partem superiorem voluntatis Deum appretiet super omnia, tamen occasione partis inferioris ejusdem voluntatis magìs sensibiliter tractæ habere non poterit amorem intensiorem Dei absolutè prædominantem, adeoque non poterit debitè pœnitere nec salvari, quod durissimum est dicere, ergo.

Q. 119. *An argumenta Adversariorum contra sufficientiam attritionis ita solvi possint, ut plenè satisfiat.* ℞. Posse, nam præter hactenus soluta, non invenio nisi sequentia:

Obj. 1. In Epist. 1. *Joan.* c. 3. v. 14. dicitur, *Qui non diligit, manet in morte.* 1. ad Corinth. 13. *Si charitatem non habuero, nihil sum, nihil mihi prodest.* Similiter loquuntur SS. PP. apud *Le Drou* d. 3. c. 1. ℞. *Ad* 1. S. *Joannem* ibi agere de dilectione fraterna, quam nemo dicit esse partem Sacramenti Pœnitentiæ. Quòd si loqueretur etiam de dilectione Dei, sensus esset, qui non implet præceptum charitatis, quando obligat, manet in morte, nec salvabitur: negamus autem obligare ratione Sacramenti Pœnitentiæ. Et similiter dicit Christus, *qui habet mandata mea & servat ea, ille est, qui diligit me*: non debere autem omnia mandata servari ex motivo charitatis, certum est ex dictis l. 1. n. 691. & l. 2. n. 132. *Ad* 2. Apostolus loquitur de charitate, abstrahendo ab habituali & actuali, nam multa, quæ ibi dicit, conveniunt habituali, multa actuali: Itaque tantùm vult ad salutem requiri, finaliter habitum charitatis, actum autem quandoque per vitam, nempe quando præcipitur: de cætero nullum ibi sermonem habet de Sacramento Pœnitentiæ, ergo multò minùs ad illud requirit actum charitatis. Alia loca Scripturæ vel Patrum, quæ pro justificatione requirunt charitatem, loquuntur de justificatione extra Sacramentum: quod maximè dicendum est de illis, quæ afferuntur ex antiquo Testamento, cùm ibi non fuerit Sacramentum Pœnitentiæ; lex autem naturalis tum exigebat contritionem, non ex necessitate absoluta, sed quia Deus tum non instituerat aliud medium justificationis, quale nunc longè facilius habemus per Sacramentum. 864.

Obj. 2. Lex antiqua erat timoris, lex autem nova est amoris, ideoque S. *Th.* 1. 2. q. 107. a. 1. O. vocat legem charitatis, ergo ad Sacramentum novæ legis requiritur amor ex charitate. ℞ 1. Si argumentum valet, ergo in lege nova nullus actus est bonus, qui non est ex charitate, quod secundùm dicta l. 2. n. 132. certò falsum est. ℞. 2. n. conseq. Lex antiqua erat timoris, quia Deus externis terroribus urgebat observationem illius: Lex nova est amoris, quia per Incarnationem Verbi exhibuit nobis maximum amorem, séque magìs placabilem & veluti familiarem reddit per Sacramenta, præsertim Eucharistiæ, ideoque conveniens est, ut nos reciprocè moveamur amore ad observationem mandatorum ipsius, sed non ideo obligamur servare ea ex motivo charitatis, uti certum est ex dictis ibidem l. 2. n. 132. 865.

Inst. 1. Sacramentum novæ Legis non potest suscipi nisi ab eis, qui pertinent ad novum Testamentum, sed qui agunt & aguntur timore pœnæ seclusâ Dei dilectione, non pertinent ad novum Testamentum sed ad vetus, uti colligitur ex c. 8. v. 15. ad Roman., *Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum*, ergo. Ita *Marbesius* q. 10. arg. 4. ℞. n. min. nam *per fidem Christi pertinet homo ad novum testamentum*, S. *Th.* 1. 2. q. 106. a. 1. ad 3.

Inst. 2. Christus *Matth.* 5. v. 17. dicit, *Non veni solvere legem sed adimplere*, ergo pro justificatione manet eadem obligatio amoris Dei. ℞. 1. Ergo sicuti in antiqua lege requirebatur amor perfectus, ita requiretur in nova. ℞. 2. Ergo pro justificatione manet obligatio amoris Dei, si non suscipiatur Sacramentum, c., si hoc suscipiatur, n., & hoc est privilegium novæ gratiæ, quam addidit Christus, ut etiam sine amore possit vi Sacramenti obtineri justificatio.

866. *Obji.* 3. Pœnitentia debet esse tristitia *secundum Deum*, uti colligitur ex 2. *ad Corinth.* 7. sed attritio non est tristitia *secundum Deum*, sed secundùm seipsum, attritus enim non dolet de peccato, quia est malum Deo, sed quia est sibi attrito malum, ergo. ℞. n. min., quia quamvis attritio sit de malo attriti, tamen simul est tristitia *secundum Deum*, in quantùm elicitur ex fide in Deum, ex spe & amore concupiscentiæ erga Deum.

Inst. 3. *S. Th.* lect. 3. in eum locum Apostoli dicit ex *amore, quo diligitur Deus, causari tristitiam, quæ est secundum Deum.* ℞. Non dicit semper causari ex amore perfecto, sed saltem imperfecto, qualis est amor concupiscentiæ: & ideo amorem illum, qui tristitiam *secundum Deum* causat, opponit amori sæculi, cui etiam opponitur amor concupiscentiæ, quo ferimur erga Deum in beata æternitate possidendum.

867. *Obji.* 4. Ut dolor valeat, peccatum debet in se & secundùm se displicere voluntati, sed per dolorem ex metu non displicet peccatum in se & secundùm se, ergo. *Prob. min.* Peccatum displicet propter pœnam, ergo non in se & secundùm se. ℞. n. min. *Ad prob.* n. conseq. nam si doleam de peccato propter bonitatem Dei offensi, secundùm omnes peccatum displicet in se & secundùm se, quia nempe peccatum in se & secundùm se opponitur bonitati Dei, ergo similiter si doleam de peccato propter pœnam, peccatum in se & secundùm se displicet, quia displicet secundùm intrinsecam malitiam suam, per quam est inductivum talis pœnæ.

868. *Obji.* 5. Dolor ad Sacramentum requisitus debet esse detestatio peccati prout est offensa Dei, ergo prout peccatum est malum Deo. Et ideo *S. Th.* 3. p. q. 86. a. 3. O. dicit ad veram pœnitentiam pertinere deserere peccatum, in quantum est contra Deum. ℞. Debet esse detestatio peccati prout est offensa Dei ùt summè boni, n. ùt præmiatoris, ùt punitoris, aut ut primæ regulæ omnis honesti, c. ant. & n. conseq. Et ex hoc patet ad *S. Th.*, nam ad pœnitentiam sufficit deserere peccatum, in quantùm est contra Deum ùt præmiatorem, punitorem, vel regulam honesti. Et quòd detestari peccatum *tanquam Dei offensam* non sit actus elicitus à sola charitate, docet expresse *S. Th.* q. 85. a. 2. O, ubi dicit pœnitentiam esse specialem virtutem, adeoque ratione motivi distinctam à charitate, quia intendit destructionem peccati, *in quantum est Dei offensa.*

869. *Obji.* 6. Malitia peccati consistit in hoc, quòd homo creaturam amet præ Deo, ergo dispositio ad remissionem peccati debet esse talis, ut homo Deum amet præ omni creatura. *Conf.* nam peccator habet creaturam pro fine, cui, ergo ut convertatur, debet iterum habere Deum pro fine, cui, ergo amare Deum propter Deum ipsum. ℞. Ergo dispositio ad remissionem peccati debet esse talis, ut amet Deum præ omni creatura, amore amicitiæ, n, concupiscentiæ, c, sic autem amat per attritionem ex spe possidendi Deum, ideoque amor concupiscentiæ secundùm dicta num. 827. in Resp. 3. est hoc sensu super omnia, quòd vi illius homo sit paratus potiùs negligere omnia bona & pati omnia mala, quàm Deum pro æternitate non habere vel iterum perdere per peccatum. *Ad Conf.* dist. conseq. Ergo ut convertatur perfectè & sufficienter pro justificatione sine Sacramento, debet iterum habere Deum pro fine, cui, c, ut convertatur imperfectè attamen sufficienter pro justificatione in Sacramento, n, Deus enim hoc non requisivit, sed propter infinita Christi merita nobis applicanda per Sacramentum, voluit hoc fieri per illud ipsum Sacramentum, quod non fiebat ex vi solius actûs, quem habet pœnitens.

Inst. 1. Qui per peccatum convertitur à Deo ad creaturam, ille creaturam præfert Deo, ergo qui per pœnitentiam convertitur à creaturis ad Deum, ille Deum præfert omnibus creaturis, atqui attritus non præfert Deum sibi ipsi, sed hoc fit per solam charitatem, ergo attritus verè non convertitur ad Deum. ℞. Peccans, creaturam in se non præfert Deo in se, scit enim semper Deum esse infinitè digniorem omni creaturâ, sed fruitionem creaturæ præfert fruitioni Dei: Et similiter qui per attritionem convertitur à creaturis ad Deum, ille fruitionem Dei, quem vult ùt finem ultimum, præfert fruitioni omnis creaturæ, hoc autem fit sine charitate.

Inst. 2. Qui sibi amat divitias, plùs amat se quàm divitias, ergo qui sibi amat Deum, plus amat se quàm Deum, hoc autem est inordinatum. ℞. n. conseq. qui sibi amat divitias, vult illas ùt purum medium suæ felicitatis: è contrà qui sibi amat Deum, vult Deum ùt suum finem ultimum, quo felix sit, ergo non excluditur, quin plùs amet Deum quàm se, saltem per alium actum concomitantem.

Inst. 3. Attritio ex amore concupiscentiæ habet peccatorem pro fine, cui, ergo non convertit peccatorem ad Deum sed ad seipsum. ℞. Ergo non convertit peccatorem ad Deum, perfectè, c, imperfectè, n, hoc ipso enim, quòd respiciat Deum, & avertat peccatorem à peccato, quod peccatum avertebat à Deo, jam iterum convertit peccatorem ad Deum: Et ratio à priori est, quia quamvis amor concupiscentiæ convertat nos ad nos ipsos tanquam ad finem proximum, cui, tamen non sistimus in nobis tanquam in fine ultimo, sed manemus, vel habitu, vel per alium actum, saltem suo tempore ordinamur ad Deum tanquam finem ultimum, cui, in quem nunc ille amor concupiscentiæ tendit tanquam in finem, qui, non excludendo alteram relationem ad Deum tanquam ultimum finem, cui, quamvis ipse de facto ita non referat: hoc autem sufficit, quia sicuti per peccatum ita convertimur ad creaturam, ut ex amore creaturæ velimus facere aliquid, quo privamur Deo, sic per attritionem ex amore concupiscentiæ ita amamus honestatem aliquam creatam, v. g. quæ relucet in desiderio assequendæ beatitudinis vel declinandæ gehennæ, ut detestemur peccatum, quo privati sumus Deo, velimusque nunquam amplius facere aliquid, quo privemur Deo, ergo sufficienter convertimur ad Deum.

Inst. 4. Timor non convertit ad illum, qui timetur, sed potiùs facit, ut fugiatur, eò quòd timeantur pœnæ ab illo. ℞. Timor sine amore concupiscentiæ & sine proposito servandi omnia præcepta illius, qui timetur, non convertit ad illum, transeat, timor habens adjunctum amorem concupiscentiæ & propositum servandi omnia illius præcepta, adeoque & illum suo tempore amandi super omnia, ille non convertit ad eum, qui timetur, n, talis autem timor est nostra attritio. 870.

Inst. 5. *Aristoteles* 2. Rhetor. c. 4. ait, *Nemo eum, quem metuit, amat.* ℞. Nemo eum, quem cum inhonesta servilitate metuit, amat, c, quem sine inhonesta servilitate metuit, attamen serviliter, subdistinguo, non amat amore perfecto amicitiæ, de qua ibi agit *Aristoteles*, c, nunquam amat amore concupiscentiæ, n, & experientia docet oppositum, nam honesti servi & timent & amant Dominos, quos etiam offendere nolunt.

871. *Obji.* 7. Si rebellis petens veniam à Rege diceret, *doleo de rebellione, non gratiâ tui, sed propter me, ne me punias*, interim pergeret non habere benevolentiam erga Regem suum, dignus non esset, ut ad ejus amicitiam admitteretur, ergo nec peccator per solam attritionem se convertens ad Deum. R. 1. Dato antec. n. conseq, nam talis rebellis sic loquens præseferret contemptum personæ regiæ non introspicientis cor illius, quod non est de attrito respectu Dei. Quòd si supponas abesse hunc contemptum, & actum istius rebellis esse honestum, eundemque rebellem in corde dolere de offenso Rege, demissè petere eum sibi reconciliari, paratum esse imposterum ei servire in omnibus, ac etiam velle, quando tenebitur, amare perfecto amore amicitiæ, quæ omnia sunt in attrito respectu Dei offensi. R. 2. Talis rebellis non esset dignus, ex vi talis actûs, ut admitteretur ad amicitiam Regis, c, non esset dignus ex vi illius actûs tanquam dispositionis, quâ positâ Rex promisisset veniam propter alicujus alterius merita vel intercessionem, v. g. alterius Regis, n., Jam verò Deus promisit, quòd positâ attritione cum Sacramento vellet dare veniam, non ex vi vel merito attritionis secundùm se, sed ex vi attritionis cum Sacramento, cui infinita Christi merita privilegium illud impetrârunt.

872. *Obji.* 8. Habitus fidei & spei non recuperantur à peccatore, nisi prævio actu fidei & spei, ergo nec habitus charitatis nisi prævio actu charitatis. Hoc argumentum vocat *Palav.* validissimum. R. 1. Si argumentum valet, ergo etiam habitus, v. g. temperantiæ & reliquarum virtutum non recuperantur à peccatore nisi prævio actu temperantiæ & reliquarum virtutum, quod apertè falsum est, ergo argumentum illud non est validissimum sed prorsus nullum. R. 2. n. conseq. Actus fidei & spei prærequiruntur ante Sacramentum Pœnitentiæ, non quia per Sacramentum recuperari debent isti habitus, sed quia actus illarum virtutum sunt specialiter necessarii ad dolorem supernaturalem, uti dictum est l. 2. à n. 15., qualiter necessarius non est actus charitatis, sine qua dari possunt actus supernaturales aliarum virtutum.

Obji. 9. Dolor ad Sacramentum requisitus debet esse actus virtutis, sed dolor ex timore non est actus virtutis, quia timor non est virtus, sed tantùm numeratur inter dona Spiritûs sancti, ergo. R. n. min. sicuti enim fortitudo, pietas, sunt dona Spiritûs sancti, in quantùm faciunt promptè sequi inspirationes divinas, in quantùm autem faciunt promptè sequi imperium rationis, sic sunt virtutes, uti habet *S. Th.* 1. 2. q. 68. a. 1. O., ita etiam timor Domini est non tantùm donum Spiritûs sancti, secundùm dicta n. 820. sed etiam virtus potens habere actus efficaces excludentes omnem voluntatem peccandi.

873. Q. 120. *An sententia tenens attritionem sufficere cum Sacramento, sit practicè certa.* R. §. 1. Negat Le Drou d. 4 c. 4. sed plurimi affirmant, nam *Amicus* d. 12. n. 12. & *Esparsa* q. 89. a. 8. vocant indubitatam, *Arsdek.* tom. 2. p. 2. tr. 1. c. 3. q. 21. dicit videri ita securam, ut ampliùs de ea prudenter dubitari non possit: *Tann.* d. 6. n. 68. *Con.* De Sacram q. 62. nu. 33. vocant satis certam: *Præpos. Prado, Salas, Viva* hoc anno 1711. Francofurti recusus, in q. prodroma n. 20. moraliter certam: *Suar. Less. Rayn. Fernand. Diana, Martinon, Perez, Mlodz.* d. 4. q. 2. p. 1. *Castrop.* t. 23. p. 7. n. 1. *Dicast.* d. 6. n. 145. *Ills.* n. 32. absolutè certam: *Card. de Lugo* d. 5. n. 137. *Sporer, Bosco,* communem & certam: *Filiu. Oropega, Hermnx* d. 2. n. 41. *Francol.* de discipl. pœn. l. 3. c. 6. §. 5. certam in praxi: *Fr. Lugo, Bonett. Mald. Le Dent* tutam in praxi: *Aversa* q. 11. f. 4. tutam post *Tridentinum*: *Gorm.* à n. 448. practicè & indubiè certam. *Estrix & Cardenas* certam & omnino tutam: *Leander à SS. Sacram. Paulus de Palatio, Seraphinus à Conceptione* vocant certissimam: *Bonæsp.* & *Arriaga* d. 17. n. 25. dicunt videri sibi esse ferè de fide: *Moya* d. 5. q. 1. n. 3. dicit esse veritatem inter fidei dogmata numerandam, & n. 10. addit hoc certâ fide esse tenendum: *Stoz* l. 1. p. 2. n. 39. vocat ex fide catholica certam: *Medin. Ledesm Bellarm. Requef. Fagund. Abelly, G. Sanch. Pasq.* & alii cum *Moya* n. 1. dicunt determinatam in *Tridentino*: *Paulus de Palatio* vocat certissimam & definitam à *Tridentino*: *Binsfeldius* probatam Conc. *Tridentini* sententiam: *Silvester de Prierias* doctrinam Sanctorum & maximè *S. Thomæ*: *Gabriel à S. Vincentio & Meratius* d. 19. f. 1. communem Catholicorum sensum: *Canus & Petr. à S. Joseph* communem Ecclesiæ sensum: *Henriq. Rhod.* & alii dicunt hoc tempore non posse sine temeritate vel errore negari: *Bonæspei* d. 5. n. 4. postquam vocavit ferè certam certitudine fidei, addit se Romæ anno 1654. in Capitulo generali cum approbatione Magistri S. Palatii inter alias theses summo Pontifici dedicatas defendisse etiam hanc, *Contritionem verò omnem, quæ non sit ex motivo charitatis, inutilem esse ad absolutionem sacramentalem, propè hæreticum putamus.* Atque ideo opinionem, quæ contritionem perfectam requirit, dicit *Amicus* nunc non posse sine nota defendi: *Suar. Less. Dicast. Lugo, Sporer* aliique communissimè vocant absolutè improbabilem: *Viva* dicit esse umbratilis probabilitatis: *Caram.* in Th. fundam. nu. 1293. tantùm tenuiter probabilem: *Stoz* n. 34. nullo modo probabilem: *Præpos.* nequidem tenuiter probabilem: *Leander* apud *Dianam* p. 11. t. 8. R. 43. plùs quàm improbabilem: *Honor. Fabri* erroneam: *Vasq.* periculosam: *Facultas Parisiensis,* Sacramenti pœnitentiæ imminutivam, temerariam, & erroneam: *Verricelli* falsam, temerariam & erroneam: Cardin. *Brancatus de Laurea* in 4. Tom. 2. d. 14. a. 8. n. 233. dicit sententiam, quæ dicit attritionem cum Sacramento non justificare, esse hæreticam, & per attritionem in d. 9. a. 3. n. 89. intelligit dolorem vel ex motivo turpitudinis peccati, vel ex timore pœnarum: tamen quidquid hic censurarum est, non approbo, verùm ideo solùm refero, ut constet, quis à temporibus *Tridentini* fuerit sensus de nostra sententia: Et de hoc possunt plura videri apud *Francol.* de dolore ad Sacramentum Pœn. necessario l. 1. c. 7. & l. 2. c. 6. §. 2. item de discipl. pœn. l. 3. toto.

§. 2. Consideratis omnibus, quæ hactenus attuli, sententia tenens attritionem aliquam sufficere cum Sacramento, videtur mihi esse practicè certa. *Quod confirmo inde*, quia si non esset practicè certa sed tantum probabilior aut etiam probabilissima, contineretur damnatione 1. prop. per *Innoc. XI.*, *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti relictâ tutiore*, atqui hac damnatione non continetur, nam *Martinus De Esparsa*, unus ex Theologis Romanis, qui jussu *Inn. XI.* cum aliis Consultoribus interfuit examini prop. damnatarum, Româ 6. Aprilis 1680. in Belgium scripsit in hæc verba: *Nullâ quisquam sollicitudine concuti debet circa sufficientiam attritionis in confessione, propter prohibitionem 1. prop. ex 65. Ea propositio fuit reprobata propter suam illimitatam amplitudinem & universalitatem, cum indistinctione speculativè tantum probabilis à probabili etiam practicè, & rursum probabilis utcumque à moraliter certa aut etiam plus quàm moraliter certa: sententia autem de sufficientia attritionis est practicè probabilis, & moraliter certa, atque ut ego puto, plus etiam quàm moraliter certa. Accedit apud Censores prædictarum propositionum actum fuisse in terminis propriis de sufficientia attritionis, atque ex consensu omnium, qui aderamus, sententiam communem mansisse incolumem.* 874.

Obji. 5. Multi ante & post Trid. tenuerunt sententiam contra attritionem, uti constat ex dictis à nu. 856. ergo est extrinsecè probabilis. Deinde pro ea rationes multas ex Trid. adducit *Palav.* in actis Concilii ver-

versatissimus, ergo etiam est intrinsecè probabilis, ergo sententia pro attritione non est certa. *Confirm.* nam *Platelius*, licèt acerrimè stet pro attritione, dicatque sententiam suam habere aliquam moralem certitudinem, tamen n. 816. agnoscit probabilitatem in opposita, quam etiam agnoscit *Oviedo* De justif. controv. 1. num. 109. ℟. 1. Quamvis concederemus sententiam Adversariorum esse probabilem, tamen non esset obligatio eam sequendi, quia secundùm dicta in p. 1. n. 119. non est obligatio sequendi eam sententiam, per quam administratio vel susceptio Sacramenti fit obnoxia nimiis scrupulis & difficultatibus, atqui per sententiam Adversariorum administratio & susceptio Sacramenti Pœnitentiæ fit obnoxia nimiis scrupulis & difficultatibus, nam si requiratur certa intensio, uti volunt adversarii, & quidem major, quàm de facto sit, in ullo alio actu pœnitentis, nunquam poterit Confessarius, imò nec pœnitens esse moraliter certus, sed prudenter debebit semper dubitare de sufficientia dispositionis, adeoque extra necessitatem extremam non poterit dari vel peti absolutio, ne Sacramentum exponatur periculo nullitatis, hoc autem est absurdum, ergo. ℟. 2. Ex hoc, quòd aliqui Auctores teneant sententiam oppositam, aut dicant esse probabilem, non eliditur certitudo practica nostræ sententiæ, uti fateri debent omnes in similibus casibus, nam etiam secundum Adversarios cum *Le Drou* est practicè certum, quòd sufficiat contritio ex charitate imperfecta, & tamen requiri etiam cum Sacramento contritionem perfectam docuerunt multi graves Auctores, teste *Le Drou* diss. 1. c. 3. & idem est de plurimis aliis sententiis, ergo. Rationes per *Palav.* ex *Trid.* allatæ abunde solutæ sunt à num. 840. Imò cùm *Palav.* qui sententiam suam contra attritionem docuerat, priusquam scriberet historiam, ideoque determinabatur ad illam, prout posset, stabiliendam, cùm, inquam, argumenta meliora non invenerit vel in *Trid.* vel in ejus actis, certo inferimus nulla fuisse præter ea, quæ sine difficultate explicavimus: unde ℟. 3. Etiam certitudini practicæ alicujus sententiæ non obstat, quòd non omni planè ratione destituatur sententia opposita, sed satis est, quòd omnibus perpensis judicetur vix superesse apparentiam veri vel scrupulum pro illa, & clarè dissolvantur argumenta contraria, cujus rationem & exempla dedi in l. 6. p. 1. n. 119.

875. *Inst.* 1. Saltem sententia requirens dilectionem non potest dici absolutè improbabilis, ergo est absolutè probabilis, & consequenter opposita non est practicè certa. *Prob. ant.* quia *Alex. VII.* feriâ 5. die 5. Maji 1667. edidit hoc decretum:

S. D N. ALEXANDER Papa VII. cùm acceperit non sine gravi animi mœrore Scholasticos quosdam acriùs, nec absque fidelium scandalo inter se contendere, an illa attritio, quæ concipitur ex metu gehennæ excludens voluntatem peccandi cum spe veniæ, ad impetrandam gratiam in Sacramento pœnitentiæ requirat insuper aliquem actũ dilectionis Dei, asserentibus quibusdam, negantibus aliis, & invicem adversam sententiam censurantibus: Sanctitas Sua enixè cupiens pacis vinculum inter fideles servari, omnémque scissuræ fomitem extinguere, auditis votis Eminentiss. ac Reverendiss. DD. Cardinalium adversùs hæreticam pravitatem Generalium Inquisitorum, nec non DD. Consultorum & Qualificatorum S. Congregationis ejusdem Generalis Inquisitionis, hoc præsenti Decreto in virtute sanctæ obedientiæ & sub pœna excommunicationis latæ sententiæ huic sanctæ Sedi reservatæ, aliisque pœnis ejusdem S. Sedis arbitrio taxandis, præcipit cunctis & singulis fidelibus quocumque gradu ac dignitate etiam Episcopali & majori, imò & Cardinalitiâ fulgentibus, ut si deinceps de materia attritionis præfatæ scribent, vel libros aut scripturas edent, vel docebunt, vel prædicabunt, vel alio quovis modo pœnitentes aut Scholares cæterosve erudient, non audeant alicujus Theologicæ censuræ alteriusve injuriæ aut contumeliæ notâ taxare alteram sententiam, sive negantem necessitatem aliqualis dilectionis Dei in præfata attritione ex metu gehennæ concepta, quæ hodie inter Scholasticos communior videtur; sive asserentem dictæ dilectionis necessitatem, donec ab hac S. Sede fuerit aliquid hac in re definitum, &c.

Ex hoc decreto sic formatur argumentum: dicere opinionem, quæ requirit dilectionem, esse absolutè improbabilem, est eam afficere censurâ, injuriâ & contumeliâ, sed hoc prohibet *Alex. VII.*, ergo. ℟. Decretum expressè loquitur de illa tantùm opinione, quæ requirit *aliqualem dilectionem Dei in attritione ex metu gehennæ concepta*, Hanc autem opinionem nos non oppugnamus, sed fatemur aliqualem Dei dilectionem esse necessariam, unde ex hoc Decreto confirmantur illa, quæ diximus. Itaque dist. antec. sententia requirens aliqualem dilectionem non potest dici absolutè improbabilis, c., requirens dilectionem ex motivo charitatis, n. Sed nec est censura dicere opinionem aliquam esse improbabilem, uti dictum est l. 1. nu. 199. ac præter *Hurt.* & *Lugo* de fide d. 20. num. 104. docet *Viva* ad prop. damn. in Præfat. quidquid contradicant *Le Drou* & *Amicus* De Deo d. 19. n. 14. Foret autem censura, si diceretur temeraria, nam dicere improbabilem, tantùm est dicere, quòd careat gravi fundamento, quamvis ob rationes apparentes possit bonâ fide & invincibiliter à viro intelligente & prudente defendi tanquam vera; è contrà dicere temerariam, est dicere, quòd vel contra se habeat tales rationes, vel ita careat ratione pro se, ut nemo intelligens & prudens possit eam bonâ fide & cum invincibili ignorentia defendere, Tò *temeritas* enim sonat, vel ex parte intellectûs inconsultam præcipitantiam, vel ex parte voluntatis inordinatum impetum sive passionem, uti expressè docet *S. Th.* 2. 2. q. 53. a. 3. ad 2., quorum neutrum sonat Tò *improbabilitas*.

Inst. 2. Pontifex non prohiberet affici ullâ censurâ vel injuriâ, nisi judicaret esse probabilem. ℟. 1. Opinio, quam prohibet affici censurâ, est vera, nam est illa, quæ requirit aliqualem dilectionem, hinc admitto, quod agnoscat eam esse probabilem. ℟. 2. Negando assumptum, ab hoc enim abstrahit, & expressè dicit se ideo ista prohibere, ut compescantur dissidia, quæ violant charitatem & pacem.

Inst. 3. Pontifex expressè addit, *Donec ab hac S. Sede fuerit aliquid hac in re definitum*, ergo cùm hoc decretum emanârit post *Trid.*, sequitur in *Trid.* nihil esse assertum pro sufficientia attritionis. ℟. Sequitur nihil esse assertum authenticè per claram definitionem in Canonibus, c., nihil esse assertum dogmaticè per doctrinam in Capitibus, ex quo moraliter certò liceat inferre sufficientiam attritionis, n. conseq. Jam verò ut doctrina nostra sit privatim certa certitudine sufficiente, non est opus, ut sit authenticè definita per Canonem Concilii tanquam de fide tenenda, sed satis est, quòd ex infallibili Ecclesiæ doctrina colligatur per discursum rectè concludentem, simulque clarè dissolvantur argumenta opposita, hoc autem judico nos fecisse. Ex dictis, 876.

§. 3. *Colliguntur sequentia*, 1. Cum Sacramento sufficit attritio, non tantùm concepta ex consideratione turpitudinis peccati, sed etiam ex spe præmii æterni, aut etiam ex metu gehennæ, de omnibus enim procedunt pleræque auctoritates & rationes allatæ: ac speciatim de attritione ex metu gehennæ id expressè affirmant 38. Auctores à *Gormaz* relati à nu. 446., inter quos Concilia particularia duo, Catechismi tres, Inquisitio generalis Hispanica una, ideo- 877.

que

que hanc illationem similiter tutam vocat *Azor*, certam in praxi *Oropega*, communem, veram & certam *Madernus*: nec videtur esse ratio dubitandi, supposito, quòd una ex relatis attritionibus certò sufficiat, maximè cùm de omnibus æqualiter loquatur *Tridentinum*.

878. 2. Etiam sufficit ejusmodi attritio cognita, nec requiritur, ut existimetur esse contritio: ideoque *Suar.* d. 20. s. 1. n. 20. *Ills.* n. 32. aliique cum *Rayn.* in Heter. tom. 16. s. 1. pu. 8. n. 21. & *Moya* n. 7. vocant etiam hanc illationem practicè certam, quidquid contradicere videantur *Corduba* & alii apud *Aversam* q. 11. s. 4., qui requirunt, ut existimetur esse contritio, requirunt autem, non ad valorem sed ad fructum Sacramenti, uti ostendunt *Suar.* n. 7. & *Carden.* in 2. crisi d. 2. n. 68., unde Sacramentum valere putant *Corduba* & isti alii, quamvis abesset ejusmodi existimatio, sed illos rectè confutat *Gorm.* à n. 457., si enim attritio ex voluntate Christi sufficiat, nulla est ratio requirendi talem existimationem; si attritio secundùm se non sufficiat, etiam non sufficiet, quamvis absit talis existimatio, quæ merè per accidens se habet, imò est error, quem non est credibile à Christo specialiter requiri ad valorem vel fructum Sacramenti: Hinc *Toletus*, qui priùs docuerat attritionem cognitam non sufficere, postea mentem mutavit, uti demonstrat *Francol.* De dolore l. 2. c. 6. n. 17.

879. 3. Contritio, nequidem pro articulo mortis requiritur ad valorem Sacramenti, quod *Illf* suprà & *Esparsa* a. 9. rectè dicunt etiam esse certum; & *Diana* p. 3. t. 4 R. 98. malè citat Patrem *Suar.* in oppositum, non enim requirit contritionem ratione Sacramenti, sed ratione præcepti charitatis, tum in Deum, tum in seipsum, quod obligat ad contritionem pro articulo mortis, uti dicetur n. 2009. Putatque *Illf. Cordubam* & alios simili modo posse conciliari.

880. 4. Si alicui videatur superesse prudens dubium de veritate nostræ sententiæ, tenetur in administratione & susceptione Sacramenti procurare contritionem, ne suo judicio Sacramentum exponatur periculo nullitatis.

881. 5. Quamvis aliquis judicet satis tutò procedi cum attritione, in praxi tamen consultissimum est, ut quantùm fert tempus & occasio, procuretur à Confessariis & eliciatur à pœnitentibus contritio, tum quia est maximi meriti deletque multum etiam de pœnis, tum quia licèt aliquis contendat ad contritionem, fortè tantùm attritionem attinget; ubi è contrà si voluntariè sistat in infimis aliis motivis, præsertim pœnæ, signum est animi non satis conversi ad Deum: estque credibile sæpe in tali homine remanere servilitatem sive occultum affectum non deserendi peccatum, nisi incumberet pœna.

882. 6. Si quis post conatum non satis advertat vel in pœnitente vel in seipso contritionem, dummodo moraliter certus sit de attritione, tutò procedit, etiam secundùm plerosque Adversarios, quia tum non relinquit sententiam tutiorem, cùm moraliter eam ibi sequi non possit, sed potius censebitur necessitas procedendi secundum minùs, attamen satis tutam.

883. 7. Cùm difficile sit conteri purè ex motivo bonitatis Dei, in praxi non expedit excludere alia motiva, v. g. dicendo, *doleo, non quia amisi præmia vel merui pœnas apud Deum, sed purè ideo, quia Deo summè bono displicui &c.* communiter enim falsum est, præsertim in hominibus necdum perfectis: itaque juvari debet voluntas omnibus motivis, v. g. hoc modo, *Doleo, non tantùm quia per peccata demeritus sum apud Deum præmia æterna aliaque bona, è contrà meritus sum gehennam vel alias pœnas, sed etiam, & maximè ideo doleo, quia Deo summè bono displicui, quia illi feci malum, qui propter infinitas suas perfectiones erat dignissimus non offendi sed semper amari, coli, honorari &c.* Modum practicum pœnitentem per attritionem ex turpitudine peccati vel ex spe aut metu adducendi ad contritionem, proponam à n. 1723.

Q. 121. *An hactenùs dicta valeant etiam de attritione ex metu pœnarum temporalium.* ℞. §. 1. Probabilissimum est, quòd ad Sacramentum Pœnitentiæ sufficiat attritio concepta ex metu pœnarum temporalium, etiam hujus vitæ, ùt infligendarum à Deo; hoc tamen non est omnino certum. *Pars* 1. *probatur*, nam imprimis ita docent Auctores plurimi & gravissimi, cum *Suar. Less. Gran. Regin. Lugo, Avers. Gorm.* p. 1. n. 454. *Diana* p. 11. t. 8. R. 43. *Moya* d. 5. q. 4. *Cardena* in 2. crisi d. 2. nu. 70. Deinde rationes sunt gravissimæ, 1. Quia *Trid.* sess. 14. De pœn. c. 4. inter motiva attritionis sufficientis ad Sacramentum ponit ex metu *gehennæ & pœnarum*, ubi per Tò gehennæ intelligitur pœna æterna, per Tò pœnarum autem videtur præscindi ab æterna vel temporali. 2. Quia hæc attritio ex metu pœnarum temporalium potest esse honesta, supernaturalis & efficax, saltem respectu venialium, sicuti attritio ex metu pœnarum æternarum est talis respectu mortalium. 3. Quia aliàs non possemus ex metu pœnarum atteri de venialibus, cùm non mereantur pœnam æternam, hoc autem videtur inconvenientissimum, ergo. *Pars* 2. etiam probatur, nam licèt *Gobat* t. 6. n. 47. putet non esse dubitandum de attritione ex metu pœnarum temporalium, & *Arriaga* d. 11. n. 2. dicat esse omnino certum, quòd sufficiat, saltem ex metu pœnarum Purgatorii, tamen universaliter de attritione ex metu pœnarum temporalium negant *Canus, Pasq.* q. 92. a. 1. dub. 3. *Hurt.* apud *Dianam* p. 9. t. 9. R. 51., & talem attritionem vocat suspectam *Cōn.* d. 4. n. 39., ideoque *Carden.* n. 72. & *Gorm.* suprà dicunt sententiam illam de attritione, absolutè ex metu pœnarum temporalium, non esse certam, sed videntur intelligere pœnarum hujus vitæ. Ratio autem est, quia quamvis *Trid.* ponat ex metu gehennæ & pœnarum, tamen non dicit gehennæ vel pœnarum, hinc fortè ponit Tò gehennæ & pœnarum pro eodem, subintelligendo, & pœnarum gehennæ; vel fortasse per Tò *gehennæ* intelligit pœnam damni, per Tò *pœnarum* pœnam sensûs in inferno: Quamvis autem talis attritio ex metu pœnarum etiam temporalium possit esse honesta, supernaturalis & efficax respectu venialium, tamen aliunde non constat certò, quòd Christus voluerit sufficere, sufficitque certò alia attritio respectu venialium, nempe concepta ex motivo turpitudinis peccati, ergo. 884.

§. 2. Quod dictum est de attritione ex metu pœnarum temporalium, idem esse videtur de attritione ex spe bonorum temporalium. His tamen non obstantibus sententia contraria aliæque similes opiniones ad hoc serviunt, etiam in ordine ad praxin, non quidem ut secundùm illas conferatur vel suscipiatur Sacramentum, nam hoc damnat *Innocentius XI.* in 1. propositione, sed ut si Sacramentum bonâ fide susceptum sit, non sit opus peccata vel confessiones repetere, probabilissimum enim est valuisse, nec ideo ullum Sacramentum exponetur periculo nullitatis, si peccata illa vel confessiones non repetantur, quia certum est ad valorem confessionum sequentium sufficere integritatem formalem, uti dicetur à n. 1140. 885.

Objicies. Tridentinum etiam non expressit motivum attritionis ex spe præmii æterni vel beatitudinis, & tamen non dubitamus de illius sufficientia. Deinde *Trid.* ibi expressit, quòd Ninivitæ timore pœnæ temporalis perculsi pœnitentiam egerint & misericordiam à Deo impetrârint, ergo sufficienter innuit etiam sufficere ad impetrandam veniam in Sacramento. ℞. *Ad* 1. Hoc ipso, quòd expresserit attritionem ex metu gehennæ, satis significat sufficere attritionem ex spe beatitudinis, tum quia hæc attritio est perfectior, tum quia metus gehennæ saltem plerumque movet, 886.

movet, quia est privatio beatitudinis, idem enim videtur esse timere privationem boni & desiderare bonum, uti rectè *Lugo* d. 5. nu. 132. *Ad* 2. n. conseq. nam secundùm dicta n. 837. *Trid.* sess. 14. De pœn. c. 4. in fine loquens de Ninivitis, non ampliùs habet sermonem de Sacramento Pœnitentiæ, sed iterum redit ad probandum principale intentum, quod erat, timorem servilem posse esse honestum & supernaturalem, quod inde probat, quia à Deo meruit liberationem ab eversione urbis; certum enim est pœnitentiam illam servilem non meruisse remissionem peccatorum, cùm neque esset contritio neque attritio conjuncta cum Sacramento, & vix est credibile, inquit *Herincx* d. 2. n. 43. omnes Ninivitas, qui ab eversione urbis liberati sunt, etiam eo tempore esse à peccatis liberatos.

887. Q. 122. *In quo sensu verum sit, quòd peccator per Sacramentum ex attrito fiat contritus.* ℞. Constabit ex seqq. §. 1. Peccatorem per Sacramentum fieri ex attrito contritum, tam certum est hoc tempore, inquit *Suar.* d. 20. s. 1. n. 10., ut absque errore negari non possit, & ideo hoc transiit quasi in axioma commune apud omnes receptum.

888. §. 2. Attritio non fit formaliter contritio, *S. Th.* in suppl. q. 1. a. 3. *Suar.* d. 5. s. 3. aliique communissimè contra varios, qui diversis modis id asserunt, quorum quatuor recenset *Suar.* ibidem, & plures alios *Aversa* q. 2. s. 15. Ratio nostra est, quia contritio ex objecto & modo tendendi in Deum propter se, distinguitur intrinsecè ab attritione, uti constat ex dictis à n. 722. & 784., nullus autem actus potest mutare objectum vel modum suum tendendi, cum ipse sit essentialis sua tendentia in objectum.

889. §. 3. Quamvis *Scotus* in 4. dist. 14. q. 4. ad 2. admittat hanc propositionem, *attritio fit contritio*, tamen commune axioma tantùm habet, quòd attritus fiat contritus, nam fieri potest, ut attritioni nequidem succedat contritio. Itaque attritus fit contritus, quia subjectum attritionis accipit aliquid, per quod aliquo modo dicatur contritus, uti jam dicetur.

890. §. 4. Attritus fit per Sacramentum contritus, imprimis habitualiter, quia accipit habitum charitatis, qui est principium per se elicitivum formalis contritionis. Deinde æquivalenter, quia per attritionem cum Sacramento fit, quod fieret per contritionem, nempe ut remittantur peccata. Præterea etiam fit contritus quoad effectum, quia per Sacramentum cum attritione causatur idem effectus gratiæ, qui per contritionem causaretur. Denique rectè notat *Aversa*, quando *S. Th.* negat attritionem hoc sensu fieri contritionem, quòd formetur per gratiam, eum loqui de attritione sine Sacramento, de cætero accedente Sacramento formatur per gratiam, uti constat ex dictis.

891. Q. 123. *An ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ, præter dolorem requiratur aliquod propositum.* ℞. Affirmativè, imò *Aversa* dicit esse de fide, quòd ad veram contritionem requiratur aliquod propositum, idem autem est de attritione: Et quamvis aliqui apud *Moyam* d. 5. q. 11. n. 1. videantur contradicere, tamen non negatur à *Scoto*, qui sicuti requirit dolorem, ita etiam propositum, quamvis dicat neutrum esse partem intrinsecam Sacramenti. Nec negatur à *Soto*, uti videtur evincere *Dicast.* d. 6. nu. 204. contra *Suar. Lug. Arr.*, nam ad summum videtur velle, quòd possit aliquando utiliter audiri confessio illius, qui non proponit se emendare, ut sic per humiliationem suam & salutares admonitiones Confessarii paulatim adducatur ad verè pœnitendum, quod faciendum esse expresè mandat *Alexander III.* Cap. *Quod quidam* 5. De pœnit. & remiss., *quia*, inquit, *licèt non sit vera hujusmodi pœnitentia, admittenda est tamen eorum confessio, & crebris & salutaribus monitis pœnitentia inducenda.* Ratio autem nostræ responsionis est, tum quia *Trid* sess. 14. De pœn. c. 4. & *Florentinum* in decreto *Eugenii IV.* ad Armenos expresè requirunt propositum, tum quia certò requiritur dolor efficax de peccatis, omnis autem dolor efficax de peccatis est propositum saltem virtuale non peccandi de cætero, ergo.

Objicies. S. Th. in 4. dist. 21. q. 3. a. 1. quæstiu. 1. ad 1. sic habet, *Confessio non desinit esse sacramentalis, quamvis ille, qui confitetur, emendationem non proponat,* ergo ad Sacramentum Pœnitentiæ non requiritur propositum. ℞. n. conseq. *S. Th.* ibi agit de obligatione sigilli, & dicit, si quis confessus sit ex intentione absolutionis, quamvis advertatur non habere propositum emendationis, nihilominus Confessarium teneri ad sigillum, quia confessio fuit sacramentalis, id est, facta in ordine ad absolutionem, licèt hæc non detur: per hoc autem non negat, sed potiùs significat propositum esse necessarium ante absolutionem, adeoque ad Sacramentum Pœnitentiæ.

Q. 124. *Quale propositum requiratur ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ.* ℞. §. 1. Certum est requiri propositum efficax, tum quia secundùm *Trid.* debet excludere voluntatem peccandi de cætero, quod non potest, nisi sit efficax, id est, tale, ut quamdiu existet, cum eo non possit componi voluntas peccandi; tum etiam quia dolor requisitus debet esse efficax, ergo similiter propositum, quod talis dolor includit vel ad quod determinat. 892.

§. 2. Probabilius est ad Sacramentum Pœnitentiæ non requiri propositum formale sive explicitum, sed sufficere virtuale sive implicitum, contentum in dolore universali, uti habet communissima cum *Diana* p. 3. t. 4. R. 116. *Gorm.* p. 1. n. 468 Probatur, nam imprimis ad dolorem efficacem non requiritur propositum formale, uti tenent *Maj. Medin. Vasq. Vega, Lugo* aliique communiter cum *Gonet* d. 7. nu. 3. & *Dicast.* d. 2. dub. 6., quia licèt aliquis nihil cogitet de formali proposito, v. g. si statim post elicitum dolorem sit decapitandus, seque cognoscat non habiturum amplius periculum peccandi, si seriò detestetur & doleat de peccatis commissis, dicetur conteri, ergo contritio non requirit formale propositum non peccandi de cætero, sed satis erit, quod sit virtuale tantùm. Deinde quòd talis dolor efficax sit virtualiter propositum non peccandi de cætero, inde constat, quia hocipso quòd quis ex motivo universali efficaciter velit non fuisse nec esse peccatum, habet actum, qui quamdiu stabit, sit incompossibilis cum voluntate peccandi; & quodcumque habeat motivum, si hoc faciat me efficaciter detestari & dolere de aliquo peccato, etiam facit à me excludi voluntatem istius peccati etiam imposterum, ergo sic detestans & dolens, habet actum, qui de se sit exclusivus peccati etiam pro futuro, quique habeat virtutem determinandi voluntatem ad formale propositum non peccandi, si de illo eliciendo incideret cogitatio, hoc autem hìc intelligimus per propositum virtuale. Atque his habitis non est convincens ratio negandi talem hominem esse proximè dispositum ad absolutionem, ergo. 893.

§. 3. Quamvis probabilius sit, ad Sacramentum Pœnitentiæ sufficere propositum virtuale, attamen hoc non est certum, hinc audiendus non est *Cardenas* in 2. crisi d. 2. n. 80. dicens supra omnem probabilitatem certum esse, quòd sufficiat virtuale. Ratio nostra est, quia ad contritionem efficacem de peccatis, & consequenter ad absolutionem requiri propositum formale, docent *Caj. Sot. Can. Gran. Ruard. Gerson, Bellarm.* l. 2. c. 6. aliique gravissimi Auctores apud *Suar.* d. 4. s. 2., qui fatetur sententiam illam esse probabilem: Unde ad Sacramentum Pœnitentiæ absolutè requiri propositum formale docent *Henriq.* l. 4. c. 24. num. 2. *Valent.* d. 7. q. 8. pu. 6. sub finem, *Toler.* in summa l. 3. c. 4. §. *Quinta est. Regin.* l. 5. n. 8. *Steph.* t. 5. 894

t. 5. d. 5. n. 112. Hinc etiam *Suar.* d. 20. s. 4. nu. 22. *Tann.* d. 6. q. 6. n. 16. *Gob.* t. 6. n. 203. *Platel.* n. 646. dicunt per se vel moraliter loquendo requiri propositum formale, quia, inquit *Vasq.* q. 86. a. 2. dub. 4. n. 7. post cogitationem de vita præterita necessariò consequitur propositum de futura; unde etiam *Lugo* d. 5. n. 97. sententiam, quæ requirit propositum formale, non improbat, imò vocat communem Theologorum: *Aversa* autem q. 2. s. 12. *Gob.* n. 208. aliique dicunt esse saltem de præcepto, ut eliciatur propositum formale, nisi excuset defectus temporis vel inconsideratio, uti habet *Nav.* in Manuali c. 1. nu. 11. Nec desunt rationes probabiles, quarum præcipua est, quòd *Florentinum* & *Trid.*, item SS. PP., dum explicant partes hujus Sacramenti, æquè expressam mentionem faciant propositi ac doloris, dicunt enim partem hujus Sacramenti esse contritionem cum proposito non peccandi de cætero: & specialiter *Trid.* dicit in contritione includi, non tantùm vitæ novæ propositum sed etiam veteris vitæ odium, ubi videtur requirere propositum & dolorem tanquam duo. *Si dicas* loqui de proposito implicito, *contrà* est, nam licèt hoc sit probabilius, attamen non est certum, probabiliter enim argumentatur *Bellarm.* suprà, cùm dolor efficax necessariò semper sit propositum implicitum, asserto tali dolore non fuisset opus præterea requirere propositum implicitum, fuisset enim idem, ac si dixisset, requiritur dolor, qui sit propositum implicitum, & propositum implicitum, quæ locutio videtur parùm apta. *Conf.* nam si sufficiat propositum implicitum, ergo præter dolorem non requiritur propositum, quia dolor ipse est propositum implicitum, ergo cùm *Trid.* dicat præter dolorem requiri propositum, requiretur propositum formale. Scio etiam huic rationi ita responderi posse, ut sententia negans maneat probabilior, sed non ideo eliditur probabilitas affirmantis; nam vicissim ad argumenta nostræ sententiæ probabiliter respondet *Bellarm.* c. 7., quem proinde frustra conatur explicare *Gorm.* n 469. quasi stet pro nobis, nam nimis clarè loquitur in oppositum. Et pro ipsius sententia sunt etiam prudentes conjecturæ sive congruentiæ, nam imprimis finis Sacramenti Pœnitentiæ est, partim reconciliatio cum Deo, partim recta dispositio vitæ imposterum, simulque conservatio divinæ gratiæ & amicitiæ, ad ista autem necessarium est vel saltem plurimùm conducit propositum expressum non peccandi de cætero. Deinde qui offendit, ut reconciliet alterum, dicere solet, *doleo, quòd hoc fecerim, nec faciam amplius*, & hoc utrumque solet requirere offensus, ut reconcilietur, quia sic debet ille, qui offendit, ostendere, quòd imposterum nolit offendere, sed perpetuam colere amicitiam, quod plurimùm facit ad reconciliandum offensum, ergo fuit congruum, ut Christus idem requireret ab homine, qui offenderat, volente sibi reconciliare Deum. Ex dictis,

895. §. 4. *Inferuntur seqq.* 1. In praxi est obligatio sub mortali, ut si quis de hoc cogitet, ante absolutionem eliciat propositum expressum non peccandi de cætero, quia cùm sententia nostra non sit certa, Sacramentum exponeretur periculo nullitatis.

896. 2. Actus pœnitentiæ pro absolutione requisitus debet esse odium peccati, non tantùm præteriti & præsentis, in quantùm est detestatio & dolor, sed etiam futuri, in quantùm est propositum, uti dictum est n. 660.

897. 3. Si quis, dum contritionem elicit, cogitet de proposito, & hoc omittat, communiter signum esse, quòd habeat dolorem parùm efficacem, si enim esset efficax, per se loquendo determinaret ad formale odium peccati etiam pro futuro. Quòd si positivè excluderet propositum, certum est dolorem non fore efficacem, uti etiam non est in illo, qui non vult deserere occasionem proximam peccandi. Similiter non est in illo verum & sincerum propositum, qui non vult adhibere media, quæ ipsi suggeruntur, pro emendatione peccatorum. Et propter unum horum sæpe neganda aut differenda est absolutio pœnitentis, nam si occasionem proximam deserere non velit, aut monitus eam non deseruerit, non est aversus à peccato, cujus occasionem vult, uti dicetur n. 1831. Qui autem non vult, aut sæpius negligit adhibere media præscripta, credi non potest ei, quod se emendare velit, uti dicetur n. 1762.

§. 5. Probabilius videtur pro absolutione à mortalibus requiri propositum universale imposterum cavendi omnia mortalia, *S. Th.* 3. p. q. 87. a. 1. his verbis, *Pœnitentia de peccatis mortalibus requirit, quòd homo proponat abstinere ab omnibus & singulis peccatis mortalibus.* Sequuntur *Nav.* in Manuali c. 1. n. 9. *Con.* d. 2. n. 130. *Laym.* l. 5. t. 6. c. 4. n. 20. *Castrop.* t. 23. p. 2. n. 16. *Lugo* d. 14. n. 52. *Palav.* nu 283. *Gorm.* p. 1. à nu. 149 *Escob.* l. 14. n. 172. *Tamb.* de confess. l. 1. c. 3. n. 14. *Ills.* n. 50 Et *Stoz* n. 76. dicit esse exploratam sententiam, *Moya* autem q. 11. n. 7. dicit oppositum esse apertè falsum: Est autem contra *Aversam* q. 14. s. 6. *Gasp. Hurt. Rhod.* d. 2. q. 3. s. 1. §. 3. *Platel.* n. 641. *Dicast.* d. 6. à n. 240., qui sententiam nostram malè vocat singularem, hinc ipsius sententiam non esse practicè probabilem, rectè dicit *Gorm* n. 463., & fatetur ipsemet *Dicast.* n. 74. *Probatur* autem ex *Florentino* & *Trid.*, nam aliter loquuntur de dolore, aliter de proposito, dolorem enim dicunt debere esse de peccato commisso, per quod innuunt posse esse etiam ex particulari motivo non extendente se ad omnia, sed tantùm ad commissa & necdum remissa, è contrà ad propositum requirunt voluntatem non peccandi de cætero, vel actum, qui excludat voluntatem peccandi, quæ verba ita prolata cum particula absolutè negativa vel simpliciter exclusiva peccati videntur sonare propositum nunquam peccandi, adeoque propositum cavendi omne mortale in futurum. Et ratio esse potest, quia ut pœnitens reciperetur in gratiam, meritò requisivit Christus eum sic esse dispositum, ut vel ex vi doloris, vel ex vi propositi, vel ex vi utriusque simul esset positivè paratus ad servanda imposterum omnia Dei præcepta, adeóque ad nunquam peccandum mortaliter, sub illa enim conditione promittit Deus impio veniam, *Ezech.* 18. ỳ. 21. *Si custodierit omnia præcepta mea*, id est, si proposuerit custodire, patet enim hoc non fuisse opere priùs complendum, alioquin tantùm in fine vitæ remisisset peccata. Hoc ipsum arguitur etiam ex fine pœnitentiæ, qui est reformatio & recta institutio totius vitæ imposterum; item perpetua conservatio divinæ amicitiæ per pœnitentiam restitutæ, ad quos fines plurimùm conducit propositum universale nunquam peccandi de cætero. 898.

Obj. 1. Dolor particularis de peccatis commissis & non remissis sufficit ad Sacramentum Pœnitentiæ, secundùm dicta n. 671. ergo etiam propositum particulare tali dolori respondens, quo statuo non relabi in peccata commissa. *Prob.* conf. Ideo sufficit ille dolor particularis, quia voluntas non est affecta ad alia peccata, quamvis ea positivè non detestetur & aliunde nõ ponitur obex gratiæ, sed quando simul adest propositum particulare, voluntas etiam non est affecta ad alia peccata, nec ponitur ullus obex gratiæ, ergo. ℞. n. conf. Ad *prob.* n. maj. sed ideo sufficit, quia alium non requisivit Christus, qui requisivit aliud propositum, uti colligimus ex authoritatibus & rationibus allatis. 899.

Inst. Saltem si dolor sit ex motivo universali, sufficiet propositum particulare de non iterandis peccatis commissis. ℞. Hoc quidem esse probabilius, quia tum virtualiter habebitur propositum universale respectu omnium, inclusum in dolore universali, attamen in praxi adhuc videtur eliciendum formale propositum

positum universale de cavendis omnibus mortalibus, quia secundum dicta n. 894. non est certum, quòd sufficiat propositum virtuale.

900. *Objı.* 2. S. Th. 3. p. q. 90. a. 4. O. ait, *pertinet ad pœnitentiam, ut detestetur peccata præterita cum proposito immutandi vitam in melius*, ergo S. Th. ad pœnitentiam tantùm requirit propositum emendandi peccata commissa, & consequenter ad Sacramentum Pœnitentiæ non requirit propositum universale cavendi omnia mortalia possibilia, quia peccata, quæ quis non commisit, non potest velle emendare, ut per se patet. ℟. n. conſ. nam 1. ibi loquitur non de Sacramento, sed de virtute pœnitentiæ, cujus utique aliquis actus est detestatio & propositum emendandi peccata commissa, nullibi autem dicit tale propositum sufficere pro Sacramento Pœnitentiæ. 2. Per propositum immutandi vitam in melius intelligi potest etiam propositum cavendi omnia mortalia, ille enim optimè immutat vitam, qui quamvis solo furto Deum graviter offenderit, tamen postea nullo mortali Deum graviter offendit.

901. *Objı.* 3. Propositum cavendi omne mortale non potest esse efficax, nisi habeat adjunctam spem cavendi omne mortale, sed multi peccatores, præsertim consuetudinarii, non possunt habere spem cavendi omne mortale, quia ad spem requiritur, ut objectum proponatur tanquam possibile & probabiliter futurum, tali autem homini non potest proponi tanquam probabiliter futurum, quòd nunquam sit ampliùs peccaturus mortaliter, ergo. ℟. 1. Hoc solvendum esse omnibus, nam qui talia peccata confitetur, debet habere propositum illa cavendi. ℟. 2. Sufficere desiderium seu volitionem efficacem cavendi omne mortale, quam potest habere, quamvis ex parte intellectûs adsit alius actus, quo judicat, vel etiam ex parte voluntatis timor, ne volitio illa desinat, nam etiam ideo debet pro auxilio recurrere ad Deum, cujus gratia juvare potest infirmitatem nostram, sicque poterit erigi etiam ad spem aliquam de hoc, ut si Dei gratiæ cooperetur, non relabatur, & ista sufficiunt ad propositum efficax, id est, tale, ut quamdiu existet, cum ipso incompossibilis sit voluntas peccandi.

902. *Q. 125. Quale propositum requiratur in confessione venialium.* ℟. §. 1. Requiri aliquod propositum, certum est, quia requiritur dolor de aliquo saltem veniali confesso, omnis autem dolor est aliquod propositum cavendi peccatum, de quo est dolor.

903. §. 2. Cùm dolor sufficiens ad Sacramentum debeat esse efficax respectu alicujus peccati confessi, uti dictum est n. 668., propositum debet esse efficax saltem respectu unius venialis confessi: unde audiendus non est *Suar.* De gratia l. 7. c. 24. n. 7. ubi videtur dubitare de hoc, an ad remissionem venialis requiratur propositum efficax.

904. §. 3. Quamvis probabilius sit sufficere propositum virtuale, tamen secundùm dicta n. 895. debet in praxi elici formale, ne Sacramentum exponatur periculo nullitatis, quando enim Concilia & Authores dicunt ad Sacramentum Pœnitentiæ requiri dolorem cum proposito, non distinguunt inter confessionem mortalium & venialium: nec aliunde sufficienter colligimus non debere hoc extendi ad confessionem etiam venialium.

905. §. 4. Non requiritur propositum extendens se ad omnia venialia, quia secundùm dicta n. 681. non requiritur dolor de omnibus venialibus, quæ quis confitetur, ergo nec propositum cavendi illa omnia, sed sufficit propositum cavendi saltem aliquod illorum, de quibus dolet, & rationes ibi sunt sufficienter insinuatæ.

906. §. 5. Præter propositum cavendi aliquod veniale ex confessis, de quibus dolet, fortè etiam requiritur propositum cavendi omnia mortalia, seu non peccandi de cætero mortaliter, quia qui suscipit Sacramentum, vult gratiam de se reconciliativam, quæ sit forma amicitiæ divinæ de se perpetuæ, ergo vult non esse aversus, nec inimicus Deo, ergo vult servare imposterum omnia ejus præcepta obligantia sub mortali, ergo vult nullum mortale committere, & hoc re ipsâ est propositum universale cavendi mortalia.

Q. 126. An & quomodo in praxi elici possit propositum cavendi omnia venialia. ℟. Difficultas hic est non parva, 907.
cùm enim non possint caveri omnia, nisi, uti habet *Trid. sess.* 6. can. 23. ex speciali Dei privilegio, quod nemo sibi spondere potest, Authores variè loquuntur de hoc proposito cavendi omnia venialia, nam

1. S. *Th.* 3. p. q. 87. a. 1. ad 1. dicit ad pœnitentiam venialium sufficere, quòd homo proponat abstinere à singulis, non tamen ab omnibus. Non est autem sensus, quòd requiratur propositum abstinendi ab omnibus distributivè sumptis, hoc enim esset propositum abstinendi à collectione omnium, sicuti qui vellet occidere omnes homines distributivè sumptos, vellet re ipsâ tollere totam collectionem hominum, quæ nõ includit nisi omnes & singulos. Nec est sensus, quòd sufficiat proponere abstinere à singulis sub disjunctione & cõditionatè, v. g. sic, volo abstinere à mendaciis, vel si ab his non, volo abstinere à detractionibus &c., tale enim propositum non esset efficax respectu ullius determinatè venialis, quia esset compossibile cum singulis: Itaque S. *Th.* vult sufficere propositum abstinendi à quibusvis venialibus, quæ in particulari singulatim occurrere possunt, uti exponunt *Lugo* d. 14. n. 140. *Palav.* n. 288. *Aversa* q. 14. s. 6. Et simili sensu dicit *Stoz* n. 80. sufficere propositum vitandi singula in sensu diviso, ita ut nullum determinatè assignari possit, à quo animus saltem virtualiter non abhorreat.

2. *Suar.* d. 4. s. 3. n. 5. dicit sufficere, si proponat 908.
facere, quod in se est, sive, ut ait *Esparsa* q. 91. ad 1. a. 8. quantum patitur humana fragilitas, velitque adhibere diligentiam magnam, quantùm fieri potest, in illis vitandis. Et quamvis *Lugoni* à n. 130. displiceat illud, *quod in se est*, tamen quæ opponit, displicent *Dicast.* d. 6. à n. 295., sed his omnibus omissis potest explicari *Suar.*, quòd sicuti ad efficacem dolorem sufficit affectiva detestatio, quæ tamen non potest efficere, ut peccata non fuerint, sic sufficiat affectivum propositum, quamvis efficere non possit, ut postea non sequatur relapsus, sufficit enim dolorem & propositum esse affectivè efficacia, quantùm in se est, & non requiritur esse effectivè absolutè efficacia.

3. *Stephanus à S. Paulo* t. 5. d. 5. n. 113. dicit sufficere, si habeat propositum conditionatum, seu deside- 909.
rium cavendi totam collectionem, si esset possibile, quia revera tota collectio ipsi displicet ex vi hujus pœnitentiæ: Hinc *Palav.* n. 292. dicit ad propositum hic sufficiens requiri quidem desiderium, attamen non spem cavendi omnia: desiderium autem habere potest, inquiunt *Aversa, Rhodes, Bosco* n. 245., quia potest physicè cavere, quamvis moraliter non possit.

4. *Lugo* n. 133. dicit sufficere, si doleat de tanto 910.
numero, ac proinde proponat illam frequentiam emendare: Et hoc innuit etiam S. *Th.* suprà, dicens debere habere propositum se præparandi ad minuenda venialia; quia nempe est specialis inhonestas in repetita illa frequentia, quæ non est in singulis illis peccatis. Idem volunt *Tamb.* n. 9. & 10. *Sporer* n. 97. *Palav.* n. 289. dicentes sufficere, si proponat æquali tempore non committere tot venialia, sed emendare multitudinem, uti habet *Esp.* suprà; *sed* contra hoc propositum movent difficultatem *Arriaga* d. 28. à nu. 20. & *Dicast.* à n. 301., cui non satis obviavit *Lugo*, quæstio enim est de dolore & proposito, non tantùm circa illam frequentiam seu multitudinem emendandam, sed etiam circa ipsamet venialia, quæ frequentiam illam constituunt: hinc,

911. 5. *Sporer* nu. 338. ait magis expedire confiteri & firmiter proponere cavere pauca venialia, v. g. quæ sunt graviora vel radices aliorum, aut contra quæ hìc & nunc confitens sentit se magis moveri: sic, inquit *Gob.* t. 6. num. 224., si mentitus es, quandoque cum, quandoque sine causa, sufficiet propositum imposterum non mentiendi sine causa, quia gravius est mentiri sine causa, quàm cum causa, v. g. ut impedias rixas, ut prosis proximo. In similem sensum dicit *Esp.* suprà sufficere dolere de magnitudine venialiũ: hi tamen Auctores non satisfaciunt illi, qui doleret de omnibus venialibus, & proponeret cavere omnia, hinc,

912. 6. *Arr.* n. 22. & *Bosco* n. 245. rectè dicunt me posse habere propositum sufficiens ad remissionem omnium, si doleam de illis, quæ feci, & proponam cavere similia, nam sicuti non feci omnia possibilia, sed tantùm aliqua, sic satis erit proponere cavere similia, quamvis sciam me non posse cavere omnia possibilia.

913. 7. Rectè etiam notant *Suar.* suprà & *Tann.* d. 6. q. 6. n. 20. duplicia esse venialia, alia plenè deliberata, & hæc omnia possum moraliter vitare, ideoque possum proponere illa omnia cavere, quidquid contradicant aliqui cum *Bosco* à n. 202. Alia sunt semi-deliberata, & circa hæc sufficit dolere, quòd facta sint, ac imposterum velle adhibere diligentiam pro illis saltem minuendis, quantùm humano modo fieri poterit: Ex dictis,

914. *Colliges* cum *Con. Laym.* & *Castrop.* suprà, item cum *Tamb.* n. 14. propositum de mortalibus in hoc præcipuè differre à proposito de venialibus, quòd propositum de mortalibus debeat se extendere ad omnia etiam collectivè sumpta, non item ad omnia venialia, nequidem distributivè. Addunt iidem Auctores, propositum respectu mortalium debere esse magis efficax, quia relapsus in venialia non est ita noxius, neque occasiones ita sunt evitabiles: Inde rectè inferunt, faciliùs esse absolvendos, qui sæpè redeunt cum iisdem venialibus, quàm qui cum iisdem mortalibus. Quòd autem illi omnes, excepto *Castrop.*, doceant, etiam consentiente *Palav.* n. 292. non esse obligationem proponendi fugere occasiones proximas venialium, in hoc puto non esse audiendos, uti dixi l. 5. n. 283. nam qui vult periculum proximum peccati venialis, censetur velle peccatum veniale: & è contrà qui præcipit, ut vitem veniale, etiam præcipit, ut vitem illud, quod moraliter certò me inducet in veniale: imò quamvis esset tantùm probabile periculum proximum, ne inducerer in veniale, adhuc tenerer sub veniali illud fugere, quia hoc ipsum probabile periculum est præsens malum animæ, quod ex charitate teneor cavere, uti pluribus dictum est l. 5. n. 257.

Quandonam dubium sit, vel censeri debeat deesse propositum sufficiens, ideoque debeat negari vel suspendi absolutio, præsertim in recidivis & constitutis in occasione proxima peccandi, dicetur à num. 1819. 1831.

DUBIUM III.

Qualis Confessio requiratur.

ARTICULUS I.

An debeat esse integra materialiter.

915. RESP. Ad Confessionem, per se & ordinariè requiritur integritas materialis, sita in eo, ut postquam diligentiùs te excusseris, & conscientiæ tuæ sinus & latebras (ita loquitur *Trid. sess.* 14. c. 5.) exploraveris, confitearis omnia mortalia memoriæ occurrentia, nondum confessa, eorúmque numerum & circumstantias, quæ speciem mutant. Patet ex *Trid.* *l. c.* & est certum. Ratio, quia aliàs nec judicium sacramentale rectè administrari, nec æquitas in pœnis statuendis servari potest.

Dicitur I. *Per se, & ordinariè*: quia per accidens & extraordinariè, sufficit integritas formalis. *V. Dub. seq.*

Dicitur II. *Numerum*: intellige certum, qui si non constet, dic probabilem, addendo, *plus, minus*. Quòd si deinde deprehendas te errâsse, non teneris iterum confiteri, nisi notabiliter fuerit major, *Fag. Sanch. Hurt.* contra *Reg. Fil.* & *Sa*, qui dicunt, verba illa, *plus minus*, tantum extendi ad unum vel duo supra numerum indicatum: Sed quamvis hoc sit verum in numero parvo, denario v. g., non tamen in aliis, v. g. centenario, millenario, &c. quia verba illa non habent sensum absolutum sed respectivum ad numerum, cui adduntur, qui quantò fuerit major, tantò etiam major verbis istis intelligetur, dummodo tamen sit parvus respectu alterius, cui adjungitur, quod prudentis arbitrio æstimandum est. Ita *Dian. p. 3. t. 3. R.* 194. ex *Nav. &c.* Item *Lug. d. 16. n. 94.* Quod si autem nec probabilis haberi potest, dicenda est consuetudo peccandi, tempus & frequentia in die, septimana, mense vel anno. *Vid. Fil. t. 7. c. 4. n. 82. Dian. p. 3. t. 4. res. 94. Gasp. Hurt. d. 9. dif. 5. Lug. n. 79.*

Dicitur III. *Quæ speciem mutant*: quia etsi probabile sit, quod docet *Suar. Kon.* & alii, etiam eas, quæ notabiliter in eadem specie aggravant, (hoc est, quæ juxta cujusque conscientiam excedunt ordinarium peccandi modum) esse explicandas, ob rationem allatam in responsione, contraria tamen sententia, quam ex *D. Thom. Sylv. Nav.* docet *Vasq. Reg. Bon. Lug. s. 3.* etiam probabilis est, & tuta; saltem si excipias, 1. Gradus consanguinitatis in incestu. 2. Quantitatem furti, injuriæ, &c quæ egent satisfactione. 3. Quando uno actu plures sunt occisi, vel infamati, vel apud plures. 4. Odium diuturnum, quia tunc solent plures actus fieri. *V. Regin. l. c.* 5. Peccatum inter Confessarium & pœnitentem. *V. Fill. de imped. mat. c. 5. q. 5.* 6. Si circumstantia invehat censuram, vel reservationem, vel necessariam pœnitentis directionem à Confessario prudenter interrogetur. *Unde resolves*,

I. Ad integritatem confessionis prærequiritur diligens examen, pro capacitate pœnitentis, temporis morâ & cæteris circumstantiis: Ad id autem sufficit diligentia mediocris, qualem vir prudens in arduis negotiis adhibet, vel qualem, moraliter loquendo, docti & timorati adhibere solent, etiamsi quis putet, majore diligentiâ plura se reperturum, *Bon. t. 1. d. 5. q. 1. Laym. l. 5. t. 6. c. 8.* Post mediocrem autem istam diligentiam non tenetur de antè acta vita ulteriùs cogitare: & si quid occurrat, quod videatur non esse in confessione explicatum, potest sibi persuadere, cum cæteris id memoratum fuisse, *Dian. R.* 107. ex *Sanch.*

II. Examen hoc à Confessario potest suppleri: quod tamen *Suar.* reprobat in confessionibus longis diligentiorum, eò quòd impossibile ferè sit, ut quis repentè rogatus omnia recordetur, & tantùm admittit in rudibus: quos etiam monet *Sa*, v. *Confessio*, bonâ fide confessos, non nimis rogandos de confessionibus præteritis, nisi intelligatur aliquid necessarium defuisse. *V. Fagund. Dian. res.* 89.

III. Non est necessarium peccata scribere, ne memoriâ excidant, ùt contra *Bon.* docet *Suar. Vasq.* & alii: Imò *Sotus* dicit, id non consulendum, ob periculum evulgationis. Melius tamen *Lay. Kon.* & alii asserunt, suadendum esse; dummodo vitetur anxietas nimia, propter quam scrupulosis prohiberi potest.

IV. Invalida est confessio non integra ex ignorantia vel negligentia mortaliter culpabili, ùt veriùs docet *Suar.* & alii communiter contra *Sot.* & *Canum*, quia *Trid.* requirit diligens examen.

V. Non

» V. Non officit integritati, per se loquendo, si quis »subinde gravius lapsus, id alteri prius confiteatur, & »deinde ordinario suo venialia tantum (qui impru»denter id ægrè feret, prohibebit, aut reprehendet) nisi »tamen eâ occasione maneat in mortali occasione »peccandi; aut ideo circumeat, ut liberiùs peccet: tunc »enim graviter peccabit, & ob defectum attritionis, »confessio erit nulla. Ita *Fil. Lay. Lug. d. 16. n. 57.*

» VI. Ex circumstantiis minuentibus illæ tantùm »explicandæ sunt, quæ vel omnino tollunt malitiam, »vel ex mortali faciunt venialem, ùt parvitas mate»riæ, indeliberatio, &c. (v.g. si die Veneris ignorans »comedisset carnes) vel alioqui notabiliter mutant »judicium Confessarii, saltem quoad speciem.

» VII. Ad servandam integritatem confessionis »peccata mortalia dubia ùt dubia, (loquendo de du»bio propriè dicto,) sunt aperienda, ùt docet *Suar. in* »*3. p. tom. 4. d. 22. s. 9 n. 7. Sanch. Dian. Lug. n. 63. Bon.* »*d. 3. quæst 5. s. 2. p. 2. dif. 4.* & alii commun. contra »*Kon.* Ratio, tum quia peccata, quæ sunt in conscientia, »debent manifestari, at dubia ùt dubia sunt in con»scientia: tum quia in negotio salutis, & medio ad »hanc necessario, non tam habet locum illud axioma: »*Melior est conditio possidentis*, quàm hoc: *in dubio tutior* »*pars eligenda est.* (Excipiuntur tamen scrupulosi, & ii, »quibus diu post patratum peccatum suboritur ali»quod dubium, si aliàs soliti sint sollicitè confessio»nem instituere; quia non est dubium prudens.) »Quòd si postmodum accipiat notitiam certam, idem »rursus esse confitendum tanquam certum, docet »*Turrianus & Sanch. 1. mor. c. 10. n. 69.* Dubitat tamen »*Lug. n. 79. & 92.* suadetque id ùt securius, *V. Dia* R. »60. & 107. Si verò peccatum confessus est ùt certum, »& postea de eo dubitet, an fecerit, non tenetur ite»rum confiteri ùt dubium *Lug. Tamb. de exp. conf. l. 1.* »*c. 1.* qui idem censent, etsi postmodum certò compe»riat se non fecisse. Monet autem *Suar. & Tamb. loc. cit.* »si quis sola peccata dubia confiteatur, monendum, ut »addat aliquod certum ex aliàs confessis: Quòd si id »haberi non possit, absolvendum sub conditione.

ADDENDA.

916. QUæst. 127. *Quid sit Confessio, & quæ sit ejus materia.* ℞. Confessio est accusatio externa, de peccato proprio, ordinata ad absolutionem à Sacerdote obtinendam. Quænam autem sit ejus materia, sufficienter explicatûm est in q. 84. & seqq.

917. Q. 128. *Quid præterea sit notandum circa obligationem confitendi integrè.* ℞. *Gerson* parte 2. tit. *De arte audiendi confessiones*, n. 32. litt. X. in proœmio ait: *Paucos hactenus reperi, qui perfectè unquam & integrè confessi fuerunt, causa existente in multis, vel in negligentia vel ignorantia Confessariorum*: hinc ut saltem ignorantia illa depellatur, paulò fusius, etiam per sequentes qq. agendum erit de modo integrè explicandi peccata.

918. §. 1. Est gravis obligatio confitendi integrè omnia & singula mortalia, uti *constat ex verbis* Conciliorum, *Lateranensis, Florentini & Tridentini*, quæ retuli n. 595. Hanc autem obligationem esse gravem, manifestum est, nam verba Conciliorum sunt præceptiva vel declarativa præcepti, & materia est gravis, sive spectetur difficultas confitendi, quæ secundùm se est gravissima, sive utilitas & finis, ad quem talis confessio ordinatur, qui est remissio peccati mortalis per istud medium intenta à Deo, ergo.

919. §. 2. Integritas confessionis alia est materialis, alia formalis tantùm. Materialis est, si pœnitens confiteatur omnia mortalia, quæ post diligens examen memoriæ ipsius occurrunt. Formalis tantum est, si confiteatur aliqua, non tamen omnia, quæ memoriæ occurrunt: & hæc quidem integritas saltem formalis est necessaria necessitate Sacramenti, utì pluribus demonstrat *Moya* d. 1. q. 8. contra quosdam recentiores. E contrà integritas materialis est necessaria necessitate tantùm præcepti.

§. 3. Ad integritatem confessionis spectat explicare omnia mortalia secundùm numerum, secundùm speciem, & secundùm omnes circumstantias mutantes speciem malitiæ mortalis: Est de fide ex *Trid.* suprà, nam qui omittit vel numerum, vel speciem aliquam, vel circumstantiam, quæ mutat speciem, ille non confitetur omnia & singula mortalia, ergo. Debet autem exprimi numerus, prout nunc in conscientia agnoscitur, hinc sciens se ter blasphemâsse, malè confitetur dicendo, accuso me, si bis aut ter, vel accuso me, quod ter circiter blasphemaverim, sic enim non dicit numerum, prout in conscientia habet. 920.

Q. 129. *Quid addendum sit circa modum practicè confitendi integrè quoad numerum.* ℞. §. 1. In l. 5. à nu. 147. explicatum est, quandonam actus physicè unus sit unum vel multiplex numero peccatum: Item à n. 167., quandonam actus physicè plures sint unum vel multiplex numero peccatum: Item à n. 173., quandonam peccatum numero multiplicetur propter interruptionem & repetitionem actuum. Denique ibidem à n. 180. dictum est, quandonam peccatum omissionis numero multiplicetur: quæ omnia hîc suppono & hîc debent recoli ex ibi dictis. 921.

§. 2. Numerus est confitendus vel absolutè, vel sub dubio, prout conscientia dictat, secundum dicta n. 618. unde qui recordatur, quod decies fecerit, peccat mortaliter dicendo, *aliquoties feci, sæpè feci, fortè decies feci*, quia hæ voces non significant numerum certum, qui in conscientia est. Idem est de eo, qui scit se fecisse decies, & dicit se fecisse decies vel undecies circiter, *Dicast. Sroz* l. 1. p. 1. n. 93 Sæpe tamen excusantur pœnitentes per simplicitatem vel bonam fidem, ex qua malunt plus dicere quam minus: si tamen Confessarius hoc advertat, monere debet, ne id faciant, sed dicant, sicuti est in conscientia, *Aversa* q. 10. s. 12. Quòd si aliquis ita judicans sit confessus se decies fecisse, & postea judicet se fecisse tantum sexies, non est opus hoc postea dicere, quia decem sunt sex & ampliùs, *Lugo, Dicast.* d. 9. num. 112. *Aversa* suprà, qui putat, si dixerit ter circiter, & postea resciat se fecisse determinatè ter, teneri iterum confiteri ùt certò ter, quia prius confessus erat ùt dubium. 922.

§. 3. Qui uno actu detraxit tribus, secundùm dicta l. 5. à n. 149. fecit tria peccata, vel saltem contraxit tres numero malitias in confessione exprimendas, uti habet communior cum *Aversa* s. 14. attamen non debet confiteri se ter detraxisse, neque etiam sine addito se fecisse tres detractiones, sic enim Confessarius intelligeret esse factum per tres distinctos actus, qualiter actum non est, sed debet dicere, uno actu detraxi tribus. Idem est, si habuit unam voluntatem fornicandi cum tribus, aut ter fornicandi cum eadem, tum enim non satisfacit dicendo, habui voluntatem fornicandi, sic enim significat tantum voluisse cum una vel semel. 923.

Obj. Si numerus malitiarum sit confitendus, ergo qui detraxit vel imprecatus est malum toti alicui Monasterio, debebit dicere numerum personarum, quæ sunt in illo. ℞. Si sciebatur numerus, & detractio vel imprecatio afficiebat singulos, c. Si non sciebatur numerus, aut detractio vel imprecatio afficiebat tantùm communitatem in genere, n. Detractio communiter cadit in singulas personas, uti si dicatur Monasterium esse deditum potationibus, familiam habere originem à Judæis &c. Imprecatio potest cadere in totum per modum unius, uti si villicus imprecetur Monasterio, quia cogitur ei solvere nimis magnos canones, hic enim posset amare singulas personas Monasterii, & tamen toti imprecari malum. 924.

signum autem, quòd imprecer toti simul, est, si non imprecarer singulis, si inde abessent, ideoque tum erit unicum peccatum, quia est unicum objectum, nempe communitas, *Dicast.* n. 232. Ex simili ratione putat *Stoz* nu. 595. eum, qui hæredibus vel communitati est furatus, satisfacere, si dicat, se esse furatum rem spectantem ad plures vel ad communitatem, non determinando quot sint hæredes vel personæ in communitate, sed hoc intelligendum est de bonis adhuc indivisis, utì notat *Dicast.* suprà. Quòd si aliquis ex odio uno in unam familiam, uno actu, v. g. potione venenatâ omnes occideret, quamvis non ratione odii præcisè, tamen ratione occisionis essent tot numero peccata, quot personæ, quia per occisionem læsisset diversa singularum jura. In omnibus tamen ejusmodi casibus debet pœnitens sic confiteri, sicut apprehendebat objecta, quando peccabat, v. g. quando detrahebat aut maledicebat, & ideo l. 5. nu. 149. dixi actum unum tendentem in plura objecta esse multa numero peccata in confessione explicanda, prout actus distinctè vel confusè in ea objecta tendebat: hinc si quis peccârit tantùm apprehendens esse contra multitudinem, satis est, si explicet peccatum sub his terminis, sub quibus illud concepit & quousque apprehensio se extendebat, nec requiritur, ut dicat, quot personæ reipsa fuerint, quamvis id resciat, quando confitetur, *Dicast.* nu. 253. *Aversa* De pecc. q. 72. s. 4.

925. §. 4. Qui per tres actus furatus est eidem tres ducatos, non satisfacit dicendo, furatus sum tres ducatos, quia tres actus faciunt tria numero peccata: Qui autem uno actu furatus est eidem tres ducatos, satisfacit dicendo, semel furatus sum tres ducatos, quia est unum peccatum, cùm sit unus actus, & illi tres ducati sint unum numero objectum, secundùm dicta l. 5. n. 151. E contrà qui uno actu furatus est tres ducatos, singulos pertinentes ad diversos homines, non satisfacit dicendo, furatus sum tres ducatos, sed addere debet pertinuisse ad diversos homines, jam enim non faciunt unum numero objectum, sed quia pertinebant ad diversos, illo unico actu læsa essent tria jura numero diversa singulorum istorum hominum, utì dictum est ibidem l. 5. n. 152.

926. §. 5. Qui uno actu dubitavit circa tres fidei articulos, uno actu juravit tria objecta falsa, uno actu blasphemavit in tribus materiis, satisfacit dicendo, semel dubitavi de fide, semel juravi falsò, semel blasphemavi, utì dictum est l. 5. à nu. 156. E contrà qui uno actu odit tres homines, uno actu detraxit uni apud tres homines, debet addere hunc numerum hominum, secundùm dicta l. 5. n. 158. & 162. Similiter qui uno actu statuit per septimanam omittere Horas, addere debet, semel volui omittere per septem dies, secundùm dicta ibidem n. 164.

927. §. 6. Quoties quis comedit carnes die jejunii, toties peccat, secundùm dicta l. 3. p. 2. nu. 1264. Quod licèt non admittant aliqui, si sit jejunium ex voto vel pœnitentia sacramentali, tamen oppositum videtur probabilius, secundùm dicta l. 3. p. 1. nu. 438. quia jejunium vovetur vel injungitur prout ab Ecclesia præcipitur. Item probabile est toties peccare, quoties plenam sumit refectionem etiam è cibis esurialibus, secundùm dicta l. 3. p. 2. n. 1265. quamvis oppositum etiam sit probabile. Quòd si quis initio mensæ comedisset carnes, & uno vel altero ferculo è piscibus interposito, postea iterum carnes comederet, esset unum peccatum, quia est una refectio: si autem à mensa surrexisset & rediret etiam intra unam horam, putat *Tamb.* in Decal. l. 4. c. 5. §. 1. n. 18. fore duo peccata, sed probabile est oppositum, quia sicuti si Sacerdos in mortali sumat suam hostiam, & post communionem ad duas horas distributam, sumat reliquas particulas consecratas, est unum peccatum indignæ sumptionis, secundùm dicta l. 5. num. 170. quia nempe duæ illæ sumptiones pertinent ad consummationem unius Sacrificii, non obstante tantâ interruptione physicâ, ita illæ duæ sumptiones facient unam comestionem carnium, quia secundùm dicta l. 3. p. 2. à n. 1279. relinquunt unitatem refectionis sive prandii.

§. 7. Qui per horam continuat actum, facit unum peccatum, qui autem intra horam ter retractat actum 928.
& resumit, facit quatuor peccata, secundùm dicta l. 5. n. 174. adeoque hic posterior plùs peccat in ordine ad obligationem confitendi, quia debet dicere, quater hoc feci, alter autem dicit, semel feci. Uter verò plùs peccet in ordine ad culpam, demeritum & pœnam, pendet maximè à circumstantiis deliberationis & intensionis, cæteris paribus, qui continuat, magis peccat, quia retractare malum est de se bonum, & continuare malum est pejus quàm abrumpere & relabi intra idem tempus. Plura circa interruptionem videri possunt l. 5. à n. 173.

§. 8. Qui continuo tempore in mortali absolvit 929.
decem pœnitentes aut ministrat Eucharistiam decem communicantibus, non satisfacit dicendo, semel indignè administravi Sacramentum Pœnitentiæ vel Eucharistiæ, sed tenetur addere numerum hominum, quibus administravit, utì dictum est l. 5. à num. 71.

§. 9. Qui in vigilia S. Matthiæ incidente in diem 930.
Veneris quatuor temporum quadragesimæ comedit carnes, satisfacit dicendo, semel die jejunii comedi carnes, quia omnes illæ leges prohibentes sunt moraliter unica, secundùm dicta l. 5. nu. 147. Ob eandem rationem, qui inobediens fuit pluribus Superioribus idem imperantibus, quorum unus non volebat afferre novam obligationem sed tantùm eandem, satisfacit dicendo, semel fui inobediens Superiori, secundùm dicta ibidem n. 148. Si tamen sciretur, quòd secundus Superior, v. g. ex alio motivo intendisset novam obligationem, tum in uno illo actu inobedientiæ essent duæ malitiæ, & dicere deberet, fui duobus præceptis Superiorum inobediens, secundùm ibidem dicta n. 141.

§. 10. Qui furatus est 1000. & primò bonâ fide 931.
confessus est se furatum esse 500. si postea reddatur certior, quòd fuerint 1000. *Lugo*, *Tamb.* De confess. l. 2. c. 1. à n. 74. *Sporer* n. 406. putant non satisfacere, si in sequente confessione dicat se furatum 500. quia falsum est, quòd violaverit jus in 500. nam fuit jus in 1000. quod violavit, ergo neutrâ vice explicaret suum peccatum, sed debet repetere & dicere, furatus sum 1000. Oppositum tenent *Arr.* d. 35. n. 40. & *Bosco* d. 7. s. 8. n. 170. & est probabile ex dicendis n. 932. etiamsi supponamus esse obligationem confitendi circumstantias aggravantes tantùm, sicuti enim si uno actu contraxerim duas specie malitias, & primâ vice confessus sim unam tantùm, postea recordans alterius, satisfacio dicendo hanc alteram solam, si utraque censeatur sufficienter intelligi, utì dicetur n. 1135. ita & hic, nam qui violavit jus ad 1000. etiam violavit jus ad 500. ergo utrâque vice dicit verum, & qui semel confessus est se furatum esse 500. & postea iterum confitetur se furatum esse 500. dixit totam malitiam, quæ est in furto millenorum, ergo. Id tamen scienter fieri non debet in prima confessione, quia est saltem contra sinceritatem confessionis, secundùm dicenda n. 1134.

§. 11. Qui bonâ fide ita existimans confessus est 932.
se decies blasphemâsse, etiamsi postea meliùs recogitans judicet se blasphemâsse vigesies, certò satisfacit, si in posteriore confessione dicat se blasphemâsse decies, quia sic certò edixit speciem & totum numerum.

§. 12. Quando pœnitens à modico tempore est 933.
con-

confessus, v. g. à duabus septimanis, & in parvo numero palpabilium peccatorum præsertim externorum addit circiter, meritò est suspectus de negligenti examine, quia si se examinâsset, facilè sciret, quoties tale crimen intra tam breve tempus commisisset. *Gob. Stoz* n. 103. *Sporer* n. 444.

934. §. 13. Qui post examinatam diligenter conscientiam aperuit in genere statum, vitam, consuetudinem & tempus, quo in peccatis hæsit, non tenetur postea repetere peccata, quamvis in particulari distinctiùs recordetur hujus vel illius, in hoc vel illo loco aut tempore, cum hac vel illa persona commissi, quia in illa confusa narratione fuerunt sufficienter intellecta à Confessario, qui potuit de eis & eorum numero formare morale judicium, atque ideo ab omnibus directè absolvit.

935. §. 14. Cùm sæpe pœnitenti moraliter impossibile sit scire numerum, uti si meretrix diu cuivis fuerit exposita, scire non potest, quot personas conjugatas, quot liberas admiserit vel parata fuerit admittere, unde in ejusmodi casibus frustra Confessarius urgebit ad certum numerum exprimendum, & reipsa tantùm urgebit ad errandum, ut satisfaciat suæ scrupulositati, hinc melius est, si petat, quanto tempore ita vixerit parata ad quosvis, & an sæpe de septimana solita sit reipsa vel saltem animo promiscuè quoslibet admittere: In illis autem peccatis, quæ sunt enormiora aut rarius fiunt, facilius sciet numerum, unde de his est interroganda, quoties v. g. contra naturam peccârit, quoties cum persona sacra vel consanguinea: similiter sufficit, si consuetudinarius dicat durationem consuetudinis, & quoties soleret per diem vel septimanam repetere peccatum suum. Quod autem attinet ad rudes homines, præsertim qui rariùs confitentur, hi determinatum peccatorum numerum scire vix possunt, unde si rogati exprimant, sæpe merè conjectando illum exprimunt, sive quia tacere erubescunt, sive ut à molesta Confessarii interrogatione se eximant, hinc etiam cum talibus meliùs facit Confessarius, si ipsemet intellecto modo vivendi & frequentiâ peccandi v. g. per unam septimanam, ac diuturnitate temporis, quo ita peccare soliti fuerunt, ex his conjiciat seu apud se colligat numerum: quod tamen non tenet universaliter, uti rectè monet *Dicast.* d. 9. n. 57. nam sæpe fit, ut uno tempore plùs peccârint quàm alio, de quo etiam erunt interrogandi, sed semper cum discretione, ne nimiùm crucientur, & confessio fiat valde odiosa. *Confessarius mediocriter doctus*, inquit *Less.* in Auct. V. *Confessio* cas. 10. *si non sit scrupulosus, non habet in his magnas difficultates, sed scrupulosus, etsi sit doctissimus, ubique hærebit eritque anxius.*

936. Q. 130. *Si quis nesciens numerum determinatum dixerit, feci hoc toties, plus minus, vel toties circiter, & postea certò resciat, quoties determinatè, vel se fecisse sæpius, an obligetur iterum confiteri hunc determinatum vel majorem numerum certò agnitum* ℞. Non obligari, secundum dicta n. 616. dummodo hic numerus determinatus vel major fuerit sufficienter significatus per tò *plus minus*, sive *circiter*: Cur autem confessus peccatum ut dubium, si postea agnoscat ut certum, teneatur iterum confiteri ut certum, disparitatem dedi illo n. 616. Tota hic difficultas est, quousque illæ particulæ, *plus minus* vel *circiter*, se extendant, de quo sunt variæ sententiæ, nam

937. §. 1. *J. Sanch.* & alii apud *Dianam* p. 3. t. 4. R. 94. dicunt nunquam significare plùs, quàm duo vel tria ultra numerum expressum: Alii, non ultra quatuor, alii non ultra quinque, uti refert *Dicast.* d. 9. nu. 116. Alii cum *Stoz* l. 1. p. 1. n. 99. non ultra decem, quantumcumque magno numero addantur, sed hi nimis rigidè loquuntur, quia particulæ illæ significant comparativè ad numerum, cui adduntur, ergo malè ponitur una absoluta mensura etiam respectu cujuscunque magni numeri.

§. 2. Alii apud *Dicast.* n. 115. dicunt extendi posse ad quartam partem: *Tann.* q. 7. n. 45. citans *Sot.* & *Valent.* dicit, si fecerit trigesies, satis esse, si dixerit, vigesies circiter. *Verricelli* universaliter putat extendi posse etiam ad dimidium: sed hi videntur nimis laxè loqui, quia si quis promittat alteri quadringentos circiter ducatos, nemo dicet satisfacere, si det trecentos, multò minùs si ducentos. 938.

§. 3. Alii cum *Menochio* apud *Dicast.* num. 121. restringunt præcisè ad quinque in centum, sed hi in parvo numero sunt nimis rigidi, nam secundùm omnes satisfecit, qui bonâ fide nesciens dixit, centies circiter, quamvis ex reperta schedula, in qua notârat, postea resciat se fecisse centies & sexies: è contrà in numero magno regula illa est nimis laxa, nam quinque millia videntur nimium respectu centum millium, & tamen non desunt nisi quinque in centum, hinc 939.

§. 4. Hæc unica regula videtur tenenda, ut quando excessus est parvus, vel absolutè in se, vel saltem respectu magnæ summæ, quæ exprimitur, tum censeatur sufficienter explicatus per illas particulas & inclusus in numero expresso: Quò autem numerus expressus est minor, etiam excessus debet esse minor; quò numerus est major, potest excessus esse major attamen sine proportione arithmetica sed tantùm cum aliqua proportione quasi geometrica secundùm judicium prudentum, quamdiu nempe parvus excessus censetur quasi absorberi in numero majori expresso. Sic parvi excessus videntur esse unum respectu quatuor, duo respectu decem, tria respectu viginti, quatuor respectu quadraginta, sex vel etiam novem respectu centum, uti cum aliis tenet *Sporer* à n. 446. Unde secundum *Dicast.* n. 119. & *Bosco* s. 8. num. 154. si dixisti, ter circiter, & feceras quater, satisfecisti, quia licèt unum sit tertia pars trium, tamen est aliquid in se parvum. Addunt *Con. Lugo*, & alii cum *Burgh.* cent. 2. cas. 55. si dixeris octogesies circiter, quamvis feceris centies, quia viginti respectu centum videtur in morali judicio esse parvus numerus, sed alii meritò de hoc dubitant, unde si fecisses centies trigesies & dixisses centies circiter, *Bosco* rectè dicit fore nimium excessum, quia quamvis triginta non sit tertia pars numeri centenarii, tamen neque in se neque respectivè ad centum videntur esse aliquid parvum. Addit *Dicast.* n. 119. si dixeris, circiter millies, esse satis, quamvis feceris millies quinquagesies: Si tamen dixisses, millies circiter, & fecisses millies ducenties, non videri satis expressum, quia est nimius excessus, putat tamen, si dixisses, circiter decies millies, tum etiam includi decies millies & ducenties, qui enim dicit exercitum constare circiter decem millibus militum, verum dicit, quamvis sint ducenti plures vel pauciores. Denique si quis dixisset se blasphemâsse decies, non addendo circiter, & postea comperiret vel dubitaret, an non blasphemârit undecies, communior sententia est cum *Sporer* num. 449. debere in proxima confessione dicere se blasphemâsse semel vel de hoc dubitare, quia hanc vicem nullo verbo vel signo manifestâsset: in hoc tamen contradicit *Tann.*, & rectè, si supponamus pœnitentem semel pro semper manifestâsse Confessario, quòd tali determinatè numero non intelligat nisi circiter. Vide etiam dicta n. 617. 618. 624., ubi aliqua de confessione quoad numerum. 940.

Q. 131. *An non tantum actus externus, sed etiam effectus peccati sit cum actu interno confitendus.* ℞. §. 1. Actus externus, qui internum complet in ratione peccati externi, est simul confitendus. *Tann.* q. 7. nu. 47. *Aversa* q. 10. s. 2. §. *Potius. Esparsa* q. 90. a. 1. ad 7. *Platel.* nu. 774. qui meritò dicunt hoc esse certum. *Probatur*, quia licèt actus externus nihil superaddat malitiæ, uti habet communis & probabilior cum S. *Tho.* 1. 2. q. 20. a. 3. & 4. contra *Scot. Ripald.* & alios, tamen actus internus & externus faciunt unum actum com- 941.

pletum in genere moris; actio enim externa habet se velut materiale, interna velut formale. Christus autem voluit explicari totum peccatum completum in genere moris, uti nobis constat ex consensu Doctorum & praxi fidelium, ergo cùm actus internus in genere moris compleatur per actum externum, & cum illo sit simpliciter totum peccatum completum, debet illud totum explicari, dicendo, v. g. commisi homicidium, adulterium, detractionem, hæc enim veniunt nomine peccati simpliciter, quod dicitur, dictum, factum vel concupitum, ergo. Consequenter qui alterum vulneravit, non satisfacit dicendo, volui vulnerare, item qui volens occidere lethaliter vulneravit, non satisfacit dicendo, volui occidere, sed debet addere, volens occidere lethaliter vulneravi.

942. *Objicies*. Si die festo omiserim Missam eo fine, ut studerem, satisfacio dicendo, omisi Missam die festo, tacendo de studio, quamvis studendo peccaverim, & per studium expleverim meam malam intentionem, ergo idem est de actu externo. ℞. n. conseq., quia, quamvis tale studium sit denominativè peccatum & subjectum ejusdem malitiæ, non aliter ac externa omissio Missæ, tamen studium non complet volitionem non audiendi Missam, sed hanc volitionem complet vel externa omissio Missæ, vel causa proxima illius, uti explicatum est l. 5. à n. 27. ergo talis sufficienter explicat suum peccatum, dicendo, omisi Missam die festo. *Nec obstat*, quòd volitio studendi etiam esset peccatum, & compleatur externè per studium, *nam* tota malitia volitionis studendi erat malitia volitionis omittendi Missam, quæ tota explicata est, dicendo, omisi Missam.

943. §. 2. Circa peccatum distinguenda sunt ista quatuor: Causa finalis peccati: Actio concomitans peccatum: Complementum externum peccati: Effectus peccati. *Causa finalis peccati* est hoc, propter quod aliquis peccat, uti si quis omittat Missam, ut studeat, studium est causa finalis peccati, & peccatum denominativè, est enim actus liberè positus ex mala intentione omittendi Missam, qui actus est veluti medium omittendi Missam, adeoque indirectè prohibetur eodem præcepto, quo directè præcipitur Missa. Quando autem talis causa finalis peccati non est de se mala, non est opus illius facere mentionem in Confessione, uti nu. 942. dictum est, quia licèt hoc reticeatur, tamen explicatur tota malitia principalis peccati internè & externè completi. *Actio concomitans peccatum* est illa, quæ per accidens ponitur eodem tempore, quo etiam ponitur peccatum, quæ quamvis forte sit incompossibilis cum impletione præcepti, tamen non est causa nec occasio transgressionis illius; uti si quis determinatus sit ad omittendam Missam, quia nimis frigidum est, postea autem, ne sit otiosus, si domi studeat, quando deberet audire Missam, hoc studium est purè concomitans omissionem Missæ, & nequidem denominativè est peccatum, hinc multò minus opus est facere mentionem illius in confessione. *Complementum externum peccati* est actio externa immediatè dependens à peccato interno actualiter existente, cujus est veluti executio; & ideo denominat hominem externè actu peccantem, uti explicatum est l. 5. à n. 27. Et hoc complementum peccati est explicandum in confessione, secundùm dicta n. 941. *Effectus peccati* est aliquid, quod causatur & sequitur ad totum peccatum internè & externè completum, v. g. voluntas occidendi completur externè per transfossionem, ad quam sequitur mors: voluntas comburendi domum completur per applicationem ignis, ad quam sequitur exustio domûs: voluntas se inebriandi completur per potationem vini, ad quam sequitur privatio rationis. voluntas turpiloquii completur per locutionem turpem, ad quam sequitur motus venereus. Hìc mors, exustio domûs, privatio rationis, motus venereus, dicuntur effectus peccati, & de illis quæritur, an, quando secuti sunt, etiam sint simul explicandi in confessione; an è contrà satis sit dicere, transfodi intendens mortem proximi, incendi domum proximi, potavi prævidens periculum ebrietatis, locutus sum turpia prævidens motus venereos, tacendo, quòd omnia ista reipsa secuta sint.

§. 3. Probabilius videtur non esse obligationem, per se loquendo, confitendi talem effectum peccati. 944. Ita *Vasq. Salas, Gran. Lugo, Bonac. Rayn. Rhod. Tamb. Dian.* p. 1. t. 7. R. 64. *Dicast.* d. 9. n. 19. & 415. *Bonesp.* De pecc d. 5. nu. 68. *Esparsa* q. 90. ad 7. a. 4. *Burgh.* cent. 1. Casu 19 *Gob.* in Quin. t. 5. c. 9. à n. 6. *Herincx* De pecc. d. 5. n. 74. *Sporer* n. 383. & alii multi, contra *Sot. Lopez, Sanch.* de Matr. l 9. d. 45. n 30. *Castrop.* t. 2. d. 1. p. 3. n. 7. *Aversam* q. 10. s. 2. *Platel.* nu. 775. *Arriagam* De pecc. d. 45. nu. 13., qui immeritò dicit suam sententiam esse certam, & in ea convenire omnes. *Probatur*, nam imprimis si talis effectus nullo modo fuerit prævisus, non est obligatio illum confitendi, uti fatentur plerique ex adversariis, quia secundùm dicta l. 5. à n. 30. tum non fuisset nequidem denominativè voluntarius, nihil enim volitum nisi cognitum, ergo nullo modo dici posset esse peccatum. Neque hìc sufficit debuisse præviderі, nam inde tantum sequitur negligentiam advertentiæ fore culpabilem & confitendam. Deinde si talis effectus sequitur post retractationem causæ, etiam non est confitendus, uti etiam plerique ex adversariis concedunt, alioquin qui ante mensem abjecisset breviarium vel propinâsset alicui venenum, si statim post commissum peccatum fuisset ritè confessus, teneretur omissionem Horarum per omnes dies sequentes, & mortem post mensem secutam aperire, quod nemo dicet. Denique licèt effectus fuerit in peccato velut causa prævisus aut etiam intentus, tamen talis effectus propriè dici non potest peccatum, uti probatum est l. 5. n. 33. cùm neque in se sit peccatum, neque etiam externè compleat peccatum, secundùm dicta n. 943. ergo non est obligatio illum confitendi, quia non est obligatio confitendi aliud quàm peccatum. *Nec obstat*, quòd non retractârit causam, *nam* sive retractârit sive non, effectus manet suo modo æqualiter imputabilis, non tanquam culpa, sed tantùm tanquam effectus culpæ præteritæ, uti explicatum est l. 5. à nu. 42. Et consequenter talis homo satisfaciet dicendo, projeci breviarium prævidens me tanto tempore non posse orare, porrexi proximo venenum intendens ejus mortem, tacendo an Horas non orârit, & an mors sit secuta nec ne.

Dixi 1. Per se loquendo, quia per accidens sæpe addi debent tales effectus secuti, quia aliter non intelligeretur peccatum, quod commissum est, aut quia ratione ipsorum contracta est censura vel reservatio, de qua scire debet Confessarius. Imò expedit semper addi propter varia, v. g. quia ex effectu secuto plerumque meliùs intelligitur malitia peccati, item quia pœnitens ignorans sæpe monendus est de restitutione, cujus obligatio orta est ex effectu secuto. Et ob has causas pœnitentes communiter addunt tales effectus secutos, in quo non sunt prohibendi, sed potiùs suaviter invitandi, ut semper addant, uti monet *Esparsa*.

Dixi 2. Talem effectum peccati, nam si aliquis effectus illicitus sequatur ex peccato, quando adhuc est status libertatis, & compleat actionem internam malam in ratione peccati externi, confitendus est, uti patet in eo, qui per turpiloquium, tactum aut quid simile causat actu & liberè in se pollutionem, hic enim effectus actu complet volitionem saltem indirectam pollutionis, quæ est peccatum distinctum à turpiloquio. Quomodo autem peccet, & consequenter quo-

quomodo confiteri debeat, qui dat causam tali pollutioni vel simili effectui de se malo, declaratum est l. 3. p. 1. à n. 922. ubi etiam à n. 929. dictum est, quomodo peccet, qui per actionem de die positam causat pollutionem aut similem effectum malum in somno oriturum. Denique quinam effectus retineant malitiam objectivam, etiam quando absque libertate sequuntur, ideoque in confessione fieri debeat mentio culpæ, quæ cognoscebatur apta causare talem effectum, dixi l. 5. n. 48.

945. Q. 132. *Quænam peccata dicantur esse specie distincta in ordine ad confessionem; & unde desumatur illa diversitas specifica.* ℞. Ista explicata esse etiam in l. 5. à nu. 118. ubi dixi distinctionem specificam præcipuè desumi, vel ex objecto aut modo tendendi actûs peccaminosi notabiliter diverso, vel ex legibus formaliter diversis, contra quas agitur. Et ibidem à n. 132. explicavi, quandonam leges censeantur esse formaliter diversæ, quod nimirum præcipuè est ratione finis, in quem tendunt ejusmodi leges, aut ratione motivorum, quæ intenduntur à legislatoribus. Denique à n. 139. dixi, quandonam peccata commissionis & omissionis circa idem objectum specie distinguantur, quæ omnia hic suppono & recoli debent.

946. Q. 133. *Quænam generatim observanda sint circa hanc explicationem speciei in confessione.* ℞. seqq. §. 1. Peccata sic sunt confitenda, sicuti erat conscientia tum, quando committebantur: unde si tum invincibiliter ignorabas malitiam, vel non advertebas ad aliquam circumstantiam malam, tu illam non contraxisti, quia nihil est volitum, nisi sit cognitum: hinc si confiteri velis, quia times, ne fortè peccâris, addere debes te putare, quòd eo tempore non adverteris ad talem malitiam. Similiter si falsò jurâsti in materia levi, putans bonâ fide te tantùm leviter peccare, malè confiteris dicendo, juravi falsò, nam ex hoc ipso Confessarius judicabit te peccâsse mortaliter, cùm omne perjurium, etiamsi sit in materia levi, sit mortale, hinc addere debes te eo tempore putâsse esse tantùm leve peccatum. E contrà si erroneè apprehendebas aliquam malitiam in objecto vel in actione tua, quamvis reipsa non inesset, tu contraxisti, & teneris hoc explicare, v. g. die Cinerum putabas esse obligationem audiendi Missam & tamen neglexisti, non satisfacis dicendo die Cinerum non audivi Missam, sed addere debes, & putabam tum esse obligationem audiendi. Similiter si dubitabas, an inesset malitia mortalis, an hujus vel illius speciei, quamvis postea certò rescias nullam in eo fuisse malitiam mortalem, aut illam spectare ad hanc vel istam determinatè speciem, debes confiteri te operatum esse cum illo dubio, quod habebas tum, quando operabaris, quia conscientia, quæ postea sequitur, impertinenter se habet ad actum commissum.

947. §. 2. Peccata sic sunt confitenda, sicuti conscientia nunc agnoscit & dictat esse commissa, hinc si sciens se detraxisse, dicat, accuso me, si detraxerim, non satisfacit, quia non confitetur speciem, prout est in conscientia.

948. §. 3. Ignorantia vincibilis non est peccatum distinctum ab eo, cujus est causa; unde quod fit ex illa, manet ejusdem speciei, cujus esset, si fieret cum scientia. Hinc qui ex vincibili ignorantia Festi omisit Missam, peccavit tantùm contra præceptum Missæ, & satisfacit dicendo, die festo non audivi Missam, *Vasq. Sanch.* in Decal. l. 1. c. 17. n. 15. & 23. *Castrop.* t. 2. d. 1. p. 16. n. 3. *Dicast.* De Juram. d. 2. à n. 244. *Gob.* in Quin. t. 5. c. 9. n. 53. *Seoz* l. 1. p. 1. n. 51. Quòd si ignorantia esset affectata, *Lugo* idem tenet, quod de non affectata; è contrà *Sanch.* putat per eam saltem notabiliter augeri malitiam; *Castrop.* dicit mutari speciem, adeoque exprimendum in confessione; quod verum est, si affectâsset ignorantiam omnis legis divinæ, quia tum virtualiter adesset animus transgrediendi omnes leges, & voluisset à se tollere omnem remorsum, quo Deus homines à peccatis continet.

§. 4. Ignorantia culpabilis quandoque aperienda est, vel quia excusat à censura, vel quia quandoque fecit periculum peccandi in alia specie, uti si peccare volueris cum muliere ignorans ejus statum, sic enim te exposuisti periculo peccandi cum persona sacra, conjugata &c. & sic ex comparatione ista animi contraxisti malitiam sacrilegii & adulterii, *Dicast.* d. 9. n. 387. & alii. 949.

§. 5. Quod fit ex errore, est ejusdem speciei cum illo, quod fieret ex vero judicio, hinc qui non audiverat Missam eo die, quo ex errore putaverat esse Festum, satisfecit dicendo, non audivi Missam die festo, nam intelligebatur, apprehenso & existimato. *Henriq. Valent. Lugo, Aversa* q. 10. f. 10. §. *Si autem. Schild.* tr. 1. n. 14. Et consentit *Dicast.* n. 715., si perseverante errore ita sit confessus, nam per hoc explicavit totam malitiam, è contrà si antequam confiteatur, errorem rescias, videtur esse contra sinceritatem confessionis, si errorem non exprimat, qui enim occidit Paulum putans esse Petrum, non videtur satis sincerè confiteri, si resciens errorem dicat, occidi Petrum, quamvis Petrus fuerit apprehensus & existimatus. Et idem est de similibus casibus, reipsa enim dicit se in re fecisse aliquid, quod scit se in re non fecisse. Rectè etiam notant utriusque sententiæ Authores, absolutè necessarium esse quandoque aperire errorem, imprimis ob reservationem vel censuram, quam ille non incurrit, qui falsò putavit materiam sui peccati illis esse subjectam: Deinde si peccatum aliter intelligi non possit, uti si quis confiteatur, non jejunavi pridie Circumcisionis, nam addere debet, & putabam me obligari, alioquin non intelligetur, quòd peccaverit. 950.

§. 6. Putant *Val. Sayr. Salas* non esse opus in confessione exprimere, sive peccatum factum sit cum conscientia dictante esse peccatum, sive cum dubitante, an esset peccatum; sed *Schild.* n. 13. & alii dicunt hoc esse exprimendum, quia tacere cum conscientia dictante, est notabiliter gravius, & quamvis peccata illa materialiter sumpta non distinguantur specie, formaliter tamen videntur sic differre, quia in priori est notabiliter major ratio offensæ & imputabilitatis. Hoc ipso autem quòd pœnitens nihil addat, censetur se accusare de eo, quod fecerit cum conscientia dictante & non cum dubitante. 951.

§. 7. Confitenda est species peccati infima, & non tantum subalterna aliqua seu generica, v. g. qui uni furatus est, alteri detraxit, alium occidit, non satisfacit dicendo, ter proximo feci gravem injuriam, sic enim explicat tantum genus peccati, quod est esse contra justitiam, sed debet descendere ad species infimas, quæ sunt facere injuriam in bonis fortunæ, & hoc est furtum, in bonis famæ, & hoc est detractio, in bonis corporis, & hoc est homicidium. Similiter quia peccare in certa specie & se exponere periculo proximo talis peccati sunt ejusdem speciei, hinc qui semel exposuit se periculo ebrietatis & semel periculo turpis delectationis, non satisfacit dicendo, bis me exposui periculo peccandi mortaliter, sed explicare debet materias seu singulas species peccati, quas contraxit volendo proximum earum periculum. 952.

§. 8. Non sufficit quomodocunque dicere speciem infimam peccati, quod quis fecit, sed dici debet illa species infima, quæ reipsa est admissa, v. g. furari decem & furari duodecim ducatos sunt ejusdem speciei infimæ, & tamen qui furatus est decem, malè confitetur dicendo se furatum esse duodecim, quia dicit esse factum, quod scit non esse factum. Item peccare delectatione turpi & se exponere periculo proximo illius, etiam sunt ejusdem speciei, & tamen 953.

qui semel delectationem habuit & semel se exposuit periculo, malè confitetur dicendo, bis delectatus sum, aut, bis me exposui periculo, sic enim vel confitetur, quod factum non est, vel non confitetur, quod reipsa factum est.

954. Q. 134. *Quid addendum sit circa circumstantias in Confessione explicandas.* n. seqq. §. 1. Circumstantia peccati dicitur omne illud, quod quasi supponit peccatum in certa specie malitiæ constitutum, eandem tamen malitiam aliter afficit, tanquam afferens certum aliquem modum, ideoque dicitur quasi circumstare seu accedere ad rationem substantialem peccati priùs positam.

955. §. 2. Circumstantia peccati potest esse pertinens vel impertinens ad considerationem Theologicam: impertinens est, si nec augeat nec minuat malitiam, uti quòd peccetur ante vel post meridiem; & clarum est, non esse opus de tali circumstantia facere mentionem in Confessione. Pertinens est, si augeat vel minuat malitiam peccati.

956. §. 3. Circumstantia pertinens potest augere vel minuere peccati malitiam, aliquando notabiliter in æstimatione morali, aliquando non notabiliter: & quando auget vel minuit notabiliter, hoc potest fieri, quandoque intra eandem speciem, quandoque mutando speciem, v. g. furtum ex genere suo est peccatum mortale, sed est aliquid universalius quàm furtum parvum vel magnum, sacrilegum vel non sacrilegum, hinc furari plus est circumstantia augens, furari minus est circumstantia minuens; furari mille ducatos est circumstantia augens notabiliter, ideoque dicitur notabiliter aggravans: è contrà furari medium ducatum est circumstantia notabiliter minuens furtum mortale, utraque tamen circumstantia relinquit furtum in eadem simplici specie furti mortalis. Si autem fureris sacrum calicem, est circumstantia notabiliter augens malitiam & mutans speciem furti, non quòd tollat speciem furti, sed quia facit accedere speciem sacrilegii; & dicitur circumstantia respectu malitiæ furti, quæ est quasi prima malitia istius actionis, quâ res aliena aufertur, illa tamen ratio rei sacræ non est circumstantia respectu sacrilegii, sed habet rationem objecti.

957. §. 4. Si circumstantia non notabiliter augeat vel minuat malitiam, non est opus de illa facere mentionem in Confessione, quia quod non notabiliter mutat, censetur parum, parum autem in moralibus pro nihilo reputatur. An verò circumstantia notabiliter aggravans & non mutans speciem, sit confitenda, dicetur à n. 975.

958. §. 5. Si circumstantia mutet speciem, sive hoc faciat augendo sive minuendo, hoc exprimi debet in Confessione. Hinc si blasphemâsti, sed sine plena advertentia ad malitiam: si delectâsti te objecto turpi, sed sine pleno consensu in delectationem, hæ circumstantiæ minuentes debent in Confessione exprimi, quia mutant speciem, & faciunt peccatum de se mortale, per accidens esse veniale: è contrà si furatus es acum sartori, sed quia sartor aliam acum non habebat, laborare & lucrari non potuit, teneris hanc circumstantiam addere, quia mutat speciem, & facit furtum de se veniale, per accidens esse mortale, ratione gravis damni ideo causati. Similiter si quis fecerit aliquid ex naturali oblivione præcepti, uti si comederit carnes non recordans esse jejunium, velit tamen confiteri, quia timet, ne per negligentiam sit oblitus, tenetur addere se tum de ea prohibitione non cogitâsse.

959. §. 6. Tum circumstantia mutat speciem malitiæ in actu, si actus propter illam habeat notabiliter diversam disconvenientiam cum natura rationali vel lege æterna Dei: item si faciat habere oppositionem cum diversis specie virtutibus: item si faciat actum esse difformem legibus formaliter diversis, & hæc omnia sequuntur ex dictis l. 5. à n. 118. ac postea dabuntur exempla.

§. 7. Circumstantiæ, quæ mutare possunt speciem malitiæ, præcipuè sunt sequentes, quas ex *Cicerone & Aristotele* refert S. Th. 1. 2. q. 7. a. 3. O., & continentur hoc versu: *Quis, Quid, Ubi, Quibus auxiliis, Cur, Quomodo, Quando.* Exponuntur autem hoc modo: *Quis*, significat personam agentem vel patientem, non considerando illam secundùm substantiam, sed secundùm qualitatem aliquam, uti quòd pauperi sit furatus; quòd Religiosus sit fornicatus; quòd peccârit cum conjugata; quòd frater fratrem occiderit. *Quid*, significat objectum, non consideratum secundùm se, prout est hoc, in quod actus directè & primariò tendit, sed consideratum, vel secundum quantitatem, uti quod non unum sed mille aureos furatus sit; vel secundùm qualitatem, uti quòd furatus sit rem sacram; vel secundùm aliquem effectum contingenter conjunctum, uti quòd ex tali furto secutæ sint discordiæ vel alia mala: Et ad *Quid* etiam reducitur circumstantia *circa Quid*. *Ubi*, significat locum, uti quòd aliquem occiderit vel se polluerit in Ecclesia. *Quibus auxiliis*, significat media sive instrumenta & adjutores, quibus usus est, uti quòd virum nobilem percusserit, non gladio sed fuste; quòd ope dæmonis alium occiderit; quòd alios secum cooperatores ad idem crimen adduxerit. *Cur*, significat finem extrinsecum operantis, uti si furatus sit, ut se inebriaret. *Quomodo*, significat modum accidentalem, quo actio fit, nimirum plenè vel semiplenè deliberatè; ex malitia vel passione. *Quando*, significat tempus, uti an die festivo vel feriali fabulatus sit in Missa; an longissimo an brevissimo tempore perstiterit in desiderio turpi. 960.

§. 8. Propter circumstantiam, *Ubi*, putârunt aliqui apud *Mendo* Diss. 5. nu. 54. omne mortale saltem externum, quod fieret in templo, esse sacrilegium; sed rectè negant *Caj. Sot. Sanch.* & alii communiter: Quandonam autem ideo refundatur malitia sacrilegii, intelligetur ex dicendis n. 1016 & 1090. 961.

§. 9. Circa circumstantiam, *Cur*, notandum est, si finis, ob quem aliquis peccat, vel nullo modo vel tantum venialiter sit malus, uti si quis furetur, ut amico benefaciat, vel ut vanam gloriam captet in lauta tractatione, non esse opus hunc finem explicare in Confessione, quia ex illo non refunditur nova gravis malitia in actum, uti contra aliquos probabilius tenent *Vasq. Henriq. Con. Lugo, Diana, Aversa* q. 10. s. 10. *Gob.* in Quin. t. 5. c. 23. s. 1. subs. 7. *Sporer* n. 404. 962.

§. 10. Circa circumstantiam, *Quando*, aliqui apud *Dicast.* d. 9. nu. 721. putârunt peccata commissa die dominico vel festivo semper contrahere specialem malitiam ex circumstantia temporis, cui opinioni videntur favere S. *August.* & S. *Th.* 2. 2. q. 122. a. 4. ad 3. his verbis: *Quia magis homo impeditur à rebus divinis per opus peccati quàm per opus licitum, quamvis sit corporale, ideo magis contra hoc præceptum agit, qui peccat in die festo, quàm qui aliud opus licitum facit.* Etiam favere videtur Jus Canonicum, Cap. *Omnes* 1. De feriis, *Omnes dies dominicos à vespera in vesperam cum omni veneratione decernimus observari, & ab omni illicito opere abstineri*; si enim tum ex motivo religionis sit abstinendum ab illicito opere, ergo qui tum peccat, facit contra virtutem religionis & committit sacrilegium, secundum dicta in l. 1. nu. 626. Sed contrà est, nam SS. PP. & Jus Canonicum tantùm volunt diebus festivis esse majorem causam abstinendi ab illicitis, quia dies illi dedicati sunt cultui divino, sed non ideo dicunt peccata alia istis diebus prohiberi ex motivo religionis. S. *Th.* tantùm loquitur de eo, quod est spectato jure naturæ & considerato fine hujus præcepti, hinc sub- 963.

subdit ex *S. Aug.* judæum, qui præcepto Ecclesiæ tenetur, minus malè facturum, si in agro die dominico laboraret, quam si peccaret. Consequenter cum Authoribus gravissimis apud *Dicast.* nu. 722. dicendum est circumstantiam temporis rarò mutare speciem, hinc licèt aliqui apud *Dicast.* nu. 723. putent omne enorme crimen saltem die Veneris sancto, aut die, quo quis communicavit, commissum, hoc ipso esse diversæ speciei, tamen *Dicast. Lugo*, d. 16. n. 524. *Aversa* q. 1. s. 11. *Stoz* l. 1. p. 1. nu. 73. aliique communiter & probabiliùs contradicunt: attamen excipiunt, si quis v. g. die Veneris sancto publicè haberet ludicram comœdiam, id enim esset in gravem irreverentiam contra Passionem Christi. Addit *Gob.* suprà c. 46. & 47. n. 2. posse esse grave scandalum, si quis die Veneris sancto v.g. se inebriaret. Quòd si quis statim post communionem eat ad popinam, putat idem *Gob.* contrahere malitiam sacrilegii, quia irreverenter tractat corpus Christi. Idem dicit, si quis die Communionis etiam vesperi se inebriaret, sed oppositum est probabilius, tum quia dudum desiit præsentia Christi, ideoque peccatum non videtur habere ullum ordinem ad sacramentum manè susceptum, tum etiam quia aliàs Sacerdotes quotidie celebrantes, quotiescunque peccarent, contraherent etiam malitiam sacrilegii, quod nemo dicit.

964. §. 11. Circumstantiæ generales peccatorum, utì quòd sint contemptus Dei, injuria, inobedientia, ingratitudo, irreligio, superbia, &c. non sunt necessariò addendæ, nisi expressè sint intentæ, quia quamvis speciales illæ malitiæ contrahantur, etiam tum, quando non intenduntur, sed cum sola advertentia illarum peccatur, tamen cùm sint quasi transcendentales & imbibitæ in omni peccato, hoc explicato satis intelliguntur: similiter is, qui peccat advertens se agere contra honestatem virtutis, non tenetur hoc addere, nisi ex odio vel contemptu virtutis processisset, utì n. 966. dicetur.

965. §. 12. Probabilius est quidem cum *Caj. Vasq. Dicast.* d. 2. dub. 25. contra *S. Bonavent. & Scot.* majorem esse ingratitudinem relabi post remissum semel peccatū quàm primò labi, quia quamvìs prima innocentia, quam excludit primum peccatum, videatur esse absolutè & materialiter majus bonum quàm remissio peccati, (de quo videri potest *Suar.* d. 13. s. 2.) tamen cùm remissio fiat positivè indigno, præservatio autem fiat non indigno positivè, remissio præsertim sæpe facta, comparativè ad personam, cui fit, videtur esse major formaliter in ratione beneficii quàm præservatio, de hac tamen ingratitudine opus non est meminisse in confessione, utì habet communis cum *Dicast.* dub. 26. contra *Medinam*, quia quamvìs hìc ratione materiæ sit etiam suo modo specialis ingratitudo, tamen quantùm ad formalem speciem malitiæ manet ratio generalis ingratitudinis imbibita in omni peccato, consistens in hoc, quòd offendatur Deus, à quo magna beneficia accepimus, sicuti si quis transgrediatur jejunium præceptum, quamvìs sit suo modo specialis inobedientia, in quantùm ejus materia est jejunium, tamen manet ratio generalis inobedientiæ imbibita in omni peccato.

966. §. 13. Circumstantia contemptùs potest addere novam speciem, nam si quid fiat ex contemptu formali vel legislatoris ùt talis, vel legis cujuscunque etiam levissimæ, prout pendentis à potestate legislativa, vel cujuscunque honestatis, quæ est in aliqua virtute, semper est mortale distinctæ speciei à peccato, quod tunc committitur, utì dictum est l. 5. à 237. hinc qui fornicatur ex contemptu castitatis, duplex specie peccatum committit contra castitatem speciatim aperiendum in confessione, nempe quòd fornicatus sit, & quòd hoc fecerit ex contemptu honestatis, quæ est in virtute castitatis.

§. 14. Cùm sæpe fiat, ut peccans non adverterit ad certam malitiam vel circumstantiam, sequitur Confessarium non debere esse nimium in interrogandis omnibus, ad quæ non est verisimile pœnitentem advertisse, quamvìs enim contingere possit, ut adverterit, non debet tamen, inquit *Palav.* De pecc. d. 2. q. 2. a. 2. num. 7. propter raros ejusmodi eventus imponi Confessariis tam gravis & perpetua indagandi obligatio, quæ prudentem quemlibet meritò deterreret ab officio Confessarii: E contrà tamen si pœnitens prudenter credatur advertisse, & propter ignorantiam, oblivionem, timorem vel pudorem omittere, tenebitur Confessarius adjuvare quærendo, utì pluribus dicetur à n. 1745. 967.

Q. 135. *An circumstantia consuetudinis sit aperienda in confessione.* R. § 1. Per se loquendo non necessariò est aperienda, *Suar. Vasq. Regin. Bon. Aversa* q. 10. s. 10. §. *septimò, Lugo* d. 16. n. 201. contra *Tabien. Henriq. Fagund.* & alios apud *Dian.* p. 1. t. 7. R. 15. & 55. Ratio est, quia nemo, per se loquendo, tenetur bis confiteri idem peccatum, peccata autem præterita, per quæ est causata consuetudo, sunt antehac confessa, uti supponitur, & peccatum præsens non aggravatur sed potiùs minuitur ratione præcedentis consuetudinis, quæ aliquo modo minuit libertatem, ergo non est necessarium facere mentionem peccatorum præteritorum vel illius consuetudinis. *Nec obstat*, quòd per consuetudinem exposuerit se periculo proximo relabendi, *nam* si hoc antehac fecit advertenter, quod rarum erit, est speciale peccatum, de quo debet se speciatim accusare, secundum dicenda nu. 970. De cætero exponere se periculo proximo peccati & statim ideo peccare, non sunt duo peccata sed unum tantùm, quòd satis explicatur, explicato ipso peccato inde secuto, utì omnes communiter fatentur cum *Lugo* n. 511. 968.

§. 2. Si consuetudo sit causa vel occasio proxima actuum objectivè malorum, etiamsi hi actus fortè propter inadvertentiam non sint peccata, tamen est sub mortali obligatio emendandi ejusmodi consuetudinem; & si quis hoc neglexerit, tenetur se accusare de hac negligentia. *Suar. Sanch. Laym. Regin. Lugo* à nu. 204. *Diana* p. 3. t. 5. R. 62. contra *J. Sanch. & Moyam.* Quandonam autem ejusmodi actus etiam inadvertenter facti retineant suam malitiam objectivam, dictum est l. 5. n. 48. 969.

§. 3. Etiam tum confitenda est consuetudo, si adhuc sit volita, & pergat esse proxima occasio relabendi, sicuti enim, qui voluntariè & advertenter per actus frequentatos contrahit consuetudinem peccandi, quæ ipsi est occasio proxima novorum peccatorum, peccat dupliciter, nempe ipsò actuali peccato, v. g. blasphemiæ, deinde etiam contrahendo illam consuetudinem, quæ erit causa proxima secuturarum blasphemiarum objectivè malarum, ita etiam peccat dupliciter, qui blasphemat & voluntariè pergit augere vel retinere talem consuetudinem, ideoque confitens dicere debet, blasphemavi sæpissimè & ita blasphemando advertenter induxi aut emendare nolui consuetudinem blasphemandi, *Sayr. Valent. Laym. Dicast.* d. 9. num. 412. *Sporer* in Decal. p. 1. t. 1. c. 7. n. 54. 970.

§. 4. Etiam aperienda est peccandi consuetudo, si Confessarius de ea interroget, uti constat ex prop. 58. ab *Inn. XI.* damnata, *Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.* Hinc opinio aliquorum, qui hoc negârunt, non est probabilis. Ratio est, quia Confessarius, imprimis tanquam Judex, habet jus cognoscendi, an pœnitens seriò proponat emendare sua peccata necne; item an non fortè adhuc sit in occasione proxima relapsuum, ergo habet jus interrogandi de consuetudine peccandi, nam ubi hæc est, sæpe deest propositum emendandi, aut 971.

di, aut remanet occasio proxima. Deinde etiam ùt Medicus habet jus interrogandi, nimirum in ordine ad præscribenda remedia emendandi talia peccata consuetudinis, ideoque per accidens tum erit obligatio sæpius indirectè saltem manifestandi eadem peccata.

972. §. 5. Si pœnitens sit doctus simulque certus se esse rite dispositum nec indigere consilio Confessarii, putant plures cum *Moya* à nu. 13. tum non teneri respondere, sed videtur tenendum oppositum cum *Carden.* in 2. crisi diss. 37. à n. 35. tum quia Confessarius habet jus se etiam ex parte sua certificandi de istis, ergo pœnitens habet obligationem respondendi, tum quia pœnitens sæpe falsò præsumit se satis doctum aut non subesse causam. Peccaret tamen Confessarius, si ex mera curiositate hoc indagaret, neque pœnitens tum teneretur respondere. Nec debet Confessarius ad singula peccata inquirere; fecistine hoc sæpius? meritò enim tum præsumeretur ex curiositate inquirere, & si pœnitens tum teneretur semper respondere, posset Confessarius quandoque totam ejus vitam explorare, quod nimis durum est, & redderet confessionem meritò odiosam omnibus.

973. Q. 136. *An illa, quæ ex consuetudine mortaliter mala postea inadvertenter fiunt, sint confitenda.* R. §. 1. Raro ista fient sine ulla advertentia malitiæ, aderit enim communiter advertentia saltem virtualis sive tenuis & quasi imperceptibilis, quæ sicuti sufficit ad actu bene operandum, ita etiam ad actu peccandum.

974. §. 2. Si supponamus, quando ista fiunt, nullam prorsus adesse advertentiam malitiæ, talia non habebunt ullam novam malitiam formalem, utì constat ex dictis l. 5. à n. 16. & consequenter cùm ista in se non sint peccata, nec externè compleant peccatum aliquod internum, sed tantùm sint effectus peccati, secundùm dicta n. 944. non est obligatio ista confitendi, sed satis est confessum esse vel confiteri actus antecedentes, per quos contracta est talis consuetudo vel neglecta ejus emendatio, *Suar.* de juram. l. 3. c. 8 n. 5. *Sanch.* in Dec. l. 3. c. 5. n. 33. *Amic.* De pecc. d. 22. nu. 51. *Dicast.* hìc d. 9. à nu. 411. Quod verum est secundùm multos cum *Dicast.* de juram. d. 2. n. 198. quamvìs consuetudo illa non sit retractata, tales enim v. g. blasphemiæ indeliberatæ non sunt voluntariæ, nec in se, utì supponitur, nec in causa, quia ista consuetudo non est quid voluntarium, quod pœnitens debeat aut possit statim à se depellere, sed est habitus naturalis necessariò relictus ab actibus, qui habitus abjici non potest etiam à volente & retractante. Addit *Dicast.* talem consuetudinem non videri semper esse causam vel occasionem proximam peccati; nam quandoque etiam fortiùs inclinant ipsamet complexio naturalis & concupiscentia ex peccato originali orta, neque tamen hæc necessariò debent positivè expelli aut retractari, sed satis est habere propositùm se continendi à peccatis, ad quæ inclinant.

975. Q. 137. *An confitendæ sint circumstantiæ notabiliter aggravantes peccatum intra eandem speciem.* R. Quales hæ sint, dictum est n. 956. An autem confitendæ sint, disputant Authores, utrinque ferme æquè probabiliter, utì constabit ex seqq.

976. §. 1. Circumstantias illas non esse necessariò confitendas, docent S. Th. S. Bonav. S. Anton. aliique probatissimi authores plures quàm 45., quos refert & sequitur *Diana* p. 1. t. 7. R. 1. p. 3. t. 4. R. 67. item *Aversa* q. 10. s. 8. ad quos accedunt *Palav.* c. 33. *Dicast.* d. 9. n. 180. *Moya* t. 3. d. 3. q. 3. à nu. 14. *Haun.* c. 8. controv. 2. *Illſ.* à n. 74. *Stoz.* l. 1. p. 1. à n. 83. etiam plurimos referens. *Rationes* præcipuæ sunt, 1. quia *Trid.* sess. 14. De pœn. c. 5. volens docere, quid confitendum sit, tantùm loquitur de specie & circumstantiis mutantibus speciem, ergo sufficienter innuit tantùm aggravantes non esse necessariò confitendas, alioquin non processisset doctrinaliter sed valde mancè, sicuti, inquit *Lugo* d. 16. nu. 108. qui doctrinaliter procederet & explicaret necessitatem confitendi peccata, semperque adderet, quæ mortalia sunt, sufficienter doceret venialia non necessariò esse confitenda, ergo. *Conf.* nam *Trid.* expressè addit nihil aliud à pœnitentibus in Ecclesia exigi. 2. Est contra praxin omnium Confessariorum & pœnitentium, vel interrogare vel edicere circumstantias tantùm aggravantes, inquit *Vasq.* q. 19. a. 1. dub. 2. quod saltem verum est de circumstantiis se tenentibus ex parte actûs, v. g. quamdiu duraverit actus peccati, quàm fuerit intensus &c. quæ omnia etiam cognitu sunt difficillima, ergo non est obligatio hæc addendi, ergo nec alias circumstantias tantùm aggravantes se tenentes ex parte objecti, argumenta enim adversariorum æqualiter procedunt de omnibus, nam sicuti furtum 100. ducatorum moraliter æquivalet 1000. furtis unius ducati, ita odium Dei per horam continuatum æquivalet pluribus odiis intra eandem horam repetitis. 3. Alioquin etiam teneberis explicare quantitatem materiæ detractionis, item an persona sit valde honorata vel non, nec sufficeret dicere fuisse absolutè gravem, item teneberis addere circumstantias notabiliter minuentes intra speciem mortalis, v. g. quod feceris ex metu, cum aliqua passione, hæc autem sunt contra sensum communem, inquit *Lugo* à n. 112. ergo. 4. Certum est non omnino constare illas circumstantias esse confitendas, in dubio autem, an existat lex, non obligat, uti ex communi dictum est l. 1. à n. 272. Deinde cùm *Trid.* egerit de obligatione confitendi circumstantias, & non expresserit obligationem confitendi aggravantes, præsumendum est non esse, quia contra illum, qui Jus clarum dicere potuit & non dixit, interpretatio est facienda, utì ex Jure probat *Moya* d. 1. q. 5. n. 13.

977. §. 2. Circumstantias illas esse necessariò confitendas, docent Auctores non minùs nobiles, inquit *Cardenas* in 2. crisi d. 2. n. 1., quorum 25. adductis locis referunt *Diana & Aversa* suprà, inter quos sunt *Alens. Caj. Suar. Sot. Henriq. Con. Sanch.* in Decal. l. 2. c. 32. n. 39. vocans verissimam sententiam. Accedunt *Steph. à S. Paulo, Semery, Tann.* q. 7. nu. 53. referens plures, *Arr.* d. 32. s. 1. & seqq. *Amic.* d. 13. s. 6. *Gonet* d. 10. a. 3. *Platel.* n. 783. *Gorm.* p. 2. à n. 139. *Todesf.* q. 98. §. 3. *Bonæspei.* de pecc. d. 4. à n. 85. ubi nu. 122. dicit sententiam hanc non esse quidem de fide, attamen attentis locutionibus *Tridentini* videri manifestè deduci ex principiis fidei, oppositam autem infirmis valde & parùm *Tridentino* consonis initi fundamentis. *Vasq.* q. 19. a. 1. dub. 2. n. 6. fatetur hanc sententiam esse in scholis communem. *Esparsa* q. 90. a. 4. ad 8. tenet, si circumstantiæ se teneant ex parte objecti, esse confitendas, & addit oppositum suaderi non posse ratione aut indicio ullo sufficiente ad probabilitatem: si autem circumstantiæ se teneant ex parte actûs, tenet non necessariò esse confitendas: & videtur idem sentire *Sporer* n. 410. & 422.; sed idem videtur valere de utrisque circumstantiis. *Rationes* sunt 1. Auctoritas *Catechismi Romani*, qui jussu *Pii V.* conscriptus & ex Decreto *Trid.* editus, mentem *Trid.* optimè erit assecutus, sic autem habet *De pæn.* c. 9 *Neque verò solum peccata gravia narrando explicare oportet, verùm etiam illa, quæ unumquodque peccatum circumstant, & pravitatem valde augent vel minuunt.* Quòd autem loquatur de peccatis distinguendis secundùm circumstantias partim aggravantes partim mutantes speciem, patet in exemplo furti, quod subjicit his verbis: *Furtum etiam in peccatis numerandum est, verùm si quis aureum nummum furetur, levius omnino peccat, quàm is qui 100. vel 200. vel ingentem aliquam auri vim præsertim verò qui sacram pecuniam abstulit.* Et addit: *Hæc igitur, ut dixi-*

ut diximus, enumeranda sunt, quæ verò gravitatem rei magnopere non augent, sine crimine omitti possunt. Accedit Cap. *Consideret.* 1. *De pœn.* Dist. 5. ubi inter cætera dicitur, pœnitentem debere considerare qualitatem criminis, quantùm in eo perseveraverit: & ut cognoscat augmentum peccati, ut consideret cujus ætatis fuerit, cujus sapientiæ &c. *quia*, inquit, *omnis ista varietas confitenda est.* 2. Hoc est confitendum, quod scire debet Confessarius prout Judex & prout Medicus, utì manifestum est ex *Trid.* suprà, sed Confessarius prout Judex & prout Medicus scire debet circumstantias etiam tantùm aggravantes: Imprimis ùt Judex, quia debet judicare de gravitate criminum & pœnam convenientem imponere, utì constat ex *Trid.*, hæ autem circumstantiæ notabiliter augent malitiam, ideoque etiam notabiliter mutant judicium Confessarii, præsertim in ordine ad imponendam satisfactionem, utì manifestum est ex Canonibus pœnitentialibus, qui habentur in fine decreti Gratiani, in quibus designantur notabiliter diversæ pœnitentiæ pro peccatis ejusdem speciei, ob solas diversas circumstantias aggravantes, utì patet in casu 21. 22. 37. 38. aliisque. Similiter debet Confessarius prout Medicus easdem circumstantias scire, alioquin non scitur status ægri: & sicuti debet Medicus corporalis scire, v. g. an notabiliter diutiùs solitò tenuerit febris, frigus vel æstus, ita Medicus animæ, uterque ideo, ut judicare possit de gravitate morbi & opportuna præscribere remedia. *Si dicas*, satis esse, quòd Confessarius possit illa interrogare & pœnitens teneatur fateri. *Contrà* est, nam pœnitens tenetur ea sponte suâ dicere, super quæ Confessarius debet hîc & nunc esse Judex vel Medicus, alioquin dicam nequidem teneri dicere circumstantias mutantes speciem, nisi interrogetur: hinc. 3. Pœnitens debet suâ sponte hoc confiteri, quod mutat speciem peccati saltem moraliter, sive in æstimatione prudentum, utì manifestè colligitur ex contextu *Trid.* supra, sed circumstantia notabiliter aggravans mutat moraliter speciem peccati, ergo. *Prob. min.* species peccati est apparentia & æstimatio, quam de peccato concipere debent viri prudentes, nam species rei dicitur quasi facies & forma, secundùm quam res apparet & æstimari debet, sed circumstantia notabiliter aggravans mutat apparentiam & æstimationem, quam de peccato concipere debent viri prudentes, ergo. *Prob. minor.* Ponamus quartam partem aurei esse materiam levem; si furer medium aureum, hæc circumstantia aggravans mutat moraliter apparentiam & æstimationem, quam de hoc secundo furto concipere debent viri prudentes, utì certum est, nam furtum quartæ partis aurei debebat apparere tantùm leve & æstimari peccatum veniale, furtum autem medii aurei debet apparere grave & æstimari esse peccatum mortale, utì supponitur, ergo si iterum furer 1000. aureos, hæc circumstantia aggravans debebit facere, ut hoc tertium furtum apud prudentes appareat & æstimetur moraliter aliud à furto medii aurei, minor enim est dissimilitudo quartæ partis aurei ad medium aureum, quàm medii aurei ad 1000. aureos, ergo. 4. Si furtum medii aurei semel avertit à Deo, furtum mille aureorum æquivalenter saltem decies avertit à Deo, & reipsa meretur odium Dei ac pœnam, quæ responderet saltem decem furtis medii aurei, cùm ille unicus actus moraliter æquivaleat illis pluribus, utì fatentur adversarii; similiter odium Dei continuatum per totum diem moraliter æquivalet pluribus odiis post retractatam voluntatem aliquoties repetitis intra eundem diem: multa autem furta vel odia ita repetita essent in confessione explicanda ratione numeri formaliter multiplicati, nec satisfaceres dicendo, furatus sum mille aureos, habui odium in Deum, sed deberes addere, per tot vices, utì certum est, ergo similiter addere debes furtum fuisse 1000. aureorum, & odium fuisse ita diu continuatum. 5. Circumstantia, quæ speciem tantùm aggravat, sæpe addit majorem malitiam, quàm circumstantia, quæ speciem mutat, sic enim majorem apud Deum culpam & pœnam incurrit, qui ex loco profano furatur 1000. quàm qui ex loco sacro furatur unicum aureum, ergo si sit obligatio addendi hanc circumstantiam loci, etiam erit obligatio addendi illam circumstantiam gravitatis. *Prob. conf.*, quia quòd sit obligatio confitendi, quando mutatur species, inde non est, quia præcisè est alia species, sed quia cum alia specie accedit malitia notabiliter alia, si enim accederet nova species absque nova malitia, non esset obligatio exprimendi, utì omnes fatentur, ergo si accedat notabiliter nova alia malitia, quamvis non sit formaliter species, erit obligatio exprimendi. 6. Circumstantia aggravans est materia necessaria Confessionis, ergo debet exprimi. *Prob. ant.* Si non esset materia necessaria, ergo qui furatus est 1000. non confitetur invalidè, si dicat se esse furatum unum aureum, quia furatus est illum unum, & quod reticet, non est materia necessaria confessionis, utì volunt adversarii; imò quamvis mentiretur, dicendo se esse furatum unum tantùm, tamen mendacium esset circa materiam non necessariam confessionis, ergo non ideo invalidaretur Sacramentum, secundùm dicenda num. 1177. hoc autem non concedent adversarii, ergo.

§. 3. Rationes, saltem aliquæ, pro utraque sen- 977.
tentia sunt graves, sed rationes pro sententia affirmativa, videntur esse graviores, hinc ad rationes pro negativa, ℞. *Ad* 1. *Trid.* noluisse expressè definire quæstionem inter Authores controversam, attamen sufficientia jecit fundamenta pro parte affirmativa, nam per circumstantias mutantes speciem intelligit illas, quæ mutant vel formaliter ratione alterius planè malitiæ, vel æquivalenter seu moraliter ratione malitiæ ita aggravatæ, ut in æstimatione prudentum censeri debeat aliud quasi specie vel saltem aliud numero peccatum, utì in ratione tertia dictum est, & colligitur ex toto contextu *Tridentini*, omnis autem alia species & numerus est explicandus, ergo. Ex *Conf.* nihil sequitur, utì fatetur *Lugo*, tantum enim dicit nil exigi præter confessionem mortalium, quæ pœnitens agnoverit post diligens examen, ubi nullus est sermo de circumstantiis mutantibus speciem. *Ad* 2. *Tann.* n. 64. dicit praxin timoratorum stare pro nobis: si tamen sit praxis aliorum contraria, hæc procedit ex probabilitate sententiæ benignioris, quam plures antehac sequebantur. *Ad* 3. Admitto circumstantias notabiliter aggravantes, si facilè etiam à rudibus cognoscantur, etiamsi tantùm ex parte actûs se teneant, esse addendas: intellige semper, si sint majores, quàm ordinariè soleant esse, ideoque non intelligantur per expressionem actûs: minuentes autem pertinent ad ordinarium modum peccandi, hinc si nihil addatur, præsumi debent. Quòd si aggravantes ignorentur, aut si nimia foret difficultas in eis dignoscendis aut exprimendis, per accidens excusaberis, tantum enim teneris ad hoc, quod moraliter potes: monetque rectè *Tann.* n. 63., ne Confessarii sint circa illas inquirendas nimii, sed potius relinquant pœnitentes suæ opinioni. *Ad* 4. Nego hîc esse purum dubium de lege, nam major est probabilitas pro lege, ergo etiam probabilius est esse obligationem legis, nec pluss volumus. Quod S. *Th.* attinet, quamvìs ipse in 4. Dist. 16. q. 3. a. 2. quæstiu. 5. aliisque pluribus locis apud *Moyam* suprà nu. 14. videatur satis clarè tenere sententiam negativam, ideoque ipsius authoritas addat multùm ponderis, tamen non tenet illam ùt absolutè veram, sed tantùm ùt probabiliorem: & quia hæc scripsit junior, puta-

putârunt *Sotus* & *Canus* apud *Moyam* mutatum fuisse sententiam, si suæ Summæ ultimam manum imposuisset, sed hoc valde incertum est. Quòd autem *Gonet* n. 58. & *Gormaz* n. 143. & 174. aliique conentur eum explicare pro se, vix persuadebunt legenti, uti ostendunt *Moya* à n. 17. & *Illſ.* n. 77.

De tota quæstione videri etiam potest *Arriaga* d. 32. per quatuor Sectiones, fusè propugnans hanc sententiam affirmativam.

978. Q. 138. *An opinio negans circumstantias aggravantes esse confitendas, sit nunc damnata pro praxi.* ℞. Aliqui affirmant, quia *Inn. XI.* declaravit sequendam esse sententiam tutiorem, quando agitur de valore Sacramenti, hìc autem videtur agi de valore Sacramenti, nam cum confessio integra sit pars essentialis Sacramenti, si omittantur circumstantiæ aggravantes, probabile est confessionem non fore integram sed defuturam partem essentialem Sacramenti, ergo. E contra alii cum *Carden.* in 2. crisi d. 2. n. 107. rectè docent sententiam illam non contineri sub damnatione, quia sequendo illam Sacramentum non exponitur periculo nullitatis, certum enim est ad valorem non requiri confessionem materialiter integram, sed sufficere integram formaliter, qualis hìc erit, ergo quamvis opinio negans circumstantias illas esse confitendas coram Deo esset falsa, Sacramentum adhuc esset validum, uti validum est, si quis ex oblivione omittat peccatum vel circumstantiam, quæ mutat speciem, aut si omittat bonâ fide putans se non teneri confiteri, idem enim est, inquit *Lugo* d. 19. nu. 31. non recordari alicujus peccati, vel ignorare obligationem confitendi illud. Atque ex his infertur, quòd neutra opinionum probabilium, quarum una affirmat, alia negat peccata aliqua differre specie, subjaceat damnationi, v. g. sententia, quæ dicit delectationem morosam circa personam liberam & circa conjugatam non differre specie, quamvìs sit minùs tuta, non ideo est damnata pro praxi, quia si fortè falsa est, nihilominus relinquit confessionem formaliter integram & reliquas ejus partes essentiales, ergo non exponit Sacramentum periculo nullitatis, sed manet practicè probabilis.

979. Q. 139. *Quomodo distinguenda sit species in peccatis contra fidem, spem, charitatem.* ℞. §. 1. Errores vel dubia circa fidem sunt ejusdem speciei, in quacunque materia sint, *Regin. Diana* p. 1. t. 7. R. 46. p. 11. t. 7. R. 34. *Less.* in Auct. v. *Confessio* cas. 9. Hinc qui dubitavit, semel de Eucharistia, semel de purgatorio, semel de æternitate animæ, satisfacit dicendo, ter dubitavi in fide, quia tota malitia consistit in hoc, quòd non satìs tribuatur authoritati Dei, quæ est eadem in omnibus. E contrà tamen culpabilis ignorantia mysteriorum fidei, error in fide, & positiva hæresis cum pertinacia distinguuntur specie.

980. §. 2. Probabilius est cum *Suar. Sanch. Castrop.* & aliis apostasiam à fide specie differre ab infidelitate, tum quia deficiendo à fide læditur speciale jus, quod Ecclesia per Baptismum acquisiverat in personam hominis fidelis, tum etiam quia est specialis irreverentia contra characterem Baptismi, si deseratur fides in eo suscepta, cujus veluti sigillum est iste character, attamen non est opus hoc exprimere in confessione, hoc ipso enim quòd aliquis confiteatur se defecisse à fide, intelligitur, quòd fecerit post Baptismum, quia peccata ante Baptismum facta non sunt materia confessionis. Quòd si quis post susceptam Confirmationem deficiat à fide, putat *Carden.* in 2. crisi d. 30. n. 55. accedere speciem irreligiositatis per hoc, quòd, cùm Confirmatio specialiter det auxilia gratiæ ad retinendam fortitudinem in suscepta ac defendenda fide, ideo obligat ad excludendam infidelitatem, ipse contra eam gratiam peccet, eamque admissâ infidelitate destruat; sed ratio ista non videtur firma, alioquin etiam erit specialis irreligiositas, si quis gratiam in Sacramento Pœnitentiæ in ordine ad emendanda peccata acceptam iterum abjiciat per eadem peccata repetita. Si tamen defectio fiat post professionem fidei juratam, accedit species sacrilegii, propter juramentum, quod frangitur.

§. 3. Defectio à fide ad Judaismum, Paganismum, hæresin, specie inter se distinguuntur, *Lugo* d. 16. n. 291. *Dicast.* d. 9. n. 556. cum communi contra alios. Ratio est, quia hæ sectæ ob diversos ritus valde diversam habent oppositionem cum religione, Judaismus per superstitiosam observantiam, paganismus per idololatriam, hæresis per alia ab his specie distincta peccata. Hinc etiam si quis vellet potiùs deficere ad hanc hæresin quàm illam, si hæ hæreses inducant ad diversa peccata, vel habeant ritus notabiliter diversos religioni oppositos, etiam hæreses inter se distinguentur specie, & ita docent *Lugo* & *Dicast.* Calvinismum, qui habet ritum invalidi Sacramenti Eucharistiæ, distingui specie à Lutheranismo. De mendacio circa fidem dicetur n. 1095. 981.

§. 4. Peccare cum spe veniæ, vel cum proposito confitendi, vel contra vehementissimam inspirationem, vel contra firmissimum propositum non peccandi, non inducunt novam speciem, ideoque sufficit dicere simpliciter peccatum, *Comm. Lugo, Tamb. Dicast.* n. 703. *Sporer* n. 216. Si tamen quis peccet, quia sperat Deum facilè remissurum, accedit nova species, quæ est præsumptio de misericordia Dei. Si ideo iterum peccet, quia jam antè illud peccatum commiserat, & putat utrumque eâdem facilitate per unicam confessionem remittendum, erit error & præsumptio de eadem misericordia Dei. 982.

§. 5. Si quis peccet mortaliter, v. g. furetur rem notabilem, non intendens quidem, attamen advertens, quòd per hoc sibi inferat mortem spiritualem animæ, *Arr.* de pecc. d. 44. n. 13. & *Bonæspei* de pecc. d. 8. n. 31. dicunt contrahere novam speciem contra charitatem propriam. Idem dicit *Oviedo* de pecc. contr. 2. num. 59. quamvìs peccans priùs fuisset in uno mortali, quia qui faceret aliquid, advertens propter hoc sibi inferendam mortem aut gravissimam pœnam corporis, item qui per prodigalitatem se spoliaret maximâ parte bonorum, secundum *S. Th.* 2. 2. q. 119. a. 3. specialiter peccaret contra charitatem propriam, ergo multò magìs hìc. Aliqui rationi illi non acquiescunt, aliàs, inquiunt, qui peccaret venialiter, hoc ipso peccaret mortaliter, quia infert sibi majus malum quàm sit omnis pœna corporis, & quàm sit carentia omnium bonorum temporalium: quidquid sit de hoc, saltem probabilius est cum *Vasq. Less.* & aliis per hoc non contrahi specialem malitiam, quæ in confessione explicari debeat, quia hoc est commune & veluti imbibitum in omni mortali, quod idem cognoscitur esse mortale, quia infert mortem animæ, adeoque est circumstantia veluti transcendens, quæ satis intelligitur. Et hæc etiam est ratio, cur occidens alium coram Judice, à quo ideo suspendetur, peccet contra charitatem propriam, uti habet communis contra *Tann.* de pecc. d. 4. q. 3. num. 72. & occidens alium coram Deo, à quo ideo damnabitur, non ideo peccet contra charitatem propriam peccato in confessione explicando, quia nempe damnari à Deo est commune & proprium omni homicidio, non item suspendi. Docent tamen *Arr.* & *Bonæspei* de pecc. d. 5. num. 137. si quis ob certum peccatum incurrat excommunicationem, debere hoc specialiter addere in confessione, quia contra charitatem propriam est se privare specialibus istis bonis, scilicet communione fidelium, suffragiis Ecclesiæ, jure ad sepulturam &c. quamvìs in hoc iterum contradicat *Tann.* 983.

§. 6. Qui inducit alterum ad mortale, contrahit saltem 984.

saltem duplicem specie malitiam, imprimis contra charitatem proximi, cui causat ruinam spiritualem, deinde malitiam illius peccati, ad quod fit inductio, hinc qui induxit ad furtum, non satisfacit dicendo, sui alteri causa gravis peccati, sed addere debet, furti; & idem est de aliis materiis: Ratio est, quia singulæ virtutes obligant, ne directè procuremus aliquid contra se agi, uti rectè *Bonac.* & *Tamb.* De conf. l. 2. c. 7. n. 14. cum communi. Et propter hoc putat *Oviedo*, quòd consulens homicidium plùs peccet, quàm ipsemet homicida, quia consulens est moraliter homicida, & simul peccat contra charitatem: sed alii dicunt peccare quidem plùs extensivè, non tamen ideo plùs intensivè, quia cùm consilium revocari possit vel nihil persuadere, non est ita efficax nec proximè attingit vitam proximi, utì occisio: Quidquid sit de hoc, de quo videri potest *Dicast.* n. 533., rectè probant *Lugo* nu. 140. & *Dicast.* à nu. 270. contrahi diversam speciem malitiæ, imprimis primariam contra virtutem, ad quam fit inductio, utì dictum est; deinde contra eandem virtutem adhuc aliam secundariam specie distinctam à priore, quia hoc ipso, quòd alter habeat præceptum, v. g. non furandi, Jure naturæ in aliis hominibus resultat obligatio non inducendi ad furtum, hinc inducens contrahit malitiam primariam contra virtutem justitiæ, quæ obligat ad non procurandam suî violationem, deinde secundariam, non cooperandi alteri in peccato injustitiæ: utraque tamen hæc malitia sufficienter explicatur dicendo, induxi aliquem ad grave furtum.

985. §. 7. Si inductio fiat ad actum inducenti & inducto communem, v. g. ad turpe colloquium, *Castrop.* tr. 23. p. 9. n. 12. *Tamb.* c. 4. n. 3. *Burgh.* cent. 1. cas 70. putant non esse specialiter contra charitatem proximi, adeoque opus non esse addere, an fuerit inducens an inductus, quia videtur esse ejusdem speciei, sive præveniendo sive tantùm cooperando causare ruinam proximi. Sed oppositum videtur probabilius, longè enim major est deformitas & imputabilitas dedisse causam peccato aliàs non futuro, quàm post causam aliunde datam esse cooperatum.

986. §. 8. Si scandalum, quod datur ad mortale, fit tantùm indirectum, id est, si non intendatur peccatum proximi, sed tantùm prævideatur secuturum ex mea actione, *Less. Salas, Hurt. Lug.* à n. 159. *Tamb.* c. 1. n. 105. dicunt peccari tantùm contra charitatem, ideoque satis esse dicere, quòd fueris causa gravis peccati alterius, tacendo quòd fuerit v. g. in materia castitatis, quia castitas aut quævis alia virtus non videtur obligare, ut caveamus alienas prævaricationes circa ipsas, sed tantùm ne positivè ad eas inducamus. E contrà *Laym. Bonasp. Oviedo* de peccat. controv. 2. à n. 96. *Stephanus* tr. 3. d. 3. n. 70. *Dicast.* n. 336. & alii dicunt adhuc contrahi speciem peccati, ad quod datur scandalum, quia talis saltem interpretativè vult peccatum alterius, volendo sinè justa causa ponere aliquid, ad quod prævidet illud secuturum, ergo contrahit ejus malitiam in confessione explicandam, & hanc sententiam etiam in praxi tenendam esse dicit *Gob.* in Quin. t. 5. c. 13. n. 62. licèt priorem defendat ut probabilem.

987. §. 9. Ex dictis sequitur. Si sermone vel facto turpi dedisti scandalum præsentibus, teneris addere, quales fuerint hæ personæ, si per hoc in illis diversa peccata causâsti, nam contraxisti easdem malitias, quas causâsti in illis, hinc si causâsti turpem delectationem in Religioso, contraxisti malitiam sacrilegii, si causâsti turpe desiderium in conjugato, contraxisti malitiam adulterii, & ita de aliis, quia peccâsti contra illas virtutes, quæ obligabant te, ne aliquem ad earum transgressionem induceres. Addit *Sporer*, si v. g. Parochus det parochianis scandalum, peccare etiam specialiter contra justitiam, quia ratione officii ex justitiâ quadam legali tenebatur eis prælucere bono exemplo, quod tamen *Dicast.* n. 598. negat de confessario peccante cum suo pœnitente extra confessionem, v. g. furante cum illo, nam tum est extra obligationem sui muneris.

§. 10. Quando nihil facio, per quod directè vel indirectè inducam proximum in peccatum, sed me habeo negativè & tantum non impedio ipsius v. g. furtum, potero quidem peccare contra charitatem, si peccatum non impediam, quando commodè possum, secundùm dicta l. 2. num 208. attamen non contraho speciem malitiæ contra justitiam, vel virtutem, contra quam peccat proximus, quia hæ virtutes me non obligant, ut illas positivè in altero procurem, sed tantùm ne directè vel indirectè inducam ad illarum violationem, *Suar. Con. Lug. Dicast.* nu. 332. 988.

§. 11. Susurratio, quâ dissolvis amicitiam inter propinquos, v. g. inter patrem & filium, habet speciem distinctam malitiæ ab ea, quâ dissolvis amicitiam inter non propinquos, quia prior non tantùm opponitur charitati sed etiam pietati. 989.

De peccatis alienis plura dicentur à n. 1131.

Q. 140. *Quomodo distinguenda sit species in peccatis contra primum præceptum Decalogi.* R. §. 1. Superstitio cum pacto explicito distinguitur specie ab ea, quæ est cum implicito tantùm & tacito, quia longè diversa malitia est expressè dæmonem invocare, quam facere aliquid, propter quod dæmon se ingerat, *Sanch. Bonac. Castrop* t. 17. d 1. p. 3. n. 11. & alii contra *Dian.* p. 1. t. 7. R. 66. 990.

§. 2. Divinatio est ejusdem speciei, si fiat per aves, stellas, aquam &c. nam materialiter se habet instrumentum, *Less. Dian. Stoz* l. 1. p 1. n. 65. Si autem sacra misceantur profanis, accedet species sacrilegii contra religionem. 991.

§. 3. Idololatria tantùm externa distinguitur specie ab ea, quæ simul est interna, quia cum hac adest stricta hæresis vel infidelitas. 992.

§. 4. Simonia juris naturalis sive divini specie distinguitur à simonia juris tantùm ecclesiastici, hinc si quis emerit unum Beneficium ecclesiasticum, & alterum propriâ authoritate permutârit, non satisfacit dicendo, bis commisi simoniam, quia notabiliter pejus & turpius est rem temporalem æquiparare & commutare cum spirituali, quam spiritualem cum spirituali. 993.

§. 5. Fictio externa simoniæ, ut alter sic inducatur v. g. ad dandam pecuniam pro Beneficio, quamvis non habeat speciem primariam simoniæ, habet tamen speciem mortalis cooperationis ad eam, ùt ab altero committendam, secundùm dicta l. 3. p. 1. nu. 100. 994.

Q. 141. *Quomodo distinguenda sit species in peccatis contra secundum præceptum Decalogi.* R. §. 1. *Suar. Less. Sanch. Turr. Regin. Lug.* d. 16. à n. 279. *Dicast.* n. 536. & 539. *Oviedo* De pecc. controv. 5. n. 28. dicunt blasphemias in Deum, B. Virginem & Sanctos distingui specie, sicuti distinguuntur Latria, Hyperdulia & Dulia, quia sunt cultus illis debiti, contra quos peccatur per illas blasphemias. *Cajet.* tamen, *Dian.* p. 1. t. 7. R. 50. p. 5. t. 13. R. 21. & alii dicunt esse ejusdem speciei, quod *Tamb.* probabile putat, quia cùm B. Virgo & Sancti honorentur propter respectum ad Deum, etiam sic inhonorantur, adeoque omnes blasphemiæ sument speciem ab uno eodemque Deo in se vel suis Sanctis inhonorato: utraque sententia est probabilis, prima tamen communior. Quòd si blasphemia sit simul hæreticalis, accedet species sacrilegii contra religionem. *Nec refert*, quòd fortè non seriò proferatur, nam præceptum non negandi externè fidem obligat ad non dicendum aliquid, quod sit contra veritates fidei, *Lugo*, n. 279. *Dicast.* n. 537. 995.

996. §. 2. Juramenta per Deum, Sanctos vel alias creaturas sunt ejusdem speciei, quia in omnibus idem Deus vocatur in testem, si enim sola creatura vocaretur in testem, non esset propriè juramentum, *Lugo* nu. 287.

997. §. 3. *Castrop.* t. 14 d. 1. p. 2. n. 7. dicit perjurium assertorium specie differre à promissorio, quia in promissorio Deus invocatur etiam ùt fidejussor, id est, ut authoritatem præstet pro eo, quòd jurans sit rem executurus; sed contradicunt *Caj. Valent. Suar.* De juram. l. 1. c. 9. n. 1. quia in promissorio tantum invocatur Deus ad firmandum, quòd aliquid sit futurum, ideoque *Dicast.* De juram. d. 2. n. 161. rectè dicit non esse necesse Deum interponi ùt fidejussorem, sed tantùm ut testem animi præsentis de re præstanda, uti fit, dum quis promittit aliquid coram testibus.

998. §. 4. Perjurium execratorium videtur specie distingui à perjurio simplici, quidquid contradicat *Less.*, sicuti blasphemia execratoria à blasphemia simplici secundùm *Dicast.* De pœn. d. 9. n. 538. qui enim addit execrationem, ille sibi præterea imprecatur malum, quod quamvìs non omninò seriò faciat, tamen vel ideo meretur eo malo affici, sicque agit specialiter contra charitatem propriam volendo sibi malum illud extraordinarium.

999. §. 5. Jurare quod non vis adimplere, quod scis esse falsum, de quo dubitas, an sit falsum, secundùm communem cum *Dicast.* De juram. d. 2. n. 111. sunt peccata quoad rem ejusdem speciei, expedit tamen de his seorsim interrogare pœnitentes, quia pauci apprehendunt esse ejusdem speciei, & in ordine ad confessionem videtur esse notabiliter major deformitas vocare Deum in testem rei, si sciat esse falsam, quàm si tantùm dubitet, tum enim posset esse vera.

1000. §. 6. Vota facta de diversis rebus, quæ aliunde non sunt præceptæ, vel prohibitæ, sunt ejusdem speciei, nisi vovens voluisset materiam, quam vovit, ponere in materia illius virtutis, ex cujus motivo vovit, secundùm dicta l. 1. n. 628. Hinc qui vovit jejunare, cilicium ferre, orare Rosarium, & nihil horum servavit, satisfacit dicendo, ter sum transgressus grave votum, *Dicast. Lug.* n. 255. *Gob.* in Quin. t. 5. c. 13. nu. 65. & in Exp. t. 11. n. 23. Notat tamen rectè *Lugo* n. 283. si in cultum Sancti præcisè voluisses huic Sancto aliquid promittere, non fore ejusdem speciei nec propriè votum, quia non esset promissio Deo facta, ideoque ejus transgressionem habituram esse malitiam specie distinctam à transgressione Voti; ordinariè tamen quando quis vovet Sancto, censetur velle vovere Deo, uti notant *Suar. Less. Lug. Dicast.* De pœn. d. 9. n. 544.

1001. §. 7. Si ex motivo temperantiæ voveris, & præterea superior ex eodem motivo imperet, ut jejunes pridie S. Andreæ, si non jejunes, erunt tria specie peccata, 1. contra temperantiam ratione præcepti Ecclesiæ. 2. Contra fidelitatem Deo debitam ratione voti. 3. Contra obedientiam ratione præcepti Superioris. *Nec obstat*, quòd tu voveris & Superior imperârit ex eodem motivo temperantiæ, nam adfuit utrobique aliud motivum intrinsecum, nempe in voto, ut exhiberes fidelitatem Deo, in præcepto, ut exhiberes subjectionem Superiori.

1002. §. 8. Si votum fuerit juratum, transgressio illius erit duplex specie peccatum, tum ratione voti contra religionem, tum ratione juramenti contra fidelitatem, uti explicatum est in l. 3. p. 1. n. 305. & quoad rem consentiunt *Tamb. & Stoz* l. 1. p. 1. n. 52.

1003. §. 9. Transgressio voti pœnalis secundùm speciem est diversimodè confitenda, prout votum fuerit diversimodè factum, nam qui vovit jejunium, si furaretur, confitens furtum tacere potest votum, dummodo expleverit. Qui vovit non furari, & si furetur, jejunare, confitens furtum addere debet fuisse votum non furandi. Qui vovit, vel non furari, vel si furetur, jejunare, confitens furtum tacere potest de voto, uti dictum est l. 3. p. 1. n. 471.

Q. 142. *Quomodo distinguenda sit species in peccatis contra tertium præceptum Decalogi.* ℞. Dicetur à nu. 1102. quando de præceptis Ecclesiæ. 1004.

Q. 143. *Quomodo distinguenda sit species in peccatis contra quartum præceptum.* ℞. §. 1. Odium, detractio, irrisio, contumelia, & similes injuriæ factæ contra parentes, sunt diversæ speciei ab injuriis alteri proximo factis, quia sunt contra pietatem, quæ obligat ad specialem reverentiam, obsequium, cultum erga illos, *Dicast.* d. 9. à n. 572. Nomine parentum autem veniunt etiam avus & proavus, *Lugo* d. 16. à num. 298. *Tamb.* De confess. l. 2. c. 5. Non atavus vel tritavus, quamvìs etiam illis aliquid deberi, meritò putet *Dicast.* n. 582. 1005.

§. 2. Si actio contra parentes facta non adversetur pietati, non est diversæ speciei, unde nec opus erit in confessione dicere hoc parenti factum esse, & sic est furtum, quod, per se loquendo, pietati erga parentes non adversatur, nisi fortè hi per illud venirent in periculum paupertatis. 1006.

§. 3. Sunt injuriæ specie diversæ, quas pater infert filiis, & quas nepotibus: item quas conjux conjugi, quia isti omnes debent sibi specialem amorem. 1007.

§. 4. Injuria à patre facta filio distinguitur specie ab injuria à filio facta patri, aut à viro facta conjugi, unde Titius, qui patri, filio & conjugi fuit injurius, non satisfacit dicendo, tribus propinquis feci gravem injuriam, sed explicare debet personas singulas, quia licèt omnia sint contra pietatem, tamen in singulis est diversa deformitas ratione diversi tituli conjunctionis, in quibus fundantur diversæ obligationes ad singulos. Et hinc etiam injuria facta fratri vel sorori differt specie ab ea, quæ fit parentibus: & ob conjunctionem sanguinis etiam differt ab ea, quæ fit extraneis. Injuria tamen facta fratri non differt specie ab ea, quæ fit sorori, quia est conjunctio similis. Et universaliter putant *Lugo & Dicast.* n. 584. non quamvìs injuriam contra fratrem aut sororem habere malitiam contra pietatem, sed debere esse valde gravem & atrocem. 1008.

§. 5. Si fiat contra alios propinquitatis gradus, non ideo contrahitur nova species in confessione explicanda, *Dicast.* n. 586. Uti nec si fiat contra Sacerdotem, *Dicast.* n. 589. exceptâ percussione aut simili inhonoratione, per quam excommunicatio incurritur, tum enim ex addita pœna colligimus talem actionem specialiter prohiberi ab Ecclesia ex motivo religionis. *Lugo* n. 310. 1009.

§. 6. Si injuria fiat in Superiorem ùt Superior est, additur nova species, hinc si quis formali contemptu vel præcepti vel præcipientis transgrediatur præceptum quamvìs de se leve, uti si ideo transgrediatur, quia prohibitum est, quia hic vel ille Superior prohibuit, peccat graviter, secundùm dicta l. 5. à n. 237. & addere debet in confessione, nam præter inobedientiam respectu præcepti adest malitia contra reverentiam & observantiam Superioribus debitam. Rectè tamen notat *Lugo* n. 309. si peccatum non tangat Superiorem ùt Superior est, v. g. si revelet secretum, quod Superior tanquam amicus ipsi commisit, non ideo addi novam speciem malitiæ. 1010.

§. 7. Si Superior habeat duplicem potestatem imperandi, unam ratione jurisdictionis, alteram ratione voti, quo subditus se obligavit ad illi obediendum, si hic subditus non obediat, peccat dupliciter, nempe contra jurisdictionem & contra votum. Quamvis autem Superiores regulares habeant potestatem jurisdictionis immediatè à Papa, & religionis ex vi voti facti à subditis, communiter tamen 1011.

nolunt

nolunt obligare, nisi ex vi voti; & tum addunt se imperare *in virtute sanctæ obedientiæ*: Quòd si addant gravem pœnam, v. g. dicant *& sub excommunicatione*, probabiliter dicunt *Henriq. Con.* d. 7. dub. 5. *Bonacsper* De pecc d. 5. n. 40. *Palav.* De pecc. d. 9. q. 2. a. 2. *Dicast.* De censf. d. 2. dub. 22. contra *Vasq. Castrop. Oviedo*, ex addita tali pœna colligi debere, quòd velint per potestatem jurisdictionis non tantùm urgere eandem rem, sed etiam addere novam vim obligativam.

1012. §. 8. Si aliquis non sit verè Superior, quia non habet jurisdictionem in foro externo, sed tantùm vim obligandi ex voto, uti Confessarius, cui sæcularis pœnitens vovit obedire in omnibus, quæ judicaverit suæ saluti convenire, tum certum est solùm peccare contra votum, quia non potest præcipere, ergo nec peccat contra obedientiam, prout hæc supponit jurisdictionem distinctam, idcoque ad rem à Confessario præscriptam tantùm tenebitur ex obligatione fidelitatis servandæ Deo, *Castrop.* De pecc. d. 3. p. 3. n. 13. *Dicast.* De pœn. d. 9. à n. 358.

1013. §. 9. Lex & præceptum Superioris facere potest, ut actio præcepta vel prohibita spectet ad illam virtutem, ex cujus motivo præcipitur aut prohibetur aliquid, uti explicatum est l. 1. à n 624. & l. 5. à n. 137. Putatque *Stoz* l. 1. p. 1. nu. 52. Superiores regulares semper præcipere ex motivo virtutis, ad quam spectat actus, quem præcipiunt. V. l. 1. n. 628.

1014. §. 10. Si quid fiat contra benefactorem, non ideo additur nova species, quia obligatio gratitudinis est libera. Casus tamen aliquos afferunt *Caj. Con. Turr. Lugo* n. 311. *Dicast.* n. 385. in quibus ratione magnæ beneficentiæ videtur mutari species.

1015. Q. 144. *Quomodo distinguenda sit species in peccatis contra quintum præceptum.* R. §. 1. Si occidens præterea discerpat cadaver, præscindat membra, evellat cor &c. additur specie distincta malitia, nempe feritatis, *Suar. Lug. Tamb. Stoz* l. 1. p. 1. n. 71. Quod etiam aliqui dicunt de eo, qui bestiam, v. g. canem merè ad se oblectandum aut ad ostendendum dominium, quod habet in bestias, excoriat, vel assat vivum, hic enim est species inhumanæ crudelitatis.

1016. §. 2. Accedit species sacrilegii, si fiat occisio vel gravis & injuriosa percussio personæ sacræ, aut si cum effusione sanguinis fiat in Ecclesia, in quâ si fiat percussio laici sine fusione sanguinis, probabile est non fore sacrilegium, quia canon tantùm loquitur de illa percussione, quæ fit cum effusione sanguinis, & quidem enormi, ita ut non sufficiat aliquot guttas effluere, *Lug. Stoz* n. 57. *Aversf.* q. 10. f. 11. *Tamb.* De confess. l. 2. c. 6. n. 4. Attamen etiam probabiliter dicunt *Fagund. & Dicast.* d. 9. n. 660. non tantùm per illa, per quæ execratur aut polluitur ecclesia, contrahi specialem malitiam sacrilegii, sed etiam per alia, quæ specialiter dedecent & notabiliter inhonorant locum sacrum, uti essent publicæ pugnæ, percussiones hominum, contumeliosæ rixæ mulierum, inductio equorum velut in stabulum, exoneratio ventris & similia, sicuti enim ejusmodi actiones haberent specialem indignitatem, si fierent in conclavi Regis, ita si fiant in loco sacro, maximè si expositum sit vel ibi asservetur Venerabile.

1017. §. 3. Diversæ speciei est occidere vel percutere personam proximè junctam sanguine, uti constat ex dictis à n. 1005.

1018. §. 4. Velle occidere distinguitur specie à velle tantùm graviter vulnerare, quia sunt contra diversa jura, nempe ad vitam & ad integritatem corporis, *Stoz* n. 587. Similiter imprecari mala diversi generis, uti sunt mala in fortunis, in honore, in corpore, in anima, sunt peccata specie distincta, uti specie distinguerentur damnificationes, quia essent læsiones diversi juris vel boni, *Oviedo* De pecc. controv. 5 v. 29. Si tamen aliquis imprecatus sit alicui semel, ut frangat collum, semel ut diabolus illum auferat, semel ut esset damnatus &c. ordinariè satisfaciet dicendo, ter imprecatus sum alicui grave malum, quia talis imprecans ordinariè non distinguit inter ista mala, sed ideo imprecatur, quia in genere malum est.

§. 5. Si odium sistat in mero desiderio inefficace sine voluntate inferendi malum, quod tantùm quasi favetur, erunt unius speciei desiderare proximo paupertatem, infamiam, mortem, & satisfiet dicendo, ter desideravi proximo grave malum aut gavisus sum de malo gravi proximi, quia cùm sistatur in voluntate inefficaci, nec lædatur aut optetur lædi jus particulare, erit tantùm contra charitatem in genere, quâ non debemus velle malum proximo, *Lugo* d. 16. n. 259. *Dicast.* nu. 498. & alii contra *Molin. Suar. Sylv. Con.* & alios. 1019.

§. 6. *Tamb.* num. 11. putat ejusdem speciei esse delectari de magno malo proximi & habere displicentiam de magno bono illius, quia unum in alio imbibitur, hinc dicit sufficere, si dicat, bis circa bona vel mala proximi graviter læsi charitatem per malam voluntatem: sed facilius & clarius erit, si dicat, semel gavisus sum de malo & semel dolui de bono magno proximi. 1020.

Q. 145. *Quomodo distinguenda sit species in peccatis contra sextum & nonum præceptum.* R. Quam necessarium est de his multa speculativè scire, tam periculosum est discere vel docere: do, quantùm sufficiet, ut opus non sit in aliis libris majores sordes scrutari. Et quia opus est scire, quid voces significent, *Lector*, inquit *Gerson* p. 2. Num. 33. litt. A. *obscœnitatem materiæ ac verborum excusatam habeat*: *Præparet se*, inquit idem Num. 38. litt. A. *audire castè id, quod pro castitatis cognitione necessitas cogit aperire*: omnia munda mundis. 1021.

§. 1. Interna tantùm delectatio sive complacentia in objecto turpi, dicitur morosa delectatio turpis. Voluntas faciendi aliquid turpe, dicitur desiderium turpe. Excitatio partium pudendarum aut spirituum genitalium circa illas, dicitur motus, commotio, delectatio venerea. Tactus, oscula, aspectus, lectio, locutio de rebus turpibus, si fiant propter delectationem veneream, etiam dicuntur venerea. Effusio seminis extra vas naturale dicitur pollutio sive mollities. Effusio seminis necdum perfecta dicitur destillatio. Si coëat solutus cum soluta, est fornicatio: si cum alieno conjuge, est adulterium; si cum persona sacra, est sacrilegium; si cum consanguinea vel affine in gradu dirimente matrimonium, est incestus; si cum virgine invita, est stuprum; si cum virgine vi abducta, est raptus. Si coëat mas cum mare, vel fœmina cum fœmina, est sodomia perfecta; si mas cum fœmina in vase non naturali, est sodomia imperfecta; si homo cum bestia, est bestialitas, ad quam reducitur coitus hominis cum dæmone humanam formam assumente: singula autem ista peccata sunt de se mortalia, & ab invicem specie distinguuntur, uti jam magis declarabo. 1022.

§. 2. Delectationes morosæ turpes tum distinguuntur specie, quando versantur circa objecta turpia notabiliter diversa in genere moris, quia specificantur ab objectis, secundùm dicta l. 5. n. 128. Hinc si delectatio sumatur de aliqua etiam circumstantia ùt tali, contrahit ejus malitiam, v. g. si quis purè morosè delectetur de copula cum sorore, in quantùm soror est, contrahit malitiam incestûs, nec satisfacit dicendo, delectatus sum copulâ cum aliqua, sed addere debet cum sorore, uti communissimè omnes cum *Arr.* De pecc d 47. n. 23. & *Rhod.* De pecc d 1. q. 3. f. 3. §. 4. Ratio est, quia singulæ illæ delectationes formaliter respiciunt delectabilitates diversas, à quibus specificantur. Raro tamen fit, ut ejusmodi circumstantiæ refundant distinctam malitiam, cùm specialem delectabilitatem vix habeant. 1023.

1024. §. 3. Si delectatio morosa materialiter tantùm feratur in talem circumstantiam tenentem se ex parte objecti, quæ ideo non sit expressè vel directè volita, v. g. si quis delectetur copulâ, cogitando ac si peccaret, aut quomodo peccaverit cum Religiosa aut cum conjugata, ita tamen ut nec desideret copulam, nec delectetur illâ prout est cum Religiosa aut conjugata, multi adhuc cum *Sanch.* in Decal. l. 1. c. 2. n. 11. *Lessio* l. 4. c. 3. nu. 123. *Lug.* d. 16. à nu. 363. *Bonac.* De Matr. q. 4. p. 8. n. 19. dicunt refundi malitiam specialem illius circumstantiæ, quæ est persona sacra vel conjugata, ideoque hoc esse exprimendum in confessione, uti sententias referunt *Arr.* à n. 25. & *Dian.* p. 1. t. 7. R. 48. sed sententia negans est practicè probabilis, quam defendunt *Angel. Pesant. Vasq. Sa. Regin. Fill. Bonac. Con. Salas, Sayr. Hurt. Castrop.* t. 2. d 2. p. 16. §. 4. *Tann.* De pecc. d. 4. q. 8. à nu. 148. *Rhodes* suprà. *Aversa* q. 10. f. 9. §. *Quia. Oviedo* De pecc. contr. 4. nu. 57. *Dicast.* d. 9. à n. 11. *Carden.* in 1. crisi d. 44. n. 47. *Herincx* De pecc. d. 7. n. 33. *Moya* t. 3. d. 3. nu. 70. *Sporer* n. 405., & valde probabilem fatetur *Less.* cùm *Bonac.* Ratio est, quia cùm delectatio sit actus inefficax, non tendit in tale objectum prout à parte rei poneretur, sed tendit in illud, prout est delectans, circumstantia autem Religiosi status vel conjugii alieni non habet delectabilitatem veneream, adeoque voluntas affectivè præscindit à tali circumstantia, id est, affectus voluntatis non movetur à tali circumstantia, imò per illam potiùs averteretur à copula, unde universaliter loquendo circa peccata, quæ malitiam habent ratione delectationis, quando quis nudè delectatur aliquo objecto, contrahit malitiam illius tantùm circumstantiæ, quâ affectus movetur. *Nec obstat*, quòd ille, qui delectaretur copulâ cum aliqua in cœlo Sancta, contraheret malitiam irreligionis, *nam* disparitas est, quòd religio videatur postulare etiam mentalem reverentiam erga Sanctos in cœlo, non item erga viatores.

1025. *Obji.* Si ideo non contrahatur malitia adulterii, quia non delectatur formaliter de adulterio seu injuria conjugis, ergo qui delectatur voluptate, quæ est in fornicatione, non ideo contrahet malitiam fornicationis, quia delectatur voluptate, quæ abstrahit à licita & illicita, cùm ipse posset esse in statu Matrimonii, & tum ipsi licita esset voluptas copulæ. R. n. conseq. disparitas est, quia voluptas illa, cùm de se excitet spiritus generationi deservientes, semper opponitur castitati, nisi in subjecto illam quærente præsupponatur jus ad actum generationis, quale jus nemo habet, nisi actu sit conjugatus: unde quamvis tale objectum, nempe copula secundùm se, sit indifferens, tamen cùm semper objiciatur homini vel soluto vel conjugato, nunquam exercitè est indifferens, sed vel est repugnans vel non repugnans isti subjecto.

1026. §. 4. Si quis tantùm morosè delectârit se, semel pollutione, semel fornicatione, semel sodomiâ ùt talibus, non satisfacit dicendo, ter delectavi me in objecto turpi, sed addere debet species infimas, semel in pollutione, semel in fornicatione &c. quia hi actus formaliter respiciunt objecta & delectabilitates diversas, ergo ab illis desumitur diversa species moralis, & in hoc conveniunt omnes. Major difficultas est, si delectârit se illis objectis, non ùt talibus, sed secundùm se, & in hoc casu adhuc has delectationes distingui specie, ideoque esse in confessione explicandas, dicunt cum communi & probabiliore *Vasq.* De pecc. d. 112. n. 5. *Less.* n. 122. *Castrop.* n. 4. *Ovied.* n. 54. *Dicast.* n. 624. *Carden.* n. 36. *Herincx* nu. 32. quia hæ delectationes adhuc pro objecto habent delectabilitates intra materiam luxuriæ specie morali diversas, non aliter ac delectationes de furto & vindicta intra materiam justitiæ, sive dicas illas delectabilitates esse objecta formalia sive materialia tantùm, ergo specie distinguuntur. Rationem aliam dat *Dicast.*, quia delectatio de pollutione est inchoata pollutio, de fornicatione est inchoata fornicatio, de sodomia est inchoata sodomia, ergo specie distinguuntur, *quidquid dicant aliqui recentiores*, inquit, *non digni, qui audiantur.* E contrà tamen *Berteau* in Regula prudentis & pii Confessarii p. 1. t. 2. c. 7. fatetur aliquos dicere morosas delectationes non distingui specie. Et idem docuerat Recentior apud *Moyam* t. 3. d. 3. n. 81., item Auctor opusc. 64. apud *S. Th.*, quem secutus fuerat *Sa*, sed correctus est à Magistro S. Palatii, hinc sententiam illam vocat omnino improbabilem *Moya* n. 83. His non obstantibus *Berteau* p. 2. De sexto præc. Decal. pu. 1., docet probabilius esse delectationes morosas esse ejusdem speciei, quia sunt actus voluntatis inefficaces, qui desumunt malitiam, non ab objecto, sed à motivo, quod est affectio carnalis procedens à vitio luxuriæ & opposito soli virtuti castitatis. Docet etiam *Arr.* n. 28. quem sequuntur aliqui recentiores, delectationes ejusmodi venereas saltem sensitivas non distingui specie, quia omnes inde sumunt malitiam, quòd ferantur in delectabilitatem veneream ortam ex motu seminis vel mollium spirituum valde proportionatorum organo tactûs, ergo cùm hæc delectabilitas sit eadem, sive proveniat ex hoc sive ex illo objecto cogitato, hæc objecta non videntur moraliter differre in esse objecti in ordine ad diversificandas illas delectationes, sed sicuti voluntas delectando se in copula cum Religiosâ communiter præscindit affectivè à statu personæ Religiosæ, quia affectus specialiter non movetur per illam circumstantiam religiosi status, ita voluntas consentiens in delectationem sensitivam ortam ex cogitatione, v. g. de pollutione, præscindit affectivè à tali emissione seminis, quia tantùm movetur illo objecto ùt causativo commotionum turpium, quæ eodem modo delectant, etiamsi causentur ex cogitatione de fornicatione vel sodomia. *Nec obstat*, quòd delectationes turpes merè spirituales circa illa objecta specie differant, nam hæ videntur tendere in illa objecta ùt talia, cùm aliter non habeant per quod delectent, non ita sensitivæ, quæ omnes delectant per similes commotiones venereas. Et sententia sic explicata videtur esse aliquo modo probabilis.

§. 5. Ex circumstantia voti tenentis se ex parte subjecti peccantis refunditur in delectationem etiam morosam specialis malitia contra fidem Deo datam, quia specialiter se obligavit ad vitandas etiam internas illas delectationes, vovit enim castitatem, non tantùm corporis sed etiam mentis, hinc si Religiosus morosè delectatus sit objecto turpi, tenetur suum statum aperire. E contrà circumstantia consanguinitatis, quamvis etiam partialiter se teneat ex parte subjecti, non refundit malitiam incestûs in delectationem morosam, quia secundùm dicta n. 1024. voluntas præscindit affectivè à consanguinitate, neque ex alio capite colligi potest, quòd talis delectatio simplex sit specialiter contra reverentiam conjunctis debitam, *Less. Oviedo*, & alii. 1027.

§. 6. Qui habuit turpem delectationem internam, 1028. cum qua est orta commotio spirituum genitalium vel delectatio sensitiva, dummodo abfuerit tactus & periculum pollutionis, satisfacit confitendo delectationem internam, quia cùm illa commotio spirituum & delectatio externa sensûs semper comitentur, satis intelliguntur explicatâ delectatione internâ. E contrà si sequatur tactus, pollutio aut alius actus externus, hoc debet exprimi, quia cùm hæc possint non sequi, non intelliguntur explicato solo actu interno. *Carden.* nu. 118.

§. 7. Qui commotionem spirituum assumit tan- 1029. quam medium ad pollutionem habendam, si pollutio non

non sequatur, tenetur exprimere in confessione se per commotiones intendisse pollutionem, quia tales commotiones ab illo fine habent novam malitiam, quam ex se non habent, cùm per se non sint in specie pollutionis sed potiùs fornicationis, in quantùm ex natura sua ordinantur ad copulam & non ad pollutionem. Similiter qui tales commotiones virtualiter refert ad pollutionem, tenetur hoc in confessione addere, tum autem censetur virtualiter eò referre, si eas intendat habens pro motivo delectabilitatem pollutionis, aut in eis prævidens periculum pollutionis.

1030. §. 8. Qui sine ullo desiderio personam venereè aspicit, non tenetur dicere, qualis persona fuerit: si tamen invitam vel etiam volentem tangeret, vel oscularetur, conditio personæ esset declaranda, quia actio consummaretur externè contra jus vel conditionem talis personæ.

1031. §. 9. Qui sine desiderio venereè attigit puellam, secundùm *Dianam* p. 3. t. 4. R. 225. satisfacit dicendo se toties attigisse turpiter, nihil dicendo de partibus, in quibus attigit: Alii probabiliter dicunt exprimendum, si partem turpem attigerit.

1032. §. 10. Desideria turpiter aspiciendi, tangendi, osculandi, fornicandi, distinguuntur specie non tantùm à morosa delectatione de illis objectis, sed etiam singula ab invicem, quia tendunt in ista objecta prout à parte rei ponerentur, si autem à parte rei ponerentur, distinguerentur specie, uti patet: hinc qui semel delectatus est cogitatione de copula, & semel desideravit copulam, non satisfacit dicendo, bis habui turpem cogitationem, sed dicere debet, semel delectatus sum copulâ, & semel desideravi. Similiter qui semel desideravit aspicere, semel osculari, semel tangere, semel fornicari, non satisfacit dicendo, quater desideravi aliquid turpe facere, sed tenetur ea objecta exprimere, etiamsi desiderâsset tantum sub conditione, si auderet aut si liceret, tum quia talis conditio non removet intrinsecam malitiam objectivam, tum etiam quia licèt consensus sit conditionatus respectu objecti, in se tamen est absolutus respectu delectationis per cognitionem præsentis circa tale objectum. Neque tum opus est addere, an actus circa objectum fuerit absolutus an conditionatus, *Aversa* q. 10. f. 10. §. *secundò*.

1033. §. 11. Si quis concupiĕrit mulierem, non reflectens ad conditionem illius, an nempe esset libera, an conjugata, an voto astricta, an consanguinea, si nullam habuit advertentiam ad has circumstantias personæ, satisfacit dicendo, desideravi fornicari cum una: Si dubitet, an adverterit saltem confusè, videndum est, qualis fuerit antecedens comparatio animi, nam si solitus est abhorrere ab adulterio, sacrilegio, incestu, præsumi potest, quòd fuerit desiderium simplicis fornicationis, aut saltem non in illa specie, à qua solebat abhorrere. Si solebat sine discrimine concupiscere quaslibet, censeri debet reus omnium, quia aliquo modo advertit, & animus erat ad omnia comparatus, unde accusare se debet de tali desiderio & de solita animi comparatione ad quaslibet personas. Quòd si persona erat talis, ut facilè dignosceretur esse non conjugata, non est præsumendum de adulterio: si satis apparebat non esse voto adstricta, non est præsumendum de sacrilegio, quamvìs enim hæc aliquando fallant, tamen communiter solet tantùm causari concupiscentia conveniens tali personæ, quam refert species seu habitus exterior.

1034. §. 12. Certum est omnem deliberatam effusionem seminis, quantumcunque parva sit, esse pollutionem & peccatum mortale, *Dicast. Gob.* t. 10. nu. 590. Quòd si pollutio orta fuerit ex vehementi delectatione interna, confitens pollutionem non tenetur exprimere actum internum, quia hic satis intelligitur, neque transfert pollutionem ad aliam speciem. Si tamen pollutio orta esset ex vehementi delectatione de actu sodomitico vel fornicario, docet *Carden.* debere addi inde ortam esse, quia respiceret novum motivum notabiliter diversum. Addit *Sporer* in Tyroc. Sacram. p. 4. n. 329. qui seipsum polluens imaginatur sibi aliam personam carnaliter dilectam, etiam morosè solùm se delectando in imaginatione ipsius quasi peccantis secum, attamen absque desiderio, teneri hoc explicare in confessione.

§. 13. Non est opus in confessione dicere, quo instrumento vel quâ re mediante procurata sit pollutio: Quod verum est, quamvìs fieret cum statua vel fœmina mortua, quia maneret sola mollities, nisi simul esset affectus ad personam vivam, tum enim simul esset desiderium fornicandi. E contrà si pollutio procuretur per alterum hominem liberè cooperantem, hoc addi debet, tum propter cooperationem ad alterius peccatum, tum quia communiter fiet ex affectu ad talem hominem, ideoque erit inchoata copula fornicaria, sodomitica, adulterina vel incestuosa, prout erit status & conditio personæ. Et hinc etiam quando pollutio procuratur mediante bestiâ, censeri debet inchoata bestialitas: quòd si nullus fuisset affectus ad copulam cum tali persona vel bestia, *Cajet.* putat non esse opus in confessione addere de hoc vel isto modo causatæ pollutionis, quia videtur manere sola mollities, quod *Dicast.* & *Dian.* p. 7. t. 12. R. 15. dicunt esse probabile, attamen cum *Sporer* nu. 331. concludunt probabilius esse, pro praxi, quòd sit addendum, quia pollutio sic procurata de se videtur esse inchoatio copulæ cum tali persona vel bestia, quod consequenter dicunt iidem authores de procuratione pollutionis circa corpus hominis dormientis vel non utentis ratione, quamvìs nulla intenderetur copula. 1035.

§. 14. Qui causavit pollutionem in altero, tenetur addere, an hic alter fuerit persona conjugata, sacra, sibi cognata, quia tum contraxit malitiam adulterii, sacrilegii, incestus, uti dictum est n. 987. 1036.

§. 15. Qui habet votum castitatis, & causat in alio pollutionem, tenetur explicare suum votum: quod certum est, si causet tactu vel aliâ simili actione externâ de se repugnante castitati; si autem causet tantum consilio vel mandato, putant *Sanch. Caram. Dicast.* d. 9. nu. 326. non esse opus aliquid dicere de voto; sed oppositum tenendum est, secundum dicenda n. 1064. 1037.

§. 16. Quæ specialiter, notabiliter repugnant honestati naturæ rationalis, uti sunt pollutionem facere in os alterius, (quod peccatum apud *Dianam* p. 6. t. 12 R. 7. vocatur irruminatio) osculari partes pudendas ejusdem vel diversi sexûs, & similia, habent specialem malitiam in confessione explicandam, quia supra modum indecentia sunt & dehonestant ac deprimunt dignitatem naturæ rationalis infra conditionem etiam bestialem. 1038.

§. 17. Qui commisit fornicationem, non satisfacit dicendo se cum soluta commisisse grave peccatum contra castitatem, uti constat ex hac prop. 25. ab *Alex. VII.* damnata, *Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit confessionis præcepto dicens, commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem.* Ratio autem est, quia fornicatio non tantùm est intrinsecè mala, uti undecim optimis argumentis demonstrat *Cardenas* in 2. crisi diss. 29. c. 2. & seqq., sed etiam distinguitur specie ab omni alio peccato contra castitatem, uti fusè probat *Mendo* diss. 5. q. 11. Potestque etiam videri *Du Bois* ad prop. 25. ab *Alex. VII.* damnatam. E contrà tamen homo liber fornicatus cum persona libera, satisfacit dicendo se semel habuisse copulam illicitam, non exprimendo personam, cum qua, hoc ipso enim quod non exprimat speciem majoris malitiæ, intel- 1039.

intelligitur saltem species minoris. Similiter qui dicit se fornicatum, non tenetur addere tactus aut commotiones spirituum genitalium, quia cùm hæc ordinentur ad copulam, hac explicatâ intelliguntur; non autem pollutio seu profusio seminis extra vas muliebre, si fortè contigerit, cùm illa non ordinetur ad copulam, sed potiùs sit contra finem illius, cùm impediat generationem.

1040. §. 18. Qui fornicatus est cum tribus diversis, vel ter cum una, satisfacit dicendo, se ter fornicatum, nec tenetur dicere, an fuerit una an plures, an fuerint meretrices an aliæ, dummodo non sit cooperatus ad impediendam generationem, *Bonac. Tamb.* in Decal. l. 7. c. 1., ubi notat, si Confessarius interroget, an cum una an cum pluribus, debere aperiri, quia posset esse occasio proxima relabendi, quando sæpiùs cum una fecisset.

1041. §. 19. Si Confessarius pœnitentem suam sollicitaverit in Sacramento vel paulò pòst, aut quia ex confessione advertit facilem ad peccandum, (etiam extra luxuriam, inquit *Dicast.* n. 601.) aut ideo cœpit in eum finem agere familiariùs, quia erat Confessarius, aut si munus Confessarii assumpserit in eum finem, ut occasionem habeat ad talia, additur species sacrilegii in confessione explicanda, quia hoc cedit in gravem irreverentiam Sacramenti, *Dicast.* d. 9. dub. 13. Si autem nihil horum adfuerit, & Sacerdos fornicetur cum filia confessionis, *S. Th. Sot. Sanch.* & alii 15. gravissimi Authores, quos refert & sequitur *Aversa* q. 16. f. 14. adhuc dicunt contrahi novam speciem malitiæ, quia Jus canonicum vocat quoddam adulterium vel incestum, & reipsa videtur esse species irreverentiæ & sacrilegii in Sacramentum: è contrà esse simplicem fornicationem, ac posse taceri, quod fuerit filia confessionis, docent *Ledes. Vasq. Sa, Bonac. Fill. J. Sanch. Pontius, G. Hurt. Ochag. Dicast. Tamb. Dian.* p. 1. t. 7. R. 12. *Lugo* d. 16. à nu. 351. & alii, quia ex confessione nulla oritur cognatio spiritualis, uti certum est, nec apparet, cur censeatur fieri irreverentia Sacramento jam præterito, cùm peccatum non habeat respectum ad illud. Utraque sententia est probabilis, prima est conformior Juri Canonico, sed secunda videtur ex ratione probabilior.

1042. §. 20. An prima fornicatio vel pollutio tollens virginitatem distinguatur specie ab alia, disputant Authores: in puella distingui negant multi cum *Dian.* R. 11. In masculo autem etiam plerique negant cum *Sanch. Con. Tamb.* suprà, unde *Lugo* nu. 218. *Bonæspei* de act. hum. d. 5. n. 17. *Stoz* l. 1. p. 1. n. 50. *Ills.* n. 84. absolutè dicunt in nemine distingui, nisi per violentiam, dolum, aut fraudem defloraretur virgo, quia ubique est contra castitatem tantùm, uti omne etiam primum furtum est tantùm contra justitiam. E contrà *S. Tho. Bonac.* & alii dicunt distingui specie, ideoque addi debere in confessione, quia prima specialiter opponitur virginitati, quæ videtur specialem habere honestatem à castitate in communi distinctam, ideoque specialem in cœlo obtinebit corollam: hinc *Fill.* t. 30. n. 72. & 74. tenet tanquam probabilius te teneri in confessione exprimere, si tu vel illa, cum qua peccâsti, fuerit virgo. *Mendo* d. 5. à n. 70. utramque sententiam bene discutit, & quamvis inclinet in affirmativam, meritò dicit utramque esse practicè tutam, possuntque videri etiam *Dicast.* à n. 427. & *Lugo* suprà, qui sententias circa hoc plures earumque rationes accuratè refert.

1043. §. 21. *Henriq. Fill.* & alii, in quorum sententiam inclinat *Mendo* d. 5. q. 8. rem utrimque fusè discutiens, putant, si virgo sub potestate parentum constituta defloretur, etiamsi consentiat, fore speciem stupri, quia fit specialis injuria in parentes, qui læduntur in honore & bonis, eò quòd cogantur augere dotem filiæ vel semper innuptam alere: è contrà *Sanch.* De Matr. l. 7. d. 14. plures referens dicit esse tantùm simplicem fornicationem, negatque fieri cuiquam injuriam, nam virgo est in tantùm domina sui corporis, & violator ipsius non nisi indirectè & per accidens lædit honorem vel causat damnum parentibus.

§. 22. *Henriq Sanch. Less. Lugo* n. 336. *Aversa* q. 10. 1044.
f. 9. dicunt fornicationem aut sodomiam hominis baptizati cum nō baptizato differre specie ab illis, quæ fiunt inter duos baptizatos, tum quia videtur fieri irreverentia Baptismo, cujus character semper manet, tum etiam quia sicuti prohibito Matrimonio inter consanguineos, censetur etiam ex motivo honestatis erga conjunctos copula inter illos esse specialiter prohibita, ita etiam cùm prohibeatur Matrimonium hominis baptizati cum non baptizato, censeri debet ex eodem motivo reverentiæ erga Religionem Christianam prohibita copula inter tales: Nihilominus sententiam oppositam absolutè probabilem esse asserunt *Diana* p. 3. t. 4. R. 138. *Tamb. Stoz* suprà, nam licèt Ecclesia in reverentiam Baptismi prohibeat Matrimonium illorum, non ideo specialiter prohibet copulam, uti nec cohabitationem aut collocutionem. *Nec refert*, quòd contra illud peccatum statuantur gravissimæ pœnæ, *nam* inde tantùm potest argui esse majorem malitiam vel indecentiam, sed non ideo novam peccati speciem, sicuti in homicidium proditorium, quod ex insidiis & cum fraude fit, statuuntur graviores pœnæ, neque tamen ideo distinguitur specie à non proditorio. Et hanc quoque sententiam docent plures apud *Dianam* & *Mendo* q. 26. qui meritò tenent primam, refertque *Mendo* rationes pro utraque.

§. 23. Si quis impotens, frigidus vel Eunuchus tentet fornicari, duplex committit peccatum, alterum fornicationis attentatæ, alterum contra naturam, quia non potens obtinere finem copulæ frustra provocat utrumque semen, *Henriq. Less. Dian. Lugo, Sanch.* l. 9. d. 19. num. 8. *Aversa* suprà, *Stoz* n. 53. contra *Fill.* Idem probabiliùs dicit *Dicast.* n. 374. de marito, qui non posset verum semen effundere, quidquid contradicat *Sanch.* nam etiam videtur esse contra naturam, quia similiter nequit obtinere finem copulæ; neque hoc est per accidens, uti in homine sene, qui habet verum semen, sed hoc est per se ob defectum seminis per se ad generationem requisiti. 1045.

§. 24. Multi cum *Bonac.* & *Sanch.* in Decal l. 1. c. 6. n. 14. probabilius dicunt contra *Vasq. Lug.* n. 142. & alios, quòd is, qui alterum sollicitat ad fornicandum, teneatur addere se fuisse sollicitatorem, quia additur nova species contra charitatem, eò quòd alterum inducat in ruinam spiritualem, secundùm dicta n. 984. Quòd si sollicitaveris ad opus, quod tamen non fecisti, vel priùs fecisti diu post, omnes docent peccatum sollicitationis distingui ab opere & esse speciatim explicandum. 1046.

§. 25. Stuprum specie differt à simplici fornicatione, quamvis enim eidem virtuti castitatis opponantur, tamen cum stupro est conjuncta violentia, quæ simul est contra justitiam, non item cum simplici fornicatione. Putat quidem *J. Sanch.* d. 29. n. 7. stuprum illatum non virgini non mutare speciem, & pro ea sententia citat multos, sed rectè contradicunt *S. Th.* & alii, manet enim oppositum justitiæ. 1047.

§. 26. Raptus, cum adjunctam habeat abductionem, specie differt à stupro: Quòd si puella rapta postea ex gravi timore invita consentiat in copulam, rapiens adhuc contrahit malitiam raptûs, & consequenter etiam rapta, in quantùm raptoris peccato cooperatur, secundùm communem doctrinam de scandalo & cooperatione, deberet enim potiùs mortem præeligere quam sic cooperari, alioquin virgo occidenda, si non consentiret in fornicationem, 1048.

posset

possèt consentire & dicere, potiùs me viola quàm occidas, quia violatio est minus peccatum quàm occisio, hoc autem nemo dicet, uti rectè *Dicast.* à nu. 445. contra *Sanch.*

1049. §. 27. Si abducatur sponsa de futuro, vel etiam de præsenti, & fiat ad finem ineundi Matrimonii, quamvis fortè repugnent parentes, non est raptus, quia non est abductio ad id, quod est illicitum, *Fill.* tr. 30. c. 6.

1050. §. 28. Qui incipit & non absolvit copulam, debet id explicare, quia est fornicatio in affectu tantùm, & reipsa solùm tactus impudicus, unde satisfacit dicendo, volens fornicari feci turpem tactum. Quòd si præterea voluntariè dispergat semen, præter tactum erit pollutio, quam exprimere debebit in confessione, *Sanch. Tamb.* in Decal. l. 7. c. 7. §. 1. Si quis autem seriò mutatâ voluntate & nolens peccare, se retrahat à copula, aut sentiens semen decisum nihilominus verâ pœnitentiâ ductus non coëat sicque dispergatur semen, *Less. Sanch.* De Matr. l. 9. d. 19. n. 7. *Diana* p. 3. t. 4. R. 227. dicunt non peccare, quia tenetur non habere copulam nec continuare voluntatem coëundi, & quòd semen dispergatur, dum se retrahit, per accidens est; si enim peccaret sic se retrahendo, ergo non peccaret complendo fornicationem, quod nemo dicet: Aliud est de conjuge, qui dum sentit semen decisum, tenetur infundere in vas naturale, id enim ipsi licitum est, ideoque tenetur incœptam copulam perficere, ne semen perdat.

1051. §. 29. Qui habet delectationem internam, v. g. de sodomia, & ideo fornicatur, debet se accusare de delectatione ex sodomia, quia cùm fornicatio fiat ex illo motivo, participat illius malitiam, *Vasq. Salas, Castrop. Dicast.* n. 624. Si tamen ad fornicationem moveretur ex sola delectabilitate copulæ cum conjugata vel consanguinea, non teneretur hoc addere, quia injuria conjugis vel violatio consanguinitatis non movet ad delectationem veneream, ideoque non continet motivum delectationis venereæ, *Carden.* suprà, & colligitur ex dictis n. 1024.

1052. §. 30. Si conjux tantùm delectetur de copula cum aliena, aut habeat solas delectationes morosas, *Hurt. Arr. Verric. Boss. Dian.* p. 9. t. 6. R. 4. negant teneri addere se esse in conjugio, quia quando sistitur in delectatione, non videtur lædi jus alterius conjugis: è contrà *Vasq. Bonac. Sal. Sanch. Castrop. Lugo, Mendo* d. 5. q. 13. *Dicast.* n. 634. *Ills.* tr. 4. d. 1. n. ult. probabilius dicunt debere addi, tum quia fides Matrimonii exigit, ut conjux nequidem mentem sive cogitationem simplicem ponat in alia, mutuò enim sibi tradunt non tantùm corpora sed etiam animos: tum quia saltem motus venerei, quos causat interna delectatio, sunt contra jus alterius conjugis. Quòd si conjux delectetur copula cum soluta, & inde commotus habeat actum conjugalem, non satisfacit dicendo se habuisse quandam delectationem veneream internam, sed dicere debet se ex illo motivo habuisse actum conjugalem, hic enim infectus est malitiâ illius motivi, & ab eo participat speciem fornicationis: è contrà tamen si delectatio interna fuisset de copula cum aliena conjugata, non esset opus exprimere circumstantiam conjugatæ, quia hæc injuria facta conjugi per se non movet, *Carden.* Addit *Sanch.* De Matr. l. 9. d. 17. n. 6. si conjux in actu conjugali cum sua se morosè delectet in alia velut præsente, etiam addi speciem adulterii. Similiter qui accedit ad suam uxorem putans se accedere ad alienam, committit adulterium, non quidem realiter, sed objectivè, *Burgh.* cent. 1. casu 70.

1053. §. 31. Qui peccat cum conjugata, etiam consentiente marito, committit adulterium, uti constat ex hac 50. propos. ab *Innocent.* XI. damnata. *Copula cum conjugata consentiente marito non est adulterium, adeoque sufficit dicere se esse fornicatum.* Ratio dabitur n. 1045.

§. 32. Si conjux invito conjuge peccet cum altero, peccat contra fidem Matrimonii & contra justitiam, cùm sit violatio obligationis ortæ ex contractu: præter hoc docent *Less. Lugo* De just. d. 8. s. 1. n. 6. & alii etiam peccari alio peccato injustitiæ, in quantùm violatur jus, quod conjux habet in corpus conjugis, hinc si conjux peccârit conjuge consentiente, putant hi Authores debere hoc addi; sed *Carden.* in 2. crisi d. 30. c. 3. a. 2. probabilius docet non committi duas species injustitiæ, adeoque non esse opus addere, an alter conjux consenserit nec ne, quia illa species peccati, per quam uxor peccat contra fidem Matrimonii, est ipsamet injuria mariti, quia obligatio uxoris non est præcisè ad non violandam fidem status, cùm non contraxerit cum statu, sed ad non violandam fidem datam marito, prout subest tali statui, neque juri illi potest maritus efficaciter cedere, sicuti Clericus non potest efficaciter cedere juri, ne percutiatur aut ne trahatur ad laicum tribunal. 1054.

§. 33. Si conjugatus peccet cum conjugata, est duplex adulterium, unum, quo peccat in propria persona, violando jus suæ conjugis, alterum, quo cum alia cooperatur, & simul alterius mariti jus violat, hinc status utriusque debet exprimi, *Azor, Less.* l. 4 c. 4. n. 77. *Fill.* tr. 30. n. 89. *Bonac.* De Matr. q. 4. p. 15. n. 5. *Lugo* d. 16. n. 258. *Dicast.* d. 9. à n. 270. *Steph.* tr. 1. d. 5. n. 31. contra *Ferrant. Burgh.* cent. 1. casu 70. & alios apud *Mendo* d. 5. q. 21. 1055.

§. 34. Si conjux cum soluta exerceat sodomiam, oscula, tactus, aut si committat bestialitatem, tenetur explicare se esse conjugem, quia per illa fit injuria conjugi; imò si vir cum propria uxore exerceat sodomiam, uterque peccat duplici peccato adulterii, quia neuter servat alteri suum corpus castè, quod spectat ad fidem Matrimonii, neque debet alteruter dicere se exercuisse sodomiam cum conjugata persona, sed debet dicere cum suo viro vel cum uxore sua, quia dicendo cum conjugata, significaret se alteri conjugi fecisse injuriam, quod verum non est, quando cum suo vel sua fecit, *Sanch.* d. 18. n. 4. & 5. 1056.

§. 35. Quamvis Matrimonium inter fideles sit elevatum ad rationem Sacramenti, quod Sacramentum exigit servari fidem conjugi, non ideo omne adulterium est sacrilegium, uti dicetur n. 1120. 1057.

§. 36. Si sponsus vel sponsa peccet contra fidem in sponsalibus datam, *Covarr. Megala, Diana* p. 1. t. 7. R. 5. & p. 3. t. 4. R. 67. *Pontius* De Matr. l. 12. c. 6. n. 8. *Bonaspei* De pecc. d. 5. n. 25. *Illf.* n. 85. & alii probabiliter dicunt non mutari speciem, nec opus esse id exprimere in confessione, quia per sponsalia necdum traditur jus in corpus, ergo non peccatur contra justitiam; & sicuti qui vovit se ingressurum Religionem, si fornicetur, non tenetur explicare votum, quia per promissionem Religionis nondum contraxit obligationem castitatis, ita & hic. Oppositum tenent etiam probabiliter *Az. Mol. Rebell. Con. Dicast.* num. 375. *Stoz* l. 1. p. 1. n. 52. *Aversa* q. 10. s. 9. §. *Aliqui, Sporer* De Matr. nu. 361. quia agitur contra jus, quod mutuò habent, ne, excepto ingressu in Religionem, agatur aliquid contra executionem factæ promissionis. Si tamen Titius Matrimonio Cajæ promisso, vel uxorem occidat, vel cum Caja adulteretur, ac post mortem uxoris suæ pergat peccare cum Caja, non ideo accedet nova species, sed erit simplex fornicatio, quia quamvis inter eos sit impedimentum dirimens, tamen hoc inductum est purè in pœnam delicti & non ex motivo diversæ honestatis vel virtutis, *Sanch. Less. Fill.* t. 10. p. 2. c. 1. nu. 45. *Diana* p. 3. t. 4. R. 140. 1058.

§. 37. Sacrilegium in hac materia contrahitur, vel ratione personæ sacræ, quæ peccat aut cum qua 1059.

peccatur, vel ratione rei sacræ, quâ quis hìc abutitur, vel ratione temporis, actionis aut loci sacri, de quibus jam ordine dicam.

1060. §. 38. Non est opus explicare, an persona sacra sit Sacerdos an tantùm subdiaconus, sed satis est dicere, habere sacrum ordinem, uti cum communi *Aversa* §. *Rursus* contra *Fagund.* qui putat exprimi debere statum saltem Episcopi aut Generalis in aliquo Ordine. Neque opus est exprimere, an persona illa semel tantùm an pluries castitatem voverit, *Dicast.* d. 9. à n. 315. *Stoz* nu. 50. Neque an votum sit simplex an solenne, utrumque enim virtutem religionis æquè respicit, *Sanch.* De Matr. l. 7. d. 27. n. 40. *Castrop.* De peccatis d. 3. p. 3. nu. 11. *Aversa* suprà, *Dicast.* à nu. 306. *Steph.* tr. 1. d. 5. n. 58. *Stoz* suprà.

1061. §. 39. Si quis in susceptione sacrorum Ordinum noluisset vovere castitatem, adhuc committeret sacrilegium peccans contra castitatem, quam Ecclesia tali præcipit ob reverentiam sacrorum ministeriorum, ita ut observatio castitatis ex vi præcepti Ecclesiæ ponatur in materia religionis, secundum dicta l. 1. n. 626.

1062. §. 40. Si Sacerdos simul & Religiosus peccet contra castitatem, *Sot.* & alii putant esse duplex sacrilegium, ideoque teneri aperire, quòd sit & Sacerdos & Religiosus, sicuti qui die festo non audit Missam, quo etiam vovit audire, tenetur utramque circumstantiam addere, quamvis & præceptum Ecclesiæ & votum sint ex eodem motivo religionis. E contrà *Sanch.* n. 14. & 30. aliique dicunt esse unicum sacrilegium, ideoque posse alterutram circumstantiam tacere. *Amicus* d. 18. n. 26. sic distinguit, si obligatio castitatis annexa Ordinibus sit ex præcepto Ecclesiæ, tenet cum *Soto*, si autem sit ex voto, tenet cum *Sanch.*, sed sententia *Sanch.* videtur esse absolutè probabilior, quamvis enim obligatio illa esset ex præcepto Ecclesiæ, tamen esset ex eodem motivo religionis, ex quo fuisset votum, cujus defectum supplet illud præceptum, si ordinandus fortè vovere nolit.

1063. §. 41. Si obligatus voto castitatis peccet cum alio obligato eodem voto, v. g. Religiosus cum Religiosa, debet explicari status utriusque, quia sunt duo specie peccata peccare in propria persona contra votum suum, & cooperari cum alia persona ad frangendum votum suum, ita cum aliis *Lugo* d. 16. n. 258.

1064. §. 42. Si quis voto castitatis obligatus alium voto non obligatum inducat ad peccatum contra castitatem, *Arr. Caram. Pelliz. Tamb. Sanch.* in Decal. l. 5. c. 6. nu. 10. *Dicast.* nu. 326. *Steph.* tr. 1. d. 5. nu. 58. *Stoz* nu. 53. negant peccare peccato sacrilegii contra votum, quia vovit tantùm castitatem propriam, nec intentio voventis videtur se extendere ad castitatem alienam. E contrà *Carden.* in 1. crisi d. 36. & alii putant peccare etiam peccato sacrilegii contra votum suum, ideoque teneri hoc manifestare in confessione, quia castitas prohibet, ut nihil directè contra se procuretur, secundùm dicta nu. 984. ergo inducendo peccavit contra castitatem, quam vovit, ergo peccavit contra votum. Et consequenter etiam dicendum est, si ille, qui non habet votum castitatis, inducat habentem illud votum ad peccandum contra castitatem, istum inducentem peccare, non tantùm contra castitatem, sed etiam contra virtutem religionis, quæ eum obligabat, ut neminem induceret ad transgressionem sui.

1065. §. 43. Si Novitius religiosi Ordinis peccet contra castitatem, non tenetur manifestare se fuisse Novitium, quia nulla species accedit, donec voverit, *Dian. Lugo, Aversa, Tamb. Dicast.* nu. 325. *Stoz.* suprà contra *Limas.*

1066. §. 44. Contrahitur sacrilegium, si quis re consecratâ vel benedictâ utatur ad turpitudines; item si verba sacra ac præsertim sacræ scripturæ applicet rebus obscœnis.

§. 45. Non est gravis irreverentia, si quis fornicetur habens sacras Reliquias ad collum pendentes, *Fill.* tr. 30. nu. 129. *Lugo* nu. 513. *Bonæspei* num. 129. Agnoscunt tamen in hoc irreverentiam *Lugo, Dicast.* n. 719. & alii. Veniale esse putant *Aversa* q. 10. s. 10. *Loth.* tr. 24. a. 3. & alii. Imò *Homob.* suadet eas deponi etiam in congressu maritali, sed in hoc meliùs contradicunt alii, quia hic congressus nihil mali continet, sed potest esse actus virtutis. Hoc rectè dicunt *Lugo* n. 513. & *Dicast.* suprà, fore mortale, si quis portans Eucharistiam exerceat actum venereum. 1067.

§. 46. Circumstantia temporis sacri, v. g. quòd carnaliter pecces die Veneris sancto vel die communionis, secundum dicta n. 963. non addit speciem sacrilegii, *Lugo* n. 525. *Dian.* p. 1. t. 7. R. 32. Foret tamen irreverentia mortalis etiam in confessione explicanda, si quis die Veneris sancto exhiberet turpes comœdias, *Lugo* n. 524. qui idem dicit cum *Aversa* s. 11. & *Bonæspei* nu. 133. si quis statim post lectam Missam vel post sumptam Communionem iret ad fornicandum. 1068.

§. 47. *Sylvius* & alii affirmant, *Dian.* p. 6. t. 7. R. 39. & alii negant contrahi speciem sacrilegii, si quis concupiscat mulierem sub oratione, v. g. sub recitatione Horarum, sed de hoc videri possunt dicta l. 4. n. 1348., nam probabilius est non esse saltem mortale in ratione sacrilegii. Dicunt tamen multi fore sacrilegium mortale, si concupiscat, dum celebrat, dum communicat, dum adhuc apud se habet sacras species, dum fert vel distribuit Eucharistiam, uti habet *Lugo* d. 16. n. 513.; aut etiam si statim post Communionem vel Missam lectam, uti habet *Sporer* nu. 404. De omnibus tamen non audet absolutè asserere *Tamb.*, sed dicit advertendum esse, in quibus casibus secundum judicium prudentum gravis & quidem peculiaris irreverentia censeatur inferri Christo. 1069.

§. 48. Si pollutio fiat in templo & sit occulta, *Vasq.* B. *Pontius, M. Perez, Casp. Caram. Dian.* p. 7. t. 11. R. 31. *Burgh.* cent. 3. casu 58. & alii negant esse sacrilegium, quia malitia sacrilegii ratione loci non videtur contrahi nisi propter infamationem & violationem loci sacri, quæ non causatur, si pollutio sit occulta. E contrà *Suar. Sanch. Bonac. Lugo, Dicast.* d. 9. n. 651. *Bonæspei* d. 5. n. 91. *Steph.* nu. 56. *Mendo* d. 5. nu. 49. aliique plures apud *Dian.* p. 1. t. 7. R. 26. probabilius dicunt esse sacrilegium & in confessione addendum, quia si publicaretur, templum esset pollutum, ergo signum est, quòd ab initio factum sit aliquid contra reverentiam loci sacri, ideo enim Ecclesia post publicationem prohibet ibi legi Missas, quia locus ille dehonoratus est. Et quod dictum est de pollutione, dicunt Authores secundæ sententiæ contra Authores primæ etiam de copula illicita, quamvis occulta, in loco sacro commissa. Putat autem *Zerol.* per locum sacrum hìc intelligi etiam sacristiam, sed contradicunt *Azor* & *Diana* p. 3. t. 4. R. 166. quod magis valet de campanili, est enim minùs sacrum: imò nec intelligitur oratorium privatum sine Episcopi auctoritate erectum, *Ills.* n. 102. 1070.

§. 49. Copula conjugalis in loco sacro facta secundùm *Caj. Palud. Tolet.* & alios est sacrilega, quia Ecclesia eam prohibet ex motivo religionis. Secundùm *Vasq. Sa* & alios non est sacrilega, quia Ecclesia videtur tantum prohibere illam, quæ est de se illicita; sed *Castrop. Diana* p. 1. t. 7. R. 19. *Aversa* q. 10. s. 11. melius distinguunt, si enim sit necessaria, v. g. ob periculum incontinentiæ, quando conjuges coguntur diu remanere in templo, non est sacrilega nec illicita; si autem non sit necessaria, probabilius videtur esse illicitam & sacrilegam, quia est in grave vilipendium loci sacri. 1071.

§. 50. Probabile est quidem, quòd oscula, tactus, aspectus, turpiloquia, etiam publicè facta in loco 1072.

sacro,

sacro, non habeant rationem sacrilegii, ideoque opus non sit dicere esse ibi facta, uti tenent *Sanch. Aversa* & alii cum *Diana* R. 25. illorum tamen ratio, nempe quia per ista non polluitur Ecclesia, nihil probat, uti constat ex dictis nu. 1070. hinc dicendum est tunc tantùm per hujusmodi actiones externas contrahi malitiam sacrilegii, quando cum magna Ecclesiæ irreverentia fiunt, uti si quis meretricem ante altare publicè tangeret impudicè, si quis turpem comœdiam in templo exhiberet &c. *Suar. Bonac. Lugo*, *Dicast. Tamb. Steph.* n. 81. *Mendo* n. 60. Addit *Gobat* in Quin. t. 5. c. 49. si quis turpem cantionem vel melodiam, quam populus sciret convenire rebus turpibus, insereret officio divino aut publicè in templo caneret, quia cultus Dei per hoc graviter inhonoraretur.

1073. §. 51. Desideria, oscula, tactus, fornicatio, sodomia & similia externa, si fiant circa consanguineas vel affines, addunt speciem incestûs contra reverentiam conjunctis debitam, unde qui consanguineam suam turpiter attigit, non satisfacit dicendo, attigi aliquam turpiter, sed addere debet fuisse consanguineam. Probabile autem est incestum cum consanguineis non differre specie ab incestu cum affinibus vel cum conjunctis cognatione legali, scilicet per adoptionem, uti ex *S.Th.* docent *Caj. Tamb. Lugo* d. 16. n. 313. *Dian.* R. 31. quia semper peccatur contra reverentiam conjunctis debitam, & videtur esse perinde, unde oriatur illa conjunctio. Contradicunt tamen etiam valde probabiliter *Vasq. Dicast.* d. 9. nu. 272. *Bonæspei* De actibus hum d. 5. n. 20. *Illſ.* n. 83. quia reverentia debita ob intrinsecam sanguinis participationem videtur esse notabiliter diversa, hanc autem exigit consanguinitas & non affinitas, quæ tantùm extrinsecam conjunctionem habet.

1074. §. 52. *Fil.* aliique multi cum *Dian* suprà docent incestum in uno non differre specie ab incestu in alio quocunque gradu, v. g. incestum cum matre sua non differre specie ab incestu cum nepte, ideoque in omnibus satisfieri, si dicatur, commisi incestum, quia in his omnibus etiam videtur eadem deformitas inveniri, scilicet actio contra reverentiam conjunctis debitam, quod autem sit major vel minor conjunctio, videtur tantùm posse graviorem malitiam refundere, non autem specie distinctam: Sed multi alii cum *Dicast.* suprà longè probabiliùs contradicunt, tum quia incestus in primo aut fortè etiam in secundo gradu repugnat juri naturæ, non item in aliis gradibus, in quibus ideo tantùm est incestus, quia ex motivo talis reverentiæ prohibetur; tum etiam quia alia debetur reverentia matri quàm nepti; hinc infert *Bonæspei* num. 19. debere explicari, an fuerit cum avia, matre, sorore, vel filia, item an cum matre, an cum noverca; item an cum noverca patre vivente an mortuo, nam patre vivente est præterea contra pietatem. Non est tamen opus dicere, an fuerit cum proavia, quia similis tantùm videtur huic & aliis consanguineis deberi reverentia.

1075. §. 53. Si sponsus cognoscat consanguineam suæ sponsæ, probabilius videtur esse incestum, quia talis copula specialiter ob reverentiam conjunctis debitam prohibetur ab Ecclesia ideo ponente impedimentum dirimens ex motivo publicæ honestatis, *Tamb. Lugo* n. 331. quod *Oviedo* De pecc. contr. 5. n. 78. rectè restringit ad primum gradum.

1076. §. 54. Si Titius fornicatus sit cum Caja, & postea fornicetur cum Cajæ consanguinea in tertio gradu, aliqui apud *Sanch.* De Matr. l. 7. d 67. n. 7. putârunt esse incestum, quia licèt *Trid.* sess. 24. De Ref. Matr. c. 4 sustulerit ab eo peccato impedimentum, non ideo sustulit affinitatem, cùm enim tale decretum sit correctorium, non operatur ultra verba: Sed *Sanch.* n. 8. rectè dicit oppositum sibi esse certum, tum quia ideo ab his vel illis committitur incestus, quia fornicatio fit ab illis, inter quos prohibetur Matrimonium, non prohibetur autem inter Titium & istam consanguineam Cajæ, tum etiam quia si ratio Adversariorum valeret, ergo adhuc esset incestus, si peccaretur cum conjuncta etiam in septimo gradu, quia olim erat impedimentum; imò sicuti datur affinitas ad gradus etiam remotiores in infinitum, ita & daretur incestus, quod nemo dicet. Et ideo Cap. *Non debet*, De consang. & affin. ubi agitur de contrahendo impedimento, dicitur, *Prohibitio copulæ conjugalis quartum consanguinitatis & affinitatis gradum de cætero non excedat; si autem copula sit illicita, non excedit secundum.*

§. 55. Si Titius & Caja consanguinei in tertio gradu post obtentam dispensationem ad ineundum Matrimonium, sed hoc nondum inito, fornicentur, *Maj.* & *Gallego* dicunt esse incestum, quia non ideo sublata est consanguinitas, sed hac stante est tantùm data potestas contrahendi Matrimonium: Oppositum tenet *Sanch.* n. 9. quia incestus non est, nisi ubi cum consanguinitate est prohibitio Matrimonii, sed positâ dispensatione non est ampliùs prohibitio Matrimonii, ergo nec incestus. 1077.

§. 56. Incestus cum conjunctis cognatione spirituali proveniente ex Baptismo vel Confirmatione, distinguitur specie ab aliis incestibus, quia prohibetur ex motivo reverentiæ debitæ Sacramento, ergo habet adjunctam malitiam sacrilegii, *Sanch.* De Matr. l. 7. d. 5. n. 9. *Lugo* n. 333. Necesse tamen non est dicere, an cognatio orta sit ratione Baptismi an Confirmationis: Neque an peccaverit cum filia Baptismi, an cum ejus matre, quia cùm sit contra eandem reverentiam debitam personis ratione Sacramenti conjunctis, manet una species. 1078.

§. 57. Qui commisit semel pollutionem, semel sodomiam, semel bestialitatem, non satisfacit dicendo, ter procuravi pollutionem, uti constat ex hac prop. 24. ab *Alex. VII.* damnata, *Mollities, sodomia & bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ, ideoque sufficit dicere in confessione, se procurasse pollutionem.* Ratio autem est, quia licèt opponantur eidem castitati, tamen modi oppositionis sunt notabiliter diversi, nam castitas prout detestatur omne id, quod generationem impedit, sic opponitur mollitiei: prout autem est conservativa reverentiæ erga parem sexum, & verecundiæ circa naturalem modum coëundi, sic opponitur sodomiæ: prout verò est impeditiva, ne affectus hominis erga homines licitus detorqueatur ad bestias, & sic quodammodo fiat bestialis, sic opponitur bestialitati. 1079.

§. 58. In sodomia teneris dicere, an fueris agens an patiens, cùm enim agens habeat pollutionem, hæc addit novam speciem, *Tamb. Lugo* n. 243. *Mendo* d. 5. nu. 188. contra plures id negantes cum *Diana* in Compendio v. *sodomia* n. 2. *Nec obstat*, quòd patiens cooperetur pollutioni agentis, adeoque contrahat etiam ejus malitiam, *nam* sicuti pejerans & cooperans perjurio alieno contrahunt eandem malitiam, sic tamen ut cooperans contrahat malitiam tantùm reductivè eandem & modo notabiliter diverso, qui debet exprimi in Confessione, ita etiam hic, agens enim contrahit primariò, patiens secundariò, *Dicast.* d. 9. n. 465. 1080.

§. 59. *Cajet.* putat fœminam non teneri dicere, in qua parte sui corporis sodomita semen effuderit, sed probabilius est teneri, alioquin non explicat, an fuerit sodomia imperfecta necne, si enim fuerit effusio cum affectu ad præposteras partes, erit sodomia imperfecta, si autem tantùm ad explendam libidinem sine desiderio coitûs & sine affectu ad partes præposteras, erit tantùm pollutio. 1081.

§. 60. Si duo mares ex affectu ad eundem sexum per- 1082.

permisceant corpora, *Grassus* putat non ideo fore sodomiam, dummodo semen non effundant in vas præposterum, ideoque sufficere, si dicant se exercuisse mollitiem: Sed oppositum est tenendum, quamvìs enim non sit principalis illa sodomia, in quam feruntur speciales pœnæ ecclesiasticæ, rectè tamen docet *Tamb.* l. 7. c. 7. §. 2. esse sodomiam, non enim est sola mollities, cùm hæc tendat ad explendam libidinem sine speciali affectu ad indebitum sexum, ergo est sodomia, qualem etiam fœminæ exercere possunt, licèt nequeant seminare in vas præposterum. Dicendum etiam est cum *Graff. Az. Sylv.* contra *Dianam* p. 3. t. 4. R. 101. si duo mares cognati committant sodomiam, contrahi etiam speciem incestûs, quia est contra reverentiam conjunctis debitam.

1083. §. 61. In bestialitate explicari debet, an facta sit cum bestia mare vel fœmella: & si cum fœmella, an in vase naturali an in præpostero, sunt enim diversæ deordinationes, uti probat *Mendo* d. 5. q. 25. Non est tamen opus dicere, cum qua specie animalis, quia manet eadem malitia, sive fiat cum cane sive cum ove, *Mendo* n. 196. *Tamb.* §. 5.

1084. §. 62. Quamvìs coitus cum dæmone habente formam hominis reducatur ad bestialitatem, quia detorquetur affectus ad non hominem, tamen exprimi debet fuisse cum dæmone, quia simul est speciale peccatum contra virtutem religionis habere commercium cum maximo Dei & hominum hoste, *Tamb.* suprà.

1085. Q. 146. *Quomodo distinguenda sit species in peccatis contra septimum & decimum præceptum.* R. §. 1. Qui herì equum, hodie pecuniam, cras vestes furatur, satisfacit dicendo, ter furatus sum rem gravem, quia equus, pecunia, vestes sunt moraliter ejusdem speciei, cùm mensurentur eâdem pecuniâ & inter se commutentur.

1086. §. 2. Furtum non mutat speciem ex hoc, quod fiat à Judice vel gerente Magistratum, quamvìs sit major indecentia, quòd fiat ab eo, qui alios deberet coërcere, *Tamb. Dian.* p. 1. t. 7. R. 36. contra utrumque *Medinam.* Potest tamen Princeps vel Magistratus peccare, non tantùm contra charitatem, sed etiam contra justitiam, si aliorum furta non impediat, ad quod etiam ex justitia tenetur.

1087. §. 3. Rapina specie differt à furto, quamvìs enim objectum utriusque sit idem, tamen modus, quo illud attingunt, est notabiliter diversus, nam in rapina & non in furto, fit vis etiam personæ. Unde si homini videnti eripias rem suam & abscurras, nullam vim inferendo illius personæ, non erit rapina, sed furtum.

1088. §. 4. Furtum per usuram vel alium dolosum contractum est ejusdem speciei cum furtis aliis, hinc sufficit in confessione dicere, toties furatus sum, tacendo de modo auferendi.

1089. §. 5. Furto additur sacrilegium, si quis furetur rem sacram, uti calicem consecratum, quamvìs è loco non sacro; aut rem profanam in loco sacro positam pro securitate vel per modum pignoris, depositi, mutui, commodati, ita ut locus sacer debeat pro eo respondere. Per locum autem sacrum hìc intelligitur Ecclesia consecrata aut benedicta, etiamsi sit violata, polluta, interdicta, non tamen intelligitur Monasterium, Claustrum, vel domus Religiosorum, uti cum aliis *Dicast.* d. 9. n. 668.

1090. §. 6. Si quis in Ecclesia furetur crumenam divitis aut aliquid aliud non sacrum, nec ullo modo pertinens aut commendatum Ecclesiæ, adhuc dicunt *Suar. Vasq. Laym. Rebell. Bonac. Regin. Bonæspei* De act. hum. d. 5. num. 77. esse sacrilegium, quia *Joannes* Papa VIII. Cap. *Quisquis inventus* 17. q. 4. dicit sacrilegium committi auferendo sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro: Oppositum tamen velut probabile tenent *Az. Henriq. Less. Con. Lugo, Dian.* R. 27. qui per auferre de loco sacro intelligunt aliquid pertinens, aut de quo debeat respondere locus sacer: *Oviedo* De pecc. contr. 5. n. 31. refert utramque sententiam, & nihil determinat: *Dicast.* à num. 664. agnoscit parem ferè in utraque sententia probabilitatem, attamen magis inclinat in primam.

§. 7. Si quis ideo eat ad confessionem, ut possit Confessario furari rem levem, *Corduba, Sa, Rebell. Fagund. Lugo, Dicast.* nu. 667. dicunt, quamvìs sit levo in ratione furti, attamen esse grave in ratione sacrilegii, quia videtur cedere in gravem irreverentiam Sacramenti: sed ratio occurrit in oppositum, quia si quis confiteatur ex vana gloria, aut si in confessione mentiatur in re levi non pertinente ad materiam necessariam confessionis, dummodo de aliis peccatis doleat & non reddat Sacramentum irritum, non peccat mortaliter, uti dicetur num. 1177. idem autem videtur esse de nostro casu, uti rectè *Aversa* q. 10. s. 11. §. *Addit.* Et saltem si confessio sit occasio furti, non est mortale, uti fatentur citati Authores contra *Fagund.* 1091.

§. 8. Non est sacrilegium furari rem Parochi vel Sacerdotis possidentis illam suo & non Ecclesiæ nomine, quamvìs haberet titulo ecclesiastico, v. g. ex reditibus Beneficii vel propter Baptismum infanti collatum, talia enim habent se uti res profanæ, cùm nec in se sint sacræ, nec ideo violetur aliquis locus sacer, vel aliqua persona, aut immunitas Ecclesiastica. *Dian.* R. 27. *Tamb.* De conf. l. 2. c 8. 1092.

§. 9. Si quis rem sacram & è loco sacro furetur, *Vasq. Fagund.* & alii cum *Dian.* dicunt manere unum specie sacrilegium, quia & rei & loci sacri violatio soli religioni opponitur: E contrà *Lugo* d. 16. num. 471. *Oviedo* n. 302. *Dicast.* nu. 663. *Bonæspei* n. 82. probabilius dicunt esse duo specie sacrilegia in confessione distinguenda, unum contra immunitatem loci sacri, alterum contra sanctitatem rei sacræ, sicuti sunt duo specie sacrilegia, si Clericus occidatur in loco sacro. 1093.

§. 10. *Less.* De just. l. 2. c. 45. dub. 3. putat furtum vel usum profanum rei per votum Deo promissæ esse sacrilegium, sed probabiliùs contradicunt *Laym.* & *Oviedo* n. 34. usquedum res sit tradita & dicata ad sacrum usum, sicuti enim qui vovit intrare Religionem vel suscipere Sacerdotium, non ideo est sacrilegus, si peccet contra castitatem, quia necdum est consecratus Religioni nec sacratus per Ordinem, ita & hìc. 1094.

Q. 147. *Quomodo distinguenda sit species in peccatis contra octavum præceptum.* R. §. 1. Mendacium circa res fidei, v. g. si quis præscindendo à verbo Dei dicat Jobum habuisse quatuor filias, cùm sciat habuisse tantùm tres, per se loquendo, est veniale tantùm, *Salas, Arr.* De pecc. d. 21. s. 1. & alii apud *Lugo* De fide d. 14. s. 3. qui in eandem sententiam inclinat, non enim apparet, unde refunderetur species gravis malitiæ. Si tamen significaret Deum locutum esse aliquid falsum, esset gravis blasphemia, uti per se patet. 1095.

§. 2. Judicium temerarium specie distinguitur à detractione, secundùm dicta l. 3. p. 2. n. 1188. 1096.

§. 3. Probabile est, quòd falsum crimen imponere, & revelare verum, quod occultum est, sint ejusdem speciei in ordine ad confessionem, *Mol. Lugo* De just. d. 14. s. 2. *Tamb.* De conf. l. 2. c. 9. n. 5. & consequenter satisfit dicendo, bis graviter detraxi, quia species mendacii, quæ in primo est, non est mortalis, nisi ratione injuriæ, quæ satis explicatur. Fatendum tamen est cum *Nav.* & *Sporer* in. 8. præcept. Decal. n. 48. in primo esse majorem malitiam, attamen intra eandem speciem. 1097.

§. 4. In detractione, judicio temerario vel contumelia, non mutat speciem, quòd dixerim hunc esse hære- 1098.

hæreticum, illum furem, istum sodomitam, *Bonac.* *Sa, Castrop. Oviedo* n. 27. *Less.* in Auct. v. *Confessio* Casu 9. contra *Suar. Az. Salas*, hinc satisfit dicendo, ter detraxi, ter temerè judicavi in re gravi: Rationem dat *Lugo* De pœn. d. 16. n. 265. quia omnes detractiones accipiunt malitiam ex eo, quòd sint contra unum bonum famæ, sicuti furta ex eo, quòd lædant fortunas, ergo sicuti furta sunt ejusdem speciei in ratione furti, sive bona hæc sive illa, sive hoc sive alio modo tollantur, dummodo vis personæ non fiat, sic de ablatione famæ. Idem est, si detraxerim Sacerdoti, uti probabiliùs cum aliis tenet *Tamb.* nu. 2. contra *Steph.* tr. 4. d. 6. nu. 5. qui cum aliis putat esse contra religionem & reverentiam illi statui debitam.

1099. §. 5. Si detractio sit scandalosa aut damnosa in bonis fortunæ, additur nova species contra charitatem vel justitiam respectu juris ad bona fortunæ, ideoque hæc erunt in confessione addenda.

1100. §. 6. Susurratio, quâ detrahendo pax turbatur & causatur divulsio animorum, differt specie à detractione, quia specialiter opponitur charitati.

1101. §. 7. Contumelia, quâ præsenti in faciem detraho, addit novam speciem, secundùm dicta l. 3. p. 2. n. 1216. unde si lædebas famam alicujus absentis, & eo superveniente pergas eam lædere, sunt duo specie peccata, nempe detractio & contumelia, quia per contumeliam rapitur honor, per detractionem tollitur fama, quæ, quomodo distinguantur, dictum est l. 3. p. 2. à n. 1191.

1102. Q. 148. *Quomodo distinguenda sit species in peccatis contra præcepta Ecclesiæ.* R. §. 1. Ejusdem speciei est die festivo exercere servilia & forentia, hinc qui uno festo serviliter laboravit & altero tulit sententiam in judicio, satisfacit dicendo, bis per opus prohibitum graviter inhonoravi diem festum.

1103. §. 2. Sive sit Dominica sive festum, item sive sit festum majus sive minus, non ideo mutatur species, hinc qui die Paschæ & die S. Laurentii non audivit Missam, vel serviliter laboravit, satisfacit dicendo, bis die festivo non audivi Missam, vel serviliter laboravi.

1104. §. 3. Violatio jejunii per comestionem carnium distinguitur specie à violatione per comestionem ovorum aut lacticiniorum, ubi horum comestio est prohibita, quia per illas duas leges intenditur & per violationem impeditur notabiliter diversa mortificatio carnis. Item violatio per comestionem carnium distinguitur specie à violatione per multiplicem comestionem, unde qui uno die jejunii sumpsit unicam refectionem in carnibus, & altero sumpsit duas refectiones in piscibus, non satisfacit dicendo, bis graviter fregi jejunium, sed addere debet, quòd semel in carnibus, *Sanch. Oviedo* De pecc. contr. 5. n. 25.

1105. §. 4. Violatio jejunii in vigilia S. Matthiæ incidente in quadragesima & quatuor temporibus, & simul in die Veneris, est unicum etiam numero peccatum, secundùm dicta l. 5. n. 137.

1106. §. 5. Violatio ejusdem jejunii ab Ecclesia præcepti, à Superiore imperati, à Confessario pro pœnitentia injuncti, ex voto debiti, habet quatuor specie malitias, uti dictum est l. 5. n. 135. De peccatis contra præceptum Communionis & Confessionis dicetur à n. 1116.

1107 Q. 149. *Quomodo distinguenda sit species in peccatis circa Sacramenta & personas ecclesiasticas.* R. Præter sparsim dicta, notanda sunt seqq. §. 1. An contrahat duas specie malitias, qui post susceptum Baptismum & Confirmationem deficit à fide, dictum est nu. 980. An autem peccet graviter, qui ideo confitetur, ut Confessario furetur rem levem, dictum est n. 1091.

1108. §. 2. Probabilius videtur omnem illum peccare mortaliter, per se loquendo, qui Sacramentum conficit in mortali, secundùm dicta l. 6. p. 1. nu. 91. Is verò, qui in mortali suscipit Sacramentum vivorum, etiam peccat mortaliter, peccato distinctæ speciei ab illo, quo peccat, qui conficit, secundum dicta ibidem n. 194. quia suscipiens non tantùm irreverenter tractat Sacramentum in gratia recipiendum, sed impedit primarium ejus effectum, scilicet gratiam, ad quam causandam à Deo est institutum.

§. 3. Si quis communicet vel Missam legat in mortali, aliqui putârunt committere unum peccatum irreverentiæ circa Eucharistiam, & alterum impœnitentiæ, imò *Sporer* De sacrif. n. 493. refert aliquos putâsse celebrantem in mortali tribus specie distinctis peccatis peccare, ratione omissæ confessionis, ratione omissæ contritionis, & ratione indignæ oblationis, sed rectè contradicunt *Vasq. Bonac. Nugn. Aversa* De Euch. q. 8. s. 5. §. *Quartò*, nam quod attinet ad impœnitentiam, obligatio præmittendi pœnitentiam ex hoc capite non distinguitur ab obligatione non indignè communicandi: Quamvis autem oblatio fiat in mortali, non ideo est mortale, uti dixi l. 6. p. 1. num. 96. 1109.

§. 4. Si quis ligatus censurâ, v. g. excommunicatus, & simul in mortali constitutus communicet vel Missam legat, *Vasq. Dian. Hurt. Lugo* De Euch. d. 14. n. 20. putant esse unum numero peccatum, quod *Tamb.* De Comm. c. 1. num. 7. vocat probabile, *Gob.* in Exp. tr. 3. nu. 442. & tr. 4. num. 212. vocat tutum, quia præceptum humanum concurrens cum divino vel naturali sub eodem motivo, quale hic videtur esse reverentiæ, non addit novam speciem malitiæ. Admittit hoc *Suar.*, attamen putat esse circumstantiam aggravantem in confessione exprimendam: *Vasq.* & *Lugo* dicunt non addere tantam malitiam, ut opus sit in confessione exprimere, sed probabilius videtur esse oppositum, ob rationem dandam n. 1111. 1110.

§. 5. Si quis in mortali & etiam non jejunus communicet, adhuc putant *Hurt. Dian.* & *Lugo* ob rationem n. 1110. datam esse unum specie peccatum, sed *Bonac. Molfes. Homob. Rayn. Aversa* §. *Quintò. Bosco* De Euch. s. 10. concl. 2. & alii probabiliùs contradicunt, quia motivum præcepti divini est, ne Sacramentum frustretur effectu, motivum autem præcepti humani est specialis reverentia erga Corpus Christi. Addit *Aversa*, quia quamvis esset idem motivum reverentiæ in genere, tamen est alius modus reverentiæ in specie, postulans, ut accedat nec in censura specialiter contumax Ecclesiæ, cujus Sacramenta vult participare, nec in mortali per illud ponens obicem gratiæ, sed afferens specialem reverentiam jejuni corporis, quo significet se hunc cibum spiritualem præferre omni corporali. Idem esse dicunt, si Sacerdos in mortali, & absque sacris vestibus consecraret; item si consecraret & extra spatium altaris consecrati, & extra extensionem corporalis, uti rectè *Dicast.* De Euch. d. 2. nu. 206. quia est distincta significatio, ob quam Ecclesia utrumque requirit, nempe altare velut aram Crucis, in qua Christus est immolatus, corporale autem velut sindonem, in qua depositum est Corpus Christi. 1111. 1112.

§. 6. Ex dictis n. 1108. constat Sacerdotem consecrantem in mortali peccare mortaliter. Quòd si insuper in mortali communicet, est aliud specie peccatum, quidquid contradicat *Sporer* suprà, quod evitasset, si ante Communionem elicuisset contritionem, uti dictum est l. 6. p. 1. n. 93. Quòd si post consecrationem incidisset in mortale, & in eo sibi ipsi dedisset Communionem, adhuc contraxisset peccatum specie diversum à peccato illius, cui ab altero daretur Communio, est enim diversa malitia indignè ministrare & indignè suscipere Eucharistiam: Unde consecrans & postea seipsum communicans in mortali quadruplicem specie malitiam contrahit, primam, quia 1113.

quia Eucharistiam in mortali conficit; secundam, quia indignè ministrat; tertiam, quia ministrat indigno; quartam, quia suscipit indignus: probabile tamen est, quòd malitia secunda non sit mortalis, secundùm dicta l. 6. p. 1. nu. 94. quia ibi nullum Sacramentum conficitur, nec est operatio, quæ fiat nomine Christi, nec impeditur effectus Sacramenti. Omnes autem illæ malitiæ intelliguntur, si dicat, celebravi Missam in peccato mortali.

1114. §. 7. Rectè docent *Lugo & Aversa §. sexto*, non esse opus in confessione addere, an cum gravissimo vel minùs gravi, an cum uno vel pluribus mortalibus communicârit vel Missam legerit, uti nec an cum una vel pluribus censuris, an cum contracta ex hoc vel illo delicto &c. quamvis enim sit majus peccatum cum majoribus peccatis ista facere, quia est magis indigna susceptio, attamen est intra eandem speciem.

1115. §. 8. Si quis peccatori publico porrigat Eucharistiam, *Tamb.* De Comm. c. 6. n. 21. putat committere unum tantùm peccatum, sed imprimis certum est peccare mortaliter cooperando peccato alterius, deinde etiam peccat aliâ specie malitiæ, infideliter fungendo officio Ministri, ad quod ordinatus est, attamen secundùm dicta paulò antè probabile est, quòd hæc malitia sit venialis tantùm.

1116. §. 9. Qui semel Communionem paschalem, & semel Communionem in periculo mortis pro viatico sumendam neglexit, commisit duo specie peccata, nec satisfacit dicendo, bis neglexi communionem graviter præceptam, sed exprimere debet, quòd semel præceptam pro viatico, uti dictum est l. 6. p. 1. nu. 605.

1117. §. 10. Confessio tunc habet adjunctam malitiam sacrilegii, si quis accedat sine debito examine, exponens se periculo omittendi aliquod mortale: Si ex pudore vel simili motivo omittat peccatum, quod scit esse, vel de quo negativè dubitat, an sit mortale: si accedat sine dolore supernaturali & sincero, aut sine proposito firmo cavendi omnia mortalia imposterum; item si accedat non habens efficacem voluntatem primâ occasione, quâ poterit, restituendi furtivè ablata, famam, honorem &c. item si accedat sine efficace voluntate relinquendi omnes occasiones proximas peccandi: Ratio horum omnium est, quia accedit indispositus, facit absolutionem esse irritam, impedit effectum Sacramenti. Omnes tamen isti modi invalidandi confessionem sunt ejusdem speciei, hinc licèt aliquis quandoque uno, quandoque alio modo invalidârit, satisfacit dicendo, toties confessus sum sacrilegè.

1118. §. 11. Si quis sub confessione mentiatur, committit sacrilegium, quandoque grave quandoque leve, uti dicetur à nu. 1175. De circumstantia complicis, qui est filius vel filia Confessionis, dictum est num. 1041.

1119. §. 12. Contrahentes Matrimonium in mortali peccant mortaliter, imprimis in quantùm sunt Ministri conficientes, secundùm dicta l. 6. p. 1 n. 93. docentque *Lugo, Dicast. Castrop. Arr.* & alii, quidquid contradicant *Suar. Sanch. Con. Prep. Dian. Burgh.* cent. 2. casu 95. Deinde etiam in quantùm sunt recipientes Sacramentum, quia ponunt obicem gratiæ causandæ, & hæc peccata specie distinguuntur. Ibidem tamen dixi utramque malitiam sufficienter explicari, dicendo se in mortali contraxisse Matrimonium.

1120. §. 13. Quamvis Matrimonium sit à Christo elevatum ad rationem Sacramenti, quod dat omnimodam indissolubilitatem, & propter significationem suam exigit carnem non dividi, uti Christus non dividitur ab Ecclesia, nec humana Christi natura à divina, ideoque fideles adulteri peccantes contra hoc vinculum & exigentiam Sacramenti committant irreverentiam in Sacramentum, quam non committunt infideles, quorum matrimonium non habet rationem Sacramenti sed tantum contractûs, tamen rectè docet *Carden.* in 2. crisi d. 30. c. 4. nu. 61. hoc peccatum non esse propriè sacrilegium, cùm Sacramentum non violetur in se immediatè, sed tantùm violetur lex & exigentia orta ex Sacramento, hinc cùm solorum fidelium peccata sint materia confessionis, hæc malitia satis intelligitur, si confitens se accuset de adulterio.

§. 14. Percussio Clerici specialiter prohibetur ab Ecclesia, non tantùm ob honestatem intrinsecam justitiæ, sed etiam ob reverentiam personæ Deo consecratæ debitam, hinc etiam habet malitiam contra religionem in confessione exprimendam. 1121.

§. 15. Probabile est, quòd is, qui simul est Sacerdos, Parochus & Monachus, unum mortale committat, si negligat Horas canonicas, & satisfaciat dicendo, ego Sacerdos omisi Horas, tacendo se esse Parochum & Monachum, uti docent *Henriq. Sanch. Fill. Salas, Homob. Garz. Dian.* p. 2. t. 12. R. 22. p. 4. t. 4. R. 219. p. 10. t. 12. R. 25. *Pelliz.* t. 1. tr. 5. c. 8. nu. 96. *Castrop.* tr. 7. d. 2. p. 1. §. 2. n. 29. *Tamb.* In Dec. l. 2. c. 5. §. 1. nu. 33. *Gob.* In Exp. tr. 5. n. 580. *Burgh.* cent. 3. cas. 81. Probabile tamen etiam videtur oppositum, nempe quòd duo specie peccata committat specialiter exprimenda, unum contra virtutem religionis, ratione Ordinis vel Professionis religiosæ, alterum contra virtutem justitiæ ratione Beneficii, nam postea tenetur ad restitutionem, ergo signum est violatam esse justitiam, ita *Suar. Laym. Bonac. Fagund.* & alii, sed priores Authores probabiliter respondent restitutionem illam ab Ecclesia imponi, non tanquam debitam ob læsionem juris alieni, sed tantùm velut pœnam delicti. 1122.

§. 16. Omittens omnes Horas unius diei committit unum specie peccatum, quia omnes constituunt unum Officium ex eodem motivo religionis, *Navar. Lugo* & alii cum *Tamb.* De conf. l. 2. c. 2. n. 4. An autem sit unum numero peccatum, dixi l. 5. n. 166. 1123.

Q. 150. *Quomodo species sit distinguenda in peccatis capitalibus.* R. §. 1. Quamvis bona animæ, corporis, fortunæ, famæ, honoris, sint inter se diversæ speciei, tamen qui semel de uno & semel de alio superbiens graviter peccavit, quia nempe vel putavit habere se merito suo independenter à Dei gratia, vel ideo ita excellere voluit, ut nollet se submittere Deo & Superioribus, (quæ rarò accidunt) satisfacit dicendo se bis habuisse gravem superbiam, tacendo de quo bono superbiêrit, hoc enim materialiter tantùm se habet: attamen putare se habere merito suo independenter à Dei gratia, & ita excellere velle, ut nolit se submittere Deo & Superioribus, sunt duæ superbiæ specie distinctæ. 1124.

§. 2. Dummodo absint delectatio, gaudium, desiderium, probabile est, quòd in jactantia non sit opus explicare peccatum in specie de quo te jactas, sed sufficiat dicere, jactavi me de peccato mortali, non exprimendo, an fuerit furtum, an luxuria, quia tota malitia jactantiæ videtur esse, quòd offensa Dei eligatur ad captandam gloriam, in quo est irreverentia contra Deum, *Nav. Dian.* p. 3. t. 4. R. 161. *Castrop.* tr. 2. d. 2. p. 11. *Moya* t. 3. d. 3. n. 84. *Gobat* in Quin. t. 5. c. 13. n. 64. *Tamb.* De confes. l. 2. c. 2. n. 10. *Dixi* 1 dummodo absint delectatio &c. nam hæc omnia rarò aberunt, præsertim si sint objecta delectantia, quæ solent fortiter movere potentias, *Lugo* d. 16. n. 266. In dubio autem putat *Gob.* præsumendum esse, quòd adfuerit complacentia, cùm plerumque interveniat. *Dixi* 2. probabile esse, nam sententia opposita est fortè probabilior, uti volunt *Sanch. Rodriq: Dicast.* d. 9. n. 519. sicuti enim quævis virtus obligat, ut non inducam aliquem ad sui transgressionem, secundùm dicta n. 984. quia nempe sic inducere est in 1125.

est in contemptum & vilipendium honestatis, quæ est in tali virtute, ita videtur quævis virtus obligare, ut non glorier de illius violatione, quia etiam sic contemnitur & vilipenditur ejus honestas, ergo gloriatio de hoc vel illo peccato opponitur specie diversæ honestati hujus vel illius virtutis excludentis tale peccatum, ergo jactantiæ de diversis peccatis habent diversas specie malitias.

1126. §. 3. Si ex tua jactantia simul redundet infamia in alium, patet addi aliam speciem injuriæ contra famam proximi, uti notant omnes cum *Dicast.* n. 526.

1127. §. 4. Non est opus addere, an revera commiseris hoc, de quo te jactas, vel non, quia eadem est irreverentia, sive peccatum sit verum sive falsum, & mendacium, quod additur, secundum se est tantùm veniale, *Caj. Nav. Sanch. Lugo* num. 274. *Dicast.* nu. 527. *Tamb.* num. 12.

1128. §. 5. Qui gloriatur, quòd alium inebriaverit, secundum *Gob.* n. 63. communiter non peccat mortaliter, quia non gloriatur de formali inebriatione, sed de modo & dexteritate in fallendo altero, aut de jocis, aut de sua potentia in ferendo vino.

1129. §. 6. Inebriatio aliter causata quàm per potum distinguitur specie ab ordinaria ebrietate per potum, uti dictum est l. 5. num. 326. quia si quæratur per potum, opponitur legi temperantiæ, si sine potu, v. g. dormiendo in lupulo, non pertinet ad legem temperantiæ, sed ad aliam legem naturæ de non exturbando statu rationis, quam proximè recipere non possis.

1130. §. 7. Ad iram communiter accedit species maledictionis seu imprecationis, quæ prout est in se vel alium, potest continere diversas species malitiæ, item perjurii: item blasphemiæ in Deum, aut irreverenter invocando Sanguinem Christi vel Sacramenta. Reliqua intelliguntur ex dictis hactenus.

1131. Q. 151. *Quomodo explicanda sit species in peccatis alienis.* R. §. 1. Qui inducit vel consilium dat alteri, v. g. de furto secum patrando, item qui sollicitat vel seducit alterum ad luxuriam, qui in Missa provocat alterum ad fabulas, aut aliter verbo & exemplo incitat ad peccandum secum, committit saltem duplex specie peccatum, ideoque in confessione debet addere, si fuerit inducens, consulens, sollicitans, provocans, uti intelligitur ex dictis à n. 984. ubi plura dicta sunt circa scandalum.

1132. §. 2. Inductio ad peccatum, sive fiat per consilium, sive per jussionem, sive per consensum &c, est ejusdem speciei, & satisfit dicendo, fui alteri causa talis peccati. Adulatio tamen & laus præsentis de peccato facto regulariter addit aliam speciem, quia excitat non tantum ad complacendum in peccato præterito sed etiam ad iterum peccandum, *Lugo* d. 16. nu. 266. *Dicast.* d. 9. n. 528.

1133. §. 3. Si quis peccet cum alio, qui non ita peccet, sicuti ipse, v. g. si consanguineam inducat ad fornicationem, quæ ignorat consanguinitatem, malè confitetur dicendo, induxi aliquam ad incestum mecum, ipsa enim non committit incestum, sed solam fornicationem, ideoque addere debet ex parte sua fuisse cognitionem, sed ex parte mulieris fuisse ignorantiam consanguinitatis. Similiter qui ad fornicationem induxit mulierem stultam vel plenè ebriam, debet hoc ipsum addere, alioquin si dicat se induxisse mulierem ad tale peccatum, Confessarius judicabit eum peccâsse etiam peccato scandali, cum tamen talis mulier scandali capax non fuerit, *Dicast.* à n. 239. Reliqua intelliguntur ex dictis à n. 984.

1134. Q. 152. *An in confessione explicari possit una species divisim ab altera, si plures ejusmodi species unico actu sint contractæ.* R. §. 1. Malè fit, si in eadem prima confessione id fiat, quia est contra sinceritatem confessionis, ideoque Sacerdos Confessario ignotus, qui fornicatus est, malè sic confitetur, *sum fornicatus*; *Peccavi contra votum in materia gravi*, *Lugo* & alii cum *Arr.* d. 35. n. 41. contra *Suar.*, *Avers.* q. 10. s. 7. *Dicast.* d. 9. n. 170. *Bosco* d. 7. s. 8. n. 175. Ratio est, quia explicat peccatum aliter, quàm commiserit, nam significat se duo peccata divisim commisisse habentia singulas primarias malitias, quarum nulla sit circumstantia alterius, quod falsum est, cùm commiserit unicum habens duas malitias, quarum una est circumstantia alterius.

§. 2. Si quis sit confessus unam malitiam & oblitus alteram, tum tantum sufficiet in confessione sequente addere hanc alteram, quando per utramque confessionem omnes malitiæ sufficienter intelligentur, v. g. si Sacerdos ille heri confitens & non reflectens se ad circumstantiam sui voti dixisset, *fui fornicatus*, satisfaceret hodie dicendo, *se graviter peccasse contra votum castitatis*, quia jam expressit utramque malitiam, & una potest sine altera intelligi, *Navar. Henriq. Sanch. Bonac. Arr.* num. 35. *Bosco* nu. 170. contra *Bonæspei* d. 8. n. 112. E contrà si commisisset adulterium, & non reflectens se ad circumstantiam conjugatæ, dixisset, se esse fornicatum, deberet hodie iterum repetere adulterium, nec satisfaceret dicendo, intuli alicui, aut etiam conjugi gravem injuriam, quia per neutram confessionem intelligeretur malitia adulterii, quæ est specialis injuria facta conjugi & Sacramento Matrimonii, *Aversa* suprà. *Steph.* t. 5. d. 5. num. 145. *Stoz* l. 1. p. 3. n. 597. *Sporer* n. 406. Quod si quis furatus sit, ut se inebriaret, *Lugo*, *Tamb. Caraen.* in 1. crisi d. 44. num. 131. dicunt non satisfacere hodie dicendo, *furatus sum*, & cras dicendo, *volui me inebriare*, sed debere iterum confiteri conjunctum hoc vel simili modo, *furatus sum animo me inebriandi*, quia aliàs non explicat furtum fuisse in specie gulæ, in qua tamen fuit ratione finis, ob quem factum est. Sed in hoc probabiliter contradicunt *Caram.* & *Aversa* suprà, nam speciem gulæ exprimit: quamvis autem non dicat, in quo individualiter actu voluntatis tanquam subjecto fuerit, hoc non videtur requiri, ergo cum antea expresserit speciem & numerum furti, jam autem exprimat etiam speciem & numerum gulæ, videtur totam malitiam sufficienter explicare. Videri possunt *Arr.* à num. 42. & *Bosco* à num. 164. 1135.

Q. 153. *An dentur peccata distincta specie inadæquatâ tantum, & quid de illis sit dicendum.* R. *Oviedo* & *Compt.* De anima d. 5. s. 3. n. 5. admittunt in physicis distinctionem aliquam mediam, quæ sit major quàm numerica, & minor quàm specifica, quam vocant specificam inadæquatam, v. g. dicunt Petrum & Bucephalum distingui specie, Petrum & Paulum numero, Petrum & Catharinam specie inadæquatâ. Cum proportione ad illam sententiam putant *Caram.* & alii dari in moralibus etiam peccata distincta specie tantùm inadæquatâ, qualem esse dicunt blasphemiam unam in Deum & alteram in Sanctos, blasphemiam unam contra misericordiam Dei & alteram contra justitiam. *Bonæspei*, quamvis De anima d. 2. dub. 2. rejiciat illam speciem inadæquatam, attamen De pecc. d. 4. à n. 280. dicit, si in moralibus admitterentur talia peccata distincta specie inadæquatâ, fore obligationem illa specialiter confitendi, eò quòd aliàs Sacramentum exponeretur periculo nullitatis, incertum enim est, inquit, an Christus ad valorem non requisiverit etiam confessionem illorum peccatorum specie inadæquatâ distinctorum: sed ratio ista nihil evincit, nam dici posset esse pariter incertum, an Christus ad valorem non requisiverit confessionem multorum, quæ Authores aliqui affirmant, alii negant distingui specie, & tamen si hæc secundum opinionem probabilem omittantur, non ideo Sacramentum exponitur periculo nullitatis, quia certum est 1136.

est ad valorem Sacramenti sufficere confessionem formaliter tantùm integram. Ratio melior pro ista sententia afferri posset, quia ex *Tridentino* scimus omnes species esse confitendas, ergo cùm tò *species* sit quid commune, extendi debet ad speciem etiam inadæquatam, quia lex confitendi censeri debet favorabilis, cùm ordinetur non ad gravandum reum sed ad absolvendum. Contrà tamen est, quòd ex sensu communi fidelium per speciem, quam jubemur confiteri, intelligatur species adæquata & simpliciter talis. Theologi enim hactenus in moralibus non fecerunt mentionem de specie illa inadæquata, sed talia duo peccata dixerunt simpliciter esse unius speciei, quamvis fundamentum sit asserendi inter illa esse distinctionem numericam majorem.

1137. *Q. 154. Si quis non possit, vel excusetur ab aperiendo peccato in specie, an teneatur saltem in genere se accusare de illo, & circa illud elicere contritionem.* R. §. 1. Qui scit se peccâsse mortaliter, & planè nescit, in qua specie, tenetur ita in genere se accusare de illo, si autem sciat esse in genere, v. g. justitiæ, tenetur & hoc addere, quia peccatum sic in genere explicatum, quando aliter non occurrit, est materia sufficiens absolutionis, ergo etiam necessaria, *Lugo* d. 16. n. 532. *Dicast.* d. 9. nu. 880. *Castrop.* pu. 10. nu. 3. *Tamb.* De conf. l. 2. c. 10 nu. 53. *Dian.* p. 3. tr. 6. R. 66. *Stoz* l. 2. nu. 89. *Palav.* nu. 293. *Sporer* nu. 378. Postea autem, quando recordabitur peccati in sua specie infima, tenebitur illud sic agnitum iterum confiteri, quia est obligatio confitendi in specie infima, ergo quamdiu hoc non est factum, remanet obligatio sic confitendi, quando fieri poterit.

1138. §. 2. Si quis ob instans vitæ periculum, aut ne prodat complicem, aut ob aliud grave incommodum excusetur, quò minùs dicat peccatum suum in specie infima, tenetur dicere in ea specie subalternâ, in qua si dicat, cessabit tale periculum, sic enim pro nunc satisfit præcepto quantùm moraliter satisfieri potest & debet, postmodum autem, quando poterit vel alio tempore vel apud alium Confessarium, in specie infima confiteri sine ullo ejusmodi periculo, ad hoc tenebitur, ob rationem jam datam, patetque ex propositione damnata, quam retuli nu. 596. Oppositum videtur tenuisse *Burgh.* cent. 3. casu 62, hac ratione ductus, quia incommodum excusans ab integritate materiali afficit peccatum, prout hoc est à parte rei, ergo non tantùm quoad rationem specificam sed etiam genericam; sed patet antecedens esse falsum, nam excusatio afficit peccatum, in quantum est allativum incommodi, ergo cùm nullum sit incommodum, si ita in genere aut in specie subalterna explicetur, erit obligatio sic confitendi: hinc *Burgh.* frustra dicit suam sententiam esse communem, pro qua inter cæteros citat *Castrop.* p. 11. n. 3. sed isto loco nil habet de quæstione illa, n. 7. autem planè oppositum tenet.

1139. §. 3. Qui ob justam causam confitetur peccatum in genere tantùm, non tenetur elicere perfectam contritionem de illo, quia peccatum, quod ita ex causa reticetur, habet se veluti peccatum oblitum, quod suppositâ attritione universali remittitur per absolutionem directè cadentem super confessa, ergo cùm remittatur vi Sacramenti Pœnitentiæ, non est, cur requiratur perfecta contritio, *Lugo*, *Dicast.* *Leand.* *Dian.* *Burghab.* suprà.

ARTICULUS II.

Quando sufficiat Confessio integra formaliter.

1140. „Resp. Etsi ad hoc Sacramentum requiratur semper aliqua confessio, non tamen semper opus est, ut ea sit integra materialiter, modò sit talis formaliter seu moraliter, id est, quantùm moraliter loquendo hic & nunc potest fieri, etsi postea debeas, si possis, supplere defectum, non statim, sed quando rursum confiteri obligaberis, aut voles. Porrò quando talis Confessio sufficiat, sequentes regulæ docent. „

Prima. Quandocunque quis ad materialiter integrè confitendum physicè est impotens, sufficit integritas formalis, quia præceptum divinum non obligat ad impossibile. Unde possunt in sequentibus casibus absolvi: I. Mutus, etsi unum tantùm vel alterum peccatum per nutus significaverit: nisi tamen scripto possit Confessario exhibere, ad quod tunc eum teneri probabilius est, ùt communiter docetur contra *Cajet.* *Navar.* & alios. II. Surdus, qui non potest omnia explicare. *Layman.* l. 5. *tract.* 6. c. 8. III. Ignarus idiomatis, tempore præcepti vel alterius necessitatis, etsi non integrè intelligatur, si neque Confessarius linguæ gnarus, neque interpres haberi possit; imò etsi adsit interpres, non enim tenetur per eum confiteri, ùt docet *Suar.* *Vasq.* *Dian.* nisi fortè in periculo mortis, in quo aliqua minora confiteri sufficit. *v. Lug.* d. 15. nu. 61. IV. Moribundus, usu linguæ subitò destitutus, si petat absolvi, ac det signa doloris, vel antè dederit coram aliis; modò id fecerit in ordine ad Sacramentum, quod de quovis in eo statu præsumendum videtur. Quo casu si (saltem coram ipso infirmo) sive ab uno, sive pluribus, mediatis, vel immediatis testibus detur testimonium, Sacerdotem non tantum posse, sed probabiliter etiam teneri absolvere, (saltem sub conditione) docet *Dia.* & *Lug.* d. 17. *à num.* 84. *&c.* ex multis aliis; item *Bonac.* citans declarationem Cardinalium pro se; & *Præp.* q. 4. *dub.* 5. *&c.* eò quòd sic & ægri necessitati, & reverentiæ Sacramenti consulatur. „

Dixi, *saltem*, quia *Tamb.* l. 2. *exp. conf.* citans *Kon.* *Præp.* & *Lug.* docet, posse & debere absolvi absolutè, etsi sit absens, qui de signo coram se dato testatus fuit. Denique si nullum signum dederit, nullo modo absolvendus est, cùm actus judicialis non exerceatur, nisi præcesserit accusatio: licèt enim recentiores quidam, ut *Tamb.* c. 10. citans *Homob.* & *Molfes.* item *Phil. Servius in Amico fideli* p. 3. c. 1. *Anton. de litt.* *Barth. de S. Fausto*, *&c.* censeant posse, imò debere absolvi sub conditione, dummodo aliàs probè & Christianè vixerit, eò quòd præsumi possit interiùs elicuisse contritionem; idque *Dian.* p. 4. t. 4. R. 92. & p. 9. t. 6. R. 20. ex *aliis* 12. judicet probabile; ab aliis tamen meritò rejicitur, ut *Suar.* *Vasq.* *Kon.* *Mercer.* *Lug.* s. 3. *Malder.* *&c.* ipsoque *Dian.* l. c. & *aliis* 12. apud *Aversam*: quia deest omnis externa confessio, quam esse partem essentialem hujus Sacramenti, constat ex *Trid. sess.* 14. *can.* 9. & ex nullo signo rationabiliter præsumi potest, ùt suppono. *v. Lug.* l. c. *Aversam* q. 10 s. 18. ubi notat absolutionem, quæ iis, qui inscripti sunt in societatem Rosarii, solet in infirmitate impendi sine omni confessione, non dari tanquam sacramentalem, nec in ordine ad conficiendum Sacramentum, sed ad indulgentiam & remissionem pœnæ consequendam. „

Secunda. Quando vel pœnitenti, vel Confessario imminet periculum vitæ, quod nec illum integrè confiteri, nec hunc audire patiatur, sufficit integritas formalis. Ratio, quia tunc materialis non est possibilis moraliter: quod valet sequentibus casibus „

I. Si pœnitens v. g. infirmus, uno alterove peccato dicto deficiat; vel sit grave periculum, ne deficiat. „

2. Si infirmus volens confiteri, dum ei fertur Viaticum, deprehendatur multas confessiones fecisse invalidas, & gravitas morbi non patiatur dilationem absolutionis, *Gran.* *Zamb.* *Dia.* p. 5. t. 3. R. 75. „

3. Si

3. Si ipse Sacerdos in periculo constitutus, videatur antè moriturus, quam pœnitens absolvatur.

4. Si tempore pestis, prudentum judicio, moraliter certum periculum sit, ne Confessarius inficiatur: qui si tamen totam audire velit, tenebitur ad eam pœnitens.

5. Si immineat conflictus, vel sit multitudo moribundorum, v. g. in naufragio, nec possint omnes audiri: in quo casu possent etiam omnes simul, dicto uno peccato, quod minùs infamat, (vel etiam secundùm quosdam, si aliter fieri non possit, dicendo in genere se esse peccatores) absolvi, dicendo: *Ego vos absolvo, &c.* Vid. *Sa, V. Absolutio*, & *Kon. de Sacr. d. 7. dub. 9.*

Tertia. Quando ex confessione certi peccati vel circumstantiæ, timetur meritò grave damnum proprium, vel alienum, sive Confessarii, sive alterius, corporale vel spirituale, potest id reticeri. Ratio, quia præceptum divinum de integritate, non obligat cum tanto incommodo. Quod tantum esse posset, ut peccares confitendo; v. g. 1. Si Sacerdos certum peccatum sit revelaturus (intellige cum *Kon Lug. d. 16. n. 527.* quod pœnitens ipse non tenetur revelare.) 2. Si sciat v. g. mulier, ex certo peccato sibi, vel Confessario fore periculum ruinæ. 3. Si pœnitenti inde immineat grave damnum, vel periculum vitæ vel famæ: In his tamen casibus videtur requiri necessitas confitendi, v. g. ob communionem annuam; vel si longo tempore alioqui esset differenda. *Vid Fill. t. 27. c. 6. Lug l. c.* ubi monet tali a damna aut pericula non facilè fingenda esse, & quidem in Religioso vix posse locum habere.

Quarta. Si quis aliquod peccatum, vel circumstantiam non possit confiteri sine violatione sigilli, v. g. si invalidè absolvisses simoniacum, nec posses confiteri nisi illi, qui facilè inde posset conjicere, quisnam ille esset.

Ex omnibus suprà dictis sequitur, excusari etiam sequentes ab integritate materiali:

1. Qui habent casum reservatum, de quo *infrà*, & *Laym. c. 12.*

2. Scrupulosum, qui perpetuò angitur de oblitis.

3. Quem Sacerdos absolvit ante finem, nolens omnia audire, ùt habet *Bon.* hic.

4. Quem fallit memoria, ita ut dicat, se scire in genere, quòd peccaverit mortaliter, non occurrere autem speciem peccati; etsi tunc veniale aliquod addere sit consultum. *Kon. Lay. l. c.* contra *Sot. Medin.*

5. Eum, qui extremè rudis, vel simplex, dicit se dolere de peccatis, nullum tamen in specie, ne veniale quidem sciat dicere: qui etsi speculativè loquendo possit absolvi, practicè tamen non expedit, sed datâ benedictione permittatur communicare. *Lay. l. c.*

6. Qui aliquod peccatum non potest confiteri sine complicis infamatione; v. g. si peccâsses cum matre vel sorore, quam Confessarius nôsset, tunc enim (si alium Confessarium non potes habere, quem aliàs adire tenereris) sufficeret, imò deberet dici, quòd animo cum ea, vel in genere, cum aliqua fornicationem, vel incestum commisisses, reticendo gradum primum vel secundum, quoad licebit, sine manifestatione complicis, cum proposito confitendi integrè Sacerdoti alteri proximâ occasione. Ita probabiliter *Nav. c. 7. Bon. Can Vasq Prep hic dub. 6. & Gormaz &c.* Ratio est, quia quando duo præcepta divina concurrunt, naturale & positivum, quæ simul servari non possunt, præferendum est naturale; quia strictiùs obligat. Etsi probabiliùs contrarium doceant *Fill. Suar. Vasq Less. Lug d. 16. n. 394. Hurt. Kon.* & alii. Unde talis saltem non tenebitur tacere id peccatum, ne complicem infamet, nisi commodè possit; (quod *Lug.* extendit etiam ad non complicem, sine cujus manifestatione peccatum explicari non potest) ideoque Confessario curandum, ne nominentur personæ, nisi ad pœnitentis directionem opus esset, tunc enim infamia ista non tanti æstimatur, eamque sibi imputet, qui peccavit. Conferendum tamen est commodum directionis, cum infamia Ratio suprà dictorum omnium, quia in his casibus moraliter non potest fieri confessio materialiter integra *Lay. c. 8. Fag p. 1. c. 3 V. Dian. p. 3. t. 4. R. 64. & 131. & p. 1 t 7. R 49. Less. l 2. c. 11. Tamb. l. 2. c. 9 §. 2* ubi docet, probabile esse, quòd talis pœnitens propter solam consolationem, quam sentit ab amico vel docto Confessario, possit ei confiteri, etsi alium habere possit.

ADDENDA.

Quæst. 155. *Quid præterea sit notandum circa confessionem formaliter integram.* R. §. 1. Confessio saltem formaliter integra est de essentia Sacramenti, aliqua enim confessio est pars Sacramenti, uti doctè evincit *Sylv p. 2. in fine Orat. 1.*, non materialiter, ergo saltem formaliter integra. Hinc sequitur eum, qui sacrilegè, aut invalidè est confessus aliquod peccatum, teneri illud iterum confiteri, quia talis Confessio fuit nulla. 1141.

§. 2. A Confessione materialiter integra non excusat præcisè infamia apud Confessarium incurrenda: quod meritò certum esse dicit *Esparsa* q. 90. a. 2. ad 3 quamvis enim institutio divina non obliget ad gravia onera Sacramento extrinseca, tamen obligat ad intrinseca, quale est confusio propter proprium peccatum subeunda apud Confessarium, sequitur enim per se ad manifestationem peccati sui, quam præcepit Deus. 1142.

§. 3. Qui prudenter timet lapsum suum, si faciat longum examen circa peccata carnis, potest omisso diligentiore examine petere absolvi, saltem usquedum absit hoc periculum, confitendo in specie, quæ potest sine periculo, tum enim est impotentia moralis confitendi integrè. *Sporer* n. 468. *Tamb.* De conf. l. 2. c. 10. n. 21. 1143.

§. 4. Quamvis multi doceant reticeri posse peccatum, ne manifestetur complex, uti insinuabitur n. 1752 tamen *Bonacina* & *Steph* tr. 5. d. 5. n. 162. rectè dicunt Confessarium posse interrogare pœnitentem, an sit in occasione proxima peccati liberè ita venturus sit in notitiam complicis, per accidens enim est, quòd hujus peccatum etiam manifestetur. Et secundùm omnes cum *Lugo* d. 16 à num. 431. potest Confessarius cogere pœnitentem ad peccatum complicis, vel cujuscunque alterius, manifestandum illi, ad quem spectat scire & emendare, vel cavere periculum relapsûs, aut alienæ seductionis: sed rectè monet *Mendo* d. 10. q. 5. n. 116. quod etiam dicam nu. 1752. non expedire, ut Confessarius se offerat ad talem manifestationem faciendam, nam per hoc fit Confessio odiosa saltem apud alios, unde si necesse sit fieri, potiùs petat à pœnitente, ut extra confessionem de hoc ipsi loquatur, quod etiam suadet *Lugo* n. 435. 1144.

§. 5. Uxores & matres sæpe excusantur quæ peccata maritorum & filiorum saltem indirectè tangunt apud Confessarium, qui hos novit, id enim communiter faciunt ad necessarium consilium petendum, vel ad leniendum ingentem dolorem, & alioquin nimis durum foret continuò adire novos Confessarios, videnturque mariti & filii, quia peccârunt agendo contra uxores vel matres suas, excidisse jure suo ad illam famam retinendam, *Steph.* tr. 4. d 6. num. 12. Consulendum tamen est, ut quantùm fieri potest, de alienis peccatis taceant & se solas accusent. 1145.

1146. § 6. Quando pœnitens defectu temporis non potest Sacerdoti confiteri nisi unicum peccatum, si habet mortale, tenetur mortale confiteri, qualecunque tandem, & non necessariò gravissimum, *Illſ.* n. 138. Similiter si confiteatur in genere soli Sacerdoti, tenebitur dicere, peccavi graviter, *Illſ.* n. 139 Ratio utriusque est, quia hoc ipso, quòd possit dici mortale in specie, vel saltem in genere, præceptum obligat, potestque illi satisfieri; sed non obligat, ut unum dicam præ altero, ergo.

1147. § 7. Si quis cum causa reticeat peccatum, vel confiteatur in genere tantùm, non tenetur de tali peccato non expresso elicere contritionem perfectam, uti dictum est n. 1139. An habens reservata possit hæc reticere apud Confessarium non habentem potestatem in reservata, & à solis aliis absolvi, dicetur num. 1599. Quomodo ille, qui dixit se velle generaliter confiteri, possit nihilominus aliqua reticere, dicetur n. 1183. & 1879.

1148. Q. 156. *Quid addendum sit circa causas & modos dimidiandi confessionem vel absolutionem.* R. seqq. §. 1. Confessio tum dicitur dimidiari, quando pars peccatorum exprimitur & pars reticetur. Absolutio tum dicitur dimidiari, quando pœnitens est quidem dispositus ad absolutionem omnium peccatorum, & Confessarius etiam potestatem habet absolvendi ab omnibus, attamen ab omnibus non absolvit, quia restringit intentionem ad aliqua tantùm.

1149. §. 2. Magnus concursus pœnitentium non est causa sufficiens dimidiandi confessionem, uti constat ex hac prop. 59 ab *Innocent. XI.* damnata, *Licet Sacramentaliter absolvere dimidiatè confessos ratione magni concursûs pœnitentium, qualis v. g. potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis aut indulgentiæ.* Unde nunc non est audiendus *Gob.* tr. 6. nu. 479. dicens oppositum esse probabile.

1150. §. 3. *Lumbier* apud *Carden.* in 2. crisi d. 38. n. 14. etiam post damnatam illam propositionem putat adhuc causam dimidiandi confessionem sufficientem esse, si in concursu pœnitentium aliqui eorum non essent redituri ad confessionem: sed meliùs contradicit *Carden.* à n. 16. nam cùm tales possint redire, si velint, quòd ex malitia non sint redituri, non facit necessitatem physicam aut moralem absolvendi dimidiatè confessos, alioquin etiam deberem absolvere eum dimidiatè confessum, quem præviderem nihilominus iturum ad Communionem, quamvis non absolverem.

1151. §. 4. Idem *Lumbier* putat causam sufficientem dimidiandi confessionem esse, si pœnitens peregrinus bonâ fide accedat non satis examinatus, qui discedere statim debeat, neque possit ob multitudinem confitentium satis examinari à Confessario: sed neque hoc sufficit, nisi accedat impossibilitas moralis integrè confitendi, qualis esset, si pœnitens non esset capax ad examinandam conscientiam, nec aliàs posset confiteri, & Confessarius v. g. ob fatigationem non posset eum diutiùs examinare, tum enim dimidiatè confessus posset absolvi. *Card.* n. 30.

1152. §. 5. Si pœnitens ritè dispositus confessus sit plura venialia, & Confessarius intendat eum ab aliquibus tantùm absolvere, validè absolvetur ab his & non ab aliis, quia potest unum remitti sine altero, & hoc sensu validè dimidiabitur illa absolutio venialium, hoc tamen est illicitum, fitque injuria pœnitenti, qui positâ ex parte sua dispositione & confessione talium peccatorum jus habet ad absolutionem adæquatam illorum.

1153. §. 6. Si pœnitens confessus sit plura mortalia, & Confessarius intendat eum absolvere ab aliquibus tantùm, absolutio erit invalida defectu intentionis, quia Christus requisivit talem intentionem in Confessario, vi cujus saltem indirectè possent remitti omnia mortalia; noluit enim unum mortale remitti sine altero, quia voluit remitti per gratiam, quæ cùm constituat simpliciter amicum & filium adoptivum Dei, pugnat cum quocunque mortali, quod reddit odibilem & hostem Dei.

§. 7. Si pœnitens suo Superiori confessus sit duo mortalia, unum ipsi reservatum, alterum ipsi non reservatum: aut si confessus sit solum reservatum, eò quòd Superior noluisset audire non reservatum, si iste Superior intendat directè absolvere ab hoc solo reservato, eumque remittat ad Confessarium inferiorem pro directa absolutione ab altero non reservato, validè quidem à Superiore absolvetur à reservato directè & à non reservato indirectè, probabilius tamen est cum *Castrop.* t. 23. pu. 15. *Lugo* d. 20. s. 6. *Dicast.* d. 11. n. 317. *Aversa* q. 17. s. 9. *Moya* d. 1. q. 8. nu. 18. aliisque plurimis contra *S. Anton. Sot. Palud. Nav. Led. Caj.* & alios, hoc esse illicitum, nam imprimis si pœnitens illi confessus est etiam non reservatum, videtur per confessionem factam & acceptam acquisivisse jus ad illius etiam absolutionem, ideoque *Suar* d. 13. s. 1. n. 2. sententiam *Medinæ* putantis eum licitè ad inferiorem remitti, dicit esse improbabilem, imò putat non posse non absolvi directè, quamvis de hoc dubitet *Lugo* n. 77. Deinde hoc ipso, quòd Superior nollet audire alterum non reservatum, peccaret, quia non videtur pro sua libertate facere posse, ut ita dimidietur confessio, quæ de jure divino debet esse integra. Et cùm confessio non possit, per se loquendo, esse dimidiata, multò minùs absolutio, potestas enim reservandi nullum speciale jus tribuit Superiori, ut alterutram dimidiet, maximè cùm non videatur ordinariè occurrere rationabilis causa sic dimidiandi, nisi fortè in raro casu, v. g. impossibilitatis audiendi reliqua: Neque enim sufficit multitudo negotiorum, uti rectè *Archid. Silv. Victor. Suar. Vasq. Tann. Laym. Fill.* t. 7. n. 301. contra *Rich. Sot. Nav. Caj. Sa, Henriq. Valent. Tolet.* Itaque debet Superior vel audire & absolvere ab omnibus, vel pro omnibus remittere ad inferiorem, tollendo reservationem, quod potest etiam extra Sacramentum, aut huic communicando potestatem absolvendi etiam à reservato: Quid autem fieri debeat vel possit, si pœnitens communicare debeat, & desit Confessarius habens potestatem in reservata, dicetur n. 1599. 1154.

Q. 157. *Quid dicendum sit de illo, qui Confessario ignoto confitetur mortalia, & postea ordinario suo Confessario sola venialia.* R. De hoc dicetur n. 1186. 1155.

Q. 158. *Quid addendum sit circa absolutionem moribundi, qui jam dare non potest ulla signa pœnitentiæ.* R. seqq. §. 1. Moribundus, quamvis nunc nulla dare possit signa pœnitentiæ, potest & consequenter debet sub conditione absolvi, saltem tum, si resciatur periisse Confessarium aut voluisse confiteri, ita Author opusc. 65. apud *S. Tho.* Tit. *De Sacram. Unctionis* sub finem, & sequuntur omnes Societatis Authores, teste *Gormaz* p. 2. num. 244. refertque Authores 32. *Dian.* p. 3. t. 3. R. 4. *Aversa* q. 10. s. 17. refert 34. *Carden.* in 1. crisi d. 48. adhuc plures: & esse communem apud PP. Dominicanos, testatur *Casulas* apud *Moyam* d. 6. q. 1. *Probatur* ex Concilio Carthag. IV. can. 76. his verbis: *Is, qui pœnitentiam in infirmitate petit, si casu, dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesin conversus fuerit, dent testimonium, qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam.* Idem habetur ex Conc. Carthag. III. Cap. *ægrotantes* 75. De consecr. dist. IV. Item in Conc. Arausicano 1. can. 12. Et ita expressè statuitur à *S. Leone* Papa Cap. *His qui*, causâ 26. q. 6. Item à Rituali Romano Tit. *De Sacram. Pœn.*, quod Rituale *Paulus V.* approbavit, & per expressam constitutionem, quæ est 85. apud *Cherubinum*, mandavit observari. Ideoque *P. Sanch.* apud *Moyam* dicit hanc sententiam esse ferè defini- 1156.

definitam, *Vasq.* & *Tolet.* vocant absolutè definitam à SS. Canonibus. *Nec obstat* decretum *Clementis VIII.*, de quo dicetur n. 1195. *nam* nihil dicit contra confessionem in absentia factam, dummodo sit ordinata ad absolutionem à præsente habendam. Quòd autem *Clemens* voluerit ejusmodi moribundum absolvi, imò dixerit se absoluturum, si casus se offerret, testati sunt *Cardin. Bellarm.* & *Archi-Episc. Armacanus* apud *Lugo* d. 17. à n. 76. Accedit testimonium Patris *Suar.* apud *Tann.* q. 9. num. 16., qui scribit se ex ore *Clementis VIII.* & *Pauli V.*, itemque ex sententia multorum Cardinalium habere, non fuisse unquam mentem Pontificum damnare absolutionem talis moribundi, quæ fieret à Sacerdote præsente: hinc certum videtur absolvi debere sub conditione. Ratio est, quia petendo Confessarium externè confessus est se peccatorem, in necessitate autem sufficit confessio in communi, secundùm dicta num. 620. Deinde sufficienter confessus est Sacerdoti, quando alius ad Sacerdotem retulit istam ipsius confessionem, hic enim referens habet se, ac si moribundus ipse fecisset per litteras vel interpretem. Præterea probabiliter præsumitur esse dispositus, ergo lex charitatis obligat Confessarium, ut proximo in extrema necessitate constituto subveniat, sicut potest. Nec ideo fiet irreverentia Sacramento, nam Sacramenta sunt instituta ad salutem hominum, ergo non est contra eorum reverentiam, sed maximè est secundùm eorum finem, si prout possunt, conferantur, ubi extremè periclitatur salus hominis. Deinde conditio salvat reverentiam Sacramenti, si enim moribundus non sit capax, non fit Sacramentum. Denique proximi necessitas excusat ab irreverentia, uti constat ex multis similibus casibus in l. 6. p. 1. nu. 110. & 119. relatis. Videri potest etiam *Rayn.* in Heter. tom. 16. f. 1. p. 9. à n. 15.

1157. §. 2. Tenetur Sacerdos talem moribundum absolvere, quamvis unicus fide dignus testetur illum petivisse Confessarium, vel dedisse signa doloris, quia quando non agitur de præjudicio tertii, creditur uni testi, *Moya* & *Aversa* suprà, *Ills.* num. 140. *Dian.* R. 5. *Escob.* l. 15. probl. 51. *Herincx* d. 7. n. 70. aliique communissimè: Imò ferè omnes addunt cum *Gormaz* nu. 258. sufficere, si id testetur etiam infidelis vel hæreticus, quia cùm sint hostes hujus Sacramenti, præsumi non potest, quòd falsò testentur in ordine ad hoc, ut Sacramentum fiat.

1158. §. 3. Idem dicendum est, quamvis testis hoc dixerit absens à moribundo, ad quem solus Sacerdos accedat, uti tenent Authores gravissimi, quorum 30. refert & sequitur *Moya* q. 2. ad quos accedunt *Aversa* & *Ills.* suprà, *Lugo* n. 85. *Escob.* probl. 52. *Gorm.* num. 257. & 265. *Platel.* nu. 771. *Gob.* t. 7. n. 599. cùm enim illa ægroti confessio fuerit facta ex intentione habendi absolutionem à Sacerdote præsente, sufficienter fuit sacramentalis, & secundùm antè dicta in necessitate sufficit.

1159. §. 4. Idem dicendum est, licèt testis hoc referens Sacerdoti non viderit aut audierit ipse, sed tantùm habeat ex relatione alterius, *Dicast. Dian. Herincx* & *Ills* suprà, *Lugo* n. 81. *Escob.* probl. 50. *Moya* à n. 6. parùm enim ad rem facit, quòd Sacerdos id mediatè resciat, cùm satis sit confessionem sensibilem à pœnitente esse positam & directam ad absolutionem à Sacerdote habendam, hocque nunc cognosci à Sacerdote.

1160. §. 5. Idem dicendum est, quamvis signa pœnitentiæ aut doloris fuerint tantùm dubia, uti sunt, quæ secundùm se sunt indifferentia, v. g. si visus sit tundere pectus, oculos ad cœlum tollere, aliquam imaginem devotè respicere, quia in articulo mortis quilibet præsumitur desiderare optimum suæ animæ remedium, ergo signa pœnitentiæ vel doloris in eo articulo exhibita censeri debent à pœnitente relata ad sacramentalem absolutionem. *Conf.* nam saltem dubium est, ergo in extrema necessitate constituto succurrendum est, quantùm succurri potest: Et ideo probabiliter deducunt *Moya* nu. 5. *Bosco* n. 170. *Escob.* probl. 47. contra *Laym. Lugon.* & *Dian.* si Sacerdos post *confiteor* in Missa incidisset in apoplexiam, esse sub conditione absolvendum.

§. 6. Si certum esset, quòd talis ægrotus nullo signo externo manifestâsset dolorem, adeoque non posuisset ullam confessionem sensibilem, etiam certum esset absolutionem illi dandam fore invalidam, quia confessio sensibilis est de necessitate Sacramenti, secundùm dicta n. 669. Et ideo in Ordinatione pro studiis superioribus in Societate JESU inter sententias Theologicas prohibetur, ne doceamus hanc 16. *Moribundus, etsi nullum signum det aut dederit contritionis, adeo ut Sacerdos nec sciat, nec prudenter putare possit præcessisse sensibilem aliquam confessionem, absolvi potest*: Unde à contrario, 1161.

§. 7. Quia semper incertum est, an dolor non sit sufficienter manifestatus, adeoque an non aliqua confessio sufficiens sit facta, hinc, quidquid contradicant *Suar. Vasq. Laym. Mald. Con. Regin. Turr. Lugo, Dian. Rayn.* n. 17. *Arr.* d. 36. n. 34. aliique plurimi, probabile videtur, quamvis ægrotus non sciatur ullum signum pœnitentiæ aut doloris dedisse, adhuc posse absolvi sub conditione, saltem virtute aliarum actionum, quæ secundùm opiniones, licèt dubiè probabiles, nomine confessionis venire possunt, nam plures quàm 30. Authores apud *Vindicem Gob.* prop. 1. n. 23., quorum aliquos statim referam, dicunt quandam confessionem esse, si quis hactenus vixerit Christianè, si Sacramenta frequentârit &c. ideoque talem in subito casu mortis absolvendum esse. Hoc videtur expressè docere S. *Aug.* tom. 6. De adult. conjug. l. 1. c. ultimo, uti fusè ostendit *Bosco* à n. 131. Idem docent *S. Antoninus* in Sacerdotali Romano, & Memoriale Confessariorum approbatum à *Greg. XV.*, cùm esset Archi-Episcopus Bononiensis, uti ad longum refert *Schild.* tr. 6. num. 39. Eandem sententiam vocat nunc communem *Moya* q. 4. pro qua adductis fusè nominibus, locis & verbis refert graves Authores 16. qui eam absolutè tenent, item alios longè plures, qui defendunt ut probabilem, & ex præcepto charitatis in praxi tenendam, ad quos accedunt *Gob.* n. 601. *Tamb.* De conf. l. 2. c. 10. n. 11. *Bass.* in floribus v. *Absolutio.* n. 13. *Schild* suprà *Escob.* probl. 55. *Carden.* suprà, *Aversa* f. 18. *Herincx* à nu. 77. *Bosco* f. 9. concl. 6. *Quarti* in Rubr. Miss. p. 3. tit. 10. n. 3. f. 1. dub. 3. *Arsd.* tom. 2. p. 2. tr. 3. cap. 2. n. 5. *Sporer* n. 645. & apud hunc *Bonagratia*, *Gorm.* nu. 262. Rationes sunt 1., quia probabile est illum moribundum habere voluntatem confitendi, cùm quisque præsumatur velle salutem suam, adeoque & hoc medium salutis; sed etiam probabile est hanc voluntatem sufficienter manifestatam esse saltem per vitam Christianè ductam, secundùm antè dicta, confessio enim etiam diu antecedens potest dolorem consequentem sufficienter reddere sensibilem, uti tenent gravissimi Authores nu. 700. relati: quivis autem bene vivendo intendit sibi prodesse, quantùm potest, ergo intendit manifestare se velle absolutionem à peccatis, quando maximè illâ indigebit & non poterit petere, adeoque pro illo articulo mortis, ergo. 2. Moribundus ille antehac est sæpiùs confessus, sed confitens habuit voluntatem saltem implicitam per illas confessiones acquirendi jus ad absolutiones etiam plures ab aliis sacerdotibus accipiendas de illis peccatis confessis, & indirectè etiam de aliis, si alioquin periclitaretur de salute, voluit enim per illas confessiones saluti suæ omni meliori modo esse consultum; est autem probabile confessionem unam 1162.

unam, si veniat ad notitiam plurium Sacerdotum, esse virtualiter multiplicem, & sufficere ad plures absolutiones, uti colligitur ex dictis n. 647. Ergo probabile est ex vi confessionum antecedentium esse capacem novæ absolutionis de peccatis olim confessis, per quam indirectè remittentur etiam postea commissa. 3. Et præcipuè, quia videtur probabile, quòd ad absolutionem validam sufficiat dolor per signum externum manifestatus, licèt Sacerdos clarè illud signum non agnoscat, dummodo saltem sub dubio præsumat esse positum, uti docent *Aversa & Quarti* suprà, qui addunt locum dubitandi adesse, quandocunque non constat oppositum: Ratio autem illius asserti est, quia manifestatio externa doloris est aliqua confessio externa peccati, ergo sufficiet ad valorem absolutionis. Jam verò in casu posito præsumi potest moribundum dare vel dedisse ejusmodi signa externa doloris, uti notant iidem Authores aliique cum *Gob. Marchant. Sporer* à n. 647., nescitur enim, an non utatur ratione, & ejusmodi moribundi ordinariè dant externa aliqua signa, quibus fortè manifestare volunt suum dolorem, uti innuit *S. Th.* in 4. dist. 22. a. 1. quæstiu. 2. ad 3. his verbis, *Contritio, quæ videtur tantum interioris pœnitentiæ esse, invenitur in pœnitentia exteriori secundùm quædam signa, quibus sensibiliter manifestatur, vel aliis vel saltem ipsi pœnitenti, qui dolorem sensibilem percipit in seipso.* Ex his sic conficitur argumentum:

Est gravis obligatio ex charitate, ut Sacerdos in extrema necessitate proximi operetur ex opinione probabili saltem aliorum, uti habet communis cum *Moya* n. 35., imò opinio etiam tenuiter tantùm probabilis practicari debet, si aliàs proximè periclitaretur salus æterna proximi, uti tenent multi & graves Authores cum *Sanch. Moya* à n. 38. *Vind. Gob.* nu. 17. *Viva* in app. ad prop. damnatas §. 11. quos secutus sum l. 1. n. 366. nec improbare audet *Ill.* num. 146. quamvis acerrimè stet pro opposita sententia, nam periculum frustrandi Sacramentum pro salute humana institutum, est minus malum quàm periculum amittendæ æternæ salutis hominis, atqui hæc opinio est aliquo modo & saltem tenuiter probabilis, uti ex dictis patet, ergo.

1163. §. 8. Jam dicta extendunt *Pont. Gormaz* nu. 265. aliique contra *Bosco* n. 172. etiam ad casum, quo quis subitò incideret in periculum mortis, quamvis antehac malè vixisset: hinc etiam *Escob.* probl. 55. *Sporer* suprà & alii dicebant sufficere, si constet fuisse Christianum vel Catholicum, quia si externè aliqua signa det, præsumi potest saltem dubiè, quòd faciat ex voluntate salvandi se, ideoque confitendi vel manifestandi dolorem, hoc enim prudenter præsumitur, quod communiter contingit, sed Catholici in talem agonem lapsi communiter solent petere Confessarium, vel manifestare dolorem, prout possunt, ergo. Ex his infert *Gorm* n. 266. citans *Bonagratiam*, licèt aliquis actualiter peccando subitò destitueretur sensibus, regulariter sine absolutione dimittendum non esse: Hinc etiam *Tamb. Carden. & Stoz* n. 97. dicunt Christianum in duello vel adulterio confossum, si supersit aliquid temporis ante mortem, vix dimittendum sine absolutione: Et quæ contra hactenus dicta objici possent, solvunt *Schild.* suprà, *Moya* à num. 36. *Gorm.* à n. 270. & fusiùs *Bosco* à n. 119. Aliqua addam n. 1865.

1164. §. 9. Certum est, si ille, qui fuit ægrotus, adveniente Sacerdote sit mortuus, non posse sacramentaliter absolvi, quamvis antè dedisset signa pœnitentiæ, uti habetur Cap. *Multiplex* 49. De Pœn. dist. 1. quia ibi non est ampliùs homo, neque anima illa est ampliùs in statu viæ, Sacramenta autem sunt instituta pro hominibus viatoribus. *Nec obstat*, quòd S. *Thom.* opusc. 65. Tit. *De cautela in confessione habenda*, sic scribat: *Si infirmus petit pœnitentiam, & antequam Sacerdos veniat ad eum, sit mortuus vel amiserit loquelam, Sacerdos habeat eum pro confesso, & post mortem absolvat eum*: Nam opusculum illud non esse S. *Tho*, tenent nunc omnes communiter cum *Moya* n. 16., cujuscunque autem sit, sic explicari debet, quòd velit absolvi, uti absolvi potest, nempe à peccatis, si destitutus loquelâ adhuc vivat, aut si dubitetur de vita; si autem mortuus sit, ceremonialiter à censuris, ut sepulturâ & communibus suffragiis Ecclesiæ non careat.

Obj. Aliqui Medici tenent animam rationalem manere unitam corpori etiam uno vel altero quadrante post mortem vulgariter existimatam, ergo Sacerdos superveniens postquam aliquis ita est in propinquo tempore defunctus, tenebitur eum absolvere saltem sub conditione. ℞. Si opinio illa per authoritatem vel rationem fiat alicui saltem dubiè probabilis, c. seq. Oppositum autem hactenus putavi & adhuc puto esse certum.

ARTICULUS III.

Quæ sint reliquæ conditiones Confessionis.

Resp. Præter integritatem sunt hæ tres: 1165.

Prima: ut sit Vocalis, scilicet ordinariè: idque propter usum, & praxim Ecclesiæ graviter obligantem, nisi subsit justa causa, ùt impotentia, sive physica, sive moralis, quæ si adsit, potest fieri nutu, scripto aliove signo, v. g. si quis ob anxietatem loqui non possit; aut puella supra modum verecunda aliter se non possit explicare, quàm scripto, quo à Confessario lecto, addat voce, de his me accuso, *Suar. Vasq. Lug. Lay. l. 5. t. 6. c. 6. n. 3.* Imò qui aliter non potest, tenetur juxta communem sententiam confiteri per nutus aut scriptum, tempore præcepti, etsi id, quoad scripturam, non admittant *Nav. Tol. Sot. Val. Dian.* extra articulum mortis. *v. Lugo d. 15. num. 87.* Similiter suadendum esse surdis, ut confiteantur scripto, (licèt ad id non teneantur) ne ab aliis audiantur; eandemque ob causam eos non interrogandos, nisi de planè necessariis, ex *Poss.* docet *Dian. p. 3. t. 4. R. 127. & p. 5. t. 6. R. 5.* *Unde resolves hunc casum:*

Is, qui extra necessitatem, totam confessionem facit nutu vel scripto, mortaliter peccat, ac consequenter non absolvitur, *Dian. p. 3. t. 4. R. 127.* ex *Sylv. V. Fill. t. 7. c. 1. Kon. d. 6. dub. 1. Suar. d. 21. f. 3. n. 5.*

Secunda Conditio, ut sit Secreta, id est, ut fiat soli Sacerdoti, non quidem ex necessitate, sed usu Ecclesiæ. Publica autem, qualis in naufragio, prælio, hospitali, ubi alii adjacent, vel per interpretem fit, non obligat, (saltem respectu peccatorum occultorum) nisi ex charitate sui eum, qui in articulo mortis dubitat de contritione, ac tum adhuc sufficit ea confiteri, quæ minorem pariunt infamiam, *Suar. Fagund. Dia. R. 29. &c.* *Unde resolves,*

Si quis peccata in prioribus confessionibus oblitus esset, non tenetur etiam in articulo mortis ea confiteri publicè, vel per interpretem; quia peccatorum oblitorum confessio tantùm obligat ex præcepto positivo divino, quod in hoc casu cessat. *V. Lay. c. 6. Dian. R. 128. & 129.*

Tertia Conditio, ut sit Vera. Quod requiritur essentialiter in materia substantiali & necessaria; quia aliàs in re gravi decipietur Judex: neque esset confessio integra, ideoque irrita. Non tamen in materia libera; tum quia falsitas signi in accusatione circa materiam accessoriam, non facit sententiam irritam, tum quia talis tantùm peccat venialiter, cùm non sit graviter injurius Sacerdoti, nec Sacramento, *Nav. Suar. &c.* *Unde resolves.*

I. Non est mortale, nec irritat Sacramentum, 1. Si in confessione mentiaris leviter, circa res non perti-

»pertinentes, aut non neceſſarias ad Sacramentum,
»v. g ſi hiſtoriam falſam narres, vel ſi neges veniale,
»vel mortale, quod non teneris confiteri. 2. Si falsò
»te accuſes de veniali: quod tamen mortale grave,
»erit, ſi id facias non dando aliam materiam, cùm ſic
»formam reddas irritam & Sacramentum: niſi ta-
»men facias ex ſcrupulo, perturbatione, *Suar, Fill*, c. 4.
»*Laym*. c. 8 *Dian*. R. 96.

» II. Sacrilegium eſt, & abſolutio nulla, 1. Si mor-
»tale, quod confiteri teneris, & putas eſſe, neges aut
»tegas, ne intelligatur, ut communiter docetur con-
»tra *Sylv*. 2. Si mortale tibi falsò imponas; niſi ta-
»men fiat ex ſimplicitate, ſcrupulo &c. 3. Si neges
»vel mentiaris circa peccata aliàs ritè abſoluta, quan-
»do Confeſſarius, ùt Judex vel Medicus, de iis ali-
»quid, ùt neceſſarium ad præſentem confeſſionem,
»interrogat. *Lug*. *d*. 14. *à n*. 142. *Tambur*. *l*. 2 *c*. 10. §. 2. ſe-
»cus ſi ad præſentem confeſſionem non faciat. *Ibid*.

ADDENDA.

1166. QUæſt. 159. *Quænam univerſim ſint conditiones bonæ confeſſionis*. ℞. S *Thom*. in ſuppl. q. 9. a. 4. eas comprehendit his verſibus:

Sit ſimplex, humilis confeſſio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda & diſcreta, libens, verecunda,
Integra, ſecreta & lachrymabilis, accelerata,
Fortis & accuſans, & ſit parere parata.

Harum qualitatum aliquæ ſunt neceſſariæ, aliæ ſunt ad bene eſſe confeſſionis, inquit S. *Thom*. cum quo ſic explicari poſſunt, 1. *Simplex*, ut nihil non neceſſarium vel impertinens admiſceatur. 2. *Humilis*, ut fiat cum agnitione ſuæ miſeriæ, ſine fuco vel ornatu verborum, item aperto capite & flexis genibus, quorum unum, ſi ſine cauſa rationabili omittatur, dicunt Authores cum *Eſcob*. l. 15. probl. 11. peccari venialiter. Huc etiam ſpectat, ut deponatur gladius, niſi pœnitens profiteretur militiam pro tuenda fide, quod faciunt Melitenſes & Teutonici, de his enim docet J. *Sanch*. d. 45. meritò geſtare gladium in receptione Sacramentorum, ſed ſi etiam alii non deponant, notat n. 6. non fore peccatum, quamvis in his locis ſit conſuetudo deponendi ad humilitatem & majorem reverentiam. 3. *Pura*, ut fiat ex fine bono ſive rectâ intentione. 4. *Fidelis*, ut ſit ſine mendacio & falſitate, ita ut nec neget, quod commiſit, nec affirmet, quod non commiſit, & dicat certa pro certis & dubia pro dubiis. 5. *Frequens*, ut ſæpe fiat. 6. *Nuda*, ut peccata clarè manifeſtentur, non involvantur verbis dubiis vel obſcuris, poſſitque intelligi, an veniale tantùm, an verò mortale ſit contractum, ſæpe enim, quamvis materia ſit levis, peccatum propter erroneam vel dubiam conſcientiam fuit mortale, & è contrà quando materia eſt gravis, propter defectum plenæ advertentiæ vel conſenſûs, peccatum fuit veniale tantùm, & hoc tenetur dicere pœnitens, quia ex materia intelligi non poteſt. 7. *Diſcreta* ſive prudens, ut neminem præter ſe accuſet. 8. *Libens*, imprimis ut non fiat ex metu humano; deinde ut pœnitens ſuâ ſponte edicat peccata, nec opus ſit per interrogationes extorqueri. 9. *Verecunda*, ut fiat imprimis verbis honeſtis, ita tamen ut ſpecies peccati intelligatur: deinde non protervè per modum jactantiæ. 10. *Integra*, ut nihil neceſſarium omittatur, de quo jam antè ſatis eſt dictum. 11. *Secreta*, ut voce fiat ad aurem ſolius Sacerdotis. 12. *Lachrymabilis*, ut cum ſincero dolore & propoſito. 13. *Accelerata*, ut non diu differatur. 14. *Fortis*, ut propter verecundiam veritas non dimittatur, nec omittatur integritas. 15. *Accuſans*, ut fiat tanquam à reo coram Judice ex intentione abſolutionis; item ne peccata ſic excuſet, quaſi non ſint peccata, vel ut mortalia appareant dubia aut venialia. 16. *Parere parata*, ut pœnitens paratus ſit obedire Confeſſario, tum in acceptanda pœnitentia quam injunxerit, tum in exequendis remediis peccatorum, quæ ſuggeſſerit. Poteſt videri *Stoz* l. 1. p. 3. à nu. 18. ubi hæc omnia fusè & ad praxin accommodatè explicat.

Q. 160. *Quid notandum ſit circa finem malum, ex quo fieri poteſt confeſſio*. ℞. §. 1. Si confeſſio fiat ex fine mortaliter malo, invalidatur Sacramentum, quia tum deeſt verus dolor ſaltem de iſto mortali, nec adeſt propoſitum cavendi omne mortale. *Si autem* fiat ex fine tantùm venialiter malo, poterit quandoque invalidari Sacramentum, plerumque tamen manebit validum, uti habet communis cum *Lugo* d. 15. n. 216. *Arr*. d. 38. n. 47. *Dicaſt*. d. 8. nu. 81. *Averſa* q. 10. ſ. 5. *Boſco* d. 7. ſ. 7. à n. 97. contra *Sylv*. & alios paucos, qui putant tum ſemper invalidari Sacramentum, ſed jam oſtendetur oppoſitum, nam 1167.

§. 2. Si fiat ex fine venialiter malo, v. g. vanæ gloriæ, hic actus imperans vanæ gloriæ poteſt ſe ita habere, ut efficaciter determinet ad actum imperatum eſſentialiter à ſe dependentem pro eodem inſtanti ponendum: & in hoc caſu actus imperatus non habet propriam libertatem vel moralitatem diſtinctam à libertate vel moralitate actûs imperantis, conſequenter ſi intentio confitendi concepta ex fine vanæ gloriæ efficaciter imperaret dolorem de peccatis pro eodem inſtanti ponendum, hic dolor tantum haberet libertatem & moralitatem illius actûs imperantis, qui eſt peccaminoſus, ergo dolor ille non eſſet actus bonus, ergo nec ſupernaturalis, ergo nec ſufficiens pro Sacramento Pœnitentiæ, ergo tale Sacramentum eſſet invalidum. Hoc tamen rarò continget, quia intentio confitendi rarò imperat dolorem pro eodem inſtanti, quo primò eſt illa intentio, pro ſequente autem tempore, quamvis dolor poſtea ſit effectus illius intentionis, tamen eſt effectus contingenter ſecutus, quia potuiſſet revocari illa intentio, & actus doloris non poni. 1168.

§. 3. Quamvis ita præceſſerit aut etiam adhuc comitetur actus vanæ gloriæ imperans confeſſionem, tamen ſi dolor de aliis peccatis imperetur etiam ab alio actu honeſto, v. g. ab intentione juſtificationis, dolor imperatus & ita contingenter ſequens ad intentionem vanæ gloriæ poterit habere ſuam propriam libertatem & bonitatem intrinſecam, non enim procedet intrinſecè ex illo fine vanæ gloriæ, ſed ex proprio ſuo motivo, v. g. turpitudinis peccati, ergo poterit eſſe intrinſecè honeſtus, ſupernaturalis & ſufficiens ad valorem Sacramenti, cùm peccatum illud veniale vanæ gloriæ non pugnet cum efficace dolore de aliis peccatis, nec cum gratia per Sacramentum cauſanda. Et dicendum eſt ita fieri, ſi v. g. adoleſcentes confiteantur, ut cenſeantur pii ſodales, ut placeant ſuis Magiſtris &c. ſi enim hoc non dicatur, cogemur dicere omnes ejuſmodi confeſſiones eſſe mortaliter ſacrilegas. 1169.

Obji. 1. S. *Thom*. 1. 2. q. 19. a. 7. ad 2. ait: *Voluntas non poteſt dici bona, ſi ſit intentio mala cauſa volendi*, ſed in noſtro caſu intentio mala erit cauſa volendi dolorem, ergo dolor non poterit eſſe bonus. ℞. Tantùm vult volitionem, quæ pro fine & motivo habet aliquid malum, non poſſe eſſe bonam, hinc ſtatim ſubjungit, *qui enim vult dare eleemoſynam propter inanem gloriam conſequendam, vult id, quod de ſe eſt bonum, ſub ratione mali*, hinc patet, quòd non loquatur de caſu noſtro, nam, ſecundùm dicta, volitio, quæ eſt dolor, non habet pro fine vel motivo vanam gloriam, ſed pro fine habet juſtificationem, & pro motivo turpitudinem peccati. 1170.

Obji. 2. Dolor ille habebit à motivo vanæ gloriæ, quòd exiſtat, ergo non erit honeſtus. ℞. n. conſ. Sicuti ſi Superior ex meî odio mihi imperet orationem, mea voluntas orandi habet à motivo odii, quòd exiſtat, ſed non ideo eſt in ſe inhoneſta. 1171.

Inst. 1. Actus ille imperans vanæ gloriæ habebit initium ex nobis, & dolor habebit initium ab actu illo imperante malo, ergo dolor habebit initium ex nobis, ergo non erit supernaturalis. ℞. n. secundam partem anteced., sicuti enim si ideo, quia peccavi, velim elicere dolorem, dolor meus, quamvis præsupponat peccatum & occasione illius fiat, non ideo habet initium à peccato vel ex nobis, sed à gratiis actualibus partim illustrantibus intellectum, partim moventibus voluntatem ad dolorem ponendum, ita & hic, gratiæ autem illæ, quæ sunt initium doloris, causant actum honestum, quo imperatur dolor ex fine justificationis, & per accidens præcessit vel comitatur actus vitiatus ex motivo vanæ gloriæ, qui non obstat honestati intrinsecæ & supernaturalitati doloris.

Inst. 2. Actus intrinsecè bonus non potest imperari ex malo fine, sed dolor debet esse actus intrinsecè bonus, ergo non potest imperari ex malo fine. ℞. Actus intrinsecè bonus non potest imperari ex malo fine, qui sit essentialis & intrinsecus actui imperato, c., si finis malus sit actui imperato accidentalis & extrinsecus, n., actus enim intrinsecè bonus per respectum ad suum finem intrinsecum & ad sua motiva honesta potest per accidens denominari extrinsecè malus ex fine actûs imperantis, à quo dependet, non tamen procedit ex illius fine, neque in hunc illius finem tendit, sicuti oratio, quam Superior mihi imperat ex fine malo, est bona intrinsecè, sed denominatur extrinsecè mala ab imperio Superioris, ex cujus fine non procedit, sed ex alio sibi proprio & honesto, v. g. colendi Deum. Esse autem extrinsecè denominativè malum nihil aliud est, quàm esse malum in causa sive procedere à causa mala, quod non obest bonitati ipsius intrinsecæ, sic enim causa Incarnationis de se bonæ fuit peccatum Adami.

1172. *Obj.* 3. Si actus malus possit imperare bonum, ergo actus bonus etiam poterit imperare malum. ℞. n. seq. Quia bonum est ex integra causa, malum ex quolibet defectu, uti ex *S. Dionys.* habet S. *Th.* 1. 2. q. 18. a. 4. ad 3. & q. 20. a. 1. O. ergo hoc ipso quòd actus aliquis imperet actum malum, habet finem & objectum malum, ergo est malus; ex hoc autem quòd actus aliquis pro fine & objecto habeat actum bonum, non sequitur esse bonum, quia aliunde ex motivo vel circumstantia potest esse vitiatus, uti constat ex dictis.

Inst. 1. Si bonum sit ex integra causa, ergo hic dolor imperatus per actum, cujus motivum est vana gloria, non erit bonus, quia non erit ex causa bona. ℞. Ergo hic dolor non erit bonus in se & formaliter, n., non erit bonus extrinsecè & denominativè in illa causa, quæ est intentio vanæ gloriæ, c. seq. sed hoc non obest bonitati illius intrinsecæ, uti constat ex dictis.

Inst. 2. Elicere dolorem ex malo fine imperatum est cooperari malæ intentioni imperantis, ergo est peccatum. ℞. Est cooperari formaliter sive intendendo eundem malum finem, n. materialiter & non intendendo illum malum finem sed alium honestum, nempe justificationem, c. ant. & n. conf. nam ex dictis l. 2. à n. 250. certum est sæpe honestum esse materialiter cooperari actioni malæ.

1173. *Obj.* 4 Quando intentio finis est mala, electio medii est etiam mala, ergo quando actus imperans est malus, actus imperatus etiam est malus. ℞. n. conf. electio medii est propter utilitatem medii ad finem, ergo intrinsecè intendit illum ipsum finem malum, quem intendit intentio, ergo si intentio finis sit mala, etiam electio medii est mala: E contrà actus imperatus non necessariò intendit omnem finem, quem intendit aliquis actus imperans, uti constat ex dictis.

Inst. Finis intentionis hic est malus, nempe vana gloria, sed dolor & confessio sunt veluti electio medii ad istum finem, cùm per confessionem comparanda sit vana gloria, ergo. ℞. n. min. Nam idem actus imperans est intentio vanæ gloriæ & electio doloris ac confessionis tanquam medii ad obtinendam vanam gloriam, hinc dolor & confessio sunt tantùm hoc, quod eligitur in ordine ad vanam gloriam, ipsa autem non sunt electio vanæ gloriæ, nec pro fine suo intrinseco habent vanam gloriam sed justificationem, & per accidens ac planè extrinsecum ipsis est, quòd ad alium finem referantur ab actu imperante malo.

Obj. 5. Est mortalis irreverentia intendere Sacramentum ex fine quamvis venialiter tantùm malo. ℞. 1174.
n. ass. Est enim improbabile, inquit *Arr.* nu. 45. hoc ipso peccari mortaliter, quòd aliqua actio sacra ordinetur ad finem malum, quamvis enim in hoc sit aliqua inordinatio, si tamen hic finis sit tantùm venialiter malus, non potest refundi malitia nisi venialis, quia finis non potest, per se loquendo, dare electioni majorem malitiam, quàm in se habeat, hinc etiam communicare ex vana gloria non potest esse nisi veniale.

Hactenus dicta possunt videri fusissimè deducta apud Lugo d. 15. s. 9. & 10.

Q. 161. *Quid addendum sit circa fidelitatem & sinceritatem in confessione observandam.* ℞. seqq. §. 1. Mentiri in confessione est non tantùm contra veracitatem sed etiam contra religionem, adeoque sacrilegium, quia est irreverentia contra Sacramentum vel ejus authorem, quæ potest esse gravis vel levis, uti habet communis cum *Suar.* d. 22. s. 10. n. 3. & *Ill.* nu. 61. E contrà mentiri in confessionali quidem, sed ante confessionem vel post absolutionem non ideo est sacrilegium, quia hoc mendacium non afficit Sacramentum, *Gob. tr.* 6. n. 545. *Ill.* n. 60. 1175.

§. 2. Qui mentitur circa materiam necessariam confessionis, vel negando mortale, quod fecit, vel affirmando mortale, quod non fecit, peccat mortaliter, quia sic mentiens vel non confitetur integrè, vel saltem decipit Judicem in re gravi spectante ad substantiam judicii, consequenter tollit à Sacramento veram rationem judicii, ergo committit irreverentiam gravem, *Suar.* n. 11. *Gormaz* p. 2. n. 150., quod *Lugo* d. 16. n. 100. meritò dicit esse certum, si neget mortale, quod fecit. Et idem certum esse dicunt *Aversa* s. 10. q. 5. & *Tamb.* De conf. l. 2. c. 10. n. 39. si affirmet mortale, quod non fecit-Si autem mortale, quod non fecit, dicat se quidem fecisse, sed antehac esse confessum, quamvis *Lugo* d. 14. n. 125. *Dicast.* d. 8. nu. 57. *Aversa* suprà adhuc dicant fore mortale, quia mendacium grave cumulat novo mendacio, tamen probabiliter contradicunt *Tann.* & *Bosco* s. 7. n. 164., quibus favet *Arr.* d. 31. nu. 62. hoc ipso enim, quòd addat se antehac confessum, jam non vult super illud cadere substantiale judicium Confessarii, sed vult judicari de illo, tanquam de materia libera, in quo judicio, quamvis erret Confessarius, errat circa materiam non necessariam confessionis, & de qua non opus est hic & nunc ipsum judicare; si autem fingat mortale & nihil addat, sed illud quasi primò confiteatur, decipit Judicem in materia, quam ex modo confitendi significat esse necessariam. 1176.

§. 3. Qui mentitur circa materiam non necessariam confessionis, vel negando veniale, quod fecit, vel affirmando veniale, quod non fecit, vel mentiendo circa peccata etiam mortalia aliàs ritè confessa, aut quæ hic & nunc non tenetur confiteri, peccat tantùm venialiter, dummodo absolutioni subjiciat aliam materiam sufficientem, de qua habeat sincerum dolorem & propositum, *Suar. Vasq. Arr.* nu. 55. *Lugo* d. 16. n. 99. *Castrop.* tr. 23. p. 10. n. 4. *Dicast.* n. 51. 1177.
Gormaz

Germez suprà, Illſ. n. 61. Stoz l. 1. p. 3. num. 34. quod Tamb. n. 43. dicit esse certum, est autem contra S. Bonavent. Caj. Palud. Ledesm Arm. & alios, qui putant fingere veniale in confessione semper esse mortale, sed ratio nostra est, quia, licèt sit aliqua irreverentia, tamen non probatur esse gravis, cùm non tollat rationem veri judicii respectu substantialium, & Confessarium decipiat tantùm in materia libera, sine qua potest esse valor Sacramenti. Hinc sequitur contra Dicast. n. 61., si quis confiteatur mortale antehac ritè confessum, quamvìs de hoc non doleat, dummodo doleat de aliis, quæ confitetur, non peccaturum mortaliter. Idem certum esse dicit Tamb. nu. 44 si neget mortale ritè confessum, nec faciens ad præsentem confessionem. Dixi, dummodo absolutioni subjiciat aliam materiam sufficientem, nam si nihil confiteretur præter veniale fictum, peccaret mortaliter, non ratione mendacii, sed quia faceret absolutionem esse irritam, utpote carentem debitâ materiâ, uti notant omnes communissimè cum Gob. n. 541. Stoz nu. 34. Dian. p. 3. t. 4. R. 96. contrà Phil. Fabrum.

1178. §. 4. Mortale est confiteri mortale dubium tanquam certum, vel certum tanquam dubium; item confiteri determinatum numerum mortalium pro dubio, aut dubium pro determinato, aut majorem quàm reipsa putes esse, quia corrumpis judicium in re gravi, quamvìs aliquando excuset bona fides & ignorantia, secundùm dicta n. 912.

1179. §. 5. Si confitearis mortale, & dicas te illud antehac confessum esse, cùm tamen non sis confessus, aut te non esse confessum, cùm tamen sis confessus, Dicast d. 9. num. 147. dicit te peccare tantùm venialiter, quia explicas totam malitiam peccati, quòd autem sis vel non sis confessus, non tenet se ex parte peccati, sed tantùm ex parte tua, nec immutat peccatum in se. E contrà Tamb. c. 1. n. 6. Bosco à n. 183. dicunt esse mortale, quia licèt hoc non immutet peccatum physicè, tamen immutat moraliter, & directè pervertitur judicium Confessarii circa materiam notabilem confessionis, quod enim erat materia necessaria, dicis esse liberam, & quod erat libera, dicis esse necessariam, ergo est aliquid moraliter se tenens ex parte peccati explicandi, ergo sicuti peccat mortaliter secundùm omnes cum Castrop. suprà, qui confitens mortale dicit esse veniale, aut confitens veniale dicit esse mortale, ita & hìc Et quidem si dicas te confessum esse, quando confessus non es, meritò cum Castrop. tenet Illſ. nu. 119. ac videntur certò evincere illa, quæ fusè adfert Moya d. 1. q. 3. §. 2. ideoque Leander apud eundem n. 17. dicit hoc esse certissimum. Si autem mortale aliàs confessum dicas non esse confessum, probabiliter videtur loqui Dicast. secundùm dicta n. 1177.

1180. §. 6. Si confitearis peccatum antehac confessum, non est opus hoc exprimere, dummodo non neges te esse confessum, Suar. Sanch. Con. aliique communissimè cum Moya n. 18. contra Turr. & alios. Ratio est, quia confiteris totam malitiam, quæ est ex parte objecti, prout semper manet materia confessionis. Nec obstat, quòd peccatum remissum plùs differat à non remisso quàm veniale à mortali, sit autem obligatio exprimendi, an sit veniale, an mortale, nam si argumentum valet, ergo etiam in prima confessione exprimere debes, si fueris de illo contritus, tum enim etiam esset remissum, hoc autem nemo dicit: Itaque esse veniale vel mortale, est substantia peccati ex parte objecti, hinc debet exprimi, esse autem confessum vel non confessum est circumstantia ex parte pœnitentis, de qua non necessariò judicare debet Confessarius.

1181. §. 7. Si confitearis mortale antehac non confessum, te teneri hoc exprimere docent Th. Hurt. Bonæspei, Castrop. num. 8. & acerrimè Moya §. 2. item Turr. vocant oppositum perniciosum & improbabile, tum quia hoc plurimùm facit ad formandum judicium de statu pœnitentis & ad imponendam pœnitentiam, tum quia aliàs confessio non erit verecunda, quæ tamen duo Trid. sess. 14. De pœn. c. 5. requirit ad hoc Sacramentum. Oppositum tenent Bon. Homob. Verris. Dian. Lugo, Dicast. Amic. Tamb n. 1. Arr. n. 19. Bosco à n. 173. Aversa s. 2. §. Rursus. Gob. t. 7. n. 585. Illſ. n. 118. dicentes posse confiteri præscindendo ab hoc, quamvìs prævideat Confessarium putaturum esse antehac confessum, dummodo ex vi confessionis non inducat in illum errorem, sed tantùm permittat: Et Lugo dicit Turr. sine fundamento excessisse in illa censura, Arr. dicit gravissimè errâsse: Addunt Suar. Con. Sanch. Dicast. n. 294. eum, qui confitetur peccatum, de quo dubitat, an antehac sit confessus, non teneri dicere se dubitare, an sit confessus, uti nec quòd commiserit ante vel post ultimam confessionem: Ratio horum omnium est, quia quòd fuerit confessus vel non, quòd commiserit ante vel post ultimam confessionem, non immutat malitiam peccati, quam totam explicat, nec opus est Confessarium de istis positivè judicare, sed absolvere debet peccatum, ac si nunquam fuisset confessus, & quamvis recenter esset commissum, id enim censetur velle pœnitens, hoc ipso quòd non dicat se antehac esse confessum, verecundiam autem debitam & sufficientem habet hoc ipso, quòd dicat se tale peccatum commisisse. Nec obstat, quòd pœnitens teneretur illa fateri, si Confessarius interrogaret, nam teneri negat Dicast. n. 147. & idem insinuat Arr. nu. 21. hoc tamen concesso, non sequitur pœnitentem teneri suâ sponte hoc dicere, sicuti secundum dicta à nu. 968. non teneor ex me dicere, an habeam consuetudinem peccati, quod confiteor, quamvìs tenear fateri, si interroger: hinc

§. 8. Aversa §. Similiter Dian. p. 11. t. 6. R. 22. Dicast. n. 149. Tamb. n. 2. Illſ. suprà aliique Authores secundæ sententiæ inferunt contra Martinon & Authores reliquos primæ sententiæ, illum non peccare, qui dicit se velle confiteri generaliter, & peccatis confessis miscet nova nunquam confessa, tacendo nunquam esse confessa, nam per illa verba, volo confiteri generaliter, non dicit se velle confiteri sola peccata antehac confessa, sed illa, quæ fecit in vita, sive sint nova sive antiqua; & hanc sententiam vocat meritò longè communiorem Lohn. De conf. p. 1. c. 12. § 2. q. 10. dicitque securè practicari. In utroque tamen casu excipiunt omnes, 1. Si inter nunquam confessa esset reservatum, à quo absolvere non posset hic Confessarius. 2. Si species peccati nunquam confessi aliter non intelligeretur, v. g. quia recenter emisit votum castitatis, & peccatum contra castitatem intelligeretur, quasi factum ante votum. 3. Si Confessarius alioqui sine alia justa causa esset impositurus pœnitentiam longè minorem & improportionatam, quia malè supponeret omnia antehac expiata esse, tum enim per accidens esset obligatio distinguendi non confessa à confessis, aut saltem petendi majorem pœnitentiam, hinc ordinariè semper expedit distinguere non confessa à confessis, etiam ideo, quia circa nunquam confessa communiter diligentiùs interrogare debent Confessarii, ut bene explicetur species & numerus, quod ordinariè supponitur factum esse circa confessa. 1182.

§. 9. Si quis dixisset se velle confiteri generaliter de tota vita, & sponte omitteret aliqua mortalia antehac ritè confessa, certum est, inquit Arr. num. 23. non ideo peccaturum mortaliter, quia si mentitur, hoc non fit in materia necessaria confessionis: Si autem tantùm dixisset, se velle confiteri de tota vita, non ideo nequidem sub veniali teneretur confiteri omnia, tantùm enim significavit, se velle aliqua ex singulis 1183.

gulis partibus vitæ. Quòd si initio voluisset & dixisset se velle generaliter confiteri omnia de tota vita, postea autem ex rationabili causa superveniente omitteret aliqua, etiam non peccaret nequidem venialiter, quia tantùm mutaret priorem voluntatem, quam non tenebatur retinere, nec tenetur illius mutationem manifestare Confessario, *Diana* p. 3. t. 4. R. 86. Si tamen initio hoc dicens habuisset voluntatem reticendi aliqua mortalia, communior sententia est cum *Lugo* n. 56. fore mendacium, sed veniale tantùm, quamvis *Tamb.* num. 7. *Stoz* suprà *Dicast.* num. 163. adhuc excusent ab omni peccato, quia sensus illorum verborum videtur esse accommodus, scilicet quòd vellet confiteri omnia, prout ipsi videretur, vel prout placeret, & ita videntur verba illa intelligere Confessarii, sicuti enim non ideo tenetur confiteri omnia etiam venialia, ita nec mortalia.

1184. §. 10. Dicere unum individuum physicum peccati pro alio non invalidat confessionem, uti rectè cum aliis *Moya* q. 2., dummodo sit eadem malitia moralis in utroque: hinc dicere se occidisse anno præterito, cùm sciat se occidisse hoc anno, est tantùm veniale mendacium, *Arr.* n. 22. *Bosco* à nu. 186. Quod verum est, etiam in sententia identificante actionem cum sua duratione, quidquid contradicat *Dicast.* à nu. 150., quia quamvis duo illa homicidia in esse physico distinguantur, tamen sunt moraliter idem, nec notabiliter ideo immutari debet judicium Confessarii, quod fertur, non secundùm species entis seu naturæ, sed secundùm speciem moris, inquit rectè *Suar.* d. 22. s. 2. n. 3. totam autem moralitatem expressit, quæ erat occidisse, occidisse autem hoc vel præterito anno non erat materia necessaria confessionis. Idem est, si dicat se occidisse Petrum, cùm sciat se occidisse Paulum, inquit *Moya* & *Bosco* suprà contra *Lugo, Tamb.* & *Leandrum*, quia solum homicidium erat materia necessaria, quod autem esset Petri aut Pauli, non erat necessarium exprimere. Idem est, si dixerit se occidisse gladio, cùm sciat se occidisse cultro, hoc enim non diversificat peccatum in esse moris, *Con.* d. 7. dub. 2. Hinc qui dixit se peccâsse cum Caja, licèt postea recordetur fuisse Titiam, non ideo tenetur quidquam repetere, uti omnes fatentur. Excipe semper, nisi ratione diversitatis physicæ accederet alia species vel malitia moralis, v. g. si Paulus occisus fuisset Sacerdos, non autem Petrus, si Titia corrupta fuisset cognata, non autem Caja, & ita de similibus.

1185. §. 11. Si quis in confessione mentiatur in re gravi non pertinente ad confessionem, v. g. si in re falsa graviter detrahit proximo, aliqui putant non addi speciem sacrilegii, cùm non sit in re spectante ad confessionem, sed certum est ideo esse sacrilegium, quia per actuale mortale absolutio redditur irrita.

1186. §. 12. *Victoria* putavit illum, qui priùs alteri confitetur mortalia, & postea suo ordinario Confessario sola venialia, invalidè confiteri, & eò etiam inclinat *Sylv.*, quia talis videtur in re gravi committere hypocrisin & reale mendacium, dum sic confitendo æquivalenter dicit se ab ultima confessione illi facta commisisse sola venialia: sed *Suar. Con. Laym. Henriq. Raynaud Lugo* n. 57. *Castrop.* n. 10. *Dicast.* n. 164. *Dian.* R. 133. *Burgh.* cent. 2. casu 79. *Gormaz* n. 151. & reliqui omnes, teste *Arr.* n. 23. meliùs dicunt, per se loquendo, id esse licitum, utitur enim jure suo, & quod Confessarius decipiatur, hoc permittit: Imò licèt à suo Confessario interrogatus diceret se ab ultima confessione ipsi facta non commisisse mortale, *Rayn.* putat nullum fore peccatum, si subintelligat, *ut tibi fateri tenear. Bosco* num. 171. putat saltem fore veniale tantùm cùm sit circa materiam non necessariam hujus confessionis: rectè tamen addit melius esse sincerè totam conscientiam ordinario Confessario aperire: hinc *Lugo* d. 15. n. 184. dicit regulariter esse vituperabile ita dimidiatè confiteri uni & alteri: *Castrop.* dicit timendum, ne incognitos Confessarios quærendo salutem animæ amittat: putatque cum *Dicast.* d. 8. nu. 89. in eo intervenire aliquid vanitatis vel similis affectûs, & communiter signum est animi non satis dispositi ad emendationem, pro qua medium optimum est adire & sequi unum Confessarium. *Dixi*, per se loquendo; nam si pœnitens ideo faceret, quia esset in proxima occasione peccandi ordinario Confessario nota, quam nollet vel difficillimè vellet deserere; aut quia aliunde timeret sibi ab illo negandam absolutionem; aut si prævideret sibi defuturum consilium necessarium ad cavendos relapsus, invalidè confiteretur, quia non esset paratus præstare id, ad quod justè obligandus esset. Quòd si suo ordinario priùs confiteretur sola venialia, & postea alteri mortalia, patet primam confessionem fore sacrilegam defectu integritatis. Et occasione hujus casûs monent rectè Authores, Confessarios non debere ita arctare pœnitentes, ut sibi solis confiteantur, de quo plura dicam n. 1772.

§. 13. Si quis nolens confiteri, ingrediatur confessionale, simulando formaliter, id est, intendendo, ut videntes judicent illum velle confiteri, est reale mendacium & peccatum veniale, secundùm dicta l. 6. p. 1. n. 151. Si autem faciat volens loqui Confessario, quamvis prævideat alios putaturos, quòd confiteri velit, nullo modo peccat, quia est simulatio materialis tantùm circa rem indifferenter se habentem ad Sacramentum, ideoque potest errorem illum in circumstantibus permittere, uti cum *Carden.* & aliis dixi ibidem n. 158. 1187.

Q. 162. *Quid addendum sit circa conditionem illam, ut confessio sit secreta.* ℞. seqq. §. 1. *Conc. Lateranense* cap. *Omnis utriusque sexûs.* De pœn. & remiss. sic habet, *Omnis &c. sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur. Trid.* autem sess. 14. De pœn c. 5. ait, *Ceterùm quoad modum confitendi secretò apud solum Sacerdotem, etsi Christus non vetuerit, quin aliquis in vindictam suorum scelerum & sui humiliationem cum ob aliorum exemplum, tum ob Ecclesiæ offensæ ædificationem delicta sua publicè confiteri possit, non est tamen hoc divino præcepto mandatum, nec satis consultè humanâ aliquâ lege præciperetur, ut delicta præsertim secreta, publicâ essent confessione aperienda, unde cùm à sanctissimis & antiquissimis Patribus magno unanimique consensu secreta confessio sacramentalis, quâ ab initio Ecclesia sancta usa est & modò etiam utitur, fuerit semper commendata &c.* Et can. 6. sic definit, *Si quis &c. dixerit modum secretè confitendi soli Sacerdoti, quem Ecclesia Catholica semper observavit & observat, inventum esse humanum, anathema sit.* 1188.

§. 2. Ex relatis locis patet imprimis contra hæreticos, confessionem ordinariè debere esse secretam, pro quo etiam sanctos Patres adducit *Suarez* d. 21. s. 2. n. 2. Deinde contra *Gabrielem* & alios apud *Escob.* l. 15. n. 306. non esse de necessitate Sacramenti, ut confessio sit secreta, sed posse esse publicam: in quo non contradicere *Scotum* conatur suadere *Bosco* s. 7. à n. 8. Præterea contra *Henriq.* & *Gran.* apud *Escob* nu. 309. non esse præceptum divinum, ut confessio sit secreta, hoc enim satis apertè docet *Trid.* suprà, dicuntque etiam *S. Th.* aliique communissimè cum *Dicast.* d. 8. num. 20., qui addit esse certum. Denique licèt *Suar.* n. 12. dicat propter Ecclesiæ consuetudinem contrariam non cariturum culpâ, qui sine ulla causa rationabili publicè confiteretur, tamen communior sententia est cum *Escob* n. 314. & *Stoz* l. 1. p. 3. num. 79. contra *Valent. Gran.* & *Fagund.* non fore mortale, sed ad summum veniale, nulla enim ratio evincit, quòd talis consuetudo graviter obliget, & saltem tum erit veniale, si pœnitens sine justa causa vel prudente motivo ita famam suam prodigat: mortaliter autem 1189.

pec-

peccant illi Confessarii, de quibus *Stoz* num. 80. qui pueros doli capaces faciunt simul publicè confiteri, ùt sic se citò ab audiendis singulorum confessionibus expediant, hoc enim est contra sigillum, contra omnem praxin Ecclesiæ, & aptum parere scandala ac causare confessiones sacrilegas per reticentiam aliquorum mortalium in aliquibus ejusmodi pueris, saltem ratione conscientiæ erroneæ. Confessarium autem non posse peccatorem occultum in foro sacramentali cogere ad publicam pœnitentiam, aut ideo illi negare absolutionem, quia publicam pœnitentiam admittere recusat, probabitur num. 1265.

1190. §. 3. Non est obligatio, nequidem semel in anno, confitendi per interpretem, cùm tantùm præcipiatur confessio secreta, quæ fiat à solo pœnitente vel soli Sacerdoti, utì constat ex relatis verbis Conciliorum, docentque Authores plurimi cum *Scot. Suar. Vasq. Gran. Bon. Fagund. Gormaz* n. 37. *Dicast.* d. 7. f. 14. *Castrop.* tr. 23. p. 8. n. 12. *Lugo* d. 5. n. 75. *Stoz* n. 77. *Bosco* n. 22. *Busenb.* suprà: quod *Valent. Arr.* d. 51. nu. 53. *Bosco* n. 35. *Busenb.* extendunt etiam ad articulum mortis, si enim scirem Confessarium unico homini revelaturum meam confessionem, non tenerer etiam in articulo mortis ei confiteri, ergo nec tenebor per interpretem. E contrà teneri aliquando, & speciatim in articulo mortis, docent *Con. Lugo* nu. 66. *Escob.* nu. 323. *Laym.* l. 5. t. 6. c. 6. nu. 5. putatque meritò *Castrop.* nu. 13. certum esse, si quis non sit certus de contritione, de qua nunquam est aliquis satis certus. Addit *Aversa* q. 10. f. 5. quamvis de contritione esset moraliter certus, adhuc pro majori securitate salutis teneri confiteri saltem aliquod veniale de quo non erubescit, ut sic indirectè ab omnibus absolvatur: Et *Dian.* p. 3. t. 4. R. 29. suadet, ut sic confiteatur etiam omnia mortalia, quia sic magis consulit securitati salutis in extremo periculo, nec certum est non esse obligationem ad hoc etiam ex præcepto divino, uti suadent illa, quæ habet *Escob.* n. 322.

1191. Q. 163. *Quid addendum sit circa conditionem confessionis, ut fiat vocaliter apud Sacerdotem præsentem.* ℞. seqq. §. 1. *Conc. Florentinum* in Decreto *Eug. IV.* Ad Armenos, pro materia hujus Sacramenti assignat confessionem oris: Et *Benedictus XI.* in extrav. *Inter cunctas*, De privilegiis, sic habet: *Nisi articulus necessitatis occurrat, Sacerdoti facienda oris confessio, prout scriptum est: Corde ad justitiam creditur, ore autem fit confessio ad salutem.* & Cap. *Quem pœnitet.* 88. De pœn. Dist. 1. sic habetur: *Præcepit Dominus mundandis, ut ostenderent ora Sacerdotibus, docens corporali præsentia confitenda peccata, non per nuntium, non per scriptum manifestanda, quia per vos peccastis, per vos erubescatis, erubescentia enim ipsa partem habet remissionis.* Ex his patet confessionem, ordinariè saltem, fieri debere voce pœnitentis.

1192. §. 2. Accusatio suî tanquam peccatoris secundùm omnes, teste *Escob.* l. 15. n. 324. potest sufficienter fieri per nutus vel aliqua signa, itemque per scripturam, utì patet in mutis, quos certum est, inquit *Escob.* nu. 342. teneri per nutus confiteri, ut præceptum impleant. Et in necessitate sufficienter fieri per quodcunque signum externum doloris, constat ex dictis à num. 1156. de absolutione moribundi: Hinc etiam patet confessionem quandoque fieri posse scripto, nutu vel aliis signis.

1193. §. 3. Nemo tenetur scribere confessionem, ne peccata è memoria excidant, utì contra *Vasq.* & alios tenent *Caj. Sot. Valent. Henriq. Tann. Aversa* q. 10. f. 4. §. *Quartò*, *Castrop.* tr. 23. p. 10. n. 3. *Dicast.* d. 8. n. 244. *Sporer* n. 487. tum quia non teneor adhibere nisi moralem diligentiam, ne peccata memoriâ excidant, quam adhibere possum sine scriptione; tum maximè quia confessio petit esse secreta, omnis autem scriptura ex suî natura nata est esse publica, inquit *Scotus* in 4. dist. 17. in fine, præsertim si debeat diu asservari.

§. 4. *Ledesm. Victor. Sot. Nav. Valent. Barb. Dian.* 1194.
apud *Escob.* nu. 346. & *Aversam* suprà, item alii cum *Laym.* n. 4. *Castrop.* p. 8. n. 11. *Stoz* n. 81. absolutè dicunt nequidem mutum teneri confiteri scripto, quia modus ille confitendi est secundùm se publicus. E contrà *Suar. Vasq. Lug.* n. 87. *Escob.* n. 341. & 347. *Aversa* suprà, *Arr.* n. 60. *Dicast.* n. 239. *Gorm.* nu. 38. probabilius dicunt, si quis loqui non possit, aut prævideat se non posse integrè confiteri, nisi ex scripto, & prudenter non timeatur manifestatio confessionis apud alios, quia nempe statim postquam scripserit, poterit Sacerdoti ostendere vel confiteri, & comburere, tum fore obligationem scribendi, qui enim tenetur ad finem, tenetur ad media licita de se facilia: & cùm absit morale periculum manifestationis, scriptura in his circumstantiis non magìs censetur aliquid publicum, quàm nutus vel voces, quas audire vel observare etiam posset alius latens in insidiis.

§. 5. Confessio ordinariè fieri non debet scripto, 1195.
maximè ad Sacerdotem absentem, utì patet ex dictis, hinc S. *Th.* in suppl. q. 9. a. 3. ad 3. dicit potiùs laico quàm Sacerdoti absenti per scriptum faciendam esse confessionem. Idem videtur declarâsse *Clemens VIII.* per constitutionem 87. apud *Cherubinum*, ubi damnat hanc propositionem ad minus ùt falsam, temerariam & scandalosam, nimirum *licere per litteras seu internuncium Confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinere*, prohibetque sub excommunicatione doceri vel practicari tanquam aliquo casu probabilem. Declaravit autem idem *Clemens*, uti ostendit *Dicast.* d. 9. à num. 831. docentque gravissimi Authores cum *Platel.* num. 756. quod confessio absenti facta non sit invalida, si fuerit ordinata ad absolutionem à præsente Sacerdote accipiendam, unde *Suar.* & alii apud *Castrop.* num. 9. qui putârunt propositionem illam non esse damnatam divisivè, id est, quoad singulas partes, sed complexivè propter partem posteriorem falsam, ideo excusantur, quia putârunt *Clementem* loqui de confessione ordinata ad absolutionem à præsente Sacerdote accipiendam: sed nunc satis certum est *Clementem* esse locutum de confessione non ordinatâ ad absolutionem à præsente Sacerdote accipiendam, sed propositio illa volebat confessionem esse sacramentalem, quamvis ordinaretur ad absolutionem accipiendam ab absente, hinc certum est propositionem illam esse damnatam etiam divisivè, utì rectè probat *Gonet* d. 2. à num. 38. Qui autem longiorem voluerit historiam controversiæ olim habitæ inter Dominicanos & Jesuitas circa confessionem inter absentes, legat *Gormaz* à num. 232. ubi fusè contendit, ex hoc quod sacra Inquisitio voluerit ex tractatu Patris *Suar.* De Pœn. d. 21. amoveri sect. 4. in qua quærebatur, an liceret confiteri absenti, non ideo esse factum, quia confessio nunquam valeret inter absentes, sed quia tò *Confessio* sæpè significat totum Sacramentum Pœnitentiæ, quod certum est inter absentes confici non posse, unde sententia *Suar.*, qui tantùm volebat confessionem scripto factam ad absentem ex intentione absolutionis à præsente, non est passa per decretum *Clementis VIII.* vel *Pauli V.* Videri potest etiam *Viva* in append. ad propos. damnatas §. 10.

§. 6. Si per litteras peccata miseris Sacerdoti, qui 1196.
ea legerit, & huic factus præsens dicas, *accuso me de peccatis illis, quæ scripsi, & peto absolvi*, communis sententia est cum *Arr.* n. 57. *Gonet* n. 47. *Steph.* tr. 4. d. 5. n. 194. *Stoz* l. 2. n. 99. confessionem illam sufficere, quia in præsentia moraliter repetitur, & sic ratificare illud scriptum idem est ac se accusare de illis, quæ scripta sunt: Unde à potiori si præsens peccata scripta des Confessario legenda, & postmodum dicas, *de his me accuso petoque absolvi*, *Lugo* num. 80. & 84. *Castrop.* n. 8. *Gob.* tr. 6. nu. 523. *Arr.* suprà, *Gormaz* num. 148. *Bosco*

Bosco n. 36 aliique dicunt esse satis, sed rectè monent hoc non esse faciendum absque rationabili causa, quia est contra communem praxin Ecclesiæ, ideoque *Ills.* num. 63. *Platel.* num. 748. aliique dicunt hoc, per se loquendo, esse illicitum: & *Viva* §. ult. putat esse mortale.

1197. §. 7. *Sot. Dian Regin. Bonac.* aliique cum *Escob.* nu. 331. & 338. dicunt peccari venialiter tantùm, si quis absque rationabili causa solo scripto confiteatur, quod *Arr.* n. 59. dicit esse certum: E contrà *Suar. Con. Ill. Castrop.* n. 8. *Gormaz* nu. 147. *Viva* aliique dicunt peccari mortaliter, quia videtur in re gravi prætermitti consuetudo Ecclesiæ. Causæ tamen rationabiles sunt secundùm *Rayn.* in Heter. tom. 16. f. 1. p. 8. num. 28. rationabile pœnitentis commodum: secundùm *Laym.* n. 3., si ægrotus difficulter loquatur: secundùm *Sporer* n. 490. si Confessarius sit surdaster, aut pœnitens ipse, quia surdaster est, nimis altè legat: secundum *Castrop.*, si pœnitens sic peccata sua facilius & apertiùs faciat intelligi à Confessario: secundùm *Tamb.* si pœnitens scrupuletur, quòd peccata sua aliter non rectè explicet: secundum *Suar.* & alios cum *Aversa* f. 4. si puella præ maxima verecundia peccatum suum ore explicare non posset, sed *Escob.* num. 338. *Gormaz* suprà & alii rectè dicunt hunc ultimum casum esse metaphysicum, verecundia enim nunquam impediet, quin postea dicere possit, *accuso me de his, quæ legisti.*

1198. §. 8. Putant J. *Pontius, Dicast.* d. 8. nu. 13. *Herincx* d. 3. n. 87. satis esse, si pœnitens dans descripta peccata dicat, *accuso me de illis peccatis*, quamvis Sacerdos ea necdum legerit, quia illa accusatio censetur moraliter manere etiam post lecta peccata, sed contradicunt *Lugo* n. 82. & *Escob.* nu. 335. quia accusatio non fieret per sola verba sed simul per scriptum, postea priùs afferens cognitionem peccatorum, quod secundùm dicta nu. 1195. per se loquendo fieri non debet. Putat tamen *Arr.* nu. 58. fore satis, si in uno moraliter momento simul det scriptum, & dicat, *accuso me de his*, ac ibi exspectet, donec Sacerdos legat, sed *Bosco* nu. 44. adhuc dicit debere postea addere saltem hæc verba, *peto absolutionem ab illis.*

1199. §. 9. Si Confessarius viderit vel aliunde extra confessionem cognoverit tuum peccatum, satis erit, si dicas, *accuso me de illo peccato, quod nosti*, uti habet communis cum *Vasq.* & *Gorm.* suprà, de quo *Suar.* d. 22. f. 6. n. 5. dicit inter Authores convenire.

1200. §. 10. Ex dictis num. 1195. certum est nunc nunquam posse sacramentaliter absolvi absentem, quamvis multi apud *Aversam* q. 12. f. 6. & apud *Dicast.* d. 5. dub. 4. id antehac tenuerint, etiam Thomistæ, hinc *Gonet* id negans meritò arguitur à *Gorm.* n. 235. Ratio autem est, quia si talis absolutio posset unquam esse valida, Pontifex non potuisset eam prohibere tanquam illicitam pro omni casu, nam jure divino & naturali fuisset licita pro casu extremæ necessitatis, nec pro casu illo prohiberi potuisset, uti rectè cum aliis *Lugo* d 17. num. 64. Colligimus autem esse pro omni casu invalidam etiam ex *Trid.* sess. 14. De pœn. c. 2. ubi dicit Christum voluisse ante hoc tribunal sisti reos, qui sint sui accusatores & testes, quibus postea detur absolutio verbis formalibus, uti dictum est nu. 628. nemo autem ad absentem utitur verbis formalibus, & ideo etiam absolutio à censuris dari potest absenti, quia hæc fieri potest scripto, & non requirit verba formalia; plures congruentias affert *Lugo* dub. 13. à num 149.

1201. §. 11. Ad absolutionem dandam sufficit Confessarium esse moraliter præsentem pœnitenti, tum autem est moralis præsentia, si Sacerdos & pœnitens non longiùs distent, quàm ut adhuc possint, per se loquendo, se mutuò audire utentes eâ voce, quâ homines in communi colloquio ordinariè uti solent, *Stoz* l. 2. n. 100. Addunt aliqui cum *Tamb.* De pœn. c. 2. n. 11. sufficere, si non sit major distantia, quàm ut se audire possint utentes voce communi colloquentium etiam aliquantò altiore, unde quamvis pœnitens jam è confessionali abeat, & aliis vicinis immixtus non amplius videatur, putant *Bonac. Lugo, Tamb. Gob.* adhuc absolvi posse, eò quòd retineat voluntatem habendi absolutionem, si fortè non habeat, & maneat moraliter præsens, quod *Sporer* à n. 610. pluribus exemplis declarat. Addunt aliqui cum *Moya* num. 32. sufficere, si Confessarius adhuc videat pœnitentem, quamvis aliquousque absit, quamdiu enim possunt se aliquo sensu percipere, non videntur simpliciter abesse moraliter ab invicem; hoc tamen videtur nimis extensum, nam certum est me posse videre simpliciter absentem, neque tamen possum simpliciter absentem absolvere, ideoque *Tamb.* meritò dubitat, an censeatur moraliter præsens, si ad 20. passus distet. Itaque videtur requiri, ut possint, prout ordinariè fit, mutuum inter se sermonem communicare: Unde omnino rejiciendi sunt illi, qui dixerunt sufficere, dummodo Sacerdos videat domum, in qua est pœnitens absolvendus, quod licèt probabile dicat *Leander*, tamen meritò dicit *Moya* oppositum sibi videri certum, pœnitens enim, qui ipsemet nullo sensu percipi potest, non potest dici simpliciter & humano modo esse præsens.

Q. 164: An inter conditiones confessionis etiam non sit, ut sit sacramentalis. ℞. Affirmativè: quandonam autem sit sacramentalis, dicam n. 1939. De variis vitiis Confessionis videri potest *Rayn.* in Heter. tom. 16. f. 1. p. 8. ubi n. 33. ex S. *Bernardo* serm. 3. in festo S. *Andreæ* dicit, aliquorum confessionem esse *confusionem*, quia timore extorquetur: aliorum esse *offensionem*, quia fit de aliorum peccatis: aliorum esse *defensionem*, quia fit ad se excusandum: aliorum esse *illusionem*, quia fit ad se jactandum. 1202.

ARTICULUS IV.

Quando Confessio sit invalida, & quomodo iteranda.

Resp. I Id contingit ex duplici capite. *Primò*, ex parte Confessarii, si jurisdictionem non habuit, vel certè impeditam per censuram; vel si formam substantialiter vitiavit; vel non intendit absolvere, vel peccatum nullum intellexit. 1203.

Dico, *nullum*: quia si ob surditatem, somnum, vel distractionem aliqua licèt mortalia non intellexerit, sine culpa pœnitentis, probabilius est, valuisse absolutionem, ac postea tantùm repetenda esse non audita, ùt contra *Sylv. Anton. Nav.* & alios docet *Henriq. Lay. l. 5. tract. 6. cap. 9. Dian. p. 3. tr. 4. resol. 109. & p. 4. t. 4. R. 198.* Addo, *sine culpa*, quia si semidormienti malâ fide confitearis, peccas, & confessio est invalida, ideoque repetenda, *Tamb. l. 2. cap. 10. §. 3.* Denique addunt aliqui cum *Tol.* si Confessarius indoctus non potuit discernere mortale & veniale, invalidam esse, verùm id *Suar. Lay.* & alii passim rejiciunt, & quidem, etiamsi Confessarius putâsset esse veniale, quod fuit mortale, ideoque confessionem bonâ fide tali factam non esse opus repetere, *Henriq. Sanch. 1. mor. c. 10. nu. 69. Dian. p. 3. t. 4. R. 121.* contra *Vasq.* Dixi *bonâ fide*, quia si malâ fide, v. g. quia quæsivisti talem Confessarium, qui tibi mederi non possit, debes repetere, cùm enim actu peccaveris, dum confitereris, non fuisti ritè dispositus, ideoque nec absolutus. *Tamb. §. 3.* Denique si finitâ confessione intelligas Confessarium aliqua non percepisse (sive propter somnum, sive distractionem,) nescias autem, quæ sint illa, teneris repetere confessionem, si brevis fuerit, quia de singulis prudenter potes dubitare: si autem longa fuerit, ait *Tamb. l. c.* non teneri, ob rationem contrariam;

»riam; & satis esse confiteri, quòd dubites, an ali-»quod ex tuis peccatis Confessor perceperit.

» *Secundò*. Invalida est ex parte pœnitentis, si fuit »excommunicatus, de quo infrà: si mortale tacuit; »vel de eo se falsò accusavit; si mortaliter negligens »fuit in examinanda conscientia; item si non fuit at-»tritus (quod patere solet inde, si sponte quæsierit »Confessarium surdum, indoctum, cœcum, &c. *Vid.* »*Sanch. l. c.* si nolit tollere occasionem &c *V. Dian. p.* 4. »*t.* 4. R. 201.) quibus addi potest ùt plurimùm, si pec-»catum carnale confessus sit suo complici.

» *Resp.* II. Si confessio apud eundem Confessarium »iteretur, sufficit uno verbo in communi se accusare »de peccatis antè illi cognitis, dummodo is eorum »recordetur, saltem in confuso, aut statûs ac vitæ ho-»minis in communi, aut pœnitentiæ à se impositæ, »ut docet *Vasq. Tol. Lay. Sa, Dia. p.* 3. *t.* 4. *ref.* 113. »Imò si nihil horum, sed tantùm, quòd sibi confes-»sus fuerit, recordetur, validè, etsi illicitè, absolu-»tum putat *Lay.* & *Dian. l. c.* Idem absolutè docet »*Gran.* & *Mercerus in* 3. *p. q.* 9. *n.* 1 cum quibus *Dian. p.* »5. *t.* 14. R. 51. se retractans, probabile censet, quòd »etiam licitè possit absolvere.

» *Resp.* III. Rarò obest defectus ex parte Confes-»sarii, si pœnitens eum inculpabiliter ignorat, quia in »confessione sequenti absolvetur etiam ab iis, à quibus »se bonâ fide absolutum putabat: *Unde resolves*,

» Is, qui à puero peccatum aliquod grave, v.g. mol-»litiem, inculpabiliter omisit, ùt quia putavit leve es-»se, vel nullum, non ideo tenetur repetere alia pecca-»ta, (vel confessiones intermedias) sed hoc tantùm, »ùt docet *Bon. Sanch. c.* 16. *Vasq. in* 1. *p. to.* 4. *q.* 92. *San-*»*cius*, *Lay. hic c.* 9. addens, si simplex rusticus, qui to-»tâ vitâ tantùm fecit confessiones generales, nihil con-»fitens in specie, nec aliter instructus sit, etsi is validè »sit absolutus, cum onere, ut cùm meliùs cognoverit, »omnia subjiciat clavibus, si tamen veniat, quando »ingens est copia pœnitentium, ut tunc disponi non »possit ad omnia repetenda, posse eum absolvi, audi-»tis tamen peccatis ab ultima confessione factis, cum »obligatione, ut meliùs faciat. Ita *Lay. n.* 4. *v. Dian.* »*p.* 3. *t.* 4. R. 108. ubi addit ex *Nav. Sylv. Becan. Vasq.* »*Reg. tom.* 1. *l.* 6. *cap.* 5. *f.* 4. *n.* 153. & *J. Sancio*, etsi »ex errore culpabili mortaliter, peccatum tale v.g. »mollitiei (vel numerum, aliamve circumstantiam »necessariam,) omiseris, non ideo teneri repetere »confessiones intermedias, bonâ fide, & legitimè fa-»ctas, (in quibus ex naturali oblivione defectum illum »non fueris confessus) cùm validæ fuerint, & maneant »validæ.

ADDENDA.

1204. QUæst. 165. *An ille, qui cum Confessario peccavit, ei-dem validè confiteatur istud peccatum.* ℞. Per se lo-quendo validè confitetur, quia nulla lex universalis hoc prohibet, potestque fieri ut uterque sincerè do-leat de peccato, & aliter non possit vel non audeat alte-ri manifestare crimen, neque adsit ex alterutra parte periculum novi consensûs, *Lugo* d. 16. n. 362. *Sylv.* p. 2. v. *Confessio* casu 2. *Bonesper* De act. huma. d. 5. n. 29. aliique communiter cum *Dicast.* d. 9. nu. 610. & *Gob.* tr. 7. à n. 581. qui putat causam sufficientem esse, si puella sit sanguine juncta & præ pudore non audeat alteri manifestare suum incestum, sed pudor ille vix excusabit, secundùm dicta num. 1142. Posset esse causa, si alteri confiteri non posset nisi cum ma-nifestatione complicis. *Dixi*, per se loquendo, quia in quibusdam diœcesibus prohibetur, speciatim in Leodiensi fuisse aliquando prohibitum testatur *Sylv.* suprà, & adhuc in Mediolanensi prohibitum esse dicit *Bonac.* q. 7. p. 5. §. 5. à num. 10. ubi addit hoc intelligi de complice in quocunque peccato etiam non car-nali. Similiter in hac Coloniensi, ultima synodus Anno 1662. habita ita statuit pag. 74. *Ut animarum periculis, quantum in domino possumus, occurramus, sub pœna suspensionis ipso facto incurrenda prohibemus omnibus Confessariis, ne quis confessionem mulieris, cum qua in ma-teria carnis peccavit, aut complicis aut fautoris peccati (nisi in necessitate extrema) excipiat.* Ratio autem est, quia plerumque est periculum novi consensûs saltem in alterutro, si audiat repeti peccatum, cujus delectatio-nem antè sensit. Accedit quòd in talibus sæpe deficiat dolor vel propositum, faciunt enim frequenter, ne cogantur deserere occasiones proximas, hinc eti-am S. Th. in supp. q. 20. a. 2. ad. 1. ait, *Sacerdos non de-bet audire confessionem mulieris, cum qua peccavit, de illo peccato, sed debet ad alium mittere..... tum propter peri-culum, tum quia est minor verecundia. Fagund.* in 2. præ-cep. Eccl. l. 4. c. 3. num. 35. dicit Sacerdotem pecca-re mortaliter, si pro confessione concubinam suam audiat. Similiter *Pontius* De Matr. l. 7. c. 38. num. 3. dicit rem illam esse periculis plenam & occasionem committendi non pauca sacrilegia. Addit *Verjuys* tr. 9. a. 5. longâ experientiâ compertum esse ferè omnes similes confessiones tandem factas esse sacrilegas, no-vis carnis titillationibus & pollutionibus fuisse fœda-tas &c. quæ illis præcipuè Sacerdotibus vult dicta, qui mulieribus cohabitant.

Q. 166. *An confessiones, quæ fiunt Religiosis, commu-niter censeri debeant invalidæ,* ℞. Negativè, nam *Alex.* 1205.
VIII. die 7. Dec. 1690. damnavit hanc 20. prop. *Con-fessiones apud Religiosos factæ pleræque vel sacrilegæ sunt vel invalidæ:* quæ propositio formata erat ex principiis Jan-senistarum, qui docent plerumque differri debere ab-solutionem, usquedum impleta sit pœnitentia ex vita emendata, quod quia Religiosi plerumque non requi-runt, hinc inferebant confessiones apud eos factas plerumque esse sacrilegas vel invalidas, non requiri autem, ut absolutionem præcedat satisfactio vel vitæ emendatio, probabitur à n. 1230.

Q. 167. *Quid præterea sit notandum circa obligationem repetendi confessionem.* ℞. §. 1. Universaliter loquen- 1206.
do repeti debet confessio mortalis peccati nondum directè absoluti, quia Christus, secundùm dicta nu. 595. sic præcepit confessionem omnium mortali-um, ut voluerit singula directè subjici clavibus & di-rectè remitti per absolutionem, quandonam autem peccatum dicatur directè aut indirectè absolvi, dixi num. 597.

§. 2. Qui confessus est sed invalidè, undecunque 1207.
provenerit invaliditas; item qui confessus est validè quidem, sed omisit aliqua mortalia, vel Confessa-rius aliqua non intellexit ob surditatem aut aliam quamcunque causam, tenetur adhuc confiteri invali-dè confessa, omissa, vel non intellecta à Confessa-rio, uti pluribus ostendit *Moya* tr. 3. d. 1. q. 8. & Ra-tio est, quia à nullo illorum est directè absolutus: de-betque simul addere numerum confessionum, quæ sacrilegæ fuerunt, non tamen illarum, quæ fue-runt tantùm invalidæ, si nempe bonâ fide sint factæ. Pluribus autem ostendi n. 679. confessionem ex defe-ctu solius doloris interni esse invalidam.

§. 3. Qui confessus est validè sed informiter, id est, 1208.
sine effectu gratiæ (quod aliquando contingere posse dixi à nu. 672.) non tenetur peccata sic confessa ite-rum confiteri, sed tantùm illa, quæ bonâ fide omisit, uti contra *Adrianum* tenet tanquam certum *Suar.* d. 22. s. 7. num. 2. quia non peccavit, & super confessa directè cadebat absolutio, quæ secundùm dicta l. 6. p. 1. n. 201. etiam remittentur ex vi illius absolutio-nis, quando fictio fuerit remota. Neque damnata est praxis hujus sententiæ, uti rectè notat *Carden.* d. 2. n. 53. quia etiamsi omittat peccatum sic confessum, non ideo exponet sequens Sacramentum periculo nul-litatis, quia secundum dicta à num. 1140. certum est

est confessionem formaliter integram sufficere, & peccatum, quod omittitur propter opinionem certò probabilem, habet se sicuti peccatum per ignorantiam invincibilem omissum, consequenter illæ confessiones etiam non sunt necessariò repetendæ, quæ bonâ fide sunt factæ secundùm quamcunque aliam sententiam verè probabilem relictâ tutiore, quamvìs tum ageretur de valore Sacramenti, quia quamvìs illicitum sit, adeoque confessiones futuræ essent invalidæ, si antecedenter cum advertentia sic fierent, tamen supposito quòd quis bonâ fide ita fecerit, non peccavit, & nunc prudenter judicat illa peccata esse directè remissa; nec sequens confessio exponetur periculo nullitatis, ob rationem antè datam, ergo potest supersedere ulteriore confessione istorum peccatorum, *Carden.* n. 456.

1209. §. 4. Si inculpabiliter omissa sit aliqua circumstantia, etiam mutans speciem, quæ seorsim sufficienter declarari possit, non est opus repetere totum peccatum, multò minùs totam confessionem præteritam, uti cum communi dixi n. 1135.

1210. §. 5. Si scias Confessarium ob somnolentiam, distractionem vel quamcunque aliam causam non intellexisse aliquod tuum mortale, nescias tamen quodnam illud fuerit, *Tamb.* quem refert & non improbat *Busenb.* suprà, dicit esse quidem obligationem repetendi, si confessio fuerit brevis, si autem fuerit longa, non esse obligationem, sed satìs esse confiteri, quòd dubites, an Confessarius aliquod tuum mortale rectè intellexerit, quod pluribus probare conatur *Lugo* d. 16. à num. 607. & magìs adhuc *Illſ.* num. 149. hinc, inquit *Tamb.*, sicuti si non recordareris peccati in specie, satìs esset te accusare de mortali in genere, ita & hìc. Sed contra hoc est, nam quòd ibi non tenearis confiteri in specie, facit impotentia sic confitendi, cùm non recorderis speciei, è contrà recordaris omnium priùs confessorum, uti suppono, ergo non est paritas. Itaque in praxi & ordinariè loquendo, ut excuseris, debet adesse aliqua impotentia moralis vel nimia difficultas repetendi totam ejusmodi confessionem, quam difficultatem si tenereris subire, confessio meritò redderetur odiosa, & hoc ipsum vult *Aversa* q. 10. s. 19. §. *Quòd si.* item *Dicast.* d. 8. num. 100. quamvìs antè videatur favere *Lugoni.* Ratio autem est, quia certus es te ab aliquo non esse directè absolutum, & non est ratio dubitandi de uno magìs quàm de altero, ergo obligatio directè iterum subjiciendi clavibus afficit æqualiter singula, nisi aliunde excuseris, uti dictum est. Et idem ordinariè videtur dicendum, si quis, qui multa fecit mortalia, sciat se in vita aliquoties saltem esse sacrilegè vel invalidè confessum mortalia, nesciat autem qualia, tum enim, per se loquendo, induci debebit ad confessionem generalem, quæ non semper est ita difficilis, ut censeri debeat moraliter impossibilis.

1211. *Obj.* Quando probabile est de singulis determinatè peccatis, quòd sint rectè confessa & intellecta, tunc non est obligatio ullum repetendi, secundùm dicta num. 602. sed quando confessio est longa, probabile est de singulis, quòd sint rectè confessa & intellecta; nam si à Deo revelatum esset in hac urbe esse unicum hominem non baptizatum, & nesciretur, quis esset, maneret probabile, imò moraliter certum, de singulis determinatè, quòd essent baptizati, quia nemo posset prudenter dubitare de hoc vel illo determinatè, alioquin singuli essent sub conditione rebaptizandi, maximè si vellent suscipere sacrum Ordinem: E contrà si esset revelatum unum ex hac domo non esse baptizatum, non maneret positivè probabile, sed prudenter dubitaretur de singulis, ideoque singuli essent rebaptizandi, ergo idem dicendum est in nostro casu, quando vel multa vel pauca peccata sunt confessa. ℟. n. min. & quoad illud dubium de Baptismo, de quo videri potest *Dicast.* suprà, est disparitas, quia maximus numerus istorum hominum, qui putantur baptizati, non potest redigi ad partes minores, in quarum una prudenter judicare possem esse illum non baptizatum, è contrà numerus peccatorum confessorum, ordinariè vel non est tantus, vel potest redigi ad partem minorem, in qua prudenter judicem esse illud non rectè confessum, nam vel Confessarius vel pœnitens, ordinariè loquendo, resciet, an illud peccatum non intellectum fuerit dictum circa initium, an circa medium, an circa finem confessionis, ergo practicè loquendo manebit obligatio partem illam, vel primam, vel mediam, vel postremam repetendi, quia talis pars habebit se tanquam brevis confessio: unde consequenter fatetur *Illſ.* suprà, si multa non fuissent intellecta à Confessario, totam confessionem fore repetendam, quantumvìs esset longa. Unum hìc addit *Aversa* §. ult. si quis in senectute post longam annorum & confessionum seriem recordetur, se in pueritia tacuisse aliquod mortale, nesciens tamen quo anno, & in qua confessione, & quæ alia peccata tunc confessus fuerit, eum satisfacere recolendo ac dicendo, quænam peccata circa illud tempus committere soleret, sic enim prudenter præsumit, quòd inter peccata illius temporis etiam attinget illud omissum.

§. 6. Si certus sis de mortali in confessione omisso, & dubites negativè, an omiseris ex verecundia, an ex justa causa, teneris confiteri, imprimis illud mortale omissum, utì certum est, quia nunquam directè es absolutus ab illo, deinde etiam reliqua mortalia tum confessa, quia certus es de præcepto confitendi hæc, & dubitas de adimpletione, cùm dubites de valore confessionis, per quam remitterentur directè, debito autem certo non satisfit per solutionem ita incertam, *Moya* d. 1. q. 8. num. 17. contra *Baunium* & alios. 1212.

§. 7. *Tamb.* De conf. l. 2. c. 1. num. 29. dicit rusticos, mulierculas & pueros, qui bona fide grossiore modo coram Parocho etiam indocto confessi sunt, licèt adulti videant se in multis defecisse dicendo dubia pro certis vel contrà, aut unum numerum pro alio, non esse obligandos ad repetendas ejusmodi confessiones vel peccata in eis dicta, tum quia non est praxis apud fideles, ut ejusmodi confessiones repetantur, tum quia Confessarius satis saltem in confuso peccata eorum perceperit: *Lugo* num. 588. id faciliùs admitti circa numerum quàm circa speciem, quia secundùm dicta nu. 936. & à num. 952. est major obligatio exprimendi determinatam speciem quàm determinatum numerum, hinc putat remanere obligationem suo tempore exprimendi speciem, si meliùs occurrat, & addit num. 589. Confessarium teneri etiam ab illis magìs distinctè elicere numerum, si facilè possit: Sed quod numerum attinet, *Sa*, V. *Confessio* num. 50. dicit ejusmodi homines non esse cogendos ad repetendum numerum omissum, si facilè deprehendi possit, quid soleant facere, ideoque *Moya* d. 4. q. 2. num. 3. citans plures alios dicit, non esse cogendos ad repetendam speciem vel numerum, quia cum ejusmodi homines uno ferme tenore vivant, si sciam in quibus & quoties soleant peccare intra unum annum, facilè deducam, quoties intra duos, & ita porrò, unde si se accusent de peccatis totius vitæ, ego meliùs inibo rationes, quoties in hac vel illa materia peccaverint, saltem per annos non multos, quàm ipsi dicere possent. Addunt tamen rectè *Moya*, *Laym.* l. 5. t. 6. c. 9. num. 4. *Sporer* nu 499. si ex confessione unius anni non possit prudenter judicari de anteacta vita, eò quòd in diversis statibus & difformiter vixissent, obligandos sub mortali, ut quantùm moraliter possunt, repetant confessiones non rectè factas secundùm speciem & numerum, nihil enim est, 1213.

est, quod illos potiùs deobliget quàm alios, quò minùs à singulis mortalibus commissis directè absolvi debeant.

1214. §. 8. Si quis inculpabiliter omiserit mortale, *S. Th.* in 4. dist. 17. q. 3. a 4. quæstiu. 2. ad 3. videtur requirere, non quidem ut repetat mortalia prius confessa, cùm sint directè absoluta, attamen ut addat se hoc mortale inter alia nuper fuisse oblitum, quia aliàs non explicabitur gravitas illius, resultans ex conjunctione aliorum. Sed sententia communis hoc non requirit, uti rectè *Aversa* §. *Refert*, non enim apparet, quænam gravitas tanti ponderis inde resultet, ut opus sit hoc addi.

1215. §. 9. Licèt aliquis etiam per culpam oblitus sit pœnitentiæ sibi injunctæ, non ideo tenetur iterum confiteri peccata, ob quæ injuncta erat illa pœnitentia, uti habet certa sententia cum *Suar.* n. 5. *Lugo* nu. 600. *Dicast.* d. 14. dub. 7. *Ills.* nu. 148. essentia enim Sacramenti ab initio completè posita fuit, nec suspendebatur effectus, sed absolutio directè remittebat peccata tum confessa; per hoc tamen peccari potest mortaliter, si pœnitentia gravis pro mortalibus imposita negligatur, uti dicetur n. 1277.

1216. Q. 168. *Si confessiones repeti debeant, an omnia mortalia in illis confessionibus dicta iterum distinctè & singulatim debeant recenseri.* ℞. §. 1. Si repetantur apud Confessarium diversum à primo, debent omnia distinctè & singulatim apud hunc repeti, uti si nunquam fuissent confessa, quod meritò dicit apud omnes certum esse *Moya* d. 4. q. 1. nu. 3. quia hic Confessarius debet esse Judex respectu horum omnium peccatorum, ergo cum nec habeat nec habuerit unquam distinctam notitiam illorum, debet illi nunc dari per hanc confessionem, nam ad prudenter judicandum de gravitate delictorum & ad debitè taxandam pœnitentiam, debet saltem aliquando habuisse ejusmodi distinctam notitiam, uti constat ex *Trident.* sess. 14. De pœn. c. 5. E contrà si confessiones invalidæ repetantur apud eundem Confessarium, diversimodè loquuntur Authores, uti videri potest apud *Moyam* à nu. 3. & *Aversam* q. 10. s. 20. Omnes dicunt, si confessiones priores fuerint verè sacramentales, & Confessarius adhuc habeat distinctam memoriam confessorum peccatorum, satis esse si pœnitens defectum confessionis dicat, & in genere addat, *etiam me accuso de omnibus peccatis antehac tibi confessis.* Idem dicunt plerique cum *Nav.* in Man. c. 19. dummodo Confessarius habeat confusam adhuc memoriam peccatorum, & aliquo modo recordetur status conscientiæ pœnitentis, vel saltem pœnitentiæ injunctæ. *S. Anton. Palud. Silv.* & alii cum *Suar.* d. 22. s. 6. nu. 7. dicunt, si jam imposuerit pœnitentiam, quamvis nec peccatorum nec pœnitentiæ impositæ meminerit, hoc sufficere. Et quidem si confusè meminerit peccatorum, & pœnitentiam imposuerit, omnes communiter admittunt sufficere, si pœnitens ita in communi se accuset, dummodo defectus tenuerit se ex parte solius absolutionis, v. g. quia Confessarius antea malè pronunciaverat formam. *Nav.* suprà, *Valent. Bonac. Lugo* d. 16. à nu. 638. *Laym.* l. 5. t. 6. c. 9. nu. 6. *Tamb.* De conf. l. 3. c. 2. nu. 9. aliique multi, quos citat & sequitur *Aversa* suprà, dicunt undecunque defectus se tenuerit, satis esse, si in communi se accuset. E contrà *Suar.* suprà & *Con.* volunt, si confessiones ratione sui fuerint invalidæ, v. g. quia pœnitens caruit debito dolore vel proposito, tum omnia peccata esse distinctè repetenda, quod saltem tum fieri volunt *Palud. Adrian. Moya* nu. 10. *Illſ.* nu. 153. quando fuerunt invalidæ defectu jurisdictionis in Confessario, quia tales confessiones non videntur fuisse sacramentales, cùm sint factæ non Judici; sed ratio aliorum est, quòd priores confessiones fuerint sufficienter sacramentales per voluntatem confitentis ex intentione legitimæ absolutionis accipiendæ, posteriori autem facta in communi est certò sacramentalis, & moraliter repetit priores confessiones, facitque nunc per utramque simul esse unam distinctam & sacramentalem istorum peccatorum confessionem, cùm sufficienter reducat istorum peccatorum notitiam, sufficit enim aliquando fuisse in Confessario distinctam cognitionem peccatorum, quamvis nunc, quando datur absolutio, sit tantùm confusa, uti patet in illo, qui per plures dies continuavit confessionem generalem, in fine enim, quando absolvitur, satis est, Confessarium in confuso sic meminisse status pœnitentis, ut possit proportionatam pœnitentiam imponere.

§. 2. Si prior confessio nullo modo fuisset sacramentalis, uti si quis purè historicè, sine intentione absolutionis tibi narrâsset sua peccata, quamvis postea, dum confusè tantùm recordaris istorum peccatorum, ipse tibi diceret, *accuso me de peccatis, quæ tibi tunc dixi*, probabilius videtur contra *Aversam* suprà hoc non fore satis, quia distincta illa narratio peccatorum nullo modo fuit sacramentalis: Neque plùs evincunt argumenta, quæ adducit *Illſ.* suprà, nego autem confessiones distinctè factas ex intentione absolutionis non posse dici sufficienter sacramentales, cùm etiam obligent ad sigillum sacramentale, quamvis fuerint invalidæ, uti dicetur n. 1940. 1217.

§. 3. Si Confessarius nequidem confusam ampliùs haberet notitiam de statu pœnitentis antea sacramentaliter sed invalidè confessi, nec pœnitentiam imposuisset, pœnitens teneretur in tantum saltem distinctè repetere peccata antehac confessa, quantùm necesse esset ad hoc, ut ex vi confessionis partim præteritæ, partim præsentis Confessarius iterum posset formare judicium saltem confusum de statu conscientiæ pœnitentis, & injungere pœnitentiam congruam, uti rectè *Lugo* num. 642. & *Aversa* suprà, partim contra *Medinam*, qui dicit etiam tum satis esse, si in genere se accuset de antehac confessis, partim contra *S. Anton. Valent. Silv.* qui dicunt omnia peccata debere tum distinctè repeti, sed ratio nostra est, quia sine tali repetitione non posset Confessarius prudenter formare judicium de statu pœnitentis, nec statuere de quantitate pœnitentiæ; factâ autem tali repetitione poterit hæc præstare, ergo talis repetitio requiretur & sufficiet. Si tamen Confessarius post repetitam à pœnitente accusationem communem sine distincta repetitione ullius peccati illum absolveret, & pœnitens bonâ fide processisset, absolutio esset valida, uti habent *Laym.* & *Aversa* suprà, *Diana* p. 3. t. 4. R. 123. aliique cum *Illſ.* num. 149. quia ad valorem absolutionis sufficit accusare se de peccatis in communi, quamvis hoc sit illicitum, per se loquendo, secundum dicta à n. 620. 1218.

§. 4. Quod *Busenb.* n. 1203. relatus paulò ante finem habet, nempe dimidiari posse confessionem hominis rudis non integrè confessi in juventute, si veniat, quando est ingens numerus pœnitentium, limitari debet secundùm dicta à n. 1148. 1219.

Q. 169. *Quomodo Confessarius practicè procedet cum pœnitente, qui timet, vel putat se per longum tempus sacrilegè aut invalidè esse confessum.* ℞. Videtur posse prudenter sic procedere. §. 1. Si pœnitens tuus sit de cætero scrupulosus, ordinariè non permitte quidquam repetere, nisi certum sit non esse, vel esse malè confessum, uti dictum est l. 1. n. 541. 1220.

§. 2. Quamvis scrupulosus non sit, tamen non obliga ad confessionem repetendam, nisi moraliter certum sit antehac invalidè esse confessum, quia possessio est pro confessione, cujus valor præsumi debet, cùm inesse debuerit, & è contrà non præsumitur delictum, *Fill. Gob.* t. 7. n. 275. Unde quamdiu probabile est, quòd antehac sit validè confessus, non tenetur con- 1221.

confessionem repetere; est autem probabile, hoc ipso, quod aliquando cum morali diligentia præteritam vitam recogitârit & confessus fit, uti dicetur n. 1883.

1222. §. 3. Si antehac semper fuerit timoratæ conscientiæ, & solitus se debitè præparare, nec aliquid voluntariè omittere, prudenter præsumit se rectè semper confessum, adeoque non tenetur aliquid repetere, quia ex communiter contingentibus est prudens præsumptio: è contrà si antehac non fuit timoratæ conscientiæ, sed solitus se negligenter præparare, aut omittere aliqua, præsumptio est contra ipsum, adeoque obligandus est, ut reiteret confessiones, de quarum valore prudenter dubitat.

1223. §. 4. Si peccatum reticuit, pete, quale illud fuerit, & an tunc temporis, quando fecit, putaverit esse mortale, item an putaverit esse mortale sic illud reticere in confessione, rectè enim notat *Aversa* q. 10. s. 19. §. *secundò*, quamvis sæpe peccatum fiat ex ignorantia mortaliter culpabili, tamen sæpe postea esse ignorantiam inculpabilem confitendi. Quòd si in genere tantùm apprehendisset esse malum tale quid facere vel non confiteri, nec cogitâsset, an esset mortale an veniale, probabile est non peccâsse mortaliter, adeoque non fore opus repetere eas confessiones, uti dictum est l. 1. n. 3. quamvis in praxi rarò futurus sit iste casus, secundum dicta ibidem n. 2.

1224. §. 5. Si reticuit, satis advertens malitiam gravem, quod tunc censeri debet, quando reticuit ex verecundia, vel cum gravi remorsu conscientiæ ante Confessionem vel Communionem, pete, an quoties confessus est intermedio tempore, semper fuerit memor obligationis confitendi, & nihilominus perrexerit tacere, si enim bonâ fide & cum debita dispositione fecisset has confessiones intermedias, fuissent validæ, nec opus esset has vel peccata in his confessa repetere, uti cum communi *Vasq. Dian. Pelliz. Lohn. Lugo* n. 599. *Moya* suprà, *Gob.* t. 6. n. 571.

1225. §. 6. Si semper memor fuerit, ideoque ab eo tempore semper sacrilegè sit confessus, pete, quoties confessus sit & communicârit in eo statu. Et si tibi semper est confessus, & es adhuc utcunque memor reliquorum mortalium, secundùm dicta n. 1216., satis erit, si in genere dicat: *Accuso me de illis peccatis, quæ tibi ab illo tempore confessus sum, à quo tempore etiam bis ordinariè omni mense sacrilegè confessus sum & communicavi, quia reticueram istud peccatum*, atque ita habebis plenam ejus confessionem.

1226. §. 7. Si tibi non est semper confessus, vel per multos annos sic perrexit, ita ut nec confusè recordari possis reliquorum peccatorum, communiter differendus est pro absolutione, usquedum se examinârit, si capax sit ad se examinandum, & hoc antea non fecerit, fieri enim vix potest, ut tam subitò omnium recordetur, *Gob.* t. 7. nu. 261. *Sporer* nu. 514. Quia tamen jam bene dispositus est, ne dimissus relabatur in priorem verecundiam, exquire ab eo graviora peccata, quæ illum maximè remordent, tumque examina circa magis obvia, ut sic aperto ulcere & depositâ parte verecundiæ faciliùs redeat, tumque plenum fiduciâ dimitte cum benedictione, sed admone non esse absolutum, ideoque designa ei tempus, quo pro complenda confessione & accipienda absolutione redeat.

1227. §. 8. Si non esset futura occasio redeundi, nec putaretur alteri facilè aperturus conscientiam, jube edicere, quæ occurrunt, ut sic videas, circa quæ magis peccaverit, & juvare possis interrogando ordine per præcepta decalogi & Ecclesiæ, conjiciendo, quæ ipse spectatâ ætate, statu, conditione, negotiis, occasionibus probabiliter fecisse potuerit, quod cùm feceris, quantum locus & tempus ferent, pro pœnitentia injunge, ut proximâ occasione, quæ dabitur, confiteatur præmisso diligente examine circa vitam præteritam, & tum addat, si quæ plura occurrent antehac non rite confessa, nunc autem per actus fidei, spei & contritionis bene dispositum sic absolve.

§. 9. Ut ejusmodi pœnitentem, nec fatiges nimiùm, nec relinquas expositum plurimis posthac molestiis, debes accuratè scire, quænam peccata sint ejusdem, quænam diversæ speciei, ut nec nimiùm nec nimis parùm interroges. Numerum autem peccatorum internorum conjicies ex consuetudine uno die vel septimanâ iterandi, & diuturnitate temporis, quo hæsit in his vel illis peccatis. Et ut deprehendas numerum peccatorum externorum, primò propone magnum numerum; & si dicat, non toties, propone parvum; si dicat, sæpius, paulatim convenietis ad medium & verisimiliorem numerum. Videri possunt *Gob.* t. 7. à n. 259. & *Sporer* à n. 505. 1228.

DUBIUM IV.

De Satisfactione.

ARTICULUS I.

Quæ ejus necessitas & quantitas.

Resp. I. Satisfactio, seu pœnitentia à Confessario data, est necessaria necessitate, non Sacramenti sed præcepti; ideoque à Confessario regulariter imponenda est, (secundùm *Suar. & Regin. tom.* 1. *l.* 7. *num.* 12. sub mortali: *Card.* tamen *Lugo*, concedit, ex parvitate materiæ posse venialiter peccari, ut *V. d.* 25. *num.* 47. v. g. si ob peccata venialia levis pœnitentia esset injungenda; ejus enim voluntariam omissionem venialem tantùm esse. Ita etiam *Dia.p.*6. *t.* 6. R. 44.) Et quidem proportionata, tum peccatis tum facultati pœnitentis. Ratio prioris est, quia est pars Sacramenti, non essentialis, sed integralis tantùm, habens effectum ex opere operato, & majorem vi Sacramenti, quàm sine eo. Ratio posterioris, tum ex *Trid. sess.* 14. *c.* 8. tum quia Sacerdos tenetur curare integritatem Sacramenti, & tam vindicare, quàm mederi, *Bon. t.* 1. *d.* 5. *q.* 5. §. 3. *p.* 2. *Unde resolves.* 1229.

I. Excusatur aliquando Confessarius, si levissimam (vel etiam nullam) pœnitentiam injungat, v. g. 1. Si pœnitentem vehementissimè contritum, aut aliter satisfecisse advertat, *Caj. Nav. Suar. Reg. Bon. d.* 5. *q.* 5. *s.* 3. *p.* 1. & 2. *Escob. c.* 6. *n.* 41. Cùm verò id rarò vel nunquam constare satis possit, tutius est aliquam semper injungere; uti rectè monet *Lug. n.*48. 2. Si pœnitens sit mentis impos, aut aliter impotens, aut morti proximus, aut valde debilis: cui tamen prudenter injungi levem saltem pœnitentiam, v. g. percussionem pectoris, invocationem Nominis JESU (saltem corde) aliosve pios motus, vel ut per hæredes sacrificia, eleëmosynas, & similia opera pia curet, monet *Lay. & Bon. l. c. & Nav.* qui addit, posse injungi, ut patienter ferat infirmitatem, quod tamen *Bon.* non probat, cùm fieri possit, ut id valde angat infirmum, timentem se non ritè satisfacere. 2. Quando scrupulosus sæpius intra eandem horam redit cum novis culpis, quia supponitur satis imposita in præcedentibus, *Tamb. l.* 4. *c.* 1. ex *Fagund.*

II. Etsi Confessarius peccet ex communi, si pro magnis peccatis valde parvam pœnitentiam imponat, excusari tamen eum posse, putat *Dia. p.* 3. *t.* 4. *ref.* 92. si addat illud: *quidquid boni feceris, &c.* Verùm hæc regula universaliter admitti non potest, ut benè notat *Lug. n.* 57. *Kon. Tamb. Palaus tr.* 23. *p.* 21. §. 3. *n.* 13. &c. (contra quos *Diana* pro se citat *Bauni & Leand. p.*6. *t.*7. R. 5. & *p.*9. *t.*9. R. 54.) & ab aliis non immeritò

»meritò rejicitur, eò quòd verba, utpote merè deprecatoria, non habeant vim elevandi omnia opera bona ad efficaciam sacramentalem, *Aversa q. 13. s. 7.*

» III. Minor justo licitè datur ex causa, qualis v. g. est, 1. magna contritio. 2. Fragilitas animi vel corporis, ob quam timetur majorem non impleturus. 3. Tempus Jubilæi vel Indulgentiæ plenariæ, *Suar. Henriq. Lay.*

» IV. Non potest injungi 1. Ingressus Religionis, ùt docet *Sa V. Satisfactio*: quia id nimis durum videtur. 2. Pœnitentia publica, si sit periculum revelandæ confessionis: aliàs interdum pro publico peccato potest & expedit.

» V. Etsi possit, & aliquando ob fragilitatem pœnitentis etiam expediat, injungi opus aliàs debitum seu præceptum, v. g. Missæ auditionem die festo, &c. ùt docet *Suar. Vasq. Laym. l. 5. t. 6. cap. 15.* & alii. Unde si scrupulosus sæpiùs redeat ad Confessarium, intra breve tempus semper nova confitendo, non semper necesse est imponere pœnitentiam novam, cùm opus ante debitum possit injungi, *Bon. Henriq. Lug. Dian. p. 6 t. 7. R. 6.* contra *Suar. Reg. & bauny* Si tamen Confessarius non exprimat, censetur imperâsse opus liberum, ut docent iidem, & *Dia p. 3. t. 4. R. 84. v. Kon. d. 10 dub. 8.* & *Dia. part. 4. tr. 4. R. 241.*

» VI. Etsi etiam possit injungi opus internum, ut contra *Merat. & alios* docet *Kon. Hurt. & Dia. R. 241.* communiter tamen debet esse externum, & afflictivum, v. g. oratio, jejunium, eleëmosyna; Nam avaris eleëmosyna, luxuriosis afflictio corporis convenit. Utrùm verò licitè imponantur preces recitandæ pro defunctis, dubitari potest, *Vega tom. 2. c. 64.* & *Jo. Sancius d. 26. n. 1.* negant. Affirmant probabilius *Turrian. de pœn. d. 37. dub. 4. Lug. d. 25. nu. 62. v. Dian. p. 3. t. 4. R. 54.*

» VII. Potest etiam aliquando injungi cessatio ab aliquo bono opere, v. g. nimiâ corporis afflictione, vel abstinentia aliquâ vice à Communione, ad promovendum majus bonum pœnitentis, si prudens Confessarius ad eum finem expedire judicet, *Salas, Lug. Diana &c.* cum *Aversa q. 13. s. 3.* contra *Joannem Sancium.*

» VIII. Etsi possit immediatè post absolutionem adhuc injungi, debet tamen fieri ante, ut servetur ordo judicii, *vid Dian. R. 136. & p. 5. t. 13. R. 36* ubi ex *Cap. Finali, & Ochag.* docet, etsi consuetudo habeat, ut ita fiat, illam tamen non induxisse obligationem.

» Resp. II. Pœnitens communiter tenetur sub gravi obligatione pœnitentiam, si rationabilis sit, acceptare & implere, ùt habet communis contra *Cajet. Silv. Navarr.* Quorum sententia ad hoc saltem serviet, ut neminem non absolutum dimittas, si vel levissimam subire velit, ùt notat *Sotus* & *Regin. l. 7. cap. 2. vid. Dian. p. 3. t. 4. R. 51.* & *p. 2. t. 15. R. 52.*

» Dixi I. *Communiter*: quia probabile est, quod docet *Laym. c. 15. Suar. & Dian. p. 3. t. 4. R. 136.* contra *Kon. Henr. & alios*, pœnitentiam sub veniali tantùm obligare sequentibus casibus: I. Si imposita sit pro solis venialibus. Ita *citati* contra *Henr. & Fag.* II. Si pro mortalibus aliàs confessis. III. Omissionem partis non gravis, in confessione mortalium, vel etiam omissionem totius, si levis sit, v. g. unum Miserere, *Kon. Regin. Fag.* cum *Dian. R. 102.* & *p. 6. t. 8. R. 45.* IV. Si Confessarius noluit obligare sub mortali; quia cùm possit imponere pœnitentiam liberè, & sine omni obligatione, ùt probat *Suar.* hic *d. 38. s. 7. Henr. Fil. Fagund. Tan. Kon. de sacram. d. 10. dub. 8. n. 65.* contra *Turr. & Vasq.* potest etiam sub levi tantùm imponere. *v. Dia p. 3. t. 4. R. 241.* & *p. 4. t. 4. R. 82.* V. Eum, qui lucratur Indulgentiam plenariam, liberari ab onere pœnitentiæ (nisi sit medicinalis) docet *Dia. p. 5. t. 12. R. 3.* & *p. 9. t. 6. R. 36.* ex *Tann. Gran. Lug. &c.* contra *Val March. & Avers.*

Dixi II. *Si rationabilis sit*: quia si justo sit gravior, ac difficilior, nec Confessarius eam moderari velit, non peccabit graviter pœnitens, si sine absolutione discedens, alterius Sacerdotis judicio peccata submittat, ùt docet *Suar. Kon. Lay.* Imò ad eam non obligatur, si omnino injustam esse constet, aut si pœnitens eam non possit implere, vel illius sit oblitus. Nec tunc ad aliud quidquam tenetur, etsi expediat, ut is, qui sive culpabiliter, sive sine culpa oblitus est, in sequenti confessione similem injungi petat. Ita *Kon. Lay. Dia. p. 4. t. 4. R. 241.* contra *Richar. & Sylv.* qui putant talem confessionem esse repetendam: quod præter citatos negat etiam *Lug. n. 87.* ex *Vasq.* docens talem satisfacere, si confiteatur illud peccatum oblivionis culpabilis. *Unde resolves*,

I. Is qui pœnitentiam implet in statu peccati mortalis, probabiliter quidem satisfacit præcepto, cùm impleat ejus substantiam, peccat tamen, sed venialiter, ùt docet *Suar. Laym. Dian. l. c.*, quia Sacramenti partem suscipit indignè, & obicem ponit effectui, scilicet remissioni pœnæ, (quem tamen, obice remoto, recuperari, docet *Nav. Tol. Caj. Dian. p. 3. t. 4. R. 85. Fag. Suar. &c.*) unde quamprimum est implenda, potestque graviter etiam peccari nimium differendo; quod ex variis circumstantiis judicandum. *V. Dia. p. 2. t. 15. R. 53. p. 6. t. 13. R. 38.* Non esse autem grave seu mortale, si non differat ultra octiduum, docet *Hurt.* apud *Dian.* Imò posse differri per annum, (hoc est, quamdiu non tenetur ad novum Sacramentum Pœnitentiæ) vult ipse *Dia. p. 9. t. 7. R. 57.* ex *Amico, Leand. &c.* nisi tamen pœnitens dubitet, an postea possit implere: eo enim casu teneri quamprimùm commodè potest. Similiter non esse mortale, si obligatus jejunare feriâ 6. differat in diem sequentem: vel obligatus communicare singulis mensibus, differat ad 6. vel 8. dies, affirmat *Dian. l. c.* ex *Palao*, præsertim ex causa aliqua, tametsi levi.

II. Pœnitentiam (etiam medicinalem, impositam sub conditione hac, *si iterum labatur*, nec teneri acceptare, nec implere, eò quòd Confessarius nec Judex sit, nec Medicus peccatorum committendorum, docet *Dian p. 6. t. 7. R. 49.* ex *Palao, Trull. &c.* Sed contrarium probabilius cum *Suar.* tenet *Aversa q. 13. s. 4.*, quia non imponit eam pro peccatis committendis, sed commissis, sub conditione reincidentiæ.

III Qui non implevit intra tempus præscriptum, non ideo deobligatur.

IV. Potest satisfacere per alium, cui Confessor id concedit; vel qui per se non potest, ùt docet *Reg. Fill. Fag. Dian. p. 4. t. 4. Res. 141.* Hic tamen non tenetur, nisi Confessor id voluerit: An verò satisfaciens pro alio, simul pro se possit, alii ajunt, alii probabilius negant, ùt habet *Sa.*

V. Non necessariò impletur ante Communionem.

Quæres. Quis pœnitentiam possit commutare, & quomodo?

Resp. I. Ex justa causa quivis Sacerdos id potest, si de novo ei confiteatur, ùt habet communis sententia contra *Sotum & Vasq.* saltem si peccata non sint reservata; imò etiam probabiliter, etiamsi talia fuerint, ùt habet *Fernand.*

Resp. II Sine nova Sacramenti administratione, potest id solus Sacerdos, qui injunxit, si adhuc recordetur statum pœnitentis, & hic ad eum recurrat tempore tam brevi, ut moraliter idem judicium censeri possit, v. g. intra hebdomadam, *Hen. & alii 4.* imò etsi post longius intervallum. *Lug. Aversa & Dia. p. 6. t. 6 R. 46.* & *p. 9. t. 6. R. 57.* contra *Palaum &c.* Ratio, quia judex incognitâ causâ non potest ferre senten-

»sententiam. Ita *Syl. Suar. Kon. Lay. Fill. Reg. Fag.* &c. »*Lug.* contra *Nav. Henr. Tol. Sa, Rodriq. Bejam. Valer.* »*Dian. p.* 3. *t.* 4. *Ref.* 53. & *p.* 2. *t.* 1. *misc.* R. 53. qui dicunt, etiam alium posse, non repetitis peccatis: Quæ »sententia, etsi non ex ratione, ex principio tamen »extrinseco videtur esse in praxi probabilis, (*Diana* »enim *loc. cit.* pro ea adduxit 14. Auctores, dicitque »esse usum, sive praxin Confessariorum) & Confes»sariis posse servire, quando pœnitens difficulter ad»duci potest ad repetenda peccata, vel tempus id non »fert; præsertim si ex confessione (nam in ea & non »extra, debet fieri) aliorum peccatorum, & ex præ»senti statu pœnitentis, ipsiusque testimonio, ha»beant aliquam confusam notitiam peccatorum præ»teritæ confessionis. Ita *Fag. p.* 2. *lib.* 9. *c.* 4. *num.* 22. »*Lug. d.* 25. *à n.* 107.

» *Resp.* III. Ipse pœnitens non potest commutare »pœnitentiam, etiam in evidenter meliorem, ut do»cent *Sanch.* 4. *mor. Kon. d.* 10. *d.* 12. *n.* 13. *Regin.* & a»lii: etsi contrarium probabile dicat *Dia. p.* 3. *t.* 4. *Ref.* »53. & *p.* 5. *tr.* 14. *R.* 73. ex *Porcell.* & *Villalob* Sed hoc »*Turr.* temerarium: communi Theologorum & fide»lium sensui repugnare dicit *Lugo n.* 95.

ADDENDA.

1230. QUæst. 170. *An satisfactio sacramentalis vel probata vitæ emendatio sit præmittenda absolutioni.* R. §. 1. Satisfactionem sacramentalem esse præmittendam absolutioni docuit *Petrus de Osma*, cujus propositionem hanc, *non peracta pœnitentia confitentes absolvi non debere*, damnavit anno 1479. *Sixtus IV.* Bullâ, *Liceat ea*, 17. tom. 1. Bullarii. Opinionem illam postea renovârunt *Anton. De Dominis* De Rep. c. 7. à n. 29. *Arnaldus* De freq. comm. p. 2. à c. 7. usque ad 19. *Gabrielis* in speciminibus p. 2. §. 35. *Huyghens* in thesibus 29. Nov. 1685. *Opstraet* De convers. peccat. q. 2. c. 2. & c. 3. §. 1. & q. 3. c. 4. §. 2. aliique Rigoristæ apud *Hilarium à S. Sepulchro* ad propositiones ab *Alex. VIII.* damnatas, qui dixerunt praxin illam non absolvendi nisi peractâ priùs pœnitentiâ viguisse in Ecclesia per 12. prima sæcula, ideoque nunc esse reducendam. *Joannes Episcopus Castoriensis* in Amore pœnitente pag. 196. dixit morem absolvendi ante peractam satisfactionem cœpisse invalescere post tempora S. Bernardi. *Sed contra est*: nam praxin mox absolvendi fuisse in 12. primis sæculis, ostendunt *Morinus* De administr. pœnit. l. 9. c. 14. n. 8. *Alex. à S. Teresia* in tempest. noviss. art. 15. & 16. *Nicolaus Du Bois* in Apologia contra Synodum racematoriam, probans per Canones à 2. sæculo usque ad 12., quòd facientibus etiam publicam pœnitentiam data fuerit Eucharistia, etiam per decursum pœnitentiæ necdum expletæ, ergo jam antè erant absoluti: absolutio autem, quæ dabatur in fine post expletam pœnitentiam, non erat sacramentalis, sed pro foro externo reconciliativa cum communitate, & attestativa pœnitentiæ fideliter expletæ. Atque etiam ideo liber *Episcopi Castoriensis* Romæ suspensus est 20. Junii 1690., donec corrigatur. Et quòd praxis, quæ nunc est, absolvendi ante peractam pœnitentiam, non sit contra præceptum Christi, neque contra naturam rei, sed absolutè retinenda sit, constat inde, quia *Alex. VIII.* die 7. Dec. 1690. damnavit sequentes propositiones: 16. *Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni induxit, non politia aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex & præscriptio, naturâ rei idipsum quodammodo dictante.* 17. *Per illam praxin mox absolvendi ordo pœnitentiæ est inversus.* 18. *Consuetudo moderna quoad administrationem Sacramenti Pœnitentiæ, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu sed abusu.* 22. *Sacrilegi sunt judicandi qui jus ad Communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint.* Constant hæc omnia etiam ex *Catechismo Romano*, De Pœn. Sacram. c. 12. n. 1. *Antiquissimæ Ecclesiæ usu receptum est, ut cum pœnitentes à peccatis solvuntur, pœna aliqua eis irrogetur, cujus pœnæ solutio satisfactio vocari consuevit.* Nec desunt rationes, nam imprimis ita semper præmittendo satisfactionem, pœnitens sæpe exponetur periculo æternæ damnationis, si nempe non habens perfectam contritionem sine absolutione moriatur. Deinde pœnitentia, quæ impletur ante absolutionem, fortè non est ex opere operato remissiva pœnarum, uti dicetur n. 1236., aut quamvis sit accedente absolutione, tamen ex opere operantis, qui sæpe remanet in statu peccati habitualis, nihil de condigno meretur; ergo nocetur pœnitenti.

§. 2. Ex dictis sequitur non prærequiri probationem vitæ emendatæ, quidquid putaverint similes 1231. Rigoristæ dicentes per emendationem explorandum esse, an pœnitens habuerit verum dolorem nec ne, dicunt enim probationem veri doloris esse exhibitionem boni operis, secundum illud Christi: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos*, Matth. 7. v. 20. *Sed contrà est*, quòd aliunde satis colligi possit, an adsit verus dolor nec ne. Deinde universalis praxis Ecclesiæ est contraria, ergo planè imprudenter hoc requireretur. Denique hoc ipsum est specialiter contra finem Sacramenti, cujus gratia per absolutionem causata debet juvare ad emendationem vitæ, ergo malè prærequireretur emendatio ante absolutionem. His omnibus non obstantibus dicam postea à nu. 1764. absolutionem aliquando differri posse & debere.

Q. 171. *Quid præterea sit notandum circa satisfactionem sive pœnitentiam, quæ in confessione injungitur.* 1232. R. seqq. §. 1. Est conforme institutioni Christi, ut satisfactiones à Confessariis imponantur pœnitentibus, nam *Trid.* sess. 14. can. 14. De pœn. ait, *Si quis dixerit satisfactiones, quibus pœnitentes per JESUM Christum peccata redimunt, non esse cultus Dei sed traditiones hominum, doctrinam de gratia & verum Dei cultum, atque ipsum beneficium mortis Christi obscurantes, anathema sit.* Can. 15. *Si quis dixerit claves Ecclesiæ esse datas tantum ad solvendum, non etiam ad ligandum, & propterea Sacerdotes, dum imponunt pœnitentias confitentibus, agere contra finem clavium & contra institutionem Christi, & fictionem esse, quòd virtute clavium sublata pœnâ æterna, pœna temporalis plerumque exolvenda remaneat, anathema sit.* Ratio autem est, quia satisfactio est pars Sacramenti Pœnitentiæ, ergo est ex institutione Christi, cum enim omnia Sacramenta sint instituta à Christo, nihil potest esse pars Sacramenti, nisi propter institutionem Christi.

§. 2. Satisfactiones sacramentales, aliæ sunt *vindicativæ*, quæ imponuntur ad tollendas pœnas tempo- 1233. rales adhuc debitas peccatis: aliæ *medicinales*, per quas præservamur à relapsu: & de his dicit *Trid.* suprà c. 8. *A peccato revocant & quasi fræno quodam coërcent, cautioresque & vigilantiores in futurum pœnitentes efficiunt: medentur quoque peccatorum reliquiis, & vitiosos habitus malè vivendo comparatos contrariis virtutum actionibus tollunt.* Iterum aliæ sunt *publicæ*, aliæ *privatæ*: Et publicæ, aliæ sunt *solennes*, aliæ *non solennes*, de quibus videri potest Bellarm. l. 1. c. 21. & 22.

§. 3. Probabilius videtur, quòd satisfactio pœni- 1234. tentis non causet gratiam habitualem ex opere operato. *Vasq. Præp. Con. Raynaud. Lugo* d. 25. f. 1. *Aversa* q. 14. f. 3. *Arr.* d. 47. f. 1. *Dicast.* d. 14. nu. 156. *Gorm.* p. 2. n. 315. contra *Caj. Sot. Suar. Turr. De la Crux* apud *Dianam* p. 3. t. 4. R. 70. & alios. Ratio est, quia non debet virtus attribui Sacramento aut parti Sacramenti, nisi fundamentum habeamus ex Conciliis aut Patribus, hi autem, quando agunt de satisfactione, ei tantum attribuunt virtutē remittendi pœnas temporales

rales, quod fieri potest sine infusione gratiæ, uti patet in Indulgentiis & Sacrificio Missæ defunctis applicato, ergo.

1235. §. 4. Ob eandem rationem probabilius videtur contra eosdem AA. & contra *Con.* & *Aversf.*, quòd satisfactio pœnitentis etiam non causet gratias actuales ex opere operato, sive, non conferat jus ad specialia auxilia pro emendandis peccatis, quamvis enim *Trid.* suprà c. 8. dicat revocare à peccato & cautiorem reddere, hoc tamen facit ex se, & quantum opus operantis valet ad coërcendum hominem & ad impetranda à Deo auxilia. Ratio autem est, quia jus ad specialia auxilia ratione Sacramentorum fundatur in gratia habituali sacramentali, quæ postea exigit ista specialia auxilia, ergo cùm satisfactio non causet ex opere operato gratiam habitualem, etiam non confert ex opere operato jus ad specialia ejusmodi auxilia.

Obj. 1. Si confitear peccatum mortale & veniale, dolor de veniali, licèt sit pars integralis tantum, causat gratiam, ergo etiam satisfactio, scimus enim Sacramentum Pœnitentiæ esse à Christo elevatum ad causandam gratiam, & pariter scimus satisfactionem esse æquè partem integralem Sacramenti, ac dolorem de veniali, ergo. ℞. Concilia & PP. dicunt gratiam causari per confessionem & dolorem, quæ vel sunt vel ponuntur cum partibus essentialibus causantibus gratiam; è contrà per satisfactionem, quæ diu post partes essentiales Sacramenti gratiam causantes poni potest, tantùm dicunt causari remissionem pœnæ, ergo non est paritas.

Obj. 2. Absolvens sæpe addit hæc verba, *Quidquid boni feceris & mali sustinueris, sit tibi in augmentum gratiæ &c.* ergo absolutio elevat satisfactionem ad augendam gratiam. ℞. n. conseq., nam Sacerdos etiam orat, ut per merita B. Virginis & omnium SS., item per quæcunque opera pœnitentis augeatur illi gratia, neque tamen illa omnia sunt satisfactio sacramentalis, multò minus elevantur ad causandam ex opere operato gratiam. Quoad illa tamen verba, vide dicenda nu. 1250.

1236. §. 5. Satisfactio sacramentalis, si persolvatur post absolutionem, quæ ipsam adhuc afficiat, causat remissionem pœnæ temporalis ex opere operato, *Suar. Vasq. Lugo* d. 25. n. 16. *Dicast.* d. 14. nu. 151. & communiter omnes, teste *Arr.* d. 47. n. 9. Probatur ex *Trid.* suprà c. 8. & Can. 15. nam dicit esse ex institutione Christi, ut pœna condonetur, nempe temporalis, quia docet c. 8. & definit Can. 12. non semper totam remitti cum culpa & cum pœna æterna, ergo. *Dixi*, si persolvatur post absolutionem, nam licèt possit saltem quoad partem persolvi ante absolutionem, tamen nihil ad Sacramentum pertinens causat gratiam ex opere operato, antequam compleatur Sacramentum & ponatur forma, in qua, secundum *Trid.* c. 3. est præcipua vis & efficacia hujus Sacramenti, ergo si ita anticipetur, ut super eam cadere non possit forma, nihil efficiet ex opere operato, *Suar. Lugo* n. 28. *Arr.* n. 20. *Aversa* q. 14. s. 4. §. *Quartò*, *Amic.* d. 16. n. 87. *Dicast.* n. 165. *Sporer* nu. 576. *Confirmatur*, nam non remittit pœnam, nisi supponendo culpam ex vi hujus absolutionis remissam, cum subordinetur absolutioni ad remittendas reliquias pœnarum peccatis debitarum, sed tum culpa non supponitur remissa ex vi hujus absolutionis, ergo. *Dixi* 2. si ita anticipetur &c. nam docent *Præpos.* De satisf. q. 12. n. 93. *Merat.* dub. 41. s. 2. & insinuat *Lugo* d. 25. nu. 28. satisfactionem, quæ præcedit, operari remissionem pœnæ accedente absolutione, quod verum est, si illam adhuc moraliter præsentem censeatur afficere absolutio.

1237. §. 6. Incertum manet, quantùm de pœna peccatis confessis debita remittat satisfactio; nam si imponatur minor, quàm reipsa respondeat pœnæ à Deo commensuratæ, certum est tantùm aliquid illius remittere. Et licèt Confessarius judicet pœnitentiam impositam esse æqualem, si talis non sit, non ideo, si hanc pœnitentiam expleat, remittetur tota pœna, quia opinio Confessarii non præjudicat juri Dei, nec facit partem Sacramenti esse magis operativam, quàm in se sit secundùm institutionem Christi, uti pluribus probant *Lugo* à n. 19. *Dicast.* à nu. 175. *Gorm.* à n. 318. Aliud est in Indulgentiis, quia Papa aliunde ex thesauro Ecclesiæ supplet. Est tamen probabile cum *Lugo* n. 26., quòd melior dispositio pœnitentis, etiam tum, quando pœnitentiam implet, plùs etiam conferat ad remissionem pœnæ. Cur autem vi Baptismi remittatur omnis pœna & non vi Sacramenti Pœnitentiæ, rationem dat S. *Th.* in supplem. q. 18. a. 2. tum quia *non debet alicui imputari ad pœnam, nisi quod ipsemet fecit*, homo autem non fecit ipsemet originale peccatum sed tantùm personale: tum etiam, quia homo *fit per gratiam baptismalem novus homo.... sed in pœnitentia homo non mutatur in aliam vitam, quia non est regeneratio sed sanatio quædam.... attamen de illa pœna, quæ in Purgatorio debetur, aliquid remittitur, ut minus in Purgatorio puniatur absolutus ante satisfactionem decedens, quàm si ante absolutionem decederet.*

§. 7. Probabilius videtur Confessarium peccare, si nullam injungat pœnitentiam, etiamsi pœnitens velit lucrari Jubilæum seu Indulgentias, aut videatur valde contritus, nam adhuc integrandum est Sacramentum saltem per parvam pœnitentiam, aut per ipsasmet preces pro lucrandis Indulgentiis recitandas, maximè cùm valde incertum sit, an quis Indulgentias plenè lucretur, & an contritio illa deleat omnem pœnam. Quod si supponamus obtineri Indulgentias, aut per hanc contritionem deleri pœnas, posset pœnitentia vindicativa minor imponi, uti dicetur n. 1258. Quæ omnia confirmabuntur ex dicendis nu. 1275. Si tamen pœnitens paulò post esset subiturus martyrium, putat *Dicast.* nu. 16. posse non injungi pœnitentiam, sed si commodè peragi possit, dicendum est injungendam esse saltem ut integretur Sacramentum: & si homini illi nulla pœna superfuerit solvenda, satisfactio ejus vel manebit in thesauro Ecclesiæ, vel poterit servire alteri, secundum dicenda n. 1350. 1238.

§. 8. Si pœnitens statim post absolutionem addat novum peccatum, cujus nova detur absolutio, si hoc peccatum statum pœnitentis non notabiliter immutet, dicunt aliqui cum *Amic.* nu. 114. non esse opus imponi novam pœnitentiam, quia licèt peccatum illud fuisset primò additum, potuisset eadem esse pœnitentia: sed dicendum est, cum sit novum judicium, esse saltem aliquid leve addendum, vel eandem pœnitentiam, quæ antè data erat, nunc esse injungendam pro utraque confessione. 1239.

§. 9. Pro pœnitentia injungi quidem potest, secundùm *J. Sanch.* d. 13. & *Aversam* q. 13. s. 3., si id censeatur utile futurum, ut pœnitens eadem peccata eidem Confessario iterum confiteatur, non obstantibus illis, quæ dixi nu. 589., attamen cavendum, si confessio per hoc redderetur odiosa: nec absolutè expedit fieri, si sint peccata carnalia, ut in specie infima ea confiteatur sæpiùs, bene tamen in genere aut in specie subalterna, v. g. accusando se de turpibus tactibus vel pollutionibus antehac commissis. Putat *J. Sanch.* injungi non posse, ut statim iterum confiteatur, si in tale peccatum fuerit relapsus, quia si non relabatur, nunquam integraret Sacramentum, sed melius contradicunt alii cum *Aversa* s. 4. ; quia per hoc simul injungitur specialis cautela & conatus non relabendi, ergo licèt non relabatur, per hanc ipsam specialem cautelam & conatum integrat Sacramentum: aut saltem potest illi simul imponi aliquid leve, quod jam impleat. 1240.

X 4 §. 10.

1241. §. 10. Præter citatos à *Busenb.*, rectè dicunt *Suar. Lug. Lohn. Dicast.* d. 14. nu. 85. & alii posse pro pœnitentia imponi opus merè internum, v. g. meditationem de morte. *Nec obstat*, quòd Ecclesia non videatur posse præcipere actus merè internos, *nam* hoc posse Ecclesiam, ostendi l. 1. à nu. 648. Et dato, quòd de se non posset Ecclesia, Confessarius id præcipit nomine Christi instituentis hoc Sacramentum cum potestate ligandi non restricta ad actus tantùm externos satisfactionis.

1242. §. 11. Præter citatos à *Busenb.*, etiam rectè dicunt *Aversa* f. 4. *Amic.* n. 62. *Bosco* d. 7. f. 12. à nu. 110. *Dicast.* n. 94. *Rayn.* in Heter. tom. 15. p. 2. l. 3. p. 2. nu. 31. posse injungi orationes pro Defunctis, quia sic imperatur actus charitatis, & omnis oratio etiam est actio bona de se molesta: atque ideo etiam *Catech. Rom.* De pœn c. 13. monet injungendas orationes, *præsertim pro iis, qui ex hac vita in Domino excesserunt*, est enim, inquit *Lugo* d. 25. n. 61. eleëmosyna acceptissima, & illi rursus pro pœnitente orabunt.

1243. §. 12. Opus perpetuum non debet pro pœnitentia imponi, unde si Confessarius tibi imponat, ut quotidie totâ vitâ ores *Pater & Ave*, *Castrop.* t. 23. p. 21. §. 4. n. 3. & §. 5. nu. 16. *Burgh.* cent. 2. cas. 77. *Steph.* t. 5. d 5. n. 175. dicunt te non teneri acceptare vel acceptatam exequi, quia immoderatè durat. Aliud est, si præter opus aliquod, quod jam fieret, imponeretur aliud obligatorium, sine majore tamen obligatione: & sic legimus, quòd S. *Bernardus* videns magnam contritionem *Arnulphi* cujusdam, ei injunxerit, ut oraret ter *Pater & Ave*, ac in religioso statu usque ad finem permaneret, uti refert *Dionysius Herlensis Capuccinus*, in Pseudo-pœnitente c. 2. a. 2. §. 5. Reg. 11., ille enim jam antecedenter tenebatur ad statum illum. Posse autem opus aliunde præceptum esse saltem partem pœnitentiæ, rectè docent *Suar. Vasq. Dian. Lugo, Dicast.* & alii multi cum *Escob.* probl. 32. contra *Maj. Palud.* & alios, sic enim imponitur secunda obligatio, ideoque duplicem specie malitiam contrahit pœnitens, si omittat, uti dictum est l. 5. n. 135.

1244. §. 13. Si Sacramentum Pœnitentiæ fuerit validum & informe (quale posse esse dixi à n. 672.) & satisfactio persolvatur in mortali, antequam Sacramentum reviviscat, tum quidem non habet suum effectum, quia pœna non remittitur, nisi priùs remissa sit culpa, postea tamen reviviscente Sacramento etiam reviviscet satisfactio in ordine ad delendam pœnam ex opere operato, uti cum communi *Diana* p. 3. t. 4. R. 85. *Arr.* d. 15. n. 20. *Aversa* q. 14. f. 8. & sequitur ex dictis l. 6. p. 1. à n. 197.

1245. §. 14. Si Sacramentum Pœnitentiæ fuerit formatum & causaverit gratiam, satisfactio autem persolvatur post relapsum in mortale, *Mag. sentent. S. Tho. Adr. Led. Valent. Hurt. Turr. Præpos. Ochag.* & alii cum *Dicast.* d. 14. n. 170. dicunt nunquam prodesse. E contrà *Caj. Vict. Vivald. Suar. Henriq. Con. Arr. Lug. Fagund. Laym. Diana* & alii dicunt semper prodesse: sed quamvis prima sententia videatur esse probabilior, tamen potest sic distingui, nam nunquam habet effectum ex opere operantis, quia prout ab homine ponitur, deberet sumere valorem ex dignitate personæ operantis, quæ dignitas hic non est, cùm operans sit in mortali, ergo talis satisfactio, prout est actio operantis, est opus planè mortuum: & hoc fortè vult prima sententia. E contrà prout est actio sacramentalis ex institutione & quasi nomine Christi posita, probabiliter dicit secunda sententia habere effectum ex opere operato, vel tum, quando ponitur etiam in peccato mortali, eò quod Deus non respiciat actionem, prout est hominis sed prout est moraliter Christi, uti tenent plerique cum *Bosco* f. 13. à n. 46., ad eum modum, quo Missa ab impio Sacerdote lecta valet ad effectus suos ex opere operato: vel saltem postea, quando removetur obex, quod erat mortale, uti cum aliis putant *Aversa & Viva* ad prop. 18. Alex. VIII. n. 14.

§. 15. Eum nequidem venialiter peccare, qui persolvit pœnitentiam in mortali, docent *Sot. Tann. Lugo* d. 25. n. 32. *Arr.* d. 47. n. 23 *Dicast.* d. 14. nu. 160. & alii contra *Suar. Castrop. Laym. Busenb. Sporer* n. 541. *Viva* nu. 13. & alios: Rationem dant, tum quia Confessarii ipsi sæpe imponunt pœnitentiam explendam, antequam absolvant à mortalibus; tum etiam quia nulli pœnitentes faciunt sibi scrupulum, licèt persolvant post relapsum, creduntque meliùs esse, quàm diutiùs differre, ergo ex sensu communi non est peccatum. *Nec obstat*, quòd satisfactio sit pars Sacramenti, ideoque videatur irreverentia, si in statu peccati mortalis ponatur, *nam* etiam dolor & confessio sunt partes Sacramenti, & quidem essentiales, & tamen sine peccato veniali poni possunt à pœnitente constituto in mortali; unde sicuti non peccat, qui alia sacramentalia, v. g. benedictionem Episcopi vel aquam benedictam accipit in mortali, ita nec hìc. 1246.

§. 16. Qui implet pœnitentiam per actionem ex circumstantia venialiter peccaminosam, non privatur fructu satisfactionis ex opere operato, quia veniale non impedit effectum remissionis pœnæ aliis peccatis remissis debitæ, cùm veniale sit compossibile cum gratia talium peccatorum remissiva. Imò putat *Lugo* n. 33. non impediri fructum satisfactionis, licèt interveniret mortale, dummodo pœnitentia quoad substantiam impleatur. 1247.

§. 17. Pœnitentia imponi potest sub conditione v. g. si convalescat, si fiat dives &c Rectè tamen notat *Aversa* q. 13. f. 4. addendum simul, ut jam aliquid aliud fiat, quo integretur Sacramentum. 1248.

§. 18. Probabilius videtur pœnitentiam non debere injungi sub consilio tantùm, sed sub obligatione aliqua, uti tenent *Vasq. Turr. Con. Lug. Arr.* d. 47. f. 5. *Amic.* d. 16. nu. 79. *Bosco* dub. 7. f. 13 à nu. 149. *Gorm.* nu. 332. contra multos, quos citat & sequitur *Busenb.* suprà. Ratio nostra est, quia Confessarius, secundùm *Trid.* sess. 14. De pœn. c. 8., injungit ex potestate ligandi, quam habet, sed non ligat, nisi obliget: Deinde injungit tanquam Judex, sed Judex obligat ad pœnam promeritam, ergo. Probabilia tamen sunt, quæ addit *Aversa* f. 7., nempe 1. posse Confessarium, præter pœnitentiam obligatoriam, alia opera imponere pro libertate agenda, quæ tamen vi absolutionis etiam eleventur ad satisfaciendum ex opere operato: ideoque *Dicast.* d. 14. dub. 3. dicit imponi posse partim sub præcepto, partim sub consilio. 2. Etiam posse pœnitentiam de se gravem & pro mortalibus debitam, imponere sub obligatione tantum levi, si expressè dicat se ita imponere, ad eum modum, quo cum sententia communi dixi l. 1. n. 668. materiam de se gravem posse imperari sub obligatione tantùm levi. 1249.

§. 19. Quamvis probabilius sit, quod cum aliis multis docet *Busenb.* suprà, per illa verba *Quidquid boni feceris, &c.* non elevari omnia opera secutura pœnitentis ad satisfaciendum ex opere operato, tamen videtur probabile, quòd verba illa aliquid operentur, uti præter citatos à *Busenb.* docent *Steph.* t. 5. d 5. nu. 173. *Sporer* nu. 569. aliique apud *Herlensem* Reg. 12. quia licèt non à Christo, tamen sunt instituta ab Ecclesia, quæ potest concedere Indulgentias; neque sunt merè deprecativa, sed possunt per modum auctoritativæ sententiæ à Confessario proferri. Et hæc videtur esse mens *S. Th.* quodlib. 3. a. 13. ubi dicit opera hominis per hoc accipere vim expiandi peccata: item *S. Antonini & S. Thomæ à Villa nova*, quorum verba referam n. 1256. 1250.

Q. 172

1251. Q. 172. *Quantæ pœnitentiæ sint injungendæ.* R. §. 1. Universaliter loquendo, injungi debent proportionatæ peccatis, si tamen sint accommodatæ pœnitentibus, nam *Trid.* sess. 14. De pœn. c. 8. ait, *Debent ergo Sacerdotes, quantum Spiritus & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum & pœnitentium facultate salutares & convenientes satisfactiones injungere, ne si forte peccatis conniveant & indulgentius cum pœnitentibus agant, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam & infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam & castigationem.*

1252. §. 2. Quantæ olim injungi debuerint, colligitur ex canonibus pœnitentialibus decreto Gratiani adjectis, juxta quos regulariter pro quovis mortali erat injungenda septennis pœnitentia, jejunando omni septimanâ in pane & aqua, diebus Lunæ & Mercurii & Veneris. Similem pœnitentiam septennem etiam pro occultis peccatis statuerunt, *S. Bonifacius* Archi-Episcopus Moguntinus, *S. Raymundus*, *S. Vincentius Ferrer. S.Bonav.* uti refert *Werlensis* c. 2. a. 2. Tota quæstio hic est, an etiam hoc tempore imponi debeant tantæ pœnitentiæ.

1253. §. 3. Aliqui affirmant: Hinc *Werlensis* citans *Guilelmum* & *S. Carolum Borrom.* dicit illas pœnitentias jam esse falsas, quæ non imponuntur pro qualitate criminum, secundum dictos canones, consideratis tamen circumstantiis, quatenus & fragilitati nostrorum temporum & qualitati pœnitentium congruunt. Idem *Werlensis* c. 1. a. 5. docet ex variis Authoribus, eum verè non dolere de peccatis qui commensuratam ejusmodi pœnitentiam admittere non vult, quia *qui veraciter pænitet, laborem pænitentiæ non abhorret*, inquit *S. Bernard.* De grad Humil. c. 78. *Si in correctione minor est afflictio, quàm in culpa fuit delectatio, non est dignus pœnitentiæ suæ fructus*, inquit *Hugo de S.Victore* l. 2. de Sacram. p. 14. c. 2. Hinc *Werlensis* num. 14. innuit nimis parvam fore pœnitentiam, si quis pro una fornicatione injungat solos 7. Psalmos pœnitentiales aut aliquot Rosaria.

1254. §. 4. Certum est pro his temporibus remisisse rigorem antiquorum canonum, nam S. Leo Papa Epist. 90. ait, *Multa sunt, quæ pro necessitate temporum aut pro consideratione ætatum oportet temperare:* Et *S. Greg.* relatus in decreto Gratiani dist. 29 c. 2. ait, *Regulæ SS. PP. pro tempore, loco, & persona, & negotio, instante necessitate traditæ sunt. Petrus Pictaviensis* l. 9. p. 2. ait, *Sicut moderni physici temperant antiquarum violentiam potionum, sic & nos plerumque antiquorum rigorem canonum pœnitentialium, quia non possumus sustinere censuram illius temporis, quando & corpora defecerunt.* Cardinalis *Bona* l. 1. Ver. Liturg. c. 18. ait, *Moribus immutatis sacros quoque ritus variari consequens fuit, & multa quidem sapientissimè œcumenicis Conciliis & à summis Pontificibus innovata fuerunt, id exigente temporum conditione, quæ pristinæ consuetudinis districtionem semper in eodem statu manere non patitur.* Similiter loquuntur *S. Th.* & *Hugo Victor.*, quos referam n. 1742. Ratio jam est insinuata, quia Ecclesia, velut prudens Medicus, considerat ægrorum temperamenta, qualitates temporum, dispositionem corporum, & ea præscribit remedia, quæ hìc & nunc judicantur fore utiliora.

1255. §. 5. Rigoristæ dicunt causam relaxandi disciplinam quoad pœnitentias, esse refrigescentem charitatem fidelium, sed *Contrà* est, nam potiùs inter causas fuit, 1. Ne confessio ab hæreticis impugnata velut impossibilis, per duras pœnitentias magis redderetur odiosa. 2. Quia successu temporis plures fuêre Sacerdotes, apud quos frequentarentur confessiones ad emendationem utilissimæ, & qui in hoc foro interno aliter mederentur peccatis per medicinas benigniores. 3. Quia animadversum est, benignas pœnitentias plus prodesse quàm rigidas, eò quod per benignas magis allicerentur fideles ad Sacramenta Pœnitentiæ & Eucharistiæ. 4. Quia occasione belli sacri contra Turcas inductus est usus Indulgentiarum, qui secundùm dicenda à n. 1314. est modus satisfaciendi pro peccatis utilior ac certior quàm observatio canonum pœnitentialium. 5. Quia successu temporis instituti sunt Ordines religiosi, qui sunt status pœnitentium utilissimi. Vide *Francol.* Cler Rom. p. 2. c. 1., quod enim ibi dicit de mutatione pœnitentiæ publicæ in privatam, valet de mutatione pœnitentiæ rigidæ in benignam: Et de hoc iterum plura habet l. 3. De discipl. pœn. c. 6. §. 6.

§. 6. Etiam præscindendo ab his causis, plures antiqui PP. ac viri sapientissimi meritò suaserunt benignitatem in injungendis pœnitentiis. *S. Chrysost.* l. 2. De Sacerd. Dialog. 2. ait, *Equidem complures recensere possim, quos constat in extrema mala adactos, non ob aliud, nisi quòd digna ab iis pœna, & quæ peccatis perpetratis par esset, exigeretur, neque enim temerè ad delictorum modum oportet & mulctam ipsam adhibere, sed tanquam conjecturis quibusdam explorandus est delinquentium animus, ne quà fiat, ut dum consuere vis, quod interruptum est, scissuram deteriorem facias, ac dum eum, qui lapsus est, erigere atque emendare studes, casus ipse major per te reddatur: nam qui infirmi sunt ac remissi & magna ex parte mundi hujus deliciis illecebrisque illaqueati, quique à generis claritate, à potentia & opibus habere se credunt, unde animos magnopere tollant, ii, si sensim ac paulatim peccatorum correctionem adhibeas, possunt usque, si non penitus, attamen parte aliquâ eximere se atque liberare malis peccatisque, quibus occupantur, quos si justa statim animadversione emendes, fiet, ut minori etiam illa correctione, quam sustinere poterant, prives.* *S. Bern.* serm. 3. De S. Andrea dicit Confessarium debere esse instructum scientiâ, *ut sciat, quid injungat, cui parcat, quando parcere debeat.* Et infrà, *Habeat in voluntate compati & liberare eum, & nitatur aliquid detrahere severitati imitans dulcedinem Domini sui.* Addit serm. 42. in Cant. *Malem aliquando tacuisse & dissimulâsse, quod agi perperam deprehendi, quàm ad tantam reprehendisse perniciem.* Et de nimia *S. Bern.* severitate sub initium adhibita testatur *S. Francis. Salesius* in introd. ad vitam devotam p. 3. c. 2. Et idem *S. Salesius* in instr. Confess. c. 8. docet benignum debere esse Confessarium, qui condescendat infirmitati pœnitentis, si gravem pœnitentiam nolit admittere. *S. Th.* opusc. 65. §. 4. ait, *Sit Sacerdos ita cautus, ut non imponat pœnitentiam ita gravem & austeram pœnitenti, ut pœnitens totum dimittat.... sed nec ita levem imponat, ut peccator contemnat peccatum.... faciat temperamentum ex misericordia & severitate, ut pœnitentia non sit nimis dissoluta nec nimis rigida ... tamen tutius est imponere minorem debito quàm majorem, quia melius excusamur apud Deum propter multam misericordiam quàm per nimiam severitatem, quia talis defectus in Purgatorio supplebitur.* Auctor operis imperfecti Hom. 43. in Matth. uti refertur in decreto *Gratiani*, causâ 26. q. 7. c. 12. ait, *Etsi erramus modicam pœnitentiam imponentes, nonne melius est propter misericordiam rationem reddere, quàm propter crudelitatem? ..... si Deus benignus, ut quid Sacerdos ejus austerus est? Vis apparere sanctus? circa tuam vitam esto austerus, circa alienam autem benignus &c.* *S. Bernardinus* De Confess. ait, *Potius imponat unum Pater noster, vel quòd semel de septimana vadat ad Ecclesiam, vel aliquid levius.* Rationem dat *Catechismus Romanus*, quia si dimittantur sine absolutione, *summopere Sacerdotibus timendum est, ne semel dimissi amplius non redeant. Gerson* p. 2. opusc. in Reg. mor. ait, *Tutius est cum parva pœnitentia, quæ sponte suscipitur, & verosimiliter adimpletur, ducere confessos ad Purgatorium, quàm cum magna non implenda præcipitare in infernum.* Et hanc *Gersonis* sententiam laudat *S. Salesius*, ac iisdem ferè 1256.

verbis

verbis habet *Trittemius* De vita Sacerdotum c. 6. nu. 17. *S. Raym.* De Pennafort & B. Humbertus apud Francol. De discipl. l. 3. c. 2. §. 2. Similiter S. Antonin. p. 7. tit. 17. c. 20. ait, *Debet Confessor dare pœnitentiam, quam credat verisimiliter illum impleturum. Quòd si magna peccata commisit, & dicit se pœnitere, sed non posse aliquam duram pœnitentiam agere, ammoneat eum ad hoc Confessor, ostendendo ei gravitatem peccatorum, & per consequens pœnarum & pœnitentiarum sibi propterea debitarum, & sic tandem ei injungat pœnitentiam, quam libenter suscipiat. Et si Sacerdos non possit gaudere de omnimoda purgatione ejus, saltem gaudeat, quòd liberatum à gehenna transmittat ad Purgatorium. Itaque nullo modo debet permittere peccatorem desperatum recedere à se, sed potius imponat ei unum pater noster vel aliud leve, & quòd alia bona opera, quæ fecerit, & mala, quæ toleraverit, sint ei in pœnitentia.* S. Thomas de Villa nova feria 6. post Dominicam Lætare ait, *Sic rigorem pœnitentiæ temperato, ut neque levitas delicti contemptum, nec gravitas omittendi periculum creet: hoc judicio meo ita perficies, si facilem unam injunxeris, acriorem alteram peccatori consulueris, ita tamen, ut ad omnem ejus voluntariam & spontaneam pœnitentiam Sacramenti applices efficaciam, nonnihil enim ex hac applicatione illi accrescit. Petrus Blesensis* l. De pœn. & satisf. ait, *Quantò frater infirmior est, tantò ei mansuetior & indulgentior esse debes: infirmior quidem filius tenerius è matre diligitur.*

1257. §. 7. Tantò minor potest imponi pœnitentia, quantò advertitur esse major contritio & verecundia de peccatis. *Guido de monte Rocherii* in Libello dicto, *Manipulus Curatorum*, De pœn. c. 5. sic scribit: *Clemens Papa IV. cum equitaret quadam die per Romam, quædam mulier, quæ de remotis partibus venerat, accessit ad eum, portans unum parvulum puerum in brachiis, & voce magnâ cum lachrymis clamavit, Pater sancte miserere mei peccatricis & da mihi pœnitentiam, quia habui filium meum, quem hic porto, à filio meo. Et Papa coram omnibus absolvit eam à peccato, & imposuit ei pœnitentiam, ut jejunaret sextas ferias per annum in pane & aqua. Et mulier recedens & revolvens secum gravitatem peccati & parvitatem pœnitentiæ, credidit, quòd Papa non bene intellexisset eam, & in crastinum accessit ad Papam, & confessa est sicut prius, & Papa absolvit eam, impositâ pœnitentiâ, quòd diceret tria pater noster. Mulier itaque recedens & secum, ut prius, peccatum pœnitentiamque volvens iterato ad Papam redit, & coram omnibus, ut prius, confessa est, quam Papa absolvit imponens ei pœnitentiam, quòd diceret unum pater noster. Et cum interrogaretur Papa, quare ita modicam pœnitentiam sibi imponeret, respondit, quòd plus ascendit contritio, dolor, verecundia, quam passa est ita publicè confitendo peccatum suum, quàm si omnibus diebus vitæ suæ jejunâsset cum pane & aqua.* Simile exemplum narrant *Werlensis* c. 2. a. 2. Reg. 11. & *Rayn.* in Heter. tom. 16. f. 1. p. 9. nu. 28.

1258. §. 8. Quamvis secundùm dicta num. 1238. & iterum dicenda num. 1273. debeat etiam tempore Jubilæi & Indulgentiæ imponi pœnitentia, tamen communis sententia est contra *Werlensem* c. 6., quòd possit tum imponi minor pœnitentia vindicativa, quia per Indulgentias remittuntur pœnæ peccatis debitæ. Attamen pœnitentiæ medicinales non videntur ideo minuendæ, uti probabiliùs tenent *Suar.* & alii apud *Bosco* d. 7. f. 13. num. 386. contra multos, qui cum *Lugo*, *Bonacp. Lohn. Steph. Spor.* num. 545. putant non esse opus nequidem medicinalem imponere, eò quòd accessorium sequatur principale: sed contrà est, quòd æquè ac aliàs debeat impediri relapsus, ergo non est causa minuendi pœnitentias. V. dicenda n. 1273.

1259. §. 9. Aliæ causæ minuendi pœnitentias sunt, 1. secundùm *Vasq. Bonac. Gob.* tr. 7. n. 578. si sic alliciatur pœnitens ad frequentiorem utilemque confessionem. 2. In dubio, an plùs obfutura sit quàm profutura major pœnitentia. 3. Quando Confessarius scit pœnitentem ex se solere præstare multa opera bona satisfactoria. 4. Quando Confessarius causâ diminuendi pœnitentiam reflexè dicit, *Quidquid boni feceris &c.* probabile enim est, secundum dicta nu. 1250. id prodesse ad satisfactionem.

§. 10. Si Confessarius ostenderit pœnitenti obligationes restituendi, se reconciliandi offensis vel inimicis, vitandi occasiones peccatorum, opera quotidiana bene peragendi &c. non multum debet esse anxius cum gravi peccatore non ita disposito ad subeundam gravem pœnitentiam, hæ enim obligationes per se sunt satis graves, quas pro parte pœnitentiæ injungere potest. Quod si Confessarius in rigore semper procederet cum talibus, esset certum periculum, ne aut graves pœnitentias non implerent, aut Sacramentum eis exosum fieret, aut denique ne in desperationem laberentur: Imò notat *Busenb.* cum aliis apud *Lohner* non esse dimittendum pœnitentem, qui admittere vult pœnitentiam saltem levem. Addit *Werlensis* c. 2. a. 2. §. 5. Reg. 7. à variis Conc. & PP. statui, si pœnitens se excuset, & adduci nequeat ad pœnitentiam proportionatam, imponendam esse, quam posset & velit portare, ne fortè postea deteriùs peccet pœnitentiam infringendo. E contrà si pœnitens petat aut libenter admittat pœnitentias majores & suo modo proportionatas, tales injungendæ sunt, hinc *Gob.* n. 472. dicit integrum Rosarium utiliter injungi illis, qui quotidie illud orare solent, quamvis confiteantur sola venialia: & idem est, si soleat Missam quotidie audire, & Missæ auditio injungatur, quia sic opera ista elevantur ad majorem satisfactionem. Aliquam tamen saltem levem pœnitentiam tenetur admittere pœnitens, alioquin censeri non debet esse dispositus, *Viva* ad prop. 15. *Alex. VII.* 1260.

§. 11. Si Confessarius sine justa causa minimas injungat pœnitentias, nec liberè pro officio suo admoneat pœnitentem, imprimis dat ipsi pœnitenti scandalum, qui satis advertet talem Confessarium ex humano respectu remittere de obligatione sui officii. Deinde est causa novorum relapsuum, quia pœnitens sic minùs apprehendit gravitatem sui peccati minùsque deterretur. Præterea causa est, cur postea diutiùs ardeat in purgatorio, si enim plura & majora opera injungeret, hæc vi Sacramenti elevarentur ad delendas magis pœnas. 1261.

§. 12. Ex dictis constat cavendum esse excessum in alterutram partem, & pœnitentiam injungendam esse, quæ sit proportionata peccatis, non absolutè, sed spectatâ simul pœnitentis dispositione, facultate, utilitate, hoc enim spectare debet Confessarius, ut neque nimiâ indulgentiâ peccatis conniveat, nec nimio rigore peccatores absterreat, neque per desperationis præcipitia impellat, neque ad vitæ dissolutionem frena relaxet: *sicuti enim*, inquit *Petrus Blesensis* suprà, *confitenti necessaria est humilis & sincera devotio, sic Sacerdoti necessaria est circumspecta discretio: bonus Samaritanus oleum affundit & vinum.* In dubio autem, quid magis profuturum sit, inclinandum est in partem benigniorem, quia in ea minùs est periculi, uti dictum est, & iterum dicetur à n. 1737. *Sapientis Medici est*, inquit S. Th. in 4. dist. 18. q. 2. a. 1. quæstiu. 3. *à levioribus medicinis incipere & minus periculosis*: Et d. 19. q. 2. a. 3. quæstiu. 2. *Paulatim procedendum est, ut quàm minus potest fieri, gravetur ille, cui medicari volumus.* 1262.

Q. 173. *An pœnitentiæ debeant ideo esse suspectæ, quòd à Religiosis Mendicantibus imponantur.* R. Ita cavillatos esse quosdam, atque si Mendicantes non dent pœnitentias proportionatas; sed *Alexand. VIII.* damnavit hanc 31. prop. *Parochianus potest suspicari de Mendicantibus, qui eleemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi & incongrua pœnitentia seu satisfactione ob quæstum seu lucrum subsidii temporalis.* Propositionem illam è Gallia in Belgium transvexit Libellus, cui Titulus, *Theophilus parochialis*, editus sub ementito nomine 1263.

mine *Ludovici De Pippre*. Idem olim objecerat *S. Bonaventuræ Gulhelmus à S. amore*, cui respondet, si ideo adulatores sunt Mendicantes Religiosi, etiam tales fuisse Christum & Apostolos, qui communiter vivebant eleëmosynis: imò tales esse Pastores multos, qui sine patrimoniis ad Beneficia vocati, brevi ditescunt per oblata à fidelibus. Vide S. *Bonav*. in apolog. pauperum Resp. 4. c. 3. Et *Vira* ad prop. 21. ab *Alex. VIII*. damnatam, ubi à n. 7. ostendit, quòd rigor antiquus in pœnis infligendis ante adventum Mendicantium exoleverit.

1264. Q. 174. *An aliquando debeat, aut saltem possit imponi pœnitentia publica*. R. §. 1. Si id necesse foret ad tollendum scandalum, quod per peccatum datum esset, deberet imponi, secundùm *Trid*. sess. 24. c. 4. De Reform. quia jam aliunde esset obligatio, & per hoc non censeretur manifestari peccatum, utpote jam antecedenter notum, sed tantùm resipiscentia & remotio scandali. Aliàs rarò expedit imponere pœnitentiam publicam.

1265. §. 2. Peccatoribus etiam occultis posse negari absolutionem, si pœnitentiam publicam recusent, docet cum aliis *Morinus* De administ. Sacram Pœnit. l. 5. c. 17. n. 7. Et *Bosco* d. 7. sect. 13. n. 296. aliique plures cum *Dicast*. d. 14. n. 86. idem dicunt, si hîc & nunc judicaretur expedire ad terrendum & corrigendum pœnitentem: & ita *Catechis. Rom*. De pœn. c. 12. dicit, quòd etiam pro peccatis occultis gravioribus olim imponerentur pœnitentiæ publicæ. Sed pro hoc tempore contradicunt alii communissimè cum *Francol*. in Cler. Rom. p. 1. d. 7. n. 11. & 20. Hinc *Castrop*. tr. 23. p. 21. §. 2. n. 5. ait, *Omnes conveniunt injustissimè cogi pœnitentem ad pœnitentiam publicam pro peccato occulto*: ideoque Concilia, imò & Imperatores sanxerunt, ut peccatis occultis occultæ tantùm imponerētur pœnitentiæ. Consonat *Gerson* p. 2. n. 32. opusc. De præceptis decal. c. 19. *Hoc, inquit, pro regula certa & documento salubri teneatur, ut nunquam pro peccato secreto vel occulto pœnitentia publica pœnitentibus injungatur*. Ratio est, quia est contra modernam consuetudinem Ecclesiæ, modus autem administrandi Sacramentum pœnitentiæ, quem jam tenet Ecclesia, non est abusus sed laudabilis usus, uti constat ex prop. 18. damnata, quam n. 1230. retuli. Deinde *S. Th. Nav. Suar. Vasq. Con. Chapeav*. De cas. Reserv. p. 1. c. 12. q. 4. *Aversf*. q. 13. s. 3. docent per hoc revelari sigillum saltem indirectè & in genere, quisquis enim de tali pœnitentia audiret, meritò judicaret impositam esse ob grave peccatum occultum, atque sic ad minimùm confessio fieret odiosa.

Objicies. Non ideo manifestatur delictum, quia homines credent ex devotione talem pœnitentiam publicam à pœnitente assumi. R. Si ita esset, non frangeretur quidem sigillum, attamen facilè orietur saltem suspicio prudens, quòd hoc pro pœnitentia sit impositum, & sic manifestabitur graviter deliquisse: hinc *Concilium Coloniense* apud *Francolinum* n. 22. ait, *Quâ pœnitentiâ, etsi, qui deliquit, non proderet speciatim crimen suum, tamen ipso facto confitebatur & declarabat Ecclesiæ, se graviter peccasse*: est autem contra sigillum, si manifestetur pœnitentem graviter peccâsse, ergo.

1266. §. 3. Docuerunt aliqui salvo sigillo potuisse aliquando Confessarios deferre ad Episcopum enormia crimina, sed id absolutè illicitum esse, dicetur num. 1975. Imò *Rayn*. in Heter. tom. 16. s. 1. pu. 9. n. 33. non omnino approbat factum *S. Alberti* Monachi, qui pœnitentes suos prius juramento adstringebat, ut ad Episcopos irent, & eadem flagitia eis confiterentur, est enim durum nimis & alienum à consuetudine Ecclesiæ ita cogi bis eadem confiteri.

1267. Q. 175. *Quænam pœnitentiæ sint utiliores*. R. §. 1. Universim illæ sunt utiliores, quæ sunt magis accommodatæ ad hunc vel illum pœnitentem discretè affligendum & efficaciter emendandum: Hinc vix prodest longas orationes imponere illis, qui vix tempus habent orandi, aut aliunde obligati sunt ad multum orandum, aut se accusant de omissis sæpe longis orationibus pro pœnitentia injunctis. Magis quoque conducunt pauca opera cum fervore & in gratia facta, quàm multa tepidè & in statu peccati mortalis. Itaque talibus injungendæ sunt aliæ pœnitentiæ parvæ & efficaces, v. g. ut certâ die aut certis festis confiteatur & communicet. Ut de mysterio, ad quod maximè afficitur, vel de materia, quâ maximè terretur, per aliquod tempus quotidie meditetur aliquid. Ut librum aliquem legat efficacem pro suggerendis motivis ad hoc vel illud faciendum aut emendandum. Ut usque ad proximam confessionem manè proponat cavere hoc vel illud peccatum: vesperi autem examen instituat; & si in eo deliquerit, conteratur; si non, proponat in crastinum similiter cavere, petens ad id gratiam Dei. Ut vesperì lecto incumbens cogitet se aliquando moriturum & è lecto non surrecturum: manè evigilans omnium primò cogitet se aliquando à morte evocandum ad judicium, & de tota vita redditurum rationem. Ut usque ad proximam confessionem, quoties hanc vel illam tentationem sentiet, cogitet Deum sibi præsentem, qui judicabit & severè puniet, si labatur. Ut quoties lapsus fuerit, statim certam aliquam pœnam subeat, aut intra diem à lapsu confiteatur &c.

§. 2. Eleëmosyna est divitibus, avaris, injustis efficacissimum opus satisfactionis, quia pecunia est illis quodammodo sanguis & anima affectûs inordinati: cavere tamen debet Confessarius, ne eleëmosynas velit sibi vel suis applicari. Contra peccata carnis, ebrietatis, gulæ, valent macerationes corporis per jejunia, cilicia, castigationes, subtractiones commoditatum, sic enim igni ligna subtrahuntur. Contra peccata odii, invidiæ, iracundiæ, maximè valent opera humiliationis aut charitatis erga proximum, à quo est quasi naturalis aversio. Denique cùm omnia peccata ex amore proprio vel nimio appetitu delectationum suarum nascantur, generale & utile remedium est, ut qui commisit illicita in aliqua materia, in eadem etiam à licitis abstineat. 1268.

§. 3. Opus, cæteris paribus, est tantò magis satisfactorium, quantò magis est meritorium, secundùm dicenda n. 1306. nam etiam meremur aliquam remissionem pœnæ: hinc cùm actus fidei, spei, charitatis, sint maximè meritorii & plurimùm conferant ad emendationem vitæ, utilissimè pœnitentibus injungentur recitandi ex certis formulis. Putat *Anton. Sucquet* in via vitæ l. 3. c. 1. fontem omnis peccati & relapsuum esse defectum fidei, non enim vivè credimus, quæ fides catholica proponit, sed tantùm cognoscimus humano aliquo & veluti mortuo modo, atque ideo vel non supernaturaliter vel non satis efficaciter emovetur voluntas nostra ad detestanda peccata & emendandam vitam; quomodo enim possibile est, si homo supernaturaliter & firmè crederet Deum esse summum bonum, ut ita facilè eum offenderet? si crederet peccatis destinatas esse pœnas æternas inferni, quomodo propter momentaneam voluptatem se illis addiceret? &c. 1269.

§. 4. Monet *S. Salesius* in Instruct. confess. c. 8. non expedire dare pœnitentias conflatas ex rebus diversis, v. g. ut varias orationes recitet, tum jejunet, tum se flagellet &c. eò quòd pœnitens facilè eorum obliviscatur aut peragat sine fervore. 1270.

§. 5. *Rayn*. suprà ait, pars longè maxima pœnitentiæ est increpatio, quam Confessarius adhibet post audita peccata, perfundens pœnitentem utili rubore & optabili confusione, ea quippe confusio est admodum onerosa pœnitenti, qui non potest tergiversari, quia tenetur suâmet confessione. Imposita igitur à Con- 1271.

à Confessario, si à pœnitente excipiatur patienter, habet rationem satisfactionis maximè efficacis ad abstergendum reatum pœnæ etiam ex opere operato, secundùm dicta n. 1236. Et videndum, ut increpatio sit justa, quando nempe cadit in gravia delicta: imò etiam cum gravibus peccatoribus increpatio debet esse prudens & absque convitio.

1272. §. 6. Notat *Rayn.* à n. 30. inutilem ac imprudentem fore pœnitentiam, si Confessarius consuetudinario imponat non ampliùs relabi in peccatum consuetudinis, hoc enim est illum de se nimis fragilem exponere periculis novæ mortalis malitiæ; & deberet ipsi imponi medicina pro emendando peccato, non ipsa peccati omissio, ad quam aliunde tenetur. Fatendum tamen est, posse, sed rarò, quasi in pœnam admitti votum pœnitentis de non relabendo, si spes sit ex occasione voti efficaciorem cautelam esse adhibendam, sed expedit non permittere votum nisi ad tempus, ut exploretur, an prosit necne.

1273. Q. 176. *Quid addendum circa obligationem pœnitentis in implenda pœnitentia.* ℞. seqq. §. 1. Quamvis S. *Th.* in 4. Dist. 20. q. 1. a. 3. quæstiu. 1. tantùm dicat esse *consulendum eis, qui Indulgentiam consequuntur, ne propter hoc ab operibus pœnitentiæ injunctis abstineant*, ideoque *Mendo, Beja, Lugo* d. 27. s. 2. aliique multi apud *Aversf.* q. 13. s. 9. & cum *Vindice Gob.* ad prop. 26. n. 20. dicant lucrantem pro se Indulgentias liberari à pœnitentia per Confessarium injuncta. Oppositum tamen in praxi est tenendum, tum quia pœnitentia pertinet ad integritatem Sacramenti, tum quia nimis incertum est, an quis plenè lucretur Indulgentias, & quamvis certò lucraretur, tamen hoc non impedit, quominus teneatur ad pœnitentiam, in quantùm ordinariè semper est simul medicinalis seu præservativa à relapsu, Confessarius enim obligare potest non tantùm ùt Judex ad vindictam peccati, sed etiam ùt Medicus ad emendationem, uti rectè *Rodriq. Fill. Dicast.* d. 14. n. 149. *Viva* De Jubil. q. 5. a. 2. contra *Vasq. Cón. Lugo, Vindicem Gob.* ad prop. 27. & alios.

Objicies. Bonifacius VIII. dicitur in Extrav. *Antiquorum* De pœn. & remiss. noluisse per Confessarios in Jubilæo imponi pœnitentias vindicativas, ac insuper declarâsse pœnitentes faciendo opera injuncta pro Jubilæo, liberari omnibus antecedentibus pœnitentiis. ℞. De his nihil habet dicta Extravagans, sed Glossator in illam dicit *Bonifacium* postea interrogatum ita respondisse, quod tantùm addit authoritatem privati Doctoris: imò ex verbis ipsiusmet glossatoris intelligitur, imprimis quòd *Bonifacius* voluerit pro pœnitentia vindicativa injungi opera à se præscripta, nempe visitationes Ecclesiarum per 30. vel 15. dies continuos &c. nam dicit ex mente *Bonifacii*, *nihil debent injungere ultra injunctionem hic positam.* Item. *Papa declaravit consistorialiter, quòd pœnitentiæ injunctæ etiam tolluntur per commutationem operis satisfactorii hic positi*, ergo ex mente *Bonifacii* hæ visitationes debebant injungi pro pœnitentia, & in eas fieri per hunc Confessarium commutatio prioris pœnitentiæ. Deinde ex ejusdem Glossatoris verbis constat contra *Lugo* & alios, saltem ex mente *Bonifacii* nihil debere remitti de pœnitentia medicinali, nam expressè dicit, *Pœnitentia nedum est & ad remissionem pœnarum pro commissis & omissis debitarum, sed etiam ad cautelam futurorum, & quoad istud forsan potest pœnitentia injungi.* Denique quidquid sit de *Bonifacio*, reliqui Pontifices nunc in Bullis Jubilæi addunt communiter, ùt pœnitentia salutaris injungatur, ergo explenda est à pœnitente.

1274. §. 2. Quando confessio fuit invalida, non est opus persolvere pœnitentiam, cùm nullum sit Sacramentum, quod compleri possit, & aliàs teneretur pœnitens persolvere duas pro eisdem peccatis, *Escob. Fagund. Bosco* d. 7. s. 13. n. 367.

§. 3. Si pœnitentia injuncta fiat impossibilis, non obligat: nec opus est aliud subrogare, quia id non potes propriâ authoritate, nec teneris eadem peccata de novo confiteri, *Aversf.* s. 6. §. *Quartò.* Et idem est, si oblitus sis, uti præter citatos à *Busenb.* docent *Sor. Nav. Amic.* d. 16. nu. 96. *Aversf.* §. *Quintò. Arr.* d. 48. n. 33. *Sporer* n. 552. contra multos antiquos, qui volunt, si per culpam sit oblitus, debere confessionem repeti. *Nec obstat*, quòd prius Sacramentum non integrè compleatur, *nam* sufficiens excusatio est, ne bis cogaris confiteri eadem peccata, à quibus directè absolutus es. In utroque tamen casu, si conveniri posset idem Confessarius, qui esset saltem confusè memor statûs pœnitentis, petenda esset ab eo commutatio, ut sic integraretur Sacramentum: imò etiam expedit apud alium Confessarium se accusare postea de omnibus peccatis in genere, & petere tantò majorem pœnitentiam, ut quantùm fieri potest, hæc pœnitentia extendatur etiam ad peccata prioris confessionis, pro quibus imposita erat pœnitentia, quæ nunc è memoria excidit. 1275.

§. 4. Si quis eadem peccata bis confiteatur, multi dicunt satisfacere, si persolvat alterutram pœnitentiam: *Bosco* n. 362. putat ex vi secundæ liberari à prima; & num. 357. probabiliter dixerat secundam esse complementum utriusque Sacramenti: Hinc etiam si quis sine sufficiente causa eadem peccata confiteretur secundo Confessario, ut ita se liberaret à pœnitentia injuncta à primo, *Suar. Cón. Lug. Aversf.* s. 5. dicunt non peccaturum nisi venialiter, si autem justam causam habeat, nullo modo peccat. 1276.

§. 5. Omittere materiam gravem injunctam pro mortali primâ vice confesso, est mortale: materia autem gravis est una confessio vel Communio, quia utraque sub mortali præcipitur semel in anno vel in paschate. Et idem videtur esse, si quis omittat Rosarium: Si tamen aliquis unam ex decem v.g. Communionibus sibi injunctis omitteret, probabile est peccaturum tantùm venialiter, quia una respectu 10. videtur quid leve, maximè cùm per reliquas novem possit obtineri propè idem finis. Ita *Gob.* & *Stephan.* d. 5. t. 5. n. 176. 1277.

§. 6. Omittere materiam levem injunctam pro mortalibus est veniale tantùm, uti cum communi *Aversa* s. 6. §. *Tertiò.* contra *J. Sanch.* d. 15. n. 17., quia secundùm dicta l. 1. n. 667. materia levis non est capax obligationis gravis. *Nec obstat*, quòd Sacramentum maneat incompletum, *nam* est completum essentialiter, completio autem integralis per materiam levem non obligat nisi leviter secundùm materiam. 1278.

§. 7. Si quis omittat pœnitentiam gravem injunctam pro venialibus vel pro mortalibus antehac confessis, docent *Nugn. Cón. Fagund. Lugo* & alii esse mortale, quia pœnitentia est de se gravis, & Confessarius potest illam injungere, ergo sicuti mortaliter peccat, qui materiam gravem voti non implet, quamvis voverit ex causa, item qui violat jejunium à Superiore præceptum ex fine de se non malo, ita & hìc. E contrà *Navar. Sot. Palud. Ledesm. Suar. Laym. Fill.* aliique, quos citant & sequuntur *Aversf.* q. 13. s. 6. §. *Secundò. Dian.* p. 3. t. 4. R. 102. & 136. dicunt esse veniale tantùm, quia hæc materia, in quantùm est gravis, non est necessaria, cùm Confessarius neque sub gravi peccato, neque materiam gravem teneatur pro talibus peccatis imponere, ergo materia, quæ necessaria est respectu peccatorum pœnitentis, est tantùm levis, ergo hanc omittere erit tantùm veniale. Ad exempla opposita de voto & præcepto, dant disparitatem, quòd vovens sine ulla causa possit sibi imponere obligationem gravem, uti & Superior subdito, non habitâ occasione ullius culpæ: E contrà Confessarius non possit imponere obligationem pœnitenti, nisi adsit culpa, nec imponere possit obligationem gravem, 1279.

gravem, nisi materia necessaria hujus absolutionis sit gravis, cùm debeat obligare ut Judex proportionatè ad materiam necessariam gravem vel levem. Utraque sententia est probabilis.

1280. §. 8. Cui injunctum est, ut oret v. g. septem Psalmos pœnitentiales, potest orare stando vel ambulando. Si injunctum sit, ut oret flexis genibus, *Diana* R. 55. *Dicast.* d. 14. n. 81. *Avers.* s. 3. §. *Septimo*. *Tamb.* De conf. l. 4. c. 2. n. 14. putant fore mortale omittere genuflexionem, quia hæc videtur esse res gravis spectans ad substantiam molestiæ: Sed de hoc vehementer dubito, nam flectere ad tempus, quo recitantur illi psalmi, non videtur esse molestia tanta, ut si quis negligat, peccet mortaliter: E contrà tamen putarem esse molestiam gravem, si deberet orare expansis brachiis. Similiter si injungeretur alicui jejunium in pane & aqua, videtur peccaturus mortaliter, si jejunaret tantum more Ecclesiastico, quia illa circumstantia addit notabilem difficultatem.

1281. §. 9. Si Confessarius injunxerit pœnitenti, ut per 15. dies quotidie duas Missas audiat, non ideo tenetur die festivo tres audire. Si injunxerit omni die per mensem Missam, satisfacit die festivo audiendo unicam, *Dian. Avers* §. *Unde*. *Amic.* d. 16. n. 90. Si injunxerit eodem die duas Missas, quamvis *Maj. Ledes. Sanch.* putent eum satisfacere, si audiat duas simul, quod *Amicus* n. 112. vocat probabile, tamen ordinariè præsumi debet voluisse eas audiri successivè. Si injunxerit eleëmosynam, satisfacit, si det extremè indigenti, *Laym. Lugo, Gob. Spor.* num. 544. Non tamen si det parenti vel alteri propinquo, cui tenetur ex justitia succurrere, quia tum nón censetur eleëmosyna, *Lug. Amic.* n. 90.

1282. §. 10. Si materia pœnitentiæ injunctæ sit divisibilis, quamvis pars ejus major adimpleri non possit, debet adimpleri pars licèt minor, uti colligitur ex paritate de Horis canonicis, nam. *Inn. XI.* damnavit hanc 54. prop. *Qui non potest recitare Matutinum & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.* Ratio generalis est, quia licèt quis non possit solvere totum, tamen tenetur ad partem, quam solvere potest. Et ratio à priori est, quia quando materia est divisibilis, mens præcipientis tendit divisibiliter, secundùm naturam materiæ, cujus singulæ partes faciunt ad finem intentum. Hinc videtur probabilius contra *Dian.* p. 9. t. 9. R. 54. *J. Sanch.* d. 15. num. 3. si alicui sit injunctum, ut jejunet in pane & aqua, si sic non possit, teneri more Ecclesiastico, quia manet substantia jejunii, separabilis ab illa circumstantia.

1283. §. 11. Pœnitentia, per se loquendo, debet persolvi per ipsum pœnitentem, nam *Alex. VII.* damnavit hanc 14. prop. *Pœnitens propria authoritate substituere alium sibi potest, qui loco illius pœnitentiam adimpleat.* Unde audiri jam non debent *Palud.* & alii apud *Lugo* d. 25. nu. 79. qui putàrunt posse tum saltem persolvi per alium, si pœnitens tempore illo velit occupari in actione Deo magis grata, aut si mandet fieri per alium sanctiorem, cujus opus erit magis satisfactorium, nam rectè contradicunt *Mendo* d. 10. nu. 105. *Viva* ad prop. istam damnatam, quia obligatio adimplendi pœnitentiam, uti & audiendi Missam ac legendi Horas, est personalis: & ideo etiam *Florent.* & *Trid.* dixerunt actus pœnitentis esse materiam hujus Sacramenti.

1284. §. 12. Confessarius potest concedere, ut pœnitentia per alium persolvatur, *S. Th. S. Bonav. Sot. Silv. Ang. Suar. Tann. Avers.* s. 4. §. *Denique*. In quo casu *Suar. Fagund. Prep. Fill.* & alii cum *Arr.* d. 48. nu. 12. putant actionem alterius persolventis posse dici satisfactionem & prodesse pœnitenti ex opere operato, licèt fieret in peccato mortali, sicuti Missa ex opere operato prodest procuranti illam, licèt celebretur ab impio Sacerdote: Sed contradicunt *Vasq. Cón. Laym, Bonac. Amic. Lug. Dicast. Avers.* dicentes nos aliunde scire, quòd Missa pro alio oblata habeat hunc effectum, quale fundamentum non est dicendi, quòd actio aliena tanquam pars Sacramenti Pœnitentiæ, quod suscipio, possit mihi applicari ad effectum ex opere operato. Et ideo videtur probabilius dici, quòd pars materialis integrans Sacramentum sit ipsa procuratio, quâ pœnitens facit, ut alter secundùm voluntatem Confessarii peragat illud opus pro ipso, hoc autem alterius opus non sit pars Sacramenti, nec aliquid causet ex opere operato.

§. 13. Multò magis potest pœnitentia persolvi per alium, si opus ab alio factum censeatur fieri ab ipso pœnitente, uti eleëmosyna, perinde enim est, sive det suâ sive alienâ manu, cum præcipuè intendatur, ut privet se re suâ ad sublevationem pauperis Et idem est, si ipsi imposita sit restitutio, potest enim æquè per alium fieri. 1285.

§. 14. Probabilius est, quòd pœnitentia sacramentalis persolvi debeat ex aliqua intentione satisfaciendi pro illa, quia ut ex opere operato aliquid efficiat, debet esse aliquid pertinens ad Sacramentum, & ratione illius suscepti causare suum effectum, non videtur autem esse aliquid pertinens ad Sacramentū, nisi expleatur cum aliqua intentione saltem virtuali reflectente ad Sacramentum vel ad impositionem Confessarii, *Vasq. Dicast.* num. 189. *Palav.* à nu. 280. *Mendo* q. 4. *Avers.* q. 3. s. 6. §. *Nonò*. contra *Sanch. Lugo* à num. 37. *Bosco* d. 7. s. 13. à num. 237. & alios *Nec obstat*, quòd aliis præceptis satisfiat, v. g. die festivo, si Missam audias, licèt ignarus aut immemor festi, *nam* ejusmodi præcepta tantum postulant poni opus ex quacunque intentione: imò licèt adesset intentio per talem actionem non satisfaciendi, adhuc satisfaceres, uti dictum est l. 1. nu. 663. Oppositum est in actionibus sacramentalibus, nam si antehac voveras semel audire Missam, & etiam antehac pro pœnitentia unam Missam tibi injunxerat Confessarius, si hoc die festo audias Missam immemor voti, pœnitentiæ & festi, omnes dicent te satisfecisse præcepto de Missa die festo audienda, non item pro obligatione voti vel pœnitentiæ sacramentalis, nam non poteras per unicam Missam satisfacere utrique huic obligationi, uti suppono ex declarata tibi voluntate Confessarii, nec ratio est dicendi, quòd pro hac obligatione potiùs satisfeceris quàm pro illa, nisi adfuerit intentio determinans ad hunc vel illum finem, ergo. Hinc videtur dicendum esse contra *Suar.* & *Mendo*, nequidem sufficere, si postea intra tempus, quo tale opus fieri debebat, velis per illud satisfecisse pro pœnitentia, nam hæc voluntas sequens habet se per accidens, nec potest facere, ut opus præteritum fuerit aut nunc fiat aliquid pertinens ad Sacramentum. 1286.

§. 15. Si Confessarius non determinaret tempus, quo persolvi deberet pœnitentia, mens ejus præsumitur esse, ut persolvatur primo tempore, quo commodè fieri poterit, quia secundùm dicta l. 1. n. 587. *in omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præsenti die debetur*, Reg. 14. ff. De Regulis juris: ubi per Tò *præsenti die* intelligitur primo quoque tempore. 1287.

§. 16. Diu differre pœnitentiam sine causa, v. g. ad medium annum, communiter censetur mortale, maximè si pœnitentia fuerit medicinalis, quia cùm Confessarius præceperit ad præservationem à relapsu, voluit nunc adhiberi, quando erat periculum. E contrà si fuerit pœnitentia vindicativa tantùm, non videtur esse mortale ad mensem differre. 1288.

§. 17. Cui injunctum est, ut per annum omni mense confiteatur, putat *Lugo* d. 25. num. 97. peccare mortaliter, si vel per diem differat ultra talem mensem; sed rectè contradicit *Avers.* q. 13. s. 6. præsumitur enim mens Confessarii esse, ut tum sequente mense bis confiteatur. Unde si occasione festi, Indulgentiæ 1289.

gentiæ vel Jubilæi differret ad octo dies in alterum mensem, docent *Dian. Castrop. J. Sanch.* d. 13. nu. 9. nullo modo peccaturum; quod magis valet, si anticipet, uti notat *Aversf.*

1290. §. 18. Qui jussus est jejunare pro pœnitentia hac die Veneris, & jejunat priùs sequente; aut communicare proximâ Dominicâ, & differt ad octiduum, ordinariè peccat tantùm venialiter, quia plerumque præceptum Confessarii cadit magis in rem ipsam præstandam quàm in tempus præfixum, *Dian.* p. 9. t. 7. R. 57. *Sporer* n. 577. Ideoque rectè notant Authores cum *Aversa* suprà & *Mendo* d. 10. n. 97. non cessare obligationem jejunandi, quamvis transierit illa dies Veneris, quæ statuta erat, non ad terminandam sed urgendam obligationem. Si tamen alicui injunctum sit, ut jejunet omni die Sabbathi in honorem B. Virginis, aut ut communicet omni festo B. Virginis, putant *Cön. Gob. Sporer* suprà, si talem diem negligat, non teneri aliâ die, quia mens Confessarii videtur fuisse, alligare opus tali diei: Sed rectè notat *Mendo*, si Confessarius unicum tale opus pro una vice injunxerit, non esse præsumendum, quòd voluerit alligare diei, nisi substituerit aliud opus exequendum in casu, quo alterum tempore præfixo non fieret; quia præsumi non debet, quòd Confessarius voluerit Sacramentum manere incompletum, quod fieret, si tum desineret obligatio ad omnem pœnitentiam; hinc debebit aliâ die explere. Et in plerisque horum consentiunt etiam *Lugo* & *Dicast.* dub. 14. à nu. 55.

1291. §. 19. Potest satisfieri pœnitentiæ eodem tempore, quo satisfit alteri præcepto vel obligationi, dummodo unum opus non excludat aut impediat alterum, sic qui pro pœnitentia tenetur orare Rosarium, satisfacit orando sub Missa, ad quam tenetur die festo, vel ex voto, quia oratio Rosarii non tollit sed maximè convenit attentioni ad Missam.

1292. Q. 177. *Quid addendum sit circa commutationem pœnitentiarum in Confessione injunctarum.* R. seqq. §. 1. Pœnitens non potest suâ authoritate pœnitentiam permutare in aliquid melius, uti habent Auctores cum *Busenb.* suprà, & idem docent *Aversa* q. 13. s. 8. *Arr.* d. 48. s. 5. *Amic.* d. 16. num. 54. *Tamb.* De conf. l. 4. c. 3. §. 1. n. 15. *Gorm.* p. 2. n. 339. *Dicast.* tamen d. 14. num. 134. non audet oppositam sententiam appellare parum probabilem: sed rationes nostræ videntur claræ, I. quia reus non potest ferre circa se sententiam, nec mutare pœnam sibi à judice injunctam, uti nec subditus opus sibi injunctum à Superiore, alioquin posset quis similiter loco Missæ audiendæ velle communicare, loco jejunii velle confiteri &c. 2. Id, in quod commutabit, non erit satisfactio integrans Sacramentum, nec erit sacramentalis, nec remittet pœnas ex opere operato, quia non veniet à potestate clavium, ergo. *Nec obstat*, quòd aliquis possit suum votum commutare in meliùs, *quia* obligatio voti erat ab ipsomet vovente, qui etiam ab initio per votum intendebat id, quod est melius, ideoque potest illud sibi substituere.

1293. §. 2. Communissima sententia est cum *Arr.* n. 25. contra *Valent.* & *Tann.*, quòd alius Confessarius non possit extra confessionem mutare pœnitentiam à priore Confessario injunctam, & secundùm *Lugo* nu. 110. oppositum non est probabile, quia extra confessionem, & respectu confessionis quam non audivit, non habet plùs potestatis quàm laicus.

1294. §. 3. *Sot. Vasq.* & alii docent pœnitentiam ab uno Confessario impositam non posse minui aut mutari per alium, etiamsi pœnitens apud hunc repetat peccata, ob quæ fuit imposita, quod *J. Sanch.* d. 14. nu. 19. defendit tanquam absolutè verum speculativè, tum quia unus Judex, qui superior non est, non potest ultimam & definitivam alterius sententiam mutare aut reformare, cùm par in parem non habeat jurisdictionem, in hoc autem foro omnes sint pares; tum etiam quia primum Sacramentum nunquam integrè compleretur. E contrà posse, si peccata repetat, tenet sententia communis cum *Silv. Suar. Lugo, Fagund. Arr.* n. 26. *Dicast.* à n. 116. *Aversa* suprà, dicitque *Becanus* esse in praxi securum: Quod tenent *Bonac.* & alii communiter cum *Dian.* p. 3. t. 4. R. 137. *Dicast.* num. 148. *Lugo* num. 114. *Arr.* num. 29. contra *Zerolam*, quamvis injuncta pœnitentia fuisset medicinalis, si non sit absolutè necessaria, aut si substituatur similiter medicinalis. Hoc ipsum dicunt, licèt pœnitentia à Confessario superiore imposita esset, quia præscindendo à reservatione peccatorum, habent Confessarii æqualem potestatem ad ligandum & solvendum, ergo etiam ad mutandam pœnitentiam, uti rectè *Beja* p. 1. casu 15. & *Gorm.* num. 341., posterior enim Confessarius est velut successor primi, ergo sicut posset primus mutare, ita & posterior: ideoque earum postremâ impletâ censebitur compleri utrumque Sacramentum, quia prior quasi transit in secundam. Hoc ipsum fieri posse tenent *Henriq. Bon. J. Sanch.* à nu. 13. *Dicast.* nu. 120., etiamsi pœnitentia fuisset à superiore imposita propter peccata reservata, quod probabile esse fatetur *Amic.* nu. 49. Contradicunt tamen *Suar. Lugo* nu. 105. *Arr.* nu. 30. *Beja* suprà, *Gorm.* nu. 349. *Aversa*, quia inferior non potest mutare præceptum superioris; sed *Dicast.* respondet, cùm semel sublata sit reservatio, æqualem esse in omnibus Confessariis potestatem.

§. 4. Si pœnitens non repetat priora peccata apud secundum Confessarium, *Suar. Vasq. Cön.* aliique multi cum *Lugo* num. 107. & *Aversa* negant hunc etiam in confessione posse mutare pœnitentiam, quia nullus Judex potest agere circa aliquid, quod ad suum tribunal delatum non est, ergo tantùm poterit declarare pœnitentiam fuisse aut esse irrationabilem vel impossibilem, quod etiam quivis alius prudens facere posset: è contrà si petatur commutatio, etiam ideo quia prior nunc nimis difficilis est, docent *Nav. Tolet. Henriq. Rodriq. Sa, Laym. Dian. Gob. Marchant. Beja, Sporer* suprà num. 589. aliique multi apud *Bosco* d. 7. s. 13. num. 352. & 359. posse hunc alium Confessarium in confessione eam mutare, quia licèt judicare non possit de peccatis præteritis sibi incognitis, tamen cùm pœnitens se etiam ipsi subjiciat, videtur habere potestatem judicandi, an nunc expediat ipsi ea pœnitentia necne. Prima sententia est longè probabilior, hinc secundam esse improbabilem dicunt *J. Sanch.* d. 14. & *Arr.* num. 28., quamvis *Lugo* num. 109. fateatur esse in praxi probabilem saltem per principia extrinseca. 1295.

§. 5. Ut alius Confessarius possit mutare pœnitentiam, fatentur omnes communiter non requiri omnino exactam repetitionem peccatorum, sed sufficere aperire præcipua, ob quæ talis pœnitentia injuncta erat: & fortasse sufficiet, inquit *Aversa*, dicere, quòd ob similia, qualia nunc confitetur, talem acceperit pœnitentiam. 1296.

§. 6. Idem Confessarius potest in alia confessione pœnitentiam mutare quocunque postea tempore, dummodo recordetur statûs pœnitentis, & in confuso peccatorum, ob quæ imposita fuit, uti tenent omnes communiter; sicuti Judex potest moderari pœnam à se dictatam, quamdiu executioni non est data. 1297.

§. 7. *Suar. Cön. Aversa, Amic.* n. 46. *J. Sanch.* n. 10. *Dicast.* nu. 128. dicunt nequidem eundem Confessarium posse extra confessionem mutare pœnitentiam, licèt recordetur statûs pœnitentis, quia nullam habet potestatem clavium, nisi dum sedet in suo tribunali & agit partes Confessarii, quas non agit, nisi quando tractat de absolutione danda, aut post hanc 1298.

intra

intra tam breve tempus, ut adhuc censeatur durare actus judicialis, uti limitant multi apud *Lugo* n. 111. qui nu. 112. cum *Salas* probabiliter concludit posse etiam quocunque alio postea tempore, dummodo adhuc habeat memoriam confusam peccatorum, quæ sufficeret ad imponendam pœnitentiam; & consentiunt *Arr.* n. 31. *Haun.* l. 4. nu. 1045., quia quamdiu pœna imposita non est impleta, Judex habet jus agendi circa ejus impletionem, ergo etiam circa immutationem, si reus petiverit.

1299. §. 8. Ut commutatio fiat sive ab eodem sive à diverso Confessario, debet hic scire de hoc, & velle commutare, quia quamdiu non revocatur obligatio ad priorem pœnitentiam, illa manet in possessione, *Lug.* n. 103. *Avers.* suprà, *Arr.* n. 33. Tamen *Dicast.* n. 119. putat non esse improbabile, quòd confitens eadem peccata possit tacere, & postea peragere pœnitentiam, quam voluerit, primam aut secundam tantùm: Et tum saltem, quando Confessarius scienter commutavit, v. g. jejunium in orationem, docent *Suar. Regin. Less. Dicast.* n. 131. *Bosco* n. 360. contra *Lugo*, liberum esse pœnitenti alterutram facere, quia commutatio erat in favorem, & posterior materia non est substituta absolutè sed sub conditione, si nolit priorem.

1300. §. 9. Causa sufficiens in commutatione minuendi pœnitentiam est, secundùm *Lohner*, si pœnitens à tempore impositæ pœnitentiæ lucratus sit aliquas Indulgentias, item si interea multa bona opera fecerit, si cum majore fervore aut cum minore periculo peccandi executurus est hanc novam materiam &c.

ARTICULUS II.

De satisfactione per Indulgentias.

§. I.

Quid sit Indulgentia, & quid ad eam requiratur.

1301. »Resp. I. Indulgentia est gratia, quâ certo aliquo opere, quod concedens præscribit, præstito, debita Deo pœna temporalis, (non autem culpa) extra Sacramentum, Sacrificium & martyrium, per applicationem satisfactionum Christi & Sanctorum, remittitur: idque vel per modum absolutionis, erga subditos Ecclesiæ; vel nudæ solutionis, erga non subditos, ùt defunctos & catechumenos, quibus proinde tantùm dantur Indulgentiæ per modum suffragii. *Suar. Kon. Fill. Sanctarel Bon.* d. 6. q. 1. p. 1.

» Resp. II. Ad valorem Indulgentiæ, requiritur causa pia & rationabilis, eaque, ùt habet sententia communior *Suar.* & *aliorum*, proportionata effectui & quantitati Indulgentiæ, saltem secundùm concedentis prudentem æstimationem, petendam non ex operis tantùm difficultate, sed fine intento, & operis ad eum utilitate. Ratio desumitur ex natura dispensationis bonorum, quæ sine causa ab inferiore facta non valet, & est dissipatio. *Auth. cit.*

» Resp. III. Ad lucrandas Indulgentias requiruntur hæ conditiones. 1. Ut sit baptizatus. 2. Ut sit subditus concedentis. 3. Ut non sit ligatus excommunicatione majore, ùt habet communis: quia hæc privat communione bonorum spiritualium. 4. Ut sit in gratia, saltem tunc, quando opus præscriptum completur: quia pœna non remittitur ante culpam. 5. Ut opus injunctum moraliter totum & integrè impleatur. 6. Ut opus præscriptum sit honestum, saltem ex objecto: nam sufficit vitiatum ex fine inhonesto veniali, vel ex alia circumstantia parva (ùt docet *Suar.* & alii *communiter* contra *Kon.*) saltem si nihilominus conducat ad finem Pontifici propositum, ùt limitat *Lay.* Ratio prioris est, quia illud opus plerumque complet causam Indulgentiæ, quæ debet esse pia. Ratio posterioris, quia ratio injuncti operis, est assecutio finis intenti à Pontifice. *V. Lay. Bon.* d. 6. q. 1. p. 5. *Unde resolves*,

I. Indulgentiis etiam frui potest, qui eas concessit.

II. Non exspirant morte concedentis, cùm sint gratiæ; nec, ùt habet *Sa*, ante notitiam revocationis.

III. Etsi intelligendæ sint, ut sonant; cùm tamen sint gratiæ, largè sunt interpretandæ (nisi sint de pœnitentiis injunctis, ùt ex *Henr.* &c. notat *Amicus* d. 20. n. 77.) servatâ tamen verborum proprietate. Unde censendæ sunt perpetuæ, si datæ sunt sine temporis restrictione.

IV. Etsi data pro articulo mortis, secundùm *Sa* exspiret, quando semel est accepta, contrarium tamen est probabile, ob rationem datam. Illa autem non requirit applicationem Confessarii aut alterius ministerium, *Quint. in append.* t. 9. d. 3. Expediet tamen moribundos ad invocationem Nominis JESU & MARIÆ sæpius excitare, simulque in memoriam revocare intentionem lucrandi istas Indulgentias. *Ib.* d. 4. Probabile enim est, si habet plures imagines, grana, rosaria, &c. benedicta, posse (sive intuitu ejusdem concessionis, sive diversarum) toties lucrari, quoties Nomen JESU repetierit, vel præstiterit opus requisitum. *Ibid.* d. 6. ex *Suar. Gran.* &c. Sufficit autem ad eas lucrandas quodvis tempus, in quo verificatur mortis articulus, etsi pluribus diebus ab ipsa morte absit. *Ibid.* d. 5.

V. Possunt moribundi plures Indulgentias plenarias, ob plures titulos concessas simul lucrari, v. g. qui habent plura rosaria, vel grana, cruces, imaginesque, quibus sint applicatæ, vel titulo suæ Religionis, Confraternitatis, &c. dummodo non requirant certa opera pro speciali necessitate applicanda, *Quintan.* d. 4. Idque, etiamsi eas, vel earum aliquas ignoret, aut non recordetur. *Ibid.* ex *Lug. Dian.* & *aliis* 6. contra *Rodriq. Trull.* &c.

VI. Requiritur autem, ut moribundus crucem, granum, imaginem, &c. secum habeat in articulo mortis, ut ratione illius lucretur: & quidem ut tutiùs ac certiùs obtineat, ejus habeat dominium seu possessionem, & apud se teneat. Non tamen est necesse, ut collo appensa, brachio obvoluta, manuve apprehensa sint, (etsi aliquo horum modorum habere sit tutius) sed sufficit esse in lecto, vel juxta moribundum; licèt ipse nec videat, nec tangat, nec sciat, aut recordetur se habere (nisi aliud exprimatur) sufficiet etiam habere commodata, seu quoad usum (præsertim si id in ipso Indulto exprimatur, ùt in Caroli Borromæi, & quinque Sanctorum fit.) Neque necesse est retinere, donec exspiret, (etsi & hoc sit tutius) sed sufficit in aliquo mortis articulo habere, in eoque Nomen JESU (si hoc requiritur) invocare. *Ibid.* d. 6.

VII. Concessæ vivis, non possunt applicari defunctis, nisi id exprimatur, quia pendet à voluntate concedentis.

VIII. Probabile est, concessam pro certo tempore posse sæpius obtineri, repetendo opera præscripta, v. g. eodem die, nisi addita sit restrictio, quia favores sunt ampliandi. Ita *Henriq.* & *Rodriq.* Contrarium tamen videtur probabilius, ob voluntatem concedentis contrariam rationabiliter præsumptam. *V. Lug.* d. 27. à n. 95.

IX. Etsi consultum sit, ut opera omnia fiant in gratia, id tamen non videtur simpliciter necessarium: Laborandum tamen est Concionatoribus & Confessariis, ut cùm Indulgentiæ promulgantur, populum ad seriam confessionem excitent.

X. Ut quis lucretur pro defunctis, probabiliter non requiritur, ut sit in gratia, quia tantùm ponit opus

»opus tanquam conditionem, quo posito, Pontifex applicat defuncto Indulgentiam, sive satisfactiones Christi, & Sanctorum. Ita *Escob. t. 7. E. 5. c. 7. n. 45.* ex *Suar.* & *Præp. in 3. p. q. 14. dub. 10. n. 93.* Contrarium tamen docet *Lug. n. 75.* requirens statum gratiæ saltem in fine operis; quæ sententia tutior est.

» XI. Opus præscriptum dum fit, debet esse utile ad finem à concedente intentum; qualis est, v. g. eleëmosyna præscripta pro redemptione captivorum, etsi fiat cum aut in peccato, (modò aliud opus ei injunctum, & præscriptum, in gratia fiat. *V. Lug. n. 84.*) non autem oratio, præscripta ad placandum Deum, si ipsamet sit peccatum ex mala circumstantia; uti nec jejunium, si te inebries, item nec visitatio Ecclesiarum sine devotione. Ita *Laym. Bon. & alii.*

» XII. Possunt uno & eodem opere plures Indulgentiæ, diversis viis concessæ, lucrifieri, si opus sit æquè utile ad finem utriusque Indulgentiæ, nec sit iterabile intra idem tempus, uti jejunium vel Communio. Ita *Præp.* & *Lay.*

» XIII. Non lucrantur Indulgentias, I. Qui ex impotentia vel ignorantia, sive totum opus præscriptum, sive notabilem ejus partem omittunt, v. g. si puer vel senex non jejunet, nisi tamen ob gravem difficultatem hoc opus ei in aliud est commutatum. *Henriq. Cajet. Bon. p. 5. n. 16.* II. Qui opera injuncta alio loco, tempore, vel ordine perficit, quàm præscriptum est; vel per alium, qui fuerit causa principalis, ùt si per alium jejunârit, Ecclesias visitârit, *Nav. Regin. l. 7. Bon. l. c.* III Qui famulo tradidit eleëmosynam erogandam, quam is retinuit, ùt habet *Bon. ex multis*, contra *Sa.* IV. Qui aliquid omittit, quod secundum sententiam probabilem, vel etiam probabiliorem, non est necessarium, si tamen sit necessarium reipsa, quia communis error non supplet defectum. Ita *Bon* ex *Suar. Sanch. & aliis.*

» XIV. Non obstat effectui Indulgentiæ, I. Etsi ex opere requisito modicum quid omittatur, v. g. cæremonia in Sacro, vel si parùm comedas in jejunio; quia opus ponitur moraliter integrum. II. Si opus requisitum præstes per alium, habentem se ùt instrumentum, v. g. in eleëmosyna danda. *Bon. l. c.* III. Si eleëmosynam des exiguam; nisi tamen in Bulla exprimatur, dandam esse pro cujusque facultate; tunc enim major danda est à divite, quàm alio. Ita *Fill. Suar. Sa, & alii.* IV. Si Ecclesiam visitandam non possis ingredi, ob hominum multitudinem, dummodo oratio fiat ante fores, vel in cœmeterio, *Bon.* V. Etsi in opere præstito non habueris intentionem consequendi Indulgentias, ut docet *Salas, Bon. & alii* contra *Suar.* Et videtur certum, saltem si habueris interpretativam, ùt habet *Laym.* VI. Etsi opera fuerint aliunde debita, v. g. ex præcepto Ecclesiæ. Ita *Layman.*

» XV. Quando datur potestas commutandi opera præscripta in alia, id non necessariò fit in confessione, & à Confessario, qui audit confitentem; sed potest fieri extra, & ab alio idoneo: ita enim declarat Gregorius XIII. (uti & in Bulla Indulgentiæ, nomine Confessarii, intelligi quemvis approbatum) apud *Henriq. l. 7. c. 10. n. 8.* & *Præpos. q. 14. dub. 10. num. 88.*

» XVI. Probabilius est eum, qui tantùm partem operis præscripti facit, non lucrari partem Indulgentiæ, nisi tam parùm desit, ut censeatur moraliter integrum. Ita *Bon. p. 5.* ex *Nav. Suar. Kon. &c.*

» XVII. Cùm præscribitur, ut visitentur aliquot altaria, sufficit ad illa se orando convertere ex eodem loco, ut habet *Sa, Bon. p. 1. Suar. Rodriq. Dian.* Limitat autem *Lug. n. 98.* si sit tali loco & situ, ut moraliter censeri possit orare ad illa altaria.

» XVIII. Cùm confessio præscribitur, nisi in Bulla exprimatur, venialium, probabilius est, non requiri ùt conditionem, sine qua non, sed ut dispositionem ad statum gratiæ. *Bon. l. c.*

» XIX. Nemo consequitur plenariam Indulgentiam peccatorum omnium, nisi omni culpâ, etiam veniali, liber sit, quando ultimum opus explet: Unde consultum est, ut Communio sit ultimum. *V. Laym.* »

ADDENDA.

QUæst. 178. *Quid notandum sit in genere circa satisfactiones in hac vita pro peccatis.* ℞. seqq. § 1. Certum est, quòd præscindendo à Sacramentis & Indulgentiis, quas dat Ecclesia, possit homo ex opere operantis saltem aliqua ex parte satisfacere in hac vita pro pœna temporali debita peccatis suis remissis, nam ita docet *Trid.* sess. 14. De Pœnit. c. 8. & 9. item can. 12. & 14. Suntque opera nostra non tantùm conditio, ad cujus præsentiam nobis applicentur merita Christi, sed vera causa meritoria, possuntque esse de condigno satisfactio pro pœna illa: hinc damnatæ sunt hæ propositiones Bajanæ 59. *Quando per eleëmosynas aliaque pænitentiæ opera Deo satisfacimus pro pænis temporalibus, non dignum pretium Deo pro peccatis nostris offerimus, sicut quidam errantes autumant (nam alioqui essemus saltem aliqua ex parte redemptores) sed aliquid facimus, cujus intuitu Christi satisfactio nobis applicatur & communicatur. 77. Satisfactiones laboriosæ justificatorum non valent expiare de condigno pœnam temporalem restantem post culpam condonatam.* 1302.

§. 2. Per satisfactionem pro pœna hìc intelligitur compensatio aliqua honoris & authoritatis Dei per peccatum læsæ, quando nempe in hac vita vel toleratur pœna debita Deo in vindictam peccati, vel loco pœnæ alioqui subeundæ in vindictam, aliquid redditur Deo: & siquidem sit redditio boni in æstimatione morali æquivalentis, dicitur satisfactio condigna: è contrà est congrua tantùm, si non habeat omnimodam proportionem, attamen ex quadam convenientia censeatur esse admittenda à Deo offenso. 1303.

§. 3. Opus in quantùm satisfactorium debet esse pœnale, quia æquitas exigit, ut culpa, quæ fuit appetitus boni delectabilis indebiti, compensetur per subtractionem boni delectabilis, ergo per pœnam: ita *S. Th. S. Bonav.* aliique communiter cum *Suar.* tom. 4. in 3. p. d. 37. s. 6. contra *Victor. Sot.* & alios. 1304.

§. 4. Sicuti vis meritoria præcipuè respondet libertati, honestati & intensioni operis, ita vis satisfactoria pœnositati, hinc tenet communis sententia cum *Suar.* s. 5. n. 3. quamvis actus externus non augeat vim meritoriam actûs interni, attamen augere vim satisfactoriam, quia hæc consistit in pœna voluntariè assumpta, sed in actu externo est distincta pœna voluntariò assumpta, ergo. 1305.

§. 5. Omne opus meritorium etiam est satisfactorium, quia est actus virtutis, quæ difficilis est, & procedit à voluntate sustinendi difficultatem & pœnam illam propter Deum, *Suar.* s. 6. n. 8. Et ideo actus virtutum Theologicarum sunt multùm satisfactorii; quia sunt in se meliores & difficiliores, ac maximè actus charitatis, qui quasi virtute continet aliarum virtutum laborem, *Suar.* n. 9. 1306.

§. 6. Ad satisfaciendum requiritur ex parte operantis, imprimis status viæ: deinde status gratiæ: hinc *S. Th. Sot. Fagund. Suar.* s. 2. n. 3. *Rayn.* in Heter. tom. 15. p. 2. s. 3. pu. 2. & 9. q. 1. probabiliùs docent contra *Scot. Maj. Gabr. Rubion.* & alios, hominem in mortali constitutum non posse satisfacere nequidem de congruo pro reatu alicujus peccati sui vel alieni quoad culpam remissi, nam *Trid.* sess. 14. De pœn. c. 8. vim satisfaciendi per opera propria fundat in unione 1307.

unione cum Christo, *in quo*, inquit, *vivimus*, *in quo meremur, in quo satisfacimus*, ergo sicuti non meremur nisi in gratia uniti Christo, ita nec satisfacimus. Potest tamen peccator aliquid impetrare de congruo, quia pro impetratione, quæ non fundatur in dignitate orantis, habemus benignam promissionem Dei, non item pro satisfactione: hinc dicendum est opera in mortali facta postea non reviviscere ad satisfactionem, cùm ab initio fuerint mortua: Excepto opere injuncto pro satisfactione sacramentali, secundum dicta n. 1244.

1308. §. 7. Ad satisfactionem condignam ex parte operis requiritur, ut sit voluntarium, liberum, moraliter bonum, positum ex aliqua saltem intentione satisfaciendi, pœnosum seu afflictivum, item supernaturale, *Suar.* s. 3. Non obest autem, quòd opus tale sit præceptum, quia præceptum non impedit libertatem, bonitatem aut pœnalitatem, *Suar.* s. 4. Imò *Trid.* sess. 14. De pœn. c. 9. docet etiam flagellis à Deo inflictis, si patienter tolerentur, satisfieri; non tantùm ratione liberæ acceptationis internæ, sed etiam ratione externæ passionis adjunctæ, quam acceptando facit sibi voluntariam, uti pluribus explicat *Suar.* s. 7. idem dicens de malis & adversis quibuscunque aliunde advenientibus.

1309. §. 8. Ad satisfactionem nostram ex parte Dei requiritur promissio de acceptando opere in finem satisfactionis, nam pœnæ hujus vitæ non sunt æquales vel proportionatæ pœnis Purgatorii, quas meriti sumus; & omnia opera nostra poterant à Deo ex aliis titulis exigi, *Suar.* s. 8.

1310. §. 9. *Caj. Dur. Nav. Præpos. Con.* putant aliquem posse sibi vel etiam animabus impetrare remissionem pœnæ præcisè orando, & præscindendo à satisfactione vel solutione pro pœna debita, sicuti homo ab homine potest tantùm deprecando obtinere remissionem pœnæ sibi vel alteri debitæ: Et ita etiam non videtur dubitandum, quin Beati, qui satisfactiones non ponunt, possint pro nobis vel pro animabus impetrare remissionem pœnæ. Oppositum tenent *Gabr. Suar.* & alii cum *Rayn.* p. 8. q. 3. tum quia est secundùm justitiæ divinæ leges, ut omne delictum puniatur, tum etiam quia non esset pro honore satisfactionum Christi, si Deus illis non respectis gratuitò remitteret hominibus pœnas: hinc videtur dicendum, quòd quandocunque Deus propter orationem aliquam remittit alicui pœnas, semper respiciat Christi satisfactiones, per quas censeatur præstita solutio pro tali pœna.

1311. §. 10. Non est obligatio saltem gravis, in hac vita delendi pœnas suis peccatis debitas, nam secundùm dicta l. 2. n. 179. & dicenda hìc nu. 1336. opera satisfactoria laudabiliter transscribo Defunctis, & reus non tenetur sibi pœnas infligere sed tantùm pati sibi decretas à Judice, *Suar.* d. 15. s. 7. *Arr.* d. 18. s. 5. & alii contra *Palud.* & *Canum.* Dixi, saltem gravis, nam planè omnes satisfactiones suas transscribere alteri sine spe imminuendi pœnas sui Purgatorii videtur esse contra ordinem charitatis, quâ teneor me saltem non postponere proximo, sed æquè desiderare accelerationem meæ beatitudinis quàm illius: unde videtur esse defectus charitatis erga seipsum, imò & erga Deum, si quis hìc ita negligat omnes satisfactiones, & velit in Purgatorio sustinere pœnas gravissimas ac longè diuturniores, seque per hoc retardare à visione, amore & laude Dei in cœlo, sic enim non videtur satis æstimare æterna & incomprehensibilia Dei bona. Notatque etiam *Rayn.* p. 1. s. 1. pu. 5. à nu. 16. satisfactiones in hac vita discretè quidem esse assumendas, attamen non negligendas, etiam ideo, quia opus satisfactorium longè plus prodest, si fiat me vivo quàm si me mortuo, nam si vivus & in gratia constitutus procurem fieri, fructus satisfactorius conjungitur cum merito, quo etiam impetrare possum pœnæ remissionem: & hìc valet istud, *Da tua, cum tua sunt; post mortem tunc tua non sunt*, *Gerson, Gabr. Rayn.* p. 1. s. 3. pu. 3. à nu. 35. Hinc aliqui, quos refert n. 37. putârunt Missam unam procuratam à vivo plus prodesse quàm centum celebrandas post mortem: denarium jam plus, quàm tum mille ducatos: unam lachrymam jam plus, quàm tum decem annos in Purgatorio &c.

Q. 179. *Quid notandum sit circa remissionem pœnarum in altera vita sive in Purgatorio.* R. Hoc unicum, quòd remissio illa non habeat rationem satisfactionis, cum animæ illæ non sint ampliùs in statu viæ, sed habeant rationem satispassionis, quæ definitur, quòd sit perpessio mali, per quam quis censetur tam multum se subjicere potestati offensi, quàm multùm contra dignitatem illius se erexerat: potestque esse etiam involuntaria, uti patet in fure, qui invitus subit mortem, & respectu potestatis civilis satispatitur. Quamvis autem satisfaciendo in hac vita reipsa patiamur, cùm secundum dicta nu. 1304. de ratione satisfactionis sit perpessio alicujus pœnæ, tamen quia pœna hujus vitæ est diversæ rationis à pœna Purgatorii, & præcipua vis perpessionum, quas hìc assumimus, habetur à voluntaria illius acceptatione, non solet vocari satispassio sed satisfactio. De pœnis autem, per quas animæ satispatiuntur in Purgatorio; videri potest *Dicast.* tr. 9. d. 1. & fusiùs *Hautinus* in Patrocinio Defunctorum. Quomodo verò animæ purganti applicentur fructus Sacrificii Missæ, dictum est n. 518. Et de aliis applicationibus pro ipsis dicetur à n. 1317. 1332. 1336. 1312.

Q. 180. *Quomodo Indulgentia dividatur ratione subjecti.* R. In localem, realem & personalem. Localis est, quæ alicui loco, templo, altari conceditur. Realis, quæ grano, numismati, Rosario &c. applicatur. Personalis, quæ conceditur alicui personæ, ut eam lucretur, ubicunque fuerit, vel in articulo mortis, vel quoties tale aut tale opus peregerit. 1313.

Q. 181. *An, quomodo & à quo concedi possit Indulgentia.* R. §. 1. De fide est, in Ecclesia esse potestatem dispensandi thesaurum meritorum Christi & Sanctorum per Indulgentias, ita ut vi earum immediatè liberemur ex opere operato à reatu pœnæ temporalis sine propria satisfactione, hæc enim est *communio Sanctorum*, de qua symbolum Apostolorum, & ita docet *Trid.* sess. 25. c. 21. De Refor. in Decreto De Indulg. Nititur autem hæc Catholica veritas etiam traditione, quam ostendunt decreta Conciliorum & Pontificum, testimonia Patrum, praxis antiquorum temporum, de quibus latè *Suar.* d. 49. s. 1. & seqq. *Bellarm.* tom. 3. l. 1. De Indulg. c. 3. & seqq. Et satis evincitur ex Scriptura, nam Christus *Matt.* 16. promisit Petro, & in Petro ejus successoribus potestatem ligandi & solvendi, sine ulla restrictione, ergo etiam potestatem remittendi reatum pœnæ. Item commisit claves regni cœlorum, ergo potestatem removendi omnia, quæ aditum ad cælum impediunt, inter quæ est reatus pœnæ. Denique cum in Ecclesia sit thesaurus satisfactionum Christi & Sanctorum, qui eis non indigent, ne inutilis sit, debet posse applicari per Indulgentias. Neque sufficientiæ meritorum vel plenæ redemptioni Christi derogat, quòd Sanctorum merita concurrant, sed potiùs istorum vim commendat, omnem enim vim suam habent ex meritis Christi, quibus adduntur, non ex necessitate vel insufficientia, sed ad honorem Sanctorum, & concurrunt ad deletionem solius pœnæ temporalis, non autem culpæ vel pœnæ æternæ, in quo præcipuè opus Redemptionis consistit. 1314.

§. 2. Concessio Indulgentiarum respectu vivorum est partim solutio, quia offertur pretium meritorum Christi; partim absolutio, quia hoc ipso, quòd 1315.

quòd Ecclesia nomine Dei acceptet solutionem, homo à pœna absolvitur. E contrà respectu Defunctorum est mera solutio, quam Deus acceptat; quæ quidem solutio fit cum potestate jurisdictionis in thesaurum Ecclesiæ, sed non in personam, cui applicatur, cùm Ecclesia tantùm in vivos jurisdictionem habeat. Videri potest *Viva* De Jubil. q. 5. a. 3. item *Rayn.* in Heter. tom. 15. p. 2. s. 3. pu. 5. q. 1. ubi pluribus explicant, quid sit Indulgentias applicari per modum solutionis vel absolutionis. Et de hoc etiam fusè disputat *Amic.* tom. 8. d. 20. à n. 164. & *Bellarm.* lib. 1. de Indulgentiis c. 14.

1316. §. 3. Ut Indulgentiæ licitè & validè concedantur, debet præter remissionem pœnæ adesse aliud motivum justum & proportionatum, uti colligitur ex Extrav. *Clem. 6. Unigenitus.* De Pœn. & Remiss. & habet sententia communis contra *Pasq.* Putatque generatim *Castrop.* tr. 24. p. 7. n. 8. ad justitiam causæ requiri, ut hæc concessio credatur cessura in majorem Dei gloriam & honorem, quàm cederet aliàs stricta & rigorosa satisfactio vel satispassio. Quòd si tamen causa sit aliqua sed non plenè sufficiens, probabiliter tenent multi cum *Castrop.* n. 7. manere secundùm partem, cùm enim effectus Indulgentiæ sit divisibilis, manere potest quoad partes causæ respondentes, uti valet quandoque quoad alia, quæ ex occasione Indulgentiæ conceduntur, v. g. quòd pœnitens possit eligere Confessarium, quem volet, absolvi à reservatis, quia cùm hæ facultates pendeant à jure humano & voluntate Papæ, valent, etiamsi Indulgentiæ sine causa concedantur, *Suar. Laym. Castrop.* num. 6. Quod si concedens falsò putaret causam esse sufficientem, & non erret temerè sed ex prudente motivo, *Suar. Lug. Viva* a. ult. probabiliter dicunt valere, quia quando œconomus prudenter dispensat rem Domini, hic ratihabet.

1317. §. 4. Solus Papa habet ordinariam & universalem potestatem concedendi quibusvis fidelibus etiam Defunctis quaslibet Indulgentias, quia ad summum Ecclesiæ Principem pertinet distributio thesaurorum: Unde Conc. generale sine Papa, sive hic vivat, sive sit mortuus, non habet talem potestatem, *Suar. Laym. Bellarm.* l. 1. c. 11. contra *Cordub. Henriq. Nav.* Et quamvis Papa communiter concedat Indulgentias Defunctis medio aliquo vivente, qui per opus aliquod illis applicet, sicque fieri debere putent *Nav. Suar. Fill.* tamen probabiliter docet *Rayn.* n. 3. id non requiri, sed Papam posse immediatè per seipsum eas Defuncto elargiri. Potestque etiam Papa ipse ùt membrum Ecclesiæ participare Indulgentias à se ùt capite Ecclesiæ concessas, *Amic.* s. 2. imò & directè exercendo jurisdictionem gratiosam circa seipsum, *Viva* a. 4.

1318. §. 5. Quamvis Papa habeat maximam potestatem circa Indulgentias etiam Defunctis applicandas, tamen non potest tot & tantas concedere, ut totum Purgatorium evacuet, quia non potest esse rationabilis causa tantæ concessionis, nam non sufficit major Dei gloria ex tali liberatione secutura, Christus enim, qui maximè vult Dei gloriam, nihilominus etiam vult semper aliquas animas esse in Purgatorio: unde falsum est, quòd in Resurrectione sua Purgatorium evacuârit, *Rayn.* à n. 13.

1319. §. 6. Episcopi habent limitatam potestatem concedendi Indulgentias, ordinariam quidem, id est, ex vi proprii muneris & à jure communi annexam suo officio, attamen delegatam à Papa, uti habet communior cum *Suar. Mol. Bellarm.* suprà, *Barbosa* de pot. Episc. all. 88. *Rayn.* n. 16. contra *Cordub. Sot. Nav. Medin. Valent.* Et in dedicatione quidem Ecclesiæ potest Episcopus dare Indulgentias unius tantùm anni, in anniversario verò dedicationis & aliis etiam casibus 40. tantum dierum, etiam in perpetuum, id-est, recurrentes omni anno, *Less.* in Auct. V. *Indulgentia* casu 1.

§. 7. Episcopus potest Indulgentias concedere pro suis tantùm subditis, licèt extra diœcesin existentibus, & tantùm per modum absolutionis, adeoque solis vivis. Possuntque Episcopi hanc potestatem, cùm sit ordinaria, alteri delegare, *Lugo, Viva* a. 5. Non tamen hoc ipso, quod Vicariis suis generalibus concedant omnem potestatem, censentur hanc concedere, sed debent id specialiter expressisse, uti habet communis cum *Leur.* in Vicario q. 139. quia est facultas meræ gratiæ & per se reservata dignitati. Ac propterea nec Sede vacante Capitulo convenit, uti habet communior apud *Leur.* q. 482. Quòd si Episcopus ampliorem fortè Indulgentiam concederet, quàm ei permissum est, probabilius est concessionem fore irritam solum quoad excessum, quia *utile non debet per inutile vitiari,* Regul. 37. Juris in 6. 1320.

§. 8. Quod dictum est de Episcopis, valet etiam de Archi-Episcopis respectu totius Archi-diœcesis, cujus subditis, etiam extra tempus visitationis, potest simili modo concedere Indulgentias, *Barbosa* suprà. Putatque *Henriq.* ex *Less.* suprà Archi-Episcopo deberi potestatem altero tanto majorem, adeoque ubi Episcopus potest 40. Archi-Episcopum posse 80. dierum concedere. Cardinales, etiam non Episcopi, possunt 100. dierum in Ecclesiis suorum titulorum, quia in his habent Episcopalem jurisdictionem, Cap. *Is qui.* De majoratu & obed. 1321.

§. 9. Nuncius Apostolicus potest subditis suæ Nunciaturæ pro quocunque pio opere concedere 100. aut plurium dierum Indulgentias, attamen semper minus quàm annum. Pro templo vel capella potest dare 7. annorum & 7. quadragenarum, id est, septies 40. dierum, pro illis, qui confessi communicârint & in eo loco de more orârint ad intentionem Ecclesiæ. Quòd si concedat in duobus festis anni pro eodem loco, durabunt tantùm ad triennium: si in uno festo, ad septennium tantùm, sicque exspirabunt, nisi prorogentur, uti habetur nu. 20. in facultatibus Nunciaturæ Coloniensis. 1. Oct. 1680. ab *Inn. XI.* concessis. 1322.

§. 10. Prælati Episcopo inferiores, quamvis in cæteris habeant potestatem quasi Episcopalem, non possunt jure ordinario concedere Indulgentias, cum id nullibi concedatur: Multò minus Parochi vel Confessarii, *Bellarm.* & *Barbos.* suprà contra *Host. Ang.* & alios. Cum tamen concessio Indulgentiarum non sit actus Ordinis sed jurisdictionis, Papa vel Episcopus etiamsi necdum Sacerdos posset & Indulgentias concedere & concessionem delegare cuivis simplici Clerico, uti cum communi *Leur.* q. 139. & *Viva* a. 4. 1323.

Q. 182. *Qualis intentio requiratur ad lucrandas Indulgentias.* R. §. 1. Si concedens requirat opus cum certa intentione, hæc expressè fieri debet, quia *concessio sub certa forma vel conditione corruit, si conditio deficiat, L. Medius* ff. De Condit. Et ut actus valeant, conditiones implendæ sunt in forma specifica, nempe quoad expressa in specie: hinc etiam communiter dicitur, quod in talibus non detur commutatio, sed debeat, per se loquendo, fieri quod expressum est, ideoque dicit *Bellegambe* in Enchiridio De Jubilæo p. 1. s. 2. q. 2. prærequiri cognitionem formalem intentionis illius, quam concedens habuit: Addit q. 4. intentionem illam reddi dubiam, si alia intentio admisceatur, quia quò opus pluribus finibus destinatur, eò minus prodest singulis. His non obstantibus docent *Pasq. Sanctar. Boss. Viva* q. 8. a. 5. estque communis persuasio etiam apud Confessarios, si intentio orandi facienda sit pro certis necessitatibus in Bulla expressis, satis esse, si quis intendat orare ad intentionem Ecclesiæ. 1324.

§. 2.

1325. §. 2. Si concessa sit Indulgentia facienti opus secundùm se, probabiliter docent *Mol. Pelliz. Leand. Porcel, Laym. Viva, Lugo, Gob. Busenb. Diana* p. 10. t. 16. R. 1. eum etiam ignorantem lucrari, qui opus ponit, uti præscriptum est, possunt enim Indulgentiæ applicari & prodesse ignoranti, uti dicetur n. 1328. Et quisque habet intentionem saltem habitualem aut interpretativam obtinendi quidquid potest per omnia sua opera: Pro majori tamen securitate expedit manè expresè intentionem formare obtinendi per opera illius diei, quidquid per illa obtineri potest.

1326. §. 3. Si quis pro alio velit lucrari Indulgentiam, requiritur intentio lucrandi determinatè pro illo: sufficit tamen intentio habitualis, id est, semel habita & non revocata, ad eum modum, quo à nu. 205. dictum est de applicatione Missæ.

1327. Q. 183. *Quid præterea notandum sit circa applicationem satisfactionum vel Indulgentiarum pro alio.* R. seqq. §. 1. Quamvis fructus meriti non sit applicabilis alteri, cum nemo per alium mereatur, sed meritum sit ad gratiam & gloriam operantis; tamen fructus satisfactionis est alteri applicabilis, uti patet in Christo, qui pro nobis satisfecit: Hinc potest vivens etiam viventi transcribere satisfactiones suas: Estque probabilius, si adsint conditiones requisitæ, Deum semper acceptare ex promissione & quadam justitia, obligavit enim se ad hoc, ut charitas amplificaretur & omnes per ipsum essemus unum. *Lugo* d. 26. s. 1. *Arr.* d. 23. s. 1. *Rayn.* tom. 15. p. 2. s. 3. pu. 6. nu. 12. Conditiones autem ex parte applicantis sunt, ut dum ponit opus, adsint enumerata n. 1307. item intentio, ut prosit alteri. Ex parte autem illius, cui applicatur, requiritur remissio culpæ & status gratiæ, *Lugo* s. 2. & 3. *Arr.* s. 4. & 5.

1328. §. 2. Applicatio satisfactionis fieri potest absenti, ignoranti, non petenti, *Diana* p. 5. t. 3. R. 134. *Lohn.* & alii: probabiliter etiam positivè nolenti, quia quamvis invito ordinariè non fiat beneficium, attamen fieri potest, uti absolutio à censura &c. Oppositum tamen ex dictis n. 58. videtur probabilius. Indulgentiæ nulli etiam defuncto applicari possunt, nisi Papa expresè concedat, uti colligetur ex dicendis nu. 1348. docetque cum communi *Rayn.* n. 3. Alteri autem vivo applicari non posse, habet communis cum *Lugo* à n. 11. nisi Papa interveniat.

1329. §. 3. Quando Papa concedit, ut quis possit lucrari Indulgentiam pro alio vivo, *S. Th.* & alii cum *Rayn.* s. 2. pu. 2. n. 7. rectè dicunt primum reipsa non lucrari, sed tantùm ponere opus, quo supposito Papa ipse applicet Indulgentias secundo. Indulgentiam verò, quam quis applicat alteri seu vivo seu Defuncto, non potest eodem die pro se lucrari, uti dicetur nu. 1366. Et quamvis actus satisfactorius, qui alteri applicatur, non maneat applicanti, tamen actus, quo applicat, non tantùm est meritorius sed etiam satisfactorius, & hic manet applicanti, *Rayn.* s. 3. pu. 6. num. 5.

1330. §. 4. Si ille, pro quo fructus satisfactionis offertur, sit illius incapax vel non indigeat, *Suar.* dicit reponi in communem thesaurum Ecclesiæ, *Gabr.* & alii communiùs putant prodesse facienti tale opus: *Palud.* dicit prodesse facienti opus, si applicaverat alicui vivo; si autem Defuncto, putat prodesse alteri Defuncto: Sed *S. Th. Pasq.* q. 86. & alii cum *Rayn.* p. 1. n. 32. dicunt statim à Deo concedi alicui sive vivo sive Defuncto secundùm interpretativam voluntatem facientis opus.

1331. §. 5. Sancti, qui in cœlo sunt, non possunt satisfactiones sibi residuas applicare alicui, nam repositæ sunt in Ecclesiæ militantis thesauro, cujus clavem habet solus Papa. *Rayn.* pu. 6. n. 16.

1332. §. 6. *Nav.* putavit eum, qui indiget satisfactione pro se, invalidè applicare alteri, sed communiter contradicunt omnes. Esset tamen contra charitatem propriam secundùm *Rayn.* n. 10. si quis multo reatu onustus morti proximus alteri applicaret omnes satisfactiones suas, nisi adverteret se facere per actum, qui merito & dignitate suâ damnum illud compensaret, nam ex charitate transferens augeret suam gratiam, qui est fructus æternus longè pretiosior. An autem aliquis prudenter applicet, v. g. animabus satisfactiones omnium suorum operum, dicetur n. 1336

§. 7. *Rayn.* s. 2. pu. 2. rectè dicit nihil prodesse, si quis opera satisfactoria, quæ antecedenter fecit, velit postea transcribere animabus vel alicui alteri, nam satisfactiones tales non manserunt suspensæ, sed vel statim applicatæ sunt, vel repositæ in thesauro Ecclesiæ, secundùm dicta num. 1330. nulli autem præterquam Papæ competit dispensatio thesauri Ecclesiæ. 1333.

§. 8. Si quis nunc vivens applicet animabus omnia sacrificia & preces pro se defuncto fundendas, *Rayn.* suprà rectè dicit hoc etiam invalidè fieri, quia applicatio operis non est in potestate illius, pro quo offertur, sed pendet ab intentione operantis, operans autem, qui suo tempore offeret pro me, non offeret ad hanc meam intentionem, sed offeret, ut prosit mihi, ideoque si tum mihi prodesse poterit, proderit; si autem prodesse non poterit, & operans non substituat aliam intentionem, fiet, quod n. 1330. dictum est. 1334.

§. 9. Si subditus applicet satisfactiones suas contra applicationem Superioris, poterit peccare contra obedientiam, sed prævalebit subditi applicatio, uti à pari dictum est de Missa n. 214. docetque cum *Dur. Suar.* & aliis *Rayn.* s. 3. pu. 6. num. 18., actio enim talis cum omni suo fructu subest immediatè soli dominio operantis, cujus intentionem non potest supplere, aut mutare Superior. 1335.

Q. 184. *Quid specialiter adhuc notandum sit circa satisfactiones vel Indulgentias pro defunctis.* R. seqq.. §. 1. *Rayn.* in Heter. tom. 15. p. 2. s. 1. pu. 1. & seqq. iterumque pu. 10. rectè ex Scrip. PP. & sensu universalis Ecclesiæ ostendit contra aliquos, quorum argumenta solvit pu. 11, quòd omnino pium sit, nec divinæ justitiæ aut perfectioni contrarium, si satisfactiones à nobis offerantur pro defunctis. Quòd autem animæ etiam suffragia nostra postulent, demonstrat per historias & exempla pu. 7. Præterea pu. 12. contendit esse obligationem saltem charitatis, ut animæ purgantes per aliqua opera vel suffragia adjuventur: Attamen s. 2. pu. 2. docet cum *Arr.* fore prodigalitatem venialiter malam contra charitatem propriam, si quis vim satisfactoriam operum totius secuturæ vitæ suæ transcriberet animabus, quod etiam insinuavi n. 1311. E contrà tamen multi cum *Hautino* hoc laudant, dicuntque esse magis meritorium & utilius, uti notavi l. 2. n. 179. 1336.

§. 2. Motivum juvandi defunctos inter cætera est, quia vicissim possunt nobis prodesse: Imò posse utiliter peti preces animarum prout in Purgatorio existentium, docent *Rich. Gabr. Med. Bassol. Serar. Bonac. Mendoz.* & in eandem sententiam inclinat *Suar.*, quia quamvis sint in carcere sub pœna, tamen sunt tanquam amici & filii, qui pro aliis impetrare possint. Contradicunt quidem *S. Th. Alens. Nav. Bellarm. Victor. Az. Valent. Less. Thyræus, Regin. Castrop.*, quia putant animas non scire se rogari à nobis, sed rectè dicit *Rayn.* s. 3 pu. 1. n. 23. dubitari non posse, quin preces ad se directas cognoscant saltem per revelationem Angelorum, id enim pertinet ad communicationem, quæ adhuc est inter illas suffragiis nostris indigentes & nos: Et ita se per eas multa obtinuisse testatur *S. Catharina Bononiensis.* Hinc *Rayn.* pu 8. q. 2. concludit, per se loquendo, melius esse & utilius orare ac consequenter offerre satisfactiones pro defun- 1337

ctis, qui Deo amiciores sunt & se juvare non possunt, quàm pro vivis. Causa autem, cur Ecclesia diebus Lunæ velit specialiter orari pro defunctis, est, quia vult statim post Dominicam succurri illis miseris, *Rayn.* pu. 4. q. 10.

1338. §. 3. *Caj.* & alii putârunt non omnes animas posse juvari nostris suffragiis, sed eas tantùm, quæ in vita hoc ipsum promeritæ sunt, ut juvari possent: sed contra hoc videri possunt dicta n. 59.

1339. §. 4. *Præpositus* putavit per suffragia oblata pro una determinatè anima, non plus juvari istam, quàm omnes alias, imò meliùs dispositas plùs esse juvandas, sicuti fax accensa pro uno existente in obscuro loco æqualiter lucet omnibus, & illis magìs, qui propiores sunt vel meliorem habent visum: Sed rectè contradicunt *S. Th. Bellarm.* aliique communiter cum *Rayn.* n. 20., quia applicatio fit secundum liberam intentionem operantis, & Papæ leguntur concessisse applicationem pro certis animabus.

1340. §. 5. Subsidia necdum exhibita, etiamsi certò sint exhibenda, nunc non prosunt animabus, uti habet communis cum *Rayn.* pu. 3. n. 43. quia, etiamsi Deus prævideat aliquid faciendum, non ideo, antequam præstetur, rependit præmium, nisi accedat specialis misericordia, qualis fuit, quòd ob prævisa Christi merita dederit gratias Adamo & antiquis PP., pro hoc enim dicendo habemus speciale fundamentum in Scriptura & PP., quia redemptio erat tribuenda Christo.

1341. §. 6. Per se loquendo utilius est animabus, si statim magna vis subsidiorum illis procuretur, nam tantùm prosunt, si sint actu exhibita. Per accidens tamen potest esse laudabilius, v. g. fundare perpetuam Missam, quia potest hoc esse magìs ad Dei gloriam, ut populus certo die & loco Missam habeat &c. *Rayn.* à n. 47.

1342. §. 7. Missam esse præcipuum opus satisfactorium pro defunctis, docent SS. PP. *S. Th.* & Theologi communissimè cum *Rayn.* s. 3. pu. 3. q. 2. quia nempe est repræsentatio & nova exhibitio Sacrificii à Christo oblati in cruce, cui Christus ideo voluit inesse maximam vim satisfactivam. Post Missam sunt Indulgentiæ, quibus & Christi & Sanctorum satisfactiones animabus applicantur ex opere operato. Sequuntur ex genere suo & per se opera pœnalia. Post hæc, est eleëmosyna: Denique oratio, cujus præcipuus fructus est impetratio. Notat tamen *Rayn.* cum *Soto* posse per accidens fieri, ut eleëmosyna in certis casibus ratione charitatis adjunctæ vel magnæ indigentiæ pauperis sit gratior Deo, adeoque utilior defunctis quàm multæ Missæ. Quantùm defunctis prodesse possint cilicia, flagellationes, jejunia, vigiliæ, peregrinationes, afflictiones causatæ nobis aliunde, fusè & doctè prosequitur *Rayn.* pu. 6. q. 6. & seqq. speciatim autem de eleëmosyna agit pu. 7. De oratione pu. 8.

1343. §. 8. Orationes publicæ, id est, quæ fiunt à personis ad id deputatis ab Ecclesia, prout fiunt nomine Ecclesiæ, non sunt satisfactoriæ, quia satisfactio respicit pœnalitatem operantis; hinc ùt tales tantùm sunt impetratoriæ, etiam respectu remissionis pœnæ defunctorum, & quidem tantò magis, quantò Ecclesia tota est gratior Deo quàm privatus, cujus etiam improbitas non impedit vim impetratoriam Ecclesiæ, *Rayn.* s. 3. pu. 11. q. 3.

1344. §. 9. Communio de se non prodest defunctis, nisi quantùm actus adjuncti, sunt ex opere operantis impetratorii vel satisfactorii, utì fusè demonstrat *Rayn.* tom. 6. opusc. 6. *De Communione pro mortuis.* Et idem est, si confessio vel Communio offeratur pro alio vivo, tam parùm enim potest huic prodesse, quàm si quis pro alio velit suscipere Baptismum vel Matrimonium. *Nec obstat*, quòd 1. ad *Corinth.* 15. ℣. 29. dicantur aliqui baptizari pro mortuis, *nam* sensus est, quòd pro mortuis se affligant vel patiantur, utì ostendit *Rayn.* tom. 15. p. 2. s. 2. pu. 11. & iterum s. 3. pu. 6. n. 1., in quo etiam sensu Christus *Marci* 10. & *Lucæ* 12. passionem suam vocat baptismum.

§. 10. Restitutio eorum, quæ defunctus abstulerat, aut expletio votorum, quæ neglexerat, quamvìs per accidens possint prodesse ratione piorum actuum, quos hæredes nunc eliciunt pro defuncto, tamen de se nihil operantur ad liberationem animæ, *S. Th. Nav. Sor. Bellarm. Suar. Mol. Valent. Rayn.* s. 2. pu. 3. contra paucos. Ratio est, quia si defunctus ante mortem fecit, quod potuit, non ideo diutiùs patietur; si id neglexit, patietur, quantùm promerita est ipsius negligentia; hæredum autem negligentia non est culpa ad eum pertinens, cùm ipse illius causa per se non fuerit. Idem est dicendum de ablatione scandali, quod defunctus posuerat, dum viveret, *Rayn.* pu. 6. 1345.

§. 11. Campanarum pulsus non juvat defunctos nisi indirectè, quatenus movet audientes ad bene precandum defuncto, *Rayn.* pu. 7. Consepelire defunctis res pretiosas nullum etiam illis adfert subsidium: consepelire autem Eucharistiam est nunc præter Ecclesiæ consuetudinem, *Rayn.* pu. 10. Imò videtur illicitum propter irreverentiam. 1346.

§. 12. Usus cereorum ardentium prodest defunctis, in quantum amici nomine defuncti protestantur se confiteri Christum esse verum lumen, & ex ejus meritis sperare misericordiam, *Rayn.* s. 3. pu. 11. q. 8. Sepultura in loco sacro eis prodest, partim quia fideles illic convenientes excitantur ad orandum pro defunctis, partim quia preces publicæ Ecclesiæ, quæ in tali loco funduntur, extenduntur etiam ad inibi sepultos, *Rayn.* p. 12. q. 3. Aspersio aquæ benedictæ prodest propter preces Ecclesiæ, nam benedicens petit prodesse etiam ad condonationem pœnarum, *Rayn.* q. 5. Incensatione thuris orat Ecclesia, ut anima pascatur odore cœlesti &c. 1347.

§. 13. Solus Papa potest defunctis applicare Indulgentias, utì habet communis cum *Dian.* p. 10. tr. 6. R. 12. contra *Gob.*, quia secundùm dicta n. 1315. defunctis applicantur per modum solutionis, offerendo pretium ex thesauro Ecclesiæ, solus autem Papa habet claves thesauri Ecclesiæ, *Rayn.* s. 3. pu. 5. nu. 15. 1348.

§. 14. Specialiter ad Indulgentias pro defunctis requiritur motivum extrinsecum distinctum ab ipsa pœnæ remissione, & quantitati Indulgentiæ proportionatum, fit enim pro non subdito per modum solutionis ex thesauro Ecclesiæ, cujus usus non debet esse profusio sed prudens dispensatio, *Rayn.* nu. 19. 1349.

§. 15. Multi negant, multi affirmant applicationem Indulgentiarum factam pro defuncto habere infallibilem effectum, utrique probabiliter, uti colligi potest ex dictis n. 524. Et pro affirmantibus stat etiam *Rayn.* s. 3. pu. 1. à n. 17. pu. 5. à nu. 9. pu. 6. nu. 12. pro negantibus *Amicus* tom. 8. d. 20. à nu. 175. Rectè autem præsumunt *Henriq. Laym.* & alii, si Deus pro arbitrio absque promissione acceptet Indulgentias pro defunctis, longè faciliùs eas acceptare pro illis animabus, quæ in hac vita magis studuerunt satisfacere, non tantùm pro se sed maximè pro defunctis. 1350.

§. 16. Quamvìs nu. 1307. dixerim ad satisfaciendum pro se vel alio ex opere operantis, requiri in operante statum gratiæ, tamen *Rayn.* pu. 5. n. 23. *Dian.* suprà R. 13. aliique multi apud *Busenb.* & cum *Amico* n. 203. putant eum, qui non est in gratia, lucrari posse Indulgentiam pro defuncto, si ponat substantiam operum, quia Indulgentia ex opere operato acquiritur defuncto, qui est dispositus. 1351.

§. 17. Etiam Beati in cœlo possunt juvare animas, 1352.
non

non quidem ex suis satisfactionibus superfluis applicando aliquid, uti dictum est n. 1331. sed vel directè impetrando pro illis remissionem propter satisfactiones Christi, utì habent *Bellarm. Con. Rayn.* s. 3. pu. 2. q. 2. vel etiam indirectè, procurando, ut viventes pro eis offerant satisfactiones.

1353. Q. 185. *An preces Ecclesiæ & Indulgentiæ possint prodesse catechumenis vel excommunicatis, saltem defunctis.* ℞. §. 1. Preces Ecclesiæ etiam publicas prodesse catechumenis, itemque Indulgentias posse applicari eis in gratia defunctis, docent cum aliis *Rayn.* in Heter. tom. 15. p. 2. s. 3. pu. 3. q. 3. & *Amicus* tom. 8. d. 20. n. 157. contra *Suar. Con.* & alios cum *Viva* De Jub. q. 6. a. 1. & videtur sequi ex dictis nu. 29. quia etiam Missa illis applicari potest. *Nec obstat*, quòd catechumeni nunquam pertinuerint ad Ecclesiam, *nam* licèt Ecclesia non judicet nec puniat extraneos, attamen potest illis benefacere & præstare gratias, quarum capaces sunt.

1354. §. 2. Si excommunicatus adhuc vivens verè contritus sit, & per eum non stet, quominus restituatur Ecclesiæ, probabile est cum *Nav.* & *Sa* lucrari posse Indulgentias per opera, quæ licitè exercet, si his annexæ sint, sic enim prudenter præsumimus de benigna voluntate Ecclesiæ: Oppositum tamen est probabilius ob rationem jam dandam.

1355. §. 3. Si excommunicatus sit in gratia mortuus, *Nav. Henriq. Fill.* putant posse ei prodesse Indulgentias, quia excommunicatio videtur tantùm excludere à favoribus pro statu vitæ, post mortem enim Ecclesia non habet jurisdictionem in animas. Oppositum tenent *Dicast.* tr. 9. d. 2. nu. 147. & tr. 10. d. 2. n. 632. *Rayn.* n. 27. & alii, quia una ex pœnis excommunicationis est privatio communium suffragiorum. Neque ad hoc requiritur jurisdictio in animas, sed satis est facere, ut pro illis, quæ excommunicatæ sunt, non offerantur suffragia nomine Ecclesiæ, naque applicentur. De cætero rectè docet *Rayn.* s. 2. pu. 5. excommunicationem non impedire ingressum in cœlum, dummodo satisfactio vel satispassio pro pœna sit exsoluta. Vide dicta à n. 31.

1356. Q. 186. *Quid notandum sit circa Indulgentiam, quæ conceditur ingredientibus Religionem.* ℞. Putant quidem aliqui cum *Rodriq.* Indulgentiam plenariam, quæ dicitur obtineri per ingressum Religionis, posse obtineri per susceptionem habitûs aut per ingressum in Novitiatum, si fiat ex magno Dei amore & renunciatione mundi, sed quamvis hæc possint ex opere operantis satis esse ad remissionem pœnarum restantium, tamen Indulgentia ista plenaria videtur tantùm obtineri in professione vel emissione votorum substantialium Religionis, sola enim hæc comparatur Baptismo, & Novitiatus est veluti status catechumenorum, utì cum aliis notat *Less.* in Auct. *V. Indulgentia.* cas. 2. Et *Nav. Sanch. Viva* De Jubil. q. 4. a. 5. putant Indulgentiam Profitentium Religionem, prout dicit remissionem pœnæ peccatis debitæ, ex opere operantis posse esse plenariam. Aliam etiam Indulgentiam lucrantur Regulares induentes habitum religiosum, utì dicetur n. 1389.

1357. Q. 187. *Quas Indulgentias speciales habeat Societas JESU.* ℞. §. 1. Accepi designationem impressam Romæ anno 1709. cum approbatione Magistri S. Palatii in hæc verba:

Indulgentiæ plenariæ in perpetuum concessæ omnibus & singulis utriusque sexûs Christi fidelibus verè pœnitentibus & confessis ac sacrâ Communione refectis, qui Ecclesias Societatis JESU, ubicunque fuerint, in diebus & festis infrà indicatis devotè visitaverint, & inibi pro Christianorum Principum concordia, hæresum extirpatione & S. Matris Ecclesiæ exaltatione pias ad Deum preces effuderint:

1. In die circumcisionis Domini, 1. Januarii, concessit *Paulus III.* in Bulla 15. Kal. Nov. 1548. Confirmavit *Gregorius XIII.* in Bulla Nonis Maji 1578. Designatæ sunt Ecclesiæ domûs professæ, aut ubi hæc non est, præcipui Collegii.

2. In festo S. Ignatii 31. Julii concessit *Gregorius XV.* in Brevi 8. Junii 1622.

3. In festo S. Francisci Xaverii concessit in eodem Brevi pro die 2. Decembris: sed *Alex. VII.* in Brevi 18. Julii 1663. transtulit cum festo in 3. Decembris. Si festum incidat in dominicam 1. Adventûs, officium & Missa cum Indulgentiis transfertur in diem Lunæ proximè sequentem ex indulto *Inn. X.* 27. Octob. 1651. quod confirmavit *Clemens XI.* 24. Nov. 1702.

4. In festo S. Francisci Borgiæ pro die 3. Oct. concessit *Clemens X.* in Brevi 3. Julii 1671. sed Indulgentiam cum festo transtulit in 10. Oct. *Inn. XI.* in Brevi 28. Aug. 1683.

5. In die invocationis cujuscunque Ecclesiæ Societatis, id est, tituli Ecclesiæ, concessit *Paulus V.* in Brevi 16. Sept. 1611.

6. Pro docentibus, discentibus & promoventibus doctrinam christianam concessit *Greg. XV.* in Brevi 27. Sept. 1622. Et S. Congreg. 22. Nov. 1678. declaravit non esse revocatas per quoddam decretum *Inn. XI.* 7. Martii 1678.

7. Pro omnibus & singulis Christi fidelibus tam Societatis aut cujuscunque alterius Ordinis & Congregationis regularibus, quàm aliis quibuslibet Ecclesiasticis & laicis, qui in domibus ejusdem Societatis exercitia spiritualia per octidui spatium peregerint, concessit *Alex. VII.* in Brevi 13. Oct. 1657.

§. 2. Præter ista dixi l. 1. n. 861. & jam constat ex novo compendio v. *Indulgentia* §. 10. post visitationes concedi singulis de Collegio plenarias Indulgentias in prima Missa vel Communione. Deinde solent Provinciales petere à Generali facultatem impertiendi nostris privilegium liberandi animam è Purgatorio, in quocunque altari Missam legant, quod cuidam Provinciali modernus Generalis 14. Febr. 1705. dedit his verbis, *Tribuo Reverentiæ vestræ facultatem nostris impertiendi privilegium Fratrum Ministrantium infirmis, pro applicanda moribundis Indulgentia plenaria per imaginem Crucifixi &c. ac liberandi animam è Purgatorio, quoties Missæ sacrificium ad eam intentionem applicaverint.* Hoc Privilegium, si à Provinciali obtentum sit, adhuc viget. Plures adhuc Indulgentias habent cum omnibus Regularibus, secundùm dicenda num. 1389. Notatque *Viva* in Appendice ad tract. De Jubilæo, si in templis nostris ante Venerabile recitemus sexies *Pater. Ave. Gloria Patri*, nos lucrari omnes Indulgentias, quæ tali die sunt & Romæ & in illa urbe, ubi oramus. 1358.

§. 3. Quod Missionarios attinet, declaravit *Urb. VIII.* in Bulla, *Salvatoris.* 5. Maji 1626. confirmatâ ab *Alex. VII.* in Brevi *Dudum* 20. Sept. 1656. quòd Regulares in missione habeant easdem Indulgentias, quas habent in partibus Catholicorum, sic enim habet *Alex.* §. 17. *Quoad publicationem Indulgentiarum, poterunt Regulares & PP. Societatis illas publicare, quas Ordines & Societas habet & hactenus habuit ubique terrarum, vel in partibus Germaniæ & Belgii in universum, edocto semel Vicario de facultatibus, neque Vicarius impediet vel interdicet.* Et idem conceditur in eadem Bulla circa confraternitates §. 18. *Quoad institutionem confraternitatum & sodalitatum, permittat Vicarius Regularibus & PP. Societatis illas, quæ à Sede Apostolica approbatæ & ab Ordinibus assignatæ sunt, ita tamen ut nemo adstringatur & teneatur ad particulares Confessarios vel ad Sacramenta ab illo Ordine solum percipienda.* Hæc habet *Verjuys* in Past. Mission. tr. 10. a. 1. & 2. 1359.

§. 4. Quas Indulgentias habeant sodalitates B. Virginis Annunciatæ in gymnasiis vel oratoriis nostris, videri 1360.

videri poteſt apud *Veron.* in Manuali ſodalitatis c. 1. p. 2, qui in fine dicti Manualis ad longum habet Bullam *Greg. XIII.* illas ſodalitates inſtituentis & extendentis. Et eas Indulgentias, non obſtante aliquo Decreto *Innoc. XI.* adhuc valere pro ſodalitatibus aggregatis, docent *Illſ.* & *Viva* ſuprà §. 4.

1361. Q. 188. *Quid notandum ſit circa Indulgentias, quæ in templis Societatis JESU eſſe ſolent in Dominica Agoniæ Chriſti & in Dominica Communionis generalis ſive Animarum.* ℞. ſeqq. §. 1. Interrogatus ex Rheno inferiori P. *Joſephus Photius*, qui ab initio fuerat præſes ſodalitatis Agoniæ, reſpondit Româ 2. Dec. 1690. I. abſentes impeditos poſſe lucrari Indulgentias Agoniæ, ſi die deſignato alibi communicent. 2. Moniales, quæ egrediuntur, ſi hîc & nunc per accidens impediantur, poſſe lucrari alibi, uti de aliis dictum eſt. 3. Si die deſignato impediti, aut etiam non impediti, alio die Dominico ejuſdem menſis communicent, & multò magìs ſi Societas transferat Indulgentias in alium diem quàm nunc deſignatum, omnes poſſe lucrari, quia ſodales ipſi eligere poſſunt diem Communionis, attamen Dominicam, ſi Dominicus ſit nominatus in Brevi.

1362. Nihilominus iſta reſponſa nobis viſa ſemper ſunt dubia, ideoque Anno 1709. iterum hæc propoſuimus Romæ, ad quæ P. *Seſtius* vir doctrinâ & rebus geſtis celebris, nunc A. R. P. Generalis monitor, reſpondit tam de Indulgentiis Agoniæ quàm Animarum, 1. Abſentes quantumvis impeditos, & alibi communicantes non lucrari, quia requiritur, ut fiat in templo noſtro. 2. Id valere de quibuſcunque etiam Monialibus reipſa non communicantibus in noſtro templo. 3. Nec lucrari alio die non deſignato intra menſem communicantes, quia quamvìs ſit liberum ab initio hunc vel illum diem deſignare, prout Breve permittit, ſi tamen dies ſit per nos ſemel deſignatus, ille determinatè eſt retinendus, quia poſitâ deſignatione in eum cadit gratia per Breve collata, nec ampliùs mutari poteſt.

1363. §. 2. Quoad tertium de Communione in utriſque Indulgentiis facienda in noſtro templo, idem Româ reſponderat anno 1684. P. *Ampringer* & *Conſ.* ex *Gob.* in Quin. tr. 3. n. 197. idemque habetur in Reſp. Rom. V. *Indulgentiæ Communionis generalis*, §.6. ad Prov. Bohemiæ Anno 1643. Denique quando Coloniæ Communio generalis incidit in diem Paſchæ, iſto die petitur & obtineri ſolet à Vicario generali facultas diſtribuendi Communionem in noſtro templo, quam non daret, ſi judicaretur transferri poſſe in aliam Dominicam.

1364. §. 3 Etiam quæſitum eſt, an dictas Indulgentias Agoniæ vel Animarum lucrari poſſint in ſacello domeſtico noſtri, qui vel ob infirmitatem vel ob aliam legitimam cauſam non poſſunt Miſſam legere vel communicare in templo noſtro: & Reſpondit P. *Seſtius*, rem eſſe controverſam, nam *Quintanadv.* in Comm. gener. append. tr. 1. dub. 6. affirmat, quia ſacellum videtur facere unum cum Eccleſia, tanquam acceſſorium cum principali & tanquam membrum cum capite: addit tamen n 7. ſecurius eſſe fieri in templo aut in Capellis intra illud contentis: ideoque Romæ, ubi cubicula S. *Ignatii* in maxima veneratione ſunt, obtentum eſt ſpeciale Breve, ut ea viſitantes lucrentur Indulgentias templis noſtris conceſſas. Itaque cum agatur de valore, puto ſtandum omnibus reſponſis *P. Seſtii* tanquam tutioribus: idemque quoad omnia judicavit major pars noſtrorum in hoc Collegio Colonienſi.

1365. §. 4. Etiam interrogatus P. *Ampringer* Româ reſpondit anno 1684. ſeqq. 1. non debere neceſſariò pro feſto principali ullius confraternitatis eligi diem Dominicum, ſed eſſe ad libitum confratrum, niſi aliter exprimatur in Brevi. 2. Nec pro 4. feſtis infra annum, pro quibus datur Indulgentia 7. annorum, neceſſe eſſe eligi 4. Dominicas, ſed poſſe eligi quæcunque feſta, etiam non fori. 3. Non requiritur, ut Romam nuntietur dies, quam ſodales vel ſocietas elegerit, ordinariè tamen requiritur ſcientia & conſenſus Ordinarii. 4. Indulgentiæ Societati conceſſæ pro confraternitate Agoniæ non poſſunt communicari aliis Eccleſiis, vel aliis quibuſvis perſonis. 5. Indulgentiæ animarum non poſſunt communicari aliis Eccleſiis non noſtris, niſi per nos in iiſdem Eccleſiis habeantur dictæ Indulgentiæ, audiendo confeſſiones, diſpenſando Euchariſtiam &c.

§. 5. Quamvis utraſque Indulgentias Agoniæ & Animarum poſſit quis vel ſibi vel animæ applicare, non poteſt tamen eodem die bis orando ſepties *Pater* & *Ave* eaſdem & ſibi & Animæ applicare, quia tantùm conceditur ſub disjunctione, ut quis vel pro ſe vel pro Anima lucretur, non autem dicitur, ut pro ſe & pro Anima, *Quintanadv.* dub. 12. n. 4. 1366.

Q. 189. *An prudenter credi poſſit, quòd omnes illæ Indulgentiæ ſint veræ & authenticæ, quæ paſſim inveniuntur in variis libellis.* ℞. Negativè, uti patet ex decreto ſeq. 1367.

DECRETUM

De apocryphis Indulgentiis.

Delatæ ſæpius fuère ad S. Congregationem Indulgentiis ſacriſque Reliquiis præpoſitam, Indulgentiæ quædam confictæ & omnino falſæ, quæ per diverſas orbis chriſtiani partes circumferuntur; aliæ verò examinandæ, quæ adhibito ſtudio inventæ ſunt vel apocryphæ, vel à Romanis Pontificibus revocatæ, vel nullæ, quòd datum ejus tempus præteriiſſet, quarum quidem plurimæ, cùm non facilem cognitionem habeant, Chriſti fideles harum rerum minus peritos fallunt, qui ſpe Indulgentiæ remiſſioniſque peccatorum ſuorum conſequendæ fruſtrantur. Quamobrem eadem S. Congregatio vehementer cupiens huic malo magìs in dies ſerpenti occurrere, animarum profectui & Indulgentiarum dignitati conſulere, plures illarum ſingulari diligentiâ colligi, & in Indicem referri curavit.

Tales imprimis ſunt illæ, uti aſſerunt, conceſſæ à *Joanne II.* & *Sixto IV.* recitantibus orationem charitatis JESU Chriſti Domini Noſtri, *Precor te piiſſime Domine &c.* Ab *Urbano II.* Eccleſiæ S. Mariæ, ut vulgò dici ſolet, Campagnolæ, & S. Victoriæ. Ab *Eugenio III.* Revelationi de plaga in humero JESU Chriſti factæ S. Bernardo. Ab *Innocentio III.* Archi-Confraternitati, & Ordini Redemptionis. A *Boniſacio IX.* viſitantibus capellam S. Nicolai de Tolentino in ejus die feſto. A *Joanne XXII.* oſculantibus menſuram plantæ pedis B. Mariæ Virginis. Ab *Alexandro VI.* Imagini B. Mariæ, vulgò dictæ Laghetti. A *Leone X.* geſtantibus funiculum S. Franciſci, primùm in urbe impreſſæ, deinde Mediolani anno 1665. (ſuas tamen habent, & veras confratres Archi-Confraternitatis Cordigerorum S. Franciſci) recitantibus ſalutationem angelicam ad pulſum horologii, & imagini Conceptionis Mariæ Virginis Immaculatæ in circulo depictæ, cujus pedibus Luna ſubjecta eſt. A *Pio IV.* vel *Pio V.* Principi Senarum. A *Clemente VIII.* dicentibus orationem, *ô magnum Myſterium &c.* & Eccleſiæ S. Mariæ, quam vocant, Montis Serrati, Avenione impreſſæ, tum aliæ pro animabus Chriſti fidelium defunctorum impreſſæ Matriti 20. Julii 1606. A *Paulo V.* cantantibus hymnum, *Te Matrem Dei laudamus, te Mariam Virginem confitemur &c.* vel ſi die Sabbathi intererint, dum idem canitur, & Coronis, Roſariis, Imaginibus, Numiſmatibus, quæ medallias appellant, ab eo benedictis, Federico Cardinali Borromæo ſupplicante anno 1611. dum Eccleſia Romæ in hono-

honorem S. Caroli ædificaretur: & ab eodem *Paulo* & *Gregorio XV.* dicentibus, *Sia lodato il Santissimo Sagramento, laus sanctissimo Sacramento.* Ab *Urbano VIII.* in honorem ejusdem Sacramenti, precibus Cardinalis Magalotti, & Sacerdotibus celebratâ Missa dicentibus, *Ave filia Dei Patris, Ave Mater Dei filii &c.* A *Clemente X.* recitantibus manè, meridie ac vespere consuetam Antiphonam, *Angelus Domini &c.* & in fine *Deo gratias, & Mariæ*; ac demum aliæ à nonnullis Romanis Pontificibus tributæ, ùt ajunt, Coronis Mysteriorum Passionis Domini Nostri JESU Christi, prece magni Ducis Etruriæ.

Talis Indulgentia Sodalitatis S. Nicolai, quâ repetitâ quinquies oratione Dominicâ, & Salutatione Angelicâ, unam liberari animam quolibet die à Purgatorii pœnis affirmant. Tales aliæ Perusii Confraternitatis sanctorum Sebastiani & Rochi; & Romæ Societatis S. Bernardi ad columnam Trajani: Tales demum aliæ Cruce signatorum S. Eustorgii, Mediolani, Arimini & Bononiæ.

Ejus generis sunt & illæ concessæ, ùt ajunt, Capellæ Rosarii in Ecclesia S. Antonii de Rovigo, seu Rodigii, vel Ecclesiæ SS. Trinitatis Bergomi, aut S. Petri Montis Tondoni, die festo Inventionis SS. Crucis, vel gestantibus funiculum S. Francisci de Paula, vel celebrantibus Missas S. Augustini, aut alias quinque in honorem quinque Festivitatum B. Virginis, vel recitantibus officium S. Franciscæ Romanæ, aut Antiphonam, *ô Passio magna &c.* in memoriam Passionis JESU, aut Rosarium S. Annæ (quod Congregatio sacrorum Rituum non probat) aut orationem, quæ impressa cum imagine S. Annæ circumferri solet, *Ave gratiâ plena &c.* (quæ oratio prohibetur) aut Officium Conceptionis B. Virginis Immaculatæ, quod asserunt à *Paulo V.* probatum fuisse, aut orationem, *Deus, qui nobis in S. Syndone &c.* (excipitur Indulgentia centum dierum anno 1671. concessa precibus Ducissæ Sabaudiæ ad annos 25. cunctis in illius ditione degentibus) aut aliam, *Ave Filia Dei &c.* post Communionem recitandam, vel aliquo conspicuo signo venerantibus Ss. Eucharistiæ Sacramenti nomen; Indulgentiæ rursus octoginta millium annorum veteri de Tabula exscriptæ, quam in Basilica Lateranensi asservari affirmant, pro dicentibus orationem illam verè piam, *Deus qui pro redemptione mundi &c.* tum quæ impressæ fuerunt Papiæ anno 1670. sub hoc titulo, *Sommario dell' Indulgenze concesse dalla santitá di Nostro Signore Papa Leone X. all' Immagine della Concezzione della Gloriosa Vergine Maria*: vel Pisauri sub nomine B. Joannæ, anno 1608. evulgatæ: vel Barlettæ seu Barul à recitantibus quasdam, non sanè malas orationes, lucrandæ: vel Parmæ à visitantibus per quadragesimæ dies Ecclesias tertii Ordinis S. Francisci; vel Pistorii & Vastallæ à recitantibus orationem, *Ave sanctissima Maria Mater Dei Regina cœli &c.* Et aliæ in peculiari impresso libro descriptæ, quibus frui dicunt devotos Seraphicos & Benefactores.

His annumerandæ sunt, quæ Crucibus Caravacensibus tributæ dicuntur, vel Coronæ sive Stellario Conceptionis Virginis Immaculatæ, quod ex duodecim globulis precariis constat, vel granis, crucibus & Coronis Aloysiæ ab Ascensione Hispanæ Monialis Ordinis S. Claræ, vel mensuræ altitudinis JESU Christi Domini Nostri, vel imagini, aut mensuræ vulneris lateri ejus inflicti; vel orationi, ùt ajunt, in sepulchro Domini nostri repertæ, & Indulgentiæ, ùt ajunt, innixæ revelationi factæ sanctæ Brigittæ, Mechtildi & Elisabeth, vel B. Joannæ de Cruce, & concessæ, ùt asserunt, granis, quæ aliquod ex tribus granis tetigerint extantibus penes Romanum Pontificem, Hispaniarum Regem, & Ministrum Generalem Fratrum Minorum Observantiæ sancti Francisci.

Omnes vero, & singulas jam dictas Indulgentias S. Congregatio partim esse confictas, & planè falsas declarat, partim apocryphas, vel ex alio capite nullas, quæ nemini suffragari possunt; easque in futurum ullo in loco, ùt veras publicari, & lucrandas Christi fidelibus proponi vetat; foliaque & libros, ubi sic proponuntur, seu asseruntur, omnino præcipit aboleri, nisi prædictæ Indulgentiæ fuerint diligenter expunctæ; nec ideo tamen vult alias, quas hoc Decretum non continet, pro veris & legitimis, tacitéque probatis haberi.

Ac demum omnes Indulgentias concessas ante Decretum *Clementis VIII.* latum die 9. Jan. 1597. Coronis, Rosariis, Granis seu Calculis, Crucibus & Imaginibus sacris: vel ante Breve *Pauli V.* quod incipit, *Romanus Pontifex* &c. editum 23. Maji 1606. personis Regularibus quarumcunque Religionum & Ordinum, etiam Mendicantium, vel ante Constitutionem 115. *Clementis VIII.* cujus initium, *Quæcumque*, &c. & 68. *Pauli V.* incipientem, *Quæ salubriter &c.* habitas per aggregationem vel aliam communicationem ab Archi-Confraternitate ulla, Ordine, Congregatione, Societate etiam JESU, Capitulo, vel cætu quocumque, vel ab eorum Officialibus, Superioribus aliisque personis vel persona, etiamsi earum vel ejus mentio specialis, & individua facienda esset, nisi fuerint deinde Romani Pontificis authoritate innovatæ, aut confirmatæ, nullius roboris esse & momenti pariter declarat. 1369.

Porrò summaria Indulgentiarum pro Congregationibus doctrinæ Christianæ, Confraternitatibus Ss. Trinitatis & Redemptionis Captivorum, Nominis Dei, Rosarii, B. Mariæ de Mercede, & Redemptionis Captivorum, B. Mariæ de Monte Carmelo, cincturæ S. Augustini & S. Monicæ, nisi ab eadem Congregatione recognita, non permittuntur.

Indulgentias verò Stationum Urbis, quæ à Romanis Pontificibus singulari quodam beneficio vel communicatæ sunt vel communicabuntur interdum aliquibus locis, Ordinibus aut personis, diebus tantùm Stationum in Missali Romano descriptis suffragari posse declarat: semel autem duntaxat in die plenariam Indulgentiam in certos dies Ecclesiam visitantibus concessam, vel aliud pium opus peragentibus, lucrifieri. 1370.

De quibus relatione factâ per Secretarium ad Sanctissimum, cuncta, Sanctitas sua probavit & inviolatè servari jussit. Datum Romæ die 7. Martii 1678. Die 12. Martii affixum & publicatum &c.

Notandum tamen est, quod scribit *Viva* in Appendice Indulgent. §. 2. his verbis: Recitantibus vespere ad pulsum campanæ, *Angelus Domini. Ecce ancilla. Verbum caro* &c. cum tribus *Ave*, *Adrianus VI.* plenariam Indulgentiam largitus est, ùt referunt communiter cum *Pelliz.* tr. 10. c. 9. n. 40. *Gob. Escob. Rodriq. Lezan. Diana* p. 4. t. 4. R. 24. Quæ autem ab *Innoc. XI.* declaratur apocrypha, est solùm Indulgentia *Clementis X.* adscripta recitantibus manè vel meridie aut vespere, *Angelus Domini*, cum *Deo gratias & Mariæ.*

Q. 190. *An per idem opus obtineri possint plures Indulgentiæ.* ℞. §. 1. Negant *Suar. Gran. Con.* & plures alii, quia ex mente Ecclesiæ & praxi fidelium videntur singula opera pro singulis Indulgentiis requiri, quæ sententia in praxi suadenda est. Attamen si tales Indulgentiæ sint diversis viis concessæ, præter citatos à *Busenb.* oppositum tenent *Bonac. Escob. Quintanadv.* dub. 12. n. 4. ac probabile reputant *Henriq. Gob. Dian.* p. 10. t. 16. R. 14. consentit *Viva* q. 8. a. 1. si sermo sit de operibus, quæ eodem die iterari non possunt: hinc inferunt, si eodem die sint in diversis templis diversæ Indulgentiæ, præsertim si una sit applicabilis defunctis, altera vivis, per unicam confessionem & Communionem posse utrasque obtineri, orando in singulis templis preces præscriptas, quia talis confessio 1371.

fessio & Communio tantùm præsupponitur tanquam dispositio, unica autem dispositio moralis sufficit ad plures effectus morales, v. g. una actualis gratia, unus actus fidei, ad multos actus meritorios. Videndum tamen, in quo templo fortè fieri debeat Communio, secundùm dicta n. 1362.

1372. §. 2. Si hodie sit Indulgentia in templo A. cras in templo B., adhuc putant *Busenb. Dicast. Burgh.* cent. 2. casu 26. & alii sufficere confessionem hesternam & Communionem hodiernam pro utrisque Indulgentiis hodie & cras lucrandis, testaturque *Dicast.* multos viros doctos in Hispania interrogatos ita sensisse. Idem dicunt *Turr. Dian. Escob. Comit.* licèt prima primo die mensis, secunda sexto lucranda esset, rationem dant, quia Bullæ non mathematicè sed moraliter volunt ista opera fieri tempore pro tali Indulgentia assignato, quod tum videtur esse, si non distet longiùs: Hinc Theologi Collegii Romani (uno excepto, qui contradixit) interrogati ab hac Provincia putârunt ad lucrandas Indulgentias festo Circumcisionis sufficere, quòd quis in festo Nativitatis Christi Confessus communicarit, referendo etiam ad Indulgentias Circumcisionis: Rationem dant, quia verba, *qui verè pœnitentes, confessi & communicati* in Bullis *Pauli III.* & *Greg. XIII.* injunguntur cum verbo, *visitaverint*, & non cum festo Circumcisionis, ipsi autem octiduo antè confessi & communicati ex intentione hujus Indulgentiæ, hodie festo Circumcisionis visitant templum & in eo orant, ergo adimplent verba concessionis. Addunt non obstare, quòd interim fortè inciderint in mortale, dummodo de hoc ante visitationem templi & orationem conterantur. Hæc illi, an probabiliter, judicent alii.

1373. §. 3. Easdem Indulgentias non potest quis sibi lucrari & simul alteri applicare, utì dictum est n. 1366.

1374. Q. 191. *An Indulgentia pro certo tempore concessa, possit intra illud tempus sæpius obtineri, si repetantur opera enjuncta.* R. §. 1. *Busenb.* cum aliis dicit probabilius esse, quòd non, & *Fill.* t. 8. c. 10. n. 278. dicit sic declarâsse *Clementem VIII.* etiam de Jubilæo anni sancti: Et n. 765. dicit idem respondisse S. Congregationem. His tamen non obstantibus multi, cum *Gob.* De Jubilæo c. 20. q. 57. & c. 14. q. 40., & *Viva* q. 6. a. ult. Item alii apud *Belleg.* p. 6. f. 2. q. 7. adhuc tenent contrarium, nisi in Bulla aliud exprimatur: quod adhuc plures dicunt, si in tua patria lucreris & postea alibi peregrinus. Sæpe tamen Papa tollit potestatem bis lucrandi, utì apud nos in diebus antecineralibus. Hoc est probabile, si concessa sit Indulgentia ad augendam devotionem populi, vel ob concursum ejus per totam aliquam octavam, vel ob diuturniorem celebritatem festi alicujus Sancti, tum singulis diebus posse de novo à præstantibus requisita talem Indulgentiam obtineri, utì quibusdam locis conceditur illis, qui intersunt Officiis divinis in festo & per octavam Venerabilis Sacramenti.

1375. §. 2. Si dicatur, quòd festo Patroni vel Titularis sint Indulgentiæ in aliquo templo, si duo Sancti, qui diversis diebus celebrantur, sint æquè principaliter Patroni vel Titulares, probabiliter utroque die habetur Indulgentia, utì dixi l. 4. à n. 1262.

1376. Q. 192. *Si festum transferatur, an simul transferantur Indulgentiæ.* R. Negant *Az. Fagund. Portel.* in qq. Regul. V. *Festi dies*, & alii, quia sunt affixæ illi diei, quo ordinariè est festum. E contrà affirmant alii cum *Diana* p. 6. t. 7. & 8. R. 31. dummodo festum transferatur in choro & foro. *Gob.* in Quin. t. 4. n. 327. dicit satis esse, si tranferatur etiam in choro tantùm, saltem de primariis festis Religiosorum, quia ratio manet eadem, scilicet ut à populo solenniùs & majori frequentiâ celebretur festum. *Sylv.* p. 1. V. *Indulgentia* casu 2. tenet cum *Az.*, si in Brevi ponatur, quòd concedatur Indulgentia in die obitûs vel depositionis Sancti, aut die certâ mensis, utì in Portiuncula dicitur die 2. Aug. Si autem concedatur visitantibus Ecclesiam in festo talis Sancti, dicit transferri, & quando habetur festum, tum esse Indulgentias: Quidquid sit de his sententiis, quæ probabiles sunt, certum est ex dictis n. 1357. si apud nos transferatur festum sancti *Xaverii*, ex speciali privilegio etiam transferri Indulgentias: Similiter *Sixtus V.*, utì refert *Gobat* num. 336. concedit Indulgentias Sodalitatum transferri cum festo Annuntiationis: Unde cùm hoc dicatur esse speciale *privilegium*, vel *concessionem*, probabilius videtur alias Indulgentias non transferri, sed lucrandas die impedito, à quo festum excluditur: *Nec obstat*, quòd *Greg. XIII.* pro festo S. *Francisci de Paula* dicat, *declaramus*, *nam* non dicit tantùm declaramus, sed *volumus & declaramus*, sicque declarat ex voluntate sua id esse.

Q. 193. *Quid notandum sit circa Brevia vel Bullas, quibus Romæ conceduntur Indulgentiæ.* R. seqq. §. 1. Si Romæ 1. Januarii hoc anno 1711. fuerit subsignata Indulgentia duratura ad septennium, hoc septennium incipit currere à die datæ Brevis Romæ secundùm declarationem nu. 525. relatam. An autem concessiones Indulgentiarum sint latè interpretandæ, dicetur nu. 1395. 1377.

§. 2. Si Indulgentia plenaria concessa sit, v. g. ad 7. annos, non debet numerari annus Jubilæi, nisi additum esset, *ad 7. annos proximos*, *Gob.* De Jubilæo nu. 56. & De Indulg. num. 663. *Belleg.* p. 1. f. 4. q. 6. & idem fortè est, si dicatur *ad septennium proximum*: si autem dicatur simpliciter *ad septennium*, *Gob.* & *Viva* q. 4. a. 5. contra *Pasq.* putant durare ad septem annos utiles. 1378.

§. 3. Si addatur, *Volumus autem, ut si alia Indulgentia in dicta Ecclesia perpetuò vel ad tempus nondum elapsum duratura, concessa sit, præsentes sint nullæ*, *Sylv.* & *Diana* p. 10. t. 16. R. 11. putârunt ex declaratione *Urb. VIII.* sensum esse, ut Indulgentiæ concessæ nullæ sint, si eodem die aliæ Indulgentiæ concurrant: imò *Urb.* aliquando in suis Brevibus posuit, si quocunque etiam alio die anni durarent aliæ etiam dissimiles à se concessæ, ut hæ non valerent: sed *Gav. Lez. Gob.* dicunt nunc sensum esse, si eodem die aliæ Indulgentiæ concurrant: Alii putant hoc jam addi tantùm ex stylo Curiæ secundùm antiquas formulas rescribendi; sed difficultatem facit decretum sequens. 1379.

DECRETUM INNOC. XI.

Cum à S. Congregatione Indulgentiis sacrisque Reliquiis præposita Cameracensis Archi-Episcopus quæsivisset, quæ vis & sententia clausulæ, (quæ hodie Brevibus Indulgentiarum apponi solet) *Volumus autem, ut si aliàs Christi fidelibus dictam Ecclesiam qualibet anni die visitantibus aliqua alia Indulgentia perpetua vel ad tempus nondum elapsum duratura, concessa fuerit, præsentes litteræ nullæ sint*; S. Congregatio re diligentiùs examinatâ, Clausulam sic explicandam censuit, si videbitur Sanctissimo Domino Nostro. Eâ minimè contineri Altaria privilegiata pro Defunctis, neque Indulgentias, aut certo personarum generi concessas, ùt Confraternitati, Regularibus & Capitulo, aut certum pium opus in ipsa Ecclesia peragentibus, ùt Litanias, aliasve hujusmodi preces recitantibus, ac iis, qui Christianâ doctrinâ erudiuntur vel alios erudiunt, & qui sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti expositioni cum oratione quadraginta horarum intersunt, neque stationum Urbis & septem Altarium Indulgentias instar septem Altarium Basilicæ Vaticanæ concessas, neque demum, quæ pro unica vice conceduntur. Cæterùm, si alia Indulgentia sive plenaria, sive non plenaria, in perpetuum vel ad tempus,

tempus, tum ab eodem, tum ab alio Romano Pontifice, generatim Christi fidelibus Ecclesiam vel aliquod ejus Altare seu Capellam visitantibus eodem anni die vel diverso concessa fuerit, de qua non fiat in litteris Apostolicis mentio, has litteras ob adjectam clausulam esse prorsus irritas, ac nullas. Datum die 23. Junii 1676. De his autem factâ relatione ad Sanctissimum Dominum Nostrum die 18. Martii 1677. sententiam Congregationis approbavit. Affixum & publicatum &c.

Dicta tamen clausula non obstat, si petatur & detur prorogatio ante elapsum prius septennium, quia intelligitur non debere esse alias Indulgentias, quando tempus prorogationis incipiet post elapsum septennium.

1380. §. 4. Per Indulgentiam, quæ datur his verbis, *In forma Jubilæi*, intelligitur Indulgentia plenissima. Per hoc tamen non datur potestas eligendi Confessarium, qui absolvat à reservatis, aut dispenset in votis, præsertim cùm nequidem Jubilæis certa ejusmodi potestas sit alligata, sed quavis vice designari soleat, quæ & qualis sit, *Suar. Nav. Less.* in Auct. V. *Indulgentia.* casu 3. *Viva* De Jubilæo q. 1. a. 1. contra *Henriq. Rodriq. Vegam*, *Fill. Pasq. Escob. Boss.*, qui putant per hoc concedi omnes favores Jubilæi, sed *Gob.* meritò dicit hoc non esse tutum in praxi.

1381. §. 5. Quando conceditur Indulgentia, v. g. 100. dierum, communior sententia est cum *Bellarm. Suar.* & aliis sic intelligi, quòd tum remittatur tam multùm pœnæ alioquin persolvendæ in Purgatorio, quantùm remitteretur per pœnitentiam 100. dierum persolutam secundùm rigorem Canonum, præscindendo à devotione extraordinaria & fervore charitatis. Per Carenam autem intelligitur pœnitentia 40. dierum in pane & aqua, sic enim vocatur à carentia omnium aliorum ciborum. Per quadragenam intelligitur pœnitentia 40. diebus continuis agenda in ordinario jejunio vel alia afflictione corporis. Per septenam intelligitur pœnitentia 7. annorum. Atque ex his explicatur cum *Rayn.* in Heter. tom. 15. p. 2. f. 3. pu. 5. n. 28. quomodo aliquando concedatur Indulgentia v. g. 20000. annorum, tam diu enim non durabit Purgatorium, sed sensus est remitti pœnam, quanta remitteretur, si per tot annos impleta esset pœnitentia secundùm antiquos canones: tantam autem potuerunt promereri aliqui peccatores, qui innumera mortalia commiserunt, supposito quòd singulis v. g. 7. anni pœnitentiæ respondeant.

1382. Q. 194. *Quandonam cessent Indulgentiæ.* ℞. §. 1. Cessant imprimis per revocationem, quam probabilius est contra *Suar.* d. 57. f. 2. n. 10. debere esse exteriùs manifestatam. Revocari autem possunt ab eo, qui concessit, à successore, à superiore illius: & quidem validè etiam sine causa. Attamen si fiat revocatio Romæ, priùs non habet effectum in partibus, quàm innotuerit, *Suar.* n. 9. Deinde si limitato tempore aut sub aliqua conditione fuerint concessæ, tempore elapso aut conditione deficiente cessant.

1383. §. 2. Affixæ loco vel rei desinunt, si locus vel res destruatur. Quòd si v. g. Ecclesia paulatim destruatur & reædificetur, non cessant, cùm sit eadem Ecclesia, quæ etiam non indiget novâ consecratione. Si simul destruatur & in loco reædificetur, aliqui Canonistæ, *Rhod. Burgh.* cent. 2. casu 49. *Diana* p. 11. t. 8. R. 9. putant priores Indulgentias transferri in novam Ecclesiam, quia censetur moraliter eadem cum priore. E contrà *Lugo* meritò dubitat, cùm enim Ecclesia nova egeat novâ consecratione, non videtur censeri eadem cum priori. Si Indulgentia fuerit Rosario vel grano applicata, & hoc perdatur, probabilius est contra *Rhod.* perdi Indulgentiam, nec posse rem aliam substitui.

1384. §. 3. Quamvis causa concessæ Indulgentiæ deficerit, non ideo cessat Indulgentia, dummodo causa à principio fuerit proportionata, nam sæpe propter causam temporalem conceditur Indulgentia perpetua, *Suar.* n 14. *Castrop.* t. 24. pu. 11.

§. 4. Si Crux frangatur, cui Indulgentiæ erant applicatæ, *Burgh.* suprà & *Gob.* De Indulg. n. 320. putant, 1385.
si crux ab aurifabro redintegretur, manere Indulgentias, quia censetur eadem moraliter crux, sed probabilius videtur non manere; nam positâ fracturâ non erat ampliùs eadem moraliter crux, ergo cessârunt Indulgentiæ, ergo licèt crux redintegretur, non redeunt Indulgentiæ, cùm nulla sit nova causa, quæ reducat. Quod valet secundùm *Pelliz.* apud *Dian.* p. 10. t. 16. R. 9. si Indulgentiæ affixæ erant Cruci Caravacensi, & frangatur una pars transversa, tum enim desiit forma Crucis Caravacensis.

§. 5. Non pereunt Indulgentiæ morte concedentis, quia sunt beneficium Principis, quod decet esse 1386.
mansurum. Idque tenet non tantùm in Pontificiis sed etiam in Episcopalibus & à Legato Pontificio concessis, *Suar.* n. 4. *Gonz.* ad Reg. 10. cancell. Gl. 12. Nec cessant renuntiatione, quia licèt quis possit non velle lucrari, tamen non potest à se rejicere potentiam lucrandi, quia hæc provenit à libera alterius voluntate, quâ durante manet semper in potestate ejus, cui confertur Indulgentia, mutare suam voluntatem, & illam lucrari, *Suar* n. 13.

Q. 195. *An Indulgentiæ Regularium revocatæ à Paulo* 1387.
V., sint revalidatæ. ℞. §. 1. Non sunt revalidatæ, nam *Alex. VII.* damnavit hanc 37. prop. *Indulgentiæ concessæ Regularibus & revocatæ à Paulo V. hodie sunt revalidatæ.*

§. 2. Cùm Regulares dicerent plurimas sibi con- 1388.
cessas Indulgentias, quarum tamen aliquæ incertæ erant, *Paulus V.* die 23. Maji 1606. revocavit omnes Indulgentias usque ad illum diem concessas quibusvis Religiosis & Monialibus: docuerunt autem aliqui hanc revocationem esse sublatam ab ipsomet *Paulo* vel alio successore, sed *Alex.* declarat oppositum, adeoque omnes Indulgentiæ ante Bullam *Pauli* concessæ Regularibus manent revocatæ. Si tamen concessæ fuerint omnibus fidelibus, aut parentibus vel amicis Regularium, non sunt revocatæ, quia non fuerunt concessæ præcisè Regularibus.

§. 3. Loco revocatarum dedit *Paulus V.* omni- 1389.
bus Regularibus, 1. plenariam in susceptione habitûs regularis. In professione. In primario festo sui Ordinis. In mortis articulo. Dum primam Missam celebrant vel ei intersunt. Facientibus exercitia spiritualia per 10. vel 8. dies: In his tamen omnibus semper simul fieri debet confessio & Communio. 2. Indulgentias Stationum Romæ iis, qui proprium templum visitârint & ibi orârint: itemque multas alias, quæ videri possunt in Bulla *Pauli V. Romanus Pontifex*, quæ est 21. Et in Comp. novo privil. Societ. V. *Indulgentia* §. 33. Item apud *Viva* in Appendice ad tract. De Jubilæo.

Q. 196. *An Indulgentiæ vivæ vocis oraculo concessæ sint* 1390.
revocatæ. ℞. De privilegiis vivæ vocis oraculo concessis egi l. 1. à n. 850. ubi num. 461. insinuavi etiam Indulgentias videri revocatas: sed ex dictis hìc num. 526. constat valde probabile esse, non esse revocatas.

PARAGRAPHUS II.

Quotuplex Indulgentia, & quomodo differat à Jubileo.

Resp. I. Indulgentia alia est totalis sive plena, ple- 1391.
nior, plenaria, plenissima, quæ non tantùm pœnitentiam injunctam per Confessarium vel Canones, aut secundùm hos injungi debitam, sed etiam omnem

»omnem Purgatorii pœnam tollit. Nec differt à Ju-»bilæo, nisi accidentaliter, privilegiis quibusdam, ùt »quòd in Jubilæo licita sit dispensatio in certis votis, »absolutio à reservatis & censuris, & quòd Confessa-»rius quivis approbatus possit eligi. *V. Sa. V. Indulg.* »*Bon. d. 6. q. 1. p. 2.*

» II. Indulgentia alia est partialis, qualis est unius »vel aliquot annorum; item septenæ, quadragenæ, ca-»renæ; item tertiæ partis peccatorum; per quas non »significatur tolli tantam durationem Purgatorii, sed »tantam pœnam remitti, quanta deleretur per jeju-»nium unius aut aliquot annorum, aut quadraginta »dierum in pane & aqua secundùm Canones olim »imponi solitum. Porrò quando Indulgentiis plena-»riis adduntur aliquot anni, vel remissio tertiæ partis »peccatorum, id secundùm diversas sententias, vel »ad diversos concedentes referendum est, vel facit ad »cautelã, ut si fortè causa Indulgentiæ non fuerit suffi-»ciens, saltem valeat ad illos annos lucrandos; vel ut »adjuncta concedatur pro alio tempore, actione & »loco, vel denique, ut ea per modum suffragii possit »aliis applicari. *V. Bellarm. c. 9.*

» Resp. II. Circa Jubilæum notanda sequentia.

» 1. Anno Jubilæo in Urbe durante suspendi solent »tantisper extra Urbem omnes Indulgentiæ plenariæ, »quoad vivos, etiam in carceribus, (non tamen in »periculo mortis constitutos, ùt contra *Laym. l. 5. t.* »*7. c. 8.* docet *Bon. d. 6. q. 1. n. 2.* ex declaratione *Urba-*»*ni VIII.* factâ anno 1625. neque quoad defunctos) »itemque aliæ facultates, v. g. absolvendi à casibus »Bullæ Cœnæ, commutandi voti, dispensandi &c. »concessæ in ordine ad lucrandas plenarias Indulgen-»tias: Non suspenduntur autem Indulgentiæ perso-»nis particularibus, aut ab alio, quàm Papa concessæ, »nec privilegia Religiosorum, v.g. absolvendi à reser-»vatis, &c. quia tantùm suspenduntur facultates con-»cessæ in ordine ad Indulgentias, Ita *Sanch. Henr. &c.* »apud *Dian. tom. 1. tract. de Bulla Cruc. Fill. Bon. l. c. Ben-*»*zon.* & denique *Lug. d. 20. n. 145.* ex declaratione *Ur-*»*bani VIII.* anno 1625. Similiter neque suspenditur »facultas concessa Episcopis per *Trid. sess. 24. c. 6.* ab-»solvendi & dispensandi cum suis subditis, in omni-»bus casibus Sedi Apostolicæ reservatis; item nec di-»spensandi in irregularitatibus, in impedimentis Ma-»trimonii, aut petendi debitum, &c. quæ ex jure »communi illis competunt, *Zerola V. Annus S.* §. 4. »*Quint. in append. t. 8. d. 16.*

» 2. Etsi probabile sit, quod docet *Nav.*, sæpiùs lu-»crifieri posse Indulgentias intra Jubilæum, extensum »ad duas septimanas; contrarium tamen verius est, »quod *Congreg. Cardin.* declaravit, ùt habet *Bon.* (ex »*Suar. Sanch.*) *d. 6. q. 1. p. 5. n. 32.*, Qui tamen affir-»mat in anno sancto posse obtineri toties, quoties »opera præscripta præstantur; idque ex declaratione »*Urbani VIII.*

» 3. Satisfacere tunc, 1. Qui sabbatho ante pri-»mam Dominicam confitetur, ùt habet *Lay. Bon.* & »praxis fidelium. Item qui confitetur & communicat »ultimâ Dominicâ, claudente Jubilæum. Cætera ta-»men opera debere fieri ante, & quidem intra unam »hebdomadam, docet *Lug. d. 27. n. 105.* contra *Bon.* »*p. 5.* 2. Qui ordinem inter opera præscripta non »servavit. 3. Si quis intra illud tempus cœperit con-»fessionem, quam materialiter imperfectam opor-»teat differri longiùs, potest tunc absolvi à reservatis »& commutari vota: postea verò extra tempus Jubi-»læi absolvi ab omnibus, etiam quæ oblitus est, reser-»vatis, ac in oblitis etiam dispensari: imò potest »postea omnia facere Confessor finitâ confessione, »quæ antè, quia cœptâ causâ manet potestas delegati, »donec finiatur. Ita *Sa, Less. l. 2. c. 40. dub. 16. Bon. Lay.* »*Sanch. l. 4. c. 54. Dian. p. 2. t. 2. misc. R. 11.*

» 4. Qui neglexit lucrari Jubilæum in patria, potest alibi, dum ibi durat, lucrari, *Sanch. Ugol. Dian. p. 3. t.* 4. R. 151. Imò etiam in patria, si tempore publicationis ex invincibili ignorantia notitiam illius non habuit, *Botten. Dian. l. c.* »

5. Quando duobus diebus immediatis occurrunt duo Jubilæa, quorum singula confessionem & Communionem requirunt, non opus est bis confiteri & communicare, dummodo perseveres in gratia: alia tamen opera repetenda sunt. *Turr. p. 2. d. 32. d. 64.* *Vid. Dian. p. 4. t. 4. R. 166.* »

ADDENDA.

Q*Uæst. 197. Quid præterea in genere notandum sit circa Jubilæum & Bullas, quibus conceditur. n.* seqq. 1392.

§. 1. Vox *Jubilæum* non dicitur à latino *Jubilum*, sed ab hebræo *Jobel*, quod secundùm aliquos significat quinquagesimum, secundùm alios sonitum buccinæ, quo indicebatur quinquagesimus annus, *Levit. 25. 27.* *Numerorum* ult. Alii cum *Bellarm.* De Indulg. l. 1. c. 1. deducunt ab hebræo *Jubal* vel *Jabal*, quod significat germinare, quia anno quinquagesimo non colebatur terra, sed vescebantur sponte germinantibus. *Belleg.* in Enchir. De Jubilæo, p. 1. s. 1. q. 1.

§. 2. Jubilæum est Indulgentia plenaria à Papa concessa visitantibus aliquas Ecclesias ac alia certa opera facientibus, cum extraordinariis facultatibus circa absolutionem à peccatis & censuris reservatis, ac circa commutationem votorum. Et cùm tantæ gratiæ concedantur, putat *Belleg.* p. 3. s. 2. q. 10. vix abesse veniale, si quis ex remissione animi vel negligentia non conetur Jubilæum lucrari. 1393.

§. 3. Jubilæum aliud est universale, quod toti Ecclesiæ; aliud particulare, quod alicui tantum Ecclesiæ conceditur. Universale est vel ordinarium anni sancti, quod in primis sæculis omni anno centesimo celebrabatur: per *Clementem VI.* omni quinquagesimo: per *Urbanum VI.* omni trigesimo tertio: per *Paulum II.* omni vigesimo quinto. Vel est extraordinarium, quod extra annum sanctum concedi solet ex variis causis. 1394.

§. 4. Bullæ Jubilæi, quâ parte continent favorem, sunt latissimè interpretandæ, quantùm patitur proprietas verborum & usus Curiæ: quâ parte continent gravamen, strictè intelliguntur. Quoad concessionem Indulgentiæ, electionem Confessarii, absolutionem, commutationem operum vel votorum &c sunt favores. Quoad obligationem ad certa opera, suspensionem Indulgentiarum & facultatum, &c. sunt gravamina. *Belleg.* p. 1. s. 1. q. 6. Universim rectè dicit *Viva* de Jubil. q. 2 cum communi, non tantùm potestatem concedendi sed etiam concessionem Indulgentiarum aut Jubilæi esse latè interpretandam. 1395.

§. 5. Gratia Jubilæi non exspirat per mortem Papæ, qui concessit, dummodo causa perseveret: quæ tamen non perseverat, si præcisè fuit, ut hic Papa obtineret gratiam bene regendi. Attamen probabile est etiam in hoc casu valituras absolutiones & commutationes votorum intra tempus, quo ignoratur mors, quia ubi est error publicus cum aliquo titulo, Ecclesia confert jurisdictionem, uti dixi l. 6. p. 1. à n. 112. Addunt *Boss. Pasq. Viva* a. 3. nu. 10. quando Papa dicit, *ut impetretur gratia ad bene regendam Ecclesiam*, esse sensum, ut Ecclesia bene regatur, non, ut ipse præcisè Papa bene regat, adeoque etiam mortuo isto Papa manebit causa finalis. 1396.

§. 6. Jubilæum extraordinarium durat per dies 15., id est, per 3. Dominicas & 12. dies feriales. Possent tamen Ordinarii inchoare quocunque die septimanæ. Et quamvis *Pax-Jord.* cum communiore dicat debere pro eodem die promulgari per talem diœcesin, eò quòd Papa jubeat statim publicari, tamen *Pelliz.* 1397.

& alii

& alii putant posse ex rationabili causa priùs in urbibus, postea in pagis, aut etiam postea pro Monialibus, ut omnes possint habere extraordinarios Confessarios.

1398. Q. 198. *Quid notandum sit circa Jubilæum anni sancti.* R. seqq. §. 1. Hoc Jubilæum Romæ conceditur, & futurum esse, promulgatur die Ascensionis Domini; incipit autem à primis vesperis vigiliæ Nativitatis Christi usque ad sequentes primas vesperas vigiliæ ejusdem festi, mos enim est Ecclesiæ Romanæ annum computare à Christo nato. Solennitas additur, quòd porta aperiatur ante, sed claudatur post vesperas. Videri potest *Viva* De Jubilæo q. 1. a. 2. ubi q. 3. a. 3. docet contra *Gob. Lug. Dian.* & alios per Jubilæum anni S. concedi etiam alios favores, præter Indulgentias plenarias.

1399. §. 2. Ex hoc, quòd in anno sancto Papa omnes invitet Romam, non ideo licitum est omnibus ire contra voluntatem Superiorum, nec uxoribus absque consensu virorum, nec filiis sub patria potestate constitutis, multò minùs filiabus sine voluntate parentum: nec Beneficiatis obligatis ad residendum sine facultate Episcopi, *Belleg.* p. 2. s. 1. q. 4.

1400. §. 3. Ad hoc Jubilæum requiri solet confessio, non tamen Communio, sed visitatio certarum Ecclesiarum, & quidem ab inquilinis Romanis per 30. dies continuos vel discontinuos; à peregrinis per 15., putatque *Belleg.* s. 3. q. 3. toties obtineri posse hoc Jubilæum, quoties repetuntur opera.

1401. §. 4. Durante anno S. suspenduntur Indulgentiæ omnes pro vivis, etiam affixæ granis, numismatibus, quinque Ss. &c. Non tamen Laureti; & secundum *Gob.* etiam non B. Virginis Einsidlensis. Nec Compostellæ, uti habet *Castrop.* tr. 24. p. 12. §. 1. Nec Portiunculæ Assisii: suspenditur tamen Indulgentia Portiunculæ alibi per orbem, *Viva* q. 4 a. 1. Putant etiam *Sanch.* & alii cum *Viva* a. 3. non suspendi Indulgentias Bullæ Cruciatæ, quia sunt per modum contractûs: Nec moribundorum, uti habent *Gav. Lez. Dian. Viva* a. 4. contra *Laym. Tann. Castrop.* & declararunt *Urb. VIII. Inn. X. Clemens X.* qui cum dicat *Declaramus*, valet hoc etiam pro futuro tempore. Nec tantum hoc est de articulo mortis vero, sed etiam probabili & prudenter præsumpto, licèt mors non sequatur. Putantque probabilius *Fill. Lez. Castrop. Dicast. Quintanadv. Gob. Viva* contra *Tann.* non suspendi nisi plenarias, concessas à Papis, adeoque manere non plenarias: estque certum manere concessas ab aliis quàm à Papis, qui alii etiam durante anno S. concedere potuerunt, *Viva* a. 1. quia tantùm dicunt revocari suas, *Belleg.* s. 4. q 2. Quamvis autem Indulgentiæ immediatè pro defunctis concessæ maneant, tamen concessæ immediatè pro vivis & applicabiles defunctis, quales sunt Agoniæ & Animarum, seu Communionis generalis, revocantur, uti declaravit *Clemens X.* apud *Viva* q. ult. a. 2.

1402. §. 5. Cùm prohibitum sit durante anno sancto, non tantùm promulgare publicè vel privatim, sed etiam inducere fideles ad lucrandas Indulgentias suspensas, uti certum est apud *Belleg.* q. 7., dubitatum est, si tum in Dominica Animarum exponantur tabulæ referentes Purgatorium, quales aliàs exponuntur istâ die, an hoc sit inducere ad lucrandas Indulgentias. Negârunt aliqui Doctores hìc Coloniæ, putantes tantùm esse signum, quòd optemus, ut populus istâ die pro Animabus oret. Nihilominus cum aliis putavi hoc esse inducere, nam sicuti ad hoc, ut dicar alterum per scandalum inducere ad peccatum, sufficit quòd hìc & nunc aliquid ponam, quod per se natum est inducere alterum ad peccatum, licèt peccatum non intendam, ita & hìc, nam in his circumstantiis exponere ejusmodi tabulam est ponere aliquid per se inductivum ad judicium, quòd obtineri possint Indulgentiæ, præsertim cùm multi adhuc sint in persuasione, quamvìs falsâ, quòd hæ Indulgentiæ, in quantùm sunt pro defunctis, permaneant. Deinde tabulæ illæ nunquam sunt solitæ exponi, nisi ad hoc ipsum significandum, ergo sicuti qui post autumnum exponit hederam, hoc ipso inducit ad judicium novi vini venalis, ita qui hìc exponit illas tabulas: propterea anno 1700. ex voluntate Superiorum non est Coloniæ exposita ista tabula, imò nec Venerabile, quod aliàs semper fiebat.

§. 6. Facultates absolvendi &c. concessæ ad alium finem quàm lucrandi Indulgentias, non suspenduntur, uti declarârunt plures Pontifices & tradunt Auctores cum *Belleg.* q. 4. & *Viva* a. ult. quamvìs enim verba videantur derogare facultatibus ex quacunque causa concessis, tamen præsumi debet eandem semper esse mentem sequentium Pontificum, nisi constet de opposito. Hinc non suspenduntur facultates, quas habent Episcopi & Regulares ex vi suorum officiorum, Indultorum, privilegiorum, si enim intelligerentur, prout verba sonant, revocatio omnium facultatum absolutè, etiam revocaretur facultas absolvendi à non reservatis, quod nemo dicit: ubi è contrà si facultas absolvendi etiam à non reservatis concessa esset ratione aliquarum Indulgentiarum, hæc suspenderetur. 1403.

§. 7. Hæc suspensio Indulgentiarum & facultatum incipit à primis vesperis Nativitatis Christi & definit cum fine vesperarum ejusdem vigiliæ: tumque reviviscunt absque nova concessione, *Castrop.* suprà. Similiter concessæ ad certos annos pergunt currere, secundùm dicta n. 1378. Si tamen Bulla haberet, uti aliquando habuit, *Usque ad nostrum & Sedis Apostolicæ beneplacitum*, putant *Navar. Zerol. Rodriq. Tann. Gob.* non revalescere elapso anno S., adeoque opus esse novâ concessione, sed *Castrop.* & *Quintanadv.* dub. 18. dicunt illud Papæ & Sedis Apostolicæ beneplacitum non extendere se ultra annum S. 1404.

§. 8. Post absolutum Romæ annum S. solet Papa concedere Jubilæum etiam pro aliis Provinciis extra Italiam, si Episcopi vel Nuntii Apostolici requirant: & exemplaria refert *Gob.* De Jub. n. 412. Possuntque hoc in partibus iterum lucrari, qui Romæ lucrati sunt, *Belleg.* s. 5. q. 7. 1405.

Q. 199. *An per Indulgentias plenarias, quæ ordinariè vel in Jubilæo conceduntur, remittantur absolutè omnes pœnæ temporales peccatis remissis debitæ.* R. Negant *Caj.* & alii, quia usus Indulgentiarum maximè introductus est propter gravissimas pœnitentias peccatis injunctas juxta Canones, & loco talis pœnitentiæ implendæ conceditur Indulgentia, ergo per Indulgentias non remittuntur nisi pœnæ talibus pœnitentiis Canonum respondentes. E contrà *Suar. Amicus* tom. 8. d. 20. s. 3. *Viva* q. 5. a. 1. dicunt Indulgentias etiam extendi ad alias pœnas fortè restantes, quamvìs pœnitentiis injunctis non respondeant, Papa enim potest etiam has remittere, ergo quando in concessione non limitat, censendus est velle, ut remittantur: *Lugo* d. 27. à n. 8. probabiliùs distinguit, & affirmat tum remitti tantùm pœnam pœnitentiis injunctis correspondentem, quando in concessione additur, *Ex pœnitentiis injunctis*, tum enim mens Papæ videtur restringi. Si autem hoc non addatur, censet remitti omnes pœnas, cùm enim Papa non restringat, non est, cur nos restringamus. Ut tamen omnes planè pœnæ remittantur, necesse est, imprimis non retineri affectum ad ullum veniale, nam pœna non dimittitur, nisi dimissâ culpâ: deinde debent planè fieri omnia opera præscripta. 1406.

Q. 200. *Quid præterea sit notandum circa requisita pro lucrandis Indulgentiis vel Jubilæo.* R. seqq. §. 1. Ad Indulgentias ordinarias requiritur confessio, Communio & oratio. Ad Jubilæum præter ista requi- 1407.

ritur jejunium, processio, aut visitatio templorum & eleëmosyna, de quibus omnibus postea ordine aliquid addam. Nec Ordinarii possunt plura vel alia requirere, quàm requirat Papa, *Belleg.* p. 3. f. 2. q. 10. Inchoari tamen non potest executio operum, nisi post designationem temporis ab Ordinariis locorum faciendam, *Viva* q. 8. a. 2. Et perinde est, quo ordine præstentur ea opera: possuntque præstari extra locum promulgati Jubilæi, dummodo templa designata visitentur, utì dicetur à nu. 1434. Estque probabilius cum S. *Th. Suar. Fill. Boss. Viva* q. 5. a. 5. meliùs dispositum aut intensiùs præstantem opera non ideo accipere majorem fructum, hic enim non respondet dispositioni nostræ sed voluntati concedentis.

1408. §. 2. Si quid modicum negligatur ex operibus præscriptis, docent *Busenb. Dian.* p. 5. t. 5. R. 7. dari parvitatem materiæ, quæ non impediat effectum Indulgentiæ: putat tamen *Belleg.* p. 1. f. 3. q. 6. si ex 5. *Pater* orandis omitteretur unum, fore partem notabilem: Idem dicit *Viva* q. 8. a. 5. si ex 30. visitationibus Ecclesiarum, quæ fieri debent in anno S., omitteretur una.

1409. §. 3. Putant *Henriq. Sanctar. Sanch. Lugo, Viva* a. 2. & alii omnia opera fieri debere in una septimana, sed *Nav. Bonac. Laym. Præpos. Dian. Castrop. P. March. Belleg.* p. 3. f. 3. q. 3. dicunt quamvis jejunia omnia in una septimana fieri debeant, tamen opus non esse, ut reliqua opera, quia Romanis, inquit *Castrop.* permittitur, ut jejunent in ea hebdomada, quâ Ecclesias visitant, vel in sequenti, & ut Communionem in sequentem Dominicam vel in aliquem diem ex duabus hebdomadibus differant, ergo idem possunt alii. Prior sententia meritò sequenda est, quia tutior.

1410. §. 4. Quamvis nu. 1307. dixerim ad satisfaciendum pro se vel alio ex opere operantis, requiri, ut opus fiat in statu gratiæ, tamen ad lucrandas Indulgentias, per quas ex opere operato obtinetur remissio pœnarum, communis sententia est, sufficere, si ultimum opus, & quando hoc est aliquid successivum, si ultima ejus pars fiat in gratia, quod confirmat praxis fidelium, qui præcipua opera præmittunt confessioni, & se omnia bene egisse credunt, si postea priùs doleant de peccatis, confiteantur & communicent. Excipiunt *Bellarm.* & *Belleg.* p. 1. f. 3. q. 3. nisi opera præcipiantur ad placandum Deum, vel ad impetrandum, vim enim illam non haberent facta in mortali: sed exceptionem rejicit *Viva* q. 6. a. 2. nam etiam tum disponunt ad placandum Deum, & vim habent merendi de congruo. Addit ex *S. Th. Præp. Trull. Regin.* si pro defunctis sint Indulgentiæ, non obstare, quòd in mortali fiant omnia opera, quia non his sed meritis Christi respondet ratio satisfactionis; & ita etiam Domino prodest eleëmosyna, quam dat servus peccator.

1411. §. 5. Si opus, etiam ultimum, vitietur ex circumstantia venialiter mala, utì si ponatur simul ex vana gloria, probabilius est adhuc obtineri Indulgentiam, quamvis enim non placeat Deo, prout fit ex malo fine, tamen est hoc, quod tanquam conditio præscribitur, & factum, quia præscribitur, sic de se bonum est ac placens Deo, *Castrop.* tr. 24. p. 9. *Belleg.* q. 4. contra *Con.*

1412. §. 6. Si ultimum opus expletum sit in mortali, probabilius est non reviviscere Indulgentiam remoto peccato, quia licèt absolutè sic dari posset Indulgentia, de facto tamen mens Papæ non est suspendere effectum Indulgentiæ ultra opus ultimum ad Indulgentiam requisitum, *Castrop.* p. 8. *Belleg.* q. 7. *Viva* a. 3. & alii communiùs contra *Palud. Silv. Henriq.*

1413. §. 7. Indulgentia obtinetur, dum completur ultimum opus, unde si hoc sit jejunium, lucrans obtinebit mediâ nocte ultimâ, etiamsi tum dormiat, *Lugo, Dian. Gob. Belleg.* p. 3. f. 14. q. 5.

1414. Q. 201. *Quid notandum sit circa confessionem & Communionem requisitam.* R. seqq. §. 1. Si pro Indulgentiis præscribatur confessio, *Busenb.* aliique multi cum *Dian.* p. 3. t. 4. R. 126. *Aversa* q. 10. f. 2. *Belleg.* p. 3. f. 7. q. 1. *Viva*, q. 8. a. 3. dicunt eum, qui habet sola venialia, non teneri confiteri, quia confessio non videtur aliter requiri, quàm quia est necessaria ad effectum gratiæ recipiendæ: Deinde quia sicuti per peccatum simpliciter, intelligitur mortale, ita per confessionem peccatorum, videtur intelligi, mortalium. E contrà *Sor. Sanch. Bonac. Fagund.* aliique apud citatos authores dicunt talem adhuc teneri confiteri, quia Confessio requiritur tanquam unum ex operibus præscriptis, non aliter ac jejunium vel eleëmosyna. Utraque sententia est probabilis, sed ultima, quia tutior, meritò tenenda, etiam propter dicta n. 1324.

§. 2. Qui tenent confessionem venialium non requiri, debent consequenter dicere, si quis non sit confessus, & die ultimo, etiam post Communionem, ante expletam septimanam incideret in mortale, teneri adhuc confiteri, quia jam intra tempus Jubilæi lucrandi est in mortali, & necdum confessus est. Quòd si antea confessus esset sua venialia, adhuc putant *Suar. & Fill.* teneri per accidens ad secundam confessionem illius mortalis, quia necdum posuit opus præceptum: sed *Vasq. Præp. Castrop. Lugo* d. 27. num. 101. *Viva* contradicunt, quia Bullæ non exigunt nisi unam confessionem. Si tamen necdum expleverit ultimum opus, secundùm omnes tenebitur elicere contritionem, ut hoc opus ponatur in statu gratiæ, secundùm dicta n. 1410. 1415.

§. 3. Certum videtur ex dicendis n. 1475. contra *Dianam* R. 148. pro lucrando Jubilæo non sufficere confessionem sacrilegam. An autem sufficiat pro tollenda censura & reservatione, dicetur num. 1449. & 1695. Pro Jubilæo lucrando, confessio sufficit valida & informis, si dari possit, dummodo reviviscat intra tempus Jubilæi, *Suar. Bonac. Fill. Belleg.* q. 1. Putat etiam *Viva* sufficere invalidam, si talis sit absque culpa pœnitentis, dummodo de suis mortalibus conteratur, sed hoc valde dubium est, cùm nequidem substantia operis requisiti ponatur. 1416.

§. 4. Confessio fieri potest uno vel etiam duobus diebus ante primam Dominicam, *Laym.* dicens non esse dubium, *Castrop. Gob.* Item fieri potest ultimâ Dominicâ cum Communione, utì declaravit *Greg. XIII.* Si dicatur, *ante omnia confiteatur*, tutius erit præmittere omnibus, mens tamen Papæ videtur esse, quòd confessio sit res quasi principalis, unde satis erit confiteri intra tempus Jubilæi, *Henriq. Sa.* Si dicatur, *qui confessi visitaverint*, *Nav. Benz. Pollach.* putant præmittendam, sed alii cum *Diana* p. 5. t. 12. R. 30. meritò contradicunt, *Belleg.* q. 4. 1417.

§. 5. An una confessio & Communio sufficiat pro duabus diversis Indulgentiis, & quidem lucrandis diverso die, dixi à num. 1371. Quando autem Papa in anno sancto dicit, *contritis & confessis*, non requirendo Communionem, *S. Anton. Nav. Bellarm. Zech. Less. Laym. Abell. Adr. Caj. Cord.* requirunt confessionem mortalium; è contrà *Palud. Gers. Panorm. Angel. Silv.* putant sufficere vel contritionem perfectam, vel cum attritione confessionem, quod probabilissimum esse meritò dicunt *Castrop. Gob.* & alii cum *Belleg.* q. 1. quamvis meritò suaderi debeat confessio actualis. 1418.

§. 6. *Lugo, Gob.* & alii cum *Diana* p. 3. tr. 4. R. 148. putant sufficere Communionem sacrilegam, dummodo intra tempus præscriptum homo restituatur gratiæ, quia Communio sacrilega est vera & valida Communio, ergo illâ positâ habetur substantia operis præscripti. Sed oppositum est nunc tenendum cum *Belleg.* q. 1. & *Vindice Gob.* ad prop. 29. sicuti enim pro Paschate non satisfit per Communionem sacrilegam, quamvis hæc sit vera & valida Communio, 1419.

nio, uti constat ex dictis l. 6. p. 1. n. 628., ita nec hic, quia nempe mens Ecclesiæ & Papæ est, ut in utroque casu ponatur, non tantùm tale opus in substantia, sed etiam opus vivum, operativum gratiæ Dei & veniæ de peccatis, eò quod ad hos fines instituatur Communio paschalis & obtentio Indulgentiæ. Hinc *Pasq.* & *Viva* putant contra *Boss.* non sufficere Communionem bonâ fide sumptam à constituto in mortali: Si tamen Eucharistia bonâ fide suscepta cum sola attritione, per accidens causet primam gratiam, quod multi docent, sufficiet talis Communio, *Viva* a. 4.

1420. §. 7. Notant *Henriq.* & *Laym.* apud *Belleg.* q. 6. pueros posse tantò citiùs admitti ad Communionem, ut possint lucrari Jubilæum, nam quamvis reliqua opera commutari possint, dubium est, an commutari possit confessio & Communio, uti dicetur n. 1441. Putat tamen *Vasq.* in pueris non requiri Communionem, quia Jus illis prohibet, *quando autem conditio est de Jure impossibilis, habetur pro non apposita*, Cap. *Tua.* De testamentis. Quod quamvis ut probabile defendat *Viva*, id tamen incertum est.

1421. Q. 201. *Quid notandum sit circa orationem requisitam.* R. seqq. §. 1. Communis sententia requirit orationem vocalem: *Nav.* tamen, *Fill. Trull. Gob.* & alii cum *Viva* q. 8. a. 5. dicunt sufficere mentalem, cùm hæc propriè sit oratio: sed tutius est saltem miscere vocalem. Nec videtur sufficere oratio cum voluntariis distractionibus, quia non est devota nec apta ad impetrandum id, quod Papa intendit. Licèt dicatur orandum Deum, sufficit orare preces ad B. Virginem vel Sanctos, *Lugo* d. 27. n. 111. *Belleg.* p. 3. f. 4. q. 10.

1422. §. 2. Si dicatur orationem fieri debere per aliquod tempus, satis est fieri per medium quadrantem. Et ad ordinarias Indulgentias sufficit orare septies *Pater & Ave*, nam *Greg. XIII.* in Bulla *Omnipotentis*, dicit Sodales lucrari Indulgentias Stationum, si certis diebus in templo Societatis JESU hoc orent.

1423. §. 3. Requiritur oratio in loco, tempore, & ex intentione per Bullam designatis. Ordinariè locus est, ubi est Indulgentia. Tempus est inter utrasque Vesperas. Intentio est pacificatio Principum Christianorum, extirpatio hæreseon, exaltatio S. Matris Ecclesiæ, de quibus expedit quandoque expressè monere pœnitentes, nam secundùm dicta n. 1324. probabile est requiri notitiam expressam talis intentionis.

1424. Q. 203. *Quid notandum sit circa jejunium & eleëmosynam requisitam.* R. seqq. §. 1. Jejunium, per se loquendo, est trium dierum, Mercurii, Veneris, Sabbathi, nec fieri potest extra dies præscriptos; nec dividi in duas septimanas, uti habet communis contra *Laym. Bonac.* & alios, quorum sententiam *Lugo* d. 27. n. 105. vocat falsam: Facilius tolerari potest, ut cum causa dies jejunii intra eandem septimanam commutetur, *Henriq. Fill. Gob.* De Jubil. n. 213. *Viva* q. 8. a. ult. Modus servandi est, quem singulæ Provinciæ tenent tali tempore in aliis jejuniis, *Sanch.* in Decal. l. 4. c. 11. Non obligati jejunare, v. g. pueri, senes, infirmi, itinerantes, laborantes, jejunare debent, si lucrari velint, nisi per Confessarium commutetur. Qui per privilegium potest vesci carnibus vel facere duplicem refectionem, si utatur suo privilegio, non lucrabitur Indulgentiam, nisi hoc commutetur in aliud opus. Non impedit collatiuncula, nec potus, nec modicum sumptum per diem, *Belleg.* p. 3. f. 5. q. 1.

1425. §. 2. Satisfit per jejunia aliunde debita, ex voto, pœnitentia, præcepto, nam sæpe in Quadragesima promulgatur Jubilæum, *Lugo* n. 110. *Belleg.* p. 1. f. 3. q. 1. cum communi contra *Silv. Tabie. Arm. Bonac. Viva* q. 8. a. 1. *Nec obstat*, quòd non lucrer per eleëmosynam, quam darem pauperi, cui eam debeo, secundùm dicenda n. 1428. *nam* disparitas est, quòd illa solutio debiti tollat rationem eleëmosynæ, quæ ex natura sua est donatio gratuita; è contrà jejunium exhibitum, quia votum est &c. non tollit rationem jejunii.

§. 3. Eleëmosyna secundùm communem cum *Viva* a. 6. contra *Zanard.* debet esse corporalis: quo nomine etiam venit domi excipere pauperem peregrinum, Religiosum, mendicum; vel aliud opus ex 7. misericordiæ corporalis, etiamsi Bulla diceret dandam eleëmosynam, *S. Th.* 2. 2. q. 32. a. 2. *Gob. Arsd. Belleg.* p. 3. f. 6. q. 1. 1426.

§. 4. Si Bulla nihil determinet, sufficere eleëmosynam quantumcunque parvam etiam pro quovis divite docent *Rodriq. Dian. Leo, Faustus* & alii: *Nav. Cord. Regin. Alloza* probabiliter volunt dandam proportionatè ad personæ facultates. Licèt Bullæ nunc dicant, *prout unicuique devotio vel charitas suggesserit*, tamen *Zech. Pourré* & alii adhuc dicunt sufficere quantumcumque parvam, sed alii meliùs dicunt simul habendam esse rationem dictaminis interni suadentis plùs vel minùs. Et quia L. *Si oleum* ff. De dolo dicitur minima non esse in consideratione, rectè dicit *Viva* q. 8. a. 6. quando aliquid committitur arbitrio operantis, non sufficere quidvis minimum, sed metiendum secundùm regulas prudentiæ. Si tamen diceretur, *juxta cujusque facultatem*, dives deberet dare eleëmosynam majorem quàm alius, *Bonac. Gob. Busenb. Belleg.* q. 2. 1427.

§. 5. Satis est dare semel eleëmosynam, licèt Bulla diceret, *eleemosynis*, *Fill. Gob.* Etiam perinde est, quo die, an ante an post Communionem, *Graff. Henriq. Leo, Dian. Gob. Nec obstat* esse debitam ex voto vel pœnitentia, *quia* non ideo desinit esse eleëmosyna, *Bossius*, *Lugo* contra *Viva* a. 1. Sed non debet esse debita ex justitia, nequidem legali, qualis debetur Parentibus, Avis, Fratribus, quia tum est potiùs solutio debiti, & habentes tale jus non sunt pauperes: attamen respectu aliorum consanguineorum indigentium esset eleëmosyna. Est etiam satis dare per alium rem meam: si tamen hic non daret, secundum *Bonac. Lug. Homob. Busenb Gob. Viva* a. 6. non lucrarer, quia non est data eleëmosyna, cùm non sit sublevatus pauper; secundum *Sa, Lez. Dicast. Alloza* lucrarer, quia quantum est in me, data est. Quòd si mittatur ad pauperem absentem, ad quem non perveniat intra duas septimanas Jubilæi, non lucror, nisi aliquis nomine pauperis acceptâsset, *Lugo* & alii. Si autem, qui accepit, non fuerit reipsa pauper, lucror; ad eleëmosynam enim sufficit dari ad sublevandam miseriam hominis, qui prudenter judicatur pauper, *Lugo*, *Maillard*, *Rhod. Viva.* Censetur etiam dare, qui pro se datam ab alio habet ratam intra tempus Jubilæi, *Cord. Sa, Lugo, Boss. Suar. Gob.*, qui putat sufficere ratihabitionem generalem & habitualem lucrandi Jubilæum & se juvandi per opera utilia à se vel alio ponenda, sed probabiliùs contradicunt *Lugo* & *Maillard*. dicentes etiam apud Religiosos debere eos præmonere, quando Superior ex communibus bonis dat pro eis, cùm eleëmosyna debeat esse actio moralis, adeoque procedere ex cognitione & volitione, *Belleg.* q. 3. 1428.

§. 6. Per pauperes intelliguntur etiam non habentes necessaria ad statum juxta qualitatem & conditionem, *Nav. Sanch. Lug. Dian.* & alii: item loca pia, hospitalia, Ecclesiæ indigentes luminaribus, ornamentis, ædificiis; Monasteria Religiosorum, *Belleg.* q. 4. 1429.

§. 7. Omnes debent dare, qui possunt: si autem quis non possit, *Nav. Henriq. Fernand. Dian. Gob. Arsd.* putant non esse opus commutari, dummodo dent parvam v. g. pomum vel frustillum panis, sed consultius est commutari, *Viva.* Potest Religiosus cum venia Superioris dare eleëmosynam per amicum sæcularem, *Lugo.* Franciscani habentes tantum usum, dant eleëmosynam, si hoc usu se abdicent, sic enim in pauperem transit dominium, *Lugo*, *Belleg.* q. 5. 1430.

1431. Q. 204. *Quid notandum sit circa Processionem & visitationem templorum, requisitam ad Jubilæum.* ℞. seqq. §. 1. Sufficit vel Processioni interesse vel templa visitare: ille autem non diceretur interesse Processioni, qui per aliquot horas antecederet aut sequeretur, sed incedere debet junctus corpori procedentium, quod censebitur fieri, etiamsi distet uno quadrante, si alii & alii interjecti etiam præcedant aut sequantur, *Belleg.* p. 3. s. 4 q. 2. & seqq. Multa de sanctitate & utilitate Processionum; & quæ in eis cavenda sint, videri possunt apud *Rayn.* in Heter. tom. 15. p. 1. s. 1. pu. 8.

1432. §. 2. Visitatio templorum fieri potest etiam curru vel equo: item ab iis, qui in templo habitant. Additur fieri debere *devotè*, quod fit etiam à constituto in mortali, item ab immodesto & peccante per viam, si modestè ingrediatur & oret, *Belleg.* q. 6. *Viva* q. 8. a. 5 Non autem necessariò fit visitatio omnium templorum unâ die: & qui Missam audit in templo, hoc ipso visitat, *Belleg.* p. 2. s. 5. q. 5.

1433. §. 3. Si præscribatur tantùm visitatio templi, & illud ingredi non possis, satisfacis orando ad ostium etiam clausum, *Suar. Lugo* & alii cum *Diana* p. 1. t. 11. R. 103. Imò si per concursum nequidem ad ostium liceret pertingere, putant aliqui satis esse orare in cœmeterio, quia hoc in favorabilibus venit nomine templi: si tamen præscriberetur orare in certa capella vel ad certum altare templi, oporteret ingredi. Si præscriberetur in eodem templo visitari plura altaria, satis esset ex eodem loco se convertere ad singula. Si ibi non essent tot altaria, quot visitari præscribitur, satis esset tot inclinationes & orationes repeti ad illa, quæ ibi sunt, quot altaria debebant visitari, *Belleg.* p. 3. s. 4. q. 9.

1434. Q. 205. *Quid notandum sit circa itinerantes, peregrinos, impeditos.* ℞. seqq. §. 1. Si Titius Coloniæ post promulgationem Jubilæi visitavit templa, potest ire Treviros, & ibi vel in via explere cætera opera. Bullæ enim non requirunt, ut reliqua opera fiant in loco domicilii vel promulgationis, sed in quocunquè, *Laym. Bonac. Castrop* tr. 24. p. 12. §. 3. *Lugo* d. 27. à n. 124. *Belleg.* p. 3. s. 3. q. 6. Quòd si abiens non pergat explere opera, poterit reversus, etiam post elapsum tempus Jubilæi lucrari, Papa enim navigantibus & iter agentibus concedit, ut reversi habeant alios 15. dies, in quibus opera omnia faciant & lucrentur. Quod tenet, quamvis priùs in fine ultimæ septimanæ iter incepissent, *Lugo, Belleg.* s. 2. q. 4.

1435. §. 2. Si Titius Coloniæ post promulgationem non visitasset templa sed tantum fecisset reliqua opera, non posset Treviris, ubi etiam ipso præsente promulgaretur Jubilæum, lucrari, nisi hic repeteret prædicta opera, quia opera Coloniæ facta, antequam Treviris acquisivisset jus ad Jubilæum, haberent se impertinenter ad Jubilæum Treviris obtinendum; visitationes autem templorum Trevirensium non possent ei servire ad Jubilæum Coloniense obtinendum, ergo vel Treviris debet ea opera repetere, vel facere commutari, *Lugo* num. 127. *Belleg.* s. 3. q. 7.

1436. §. 3. Si quis ultimo die veniat ad locum Jubilæi, potest petere, ut opera, quæ facere non potest, sibi commutentur, nam secundùm dicta veniens ad locum acquirit jus, *Lugo* num. 125. Et quamvis Bulla haberet *pro omnibus Christi fidelibus civitatis & diœcesis A.*, tamen lucrari possent etiam peregrini alterius diœcesis, quia Jubilæum illud non est merè personale sed etiam locale, & talis peregrinus censetur pro tunc pertinere ad locum A., cùm sit fidelis ibi existens, qui potest se hujus legibus subjicere, *Belleg.* p. 2. s. 5. q. 5.

1437. §. 4. Cum detentis carcere, captivitate, infirmitate vel alio justo impedimento, item cum illis, qui tempus promulgati Jubilæi invincibiliter ignorârunt, potest Confessarius commutare, vel in aliud proximum tempus prorogare, uti jam dicetur.

Q. 206. *Quid præterea notandum sit circa commutationem operum & prorogationem temporis.* ℞. seqq. §. 1. Lucraturus ipse non potest, nequidem in melius, commutare opera vel prorogare tempus lucrandi Jubilæi, sed hoc committitur soli Confessario. 1438.

§. 2. Putant *Sanch. Lugo, Busenb.* & alii plurimi cum *Belleg.* p. 3. s. 8. q. 5. commutationem operum vel prorogationem temporis fieri posse extra confessionem, dummodo intra tempus Jubilæi, etiam à quovis legitimè approbato, cui posses confiteri, quamvis ei confiteri non cogites, & addunt id declaratum esse à *Greg. XIII.* sed aliqui dubitant, quia per Confessarium putant intelligi Confessarium lucraturi Indulgentias, cui autem confiteri non cogitas, non potest dici tuus Confessarius: prior tamen sententia, quia ita communis est, videtur tuta. 1439.

§. 3. Putant *Fill. Lugo, Viva* q. 8. a. ult. & alii, quos referunt *Diana* p. 5. t. 12. R. 26. & *Belleg.* q. 7. quamvis aliquis sponte opera præscripta neglexisset, si die ultimâ dolens de hoc optet lucrari Jubilæum, posse ei commutari opera vel prorogari tempus, sed *Præpos.* & *Arr.* probabiliter contradicunt, quia voluntariè negligens non dicitur impeditus, Cap. *Commissio* & Cap. *Si quis.* De electione in 6., Bullæ autem loqui solent de legitimè impeditis & illis, qui ex ignorantia vel bonâ fide opera eousque omisissent. Et quidem putant *Dian. Cotton. Alloz. Busenb. Arsdek.* eum, qui invincibiliter ignoravit tempus promulgati Jubilæi, posse gaudere prorogatione ad alios 15. dies, sed *Lugo* d. 27. n. 119. contradicit, quia solis navigantibus & iter agentibus conceditur illa prorogatio: pro aliis tantum datur Confessario facultas commutandi opera, *Belleg.* s. 2. q. 3. 1440.

§. 4. Secundùm antiquas Bullas poterant omnia opera commutari cum habentibus impedimentum, sed quoad confessionem & Communionem, oppositum nunc tenet *Lugo* num. 118., quia Bullæ nunc pro impeditis concedunt commutationem vel prorogationem tantùm horum operum, scilicet jejunii, eleëmosynæ, visitationum templi & orationis, nullâ factâ mentione confessionis vel Communionis: sed cùm multi cum *Diana* & *Belleg.* s. 8 q. 2. adhuc dicant posse commutari etiam confessionem & Communionem, hoc videtur probabile. Et quoad Communionem, posse eam commutari cum pueris, docent *Vega, Sanctar. Hurt. Boss.* apud *Viva* q. 8. a. 4. Spectanda tamen sunt verba singularum Bullarum, & de eis judicandum secundùm dicta n. 1395. 1441.

§. 5. Si pœnitens reliquis peractis ultimâ die confiteatur & videatur esse in occasione proxima relabendi, probabile est Confessarium posse differre confessionem & Communionem, ac pœnitentem postea posse lucrari Jubilæum: idem est, si jam non possit integrè fieri confessio, quia meritò præsumitur de voluntate Papæ, quòd permittat differri, *Boss Dian. Lug. Sanch. Gob. Belleg.* q 7. 1442.

§. 6. Si causa commutandi fuit reipsa insufficiens, sed bonâ fide judicata est sufficiens, nihil impedit, quia commutatio remittitur judicio Confessarii: Putat tamen *Viva* q. 8. a. ult. causam commutandi, v.g. jejunium, debere esse majorem, quàm quæ sufficit in dispensando die aliàs præcepto. Nec tanta requiritur ad proroganda opera, quanta ad commutanda, *Fill. Gob. Belleg.* q. 3. Quamvis autem possent opera prorogari ad sequens tempus post Jubilæum, tamen videtur melius subrogare alia, quæ statim perficiantur, *Belleg.* q 6. 1443.

§. 7. Commutatio fieri potest in opera pietatis, æqualia moraliter, etiam aliunde debita, secundùm dicta n. 1425. & 1428. Et æqualitas spectanda est, non tam 1444.

tam attendendo ad præstantiam vel pœnalitatem operis, quàm ad mentem & finem Papæ. Bullæ etiam notant attendendum esse ad conditionem pœnitentis, ut nempe fiat in opera, quæ præstare possit, hinc mutari potest jejunium in eleëmosynam. Aliqui dicunt posse in aliquantò minus, cùm vocent dispensationem. Opus, in quod fit commutatio, non necessariò fieri debet eo die, quo debebat fieri opus alterum, hinc die ultimo commutari possunt opera, quæ prioribus erant facienda, *Lugo, Gob. Belleg.* q. 4.

1445. *Q. 207. Si quis ponat hoc, quod opinio probabilis dicit sufficere, & Papa fortè plus requirat, an obtineatur Indulgentia vel Jubilæum.* ℞. §. 1. Affirmant probabiliter *Amicus* tom. 8. d. 21. à n. 47. & *Viva* q. 3., ac probabile fatetur *Diana* p. 10. t. 11. R. 34., quia si erretur, putant Ecclesiam supplere, uti l. 6. p. 1. à nu. 117. dixi Ecclesiam supplere, ubi potest, si quis secundum opinionem communiter receptam aliquid omittat etiam circa administrationem Sacramentorum: sed probabiliùs contradicunt *Bossius, Bonac.* d. 6. q. 1. p. 5. *Diana* p. 5. t. 12. R. 32. *Gob.* in Quin. t. 4. n. 710. *Belleg.* p. 1. s. 1. q. 9., quia licèt Ecclesia suppleat, quando agitur de bono communi, non tamen si de bono tantùm particularis personæ. *Nec obstat*, quòd *Gob.* num. 712. referat *Urbanum VIII* dixisse Indulgentias valere illo modo, quo prudentes, pii doctique Theologi existimant valere, *nam* imprimis id valere potuit tantùm pro temporibus *Urbani*: Deinde hoc intelligit *Gob.* de judicio vel communi vel plerorumque vel saltem notabiliter plurium Theologorum Quoad favores tamen annexos Jubilæo, hi acquiruntur sequendo sententiam probabilem, v. g. si dividas opera in duas septimanas, quamvìs sententia dicens id fieri posse, non esset vera, tamen sic lucrando Jubilæum acquiris jus, ut absolvaris à censuris, quia quando ob rationem gravem probabile est Sacerdoti competere potestatem absolvendi, validè absolvit, uti habet communis cum *Belleg.* & *Viva* a. 2.

1446. §. 2. Si quis falsò sed invincibiliter putet se legitimè esse confessum, secundùm *Nav. Zech. Lorich Benzon.* lucratur; uti & ille, secundùm *Nav. Henriq. Rodriq. Fernand. Pourre, Gob. Belleg.* p. 3. s. 7. q. 1. qui non potuit confiteri, vel bonâ fide putavit non requiri confessionem, vel per improbitatem aut errorem Confessarii non est legitimè absolutus, quia *cum non stat per eum, ad quem pertinet, quominus conditio impleatur, haberi debet perinde ac si impleta fuisset*; Reg. 66. Juris in 6. Sed probabiliùs contradicit *Viva* q. 6. a. 2. nam si conditio respiciat nudum factum ejus, qui debet illam ponere, Regula ista tum tenet, uti constat ex L. *Legatum.* Cod. De condit. infer. E contrà non tenet, si respiciat etiam ipsum eventum conditionis, uti hìc fit.

1447. *Q. 208. Quid præterea notandum sit circa facultates, quæ in Jubilæo conceduntur, absolvendi à reservatis vel censuris.* ℞. seqq. §. 1. Hæ facultates conceduntur in favorem eorum, qui seriò intendunt lucrari Jubilæum: hinc dari potest absolutio talis, antequam pœnitens aliquid ex præscriptis operibus faciat, dummodo habeat verum propositum illa exequendi, & adsit promulgatio Jubilæi, quamvìs sit prima dies, *Belleg.* p. 3. s. 10. q. 3.

1448. §. 2. Si sic absolutus postea non lucretur Jubilæum, etiam ex pigritia, non ideo reincidit in reservationem vel censuram, quia absolutè est absolutus, *Nav. Henriq. Vasq. Laym. Placel. Belleg.* q. 4. *Viva* q. 11. a. 5. contra Ugol. Et putant *Henriq. Sanch. Bonac. Lugo, Portel. Castrop. Belleg.* q. 5. talem, qui postea negligit lucrari, non peccare, saltem mortaliter: è contrà *Suar. Vasq. Fill. Aversa* q. 17. s. 8. *Viva* dicunt ideo peccare mortaliter, quia non satisfacit tacitæ promissioni in re gravi.

1449. §. 3. Qui lucrari voluit & absolutus est, quamvìs lucratus non sit, potest postea à non habente potestatem in reservata, absolvi à reservatis oblitis vel ex causa omissis, quia prior Confessarius volens facere quidquid potuit, absolutè sustulit reservationem, *Sanch. Fill. Portel. Diana, Pelliz. Viva* q. 11. a. 4. *Castrop. Dicast.* d. 11. n. 163. *Belleg.* q. 6. & alii, quos referam n. 1695. Quòd si confessio fuerit invalida per culpam, quamvìs *Caj. Zech. Henriq.* & alii dicant adhuc fore sublatam reservationem, quod probabile censent *Bonac.* & *Dian.* p. 3. t. 4. R. 150. item *Lugo, Dicast. Gob. Viva* a. ult. si pœnitens non adverterit defectum, quia Confessarius voluit facere, quantum potuit, reservatio autem potest tolli non sublatis peccatis, oppositum tamen est probabilius cum *Rodriq. Sanch. Regin. Castrop Tamb. Belleg. Aversa* §. *At verò*, quia ut ille, qui habet mortale, lucretur Jubilæum, & consequenter ut acquirat jus absolutionis à reservatis, requiritur confessio valida, secundùm dicenda n. 1475.

§. 4. Qui primâ septimanâ lucratus est Jubilæum, si secundâ in reservatum vel censuram incidat, potest ab his absolvi, saltem si præscripta opera repetat, *Nav. Henriq. Rodriq. Regin. Leo, Dian. Gob.* apud *Belleg.* q. 2. & cum *Viva* q. 11. a. 3. Quod etiam tenent *Castrop.* & *Dicast.* à n. 255., quamvìs dicant eundem non posse bis lucrari Jubilæum: imo posse absolvi, quamvìs non repetat opera præscripta, docent *Rodriq. Sa, Dian. Lohner*, quod probabile esse dicunt *Graff. Bonac. Castrop. Dicast.* Hinc dicit *Sanch.* multò magis posse absolvi sæpiùs intra tempus septimanæ, qua peragit opera. Quæ tenent, etiamsi primis diebus septimanæ absolvisset omnia opera, quia pro favoribus assignatur tota septimana, *Castrop. Lugo*, & probabile dicit *Dicast.* Verba autem illa, *Pro hac vice tantum*, non videntur referri ad actum absolvendi sed ad tempus Jubilæi, *Viva* n. 2. 1450.

§. 5. Etiamsi fortè non exprimatur, tamen datur facultas absolvendi à reservatis ab Episcopo, *Suar. Vasq. Laym Henriq. Regin.* & alii communissimè cum *Dian.* p. 3. t. 4. R. 149. & *Viva* a. 2. contra *Vegam*, *Rodriq. Bonac.* & alios. Item ab hæresi, nisi expressè excipiatur, uti declaratum esse testatur *Filliuc.* Quamvìs autem exciperetur hæresis, non ideo exciperetur favor, receptatio, defensio hæreticorum; neque lectio, impressio, retentio librorum hæreticorum, nec blasphemia hæreticalis, si hæc non sint conjuncta cum hæresi formali, *Sanch. Henriq. Suar. Dian. Lug. Gob. Belleg.* q. 1. *Viva* a. 1. Etiam absolvi potest, qui spe Jubilæi committit reservatum, quia hoc peccatum specialiter non reservatur, *Nav. Suar. Henriq. Fill. Boss. Viva* a. 3. n. 1. *Nec obstat*, quòd Cap. *Quando* De Consecr. Dist. 4. dicatur peccatum spe veniæ debere subesse pœnæ, *nam Gloss.* explicat, *multoties peccantem*: Et tantùm significatur, quòd dignus esset non obtinere veniam. 1451.

§. 6. Quamvìs reservatio possit extra confessionem sacramentalem tolli ab illo, qui habet potestatem ordinariam absolvendi à tali peccato reservato, tamen fieri debet in confessione ab illo, qui habet delegatam tantùm potestatem, qualem habent Confessarii in Jubilæo, delegatur enim illis, ut auditâ confessione absolvant à reservatis, *Suar. Vasq. Less. Lugo, Bordon. Gob. Belleg.* q. 8., oppositum tamen videntur dicere alii citandi num. 1695. Et absolutionem à censuris ex causa dari posse extra confessionem, docent multi apud *Belleg.* s. 11. q. 1. de quo dicetur in l. 7. c. 1 ad dub. 6. 1452.

§. 7. Per *Satisfactionem* partis, quæ si fieri possit, ad valorem præmitti debet absolutioni à censura, intelligitur restitutio debita honoris, famæ, bonorum &c. ob quorum læsionem lata erat censura. *Per partem* intelligitur læsus: hinc potest dari absolutio, antequam jura solvantur Judici, Tabellioni, Fisco, 1453.

&c. *Suar. Dian. Tamb. Belleg.* f. 11. q. 4. Item si absolvendus ita rem disposuerit, ut infallibiliter secutura sit satisfactio, uti si det Confessario vel apud alium deponat, quod restituere debet, aut à parte læsa dilationem obtineat, tum enim moraliter habetur satisfactio, *Henriq. Sanch. Viva* q. 10. a. 2.

1454. §. 8. Si pœnitens nequeat satisfacere parti, potest absolvi, *Barb. Vasq. Con. Vega, Dian. Viva*, sic enim etiam absolvitur non potens restituere. Debet tamen præstare cautionem vel pignoratitiam vel fidejussoriam vel saltem juratoriam pro rei qualitate, *Suar. Dian. Gob.* Et sufficere pro foro interno firmum propositum, docent *Nav. Henriq. Valer. Dian. Nald.* probans ex Rituali Romano *Pauli V.* Consentiunt *Laym. Viva* & *Tamb.* dicens, si impotentia semper futura est, non esse opus quicquam requirere à pœnitente, *Belleg.* q. 5.

1455. §. 9. Si pœnitens absolutus, non stet juramento vel promisso, non reincidit, quia absolutè est absolutus, *Sa, Boss. Pasq. Gob. Viva* contra *Nav. Rodriq. Vegam.* Putant tamen *Laym. Dian. Tamb. Belleg.* q. 6. per hoc peccare graviter. Similiter si Confessarius ante absolutionem non exigat satisfactionem, peccat graviter: si tamen pœnitens bonâ fide accedens, sit absolutus, quamvis Confessarius nil exegerit, est validè absolutus, *Belleg.* q. 7. Si inculpabiliter oblitus est satisfacere, transacto Jubilæo manet absolutus, sed cum onere satisfaciendi, *Boss. Viva* q. 11. a. ult. num. 5.

1456. §. 10. Qui percussit Monachum eique satisfecit, quamvis non satisfecerit Abbati vel Monasterio, secundùm *Dian. Avil. Leand. Tamb. Viva* q. 10. a. 2. potest absolvi, quia satisfecit *parti*, id est, læso: sed contradicunt *Bonac.* & alii, pro quibus teste *Fill.* est praxis S. Pœnitentiariæ, quæ tenenda est, si injuria facta Monacho redundârit in communitatem, tum enim pars læsa non est solus Monachus sed etiam communitas, *Belleg.* q. 8.

1457. §. 11. In Jubilæo possunt pro foro interno absolvi excommunicati, etiam vitandi, & publici percussores Clerici, quamvis res etiam deducta sit ad forum contentiosum & necdum finita, quia verba absoluta eos comprehendunt, *Henriq. Sa, Sayr. Sanch. Lez. Dian. Gob. Belleg.* q. 9. *Viva* q. 10. a. 2. & q. 11. a. 1. contra *Vasq. Avil. Con.* Talis tamen absolutio non impedit, quominus Judex possit cognoscere causam & imponere pœnam, *Belleg.* q. 10. Quòd si excommunicatio fuerit occulta, poterit absolutus se in omnibus habere velut non excommunicatum & capax esse Beneficii &c. hoc enim nulli præjudicat nec affert scandalum, *Suar.* contra *Pasq.* Si autem publicetur, attestatio Confessarii sufficiet ad absolutionem probandam, quia in iis, quæ nemini nocent & alteri prosunt, sufficit unus testis, ex Cap. *Parvulis*, De Consecr. Dist. 4. *Suar. Peyr. Boss. Pasq. Viva* a. 3. contra *Avil.* & alios: atque ita talis absolutio, saltem ex benigna admissione Judicis proderit etiam pro foro externo, dummodo in Bulla non sit additum, quòd prodesse possit *solum* pro foro interno, *Suar. Fill. Gob. Viva.*

1458. §. 12. Quid intelligatur per facultatem absolvendi *ab omnibus peccatis & censuris*, dicetur nu. 1616. & 1630. Et à nu. 1613. agetur de facultate absolvendi ab hæresi. Docent autem plures, quòd *Diana* putat probabile, per verba illa, *ab omnibus censuris*, dari facultatem absolvendi etiam ab irregularitate ex delicto, quia videtur esse censura, sed contrarium tenendum est cum *Aversa* q. 17. f. 7., quia nulla irregularitas est censura, nec absolutio ejus est necessaria ad absolutionem à peccatis, ob quam datur facultas absolvendi à censuris. Et præterea in Bullis Jubilæi ordinariè exprimitur non esse facultatem dispensandi super ulla irregularitate, *Belleg.* q. 11. *Viva* q. 10. a. 1.

Q. 209. *Quid præterea addendum sit circa commutationem votorum.* ℞. seqq. §. 1. Possunt ordinariè commutari omnia vota (exceptis castitatis & Religionis) non tamen dispensari. *Nec obstat*, quòd vota sint jurata, uti dictum est l. 3. p. 1. nu. 355., quod præter ibi citatos docent etiam *Suar. Meroll.* quamvis contradicant *Nav. Az. Less. Viva* q. 2. a. ult. nu. 4. Et multa circa commutationem votorum videri debent l. 3. p. 1. à n. 507. An autem commutari possint vota in favorem tertii facta, dixi ibidem à nu. 532. Possunt tamen commutari vota non vovendi vel non petendi commutationem aut dispensationem, cùm non excipiantur, *Suar. Sanch. Pelliz. Viva* q. 12. a. 1. Quandonam autem valeant ista vota, dixi l. 3. p. 1. à nu. 417. Putârunt etiam *Valent. Boss. Sayr.* unum votum reservatum posse commutari in aliud melius, etiam propriâ auctoritate, quod probabile dicit *Viva*, sed oppositum tenui l. 3. p. 1. n. 511. cum *Suar. Bonac. Sanch. Illsf.*, quia hoc saltem reservatur judicio Confessarii. Hoc certum est ex Cap. *Scripturæ* De voto, omnia vota etiam reservata commutari posse in professionem solennem Religionis: quomodo autem circumstantiæ voti reservati commutari possint, dixi l. 3. p. 1. n. 550. Addit *Viva* q. 2. a. ult. cum *Nav. Az. Val. Sanch.* concessâ facultate dispensandi in votis & juramentis non ideo concedi ad commutandum, quia putant Regulam, *cui licet, quod est plus, licet, quod est minus*, tantùm tenere, si minus in majore contineatur tanquam pars in toto vel tanquam species in genere, quod hìc non videtur esse: Sed oppositum tenet communis cum *Suar. Sa, Less. Laym. Regin. Bonac. Busenb.* quem retuli l. 3. p. 1. n. 506., quia potentia commutandi est veluti pars potentiæ dispensandi, nam dispensare est manente lege pro aliis, pro hoc simpliciter tollere obligationem, quod fieri potest vel nihil vel aliquid substituendo, & tum erit commutatio. 1459.

§. 2. Hæc commutatio fieri potest extra confessionem, etiam ab eo, cui non cogitas confiteri, uti dictum est l. 3. p. 1. n. 507. & conformiter ad dicta hìc n. 1439. Item fieri potest ante omnia opera, dummodo habeas animum exequendi, secundùm dicta n. 1447. Quòd si mutet animum vel negligat, tenet commutatio, *Suar. Sanch. Porcel. Viva* q. 12. a. ult. & alii. Putantque *Sanch. Henriq. Diana* & alii non ideo peccare mortaliter, sed in hoc contradicunt *Suar. Porcel* & alii ob rationem datam n. 1448. 1460.

§. 3. Commutatio fieri potest sæpiùs, etiam novorum votorum, quæ faceres durante Jubilæo, *Henriq. Sanch. Port. Trull. Belleg.* p. 3. f. 12. q. 5. Debetque fieri absolutè, secundùm dicta l. 3. p. 1. n. 530. quamvis enim non peccaret commutans sub conditione, *si exequaris opera præscripta*, tamen cùm Papa non restringat ad illam conditionem, nec nos restringamus, sed potiùs differamus commutationem: notatque rectè *Gob.*, non debere fieri sub conditione, *si lucretur Jubilæum*, quis enim sciet se lucratum? 1461.

§. 4. Quandonam vota Castitatis & Religionis sint reservata, dixi l. 3. p. 1. à nu. 544. 556. 565. An autem juramentum castitatis vel Religionis commutari possit, dixi ibidem n. 555. Hic adde votum castitatis vel Religionis emissum ab impubere commutari posse, quia præsumitur adfuisse imperfecta deliberatio & promissio: & ideo etiam Cap. *Attestationi.* De despons. impub. eligere non possunt Matrimonium sive statum ex natura sua perpetuum, *Viva* q. 12. a. 2. Similiter dixi l. 3. p. 1. nu. 549. si voveris castitatem vel Religionem sub obligatione tantùm levi, non esse reservatum, quia reservatio supponit aliquid grave. Addit *Viva*, in dubio, an intenderis te obligare graviter, quamvis hæc intentio præsumatur, non esse reservatum, quia cùm reservatio sit odiosa, restringi debet ad vota certò gravia: Addit, non esse reservatum, si quis voverit castitatem, & dubitet, 1462.

bitet, an perpetuam, sed videnda dicta l. 3. p. 1. nu. 391. Præterea hic notandum est, quod insinuavi ibidem à n. 545. vota conditionalia non reservari, si ad vovendum moverit potiùs necessitas vel indigentia aliqua quàm bonitas materiæ, quæ vovetur: hinc à contrario, si voveris ingredi Religionem, *si Pater tuus consenserit, si fueris 20. annorum* &c. sunt vota reservata, & hoc est communiter, dum Tò, *si*, idem, significat quod *quando*, quia tum principaliter movet bonitas materiæ, quæ absolutè vovetur sub tali medio illam adimplendi, *Viva* suprà.

1463. §. 5. Si quis non sit reipsa lucratus Jubilæum, quamvis lucrari voluerit, vota ejus Jubilæo transacto commutari non possunt, quia nec ablata sunt, nec jus auferendi est acquisitum, *Sanch. Portel. Belleg.* s. 10. q. 6. Imò putat *Beja* p. 2. cas. 9., quamvis lucratus esset Jubilæum, non ideo posse vota postea commutari, quia Papa non videtur hanc potestatem commutandi extendere ultra tempus Jubilæi; oppositum tamen tenent alii communiter, uti dicetur nu 1473. Videtur autem absolutè tenendum contra aliquos apud *Viva* a. ult. neminem in Jubilæo posse sibi ipsi commutare vota, quia quamvis quis possit aliquando in seipsum exercere jurisdictionem voluntariam, tamen hìc committitur Confessario, qualis nemo esse potest respectu sui.

1464. *Q. 210. Quid addendum sit circa potestatem eligendi quemcunque Confessarium.* R. seqq §. 1. Vi Jubilæi potest quilibet, etiam Regularis ex quovis Ordine, etiam Monialis, sine licentia sui Superioris sibi eligere Confessarium, quem vult, *Nav. Suar. Fill.* dicens esse declaratum à S. Congregatione, *Bossius, Dian. Bordon. Lugo, Gob.* dicens esse rescriptum Romà, ut stetur verbis Bullæ, *Belleg.* p. 3. s. 9. q. 1. Unde quamvis in novo *Compendio* privil. v. *Absolutio* §. 15. dicatur per privilegium *Gregorii XIII.* non posse etiam tempore Jubilæi à Religioso Societatis JESU sine consensu Superiorum eligi extraneum Confessarium, tamen hoc intelligitur, nisi sequens aliquis Pontifex id permittat; an autem aliquis permittat nec ne, spectanda sunt verba in singulis Jubilæis, quivis enim Papa habet potestatem, qualem habuerunt Antecessores sui, & potest eorum privilegiis derogare, nec tenetur servare certam formulam derogandi, dummodo sufficienter manifestet voluntatem suam, dicendo se derogare illis, etiamsi de illorum tenoribus specialis, expressa &c. mentio aut alia exquisita forma servanda esset: per talia enim verba derogari ejusmodi antecedenti privilegio, præsertim si posterius scriptum datum sit motu proprio, docent expressè *Sanch.* in Consil. l. 6. c. 9. dub. 8. *Barbosa* De clausulis, clausulâ 43. n. 17. & 18. *Gonz.* ad Reg. 8. Cancell. gl. 36. à nu. 13. *Ills.* tr. 1. d. 3. n. 58. aliique plurimi apud ipsos. Attamen non affirmo positivè, quòd ullus Pontifex hactenus derogârit isti nostro privilegio; hoc tantùm dico, quòd derogare possit: & addo, contra concessionem Jubilæi pro unica vice non esse tales rationes vel declarationes Pontificum, quales *Lugo* d. 20. s. 9. affert contra similem concessionem per Bullam Cruciatæ, quæ permanens est, & induceret nimiam relaxationem in religiosos Ordines: ac propterea Congregatio VI. generalis Societatis Decreto 5. meritò prohibuit, ne ullus Nostrorum auderet vel docere vel in praxi tenere, quod hoc nobis liceat per Bullam Cruciatæ. Videri potest *Viva* q. 9. a. 1.

1465. §. 2. Hic Confessarius debet esse approbatus ab Ordinario loci; unde non potest Regularis eligere approbatum à solo Prælato Regulari alterius Ordinis, *Suar. Regin. Vega, Lugo, Viva* contra *Dianam* & alios, quorum sententiam tutam esse putat *Gob.* dicens etiam Prælatos ampliativè dici posse *Ordinarios locorum*, quia sunt Ordinarii suorum Monasteriorum, in quibus approbare possunt suos: sed tenenda est prior sententia, nam per *Ordinarios locorum*, in communi sensu intelligitur Episcopus vel ejus Vicarius. Putat tamen *Fill.* & dicit à S. Pœnitentiaria responsum esse, quòd sufficiat à Prælato approbatum esse, si tantùm dicatur, *ab Ordinario* approbatum, & non *ab Ordinario loci vel locorum*, Prælati enim approbantes censentur Ordinarii respectu suorum: & in ista sententia poterit Regularis unus confiteri approbato à Prælato alterius Ordinis, *Peyr. Fern.* & alii cum *Pourré* contra *Bordon. Fabrum, Bossium*: attamen non poterit sæcularis eligere ejusmodi Regularem à solo Prælato approbatum, quia Prælati non sunt Ordinarii respectu sæcularium, *Fill. Dian. Nugn. Belleg.* q. 2.

§. 3. Probabilius est requiri approbationem Ordinarii loci illius, in quo fit confessio, uti dicetur n. 1512. & 1516. 1466.

§. 4. Eligendus debet esse approbatus respectu eligentis, hinc secundùm dicenda à n. 1528. qui non est *specialiter* approbatus ad Moniales, non potest eligi à Moniali, *Pelliz. Molf. Viva* q. 9. a. 2. contra *Bonac. Peyr. Boss. Vasq.* Similiter approbatus limitatè pro viris, non potest eligi à mulieribus, ob quamcunque causam negata sit ad has approbatio, imò etiamsi injustè, *Trull. Viva* contra alios. Similiter approbatus pro solis rusticis non potest eligi à civibus &c. *Suar. Rodriq. Villal. Homob. Bord. Tamb. Gob. Lugo* d. 25. nu. 16. contra alios. Idem dicunt priores cum *Lugo* n. 23. contra alios de approbato ad unum tantùm locum, nempe non posse eligi ubique, sed in eo tantum loco, *Belleg.* q. 4. De approbato pro parochia dicetur à n. 1536. 1467.

§. 5. Non potest extra necessitatem extremam pro Confessario eligi excommunicatus, suspensus, irregularis, multò minùs depositus, degradatus, quamvis antehac fuisset approbatus, quia approbatio censetur revocata. Nec eligi potest complex criminis, si illi per Episcopum sublata sit potestas absolvendi complicem, aut etiam si absolvere prohibitus est, *Bonac. Aversa* q. 17. s. 6. *Viva* q. 11. a. 3. n. 4. *Belleg.* q. 5. & 6. contra *Boss. Pasq. Dicast.* d. 11. n. 186. qui putant non ideo tolli vel impediri jurisdictionem à Papa concessam: sed ratio nostra est, ex dictis n. 1467. quia Episcopi non approbant respectivè ad talem complicem. 1468.

§. 6 Regularis approbatus ab Episcopo, inscio vel invito Superiore, non potest eligi in Ordine Prædicatorum, in quo recepta Bulla *Julii III.* irritantis talem approbationem: potest in aliis Ordinibus, in quibus non scitur de receptione illius Bullæ, *Castrop. Miranda, Rodriq. Graff. Zerola* aliique cum *Diana* p. 1. t. 4. R. 13. Peccabit tamen mortaliter talis Regularis, aut ad minimum venialiter, juxta modum prohibitionis vel obligationem suæ Regulæ, *Tamb.* cum aliis, notans non esse fidendum tali approbationi, communiter enim erit subreptitia, quia per fraudem extorta aut ex errore data ab Episcopo supponente facultatem Prælati, dependenter à cujus consensu volunt approbare Episcopi, *Ang. Adrian.* & alii cum *Belleg.* q. 7. 1469.

§. 7. Si Regularis exemptus approbatus ab Ordinario, per sententiam judicialem & notoriam prohibitus sit audire confessiones sæcularium, *Rodriq. La Crux, Miranda* & alii dicunt non posse eligi: contradicunt *Diana* & alii cum *Tamb.* & *Pourre*, quia Ordinarius non potest privare jurisdictione concessâ à Papa, sed dicendum videtur cum causa revocari approbationem, sine qua approbatione suspensa est jurisdictio. Notant etiam *Suar. Layn. Castrop.* si Superior prohibeat ob inscitiam Confessarii, ob timorem indignæ administrationis vel in pœnam delicti, tum censeri tollere facultatem requisitam ad valorem; secùs si faciat, nè nimiùm impediatur, ut aliis rebus invigilet, tum enim non tollitur jurisdictio, *Belleg.* q. 8. Vide dicenda à n. 1546. 1470.

§. 8.

1471. §. 8. Si Regularis approbatus ab Episcopo dimittatur ab Ordine, *Diana* dicit posse eligi, *Tambur.* dubitat, quia persona & status est immutatus, si tamen in sæculo approbatus inivisset Religionem, posset eligi, *Belleg.* q. 9.

1472. §. 9. Multi cum *Sanch. Pourré, Gob.* dicunt Confessarium approbatum, sub mortali teneri audire, si ab aliquo eligatur, quia pœnitens habet à Papa jus eligendi, & talis approbatus est delegatus Judex à supremo Pastore, ergo debitè requisitus tenetur officio fungi, *Belleg.* q. 10.

1473. Q. 211. *Quid fieri possit post tempus Jubilæi.* R. §. 1. Confessarius nihil potest post tempus Jubilæi circa illum, qui non est lucratus Jubilæum: circa eum autem, qui confessus est & lucratus Jubilæum, potest post Jubilæum exequi eas gratias, quas tempore Jubilæi potuisset & non est executus, hinc potest absolvere à reservatis: Item si tempore Jubilæi cœpisti confiteri, & Confessarius ex justa causa distulit absolutionem, potest transacto Jubilæo te absolvere ab omnibus peccatis & censuris, uti dictum est n. 1442. Item poterit absolvere à peccatis reservatis inculpabiliter, vel ex justa causa omissis tempore Jubilæi, *Palud. Nav. Suar. Sa, Sanch. Less. Laym. Lugo, Viva* q. 11. a. 4. & 6. Idem est de commutatione votorum, si tempore Jubilæi oblitus es petere, *Henriq. Sayr. Sanch. Less. Castrop. Portel, Dian. Gob. Viva* q. 12. a. ult. contra *Suar. Filliu. Bonac. Laym.* Imò poterit fieri postea, etiamsi tempore Jubilæi memor nolueris petere, *Sanch. Less. Portel, à S Fausto, Gob.* Ratio omnium est, quia per Jubilæum lucratum, acquisivisti jus ad illa omnia, nec est, curdicaris perdidisse, cùm Papa executionem non restrinxerit ad tempus Jubilæi.

1474. §. 2. Si confessio perficiatur post tempus Jubilæi, *Sanctar. De Leon, Lugo, Gob.* apud *Belleg.* p. 3. s. 15. q. 2. probabiliùs dicunt te non posse absolvi à reservatis commissis post Jubilæum, quia jurisdictio prorogatur tantùm respectivè ad peccata tempore Jubilæi existentia; quod certum esse dicit *Rhodes.* Limitat *Aversa* q. 17. s. 8. nisi Papa ipse concesserit facultatem differendi confessionem. E contrà te posse absolvi etiam ab his, absolutè dicunt *à S. Fausto, Boss. Viva* q. 11. a. ult. probabile dicunt *Sanctar. De Leon. & Diana*, quia Papa saltem permittens sic differri, secundùm dicta n. 1442., vult, ut lucretur Jubilæum, sed non posset, nisi absolvi posset ab illis etiam ultimis reservatis, ergo. Et secundùm hanc sententiam poterunt etiam commutari vota post Jubilæum emissa, uti volunt *Boss. Diana, Pourré* apud *Belleg.* q. 3., sed uti dixi, oppositum probabilius est.

1475. §. 3. Si Titius tempore Jubilæi non sit confessus, quia non recordabatur mortalis, cætera tamen præscripta impleverit, secundùm *Sanch. Lugo, Belleg.* q. 4. poterit recordans reservati, ab hoc post Jubilæum absolvi & obtinere commutationem votorum, supposità sententià, de qua n. 1414. quòd non requiratur confessio, si tibi non sis conscius mortalis. Idem dicunt *Henriq. Con. Comit. Dian. Viva* q. 11. a. ult. etiam in sententia, quòd requiratur confessio; Item licèt habuisset mortale, & confessio fuisset invalida ex invincibili defectu doloris vel propositi, quia si habuit animum lucrandi Jubilæum, potuit secundùm dicta n. 1447. absolvi à peccatis & censuris etiam reservatis, etiam extra Sacramentum, secundùm dicenda nu. 1695. ergo absolutus est, quia Confessarius voluit facere, quidquid potuit. Ob eandem rationem idem dicit *Lugo* d. 20. n. 113., licèt ex malitia sacrilegè esset confessus, dummodo intenderit postea rectè confiteri & lucrari Jubilæum: Sed quoad hoc posterius rectè contradicit *Viva*, tum quia fraus non debet alicui prodesse, nec debet lucrum à sacrilegio reportari, tum quia aliquid concedens generaliter, non censetur hoc concedere, quod negaret, si specialiter rogaretur ex *Reg.* 81. *Juris in 6.*, Papa autem hoc negaret tali sacrilegio, si rogaretur, sicuti secundùm dicta n. 1419. negat potestatem per sacrilegam Communionem implendi præceptum paschale. Quoad prius, etiam probabiliùs contradicunt *Regin. Rodriq. Boss. Aversa* §. At., quia, saltem in Jubilæo, Bullæ tantùm concedunt facultatem tollendi censuras & reservata in confessione, secundùm dicta n. 1452., & hæc facultas datur in ordine ad suscipiendum Sacramentum & ad habendam tempore Jubilæi absolutionem à peccatis, ergo mediante imprimis verâ confessione, quæ hic non intervenit, cùm confessio invalida sit nulla: deinde etiam mediante absolutione, per quam indirectè saltem tollantur peccata reservata, & acquiratur jus ad postea directè tollendas censuras & ista reservata.

§. 4. Qui confessus est animo perficiendi opera, sed non perfecit, potest post Jubilæum absolvi à reservatis, uti dictum est n. 1449., sed non potest obtinere commutationem votorum, secundùm dicta num. 1463. 1476.

CAPUT II.

De Ministro Sacramenti Pœnitentiæ.

DUBIUM I.

Quis sit Minister?

RESP. Est Sacerdos approbatus ab Episcopo (saltem respectu sæcularium) & habens jurisdictionem. Est certum. Ratio primæ partis sumitur ex *Joannis* 1. *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis, &c.* Ratio secundæ sumitur ex *Trid. sess.* 23. c. 15. *de ref.* Ubi decernit, nullum posse audire confessionem sæcularium, nisi habeat beneficium parochiale, vel approbationem ab Episcopo. Addidi, *respectu sæcularium*: quia circa confessiones regularium, Concilium nihil videtur mutâsse: unde ii cuivis, etiam non approbato, quem Prælatus præfecerit, possunt confiteri, intellige, quantùm est ex vi Concilii, quia *Gregorius XV.* statuit, ut Monialium Confessarius ab Ordinario approbetur. Ratio tertiæ partis ex *Flor. & Trid. l. c.*, quia absolutio est actus judicialis, quirequirit subditos. *Unde resolves*, » 1477.

I. Nullo casu vel dispensatione hoc Sacramentum validè administratur à non Sacerdote. »

II. Ubi *Trid.* est receptum, (secus alibi) nullus Sacerdos, etiam Regularis, validè absolvit, nisi sit approbatus, vel Parochus, cui non solùm intra, sed etiam extra diœcesin suam, validè delegatur jurisdictio, potestque eligi in Confessarium ab omni habente potestatem eligendi, quamdiu tamen retinet Parochiam. Ita *Fill. t.* 7. *Fag. Suar. Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 146. »

ADDENDA.

QUæst. 212. *Quid universim notandum sit circa Ministrum Sacramenti Pœnitentiæ.* R. seqq. §. 1. *Gerson* p. 2. num. 32. Opusc. De arte audiendi confess. in Prœmio ait, *Ars artium est regimen animarum, præsertim in confessionibus audiendis.* Consid. 1. addit, *Provideat ante omnia Confessor purus esse, qui purgandis animabus invigilat: Item quoque sui laboris & perficiendi circa alios, non in propria sed divina virtute reponat.* 1478.

§. 2. Quàm gratum Deo sit officium Confessarii, explicat *Ludov. De Ponte* in pretiosis sensis parte 6. à n. 17. his verbis: *Audire & absolvere confitentes est actus planè heroicus & mirum quantum divinæ Majestati acceptus, quia imprimis hoc in ministerio magis immediatè quam in quovis alio Sacerdos plurimum confert ad reducendas & re-* 1479.

& reconciliandas animas ſuo Creatori. Deinde quia hic modo quodam ſpeciali cuncta miſericordiæ opera, tum corporalis tum ſpiritualis optimè exercet: hic ignorantem docet, aberrantem in viam dirigit, offenſas remittit, mœrentem & contritum conſolatur, dubitanti ſalubria impertit conſilia, pro periclitantis ſalute Deum efficaciter deprecatur. Hic duræ ſervituti mancipatum redimit, vinctum peccatorum catenis exſolvit, nudum convestit ſtolâ gratiæ, egenum & languidum cibo potuque ſpirituali, prout cuique fert ſtomachus ac neceſſitas, paſcit ac reficit: unde perſuaſum habeo fore, ut Deus Confeſſario bono & frugi miſericordiam retribuat, Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur, Matt. 5. ℣. 7. *Certè judicio meo porrigi vix poteſt eleemoſyna, quæ iſti valore & pretio æquivaleat. . . . Habet in fructuoſo hoc exercitio Confeſſarius, ubi ſeipſum & multas refractariæ carnis obluctationes egregiè vincere poſſit. Denique, Confeſſarii tribunal applauſus non habet, quibus Concionatoris cathedra ſæpe circumſonat.*

1480. §. 3. Miniſter Sacramenti Pœnitentiæ eſt Sacerdos completè ordinatus, hinc ſi quis eſſet ordinatus per traditionem patenæ cum pane & calicis cum vino, non autem poſtea per impoſitionem manuum Epiſcopi, eſſet quidem Sacerdos, ſed incompletè, & haberet poteſtatem in Corpus Chriſti verum conſecrandum, ſed non in Corpus Chriſti myſticum ſive in fideles abſolvendos, uti cum communi *Amic.* d. 15. num. 27. *Averſa* q. 16. ſ. 1. Si autem Epiſcopus impoſuiſſet ei manus, omiſsâ vel non ritè peractâ ordinatione per traditionem patenæ & calicis, nec poſſet validè conſecrare nec abſolvere, quia nequidem incompletè eſſet Sacerdos, hæc enim ſecunda poteſtas in Corpus Chriſti myſticum ſupponit primam in Corpus Chriſti verum, *Amic. Arr.* d. 39. n. 2.

1481. §. 4. Solus Sacerdos ita eſt Miniſter Sacramenti Pœnitentiæ, ut non Sacerdos nunquam validè abſolvat ſacramentaliter; imò ſecundùm *Nav. Valent. Suar. Arr.* n. 4. laicus fit irregularis, ſi hoc attentet; quod tamen alii negant cum *Lugo* d. 18. n. 14. quia non invenitur expreſſum in Jure.

1482. §. 5. Dubitatum eſt aliquando, ſi quis in neceſſitate confiteatur laico, an Deus tum ſuppleat effectum gratiæ, nam Cap. *Quem pœnitet.* 88. De pœnit. diſt. 1. ſic habetur, *Sæpe contigit quòd pœnitens non poteſt confiteri coram Sacerdote, quem deſideranti nec locus nec tempus offert, & ſi ille, cui confitebitur, poteſtatem ſolvendi non habet, fit tamen dignus veniâ ex Sacerdotis deſiderio, qui ſocio confitetur turpitudinem criminis.* Similiter *S. Th.* in 4. diſt. 17. q. 3. a. 3. quæſtiu. 2. ait, *In neceſſitate etiam laicus vicem Sacerdotis ſupplet, ut ei confeſſio fieri poſſet.* Et ad 1. ſubdit, *Defectum Sacerdotis ſummus Sacerdos ſupplet, & confeſſio laico ex defectu Sacerdotis facta ſacramentalis eſt quodammodo, quamvis non ſit Sacramentum perfectum.* Et diſt. 24. q. 1. a. 2. quæſtiu. 3. ad 2. loquens de non baptizato ad Ordines promoto ait, *Non eſt Sacerdos, nec conficere poteſt, nec abſolvere in foro pœnitentiali, ſed tamen piè credi poteſt, quòd quantum ad ultimos effectus Sacramentorum, ſummus Sacerdos ſuppleret defectum.* Etiam *Mag. ſentent.* in 4. diſt. 17. c. 4. dicit, ſi Sacerdos abſuerit, debere confiteri laico etiam mortalia. Quod etiam putarunt alii apud *Averſam* ſuprà. Sed obligationem illam meritò rejiciunt omnes reliqui cum *Rayn.* in Heter. tom. 16. ſ. 9. à nu. 1. Unde etiam audiendi non ſunt Juriſtæ aliqui apud *Sanch.* De Matr. l. 3. d. 22. n. 21. qui putârunt in communi errore, quo laicus putaretur eſſe Sacerdos, Eccleſiam ſupplere juriſdictionem in laico: nam de jure divino requiritur Sacerdos, ergo in eo ſupplere non poteſt Eccleſia. Attamen quandoque utile eſſe confiteri laico, agnoſcunt *Henriq.* & *Moya* d. 7. q. 1. ut vel laicus referat peccata Sacerdoti ſuperventuro, vel juvet ad contritionem ſpecialem de illis peccatis eliciendam, vel dirigat circa reſtitutionem, vel ut hac humiliatione impetret à Deo peccatorum veniam. Videri poteſt etiam *Illſung* hîc à n. 168.

§. 6. Quamvis ſententia communior & probabi- 1483.
lior ſit cum *Arr.* n. 5. & *Lugo* n. 7., quod laicus abſente Clerico nequidem in articulo mortis validè abſolvat à cenſuris, quia tamen oppoſitum probabiliter tenent graves Auctores, quos referunt *Diana* p. 3. t. 4. R. 133. & *Moya* n. 8. eò quòd putent piam Matrem Eccleſiam, quæ id etiam laico delegare poteſt, pro eo articulo nolle eum, quem pœnitet, privari beneficio ſepulturæ & communibus ſuffragiis, Hinc rectè inſert. *Sanch.* in Decal. l. 2. c. 13. nu. 13. laicum teneri pro tali caſu abſolvere à cenſuris. Docentq; etiam plures cum *Quintanadv.* apud *Moyam*, laicum in defectu Clerici poſſe, adeoque debere moribundo applicare Indulgentias huic conceſſas pro mortis articulo, ſi fortè talis applicatio fieri debeat per alium.

§. 7. *Tridentinum* ſeſſ. 14. De pœn. c. 6. dicit abſo- 1484.
lutionem eſſe adinſtar actûs judicialis, quo à Sacerdote velut Judice ſententia pronunciatur: unde adminiſtratio Sacramenti Pœnitentiæ cum actu judiciali convenit & diſconvenit in quibuſdam, nam Judex forenſis non tenetur credere reo pro ſe; Judex ſacramentalis tenetur credere pœnitenti pro ſe & contra ſe, uti dicetur nu. 1763. Forenſis debet attendere actiones & facta, prout ſe habent à parte rei & materialiter; Sacramentalis, prout ſubſtant conſcientiæ operantis: Forenſis judicat ſecundùm leges; ſacramentalis ſecundùm conſcientiam pœnitentis.

DUBIUM II.

Quid ſit approbatio, & à quo petenda.

RESp. I. Approbatio non eſt collatio juriſdictio- 1485.
nis, ſed tantùm publicum judicium de aptitudine perſonæ ad audiendas confeſſiones, eſſentialiter prærequiſitum (ſuppoſito jure Tridentini) ad juriſdictionem recipiendam. Ita *Sanch. l. 6. de Mat. d.* 28. & alii. *Unde reſolves,*

I. Etſi Doctores & Licentiati, hoc ipſo quòd promoventur, cenſeantur, ſecundum quoſdam, approbati à Papa, ut notat *Sa V. Confeſſor*, probabilius tamen eſt, quòd ipſi etiam egeant approbatione, licèt non deceat, ut ipſi, vel Lectores in Theologia examinentur.

II. Etiam Parochus, qui reliquit beneficium parochiale, debet approbari, ſi velit audire confeſſiones.

III. Non requiri hanc approbationem ad auditionem venialium, docet *Dian. p. 2. t. 2. miſc.* R. 44. ex *Valero.* Et ratio eſſe videtur, quòd approbatio tantùm requiratur in ordine ad juriſdictionem, hanc autem quivis Sacerdos pro venialibus (uti & mortalibus, à quibus ritè quis eſt abſolutus) habeat collatam ab Eccleſia in ipſa ordinatione, ideoque ab iis abſolvere poſſit, ùt habet *Bon. d. 5. q. 7. p. 2. n. 8. Vaſq. Suar. Lugo, d. 18. ſ. 3. d. 21. n. 1.* Ubi docet ab Eccleſia in *Trid.* non approbatum reddi incapacem juriſdictionis, tantùm in ordine ad mortalia non priùs confeſſa.

IV. Parochi non poſſunt aſciſcere cooperatores, niſi Parochos vel approbatos, ùt habent *Fagund. p. 2. l. 7. n. 42. Sancius &c.* ex *declar. Cardin.* contra *Ledeſ. & alios. V. Dian. p. 3. t. 4.* R. 146. & *Bon. p. 4. §. 1.*

V. Qui habet poteſtatem eligendi Confeſſarium, non poteſt eligere niſi approbatum, vel Parochum.

VI. Ad approbationem non neceſſariò requiritur examen, modò adſit judicium prudens de ſufficientia, *Kon. Laym.*

VII. Non ſufficit approbatio petita & negata, ùt docetur communiter contra *Nav. Henr. & Dia. tom. 1. t. 2. R. 24.* etſi probabiliter cum prædictis docuerit *Kon. & Lay.* regulares Mendicantes, ſi ab Epiſcopo repellantur, cum manifeſtè idonei ſint, & à Prælatis

ſuis

»suis præsententur, posse nihilominus pro confessio»nibus sæcularium exponi, ùt habetur *Clementinâ, Dudum*, §. *Statuimus*. Istis tamen privilegiis *Trid.* & *Urbanum VIII.* anno 1628. derogâsse, notat *Lug. d.* 21. »*nu.* 29. & *à n.* 51.

» Resp. II. Approbatio petenda est ab Episcopo: & »quidem proprio, scilicet Sacerdotis, ùt intelligunt »*Suar.* & *Kon. Regin. Fill.* & *alii*: vel (ùt probabiliter »vult *Vasq.*) pœnitentis: Ratio, quia est actus jurisdi»ctionis, vel saltem auctoritativa declaratio, ergo de»bet fieri à Superiore. Porrò nomine Episcopi etiam »intelliguntur Prælati, habentes jurisdictionem Epi»scopalem, ùt quidam Abbates, & Capitulum Sede »vacante, non autem Provinciales aut Generales »Ordinum. *Unde resolv.*

» I. Religiosi, etiam exempti, debent approbari »ab Episcopo loci, in quo degunt, quia illius, quo»ad hunc actum, sunt subditi.

» II. Episcopus in sua diœcesi non potest approbare »Sacerdotem alienum, nisi subdatur illi saltem ad »tempus.

» III. Episcopus potest approbare per se, vel Vica»rium generalem, vel alios quoscunque deputatos, »quia non est actus Ordinis, sed jurisdictionis.

» IV. Approbatio potest fieri cum restrictione ad »certum genus personarum, locum, tempus, &c. »*Nav. Suar. Vasq.* contra *Vegam*.

» V. Episcopus peccat, si Sacerdoti (præsertim Re»gulari) idoneo, sine causa sufficienti neget appro»bationem. *Bon. Vasq. art.* 3. *d.* 3. *Lug. n.* 54. *Sanch.* &c.

» VI. Approbatio semel absolutè concessa, non »tantùm non extinguitur morte concedentis, sed nec »revocari potest sine justa causa: ex causa tamen, v.g. »mutatione morum, judicii, &c. potest, ùt docet »*Suar. Fill.* & alii. Quòd si fiat absque causa rationabili, »*Con. Suar.* & *quidam alii* censent revocationem esse »nullam, alii illicitam tantùm, *Fill. t.* 7. *c.* 9. *q.* 12. In »dubio autem, an ex justa causa revocatio sit facta, »præsumendum esse pro Prælato, docet *Lugo nu.* 67.

» VII. Ex justa causa possunt, præsertim à successo»re Episcopo, ad examen revocari, non tantùm sæ»culares, sed etiam Regulares: Docent tamen qui»dam, Mendicantes habere privilegium, ut non pos»sint revocari ab eodem, à quo antè sunt approbati, »sed contrarium docet *Suar.* & *Lug. n.* 61. & 62.

» VIII. An approbatus ab uno Episcopo possit in »alia diœcesi sine nova approbatione recipere jurisdi»ctionem, controvertunt Doctores, ac licèt utra»que sententia olim videri potuerit probabilis, post »Decretum tamen *Urbani VIII.* Anno 1628. apud »*Lug. nu.* 29. negativa omnino tenenda est. *V. Aversam q.* 16. *sect.* 8.

ADDENDA.

1486. QUæst. 213. *Quid præterea generatim notandum sit circa approbationem.* ℞. seqq. §. 1. Hæc est distinctio inter approbationem & collationem jurisdictionis, quòd approbatio sit actus intellectûs seu judicium, quo Episcopus vel Superior censet hunc Sacerdotem esse idoneum ad audiendas confessiones: è contrà collatio jurisdictionis est actus voluntatis, quo superior dat potestatem in suos subditos ad audiendas illorum confessiones; quia autem non vult, ut aliquis non idoneus audiat, hinc collatio jurisdictionis requirit approbationem velut conditionem saltem futuram, utì cum communi *Sporer* n. 666.

Objicies. Si approbatio sit aut requirat judicium de idoneitate, ergo si Episcopus externè tantùm approbaret eum, quem internè judicat esse inidoneum, ille invalidè absolveret. ℞. *Bonac.* concedit seq., sed probabilius negant *Suar.* & *Lugo* d. 21. n. 25. quia *Trid.* tantum loquitur de judicio externo, quod consistit in verbis illud significantibus: Et ita Judex dicitur ferre sententiam validam in foro externo, licèt contra conscientiam & judicium internum pronunciet.

§. 2. Ad validè absolvendum sæculares prærequiritur approbatio Episcopi, nam *Trid.* sess. 23. c. 15. De Ref. ait, *Quamvis presbyteri in sua Ordinatione à peccatis absolvendi potestatem accipiant, decernit tamen S. Synodus nullum etiam Regularem posse confessiones sæcularium etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale Beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus judicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat, privilegiis & consuetudine quacumque etiam immemoriali non obstantibus.* Idem statuerunt multi Pontifices, utì constabit ex dicendis. *Dixi*, ad absolvendum sæculares, nam nihil innovatum est circa Confessarios Regularium, utì cum communi *Lugo* num. 2. *Aversa* q. 16. s. 7. *Sporer* num. 666. ad quorum confessiones audiendas sufficit designatio Superioris: quod *Aversa* extendit etiam ad Confessarium Novitiorum, cùm in favoribus communicent cum Religiosis. Quid autem jure novo statutum sit circa confessiones Monialium, dicetur à num. 1528. 1487.

§. 3. *Tridentinum* præcipit quidem approbationem gratis dari, probabilius tamen est cum *Suar.* & *Lugo* n. 26. fore validam, licèt detur non gratis, quia quamvis ex verbis *Tridentini* colligatur præceptum, non tamen continetur irritatio: Et saltem fiet suppletio propter errorem communem, secundum dicta l. 6. p. 1. à n. 112. 1488.

§. 4. Videtur nunc tenendum, quòd ad absolvendum à venialibus, prærequiratur approbatio Ordinarii, nam licèt antehac ab omnibus ferè cum *Busenb.* suprà supponeretur tanquam certum, quòd facultas absolvendi à venialibus esset in Ordinatione concessa omni Sacerdoti, vel jure divino, utì volebat *Vasq.*, vel jure Ecclesiastico suppositâ immemoriali consuetudine, tamen nunc aliter statuit *Innoc. XI.* in Decreto de Communione quotidiana, quod retuli l. 6. p. 1. n. 665. ubi sic præcipit Ordinariis, *Non permittant, ut venialium confessio fiat simplici Sacerdoti non approbato*, ergo talis absolutio est saltem illicita. An autem sit valida, est incertum, negant aliqui cum *Platelio*, sed probabiliùs affirmant *Carden.* d. 2. c. 6. a. 9. & 10. *Sporer* n. 667. quia ex hoc, quòd Pontifex tantùm velit prohiberi & non permitti, non sequitur tolli jurisdictionem vel irritari absolutionem. 1489.

§. 5. Sacerdos non approbatus non potest absolvere à mortalibus dubiis, *Mendo* d. 10. à n. 49. Estque etiam probabilius cum *Moya* d. 7. q. 1. nu. 10. contra *Crousers* & alios, si quis sola mortalia, etiam bonâ fide, confessus sit non approbato, non esse validè absolutum: si tamen addidisset veniale aut antehac confessum, probabilius est fore ab hoc directè absolutum, & ab aliis mortalibus indirectè, cum obligatione ea postmodum directè subjiciendi clavibus apud alium approbatum. 1490.

§. 6. Quamvis Ordinarius possit non admittere ad examen pro approbatione, si tamen admiserit, non potest absque injustitia negare approbationem digno, *Lugo* n. 49. *Gorm.* p. 2. n. 361. Ratio est, quia intervenit quasi contractus, utì aliàs fit in concursu, quo dicitur, *subjicio me examini eâ conditione, ut approber, si inveniar dignus: examinabo te, ut approbem, si inveniam dignum.* 1491.

§. 7. Justæ causæ approbandi tantùm ad tempus sunt, si nunc sit necessitas habendi plures Confessarios, quæ postea cesset: si pro nunc habeat quidem sufficientem scientiam, sed meritò desideretur major ad approbationem perpetuam: si prudenter timeatur, ne habitâ semel perpetuâ approbatione negligat studium: ad probandum, an principia generalia bene applicet in praxi, vel an non sit fortè heteroclitus. 1492.

elitus, nimiùm laxus vel rigidus. Negari non potest ex hoc, quòd approbandus jurare nolit se non usurum certis opinionibus probabilibus, quia hæc conditio est irrationabilis & insolita, *Pignat.* t. 8. conf. 15.

1493. §. 8. Fieri potest solis verbis, *Lugo* n. 26., at expedit fieri scripto, ut certiùs constet de ea & de modo, quo concessa est.

1494. Q. 214. *Quid addendum sit circa potestatem approbandi.* ℞. seqq. §. 1. Nuntium Apostolicum posse quoscumque Sacerdotes pro sua Provincia approbare, tenent multi: *Tuschus* v. *Legatus* concl. 158. ait, *Legatus Apostolicus in sua Provincia habet ordinariam jurisdictionem. Quidquid potest Episcopus in sua diœcesi respectu jurisdictionis, potest Legatus in sua Provincia, hoc excepto, quòd Capitulum potest alienare cum consensu Episcopi, non Legati.* Similiter loquuntur *Azor* p. 2. l. 5. c. 27. q. 5. *Barbosa* in Collect. ad l. 1. tit. 30. ad Cap. *Cum non ignoretis*, n. 2. *Gonz.* ad Reg. 8. Cancell. Gl. 25. n. 15. *Rebuff.* in Praxi benef. tit. De union. n. 24. *Pirhing* l. 1. t. 30. n. 4. *Wagner.* in Decret. l. 1. tit. 30. ad c. 1. Nota 2. Idem tenent *Avers.* De Sacram. q. 46. s. 6. nu. 7. *Pontius* De Matr. l. 5. c 10. n. 7. *Sannig* ad l. 1. tit 30. *Viva* De Jubil. q. 9. a 4. Hinc inferunt *Gob.* & *Less.* in Auct. v. *Confessarius* casu 1. Nuntium posse Superiori regulari communicare potestatem approbandi, cùm potestas illa sit ipsi ordinaria. Similiter docet *Pelliz.* t. 6. c. 2. n. 81. Legatum à latere non tantùm posse approbare ad audiendas confessiones in sua Provincia, sed etiam dare facultatem absolvendi à reservatis Episcopo, quamvis addat non expedire, ut id sæpius faciat, ne offendantur Episcopi & contemnantur reservationes. Contra hactenus dicta dicit *Pignatelli* tom. 2. consult. 1. Nuntium non posse approbare ad audiendas confessiones, nec quosvis ordinare de sua Provincia &c. eò quòd ista per *Trid.* reserventur seu specialiter committantur potestati Episcoporum, pro quo adducit declarationes, quæ an authenticæ sint, rescire non possum, scient Nuntii ista facientes, quid possint: Et ex dicendis n. 1533. colligetur Nuntios in Germania & cum eis Sacram Pœnitentiariam censuisse, quòd eis competat ordinaria potestas approbandi etiam Regulares in Provincia.

1495. §. 2 Episcopus electus & confirmatus, quamvis non consecratus, approbare potest, quia approbatio non est actus Ordinis sed jurisdictionis, *Lugo* d. 21. num. 27. Si Episcopus sit excommunicatus, *Boss.* & *Tamb.* putant adhuc posse approbare, eò quòd approbatio sit tantùm judicium & simplex testificatio Episcopi, prout est talis persona superior, qualis in excommunicatione videtur manere: sed *Avers. Pontius* c 17. & alii probabiliùs dicunt non posse, si sit excommunicatus non toleratus, quia approbatio videtur esse actus Episcopi, prout Episcopus est, requirens jurisdictionem, quam non habet talis excommunicatus.

1496. §. 3. Ideo Sedes vacans approbare potest, quia quoad hoc habet facultatem Episcopi. Ideo convenit Vicarium in Spiritualibus habere potestatem approbandi, quia habet potestatem ordinariam, faciens unum cum Episcopo tribunal. Vide *Leur.* De Vicario q. 134.

1497. §. 4. Illi Abbates habent jurisdictionem quasi Episcopalem in ordine ad approbandum, qui habent diœcesin aliquam nulli Episcopo subjectam; aut saltem secundùm *Sanch.*, qui solent laicos Matrimonio jungere, super eorum votis dispensare, visitare parochias, excommunicare &c. Quamvis enim *Trid.* deroget omnibus privilegiis datis ad declinandum examen Episcoporum, tamen ejusmodi Abbates respectu Sacerdotum sæcularium Ecclesiis sibi subjectis præficiendorum veniunt nomine Episcoporum, quia quoad potestatem sunt Episcopi, *Suar. Henriq. Præpos. Sanch. Gob.* & alii cum *Sylvio* p. 2. v. *Confessarius.*

§. 5. Quamvis Parochus possit simplici Sacerdoti non approbato, delegare jurisdictionem administrandi reliqua Sacramenta, *Barb. Possev. Leur.* in Foro benef. p. 1. q. 435. n 15. & seqq., tamen non potest approbare aut tali delegare potestatem ad audiendas suorum confessiones, quia hoc est Episcopi seu Ordinarii. *Lugo* n. 6. *Leur.* n. 4. Et sine jurisdictione ab Ordinario vel à Parocho, saltem tacitè, delegata non posset alius Parochus illius parochianum audire, communis cum *Leur.* n. 3. 1498.

§. 6. Videtur dicendum, quòd etiam Archi-Diaconi aut Præpositi, per se loquendo & ex vi officii, non habeant potestatem approbandi: unde si alicubi faciant, id erit ex delegatione Episcoporum, qui semper possint revocare. 1499.

§. 7. Ordinarius extra diœcesin suam existens potest approbare, quia hic actus non est jurisdictionis contentiosæ, quæ exigat exerceri in proprio tribunali, sed voluntariæ, quæ extra proprium territorium communiter exerceri potest. Putat tamen *Lugo* in Resp. mor. l. 1. dub 17. Episcopum Antverpiensem existentem Namurci non posse approbare Sacerdotem Namurcensem pro sua diœcesi Antverpiensi, quia Namurci existens non est ullo modo Ordinarius vel Superior respectu Sacerdotis Namurcensis, qualis esse posset saltem ratione loci, si cum illo esset in diœcesi Antverpiensi, ubi ipse est Ordinarius. 1500.

§. 8. Si Titius approbatus tantum pro Antverpia, Namurci audiat Cajum Namurcensem habentem ab Episcopo Namurcensi licentiam eligendi quemcumque Confessarium, videtur posse validè absolvere, quia hoc ipso, quòd Episcopus Namurcensis det Cajo istam licentiam, vult quemcunque Confessarium habere jurisdictionem & approbationem pro Cajo absolvendo, neque licentiam suam restrinxit ad Confessarium à se approbatum, sed extendit ad *quemcunque Confessarium* approbatum, Titius autem est Confessarius simpliciter approbatus, quia approbatus est Antverpiæ. E contrà tamen si Titius Namurci audiat Sempronium habentem ab Episcopo suo Leodiensi licentiam eligendi quemcumque Confessarium, Titius invalidè absolveret, quia ab Episcopo Antverpiensi non est nisi pro Antverpia approbatus, & Episcopus Leodiensis non potuit approbare Titium, utpote nullo modo subjectum, nequidem ratione loci, in quo audit: a Namurcensi autem Episcopo, ubi audit, etiam nullo modo censeri potest approbatus, ergo. 1501.

Q. 215. *An approbatus in una diœcesi censeri debeat ubique approbatus.* ℞. Negativè: quod certum est saltem quoad Regulares, ex Constitutione *Clementis* X. cujus clausulas concernentes subjicio: 1502.

CONSTITUTIO CLEMENTIS X.

Superna magni Patris-Familias &c.

§. 1. Sanè cùm S. Conc. Tridentini Decretis providè statutum fuerit, ut Regulares cujuscunque Ordinis, nisi à suis Superioribus de vita, moribus & scientia examinati & approbati fuerint; ac de eorum licentia, etiam in Ecclesiis suorum Ordinum prædicare non possint; cum qua licentia personaliter se coram Episcopis præsentare, & ab eis benedictionem petere teneantur, antequam prædicare incipiant; in Ecclesiis verò, quæ suorum Ordinum non sunt, ultra licentiam suorum Superiorum, etiam Episcopi licentiam gratis ab eo dandam habere teneantur, sine qua in ipsis Ecclesiis non suorum Ordinum nullo modo prædicare possint Atque ut nullus sæcularis sive Regularis etiam in Ecclesiis suorum Ordinum contradicente Episcopo prædicare præsumat. Itidemque cùm nullus Sacerdos Regularis possit confessiones sæcularium etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneus

neus reputari, nisi aut parochiale Beneficium obtineat, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut aliàs idoneus judicetur: & approbationem, quæ gratis detur, obtineat, privilegiis & consuetudine quacumque non obstantibus. Innotuit nobis dubitationes nonnullas circa benedictionem, licentiam, contradictionem, examen & approbationem ejusmodi in aliquibus Diœcesibus excitatas fuisse, ex quibus controversiæ & defensiones permultæ in diem subsequi possent occasione privilegiorum, quæ per Sedem Apostolicam Religiosis Ordinibus concessa fuerunt.

1503. §. 2. Nos attendentes, quòd aliàs diversis temporibus prædictæ dubitationes & controversiæ nonnullis Prædecessorum nostrorum Summorum Pontificum Constitutionibus, earumque Declarationibus definitæ fuerint, ejusmodi definitiones in unum collectas, ut magis magisque dissensionum tollantur semina, & imposterum firmior in agro Dominico pax Christi floreat, pro summo, quo fungimur Apostolatûs Officio novis Apostolicis litteris muniendas duximus & roborandas. Itaque de consilio nonnullorum Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium & dilectorum filiorum Romanæ Curiæ Prælatorum pietate, doctrinâ & prudentiâ præstantium, & maturâ deliberatione nostrâ, atque ex certa scientia, hac generali & perpetuò valiturâ Constitutione decernimus, & declaramus:

1504. §. 3. Regulares, qui in Ecclesiis sui Ordinis prædicare voluerint, teneri ab Episcopo Diœcesano Benedictionem petere: prædicare tamen posse, quamvis illam non obtinuerint. Quòd si Episcopus Benedictionem nedum non concesserit, sed etiam contradixerit, nec in prædictis quidem Ecclesiis licere Regularibus prædicare; eosque contravenientes ab illo tanquam Sedis Apostolicæ Delegato censuris aliisque pœnis Ecclesiasticis in vim Constitutionis fel. record. *Gregorii XV.* Prædecessoris nostri, incipientis: *Inscrutabili Dei providentia*, coerceri & puniri posse. Episcopum tamen absque justa & rationabili causa contradicere non debere; & hujusmodi Benedictionem teneri etiam Regulares petere, si in quibuscunque Oratoriis sui Ordinis sermonem coram populo vel in Ecclesiis aut ad crates Monasteriorum sanctimonialium eorum jurisdictioni subjectarum, licèt clausis januis & nullus sæcularis ibi intersit, habere voluerint. Posse autem Episcopum licentiam concessurum Regularibus in Ecclesiis, quæ suorum Ordinum non sunt, prædicare volentibus illos quamvis ab Universitatibus aut à Magistratibus laicis nominatos, etiamsi Episcopi Antecessores per tempus immemorabile hanc licentiam absque examine concedere consueverint, quoad doctrinam examinare, si ita ipsius arbitrio, quod moderatum & discretum esse debet, visum fuerit, & licentiam prædicandi semel iisdem concessam ob rationabiles causas, licèt occultas, prædicationem tamen concernentes suspendere. Non posse tamen Episcopum generatim prohibere Regularibus, quin in Ecclesiis suorum Ordinum prædicent.

1505. §. 4. Adhæc Religiosos ab Episcopo ad confessiones sæcularium in sua Diœcesi audiendas approbatos, non posse in alia Diœcesi eas absque Episcopi Diœcesani approbatione audire, quamvis pœnitentes subditi sint ejus Episcopi, à quo ipsi Religiosi jam fuerant approbati, & generaliter approbatos ab Episcopo ad personarum sæcularium confessiones audiendas nequaquam censeri approbatos ad audiendas confessiones Monialium sibi subjectarum, sed egere quoad hoc speciali Episcopi approbatione: atque approbatos pro audiendis confessionibus Monialium unius Monasterii minimè posse audire confessiones Monialium alterius Monasterii. Itidemque Confessores extraordinarios semel deputatos atque approbatos ab Episcopo ad Monialium confessiones pro una vice audiendas, haud posse expletâ deputatione in vim approbationis hujusmodi illarum confessiones audire, sed toties ab Episcopo esse approbandos, quoties casus deputationis contigerit. Cæterùm in Monasteriis ac etiam Collegiis, ubi juxta regularia instituta vivitur, posse tam Prælatos Regulares quàm Confessores Regularium eorundem Monasteriorum seu Collegiorum audire confessiones illorum sæcularium, qui inibi sunt verè de familia & continui commensales; non autem illorum, qui tantùm ipsis deserviunt; illos autem Religiosos, qui ad confessiones audiendas idonei generaliter reperti fuerint, ab Episcopis generaliter quoque & indistinctè absque aliqua limitatione temporis, cæterorumque locorum, aut generis personarum in Diœcesi propria admittendos: quoad cæteros verò, qui non adeo idonei reperiuntur, si petierint se admitti, arbitrio Ordinariorum relinqui, ipsos cum limitata facultate, prout eisdem Ordinariis magis expedire videbitur, probare & admittere, semel autem simpliciter approbatos posse in Diœcesi approbantis quovis anni tempore etiam paschali & quorumcunque etiam infirmorum confessiones audire absque ulla Parochorum vel ipsius Episcopi licentia: De qua tamen confessione teneri dictos Religiosos eorumdem infirmorum Parochum illico certiorem reddere. Et hoc posse illis ab Episcopo sub pœna suspensionis à facultate audiendi confessiones præcipi: sufficere tamen, ut certioratio hujusmodi fiat saltem per scripturam apud ipsum infirmum relinquendam.

§. 5. Et eos, qui dictis Religiosis simpliciter approbatis Paschali tempore confessi fuerint, Constitutioni, quæ incipit: *Omnis utriusque sexûs*, quoad confessionem duntaxat satisfecisse censendos. Regulares 1506.
verò ad ejusmodi confessiones audiendas prævio examine simpliciter & absque ulla temporis præfinitione ab ipsomet Episcopo, secus autem ab ejus Vicario aut ab Antecessoribus Episcopis approbatos, non posse ab eodem, qui sic approbavit, iterum examinari, aut ab eisdem confessionibus audiendis suspendi, seu licentias illis concessas revocari, nisi novâ superveniente causâ, quæ ipsas confessiones concernat. De qua tamen haud necessarium esse, ut in actis constet; nec eam teneri Episcopum ipsis Regularibus significare, sed Sedi Apostolicæ duntaxat, ubi eam sibi aperiri postulaverit.

§. 6. Porrò si Regulares cum scandalo, aut aliàs 1507.
inhonestè vivant, vel aliquod delictum committant, per quod rationabili Episcopi judicio videantur à confessionibus suspendendi, in quo ipsius Episcopi conscientiam oneratam esse volumus, cùm præcipua ministri Sacramenti Pœnitentiæ qualitas sit vitæ integritas ac morum honestas; utique eam causam ad confessionis ministerium pertinere, ac proinde nihil obstare, quominus ob eam possit Episcopus Regulares a semetipso approbandos suspendere aut repellere à confessionibus audiendis: Attamen Confessiones audiendi facultatem omnibus simul unius Conventûs regularibus Confessoribus adimi ab Episcopo inconsultâ Sede Apostolicâ nullatenus posse. Ex facultatibus per *Mare magnum* aliave privilegia Regularibus cujuscunque Ordinis, instituti, aut Societatis etiam JESU concessis factam eis non esse potestatem absolvendi in casibus ab Episcopo sibi reservatis, & per confirmationes dictorum privilegiorum, quas Regulares à Sede Apostolica post sacrum Conc. *Trid.* obtinuerunt, nequaquam revixisse privilegia priùs ab eodem Concilio aut deinde Apostolicis etiam decretis sublata atque extincta, si quæ habebant absolvendi à casibus Episcopo reservatis.

§. 7. Et habentes facultatem absolvendi ab omni- 1508.
bus casibus Sedi Apostolicæ reservatis, non ideo à casibus

casibus Episcopo reservatis posse absolvere: posse autem regularem Confessorem in ea Diœcesi, in qua est approbatus, confluentes ex alia diœcesi à peccatis in ipsa reservatis, non autem in illa, ubi idem Confessor est approbatus, absolvere, nisi eosdem pœnitentes noverit in fraudem reservationis ad alienam Diœcesin pro absolutione obtinenda migrasse: Vigore supradictorum privilegiorum nequaquam licere Regularibus etiam satisfactâ parte absolvere pœnitentes à censuris quoad externum & Judiciale forum, & absolutos ab eis in foro pœnitentiali utique non censeri absolutos in exteriori judicio & contentioso. Quin imò censuris Ecclesiasticis irretitos & denunciatos ab Episcopis cogi posse gerere se pro talibus, etiamsi à Regularibus fuerint absoluti. Quoties exhibitis aliquibus Regularium Apostolicis privilegiis coram Episcopo, ab eo judicetur ipsa non suffragari casui, de quo agitur, si dictorum privilegiorum verba obscura sint & ambigua, non esse ad Metropolitanum provocandum, sed cùm ejus sit interpretari, cujus est condere, dictorum privilegiorum interpretationem Sedis Apostolicæ judicio, prout aliàs constitutione prædecessoris nostri fel. recordationis *Clementis IV.* statutum fuit, esse requirendam.

1509. §. 8. Decernentes, sic & non aliàs per quoscunque Judices ordinarios vel delegatos quavis authoritate & dignitate fungentes, etiam causarum palatii Apostolici Auditores ac S. R. E. Cardinales, etiam de latere Legatos, Vicelegatos & Nuntios, & quosvis alios, sublatâ eis & eorum cuilibet quavis aliter judicandi & interpretandi facultate & authoritate judicari & definiri debere. Irritum quoque & inane, quidquid secus super his à quoquam quavis authoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari.

1510. §. 9. Non obstantibus quibusvis constitutionibus & ordinationibus Apostolicis in favorem quarumcunque personarum, atque quorumvis Ordinum tam mendicantium quàm non mendicantium, militarium, etiam S. Joannis Hierosolymitani, Congregationum, Societatum etiam JESU ac cujusvis alterius instituti etiam necessariò & in individuo exprimendi, Monasteriorum, Conventuum, Capitulorum, Ecclesiarum & aliorum quorumcunque tam sæcularium, quàm regularium locorum, nec non illorum etiam juramento, confirmatione Apostolicâ vel quavis firmitate aliâ roboratis statutis vel consuetudinibus etiam immemorabilibus, exceptionibus quoque, indultis & privilegiis etiam in corpore juris clausis, aut ex causa & titulo oneroso, vel in limine fundationis concessis, etiam *Mari magno*, seu Bullâ aureâ, aut aliàs nuncupatis: Conservatorum Deputationibus eorumque atque aliis inhibitionibus, quibus Episcopi deferre minimè teneantur, & quibusvis, aliis sub quibuscunque tenoribus & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis aliisque efficacioribus & insolitis clausulis, nec non irritantibus & aliis decretis, etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, aut aliàs quomodolibet etiam per viam communicationis, seu extensionis concessis & iteratis vicibus approbatis & innovatis, quibus omnibus, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis eorumque totis tenoribus & formis specialis, specifica, expressa & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, & forma in illis tradita & observata, inserti forent, præsentibus pro plenè & sufficienter expressis & insertis habentes, illis quoad ea, quæ eisdem præsentibus adversantur, alias in suo robore permansuris harum serie specialiter, & expressè derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ 21. Junii, publicatum 2. August. 1670.

1. Constitutio illa obligat omnes Regulares, etiam Societatis JESU; & derogat omnibus quorumcumque etiam Mendicantium Ordinum privilegiis, ac si de verbo ad verbum hìc exprimerentur, uti constat ex §. 9. Et hoc sufficere ad efficaciter derogandum, constat ex dictis n. 1464. Hinc si ego Sacerdos Regularis Coloniæ approbatus irem cum cive Coloniensi Ruræmundam, non possem hunc absolvere Ruræmundæ, quia non sum approbatus ab Episcopo Ruræmundano. 1511.

2. Regularis approbatus in hac tantùm diœcesi non potest nequidem vi Bullæ Cruciatæ vel in Jubilæo eligi in alia diœcesi ad audiendas confessiones, quia Pontifices declarârunt Ordinarium, à quo ille, qui eligitur, debet esse approbatus, esse Ordinarium illius diœcesis, in qua audiuntur confessiones, *Lugo*, *Tamb. Loth, Carden.* in 2. crisi diss. 2. à n. 271. *Belleg.* p. 3. c. 9. q. 2. contra *Viva* De Jubil. q. 9. a. 3. qui putat in Jubilæo sufficere approbationem Episcopi pœnitentis. 1512.

3. Putârunt *Platel.* p. 5. n. 873. *Taberna* de pœnit. c. 6. §. 2 q. 4. & alii tres Doctores hujus Provinciæ, quos consului, Sacerdotem Societatis in una diœcesi approbatum, dum iter agit per alias diœceses, adhuc posse audire confessiones quorumcumque sæcularium, exceptis locis, in quibus Ordinarii existunt, & dummodo Parochi non repugnent, id enim habemus vi Bullæ Greg. XIII. *Decet Romanum Pontificem*: quo privilegio, uti innuit *Lugo* d. 21. num. 47. simus subditi & censemur approbati ab illo Ordinario, in cujus diœcesi sumus. Putantque plures apud *Dianam* p. 3. t. 2. R. 123. Decreta Pontificum, quæ videntur talem facultatem revocare, tantùm loqui de potestate audiendi confessiones permanenter non autem transeunter, hoc enim est minus & diversum privilegium. Sed cum *Clemens* ad confessiones simpliciter audiendas, præscindendo an transeunter an permanenter, universim requirat approbationem Ordinarii loci, in quo Regularis audit, ac revocet omnia qualiacumque & quomodocumque data privilegia in contrarium, non auderem sententiam illam sequi. Nec novum *Comp. privileg. Societatis* v. *Confessarius* §. 2. videtur satis fidere isti privilegio. 1513.

4. Docet *Gobat* t. 7. n. 85., ex quo notârunt alii, quòd in locis Germaniæ vel omnibus vel plerisque, Sacerdotes Societatis & alii Mendicantes in una diœcesi approbati, novâ approbatione in alia communiter non egeant, ex tacita Episcoporum concessione. Sed de hoc satis non constat, cùm viderim sæpe Regulares ex una ad aliam diœcesin transeuntes sistere se Ordinariis, & per hoc tantùm facilitare approbationem sui pro nova diœcesi, si ostendant approbationes aliarum diœceseon. 1514.

5. Regularis approbatus potest suum socium Regularem ejusdem Ordinis absolvere, in quacumque diœcesi sit cum illo, quia decreta Pontificum tantùm loquuntur de confessionibus sæcularium & Religiosorum alterius Ordinis. 1515.

6. Dicta decreta tantùm loquuntur de Confessariis Regularibus, hinc quoad Parochos seu alios Sacerdotes sæculares manet antiqua quæstio, à quo Episcopo approbati esse debeant: *Henriq.* & alii dixerunt sufficere à quocumque Episcopo, sive pœnitentis sive Confessarii sive alio, quia *Trid.* tantùm requirit approbationem Episcopi, abstrahendo, quis ille sit: sed sententiam illam meritò rejicit *Lugo* num. 27. & ratio colligetur ex dicendis. Alii cum *Viva* dicunt requiri & sufficere approbationem ab Episcopo pœnitentis, quia 1516.

quia penes Episcopum est committere oves suas illi, cui vult & judicat expedire: sed contra hanc sententiam sunt multæ declarationes S. Congreg. apud *Lugo* num. 31., de quibus tamen videri potest *Leuren.* in Foro benef. p. 1. q. 434. n. 2. Alii cum *Suar.* & *Castrop.* pu. 19. §. 3. dicunt requiri & sufficere approbationem ab Episcopo Confessarii, quia Confessarius debet probari ab Episcopo, ergo debet illi esse subjectus: Sed contra hanc sententiam etiam est, quia si vera est, Sacerdos Coloniensis non posset Monasterii approbari ab Episcopo Monasteriensi pro confessionibus Monasterii audiendis, quod est incredibile & contra praxin, inquit *Lugo* n. 33. & 36. Alii cum *Nav. Barb. Lugo* n. 35. determinatè requirunt approbationem ab Episcopo illius loci, in quo quis confessiones audit, quia spectat ad Episcopum, ne quis in sua diœcesi confessiones audiat, qui ab eo non est judicatus idoneus, sicuti ad Magistratum urbis spectat, ne Medicus absque ejus licentia civibus medicinas præscribat. Hæc sententia videtur probabilior, eamque *Carden.* n. 271. putat nunc esse certam ex Constit. *Clementis X.*, quia quando hoc declaratur de Confessario Regulari, facilè à paritate rationis idem colligitur de sæculari; sed ratio illa nulla est, nam in positivis non valet illatio à pari, imò nec à majori ad minus, vel contrà, aliàs bene sic argumentarer, hic Episcopus reservat blasphemiam, ergo etiam odium Dei; Papa reservat lectionem libri hæretici, ergo etiam desperationem &c. Hinc *Ills.* tr. 6. d. 6. nu. 177. & alii multi cum *Leur.* n. 1. non improbabiliter dicunt saltem Parochum hujus diœcesis non indigere aliâ approbatione ad alibi audiendam confessionem sui subditi, quia cùm ratione muneris sit Pastor ejus, & Confessarius ordinarius, satis à *Trid.* censetur pro illo ubique audiendo approbatus; sicuti etiam Confessarii Principum & Magnatum, qui respectu illorum sunt veluti Parochi, quando per varias diœceses illos comitantur, audiunt illos ubique sine approbatione singulorum Ordinariorum. Et idem videtur dicere *Lugo* num 42. de quocumque sæculari Sacerdote approbato retinente domicilium in hac diœcesi, si cum subdito hujus diœcesis peregrinetur in alia diœcesi: Et ideo etiam *Sanch.* & alii apud *Leur.* q. 435. num. 4. docent, si Parochus alteri approbato non Parocho deleget jurisdictionem in suos, hunc delegatum posse istos Parochianos audire etiam extra diœcesin, cujus est Parochus delegans, sicuti enim hic Parochus posset audire suos in alia diœcesi, ita poterit habens delegatam ab illo potestatem. E contrà tamen docet probabiliùs *Illf.* etiam Parochum hujus diœcesis non posse extra hanc diœcesin audire alienos sine approbatione Episcopi loci.

1517. 7. Quod dictum est de Parocho sæculari, videtur dicendum etiam de Regulari habente verum Beneficium parochiale, quia simili modo supponitur jam approbatus in hac diœcesi pro sua parochia, cui affixus est.

1518. 8. Quod attinet ad Missionarios castrenses, *Layman* l. 5. t. 6. c. 10. n. 5. rectè docet eos, qui ab Episcopo præficiuntur alicui legioni suæ pro administrandis Sacramentis, esse talis legionis veluti Parochos, ubicumque terrarum illa fuerit, & etiamsi novi milites accedant aut succedant aliis: Sed tota difficultas est, si Missionarius ille sit Regularis, an propter Constit. *Clementis X.* debeat approbari ab Episcopis omnium diœcesium, per quas transit aut in quibus fortè commoratur legio. Negârunt duo Doctores à me interrogati, & putârunt sequentia posse tutò teneri: 1. Talem Castrensem etiam Regularem, ubicumque sit, esse approbatum pro sua legione. 2. Si milites alii etiam ex alia legione, cui alius Sacerdos Castrensis præest, ad eum accedant, posse absolvi, quia milites omnes censentur esse veluti vagi, & proprii Missionarii contenti sunt, ipsi autem sunt approbati etiam pro illa diœcesi respectu suæ legionis, ergo sicuti si subditus hujus parochiæ veniat ad parochiam alterius vicini, potest ab hoc Parocho absolvi, uti habet praxis, ita etiam hìc. 3. Videtur idem dicendum esse de aliis hominibus vagis, qui quamvìs non sint milites, tamen fortè in exercitu sunt, vel in præsidio, & petunt ab eis absolvi. 4. Quod attinet ad alios, qui non sunt vagi sed Parochiani locorum, in quibus sunt vel per quæ transeunt legiones, quoad hos videtur in rigore observanda Const. *Clementis.* 5. Unus eorum Doctorum addidit talem Castrensem habere jurisdictionem pro toto exercitu, ideoque si unus Tribunus alterius legionis eum peteret, posse etiam hos absolvere, nam si hic moreretur, alter in ejus locum posset succedere absque nova auctoritate Superiorum, quorum voluntas hìc est talis. Ita viri illi, ego autem nihil definio: attamen pro confirmandis hìc dictis n. 1. occurrit hæc ratio, quia tales castrenses sunt Parochi suæ legionis, ergo talis legio est ipsius parochia, ergo ubicumque sit legio, ipse semper est in sua parochia, dicitur enim Parochus à παροικος accola seu incola, eò quòd collocetur inter eos, quorum, quoad animam, curam gerit, uti dixi l. 4. n. 599. ergo cùm semper sit inter legionem suam, semper est in parochia sua, & non tantum circumducit parochianos suos sed reipsa circumfert totam parochiam suam, uti enim legio est vaga & nullo loco fixa, ita & parochia illius, ergo sicuti Parochus existens in sua parochia semper potest absolvere suos, ita & talis Missionarius.

Q. 216. *Quid præterea notandum sit circa approbationem Regularium.* ℞. seqq. §. 1. Illi Regulares approbantur ab Episcopo, qui approbantur à Superioribus suis ex speciali gratia vel facultate concessa ab Episcopis, uti per se patet. 1519.

§. 2. Ex n. 1505. constat Confessarium Regularem exemptum, quamvis secundum dicenda num. 1552. habeat jurisdictionem à Papa, attamen hanc habere suspensam usque ad approbationem Episcopi, qui si hanc semel dederit, functus est officio suo, & tum habent Regulares jurisdictionem à Papa acceptam, omnino expeditam, nec impedibilem ab Episcopo, secundùm dicenda n. 1545. Tenetur autem Episcopus Regularem repertum absolutè idoneum approbare indistinctè sine restrictione ad tempus, loca, personas, uti habet *Clemens X.* n. 1505. Non sufficit autem petitam esse & injustè denegatam approbationem, uti colligitur etiam ex hac prop. 13. ab *Alex. VII.* damnata, *Satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confitetur Regulari, Episcopo præsentato & ab eo injustè reprobato.* An verò possit Episcopus revocare approbationem semel datam, dicetur n. 1545. 1520.

§. 3. Quamvis plures apud *Lugo* d. 21. nu. 9. dixerint Prælatos Regulares, uti Provinciales, Priores, Guardianos, Rectores, non indigere approbatione ad audiendas confessiones sæcularium, eò quod sint veluti Parochi curam animarum habentes, tamen oppositum omnino tenendum est cum *Suar. Fagund. Lugo* nu. 10. *Vira* De Jubil. q. 9. a. 4. quia reipsa non sunt Parochi, cùm Parochus definiatur esse, qui auctoritate Episcopi, Ecclesiæ parochiali est præfectus, ut populo subministret pabulum verbi Dei & Sacramentorum: ergo etiam de talibus Prælatis valent dicta n. 1505. De Abbatibus dicetur n 1535. 1521.

§. 4. Si sæculares in Monasterio famulentur Regularibus & non sint de familia, id est, continuò ibi non fruantur mensâ, opus est approbatione Ordinarii, ut audiri possint, uti tenent omnes cum *Sylvio* p. 1. v. *Confessarii approbatio*: Et quamvìs sint de familia, si Superiores Monasteriorum non sint Abbates cum potestate, de qua dictum est nu. 1497., adhuc opus esse approbatione Ordinarii ad illos audiendos, te- 1522.

neno

nent *Sylv.* suprà, & iterum p. 2. v. *Confessarii approbatio.* Sed rectè contradicunt *Rodriq. La Crux, Tann.* & jam certum est ex n. 1505.

1523. §. 5. Si Episcopus aut Vicarius illius Generalis concedat Regulari facultatem audiendi diœcesanos, vel si det alicui diœcesano facultatem confitendi Regularibus, frustra repugnant Parochi, nam singuli parochiani sunt subditi Ordinario tanquam Pastori universali omnium, etiam ipsorummet Parochorum.

1524. Q. 217. *Cui confiteri debeant aut possint Regulares itinerantes.* R. §. 1. Regularis, saltem Societatis JESU, confiteri debet socio suo Sacerdoti ejusdem Ordinis, non autem externo aut alterius Ordinis, imò nec ejusdem Ordinis fortè in via occurrenti. Quòd si non adsit Confessarius ejusdem Ordinis, potest confiteri cuivis, etiam non Regulari. Putantque *Suar. Tamb. Sporer* n. 685. *Burgh* cent. 2. casu 8. contra *Vasq.* etiam non approbato ab Episcopo, quia Prælatus censetur id permittere, si sit consuetudo vel necessitas confitendi aut communicandi de via; nec requiritur, ut Confessarius Regularium sit ab Episcopo approbatus, saltem exceptis Monialibus, sed secundùm dicta nu. 1487. satis est esse designatum à Superiore.

1525. §. 2. Religiosus Societatis JESU divertens ad aliquam domum sui Ordinis tenetur confiteri aut socio viæ, aut uni ex ordinariis Confessariis illius domûs, *Gob.* tr. 7. n. 646. Quid facere debeat, si casum reservatum habeat, dicetur n. 1679. Quoad alios Religiosos, quisque debet se conformare suis Statutis vel consuetudini.

1526. §. 3. Si Moniales absint à suis Monasteriis, etiam scient, quid sibi liceat per Statuta vel consuetudinem: quòd si nesciatur de Statuto vel consuetudine, putat *Platelius* permitti, ut cuivis confiteantur: Melius tamen est interrogare, an facultatem habeant; & si affirment, credi potest.

1527. §. 4. Dubium est, an Moniales cum licentia degentes extra Monasterium & à Superioribus suis habentes potestatem confitendi cuicumque, possint confiteri non approbato specialiter pro Monialibus: & videtur, quòd sic: quia quamvis *Greg. XV.* in Constit. *Inscrutabili*, quam refert *Synodus Colon.* anni 1662. pag. 173. dicat, *Confessores verò sive Regulares sive sæculares quomodocumque exempti, tam ordinarii quàm extraordinarii ad confessiones Monialium etiam Regularibus subjectarum audiendas nullatenus deputari valeant, nisi prius ab Episcopo diœcesano idonei judicentur, & approbationem, quæ gratis concedatur, obtineant*; tamen videtur intelligere de illis solis Confessariis, qui vel sunt ordinarii in Monasteriis, vel extraordinariè mittuntur pro audiendis Monialibus, secundùm dicenda n. 1534., adeoque intelligit de Monialibus in Monasteriis degentibus, supponit enim juxta alias Bullas Apostolicas, quòd Moniales semper sint intra clausuram. Et etiam id solùm videtur velle *Clemens* X. relatus num. 1505., nam paulò antè dicit se Prædecessorum Constitutiones & declarationes *in unum collectas .... munire & roborare*, ergo etiam ipse intelligit tantùm Confessarios ordinarios vel extraordinariè deputandos pro audiendis intra claustra Monialibus, quales non sunt, qui audiunt peregrinas, ergo de his non loquuntur Pontifices; & consequenter cùm à jure antiquo recedendum non sit, nisi quatenus novo fuerit expressum, l. *Præcipimus.* §. 6. Cod. *De appellat.* ejusmodi Sacerdotes possunt, uti antè, absolvere Moniales per accidens ad se venientes, quamvìs non sint ad eas specialiter approbati. *Confir.* nam saltem per epikiam id dicendum est in Germania, in qua monialibus sæpe conceditur longo tempore abesse & morari in locis, ubi nulli aut rarissimi sunt tales specialiter approbati, credibile autem non est Papam velle illas tanto tempore carere Sacramentis pœnitentiæ & Eucharistiæ.

Q. 218. *Quid prætereà notandum sit circa approbationem & Confessarium pro Monialibus.* R. seqq. §. 1. Ad audiendas sive ordinariè sive extraordinariè Moniales, etiam exemptas à jurisdictione Episcopi, requiritur approbatio Episcopi, secundùm dicta n. 1527. sic enim habet Constitutio *Greg. XV.* Hanc tamen Constitutionem, quoad punctum illud approbationis pro Monialibus exemptis, non esse receptam pro regnis Hispano subjectis, sed ab *Urbano VIII.* suspensam, testatur *Lezana* tom. 1. Summæ c. 19. num. 35. ideoque *Platelius* p. 5. n. 895. & *Loth.* tr. 23. q. 5. dicunt non obligare pro Belgio, in quo secundùm *Trid.* sess. 23. c. 15. De Reform. solummodo ad audiendas confessiones sæcularium non autem Regularium requiritur approbatio Episcopi. Constitutio autem *Clementis* X. relata à n. 1502. non videtur ponere novum jus, sed tantùm roborare & declarare Constitutiones priorum Pontificum, uti habent verba n. 1503. relata. An autem Constitutiones illæ quoad hoc punctum alibi ubique receptæ sint & obligent, dubitatur; negant aliqui, quia Episcopi non videntur urgere, sed connivent, uti in multis aliis per tales Constitutiones statutis, v. g. ut Regulares in templis suis non concionentur, nisi acceptâ benedictione ab Episcopo, in alienis autem non nisi cum licentia, uti verba habent num. 1504. relata. E contrà, quòd sufficienter his locis receptæ sint & obligent, suadent sequentia: imprimis quia in diœcesibus vicinis observantur quoad punctum illud, speciatim in Paderbornensi. Deinde Constitutio *Greg. XV.* est promulgata in *Synodo Colon.* anni 1662. pag. 173., ideoque eam Coloniæ observant Patres Franciscani respectu Monialium sibi subjectarum, vigetque etiam in diœcesi Monasteriensi: ac etiam in Hildesiensi recepta est *Clementis* X. Constitutio, ergo pro talibus locis requiritur, ut Confessarius Monialium sit ab Episcopo approbatus. 1528.

§. 2. *Sylvius* p. 2. v. *Confessio.* casu 2. testatur Responsum sacræ Congregationis approbatum à *Greg. XV.* & *Urb VIII.* dicere, quod Regulares ad audiendas Moniales sibi subjectas egeant *speciali* Episcopi approbatione: quòd clarè exprimit *Clemens* X. n. 1505. relatus, ubi addit approbatú ad unum Monasterium non esse approbatum ad aliud, & deputatum pro una vice non esse deputatum pro pluribus vicibus. Quando autem dicit, Monialium *sibi subjectarum*, non est sensus, sibi, id est, Episcopo subjectarum, uti videtur intelligere *Platelius*: sed sibi, id est, Regularibus subjectarum, nam de Regularibus ibi loquebatur, ad quos si referatur reciprocum *sibi*, est propria locutio, si autem ad Episcopum, est minùs bona & parum syntactica, standum est autem pro sensu proprio verborum, vel ideo etiam, quia de subjectis Episcopo non poterat esse dubium, cum certum esset ad eas audiendas requiri specialem Episcopi approbationem. 1529.

§. 3. Ut quis dicatur approbatus *specialiter* ad Moniales, non est satis esse approbatum generaliter ad omnes Christi fideles, quamvìs Episcopus non exceperit Moniales, *Platelius*: Nec satis est esse approbatum ad viros & mulieres, *Tamb* De pœn. c. 5. §. 2. n. 19., sed necesse est, ut quando datur vel petitur approbatio pro Monialibus, expressa fiat mentio de illis, aut ex circumstantiis satis intelligatur, quòd mens Episcopi se etiam ad Moniales extendat, uti si Episcopus alicui approbato det licentiam audiendi Moniales, in hac licentia continetur specialis approbatio, *Platelius.* 1530.

§. 4. Qui approbantur à Superioribus Ordinum habentibus ab Episcopo potestatem approbandi etiam pro Monialibus, æquivalenter approbantur ab Episcopo. Cùm autem illi, qui ad Moniales mittuntur, communiter bonâ fide pergant, supponentes se sufficienter approbatos esse, spectat ad Superiores cu- 1531.

rare, ut hanc *specialiter* pro Monialibus approbandi potestatem habeant, quam non habent, nisi quando petunt, in specie formaliter vel æquivalenter fiat mentio de Monialibus, quia si petatur & concedatur generatim potestas approbandi, quamvis concedens non excipiat Moniales, illi, qui ex vi talis concessionis approbantur, non approbantur *specialiter* ad Moniales, sed tantum generaliter, in quantum hæ continentur sub nomine pertinentium ad talem diœcesin.

1532. §. 5. Ut audiri possint exemptæ, præter Episcopi approbationem requiritur licentia Superiorum Ordinis, in quo est ista exempta, quia quamvis Pontifices illimitatè nobis dederint jurisdictionem in omnes Christi fideles pro locis, in quibus approbati sumus, tamen per hoc non intendunt derogare constitutionibus aut privilegiis Religionum, vi quorum non possunt ejusmodi Regulares confiteri nisi Confessariis à Superiore designatis, *Platel*. n. 886. *Steph*. t. 5. n. 202. *Sylv*. p. 2. v. *Confessio* casu 1. vide dicenda n. 1577.

1533. §. 6. Ut audiri possint subjectæ Episcopo, sufficit, per se loquendo, approbatio illa specialis & facultas Episcopi, quamvis Superiores Ordinis nollent, quia prævalet Episcopi jurisdictio, uti in simili casu de Abbate notat *Sylv*. p. 1. v. *Abbas* casu 1. addens p. 2. v. *Confessio* casu 2. consensum Abbatissæ quandoque tantùm ad hoc requiri, ut licitè fiat: putat tamen non fore mortale, si illâ insciâ fiat, præsertim ex causa rationabili. Quòd si ille, ad quem spectat dare jurisdictionem, non vellet hanc aliter concedere, quàm sub conditione licentiæ ab Abbatissa obtentæ, patet absolutionem fore invalidam. *Dixi*, per se loquendo, nam, in Clementina *Dudum*. De sepulturis, aliter statuitur de Ordine Fratrum Minorum & Prædicatorum, quamvis fortè alicubi subjicerentur Ordinario, *Rodriq. Portel*. v. *Confessoris approbatio*. Et quoad audiendas Moniales, omnia privilegia & facultates, quæ circumferuntur veluti concessæ his aut illis Regularibus, videntur omnes restringendæ ad tenorem Constitutionis *Clementis* X. quam retuli à n. 1502.

1534. §. 7. *Tridentinum* sess. 25. c. 10. De Regul. sic decernit, *Præter ordinarium Confessorem alius extraordinarius ab Episcopo & aliis Superioribus bis aut ter in anno offeratur, qui omnium* (Monialium) *confessiones audire debeat*. Et quamvis hoc privilegio non teneantur uti Moniales, attamen expedit fieri, etiam Superioribus præeuntibus, ut sic consulatur conscientiæ aliquarum, quæ extraordinario sæpe indigent, & ex respectu humano, si aliæ non faciant, non utentur alio, ne videantur singulares vel fiant suspectæ. Et siquidem Monasterium sit subjectum Ordinario, hic debet Confessarium talem præsentare: si subjectum sit Prælatis Regularibus, ad hos spectat offerre Confessarium extraordinarium, uti respondit *S. Congreg*. 1609. apud *Zypæum* l. 3. variarum consult. 5. Abbatissa enim & fœminæ non habent potestatem sic eligendi, sed per Superiores, intelliguntur viri, qui eis præsunt. *Sylvius* v. *Confessor* 1. q. 8. *Loth*. tr. 23. a. 2. ex responso *S. Congreg*. 1621. 19. Octob. ad Episcopum Tornacensem. Si tamen Superiores exemptis ejusmodi Confessarium non offerant, potest assignare Episcopus, *Beiltz*. De Regular. tr. 10. c. 10. n. 254.

1535. Q. 219. *Quid præterea notandum sit circa approbationem quoad Parochos*. ℞. seqq. §. 1. Qui modo per Canones præscripto obtinet Beneficium parochiale, hoc ipso approbatur, quia Canones volunt obtineri per concursum vel saltem prævio examine, uti habet *Trident*. sess. 24. c. 18. De Reform., & ideo sess. 23. c. 15. ait nullum ad confessiones audiendas *idoneum reputari, nisi aut parochiale Beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, approbationem obtineat*. Unde si quis per fraudem suam, vel per incuriam Episcopi, vel aliter, sine examine aut judicio Episcopi pervenisset ad parochiam, indigeret approbatione uti alii. E contrà nomine approbatorum ex vi Beneficii parochialis veniunt etiam Episcopi & Abbates pro foro externo habentes jurisdictionem episcopalem, *Viva* de Jubil. q. 9. a. 4. Non tamen Abbates alii, nec Regularium Provinciales, Priores, Guardiani, Rectores, uti dictum est n. 1521.

§. 2. Approbatus ex vi obtentæ parochiæ non tantùm pro suis parochianis approbatus est, sed etiam 1536.
pro tota diœcesi, si consentiant alii Parochi, quia Beneficium parochiale ponitur à *Trid*. pro approbatione universali, inquit *Lugo* d. 21. n. 21. Et ita habet praxis in Germania, teste *Gobat*. Consequenter tempore Jubilæi quivis Parochus audire potest alienas oves saltem in eadem diœcesi, uti cum plurimis *Lugo* n. 22. *Diana* p. 1. t. 11. R. 3. *Viva* suprà.

§. 3. *Suar. Vasq. Lugo, Aversa* q. 16. s. 7. *Leur*. in 1537.
foro benef. p. 1. q. 434. n. 2. aliique communiùs putant approbatum vi Beneficii parochialis censeri approbatum pro tota Ecclesia etiam extra istam diœcesin, quia est approbatus secundùm *Trident*. tanquam publicus Minister Ecclesiæ: Sed probabiliter contradicunt *Guttier. Homob. Garc. Laym. Piasec*., quia mens approbantium videtur esse approbare tantùm ad subditos suos, & aliàs pariter dicam Sacerdotem quemvis approbatum, licèt Parochus non sit, esse approbatum pro tota Ecclesia, cùm approbetur tanquam publicus ejus Minister; Ratio à priori potest esse, quia Parochus non approbatur ab Ecclesia universali sed tantum ex dispositione *Tridentini* approbatur à suo Episcopo conferente ipsi parochiam, cujus solius examen vel judicium prærequiritur, ergo non debet censeri approbatus judicio universalis Ecclesiæ vel pro universali Ecclesia, sed tantùm pro Ecclesia seu diœcesi sui Episcopi.

§. 4. Quamvis in quibusdam diœcesibus fiat, ut 1538.
universaliter approbatus, si ab una parochia transeat ad aliam, non ideo iterum examinetur pro approbatione, oppositum tamen fit in quibusdam aliis diœcesibus, nec immeritò, quia idoneus pro uno loco non semper est idoneus pro alio, in quo possunt esse diversi parochiani exigentes diversam in Parocho scientiam & qualitates.

§. 5. Parochus non potest sibi in Confessarium 1539.
eligere simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario, nam *Alex. VII*. damnavit hanc 16. prop. *Qui Beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario*. Quinam propositionem illam tenuerint, refert *Mendo* diss. 10. q. 7. & quæ pro illa afferri possent, solvunt *Du Bois & Viva* ad illam prop. damnatam.

Q. 220. *Quid notandum circa desitionem vel revoca-* 1540.
tionem approbationis aut similium facultatum. ℞. seqq. §. 1. Sicuti error communis quandoque facit, ut non desinat, vel ut absolutè adsit jurisdictio, quia nempe tum Ecclesia supplet propter commune bonum, secundum dicta l. 6. p. 1. à n. 112., ita pariformiter loquendum est de approbatione: Hinc si Ordinarius concesserit Sacerdoti approbationem tantùm ad suam approbantis vitam, aut ad tempus, quod reipsa exspiravit, aut si approbatio sublata sit in pœnam, quamdiu mors Ordinarii, finis temporis elapsi, sublatio approbationis in pœnam facta publicè ignorabuntur, Sacerdos absolvet validè, quamvis sit peccaturus malâ fide utens approbatione, quam ampliùs non habet, uti constat ex dictis loco citato.

§. 2. Si Regularis Coloniæ approbatus mutet diœ- 1541.
cesin, non ideo desinit ejus approbatio Coloniæ obtenta, hinc si Coloniam redeat, potest sine nova approbatione audire confessiones, *Lugo* d. 21. n. 44.

§. 3. Si quis desinat esse Parochus, putârunt ali- 1542.
qui apud *Moyam* d. 7. q. 3. n. 4. non desinere ejus approbationem. Sed tenendum est cum *Suar. Henriq. Barb.*

Gob.

Gob. Lugo n. 8. *Leur.* in foro p. 1. q. 434. n. 4. *Sporer* num. 663. *Viva* De Jubil. q. 9. a. 4. desinere, nisi priùs fuisset approbatus independenter à Beneficio parochiali. De Parocho mutante parochiam dixi n. 1538.

1543. §. 4. Si moriatur Parochus, non ideo desinit approbatio Sacellani vel Vicarii approbati eum in finem, ut requisitus juvet Parochum, tales enim non approbantur præcisè ratione personæ Parochi sed loci. E contrà tamen videtur desinere facultas talis Sacellani ad assistendum Matrimoniis, nisi aliter velint & declarent Ordinarii, quia hæc pendebat immediatè à Parocho ad singulos actus suo modo delegante ipsi, non item approbatio vel jurisdictio in fideles pro confessione audiendos, quæ erat immediatè ab Ordinario. Videmus tamen etiam, inquit *Arsdek.* p. 3. t. 2. c. 1. nu. 9., Sacerdotem pro cooperatore à Parocho assumptum, eo defuncto pergere in omnibus, quamdiu à novo Parocho non removetur.

1544. §. 5. Privilegia non cessare morte concedentis, dixi l. 1. n. 835. An autem & quando commissio exspiret morte committentis, dixi ibidem n. 816. Ex quibus sequitur, si Vicarius Episcopi dederit facultatem aliquam Titio, & Episcopus tollat Vicario potestatem imposterum concedendi talem facultatem, anteqnam Titius eâ facultate sit usus, Titium posse uti illâ, quia est gratia, ad quam jus acquisivit, facultatem illam acceptando, *Castrop.* tr. 3. d. 4. pu. 16. §. 4. *Pontius* De Matr. l. 8. c. 16. §. 1. *Lugo* Resp. Mor. l. 1. dub. 20. ubi plùs adhuc asserunt. Hinc etiam si facultas absolvendi concessa sit alicui Superiori Regulari, v. g. ad septennium, cum potestate eam communicandi aliis, quamvis ille Superior ante septennium expletum removeatur ab officio, illi, quibus ab initio concessit, habent ad septennium: Imò si concessio fuit realis, id est, si facultas concessa fuit ratione officii, habet eam ejus successor usque ad finem ejus septennii, uti pluribus deducit *Lugo* dub. 10. Quandonam autem censeri debeat esse concessio realis aut personalis, dixi l. 1. n. 833.

1545. §. 6. Episcopi non possunt revocare vel limitare approbationem Regularium, quam ipsimet dederunt, nisi accedat nova justa causa ad confessiones pertinens: Nec possunt suspendere facultatem omnium in uno Conventu, uti constat ex verbis *Clementis X.* relatis num. 1506. Quod etiam verum est de sæcularibus approbatis, nam Cap. *Accepimus.* De ætate & qualit. Ordin. dicitur, *Semel idoneus reputatus debet pro tali haberi semper, aliâ causâ non interveniente.* Si tamen quis ad examen revocetur, frustra se opponet, quia Episcopus facilè prætendet causam, quæ præsumi debebit esse justa, quia pro ipsius auctoritate erit possessio.

1546. §. 7. Prælati Regulares ordinariè possunt revocare vel limitare facultates suorum subditorum, quia dantur his in ordine ad usum cum dependentia à Prælatis: Hinc Præfatio novi *Compendii* privileg. Societatis JESU habet, *De omnibus verò hujus Compendii facultatibus illud in universum intelligatur..... Superiorum fore illarum usum, cum expedire judicaverint, vel limitare, vel etiam omnino suspendere*: Et idem est de aliis Regularibus, per se loquendo. Quòd si Prælatus tantùm prohibeat uti facultate, v. g. audiendi confessiones, non ideo redditur usus sive absolutio invalida, *Confeltius* in Collectan. Privil. sacrorum Ordinum pag. 365. Vide dicta num. 1470. *Dixi*, ordinariè, nam

1547. §. 8. Facultates, quæ regularibus conceduntur, sunt triplices, 1. aliquæ directè & primariò conceduntur populo Christiano, nempe ob ejus utilitatem, uti in Jubilæo absolvendi à reservatis & censuris, commutandi vota &c. 2. Aliæ directè & primariò conceduntur Ordini & personis ejus, uti potestas lucrandi certas Indulgentias, exemptio à jurisdictione Ordinariorum &c. 3. Aliæ conceduntur æquè directè & primariò propter bonum Ordinis & populi Christiani. Quod attinet ad facultates primi generis, hæ non videntur tolli posse vel restringi à Superioribus Ordinum quoad validitatem, quia non sunt privilegia Ordinum sed populorum. Et idem videtur esse dicendum de facultatibus tertii generis: possent tamen Superiores huic vel illi prohibere & ita illicitum reddere usum talis facultatis. E contrà facultates secundi generis possunt à Superioribus restringi vel tolli in illis Ordinibus, in quibus eas non habent Regulares, nisi ipsis communicentur à Superioribus, uti fit in Societate JESU, secundum dicenda n. 1575.

DUBIUM III.

Quid & quotuplex jurisdictio Confessarii, & unde eam habeat.

Resp. Est auctoritas aliqua in alium ùt subditum, » in quem, in foro interno, accipit potestatem » distinctam à potestate Ordinis: hæc enim datur per » Sacramentum Ordinis, & omni Sacerdoti, nec tolli » potest: illa per externam concessionem Ecclesiæ; nec » omnibus Sacerdotibus, potestque ab iis tolli; ac nisi » adsit, invalida est absolutio: *Ex Trid. sess. 14. c. 7.* » Est autem duplex, Ordinaria & Delegata. Ordinaria » est, quam habent ii, qui ex vi proprii officii curam » animarum habent, ùt Papa, Episcopus, Parochus » (huc revocantur Archi-Episcopi, erga subditos suorum Episcoporum, tunc tantùm, quando actu visi- » tant (Archi-Presbyteri, Archi-Diaconi, Prælati Re- » ligionum, Vicarius perpetuus Episcopi vel etiam Pa- » rochi. Delegata dicitur, quæ legitimè datur ab ha- » bente ordinariam; idque vel tacitè, vel expressè, ùt » à Papa pro tota Ecclesia, ab Episcopo pro Diœcesi, à » Parocho pro Parochia: hoc discrimine, quòd Papa » possit dare invitis Episcopis & Parochis, non contrà. » Ac licèt exterior jurisdictio expiret morte delegan- » tis, non tamen hæc interior, nisi successor revocet, » ùt docet *Sanch. Suar. Nav. Kon.* contra *Sylv. & Vasq.* » *v. Lay. l. 5. t. 6. c. 10. n. 22.* Porrò hujusmodi pote- » statem delegatam absolvendi quemcunque à quibus- » cunque peccatis, in articulo seu periculo mortis, » (hæc enim pro eodem sumuntur in jure, ùt vid. *Dian.* » *p. 3. t. 4. R. 57. & 72.*) habet ex jure communi qui- » vis Sacerdos, etiam excommunicatus & degradatus, » si alius desit: Quod addo, quia præsente Parocho vel » proprio Sacerdote, id non posse, docet *Vasq. Bon.* » *Kon. Regin. &c. comm.*, licèt contrarium probabile » putet *Dian. p. 1. t. 5. R. 5. & p. 4. t. 4. R. 167.* ex *Ang.* » *Hen. Comit. & Sa*, confirmatque *Tamb. de exp. conf. l. 3.* » *c. 7.* Ex consuetudine, quivis toleratus absolvere » potest à venialibus, & mortalibus aliàs confessis. Ex » privilegio, religiosi Mendicantes quosvis fideles ab- » solvere possunt, juxta tenorem suorum privilegio- » rum. Ex concessione Ordinarii directa, quicumque » Sacerdos approbatus, cui id ille committit: Denique » ex indirecta is, qui audit eum, qui habet potestatem » eligendi Confessarium, quales sunt, 1. Ex jure, » Episcopi omnes, etsi sint tantum titulares: item su- » periores Episcopis, ùt Archi-Episcopi, &c. item Præ- » lati iis inferiores, exempti, ùt Abbas exemptus, (non » tamen Abbatissa.) Generalis, Provincialis, Prior, (sal- » vis tamen privilegiis Ordinum) *v. Dian. p. 4. t. 4. R.* » *1. & 2.* 2. Ex consuetudine, Cardinales, (qui eti- » am domesticis de Confessore providere possunt) » item Pastores, imò multis locis, etiam cæteri Sa- » cerdotes sæculares, ùt docent *Valent. Sa, Suar. d. 27. s.* » *3.* (Religiosi tamen tenentur eligere tales, quales illis » per-

permittunt statuta) item & Reges & Principes, (quorum tamen privilegium ad familiam non extenditur) denique domestici Pontificis. 3. Ab homine eam habent, quibus sive Pontifex, sive Episcopus, sive Parochus concessit. *Unde resolves.*

I. Qui habet potestatem delegatam, non potest eam subdelegare alteri, cùm diversa sit potestas utendi jurisdictione, & eam delegandi. Excipitur 1. nisi hoc ipsum concessum sit. 2. Nisi sit delegatus ad universitatem causarum, ùt v. g. si cui committeretur officium Parochi absentis, vel minorennis; talis enim aliqua exercitia jurisdictionis alteri, ex præsumpta voluntate Ordinarii, subdelegare posset, non tamen integrum officium. *V. Layman.*

II. Cùm jurisdictio respiciat subditos, exerceri in eos potest, tam à delegato, quàm ordinario, quocunque loco fuerit, ùt docet *Sanch. Henr. Suar. in 3. p. tom. 4. d. 28. sect. 1. & 7.* & alii.

III. Probabile est, quòd absolutus in articulo mortis, non teneatur se postea sistere Superiori, vel alteri pro reservatis (nisi hæc habeant annexam censuram) ùt docet *Nav. Suar. Mer. Fill. t. 7. n. 288. Bon. d. 5. q. 7. p. 1. n. 13.* quia directè absolutus fuit, contra *Hurt. v. Dia. p. 4. t. 4. R. 199.*

IV. Improbitas aut inscitia proprii Sacerdotis non dat jurisdictionem alteri, ideoque tali casu expectandum est, aut ad Superiorem recurrendum: Si tamen ignorantia esset tanta, ut confessio illi facta foret invalida aut illicita, neque esset alius privilegiatus aut habens jurisdictionem, licere alteri confiteri, docet *Nav. Vasq. in 3. part. t. 4. q. 92. a. 2. dub. 3. Hurt. d. 10. dif. 10. vid. Dia. R. 191. & part 8. t. 1. R. 86.* ex *Cap. Placuit, de pœnit. dist. 6.* Idem licere, quando quis proprio non potest confiteri sine gravi periculo, docet *Tol. Sylv. & Medin.* qui idem concedit, quando proprius non vult, aut non potest audire, vel injustè negat facultatem confitendi alteri, v. g. Parochus concubinæ. *Dia. p. 3. t. 4. R. 79.* ex *Hurt. & aliis 4.* Verùm ista communiter refutantur ab aliis.

V. Etsi graviter peccare possit proprius, si neget suis facultatem adeundi alterum, modò præsumere possit eos justè petere, si tamen injustè neget, probabilius videtur, eos invalidè ab alieno absolvi, ùt docet *Sotus, Suar. Laym.* etsi non improbabiliter *Sylv. Henr. Mald. Palud. Richard. Tol. & Dian. Resol 79.* putent, quòd validè, præsertim si sine periculo salutis, famæ & simili, non liceat suo proprio.

VI. Cùm jurisdictio acquiratur ratione domicilii vel quasi domicilii, vel etiam actualis habitationis; hinc ii, qui duobus locis habent domicilium, vel quasi, possunt utrobique absolvi, ùt scholares, milites, mercatores: item vagi & peregrini possunt absolvi à Parocho loci, in quo versantur. *V. Laym. hic, Vasq. &c.*

VII. Validè absolvit is, qui audit confessiones præsente vel sciente, & non contradicente Ordinario, v. g. Episcopo vel Parocho, cui constet eum aliunde non habere jurisdictionem, quia tunc præsumitur tacitè eam dare; sufficit enim, ùt rectè docet *Fill. & Fag. præc. 2. l. 7. cap. 2.* facultas interpretativa & præsumpta, modò præsumptio fundetur in signis, quæ indicent consensum præsentem, ùt fit in casu posito (uti etiam v. g. si Parochus, qui jam absens est, aliàs significaverit id sibi gratum esse) nam existimatio de futuro consensu vel ratihabitione, quòd scilicet, quando resciverit, futurus sit contentus, non sufficit, quia consensus futurus non dat jurisdictionem pro tempore præsente, quo datur absolutio, *vid. Dia. Ref. 68. Sanch. de Mat. l. 3. d. 35. Bec. Kon.*, qui addit, peccare, si de consensu dubitans incipiat audire.

VIII. Peccat, qui absolvit cum jurisdictione dubia, nisi necessitas urgeat; qualis est v. g. quia pœnitens diu non est confessus, vel debet communicare, nec alius adest, tunc enim licitè absolvit cum conditione hac, si possum; & cum onere (etsi *Salas in 2. tr. 8. d. 1.* hoc onus non agnoscat) aliàs iterum confitendi habenti jurisdictionem certam. Expedit autem tunc veniale aliquod adjicere, à quo directè, & à cæteris indirectè saltem, absolvatur. Ita *Regin. Suar. Kon. d. 8. dub. 6. n. 45.* Quòd si tamen ex probabili ratione dubium resolvat (nimirum habere se jurisdictionem) etsi cum formidine oppositi, absolutè absolvit licitè, ùt docet *Suar. Præp. Lug. d. 19. n. 49.* tum quia tunc practicè & moraliter est certus; tum quia Papa eo casu dat facultatem, uti & in sequentibus casibus.

1. Quando communi errore, v. g. ob titulum coloratum, putatur aliquis esse Pastor, seu habere jurisdictionem, qui non est, ob censuram, vel alium defectum. *Bon. d. 5. q. 5. s. 2. p. 3. n. 11. Dia. R. 22.* Quod etiam, si desit titulus coloratus, probabile esse docet *Dia. R. 122.* ex *Pontio, Molfes. & Sanct.* Item *p. 2. t. 2. misc. R. 43.* si quis bonâ fide tali confiteatur: Verùm id communiter ab aliis negatur.

2. Cùm quis ex consuetudine, præscriptione, aut bonâ fide absolvit, aut nescit potestatem suam revocatam, ùt habet *Sylv. Nav. Henr. Mald. in 2. p. q. 9. a. 5. Sanch. 1. mor. l. 2. cap. 9. n. 35. Sal. Vasq. vid. Dia. p. 1. t. 13. R. 1.*

3. Quando secundùm probabilem sententiam judicatur quis habere jurisdictionem, & Sacerdos sequitur favorabilem, *Bon. l. c.* Quia quando communis est error, Ecclesia dat jurisdictionem, propter publicam utilitatem, *v. Suar. Dian. ll. cc. Lugo à n. 28.*

IX. Nemo tenetur unquam Parocho confiteri, ne quidem in Paschate, *Lug. &c.* cum *Dian. p. 8. t. 1. R. 88.* Quare Parochi frustra nolunt, ut Parochiani confiteantur Mendicantibus, etiam in Paschate, cùm habeant privilegium pro omnibus Christi fidelibus. *Suar. Kon. Henriq. Reg. Zerol. cap. 15. q. 3. & comm.* apud *Bon. d. 4. q. 1. s. 2. p. ult.* adeò ut, qui docent confessos Regularibus, etiam in Paschate, teneri iterum eadem confiteri suo Parocho, fiant suspecti de hæresi, *Dia. p. 4. t. 8. R. 102. & alii.* Vi tamen hujus privilegii non possunt absolvere eos Religiosos aut Religiosas, qui non habent facultatem extra suum Ordinem confitendi, ùt ex communi notat *Rodr. & Comp. privil. Societatis. V. Absolutio §. 1.* & ex his *Lay. hic*, quia privilegio generali non censetur derogari consuetudini vel statuto particulari, nisi id exprimatur. Usus tamen fert, ut Regulares peregrinantes ex præsumpta voluntate Superiorum, si Ordinis socium non habeant, à quovis alio, etiam sæculari, absolvantur, exceptis reservatis: in quæ si Religiosi Societ. extra domicilium incidant, videant ordinationes Præp. Generalium *c. 6. n. 6. & Laym. hic.*

X. Quòd si Superiores Regularium Monialibus sibi subjectis (idem est de Monialibus subjectis Episcopo) non concedant aliquoties in anno alium Confessarium, potest & tenetur illis eum dare Episcopus: quòd si nec is faciat, ipsæ eligere possunt. *Quint. t. 3. s. 26.* ex *Declar. Cardin.* apud *Barbos.*

ADDENDA.

QUæst. 221. *Quid præterea notandum sit circa jurisdictionem. n. seqq.* §. 1. Jurisdictio hic, est *jus dicendi* seu ferendi sententiam Sacramentalem circa pœnitentem sibi confessum. Et probabilius videtur, 1549.
quòd subjectio fidelium & jurisdictio Sacerdotum nunc immediatè habeatur jure Ecclesiastico, ita ut Christus hanc potestatem commiserit Ecclesiæ dandam Sacerdotibus, utì tenent *Sot. Ledesm. Suar. Valent. Con. Lug.* d. 15. s. 2. *Castrop.* t. 23. p. 13. *Aversa* q. 16. s. 2. *Arr.* d. 39. n. 6. & eruditè *Sylv.* in Ref. cas. post p. 1. Orat. 2. contra *S. Anton. Nav. Aug. Vasq. Becan. Amic.*

qu

qui putant à Christo tribui cum potestate Ordinis: nam 1. si jurisdictio sit à Christo, non apparet, quomodo Ecclesia possit eam limitare vel tollere, uti non potest tollere potestatem Ordinis ad consecrandum, inferior enim non potest tollere potestatem à Superiore datam. *Si dicas*, Ecclesiam facere, ut fideles non maneant subditi, *contrà* est, nam si jurisdictio sit data Sacerdoti à Christo, ergo à Christo est superioritas illa Sacerdotum suprà fideles, ergo hoc ipso fideles constituti sunt subjecti Sacerdotibus, non enim potest esse horum superioritas sine illorum subjectione, ergo Ecclesia non poterit impedire illam subjectionem fidelium. 2. Sicuti potestas jurisdictionis invenitur in Parocho non Sacerdote sine potestate Ordinis, ita videtur conformius dici, quod potestas Ordinis reperiri possit sine potestate jurisdictionis. 3. Potestas Ordinis consistit in charactere ipso, potestas autem jurisdictionis in deputatione extrinseca Ecclesiæ seu collatione cujusdam Superioritatis in ordine ad usum clavium circa subditos.

1550. §. 2. Probabilius est Apostolos in Ordinatione sua immediatè accepisse à Christo jurisdictionem: succedentes tamen Sacerdotes habuerunt à Petro vel ab ejus successoribus. *Suar. & Arr.* d. 30. n. 8. Putat quidem *Barb.* De off. Episc. p. 1. tit. 1. c. 1. nu. 7. omnes Apostolos in ultima cœna esse à Christo ordinatos Sacerdotes, solum autem Petrum esse ordinatum Episcopum, qui reliquos ordinârit Episcopos, & pro sententia citat *Turrecrem. Bellarm. Henriq.*, sed non invenio fundamentum: hinc fatetur ipsemet postea à n. 31. omnes Apostolos accepisse immediatè à Christo suam potestatem jurisdictionis, attamen subordinatam dispositioni Petri.

1551. §. 3. Probabilius est Episcopos nunc habere jurisdictionem suam mediante Papâ, alioquin neque solus Petrus dici potuisset petra, super quam fundaretur tota Ecclesia, neque Papa posset sibi reservare casus invitis etiam Episcopis, quod tamen facit, *Bellarm.* De Pontif. l. 4. c. 2. *Barb.* à n. 18.

1552. §. 4. Confessarii Ordinum Mendicantium & aliorum exemptorum, qui cum ipsis participant in privilegiis, habent immediatè à Papa jurisdictionem in quosvis Christi fideles, suppositâ tamen approbatione Episcoporum, ubi hæc requiritur, & obtentâ etiam facultate suorum Superiorum, secundùm dicta num. 1520. 1546., uti pluribus probant *Chassaing* De priv. Regul. t. 5. c. 2. prop. 4. *Aversa* s. 9. §. *Septimò*.

1553. §. 5. Quoad venialia, quilibet Sacerdos habet jurisdictionem in Religiosos Societatis JESU, *Suar.* De Relig. tom. 4. tr. 8. l. 2. c. 16. n. 1. Et hoc declaravit *Mutius* Generalis anno 1633., quamvis *Claudius* Generalis dissuadeat, tum quia potest esse mortale, quod apparet veniale, & sic non absolvitur, tum quia Regula præscribit non confiteri alteri quàm suo ordinario.

1554. §. 6. Probabilius est jurisdictionem vi, metu vel fraude extortam sufficere ad validè absolvendum, quia concessio manet voluntaria simpliciter, *Sanch. Còn. Less.* De just. l. 2. c. 17. n. 37. contra *Dicast.* d. 10. n. 181. *Nec obstat*, quòd concessio jurisdictionis sit quædam donatio, quæ supponit titulum perfecti voluntarii, *nam* non est opus, ut in omnibus sequatur naturam donationis, quâ dominium rei suæ transferatur, sed hìc satis est esse voluntariam permissionem absolvendi tales suos subditos, ad quos permittens simul retinet omnem priorem suam jurisdictionem.

1555. §. 7. Jurisdictio in pœnitentes non potest acquiri solâ consuetudine, uti expressè declarat *Bonifacius VIII.* Cap. *Si Episcopus* 2. De pœnit. & remiss. in 6. Si tamen consuetudini accedat consensus saltem tacitus Superioris, jam vi hujus consensûs datur jurisdictio: & ita per consuetudinem acquiri jurisdictionem asseritur Cap. *Cum contingat.* 13. De foro compet. Cap. *Romana* 5. De sent. excomm. in 6. Cap. *Duo simul* De off. ordin. & in *Trid.* sess. 22. c. 3. De reform. Non sufficit autem consensus interpretativus vel prudenter præsumptus, quem daret aut certò creditur daturus Superior, si rogaretur: neque etiam sufficit ratihabitio de futuro danda, *Lug.* d. 19. à n. 21., sed requiritur consensus de præsenti existens & aliquo signo manifestatus, quale est juxta communem cum *Aversa* s. 4. §. *Sextò*, si Superior videat vel sciat simplicem Sacerdotem audire Confessiones & non prohibeat, quando sine incommodo posset, qui enim tacet in his, quæ ad ipsum pertinent, & in quibus deberet ac posset contradicere, consentire videtur, secundum Reg. 43. Juris in 6. Peccat tamen Sacerdos, qui incipit audire Confessiones necdum existente consensu Superioris, quia invalidè audire incipit, quamvis postea accedente consensu Superioris videntis & non contradicentis validè absolvat, *Còn.* apud *Dian.* p. 3. t. 4. R. 68.

§. 8. Ex dicto tacito consensu Ordinariorum possunt existentes extra suam Parochiam alibi confiteri, & Parochus aut Satellanus approbatus potest audire Confessiones alienorum Parochianorum infra suam Parochiam accedentium non requisito accedentium Parocho, quia Ordinarii vident hoc fieri & silent, *Sot. Suar. Vasq. Moya* d. 7. q. 2. n. 9. 1556.

§. 9. Quando alicui datur jurisdictio, ut administret Sacramenta ad subsidium seu requisitionem aliorum Parochorum, subsidium consistit in eo, quòd proprius Parochus ipsemet deberet administrare ex officio, si foret præsens: Requisitio autem fit per eos, qui advocant, quod hi in casibus Parocho absente, ejus nomine facere censentur. Deinde hæc clausula, *Ad Pastorum subsidium & requisitionem*, datur pro cura subsidiaria, & additur ad excludendam curam principalem, eo fine, ut habens talem facultatem, in casu, quo denominaretur ad curam principalem, sub pœna nullitatis ante investituram pro illa principali cura se etiam novo examini sistat. 1557.

§. 10. Ille, cui in particulari jurisdictio delegatur, debet habere notitiam illius delegationis sibi factæ, alioquin invalidè operatur, quia non censetur concedi, nisi acceptetur, *Sanch. Còn. Aversa* q. 16. s. 5. Si tamen toti Ordini religioso data esset jurisdictio, Sacerdos talis Religionis re ipsâ illam haberet & validè ex ea operaretur, quamvis nesciret se habere, quia Ordo acceptâsset pro ipso, *Lugo* d. 19. n. 17. Similiter si Confessarius putans se habere potestatem absolvendi ex uno titulo, eam ex isto titulo non habuerit, sed ex alio sibi jam ignoto, validè absolvit, quia implicitè intendebat facere, quantùm posset, ex quocumque titulo posset. *Lugo* n. 18. 1558.

Q. 222. An quivis Sacerdos non tantùm pro articulo sed etiam pro periculo mortis habeat jurisdictionem. R. §. 1. Articulus mortis tum dicitur esse, quando mors moraliter certa proximè instat, uti si quis ex morbo vel vulnere ad extrema devenerit, ita ut inde credatur infallibiliter moriturus: item si ex sententia Judicis sit morte afficiendus. Et articulo mortis hìc æquivalet, si quis sit in proximo periculo perpetuæ amentiæ, *Sylvius* post p. 1. Orat. 1. Periculum mortis tum dicitur esse, quando sub dubio vel timore probabili exspectatur mors, uti in prælio, in morbo vel itinere periculoso, in longa navigatione maritima. Item in periculo mortis sunt Banniti, qui à quocumque impunè occidi possunt, non tamen, qui ad triremes damnantur, quia non semper est periculum proximum, *Sanch.* in Decal. l. 2. c. 13. n. 3. contra *Sa.* Item illi, qui inter pestiferos debent agere, *Aversa* q. 16. s. 3. *Chapeav.* De cas. reserv. p. 1. c. 7. *Stoz* l. 2. n. 56. Item mulier partui vicina, experta in partubus periculum vitæ *Sanch.* n. 1. 1559.

§. 2. Omnes Sacerdotes, etiam non approbati, irre- 1560.

irregulares, excommunicati vitandi, hæretici, apostatæ, degradati, possunt quoscumque fideles à quibuscumque peccatis & censuris absolvere pro articulo mortis, uti claré habet *Trid.* sess. 14. De pœn. c. 7. & communissima cum *Aversa* suprà, quia potestas absolvendi est data ad salvandas animas, ergo restringi non debet, ubi extremè periclitaretur anima. V. *Sylvium* Orat. 2.

1561. §. 3. Simplicem Sacerdotem non habere jurisdictionem in solo periculo mortis, docent *Sot. Can. Covarr. Valent.* & alii. E contrà habere, probabilius docent *Gl. Adr. Palud. Silv. Med. Nugn. Suar. Vasq. Con. Sanch. Laym. Lug.* cum *Aversa* suprà, & optimè *Sylv.* Orat. 1. & 2., quia in Jure quoad hanc rem pro eodem sumuntur periculum & articulus mortis, Cap. 29. *Si quis suadente*, 17. q. 4. Cap. *Eos, qui*, De sent. excomm. in 6. Et Ecclesia, pia mater, non præsumitur velle exponere aliquem periculo probabili damnationis.

1562. §. 4. Si in periculo aut etiam in articulo mortis adsit habens jurisdictionem, longè communior & probabilior sententia est cum *Sanch.* n. 7. *Carden.* in 2. crisi d. 2. n. 424. contra *Stoz* suprà, *Sporer* n. 725. *Dianam* p. 1. t. 5. R. 5. quòd alius absolvere non possit, uti ex Jure Canonico probat *Aversa* suprà. Et ratio est, quia tum non est necessitas, & Ecclesia tantùm voluit consulere necessitati, ne quis periret. Excipiunt rectè *Sanch. Sylv. Chapeav.*, si simplex Sacerdos jam inceperit audire confessionem, quia jurisdictionem legitimam habebat, quando incepit, & illa non exspirat per adventum alterius, cùm res non sit amplius integra.

1563. §. 5. Si iste alter habens jurisdictionem nollet absolvere, esset idem, atque si abesset, & tum reipsa esset necessitas, posletque absolvere quivis Sacerdos, *Henriq. Sanch. Dian. Avers.* Quod extendunt etiam ad casum, quo adesset Sacerdos in alia, sed non in hac Diœcesi jurisdictionem habens, verùm in hoc ultimo casu tutior est & sequenda sententia *Suar.* dicentis hunc, quamvis alienæ Diœcesis, esse præferendum in danda absolutione. Ad quid autem teneatur, qui ita in necessitate absolvitur à reservatis, dicetur à n. 1693.

1564. Q. 223. *Quandonam jurisdictio Confessarii amittatur aut impediatur ratione censurarum vel aliter.* R. §. 1. Sacerdos excommunicatus & non toleratus privatus est omni jurisdictione, hinc nequidem à venialibus validè absolvit, nisi constitutum in articulo mortis. E contrà excommunicatus toleratus validè absolvit, secundùm communem cum *Carden.* in 2. crisi d. 2. nu. 450. Sed illicitè, nisi requisitus & contritus, secundùm dicta l. 6. p. 1. n. 215., ubi n. 211. dixi, quandonam licitè requiratur.

1565. §. 2. Quamvis Parochus excommunicatus, non toleratus, (imò & degradatus, juxta *Bonac.* & alios contra *Laym.* & alios) quamdiu non est privatus Parochiâ, possit dare potestatem assistendi Matrimonio sui Parochiani, uti habent plurimi cum *Leur.* in Foro benef. p. 1. q. 435. n. 7. eò quòd assistere Matrimonio non sit actus jurisdictionis sed tantum testimonii: tamen non potest alteri delegare jurisdictionem audiendi confessiones suorum, quia delegare jurisdictionem est actus jurisdictionis, quam talis excommunicatus nec licitè nec validè exercet, *Suar. Barb. Leur.* q. 434. n. 6. contra *Silv.* & *Armil.*

1566. §. 3. Quamvis per Cap. *Non est vobis*, De sponsalibus, Parochus tempore interdicti prohibeatur administrare Sacramentum Pœnitentiæ aliis quàm moribundis, nunc tamen per Cap. *Alma mater*, De sent. excomm. in 6. potest etiam sanis administrare non excommunicatis nec specialiter interdictis, qui etiam non fuerint ullo modo causa interdicti lati, alioquin deberent priùs satisfecisse aut præstitisse cautionem, *Covarr. Suar. Henriq. Sayr. Ugol. Barb. Leur.* suprà.

§. 4. Peccat mortaliter Confessarius, si absolvat excommunicatum à peccatis, priusquam absolutus sit vel absolverit eum à censuris saltem excommunicationis, quia Ecclesia graviter præcipit, ut excommunicatus nullum, nequidem Pœnitentiæ Sacramentum suscipiat, *Suar. Sporer* nu. 632. Hinc ubi prudenter timetur, ne excommunicatio adsit ob aliqua peccata graviora, sic dari debet absolutio, *Ego te absolvo ab omni vinculo excommunicationis, in quantum possum & tu indiges: Deinde ego te absolvo à peccatis tuis &c.* Et quamvis pœnitens postea priùs recordetur se fuisse in excommunicatione, rectè ab hac absolutus est, quia voluntas Confessarii fuit tollere excommunicationem, si adesset, nec requirebatur accusatio illius, *Con. Lugo.* d. 16. n. 623. *Arr.* d. 35. nu. 14. *Sporer* n. 634. Imò si Confessarius volens agere quantùm potest, sola illa verba dixerit, *absolvo te à peccatis*, putant probabile esse *Suar. Tamb.* De confess. l. 3. c. 10. n. 57. *Stoz* l. 2. n. 82. & 84. *Sporer* n. 635., quòd etiam à censuris absolvat, quia in absolutione à peccatis videbatur includi absolutio ab omni eo, quod è peccato nascitur. Et quamvis regulariter præmitti debeat etiam absolutio à suspensione & interdicto, non foret tamen mortale illam postponere, cùm hæ duæ censuræ non privent usu passivo Sacramentorum, *Sporer* n. 632., quamvis *Stoz* n. 84. rectè notet illis, qui interdicto causam dederunt, per Cap. *Alma mater* suprà, prohiberi susceptionem Sacramenti Pœnitentiæ, priusquam ab eo interdicto sint absoluti. 1567.

§. 5. Si quis etiam toleratus accedat ad Sacramentum Pœnitentiæ suscipiendum, conscius suæ excommunicationis, absolutio extra casum necessitatis est invalida, quia accedit malâ fide, & de novo peccans. E contrà si bonâ fide accedat ignorans suam excommunicationem, *S. Anton. Silv. Vasq.* & alii 20. dicunt non absolvi validè, quia cùm sit ab Ecclesia præcisus, videtur sublata jurisdictio omnibus Confessariis respectu illius, donec ab excommunicatione absolvatur: *Caj.* tamen, *Nav. Suar.* & alii 40. apud *Carden.* cum *Sporer* n. 633. *Aversa* q. 15. s. 1. *Lugo* à n. 613. *Arr.* n. 12. *Diana* p. 3. t. 4. R. 78. dicunt validè absolvi: quod *Dicast.* d. 8. nu. 67. docet etiam de excommunicato non tolerato, quia præsumi non debet Ecclesiam sustulisse eam jurisdictionem, cùm id nullibi dicatur, neque esset ad bonum fidelium, qui non recordantes excommunicationis possent totâ vitâ, bonâ fide suscipere Sacramenta, & tamen nunquam accipere gratiam, quod de pietate Ecclesiæ præsumi non potest. Quidquid sit de hoc, 1568.

§. 6. Certum est in casu urgentissimæ necessitatis, v. g. ad vitandam gravem infamiam, scandalum, periculum mortis, posse excommunicatum excommunicatione etiam reservatâ suscipere Sacramentum Pœnitentiæ imò & Eucharistiæ, nam Rubrica Missalis dicit excommunicatum priùs sub Missa recordantem illius posse pergere, si sine infamia vel scandalo non possit abstinere, nam Ecclesiæ prohibitio non obligat, quando est moralis necessitas hoc faciendi & moralis impossibilitas non faciendi, qualis tum est. 1569.

§. 7. Extra casum urgentem necessitatis, si per excommunicatum non stet, quominus absolvatur, & jam satisfecerit, aut si sit impotens satisfacere, docent *Angel.* & alii secluso scandalo posse petere Sacramentum Pœnitentiæ & absolvi, quia desiit esse contumax, ergo non videtur privandus tam necessario Sacramento: quàm sententiam *Carden.* reputat probabilem, sed melius contradicunt *Silv.* & alii cum *Aversa* dicente esse certum, quia licèt requiratur contumacia ad incurrendum, non tamen ad permanendum in excommunicatione, in qua illicitus est usus passivus Sacramentorum. 1570.

Quandonam per prohibitionem audiendi confessiones

ſiones cenſeatur tolli vel ſuſpendi juriſdictio, dixi n. 1470. 1546. 1547.

1571. *Q. 224. Quid dicendum ſit in caſu, quo Confeſſarius dubitat vel tantum probabiliter putat ſe habere juriſdictionem in pœnitentem vel in ejus peccatum.* R.

§. 1. In tali mera probabilitate non eſt Confeſſario licitum abſolvere, niſi aliunde accedat certitudo practica, uti conſtat ex prop. 1. ab *Inn. XI.* damnata, quia hìc agitur de valore Sacramenti, quod ſic exponeretur periculo nullitatis, uti explicatum eſt in l. 6. p. 1. à num. 104. Et multò minus licitum erit abſolvere, ſi juriſdictio ſit merè dubia abſque poſitiva probabilitate, niſi in utroque caſu excuſet neceſſitas proximi, in qua dari debebit abſolutio ſub conditione, ſecundùm dicenda n. 1770.

1572. §. 2. Quando juriſdictio eſt verè probabilis, plures poſſunt accedere cauſæ, quæ reddant illam practicè certam, & inter eas cauſas ſunt 1. Neceſſitas proximi, uti jam inſinuatum eſt. 2. Suppletio Eccleſiæ in errore communi vel etiam in caſu practicæ probabilitatis æquivalentis errori communi. 3. Si aliàs adminiſtratio vel ſuſceptio Sacramenti Pœnitentiæ fieret nimis difficilis vel odioſa fidelibus, quæ omnia fusè explicata ſunt l. 6. p. 1. à nu. 110. uſque ad 120. Circa illum autem, qui ſcit ſe habuiſſe juriſdictionem, & nunc dubitat, an adhuc habeat: item circa illum, qui dubitat, an jam habeat & unquam habuerit, videri poſſunt dicta ibidem n. 120.

1573. §. 3. Si gravi peccato, ad quod Confeſſarius habet probabilem tantùm juriſdictionem, pœnitens addat leve, ad quod certò eſt juriſdictio, *Suar. Sanch. Lugo* d. 19. n. 23. *Diana* p. 2. t. 13. R. 2. *Carden.* d. 2. à nu. 385. *Bauholtzer* num. 103. dicunt certum eſſe, quòd Confeſſarius validè & licitè abſolvat, quia Sacramentum nulli exponitur periculo nullitatis, nam peccato levi directè dimiſſo, ſaltem indirectè remittetur grave; nec ponetur obex gratiæ. Attamen *Gobat* t. 7. num. 120. rectè dicit in tali dubio non eſſe procedendum ſine aliqua neceſſitate: quod etiam dixi p. 1. n. 109. Imò *Dicaſt.* d. 10. n. 199. rectè notat per hoc fieri poſſe injuriam pœnitenti, ſi prudenter præſumatur non eſſe contentus aut non fuiſſe confeſſurus tali Confeſſario non habenti certam juriſdictionem, ſic enim exponitur ſaltem periculo obligationis peccatum ſuum grave iterum confitendi pro abſolutione directa.

1574. *Q. 225. Quid cenſendum ſit de facultatibus, quæ dicuntur à Sede Apoſtolica conceſſæ Confeſſariis Societatis JESU.* R. Facultates variæ circumferuntur, imprimis aliquæ ſub nomine *Primæ*, *Secundæ*, *Tertiæ* facultatis, à R. P. *Rudio* Provinciali recognitæ anno 1638. & conceſſæ pro regionibus ſeptentrionalibus. Deinde quædam aliæ, tum propriæ, tum communes aliis Regularibus, quæ an omnes adhuc valeant, colligi poterit ex ſeqq. Sub finem referam aliquas facultates, quæ Sacerdotes concernunt.

1575. §. 1. Religioſi Societatis non poſſunt licitè aut validè uti privilegiis, facultatibus &c. à S. Sede conceſſis, niſi in quantùm à Præpoſito Generali, fuerint illis communicatæ, *Gregorius XIII.* in novo *Compendio* privil. v. *Communicatio* §. 5. Hoc *Compendium* inſertum eſt inſtituto, Pragæ ex Decreto 8. Congregationis XIV. impreſſo anno 1705. & multa habet diverſa à *Compendio* antiquo, unde cautè intelligendi ſunt Auctores, qui ſæpè reſpondent ex antiquo *Compendio*, & fallunt, niſi iſta conveniant cum novo. Hujus novi *Compendii Præfatio* ſic habet: *Juxta litteras Apoſtolicas nullius privilegii ſeu gratiæ hactenus conceſſæ vel impoſterum concedendæ uſus poteſt in Societate licitus eſſe, niſi per ſolius Præpoſiti Generalis communicationem.... Porrò nullis aliis gratiis & privilegiis, quæcunque etiam communicatione Societati noſtræ illa competant, quæ in hoc Compendio comprehenſa non ſint, ulli unquam uti licebit &c.*

Itaque ut ſciamus, an hæc vel illa facultas nobis competat ex vi privilegii vel ſpecialis conceſſionis Apoſtolicæ, recurrendum eſt ad hoc novum *Compendium*, in quo ſi talis facultas non habeatur, cenſeri debet non uſurpabilis à nobis; ſi habeatur, nec poſtea ei ſit derogatum, validè & licitè eo modo utemur, quo conceſſa eſt vel communicata. Quando autem Profeſſis Societatis dicitur concedi aliqua ejuſmodi facultas, per Profeſſos intelliguntur etiam illi Sacerdotes, qui tria vota etiam tantùm ſimplicia emiſerunt, dummodò reliqua adſint. *Suar.* De Relig. tom. 4. tr. 10. l. 3. c. 5. n. 4.

§. 2. Non poſſumus audire ſæcularium confeſſiones *ubivis locorum*, ſed debemus prius eſſe approbati ad Ordinariis locorum, ubi audimus, uti conſtat ex dictis à num. 1505 Et quamvis Mendicantes nobiſcum accipiant à Papa juriſdictionem ad omnium ſæcularium Confeſſiones, tamen non poſſunt audire in alienis templis, niſi de conſenſu eorum, quibus templa ſubſunt, id enim prohibitum eſſe ad confuſionem & pacis turbationem vitandam, teſtatur *Platel.* p. 5. num. 886. 1576.

§. 3. Non poſſumus abſolvere *quoſcunque Chriſti fideles undecunque venientes*, nam ſi Moniales ſint, debemus ad has audiendas eſſe priùs *ſpecialiter* approbati ab Ordinariis locorum, in quibus audimus, uti conſtat ex dictis n. 1505. Vide tamen dicta num. 1527. Et ſi ſint Regulares, ſive viri, ſive fœminæ, qui ſecundum Statuta ſua non poſſunt confiteri extra Ordinem, invalidè abſolvuntur à nobis, *Compendium* v. *Abſolutio* poſt §. 1. *Suar.* ſuprà t. 8. l. 2. c. 16. apud quem, uti & in *Comp.* §. 15. Pontifices declarârunt per voces illas, *Quoſcunque Chriſti fideles*, non intelligi Regulares. Quod etiam valere pro Germania, nec ſufficere privilegia, niſi ſecundùm tenorem Conſtitutionis *Clementis X.*, dixi num. 1533. De facultate abſolvendi Noſtros à variis peccatis, habet *Comp.* §. 8. & ſeqq. Et quis abſolvere poſſit noſtros apoſtatas, habet v. *Apoſtata* §. 1. & ſeqq. Non poſſunt autem Noſtri, per ſe loquendo, confiteri niſi noſtris Confeſſariis à Societate deſignatis, v. *Confeſſarius* §. 4. & 5. Nequidem in Jubilæis, v. *Abſolutio* §. 15. De hoc tamen vide, quæ dixi n. 1464. 1577.

§. 4. Non poſſumus abſolvere à peccatis Papæ reſervatis in Bulla Cœnæ, uti oſtendetur à nu. 1618. Caſus Bullæ Cœnæ dabo in l. 7. nu. 1. hic autem à n. 1613. explicabo, quandonam caſus aliqui cenſeri debeant non reſervati Papæ, ideoque poſſimus ab eis abſolvere. 1578.

§. 5. Facultas abſolvendi ab hæreſi, apoſtaſia, lectione librorum prohibitorum, quæ refertur in *Comp.* v. *Abſolutio* §. 7. & 8. Item facultas abſolvendi diripientes bona naufragorum; vel eos, qui contra prohibitionem Bullæ Cœnæ aliquem abſolviſſent ab aliquo caſu dictæ Bullæ, etiam ceſſant, uti oſtendetur à num. 1618. & aliunde revocatæ ſunt, quia erant vivæ vocis privilegia, quæ revocata eſſe fatetur *Præfatio Compendii*: Et videri poſſunt, quæ dixi l. [illegible] à num. 850. 1579.

§. 6. Poſſumus à caſibus in Bulla Cœnæ reſervatis abſolvere in partibus infidelium remotiſſimis, ex quibus non datur recurſus Romam, *Comp.* v. *Abſolutio* §. 5. Nec hoc revocatur per Bullas annuas, id enim ſciunt Pontifices, & ſenſus omnium eſt Romæ, quòd eò ſe non extendat revocatio. Quid circa eoſdem caſus Bullæ & alios poſſint Superiores noſtri quoad Noſtros abſolvendos, habetur §. 10. & ſeqq. ſed videri debent dicenda n. 1622. 1580.

§. 7. Etiam in caſibus extra Bullam Cœnæ non poſſumus abſolvere *à quibuſcunque peccatis*, nam non poſſumus abſolvere à reſervatis Epiſcopo, uti dicetur num. 1628. Nec ab illis, quæ ſibi reſervant Superiores aliorum Ordinum, imò nec à mortalibus illorum 1581.

Regu-

Regularium, qui non possunt confiteri alicui extra suum Ordinem, secundum dicta n. 1577.

1582. §. 8. Possumus absolvere à peccatis extra Bullam Cœnæ Papæ reservatis, & consequenter etiam à sententiis, censuris & pœnis Ecclesiasticis ex illis resultantibus, *Comp.* v. *Absolutio* §. 1. Quænam autem reserventur Papæ extra Bullam cœnæ, insinuabitur num. 1610.

1583. §. 9. Facultas dispensandi cum externis quoad jejunia vel usum ciborum vetitorum, non invenitur in *Compendio*. Superiores possunt dispensare cum Nostris circa jejunia & cibos vetitos, *Comp.* v. *Dispensatio* §. 6.

1584. §. 10. Facultas dispensandi cum externis in irregularitate ex defectu lenitatis; Item facultas concedendi externis usum librorum prohibitorum non inveniuntur in *Comp.* Generalis potuit per Bullam *Gregorii XIII.* dare Nostris licentiam ad libros hæreticos legendos; & Provincialis ad prohibitos, *Comp.* v. *Libri prohibiti* §. 1. & 2. sed post §. 6. dicitur postea factam esse à *Greg. XV.* & *Urban. VIII.* universalem revocationem facultatis legendi & habendi libros prohibitos.

1585. §. 11. Confessarii Societatis possunt commutare omnia vota etiam jurata, dummodo commutatio non fiat in præjudicium tertii: Exceptis ultramarinis, SS. Petri & Pauli de Urbe, S. Jacobi in Compostella, Castitatis & Religionis, *Comp.* v. *Commutatio* §. 1. Provinciales dispensare possunt cum ingredientibus Societatem, in voto Religionis alterius, etiam strictioris. Superiores & Confessarii nostri ordinarii possunt Nostris relaxare quælibet juramenta, si fiat sine præjudicio tertii, v. *Confessarius* §. 6. Generalis potest legata commutare ex uno usu ad alium, v. *Commutatio* §. 4. De commutatione votorum possunt plura, etiam remissivè, videri à n. 1459.

1586. §. 12. Aliqui putârunt Regulares posse per Bullam, dispensare in votis, sed fatetur *Pelliz.* tr. 8. c. 3. n. 141. id non esse certum; nec de hoc aliquid habet *Comp.* Addunt alii cum *Quintanadv.* & *Mendo* diss. 1. n. 77. Confessarios Regulares gaudentes privilegiis Mendicantium posse per Bullam dispensare in omnibus votis, in quibus de potestate ordinaria possunt Episcopi: putatque *Gobat* tr. 10. n. 632. id competere illis, quibus Superiores nostri commiserint, sed etiam de hoc nihil reperitur in *Comp.* Nec valet illatio à commutatione ad dispensationem, cùm hæc plus dicat: Et saltem Regulares non possunt dispensare in illis, in quibus possunt Episcopi in casu urgentis necessitatis, uti dixi in l. 3. p. 1. n. 563., ibi enim consentit Papa, tacitè eligens industriam personæ Episcopi.

1587. §. 13. Quando litteræ Apostolicæ diriguntur ad Confessarium, Magistrum in Theologia vel Canonibus, Superiores possunt Confessario nostro non graduato ab Oratore electo dare facultatem exequendi tales litteras, *Comp.* v. *Confessarius* §. 1.

1588. *§. 14. Possunt Provinciales per se vel alios dare facultatem Nostris dispensandi ad petendum debitum cum iis, qui consanguineum vel consanguineam sui conjugis post Matrimonium carnaliter cognoverit, *Comp.* v. *Dispensatio* §. 7.

1589. §. 15. Quamvis *Fr. Lugo*, *Lez. Peyr. Mendo* suprà, *Burgh.* cent. 2. cas. 56. & alii putent privilegium dispensandi ad petendum debitum cum illis, qui ante Matrimonium habebant votum castitatis, adhuc vigere apud Mendicantes, tamen in *Comp.* v. *Dispensatio* §. 8. pro eo tantum citantur vivæ vocis oracula, adeoque censeri debet revocatum, usquedum probetur haberi per Bullam, & ut tale nobis communicari.

1590. §. 16. *Compendium* nihil habet de speciali facultate absolvendi eos, qui majores Ordines in excommunicatione susceperint; aut eos, qui plures Canonicatus vel Beneficia curata possiderent: nec ad dispensandum in fructibus malè perceptis cum illis, qui per simoniam ignoratam obtinuerunt Beneficia; aut cum aliis, qui adhuc sunt sub patria potestate, ad retinenda tantisper Beneficia simoniacè illis procurata: Nec de speciali facultate ad rehabilitandum externos ab omni genere irregularitatis, præter eam, quæ per homicidium, mutilationem, bigamiam, defectum natalium contracta est: Nec ad dispensandum aliquando cum sanctimonialibus, ut possint vel sine habitu vel extra sui Ordinis claustra remanere. Nec ad dispensandum cum his, qui invalidè contraxerunt Matrimonium non servatâ formâ *Tridentini* apud ipsos recepti, ut possint hac non servatâ illud secretò revalidare: Nec ad dispensandum cum illis, qui ignorantes contraxerunt cum impedimento criminis; unde censendum est nos facultates eas non habere, donec constet unde. Quomodo Superiores possint Nostrorum irregularitates tollere, habetur in *Comp.* v. *Dispensatio* §. 4. & seqq. An possimus absolvere ab excommunicatione, suspensione & interdicto Episcopali, vide dicenda n. 1628.

§. 17. Quando Generalis noster initio sui regiminis revocat facultates, gratias, privilegia ab antecessoribus suis concessa, non intelligitur de facultate absolvendi, dispensandi; nec de usu Indulgentiarum pro liberanda anima & aliis similibus, sed illæ solùm revocantur, quibus quasi dispensabatur in observatione Regularum, quæque ad gubernationem & religiosam disciplinam spectant, ùt est facultas dandi, accipiendi, retinendi apud se pecuniam, utendi sigillo privatim &c. 1591.

§. 18. S. Congregatio anno 1648. de mandato *Innoc. X.*, occasione controversiæ inter Episcopum Angelopolitanum & Patres Societatis JESU inter cætera resolvit sequentia, uti referunt *Manigart* in praxi Pastorali pag. 1146. & *Synodus Colon.* anni 1662. pag. 178. Patres non possunt eligere Conservatores ex vi privilegiorum, si Episcopus urgeat observationem Decretorum *Tridentini* in iis, in quibus per *Trid.* vel Papam exempti subjiciuntur Episcopi jurisdictioni & correctioni. (Quomodo aliàs Patres possint eligere Conservatores suorum jurium & privilegiorum, habetur in *Comp.* v. *Conservator*) Patres affirmantes se habere contraria privilegia, tenentur ea exhibere, nec tenetur credere Episcopus. Si verba privilegiorum sint obscura & ambigua, solus Papa pro interpretatione est adeundus, uti etiam declaravit *Clemens X.* nu. 1508. relatus. Omnia Patrum privilegia redacta sunt ad terminos Constitutionis *Greg. XV. Inscrutabili.* Patres gravati ære alieno, vel ad ratiocinia, vel testamentorum executores possunt conveniri coram Ordinario, si non nominaverint Conservatores intra tempus habile ab Ordinario præscriptum. Si Episcopi pro tuendis juribus Cathedralium Ecclesiarum coram Judice competente agant, &c. Patres non possunt recurrere ad Conservatores. Si Regulares non approbati, confessiones audiant, vel concionentur sine benedictione aut licentia, potest Episcopus immediatè agere contra illos & remediis juris coërcere, etiam procedendo ad censuras. Si è Patribus quis agat contra Episcopum maledictis, scripto vel facto, debet puniri à Superioribus, & de punitione certior fieri Episcopus: Si Superiores negligant punire, potest Episcopus juxta *Trident.* sess. 25 c. 14 De Regul. Si autem profugerit ad aliam Diœcesin, servanda Constitutio *Clem. VIII. Suscepti muneris ratio.* Prædia rustica &c. quæ spectant ad Patres, non gaudent privilegiis Collegiorum: neque tempore Paschali possunt in his ministrare Eucharistiam ibi laborantibus: neque aliàs quibuscumque etiam famulis suis ministrare Baptismum, 1592.

extre-

extremam Unctionem, aut assistere Matrimonio: Patres habentes apothecas quarumcunque mercium, macella & similia, non possunt quidem prohiberi, si tamen extra Collegia dent notoriè per hoc scandalum populo, prohiberi possunt ab Episcopo. Conservatores Societatis ex vi Bullæ *Gregorii* XIII. *Æquum reputamus*, possunt in manifestis injuriis & violentiis etiam per censuras & pœnas ecclesiasticas procedere contra Vicarios generales Episcoporum. Multa ex his statuit etiam S. Congregatio, approbante *Greg.* XV. & *Urb.* VIII., uti refertur Tomo 4. Bullarii post Constitutionem 18. *Greg.* XV., ubi etiam habentur sequentia: Regulares exempti, quibus cura animarum non incumbit, non subjacent Episcoporum jurisdictioni in his, quæ Sacramentorum administrationem concernunt, nisi cùm in Sacramentis personis sæcularibus administrandis iidem Regulares delinquunt. Facultates per Constitutionem *Greg. XV. Inscrutabili*, non conceduntur Episcopis in personas nullius Diœcesis: Nec conceduntur Prælatis habentibus jurisdictionem quasi Episcopalem. Quando Episcopus admonuit Superiores, ut amoveant Confessarium vel administratorem bonorum apud Moniales, si Superiores id non faciant, possunt id facere Episcopi, nec tenentur causam reddere Superioribus Regularibus.

1593. §. 19. Ex dictis constat nos non posse uti gratiis vel privilegiis, quibus *Trid.* sess. 25. c. 22. De Regul. derogat, *Comp. V. Conc. Trid.* §. 3. Putant autem *Castrop.* tr. 27 pu. 13. n. 13. & *Gob.* tr. 9. n. 719. hoc intelligi tantùm de illis, quæ adversantur contentis in illa sessione, neque derogationem odiosam esse extendendam ad omnia in *Trid.* contenta: Sed hoc nos non juvat, nam quoad omnia derogat saltem Bulla *Pii IV. Trid.* addita. Docet quidem *Suar.* De legibus l. 8. c. 18. n. 18. tanquam probabilius, quod nec Bulla *Pii* deroget, nisi secundum ea, quibus derogatur expressè per decursum *Trid.*, sed *Arr.* de legibus d. 33. n. 8. & *Du Bois* ad prop. ab *Alex.* VII damnatas num. 161. meliùs dicunt derogare quoad omnia reipsa opposita *Trid.*, alioquin Bulla quoad illud punctum nihil efficeret, sed ageret actum à *Trid.*

1594. §. 20. Quando aliqua facultas nunc redditur vel conceditur contra Decreta *Tridentini*, non requiritur derogatio circa *Trid.*, si concessio manu Papæ fuerit signata, *Pius V.* & S. Congregatio apud *Garc.* De Benef. p. 4. c. 5. n. 34. p. 5. c. 8. n. 87. *Barbos.* in Collectan. ad Trid. sess. De Reform. c. 21. n. 2.

1595. §. 21. Quamvis *Clemens* VIII. apud *Manigart.* pag. 1100. & *Syn. Colon.* pag. 77 statuerit, ut nullæ Confraternitates etiam à Regularibus erigerentur vel aggregarentur sine consensu Ordinarii &c. Constitutio tamen illa non afficit nostras Congregationes vel Sodalitates, quarum Indulta omnia postea iterum confirmavit per Bullam *Greg.* XV, uti habet *Comp. v. Sodalitas.* §. 7. Praxis tamen habet, ut Indulgentiæ primò Româ acceptæ non promulgentur, nisi subscriptæ ab Ordinario.

1596. §. 22. Si Episcopi urgeant, Regulares non possunt in suis sine benedictione, in alienis autem templis sine licentia Episcoporum prædicare, *Trid.* sess. 5. c. 2. *Clemens* X. suprà n. 1504. Quòd si Episcopi contradicant, Nostri nec in nostris, nec in alienis templis possunt prædicare, *Comp. v. Prædicatores.* Per Bullam *Gregorii* XIII. *Vigore* &c., quæ refertur in Instituto pag. 82., possunt Nostri tantùm tonsurati publicè prædicare.

1597. §. 23. De facultate Sacerdotum Societatis ad applicandas Indulgentias Altaris privilegiati, dixi antè n. 526. Ad publicandas & lucrandas plures alias Indulgentias etiam in Missionibus, à n. 1357. 1361. Ad transferendas Indulgentias cum festo S. Xaverii, num. 1357. 1376. Ad legendum Officium & Missam de S. Ignatio semel de septimana, dixi l. 4. n. 1248. Ad legendum Officium & Missam in festis nostrorum Beatorum, ibidem n. 1249. & hìc n. 375. Ad legendam Missam in privatis Oratoriis & Altari portatili, hìc n. 271. Ad legendam Missam ante auroram vel post meridiem, n. 225. 229. Ad benedicenda paramenta Missæ & campanas, n. 353. 406. Possuntque Superiores nostri reconciliare nostras Ecclesias, cœmeteria & Oratoria polluta, *Comp. v. Ecclesia* §. 2. Et possumus in templis nostris omni die, quo aliàs licitum est, ministrare Eucharistiam, excepto die Paschæ, *Comp. v. Eucharistia* §. 1., pro quo etiam aliam declarationem retuli l. 6. p. 1. n. 637. De facultate eodem die binandi Missam nihil habet *Compendium*, sed videri possunt dicta n. 238.

Q. 226. Quid dicendum sit de facultatibus, quas Sedes Apostolica concedit Episcopis cum potestate communicandi aliis. ℞. Episcopi in Germania accipiunt multas facultates, quas alioqui non habent, v. g. absolvendi ab hæresi, dispensandi in variis rebus. In fine datur facultas *communicandi aliis Sacerdotibus illas facultates, in totum vel in parte,* sed subditur, *Et prædictæ facultates tantùm concessæ intelligantur ad quinquennium.* 1598.
Quæritur, an Episcopi vi talis facultatis communicandi, possint alteri Sacerdoti ad plures quàm quinque annos, aut etiam in perpetuum communicare tales suas facultates. Posse, suadetur 1., quia verba illa, *prædictæ facultates tantùm concessæ intelligantur ad quinquennium,* videntur respicere tantùm facultates à Papa concessas Episcopis, non autem ab Episcopis communicandas aliis, nam nihil dicunt de communicandis, ergo restrictio ad quinquennium videtur cadere tantùm super concessionem Papæ, & non super communicationem ab Episcopis faciendam. *Conf.* nam facultas communicandi, cùm sit privilegium & beneficium Principis, est amplè interpretanda, nec plùs restringenda, quàm verba sonent, ergo cùm detur facultas communicandi absolutè sine verbo illo restringente ad quinquennium, dicendum est esse facultatem communicandi ad quodcunque tempus, prout Episcopis videbitur expedire. 2. Quando Episcopus dicit: *Titius sit ad quinquennium Vicarius meus cum potestate approbandi Confessarios.* Titius vi hujus potestatis potest approbare in perpetuum, ita ut, quamvis potestas approbandi non sit perpetua, tamen approbatio sit perpetua: ergo cùm Papa dicat, *Episcopus habeat ad quinquennium facultatem absolvendi ab hæresi cum potestate hanc facultatem communicandi*, poterit communicare in perpetuum; ita ut, quamvis potestas communicandi non sit perpetua, tamen facultas communicata sit perpetua. 3. Si Episcopi ipsimet tantùm acciperent facultatem v. g. absolvendi ab hæresi, & non potestatem dandi aliis facultatem absolvendi ab hæresi, ergo tale privilegium erit inutile in Germania, in qua Episcopi per se non absolvunt. E contrà Episcopum non posse ulli communicare ejusmodi facultatem, nisi ad quinquennium, quo ipse eam habet, suadetur 1., quia Episcopo datur tantùm potestas communicandi suam facultatem, neque enim ullo verbo plus insinuatur in Rescriptis, sed Episcopus habet suam tantùm ad quinquennium, ergo. *Conf.* nam communicare est facere aliquid sibi & alteri commune, ut nempe etiam alter hoc habeat, quod ipse habet, ergo si Episcopus extra quinquennium non habeat, nec alter ipsum habebit. 2. Si Episcopus posset istas facultates communicare in perpetuum, cùm inter illas sit, Dispensare in tertio gradu pro Matrimoniis contrahendis cum pauperibus, ordinare extra tempora &c. posset has aliásque, etiam ultimâ die quinquennii, quo eas habet, communicare in perpetuum multis Sacerdotibus per totam Diœcesin suam dispersis, ita ut hi in perpetuum habituri essent facultates, quas nequidem Episcopus habebit, est

est autem inauditum, quòd ullus Episcopus unquam ità communicârit; & est incredibile, quòd ità communicare possit, alioqui fermè frustra teneretur singulis quinquenniis petere confirmationem talium facultatum aliis communicandarum, quia satis multos haberet in sua Diœcesi, qui dispensarent, ergo.

Ad 1. In oppositum patet ex dictis, quia Tò *communicare* significat hoc, nec patitur plùs, quàm quod dixi in prima ratione hujus ultimæ sententiæ. *Ad* 2. patet disparitas, nam aliunde constat Vicariis, etiamsi ipsimet approbati non essent, & ad unicum diem futuri essent in Officio Vicarii, concedi ab Episcopis potestatem simpliciter approbandi & dandi facultatem absolvendi in perpetuum, & non tantùm communicandi facultatem absolvendi, quam fortè talis Vicarius haberet. *Ad* 3. n. seq. quia si ipsis Episcopis non daretur, non possent communicare, nemo enim communicat, quod ipsemet non habet. Quod *Conf.*, nam etiam Episcopis datur facultas binandi Missam, quamvis ipsimet binare non soleant: quòd autem Episcopis ipsis detur facultas illa cum sola potestate communicandi, & non detur potestas concedendi facultatem binandi, patet ex verbis, quæ subjunguntur: *Quòd si hanc eandem facultatem alteri Sacerdoti juxta potestatem inferius apponendam communicare visum fuerit, seriò ipsius conscientiæ injungitur &c.* Quod autem est de hac facultate, idem est de aliis, cùm Indultum non distinguat. Hinc, *Inferes* 1. Si Episcopus facultates suas habuerit per triennium, posse alicui communicare tantùm per biennium: si habuerit ad quinquennium minùs uno die, posse tantùm communicare ad unum diem. 2. Si Episcopus in futurum provideat, ut omni quinquennio Romæ renoventur facultates suæ, poterit eas alicui communicare pro tempore vitæ suæ, per potestatem communicandi partim præsentem, partim futuram; ad eum modum, quo secundùm dicta l. 3. p. 2. n. 605. possum nunc pro tunc donare Titio aliquid, sub conditione, si sequente anno crescat, ità ut purificatâ conditione absque novo consensu meo donatio illa transeat in absolutam. Hæc disputata sint in utramque partem, nam totum pendet à mente & voluntate Sanctissimi tales facultates concedentis: cùm autem in multis agatur de valore Sacramentorum, meritò debent Ordinarii à S. Sede petere declarationem, ne Sacramenta exponantur periculo nullitatis.

DUBIUM IV.

Quid sit reservatio casuum, & quis habeat potestatem reservandi & absolvendi ab iis.

1599. RESP. I. Reservatio hæc est negatio jurisdictionis circa aliquod peccatum. Ac certum est in Ecclesia potestatem esse, quædam peccata reservandi, à quibus inferiores Confessarii non possint absolvere, ut sic subditi meliùs dirigantur & absterreantur à peccatis, quorum difficilem remissionem vident: quanquam, nisi graves causæ sint, non debeat quivis, neque qui potest, quidvis facilè reservare, neque difficulter veniam dare absolvendi à reservatis, ne alioqui cedat in destructionem, quod debebat in ædificationem. Porrò etsi quivis Ordinarius potestatem habeat reservandi, in Parochis tamen consuetudo eam abrogavit. *Vid. Suar. d. 30. s. 5. Lug. d. 15. s. 6. §. 3. Unde resolves.*

I. Cùm non sit obligatio confitendi venialia, ea frustra reservantur (etsi fortassè possint saltem à Papa,) ideoque sola mortalia, eaque nonnisi externa, graviora, opere consummata, prudenter reservantur: Unde *Clemens* VIII. statuit, ut Prælati Religionum, si quidem velint, undecim tantùm casus reservare possint, nec plures sine consensu Capituli generalis pro tota Religione, vel Capituli provincialis pro Provincia: Quod tamen de culpa tantùm & non censuris intelligendum est, potest enim Prælatus aliquid præcipere sub excommunicatione sibi reservata. Casus autem *Clementis* sunt sequentes:

I. Apostasia à religione, etiam retento habitu. 2. Nocturna ac furtiva è Monasterio egressio. 3. Veneficia, incantationes & sortilegia. 4. Proprietas contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale. 5. Furtum mortale de rebus monasterii. 6. Lapsus carnis voluntarius, opere consummatus. 7. Juramentum falsum in Judicio legitimo. 8. Procuratio, consilium vel auxilium, ad abortum fœtûs animati, etiam effectu non secuto. 9. Occisio vel vulneratio, seu gravis percussio cujuscunque personæ. 10. Falsificatio manûs, vel sigilli Officialium monasterii. 11. Malitiosum impedimentum, retardatio aut apertio literarum à Superioribus ad inferiores, vel contrà.

II. Is, qui confitetur reservatum, mittendus est ad Superiorem. (suadebit tamen charitas, imò aliquando coget, ut ipse Confessarius, tacitâ personâ & casu, à Superiore veniam petat absolvendi.) Quòd si Superior adiri non possit, & sit causa urgens, v. g. timor infamiæ vel scandali ex omissione Confessionis vel Communionis, tunc potest inferior absolvere à reservatis cum onere, ut pœnitens se postea Superiori sistat: Quod etiam verum est, quamvis casus censuram reservatam annexam habeat: Porrò eo casu peccata non reservata tantùm confiteri, sufficere putant probabiliter *Sotus, Corduba, & Gab. Anton. Palaus, Dian. tom. 2. t. 4. R. 104. & Lug. d. 14. De Buch. num. 86.* non improbat: *S. Thom.* tamen, *Suar. & alii com.* docent omnia esse confitenda, quod tutius est.

III. Si Superior injustè negat facultatem absolvendi à reservato, posse ab alio Confessario, etiam directè, absolvi, affirmant *Henr. & Dia. p. 2. t. 4. R. 29.* esse probabile: Sed rectiùs negat *Lay. l. 3. tr. 9. cap. 13. Lug. d. 20. à n. 233.*

IV. Peccant Superiores 1. Si sine justa causa difficiles se præbeant in concedendis licentiis pro absolutione reservatorum, *Quint. t. 3. sing. 13.* ex *Fag. Kon. & aliis* 10. Et si ex negatione timeatur grave subditi detrimentum, peccant contra charitatem & justitiam, *Lugo, Dian p. 6. t. 6. R. 56.*

V. Si Superior Confessario Regularium ad hoc deputato neget facultatem absolvendi, Confessarius autem judicet debere concedi, potest is pro ista vice absolvere, *Averf. q. 17. sect. 5. Lug. s. 4.* referens se declarâsse *Clementem* VIII. haberique in quarto tomo Bullarii, Bulla 26. *Urbani* VIII. & *Quint. s. 11.* dicens non esse dubium ea de re: additque ex *aliis* 7. probabile esse, idem posse, si viro Religioso, pio, docto & prudenti (licèt non ex designatis de facto) neget, *Dia. part. 3. t. 2. R. 126. p. 6. t. 6. R. 56. & part. 9. t. 3. R. 15.* ex *Pellizario* (qui vult idem esse, si pœnitens ipse petat) & *aliis* Imò *Quint. loc. cit.* censet probabile, quod idem fieri possit, si Superior adiri nequeat, & urgeat tempus celebrationis vel Communionis, v. g. quia sine nota non potest abstinere, cùm alii omnes communicent, *Ibid.* ex *Trull. & aliis* 6. *Dian. p. 3. t. 2. R. 26.*

VI. Nihilominus certum est, posse aliquando Superiorem justis de causis negare facultatem, & cogere subditum, ut ad se veniat, *Lug. l. c.* Nam si ex casu reservato grave scandalum vel damnum communitatis timeatur, potest Superior negare absolutionem, donec pœnitens per se vel Confessarium Superiori det sufficientem notitiam ad illud evitandum, aliàs non est satis tutus, nec dispositus ad absolutionem: Quare si Confessarius eo casu urgeat

urgeat abſolutionem, debet is attendere, ut pœnitens obligationi ſuæ ſatisfaciat in adhibendo remedio communi malo vel damno, ſi ſit ejus periculum, quia niſi hoc faciat, non poteſt abſolvi, non ex defectu Juriſdictionis, ſed quia non eſt diſpoſitus. Ad hoc tamen requiritur, ut & obligatio pœnitentis certa ſit, & alia remedia adhiberi non poſſint. *Suar. to. 4. de rel. l. 8. c. 5. n. 10.*

» VII. Peregrinus, quoad reſervationem, judicandus eſt juxta Diœceſim, in qua verſatur, in qua, quæ reſervata ſint, diſcant Paſtores ex Agendis, aut conſuetudine.

» VIII. Superior auditis ſolis reſervatis poteſt ab illis abſolvere, & reliqua inferiori committere, ex cauſa urgente; qualis tamen non eſt multitudo negotiorum, ùt docet *Suar. Fernand. & Fill.*, ſed alia gravior; tum quia etiam occupatiſſimus poteſt dare facultatem adeundi alterum, cum onere poſtea comparendi, tum quia integritas confeſſionis eſt de jure divino.

» IX. Qui à Superiore abſolutus eſt à reſervatis, poteſt ab iiſdem poſtea abſolvi à quovis, quia non ſunt ampliùs materia neceſſaria Confeſſionis.

» X. Qui bonâ fide confitetur, neſciens ſuum caſum eſſe reſervatum, vel Sacerdotem carere poteſtate circa illum, validè quidem abſolvitur, cum onere tamen comparendi, *Præp.* Similiter ſi Confeſſarius probabiliter credit non eſſe reſervatum (eſto revera ſit) valet abſolutio. *Leſſ. Dian. p. 9. t. 9. R. 29.*

» XI. Qui confitens habenti poteſtatem ordinariam delegatamve in reſervata, oblitus eſt inculpabiliter reſervatum, poteſt illud poſtea confiteri etiam inferiori, & abſolvi. Quod etiam valet (ſaltem ſi prior habuerit poteſtatem ordinariam) etiamſi prior abſolutio ob indiſpoſitionem, vel alium defectum pœnitentis invalida fuiſſet. Ratio, quia intendit abſolvere quantum potuit, ergo ſaltem ſuſtulit reſervationem, quod fieri potuit abſque Sacramento. *Vid. Præp. in 3. p. q. 9. d. 4. n. 24. Merat. tom. 3. d. 30. ſ. 3. Dian. p. 4. t. 4. R. 124.*

» Reſp. II. A reſervatis abſolvere poteſt, 1. Ipſe reſervans. 2. Ejus in ſpirituali juriſdictione Superior. 3. Cui ipſe delegavit. 4. Sacerdos inferior, quando Superior adiri non poteſt, v. g. à reſervatis Papæ abſolvere poteſt Epiſcopus eos, qui Romam ire non poſſunt.

» Reſp. III. Extra periculum mortis, (de quo v. dicta *dubio ſuperiori*) nullus inferior per ſe, & directè abſolvere poteſt, niſi ex jure vel privilegio concedatur.

» Dicitur I. *Per ſe*: quia de indirectâ, & per accidens, colligitur ex dictis.

» Dicitur II. *Niſi &c.* quia in caſibus Papalibus abſolvere poteſt Epiſcopus, per ſe vel Vicarium, quando ſunt occulti, ùt docet *Nav. c. 27.* *Unde reſol.*

» Mendicantes ex vi juris communis non poſſunt abſolvere à reſervatis Epiſcopo, quia ùt ſic non habent poteſtatem majorem Parochis; & privilegium, quod circa hoc habuerunt, ſublatum eſt Decreto *Urbani* VIII. Anno 1628. Excipit tamen *Averſ.* cum *Dia. part. 8. t. 7. R. 71.* eos caſus, qui Epiſcopis à jure tantùm reſervantur. Imò *Quint. tom. 1. t. 3. ſ. 14.* affirmat, Regulares adhuc poſſe abſolvere, ſicut ante Decretum, eò quòd hoc in Provinciis non ſit promulgatum, quod *Dia. p. 9. t. 6. R. 51.* non audet probare, niſi ad Epiſcopum non pateat recurſus; tunc enim ab ipſis reſervatis poſſe abſolvere, ſicut poſſent à Papæ reſervatis. *Gran. Dia. p. 5. t. 14. R. 58.* V. etiam *Præp. q. 19. d. 1.*

» Reſp. IV. Si Confeſſarius dubitet, an pœnitens lapſus ſit in mortale reſervatum, ſiquidem dubium ſit poſitivum, poteſt (ſequendo opinionem probabilem, & judicando probabiliter non eſſe reſervatum) abſolvere: Si verò dubium ſit negativum, poſſe abſolvere negant aliqui, ùt *Arm. Cord. &c.* Probabiliùs affirmant *Suar. Fill. Henr. Hurt. Bon. Lug. d. 20. à n. 17.* »

ADDENDA.

QUæſt. 227. *Quid præterea ſit notandum circa poteſtatem reſervandi peccata.* ℞. Hoc tantùm, quòd illi omnes poſſint reſervare, qui habent poteſtatem 1600.
ordinariam conferendi juriſdictionem, poſſunt enim illam delegare aliis vel plenè vel reſtrictè tantùm, *Dicaſt.* d. 11. num. 4. Unde poſſet etiam Parochus reſervare reſpectu illius, cui à Parocho debet delegari juriſdictio, *Maj. Vaſq. Dicaſt.* contra *Suar. Buſemb.* & alios.

Q. 228. *Quotuplex ſit & quomodo fieri poſſit reſervatio.* ℞. §. 1. Reſervatio potiſſimùm eſt duplex, pœ- 1601.
nalis & medicinalis. Pœnalis eſt, quæ fit in odium & pœnam alicujus peccati. Medicinalis, quæ fit propter bonum fidelium, vel ob rectam gubernationem alicujus communitatis.

§. 2. Putat *Gobat* t. 7. n. 260. tum eſſe pœnalem, 1602.
ſi habeat cenſuram annexam; medicinalem, ſi non habeat cenſuram annexam: *Caſtrop.* t. 2. d. 1. p. 17. n. 8. vocat pœnalem, per quam delictum illud ſpecialiter prohibetur vel punitur; medicinalem, per quam delictum non ſpecialiter prohibetur vel punitur, ſed tantùm ſimpliciter reſervatur: Hoc videtur certum, ſi reſervatio ſupponat delictum & addatur ex ſuppoſitione illius commiſſi, tum eſſe pœnalem; è contrà tum eſſe medicinalem, ſi non ſupponat delictum, ſed ponatur velut medicina præſervativa, ne delictum fiat vel repetatur, & ideo videtur dicendum, quòd reſervationes omnes, quæ de facto dantur, ſint ſimul medicinales.

§. 3. Reſervatio fieri poteſt vel directè vel indi- 1603.
rectè: Directè fit, cùm quis juriſdictionem Confeſſarii, quam reſtringit, habet ſibi ſubordinatam, uti Epiſcopus Parochi ſibi ſubjecti, quam ideo directè poteſt ab eo auferre, ſuſpendere, reſtringere. Indirectè fit, cùm quis juriſdictionem Confeſſarii non habet ſibi ſubordinatam, eò quòd hic non ſit ejus ſubditus, ſuum tamen ſubditum eidem ſubjicit quoad aliqua tantùm peccata & non quoad omnia, in hoc enim caſu ſubditus hujus Epiſcopi non ſubjicitur iſti Confeſſario quoad illa peccata, quæ ſibi reſervat iſte Epiſcopus, adeoque hic Confeſſarius non poteſt ab iis abſolvere, cùm careat juriſdictione in pœnitentem, reſpectu iſtorum peccatorum.

Q. 229. *Quænam peccata reſervari poſſint, vel de facto* 1604.
reſerventur. ℞. §. 1. Reſervari poſſunt *atrocia quædam & graviora delicta,* uti habet *Trid.* ſeſſ. 14. De pœn. c. 7. Poſſent etiam reſervari venialia, quia, licèt multis aliis modis deleri poſſint, tamen ſecundùm dicta n. 1549. per Sacramentum Pœnitentiæ remitti non poſſunt, niſi ex vi juriſdictionis dependentis ab Eccleſia, quæ poſſet eam negare vel limitare, *Suar. Con. Fill. Lugo, Dicaſt.* d. 11. n. 26. *Averſa* q. 17. ſ. 2. contra *Vaſq.* Multò magis reſervari poſſent mortalia negativè dubia, quia ſecundùm dicta à n. 606. eſt obligatio confitendi illa: de facto tamen non ſolent reſervari niſi certò mortalia, & reſervatio, cùm ſit odioſa ſecundùm dicenda n. 1684. ſtrictè eſt interpretanda nec extendenda ad caſum dubium, *Suar. Hurt. Lugo* d. 20. n. 18. *Dicaſt.* à n. 88. *Averſa* ſuprà. *Nec obſtat,* quòd *Clemens* VIII. 9. Jan. 1601. prohibuerit abſolutionem à caſibus etiam dubiè contentis in Bulla Cœnæ, *nam* 29. Nov. 1602. in alio Decreto de re eadem omiſit illa duo adverbia, *clarè & dubiè,* adeoque videtur revocâſſe prius Decretum. *Vide* ad 3. prop. *Alex.* VII. n. 9. *Pelliz.* apud *Dianam* p. 10. t. 14. R. 8.

Sanch. tamen in Decal. l. 1. c. 10. n. 74. putat peccatum in dubio reservari, si pro eo sit præsumptio fori externi, quia ex hac videtur esse possessio pro certitudine delicti sed alii, saltem in ordine ad forum internum, hanc limitationem non addunt. Quid autem dicendum sit, si, quando peccatum dubium est, absolvatur, & postea superveniat certitudo, dicetur n. 1693.

1605. §. 2. Quamvis nunc non reserventur peccata, nisi in aliquem actum externum prodeant, ideoque possit quivis approbatus absolvere, v. g. ab hæresi merè interna, tamen reservari possent peccata merè interna, uti reservantur Papæ vota aliqua merè interna, v. g. Castitatis, quamvis enim Ecclesia non judicet de merè internis, tamen secundùm dicta n. 1549. jurisdictio ad absolvenda etiam merè interna concedi debet ab Ecclesia, quæ negare posset vel limitare, *Suar. Vasq. Sanch. Aversa, Lug. Dicast.* nu. 29. *Chapeav.* p. 1. c. 6. *Mendo* d. 1. q. 4. Quandonam autem peccatum internum dicatur prodire in actum externum, dicetur à n. 1649.

1606. §. 3. Peccata etiam occulta reservantur, uti constabit ex dicendis n. 1609. & 1627. Quid autem hìc dicatur occultum, publicum, notorium, deductum ad forum contentiosum, dicam à n. 1656. Quod si alicubi reservetur peccatum tantùm publicum, & detur illius absolutio, quando adhuc est occultum, postea autem fiat publicum, quid tum sit faciendum, dicam num. 1694.

1607. *Q. 230. An incurrat reservationem, qui ignorat illam esse peccato suo annexam.* ℟. § 1. Si reservatio esset purè pœnalis, negant incurri *Sanch.* De Matr. l. 9. d. 32. n. 18. *Castrop.* t. 2. d. 1. p. 17. n. 8. *Stoz* l. 2. nu. 59. & alii, quod *Lug.* d. 20. n. 11. *Gob* t. 7. n. 360. *Diana* p. 10. t. 14. R. 8. vocant probabile, tum quia talis pœna videtur imponi contemptoribus legis aut contumacibus, quales non sunt, qui ignorant legem vel pœnam annexam; tum etiam, quia si lex vel pœna sit invincibiliter ignorata, non videtur voluntariè transgressus talem legem, prout pœnalis est, cùm de ea non cogitaverit, ergo nec erit talem pœnam promeritus, quæ ordinariè non est debita tali peccato, sed per accidens est annexa. Hæc sententia procedit ex suppositione, quòd detur reservatio purè pœnalis, quod n. 1602. negavi. Tamen,

1608. §. 2. Quamvis reservatio non sit purè pœnalis sed simul medicinalis, adhuc putant aliqui non incurri ab ignorante, quod *Quintanadv. Diana, Burgh.* cent. 3. casu 31. vocant probabile, quia semper videtur esse pœna extraordinaria: sed absolutè tenendum est cum communissima, incurri, quod clarum esse & in praxi notum dicit *Aversa* q. 17. s. 1., putantque *Hurt.* & alii oppositum esse improbabile, quia per talem reservationem, quæ potius est medicina quàm pœna, absolutè, & antecedenter tollitur jurisdictio à Confessario, propter bonum commune.

1609. *Q. 231. Quid addendum sit circa casus reservatos Papæ, præsertim per Bullam Cœnæ.* ℟. seqq. §. 1. Quamvis nulli casus reserventur Papæ, nisi sint mortales & in actum externum prodeant, uti dictum est à n. 1604., tamen reservantur, quamvis sint planè occulti, uti patet ex his propositionibus ab *Alex.* VII. damnatis: Tertia, *Sententia asserens Bullam Cœnæ solùm prohibere absolutionem hæresis & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, visa & tolerata est.* Quarta, *Prælati Regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscumque sæculares ab hæresi occulta & ab excommunicatione propter eam incursa.* Et doctrinam his damnatis propositionibus contrariam optimè firmat *Du Bois* super illas propositiones, qui videri potest.

1610. §. 2. Casus extra Bullam Cœnæ reservati Papæ sunt plurimi, & quotidie fiunt plures per speciales Constitutiones, quæ etiam his temporibus emanant: v. g. nunc reservatur Papæ excommunicatio lata in illos, qui propositionem aliquam ex damnatis ab *Alex.* VII. *Innoc.* XI. *Alex.* VIII. docuerint, defenderint, vel de ea tractaverint, nisi forsan oppugnando. Antiquos casus fusè enumerat *Fillіu.* tr. 15. Breviùs *Chapeav.* De cas. reserv. p. 1. c. 5. q. 1. Brevissimè plerosque *Busenb.* l. 7. c. 2. d. 4. a. 3. De violenta manuum injectione in Clericum plura habet *Busenb.* ibidem, ubi etiam aliqua addam. De simonia dixi l. 3. p. 1. à n. 214. 220. De duello, & ad illud quoquo modo, etiam solo aspectu concurrentibus, dixi ibidem à n. 843. 847. De negligentibus denunciationem hominis suspecti de hæresi, vel Sacerdotis occasione confessionum sollicitantis ad turpia, dixi l. 2. n. 215. 216.

§. 3. A casibus Papæ reservatis extra Bullam Cœ- 1116.
næ absolvere possunt Confessarii Societatis JESU, secundùm dicta n. 1582. Quid possint alii Regulares, peti debet ex illorum privilegiis.

§. 4. Bulla Cœnæ est Decretum, quod Papa omni 1612.
anno die Cœnæ Domini, sive Jovis sancto renovat, per quod fert censuras & reservationem in quædam crimina. Auctor Bullæ Cœnæ ignoratur; cœpit autem ferri à tempore *Martini V.* anno 1420. Et declaravit *Pius V.* antiquam durare usque ad promulgationem novæ. Bullam Cœnæ dabo ad longum l. 7. n. 1. Hic notabo aliqua circa præcipuos casus in Bulla Cœnæ contentos.

§. 5. Reservatur in ea hæresis formalis tantùm, 1613.
per quam quis cum pertinacia tuetur errorem agnitum; unde ab illis, qui non habent specialem facultatem, absolvi possunt hæretici materiales, quales dari etiam in Germania, dixi l. 2. n. 94., quamvis fortè per neglectum inquirendi aut alio modo peccârint mortaliter non admittendo fidem. talis enim casus, licèt sit peccatum mortale contra fidem, tamen non est verè casus Bullæ, cùm non sit hæresis formalis. Et idem est de eo, qui absque errore interno negat fidem, quamvis enim peccet contra fidem & pro foro externo præsumatur esse hæreticus, tamen pro foro conscientiæ non incurrit pœnas, nec reservationem hæresi impositam, communis cum *Viva* ad prop. 3. *Alex.* VII. & De Jubil. q. 11. a. 1. num. 7. An autem manifestans suum dubium in fide, incurrat, dicetur num. 1651.

§. 6. Casus omnes reservati Papæ habent an- 1614.
nexam excommunicationem, & propter hanc reservantur, *Sanch.* in Decal. l. 2. c. 8. n. 3. c. 11. n. 1. *Chapeav.* c. 4. *Aversa* q. 17. s. 2. *Castrop.* tr. 4. d. 4. p. 3. *Gob.* t. 7. n. 360. *Viva* De Jubil. q. 11. a. 1. Quod certum videtur de casibus Bullæ Cœnæ, nam initio semper ponitur, *Excommunicamus &c.* & tum in fine Bullæ additur, quòd absolutio *à prædictis sententiis,* nempe excommunicationis, reservetur soli Pontifici, ergo reservantur propter illam censuram: hinc si peccans non sciverit censuram esse annexam, aut de illa non cogitârit, quando peccabat, non incurrit censuram, ergo nec reservationem, à talibus enim pœnis excusat ignorantia & inadvertentia, uti dixi l. 1. à n. 767. & præter ibi citatos docent *Aversa* s. 1. *Tamb.* in Decal. l. 1. c. 2. §. 10. n. 9. *Stoz* l. 2. n. 60. Atque idem est, si propter metum vel quamcunque aliam causam non incurratur censura, tum enim etiam non incurretur reservatio Papalis, *Suar.* De pœn. d. 29. s. 2. n. 11. *Sanch.* in Decal. l. 2. c. 8. n. 3. & 5. *Tamb.* De cas. reserv. c. 5. §. 1. *Diana* p. 9. t. 6. R. 13. *Castrop. Gobat & Stoz* suprà, *Dicast.* De pœn. d. 11. à n. 19. Et quamvis ignorantia legis sit vincibilis & mortaliter culpabilis, dummodo non sit crassa, adhuc probabile est excusare à censura, secundùm dicta l. 1. nu. 770. & dicenda de censuris. Aliud est de casibus reservatis ab Episcopo vel Prælato Regulari, etiam habentibus annexam censuram,

mens

mens enim horum est, ut quamvis non incurratur censura, peccatum maneat reservatum, censuram enim addunt, ut reservatio sit gravior & difficilior, *Tamb. & Stoz.* n. 61.

1615. §. 7. *Laym. Gob.* & alii probabiliter dicunt Bullam Cœnæ, quoad libros, quibus hæresis inspersa est, & non ex professo defenditur, non esse in eo rigore receptam in Germania, adeoque lectionem talis libri non esse verè casum Bullæ reservatum.

1616. §. 8. Quamvis in Jubilæo vel aliàs concedatur facultas generalis absolvendi, *à quibusvis peccatis & censuris*, non intelliguntur reservata, uti habet communis, quia specialiter excepta requirunt specialem concessionem. Quando additur generaliter, *etiam à reservatis Sedi Apostolicæ*, non intelliguntur casus Bullæ Cœnæ, *Ugol. Suar. Sanch.* c. 12. num. 13. *Chapeav.* p. 1. c. 4. *Viva* suprà, quia etiam talis facultas generalis non censetur se extendere ad ea, quæ specialiter eximuntur. Quando additur generaliter, *ab omni excommunicatione Papæ reservata, ac etiam à casibus Bullæ cœnæ*, si non fiat expressa mentio de facultate absolvendi etiam ab hæresi, adhuc dicunt *Sanch* num. 10. *Lugo* d. 20. num. 162. *Gregorium* XIII. declarâsse hanc non censeri concessam, sicuti enim hæresis maximè speciali reservatione eximitur, ità exigit specialem & expressam pro absolutione facultatem, quod operosè persuadere nititur *Viva*: Sed alii in hoc ultimo contradicunt; & *Tannerus* d. 6. n. 123. dicit, non esse dubitandum pro Germania, quod concessa ad casus Bullæ cœnæ etiam intelligatur ad hæresin & lectionem librorum hæreticorum, cùm illius facultatis usus in Germania sit maximè necessarius & fermè unicus. Si detur facultas, *ad omnia peccata & censuras*, per censuras non intelligitur suspensio, sed tantum illæ censuræ intelliguntur, quæ per se impediunt absolutionem à peccatis, *Aversa* s. 7. Nec intelligitur ulla irregularitas, uti dictum est n. 1458.

1617. §. 9. *Trident.* sess. 24. c. 6. De Reform. dat facultatem Episcopis quoscunque sibi subditos absolvendi à casibus occultis Sedi Apostolicæ reservatis, etiam ab hæresi, & consequenter etiam à reliquis casibus Bullæ cœnæ: quam facultatem perdurare dicunt *Dicast.* De cens. d. 3. n. 139. *Tann.* num. 121. & alii. Hinc inferunt cum *Wagnereck* apud *Gob.* n. 371. lit. B. obtentâ ab Episcopis hac facultate, quæ ipsis jam est ordinaria, etiam nos posse ab istis casibus occultis absolvere. Sed (præterquam quòd hoc sit tantùm ad casus occultos) quia gravissimi Auctores cum *Suar.* De cens. d. 21. s. 3. n. 5. *Sanch.* c. 11. à n. 26. *Aversa* q. 17. s. 6. referunt Romæ decisum esse, quòd facultas illa revocetur per singulas Bullas cœnæ, secundùm ea, quæ n. seq. dicam, & consentit *Viva* ad prop. 3. *Alex.* VII. n. 4., non videmur tutò posse ex hoc fundamento procedere. Solent tamen Episcopi Româ petere & obtinere ad quinquennium speciales facultates absolvendi ab hæresi & cæteris casibus Bullæ cœnæ, etiam quando publici sunt, quas etiam possint aliis communicare, secundùm dicta à n. 1598. Ac similes etiam facultates habent Nuntii Apostolici pro tempore Legationis, quas etiam possint aliis committere, à quibus si nobis communicetur vel committatur facultas absolvendi ab hæresi & aliis casibus Bullæ, tutò procedemus: De cætero,

1618. §. 10. Videtur dicendum cum *Aversa* q. 17. s. 6. quòd à casibus, qui verè sunt Bullæ cœnæ, absolvere non possint ulli Regulares, per se loquendo, quia facultates qualescumque sive concessæ, sive quomodocumque communicatæ ad absolvendum ab hæresi & casibus Bullæ cœnæ, omni anno revocantur per promulgationem novæ Bullæ, privilegium enim, quòd nullæ facultates censeantur revocatæ per Bullam cœnæ, quæ in futurum emanabit, erat tantùm vivæ vocis, & revocatum est per *Urbanum* VIII. uti fatetur novum *Comp.* nostrum privilegiorum v. *Bulla cœnæ.* §. 2. Et respectivè ad alios etiam Mendicantes declaravit S. *Congregatio* sub eodem *Urbano* VIII. 7. Novemb. 1628. uti refert *Manigart.* in Praxi Pastorali pag. 1122. & fatetur *Bonagratia* in Summula Regul. v. *Absolutio.* pag. 177., per confirmationem privilegiorum apud Regulares datam vel fortè dandam post *Tridentinum*, non revixisse facultatem absolvendi à reservatis in Bulla cœnæ, *utpote quæ tollatur per annuam ipsius Bullæ publicationem.* Et eadem S. *Congreg.* 15. Junii 1647. approbante *Innoc.* X. iterum declaravit id esse conforme Constitutionibus factis de mandato *Clementis* VIII. *Pauli* V. *Urbani* VIII. uti refert *Manig.* pag. 1156.

Objicies. Varii Pontifices concesserunt Regularibus facultatem absolvendi ab hæresi & casibus Bullæ cœnæ, & simul privilegium, ut per Bullam cœnæ non censeatur talis facultas revocari. Speciatim *Julius* III. 22. Oct. 1552. per Bullam, *Sacræ Religionis*, dat Societati JESU facultatem *quoscunque à casibus hæresis & aliis contra fidem, & consequentibus censuris quibuscunque absolvendi*: confirmans autem omnia privilegia & facultates à quocumque nobis concessas, addit, *Illis perpetuæ & inconcussæ firmitatis robur adjicimus, illaque inviolabiliter observari, & sub quibusvis derogationibus, revocationibus, suspensionibus, alterationibus, decretis, declarationibus, ac literis Apostolicis, etiam quasvis clausulas generales vel speciales, etiam derogatoriarum derogatorias, efficaciores & insolitas, ac etiam irritantia decreta, sub quacumque verborum forma & expressione in se continentibus, ac Cancellariæ Apostolicæ regulis seu constitutionibus Apostolicis, quomodolibet pro tempore factis & editis, ullo unquam tempore comprehendi, aut eis in aliquo derogari seu ea revocari aut alterari nullatenus posse.* Similes confirmationes dederunt nobis vel aliis alii Pontifices, quas communicamus, uti retuli l. 1. num. 857. *Rp.* Hæ concessiones omnes non obligant sequentes Pontifices, qui æqualem cum prioribus potestatem habent, & revocant formâ, quâ volunt, dummodo sufficienter significent mentem suam etiam ad nos aliosque Regulares extendi, hoc autem secundum dicta n. 1464. sufficienter significant per hoc, quòd in singulis Bullis cœnæ dicant tolli potestatem absolvendi *quibuscumque Ecclesiasticis sæcularibus, & quorumvis Ordinum etiam mendicantium ac militiarum Regularibus, etiam Episcopali vel alia majori dignitate præditis.* De privilegiis autem subjungitur: *Quæ omnia, quoad hoc, eorum omnium tenores, ac si ad verbum, nihil penitus omisso insererentur, præsentibus pro expressis habentes, penitus tollimus & omnino revocamus.* Hinc rectè infert *Mendo* diss. 1. q. 5. censeri debere revocata omnia etiam remuneratoria &c. omnium Regularium privilegia, quantùm Bullam cœnæ concernunt. Videri possunt dicta l. 1. à n. 858.

Instabis. Si talis facultas tollatur per quamlibet Bullam annuam, frustra data esset ab illis Pontificibus scientibus quotannis emanare eam Bullam: hinc etiam *Sixtus* V. & *Clemens* VIII. renovationi Bullæ expressè addiderunt, *nisi in privilegiis casus in Bulla contenti expressè concederentur*, quam conditionem sequentes Pontifices, qui omittunt, videntur subintelligere, inquit *Layman.* *Rp.* n. seq. nam valet pro tempore vitæ talis Pontificis. *Sixtus* autem & *Clemens* specialiter favebant Regularibus, hinc addiderunt clausulam illam ipsis faventem, quam cùm reliqui Pontifices omittant, utanturque verbis universalibus, quæ comprehendunt etiam casus per privilegia Regularibus concessos, hi sub Bullam cœnæ revocantem cadunt. Sub eam tamen non cadunt facultates, quas Papa Nuntiis vel Episcopis concedit ad certos annos, nam dantur cum voluntate præveniendi revocationem talis Bullæ emanaturæ.

§. 11. Putârunt *Becanus, Perlinus* & alii Bullam cœ- 1619.

næ non esse receptam in quibusdam Germaniæ locis; & speciatim de Bavaria id asserunt *Tann. & Laym.* l. 1. tr. 5. p. 2. c. 5. n. 2. quoad aliqua. Quod etiam de aliis locis dicunt multi cum *Marchantio* in Tribun. tr. 2. tit. 4. q. 8., etiam ideo, quia deest sufficiens illius apud populum promulgatio. Sed ex dictis l. 1. num. 579. constat ad obligandos per eam omnes satis esse, quòd Romæ promulgetur, & alibi constet de hoc & de casibus in ea contentis. Confessarii autem, præsertim Regulares, qui uti deberent privilegio absolvendi, satis sciunt de Bullâ revocante, cùm in domibus eorum debeat esse publicè exposita.

1620. §. 12. *Laym. Perlin. Gob.* & alii docent etiam ideo posse Nos & quoscumque approbatos in Germania absolvere ab hæresi & lectione librorum prohibitorum, quia hinc non est facilis, imò plerumque est moraliter impossibilis accessus ad Papam, ob sumptus magnos, jacturam rei domesticæ, molestias & pericula viæ &c. Neque ideo est obligatio scribendi Romam, quod aliqui volunt, nam quamvis id facilè fieri posset, tamen tenent satis multi cum *Dicast.* De cens. d. 3. n. 57. & *Castrop.* tr. 4. d. 4. p. 3. §. 5. n. 7. id non esse opus, præsertim cùm literæ sint expositæ periculo publicationis. Nec propterea est obligatio accedendi Episcopum, quod etiam aliqui volunt, nam ad Episcopum remittimur pro solo casu percussionis Clerici, uti notant *Suar. Mol. Sanch.* in Decal. l. 2. c. 13. nu. 9. *Contrà* est, nam quia difficilis est Romam recursus, ideo Papa in his partibus dat Nuntio Apostolico & Episcopis specialem facultatem aliis communicabilem ad casus Bullæ cœnæ. ergo certum videtur ex mente Papæ non omnes habere facultatem illam.

1621 §. 13. *Gob.* tr. 7. à n. 355. docet casus, qui valde frequenter contingunt, non solere reservari, præsertim Papæ, & inde infert lectionem librorum prohibitorum in Germania non esse reservatam. Idem etiam dicit *Laym.* de hæresi, quæ in his partibus nimis frequens est. *Contrà* est 1. nam hæresis formalis, quæ sola reservatur, non est ità frequens. 2. Casus etiam mediocriter frequentes reservari possunt Papæ, uti quibusdam Episcopis reservatur homicidium, percussio Clerici, furtum sacrilegum, fortè etiam ideo, ut frequentia emendetur. 3. Certum est ex praxi Romana, item diœcesana multis locis, etiam pro Germania reservari hæresin.

1622. §. 14. Dubitant aliqui, an omnibus illis non obstantibus possint saltem Prælati Regulares suos subditos absolvere ab hæresi occulta & aliis occultis casibus Bullæ cœnæ, nam *quidquid jure communi possunt Episcopi cum suis subditis, possunt Prælati Regulares circa suos,* *Suar.* de Relig. t. 2. l. 2. c. 39. t. 4. l. 2. c. 15. *Viva* ad prop. 4. *Alex.* VII. Et prop. 4. damnata, quam retuli n. 1609. solùm loquitur de absolutione sæcularium, hinc *Bonagratia* suprà pag. 162. multis contendit posse. Sed dicendum non posse, quia Bulla cœnæ excommunicat omnes hæreticos, quocumque nomine censeantur, & tum absolutionem illius aliorumque casuum reservat soli Romano Pontifici, derogando quoad hoc omnibus privilegiis quorumcumque, *etiam Episcopali vel aliâ majori dignitate præditorum*, ità cum plurimis aliis *Suar. Sanch.* c. 11. nu. 7. *Diana* p. 3. tr. 2. R. 122. *Viva* suprà, *Mendo* q. 4. dicens sententiam *Bonagratiæ* non ampliùs esse probabilem.

1623. §. 15. In articulo, vel etiam secundùm dicta n. 1561. in periculo mortis possunt Sacerdotes omnes absolvere à quibusvis casibus etiam Bullæ cœnæ, quia tum nihil reservatur, uti constat ex *Trid.* sess. 14. De pœn. c. 7. Attamen tum observanda sunt hæc tria, 1. Ut detur cautio de satisfaciendo parti læsæ, vel pignoratitia vel fidejussoria, vel si hæ fieri non possint, juratoria. 2. Ut fiat juramentum de obediendo mandatis Ecclesiæ: per quod tamen non imponitur nova obligatio servandi quæcumque præcepta Ecclesiæ, sed illud solum, quod absolvens vel Superior injunxerit, nempe nè iterum illud crimen patret. 3. Ut absolvendus juret per seipsum componere coram Papa, quando poterit, ut nempe opportuna medicina adhibeatur & imponatur satisfactio debita, alioqain reincidat in excommunicationem, ità quoad omnia *Sanch.* c. 13. à n. 17. Ubi à nu. 31. adhuc notat sequentia: 1. Supradicta onera tum tantùm imponi, quando ratione necessitatis datur absolutio, non autem si detur in Jubilæo vel ex privilegio, nisi expressè injungatur. Vide dicta à num. 1453. 2. Qui v. g. destitutus usu rationis ista præstare non potest, est nihilominus absolvendus. 3. Quamvis Confessarius non imponat ista, valet absolutio: ita etiam *Aversa* q. 17. s. 7. in fine.

§. 16. Si extra periculum mortis aliud sit impedimentum perpetuum vel diuturnum, quominus habens reservatum, per seipsum se sistat Papæ, v. g. quia est impubes, senex, pauper, pateretur grave aliud damnum, *Abb. Anchar. Felin. Angel Nav. Sil. Tabien. Covarr. Henriq. Suar. Ugel. Castrop. Carden.* in 1. crisi d. 80. n. 47. *Dicast.* d. 11. nu. 265. dicunt posse absolvi ab Episcopo suo: (*Viva* nu. 7. & alii contra alios putant etiam ab alio inferiore, si non detur recursus ad Episcopum) & consentit *Sanch.* num. 37. excipiens solam hæresin, putat enim pro hac teneri Romam recurrere per procuratorem vel literas, sed exceptionem illam rejiciunt *Castrop. Dicast.* n. 268. *Aversa* s. 5. id enim Episcopo conceditur in jure Cap. *Eos qui.* Cap. *Mulieres.* Cap. *Quamvis.* Cap. *De cætero.* De sent. excomm. sine ulla distinctione. Quòd si adiri posset Nuntius Apostolicus, *Nav. Còn. Bonac. Lug. Dicast.* nu. 266. negant esse obligationem hunc adeundi, quia sicuti Episcopus, ita etiam Nuntius id potest per delegationem Papæ: è contra alii cum *Aversa* s. 5. dicunt adeundum Nuntium, quia specialiter constitutus est in partibus, ut sit loco Papæ, & Cap. *Quamvis.* dicitur eum posse pœnitentem absolvi, *quando non potest adire Pontificem & Legatum.* 1624.

Q. 232. *Quid addendum sit circa casus Episcopis reservatos.* & seqq. §. 1. De jure communi reservatos in omni Diœcesi, refert *Dicast.* De censur. d. 3. à num. 221. sed *Chapeav.* p. 1. c. 5. q. 2. concludit nunc tantùm esse hos duos, nempe crimen incendiarii, & peccatum, ob quod solennis pœnitentia est indicenda, quod tamen nunc etiam non ampliùs est in usu: unde *Fill.* tr. 7. n. 273. absolutè dicit, nullum casum de jure nune esse reservatum Episcopis. 1625.

§. 2. Monet *Clemens* VIII. in Decretis super absolutione à censuris, ut Episcopi paucos, eosque tantùm, quos ad Christianam disciplinam retinendam reservandos judicaverint, reservent; Et in declaratione ejusdem Decreti prohibetur, ne sibi superfluè reservent casus Bullæ cœnæ aut alios Sedi Apostolicæ reservatos: iterumque monentur de reservandis paucis iisque atrocibus criminibus, uti refert *Fill.* num. 280. 1626.

§. 3. Certum est Episcopos sæpe reservare peccata occulta, *Chapeav.* suprà, *Gob.* t. 7. n. 397. Et quando reservant peccatum simpliciter sine addito, intelligitur etiam occultum, nisi aliud aliunde resciatur, de quo consulendæ propriæ Agendæ. Quandonam autem casus censeatur occultus, dicetur à n. 1656. 1627.

§. 4. Nulli Regulares possunt sine licentia Episcopi absolvere à casibus ipsi reservatis etiamsi absolvere possent à quibuscumque Papæ reservatis, uti declaravit *Clemens* X. num. 1508. & *Alex.* VII. damnans hanc 21. prop. *Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis non obtentâ ad id Episcoporum facultate.* Quod *Viva* ad prop. 12. *Alex.* VII. extendit etiam ad casus, quos Papa vel jus commune aut consuetudo reservat Episcopo, de quibus num. 1617. 1628.

1617. est dictum, sed in hoc valde probabiliter contradicunt *Aversa* aliique supra 30. Auctores apud *Th. Hurt.* t. 1. tr 5. R. 17. nam videtur esse sermo de casibus, quos ipsimet Episcopi sibi reservant: Hinc aliqui cum *Pelliz* tr. 6. c. 2. n. 59. dicunt Mendicantes posse absolvere à casibus, quos non ipse Episcopus sed Synodus reservat Episcopo; sed in hoc melius contradicit *Viva*, quod enim reservat Synodus, cui præest Episcopus, reservat ipse Episcopus. Putant tamen *Gob.* n. 374. & *Sporer* n. 747. Episcopos scientes, quòd Mendicantes in Germania absolvant à casibus sibi reservatis, & non contradicentes, hoc ipso censeri tacitè consentire, sed credo communiter contradicere. Similiter non possunt Regulares absolvere ab excommunicationibus, quas Ordinarii sibi specialiter reservant, quia potestatem illam sustulit *Paulus V.* apud *Pelliz.* t 8. c. 3. s. 2. subs. 1. n. 85., quidquid contradicat *Diana* p. 3. t. 2. R. 13. Addit tamen *Pelliz.* adhuc posse nos absolvere à suspensione & interdicto Episcopali, quia *Paulus V.* tantùm loquitur de excommunicatione, quo nomine non veniunt istæ aliæ censuræ, sed de hoc nihil invenio in *Comp.* nostro, & *Aversa* q 17. s. 6. universaliter dicit non posse à censuris ab Episcopo reservatis. Quid in Jubilæo sit dicendum, vide n. 1451.

1629. §. 5. Si idem casus sit reservatus Papæ & Episcopo, qui potest tollere reservationem Papalem, non ideo semper potest Episcopalem, quia Papa relinquit casum Episcopi in statu quo, *Dicast.* De pœn. d. 11. n. 160. Peccata autem impuberum, id est, masculorum ante 14. & femellarum ante 12. annum, quæ aliàs essent reservata Papæ, tum reservantur Episcopo, si committentes usu rationis perfecto polleant: De cætero, v. g. incestus puerorum, qui perfectum usum rationis necdum habent, nemini est reservatus, etiamsi pueri post pubertatem priùs confiteantur, *Palud. Cajet. Chapeav.* p. 1. c. 6. q. 4. Vide dicenda n. 1691.

1630. §. 6. Quamvis Episcopus dicat se concedere alicui potestatem absolvendi ab omnibus peccatis, imò & omnem potestatem suam, non ideo censetur concedere ad casus sibi reservatos, nisi mens ejus aliunde constet, sed debet fieri de his specialis mentio, quia specialiter excepti sunt, *Nav. Dicast.* De censur. d. 3. n. 228. Quando autem dat facultatem ad omnes casus sibi reservatos non ideo dat ad casus Papales, à quibus absolvere potest Episcopus, sed tantùm delegat ad suos, nisi aliter exprimat. Nec ideo dat ad censuras sibi reservatas, quia censura non est casus reservatus, sed pœna illius, *Nav.* apud *Aversam* q. 17. s. 7.

1631. §. 7. Reservatio Episcopalis habet vim tantùm intra Diœcesin reservantis, hinc si peregrinus habens reservatum confiteatur in diœcesi, ubi non est reservatum, potest ibi à quovis approbato absolvi sine onere sistendi se suo Episcopo, uti declarat *Clemens* X. n. 1508., qui tamen excipit casum, *nisi eosdem pœnitentes noverit in fraudem reservationis ad alienam diœcesin pro absolutione obtinenda migrâsse*, tum enim Episcopus ipsius non censetur consentire. Et ibidem declarat, si casus sit reservatus in diœcesi, in qua Confessarius audit, talem peregrinum non posse absolvi sine facultate hujus Episcopi, quod certum est, si talis casus sit reservatus in diœcesi tam pœnitentis quàm Confessarii: si autem casus non sit reservatus in diœcesi pœnitentis, sed tantùm in diœcesi Confessarii, de hoc casu nihil expressè declarat *Clemens*, nam tantùm loquitur de veniente cum casu in sua diœcesi reservato: plerique tamen cum *Suar. Lug. Con Bordon. Marchant. Aversa* s. 3. putant Confessarium hic non posse absolvere, & *Diana* dicit esse rem claram, quia Episcopus hujus diœcesis directè sustulit illi jurisdictionem respectu talis peccati; quamvis *Fagund.* & *Stoz.* l. 2. n. 64. putent posse absolvere, tum quia reservatio fit ab Episcopo nonnisi in bonum propriæ diœcesis, ergo nonnisi circa peccata suorum diœcesanorum, tum etiam quia Confessarius viatorum absolvit per jurisdictionem ab Episcopo viatoris ex recepta consuetudine delegatam. Si tamen figeret hic quasi domicilium, tum subjiceretur etiam huic Episcopo, & deberet judicari secundùm leges hujus diœcesis.

1632. §. 8. Probabilius est cum multis apud *Dicast.* De pœn. d. 11. à nu. 244., quod diœcesani etiam extra suam diœcesin existentes incurrant reservationem per suum Episcopum annexam peccato, quod alibi committunt, quamvis reservatum non sit in loco, in quo committunt, quia ad bonum commune diœcesis spectat, ut subditi, ubicumque sint, abstineant ab ejusmodi criminibus: de quo quamvis videatur dubitare *Stoz* suprà, tamen certum videtur, quòd post reditum in diœcesin suam non possint à tali peccato absolvi nisi ab habente potestatem in reservata.

1633. §. 9. Pœnitentiarii, qui in cathedralibus ecclesiis exponuntur ad audiendas confessiones loco Episcopi, habent potestatem in omnes casus & censuras Episcopales, *Chapeav.* c. 4. Declaravit autem S Congregatio, teste *Dicast.* n. 237. Episcopum posse deputare sibi aliquem Confessarium *cum eadem auctoritate, quam ipse posset in sibi subditos exercere*, quod *Dicast.* n. 273. etiam extendit ad Vicarium Episcopi. Vide tamen dicenda n. 1687.

1634. §. 10. Manet reservatio casuum, quamvis moriatur Episcopus, qui reservavit, si successor non revocet, est enim per modum statuti perpetui, *Chapeav.* c. 5. in fine. Tum autem censetur casus desinere esse reservatus, si Episcopus edat novum catalogum casuum reservatorum, & aliquem omittat: & tum desinit reservatio casûs antea commissi, non tamen excommunicatio, quæ absolutione indiget: unde à contrario, si Episcopus ponat novum casum reservatum, qui hunc antea commisit, non potest sine Episcopi licentia absolvi, nisi aliud colligatur ex verbis, quia jam sublata est jurisdictio respectu illius: attamen excommunicatio non ligabit, si annexa sit, quia hæc non imponitur nisi peccatis committendis, *Bordon. Aversa* suprà.

1635. §. 11. Si Episcopus sic statueret, *volo, ut qui hoc commiserit, non possit à me absolvi, sed peccatum & censura sit reservata Papæ*, illud peccatum non ideo esset reservatum Papæ, sed Episcopus posset ab eo absolvere, *Rayn.* in Heter. Tom. 16. s. 1. pu. 9. n. 34. Talis tamen casus videtur fore Episcopo ipsi reservatus, quia à reliquis efficaciter sustulisset jurisdictionem.

1636. Q. 213. *Quinam casus sint ab Episcopo reservati in Coloniensi & aliis vicinis diœcesibus.* R. In *Coloniensi* reservantur sequentes, uti habetur in Synodo anni 1662. pag. 71. Apostasia. Homicidium voluntarium. Incendium Ecclesiæ. Sodomia. Raptus virginum. Incestus cum consanguineis aut affinibus in primo aut secundo gradu, aut cum sanctimonialibus. Adulterium manifestum. Injectio manuum violenta in Parentes cum læsione. Blasphemia magna serióque prolata. Veneficium. Sortilegium. Ligatura & omne maleficium, quo impeditur actus matrimonialis in conjugibus. Perjurium manifestum. Et quamvis per *adulterium manifestum, & perjurium manifestum*, insinuetur reliqua reservari, quamvis sint occulta, tamen *Vinitor* De Sacram. t. 7. c. 11. q. 11. testatur casus occultos hic reservari.

In Moguntina.

1637. In Agenda anno 1696. impressa reservantur tantùm tres sequentes, etiamsi sint occulti: 1. Homicidium voluntarium. 2. Stuprum violentum. 3. Crimen incendiariorum.

In Trevirensi.

1638. 1. Enormis blasphemia in Deum vel Sanctos in loco publico. 2. Abusus Hostiæ, sacri Chrismatis, Olei sacri vel cujusvis rei sacratæ ad sortilegium, divinationem, incantationem, aliosve magicos usus. 3. Perjurium Clerici attactis S. Evangeliis in judicio. 4. Crimen incendiarii, excisio notabilis segetis, arborum frugiferarum, vitium & vinearum, ex odio tertii aut communitatis. 5. Crimen falsariorum tam monetæ quàm literarum seu instrumentorum publicorum. 6. Sodomia, bestialitas, congressus cum dæmone carnalis. 7. Commixtio Sacerdotis cum filia spirituali. 8. Homicidium voluntarium quantumvis occultum: & adhortatio, ex qua commissum est homicidium. 9. Depulsio fœtûs sive animati sive inanimati. 10. Percussio parentum enormis. 11. Matrimonium à sciente, conjugem suam aut alterius contrahentis adhuc vivere, initum.

Notandum est autem, quòd, etsi quis generalem à reservatis his absolvendi facultatem accipiat, tamen ordinariè excipiantur septimus, uti & gravis percussio Clerici, quæ etiam reservata est, quapropter à duobus his casibus absolvere non potest, nisi cum facultate speciali.

In Paderbornensi.

1639. Agenda impressa Neuhusii 1687. Titulo, *Ordo ministrandi Sacramentum Pœnitentiæ*, sic habet: *Casus in hac diœcesi Episcopo reservati sunt sequentes.* 1. Crimen incendiarii. 2. Sacrilega Calicum & Monstrantiarum ex ecclesia surreptio. 3. Homicidium & infanticidium tam prolis natæ quàm fœtûs animati. 4. Incestus in primo gradu & congressus cum Moniali. 5. Sodomia & cum brutis congressio. 6. Defloratio violenta virginum & earundem raptus. 7. Omne explicitum cum dæmone pactum & grave per veneficium illatum damnum.

Praxis hoc tempore, quo scribo anno 1711., habet, ut dicti casus etiam occulti censeantur reservati.

In Monasteriensi.

1640. A multis consequenter Episcopis antehac reservata est sola *percussio Clerici.* Quidnam præterea reservetur, docebit nova Agenda Pastoralis.

In Osnabrugensi.

1641. Acta Synodalia Ecclesiæ Osnabrugensis pag. 142. ex Synodo ultima Mindæ celebrata in Octobri 1631. hoc modo eos referunt Decreto 13. De Sacramento Pœnitentiæ. *Casus Clericorum Nobis reservati*: Fornicatio cum filia spirituali sive confessionis. Concubinatus publicus. Confessionis revelatio. Furtiva susceptio sacrorum Ordinum sine debita licentia & dimissorialibus ab alieno Episcopo; aut cùm notatus censuris quispiam Ordinem suscipit, aut sine Ordinibus celebrat ministratve. *Casus laicorum reservati Nobis*: Matrimonium contractum cum alia, conjuge adhuc vivente, scienter aut clandestinè, non servatâ formâ Concilii Tridentini. Machinatio in mortem conjugis, morte secutâ. *Casus Clericorum & Laicorum communes reservati Nobis*: Homicidium voluntarium, facto, præcepto, consilio, vel consensu deliberato commissum. Sacrilegium in re vel in persona. Incestus cum consanguineis vel affinibus in gradu à Concilio Tridentino definito. Adulterium. Raptus. Procuratio abortûs vel sterilitatis. Incendium ecclesiarum, domorum aut segetum, malitiosè factum. Pollutio ecclesiæ, cœmeterii, sanguinis vel seminis effusione. Violatio libertatis vel immunitatis ecclesiasticæ. Item veneficium, sortilegium, divinatio, incantatio cum pacto dæmonis expresso vel implicito; & abusus Sacramentorum & sacrarum rerum ad superstitiones & artes magicas. Ab his casibus, si quis Confessarius cujusvis Ordinis sine facultate, scripto à Nobis datâ, aliquem absolvere attentârit, excommunicationis pœnam ipso facto subeat.

Tempore, quo scribo, anno 1711., praxis habet in diœcesi Osnabrugensi, ut casus occulti non censeantur reservati.

In Hildesiensi.

1642. In Synodo diœcesana 12. & 13. Aprilis 1652. Casus reservati: Veneficia, incantationes, sortilegia. Homicidium voluntarium. Percussio propriorum Parentum deliberata. Stuprum cum violentia. Raptus. Incestus cum consanguineis aut sanctimonialibus. Bestialitas. Sodomia. Procuratio abortûs animato fœtu, etiam effectu non secuto. Perjurium in judicio factum. Blasphemia enormis. Crimen incendiariorum. Reiteratio Baptismi, Confirmationis & Ordinis tam activa quàm passiva. Violatio immunitatis aut libertatis ecclesiasticæ. Violatio sigilli confessionis. Falsificatio literarum publicarum. Conjugis machinatio in mortem alterius conjugis. Abusus Sacramentorum ad vana & superstitiosa.

In Leodiensi.

1643. 1. Hæresis. 2. Apostasia. 3. Homicidium voluntarium. 4. Injectio manuum in parentes. 5. Machinatio in mortem conjugis. 6. Veneficium. 7. Maleficium. 8. Incantatio. 9. Procuratio abortûs. 10. Prolis oppressio. 11. Stuprum sive violenta defloratio virginis 12. Raptus. 13. Matrimonium contractum post votum castitatis aut in gradu prohibito scienter, vel priore uxore adhuc vivente. 14. Incestus cum consanguineis aut cum virgine sacra seu Moniali professa. 15. Concubitus contra naturam, putà Sodomia & ejus generis graviora crimina. 16. Falsitas circa monetam. 17. Falsitas circa literas alicujus Prælati inferioris Papâ. 18. Solenne perjurium. 19. Publica enormis blasphemia in Deum aut Sanctos. 20. Insignis contumelia illata sacrosanctæ Eucharistiæ aut sacris Sanctorum Reliquiis. 21. Abusus sacrosanctæ Eucharistiæ & sacrarum Reliquiarum vel etiam sacræ Scripturæ ad exercitium artium magicarum. Hi casus reservantur, etiam quando sunt occulti.

Anno 1697. 12. Martii prodiit impressum Leodii, sub titulo: *Instructiones summariæ pro Confessariis &c.* ubi notantur isti casus, & in fine additur: *Noverint autem nemini quantumvis potestatem habenti absolvendi à casibus Nobis reservatis, veniam esse concessam, ut absolvere possit ab hæresi, apostasia & homicidio voluntario: item à casu complicis in materia venerea, id est, à peccato mortali externo in materia venerea cum pœnitente perpetrato.*

In Ruræmundana.

1644. 1. Hæresis interna signo externo manifestata. 2. Apostasia à fide, à Religione & ab Ordine reipsa exteriùs perpetrata. 3. Publica & enormis blasphemia aut contumelia in Deum vel Sanctos. 4. Simonia realis. 5. Maleficia, per quæ maleficus pacto expresso vel implicito cum dæmone immediatè vel mediatè scienter inito, ulicui in anima, corpore, fama, honore, rebus & aliis quibuscumque reipsa nocet. 6. Homicidium voluntarium reipsa factum; & si sit Clerici, Sedi Apostolicæ est reservatum. 7. Injectio violenta manûs in Patrem, Matrem, horum majores, vitricum & novercam. 8. Incestus in primo consanguinitatis vel affinitatis gradu reipsa commissus: item qui cum mulieribus religiosis professis fit. 9. Sodomia cum eodem sexu, bestialitas & alia ejusmodi nefanda aut graviora contra naturam scelera reipsa consummata. 10. Incendium Ecclesiæ, domorum, frugum aut aliorum ex proposito factum. 11. Peccata mandantium, consulentium, auxilium & favorem præstantium in hæresi, homicidio, incendio, maleficiis supradictis. 12. Crimen falsarii, si scripturæ sint publicæ, ùt Regis, Principis, Magistratûs, Judicis de publico tractantes. 13. Violatio ecclesiasticæ libertatis & immunitatis.

Advertendum est, quòd in hac diœcesi Ruræmundana

dana nullus Confessarius, extra mortis periculum, licèt aliàs habeat potestatem absolvendi à reservatis, absolvere possit à peccato quolibet mortali externo contra castitatem, complicem in eodem secum peccato, nec ad hoc sit approbatus; nec absolvere possit ab hæresi; neque à casu lascivorum conventiculorum juventutis utriusque sexûs, sine expressa ad hoc ab Ordinario obtenta licentia.

1645. Q. 234. *An Regulares subjaceant casibus ab Episcopo reservatis.* ℞. Regulares non exempti subjacent; exempti non subjacent, quia quoad hoc non subsunt jurisdictioni Episcopi. Si tamen Regulares exempti, v. g. Moniales habeant Confessarium non exemptum, huic sublata erit jurisdictio & potestas absolvendi à tali casu, adeoque casus commissus à Moniali exempta censebitur reservatus respectu talis Confessarii; nisi tales exemptæ haberent privilegium, ut per quemcunque approbatum possint ab omnibus casibus absolvi, *Sylvius* p. 1. v. *Casus reservatus.* casu 1. Novitiorum peccata etiam manent reservata respectu Confessarii ab Episcopo approbandi, *Aversa* q. 17. ſ. 1.

1646. Q. 235. *Quænam notanda sint circa ejusmodi casus ab Episcopis reservatos.* ℞. seqq. §. 1. Per *apostasiam* intelligitur defectio à vera fide ad hæresin. Per *relapsum in hæresin* intelligitur relapsus post hæresin publicè ejuratam, *Azor* t. 1. l. 8. c. 14. Per *homicidium* videtur etiam intelligi actio occisiva, v. g. vulnus lethale vel porrectum venenum, propter quod sequitur mors. Per *sodomiam Tambur.* in decal. l. 7. c. 7. §. 6. intelligit illam solam, quam committit agens seminando in vase præpostero masculi, cùm enim reservatio sit materia odiosa, secundùm dicenda num. 1684. restringi debet, adeoque intelligenda est sodomia perfecta propriè dicta: Alii intelligunt quamcunque sodomiam perfectam, sive sit patientis sive agentis: *Chapeav*, p. 2. c. 15. intelligit omnem sodomiam propriè dictam; uti & *Arsdekin* t. 2. p. 2. tr. 2. c. 3. §. 3., dicens etiam intelligi bestialitatem & congressum cum dæmone. Per *sacrilegium*, secundùm *Gob.* t. 7. n. 364. intelligitur violatio loci sacri effuso sanguine aut semine, vel furto patrato. Aliqui putant etiam intelligi violationem personæ sacræ, sed communiùs negant alii. Quandonam polluatur ecclesia sanguinis vel seminis effusione, dictum est hic n. 255. & à n. 282. Quandonam violetur libertas & immunitas ecclesiastica, colligitur ex dictis l. 4. à n. 1382. 1389. Per *incendium procuratum* intelligit *Arsd.* etiam procuratum à mandante, effectu secuto, ille enim propriè dici[illegible]ndiarius: an etiam qui consilio vel auxili[illegible]oncurrunt, dubitat. Per *stuprum* intelligi[illegible]atio virginis sub cura Parentum constitutæ[illegible]m facta; aut etiam secundùm *Chapeav.* c. 11. facta precibus importunis, falsis promissis vel dolo. Per *raptum* intelligitur abductio invitæ virginis cum intentione peccati, aut etiam Matrimonii, sive quis per se abducat sive per alium, inquit *Arsd.* Per *incestum*, non intelligitur cum affinibus, nisi exprimatur, sed cum solis consanguineis, si adfuerit copula perfecta cum seminatione in vase naturali, *Arsdek.* Per *Sanctimonialem* intelligitur quælibet Religiosa in Ordine approbato professa. Per *injectionem manuum violentam* in Parentes intelligunt *Chapeav.* & *Arsd* etiam trusiones pedum, projectiones lapidum vel aliarum rerum, verberationes medio instrumento, v. g. gladio, fuste; & nomine *Parentum* putat *Chapeav.* venire etiam avum & aviam, imò & novercam & vitricum quamvis in hoc dissentiat *Arsd.*, nisi exprimatur: attamen non intelligitur pater & mater uxoris: putatque *Arsdek.* non requiri læsionem gravem, sed satis esse, si sit mortaliter peccaminosa. Per *sortilegia* intelligit *Laym.* exercitium magiæ: *Tam.* divinationem: *Arsd*, si quis per sortes aliquid futurum vel occultum exploret. Per *manifestum perjurium* putat *Gob.* intelligi perjurium, quod fit in judicio, vel falsum testimonium in eo datum. Si reservetur peccatum *ex consuetudine.* v. g. blasphemia, non est reservatum, si fiat in ebrietate vel inadvertenter ex consuetudine etiam mortaliter culpabili: nec si semel aut bis fiat post ultimam confessionem advertenter ex consuetudine retractata: si tamen fiat v. g. quinquies ab ultima confessione. *Homob.* & *Aversa* q. 17. ſ. 2. putant incurri reservationem: Quando plures proferuntur uno impetu, computantur pro una, *Diana* p. 10. t. 14. R. 69. Blasphemia, ut sit *publica*, debet esse prolata saltem coram sex, qui non sint de familia, *Vivald. Diana* R. 68. Plura videri possunt apud *Chapeav.* totâ p. 2.

§. 2. Quando reservatio fertur simpliciter in *facientes* crimen, communiter eam non contrahunt mandantes, consulentes, faventes, auxilium ferentes, nisi id exprimatur, *Nav. Viva* De Jubil. q. 11. a. 1. *Chapeav.* p. 1. c. 6. q. 4. Posteà tamen p. 2. c. 3. q. 2. n. 9. dicit illum, qui mandat, consulit aut fert auxilium homicidæ, etiam incurrere reservationem, quia statutum, quo maleficium punitur, secundùm *Bartolum* ligat etiam mandantes; sed hoc negari potest, quia absolutè verum manet, quòd, si jura non exprimant, per facientes non intelligantur mandantes &c. *Dicast.* De censur. d. 2. n. 126. Addit ex *Navarro Chapeav.* p. 1. c. 6. q. 7. si feratur etiam in dantes consilium, auxilium, favorem, debere intelligi de iis, qui efficaciter hoc faciunt, hoc est ita, ut sine illo concursu consilii, auxilii, favoris crimen commissum non fuisset. Si tamen æquè primò & principaliter feratur in dantes consilium, auxilium, favorem, hi incurrunt, etiamsi effectus non sit secutus, quia prohibitio sub reservatione tum tendit in malitiam consilii, auxilii vel favoris. 1647.

§. 3. Si dicatur ferri contra eos, qui *præsumunt* aliquid facere, non cadit in illos, qui ex metu vel alio affectu, præter superbiam & contemptum, faciunt.: Si autem addatur in eos, qui *scientes* hoc vel illud, non incurrunt illi, qui fecerunt tale quid ignorantes, *Chapeav.* 1648.

Q. 236. *Quandonam peccatum internum dicatur prodire in actum externum* ℞. §. 1. Ut hoc fiat, secundùm dicta n. 1613. debet ante omnia supponi peccatum, quod dicitur reservari, ibi internè adesse. Ut autem dicatur prodire in actum externum, non sufficit quomodocumque manifestari externè, sed requiritur, ut illa manifestatio censeatur in ratione peccati externi esse mortalis, *Sanch.* in Decal. l. 2. c. 8. *Dicast.* d. 11. à n. 74. *Lugo* d. 20. nu. 15. Unde si quis ex gravi odio interno leviter percutiat Clericum, non incurrit reservationem: Item si volens meliùs edoceri dicat se hactenus non credidisse Deum esse Trinum, aut se ex ignorantia hactenus esse in hoc hæreticum & fortassis fore etiam pro futuro, non censetur externè manifestare hæresin, cùm hoc ipso significet se non habere pertinaciam, *Sanch Dicast.* à nu. 79. Si tamen ita loquens reipsa paulò modestiùs vellet proferre hoc, quod interiùs judicat, aut ita loqueretur non magis affectus ad fidem quàm ad errorem suum, esset hæresis externa, *Lugo* de fide d. 14. n. 24. 1649.

§. 2. Si quis in somno vel ebrietate manifestet hæresin suam, non ideo hæresis censetur prodiisse in actum externum, quia locutio tum facta non est actus humanus, nec sufficiens signum veri animi hæretici, cùm plurima etiam falsa inani er effutiantur à tali homine, *Sanch Dicast.* à n. 83. 1650.

§. 3. Qui externè significat se dubitare de aliquo articulo fidei, secundùm *Sanch.* n. 13. externè manifestat hæresin internam, secundùm *Dicast.* à n. 53. non manifestat: sed faciè conciliantur, dicendo, si affirmativè dubitet, id est, si internè judicet articulum 1651.

fidei

fidei esse dubium, & hoc judicium internum sufficienter manifestet, fore externam hæresin: si autem tantùm negativè dubitet, id est, si suspendat omne judicium, non fore hæresin internam, adeoque nec externam, quamvis manifestet suum dubium: Et in re consentit *Viva* q. 11. a. 1. n. 8.

1652. §. 4. Rectè notant *Sanch.* & alii apud *Dicast.* à nu. 60 posse esse circumstantias, ut comedere carnes die vetito, non genuflectere ante Venerabile, aut facere id, quod faciunt alii, quia hæretici sunt, sit sufficiens externa manifestatio hæreseos internæ. Qui tamen internè hæreticus est, & alterius hæresin cum sua communem legit in libro, vel describit tanquam alienam, non ideo est externè hæreticus, quia per hoc non manifestat suam hæresin, *Az.* & alii cum *Dicast.* n. 81.

1653. §. 5. Ut actus internus, quo quis intendit fornicationem, censeatur prodire in actum externum, non sufficit, quòd ex affectu interno mortaliter turpi scribat litteras ad aliquam, ex fine inducendi ad lapsum, si litteræ de se non significent illam intentionem mortaliter malam, *Sanch.* & alii cum *Dicast.* nu. 45. Et universaliter, non sufficit, si signa externa sint de se indifferentia, quæ non satis manifestent peccatum internum, nisi per circumstantias sufficienter ad hos determinarentur, *Vasq. Az. Sayr. Dicast.* n. 46. & 86. Hinc si quis per cifras sibi soli cognitas manifestaret suum peccatum internum, non ideo censeretur peccatum humano modo externè manifestatum, nisi antea alicui communicâsset significationem ejusmodi cifrarum, *Dicast.* à n. 47., addens tamen nu. 52. si inter amasios fuisset conventum, ut gestatio rubri lemnisci esset signum invitandi ad turpem actum, gestando talem lemniscum sufficienter manifestari externè actum internum, nisi ex aliis circumstantiis sciri possit, non ad eum præcisè finem assumptum esse rubrum illum lemniscum.

1654. §. 6. Putat *Dicast.* n. 87. si quis per equitationem intendat & causet in se pollutionem, non ideo luxuriam internam manifestatam externè, quia equitatio est medium de se indifferens, & non malum, sed oppositum omnino tenendum est, uti dicetur num. 1670.

1655. §. 7. Si pollutio ipsa in se directè sit reservata, & ex luxuria interna plenè libera, sequatur planè inadvertenter, secundùm *Suar.* De juram. l. 3. c. 8. nu. 6. *Sanch.* in Decal. l. 1. c. 16. n. 47. *Dicast.* De juram. d. 2. nu. 185. non ideo incurritur reservatio, quia tales actus externi non censentur in se reservari, nisi quando in se sunt peccata, saltem denominativè, quando autem sequuntur planè inadvertenter, non sunt in se peccata, ne quidem denominativè, sed tantùm sunt effectus peccati, uti dictum est l. 5. à n. 13. ergo. E contra si reservata sit omnis luxuria interna, quando prodit in actum externum, si hæc luxuria interna prodeat in actum externum per pollutionem etiam inadvertenter secutam, videtur incurri reservatio, quia talis luxuria prodit externè per actum, qui hic & nunc est proprius & connaturalis ejus effectus, omnis autem causa censetur manifestari per talem suum effectum sibi coexistentem. Unde si ex luxuria interna priùs habita, postea v. g. in somno oriatur talis pollutio, non videtur incurri reservatio, quia talis pollutio, quamvis reipsa sequatur ex peccato interno antea habito, tamen censetur per accidens sequi, aut saltem non esse sufficiens ejus manifestatio, cùm ordinariè possit & sæpè soleat oriri etiam ex alia causa naturali. An autem delectatio morosa circa objectum turpe, si ad hanc sequatur commotio venerea, censeatur hoc ipso prodire in actum externum, dicetur n. 1671.

1556. Q. 237. *Quandonam peccatum dicatur publicum, notorium, deductum ad forum contentiosum.* ℞. §. 1. Tum censetur publicum, si in communitate vel vicinia, vel etiam in domo constante saltem decem personis, notum sit plerisque, uti pluribus explicatum est l. 3. p. 2. n. 1219. & l. 4. n. 786. Putat autem *Andreas à Matre Dei* Carmelita Salmantic. De Privil. Regul. c. 4. pu. 1. n. 26. publicum distingui à notorio, & hoc dici notorium, quod coram majore parte communitatis factum est: E contrà si ad notitiam communitatis alio modo pervenerit, dici tantùm publicatum seu factum publicum, famosum, manifestum, sed non ideo esse notorium: hæc tamen distinctio vix servit pro praxi in hac materia, nam delictum, sive sit illo sensu notorium sive tantùm publicum, censetur simpliciter non esse occultum.

§. 2. Ut delictum sit publicum, requiritur, ut non tantùm actus, qui est delictum, sit publicus, sed etiam, ut publicum sit, quòd talis actus sit delictum, sic enim fieri potest, ut excommunicatus publicè ministret Sacramenta, quia non scitur esse excommunicatus, quamvis actus ipsius sit publicus, delictum non est publicum, *Nav. Sayr. Sanch. Barb. Sa, Loth.* tr. 1. q. 1. a. 3. 1657.

§. 3. Si delictum sit publicum in uno loco, sed in alio loco, in quo petitur absolutio, sit adhuc occultum, nec detur periculum proximum, quòd in illo publicetur, *Avila* & alii cum *Sanch.* in Decal. l. 2. c. 11. n. 20. dicunt hic censeri occultum, prout opponitur publico, quia revera hic non scitur: Contradicunt tamen probabiliter *Suar. Castrop. Loth.* suprà, quia quod uno loco est publicum, simpliciter est publicum, nec potest dici absolutè non publicum, ergo nec potest dici simpliciter occultum. 1658.

§. 4. Si reus sit accusatus & citatus à Judice, *Rit. Henriq. Avila, Sanch.* dicunt delictum ejus hoc ipso esse deductum ad forum contentiosum, quia citatio est primus actus judicii, §. final. Instit. *De pœna temerè litigantium.* Sed probabiliter contradicunt *Lancel. Barb. Loth.*, qui requirunt litis contestationem, saltem per executionem citationis, aut per comparitionem Rei coram Judice, uti in simili dictum est l. 4. n. 529. 1659.

§. 5. Si Titius & Cajus simul idem delictum commiserint, & solus Titius sit ita citatus ad Judicem, delictum Caji non ideo dicetur deductum ad forum contentiosum, *Nav. Castrop. Sanch.* nu. 21. *Loth.* suprà. 1660.

§. 6. Si Reus sit in foro contentioso absolutus, delictum ejus non ampliùs per hoc censetur publicum, *Suar. Sanch. Barb. Loth.* Idem est, si accusator per annum taceat, quia talis taciturnitas arguit defectum probationis & æquivalet absolutioni, [illegible] *Loth.* Quod verum esse dicunt *Sanch.* & *Loth.* [illegible] quamvis antecesserit semiplena probatio, [illegible] do hæc non sit plena, reus manet in po[illegible] nocentiæ. Si autem delictum fuerit in judicio probatum & punitum, adhuc dicunt *Henriq. Sanch. Avil. Regin.* desinere esse publicum, quia cum jam satisfactum sit authoritati Judicis, videtur cessare publicitas istius fori: sed in hoc probabiliùs contradicunt *Mascard. Tiraq. Menoch. Suar. Bonac. Castrop. Loth.* suprà, quia licèt Judici satisfactum sit, tamen cùm delictum sit juridicè & justè publicatum, est & manet simpliciter publicum Jure. 1661.

Q. 238. *Quid addendum sit circa casus reservatos apud Regulares.* ℞. seqq. §. 1. Undecim casus Clementinos, quos solos propriâ auctoritate reservare sibi possunt Superiores Regulares, refert *Busenb.* n. 1599., circa quos addam aliqua à nu. 1669. ubi explicabo, quid intelligatur per apostasiam à Religione, per lapsum carnis &c Quamvis autem *Suar. Fill.* t. 7. n. 276. *Busenb.* suprà & alii dicant Superiorem adhuc posse sub excommunicatione sibi reservata prohibere alium casum, qui non est inter Clementinos, quia tum non reservatur culpa sed censura tantùm; tamen *Sanch.* 1662.

Sylv.

Sylv. & alii multi cum *Aversa* q. 17. s. 2. probabiliùs contradicunt, quia sic agitur contra mentem *Clementis*, cùm enim absolutioni à culpa debeat præmitti absolutio à censura, nullo modo consuletur infirmitati subditorum, & ita à S. Congreg. decisum esse refert Lugo De pœn. d. 20. n. 47.

1663. §. 2. Regularis exemptus non potest sine speciali facultate Sedis Apostolicæ absolvi à casibus Ordini reservatis, nisi à Superiore vel de consensu Superioris talis Ordinis, *Suar.* De Relig. tom. 4. tr. 10. l. 3. c. 4. n. 21. Hinc licèt Nunciis Apostolicis detur specialis facultas absolvendi ab omnibus casibus reservatis, etiam per Bullam Cœnæ, tamen id intelligitur de casibus, in quantum Sedi Apostolicæ reservatis, nam *Pius V.* uti habetur in *compendio* Privil. v. *Apostasia.* §. 1. concessit, quòd apostata à Societate JESU absolvi nequeat, nisi à Romano Pontifice vel Superiore Societatis: & alii Ordines exempti habent simile privilegium, aut hoc ipsum participant: hinc scio recentissimè duos Nuncios Apostolicos debuisse petere & obtinuisse Româ specialem facultatem *absolvendi Religiosos cujuscunque Ordinis, etiam à censuris & casibus Superioribus suis reservatis, in casibus tamen occultis.* Si Episcopus, & non Superior religiosus habeat potestatem absolvendi à reservatis Papæ, probabiliter poterit exemptus absolvi ab Episcopo, quia non debet esse deterioris conditionis, quàm alius, & rationabiliter interpretamur esse exemptum tantùm in his, in quibus subditur jurisdictioni Prælatorum suorum, *Suar.* tr. 8. l. 2. c. 23. n. 3.

1664. §. 3. Communis sententia habet ex cap. fin. *De pœn. & remiss.* Superiorem Regularem ordinariè posse in hac materiâ circa se, quod potest circa alios, adeoque posse sibi eligere Confessarium, à quo absolvatur à reservatis. *Dixi* ordinariè, propter dicenda num. 1680. 1682.

1665. §. 4. Certum est contra *Fagund.* Superiorem Regularem non prohiberi audire confessiones subditorum, etiam non habentium casus reservatos, nam *Clemens*, postquam dixit non obligari subditos ad confitendum Superiori, addit, *Nisi quando peccatum aliquod reservatum admiserint, aut ipsimet subditi sponte aut proprio motu id ab eis petierint*, *Dicast.* De pœn. d. 11. num. 115. Et quidem pro Societate JESU declaravit idem *Clemens* non prohiberi Superiores, si sint Magistri Noviciorum, uti habetur in *Ordinationibus Generalium* c. 5. An autem Novitius incurrat reservationem casuum Ordinis, in quo est, dixi l. 4. n. 64. & partem affirmativam meritò probabilem dicunt *Suar.* [illegible] cum *Dicast.* n. 123. Potestque videri etiam Ar[illegible] s. 1., qui negativam partem tenet, vel po[illegible]guit, dicens absolvi non posse à Confes[illegible]ato à solo Ordine, attamen absolvi posse à Con[illegible]ssario per Episcopum approbato. *Claudius* Generalis anno 1614. prohibuit doceri, quod nostri Novitii non incurrant.

1666. §. 5. Rectè docet *Lugo* d. 20. n. 136. in dubio, an expediat, vel Superiori licitum sit concedere subdito facultatem confitendi alteri, potiùs inclinandum esse in mitiorem partem pro subdito: additque hæc verba *S. Thomæ*: *Prælati, qui sunt nimis solliciti, ut conscientiam subditorum per confessionem sciant, multis laqueum damnationis injiciunt, & per consequens sibi ipsis.*

1667. *Q. 239. Quid notandum sit circa casus in Societate JESU reservatos. R.* seqq. §. 1. Post Decretum *Clementis* VIII. nequidem Generalis potest reservare aliquod peccatum authoritate suâ, nisi suppositâ discussione & consensu Congregationis, *Lugo, Dicast.* d. 11. num. 120. Quamvis autem Congregatio provincialis reservare non possit, cùm careat jurisdictione, tamen id possent Superiores suppositâ discussione & consensu Congregationis provincialis, *Dicast.* à num. 112. & 119. Etiam adhuc licebit Superioribus determinare pœnitentias graves quibusdam peccatis, etiam non reservatis, à Confessariis imponendas, quæ subditos ab hujusmodi perpetrandis cohibere possint. *Ordinationes Generalium* c. 5. n. 7.

§. 2. Præter 11. casus Clementinos in Societate reservatos, quos n. 1599. refert *Busenb.*, reservantur 1668. specialiter in Societate, 1. Perjurium & falsum testimonium in judicio vel extra. 2. Furtum & usurpatio alicujus seu appropriatio rei contra votum paupertatis in ea quantitate, quæ efficiat peccatum mortale. 3. Lapsus carnis voluntarius, & quidquid est contra votum Castitatis, quod in actum externum prodeat. 4. Inobedientia expressa, quâ quis asserit nolle se parere. 5. Seditio in Superiorem & divisio à capite, in grave nocumentum Societatis. 6. Detractio famæ bonæque existimationis aliorum, & discordiarum seminatio inter fratres. 7. Impedimentum excludens è Societate reticuisse in examine, vel in illo mentitum esse, unde grave damnum oriri possit. 8. Acceptio seu missio litterarum absque licentia expressa, quæ scilicet acceptio vel missio contineat rationem peccati mortalis. 9. Transgressio votorum simplicium, quæ Professi emittunt post Professionem. 10. Censuræ seu peccata, quæ in nostris Constitutionibus, Bullis vel Decretis annexam habent excommunicationem. Hæc omnia, cùm manifestè erunt mortalia, & in actum exteriorem prodierint, reservantur Superiori domûs vel Collegii, & ab alio, nisi de expressa ipsius licentia, absolvi non possunt. Ita verbotenus in *Ordinationibus Generalium* c. 5. ubi c. 6. datur instructio, quomodo Superiores se habere debeant, si pro casu reservato absolvendo petatur ab eis facultas.

§. 3. Per apostasiam à Religione inter Clementinos reservatam intelligitur, 1669. 1. Propriissimè, si quis deliberato animo, relinquendo in perpetuum vitam religiosam, fugiat, & dimittat habitum. 2. Si discedat à Religione animo nunquam redeundi ad illam, etsi habitum retineat. 3. Si dimittat habitum, etsi tantùm ad tempus manere velit extra Religionem; sicuti à fide apostata dicitur, etsi habeat animum redeundi aliquando ad fidem. 4. Qui post vota simplicia in Societate JESU edita ab hac recedit, est apostata, uti declaravit *Paulus* III. Bullâ *Licèt debitum*, & *Pius V.* Bullâ *Æquum reputamus*. Hinc *Bannez* 2. 2. q. 12. a. 1. dicens recedere à Religione, in qua emittitur votum simplex tantùm, non esse apostasiam, corrigendus est. 5. Apostata est, qui *è causis non veris, fraude ac dolo dimissionem obtinuit, aut ex causis quidem veris & justis, gravibusque delictis, sed eâ intentione perpetratis, quò facilius dimissionem extorqueret*, uti declaravit Congregatio VII. Dec 22. num. 4. Attamen non esse apostatam, qui propriâ Religione desertâ transit absque legitima licentia ad laxiorem, tenent *Cajet. Arrag. Nav. Sa, Valent. Less. Sanch.* in Decal. l. 6. c. 8. n. 8. quia simpliciter non recedit à Statu Religioso: Contradicit tamen probabiliter *Suar.* De Relig. tom. 4. tr. 8. l. 3. c. 12. n. 16. quia invalidè assumit laxiorem, ergo reipsa deserit omnem Religionem.

§. 4. Per lapsum carnis voluntarium opere consummatum, qui est inter Clementinos, intelligi- 1670. tur, non sola copula carnalis, sed etiam pollutio, *Suar. Sylv.* p. 1. v. *Casus reserv.* cas. 1. *Gob.* tr. 7. n. 677. meritò dicens esse certum. Putat quidem *Diana* p. 11. tr. 2. R. 61. lapsum carnis non censeri consummari per distillationem, sed etiam in hoc contradicit *Gob.* nu. 685., quia est vera effusio seminis, quamvis nondum ita perfecti. Quòd si pollutio proveniat ex sola delectatione interna absque omni actu aut medio externo, *Sporer* in Tyr. Sacram. p. 4. n. 329. 331. *Coriol.* & *Kiene* apud *Dian.* p. 4. tr. 4. R. 61. putârunt per *Clementem* non reservari, quia ut dicatur lapsus opere consummatus, videtur requiri, ut procuretur per me-

medium externum, v.g. per tactum aut saltem per externum sensibilem conatum; Sed absolutè tenendum est oppositum, quia quoties peccatum pervenit ad pollutionem, actus externus censetur in sua specie consummatus, *S. Th.* 2. 2. q. 154. a. 11. *Suar.* suprà l. 2. c. 18. *Sylv.* suprà, *Dian.* p. 3. tr. 2. R. 118. *Gob.* n. 678. Si quis tamen vovisset cavere etiam causas per accidens pollutionis, & v.g. equitando eam sibi causaret, peccaret quidem mortaliter per illam pollutionem, attamen non videtur incurrere reservationem, quia, nisi aliud aliunde constet, mens reservantis censetur tendere in pollutionem secundùm communem statum illicitam & non ratione privatæ obligationis, quâ quis eam sibi interdixit etiam ùt secuturam ex causis per accidens alioqui de se licitis, *Gormaz* De act. hum. n. 178.

1671. §. 5. Per *Clementem* non reservantur impudici aspectus, tactus, locutio, lectio, quamvis de se sint mortalia externa, quia non censentur lapsus carnis opere consummatus. *Suar. Coriol. Dian.* suprà contra *Turr.* Attamen ista omnia reservantur in Societate, quando tales actus habent malitiam externam de se mortalem, id est, quæ censeretur mortaliter mala in homine soluto, secundùm dicta nu. 1649., essetque index internæ voluntatis mortaliter malæ, *Henriq. Gran. Dian.* p. 4. tr. 4. R. 163. ac rescripsit *Mutius* Generalis 9. April. 1644. Aliud est, si fieret v. g. tactus manûs muliebris aut aspectus vultûs illius, qui de se indifferens est accipi in bonam vel malam partem, quamvis procederet à voluntate interna mortaliter mala, nam non ideo esset casus reservatus in Societate, *Suar. Coriol.*, & rescripsit *Claudius* Generalis 9. Nov. 1608. Rectè tamen notat *Castrop.* suprà, si tali etiam levi tactu vel aspectu velles fœminæ de hoc satis consciæ indicare tuum actum internum mortaliter malum, fore reservatum. Addit *Præpositus* etiam fore, si quis inhonestè aspiceret fœminam vicinam, ita ut hoc notaretur cum scandalo.

1672. §. 6. Si ad delectationem morosam, vel ad desiderium turpe, sequatur commotio spirituum & partium genitalium, aliqui putârunt hoc ipso esse casum reservatum in Societate, quia est mortale, quod prodit in actum externum graviter oppositum castitati, & Societas reservat, *quidquid est contra votum castitatis, quod in actum externum prodit.* Alii negârunt, tum quia aliàs debuissent in Societate reservari omnes delectationes internæ, cùm naturaliter habeant semper adjunctas tales commotiones, tum etiam quia hoc non reservatur, quod non teneor in confessione aperire, sed secundùm dicta num. 128. non est opus hoc addere in confessione. Alii distinxerunt, putantes esse reservatum, si externa illa commotio sit in se volita, vel in eam subortam positivè consentiat voluntas, hic enim videtur habere locum ratio primæ sententiæ: negârunt autem, si non sit in se volita, neque in eam positivè consentiat voluntas. Interrogatus à me de hoc casu aliquis Revisor Romanus, respondit 25. Febr. 1707. his verbis: *Quod spectat casum propositum, super eo consului, quos hic nôram doctissimos & harum rerum peritissimos, una omnium sententia, cui meam adjungo, hæc fuit, non esse reservatum.* Quod intelligitur, etiamsi talis commotio esset in se volita. Judicârunt tamen omnes tactum venereum aut distillationem sequentem ex delectatione interna esse reservatam. An autem incurrat reservationem, qui sine propria delectatione interna concurrit proximè, v. g. per tactum, ad pollutionem alienam, colligi debet ex dictis l. 4. n. 155., ubi defendi sententiam affirmativam.

1673. §. 7. Reservatur *testimonium falsum*, quo proximus graviter læditur, quamvis non sit juratum. Item *gravis violatio paupertatis*: quæ quandonam fiat, & speciatim in Societate, dixi l. 4. à n. 104. 136. Item *seminatio discordiarum*, etiam inter externos, secundùm illud *Proverb.* 6. v. 19. *Qui seminat inter fratres discordias*, quod dicitur detestari Spiritus S., ubi per *fratres* intelliguntur omnes, qui juncti esse debent vinculo charitatis. Per *reticentiam* autem *impedimenti* excludentis à Societate, intelligitur impedimenti essentialis: attamen reticentia impedimenti secundarii etiam reservatur per secundam partem illius septimi casûs, quia circa hoc committitur mendacium, quod potest esse graviter perniciosum. Ita quoad omnia *Castrop.* suprà. *Nec obstat*, quòd ingressurus, ante admissionem non esset subditus Societati, *nam* est reservatio impropriè dicta, per hoc, quòd omnibus Confessariis nostris tollatur potestas absolvendi à tali peccato, *Lugo* in Resp. mor. l. 4. dub. 16. num. 11.

§. 8. Quod quartum casum attinet, putat *Castrop.* suprà omnem inobedientiam formalem esse mortalem, nec in illa dari parvitatem materiæ, quod verum est, si adsit contemptus formalis authoritatis in Superiore, uti explicatum est l. 5. à n. 342. Hinc si dicas, etiam quando materia est levis, te nolle obedire, & non declares te solùm nolle in hac materia, in aliis verò paratum esse obedire, sine dubio absolutè contemnis Superiorem & incurris reservationem, uti rectè *Lugo* de Pœn. d. 20. à n. 28. estque perinde, quibus verbis utaris, dummodo in his circumstantiis sufficienter significent voluntatem non parendi, tum enim importabunt eundem contemptum Superioris vel obedientiæ. Quòd si internuncio indicanti voluntatem Superioris dicas, *nolo parere*, ordinariè etiam incurretur reservatio, quia sicuti Superior jubet per internuncium, sic ei respondetur in internuncio, *Lugo* suprà, & in Resp. dub. 22. Præterea in Congregatione VII. Decreto 44. sic habetur, *Cùm propositum fuisset, standumne esset ordinationi P. N. Claudii dicentis reservationi casum esse, si quis Fratrum diceret Ministro aliquid jubenti, licèt non præcepto, nolo facere, censuit Congregatio huic ordinationi vel declarationi standum esse: relicta tamen loci hujus explicatione prudentiæ Patris nostri. Less.* & *Castrop.* putant non esse mortale nolle obedire Superiori, quia indoctus est & imprudens, vel tibi offensus, dummodo ea inobedientia nec Superiori, nec aliis declaretur, aliàs esset gravis contemptus & injuria contra ipsum. Si autem Frater dicat, *non obediam*, non incidit in reservationem, quia tantùm casus dicentis, *nolo obedire*, intelligitur expressè reservatus, *Mutius* 1617. 10. Martii. 1674.

§. 9. Quoad exceptionem vel missionem literarum continentium rationem peccati mor[illegible], putat *Castrop.* incurri reservationem, etiamsi [illegible] consenserit, quia illa licentia Superioris e[illegible] cùm licentia resdicere debeat tantùm licita & [illegible] sed oppositum videtur probabilius, nam verba restringuntur ad conditionem, si fiat *absque licentia expressa.* Quòd si quis litteras tales miserit, sed casu non pervenerint ad eum, cui missæ sunt, putant aliqui non incurri reservationem, quia quando effectus quem legislator principaliter volebat caveri, secutus non est, præsumitur noluisse incurri pœnam, videtur autem principaliter intendi, ne alter reciperet tales litteras, quia per hoc, quòd præcisè mittantur, non incurritur principale nocumentum. Quod confirmant à pari, nam *Nav. Con. Hurt. Dicast.* De censur. d. 2. num. 129. *Diana* in *Comp.* v. *Censura* nu. 6. docent, quamvis *Greg.* XIII. prohibuerit sub excommunicatione latæ sententiæ, ne Religiosi cujusdam Ordinis scribant ad Moniales ejusdem Ordinis, tamen si quis scribat, & epistola non perveniat ad Monialem, non incurri excommunicationem: ita illi: Sed contrà est, quod in *Ordinatione pro studiis superioribus* prohibeamur docere hanc 21. Prop. inter Theologicas: *Nonnulla peccata, quæ reservantur* 1675.

in

in Societate, ut machinatio in Superiores, seminatio discordiarum & similia, licèt attingant gravitatem peccati mortalis, non sunt reservata, nisi sequatur effectus. Ratio potest esse, quia quando Reservantes non addunt, *effectu secuto*, censentur reservare culpam, propter malitiam de se aptam causare talem effectum, quæ tota posita est, etiamsi per accidens non sequatur effectus.

1677. §. 10. Vota simplicia Professorum, quorum violatio est reservata, sunt. 1. Non relaxandi paupertatem. 2. Prælaturam vel dignitatem non ambiendi intra Societatem. 3. Nec extra Societatem. 4. Deferendi utrosque ambientes, etiam non professos. 5. Si quis promoveatur extra Societatem, audiendi consilia & exequendi, si judicaverit meliora. Referuntur pluribus in *Epitome instituti* p. 3. c. 3. f. 4. Et de voto non ambiendi, videri possunt, quæ dixi l. 4. à n. 162. Excommunicationes in Societate reservatæ enumerantur in Instituto Pragæ impresso volum. 1. pag. 663. & seqq. Easdem paucis refert *Castrop.* suprà n. 11. Et præcipuè concernunt electionem Generalis, profugientes à Societate, impugnantes Institutum, utentes ope externorum ad dimissionem alicujus: quos omnes casus fusè explicat *Castrop.* tr. 16. d. 5.

1678. §. 11. Quod attinet ad absolutionem ab istis reservatis, imprimis certum est quærendam esse aliquam directam ab illis absolutionem, quæ dari potest à solo Superiore vel de ejus licentia; hinc in *Ordinatione pro studiis Superioribus* prohibemur docere hanc 23. prop. inter Theologicas: *Is, qui à reservato peccato pro tali cognito ex necessitate aliqua indirectè est absolutus, non tenetur deinceps se Superiori sistere, nec per se nec per alium, sed manet simpliciter absolutus, & sine ullo onere quærendi directè*

1679. *à reservato absolutionem*. Deinde Ordinationes *Generalium* c. 6. sic habent: De iter agentibus, quando ad aliquem Societatis locum divertunt, aliter judicandum est, quos nempe potest à reservatis ordinarius loci illius Confessor absolvere, aut si is haberi non possit, quilibet alius Societatis Sacerdos approbatus, aut si is quoque desit, etiam externus: In omnibus tamen his casibus cum onere & obligatione, ut se sistant postmodum Superiori suo, ad quem ituri vel redituri sunt, eique aut alteri de ejus licentia confiteantur. Si vero accidat, ut aliquis tanquam hospes sit in aliquo Collegio, diu tamen ibi moraturus (puta spatio unius aut alterius circiter mensis) si is eo tempore in casum aliquem reservatum incideret, poterit ac debebit absolvi à Superiore illius loci, in quo est, vel de illius licentia, tanquam si proprius esset ejus subditus, sine obligatione sistendi se Superiori ejus loci, ad quem propriè pertinet.

1680. Superiores locales possunt absolvi per quemcunque ex ordinariis suæ domûs Confessariis. Quòd si alium ex suis subditis malint, is absolvet cum onere præsentandi se Provinciali. Provinciales autem absolvi possunt à suo socio, à Superioribus localibus seu eorum ad id delegatis, à Confessariis ordinariis domûs: quo jure etiam gaudent ipsius Socii. In Residentiis missionibusque fixis, in quibus è nostris pauci morantur, jus idem illarum Superioribus conceditur, quod Rectores habent quoad facultatem absolvendi per se seu delegandi, integrâ tamen illis concessione manente Congreg. VIII. Decr. 25. pro parvis domibus, quâ Confessarius potest absolvere pœnitentem à reservatis, cum onere se præsentandi Provinciali, si brevi sit in ejus domum discessurus. Præterea si Superior ex urbe abierit, vice-Præpositus aut vice-Rector ab eo dictus habeat facultatem absolvendi à reservatis, qualem & ipse Superior. Quòd si nullum suo loco substituerit, etiamsi per unam seu integram diem futurus sit absens, nec consuli possit, is, qui Minister est & domui tunc præest, facultatem habet tum absolvendi tum delegandi hanc potestatem.

Ad extremum, ut omnes eximantur scrupuli, & majori cum fiducia ac libertate procedatur, cùm Confessarius bonâ fide dubitat, an mortale sit, quod proponitur ab eo, etiamsi ex genere suo reservatum sit, potest absolvere, licèt hujusmodi dubitatio ex ignorantia procedat: Sed neque postea, si animadverterit manifestè fuisse mortale, repetenda erit confessio, bona siquidem & vera fuit absolutio. Hucusque *Ordinationes* dictæ. 1681.

§. 12. Ex dictis n. 1680. infert *Dicast.* De pœnit. d. 11. n. 288. quamvis Provinciales & Superiores locales in Societate, non possint sibi designare quoscunque Confessarios pro absolutione à suis reservatis, attamen posse designare alios etiam non Societatis Sacerdotes, qui subditos suos absolvant à reservatis, quia hæc potestas non invenitur ullibi esse restricta, maximè cùm possit etiam extra Sacramentum tolli reservatio. 1682.

§. 13. Ex dictis n. 1668. 1681. sequitur in Societate non reservari peccata dubiè mortalia: Hinc casus murmurationis dubius, qui ex declaratione *Claudii* Generalis erat reservatus, nunc cessavit, *Tamb.* De cas. reserv. c. 7. §. 2. n. 61. 1683.

Q. 240. *Quid præterea notandum sit circa reservationem & absolutionem à reservatis.* R. seqq. § 1. Potestas ordinaria absolvendi à reservatis est favorabilis & latè interpretanda, quia datur ob commune bonum: & idem est de delegata, quando datur non expressis personis absolvendis; si autem detur his expressis, est strictè interpretanda, quia non censetur esse nisi pro bono privati, *Castrop.* tr. 3. d. 4. p. 11. n. 2. Et consequenter si potestas absolvendi à reservatis detur Confessario in gratiam Confessarii, est largè interpretanda: si in gratiam pœnitentis, strictè, *Sanch.* De Matr. l. 8. d. 2. n. 6. *Tamb.* De Sacram. l. 1. c. 9. §. 1. n. 13. Reservatio est strictæ interpretationis, cùm enim videatur habere adjunctam rationem pœnæ, est odiosa, *Suar. Henriq. Sanch.* in Decal. l. 1. c. 10. n. 74. *Chapeav.* p. 1. c. 6. *Herincx* d. 6. n. 7. contra *Bonæspei*: Et etiam ideo n. 1604 dixi in dubio, an casus sit reservatus, censeri debere non reservatum. 1684.

§. 2. Reservatio etiam sine causa facta à Papa est valida, quia jurisdictio omnium inferiorum ab eo pendet. Si autem ab Episcopo vel aliis fiat sine causa, *Ang. Sot. Vasq.* & alii putant esse invalidam, quia *Trid.* sess. 14. De pœn. c. 7. dicit Episcopos reservare posse non in destructionem sed ædificationem: & idem est de aliis; Sed *Suar. com. Bonac. Fill.* tr. 7. n. 279. *Lugo* d. 20. s. 2. *Dicast.* De pœn. d. 11. n. 13. probabilius dicunt esse validam, quia licèt consulatur, ut semper fit in ædificationem, tamen non negatur potestas tollendi jurisdictionem. 1685.

§. 3. *Henriq. Rodriq. Castrop.* t. 23. p. 18. §. 1. putârunt, si Superior sine justa causa neget inferiori potestatem absolvendi à reservato, probabile esse quod inferior eam habeat, sed oppositum tenendum est cum *Bonac. Laym. Aversa* q. 16. s. 4., quamvis enim neget illicitè, non est ratio cur invalidè, nisi inferior ille esset Confessarius ordinarius Regularium, secundum dicta nu. 1600. in Resp. 1. num. 5. Quando autem dicitur haberi vel dari facultatem *pro illa vice*, probabilius est cum *Lugone* contra *Dicast.* à n. 346. sic intelligi, quòd detur, vel pro illis peccatis, pro quibus petitum est, vel pro illo moraliter tempore, prout colligi debebit ex circumstantiis. Adduntque *Bordon.* & *Aversa* hoc non intelligi pro una vice tantùm, sed Confessarium Regularem posse eundem pœnitentem toties absolvere, quoties relabetur, si Superior rogatus facultatem neget: sed in hoc contradicunt *Homob.* & *A Tamb.* apud *Dianam* p. 3. t. 2. R. 126. 1686.

§. 4. Qui habet potestatem delegatam absolvendi à reservatis cum facultate eam subdelegandi, potest 1687.

potest alteri subdelegare, à quo etiam ipse absolvatur, si in reservatum incidat, uti habet communis cum *Aversa* s. 7. contra *Graff.* Si autem habeat potestatem *per seipsum tantum* absolvendi, adhuc putant aliqui eum posse ab alio à se subdelegando absolvi, quia non debet esse deterioris conditionis quàm alii: quod verum est de Episcopis, secundùm dicta n. 1633. propter declarationem Sacræ Congregationis; sed saltem quoad alios *Aversa* §. *Quintò*, id meritò non admittit, quia dum dicitur, *per seipsum*, negatur potestas substituendi alium.

1688. §. 5. Si Confessarius, qui commisit reservatum, petat à Superiore facultatem, v. g. his verbis, *Petitur facultas pro aliquo, ut absolvi possit à reservato, Diana* & alii cum *Aversa* dicunt vi concessionis posse petentem absolvi, quia Superior consentit vagè, non determinando Confessarium vel pœnitentem. Quòd si Superior licentiam istam daret determinatè Confessario petenti, vi illius absolvi non posset. Et quod Societatem JESU attinet, *Lugo* & *Dicast.* num. 351. rectè notant mentem Superiorum non esse, ut hoc unquam serviat Confessario ita petenti licentiam, quia Societas præscribit, ut cui Superior committit, sit talis, cui meritò committi possit, ergo cum nulli committat nisi petenti, supponit hunc fore Confessarium & non esse ipsummet reum.

1689. §. 6. Secundùm dicta nu. 1154. ordinariè peccat Superior, si absolvat aliquem à solis reservatis, & pro non reservatis remittat ad inferiorem, quia vix potest esse rationabilis causa sic dimidiandi confessionem. Habet autem praxis & communis sententia cum *Aversa* s. 5., quòd Superior possit, non tantùm quando subditus est in itinere, sed etiam aliàs, delegare inferiori potestatem eum absolvendi à reservato, addito onere, ut reus postea coram se compareat, non obligando directè ad iteratam illius reservati confessionem, nam S. *Th.* & alii cum *Dicast.* d. 11. n. 194. docent contra *Adr. Suar. Ang.* & alios, nequidem Ecclesiam posse independenter à consensu subditi imperare iteratam ejusdem peccati confessionem, sed saltem ideo, ut Superior intelligat de medio ad emendationem præscripto aut provideat contra relapsum. Et hanc obligationem postea comparendi esse sub mortali, docent *Suar. Lugo, Con.* & alii cum *Dicast.* n. 209. Addit *Aversa* s. 7. §. *Octavò.* Si Superior concedat licentiam sub certa conditione, fieri posse, ut hac neglectâ absolutio sit invalida, quod colligi poterit ex præsumpta mente & verbis concedentis: Si tamen Superior taxârit pœnitentiam injungendam, aut præceperit præmitti satisfactionem vel saltem cautionem de ea præstanda, si Confessarius ista etiam per malitiam neglexerit, ordinariè validam fore absolutionem.

1690. §. 7. Qui habet potestatem in reservata, absolvere potest ab illis etiam tempore Jubilæi anni Sancti, quia hæc opinio, quamvis non sit certa, tamen est communiter recepta à sapientibus, ergo si coram Deo sit fortè falsa, est error communis cum titulo putativo, nempe ex privilegio Papæ & approbatione Ordinarii, ergo si fortè desit jurisdictio, ad Ecclesiam spectat supplere, secundùm dicta l. 6. p. 1. à n. 112. & de hoc casu id docent *Lugo* d. 23. à n. 144. *Carden.* in 2. crisi d. 2. n. 155.

1691. §. 8. Quamvis *Palud. Graff.* & alii putent impuberes non incurrere casus reservatos, sicuti non incurrunt censuras, tamen rectè contradicunt alii cum *Lugo* d. 20. n. 10. *Aversa* q. 17. s. 1. nisi aliud exprimatur, reservatio enim non est censura nec purè pœna sed magis medicina, quâ æquè indigent impuberes.

1692. §. 9. Si quis post obtentam licentiam iterum committat reservatum, si petitio fuit determinata ad certa reservata jam commissa, patet licentiam non extendi ad alia. De cætero judicandum est secundùm præsumptam mentem & verba concedentis, *Aversa* s. 7. §. *Sextò.* Hinc si fuerit petitum, ut posset pœnitentem aliquem absolvere à reservatis, facultas extendetur etiam ad posteriora reservata post obtentam facultatem commissa, *Lugo, Tamb. Stoz, Dicast.* nu. 345. *Gob.* t. 7. n. 10. Quod verum est, quamvis pœnitens ex confidentia illius gratiæ sæpius peccâsset, *Sporer* n. 765. Et universaliter præter citatos num. 1451. docent *Sanch. Regin. Lugo, Bonac. Beja* p. 2. cas. 28. *Dicast.* nu. 254. *Aversa* §. *Septimò* contra *Covarr.* si quis ideo committat reservatum, quia jam est Jubilæum, quia habet privilegium, ut absolvatur, &c. posse nihilominus absolvi, quia tale peccatum nullibi excipitur. Vide dicta ibi n. 1451.

§. 10. Cum peccata dubia non reserventur, secundùm dicta n. 1604., si propter dubium absolutio sit data à non habente potestatem in reservata, & postea innotescat peccatum fuisse certò reservatum, si reservatum erat propter censuram, *Lugo* d. 20. à n. 20. rectè dicit sublatam esse reservationem, quia censura in casu dubio ordinariè absolutè tollitur: è contrà si reservatum erat ratione suî, videtur remanere obligatio se sistendi Superiori, quia sicuti si in casu necessitatis aut si quis bonâ fide per inadvertentiam fuisset ab inferiore absolutus, reservatio non esset sublata, quia jurisdictio erat suspensa, ita & hìc: quod maximè valet in sententia, quam tenui n. 615., nempe eum, qui confessus est mortale tanquam dubium, si postea reiciat fuisse certum, teneri adhuc confiteri tanquam certum. Nihilominus probabiliter contradicunt *Sa, Hurt. Portel, Rasler, Sporer* n. 734. *Gob* n. 358. *Dicast.* num. 99., quia ex voluntate Superiorum, quamdiu peccatum est dubium, relinquitur jurisdictio, ergo si tum detur absolutio, tollitur reservatio, neque postea est causa, cur semel sublata redeat. Et ideo etiam si quis in articulo vel periculo mortis, aut virtute Jubilæi vel Bullæ absolutus sit à reservato, non est obligatio se postea sistendi Superiori, nisi fortè ratione censuræ annexæ, secundùm dicta n. 1623., quia per talem circumstantiam vel privilegium relinquitur jurisdictio, per quam absolutè tollitur reservatio, *Suar. Sanch. Dicast.* De censur. d. 3. nu. 195. *Aversa* q. 17. s. 5. 1693.

§. 11. Si quis in diœcesi, in qua reservatur peccatum, quando est publicum, absolvatur à peccato adhuc occulto per Confessarium non habentem potestatem ad reservata, si peccatum postea fiat publicum, est & manet directè absolutum sine obligatione iterum confitendi aut se sistendi, quia peccatum eo tempore non erat reservatum, nec à Confessario erat sublata jurisdictio: per hoc tamen non eximitur à potestate fori externi, si annexa erat censura aut alia pœna. Similiter si homicidio annexa sit reservatio, & aliquis ante mortem secutam à non habente potestatem in reservata absolvatur à peccato lethalis vulnerationis, quamvis aliqui putent mentem reservantis esse reservare actionem occisivam, cum qua moraliter est conjuncta mors, tamen cùm hæc actio morte non secutâ reipsa non sit homicidium, reservatio non videtur eò extendenda, unde cùm sit directè absolutus, non indiget aliâ directâ absolutione ab eo peccato, nec tenetur se sistere, *Henriq. Fagund. Herincx, Diana* p. 8. t. 7. R. 85. *Aversa* q. 17. s. 7. *Dicast.* De pœn. d. 11. n. 195. Cùm tamen homicidio annexa sit irregularitas, hæc postea incurretur, secundum dicta l. 1. n. 618. Et idem plerique dicunt, si censura esset annexa, de quo in l. 7. quando de excommunicatione. Quòd si tale peccatum ante publicationem vel mortem secutam esset remissum per solam contritionem, probabilius est, quod secutâ publicatione vel morte superveniat reservatio, quia quamvis culpa non amplius existat, quando illi effectus sequuntur, tamen cum peccatum illud adhuc debeat directè 1694.

directè absolvi, hæc potestas absolvendi jam sublata est ordinariis Confessariis: Quod magis valet, si ante secutum talem effectum culpa esset retractata per solam attritionem, quidquid in contrarium dicant *Homob. Berdon. Aversa* q. 10. s. 2. in fine.

1695. §. 12. Si pœnitens expresserit peccatum reservatum in confessione apud illum, qui habuit potestatem saltem delegatam ad reservata, quamvis absolutio fuerit invalida, v. g. defectu doloris, reservationem esse sublatam habet communis cum *Lugo* d. 20. n. 113. *Dicast.* d. 11. n. 124. *Herincx* d 7. n. 26. contra *Arriagam*. E contrà si reservatum inculpabiliter omisit, præter citatos n. 1449. docent *Covarr. Can. Ledesm. Nav. Regin. Arr. Less. Tamb. Lugo* n. 85. *Herincx* n. 30. *Gob.* t. 7. n. 377. sublatam esse reservationem. Limitant *Gabr. Ang. Sylv. Rosell. Bonac.* si absolvens intenderit eam tollere, sed absolutè id dicunt *Busenb.* & alii 20. graves Auctores cum *Aversa* q. 17. s. 8. & *Viva* q. 11. a. 4. & 6. quamvis non intenderit expresse, quia saltem implicitè ac virtualiter vult facere, quod potest, atqui potest tollere reservationem peccati etiam non cogniti, ergo. Hoc extendit *Lugo* nu. 106. etiam ad confessionem invalidam: alii etiam ad sacrilegam, quia extra confessionem etiam à delegato Confessario tolli potest reservatio, ex vi potestatis, quam delegavit Superior: Sed contradicunt iterum *Arr.* & alii: *Dicast.* fatetur has sententias esse valde probabiles, attamen n. 141. cum *Suar. Præpos.* & aliis tenet non tolli reservationem, si nulla fiat mentio reservatorum, nec adsit positiva intentio illam tollendi, quia tum non videtur satisfieri intentioni reservantis, quæ est, ut reservatum directè subjiciatur clavibus, sicque ratione reservationis explicatæ medicina conveniens imponatur ab illo, qui in reservata habet potestatem. V. dicta n. 1452. & 1475.

1696. §. 13. Si pœnitens, nequidem quando confitetur, sciat suum peccatum esse reservatum, *Gob* t. 7. n. 360 permittit absolvi, & consentit *Sporer* num. 735. datque n. 761. rationem, quia videtur esse sufficiens necessitas, ne pœnitens cogatur sine absolutione discedere & bis idem confiteri; imò fortè non redibit. Sed hæc sunt per accidens, unde non video, unde proveniret jurisdictio pro hoc casu: & saltem si excommunicatio reservata sit annexa, certò non poterit absolvi, quia talis prohibetur ante sublatam excommunicationem suscipere Sacramentum Pœnitentiæ.

1697. §. 14. Obligatus postea comparere coram Superiore, non tenetur ante Missam vel Communionem, sed satis est, si primâ commodâ occasione, *Less.* in Auct. v. *Absolutio* casu 5. Satisfacit autem, si postea coram delegato vel alio privilegiato compareat per se vel alium, *Stoz* l. 2. num. 74. Quòd si aliquis ob impedimentum non possit per seipsum adire Superiorem, *Card. Valent. Henriq. Az. Sanch. Tamb. Dicast.* nu. 270. *Stoz* n. 69. *Sporer* n. 750. *Viva* ad prop. 7. *Alex.* VII. n. 8. dicunt non teneri ad ipsum recurrere per Procuratorem vel litteras, aut ipsum ad se advocando, tum quia est obligatio personalis, & ipse in individuo dicitur teneri adire; tum etiam quia isti alii modi comparendi sunt extraordinarii vel periculosi, ergo ad illos non est extendenda lex odiosa; quæ sententia de non necessario tum recursu ad Papam communis est, secundùm dicta n. 1624. quia Papa tum concedit Episcopis: è contrà probabilius videtur cum *Suar. Bon. Lugo, Zambr. Aversa* q. 17. s. 5. recurrendum esse ad Episcopum vel alium Superiorem per Procuratorem vel per litteras, Episcopi enim & alii Superiores id non concesserunt aliis, & quod quis facit per Procuratores vel per litteras, censetur facere per seipsum; imò hoc est facilius, quàm adire per seipsum, nec est periculum nisi remotum manifestationis.

§. 15. Quid facere debeat ille, qui habet reservata, & communicare debet, attamen Confessarium non habet, qui possit absolvere à reservatis, habet *Busenb.* nu. 600. relatus, potestque videri *Aversa* q. 17. s. 9. accuratè referens sententias & Auctores. 1698.

DUBIUM V.

Quod sit officium & quæ obligatio Confessarii.

RESP. I. Munus Confessarii est absolvere disposi-» tum, & non alium; item curare rectitudinem» istius judicii, præsertim quando cœptum est; & reos» juvare, ac monere, cum prudentia tamen. Ratio pri-» mi, ne fit injurius pœnitenti. Ratio secundi, ne fiat» sacrilegus. Ratio tertii est eadem; & quia debet cu-» rare, ut absolutio sit efficax. *Unde resolves*: » 1699.

I. Etsi interdum utiliter differatur absolutio, etiam» ejus, qui potest licitè absolvi, id tamen rarò, nec» ferè nisi de pœnitentis consensu faciendum, quia» potest vergere in grave ejus periculum vel damnum.» *V. Dian. p. 1. t. 4. R. 35.* »

II. Absolvendus est, qui adhæret sententiæ pro-» babili; quia est dispositus. »

III. Moraliter ei constare debet de bona disposi-» tione pœnitentis; aliàs absolvendo peccabit mor-» taliter. »

IV. Non licet absolvere, 1. Qui nullam præbet» materiam: qualis tamen non est, qui post absolu-» tionem mox confitetur, cujus erat oblitus. 2. Qui» cùm possit, non est paratus restituere, & proximas» peccandi occasiones fugere. *Vid. Nav. cap. 15. Suar. d.* » *32. s. 2.* 3. Ignorantem ea, quæ omnes scire tenen-» tur, v. g. decem præcepta, & quæ ad fructuosam con-» fessionem & Communionem spectant: unde talis» communiter priùs est instruendus, vel aliò mitten-» dus ad instructionem. *V. suprà l. 2. t. 1. cap. 1.* »

V. Rudiores ordinariè juvandi sunt, nisi sint in-» capaces instructionis, vel ob pœnitentium multitu-» dinem fieri non possit, nec videatur expedire, ut di-» mittantur; vel sint peregrini, qui mox communica-» re & abire debeant, tunc enim, si alioqui bonâ fide» agunt, & temporis angustiæ vel pœnitentium mul-» titudo longum examen vel instructionem non per-» mittat, sufficere aliquando integritatem formalem,» docet *Lay. l. 5. t. 6. cap. 13. n. 10.* quâ scilicet auditis» aliquibus peccatis absolvantur, cum onere redeundi» ad confessionem pleniorem. »

VI. Si Confessarius notet pœnitentem ignorare» aliqua necessaria ad hoc Sacramentum, tenetur eum» instruere, & admonere officii, quantùm fieri po-» test; v. g. si nesciat illa, quæ necessitate medii sunt ad» salutem necessaria, debet ea docere: item obligatus» ad ponendum odium, ad restitutionem honoris, fa-» mæ aut bonorum, aut ad occasionem peccatorum» tollendam, aut amovenda vel reparanda scandala,» aliave damna, quæ intulit; aut ad corripiendos» delinquentes, juvandos indigentes, ad denuntian-» da delicta, vel delinquentes in præjudicium com-» munitatis vel innocentium; & denique si quam» censuram incurrerit, &c. tenetur ea de re monere &» hortari ad satisfactionem, quam si recusent, nega-» re absolutionem, quia alioqui se ipsorum crimi-» num participem & sacrilegii reum facit, *Aversa q.*» *16. s. 12.* »

VII. Tenetur monere eum, qui ex ignorantia vin-» cibili & mortaliter culpabili est in malo statu, quia» aliàs nec ipsi nec Sacramento consulet, cùm pœni-» tens sit indispositus. Si verò ignorantia sit invincibi-» lis, v. g. si bonâ fide teneat rem alienam, aut sit in» Matrimonio irrito, tenetur quidem monere & in-» stituere, quando speratur fructus, nec timentur in-» commoda graviora: quæ si prudenter metuantur,»

»aut fructus non speretur, non tenetur, imò non potest; (excipit *Lug. d. 22. n. 24.* nisi silentium officiat »bono communi) quia debet bonum pœnitentis »procurare, ac consequenter licitè etiam suadet, ut secundum suam ignorantiam operetur, v. g. Cajæ, ut »reddat debitum Titio, quem invincibiliter credit »suum esse maritum, cùm non sit. *Vid. Sanch. l. 2. de Mat. d. 38.* Nec obstare, etiamsi sit in præjudicium »tertii particularis, ait *Lug. & Tamb. de exp. conf. l. 2. c. 4.* »Hinc si Confessor prævideat pœnitentem non restituturum, si ipsi detegatur nullitas tituli, quem pro se »esse putet, non esse illi talem nullitatem à Confessario »non interrogato detegendam. Quòd si tamen pœnitens ipse dubitet ac roget, tenetur dicere veritatem, »(quia tacere, esset errorem approbare) prudenter tamen, non plus dicendo, quàm rogatur, v. g. »si roget Titius, an post votum simplex castitatis Matrimonium contractum valeat, possitque ac teneatur reddere debitum, respondeat, quod sic, tacendo obligationem non petendi debiti. *V. Lay.* hìc & »*Lug. l. c.*

» VIII. Quando Confessarii Principum, Prælatorum, aliorumque Magnatum sciunt ipsos non satisfacere officio, v. g. circa collationem Beneficiorum, »electionem ministrorum, subditorum gubernationem, circa eleëmosynas ex bonis Ecclesiasticis faciendas, &c. Regulariter tenetur Confessarius monere pœnitentem de sua obligatione: aliàs si absolvit, »suis humeris peccata illa imponit, & cœcus cœcum »ducens ambo in foveam inferni cadunt. Ratio, »quia in talibus rarò est ignorantia invincibilis: rarò »item contingit, ut illa secum non adferant scandalum in subditis, æstimantibus illa licere; vel certè »non afferant damnum commune: si tamen videat »ignorantiam esse invincibilem, neque ex illa sequi »scandalum aut damnum commune; contrà vero admonitionem fore in majus malum pœnitentis, aut »allaturam scandala vel incommoda, potest secundum paulò antè dicta, dissimulare, nisi interrogetur, *Lug. n. 37.*

» IX. Si etiam pœnitens teneretur (licèt sub peccato mortali) ad aliquid adeo difficile, ut non crederetur tunc æquo animo accepturus, & aliâ vice meliùs suscepturus, posset prudens Confessor tunc illum »relinquere in bona fide excusante à peccato, & monitionem differre in tempus opportunius, ne territus »à confessione abstineat, graviusque detrimentum »incurrat. *Tamb. c. 14. Lug. n. 27.*

» X. Minùs rectè dispositus excitandus est ad dolorem & propositum emendationis, propositâ peccati fœditate, bonitate Dei, & periculo damnationis, »&c. Item remedia opportuna præscribenda contra »peccata futura.

» Resp. II. Ut Confessarius licitè hoc Sacramentum administret, debet esse in gratia, alioqui peccabit mortaliter: Item debet esse talis, ut per hoc non »exponatur proximo periculo peccandi mortaliter. »Pars prior constat ex dictis *de Sacr. in genere.* An verò »audiens plures unâ quasi vice morali, tot numero »peccata committat, alii negant, ut *Rodr.* alii affirmant, *Bon.* hìc. Pars posterior patet. *Unde resolvitur »hic casus:*

» Confessor conscius sibi peccati mortalis, tenetur, »antequam audiat, vel saltem absolvat pœnitentem, »ipse confiteri, vel conteri de suo peccato: Si tamen »vocatus improvisò ad moribundum recolligere se »tam subitò non possit ad contritionem eliciendam, »(vel bonâ fide putet se elicuisse) non peccat absolvendo. *Præp. Lug. Tamb. l. c. cap. 2. §. 3.*

» Resp. III. Si malè absolvit, committendo defectum essentialem, v. g. si non protulit formam, vel »absolvit à reservatis, vel non subditum, tenetur inducere ad repetendam confessionem, si sine scandalo, infamia, fractione sigilli, & nocumento suo possit: si minùs, non tenetur. Si non absolvit à censura, potest ab eadem (si, vel quando habuerit potestatem) absolvere absentem, *Bon. de cens. in communi d. 1. q. 3. p. 6.* ex *Suar. Fill. t. 11. c. 10. q. 6. Regin. Nav. Rodriq.* »

Si non interrogavit sufficienter numerum, speciem vel alias circumstantias, regulariter ad nihil tenetur, »nisi ad pœnitentiam agendam: monere enim extra confessionem non debet, cùm judicium sit finitum.» Si tamen redeat ad confessionem idem pœnitens, debet moneri de defectu commisso; quia alioqui hæc confessio non erit integra, cùm quædam non sit debitè confessus. »

Dixi, *si non interrogavit*: quia si positivè dixit, non teneri confiteri numerum, species, &c. debet monere, si sine gravi scandalo & detrimento potest; quia est causa, quòd alter præceptum grave (scilicet confitendi illa peccata) violet *Lugo d. 22. s. 3.* »

Si neglexit monere de restitutione, moneat, siquidem commodè potest, (vel in confessione, vel extra: obtentâ prius ab ipso veniâ; eâ verò negatâ, ad nihil ultrà teneri docet *Tamb. cap. 8.* ex *Sanch.* contra *Suar.*) quia tenetur ex charitate: si non commodè potest, Deo commendet. *Lay. l. 5. t. 6. c. 9. Henr. Suar. Sylv. Merc. in 3. p. q. 9. a. 1. Dian. p. 3. t. 4. R. 87.* Quòd si tamen (ex gravi seu mortali culpa, contra jus alterius,) dixisset, eum non teneri ad restitutionem, vel aliter (v. g. opinionem falsam persuadendo) esset causa efficax, cur non restituat, vel aliunde detrimentum accipiat ipse vel alius, tenetur ipsemet restituere, nisi moneat tempestivè, priusquam pœnitens fiat impotens, quia actione suâ fuit injusta causa damni. Si verò sine gravi culpa id fecit, tenetur nihilominus monere pœnitentem, si commodè potest; alioqui ipse obligabitur, sicut casu priore. Si non commodè potest, excusabitur. *V. Suar. Kon. d. 8. dub. 17. Bon. Dia. to. 2. tr. 2. misc. R. 1. Lug. n. 61.* & suprà *lib. 3. tr. 5. cap. 2. dub. 1. a. 2. casu 12.* »

Quæres. Quæ & quanta sit obligatio Confessarii audiendi pœnitentes. »

Resp. I. Quivis Sacerdos (etiam simplex, quando non est alius paratus) tenetur in extremâ necessitate, v. g in periculo mortis audire & absolvere volentem confiteri. Ratio est lex charitatis. »

Resp. II. Parochus, & quivis Sacerdos curatus tenetur audire confessionem sui subditi, non tantùm in casu necessitatis, aut præcepto confessionis urgente, sed etiam (saltem per se, vel alium) quoties pœnitens id rationabiliter petit; v. g. si sit in gravi aliqua difficultate spirituali, vel velit promereri Jubilæum, &c. quia tenetur ejus bonum spirituale promovere. *Suar. Vasq. Lug. &c.* Si tamen nimis frequenter, vel intempestivè peteret, excusaretur, *Aversa q. 16. s. 11.* Quòd si etiam semel tantùm vel bis negaret, aut differret, non peccaturum graviter, ob levitatem materiæ, docet *Suar.* contra *Bon.* admittitque *Aversa l. c.* si non petat ex urgenti occasione, v. g. solennis festi, &c. »

Resp. III. Quotiescunque pœnitens ex mera devotione vult confiteri, Parochum teneri illum audire, contra *Sylv. Regin. &c.* docet *Azor, Suar. Kon. Bon. Molf. Lug. &c.* Sed rectè limitat *Aversa l. c.* si non adsint alii Confessarii delegati, Parochus non legitimè impediatur. »

Resp. IV. Reliqui Sacerdotes, per se loquendo, non tenentur audire confessiones; si tamen audire cœperint, tenentur absolvere, nisi quid obstet, neque possunt remittere ad alium, quia pœnitens eo ipso habet jus ad absolutionem, nec potest fructu & gratiâ Sacramenti privari, *Aversa l. c.* »

AD-

ADDENDA.

1700. Quæst. 241. *Quid præterea notandum sit circa obligationes Confessarii.* ℞. seqq. §. 1. Confessarius habet quadruplex munus: 1. est Minister vices gerens Christi. 2. Est Judex. 3. Est Medicus. 4. Est Doctor: quæ omnia constant ex *Trid.* s. 14. De pœn. c. 2. 5. 6. & 7. In hoc quadruplici munere fundantur omnes obligationes Confessarii, qui enim munus aliquod in se suscipit, obligatur ejus partes implere: hinc

1701. §. 2. Quia Confessarius est, 1. *Minister* vices Christi gerens & immediatè concurrens ad gratiam, debet sollicitè, fideliter, reverenter & digne ministrare hoc Sacramentum. 2. Quia est *Judex*, debet providere ut confessio fiat rectè, ac præsertim integrè: Item tenetur scire, quænam peccata sint mortalia quænam venialia, quandonam specie vel numero distinguantur. Item dare vel negare absolutionem, prout pœnitens est dispositus. Item injungere satisfactionem proportionatam. 3. Quia est *Medicus*, debet scire & suggerere media apta pro cavendis peccatis, præscribere pœnitentias medicinales, dehortari à periculis relapsuum. *Certè*, inquit *S. Th.* Opusc. 65. De cautela in Confess. *cùm videamus Medicos corporum quotidie legere libros physicales & medicinales corporum, in quibus docentur curare corpora moritura, magna stultitia est non legere libros Sanctorum medicinales animarum, in quibus docemur curare animas in æternum victuras: majus est damnum unius animæ quàm inenarrabilium corporum.* 4. Quia est *Doctor*, debet instruere in rebus ad animam pertinentibus.

1702. §. 3. Plerasque obligationes illas exposui in hoc l. 6. p. 1., nam à n. 54. dixi eum obligari ad formandam intentionem debitam pro conficiendo Sacramento. A n. 84. ad aliquam attentionem circa opus, quod agit. A num. 91. ad procurandum in se statum gratiæ. A n. 133. aliquando teneri ministrare Sacramentum. A n. 149. peccare, si simulet administrationem Sacramenti. A n. 122. etiam peccare, si extra necessitatem adhibeat materiam vel formam dubiam. A n. 137. si ministret indigno. A n. 104. etiam peccare, si in administratione Sacramenti, ubi agitur de valore, sequatur sententiam tantum probabilem relictâ tutiore, nisi Ecclesia supplere possit & velit, uti ibidem à n. 111. exposui. Denique à n. 123. dixi non licere sine causa iterare formam Sacramenti. Quæ omnia etiam hîc applicari debent Ministro Sacramenti Pœnitentiæ. Plura autem, quæ facere debet prudens Confessarius, proponentur in sequentibus: & universim hoc dici potest, quòd teneatur scire & adhibere speciales industrias ac modos agendi cum diversis pœnitentibus, prout horum dispositio & necessitas postulabit, id enim spectat ad executionem muneris, cujus obligationem Confessarius in se suscepit. An aliquando teneatur loco pœnitentis, qui non potest, denunciare aliquem, dicam n. 1958.

1703. §. 4. Pœnitens reciprocæ obligationi non satisfacit, 1. si piè & sanctè non disponat se ad susceptionem hujus Sacramenti. 2. Si per arrogantiam moneri non velit, aut monitus pervicaciter obmurmuret. 3. Si media emendationis suggesta non acceptet vel non exequatur. 4. Si sanis consiliis & doctrinæ per Confessarium propositæ se non accommodet: quæ omnia pluribus explicabuntur in seqq.

1704. Q. 242. *An Religiosi censeri debeant apti Confessionibus audiendis: & quis absolutè censeri debeat bonus Confessarius.* ℞. §. 1. Jansenistæ negant Religiosos censeri debere aptos, imprimis quia statim absolvunt, ideoque Confessiones illis factas dicunt debere censeri communiter sacrilegas: sed hoc damnavit *Alex. VIII.* secundùm dicta n. 125. Deinde, quia nimis parvas pœnitentias injungunt: sed hoc etiam damnatum est ab eodem *Alex. VIII.* secundùm dicta n. 1263. E contrà pro Religiosis sunt hæc argumenta valentiora: 1. quia eorum doctrina plerumque est major & tutior, nam dant se magìs, & per Superiores attinentur ad sana dogmata. 2. Plerumque major est illorum virtus, cui ratione statûs & mediorum student impensiùs. 3. Experientia docet directionem Religiosorum magìs prodesse ad perfectionem & sanctitatem consequendam.

§. 2. Ille est absolutè bonus Confessarius, & rectè 1705. implet munus suum, qui pœnitentem benignè excipit, patienter audit, prudenter instruit, suaviter arguit, prout tempus & necessitas exigit: quandoque timore concutit, semper spe erigit, continuo amore virtutis accendit.

Q. 243. *Quinam Confessarii mereantur nomen Jansenistarum, Rigoristarum, Laxorum, Benignorum.* ℞. §. 1. 1706. Jansenistæ sunt, 1. qui defendunt aliquam ex 5. propositionibus in *Jansenio* damnatis. 2. Qui defendunt propositiones illas non contineri in libro qui dicitur, *Augustinus Jansenii.* 3. Qui sincerè, ex animo & absque distinctione juris & facti nolunt subscribere formulario præscripto ab *Alex. VII.* & *Clemente XI.* ideoque non damnant 5. illas propositiones in sensu libri *Jansenii*, *Clemens* enim dicit Ecclesiæ illudi & hæresin silentio foveri, dum quis ipsam *Jansenii* doctrinam interiùs abjicere & corde improbare detrectat. 4. Qui in administratione Sacramenti Pœnitentiæ aut directione fidelium utuntur regulis fundatis in aliqua ex 5. propositionibus in *Jansenio* damnatis, quales sunt: Homo peccat etiam in hoc, quod aliter facere non potest. Confitendi sunt actus & motus de se graviter mali, si voluntarii sint, quamvìs fiant sine ulla libertate indifferentiæ; &c. Ratio, cur omnes isti meritò dicantur Jansenistæ, hæc est, quia secundùm Breve *Innoc. XII. Nuper*, ad Episcopos Belgii datum 6 Febr. 1694. illi rectè dicuntur Jansenistæ, quos constat esse suspectos, *quòd tenuerint aut teneant aliquam ex 5. propositionibus damnatis*, atqui omnes illi manifestè suspecti sunt, quòd aliquam ex his propositionibus tenuerint imò & adhuc teneant: hinc speculativa istorum hominum Theologia est Jansenismus, moralis autem est Rigorismus in Jansenismo fundatus. De illis rectè scribit *Francol.* in Præfat. ad Clericum Rom., quod soleant Patres jactare plurimum, Pontifices æstimare parvi, recentiores Theologos nihili facere: Patribus, uti ab ipsis exponuntur, deferre obsequium verum; Pontificibus, simulatum; reliquis Doctoribus, neutrum.

§. 2. Rigoristæ sunt, 1. qui sequuntur doctrinas 1707. aliàs ab Ecclesia ob nimium rigorem reprobatas, quales sunt multæ Bajanæ, & pleræque ab *Alex. VIII.* damnatæ, v. g. hæ, Ignorantia invincibilis juris naturæ non excusat à peccato formali. Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam. Satisfactio est præmittenda absolutioni. Per praxin mox absolvendi ordo pœnitentiæ est inversus. Communicare non debet, qui necdum habet amorem Dei purissimum. Omnis actio humana, quæ non est Dei dilectio, peccatum est. 2. Qui sequuntur doctrinas, quamvìs fortè necdum expressè damnatas, attamen indiscretas vel humanæ infirmitati non accommodatas, quales sunt: Absolvi non debent, qui ordinariè confitentur Religiosis, nisi totius anterioris vitæ confessiones repetant. Quoties quis relabitur, signum est antea caruisse vero dolore vel proposito, hinc debet priores Confessiones repetere. Pœnitentiæ imponendæ sunt secundùm rigorem antiquorum Canonum. Etiam pro occultis peccatis pœnitentiæ publicæ sunt peragendæ. Semel fornicatus debet ad minimum per dies quadraginta jejunare. Etiam primâ vice confitens mortale ordinariè non est mox absolvendus. Contritio debet esse dolor non tantum appre-

appretiativè sed etiam intensivè summus. Dispositus non est ad absolutionem, in quo amor Dei castus non prædominatur supra omnes alios affectus actuales & habituales. Est obligatio jejunandi etiam ante 12. annum, & tenentur etiam pueri, quantùm possunt.

1708. §. 3. Laxi sunt, 1., qui sequuntur doctrinas ab Ecclesia ideo reprobatas, quia nimiùm favent libertati humanæ, quales sunt propositiones plurimæ ab *Alex. VII. & Inn. XI.* damnatæ, v. g. hæ, peccata in Confessione oblita non tenemur in sequente Confessione exprimere. Comedere ob solam voluptatem non est peccatum. 2. Qui sequuntur doctrinas faventes libertati humanæ contra legem Dei vel Ecclesiæ, non nixas gravibus motivis ab authoritate vel ratione petitis, qualis est, Monachi cantantes in choro non tenentur ad jejunium.

1709. §. 4. Benigni sunt, qui ex gravibus motivis petitis ab authoritate vel ratione sequuntur doctrinas faventes libertati, quales sunt: Extra materias Sacramentorum licitum est sequi opinionem minus probabilem & minùs tutam. Attritio sufficit cum Sacramento. Qui aliquid fecit sine plena advertentia ad malitiam mortalem, non peccavit mortaliter. Post commissum mortale non est obligatio statim pœnitendi. Ex dictis,

1710. *Colliges* 1. Jansenistas communiter esse Rigoristas, sed non semper contrà: unde reprehendendi sunt illi, qui quem audiunt esse rigidum, statim vocant Jansenistam. 2. Eos immeritò dici Rigoristas, qui in administrandis Sacramentis, quantum possunt, tutiora & pœnitentibus utiliora sequuntur, quamvis difficiliora sint: id enim reprehendendum non est: unde sicuti est dicacitas popularis eos vocare scrupulosos, qui conantur exactè & perfectè vivere, ita dicacitas maligna est eos vocare Jansenistas aut Rigoristas, qui meliora & securiora suadent, dummodo discretè fiat, & Sacramenta per hoc non reddantur fidelibus odiosa. 3. Aliquem posse esse Rigoristam in uno & laxum aut benignum in altero: dicendus autem erit simpliciter talis vel talis, ab illo, quod plerumque & ùt plurimùm sequitur.

1711. Q. 244. *Quænam generatim observare debeat Confessarius in audiendis Confessionibus.* ℞. seqq. §. 1. Antequam incipiat audire, imploret gratiam Spiritûs Sancti, formetque intentionem absolvendi: & quia quandoque absolutè, quandoque sub conditione debebit absolvere, potest initio formare hoc modo, sic volo absolvere, sicuti exiget dispositio pœnitentis.

1712. §. 2. Jam auditurus, benedicat pœnitenti his verbis: *Dominus sit in corde tuo & in labiis tuis, ut bene confitearis peccata tua, in nomine Patris & Filii &c.* Si pœnitentem non noverit, conetur intelligere, quando ultimò sit confessus, nam id multùm juvat ad directionem & intelligendum statum conscientiæ: ordinariè autem non inquirat in ejus nomen, vel quis sit, nisi hoc necesse sit ad intelligendam speciem alicujus peccati, quod confitetur.

1713. §. 3. Recensentem peccata, si opus sit, juvet interrogando, secundùm dicenda à n. 1745. Si autem narret impertinentia, historias inutiles, domesticas querelas vel negotia, abrumpat dicendo opus non esse enarrare illas circumstantias, satis esse, si sic breviter dicat speciem & numerum, *ter injustè affeci uxorem gravibus contumeliis*, tacendo occasionem & causam contumeliarum. Quandoque sermonem aliò divertat, petendo an non hoc vel illud peccatum fecerit. Si incipiat aliorum peccata detegere, statim moneat, ut de aliis taceat, ne detrahat, & pro se confiteatur. Si nimis crassè & minùs pudicè quædam peccata explicet, doceatur honestiùs ea eloqui, ne aliâ vice sibi & Confessario faciat scandalum.

1714. §. 4. Quando aliquid omittit, quod necessariò addi deberet, si ex scripto confiteatur, Confessarius statim interroget, ne postea memoriâ excidat, tum enim non est periculum eum turbandi: si autem de memoria confiteatur, putetque confessarius se posse postea recordari, mente retineat, circa quod præceptum sit, & expectet usque ad finem, ne interrumpendo confundat memoriam pœnitentis. Si tamen Confessarius per experientiam sciat se in fine solere oblivisci, & maximè si nimis multa interroganda cumularentur, præstat statim interrogare, quàm postea debere pœnitentem obligare ad molestiorem repetitionem omnium antedictorum: expedit tamen priùs audire, quodnam peccatum dicere voluerit post illud, in quo non satis se explicabat, ut postea possit reduci ad cursum suæ narrationis, v. g. aliquis sic confitetur, *feci furta gravia, etiam die festo neglexi Missam:* dum audit hoc, *feci furta gravia*, permittat ut incipiat dicere, *etiam die festo &c.* tumque suaviter interpellando petat, quoties fecerit grave furtum, & si dicat, v. g. ter: reducat illum ad filum narrationis, dicendo, jam perge, ubi incipiebas dicere, de die festo, sic enim redit ad ordinem narrandi peccata, prout ea inter examinandum mandarat memoriæ.

§. 5. Si pœnitens afferat aliquid enorme, Confessarius caveat, ne ulla det signa admirationis vel indignationis, sic enim deterret à detegendis reliquis: & reprehensionem, si quæ necessaria sit, differat usque ad finem Confessionis. Caveat etiam signa manuum vel pedum aliosque motus corporis, nam circumstantes colligere aut saltem suspicari possunt ad talia signa dici graviora delicta, sicque frangitur sigillum. 1715.

§. 6. Specialiter tenetur cavere Confessarius, ne inter audiendas Confessiones dormitet, distrahatur, aut omnino obliviscatur peccatorum, antequam injunxerit pœnitentiam: nam si omnino nihil percepisset de aliquo peccato, deberet statim interrogare, alioquin quia in fine futurum esset æquale dubium de omnibus, pœnitens teneretur omnia bis dicere, *Lugo*, *Dicast. Diana* p. 3. t. 4. R. 109. Si autem Confessarius aliquid de peccato intellexit, poterit in fine circa illud petere, uti jam dictum est. Quòd si ex nota sibi conscientia pœnitentis possit præsumere id, quod non percepit, esse quid leve, nec possit sine turbatione vel molestia pœnitentis interrogare, potest tacere & absolvere, *Stoz* l. 2. n. 88. Addit *Gob.* t. 7. n. 239. si Confessarius per experientiam sciat aliquem non committere mortalia, & solere se accusare de mendaciis, posse absolvere, etsi ob distractionem non sit memor ullius peccati confessi, sed pro praxi debet aliquid in specie exprimi. Quòd si absolutâ totâ Confessione Confessarius nullius peccati sit memor, & moraliter certus sit non fuisse nisi venialia, jubeat repeti ultimum & absolvat. 1716.

§. 7. Quando vis pœnitentiam imponere, non est opus te habere distinctam memoriam omnium auditorum, sed sufficit confusa notitia status pœnitentis, quæ in eo consistit, ut saltem memineris plura diversæ speciei mortalia esse dicta, eaque in numero satis frequenti, tum enim judicare potes hunc esse peccatorem solito graviorem, adeoque majore pœnitentiâ dignum, *Arr.* d. 35. à n. 30. *Ills.* n. 152. *Lohn.* Si tamen ita esses oblitus omnia, ut nequidem confusam peccatorum notitiam haberes, tenereris per paucas interrogationes repetere cognitionem aliquam statûs conscientiæ pœnitentis, attamen cavendo, ne reddas confessionem odiosam & nimis gravem pœnitenti. E contrà si jam imposueras pœnitentiam, non est necesse, ut quando absolvis, etiam confusè memineris peccatorum vel pœnitentiæ impositæ, sed satis est recordari esse confessum & latum esse de eo judicium, status enim pœnitentis erat recolendus tantum 1717.

tùm in ordine ad formandum de eo judicium & ad taxandam pœnitentiam, quod jam antè factum est; neque Confessarius absolvit à peccatis distributivè sumptis, sed collectivè ab omnibus simul, *Suar. Tann.* d. 6. q. 7. n. 136. *Arr.* n. 15. & 28. *Tamb.* De conf. l. 3. c. 2. n. 8. *Steph.* t. 5. d. 5. n. 211. *Illſ.* suprà.

1718. §. 8. Magnus defectus est in pœnitentibus, qui post enarrata peccata, dum Confessarius eos admonet, media se emendandi suggerit, præit in actus virtutum & doloris, sponte aliò distrahuntur, solliciti, ne fortè sint aliquid obliti aut non satis expresserint, & nequidem satis advertunt, quæ pœnitentia injungatur: Et monendi sunt, magis laborandum esse de dolore præsentium & emendatione futurorum, quàm de nuda expressione præteritorum, dummodo antè se examinârint humano modo, & peccata sincerè edixerint, prout occurrebant conscientiæ: reliquum committant Deo, & attendant ad admonitionem, pœnitentiam, absolutionem à Confessario dandam.

1719. §. 9. Etiam magnus defectus est in Confessariis, qui nimis citò deproperant confessiones, maximè solliciti, ut multos audiant. Sapienter *Gerson* p. 2. n. 32. De arte audiendi Confess. consid. 3. ait, *Eligibilius est paucos audire completè, quàm multos imperfectè..... mallem namque, si curatus essem, multorum differre confessiones post Pascha, etiam ubi quidam non redirent, quàm quòd cœcus cœcos seducerem, dum pro verè absolutis ipsi non rectè absoluti se gererent.* Et *S. Xaverius*, confitentibus *non festinatam sed diligentem navandam operam censebat, monens ut præoptarent confessiones paucas ritè factas audire, quàm multas temerè properatas. Tursellinus* in vita l. 6. c. 17.

1720. §. 10. Dixi n. 652. non expedire, ut verba absolutionis altè proferantur; & nu. 653. dixi, an capite tecto vel detecto, & quo ritu manuum danda sit absolutio: Si autem pœnitens non esset rite dispositus, non liceret verba absolutionis proferre sine intentione absolvendi, uti dixi l. 6. p. 1. à n. 149. Itaque deberet significare pœnitenti eum non absolvendum, ut sciat se propter eadem peccata debere aliâ vice petere absolutionem; ut tamen circumstantes non advertant negatam esse absolutionem, dicat submissè alia verba, v. g. precationem, *Misereatur tui* &c. *Benedicat te Deus omnipotens Pater & Filius &c.* formando crucis signum super eum, hoc enim faciendo non simulat formaliter, cùm non intendat decipere adstantes, sed tantùm permittat eos decipi, intendit autem bene precari & benedicere: Neque etiam propriè simulat materialiter circa administrationem Sacramenti, sed circa alia verba indifferenter se habentia ad absolutionem. An autem liceat sic agere, etiam inscio pœnitente, dicam nu. 1889. Id maximè cavendum, ne Confessarius pœnitentem, præsertim gravia confessum, è confessionali egredientem respiciat vel oculis prosequatur quasi nôsse volens. Denique *S. Xaverius* suprà monebat Confessarios, ut postea seipsos examinarent super confessiones auditas, ut *quæcumque in alienis peccâssent confessionibus, expiarent suis.*

1721. *Q. 245. Quis modus & ordo sit servandus à Confessario, ut pœnitentem rectè disponat ad validam absolutionem.* ℟. Dispositionem pro Baptismo tradit *Trident.* sess. 6. c. 8. potestque Pœnitentiæ accommodari, ad hanc enim requiritur ad minimùm similis dispositio: sic autem habet: *Disponuntur ad ipsam justitiam, dum excitati divinâ gratiâ & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum, credentes vera esse, quæ divinitus revelata & promissa sunt, atque illud imprimis, à Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem, quæ est in Christo JESU, & dum peccatores se esse intelligentes, à divinæ justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore, illumque tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt, ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod & detestationem, hoc est, per eam pœnitentiam, quæ ante Baptismum agi oportet: Denique dum proponunt suscipere Baptismum, inchoare novam vitam & servare divina mandata.* Ex his verbis

Colliguntur seqq. 1. Ut Sacramentum Pœnitentiæ sit validum, prærequiruntur actus fidei & spei, uti pluribus declaratum est l. 2. à num. 14. Et horum actuum defectu multæ confessiones sunt invalidæ, quia multi accedunt, qui nihil sciunt de motivis fidei aut spei. 2. Specialiter credere debet pœnitens remissionem peccatorum ex meritis Christi nobis fieri, ideoque ex eisdem Christi meritis eandem sperare. 3. Pœnitens debet incipere diligere Deum tanquam omnis justitiæ fontem: quibus verbis multùm confirmatur sententia ad valorem Sacramenti prærequirens actum, qui sit amor saltem concupiscentiæ & positiva conversio ad Deum tanquam finem ultimum: ideoque ad prudentem Confessarium pertinebit, suggerere motiva alicujus dilectionis erga Deum, per quam absolvendus redeat ad illum, à quo se averterat per peccatum, imò expedit suggerere motiva etiam perfectæ contritionis, ut tanto cum majore fructu suscipiatur Sacramentum. 4. Cùm Confessarius sæpe præire debeat in istos omnes actus, ante omnia necesse est, ut ipsemet distinctè noverit motiva fidei, spei, attritionis, contritionis, charitatis: formulas istorum actuum dedi l. 2. à n. 153., quisque pro suo gustu facilè proponet similes. 1722.

Q. 246. Quomodo pœnitens practicè disponi possit ad dolorem de peccatis. ℟. §. 1. Quamvis adulti ordinariè præsumi possint habere dolorem de peccatis, ideoque opus non sit de hoc rogare, uti notant *Lohn.* & alii cum *Illſ.* n. 240., tamen expedit, ut Confessarius plerosque excitet ad dolorem & propositum, suggestis pro utroque motivis secundùm capacitatem pœnitentium: & quia non omnes eisdem motivis permoventur, debet Confessarius omnis generis motiva in promptu habere, & prout visum fuerit opportunum, jam hoc, jam illud proponere. Motiva autem illa sunt universim quatuor, *pœnæ*, quas peccata merentur; *præmia* & bona, quæ demerentur; *turpitudo*, quam in se habent; infinita *Dei bonitas*, cui opponuntur. Audacibus proponenda sunt motiva pœnarum, timoris justitiæ Dei; ingenuis motiva honestatis, quæ est in virtute; timidis motiva præmiorum & bonitatis Dei. 1723.

§. 2. Motiva, quæ magis particulatim suggeri possunt, per quæ pœnitentes tandem adducantur ad contritionem de mortalibus, sunt sequentia. 1. Unicum mortale detraxit Angelos, creaturas perfectissimas, à summo cœlo ad ima tartari, sine spe redemptionis aut veniæ: quid tu non mereris homo vilissime post tot mortalia? 2. Mortale unicum ab Adamo priùs innocente commissum induxit miserias omnes in Adamum totumque genus humanum: & tu putas te tot peccatorum pœnis non opprimendum? 3. Unicum mortale meretur omnes inferni pœnas: cogita earum magnitudinem, ac præcipuè æternitatem: minimum malum evadit intolerabile, si sit æternum. 4. Quodvis mortale occidit animam spiritualiter, quia tollit gratiam, quæ sola est vita animæ: si fugis mortem corporis, cur non magis animæ? hæc æquè irreparabilis est atque illa, nisi te præveniret miseratio Dei, qui justè negare posset, si nimis sæpe repetas; & certò negabit, si numerum tibi præfinitum impleveris, hinc time omne velut ultimum. 5. Mortale facit mancipium diaboli, cui se submittit peccans: Horres servitutem apud Turcas; hæc pejor est & miserior, quamvis non ita sentias. 6. Mortaliter peccans coram Deo vel de eo non dolens, est similis homini in faciem maledicenti alteri, qui ejus 1724.

vitam haberet pendulam à filo, quod posset omni momento præscindere & in æternum barathrum devolvere. Quanta hæc est temeritas! 7. Unicum mortale te privat omni jure ad cœlestem gloriam, reddit te indignum omnibus gratiis & donis: si tantopere fugis jacturam temporalium, cur non magis æternorum & spiritualium? 8. Omne mortale iterum crucifigit Christum, quia ponit causam, propter quam crucifixus est: propter solum mortale Christus affixus est Cruci & occisus, quia pro tanta malitia satisfacere non poterat nisi Deus ipse. 9. Deus Filium suum unigenitum morti tradidit, ut tolleret peccatum: hinc collige malitiam, quia plùs odivit peccatum, quàm amaret vitam Filii. 10. Mortale facit Christi sanguinem carere fructu, evacuari Passionem, merita contemni, gratias despici. 11. Mortale Deum ipsum destruit, quantum in se est, nam ab eo tollit rationem finis ultimi; quem ponit in creatura, hanc complectens abjecto Deo. 12. Mortale est summè inhonestum & turpe in se, quia deordinat à prima Regula omnis honesti, quæ est sanctissima Dei voluntas; ideoque est damnabilis inobedientia & transgressio æternæ legis Dei. 13. Mortale est summa ingratitudo contra Deum benefactorem, creatorem, redemptorem, conservatorem, ac etiam æterna præmia offerentem. 14. Est summa injuria; quia honorem & gloriam per omnes actiones nostras Deo debitam suffuratur, & consecrat mundo, carni aut diabolo. 15. Est rebellio contra Deum, cujus se dominio vult subtrahere, imò cui hostilitatem indicit. 16. Est summa insania, cùm sciatur in æternum perdere corpus & animam, & tamen ametur. 17. Mortale dæmoni tradit animam tuam, quam Pater æternus sibi adoptârat in filiam, Filius in sororem, Spiritus S. in sponsam. 18. Mortale inhonorat omnes perfectiones divinas, justitiam vindicativam, quam non timet humana temeritas: benignissimam misericordiam, quâ abutitur detestanda iniquitas: æternam beneficentiam, quam non agnoscit ingratissima creatura: integerrimam sanctitatem, cujus imaginem deturpat fœdissima animæ macula: supremam potentiam, quam facit sibi servire ad ipsam Dei offensam & contemptum: immensitatem infinitam, peccando contra Deum in ejus præsentia & conspectu: sapientiam ineffabilem, cujus consilia, quantùm in se est, evertit: summam majestatem, coram qua contremiscunt Seraphini, contra quam insurgit vilissimus terræ vermiculus: pulchritudinem amabilissimam, quam despicit præ fœda creatura: incomprehensibilem bonitatem, cui præfertur momentanea voluptas. 19. Times & amas Regem tuum, Dominum tuum, Patrem tuum; & meritò, quia justi sunt; punire te possunt, si eos offendas; benefaciunt tibi; de se digni sunt non offendi sed amari, quia boni sunt. Et quid hi? quid creaturæ omnes respectu Dei? nemo tam Pater est, quàm Deus. 20. Peccatum mortale est summum & unicum malum, quod Deo summè bono fieri potest. Conclude, quia mortale tibi est ita malum & damnosum; quia in se tam malum est & turpe; & maximè quia Deo summè bono est ita malum ac displicens, detestare illud & dole de illo ex toto corde, ac propone firmissimè nunquam illud posthac committere.

1725. §. 3. Prudentis Confessarii nunc est ex his similibusque motivis unum vel plura proponere secundùm necessitatem, capacitatem & dispositionem pœnitentis, ut hunc adducat ad dolorem etiam perfectum. Praxes bonas suggerit etiam *Sporer* De pœn. à num. 244. *Prima* est ex turpitudine peccati, pro honestis & verecundis. *Secunda* ex metu gehennæ, pro quibuslibet, maximè timoratioribus. *Tertia* ex metu pœnarum, pro honestioribus, præsertim tempore morbi, infortunii, adversitatis. *Quarta* iterum ex metu pœnarum, pro sceleratis valde insipidis & insensatis, quas non exscribo, quia typo publico passim habentur.

§. 4. Si pœnitens otium habeat & sit capax considerationis, perpendat Dei in se bonitatem & beneficentiam hoc modo. 1. Pater æternus ab æterno dilexit me, creavit in tempore ad imaginem suam & ad finem tam sublimem beatitudinis æternæ, tot donis naturæ & gratiæ dotavit, omnes creaturas, seipsum quoque, imò & meipsum mihi dedit & reddidit, hactenusque conservat & fovet. 2. Filius Dei pro me de cœlo descendit, tanta passus, ex tantis me malis fuso suo sanguine redemit, eodem sanguine & corpore suo me pascit, fratrem me vult suum esse & regni sui cohæredem. 3. Spiritus S. me in Baptismo sanctificavit, ad fidem & Ecclesiam veram præ tot aliis adduxit, innumeris donis suis, illuminationibus, piis motibus dignatus est: & quot alia particularia, quot alia mihi incognita beneficia fecit Deus? An non hæc omnia sincerissimi amoris erga me sunt argumenta? Ita me amavit Deus, seipso beatus, meî non indigens. Et quid ego tantæ bonitati, quid tanto amori rependi? Conferam hæc beneficia cum ingratitudine mea, & videbo causam esse, cur meipsum accusem, detester ingratitudinem tantam cum intensissimo dolore. 4. Postquam meâ culpâ gratiam primam in Baptismo acceptam perdidi, non abjecit me benignissimus Deus, quamvis meritò potuisset, sed cùm posset æternum damnare, spatium pœnitendi dedit, non semel sed sæpius: summâ misericordiâ & longanimitate expectavit me, ut redirem, invitavit promissis, allexit inspirationibus: verè mecum sincerè egit Deus & paternum in me amorem habuit, qui me sibi hostem perdere noluit sed sanare & salvare. Quid ego fecissem tali hosti meo? Quid facit hosti suo homo potens ulcisci? Non ita Deus. Concludam, in Deo debere esse infinitam bonitatem, quæ illum ad sic parcendum & miserandum commoveat: dolebo itaque de tanta bonitate offensa. 5. Quamvis Deus tanta mihi beneficia non contulisset, adhuc tamen dignissimus erat, quem non offenderem, nam in seipso essentialiter & eminentissimè continet omnem rationem omnis boni propter se amabilis & expetibilis, ita ut nulla sit in creaturis honestas, nulla pulchritudo vel jucunditas, nulla perfectio, bonitas, amabilitas, quæ modo infinitè perfectiori non sit in Deo. Ipse est infinita Majestas, magnificentia, sapientia, justitia, misericordia, sanctitas, pulchritudo. Ipse est summa & infinita perfectio. Ipse summum & unum bonum est, nam nemo bonus nisi solus Deus. Itaque quamvis nec pœna timenda nec præmium sperandum esset; quamvis nulla nobis beneficia fecisset; quamvis quoad corpus & animam essemus in nihilum redigendi, tamen Deus propter se & propter infinitas perfectiones suas dignissimus erat non offendi, sed à me omnibusque creaturis omni modo possibili coli. Digna erat ejus Majestas, quæ non contemneretur: digna justitia, quæ non irritaretur: digna omnipotentia, quâ non abuterer ad peccatum: digna pulchritudo, misericordia, bonitas, quæ semper amaretur. Doleo igitur, quia tanto bono tantum malum feci & ita graviter displicui, ac propono cavere posthac.

§. 5. Motiva, quibus pœnitens adduci potest ad dolorem de venialibus, sunt, 1. Omne veniale est malum pejus omni alio hujus mundi malo: hinc nec unico mendacio licitum esset omnia mundi mala avertere, nequidem omnes damnatos ab inferno liberare. 2. *Moyses* Deo gratissimus ob levem diffidentiæ culpam exclusus est à terra promissionis: levis *Bethsamitarum* curiositas cæde 70. virorum de populo, & 50000. plebis; levis *Ozæ* impudentia morte repentinâ; levis vanitas *Davidis* in numerando populo

populo peste & morte 70000. est punita. Anima, Dei sponsa, existens in gratia habens unicum veniale, non admitteretur ad conspectum Dei: imò post remissum veniale quoad culpam debet pro illo pœnas sustinere in acerbissimo igne purgatorio. 3 Veniale non aufert quidem de se gratiam, attamen facit periculum & est occasio amittendi: Unicum veniale impedire potest seriem gratiarum actualium, quarum unâ deficiente homo damnabitur, alioqui salvandus. 4. Veniale tollit respectum Majestati divinæ debitum: venialiter peccans non vult Deum tollere, attamen vult ei displicere: Dæmoni potiùs quàm Deo vult istâ actione placere. 5. Omne veniale est magna ingratitudo, inobedientia, injuria contra Deum, cui gloriam suffuratur: est abusus divinæ omnipotentiæ: est aliqua aberratio seu deflexus à fine ultimo. 6. Deus odit veniale, & hoc debet esse satis homini, qui cogitat Deo æternum frui. Veniale Deo summè bono malum est, Deo summè digno semper & omni possibili modo amari, coli, honorari, displicet, & ideo detestandum est. Detestare igitur, dole, propone non committere imposterum.

1728. Q. 247. *An communiter debeat judicari dispositus, qui confitetur aliquod mortale prima vice commissum.* ℞. Negant Jansenistæ & Rigoristæ multi cum *Opstraedt* in Pastore bono p. 4. c. 6. § 1. n. 4. ideoque inquiunt, absolutio dari non poterit, nisi fortè accideret casus miraculosæ conversionis aut esset articulus mortis, quod magis dicunt, si mortale sæpius repetitum confiteretur: 1. quia Christus ad hoc instituit Confessarios, ut disponerent peccatores ad pœnitentiam, hoc autem frustra fecisset, si illi communiter venirent bene dispositi. 2. Quia necessaria pœnitentis dispositio regulariter cognosci non potest, nisi ab effectu, qui est probata per experientiam vitæ emendatio. 3. Sic fuit usus primitivæ Ecclesiæ, in qua nemo absolvebatur, nisi qui multo tempore Sacerdotum operâ ad absolutionem esset præparatus. Sententia ista prorsus rejicienda est, quia praxis communis Ecclesiæ contraria est, nempe pœnitentem communiter rectè judicari dispositum & posse absolvi, qui primâ vice confitetur aliquod mortale, nisi quid speciale obstet: Et hæc praxis est certissima regula operationis, secundùm dicta n. 1230. *Ad* 1. rationem in oppositum, nego Christum voluisse disponi pœnitentes, quando inveniuntur sufficienter dispositi. *Ad* 2. Non prærequiritur emendatio, uti constat ex dictis n. 1231. *Ad* 3. Causa differendi absolutionem in primitiva Ecclesia erat circa pœnitentes, qui fidei mysteria aut etiam modum confitendi non satis sciebant, ideoque priùs instruendi erant, quod nunc communiter necessarium non est.

1729. Q. 248. *An frequens relapsus semper sit signum, quòd antea defuerit dolor vel firmum propositum: Et quænam universim sint signa veri doloris & propositi.* ℞. Frequentem relapsum esse signum, quòd defuerit dolor aut propositum, tenent Jansenistæ & Rigoristæ plurimi cum *Opstraedt* in Pastore bono p. 4. c. 6. §. 3. sed certum est id non esse universaliter verum:

1730. §. 1. Frequens relapsus est quandoque signum, quòd defuerit dolor aut propositum, nam rectè dicit Lugo d. 14. n. 160. Qui efficaciter proponit & seriò rem aliquam, quam aliunde moraliter implere potest, non ita facilè obliviscitur statim sui propositi, sed saltem per aliquod tempus perseverat, & difficiliùs vel rariùs cadit. Quod potissimùm verum est, si nova vehementior tentatio vel occasio periculosior non intervenerit.

1731. §. 2. Frequens relapsus non semper est signum, quòd defuerit dolor vel propositum. Probatur, alioquin quoties pœnitens relaberetur, toties obligaretur ad repetendas omnes priores confessiones tanquam invalidas, quod est contra praxin & communem sensum fidelium: imò dum confitemur sola venialia, habemus dolorem & propositum, alioquin non auderemus petere absolutionem, & tamen moraliter certi sumus nos in ea frequenter relapsuros. Ratio à priori est, quia relapsus est tantùm signum, quòd voluntas facta sit inconstans & jam sit immutata, quod facillimè fit, uti experimur, quamvis maximè seriò & sincerè aliquid voluerimus, ergo ex relapsu imprudenter colligitur, quòd voluntas antea defuerit. 2. Potest esse verus & prædominans amor Dei, quamvis statim post sequatur lapsus, uti patet in Angelis & primis Parentibus, item in S. Petro, qui habuit sincerum & efficax propositum non negandi Christum, erat enim in gratia, quæ non stat cum voluntate peccandi, & tamen statim postea ad vocem ancillæ negavit. 3. Non est major obligatio vitandi peccata antiqua quàm nova, ad omnia enim debet se æqualiter extendere propositum, imò facilius est vitare nova quàm antiqua, quia consuetudo & habitus vitiosi magis impellunt ad antiqua, sed ex eo, quòd quis afferat nova, nemo prudenter judicat, quod defuerit dolor vel propositum in priore confessione, ergo nec ex eo, quòd afferat antiqua.

§. 3. Quamvis multi Patres, speciatim S. Aug. & Greg. apud *Volpilier* tom. 4. tr. 1. c. 2. a. 3. & 4. Item S. Bern. in meditat. c. 4. n. 3. *Alb. M.* in Paradiso animæ c. 39. videantur dicere, quòd relapsus sit signum, quòd præcedens pœnitentia non fuerit vera, tamen *Rayn.* in Heter. tom. 15. p. 1. f. 1. pu. 5. rectè ostendit hanc non fuisse eorum mentem, sed tantùm voluisse esse signum inconstantis & mutatæ voluntatis, ideoque hortabantur, ut per constantiam finalem in proposito securam redderemus nostram pœnitentiam. 1732.

Quotidie peccantibus, inquit S. Aug. ad Macedon. *nunquam per pœnitentiam venia denegatur.* De util. pœnit. c. 2. ait, *Est quædam pœnitentia, quæ quotidie agitur in Ecclesia pro peccatis venialibus*: quod autem dicitur de venialibus, valet pariter de mortalibus, pro quibus facilior est dolor & propositum. S. *Basilius* apud Auctorem viæ mediæ pag. 297. ait, *Non sumus Angeli sed homines, qui & cadimus & resurgimus, idque sæpenumero eadem hora.* *Th. De Kempis* De imitat. Christi l. 1. c. 22. nu. 6. ait, *O quanta fragilitas humana, quæ semper prona est ad vitia! hodie confiteris peccata tua, & cras iterum perpetras confessa: nunc proponis cavere, & post horam agis, quasi nihil proposuisses.* S. Greg. Homil. 30. in Evang. *In quorundam corda venit Deus & mansionem non facit, quia per compunctionem quidem Dei respectum percipiunt, sed tentationis tempore hoc ipsum, quo compuncti fuerant, obliviscuntur, sicque ad perpetranda peccata redeunt, ac si hæc minimè planxissent.* Idem manifestè significat Rituale Romanum De Sacram. Pœn. dicens, *In peccata facilè recidentibus utilissimum fuerit consulere, ut sæpe, putà semel in mense vel certis diebus solennibus confiteantur, & si expediat, communicent*: Ubi supponit, quamvis relabantur, rectè confiteri.

Obj. 1. Scriptura dicit, *Ex fructibus eorum cognoscetis eos*, ergo ubi fit relapsus, non fuit dolor efficax. ℞. Non fuit dolor efficax, inconstanter, n., constanter, c., sed n. requiri efficaciam constantem, sicuti enim gratia verè remittit peccatum, quamvis gratia sæpe non sit constans seu abjiciatur, ita dolor: relapsus autem non probat fictam fuisse voluntatem emendandi se, sed tantùm probat esse mutatam.

Obj. 2 Secundum SS. PP. *vera pœnitentia est, mala præterita plangere & plangenda iterum non committere*, ergo ubi fit relapsus, non fuit vera pœnitentia. ℞. Ista est vera pœnitentia, necessaria ad Sacramentum, n., necessaria ad perseverantiam finalem, c. ant., ergo ubi fit relapsus, non fuit vera pœnitentia, necessaria ad Sacramentum, n., necessaria ad perseverantiam finalem, c. conseq. Patres enim verbis illis signi-

significant pœnitentiam, quâ perseveramus usque ad finem & tandem salvamur, non autem illam, quâ justificemur in Sacramento.

Inst. 1. Qui iterum committit flenda, ille secundùm SS.PP. est potius irrisor quàm pœnitens. ℞. cum S. *Th.* 3. p. q. 84. a. 10. ad. 4. Ille tantùm est irrisor, qui dum pœnitet, committit flenda: *quòd autem aliquis postea peccet . . . . , non excludit, quòd prima pœnitentia vera fuerit, nunquam enim veritas prioris actus excluditur per actum contrarium subsequentem, sicut enim verè currit, qui postea sedet, ita verè pœnituit, qui postea peccat.* Simili prorsus modo loquuntur *Magister* l. 4. dist. 14. S. *Bonav.* in 4. dist. 14. p. 1. d. 4. *Biel* in 4. dist. 14. q. 3. aliique passim.

Inst. 2. Qui per duos dies caret febre tertianâ, si die tertiâ in illam relabatur, non debet censeri fuisse liber ab illa, ergo etiamsi aliquis per breve tempus non peccet, si brevi pòst peccet, non debet censeri fuisse liber à voluntate peccandi. ℞ n. conseq. febris tertiana consistit in dispositione habituali causante in die tertia novum accessum, voluntas peccandi non consistit in ejusmodi dispositione habituali causante peccatum, sed in actuali volitione, quæ est peccatum: unde in hoc est similitudo, quòd sicuti se habet febris causans novum accessum febrilem, ita suo modo se habeat habitus peccandi causans novum peccatum, sed in his est dissimilitudo, imprimis quòd habitus peccandi sive inclinatio ad repetendum peccatum non sit ipsummet peccatum, deinde quòd isti habitui peccandi possit resisti per liberam voluntatem non peccandi. Verbo, licèt per pœnitentiam non tollatur habitus sive inclinatio ad peccatum, tamen per illam tollitur peccatum, quia pœnitentia est dispositio ad gratiam, quæ tollit peccatum.

Obj. 3. Qui verè absolutus est, accipit gratiam, & cum ea omnes habitus supernaturales, qui non sunt otiosi, sed conferunt firmitatem, promptitudinem & delectationem in opere, quomodo ergo de illis, qui iterum statim relabuntur, judicabimus habere illos habitus? Ita *Werlensis* in Pseudopœn. c. 1. a. 3. n. 2. ℞. Malè supponi, quòd habitus supernaturales dent facilè posse, nam tantum dant simpliciter posse, uti suppono ex Scholastica, hinc cum gratia & habitibus supernaturalibus manet prior inclinatio naturalis habituum vitiosorum.

1733. §. 4. Ut pœnitens prudenter judicetur habere sincerum dolorem & propositum, non est opus, ut credatur non relapsurus, quia propositum non consistit in hoc, quòd pœnitens non sit amplius peccaturus, sed in eo, quod nunc habeat talem voluntatem non peccandi, ut cum ea, quamdiu permanebit, stare non possit voluntas peccandi, uti iterum dicam n. 1822. Hinc *Gerson* tr. 8. super *Magnificat* partit. 3. meritò reprehendit eos Confessarios, qui pœnitentem interrogant, *Credis tu, quòd postmodum nunquam cades in tale peccatum? Respondeat*, inquit, *ego fragilis, formido lapsum, non tamen volo nunc nec eligo casum: de futuro misericordiæ Dei me commendo, deprecans, ut me custodiat à peccato. Quòd si ceciderit fragilitas mea, deprecor, adjiciat, ut resurgam.*

1734. §. 5. Signa sufficientia sinceri doloris sunt, 1. Si pœnitens dicat se statim post peccatum, aut in concione, esse tactum dolore & statuisse confiteri. Item se diu proposuisse confiteri, & post multam luctam tandem resolvisse. 2. Si agnoscat & dicat se esse magnum peccatorem, aut ab initio graviora peccata confiteatur, aut se jam accuset de peccatis antehac voluntariè omissis. 3. Si sponte veniat & confiteatur gravia & occulta peccata. 4. Si confiteatur sollicitè etiam numerum & minutas circumstantias conans facere, ut omnia bene intelligantur. 5. Si desideret magnam pœnitentiam, aut illam alacriter suscipiat; si suâ sponte proponat vitare occasiones, injurias aliis ultro condonet; desideret, ut complices peccati etiam convertantur; optet pati ad satisfaciendum Deo offenso; gaudeat se à Deo puniri, ut ei satisfaciat; dicat, malle se mori, quam posthac ita peccare &c. Ratio horum omnium est, quia si debeat judicari, quòd confiteatur ex Dei motione, etiam debet judicari habere dolorem & propositum, Deus enim non moveret ad confitendum, si non daret prærequisita, atqui talis debet judicari confiteri ex Dei motione, nisi aliud manifestè constet, incredibile enim est, quòd ex motivo naturali vellet se ita confundere, peccata occultissima aperiendo & se offerendo ad quamvis pœnam pro satisfactione: neque hoc est à natura, quæ ista fugit, ergo est ex Dei motione. *Dixi*, nisi aliud manifestè constet: nam si nihilominus nollet restituere ablata, deserere occasiones proximas, adhibere media necessaria, aliunde constaret deesse dispositionem necessariam.

§. 6. Aliquis putavit signum deficientis doloris esse, si pœnitens subrideat, dum ad confitendum accedit, sed rectè negat *J. Sanch.* in Select. d. 31. nu. 8., qui enim est hilaris animi, communiter subridet in quibuscumque actionibus, etiam seriis. 1735.

§. 7. Serio proposito obstant quandoque occulti pravi affectus, quos in anima sua retinent pœnitentes, & se habere experientur, si se coram Deo & in conscientia interrogent, v. g. an si occurrerent ordinariæ occasiones, non manerent parati hoc vel illud agere aut negligere, admittere injustum lucrum, redire ad consortia, pericula &c. Ut propositum sit serium, debet voluntas ab his esse actu aversa, ita ut si nunc adesset occasio repetendi ista, nullâ ratione admitterent illorum desiderium vel in eis complacentiam. Præterea, inquit *Corn. à Lapide*, in Epist. Jacobi c. 2. v. 13. multi retinent principia politica vitiosa, v. g. injuriam talione vindicandam; duellum, si offeratur, acceptandum, ne honor perdatur; in conviviis cuilibet ad æquales haustus respondendum &c. hæc nunquam deponunt, ne in confessione quidem: hinc ad explorandam dispositionem animi & propositum non peccandi de cætero, potest aliquando interrogari, v. g. nobilis, qui se accusat de acceptato duello pro salvando honore suo, an, si iterum esset in eadem aut simili occasione, adhuc vellet acceptare: item sartor vel alius mechanicus, qui confitetur se die festo serviliter laborâsse, ne lucrum amitteret, an, si rediret similis occasio, iterum laboraret &c. 1736.

Q. 249. *Quas sententias sequi debeat Confessarius. Et universim, an debeat potiùs esse benignus quàm rigidus cum pœnitentibus.* ℞. §. 1. Confessarius tenetur sequi eas sententias, quæ sunt, imprimis pro valore Sacramenti, uti constat est dictis l. 6. p. 1. à nu. 104. Deinde, quæ sunt pro majori utilitate pœnitentis, agit enim vices Christi, qui hoc Sacramentum instituit eo fine, ut prosit pœnitentibus. Præterea si possit, debet sequi tutiores, nam sine justa causa velle, se aut pœnitentem exponere periculo erroris, quantumvis materialis, est imprudentia: unde si pœnitens ostendat se paratum ad sequendum id, quod est probabilius vel tutius, tenetur Confessarius, per se loquendo, eum dirigere secundùm opiniones probabiliores & tutiores. Quomodo autem Confessarius possit aut debeat aliquando se accommodare opinioni pœnitentis, dixi l. 1. à n. 443. potestque videri *Aversa* hìc q. 16. s. 12. qui in omnibus consentit. 1737.

§. 2. Non potest universaliter determinari, utræ opiniones, benignæ an rigidæ, hìc & nunc fructuosiùs teneantur, sed attendendum est ad circumstantias, prudentia enim dictat, ut utar probabili & minùs rigidâ, ubi non videtur profutura rigidior: E contrà ut utar rigidâ, ubi sine incommodo fieri potest, secundùm jam dicta. Et præscindendo ab opinione rigidiore vel benigniore, si pœnitens velit dirigi secun- 1738.

tundùm opinionem suam probabilem, & Confessarius sit in opposita quamvis probabiliore, Confessarius tenetur eum post audita peccata absolvere, uti ostendi l. 1. à nu. 443. pro qua sententia *Vindex Gobati* ad prop. 26. nominatim & adductis locis refert 65. graves Authores, cùm enim sit dispositus, positâ confessione habet jus ad absolutionem, ergo.

1739. §. 3. Rigidiores sententiæ non ideo semper sunt veriores, nam plurimæ rigidæ damnatæ sunt inter Bajanas, & inter alias præscriptas ab *Alex. VIII.* damnatæ autem ab *Alex. VII.* & *Innocent. XI.* non debent dici benignæ sed laxæ, secundùm dicta à n. 1708.

1740. §. 4. Quamvis, per se loquendo, tutius & melius sit operari hoc, quod volunt rigidæ sententiæ, attamen periculosius est asserere obligationem operandi secundùm rigidas, aut semper velle tanquam ex obligatione secundùm has operari, uti dixi l. 1. num. 475. & pluribus evincit *Vindex Gob.* p. 1. obs. 4. à nu. 10., sic sententia benigna dicit licere moderatè vinum bibere extra mensam in die jejunii, rigida dicit non licere, patet autem passim plura peccata oriri, si opinio rigida teneatur, quàm si benigna, nam per benignam homines aliqui reddentur minùs boni sed nullus malus: E contrà per rigidam aliqui reddentur meliores sed plurimi mali, quia spectatâ fragilitate humanâ, crebris occasionibus, Proclivitate ad bibendum, plurimi bibent & legem existimatam transgredientur. Unde qui universaliter urgere volet ubique sententias rigidas, ille se & alios exponet periculis proximis innumerorum peccatorum, tenendum enim erit esse obligationem statim pœnitendi post peccatum: repetendas esse Horas canonicas, si cùm distractione lectæ sint: peccari mortaliter, si in mortali recitentur Horæ; Similiter si die festo in mortali assistatur Missæ: confitendas esse omnes circumstantias aggravantes: peccatorem quantumcunque contritum teneri ante ministrationem cujusvis Sacramenti confiteri: dolorem sufficientem pro confessione debere esse non tantùm prædominantem, sed etiam diuturnum & intensissimum: tot dolores eliciendos, quot confiteris peccata: omnia opera facienda esse ex motivo charitatis erga Deum super omnia dilectum: conjuges debere abstinere ab usu Matrimonii diebus processionis, jejuniorum, Dominicis, Sabbatis, tribus noctibus ante Communionem &c. Et hoc est *imponere jugum super cervices hominum, quod neque Patres nostri neque nos portare potuimus*, *Act.* 15. suntque tales similes exploratoribus *Num.* 13. qui exaggerantes difficultatem vincendi gigantæum populum Palestinæ, terruerunt Israëlitas & propè conjecissent in desperationem. Manifestum etiam est per talia religionem nostram reddi intolerabilem, & Sacramenta odiosissima: Hinc *Gerson* De vita spirit. p. 3. lect. 4. coroll. 10. ait, *Fit, ut per tales assertiones publicas nimis duras, generales & strictas, præsertim in non certissimis, nequaquam eruantur homines à luto peccatorum, sed in illud profundius, quia desperatius, immergantur.* Et quod pessimum est, Rigorismus ille semper crescit, uti rectè expendit *Francol.* in Cler. Rom. p. 2. d. 10. num. 25. sicque fit, ut Sacramenta paulatim reddantur moraliter impossibilia: unde possumus sic argumentari, Christus instituit Sacramenta eâ intentione, ut à fidelibus pro omni tempore susciperentur, ergo noluit illa, quæ justè deterrent ab illis hos tempore suscipiendis, atqui praxis Rigoristarum justè deterret ab illis hoc tempore suscipiendis, uti ex dictis patet, ergo.

1741. §. 5. In praxi debet Confessarius potiùs esse benignus quàm rigidus cum pœnitentibus, nam 1. Apost. ad Galatas 1. monet, *Fratres, etsi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne & tu tenteris.* 2. Ostendi n. 1258. ex mente *S. Chry. S. Th. Gerson. Tritt.* & aliorum, facilius esse Deo rationem reddere de benignitate quàm de rigore. 3. Sapientissimi viri, quos refert *Francol.* De discipl. pœn. toto l. 3., inter quos sunt SS. *Anton. De Padua*, *Raym. De Pennaf. Th. Scot. Nic. Tolentinas*, *Capistranus*, &c. fuerunt benignissimi. B. *Humbertus* Dominicanorum Generalis, quem *Bzovius* ad annum 1274. à sanctitate & prudentia plurimùm commendat, in glossa prologi constit. sui Ordinis litt. I. dicit, quod fructus animarum impediri soleat per nimiam austeritatem in consiliis & opinionibus, *terrentur enim ex hoc homines in tantum, ut salutem negligant: idcirco relaxanda est, quantum fieri potest, austeritas, & agendum est benignè cum hominibus, quia sic melius trahuntur ad salutem, cum sententiæ mitiores tenentur.* Hæc referunt & approbant ex eodem Ordine *Nider.* in Consol. timoratæ consc. c. 11. & *Mercorus* p. 3. a. 9. Similiter *S. Greg. Naz.* orat. 26. circa finem hortatur Sacerdotem, ut cum pœnitente leniter & humanè agat, *neque ut durus & rigidus Medicus.* Similiter *S. Petrus Damiani* serm. 58. *Confessarius habeat in voluntate compati, & nitatur aliquid detrahere severitati, imitans dulcedinem Domini.* *S. Odilo* Abbas fuit in Sacramento Pœnitentiæ administrando summè mansuetus, & se ideo reprehendentibus dicebat, *Etiamsi damnandus sim, malo tamen de divina misericordia, quàm ex duritia & credulitate damnari:* *Ribaden.* in Flore SS. p. 2. die 1. Januarii. *Petrus Blesensis* l. De pœn. & satisf. sub finem ait: *Christus peccatorem blandè suscipit, tu peccator quâ præsumptione eum despicis & repellis? vis sub certis finibus limitare misericordiam Dei, cujus misericordiæ non est finis; paterfamilias largus est, avarus est dispensator. Quid scis, si jam lachrymis & contritione mundatus est? liberatus est fortè ipso proposito confitendi.* 4. Leges tam Canonicæ quàm Civiles volunt in dubiis benigniora esse sequenda, uti retuli l. 1. num. 596. & 826., quia nempe id convenit bono communi ad impedienda peccata, l. 18. ff. De legibus, *Benignius leges interpretandæ sunt, quò voluntas earum conservetur.* Idem passim consulunt SS. PP. & Doctores, *S. Antonin.* 1. p. summæ tit. 13 c. 20. de consc. Reg. 7. *Inter duram & benignam circa præcepta sententiam, benigna est potius cæteris paribus interpretatio facienda.* *S. Bernardin. Senens.* tom. 1. ser. 2. post Dominic. Quinquag. serm. 3. a. 2. c. 1. in fine, *Secundum Scotum & Hostiensem, quando sunt diversa jura & opiniones, quæ tamen non sunt contra Deum & bonos mores, cæteris paribus humanior præferenda est.* Scriptura ipsa *Ezech.* 34. ℣. 4. improperat istis severis Pastoribus populi, *Cum austeritate imperabatis eis.* Ratio autem est, quia severitas confidentiam impedit & facit, ut pœnitens multa reticeat, potiùs volens conscientiam vulneratam retinere, quàm Confessarii acerbitatem sustinere. Speciatim benignè agendum esse cum omni peccatore, eique disposito statim dandam esse absolutionem, dicunt *Nav. Med. Lop. Tol. Polanc. Sayr. Graff. Suar. Rodriq. Côn. Regin. Layn. Bonac. Lugo, Candid. Jo. à S. Th. Aversf. Mald. Merc. Sylv. Tsamb. Abelly.* quorum locos & verba refert *Francol.* De Discip. pœn. l. 3. c. 7. Intellige, ordinariè, propter dicenda à n. 1764.

Obj. 1. Deus non recepit *Adamum* & *Evam* in gratiam nisi post fletus & labores plurium sæculorum: Nec *Achabum* 3. Reg. 21. 27. nisi postquam *operuit cilicio carnem suam, jejunavitque & dormivit in sacco:* Nec Ninivitas Jonæ 3. 6. nisi postquam etiam Rex *indutus est sacco & sedit in cinere.* Hoc innuit *Apostolus* ad Hebr. 6. *Impossibile*, id est, valde difficile esse eos *renovari ad pœnitentiam*, qui post Baptismum lapsi sunt: Hinc Trid. sess. 14. c. 2. ait, *Per Sacramentum Pœnitentiæ sine magnis nostris fletibus & laboribus, divinâ id exigente justitiâ, pervenire nequaquam possumus.* Similiter loquuntur SS. PP. ℞. 1. Si argumentum valet, ergo qui post

Post Baptismum incidit in primum peccatum cogitationis, non potest statim absolvi: Item non erit satis, sincerè dolere, confiteri & per Indulgentias satisfacere pro pœnis, quod est contra commune judicium Ecclesiæ, & illud *Ezech.* 33. ℣. 12. *Impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua.* Aliter quoque factum est in *Davide*, *Petro*, filio prodigo & aliis innumeris. ℞. 2. *Adam* testibus *August. Iren. Tertull* apud *Suar.* De opere 6. dierum l. 4. c. 9. n. 8. statim aut paulò post justificatus est: Similiter *Achabo* & *Ninivitis* statim condonata est culpa. *Apostolus* secundum S. *Ambr.* S. *Chrys.* S. *Th.* 3. p. q. 84. a. 10 ad 1. tantùm vult peccatorem non posse renovari per iterationem Baptismi. *Trid.* & SS. PP. tantùm dicunt sine istis non posse perveniri ad plenam condonationem culpæ & pœnæ. Et speciatim Patres communiter pro concione dabant admonitiones ad perpetuam pœnitentiam, non volentes esse de necessitate Sacramenti, sed de utilitate fidelium.

Instabis 1. SS. *Th. De Villa-nova*, *Carolus Borrom.* *Salesius*, *Xaverius* tenuerunt rigorem in Sacramento Pœnitentiæ. ℞. Tenuerunt, ubi circumstantiæ suadebant: de cætero discretam eorum benignitatem legere potes apud *Francol.* d. 8. in Cler. Rom.

Inst. 2. *Quid Ecclesiam Domini hodie perdit, nisi Confessariorum & Pastorum blandiens adulatio, leniens demulcensque assentatio?* inquit S. *Th. De Villa nova* fer. 6. post Domin. 4. Quadrag. ℞. Ibidem explicat, de quibus loquatur: *Hæc*, inquit, *contra quosdam Confessarios nostri temporis piè impios & impiè pios dicta sint, qui ne confitentem aliquantisper contristent, illum in sua nequitia manere permittunt: At quantò melius esset ad modicum contristare, quàm æternum damnare?* Loquitur ergo de illis, qui ex respectu humano tacent & quærunt placere pœnitentibus, non arguentes quando & quomodo deberent.

1742. *Obji.* 2. Benignitas illa non est secundùm antiquos Canones. ℞. Canones antiqui, saltem aliqui, non erant præcepta, sed directiones: nec erant omnes pro tota Ecclesia, nec pro semper, uti constat ex dictis à nū. 1254. *Sicuti medicinæ in arte determinatæ non omnibus competunt, sed variandæ sunt secundum arbitrium Medici, non propriam voluntatem sequentis, sed scientiam medicinæ, ita pœnæ satisfactoriæ in Canone determinatæ non competunt omnibus, sed variandæ sunt secundum arbitrium Sacerdotis divino instinctu regulatum.* S. *Th.* in supplem. q. 18. a. 4. Et *Hugo de S. Victor.* l. 2. De Sacram. p. 2. c. 12. *Etiam si aliis temporibus aliquando non ita fuisse, & nunc aliter esse, quàm fuit, demonstretur, non tamen cogitare debemus, quasi levitate aliquâ factum sit, ut nunc aliter teneatur, & aliter institutum sit, quàm fuit, sed quod tunc oportebat & ita salubre fuit, ut sic teneretur & sic juberetur, nunc autem alia esse tempora, & aliud esse congruum sive necessarium saluti humanæ.* Videri potest etiam *Francol.* p. 2. d. 7. in Cler. Rom.

Inst. Saltem consuli deberent Concilia, SS. PP. & Antiquitas, nec esset procedendum ex opinationibus recentium Theologorum. ℞. Hoc solutum esse l. 1. à num. 461. ubi ostendi non posse ex Conciliis & PP. resolvi omnes casus, uti doctè ostendit etiam *Abelly* in defensione recentium Casistarum, cujus compendium tradit *Francol.* De Discipl pœnit. l. 3. c 7. §. 25., nam SS. PP. ordinariè tantum in genere loquuntur, v. g in genere reprehendunt choreas: è contrà sæpè opus est, cum Recentioribus considerare objecta secundùm naturam suam; item secundùm varias circumstantias, quibus hic & nunc subsistant, nam nemo dicet, nunquam licitum esse saltare, ergo utiliter & necessariò consulendi sunt recentes Theologi bene distinguentes ista. Contra illos qui ad sola antiqua attendunt, rectè dicit *Ludov. Granat.* l. 2. Ducis peccat. p. 2. *In æstimandis rebus non semper ad antiquitatem est respiciendum, multa namque..... quæ optima, non ita pridem inventa sunt:* Hinc non omne, quod antiquum est, eâ solâ ratione est optimum.

Obji. 3. Qui sequitur benignas opiniones, non sequitur tutiores, ergo exponit Sacramentum periculo nullitatis. ℞. n. conseq. quando enim Confessarius prudenter judicat pœnitentem esse ritè dispositum, certum est posse absolvi, & sic absolvunt viri sanctissimi & prudentissimi; estque illa praxis Ecclesiæ, quæ facit certitudinem moralem. 1743.

Obji. 4. Illa praxis benigna facit, ut pœnitentes hic non satisfacientes pro pœnis peccatorum, longè diutiùs ardeant in Purgatorio. ℞. n. ass. nam apud benignos sæpiùs suscipiuntur Sacramenta, & cum illis sæpius obtinentur Indulgentiæ, hæc autem sunt media meliora & certiora satisfaciendi pro pœnis.

Inst. 1. Saltem ista praxis benignior facit, ut opera pœnitentiæ, quibus hic majus meritum & major in cœlo gloria responderet, multùm negligantur. ℞. Merita illa compensantur per majores gratias ex opere operato causatas per frequentiora Sacramenta, gratiis autem illis majoribus respondebit major gloria. Adde, quòd plures jam ad pœnitentiam adducantur & salventur, qui rigore olim deterriti manebant impœnitentes aut desperabant, uti testantur Concilia apud *Francol.* in Cler. Rom. p. 2. d 11. n. 5.

Inst. 2. Utiliorem fuisse rigorem, probavit experientia, nam tum minus dominabantur scelera in Clero & populo. ℞. Oppositum evidenter ostendit *Francol.* à n. 8. quamvis enim rigor fori externi, quo etiam inviti astringimur, sæpè prosit, non ita rigor fori interni, quod fideles subterfugere possunt, & ad quod soli voluntarii accedunt. Ex dictis,

Colliges. Rigorem sic esse temperandum, ut non degeneret in laxitatem, uti etiam notavi l. 1. n. 510. Rectè S. *Bonav.* tom. 7. l. 2. comp. Theol. verit. c. 52. *Cavenda est conscientia nimis larga & nimis stricta, nam prima generat præsumptionem, secunda desperationem: item prima dicit sæpè malum bonum, secunda è contra bonum malum: item prima sæpè salvat damnandum, secunda è contra damnat salvandum.* 1744.

Q. 250. *Quid notandum sit circa obligationem & modum interrogandi pœnitentem.* ℞. seqq. §. 1. Confessarius tenetur aliquando interrogare pœnitentem, *Mag.* S. *Th. Nav. Suar. Aversa* q. 16. s. 11. *Tann.* d. 6. q 7. n. 95. *Stoz* l. 2. n. 101. & alii communissimè contra *Med. Sot. Henriq. Vasq. Sa*, qui putant non teneri interrogare eum, qui se examinavit, nisi quando cederet in detrimentum tertii; quod etiam *Lohn.* putat probabile; sed puto esse improbabile, & *Castrop.* pu. 19. §. 2. n. 3. meritò dicit oppositum sibi esse certum, nam *Cap. Omnis* 12. De pœn. & remiss. dicitur, *Sacerdos sit discretus &c. diligenter inquirens & peccatoris circumstantias & peccati.* Idem probat ex variis Conc. *Tann.* n. 96. Ratio autem est clara, quia Confessarius, 1. est Judex, ergo debet cognoscere causam sive peccata omnia, quæ pœnitens tenetur ejus sententiæ subjicere, sæpè autem, si non interroget & adjuvet, non cognoscet omnia, quia pœnitens nescit explicare species nec addere numerum, ergo. 2. Est Doctor, ergo tenetur etiam hic pœnitentem instruere, ut prout obligatur, peccata enarret. 3. Est Minister Sacramenti & vices agens Christi, ergo debet procurare, quantùm moraliter potest, imprimis ut ponatur integritas materialis Sacramenti, quam Christus requisivit: Deinde, ut satisfiat juri, quod habet Deus offensus, ut si remittere debeat omnia peccata, etiam omnia, prout præcipit, exponantur. Hinc *Gerson* tr. 8. super *Magnificat* partit. 2., postquam reprehendit eos, qui nimium interrogant, etiam eos carpit, qui nihil, sed dicunt, *Nihil interrogabo, sciet peccata sua, dicat illa, si vult: Sic dimittit inscios, sic verecundos latere facit in peccatis suis, non utens clave scientiæ, quæ data est ad aperien-* 1745.

viendum, cum discretione tamen, secretas animæ plagas. Concludit *Rayn.* in Heter. tom. 16. f. 1. p. 9. n. 1. & 2. non debere Confessarium adeo emungere pœnitentem, ut eliciat sanguinem, attamen teneri interrogando juvare, ut integram faciat Confessionem.

1746. §. 2. Quisquis sit, qui deficit in confitendo integrè, est interrogandus, nec ibi habendus respectus personarum, quia Christus, inquit *Gob.* t. 7. n. 556. non condidit pro Principum vel Magnatum Confessionibus peculiarem Theologiam, sed voluit eos eâdem lege teneri. *Gerson* p. 2. n. 32. in Opusc. De arte audiendi confess. conf. 20. ait: *Sentiat alius, quod voluerit, ego coram Deo testor, me plures talibus remediis induxisse ad confessionem, qui fatebantur nunquam, etiam in articulo mortis fuisse talia dicturos cuicunque: laudabant tamen Deum totis visceribus gratias agentes, quòd ita se aperuerunt.*

1747. §. 3. Non teneris interrogare, si scias pœnitentem scire, quid requiratur ad validam Confessionem, *Burgh.* cent. 2. cas. 17. & alii. Consequenter Religiosi, Clerici aliique præcipuè in Theologia versati non sunt facilè interrogandi, nisi manifestum sit omitti vel non satis discerni aliquid necessarium: & si fortè vir ejusmodi doctus, qui in aliis peccatis addit circumstantias & numerum, in uno aliquo ea omittat, communiter præsumi potest, quòd vel committens ad talem circumstantiam non adverterit, vel non sciat numerum, vel saltem non apprehenderit ùt mortale. Aliud est, si omnia promiscuè sine circumstantia & numero diceret, aut si aliunde esset vehemens præsumptio, quòd ex inadvertentia vel ignorantia omitteret aliquid necessarium, tum enim esset interrogandus, *Lohner.* Et quamvìs non judicetur esse absolutè opus, tamen sæpè utile est interrogari, imprimis, eos, qui necdum sciunt integrè confiteri, ut discant, si fortè aliâ vice talem malitiam contrahant: Deinde illos, qui suo tempore Confessiones audituri sunt, ut discant alios confessuros aptè interrogare.

1748. §. 4. Docent *Suar. Vasq. Burgh.* suprà, *Illsf* nu. 125. Confessarium non teneri interrogare, quando advertit pœnitentem, qui noverat se examinare, adhibuisse ad hoc moralem diligentiam. Addunt *Lugo* d. 16. à n. 589. *Tamb.* de Meth. conf. l. 3. c. 9. n. 10. *Illsf.* n. 120. Confessarium non teneri exactiùs interrogare, quàm pœnitens teneatur se examinare, id est, non nisi more humano, ne odiosum reddatur Sacramentum, præceptum enim Confessionis materialiter integræ non obligat, ubi integritas haberi non potest sine gravi molestia, & in casu, quo Confessio redderetur odiosa: hinc dicunt *Lug. Gob. Lohn.* non valere illam consequentiam, si hoc vel illud interrogarem, distinctius intelligerem hoc peccatum, ergo teneor interrogare, utì etiam non valet secundùm *Illsf.*, si hic homo adhuc unâ horâ se examinaret, cognosceret plura peccata, ergo ad hoc tenetur: multæ enim causæ excusant ab exactiore cura: sed cavendum, ne potiùs absterreat respectus humanus quàm prudens timor reddendi Sacramentum odiosum.

1749. §. 5. Cautè procedendum in peccatis carnalibus, *ut non instruat pœnitentem ad peccandum*, inquit *S. Th.* Opusc. 65. De cautela in Confess. Item *ne Confessarius ipse, maximè si adhuc juvenis sit, scandalum pariat, vel de se ipso suspicionem faciat*, inquit *Gob.* Ubi autem opus, utatur verbis honestis. Si pœnitens neget cogitationes, plerumque opus non est interrogare de operibus, nisi apud rudes, qui putant cogitationes non esse peccata. Si fateantur cogitationes, interrogari possunt de desideriis, & an non saltem voluissent peccare, si potuissent vel fuissent ausi. Tum de colloquiis turpibus, aspectibus, tactibus, quos si fateantur, quærendum, an non fortè aliquid adhuc pejus fecerint: si enim sic non interrogentur, sæpè tacebunt, credentes satis esse, quòd in genere aliquid dixerint vel dederint occasionem interrogandi. Quoad Confessiones juvencularum mulierum monet *S. Th.* suprà, ut Sacerdos non immoretur *inquirendo motus membrorum & usus, quia ubi talis esca jacet, antiqui hostis stimuli non desunt ad tentandum.* Regulariter puellam confitentem lapsum non interroget de circumstantia virginitatis, quia probabile est non mutare speciem: nec confitentem incestum interroget, in quo gradu fuerit, nam rarò est in primo, & probabile est alios non differre specie: nec facilè interroget conjuges de debito conjugali, sed si prudenter suspicetur, quòd illud denegent, quærat, an inter se sint unanimes, si maritus est, an fidem servet uxori; si uxor, an marito præstet obedientiam, & si Rei sint, sic facilè erumpet. *Præstat*, inquit *Con.*, *aliquando Sacerdotem minus perfectè peccatum intelligere, quàm sibi vel illi aliquod scandalum causare.* Et *Angel.* ait, *Confitetur mulier se cognitam extra vas debitum, non quære, in quo ergo loco vel quomodo, tales enim sunt potius contaminatores quàm Confessores, qui talia quærunt*: excipe, nisi præsumi posset sodomia: vide *Dianam* p. 3. t. 4. R. 99.

§. 6. Discretè interrogandum, non quidquid possibile, sed quod probabile est pœnitentem fecisse. 1750.
Hinc interrogandum convenienter ad cujusque statum, sexum, ætatem, naturam, negotiationem &c. ideoque minùs interrogandus æger, quàm sanus, ne nimium fatigetur: magis rusticus, quàm civis, quia rudiores minus sciunt confiteri: magis, qui à longo, quàm qui à parvo tempore est confessus, aut qui plura, quàm qui pauciora solet afferre, quia hic faciliùs recordatur. Ordinariè interrogari potest pœnitens rudior, 1. Quando ultimò fit confessus. 2. An nihil omiserit in prioribus Confessionibus. 3. An pœnitentiam expleverit. 4. An vivat in odio, occasione peccandi, retentione alienorum. Et universim reflectere debet Confessarius in quovis fermè peccato peccari posse octo modis, qui speciem diversam habent: 1. Cogitatione morosâ, se delectando in illo. 2. Desiderio illud committendi, saltem si potuisset vel ausus fuisset. 3. Actu ipso committendo. 4. Verbis vel aliis signis dando occasionem scandali circa tale peccatum. 5. Positivè inducendo alium ad peccatum. 6. Cooperando. 7. Non impediendo, cùm posses. 8. Approbando seu laudando factum ab alio.

§. 7. Confessarius potest, per se loquendo, præsumere, quòd pœnitens apprehenderit objectum, 1751.
sicuti secundum se malum est, proinde opus non erit interrogare, quâ mente vel cum qua conscientia fecerit, *Laym. Gob.* t. 7. n. 337. Sæpe tamen ex circumstantiis personæ potest aliud præsumi, utì si homo aliàs innocens dicat se habuisse delectationem in venerea cogitatione, est interrogandus, an voluntariè, an malitiam advertens: è contrà si assuetus venereis diceret se quæsivisse delectationem sensibilem, interrogandus esset, an non advertisset saltem periculum consensûs in veneream. Et in ejusmodi casibus rectè negat *Sanch.* De Matr. l. 7. d. 14. n. 15. sufficere, si Confessarius nitatur solis præsumptionibus, præsertim ex verbis, quando potest facilè interrogando habere certitudinem. An Confessarius, si v. g. Sacerdos confiteatur se peccâsse contra castitatem, debeat interrogare, fueritne memor sui statûs vel voti, dictum est in l. 5. n. 55.

§. 8. Episcopi Belgii Bruxellis congregati in Decreto ad suos 23. Apr. 1697. sapienter monent: *Complicum nomina Confessarius non inquirat, nequidem sub prætextu, quòd velit aut possit eis prodesse non obesse: multò minus confessione pœnitentis abutatur ad instituendam complicis denunciationem vel accusationem, neque hoc committat, ut ad complicis Superiores scribantur litteræ anonymæ, multò minus à se subscriptæ: nec denique faciat quicquam, unde vel pœnitens vel complex aliquod gravamen accipiat,* 1752.

cùm ipsum peccatum & nomen complicis, si per inadvertentiam pœnitens expresserit, cadat sub sigillo unà cum peccato pœnitentis. Posse tamen pœnitentem nominare complicem, si nec apud alium Confessarium, nec aliter possit integrè confiteri, docent *S. Th.* opusc. 12. q. 6. *S. Bonav. S. Anton. Suar. Vasq. Lugo* d. 16. f. 7. aliique 20. gravissimi Auctores apud *J. Sanch.* d. 8. nu. 9. E contrà oppositum tenent *Arm. Nav. Medi. Bann. Diana* & alii, quia conservatio famæ, ad quam complex jus habet, videtur excusare: quidquid sit de hoc, rectè docent *Sot. Leand. Bann. Dian. Lug. Aversa* q. 18. f. 7. & alii cum *Mendo* d. 10. q. 6. si gravia damna timeantur à complice, & pœnitens non possit ea impedire, sed solus Confessarius, teneri Confessario manifestare complicem, (quod secundùm dicta n. 1144. expedit fieri extra confessionem) quia cùm teneatur ea impedire, & aliud medium desit, ad hoc tenetur. Quòd si pœnitens spondeat impedire per seipsum, & Confessarius prudentem habeat causam dubitandi, an id facturus sit, non potest cogere, ut manifestet complicem, attamen differre potest absolutionem, donec renunciet se fecisse, uti iidem AA. docent. Vide dicenda à n. 1958.

1753. §. 9. Si Confessarius sciat pœnitentem commisisse peccatum, quod tamen jam reticet, imò etiam negat, ordinariè absolvi non potest, nisi prudenter præsumi possit esse alteri confessus aut non apprehendisse esse mortale, *J. Sanch.* d. 8. *Diana* p. 3 t. 4. R. 105. *Ills.* n. 127.

1754. §. 10. Si incidat dubium, an prior Confessarius satis examinârit pœnitentem, præsume fecisse, nisi clarè deprehendas oppositum, quia est possessio pro priore Confessario, quòd officium suum bene fecerit, nec delicta præsumuntur, *Gob.* n. 321.

Quomodo specialiter examinari possint homines variæ ætatis & statûs, dicetur ad dub. seq. Quomodo autem practicè juvari possit pœnitens, ut integrè confiteatur quoad numerum, dixi à num. 921. Catalogi peccatorum per ordinem Præceptorum Dei & Ecclesiæ videri possunt apud *Polancum* in Append. ad Director. & *Veron* in Man. Sodalitatis. Et hic post num. 1883.

1755. Q. 251. *An Confessarius aliquando teneatur docere vel de rebus aliquibus admonere pœnitentem.* R. Teneri, uti patet ex officio Doctoris: hinc §. 1. Si pœnitens culpabiliter aliquid ignoret, id est, quod teneatur & possit scire, Confessarius debet eum docere, sive sit ignorantia juris sive facti, sive juris divini sive humani, quia tum est indispositus ob culpam istius ignorantiæ, *Aversa* q. 16. f. 12. *Arr.* d. 43 n. 14. Inde autem colligitur, quòd ignorantia sit culpabilis, si ponens actionem in tali materia habeat remorsum conscientiæ, ne peccet vel se periculo peccandi exponat, & tamen negligat inquirere aut se certificare.

1756. §. 2. Homines bene educati & frequenter confitentes, prudenter supponuntur scire ea, quæ ad salutem sunt necessaria necessitate medii: ubi tamen esset prudens ratio dubitandi, teneretur Confessarius ante omnia docere illa, quæ ad fidem & spem pertinet, quia sine illis dolor non est supernaturalis, secundùm dicta l. 2 à n. 14. ubi à n. 30. dixi, quomodo quis practicè induci possit ad credendum: & à n. 118. quomodo ad sperandum: & à n. 146. quomodo ad Deum super omnia amandum.

1757. §. 3. Confessarius non tenetur, per se loquendo, potiùs quàm quivis alius specialiter docere pœnitentem necessaria necessitate præcepti, suppositis enim illis, quæ ad valorem absolutionis prærequiruntur, videtur agere partes Doctoris, tantùm in illis, quæ ad peccata & ad obligationes inde secutas pertinent, *Lohner.* Nec tenetur pœnitentem adjuvare in aliis obligationibus implendis, aliàs teneretur cum illo ad restitutionem aut satisfactionem concurrere. Et ita etiam non tenetur Confessarius ipse accedere Superiorem ob casum reservatum pœnitentis, aut loco ipsius aliquem denunciare, si enim non possit pœnitens ipse, excusatur: si possit, hæc obligatio est personalis, *Tamb.* De conf. l. 3. c. 9. n. 13. Notat tamen *Suar.* Confessarium quandoque ad talia teneri ex charitate, si pœnitens ipse possit quidem absolutè, attamen magnam difficultatem habeat, & Confessarius possit facilè ac magis utiliter.

§. 4. Si advertat pœnitentem putare aliquid, quod aliquando facit, esse peccatum, quod tamen peccatum non est; vel esse mortale, quod est veniale tantùm; debet dedocere errorem, ne ob conscientiam erroneam pergat sic peccare. Si pœnitens putet aliquid non esse peccatum, quod peccatum est, per se loquendo tenetur Confessarius monere: speciatim monendus est laborans ignorantiâ turpitudinis, quæ in mollitie reperitur, si eam committat, nam vix est ignorantia invincibilis; & quamvis esset, tamen prudenter judicari potest admonitionem profuturam, ubi è contrà ignari hujus malitiæ facilè alios seducunt; aut pessimum habitum induunt, quem postea difficillimè emendant. Etiam monendus est, qui sæpè jurat per Sacramenta vel per res sacras, quia plerique talia habent pro blasphemia & gravi inhonoratione Dei ac rerum sacrarum. *Dixi*, per se loquendo, nam licèt *Thyrsus Gonzal.* De opin. prob. diss. 14. c. ult. & *Eliz.* fusissimè l. 6 c. 20. dicant semper esse admonendum, eò quòd non videatur dispositus ad absolutionem, nisi sit paratus implere omnem Dei legem, attamen *Suar. Vasq. Laym. Sanch. Con. Castrop.* tr. 23. p. 18. n. 7. *Aversa* q. 16. f. 12. *Dian.* p. 3. t. 4. R. 80. *Gorm.* p. 2. n. 363. aliique 48. gravissimi Authores, quos citatis locis refert *Vindex Tabernæ* ad prop. 13. pag. 39. & 80. dicunt per accidens non fore obligationem admonendi, si ex admonitione timeatur gravius malum, uti si prævideatur ex infirmitate formaliter peccaturus, cùm nunc per invincibilem ignorantiam materialiter tantum peccet, nam minus malum est millies peccari materialiter, quàm semel formaliter, inquit *Arr.* n. 24. Estque hæc sententia *S. Aug.* uti refertur Cap. *Si quis autem.* De pœn. dist. 7. *Si scirem tibi prodesse, non te admonerem, te non terrerem*: atqui proderit, si non admoneatur, quia ideo non peccabit formaliter: unde cum pœnitens pro nunc sit ritè dispositus ac paratus implere omnem Dei legem, quam cognoscit, necessitas nulla est, ut ei lex ista explicetur, quam prævidetur mutatâ voluntate transgressurus, hoc enim esset ponere illi scandalum. 1758.

Obj. 1. Pastores tenentur de talibus monere communitatem, quamvis prævideant aliquos ideo formaliter peccaturos, ergo & Confessarius. 2. Dissimulatio Confessarii est tacita approbatio, quia pœnitentes persuadent sibi hoc esse rectum, quod à Confessario non reprehenditur. R. *Ad* 1. n. conseq. Pastor respicit communitatem, quam Deus absolutè vult instrui & cognoscere legem, maximè cùm major pars communitatis speretur obtemperatura, & reliqui habituri sint exemplum ante oculos, quo confundantur & corrigantur. E contrà Confessarius respicit tantùm privatum hominem, cui tum magis obesset & nulli prodesset admonitio. Imò notat *Rayn.* in Heter. tom. 16. f. 1. p. 9. nu. 12. etiam Doctorem publicum vel concionatorem, qui tenetur generatim carpere vitia, posse aliquando ob scandalum pusillorum publicam admonitionem differre in aliud tempus, quo futura est opportunior. *Ad* 2. n. id semper esse, sed loquor de circumstantia, in qua taciturnitas Confessarii nullo modo censetur esse approbatio mali sed mera physica permissio, qualem etiam Deus habet.

§. 5. Quamvis *Busenb.* & alii, quos secutus sum l. 3. p. 2. n 1351. absolutè dicant Confessarium quâ Doctorem teneri dicere veritatem pœnitenti, si interroget, 1759.

roget, attamen limitant *Tann. Dicast. Stoz* l. 2. n. 131. nisi veritas ejusque cognitio esset illi aut alteri gravius obfutura, secundum jam dicta, putant enim tum posse Confessarium dissimulare, atque si non audivisset aut oblitus esset respondere, vel etiam dicere non esse opus illum jam scire hoc: & in re videntur consentire *Aversa* suprà, *Sanch.* & *Lugo* apud *Arr.* n. 21., in talibus enim circumstantiis dicere veritatem, esset gladium illi in manum porrigere, quo se vel alium sauciaret, saltem gravius, quàm facturus sit, si ignoret. In dubio autem, an profutura an obfutura sit admonitio, comparanda est utilitas dubia cum damno dubio, & quod præponderat, est eligendum, *Arr.* n. 24. *Tamb.* c. 5. n. 9. aliique communiter.

1760. §. 6. Etiam debet Confessarius suggerere media pœnitenti, per quæ hoc vel illud peccatum emendet: speciatim monendus est, ut primo pugnet contra illud, quod est maximè scandalosum, periculosum aut radix aliorum. Remedia pro quibusvis peccatis practicè suggerunt *Arsd.* tom. 3. p. 5. c. 1. *Stoz* l. 1. p. 4. à nu. 13. & l. 2. à n. 135. ubi optimè instruit, quomodo Confessarius excitare possit pœnitentem, partim per exempla, partim per breves sententias. Videri etiam possunt *Polanc.* in Append. ad Direct. & *Busæus* in Panario, ubi suggerunt remedia contra peccata Capitalia: item *Costerus* in Libello Sodalitatis: *Fornerius* in Directorio sub finem: *Regin.* De prudent. Confess. c. 19. *Petrus Soto* in methodo confessionis: Aliqua colligam post num. 1825. *Francol.* De discipl. pœnit. l. 3. c. 10. n. 12. meritò conqueritur de Confessariis, qui ex tædio vel timore humano pœnitentes, præsertim in dignitate constitutos non admonent de gravitate peccati, nec de periculo animæ, neque increpant, suaviter quidem attamen fortiter, ita liberè peccantes.

1761. §. 7. Si Confessarius advertat pœnitentem habere notitiam peccati alieni, ex quo imminet grave damnum alteri, uti, si sciat quosdam esse in periculis seductionum, quas sine suo incommodo impedire possit, monere debet, absolvi non posse, nisi velit congruo modo rem manifestare illis, ad quos spectat corrigere vel impedire, charitas enim graviter obligat, ut tum peccata proximi impediat. An autem & quomodo possit manifestare sine incommodo, judicabit prudens Confessarius. Vide dicta n. 1752. & dicenda n. 1958.

1762. *Q. 252. An Confessarius semper teneatur, aut possit credere pœnitenti.* ℞. §. 1. Confessarius non semper tenetur credere pœnitenti dicenti se habere dolorem & propositum, quia *Innoc. XI.* damnavit hanc 60. prop. *Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda nec differenda absolutio, dummodo ore proferat se dolere & proponere emendationem.* Ratio est, quia quando multoties fefellit fidem, nihil emendavit, præscripta emendationis media non adhibuit, prudenter timetur, ne id fiat ex defectu sinceri doloris aut firmi propositi, quia qui seriò & efficaciter proponit aliquid, quod moraliter implere potest, non solet ita facilè, tam citò, tam sæpe deserere suum propositum, sed saltem per aliquod tempus in eo perseverat, & difficiliùs vel rarius transgreditur, ergo. De consuetudinario plura dicentur à n. 1819.

1763. §. 2. Confessarius ordinariè potest & debet credere pœnitenti, *S. Th.* in supplem. q. 8. a. 5. ad 2. *In foro confessionis creditur homini & pro se & contra se.* Idem habet opusc. 12. q. 6. Quodl. 1. a. 2. *Glossa* in Cap. *Significasti.* 18. De homicidio. *In pœnitentia cuilibet est credendum, quia non est verisimile, quòd aliquis sit immemor suæ salutis.* Idem docent *Nav. Delr.* aliique communissimè cum *J. Sanch.* d. 8. n. 1. Ratio jam est insinuata, quia nemo ita præsumitur salutis suæ esse immemor, ut ubi quærit remissionem culpæ, novam culpam admittat, quam admitteret, si exercitè percipiens se non sincerè dolere vel non firmè proponere, diceret se ita dolere & proponere: quod maximè tenere deberent illi, qui ubique inculcant charitatem, quæ *omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.* Hinc *S. Carolus Borrom.* in Instruct. Pastor. p. 2. c. 17. ait, *Si probabiliter sibi Confessarius persuadeat posse se fidem primæ vel secundæ à pœnitente sibi promissioni factæ dare, quòd scilicet occasionem auferet, poterit eum promissionis intuitu absolvere.*

Q. 253. An absolutio sacramentalis aliquando possit vel debeat differri. ℞. §. 1. Confessarius potest ex causa rationabili differre absolutionem, quamvis pœnitens videatur nunc esse dispositus, *Bann. Suar. Lugo, Graff. Henriq. Sanch. Sayr. Sa, Aversa* q. 16. s. 12. *Carden.* in 2. crisi d. 39. à n. 4 contra *J. Sanch.* cujus sententiam *Diana* vocat improbabilem. Ratio est, quia hoc potest esse utile pœnitenti, tum ad incutiendum majorem horrorem peccati, tum ad magis probandam firmandamque ejus constantiam contra relapsus, tum ad concipiendum interea meliorem dolorem & solito firmius propositum, tum denique ad attinendum illum, ut mediis emendandi sibi suggestis diligentiùs utatur: & hoc facit Confessarius quà Medicus, sicuti enim illi potest imponere media præservativa, quæ judicat esse opportuniora, aut præexigere impletionem alicujus satisfactionis, ita etiam dilationem absolutionis ad octo vel etiam plures dies: sicuti enim Ecclesia reservans aliqua peccata vult pœnitentem quamvis dispositum non absolvi ab unoquoque, ita meritò non absolvitur, quamvis dispositus, si Confessarius judicet ei melius esse non absolvi: *Ego sanè dicere possum*, inquit *Arr.* d. 38. nu. 40. *me aliquoties cum aliquibus juvenibus hoc remedio usum, & feliciter mihi illud successisse. Nec obstat* 1. quòd pœnitens dispositus habeat jus ad absolutionem, *nam* non ideo habet jus ad absolutionem suam statim accipiendam, sicut nec catechumenus ad Baptismum statim accipiendum, sed tum, quando judicio Confessarii maximè ipsi expediret. *Nec* 2. quòd interea careat gratiâ & Communione, per quam acquireret vires ad emendanda peccata, *nam* ista supplentur per alias utilitates, & postea meliùs dispositus majores accipiet gratias. Est tamen cavendum, ne tali negetur absolutio, quando exponeretur periculo moriendi absque illa, aut quando sine nota non posset omittere Communionem, aut si propterea privaretur Indulgentiis, quas alio tempore lucrari non posset. 1764.

§. 2. Confessarius tenetur aliquando differre absolutionem, tum nempe, quando advertit, vel se non habere potestatem absolvendi à reservatis, quæ pœnitens affert, vel pœnitentem non esse satis dispositum, uti 1. si non sit instructus in illis, quæ scire debet, nam *Innoc. XI.* damnavit hanc 64. propositionem, *Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantiâ mysteriorum fidei.* 2. Si prudenter dubitetur de dolore vel proposito, uti n. 1762. dictum est, nec necessitas exigat nunc absolvi: unde si consuetudinarius veniat semper cum eisdem peccatis, aut si neglexerit omnia media sibi præscripta, neque nunc det specialia signa pœnitentiæ vel sperandæ emendationis, absolvi non potest; uti nec tum, si sæpe confiteatur, & tamen nihil emendet, cùm facilè posset, est enim moraliter impossibile, inquit *A. Perez* d. 3. c. 4. n. 64. hominem sæpe confiteri cum vero dolore & serio proposito, simulque semper relabi, quando facilis est emendatio. Alium casum, quo differenda absolutio, dabo n. 1809. 1765.

§. 3. Quamvis olim publicis peccatoribus pro foro externo, & à pœnis Ecclesiasticis, ordinariè dilata sit absolutio usque ad finem pœnitentiæ peractæ, tamen in foro interno à culpis statim, vel paulò pòst absolvebantur, uti ostendit *Francol.* in Cler. Rom. p. 1. d. 11. à n. 11. Hinc *Catech. Rom.* de Sacram. Pœn. 1766.

c. 11. ait, *Si auditâ Confessione judicaverit, neque in enumerandis peccatis diligentiam, neque in detestandis dolorem pœnitenti omnino defuisse, absolvi poterit.* Et causam addit, quia *Sacerdoti maximè verendum, ne semel dimissi amplius non redeant.* Hinc notant *Laym. Castrop. Stoz* l. 2. n. 107. si pœnitens bonâ fide accesserit & edixerit peccata, Confessarius autem advertat esse indispositum, teneri, quantùm potest, disponere, quia causa judicii Sacramentalis cœpta est, ergo si, quando commodè potest, non perficiatur, infertur grave onus pœnitenti, & non levis injuria Sacramento.

Huic communi doctrinæ contradicunt Rigoristæ, inter quos *Opstraedt* De conversione peccatoris q. 2. dicit peccatores tardè per 4. gradus esse perducendos ad veram pœnitentiam secundùm praxin antiquæ Ecclesiæ, in qua erat multo tempore status *flentium*, qui non ingrediebantur, sed ad fores templi plorabant. Deinde *audientium*, qui post auditum verbum Dei excludebantur templo. Postmodum *substratorum*, qui ad certum locum templi rejiciebantur, ut eis manus imponeret Episcopus, tumque excludebantur templo. Denique *consistentium*, qui ad certum locum templi rejecti manebant usque ad finem, sed ad certum tempus abstinebant Eucharistiâ: sic, inquit, duci debet peccator, quamvis enim desiêrit illa exterior disciplina Ecclesiæ, interior tamen spiritus manere debet. Idem fusè urget q. 3. & c. 7. addit absolutionem etiam ad plures annos esse quandoque differendam, quamvis advertatur adesse amorem prædominantem, uti notat c. 9. §. 3. Simili modo suos Curatos instruunt Jansenistæ: & pro hac praxi addunt varia argumenta, nam,

1. *S. Ambrosius* l. 2. De pœn. c. 9. ait, *Nonnulli ideo poscunt pœnitentiam, ut statim sibi reddi Communionem velint, hi non tam se solvere cupiunt quàm Sacerdotem ligare, suam enim conscientiam non exuunt, & Sacerdotis induunt, cui præceptum est, nolite dare Sanctum canibus.* ℟. Non improbat praxin mox absolvendi, si pœnitens judicetur dispositus, neque enim dispositus appellatur *canis*: imò l. 4. De Sacram. c. ult. vult frequenter recurri ad Sacramenta Pœnitentiæ & Eucharistiæ, sic enim habet, *Si quotiescunque effunditur Sanguis Christi, in remissionem peccatorum effunditur, debeo illum semper accipere, ut semper mihi peccata dimittantur: qui semper pecco, semper debeo habere medicinam.*

2. *S. Carol. Borrom.* in Inst. past. p. 2. c. 15. ait, *Est præterea consultum absolutionem differre, donec evidens appareat emendatio in iis, qui tametsi dicant ac polliceantur, quòd se eximent peccato, tamen Confessario probabilem faciunt metum, ne contrarium contingat.* ℟. Cùm dicat esse consultum, non dicit fieri debere sed posse, ubi ita videtur utile pœnitenti, & hoc etiam dixi n. 1764. Quòd autem adversariis non faveat *S. Carol.*, ostendit *Alex. à S. Theresia* in tempestate novissima art. 19. & 20. qui art. 22. explicat ad longum reliquos textus, qui contrarii videntur.

3. *Synodus Gebennensis* p. 4. tit. 9. c. 5. ait, *Varii presbyteri se faciles exhibent in danda peccatorum remissa, modò peccatores spondeant emendationem & elongationem à peccandi occasione proxima.... diligenter inquirendum est, num idem non sæpius promiserint.* Et addit, quòd per facilitatem absolvendi pereat *tum presbyterorum tum pœnitentium multitudo infinita.* *S. Tho. De villa-nova* Concione in feria 6. post Dominicam 4. Quadrag. ait: *Vadat & concubinam è domo pellat, pecuniam alienam restituat &c. & tunc ad Confessarium redeat & absolvatur: hic rectus est ordo, hunc ordinem ne transgrediaris.* Simili modo loquitur Institutio Christiana Moguntinensis de satisfactione §. 1. ℟. Synodus loquitur de iis, qui sunt in proxima occasione peccandi, nec volunt deserere, quos etiam nos dicimus non esse absolvendos. *S. Th.* etiam vult non absolvendos, si prudenter præsumi non possit, quòd seriò & efficaciter proponant suas illas obligationes adimplere. Quòd si pœnitens antehac fefellerit, neque nunc appareat speciale motivum credendi, quòd moraliter certò sit post hanc vicem adimpleturus, etiam nos dicimus non esse absolvendum.

4. *Bellarm.* Concione 8. in Domin. 4. Adventûs, ait, *Si verè cum Deo in gratiam redire desideratis, debetis primùm diu & multum in amaritudine animæ peccata præterita recogitare: Deinde ea largis & diuturnis imbribus lachrymarum abluere &c. Nec enim*, inquit, *esset hodie tanta facilitas peccandi, si non etiam tanta facilitas absolvendi.* Ibidem Conc. 9. sic exclamat: *Quàm multi veniunt onusti peccatis, in quæ jam millies ceciderunt! & veniunt pridie vel ipso die summæ celebritatis, & statim volunt expediri, quasi hoc negotium esset ludus puerorum: nonne hi Deum non placare sed irridere voluisse videntur?* ℟. Non negamus utile esse diu & multùm se ad veram pœnitentiam præparare, sed dicimus non semper negandam esse absolutionem dispositis, quamvis se intra breve tempus disposuerint. Item agnoscimus Confessarios quandoque esse nimis faciles, sed dicimus Jansenistas esse nimis difficiles: medium est tenendum, ut nec Indulgentia palpet, nec rigor deterreat. Multa quidem exempla nimiæ indulgentiæ refert Pædagogus Christianus tom. 1. p. 2. c. 14. §. 2. & *Aveugle* serm. 25. pro Dom. 4. post Pascha; sed *Alexan. à S. Theresia* art. 19. 24. 26. affert non pauciora luctuosa exempla dilatæ absolutionis. Similia habet *Hares*, Pastor in Ranst, in disq. Theol. De sigillo num. 146. & 191. *Leander à Murcia* in Disq. l. 2. d. 1. R. 14. nu. 3. appellat ad suam & aliorum experientiam, contestans hanc ordinariam dilationem absolutionis non esse remedium, sed medium, quo pœnitens in ruinam adigatur, vel odiosa ei reddatur Confessio. *In dispensandis Dei donis*, inquit S. Leo Epist. 91. *non debemus esse difficiles, nec accusantium se lachrymas gemitusque negligere, cum ipsam pœnitendi affectionem ex Dei credamus inspiratione conceptam.*

5. *Opstraedt* q. 2. sic argumentatur: Conversio 1767. peccatoris est mutatio cordis ab amore prædominante creaturæ ad amorem prædominantem Dei, atqui hoc non potest tam citò fieri. Q. 3. c. 7. dicit tum prius esse veram conversionem, quando aliquis per facta contraria retractavit priora crimina: neque credi debet pœnitentibus, inquit §. 3. quamvis se seriò dolere dicant, quia non nôrunt statum animæ suæ, neque discernunt motus proprios, quia sæpe puniuntur cæcitate à Deo. Addit c. 8. §. 1. non ideo judicari debere aliquem esse capacem absolutionis, quòd jam abstineat à peccatis, quia potest abstinere ab eis ex puro timore gehennæ, aut spe commodi temporalis, sine amore prædominante Dei, tum autem non est sufficiens dispositio ad absolutionem, ergo. ℟. Conversio *Magdalenæ*, *Zachæi*, Latronis in cruce, aliorumque infinitorum citò facta est: Filius prodigus ad se reversus citò indutus est stolâ primâ. *Si dicas* verbis *S. Bernardi*, hæc esse non tam exempla quàm miracula: *Contrà est*, quia ista priora sunt exempla, quibus similia quotidie fiunt. Quàm autem verbis illis *S. Bernardi* infideliter abutantur Jansenistæ in hac materia, de qua non loquitur *S. Bernardus*, ostendit Libellus dictus *Praxis solida* à num. 131. Deinde Ecclesia vetus & nova habuit habetque praxin mox absolvendi, uti dictum est n. 1230. ergo Ecclesia judicat conversionem non fieri ita tardè. Idem tenuerunt plurimi SS. PP. apud *Fierlandt* in Concord. triumv. c. 5. & apud *Alex. à S. Theresia* art. 11., inter quos *S. Cyprianus* c. 7. De cœna Domini, *S. Ambr.* apud *Baronium* tom. 4. ad annum 375. *S. Aug.* in Psalmum 63. ait, *Nunquid consilii corrigendi & mutandæ vitæ malæ in bonam non est locus, non est tempus? nonne si vis, hodie fit? nonne si vis, modò fit? ..... Ecce cum loquor, mutacor, & factum est.* L. 2. contra *Cresco*n. c. 9. ait, *Sive*

ad

ad bonum sive ad malum parvo momento animus commutatur. Similiter loquitur S. *Chrysost.* Hom. de *B. Philogonio*, & Hom. 27. in c. 9. Genesis. Quòd autem Deus peccatores promptè in gratiam recipiat, clarè ex Scripturis & PP. ostendit *Alex. à S. Theresia* art. 12. & art. 21. demonstrat idem docuisse *S. Francis. Salesium*; unde sic formari potest argumentum: Ad veram conversionem non requiritur, nisi dolor de Deo offenso & propositum non peccandi de cætero, sed hæc citò habere possumus, ergo. *Prob. min.* quia gratia Dei non deest, qui ultro offert & ad pœnitentiam invitat. Deinde habemus infinita motiva eliciendi talem dolorem & propositum, ergo. Rationes *Opstraed* non urgent, nam ad hoc, quod dicit de amore prædominante & timore gehennæ, responsum est, quando de attritione: Prudenter autem præsumi non potest, quòd quis ex metu purè naturali diu abstineat à peccatis occultis & internis. Præterea ad judicandum, quòd vera sit conversio, non requiritur retractatio per facta contraria, uti constat ex dictis nu. 1732. Et pœnitentes oppositum in se experiuntur, qui omnes non sunt excœcati à Deo, sed sæpè valdè illuminantur, quando ad pœnitentiam accedunt. Neque ullus est Confessarius, qui sæpe non advertat pœnitentem, dum primò confitetur, sic esse dispositum, ut seriò doleat & proponat. Et emendatio subsequens probat fuisse verum dolorem & propositum: ex eo autem, quòd fortè sequatur relapsus, concludi non potest defuisse verum dolorem vel propositum, uti dixi à n. 1720.

1768. 6. Quamvis certus sit Confessarius pœnitentem habere dolorem & propositum, tamen dicunt Jansenistæ differendam esse absolutionem, ut dilatione perculsus magis absterreatur & meliùs se disponat. ℞. Dixi num. 1764. aliquando esse hoc utile, sed non est semper: finis enim hujus dilationis erit, ne pœnitens relabatur, atqui ad hoc plus sæpe juvat absolutio, uti expressè docet S. Th. in suppl. q. 25. art. 1. ad 4. tum ob auxilia gratiæ, quæ confert Sacramentum, & quibus potest meliùs muniri absolutus: tum quia pia exercitia ab efficacitate Sacramenti habebunt majorem vim, eruntque Deo gratiora & efficaciora, utpote facta ab amico Dei, & ex Christi institutione inerit eis major vis satisfactoria: tum etiam quia spes est usurum ferventiùs mediis præscriptis, nam dilatio multos offendit, qui non redeunt, sed redduntur obdurati. Denique ut recognoscamus, inquit *Harts* n. 146. quis ejusmodi rigoris sit fructus, hanc mihi Pastor doctus & S. Caroli non mediocris discipulus retulit historiam: Cùm, inquit, casu obviarem rustico parochiæ N. inter colloquia interrogavi, quomodo valet Pastor vester, & quomodo se gerit in Confessionali? respondit rusticus, tempus paschale habet usque ad ultra Pentecosten: diebus paschalibus non habet communicantes sibi confessos quatuordecim: ego tamen primâ vice obtinui absolutionem, verùm oportet, ut scias diabolicè mentiri, si cupias absolvi. Rectè sic concludit *Carolus ab Assumpt.* in pentalogo diaphorico c. 7. *Scimus aliquos, qui dilatione absolutionis à reincidentia & peccandi consuetudine liberati fuêre: scimus alios, qui dilatione absolutionis à pœnitentia totaliter recesserint: unusquisque secundum lumen sibi datum, Pœnitentiæ administret Sacramentum.* S. Aug. & S. Th. 3. p. q. 80. a. 10. ad 3. ajunt, *faciat unusquisque, quod secundum fidem suam piè credit esse faciendum*: sed ut rectè fiat, precibus assiduis est à Deo impetrandum.

1769. Q. 254. *An & quando possit aut debeat Confessarius pœnitentem absolvere sub conditione.* ℞. Dixi l. 6. p. 1. à n. 78. an licitum sit conditionem, & qualem apponere formæ Sacramenti, quæ hîc recoli debent. Ibidem n. 83. dixi, an sufficiat conditionem, si apponatur, mente retineri. Hîc adde seqq.

§. 1. Absolutio regulariter danda est absolutè, uti colligitur ex dictis l. 6. p. 1. à n. 128. ita quidem, ut Confessarius ordinariè absque justa causa sub conditione absolvens, secundùm *Castrop.* & *Sroz* l. 2. n. 85. peccet mortaliter. Neque semper est justa causa, quia vel judicium Confessarii de dispositione pœnitentis est moraliter certum, vel probabile, vel dubium: Si certum, danda est absolutè: si probabile vel dubium, communiter judicandum est in favorem pœnitentis, & resolvendum, quòd absolutè sit danda, quia etiam in his dubiis melior est conditio possidentis, pœnitens autem factâ confessione acquisivit jus ad absolutionem, ergo illo privari non debet per subortum qualecumque dubium de dispositione. Si tamen Confessarius nequeat se resolvere sed pergat dubitare, si causa sit, cur absolvat, absolvere tantùm potest sub conditione, *Sporer* n. 622. & alii.

§. 2. Sub conditione danda est absolutio, quandocunque est necessitas vel obligatio illius dandæ, & periculum faciendi Sacramentum nullum, si detur absolutè: tales autem casus sunt varii, uti notant *Dicast.* d. 5. num. 81. & *Gormaz* p. 2. n. 220. uti 1. si dubites, an pœnitens jam confessus habeat usum rationis sufficientem ad peccandum. 2. Si dubites, an per confessionem data sit materia sufficiens absolutionis: tum tamen melius est petere certum peccatum ex priori vita. 3. Si pœnitens non potuerit vel noluerit fateri alia peccata præterquam dubia. 4. Si dubites de dispositione sufficiente pœnitentis jam confessi, v.g. an sincerum dolorem vel propositum efficax habeat, an integrè sit confessus, eò quòd neget mortale, quod probabiliter putas eum commisisse. 5. Si dubites, an antea formam bene expresseris, secundum dicta l. 6. p. 1. à n. 123. 6. Si dubites, an pœnitens, qui confessus est, adhuc vivat. 7. Si moribundus sit absolvendus, qui nunc nulla possit dare signa doloris, uti dictum est à n. 1156. *Ratio* horum omnium est, quia in ultimis duobus casibus exigit charitas, ut optimo modo consulatur saluti proximi: in prioribus autem, habet præterea pœnitens jus aliquod per confessionem acquisitum ad absolutionem, estque in possessione illius juris, quamdiu non probatur esse incapax vel indignus, ergo talis absolutio debet dari, qualis dari potest sine irreverentia Sacramenti, quæ salvatur, si detur conditionata, ergo. Rectè tamen addunt omnes, ut absolvere possis sub conditione, debere esse prudens dubium circa illa, quod etiam dixi l. 6. p. 1 à n. 129 1770.

§. 3. Si pœnitens afferat sola dubia venialia, neque sit prudens timor de mortali, *Sporer* n. 56. putat nequidem sub conditione absolvendum, alioqui fore irreverentiam, cùm nulla sit necessitas, nam si doleat de illis venialibus, remittentur per hunc dolorem & benedictionem Sacerdotis: si non doleat, malè daretur absolutio: Neque videtur pœnitens hîc habere jus ad absolutionem, eò quòd non det materiam certam aut necessariam. Alii tamen concedunt absolutionem sub conditione, uti dicetur num. 1797. Quòd si lucrari deberet Indulgentias, rectè absolvitur sub conditione, ne fortè illis privetur, cum probabile sit confessionem requiri inter opera pro Indulgentiis, uti dictum est nu. 1414. De absolutione puerorum dicam n. 1797. De absolutione rudium, à n. 1808. 1771.

Q. 255. *Quid dicendum sit de illis Confessariis, qui cogunt pœnitentes, ut sibi tantum confiteantur.* ℞. De illis rectè dicit *Rayn.* in Heter. tom. 16. f. 1. p. 9. num. 35. *Ad invidiam, perinde ac sponsi, concupiscunt, quas semel rexerunt animas, & ut apud alios peccata exonerent, graviter ferunt, ac videntur insanire, quæ est indignissima, ut quàm mitissimè dicam, agendi ratio.* *J. Sanch.* d. 29. nu. 4. ait, *Sunt Confessariorum non pauci tyrannicè in hoc sibi usurpantes libertatem à Christo animabus exhibitam.* 1772.

Meritò Regula 20. Sacerdotum in Societate JESU dicit, *Si quis uni confiteri solitus, ab eodem alium Confessarium adeundi facultatem petierit, vel ea non petitâ adierit, id sibi gratum esse Confessarius benignè ostendat.* Et monent AA. communiter cum *Bosco* d. 7. f. 7. num. 172. Confessarios non debere ita arctare pœnitentes, quia quamvis sit valde expediens semper uni confiteri, tamen relinquenda est libertas, ne detur occasio sacrilegiis, cùm infirmos pœnitentes sæpe pudeat aliquid fateri apud ordinarium, ne innocentiæ nomen perdant: ideoque etiam *Trid.* sess. 25. De Regular. c. 10. statuit, ut Monialibus, præter ordinarium Confessarium, bis aut ter in anno concedatur extraordinarius, quo expedit eas uti, secundùm dicta n. 1534.

1773. *Q. 256. An & quomodo Confessarius teneatur corrigere errores & supplere defectus in administratione Sacramenti Pœnitentiæ commissos.* R. Cùm Confessarius gerat vices Christi, tenetur procurare tum valorem & integritatem Sacramenti, tum etiam utilitatem pœnitentis: possunt autem multi errores vel defectus intervenisse, & debent diversimodè corrigi vel suppleri, uti jam declarabitur.

1774. §. 1. Si quis audierit confessiones, & postea resciat se non fuisse validè baptizatum vel ordinatum, tenetur, si potest, procurare, ut pœnitentes mortalia eadem confiteantur habenti potestatem: Si autem tantùm dubitet de valore sui Baptismi vel ordinationis, non tenetur cum gravi incommodo hoc procurare, sed satis est, quòd sciat suum pœnitentem ab eo tempore confessum esse vel confessurum alteri, sic enim etiam à prioribus peccatis indirectè absolvetur, *Gob.* in Exp. tr. 2. num. 439. Quòd si invalidè absolvisses, etiam existens verus Sacerdos, ita ut absolutio nequidem in veniale pœnitentis caderet, & probabiliter putares pœnitentem non ampliùs confessurum, tenereris errorem corrigere, alioquin exponeres pœnitentem periculo damnationis.

1775. §. 2. Si post aliquot horas recorderis te non rectè absolvisse, & iterum occurras pœnitenti, dic te velle eum absolvere: Imò non videtur absolutè necessarium, ut hoc illi dicas, quia tamdiu censetur retinere voluntatem habendæ absolutionis, quamdiu eam non accepit, *Con. Lug. Arr.* d. 44. n. 8. *Aversa* q. 16. s. 13. contra *Suar. Vasq. Fill.* Hinc *Gob.* & *Spor.* num. 616. laudant Sacerdotem illum, qui memor non datæ absolutionis de peccato dubio, quod mulier ei post confessionem proposuerat, cùm Communionem peteret, prius eam submissè absolvit: Imò *Stoz* l. 2. n. 175. putat posse tacere & absolvere occurrentem etiam post aliquot dies, quamdiu confessio & absolutio illa censetur adhuc facere unum totum morale: Quòd si rationabiliter timeretur, ne pœnitens interea in mortale esset lapsus, moneri deberet petitâ veniâ, vel expectari, dum iterum veniret ad confessionem.

1776. §. 3. Improbabile non est, quod docent *Nugn. Suar. Fill. Turr. Hurt. Merat. Merc. Laym.* l. 5. t. 6. c. 14. n. 15. *Lohn. Arsd.* Confessarium posse etiam extra confessionem non petitâ veniâ, imò etiam renuente pœnitente loqui & monere eum de defectu commisso in confessione, ea enim locutio videtur spectare ad perficiendum Sacramentum, quod inceptum est & nondum integrè completum. Et hoc quidem rectè affirmant *Arr.* n. 12. *Stoz* n. 182. si Confessarius vel invalidè vel omnino non absolverit, dicere enim pœnitenti ipsi, quòd non absolverit, non est manifestare delictum: Aliud est, si diceret alteri, tum enim ingeneraretur opinio indispositionis in pœnitente & peccati gravis. Si tamen validam absolutionem dederit, *Valent. Bonac. Lug. Diana, Regin. Aversa* q. 18. s. 6. *Ills.* nu. 250. *Stoz* nu. 194. longè probabilius putant non licere, nisi petitâ & obtentâ veniâ, loqui de illis, quæ cadunt sub sigillum, quia Sacramentum jam completum est.

§. 4. Si pœnitens non rectè à te absolutus redeat ad confessionem apud te, & adhuc utcunque sis memor peccatorum, dic ei, nonne doles & rursum te accusas de omnibus, quæ unquam mihi confessus es? Si affirmet, absolve tacito tuo priore defectu, non enim teneris te confundere, cùm nullum damnum oriatur pœnitenti, & confessio per talem repetitionem fiat sacramentalis, si fortè antea talis non fuisset, *Lug.* & *Tamb.* De conf. l. 3. c. 2. *Gob.* n. 441. 1777.

§. 5. Si ante absolutionem recorderis te non satis interrogâsse speciem vel numerum, teneris adhuc facere: Si post absolutionem, dum pœnitens adhuc flectit, quid tibi faciendum sit, pendet ab illa quæstione, an liceat de rebus in confessione auditis loqui cum pœnitente, quamdiu adhuc flectit, de qua dicam num. 1980. 1778

§. 6. Si bonâ fide positivè deobligâsti pœnitentem à confessione integra specierum vel numeri, aut si pœnitens putavit se non obligari aliud dicere, quia tu bonâ fide siluisti, regulariter ad nihil te obligat *Fill.* rarò *Lugo* & *Aversa*, tunc scilicet, quando non esset grave incommodum, quod communiter fore putat *Tamb.* c. 8. n. 3. cum saltem adsit rubor in retractando vel monendo: & idem dicunt *Suar.* & *Arr.* nu. 23. licèt peccâsses omittendo monitionem, dummodo positivè non dixeris, non esse obligationem talia confitendi: quòd si dixisses, putant posse etiam extra confessionem dedoceri illum errorem, in genere dicendo, si tale peccatum committatur, esse hoc vel illo modo confitendum: sed melius est peti veniam loquendi extra confessionem, aut faciendum est in confessione, si redeat. 1779.

§. 7. Si bonâ fide & absque culpa deobligâsti pœnitentem à restitutione, quando ad eam tenebatur, vel obligâsti, quando non tenebatur, per se loquendo non teneris compensare damna causata, uti dictum est l. 3. p. 2. n. 184., attamen cognito errore ex justitia teneris admonere pœnitentem, secundùm dicta ibidem n. 353. E contrà si ex ignorantia vincibili vel ex malitia positivè deobligâsti pœnitentem à restitutione, vel obligâsti, cùm non teneretur, teneris ipse restituere tertio aut compensare pœnitenti, nisi consilium illud tuum revoces apud pœnitentem, uti habet communis cum *Busenb.* suprà, *Arr.* à n. 15. *Avers.* §. *At verò. Carden.* in 2. crisi d. 23. nu. 141. Et in eo casu, quo alius Confessarius tenetur restituere, etiam tu teneris, quamvis sis Religiosus, si pecuniam habeas, aut habere possis, quod restituas, sine notabili tua infamia vel incommodo: poteris autem habere, si à Superiore vel alio petas in genere ad usum necessarium & pium, aut si priùs voveas restituere sub conditione obtinendæ veniæ, & postea dicas te ex voto vel pietate velle dare alicui. Ratio autem est, quia fuisti causa efficax & injusta damni, ergo teneris compensare, vel tertio in defectu pœnitentis, vel pœnitenti ipsi in defectu tertii. 1780.

§. 8. Si non positivè deobligâsti à restitutione, attamen ex ignorantia vincibili vel cum culpa gravi purè tacendo neglexisti monere, & ideo pœnitens non restituat, *Gabr. Silv. Molin. Laym. Nav.* aliique multi cum *Moya* t. 3. d. 7. q. 4. putant te adhuc teneri restituere, & consentit *Less.* l. 2. c. 13. n. 77. si sis Parochus, quia ex officio tenebaris admonere, & sic tacendo æquivalenter dicebas non teneri restituere: quod maximè valet, si studiosè ideo tacueris, ne pœnitens obligationem suam sciret & restitueret, quia in hoc casu alter habebat jus, ne per talem dolum fraudaretur. De cætero si non ideo tacueris, attamen ex ignorantia vincibili & cum culpa gravi, docent *Suar. Valent. Az. Sa, Sanch Fill. Rebell. Con. Mald. Bonac. Arr.* n. 16. *Avers.* §. *Rectè. Busenb.* relatus l. 3 p. 2. num. 20. *Diana, Lugo* aliique plures apud *Moyam* te non teneri restituere, quia ex justitia erga tertium non tenebaris 1781.

neberis admonere aut positivè impedire ejus damnum, sed ad summum ex charitate, læsio autem solius charitatis non inducit obligationem restituendi: *Mendo* d. 6. q. 6. meritò dicit utramque sententiam esse probabilem, posterior tamen, uti communior est, ita etiam videtur probabilior.

1782. §. 9. Si temerè, vel non præmissâ pro inveniendo domino sufficiente diligentiâ dixeris rem dari posse pauperibus, si pœnitens dederit, nihilominus adhuc tenebitur domino, uti dixi l. 3. p. 2. n. 97. & iterum à num. 420. In defectu autem pœnitentis tu teneberis, secundùm dicta hic n. 1780.

1783. §. 10. Si dixisti Matrimonium esse validum, cùm esset invalidum, votum esse invalidum, cùm esset validum &c. corrige saltem per alium, si nequeas per teipsum, talia enim de se non sunt materia sigilli, nisi fortè manifestata sint ob peccatum explicandum: ideoque revelari possunt, nisi constet pœnitentem nolle, *Lohner*.

1784. §. 11. Si alicui nimis gravem pœnitentiam imposuisti, quam prævides omittendam cum periculo peccati gravis, non potes ei minorem imponere, nisi petitâ veniâ loquendi, alioqui violas sigillum.

1785. §. 12. Rectè docent *Suar. Vasq. Lugo* d. 22. à n. 57. Confessarium, licèt culpabiliter commiserit errorem vel defectum, non teneri, per se loquendo, ad ejusmodi admonitionem pro corrigendo, quando timetur scandalum aut detrimentum grave proprium vel alienum: item si sequeretur gravis offensio pœnitentis, uti habent *Con. Bonac. Spor.* num. 610. imò *Aversa* & *Burgh.* cent. 2. c. 60. putant ob solam confusionem & infamiam apud pœnitentem subeundam excusari Confessarium, dummodo probabiliter putet pœnitentem adhuc semel rite confessurum, uti nu. 1774. insinuatum est.

DUBIUM VI.

Quæ scientia & prudentia requiratur in Confessario.

1786. "RESp. I. Ut Sacerdos rite absolvat, debet, quantum moraliter fieri potest, omnia peccata pœnitentis intelligere, quia alioqui is frustra teneretur recensere. *Unde resolves*,

" I. Peccat, qui absolvit eum, cujus peccata per negligentiam non satis intellexit; quia fert sententiam incognitâ causâ: Validam nihilominus esse absolutionem, sive propter somnum, &c. ùt dictum suprà *c. 1. dub. 3. a. 4.* sive propter cantum, vel linguam impeditam pœnitentis, (sine hujus tamen culpa) aliqua non intellexerit, docet *Dia. p. 3. t. 4. R. 109.* & *p. 4. t. 4. R. 198.* Item *Lay. l. 5. tr. 6. c. 9.* ex *Henr. Suar. Sylv. Merc. in 3. p.* eò quòd essentia & effectus Sacramenti consistere possit absque integra & specifica peccatorum explicatione, si sine culpa pœnitentis omittantur. *V. Dia. ll. cc.*

" II. Si tamen pœnitens post confessionem intelligat unum vel plura mortalia non fuisse intellecta, debet ea repetere in sequenti confessione, sive apud eundem, sive alium Confessarium. *Lay. Dia. l. c.*

" III. Confessarius absolvens ex ignorantia, quem absolvere non poterat, dupliciter peccat; nimirum ignorantiâ eorum, quæ ad officium suum spectant: & indebitè absolvendo. *Tann. in 1. 2. d. 4. q. 9. d. 1. n. 12. Lug. d. 16. n. 185.*

" Resp. II. Ut Confessarius validè absolvat, requiritur & sufficit cognoscere peccata, saltem sub confusa ratione peccati. Ut verò licitè, requiritur ea scientia, ut possit ferre prudens judicium in hoc foro, ideoque scire debet, 1. Quæ sint mortalia, quæ venialia, saltem ex genere suo. 2. Species & circumstantias necessariò explicandas. 3. Spectantia ad restitutionem bonorum & famæ. 4. Casus reservatos & excommunicationes, saltē communiores. 5. Censuras & irregularitates communiores, pro Sacerdotibus. 6. Requisita in pœnitente ad bonam dispositionem. 7. Remedia peccatis opportuna. Circa quæ omnia notantur hæc tria.

" Primò, sufficere, si ea sciat mediocriter, ita ut saltem nôrit prudenter de omnibus dubitare, & doctiores se vel libros consulere.

" Secundò, majorem minoremve requiri ac sufficere scientiam, pro diversitate locorum & pœnitentium, *Bon. d. 5. q. 7. p. 4. §. 2.*

" Tertiò, graviter peccare, tum eum, qui sine sufficienti scientia huic muneri se ingerit; tum eum, qui talem sine necessitate constituit, aut, cùm possit corrigere, tolerat, *Laym. c. 13. Bon. l. c. Lugo. Unde resolves*:

" I. Si pœnitens advertat Sacerdotem non percipere peccati gravitatem, tenetur illum monere se peccâsse mortaliter.

" II. Qui sciens prudens confitetur ei, quem scit suam conscientiam dijudicare non posse, tenetur confessionem repetere apud peritiorem, quia graviter peccavit sic confitendo.

" Resp. III. Prudentia requiritur, tum in instructione, monitione, curatione pœnitentis; tum in interrogatione. Et quidem si prudenter judicet integrè esse confessum, v. g. quia bene instructus potest & solet adhibere diligentiam debitam, non tenetur quicquam interrogare; alias tenetur, ùt habet communis. (*Dia.* tamen *p. 2. t. 15. R. 7.* ex *Nav. & Valero* negat esse mortale, non examinare aliquam circumstantiam ex oblivione, *vid.* etiam *Lug. d. 22.*) quia tanquam Judex debet curare integritatem judicii, & tanquam Medicus, ut morbi & vulnera perfectè detegantur: cavendo interim, *Primò.* Ne examen sit curiosum, de non necessariis, unde Confessarii existimatio, Sacramenti dignitas, & pœnitentis profectus minuatur. *Secundò.* Ne sit indiscretum, ùt v. g. de iis, quæ moraliter certum est à tali non solere committi; vel ex quibus discat peccare pœnitens; vel de inverecundis inverecundè, vel de numero nimis anxiè, si ex dictis probabiliter æstimari possit. *Tertiò.* Ne sit intempestivum; & sinatur priùs se explicare, quantùm potest, ne importunitate terreatur. Quod verò quidam monent, expedire, ut pœnitens inter confitendum non interrumpatur, id *Lug. num. 15.* universim non probat, præsertim, si confessio non sit brevis, quia facilè aliqua excidunt memoriâ. *Unde resolves*:

" I. Si Sacerdos advertat, pœnitentem, etiam post sufficientem diligentiam, peccatum aliquod aut circumstantiam necessariam omittere, probabilius ac verius est, per se loquendo, teneri interrogare, etsi neget *Sa*, *V. Confessor*, & *Medin.* docens, si diligenter examinatâ conscientiâ unius sit oblitus, non teneri Confessarium illud revocare in memoriam, nisi cedat in damnum proximi, quod *Vasq. q. 93. dub. 7. n. 3.* videtur dicere esse probabile, verum alii rejiciunt, *Vid. Lug. sect. 2.*

" II. Etsi Confessarius, cui evidenter constat peccatum pœnitentis, quod tamen ipse negat, non debeat illum absolvere, quando verò ex aliorum relatione vel suspicione id habet, standum sit pœnitentis confessione, cùm in hoc foro, tam pro quàm contra se fides habeatur: *Suar. to. 4. d. 32. s. 3. Fag. p. 2. l. 6. c. 4. n. 38.* citati à *Dia. p. 3. t. 4. R. 105.* in utroque tamen casu prudentis Confessarii est, 1. Cautè & à longè, tum propiùs interrogare. 2. Si nihilominus neget, prudenter judicare, an non potuerit oblivisci vel confessus esse alteri, vel putare non esse peccatum, vel simili de causa excusari, ita ut debeat absolvi, *Dia. l. c.* ex *Sylv. Nav. Tol. &c.* 3. Si peccatum

»catum illud nôrit ex confessione complicis, non uti »illâ scientiâ, nisi in genere quærendo, an non aliud »conscientiam gravet, & excitando ad majorem con»tritionem, ob periculum indirectæ revelationis; aut »etsi complex dederit veniam ob periculum scandali. »*V. Lay. c.* 14.

» III. Interrogationes in materia castitatis, debent »esse paucæ & cautæ, ne vel occasionem det investi»gandi aut traducendi confessionem, aut ignoran»tem doceat aut offendat, aut se vel illum periculo »exponat. Ac si hæc timeat, potiùs pati debet aliquid »deesse integritati materiali. Et quidem si in hac ma»teria negantur cogitationes, non opus est progredi »ad opera: rudiores tamen cogitationes negant; ver»ba & opera rogati fatentur, quòd illas non æquè »agnoscant aut advertant. *V. Laym. hic cap.* 13. *Kon. d.* 7. »*du.* 7. *Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 99.

ADDENDA.

1787. QUæst. 257. *Quid præterea notandum sit circa scientiam & alias virtutes in Confessario requisitas.* ℞. seqq.

§. 1. Scientia summa non requiritur, imò per accidens sæpè est minus utilis quàm mediocris conjuncta cum naturali judicio & praxi, qui enim ita subtiliter volunt omnia revocare ad apices theologicos, sæpe seipsos & alios implicant scrupulis aliisque difficultatibus: unde præstat hìc se accommodare ad usum Ecclesiæ & aliorum prudentum Confessariorum. Notatque rectè *Arr.* d. 43. n. 2. contra *Tann.* d. 6. q. 9. n. 96. majorem scientiam requiri ad audiendas confessiones hominum indoctorum quàm doctorum, quia hi possunt suas ipsi actiones distinguere & obligationes agnoscere.

1788. §. 2 Putant *Llamas* & *Stoz* l. 2. n. 16 ad hoc munus satis doctos esse illos, qui integram Summam casuum diligenter legerint vel attentè audierint explicari. Quòd si quis de seipso dubitet, sistat se Examinatoribus ab Episcopo vel Superiore constitutis, qui si eum satis scire judicent, potest acquiescere, & cum fiducia in Deum aggredi functionem, quamvis omnium maximam & gravissimam, *Stoz* suprà, *Spor.* num. 787.

1789. §. 3. Ante omnia tenentur Confessarii omnes accuratissimè scire, imprimis quomodo ex propriis motivis eliciendi sint actus fidei, spei, charitatis, attritionis, contritionis, debent enim sæpissime pœnitentibus præire in illos actus. Motiva fidei, spei & charitatis explicavi in l. 2. à n. 30. 118. 146. ubi etiam ostendi modum practicè inducendi ad illos actus. Motiva attritionis & contritionis explicavi hìc à n. 722. 786. ubi etiam à nu. 1723. ostendi modum practicè inducendi ad illos actus. Deinde etiam accuratè scire debent Confessarii, quandonam & quænam peccata distinguantur numero & specie, uti etiam fusè explicavi hìc à n. 922. & 946.

1790. §. 4. Debet Confessarius hìc & nunc in praxi habere reflexionem ad principia universalia, quæ didicit, videndo an rectè applicet, & sæpe interrogare alios doctiores & expertos. Quantumcunque autem se doctum esse quis putet, non expedit tamen ex tempore statim resolvere implicatos casus, præsertim qui impedimenta Matrimonii, simoniam vel restitutionem concernunt, sed dicendum pœnitenti, ut det tempus considerandi, sic enim cavebuntur errores, qui sæpe fiunt, & pœnitens ipse postea meliùs acquiescet, cùm alioqui sæpe adhuc maneant scrupuli, si ita subitò & non datis rationibus fiat resolutio: quæ admonitio, inquit *Tann.* num. 95. est præsertim indoctis Confessariis maximè necessaria, qui eò confidentiùs quandoque a quibuscunque absolvunt & in quibuscunque dispensant, quò ob imperitiam minus dubitare nôrunt.

§. 5. Rectè notat *Gob.* t. 7. n. 321. Confessarium debere scire sententias plures, quæ verè probabiles 1791.
sunt, circa materias morales, eò quòd sæpe, ubi non agitur de valore Sacramenti, non possit nec expediat pœnitentes dirigere secundùm unicam doctrinam, tam parùm quàm Medicus possit omnes unicâ medicinâ sanare, sed pro diversitate subjecti & circumstantiarum debet has aut illas applicare, attamen observare debet hoc, quod dixi n. 1737.

§. 6 Præter scientiam necessaria est Confessario, 1792.
imprimis mansuetudo, quâ benignè excipiat omnes, uti Confessarios magnopere hortabatur *S. Xaverius* apud *Tursellinum* l. 6. vitæ c. 17. & c. 11. refert, quanta fuerit ejus comitas gravitati conjuncta: Et ratio est, quia si durus sit, vel terrebit pœnitentes, qui ideo peccata graviora non aperient, vel saltem nimiùm aggravabit onus confessionis, quod de se est satis grave. Afflicti semper sunt consolandi, innocentes suaviter excitandi, duri autem peccatores, quamvis aliquando terreri debeant propositâ severitate judicii divini & rigore pœnarum æternarum, attamen debet abesse omnis mordax vel contumeliosa objurgatio: Cogitet Confessarius se Christi personam gerere, qui peccatores omnes benignè semper excepit, cujus exemplum dedit pater ille in Evangelio, qui filium prodigum post consumptam cum meretricibus substantiam benevolentissimè recepit. Necessaria quoque Confessario est patientia, imprimis cum mulieribus, uti dicetur n. 1890. Deinde cum scrupulosis, qui longas sæpe confessiones texunt, eademque decies repetunt sine causa. Item cum recidivis, cum quibus sæpe putabit se frustra laborare, sed utiliter laborat, si vel semel unum peccatum impediat. Præterea cum rudibus, qui sæpe velut trunci stabunt, nec ea, quæ dicentur, capere velle videbuntur, cum tamen vel non possint ex stupiditate ingenii, vel ita hæreant ex aliqua turbatione nimiaque reverentia: cum talibus benignissimè agendum, excitando ad fiduciam, docendo necessaria, præeundo in pios affectus. Denique Confessario necessaria est charitas, quâ seriò & indefessè quærat emendare pœnitentes, eisque prodesse in salutis æternæ negotio, assumptis etiam in se pœnis pro illis.

§. 7. Confessarius debet per prudentiam scire se 1793.
discretè insinuare, ut omnibus omnia fiat: Exemplo sit S. Xaverius, de quo *Tursell.* in vita l. 6. c. 10. ita scribit: *Ingerebat se militum lascivientium circulis, ludentibus de industria superveniebat, se illorum lusibus & consuetudine delectari simulans. Si quis ejus interventu verecundiaque desisteret à lusu, comiter eum ad vitæ hilaritatem revocabat, se quoque talis oblectationis studio teneri, milites utique Monachorum ritu vivere non debere: si nulla intercederet injuria divini Numinis, satius esse ludere ac jocari quàm detrahere de aliis aut quidpiam patrare flagitii .... Ultro etiam aliis pellicum amore implicatis ad prandium aut cœnam condicere, super mensam familiari sermone illato probare apposita fercula, de famula, quæ illa tam scitè condivisset, percunctari, rogitare hospitem, ut eam accerseret, collaudatamque de solertia in cibis condiendis dimittere, sat habens in præsentia viam sibi ad destinata fecisse .... Si perlustrans domum incidisset in hospitis pellicem, quænam illa mulier, & cujus esset, sciscitabatur, seque omnia, quæ videret, probare insinuabat, occasionem rei bene gerendæ captans ..... Si quem nactus erat formosæ ancillæ amore captum, huic mulierem commendare, inde percunctari ex hospite, cur si amaret, cum utriusque dedecore concubinam, quàm honestè conjugem habere mallet? Ita mali causâ in remedium versâ flagitia mutabat nuptiis. Sin autem mulier deformis erat, rogitabat hospitem, Satisne sanus esset, qui adeo deformem famulam in deliciis haberet? Alios, qui multarum ancillarum amoribus irretiti tenebantur, alia adoriebatur viâ: quærebat primum, cur domi tantum aleret ancillarum gregem, quæ nullum pene usum habe-*

haberent alium, nisi ut dominorum rem familiarem perderent, domesticum ocium contentionibus rixisque turbarent: quòd si omnes dimittere aut non possent aut nollent, magnopere monebat, ut certè unam aliquam missam facerent: inde intermissis aliquot diebus reversus amicè instabat, ut alteram, deinceps ut reliquas omnes dimitterent, præter unam, ita paulatim perditos homines demptis omnibus peccandi illecebris ad honestatis salutisque viam revocabat &c. Aliquid circa prudentiam Confessarii addam num. 1932.

1794. Q. 258. *Quid observare debeat Confessarius puerorum.* ℞. seqq. §. 1. Meritò viri prudentes gravissimam in his audiendis difficultatem apprehendunt, longè enim facilius est expedire adultos quàm pueros, quia sæpissimè dubium est in pueris, an & quomodo reipsa peccârint, an habeant actus ad absolutionem prærequisitos. *Et ut me exsolvam hoc ultimo dubio,* inquit *Gob.* t. 7. n. 455. *interrogo, cur venerit ad confessionem, nec desisto, donec dicat se verè credere, quòd qui nolunt confiteri sua peccata, puniantur à Deo: E contrà qui rectè confitentur, veniant ad cælum. Ut autem eliciam ex iis verum & formalem actum fidei, ex quo debet procedere dolor necessarius ad pœnitentiam, quærere soleo, utrum putet Deum posse falli aut fallere? si neget, urgeo, ergo credis omnia esse vera, quæ Deus unquam dixit? Respondet, credo: laudata ejus fide confirmandus est rectè sic facere, Deum enim mentiri non posse, eò quòd sit veracissimus*: tumque scitu necessaria eis proponenda sunt, si putentur ignorare.

1795. §. 2. Expedit pueros quamvìs needum absolutionis capaces audire, ut sic instruantur & assuescant, *Laym.* c. 5. n. 7. Ideoque utilissimè laborat Confessarius, si jam paulò capaciores doceat, quomodo debeant confiteri, manè surgere, vesperi incumbere, conscientiam examinare circa cogitationes, verba & opera.

1796. §. 3. *Lessius* in Auct. v. *Confessio* casu 6. putat pueros tum esse capaces absolutionis, si sciant, quid mali eventurum sit malis, quid boni bonis. *Gob.* in Exp. t. 4. n. 118. dicit in Germania puellas non ante octavum, pueros verò post nonum & dimidium priùs communiter videri capaces peccati mortalis: sed rectè notant *Laym.* & *Sporer* nu. 525. non ex sola ætate, sed multò magis ex ingenii & educationis qualitate esse hoc colligendum. Addit *Terctius* apud *Gob.* n. 452. si pueri pudeant de mendacio aut de aliqua impudicitia commissa, si laudent obedientiam &c., inde rectè colligi, quòd sufficiente ratione utantur, quantùmcunque parvæ sint ætatis. Notat etiam *Gob.* num. 454. multùm prodesse ad cognoscendam maturitatem puerorum confitentium, si Confessarius attendat ad vultum & gestus eorum, nam si digitis ludat in clathris, si confitens respiciat alios extra confessionale, si nugetur cum rosario vel pileo suo, signum est exiguæ maturitatis.

1797. §. 4. Quando dubitatur, an puer sufficientem usum rationis habeat, *Less.* putat non esse absolvendum, nisi in morte & in Paschate. *Gob.* dicit securè absolvi posse sub conditione: nam non posse absolutè absolvi, rectè docent *Bardi* & *Schild.* t. 6. c. 5. §. 1. contra *Caram.* reverentia enim Sacramenti postulat, ne exponatur periculo nullitatis. Quòd si puer non afferat nisi peccata levissima, præsertim sub dubio, & signa doloris etiam sint dubia, dixi num 1771. aliquos velle, tantum dari benedictionem; *Laym.* tamen, *Dian. Schild.* suprà putant etiam in hoc casu posse absolvi sub conditione, nec esse opus differre, quamvis commodè posset fieri.

1798. §. 5. Pueri sæpe peccant venialiter tantùm, quamvìs materia sit gravis, quia hoc, quod faciunt, tantùm in confuso apprehendunt esse malum, non advertentes ad gravitatem malitiæ, *Boss. Terer. Gob.* nu. 458. E contrà aliquando peccant mortaliter in eis, quæ de se sunt levia, quia per parentes vel alios causata est eis conscientia erronea de aliquo tanquam gravi, quod de se leve est, & ad hoc dignoscendum quandoque interrogari possunt, an per hoc vel illud planè putârint se infernum mereri.

§. 6. Examen puerorum potest esse: an diligenter diebus festivis audièrint Missam, vel è contrà garriverint in templo. An parentibus aliisque Superioribus fuerint inobedientes. An mentiti. An cognomina dederint aliis. An irati fuerint, rixati. An pugnaverint, percusserint alios. An illuserint senibus vel aliis. An aliquid furati sint. Si Confessarius advertat puerum audaciorem esse, interrogare potest de petulantiis in lecto vel alibi exercitis. Si has fateatur, de verberationibus mutuis in nudo corpore, de tactibus. Primæ seductiones puerorum sunt à similibus collusionibus, denudationibus corporum &c. *Gerson* p. 2. num. 32. in Opusc. *De arte audiendi confess.* consid. 17. ait, *Utinam mala à pueris tam diligenter confiterentur, quàm sciuntur & aguntur ab eis!* 1799.

§. 7. Si Confessarius judicet puerum absolvendum, adducere debet ad dolorem hoc vel simili modo. Q. Fili, quò deveniunt post mortem, qui peccant? ℞. Ad infernum vel Purgatorium. Q. Quid ibi patiuntur? ℞. Gravissimas pœnas ignis. Q. Possesne talem ignem ferre? potesne jam digitum in candela tenere? Quid si ergo totus ardere deberes & tam diu in igne? Et quis detrudit hominem ad tales pœnas? ℞. Deus. Q. Agnoscisne etiam te offendisse illum Deum, qui ita potest punire? ℞. Agnosco. Q. Sed quid nobis boni fecit Deus? nonne creavit, redemit suo sanguine, dedit omnia, quæ habemus, & vult etiam cœlum dare, ubi æternùm simus beati? Nunquid ergo Deus erat dignus amari à te & non offendi? utique erat dignus. Adde: Et quamvis ista non essent, tamen Deus in se est dignissimus amari, quia in ipso est omnis pulchritudo, omnis perfectio, omnis bonitas, hinc propter se dignissimus est non offendi. Itaque jam ex corde dole, quòd illum offenderis, & dic mecum: O Deus amabilissime, doleo, quòd te judicem meum, quòd te summum benefactorem meum, quòd te summum bonum meum unquam offenderim, & propono cavere imposterum omnia peccata. Nunquid ita? Et ideo te accusas de omnibus tuis peccatis? ℞. Accuso. Dic ergo pro pœnitentia &c. 1800.

§. 8. Confessarius inculcet pueris horrorem peccati, quia nempe reddit animam turpem & deformem instar dæmonis: gratia verò reddit speciosam instar Angeli. Præterea ingerat timorem Dei, qui instar solis ubique præsens est & videt omnes malas cogitationes, & peccata mortalia vult igne æterno punire: è contrà qui pios & probos amat sicuti filios, dat ipsis bona in hac vita, & postea in cœlo æternam gloriam. 1801.

Q. 259. *Quid observare debeat Confessarius adolescentum & juvenum.* ℞. seqq. §. 1. Multa quæ de pueris dicta sunt, etiam his possunt applicari, maximè si Confessarius non habuerit eos à pueritia sibi confitentes. Habitâ occasione, imprimis studiosè inculcet, quòd peccata, de quibus timor est vel dubium, an sint mortalia, non sint reticenda ex pudore, alioquin nullum peccatum remitti, sed committi novum & grande sacrilegium: Nec causam esse pudoris, cùm Confessarius sciat infirmitatem hominum, & obligetur strictissimo silentio, & tantò pluris æstimaturus sit, quantò majore confidentiâ erga eum utentur: E contrà si reticeant, nihilominus toti mundo manifestandum in extremo judicio, & cum æterna damnatione. Deinde etiam datâ occasione monendi sunt, ut primas tentationes aperiant, pro intelligendis mediis illas superandi, natura enim incipit in illa ætate se commovere, & quandoque faciunt aliqua, primò nescientes esse peccata, sed inducto pessimo habitu difficillimè emendantur. 1802.

§. 2.

1803. §. 2. Nihil isti ætati magis utile est quàm frequens confessio, nam sic augetur Dei timor & cura puritatis, præcaventur seductiones, vincitur pudor, sicque faciliùs primò in parvis, postea in majoribus conscientiam aperiunt: sed bene instruendi, ut diligens examen & actus requisitos præmittant. Potest autem examen adolescentum esse, præter illa, quæ de pueris dicta sunt, an tempus otiosè transegerint: pecuniam parentum prodegerint: inhonestis cognominibus alios affecerint: malum imprecati sint alteri: fuerint Parentibus causa iræ. Examen juvenum est ferme idem, & si suadent circumstantiæ, vel ipsi occasionem dent, interrogandi sunt, primò in genere, an non aliquid turpe cogitârint, dixerint vel fecerint: Circumstantias personarum non solent advertere, nisi jam antehac talia confessi, instructi sint à Confessariis: debent autem assuefieri omnes pœnitentes, ut ipsimet distinguant speciem & addant numerum in mortalibus. Hæc autem ætas studiosè deterrenda est à turpiloquiis, quia hæc apud plerosque sunt initium seductionis; ab illis venitur ad turpes tactus &c.

1804. §. 3. Si Confessarius advertat, quòd quandoque accedant ad alium Confessarium, permittat, nec ullo signo ostendat sibi displicere, quia meliùs est sic, quàm sacrilegè confiteri: attamen tantò diligentiùs eis advigilet, quando redibunt. Si autem tales ab alio Confessario clam ad se veniant, audiat istâ vice, sed conetur disponere, ut se aperiant suo, neque enim est melior, imò vix est alius modus conservandi innocentiam aut emendandi ipsos, quàm si uno utantur Confessario, & ejus consilia sequantur. Sapienter dicit S. *Carolus Borrom.* in Instruct. Pastor. p. 2. c. 6. *Si quem deprehenderit, qui sine ratione legitima Confessarium suum deserat, conetur eundem peropportunè reducere, quemadmodum enim Medici, qui naturam temperamentumque corporis in infirmis perspectum habent, non facilè permutari solent, quòd morbis necessaria faciliùs invenire remedia nôrint, sic neque videntur pœnitentes, nisi magno delectu, à Medicis suis discedere debere, cùm ii meliùs animarum vulneribus adhibere opportuna ac utilia instituta possint.*

1805. §. 4. Cautè procedendum cum adolescentibus & juvenibus, quæ enim vident vel audiunt, observant diu, narrant aliis, de his ipsimet postea prudentiores judicant: major cura habenda est, ut satisfiat judicio, quod habebunt, quàm quod nunc habent: nec plus eis dicendum, quàm pati possis resciri ab aliis. Etiam invitis ingerenda sunt pia documenta & monita, sunt enim semina, quæ si non jam, postea fructum dare poterunt.

1806. *Q. 260. Quid observare debeat Confessarius Rusticorum aliorumque rudium.* R. seqq. §. 1. Eadem ferme observanda sunt de his, quæ de pueris sunt dicta, nam sæpe sunt æquè vel magis ignorantes: Hinc 1. poterunt simili modo ad dolorem disponi: fortè etiam serviet hic modus, quærendo, si offendisses magnum Principem, qui tibi dedisset omnia, quæ habes, qui te aleret, velletque facere hæredem maximorum bonorum: & è contrà si non placaretur, posset te omnibus pœnis afficere, nunquid doleres te eum offendisse? Habesne etiam parentes adhuc? Nunquid amas illos, & putas meritò esse dignos, qui à te non offendantur, quia te sic amârunt semper & tibi benefecerunt? Et nunquid doleres, si graviter offendisses? Sed nunquid Deus tibi adhuc plùs fecit? Hunc tu offendisti, qui præterea in se dignissimus erat non offendi, quia est Deus summè bonus, summè perfectus, propter infinitam majestatem & præcellentiam suam dignissimus semper amari & coli. Nunquid ergo doles & proponis non offendere ampliùs? Dic ergo corde, quod dicam ore: Deus meus & Dominus meus! doleo me fecisse, quæ tibi displicent, quia tibi summo Domino meo, maximo benefactori & amabilissimo Deo displicent, & propono cavere imposterum, ideoque me de illis accuso.

§. 2. Examen illorum potest esse: An blasphemârint per Christi Sanguinem, per Sacramenta &c. An jurârint, & quidem advertenter contra veritatem: (debentque plerique pœnitentes instrui, quid sit jurare, nam aliàs sæpissimè per conscientiam erroneam peccant, putantes se jurare, cùm tamen id, quo dictum suum confirmant, juramentum non sit.) An imprecati sint grave malum alicui, seriò, ex animo: Neglexerint suâ culpâ, vel serò venerint ad Missam die festivo: Grave odium habeant in aliquem: Dixerint contra honorem alicujus, vel alicui in faciem contumeliosè locuti sint: Inebriaverint se usque ad privationem rationis, & hoc quidem prævidentes: Die vetito comederint carnes: Aliquem defraudârint, furati sint, damnum intulerint, faverint, inferre voluerint, si potuissent: An usi sint signis superstitiosis vel observationibus vanis, de quibus *Busenb.* l. 3. p. 1. n. 41. relatus plura habet. Circa turpia cum illis agendum est uti cum juvenibus, communiter incipiendo ab operibus, & descendendo ad verba, oscula, tactus, pollutiones, desideria, cogitationes. Quandoque etiam juvat apud aliquos sic facere hoc examen, ut recogitent, quid mali fecerint in ultimo die festivo, quod enim in uno faciunt, solent etiam facere in aliis: deinde quid mali fecerint ultimo die profano: denique quid alio die extraordinario, v. g. die convivii, nuptiarum, itineris, aut simili, quo solent esse majores occasiones peccandi. 1807.

§. 3. Si à rudi homine non possis ullam materiam elicere, pete aliquid de priore vita: si neque de hac certum aliquid in specie afferre possit, sed tantum in genere dicat, sæpe peccavi, propone ipsi præcipuas species peccatorum, in quæ tales homines labuntur. Quod si nihil adhuc in specie possint agnoscere, potest, imo juxta *Laym.* debet sine absolutione dimitti, nam tales sæpe nullum habent grave peccatum; & quamvis haberent, hoc sæpe utile est, inquit *Gob.* t. 7. n. 430., ut metu carendi absolutione aliâ vice excitentur ad meliùs examinandam conscientiam. *Teret.* in Instr. idiotæ c. 1 §. 2. q. 1. sic habet: Si advertis rudem illum esse bonæ mentis, & à non longo tempore confessum, elice cum eo contritionem, & dicto super eum, *Misereatur*, dimitte cum Cruce sine absolutione: Si verò diu, v. g. à medio anno non est absolutus, tutius est sub conditione absolvere, priùs tamen interrogatum, an non doleat de omnibus suis peccatis, & etiam de eo, quòd ita incuriè vixerit, ut advertere non possit, in quo peccârit, cùm tamen dubium non sit, eum sæpe peccâsse, de qua incuria si doleat, dicit posse absolvi. Addit *Burgh.* cent. 2. cas. 17. pœnitentem rudem, qui non potest satis confiteri, non facilè esse remittendum, alioqui non redibit, hinc inquit etiam *Steph.* t. 5. d. 5. n. 166., Confessarius suppleat, breviter percurrendo præcepta Decalogi & Ecclesiæ, aliasque materias ad ipsos spectantes. Experientiâ etiam compertum est, rudes adultos cùm de peccatis interrogati omnia negant, sæpe nescire scitu necessaria ad salutem, & inde esse tantam obcœcationem, quæ solâ instructione tolli poterit. 1808.

§. 4. Si pœnitens sit ita stupidus & hebes, ut nequidem necessaria necessitate medii possit capere, variè cum tali est procedendum: nam si hebetudo oriatur ex consuetudine committendi aliqua peccata, quæ mentem veluti obcœcant, uti sunt luxuria & ebrietas, differri debet absolutio, & priùs abducendus est à talibus vitiis, quia durante impetu talium vitiorum frustra erit instructio: sicque voluntate paulatim à malo abductâ informandus erit pleniùs intellectus. Quòd si nesciatur, an hebetudo oriatur ex peccatis, videri debet, an in aliis rebus temporalibus sit solers & industrius: nam si est, suspicio est ortam esse 1809.

ex

ex peccatis, ideoque interrogandus erit sed cautè, circa peccata luxuriæ aut intemperantiæ. E contrà si hebetudo oriatur ex naturali complexione, quod colligitur ex eo, si etiam ad alia temporalia sit hebes, si de cætero ostendat se esse bonæ voluntatis & innocenter vivat, Confessarius præeat ipsi in actus fidei, spei, charitatis, doloris & propositi, prout capere poterit, sicque dispositum absolvat saltem sub conditione, si capax est, jubeatque communicare. Quòd si tam hebeti sit ingenio, ut nullam propriam cognitionem de quibusdam mysteriis formare possit, *Tann.* & *Gob.* nu. 311. dicunt esse æquiparandum fatuo vel infanti, Deus enim à nemine exiget majorem notitiam, quàm per vim intellectûs habere possit. Denique si hebetudo oriatur ex senectute, & hic senex priùs sciverit ea, quæ sunt scitu necessaria, potest illi impendi absolutio & Communio, quamvis jam non ita clarè videatur ea capere. Si autem antehac non sciverit ista, nec satis Christianè vixerit, laborandum, ut citò addiscat, quantùm fieri potest, & disponatur ad dolorem, ne accedente majore senio minor sit capacitas.

1810. *Q. 261. Quid observare debeat Confessarius Ecclesiasticorum, Judicum, &c. Patrum, filiorum-familias &c.* ℞. §. 1. Ecclesiasticis maximè inculcandum, ut scandala caveant: casti & sobrii sint: offici sui partes maturè expleant; causa enim, cur frequenter omittantur Horæ, plerumque est dilatio in noctem. Materiæ præcipuæ, circa quas peccant, sunt simonia, Horæ canonicæ, Missa, habitus & tonsura, administratio Sacramentorum in mortali, pluralitas Beneficiorum sine causa, abusus proventuum Ecclesiasticorum, de quibus omnibus videri potest *Busenb.* relatus l. 4. nu. 1355. & 1370.

1811. §. 2. In quibus maximè peccent Judices, habes l. 4. n. 1420. 1428. 1440. 1469. In quibus Advocati, ibidem n. 1506. In quibus Referentes, Secretarii, Notarii, Procuratores, ibidem nu. 1508. In quibus Accusatores, n. 1509. In quibus Testes, n 1514. In quibus Rei, n. 1521. & 1525. Instructiones speciales pro Judicibus, Senatoribus, illustribus personis, habet *Lohner* De Convers. Apost. p. 2. c. 2. §. 3. & 4. Speciatim autem pro divitibus §. 5. ut opibus bene utantur.

1812. §. 3. In plerisque familiis plus authoritatis habet vir quàm uxor, & tum debet Confessarius magis laborare de viro bene instruendo: in aliquibus plus uxor quàm vir, & tum per illam debet quæri bona institutio familiæ. Examen Patris & Matris-familias potest esse, An curet, ut subditi præcepta observent, Missas, Catechismos, Conciones audiant: An eos nimiùm oneret; An contumeliis, injuriis, verberibus afficiat: An peccantes puniat: An permittat lascivas conversationes suorum, turpiloquia, blasphemias &c. An in aliquo, sit scandalo domesticis, ac præsertim prolibus. Quid debeant præstare famulantibus, dictum est l. 3. p. 1. nu. 706. Conjugatorum peccata potissimùm sunt, imprecationes contra conjugem vel proles, mala educatio prolium vel domesticorum, negata redditio debiti, usus inhonestus Matrimonii, periculum pollutionis, fœtus ejiciendi, abortûs. Quandonam peccent contra justitiam dilapidando res communes, vel occultè subducendo aliquid, dixi l. 3. p. 1. à n. 1017.

1813. §. 4. Confessario conjugum dabat hæc consilia S. Xaverius apud *Tursell.* in vita l. 6. c. 17. *Noli facilè conjugis alterius de altero querelis credere, sæpe enim & falluntur & fallunt, sed summa animi æquitate utrumque audies, nec incognitâ causa condemnabis alterutrum..... Coram uxore cave, culpam conferas in maritum, quamvis haud dubiè penes illum sit culpa, sed re in præsentia suppressa, deinde sine arbitris eum monebis..... Omni curâ in id eris intentus, ne uxoris patronus videaris venire contra virum, nam ut mulieres naturâ subimpudentes sunt ac procaces, facilè viris, ipsorum noxas, præsertim Sacerdotum judicio damnatas objiciunt, quocirca satius est re dissimulatâ observantiam maritis debitam proponere uxoribus, & simul demonstrare ipsas, quòd viros suos sæpe despicatui habuerint, gravi utique dignas esse pœna.* Plura documenta pro conjugatis suggerit *Lohner* suprà §. 10. à n. 3. Specialiter pro Patribus-familias, §. 6. Pro Matribus-familias, §. 7. Pro viduis, §. 8. Quàm autem sit cautè conversandum cum mulieribus, dicam n. 1891.

§. 5. Quotuplicia sint bona filiorum-familias, & quid notandum sit circa eorum furta aut salaria, ad quæ putant se jus habere laborantes in domo paterna, dixi l. 3. p. 1. à nu. 1026. 1032. 1034. De famulis & ancillis dictum est ibidem à n. 706. 971. 1037. 1043. Examen filiorum-familias & famulantium maximè fieri debet circa furta & impudicitias: ac signanter reflectendum est, an non sint in proximis occasionibus peccandi, quas, ut absolvi possint, debent actu deserere, aut efficaciter velle ac posse facere remotas, secundùm dicenda n. 1831. 1814.

Q. 262. Quid observare debeat Confessarius Medicorum &c. mercatorum, opificum, militum. ℞. §. 1. Obligationes & peccata Medicorum, pharmacopœorum, chirurgorum, habes l. 4. n. 1532. Mercatorum, ibidem num. 1539. Et specialiter Mercator graviter peccat, quando paratus est pro merce quodvis pretium, etiam injustum accipere, si posset: Item si falsò juret, & docendus est mortale esse in confirmationem rei etiam levis falsæ interponere authoritatem Dei, quod rarò faciunt, nam modi asseverandi, quibus putant se jurare, sæpissimè non sunt vocatio Dei in testem, uti constat ex dictis l. 3. p. 1. nu. 256. 258. hinc ne peccent per conscientiam erroneam, dici debet illis, quid sit & non sit jurare: item quid sit & non sit invidere proximo, nam sæpe per errorem credunt se peccare, si optent ad officinam suam venire illos, quos vident merces emere in alia vicina. 1815.

§. 2. Peccata opificum habes l. 4. n. 1539. specialiter autem interrogandi sunt, an laborârint die festivo, retinuerint plùs quam pretium contractum, subduxerint partes materiæ, in qua pro aliis laborabant. 1816.

§. 3 Peccata militum, ac specialiter Officialium belli, habes l. 3. p. 1. n. 867. Sunt autem milites sæpe addicti superstitionibus, circa quas examinandi sunt, prout habetur ibidem n. 41. Si ante prælium vel in communi periculo absoluti sunt non recensitis omnibus mortalibus, monendi sunt, quòd remoto periculo teneantur se speciatim accusare de omnibus, ut directè absolvantur. 1817.

Q. 263. Quid observare debeat Confessarius hominis scandalosi. ℞. Per hominem scandalosum intelligo illum, qui causa est, cur alii peccent, sive id faciat malo exemplo, sive turpiloquiis, sive aliter. Deterrendi sunt tales studiosissimè, motivis, quæ habet *Gerson* p. 2. Num. 3. opusc. *De præcept. Decal.* capit. 18. *Quidquid agat homo in persona sua, supremè caveat alium ad malè agendum sollicitare: aut verbis, aut factis, exemplis vel consiliis aliquid agere, quod de se sit occasio ruinæ peccati, specialiter coram juvenibus aut personis innocentibus. Hoc etiam proprium est singulareque dæmonum officium, quemadmodum bonorum Angelorum interest specialiter homines inducere ad bonum. Compertum est etiam frequenter accidere, quòd homines aliorum ad malum impulsores vix aut nunquam deinde sui condignam pœnitentiam assecurantem perficiant, quia nequeunt eos corrigere ad bonum, quos deceperunt: jam fortè damnati sunt, vindictam à Deo postulantes æternamque eis maledictionem jugiter imprecantes: sicuti ex opposito jam salvati aliorum doctrinis & factis aut operâ diligenti (quo nullum Deo opus ad sacrificium acceptius esse potest, & ad peccata delendum validius) pro suis adjutoribus preces indeficienter effundunt.* In Reg. Mor. §. De pœnit addit, *Qui seduxit alios ad peccatum, tenetur pro posse eos postmodum* 1818.

ad

ad viam virtutis reducere, non minùs quàm de damno temporali illato.

1819. Q. 264. *Quid observare debeat Confessarius consuetudinarii vel recidivi.* R. seqq. §. 1. Consuetudinario quandoque neganda est vel differenda absolutio, etiamsi dicat se habere dolorem & propositum, quia quandoque non potest prudenter credi illi, uti constat ex dictis nu. 1762. Et quamvis nunc putaretur habere sufficientem dolorem & propositum, adhuc aliquando potest differri absolutio, ob rationes à n. 1764. allatas. *Francol.* De discipl. pœn. l. 3. c. 10. num. 4. ait, *Remedium Sacramenti & frequens ejus usus, cùm non apparet satis utilis, rationabiliùs subtrahitur.*

1820. §. 2. Confessarius potest absolvere consuetudinarium primâ vice, quâ se accusat de peccatis suæ consuetudinis, licèt nulla adhuc emendatio præcesserit, dummodo eam seriò proponat, præcipuè si ultro nemine cogente ad confessionem venerit, uti habet communissima contra *Huygens, Gabrielis, Opstraedt* & alios Rigoristas. Ratio est, quia sic confitens est ritè dispositus, & dat spem emendationis, ergo.

1821. §. 3. Dixi in l. 3. p. 1. n. 273. eum posse statim absolvi, qui ex consuetudine, quam jam expellere non potest, sæpe relabitur. Hic à n. 1729. ostendi frequentem relapsum, etiam qui ex malitia fit, non semper esse signum, quòd in prioribus confessionibus defuerit dolor aut propositum, sed tantùm esse signum nunc immutatæ voluntatis, adeoque si nunc iterum sint signa novi doloris & propositi, recidivus, per se loquendo, potest absolvi. Deinde multi viri doctissimi resolverunt, si consuetudinarius sit confessus, quamvis dubitaretur de vero dolore aut proposito, tamen suppositâ confessione eum, per se loquendo, habere jus aliquod ad absolutionem saltem sub conditione accipiendam, secundùm dicta n. 1770. Quænam autem sint signa sufficientia novi doloris & propositi, dixi n. 1734. Et signa pro spe etiam jam securæ emendationis sunt, si pœnitens à Confessione facta rariùs vel difficiliùs peccârit: si sæpius sibi vim fecerit contra tentationem: si occasiones aliquas relapsûs vitaverit: si adhibuerit media præscripta contra relapsum: si occasiones externas vitârit: si novum dolorem manifestet, ita ut Confessarius credere debeat, quòd se emendare velit: si ex professo ad Confessarium accesserit, quem putabat suggesturum efficaciora remedia: si se offerat ad priora seriò & studiosiùs adhibenda.

1822. §. 4. Quando recidivæ peccati fiunt ex sola fragilitate intrinseca, uti fit in blasphemiis, odiis, delectationibus morosis, mollitie, rectè docent *Layn. Fill. Lugo* aliique communiter cum *Sporer* n. 330. ordinariè posse toties absolvi, quoties Confessarius prudenter judicat eum seriò dolere & proponere imposterum emendare, quia est rite dispositus: hinc S. *Hier.* relatus Cap. *Septies.* dist. 3. De Pœn. ait, *Non solum septies sed septuagesies septies delinquenti, si convertatur ad pœnitentiam, peccata condonantur.* E contrà si recidivæ fiant ex occasione aliqua extrinseca, erit vel non erit absolvendus, secundùm dicenda num. 1831.

Obji. Ipsimet consuetudinarii, si interrogentur, an imposterum nunquam ampliùs peccare velint, agnoscunt impossibilitatem quandam moralem, & dicunt, *faciam, quantum in me erit, conabor:* quandoque ingenuè fatentur sibi esse impossibile, ergo nunquam possunt prudenter judicari seriò proponere. R. Dato antec. n. conf. nam imprimis seriò proponimus in venialibus, & tamen scimus nos relapsuros. Deinde ostendi num. 1733. ad serium propositum etiam circa mortalia non requiri, ut credatur relapsus non secuturus, sed satis est nunc adesse seriam non relabendi voluntatem, cum qua, quamdiu stabit, stare non possit voluntas relabendi, quamvis fortè prævideatur per fragilitatem immutanda, sicuti enim S. *Petrus* non ideo judicatus est indispositus ad Communionem, quòd à Christo sciretur lapsurus, ita nec consuetudinarius censendus est indispositus ab absolutionem, quamvis moraliter sciatur esse relapsurus. *Dixi*, dato antec. nam sæpe contrarium dicunt. Si tamen consuetudinarius ipse desperet de sua emendatione, difficulter habebit verum propositum, hinc priusquam absolvatur, disponi debet, ut speret, non per vires suas, sed per Dei gratiam, cui si cooperetur, poterit, uti docuerunt innumera exempla ipsi similium.

Inst. Toties relabendo frangit fidem datam Confessario, ergo ipsi ampliùs credi non potest. R. n. ant. nam antehac non dixit, *non relabar amplius*, sed dixit, *propono non relabi ampliùs*, & hoc propositum habet, quamvis pôstea relabatur, ergo non fallit Confessarium, sicuti Religiosus vovens castitatem, non dicit, *non labar*, sed *promitto non labi*, ideoque valet votum, quamvis postea labatur. Ex dictis,

Inferes 1. Audiendum non esse *Juenin* in Comment. Historico-dogmatico d. 6. q. 9. c. 4. a 7. ubi ait, *Qui mortaliter peccarunt ex consuetudine, non debent absolvi, nisi multo ad viri prudentis judicium tempore conversionem operibus probaverint.* Et subdit, *Toti antiquitati persuasum fuit contritionem non esse diei unius opus, sed multorum mensium, imò & nonnunquam annorum.* *Contrà* enim est, quòd secundùm dicta num. 1768. sæpe plùs prosit absolutio quàm dilatio, nam si hæc dispositio juvetur per gratiam Sacramenti, spes est, quòd proximè sit rediturus, & sic paulatim victurus consuetudinem; ubi è contrà periculum est, ne hæc dispositio pereat, ne homo interea moriatur, vel in desperationem veniat. Sapienter dixerunt Episcopi Belgii Bruxellis congregati, in Decreto ad suos 23. Apr. 1697. *Confessarius à quibusvis peccatoribus gravibus, etiam recidivis, statâ lege non exigat, ut per notababile tempus prævié exercuerint opera pœnitentiæ, sed cum SS. PP. expendat, Deum in conversione peccatoris non tam considerare mensuram temporis, quàm doloris.* 1823.

Inferes 2. Etiam audiendum non esse *Genetum* tom. 4. tr. 6. c. 5. q. 19. ubi docet pro hoc Sacramento requiri *constans propositum*, & quòd constans sit, debere innotescere Confessario, antequam absolvat. Addit c. 7. q. 15. *Trid.* velle, ut absolvendus cessârit à peccato, eum autem non censeri cessâsse, qui relapsus est, quamvis post ultimam confessionem rariùs peccârit. *Contrà* est, nam sententia illa manet confutata ex dictis, & ex illa sequitur eum, qui primâ vice confitetur mortale, vel etiam sola venialia, non esse absolvendum, quia nescitur, an habeat propositum constans, constat autem ex dictis num. 1728. id dici non debere, & esse contra praxin totius Ecclesiæ. 1824.

§. 5. Inter media emendandi consuetudinarium, primum est, ut semper utatur eodem Confessario, unde si advertatur currere ab uno ad alium, meritò dubitari potest de ejus dolore vel proposito, quia adhibere non vult medium, quod utilissimum & ferè unicum est, nempe unum Confessarium habere & ejus Consilia sequi. Confessarius autem ab eo electus, 1. specialiter rogabit Deum pro illo. 2. Conabitur nôsse ejus naturam, genium, inclinationes, passiones, ut sic mediis & affectibus naturæ accommodatis eum ducat, quia quando natura concurrit, res faciliùs peragitur. 3. Semper ostendet illi benevolentiam & constantem charitatem, nec ullo signo prodet desperationem de emendatione ipsius. 4. Studebit pro inveniendis & suggerendis ipsi aptis remediis. Et quia recidivæ plerumque fiunt circa aliquod è peccatis capitalibus, debet Confessarius scire & suggerere specialia remedia contra singula, quorum aliqua do ex Auctoribus n. 1760. relatis. 1825.

Con-

Contra Superbiam.

Litt. A. 1. Considera, quid fuisti? nihil. Quid es? quoad animam multis tenebris obseptus, pessimis inclinationibus subjectus, multitudine peccatorum oppressus, fortè hostis Dei: Quoad corpus saccus sordium, undique repletus multis miseriis. Quid eris? brevì esca vermium, fortè titio infernalis, nisi te Deus adjuvet, qui *superbis resistit, humilibus autem dat gratiam*, 1. Petri 5. v. 5. Igitur *quid superbis terra & cinis?* Eccli. 1. v. 9. 2. *Odibilis coram Deo est & hominibus superbia.... Initium omnis peccati est superbia, qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis*, Eccli. 10. v. 15. E contrà humilitas est virtus Christi, *qui humiliavit semetipsum*, ad Philip. 2. v. 8. Et Matt. 11. v. 29. ait, *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.* 3. Quid utilitatis capies ex vana gloria? aranearum laborem suadet, æternæ gloriæ fructum aufert: *receperunt mercedem suam.* Matt. 6. v. 2. Humiliatio via est ad humilitatem: si vis expugnare superbiam, age cum humilibus in vestitu, domo & omnibus externis, quantùm fert decorum statûs tui, moderationem adhibe; quæ in te bona sunt, potiùs absconde; ad defectus & peccata propria mentem reflecte; si quid in te æstimatur vel laudatur, tuum non est, hinc laudem refer ad Deum omnis boni auctorem. *Tuum Domine est bonum, tua gloria, qui enim de bono tuo gloriam sibi quærit & non tibi quærit, hic fur est & latro, & similis est diabolo, qui voluit furari gloriam tuam.* S. August. solil. c. 15.

Contra Avaritiam.

B. 1. *Avaro nihil est scelestius.... nihil est iniquius, quàm amare pecuniam, hic enim & animam suam venalem habet*, Eccli. 10. v. 9. 10. 2. Animus nec paucis nec multis bonis temporalibus satiari potest, unde si hæc immoderatè quæris, in perpetua eris inquietudine: resolve non plus velle, quàm post adhibitam moderatam sollicitudinem tuam Deus disponet te habere: *Dominus regit me & nihil mihi deerit*: Psal. 22. v. 1. *In pace in idipsum dormiam & requiescam*, Ps. 4. v. 9. Dominus dicit Matt. 6. v. 33. *Quærite primùm regnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.* 3. Omnia brevì relinquenda sunt, nisi quæ præmissa per manus pauperum fuerint: Veritas æterna dicit Matt. 6. *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi ærugo & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt & furantur: thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo, ubi neque ærugo neque tinea demolitur, & ubi fures non effodiunt nec furantur*: quem hic audies, cupiditatem tuam an Christum? 4. Exemplo sint nobis ipse Christus & innumeri Christum sequentes: si melior fuisset ad beatam æternitatem via, quàm divitiarum contemptus, tenuisset Christus & docuisset. 5. Quid speras ex divitiis, quas relinques hæredibus, fortè ingratis, prodigis, abusuris?

Contra Luxuriam.

C. 1. Fuge conspectum & maximè familiaritatem eam, quæ te ad libidinem movet, qualiscumque & cujuscumq; illa sit, nam hìc fugiendo vincitur: recedendum ab eis, qui loquelâ, gestu, exemplo vel qualicumque facto ad aliquid turpe excitant. Si hæc efficaciter non caves, vis ignem contrectare & non uri, lutum tangere & non maculari: absque hoc omnia proposita & protestationes tuæ nullæ sunt. 2. Fuge otium & honestis semper exercitiis vaca. 3. Ne nutrias corpus delicatè, abstine à vinis fortioribus & calidioribus cibis: si quandoque opus erit sumere, cùm illis incalueris, tum maximè sis cautus. 4. Sensus custodi. 5. Primas scintillas tentationis statim excute, faciliùs præcluditur malum quàm admissum excludatur. 6. Juvat etiam uti flagello vel cilicio, exemplo Apostoli. 1. ad Corinth. 9. v. 7. *Castigo corpus meum & in servitutem redigo.* 7. Pone tibi ob oculos cadaver hominis, quem perditè amasti; vide vermes, saniem, fœdissimam putredinem; audi quid dicat, *Memor esto judicii mei: sic enim erit & tuum: mihi heri & tibi hodie*, Eccli. 38. v. 23. Remedia contra mollitiem dabuntur à n. 1829. quæ pariter valent contra alia peccata luxuriæ.

Contra Invidiam.

1. Perpende ejus imprudentiam, nam inutilis est invidia, quæ tantum confert ad peccandum, nulli nocet nisi invido, non enim ideo minùs habet ille, cui invides; & si hic careret bono, quod illi invides, non ideo tu illud vel melius haberes. 2. Inhonesta est invidia, nam p[illegible]na regula honestatis est, quod tibi velles, velis alteri. 3. Qui alteri malè vult, sibi vult pessimè, quia se in statu peccati constituit. 4. Quod Deus favet homini, etiam tu fave, nihil tibi ideo decedit, imò per hoc mereris similem à Deo benedictionem. 5. Debes tandem bene velle proximo, nisi æternùm perire velis; melius est ergo citò bene velle, ne vita sine merito, imò cum demerito transeat, & ut per hoc Deo placeas, *qui solem suum facit oriri super bonos & malos*. Matt. 5. v. 45. 6. Ut supprimas invidiam, stude commodis istius hominis, seriò & sincerè quære illi prodesse, ubi potes, damna illius averte, affabilem te & benevolum illi exhibe. D.

Contra Gulam.

1. Remove, si potes, quæ possunt gulam irritare, qualis est ciborum suavitas, varietas & condimenta: si debes talia sumere, vide, ut utaris, non fruaris, id est, non siste in eorum deliciis, te oblectando, sed refer ad finem bonum, nutritionis melioris vel honestæ recreationis, ideoque illis tantùm utere, quæ huc conducunt. 2. Considera gulam, bestiarum potiùs esse voluptatem; imò pecudes non plus sumunt, quàm natura & necessitas postulet. 3. Gula intellectum offuscat, bona desideria extinguit, reddit hominem ineptum suis officiis, facit despicabilem & contemptum, certò vitam abbreviat. 4. Gulam in cibis vinces, si in mensa semper aliquid tibi subtrahas, maximè quod magis arridet palato & minùs conducit sanitati. Pro ebrietatis vitio emendando, vide dicenda à n. 1851. E.

Contra Iram.

1. Scis ipse, per quæ ordinariè ad iram provoceris; ad ista præpara animum per propositum patientiæ, & sic moderatiùs feres. Cave potationes vel lusus, si occasiones tibi sunt irarum & rixarum. 2. Undecumque sit causa, patiendum est. Cogita quoties Deus justam contra scelera tua conceptam iram continuerit: Deus te patienter fert, & tu vilis homo malè vis proximo. 3. Saltem Christo id da, qui hoc à te petit: & quamvis non mereatur proximus, meretur tamen Christus jubens diligere invicem, benefacere his, qui oderunt nos. 4. Moveat te Sanctorum exemplum & imprimis Christi, *qui cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur*, 1. Petri 2. v. 23. 5. Quid prodest ira tua? soli tibi nocet, plùs proficeres tibi & proximo, si absque passione in charitate corriperes. *Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitat furorem*, Prov. 15. v. 1. 6. Reflecte super præterita, & advertes plùs semper obfuisse tibi iram quàm profuisse. 7. Injuria, quæ fit tibi, plùs nocet inferenti. 8. Si quid accidat displicens vel adversum, converte statim animum ad aliud quidvis occurrens: saltem non erumpe statim sed collige teipsum, paucis considerans, an non expediat magis tacere, dissimulare, sermonem aliò convertere &c. non crede spiritui, qui statim dicit, de tuo honore hìc agitur, id pati non debes, oppone te, repugna, vindica. 9. Si non possis commotionem animi impedire, saltem contine linguam à contumeliis, imprecationibus, blasphemiis, juramentis, *vir multum jurans implebitur iniquitate, & non discedet à domo ejus plaga*, Eccli. 23. v. 12. Multò magis contine manum à verberationibus & pugnis: *In patientia vestra possidebitis animas vestras*, Lucæ 21. v. 19. F.

Contra Acediam.

1. Crebra recordatio beneficiorum Dei debet in honesto animo excitare fervorem in divino servitio. G.

2. Memento vicinæ mortis, quæ bene operandi tempus auferet. 3. Perpende præmia fervidæ charitatis & è contra damna teporis: *Utinam frigidus esses aut calidus, sed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo*, Apoc. 3. v. 16. 4. Non proficere, est deficere; non progredi est regredi: Es velut navis in flumine, quæ si in altum non protrudatur, suo & aquæ pondere ad inferiora delabitur. 5. Declina deditos otio, age cum illis, qui alacriter Deo serviunt. 6. Manè quotidie excita te per propositum istâ die perfectè obeundi tua, vespere de hoc institue examen, & si neglexeris, de te ipso pœnam aliquam exige. 7. Vide exempla tot ferventium Dei servorum, qui longè jucundius vivunt, quàm isti inertes sibi ipsis graves & molesti.

Remedia & adjumenta universalia.

II. 1. Præcipuum & universale remedium ad omnia vitia extirpanda & inserendas virtutes est, ut humiliter & frequenter cum fiducia ores Deum pro gratia & auxilio, ac crebrò per pias aspirationes ad eum recurras. 2. Manè propone cavere tale vitium, & vespere de illo examen institue. 3. Frequenter confitere, & quidem statim, si in peccatum fueris relapsus. 4. Frequenter sume Eucharistiam. 5. Fuge improborum & sectare proborum societatem. 6. Lege pios libros, & præsertim Scripturam. 7. Considera vitam Christi & Sanctorum. 8. Cogita præsentem tibi semper Deum & Angelos. 9. Pœnas peccatorum perpende, & è contrà gaudium ac fœlicitatem justorum. 10. In pœnam relapsûs affige quandoque corpus per jejunium, cilicium, flagellum; injunge tibi eleëmosynam, exerce aliquod opus charitatis, misericordiæ, humilitatis. 11. Necessaria est tibi magnitudo animi ad ineunda hæc certamina, certumque victoriæ signum est victoriam magnanimiter sperare. 12. Etiam perseverantia necessaria est, quare nunquam despondе animum: Licèt millies cadas, surge statim & innova pugnam: ille solùm est victus, qui armis & voluntate pugnandi abjectis se adversario turpiter dedit. 13. Quamvis non statim advertas profectum, non ideo nihil profecisti, nam ùt horologii umbram progressam videmus, progredientem non advertimus; ùt segetes crevisse apparet, non apparet crescere, ita virtutem crescentem, quoniam minutis constat auctionibus, non facilè videas, sed tandem longiore intervallo crevisse videbis: labor ipse pugnandi est continuus profectus in humilitate & patientia, quæ etiam ad vitii victoriam conferent.

1826. §. 6. Quandoque etiam terrendi sunt recidivi, propositis extremis hominis, morte, judicio, inferno: item periculo damnationis ob incertitudinem vitæ, ob facilitatem casuum lethalium, ob invidiam dæmonis, qui hominem in mortali constitutum statim è medio tolleret, nisi infinita Dei misericordia impediret. Quandoque movendi sunt objectâ passione Christi, quem quoties peccant, iterum crucifigunt, quantùm in se est. Etiam terror injici potest propositâ Dei justitiâ per exempla illorum, quos punivit: item propositâ abysso judiciorum Dei, qui unicuique homini numerum peccatorum præstituit, quem si impleat, privatur gratiâ efficace, nec resurgit, sed culpâ suâ infallibiliter perit, unde meritò timeat quisq; ne primus relapsus sit peccatum ultimū. Quosdam etiam movere poterit hæc interrogatio: Quid si homo esset tibi subditus, cui dedisses omnia, quæ habet, ac cumulâsses maximis beneficiis, si tamen ille toties, tam deliberatè, tam malitiosè te cōtemneret, vilipenderet, & quantū in se esset, è medio tolleret, quid illi faceres? posses-ne post veniam decies, vigesies aut centies datam adhuc condonare? an non desævires in illum? Idem posset in te Deus, & fortè brevi faciet, nisi peccandi consuetudinem abrumpas. Qui tamen sunt ex natura pusillanimes vel turbati ingenii, non multùm terreri debent, ne in desperationem incidant, sed laudandi sunt, si quid emendârint, & ostendi debet possibilitas totalis emendationis, si vim aliquam sibi faciant, & pergant cooperari gratiæ Dei, quæ eò faciliora reddet omnia, quò ipsi meliùs diutiusque se continuerint.

§. 7. De pœnitentia illis injungenda dixi n. 1272. 1827. Utiliores sunt, quas retuli n. 1267. 1268. Quibusdam prodest, si imponatur, ut manè prima, vespere ultima cogitatio sit de aliqua sententia vel veritate æterna, v. g. *Brevis vita, longa æternitas. Fac ea, quæ moriens facta fuisse voles. Quid prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?* Etiam experiri oportet varia remedia, nam non omnes uno, nec idem homo semper eodem modo juvatur. *Gerson* p. 2. num. 32. opusc. De præcept. Decal. Capit. 17. dicit sæpe utiliter imponi, ut quoties relabetur, toties det pauperi eleëmosynam: *Dicunt*, inquit, *sæpius insipientes aliqui, se à peccato iræ, luxuriæ, perjurii, & si quid est simile, abstinere non posse, qui tamen hoc ipso salubri remedio velut mendaces facillimè confutantur, cum unius Albi vel Franci in emenda cujuslibet transgressionis eis inflicta pœna ipsos à perpetratione injusti operis retraheret*: Etiam potest ipsis pro pœnitentia imponi, ut quoties relabentur, toties pœnam aliquam ipsi sibi imponant statim peragendam: & Confessarius ex hac pœna, quam sibi imponent, colliget, qualis sit conatus & quàm efficax desiderium se emendandi.

§. 8. Si habeat Recidivum in materiis plurium 1828. peccatorum, non aggrediatur specialiter emendationem omnium simul, sed primò studeat tollere radicem cæterorum, aut illa priùs, quæ magis scandalosa sunt, instituto super illis examine particulari, usquedum unum post aliud expugnetur. Quòd si Confessarius fecerit, quod in se est, totum eventum committat Deo, ad quem solum spectat convertere animas: unde nec vanè extollatur, si videat consilia sua prodesse, nec dejiciatur, si minùs proficiant: Angeli *Jerem.* 51. v. 9. dicebant, *Curavimus Babylonem, & non est sanata.* Denique notat *Carden.* in 2. crisi d. 39. n. 15. quando consuetudinarii advertuntur esse verè pœnitentes, & incipiunt se emendare, monendos esse de confessione generali, prudenter enim timeri potest, ne antehac aliquando confessi sint sine sincero dolore aut proposito, alioquin non tam diu in pessima consuetudine hæsissent.

Q. 265. Quid Confessario sit agendum specialiter cum 1829. *illo, qui frequenter relabitur in pollutiones & peccata mollitiei.* R. §. 1. De hoc ita scribit *Toletus* in Summa l. 5. c. 13. *Hoc peccatum est difficillimæ curationis, quia occasio semper cum homine est, estque præterea adeo universale peccatum, ut crediderim maximam partem damnandorum infici hoc peccato. Vix puto esse aliud efficax remedium quàm frequentissimam confessionem apud unum eundemque Confessarium, ut fiat ter in hebdomada, si fieri possit, est enim hoc Sacramentum maximum frænum, & qui hoc non utitur, non sibi promittat emendationem, nisi per miraculum à Deo factum vel rarissimum privilegium.* Idem tenet *Polancus* in Director. c. 3. ubi ait, *Crebrò confiteri sacramentaliter multorum remediorum instar alia pleraque complectitur.* De efficacia Communionis contra hoc vitium, dixi l. 6. p. 1. nu. 683. soletque dæmon libidinosis injicere horrorem ab hoc Sacramento, ad quod tantò magis invitandi sunt. Varia tamen remedia habere debet in promptu Confessarius, maximè sub initium, cùm advertit pœnitentem incipere se turpiter tangere, ut gravissimè deterreat, principiis enim faciliùs obstatur, quàm malum emendetur, quando invaluit. Remedia, præter ea, quæ hactenus insinuavimus, latè suppeditant *Drexelius* in Niceta, & *Veron* in Manuali Sodalitatis c. 10. *Gobat* autem tr. 7. à n. 545. & Sporer

n. 333.

n. 333. dicunt se expertos, quòd sequentia multis fuerint salutaria. 1. Confessarius inquirat, ad quem Sanctum, vel ad quod mysterium vitæ aut Passionis Christi pœnitens magis afficiatur, tumque ei pro pœnitentia injungat, ut per certum tempus, v. g. usque ad proximam confessionem manè & vesperi dicat flexis genibus, *Domine Deus, qui flammas æternas ignis sulphurei præparasti omnibus libidinosis, statuo coram te, & propono in honorem amantissimi hujus Patroni mei & Passionis Christi, me hac die, hac nocte abstenturum ab omni turpi tactu mei ipsius:* quando autem actu urgebit tentatio, repetat apud se ea verba. 2. Si consentiat Confessarius, voveat servare castitatem per unam v. g. septimanam: Confessarius autem id non permittat, nisi ubi ferè certam sperat victoriam, nec unquam permittat, ut voveat in perpetuum. 3. Beatæ Virgini ante aram vel iconem offerat & obstringat manus suas, cum firmissimo proposito eas ob reverentiam ipsius intrà tot dies non extendendi ad turpem tactum. 4. Ante Crucifixi imaginem quotidie statuat continere manus suas ad honorem sacrorum vulnerum, quæ Christus pro se in manibus accepit, & ad reverentiam sacratissimi Sanguinis, qui ex illis fluxit. 5. Multis profuerunt hæ precationes ad Christum, B. Virginem, & S. Josephum, dictæ manè, vesperì, & quando urget tentatio: *JESU purissime, per sanctam Virginitatem & Incarnationem tuam emunda cor & carnem meam, in Nomine Patris & Filii &c. Purissima Virgo Maria, per sanctam Virginitatem & immaculatam Conceptionem tuam emunda cor & carnem meam, in Nomine Patris &c. Castissime Sponse Josephe, per sanctam virginitatem & sanctificationem tuam emunda cor & carnem meam, in Nomine Patris & Filii &c.* 6. Quotidie manè & vesperi, & quoties tentatio urget, aliquam brevem sententiam volvat in mente, v. g. *Momentaneum, quod delectat, æternum, quod cruciat. Mors certa, judicium formidabile, æternitas infinita. Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?* Stoz l. 2. n. 161 etiam ponit hos versus: Ich leb / weiß aber nicht wie lang: ich stirb / weiß aber auch nicht wan: ich fahr / weiß wieder nicht wohin / wie kommts / daß ich nit frommer bin? Quamdiu vivam, nescio; nec mortis horam præscio; vado, sed quò, non video; mirum, quòd me non corrigo. 7. Quando tentatur, reflectat se ad Deum sibi præsentem, qui severissimè judicabit etiam de hac actione: Item ad Angelum custodem, qui accusabit. 8. Potest etiam incuti metus abbreviandæ vitæ, ut sic motiva naturalia etiam impellant ad exequenda supernaturalia, certum enim est hoc vitio exhauriri summè vires corporis, ac per singulas pollutiones plùs tolli roboris, quàm si libra sanguinis efflueret, hinc sæpe fit, ut hi fiant phthysici aut aliâ tabe corporis præmoriantur. Alia media suggeret prudentia, usus, circumstantiæ, & imprimis Spiritus S. Quòd si nulla remedia juvent, Confessarius suadeat pœnitenti, ut ingrediatur Matrimonium, si ætas ferat, aut quandoque etiam statum religiosum, sed talem, in quo sit rigor & disciplina: Vix unquam suadeat statum ecclesiasticum, inquit *Sporer*, quia in hoc statu vitium illud nimis facilè invenit fomenta sua & occasiones majoris ruinæ.

1830. §. 2. Illi, qui se emendant, sæpe affliguntur nocturnis pollutionibus, quas antiquæ imaginationes obscœnæ causant, sed terreri non debent, nam quia natura assuevit conficiendo semini, quod non ampliùs per diem effunditur, hæc se exonerat in somno. Circa miseriam illam dat hoc consilium *Gerson* p. 2. num. 38. opusc. De pollutione diurna, prop. 12. *Pollutio diurna vel nocturna, dum sentitur effluere, non debet violenter prohiberi, si probabiliter existimetur, quòd hujusmodi violentia frustra esset: nihilominus pro exercitatione virtutis & pro evasione periculi videtur expediens, ut homo conetur prohibere, quantùm sentit, vel experitur commodè fieri posse, quoniam etsi hæc retentio nocere debeat corpori, proderit animæ: natura denique postmodum uno modo vel alio talem humorem à se ejiciet.*

Q. 266. Quid observare debeat Confessarius alicujus constituti in occasione proxima peccandi. ℞. Explicavi in l. 5. à n. 252. quandonam censeatur esse periculum sive occasio proxima peccandi. Ibidem à n. 256. dixi illum peccare, qui se exponit formali periculo vel certo vel etiam probabili tantùm, aut qui voluntariè manet in occasione proxima peccandi: & ideo n. 271. dixi talem occasionem esse vitandam cum quocunque incommodo, etiamsi mors esset subeunda: ac consequenter concubinarium vel quemcunque alium actu peccare, & nequidem semel absolvi posse, qui domi retinet mulierem, ob quam ipse est in periculo vel occasione proxima peccandi. Si tamen nunc esset nova & certa spes ex prudentibus motivis, quòd illam esset proximè ejecturus, aut quòd talem occasionem per aliqua media sibi suggesta redditurus esset ex proxima remotam, adeoque facturus, ut hoc, quod hactenus ipsi fuisset formale periculum, postea esset materiale tantùm, secundùm dicta ibidem à nu. 259. absolvi posset pro illa vice: attamen dixi ibidem non esse hoc facilè credendum: Et postea si per experientiam adverteretur, quòd permaneret periculum proximum relabendi, omnino absolvi non posset, nisi actu antecedenter removisset talem occasionem, uti ibidem à n. 280. exposui & per plura exempla declaravi. Si pœnitens obtendat, sed non posse vitare certam domum vel personam, dic ei: Si esset periculum in domo vel à persona illa contrahendi pestem, nunquid invenires modum & prætextum vitandi? jam multò magis, quia tibi afflabitur pestis animæ, quod per experientiam scis. 1831.

Q. 267. Quid observare debeat Confessarius hominis pudibundi, pusillanimis, desperantis de emendatione. ℞. 1. Si advertat pudore deterreri, quominus confiteatur, animet his motivis: Debebis tandem aperire omnia vulnera animæ, & quò diutius exspectas, eò pejus ac difficilius est. Tu occultissimos morbos corporis aperis amico vel Medico, ut saneris; cur non magis morbos animæ, cum scias Deum non aliter remissurum esse peccata? Non melius est se coram uno ad silendum obligatissimo aperire cum certa spe veniæ, quàm posteà in extremo judicio coram toto mundo propterea confundi cum certa damnatione? Ibi latere erit impossibile, comparere intolerabile. Quid refugis te aperire coram homine, simili tibi peccatore, cui novum non est talia, & fortè graviora audire? Sacerdos ea, quæ in confessione scit, minùs scit, quàm quæ ipse nescit, quæ enim nescit, scire potest & ea revelare, quæ autem in confessione scit, etiamsi aliunde sciverit, ea tamen ratione scandali revelare non ausit. Hæc carnificina conscientiæ, quæ te jam torquet, molestior censeri debet quàm gloriosa sui victoria, quam pax & quies animæ consequetur: Pus non cruciat, postquam est ex ulcere egestum, sic nec peccatum remordet, postquam est in confessione detectum. Si erubescentiam istam non potes sustinere coram uno, quomodo sustinebis coram toto mundo? Diabolo fidelior es quàm Deo, qui illius consilia contra Deum & in tuam etiam perniciem detegere metuis: aliter non dissolves fœdus cum eo, quàm per confessionem peccatorum. Erubescentia peccatorum data est à Deo in satisfactionem pro præteritis, in medicinam & cautelam contra relapsus: è contrà nequissimus dæmon illâ abutitur ad augenda scelera & qui abstulit pudorem peccaturo, reddit confessuro, ut jam pudeat mundari, cùm non puduerit coinquinari. Non erubuisti peccare in conspectu Creatoris, & jam in conspectu creaturæ confiteri erubescis. Si pœnitens sit capax lectionis, detur ei legendus *Vitemontius* in Instit. 1832.

ad pœnitentiam parte 4. Denique si tantus esset pudor in enarrandis peccatis, ut non videretur posse vinci, dixi à n. 1196. posse dare peccata scripta, & postquam Confessarius legit, dicere, quòd se de illis accuset.

1833. §. 2. Pusillanimis erigitur his motivis ad sperandam misericordiam: Quia Deus est Pater, qui filios prodigos in primam gratiam amantissimè recipit, *Lucæ* 15. Medicus est, qui venit salvum facere, quod perierat, *Matth.* 18. Pastor est, qui oves errantes quærit, & in humeris ad ovile lætus reportat, *Luc.* 15. Redemptor est, qui quos sanguine suo comparavit, non abjiciet: venit vocare non justos sed peccatores, *Matthæi* 9. Vide *Regin.* De officio pœnitentis c. 5. f. 1. Exempla pro erigenda spe ex Dei bonitate & misericordia affert *Voglerus* Trost-bronn l. 1. c. 11.

1834. §. 3. Si quasi desperet de emendatione, erigat his motivis: Nulla sunt peccata, quæ per Dei gratiam vinci emendarique non possint: neque Deus vult mortem peccatoris, sed magis, ut convertatur & vivat, *Ezech.* 18. Si desperes de tua ægritudine, præsume de Medico omnipotente: major est potentia Medici, quàm magnitudo tui morbi. Si potuit te dæmon perdere, quantò magis poterit te Deus restituere? Qui pro totius mundi peccatis mortuus est, voluit etiam tibi mortem suam prodesse. Nescis, quàm potens sit & misericors Deus: imaginaris eum tibi infensum, cùm benignissimè invitet ad pœnitentiam: confide, quia multus est ad ignoscendum: Tantummodo incipe, & senties auxilium ejus: qui dat velle, dat perficere. Difficultatem apprehendis majorem, quàm reipsa sit: putas te abstinere non posse, sed potes: si scires te perditurum oculos relabendo hodie, nonne abstineres? vides, quòd mentiaris tibi, dicendo te abstinere non posse: saltem hac die abstine pro honore Christi pro te tam dura passi, cras propones similiter pro die isto, & quotidie majus Dei auxilium senties. Legat *Viexmont.* p. 5. c. 3. & 4.

1835. §. 4. Si animo concidat, quia post adhibitum conatum pergit turpissimè tentari, aut etiam quandoque relabi, excitet his motivis: Hæc Dei bonitas est, quòd recordatione præteritorum te affligat, ut tantò magis detesteris, & pro illis satisfacias: si non tentareris, minùs esses cautus. Dæmon te non ita tentabat, cùm ei servires, quia possidebat te, jam fortiùs tentat, ut te sub servitutem iterum reducat: sed jam Dei servus es, qui major & potentior Dominus est, dummodo illi seriò adhæreas: vide, quomodo parvus David in virtute Dei superârit magnum Goliam. Si relaberis, statim resurge, id enim est ex fragilitate naturæ per consuetudinem fractæ: quandoque etiam est ad majorem profectum, ut infirmitatem tuam humiliter agnoscas, & scias te per solius Dei gratiam posse constantem manere. Si non cessas recidere, non cesses resurgere: nonne mundas calceos, quamvis prævideas iterum inquinandos? Nonne miles curat vulnera, quamvis nova prævideat in similibus præliis? Incarceratus, si exire nollet, quia timeret iterum incarcerari, nonne stultus esset? sic & tu nolens pœnitere, quia times relabi: an putas minus malum esse continuare peccare quàm aliquando cessare? An ignoras eam esse certaminis conditionem, non ut nunquam quis cadat, sed ut nunquam cedat? non is victus dicitur, qui sæpe recidit, sed qui ad extremum cessit. Legat *Viexm.* p. 5. c. 5. & 6.

1836. Q. 268. *Quomodo aget Confessarius cum homine, quem advertit seriam pœnitentiam differre velle in alia tempora, fortè etiam usque ad mortem.* R. Conabitur ad indilatam pœnitentiam adducere his motivis: Valde instabilis est vita hominis, mors certissimè eventura, sed incertissimum, quo tempore, modo, loco: docent id experientia & casus quotidiani. Pars major hominum ante annum 50. in æternitatem abripitur: Deus, qui pœnitenti veniam spopondit, peccanti crastinum non promisit: Angelum peccantem non exspectavit ad pœnitentiam: Adamum mox à peccato extra paradisum expulit: sicut benignus est in tolerando, ita justus in puniendo: & quem vult convertere, exspectat ad tempus præfinitum, statuit cuique terminum, qui præteriri non poterit: jam admonuit *Eccli.* 5. v. 8. *Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem, subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te*: monuit te per Evangelium, *veniet, cum minimè putabis, sicut fur de nocte: vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam.* Voluit Deus latere ultimum diem, ut velut ultimum observaremus omnem diem. Quis cautus non esset in omni cibo, si sciret uni adhærere venenum? sed dicis, jam tam diu vixi, nec me mors obruit: hoc ipsum fuit Dei beneficium, qui quò magis est jam longanimis & misericors, eò severior & districtior adveniet; quem enim, ut convertatur, exspectat, non conversum duriùs damnat. Si tibi multi dies sine morte præteriêrunt, hoc ipso jam es morti vicinior: avicula, quò diutiùs insidet ramo, magis exposita est telo jaculantis: seu vigiles seu dormias, magis morti appropinquas, cui vicinior est, quàm putas: mors senibus in janua est, juvenibus in insidiis. Re mutuò acceptâ ad utilitatem corporis, statim uteris, quia scis brevi repetendam; sic utere nunc vitâ mortali tibi ad dies incertos concessâ, ut æternam non amittas. Pœnitentia ad finê vitæ dilata est difficillima, & vix seria: putasne, quòd arbor, quæ vix viruit, & nunquam rectè floruit, fructus proferet, cum propè aruerit, jamque exscindenda erit? Audi *Augustinum*: sic enim refertur, De pœn. dist. 7. *Si quis positus in ultima necessitate suæ ægritudinis voluerit accipere pœnitentiam.... pœnitentiam dare possumus, securitatem autem dare non possumus: nunquid dico, damnabitur? sed non dico, liberabitur: vis ergo à dubio liberari, vis, quod est incertum, evadere, age pœnitentiam, dum sanus es.... si sic agere pœnitentiam, quando jam peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa.* Deus, ut peccata remittat, humani arbitrii vult libertatem non necessitatem, in fine vitæ vult charitatem non timorem, & quomodo tu ad charitatem assurges? solo terrore instantis gehennæ concutieris: non convertes te ad Deum, quia bonus est, sed quia justus, & jam jugulo instat per damnationis sententiam. In tota Scriptura non invenitur nisi bonus latro, qui in fine verè pœniterit, ille, ut nullus desperet; solus, ut nullus præsumat. Multa præterea languentem impediunt à vera pœnitentia, avulsio à temporalibus ita perditè amatis, dolores acutissimi corporis, obtusio sensuum, remorsus, terror, inquietudo conscientiæ, incertitudo instantis judicii, tentatio desperationis propter Deum tam diu contemptum, propter neglectum tempus pœnitentiæ, propter rejectas gratias: *sic justo Dei judicio*, inquit *Gerson* p. 2. n. 32. de præcept. Decal. Capit. 17. *ut qui pœnitere de commissis cum possint, non volunt, cum velint, nequeant*, non enim tenetur Deus omni momento dare efficaces gratias, nec tenetur semper, quando velles, sed tu teneris, ubi & quando ille vult. Dæmon eo articulo non feriabitur, hic extremas artes adhibebit: creditur visibili specie apparere multis, ingerit tum priorum voluptatum recordationem, turbat phantasiam, ad desperationem sollicitat. Cur putas ita sudare agonizantes, contorquere oculos, dirùm intueri; fortè multi non tam ex vicinia mortis quàm propter angustias cordis. Si viri sancti deprehensi in eo articulo exterriti fuerunt, quid fiet tibi? Quâ temeritate speras tum temporis converti, quando perfectissimi homines timent perverti? Etiam dato, futurum esse, quòd in fine vitæ per Dei misericordiam pœniteas, adhuc gravissimæ sunt rationes statim pœnitendi, nam imprimis si grave est nunc pœnitere, gravius erit in senectute, cùm prava consuetudo erit robustior & ætas ad patiendum infirmior: quò diutiùs rubi-

rubigo est in ferro, tantò difficiliùs eraditur; sordes, quantò diutiùs in vase relinquuntur, tantò ægriùs avelluntur. Deinde quid hîc brevis voluptas ad diuturnam pœnam, quam meretur & auget? nunquid facilius nunc est diem insumere pœnitentiæ, quàm in acerbissimis saltem purgatorii pœnis pati ad annos? crescunt autem debita pœnarum cum culpis, & incredibile est illis subitò remitti pœnas, qui ita temerè cumulant culpas. Neque confide in hæredum suffragiis, cum sonitu peribit memoria tui, clamares usque ad diem judicii, *miseremini mei*, & non exaudirent. Alterutrum eligendum, vel hîc pati modicum pro peccatis cum ingenti merito novæ gratiæ, vel ibi torqueri multùm sine augmento gratiæ vel gloriæ. Plùs valet in mundo cum pœnitentia dies unus, quàm in Purgatorio cum gravissima pœna annus integer. Præterea certum est, quòd gaudium bonæ conscientiæ & delectatio justorum longè major sit voluptatibus impiorum: sola suî victoria sub initium difficilis est, nam si probi postea cruces habent, sunt unctæ; si spinas sentiunt, ornantur rosis; si experiuntur laborem, sciunt æternam esse mercedem: non sunt condignæ passiones tam brevis vitæ, si comparentur ad culpam, quæ remittitur, ad consolationis gratiam, quæ immittitur, ad futuram gloriam, quæ promittitur. O si impius vel levi gustu spiritualem prælibâsset delectationem, facilè pro ea vilipenderet omnem aliam voluptatem. Accedit, quòd peccator per pœnitentiam optet post mortem æternùm frui Deo ter optimo maximo, quàm ergo inhonestum est, & quàm pudebit ipsum, florem ætatis immolâsse vitiis, & fœcem senectutis Deo reservâsse? Denique qui differt pœnitentiam, magnis se gaudiis æternùm privat, quidquid enim operis fit extra gratiam, manet mortuum nec per pœnitentiam postea fit vivum. Videat igitur, quantis se periculis exponat, quantis objiciat malis, quantis privet bonis, & citò resipiscat. Vide *Vitexm.* totâ p. 1.

1837. *Q. 269. Quid aget Confessarius hominis nolentis condonare, indurati, desperantis de salute ob peccatorum multitudinem.* ℞. §. 1. Nolenti condonare rotundè dicat, nec absolvi nec peccatum dimitti posse: & siquidem hoc sciatur extra Sacramentum, inducendi sunt alii homines ipsi amici, qui de adversario molliter loquantur, declarando eum bene loqui de ipso, laudando prout possunt &c. Deinde proponendum exemplum Christi & Sanctorum, etiam orantium pro suis hostibus. Revocandum in mentem, quid oret quotidie, nempe, *& dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus*, itaque si non dimittat, rogat sibi non dimitti. Præterea proponenda Dei voluntas dicentis, *mihi vindicta, & ego retribuam*, hinc in jus Dei involat ille, qui vult vindicare seipsum. Item proponenda Christi sententia *Matth. 18. Sic & Pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.* Si his non flectatur, roget, obtestetur, etiamque se provolvat ad ipsius genua, & exhibitâ Crucifixi imagine adjuret per sanguinolentas plagas, ut si non hosti, saltem condonet injuriam Christo, qui peccata omnium in se sumpsit; & ad ista teneri Confessarium docet *Sporer* n. 315. si speret pœnitentem flectendum, quia charitas obligat, ut etiam cum aliquo incommodo damnationem proximi impediamus. Plura suggerunt *Arsd.* tom. 3. p. 5. c. 2. §. 8. & *Lohn.* De conv. Apost. p. 2. c. 4. §. 3.

1838. §. 2. Peccatori indurato dic, non tam malum esse cecidisse, quàm post lapsum nolle resurgere. *Stoz* eundem ita aggreditur: Si enorme crimen publicè commisisses, & jam veniret severissimus Judex cum ministris, qui te ad carcerem, & postea ad ignes, rotas, mortem acerbissimam essent tracturi, nisi deprecareris culpam, nunquid statim provolutus in genua id faceres? sed nunquid credis Deum esse Judicem ita justum & rigidum, ut nullum delictum possit relinquere impunitum? An non credis hîc esse præsentem cum tota sua omnipotentia, quâ te hoc momento ad infernum detrudere posset, si vellet? imò adsunt dæmones, qui tibi collum obtorquerent, nisi Deus impediret: Itaque prostratus ad pedes Domini dic, *Domine propitius esto mihi peccatori.* Si non concutiatur Dei timore, conare emollire amore, propositis Dei beneficiis & bonitate, de quibus *Regin.* De off. pœnit. c. 5. f. 2. & 3. Plura suggerunt *Arsd.* §. 7. & *Lohner* §. 2. à nu. 9.

§. 3. Si æger sic obstinatus confiteri non velit, ora pro illo: submitte hominem ei gratum, qui pœnitentiam suadeat, insinua te suaviter, de aliis rebus ei gratis loquens, & conare subinferre, saltem obesse non posse, si propter vitæ incertitudinem paulatim se ad Dei gratiam disponat; hoc ipsum posse conferre ad recuperandam sanitatem. Si non moveatur, inquire in causam istius obstinationis, & conare eam removere. Si pergat renuere, propone justa judicia Dei, qui non irridetur, nec dat gratias, prout volumus, sed nostrum esse cooperari, quando dat: æternitatem sequi, quæ à statu animæ tempore mortis futuro pendeat. Si adhuc resistat, fac etiam à Medicis edici præsens mortis periculum. Potest etiam ipsi ob oculos poni, quàm miseranda sit in morte desperatio animæ in obduratione decedentis, nam 1. videt se deserere omnia & ab omnibus deseri. 2. Exhorrescit ad conspectum dæmonum, qui totius vitæ peccata iterum memoriæ objiciunt. 3. Sentit se jam à corpore extrudi in infelicem æternitatem. 4. Ipsa jam sibi pronunciat Dei judicium, cognoscendo se perditam in æternum, sine spe tormenta æterna evadendi. Legatur *Vitexm.* p. 1. c. 7. & de pœnis inferni c. 8. Item *Vogleri* Trost-bronn l. 5. c. 3. 1839.

§. 4. Si dicat, major est iniquitas mea, quàm ut veniam merear: reponat, major est Dei pietas quam tua impietas; major Dei misericordia quàm tua miseria; majora Christi merita quàm tua demerita: peccata tua sunt finita, Dei pietas & misericordia, Christi merita sunt infinita: peccata omnia collata ad Dei misericordiam & ad Christi merita sunt velut aquæ guttula ad mare: secundum multitudinem miserationum suarũ delebit multitudinem iniquitatum tuarum, hoc ipse promisit *Ezech.* 23. *Quacumque horâ ingemuerit peccator, omnium iniquitatum ejus non recordabor.* Desperatio maximè injuriosa est Deo: Judas magis peccavit in eo, quia desperavit, quàm quòd Christum tradiderit. Exempla misericordiæ sunt Ninivitæ, David, Nabuchodonosor, Magdalena, Latro &c. Legatur *Vitexm.* p. 6. c. 2. & 3. *Regin.* c. 5. f. 1. Etiam juvat tali desperanti revocare ad memoriam bona, quæ fecit aliquando, secundùm illud S. Greg. Moral. l. 22. c. 5. *Sicut dum vivimus, debemus bona nostra à memoria repellere, ne extollant, ita appropinquante exitu plerumque ea ad memoriam justè revocamus, ut videlicet fiduciam præbeant & desperatum timorem premant.* Et quomodo etiam in articulo mortis possit pœnitentia agi, rectè deducit *Vitexm.* p. 6. c. 6. Exempla, quibus spes nostra ex Dei bonitate & misericordia erigitur, affert *Voglerus* suprà l. 3. c. 11. 1840.

Q. 270. Quid observare debeat Confessarius captivi vel condemnati ad mortem. ℞. §. 1. Confessarium Rei instruit *Busenb.* relatus l. 4. num. 1531. Quid autem Reo liceat, dictum est ibidem à nu. 1521. Confessarium Magæ, veneficæ, & similium, qui cum dæmone pactum habuerunt, instruit idem *Busenbaum* relatus l. 3. p. 1. nu. 41. Item *Voglerus* im Trost-bronn l. 7. c. 7. Communiter notant omnes, quamdiu in captivum sententia lata non est, non facilè audiendum pro confessione, præsertim si neget illa, de quibus accusatur, quia periculum est, ne quantumvis fecerit, etiam in confessione negêt, ut Confessarium habeat patronum. 1841.

patronum. Quòd si teneatur ob crimina, quæ non negat, tum audiri potest, uti & plerúmque tum, quando suâ sponte petit confiteri: nihilominus assecuret eum Confessarius, etiam cum juramento, si opus, nihil obfuturum, quidquid inter se sincerè loquentur extra Sacramentum.

1842. §. 2. Non spondeat se fore patronum pro ejus vita, tum enim non ita seriò se disponit, & si spe cadat, facilè alienabitur à Confessario, hinc potiùs disponat ad exspectandam resignatè veluti de manu Dei quamcunque sententiam, interim profuturum, si de peccatis seriò doleat, & in satisfactionem offerat ignominiam & molestias carceris. Nihil æquivocè loquatur cum illo, ne postea conqueri possit se deceptum, quod potest esse causa gravis perturbationis in fine vitæ.

1843. §. 3. Si Reus est, & teneatur crimen etiam capitale fateri Judici hic & nunc legitimè interroganti, suadere imò & obligare potest, ut fateatur, nec ideo fit irregularis, *Vasq. Turr. Lugo. Aversa* q. 16. s. 12. quod *Arr.* d. 43. n. 26. dicit sibi esse evidens, quia non est credibile Ecclesiam voluisse imponere irregularitatem actioni, ad quam hic & nunc tenetur Confessarius pro salute æterna sui pœnitentis.

1844. §. 4. Quamvis secundum *Vasq. Az. Less.* & alios apud *Dian.* p. 3. t. 5. R. 102. omnes, qui non sunt ministri justitiæ, per se loquendo, cooperari possint ad fugam talis Rei, & instrumenta offerre ad effringendos carceres, tamen ab eo, uti & à fuga suadenda abstineat Confessarius, ne commoveat in se Magistratus.

1845. §. 5. Confessarius non indicet ipsemet sententiam mortis Reo, sed permittat id fieri per alium: nec proponat ei tristia sed consolatoria & excitantia ad spem æternæ felicitatis.

1846. §. 6. Damnatis ad mortem plerumque injungenda est levissima pœnitentia, quam statim expleant, etiam cum ipso Confessario: possuntque ei pro pœnitentia injungi cruciatus vel angores ante supplicium, aut etiam supplicium ipsum, ut quantùm potest, patienter sustineat. Si possit, adducat Reum, ut dormiat nocte ante mortem, alioqui deficiet viribus capitis; & expedit dormienti adesse aliquem, qui excitatum animet.

1847. §. 7. Caveat, ne sit causa, cur mors approperetur, ne fortè secundùm sententiam aliquorum Doctorum irregularitatem incurrat: unde non præeat Reum, aut si sistat, non moneat, ut pergat, sed sequatur ipse, & sistenti se accommodet.

1848. §. 8. Si existens in scalis adhuc confiteri velit, si priùs jam confessus est, & Judex difficulter concederet descensum, moneat de dolore eliciendo, & ibi absolvat: si autem ex pertinacia antea non fuit confessus, rogandus Judex, ut permittat descendere.

1849. §. 9. Si per testimonia plenè convictus, neget crimen, *Suar. & Sanch.* nolunt, *Hurt. & Portel.* volunt absolvi: *Aversf.* s. 11. rectè dicit, si saltem dubiè præsumi possit non fecisse, absolvendum, quia hìc potiùs credendum Reo: si autem ipsemet Confessario sit fassus, non esse absolvendum, nisi velit etiam in judicio fateri, quia ad hoc tenetur.

1850. §. 10. Nec ante, nec post supplicium quidquam dicat contra Judices, sed solos privatim admoneat, si opus, debet enim stare pro authoritate Judicum, ne Reos concitet, & sic mortem impatientius admittant. Plura videri possunt apud *Lohner* De conversatione Apostolica p. 2. c. 5. *Voglerum* Trost-bronn l. 7. c. 2. 3. 4. *Polanc.* in Methodo adjuvandi moribundos c. 18.

1851. Q. 271. *Quid agendum sit Confessario hominis ebriosi, vel habentis ebriosam uxorem.* ℞. §. 1. Ebriosus obligandus est ad declinandas occasiones bibendi, vel ad bibendum non plùs, quàm sciat per experientiam se posse portare. Si monitus non faciat, in pœnam injungenda abstinentia à potu inebriante diebus illis, quibus prævidetur futura occasio. Si bibere debet, eò quòd cogatur prandere vel agere cum aliis bibentibus, nec omnino possit nequidem per fraudem declinare haustum, suggerenda sunt præservativa & naturalia remedia pro cavenda ebrietate, qualia colligit *Gob.* in Quin. t. 5. c. 5. s. 1. & 2. Peccat tamen venialiter, qui talibus præservativis utitur sine justa causa, & tantùm ideo, ut ultra debitum possit bibere, hæc enim est intemperantia, & per tales potationes valetudo frangitur.

§. 2. Ut possit se excusare & paulatim appetitum inordinatum corrigere, voveat per aliquod tempus abstinere à vino, vel non adire tabernam, aut saltem voveat non bibere ultra id, quod scit se ferre posse sine periculo ebrietatis. Quòd si voveat omnino abstinere à vino, votum non debet esse ad longum tempus, nequidem ad mensem integrum, tum quia hoc erit ipsi nimis difficile, ideoque vix observabit, tum etiam quia post hepar accensum & assuetum stomachum, si nimis subitus & violentus sit transitus ab extremo ad extremum, patietur valetudo, unde consultius erit obligare, ut paulatim sibi subtrahat aliquid, donec periculum inebriandi evaserit. 1852.

§. 3. *Matthias Faber* Conc. 5. Domin. 16. post Pentec. dat ebriosis supra 5. digitos consideranda hæc quinque puncta. *Quid fecisti? quantum perdidisti? qualis per ebrietatem evasisti? Quæ supplicia meruisti? Quid jam toties promisisti?* Etiam prodest injungere illi, ut à Confessione domum reversus dicat uxori, si hæc sobria sit & prudens; video, quanta mala mihi, tibi, prolibus, rei familiari afferat mea damnata ebrietas, planè constitui cum bono Deo vitam sobriam instituere, & quia nosti tempus atque occasiones, quibus soleo in eam miseriam prolabi, quoties videbis periculum adesse, mone me, impedi etiam invitum, & postea agnoscam te bene egisse, sic enim volo fieri. Plura suggerit *Gob.* s. 3. §. 4. 1853.

§. 4. Si vir apud Confessarium conqueratur de uxore ebriosa, quærendum, an non ipsemet sit ebriosus: si affirmet, dicendum, ut corrigat se primum, quia ebriosus frustra sobrietatem requirit in alio. Si neget, suadendum, ut uxori ad mensam concedat, quantùm similis conditionis mulieribus concedi solet, aut etiam aliquantò plùs. Si sic nil proficiat, utatur rationibus accommodatis ad persuadendum, ut abstineat, etiam aliorum authoritatem interponat. Si neque hæc juvent, minetur verbera: addit *Gob.* ut etiam det, ubi opus, in tali enim casu dicit licitum esse verberare uxorem, etiamsi sentiat ad plures dies, sed de hoc dixi l. 3. p. 1. nu. 834. Per experientiam alicujus pœnitentis scio, quòd exemplum viri sobrii, patientia & moderata ejusdem admonitio plùs potuerint, quàm verbera vel rixa. 1854.

§. 5. Sive vir sive mulier in ebrietate tumultuetur, alter, qui sobrius est, non objurget vel obstrepat eo tempore, sed patienter sileat, alioquin malum magìs exasperat. Cogitet prudens fuisse illud *Recipe* Medici, datum mulieri, ut quamdiu ebrius maritus tumultuaretur, ipsa de aqua, quam in phiala dabat (erat autem naturalis) partem aliquam ore clauso retineret. Simile fuit factum chirurgi, qui vocatus ad curanda vulnera à marito inflicta uxori, primum emplastrum applicare voluit ori mulieris, dicens hoc vulnus & foramen esse ante omnia sanandum. 1855.

Q. 272. *Quid observandum sit circa hominem convertendum vel conversum ad fidem.* ℞. §. 1. Aliqui acatholici sunt pertinaces, & cum his vix quidquam utiliter agitur; unde consultissimum est illos Deo in oratione commendare. Alii sunt ex ignorantia zelosi pro fide sua; & hi sunt benignè excipiendi ac docendi veritatem. Alii sunt frigidi, agnoscentes veritatem nostræ fidei, sed ob frivolas causas vel humanos 1856.

manos respectus tardant; & hi terrendi sunt minando judicia divina & proponendo extrema. Alii sunt dubii, quibus ostendi debet, in quo conveniamus & discrepemus cum illis, tumque probandæ illis nostræ veritates. Si quis prætendat non esse honestum mutare religionem, in qua quis educatus est, dic illi, an ergo Christus non fuit in Judaismo enutritus eique conformiter vixit 30. annis? an etiam talis mortuus? planè non, sed everso Judaismo in ultima cœna sumpsit Sacramentum novæ legis, quod opposuit cœnæ legali ibi ultimò sumptæ, & aliàs non sumendæ ampliùs. Similiter Apostoli omnes aliique conversi ab Apostolis, item innumeri Martyres &c. Et si argumentum valeret, Gentilis, Turca, & quivis infidelis deberet mori, qualis est.

1857. §. 2. Convertendus edoceri debet omnia scitu necessaria necessitate medii. Deinde proponendi sunt illi successivè articuli fidei contrarii ipsius erroribus: Præterea etiam omnes alii. Nec reticendum videtur, etiam ad tempus, quamvis sciatur futurum, ut abhorreat, *Verjuys* tr. 2. a. 8. contra alios putantes posse tantisper dissimulari; sed posset postea conqueri sibi illa non esse proposita. Neque etiam videtur dissimulandus ille articulus, quòd Pontifex Romanus sit caput Ecclesiæ, cùm disponi debeat ad faciendam fidei professionem, in qua hoc continetur. *Verj.* a. 9.

1858. §. 3. Professio fidei proprio idiomate danda est illi & explicanda. Est autem duplex, una longior, cujus usus est, quando conversus fuit publicè hæreticus & publicè profitetur. Altera brevior pro aliis, qui secretò convertuntur. Expedit tamen etiam his illa longior. Utramque dabo post n. 1862. Si sit publica, fit ante Communionem post recitatam à Ministro confessionem, Sacerdote ad latus Evangelii genuflexo.

1859. §. 4. Examen pro confessione non debet rigidè institui cum converso, neque dandi longi catalogi peccatorum, hæc enim ipsum terrent: Dicat Confessarius, cùm ipse dixerit, quod occurret, se reliqua interrogaturum. Nec expedit, ut ab illo exactè petatur numerus singulorum peccatorum, ne nimiùm fatigatus apprehendat onus confessionis esse gravius, quàm ut postea ferre possit, unde petere non debet, quoties non jejunâsti? carnes comedisti die vetito &c.? sed sic procedat. Quot annos habes? Nunquid accusas te, quòd à tempore usûs rationis neglexeris omnia præcepta Ecclesiæ? Quoties per annum solitus es adire cœnam hæreticam? nunquid plerumque quater vel quinquies? sic enim Confessarius sufficienter agnoscet numerum peccatorum illorum, imò probabile est satisfacere, si dicat se hactenus vixisse in hæresi, sic enim virtualiter dicit se eo tempore nulla Ecclesiæ præcepta observâsse. Si tamen specialem aliquem contemptum Papæ vel Ecclesiæ habuerit, aut dixerit blasphemias vel calumnias contra Ecclesiasticos, plùs quàm regulariter fiat ab hæreticis, aut dederit scandalum in rebus fidei, vel alios perverterit, vel in hæresi detinuerit, hæc essent speciatim explicanda. *Verjuys* tr. 9. a. 2.

1860. §. 5. Quamvis convertendus gravia afferat peccata, non arguat illum Confessarius, sed potiùs ad spem veniæ excitet, dicens mirum non esse, quòd destitutus Sacramentis ita lapsus sit. Nec ab initio gravem imponat pœnitentiam, sed invitet ad proximas Indulgentias.

1861. §. 6. Multi cum *Laym.* dicunt quemvis approbatum posse absolvere ab hæresi materiali. Quod formales hæreticos attinet & reservationem pontificiam, videnda sunt dicta à n. 1613. Quia tamen hæresis sæpe reservatur etiam Episcopis, & timeri poterit, ne fuerit formalis, si quis non habeat speciale privilegium, expedit remittere ad alium, qui habet, aut talem facultatem petere.

§. 7. Cautus esse debet Confessarius, ne talibus, 1862.
qui se dicunt converti velle, nimiùm credat, aut multa appromittat, vel commendet aliis, tales enim quandoque sunt homines fraudulenti, qui non quærunt salutem animæ, sed sustentationem vel alia temporalia aucupantur. Hæc aliaque plura *Lohner* De convers. Apost. p. 2. c. 2. §. 1. Facillimum autem medium convincendi acatholicum est, probare Ecclesiam Catholico-Romanam esse veram Christi Ecclesiam, eò quòd illi soli conveniant Notæ veræ Ecclesiæ, quòd nempe sit *Una, Sancta, Catholica, Apostolica*, ac consequenter quidquid illa proponit credendum, id esse verum: pro quo legi possunt libelli, *Des Hayes* Der klein und getreue Wegweiser / Coloniæ: Le petit & fidel Guide, Leodii: Elffen Catholisch Schlecht und Recht: Außzug auß der Heiligen Schrifft/ wo stets geschrieben? Nord-Stern &c.

Professio Fidei Catholicæ.

Secundùm Bullam Pii IV. & præscriptum Tridentini.

EGO N. N. firmâ fide credo & profiteor omnia & singula, quæ continentur in Symbolo fidei, quo sancta Romana Ecclesia utitur, videlicet: Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilium omnium & invisibilium: & in unum Dominum JESUM Christum Filium Dei unigenitum, & ex Patre natum ante omnia sæcula: Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero; genitum non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt; qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit de cœlis, & Incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine, & homo factus est, crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus & sepultus est; & resurrexit tertiâ die secundum Scripturas, & ascendit in cœlum, sedet ad dexteram Patris; & iterum venturus est cum gloria judicare vivos & mortuos, cujus regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum Dominum & vivificantem, qui ex Patre Filioque procedit, qui cum Patre & Filio simul adoratur & conglorificatur, qui locutus est per Prophetas. Et unam, sanctam, catholicam, & apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum, & expecto resurrectionem mortuorum, & vitam venturi sæculi. Amen. Apostolicas & Ecclesiasticas traditiones, reliquasque ejusdem Ecclesiæ observationes & Constitutiones firmissimè admitto, & amplector Item sacram Scripturam juxta eum sensum, quem tenuit & tenet sancta Mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu & interpretatione sacrarum Scripturarum, admitto; nec eam unquam nisi juxta unanimem consensum Patrum accipiam & interpretabor. Profiteor quoque septem esse verè & propriè Sacramenta novæ legis à Christo JESU Domino nostro instituta atque ad salutem humani generis, licèt non omnia singulis necessaria, scilicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, extremam Unctionem, Ordinem & Matrimonium; illaque gratiam conferre, & ex his Baptismum, Confirmationem, & Ordinem sine sacrilegio reiterari non posse. Receptos quoque & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus in supradictorum omnium Sacramentorum solemni administratione recipio & admitto: omnia & singula, quæ de peccato originali & de justificatione in sacrosancta Tridentina Synodo definita & declarata fuerunt, amplector & recipio: Profiteor pariter in Missa offerri Deo verum & propitiatorium sacrificium pro vivis & defunctis, atque in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento esse verè realiter & substantialiter Corpus & Sanguinem, unà cum anima & divinitate Domini nostri JESU Chri-

Christi, fierique conversionem totius substantiæ panis in Corpus, & totius substantiæ vini in Sanguinem, quam conversionem Catholica Ecclesia *transsubstantiationem* appellat. Fateor etiam sub altera tantùm specie totum atque integrum Christum verumque Sacramentum sumi. Constanter teneo, Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis juvari: Similiter & Sanctos unà cum Christo regnantes venerandos & invocandos esse, eosque orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum Reliquias esse venerandas. Firmissimè assero imagines Christi ac Deiparæ semper virginis, nec non aliorum Sanctorum habendas & retinendas esse, atque eis debitum honorem ac venerationem impertiendam. Indulgentiarum etiam potestatem à Christo in Ecclesia relictam fuisse, illarumque usum Christiano populo maximè salutarem esse affirmo. Sanctam Catholicam & Apostolicam Romanam Ecclesiam, omnium Ecclesiarum Matrem & magistram agnosco, Romanoque Pontifici, Beati Petri Apostolorum Principis successori ac JESU Christi Vicario, veram obedientiam spondeo ac juro: Cætera item omnia à sacris Canonibus & œcumenicis Conciliis, ac præcipuè à sacrosancta Tridentina Synodo tradita, definita & declarata, indubitanter recipio atque profiteor, simulque contraria omnia atque hæreses quascunque ab Ecclesia damnatas, rejectas & anathematizatas, ego pariter damno, rejicio & anathematizo: hanc veram Catholicam fidem, extra quam nemo salvus esse potest, quam in præsenti sponte profiteor & veraciter teneo, eandem integram & inviolatam, usque ad extremum vitæ spiritum constantissimè (Deo adjuvante) retinere & confiteri; atque à meis subditis vel illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, doceri & prædicari, quantùm in me erit, curaturum, ego idem N. N. spondeo, voveo, ac juro: sic me Deus adjuvet & hæc sancta Dei Evangelia: *In principio erat Verbum &c.*

JE N.N. crois, & confesse, avec fermeté & constance, tous & chaque article compris en la profession de foy chrestienne & catholique, comme la sainte Eglise Romaine tient & confesse en ces termes. Je croy en un Dieu le Pere tout puissant, createur du ciel & de la terre, de toutes les choses visibles & invisibles. Et en un Seigneur Jesus Christ, fils unique de Dieu: qui est nè du Pere devant tous les siecles, un Dieu d'un Dieu, une lumiere d'une lumiere, un vray Dieu d'un vray Dieu, qui est nè, mais point fait; consubstantiel au Pere; & par lequel toutes choses sont faites: qui est descendu des Cieux pour l'amour & le salut des hommes; qui a été incarne de la Vierge Marie, per le saint Esprit; & s'est fait homme, a aussi été crucifié pour nous sous Ponce Pilate, a souffert & été ensevely: qui est resuscité au troisiéme jour, conformément aux Escritures: qui est montè au ciel & assis à la droite du Pere, d'ou il viendra derechef, avec gloire, pour juger les vivans & les morts: de qui le regne ne finira jamais. Je crois au saint Esprit, qui est le Seigneur vivifiant, qui procede du Pere & du Fils: qui est également adoré & glorifié avec le Pere & le Fils, qui à parlè par le Prophetes. Je crois une sainte Eglise Catholique & Apostolique. Je confesse un baptesme en remission des pechez. Et j'attends la resurrection des morts; & la vie du siecle à venir. Ainsi soit il. Je recois aussi & croy fermement les traditions Apostoliques & toutes les ordonnances de la sainte Eglise Catholique Romaine. Je prends & entends la sainte Escriture dans le sens, que nostre Mere sainte Eglise chrestienne a toujours tenu & tient encore à present, car à elle seule appartient de déclarer le vray sens de l'Escriture, & en distinguer la vray intelligence, de la fausse. Je veux aussi toujours entendre la ditte Escriture sainte selon la commune explication des saints Peres & point autrement. Je crois & confesse, que Jesus Christ nostre Seigneur a institué sept vrays Sacrements de la loy nouvelle, qui sont tres utiles au genre humain, (quoy qu'ils ne soyent pas tous necessaires au salut de chaque personne) A sçavoir le Baptesme, la Confirmation, l'Eucharistie, la Penitence, l'extreme-Onction, l'Ordre & le Mariage. Et que par ces Sacremens l'homme reçoit la grace divine. Entre lesquels le Baptesme, la Confirmation & l'Ordre, une fois receus, ne se peuvent reiterer, sans commettre un sacrilege enorme. Pareillement je crois aussi, tout ce qui a été conclu & arrestè au Sacrè Concile de Trente touchant le pechè originel & la justification du pecheur.

Je crois & confesse qu'en la sainte Messe est offert à Dieu un veritable & reel Sacrifice propiciatoire, pour les vivans & les defunts: & qu'au saint Sacrement de l'Autel se trouve veritablement, corporellement & en essence le Corps, le Sang, l'Ame & la divinité de Jesus Christ nostre Seigneur: & que toute la substance du pain y est changée en la substance du Corps, & la substance du vin en celle du Sang: lequel changement de substance en substance la sainte Eglise appelle *Transsubstantiation*. Je croy pareillement & confesse, que sous les seules especes du pain, on reçoit Jesus-Christ entierement & le vray Sacrament de son Corps parfaitement. Je crois fermement, qu'il y a un Purgatoire, & que les ames des fideles, qui y sont détenuës, reçoient soulagement & secours par les prieres & suffrages des vivans. Pareillement, qu'il est permis & aggreable à Dieu d'invoquer & honnorer les Saints, qui regnent en la gloire avec Jesus Christ; & qu'ils intercedent effectivement pour nous: de plus que l'on peut & doit honnorer mesme leurs Reliques. Je tiens pour tres-asseurè, que l'on peut aussi avoir & que l'on doit honnorer les images de JEsus Christ, de la Mere de Dieu & des autres Saints. Je confesse indubitablement, que Jesus Christ a donnè à son Eglise le pouvoir des Indulgences, & que l'usage desdittes Indulgences est tres salutaire à la chrestiennetè. Je promets obeissance & soumission à l'Evesque de Rome, comme au vray successeur de saint Pierre (qui fut chef des Apostres & Pasteur universel de l'Eglise) & au Vicaire de Jesus Christ sur la terre. Je reconnois & avouë, que la sainte Eglise Romaine est la Mere & Maistresse de toutes les Eglises & de tous les Christiens. Je recois & approuve tout ce que par les sacrez Canons elle ordonne & commande de recevoir & de croire, & particulierement ce qui a été decretè & ordonnè au dernier Concile de Trente. Je rejette, reprouve & condamne toutes les erreurs, qui y sont contraires, les fausses doctrines & heresies, qui ont été rejettées, reprouvées & condamnées, ou qui seront doresnavant rejettées, reprouvées, ou condamnées par la ditte Eglise sainte Catholique & Apostolique. C'est cette vraye foy Catholique, hors laquelle il n'y a pas de salut à esperer, & laquelle je confesse presentement de ma franche & libre volontè, que par la grace de Dieu je veux tenir & confesser entierement, fermement, & constamment jusqu'à mon dernier soûpir. Je veux aussi tâcher & faire autant qu'il me sera possible, que cette mesme foy & creance soit tenue enseignée & preschée par ceux qui appartiennent, & qui sont ou seront sous ma charge, & c'est ce que je promets & que je jure moy N.N. ainsi m'ayde Dieu & ses saints Evangiles. *Au commencement estoit le Verbe &c.*

Ich N. N. glaub und bekenne mit beständigem Hertzen alle und jede Stück / so in dem Christlichen Glauben / den die heilige Römische Kirch auff diese Weis gebrauchet / verfasset seynd / nemblich: Ich glaube in einen Gott

Gott Vatter den Allmächtigen Schöpffer Himmels und der Erden/ aller sichtbahren und unsichtbahren Dingen: und in einen HErrn JEsum Christum den eingebohrnen Sohn Gottes/ auß dem Vatter gebohren von Ewigkeit/ Gott von Gott/ Licht vom Licht/ wahren GOtt vom wahren GOtt/ gebohren und nicht erschaffen/ gleicher Substantz und Wesens mit dem Vatter/ durch den alle Ding erschaffen seynd/ der umb uns Menschen und unseres Heyls willen vom Himmel herunter gestiegen/ und durch den H. Geist auß Maria der Jungfrauen Fleisch an sich genommen hat/ und ist Mensch worden: Er ist auch für uns unter Pontio Pilato gecreutziget/ hat gelitten/ ist begraben worden/ und am dritten Tag/ laut der Schrifft/ wiederumb aufferstanden von den Todten: Er ist auffgefahren in den Himmel/ sitzet zu der Rechten Gottes des Vatters/ und wird wiederumb kommen mit Herrlichkeit zu richten die Lebendigen und die Todten/ welches Reichs kein End wird seyn. Ich glaube auch in den H. Geist/ den Lebendigmachenden Herrn/ der vom Vatter und Sohn hergehet: Der sampt dem Vatter und Sohn zugleich angebetten und geehret wird/ der da geredt hat durch die Propheten Ich glaub auch ein Einige/ Heilige/ Allgemeine und Apostolische Kirch: Ich bekenne einen Tauff zu Vergebung der Sunden/ und warte auff die Aufferstehung der Abgestorbenen/ und auff ein ewiges zukunfftiges Leben/ Amen.

Alle Apostolische geistliche Satzungen sampt allen anderen Ordnungen und Gebräuchen der Catholischen Kirchen nimb ich an/ und halt sie festiglich. Die H. Schrifft verstehe ich und lasse sie zu/ in und nach dem Verstand/ welchen unsere H. Mutter die Christliche Kirch bißhero gehabt und noch hält/ sintemahlen ihr allein zugehöret den wahren Verstand und Außlegung der H. Schrifft von dem falschen zu unterscheiden. Ich wil auch gemelte H. Schrifft allzeit nach der einhelligen Außlegung der HH. Vätter verstehen/ annehmen/ und nicht anders. Ich glaube und bekenne/ daß warlich und eygentlich sieben Sacramenten des neuen Testaments von Christo JEsu unserem HErrn selbst eingesetzt/ und dem Menschlichen Geschlecht sehr nutzlich/ wiewohl nit alle einem jeden Menschen zur Seeligkeit nothwendig seynd: Als nemblich der Tauff/ die Firmung/ das Sacrament des Altars/ die Buß/ die letzte Oelung/ die Priesterweyhe/ die Ehe: Und daß durch diese Sacramenten dem Menschen Gnad mitgetheilet werde: Auß welchen allen der Tauff/ Firmung und Priesterliche Weyhung/ ohn Gotteslästerung und grosse Sünd nicht mögen wiederholet und zum andernmahl gebraucht werden. Ich nimm auch an und laß zu alle gewöhnliche und bewährte Brauch/ so in der Christlichen Catholischen Kirchen/ bey der offentlichen herrlichen Darreichung jetzt gemelter Sacramenten gebraucht werden Deßgleichen glaub ich auch alles samptlich und sonderlich/ was von der Erbsünd und Rechtfertigung des Sünders im heiligen allgemeinen Concilio zu Trient erklaret und beschlossen worden. Ich bekenne auch und glaube/ daß in dem Hochheiligen Ampt der Meß/ Gott dem Herrn ein wahres/ eygentliches und versöhnliches Opffer für die Lebendigen und die Todten/ auffgeopffert werde/ daß auch in dem Allerheiligsten Sacrament des Altars warhafftig/ Leiblich und Wesentlich zugegen seye/ der Leib und das Blut/ mit der Seel und Gottheit/ unsers HErrn JEsu Christi/ und daß die gantze Substantz des Brods in den Leib/ und die Substantz des Weins in das Blut Christi verwandelt werden: Welche Wandelung die Christliche Catholische Kirch Transsubstantiationem, das ist/ ein Verwandelung einer Substantz in die andere nennet. Ich glaub auch und bekenn/ daß unter einerley Gestalt der gantze unzertheilte Christus vollkommentlich/ und das wahre Sacrament seines Fronleichnams genossen/ und empfangen werde. Ich glaub auch festiglich/ daß ein Fegfeur sey/ und daß die Christglaubige Seelen daselbsten durch die Fürbitt der Glaubigen Lebendigen Menschen Trost und Hulff empfangen. Item daß man auch die liebe Heiligen/ so mit Christo regieren/ ehren und anruffen soll/ und daß sie auch Gott für uns bitten/ darzu auch/ daß ihre Heylthumb in Ehren sollen gehalten werden. Ich halt beständiglich dafür/ daß man die Bildnüssen Christi/ der Mutter Gottes und anderer Heiligen auffhalten/ auch denselbigen gebührende Ehr und Reverentz erzeigen soll Ich glaub auch für gewiß/ daß Christus den Gewalt des Ablaß der Kirchen gegeben hat: Auch daß desselbigen Ablaß Gebrauch/ der Christenheit gar Heylsam seye. Ich bekenne auch die H Allgemeine/ Apostolische Kirch/ für eine Mutter und Meisterin aller anderen Kirchen. Ich versprich auch und gelobe mit einem Schwur wahren Gehorsam dem Römischen Bischoff/ als des H. Petri Obersten Apostels Nachkomling/ und des HErrn JEsu Christi allhie auff Erden Stadthalteren: Dergleichen alle andere Stück/ so von den Heiligen Canonen und allgemeinen Concilien/ fürnemblich aber von dem Heiligen Tridentinischen Concilio auffgesetzt/ verordnet und beschlossen worden/ bekenn und nimm ich unzweiffentlich an: Hergegen aber alle Irrthumben/ Lehrstück und Ketzereyen/ so von gemelter Catholischen Kirchen bißhero verdammt/ verworffen und verflucht seynd worden/ die verdamme/ verwerffe und verfluche ich ebenmässig. Diesen wahren Catholischen Glauben/ ausserhalb den niemand kan selig werden/ welchen ich jetzt freywillig bekenn und Warhafftig halte/ wil ich auch (mit Hulff Gottes) biß an mein letztes End/ gantz unwidersprechlich/ unverwirt/ und unverletzt halten und bekennen: Wil auch/ so viel mir möglich/ allen Fleiß anwenden/ daß dieser rechte und warhafftige Glaub von meinen Unterthanen/ und allen denen/ so meiner Sorg befohlen/ gehalten/ gelehrt und geprediget werde. Das verheisse/ gelobe und schwere ich N.N. So helff mir Gott und die Heilige Gottes Evangelia. Im Anfang war das Wort/ und das Wort war bey Gott/ und Gott war das Wort/ &c. *Joan. 1.*

Professio fidei brevior. Ex Verjuys Pastor. Mission. in fine.

Ego N. N. coram N. & N. Sacrosanctis Evangeliis coram me positis, eisque attactis juro, me firmiter credere corde & profiteri ore illam sanctam fidem catholicam & apostolicam, quam sancta Romana Ecclesia credit, prædicat, profitetur & observat: & consequenter abjuro, revoco, abnego & detestor omnem hæresim, cujuscunque sit conditionis & sectæ extollentis se adversùs sanctam catholicam Ecclesiam, & præcipuè illam hæresin, cui hactenus adhæsi. Item juro me credere & profiteor ore (*hic exprimantur præcipui articuli contrarii hæresi, quam deserit.*) Juro & promitto, quòd deinceps non aliter credam nec dogmatizabo, nec à mihi subditis aliter teneri permittam. Sic me Deus adjuvet & hæc sancta Dei Evangelia. In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum &c.

Je N. N. en presence de N. & N. touchant les saints Evangiles, jure, que je crois de cœur ferme, & que je confesse de bouche la sainte foy Catholique & Apostolique, comme la croit, presche, confesse & observe la sainte Eglise Romaine, & cepourtant j'abjure, rejette, revoque, renie & deteste toute heresie, de quelle condition & secte elle soit, qui s'eleve contre la sainte Eglise Catholique, & principalement je deteste l'heresie, à laquelle j'ai jusqu'à present été attaché. Je jure aussi, que je crois & que je confesse (*il faut ici exprimer les principales articles, contraires à l'heresie quittée*) Je jure & promets, que doresnavant je ne croirai pas autrement, ni enseignerai, & ne permetterai qu'aucun de mes sujets soutienne autrement. Ainsi m'aide Dieu & ses saints Evangiles. Au commencement estoit le Verbe &c.

Ich N. N. in Gegenwart N. und N. vor mir habend/ und mit Anrürung der heiligen Evangelien/ schwere/ daß ich festiglich von Hertzen glaube und mit dem Mund bekenne den Catholischen und Apostolischen Glauben/ welchen glaubet/ prediget/ bekennet und haltet die heilige Römische Kirch: und folgens verschwere ich/ wiederruffe/ sage ab und verfluche alle Ketzerey/ sie sey wie sie immer wölle/ welche sich aufwirfft wider die heilige Catholische Kirch/ und sonderlich die jenige Ketzerey/ welcher ich biß anjetzo bin zugethan gewesen. Ich schwere auch/ daß ich glaube und bekenne (**allhie sollen außtrücklich bekennet werden die Arti-**

Articulen / so der verlassener Ketzerey zuwieder.) Ich schwäre und verspreche / daß ich hinführo anderst nicht werde glauben / lehren / oder von meinen Unterthanen lassen halten. So hilff mir Gott und seine heilige Evangelia. Im Anfang war das Wort / und das Wort war bey Gott 2c.

1863. *Q. 273. Quid observare debeat Confessarius ægri vel moribundi.* R. §. 1. Confessarius ægri non statim ingerat mentionem confessionis, nisi esset periculum mortis, sed amicè salutet, quærat de morbo, doloribus, quiete &c. suadeat resignationem in manus Dei, qui vitæ & mortis Dominus est. Captatâ occasione insinuet expedire confessionem, antequam invalescat vis morbi, qui difficiliorem reddit: nec id posse obesse, sed profuturum pro quiete animæ, & etiam pro salute corporis. Si resolvat jam confiteri, præeat in actus necessarios, sublevando illum & alleviando onus confessionis, quantùm potest. Si pro confessione dilationem petat, concedat, sed conetur efficere, ut determinet tempus, quo redeat, ne pergat differre. Videat, ut aqua lustralis & effigies Christi crucifixi sit ad manum apud ægrum.

1864. §. 2. Libri pro ægris ad mortem disponendis, inter cæteros sunt, Germanicè *Nakateni* Seelen-Hülff / *Voglers* Trost-bronn. Gallicè, *Crasset* Præparation à la mort, vel *Bonnefons* Le Chrestien charitable: Latinè, *Servi Amicus fid. Lohner* De convers. Apostolica cap. 6. *Polanci* Methodus ad eos adjuvandos, qui moriuntur. Expedit, ut quivis recèns ordinatus Sacerdos ex libris illis aut aliunde speciales sibi componat industrias & modos, agendi cum ægris ac juvandi moribundos. Modum suaviter abducendi à nimio desiderio vitæ & timore mortis, proponit *Polanc.* c. 9. & 10. Modum tractandi ægrum impatientem, habet c. 11. Quomodo juvandus tentatus in fide vel per desperationem, habet c. 12. & seqq.

1865. §. 3. Confessarium ordinariè posse sub conditione absolvere moribundum, quamvis jam non sciatur dare signa pœnitentiæ, si hoc saltem dubiè præsumi possit, dixi à n. 1156. & addo hìc, 1. si talis moribundus semper fuerit infidelis, absolvi non debet nequidem sub conditione, quia non est probabile dubium, quòd sit dispositus, sed moraliter certum est, quòd non sit dispositus nec petat absolvi. Quòd si antehac ostendisset propensionem ad fidem, adhuc requirerentur signa aliqua clariora quàm in Christiano. 2. Talis moribundus aut etiam postea mortuus absolvi non potest ab excommunicatione in ordine ad sepulturam, nisi dederit evidentia signa pœnitentiæ, uti decernitur Cap. *A nobis* 28. De sentent. excomm. Attamen in ordine ad absolutionem à peccatis nulla est reservatio pro articulo mortis. 3. Si æger ante delirium petiit absolvi, quamvìs in delirio dicat se nolle, potest & debet absolvi, quia voluntas antecedens habitualiter permanet, & nunc nescit, quid dicat. 4. Milites post conflictum moribundi in exercitu catholico, cui permixti sunt acatholici, rectè absolvuntur sub conditione, eo ipso quòd de exercitu Catholico sint, licèt aliud signum non dent. Quòd si exercitus ex majori parte sit acatholicus, vel si milites antè noluerint confiteri, *Schild. & Arsdek.* putant vix debere dari absolutionem, sed ex dictis n. 1163. probabile est dari posse sub conditione illis, qui capaces sunt.

1866. §. 4. Si Catholicus Sacerdos intelligat hominem acatholicum esse ad extrema deductum, prudenter facit, nisi quid aliud obstet, si cum accedat, etiam dissimulando se esse catholicum, si id expediat, unde quamvìs putetur esse Prædicans vel Minister hæreticus, potest cum eo elicere actus fidei, spei, charitatis, perfectæ contritionis de peccatis, manendo in illis, quæ nobis communia sunt cum hæreticis. Quòd si patiantur circumstantiæ, potest postea rogare, an non, si sciret se non esse in vera fide, vellet amplecti aliam, & facere omnia ad salutem necessaria, an non vellet confiteri & absolvi, si hoc ad salutem foret necessarium. Si ad hæc annuat, secundùm *Gob.* absolvi potest sub conditione, *si dispositus es*, ideoque docet *Caram.* quòd Lutheranus dicens, *ô Deus! morior in vera religione, utra sit vera, nescio, tu scis: propitius esto mihi peccatori*, possit absolvi: *Vindex Gob.* ad prop. 4. addit, si spes sit, ut religionem catholicam admittat, hanc proponendam: si autem absolutè renuat, posse ita disponi & absolvi, potest enim esse hæreticus materialis tantùm, qui quamvìs absolutè posset salvari per contritionem perfectam, tamen cùm hæc sit difficilis, & ad valorem Sacramenti sufficiat dolor inferior, pro necessitate serviendum est moribundo, prout securissimè fieri potest.

§. 5. Quibus dari debeat Viaticum, & quoties dari possit in eadem infirmitate, etiam non jejuno, dixi in l. 6. p. 1. à n. 604. Quibus extrema Unctio, dicam, à nu. 2084. Quandonam autem censeatur esse periculum vel articulus mortis, dixi hìc n. 1559. 1867.

§. 6. Si moribundus videatur esse destitutus auditu, sæpe vox per nervos sensorios delata meliùs percipitur, si formetur supra caput ad cranium, quàm in aures ipsas, uti experientia quorundam docuit: unde expedit ibi inclamare moribundo. Dixi autem in l. 3. p. 1. n. 758., quomodo Confessarius in morbo contagioso cavere possit periculum contrahendi. Et ibidem n. 760. addidi Parochum non satisfacere officio suo, si moribundum extremis munitum destituat. De modo fructuosè agendi cum ægris & assistendi moribundis possunt plura videri apud *Voglerum* l. 1. c. 3. 4. 5. 7. l. 5. c. 1. & 2. ubi recenset ægrorum & moribundorum præcipuas tentationes: Item apud *Lohn.* suprà §. 8. & iterum §. 13. membro 5. Item apud *Martinum à Matre Dei* in Gymnasio Philos. Christianæ pag. 255. & seqq. Subjicio aliqua ex dictis Auctoribus. 1868.

Modus eliciendi actus præcipuarum virtutum. Confessarius prælegit tardè, ne causet molestiam vel fatigationem: æger corde tantum elicit. Ex Lohner.

Credo, Domine, quidquid per Ecclesiam, Unam, Sanctam, Catholicam & Apostolicam credendum proponis, & ideo firmissimè credo, quia tu Deus dixisti, qui es infinita veritas, non potens falli nec fallere, non errare nec mentiri. Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam.

Spero, ô Domine, quidquid promittere dignatus es, & ideo firmissimè spero, quia tu Deus promisisti, qui in promissis tuis servandis es Deus fidelissimus & potentissimus servare. In te, Domine, speravi, non confundar in æternum.

Quid mihi est in cœlo, & à te, mi Deus, quid volui super terram? nihil præter te volo, te super omnia amo ô Deus, quia tu es summum bonum meum. O mi amantissime Deus! utinam infinito amore possem te diligere, quia infinitum meum bonum es. O quàm gaudeo, mi Deus, quia tu es, qui es, infinitè bonus, infinitè perfectus! utinam homines te amarent, sicuti propter infinitam bonitatem & perfectionem tuam in teipso dignissimus es amari!

Quis dabit capiti meo aquas & oculis meis fontem lacrymarum, ut defleam peccata mea? Doleo, mi Deus, doleo, quia te summum bonum toties offendi.

Quid retribuam tibi, Domine, pro omnibus, quæ retribuisti mihi? Laudo & benedico te, Domine, & superexaltabo in sæcula: laudent te pro me omnes Angeli & Beati in cœlo, lauderis in teipso & à teipso, sicuti infinitè dignus es omni laude.

Quis mihi det, ut quæ patior, patiar pro te Redemptor mi JESU? Patiar tecum ô JESU: patiar pro te, JESU: libenter patiar, ut tibi conformer & placeam: auge, Domine, dolores; auge patientiam.

Quis

Quis ego sum,ut contradicam Domino meo?Quod est ante oculos ejus placitum, hoc fiat: Fiat, ô Domine,sanctissima voluntas tua,sicut in cœlo & in terra: fiat de me, per me, circa me,sicut vis & disposuisti:paratum cor meum Deus,paratum cor meum ad omnia, quæ tibi placent, ut agam vel patiar.

Perbreves aspirationes. Ex eodem *Lohner.*

Mi JESU, credo tibi & in te, quia es summa Veritas Mi JESU, spero in te toto corde, quia es summa misericordia. Mi JESU, amo te ex toto corde, quia es infinita bonitas.

Benedicta sit sancta Trinitas & indivisa Unitas, confitebor ei, quia fecit mecum misericordiam suam.

Benedictus sit Pater, qui ex infinita sua misericordia creavit me, conservavit me, & ad vitam æternam prædestinavit me.

Benedictus sit Filius, qui ex infinita sua misericordia redemit me, sanctissimo corpore & sanguine suo pavit me, ad sanctam Ecclesiam suam vocavit me.

Benedictus sit Spiritus sanctus, qui ex infinita misericordia sua illuminavit me, justificavit me, in Ecclesia conservavit me.

Benedicta sit sanctissima Dei Mater, quæ ex ineffabili sua charitate in filium suscepit & tot beneficiis cumulavit me.

Benedictus sit sanctus Angelus Custos meus, qui ab ortu meo in Clientem suum suscepit,custodivit & gubernavit me.

Benedicti sint omnes sancti Patroni, qui per totam vitam meam tam fideliter precibus, auxiliis & beneficiis suis foverunt me.

Benedicti sint omnes Sancti & Sanctæ Dei, qui tam constanter Deum laudârunt & orârunt pro me.

Domine, ne memineris iniquitatum mearum antiquarum, sed citò me anticipent misericordiæ tuæ.

O JESU fili Mariæ Virginis, plene misericordiâ & pietate; ô dulcis JESU, secundùm magnam misericordiam tuam miserere mei.

O Maria Mater filii Dei,advocata nostra,Tuo me filio reconcilia, tuo filio me commenda,tuo filio meam animam post mortem repræsenta.

O omnes Sancti intercedite pro me, & veniam peccatorum à Clementissimo Deo meo mihi omnibusque peccatoribus impetrate.

Credo, Domine, quia tu es suprema veritas.

Spero, Domine, quia tu es suprema fidelitas.

Diligo te, Domine, quia es suprema bonitas.

Adoro te, Domine, quia es suprema Majestas.

Benedico te, Domine, quia es suprema liberalitas.

Miserere mei, quia es suprema benignitas.

Resigno me Tibi, quia es suprema æquitas.

O JESU benignissime, propter nomen sanctum tuum esto mihi JESUS & salva me: ô JESU ne mea iniquitas perdat me, quem fecit omnipotens tua bonitas.

Maria Mater gratiæ, Mater misericordiæ, tu me ab hoste protege, & horâ mortis suscipe.

O Angele mi Custos, defende me in prælio, ut non peream in tremendo judicio.

O omnes Sancti & Electi Dei impetrate mihi,ut vobiscum sanctè feliciterque mori & in æternum vivere Deumque laudare valeam.

Similes actus & affectus. Ex Polanco.

Commendo me tibi, Sanctissima Trinitas, Pater, Fili, Spiritus sancte, qui in unitate substantiæ unus & verus es Deus. Commendo me tibi, Pater omnipotens, qui me, cœlum & terram, visibilia & invisibilia creâsti. Commendo me tibi, Domine JESU Christe, qui propter me & generis humani salutem, missus à Patre æterno in hunc mundum, virtute Spiritûs sancti conceptus, natus homo ex Maria Virgine, passus, mortuus & sepultus, ad inferos descendisti, & liberatis ex eo sanctis Patribus resurrexisti tertiâ die, ascendisti in cœlum & sedes ad dexteram Patris, inde venturus in die judicii ad omnes homines, qui tum resurgent, judicandos, ut illis, qui in gratia tua mortui fuerint, vitam æternam dones: eos, qui in peccatis mortalibus decesserint, in supplicium æternum condemnes. Commendo me tibi, Spiritus sancte, qui ex Patre & Filio procedis, qui vivificas unam, sanctam, catholicam & apostolicam Ecclesiam, in qua septem Sacramenta ad peccata remittenda & ad gratiam tuam hominibus conferendam constituisti, & supplex à te peto, per JESUM Christum summum Mediatorem nostrum, per Beatissimam ejus Matrem, per Angelos & Sanctos tuos, ut me ad beatitudinem, quam tuis electis præparâsti, simul cum Patre & Filio perducere digneris, Amen.

Pater sancte,qui creâsti me ad te, inquietum est cor meum, donec perveniat ad te: ducas me precor,licèt propter peccata indignissimum, ad te ultimum & felicissimum finem meum, per infinitam misericordiam tuam. Pater, qui ut servum redimeres, unigenitum Filium tuum dedisti, ne permittas ab ultimo me fine excidere, nec pereat in me tantum pretium, quo redemptus sum, sanguinis videlicet & vitæ Filii tui dilectissimi. In Domino meo JESU Christo, qui factus est mihi justitia & sanctificatio, salva me, & ad te videndum deducere digneris: in eo speravi, non confundar in æternum, in justitia tua libera me. Quare tristis es anima mea & quare conturbas me? spera in Deo, quoniam à dextris est mihi, ne commovear: propter hoc lætatum est cor meum & exultavit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe: adimplebis me lætitiâ cum vultu tuo, delectationes in dextera tua usque in finem.

Domine JESU Christe, reparator meus es tu, instaura igitur, quæ ego destruxi in meipso, repara detrimenta vitæ meæ, supple commissiones & omissiones meas,dimitte imperfectiones & ignorantias.Conjunge indignissimum obsequium meum cum omnibus, quæ tu egisti & passus es ex tam perfecta Charitate & obedientia, & cum divitiis satisfactionum ac meritorum dilectionis tuæ Patri æterno illud offerre digneris, ut de tua plenitudine mea paupertas ditetur coram justitia & bonitate tua.

Domine,qui dixisti,diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente tua, ex totis viribus tuis, auge charitatem in me, ut sicut tu vis diligi à me, & ego cupio diligere te, sic te diligam, & quod in hac vita perfectè implere non possum, in altera implere te concedente valeam. Da mihi obsecro, ut non tantùm super omnia diligam te, sed etiam in te & propter te & secundùm te diligam,& sis mihi Tu omnia in omnibus, in hac vita & in æterna.

Quis mihi tribuat, ut perfectè diligam te, bonitas infinita? quando occupabis totum cor meum? quando totus ero tuus, sicut totum me multis modis debeo? veniat jam, quæso, illa hora, quâ totum me possidere digneris, & totum cor meum tibi ego præbere possim.

Domine JESU Christe, qui perpetuâ charitate dilexisti me, quâ, cùm non essem, creâsti me; quâ, cùm perditus essem, reparâsti me; quâ, cùm toties propriâ culpâ periissem, ad gratiæ vitam resuscitâsti me; quâ teipsum totum dedisti mihi: si me totum toties debeo pro me, quid debeo tibi pro te, qui infinitè es melior me? Adde hoc beneficiis tuis, Deus meus, ut sine modo & purissimo amore diligam Te nunc & in sempiternum.

Con-

Congaudeo & congratulor, superadoranda & superamanda Trinitas, de infinita magnitudine perfectionis, pulchritudinis, sapientiæ, potestatis & completissimæ felicitatis tuæ, & eam incomparabiliter pluris quàm meam & omnium creaturarum felicitatem æstimo, & ut purissimum hunc tuî amorem in hoc exilio augeas & in patria perficias, obsecro.

Heu me infelicem peccatorem! qui tantam bonitatem, tantam Majestatem Dei mei toties offendi, & cui debui totis viribus meis placere, venerari & obedire, eum potiùs contempsi: condona mihi tantam perversitatem meam, Deus meus, secundùm magnam misericordiam tuam.

Alius modus. Ex eodem *Polanco.*

CHarissime, recordare, quòd Dominus JESUS Christus propter te homo factus hanc, quam vides (*ostendit Christi Crucifixi effigiem*) passionem & mortem amarissimam sustinuerit: dic ergo corde, quod ego ore: Adoro te, Domine JESU Christe, qui per sanctam Crucem tuam redemisti mundum: adoro te Domine JESU, Deus meus & Redemptor meus, qui pretiosâ morte tuâ mundum vivificâsti. Protestor coram omni Ecclesia triumphante & militante, quòd firmiter credo, vivo & morior in fide, quam sancta Mater Ecclesia Catholica & Apostolica tenet. Video in hac imagine Crucifixi, quantam erga me dilectionem habuerit Filius Dei, qui in tantis tormentis voluit mori, ut æternam per ipsum vitam consequerer. Video sanguinem è sacratissimis vulneribus pro me effusum. Considero spineam coronam, doloris & irrisionis materiam: flagella, quibus servilem in modum cæsus est, alapas, sputa & demùm Crucis supplicium: hæc omnia passus est, ut deleret peccata nostra, & quomodo in ejus passione, morte ac meritis non speremus cum firmissima fiducia? Si dæmon objiciat, quòd multùm peccavi, fatebor, sed dicam, Dominus meus & Deus meus etiam multùm pro me passus est, cujus passio est dignissima, cujus meritum est infinitum, in eum credo & in eo confido, languores nostros ipse sustinuit, iniquitates nostras ipse portavit. Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi? certè nihil dignum possum retribuere, sed si ipsi placitum fuerit, calicem mortis pro ejus amore libenter amplector, & gratias agere ac eum laudare æternùm desidero. In manus tuas, Domine, commendo me, & mea omnia, fiat in me voluntas tua, totus tuus sum, & tu totus sis meus in tempore & æternitate. Amen.

Alii modi, ægro præeundi in varios actus & affectus.
Ex Gymnas. Philos. Christ.

PRofiteor fidem Catholicam, ejus veritates amplector & credo, eo prorsus modo, quo amplectitur & credit illas S. Mater Ecclesia Romana. In hac fide divina vivere morique constituo, & pro qualibet veritate illius vitam contemno. Clementissime Deus, ego confiteor te esse Unum & Trinum, Patrem, Filium, Spiritum S., tres personas divinas distinctas, & unum Deum æternum, omnipotentem, infinitum: hoc mysterium altissimum profundè adoro. Credo te mitissime JESU Christe, esse verum Deum & hominem, Incarnatum ex Maria semper Virgine: Credo te esse Redemptorem meum, qui per Passionem & mortem tuam mundum reconciliâsti Patri. Credo te instituisse septem in Ecclesia Sacramenta, inter quæ est illud mirabile Sacramentum Eucharistiæ, in quo tu totus verus Deus & homo existis: Confirma me, Domine, in hac hora, ut hanc fidem fortissimè teneam tanquam verus Ecclesiæ filius, profectò impossibile est aliquid in ea falsum inveniri, quia nititur infinitâ infallibili veritate tuâ.

Domine JESU Christe, qui dilexisti me & tradidisti teipsum pro me, firmissimè spero in magna bonitate & misericordia tua. Certissimè confido, Domine, me fore salvum per merita tua infinita. Tu, Domine, es infinitè bonus, & in Scriptura tua testatus es te nolle mortem peccatoris, sed ut magis convertatur & vivat: Ecce, Domine, ego toto corde convertor ad te, certóque confido fore, ut in æternùm vivam. Confirma cor meum in hac hora, ut bene sentiam de infinita bonitate tua, quæ delectatur benefaciendo & ostendendo seipsam: Ecce, Domine, occasio benefaciendi, ut glorificeris parcendo & miserendo. Tu, Domine, cùm posses sine passione ac morte homines salvos facere, maluisti, ut ubi abundabat delictum, superabundaret misericordia tua, & copiosissimè redemisti me, ita ut omnia peccata mea coram redemptione tua sint quasi stipula sicca coram igne infinito: Quomodo ergo non sperabo veniam & salutem sempiternam? Certissimè spero, Domine, me salvum fore per te: verba tua sunt fidelissima & promissa tua sunt verissima, tu dixisti, omnis, qui petit, accipit, hac promissione fundatus posco æternam beatitudinem, quam me consecuturum fortissimè spero.

JESU Christe, Fili Dei vivi, bonitas infinita, vellem nunc possidere omnia corda Spirituum beatorum & omnium Sanctorum, quos creâsti, ut te unicum & infinitum bonum meum immenso amore diligerem. Domine, eo modo, quo possum, per affectum amplector omnia corda hæc, & amo te super omnia propter te. Placet mihi, Domine, quòd regnes in æternum & sis Rex omnium Regum, omnipotens, altissimus, gloriosissimus, beatissimus & omni perfectione perfectissimus. Sacrifico me totum tibi, Domine, & cupio strictissimè adhærere tibi: fac, Domine amabilissime, ut nihil mihi placeat præter te, & indefessis viribus in hac præsertim horâ quæram te.

Clementissime Domine JESU Christe, contra rationem omnem sive justitiæ sive gratitudinis, offendi te benignissimum Dominum & Redemptorem meum, quod in hac hora præsertim confiteor. Pœnitet me, Domine, peccatorum meorum propter te, non addam ultrà, ut peccem tibi. Detestor, Domine, omnem culpam, mallemque obiisse quàm peccâsse, non committam amplius, ut te Deum meum offendam. Abominor, Domine, omnia peccata, quia tibi displicent; patiar potius mortem, quàm leviter peccem. Confirma me, Clementissime Domine, in hac hora, & totis visceribus diligam te Deum Dominum & Salvatorem meum, ut ex amore tuo nascatur odium & detestatio peccatorum, quibus irritavi te.

Pactum infirmi cum Deo.

Itaque Charissime, nunquid credis firmiter JESUM Christum esse verum Deum & hominem pro te crucifixum & mortuum? *Æger, vel ejus nomine alius respondet; Credo.* Nunquid speras certò te fore salvum per merita Domini nostri JESU pro te crucifixi & mortui? *Spero.* Nunquid pœnitet te peccatorum propter Deum summè bonum offensum; & proponis firmissimè non ampliùs peccare? *Maximè.* Fac igitur etiam hoc pactum cum Deo & dic ex corde; Misericordissime Deus, scis, quia in hac infirmitate mea non possum multis verbis te precari; opto ergo toto corde, ut quoties arteria mea dederit pulsum, quoties anhelitum traham, quoties faciam minimum motum manûs, oculi vel alterius partis corporis mei, toties tu benedicaris & lauderis ab omnibus creaturis tuis. Ex nunc pro tunc declaro, mi Domine, toties mihi placere & gaudium esse, eò quòd sis, qui es, perfectissimus, excellentissimus, adeoque potens, ut omnes egeamus tuî, tu verò nullius; Toties gaudeo te esse infinitè sapientem, misericordem, justum & bonum. Toties gaudeo, Domine, propter opera bona, quæ aliquando acta sunt & aguntur indies agenturque imposterum ex amore tuî, aliaque omnia, quæ fieri possent ab iis quos creasti & creare potuisti sub quanta possibile est perfectione; Toties lætor plurimum ob ea, quæ Dominus meus JESUS Christus, Virgo san-

sanctissima, Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, Martyres, Confessores, Sancti Sanctæque omnes obviverunt, necnon ob amorem illum, quo te æternùm prosequentur cum omnibus angelicis Spiritibus: Toties offero tibi quæcumque Sacrificia tibi oblata sunt, offeruntur, offerenturque imposterum, notanter autem Ss. Missæ Sacrificium: Toties me in manus tuas committo, ut de me disponas tanquam de re maximè tua, ex nunc & in æternum: Toties displicent mihi peccata omnia, quæ à condito mundo perpetrata sunt & usque ad finem ejusdem perpetrabuntur: utinam, ô bonum meum, vice cujusque peccati millia millium obsequiorum tibi impenderentur: Toties dimitto ex corde propter te omnibus, qui me unquam offenderunt vel offendent, & pro qualibet offensa mihi irrogata, peto Domine, ut des illis insigne quoddam beneficium, & tandem mortem, qualem mihi opto, felicissimam: Demum toties offero divinæ Majestati tuæ quidquid boni possum offerre, maximè vero vitam, passionem & mortem Redemptoris mei JESU Christi, ac omne tuum in teipso beneplacitum, in gratiarum actionem pro beneficiis, quæ à te accepi, & pro charitate, quâ ab æterno dilexisti me: huncque ipsum actum, quem nunc elicio, toties denuo ratum esse volo, quoties aliquod è signis prædictis edidero: Quoties ergo jam dicta occurrent, declaro intentionem meam esse, tot vicibus id ratum facere, quot creaturæ productæ sunt vel etiam produci possunt, imò quoties possibile & imaginabile est idipsum iterari ac multiplicari, atque hoc purè ob amorem tuî, in agnitionem supremæ Majestatis tuæ, ex motivis sanctissimis & perfectissimis, quæ habere debeo vel possum: in signum autem, quòd rata habeam, quæ ita proposui, Domine, quod dixi, dictum volo, affectu quantùm possum maximo.

Christus & ejusdem merita offeruntur pro peccatis ac debitis nostris.

AGnosco, amantissime Pater, non esse me parem immensis debitis, quæ per peccata mea contraxi; memento tamen, ô Domine, Filium tuum, meum autem Redemptorem JESUM Christum constituisse me hæredem meritorum suorum. Hoc jure nixus offero Majestati tuæ pro lytro impuritatum mearum castissimum Corpus JESU mei, operâ Spiritûs S. in virgineo utero conceptum; Vice errorum, quibus à semitis justitiæ tuæ deviavi, offero pedes ejus amabilissimos Cruci affixos: Quia verò mundi ego idola sæpius adoravi, genua tibi dedico ejusdem sanctissimi Filii tui, semper ad te adorandum inflexa: Pro intemperantia gulæ meæ offero temperantissimum appetitum Salvatoris mei: Pro pessimis præcordiis meis, piissima viscera JESU Christi: Pro corde meo terreno & terrenorum amante, cœleste cor Redemptoris mei: Pro inconstantia & impatientia mea, pectus & humeros JESU mei: Pro meis iniquis manibus, superbo capite, oculis lascivis & amicis obtrectationum auribus, manus Cruci confixas, confossum spinis caput, oculos sanguineis lacrymis suffusos, saturatas opprobriis aures, os denique illud felle & aceto potatum: Pro pessima lingua, plena criminum anima, memoriæ, intellectûs & voluntatis meæ præpostero usu, linguam, animam, memoriam, intellectum & voluntatem Christi omnibus gratiæ & gloriæ thesauris illustres. Postremò pro cunctis vitiis meis omnes Domini ac Redemptoris mei virtutes.

Exercitium ad quinque vulnera Christi, quorum unum ad singulas orationes osculatur æger.

SAluto, piissime JESU, & totâ devotione osculor roseum vulnus dextri pedis tui, precorque, ut per illud plenam omnium delictorum remissionem mihi concedas.

Saluto, benignissime JESU, & totâ devotione osculor vernans vulnus sinistri pedis tui, precorque, ut per illud instaures omnes ruinas perditæ vitæ meæ.

Saluto, dulcissime JESU, & totâ devotione osculor floridum vulnus dexteræ manûs tuæ, precorque, ut per illud mortifices in me, quidquid tibi displicet.

Saluto, optatissime JESU, & totâ devotione osculor charum vulnus sinistræ manûs tuæ, precorque, ut per illud eum ornatum internum gratiæ mihi dones, quo tibi placeam.

Saluto, desideratissime JESU, & totâ devotione osculor amorosum vulnus sanctissimi lateris tui, precorque, ut per illud me totum tibi copules & unias. Tu, Domine, in istis beatis vulneribus tuis me include & præsta, ut ex eis verum tuî amorem æternamque salutem hauriam. Scribe illa in corde meo, pretiosissimo Sanguine tuo, ut in eis legam tuum dolorem pariter & amorem, ut in me erga te & dolor compassionis excitetur, & ardor dilectionis accendatur. Sit omni tempore ac præcipuè in horâ mortis meæ, mihi certum in illis refugium & securâ protectio. Amen.

Exercitium omnis generis virtutum, quas æger uno verbo repetito internè eliciet, vel alius nomine ipsius.

CRedo in Deum meum, quia ipse revelavit, qui est infinita veritas: *credo.* Spero in Deum meum, quia gratiam in hac vita & gloriam in altera promisit ipse, qui in promissis servandis fidelissimus est & potentissimus servare: *Spero.* Amo te, Deus meus & omnia, quia infinitè perfectus es & amabilis: *Amo.* Doleo ex toto corde, quia infinitam bonitatem tuam offendi: *doleo.* Adoro infinitam Dei mei Majestatem, à qua & in qua omne bonum esse recognosco: *adoro.* Veneror sanctissima nomina JESU, Mariæ, Josephi, ut sint mihi ultima tesseræ salutis: *veneror.* Exosculor sacratissima JESU pro me Crucifixi vulnera: *exosculor.* Colo omni submissione possibili venerabile Eucharistiæ Sacramentum: *colo.* Confiteor summam ingratitudinem, quâ beneficiis divinis abusus sum: *confiteor.* Confundor, quòd tam ingratus fuerim pro omni amore, benignitate & fidelitate Dei erga me: *confundor.* Gratias ago Deo meo, qui me ad imaginem & similitudinem suam creavit, capacemque æternæ beatitudinis effecit: *gratias ago.* Habeo tibi gratias amantissime JESU, pro sacratissima incarnatione, passione ac morte tua: *habeo gratias.* Utinam, ô amabilissime Deus, nunquam te offendissem, quia tu es propter te dignissimus non offendi: *utinam.* Utinam, clementissime Deus, peccatores resipiscant & requirant te: *utinam.* Utinam omnes homines te cognoscant, sicuti es perfectissimus, ament, sicuti es optimus, glorificent, sicuti es præcellentissimus: *utinam.* Utinam, ô optatissimum bonum meum, ardentissimè amarem te: utinam æstuantissimis desideriis jugiter anhelarem ad te: *utinam.* Utinam, ô Domine, haberem tantum amorem & affectum ad te, quantum unquam aliqua creatura habuit: *utinam.* Utinam te Deum meum tantâ laude, honore & amore prosequi possem, quanto te Angeli & SS. omnes prosequuntur: *utinam.* Propono, amabilissime Deus, potiùs mori millies, quàm te unquam ampliùs offendere: *propono.* Peto, ô infinita bonitas, ut potiùs me mori quàm te offendere permittas: *peto.* Peto specio-

sissi-

sissime Domine JESU, tam validis amoris vinculis tibi adstringi, ut nunquam recedere, nunquam averti à te valeam: *peto.* Piissime Deus, vitam & voluntatem meam in manus tuas consigno: *consigno.* Operare in me, ô Domine, & utere me pro tuo beneplacito, in tempore & æternitate: *operare.* Resigno me totum, omnipotens Deus, sanctissimæ voluntati tuæ, ut agas de me, per me & circa me, quidquid tibi placuerit: *resigno.* Da mihi, Deus meus, quidquid vis, quando vis & quantum vis: *da mihi.* Offero tibi, ô clementissime Pater, corpus & animam cum omnibus viribus & potentiis meis: *offero.* Offero & dirigo, ô summe Deus, omnes meas cogitationes, verba & opera ad gloriam nominis tui: *offero.* Offero tibi, ô cœlestis Pater, dilectissimum Filium tuum Dominum meum JESUM Christum, in unione amoris illius, quo illum in hunc mundum misisti: *offero.* Offero tibi illius angustias, sanguineum sudorem, passionem & mortem ad felicem mihi mortem impetrandam: *offero.* Gaudeo, mi Deus, quòd sis, qui es, Deus infinitè pulcher, infinitè sapiens, bonus & perfectus: *gaudeo.* Gratulor tibi, Deus, quòd omnes creaturæ non sint sufficientes ad te dignè colendum & glorificandum: *gratulor.* Deus meus & omnia, sim totus tuus & tu totus meus: *sim totus.*

Denique hæc tria roga Deum per Christi merita, ut non decedas ex hoc mundo, nisi ritè susceptis ultimis Sacramentis; ut ultima cogitatio tua sit de Christi Passione & morte; ut ultima verba tua sint, quæ saltem corde exprimas, JESU, MARIA, JOSEPH, adeste mihi in hoc extremo articulo: *rogo.*

Oratio pro felici morte ter dicenda. Ex Palmeto P. Nakateni.

DOmine JESU, per amaritudinem tuam, quam sustinuisti in Cruce, maximè quando benedicta anima tua de corpore egrediebatur, miserere animæ meæ in egressu suo. Amen. Pater noster &c. *Cæsarius l. 12. c. 51. refert quendam vi hujus orationis sine Purgatorio ad cœlos admissum.*

Testamentum hominis Christiani.

In nomine sanctissimæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritûs S. Amen.

EGo N. N. animam meam trado in manus Creatoris & Redemptoris sui: corpus terræ, unde exivit, restituendum relinquo: temporalibus bonis, honoribus ac deliciis prompto animo renuntio: te solo Deo ac Domino meo frui cupio.

De peccatis meis maximè doleo, ideo, quia te Deum meum, quem super omnia amo, offenderim, seriam emendationem & satisfactionem tuâ ope præstandam promitto. Offensas omnes omnibus lubens condono, quod idem, ut mihi fiat, humillimè peto. Credo, quidquid Ecclesia Catholica mihi credendum proponit. Spero me per infinitam misericordiam tuam, mi Deus, remissionem omnium peccatorum & vitam æternam consecuturum. Eundem te verum Deum trinum in personis, summum & unicum bonum meum amo ex toto corde meo, ex tota anima mea, & ex omnibus viribus meis. Mala perinde ac bona de manu tua cum gratiarum actione accepto, & me totum divinæ Providentiæ tuæ sanctissimoque arbitrio committo.

Hanc ultimam voluntatem meam roborari & confirmari peto testimonio & auxilio vestro, ô S. Maria, ô S. Joseph, ô S. Angele Custos, ô S. Barbara, ô Ss. Patroni mei N. N. adeste, obsecro, piis desideriis ac votis clientis vestri N. N.

Orationes pro felici morte.

Ad B. Virginem.

O Maria Virgo pia, Mater Dei, cœli via, precor te per dolorem illum, qui transfixit animum tuum, quo tempore Filius tuus patiebatur, & per lætitiam, quâ in ejus Resurrectionis gloria exultâsti, ut me respicias misericorditer in extrema lucta constitutum: ea namque hora est, cujus causâ toto vitæ tempore cupio esse famulus & cultor tuus: in ea hora confirma timidam animam meam, repelle conatus infensissimi dæmonis, & impetra, ut placidè conquiescam: Per Christum Dominum nostrum.

Ad S. Josephum.

O Sancte Patriarcha Joseph, adsis mihi in illa hora, quando præmortuam linguam meam ampliùs movere non potero ad te invocandum, nec oculos meos ad te levare: esto tunc memor precum harum, quas ad te supplex nunc effundo. Subveni mihi in hora resolutionis meæ, ne potestas inferorum adversùm me prævaleat, Per Christum Dominum nostrum.

Ad Angelum Custodem.

ANgele bone, qui custos es meus fidelissimus, defende me in prælio, ut non peream in tremendo judicio Repelle inimicas potestates in ea hora, quâ ad æternitatem evocabor, ut tecum aliisque Ss. Angelis laudem Deum in æternum. Amen.

Ad S. Barbaram.

O Patrona morientium, gloriosa virgo & Martyr Barbara, memor pollicitationis tibi divinitus factæ, ne patiaris me ex hac vita imparatum excedere, sed verâ priùs ac integrâ confessione purgatum, Christique sponsi tui vivifico corpore munitum, Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.

Q. 174. *Quid notandum sit circa Confessarium illius, qui tenetur ad restitutionem famæ vel aliorum bonorum.* R. §. 1. Quos prudenter judicare potest scire & satisfacere velle obligationi restituendi, ordinariè non tenetur eos admonere: est tamen apud plerosque consultius admonere saltem indirectè: Quandonam autem & quantùm pœnitens teneatur restituere, dictum est in l. 3. p. 2. Et cavere debet Confessarius, ne aut nimiùm aut nimis parum imponat. Quid agendum sit, si ex ignorantia vel errore indebitè obligârit aut deobligârit à restitutione, dixi hic à n. 1780. 1869.

§. 2. *Caj. Molin.* & alii communiter dicunt non esse absolvendum, qui antehac admonitus non restituit: quod *Lugo* dicit regulariter esse observandum, nam sicuti voluntariè manens in periculo proximo peccandi non potest absolvi, ita neque hic meritò enim timetur relapsus, cujus experimentum dedit. Si tamen jam essent circumstantiæ, ex quibus colligeretur magis seriò velle & probabiliter facturum, absolvi posset, attamen rectè injungetur, ut priùs ad Communionem non accedat, quàm actualiter restituerit, nisi esset specialis ratio etiam hoc permittendi. *Trident.* sess. 25. De Reform. c. 12. præcipit, ut qui decimas non solvit, aut impedivit, ne solverentur, non absolvantur, *nisi plenâ restitutione secutâ:* quod tamen plerique cum *Sanch.* in Decal. l. 2. c. 20. nu. 10. intelligunt, nisi excuset impossibilitas restituendi. Motiva permovendi ad restituendum proponit *Vivesm.* totâ parte 2. nam non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum: nec debet is apud homines timere confessionem, qui vult apud Deum invenire gratiam, quæ temporalibus bonis utique præferenda est. Et quid proderit tacuisse hanc obligationem suam vel hæredibus aliena relinquere? certè ista tantùm conferent ad damnationem & ad impe- 1870.

impediendam quoad cætera Dei benedictionem. Juvat etiam interrogare pœnitentem, quid vellet sibi fieri, si ablata sibi essent bona fortunæ vel famæ, an non vellet sibi restitui? hinc faciat hoc alteri, quod sibi fieri vellet.

1871. *Q. 275. Quid observare debeat Confessarius fatui, surdi, muti, hominis linguæ peregrinæ.* ℞. §. 1. Qui scitur esse planè fatuus, absolvi non debet, quamvis genuflectat, se accuset, tundat pectus, id enim facit, quia vidit & audivit alios facere: & reipsa capax non est peccati vel actuum supernaturalium ad absolutionem prærequisitorum. Semifatuus est capax peccati, cùm habeat libertatem saltem imperfectam, unde si prudenter judicetur, quòd hìc & nunc habeat saltem imperfectè actus ad pœnitentiam prærequisitos, potest absolvi saltem sub conditione, ubi dubium est, etiam singulis mensibus, inquit *Gob.* t. 7. n. 468. Ut verò quis credatur non esse planè fatuus, non sufficit, quòd distinguat inter status hominum, exhibeat reverentiam Clericis, aliqua mandata rectè exequatur, hæc enim fieri possunt sine libertate & absque discretione inter bonum & malum morale: itaque in hoc consuli debet judicium prudentum, & si dubium sit, an sit semi- an planè fatuus, in articulo mortis disponi debet, quantùm potest, ad pœnitentiam, & absolvi sub conditione.

1872. §. 2. Qui quandoque delirant, quandoque sapiunt, possunt tempore lucidi intervalli absolvi, non aliter ac illi, qui semper sapiunt. Qui in aliquo tantùm objecto delirat, v. g. si se putet esse Regem, & in reliquis non det signa amentiæ, absolvi potest, quia talis deliratio oriri potest aut per species circa hoc objectum tantùm turbatas vel malè ordinatas, aut per apprehensionem vel desiderium nimis vehemens circa hoc unicum, atque ita homo talis manebit capax actuum liberorum circa alia objecta, *Gob.* n. 469.

1873. §. 3. Surdaster Confessario ignotus, qui audire non potest, nisi Confessarius clamet, aut ita loquatur, ut circumstantes audiant, remitti debet ad locum separatum: Si autem Confessario nota sit illius innocentia, eò quòd non soleat nisi venialia afferre, audiri potest & absolvi, opus enim non erit talem de aliquo interrogare, & pœnitentia imponi potest ostensis digitis vel Rosario, prout inter ipsos antehac convenerit. Quòd si prudens metus sit, ne afferat materiam mortalem, circa quam interrogari debeat, remitti debet ad alium locum: Et quamvìs *Gob.* n. 463. dicat non displicere sibi, si dicatur talem eo ipso, quòd tali loco confiteatur, dare potestatem Confessario loquendi ea, quæ ad absolutionem sunt necessaria, quamvìs etiam ab aliis audiantur, tamen hoc non debet universaliter admitti, quia plerique putant se ita confiteri, ut non sit opus interrogari.

1874. §. 4. Si pœnitens sit mutus & non surdus, facilè juvari potest per interrogationes, quibus per signa respondeat. Si, postquam didicit necessaria scitu & creditu, fiat surdus & mutus, extra articulum mortis absolvi non potest, nisi scripto vel signis ostendat, quòd doleat: Et si per signa possit significare species peccatorum & numerum, ad hoc tenetur, uti & ad accedendum illum Confessarium, qui præ reliquis ea signa novit, vel per usum cum illo, vel ex relatione domesticorum. *Gob.* à n. 476. Quòd si à nativitate sit surdus & mutus, putant aliqui absolvi non posse, quia non videtur capax actûs fidei, cùm nihil sciat de revelatione Dei: è contrà alii putant posse absolvi, si det signa pœnitentiæ, est enim capax peccati, item agnitionis Dei, vitæ æternæ &c. quæ per signa illi declarari possunt: & ita ex *Tam.* testatur *Gob.* t. 4. n. 132. quòd aliquis à nativitate surdus & mutus etiam mysteria Ss. Trinit. & Incarnationis potuerit signis ostendere, Deo fortè per intellectum perspicaciorem vel magis illuminatum supplente, quod deest in sensibus: ideoque putat *Gob.* talem absolvi potuisse etiam sæpius & extra articulum mortis: & consequenter secundùm *Lohn.* & *Dian.* p. 5. t. 6. R. 3. obligandus erit semel in anno confiteri, quamvìs non posset se accusare de aliquo certo peccato, quia sufficit accessisse eo animo, ut se accuset, cùm per hoc sufficienter fateatur se peccâsse: potest autem illi pro pœnitentia injungi, ut pectus tundat, flectat junctis manibus vel expansis brachiis, nam probabile est non requiri ad satisfactionem sacramentalem, ut peragatur ex intentione complendi Sacramentum, ideoque potest injungi opus, quod postea faciet vel tum facit, *Lohn.*

§. 5. Si quis sit à nativitate surdus, mutus & cœcus, censeri debet velut perpetuò amens, cùm non videatur ullo modo edoceri posse res sacras, adeoque nullum Sacramentum est illi conferendum præterquam Baptismus, *Trer. Lohn. Gob.* Qui autem post usum rationis casu vel morbo factus esset surdus, mutus & cœcus, vix poterit cognoscere aliquid de absolutione sibi danda, unde secundùm *Lohn.* sola extrema Unctio videtur illi esse danda; sed non video, cur dari non possit etiam Eucharistia pro Viatico. 1875.

§. 6. Si Confessarius ob imperitiam linguæ non possit percipere mortalia, si commodè fieri potest, remittere debet ad alium peritum linguæ: si autem sine gravi incommodo remitti non possit, & saltem aliquod veniale intellexerit, tum non tantùm in articulo mortis aut quando præceptum obligat, sed etiam alio tempore licitè absolvitur, quia in tali casu sufficit integritas formalis, *Sa, Laym. Castrop. Sporer* l. 2. n. 91. Semper autem videtur esse permolestum sæcularibus, si postquam se præparârunt, inauditi remittantur, quando alius linguæ peritus diu aberit, *Gob.* t. 7. n. 485. Tenetur tamen talis pœnitens mortalia non intellecta suo tempore confiteri alteri intelligenti, & ideo jam posset omnino de illis tacere, si certò sciret Confessarium hunc non intellecturum quoad speciem. Quòd si sola venialia habeat, potest accedere Confessarium semiperitum linguæ, relicto perito, *Gob.* 1876.

§. 7. Si quis sciat linguam principalem, v. g. Germanicam, quamvìs non intelligat aliquas dialectos seu modos loquendi alterius linguæ subordinatæ, v. g. Westphalicæ, *Gob.* n. 486. dicit, quòd licitè se exponat pro audiendis Westphalorum confessionibus: sed ubi necessitas nulla est, videtur dicendum, quòd teneatur priùs intelligere tales modos loquendi, vel saltem in confessione petere explicationem aut circumlocutionem, alioquin sine justa causa negligit integritatem materialem. 1877.

Q. 276. Quid observare debeat Confessarius pœnitentis generaliter confitentis, vel antehac malè confessi. ℞. §. 1. Aliqui ideo confitentur generaliter, quia hactenus sæpe soliti sunt confiteri sacrilegè vel sine examine, dolore aut proposito, vel quia putant se aliqua mortalia nunquam esse confessos, quæ qualia sint, nesciunt: & isti omnes per ordinem præceptorum Decalogi & Ecclesiæ examinandi sunt, sicuti si nunquam essent confessi. Alii faciunt pro majore securitate sua, aut ad magis expianda peccata, aut quia ingressi sunt statum religiosum, in quo id statuitur: & cum his ita est procedendum, ut primò interrogentur, an non ab ultima confessione in aliquo Deum graviter offenderint; si affirment, ut hæc peccata primò dicant in specie & numero: si negent, aut quando hæc jam dixerunt, permittantur de priore vita dicere, quod occurrit, neque importunus sit Confessarius in exquirenda specie vel numero, nisi pœnitens fieri vellet, quia cùm semel sint bene confes- 1878.

confessi, uti suppono, opus non est pœnitenti novam molestiam facessere.

1879. §. 2. Si pœnitens velit, potest, per se loquendo, mortalia nunquam confessa miscere cum aliis confessis, uti dictum est à n. 1181. Et quamvis pœnitens dixerit se velle de tota vita confiteri, tamen omittere potest mortalia aliqua, dummodo ea antehac sit rite confessus, uti dixi n. 1183. sed notat Lohn. Religiosos, quibus præcipitur singulis annis confiteri generaliter, per hoc non satisfacturos præcepto. Præcipua autem cura Confessarii esse debet, ut generaliter confitens studiosè eliciat actus prærequisitos, præcipuè autem sincerum dolorem & propositum, longè enim plùs de his laborandum quàm de enarratione peccatorum.

1880. §. 3. Quamvis, secundùm aliquos, non esset obligatio imponendi pœnitentiam pro sola confessione generali, ne idem bis puniatur, tamen ob nova peccata addi debet aliqua, & communiter etiam ob priora, quia sic censetur velle pœnitens, & ita consulitur integritati Sacramenti. Quòd si pœnitens mixtim omnia dicat, confessa & non confessa, imponi debet pœnitentia proportionata, veluti si nullum esset confessus, cùm enim nullum distinguat ab altero, vult omnia accipi veluti non confessa.

1881. §. 4. Confessio generalis non est permittenda scrupulosis, nisi cum cautelis notatis l. 1. n. 541. aliis verò, qui in peccatis luxuriæ vixerunt, unâ tantùm vice permittenda, ne sordes eas sæpius movendo se iterum inquinent: unde curandum, ut jam accuratè peragant, sic enim saltem indirectè remittentur omnia etiam per oblivionem omissa: imposterum autem permittantur generaliter confiteri tantùm de anno in annum, aut in genere accusare se de illis. Nec expedit talibus suadere confessionem generalem, nisi postquam major impetus illius vitii est repressus.

1882. §. 5. Cum illo, qui hactenus sæpe est confessus sacrilegè vel invalidè, procedendum est secundùm dicta à n. 1206. 1216. 1220. Non expedit autem semper, ut quando quis advertitur esse malè confessus, statim primâ vice moneatur de confessione generali, quia hoc quosdam nimiùm perturbat, præsertim si sint homines anxii vel pudibundi vel planè rudes, qui putant impossibile sibi esse recordari omnium, quæ fecerunt: itaque tum Confessarius nullâ factâ mentione confessionis generalis instituat interrogationes circa singulas ætates pœnitentis, percurrendo præcepta, contra quæ potissimùm peccare potuerit, sicque confessionem generalem eliciat ab ipso vix advertente: in fine autem petat, an aliquid sit grave, quod præterea totâ vitâ commiserit, & tum denique eliciat numerum sacrilegarum confessionum & Communionum.

1883. §. 6. Qui fecit confessionem generalem præmisso diligente examine, secundùm *J. Sanch. Dian. Stoz* l. 1. p. 3. n. 613. *Illsf.* n. 124. non tenetur ampliùs de vita anteacta cogitare, & si postea occurrat dubium, an hoc vel illud peccatum sit confessus, nisi certus sit esse omissum, potest præsumere se esse confessum, & omnia dubia de vita præterita deponere, alioquin, inquiunt, nunquam erit finis dubitandi ac se & Confessarios vexandi. Putarem tamen permittendum, ut ter aut quater adhuc addat, quæ incident, si non meminerit se esse confessum, secundùm dicta l. 1. à num. 541. maximè si non semper fuit timoratæ conscientiæ, secundùm dicta hìc numer. 612.

Pro juvando pœnitente & reducenda peccatorum memoria utile erit hìc ponere catalogum peccatorum ex *Manuali Sodalitatis* & directorio *Polanci* collectum.

Catalogus peccatorum, pro instituenda confessione generali.

Quomodo in sequentibus peccatis confitendus sit numerus & distinguenda species infima, dixi à num. 921. 945. 979.

Circa 1. præceptum, quod est colere Deum super omnia.

Circa fidem.

AN crediderit omnia, quæ S. Romana Ecclesia credit, vel habuerit opinionem in aliqua re fidei Romanæ contrariam. Litt. A.

An verbis vel signis externis infidelitatem aliquam vel hæresin prodiderit aut probaverit, etiam solus nullo audiente, & contra quem fidei articulum.

An fuerit nimiùm curiosus in investigandis rebus fidei, & an de aliquo fidei articulo dubitaverit, & de quo.

An apud se habuerit vel legerit libros hæreticorum aliosve libros ab Ecclesia prohibitos.

An sciverit orationes aliaque necessaria, quæ quisque Christianus scire tenetur, ùt sunt Præcepta Decalogi & Ecclesiæ, oratio Dominica, Ave Maria, Credo & mysteria principalia fidei.

An usus sit aliquo genere superstitionum, incantationum, divinationum per se vel alios.

An schedulas superstitiosas apud se habuerit ad sanitatem, indurationem, aliamve rem obtinendam, & an alios induxerit ad earum usum.

An fidem habuerit somniis vel auguriis, accipiendo illa pro regula actionum suarum.

An curaverit sibi ex lineis manuum, signis vultûs &c. prædici futura.

Circa spem.

AN nimiùm præsumendo de divina misericordia commiserit aliquod peccatum, vel in malo perseveraverit, differendo emendationem. B.

An in rebus adversis fiduciam potiùs in creaturis & in auxilio hujus mundi quàm in Deo collocaverit.

An diffidendo misericordiæ divinæ desperaverit de emendatione vitæ vel de remissione peccatorum vel de æterna salute obtinenda.

Circa charitatem.

AN murmuraverit contra Deum, conquerendo quasi non esset justus, vel reprehendendo ejus Providentiam. C.

An per timorem aliumve respectum humanum cogitaverit offendere Deum, aut non facere, quod pro suo officio & Dei servitio facere tenebatur.

An aversionem cum quodam horrore à Deo habuerit & à rebus divinis ad salutem suam pertinentibus.

An maledixerit vel blasphemaverit Deum aut Sanctos aliasque creaturas.

An abusus sit verbis Scripturæ ad profana, maximè ad turpia, scurrilia.

An exposuerit se periculo aliquorum peccatorum mortalium & quorum: item an complacuerit sibi in peccato olim commisso, & quo illo.

An persecutus sit vel calumniatus fuerit hominibus piis, detrahendo bonis eorum operibus, vel impediendo, ne illa facerent: & speciatim an impediverit aliquem ne ingrederetur Religionem.

Circa 2. Præceptum, Non assumes nomen Dei tui in vanum.

AN juraverit falsum, sciens esse vel dubitans esse falsum, sive joco factum sit, sive de re levi. D.

An

An juraverit promittendo rem licitam, quam postea sine causa rationabili non observaverit, aut an intentionem habuerit non servandi, cùm juraret.

An causam dederit alicui, ut falsum juraret, vel non observaret juramentum licitum.

An juràrit adjunctâ maledictione, v.g. diabolus me auferat, tale malum mihi eveniat, si non fecero &c.

An juraverit se malum aliquod vel peccatum commissurum, aut non facturum bonum.

An juraverit minando alicui sine intentione exequendi juramentum.

An in judicio juraverit falsum, vel juridicè interrogatus non responderit conformiter intentioni Judicis, vel consilium dederit aliis id faciendi. Quo casu non solùm peccat mortaliter, sed etiam obligatur ad restitutionem, si inde secutum est aliquod damnum proximo.

An habuerit consuetudinem sæpe jurandi, non curando aut non considerando, an verè vel falsò juraret.

An fecerit votum faciendi aliquod bonum & non sit executus, vel executionem diu sine causa distulerit.

An voverit aliquid cum intentione non adimplendi votum.

An voverit se nihil boni, aut aliquid mali acturum, aut bonum quidem acturum sed ob malum finem.

Circa 3. Præceptum: Memento, ut diem Sabbathi sanctifices.

E. AN dies festos violaverit, faciendo vel mandando aliis opera prohibita ab Ecclesia, vel consentiendo illis, qui faciunt.

An omiserit audire Missam aut ejus notabilem partem die, quo præcepta erat, vel aliis causam dederit omittendi: An ad eam serò venerit ex sua culpa, exponendo se periculo non audiendi totam.

An per notabile tempus in Missa die festivo dormiêrit, fabulatus sit, voluntariè distractus vel aliâ re inani occupatus fuerit.

An curàrit subditos suos diebus festivis interesse Missæ.

An confessus sit saltem semel in anno, & curàrit, ut sibi subjecti idem facerent.

An confessus sit sine prævio examine conscientiæ, dolore, proposito deserendi peccatum vel occasionem aliquam peccandi.

An ex pudore vel alia de causa reticuerit aliquod peccatum in confessione, aut ex defectu sufficientis examinis aliquando non sit integrè confessus omnia mortalia.

An pœnitentias in confessione injunctas neglexerit, vel nimiùm distulerit.

An quovis anno tempore Paschali communicaverit eâ dispositione, quâ oportet.

An cum conscientia certa vel dubia peccati mortalis receperit Eucharistiam vel aliud aliquod Sacramentum, aut an cum tali conscientia administraverit aliquod Sacramentum.

An jejunàrit in Quadragesima, vigiliis, quatuor temporibus, cùm esset obligatus: quisque autem obligatur expleto año 21. ætatis, nisi justa causa excuset.

An die aliquo prohibito comederit carnes aut alios cibos in sua provincia prohibitos, vel causa fuerit, cur alii comederent.

An violaverit Ecclesiam aliquo peccato carnis vel effusione sanguinis. *Vide dicta n. 1016.*

An incurrerit aliquam excommunicationem, vel in ea susceperit aliquod Sacramentum, aut interfuerit officio divino.

An contumeliâ aliquâ vel irreverentiâ affecerit imagines, Reliquias SS. aliamve rem sacram.

An obligatus ad Horas Canonicas, omiserit recitare totas, vel ex parte, aut in eis recitandis fuerit voluntariè distractus, vel debito tempore non oràrit.

Circa 4. Præceptum: Honora patrem & matrem.

AN parvo honore affecerit patrem aut matrem, contemnendo illos vel offendendo factis aut verbis contumeliosis. *Qui veniant nomine parentum, & de injuriis contra alios propinquos, vide dicta à num.* 1005. F.

An maledixerit patri aut matri, vel in eorum absentia eos sit execratus, affecerit dedecore, detraxerit de eorum honore vel fama.

An inobediens fuerit patri aut matri in rebus justis: an etiam in rebus, quæ cedere poterant in damnum domûs vel animæ suæ.

An parentibus in necessitate constitutis subvenire noluerit.

An desideraverit eorum mortem, ut hæreditate potiretur vel liberaretur imperiis.

An executus sit ultimas eorum voluntates.

An ex nimio parentum amore parvi penderit offendere Deum.

An pecunias à parentibus submissas ad alienos usus converterit, vel eis subduxerit aliquid, mendaciis pecunias extorserit.

An leges justas vel mandata Superiorum transgressus sit.

An detraxerit vel malum aliquod optàrit Superioribus Ecclesiasticis aut sæcularibus. *De peccatis aliis & injuriis contra Superiores, vide dicta à num.* 1010.

An pauperibus non subvenerit in extrema vel gravi necessitate, aut nimis durus fuerit contra eos verbis aut factis.

Parentes examinent se, an maledixerint suis prolibus, non educaverint, sicut debebant, instituendo eos in orando & doctrina Christiana, attinendo ad observationem præceptorum Dei & Ecclesiæ, reprehendendo & castigando dum malè agerent, avocando à malis consortiis, occupando honestis exercitiis. Quod dicitur de prolibus, intelligitur etiam de servis, ancillis & aliis, quorum curam habere tenentur.

Circa 5. præceptum: Non occides.

AN aliquem habuerit odio, & quamdiu in eo perseveràrit. G.

An optaverit alicui mortem, grave malum vel damnum, in anima, corpore, fama, honore, bonis fortunæ.

An iratus fuerit alicui cum intentione nocendi illi, vindictam sumendi, graviter lædendi, occidendi, si potuisset vel ausus fuisset.

An contendendo cum aliis, verberaverit aliquem, vulneràrit, occiderit, commiserit aliis, ut facerent, factum nomine suo approbàrit, ad id dederit consilium, auxilium, favorem, vel saltem in animo optàrit alia mala proximo.

An provocaverit aliquem ad duellum, vel provocatus in illud consenserit: fuerit secundans in duello alieno, non impediverit, cùm posset, interfuerit, aspexerit duellantes.

An noluerit veniam petere vel pacem inire cum eis, quos offenderat, vel pro injuria illa non sufficienter satisfecerit.

An noluerit condonare injuriam ab alio illatam.

An ex odio omiserit alloqui, salutare, deferre ordinaria signa vel obsequia amicitiæ, prout aliàs solebat, aut si absfuerit odium, an aliquid horum omiserit cum scandalo proximi.

An in rebus adversis & infortuniis optaverit mortem, aut ex furore seipsum verberârit, sibi maledixerit vel diabolo tradiderit, diabolum invocârit, & hæc ex animo, an ore tantùm.

An maledixerit vivis & defunctis.

An impatiens fuerit ad quævis verba vel injurias, & ideo eruperit in execrationes, blasphemias, dicendo, *Sacramenta, Sanguis Christi, Mors Dei &c.*

An per susurrationem excitârit discordias & inimicitias inter alios, sicque mala & damna causârit alicui proximo.

An ex odio vel invidia doluerit de prosperitate temporali aut spirituali alterius, an gavisus sit de aliquo malo vel damno alterius.

An ex ira impetiêrit alios verbis acerbis, injuriosis, contumeliosis.

An verberaverit injuriosè personam clericalem vel religiosam, ita ut in excommunicationem inciderit.

Circa 6. & 9. præceptum: Non fornicaberis: Non concupisces uxorem proximi.

H. PRo *speciebus omnibus hic integrè explicandis videri possunt dicta à n. 1022. communiora sunt sequentia.*

An habuerit cogitationes inhonestas, & in eis voluntariè hæserit se oblectando, etiam sine voluntate & desiderio faciendi opere: dicat, in quibus cogitationibus sive de quibus objectis turpibus.

An peccaverit cum conjugata, consanguinea, voto castitatis obligata &c.

An desideraverit cum tali peccare, saltem si potuisset vel ausus fuisset.

An peccans vel post peccatum conatus sit impedire conceptionem, ejicere semen aut fœtum, aut ad hoc consilium dederit.

An animo libidinoso aspexerit fœminas, adolescentes, turpes imagines vel statuas, comœdias obscœnas, pecudes coëuntes &c.

An usus sit verbis lascivis cum intentione peccandi vel provocandi alios ad peccatum, aut saltem prævidens alium per hoc posse scandalizari: & dici debet, an hi scandalizati, fuerint liberi, conjugati, voto castitatis obligati &c. Item an libenter audiverit ejusmodi colloquia.

An impudicè attigerit fœminas vel adolescentes, aut permiserit se tangi ab aliis: ubi de amplexibus, osculis &c. item de sodomia & aliis peccatis contra naturam, *de quibus vide dicta n. 1038. & à n. 1080.*

An inhonestè attigerit bestias vel aliud peccatum cum eis commiserit. *Vide à n. 1083.*

An in seipsum peccaverit peccato mollitiei, polluendo se, seu maculando, turpiter tangendo, aspiciendo: & an eo tempore cogitârit de aliqua persona cum intentione peccandi cum illa.

An in Ecclesia commiserit ejusmodi pollutionem.

An animo peccandi miserit nuncia, litteras, munera: aut mediator fuerit respectu aliorum, ubi de consiliis, auxiliis datis ad peccata aliorum.

An adiêrit vel transiêrit locum aliquem cum mala intentione aspiciendi fœminas & se oblectandi: & de periculis peccandi, quibus se exposuit; & de occasionibus peccandi, quas non declinavit.

An pollutioni in somno ortæ causam dederit, vel postea evigilans eam promoverit, aut in eam vel in ejus delectationem consenserit.

An carnali amore personam aliquam sit prosecutus; quamdiu in eo statu perseveraverit & quæ interea fecerit vel facere tentaverit: an fortè etiam fuerit causa, cur persona illa sit notata aliquâ infamiâ.

An legerit libros impudicos, cecinerit cantilenas obscœnas &c. delectando se in illis objectis turpibus, aut etiam aliis dando scandalum.

Qui sunt conjugati, examinabunt se in particulari, an mente, cogitando de aliis mulieribus, vel intentione, non habendo pro fine prolem sed purè delectationem carnalem, habuerint usum Matrimonii; item an modis non ordinariis sed fœdis vel periculosis; item an conjugi negaverint debitum, saltem nimiâ morositate. *Videri possunt dicta à n. 1052.*

Circa 7. & 9. præceptum: Non furtum facies. Non concupisces rem proximi.

AN rem alienam sustulerit per fraudem vel rapinam, explicando quantitatem: & in specie, an sustulerit rem sacram, vel de loco sacro. I.

An damnum intulerit alicui, & quantum: & an restituerit.

An rem alienam retineat sine voluntate Domini, & non restituat statim, cùm possit.

An cùm non sit solvendo suis creditoribus, plura accipiat mutua vel consumat, quàm necesse sit, & ita proximus damnum patiatur.

An rem inventam retinuerit pro se: Idem est de rebus, quæ ad manus ejus venerunt, si eas non restituat suis Dominis, sciens esse alienas.

An emendo vel vendendo fraudem fecerit, aut in mercatura, aut in pretio, aut in pondere & mensura.

An emerit ab eis, qui potestatem vendendi non habent, ùt à servis & filiis familias.

An emerit res, quas sciebat vel dubitabat esse furto sublatas, aut sciens aliquid de ejusmodi rebus consumpserit.

An habuerit voluntatem accipiendi, si posset, vel retinendi rem alienam, vel animum acquirendi & congerendi opes, ut dicitur, per fas & nefas.

An commiserit aliquam usuram, vel fecerit contractum usurarium, vel societatem injustam in mercatura.

An acceptâ solutione vel salario ad gerendum officium vel opus peragendum, non bene & fideliter illud gesserit.

An ministros suos vel operarios fraudaverit mercede suâ, aut cum damno ipsorum distulerit solutionem, vel pro mercede obtruserit aliqua illis non necessaria.

An litem moverit contra justitiam, vel in lite justa usus sit fraude aliquâ aut deceptione ad vincendum.

An usus sit adulterinâ monetâ: indulserit ludis vetitis, vel per fraudem in ludo aliquid sit lucratus, vel luserit cum eis, qui non possunt res suas alienare, ùt sunt filii familias &c. *De furto uxorum, filiorum, famulorum, vide l. 3. p. 1. à n. 971. 1014. 1032.*

An defraudaverit gabellas justas, vel exegerit vectigalia injustè.

An simoniam aliquam commiserit, quocumque modo.

An Ecclesiam privaverit Decimis, & aliis, quæ ei debebat.

An per media illicita vel malas informationes obtinuerit rem aliquam, quæ nullo jure ei obveniebat, vel an alios impediverit injustè, quominus bonum aliquod suum, vel lucrum consequerentur.

An consilium vel auxilium dederit, vel alio quocumque modo participaverit cùm fure, raptore, detentore rei alienæ: vel cùm posset & deberet, non impediverit damnum proximi.

Circa 8. præceptum: Non loqueris falsum testimonium.

AN falsum testimonium dederit in judicio vel extra, vel alium ad hoc induxerit. K.

An mentitus sit, maximè cùm præjudicio vel damno proximi. *De mendacio in Confessione, vide dicta à n. 1175.*

An

An famæ alicujus detraxerit, vel falsò imponendo aliquod crimen, vel verum crimen adhuc occultum revelando, aut nimiùm exaggerando.

An in faciem etiam alicui dixerit contumelias contra honorem vel famam, aut fœda & probrosa ei nomina imposuerit, vel soli, vel etiam aliis audientibus.

An in re gravi murmuraverit vel sugillaverit circa vitam aliorum, maximè hominum honoratorum, ùt sunt Prælati, Magistratus, Religiosi, honestæ matronæ.

An aures faciles præbuerit detrahentibus, calumniantibus, murmurantibus de proximo.

An secretum sibi commissum revelaverit: vel an revelaverit, quod in secreto vidit vel audivit: speciatim perpendat concernentia sigillum confessionis.

An alienas litteras aperuerit vel clausas artificio legerit.

An temerarium judicium habuerit de factis vel dictis proximi, interpretando in malam partem & in corde suo condemnando eum de malo: vel saltem valdè temerè suspicando.

An animo obligandi se, aliquid alteri promiserit & promissionem non servârit, maximè si proximo inde secutum est damnum.

Circa peccata capitalia.

L. AN judicaverit bona, quæ habet, corporis, animæ, fortunæ non habere à Deo, sed à se & sua industria: aut si quidem judicet se habere à Deo, attamen præsumat se propriis meritis sine divina gratia accepisse, non dando per omnia gloriam Deo.

An vanè existimaverit se habere virtutem, quam non habet, vel se esse, qui non est, vel plus esse, quàm est, contemnendo alios tanquam sibi inferiores.

An gloriatus sit in re aliqua, quæ sit peccatum, vel ad se extollendum commiserit aliquod peccatum.

An ut magnificeret, jactaverit se de aliquo bono, & multò magis de malo à se perpetrato, sive verum sit sive falsum.

An fuerit inordinatè ambitiosus desiderando honores & dignitates, & ideo quædam fecerit, quæ non debebat.

An, ne parvi fieret ab aliis, fecerit aliquid, quod non debebat, cum scandalo proximi; aut omiserit facere, quod debebat, ùt corrigere vel reprehendere delinquentem, conversari cum bonis, confiteri, aliaque opera Christiana exercere.

An pertinaciter veritatem impugnaverit, ne videretur victus vel malè locutus.

An per arrogantiam alios contempserit, faciendo aliquid in eorum confusionem vel despectum.

An ex fastu nimios sumptus fecerit in vestibus, famulis & aliis statui suo non convenientibus. Adde profusionem & prodigalitatem cum dispendio familiæ, parentum, fratrum.

An comederit aut biberit intemperantiùs: an cum notabili damno sanitatis.

An biberit usque ad privationem rationis vel cum periculo inebriationis.

An alium inebriârit, vel intenderit inebriare, vel periculo illius exposuerit.

An ex pigritia vel tædio rerum spiritualium bonum aliquod opus, quod facere tenebatur, omiserit.

De reliquis capitalibus antè dictum est.

Circa peccata aliena.

M. MOdi, quibus homo participat de peccatis alienis, his versibus continentur:

Consulo, præcipio, consentio, provoco, laudo,
Non retego culpam, non punio, non reprehendo,
Participo, protegoq; meum in caput ista redundant.

Hinc consideret, an malum dederit consilium, vel author fuerit alteri, ut malum committeret.

An præceperit vel coëgerit aliquem committere aliquod peccatum.

An consenserit peccatis aliorum, eaque approbârit, vel exemplô suô malô fuerit causa, cur alius peccaret vel permaneret in peccato.

An provocaverit alios ad peccandum, suggesserit modum, vel occasionem dederit peccandi.

An adulando iis, qui malè agebant, vel laudando ipsa opera mala, causa fuerit peccatorum alienorum, vel cur non resipuerint aut pœnituerint.

An cùm posset & deberet, non manifestârit aliorum peccata iis, quorum officium erat corrigere.

An non impediverit aliquod peccatum proximi, quia neglexit eum punire vel removere occasionem.

An omiserit reprehendere vel admonere peccantem, cùm deberet & posset facere.

An fuerit socius vel quocumque modo particeps peccati alieni.

An hospitio receperit, foverit, occultârit, defenderit homines malè agentes.

Qui in officio, functione, statu speciali sunt vel fuerunt, debent specialiter circa ista se examinare.

Q. 277. *Quid observare debeat Confessarius, si pœnitens confiteatur sola dubia, venialia vel imperfectiones.* R. §. 1. Mortalia dubia esse quandoque materiam necessariam confessionis, dixi à n. 598. & addidi n. 614. peccatum dubium non debere se solo subjici absolutioni dandæ absolutè, ne si reipsa peccatum non fuerit, Sacramentum frustretur. 1884.

§. 2. Non expedire confiteri sola venialia, docet cum quibusdam Jansenistis *Summarus* in meth. tr. 1. ad obj. 6. nisi quis esset magnâ sanctitate conspicuus, qui malitiam clarè videat & detestetur: permittit tamen fieri confessionem etiam solorum venialium, sed absque intentione Sacramenti vel absolutionis. Similiter author libri Gandavi impressi, cui titulus, *Notitia necessaria hoc tempore ad confitendum & communicandum utiliter*, urget more primorum Christianorum, qui quotidie communicabant sine confessione, non esse confitenda venialia, maximè indeliberata, & quamvis sint deliberata, quæ difficulter vitantur, quia de illis difficulter habetur serium propositum. Addit, quod in hac vita sit quidam status perfectionis, in quo non indigeamus ampliùs confessione, neque in eo statu solitos fuisse confiteri primos Christianos. Alius libellus, cui titulus, *Aurea fodina suffossa*, pag. 43. & 44. dicit tempore SS. PP. non fuisse in usu confessionem peccatorum venialium. *Opstraedt* Mechliniæ 7. Aug. 1687. posuit hanc Thesin: *Ignoti pœnitentes, etiamsi tantum levia confiteantur, e. g. se leviter mentitos vel iratos vel in Sacro distractos fuisse, passim non sunt absolvendi.* Sed contrà est, quia certum est ex dictis à num. 593. quòd venialia sint materia sufficiens Sacramenti, & utiliter ea confiteantur etiam pii homines. Deinde omnino rejici debet sententia illa, quæ dicit viris perfectis non esse confitendum, labitur enim etiam justus sæpe, aut saltem potest de priore vita confiteri, ut gratiam in se augeat & à lapsibus præservetur. S. *Franc. Salesius* p. 2. Introd. ad vitam devotam c. 19. ait, *Humiliter & devotè quot hebdomadis confitere, & si fieri potest, quoties ad sacram Communionem accedis, tametsi nullum peccati alicujus mortalis in conscientia tua remorsum sentias, etenim per confessionem, quam institues, non solum venialium peccatorum, quæ confiteberis, absolutionem, sed & incredibile ad eadem imposterum evitanda robur recipies, uti & ingens ad eadem discernenda lumen, nec non abundantem gratiam ad omnem jacturam & dispendium, quam tibi attuleramt, reparandam:* 1885.

adhæc humilitatis, obedientiæ, candoris & charitatis virtutem exercebis, & plures in solo hoc confessionis actu virtutes, quàm in alio quocunque usurpabis. Hujus Sancti judicium pluris facio, quàm Jansenistarum.

1886. §. 3. Dixi à n. 621. quamvis fortè validè fiat, attamen non esse licitum extra casum necessitatis se tantùm in genere accusare de solis venialibus, bene tamen in specie, v. g. dicendo, mentitus sum, licèt non addatur numerus: quot autem & qualia mendacia tum remittantur, dixi ibidem. Qualis esse debeat dolor de venialibus, dixi à nu. 681. & addidi à num. 715. quandonam dolor de venialibus censeatur revocari: motiva autem, quibus pœnitens adduci possit ad dolorem de venialibus, dedi n. 1727. Præterea dixi à nu. 902. quale propositum requiratur circa venialia: quomodo verò elici possit propositum efficax circa venialia, quamvis cavere non possimus omnia, explicavi à n. 907.

1887. §. 4. Notat ex *Gersone Rayn.* in Heter. tom. 16. f. 1. p. 8. n. 38. posse fieri, ut crebra & nimis sollicita confessio venialium obsit, reddendo animam plùs æquo timidam: etiam parum utile est texere longum catalogum omnium venialium, sed melius est in specie accusare se de paucis, de quibus certò dolet; de aliis autem omnibus in genere. *Cardinalis Bona* De Missa c. 4. §. 2. ait: *In ipsa confessione vitanda prolixitas & nimia diligentia in levioribus culpis recensendis.* Quòd si pœnitens semper rediens cum eisdem venialibus hic & nunc non daret sufficientia signa sinceri doloris & propositi, excitandus esset, aut ad specialem dolorem circa aliquod veniale determinatè, quod gravius est & creditur facilius efficaciter displiciturum; aut suaviter inducendus, ut ex priore vita repetat aliquod mortale, peccata enim etiam antehac confessa & plenè remissa adhuc esse materiam sufficientem novæ absolutionis, satis certum est ex dictis n. 589.

1888. §. 5. Communis sententia est contra *J. Sanch.* d. 1. n. 4. quòd Confessarius debeat permittere, ut pœnitens etiam meras imperfectiones confiteatur, quamvis enim secundùm dicta l. 5. à n. 211. & 214. imperfectiones, neglectus inspirationum divinarum, transgressiones Regularum non obligantium sub peccato, de se non sint materia sufficiens absolutionis, attamen ordinariè habent adjunctum peccatum, quod sit materia sufficiens, adeoque accusans se de talibus deliberatè commissis absolvi posset; in praxi tamen exquirendum est certum peccatum, ne Sacramentum exponatur periculo nullitatis. Et etiam hìc rectè notat *Gob.* nu. 513. non semper operæ pretium esse, ut pœnitens texat longum catalogum ejusmodi imperfectionum, sæpe enim alii pœnitentes impediuntur, aut saltem est jactura temporis, satis autem erit, si in genere etiam de illis se accuset. *Cavendus item*, inquit *Bona* suprà, *multorum error, qui se prolixè de iis accusant, quæ peccata non sunt, ut de pravis habitibus & passionibus & de circumstantiis impertinentibus, quòd sint superbi, iracundi & proni ad malum, quòd Deum non amaverint ex tota cordis intensione &c.*

1889. §. 6. Quando pœnitens non affert materiam necessariam, & quia etiam non scitur, an afferat sufficientem, aut meritò dubitatur, an efficaciter doleat de suis venialibus, ideoque illi non datur absolutio sed sola benedictio, putàrunt aliqui id non posse fieri pœnitente inscio seu non admonito; sed non invenio causam, cur necesse sit eum admoneri, nam judicium de danda absolutione vel sola benedictione pertinet ad solum Confessarium; quòd autem absolutio non detur, ipse causa est, quia non ostendit se dispositum, & ex hoc, quòd non admoneatur, nullum ei damnum vel incommodum causatur, ergo causa nulla est, cur admoneri debeat: In hoc autem non esse simulationem administrationis Sacramenti, dixi l. 6. p. 1. n. 158.

Q. 278. *Quid observare debeat Confessarius mulierum.* R. §. 1. Confessarius mulierum debet habere magnam patientiam, *ut audiat nugas, quæ solent ab ipsis admisceri in ipsa confessione; ut expiscetur veritatem eorum, quæ dicunt, modò ajentes, modò negantes; ut suadeat non expedire, quòd ita crebrò repetant confessiones generales; ut sinat protrahi confessionem ad diffusos discursus, quæ verbis valde compendiosis posset peragi; ut feras idem peccatum in eadem confessione iterum atque iterum exprimi, & quidem sine ulla omnino necessitate; ut insurgentium scrupulorum nubes disjiciat; ut pusillanimes in spem salutis æternæ erigat; ut remissionem injuriarum animo tenacius inhærentium suadeat; ut inducat ad fugam occasionum proximarum; ut denique sustineat muliebrem levitatem, inscitiam ac inconstantiam.* Hæc Pelliz. tr. 10. c. 3. n. 162. 1890.

§. 2. Confessarius debet esse cautissimus in conversatione cum mulieribus. S. Hieron. in Epist. ad 1891.
Nepotianum ait: *Omnes puellas & virgines Christi aut æqualiter ignora aut æqualiter dilige: nec sub eodem tecto mansites, nec in præterita castitate confidas: Nec sanctior Davide, nec Salomone esse potes sapientior. Memento, quòd paradisi colonum de possessione paradisi mulier ejecerit. Periculosè tibi ministras, cujus vultum frequenter attendis. Si propter officium Clericatûs vidua à te visitatur aut virgo, nunquam domum solus introeas: tales habeto socios, quorum contubernio non diffameris: caveto omnes suspiciones, & quidquid probabiliter fingi potest, ne fingatur, antè devita. Crebra munuscula & sudariola & fasciolas & vestes ori applicitas & degustatos cibos blandasque & dulces literulas sanctus amor non habet. Mel meum, lumen meum, meum desiderium, omnes delicias & lepores & risu dignas urbanitates & cæteras ineptias amatorum in comœdiis erubescimus, in sæculi hominibus detestamur, quantò magis in Monachis & Clericis, quorum & Sacerdotium proposito, & propositum ornatur Sacerdotio. Videas nonnullos accinctos renibus, pullâ tunicâ, barbâ prolixâ à mulieribus non posse discedere &c.* Similia habet *S. August.* Tom. 8. in Psal. 50. & tom. 10. serm. 250. De tempore: alibi ait, *Nec tamen quò sanctiores sunt, minùs cavendæ: crede mihi, Episcopus sum, in Domino loquor, non mentior, cedros Libani, id est, magnos Ecclesiæ Prælatos sub hac specie corruisse reperi, de quorum casu non magis præsumebam quàm Ambrosii & Hieronymi.* Raynaudus Tom. 12. opusc. 1. in præf. n. 6. refert dixisse *S. Franciscum Seraphicum* ob quorundam è suis familiaritatem nimiam cum Clarissis: *Timeo Fratres, ne Deus abstulerit nobis uxores, & diabolus dederit nobis Sorores.* Propter ista pericula Societas JESU in Reg. 16. Sacerdotum sic habet: *In audiendis confessionibus, fœminarum præsertim, severos potiùs se quàm familiares exhibeant: in universum tamen paterna quædam & spiritualis gravitas in eis eluceat:* Atque etiam ideo *S. Xaverius* teste *Tursell.* in ejus vita l. 6. c. 17. *Quoniam in familiaritate mulierum ferme plus periculi est quàm emolumenti, magnopere author erat confessariis, ut in confessionibus, in colloquiis, in congressibus earum, in reconciliatione cum conjugibus cauti essent intentique ad suspiciones rumoresque hominum, & non tantùm ad culpam crimenve vitandum.* Addebat *S. Xaver.* uxori affirmanti se enixiùs servituram Deo, si abstineret à consuetudine viri, non esse credendum, *quia muliebris ille fervor facilè refrigescit, nec unquam ferè suscipitur sine gravi aliqua virorum offensione. Sylvius* in notis, ad c. 22. Instruct. Pastor. S. Car. Borrom. ait: *Cavendum est unicuique, præsertim Sacerdoti, ne sub specie necessitatis, consilii vel auxilii nimiam familiaritatem contrahat cum quantumcunque devota muliere, contingit enim, ut ubi videtur esse charitas, ibi verè sit vitiosa cupiditas....* Quatuor

sunt

sunt potissima, quæ Sacerdotes quosdam reddunt inglorios ac inutiles (utinam non noxios) Pocula, Mulieres, Præsumptio, & eorum, quæ didicisse se putant, Usus indiscretus. Videri potest Rayn. tom. 12. De sobria conversatione cum mulieribus. Et singulariter Hadrianus Lyræus Apophtegmatum S. Ignatii apopht. 3.

1892. Q. 279. *Quid observare debeat Confessarius eorum, qui specialiter profitentur devotionem aut perfectionem.*

℞. §. 1. Aliqui pœnitentes volunt esse contemplativi sive hypermystici, omnia extraordinaria sectantes, imò & loquentes vocibus extraordinariis, quales sunt: *submersio in abyssali profundo, annihilatio sui, effluxus à Deo, meditatio negativa, sanitas cœlestis, languor tartareus &c.* hos egregiè perstringit Rayn. in Heter. tom. 16. s. 3. p. 2. docetque sæpe comitari ingentem superbiam, proprii judicii tenacitatem, stultas imaginationes, insanias falsas. Itaque tales reducendi sunt ad veram humilitatem internam, de qua Rayn. s. 4. p. 1. à n. 9. deinde ad puram in omnibus intentionem, de qua habet ibidem p. 4. & aliqua signa intentionis non puræ dedi l. 5. nu. 371. in fine. Postmodum dirigendi sunt secundùm communes Regulas Spiritûs, quas viri sancti & Ascetæ tradunt. Ferendæ autem non sunt personæ, ac præsertim mulieres, quæ advertuntur semper loqui velle de rebus spiritualibus, vel docendi causâ vel ad dandum virtutis aut spiritualis scientiæ suæ specimen: *Novi quasdam;* inquit S. *Hier.* in Epist. ad Nepotianum, *maturioris ætatis, sed libertini generis, adolescentulis delectari, filios quærere spirituales, paulatimque superato pudore &c.*

1893. §. 2. Sæpe etiam sunt pœnitentes, qui quibusdam devotiunculis addicti sunt, & simul hærent in vitiis: *Corn. à Lapide* in c. 34. Eccli. ℣. 28. ait: *Alii peculiares devotiones sibi indicunt, v. g. die Sabbathi jejunant, Rosarium recitant, Officium legunt in honorem B. Virginis, & interim in gravibus sceleribus persistunt, persuasi neminem posse perire & damnari, qui colat B. Virginem, eo quòd ipsa sit Mater misericordiæ: quæ omnia eis diabolus astutè suggerit, ut per hosce errores & illusiones eos pertrahat in gehennam.* Itaque sollicitè edocendi sunt, ista quidem bona esse, sed nihil profutura sine cura gratiæ Dei semper conservandæ. Quomodo autem corrigendæ sint personæ aliquæ ad externam suî mortificationem nimiùm pronæ, aut putantes visiones se habere, docet *Ludov. de Ponte* in Epist. 20. post ejus vitam.

1894. §. 3. Confessarius sæpe incidet in animas capaces perfectionis, pro quibus dirigendis indigebit speciali lumine, obtinendo per orationem & per lectionem librorum spiritualium. Ex piis Asceticis collegi sequentia veluti documenta.

1. Non omnes uno regendi sunt spiritu, nec uno ducendi modo: modum, quo tu vel alius juvatur, non obtrudes importunè omnibus: & ideo priusquam directionem incipias, conare pœnitentis intimos animi motus constitutionemque perspicere, ut instructiones tuas possis ejus capacitati & naturæ accommodare. 2. Apud unumquemque, excitandum & fovendum est desiderium maximæ perfectionis, quamvis hic vel ille ad eam non putetur perventurus, nam & Deus desideria ad martyrium immisit Sanctis, quos Martyres esse nolebat. Attamen ad perfectionem ducantur per gradus & ordinatè: nec statim ab osculo pedum saliendum ad osculum oris, sed transeundum per osculum manuum, operando & imitando actiones Christi, plúsque imitando quàm meditando. 3. Necessaria omnibus est mortificatio aliqua: Probatione etiam opus est, ut videas, quis in anima spiritus dominetur, & quis sit dominans affectus malus, qui primò superandus est: attamen cautela necessaria est in probatione, ubi indoles ad amorem propensa est, aut ubi temperamentum atrâ bile abundat, nam tum facilè oritur inordinata affectio vel nimia dejectio. 4. Sæpe expedit animas eximiis à Deo donis ornatas sibi ipsis subducere quasi per contemptum eorum, quæ recensent, ne si ostendatur æstimatio, illis præparetur ruina per superbiam: hinc in obscuritate aliqua continendæ sunt, ut non sciant se scire vel sciri. 5. Animæ adhuc teneræ, quas Deus sibi primò conciliat, molliùs tractandæ sunt; nec est omnino abeundum à divinis consiliis animam suaviter ducentibus: attamen cum nobilioribus animabus & paulatim provectis eâ suavitate disciplinæ utendum est, quæ severitatem contineat: cum illis tamen non est utendum severiore disciplinâ, qui communi sorte feruntur, sed tantùm cum illis potest fieri insolitum probandi genus, apud quos beneficia Dei singularia sunt & insolita, quia gratiæ tum pariformiter affunduntur, ut anima ad difficultates par efficiatur. 6. Animarum nobilium probationes non sint quæsitæ vel apertæ, hoc enim si advertant, facilè ad omnem humilitatis & abjectionis modum sese fingent, sed ita fiat probatio ex re nata, ut non videatur recedere à communi modo vulgares animas dirigendi, hinc communia & levia quandoque imponenda, quasi se ad earum imbecillitatem accommodando, & sic reprimetur superbia fervorque ad gravissimas probationes immoderatior: extraordinarii labores pœnalitatum non debent imponi, sed animæ sic sunt instituendæ, ut illos suâ sponte deposcant. 7. Sequendus est instinctus divini ductûs, qui unicuique propriæ perfectionis mensuram ponit, summa enim & propria cujusque perfectio est Deum sequi: unde cùm certum sanctitatis gradum singulis definiverit Deus, non est altiùs enitendum, quàm quò Deus vocat: hinc anima divinitùs ad metum impulsa, abstrahenda non est, sed moderatoris est suo ductu consentire divino, ne opus Dei, consiliis suis evertat. Et licèt desiderium majoris perfectionis excitandum sit, hoc fiat circa modum proprium, ut nempe ea excolantur, ad quæ movet Deus, qui aliquando solam exteriorem vitam hominibus regendam relinquit, modum verò in interiori tenendum solus docet. 8. Circa eos, qui benignæ sunt indolis, sciendum, inprimis nihil esse difficilius, quàm discernere virtutem naturali eorum indoli convenientem, eisque etiam difficillimum erit eandem acquirere, nam in opere & exercitio natura agit non virtus, præsertim cùm natura, utpote innata, sit fortior, usus autem facere debeat virtutes non natura. Suadendæ tamen & prosequendæ sunt virtutes naturæ accommodatæ; nam Dei gratia naturis se attemperat, ut suaviùs finem consequatur, & homo constantiùs in eum tendat. Nihilominus adhuc indoles ad certam virtutem prona, cùm exercenda est virtus, reprimenda sæpe est, ne se nimiùm effundat, & ad exemplum à Christo datum revocanda, sic enim probatio fit, sitne virtutis actus vel indolis. Deinde in talibus hominibus opinio virtutis comparatæ eidem comparandæ officit, nam virtutem sæpe putant, quod naturæ est, ideoque sollicitè edocendi sunt, quodnam sit proprium & supernaturale virtutis motivum, ut ex eo agere consuescant. 9. Suaviter corrigendi, qui in rebus agendis proprii sunt cerebri & tenacioris judicii: Ad prudentiam spectat non obfirmare mentem ad aliquid faciendum vel omittendum, sed proponere firmiter, ita tamen, ut mutatis causis & circumstantiis immutari te sinas sine violentia: nec mens ita defigenda est in unam rem, ut ad alia fortè magis necessaria vel utilia reddatur minùs apta. 10. Nunquam crede

crede illorum spiritui, quos adverteris studiosè extraordinaria sectari, nisi ex certis signis habeas id esse impulsu divino. Perfectio uniuscujusque est, *ordinaria* opera *bene* peragere, ut nempe manè bene surgamus, bene meditemur, bene oremus, legamus vel audiamus Missam, bene doceamus, legamus, laboremus, bene comedamus & bibamus, bene ludamus & recreemus nos, bene conversemur cùm proximo, bene faciamus examen conscientiæ vesperi, bene nos demus quieti: qui hæc bene facit, perfectus est: tum autem bene facit, si faciat tempore ac modo debito, & imprimis intentione purâ, quia Deus sic fieri vult, & ut sic adimpleatur sanctissimum ejus beneplacitum.

1895. §. 4. Huc spectant monita quædam & sententiæ, quibus ad perfectionem se & alios direxit *Ludov.* De *Ponte*, & habentur in ejus vita pag. 416. 1. Fac pro Deo, quod potes, & Deus faciet pro te, quod tu non potes. 2. Bene fac parva, & Deus te juvabit, ut possis majora. 3. Ne differas bona tua proposita, quia si jam non facis, quod potes, quotidie poteris minùs. 4. Accipe dulcia hujus vitæ pro amaris, amara pro dulcibus, & habebis pacem. 5. Habeas tu curam Dei, & Deus habebit curam tui 6. Esto liberalis erga alios, & Deus erit erga te. 7. Da, quod à te petunt, & Deus dabit tibi, quod tu petis. 8. Si desideras implere voluntatem Dei, quare fallis obedientiam properando ad alia, cùm jam habeas, quod desideras? 9. Si turbaris interiùs in eo, quod facis, signum est, quòd in eo quæras aliquid proprium. 10. In me nihil, in Deo omnia. 11. Ego sum, qui non sum: Deus est, qui est. 12. Verus amor Dei mavult hìc pati quàm gaudere bibere calicem amaritudinis quàm dulcedinis. 13. Verus amor Dei magìs quærit gloriam Dei quàm propriam. 14. Verus amor mavult dare quàm accipere, & si desiderat accipere, dandi causâ desiderat. 15. Verus amor mavult amare quàm cognoscere, pluris æstimat obedientiam quàm scientiam. 16. Cura facere omnia & sola, quæ Deus vult, & sic ejus voluntatem impleveris. 17. Cura facere voluntatem Dei promptè ac purè, quia ipsius voluntas est, & ut ei placeat, & sic feceris eam in terra, sicut in cœlo fit. 18. Tantum amas Deum, quantùm abhorres teipsum. 19. Ille se verè abhorret, qui fugit honores & voluptates, quærit verò contemptum ac dolores. 20. Elige pro sociis vitæ paupertatem, contemptum ac dolorem, quia hos etiam sibi comites Christus Dominus noster elegit. 21. Quantascumque habeas occupationes, cura eas obire cum tanta pace ac quiete interna, ac si nihil aliud esset agendum. 22. Reprime anxiam cupiditatem absolvendi opus, ut transeas ad aliud, nisi velis malè peractum. 23. Magìs cura in tuis officiis, quid te oporteat facere, quàm quid gratiæ & mercedis possis pro illis recipere. 24. Anxia cura favorum accipiendorum à Deo facit ineptum ad illos accipiendos, quia indicium est exiguæ humilitatis & intentionis non puræ, & insuper inducit teporem in agendo, dum est magìs intentus, quid recipiat, quàm quid & quomodo agat. 25. Verè humilis judicat se indignum omnibus bonis, dignum verò malis omnibus: indignum præmio, dignum pœnâ. 26. Si verè sentires te promeritum pœnas inferni, non quererereris de malis, quæ habes, nec de bonis, quæ non habes. 27. Quid Deus tibi debet, vel quid pro illo fecisti, ut queraris eum tibi non dare, quod cupis? 28. Si vis continuò meminisse Dei, cura tuimet oblivisci. 29. Recordabitur tuî Deus, si tuî tu obliviscaris. 30. Meî oblivisci, est oblivisci mei honoris, voluptatum, sanitatis, vitæ, consolationum etiam spiritualium, & quidquid meam in rem est, nisi quantùm Deus me vult meminisse propter obsequia sua & majorem gloriam. 31. Plùs cura mortificationem quàm contemplationem, quia immortificatus quærit orationem, sed non invenit, mortificatum autem ipsa oratio quærit & invenit. 32. Experientiâ novi timorem infantùm esse pœnam superborum. 33. Justitiæ divinæ est, ut qui vanè & sine causa gloriatur, etiam vanè & sine causa timeat. 34. Propinquus est malo, qui propter ignaviam contentus est minore bono. 35. Procul à malo est, qui semper quærit majus bonum. 36. Deus illi se manifestat, qui humiliter seipsum abscondit. 37. Deus illi se abscondit, qui vanè seipsum ostentat. 38. Lingua terræ est, loqui bene de se, malè de aliis, nunquam de Deo. 39. Lingua cœlestis est loqui malè de se, bene de aliis, semper de Deo vel pro Deo. 40. Relinque litteram imperfectam, cùm Deus te vocat, quia plùs valet res bene cœpta quàm malè finita. 41. Tunc Deus te ordinat, cùm obedientia tuas cogitationes disturbat. 42. Summa miseria abundare conceptibus, egere affectibus, divitem esse veritatum, egenum virtutum. 43. Homule, dispone domui tuæ, cras fortè morieris. 44. Simulacrum Divinitatis est facere bonum sine turbatione, cum amore sine quæstu, cum magnanimitate sine præsumptione. 45. Villice iniquitatis, vide quid agas, cras fortè reddes rationem villicationis tuæ.

Q. 280. Quid observare debeat Confessarius, si advertat pœnitenti suo immitti à Deo varias consolationes vel desolationes internas. ℞. Sequentia collegi ex piis Asceticis, quæ servire possunt pro aliquali directione: 1896.

§. 1. Consolationes seu visitationes divinæ non omnibus contingunt æqualiter: Tyrones sunt velut in hyeme, in qua sol communiter latet, & potiùs sunt frigora ac frequentes pluviæ. Proficientes sunt in Vere, in quo est major varietas; sæpius tamen apparet sol. Perfecti sunt in æstate, in qua multi æstus continuusque ferè sol: sunt tamen etiam hic quandoque nubila, tempestates & horrendi fragores, qui non diu durant, sed inter illos medios sæpe sol erumpit clarior, aut affulgent mira fulgura divinarum illustrationum, quæ sereno cœlo non apparuissent. Expectandæ autem sunt à Deo, non extorquendæ consolationes: & media obtinendi sunt, 1. petere moderatè, quantùm Deo placet & tibi expedit. 2. Accuratè obire exercitia spiritualia ordinaria, maximè in summis ariditatibus. 3. Humilem esse & gratum, quando Dei visitationes adveniunt. 4. Moderatè sollicitum esse in eis conservandis. 5. Sequi, quò impellunt, & conari capere fructum, ad quem tendunt.

§. 2. Indicia advenientis consolationis sunt, impulsus subiti & admonitiones animæ, ut attenta sit & quieta: item desiderium fervens & confidens petitio interni Dei colloquii. 1897.

§. 3. Indicia præsentis Dei visitationis sunt, 1. quædam subita & sine naturali causa facta quasi commutatio animæ à priori statu obscuro vel tepido vel timido. 2. Cognitio Dei vel veritatis alicujus cum nova luce vel modo insolito, cum satisfactione, quiete & suavitate, generans odium vanitatis alicujus, vel motum peculiarem ad Deum vel virtutem. 3. Subita dilatatio mentis & desiderium perfectionis, quod semper est certissimum Dei præsentis indicium: item amor puritatis, mortificationis, exercitii virtutum, imitationis Christi, perpetuæ conversationis & unionis cum Deo. 4. Acquiescentia circa Deum virtutesque vel res divinas. 5. Elevatio quædam animi ad laudes & complexus Dei, idque cum suavitate, nam hìc semper comeditur favus cum melle & bibitur vinum cum lacte. 6. Sensus humilis de se, solito profundior. 7. Acceptatio contemptûs pro Deo, sine molestia. 8. Faci- 1898.

Facilis despectus rerum omnium mundanarum; quæ cor jam dilatatum implere non possunt, adeoque quod jam à solo Deo sentitur impleri posse. Reprimendus est autem impetus, quo anima motûs divini suavitate ebria vix sese continet, nihil non agit, quasi vult Dei consilia penetrare, suisque viribus & conatibus divinum opus prævenire vel augere, ac divinæ gratiæ opem quodammodo superare.

1899. §. 4. Indicia abeuntis visitationis sunt, 1., si hæc remittant & anima redeat ad dispositionem quasi naturalem & ordinariam. 2. Solita inquietudo, timor, obscuritas, licèt absque peccato sint & à Deo immittantur. 3. Solita ariditas &c.

1900. §. 5. Visitationes diversimodè fiunt, 1. in figuris & speciebus, quæ cadunt sub sensus; sic Moyses vidit Deum in rubo. 2. In imaginatione seu phantasia per figuras & similitudines velut sopitæ animæ irruentes cum impetu, claras, jucundas, plerumque hactenus incognitas, multiformes, vivas, longè efficaciores illis, quas discursu formamus, affixas animæ, diuturnas: sic Petrus vidit in linteo omnis generis animalia. Ut autem hæ perfectæ sint, debet à Deo explicari earum sensus. 3. Quandoque sunt merè intellectuales, & hæ sunt perfectissimæ omnium, dæmonis fraudibus non obnoxiæ. 4. Sequitur actualis unio omnium potentiarum inter se & cum Deo, quod fit, si memoria semper recordetur Dei præsentis, intellectus perpendat magnalia, voluntas amore plena sit, imaginatiò varias Dei imagines formet, in quas appetitus à creaturis abstractus feratur, si denique sensus & caro exultent & delectentur in eo, quod animus sentit, idque amplectantur silentes ab omni creatura & delectatione terrena. 5. Adhæc gignitur quædam experimentalis cognitio Dei, nam quasi palpatur præsens Patris omnipotentia in subitis mirandis mutationibus & dispositionibus; Filii sapientia videtur in repentinis illustrationibus; Spiritûs S. bonitas gustatur in excessibus & suavitatibus amoris; aliquo interno gustu & sensu discernitur Deus, sed hoc est *manna absconditum, quod nemo scit, nisi qui accipit*. Apoc. 2. ℣. 17.

1901. §. 6. Signa boni spiritûs & visitationum divinarum sunt, 1. si omnia sint conformia veritatibus Catholicis & tendant ad finem bonum. 2. Si sint in sola parte superiori animæ, vel in hac primò ortæ, licèt etiam ad inferiorem transeant; nam solus Deus potest immediatè agere in partem superiorem animæ. 3. Ab expertis dignoscuntur quodam sapore & sensu interno divinis locutionibus & motibus proprio nec verbis explicabili. 4. Bonæ sunt, si sensum & saporem quendam humilitatis in fundo cordis imprimant. Effectus autem hujus humilitatis sunt, non desiderare res extraordinarias, revelationes vel raptus: nec propendere ad exercitia virtutis singularia, quæ admirationi sint, sed quantum in se est, totum hoc fugere, ponendo sanctitatem in ordinariis. Præterea indignum se omnino judicare donis illis Dei, non extollere se, nec de se velut sancto præsumere propter talia, sed habere se velut ingratum Deo pro tantis; non ideo se in animo præferre aliis, optare & gaudere de contemptu propter talia, si v. g. Confessarius judicet talia esse deceptiones diaboli; habere simul magnam cognitionem sui nihili, hanc enim adducunt talia lumina Dei; non posse ex eis in vanam gloriam assurgere; pro viribus talia occultare; cùm advertuntur initia extraordinariæ visitationis, refugere ad humilitatem & quasi nolle admittere, quantùm in se est, nisi aliter placeat Deo. Ex his sequitur Deum non ostendere talia superbis & subjectis vanæ gloria, ne sint eis in ruinam: unde si quæ sunt in superbis, sunt à proprio spiritu vel dæmone meridiano. Deinde sequitur miserè decipi illos, qui putant se à spiritu bonò talia habere, si optent ejusmodi res extraordinarias, aut cùm habere videntur, si ideo se magni faciant, si contemnant non habentes illas, si sensa sua leviter manifestent quasi in aliorum utilitatem id faciant, si tristentur animumque dejiciant, cum ab aliis contemnuntur, si simul superbiæ tentationes admittant & glorientur de gratia devotionis, sibique complaceant, aut sibi persuadeant, quòd suâ diligentiâ obtinuerint, quòd major sit, quàm revera est, quòd in illa alios excedant, quòd illâ meliùs utantur quàm alii. Misceri tamen possunt rebus bonis etiam tales tentationes vanitatis, imò & aliquid potest quandoque adhærescere, sed leviter & non diu, aut certè illæ extraordinariæ gratiæ reddentur suspectæ. 5. Signum aut effectus boni spiritûs est resignatio proprii judicii & voluntatis in manus Dei & illorum, qui loco Dei sunt. 6. Desiderium patiendi pro Deo. 7. Mortificatio passionum eò præcipuè tendens, ut internas animæ labes, immoderationem omnem & imperfectiones etiam soli Deo cognites emendet. 8. Pax & quies, quæ in anima relinquitur cum conquiescentia, licèt initio sit reverentialis timor. Atque hæc pax & suavitas oritur in solis justis, inducitque disgustum omnis carnalis & mundanæ voluptatis; in peccatoribus autem, quibus resistit spiritus bonus, excitatur turbatio, quia malo horum spiritui contrariatur. 9. Lachrymæ & teneritudines aliquæ cordis possunt esse à natura, aut etiam à malo spiritu; an autem sint à bono, explorandum est ex aliis simul signis. 10. Si simul excitentur pravi motus, aut res indecoræ exhibeantur, meritò suspectæ sunt tales visitationes.

§. 7. Causæ, cur non dentur vel subtrahantur consolationes, sunt, 1. quia sæpe nobis expedit non habere, eò quòd nesciamus uti, aut quòd in vitium essent abituræ, aut in valetudinis detrimentum. 2. Quia similibus abutimur aut ante hac abusi sumus ad vanitatem vel gloriam propriam, nam difficile est hæc Dei dona modestè amplecti; & saltem anima sæpe illis utitur ad gulam quandam spiritualem, aut ad inanem de se opinionem, ex quo fit, ut in gratiarum actione fit parca, & parcior in practico talium bonorum usu, cùm tamen familiaritas divina humilem Dei adorationem procreare deberet, ac menti humanæ ingenerare, tum reverentiam erga opus hoc solius Dei, tum fervorem majorem in obsequio divino. 3. Quia socordes sumus in recollectione interna: impleri enim non potest visitationibus divinis anima, quæ impletur distractionibus & curis sæcularibus, quia ubi vas vacuum non adest, stat oleum; 4. *Reg.* 4. 4. Quia in exercitiis ordinariis necdum sumus perfecti. 5. Ut sciamus solius Dei bona esse, & ferventiùs desideremus. 6. Ne abstrahamur ab aliis negotiis vocationi debitis. 7. Ut exerceamus solidas virtutes positas in Deo & non in consolationibus; atque sic impensis nostris & de nostro quasi laboremus Deo. 8. Ob defectum mortificationis, avulsionis à creaturis, abnegationis perfectæ sui. 9. Ad probationem, mortificationem, patientiam exercendam, & ad majus meritum nostrum. 1902.

§. 8. Desolationes plurimùm juvant ad virtutem: in frigore planta dilatat radicem profundiùsque mittit, in calore fructum protrudit: desolatio est frigus, consolatio calor; utrumque necessarium est ad mittendam radicem deorsum & faciendum fructum sursum, *Isaie* 37. 1903.

§. 9. Nobiles animæ in mœroribus quandoque relinquendæ sunt, nam singulare hoc est Dei consilium, tum ut expiet incipientium peccata, tum ut 1904.

ut in humilitate contineat mentes, quæ adhuc contaminatæ ad amplexus divinos anhelant, tum ut fortes animas ad magna præparet: Et quis pœnas à Deo sancitas consolatione suâ minuere attentet? aut fortasse non æquè divinæ justitiæ litandum est ac clementiæ? Quin & perfectorum virtus in mœrore probanda est & augenda, ut etiam discant Dei dona majori cum puritate conservare. Cum Domino placet quiescere vel dormire, quis servorum eum interpellare audeat? Etiam assuescat anima tum interiori silentio, & ita Deo propter Deum, non propter divina dona amor purior probatiorque deserviet. Cavendum itaque, ne tum negligantur ordinaria: potiùs addendum aliquid quàm demendum, quia in tædio gustus est Deo, & majus meritum virtutis.

1905. §. 10. Tempore desolationis vel tentationis duo maximè observanda sunt, imprimis nihil tum deliberandum vel innovandum circa bona proposita, sed perseverandum in constitutis tempore divinæ consolationis. Deinde profundè agnoscenda sunt hæc, 1. quòd Deus te tractet, uti mereris, imò plus demeritus es, nihil autem boni debetur tibi. 2. Talia petiisti, quoties Dei voluntatem in te fieri petiisti: quid nunc quereris & deprecaris? 3. Amanti animæ satis sit Deum sic velle, quare patere sine recursu ad Deum, sine oratione, ut libereris, decet sic nos ipsos velut tacitas hostias immolare: *In illo die me non rogabitis quidquam*, inquit Christus *Joan.* 16. v. 23. *Hæc mihi sit consolatio libenter velle carere omni mundano solatio*, Th. de Kempis l. 3. c. 16. Si tamen sentias te fatiscere, confidenter recurre ad Deum. 4. Multa & magna ex amore Dei pati, dicebat *sanctus Ignatius* esse compendiosissimam ad perfectionem viam, quia anima hic ab omni creatura & solatio suo abstracta soli Deo affigere se debet.

1906. Q. 281. *Quid observare debeat Confessarius hominis tentationibus variis agitati vel tribulati.* R. §. 1. Quomodo resistendum sit tentationibus circa fidem, judicia temeraria, cogitationes blasphemas, dixi l. 1. à nu. 551. Quomodo tentationibus circa castitatem, dixi l. 3. p. 1. n. 914. Remedia valde bona contra præsentem quamcunque tentationem suggerit Stoz l. 2. à n. 169. præcipua sunt, cogitare Deum judicem sibi hic esse præsentem, qui certissimè puniet: tentationem esse à dæmone, qui idem accusator erit: jam agi, ut vel Deo vel dæmoni placeas, & utri voles placuisse, quando morieris? Si te sentias velut imparem tentationi, recurre ad Deum per preces, dicendo, *Domine, vim patior, responde pro me: Domine adjuva me, salvum fac servum tuum Domine: Domine salva me, pereo: Egone peccabo in conspectu tuo Domine? non faciam.* Si nec hoc juvet, sensum doloris fac tibi per morsum linguæ vel pressionem carnis, cogitando, *momentaneum est, quod delectat; æternum, quod cruciat*: muta situm corporis; fac aliquid aliud, quod primò occurrit; converte phantasiam ad quidvis primò obvium.

1907. §. 2. Si pugnaveris cum tali tentatione, non statim judica te succubuisse; tamdiu enim molestiam attulit & optasti non habere, ei non consensisti: Monetque *Gerson* apud *Rayn.* in Heter. Tom. 16. f. 1. pu. 8. n. 38. valde errare illos, qui censent se liberandos importunitate cogitationum fœdarum, blasphemarum, hæreticalium aliarumque similium, si semper eas confiteantur, cùm è contrà sic augeatur timor & magis infigatur tentatio, quæ oblivione ac contemptu melius fuisset dissipata.

1908. §. 3. S. *Bonav.* Opusc. cui titulus, *Remedium defectuum Religiosi*, c. ult. sic habet. *Si de prædestinatione aut præscientia Dei diabolus tibi aliquam tentationem immiserit, sic ei respondeas: quidquid sit de me, certum est te esse damnatum: si autem & ego damnabor, & post hanc vitam Deum meum habere non debeo, habebo per totum tempus vitæ præsentis, & tantò ardentius, quantò brevius novero me habiturum. Et tu diabole, si tecum esse oportet, scias, quòd tamdiu in Dei servitio perseverabo corde, ore, opere, omni membro, omni momento, quamdiu possum.* Simili modo procedit *Gerson*, quem refert *Tann.* in fine tr. de Prædest. n. 10. *In hac recogitatione, si fortè damnandus est, humiliatus dicit: Justus es Domine & rectum judicium tuum. Non quòd damnationem eligat, absit; quia nec Deus hoc vult ipsum velle, sicut nec peccare nec desperare, dum viator est; dicit potius cum Job: Etiamsi me occideris, tamen in te sperabo. Et conversus ad Dominum cum pio & humili affectu, scio, inquit æquissime judex, quoniam damnati in inferno te oderunt, te injustum, te invidum, te crudelissimum judicant, te blasphemant, tibi sanctisque omnibus ore rabido maledicunt; scio, quòd illic constitutus (heu me miserum) sic agerem; at verò dum interim affectibus tam efferis & blasphemis careo, amo te, qui solus es amabilis, te justissimum, te amantissimum, te clementissimum dijudico, te collaudo. Tibi Sanctisque omnibus tuis ore pio benedico, quidquid postremò de me futurum ordinaverit voluntas tua, credo & ore profiteor, quoniam nulla est iniquitas apud te, qui sanctus es in omnibus operibus tuis.* Subdit num. 16. *Quoniam ignotum est, quos vult inter homines Deus, & qualiter salvos fieri, operandum est bonum, relinquendo Deo judicia in futurum.* Hic obiter notandum, non expedire, præsertim apud indoctos, loqui, minùs concionari de hoc mysterio, asserendo aliquos esse prædestinatos, alios à Deo reprobatos, uti monet *S. Aug.* De dono persev. c. 22. sed si opus sit de prædestinatione loqui, sic esse loquendum, quòd omnes ex Dei gratia prædestinati esse censeamur.

§. 4. Quosdam fatigat hæc tentatio, an potiùs vellent hæc vel ista mala, aut etiam damnationem æternam subire, quàm hoc vel illud peccatum committere, & quia non videntur se plenè posse resolvere ad potiùs subeunda ista mala aut etiam damnationem, timent ne hocipso in peccatum consentiant. *Gerson* tr. 8. super *Magnificat* partit. 3. huic tentationi sic obviat. *Dicat*, inquit, *neutrum eligo, displicet peccatum, horreo incendium; nunc incendium non incumbit eligendum. Quòd si vehementius urgeatur aliquis eligere, quid ageret adveniente tali casu, prout erat martyrium tempore Tyrannorum? respondeat se humilians sub Deo & S. Angelo ejus, dicatque, Dominus non patiatur me tentari supra id, quod possum, & si casus eveniret, qualem proponis, spero in Domini bonitate, quod faceret cum tentatione proventum, ut possem sustinere, vel aliter quàm per peccatum evadere. Caveat igitur arroganter prædicere cum Petro, etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo, dicat potius, imperfectum meum viderunt oculi tui, sis adjutor in opportunitatibus, in tribulatione, aut in talem tentationem me non inducas.* Itaque vult *Gerson*, opus non esse alterutram partem positivè eligere, sed excludendam talem comparationem saltem velut otiosam cogitationem, uti dixi n. 732. 1909.

§. 5. Fatigat etiam quosdam tentatio, ut aspicere non audeant res aliquas, licèt de se honestas, imò etiam Christum crucifixum, & si aspiciant, dicunt in se concitari turpes motus aut imaginationes fœdas, creduntque se in ista consentire. Non puto cedendum esse his timoribus, sed directè contrà faciendum, permittendo quidquid inde nascitur, id enim est contra voluntatem, & plerumque nascitur propter illum ipsum nimium timorem. Quare tentatus directè aspiciat talia, aut faciat illa, quæ omitti vult ejusmodi stulta tentatio, alioquin nunquam vincet, & dæmon tandem eò adducet, ut ad omnia sic timeat, atque ita nec confiteri nec communicare aude- 1910.

audebit, timens ex his similes effectus, quos phantasia vel dæmon similiter causare poterit.

1911. §. 6. Motiva ac modos consolandi hominem tribulatum proponit fusè Lohn. de convers. Apost. p. 2. c. 3. ubi initio docet consolationem debere esse piam, ordinatam, suavem, opportunam. Postmodum suggerit motiva speciatim consolandi eos, qui affliguntur ob tristitiam animi, paupertatem, jacturam bonorum temporalium, detrimentum famæ vel honoris, mortem alicujus, persecutiones, graves tentationes. Ibidem c. 2. §. 9. proponit consolationem personæ interiùs afflictæ, & speciatim contra Monialium tentationes, quæ præcipuè sunt, tædium ob solitudinem religiosam, desolationes internæ, aversio Superiorum, prolapsiones in peccata & defectus.

1912. §. 7. Id solatio esse debet quibuscunque & ex quacunque causa afflictis, quòd afflictio ex amore nostri immissa sit vel permissa à Deo, eam dirigente in bonum nostrum: ac reipsa est maximum Dei beneficium, dummodo sciamus applicare nobis & bene uti. Certè tota doctrina Christi consistit in triplici amore, mortis sensuum, abjectionis, afflictationum. Et sicut anima corpori de se mortuo conjungitur, sic mens divina unitur animæ carenti vitâ naturæ & sensuum: item sicuti nemo adit vitam gloriosam, nisi mortuus vitâ naturali, ita nemo init vitam spiritualem, nisi defunctus vitâ sensuali, quod fit, si tribulationes patienter admittantur & animosè sustineantur. *Si tua defuerit consolatio, sit mihi tua voluntas & justa probatio pro summo solatio*, *Th. de Kempis l. 3. c. 16.*

1913. Q. 282. *Quid observare debeat Confessarius hominis scrupulosi vel meticulosi.* R. §. 1. *Conscientiæ scrupulosæ malum curandique difficultas iis, qui scrupulos experti sunt, tam est evidens, ut ejus meminisse necesse non sit: illis verò, qui nunquam ita afflicti fuere, tam insolens, ut vix credibilis appareat. Sanè carnificina est intolerabilis, amaror vitæ spiritualis, insigne profectûs impedimentum, tinea actionum, corporis & potentiarum flagellum, tristitiæ & perturbationis barathrum, cordis ac animi tabes, sæpe tam fera, ut dirâ morte infelicior censeatur & ad desperationem usque adducere posset*, *Schorrer* Theol. ascet. p. 3. s. 2. c. 6. n. 4. ideoque debet Confessarius erga sic afflictos esse summè patiens & blandus.

1914. §. 2. Quæ sint causæ scrupulorum, an hi sint utiles, quomodo dignoscendi, quid in genere observandum sit circa directionem scrupulosorum, dixi l. 1. à n. 512. Et à n. 541. quomodo procedendum sit cum scrupuloso circa peccata præterita & eorum confessiones, possuntque etiam videri dicta hìc à n. 611. 1221. Quomodo procedendum sit cum illo, qui timet, ne variis tentationibus internis consentiat, dixi l. 1. à n. 545. Et à n. 556. quomodo cum illo, qui semper timet, ne cum dubio operetur. Quomodo verò procedendum sit cum scrupuloso circa Horas Canonicas, dixi l. 4. à n. 1350. Quomodo cum scrupuloso circa Missam legendam, dixi hìc à n. 160. Nec jam occurrit aliquid ad ista addendum.

1915. Q. 283. *Quid observandum sit Cnofessario illius, qui deliberat de re aliqua, & præcipuè de statu vitæ eligendo.* R. Proponat & explicet ei sequentia, quæ potissimùm desumpsi ex libello Exercitiorum S. P. N. *Ignatii.*

§. 1. *Electionem vitæ fundamentum pono*, inquit S. Greg. Naz. orat. 23. *ex quo bene aut malè nobiscum agatur*: nam æternitas pendet à morte, mors à vita, vita ab electione: unde hoc opus gravissimi momenti est, in quo agitur de negotio omnium maximo, quod est æterna salus propriæ animæ. Et quid proderit etiam per centum annos aliter vixisse vel egisse, quàm voles te fecisse in morte & æternitate?

§. 2. Profundè intelligendum est, 1. finem omnis hominis & omnium actionum humanarum esse, *in hac vita servire Deo secundum sanctissimum ejus beneplacitum, & in altera vita, æternum salvari.* 1916. 2. Ad eum finem assequendum datas esse nobis omnes creaturas ipsasque etiam potentias animæ & corporis veluti media necessaria & opportuna, dummodo eis utamur, uti Deus vult nos eis uti. 3. Certas à Deo actiones à nobis requiri, certum vivendi modum & statum, in quo nobis speciales gratias dabit ad finem certò assequendum, non daturus, si culpâ nostrâ tales actiones vel statum illum neglexerimus, quamvis negaturus non sit sufficientem gratiam, cum qua damnantur, quicunque damnantur.

§. 3. Difficile est eligere vel agnoscere, quid à nobis fieri velit Deus, & quæ media nobis ordinaverit, nescimus enim, an nobis magis profuturæ sint divitiæ quàm paupertas, an honores magis quàm contemptus, an hic potius status quàm ille, hæc potiùs actio quàm ista: & tamen omnis error in hoc negotio damnosus est & valde periculosus: hinc *sequitur* 1. quantùm est ex parte nostra, nos debere esse in omnimoda indifferentia & æquilibrio ad omnes vias, officia & actiones aggrediendas, & ad usum omnium creaturarum, nec plus propendere debere ad hanc quàm ad illam partem, sed debere exquirere & exspectare Dei voluntatem ac nutum, sicuti servus Domini, aut instrumentum aliquod exspectat motum manus se moventis, ita ut non potius velimus hoc quàm illud, nisi secundum Dei voluntatem, quam quærimus cognoscere. Et hæc indifferentia sive æquilibrium tanti momenti est, ut quamdiu illam non habet aliquis, non sit dispositus ad deliberandum vel eligendum. *Sequitur* 2. si quis perfectus esse velit, non tantùm indifferentem esse debere, sed etiam magis propendere ad id, per quod finis ille suus & salus æterna potest perfectius & securiùs obtineri, licèt in se difficilius esset, quia hoc Deo magis placitum est, & rectæ etiam rationi conformius, meliúsque ad finem ducit. 1917.

§. 4. Aliæ dispositiones ad electionem ritè faciendam sunt, 1. animum huic rei totum & seriò intendere, cæteris omnibus negotiis tantisper sepositis. 2. Animum habere pacatum & tranquillum: tum autem erit pacatus, si nullis agitatus variis spiritibus vires naturales suas liberè exerceat. 3. Nullas admittere rationes, quæ non sint è cœlo, seu quæ sapiant carnem & sanguinem, aut recidant ad humanum aut terrenum aliquid, sed omnia debent manare ex uno illo principio, quod est, *desiderium gloriæ Dei & salutis suæ æternæ*, quem sincerum animum si habuerit electurus, fiduciam certam potest habere, quòd Deus non sinet eum decipi, qui cùm sæpissime se offerat non quærentibus vel petentibus, se non subtrahet homini eum in toto corde & veritate imploranti. 4. Maximè cavendum, ne potiùs concludat de mediis quàm de fine; unde malè fieret, si priùs decerneret, v. g. sibi comparare Beneficium ecclesiasticum, & tum postea vellet quærere perfectò servire Deo: Itaque qui vult bene deliberare & eligere, debet totum se offerre Deo, & solùm conjicere oculos in finem suum ultimum, ac tum deliberare, an his vel illis mediis uti debeat necne ad illum finem assequendum. 1918.

§. 5. Finis ultimus semper spectandus, & regula in omnibus eligendis est hæc, *Dei honor & obsequium, nostraque æterna salus*, ita ut quidquid nobis magis deserviet ad hunc finem, id nobis eligendum sit; quod minùs eò conducet, id non sit eligendum. 1919.

1920. §. 6. Tres sunt modi eligendi & agnoscendi Dei voluntatem circa se, *Primus* est, si divina virtus voluntatem nostram sic impellat, ut sine mora & indubitanter sequatur impulsionem divinam; sicut legimus Paulo & Matthæo accidisse vocante Christo. *Secundus* est, si in oratione vel extra illam, voluntas Dei satis clarè cognoscatur, eò quòd internè quasi sentiatur & innotescat tempore consolationis, discernique possit esse à Deo hanc motionem ad tale quid faciendum. *Tertius* est, si quis animo tranquillo consideraverit finem, ad quem a Deo conditus est, & discussis hinc inde rationibus mediisque ad talem finem assequendum opportunioribus, elegerit hoc, per quod se putat commodius securiùsque perventurum ad eum finem suum. *Primus modus* planè extraordinarius est, nec à Deo petendus aut exspectandus. *Secundus modus* adhiberi potest, si nempe homo sine ulla ratiocinatione aut discursu circa rem deliberandam adhibito, post orationem statuat se in conspectu Dei cum resignatione & desiderio cognoscendi divinam voluntatem, proponatque menti suæ rem, de qua deliberat, ac paulùm inhæreat defixo in Deum animo, & observet, an sentiat in anima sua inclinationem ad hoc vel illud, an experiatur circa hoc vel illud consolationem & veluti quandam acquiescentiam, an è contrà desolationem & veluti fugam seu repugnantiam internam. Et hi motus postea Directori proponendi erunt, ab eoque examinandi juxta regulas discretionis spirituum. Sæpius autem usurpari debet hic modus, & videndum, an perseverent istæ motiones, tendantque semper in Deum & non incipiant se inflectere ad aliquid terrenum: quod si fiat, aut contrariæ vel dubiæ motiones quandoque succedant, explicet eas Directori, qui discernet, quænam sint bonæ vel malæ. *Tertius modus*, in quo intellectus voluntatem adducit ad eligendum, longè securior & firmior est, debetque semper adhiberi ab omnibus, nam rari primo modo vocantur, secundo autem non poterunt tutò juvari omnes, quia non omnes sentiunt istas consolationes, & sæpe sentiunt illas jam in hanc jam in illam partem; præterea difficile est discernere, an hæ consolationes & motus à Deo sint & an non insinuet se amor proprius vel alius inordinatus affectus; unde debebit secundùm tertium modum per viam rationis & intellectûs ab omnibus institui electio.

1921. §. 7. Duplici modo potest institui hæc electio per viam intellectûs, *Prior modus* est, 1. ut præmissâ oratione, quâ Dei lumen implorabo, proferam in medium rem deliberandam v. g. officium, sitne acceptandum an rejiciendum. 2. Adducto ante oculos creationis meæ fine, qui est *Dei obsequium & mea salus*, in neutram declinabo partem, sed velut in medio æquilibrio subsistam, parato interim animo, ut in eam partem totus ferar, quam novero divinæ gloriæ & saluti meæ fore aptiorem. 3. Obsecrabo Dei clementiam, ut dignetur mentem instruere & impellere voluntatem, quocunque potiùs mihi tendendum sit. 4. Perpendam quænam commoda ad finem meum assequendum accedent ex tali officio, & quænam ex eodem incommoda ac pericula impendeant: præterea quænam non admisso illo officio tam commoda quàm incommoda possim exspectare. 5. His præmissis ratiocinabor in utramque partem, comparando commoda & incommoda, ac juxta ipsius rationis dictamen seposito omni carnis appetitu eligam hoc vel illud. 6. Electionem factam, in oratione offeram Deo, perfectè demum, si ei placet, recipiendam & stabilendam. In hac oratione observabo, quomodo sim affectus, & quos motus sentiam, referamq; Directori, ut eos mecũ discernat, & declaret, an electionẽ bene instituerim necne:

§. 8. Posterior modus bene eligendi per viam intellectûs est, 1. præmissâ de more oratione, quâ Dei lumen imploratur, excutiam fundum cordis mei, & videbo, an affectus omnis, quem habeo ad hanc rem vel illam, proficiscatur ex amore & intuitu solius Dei, an verò fortasse ex aliqua causa naturali vel occulto amore mei & desiderio commoditatis, honoris aut boni temporalis. Si in meipso persentiscam, quòd solo intuitu Dei & salutis meæ ducar ad hoc potiùs, quàm ad alia, signum est, velle Deum, ut hoc eligam & non alia: nam omnis affectus, qui purè ad Deum tendit, ex Dei bonitate cœlitus infunditur. 2. Considerabo, si quis mihi vir amicissimus, cui omnem perfectionem optarem, occurreret dubius super electione hujusmodi, quidnam ego illi decernendum maximè essem consulturus: quo animadverso agendum & mihi ducam, utì suaderem alteri. 3. Mecum insuper reputabo, si mors ingrueret, quem me mallem observâsse modum in præsenti deliberatione: juxta hunc igitur eligendum nunc esse facilè intelligam. 4. Prospiciam, quando pro tribunali sistar judicandus, quo me consilio hac in re usum esse vellem, quo agnito nunc utar, ut eo tempore magis sim securus. His perpensis concludam electionem, & utì ante, offeram Deo comprobandam. 1922.

§. 9. Qui deliberat de statu vitæ ineundo, scire debet tres in genere esse status, *secularem*, *ecclesiasticum*, *religiosum*, ad quorum unum Deus unumquemque vocat, & non omnes ad eundem, quia Deus est sicuti magnus Pater-familias, qui vult unum sibi servire in hoc, alium in alio officio, unum domi alium foris &c. Hi generales status subdividuntur in particulares: nam *Secularis* est vel Matrimonii vel Cælibatûs, & in utroque aliqui sunt mercatores, juristæ, medici, opifices, milites &c. *Ecclesiasticus* est vel cum cura animarum, uti Parochi, vel sine illa cura, utì Canonici, Vicarii, Sacerdotes super patrimonio suo ordinati &c. *Religiosus* est vel illorum, qui contemplationi & sibi solis serviunt, utì Carthusiani, vel aliorum, qui in actione externa occupantur, ut Religiosi bello addicti pro Ecclesia, vel aliorum, qui mixtam ex utroque vitam habent, & non tantùm sibi sed etiam proximo quoad spiritualia serviunt, utì Carmelitæ, Augustiniani, Franciscani, Dominicani, Jesuitæ, &c. Quisque debet se primò resolvere ad statum in genere, postea ad statum in particulari, & denique ad statum in individuo. 1923.

§. 10. Singuli isti status afferunt sua commoda in ordine ad salutem consequendam: *Secularis*, per eleemosynas, per piam educationem prolium, per bona exempla apud domesticos, per administrationem justitiæ, defensionem patriæ &c. *Ecclesiasticus*, per frequentationem chori, per decantationem divinarum laudum, per administrationem Sacramentorum, per occupationem ferme continuam in cultu divino, per occasionem benefaciendi pauperibus amicis & aliis &c. *Religiosus*, per observationem votorum substantialium, per separationem à rebus mundanis, per meditationes & alia pia exercitia, quæ Regula præscribit, per vigilem curam Superiorum, per bona exempla Confratrum &c. E contrà etiam singuli isti status habent sua incommoda, eò quòd afferant occasionem & pericula peccandi. *Secularis*, per injustitiam, avaritiam, discordias in conjugio, exempla mala corrupti sæculi, bella, lites, persecutiones invidorum &c. *Ecclesiasticus*, per nimiam libertatem, conversationes periculosas, abundantiam eorum, quæ sunt illicia peccandi &c. *Religiosus*, per tentationes, quæ aliquando causantur, ob solitudinem, indiscretionem Superiorum, immorti- 1924.

mortificationem Fratrum, cum quibus agendum est &c.

1925. §. 11. Ut deliberans eligat, non debet ad hoc præcisè attendere, quis status sit in se perfectior, alioqui omnes deberent fieri Religiosi, sed attendere debet, quis status respectivè ad se sit melior, id est, quis status futurus sit magis accommodatus, *ut ipse melius serviat Deo in hac vita, & in altera securius salvetur*, consideratis omnibus, tam quæ in ipso deliberante sunt bona vel mala, uti sunt bonæ vel malæ inclinationes naturales, boni vel mali mores aut habitus, quàm quæ in ipsis statibus sunt, & possent concurrere ad promovendam in ipso virtutem vel vitia. Et quia multi hoc non considerant, malè eligunt, licèt fiant Religiosi, qui si in sæculo mansissent, fuissent salvati, nunc damnantur, quia eligunt statum respectivè ad se non convenientem, & in quo propter naturam ineptam vel habitus pravos non observabunt illa, quæ in tali statu sunt observanda.

1926. §. 12. Nemo deliberare debet de eo statu, in quo non putat se cum ordinaria Dei gratia posse vitare peccata mortalia: hinc qui non putat se posse hæc vitare in statu sæculari, deliberare debet de solo statu Ecclesiastico & religioso: qui non putat, se in statu Ecclesiastico posse esse castum & sobrium, de hoc statu deliberare non debet, cùm hic status det maximas occasiones ad peccata in istis materiis: similiter qui non putat se posse castè vivere, deliberare non debet de statu religioso. Et deceptio magna est, si cogitet, *emendabo hoc vel illud vitium, si fuero Ecclesiasticus vel Religiosus*: nam per emendationem aliquam præsentem priùs probare deberet, an spes sit, quod aliquando plenè emendaturus sit.

1927. §. 13. Inchoaturus deliberationem det se Orationi, dicens cum Paulo: *Domine, quid me vis facere?* & cum Salomone, *Da mihi sedium tuarum assistricem sapientiam, ut sciam, quid acceptum sit apud te &c.* Post orationem, sic discurrat secum. *Ad illum statum Deus me vocat, in quo omnibus consideratis, quæ in me & in istis statibus sunt, ego potero melius servire Deo & securius salvari, atqui consideratis omnibus, quæ in me & in istis statibus sunt, ego potero melius servire Deo & securius salvari in hoc statu, v. g. sæculari, quàm in aliis, ergo Deus me vocat ad statum sæcularem.* Major propositio constat ex dictis. In sola minore est difficultas, unde iterum sic discurrat. *In illo statu potero, omnibus consideratis, Deo melius servire & securius salvari, in quo statu potero facilius vitare omnia peccata mortalia*, hoc enim faciendo servantur præcepta Dei, & obtinetur salus, *atqui potero in statu sæculari facilius quàm in aliis vitare omnia peccata mortalia*, ergo. In minore iterum est difficultas, pro qua imprimis consideret ex parte sua, ad quæ peccata sit pronior, & à quibus maximè peccatis haberet sibi timere, si esset in statu sæculari. Deinde etiam consideret reliquos status, & videat, quis illorum sit magis remoturus ab occasionibus illorum peccatorum, & allaturus plura auxilia ad vitanda illa peccata. His consideratis & inter se comparatis facilè dignoscet, in quo illorum statuum faciliùs sit vitaturus peccata mortalia, & consequenter quis status respectivè ad ipsum sit melior ac eligendus. Quòd si id necdum satis discernat, consulat Confessarium, cui nota est conscientia sua, & auditâ ejus instructione certò id cognoscere poterit.

1928. §. 14. Sic agnitâ per intellectum Dei voluntate, ex hac faciet electionem, quam offeret Deo, maximè post Communionem, pergens dicere, *loquere Domine, quia audit servus tuus.* 1. Reg. 3. v. 10. & quasi exspectans Dei motionem, simul advertat, an etiam sua voluntas eò propendeat, & ex quibus motivis: si enim accedat propensio nostræ voluntatis ex motivis supernaturalibus, tantò certior erit Dei vocatio: si autem voluntas nostra refugiat, attendendum, ob quæ motiva; & siquidem naturalia sint, an proveniant à carne aut sanguine, reflectant ad commoditates corporis, honorem proprium, &c. non attentâ hac voluntatis reluctantiâ permanendum est in electione concepta, quia ordinaria & sufficientissima certitudo vocationis divinæ est, quam concludit recta ratio, cujus dictamen homini à Deo datum est, ut sit regula actionum & deliberationum omnium, ubi è contrà propensio voluntatis fallax est, cùm natura corrupta nimiùm propendeat ad suas commoditates. Si autem motiva, cur voluntas reluctetur, videantur rationabilia & supernaturalia, repetenda est series deliberationis, & videndum, an fortè alicubi sit erratum, & tum maximè consulendus Director sive Confessarius, ut deliberationis modum examinet ac discernat, uter spiritus aut inclinatio sit rectæ rationi & Dei voluntati conformis: *Ecclesiasticus* c. 32. v. 24. monet, *Fili, sine consilio nihil facias, & post factum non pœnitebis*: attamen hic neminem consule, nisi quem advertas indifferentem esse & tantùm salutem animæ tuæ quærere.

§. 15. Pro illis specialiter, qui se resolvunt ad statum religiosum in genere, ut possint se resol- 1929.
vere in particulari ad certum Ordinem & in individuo ad certum Monasterium, observanda sunt seqq. 1. De illo tantum statu religioso & Monasterio deliberare debet, in quo vigeant disciplina, pax, concordia, mutua charitas. 2. Inutile est examinare, quis inter Ordines religiosos sit de se perfectior, quod Monasterium sit magis celebre &c. hoc examinare debet quisque, quis Ordo & quod Monasterium respectivè ad se sit futurum melius, secundùm dicta n. 1925. ille enim Ordo (idem est de Monasterio) erit ipsi melior, & consequenter ille est, ad quem à Deo vocatur, in quo ipse poterit magis promovere Dei gloriam, plus obsequii præstare Deo, & ita perfectiùs operari salutem suam: hoc autem resciet, considerando, partim quæ in se sunt talenta naturæ & gratiæ, partim quæ in singulis Ordinibus sunt media & modi secundùm ista talenta pro Dei gloria & obsequio ac consequenter pro obtinenda salute sua bene operandi, sicque poterit se reddere certum de Dei vocatione, ac secundùm supradicta eligere.

§. 16. Qui ita conclusit in electo statu servire Deo & saluti suæ, instanter roget Deum pro constantia, jam enim maximè conabitur dæmon per se vel alios bonum propositum evertere: *Ecclesiastici* c. 2. v. 1. dicitur, *Fili, accedens ad servitutem Dei sta in justitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.*

§. 17. Quod electum est, mandandum executioni, 1930.
quam primum fieri potest, nunc enim recens est Dei motio & auxilium fortius: & si aliquando, cur non jam? Si non jam, fortè nunquam. Christus Luc. 9. vocavit duos adolescentes, unus dixit, *Domine permitte mihi primum ire & sepelire patrem meum*: alter dixit, *sequar te Domine, sed permitte mihi primùm renunciare his, qui domi sunt*: uterque, quia non est statim secutus Christum, derelictus est & amisit vocationis gratiam. *Nescit tarda molimina Spiritûs S. gratia*, S. Ambr. Si tamen causa sit exspectandi, aut quod conclusum est, non possis statim executioni mandare, cave interim peccata, ne gratiam vocationis tuæ perdas: experientia enim certa docuit sæpe per unicum mortale sic immutatum esse animum, ut ipsimet nescirent, cur & quomodo ita immutati essent, quia nempe deseruerat eos ista specialis Dei gratia. Illis, qui statuerunt inire statum Matrimonii, specialiter inculcandū, imprimis ut interea casti ma-

maneant, alioqui, forsan etiam ex Dei pœna, carituros gaudio prolium. Deinde ut postea bonâ intentione & constituti in gratia statum illum ineant, alioqui carituros benedictione. Demum suadendum, ut post sponsalia plenè constituta non diu differant Matrimonium, quia intermedium illud tempus plurimorum peccatorum periculis obnoxium est.

1931. §. 18. Pius Asceta suggerit hæc axiomata, quæ deliberans præ oculis habere debet: 1. Præ omnibus obsequendum inspiranti Deo: Jobi 9. dicitur, *quis restitit ei & pacem habuit?* 2. Inspirat Deus, quæ magis sunt secundùm voluntatem ejus. 3. *Voluntas Dei est sanctificatio nostra & salus*, 1. ad Thess. 4. non qualiscunque, sed certior, sed abundantior. 4. *Quid prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?* Matth. 16. Quid proderit in hac brevi vita delectari, honorari, si cruciari & probris affici æternùm oporteat? 5. Fac ea, quæ moriens facta fuisse voles. 6. Considerandum Dei judicium, & nihili faciendum, quidquid obmurmurent homines: Nonne bene tecum agitur, si aliis displicens placeas Deo? quàm multi avari, dummodo vilis pecuniæ aliquid lucrifaciant, contemnunt omnia humana dicteria? 7. Ad æterna creatus es: nunquid non magnum *status æternus?* 8. *Regnum cœlorum vim patitur & violenti rapiunt illud.* Matth. 11. 9. Perfectius id putandum, quod magis ex virtute est: hoc magis est ex virtute, quod magis rationi, & corruptæ naturæ minùs conforme est. 10. Quærendum, ubi *securius & majori cum gloria salvabor?* Quis viator eligit viam periculosam aut lutosam, si videat securiorem & mundam? 11. Unam tantùm animam habes: hac salvatâ salva sunt omnia: hac damnatâ perdita sunt omnia.

1932. Q. 284. *Quid denique adhuc notandum sit circa prudentiam Confessarii.* ℞. Instructiones, quas S. *Xaverius* dabat Missionariis Apostolicis, etiam Confessariis serviunt pro sua & pœnitentium directione: in hunc autem sensum dicebat. 1. Authoritas est quidem necessaria accedenti ad munus Apostolicum, sed hæc Dei donum est, quam si quis quærat, præterquam adjuvante virtute, funditus perdet, nec permittet Deus, ut constanter habeat, ne sic vilia fiant hominibus cœlestia dona. 2. Studiosè quæsita familiaritas displicet, nimia confidentia nocet: assumpta gravitas suspicionem præbet arrogantiæ exigentis reverentiam: nil affectatum sit in verbis, gestibus, actionibus tuis: malis dici sincerus quàm politicus: si dissimulatione quandoque opus est, simulationem cave: pro aliis in benigniorem semper partem inclina. 3. Conversatio semper ædificet: discipulorum Christi est, Magistri sui doctrinam non tam tueri verbo quàm exprimere vitâ: Induimus Christum, plùs agere debet & valere in nobis Christus, quàm dæmon in energumeno. 4. Non quære vanè placere homini, sed nec gratis velis quemquam offendere: parvus sine offensione fructus præferendus est majori cum minima offensione conjuncto. 5. Pravos alicujus mores emendaturus, non priùs manum admovebis, quàm intimos ejus motus constitutionemque perspexeris: & quod alicui vis persuadere, illum ipsum consule de eo, quod suades, quid ipse suasurus esset alteri. 6. Communi more age, si non scias hunc esse malum: melius est errare cum multis quàm velle solum sapere. 7. Nil sponde, quod certò præstare non possis: Si non est causa dicendi aliquid, hoc ipso est causa non dicendi. Non plùs assere, quàm sit necesse. Non facilè utere superlativis, & potiùs minùs quàm plùs proferendum, nisi ubi honorandus est alter: præstat enim in honore excedere quàm deficere. 8. Non da præcepta vel instructiones, nisi rogeris, vel opportuna charitas aut necessitas suadeat. 9. Veritas jocosa sæpe plùs ferit & minùs offendit. 10. Sapienter etiam dixit *Ludov. Granat.* l. 2. Ducis pecc. p. 2. *Quatuor novercæ veræ prudentiæ evitentur, quæ sunt præcipitatio, affectus, pertinacia, vana ineptia: præcipitatio namque non deliberat; affectus excæcat; pertinacia bonis consiliis portam occludit; vana ineptia, quamcunque deliberationem ingreditur, eam sine fructu dissolvit. Extrema fugiamus, virtus enim & veritas medium tenent: nunquam igitur omnia simul sunt reprehendenda, nunquam omnia simul probanda, nunquam omnia negare, nunquam omnia credere, nunquam omnia non credere debemus: nunquam ob delictum paucorum damnandi multi, nunquam ob sanctitatem aliquorum omnes justificandi sunt.*

Denique ad veram prudentiam Confessarii spectat cognoscere & tam respectu sui quàm aliorum in praxi rejicere pseudo-prudentiæ principia; qualia sunt, 1. Aliquando tempori cedendum & dissimulandum, licèt Dei honor vel propria aut aliena perfectio retardetur; postea id compensari posse. 2. Homines jam non esse capaces tantæ perfectionis, uti olim: imò nec antiquos semper ita fuisse scrupulosos in parvis. 3. Eos esse singulares, qui pœnitentias aliaque agunt plura, quàm Deus & Ecclesia præscribat. 4. Habendam esse rationem sui honoris, licèt hoc non exigat majus Dei obsequium. 5. Existimare aliquid sibi perire, si te huic vel illi submittas, ei cedas, ab illo quid patiaris, pejus illo habearis, is præ te honoretur. 6. Conandum, ut omnibus placeas, nemini displiceas; unde fit, ut licentiùs cum aliis agas, in jocos & exteriora te effundas, parùm de internis sollicitus. 7. Officium erga proximum ita exactè peragendum, ut semper inde lauderis ac honoreris, licèt, quæ propriæ sunt perfectionis, negligas. 8. Valetudinis habendam esse rationem, corpus indulgentiùs tractandum, quærendas occasiones illud bene habendi, ut diu nos servitio Dei & proximi conservemus. 9. Ipse tam prudens & exercitatus es, ut teipsum regere possis, nec aliorum consilio vel directione indigeas, &c.

CAPUT III.

De adjunctis Pœnitentiæ.

DUBIUM I.

Quid sit sigillum Confessionis & qui ad illud teneantur.

RESP. I. Sigillum hoc est obligatio juris divini strictissima in omni casu, etiam quo integri regni salus periclitaretur, ad tacendum, etiam post mortem pœnitentis, dicta in confessione (id est, in ordine ad absolutionem sacramentalem) omnia, quorum revelatio Sacramentum redderet onerosum vel odiosum. *Unde resolves.* 1933.

I. Violatio hujus sigilli duplicem habet malitiam, Sacrilegii, contra reverentiam Sacramento debitam, & injustitiæ, ex pacto virtuali inter pœnitentem & Confessarium de secreto isto servando omni casu, *Dia. p. 5. t. 11. R. 2.* ex *Fag. Kellison. &c.* Neque hic datur parvitas materiæ, *Dia. t. 5. R. 8.* ex *Mald. Bald. &c.*

II. Non inducitur hæc obligatio, 1. Per confessionem factam fictè, v. g. ad furandum, illudendum, vel Sacerdotem pervertendum, etsi hoc casu adhuc prudenter tacendum, *v. Dia. t. 11. R. 26.* 2. Si quis extra confessionem accipiat aliquid sub sigillo confessionis, quia tantùm est obligatio secreti naturalis, gravior aut levior pro rei exigentia.

III. Non frangitur sigillum. *Primò*, Si in genere dicas, Titium tibi confessum esse venialia, aut

aut esse probum, innocentem, modò non dicas in iis circumstantiis, ex quibus colligi posset, alios esse nocentes, vel confessos mortalia. *Secundò.* Si dicas N. tibi esse confessum, etsi in certis circumstantiis hoc quoque periculosum fit. *Lay. l. 5. t. 6. c. 14. n. 21.* Imò si pœnitens verbo vel facto, (v. g. clam accedendo) significaverit se nolle sciri, quòd sit confessus, Confessarium revelare sigillum volunt *Regin. Nav.* & *Merc.* apud *Dian.* R. 47. quia pœnitens confitendo Confessario extraordinario veniret in suspicionem gravioris criminis: Quod *Tamb. in app. c. 3.* dubiè confirmat, asserens, se vereri, ne talis accedat ad fractionem sigilli. *Tertiò.* Si peccata ita referas, ut moraliter loquendo, persona innotescere non possit, neque communitas aliqua etiam parva infametur, ùt quod ibi talia vitia regnent. *vid. p. 2. t. 15.* R. 13. id enim esset contra sigillum. Unde *Turr.* apud *Dia. p. 5. t. 11.* R. 45. & *Tamb. in app. cap. 3.* reprehendunt Superiorem localem, qui Provinciali fortè dicat, in sua domo sæpe postulari licentiam absolvendi à reservatis, quia potest redundare in ignominiam & damnum domûs; etsi idem *Tamb. cap. 4. n. 2.* dicat probabile esse, quòd non sit contra sigillum, & dictæ licentiæ petitæ fuerint extra confessionem. *Quartò.* Si utaris notitiâ extra confessionem acquisitâ, imò ipsum peccatum, quod aliundè tibi innotuit, aperias, modò nullam circumstantiam ex sola confessione notam, nec certiùs referas, quàm extra confessionem nôsti: quo in casu opus est magnâ cautelâ, & tutissimum est silere. *Lay. num. 16.*

IV. Quando plures, v. g. studiosi vel aulici, &c. tenentur ferre testimonium confessionis, Confessarium teneri id dare, etiam iis, quos non absolvit, docet *Kon. d. 9. dub. 1. Fag.* & *Dia.* R. 22. tum ne id negando prodat aliquo modo sigillum & pœnitentem; tum quia dando non mentitur, cùm tantùm testetur esse confessum: Verùm *Bon. d. 5. q. 6. f. 5. p. 4.* & *Lugo, d. 23 f. 4.* docent, tali schedam negare, non esse contra sigillum (idemque concedit *Aversa q. 18. f. 3.* si non constet pœnitentem accessisse hunc Confessarium) tum quia nihil dicit, sed tantùm non approbat testimonio positivo confessionem, ad quod non tenetur; nec quidquam facit, ex quo possint cognosci delicta pœnitentis: tum quia aliàs via aperiretur fraudibus, & multi improbi Parochos in Paschate deciperent: tum quia potest esse consuetudo, ut scribatur absolutum esse, quod falsum erit, si scribat; & si omittat, sigillum franget: tum quia scandalosum erit & iniquum, publicæ meretrici perseveranti (uti & occulto peccatori, sic pallianti suam iniquitatem) testimonium dare confessionis: neque Confessario imputandum erit, quòd eum positivè non defendat.

V. Sub sigillum cadunt, 1. Omnia peccata pœnitentis tam futura quàm præterita: (siquidem hæc animo se accusandi sint manifestata: secus si per modum simplicis narrationis, vel ut Confessarium ad simile peccatum induceret. *Dia.* R. 25. ex *Suar.* & *aliis* 8.) ideoque peccat mortaliter, qui sive directè sive indirectè aperit aliquod veniale in particulari, etiam leve Titii, quia materia sigilli parvitatem non habet, ùt est omnium ferè sententia, apud *Dian. p. 5. tract. 5.* R. 8. & *Tamb. in app. cap. 8.* vel qui in genere dicit, eum sibi confessum esse aliquod mortale, vel casum reservatum, vel excommunicationem, vel non esse absolutum ob indispositionem: Imò Confessarium, qui dicat absolutè, Ego Petrum non absolvi, frangere sigillum, dicit *Dia. p. 5. t. 11.* R. 24. ex *Suar.* & *aliis* 9.

2. Etiam peccata complicis, sive prudenter sive imprudenter detecti, *Suar. Vasq.* & *c. comm.* apud *Dia. p. 3. t. 4.* R. 111. An verò liceat interrogare de complice, ad ejus correctionem faciendam, illamque ex licentiâ pœnitentis facere, affirmat *Suar.* & *Fagun.* contra *Bon. Lorcam, Nugnum,* & *alios Thomistas. V. Dia.* Ref. 113. *Lug. d. 16. num. 426.* ubi docet, posse aliquando pœnitentem à Confessario obligari & cogi ad manifestandum complicem extra confessionem.

3. Pœnitentia imposita, si gravis sit, hoc est, quæ consuevit injungi pro mortali (qualis nunc esset, ait *Dia. p. 5. t. 11.* R. 31. Corona B. V. non verò Miserere) *Aversa q. 18. f. 6.*

4. Peccatorum circumstantiæ, quas taceri pœnitentis interest, etsi dictæ sint post absolutionem, v. g. si spurius sacros Ordines susceperit, si nobilitatem jactaverit, &c. Bona verò pœnitentis & cætera impertinentia, quæ per accidens interponuntur, nec odium Sacramento pariunt, v. g. propositum religionis vel matrimonii, sæpe quidem (si nimirum pœnitens ea tecta velit) sub obligationem secreti naturalis, non tamen sacramentalis, cadunt. Excipit *Tam.* & *Kon.* nisi pœnitens talia dixerit in ordine ad explicanda peccata: tunc enim sigillo sacramentali claudi tenent, cum *Dia.* R. 5.

Idem de virtutibus & vitiis affirmat *Gran.* contra *Regin.* & *Mald.* apud *Dia.* R. 30. De defectibus naturalibus (v. g. illegitimè natum esse) & de vitiis occultis corporis, *Kon. Hurt.* & *Kellison.* contra *Gran, Mald.* & *c.* qui ea sub sigillum cadere absolutè ajunt apud *Dia.* R. 29. Item de iis, quæ alios concernunt, & tamen peccata non sunt, *Mald.* & *Dia.* R. 38.

Denique de scrupulis, (contra *Kon.* & *Gran.* qui eos sigillo claudi absolutè affirmant, & contra *Marchant.* qui absolutè negat) idem tenet *Lug.* nimirum si pœnitens scrupulositatem confiteatur, aut ad declaranda peccata vel conscientiam afferat, ait cadere sub sigillum, quia est in obliquo saltem materia confessionis: Secus, si non cognoscatur ex pœnitentis relatione, sed videatur & percipiatur, v. g. ex modo confitendi. Idem dicit de aliis defectibus naturalibus, v. g. quòd sit blæsus, rudis, hebetis ingenii &c. Et sic excusat Confessarium, qui de pœnitente dixit, quòd impertinentiis & næniis caput sibi frangat. *Vid. d. 23. num. 60. Gran.* tamen id improbat, & *Kon.* apud *Dia.* R. 50. ait esse periculosum, & posse facilè frangi sigillum indirectè. Denique *Tamb. in app. c. 3.* doctrinæ isti, nequidem ùt probabili acquiescit, atque eam à *Dia. l. c.* immeritò vocari communem, cùm *Gran. Hurt. Palaus, Bauny,* & *c.* refragentur, aliterque limitans ipse ait: si isti defectus, v. g. esse blæsum, rudem, scrupulosum, &c. sint passim noti, non cadere sub sigillum; secus, si sint ignoti, quia confessio immunis esse debet ab omni odio.

Resp. II. Ad sigillum tenentur omnes, ad quos quomodocunque notitia sacramentalis confessionis pervenit; qualis est, I. Confessarius, qui, si de auditis in confessione rogetur, potest negare, etiam, si opus est, cum juramento, subintelligendo, quòd possit dicere, vel potiùs (ùt dicit *Lug.*) quòd sciat scientiâ utili, ad respondendum interroganti extra confessionem, (excipit *Henr.* & *Gran.* cum *Dia.* R. 43. nisi ex illa negatione sequeretur confessionem non fuisse integram, v. g. si de publica meretrice rogaretur, an non esset confessa fornicationem; tunc enim declinando directam responsionem, dicendum esse, illam confessam esse peccata sua, & se functum officio suo.) Imò si peccatum suum salvo sigillo non possit con-

»confiteri, debet omittere, quia sigillum strictiùs obligat, quàm integritas confessionis. II. Superior, cui se sistit absolutus à reservato, vel à quo petitur licentia absolvendi à reservato, *Suar. Lug. &c.* contra *Henr. Vasq. Kon. & Palaun*, qui secreto tantùm naturali teneri volunt. III. Interpres. IV. Qui furtivè vel casu aliquid audit, licet inculpatè. V. Omnes, quibus aliquid sacrilegè revelatum est: unde de hoc nec inter se colloqui possunt. VI. Laicus, qui pro Sacerdote est habitus. VII. Doctor vel alius, qui cum venia pœnitentis consulitur; ùt habet communior sententia, contra *Vasq.* vid. *Dia. part. 2. tract. 15. Res. 15.* VIII. Qui alterius rudis confessionem scripsit. IX. Qui scriptam invenit ac legit, ùt docet *Rodr. Fag. Mald. &c.* apud *Dia. part. 3. tract. 4. R. 112. & part. 5. t. 11. R. 27.* contra *Suar. Bon. & Laym.* quorum sententia probabilis: Juxta quam, etsi talis teneatur secreto naturali, peccetque mortaliter, si gravia ac diffamantia vulget, secus tamen, si sciens levia tantùm esse, ea legat ex curiositate: Unde consequenter in casu gravissimæ necessitatis, talem confessionem scriptam liceret revelare (excipit *Lugo*, nisi tamen per scripturam voluerit confiteri ùt mutus, vel petere facultatem absolvendi à casu reservato, *vid. d. 13. nu. 48.*) X. Etiam secundùm aliquos, ipse pœnitens. Verùm probabilius est, eum tantùm teneri secreto naturali, ratione materiæ, si ea id requirat, tacere audita à Confessario. *Vid. Laym. Dian. p. 5. t. 11. R. 8. Unde resolves.*

» I. Extra confessionem, cum licentia pœnitentis, potest agi de auditis in confessione, sive cum ipsomet, sive cum quocunque alio, etsi periculosum sit, *D. Tho. Suar. Præp. Tan. &c.* Circa quam licentiam requiritur, 1. ut si formalis & expressa, nam præsumpta, tacita, interpretativa, virtualis, (etiam in bonum ipsiusmet pœnitentis) non sufficit, *Fag. p. 2. l. 6. Tam. Mald. & cæteri Doctores comm.* 2. Ut sit libera ac spontanea, non vi, injuriâ, dolo vel per preces importunas extorta, vel etiam per metum reverentialem ipsius Confessarii obtenta, *Henr. Fag. l. c. Dian.* R. 10. & 24. 3. Non revocata; nam pœnitentem pro libitu, etiam sine causa, eam revocare semper posse, docet *Fag. & Dian. ll. cc.* 4. Non opus esse, ut habeatur in scripto, *Suar. Fag. ll. cc.* Imò si dubium sit, an Confessor cum licentia locutus fuerit, Sacerdoti potiùs quàm pœnitenti credendum, ex *Graff. & Henr.* affirmat *Dian.* R. 4. vel etiam quàm hæredibus; v. g. si ex licentia defuncti revelet restitutionem ab iis faciendam, *Tan. & Mald.* Qui tamen monet, eo casu non esse dicendum, eam deberi ex delicto, sed solùm, quòd talibus tantum dari voluerit; satiúsque suaderi moribundis, ut talia secreto codicillo hæredibus injungant, *vid. Dia.* R. 32. 5. Perinde esse, sive ea licentia detur verbo sive facto, quod quidem æquivaleat expressæ concessioni, v. g. si pœnitens extra confessionem incipiat loqui cum Confessario de dictis in Confessione, tunc enim posse hunc prosequi, docet *Aversa q. 18. s. 7. Tamb. in append. c. 2.* ex *Bonac.*

» II. Frangitur sigillum, si cum pœnitente, extra confessionem, sine ejus venia agas de auditis in confessione, aut ea te scire ostendas: Quod verum putat *Sanc.* contra *Suar. & Laym.* etiam si cum eo tractare velles de essentiali errore in ea commisso, quem illi significare sine ejus venia, non licere docet *Regin. Fag. Bon. & alii* contra *Fill. Turr. &c.* apud *Dian. p. 3. t. 4. R. 87.* Dixi, *extra*, quia intra confessionem potest fieri mentio præcedentium, ùt patet ex praxi Confessariorum, qui ob recidivam arguunt, & absolutionem aliquando negant. Ita *Henr. Præp. Gran. Mald. &c.* apud *Dian. p. 5. t. 11. R. 20.* ubi ipse cum *Fagun.* negat id licere sine expressa licentia pœnitentis, nisi de iis, quæ is iterum confitetur vel saltem tangit, *v. Dian. l. c. & p. 2. t. 1. misc. R. 12. & p. 9. t. 11. R. 18.*

» III. Frangit sigillũ, qui dicit se in tali monasterio audivisse grave peccatum; tametsi non nominet personam. *Dian. p. 5. t. 11. R. 35. & alii 3.* cum *Mald.* Additque, graviter peccare eum, qui dicit in hoc vel isto Ordine Religioso, hoc vel illud peccatum fuisse admissum, quod ex sola confessione novit. Imò nec de civitate vel certo loco, quo quis confessiones audivit, licere dicere, quòd gravia fiant, vel talia & talia peccata committi soleant, (nisi id aliunde constet) docet *Hurt. Kell. & Mald.* apud *Dia.* R. 35. quia potest redundare in gravamen & infamiam ipsius communitatis, & fortè etiam civium in particulari, quando civitas non est ampla, & pœnitentes suspecti, atque adeo confessio fieret illis odiosa, *vid. Dian. l. c.* & R. 36. ubi cum *Malder.* docet Confessarium, qui paucos habet pœnitentes sibi subditos (v. g. Moniales unius monasterii) scandalum dare, si coram illis conciónetur de vitiis auditis in confessione, quia confessæ facilè suffunduntur pudore.

» IV. Notitiâ in sola confessione acceptâ, nullo casu uti licet, si periculum sit revelationis, saltem indirectæ. Verùm si nullum sit periculum, ut vel pœnitens, vel usus scientiæ innotescat, etsi probabile sit, licere uti ad alterius gubernationem, v. g. negando suffragium ei, quem ex sola confessione scit indignum esse, vel claudendo ostium, per quod quis noctu ingreditur ad peccandum; item cognitâ proditione futurâ, monendo de diligenti custodia; impediendo clam matrimonium, quando scitur impedimentum, ùt docet *Vasq. Henr. Nav. &c.* Contrarium tamen verius videtur, quod docet *Fumus, Sanch. Kon. Laym. Dian. p. 3. t. 4. R. 76. & p. 5. t. 11. R. 3.* & alii; quia hæc doctrina posset pœnitentem absterrere à confessione. Et quidem Superioribus Religionum talis gubernandi modus prohibitus est, Anno 1594. cum in Societate JESU jam antè idem statutum esset, prohibitumque contrarium docere, *Dia. p. 4. t. 4. R. 202.* Contrà verò ad sui ipsius gubernationem licere in tali casu eâ scientia uti, videri probabilius, v. g. abstinendo à calice, in quo scitur esse venenum, deflectendo à silva, in qua paratam sibi mortem sciat ex unius latronis confessione, docet *Syl. Henr. Kon. Lay. hic c. 15.* contra *Suar. Dian. p. 5. t. 11. R. 46.* Excipit *Lug.* nisi actio, vel omissio Confessarii inducat notitiam peccati, vel damnum afferat confitenti, contra *Kon. d. 9. dub. 4. &c.* qui putat licere, etsi inde mors pœnitenti immineret à sociis inferenda, *v. l. c. num.* 108.

» V. Denique facere aliquid, ex quo soli pœnitenti innotescere posiit id fieri ex notitia confessionis, esse contra sigillum negat *D. Th. Bon. Sot. Vasq. &c.* affirmat *Syl. Val. Kon. Dian. p. 3. t. 4. R. 46.* Idque confirmat *Fag. Gran. Lug. & Aversa q. 18. s. 8.* si tale sit, quod pœnitenti ruborem vel molestiam afferat, v. g. si vultum ei austeriorem ostenderet, vel eum declinaret: secus si ei sit gratum, vel saltem confessionem odiosam aut difficiliorem non reddat, v. g. si audisset eum ad indignationem incidisse ex certo facto vel dicto ipsius Confessarii, indeque ipse à talibus factis vel dictis abstineat &c.

A D D E N D A.

QUæst. 285. *Quid præterea notandum sit circa obligationem sigilli.* ℞. seqq. §. 1. Confessarius tenetur servare sigillum, 1. Jure Ecclesiastico, quia ita 1934 gravissimè præcipit Ecclesia Cap. *Sacerdos*, De Pœnit.

nit. Dist. 6. & Cap. *Omnis utriusque sexûs*, De Pœnit. & Remiss. 2. Jure divino, suppositâ institutione Sacramenti, quia hoc ipso, quòd Christus confessionem instituerit, voluit nasci tale secretum & tantam securitatem, ut posset rationabiliter obligare fideles ad confitenda omnia peccata etiam interna sine periculo faciendi confessionem ex isto capite pœnitentibus odiosam. 3. Jure naturali, nam si recta ratio dictet servandum esse secretum etiam extra confessionem Sacramentalem commissum & promissum, ita ut contra justitiam peccet, qui revelat, multò magis commissum & promissum in confessione.

1935. §. 2. Certum quidem est ex traditione & judicio totius Ecclesiæ ac etiam ex sensu communi omnium fidelium, quòd in nullo prorsus casu licitum sit absque consensu pœnitentis revelare secretum sacramentale, neque in hoc dispensare posse etiam totam simul Ecclesiam, attamen incertum manet, unde illa strictissima obligatio nascatur, nam 1. non est præcisè ex jure naturali obligante ad secretum, quia secretum naturale non ita obligat, quin ex gravissimis causis saltem bonum commune concernentibus liceat illud revelare. 2. Aliqui dicunt inde esse, quòd Sacerdos revelans confessionem mentiretur, quia ipse non scit ùt homo, sed ùt gerens vicem Dei, postea autem manifestaret ùt homo. *Contrà* est, nam imprimis postea dicere posset se scire tanquam gerentem vices Dei, nunc autem manifestare tanquam hominem, in quo nullum esset mendacium, sicuti neque tum est, si revelet cum licentia pœnitentis. Deinde si tantùm ratione mendacii teneretur, ergo peccaret tantùm venialiter revelando veniale, hoc autem est falsum. 3. Alii dicunt ideo esse, quia revelatio opponitur significationi ipsius Sacramenti, in quo Deus tegit peccata pœnitentis, secundùm illud Psalmi 31. v. 1. *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates & quorum tecta sunt peccata.* *Contrà* est, nam imprimis ratio illa est tantùm congruentia moralis, ex qua desumi non potest tam stricta obligatio. Deinde, ergo licita non erit confessio publica, neque cum venia pœnitentis licebit revelare secretum Confessionis, quia pœnitenti licitum non est impedire significationem Sacramenti. Denique licitum erit revelare peccatum, cujus absolutio justè negata est, maximè si impœnitens illi immoriatur, nam tale peccatum non tegitur, id est, non remittitur à Deo. 4. Alii dicunt scientiam ex confessione habitam esse sacram & superioris ordinis, cùm ad salutem pœnitentis ordinetur, ideoque non posse licitè ordinari ad fines extrinsecos & inferioris ordinis. *Contrà* est, Ergo saltem licitum erit revelare pro salute pœnitentis, ut impediatur ejus relapsus: Item ut fides conservetur in aliquo Regno &c. Deinde res superioris ordinis potest aliquando ordinari ad rem inferioris ordinis, v. g. Missa ad recuperandam sanitatem ægroti, ergo.

1936. §. 3. Strictissima illa obligatio sigilli sacramentalis oritur ex jure naturæ, nam sicuti jure naturæ necessarium fuit, ut omni casu illicita esset voluntaria pollutio, quia si pro aliquo casu fuisset licita, homines ob nimiam propensionem in illas voluptates facilè judicâssent esse nunc illum casum, quo liceat, quod gravissimè nocuisset educationi prolium & propagationi generis humani, ita si homines scirent pro aliquo casu licitam esse revelationem sigilli; Confessarii sæpe crederent sibi hìc & nunc licere: pœnitentes autem meritò timerent, ne jam esset casus, quo peccatum suum revelari posset, quod faceret confessionem odiosissimam: & ideo, inquit *Lugo* d. 23. num. 4. memini me legisse, quòd apud Abissinos vel Æthiopes hoc Sacramentum ferè abierit in desuetudinem propter malitiam Sacerdotum, qui sigillum religiosè non observabant; ergo recta ratio dictat necessarium fuisse, ut nullo prorsus casu sigillum sacramentale esset absque consensu pœnitentis revelabile: hinc *Nav.* super cap. *Sacerdos.* De Pœn. dist. 6. n. 118. ait: *Nihil mali adeo grave occurrere potest, quo non sit gravius & pejus Ecclesiæ Christianæ confessionem Christianis exosam fieri, at simul ac concesserimus confessionem contra confitentis voluntatem revelari posse, exosa fiet illa & toti Ecclesiæ molesta, ergo ob nullam causam id fieri potest.* Et in hoc solo jure naturæ putant obligationem illam sufficienter fundari, *Hurt. Lugo, Dicast.* d. 12. dub. 1. E contrà *Henriq. Vasq. Valent. Turr. Cön. Laym. Arr. Regin. Aversa* q. 18. s. 1. *Haun.* l. 4. n. 127. *Gorm.* p. 2. à n. 380. dicunt eam obligationem non haberi ex solo isto jure naturæ, sed simul ex divino positivo nobis per traditionem manifestato, nempe ex speciali præcepto Christi, qui sigillum hoc pro nullo casu voluerit esse revelabile, ne unquam periculum esset confessionem ex metu revelationis esse aut fieri odiosam. Prima sententia est probabilissima, secunda est facilior: nos dicimus saltem ex utroque capite concludi strictissimam obligationem sigilli sacramentalis pro nullo casu ab ulla humana potestate dispensabilis.

§. 4. Licèt fractio sigilli, quoad malitiam justitiæ oppositam, posset esse peccatum veniale, si leviter tantùm lædatur fama vel jus proximi, tamen quoad malitiam religioni oppositam semper est mortale, quia Sacramentum per hoc redditur valde odiosum, quæ est gravissima irreverentia, *Mendo* diss. 10. n. 146. *Stoz* l. 2. nu. 256. Si autem abiit revelatio peccati & tantùm reddatur odiosum Sacramentum, putat *Gob.* t. 7. n. 884. posse dari materiam levem, quia putat esse posse tam leve incommodum pœnitentis, ut Sacramentum non ideo reddatur graviter odiosum, sed contradicunt *Stoz* & *Viva* in Append. ad prop. damnatas §. 9. dub. 2. Quidquid sit de hoc, debet nihilominus in confessione exprimi, an sigillum sit fractum in re levi an gravi, ut constet, quale sit peccatum contra justitiam, *Lugo*, *Tamb. Stoz* num. 188. 1937.

§. 5. Ex dictis colligitur, 1. sigillum esse illam ipsam obligationem jure naturali & positivo tam divino quàm Ecclesiastico introductam, vi cujus aliquis debet omnia, quæ nonnisi ex confessione cognovit, ita indispensabiliter tecta servare, ut in nullo excogitabili casu directè vel indirectè manifestare possit, quamvis salus totius mundi per hoc comparari aut omnium hominum damnatio impediri posset. 2. Si Confessarius non posset confiteri integrè sine fractione sigilli, non posse nequidem in articulo mortis integrè confiteri, quia major est obligatio sigilli quàm integritas materialis, & si licet tacere peccatum ob damnum vel infamiam proximi, magìs ob hanc causam, *Silv. Nav. Suar. Fill. Castrop.* t. 23. p. 18. 1938.

Q. 286. *Ex qua confessione oriatur hæc obligatio sigilli.* ℞. Ex confessione sacramentali, circa quam hæc sunt notanda. 1939.

§. 1. Confessio tum est sacramentalis, si fiat cum animo accipiendi absolutionem à præsente Sacerdote, non autem si cum animo accipiendi ab absente, secundùm dicta n. 1202. talis tamen confessio fieret sacramentalis, si postea factus præsens Sacerdoti illorum peccatorum adhuc memori diceret, *me accuso de peccatis ad te scriptis*, secundùm dicta n. 1196. & præsumendum est pœnitentem mittentem absenti scripta peccata, id intendisse, adeóque peccata sic absenti scripta erunt materia sigilli.

§. 2. Confessio etiam tum est sacramentalis, si fiat Sacerdoti ad habendum consilium pro pacanda conscientia, volendo confiteri, si opus fuerit, 1940.

 quam-

quamvis nunc reipsa absit dolor vel propositum emendationis, talis enim manifestatio est inchoativè vel dispositivè vel saltem reductivè confessio: unde etiam ex tali confessione vel accusatione sequitur obligatio sigilli, quamvis ex indispositione pœnitentis, aut defectu integritatis, aut etiam ex malitia Sacerdotis vel ex defectu jurisdictionis, approbationis vel intentionis non sit secuta valida absolutio, uti habet communis & certa cum *Mendo* Diss. 10. n. 126. Quòd si quis Sacerdoti nolenti audire narret peccata intendens ab eo absolvi, *Suar.* & *Aversa* q. 18. s. 3. negant oriri sigillum · sed probabilius affirmant *Mald. Dian. Lugo* d. 23. nu. 44 sicuti sigillo tenetur etiam laicus, qui casu & invitus audivit peccatum alterius confitentis Sacerdoti, uti rectè *Suar.* & alii cum *Aversa* s. 5. contra *Sot.* & *Tann.*

1941. §. 3. Si quis purè historicè vel jactantiæ causâ narrâsset Sacerdoti peccata sua, talis manifestatio non fuisset sacramentalis, fieret tamen sacramentalis, si eidem Sacerdoti peccatorum illorum adhuc memori diceret, *me accuso de peccatis illis tibi antehac narratis.*

1942. §. 4. Si quis etiam in confessionali genuflectens absque animo confitendi dicat aliquod peccatum Sacerdoti, & addat se committere illud sub sigillo, & Sacerdos etiam veluti sub sigillo notitiam illam admittat, non ideo est sub sigillo, cùm non fiat in ordine ad absolutionem, nec sit accusatio ullo modo sacramentalis, unde Sacerdos tenebitur tantùm ad secretum naturale, *Suar. Vasq. Fill. Gob. Aversa*, *Burgh.* cent. 3. cas. 8. *Stoz* n. 219. Similiter nec sub sigillum cadit, si quis peccatum manifestet Confessario solummodo ad consilium habendum pro infamia, pœna vel alio malo avertendo *Castrop. Stoz* n. 220. Neque tum, si fiat ad illudendum Confessario, aut ad illum seducendum. *Stoz* n. 229. 232. Neque si ad simulandum se confiteri, cùm tamen de nullo peccato se accuset, sed tantùm petat schedam confessionis: docentque *Laym. Lugo*, *Stoz* n. 220. & 235. tali non posse dari testimonium confessionis, quia confessus non est.

1943. §. 5. Si homo rudis sua peccata altè edicat ante statuam alicujus Sancti, & aliquis adstans audiat, non tenetur sigillo, quia credibile non est, quòd fecerit ex intentione sacramentalis absolutionis, sed tantùm fecerit ex desiderio remissionis obtinendæ, vel ad testandum magnum dolorem suum, *Gob.* n. 824.

1944. §. 6. Si quis cum animo saltem se accusandi manifestârit peccata Sacerdoti & petat schedam confessionis, *Henriq. Bonac. Lugo, Dicast. Germ.* p. 2. num. 386. & alii putant Confessarium posse negare; sed probabilius est cum *Con. Laym. Aversa* s. 2. *Ills.* nu. 258. *Stoz* n. 235. teneri dare, si soleat dare aliis eam petentibus, quia negare in talibus circumstantiis esset indirectè dicere, quòd non sit ritè confessus vel absolutus. An confessio facta non Sacerdoti inducat obligationem sigilli, dicetur n. 1950. 1952. 1954.

1945. *Q. 287. Quas sententias expediat sequi circa hanc materiam de sigillo.* ℞. Si plures sententiæ sint probabiles, in praxi expedit sequi illas, quæ favent sigillo, *Dian.* in proœmio ad p. 5. t. 11. *Gob.* tr. 7. n. 853. *Stoz* l. 2. n. 205. Ratio est 1. quia Authores, qui dicunt hoc vel illud non cadere sub sigillum, fatentur obligationem secreti naturalis vel fidelitatis, ergo ut quis tantò magìs à peccato quovis removeatur, melius erit tenere in praxi, quòd etiam sub sigillum cadat. 2. Qui sequitur sententias non faventes sigillo, communiter committit scandalum saltem apud rudiores putantes sigillum frangi. 3. Quando jura videntur esse ferè paria, potiùs favendum est causæ piæ quàm non piæ, sententia autem pro sigillo est causa pia, cùm stet pro reverentia tantò majori Sacramenti. 4. Quando duæ sententiæ sunt probabiles, non debeo sequi illam, quæ erit in damnum tertii, nisi hic præmoneatur & consentiat, v. g. quando probabile est equum esse & non esse meum, non debeo illum vendere Titio nisi præmonito & consentienti, atqui aliquid esse vel non esse contra sigillum hoc plurimùm interest pœnitentis, ergo quando utrumque est probabile, non debeo sine illius licentia sequi negativam, quæ ipsi meritò poterit esse gravis vel damnosa. 5. In re etiam positivè dubia potiùs judicandum est in favorem pœnitentis & confessionis, neque potest prævalere possessio libertatis, quam diceretur habere Confessarius ad loquendum, nam hìc obstat periculum scandali, vel saltem, quòd confessio reddatur odiosa, ergo hìc vincitur possessio, cùm non sint omnia æqualia. Hinc

Infertur 1. Si quis dubitet, an audiverit aliquid in an extra confessionem, revelare non potest, tum quia periculum certum reddendi confessionem odiosam prævalet ex Christi institutione contra libertatem loquendi; tum etiam quia cùm præceptum sigilli nunquam desinat obligare nec unquam dispensetur, in dubio de tali præcepto sequendum est tutius, *Regin. Bonac. Schild.* t. 6. c. 5. §. 3. contra *Bardi*, cujus opinio, inquit *Gob.* n. 848. habet plùs speculativæ quàm practicæ probabilitatis. 2. Nemo potest uti scientiâ confessionis, si tantùm sit probabile & non moraliter certum, quòd ex tali usu nulla revelatio nec ullum gravamen pœnitentis orietur, quia sequendo oppositum confessio hominibus fieret odiosa. 1946.

1947. *Q. 288. Quid attendum sit circa illa, quæ dicuntur materia sigilli seu cadere sub sigillum.* ℞. seqq. §. 1. Sub sigillum cadunt, quæ aliquo modo sunt materia vel objectum peccati in confessione manifestati, uti votum castitatis, contra quod conjux confitetur se petivisse debitum, *Lugo* d. 23. nu. 52. *Stoz* n. 232. 233. Item si pœnitens confiteatur se maledixisse Cajo propter ejus morositatem, se gavisum esse de infamia, quam Cajus passus est propter imprudentiam, hæc morositas & hæc imprudentia Caji cadunt sub sigillum, si pœnitens nolit ea revelari: si tamen Confessarius advertat pœnitentem non curare, an ea manifestentur necne, non erit contra sigillum, *Stoz* n. 233. Præterea virtutes aliaque dona possunt esse materia sigilli, v. g. si pœnitens confiteatur se fuisse Deo pro iis ingratum, *Lugo* nu. 48. *Stoz.* n. 191. 233. Item peccata existimata & peccatorum circumstantiæ, quas pœnitens non libenter manifestaret extra confessionem. Item defectus naturales, qui occasione peccati confessi innotescunt, *S. Th. Illf.* n. 264. Item quidquid potest ducere in cognitionem vel peccati vel confitentis peccatum, si tale quid in confessione ideo dicat, aut ex modo loquendi vel confitendi manifestet, quia putat id esse utile ad sua peccata meliùs declaranda, & non vellet sciri extra confessionem, etiamsi reipsa ad declaranda peccata utile non fuerit, *Con. Lugo, Stoz* n. 191. 232. Et nihil horum nequidem indirectè revelari potest etiam apud ipsum pœnitentem seu cum ipso loquendo extra confessionem. Ratio omnium horum est, quia sic redderetur Sacramentum odiosum. Ille autem censetur indirectè revelare, qui dicto vel facto dat occasionem prudenter suspicandi de pœnitente tale quid, quod ex sola confessione scitur, *Lugo* n. 106. *Stoz* n. 192. Attamen non omnes conjecturæ leves, quas malitiosi & nasuti facilè faciunt, sunt signa fracti sigilli, nemo enim cavere potest omnes ejusmodi occasiones indirectas, *S. Tho. Scot. Lugo, Tamb. Gob.* n. 800. *Germ.*

p. 2. n.

p. 2. n. 398. Quòd si pœnitens virtutes suas & gratias divinas in confessione explicet, non ratione alicujus peccati circa illas commissi, sed tantùm ut status animæ sit Confessario notus, non cadunt sub sigillum, *Stoz* n. 233. Uti nec illa, quæ pœnitens non ægrè fert sciri, utì quòd sit Sacerdos, uxoratus, Gallus vel Germanus &c. *Lugo*, *Tamb. Aversa* q. 18. s. 4.

1948. §. 2. Peccata aliena, si narrentur ùt connexa peccatis propriis, eò quòd ob explicationem propriorum sit facta mentio alieni, uti si mater dicat se imprecatam filio, quia erat furatus, sunt materia sigilli: si verò tantùm historicè narrentur sine connexione cum peccato proprio, probabilius est contra *Harts* in Disq. Theol. De sigillo n. 222. non esse materiam sigilli, quia habent se planè impertinenter ad confessionem, non secus ac alia facta, quæ pœnitens de se narrat: cavendum tamen scandalum & offensio pœnitentis.

1949. §. 3. Si complex peccata complicis absque necessitate manifestet Confessario, *De La Crux* dicit non esse materiam sigilli, quia est res ad confessionem impertinens: sed probabiliùs contradicunt *Suar. Aversa*, *Mendo* diss. 10. n. 120. 148. quia dictum est ex intrinseca occasione confessionis & velut aliquid ad eam aliqualiter spectans, imò sæpe fiet, ut occasione revelati peccati complicis veniri possit in notitiam peccati pœnitentis.

1950. §. 4. Peccata, quæ acatholicus dicit Prædicanti, intendens ut Deus illa tegat, non sunt materia sigilli, quia sic confitens non credit pœnitentiam esse Sacramentum, nec peccata esse materiam absolutionis, *Stoz* n. 221. *Gob.* tamen n. 785. rectè dicit, si sperârit absolutionem Sacramentalem à Prædicante, hunc teneri sigillo.

1951. *Q. 289. Quid addendum sit circa illos, qui obligantur sigillo.* ℞. In genere illi omnes obligantur, ad quos notitia rei sigillo clausæ pervenit, sive immediatè sive mediatè, sive licitè sive illicitè: hinc

§. 1. Obligatur Superior, cui pœnitens vel alius manifestavit reservatum, etiamsi pro absolutione remittat ad alium Confessarium, *Suar. Fagund. Lugo*, *Dicast.* d. 11. n. 323. dicens esse certum, *Stoz* l. 2. n. 26. *Aversa* q. 18. s. 5. contra *Vasq. Còn.* & alios.

1952. §. 2. Etiam obligatur interpres, per quem volui confiteri, quamvìs postea non confitear, *S. Th. Scot. Suar.* & alii cum *Aversa* & *Stoz* n. 212. contra *Cajet. Sot.* & alios. Item qui per examen me disponit ad confessionem. Item cui me aperio hodie, ut me dirigat pro confessione crastina. Item si ignarus linguæ petam ab aliquo, quid significet tale peccatum, ut confiteri possim, *Stoz* contra *Còn.* Item cui dico me velle confiteri, & propterea illum consulo, an aut quomodo hoc vel illud tenear confiteri, quamvìs non illi sed alteri confiteri velim, *Fagund. Dian. Stoz* n. 213. 261. *Gorm.* p. 2. n. 404. contra *Suar. Henriq. Aversam*, *Ills.* n. 263. qui negant, si velim confiteri alteri. Item tenetur, cui ego, jam non potens scribere, dictavi mea peccata, postea ex ipsius scripto confessurus, *Præpos. Stoz* n. 214. Item quem scivi quidem necdum esse Sacerdotem, attamen per errorem invincibilem putavi habere potestatem absolvendi. *Nav. Fagund. Præp. Hurt. Dian. Gob.* t. 7. n. 785. 853. *Stoz* n. 217. contra *Toler. Suar. Vasq. Laym. Lugo, Dicast. Aversam* s. 3. *Gorm.* n. 384. Item qui audivit à Confessario ebrio, somniante, fatuo peccatum pœnitentis, *Aversa* s. 5. *Stoz* n. 262. Et quoad omnia ista consentit *Gormaz* n. 391. Quòd si quis non possit manifestare peccata, nisi alius audiat, hic alius tenetur, *Fag. Còn. Laym. Tamb. Stoz* n. 218. contra *Sot.* & alios. Si quis autem sponte ad majorem confusionem publicè sit confessus Confessario simulque aliis, *Còn.* & *Castrop.* dicunt solum Confessarium teneri ad sigillum; *Stoz* putat teneri etiam alios, si ita velit pœnitens, cùm sit unica confessio, sed si non restringat magis ad Confessarium quàm ad alios, ipso facto censetur dare licentiam loquendi & Confessario & aliis, cùm eadem locutio sit & confessio & alia manifestatio peccati, & si velit esse publicam respectu aliorum, non est ratio dicendi, quòd velit esse occultam respectu Confessarii, *Lugo* d. 23. n. 39. *Aversa* s. 5.

§. 3. Qui legit schedam, cui peccata in ordine ad confessionem inscripta erant, secundùm *Castrop. Aversa* s. 5. *Ills.* n. 263. aliosque multos, ad quos inclinat *Busenb.* non tenetur sigillo, quia obligatio sigilli nascitur ex actuali confessione, scriptio autem illa non est actualis confessio, nec signum, quo pœnitens peccata manifestat Confessario, sed tantùm fit, ut pœnitens sibi ea manifestet & memoriam retineat. Limitant *Laym.* & *Lugo*, nisi pœnitens schedam tradidisset Confessario, qui perdidisset, esset enim idem, ac si audisset confitentem. E contrà talem, qui schedam legit, absolutè teneri sigillo, docent præter citatos à *Busenb. Nav. Graff. Vega, Dian. Gorm.* n. 403. ad quos inclinat *Tamb.* quia talis scriptio fit propter confessionem, & reipsa videtur esse inchoata confessio: Et saltem fatentur omnes, si pœnitens mutus per schedam fuisset confessus, peccata in illa scripta fore materiam sigilli: Hinc talis, qui legisset, item Superior, interpres & alii, de quibus dictum est à n. 1951. nec cum Confessario nec cum pœnitente ipso postea possent iterum loqui de peccatis sic cognitis, uti rectè *Aversa* s. 6. qui rectè notat idem esse de duobus Confessariis, quibus pœnitens eadem peccata esset confessus. 1953.

§. 4. Sacerdos postea resciens se non habuisse potestatem absolvendi, aut se antea non fuisse Sacerdotem imò nec baptizatum, tenetur sigillo, confessio enim hoc ipso fuit Sacramentalis, quòd facta sit animo se accusandi illi, quem putabat esse Sacerdotem vel habere potestatem, *Lugo, Dian. Gob.* in Exp. t. 2. n. 440. 1954.

§. 5. Pœnitens ipse non ita tenetur sigillo, quin Confessario dare possit licentiam illud revelandi, etiamsi de hoc non loquatur extra confessionem, *S. Bonav. Rich. Palud. Silv. Nav. Suar. Vasq. Lugo* d. 23. n. 133. *Stoz* n. 183. contra *Alens. Scot. Dur. Maj. Gabr. Angel.* Ratio est, quia sicuti, quamvis sigillum epistolarum sit in bonum communitatis, ejusque obligatio sit de Jure gentium, tamen quia est principaliter in favorem scribentis, hic scribens potest tollere obligationem sigilli & facere potestatem aperiendi suas litteras etiam ad tertium scriptas, ita cùm obligatio sigilli Sacramentalis sit in favorem pœnitentis, poterit tollere sigillum: Et licèt Clericus non possit facere potestatem licitè se verberandi, non est hìc paritas, nam Clericus non potest facere, ut non maneat Clericus, hunc autem Ecclesia ob reverentiam statûs absolutè vetat verberari: E contrà pœnitens potest facere, ut non maneat sigillum, quo ablato Confessarius novit peccata tanquam homo, ergo liberè potest de illis loqui. 1955.

§. 6. Putârunt aliqui cum *Adr. Palud. Nav.*, sicuti Confessarius tenetur ad sigillum circa peccata pœnitentis, ita teneri pœnitentem ad sigillum circa illa, quæ Confessarius ei dicit occasione peccatorum, ut sic securiùs dicantur, quæ meritò taceri vult Confessarius. Sed rectè contradicit communis cum *Aversa* s. 5. & *Rayn.* in Heter. tom. 16. s. 1. p. 8. n. 50. dicit extra dubium esse, quòd sigillum non in gratiam Confessarii sed solius pœnitentis à Christo sit institutum: attamen potest fieri, ut pœnitens peccet manifestando ea, ex quibus colligatur Confessarii indiscretio, imprudentia, nimia severitas 1956.

vel

vel laxitas, sic enim injustè infamatur ob defectum vel delictum occultum.

1957. §. 7. Si Confessarius cum licentia dixerit Titio peccatum pœnitentis, *Vasq. Con. Hurt. Laym. Castrop. Aversa* s. 5. & 7. negant Titium teneri sigillo, nisi peccatum esset revelatum ob causam spectantem ad absolutionem, quia talis scientia non oritur ex confessione sed ex licentia à pœnitente data: E contrà *S. Tho.* & alii cum *Ills.* num. 263. dicunt teneri, quia præsumi non debet, quòd pœnitens dederit licentiam, nisi ob causam, quæ respiceret absolutionem: *Stoz* probabiliùs dicit id pendere à voluntate pœnitentis, qui si permittat eâ uti, ac si independenter à confessione esset acquisita, non vult apud Titium esse sacramentalem vel sub sigillo; si autem velit communicari, utì ex confessione eam habet Confessarius, manet sacramentalis & sub sigillo apud quemcunque, cui sic communicatur: præsumi autem debet semper, quòd sic communicetur, nisi clarè constet de opposito, *Lugo* d. 23. n. 29. *Stoz* n. 199. Et *Dian.* retractatâ oppositâ sententiâ notat p. 5. t. 11. R. 7. & 11. in hoc casu debere à Confessario admoneri Titium, ut non aliter utatur illâ notitiâ.

1958. *Q. 290. Quid præterea notandum sit circa licentiam loquendi, quam pœnitens dare potest Confessario.* ℞. seqq §. 1. Si pœnitens non ultro sed tantùm ad petitionem Confessarii det licentiam loquendi, communiter censeri debet data ex metu reverentiali adeoque invalidè, *Dicast.* d. 12. n. 66. *Tamb.* De confess. l. 3. c. 3. nu. 5. Vel certè cum periculo invaliditatis, *Diana* p. 5. t. 11. R. 10. *Stoz* l. 2. n. 197. addens quamvis pœnitentes dicant se libenter eam dare, sæpe tamen in animo refugere, & sic Sacramentum adhuc reddi odiosum, si quis eâ licentiâ utatur: Hinc *Aversa* s. 7. & *Mendo* diss. 10. q. 5. meritò dissuadent Confessariis per se corripere complicem ex licentia pœnitentis: Quòd si opus esset, nec per alium fieri posset, suadent extra confessionem dari licentiam. Posse autem esse casum, quo pœnitens teneatur complicem manifestare Confessario, dixi n. 1752. Quod si bonum commune vel charitas proximi non postulet specialiter & necessariò operam Confessarii, v. g. ut suppleat pro pœnitente in denunciando sollicitatore, suadet *Tamb.* ut onus illud in se non suscipiat, præceptum enim denunciandi secundùm dicta n. 1757. obligat pœnitentem ipsum: Docetque *Viva* ad prop. 7. *Alex.* VII. pœnitentem ipsum tum teneri ad hoc faciendum per litteras vel per alium internuntium. Addit *Viva* in Append. §. 9. non esse facilè petendam licentiam utendi notitiâ confessionis, quia hæc ipsa petitio communiter reddit confessionem odiosam.

1959. §. 2. Ut Confessarius sine læsione sigilli possit monere vel revelare complicem, putant *Palud. Sot. Bann. Angel. Vasq. Rosel. Tann. Tamb. Stoz* n. 230. non sufficere pœnitentis sed etiam requiri complicis licentiam, quia quamvis confessio per hoc non fiat odiosa pœnitenti, fit odiosa aliis: Deinde quia peccata complicis etiam cadunt sub sigillum, atqui sigillum non tollitur, nisi cum licentia illius, cujus res agitur, seu cujus sunt peccata, ergo. E contrà *S. Th. S. Anton. Adr. Gers. Nav. Suar. Henriq. Lugo, Dicast. Castrop. Aversa* q. 18. s. 4. *Ills.* n. 265. probabiliùs dicunt sufficere licentiam pœnitentis, hic enim habere debet potestatem tollendi sigillum, à quo, & propter quem solum inducta est obligatio sigilli. In praxi tamen expedit, ut pœnitens extra confessionem manifestet complicem, si hic sit corrigendus aut aliud malum impediendum.

1960. §. 3. Pœnitens potest licentiam datam revocare vel limitare, non tantùm quando dedit intra confessionem, sed etiam quando extra, *Stoz* n. 198. contra *Laym.* & *Gob.* nisi fortè dedisset extra confessionem & independenter ab ea, *Regin.* l. 3. num. 61.

§. 4. Quando pœnitens extra confessionem loquitur cum Confessario de dictis in confessione, si id non faciat in ordine ad novam confessionem, *Gob.* putat tolli sigillum, sed probabilius est cum *Stoz* n. 203. pœnitentem, si velit, posse sic loqui, ut maneat sigillum, tractare enim potest ea extra confessionem, quæ non ita potuit in confessione: & magnum foret onus non posse de iis agere cum Confessario, nisi vel rursus confitendo vel solvendo sigillum. 1961.

Q. 291. Quid præterea sit notandum circa fractionem sigilli. ℞. In genere tum frangitur sigillum, si reveletur aliquid per solam confessionem notum & spectans ad sigillum, simul manifestando personam, quam concernit, si hoc fiat sine expresso consensu illius: hinc 1962.

§. 1. Confessarius frangit sigillum, si de peccato pœnitentis per solam confessionem sibi noto loquatur cum aliis, qui illud aliunde nôrunt, etiamsi audientes non advertant, quòd ex confessione loqui incipiat, *Bonac. Fag. Lugo, Stoz* n. 195.

§. 2. Etiam frangit sigillum, si peccatori è confessione noto neget Eucharistiam vel aliud Sacramentum: Si publicè conquerenti sibi negatam absolutionem vel Eucharistiam, dicat, ne conqueraris, non potui: Si dicat, jam est restitutus gratiæ per confessionem mihi factam: Si nolit audire eum, quem aliàs solitus est audire, quia jam putat esse indispositum aut nolle occasionem proximam vitare, quidquid contradicat *Viva* in append. ad prop. damnatas §. 9. Item: Si ex scientia in confessione hausta specialem inquisitionem instituat circa subditos: poterit tamen Superior sciens talia in sua communitate grassari, attendere, uti aliàs fecisset. Si injungat gravem pœnitentiam, quam tantùm coram aliis, qui judicare poterunt esse pœnitentiam, possit peragere, nisi pœnitens expresso & libero consensu acceptet, *Fagund. Stoz.* n. 237. Ratio dictorum est, quia sic saltem indirectè revelat peccatum & quidem grave pœnitentis, vel sic repellendo censetur pœnitenti exprobrare peccata præterita. Si autem repellat, quia scrupulosus est, hoc erit ei notum aliunde quàm ex confessione, & tum repellendo non utetur scientiâ confessionis, *Viva* suprà. 1963.

§. 3. Qui dicit, primus, quem audivi, fuit adulter, exponit se periculo frangendi sigillum, quia facilè fiet, ut immemor hujus dicti aliâ vice dicat, ubi vel quem primò audiêrit, aut fortè visus est audire primum, *Stoz* n. 226 addens idem periculum quandoque esse posse, si quis nudè dicat se audivisse adulterum, quia vel complex vel ipse adulter fortè aperuit suum peccatum, aut aliunde saltem innotuit illi, cui Confessarius hoc dicit, unde cùm sciatur esse confessus huic Confessario, nec prudenter possit tale peccatum de alio pœnitente præsumi, possunt esse circumstantiæ, ut indirectè manifestet hujus peccatum. 1964.

§. 4. Qui dicit, *Titium pro confessione auditum non absolvi*, frangit sigillum, communis cum *Mendo* diss. 10. n. 127. contra *Caj.* Item qui dicit, *necdum absolvi*, quia communiter longa confessio notat vel multa peccata vel defectum confitentis, *Gran. Tamb.* contra *Suar.* Excipe, nisi sciretur confessionem esse generalem vel longi temporis, ita ut pœnitens non ægrè ferret. Si autem pœnitens coram Confessario & aliis dicat se non esse ab eo absolutum, hoc ipso dat Confessario licentiam hoc ipsum fatendi, attamen non ideo potest dicere causam, cur negata sit absolutio, *Stoz* n. 235. Quòd si Confessarius diceret se non absolvisse defectu materiæ, non frangeret sigillum, *Gorm.* p. 2. n. 400. 1965.

§. 5.

1966. §. 5. Confessarius frangit sigillum, si in præsentia pœnitentis & aliorum quantumcunque multorum indeterminatè dicat, unus vestrûm tale peccatum commisit, quia quamvis Cap. *Si Sacerdos* De off. Jud. ord. dicatur, *Si Sacerdos sciat pro certo aliquem esse reum alicujus criminis, vel si confessus fuerit & emendare noluerit, nisi judicario ordine quis probare possit, non debet eum arguere nominatim sed indeterminatè, sicut dixit Christus, unus vestrûm me traditurus est*: nihilominus sic arguendo confessio redderetur odiosa, *Sylv.* in Resol. sub finem oratione 5. dicens citatum capitulum loqui de peccato aliunde noto. Putant etiam *Suar. Vasq. Con. Lugo* & alii multi frangi sigillum, si quis dicat, *Religiosus talis Ordinis vel Monasterii mihi confessus est tale peccatum; in hoc Monasterio sæpe petitur licentia pro casu reservato &c.* quamvis resciri non possit, quis in individuo fuerit reus: item si dicat, *in tali urbe grassantur adulteria*, quia hoc redundat in gravamen totius communitatis adeoque etiam Rei in ea communitate comprehensi: Alii tamen cum *Nav. Sylv. Aversa* q. 18. s. 4. dicunt non frangi sigillum, si nulla gigni possit suspicio de ulla particulari persona, attamen posse esse contra justitiam vel causare scandalum.

1967. §. 6. Peccat Parochus, qui intendens absolvere pueros, publicè interrogat, quid fecerint, quia peccata, quæ narrantur, exponit periculo revelationis, *Nav. Lugo* d. 23. n. 42. Excusat *Gob.* t. 7. n. 864. si faciat, ut exploret, an capaces sint absolutionis, dummodo postea vocatos ad confessionale singulos jubeat iterum se de eis sacramentaliter accusare: sed excusatio illa nulla est, si pueri antea putabant se sacramentaliter confiteri.

1968. §. 7. Si sponsi die, quo contracturi sunt & de more communicare debent, in confessione inveniantur hactenus impudicè vixisse, *Opstraedt* in Past. bono p. 4. c. 10. §. 5. dicit absolvi non posse, quamvis ex omissione communionis aut dilatione Matrimonii colligeretur aliquod crimen in confessione esse deprehensum, nec ideo Pastorem frangere sigillum, quia tantùm officio suo fungitur. Contrà est, nam negando absolutionem facit, ut alteruter resciatur esse indispositus ad Communionem, & per hoc confessio certò fit multùm odiosa. Itaque hîc sequendum consilium *S. Caroli Borromæi* in Instr. Past. p. 2. c. 16. ubi clarè significat, si absolutio citra periculum & infamiam pœnitentis procrastinari non possit, ut promoveat Pastor contritionem, ùt potest, & si emendationem cum signis doloris in se recipiat pœnitens, absolvat.

1969. §. 8. Si sponsus fassus sit multas fornicationes à se cum sponsa commissas à paschate, & sponsa dicens se in paschate ultimò confessam neget omnes, sciens tamen fornicationes tales esse peccata, absolvi non debet, sed dissimulanter super eam dici, *misereatur &c.* quia nec pèr hoc revelatur peccatum sponsi, nec hoc affert ullum incommodum sponsæ, quæ nihilominus deberet peccata illa & hanc confessionem suo tempore repetere: Pastor verò omnia dissimulando assistat eorum Matrimonio, *Suar. Dicast. Ills.* n. 128.

1970. §. 9. Non frangit sigillum, qui interrogat pœnitentem de peccato ex sola complicis confessione noto, dummodo illi de hujus confessione nullam suspicionem moveat, *Castrop. Stoz* n. 249. Neque ille frangit, qui omittit modum suum agendi, quem ex confessione novit pœnitenti esse ingratum, etiamsi hic advertat propter confessa sua peccata id fieri, hic enim pœnitens censetur ipso facto ad hoc dare licentiam, *Lugo, Stoz, Busenb. Aversa* s. 8. *Ills.* n. 253. Neque ille frangit, inquiunt *Gob. Tamb. Lugo* d. 23. n. 102. qui familiariùs agit cum pœnitente propter spiritualem ejus indigentiam, v. g. si vocet ad se, si volentem exerceat in studiis, ut sic honestè occupetur & abducatur à malis consortiis, quamvis ille advertat hoc ideo fieri: sed limitat *Stoz*, dummodo pœnitens aliquo modo ostendat se consentire; quod præsumitur, inquit *Steph.* n. 221. si non ostendat sibi hoc esse molestum. E contrà frangit sigillum, qui ideo ostia claudit, claves tollit, ne pœnitens ultrà exeat vel abutatur, aut qui ideo eum sæpius visitat, ut sic terreat, per hoc enim non sine molestia & gravamine indicatur pœnitenti suum peccatum ex sola confessione notum, ergo est revelatio sigilli aut saltem per hoc confessio redditur odiosa, *Aversa, Stoz* n. 250. contra *Con. Castrop. Tamb.*

§. 10. Non frangit sigillum, qui restituit ablatum, licèt dominus inde capturus sit conjecturam aliquam de authore furti, nam ea conjectura imprudens est, & id planè per accidens sequitur ex illo facto, si enim tertius aliquis restitueret, qui non audivisset confitentem, non violaretur sigillum, ergo nec si Confessarius restituat, *Less.* in Auct. v. *Restitutio* cas. 2. 1971.

§. 11. Si quis dicat Cajum esse confessum peccata, aut esse confessum peccata venialia, *Regin. Lugo, Dicast. Busenb.* & alii cum *Aversa* s. 4. dicunt non frangi sigillum: Limitat *Gob.* n. 790. *Gorm.* n. 393. cum *Hurt.* nisi diceret esse confessum *plura* venialia: limitationem rejiciunt alii, quia omnibus notum est non esse hominem, qui non peccet sæpius, & quivis supponitur confiteri plura quàm unum peccatum. E contrà alii dicunt frangi sigillum, quorum sententiam *Fagund.* dicit non esse improbabilem, nam potest quis ad confessionem ire, quamvis nulla habeat vera peccata, *Stoz* n. 223. & satis est habere unicum veniale, ut absolvi possit, ergo cum posset tantùm unum veniale esse confessus, dicere confessum esse plura, est frangere sigillum, nisi fortè notorium esset omnibus, quòd pœnitens soleat peccare venialiter, tum enim hoc ipso quòd palàm confiteatur, dat cuivis, etiam Confessario, licentiam ita loquendi, *Stoz* n. 224. Addunt *Castrop. Stoz* n. 225. & alii contra communem, etiam per hoc frangi sigillum, si quis dicat, Cajus in confitendis minutissimis suis peccatis mihi molestus est, revelat enim peccata plura, & hoc audire est meritò odiosum pœnitenti: multò magis, inquit *Stoz* contra *Lugo*, erit fractio sigilli, si dicat esse confessum nova venialia: item si dicat pœnitentiam, quam imposuit, maximè si sit paulò major, v. g. Rosarium vel etiam *Miserere*, *Stoz* num. 237. 1972.

§. 12. Quamvis publicè notum sit Cajum esse furem, frangis sigillum, si dicas eum sua furta cum magna contritione esse tibi confessum, *Aversa, Stoz* n. 221. Quòd si tantùm diceres eum omnia sua peccata esse rite confessum, *Castrop. Con. Laym. Tann. Lugo, Ills.* n. 246. dicunt non esse contra sigillum, cùm nullum peccatum in specie, nec mortale in genere reveletur, sed sola confessio, unde reipsa tantum dicit, vel non fecisse furta, vel si fecerit, esse confessum. E contrà *Dian.* p. 5. t. 11. R. 42 dicit esse contra sigillum, quia in istis circumstantiis æquivalenter dicit esse confessum furta, potest enim ex vi verborum sine temeritate sic concludi, confessus est omnia sua peccata, sed peccata ejus sunt etiam furta, ergo confessus est furta: hinc *Regin.* & *Stoz* n. 223. dicunt, si constet à tempore commissorum furtorum esse confessum, non frangi sigillum, si autem non constet, frangi indirectè ob rationem datam: unde quia communiter non constat, quòd confessus non sit, poterit sine scrupulo dici, quòd peccata sua sit rite confessus, *Fagund. Aversa, Stoz*: Expedit tamen, inquit *Regin.* petere licentiam à publico peccatore loquendi ea de notoriis ejus peccatis, quæ ad honorem ejus & ædificationem aliorum faciunt. 1973.

§. 13.

1974. §. 13. Si publicus peccator confessus, sed non absolutus petat à Confessario Eucharistiam dicatque se absolutum, non potest Confessarius eum arguere falsitatis, potest tamen & debet, secundùm dicta l. 6. p. 1. à n. 138. ei Eucharistiam publicè petenti negare, dicendo, tu confessus es & ego feci officium meum, nihilominus cùm sis publicus peccator, debes ante Communionem publicam priùs publicè ostendere, quòd mutâris tuum malum statum, *Regin. Lugo*, *Aversa*, *Stoz* n. 234. Quòd si Confessarius illum non publicè notum torvo oculo à Communione deterreret, frangeret sigillum, hinc S. *Carolus* suprà p. 3. c. 1. ait, *si usque adeo occultum esset impedimentum Communionis, ut ex prævia duntaxat confessione constaret, nihil extra confessionem præstare tenetur, quàm ferventi eos oratione Deo commendare, & si ad Communionem se præsentes sisterent, nullo eam pacto negare.* Quam sententiam omnino sequendam dicit ibidem in notis *Sylv.* quamvis contradicant plurimi cum *Illſ.* n. 254. Ratio autem est, quia torvus ille aspectus est revelatio & exprobratio peccati, non aliter ac si verbis diceret eum propter peccatum esse indignum, hinc l. 6. p. 1. num. 146. dixi reo peccati ex sola confessione noti, si occultè petat, dandam esse Communionem. Denique dicendum est frangi sigillum, si Confessarius altâ voce vel alio modo per circumstantes intelligibili arguat pœnitentem, hoc ipso enim manifestat hunc afferre materiam gravem, circa quam mereatur specialem correptionem vel examen exactius, quàm fieri soleat in venialibus. Meritò S. *Carolus Borrom.* Instr. Pastor. c. 12. ait, *Caveat omni modo, peccati à se auditi gravitatem gestu corporis vel nutu capitis circumstantibus prodere.* Addit c. 19. *Verbum nullum ex ore ejus excidat, ex quo aliquo modo in peccati quantumvis levissimi, quod in confessione dictum sit, notitiam quis venire possit.* Et Cap. *Omnis* De pœn. & remiss. dicitur, *caveat autem omnino, ne verbo aut signo aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem.*

1975. *Q. 292. An & quomodo liceat aliquando Confessario uti scientia confessionis ad avertenda mala vel evitanda peccata.* ℞. §. 1. Docuerunt aliqui fuisse aliquando salvo sigillo licitum Confessarius deferre ad Episcopum enormia crimina pœnitentium, ut mala, quæ ex illis nasci poterant, caverentur; sed rectè eos confutat *Francol.* in Cler. Rom. p. 1. d. 12. patet enim ex dictis per hoc confessionem reddendam esse odiosissimam.

1976. §. 2. *Malderus* docet usum scientiæ confessionis non esse illicitum, si fundari possit etiam in aliis cognitionibus non dependentibus à confessione, & nemo inde venire possit in suspicionem factæ confessionis aut secreti ejus, v. g. Confessarius ex confessione novit sibi porrigendum in potu venenum, potest, inquit, declinare potum prætensâ aliâ causâ, imò teneri dicit *Cõn.* ne vitam prodigat. Item ex confessione scit, quòd Titius domum redituro paret mortem, potest non redire, inquit *Sanch.* quamvis Titius recogitet id fieri ex scientia confessionis: Et pro hac sententia refert *Illſ.* n. 244. *Scot. Henriq. Castrop. Tamb. Sporer* & alios, addens à n. 257., si in similibus casibus pœnitenti nullum aliud incommodum causetur præter impeditionem peccati vel occasionis peccati, non frangi sigillum, quia hoc non est reipsa incommodum sed beneficium. Alii ulteriorem dant rationem, quia Confessarius utitur jure suo, cui non fuit præjudicatum per confessionem auditam, nec quisquam ideo retrahetur à confessione. Similiter docent S. *Thom. Regin. Mald.* si Confessarius ex confessione noverit peccatum unius è communitate, à quo sit periculum seductionis aliorum, posse & ex charitate teneri dicere illi, qui curam habet, ut diligenter vigilet super gregem suum. Item qui ex confessione scit Regem occidendum, posse in genere monere, ut sibi caveat. Putat etiam *Cõn.*, quod *Laym.* dicit esse probabile, si Superior ex confessione sciat subditum noctu per aliquod ostium exire ad peccandum, quòd possit curare illud claudi; E contrà *Suar. Vasq. Prep. Bonesp. Dicast. Steph. Aversa* q. 18. s. 8. *Stoz* num. 253. dicunt Confessarium vel Superiorem talem sic debere se gerere, tanquam si nihil sciret, audita enim in confessione *minus scit quàm quæ nescit*, inquit *S. August.* & *ex confessione scitum est quasi nescitum*, inquit S. *Tho.* in supplem. q. 11. a. 1. ad 1. Et cùm sciat ut Dei locum tenens, non potest uti pro humano commercio, aliàs divina confundit cum humanis: hinc *Delrio* dicit omnino probabilius esse, quòd de omnibus istis silere debeat, seque & omnia Deo committere, tum quia hoc plurimùm facit ad reverentiam Sacramenti simulque ad augendam apud omnes securitatem sigilli, tum etiam quia quamvis Confessarius non teneatur in omnibus perinde se habere, atque si nihil sciret, sed in his solùm, in quibus esset odium confessionis vel gravamen pœnitentis, tamen ut sententia opposita redigatur in praxin, opus est tam multiplici circumspectione, ut difficile sit non violari sigillum, ita etiam *Harts* à nu. 170. Et ob rationes datas docent *Silv. Bonac. Dicast. Stoz* n. 251. contra *Tamb.* & *Lugo* d. 23. n. 125. si ideo nolim legere Missam in ecclesia, quam ex sola confessione scio esse publicè pollutam, frangi sigillum: sed *Aversa* s. 8. dicit talia esse licita, si nec revelatio peccati nec ullum gravamen pœnitentis inde resultet. Addit *Pignat.* tom. 7. consult. 54. per Ecclesiam prohiberi revelare quodcumque peccatum, etiamsi non esset periculum revelandi pœnitentem, excepto casu, quo Confessarius indigeret alterius consilio; sed rigorem illum nec alii nec praxis probant.

§. 3. Authores plures quàm 40. quos referunt 1977.
Sanch. De Matr. l. 3. d. 16. n. 2. *Mendo* diss. 10. q. 8. *Stoz* n. 244. docent Confessarium, qui ex sola confessione novit pœnitentem indignum esse officio, posse ideo illi in electione gratuita & secreta denegare suum suffragium, quia utitur jure, quod habet ad non promovendum indignum; imò aliqui dicunt ad hoc teneri, si alioquin pateretur bonum commune: sed hæc sententia non videtur practicè probabilis, nam anno 1682 die 18. Nov. in Congreg. Generali Universalis Inquisitionis emanavit hoc decretum: *Prævià maturà consultatione DD. Consultorum facta fuit discussio sequentis propositionis*, scientiâ ex confessione acquisitâ uti licet, modò fiat sine directa aut indirecta revelatione & gravamine pœnitentis, nisi aliud multò gravius ex non usu sequatur, in cujus comparatione prius meritò contemnatur. *Additâ deinde explicatione sive limitatione, quòd sit intelligenda de usu scientiæ ex confessione acquisitæ cum gravamine pœnitentis, seclusâ quacunque revelatione, atque in casu, quo multò gravius gravamen ejusdem pœnitentis ex non usu sequeretur: Et statuerunt dictam propositionem, quatenus admittit usum dictæ scientiæ cum gravamine pœnitentis, omnino prohibendam esse, etiam cum dicta explicatione sive limitatione, & præsenti decreto prohibent, ne quis ultrà audeat talem doctrinam publicè aut privatim docere aut defendere sub pœnis arbitrio S. Congr. infligendis, mandantes etiam universis Sacramenti Pœnitentiæ Ministris, ut ab ea in praxin deducenda prorsus abstineant.* Itaque nunc est certum, illicitum esse uti scientiâ confessionis cum aliquo gravamine pœnitentis, quamvis absit omnis sigilli revelatio, & quamvis multò majus gravamen ejusdem pœnitentis ex non usu sequeretur.

tur. Quoad Superiores Religionum *Clemens VIII.* in decreto 26. Maji 1594. mandat, ut caveant, ne notitiâ confeſſionis utantur ad exteriorem gubernationem: quod pro Societate JESU ſeveriſſimè prohibuit anno 1590. *Claudius* Generalis apud *Ill.* n. 259. ideoque non licet ipſis ratione talis notitiæ ſtatuere novas leges, crebrius viſitare, magis attendere &c. etiam ſecluſo omni revelationis periculo, *Stoz* num. 254 contra *Fagund. Tamb.* & alios, quorum ſententia non eſt ampliùs probabilis, *Viva* in append. ad prop. damn. §. 9. dub. 1. Ad hoc, quod dicitur, eligentem uti jure, quod habet ad repellendum indignum, nego habere jus, ſi ex ſola confeſſione noverit eſſe indignum: unde illicitum eſt aliquem ideo removere ab officio etiam ad nutum auferibili, *Bonac. Stoz.* n. 251. *Mendo* q. 9. aut admonere Superiorem, etiam ſimulando ſe aliunde habere notitiam criminis, *Dicaſt. Stoz* n. 255. aut ideo ſe oſtendere illi aſperiorem facto vel verbo, *Lugo*, *Stoz*: aut negare alicui arma, quem ex confeſſione ſcio habere aliquid contra me: aut famulum ſuum dimittere, quem ſic cognovi eſſe furacem, *Stoz* nu. 251. Quod ſi Confeſſarius talem famulum in Confeſſionali juberet clavem reddere aut ſuâ ſponte diſcedere, frangeret ſigillum, quia hæc juſſio eſt actus non ſpectans ad confeſſionem, ergo cenſetur confeſſionem interrumpere & extra illam hoc loqui, *Lugo*, *Averſa* ſ. 8. *Stoz.* Ratio omnium eſt, quia quidquid afferret incommodum pœnitenti, quamvis abeſſet periculum revelandi peccatum, & ita clam fieret, ut nemo adverteret, meritò redderet confeſſionem odioſam, ſi pœnitentes ſcirent ſibi talia incommoda fieri poſſe propter notitiam in confeſſione datam. Hinc ſi Cajus confeſſus eſſet ſe vitio carnis deditum eſſe & pronum ad ſeducendos alios, Confeſſarius ſciens condormire pueris innocentibus, nequidem indirectè poſſet facere, ut inde amoveretur, ſi hoc cederet in aliquod ejus incommodum, quamvis nec Cajus nec ullus alius adverteret hoc fieri ex ſcientia confeſſionis, *Steph.* n. 219. addens n. 221. cum *Lugo* d. 23. n. 102. & *Averſa* ſ. 8. ſi nullum eſſet inde incommodum pœnitentis, non frangi ſigillum, quia nec peccatum revelat, nec confeſſionem reddit odioſam. Similiter ſi Superior ex confeſſione ſciat aliquem non eſſe Sacerdotem, adeoque omnes confeſſiones apud illum eſſe irritas, non ideo poſſet illum non deſignare in Confeſſarium, ſi aliàs hoc erat facturus, ſic enim tantùm materialiter & ex cauſa cooperatur iſtis ſacrilegiis; *Dicaſt.* Item frangit ſigillum Magiſter Novitiorum, ſi, quem propter vitia vel alios defectus ex ſola confeſſione novit eſſe ineptum aut fore pernicioſum religioſo Ordini, ideo ſuo voto in Capitulo rejiciat, aut aliter directè vel indirectè faciat rejici à profeſſione.

1978. §. 4. Quando ex non uſu ſcientiæ confeſſionis deberet Confeſſarius facere aliquid intrinſecè malum, uſus illius ſcientiæ eſt licitus & neceſſarius, uti ſi maritus invitâ uxore ſuſcepiſſet Sacerdotium, & in proximo periculo mortis uxoris, audiens ejus confeſſionem intelligeret peccatum, ex quo cognoſceret Matrimonium ſuum ab initio fuiſſe invalidum, ſi putatitia uxor convaleſceret, non poſſet maritus ei petenti reddere debitum, quamvis ipſa adverteret eum negare propter ſcientiam confeſſionis, nam talis redditio debiti eſſet certò fornicatio intrinſecè mala, Deus autem per obligationem ſigilli non poteſt velle id, quod eſt intrinſecè malum, *Ill.* n. 253. Addit, ſi ſciam ex confeſſione aliquem non eſſe Sacerdotem, me poſſe deſinere ipſi confiteri, quia ſic ſimulare ſuſceptionem Sacramenti eſt intrinſecè malum: Conſentit *Sanch.* ſi hoc non ſit iſti homini diſpliciturum ideoque per hoc confeſſio non fiat illi odioſa. E contrà *Lugo* n. 105. *Dicaſt.* d. 12. n. 158. *Viva* §. 9. *Stoz* n. 251. probabiliùs dicunt poſſe & debere pergere ita confiteri, nam dicere ſua peccata non Sacerdoti ſine intentione abſolutionis, non eſt intrinſecè malum, & ex cauſa iſta videtur talis ſimulatio ac cooperatio ad peccatum illius hominis eſſe materialis tantùm.

§. 5. Si Confeſſarius ex confeſſione ſciat mulierem ſolere confiteri carnalia, & exinde ſe multùm tentari, non poteſt emanere, ſi removere poſſit periculum proximum lapsûs, aliàs frangit ſigillum, *Diana* p. 11. t. 5. R. 15. *Steph.* n. 223. *Averſa* ſuprà. Si tamen per hoc exponeret ſe periculo proximo lapsûs, deberet emanere, quia ſe tali periculo exponere eſt intrinſecè malum. Item poſſet emanere, ſi ſciret eam vocare, non animo confitendi ſed v. g. ſollicitandi illum ad peccatum, *Averſa*, id enim novit aliunde quàm ex confeſſione ſacramentali. 1979.

Q. 293. *An Confeſſarius poſt datam abſolutionem vel in alia confeſſione poſſit non petitâ veniâ loqui cum pœnitente de auditis in confeſſione.* ℞. §. 1. Poteſt ſtatim poſt abſolutionem, v. g. admonendo de vitandis occaſionibus, quia cum in continenti, id eſt, pœnitente & Confeſſario adhuc exiſtente in confeſſionali, fiat, cenſetur judicium adhuc durare ſaltem integraliter, *Præp. Henriq. Tann. Dicaſt. Tamb. Averſa, Lugo* d. 23. n. 129. *Stoz* n. 194. *Ill.* n. 250. contra *Fagund.* An autem hoc liceat, quando pœnitens è confeſſionali diſceſſit, dixi n. 1776. Item an hoc liceat ad corrigendum vel ſupplendum defectum à Confeſſario commiſſum, dixi n. 1776. 1980.

§. 2. Si Confeſſarius in hac confeſſione loquatur cum pœnitente de auditis à ſe in alia confeſſione, non frangit ſigillum, quia loquitur in eodem foro, *Gran. Mald. Lugo* aliique multi cum *Averſa* q. 18. ſ. 6. quod certum eſſe dicit *Ill.* n. 251. contra *Fagund.* & *Dianam*, ſic enim fit cum conſuetudinariis, & hoc pertinet ad officium Judicis ac Medici. Si autem loquatur de ſpectantibus ad ſigillum ſibi aliunde notis, v. g. qui dictaverat peccata pro confeſſione alteri facienda, non poteſt nequidem in confeſſione de iſtis loqui pœnitenti, quia notitia illa non pertinuit ad hujus Confeſſarii forum, *Lugo* n. 128. 1981.

Q. 294. *Quomodo ille, qui obligatur ſigillo, debeat reſpondere, ſi interrogetur circa materiam ſigilli.* ℞. Aliqui Lovanienſes apud *Sandæum* ad prop. 26. ab *Innoc. XI.* damnatam dicunt non poſſe affirmare, quòd aliquid ſciat, ne frangat ſigillum; nec poſſe negare, ne mentiatur, ſed debere interrogantem arguere ineptiæ & dicere, talia interrogari non debere, neque ad talia reſponderi poſſe. Doctrina illa valeret, ſi omnes in praxi eodem modo agerent, aut ſaltem ſi interrogatus nunquam, nequidem ubi poſſet & quamvis intentaretur mors, reſponderet aliquid de aliquo ſuo pœnitente, & hoc ſciretur ab omnibus, ſed cùm plerique quandoque negent, ſi nempe pœnitens non ſit tale quid confeſſus, aut ſaltem audientes non ſciant interrogatum habere talem morem, ut nulli unquam reſpondeat, praxis illa non valet, quia interrogans judicabit hoc eſſe factum, quod interrogat: unde ut ſecretum tegatur, procedi poteſt ſecundùm ſeqq. 1982.

§. 1. Si Confeſſarius interrogetur, an pœnitens ei ſit confeſſus peccatum, quod eſt notorium, communiter negare non debet, ne reddat pœnitentem ſuſpectum de confeſſione non integra: nec debet affirmare, ne frangat ſigillum: itaque dicat pœnitentem feciſſe, quod judicavit eſſe faciendum, & ſe functum eſſe ſuo officio. 1983.

1984. §. 2. Si per talem responsionem causetur suspicio de peccato pœnitentis, aut si rogetur simpliciter, an non sciat peccatum etiam occultum pœnitentis, dicat se nihil scire, & si opus sit, hoc ipsum juret, quamvis antea jurâsset se sine restrictione vel æquivocatione responsurum, quia intentio interrogantis non potest esse, nisi an sciat humano modo, id est, communicabili & spectante ad commercium humanum, ergo secundùm dicta l. 3. p. 1. n. 284. non mentitur sic respondendo ad intentionem interrogantis, *Lugo* d. 23. n. 73. *Stoz* n. 266. Hinc S. *Th.* in supplem. q. 11. a. 1. ad 3. ait, *Homo non adducitur in testimonium nisi ut homo, & ideo sine læsione conscientiæ potest jurare se nescire, quod scit tantum ut Deus.*

1985. §. 3. Si Confessarius urgeatur, an non sciat modo sacramentali, incommunicabili, ut Deus, aut quocunque alio tandem, adhuc negare debet, & si opus, addere juramentum, non restringendo purè mentaliter, hoc enim esse illicitum dixi ibidem n. 285. sed quia circumstantiæ consignificant cum his vocibus Confessarii negantis, & faciunt hunc sensum, *ut liceat mihi dicere*, nam non sola verba significare sed etiam circumstantias humano modo cognoscibiles, ostendi l. 3. p. 1. n. 284. Jam verò omnibus constat, quòd interrogatus in materia sigilli teneatur celare veritatem, ergo circumstantiæ respondentis, *nescio*, addunt hunc sensum, *ut liceat mihi dicere*. Nec refert, si interrogans urgeat, an non ita sciat, ut non liceat dicere, nam adhuc potest dicere ac jurare, quòd nesciat, iterum enim consignificabitur, *ut liceat mihi dicere*, & frustra vult interrogans, ut excludatur hoc additamentum, circumstantiæ enim hoc ipsum necessariò semper addunt, *Laym. Tann. Steph. Stoz* à n. 274.

1986. §. 4. Alium modum suggerunt *Tann.* & *Stoz* n. 273. ut Confessarius, si aliter non possit salvare sigillum, utatur vocibus purè materialiter tanquam sonis non significativis, volendo per illas nihil significare. Ratio autem, cur voces in illis circumstantiis non sint significativæ, hæc est, quia vis significativa vocum est voluntas illorum, qui eas instituerunt ad hoc vel illud significandum, atqui instituentes non voluerunt nec velle potuerunt, ut tales voces essent significativæ in casu, quo per illas revelaretur sigillum, id enim velle foret impium, nec Dei vel Reip. approbatio potest accedere, quæ tamen debet accedere, ut sit obligatio utendi vocibus, sicuti institutæ sunt, ergo voces in his circumstantiis non sunt significativæ: quòd autem interrogans excipiat illas ut significativas & fallatur, sibi imputet, injustè enim interrogat.

1987. §. 5. Quando Confessarius ita injustè interrogatur de re sigillo clausa, & non potest aliter tegere quàm simpliciter dicendo se nihil scire, non est opus, ut signatè cogitet de uno vel altero ex relatis modis respondendi absque mendacio, sed sufficit, si animum habeat non mentiendi, & respondere velit in eo sensu, in quo juxta Ecclesiæ & Doctorum mentem cum veritate sic loqui potest, certum enim est debere hic esse aliquem modum licitum salvandi sigillum, nec occurrit magis congruus quàm unus ex his. Et quod dictum est de Confessario, valet de omni alio obligato ad sigillum: extra hoc autem similesque casus gravissimos foret mendacium sic uti vocibus. Porrò quando veritas celari potest modo minùs suspecto de mendacio, hic adhiberi debet, & tum prius utendum extremo medio, quando necessitas urget.

1988. Q. 295. *Quomodo pro foro externo sit agendum circa materiam sigilli.* R. §. 1. Confessarius non præsumitur revelâsse sigillum, tum quia facta, præsertim illicita, non præsumuntur; tum etiam quia in dubio circa res concernentes forum, præsumitur pro Judice, unde in dubio is, qui asserit, probare debet, *Fag. Bardi, Schild.* tr. 2. c. 5. §. 3. *Stoz* n. 198. 279.

§. 2. Revelans peccatum pœnitentis, ut ipse se 1989.
defendat, tenetur probare se illud extra confessionem intellexisse vel cum consensu pœnitentis loqui. Si pœnitens neget se consensisse, Confessarius probæ vitæ satis probat jurando, nisi revelatio esset in grave damnum pœnitentis vel tertii, tum enim pœnitens præsumitur non consensisse, *Suar. Bardi, Schild. Stoz n.* 279. qui notat, quando ex omnibus nihil certi erui potest, potiùs credendum Confessario dicenti sibi datam esse licentiam, ob rationem §. 1. datam. Et consentit *Pignat.* tom. 7. conf. 54.

§. 3. Consensus pœnitentis mortui præsumitur 1990.
datus, quando Confessarius probæ vitæ loquitur ex confessione ad commodum unius, licèt sit ad incommodum alterius, uti si indicet hæredem defuncti teneri ad aliquid restituendum, præsertim si juret. Cessaret tamen hæc præsumptio, si Confessarius non sit probæ vitæ; si non coram Judice vel illo, quem res concernit, sed ex levitate locutus sit; si revelatio cedat in bonum Confessarii; si dicat aliquid in grave præjudicium tertii & leve commodum alterius, *Menoch. Schild.* suprà.

Q. 296. *Qua præterea circumspectione hic meritò* 1991.
utendum sit. R. §. 1. Non facilè loquendum de auditis in confessione, præsertim coram sæcularibus, qui judicabunt Confessarios semper memoriâ tenere sua peccata ac propterea se respici aut despici, ex quo confessio fiet odiosa.

§. 2. Si Confessarius aliunde sciat peccatum pœ- 1992.
nitentis, potest ex hac altera notitia de illo loqui, dummodo absit scandalum, & audientes intelligant eum istam scientiam aliunde habere, *Aversa* q. 18. s. 4. *Gob.* n. 758. 815. Non potest autem ideo confidentius rem affirmare, quia ex confessione scit esse veram, nec manifestare ullam circumstantiam ex solâ confessione notam, *Gorm.* n. 406. Quòd si aliunde conscius peccati velit propter illud pœnitentem punire, dicat, priusquam confiteatur, se puniturum pro æquo, vel ad alium Confessarium dirigat, ne postea pœnitens habeat suspicionem fracti sigilli, *Laym. Stoz* n. 222.

§. 3. Daturus ægro Communionem vel extre- 1993.
mam Unctionem non interroget Confessarium, an æger sit absolutus, sed tantùm, an sit confessus, ne Confessarium incautum exponat periculo frangendi sigilli vel mendacii, si fortè non absolvisset, *Stoz* n. 237. Pessimè autem facit Pastor, si ab ægro recedens dicat debere magis exercere actus amoris prædominantis, aut si ita loquatur, ut homines intelligant absolutum non esse, quia hoc ipso, quòd prodatur indispositio, proditur peccatum mortale, ergo frangitur sigillum.

§. 4. Qui dicit, *hodie mulier, miles, Sacerdos, mihi* 1994.
confessus est tale peccatum, exponit se periculo frangendi sigillum, quia exprimendo statum & circumstantiam temporis facit, ut persona pœnitentis vel agnosci vel in suspicionem prudentem venire possit, *Fagund. Stoz* n. 139.

§. 5. Quando est sermo vel occasio simili modo 1995.
loquendi de pluribus pœnitentibus, si Confessarius unum laudet & de aliis taceat, ordinariè franget sigillum, quia indirectè & interpretativè alios accusat, de quibus tacet, *Fagund. Regin. Laym. Castrop. Aversa* s. 1. §. *Quintò*, *Stoz* n. 240. Aliud est, si absolutè laudaretur hic sine respectu ad alios, de quibus non esset talis causa vel occasio loquendi, aut si excessus laudis tantus esset, ut ideo nihil decederet aliis. Et sic excusari potest Confessarius, qui cum unius valde pii vita scribenda est, dicit Historico eum nunquam peccâsse mortaliter: Si tamen, cùm

cùm in vitam alterius pœnitentis inquiritur, taceat aut tergiversetur dare testimonium, frangit sigillum, *Stoz* suprà.

1996. §. 6. Qui dicit Cajum sibi clàm confessum esse præterito Confessario ordinario, frangit sigillum; nisi causam aliam det, cur sic confessus sit, quia sic ingerit suspicionem peccati, quod noluerit suo confiteri, *Stoz* n. 241. *Gorm.* n. 406. Similiter qui videt aliquem extraordinario Confessario clam confitentem, frangit sigillum, si dicat aliis, quia videns ex ipsa clancularia confessione accipit notitiam cujusdam gravioris peccati, sicuti si quis videret gestus, per quos mutus confitetur, inde conciperet notitiam aliquam de ejus peccatis, *Stoz* n. 259. contra *Lugonem.*

1997. §. 7. Qui dicit de suo pœnitente, confessionem ejus fuisse valde longam, fuisse scriptam per tot paginas, frangit sigillum, si pœnitens clàm confessus est, nolitque id ab aliis resciri, quia hoc ipso significatur, quòd multa peccata habuerit. E contrà si in loco publico est confessus, hoc ipso dedit licentiam Confessario & aliis eum videntibus loquendi de diuturnitate confessionis, nemo enim censetur velle ea servari in secreto, quæ ipse facit in publico, *Stoz* n. 242. *Gob.* t. 7. à n. 927.

1998. §. 8. *Pourré* dicit esse mortale, ad recreationem seu joci causâ narrare audita in confessione, quamvis absit omne periculum revelationis, quia valde irreligiosum est ad jocos adhibere, quod ex illo sanctuario est acceptum. Sed hæc sententia videtur esse nimis rigida. Alii cum *Steph.* n. 230. dicunt esse saltem illicitum. Sapienter ordinatum est in Societate JESU, ut in litteris annuis, quibus recensentur labores & fructus spirituales nostrorum in Collegiis, Residentiis, Missionibus, si fortè confessiones sacrilegæ sint emendatæ, nulla de his fiat mentio, sed planè præscindendo ab opere quamvis utilissimo, referantur alia de more pro Dei gloria & animarum salute peracta. Idque est conforme Instituto Societatis, in quo Formula scribendi, De litteris annuis §. 27. ait, *Cavendum autem ante omnia diligenter, ut quæ ad Confessionis Sacramentum spectant, nulla ratione in his capitibus attingantur: omittanturque similiter, quæ aliâ quavis ratione secretum postulant, & ex quorum narratione jure offendi quisquam posset.*

1999. Q. 297. *Quæ sint pœnæ eorum, qui violant sigillum: & quomodo possit in judicio contra eos procedi.* R. §. 1. Cap. *Sacerdos* De pœn. dist. 6. statuitur pœna depositionis & perpetua ac ignominiosa peregrinatio, sed *Clemens III.* Cap. *Omnis utriusque sexûs,* de Pœn. & remiss. præter pœnam depositionis ab officio sacerdotali postea statuit, ut loco istius peregrinationis detrudatur in arctum Monasterium, vel in aliam arctam custodiam, inquit *Stoz* l. 2. n. 276. quæ pœna cadit in solum Sacerdotem Confessarium, qui præsumptuosè revelat peccatum confessum & aliàs ignotum, estque pœna sententiæ à Judice Ecclesiastico ferendæ. Contra alios vel etiam contra Confessarium aliter frangentem sigillum proceditur aliis pœnis arbitrio Judicis: & testantur plures apud *Gob.* t. 7. n. 842. tales Confessarios quandoque plecti capite.

2000. §. 2. Gravis dubitatio est, quomodo procedi possit contra violatores sigilli, nam nemo sine expressa licentia pœnitentis manifestare potest vel agere de peccato, quod immediatè vel mediatè, licitè vel illicitè cognitum est ex sola confessione, ergo si pœnitens priùs expressè non consentiat, fieri non poterit accusatio de sigillo circa aliquod peccatum ipsius fracto, neque Confessarius poterit hoc fateri, neque de hoc poterunt audiri testes, neque Judex poterit ad illud fatendum cogere aut cooperari ad convincendum, quia sic faceret, ut peccatum aliquod ex sola confessione notum saltem indirectè manifestaretur. Hoc argumento convictus *Gob.* in Quin. tr. 5. c. 42. §. 7. docet non posse judicialiter procedi contra talem Confessarium. Rationem à priori dat, quia Christus potuit, & consequenter dicendus est sic voluisse instituere hoc Sacramentum, ut in omni prorsus casu sigillum maneret inviolabile, nisi pœnitens revelari permitteret. E contrà *Stoz* à n. 284. contendit posse judicialiter procedi contra talem Confessarium, etiam invito pœnitente, 1. quia jurisdictio Ecclesiæ debet esse talis, ut sicuti de internis in foro interno, sic de externis in foro externo possit judicare, & ubi gravissimè læditur reverentia Sacramentorum, etiam punire, non obstante voluntate cujusquam hominis privati irrationabiliter negantis licentiam, huic enim non debet esse subjecta jurisdictio Ecclesiæ, cujus leges non pendent à consensu nequidem totius populi. 2. Quia aliàs mortuo pœnitente vel absente vel reddito amente nunquam poterit puniri talis Confessarius, quia non poterit peti licentia, adeoque frustra sunt Canones statuti contra ejusmodi delicta Reip. Christianæ damnosissima. 3. Si lex sigilli vetet, ne in sigillifragum inquiratur, lex illa est contra seipsam & tollit media ad sui conservationem necessaria, frustra enim est lex, ubi non est Judex, qui observantiam urgeat: imò impunitas, quam talis lex sigillifrago daret, esset maxima occasio frangendi sigillum. Itaque putat *Stoz* dicendum, quòd possit talis Confessarius ad Judicem deferri, Judex inquirere, testes in judicio deponere, reus ipse fateri & puniri, etiam sine licentia pœnitentis & salvo sigillo. Rationes ulteriores dat, quia saltem poterit talis inquisitio & probatio fieri, ut Confessarius convincatur & fateatur se fregisse sigillum, abstrahendo quomodo & in qua materia, per quod probabile est non frangi sigillum à Confessario, uti fatetur *Gob.* Deinde omnis pœnitens debet & censetur in hoc consentire, ut servetur sigillum, & ubi violatum est, ut redintegretur, debet enim pro hoc esse consensus omnium communis, requiritque illum ipsa lex naturæ, Dei & Christi: & quamvis fortè injuriam remitteret pœnitens, potest tamen reus à Judice puniri, uti à Judice punitur fur, licèt injuriam remittat & nolit puniri ille, cui est furatus, debet enim prævalere bonum commune, cui per auctoritatem publicam servire debet punitio scelerum. Estque hæc potestas inquirendi & puniendi favorabilis pœnitenti, punitione enim factâ redit apud omnes obligatio prior sigilli, ergo non facit confessionem odiosam, & consequenter ex hac parte non est contra sigillum. Ita *Stoz*, qui ad rationem dubitandi respondet non esse contra sigillum, si peccatum pœnitentis per accidens & indirectè reveletur per aliquid, quod unicè est necessarium ad servandum & redintegrandum sigillum, & ad exercendam potestatem à natura, Deo & Christo datam pro conservatione sigilli. Utraque sententia est probabilis, *Gobati* tamen sententia videtur probabilior, maximè in casu, quo pœnitens expressè negaret licentiam, quòd enim tum impediatur potestas Ecclesiæ, est per accidens, & raró fiet, quia pœnitens communiter consentiet, uti & plerumque consentire tenetur, ne ejusmodi scelera communi bono ita perniciosa per impunitatem invalescant.

Q. 298. *An expediat consulere Confessarios, quando agitur de aliquo promovendo.* R. Affirmat *Opstraedt* 2001. in Præfatione Pastoris boni, quia Confessarius optimè novit spiritum interiorem. Sed dicendum est non expedire, tum quia eorum scientia est tantùm pro gubernatione fori interni; tum quia datur occasio pœnitentibus, ut sincerè non confiteantur, sed quæ-

quærant habere bonum nomen apud Confessarios, tum maximè, quia datur incautis Confessariis occasio frangendi sigilli vel erroris causandi, quamvis enim Confessarius sciat pœnitentem esse ineptissimum, attamen cogitur commendare velut dignum, ne silentium vel frigida commendatio det suspicionem mali. Quòd si unum commendet & non alterum, contra hunc iterum movet suspicionem: Itaque rogatus dicat, quæ aliunde publica sunt & faciunt ad commendationem, item (si ita est) esse frequentem & constantem in suscipiendis Sacramentis &c. Quòd si per hoc moveret suspicionem mali » addat absolutè esse devotum, pium & probum.

DUBIUM II.

Quale sit præceptum & quæ obligatio confessionis.

2002. » RESp. Præceptum confitendi, tum divinum » tum Ecclesiasticum, sub mortali obligat omnes, ac solos baptizatos, qui habent mortale: illud » in articulo mortis; hoc verò, postquam ad annos » discretionis pervenerint; & simul ut confiteantur » proprio Sacerdoti, vel alteri cum ejus venia, semel in anno, computando ab una confessione ad » aliam, ùt quidam docent, vel ab initio Januarii » ad finem Decembris, ùt habet communior; vel » denique à Paschate ad Pascha, ùt consuetudo ferè » obtinuit, propter communionem, *Suar. d. 35. s. 2.* » *Vasq. q. 90. a. 2. Lug. d. 15. sect. 3. 4. 6. & 7. Con. d. 5.* » *d. 6. Unde resolves.*

» I. Tenentur hoc præcepto, 1. Hæretici & Apostatæ, pueri doli capaces, saltem post septennium. » *Vid. Dia. p. 4. tr. 3. Res. 52. Lug. num.* 144. & 149. 2. » Ingrediens periculosam navigationem, vel conflictum. 3. Mulier tenera primum paritura, vel » quæ solet habere partus difficiles. 4. Reus morti » adjudicatus. 5. Qui signa habet mortis naturalis.

» II. Improbabile est, quod docet *Sa v. Confessio*, » Ecclesiam non obligare ante pubertatem, cùm anni discretionis citius attingantur, & constet, mortaliter peccari posse sub annum nonum vel decimum, imò antè: Unde si talis puer crasso saltem » modo videatur cognoscere Deum per hoc vel illud offendi, ostendatque dolorem & propositum, » ac præcipua fidei mysteria cognoscat, debet absolvi; secus tamen, si non notetur sufficiens usus rationis. Si verò dubium sit, potest, (imò in articulo » mortis debet) absolvi sub conditione. *V. Lay. lib.* » *5. tr. 6. cap. 5. Dia. p. 4. t. 4. R. 53. & Lug. l. cit. &* » *d. 17. n. 22.* ubi docet, etiam extra articulum mortis obligationem præcepti, & talem esse sub conditione absolvendum, ne gratiâ Sacramentali privetur.

» III. Non obligatur, qui tantùm habet venialia, » etsi consuetudo habeat, & cogi etiam quisque possit, ut in Paschate saltem se sistat Pastori, ut cum reliquis eum ad Communionem admittat; ad quod » Pastor tenetur, si alter dicat, se mortalis culpæ non » esse conscium, *Suar. d. 36. s. 2. &c. communiter.*

» IV. Probabile est, eum, qui uno anno, sive cum, » sive sine culpa, non satisfecit præcepto, teneri adhuc quamprimum potest, anno sequente, quia » terminus non apponitur ad finiendam, sed ad non » differendam obligationem: Ac proinde talem toties peccare mortaliter, quoties oblatam occasionem negligit, docet *Bon. d. 5. q. 5. s. 2. Suar. Vasq. Lug.* » *num.* 177. contra *Sylv. Val. Laym. Dian. &c.* qui dicunt perseverare in uno eodemque peccato.

» V. Satisfaciunt ii, qui confitentur Mendicantibus, etiam in Paschate, quia hi habent facultatem » à Sacerdote propriissimo omnium fidelium, & » Pastore Pastorum. Ita *communiter omnes* contra *Glossatorem, & Auctorem Parochiani obedientis,* « contra quos *vide in responsis Francisci Fontani, editis Viennæ Austriæ, Anno* 1634. allegatam auctoritatem duorum Conciliorum, Viennensis & Tridentini, 20. Pontificum, 50. Doctorum, & præter totius orbis consensum, multorum quoque Parochorum, testantium eos esse optimos Parochianos, qui Regulares adeunt, & ab iis instituuntur. *V.* « *suprà l. 3. t. 3. cap 1 dub. 3.* Item *Nav. Azor, Fagun.* « *Trull. l. 3. c. 4. d. 2. n. 6. Dia. p. 8. t. 1. R. 88.* «

VI. Non obligatur ante finem anni, qui habens « mortale, timet ne illud obliviscatur, *Kön. Henr.* « *Lug. n. 41. & alii* contra *Med. &c.* Si tamen prævideret se non habiturum occasionem confitendi « deinceps toto hoc anno, deberet prævenire, etiam « in medio anni, *Lug. num.* 182. «

VII. Probabilius est, non satisfieri præcepto Ecclesiæ per confessionem invalidam, ùt docet *Suar.* « *d. 36. s. 7. Filliuc. Laym. Lugo s. 6. §. 5.* etsi probabile « contrarium putet esse *Fag. Vid. Dian. part. 3 t. 4. Res.* « 120. Item nec per confessionem venialium, ùt docet *Dia. p. 4. t. 4. Res. 206. ex Hurt. & Mercero.* «

VIII. Excusantur ab hoc præcepto, 1. qui physicè non possunt, v. g. quibus deest Confessarius. « 2. qui moraliter non possunt, v. g. qui prudenter « timent revelationem sigilli; vel qui non possunt « sine notabili incommodo vitæ, fortunarum, &c. « *Kin. Tamb. c. 4. §. 3.*

ADDENDA.

QUæst. 299. *Quid in genere notandum sit circa præceptum & necessitatem pœnitendi.* R. seqq. §. 2003.

1. Datur speciale præceptum pœnitendi, per se obligans omnes, qui mortale personale commiserunt, nam pœnitentia aliqua est secundùm præsentem Dei ordinationem necessaria necessitate medii ad salutem illis, qui in mortale personale sunt lapsi. *S. Th.* 3. p. q. 86. a. 2. putantque *Aversa* q. 1. s. 3. & *Platel.* n. 505. esse de fide, quia *Lucæ* 13. v. 3. dicitur, *Nisi pœnitentiam habueritis,* & v. 5. *Si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis. Eccli. 2. v. 22. Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini. Trid.* sess. 14. De pœn. c. 1. ait, *Fuit quidem pœnitentia universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinassent, quovis tempore ad gratiam & justitiam assequendam necessaria, illis etiam, qui Baptismi Sacramento ablui petivissent. S. Augustin.*, uti refertur cap. *Neminem* 43. dist. 1. De pœnit. ait, *Neminem putes à quocunque seu magno seu parvo peccato ad correctionem sine pœnitentia posse transire.* Similia habent alii PP. frequentissimè. Ratio, cur Deus sic statuerit, est, quia homo est agens liberum, & per peccatum se liberè avertit à Deo, ergo congruum fuit, ut si vellet redire ad gratiam, iterum se converteret ad Deum per motum voluntatis suæ; nec conveniens erat, ut Deus quasi nolenti peccatum dimitteret, aptissimus autem motus se convertendi ad Deum erat actus pœnitentiæ.

§. 2. Hoc præceptum pœnitendi non tantùm est positivum divinum sed etiam naturale, *S. Th.* q. 84. a. 7. ad 1. *Tam.* q. 6. n. 42. *Aversa* q. 1. s. 4. Esse positivum divinum constat ex Scripturis n. 663. & 2003. citatis, quæ non tantùm declarant necessitatem medii, sed etiam intimant præceptum, uti etiam illa Joan. 6. v. 54. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis &c.* Deus enim, qui instituit, etiam fieri præcepit. Esse etiam naturale, colligitur inde, quia supposità institutione Dei, qui voluit pœnitentiam esse medium ad finem ultimum, recta ratio dictat, adeoque obligat lex naturæ, ut omnis homo rationalis 2004.

nalis ad finem ultimum ordinatus, & suppositâ elevatione etiam lege naturæ obligatus ad eum tendere, adhibeat hoc medium pro fine illo obtinendo necessarium. Fundatur autem hæc obligatio naturalis etiam in aliis, imprimis in præcepto naturali charitatis erga Deum: deinde in præcepto naturali charitatis erga seipsum: præterea in præceptis naturalibus aliarum virtutum, uti fusè prosequuntur *Arr.* l. 3. & *Aversa* f. 5.

Obji. Deus non potest dispensare in lege naturæ, sed potest dispensare in lege pœnitendi, quia posset impœnitenti remittere peccatum, ergo. ℟. Deus non potest dispensare in lege naturæ, directè, id est, hîc relinquendo materiam legis & tollendo obligationem, c, quia Deus non potest relinquere peccatum deobligando à pœnitendo. Non potest dispensare indirectè tollendo materiam legis, n. posset enim impœnitenti remittere peccatum, quo sublato tolleretur materia, & consequenter obligatio pœnitendi.

1005. §. 3. Probabilius videtur, quòd præceptum pœnitendi non obliget, per se loquendo, statim post commissum mortale, S.Th. *Dur. Ang. Med. Adr. D. Sot. Can. Viguer. Suar. Vasq. Valent. Henriq. Con. Lugo*, quos citat & sequitur *Aversa* q. 1. f. 6 & 8. Item *Ochag.* cum *Dicast.* d. 3. dub. 3. Item *Gerson*, *Bonac. Layn.* cum *Castrop.* tr. 23. p. 4. n. 8. *Gonet* d. 7. n. 96. *Tann. Arr. Haun. Platel. Steph. Stoz* l. 1. p. 2. n. 60. & plurimi alii, contra *Innoc. IV. S. Anton. Archid. Argent. Maj. Caj. P. Sot. Marf. Palud. Silv. Abul. Cardenam* in 2. crisi d. 6. c. 3. *Probatur* 1. ex sensu communi fidelium & praxi Confessariorum, nemo enim se accusat de hoc, quòd non statim pœnituerit, nec Confessarii de hoc interrogant. *Si dicas*, fideles circa hoc non esse bene instructos, *contrà* est, sic omnes Curatores animarum accusas vel ignorantiæ vel socordiæ, vel malitiæ: imò nec excusabitur Ecclesia, quæ cum facilè posset, nullibi obligationem illam declarat. *Prob.* 2. Illud Præceptum non est positivum, nam nullibi est satis clarè expressum, & cum plerique ignorent illud, non est sufficienter promulgatum, ergo nec obligat. Neque est naturale, nam ut aliquid censeatur esse debitum ex lege naturæ, non est satis, quòd ipsum afferat plùs boni quàm omissio ipsius, alioquin quidquid est de consilio, esset de lege naturæ, sed necesse est, ut obligatio ad tale aliquid plùs boni afferat toti generi humano, quàm negatio talis obligationis, uti rectè *Perez*, *Esparf. Palav.* à n. 150. *Haun.* n. 932. jam verò obligatio ad statim pœnitendum non afferret toti generi humano plùs boni quàm negatio illius obligationis, nam difficillimum est statim efficaciter, præsertim ex motivo perfectissimo detestari hoc, quod immediatè antè placuit, & cùm motivum illud non habuerit vim faciendi, ut abstinerem, quomodo subitò habebit vim efficiendi, ut abjiciam peccatum, quod jam complexus sum? ergo talis obligatio exponeret plerosque continuis periculis novi peccati, adeoque non afferret toti generi humano plùs boni, quàm illius obligationis negatio. *Conf.* quia incautum & malum est affirmare aliquid esse peccatum mortale, ubi illud nec sufficiente auctoritate nec evidente ratione ostendi potest, nam *hoc est ponere laqueum pedibus ambulantium*, inquit *Gabriel* & ex illo *Gob.* in Exp. tr. 1. n. 55. & *Sporer* in Theol. Sacram. p. 1. c. 3. n. 174. Sed nec auctoritas sufficiens, cùm oppositum teneant plures, nec evidens ratio probat istam obligationem, uti patebit ex solutione objectionum, ergo. Ex his,

Inferes contra *Alensem*, *Palud. S. Anton. Silv. Marsil. Abul.* & alios apud *Tann.* q. 6. n. 44. multò minùs esse obligationem toties retractandi mortale remissum, quoties ejus memoria recurrit, cùm enim facillimè recurrat, continuò fermè renovari deberent retractationes, quæ obligatio homines exponeret adhuc pluribus periculis novi peccati.

Obji. 1. *Eccli.* 5. v. 8. dicitur, *Ne tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem, subitò enim veniet ira illius.* Et c. 21. *De pristinis deprecare, ut tibi dimittantur, quasi à facie colubri fuge peccata*, sed oportet statim fugere faciem colubri, ergo. ℟. Monet, 1. ut peccata actualia non continuentur. 2. Ut pœnitentia fiat ante finem vitæ. 3. Suadet, ut homines mortales de præteritis statim doleant, ne fortè periclitentur de salute. Nullibi dicit, quòd manere in mortali habituali ad aliquod tempus sit novum mortale. Quando dicit peccata esse fugienda uti faciem colubri, intelligit non esse repetenda peccata actualia.

Inst. 1. *S. Th.* 2. 2. q. 68. a. 8 dicit non licere permanere in peccato, etiam ad modicum tempus. ℟. Loquitur de permanentia in actuali voluntate non restituendi, quæ est actuale peccatum, cum sit actualis continuatio injuriæ.

Inst. 2. SS. PP. dicunt nos debere agere perpetuam pœnitentiam. ℟. Volunt, vel quia quotidie peccamus, ideo semper indigere pœnitentiâ; vel pœnitentiam semel habitam esse perpetuam habitualiter, id est, non debere retractari, nec directè, volendo te non pœnituisse, nec indirectè per repetitionem ejusdem peccati, *Suar. Aversa* f. 8.

Obji. 2. Qui statim non arripit pœnitentiam, exponit se periculo proximo iterum peccandi, quia est hostis Dei, qui subtrahet gratias actuales, hinc *S. Th.* 1. 2. q. 109. a. 8. O. cum communi docet neminem posse diu sine gratia habituali vitare omnia mortalia: & ideo etiam S. *Greg.* in Ezech. hom. XI. ait, *Peccatum, quod per pœnitentiam citius non deletur, aut peccatum est, aut causa peccati simul & pœna peccati, omne enim, quod prius committitur, peccatum est, sed si citius pœnitendo non tergitur, justo judicio omnipotens Deus obligatam peccatis mentem etiam in culpam alteram permittit cadere, ut qui flendo & corrigendo noluit mundare quod fecit, peccatum incipiat peccato cumulare.* ℟. n. ass. Neque enim Deus solet peccatoribus statim subtrahere auxilia ordinaria: nec dæmon habet potestatem dominativam in voluntatem peccatoris, cui sua libertas manet: nec peccatum habituale secundùm se trahit ad novum peccatum, cum habeat se mortuo modo *S. Th.* & *S. Greg.* intelligendi sunt, quòd quandoque fiat, ut Deus subtrahat auxilia illi, qui nimis diu differt pœnitentiam, vel quia adhuc actualiter adhæret peccato antiquo, vel quia non orat Deum pro auxilio, vel quia non pœnitet, quando urget præceptum pœnitentiæ: Hinc *Gerson* in Regul. mor. §. De pœnit. ait, *Homo non semper tenetur immediatè confiteri peccatum, imò nec conteri sub pœna novi peccati mortalis: dat etiam spatium pœnitentiæ Deus, quale scit fragilitati nostræ sufficere.* Denique omnia illa tantùm probant, quòd ille, qui nimiùm differendo adverteret se fieri nimis debilem ad resistendum tentationibus, aut ad observanda alia præcepta, per accidens obligaretur ad statim pœnitendum.

Inst. 1. Qui differt pœnitentiam, exponit se periculo proximo moriendi in peccato, cùm mors improvisa multos opprimat. ℟. Mors improvisa inter centum non opprimit unum, ergo non semper est periculum proximum mortis improvisæ, alioquin semper possemus absolvi à reservatis communicare pro viatico etiam non jejuni &c. Si tamen quis ponatur in periculo proximo mortis, v. g. per prælium, insidias hostium, morbum vel navigationem periculosam, per accidens erit præceptum statim pœnitẽdi.

Inst. 2. Christus *Matt.* 24. & 25. adductâ parabolâ decem Virginum vigilare *præcipit*, uti docent SS. PP.

PP. apud *Carden.* à n. 54. & colligitur ex pœnis æternis, quæ intentantur negligentibus, sed qui non statim pœnitet, non vigilat, quia est in somno peccati, nec vult ab eo surgere, ergo. ℞. Ex istis plùs inferri non potest, quàm esse præceptum pro omni tempore vigilandi, 1. ne peccetur. 2. Se parandi per bona opera à Deo vel Ecclesia nobis præcepta. 3. Pœnitendi ante articulum mortis. Virgines fatuæ peccârunt, quia tum non vigilârunt nec paratæ fuerunt, quando satis cognoscebant adventare Sponsum, hinc etiam peccant, qui non pœnitent, quando cognoscunt adventare mortem. De cætero etiam prudentes virgines ad tempus non vigilârunt sed dormitaverunt omnes & dormiêrunt.

Inst. 3. Qui potest antea pœnitere, & moritur in mortali, est dignus reprehensione, ergo non pœnitendo peccavit. ℞. Est dignus reprehensione, quia pœnitentiam distulit usque ad mortem, c. quia per aliquod tempus distulit, subdist., est dignus reprehensione propter peccatum ideo commissum, n. propter defectum majoris providentiæ, qui ad summum est positiva imperfectio, c. ant. & n. conseq.

Obji. 3. Qui contraxit grave malum corporis, tenetur ex charitate erga seipsum illud, quamprimum potest, tollere. Item qui videt proximum peccâsse; tenetur ex charitate, quamprimum potest, inducere, ut resurgat, ergo multò magis tenetur aliquis statim tollere malum statum suæ animæ. ℞. Sicuti tunc tantùm teneor tollere grave malum corporis mei, quando est proximum periculum, ne mihi afferat aliud grave malum, vel ne fiat incurabile, vel ne impediat me ab aliis actionibus præceptis, ita tum tantùm tenebor tollere peccatum, quando est periculum proximum, ne per hoc inducar in aliud peccatum, aut ne postea pœnitere non possim, aut quando per illud impedirer ab observatione aliorum præceptorum: & hoc docet S. *Th.* in 4. dist. 17. q. 3. a. 1. quæstiu. 4. ad 2. *Non est de necessitate salutis corporalis quòd infirmus statim Medicum quærat, nisi quando necessitas curationis incumbit, & similiter est de morbo spirituali.* Idem est de altero exemplo, sicuti enim tum tantùm teneor corripere proximum, quando prudenter timetur, ne vel pergat peccare, vel postea non pœniteat, vel aliter sibi novum damnum accersat, ita tum tantùm tenebor statim pœnitere, si alioqui esset mihi oriturum simile malum.

Inst. 1. Homo non pœnitens continuat occisionem suæ animæ, ergo peccat. ℞. Continuat occisionem, actu causando vel positivè volendo illam, n. permittendo jam positam, usquedum urgeat præceptum illam removendi, c. ant. & n. conseq.

Inst. 2. Qui esset causa, ut alter ad longum tempus permaneret in mortali, peccaret mortaliter, ergo etiam, qui ipse ita liberè permanet. ℞. Permisso ant. n. conseq. Causans in altero censeretur causa moralis directa illius permanentiæ: sed non pœnitens censetur tantùm permittere illam permanentiam. Deinde sicuti impedire alterum à consecutione magni boni quamvis non necessarii, potest esse peccatum, quia alter potest esse invitus & habere jus, ut non impediatur à me; è contrà non ideo pecco, si meipsum ita impediam, ita hìc. Et quòd sæpè aliter me habere debeam ad alterum quàm ad me, patet, si enim lædam famam alterius, pecco, non pecco, si lædam meam.

Obji. 4. Velle esse in peccato est inhonestum, sed qui differt pœnitere, vult esse in peccato, ergo. ℞. Velle esse in peccato actuali est inhonestum, c, in peccato tantùm habituali, subdist: si ipsi adhuc placeat malitia peccati præteriti, c., si malitia illa non ampliùs placeat, sed tantùm ad tempus permittat negationem condonationis, n. maj. & similiter distinctâ min. n. conseq.

Inst. 1. Nolens pœnitere dicit, volo perseverare in malo, sed actus, quo volo perseverare in malo est malus, ergo. ℞. Dicit, volo perseverare in malo actuali, n. habituali, subdist., ita ut velit ipsam peccati malitiam, n. ita ut tantum velit dilationem satisfactionis vel condonationis, c. maj. & similiter distinctâ min. n. conseq.

Inst. 2. Actus, quo volo perseverare in bono etiam habituali, semper est bonus, ergo actus, quo volo perseverare in malo etiam habituali, semper est malus. ℞. n. conseq. Actus, quo volo bonum habituale, approbat totum actum bonum, è contrà actus, quo volo perseverare in peccato habituali, non semper approbat totum peccatum habituale, nam in recto dicit malitiam actûs præteriti, quam non approbat, in obliquo autem dicit negationem satisfactionis vel condonationis, quæ negatio de se mala non est, cùm Deus possit illam velle, & ideo etiam ipse peccator potest illam saltem permittere ad tempus.

Inst. 3. Peccator scit cum negatione pœnitentiæ conjunctam esse inimicitiam cum Deo, ergo qui vult ad tempus non pœnitere, vult ad tempus inimicitiam cum Deo. ℞. n. conseq. nam possum positivè velle non pœnitere, quia video omissionem pœnitentiæ mihi hic & nunc esse licitam, neque ideo positivè volo inimicitiam Dei, sed tantùm permitto, sicuti Deus potest positivè velle mihi non remittere peccatum, quamvis videat cum illa negatione esse conjunctam malitiam peccati, quam tamen non ideo intendit, sed permittit. Item sicuti conjux positivè volens generationem non ideo positivè vult peccatum originale prolis sed permittit, hæc enim aliunde jam supponuntur esse causata & per accidens connexa.

Inst. 4. Peccatum habituale est malum gravissimum, ergo sicuti peccatum est primò velle peccatum, ita & velle ejus permanentiam. ℞. n. conseq. nam est malum jam antè contractum, cujus permanentia non est malum novum vel distinctum, sed idem malum diutiùs permissum, in quo non est nova gravis indecentia.

Obji. 5. Si rebellis diceret Regi, nolo jam pœnitere, censeretur contemptus Regis, ergo similiter si quis non statim se reconciliet Deo ℞. n. conseq. Homines non introspiciunt cor, hinc ex tali dicto vel etiam ex sola dilatione pœnitentiæ præsumunt contemptum vel continuationem malæ voluntatis: Deus videt cor & cognoscit hominem seriò cogitare reconciliari Deo, nunc autem quasi dicere, *nolo nunc pœnitere, quia tu Deus nunc non præcipis, pœnitebit autem me suo tempore, quando præcipies*, in quo nullus est contemptus.

Obji. 6. Peccatum habet rationem injuriæ in Deum, sed pro injuria debetur restitutio, quamprimum aliquis commodè potest, ergo. ℞. Peccatum habet rationem injuriæ in Deum latè dictæ tantùm, obligatio autem restituendi sequitur tantùm ex læsione justitiæ strictè dictæ. Qui admittunt jus strictum Dei respectu creaturæ, dicunt injuriam tum tantùm fundare obligationem statim restituendi, quando dilatio in effectu pergeret nocere, tum enim esset continuatio injuriæ, Deo autem nulla injuria potest in effectu nocere, cùm Deus non sit in se capax damni vel incommodi. Si tamen ex dilatione pœnitentiæ oriretur Deo novum damnum extrinsecum, fatentur omnes fore per accidens obligationē statim pœnitendī.

Obji. 7. Qui peccavit contra fidem, tenetur statim elicere fidem, secundum dicta l. 2. n. 52., ergo qui peccavit contra quamcunque virtutem, tenetur statim elicere oppositum actum virtutis, quo pec-

peccatum illud deponat. ℞. n. conseq. Ideo tenetur prior ad eliciendam fidem, vel quia aliàs non deponeret continuationem suæ infidelitatis, vel quia fides est virtus prima & maximè necessaria ad omnem actum supernaturalem: è contrà facilè deponi potest continuatio alterius peccati sine actu virtutis oppositæ, neque talis alia virtus est fundamentum vitæ spiritualis.

Ex objectionibus patet sententiam oppositam esse satis probabilem, & cùm sit tutior, meritò suadenda est in praxi.

2006. §. 4. Qui est in peccato mortali, per se loquendo tenetur ex præcepto naturali per pœnitentiam se reconciliare Deo ante articulum mortis, *Vega*, *Henriq. Sot. Suar. Côn. Lug. Rhod. Tann.* q. 6. n. 61. *Arr.* d. 17. à n. 25. *Castrop.* tr. 23. p. 4. n. 9. *Aversf.* q. 1. f. 7. *Steph.* t. 5. d. 5. num. 134. *Stoz.* l. 1. p. 2. n. 63. contra *Dur. Adr. Vasq. Palar. Haun.* l. 4. n. 937. *Esparſ.* q. 87. a. 10. *Dicast.* d. 3. n. 25. & toto dub. 5. *Sporer* n. 177. Probatur 1. ex Scriptura & SS. PP. apud *Tann.* à n. 62. qui monent accelerandam pœnitentiam, alioquin iram Dei superventuram, per quod innuunt esse præceptum. 2. Omnis homo, etiam justus, tenetur per decursum vitæ, & quidem sæpius quàm singulis quinquenniis amare Deum super omnia, uti constat ex dictis l. 2. à num. 133. estque hoc præceptum naturale, uti omnes fatentur, ergo multò magis tenetur peccator sic amare Deum adeoque pœnitere saltem virtualiter, quia lex naturæ & charitatis tum erga Deum, tum erga se, multò magis illum obligat ad reconciliandum Deum sibi inimicum & ad providendum suæ saluti æternæ, quæ aliàs pateretur periculum: hinc 3. Per se & intrinsecè malum est se exponere periculo proximo saltem probabili æternæ suæ damnationis, sed qui non vult pœnitere ante articulum mortis, exponit se periculo proximo saltem probabili æternæ suæ damnationis, nam SS. PP. inter quos *S. Ambros.* tom. 4. post. l. 2. De pœn. in exhort. ad pœn. postquam dixit de eo, quem in fine vitæ pœnitet, sic habet. *An securus hinc exeat, ego non sum securus; pœnitentiam dare possum, securitatem dare non possum: vis te Frater à dubio liberari, vis, quod incertum est, evadere, age pœnitentiam, dum sanus es.* Eadem attribuuntur *S. August.* Cap. *Si quis autem* 4. De pœn. dist. 7. & Cap. *Si quis positus.* 2. ibidem de tali dicit, *non præsumimus, quòd bene hinc exit.* Et Cap. *Nullus* 6. ibidem, *Quoniam vix vel rarò est tam justa conversio, timendum est de pœnitente serò..... periculosissimum est & interitui vicinum, ad mortem protrahere pœnitentiæ remedium.* Ratio est, quia homo in articulo mortis communiter est perturbatus ex causis concernentibus præterita, præsentia & futura: accedit sæpe vis morbi impediens rationis usum, infestatio dæmonum importunè se ingerentium & terrentium: quandoque ex defectione virium tum est torpor mortualis, angustiatio conscientiæ remordentis, subtractio specialium auxiliorum in pœnam imprudentis & temerariæ dilationis pœnitentiæ. *Si dicas*, hæc esse per accidens, adeoque tantùm per accidens fore obligationem pœnitendi ante mortem. *Contrà est*, nam obligatio illa non est dicenda esse per accidens, si semper accidat periculum, in quo est talis obligatio, sed semper accidit tale periculum moribundo, ergo.

2007. §. 5. Incertum est, quandonam determinatè extra periculum mortis præceptum naturale pœnitendi per se obliget peccatorem, quia de hoc nihil declarârunt Scriptura, Concilia, PP. aut Pontifices, nec ratio aliquid certò concludit, hinc ita variant sententiæ, nam *Sot. Bassol.* apud *Amicum* d. 9. n. 41. dicunt semel tantùm obligare ante mortē: *Nav.* & alii cum *Amic.* n. 51. dicunt obligare, quoties propitiandus est Deus ob imminentem publicam calamitatem. Alii cum *Castrop.* dicunt obligare saltem intra tres aut quatuor annos; *Arr.* intra unum, & id patere dicit *Tann.* n. 65. addens mensem aut etiam septimanam videri esse satis diuturnum tempus: *S. Antonin. Marsil. Sot.* & alii apud *Tann.* n. 56. volunt obligare omni die dominico & festivo, sed hos carere fundamento dicit *Stoz* l. 1. p. 2. n. 56. Alii cum *Aversa* q. 1. f. 7 relinquunt arbitrio prudentum pro diverso statu personarum & circumstantiarum: *Suar. Côn. Rhod. Lugo* d. 7. n. 243. dicunt teneri non diutiùs differre actum pœnitentiæ justificativæ quàm actum charitatis, de cujus obligatione etiam varias sententias recensui l. 2. à nu. 133. sed *Aversa* rectè notat ob majorem necessitatem & periculum, quod peccatum affert, merito brevius tempus constitui pro obligatione pœnitentiæ quàm dilectionis Dei.

Obji. Dictum est n. 763 etiam ideo ad contritionem non requiri certam intentionem, quia determinari non potest, quanta deberet esse ergo similiter hic dicendum non esse obligationem pœnitendi extra periculum mortis, quia determinari non potest, quandonam esset illa obligatio. ℞ n. conseq. Obligatio certæ intentionis in contritione causaret molestiam intolerabilem, non item obligatio ad pœnitendum ante periculum mortis, nam pœnitendo, v. g. intra octiduum post commissum mortale satisfacimus huic præcepto pœnitendi, & illi possumus semper satisfacere, quò citius eò meliùs. Deinde assignamus adhuc aliam regulam, ut nempe teneamur saltem non diutiùs differre pœnitentiam quàm dilectionem Dei: simile nihil à nobis cognoscibile statuunt requirentes certam intentionem in contritione.

§. 6. Pœnitentia formalis in re non est necessaria ad salutem necessitate medii post mortale personale, quia secundùm dicta n. 774. ad justificationem sufficit amor Dei super omnia, saltem in illo, qui non recordatur peccatorum, amor enim ille est virtualis pœnitentia & æquivalenter contritio, non solùm quia connaturaliter hanc infert, vix enim possibile est, ut amans Deum super omnia, si recordetur peccati, quod est summum malum Deo, illud non detestetur, sed etiam quia tota vis contritionis ad Deum reconciliandum est ratione dilectionis Dei super omnia, ergo hæc dilectio secundum se habet eandem vim reconciliandi, *Lugo* d. 5. n. 95. *Arr.* d. 7. f. 2. *Palar.* n. 248. *Dicast.* d. 2. n. 91. *Haunold.* l. 4. n. 918. Dixi 1. *In re*, nam votum pœnitentiæ formalis in re suo tempore eliciendæ necessarium est, tum ratione implendi præcepti pœnitentiæ formalis, tum ratione suscipiendi Sacramenti Pœnitentiæ, quod requirit formalem dolorem, tum etiam ratione Baptismi ab adulto, qui mortale personale commisit, suscipiendi, ad quem multi cum *Suar.* de Baptismo d. 28. f. 1. saltem ex præcepto prærequirunt pœnitentiam formalem, ex illo Act. 2. ℣. 38. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrûm*, & ex *Trid.* sess. 6. c. 6. *moventur adversus peccata per odium aliquod & detestationem, hoc est, per eam pœnitentiam, quam ante Baptismum agi oportet.* Dixi 2. saltem in illo, qui non recordatur peccatorum, nam si recordetur, putant *S. Th. Bellarm. Suar. Côn. Requeſ. Platel. Gorm.* nu. 261. si excluderetur detestatio peccati, non sufficere amorem Dei; attamen adhuc sufficere probabiliter putant *Tann. Arr. Lugo*, *Aversf.* q. 3. f. 8. 2008.

§. 7. Probabilius videtur, quòd omnis homo, regulariter loquendo, teneatur ex præcepto naturali pœnitere per contritionem in articulo mortis, *Suar. Valent. Nugn. Zambr. Præp. Gran. Sanch. Gonet. Carden.* in 1. crisi d. 49. c. 40. n. 30. *Steph.* t. 5. d. 5. n. 131. *Stoz* l. 1. p. 2. n. 55. *Gorm.* p. 1. n. 462. aliique communiùs cum *Tann.* q. 6. n. 66. contra *Canum*, 2009.

Henriq. Vasq. Amic. d. 9. n. 67. *Becan. Fagund. Laym. Turr. Salas, Lugo, Aversf.* q. 1. f. 9. *Sporer* n. 174. *Dian. Moyam* & alios, qui putant eum non obligari ad contritionem, qui cum attritione fuscepiffet Sacramentum Pœnitentiæ, fed *probatur*, nam fi unquam, debent hìc habere locum verba *SS. Ambr. & Aug.* cap. *Si quis autem.* 4. De pœnit. dift. 7. *Tene certum, dimitte incertum*, falutis enim æternæ negotium eft omnium maximum, in quo femel erràffe eft æternùm periiffe, ergo recta ratio poftulat, ut hic adhibeatur medium tutius, quale omni homini eft contritio, nam nemo fcit fe effe liberum ab omni mortali, nec omnino certus eft fe liberandum effe per attritionem cum Sacramento, quia poffet tibi defuiffe Baptifmus, fine quo nemo eft capax alterius Sacramenti, poffet Confeffarius non effe ritè ordinatus, caruiffe intentione debitâ, erràffe in proferenda forma &c. Nec fatis erit, fi elicias amorem Dei fuper omnia, nam ex dictis n. 2008. non eft certum, quòd hic amor fufficiat, quando occurrunt peccata, & poteft haberi formalis pœnitentia, ergo erit obligatio determinatè ad contritionem. *Conf.* quia fi addas contritionem, facis, quod in te eft, hinc poteris confidere Deum etiam ex parte fua non defuturum: è contrà fi negligas, non facis, quod in te eft *Ratio* convenientiæ eft, quia cùm homo fciat fe per peccatum aliquando fuiffe perfectè averfum à Deo, velitque nunc perpetuò in altera vita effe perfectè averfus à peccato & converfus ad Deum, æquum erat, ut in fine vitæ fe iterum perfectè averteret à peccato ad Deum.

2010. *Obji.* Non teneor, nequidem in articulo mortis, procurare omnimodam certitudinem, alioquin tenerer elicere continuò intenfiores & extenfiores actus contritionis, item teneerer rebaptizari faltem fub conditione &c. ℞. Teneor procurare certitudinem moralem, quantam poffum cum moderata diligentia & per media confueta Ecclefiæ, hinc non teneor ita intendere aut extendere actus contritionis, tum quia non eft probabile certam intenfionem vel extenfionem requiri, tum etiam quia cum nemo dicere poffit, quanta determinatè intenfio vel extenfio requiratur, effet intolerabilis moleftia fic fe divexare femper cum incertitudine unquam attingendi gradum debitum. Multò minùs teneor ad iterationem Baptifmi, quem iterari noluit Chriftus & prohibet Ecclefia, ubi de illius valore prudenter dubitari non poteft. Pro fupplendis autem omnibus defectibus, etiam Baptifmi, item pro tollendis omnibus dubiis etiam parum prudentibus valet contritio, quæ ab unoquoque & abfque gravi moleftia adhiberi poteft, ergo adhiberi debet, etiam à Martyre, inquit *Platel.* nu. 165., fi peccata occurrant.

2011. §. 8. Actus pœnitentiæ, prout eft fpecialis virtus, de qua dixi nu. 578. non eft neceffarius ad falutem, utì fatis certum eft contra *Tann.* d. 6. q. 3. n. 27. quia quidquid poteft hic actus, multò magis poteft actus charitatis, religionis vel alterius fimilis virtutis, quamvis nequidem imperetur à fpeciali pœnitentia.

2012. §. 9. Originale, fi folum fit, remitti poteft fine ulla propriè dicta pœnitentia, quia cùm non fuerit phyficè voluntarium, non eft opus phyficè retractari, fed fufficienter retractatur moraliter, fi quis fuâ vel alienâ voluntate, quando fuâ non poteft, fubmittat fe remedio, quod Deus ad illud delendum inftituit. Atque etiam ideo videtur *Alex. VIII.* damnàffe hanc 19. prop. *Homo debet agere totâ vitâ pœnitentiam pro peccato originali*: actualis enim pœnitentia eft deteftatio & dolor de peccato commiffo cum propofito non peccandi de cætero, quod intelligi non poteft nifi de peccato perfonali. Ratio autem eft, quia originale quoad culpam & pœnam plenè remittitur per Baptifmum, uti certum eft ex *Trid.* feff. 5. can. 5 & feff. 14. c. 2. ergo malè requirunt Janfeniani aliquam noftram pro eo fatisfactionem.

§. 10. Ad falutem neceffaria non eft in hac vita pœnitentia de venialibus, quia non pugnant cum gratia, & fufficit retractari poft mortem: in præfente enim ordinatione Dei requiritur ad remiffionem etiam venialium aliqua retractatio: *S. Th.* q. 87. a. 1. & ratio data eft n. 2003. Retractatio autem fufficiens refpectu venialis eft quivis actus virtutis pofitus in ordine ad delendum tale veniale, *Magift. Caj. Suar. Valent. Caftrop.* t. 23. p. 2. *Dicaft.* d. 2. nu. 402. contra *Vafq. Laym. Averf.* q. 4. f. 5 Attamen non fufficit, fi fit actus tantum naturalis, quia non habet proportionem ad falutem, ad quam conducit remiffio venialium: Nec quodvis veniale remittitur per quemvis actum fupernaturalem, v. g per actum temperantiæ non remittitur veniale furtum, fed talis actus debet effe retractatio talis venialis, & cum illo habere oppofitionem faltem virtualem, quæ confiftit in actu, qui ex vi fua determinaret ad retractationem formalem & efficacem, fi occurreret memoria talis venialis, *S. Th.* q. 87. a. 1. *Lugo* d. 9. n. 24. 2013.

§. 11. Veniale de facto non remittitur, quamvis formaliter per actum fupernaturalem retractetur, nifi remiffum fit vel fimul remittatur mortale, tum quia veniale de facto non remittitur nifi per gratiam, quæ pugnat cum omni mortali, tum etiam, quia remiffio venialium tendit ad familiaritatem cum Deo, quæ fupponit amicitiam, *S. Th.* q. 87. a. 4. *Averfa* f. 3. contra *Dur.* Nec tamen fi juftus retractet, etiam formaliter, omnia venialia, remittuntur omnia, aliàs nunquam remitterentur vi Sacramenti, quod requirit faltem attritionem afficientem illa, quæ remittuntur, fed remittentur plura vel pauciora, prout actus virtutis erit perfectior vel imperfectior, aut prout magis afficiet hæc quàm ifta, vel fi æqualiter afficiat omnia, Deus determinabit, quæ & quot remittantur, *Platel.* & alii contra *Suar. Dicaft. Stoz* l. 1. p. 2. n. 71. An autem idem dicendum fit, quando quis confitens in fpecie fe accufat de venialibus non determinando numerum, dixi n. 624. 2014.

Q. 300. *Quid in genere notandum fit circa præceptum & neceffitatem Confeffionis.* ℞. §. 1. Dari præceptum confitendi omnia mortalia poft Baptifmum commiffa, conftat ex dictis à nu. 595. Attamen Confeffio in re non eft determinatè neceffaria neceffitate medii ad remiffionem mortalium, nam fi Confeffio inculpabiliter omittatur, poteft homo per contritionem vel amorem Dei fuper omnia juftificari, uti conftat ex dictis. Eft tamen Confeffio faltem in voto ita neceffaria, uti habet *Trid.* feff. 14. De pœn. c. 4. quia nullus dolor eft fufficiens difpofitio ad juftificationem, nifi fit votum faltem implicitum obfervandi omnia præcepta graviter obligantia, inter quæ eft præceptum confeffionis. 2015.

Obji. Si Confeffio ideo dicatur neceffaria neceffitate medii in voto, ergo jejunium, reftitutio, & quidquid eft præceptum, dici debebit effe ita neceffarium. ℞. Hoc folutum effe l. 6. p. 1. n. 587.

§. 2. Hoc præceptum confitendi omnia mortalia non eft abfolutè loquendo naturale, quia Chriftus poterat ad juftificationem requirere tantùm contritionem aut faltem Confeffionem de peccatis in genere, ergo eft à fola voluntate Chrifti, quòd fit obligatio confitendi omnia & fingula mortalia. Suppofito tamen quòd Deus eam Confeffionem, faltem prout in voto, voluerit effe medium falutis, lex naturæ obligans ad quærendam falutem, etiam obligat ad hoc medium. 2016.

§. 3.

2017. §. 3. Si non daretur præceptum divinum de confitendis omnibus mortalibus, nequidem tota Ecclesia potuisset hoc præcipere, quia res adeo difficilis excedit potestatem humanam, maximè quia talis Confessio non habuisset annexam remissionem peccatorum, *Lugo* d. 15. n. 90. *Rhod.* & alii communiter. Supposito autem quòd Christus instituisset Sacramentum Pœnitentiæ, sed non instituisset determinatè Confessionem, putant *Suar. Vasq. Becan.* & alii cum *Aver∫.* q. 15. ∫. 2. Ecclesiam potuisse hanc præcipere: sed *Côn.* d. 5. n. 42. *Lugo* n. 91. *Arr.* d. 51. ∫. 1. adhuc dicunt ob nimiam difficultatem non potuisse præcipere Confessionem exactam de omnibus, uti nemini potest præcipere statum religiosum. Etiam communis est sententia Ecclesiam non posse præcipere bis confiteri omnia sua peccata; admittit tamen *Lugo* cum aliis multis posse præcipere iteratam Confessionem unius vel alterius: sed adhuc oppositum fusè tuetur *Arr.* ∫. 2. cum aliis pluribus. Probabilius tamen est cum *Suar. Côn. Fagund. Nugn. Illſ.* n. 17. *Arr.* n. 42. contra *Alens. Palud. Silv. Can. Vasq.* & *Amic.* d. 18. nu. 112. Ecclesiam posse sub excommunicatione præcipere Confessionem annuam, ita ut negligens ipso facto censuram illam incurrat, quia potest præcipere Confessionem validam, secundùm dicenda n. 2032. ergo multò magis potest punire illum, qui confessionem planè negligit.

2018. §. 4. Probabilius est, quòd Ecclesia possit præcipere Confessionem venialium, *S. Th. Lugo* à num. 129. *Dicast.* d. 7. n. 115. *Arr.* n. 33. *Bosco* d. 7. ∫. 6. n. 97. contra *Palud. Silv. Sotum, Suar. Castrop. Aver∫.* q. 10. ∫. 2. Confessio enim venialium est actus externus virtutis valde utilis & non adeo difficilis. Imò probabilius est fundatores Ordinum quandoque præcepisse Confessionem etiam venialium, saltem sub veniali, uti limitat *Aver∫.* putantque *Espar∫.* q. 90. ad 10. a. 2. *Dicast.* nu. 118. *Bosco* à nu. 104. præcipere posse etiam sub mortali. Item probabilius est cum *Vasq.* & *Bosco* n. 110. contra *Arr.* nu. 36. Ecclesiam posse præcipere Confessionem venialium merè internorum, quod enim directè præciperet, esset sola Confessio merè externa. Neque ex dictis sequitur, quod venialia fierent materia necessaria Confessionis, nam sola Confessio fieret materia necessaria præcepti, liberum autem maneret confiteri quæcunque peccata, vel quodcunque veniale.

2019. §. 5. Præceptum divinum confitendi omnia mortalia obligat per se in periculo mortis, sive hoc fit ex morbo, sive ex imminente navigatione, prælio, partu periculoso, extremo supplicio &c. *S. Th. Suar. Côn. Castrop. Lugo* nu. 37. quod *Dicast.* nu. 20. dicit esse certissimum, cùm enim sit obligatio confitendi omnia mortalia, est saltem in morte, post quam illi satisfieri non posset: hinc dixi l. 4. n. 1533. ratione hujus præcepti teneri Medicum monere infirmos de periculo. Addunt cum aliis *Dicast.* nu. 21. & *Gorm.* p. 2. n. 22. eum, qui in eodem periculo post confessionem semel factam iterum peccat mortaliter, teneri iterum confiteri, quamvis non teneatur iterum communicare. Rectè tamen docent *Bonac.* & alii cum *Dian.* p. 3. t. 4. R. 120. contra *Henriq.* eum, qui in periculo mortis neglexit confiteri, non ideo teneri statim confiteri post hoc periculum, nam propterea tum tenebatur, quia tum aderat periculum mortis, ergo hoc cessante cessat hæc obligatio.

2020. §. 6. Probabilius est, quòd præceptum illud per se etiam obliget sæpius in vita. *Amic. Rhod. Illſ.* n. 13. *Platel.* n. 735. *Gormaz* & alii contra *Castrop. Dicast. Bosco* & alios: cùm enim Christus instituerit Confessionem eo fine, ut homines deterrerentur à recidiva & opportunas acciperent medicinas, debuit sæpius per vitam esse obligatio confitendi. Deinde si Christus tantùm pro morte obligâsset ad confessionem, Ecclesia non posset dici determinâsse præceptum divinum quoad tempus, nam sine determinatione Ecclesiæ erat per se obligatio pro periculo mortis, quod autem Ecclesia præceptum divinum determinârit quoad tempus, dicetur n. 2023. Denique qui præcipit aliquid & non determinat tempus, vult illud non differri nimis diu, nec exspectari tempus extremum, ergo.

§. 7. Esse præceptum omnia mortalia confitendi ante Communionem, dictum est l. 6. p. 1. n. 511. & à n. 533. Specialiter autem Sacerdotem, qui necessitate urgente absque Confessione celebravit, obligari *quamprimùm* confiteri, dictum est ibidem à nu. 543. 2021.

§. 8. Aliqui Rigoristæ docent peccatorem, quantumvis sibi contritus videatur, teneri non tantùm ante susceptionem, sed etiam ante ministrationem cujusvis alterius Sacramenti confiteri: *Sed contrà est*, 1. nam secundum dicta num. 751. *Clemens VII.* satis declaravit oppositum, & sufficere contritionem dixi cum communissima l. 6. p. 1. nu. 751. 2. Cùm de hoc nullum inveniatur præceptum, tanta obligatio asserenda non est sine maxima authoritate vel evidente ratione, uti dixi n. 2005 neutrum autem hic ostendi potest: hinc *Card. Lugo* d. 5. n. 114. ait nullum esse dubium apud Theologos & fideles, quòd tum sufficiat contritio. Per accidens tamen sæpiùs est obligatio confitendi, uti 1. Si talis suscepturus vel ministraturus aliud Sacramentum non posset conteri. 2. Si esset periculum reincidendi in nova peccata, nisi sæpiùs confiteretur, de quo casu *Lugo* ∫. 4. & *Dicast.* dub. 15. fusè discurrunt. 3. Si Confessio requiratur velut conditio, v. g. ad obtinendam dispensationem voti Castitatis vel impedimenti in contracto Matrimonio. 4. Addunt *Medin.* & alii apud *Aver∫.* & *Dicast.* n. 24. si periculum sit, ne alioqui peccata obliviscatur: sed hanc obligationem negant *Henriq. Côn. Turr. Villal. Fil. Dian. Aver∫. Dicast. Castrop. Gorm.* n. 38. *Lugo* n. 41. qui uti & *Dian.* meritò non obligat etiam ad scribenda peccata, ne è memoria excidant, id enim foret onus gravissimum & secundùm se expositum periculo manifestationis, saltem si fiat diu ante Confessionem. Quòd si ex dilatione vel omissione talis scriptionis obliviscatur aliqua, erit per accidens, & tenebitur confiteri, quando redibunt in memoriam. 2022.

§. 9. Datur præceptum omni anno saltem semel confitendi, omnia sua mortalia, uti constat ex *Conc. Later.* relato n. 595. ac definit *Trid.* seſſ. 14. De pœnit. can. 8. *Si quis dixerit confessionem omnium peccatorum, qualem Ecclesia servat, esse impossibilem & traditionem humanam à piis abolendam, aut ad eam non teneri omnes & singulos utriusque sexus Christi fideles juxta magni Conc. Lateran. constitutionem semel in anno, & ob id suadendum esse Christi fidelibus, ut non confiteantur tempore Quadragesimæ, anathema sit.* Quòd autem hoc præceptum non sit purè Ecclesiasticum sed divinum, declarat *Trid.* ibidem c. 5. his verbis: *Neque per Lateranense Concilium Ecclesia statuit, ut Christi fideles confiterentur, quod jure divino necessarium & institutum esse intellexerat, sed ut præceptum confessionis saltem semel in anno ab omnibus & singulis, cum ad annos discretionis pervenissent, impleretur.* Itaque dicendum est cum communissima, Christum præcepisse confessionem omnium mortalium, determinationem autem, quando & quoties id fieri deberet, reliquisse Ecclesiæ, quæ determinavit tempus anni, quâ determinatione tanquam conditione suppositâ jam præceptum illud divinum obligat omni anno semel confiteri, attamen simul obligat etiam præceptum Ecclesiasticum, uti rectè *Amic.* d. 17. n. 60. *Illſ.* n. 13. *Gorm.* à n. 63. 2023.

Fre-

Frequentem confessionem in illis, qui gentiliter vivunt, non esse signum prædestinationis, constat ex dictis l. 6. p. 1. n 672.

2024. Q. 301. *Quis teneatur præcepto confessionis annuæ.* R. §. 1. Non baptizati non tenentur, uti habet communissima cum *Castrop.* tr. 23. p. 20. §. 1. n. 6. & *Aversa* q. 15. s. 3. contra *Scot. Richard. Angel. Silv. Hiquæum* apud *Bosco* d. 7. s. 5. n 3. quorum sententiam *Vasq.* & *Dicast.* d. 7. n. 13. vocant improbabilem, præceptum enim dirigitur ad solos Christi fideles. *Nec obstat*, quòd l. 6. p. 1. n. 595. dixerim etiam non baptizatos obligari præcepto Communionis, *nam* disparitatem rectè assignat *Lugo* d. 15. n. 26. quòd non baptizatus possit facere hoc, quod requiritur ad Communionem, nimirum recipere Baptismum & communicare, hinc propter obligationem Communionis tenetur recipere Baptismum: E contrà quamvis reciperet Baptismum, non ideo teneretur confiteri, quia materia confessionis sunt sola peccata post Baptismum commissa, qualia non habet, ergo propter obligationem confessionis non potest nunc teneri ad Baptismum.

2025. §. 2. Baptizati omnino omnes, per se loquendo, tenentur, etiam hæretici, non tantùm vi præcepti divini sed etiam Ecclesiastici, sunt enim subditi Ecclesiæ & præceptum neminem excipit, *Lugo* à n. 144. *Gorm.* p. 2. n. 39. *Nec obstat*, quòd præceptum dirigatur ad fideles, *nam* fidelis hic dicitur, qui per Baptismum suscepit fidem, & nomine fidelis sæpe comprehendi etiam hæreticos, ostendit *Dicast.* nu. 79. Hinc l. 1. n. 794. dixi etiam excommunicatos teneri vi hujus præcepti petere absolutionem: item incarcerati, si aliter confiteri non possint, tenentur facere, ut à carcere liberentur, uti colligitur ex dictis l. 6. p. 1. n. 626. Apostoli ipsi post promulgationem sufficientem eodem præcepto tenebantur: de his tamen fusè discurrunt *Lugo* à n. 27. & *Dicast.* à nu. 49. putatque *Rhod.* in Pentecoste fuisse confirmatos in gratia, adeoque postea non peccâsse mortaliter nec indiguisse hoc Sacramento; ante Pentecosten autem non obligâsse hoc præceptum, & consentit *Avers.* suprà. Denique obligatur etiam Papa, uti rectè *Suar. Lugo* à n. 142. *Avers. Gorm.* nu. 27. præceptum enim quoad substantiam est divinum, & quamvis esset ecclesiasticum tantùm, adhuc teneretur quoad vim directivam saltem sub veniali, secundùm dicta l. 1. n. 675.

2026. §. 3. *J. Sanch.* d. 51. nu. 31. *Castrop. Diana*, *Burgh.* cent. 2. cas. 24. putant pueros ante septennium non obligari hoc præcepto, quia leges positivæ sunt tantùm de communiter contingentibus, L. *Nam ad ea*, ff. De legibus, communiter autem non contingit, ut pueri ante septennium habeant plenum usum rationis, quem leges positivæ supponunt in illo, quem obligant. Oppositum videtur probabilius, cùm enim Concilia præceptum non referant ad ætatem sed ad annos discretionis, id est, ad plenum usum rationis, si malitia superet ætatem & pueri ante septennium peccent mortaliter, æquè obligabuntur atq; alii.

2027. § 4. In dubio, an puer habeat plenum usum rationis, *Tamb.* De Commun. c. 4. nu. 19. dicit non teneri hoc præcepto confessionis, tum quia possessio est pro ipsius libertate contra legem, tum etiam quia lex est de confessione absoluta, id est, de confessione mortalis certi, qualem non potest afferre talis puer: sed *Castrop.* & *Bosco* nu. 38. rectè dicunt post septennium obligari, quia tum præsumitur plenus usus rationis, ergo lex est in possessione, lex autem præcipit confessionem, abstrahendo an absoluta an conditionata sequatur absolutio: Neque verum est, quòd lex sit tantùm de confessione mortalis certi, nam secundùm dicta à nu. 605. etiam est obligatio confitendi dubia.

Q. 302. *Cui facienda sit confessio annua.* R. §. 1. Ut satisfiat, debet confessio fieri proprio Sacerdoti, id est, habenti potestatem absolvendi hunc pœnitentem & ad hoc approbato: Nec sufficit, quòd sit Regularis, qui pro approbatione se præsentârit Episcopo fueritque dignus approbatione & injustè sit repulsus, uti constat ex hac 13. prop. ab *Alex. VII.* damnata: *Satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato*: Quamvis enim Episcopus sic rejiciens peccet, non ideo Regularis evadit approbatus. 2028.

§. 2. Quamvis fuerit aliquando obligatio annuè confitendi proprio Parocho, tamen nunc certò satisfaciunt, qui confitentur Regularibus privilegiatis, uti satis ostendit *Busenb.* relatus n. 2002. & patet ex Bulla 22. Leonis X. *Dum intra mentis arcana*, §. 6. Pauli III. 48. *Licet debitum.* Item ex constitutione Joannis XXII. in Extrav. *Vas electionis*, De hæreticis: Benedicti XI. in Extrav. *inter cunctas*, De privilegiis: Clem. VIII. *Significatum fuit nobis*, apud *Platel.* nu. 738. Possuntque videri *Azor* l. 13. c. 2. q. 2. & *Suar.* d. 26. s. 2. qui pluribus id probant. Quamvis autem ordinariè non teneatur Parochus per seipsum audire subditum, sed satis sit remittere ad delegatum, uti cum communi *Aversa* q. 16. s. 11. tamen si quis pro annua confessione vel in articulo mortis confiteri vellet ipsimet Parocho, *Possev. Dian. Avers.* dicunt tum fortè obligari per seipsum audire. Vide dicta l. 6. p. 1. à n. 133. 2029.

§. 3. Si quis confessus alia mortalia omiserit reservatum, quia hic Confessarius non habebat potestatem ad reservata, putat *Bosco* nu. 125. iterum teneri isto anno confiteri, quia non est confessus proprio Sacerdoti, proprius enim erat ille tantùm, qui posset ab omnibus directè absolvere. Contradicit probabiliter *Herincx*, quia ille erat proprius respectu omnium, quæ hìc & nunc debebant exprimi: & ex opposita sententia sequeretur eum, qui toto anno non posset recurrere ad Superiorem, toto anno non teneri confiteri, non enim tenetur ad Confessionem, per quam non satisfit. 2030.

§. 4. Si S. Petrus assumpto corpore me confitentem audiret & absolveret, absolutio censeri deberet valida, non enim fiet, nisi Deus velit eum esse extraordinarium Ministrum hujus Sacramenti, qualem posse esse Angelos & Beatos certum est cum S. Th. 3. p. q. 64. a. 7. Putat tamen *Lugo* in Resp. mor. l. 1. dub. 16. non fore satisfactum præcepto Confessionis annuæ, tum quia non fuissem confessus Sacerdoti proprio, tum etiam quia non subjecissem peccata mea clavibus Ecclesiæ, quas jam non habet S. *Petrus*, sed Papa ejus successor. 2031.

Q. 303. *Qualis debeat esse Confessio, ut satisfiat huic præcepto.* R. §. 1. Per Confessionem voluntariè nullam non satisfit nequidem Ecclesiæ præcepto, hinc *Alex. VII.* meritò damnavit hanc prop. 14. *Qui facit Confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.* Ratio est, quia Confessio nulla, sive invalida, reipsa non est Confessio, super quam possit cadere absolutio, ergo idem est, ac si nihil fiat, nihil autem faciendo non satisfit præcepto positivo: unde opinio multorum apud *Moyam* d. 1. q. 8. num. 21. qui docuerunt oppositum, nunquam fuit probabilis. 2032.

§. 2. Nec satisfit per Confessionem quamvis involuntariè nullam, quia simpliciter & verè non est Confessio, ergo nequidem ponitur substantia præcepti, *Platel.* n. 744. 2033.

§. 3. Probabilius est sufficere validam & informem, *Suar. Valent. Bonac. Lugo*, *Con. Castrop. Arr. Dicast. Ills.* n. 16. *Bosco* n. 74. dicens non esse dubitandum. *Nec obstat*, quòd per Communionem etiam materialiter tantùm sacrilegam non satisfiat præcepto Commu- 2034.

munionis annuæ, uti dictum est l. 6. p. 1. nu. 629. *nam* disparitas est, quòd Communio materialiter tantùm sacrilega, si ante consumptas species non removeatur obex gratiæ, sit & maneat omnino infructuosa, ideoque non attingatur finis præcepti: E contrà Confessio valida suo tempore reviviscit & prodest, quando per contritionem vel per subsequens Sacramentum removetur obex. *Dixi*, probabiliùs, nam etiam probabiliter contradicunt alii cum *Aversf.* q. 15. f. 6. & *Platel.* n. 745. quia finis præcepti est, hìc & nunc recuperare gratiam, maximè in articulo mortis & ante Communionem, ut sic consulatur partim saluti pœnitentis, partim reverentiæ Sacramenti Eucharistiæ.

2035. §. 4. Si Sacerdos etiam injustè noluisset aliquem confessum absolvere, non ideo hic satisfecisset præcepto, nam per Confessionem hìc intelligitur Sacramentum Pœnitentiæ, sive talis Confessio, quam sequatur valida absolutio, *Dur. Sot. Med. Nav. Suar. Vasq. Sal. Laym. Castrop.* aliique cum *Aversf.* suprà contra *Palud. Gabr. Vict. Silv. Còn.* quod probabile reputant *Fagund.* & *Dian.* p. 3. t. 4. R. 79. quamvis oppositum teneant ùt probabilius. Addit tamen *Bosco* n. 78. fortè excusandum, si anno sequente posset ab eodem Sacerdote accipere absolutionem, ne cogatur duobus eadem peccata aperire, quod videtur nimis molestum.

2036. Q. 304. *Quorum peccatorum Confessio sit materia necessaria hujus præcepti.* R. Mortalia per absolutionem remissa & etiam sola venialia esse materiam sufficientem Confessionis, dixi à n. 589. & à n. 593. Mortalia autem omnia post Baptismum commissa & nunquam directè subjecta absolutioni esse materiam necessariam dixi nu. 595. Quod à nu. 605. extendi etiam ad peccata negativè dubia. Item à n. 615. dixi ad quid teneatur, qui confessus est mortale certum tanquam dubium, vel contrà: quibus suppositis addo seqq.

2037. §. 1. Habens peccata tantùm interna tenetur hoc præcepto, non tantùm prout divinum est, sed etiam prout Ecclesiasticum, ita ut oppositum *Suar.* vocet plùs quàm temerarium, quamvis *Dicast.* d. 7. à n. 82. conetur defendere. Ratio est, quia Ecclesia directè præcipit actum externum Confessionis, ad quem præcipiendum authoritatem habet à Christo, ergo indirectè saltem obligat etiam ad confitendum peccatum internum, si aliud non adsit.

2038. §. 2. Si quis habeat tantùm venialia, *S. Bonav. Alex. Rich. Nugn. Rhod.* aliique apud *Aversf.* q. 15. f. 3. dicunt nihilominus esse obligationem illo anno confitendi, quia Ecclesia præcipit absolutè Confessionem, ergo si non habeat mortalia, tenebitur ad confitenda venialia: & hanc sententiam vocat probabilem *Gob.* in Exp. t. 4. à n. 230. sed probabiliùs tenent oppositum *Suar. Vasq. Lugo, Castrop. Arr. Dicast. Gorm. Tamb.* aliique plurimi cum *Aversf.* suprà, & colligitur ex *Florentino* ac *Tridentino*, nam dicunt esse præceptum confitendi omnia peccata, ergo non loquuntur de venialbus, nam *Trid.* sess. 14. De pœn. c. 5. dicit non esse præceptum confitendi venialia: & idem est de mortalibus antehac ritè confessis, sunt enim materia adhuc magis libera. Putant tamen *Lugo* d. 15. n. 133. *Castrop. Gorm.* n. 30. eum, qui nollet confiteri, quia haberet sola venialia, nihilominus teneri se sistere Parocho, & illi hunc conscientiæ suæ statum declarare, ut sciat, cur Parochianus suus præceptum illud non impleat: Estque absolutè melius confiteri venialia, ut ab his detur directa absolutio, à mortalibus autem, si adsint, indirecta, vix enim fiet, ut qui toto anno Confessionem omittit, non peccet mortaliter, quamvis postea non recordetur, uti cum *Lugo* & aliis notat *Steph.* t. 5. d. 5. n. 237.

§. 3. Habens unicum mortale, à quo hoc anno confitendo excusatur, v. g. ob periculum gravis damni, secundùm *Suar.* & *Dian.* p. 3. t. 4. R. 125. non tenetur confiteri de venialibus, quia cùm confessio peccati mortalis hìc & nunc sit moraliter impossibilis, hoc præceptum, quod est de solis mortalibus confitendis, hìc & nunc non obligat. 2039.

§. 4. Qui omni die anni confessus est venialia, si die anni ultimâ peccet mortaliter vel recordetur mortalis non confessi, tenetur ultimâ illâ die confiteri, quia necdum satisfecerat præcepto, cùm Confessio venialium non sit materia præcepti. *Vasq. Regin. Laym. Bonac. Lugo, Arr. Aversf.* q. 15. f. 5. & certum esse dicit *Castrop.* quamvis contradicant aliqui cum *Rhod.* Ille tamen satisfecit, qui mortale anno præcedente commissum & per oblivionem omissum hoc anno confessus est, quia licèt remissum esset indirectè, adhuc tamen erat materia necessaria hujus Confessionis. 2040.

§. 5. Qui per annum saltem semel confessus est mortale dubium cum venialibus, satisfecit, nec tenetur iterum confiteri, quamvis postea incidat in mortale certum, *Lugo* n. 169. *Dicast.* n. 134. quia erat obligatio confitendi illud dubium, ergo posuit materiam præcepti. Si solum peccatum dubium confessus esset, *Lugo* n. 171. *Dicast. Arr.* d. 52. n. 61. adhuc dicunt satisfecisse, sed probabile est oppositum, quia si illud peccatum dubium non fuit verè peccatum, absolutio fuit nulla, nec Sacramentum reipsa susceptum est, ergo nec est certus se esse validè confessum, lex autem est de confessione, quam sequatur valida absolutio, & quæ sit verum Sacramentum, quæ lex est in certa possessione, & cui non videtur satisfactum per solutionem ita incertam. Et ob hanc rationem universaliter verum est, quòd ille, qui scit se hoc anno habuisse mortale, & prudenter dubitat, an hoc anno unquam sit validè confessus, adhuc teneatur confiteri. 2041.

Q. 305. *Quando, & an etiam sæpius in anno fieri debeat confessio mortalium, ut satisfiat huic præcepto.* R. §. 1. Probabilius est cum *Sot. Vict. Henriq. Sa, Vasq. Valent. Còn. Laym. Bonac. Fill. Castrop. Lugo, Dicast. Arr. Tamb. Bosco, Gorm.* contra *P. Sot. Suar. Fagund.* & alios obligationem confitendi annuè non esse alligatam tempori paschali, nam *Trid.* sess. 14. De Pœn. c. 5. morem tempore quadragesimali confitendi solummodo laudat velut pium & meritò retinendum: Can. autem 8. damnat eos, qui dicunt, vel non esse obligationem confitendi semel in anno, vel esse suadendum, ut confessio non fiat tempore Quadragesimæ, ergo manifestè innuit tempus pro obligatione esse annum, pro consilio autem esse Quadragesimæ. Similiter *Conc. Lateran.* præcipiens Communionem in paschate & confessionem saltem semel in anno, satis significat tempus præcepti pro confessione esse totum annum: Congruentia fuit, quia hæc confessio præcipitur ex suppositione culpæ mortalis, quæ cum possit committi omni tempore anni, expediebat confessionem non alligari certo tempori, ne occasio daretur eam nimiùm differendi usque ad illud determinatum tempus. *Nec obstat*, quòd in Extrav. *Vices* De Treuga & pace, dicatur parochianos de jure teneri saltem semel in paschate proprio Sacerdoti confiteri, *nam* legenti contextum patet mentem Pontificis fuisse tantùm dicere, quòd saltem semel in anno debeat parochianus recognoscere Parochum, quod si aliàs non fecerit, debeat in paschate, de quo ideo specialiter meminit, quia tum solent omnes confiteri, & qui est in mortali, per accidens tenetur ratione Communionis. 2042.

§. 2. Annum pro implendo hoc præcepto numerant à paschate ad pascha *Sot. Nav. Suar. Còn. Laym.* 2043.

Bonac.

Bonac. Fagund. Arr. Averſ. ſ. 5. quia ſic interpretatur uſus fidelium. E contrà *Vaſq. Nugn. Sylv. Caſtrop. Lug. Rhod. Dicaſt. Gorm. Boſco* d. 7. ſ. 6. nu. 132. numerant à 1. Januarii ad ultimam Decembris, quia nomine anni per præceptum expreſſi in communi acceptione intelligitur, quod à 1. Jan. decurritur uſque ad ult. Decemb. Alii numerant à primo peccato mortali poſt confeſſionem: Alii ab ultima confeſſione: Alii à principio uſûs rationis, ſed has ſententias rectè confutant *Lugo* d. 15. à n. 154. & *Boſco* à nu. 139. Quamvis autem numeres à paſchate ad paſcha, nihil refert, quòd confeſſio aliquando differatur ad 13. menſes, & aliquando bis fieri debeat intra 11. menſes, eò quòd paſcha poſſit hoc anno venire maturiùs & ſequente ſeriùs, vel contrà, nam idem fit in Communione, & totum illud tempus adhuc eſt unus annus eccleſiaſticus, atque ſic ſemel confitetur omni anno. Similiter qui numerant à. 1. Jan. ad ult. Dec. communiter dicunt cum *Caſtrop. Lugo, Dicaſt.* d. 7. n. 129. *Gorm.* n. 68. ſatisfacturum huic præcepto, qui confiteretur hoc anno 1. Jan. & ſequente anno ult. Dec. quamvìs inter illas confeſſiones intercederent duo anni, quia adhuc verum eſſet, quod ſemel omni anno eſſet confeſſus: Alii cum *Sporer* nu. 533. contradicunt in hoc, quia non attingitur finis præcepti, qui eſt reconciliatio cum Deo non nimiùm dilata, ſed reſpondet *Dicaſt.* num. 186. quamvìs hic ſit finis Eccleſiæ, tamen pro illo obtinendo non præcipit adhiberi aliud medium præter confeſſionem omni anno ſemel, quæ ponitur.

2044. §. 3. Quò quis diutius differt confeſſionem ultra annum, probabilius eſt eò graviùs peccare, quia longiùs recedit ab intentione præcepti: dilationem tamen illam eſſe unicum peccatum continuatum dicunt *Valent. Cón. Nugn. Laym. Diana* & alii cum *Averſ.* E contrà *Bonac.* dicit eſſe tot peccata, quot occaſiones negliguntur, & certum eſt, ſi aliquando retractâſſet priorem voluntatem, jam volendo confiteri, & poſtea iterum noluiſſet, tum multiplicandum numerum.

2045. §. 4. Qui prævidet ſe poſtea impediendum, quominus iſto anno confiteatur mortalia vel reſervata habenti poteſtatem abſolvendi, tenetur prævenire, ſicuti qui ſerò non poterit audire Miſſam, tenetur audire maturè, qui à prandio non poterit orare Horas, tenetur manè, quia tum adeſt præceptum & impleri poteſt, ergo debet, *Suar. Vaſq. Henriq. Cón. Regin. Bonac. Laym. Caſtrop. Rhod. Gorm. Averſ. Boſco, Arr.* dicens eſſe clariſſimum, eſt autem contra *De La Crux* apud *Dian.* p. 3. t. 4. R. 69. Putat tamen probabilius *Dicaſt.* à nu. 184. contra alios non teneri hoc anno anticipare pro anno ſequente, nam obligatio anni ſequentis nondum adeſt, ergo nunc non poſſet ſatisfieri præcepto reſpicienti annum ſequentem.

2046. §. 5. Si quis priore anno non ſit confeſſus, *S. Anton. Silv. Tabie. Valent.* & alii dicunt non obligari ſub initium hujus anni, quam ſententiam *Dian. Fill. Tamb.* vocant probabilem, *Dicaſt.* n. 146. probabiliſſimam, quia obligatio confitendi videtur alligata illi anno, uti obligatio Horarum eſt alligata tali diei, cum quo obligatio deſinit. E contrà *Sot. Nav. Med. Victor. Suar. Vaſq. Cón. Caſtrop. Rhod. Arr. Boſco. Gorm. Lugo* aliique cum *Averſa* q. 15. ſ. 5. probabiliùs dicunt nunc ſtatim obligari, quia annus erat ad urgendam executionem, ne nimiùm differretur, non ad terminandam obligationem, uti etiam dixi l. 6. p. 1. num. 644. de Communione Paſchali, ideoque *Dicaſt.* hanc ſententiam etiam vocat probabiliſſimam: Ratio autem eſt, quia non ceſſat finis præcepti, qui eſt reconciliatio cum Deo, uti è contrà ceſſat finis præcepti, ſi quis herì non oraverit Horas, nam finis erat bona occupatio Clerici pro iſta die.

§. 6. Qui multis annis non eſt confeſſus, confitendo hodie ſatisfacit pro omnibus annis præteritis, quantùm nunc ſatisfieri poteſt, quia per unam illam confeſſionem obtinet finem præcepti, qui eſt reconciliatio cum Deo per confeſſionem omnium mortalium euſque commiſſorum: & quamvìs confiteretur ſæpius, non obtineret alterum finem, qui erat non differre confeſſionem ultra annum, quod nunc eſt impoſſibile, *Averſ. Boſco* à num. 154. *Gorm.* num. 68. Si tamen adhuc ante finem hujus anni relaberetur in mortale, *Suar. Nugn. Cón. Hurt. Fill. Bonac. Laym. Averſ. Sporer* à nu. 533. probabiliùs dicunt fore obligatum ad iterum confitendum hoc anno, maximè ſi prior confeſſio facta eſt ſub initium anni, quia hæc confeſſio cenſeretur fuiſſe pro præterito anno, cujus obligatio necdum erat ſublata, jam autem adveniret nova obligatio per novum peccatum, ſicuti ſi quis ex pœnitentia à Confeſſario injuncta obligatus jejunare ſemel omni menſe hujus anni, ſi hoc menſe omittat, tenetur ſequenti menſe bis: probatque fusè *Creſp. à Borgia* in ſelect. q. 12. non poſſe per unam confeſſionem, ſatisfieri pro pluribus annis, quando adhuc ſatisfieri poteſt per plures: E contrà *Caſtrop. Lugo* n. 180. *Dicaſt.* n. 142. *Boſco* à nu. 145. *Gorm.* n. 36. dicunt etiam fore ſatisfactum pro hoc anno, quod probabile eſſe agnoſcunt *Cón.* & *Bonac.* quia confeſſus eſt hoc anno ſemel, plus autem non requirit præceptum. 2047.

§. 7. Qui confeſſus eſt aliquod mortale, & aliud omiſit ex oblivione, non ideo tenetur eo anno iterum confiteri, quia tantùm præcipitur confeſſio mortalium memoriæ occurrentium, & aliàs fieri poſſet, ut decies tenereris confiteri, ſi decies recordareris novi mortalis, *Suar, Cón. Fag. Bonac. Fill. Lugo, Averſ. Dicaſt. Tamb. Dian.* R. 124. *Boſco* nu. 120. & certum eſſe dicit *Caſtrop.* t. 23. p. 20. §. 3. n. 2. contra *Med. Sot. Henriq.* Si autem ſcienter aliquod mortale omiſiſſet, ſed ex juſta cauſa, putant *Arr. Gorm.* n. 29. tum ſaltem fore obligationem intra iſtum annum hoc mortale confitendi, quia non eſt confeſſus mortalia, quæ occurrebant memoriæ: Addit *Corduba* eſſe obligationem *quamprimum* confitendi, ſed *Lugo* n. 166. dicit *Cordubam* carere fundamento, ſatis enim eſſet ſaltem intra iſtum annum confiteri: docetque præterea idem *Lugo* cum *Suar. Averſ. Cón. Dicaſt.* n. 138. *Boſco* à n. 123. nequidem opus eſſe ideo confiteri iterum intra iſtum annum, quia jam ſemel confeſſus eſt, quantùm hic & nunc tenebatur, ergo ſatisfecit præcepto. Si tamen confeſſus eſſet alicui non habenti poteſtatem abſolvendi à mortalibus, fatentur *Lugo* n. 168. *Averſ.* ſuprà, *Dicaſt.* n. 137. teneri intra iſtum annum ſua mortalia confiteri habenti poteſtatem, quia Eccleſia præcipit confiteri ſua mortalia proprio Sacerdoti, id eſt, habenti poteſtatem in mortalia, quam non habuiſſet ille prior Sacerdos. 2048.

§. 8. Si quis poſt Confeſſionem mortalium, quæ euſque fecerat, eo anno incidat in novum mortale, *Sot. Med. Suar. Henriq.* & alii cum *Averſ.* dicunt eſſe obligationem iterum confitendi, quia necdum eſt confeſſus omnia mortalia eo anno commiſſa, ſed probabiliùs negant *Vict. Cón. Regin. Laym. Becan. Hurt. Dia. Arr. Caſtrop.* n. 3. *Dicaſt.* n. 133. *Boſco* n. 115. *Gorm.* n. 28. quia tantùm præcipitur una Confeſſio omnium mortalium tum memoriæ occurrentium, quæ facta eſt: & hanc ſententiam certam eſſe dicit *Lugo* n. 164. aliàs fieri poſſet, ut quis decies teneretur confiteri, ſi ſtatim confiteretur commiſſum, & toties relaberetur. 2049.

Q. 306. *Quid excuſet ab hoc præcepto confeſſionis annuæ. R.* §. 1. Excuſat impotentia phyſica & moralis, & modo, quo à n. 1140. dictum eſt ſimiles impotentias excuſare à præcepto confeſſionis materia- 2050.

liter

liter integræ: item sicuti l. 6. p. 1. n. 511. & à n. 533. dictum est similes impotentias excusare à præcepto confessionis ante Communionem.

2051. §. 2. Dixi n. 1190. eum, qui confiteri non potest nisi per interpretem, non teneri præcepto confessionis annuæ: attamen videri esse obligationem sic confitendi in articulo mortis. Addidi n. 1194. si quis confiteri non possit nisi ex scripto, ad hoc teneri, si non sit morale periculum manifestationis.

2052. §. 3. Qui non potest confiteri, non ideo vi hujus præcepti tenetur illo anno conteri, quia neque lex naturalis neque divina neque humana præcipit contritionem omni determinatè anno, sed confessionem, *Con.* d. 3. n. 22. *Nec obstat*, quòd contritio sit pars confessionis, qui autem non potest totum, tenetur ad partem, quam potest, *nam* præterquam quòd contritio non sit pars necessaria confessionis, cùm attritio sufficiat, adhuc tamen axioma illud tantum valet, quando totum constat partibus ejusdem rationis, ita ut ponendo partem attingat hoc, quod est totum secundùm substantiam, v. g. qui vovit 8. diebus jejunare, si non possit 8. sed possit 4. tenetur ad 4., quia semper ponet substantiam jejunii, quod est res ex voto debita. E contrà si totum non constet partibus ejusdem rationis, non ideo tenetur ad partem, hinc qui vovit statum religiosum, si non possit servare castitatem, non ideo tenetur ad paupertatem & obedientiam, quia per hoc non habebit substantiam statûs religiosi, qui erat res ex voto debita.

2053. Q. 307. *Quas pœnas incurrat non confitens semel in anno.* R. Incurrit pœnam, ut vivus arceatur ab ingressu Ecclesiæ, mortuus autem careat Ecclesiasticâ sepulturâ, uti habetur in cap. *Omnis utriusque sexûs*, De pœn. & remiss. Neque requiritur, ut neglexerit utrumque præceptum, confessionis & Communionis, sed satis est, si non impleverit utrumque, sive si alterutrum neglexerit, uti cum communi *Suar.* d. 36. s. 5. Hæ tamen pœnæ non incurruntur ipso facto, sed sunt ferendæ per Superiorem Ecclesiasticum sententiæ.

2054. Q. 308. *Quis sit tenor Bullæ Cœnæ.* R. Ratione reservationis multorum casuum dixi aliqua de Bulla Cœnæ, à n. 1609. quam existimo hoc loco opportunè addi: Hæc autem est ejus tenor.

BULLA COENÆ.

PAstoralis Romani Pontificis vigilantia & solicitudo, cùm in omni Christianæ Reipublicæ pace & tranquillitate procuranda pro sui muneris officio assiduè versatur, tum potissimùm in Catholicæ fidei, sine qua impossibile est placere Deo, unitate atque integritate retinenda maximè elucet: nimirum, ut fideles Christi non sint parvuli fluctuantes, neque circumferantur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, ad circumventionem erroris, sed omnes occurrant in unitatem fidei & agnitionis Filii Dei in virum perfectum, neq; se in hujus vitæ societate & communione lædant aut inter se alter alteri offensionem præbeat, sed potiùs in vinculo charitatis conjuncti, tanquam unius corporis membra sub CHRISTO Capite, ejusque in terris Vicario Romano Pontifice Beatissimi Petri successore, à quo totius Ecclesiæ unitas dimanat, augeantur in ædificationem, atque ita divinâ gratiâ adjutrice, sic præsentis vitæ quiete gaudeant, ut futurâ quoq; beatitudine perfruantur. Ob quas sanè causas Romani Pontifices prædecessores nostri, hodiernâ die, quæ anniversariâ Dominicæ Cœnæ commemoratione solennis est, spiritualem Ecclesiasticæ disciplinæ gladium, & salutaria justitiæ arma per ministerium summi Apostolatûs ad Dei gloriam, & animarum salutem solenniter exercere consueverunt: Nos igitur, quibus nihil optabilius est, quàm fidei inviolatam integritatem, publicam pacem & justitiam, Deo auctore, tueri, vetustum & solennem hunc morem sequentes,

§. 1. Excommunicamus, & anathematizamus, ex parte Dei Omnipotentis, Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, auctoritate quoque Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, ac Nostrâ, quoscunque Hussitas, Wicklephistas, Lutheranos, Zvvinglianos, Calvinistas, Ugonottos, Anabaptistas, Trinitarios, & à Christiana fide apostatas, ac omnes & singulos alios hæreticos quocunque nomine censeantur, & cujuscunque sectæ existant, ac eis credentes, eorumque receptatores, fautores, & generaliter quoslibet illorum defensores, ac eorundem libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes, sine auctoritate nostra & Sedis Apost. scienter legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes ex quavis causa publicè, vel occultè, quovis ingenio, vel colore, nec non schismaticos, & eos, qui se à nostra, & Rom. Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt.

§. 2. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos cujuscunque statûs, gradûs, seu conditionis fuerint: Universitates verò, Collegia, & Capitula quocunque nomine nuncupentur, interdicimus: ab ordinationibus, seu mandatis nostris, ac Romanorum Pontificum pro tempore existentium ad universale futurum Concilium appellantes; necnon eos, quorum auxilio, consilio, vel favore, appellatum fuerit.

§. 3. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes Piratas, Cursarios, ac Latrunculos maritimos, discurrentes Mare nostrum, præcipuè à Monte Argentario usque ad Tarracinam, ac omnes eorum fautores, receptatores, & defensores.

§. 4. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos, qui Christianorum quorumcunque navibus, tempestate, seu in transversum (ùt dici solet) jactatis, vel quoquo modo naufragium passis, sive in ipsis navibus, sive ex eisdem ejecta in mari, vel in litore inventa, cujuscunque generis bona, tam in nostris Tyrrheni, & Adriatici, quàm in cæteris cujusque maris regionibus, & litoribus surripuerint; ita ut nec ob quodcunque privilegium, consuetudinem, aut longissimi etiam immemorabilis temporis possessionem, seu alium quemcunque prætextum excusari possint.

§. 5. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, qui in terris suis nova pedagia, seu gabellas, præterquam in casibus sibi à jure, seu ex speciali Sedis Apostolicæ licentia permissis, imponunt, vel augent, seu imponi, vel augeri prohibita exigunt.

§. 6. Item excommunicamus & anathematizamus omnes falsarios litterarum Apostolicarum, etiam in forma Brevis, ac Supplicationum, gratiam, vel justitiam concernentium, per Romanum Pontificem, vel S. R. E. Vice-Cancellarios, seu gerentes vices eorum, aut de mandato ejusdem. Rom. Pontificis signatarum, necnon falsò fabricantes litteras Apostolicas, etiam in forma Brevis, & etiam falsò signantes Supplicationes hujusmodi sub nomine Rom. Pontificis, seu Vice-Cancellarii, aut gerentium vices prædictorum.

§. 7. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Saracenos, Turcas, & alios Christiani nominis hostes & inimicos, vel hæreticos per nostras, sive hujus sanctæ Sedis sententias expressè, & nominatim declaratos, deferunt, seu transmittunt equos, arma, ferrum, filum ferri, stannum, chalybem, omniaque alia metallorum genera, atque bellica instrumenta, ligamina, cannabem, funes, tam ex ipso

ipso cannabe, quàm aliâ quâcumque materiâ, & ipsam materiam aliaque hujusmodi, quibus Christianos, & Catholicos impugnant, necnon illos, qui per se, vel alios de rebus statum Christianæ Reipub. concernentibus, in Christianorum perniciem, & damnum ipsos Turcas, & Christianæ Religionis inimicos, nec non hæreticos, in damnum Catholicæ Religionis, certiores faciunt, illisque ad id auxilium, consilium, vel favorem quomodolibet præstant. Non obstantibus quibuscumque privilegiis, quibusvis personis, Principibus, Rebuspublicis, per Nos, & Sedem prædictam hactenus concessis, de hujusmodi prohibitione expressam mentionem non facientibus.

§. 8. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes impedientes, seu invadentes eos, qui victualia, seu alia ad usum Rom Curiæ necessaria adducunt, ac etiam eos, qui, ne ad Rom. Curiam adducantur, vel afferantur, prohibent, impediunt, seu perturbant, seu hæc facientes defendunt, per se, vel alios, cujuscunque fuerint ordinis, præeminentiæ, conditionis, & status, etiamsi Pontificali, seu Regali, aut aliâ quavis Ecclesiasticâ, vel mundanâ præfulgeant dignitate.

§. 9. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Sedem Apostolicam venientes, & recedentes ab eadem, suâ, vel aliorum operâ interficiunt, mutilant, spoliant, capiunt, detinent: nec non illos omnes, qui jurisdictionem ordinariam, vel delegatam, à Nobis, vel nostris Judicibus non habentes, illam sibi temerè vendicantes, similia, contra morantes in eadem Curia, audent perpetrare.

§. 10. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes, seu deprædantes Romipetas, seu Peregrinos ad Urbem causâ devotionis, seu peregrinationis accedentes, & in ea morantes, vel ab ipsa recedentes, & in his dantes auxilium, consilium vel favorem.

§. 11. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter insequentes S. R. E. Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sedisque Apostolicæ Legatos, vel Nuncios, aut eos à suis Diœcesibus, Territoriis, Terris, seu Dominiis ejicientes: Necnon ea mandantes, vel rata habentes, seu præstantes in eis auxilium, consilium, vel favorem.

§. 12. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per se, vel per alios, personas Ecclesiasticas quascunque, vel sæculares ad Romanam Curiam super eorum causis, & negotiis recurrentes, ac illa in eadem Curia prosequentes, aut procurantes, negotiorumque gestores, advocatos, procuratores, & agentes, seu etiam Auditores, vel Judices super dictis causis, vel negotiis deputatos, occasione causarum, vel negotiorum hujusmodi occidunt, seu quoquomodo percutiunt, bonis spoliant, seu qui per se, vel per alios directè, vel indirectè, delicta hujusmodi committere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel favorem præstare non verentur, cujuscunque præeminentiæ, & dignitatis fuerint.

§. 13. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes tam Ecclesiasticos, quàm sæculares, cujuscunq; dignitatis, qui prætexentes frivolam quandam appellationem à gravamine, vel futura executione literarum Apostolicarum etiam in forma Brevis tam gratiam quàm justitiam concernentium: Nec non citationum, inhibitionum, sequestrorum, monitoriorum, processuum, executorialium, & aliorum decretorum, à Nobis, & à Sede prædicta, seu Legatis, Nunciis, Præsidentibus, Palatii nostri & Cameræ Apostolicæ Auditoribus, Commissariis, aliisque Judicibus, & Delegatis Apostolicis emanatorum, & quæ pro tempore emanaverint, aut alias ad Curias sæculares, & laicam potestatem recurrunt, & ab ea, instante etiam Fisci Procuratore, vel Advocato, appellationes hujusmodi admitti, ac literas, citationes, inhibitiones, sequestra, monitoria, & alia prædicta capi, & retineri faciunt, quive illa simpliciter, vel sine eorum beneplacito & consensu, vel examine executioni demandari, aut ne Tabelliones & Notarii, super hujusmodi literarum & processuum executione, instrumenta, vel acta conficere, aut confecta parti, cujus interest, tradere debeant, impediunt, vel prohibent, ac etiam partes, seu eorum Agentes, consanguineos, affines, familiares, Notarios, executores, & subexecutores litterarum, citationum, monitoriorum, & aliorum prædictorum capiunt, percutiunt, vulnerant, carcerant, detinent, ex civitatibus, locis, & Regnis ejiciunt, bonis spoliant, perterrefaciunt, concutiunt, & comminantur per se vel alium, seu alios, publicè, vel occultè, quive aliàs quibuscunque personis, in genere, vel in specie, ne pro quibusvis eorum negotiis prosequendis, seu gratiis, vel litteris impetrandis ad Romanam Curiam accedant, aut recursum habeant, seu gratias ipsas, vel litteras à dicta Sede impetrent, seu impetratis utantur, directè vel indirectè prohibere, statuere, seu mandare, vel eas apud se aut Notarios, seu Tabelliones, vel aliàs quomodolibet retinere præsumunt.

§ 14. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos, qui per se, vel alios, auctoritate propriâ, ac de facto, quarumcunque exemptionum, vel aliarum gratiarum, & litterarum Apostolicarum prætextu, beneficiales, & decimarum, ac alias causas spirituales, & spiritualibus annexas, ab Auditoribus, & Commissariis nostris, aliisque Judicibus Ecclesiasticis avocant, illorumve cursum, audientiam, ac personas, capitula, conventus, collegia, causas ipsas prosequi volentes impediunt, ac se de illarum cognitione tanquam Judices interponunt; Quive partes actrices, quæ illas committi fecerunt, & faciunt, ad revocandum, & revocari faciendum citationes, vel inhibitiones, aut alias litteras in eis decretas, & ad faciendum, vel consentiendum eos, contra quos tales inhibitiones emanârunt, à censuris, & pœnis in illis contentis absolvi per statutum, vel aliàs, compellunt, vel executionem litterarum Apostolicarum, seu executorialium, processuum, ac decretorum prædictorum, quomodolibet impediunt, vel suum ad id favorem, consilium, aut assensum præstant, etiam prætextu violentiæ prohibendæ, vel aliarum prætensionum, seu etiam donec ipsi ad Nos informandos, ut dicunt, supplicaverint, aut supplicari fecerint, nisi supplicationes hujusmodi coram Nobis, & Sede Apostolica legitimè prosequantur, etiamsi talia committentes fuerint Præsidentes Cancellariarum, Consiliorum, Parlamentorum, Cancellarii, Vicecancellarii, Consiliarii ordinarii vel extraordinarii quorumcunque Principum sæcularium, etiamsi Imperiali, Regali, Ducali, vel aliâ quacunque præfulgeant dignitate, aut Archi-Episcopi, Episcopi, Abbates, Commendatarii, seu Vicarii fuerint.

§. 15. Quive ex eorum prætenso officio, vel ad instantiam partis, aut aliorum quorumcunq; personas Ecclesiasticas, Capitula, Conventus, Collegia Ecclesiarum quarumcunque coram se ad suum tribunal, Audientiam, Cancellariam, Consilium, vel Parlamentum, præter Juris Canonici dispositionem, trahunt, vel trahi faciunt, vel procurant directè, vel indirectè, quovis quæsito colore: Necnon qui statuta, ordinationes, constitutiones, pragmaticas, seu quævis alia decreta in genere, vel in specie ex quavis causa, & quovis quæsito colore, ac etiam prætextu cujusvis consuetudinis, aut privilegii, vel aliàs

aliàs quomodolibet fecerint, ordinaverint, & publicaverint: vel factis, & ordinatis usi fuerint, unde libertas Ecclesiastica tollitur, seu in aliquo læditur, vel deprimitur, aut aliàs quovis modo restringitur, seu nostris & dictæ Sedis, ac quarumcunque Ecclesiarum juribus quomodolibet directè, vel indirectè, tacitè, vel expressè præjudicatur.

§. 16. Necnon qui Archi-Episcopos, Episcopos, aliosque superiores, & inferiores Prælatos, & omnes alios quoscumque Judices Ecclesiasticos ordinarios quomodolibet hac de causa directè, vel indirectè, carcerando, vel molestando eorum Agentes, procuratores, familiares, necnon consanguineos & affines, aut aliàs impediunt, quominùs suâ jurisdictione ecclesiasticâ contra quoscunque utantur, secundùm quod Canones, & sacræ Constitutiones ecclesiasticæ, & Decreta Conciliorum generalium, & præsertim Tridentini, statuunt; ac etiam eos, qui post ipsorum Ordinariorum, vel etiam ab eis delegatorum quorumcunque sententias, & decreta, aut aliàs fori Ecclesiastici judicium eludentes, ad Cancellarias, & alias Curias sæculares recurrunt, & ab illis prohibitiones, & mandata etiam pœnalia, Ordinariis, & delegatis prædictis decerni, & contra illos exequi procurant, eos quoque, qui hæc decernunt & exequuntur, seu dant auxilium, consilium, patrocinium, & favorem in eisdem.

§. 17. Quive jurisdictiones, seu fructus, redditus, & proventus ad Nos, & Sedem Apostolicam, & quascunque Ecclesiasticas personas ratione Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum Beneficiorum Ecclesiasticorum pertinentes usurpant, vel etiam quavis occasione, vel causâ, sine Romani Pontificis, vel aliorum ad id legitimam facultatem habentium expressa licentia sequestrant.

§. 18. Quive collectas, decimas, talleas, præstantias, & alia onera Clericis, Prælatis, & aliis personis Ecclesiasticis, ac eorum, & Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum Beneficiorum Ecclesiasticorum bonis, illorumque fructibus, redditibus & proventibus hujusmodi absque simili Romani Pontificis speciali, & expressa licentia imponunt, & diversis etiam exquisitis modis exigunt, aut sic imposita, etiam à spontè dantibus & concedentibus recipiunt. Necnon qui per se, vel alios directè, vel indirectè prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel favorem præstare non verentur, cujuscunque sint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis aut statûs, etiamsi Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, seu Principes, Duces, Comites, Barones, & alii Potentatus quicunque etiam Regnis, Provinciis, Civitatibus, & Terris quoquomodo Præsidentes, Consiliarii, & Senatores, aut quâvis etiam Pontificali dignitate insigniti. Innovantes decreta super his per sacros Canones, tam in Lateranensi novissimè celebrato, quàm Conciliis generalibus edita, etiam cum censuris, & pœnis in eis contentis.

§. 19. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & quoscunque Magistratus, & Judices, Notarios, Scribas, Executores, Subexecutores quomodolibet se interponentes in causis capitalibus, seu criminalibus contra personas Ecclesiasticas, illas processando, banniendo, capiendo, seu sententias contra illas proferendo, vel exequendo, sine speciali, specifica, & expressa hujus sanctæ Sedis Apostolicæ licentia, quique hujusmodi licentiam ad personas, & casus non expressos extendunt, vel aliàs illâ perperam abutuntur, etiamsi talia committentes fuerint Consiliarii, Senatores, Præsidentes, Cancellarii, Vice-Cancellarii, aut quovis alio nomine nuncupati.

§. 20. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per se, seu alios directè, vel indirectè sub quocunque titulo, vel colore invadere, destruere, occupare, ac detinere præsumpserint, in totum, vel in partem, Almam Urbem, Regnum Siciliæ, Insulas Sardiniæ, & Corsicæ, Terras citra Pharum, Patrimonium Beati Petri in Thuscia, Ducatum Spoletanum, Comitatum Venaysinum, Sabinensem, Marchiæ Anconitanæ, Massæ Trebariæ, Romandiolæ, Campaniæ, & maritimas Provincias, illarumque Terras, & loca, ac Terras specialis commissionis Arnulphorum, Civitatesque nostras, Bononiam, Cæsenam, Ariminum, Beneventum, Perusium, Avenionem, Civitatem Castelli, Tudertum, Ferrariam, Comacium, & alias Civitates, Terras, & loca, vel jura ad ipsam Romanam Ecclesiam pertinentia, dictæque Romanæ Ecclesiæ mediatè, vel immediatè subjecta, necnon supremam jurisdictionem in illis Nobis, & eidem Romanæ Ecclesiæ competentem de facto usurpare, perturbare, retinere, & vexare variis modis præsumunt, necnon adhærentes, fautores, & defensores eorum, seu illis auxilium, consilium, & favorem quomodolibet præstantes.

§. 21. Volentes præsentes nostros processus, ac omnia, & quæcunque his litteris contenta, quousque alii hujusmodi processus, à Nobis aut Romano Pontifice pro tempore existente fiant aut publicentur, durare, suosque effectus omnino sortiri.

§. 22. Cæterum à prædictis sententiis nullus per alium, quàm per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc, nisi de stando Ecclesiæ mandatis, & satisfaciendo cautione præstitâ, absolvi possit, etiam prætextu quarumvis facultatum, & indultorum quibuscunque Ecclesiasticis, sæcularibus, & quorumvis Ordinum, etiam Mendicantium, ac Militarium regularibus, etiam Episcopali, vel aliâ majori dignitate præditis; ipsisque Ordinibus, & eorum Monasteriis, Conventibus, & Domibus, ac Capitulis, Collegiis, Confraternitatibus, Congregationibus, Hospitalibus & locis piis, necnon laicis, etiam Imperiali, Regali, & aliâ mundanâ excellentiâ fulgentibus, per Nos, & dictam Sedem, ac cujusvis Concilii decreta, verbo, litteris, aut aliâ quacũque scripturâ in genere, & in specie concessorũ, & innovatorum, ac concedendorum, & innovandorum.

§. 23. Quòd si fortè aliqui contra tenorem præsentium talibus excommunicatione, & anathemate laqueatis, vel eorum alicui absolutionis beneficium impendere de facto præsumpserint, eos excommunicationis sententiâ innodamus, graviùs contra eos spiritualiter & temporaliter, prout expedire noverimus, processuri.

§. 24. Declarantes, ac protestantes quamcunque absolutionem, etiam solenniter per Nos faciendam, prædictos excommunicatos sub præsentibus comprehensos, nisi priùs à præmissis, cum vero proposito ulteriùs similia non committendi, destiterint; Ac quoad eos qui contra Ecclesiasticam libertatem, ùt præmittitur, statuta fecerint, nisi priùs statuta, ordinationes, constitutiones, pragmaticas, & decreta hujusmodi publicè revocaverint, & ex Archiviis seu capitularibus locis, aut libris, in quibus annotata reperiuntur, deleri & cassari, ac Nos de revocatione hujusmodi certiores fecerint, eos non comprehendere, nec eis aliter suffragari, quin etiam per hujusmodi absolutionem, aut quoscunque alios actus contrarios, tacitos, vel expressos, ac etiam per patientiam, & tolerentiam nostram, vel Successorum nostrorum quantocunque tempore continuatam, in præmissis omnibus & singulis, ac quibuscunque juribus Sedis Apostolicæ ac S. R. E. undecunque, & quandocũque quæsitis, vel quærendis, nullatenus præjudicari posse, aut debere.

§. 25. Non obstantibus privilegiis, Indulgentiis, indultis, & litteris Apostolicis generalibus, vel specialibus, supradictis, vel eorum alicui, seu aliquibus aliis cujuscunque ordinis, statûs, vel conditionis, dignitatis, & præeminentiæ fuerint, etiamsi,

ùt præmittitur, Pontificali, Imperiali, Regali, seu quâvis Ecclesiasticâ, & mundanâ præfulgeant dignitate: vel eorum Regnis, Provinciis, Civitatibus, seu locis à prædicta Sede, ex quavis causa, etiam per viam contractûs, aut remunerationis, & sub quavis alia forma, & tenore, ac cum quibusvis clausulis, etiam derogatoriarum derogatoriis concessis, etiam continentibus, quòd excommunicari, anathematizari, vel interdici non possint, per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de privilegiis, indulgentiis, & indultis hujusmodi, ac de ordinibus, locis, nominibus propriis, cognominibus & dignitatibus eorum, mentionem, nec non consuetudinibus, etiam immemorabilibus, ac præscriptionibus quantumcunque longissimis, & aliis quibuslibet observantiis, scriptis, vel non scriptis, per quæ contra hos nostros processus, ac sententias, quominus includantur in eis, se juvare valeant, vel tueri.

Quæ omnia quoad hoc, eorum omnium tenores, ac si ad verbum, nihil penitus omisso, insererentur, præsentibus pro expressis habentes, penitus tollimus, & omnino revocamus, cæterisque contrariis quibuscunque.

§. 26. Ut verò præsentes nostri processus ad publicam omnium notitiam faciliùs deducantur, chartas, seu membranas processus ipsos continentes, valvis Ecclesiæ S. Joannis Lateranensis, & Basilicæ Principis Apostol. de Urbe appendi faciemus, ut ii, quos processus hujusmodi concernunt, quòd ad ipsos non pervenerint, aut quod ipsos ignoraverint, nullam possint excusationem prætendere, aut ignorantiam allegare, cùm non sit verisimile, id remanere incognitum, quod tam patenter omnibus publicatur.

§. 27. Insuper, ut processus ipsi, & præsentes litteræ, ac omnia, & singula in eis contenta eò fiant notiora, quò in plerisque Civitatibus, & locis fuerint publicata, universis, & singulis Patriarchis, Primatibus, Archi-episcopis, Episcopis & locorum Ordinariis, & Prælatis ubilibet constitutis, per hæc scripta committimus, & in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipiendo mandamus, ut per se, vel per alium, seu alios præsentes litteras, postquam eas receperint, seu earum habuerint notitiam, semel in anno, aut si expedire viderint, etiam pluries in Ecclesiis suis, cum in eis major populi multitudo ad divina convenerit, solenniter publicent, & ad Christi fidelium mentes reducant, nuncient, & declarent.

§. 28. Cæterùm Patriarchæ, Archi-episcopi, Episcopi, aliique locorum Ordinarii, & Ecclesiarum Prælati, necnon Rectores, cæterique curam animarum exercentes, ac Presbyteri sæculares, & quorumvis Ordinum regulares, ad audiendas peccatorum Confessiones, quavis auctoritate deputati, transumptum præsentium Litterarum penes se habeant, easque diligenter legere, & percipere studeant.

§. 29. Volentes earundem præsentium transumptis, etiam expressis, Notarii publici manu scriptis, & sigillo Judicis ordinarii Romanæ Curiæ, vel alterius personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eandem prorsus fidem in judicio, & extra illud ubique locorum adhibendum fore, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si essent exhibitæ, vel ostensæ.

§. 30. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ excommunicationis, anathematizationis, interdicti, innovationis, innodationis, declarationis, protestationis, sublationis, revocationis, commissionis, mandati, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Q. 309. *Quænam Decreta circa materias hactenus tractatas emanarint à S. Congregatione Rituum.* ℞. Sequentia 314. sunt mihi communicata.

DECRETA SACRÆ CONGREGATIONIS RITUUM.

1. Consecrator Ecclesiæ potest in actu consecrationis statuere aliam diem pro anniversario ejusdem consecrationis. 19. Februarii 1585. ante institutam Congregationem sacrorum Rituum.

2. Dedicationis Festum extra actum consecrationis non potest amplius mutari ab Episcopo inconsultâ Sede Apostolicâ. 16. Octobris 1604.

3. Si Ecclesiæ dedicatio occurrat in festo Nativitatis B. Virginis Mariæ, fiat de ea: Missæ duæ cantentur, & infra Octavam fiat de digniori. 16. Octobris 1604.

4. Dedicatio Ecclesiæ Cathedralis celebranda quidem est in Diœcesi sub ritu duplici primæ classis, sed sine Octava. 2. Maji. 1619.

5. Regulares tenentur quidem celebrare festum de Dedicatione Ecclesiæ Cathedralis, sed sub ritu duplici secundæ classis sine Octava. 8. Aprilis 1662.

6. Regulares tenentur celebrare sub ritu duplici primæ classis cum Octava festum de Dedicatione & de titulari Ecclesiæ illius Conventûs, in quo morantur. 3. Junii 1681.

7. Eucharistia in festo Corporis Christi non est deferenda per vias Hebræorum. 22. Februarii 1593.

8. In festo SS. Corporis Christi non sunt canendæ cantiones vulgari sermone. 21. Martii 1609.

9. In festo Corporis Christi non est deferenda in Processione Eucharistia Sacerdotum humeris, sed celebrantis manibus. 2. Junii 1618.

10. In festo Corporis Christi deferatur Eucharistia à celebrante: & in Vesperis diei Octavæ, si fiat Processio, deferatur ab eo, qui cantavit Vesperas, modò saltem sit Canonicus in Collegiatis. 12. Junii 1627.

11. Si Episcopus in festo Corporis Christi non deferat Eucharistiam, Canonici tamen induant sacras vestes. 17 Martii 1628.

12. Ne fiat Concio coram SS. Sacramento in altari exposito, capite tecto. 16. Februarii 1630.

13. Non convenit, quòd prima dignitas celebret Missam ante processionem SS. Sacramenti: & deinde altera dignitas minor gestet illud in processione. 31. Junii 1632.

14. Si festum SS. Corporis Christi inciderit in vigiliam S. Joannis Baptistæ, jejunium celebretur in Feria quarta proximè præcedenti: de vigilia verò nihil eo anno fiat. 24. Sept. 1638.

15. Infra Octavam SS. Corporis Christi, non est agendum de officiis translatis ritu duplici primæ classis non decoratis: ideoque si festum S. Antonii Patavini, quod apud Franciscanos celebratur sub ritu duplici secundæ classis, inciderit in prædictum festum de SS. Corpore Christi, transferatur post octavam. 12. Julii 1664.

16. Recitantes ex legitima concessione officium de SS. Corpore Christi in feria quinta per annum non impeditâ, illud recitare debent, ùt præscribitur in die ejusdem solemnitatis: missam verò celebrare de communi seu votivam. 12. Julii 1664.

17. In expositione aut repositione SS. Sacramenti ad ℣. *Panem de cœlo*, semper additur, Alleluja; præterquam à Septuagesima usque ad Sabbatum sanctum. 23. Februarii 1666.

18. In officio de die infra Octavam SS. Corporis Christi non legitur nona lectio de festo simplici. Quod si festum illud simplex occurrerit eo die, quo fit de festo duplici infra eandem Octavam, tunc non omittitur sed legitur nona lectio de eodem simplici,

plici; dummodo festum illud non sit duplex primæ classis. 8. Junii 1669.

19. Infra Octavam SS. Corporis Christi non sunt dicendæ Missæ votivæ privatæ aut de Requiem. 21. Junii 1670.

20. Occurrentibus eâdem die duobus festis duplicibus infra Octavam SS. Corporis Christi, non est de translato agendum die immediatè sequenti non impeditâ, sed post Octavam, nisi fuerit ex solemnioribus primæ classis. 7. Decembris 1680.

21. In processionibus, quæ fiunt cum SS. Sacramento, qui incedunt ante illud, in occursu & transitu à latere ejusdem, debent facere genuflexionem, dummodo videant prædictum SS. Sacramentum. 1. Martii 1681.

22. In festo SS. Corporis Christi non est facienda processio cum Sacramento sine pluviali. 22. Januarii 1701.

23. In Tabernaculo, ubi asservatur SS. Sacramentum, non sunt retinendæ Reliquiæ, nec vasa sacrorum oleorum, nec aliud. 22. Febr. 1593.

24. Tabernaculum SS. Sacramenti in Cathedralibus non debet esse in altari majori propter functiones pontificales, quæ fiunt versis renibus ad altare. 28. Novembris 1594.

25. Ante ostiolum Tabernaculi SS. Eucharistiæ, in quo depicta vel insculpta est imago Salvatoris, non est retinendum vas florum vel quid simile; sed collocandum in humiliori & decentiori loco, 22. Januarii 1701.

26. Reliquiæ, quibus in Altaris consecratione utitur Episcopus, debent esse Sanctorum ab Ecclesiâ approbatorum. 13 Septembris 1593.

27. Altare portatile tunc consecrationem amittit, quando frangitur vel loco movetur repositorium Reliquiarum. 5. Martii 1603.

28. Vicario Episcopi Missam cantanti solemnem non ministrant Canonici: neque fit circulus ante ipsum. 2. Martii 1595.

29. Episcopo absente non potest Vicarius Missas celebrare Conventuales, nec Pontificales. 16. Maji 1600.

30. Absente Episcopo spectat etiam ad Vicarium Generalem edicere & dirigere processiones cum consilio Capituli. 24. Augusti 1619.

31. Ad Horas omnes, quæ recitantur in choro, ardeant in altari duæ saltem candelæ. 7. Augusti 1595.

32. Matutinum in Cathedrali recitandum est manè, non autem vesperi pro die sequenti. 18. Octobr. 1595.

33. Matutinum defunctorum pro generali eorum commemoratione recitandum est manè die secundâ Novembris, non verò pridie vesperi. 1. Septemb. 1607.

34. Si consuetudo deferendi processionaliter SS. Sacramentum feriâ sextâ Parasceves, in feretro nigris velleribus contecto non potest absque graviori incommodo extirpari, est toleranda. 29. Mart. 1596.

35. Tolerari non debet, quòd in locis publicis & sordidis stent depictæ diversæ Cruces ac Sanctorum imagines in derisum Christianæ Religionis. 22. Maji 1596.

36. Non sunt consecranda ea Altaria, sub quibus recondita sunt Defunctorum cadavera. 8. Novembris 1599.

37. Si sub altari, vel sub ejus gradibus, humata sint defunctorum cadavera, non est ibi celebranda Missa, donec aliò transferantur. 10. Novembris 1599.

38. Corpora Sanctorum nondum canonizatorum non possunt poni sub Altari. 16. Octobris 1604.

39. Moniales completo Officio possunt recitare aliquem Psalmum, orationem vel collectam, quia hoc non est Officio addere. 12. Januarii 1600.

40. Moniales, quæ Breviario Romano uti consueverunt, non sunt compellendæ ad recipiendum monasticum. 6. Maji 1622.

41. Moniales ipsæ tenentur legere vel cantare cantu firmo divinum Officium, vel verò earum Capellani 11. Maji 1635.

42. Nomine Processionum generalium comprehenduntur Rogationes. 12. Martii 1601.

43. Musica non decet in Officio quadragesimali, præsertim cum instrumentis, & si est occasio alicujus scandali 17. Martii 1601.

44. Sacerdoti Missam novam celebranti licet oblationes accipere, modò non discedat ab Altari. 1. Octobris 1601.

45. Dignitatibus hinc inde distributis in choro, incensentur eæ cum Canonicis ab una parte, deinde aliæ cum aliis Canonicis ab altera parte: non verò dignitates omnes simul ante omnes Canonicos. 7. Decembris 1601.

46. Archidiaconus sustinens baculum Episcopi thurificandus est post Diaconos assistentes, ubi non adsit contraria consuetudo 28. Aprilis 1607.

47. Assistens presbyter debet Episcopum thurificare ad sedem, quicumque ille sit, non verò diaconus Evangelii. 19. Maji 1607.

48. Absente Episcopo thurificandus est celebrans triplici ductu. 30. Januarii 1616

49. Finito Evangelio Missæ solennis, cui assistit Episcopus cum cappa, thurificandus est celebrans, non verò Episcopus. 4. Augusti 1663.

50. Canonici in Dominicis sigillatim aspergendi sunt aquâ benedictâ, non verò unico ictu in circulum, 20. Decembris 1601.

51. Non est impedienda devotio ad imagines sanctas 17. Aprilis 1602.

52. Canonici tenentur in choro psallere, aliàs non satisfaciunt obligationi suæ. 20. Aprilis 1602

53. Canonici debent cantare altâ voce, sed non potest eos Episcopus cogere. 23. Nov, 1602.

54. Assistentia, quæ fit ad Missam & vesperas, fiat cum pluviali. 3. Augusti 1602.

55. Qui assistit in choro Missæ conventuali, non potest portare pileolum per totum Canonem: in aliis verò divinis Officiis uti potest. 5. Novembr. 1602.

56. Missa conventualis canenda est quotidie in Collegiatis, quarum Clerus est numerosus & redditus non tenues. 14. Januarii 1603.

57. Tenentur omnino Canonici ad cantandam Missâ de die, ut lucrentur distributiones. 28. Jan. 1612.

58. Sub nomine festi novem lectionum, venit etiam Dominica, ideoque non est feria prima: & si in ea occurrerit festum duplex, in Cathedralibus & Collegiatis canendæ sunt duæ Missæ. 12. Martii 1618.

59. Non potest omitti altera ex duabus Missis cantandis ob celebrationem Capituli Canonicorum. 16. Maji 1626.

60. Ob Missam votivam seu pro defunctis non est omittenda Missa conventualis; neq; potest introduci consuetudo in contrarium ritum: salvâ semper Rubricâ de votivis assignatis singulis diebus in fine Missalis. 16. Januarii 1627.

61. Potest Episcopus cogere Canonicos, ut à Capellanis in quadragesima cantari faciant cum Diacono & Subdiacono. 17. Julii 1627.

62. Abrogatur omnis consuetudo non cantandi Missam de die ultra Votivam seu pro defunctis. 28. Augusti 1628.

63. Si infra hebdomadam passionis occurrerint dies infra Octavam apud privilegiatos, tam in Missa conventuali de feria quàm in privatis de Octava, vel etiam de eadem feria, omittenda est tertia oratio *Ecclesiæ* vel *pro Papa*. 22. Novembris 1659.

64. Licet in illis Ecclesiis, in quibus adest inveterata consuetudo cantandi Missam votivam de B. Maria singulis diebus Sabbathi, possit hic pius usus seu populorum devotio continuari etiam in Sabbathis festo duplici impeditis, non est tamen omittenda Missa Conventualis. 2. Decembris 1684.

65. Sacerdos, qui celebrat Missam Conventualem, in qua Chorus tenetur cantare Symbolum, non potest illam prosequi eo tempore, quo à Choro cantatur Symbolum prædictum. 17. Decembris 1695.

66. Non est facienda Altaris thurificatio in Missa Conventuali dierum solemnium, si absque cantu & Ministris celebretur. 22. *Jan.* 1701.

67. Qui sunt de gremio alicujus Ecclesiæ, debent recitare Officium, quod in Choro dicitur: & licèt extra Ecclesiam vel Diœcesin morentur, decet eos recitare Officium proprium Ecclesiæ ipsorum. 8. Septembris 1602.

68. Clerici, licèt adscripti alicui Ecclesiæ & ejusdem servitio, non tamen obligati Choro, & quicunque alii Clerici Sæculares Regularesve in civitate vel Diœcesi commorantes, non tenentur recitare Officia propria Sanctorum illius Diœcesis, vel quæ de consuetudine in eadem Ecclesia recitantur in Choro. 8. Sept. 1602.

69. Episcopus Regularis debet Officium recitare, juxta ritum suæ Diœcesis, non verò Regulæ, & occurrente festo Regulæ, in festo Diœcesis, hoc erit præferendum. 11. Junii 1605.

70. Capellanus Episcopi, qui cum eo recitat Officium, debet se illi conformare. 11. Junii 1605.

71. Intra clausuram omnino prohiberi debet celebratio Missæ etiam ad communicandas infirmas, non obstante antiquissimâ consuetudine. 1. Decembris 1602.

72. Abusus antiqui in processionibus tollendi sunt cum magna cautela, ne majora scandala sequantur. 13. Maji 1603.

73. Septimum candelabrum adhibeatur in Missis tantùm Episcopi solemnibus, sed non Defunctorum. 19. Maji 1607.

74. Anniversaria & Missæ de Requiem, quæ certo die dici debent, eo impedito transferri possunt in sequentem. 19. Maji 1614.

75. In festo duplici non sunt dicendæ Missæ votivæ privatæ aut de Requiem. 5. Augusti 1662. quod intelligendum est etiam de festo duplici translato.

76. Non sunt transferendæ Missæ privatæ de Requiem, quæ ex Benefactorum præscripto celebrandæ incidunt in festum duplex; sed dicendæ sunt de festo currente cum applicatione Sacrificii juxta mentem Benefactorum. 5. Augusti 1662.

77. Anniversaria & Missæ de Requiem, quæ ex dispositione testatorum cum cantu sunt quotannis celebrandæ, possunt cantari, etiamsi ipsorum obitûs dies inciderit in festum duplex majus. 22. Novembris 1664.

78. Missæ de festo duplici celebratæ in Altari animabus perpetuò privilegiato, & in quo proinde quotidie etiam in duplicibus celebrandæ essent Missæ de Requiem ex obligatione, suffragantur, ac si celebratæ fuissent pro defectis juxta formam privilegiorum. 22. Januarii 1667.

79. Sacerdotes sive Capellani sint sive non, qui recitant Officium semiduplex, simplex vel feriale, si celebrent in aliqua Ecclesia Regularium, in qua fit de festo duplici, non debent dicere Missam de Requiem. 9. Junii 1668.

80. Decretum extenditur etiam ad Altaria non in perpetuum sed ad septennium seu aliud brevius vel longius tempus, ac non omnibus sed aliquo vel aliquibus tantùm hebdomadæ diebus privilegiata, ac proinde Missæ de festo duplici, quæ sive ex obligatione, sive ex sola fidelium devotione celebrabuntur, suffragantur, ac si celebratæ fuissent pro defunctis. 23. Septembris 1669.

81. Durante expositione SS. Sacramenti non potest regulariter celebrari Missa de Requiem: neque cantari pro adimplenda mente testatoris sive Anniversario satisfaciendo, licèt currat Officium hujusmodi Missas admittens. 2. Decembris 1684.

82. Cum primùm habita fuerit notitia de obitu alicujus personæ, cantari poterit Missa de Requiem, etiam in festo duplici, quod non sit de præcepto, nam in hoc casu prædicta Missa erit differenda. 4. Maji 1686.

83. Hæc Decreta licèt comprehendant tantùm festa duplicia, intelligenda tamen sunt etiam de Dominicis, de diebus infra Octavas Epiphaniæ, Paschatis, Pentecostes & Corporis Christi, & de omnibus aliis diebus, quibus juxta Rubricas non possunt celebrari Missæ Defunctorum. 3. Aprilis 1688.

84. In Vigilia Epiphaniæ omnino prohibentur Missæ votivæ privatæ & de Requiem. 27. Aprilis 1697.

85. Cineres distribuendi in feria quarta post Dominicam Quinquagesimæ debent esse aridi, non verò in modum luti. 23. Maji 1603.

86. Si Processio Litaniarum Majorum terminetur ad Ecclesiam S. Marci, cantetur ibi Missa de S. Marco, non verò de Rogationibus. 23. Maji 1603.

87. Vesperæ Defunctorum pro prima die mensis possunt dici post Vesperas Dominicæ vel Festi. 23. Maji 1603.

88. Assistentes Episcopo, licèt minùs digni, præferuntur omnibus aliis, & ante Dignitates thurificantur. 23. Maji 1603.

89. Non tenentur omnes Canonici associare Episcopum ab eo Altari, in quo Missam planam celebravit, usque ad Sedem Episcopalem, si assistere voluerit Missæ Conventuali. 5. Julii 1603.

90. Consuetudo, ut Dignitates & Canonici Mitram, Gremiale, Baculum, Thuribulum & similia ministrent Episcopo, est servanda 5. Julii 1603.

91. Episcopus non debet in Ecclesia salutare Canonicos aperiendo caput, sed benedicendo manu. 10. Januarii 1604.

92. Dignitates, quæ habent præbendas cum onere cantandi Evangelium seu Epistolam, non tenentur ministrare inferioribus. 10. Januarii 1604.

93. Si Episcopus interesse voluerit Horis Canonicis, statuere debet certam adventûs sui horam, quâ elapsâ poterit inchoari Officium 16. Januarii 1605.

94. Diaconus & Subdiaconus accipiunt pacem ab Episcopo celebrante, statim post Diaconos assistentes. 15. Martii 1608.

95. Duorum Canonicorum assistentia semper convenit Episcopo, sive celebret ipse, sive assistat Divinis. 10. Maji 1608.

96. Dignitates tenentur associare Episcopum cum Canonicis ex debito, licèt Ceremoniale Episcoporum nominet tantùm Canonicos, ubi non adsit contraria consuetudo 10 Januarii 1609.

97. Archi-diaconus non potest assistere Episcopo in habitu Prælatitio non Chorali, licèt sit Protonotarius. 6. Martii 1610.

98. Canonici parati assistentes Episcopo præcedunt Vicarium Generalem, & sunt ante ipsum thurificandi 6. Martii 1610.

99. Canonicus paratus debet habere locum etiam à Decano. 26. Junii 1610.

100. Canonici Missam celebrantes coram Episcopo non debent sedere in sede cum post-tergali; sed in scamno oblongo tapete vel panno cooperto in latere Epistolæ. 19. Maji 1614.

101. Ar-

101. Archi-Diaconus, si est prima Dignitas, debet facere Officium Presbyteri assistentis: si est Sacerdos & recusans, cogendus est pœnis & censuris. 28. Maji 1616.

102. Prima Dignitas debet assistere Episcopo celebranti, licèt sit unica. 12. Decembris 1620.

103. Soli Canonici debent facere consuetos circulos ante Episcopum, non autem Vicarius Generalis. 28. Septembris 1630.

104. Licèt Episcopus non celebret, sed tantùm assistat Missæ solenni, celebrans debet ad confessionem respondere Episcopo usque ad *Indulgentiam* inclusivè, non verò simul cum illo dicere: *In Nomine Patris*. 4. Augusti 1663.

105. Ubi adest inveterata consuetudo recitandi in Choro Psalmos pœnitentiales in Feriis quintis quadragesimalibus post Completorium, & Psalmos graduales in Feriis tertiis ejusdem temporis, eodem loco retineri potest. 2. Augusti 1603.

106. Non est relinquendum Officium debitum pro Officio devotionis. 29. Novembris 1603.

107. In Ecclesia Collegiata exempta præsente uno Canonico cum Episcopo & Abbate Collegiatæ ejusdem cum suis Canonicis, priùs incensetur Canonicus, deinde Abbas. 7. Februarii 1604.

108. In eodem palatio non conceditur nisi unum Oratorium privatum. 4. Maji 1604.

109. Non potest Abbas extra suam Ecclesiam uti Mitrâ & Baculo: neque ea ante se deferre. 17. Julii 1604.

110. Abbati celebranti unica tantùm Mitra conceditur. 29. Januarii 1628.

111. Missa solemnis Abbatialis ter in anno ad summum est canenda, non tamen cum septem sed cum sex candelabris & cum abaco parvo. 29. Januarii 1628.

112. Baldachinum Abbatis sine auro sit, & ter in anno ad summum adhiberi potest. 29. Januarii 1628.

113. De licentia Ordinarii poterit Abbas uti Mitrâ & Baculo extra proprias Ecclesias. 6. Decembris 1631.

114. Titulus antiquus Ecclesiæ mutari non potest à Confraternitate. 26. Octobris 1604.

115. Missæ ad satisfaciendum eleëmosynis alicui Ecclesiæ traditis non sunt celebrandæ per exteros, ubi commodè possunt satisfieri per Sacerdotes ejusdem Ecclesiæ. 28. Januarii 1606.

116. Non potest Episcopus extendere ad suam Diœcesim Officium illud, quod fieri solet in civitate. 16. Januarii 1607.

117. *Gloria in excelsis* cum *Credo* omittitur in votivis pro re gravi, si violacea adhibeantur paramenta 19. Maji 1607.

118. Res gravis pro licita Votivæ solemnis decantatione cum *Gloria & Credo*, ea est, pro qua convenit totus Clerus cum Episcopo, vel apud Regulares in eorum Comitiis Generalibus seu Provincialibus, cùm cantatur Missa pro re eorundem judicio gravi. 19. Maji 1607.

119. Canonici Ecclesiæ Collegiatæ non debent in Processionibus incedere parati sicut Canonici Cathedralis. 19. Maji 1607.

120. Cereus Paschalis regulariter accendendus est ad Missas & Vesperas solemnes in triduo Paschatis, in Sabbatho in Albis, & in Dominicis usque ad Ascensionem: in aliis servanda est locorum consuetudo. 19. Maji 1607.

121. Servanda est ea consuetudo, quâ recitatur in Choro Officium parvum B. Virginis Mariæ in semiduplicibus & Dominicis, non obstante Bullâ Pii V., nam ibi dicitur: *sine præjudicio sanctæ consuetudinis*. 1. Septembris 1607.

122. Ad Invitatorium, Antiphonas, Responsoria & Versiculos in Officio parvo B. Mariæ Virginis non additur *Alleluja* tempore paschali. 18. Martii 1626.

123. Etiam mutato proprio Breviario & Romano acceptato retinenda est ea consuetudo recitandi quotidie Officium parvum B. Virginis Mariæ. 2. Januarii 1627.

124. In Ecclesiis titularibus B. Mariæ Virginis facienda est in suffragiis Commemoratio de eadem B. Maria, non obstante, quòd in Choro recitetur ejusdem Officium parvum. 13. Junii 1684.

125. Coadjutor Episcopi non sedet celebrans, nisi in faldistorio: neque habet Diaconos assistentes, neque Canonici parantur, neque ponitur septimum candelabrum. 1. Septembris 1607.

126. Prædictus Episcopi Coadjutor non utitur Baculo nisi in ordinationibus. 1. Septembris 1607.

127. Coadjutor Episcopi celebrans præter Diaconum & Subdiaconum debet habere assistentem Canonicum pro libro. 7. Augusti 1627.

128. In Altari privati Oratorii, cui conceditur celebratio Missæ, non potest tamen celebrari in Natali Domini, Epiphania, primâ die Paschatis, & primâ Pentecostes, Annuntiatione, Assumptione B. Virginis Mariæ, in festo SS. Apostolorum Petri & Pauli, nec in solemnitate omnium Sanctorum. 17. Novembris 1607. quibus adde Sabbathum sanctum.

129. Ecclesia Parochialis in Diœcesi venit sub nomine Matricis, ante quam idcirco neque Regulares neque Confratriæ possunt Campanas pulsare in Sabbatho Sancto. 9. Februarii 1608.

130. Etiamsi Collegiata habeat omnimodam præcedentiam supra Matricem, non tamen potest priùs pulsare Campanas in Sabbatho Sancto. 23. Februarii 1619.

131. Simplex reconciliatio Ecclesiæ seu cœmeterii non consecrati potest committi Presbytero in dignitate constituto. 9. Februarii 1608. Imò & simplici Sacerdoti juxta Rituale Romanum.

132. Prima Dignitas det candelam Episcopo in festo Purificationis B. Virginis Mariæ, & Episcopus det statim primæ Dignitati ante Vicarium Generalem. 14. Junii 1608.

133. Omnes de Clero, etiam Canonici, Eucharistiam sumant de manu celebrantis in feria quinta in cœna Domini. 17. Septembris 1608.

134. Sacerdotes in die Cœnæ Dominicæ sanctissimum Christi Corpus sumpturi, possunt deferre stolam, vel ante pectus ad formam crucis, vel à collo pendentem. 30. Septemb. 1679.

135. Occurrente festo S. Josephi in feria quinta in Cœna Domini, antiquus mos communis Cleri in Missa solemni ejusdem diei summâ religione hactenus retentus nullatenus omittatur ob aliquarum celebrationem Missarum. 13. Septembris 1692.

136. Si festum S. Josephi venerit in feria quinta in Cœna Domini, non solùm servandum erit præceptum vacandi ab operibus servilibus, sed etiam præceptum audiendi Missam, ideoque per Ordinarios locorum accuratè providendum, ut eo die aliquæ Missæ privatæ ante celebrationem solitæ Missæ Conventualis non desint. 13. Septembris 1692. Idem dicendum, si festum Annuntiationis occurrerit in prædicta feria quinta.

137. In Choro teneri non debent aliæ Imagines quàm Sanctorum 7. Augusti 1609.

138. Neque Abbates, neque Regularium Superiores possunt benedicere paramenta Ecclesiarum non sibi subditarum. 24. Augusti 1609.

139. Neque simplices Sacerdotes, neque Proto-Notarii possunt benedicere proprias vestes. 17. Julii 1627.

140. Commendatario seu ejus procuratori non defertur liber osculandus in Missa. 17. Septembris 1611.

141. Collegiata insignis ab ejus erectione præcedit alias Collegiatas antiquiores. 24. Martii 1612.

142. Inferiores Episcopo non debent sumere de Altari paramenta pro Missa. 7. Julii 1612.

143. Altare portatile ligneum cum Ara lapidea permitti debet non obstante Constitutione Synodali, dummodo habeat solitum Reliquiarum repositorium. 1. Novembris 1612.

144. Solus Episcopus potest habere fenestras in Ecclesia, per quas in eam prospectus haberi possit. 19. Januarii 1614.

145. Potest Episcopus prohibere, ne campanæ nondum benedictæ pulsentur. 5. Julii 1614.

146. Non debent Regulares in Canone nominare Superiores suos ùt Antistites. 12. Novembris 1615.

147. Regularium Superiores non veniunt sub nomine Ordinariorum: & consequenter non possunt assignare aliquam ex Dominicis Novembris pro recitatione Officii de patrocinio B. Virginis Mariæ, quod multis in locis permittitur celebrandum in aliquo die Dominico illius mensis à locorum Ordinariis eligendo. 22. Januarii 1701.

148. Clavis hostiæ repositæ in feria quinta cœnæ Dominicæ non est danda laico, quantumvis nobili. 30. Januarii 1616.

149. Canonicus hebdomadarius Officium faciens debet habere locum super omnes Dignitates & Canonicos. 17. Junii 1616.

150. Prima Sedes in choro conceditur Hebdomadario parato tantum. 22. Augusti 1626.

151. Crux in processionibus deferenda est à Regularibus cum velo pendente seu pallio. 14. Januarii 1617.

152. In Personarum incensatione tota thurificatio facienda est cum unico thuribulo, si talis sit consuetudo. 21. Julii 1618.

153. Collegiata simplex præcedit Parochiales, etiamsi antequam erigeretur, illis cederet. 23. Martii 1619.

154. Canonici Ecclesiæ Cathedralis præcedunt Canonicos Collegiatæ. 10. Augusti 1619.

155. Prior Collegiatæ, si intersit in Cathedrali, thurificandus est duplici ductu, sicut Dignitates & Canonici, licèt non habeat præcedentiam super illos. 19. Augusti 1619.

156. Potest Episcopus cogere Canonicos ad discendum cantum Gregorianum, etiam per subtractionem fructuum. 6. Maji 1620.

157. Regulares in celebratione Missæ possunt annunciare dies festos & jejunia in suis Ecclesiis. 2. Julii 1602.

158. In oratione, *A cunctis*, nomina Patronorum, S. Michaëlis Archangeli & S. Joannis Baptistæ, præponenda sunt Apostolis. 22. Augusti 1620.

159. Si in communibus Sanctorum suffragiis facienda sit commemoratio de Cruce tanquam de titulo Ecclesiæ, sufficiet ea ordinaria, quæ habetur in psalterio, quando scilicet Officium currat feriale. 30. Martii 1621.

160. In feria sexta in Parasceve non est administranda Eucharistia nisi infirmis. 19. Februarii 1622.

161. Celebrans in Parasceve mittat particulam in Calicem: neque se signet cũ Calice. 18. Augusti 1627.

162. In Officio de festo Conceptionis B. Mariæ Virginis non aliud nomen adhibeatur quàm Conceptionis. 24. Maji 1622.

163. Rubricæ de *Ave Regina cælorum*, additum est ly *inclusive*: ideoque in fine Completorii diei secundæ Februarii omissâ Antiphonâ finali, *Alma Redemptoris*, dicenda est *Ave Regina cælorum*. 27. Julii 1624.

164. Licèt transferatur festum Purificationis B. Virginis Mariæ, attamen *Ave Regina cælorum* dicenda est die secundâ Februarii post Completorium etiam in Ecclesia propria. 11. Januarii 1681.

165. Regulares Ordinis Minimorum, dum nominant in Orationibus, versiculis cæterisque actibus inter divina Officia occurrentibus sanctum Franciscum prædicti Ordinis Fundatorem, non debent adjungere ly *de Paula*. 23. Decembris 1624. Unde apparet quid in similibus sit faciendum.

166. Symbolum S. Athanasii, quod dicitur ad Primam, laudabiliùs in choro recitatur stando. 23. Decembris 1624.

167. Imagines illorum, qui cum sanctitatis seu Martyrii fama decesserunt, non sunt apponendæ in Oratoriis vel Ecclesiis tam sæcularibus quàm regularibus, antequam declarentur Beati: neque ad eorum sepulchra accendendæ sunt lampades, aut tabellæ affigendæ sine licentia Sedis Apostolicæ. 13. Martii 1625.

168. Non ideo præjudicandum erit in aliquo illis, qui aut per communem Ecclesiæ consensum vel immemorabilem temporis cursum, aut per Patrum virorumque sanctorum scripta, vel longissimi temporis scientiâ ac tolerantiâ Sedis Apostolicæ vel Ordinarii coluntur. 13. Martii 1625.

169. Facultas concedendi usum pileoli in Missa spectat ad Papam. 24. Aprilis 1626.

170. Celebrans, qui distribuit Cineres, Candelas & Ramos, detecto capite distribuat. 18. Julii 1626.

171. Absente Episcopo benedictiones Candelarum, Cinerum, Palmarum & Fontis, fiant ab eo, qui cantaturus est Missam. 12. Junii 1627.

172. Ille idem, qui benedicit Cineres primâ die Quadragesimæ vel Candelas in festo Purificationis, aut Ramos in Dominica Palmarum, debet etiam cantare Missam sequentem. 12. Aprilis 1640.

173. Candelæ, Cineres, Palmæ distribuuntur stando cum Mitra in capite ab eo, qui privilegium habet eam gestandi. 18. Februari 1650.

174. In Missa feriæ quartæ Quatuor Temporum occurrentis in die octava Nativitatis B. Virginis Mariæ dicenda est Præfatio communis, non vero de B. Maria. 12. Decembris 1626.

175. Signum, quod fit cum Patena à fronte ad pectus, fit integrè cum signo Crucis. 13. Martii 1627.

176. Ad Missam Vicarii Generalis non debent accendi quatuor candelæ, nec assistere duo Capellani. 7. Augusti 1627.

177. Infra Octavam Epiphaniæ, Paschatis & Pentecostes, nec non in feria quarta Cinerum, in hebdomada majore, in Dominicis & in Vigiliis Nativitatis Domini & Pentecostes, non possunt dici votivæ Missæ privatæ, neque de Requiem. 28. Augusti 1627.

178. Si festa Ss. Apostolorum Philippi & Jacobi, ac Inventionis S. Crucis occurrerint infra Octavam Ascensionis, Præfatio in Missa erit de Apostolis vel de Cruce, ad *Communicantes* de Ascensione 28. Augusti 1627. Idem dicendum de aliis festis ac de Missis votivis propriam habentibus Præfationem, & infra eandem Octavam celebrandis, sicut & hoc prorsus servandum infra Octavam Epiphaniæ.

179. Oratio imperata à Superiore, veluti *Deus refugium*, omittenda est in duplicibus primæ classis. 28. Augusti 1627. Romæ omittitur etiam in festis secundæ classis.

180. In fine Missæ ad quodcumque Altare celebratæ fit reverentia Cruci infra gradus, capite semper aperto. 28. Augusti 1627.

181. Vicarius ùt Vicarius non potest absente Episcopo Missas cantare solemnes, Ss. Sacramentum aut sacras Reliquias paratus deferre, nec aliis se immiscere functionibus ecclesiasticis; sed tantùm præesse,

esse, ut omnia suo ordine fiant. 19. Septembris 1627.

182. Si Litaniæ majores occurrerint in die sancto Paschatis, transferantur in feriam tertiam sequentem. 25. Septembris 1627.

183. In ecclesiis Regularium habentium claustra fiant processiones intra claustra tantùm; si verò non habeant claustra, fiant prope muros ecclesiæ, sive exeundo ab una porta & intrando per aliam ecclesiæ portam, sive per eandem. 26. Februarii 1628.

184. Extra ambitum ecclesiæ non licet Regularibus facere processiones, nisi de licentia & consensu Parochi: salvis privilegiis, & consuetudinibus, si quæ sunt. 26. Februarii 1628.

185. Officium fit duplex minus de illo Sancto, cujus habetur Reliquia insignis, scilicet caput, brachium, crus, vel ea pars corporis, in qua passus est Martyr, dummodo sit integra & non parva, & modò sit approbata, cujus ratione recitandum est symbolum in Missa. 8. Aprilis 1628.

186. Festum, quod in aliqua ecclesia celebratur ratione Corporis vel insignis Reliquiæ, non habet Octavam, nisi specialiter concedatur à Sede Apostolica. 12. Augusti 1653.

187. Qui recitat officium de Sancto, de quo habet insignem Reliquiam in propria ecclesia, si celebret eo die in alia ecclesia, debet omittere *Credo*. 2. Decembris 1684.

188. De Sancto, cujus habetur Corpus vel insignis Reliquia, non potest fieri Officium, nisi constet de identitate, & nisi reperiatur in Martyrologio Romano; Reliquiæ verò à locorum Ordinariis approbatæ possunt exponi ad fidelium venerationem. 19. Octobris 1691.

189. Missæ de Ss. Rosario & de Monte Carmelo, Ordinibus Prædicatorum & Carmelitarum respectivè & specialiter concessæ, non sunt ab aliis celebrandæ sine speciali licentia. 8. Aprilis 1628.

190. Missa de Ss. Rosario potest quidem dici à sæcularibus, sed ùt in festo ad Nives, cum oratione propria, quæ apponi solet in calce Missalis. 29. Octobris 1678.

191. In illa Ecclesia, ubi adest Capella vel Altare Ss. Rosarii, potest celebrari Officium de eodem Ss. Rosario sub ritu duplici majori in Dominica, quæ vel occurrit in Kalendis, vel prima est post Kalendas Octobris. 23. Septemb. 1688.

192. Non possunt locorum Ordinarii tam sæculares quàm regulares addere Kalendariis etiam propriis Sanctorum officia, nisi ea duntaxat, quæ Breviarii Romani Rubricis, vel sacrorum Rituum Congregationis seu Sedis Apostolicæ licentiâ conceduntur. 8. Aprilis 1628.

193. Non est celebranda per totam civitatem vel Diœcesin Missa, nec recitandum Officium de Sancto, eò quòd in loco adsit Ecclesia parochialis, vel regularis, vel etiam Abbatialis, aut aliqua insignis Reliquia; sed tantùm in propria Ecclesia, nisi habeatur specialis licentia. 8. Aprilis 1628.

194. Officium Defunctorum dici potest in choro separatim ab Officio diei, in diebus exceptis à Breviario, pro adimplenda testatorum voluntate. 12. Junii 1628.

195. In Sacramentorum administratione ne adhibeant Canonici rochetum & cappam, si iis utantur in choro, sed cottam & stolam. 12. Junii 1628.

196. Canonici Regulares possunt in publicis processionibus uti Rocheto & superpelliceo. 28. Augusti 1628.

197. De Titulis Altarium, nisi sint in Kalendario Romano, nullum recitetur Officium. 28. Augusti 1628.

198. Annuli usus in Missa prohibetur Protonotariis non participantibus, Doctoribus quibuscunque & Canonicis Cathedralium. 20. Novembris 1628.

199. Possunt Canonici Missam celebrare cum annulo aureo, & de rigore uti; sed sine gemma & sine aliqua effigie. 4. Augusti 1663.

200. Solemniter consuevisse fieri Officium, significat festum populi, aut Cleri cum apparatu 9. Decembris 1628.

201. De Sancto canonizato non potest fieri Officium extra propriam Ecclesiam sine novo decreto. 9. Decembris 1628.

202. Officium cum Missa B. Rochi in ejus die festo conceditur tantùm in Ecclesiis in ejusdem honorem Deo dicatis, nisi aliud permittatur. 26. Novembris 1629.

203. Non possunt eligi in Patronos, nisi illi solùm, qui ab Ecclesia universali sub titulo Sanctorum coluntur, non autem beatificati duntaxat. 23. Martii 1630.

204. Electio de Patrono civitatis fieri debet per secreta suffragia à populo mediante Concilio generali illius civitatis vel loci: non autem ab Officialibus solùm; & accedere debet consensus Episcopi & Cleri illius loci. 23. Martii 1630.

205. Idem servandum in Patrono Regni, qui pariter eligendus erit per secreta suffragia, a populo singularum civitatum Provinciæ. 23. Martii 1630.

206. Repræsentantibus Regnum, Civitatem, Provinciam, nulla competat facultas eligendi Patronos, nisi ad hoc habeant speciale mandatum, & ulteriùs interveniat consensus Episcopi & Cleri dictarum civitatum. 22. Martii 1630.

207. Causæ electionis novorum Patronorum deducendæ sunt in sacra Congregatione & ab eadem examinandæ, ac tandem causa cognita, ab eadem Congregatione approbanda est & confirmanda. 23. Martii 1630.

208. Si in locis Diœcesis nullus reperiatur electus Patronus, tenetur Diœcesis non solum ad festum de Patrono civitatis, sed etiam ad Octavam. 28. Septembris 1658.

209. In Patronorum sive Protectorum præcedentia servandus est ordo Hierarchiæ Ecclesiæ, & inter Ordinem Hierarchicum anterioritas in electione. 12. Martii. 1690.

210. Non sunt inserendi in litaniis alii Sancti præter ibi descriptos: neque tempore pestis addendi sunt Titulares & civitatis Patroni, sine speciali concessione. 22. Martii 1631.

211. Qui præ timore vel balbutie non pronunciat Evangelium S. Joannis, quod legitur in fine Missæ, sed ejus loco aliud suo arbitratu recitat, suspendendus est à Missarum celebratione, quousque illud ritè pronunciare assuescat. 5. Julii 1631.

212. Pyxis, in qua asservata fuit Eucharistia, non potest vendi vel pignorari. 27. Aug. 1632.

213. Canonici in Processione intra Ecclesiam, incedant capite detecto: & extra eam cum Birreto in capite. 30. Martii 1633.

214. Ubi non est aurora physicè, pro licita Missarum celebratione, attendatur ea moraliter & politicè, quando scilicet ibi terminari solet quies & inchoari labor, juxta probatam Regionum consuetudinem. 18. Septembris 1634.

215. In Kalendariis locorum fiat nota, *ad libitum*, quando officia non sunt de præcepto. 6. Febr. 1638.

216. Festa ad libitum, occurrentia in diebus Dominicis, Octavis & Natalitiis Sanctorum alicujus Diœcesis vel Religionis, sunt omittenda. 24. Januarii 1682.

217. Officia ad libitum occurrentia eo die, in quo aliàs aliquod festum translatum poni deberet, vel in quo

quo agendum esset Officium concessum semel in hebdomada vel in mense, possunt celebrari, protracto ulteriùs ad aliam diem festo translato, vel omisso Officio per hebdomadam aut per mensem concesso. 24. Januarii 1682.

218. Si festum ad libitum non potuerit celebrari, & habuerit etiam ritum simplicem de præcepto, eo anno non omittatur sed celebretur ritu simplici. 13. Junii 1682.

219. In occursu non potest transferri Officium proprium alicujus Diœcesis vel Religionis, ut eo die agatur de festo ad libitum, ne omittatur. 2. Decembris 1684.

220. Officia ad libitum occurrentia infra Octavas non privilegiatas, etiam particularis alicujus Diœcesis vel Religionis non sunt celebranda sed omittenda. 19. Januarii 1693.

221. Non licet in media nocte Nativitatis Dominicæ celebrare successivè alias duas Missas, & in eis sacram Communionem exhibere fidelibus illam deposcentibus, sed utrumque omnino prohibitum. 7. Decembris 1641.

222. Festum de Patrono principaliori loci est præceptivum cum obligatione audiendi Missam & vacandi ab operibus servilibus. 13. Septembris 1642.

223. Personæ tantùm voventes tenentur servare festa veluti de præcepto, quæ inducta sunt ex voto. 8. Aprilis 1643.

224. Regulares, qui sunt in possessione præcedentiæ, præcedant in publicis functionibus, & ubi non constat de possessione, præcedant ii, qui sunt antiquiores in loco controversiæ. 6. Octobris 1645.

225. Organum haberi debet etiam in Ecclesiis collegiatis. 27. Julii 1646.

226. In Missis Votivis de Passione vel de Cruce, quæ dicuntur infra hebdomadam Passionis, non est omittendus Psalmus *Judica me Deus*, neque *Gloria Patri* ad introitum & lavabo; licèt hæc omnia omittantur in Missa de Tempore. 10. Febr 1647.

227. Nemo potest excedere limites verbales Indultorum Sedis Apostolicæ super Beatificationibus, præsertim in celebratione Missarum & Officii cum Octavis sine expressa licentia prædictæ Sedis Apostolicæ. 5. Octobris 1652.

228. Beatorum nomina non apponantur in Kalendariis, nisi illius tantùm loci earumque personarum, in quo & à quibus cultus cum Officio & Missa celebratur. 27. Septembris 1659.

229. Non sunt invocandi Beati in publicis precibus, præter indultas & approbatas: nec eorum Reliquiæ in Processionibus circumferendæ. 27. Septembris 1659.

230. Licèt non sint celebrandi dies festi in Beatorum honorem, hoc tamen non extenditur ad festa devotionis. 27. Aprilis 1660.

231. Indulta recitandi Officium cum Octava & celebrandi Missam de Beatis non sunt revocata per Decretum editum sub die 27. Septemb. 1659. Decretum hoc est 17. Aprilis 1660.

232. In illis Ecclesiis, in quibus Officium & Missa de Beatis recitari & respectivè celebrari possunt, licet eorum Reliquias exponere, imagines vel simulacra super Altari collocare, ac votivas tabellas ibidem appendere. 17. Aprilis 1660.

233. Episcopi Regulares, qui ex indulto Sedis Apostolicæ gaudent privilegiis suæ Religionis, de quibus sunt capaces pro eorum conditione, non possunt de Beatis suæ Religionis recitare officium, & in propriis Cathedralibus Missam celebrare, & Altare prædictis Beatis erigere. 17. Aprilis 1660.

234. In Missis de Beatis non est dicendum symbolum, ubi scilicet est permissa hujusmodi celebratio, 22. Julii 1664. nisi adsit Reliquia.

235. Tam Minores Conventuales quàm Observantes Reformati S. Francisci possunt in propriis suorum Ordinum Ecclesiis solemnizare festum S. Antonii Patavini eâ ipsâ die, in quam inciderit, dummodo Reformati à Processionibus abstineant eodem loco. 20. Septemb. 1658.

236. Nullo modo sunt permittendæ duæ processiones de eodem festo in eodem loco eodem die. 9. Aprilis 1663.

237. Non licet in Ecclesiis, in quibus non asservatur Ss. Sacramentum, celebratio Missæ in feria quinta in Cœna Domini: nec ejusdem augustissimi Sacramenti asservatio in sepulchro 24. Junii 1659.

238. Manus Sacerdotis ad *hanc igitur oblationem*, debent ita extendi, ut palmæ sint apertæ, pollice dextero super sinistrum in modum Crucis supra manus, non verò infra manus. 4. Augusti 1663.

239. Passio in hebdomada majori legenda in Missis privatis in cornu Evangelii, licèt in Missa solemni legatur à celebrante in cornu Epistolæ. 4. Augusti 1663.

240. Non solùm Cruces & Imagines Salvatoris, sed etiam icones Altarium & omnes aliæ imagines Sanctorum tegendæ sunt in primis Vesperis de Dominica Passionis. 4. Aug. 1663.

241. Hebdomadarius in decantandis Horis Canonicis non debet uti stolâ. 4. Augusti 1663.

242. Cruces, quæ fiunt à Sacerdote super oblata, non sunt faciendæ manu transversâ, sed manu rectâ in transversa parte Crucis. 4. Augusti 1663.

243. Pars inferior Hostiæ, non autem superior præcidenda est, quando dicitur: *Pax Domini sit semper vobiscum*. 4. Augusti 1663.

244. Sacrificia in die Commemorationis omnium fidelium Defunctorum possunt applicari ad libitum: scilicet in genere pro omnibus, tum in specie pro aliquibus defunctis. 4. Augusti 1663.

245. Lectiones primi Nocturni in Officio de festo duplici Majori sumendæ sunt (nisi sint propriæ) ex ejus Communi; non verò ex scriptura occurrente. 12. Julii 1664. licèt occurrat initium.

246. Dedicatio Apostolorum & Salvatoris, extra Urbem non habet integras Vesperas, si die præcedenti vel sequenti celebretur Officium duplex minus. 12. Julii 1664. Idem dicendum de die Octava Dedicationis.

247. Dies 8. non privilegiata dimidiat Vesperas in occurrentia cum festo duplici minori. 12. Julii 1664.

248. Si transferatur festum S. Luciæ in feriam secundam ratione Dominicæ Privilegiatæ, Vesperæ erunt de die Octava Conceptionis cum Commemoratione S. Luciæ. 1. Martii 1681.

249. Quæcunque dies Octava B. Virginis Mariæ debet habere integras utrasque Vesperas in concurrentia cum festo duplici minori. 11. Augusti 1691.

250. Primæ & secundæ Vesperæ Angelorum Custodum dividendæ sunt à Capitulo, si concurrant cum festo duplici minori. 27. Septemb. 1698.

251. Non permittitur ad altare majus celebratio Missæ, dum dicuntur in choro Matutinum & Horæ. 15. Septembris 1664.

252. Ad octavam benedictionem in festo Conversionis S. Pauli Apostoli non dicitur *cujus conversionem colimus*; sed *cujus festum*. 13. Februarii 1666. Patet hinc, quid sit faciendum in Officiis Translationis, Apparitionis, Ordinationis, vel Inventionis, aut similium.

253. Ubi celebratur Festum S. Raphaëlis Archangeli, ad octavam benedictionem dicatur, *cujus festum*, non verò *quorum festum*. 13. Septemb. 1692.

254. Si simul sint transferenda festa S. Marci Evangelistæ & Ss. Apostolorum Philippi & Jacobi, priùs

priùs reponatur festum S. Marci, deinde festum Apostolorum. 18. Septemb. 1666.

255. Festum duplex occurrens ante Octavam non privilegiatam non est transferendum post Octavam, sed infra eandem celebrandum, primâ die non impeditâ. 30. Septemb. 1679.

256. Officium particulare alicujus Diœcesis vel Religionis, quod occurrit die vigesimâ quintâ Februarii, est transferendum in anno Bissextili ad primam diem non impeditam, dummodo non sit duplex primæ classis. 7. Septemb. 1680.

257. Officium semiduplex, quod occurrit in Dominica infra Octavam non privilegiatam, non est celebrandum in feria secunda sequenti licèt non impeditâ, si habeatur reponendum aliud festum altioris ritûs. 1. Mart. 1681.

258. In repositione duorum vel plurium festorum ritum habentium eundem, & die occurrentium diversâ, attendatur prioritas translationis, nisi attendenda sit major dignitas. 13. Jun. 1682.

259. Si plura sint transferenda festa, quæ eâdem die occurrunt, & quibus non convenit ratio majoris dignitatis, attendatur in eorum repositione major apparatus vel populi concursus, ex quo vocatur etiam major solemnitas, supposito tamen quòd sint ejusdem ritûs. 20. Jun. 1686.

260. Non est transferendum in diem immediatè sequentem festum illud, ante cujus translationem habentur reponenda alia officia priùs translata ejusdem ritûs, non obstante Decreto edito sub die 30. Septembr. 1679. Quoad verò festum semiduplex in Dominica infra Octavam occurrens, omnino servanda est Rubrica generalis Breviarii de Translatione festorum num. 5. Decretum hoc est 22. Decembris 1696.

261. Si occurrerint vel fuerint transferenda duo festa ejusdem ritûs, quæ unicâ die occurrebant, quorum unum sit universale & alterum particulare alicujus Diœcesis vel Religionis, priùs fiat de universali, deinde de particulari, nisi obstet ratio majoris dignitatis. 27. Septemb. 1698.

262. Ad Responsorium breve Completorii in Dominica Passionis, ne omittatur, *Gloria Patri*, si die sequenti fiat de festo semiduplici. 18. Septembris 1666.

263. Si festum duplex, de quo agunt Regulares (sub quo nomine etiam veniunt Moniales) habuerit Missam propriam omnibus & solis Regularibus concessam, Sacerdotes sæculares celebrantes in eadem Ecclesia Regularium, Missam quidem dicant de festo duplici, sed cum Missali Romano, ex Decreto Sac. Rit. Congr. 19. Novemb. 1622. Decretum hoc 9. Jun. 1668.

264. Si Moniales non habeant Missale à Romano diversum, Sacerdotes in earum Ecclesiis celebraturi possunt dicere proprias Missas ipsis Monialibus concessas. 27. August. 1672.

265. Conceditur omnibus Monialibus Ordinis Cisterciensis, quæ utuntur Breviario Romano, ut adaptare possint juxta ritum prædicti Breviarii Romani plura officia unà cum Missis propriis anno proximè præterito sub die 9. Decembris toti Ordini Cisterciensi concessa, eaque sic accommodata faciant typis imprimi: necnon secundùm easdem Festivitates valeant celebrari facere Missas per Capellanos ecclesiis earundem servitio addictos, cum Missali Romano & juxta illius Rubricas. 23. Jun. 1703.

266. In Missis votivis privatis non est dicendus Hymnus Angelicus, nisi fuerit Missa Angelorum, in qua quotidie est recitandus: vel Missa de Beata Maria, in qua quolibet Sabbatho dici debet. 14. Maj. 1672.

267. Clausula posita in Brevibus Indulgentiarum, scilicet, *Volumus autem, ut si aliàs Christi fidelibus, dictam Ecclesiam visitantibus, aliqua alia Indulgentia perpetua vel ad tempus nondum elapsum duratura, concessa fuerit, præsentes litteræ nullæ sint*: non comprehendit Altaria Privilegiata pro Defunctis. 23. Jun. 1676.

268. Sub generali Indulgentiarum suspensione, quæ fit anno Jubilæi, non comprehenduntur Altaria Privilegiata, nec aliæ Indulgentiæ pro solis Defunctis concessæ. 24. Jan. 1700.

269. In aspersione Aquæ benedictæ, quæ diebus Dominicis fit à Sacerdote Albâ & Stolâ induto, vel etiam cum Pluviali, immediatè celebraturo Missam conventualem, Stola aptanda est ante pectus ad modum Crucis, non verò pendens à collo ad utrumque latus. 30. Septembr. 1679.

270. Missa assignata Festivitati Conceptionis B. Virginis Mariæ non est dicenda in Sabbathis ùt votiva. 30 Septembr. 1679.

271. Si occurrat Officium novem lectionum de pluribus Virginibus simul & Martyribus eo die, quo cadit festum simplex ejusdem qualitatis, servanda est pro Commemoratione simplici Antiphona, *Istarum est enim*. 7. Dec. 1680.

272. Officia Sanctorum, quæ alicubi supersunt de mense Decembri, transferri possunt in annum sequentem. 7. Decembr. 1680.

273. Officia concessa semel in hebdomada non sunt celebranda in Adventu, Quadragesima, Quatuor temporibus, nec in Vigiliis, nisi aliter in concessione exprimatur. 1. Mart. 1681.

274. Ubi festum S. Thomæ Episcopi & Martyris celebratur sub ritu duplici, si occurrerit in eo Dominica, die sequenti fiat Officium de die infra Octavam Nativitatis Domini. 1. Mart. 1681.

275. Quotiescunque in Sabbatho ante Dominicam privilegiatam Officium fuerit de septima die infra aliquam Octavam, Psalmi Vesperarum erunt de Psalterio, Capitulum de Dominica sequenti, cum sola Commemoratione de die Octava. 1. Mart. 1681.

276. In Processionibus Candelarum, Palmarum, & similium, quæ fiunt intra Ecclesias sine Sacramento, non est pulsanda campanula ad elevationem Ss. Corporis Christi in Missa privata. Quòd si pulsetur & advertatur elevatio, tunc genuflectendum utroque genu à transeuntibus ante Altare, ubi Missa celebratur, & deposito Ss. Sacramento progrediendum. Similiter si aliqui transeant in elevatione Calicis. 1. Mart. 1681.

277. Qui habent privilegia celebrandi Octavas in Quadragesima, non ideo debent facere Commemorationem in feriâ quartâ Cinerum. 24. Januarii 1682.

278. Si in Quadragesima Officium occurrerit infra Octavam, debent prædicti privilegiati dicere Missam Conventualem de feria cum Commemoratione Octavæ, Missæ verò privatæ dici possunt de Octava cum Commemoratione feriæ, ùt præscribit Rubrica Missalis Tit. 3. de feria & vigilia num. 2. Decretum est 24. Januar. 1682.

279. Regulares non tenentur recitare Officia de Patronis minùs principalibus, nisi sint descripta in Kalendario Romano, vel in proprio dictorum Religiosorum. 24. Jan. 1682.

280. Regulares tenentur quidem celebrare sub ritu duplici primæ classis Festum de Patrono principali loci, Regni seu Provinciæ, & de Titulari Ecclesiæ Cathedralis; sed ad eorum Octavas non tenentur. 20. Mart. 1683.

281. Si Festum S. Confessoris transferatur in proximè sequentem diem, in Hymno, *Iste Confessor*, nulla fiat mutatio Versiculi; sed dicatur, *Meruit beatas*, dummodo primæ Vesperæ non sint impeditæ. 13. Januar. 1683.

282.

281. Translato Festo S. Confessoris ultra sequentem diem, in Hymno, *Iste Confessor*, facienda est mutatio Versiculi, dicendo, *Meruit supremos*. 14. Junii 1692.

283. Officia affixa diebus Dominicis, ùt de Ss. Rosario & de Patrocinio B. Virginis Mariæ, si sint impedita festo altioris ritûs vel dignitatis, sunt omittenda. 20. Martii 1683.

284. Officium Nominis B. Virginis Mariæ occurrens in festo Exaltationis sanctæ Crucis, vel in alio altioris ritûs aut dignitatis, transferatur, non verò omittatur. 20. Julii 1686. Si concedatur pro aliquo Festo ritus duplex, sine expressione majoris vel minoris, concessio intelligatur de duplici minori, etiamsi ad honorem Deiparæ facta fuerit. 20. Novemb. 1683.

285. In festo Nominis B. Virginis Mariæ non est facienda Commemoratio de ejusdem Nativitate, & in secundis Vesperis de Nativitate cadentibus in Sabbatho, non est facienda Commemoratio de prædicto Nomine. 20. Septembris 1684.

286. Si Officium Nominis B. Virginis Mariæ venerit in die Octava Nativitatis ejusdem, Officium erit de Nomine, omissâ in utrisque Vesperis & Laudibus Commemoratione de prædicto die Octavo Nativitatis. 15. Sept. 1685.

287. Solâ ratione Ss. Sacramenti expositi non est dicendum symbolum in Missis privatis. 2. Decembris 1684.

288. Potest fieri Commemoratio de Ss. Sacramento, si expositum sit etiam in Missa de festo duplici, quod non sit primæ vel secundæ classis. 2. Decembris. 1684.

289. Qui celebrat Missam de B. Maria, eo die, quo fit de aliquo festo semiduplici infra Octavam ejusdem B. Mariæ, debet dicere Missam de Octava, sed more votivo sine *Gloria* & sine *Credo*, nisi fuerit Sabbathum, quia tunc dicendum erit *Gloria* sine *Credo*. 2. Decemb. 1684.

290. Qui in Sabbatho recitat Officium de B. Maria, si celebret Votivam de alioquo Sancto, non debet dicere, *Gloria*, neque Præfationem B. Mariæ. 2. Decembris 1684.

291. Non est omittenda una ex assignatis Orationibus in Missali, velut *A cunctis*, ut ejusdem loco dicatur aliqua Oratio imperata ab Episcopo, veluti *Deus refugium*: neque ut recitetur penultimo loco Oratio pro Defunctis. 2. Decembris 1684.

292. Quando dicitur Oratio *A cunctis* vel *Ecclesiæ*, non est dicenda Oratio contra Paganos, vel alia hujusmodi, quia sufficienter una continet, quod altera. 16. Aprilis 1688.

293. Quando dicitur Collecta vel Missa contra Paganos, non potest mutari nomen Paganorum, dicendo, Turcarum, Hæreticorum &c. 29. Julii 1689.

294. Si in die Commemorationis omnium fidelium Defunctorum occurrerit Dominica, vel alicubi festum de præcepto diei Dominico æquale, Officium cum Missa Defunctorum transferatur in sequentem diem etiam festo duplici impeditam. 5. Octobris 1688.

295. In Sabbatho sancto omnino prohibentur Missæ privatæ, etiam post pulsationem campanarum, in quacunque Ecclesia aut Oratorio privato, non obstante contrariâ consuetudine. 11. Februarii & 11. Martii 1690.

296. Si festum Annuntiationis B. Virginis Mariæ occurrerit in feria sexta in Parasceve vel in Sabbatho sancto, transfertur ejus Officium unà cum præcepto audiendi Missam & vacandi ab operibus servilibus ad feriam secundam post Dominicam in Albis; protracto ad aliam diem festo in ea occurrente, nisi fuerit duplex primæ classis. 11. Martii 1690. *Notandum* 1. Quòd si alicubi in prædicta feria secunda occurreret duplex primæ classis, ibidemq; Annuntiatio celebraretur sub eodem ritu, adhuc duplex illud esset transferendum & celebranda Annuntiatio. *Notandum* 2. Quòd licèt Annuntiatio sit secundæ classis, si tamen haberetur reponendum Officium primæ classis, nihilominus in prædicto casu esset agendum de Annuntiatione. *Notandum* 3. Quòd protractâ ulteriùs Annuntiatione ob festum altioris ritûs in ea occurrens, non ideo protrahenda obligatio audiendi Missam & vacandi ab operibus servilibus.

297. Si simul transferenda sint festa S. Josephi & Annuntiationis, priùs reponatur Annuntiatio, deinde S. Josephi, non obstante Decreto edito in contrarium sub die 12. Junii 1682. Decretum est 14. Junii 1692.

298. Translato Festo, in cujus die conceditur Indulgentia, non transfertur etiam Indulgentia, nisi ex concessione speciali. 10. Junii 1690.

299. Si primæ Vesperæ de S. Martina impeditæ fuerint festo duplici vel Dominicâ, Hymnus proprius Vesperarum uniatur Hymno Matutini, & ex duobus fiat unus, sub unica conclusione, *A nobis abigas*. 26. Aprilis 1692.

300. Ubi die decimâ octava Decembris celebratur Officium de Exspectatione B. Virginis Mariæ, omittendæ sunt ad Laudes Antiphonæ illæ, quæ occurrunt in illa Feria in proprio de tempore. 12 Maji 1692.

301. Si prædictum festum exspectationis venerit in feria quarta Quatuor Temporum, nec erit dicenda nona lectio in Officio, nec legendum ejus Evangelium in fine Missæ, sed illud S. Joannis: ideoque de feria sola fiat Commemoratio in Officio & in Missa. 12. Maji 1692.

302. A die decima septima Decembris inclusivè usque ad Vigiliam Nativitatis exclusivè fieri potest quodcunque Officium novem lectionum, sive occurrens sive etiam translatum. 17. Maji 1692.

303. Si festum de septem doloribus B. Virginis Mariæ, quod multis in locis celebratur feriâ sextâ post Dominicam Passionis, impediatur ab Officio majoris ritûs vel dignitatis, transferatur in Sabbathum sequens non impeditum, & non ulteriùs. 26. Februarii 1693.

304. Si Vigilia S. Mathiæ occurrerit ultimâ die Bacchanalium, observetur eâdem die jejunium, non verò anticipetur. 23. Januarii 1694.

305. Evangelium pro solenni Palmarum benedictione, canendum est in cornu Epistolæ ab illo, qui celebrat, absque Diacono & Subdiacono. 27. Aprilis 1697.

306. Festum Translationis, Ordinationis, Apparitionis vel Inventionis, quod alicubi celebratur ratione Corporis vel insignis Reliquiæ, celebrandum est sub ritu semiduplici, nisi sit festum unicum vel principale, & suppositâ concessione, si bis celebretur. 6. Decembris 1698.

307. Festa duplicia & semiduplicia translata, præferenda sunt Officio S. Benedicti semel in hebdomada concesso. 8. Februarii 1699.

308. Regulares obtentâ à locorum Ordinariis licentiâ oretenus vel in scriptis faciendi solennes Processiones extra limites Conventuum suæ Religionis cum statua aut Reliquia alicujus Sancti, possunt uti pluviali, licèt ejus usus non fuerit expressus in licentia obtenta. 21. Martii 1699.

309. Usus pluvialis in Processionibus solemnibus non est testimonium nec signum jurisdictionis in utente Sacerdote. 21. Martii 1699.

310. In paramentis nigris non est administranda Eucharistia. 22. Januarii 1701.

311. Quando exponuntur Reliquiæ ultra lampadem, debent continuò ardere in Altari duo lumi-

lumina, aliàs non exponantur. 22. Januarii 1701.

312. Sacerdos in Sacrificio Missæ congruentiùs utitur cingulo lineo quàm serico. 22. Januarii 1701.

313. In Sacrificio Missæ non est adhibenda Palla drappo serico à parte superiori cooperta. 22. Januarii 1701.

314. Festum semiduplex, occurrens in festo duplici infra Octavam non privilegiatam, non est transferendum post illam, quando dies immediatè sequens alio festo duplici vel semiduplici impedita non fuerit, sed faciendum tunc est Officium die immediatè sequenti. 30. Septembris 1679.

2056. Q. 310. *Quid notandum sit circa ista trecenta & quatuordecim Decreta.* R. seqq. §. 1. Decreta illa do fide, quâ accepi. Ultimum à solertissimo & insigniter perito Rubricista mihi communicatum est, reliqua omnia *Pragæ* sunt impressa, in quibus apicem nullum immutavi, sed tantùm præposui numerum, ut quando ad illa remittam, possint ex præfixo numero statim inveniri.

2057. §. 2. An omnia ista Decreta sint authentica & verè emanata à S. Congreg. Rituum, equidem nescio, nam ex dictis l. 1. n. 574. constat, non quidquid circumfertur tanquam decretum vel declaratum, statim hoc ipso prudenter credi posse aut admitti, prout obtruditur, sine sufficiente approbatione Ordinariorum, subscriptione debita &c. Nihilominus quamdiu non resciam oppositum, habebo relata Decreta pro authenticis, & quidquid hactenus dixi vel dicam, exactè redigam ad illorum dispositionem seu tenorem.

2058. §. 3. Non omnia emanârunt à S. Congregatione eisdem verbis, prout hic jacent, uti patebit ex dicendis. Hoc opto, ut Collector & compendiator semper attigerit & expresserit genuinum sensum: constabit ex dicendis num. 2061. vel eum qui *Pragæ*, vel eum, qui *Leodii* collegit, in aliquo defecisse.

2059. §. 4. Multa ex his Decretis passim non observantur, quia in his partibus ignorantur: Et si quis casu in libro legat vel audiat de tali aliquo novo Decreto, nescit, an authenticum sit necne, hinc communiter non redigitur ad praxin, & consequenter negligitur.

2060. §. 5. Longè plura Decreta, quàm hîc consignata sint, etiam circa materias hactenus tractatas emanârunt à Ss. Congregationibus, nam per decursum omnium librorum plura retuli, de quorum veritate dubitare non poteram: attamen putavi etiam hæc adjicienda esse, ut paulatim innotescant omnia, & ita sensim inducatur in Ritibus externis uniformitas, quæ singulariter exornabit Ecclesiam, & liberabit à multis cavillationibus hæreticorum apud imperitum vulgus accusantium discrepantiam ceremoniarum apud nos; saltem si Religiosi advertant hæc emanâsse, plerique se accommodabunt, & spes est, ut etiam alii sequantur horum exemplum.

2061. §. 6. Circa Decretum 4. Directorium Leodiense anni 1710. refert illud hoc modo: Dedicatio Ecclesiæ Cathedralis celebrari debet *à secularibus in tota Diœcesi sub ritu primæ classis sed sine Octava, præterquam in ipsa civitate*: & idem dixi l. 4. n. 1257. quamvis hoc non notetur in Decreto hîc relato juxta impressionem Pragensem.

2062. §. 7. Meritò Regulares omnes se accommodant Decreto 5. de non celebranda Octava Dedicationis Ecclesiæ Cathedralis, sed tantùm de die ipsa sub ritu secundæ classis sine Octava, quamvis in contrarium attulerim aliqua l. 4. num. 1257.

2063. §. 8. Dixi l. 4. n. 1287. infra Octavam Corporis Christi non legi nonam lectionem de simplici: addenda est hæc exceptio Decreti 18. *Quòd si festum illud simplex occurrerit eo die, quo fit de festo duplici infra eandem Octavam, tunc non omittitur, sed legitur 9. lectio de eodem simplici, dummodo festum illud non sit duplex primæ classis.*

§. 9. Pro Regula generali posui l. 4. n. 1274. duplicia, licèt haberi non possint primo die infra Octavam, posse sequentibus: addenda est hæc exceptio Octavæ Corporis Christi, uti habet Decretum 20. *Occurrentibus eadem die duobus festis duplicibus infra Octavam SS. Corporis Christi, non est de translato agendum die immediatè sequenti non impeditâ, sed post Octavam, nisi fuerit ex solennioribus primæ classis.* Quoad alias Octavas, manet Regula. 2064.

§. 10. Decretum 27. dicit, quòd altare portatile perdat consecrationem, quando frangitur vel loco movetur repositorium Reliquiarum: quod multò magis valet de altari fixo; & ita jam videtur decisum, de quo tam multi Auctores hîc de Sacrificio n. 306. relati in utramque partem disceptabant. 2065.

§. 11 Decretum 33. habet, quòd Matutinum Defunctorum in die Animarum recitari debeat manè die 2. Novembris & non pridie: hinc emendandum est, quod cum communi dixi l. 4. n. 1292. 2066.

§. 12. Decretum 37. dicit, si sub altari vel ejus gradibus humata sint Defunctorum cadavera, non esse ibi celebrandam Missam, donec aliò transferantur. *V. Pignat.* tom. 4. consf. 32. Si tamen humata sint profundè in cella aliqua sub alio fornice constructa, videntur satis separata ab altari, nec ullo modo super illa cadent verba Sacerdotis ad Introitum osculantis altare & dicentis: *quorum Reliquiæ hic sunt.* 2067.

§. 13. Decretum 52. dicit Canonicos debere in choro cantare, alioquin non satisfacere obligationi suæ: & sententia communis relata l. 4 num. 878. dicit alioquin lucrari non posse distributiones. 2068.

§. 14. Ex Decreto 67. constat Clericos non tantùm posse, dum sunt extra Diœcesin suam, recitare Officia suæ Ecclesiæ, quod dixi l. 4. n. 1244. sed etiam decere, ut illa recitent. 2069.

§. 15. Secundum Decretum 117. in votivis pro re gravi, si sint violacea paramenta, omittitur *Credo*: quod non notavi hîc de Sacrif. n. 466. attamen notavi postea n. 502. 2070.

§. 16. Decretum 138. habet, quòd Abbates & Regularium Superiores non possint benedicere paramenta Ecclesiarum sibi non subditarum. Et hoc est conforme illi, quod ex *Aversa* retuli, hîc n. 353. cui meritò deberent se conformare omnes. 2071.

§. 17. Secundùm Decretum 142. inferiores Episcopo, dum se induunt paramentis pro Missa, non debent ea sumere de altari. Ubi tamen commoditas nō est, illa alibi deponendi, possent deponi & sumi, non in medio altari, quod solis Episcopis convenit, sed in loco Evangelii vel Epistolæ, uti notavi hîc n. 575. 2072.

§. 18. Ex Decreto 37. & 143. altare portatile deberet habere repositorium Reliquiarum, quod aliqui non observant, præsertim qui in Missionibus circumferre non possunt crassa & ponderosa altaria: sed facilè parari poterit etiam in tenui lapide parvum receptaculum ad istum finem. 2073.

§. 19. Decretum 188. sic habet in originali: 2074.

DECRETUM GENERALE.

Cum Sacror. Rituum Congregationi innotuerit quamplures abusus irrepsisse circa recitationem Officii sub prætextu Decreti ab eadem Congregatione evulgati de anno 1630. & in Breviario Romano impressi, in quo permittitur posse in Ecclesia recitari Officia & Missas celebrari de illis Sanctis, quorum Corpora aut Reliquiæ insignes in ea asservantur: Eminentissimi Patres eidem Sac. Congregationi Præpositi iisdem abusibus,

abusibus evellendis præcipuè intenti, inhærendo Decretis aliàs in similibus editis, declararunt prædicta Officia Sanctorum ratione Corporis, seu insignis Reliquiæ recitanda, intelligi debere de Sanctis dumtaxat in Martyrologio Romano descriptis, & dummodò constet de identitate Corporis, seu Reliquiæ insignis illiusmet Sancti, qui reperitur in Martyrologio Romano descriptus. De cæteris autem Sanctis in prædicto Martyrologio non descriptis, aut quibus à sancta Sede non fuerit specialiter concessum, Officia recitari & Missas celebrari vetuerunt, non obstante, quòd ipsorum Corpora vel insignes Reliquiæ in Ecclesiis asserventur: Quibus tamen ab Ordinariis locorum approbatis debitam Fidelium venerationem (prout hactenus servatum est) exhibendam esse censuerunt, sed absque Officio & Missa, sub pœnis, de non satisfaciendo præcepto recitandi Officium, aliisque in Constitutione Beati Pii V. contentis. Die 11. Aug. 1691.

Et facta de prædictis Sanctissimo per me Secretarium relatione, Sanctitas Sua hujusmodi Decretum approbavit, ac, ut debitæ exequutioni demandetur, locorum Ordinariis injungendum esse præcepit, Die 19. Octobris ejusdem anni 1691.

Retuli l. 4. n. 1260. Româ rescriptum nobis esse, quòd Decretum illud esset subtractum è typographia Apostolica, adeoque censeri tacitè revocatum: nunc verò meliùs edoctus sum, nempe Decretum illud nullatenus revocatum esse sed omnino vigere: quare standum est illo; ac propterea hoc anno 1712. Coloniæ non habuimus Officium aut Missam de Ss. Constantio & Fausto, nec posthac habebimus, nisi S. Sedes id specialiter nobis concesserit.

2075. §. 20. Dixi hic n. 403. usum annuli in Missa prohiberi Protonotariis, Doctoribus, Canonicis Cathedralibus, nam ita habet Decretum 198. Additur tamen in Decreto 199. *Possunt Canonici Missam celebrare cum annulo aureo, & de rigore uti, sed sine gemma & sine aliqua effigie.*

2076. §. 21. Decretum 216. circa festa ad libitum, prout in originali est, retuli l. 4. n. 1269. & addidi n. 1274. posse Officium fieri de semiduplicibus ad libitum in diebus infra Octavam non privilegiatam. Idem repetivi hìc n. 344. quia per relatum Decretum non excludebantur à diebus infra Octavam, sed tantùm à diebus octavis, dies autem octava & alii dies infra Octavam valde differunt, & quod de die octava dicitur, non videbatur extendendum ad diem infra Octavam, *usque dum clarior daretur declaratio*, quam hactenus non videramus. Hanc clariorem declarationem jam habemus in Decreto 220., quod emanavit undecim annis post Decretum 210 & conformiter ad illud jam tenendum est, quòd Officia ad libitum occurrentia infra Octavas etiam non privilegiatas & etiam particularis alicujus Diœcesis vel Religionis, non sint celebranda sed omittenda.

2077. §. 22. Si Officium ad libitum occurrat eo die, quo poni deberet Festum translatum, dixi l. 4. n. 1270., si festum ad libitum esset altioris ordinis, de hoc posse fieri: Decretum 217. plùs dicit, nam non distinguit, an sit altioris ordinis, an æqualis, sed simpliciter dicit, *officia ad libitum occurrentia eo die, in quo aliàs aliquod festum translatum poni deberet, posse celebrari, protracto ulteriùs ad alium diem festo translato.*

2078. §. 23. Decreto 219. cavetur, ne pro habendo festo ad libitum transferatur Officium proprium alicujus Diœcesis vel Religionis eodem die incidens, quòd non obstat jam dictis n. 2077. nam hoc Decretum 219. agit de festo tum incidente, Decretum 217. de festo translato & reponendo.

2079. §. 24. Dixi hìc n. 527. cum communi, omnes tres Missas in Nativitate Christi posse legi ante auroram: & hoc stat cum Decreto 221. *Non licet in media nocte Nativitatis dominicæ celebrare successivè alias duas Missas*: dividi enim adhuc possunt illæ Missæ per plures horas, cùm Sol isto die priùs oriatur post Octavam, adeoque aurora priùs adsit circa medium septimæ.

§. 25. In Decreto 136. statuitur, ut si festa S. Josephi vel Annuntiationis B. Virginis incidant in diem Jovis sanctum, isto die celebrentur etiam pro foro externo: Deinde Decreto 296. statuitur, si festum Annuntiationis occurrerit die Veneris vel Sabbatho sancto, ut transferatur ejus Officium unà cum præcepto audiendi Missam & vacandi à servilibus ad feriam secundam post Dominicam in Albis &c. In Archi-Diœcesi Coloniensi statutum est auctoritate Ordinarii 20. Jan. 1690. ut si imposterum alterutrum festum incidat in septimanam sanctam, festum S. Josephi anticipetur feriâ proximâ ante Dominicam Palmarum non impeditâ festo 9. Lectionum: Annuntiationis autem posticipetur feriâ proximâ post Dominicam in Albis similiter non impeditâ festo 9. Lectionum, & utrumque tam à Clero in choro quàm à populo in foro. Si autem alterutrum incidat in aliquam Dominicam Quadragesimæ, in choro & foro transfertur in diem proximam non impeditam festo 9. Lectionum. 2080.

§. 26. A Regula communi, quam S. Congregatio posuerat in Decreto 258. & tradideram l. 4. n. 1268. nempe inter festa de præcepto translata, si sint ejusdem classis, id priùs celebrandum esse, quod priùs erat translatum: Decretum 297. excipit festa Annuntiationis B. Virginis & S. Josephi, quæ licèt sint ejusdem secundæ classis, tamen ubi festum S. Josephi etiam transferendum esset cum festo Annuntiationis, mandat prius reponi festum Annuntiationis; & insuper Decretum 296. mandat, quamvis aliud Officium primæ classis etiam reponendum esset, ut Officium Annuntiationis, licèt secundæ tantùm sit classis, ante illud reponatur. 2081.

§. 27. Dixi l. 3. p. 2. n. 1273. si vigilia S. Mathiæ incidat in unum diem è Bacchanalibus, justam causam esse cur Episcopus dispenset, ad vitanda scandala & peccata populi. Addidi statutum esse in pluribus Diœcesibus, ut si festum S. Mathiæ incidat in diem cinerum, jejunium apud Regulares anticipetur in Sabbatho. De cætero si aliter non disponatur per Ordinarium ex justis causis & legitima potestate, observandum est Decretum 304. *Si vigilia S. Mathiæ occurrerit ultimâ die Bacchanalium, observetur eâdem die jejunium, non verò anticipetur.* 2082.

§. 28. Si plura occurrant, in quibus discesserim à Decreto aliquo vel à doctrina vera, demissè peto admoneri, ne etiam inscius & invitus Lectorem in errores inducam. Si suo tempore fiat alius typus, referam suis locis ac in contextu inseram hæc aliaque Decreta, ac emendabo ea, in quibus defecero. 2083.

Objicies. Plurima ex allatis Decretis sunt antiqua, & contra illa jam videtur præscriptum, quia hactenus observata non sunt. ℞. Contra leges præscribi potest, non ita contra ejusmodi directiones positas ad inducendam uniformitatem Rituum in Officiis divinis, quandocumque etiam, etiamsi seriùs innotescant: recta ratio docet sub veniali saltem esse obligationem se conformandi illi Ecclesiæ, cujus Ritum elegi observandum.

TRACTA-

TRACTATUS V.

De extrema Unctione & Ordine.

CAPUT I.

Quid sit extrema Unctio, & quæ circa eam observanda.

2084. RESP. I. Est Sacramentum à Christo institutum, ad ægroto periclitanti de vita conferendam salutem animæ, vel etiam corporis, per unctionem olei benedicti & orationem Sacerdotis, *S. Thom. in 4. dist. 23. q. 1. a. 1. Unde resolves:*

I. Materia ejus remota, est Oleum benedictum, quod in pyxide chrismali signatur literâ I. (in cujus defectu non licet uti chrismate; si tamen usus sis, nihil repetendum esse, docet *Lay. lib. 5. tr. 8. cap. 2. n. 3.*) Idque renovandum est quotannis in Cœna Domini, veteri exusto: si tamen novum haberi non possit, licet uti antiquo, *Lay. l. c.* & si hoc non sufficiat, aliud consecratum, vel in necessitate non consecratum, (in minore tamen quantitate quàm vetus est) addere: Etsi *Dia. p. 6. t. 6.* R. 44. ex *Less. & aliis* 4. dicat, contrarium habere praxin Ecclesiæ, ut scilicet paulatim & per vices (si ita requirat necessitas propter copiam infirmorum) longè etiam major quantitas addatur, quàm ab Episcopo fuerit consecrata initio. *Bon. d. 7. q. 1. n. 8.* ex *Posservino.*

II. Materia proxima est unctio certarum partium corporis, ac saltem quinque sensuū, vel si mutilati sint, vicinarum partium, facta à Sacerdote: non simpliciter necessariò contactu immediato manûs; nam peste grassante potest uti virgâ oblongâ oleo tinctâ, quam postea comburat, *Sylv. Chapeavill. Dia. vid. Dia. p. 3. t. 4. Ref.* 197. Quidam etiam Doctores putant, unam tantùm unctionem esse de essentia Sacramenti, ideoque in periculo pestis & simili necessitate sufficere unum tantùm organum magis obvium, vel potiùs caput, quòd in eo sensus maximè vigeant, ungere dicendo, *Per istam, &c. quidquid deliquisti per visum, auditum, gustum, odoratum, tactum, &c.* Et quidem pro hac sententia citantur varia Pastoralia, Agendæ & Doct. Lovan. *Sylv. in 3. p. q. 32. art. 2. Lay. cap. 3.* qui eam non omnino improbabilem; *Tan & March. in Horto Pastorum,* qui omnino probabilem & in praxi usitatam; *Dia. Ref.* 108. qui in praxi tutam dicit, citansque pro ea *p. 8. tr. 1. R. 21. Gran. Amic. Aversam,* affirmat Pontificem id posse permittere, & denique *Escob.* (citans *Becanum cap. 25. q. 7. n. 6.*) & *Barbosa in Trid. sess. 14. cap. 1.* id permittit: Verùm cum alii Doctores communiter repugnent, tutius saltem erit (quod suadet *Lay. & Dia. ll. cc.*) eo casu unum oculum, aurem, manum, narem, & os velociter sine crucis forma ungere, dicendo unicam formam, complectentem reliquas. Illud verò certius est, pedes aut renes inungere non esse essentiale; imò quoad renes, non est decens, præsertim in fœminis & viris religiosis, ideoque omitti solet, *Henr. Sa, Tol, Suar. Bellarm. c. 10. in fine.*

III. De essentia hujus Sacramenti est I. Ut organa 5. sensuum, quæ inunguntur, nominentur, *Palaus t. 25. p. 4. cap. 26. Aversa s. 4. &c. communiter,* licèt *Dia. part. 8. t. 7.* R. 56 ex *Regin.* contrarium censeat probabile; imò ad valorem sufficere, si inter ungendum omnes sensus dicas: *Per istas sanctas unctiones indulgeat tibi.* II. Verba illa: *Per hanc sanctam Unctionem,* etsi *Palaus l. c.* dicat valere, si tantùm omittas Tò *sanctam.* III. Verba deprecativa: *Indulgeat tibi Deus.* Hinc formam imperativam, v. g. *Per hanc, &c. remittatur tibi quidquid,* &c. non valere dicit *Palaus l. c. Dia. l. c.*

IV. Hoc Sacramentum tantùm dandum est morti propinquis, ex morbo, vulnere, partu vel senectute, quia hi soli sunt infirmi. Quòd si morbo liberati rursus periclitentur, iterandum est; & quidem in diuturnis morbis, quoties erit periculum novum, neque exspectandum, (sub gravi culpa, *Quint. t. 5. s. 9.*) donec sensibus careant, vel omnino sint desperati. In dubio verò de vita, detur sub conditione, *Laym. l. c. ex S. Th. Suar. d. 40.*

V. Si conferatur infirmo communi morbo, sive non graviter vel periculosè laboranti, non est validum, *Suar. Palaus, Gran. Amic. &c. comm.* Ac licèt *Less. VViggers & Quintan.,* contrarium putent probabile, concedunt tamen, sic inunctum iterum inungendum esse (etiam in eodem morbo) quando periculosè laborare cœperit, ob mutatum statum infirmitatis, additque *Quint.* mortaliter peccatum fuisse: v. *Quint. s. 7. Dian. p. 9. t. 6. R. 45.*

VI. Ad Sacramentum hoc cum fructu recipiendum, in eo, qui rationis est compos, & conscius peccati mortalis, (si non confiteatur) requiritur contritio saltem existimata; neque sufficit attritio, *Bon. d. 7. q. un. p. 5. n. 2.* ex *Regin. l. 28. c. ult.* a. 73. Ordinariè autem, nisi obstet causa rationabilis, (v. g. si ob vomitum communicare non possit) præmittenda est confessio & Communio ob Ecclesiæ consuetudinem, quæ Unctionem, tanquam minus necessariam ad salutem, postponit, *v. Bon. l. c. n.* 3. Licèt autem, per se loquendo, confessio non necessario præmittatur, cum per contritionem se disponere possit, per accidens tamen requiri potest, v.g. si post Viaticum peccâsset mortaliter, & timeretur post Unctionem defuturum tempus confessioni, tunc enim priùs audiendus & absolvendus esset, quia Sacramenta magis necessaria tali casu priùs sumenda sunt, *Fill. Barbos. Dian p. 5. t. 3. R. 92.*

VII. Pueris habentibus sufficientem rationis usum ad peccandum, tametsi sacram Eucharistiam non recipiant, non rectè negatur extrema Unctio, cùm inde nonnunquam salus ipsorum dependere possit, *Suar. 3. p. to. 3. d. 7c. s. 1. Graff. Angel. Zamb.* apud *Lay. cap. 4. nu. 2.* qui Parochos quorundam locorum excusat per consuetudinem toleratam ab Episcopis, si non dent pueris ante annum 14. vel 15., excepto casu necessitatis, quo puer, quem rationis usum consecutum esse constet, aliud Sacramentum ante mortem suscipere non possit. *v. Chapeavill. c. 5. q. 17.* Ac licèt Parochus in confessione cognoverit, puerum nunquam actualiter peccâsse, debere tamē illum inungere contra *Nugn. & Sancium,* docet *Suar. Reg. Fill. Kon. &c.* cum *Dia. part. 3. t. 4. R. 181.* Si verò dubium sit, an puer usum rationis habeat, ungendus est sub conditione. *Dian. p. 9. t. 3. R. 85. & Sanch. Zamb. & Lug.*

VIII Minister, est solus Sacerdos proprius, sive Pastor; sine cujus venia, si extra necessitatem alius det, validum quidem est, sed graviter peccat, *Sylv. Sotus, Kon. d. 9. n. 28.* & Religiosus incurrit excommunicationem Papalem, *Suar. Reg. l. 18. nu. 40.* Posse tamen Regulares hoc Sacramentum (uti & Viaticum) in articulo mortis suis familiaribus ministrare, docet *Dian. part. 5. t. 3. R 52.* ex *Mancino, &c.* In necessitate verò, ùt si Pastor absit, vel dare nolit, nec Superior possit adiri pro petenda licentia, licitè ministrat quivis non excommunicatus aut suspensus; (etiam Regularis) ùt contra *Gav.* docet *Præp. Henr. Fern. Gra. Dia. R. 82.* censetur enim tunc Papa dare licentiam, *Lay. Reg. Suar. l. c. Dian. R.* 176.

IX. Sufficit Sacerdos sine ministro in necessitate, nec in ea fœmina adhibenda est: quòd si tamen fiat, veniale esse docet *Quint. t. 5. s. 6.* In ea posset etiam unus unam, alius aliam partem inungere, pronunciando tamen formam illi unctioni respon-

respondentem, *Bon. l. c.* & *commun.* non tamen potest unus inungere aliquem sensũ, & alius formam pronuntiare: neque unus unum oculum, alter alterum. *Vid. Dia. p. 9. t. 7. R. 56.* Quòd si Sacerdos non possit progredi, supplendæ erunt per alium, quæ restant, *Tan. Præp. Merat.* qui apud *Dian. p. 5. t. 3. R. 87.* notat, licere etiam alteri unctiones ab initio repetere, perinde ac si prior nullam earum inchoasset.

X. Etsi in administratione hujus Sacramenti servanda sint omnia præscripta in Rituali, Agenda vel Manuali; mortale tamen non esse, administrare in necessitate sine superpelliceo vel stola, docet *Quint.* & *Leand.* conceditque *Amicus.* Et *Dia. p. 8. t. 1. R. 79.* id excusat ab omni peccato, si infirmus non sit capax alterius Sacramenti, & ista haberi non possint, contra *Suar. Regin. &c.*

Imo etiam extra necessitatem non esse mortale, 1. Omittere Psalmos Pœnitentiales, Litanias & cæteras preces, docet *Palaus* & *Gran.* Dico, *extra*; quia in necessitate gravi, v. g. tempore pestis, & morte imminente, statim ungendus est sine præmissis orationibus, quæ tamen postea supplendæ sunt, si supervivat infirmus, *Bon. d. 7. p. 6. n. 8.* 2. Deferre ad ægrum, vel administrare sine lumine, *Leand.* citans *Possev. Quint. t. 5. s. 13. Barbos. de offic. Parochi c. 22.* 3. Si solus sine Ministro administret; imò hoc in necessitate permittunt *Tol. Sa, &c. vid. Dia. p. 9. t. 6. R. 36.* 4. Si ungat aliter, quàm in formam crucis, *Suar. Bec. Lay. v. Dia. p. 3. t. 4. R. 178.*

XI. Pastor, ratione officii, tenetur sub mortali dare iis, qui petunt, nisi justa causa excuset: etiam tempore pestis, modò possit absque periculo vitæ; cum eo enim non teneri docet *Tan. Dia. p. 5. t. 3. R. 93.* Si peste infecti sint confessi, posse sine peccato omitti, absolutè docet idem *Dia. p. 3. t. 4. R. 174. p. 5. t. 3. R. 83. & 93. & p. 8. t. 1. R. 21.* ex *Villal. Tan. Amico, Fran. Lugo, &c. Suar. Fill. Kon. Bonac. Lay. ll. cc.*

XII. Sacerdos curatus peccat mortaliter, si petentem negligat inungere, vel differat cum probabili periculo, ne sine Unctione moriatur æger, (nisi justa causa excuset) quia in re gravi non præstat id, ad quod tenetur ex justitia. Alius verò Sacerdos, si absente Parocho licitè & facilè possit, tenetur ex charitate, sed sub veniali tantùm; nisi tamen ægrotus valde indigeret, v. g. si alioqui sine omnibus Sacramentis esset moriturus, quòd aliud nullum suscipere possit; tunc enim quidam graviorem obligationem agnoscere videntur. *v. Dia. R. 170. Lay. l. 5. t. 8. c. 7. n. 3.*

XIII. Parocho vesperi timenti ne noctu vocetur ad ægrum, non licet retinere domi sacrum oleum, ut vocatus possit venire expeditiùs; Licèt venialem culpam in eo tantùm agnoscat *Barbos. c. 22.* ex *Possev.* item *Quint. t. 5. s. 10.* tamen à mortali non audet excusare eum, qui semper domi retineret.

XIV. Decens est, ut stuppa comburatur, quæ ad singulas unctiones nova adhibenda est, nisi aliud habeatur in Agenda, *Laym. l. c. Sa.*

Resp. II. Effectus ejus principalis est, roborare animam contra tentationes dæmonis in morte. Secundarius est, 1. delere reliquias peccatorum. 2. tollere pœnas restantes. 3. aliquando etiam sanitatem corporis conferre, si expediat, *S. Thom. Sylv. Suar. d. 41. s. 1. Unde resolves,*

Hujus Sacramenti non sunt capaces, 1. Pueri ante usum rationis; etsi sufficiat ea ætas, quâ possunt peccare, *Nav. Suar. l. c. 2.* Perpetuò amentes: aliis verò delirantibus, si antè petiverint, aut petituri fuissent si cogitâssent, aut ostenderint signum doloris, dari potest & debet, *Sylv. Henr. Lay.* Et si tales unctioni resistant, ligandos esse, vel fortiter tenendos, ait *Zambr.* apud *Dia. p. 5. t. 3. R. 84.* qui cum *Barbos. c. 22.* dicit esse necessarium, quando phreneticus non potest aliud Sacramentum suscipere.

3. Muti, surdi & cæci à nativitate sunt capaces, atque adeo debent inungi prope organa sensuum, quibus carent: etsi exteriùs per illa non peccârint, potuerunt tamen peccare per interiores potentias, quibus illa respondent. *Possev. Nald. Præp. Dian. p. 5. t. 6. R. 11.*

4. Non suscipere hoc Sacramentum, per se loquendo, secluso scandalo & contemptu, non est peccatum mortale, *Suar. Laym. Tann. Escob. &c.* multò minùs peccant mortaliter domestici, si id non procurent: Veniale tamen esse docet *Kon. d. 19. dub. 20.* contra *Nug. v. Dia. p. 3. t. 4. R. 170. p. 8. t. 1. R. 58. & p. 5. t. 3. R. 97.* ubi notat ex *Tann.* non censeri contemnere, qui sciens prudens omittit tempore apto & oblatâ commoditate: contrarium tamen vult *Tol.* præsertim si probabiliter deinceps non sit futura commoditas.

ADDENDA.

QUæst. 311. *Quinam hîc sint hæreticorum errores vel opiniones aliquorum: & quænam doctrina Scripturæ ac Conciliorum.* ℞. §. 1. *Bellarm.* hîc c. 1. ostendit *Waldenses, Albigenses, Wicleff. Luth. Calv.* & alios sectarios negare ac tantùm irridere hoc Sacramentum Unctionis. Notat etiam *Aversa* hîc s. 1. plures Catholicos opinatos esse hoc Sacramentum non esse immediatè à Christo, sed ab Apostolis ex commissione Christi institutum. 2085.

§. 2. Certum est ex *Trid.* sess. 7. Can. 1. omnia Sacramenta esse immediatè instituta à Christo: quod etiam definit de hoc Sacramento, uti referam n. 2089. quamvis non ita sciatur quando, probabiliter tamen post Resurrectionem, quando instituit Pœnitentiam, cujus consummativam esse Unctionem dicit *Trid.* sess. 14. De extr. Unct. in procem. Quod autem aliqui referunt ex *Marci 6. ℣. 13. Ungebant oleo multos ægros & sanabant*, *Arcudius* De concord. Eccl. Occid. & Orient. l. 5. c. 8. & *Aversa* probabiliter intelligunt de alia unctione non Sacramentali, de qua *Trid.* dicit, quod per illam insinuatam sit hoc Sacramentum, *Catech. Rom.* c. 2. dicit Christum dedisse illius specimen, *Arcud.* & *Aversa* dicunt adumbratum fuisse, sicuti Baptismus Joannis fuit umbra Baptismi Christi: Et certum est ab initio Ecclesiæ multas alias fuisse unctiones, quæ non essent Sacramentum, uti dixi l. 6. p. 1. n. 381. ad quarum distinctionem hæc vocatur *extrema.* 2086.

§. 3. Hoc Sacramentum promulgatum est à S. Jacobo Apostolo in Epist. c. 5. ℣. 14. *Infirmatur quis ex vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei salvabit infirmum & alleviabit eum Dominus; & si in peccatis sit, remittentur ei.* De illo sic habet *Florentinum* post sess. ult. in Decreto *Eug. IV.* ad Armenos. Sacramentum *quintum est extrema Unctio, cujus materia est oleum olivæ: forma: per istam Unctionem & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus, quidquid per visum &c. deliquisti*: nam Unctio fit, inquit, *in oculis propter visum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter gustum vel locutionem, in manibus propter tactum, in pedibus propter gressum, in renibus propter delectationem ibi vigentem. Tridentinum* suprà, dicit Apostolicâ traditione Ecclesiam docere, hujus Sacramenti *materiam esse oleum ab Episcopo benedictum ...... formam, illa verba, Per istam Unctionem &c.* 2087.

§. 4. Præcipuus finis hujus Sacramenti est peccatorum reliquias tollere, & juvare homines contra dæmonem in ultimo agone, nam *etsi adversarius noster*, inquit *Trid.*, *occasiones per omnem vitam quærat & captet, ut devorare animas nostras* 2088.

quo-

quoquo modo possit, nullum tamen tempus est, quo vehementius ille omnes suæ versutiæ nervos intendat ad perdendos nos penitus, & à fiducia etiam, si possit, divinæ misericordiæ deturbandos, quàm cùm impendere nobis exitum vitæ perspicit: Hinc c. 2. explicans effectum hujus Sacramenti, addit, *ægroti animam alleviat & confirmat, magnam in eo divinæ misericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus sublevatus & morbi labores ac incommoda levius fert, & tentationibus dæmonis calcaneo insidiantis facilius resistit.*

2089. §. 5. Per sequentes 4. Canones doctrinam hìc suam concludit *Trid.* 1. *Si quis dixerit extremam Unctionem non esse verè & propriè Sacramentum à Christo Domino nostro institutum, à B. Jacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantum acceptum à Patribus, aut figmentum humanum, anathema sit.* Can. 2. *Si quis dixerit sacram infirmorum Unctionem non conferre gratiam nec remittere peccata nec alleviare infirmos, sed jam cessasse, quasi olim tantum fuerit gratia curationum, anathema sit.* Can. 3. *Si quis dixerit extremæ Unctionis ritum, usum, quem observat S. Romana Ecclesia, repugnare sententiæ B. Jacobi Apostoli, ideoque eum mutandum, posseque à Christianis absque peccato contemni, anathema sit.* Can. 4. *Si quis dixerit presbyteros Ecclesiæ, quos B. Jacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse Sacerdotes ab Episcopo ordinatos, sed ætate seniores in quavis communitate, ob idque proprium extremæ Unctionis Ministrum non esse solum Sacerdotem, anathema sit.*

2090. Q. 312. *Quid notandum sit circa varias sententias, quæ concernunt materiam, formam, Ministrum & subjectum Sacramenti Unctionis.* R. §. 1. Opinio illorum, qui cum *Suar.* dicunt chrisma esse materiam validam hujus Sacramenti, quamvis sit speculativè probabilis, tamen non est talis practicè, sed subjacet damnationi *Inn. XI.* in 1. prop. quia *Florent.* & communissima apud *Aversa* f. 2. dicit materiam esse *oleum olivarum*: & hanc non sequendo Sacramentum exponeretur periculo nullitatis, *Carden.* in 2. crisi diss. 2. num. 497. Si tamen deesset oleum, liceret uti chrismate, nam in casu necessitatis, quando haberi non potest medium certum, utendum est probabili. Quòd si postea haberi posset oleum, aut si Pastor per errorem inunxisset ægrum chrismate, dicendum est cum *S. Carolo Borrom.* in Instr. Pastor., & aliis cum *Illſ.* hìc n. 1. contra *Laym.* l. 5. t. 9. c. 2. n. 4. Sacramentum debere repeti sub conditione, quia dubium est, an cum chrismate fuerit validum. Et idem dicit *Synodus Coloniensis* anni 1662. si Sacerdos per errorem usus esset oleo catechumenorum.

2091. §. 2. Putârunt aliqui apud *Aversa* f. 2. de valore non esse benedictionem olei: & hoc defendi posse dicit etiam *Arcud.* c. 2. sed post damnationem 1. prop. ab *Inn. XI.* hoc non est practicè probabile, nam agitur de valore, & cùm oppositum sit longè probabilius cum *S. Th.* in suppl. q. 29. a. 5. *Aversa, Illſ.* suprà & communissimâ, Sacramentum exponeretur periculo nullitatis: cui tamen non exponetur, secundùm *Aversa*, si fiat aliqua benedictio ordinata ad effectum hujus Sacramenti, quamvis non servetur illa, quæ in *Pontificali* præscribitur.

2092. §. 3. Docent multi benedictionem hujus olei posse committi simplici Sacerdoti, saltem à Papa, nam *Clemens VIII.* die 31. August. 1595. in Instruct. quæ est inter illius Constitutiones 34. sic habet: *Non sunt cogendi Presbyteri Græci olea sancta præter chrisma, ab Episcopis latinis Diœcesanis accipere, cùm hujusmodi olea ab eis in ipsa oleorum & Sacramentorum exhibitione ex veteri ritu conficiantur seu benedicantur, chrisma autem, quod nonnisi ab Episcopo, etiam juxta eorum ritum, benedici potest, cogantur accipere.* Undè quamvis *S. Thom.* art. 6. *Bellarmin.* c. 7. *Dicast.* hìc n. 32. *Aversa* f. 2. & communissima dicat ex præcepto Christi requiri hìc benedictionem Episcopi, cùm tamen certum sit benedici à presbyteris græcis approbante latinâ Ecclesiâ, sententia illa pro Ecclesia græca videtur esse practicè certa, sed pro latina est summùm speculativè probabilis, pro quo videri debent dicenda n. 2135.

§. 4. Si oleo benedicto per decursum anni successivè affundatur non benedictum, & quantitas affusa non benedicti, si omnes partes simul spectarentur, esset superatura quantitatem benedicti, sententia dicens perdi per hoc benedictionem defenditur à multis, uti habet *Card.* à n. 460. qui hoc dubium misit ad sacram Congregationem, petens resolvi, an sic fieri possit? quæ 23. Sept. 1682. respondit posse, adeoque nunc partim ex consuetudine plurimarum Ecclesiarum, partim ex hac declaratione, partim etiam ex *Rituali Romano* practicè certum est licitum esse sic procedere, dummodo successivè & per particulas sic affundatur, ut pars nunc affusa sit minor parte alterâ, cui affunditur, totum enim hoc ipso fit benedictum, uti de aqua benedicta communiter docetur, & hinc si iterum iterumque aliquid affundatur, semper totum est benedictum. 2093.

§. 5. *Suar.* & *Ill.* putârunt ad valorem non sufficere allini unam guttam olei, uti ad Baptismum non sufficit apponi guttam aquæ, sed rectè contradicunt *Aversa* & *Dicast.* num. 44. f. 2. nam si digito allinas guttam olei, diceris ungere: E contrà si digito apponas guttam aquæ, non diceris abluere, ad ablutionem enim requiritur fluxus, uti habet communior ex dictis l. 6. p. 1. n. 258. 2094.

§. 6. Per formam hujus Sacramenti necessariò significari debent, 1. actio ungendi, uti *Aversa* f. 3. cum communi tenet. 2. Modus deprecationis, uti probabiliùs tenent *S. Th.* in suppl. q. 29. a. 8. *S. Bonav. Sot. Suar. Valent. Con. Bonac. Aversa* & alii cum *Dicast.* hìc d. 1. dub. 4. quia *S. Jacobus* nu. 2087. relatus dicit, *inducat presbyteros & orent super eum ungentes &c. & oratio fidei &c.* oppositum tamen tenent *Alb. M. Rich. Palud. Estius, Becan.* putantes sufficere, si in indicativo diceretur: *ungo te in indulgentiam delictorum, quæ admisisti per visum &c.* 3. Deprecatio pro remissione peccati, & quidem commissi per sensum, quamvis enim *Bosco* de Pœn. d. 7. f. 3. num. 31. putet non esse opus exprimere peccatum, sive Tò *quidquid deliquisti*, patet illius sententiæ praxin esse illicitam. Formas saltem secundùm verba alias apud Græcos & alias apud Latinos usitatas refert *Arcud.* c. 5. 2095.

§. 7. Si dicatur, *ungo te, ut Deus tibi indulgeat, quidquid deliquisti per visum &c. Nugn. & Bonac.* dicunt obstare valori, sed negant *Suar. Laym. Dian. Aversa* f. 3. *Dicast.* n. 65. videtur enim manere sensus deprecativus: praxis tamen est illicita, secundùm sæpè dicta. 2096.

§. 8. Quandonam mutatio materiæ sit substantialis vel tantùm accidentalis, colligitur ex dictis l. 6. p. 1. à n. 18. ubi n. 26. dixi usurpationem antiqui olei pro novo non esse substantialem. Quandonam mutatio formæ hìc sit substantialis vel tantùm accidentalis, dixi ibidem à n. 29. ubi n. 33. addidi, si plures ungant singulos sensus, Sacramentum valere. Ibidem n. 42. dixi fore mutationem accidentalem sed notabilem, ideoque peccaturum mortaliter, qui hìc usurparet oleum antiquum pro novo; qui omitteret nomen sensûs illius, qui inungitur, aut verba illa, *& suam piissimam misericordiam*, maximè cùm *Nugn. Bellarm.* c. 7. & alii dicant hæc verba esse de essentia. Rectè autem docet *Aversa* f. 3. quamvis *Rit. Rom.* velit dici, *per hanc sanctam Unctionem*, tamen tò, *sanctam*, non esse de essentia, licèt videatur dubitare *Suar. Florent.* enim & *Trid.* non addunt. Si ungens dixerit: Indulgeat tibi Deus, quidquid *dereliquisti*, pro *deliquisti*, rectè dicit *Gob.* n. 811. debere iterari. 2097.

2098. §. 9. Non tantùm materia & forma, sed etiam partiales materiæ hujus Sacramenti moraliter conjungi debent: hinc si una Unctio quadrante horæ distaret ab altera, putant *Nugn.* & *Averf.* f. 5. Sacramentum fore nullum. Quòd si Sacerdos post aliquas Unctiones deficeret, putant multi alium Sacerdotem debere tantùm addere reliquas Unctiones, sed *Merat.* putat non esse certum valorem Sacramenti sic per partes successivè à pluribus ministrati, ideoque Unctiones omnes sub conditione ab initio repetendas, quod etiam admittit *Averf.* f. 10.

2099. §. 10. Quamvìs *Waldensis* putaverit hoc Sacramentum in necessitate posse ministrari ab inferiore Clerico, aut etiam laico, tamen omnes alii, inquit *Averf.* f. 10. pro certo docent neminem nisi Sacerdotem, nequidem ex dispensatione Papæ, posse ministrare, quod probat saltem praxis Ecclesiæ, quæ nunquam dispensat, ut ab alio fiat.

2100. §. 11. Cùm *S. Jacobus* dicat, *inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum ungentes*, Græci ad hoc Sacramentum ministrandum adhibent septem presbyteros, aut saltem tres: sed rectè docent S. *Th.* aliique PP. cum *Arcud.* c. 3. & *Averf.* f. 10. practicè certum esse, quòd sufficiat unicus. Et quamvìs adessent plures, rectè ostendit *Arcud.* c. 6. esse abusum apud Græcos, quod singuli ungant eandem partem, repetitâ toties formâ.

2101. §. 12. Plures Græci putant etiam non ægros esse capaces hujus Sacramenti, propter immaturam mortem, quæ sæpe contingit: sed contradicunt Latini omnes cum S. *Th.* in suppl. q. 32. a. 1. hinc *Arcud.* c. 4. dicit usum Græcorum esse merum abusum. Exemplum autem S. Hedvvigis ante morbum petentis Unctionem, uti refert *Rayn.* in Heter. tom. 16. f. 1 pu. 22. nu. 2. fuit extraordinarium ex instinctu divino. Fatetur tamen *Arcud.* sæpius etiam à viris sanctis frontem energumenorum vel etiam locum affectum hominis non ægri esse illo oleo unctum, sed non per modum Sacramenti, hinc addi non debet forma Sacramenti, nec ceremoniæ consuetæ.

2102. §. 13. Si sciretur, quòd æger nunquam actualiter peccâsset, *Nugn. Syl. J. Sanch. Arr.* putant non fore capacem hujus Sacramenti, & consentit *Aversa* f. 8. si nequidem ante Baptismum actualiter peccaverat: sed contradicunt *Suar. Henriq. Con. Fill. Villal. Regin. Bonac. Dian. Dicast. Compt. Rayn.* nu. 9. quia fines hujus Sacramenti sunt alii præter sublationem peccati vel reliquiarum ejus, uti constat ex dictis n. 2088. & dicendis nu. 2111. & 2119. Et ideo plures secundum dicta l. 6. p. 1. n. 181. putârunt B. Virginem etiam suscepisse hoc Sacramentum, sed hi supponere debent eam ex infirmitate aliqua decessisse, hinc meritò cum aliis contradicit *Illf.* n. 13.

2103. §. 14. Certum est ex *Trid.* c. 3. contra *Goffridum* apud *Rayn.* nu. 13. hoc Sacramentum esse iterabile: Ut autem redeunte periculo in eodem morbo iterum inungi possit infirmus, *Agenda Coloniensis* dicit infirmitatis statum per moram diuturnam ita interrumpi debere, ut judicio communi videantur esse morbi distincti: sed *Synodus Coloniensis* c. 3. §. 7. rectè dicit, *si melius habere cœperit, & Medicorum judicio extra probabile seu propinquum mortis periculum fuerit constitutus*, posse utiliter iterari: Hinc S. *Th. Kellis. Dian. Busenb.* & alii cum *Rayn.* n. 15. dicunt, si in eadem infirmitate diu durante, v.g. in hydropisi, phtisi, notabiliter varietur morbi status, ita ut æger evadat è periculo proximo mortis, licèt non è morbo, & relabatur in tale periculum, posse Sacramentum reiterari: Iteratum autem in eodem morbo & periculo est irritum, *Averf.* f. 5.

2104. §. 15. Latini ungunt quinque sensus, uti dictum est num. 2087. Græci autem frontem, mentum, ambas genas, pectus, manus, ex utraque parte, & pedes, *Arcud.* c. 7. Et quamvìs multi apud *Averf.* f. 4. putent de valore non esse, ut ungatur ullus sensus, sed satis esse ungi aliam corporis partem: item quamvìs aliqui apud *Dicast.* hìc n. 68. putent opus non esse explicitè & directè significari ullum sensum in particulari, tamen utrumque oppositum est longè probabilius, hinc sententiæ illæ non sunt practicè probabiles.

§. 16. S. *Th.* in suppl. q. 30. a. 1. ad 3. *Averf.* f. 4. & 5. *Dicast.* n. 49. & alii dicunt singulas sensuum unctiones esse de essentia hujus Sacramenti, ideoque Sacramentum non existere nec causare ante positam ultimam: Oppositum valde probabiliter tenent *Suar. Henriq. Con. Laym. Arcud. Serar.* aliique multi cum *Dian.* p. 3. t. 4. R. 168. & *Illf.* nu. 4. quamvìs enim singulorum sensuum unctiones non sint integrum & completum Sacramentum, attamen sunt quasi incompletum, simili modo, quo singulæ species panis & vini in Eucharistia sunt incompleta Sacramenta, item sicuti singuli Ordines sunt Sacramentum inadæquatum Ordinis, ideoque illa singula seorsìm causant speciales gratias sibi correspondentes. Sed non obstante quâcunque probabilitate hujus sententiæ praxis illius non est tuta, quia cùm non sit certa, Sacramētū exponeretur periculo nullitatis, *Card.* n. 497. 2105.

Q. 313. *Quid præterea sit notandum circa Sacramentum Unctionis.* R. seqq. §. 1. Dixi l. 6. p. 1. n. 202. Unctionem cum obice gratiæ susceptam reviviscere, si intra tempus ejusdem morbi removeatur obex; possuntque plura de hoc videri apud *Averf.* f. 7. Item hìc n. 1875. dixi surdo, muto & cœco, qui nunquam habuit usum rationis, dari non posse, sed tantùm illi, qui habuit usum rationis & instructionem aliquam: Etiam hìc n. 1993. dixi [illegible]turum Unctionem non debere interrogare Confessarium, an æger sit absolutus, sed tantùm an sit confessus. 2106.

§. 2. Hoc ipso, quòd quis Christianus sit, censetur velle sibi dari hoc Sacramentum, quamvìs nec petierit, nec ullo sensu nunc utatur, qui enim est in Ecclesia, & in ea vult mori, vult ejus Sacramentis juvari debito tempore, *Barb. Dicast. Burgh.* cent. 3. c. 79. *Steph.* t. 5. d. 6. n. 14. & 18. Et secundùm dicta l. 6. p. 1. n. 172. hìc sufficit voluntas interpretativa, de qua S. *Aug.* l. de adult. conjug. c. ult. ait: *Multò satius est nolenti dare, quàm volenti negare, ubi, velit an nolit, non apparet: attamen credibilius est eum, si posset, velle se potius dicturum fuisse.* 2107.

§. 3. Reus, qui sumpto veneno exspectat mortem, est inungendus, quia venenum reddit periculosè infirmum, *Averf.* f. 8. *Steph.* n. 14. Reum autem rotæ affixum non tenetur Parochus inungere, cùm non sit consuetudo, potest tamen, si reus ferventer petat, cùm graviter infirmetur ex divulsione membrorum, *Lohn. Gob.* t. 8. n. 850. Ungendus etiam est ille, qui est in mortis periculo, eò quòd sisti non possit sanguis per nares effluens, *Steph.* suprà: Item puerpera, si fœtus sit extrahendus, vel mors ei ob specialem rationem timeatur in hoc partu, *Silv. Nav. Alloz. Lohn.* Item quia senectus ipsa est morbus, inungendus est senex deficiens, *Rit. Rom.* 2108.

§. 4. Reo decapitando vel suspendendo, item inituro prælium vel periculosam navigationem non datur, cùm non dicantur infirmi. Si autem alicui abscindatur pes vel manus, *Quintanadv.* & *Gob.* putant inungendum, quia meritò timeri potest, ne deficiat. Negat probabiliùs *Lohn.*, quia experientia docet ordinariè non deficere, & alioqui, qui secatur pro calculo vel ruptura, etiam esset inungendus. 2109.

§. 5. Pueros septennium vix egressos inungi posse negant *Sot. Vivald.* & alii, & videtur consentire S. *Th.* in suppl. q. 32. a. 4. quia non habent actualem devotionem: hinc *Sot. Lop. Agenda Colon.* dicunt ætatem huic Sacramento præfinitam esse eandem, quæ Communioni. Addunt cum S. *Thom.* artic. 3. non 2110.

non esse ungendos furiosos & amentes, nisi in lucido intervallo. E contra non esse exspectandam ætatem Communioni præfinitam, rectè cum communi dicunt *Aversf.* f. 8. & *Rayn.* n. 10. Imò dari posse pueris omnibus, si peccati capaces fuerint, docent *Zambr. Sa. Laym. Aversf. Rayn. Burgh.* cent. 3. casu 93. & alii communiter. Et idem videtur esse de furiosis & amentibus, qui habuerunt usum rationis, si absit periculum irreverentiæ, uti habet *Rit. Rom.* & *Syn. Colon.* anni 1662. c. 3. §. 6. ac communiter Theologi cum *Rayn.* n. 8. Et ad cavendam irreverentiam, tales homines ligari posse notant gravissimi Authores cum *Aversf.* Similiter dandum est ebriis deficientibus, nisi constet esse in mortali, *Lohn. Gob.* n. 831. 892 Item vulneratis in duello, si post illud superfuit tempus pro contritione, quod in dubio est præsumendum, *Con. Laym. Tamb. Lohn.*

2111. §. 6. In dubio, an puer vel quicunque alius æger unquam sit usus ratione, ungendus est, quia hoc Sacramentum non est tantùm ad peccata & peccati pœnas tollendas, sed etiam, ne æger in agone tentationibus succumbat, & ut, si ita expedit, sanitati restituatur, *Zambr. J. Sanch. Dian. Aversf. Rayn.* n. 10. *Schild.* t. 6 c. 6. Hinc etiam dari debet illi ægro, qui in articulo mortis baptizatur, *Rich. Palud. Silv. Suar. Henriq. Zambr. Dian. Rayn.* n. 9. *Castrop.* t. 26. pu. 6. n. 9. Saltem sub conditione, si post Baptismum peccârit, inquiunt *Leander* & *Dicast.* n. 156. sed secundum dicta n. 2102. opus non est conditionem illam addere. Item dari debet in omni alio dubio, v. g. an sit in mortali, an adsit periculum mortis, quia in extrema necessitate præsumendum est in favorem hominis, pro quo instituta sunt Sacramenta, *Chapeav. Lohn. Schild.* suprà.

2112. §. 7. Si peste infectus non possit recipere aliud Sacramentum, tenetur Parochus per se vel per alium ei ministrare Unctionem, etiam cum periculo contagii, uti colligitur ex dictis l. 3. p. 1. a nu. 755. tum enim est gravissima necessitas Parochiani, fortè constituti in mortali, quo per hoc Sacramentum liberari potest; vel si in mortali non sit, poterit accipere vires ad resistendum dæmoni & feliciter emigrandum, *Suar.* aliique communissimè cum *Carden.* in 1. crisi d 76. c. 3. Idem est, si infectus receperit Sacramentum Pœnitentiæ sed non Eucharistiæ, quamvis enim tum non sit in extrema necessitate, tamen est in gravi, in qua etiam tenetur subdito subvenire Parochus, secundum dicta l. 3. p. 1. n. 755. potuit enim pœnitentia fuisse defectuosa, quæ per hoc Sacramentum per accidens supplebitur in ordine ad causandam primam gratiam.

2113. §. 8. Aliqui, ut se Christo à Patre derelicto & sine Sacramentis morienti conforment, renuunt etiam hoc Sacramentum suscipere, sed rectè ostendit *Rayn.* n. 16. hanc esse apertam deceptionem diaboli, qui hominem supernaturali hoc auxilio destitutum devorare quærit. Quamvis autem, si æger receperit Sacramenta Pœnitentiæ & Eucharistiæ, *S. Th. Aversf.* f. 9. *Rayn.* n. 6. & alii communiter dicant non esse obligationem sub peccato suscipiendi hoc Sacramentum, tamen esse obligationem suscipiendi docent *Mag. P. Sot. Turr. Genett.* hîc c. 3 q. 1 Hinc *Syn. Colon.* anni 1662. c. 3. §. 5. vult, ut nolens suscipere careat Ecclesiasticâ sepulturâ. Licèt autem Parochus sentire vellet cum prima sententia, tamen, si æger petat, tenetur ex justitia & sub mortali ministrare, quia hoc Sacramentum est magnæ utilitatis, & illud ministrare spectat ad officium, quod Parochus in se sumpsit, habetque Parochianus jus ad illud petendum & suscipiendum, *Suar. Carden.* suprà, *Aversf.* f. 10. & alii. Inde tamen malè inferunt aliqui obligationem etiam sub mortali suscipiendi, nam Parochus peccaret mortaliter, si toto anno extra Pascha nollet Parochiano suo ministrare Eucharistiam, hic tamen, si non sumat, non ideo peccat. Concludit *Ill.* n. 15. quamvis nullum existet illius recipiendæ præceptum, tamen vix posse omitti sine veniali, propter aliqualem saltem negligentiam.

§. 9. *Arr & Gobat* docent contra alios apud *Busenb.* licitum esse Parocho ferre sacrum oleum ad domum suam, quando probabiliter credit se noctu vocandum: intellige, si aliàs foret periculum, ne fortè sero veniret. 2114.

§. 10. *Dicast.* t. 3. n. 150. dicit se vidisse à viris non indoctis ministrari Unctionem mediante argenteâ virgulâ, etiam extra tempus pestis, sed quamvis hoc non obstet valori, tamen *Aversf.* f. 4. dicit fore mortale, si extra tempus pestis fiat, quia est in re notabili contra universalem consuetudinem Ecclesiæ. 2115.

§. 11. Quamvis sit gravis obligatio in administratione hujus Sacramenti, utendi habitu, id est, superpelliceo & stolâ, attamen in necessitate posset ministrari sine habitu. 2116.

§. 12. Unctio oculorum incipit ab oculo dextro, similiter à dextra aure, manu, pede &c. nec tota forma est enuncianda, priùs, quàm utrumque membrum sit inunctum: satis autem est unctionem fieri in palpebra oculi, in labiis &c. Secundum *Rit. Rom.* manus exteriùs unguntur presbyteris, reliquis autem interiùs: secundum *Agendam Colon.* unguntur manuum palmæ tam Sacerdotum quam laicorum. Pedes unguntur in planta, quia hac præcipuè ambulamus. *Rit. Rom* dicit inunctionem renum omitti etiam in viris, *quando infirmus commode moveri non potest. Agenda Colon.* ait, *renum inunctio propter honestatem tam in viris, quàm in mulieribus ferè omittitur, eorumque loco pectus circa regionem cordis sacro oleo liniri solet*, quod intellige de viris, maximè cùm *Rit. Rom.* dicat, *sive in mulieribus sive in viris alia corporis pars pro renibus ungi non debet.* Nec est de valore, ut ungatur uterque oculus, utraque auris &c. sed satis est ungi unum ex illis organis: item de valore non est, ut isto ordine ungantur sensus, aut ut in formam crucis: qui tamen aliquid horum negligeret, peccaret, etiam graviter, pro qualitate transgressionis. Si ungatur pars corporis infecta leprâ vel gangrænâ, expedit oleum, ne totum inficiatur, accipere calamo, vel festucâ, & applicare pollici. 2117.

§. 13. Populus dedoceri debet sequentes errores 1. quòd inunctus citius sit moriturus: imò rectè notat *Bellarm.* De arte bene moriendi l. 2. c. 8 causam, cur multi ægri non convalescant, esse, quòd tam tardè petant extremam Unctionem: hinc *Synodus Colon.* c. 1. dicit suscipiendam, *quando est verisimile mortis periculum propter infirmitatem.* 2. Quòd inunctus non possit condere testamentum, nam per hoc Sacramentum nullius rei vel dispositionis fit incapax. 3. Quod inunctus, si convalescat, peccet, si incedat nudis pedibus. Et has aniles fabulas vide fusè rejectas apud *Rayn.* à n. 3. 2118.

§. 14. *Per peccati reliquias*, quas *Trid.* c. 2. dicit hîc abstergi, multi apud *Aversf.* f. 6 putant intelligi sola venialia, sed improbabiliter, inquit *Bellarm.* hic c. 8. nam *S. Jacobus* dicit, *si in peccatis*, simpliciter; & forma habet, *quidquid deliquisti*, ergo malè restringitur ad venialia: hinc dicendum cum *S. Th.* in suppl. q. 30 a. 1. *Bellarm. Aversf. Arcud.* c. 8. intelligi, partim peccata, etiam mortalia, inculpabiliter non remissa per priora Sacramenta, vel commissa post illa, si nunc ignorentur; partim pœnas peccatorum, & speciatim languorem vel anxietatem relictam post peccatum, ideoque *S. Jacobus* ait, *alleviabit eum Dominus.* 2119.

§. 15. Quamvis *Rit. Rom.* dicat ex generali Ecclesiæ consuetudine observandum esse, & fortè sit obligatio, sed sub veniali tantùm, inquit *Aversf.* f. 9., ut si tempus & infirmi conditio permittat, Pœnitentia & 2120.

Eucharistia ante Unctionem suscipiatur, tamen de hoc nullum est præceptum, & exempla multa de suscepto post Unctionem Viatico refert *Ryn.* n. 12. Et saltem si infirmus aliquanto tempore supervivat, & iterum petat Viaticum, debet ei administrari; ac quoties voluerit, est pro confessione audiendus & absolvendus, *Syn. Colon.* c. 3. §. 6.

2121. §. 16. *Rit. Rom.* habet, vas, quo asservatur hoc oleum, esse argenteum aut stanneum: item si oleum deportetur ad ægrum, ob effusionis periculum posse deferri in lana bombycina. Denique si periculum sit, ne infirmus decedat, antequam fiant omnes Unctiones, citò ungantur sensus, & forma sic proferatur, *per istas sanctas Unctiones & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus, quidquid per visum, gustum &c. deliquisti.* Deinde si adhuc supervivat, repetantur unctiones singulorum sensuum, & addantur orationes prætermissæ: si verò, dum inungitur, decedat, presbyter ultrà non procedat, & prædictas orationes omittat. Quòd si dubitet, an vivat, adhuc Unctionem prosequatur sub conditione pronunciando formam, *si vivis, per istam sanctam Unctionem &c.* ita *Rit. Rom.*

CAPUT II.

De Sacramento Ordinis.

DUBIUM I.

Quid Ordo, quotuplex, & quæ ejus materia.

2122. »RESP. I. Ordo est Sacramentum, quo traditur »potestas circa Eucharistiam rite administrandam. Ordines universim sunt septem, Ostiariatus, »Lectoratus, Exorcistatus, Acolythatus, Subdiaconatus, Diaconatus & Sacerdotium. Quod rursus est »duplex, Minus & Majus, sive Episcopatus: Unde quidam octo numerant. Prima verò tonsura non est »Ordo, nisi latè, sed tantum dispositio ad Ordines, »per quam quis fit Clericus & capax beneficii Ecclesiastici ac privilegiorum Clericalium. Ex iis tres »posteriores dicuntur Majores sive sacri, ob annexum »votum solenne castitatis, (etsi ordinatus per gravē »metum, vel nimiis blanditiis & importunitate parentum, probabiliter eo non teneatur, nisi spontè »ratificaverit, *Suar. d. 29. Azor. Fill. t. 10. cap. 4. q. 3.* »*Kon. num.* 150. *Bon. de mat. q. 3. p. 9*) Reliqui Minores, quos cum *Vasq.* alii Sacramentum esse negant, »alii cum *Bellarm. Kon. Fill. &c.* communiùs & probabiliùs affirmant: Et quidem unum, vel perfectione ac fine, vel unitate attributionis. *V. Fill. tr. 9. c. 1.* »*Bon d.* 8. q. 1.

» Resp. II. Materia remota Ordinum, est aliquod »instrumentum, traditum ordinandis in signum potestatis spiritualis. Proxima, est ejusdem traditio & »acceptio: Cujus contactum physicum & immediatum, etsi non esse essentialem aliqui probabiliter »doceant cum *Sa, Henr. Reg. Lay Dia. p. 3. t. 4. R.* 185. & »*aliis*, quos citat; contrarium tamen communius est »ac tutius, ut alterâ saltem manu tangatur; imò ex »præcepto, ad scrupulum vitandum, utrâque manu, »& quidem omnia, v. g calix cum patena, hæc cum »hostia, ùt docet *Fill.* Idque simul cum prolatione »verborum Episcopi, *V. Lay. l. 5. t. 9. c. 5.* Bon. *d* 8. q. 1. »*pu.* 3. *Dia. p.* 8 *t.* 1. *R.* 40. & 42.

» Resp. III. Ostiarius ordinatur traditione clavium Ecclesiæ; Lector, libri lectionum; Exorcista, libri exorcismorum; Acolythus, ampullarum vacuarum, vel saltem unius, & candelabri cum cereo extincto, quia ejus est præparare lumen, vinum & »aquam ad Missam: Subdiaconus, traditione calicis »vacui, cum vacua patena superposita, quia illius est »hæc ad Missam præparare; Diaconus, impositione manûs, & traditione libri Evangeliorum, quia ejus» est catechizare, cantare Evangelium, & cum facultate Parochi prædicare, baptizare, Eucharistiam dare, *v. suprà.* Sacerdos, traditione calicis cum vino,» & patenæ cum pane, additâ formâ, quâ datur potestas sacrificandi, deinde impositione manûs, additâ» aliâ formâ, quâ datur potestas remittendi aliis peccata. *Vid. Fill. t. 9. c 2 Reg. Bon. Dia. p. 3. t. 4. R.* 186. 187.» & 188. & *p.* 8 *l. c. Ex dictis resolves:* »

I. Potest Episcopus extra Diœcesin suis subditis» conferre primam tonsuram, quia non est Ordo. *Bon.*» & *alii* 4. cum *Dian. p. 4. t. 4. R.* 143. contra *Barb.* » *Sanch. &c.* »

II. Quando dubium occurrit, an Ordo sit verè» collatus, v. g. quia materia fuit dubia, iterari potest» & debet sub conditione: Quando verò sunt rationes» utrimque probabiles pro nullitate & validitate, ait» *Dia. p. 5. c. 3. R.* 47. ex *Gran.* posse iterari sub conditione, imò debere, si sit Episcopalis vel sacerdotalis;» v. g. si Sacerdos vel Episcopus non tetigisset vasa sacra, aut illud instrumentum, in cujus porrectione» imprimitur character. Excipit tamen Sacerdotem,» qui immediatè tetigit patenam, sed non hostiam.» Eum verò, qui non tetigit calicem & patenam, dum» forma proferebatur, sed paulò pòst, posse quidem» ad majorem animi sui quietem sub conditione iterum ordinari, non tamen esse necessarium, docet» *Lug. Rainor. l. 1. d.* 33. Rectè autem notat *Dia l. c.* etiamsi» quis timeat, ne invalidè ordinatus sit, aut non recordetur se tetigisse sacra vasa, aut non tetigisse imaginetur, non illico iterandum esse Ordinem, cùm» sola oblivio vel etiam timor non sufficiat ad prudens ac rationabile dubium vel probabilitatem. »

Resp. IV. Episcopus non potest ordinare nisi» subditos, vel ratione originis (si scilicet in ejus» Diœcesi sint nati.) vel ratione domicilii, voluntate» isthic perpetuò habitandi, vel ratione beneficii in» sua Diœcesi existentis, *Dia. p. 8. t. 2. R. 8. Lay. Præp.*» *&c. comm.* Quocunque autem horum modorum» sint subditi, licitè eos ordinat, ùt habetur *in c. Cum*» *nullus, de temp. ordin. in 6.* & ex communi, *Henr. Less.*» *l. 2. c. 34. d. 19. Unde resolves.* »

I. Qui in una Diœcesi est natus, in altera habet» domicilium, in tertia beneficium, à quovis trium» istorum Episcoporum potest Ordines vel dimissorias accipere, *Præp. q. 1. d. 14. Lay. c. 9. Dia. R. 8. &c. 9.*» ubi cum *Aversa & aliis* 3. contra *Barbos.* dicit, etsi» ab uno eorum acceperit Ordinem unum, posse alterum ab alio accipere. »

II. Potest quis ordinari ùt originarius, ubi ipse» vel pater ejus est natus, *Barbos. Zerola, Aversa, & alii*» 9. cum *Dia R* 12. Non tamen potest ordinari ab» Episcopo, in cujus Diœcesi natus est fortuitò, v. g.» quia mater ibi itineris vel negotiorum causâ degebat, quia non contrahit ibi civilitatem originis, sed» ubi parentes domicilium habent, ibi enim natus esse censetur, *Sanch. & alii* 8. cum *Dian. R.* 11. contra» *Hurtad.* »

III. Qui in diversis Episcopatibus habet duo» domicilia, in quibus æqualiter (etsi non mathematicè) habitat, potest ab utriuslibet loci Episcopo ordinari, quia utrique est subditus ratione domicilii,» *Præp. l. c. Sanch. Avers. &c.* cum *Dia. R.* 14. ejus tamen filius ab illo tantùm, in cujus Diœcesi natus est:» quòd si fortuitò extra utriusque Diœcesin sit natus, ab ùtrovis potest ordinari, quia uterque censetur ejus Episcopus originis, cùm non sit potior ratio» de uno, quàm alio, *Præp. Dia. l. c.* Natus autem ex fornicatione, matris potiùs, quàm patris domicilium» sequitur, *Præp. Dian. R.* 18. »

IV. Qui plura habet in diversis Diœcesibus beneficia, potest à quolibet illorum Episcoporum ordinari, *Garc. Præp. l. c. Dia. R.* 25. »

V. Stu-

» V. Studiosi, qui in universitate habitant (etiam » ultra decennium) animo redeundi in patriam, non » contrahunt ibi domicilium, atque adeo ab ejus » loci Episcopo ordinari non possunt: Imò si isthic » ducant uxorem, nec filii eorum, sicut enim is non » dicitur Episcopus domicilii respectu Patris, ita nec » Episcopus originis respectu prolis, quæ nata fingi- » tur in domicilio patris, *Dia.* R. 15. & 17.

ADDENDA.

2123. QUæst. 314. *Quinam hic sint hæreticorum errores & quæ doctrina Scripturæ ac Conciliorum.* ℞. §. 1. Præcipuus error est *Lutheri, Illyrici, Kemnitii*, & aliorum, qui negant Ordinem esse Sacramentum, uti refert *Bellarm.* tom. 3. controv. De Sacram. Ordinis c. 1. sed Ordinem esse verè & propriè Sacramentum à Christo institutum, de fide est ex *Trid.* uti referam n. 2129. ac clarè colligitur ex scripturis ad *Ephes.* 4. v. 11. & 1. ad *Timoth.* 1. v. 6. aliisque locis apud *Bellarm.* c. 2. qui sequentibus capitibus idipsum fusè probat ex traditione Ss. PP. & ratione ipsa: breviter *Aversa* De Ordine q. 1. s. 1.

2124. §. 2. Ordinationem Ministrorum Ecclesiæ spectare ad laicos vel ad Magistratus politicos, docuerunt *Wicleff, Huss, Luth. Calv.* aliique sectarii, uti refert *Bellarm.* tom. 2. l. 1. De Clericis c. 2. qui c. 3. & sequentibus, ac post eum *Aversa* q. 3. s. 1. evidenter ostendunt id à Christo commissum esse Apostolis, Episcopis aliisque authoritatem spiritualem habentibus in Ecclesia. Quòd autem alii dixerunt, etiam mulierem esse capacem Ordinum, videri potest confutatum apud *Dicastillo* De Ordine dub. 19.

2125. §. 3. In hoc Sacramento carpunt præcipuè hæretici, quòd pro sacris Ordinibus requiramus cœlibatum, sed *Bellarm.* suprà De Clericis c. 18. & 19. ostendit cœlibatum illum antiquitus & jure Apostolico meritò annexum esse sacris Ordinibus: similiter obligationem continentiæ esse antiquissimam, ostendit *Aversa* q. 4. s. 5. ab ipsis usque adeo Apostolis: convenientiam autem exponit s. 6.

2126. §. 4. Duo præterea in hoc Sacramento arguunt hæretici, nempe unctionem & tonsuram; sed unctionem esse antiquissimam cæremoniam Ecclesiæ Christi, ostendit *Bellarm.* tom. 3. De Sacram. Ordinis. c. 12. Tonsuram autem esse pariter antiquissimam & in Ecclesia semper usurpatam, ostendit tom. 2. l. 2. de Monachis c. 40.

2127. §. 5. Fuit etiam error aliorum, qui dixerunt simplices Sacerdotes posse idem, quod possunt Episcopi, nec hos esse illis superiores. sed oppositum est de fide ex *Trid.* uti referam n. 2129. potestque veritas Catholica videri latè probata à *Bellarm.* tom. 2. l. 1. De Clericis c. 14. & 15. E contrà tamen audiendi etiam non sunt alii, qui plus æquo tribuunt dignitati episcopali, & putant dedecere Episcopum, ut aliquando hostiam à simplici Sacerdote consecratam sumat, hos enim rectè arguit S. *Hieron.* & post eum *Rayn.* in Heter. tom. 16. s. 1. pu. 13. n. 10.

2128. §. 6. *Florentinum* post sessionem ult. in Decreto *Eug. IV.* ad Armenos de hoc Sacramento ita docet: *Sextum est Ordinis, cujus materia est illud, per cujus traditionem confertur Ordo, sicut Presbyteratus traditur per calicis cum vino & patenæ cum pane porrectionem: Diaconatus verò per libri Evangeliorum dationem: Subdiaconatus verò per calicis vacui cum patena vacua suppositâ traditionem: & similiter de aliis per rerum ad ministeria sua pertinentium assignationem. Forma sacerdotii talis est, Accipe potestatem offerendi sacrificium &c.*

2129. §. 7. *Trid.* sess. 23. Doctrinam Catholicam de Sacramento Ordinis proponit per hos 8. Canones. 1. *Si quis dixerit non esse in novo Testamento Sacerdotium visibile & externum, vel non esse potestatem aliquam consecrandi, & offerendi verum Corpus & Sanguinem Domini, & peccata remittendi & retinendi, sed officium tantum & nudum ministerium prædicandi Evangelium, vel eos, qui non prædicant, prorsus non esse Sacerdotes, anathema sit.* 2. *Si quis dixerit præter Sacerdotium non esse in Ecclesia Catholica alios Ordines & majores & minores, per quos velut per gradus quosdam in Sacerdotium tendatur, anathema sit.* 3. *Si quis dixerit Ordinem sive sacram Ordinationem non esse verè & propriè Sacramentum à Christo Domino institutum, vel esse figmentum quoddam humanum excogitatum à viris rerum Ecclesiasticarum imperitis, aut esse tantum ritum quendam eligendi Ministros verbi Dei & Sacramentorum, anathema sit.* 4. *Si quis dixerit per sacram Ordinationem non dari Spiritum sanctum, ac proinde frustra Episcopos dicere, Accipe Spiritum sanctum, aut per eam non imprimi characterem, vel eum, qui Sacerdos semel fuit, laicum rursus fieri posse, anathema sit.* 5. *Si quis dixerit sacram unctionem, qua Ecclesia in sancta Ordinatione utitur, non tantum non requiri; sed contemnendam & perniciosam esse, similiter & alias Ordinis cæremonias, anathema sit.* 6. *Si quis dixerit in Ecclesia Catholica non esse Hierarchiam divina ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris, & Ministris, anathema sit.* 7. *Si quis dixerit Episcopos non esse Presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi & ordinandi, vel eam, quam habent, illis esse cum Presbyteris communem, vel Ordines ab illis collatos sine populi vel potestatis sæcularis consensu aut vocatione irritos esse, aut eos, qui nec ab Ecclesiastica & canonica potestate ritè ordinati nec missi sunt, sed aliunde veniunt, legitimos esse verbi & Sacramentorum Ministros, anathema sit.* 8. *Si quis dixerit Episcopos, qui authoritate Romani Pontificis assumuntur, non esse legitimos & veros Episcopos sed figmentum humanum, anathema sit.* Atque ex jam dictis supponendum est cum Theologis & *Aversa* hic q. 2. s. 1. contra multos Canonistas ad valorem Ordinis requiri materiam & formam, nec posse solo verbo conferri à Papa dicente v. g. *Esto Sacerdos.*

§. 8. Adhuc notanda sunt seqq. 1. Materia remota 2130.
hujus Sacramenti sunt instrumenta, quæ traduntur, proxima est eorum traditio, vel in quibusdam Ordinibus, materia remota sunt manus Episcopi, proxima est illarum manuum impositio. 2. Multiplices ab initio Ecclesiæ fuerunt manuum impositiones, uti retuli l. 6. p. 1. nu. 381. quod advertendum est pro explicandis variis Canonibus Conciliorum & dictis Ss. PP. 3. In Ordinatione presbyteri apud Latinos est duplex manuum impositio. De *prima*, quæ fit ad Tractum ante Evangelium, sic habet *Pontificale Romanum*: *Pontifex imponit simul utramque manum super caput cujuslibet ordinandi successivè, nihil dicens: idemque faciunt post eum omnes Sacerdotes, qui adsunt.* De *secunda*, quæ fit post Communionem, sic habet: *Pontifex cum mitra sedens super faldistorium ante medium Altaris imponit ambas manus super capita singulorum coram eo genuflectentium, dicens: Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata &c.* 4. Forma hujus Sacramenti sunt verba, quibus significatur traditio potestatis respondens Ordini, qui confertur, uti patet ex jam dictis.

Objicies. *Florentinum* non assignat manuum impositionem pro materia ullius Ordinis apud Latinos, ergo perperam hoc asseritur. ℞. n. conseq. Mens *Florentini* non fuit tradere materias & formas adæquatas omnium Sacramentorum, nam certum videtur, quòd secunda manuum impositio & forma illi respondens sit de essentia Presbyterii apud Latinos, uti communissimè Auctores cum *Dicast.* hic n. 145. Item ad materiam partialem Diaconatûs communiter requirunt Authores etiam impositionem manûs Episcopi, & tamen de his non meminit *Florent.* uti nec

nec de Benedictione Chrismatis confirmandorum, quæ tamen secundùm dicta l. 6. p. 1. n. 374. requiritur ad valorem. Item non meminit de intentione Ministri nec de consensu suscipientis Sacramentum, quæ etiam secundùm ibidem dicta n. 54. & 166. requiruntur ad valorem Sacramentorum. Itaque secundùm *Lugo* de Sacram. d. 9. n. 121. & *Dicast.* hìc n. 191. *Florent.* tantùm voluit dare exempla in unoquoque Sacramento; vel potiùs secundùm *Bellarm.* De Ordine c. 9. voluit ea tantùm tradere, quæ Armeni poterant ignorare, aut in quibus fortè errabant, de manuum autem impositione nõ dubitabant, sed fortè de eo, an apud Latinos opus esset omnibus istis aliis materiis. Addit *Amic.* De Sacram. d. 2. nu. 66. ideo potiùs assignâsse aliquas alias materias quàm impositionem manuum, quia illæ aliæ materiæ erant expressiùs & clariùs significantes potestatem, quæ traditur, è contrà impositio manuum est materia magìs indifferens & communis pluribus Sacramentis.

2131. Q. 315. *Cum unica sit Ecclesia, quæ habere debet ubique eadem Sacramenta, quomodo fiat, quòd Ecclesia Græca & Latina non utantur eisdem materiis Ordinum.* ℞. Presbyteratus & Diaconatus apud Græcos conferuntur per solam impositionẽ manuũ, apud Latinos autem Presbyteratus præter impositionem manuũ requirit traditionem patenæ cũ pane & calicis cũ vino, uti cõstat ex dictis: similiter Diaconatus requirit etiã traditionem libri Evangeliorum, utì postea dicetur. Inde oritur difficultas, quomodo apud Græcos & Latinos sit idem Sacramentum Ordinis: de quo licèt aliquid dixerim l. 6. p. 1. n. 16. tamen hìc res illa magis explicanda est: Variæ autẽ sunt opiniones Authorum.

2132. §. 1. Nonnemo putavit etiam apud Græcos requiri, ut pro Presbyteratu tradantur patena & calix &c. faverque *Tam.* de Sacram. d. 7. q. 2. dub. 3. & 4. putans semper in omni Ecclesia fuisse, & adhuc esse opus adhibere utramque illam materiam, additque cum *Henriq.* olim v. g. quando S. Stephanus ordinatus est Diaconus, pro libro Evangeliorum, quæ necdum scripta erant, traditam fuisse chartam continentem mysteria quædam Evangelica. *Contrà* est, nam *Bellarm.* c. 9. *Arcud.* De concord. Eccl. occid. & orient. L. 6. c. 3. & 4. *Amic.* De Sacram. d. 2. f. 4. rectè ostendunt ex Conciliis & PP. olim per manuum impositionem ordinatos esse Presbyteros & Diaconos: *Lugo* autem De Sacram. d. 2. f. 5. testatur se vidisse Romæ, quòd sciente & consentiente Papâ ordinati sint Presbyteri Græci à Græcis Episcopis per solam manuum impositionem cum hac forma. *Divina gratia, quæ semper infirma sanat & quæ desunt supplet, creat seu promovet Titium venerabilem Diaconum in Presbyterum*: neque de valore talis ordinationis dubitatum est in *Florentino*, neque Latini quidquam ideo objecerunt Græcis, imò sic ordinati in Ecclesia Græca hodiedum assumuntur ad Latinam, fiuntque Archi-Episcopi & Cardinales. Præterea in constitutione *Clement. VIII.* de qua dixi n. 2092. habetur: *Insuper Ss. D. N. constituit Romæ habendum esse Episcopum Græcum Catholicum, qui Græcos Episcopis Latinis Italiæ & Insularum adjacentium subjectos ab Episcopo Græco ordinari volentes, cum illorum dimissoriis ad id tantum concedendis ritu Græco ordinet.* Addit *Amicus* n. 37. & 75. omnes materias & formas Græcorum à sacra Congregatione sub *Urbano VIII.* confirmatas esse: ex quibus infert cum *Lugo* n. 85. *Dicast.* De Sacram. d. 1. n. 363. non posse nunc nisi temerè dubitari de valore talis Ordinationis: & *Palav.* n. 74. ex aliis absurdis, quæ ex opposita sententia sequerentur, judicat esse certum, quòd Græcorum ordinationes valeant.

2133. §. 2. *Gravina* & *Gonet* de Sacram. d. 1. n. 79. dicunt Græcos ordinari per contactum mediatum patenæ cum pane & calicis cum vino, ac consequenter etiam libri Evangeliorum, quia debent attingere Altare, in quo hæc sunt, atque ita mediatè hæc tangunt: sufficere autem contactum mediatum docent Authores plurimi, nam vinum in calice etiam mediatè tantùm attingitur. *Contrà* est, nam licèt probabile sit sufficere talem contactum mediatum panis & vini, si nempe immediatè attingantur patena & calix tanquam vasa instituta ad continendum illa, tamen in æstimatione prudentum aliquis non dicitur simpliciter tangere panem, vinum, librum Evangeliorum, per hoc, quòd attingat Altare, in quo ista sunt, nec enim sufficit qualiscunque mediatio tactûs, alioquin qui templum tangeret, diceretur etiam attingere illa, quæ sunt in templo.

§. 3. P. *Marchantius* in Tribun. tom. 3. tr. 6. tit. 6. q. 3. putat materiam essentialem Presbyterii semper fuisse, & etiamnum esse utramque impositionem manuum; traditionem autem patenæ & calicis esse partem tantùm integralem illius materiæ, cui tum adjungatur forma moraliter adhuc cadens super primam impositionem manuum. *Contrà* est, ergo Latinus validè ordinaretur, qui nec patenam nec calicem attingeret, quod præter *Marchan.* nemo jam audet dicere. 2134.

§. 4. Dicendum est cum *Innoc. IV. Serar. Arcud. Bellarm. Lugo, Amic.* quos citat & sequitur *Dicast.* suprà n. 370. item cum *Aversa* q. 2. f. 1. *Arr.* De Sacram. d. 6. f. 2. *Haun.* l. 4. n. 530. *Palav.* n. 75. *Bosco* hìc f. 2. concl. 1. aliisque plurimis, Christum tantùm in genere determinâsse materiam & formam Ordinum, volendo fieri per signa & verba repræsentativa potestatis conferendæ, reliquisse autem ulteriorem determinationem Ecclesiæ tanquam habenti publicam authoritatem circa res sacras, quæ pro Græcis presbyteris determinavit manuum impositionem cum sua forma, pro Latinis, saltem posterioribus temporibus, etiam traditionem patenæ cum pane & calicis cum vino. Est tamen in utraque Ecclesia idem Ordo à Christo institutus, nec ab Ecclesia variata est Christi institutio, quia Ecclesia retinet utrobique signa & verba repræsentativa potestatis, quæ confertur. Et idem videtur dicendum de extrema Unctione, utì insinuatum est n. 2092. tenetque *Dicast.* suprà n. 371. & pluribus de extr. Unct. dub. 3 & 4. eò quòd etiam in hoc Sacramento materia & forma non fuerit ultimò determinata à Christo. 2135.

§. 5. An presbyteratus futurus esset validus, si Græci ordinarentur per traditionem patenæ & calicis, Latini verò per solam impositionem manuum, aut si Ecclesia nunc institueret unum signum utrique Ecclesiæ commune, dixi l. 6. p. 1. n. 16. in *Instantia* 1. ubi in *Instantia* 2. explicavi, cur Latinus validè ordinetur per formam græcè prolatam, attamen invalidè per materiam in Græca tantùm Ecclesia usitatam. 2136.

Q. 316. *An presbyterium apud Latinos sine prima manuum impositione collatum sit certò validum.* ℞. §. 1. Negat *S. Bonav.* in 4. dist. 24. p. 2. a. 1. q. 4. ubi docet per eam impositionem imprimi characterem, imò in ea sola videtur constituere materiam presbyterii. *Nec obstat*, quòd *Tann.* hanc sententiam vocet falsam, improbabilem & erroneam, *nam* imprimis *P. Marchant.* hanc *Tann.* censuram vocat parùm modestam, si non insolentem. Deinde credibile est *Tann.* censurare eam sententiam, in quantùm à materia excludit traditionem patenæ cum pane & calicis cum vino, quam *Florent.* ponit pro materia, hinc *Tann.* pro ratione ait, *quia est contra Florentinum.* Presbyterium sine prima manuum impositione collatum esse certò validum negat etiam *Marchant.* in trib. tom. 3. tr. 6. tit. 6. q. 3. dicens esse sententiam sequacium S. *Bonavent.* & addit utramque impositionem manuum, primam & secundam esse essentialem, licèt admittatur traditionem patenæ & calicis etiam esse materiam partialem. 2137.

Idem

Idem negat *Hallier* apud *Gob.* t. 8. n. 93. dicens usque ad annum Christi 157. per solam impositionem manuum collatos esse Ordines, postea adjunctam esse traditionem patenæ ac calicis tanquam materiam integralem de præcepto adhibendam, essentialem autem materiam esse primam manuum impositionem. *Lugo* de Sacram. d. 2. n. 90. dicit quidem esse materiam tantùm integralem, postea tamen loquitur dubiè; hinc *Arr.* de Sacram. d. 6. n. 13. *Platel.* p. 5. n. 1004. *Tamb.* l. 7. c. 5. §. 1. n. 3. *Bosco* d. 10. s. 2. n. 103. & alii dicunt *Lugonem* tenere, quòd sit materia essentialis, & propter hanc *Lugonis* authoritatem dicit *Arr.* non audere se sententiam illam improbabilitatis arguere; *Bosco* dicit defendi posse cum aliqua probabilitate: *Aversa* q. 2. s. 8. pro eadem sententia citat etiam P. *Sot. Arcud. Becan.* Proponam argumenta utriusque, cum responsionibus, quæ communiter afferuntur.

2138. §. 2. Argumenta pro sententia negante Presbyterium, sine prima manuum impositione collatum, esse certò validum, sunt seqq.

1. Ex S. *Ambrosio* in Epistol. 1. ad Timotheum c. 4. ubi ait, *Manûs impositiones verba sunt mystica, quibus.....accipiens authoritatem,.... ut audeat vice Domini sacrificium Deo offerre*: ubi patet eum loqui de prima impositione, nam per secundam non accipitur potestas sacrificandi, sed tantùm absolvendi à peccatis. *Respondetur*, fortè antehac tempore S. *Ambrosii* contulit Ecclesia Latina per primam manuum impositionem, quæ etiam tum habuerit propriam formam, quæ forma cum nunc non usurpetur, signum est Ecclesiam substituisse traditionem patenæ & calicis cum forma sibi propria.

2. *Concilium Carthaginense* IV. Can. 3. ait, *Presbyter, cum ordinatur, Episcopo eum benedicente & manum super caput ejus tenente, etiam omnes Presbyteri, qui præsentes sunt, manus suas juxta manus Episcopi super caput illius teneant; Diaconus cum ordinatur, solus Episcopus manum super caput ponat.* Manûs autem impositio est de essentia Diaconatûs, ergo similiter Presbyterii, maximè cùm dicat, *Episcopo eum benedicente*, id est, formam proferente. *Respondetur*, *Conc.* illud tantùm refert ritus, quibus præparatur ordinandus ad presbyterium, uti notant S. *Th. Castrop. Illss.* & alii: hinc idem S. *Th.* & plurimi alii apud *Illss.* negant manuum impositionem esse de essentia etiam Diaconatûs.

3. Ita clarum est in tota Antiquitate Presbyterium etiam apud Latinos collatum esse per primam impositionem manuum, ut nemo id negare possit, uti fatentur *Bellarm.* & *Vasq.* quamvis postea addita sit traditio patenæ & calicis, tanquam materia clariùs expressiva potestatis conferendæ, sed non ideo Ecclesia priorem materiam reprobavit, aut exclusit ab essentia, cum ab Apostolis fuerit introducta, uti habet *Greg.* IX. Cap. *Presbyter.* De Sacramentis non iterandis, quod Caput *Lugo* & alii multi cum *Dicast.* n. 158. intelligunt de prima manuũ impositione, ergo cùm hæc semel fuerit de essentia, nec sciatur desiisse esse, manet in possessione. *Respondetur*, uti *ad* 1. Et satis certum est ex *Florent.* traditionem vasorum esse materiam essentialem.

4. In aliquibus Pontificalibus non invenitur secunda impositio manuum sub iis verbis: *Accipe Spiritum* S. *Respondetur.* Invenitur in Pontificali Romano, quod debet esse norma cæterorum, cum sua forma significante potestatem absolvendi, quæ tum accipiatur, nam dicitur, *Accipe*, ergo antecedenter necdum habuit, hæc autem potestas est pars presbyterii, ergo.

2139. §. 3. Argumenta pro sententia affirmante Presbyterium sine prima manuum impositione esse certò validum, sunt seqq. 1. Ex *Florentino*, quod dicit, Sacramentum *sextum est Ordinis, cujus materia est illud, per cujus traditionem confertur Ordo, sicut Presbyteratus traditur per calicis cum vino & patenæ cum pane porrectionem.* *Respondetur* ex dictis n. 2130. *Florentinum* non voluisse assignare adæquatas materias Sacramentorum, nam etiam non facit mentionem secundæ impositionis manuum.

2. *Greg.* IX. Cap. *Presbyter.* De Sacramentis non iterandis, sic habet, *Presbyter & Diaconus, cum ordinantur, manûs impositionem tactu corporali (ritu ab Apostolis introducto) recipiunt: quòd si omissum fuerit, non est aliquatenus iterandum, sed statuto tempore ad hujusmodi Ordines conferendos, cautè supplendum, quod per errorem extitit prætermissum: suspensio autem manuum debet fieri, cùm oratio effunditur super caput ordinandi.* Hinc videtur sequi, quòd prima impositio manuum non sit essentialis, alioqui iterandum esset Sacramentum, quia potestas absolvendi, quæ datur per secundam impositionem, invalida est, si non præsupponatur potestas consecrandi Corpus Christi. *Respondent Gonzalez* ad Cap cit. *Pirrh.* aliique plurimi, ibi agi de secunda impositione, quæ semper & sola potest suppleri, quamvis sit essentialis. *Nec obstat*, quòd vocet ritum ab Apostolis introductum, *nam* cum Christus non determinâsset in individuo materias Ordinum, potuerunt Apostoli, qui tum regebant Ecclesiam, manuum impositionem assumere tanquam materiam pro conferenda potestate absolvendi. 2140.

3. Sensus communis Doctorum, inter quos est expressè S. *Th.* in 4. dist. 24. q. 2. a. 3. qui dicunt impositionem primam manuum esse cæremoniam tantùm accidentalem, facit sententiam illam moraliter certam. *Respondetur*, sensum communem Doctorum non semper facere moralem certitudinem, sed attendendum, quales sint, & quibus fundamentis nitantur, tam Doctores illi communiter ita sentientes, quàm pauci contradicentes: dubium autem videtur hìc manere, an authoritas & fundamenta communis sententiæ elidant probabilitatem authoritatis & rationum antea allatarum. 2141.

4. Prima impositio manuum fit etiam per Sacerdotes, qui non sunt Ministri Ordinis, consequenter earum impositio non est materia essentialis, cùm hæc poni debeat vel à Ministro vel à suscipiente, ergo nec prima impositio manuum Episcopi erit materia essentialis. *Respondetur* n. conf. Impositio, quam faciunt alii Sacerdotes, habet aliam significationem, nempe receptionem ordinandi in statum & numerum Presbyterorum: hanc significationem non habet impositio manuum Episcopi, nam ordinandus non recipitur in statum & numerum Episcoporum, ergo debet habere aliam significationem practicam, quæ est, causare in ordinando potestatem sacrificandi. 2142.

5. Prima impositio non habet verba, quæ sint ejus forma, ergo non est materia. *Respondet Lugo*, verba quæ proferuntur in traditione patenæ & calicis, esse formam, quæ determinet etiam istam primam impositionem manuum, manet enim sufficiens moralis connexio per actiones & cæremonias sibi succedentes ac connexas: sicuti multæ actiones intervenientes in coronatione Regis moraliter uniuntur per successionem ad invicem, & ultimò determinantur per impositionem coronæ vel porrectionem sceptri, quæ in fine fit. 2143.

6. Per traditionem vasorum sufficienter & clarissimè significatur potestas consecrandi, ergo dicendum est hanc in Ecclesia Latina esse substitutam. *Respondetur* n. conseq. satis enim est dicere esse adjunctam, uti habent *Lugo* & alii. Quòd si argumentum valeret, nec secunda impositio essentialiter requireretur. 2144.

§. 4. Om-

2145. §. 4. Omnibus consideratis censui cum aliis tribus Doctoribus licitè repeti sub conditione ejusmodi ordinationem, quod & factum est anno 1702. Addo pro confirmatione, quòd Lugo in Resp. mor. l. 1. dub. 1. loquens de Baptismo in capillis facto dicat, *Licèt sententia negans valorem non æstimetur probabilis, nihilominus fore sufficiens motivum reiterandi, quia prudenter formidare possumus, ne fortè sit probabile, quòd sit invalidus, aut saltem ne accedente judicio plurium Doctorum id successu temporis fiat probabile, & tum omnino esset obligatio iterandi.* Ibidem dub. 33. ait Lugo, *si Sacerdos non attigerit vasa cum prolata forma, sed immediatè post, quamvis possit quiescere in 1. ordinatione sine reiteratione etiam conditionata, non tamen peccabit, si ad majorem animi quietem iterum sub conditione ordinetur: quod etiam Episcopus licitè in gratiam ejus poterit facere, quamvis enim sententia Caj. Scot. Rich. Nav. Zambr. fuerit quòd talis ordinatio sit invalida, est tamen nunc antiquata nec amplius probabilis, propter illam tamen licita est reiteratio conditionata: imò Granado dicit propter eorum authoritatem esse obligationem reiterandi.* Denique Gob. in Exp. t. 2. n. 381. cum aliis docet Baptismum esse licitè iterabilem *propter dubium utcunque rationabile, seu non apertè vanum, futile & explodendum:* ista omnia hic valent, ergo licitè reiterari potest hæc Ordinatio.

2146. Q. 317. *Quid præterea sit notandum circa varias sententias in hac materia.* R. Post damnatam ab Inn. XI. prop. 1. quæ dicebat licitum esse in conferendis Sacramentis sequi sententiam probabilem relictâ tutiore, etiam quando agitur de valore; in genere dicendum est, omnes illas sententias esse practicè improbabiles & damnatas, quæ à valore alicujus Ordinis excludunt aliquid, quod alia sententia probabilis requirit, istæ enim aliæ sententiæ non sunt moraliter certæ, ergo Sacramentum exponeretur periculo nullitatis. Et ut in particulari aliqua declarentur,

2147. §. 1. Certa videtur esse sententia, quòd valeat consecratio Episcopi facta ab uno Episcopo ex dispensatione Apostolicâ, assistentibus duobus Sacerdotibus, uti constat ex praxi S. *Greg. M. Greg. III. Pii V.* quam confirmârunt *Innocent. X. & Alex. VII.* uti referunt ac docent *Arcud.* De concord. Eccl. occid. & orient. l. 5. c. 3. §. ult. *Schild.* t. 2. n. 117. *Steph.* t. 5 d. 7. n. 2. *Carden.* in 2. crisi diss. 2. n. 502. *Gorm.* De Sacram. d. 5. n. 319. optimè *Pignat.* tom. 1. conf. 182. quamvis contradicant *Castrop.* tr. 27. pu. 14. n. 13. & *Aversa* q. 3. s. 2. §. *In hac re*: nam de tali consecratione ita resolvit *S. Congregatio* 15. Decemb. 1657. *Quantum spectat ad Sacramentum & impressionem characteris, fuisse validam: quantum verò spectat ad licitam executionem Ordinis, fuisse irritam & inanem, & Episcopum ita consecratum & respectivè consecrantem indigere absolutione & dispensatione.* Quod autem *S. Anacletus* Papa decrevit, ut Episcopus non à paucioribus quàm tribus Episcopis ordinetur, uti legitur in Breviario 13. Julii, item quod Pontificale Rom. dicit, *adsint duo ad minus Episcopi Assistentes*, hoc præcepti est, si non dispenset Sedes Apostolica. Et quamvis *Dicast.* à n. 268. putet Papam posse dispensare, ut etiam nullo Presbytero assistente Episcopus ordinetur ab unico Episcopo, tamen sententia illa non est certa. Quòd si Episcopus ab uno tantùm Episcopo, etiam assistentibus duobus Sacerdotibus, consecraretur sine dispensatione Apostolica, *Henao* post tr. de scient. media parergo 11. dicit talem consecrationem probabiliter fore invalidam, ideoque *Dian. Avers.* & alii apud *Henao* n. 1501. rectè dicunt sub conditione esse repetendam.

2148. §. 2. Practicè improbabiles sunt seqq. sententiæ, 1. Quòd ad validam consecrationem Episcopi sufficiat sola manuum impositio, & non requiratur traditio, nec baculi pastoralis, nec annuli, nec libri Evangeliorum: possuntq; *Dicast.* à n. 110. & *Illf.* n. 25. de hoc videri. 2. Quòd ad valorem Diaconatus sufficiat, vel sola impositio manuum, vel sola traditio libri Evangeliorum, & non requiratur utrumque simul: de quo videri possunt *Aversa* q. 2. s. 6. & *Dicast.* à n. 164. 3. Quòd sufficiat priùs post formam attingere vasa, ordinationem enim tunc esse invalidam docent *Caj. Rich. Nav. Granado* & alii. 4. Quòd ad valorem Ordinum majorum non requiratur, ut Ordinans ipse tradat materias. 5. Quòd ad valorem Ordinum non requiratur contactus physicus saltem mediatus vasorum seu instrumentorum &c. *Ratio* horum omnium est, quia sententiæ negantes talia requiri ad valorem, non sunt moraliter certæ, sed tantum probabiles; oppositæ autem sunt tutiores, ergo non licèt his relictis sequi illas, *Carden.* & alii, potestque videri etiam *Aversa* s. 2. afferens Authores & rationes in utramque partem.

§. 3. Quamvis *Carden.* n. 511. dicat sententiam illam, quòd ad valorem Subdiaconatûs sufficiat traditio calicis vacui cum patena vacua, non esse damnatam nec prohibitam, & *Castrop.* pu. 4. n. 12. dicat esse certam, tamen quia *Aureol. Medin. Tann. Viguer. Fill.* tr. 9. n. 45. *Aversa* s. 5. *Dicast.* nu. 186. dicunt etiam requiri traditionem libri Epistolarum, prior non est certa, adeoque est in praxi illicita. 2149.

§. 4. Si calix & patena, quæ traduntur pro Subdiaconatu & Presbyterio, non sint consecrata, vel consecrationem amiserint, docent *Silv. Fornar. Dicast.* n. 182. *Castrop.* n. 16. ordinationem fore invalidam, quia seclusâ consecratione non sunt vasa sacra, ergo non videntur referri ad Sacrificium, ergo nec erunt apta significare potestatem in ordine ad Sacrificiū. E contrà *Ledesm. Sot. Sa, Henriq. Bonac. Fill. Leand. Dian. Sennyet, Sanch.* in Consil. l. 7 c. 1. dub. 2. n. 5. aliique communiter & probabiliùs contradicunt, quia hoc nullibi præscribitur, & talis calix ac patena satis per verba determinantur ad hoc, ut referantur ad Sacrificium: quod *Tamb.* hic c. 3. §. 2. dicit esse moraliter certum respectu Presbyterii, eò quòd patena & calix ideo requirantur, ut decenter tradantur panis & vinum, quæ si immediatè traderentur in manum, putat ordinationem fore validam: his tamen omnibus non obstantibus praxis hujus sententiæ est prohibita, quia ratio primæ sententiæ videtur esse satis probabilis. 2150.

§. 5. Si in ordinatione Sacerdotis per errorem loco vini fuerit aqua tantùm in calice, *Henriq. P. March. Less. Dian.* p. 3. t. 4. R. 186. putant ordinationem esse validam, quia si dicamus, quòd traditio materiæ hîc sit necessaria, illa non defuit, cùm adfuerit panis, sicut sufficit in Sacramento Pœnitentiæ pro materia unum peccatum, si alia sine culpa omittantur: si autem dicamus traditionem panis & vini non esse necessariam, uti tenet *Less.* putans, quòd traditio patenæ & calicis sufficienter verificet formam, jam patet validam esse: sed *Schild.* t. 2. n. 114. *Gob.* t. 8. n. 98. dicunt sub conditione repetendam, meritò enim dubium est de valore: imò *Dian.* in Comp. v. *Ordinis Sacramentum.* n. 6. meritò dicit sententiam oppositam esse probabiliorem, ideoque sic ordinatum necessariò esse sub conditione reordinandum. 2151.

§. 6. Si quis tangat calicem & patenam sed non hostiam, valet ordinatio, uti docent *Sot. Valent. Côn. Castrop. Dian. Rhod. Dicast. Gob. Steph. Sporer* aliique communissimè, 1. quia *Pontif. Rom.* quod necessaria assignavit, non dicit de tangenda hostia, sed tantùm de *cuppa calicis & patena*, sic enim habet. *Pontifex tradit cuilibet calicem cum vino, & patenam superpositam cum hostia, & ipsi illam accipiunt inter indices & medios digitos, & cuppam calicis & patenam simul tangunt, Pontifice singulis dicente, Accipe potestatem offerre sacrificium Deo &c.* 2. Quia sicuti tacto calice censetur 2152.

fetur tangi vinum in calice, ita tactâ patenâ censetur tangi hostia in patena. Et hoc moraliter certum esse dicunt *Præpos.* hìc dub. 10. n. 92. *Castrop.* pu. 4. nu. 20. *Dian.* p. 10. t. 16. R. 88. *Dicast.* n. 205. *Gob.* post n. 108. addens absque nota superstitionis non posse asseri, quòd tactus immediatus hostiæ requiratur: hinc sic ordinatum reordinari non debere sub conditione, dicunt *Sanch.* in cons. l. 7. c. 1. dub. 2. n. 9. *Schild.* t. 2. n. 116. quidquid contradicant *Bernal* & *Faber* apud *Dian.* suprà, item *Fernand.* apud *Gob.* n. 107. putantes requiri etiam ipsiusmet hostiæ contactum, hos enim improbabiliter loqui dicunt alii: *Busenb.* dicit saltem ex præcepto, & ad cavendum scrupulum, ut tangatur calix cum patena, & patena cum hostia.

2153. §. 7. Si presbyterandus attigerit calicem & hostiam, non autem patenam, dubitârunt aliqui de valore talis ordinationis, 1. quia *Florent.* dicit materiam hujus Sacramenti esse, per cujus traditionem confertur Ordo, confertur autem per traditionem etiam patenæ, uti patet ex dictis n. 2128. ergo etiam patena est materia hujus Sacramenti. 2. quia *Pontificale Rom.* jam relatum disertè dicit *cuppam calicis & patenam simul tangi.* Oppositum tenent Authores communiter, 1. quia tactus patenæ est propter hostiam, sicuti tactus calicis est propter vinum, ergo sicuti tacto calice censetur tangi vinum, sic à potiori tactâ hostiâ sufficienter censebitur tangi tota materia necessaria: hinc *Tamb.* hìc c. 3. §. 2. dicit sibi moraliter certum esse, quòd instrumenta adhibeantur tantùm ad decentem traditionem panis & vini, ideoque si panis & vinum traderentur immediatè in manus ordinandi, fore validam ordinationem. 2. Cùm secundùm antedicta sufficiat tactus calicis & patenæ, non tactâ hostiâ, multò magis sufficiet tactus ipsiusmet hostiæ. 3. Causa, ob quam præcipitur tactus instrumentorum, est, ut illo tactu significetur potestas & ministerium, significatur autem multò aptius per tactum hostiæ quàm patenæ. Et hanc sententiam dicunt esse ferè certam *Vasq. Con. Bonac. Castrop.* Addit *Gob.* à num. 109. oppositam carere probabilitate: hinc *Schild.* suprà dicit talem non esse reordinandum, & ita etiam senserunt tres Doctores à me consulti: è contra alii duo Doctores judicarunt valorem esse dubium, & idem videtur velle *Bassæus* tom. 1. v. *Ordo.* n. 2. nam dicit tutius esse immediatè tangere, & patenam & hostiam, *ne ordinandus periculo se exponat non recipiendi Ordinem.* Itaque consideratis omnibus, & maximè propter dicta num. 2145. existimo valde consultũ esse, ut Ordo talis sub conditione repetatur.

2154. §. 8. Si quis attigerit solum calicem, cui patena cum hostia est superposita. *Præpos.* n. 93. dicit sibi videri practicè certum, quod sufficiat, quia per modum unius traditur illud totum aggregatum è calice cum vino & patena cum hostia: similiter *Bosco* de Ordine n. 177. dicit moraliter certum esse, nec oppositũ esse probabile: sed *Dia.* p. 6. t. 8. R. 19. & *Castr.* hìc pu. 4. n. 20. dicunt sententiã illam non esse certã, *Dicast.* n. 205. dicit talem in praxi reordinandũ, quod tenẽdum est.

2155. §. 9. Si ordinandus unâ tantùm manu vel uno tantùm digito tangat materiam, hoc sufficere ad valorem ordinationis docent rectè *Sanch.* n. 3. *Præp. Avend. Aversa* q. 2. s. 2. *Gob.* post n. 108. litt. O. quia qui tangit unâ manu, simpliciter dicitur tangere, imò etiam si solo ungue manûs, uti habent *Lugo* & *Gob.* n. 62. nam si solo ungue laceres vultum alterius, utique tu diceris eum tetigisse. Ratio ulterior est, quia non debemus dicere aliquid requiri ad essentiam Sacramenti, quando sine illo salvatur forma Sacramenti, & authoritas Scripturæ vel Ecclesiæ nos non cogit ad tale quid requirendum, *Bosco* p. 4. de Sacram. d. 10. s. 2. n. 164. Rectè tamen notant *Fill.* t. 9. n. 39. & *Busenb.* suprà contactum faciendum esse utraque manu, ex præcepto, ad scrupulum vitandum.

§. 10. Sententia, quam *Platel.* hìc innuit, nempe ad valorem Presbyteratûs sufficere, si Episcopus, in secunda impositione manuum pro conferenda potestate absolvendi à peccatis, unicam manum imponat, videtur esse reprobata, nam *Pontificale Rom.* expressè habet imponendam esse utramque manum, & Authores idipsum dicunt, veluti supponentes esse absolutè necessarium. *Nec obstat*, quòd Græci unicam manum dextram imponant, *nam* ab illis ad Latinos non valet argumentatio, uti patet ex dictis à n. 2135. 2156.

§. 11. Si Episcopus, pro hac ordinatione Sacerdotis ad absolvendum, imponat manus tectas chirotecis, videtur certò valere, 1. quia nullus alius tactus ab Ecclesia requiritur, imò Episcopus post primam impositionem manuum, quando jam debet manus presbyterandorum inungere, tum prius in Pontificali jubetur chirothecas deponere, ergo non obstat tactui in prima impositione, quòd fiat cum chirothecis, ergo nec in secunda. 2. Græci imponunt manus presbyterandis interjecto pallio, teste *Gob* post n. 108. litt. U. & sic dicuntur tangere caput ordinandi, ergo multò magis fieri poterit interjectis chirothecis. 3. Moraliter & in communi hominum æstimatione ille dicitur tangere alterum, qui tangit manu habente indutam chirothecam, sicuti dicor tangere hominem, quem licèt indutum vestibus percutio. Et hoc moraliter certum esse dicit *Gob.* litt. T. idemque judicârunt duo Doctores à me consulti: hinc etiam *Castrop.* pu. 4. num. 20. ferè certum esse existimat valere, si tangas calicem medio aliquo panno interposito, aut intermedio aliquo velo, inquit *Aversa* q. 2. s. 2. 2157.

§. 12. Quoties aliquis tenetur rebaptizari propter certitudinem, probabilitatem aut dubium de nullitate Baptismi, toties etiam tenetur reordinari Ordine Presbyterii & Episcopatûs, si velit in illis ministrare, ob periculum irreverentiæ Sacramenti & salutis proximi. Si autem tantùm probabile sit Baptismum fuisse invalidum, repetito Baptismo & Presbyteratu non esset absolutè opus repeti cæteros Ordines, quia probabile esset fuisse validos, nec ista pericula aderunt, quamvis essent invalidi, cùm secundùm dicenda nu. 2202. Presbyteratus illos suppleat. *Gob.* à num. 169. & alii. 2158.

§. 13. Rectè dicunt *Bardi* & *Gob.* n. 206. rarò esse prudens dubium de valore suscepti Ordinis: Et speciatim quoad illos, qui postea scrupulosè timent, ne fortè non bene, ne nimis citò vel nimis serò attigerint vasa, eo quòd jam non sciant, nec possint recordari aut imaginari, an quando & quomodo ista fuerint, rectè notant *Dian. Bardi, Busenb. Gob.* n. 207. ista omnia non esse prudẽtia motiva dubitandi, nam non tenemur nec possumus recordari omnium, quæ agimus aut egimus, & dum solliciti sumus pro hoc vel illo in individuo bene faciendo, minùs reflexè cogitamus de reliquis, & inde est, quòd postea de his debitè factis non possimus positivam rationem reddere; neque hoc requiritur, sed hoc ipso, quòd sciveris, quid faciendum esset, & quidem sub mortali, suppone te fecisse, quamdiu non scis te non fecisse. 2159.

Q. 318. Quid addendum sit circa Castitatem sacris Ordinibus annexam. R. §. 1. Certum est, quòd Clericus in majore aliquo Ordine constitutus obligetur ad Castitatem, per se loquendo, ac communissimè docent omnes cum *Sanch.* De Matr. l. 7. d. 29. Estque probabilius, quòd non teneatur ex præcepto divino, *S. Th. Scot. S. Bonav. Sanch.* d. 27. *Aversa* q. 4. s. 3. *Dicast.* n. 361. contra alios, quod colligitur 1. ex *Trid.* sess. 24. Can. 9. *Si quis dixerit Clericos in sacris constitutos posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse non obstante lege Ecclesiasticâ vel voto, anathema sit.* 2. Ex usu Ecclesiæ, quæ etiamnum Græcis Sacerdotibus permittit Matrimonium, & quandoque etiam Latinis Subdiaconis. 2160.

2161. §. 2. An ea obligatio sit ex voto an ex præcepto Ecclesiastico, an ex voto & præcepto simul, disputant Authores, uti videri potest apud *Aversam* s. 7. *Dicast.* dub. 26. *Gob.* t. 8. à n. 753. nam *S. Th. Suar. Dicast.* n. 386. *Sanch.* d. 27. n. 10. & apud hunc 59. Authores, quibus accedunt *Carden. Busenb.* & alii multi, dicunt obligationem illam esse immediatè ex voto saltem tacito & implicito; mediatè autem ex præcepto Ecclesiæ, quæ præcipiat hoc voveri. E contrà *Scot.* & alii 20. quos refert *Sanch.* n. 9. & sequitur *Aversa*, dicunt non esse ex voto sed ex præcepto Ecclesiæ, quæ ex se obligationem illam annectat istis Ordinibus: *Ratio* horum est, quia si quis nihil omnino scivisset de tali obligatione annexa, aut saltem si suscipiens talem Ordinem absolutè noluisset se obligare, nihilominus obligaretur, & tamen non vovisset, quia votum non est sine voluntate & consensu interno, uti omnes docent, cùm sit lex privata, quam sibi ipsi quisque fert, ergo ea obligatio non est ex voto: hinc *Castrop.* t. 27. pu. 17. n. 5. *Con. Bernal*, *Espar.* aliique dicunt esse & ex voto & ex præcepto, quod præceptum innotescit saltem ex eo, quia Ecclesia tali ordinato prohibet Matrimonium. Alii dicunt esse vel ex voto vel ex præcepto, id est, si quis in Ordinatione non obliget se ad hoc ex voto, dicunt Ecclesiam tum præcipere; si autem saltem tacitè se voto obliget, putant non apponi præceptum Ecclesiæ; id enim tum videtur frustra. Quidquid sit, sive sit votum, sive præceptum, utrumque est ex eodem motivo religionis, hinc peccatum, quod Clericus in majoribus constitutus contra Castitatem committit, est unicum sacrilegium contra virtutem religionis. Quamcunque autem sententiam teneas, dicendum est eum, qui suscepisset talem Ordinem ante rationis usum, non obligandum ad continentiam; sed posse inire Matrimonium, quia nec votum emisit, nec Ecclesia vult eum obligare, nisi factum ratum habeat, *Sanch.* d. 30. *Dicast.* dub. 27.

2162. §. 3. Vix aut ne vix quidem potest esse ignorantia Castitatis Ordini sacro annexæ, quia ordinandus saltem confusè id cognoscit, hoc ipso, quod videat omnes sic ordinatos abstinere à Matrimonio: si quis tamen invincibiliter ignorâsset hanc obligationem esse annexam, non teneretur ad Castitatem, nec ex lege, nec ex voto, quia Ecclesia non intendit talem adstringere, *Con. Castrop.* n. 12. contra *Aversam* §. *Quintò*, qui putat obligandum ex lege Ecclesiæ. Culpabiliter ignorans tenetur ex lege, quia tenebatur examinare, quid connexum esset cum illo, quod voluntariè assumebat. Invalidè ordinatum non teneri, satis certum est, inquit *Aversa* sect. 8. contra paucos alios.

2163. §. 4. Inductus ad Ordinem majorem per metum injustum, qui cadit in constantem virum, secundùm *Sanch.* d. 29. *Dicast.* dub. 29. *Sporer* t. 1. c. 2. n. 57. & alios plures quàm viginti, quos sequitur *Aversa* s. 8. & quibus videtur consentire *Busenb.* relatus l. 3. p. 1. n. 363. non obligatur ad Castitatem, nec ad Horas, potestque sine dispensatione inire Matrimonium, si nolit in usu sacri Ordinis permanere, quia Deus non acceptat tale votum, neque Ecclesia censetur velle obligare sic inductum. E contrà secundùm *S. Anton. Sot. Castrop* n. 13. aliosque apud *Sanch.* n. 4. & *Aversam*, tenetur, donec dispensetur, quia quamvis votum dicatur requirere plenam libertatē, tamen hæc tum censetur plena, quando est talis, qualis sufficeret ad peccandum mortaliter, hanc autem metus gravis non tollit, ergo talis metus non irritat de jure naturæ illud votum, ergo sicuti qui metu adactus jurat latroni solvere lytrum, tenetur ex vi juramenti, donec juramētum relaxetur, secundùm dicta l. 3. p. 2. à n. 727. ita & hic: maximè cùm nullibi inveniatur, quod jus positivum irritet tale votum. *Si tamen* coactio probaretur, Ecclesia facilè obligationem remitteret, inquit *Castrop.*

§. 5. Si quis susciperet sacrum Ordinem ante pubertatem, v. g. circa annum duodecimum, *Sanch.* d. 2164. 30. *Dicast.* dub. 28. *Aversa* s. 8. putant non teneri ad Castitatem, quia vel Ecclesia non præcipit ob immaturitatem judicii, vel irritat illud votum, uti irritantur vota professionis religiosæ facta ante pubertatem. *Sot. Suar. Vega*, *Con. Pontius*, *Bonac.* & alii cum *Castrop.* suprà probabiliùs dicunt teneri, nam talis ordinatus est capax illius voti, neque constat illud irritari ab Ecclesia, uti constat de professione religiosa, in qua dispar est ratio, nam vota religiosa sunt longè difficiliora, ergo fuit major ratio illa irritandi: deinde factâ irritatione votorum Religionis, non maneret Religiosus, è contrà etiamsi irritaretur votum ordinati, ille nihilominus maneret ordinatus, ergo in reverentiam sacrorum Ordinum est major ratio hoc votum non irritandi, & consequenter relinquendi obligationem castitatis. Quod si talis ordinatus jam pubes factus Ordinem susceptum exercuerit aut aliter approbaverit, tenet utraque sententia eum ad castitatem obligari nec resilire posse.

Q. 319. *Quid addendum sit circa obligationem non* 2165. *ordinandi alienum subditum.* R. De hoc emanavit sequens

CONSTITUTIO INNOCENTII XII.

Quâ plura declarantur ac præscribuntur pro tollendis abusibus & fraudibus circa Ordinationes alienorum subditorum.

SPeculatores Domûs Israël.... Hac generali nostrâ & perpetuò valiturâ Constitutione decernimus & declaramus, *nulli Episcopo* seu cujusvis loci Ordinario, 2166. tametsi Cardinalatûs honore fulgeat, licere externū quempiam, ac sibi ratione Originis seu Domicilii, juxta modum inferiùs declarandum, legitimè contracti non subditum, ad Clericalem tonsuram promovere, cujusvis Beneficii Ecclesiastici, ei statim, ac tonsurâ hujusmodi insignitus fuerit, conferendi, seu ad quod is à Patronis jam præsentatus seu nominatus fuerit, prætextu, etiamsi Beneficium prædictum de novo eâ expressè adjecta lege fundatum fuisse constiterit, ut quis immediatè post Clericalem characterem susceptum ad illud instituatur; *Præterea* Clericum, 2167. qui legitimè jam à proprio Episcopo ad eandem Clericalem tonsuram seu etiam ad minores Ordines promotus fuerit, non posse ab alio Episcopo, ratione ac titulo cujuscunque Beneficii in illius Diœcesi obtenti ad ulteriores Ordines promoveri, nisi ante eorumdem susceptionem Testimoniales litteras proprii Episcopi, tam Originis quàm Domicilii super suis Natalibus, ætate, moribus & vita sibi concedi obtinuerit, easque Episcopo Ordinanti in actis illius Curiæ conservandas exhibuerit. *Licet verò* Clericus ratione 2168. cujusvis Beneficii in aliena Diœcesi obtenti subjici dicatur jurisdictioni illius Episcopi, in cujus Diœcesi Beneficium hujusmodi situm est, eam tamen de cætero hac in re inconcussè servari volumus Regulam, ut nemo ejusmodi subjectionem ad effectum suscipiendi Ordines acquirere censeatur, nisi Beneficium prædictum ejus sit redditûs, ut ad congruam vitæ sustentationem, sive juxta taxam synodalem, sive, eâ deficiente, juxta morem Regionis pro promovendis ad sacros Ordines, detractis oneribus, per se sufficiat, illudque ab ordinando pacificè possideatur, sublatâ quacumque facultate supplendi, quod deficeret fructibus ejusdem Beneficii, cum adjectione Patrimonii etiam pinguis, quod ipse ordinandus

nandus in eâdem seu alia quavis Diœcesi obtineret; ac Episcopus sic ordinans tam de prædictis testimonialibus litteris, quàm de reditu Beneficii hujusmodi expressam in consueta collatorum Ordinum atte-
2169. statione mentionem facere debebit. *Cæterum subditus* ratione originis is tantùm sit ac esse intelligatur, qui naturaliter ortus est in ea Diœcesi, in qua ad Ordines promoveri desiderat, dummodo tamen ibi natus non fuerit ex accidenti, occasione nimirum itineris, officii, legationis, mercaturæ vel cujusvis alterius temporalis moræ, seu permanentiæ ejus Patris in illo loco, quo casu nullatenus ejusmodi fortuita nativitas, sed vera tantùm & naturalis Patris origo erit at-
2170. tendenda. *Quòd si* quis tanto temporis spatio in eo loco, in quo ex accidenti, sicut præmittitur, natus est, moram traxerit, ut potuerit ibidem canonico aliquo impedimento irretiri, tunc etiam ab Ordinario ejus loci litteras testimoniales, ùt suprà, obtinere, illasque Episcopo ordinanti, per eum in collatorum Ordinum testimonio similiter recensendas præsentare
2171. teneatur. *At si Pater* in alieno loco, ubi ejus filius natus est, tamdiu, ac eo animo permanserit, ut inibi verè domicilium de jure contraxerit, tunc non origo Patris, sed domicilium per Patrem legitimè, ùt præfertur, contractum pro Ordinatione ejusdem filii at-
2172. tendi debeat. *Subditus autem* ratione domicilii ad effectum suscipiendi Ordines is duntaxat censeatur, qui, licèt alibi natus fuerit, illud tamen adeo stabiliter constituerit in aliquo loco, ut vel per decennium saltem in eo habitando, vel majorem rerum ac bonorum suorum partem cum instructis ædibus in locum hujusmodi transferendo, ibique insuper per aliquod considerabile tempus commorando, satis superque suum perpetuò ibidem permanendi animum demonstraverit; & nihilominus ulteriùs utroque casu se verè & realiter animum hujusmodi habere ju-
2173. rejurando affirmet. *Si quis* tamen à propriæ originis loco in ea ætate discesserit, quâ potuerit alicui canonico impedimento obnoxius effici, etiam Ordinarii, suæ originis testimoniales litteras, ùt suprà, afferre debebit, ac de illis expressa similiter mentio in susce-
2174. ptorum Ordinum litteris facienda erit. *Adhæc* nullus Episcopus alienæ Diœcesis subditum familiarem suum ad aliquos Sacros seu Minores Ordines, vel etiam primam tonsuram promovere seu ordinare præsumat absque ejus proprii, originis scilicet seu domicilii, Prælati testimonialibus litteris, ùt suprà, & nisi ad præscriptum Concilii Tridentini præfati sess. 23. cap. 9. De refor. familiarem prædictum per integrum & completum triennium in suo actuali servitio secum retinuerit, ac suis sumptibus aluerit; Beneficium insuper, quod ei ad vitam sustentandam, juxta modum superiùs præfinitum, sufficiat, quacunque fraude cessante, statim, hoc est, saltem intra terminum unius mensis à die factæ Ordinationis reipsâ illi conferat, ac in Ordinationis hujusmodi testimonio expressam, itidem familiaritatis ac litterarum prædictarum mentionem facere teneatur. *Por-*
2175. *rò*, ut quicunque fraudibus aditus omnino præcludatur, volumus, & Apostolicâ Authoritate statuimus atque decernimus, ut Episcopus quilibet suos ratione originis, sive domicilii subditos Clericos quoscunque ab alienis Episcopis quavis authoritate, etiam cum suis commendatitiis litteris promotos, nedum ad formam Concilii Tridentini supradicti sess. 14. cap. 3. de Reformat. quoad scientiam examinare valeat, verùm etiam Ordinum eis collatorum testimoniales litteras, gratis tamen, recognoscere, ac diligenter perquirere, an quoad illos præsentis Constitutionis forma & dispositio adimpleta fuerit, assignato sic promotis termino competenti ei magis benè viso, ad docendum de ejusmodi adimplemento, ita ut quos eo termino elapso id minimè præstitisse comperit, à susceptorum Ordinum exercitio, si ita, & quamdiu ei expedire videbitur, suspendere, illisque, ne in Altari aut in aliquo Ordine ministrent, interdicere possit. . . . Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, Anno 1694. die 4. Nov.

Circa Constitutionem illam notanda sunt sequentia:

§ 1. Constitutio relata habet decem puncta prin- 2176.
cipalia, quæ distinxi *alio charactere*, additis ad marginem suis numeris: puncta autem sunt sequentia: 1. Pro accipienda prima tonsura per hoc non fit aliquis hìc subditus, quòd statim post illam acceptam sit accepturus Beneficium, ad quod jam præsentatus est, licèt fundatio conditionem illam contineat, ut talis præsentari possit. 2. Tonsurâ vel Minoribus initiatus à suo Episcopo, non potest ab alieno Episcopo ulteriùs ordinari titulo cujuscunque Beneficii in hujus Diœcesi obtenti, nisi priùs à proprio Episcopo tam originis quàm domicilii exhibuerit testimoniales, in actis hujus Curiæ conservandas, super suis natalibus, ætate, moribus & vita. 3. Quamvis aliquis fiat alieno Episcopo subditus, hoc ipso, quòd in hujus Diœcesi acquirat Beneficium, tamen non potest ab hoc Episcopo ad sacrum Ordinem promoveri, nisi hoc beneficium de se, & absque ulla per patrimonium suppletione sit sufficiens ad congruam sustentationem, & actu pacificè possideatur. 4. Ille solùm censetur subditus ratione originis, qui naturaliter & non ex accidenti natus est in ea Diœcesi, in qua petit Ordines, unde si ita ex accidenti sit alibi natus, naturalis origo Patris debet censeri ejus origo. 5. Qui in illo loco, in quo ex accidenti natus est, tamdiu est moratus, ut ibi potuerit contrahere impedimentum, indiget testimonialibus Episcopi hujus loci, ut possit à proprio Episcopo ordinari. 6. Si pater in loco, ubi filius ex accidenti natus est, contraxerit domicilium, origo filii non erit, ubi est origo patris, sed ubi pater illud domicilium contraxit. 7. Ille tantùm censeri debet fieri hìc subditus ratione acquisiti domicilii, qui huc venit cum animo perpetuò hìc permanendi, & hunc animum probavit, vel per decennium hìc habitando, vel huc ad instructas ædes deferendo majorem partem rerum suarum, ac insuper per aliquod considerabile tempus hìc commorando: debetque jurare se hunc animum nunc habere. 8. Qui à propriæ originis loco discessit in ea ætate, in qua potuit incurrere impedimentum, indiget testimonialibus Ordinarii suæ originis. 9. Episcopus titulo familiaritatis nequidem primâ Tonsurâ potest initiare vel ordinare subditum alienæ Diœcesis, nisi sic ordinandus afferat testimoniales proprii Episcopi originis seu domicilii, & Ordinaturus eum suis sumptibus per triennium aluerit secum in suo actuali servitio, eidemque intra mensem conferat Beneficium ad congruam sustentationem sufficiens. 10. Episcopus originis sive domicilii potest à suis per alienum Episcopum, etiam cum commendatione sua ordinatis, petere testimoniales Ordinum susceptorum, ac recognoscere, an observata sit forma & dispositio hujus Constitutionis: quòd si ordinatus non præstet intra tempus præscriptum, potest eum omnino suspendere ab exercitio suscepti Ordinis. Mandat denique Pontifex circa illa, quæ nu. 2166. 2168. 2170. 2173. 2174. facienda præscribuntur, ut testimonio Ordinis suscepti inseratur, quòd ista sint observata.

§. 2. Quæ hìc specialiter ordinantur vel decla- 2177.
rantur, imprimis num. 2168. circa qualitatem Beneficii, quo quis fit subditus, deinde num. 2169. circa locum originis, num. 2172. circa acquisitionem domicilii, intelliguntur præcisè *ad effe-*

ctum suscipiendi Ordines, uti expressè bis repetitur in hac Constitutione. De cætero communis sententia est cum *Bonac. Barb.* De Off. Episc alleg. 4. à n. 44. *Gob.* t. 8. n. 310. *Delbene* De immun. Eccles. c. 12. dub. 7. s. 7. n. 18. contra *Lessium* & alios, aliquem fieri subditum per quodcunque etiam tenue Beneficium, etiamsi non requirat residentiam, nec beneficiatus resideat. Item probabiliter sunt alii modi habendi alicubi originem, vel acquirendi domicilium in ordine ad alios effectus, etiam ad suscipienda alia Sacramenta, uti dicetur de Matrimonio, quando de assistentia proprii Parochi, v. g. communis sententia cum *Sanch.* De Matr l. 3. d. 23. num. 2. dicit acquiri domicilium *statim*, ac quis incipit habitare alicubi, cum animo ibi perpetuò habitandi, sed hoc aliaque similia non juvant ad *effectum* alicubi *suscipiendi Ordines*, respectu quorum observari debet, quidquid specialiter ordinatur in hac Constitutione.

2178. §. 3. Aliquis non fit Episcopo subjectus ex hoc, quod in ejus Diœcesi habeat bona & patrimonium, etiamsi hoc pro titulo sufficiente sit approbatum, uti rectè aliis citatis *Barb.* n. 58. addens n. 59. idem esse dicendum de habente alicubi præbendam temporalem: Et idem est de habente alicubi Missas fundatas, quamvis proventus ex illis sufficiant ad congruam sustentationem: hinc etiam qui ex alia Diœcesi admittuntur ad Ordines sacros titulo mensæ Episcopalis, vel servitii spiritualis alicubi exhibendi, debent nihilominus adferre dimissorias à suis Episcopis, quia titulus patrimonii, Missarum, servitii, mensæ, non est reipsa Beneficium, ergo huic Episcopo per hoc non fiunt subjecti ratione Beneficii, ergo cùm etiam non sint subjecti ratione originis vel domicilii, non sunt simpliciter subditi hujus Episcopi respectu Ordinationum. *Nec obstat*, quòd ille, qui ita ordinatur titulo mensæ Episcopalis, adscribatur alicui Ecclesiæ in hac Diœcesi, ac debeat appromittere, se in hac serviturum, neque aliò discessurum sine voluntate hujus Episcopi, ideoque videatur habere animum perpetuò ibi habitandi & sic acquirere domicilium, *nam* saltem non acquirit eo modo, quo Constitutio num. 2172. requirit.

2179. §. 4. Si Beneficium quoad jura Episcopalia sit subjectum huic Episcopo, quamvis quoad præsentationem & institutionem subjiciatur alteri Episcopo, beneficiatus potest hìc ordinari, *Sanch.* in Conf. l. 7 c. 1. dub. 23. n. 12. *Barb.* n. 52. Si autem aliquis sit subditus Episcopo inferiori, non potest sine hujus licentia ordinari ab Archi-Episcopo, nequidem tempore visitationis & in loco exempto, *Piasec.* in praxi Episc. p. 1 c. 1. n. 10. *Gob.* n. 312. 320. Notant *Sanch. Garc. Ugol. Piasec.* n. 9. *Delb.* n. 21. *Barb.* n. 51. si quis Beneficia plura habeat in diversis Diœcesibus, fieri subditum in omnibus, ut in singulis recipere possit Ordines.

2180. §. 5. Putârunt multi apud *Gob.* n. 281. originem Avi tui etiam hic posse censeri tuam, quia domicilium originis paternæ est etiam domicilium originis tuæ, sed alii cum *Barb.* n. 13. & *Gob.* n. 283. meliùs contradicunt, maximè cùm Constitutio n. 2171. remittat præcisè ad propriam patris originem. Dicendum est etiam, quòd Episcopus originis respectu patris adoptantis non sit proprius respectu filii adoptati, quando enim Canones loquuntur de *patre*, hoc nomine venit pater naturalis: oppositum quidem tenent aliqui Juristæ, sed hoc servire non potest, nisi fortè ad effectus aliquos civiles. Quòd si quis habeat æqualiter duo domicilia in diversis civitatibus pertinentibus ad diversas Diœceses, *Riccius, Delb.* n. 21. *Piasec.* n. 9. *Barb.* n. 38. *Sanch. Lotter. Ugol. Aversf.* q. 3. f. 6. notant ab utroque Episcopo posse ordinari, debet enim posse ab uno, nec est major ratio pro uno quàm altero. Addunt *Aversf. Gob.* n. 300. *Barb.* n. 32. Nobiles habentes plura feuda in diversis Diœcesibus, quamvìs ibi non habitent, censeri esse ibi subditos, idque decisum esse à S. Congr. Idem dicunt *Rebuff. Barb.* n. 34. *Gob.* n. 301. de Officialibus, qui in diversis Diœcesibus habent perpetua officia, quamvìs non fiant illarum cives, & hæc extendunt etiam ad eorum filios, sed non credo, ista ultima esse conformia intentioni relatæ Constitutionis.

§. 6. Per Baptismum in aliena Diœcesi non habetur titulus originis, quia Baptismus est origo spiritualis tantùm, non autem *naturalis*, quam Constitutio n. 2169. requirit. Excipiunt tamen aliqui cum *Gob.* n. 280. nisi fuisset Turca, Judæus aut alius infidelis, eò quòd tales nulli fuerint Episcopo subjecti, nequidem ratione parentum, ideoque videantur ibi sortiri primum locum originis respectivè ad Ecclesiam, ubi regenerantur. 2181.

§. 7. *Gonzal. Castrop.* t. 27. pu. 15. *Barb.* n. 15. *Piasec.* n. 9. & alii docent illegitimum sequi ventrem, id est, matrem, & censeri habere originem aut domicilium, ubi illa habet, quia mater solet esse notior: hinc si paternum domicilium ignoretur, domicilium matris habetur pro tuo. *Gonz. Piasec. Barb.* n. 16. Si autem patris & matris domiciliũ ignoretur, potest quis, secundùm *Castrop. Barb.* n. 17. *Gob.* nu. 285. ordinari in loco, ubi fuit inventus seu expositus. Unde probetur origo, fusè prosequitur *Mascardus* De probationibus, Volum. 3. Concl. 1141. 2182.

§. 8. Studiosi, qui etiam per decem & plures annos student in eadem Academia, non acquirunt domicilium ad effectum suscipiendi Ordines, quia non habent animum perpetuò hìc habitandi seu figendi domicilium, prout requirit Constitutio n. 2172. 2183.

§. 9. Non impedit animum perpetuò alicubi habitandi, quòd quis ita sit animo comparatus, ut aliò migraret, si promotio, officium, casus improvisus, necessitas familiæ eò vocaret, uti cum communi *Sanch.* in Decal. l. 4. c. 39. n. 20 *Less.* in Auct. v. *Ordines sacri.* cas. 1. *Layn.* l. 5. t. 9. c. 9. n. 10. *Gob.* nu. 292. Si tamen prudenter prævideret se ex tali causa aliò abiturum, tum animus non conquiesceret hic, sed esset velut suspensus, & ad interim expectans motum, adeoque jurare non posset se *verè & realiter habere animum perpetuò ibi permanendi*, quod tamen fieri postulat Constitutio n. 2172. In dubio autem, an quis habuerit animum perpetuò alicubi habitandi, communissima sententia cum *Barb.* n. 28. & *Gob.* n. 298. dicit, si habitârit ultra decennium, præsumi talem animum habuisse, quod Constitutio non reprobat, attamen, secundum dicta, debet nunc jurare se *verè & realiter animum hujusmodi habere.* 2184.

§. 11. *Henriq. Prep. Zyp. Pignat.* tom. 1. conf. 38. *Aversa* suprà, *Engel* l. 1. tit. 11. n. 31. & alii cum *Busenb.* suprà rectè dicunt contra *Barb.* n. 1. & alios, quòd ordinatus uno Ordine ab Episcopo originis, possit alium Ordinem suscipere ab Episcopo domicilii, & iterum alium ab Episcopo Beneficii, quia respectivè ad Ordines suscipiendos est verus subditus singulorum, nemo autem indiget dimissoriis ad suum Episcopum: neque id improbat relata Constitutio, sed quantùm attinet ad Episcopum Beneficii, ad summum vult ad hunc adferri testimoniales, secundùm dicta n. 2167. Hoc tamen statuitur in *Trid.* sess. 14. De Ref. quoad Ordines, c. 1. ut si quis, v. g. ab Episcopo originis sit prohibitus promoveri ad ulteriores Ordines, vel suspensus, non possit ab alio Episcopo petere alium Ordinem, nisi prior Episcopus consenserit, vel Papa rehabilitârit post cognitam causam. 2185.

§. 12. Ex dictis solvitur sequens casus: Titius origine Leodiensis venit Coloniam cum Cajo filio, animo hic perpetuò habitandi, & acquirit domicilium, 2186.

quo

quo durante Cajus tonsuratur Coloniæ: Titius & Cajus Coloniâ relictâ redeunt Leodium: Cajus nunc petit Coloniæ ulteriores Ordines. *Quæritur*, an hìc possint ei dari. *Videtur posse*, quia per Tonsuram factus est Clericus Ecclesiæ Coloniensis, & manet Clericus, sed nullius alterius Ecclesiæ præterquam Coloniensis, ergo cùm Ordinarius Coloniensis ordinare possit omnes Clericos suæ Ecclesiæ, poterit ordinare Cajum. *Respondeo non posse*, quia (sive jam nominari possit Clericus Coloniensis sive non) re ipsâ non est subjectus Ordinario Coloniensi, non ratione originis vel Beneficii, uti supponitur, nec ratione domicilii, nam illud jam amisit, uti certum est, ergo etiam amisit subjectionem requisitam ad hoc, ut hic ordinari possit, sicuti si Cajus nunquàm hìc habuisset domicilium, sed antehac habuisset Beneficium, vi cujus fuisset subjectus, & tum etiam hìc ordinatus Subdiaconus, ac consequenter adscriptus alicui Ecclesiæ Coloniensi, si Beneficium illud hoc anno resignâsset, quamvis factus esset Subdiaconus Coloniensis, jam non posset Coloniæ sine dimissoriis ordinari Diaconus, licèt afferret titulum patrimonii vel alterius Beneficii obtenti Leodii, quia nempe amisisset hìc subjectionem requisitam, ergo similiter in nostro casu.

2187. §. 13. Quod dicitur n. 2174. Episcopum posse ordinare suum familiarem alienæ Diœcesis subditum, non intelligitur de Episcopo Nullatensi, sive ordinato titulo Ecclesiæ in partibus infidelium, nam *Trid.* sess. 14 c. 2. De Ref. circa Ordines id prohibet his verbis: *Nemo Episcoporum, qui Titulares vocantur, etiamsi in loco nullius Diœcesis, etiam exempto, aut aliquo Monasterio cujusvis Ordinis resederint, aut moram traxerint, vigore cujusvis privilegii sibi de promovendo quoscunque ad se venientes pro tempore concessi, alterius subditum, etiam prætextu familiaritatis, continuæ commensalitatis suæ, absque sui proprii Prælati expresso consensu, aut litteris dimissoriis ad aliquos sacros aut minores Ordines vel primam Tonsuram promovere seu ordinare valeat: contraveniens &c.* De cætero notat *Delb.* suprà f. 7. n. 25. ad titulum familiaritatis sufficere, si tertius annus sit inceptus: & addit n. 27. cum *Sanch.* & aliis idem posse facere Episcopum cum famulo sui familiaris, quia etiam ille est familiaris Episcopi, si reliqua adsint, quæ Constitutio suprà requirit.

2188. §. 14. Episcopus invitatus ad ordinandum subditos alienos & in aliena Diœcesi, potest alios aliunde generaliter dimissos hic ordinare sine speciali licentia Episcopi hujus alienæ Diœcesis, uti habet declaratio Cardinalium apud *Sanch.* in Conf. l. 7. c. 1 d. 20. n. 35. adest enim, & in hoc casu sufficit tacita licentia Episcopi Diœcesani, *Sanch. Turr. Dian. Delb.* f. 5. *Dicast.* n. 232. Et idem est de subditis Episcopi invitati, qui non indigent dimissorialibus ad seipsum. Quid autem posset, si dimissoriæ alienorum haberent, *à quocumque in propria Diœcesi residente vel ordinante*, dicetur n. 2246.

2189. §. 15. Huc spectat resolutio sequentium dubiorum. In Diœcesi v. g. Monasteriensi statutum est, ut omnes majoribus Ordinibus initiandi priùs obierint Exercitia spiritualia per octo continuos dies: id autem statutum non est in Diœcesi, v. g. Hildesiensi. *Quæritur* 1. An Episcopus Hildesiensis, existens in Diœcesi Monasteriensi, & cum hujus Episcopi facultate hic ordinans possit aliquos ordinare non præmissis illis spiritualibus Exercitiis. 2. An Episcopus Hildesiensis celebrans Missas, vel ordinans Monasterii debeat aut possit sequi Rituale seu Pontificale, vel Monasteriense, vel Hildesiense, vel Romanum. 3. An idem Episcopus Hildesiensis consecrans ecclesiam in Diœcesi Monasteriensi possit Ecclesiæ consecratæ concedere Indulgentias. *Respondeo ad* 1. Si ordinet subditos Monasterienses, hi præmittere debent exercitia, quia statutum Episcopi Monasteriensis tangit hos in persona tanquam subditos, tum saltem, quando etiam isto loco ordinantur. Hildesienses ordinari possunt sine Exercitiis, quia statutum illud non tangit hos utpote non subditos: Et sic praxis habet, ut aliunde dimissi ordinentur, dummodo habeant illa, quæ requiruntur in Diœcesi sua, è qua dimittuntur, licèt desit aliquid, quod requiritur in Diœcesi, in qua ordinantur. *Ad* 2. Potest sequi Rituale Monasteriense, quia licitum, imò convenientius est se accommodare ritui loci. Potest sequi etiam Romanum, quia Romana Ecclesia est quasi mater, cui se conformare possunt reliquæ. Potest etiam sequi Hildesiense, quia dans licentiam facit potestatem, ut in illis, quæ ipsum Ordinantem concernunt, operetur eo modo, atque si esset apud suam Ecclesiam, non enim potest præsumi, quòd velit obligare ad discendos ex tempore ritus hujus Ecclesiæ alienæ: Et sic Græci græcè celebrant etiam in Latio: item peregrinus Sacerdos ubique legere potest Missas secundùm ritum, formam & directorium suæ Ecclesiæ, à qua abest. *Ad* 3. Potest, quia Episcopus Monasteriensis committens, etiam committit potestatem concedendi Indulgentias, vult enim ab ipso observari Rubricas Pontificalis, quæ expressè mandant in fine promulgari Indulgentias: imò suppositâ facultate Episcopi ut alius consecret Ecclesiam in sua Diœcesi, jus ipsum in Pontificali expressum tribuit consecranti potestatem concedendi Indulgentias.

§. 16. Quod Abbates attinet, *Trid* sess. 23. c. 10. de Ref. sic statuit: *Abbatibus ac aliis quibuscunque, quantumvis exemptis, non liceat imposterum intra fines alicujus Diœcesis existentibus, etiamsi nullius Diœcesis vel exempti esse dicantur, cuiquam, qui Regularis subditus sibi non sit, Tonsuram vel Minores Ordines conferre.* Deinde *Synod. Colon.* anni 1662. de Sacram. Ordinis c. 1. §. 9. refert hoc Decretum, de cujus fide non est dubitandum, inquit *Gob.* num. 328. 2190.

Sacra Congregatio Eminentissimorum Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, utrâque parte informante, ore & scriptis, & rationibus hinc inde deductis, maturè examinatis, inhærendo decisioni Rotæ Romanæ sub die 27. Aprilis 1592. coram bonæ memoriæ Cardinale Seraphino de ordine fel. rec. Clementis VIII. factæ, nec non declarationibus ejusdem sacræ Congregationis dictæ decisioni conformibus subsequutis, censuit, improbatâ opinione contrariâ, Abbates Regulares Benedictinos Congregationis Casinensis, seu alterius Congregationis, vel Ordinis, aut Instituti, habentes etiam jura Episcopalia, seu quasi Episcopalia, usumque Mitræ, Baculi, & benedicendi, ac facultatem primam Tonsuram, & minores Ordines conferendi, non posse dictam primam Tonsuram, vel alios ordines minores, nisi suis subditis Regularibus conferre, non autem Regularibus alterius Congregationis, Ordinis, vel Instituti, etiamsi habeant litteras dimissoriales suorum Superiorum Regularium, & consensum Ordinariorum, intra quorum Diœcesim fines ipsi Regulares ordinandi existunt. Et multò minus personis secularibus etiam habentibus litteras dimissoriales à suis Ordinariis. Ac propterea inhibuit Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Prælatis inferioribus tam secularibus quàm Regularibus, ut in futurum concedere non audeant supradictas litteras dimissorias hujusmodi Abbatibus directas, nec ab istis recipere: quod si secus fiat, tam concedentes, quàm ordinantes à Collatione Ordinum suspensi remaneant, præter alias pœnas arbitrio ejusdem Congregationis reservatas. Quam declarationem Sanctissimus D. N. die 17. Januarii 1642. ad se delatam approbavit, & inviolabiliter observari jussit.

2191. §. 17. Si Abbas conferat Tonsuram vel Minores seculari vel alteri Regulari ad se dimisso, *Laym. Asc. Tamb.* & alii cum *Gob.* à n. 330. putant ejusmodi Ordinationem fore validam, quia *Trid.* tantùm dicit, *non liceat*: & pro hoc refertur declaratio Congregationis apud *Castrop.* pu. 14. nu. 15. qui consentit. Sed *Suar.* & alii cum *Pignat.* tom. 1. conf. 366. & tom. 4. conf. 158. dicunt fore invalidam, quia Abbas de se non habet eam potestatem, cùm non habeat characterem Episcopalem, vi cujus sit ordinarius Minister Ordinum, sed tantùm habet per concessionem Papæ, cujus præscripti termini exceduntur, ergo etiam exceditur potestas: & in Declaratione antè relata dicitur tales Abbates hoc *non posse*: Id saltem absolutè dicendum est, si Abbas ordinet non subditum aut non sibi subjectum, Ordinationem esse irritam, quia caret potestate ordinariâ, nec aliunde ipsi est commissa ad talem. E contrà tamen si Episcopus ordinet non subditum, valebit Ordo, quia habet potestatem ordinariam ex vi Ordinis sui, quæ stat sine jurisdictione, sine qua tamen prohibetur exercere actum sui characteris circa non subditum, *Aversa* q. 3. s. 6. *Delb.* suprà s. 7. n. 1. Plura de titulo Ordinationis, item de testimonialibus, comendatitiis, dimissoriis, addentur ad dubium sequens, ubi etiam à num. 2235. decidetur, an Abbates vel Superiores regulares dare possint dimissorias suis subditis sæcularibus vel saltem Regularibus.

2192. *Q. 320. A quo Episcopo ordinari possint vel debeant Religiosi. R.* §. 1. Secundùm dicta n. 2190. Abbates possunt suis subditis Regularibus conferre Tonsuram & Minores, sed Ordines Majores, per se loquendo, peti debent ab Episcopo loci, in quo est Monasterium, uti habet communis cum *Barb.* de Off. Episc. alleg. 4. à n. 60. qui addit, si habitent in loco nullius Diœcesis, debere ordinari ab Episcopo viciniore. Circa hoc *Gadem.* ad *Trid. sess.* 23. c. 8. de Ref. refert sequentem declarationem. *Greg. XIII. statuit, ut Regulares suscipiant Ordines sacros ab Episcopis, in quorum Diœcesi sunt Monasteria, in quibus tunc degunt, vel dimissorias ab eis accipiant.* Nec refert, quòd fortè sint Regulares exempti à jurisdictione Episcopi, cui non licet ordinare nisi subditum, nam quoad hoc possunt Superiores Regulares subditos suos subjicere Episcopis, cùm sit in ipsorum favorem, uti cum communi *Sanch.* in Conf. l. 7. c. 1. dub. 20. n. 44. An autem Regulares debeant ab Episcopis petere dimissorias, dicetur à n. 2236.

2193. §. 2. Si Superior subditum Religiosum à proprio Episcopo rejectum transtulerit ad Monasterium alterius Diœcesis, ut ab hoc Episcopo statim ordinetur, *Riccius* dicit peccari & incurri pœnas, videturque consentire *Gob.* n. 420. quia nemini debet fraus sua prodesse, in hoc autem est fraus, uti in simili colligitur ex dicendis n. 2236. Putat etiam *Asc. Tamb.* talem Superiorem peccare, si suorum Ordinationem differat deditâ operâ usque ad mortem, vel absentiam sui Diœcesani, nisi hic fortè esset nimis morosus & rigidus, sed *Gob.* non agnoscit in hoc causam gravis noxæ, quia tales Prælati utuntur jure suo.

2194. §. 3. Quod Societatem JESU attinet, appono hìc, quæ prodiêrunt Romæ *typis Rev. Cameræ Apostolicæ anno 1695. Superiorum permissu:* Et hæc uno loco pono omnia verbotenus, ut huc remittere possim aliunde.

Decreta Sanctissimi, suarumve Congregationum, in causis infrascriptis Societatis JESU.

Beatissime Pater,

SOcietas JESU ex Sedis Apostolicæ benignitate à sæculo & ultra utitur privilegio, quod Sanct. Mem. *Greg.* XIII. eidem Societati concessit in sua Constit. 77. Bullarii Rom. tom. 2. die 22. Sept. 1582. ut nimirum ejusdem Societatis Religiosi prævia suorum Superiorum facultate, ad quoscumque tam minores quàm Sacros Ordines promoveri valeant à quolibet Episcopo & Antistite, gratiam & communionem dictæ S. Sedis habente absque ulla functione, inquisitione de idoneitate aliisque requisitis, & signanter absque ulla interstitiorum observatione, in tribus Dominicis vel aliis festis diebus etiam continuis. Quod indultum *Greg. XIV.* & *Paulus V.* sanct. mem. cum cæteris eidem Societati à summis Pontificibus antea concessis planè confirmârunt. Quoniam vero die 14. Decemb. 1693. Congregatio particularis à Sanctitate vestra deputata decretum edidit super moderatione indultorum suscipiendi Ordines extra tempora à jure statuta, quamvìs dicta Societas nec explicitè nec implicitè videatur in eodem decreto comprehensa, nihilominus ad omnem hæsitationem, quæ contingere posset, removendam, Thyrsus Gonzalez Præpositus Generalis ejusdem Societatis humillimè supplicat S. V., ut dignetur declarare dispositionem præfati decreti nullatenus involvere dictam Societatem: Quod sperat &c. Quam Deus &c.

Commissio Ssmi ad Relationem Illustriss. & Reverendiss. Dom. Secretarii memorialium,

Ad Dominum vices-gerentem cum Sanctissimo.

Carolus Augustinus Fabronus.

DECRETUM

SAnctissimi D. N. Innocentii Papæ XII., referente Illustris. & Reverendiss. Dom. Episcopo Interamnensi vices-gerente, die 17. Aug. 1695.

Facto verbo cum Sanctissimo D. N. Sanctitas sua præviâ declaratione, quòd in Decreto de sacris Ordinationibus edito die 14. Decemb. 1693. non comprehendantur Clerici Societatis JESU, specialiter & expresiè mandavit in eis ad Ordines promovendis servari Constitutionem Greg. XIII. quæ incipit, *Pium & utile*, datam 22. Sept. 1582.

Sperellus Episcopus Interamnensis vices-gerens.

Gregorius Papa XIII. ad futuram rei memoriam.

PIum & utile Societatis JESU Institutum non patitur certa quædam ab iis, qui sub ejus vexillo & disciplina salutari militant, obiri, quæ in Sacris ineundis generaliter præscribuntur:

§. I. Quocirca cùm dictæ Societatis ac disciplinæ alumni nulli Ecclesiæ nullive loco certo mancipati sint, ut ibi permaneant, sed veluti viatores omni tempore parati exspectantésque diem & horam, quâ vel ad extremas orbis regiones, cùm venit usus, emittantur, ubi quisque pro captu suo & juxta datam sibi à Domino sapientiam sese in vinea Domini excolenda exerceat, ejusque rei causâ Fel. Record. Paulus Papa III. Præposito ejusdem Societatis concesserit, ut idoneos & comprobatos ab ipsa Societate, quibuscumque mallet Catholicis Antistitibus & gratiam & communionem Sedis Apostolicæ habentibus præsentare posset, qui illos sic præsentatos absque ulla promissione vel obligatione ad Ordines hujusmodi promoverent:

§. II. Nonnulli tamen Antistites post Conc. Trid. decreta eos sic præsentatos priùs in cujusque tam Minorum, quàm sacrorum Ordinum hujusmodi, præscripto munere exercitatos, temporúmque determinatorum post susceptos præscriptum finem, antequam ad Superiores Ordines ascendant, omnino exspectandum, eósque eorundem Ordinum functionibus, chorique officiis plenè instructos, & denique super

super eorundem vita, moribus, ætate & natalibus ad Parochi inquisitionem aut aliàs testimonium, & certa alia requisita habenda esse contendunt, quamvis nonnisi ad eosdem Ordines suscipiendos numeris alioqui omnibus idonei dimittantur:

§. III. Nos his incommodis, quantùm in Nobis est, occurrere volentes, omnibus Episcopis & aliis Antistitibus præsentibus, & futuris in perpetuum præcipimus atque interdicimus, ne ab hujusmodi promovendis, qui licentiam à Præposito Generali dictæ Societatis pro tempore existente, vel ab eo delegatis habuerint, quicquam prædictorum requirant vel exigant, sed ipsos etiam absque ulla functione in Ordinibus ipsis interstitiorúmque ad illos suscipiendos observatione, aut inquisitione de cantu, officiis & cæremoniis Ecclesiasticis idoneitate, proprii Ordinarii licentia, & aliis in aliis requisitis ad Minores, ac etiam extra tempora à jure statuta tribusque Dominicis, aut aliis festis diebus etiam continuis ad Sacros, etiam Presbyteratûs Ordines promoveant, ac si omnibus illis præditi essent, Nos enim illis Ordines omnes prædictos sic suscipiendi, ac prædictis Antistitibus eos ipsis conferendi facultatem tribuimus.

§. IV. Non obstantibus præmissis, ac Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis cæterisque contrariis quibuscumque: præsentis autem gratiæ communicationem omnibus aliis, etiam qui sua privilegia cum ipsa Societate copiosè participant, participare poterunt quomodolibet in futurum, fieri omnino prohibemus. Cæterùm quia difficile esset præsentes, quocumque illis opus erit, deferre,

§. V. Volumus, ut earundem præsentium transumptis manu Notarii publici subscriptis & sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ, seu etiam dicti Præpositi munitis eadem prorsus fides in judicio & extra illud adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si essent exhibitæ vel ostensæ.

Datum Tusculi sub annulo piscatoris die 22. Sept. 1582. Pontificatûs nostri anno XI.

Ordinationis Mechliniensis.

Archi-Episcopus Mechliniensis per libellum à Sanctissimo remissum, oraculum S. Congregationis Conc. Trid. exquisivit super jura examinandi & ad Ordines promovendi Religiosos Societatis JESU duplici dubio proposito:

Primum dubium. An Clerici Societatis JESU sacros Ordines ab Episcopo Mechliniensi suscepturi, debeant se subjicere examini, prout cæteri Regulares.

Die 5. Julii 1681. S. Congreg. Concilii respondit negativè, nisi adsit consuetudo in contrarium.

Secundum dubium. An Clerici Societatis JESU habitantes in Diœcesi Mechliniensi, Archi-Episcopo Ordinationem habente possint extra Diœcesin Mechliniensem ordinari ab alio Episcopo in propria Diœcesi.

Dictâ die 5. Julii 1681. & 8. Maji 1683. S. Congreg. respondit affirmativè.

2195. *Mechliniensis ministrationis Ss. Eucharistiæ Sacramenti.*

Conquerentibus nonnullis Parochis, & dubium infrascriptum proponentibus in S. Congregatione Conc. Trid.,

An PP. Societatis JESU aliique Regulares possint ministrare Ss. Eucharistiæ Sacramentum personis sæcularibus à Dominica Palmarum usque, & per totam Dominicam in Albis.

Die 31. Januarii 1682. S. Congreg. respondit affirmativè, excepto die Paschatis, ita tamen, ut sæculares sumentes Eucharistiam in Ecclesiis Regularium in aliis diebus à Dominica Palmarum ad Dominicam in Albis inclusivè non satisfaciant præcepto Ecclesiastico.

Sicula seu Mazzarien. dimissionis. 2196.

Ambrosius Massa Siculus è Societate à Provinciali dimissus anno 1643. de injusta dimissione ad Præpositum Generalem reclamavit, Societatem repetere contendens; sed dimissionis actu à Generali confirmato, causam reingressûs introduxit coram S. Congregatione Episcoporum & Regularium, quæ auditis Patribus dictóque Massâ, acerrimè informantes, rescripsit primò, *Acquiescat in Domino.*

Eo tamen non acquiescente, novámque Audientiam obtinente, secundum rescriptum à S. Congreg. prodiit, *Acquiescat omnino.*

Omnem movit lapidem Massa, ut tertiò audiretur, quo ex mira S. Congregationis benignitate impetrato, tertium quoque rescriptum emanavit: sic igitur firmatâ dimissionis validitate ejusdem S. Congregationis judicium Inn. X. sanctæ memoriæ die 27. Apr. 1648. constanter approbavit, & perpetuum Ambrosio Massæ silentium indixit.

Neapolitana Remotionis.

Remotionem NN. Religioso Societatis JESU à quodam Collegio detrectante, nec ad consuetum obedientiæ nutum se ad alterum Collegium transferente, imò ad S. Congreg. Episcoporum & Regularium supplici oblato libello recurrente, ut in Collegio sibi placito tuendæ valetudinis gratiâ immorari liceret,

Die 27. Junii 1692. S. Congreg. rescripsit: *Pareat omnino.*

Limana ejectionis.

Archi-Episcopus Limanus in Indiis petiit declarari à Congreg. Conc. Trid.

An Patres Societatis JESU in sacris constituti juxta indulta & privilegia ejusdem Ordinis, & postea dimissi seu ejecti absque patrimonii, aut Beneficii Ecclesiastici assignatione ad propriam sustentationem competente, juxta Conc. Trid. Constitutionem sess. 25. De Ref. c. 2. habeantur ùt suspensi ab executione præfatorum Ordinum: & quatenus non sunt suspensi, an Religio illis teneatur providere de honesto victu, saltem in redditu 40. aureorum, donec sufficiens Beneficium fuerint assecuti.

Die 18. Febr. 1662. S. Congreg. respondit, Religiosos Societatis post tria vota simplicia dumtaxat, vigore privilegiorum ejusdem Societatis dimissos, non comprehendi in Constit. Urb. VIII. de Apostatis & ejectis. *Quoad reliqua nihil innovandum.*

Gerundien. Patrimonii.

Martinianus Battle Gerundiensis, Sacerdos pauper, è Societate dimissus, ne cum Ordinis dedecore mendicare cogeretur, supplicem libellum obtulit sacræ Congreg. Conc. Trid., instans ut sibi provideretur de annuo redditu 40. aureorum ex bonis Religionis, unde propositum fuit dubium:

An secundum ea, quæ proponuntur, oratori provideri debeat de dicto annuo redditu super bonis Religionis.

Die 4. Junii 1672. S. Congreg. perpensis deductis, tum pro parte Oratoris, tum pro parte Religionis, respondit, *Nihil esse innovandum.*

Panormitana prætensæ congruæ.

Dominus Georgius Vaccarinus Sacerdos Siculus quæstionem hanc de alimentis Sacerdoti pauperi è Societate dimisso præstandis reassumpsit, & congruam 40. aureorum sibi assignari de bonis Societatis, tum voce tum scripto acriter institit, sed Societate

Sanctissimum rogante pro discussione quæstionis, quoad personam Vaccarini dumtaxat, non autem in abstracto, Sanctitas sua auditâ relatione sibi factâ de speciali ejus commissione ab Illustris. & Reverendiss. D. Raynutio Pallavicino ejusdem S. Congreg. Secretario die 2. Decemb. 1694. mandavit, ut suspensâ propositione in abstracto, idem dubium proponeretur in concreto tantùm ac in casu particulari dimissionis Sacerdotis Georgii Vaccarini; nec ultrà esse innovandum, ne fiat in Societate JESU turbatio, ac status ejusdem immutatio. Itaque duplici dubio proposito:

1. An Georgio Vaccarino ordinato Sacerdoti ad titulum paupertatis in Societate JESU, & deinde ab ea dimisso debeatur congrua portio saltem aureorum 40. annuorum. 2. An eidem sint subministranda alimenta & sumptus litis. Sacra Congreg. ita rescripsit. Die 28. Maji 1695. S. Congreg. Eminentiss. S. R. E. Cardinalium Conc. Trid. Interpretum, juribus ab utraque parte deductis maturè perpensis, ad utramque respondit Negativè.

G. Cardin. Mariscottus Pro-Præfectus.

Rayn. Pallavicinus Secretarius.

Et factâ de præmissis, ab eodem Illustriss. & Reverendiss. D. Pallavicino Secretario relatione Sanctissimo, die 4. Junii 1695. Sanctitas sua favorabilem Societati sententiam sacræ Congreg. approbavit, & mandavit Vaccarinum *non esse amplius audiendum, & imposterum nihil innovandum.*

Repetitis verò per D. Vaccarinum precibus coram Sanctissimo in audientia publica, eóque instante causam committi de voto Rotæ, Sanctitas sua die 16. Julii 1695. denuò referente eodem Illustriss. & Reverendiss. D. Pallavicino Secretario, & speciali commissione sibi factâ stetit in decretis 4. Junii prædicti.

Et cùm rursus die 27. ejusdem mensis Julii alium supplicem libellum in publica audientia Vaccarinus Sanctissimo obtulisset, petens sibi & cæteris Sacerdotibus è Societate dimissis alimenta præstari, sub prætextu novæ scripturæ repertæ obligationem præstationis hujusmodi inducentis; quæ tamen scriptura satis antiqua est, sæpè examinata, in antecedentibus judiciis reproducta, recens recocta floccique semper ex pluribus solidisque rationibus à S. Congregatione habita, Sanctitas sua rescripsit, *Acquiescat.* Videri potest *Pignat.* tom. 10. conf. 92. adhuc pluribus ista referens & firmans.

2197. *Q. 321. An & à quo ordinari possint Novitii Ordinum Religiosorum.* R. §. 1. Novitii ordinari possunt, si habeant aliàs requisita: quod enim S. *Greg.* l. 8. Epist. 23. de admissis ad Religionem dicit, priùsquam biennium in conversione compleant, nullo modo audeant tonsurare, rectè cum aliis explicat *Sanch.* in Decal. l. 6. c. 10. n. 19. sensum esse, quod, ubi consuetudo est biennii pro Novitiatu, non debeant ante hoc completum admitti ad tonsuram monachalem, sive ad statum professionis. *Dixi,* si habeant aliàs requisita, inter quæ pro majore Ordine est titulus congruæ sustentationis, secundùm dicenda à n. 2268. titulum autem *paupertatis* non habent Novitii, cùm Ordo illos ad professionem vel vota Religionis necdum admiserit, nec illos stabiliter acceptârit, nec se obligârit ad eos alendos: Hinc *Aversa* q. 3. f. 10. *Delbene* De immun. Eccles. c. 12. dub. 3. f. 8. n. 9. *Barb.* De off. Episc. alleg. 7. n. 31. notant Novitios à *Pio V.* prohiberi suscipere majores Ordines ante professionem, nisi aliunde haberent titulum.

2198. §. 2. Quamvis secundùm dicta n. 2190. Abbates possint Regularibus sibi subditis conferre Tonsuram & Minores, tamen dubitatur, an etiam Novitiis: negant *Nav. Henriq. Rodriq. Barb. Jordan. A. Tambur.* & alii cum *Castrop.* pu. 14. n. 6. quia non sunt subjecti Prælatis, nisi quoad illa, quæ spectant ad probationem, ad quam non spectat subjectio quoad Ordines, uti cum communi *Sanch.* in Decal. l. 6. c. 10. n. 22. E contrà posse affirmant *Suar. Pirhing, Gob.* num. 324. eò quòd Novitii in favorabilibus veniant nomine Regularium, & gaudeant privilegiis Ordinis, in quo sunt, secundùm dicenda num. 2237. debéntque censeri Abbati suo magis quàm Episcopo esse subjecti. Utraque opinio est probabilis.

§. 3. Major difficultas est, à quo Episcopo Novitius Majore Ordine esset initiandus: *Suar. Henriq.* & alii putant ab Episcopo suæ originis, vel prioris sui domicilii, quia cùm ingressus sit non animo perpetuò ibi habitandi, sed tantùm experiendæ Regulæ per unum vel duos annos, non videtur acquirere domicilium in loco Novitiatûs, & in hanc sententiam inclinat etiam *Barb.* De off. Ep. alleg. 4. n. 63. E contrà *Sanch.* suprà n. 21. & l. 4. c. 39. n. 20. *Castrop.* tr. 16. disp. 1. pu. 11. n. 8. *Delb.* n. 7. putant in loco Novitiatûs statim acquiri domicilium, adeóque posse ordinari ab Episcopo hujus loci, quia, quantùm est de se, habet animum ibi perpetuò permanendi, saltem apud Religiosos, qui professionem loci faciunt: cui animo, secundùm dicta hic n. 2184. non obstat, si fortè per accidens eum casus vel causa aliò vocet. Etiam utraque hæc opinio est probabilis. An autem Prælati licentia requiratur, ut Novitius ordinari possit: item an Prælatus ei possit dare dimissorias: denique an etiam Novitius Societatis JESU gaudeat illis privilegiis, de quibus n. 2194. dictum est, colligetur ex dicendis n. 2237. 2199.

Q. 322. Quid notandum sit circa suppletionem Ordinum vel rituum in Ordinatione omissorum. R. §. 1. Universim circa suppletionem notant AA. cum *Avers.* q. 2. sect. 13. & *Gob.* tr. 8. à n. 231. seqq. 1. quando postea suppletur aliquis actus, debent iterari forma & orationes annexæ illi actui: & si pars formæ sit omissa, debet tota repeti. 2. Si certum sit Ordinem vel cæremoniam notabilem esse omissam, debet, si fieri potest, suppleri ab eodem Episcopo, qui cæteros ritus adhibuit, & per se loquendo eo tempore, quo confertur talis Ordo, nisi excuset ratio infamiæ, scandali, aut alterius extrinseci gravis incommodi: hinc notat *Avers.* quando defectus fuit occultus, occultè esse supplendum ad vitandum scandalum & turbationem aliorum: putat tamen semper suppleri debere in aliquo ex diebus pro collatione Ordinum designatis, eò quòd ita præscribat Cap. *presbyter,* De Sacram. non iterandis. 3. Si ob solum dubium sub conditione iteretur Ordo vel cæremonia, potest iterari à quovis Episcopo, quovis die, in privato sacello, & quidem uno eodémque die omnes simul tam majores quàm minores Ordines eidem conferri possunt, nec necessariò adhibendæ sunt solennitates ordinariæ, præter probabiliter necessarias ad valorem. 2200.

§. 2. Si in collatione Ordinis omissus sit ritus notabilis, v. g. in collatione Presbyterii unctio manuum, quamvis Ordinatio sit valida, uti certum videtur contra *Hosium,* quem refert *Avers.* f. 8. tamen unctio illa est supplenda sub mortali ante ministerium in tali Ordine, *Sanch.* in Conf. l. 7. c. 1. dub. 13. *Gob.* à n. 226. 2201.

§. 3. Notat *Carden.* in 2. crisi diss. 2. n. 513. damnatam non esse sententiam *Granadi,* quòd quando est opinio probabilis, licèt minùs tuta, circa valorem suscepti Diaconatûs, Subdiaconatûs & minorum Ordinum, non sit opus talem Ordinem iterum suscipere sub conditione, quamvis hoc debeat fieri in Ordine Presbyteratûs & Episcopatûs secundùm dicta n. 2146. Et disparitas hic est, quia Presbyteratus supplet omnia, quæ fortè deessent ex illis aliis Ordinibus, neque ideo patietur notabile damnum vel Ecclesia, vel salus fidelium, neque ullum Sacramen- 2202.

tum

tum per hoc exponetur periculo nullitatis, *Gob.* n. 191. citans alios.

2203. §. 4. Ex dictis colligitur, quid dicendum fuerit de hoc casu. Titius ad Subdiaconatum accedens intendit non obligari voto Castitatis perpetuæ: non multo tempore post, facti pœnitens, exercuit actum Subdiaconatûs; postmodum rite ordinatus est Diaconus & Presbyter: incepit postea dubitare, an accedens ad Subdiaconatum non habuisset intentionem illum re ipsâ non suscipiendi. *Quærebatur* 1. an deberet reordinari Subdiaconus. 2. An ob exercitum actum Subdiaconatûs ita suscepti non incurrisset suspensionem vel irregularitatem. *Respondi ad* 1. Non esse reordinandum Subdiaconum, 1. quia præsumptio est pro valore actûs. 2. Cùm Titius hactenus non dubitârit de valore; imò non multò post susceptum Subdiaconatū exercuerit actum illius, ab initio supposuit esse validè susceptum, ergo est quædam possessio certa pro valore, à qua non dejicit dubium nunc superveniens, quod censeri debet esse imprudens. 3. Quamvis fortè Subdiaconatus validus non fuisset, Presbyteratus nunc supplet: si tamē sciretur Subdiaconatum non esse validè susceptum, per se loquendo, esset obligatio supplendi, uti antè dictum est. *Respondi ad* 2. Non incurrisse, quia in dubio non censentur contractæ tales pœnæ (excepto dubio de homicidio) uti habet communissima, & latè *Sanch.* in Decal. l. 1. c. 101, hic autem ad summum est dubium, an suspensio & irregularitas sit contracta, uti patet ex Resp. *ad* 1. Et ita mecum senserunt quoad omnia alii 4. Doctores hujus Universitatis.

2204. §. 5. Si per traditionem calicis & patenæ collata sit potestas consecrandi, sed aliquid essentiale neglectum sit in secunda impositione manuum Episcopi, talis ordinatus invalidè absolveret pœnitentes, uti patet, & uti probabilius docet *Aversa* q. 2. s. 8. §. ult. etiam invalidè ministraret extremam Unctionem. Quamvis autem validè consecrare posset, nam jam antea validè consecravit cum Episcopo, attamen postea illicitè Missam legeret ante suppletionem illius secundæ impositionis manuum, quia necdum est completè Sacerdos, cui soli Ecclesia concedit Missas legere. Hæc autem suppletio impositionis manuum potest fieri sola, neque opus est ideo repetere traditionem calicis & patenæ, quia potestas in Corpus Christi verum est independens à potestate in Corpus Christi mysticum. E contrà, si in traditione calicis & patenæ neglectum esset aliquid essentiale, quamvis in secunda impositione manuum nihil esset neglectum, deberet repeti etiam secunda manuum impositio, quia potestas in Corpus Christi mysticum supponit prius adesse potestatem in Corpus Christi verum, quæ hic non adfuisset, *Avers.* s. 13.

2205. §. 6. Si aliquis esset ordinatus Sacerdos per traditionem unius tantùm speciei, uti si in calice non fuisset vinum, secundùm dicta n. 2151. deberet Ordinatio omnino ex integro repeti saltem sub conditione, quia meritò dubium est, an quis validè ordinari possit ad consecrandum solum Christi Corpus, & non Sanguinem. *Avers.* s. 8. §. *Sed de facto*, & pluribus s. 13.

2206. *Q. 323. Quid præterea notandum sit circa Ordinationem & Ordines.* R. §. 1. Secundùm dicta l. 6. p. 1. n. 93. Episcopus peccat mortaliter, si consecret alium Episcopum, vel alicui conferat Ordinem in mortali: sed secundùm dicta ibidem n. 96. non peccat mortaliter, si in mortali conferat Tonsuram vel benedicat chrisma &c.

2207. §. 2. Omitto hìc multa alia, quæ potiùs ad Scholasticam pertinent, & tantùm paucis insinuo, si fortè opus esset aliquem de illis scire, ac remitto ad Authores, qui quæstiones illas fusè discutiunt in utramque partem. 1. Sacramentum Ordinis institutum est partim ante, partim post Resurrectionem, nam Sacerdotium, quoad primam partem consecrandi, est institutum in ultima cœna, *Lucæ* 22. v. 19. *Hoc facite &c.* Quoad alteram potestatem absolvendi pœnitentes, videtur institutum *Joannis* 20. v. 23. *Quorum remiseritis peccata &c.* Episcopatum putant aliqui institutum *Joan.* 21. v. 18. quando dixit Petro, *Pasce oves meas*, sed *Avers.* q. 2. s. 10 probabiliter dicit institutum cum Sacerdotio. Et dicendum videtur Ordines alios, utpote tendentes ad Sacerdotium, esse institutos, quando data est prima potestas Sacerdotii. Sacerdotes autem & Episcopos nunc non immediatè à Christo, sed per Papam habere jurisdictionem, dixi hìc, à n. 1550. & consentiunt *S. Th.* aliique communissimè cum *Avers.* s. 12.

2. Prima Tonsura non est ordo, sed sicuti habitus & tonsura tantùm disponit ad religiosum statum, ita prima Tonsura ad Ordines, *Avers.* q. 1. s. 5. *Dicast.* à n. 18. Quando autem vocatur Ordo Clericatûs, sensus est, quòd sit nota, per quam quis ex ordine laicorum evehitur ad ordinem seu statum Clericorum. Nec officium cantoris seu psalmistæ est Ordo, uti nec officium fossarii, id est, egerentis fossam pro sepeliendo mortuo, cùm Pontificalia de eorum Ordinatione non agant, sed tantùm extrinsecè deputentur, uti choraulæ, organœdi, custodes, campanistæ, *Dicast.* à n. 21. Probabilius est autem quatuor Minores esse vera Sacramenta, de quibus etiam Pontificalia præscribunt speciales Ordinationes, *Avers.* s. 4. *Dicast.* à n. 96. *Ills.* n. 22. Similiter Subdiaconatus & Diaconatus, *Avers.* s. 3. *Dicast.* à n. 64. Diaconatum & Presbyteratum esse diversos Ordines, probat *Petavius* post t. 4. De Incarn. in append. tom. 3. De Hierach. eccles. l. 1. c. 10. 2208.

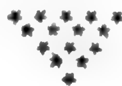
3. Episcopatus est Ordo & Sacramentum, *Avers.* q. 1. s. 6. *Dicast.* à n. 28. & 67. Et probabilius est, Presbyteratum & Episcopatum esse duos distinctos ordines, quamvis Episcopatus supponat & quasi includat Presbyteratum, cujus est perfectio, *Petav.* suprà c. 1. & seqq. item l. 2. toto. *Avers.* s. 7. *Ills.* n. 18. Chori-Episcopatus, ut vocant, Archidiaconatus, Archiepiscopatus, Patriarchatus, Primatus, Papatus, non significant Sacramentum vel Ordinem, sed potiùs dignitatem majorem & superioritatem officii ad regendos plures Christi fideles, *Avers.* q. 1. s. 8. *Dicast.* à n. 43. 2209.

4. Quamvis Sacerdotium valeat sine præsuppositis aliis Ordinibus, tamen Episcopatus non valeret, si non supponeretur susceptum esse Sacerdotium, *Avers.* q. 1. s. 9. 2210.

5. In quolibet Ordine imprimitur distinctus character, qui simul omnes per aggregationem faciunt unum characterem Ordinis, *Dicast.* à n. 210. & *Avers.* s. 7. speciatim id probat de Episcopatu. 2211.

6. Nulli non Sacerdoti potest committi collatio nullius Ordinis: probabilius tamen est Sacerdotem non Episcopum posse ex dispensatione Papæ validè Ordines conferre usque ad Diaconatum inclusivè, *Avers.* q. 3. s. 3. *Dicast.* à n. 236. *Ills.* nu. 35. contra *Gonet* d. 3. num. 3. & Thomistas. 2212.

7. Mulier nequidem ex dispensatione Papæ est capax etiam solius primæ Tonsuræ, cùm enim incapax sit omnis Ordinis, etiam incapax est specialis dispositionis ad Ordinem, *Avers.* s. 4. *Dicast.* à n. 286. *Gob.* n. 346. Nomina Presbyteræ, Diaconissæ &c. mulieres olim participabant à viris suis, qui erant Presbyteri vel Diaconi. Infantem esse capacem Ordinum, probat *Avers.* s. 5. 2213.

DUBIUM II.

Quæ requirantur in ordinando.

2214. RESP. I. Ad validam Ordinationem requiritur & sufficit, ut sit mas baptizatus, *S. Th. 3. p. q. 39. art. 2. Kon. d. 20. dub. 10. Vasq. Fill. t. 9. c. 4. q. 2. Unde resolves.*

I. Incapax Ordinum est, & quidem jure divino, 1. Fœmina. *Vasq. Regin. Fill.* 2. Hermaphroditus, in quo sexus fœmineus prævalet. *Fill. l. c.* Quòd si autem in eo incipiat prævalere post Ordinationem validam, non potest validè consecrare vel absolvere, licèt characterem Sacramentalem retineat. *Lug. Resp. mor. l. 1. d. 21.* 3. Non baptizatus.

II. Validè ordinantur 1. Perpetuò amentes, cæci, muti, privati manibus; etsi jure naturali sint inhabiles. 2. Irregulares, etsi jure Ecclesiastico sint inhabiles, maneantque ab eorum usu suspensi. 3. Pueri in cunis, qui tamen ad Castitatem non tenebuntur vi voti, nisi id ratificaverint. *Tol. Hen. Azor l. 13. c. 14. Bon. l. c.*

Resp. II. Ut Ordo licitè, & secundùm jura Ecclesiæ ritè sumatur, aut non incurratur censura, requiritur in recipiente præter statum gratiæ,

1. Ut non sit Neophytus vel infamis vel Hermaphroditus vel irregularis, suspensus, excommunicatus.

2. Animus clericandi, *Trid. sess. 21. c. 4.* sine quo si primam tonsuram vel Ordines minores accipiat, videtur peccare saltem venialiter (nisi justa causa excuset) quia fraus est levis. *V. suprà l. 4. c. 2. d. 1. a. 3.* Similiter venialis inconstantia videtur sine justa causa statum Clericalem deserere.

3. Ut sit confirmatus, *Trid. sess. 23. cap. 4.* & quidem secundùm *Bon. d. 8. p. 5. num. 10.* sub mortali, secundum *Sot. & Kon.* sub veniali.

4. Litteræ dimissoriæ (etiam pro prima tonsura) Episcopi proprii, sive originis, sive Beneficii, sive domicilii. *Vid. Dian. part. 3. t. 4. Resp. 194.*

5. Examen coram Episcopo, de scientia necessaria ad usum cujusque Ordinis; nam *Trid. sess. 23. c. 4.* pro prima tonsura requirit, ut sciant Fidei rudimenta, item legere & scribere; & de quibus probabilis sit conjectura, quòd Clericatum elegerint, non sæcularis judicii fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum præstent. Pro Minoribus, ut linguam latinam intelligant. Pro Subdiaconatu & Diaconatu, cognitionem eorum, quæ ad istos Ordines spectant. Pro Sacerdotio tantam scientiam, ut populum docere possint necessaria ad salutem, & administrare Sacramenta.

6. Titulus sustentationis; ùt beneficii vel patrimonii, vel paupertatis, ùt in Regularibus. *Trid. sess. 21. c. 2. V. Bon.*

7. Ordo inter receptionem unius & alterius, cujus inversio, v. g. suscipere Diaconatum ante Subdiaconatum, erit mortale; Episcopatus ante Sacerdotium, erit etiam invalidus.

8. Tempus: Sic minores conferuntur quâvis Dominicâ vel festo, & quidem tali, quod ex præcepto Ecclesiæ celebretur etiam in foro, ùt *Sylv. Azor, Bard. &c. comm.* docent. Ac licèt *Præp. Fag. Tan. Gav. &c.* putent sufficere quodvis festum duplex in Ecclesia, eamque sententiam *Dia. p. 5. tr. 13. R. 47.* vocet tutam in praxi, eam tamen ex Decreto *Urbani VIII.* rejectam esse monet *Lug. l. 1. Resp. mor. d. 43.* Eosdem autem posse ex recepta Episcoporum consuetudine, etiam feriâ VI. vespere ante Sabbathum, quo omnes Ordines jure conferri possunt, notat *Dia. p. 2. t. 16. R. 28.* ex *Henr. Regin. &c.* majores verò Sabbathis Quatuor temporum & Dominicæ Passionis ac Hebdomadæ sanctæ.

9. Interstitia temporum. Sic majores non nisi post annum ab alterius susceptione conferri possunt, ex *Trid. sess. 23. c. 11. 13.* & 14. in quo tamen Episcopus ob necessitatem vel utilitatem Ecclesiæ potest dispensare. Eodem tamen die, non nisi de licentia Papæ, duo Ordines majores possunt dari: Minores verò omnes, dispensante Episcopo, possunt dari eodem die, & si consuetudo sit, simul cum Subdiaconatu. *Nav. c. 25. Henr. l. 10. c. 11. Vasq. Suar. Sa, V. Ordo, Lay. l. 5. t. 9. c. 8.*

10. Locus, scilicet pro solenni collatione Ecclesia; pro privata, Sacellum.

11. Ætas, in qua ordinariè Episcopus non potest dispensare; & sic pro prima tonsura & minoribus, requiritur saltem septennium completum, licèt *Quint. t. 6. s. 21.* contra *Sanch. &c.* putet sufficere inchoatum: pro Acolytho annus 12. completus, *Fill. t. 9. n. 28.* pro Subdiaconatu vigesimus secundus: pro Diaconatu vigesimus tertius: pro Sacerdotio vigesimus quintus, omnes incepti; pro Episcopatu trigesimus completus. *V. Bon. d. 8. q. 1. Fill. cap. 4. Layın. cap. 6. & 7. Dia. p. 3. tract. 4. R. 192.* Si autem dubium sit, an quis ætatem requisitam habeat, v. g. pro Sacerdotio, an annum 25. ingressus sit, ordinari non potest, *Sanch. Lay. Bardi d. 6. cap. 11. p. 6. §. 2. v. suprà l. 1. t. 1. c. 2. dub. 3.* Peccat autem tam ordinans quàm ordinatus, si ordinetur, qui non habet qualitates requisitas.

Quæres Quæ sunt officia ordinatorum?

Resp. I. *Ostiarii* est claves templi servare, aperire & claudere ejus januas; arcere eos, quibus non licet interesse sacris: campanas pulsare; quæ intra Ecclesiam sunt, custodire; ei, qui prædicat, aperire librum. 2. *Lectoris* munus est, legere in Ecclesia lectiones veteris & novi Testamenti; item docere catechumenos rudimenta fidei Christianæ. 3 *Exorcistæ* munus est, manus imponere supra vexatos à spiritibus immundis, ad illos adjurandos & ejiciendos; item ad exorcizandos catechumenos. 4. *Acolythi* munus est, præparare ampullas vini & aquæ ad Sacrificium Missæ & porrigere Subdiacono, ferre cereos ad idem Sacrificium & illi ministrare, unde & Ceroferarius dicitur. 5. *Subdiaconi* munus est, immediatè subordinari Diacono ad Sacrificium Missæ, calicem & patenam illi tradere, urceolum cum aqua præbere, aquam ad lavandas manus infundere, Epistolam ex officio & solenniter in Missa legere. 6. *Diaconi* munus est, cantare solenniter Evangelium in Missa, ministrare immediatè Sacerdoti in omnibus, quæ pertinent ad Missæ Sacrificium, vestire altaria, Crucem ferre, & denique ex commissione Sacerdotis prædicare & baptizare. 7. *Presbyteri* munus est offerre Sacrificium Missæ, absolvere à peccatis, baptizare, benedictiones aquæ & similes facere, populum doctrinâ & exemplo pascere. *V. Escob. Exam. 8. tr. 7. c. 1.*

ADDENDA.

QUæst. 324. *Quid præterea sit notandum circa requisita in ordinando.* ℞. seqq. §. 1. Hermaphroditus, in quo uterque sexus est æqualis, secundùm *Sanch.* De Matrim. l. 7. d. 106. n. 10. est incapax Ordinum, quia æquè est fœmina quàm vir, ergo congruum fuit, ut talem removeret Christus, qui voluit fœminam non esse capacem Ordinis. 2215.

§. 2. Multi, quos citat & sequitur *Gob. tr. 8. nu. 429.* dicunt probabile esse, quod Episcopus possit dispensare cum illegitimo occulto, quamvis id communius negent *Suar.* & alii. Cum illegitimis notoriis ordinariè dispensat solus Papa ad Ordines majores, Dignitatem & Beneficium curatum: Episcopus verò aut Capitulum Sede vacante quoad Minores & Bene- 2216.

neficium simplex, *Gob.* n. 442. ubi n. 443. notat dispensatum ad Ordines Minores non ideo censeri dispensatum ad Beneficium simplex, quia cùm actualis dispensatio sit odiosa, non debet extendi, secundum dicta l. 1. n. 622. ubi plura addidi huc spectantia circa restrictionem vel extensionem verborum in dispensationibus ad Ordines. Et specialiter hic quando petitur dispensatio pro illegitimo, exprimi debet, an sit natus ex utroque parente soluto, an ex alterutro conjugato, vel constituto in Sacris, alioqui dispensatio est nulla, *Sanch. Castrop. Gobat* n. 444.

2217. §. 3. Quando dubitatur, an aliquis sit illegitimus an legitimus, reputari debet pro legitimo, uti cum communi dixi l. 4. nu. 754. ubi hoc extendi ad plures casus. Quid faciendum sit, si illegitimitas sit occulta & illegitimus publicè habeatur pro legitimo, dixi ibidem nu. 755. Expositi etiam habentur legitimi, secundum ibi dicta n. 766. Item nati stante Matrimonio in se invalido sed publicè & bonâ fide contracto, licèt postea declaretur fuisse nullum & fiat divortium, uti ibidem n. 753. est dictum, ideoque tales non indigent dispensatione. Plura de illegitimis & eorum legitimatione videri possunt ibidem à n. 750.

2218. §. 4. Nati in Germania hæreticis parentibus non sunt infames, unde conversi possunt sine dispensatione promoveri ad sacros Ordines, *Sa, Henriq. Sanch. Laym. Sayr. Gabal. Gob.* à n. 655. Potest etiam Episcopus eum admittere ad Ordines vel ad eorum exercitium, qui deformavit vel occidit aliquem, si illa deformatio vel homicidium non sit factum vel cum peccato mortali vel tanquam à publico Ministro justitiæ, *Covarr. Gomez, Vasq. Laym Castrop. Turr. Hurt. Tann. Gob.* à num 668. contra plerosque Canonistas & antiquiores Theologos. Ratio est, quia irregularitas non incurritur, nisi in casibus in Jure clarè expressis, uti notant omnes communiter cum *Suar.* De censuris d. 40. s. 5. & 6. Nullo autem Jure clarè exprimitur irregularitas ob aliud homicidium. Monent tamen rectè citati Authores attendendam esse loci consuetudinem & cavendum scandalum.

2219. §. 5. Energumenus est irregularis, adeoque ordinari non debet: attamen rectè notat *Less.* in Auct. v. *Ordines sacri.* cas. 7. non facilè judicandum aliquem esse talem, nisi manifestis signis certò constet: & si quis jam perfectè liber sit ab insidente dæmone, dicit eum *Laym.* l. 1. t 5. p. 5. c. 7. n. 3. posse in ea irregularitate dispensare Prælatum regularem, cui hæc potestas in Ordine Fratrum Minorum competit, ac participatur ab aliis. Addit sufficere implicitam dispensationem, v.g. si mittat ad Ordines, licèt de ea re nihil cogitârit, ut dispensaret, nam aliàs peccâsset mittens eum cum impedimento canonico, quod ipse poterat tollere. Addit semel sic dispensatum manere capacem Prælaturæ in Ordine vel extra, nec opus esse aliâ dispensatione.

2220. §. 6. Circa conjugatum, notanda sunt seqq. 1. Cap. ult. De tempor. ordin. in 6. sic statuitur: *Nullus Episcopus vel quivis alius clericalem præsumat conferre Tonsuram conjugato, nisi volenti Religionem intrare, aut ad sacros Ordines promoveri, prout est sacris Canonibus definitum.* Ecclesia enim non permittit, nec potest Episcopus dispensare in hoc, ut conjugatus fiat Clericus ad permanendum in Tonsura vel Minoribus. 2. Cap. *Conjugatus.* De convers. conjug. statuitur, non licere conjugato absque uxoris licentia vel justo divortio ad sacros Ordines promoveri: quod *Joan. XXII.* in Extrav. *Antiquæ.* De voto, extendit etiam ad illum, qui est in solo Matrimonio rato, quamvis hic possit ingredi Religionem, per quam dirimeretur illud Matrimonium: Et eum obligari ad ingrediendam Religionem, si insciâ uxore sacrum Ordinem susceperit, docent S. *Anton.* & alii, attamen alii melius negant eam obligationem. 3. In eâdem Extrav. statuitur, ut qui absque uxoris, quam sciebat vivere, licentia vel justo divortio sacrum Ordinem assumit, sit irregularis, nec possit in Ordine suscepto ministrare, nec ulteriorem Ordinem vel Beneficium vel Officium ecclesiasticum suscipere, etiamsi uxor moreretur vel postea consentiret. 4. Maritus ita ordinatus teneretur redire ad uxorem & reddere debitum, attamen petere non posset. 5. Per Cap. *Conjugatus* & Extrav. suprà potest maritus de licentia uxoris ordinari Sacris, dummodo licentia sit spontanea, id est, sine vi, metu, dolo, fraude data, & quidem debet esse expressa, uti colligitur ex Cap. *Consuluit.* De convers. conjug. id enim exigit rei gravitas, cùm uxor spolietur usu juris certò quæsiti. 6. Cap. *Conjugatus*, dicitur, quòd in hoc casu debeat etiam uxor *continentiam profiteri*: putantque *Hurtado, Dian. Pontius*, sufficere votum simplex manendo in sæculo, sed communior & probabilior sententia admittit hoc quidem de uxore sene, id est, saltem quinquagenaria, si tamē juvenis sit, dicit debere profiteri in Religione, sic enim statuitur in Jure, quando maritus fit Religiosus vel Episcopus. 7. Votum Simplex, quod uxor manens in sæculo emitteret, esset impedimentum dirimens Matrimonium, quod etiam viro mortuo contraheret talis uxor, uti dicetur de Matrimonio. 8. Post factum justum divortium potest maritus, etiam insciâ & invitâ uxore non tantùm Religionem ingredi, uti expressum est in Cap. *Agathosa* 27. q. 2. Cap. *Constitutus* & Cap. *Veniens.* De convers. conjug. sed etiam sacros Ordines suscipere, uti docent S *Anton. Sot. Nav. Abb. Vasq. Sanch. Ponc.* & alii contra *Inn. Hostiensem, Graff.* & alios, quia uxor in casu justi divortii perdit jus retinendi aut revocandi maritum; ergo hic fit liber sicuti ad Religionem, ita etiam ad susceptionem sacri Ordinis, quæ quoad hoc æquiparantur. 8. Jam dicta tenent, si divortium fiat ob delictum uxoris: si autem fiat petente uxore ob delictum mariti, adhuc putant aliqui ista valere, sed alii meliùs limitant, si uxor rogata nolit redire, tum enim maritus plenè liberatur. Hæc omnia videri possunt fusiùs proposita & deducta apud *Aversam* q. 4. s. 9. & 10. Plura adhuc habet *Pignat.* tom. 8. consult. 63.

§. 7. Qui tale habet vitium corporis, ut fieri non possit Sacerdos, etiam non videtur fieri posse, v.g. Diaconus, quia in Jure Canonico absolutè prohibetur, ne vitiati corpore adhibeantur ministeriis divinis: quod *Suar.* De cens. d. 40. s. 2. n. 2. & s. 3. n. 25. *Bonac.* De Irreg. q. 1. pu. 4. n. 1. & alii extendunt etiam ad susceptionem primæ Tonsuræ, quia finis Tonsuræ est aliquis Ordo, finis autem omnium Ordinum est Sacerdotium, ergo cessante hoc fine cessant media. Notant tamen rectè omnes cum *Laym.* suprà c. 1. n. 7. tale vitium superveniens Ordinibus susceptis non impedire Ordinum exercitium, ad quod manet habilitas. 2221.

§. 8. Balbutiens ordinari potest, dummodo ita loqui possit, ut intelligatur, quamvis cum difficultate, *Vasq.* De sacrif. q. 215. De graviter audiente sive surdastro, item de illo, qui privatus est lumine sinistri oculi, aliisque similibus defectibus, dicetur in l. 7. quando de irregularitate ex defectu. 2222.

§. 9. Præter relatos à *Busenb.* docent plures quàm 12. Authores apud *Barb.* ad *Trid.* sess. 24. c. 4. de Reform., non esse mortale suscipere Tonsuram & Ordines sine prævia Confirmatione, & eam sententiam probabilem vocat *Jordanus.* E contra præter *Bonac.* dicunt mortale esse *Tolet. Nugn. Castrop.* pu. 5. n. 7. *Avers.* q. 3. s. 8. Et quia ubi agitur de mortali contrahendo, non est asserenda obligatio, nisi certius constet, prima sententia videtur probabilior: Et ad permovendum ordinandum, ut Confirmationem priùs suscipiat, satis est dicere, quòd peccet venialiter, si negligat. 2223.

§. 10.

2224. §. 10. Ex dictis n. 2208. sequitur, statum gratiæ non prærequiri ante primam Tonsuram, cùm non sit Sacramentum: attamen prærequiritur ante singulos quatuor Minores, quia sunt Sacramentum vivorum per se non conferens primam gratiam.

2225. §. 11. Præcipitur, ut Ordinans & ordinandus ante sacros Ordines sint jejuni, cùm communicare debeant: non tamen præcipitur sub mortali ordinandis, ut communicent, nequidem Presbyteris, uti probabiliter putat *Gob.* à n. 358. quamvis de Presbyteris oppositum videatur probabilius, cùm enim consecrare debeant, etiam videntur debere consummare Sacrificium per sumptionem. Ad Minores non requiritur jejunium, cùm sæpe conferantur post prandium, *Gob.* n. 352. cum communi, qui addit n. 357. non esse ullam obligationem, ut Ordinaturus vel ordinandus pridie jejunet.

2226. §. 12. *Syn. Colon.* anni 1662. De Sacram. Ordinis c. 4. §. 4. sic habet. *Seriò mandamus omnibus ad sacros Ordines aspirantibus, ut cantum Gregorianum seu choralem addiscant.* Qui tamen hoc non fecisset, posset sine peccato Ordines suscipere, cùm praxis satis doceat sive interpretetur non esse strictè præceptum.

2227. §. 13. Apparatus ordinandorum, secundùm *Pontificale Romanum* est hic. Quilibet tonsurandus habere debet suum superpelliceum super brachium sinistrum & candelam in manu dextra. Ordinandi Minoribus sunt in superpelliceis cum candelis in manu. Subdiaconandus debet indutus esse amictu, non tamen super caput, Albâ & cingulo, habere manipulum in manu sinistra, tunicellam super brachio sinistro & candelam in manu dextra. Diaconandus amictu, Albâ, cingulo & manipulo paratus, stolam in sinistra manu, candelam in dextra, dalmaticam super brachium sinistrum tenet. Presbyterandus amictu, Albâ, cingulo, stolâ & manipulo paratus, tenet planetam super brachium sinistrum complicatam, & in dextra candelam, insuper mappulam albam pro ligandis manibus.

2228. *Q. 325. Quid addendum sit circa intentionem requisitam in ordinando & Ordinante.* ℞. §. 1. Ad valorem Ordinis in adulto requiritur voluntas saltem implicita recipiendi talem Ordinem, nec sufficit interpretativa, uti dictum est l. 6. p. 1. n. 173.

2229. §. 2. *Bann. Arrag. Led. Marchin. Pasq.* & alii cum *Barb.* de Off. Episcopi alleg. 11. n. 12. putant peccari mortaliter, si prima Tonsura suscipiatur ideo tantùm, ut subterfugiatur sæculare judicium, quia *Trid.* sess. 23. c. 4. De Reform. prohibet talem initiari. Sed non peccari mortaliter docent *Nav. Cón. Sanch. Vivald. Laym.* t. 7. n. 2. *Castrop.* pu. 8. n. 9. *Gob.* t. 8. n. 27. *Delb.* de Imm. Eccl. c. 1. d. 6. quod *Aversa* q. 4. s. 2. dicit esse certum, quia *Trid.* non utitur verbis præceptivis, & quamdiu quis vult servire Deo, potest gaudere juribus servorum Dei: hinc addit *Avers.* peccare tantùm venialiter, si faciat cum positivo animo non perseverandi, & nullo modo peccare, si cum animo experiendi sive faciendi postea, quod ipsi magis expedire videbitur, & consentit *Castrop.* n. 5. Aliud est de ingrediente Novitiatum Religionis sine animo manendi, nam hic in re gravi decipit Superiores, qui meritò inviti sunt ad illos sumptus & molestias, item ad patefacienda alicui secreta sui Ordinis.

2230. §. 3. Si quis dicat se metu gravi adactum suscepisse sacrum Ordinem, habuit intentionem suscipiendi, adeoque certum est Ordinem esse validum. An autem obligetur ad continentiam & Horas, retuli Authorum sententias n. 2163. Quod si dicat, se dubitare de intẽtione, hæc præsumitur adfuisse, quia sub mortali adesse debuit, nec delicta præsumuntur; ac præterea standũ est pro valore actûs, donec de invaliditate cõstet. De alio scrupulo circa intentionem, dixi, n. 2205.

§. 4. *Pontificale Rom.* habet Edictum, quo Ordinaturus *sub pœna excommunicationis præcipit*, ne ullus habens impedimentum audeat suscipere Ordines. 2231. Quòd si Episcopus ante Ordinationem dicat, se non habere intentionem ordinandi excommunicatos, irregulares, alienigenas, illegitimos, ferentes falsas litteras, accedentes furtivè, id est, non verè examinatos & admissos ab Episcopo, sed per fraudem, v.g. sub alieno nomine se insinuantes, & teste *Gob.* n. 463. qui eodem die vellet suscipere duos Ordines, v.g. omnes Minores & Subdiaconatum &c. probabile est eum Episcopum adhuc habere intentionem sufficientem ordinandi tales, quia Episcopus ordinans semper censetur retinere practicam & absolutam intentionem ordinandi hominem præsentem, neque appositio contrariæ conditionis solet fieri ab Ecclesia, ad quam non spectat punire in foro externo peccata occulta, ideoque si Episcopus talem conditionem apponeret, docent *Lug. Dicast. Lez. Escob.* l. 23 probl. 36. *Steph.* t. 5. d. 7. n. 17. *Gob.* n. 316. & pluribus iterum à n. 704. fore peccatum, saltem ob datam occasionem gravium damnorum apud proximum, si tales invalidè essent ordinati: hinc dicunt Authores illi censendos esse per illa verba tantùm velle deterrere, & significare, se nolle, id est, nõ optare, ut tales accedant ad Ordinationem, sed optare ut emaneant; quod indè colligit *Escob.* quia statim pòst absolvunt ab ejusmodi impedimentis, si fortè adsint. In dubio autem, an Episcopus revera fortè noluerit ordinare tales, *Gob.* n. 317. dicit præsumi debere, quòd ordinare voluerit, quia delicta non præsumuntur, & dubia interpretanda sunt in meliorem partem. *Lugo* apud *Dian.* p. 5. t. 13. R. 46. dicit interrogari debere Episcopum, si commodè fieri possit. Vide dicta l. 6. p. 1. n. 68.

Q. 326. Quid addendum sit circa litteras dimissoriales. ℞. Vox, *dimissoriales* sive *dimissoriæ* variè sumitur, & sæpe confunditur cum voce, *testimoniales*, uti notat *Leurenius* De Vicario Episc. q. 656. Sed hic dimissoriales intelligimus litteras, quibus datur facultas accipiendi Tonsuram vel Ordinem ab alieno Episcopo; & quandoque etiam vocantur *Formatæ* vel *Reverendæ*: de illis notanda sunt seqq. 2232.

§. 1. Ille potest tibi dare dimissoriales, qui potestate ordinariâ te posset ordinare, unde quia, secundùm Cap. *Cum nullus*, De temp. ordin. in 6. & dicta à n. 2166. ordinare te potest Episcopus originis, domicilii vel Beneficii, etiam à singulis illis Episcopis accipere potes dimissoriales, *Nav. Ricc. Barb. Gob.* t. 8. n. 568. qui addit Episcopum originis tui patris hic censeri tuum Episcopum, maximè cùm apud patrem habeas domicilium, quod etiam dixi l. 4. n. 323. & tenet communis cum *Delb.* De imm. eccl. c. 12. dub. 7. s. 7. n. 8. & 14. Et possunt dimissoriales dari ab Episcopo in possessione constituto quamvis necdum consecrato, quia eas dare est actus non Ordinis sed jurisdictionis, *Avers.* q. 3. s. 7. Quod *Gob* in append ad n. 571. & alii dicunt de Episcopo in concordia electo, & nondum confirmato, in locis ab Italia dissitis, id est, tam multùm remotis à finibus Italiæ, quantùm ab iisdem finibus distat Roma. Rectè tamen addit *Aversa* non posse ab Archi-Episcopo dimissorias dari subditis Suffraganeorum, nam secundùm dicta n. 2179. etiam illos ordinare non potest. Docent præterea *Avers.* & alii posse ab Episcopo etiam dari suo familiari, de quo dictum est n. 2174. 2178. & consentit *Delb.* n. 26. si dimittat ad titulum pensionis alicujus vel patrimonii, quia ratione familiaritatis habet sufficientem subjectionem. An Nuncius Apostolicus possit dimittere omnes subditos suæ provinciæ, colligitur ex dicendis n. 2264. 2233.

§. 2. Vicarius Generalis in spiritualibus non potest dare dimissoriales, nisi Episcopo specialiter id concedente aut in remotis agente, Cap. *Cum nullus* 2234.

supra, & habet communissima cum *Avers.* & *Leur.* q. 170. ac speciatim pro hac Archi-Diœcesi Coloniensi ita statuitur in Synodo anni 1662. de Sacram. Ordinis c. 1. §. 4. & 5. unde multò minùs dimittere possunt Archi-Diaconi aliique Prælati Ecclesiastici Episcopo inferiores, *Ac. Laym. Fagn. Leur.* suprà.

2235. §. 3. De Abbatibus, qui habent subditos sæculares, ita statuit *Trid. sess.* 23. c. 10. De Reform. *Nec ipsi Abbates, nec alii exempti aut Collegia vel Capitula quæcunque, etiam Ecclesiarum Cathedralium, litteras dimissorias aliquibus Clericis sæcularibus, ut ab aliis ordinentur, concedant, sed horum omnium ordinatio . . . ad Episcopos, intra quorum Diœcesis fines existant, pertineat, non obstantibus quibusvis privilegiis, præscriptionibus aut consuetudinibus etiam immemorialibus.* Et nu. 2190. retuli Decretum, quo Abbates vetantur tales sæculares sibi subditos etiam solâ Tonsurâ vel Minoribus ordinare. Hoc non obstante docent aliqui cum *Gratiano* in discept. forens. tom. 2. c. 212. hoc decreto non comprehendi Abbates habentes jurisdictionem quasi Episcopalem, putant enim hos adhuc posse dimittere illos sæculares subditos suos. Sed oppositum tenendum est cum *Fagnano* in Cap. *significasti*. De off. Archi-Diac. *Pignatelli* tom. 10. consult. 158. & aliis communissimè, quia textus *Trid.* nimis clarè id prohibet. Ad summum, inquit *Avers.*, dici potest, quòd hæc prohibitio non intelligatur de illis Abbatibus, qui non existunt intra fines alicujus Diœcesis, sed ipsimet habent propriam Diœcesin, & omnem jurisdictionem Episcopalem, uti notavit *Molfes.* afferens S. Congreg. declarationem, & *Marchin.* afferens etiam quandam Rotæ decisionem. Putat etiam *Avers.* Abbates posse alios ad se dimissos cum licentia Episcopi Diœcesani ordinare Tonsurâ & Minoribus, pro quo affert declarationem aliquam, sed videtur obstare Decretum n. 2910. relatum.

2236. §. 4. Abbates & alii Superiores Regularium possunt per *Trid.* teste *Fagn.* & *Leur.* q. 656. n. 3. dare dimissorias suis subditis Regularibus. Nec dubium est quoad Tonsuram & Minores, si possint eos Ordines conferre suis, qui enim potest ordinare, potest dimittere, secundùm regulam communem, *Pignat.* suprà. Tamen *Syn. Colon.* anni 1662. cap. 1. §. 7. *Piasec.* in praxi Episc. p. 1. c. 1. nu. 14. *Barb.* De Off. Episcop. alleg. 7. n. 18. referunt hoc decretum valde limitans eam potestatem.

De mandato S. D. N. Clementis divinâ providentiâ Papæ VIII. tenore præsentium mandatur omnibus & singulis quorumcunque Regularium Superioribus, ut de cætero observent & observari faciant ea, quæ in Decreto Sacræ Congregationis Concilii Tridentini continentur, cujus tenor est talis.

Sacra Congregatio Concilii censuit, Superiores Regulares posse suo subdito itidem regulari, qui præditus qualitatibus requisitis Ordines suscipere voluerit, litteras dimissorias concedere, ad Episcopum tamen Diœcesanum, nempe illius Monasterii, in cujus familia, ab iis, ad quos pertinet, is Regularis positus fuerit: & si Diœcesanus abfuerit, vel non esset habiturus Ordinationes, ad quemcunque alium Episcopum, dum tamen ab eo Episcopo, qui Ordines contulerit, examinentur quoad doctrinam, & dum ipsi Regulares non distulerint de industria concessionem dimissoriarum in id tempus, quo Episcopus Diœcesanus vel abfuturus vel nullas habiturus esset Ordinationes, vel sedes Episcopalis vacaret. Verùm cùm à Superioribus Regularibus Episcopo Diœcesano absente vel ordinationes non habente, literæ dimissoriæ dabuntur, in eis utique hujusmodi causam absentiæ Diœcesani Episcopi, vel Ordinationum ab eo non habendarum exprimendam esse. Quòd si Regulares ordinandi morentur in Monasterio nullius Diœcesis, hujusmodi dimissorias concedendas esse per Episcopum viciniorem, in eóque procedere omnia, quæ de Episcopo Diœcesano superiùs præscripta sunt. Quod qui non fecerint, officii & dignitatis, seu administrationis, ac vocis activæ & passivæ privationis, ac aliàs arbitrio ejusdem S. D. N. Papæ reservatas pœnas incurrent. In quorum, &c. Datum Romæ die 15. Martii 1596.

Delb. suprà f. 8. postquam retulit illud decretum, subdit: Ad quod decretum accessit postea mense Decembri 1619. talis declaratio Congreg. Trid. *Si Regulares ordinandi morentur in Monasterio nullius Diœcesis, hujusmodi dimissoriæ concedendæ sunt ad Episcopum viciniorem, in eóque procedunt omnia, quæ de Episcopo Diœcesano in dicto decreto dicta sunt.*

His non obstantibus docent *Sanch.* in conf. l. 7. c. 1. dub. 20. num. 44. *Laym.* l. 5. t. 9. c. 9. nu. 9. *Castrop.* t. 27. p. 14. nu. 8. *Gob.* à num. 406. Superiores Ordinum religiosorum exemptorum posse dare dimissorias, etiam pro sacris Ordinibus, suis subditis ad quemcunque Episcopum. Et quæ ibi decernuntur à sacra Congreg. putant tenere ad summùm de Regularibus Ordinario subjectis, si absit privilegium vel alia consuetudo, hi enim ordinari debent vel dimitti ab Episcopo, uti habent relata Decreta & fatetur *Sanch.* n. 45. Nec obstare putant, quòd in præfatione hujus Decreti dicatur, *quorumcunque Regularium*, & Syn. Colon. dicat *etiam exemptis* illud esse observandum, nam intelligunt, secluso privilegio & consuetudine: testantur autem Authores apud *Laym.* & *Gob.* esse privilegium pro exemptis, & *Sanch.* dicit talem esse praxin omnium Religiosorum: *Avers.* suprà rectè concludit standum esse Decretis illis, nisi constet de privilegio vel contraria consuetudine, quæ præscripserit. Privilegium pro Societate JESU retuli num. 2194.

§. 5. A quo ordinari possit vel debeat Novitius Ordinis Religiosi, dixi à num. 2194. Cùm autem Novitius, secundùm dicta num. 2199. non sit subjectus Prælato, nisi in illis, quæ spectant ad probationem, nequidem licentia Prælati de rigore requiritur, ut Novitius ordinetur, *Barb.* suprà num. 32. Nec Prælatus, per se loquendo, potest eum dimittere ad alienum Episcopum, *Delb.* num. 6. nisi Religio habeat privilegium suos dimittendi ad quemcunque, tum enim putant *Sanch.* in Decal. l. 6. c. 10. n. 22. *Barb. Avers.* suprà, privilegio isto gaudere etiam Novitium, nam secundùm multos cum *Sanch.* ibidem l. 4. c. 39. num. 17. Novitii gaudent privilegiis Religionis, quod probabile esse dixi l. 4. num. 56. & pro Societate JESU certum est ex novo comp. privil. v. *Communicatio* §. 5. ac speciatim Novitium Societatis, si secundùm dicta n. 2197. habeat alia requisita, posse sicuti professum ex licentia Superiorum ordinari, docent *Suar. Sanch. Castrop.* t. 16. d. 1. punct. 11. num. 8. In casu autem, quo Prælatus vel Superior non posset dare dimissorias Novitio, *Sanch.* & alii cum *Delb.* num. 7. dicunt eas peti posse ab Episcopo loci, in quo est Monasterium: *Suar.* & alii cum *Barb.* num. 33. putant petendas ab Episcopo originis: ac pendet ab eo, an Novitius acquirat domicilium in loco Novitiatûs, de quo dixi n. 2199. 2237.

§. 6. Dimissoriales debent reipsa haberi, ut quis ordinari possit ab Episcopo non suo, uti patet ex dictis à n. 2166. Putant quidem *Alloza* v. Ordo n. 35. & alii, quos referunt *Avers.* suprà, & *Sanch.* in Cons. l. 7. c. 1. dub. 20. n. 12. sufficere ratihabitionem prudenter præsumptam, quòd Episcopus proprius sit futurus contentus: sed meritò contradicunt *Turr. Bonac. Ricc. Avers. Sanch.* suprà nu. 13. & dub. 28. num. 2. quia sic daretur ansa Episcopis, ut hoc quæsito colore alienos promoverent ad Ordines, unde innume- 2238.

rabilia damna & confusiones oriuntur. Putarunt tamen quatuor Doctores à me consulti, si Ordinarius bonâ fide quæsitus reperiri non valeat, aut nequidem ad eum scribi possit, sufficere præsumptam ratihabitionem pro Tonsura.

2239. §. 7. Dixi l. 6. p. 1. n. 392 Episcopum posse confirmare illum, qui ex aliena Diœcesi affert dimissoriales ad Tonsuram: imò dimissus pro Subdiaconatu, videtur etiam dimissus esse ad quatuor Minores, si hos non habeat, & per oblivionem vel incuriam non petierit hoc inseri, uti censuerunt tres Doctores mecum, & ita etiam sentire videtur *Rebuff.* in praxi benef. de formula dimissoriarum pag. 13. n. 5. ubi ait, *formula dicit, etiam sacros Ordines, quia concedendo recipi Minores, vel Ordines tantum, non intelligeretur concedere de majoribus, c. 1. De temp. ordin. ideo oportet & sacros exprimere .... nam cui conceditur minus, non conceditur majus, per regulam Juris, sed è contrario.* Quod si dimissoriales habeant, *ad omnes etiam majores Ordines*; hoc ipso dimissus est etiam ad Presbyterium, quamvis non addatur, *Gob.* in app. ad n. 590. Expedit tamen semper exprimi, ad quos Ordines aliquis dimittatur, quia dimissus ad Ordines absolutè non censetur dimissus ad Ordines sacros, *Rebuff.* suprà & alii cum *Sanch.* dub. 20. n. 9.

2240. §. 8. *Silv. Ang. Henriq. Arm.* aliique cum *Gob.* putant, si Episcopus det dimissoriales ad alienum Episcopum, hoc ipso dare huic Episcopo licentiam dispensandi in quocunque impedimento Ordinum, quia *concesso uno videtur concedi id, sine quo illud concessum non potest consistere*, uti habetur in Jure, quod verum esse dicit *Gob.* n. 575. quamvis in dimissoriis adderetur hæc clausula, *si tamen aliàs nullum tibi obsistat impedimentum canonicum*, per hoc enim putat non arctari potestatem Ordinantis, sed indicari mentem dimittentis esse, non facere gratiam indigno aut canonicè inhabili. Sed rectè contradicunt *Nav. Sanch.* dub. 27. n. 2. & De Matrim. l. 8. d. 1. n. 25. *Castrop.* De cens. d. 6. pu. 7. n. 21. *Dian.* p. 8. t. 2. R. 35. tum quia privilegium non extenditur ultra casum expressum, tum etiam quia à separatis non fit illatio, potestas autem ordinandi & dispensandi in impedimentis, sunt disparata, unde Regula illa Juris, *Concesso uno &c.* tum tantùm habet locum, quando concessum habet alterum necessariò connexum, quod hîc non est, quia potestas ordinandi potest stare sine potestate dispensandi.

2241. §. 9. Dimissus à tuo Episcopo Coloniensi ad Moguntinum, peccas, si facias te ordinari à Trevirensi; quando tuus ex speciali causa te dimiserat ad Moguntinum, ita ut noluisset te dimittere ad alium: si autem non habuit specialem causam, sed ideo dimisit ad Moguntinum, quia hic erat vicinior, aut quia tu petivisti, licitè accedis Trevirensem vel quemcunque aliū, quia in gratiam tui erat designatus Moguntinus, *quod autem ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum*, Reg. 61. Juris in 6. *Quintanadv. Gob.* n. 599. Et hoc confirmatur ex doctrina, quam tradit *Gob.* in Exp. t. 5. in append. 5. post n. 950. litt. i. & k. his ferme verbis: Statuens aliquid censetur tacitè statuisse id, quod statuisset, si interrogatus fuisset. Gloss. in L. *Tale pactum* §. fin. ff. *De pactis.* Quod *Baldus* ad cit. legem appellat *multum bonum notabile*: & *Gabrielius* cum aliis applicat Rescriptis gratiosis Principum, nam per gratiosam concessionem sufficienter declaratur permissio in tali gratia faciendi substitutionem accidentalem, si ab sit præjudicium tertii, valet enim, quod ait *Prateus* de Reg. Juris l. 4. c. 7. In contractibus lata fit interpretatio, in testamentis latior, in Rescriptis (gratiæ) latissima.

2242. §. 10. Si Papa dedit facultatem, ut Cajus ordinetur extra tempora, *à suo Ordinario tantum*, potest, cum dimissoriis sui, ordinari ab alio, nam idem est ordinari à suo Episcopo, & ab alio de ejus licentia: unde quòd additum sit, *tantum à suo*, ideo erat, ne proprio Episcopo vel *Tridentino* præjudicaretur, quod non fit, si habeat à suo licentiam, *Nav. Sanch.* dub. 25. n. 2. *Gob.* n. 570.

§. 11. *Trid.* sess. 7. c. 11. De Ref. loquens de dimissorialibus ait: *Facultates de promovendo à quocunque non suffragentur, nisi habentibus legitimam causam, ob quam à propriis Episcopis ordinari non possint, in literis exprimendam.* Praxis autem habet, quòd hæc causa censeatur sufficiens, quia ordinandus est jam alibi, aut ei specialiter incommodum foret ad Diœcesin suam accedere. 2243.

§. 12. Quamvis dimittens possit committere examen tituli illi, ad quem dimittit pro Subdiaconatu, tamen si ordinatus non fuerit sufficienter provisus quoad istum titulum, Cap. *Si Episcopus*, De Præbendis in 6. ita statuitur: *Si Episcopus, cui nullis personis expressis in genere commisisti, ut vice tua Ordines in tua Diœcesi celebraret, ad sacros Ordines promoverit quempiam titulum non habentem, ei (cum in culpa fuerit taliter ordinando eundem) tenebitur vitæ necessaria ministrare, donec sibi per eum vel alium de competenti Beneficio sit provisum: si verò certas commisisti eidem ordinare personas, tu (qui prævidere hoc casu, an haberent titulum, debuisti) taliter ordinato ad prædicta, donec per te beneficiatus fuerit, obligatus existis. Eis autem, quibus à Diœcesanis datur licentia, ut possint, à quo voluerint Episcopo ad omnes sacros Ordines promoveri, non qui ordinans, sed qui tribuunt licentiam (cum eam dare non debeant titulum non habenti) ad præmissa, si titulum non habeant, obligantur.* Excipit tamen *Gob.* tr. 8. n. 609. nisi parentes possint alere ordinatum, vel hic aliunde habeat, quo se alat: Item nisi factum sit sine ulla culpa dimittentis, nam ubi nulla est culpa, non videtur subeunda pœna, *Sanch. Diana, Gob.* n. 603. *Aversa* q. 3. s. 10. §. *Uno.* 2244.

§. 13 Quamvis dimissoriæ exprimant dimissum esse examinatum, & approbatum, potest tamen Ordinarius eundem adhuc vocare ad examen, uti ex *Trid.* & declarationibus S. Congreg. probant *Bonac. Barb. Jordan. Gob.* n. 580. 2245.

§. 14. Si dimissoriales habeant, *à quovis Episcopo in propria Diœcesi residente seu ordinante, Gutt. Rodriq. Sanch.* dub. 20. n. 8. dicunt non posse ordinari ab Episcopo cum licentia in aliena Diœcesi ordinante, quia facultas videtur esse restricta ad ordinantem in propria Diœcesi. *Led. Diana* & alii contradicunt, quibus videtur adhærere *Aversa* suprà, quia tantùm intenditur, ne absque licentia fiat in aliena Diœcesi: & quòd fit ex mandato vel licentia residentis, censetur fieri à residente, hinc *Trid.* sess. 7. c. 11. De Ref. ait: *Non ordinentur nisi ab Episcopo in sua Diœcesi residente, aut pro eo Pontificalia exercente.* 2246.

§. 15. Dimissoriæ datæ ab Episcopo vel à Vicario Capituli Sede vacante, non exspirant, licèt per mortem vel casum cesset officium dimittentis, quia sunt gratia, quæ non exspirat morte concedentis, *Nav. Gutt. Gonz.* ad Reg. 8. Cancell. gl. 12. n. 39. *Rebuff. Henriq. Fill.* t. 9. nu. 102. *Præsec.* p. 1. c. 1. n. 14. *Barb.* alleg. 7. à n. 23. *Engel.* l. 1. tit. 11. num. 38. *Cabassut.* in theor. & praxi Juris Canon. l. 1. c. 14. n. 7. Excipe, nisi ille, qui concessit, vel ejus successor verbis claris & expressis revocet: in dubio autem, an revocatæ sint necne, præsumuntur non revocatæ, quia mutatio vel correctio talis est odiosa: Unde si Episcopus dedit Titio dimissorias, & postea curet ipsi dici, ne se faciat ordinari ab alio, non ideo revocat, sed tantùm indicat non esse necesse, ut privilegio concesso utatur, sed se velle ordinare, si velit: nihilominus si adeat alium, rectè ordinatur, uti notant *Nav.* aliique cum *Gob.* n. 587. 591. 2247.

§. 16. Qui

2248. §. 16. Qui ab alieno sine dimissoriis suscipit Ordinem sacrum, peccat graviter & manet suspensus: potest tamen proprius Episcopus postea ratam habere talem Ordinationem, uti contrà alios probabiliter tenent *Gl. Decius* & alii cum *Less.* De just. l. 2. c. 34. n. 93. Quòd si quis sic tonsuretur vel Minoribus ordinetur, non gaudet privilegio clericali, *Rebuff.* & alii cum *Sanch.* dub. 20. n. 15. Nec est capax Beneficii aut aliorum Ordinum, uti tenent plures apud *Sanch.* dub. 28. n. 3. cum *Lessio* nu. 94. & *Delb.* suprà dub. 7. f. 9. quamvis ipse *Sanch.* n. 6. probabiliter dicat esse capacem eorum, cùm propriè non sit suspensus, nec illa incapacitas inveniatur in Jure statuta. In hoc conveniunt *Sanch. Delb.* & alii contra *Rebuff.*, posse Tonsuram & Ordines sic collatos ratificari à proprio Episcopo remittente injuriam sibi factam, & volente ita valere, ac si à seipso factum fuisset, atque sic ordinatum restituendum in omnibus. Plura de pœnis tam Ordinantis alienum sine dimissoriis, quàm sic ordinati, videri possunt apud *Barb.* De Off. Ep. alleg. 8. totâ.

2249. §. 17. Quamvis *Trid.* sess. 21. c. 1. De Ref. gravissimè prohibeat aliquid dari vel accipi pro dimissoriis, sigillo &c. tamen videmus id non observari in Germania, ubi etiam exigitur certa pecunia. *Gob.* nu. 590. & alii.

2250. *Q. 327. An, ut quis ordinari possit, etiam necessariæ sint litteræ testimoniales seu commendatitiæ.* R. §. 1. *Tridentr.* sess. 23. c. 5. De Ref. sic statuit: *Ad minores Ordines promovendi bonum à Parocho & à Magistro scholæ, in qua educantur, testimonium habeant. Hi verò, qui ad singulos Majores erunt assumendi, per mensem ante Ordinationem Episcopum adeant, qui Parocho aut alteri, cui magis expedire videbitur, committat, ut nominibus ac desiderio eorum, qui volent promoveri, publicè in Ecclesia propositis, de ipsorum ordinandorum natalibus, ætate, moribus & vita à fide dignis diligenter inquirat, & litteras testimoniales ipsam inquisitionem factam continentes ad ipsum Episcopum quamprimum transmittat.* Et c. 8. *Si quis ab alio promoveri petat, nullatenus id ei, etiam cujusvis generalis aut specialis rescripti vel privilegii prætextu, etiam statutis temporibus permittatur, nisi ejus probitas ac mores Ordinarii sui testimonio commendentur: si secus fiat, Ordinans à collatione Ordinum per annum, & ordinatus à susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus.*

2251. §. 2. Maximè convenit, ut Episcopus originis testetur de natalibus & ætate, Episcopus autem domicilii, si sit diversus, de moribus & vita, illi enim optimè ista rescire possunt: Et quamvis in rigore secundùm verba, Constitutio *Inn. XII.* à n. 2166. relata videatur requirere, ut singuli de omnibus illis testentur, tamen si Episcopus solius originis nil dicat de moribus & vita, è contrà si Episcopus solius domicilii nil dicat de natalibus & ætate, videntur ideo de illis tacere, quòd nesciant, ideoque remittat unus ad testimonium alterius, qui id sciat: hinc *Gallem.* ad *Trid.* c. 8. suprà refert declarationem: *Censuit Congregatio in casu, quo aliquis fuerit absens per plures annos ab Ordinario, ita ut illum commendare de vita & moribus non possit, sufficere litteras dimissorias Ordinarii, quæ contineant, quòd ordinandus non sit excommunicatus vel contumax, sed de legitimis progenitus parentibus: informatio verò de vita & moribus habenda est ex loco, in quo fuit versatus:* Et hoc est conforme Constitutioni relatæ n. 2170. 2173.

2252. §. 3. Si neuter Episcopus testatus sit v. g. de ætate, ordinandus autem afferat testimoniales de ætate ex libro baptismali à Parocho scriptas, dubitatum est, an hoc sufficeret: Negârunt aliqui, quia Constitutio *Inn. XII.* requirit testimonium de ætate dandum determinatè ab Episcopo, nec sufficit aliunde haberi certitudinem, alioquin si Ordinans sit certus, v. g. de moribus Titii, quia ipsi cohabitavit satis diu, ordinare posset sine testimonialibus ullius alterius Episcopi: & ratio potest esse, quia quamvis in hoc casu particulari videatur cessare finis legis, qui est certitudo de ætate & reliquis, non ideò cessat lex illa, secundùm dicta l. 1. à n. 863. quia nempe reipsa manet finis legis, qui est evitare fraudes, quæ communiter evenirent, si sufficeret quævis certitudo ex testimonio cujuscumque alterius, qui non esset Episcopus originis aut domicilii. E contrà alii duo aut tres Doctores, quos interrogavi, putârunt sufficere, quia si ita semper haberetur certitudo, nunquam esset periculum fraudis: & quamvis hoc testati non sint Episcopi, præsumitur omissum, quòd nescirent, sicque remitterent ad certitudinem aliunde accipiendam.

§. 4. Si quis afferat dimissorias ab Episcopo originis suæ, non indiget testimonialibus, quas Constitutio *Inn. XII.* n. 2167. requirit, nam tantum loquitur de illo, qui in aliena Diœcesi ordinatur ratione ac titulo Beneficii in hac aliena Diœcesi obtenti, & hunc dicit egere testimonialibus Episcopi originis, non autem loquitur de illo, qui ordinatur ratione & ex vi dimissoriarum ab Episcopo originis allatarum. Constitutio autem restrictiva Juris communis non debet extendi ad casum non expressum. Et ratio est, quia si Episcopus originis dimittat, censet aptum, qui ordinetur, ergo sufficienter attestatur de natalibus, ætate, moribus & vita, non item, si ab eo non dimittatur, sed purè ratione Beneficii fiat subditus Ordinanti, qui ordinariè non ita potest rescire de illis qualitatibus. Atque ita senserunt etiam Doctores, ac Professores nostri Coloniæ & Monasterii Westphaliæ. 2253.

§. 5. Constitutio n. 2167. tantùm habet, quòd Clericus à proprio Episcopo initiatus Tonsurâ vel Minoribus non possit ab alio Episcopo titulo Beneficii in hujus Diœcesi obtenti ad ulteriores Ordines promoveri, nisi exhibuerit testimoniales Episcopi originis & domicilii. Unde si quis non fuisset à proprio Episcopo initiatus Tonsurâ vel Minoribus, sed vellet his initiari titulo Beneficii alibi obtenti, judicârunt plures Doctores, quantùm est ex vi istorum verborum dictæ Constitutionis, non teneri exhibere testimoniales istorum aliorum Episcoporum, quia verba extendi non debent ultra casum expressum: attamen non est negandum aliunde esse obligationem testimoniales sufficientes exhibendi. 2254.

§. 6. Pro Regularibus dat testimoniales, non Episcopus sed Superior regularis, *Barb.* De Off. Episc. alleg. 7. n. 31. cujus ratio etiam valet respectu Novitii, si hic ordinari deberet, nam etiam de aptitudine, vita & moribus Novitii meliùs rescit Superior regularis quàm Episcopus. 2255.

§. 7. Si Titius, certus se antehac esse tonsuratum, testimonium amiserit, nec reperiatur catalogus Suffraganei, à quo tonsus est, sufficiet, si id juret, ut admitti possit ad Ordines, quia ubi non potest haberi probatio plena, admitti potest illa privilegiata. Si tamen Capitulum, à quo deberet v. g. investiri, sed priùs ostenso testimonio Tonsuræ, nollet istâ probatione acquiescere, cogi non posset, quia potest secundùm statuta postulare probationem plenam & juridicam, unde deberet Titius attribuere casui & infortunio, quod pergere non posset: ita judicavi cum tribus aliis Doctoribus. Et scio aliquem isto modo exclusum esse à Præbenda Cathedrali, ad quam præsentatus erat. 2256.

Q. 328. Quid Sede vacante fieri possit circa Ordinationem, dimissoriales & testimoniales. R. §. 1. Olim poterat Capitulum Sede vacante dare licentiam ordinandi etiam suos quamvis non arctatos, per 2257.

per Cap. *Cùm nullus* De tempor. Ordin. in 6. Sed nunc Trident. sess. 7. c. 10. De Ref. sic statuit. *Non liceat Capitulis Ecclesiarum Sede vacante intra annum à die vacationis, ordinandi licentiam aut litteras dimissorias, seu Reverendas, ut aliqui vocant, tam ex Juris communis dispositione quàm etiam cujusvis privilegii aut consuetudinis vigore, alicui, qui Beneficii Ecclesiastici recepti sive recipiendi occasione arctatus non fuerit, concedere: si secus fiat, Capitulum contraveniens Ecclesiastico subjaceat interdicto, & sic ordinati, si in minoribus Ordinibus constituti fuerint, nullo privilegio clericali, præsertim in criminalibus, gaudeant: in Majoribus verò, ab executione Ordinum ad beneplacitum futuri Prælati sint ipso jure suspensi.* Idem repetit sess. 23. c. 10. De Ref. ubi addit, *concedentes autem dimissorias contra formam Decreti, ab Officio & Beneficio per annum sint ipso Jure suspensi.* Et Gallem. in declarationibus n. 6. dicit esse extensum ad Capitulum exemptum habens immemorialem possessionem contrariam. Pœnam tamen initiati Minoribus, ut non gaudeat privilegio clericali, putat *Sanch.* in Conf. l. 7. c. 1. dub. 28. n. 8. esse tantùm ferendæ sententiæ.

Non obstante illo Decreto *Tridentini*, dicit *Barbosa* De Jure Eccles. l. 1. c. 32. n. 89. Capitulum Sede vacante posse concedere licentiam Episcopo extero, & multò magis Episcopo Nullatensi apud se Suffraganeo, exercendi Pontificalia in Ecclesia vacante: citatque pro hoc *Henriq. Quarantam*, *Garciam* De Benef. p. 5. c. 7. n. 93. qui refert hanc declarationem S. Congregationis: *Capitulum Sede vacante potest concedere etiam licentiam extero Episcopo exercendi Pontificalia in eorum Ecclesia & Ordines conferendi tam Clericis illius Diœcesis quàm exteris habentibus dimissorias suorum Episcoporum: juxta tamen formam hujus Decreti.* Et ob hanc declarationem *Diana* p. 8. t. 4. R. 41. sic habet, Etsi Capitulum Sede vacante, vel ejus Vicarius non possit intra annum subditis suis dimissorias concedere, poterit tamen intra eundem annum per alium Episcopum Pontificalia exercentem ordinare Diœcesanos suos. Videtur etiam favere *Nav.* Consil. 44. De tempor. Ordin. Idem videtur tenere *Sanch.* dub. 16. Id autem posse Capitulum Sede vacante, tenent absolutè *Quintanadv.* tr. 6. singul. 6. & *Leuren.* in Vicario q. 466. & 509. *Ratio* potest esse, quia licèt Episcopus Suffraganeus non habeat propriam Diœcesin in actu, tamen illa Diœcesis, in qua est Suffraganeus, est aliquo modo sua, eò quòd in ea institutus sit ad Pontificalia exercenda, uti notant *Themudo* apud *Dianam* p. 8. t. 4. R. 72. & alii. Sed oppositum videtur absolutè esse tenendum ob clara verba *Tridentini* suprà.

Respondent Sanch. n. 2. *Themudo* apud *Dian. Quintanadv.* & *Leur.* suprà, Tò *ordinandi licentiam*, sumi passivè, ita ut sensus sit, non liceat Capitulo concedere alicui *licentiam, ut ordinetur*, extra illam Diœcesin, ita ut ordinandi licentia & dimissoriæ, uti & Reverendæ, pro eodem sumantur. *Contrà* est 1. quia explicatio illa est contra clara verba: nec credibile est in *Trid.*, in quo fuerunt tot doctissimi viri, etiam optimi Grammatici, neminem futurum fuisse, qui admoneret de sensu passivo, si hunc intendissent, exprimendo per solas has voces, *ut ordinentur, licentiam*, ergo cùm posuerint gerundium activum *ordinandi*, quod nulli verbo passivo convenit, standum est sensu proprio & Grammaticali, nec ab eo in Decretis vel legibus recedendum est, nisi cogat gravissima auctoritas vel ratio. 2. *Trid.*, dicit, *ordinandi licentiam aut litteras dimissorias concedere*, ergo ista duo non sumit pro eodem, quia, *aut* est particula disjunctiva: & si pro eodem sumpsisset, dixisset, sive litteras dimissorias, uti dixit, *dimissorias seu Reverendas*, quia hæc sumebat pro eodem: Hinc *Barbosa* De dictionibus ait, *aut* est dictio disjunctiva propriè, ac disjunctivè regulariter sumitur; quamvis autem notet aliquando sumi pro *sive*, tamen addit, *principaliùs est adversativa, & ponitur inter diversa.*

Et planè illum esse sensum *Tridentini*, adeoque Capitulo Sede vacante non licere primo anno, etiam per talem Suffraganeum ordinare subditos suos non arctatos, docent absolutè *Pax-Jord.* l. 3. tit. 6. n. 152. *Piasec.* p. 1. c. 1. n. 12. *Aversa* q. 3. f. 7. *Dicast.* hìc n. 237. *Gavantus* in Manuali Episc. v. *Capitulum Sede vacante* in addit. n. 20. *Engel.* l. 1. tit. 11. nu. 36. *Gobat* tr. 8. n. 266. qui n. 275. refert Nuntium Apostolicum Lucernensem suspendisse Capitulum Constantiense, quia Sede vacante dederat Suffraganeo licentiam sic ordinandi: & infinitum esset referre omnes Authores, qui idem tenent.

Citati autem in contrarium non tenent oppositam sententiam: *Barbosa* l. c. tantùm dicit in genere, posse exercere Pontificalia: non autem posse ordinare Diœcesanos non arctatos, clarè docet De Off. Episc. alleg. 7. n. 17. & in *Trident.* sess. 7. c. 10. De Reform. unde certò stat pro sententia nostra. *Nec obstat*, quòd l. c. De Jure Eccles. num. 124. Item De Canon. & Dignit. c. 24. n. 124. dicat, poterit insuper idem Capitulum præfato anno durante concedere Episcopo extero exercitium Pontificalium, & Ordinationem propriorum subditorum vacantis Sedis: *nam* manifestum est esse errorem typographi, & utroque loco omitti hæc verba, *non tamen* vacantis Sedis, utroque enim loco in summario capitis ad num. 124. expressè habet, *& Ordinationem propriorum subditorum, non tamen subditorum vacantis Sedis:* Et de Jure Ecclesiast. post relatos Authores statim subdit, *quia quoad subditos vacantis Sedis, non nisi post elapsum annum*: Et similiter in Indice utriusque operis ad numeros relatos eodem modo dicit, *& Ordinationem propriorum subditorum, non tamen vacantis Sedis. Henriq.* l. c. tantùm dicit Vicarium Sede Apostolicâ (non autem Episcopali) vacante posse concedere dimissorias, quod etiam dicam n. 2263. *Quaranta* apud *Sanch.* nu. 3. expressè dicit Sede vacante non posse ordinari subditos ipsius capituli. *Garcias* & declaratio apud illum expressè habet in fine, *juxta tamen formam hujus decreti*, nempe *Tridentini* suprà, ubi tantùm conceditur de subditis Sedis vacantis, si sint arctati. Et cùm istâ declaratione nitatur *Diana*, etiam ipse plùs non vult, quàm arctatos posse ordinari. *Nav.* tantùm loquitur de tempore post annum vacationis. *Sanch.* tantùm loquitur de subdito Sedis vacantis, si à suo Episcopo defuncto, vel à Papa, vel à Nuntio Apostolico habeat dimissorias ad quemcunque Episcopum: hinc rectè dicit *Gob.* n. 266. quòd illi, quos pro se citat *Quintanadv.* non faveant ipsi. Nec ratio adducta persuadet, jurisdictio enim Suffraganei est delegata ab Episcopo vel à Capitulo committente.

§. 2. Arctati ratione Beneficii recipiendi vel recepti possunt etiam primo anno Sedis vacantis ordinari, uti constat ex dictis. Docent autem *Ricc. Ugol. Barb.* in Collect. ad *Trid.* suprà n. 17. *Garcias* p. 5. c. 7. à num. 99. illos esse arctatos ratione Beneficii recipiendi, qui habent jus, seu sunt vocati ad aliquod Beneficium vacans aut Capellaniam requirentem actu certum Ordinem, quo illi carent. Item qui cùm non sit ordinatus primâ Tonsurâ, est præsentatus ad Beneficium: sed pro hoc videnda sunt dicta n. 2166. E contrà non potest dici arctatus ratione Beneficii recipiendi, qui est præsentatus ad aliquod Beneficium seu Capellaniam habentem annexum certum Ordinem, ad quem ille, qui obtinet, tenetur facere se promoveri: similiter non dicitur arctatus occasione beneficii recipiendi is, cui aliquis vult resignare aliquod Beneficium, 2258.

requi-

requirens actu Ordinem, quo ille caret, hoc enim est merè voluntarium. Arctatus ratione Beneficii recepti est, qui obtinet Beneficium requirens servitium personale, ratione cujus de jure, consuetudine, privilegio, statuto Ecclesiæ vel fundatione tenetur intra annum facere se promoveri, *Ricc. Ugol. Garc.* exemplificantes in eo, qui obtinet Parochiam, nam est arctatus ad Sacerdotium intra annum: Item de eo, qui obtinet Canonicatum, cui certus Ordo est annexus: item in aliquibus Beneficiis seu Capellaniis requirentibus servitium personale seu aliquem Ordinem: item si Ordo suscipiendus ita annexus est Beneficio, ut tempore provisionis in eo constitutus esse debeat, sed impetrans dispensatus fuit, ut hoc non obstante hujusmodi Beneficium obtineret, *Barb.* n. 16.

2259. §. 3. Etiam ille potest ordinari in loco & in primo anno Sedis vacantis, qui à suo Ordinario affert dimissorias, *Sanch.* dub. 26. n. 2. *Neuss.* d. 109. n. 62. *Tamb.* hìc c. 8. §. 2. n. 9. *Bosco* s. 3. n. 211. *Pirrh.* l. 1. tit. 6. n. 255. *Leur.* q. 509. qui citant prætereа *Henriq. Laym. Quarant. Ventrig. Piasec.* Ratio est, quia finis *Tridentini* fuit, teste *Nav.* in Consiliis l. 1. ad tit. de tempor. Ordinat. Conf. 27. n. 2. ne quis ordinaretur absque consensu sui Ordinarii, quod non fit, si afferat sui Ordinarii dimissorias: Et hoc à S. Congreg. declaratum esse dicit *Garc.* apud *Leur.* n. 3. *Nec obstat*, si fortè Episcopus defunctus, aut etiam idem Suffraganeus, qui nunc ordinat, antehac dimiserit, *nam* id per accidens est, & dimissus vi suarum dimissoriarum potest in quacunque Diœcesi ordinari à quocunque Episcopo licentiam ordinandi habente, quam hic Suffraganeus habet à Capitulo.

2260. §. 4. Multò magis possunt ordinari Regulares etiam primo anno in loco Sedis vacantis afferentes dimissorias & testimoniales ab eis, ad quos spectat dare ipsis, uti ex declaratione S. Cong. tenent *Themudo & Portell* apud *Dianam* p. 8. t. 4. R. 72. *Corradus* in praxi dispens. l. 4. c. 6. n. 16. *Quintanadr.* singul. 8. *Tamb.* suprà n. 12. *Leur.* q. 509. n. 7. maximè cum Regulares in odiosis non veniant nomine Clericorum, quos hìc vetat ordinari *Tridentinum*, neque nomine subditorum Capituli Sedis vacantis.

2261. §. 5. Capitulum non potest nunc Sede vacante intra primum annum dare dimissoriales nisi arctatis, uti constat ex *Trid.* suprà, docentque omnes cum *Leur.* q. 512. qui cum *Fermosino* De Capitulo Sede vacante q. 20. n. 16. extendit etiam ad primam tonsuram, sed *Gallem.* n. 2. putat, cùm *Tridentinum* dicat *ordinandi* licentiam, non comprehendi primam tonsuram, quæ non est Ordo. Saltem *Garc.* n. 93. refert hanc declarationem S. Cong. *Vicarius Capituli Sede vacante infra annum potest concedere literas dimissorias ad primam tonsuram ei, qui est præsentatus à patronis laicis ad Beneficium Ecclesiasticum juris-patronatûs ipsorum, ut illud obtinere valeat.*

2262. §. 6. Si quis ex alia causa quàm Beneficii arctetur ad Ordinem suscipiendum, v. g. ad obtinendum gradum in Theologia, Capitulum Sede vacante non posset intra primum annum ei dare dimissorias, quia exceptio illa firmat Regulam in contrarium, *Ventrig.* & alii cum *Leur.* q. 512. n. 9.

2263. §. 7. Vicarius Papæ potest Sede Apostolicâ vacante facere ordinari suos, aut eis etiam non arctatis dare dimissorias, *Henriq. Avers.* q. 3. s. 7. *Barb.* De Off. Episc. alleg. 7. n. 13. *Tridentinum* enim non restringit jurisdictionem Sedis Apostolicæ vacantis: Et idem dicunt *Mandos. Graff. Vulpes.* apud *Barb.* de Vicariis Episcoporum deputatis per Papam, quos Apostolicos vocamus.

2264. §. 8. Nuntium Apostolicum posse intra primum annum dimittere subditum Sedis vacantis non arctatum, negant *Garc.* suprà n. 104. & *Pirrh.* l. 1. tit. 11. num. 54. cujus hoc est fundamentum, quia, inquit, Nuntius non potest dare dimissorias nisi illis, qui à suo Ordinario habuerint testimoniales, sed Sede vacante non potest quis ab Ordinario habere testimoniales; quia tum non datur Ordinarius, eò quòd nomine Ordinarii dantis testimoniales non intelligatur Capitulum aut Vicarius Sedis vacantis sed ipse Episcopus, qui tum non est: Ex quo infert Nuntium non posse nisi in casibus, in quibus potest Capitulum Sede vacante. Sed ratio illa nulla est, uti constabit ex dicendis n. 2265. nam Capitulum & Vicarius Sedis vacantis potest dici Ordinarius ac dare testimoniales:

Hinc Nuntium Apostolicum posse talem dimittere, absolutè affirmant *Led.* apud *Garc.* suprà, *Barb.* De Jure Ecclef. l. 1. c. 32. n. 122. *Molina* De just. tom. 6. d. 11. n. 4. *Fermos.* suprà num. 14. *Escob.* l. 23. c. 17. num. 400. *Graff. & Cenedo* apud *Bosco* hic sect. 3. nu. 20. *Gob.* tr. 8. n. 573. *Leur.* q. 509. n. 3. Ratio est 1. quia Nuntius Apostolicus meritò dicitur se habere sicuti Vicarius à Papa constitutus, de quo nu. 2263. dictum est. 2. Quia Nuntius posset talem ordinare, cum sit Ordinarius, secundum dicta n. 1494. ergo etiam potest dimittere. 3. Quia facultas dandi dimissorias est data Nuntio absolutè, sine restrictione ad Sedem plenam aut vacuam, ergo malè restringitur ad plenam. Quia tamen res illa est valde controversa, *Avers.* q. 3. s. 7. relatis in utramque partem Auctoribus concludit: *Quare in hoc standum erit consuetudini:* Et quod attinet ad consuetudinem, *Molina* suprà testatur se sæpius vidisse id à Nuntiis factum esse in civitate Conchensi: Idem fecisse Nuntium in Helvetia, testatur *Gob.* suprà.

§. 9. Capitulum potest etiam primo anno Sedis vacantis dare suis subditis non arctatis literas testimoniales seu commendatitias de vita & moribus, *Card. de Luca* in annot. ad Trid. disc. 31. n. 31. *Avers.* suprà, *Leur.* q. 511. citans alios contra *Garciam* nu. 105. & *Pirrh.* suprà. Neque hoc est contra dispositionem *Tridentini* requirentis testimoniales sui Ordinarii, quia quamvis *Nav. Gar. Pirrh.* putent per Ordinarium in *Tridentino* intelligi proprium Episcopum & non alium, procul dubio, inquit *Molina*, vehementer falluntur, quia Sede vacante Capitulum & ejus Vicarius verè & simpliciter sunt Ordinarii, uti docent *Lott.* l. 2. q. 13. n. 42. *Corr.* De Benef. l. 2. c. 12. nu. 92. *De Luca* ad *Trid.* disc. 5. n. 23. *Paris.* De resign. l. 7. q. 23. num. 124. Et cùm post annum vacationis dent testimoniales, imò & arctatis durante primo anno, uti fatetur *Pirrh.* n. 59. evidens est, quòd veniant nomine Ordinarii. 2265.

§. 10. Quòd dicitur fieri posse per Capitulum Sede vacante, intelligitur ex speciali commissione Capituli per Vicarium Generalem intra primos octo dies à Capitulo institutum, non enim potest Capitulum per seipsum, uti notant Auctores cum *Leur.* q. 513. adducentes pro hoc declarationem S. Congreg. nisi fortè Capitulum propter hæresim, pestem vel similem causam esset dispersum, tum enim sufficeret etiam ab uno solo Capitulari residente hoc fieri, & id pariter decisum est apud *Garciam* suprà n. 93. 2266.

Q. 329. Quid specialiter notandum sit circa jam dicta, tempore Sedis vacantis in Episcopatu, in quo alternant Episcopus Catholicus & Princeps acatholicus. R. Si Episcopus Catholicus rexerit & moriatur, tum incipit primus annus Sedis vacantis, ac tenent, quæ hactenus dicta sunt: E contrà si rexerit & moriatur Princeps acatholicus, putavit doctus Canonista tum etiam incipere primum annum Sedis vacantis, adeoque locum habere Decretum *Tridentini* num. 2257. relatum. Rationem dabat, quia caput illius Episcopatûs in temporalibus fuit iste Princeps acatholicus, caput autem & veluti Ordinarius in spiritualibus, secundùm concordata & dispositionem 2267.

Pacis Monasteriensis, erat Metropolitanus, pro illo nempe tempore, quo in temporalibus regeret Princeps Acatholicus: hoc autem Principe acatholico mortuo censetur commori Metropolitanus respectu hujus Episcopatûs, quia desinit ejus jurisdictio spiritualis adeoque videtur incipere Sedes vacare etiam in spiritualibus, saltem fictione Juris pro casu, de quo Jus nihil disposuit. Sed oppositum tenendum est, & consequenter dicendum, quod in eo Episcopatu possint, uti antè, fieri Ordinationes & dari dimissoriæ etiam non arctatis: *Ratio* est 1. quia vacatio Episcopatuum est ad modum vacationis Beneficiorum, hæc autem dicuntur vacare per obitum vel cessionem ipsiusmet Beneficiati, usque dum novus in eodem verè instituatur, *Corrad.* l. 3. c. 6. n. 16. & 52. cum communi. 2. Viduitas Ecclesiæ est à morte ultimi sponsi usque ad novum Episcopum, id est, usque ad aliquem, qui habeat in spiritualibus supremam potestatem, & cui fiat provisio talis Ecclesiæ, *Lotter.* l. 3. q. 20. nu. 118. 119. *Barb.* De Jure Eccles. l. 1. c. 8. n. 6. Debetque nova provisio fieri auctoritate Apostolicâ, *Corrad.* n. 52. Ideoque viduitas durat usque ad novi Episcopi confirmationem à Papa faciendam, *Paris.* suprà n. 48. citans *Gloss.* & alios: Tota enim vis extinctiva prioris vacationis attribuitur actui legitimæ collationis, quæ succedit, *Asc. Tamb.* de Jure Abb. in decis. 25. rotali n. 2. & 4. *Lott.* l. 3. q. 1. n. 19. citans alios. 3. Quamvis Papa alicui Episcopatum vacantem dedisset in commendam vel ad administrandum, tamen per obitum hujus commendatarii vel administratoris non inciperet vacare Sedes, *Tamb.* p. 1. d. 4. q. 6. *Garc.* p. 4. c. 4. n. 64. ergo similiter hic. 4. Quando *Tridentinum* prohibet dare dimissorias tempore Sedis vacantis in primo anno, nomine vacationis venit vera & non ficta vacatio, id est, vacatio per mortem vel cessionem veri Episcopi, *Paris.* de Resign. l. 12. q. 10. n. 25. ergo Decretum illud prohibens & restrictivum Juris communis extendi non debet ad vacationem tantùm politicam, quæ tantùm respicit gubernationem temporalem.

Objicies. Capitulum in hoc casu solet statuere vel confirmare Vicarium in pontificalibus & spiritualibus, ergo signum est, quod Sedes censeatur tum incipere vacare etiam canonicè. *Respondeo* n. conseq. nam mortuo Principe acatholico cessat administratio Metropolitani, qui non implebat Sedem, & jurisdictio spiritualis, quæ à Capitulo post primum annum vacationis venerat ad Metropolitanum, mortuo Principe acatholico revolvitur ad Capitulum, & iterum connectitur cum jurisdictione temporali, quam tum etiam recipit Capitulum. De cætero potest Suffraganeus ex facultate à Metropolitano concessa pergere exercere pontificalia, dummodo Capitulum non reluctetur, sicuti si accepisset ab Episcopo mortuo talem facultatem, dato quòd esset primus annus vacationis, facultas illa non exspirâsset per mortem Episcopi concedentis, *Sanch.* De Matrim. l. 8. d. 28. n. 64. & 82. *Themudo* cum *Diana* p. 8. t. 4. R. 72. *Fermos.* suprà n. 1. maximè si Capitulum confirmârit hunc Suffraganeum etiam tanquam Vicarium, non enim potest semel à se constitutum dejicere sine causis & causarum cognitione, *Castrop.* t. 13. d. 2. pu. 29. n. 7. *Barb.* De Jure Eccles. l. 1. c. 32. n. 47. & alii, quos citant: nec etiam potest Capitulum concessam semel potestatem limitare, *Garc.* p. 5. c. 7. à n. 25. & alii, maximè cùm potestatem eam acceperit à Metropolitano, *Garc.* n. 34. *Leur.* q. 510. Nihilominus post jurisdictionem iterum devolutam ad Capitulum, inconveniens non est, si talis Vicarius recognoscat suos Principales, & petat confirmationem à tali Capitulo, quod sciet, quid de Jure facere possit aut debeat.

2268. Q. 330. *Quid addendum sit circa titulum Ordinationis.* R. De hoc ita statuit *Trid.* sess. 21. c. 2. De Reform. *Cum non deceat eos, qui divino Ministerio adscripti sunt, cum Ordinis dedecore mendicare, aut sordidum aliquem quæstum exercere; compertumque sit complures plerisque in locis ad sacros Ordines nullo ferè delectu admitti, qui variis artibus ac fallaciis confingunt se Beneficium Ecclesiasticum aut etiam idoneas facultates obtinere: statuit sancta Synodus, ne quis deinceps Clericus sæcularis, quamvis aliàs sit idoneus moribus, scientiâ & ætate, ad sacros Ordines promoveatur, nisi prius legitimè constet eum Beneficium Ecclesiasticum, quod sibi ad victum honestè sufficiat, pacificè possidere, id verò Beneficium resignare non possit, nisi facta mentione, quòd ad illius Beneficii titulum sit promotus; neque ea resignatio admittatur, nisi constito, quòd aliunde vivere commodè possit & aliter facta resignatio nulla sit. Patrimonium verò vel pensionem obtinentes ordinari posthac non possint, nisi illi, quos Episcopus judicaverit assumendos pro necessitate vel commoditate Ecclesiarum suarum, eo quoque prius perspecto, patrimonium illud vel pensionem verè ab eis obtineri, taliaque esse, quæ eis ad vitam sustentandam satis sint, atque illa deinceps sine licentia Episcopi alienari aut extingui vel remitti nullatenus possint, donec Beneficium Ecclesiasticum sufficiens sint adepti, vel aliunde habeant, unde vivere possint. Antiquorum Canonum pœnas super his innovando.* Circa hunc sustentationis titulum notanda sunt seqq.

§. 1. Titulus pro Ordine sacro debet esse quid perpetuum, immobile, non revocabile, distinctum a lucris quotidianis unde non sufficit lucrum, quod quis haberet ex Missis non fundatis, ex Musica, ex instructione puerorum &c. quia hæc per revocationem, infirmitatem vel alium casum impediri possunt, *Sanch.* in Consf. l. 7. c. 1. dub. 23. n. 10. Nec sufficit Beneficium manuale vel Capellania, à qua quis removeri potest, quia sic non est ei satis cautum de honesta sustentatione. Putant tamen *Paris. Gonz.* & alii sufficere talem Capellaniam temporalem, à qua nemo soleat removeri nisi concessâ aliâ provisione, sed contrà est, quia immeritò imponitur hoc onus Patrono, *Castrop.* tr. 27. pu. 10. n. 4. Putant etiam *Nav.* & alii cum *Sanch.* dub. 35. n. 4. sufficere Coadjutoriam in Beneficio, quia Coadjutor investitur, sed melius negat illam sufficere *Castrop.* num. 5. cùm sit tantum spes Beneficii, & quidem incerta, eò quòd Principalis possit diutius vivere: Valeret tamen, si pars una sustentationi sufficiens ei in perpetuum titulum assignetur, *Garc. Gob.* t. 8. num. 637. Census etiam redimibiles censentur immobilia, dummodo adhibeatur ea cautio, ut si fiat redemptio, pecunia ex Judicis decreto deponatur apud idoneas personas, ut iterum constituatur census, *Castrop.* pu. 11. nu. 9. & alii contra *Bonac.* & alios. Ex hoc autem, quòd Beneficiatus deponi possit ab Episcopo vel Collatore, si committat enorme crimen, ob quod jus permittit deponi & Beneficio privari, non ideo Beneficium desinit esse perpetuum, hoc enim præcipuè oritur ex libertate Beneficiati, quâ vult delinquere, ergo non ideo est ad nutum alterius amovibilis. 2269.

§. 2. Titulus ordinariè debet assignari cum obligatione reali & hypotheca: estque advertendum, ne hujusmodi bona sint priùs ære alieno gravata: de cetero titulus super bonis ita fundatus, est onus reale, & transit ad quemcunque possessorem jure ordinario hypothecæ, *Engel* l. 1. tit. 14. n. 17. addens n. 18. si à Monasteriis vel Ecclesiis Collegiatis concedatur titulus, non requiri quidem hypothecam, quia bona Ecclesiarum non possunt regulariter alienari, attamen requiri consensum Capituli, quia successor non tenetur stare obligationi sui antecessoris sine utilitate vel necessitate Ecclesiæ contractæ, per ea, quæ 2270.

quæ traduntur in cap. penult. *De fidejussor.*, & cap. 1. *De solut.*

2271. §. 3. *Garcias* De Benef. p.2.c.5.n.93. dicit à S.Congreg. declaratum esse, quòd assignatio mensæ Episcopalis non sufficiat ad titulum, & ratio potest esse, quia onus alendi ordinatum non potest imponi mensæ successoris; sed si consentiat Capitulum, quod censetur facere, quando scit fieri & non contradicit, praxis habet, quòd sic ordinentur, id enim utile est & quandoque necessarium, præsertim in Diœcesibus, in quibus non sunt seminaria pro instituendis Clericis: tum autem servantur sequentia: 1. Indicto tempore aliquo ante concursum, per rigidum examen Synodalium eliguntur tot, quot requiri videntur ad instantem necessitatem. 2. Hi ordinati mittuntur, ut tanquam Sacellani serviant apud Parochos exemplares, doctos & zelosos. 3. Post captam apud hos experientiam per quatuor saltem annos, si vacet parochia, hi ad concursum pro tali parochia admittuntur. Et si iste modus servetur, excitatur æmulatio juniorum Clericorum, exercent se diligenter in ministeriis curæ animarum, laborant, ut bene vivant, se perficiant, & ab illis, apud quos primis annis serviunt, referant bona testimonia: nec facilè periculum est, ut destituantur necessariâ sustentatione.

2272. §. 4. *Barb.* putat, quando urget penuria Sacerdotum, ad titulum sufficere, si quis etiam privatus promittat ordinando se omnia necessaria illi subministraturum, quia ex hac timeri potest minus damnum, quàm ex carentia tam necessarii Ministri. Addit *Gob.* n.617. si Comes aliquis aut communitas obliget omnia sua ad alendum aliquem in defectu sufficientis sustentationis, sufficere ad titulum; sed *Jord.* & *Gallem.* apud *Gob.* n.614. probabiliùs negant id sufficere, & requirunt constitui aliquid certum, determinatum, irrevocabile; & talis videtur esse mens *Tridentini*.

2273. §. 5. Beneficium, ad cujus titulum quis ordinatur, debet esse ecclesiasticum, actu pacificè possessum, uti habet *Trid.* suprà, & expressè statuit *Synodus Colon.* anni 1662. p. 2. tit. 10. c. 3. §. 7. unde non sufficit spes certa, quam quis habet, quia est electus vel præsentatus, *Sanch.* dub.35. n.2. *Castrop.* pu.10. à n 7. contra *Sayr.* & alios, qui putant sufficere collationem & institutionem, si sincerè putetur, quod non sit impedienda possessio, & sic procedunt communiter Episcopi: hinc *Jord.* De ord. l.3. tit.6. n.301. dicit, quando ex circumstantiis appareret de bona fide, & omnis fraudis suspicio tolleretur, non esse omnino improbabilem eam opinionem.

2274. §. 6. Beneficium actu possessum sufficit ad titulum, quamvis primo anno nil percepturus sis, *Gob.* n.633.

2275. §. 7. *Henriq. Avila*, & alii putârunt Doctorem Juris vel Theologiæ posse ordinari sine alio titulo, quia docendo poterit se honestè sustentare; quod *Cordub.* & *Dian.* admittunt, per se loquendo, de Doctore promoto in insigni Universitate: sed rectè negant *Sa*, *Sanch. Barb. Aversi* q.3. s.10. *Gob.* n.627. nam S. Congreg. id reprobavit, nec scientia panem ei dabit, quamvis fundatam etiam lectionem habeat, nil enim stabile est, cùm per infirmitatem impediri vel ob aliam causam possit amoveri.

2276. §. 8. Titulus patrimonii ordinariè debet esse major quàm Beneficii: in dubio autem regulariter præsumitur esse sufficiens, *de Luca* De Benef. disc. 37. n.7. Et universaliter in quovis titulo, si modicum deficiat ad honestam sustentationem, curandum non est, inquiunt *Sanch.* suprà dub.25. n.8. & *Dian.* p.5 t.5. R. 20. Hoc tamen, quod pro titulo assignatur, non potest hypothecari, alienari, permutari, resignari, nequidem quoad fructus vel in subsidium aliorum bonorum, inquit *Castrop.* p.10. n.13. & pu.11. & n.10. nisi quantùm de fructibus honestæ sustentationi superfluit, etiamsi ordinatus posset aliunde sine titulo ullo vel sine ejus fructibus sustentari.

§. 9. Pro titulo patrimonii non sufficit, quòd filius certo exspectet pinguem legitimam à patre: Si tamen pater sit dives, potest filius eum adstringere, ut sibi patrimonium irrevocabiliter designet pro titulo, *Castrop.* pu. 11. à n. 2. Hoc autem sibi assignatum negant multi debere computari in legitimam, cùm sit veluti donatum filio ad sustentationem quotidianam: veriùs tamen affirmant *Mol. Garc. Castrop.* n. 6. & alii, quia bona talia non alienantur, sed postea redeunt ad hæredes, ergo meritò censentur esse legitima. 2277.

§. 10. Ad titulum patrimonii aut alterum non perpetuum sed habentem se per modum patrimonii, non prærequiritur ulla institutio seu investitura, sed sufficit præcessisse instrumentum assignationis & judicium Episcopi de futura illius sufficientia: spectatque hoc judicium ad Episcopum illum, in cujus Diœcesi sunt ea bona pro titulo assignata. 2278.

§. 11. Ut caveantur fraudes, quæ frequenter contingunt in titulo patrimonii, præscribuntur in quibusdam Diœcesibus hæ Leges. 1. Hic titulus constitui debet in determinatis bonis vel obligationibus ejusmodi, quæ pro immobilibus habeantur, quales non sunt, quæ solis syngraphis vel instrumentis per Notarium tantum & testes subscriptis constituuntur. Domus, horrea aliaque ædificia non necessariò admittuntur, quia incendiis sunt exposita: plerique tamen admittunt, maximè extra tempora belli. 2. Bona illa debent publicè & judicialiter recognosci, cum attestatione, quòd sint allodialia, propria illius, qui ordinando constituit titulum. Item quòd non sint hypothecata aliis &c. Item quòd constituens titulum possit ea cedere absque præjudicio legitimæ liberorum suorum vel quorumcunque aliorum. Item absque præjudicio sustentationis ad vitam propriam necessariæ. 3. In eodem judiciali documento exprimi debet, quantum secundùm commune judicium prudentum singula prata, singuli agri, singuli horti &c. annuè afferre possint in pecunia, planè liberè, detractis omnibus oneribus, contributionibus &c. 4. Summa pecuniæ ita annuatim liberè provenientis ex talibus bonis, debet attingere taxam tituli in tali Diœcesi constitutam. 5. Constituens titulum debet per idem judiciale instrumentum actu cedere jus in re plenum horum bonorum in favorem ordinandi, ita ut hic statim possit ingredi in actualem possessionem. 6. Hæc bona debent cedi irrevocabiliter, nec postea onerari, hypothecari &c. usque dum ordinatus moriatur vel apud Episcopum doceat sibi aliunde esse provisum. Causa hujus rigoris est justa, quia Nobiles passim obligabant bona tantùm in genere, conferentes solum jus ad rem, & quando ordinati offendebant, depellebantur, nec nisi litibus & cum gravissimis molestiis Nobiles compelli poterant ad dandam sustentationem. Similiter fiebat, quando Nobilis titulum constituens moriebatur, bona enim dividebantur inter hæredes, & nesciebat ordinatus, à quo vel unde alimenta peteret: his obviatur, si ipse rem certam sibi obligatam possit apprehendere aut habeat apprehensam. 7. Solent hujusmodi bona tribus Dominicis vel interpolatis festis in Ecclesia parochiali, sub cujus districtu bona sita sunt, publicè proclamari, ut constet talem desuper ordinandum, & intelligatur, an opponatur aliquid contra qualitatem aut valorem honorum in proclamationibus exprimendum. 8. Ordinandus jurat hæc se ita habere. In Archidiœcesi Coloniensi per Decreta & statuta jussu *Maximiliani Henrici* anno 1651. edita n. 33. ponitur hæc formula. *Ego N. juro, quòd in acquisitione & designatione bonorum meorum patrimonialium, quorum titulo* 2279.

titulo promovendus sum ad sacrum Subdiaconatûs Ordinem, nulla fraus, aut dolus intercesserit, quódque illa verè, & pacificè possideam, neque ulli alii sint oppignorata, neque imposterum directè, vel indirectè alienabo, seu quoquo modo distraham, nisi mihi prius fuerit de perpetuo Beneficio ecclesiastico, eoque ad congruam meam sustentationem sufficienti provisum, neque tunc quidem aliter, quàm cum præscitu, & consensu Romani Pontificis, seu Reverendissimi mei Archi-Episcopi, ac Principis Electoris Coloniensis, seu ejus Vicarii in Pontificalibus Generalis in literis ipsius alienationis seu distractionis specialiter exprimendo. Beneficium autem, quod in dicti mei tituli locum successerit, sine simili consensu non resignabo. Ita me Deus adjuvet & hæc sancta Dei Evangelia.

2280. §. 12. Quod n. 2168. dicitur, de non supplendo defectu Beneficii per adjectionem patrimonii, intelligitur circa titulum ordinandi, non subditi nisi ratione talis Beneficii acquisiti, de hoc enim solo est illa clausula Constitutionis *Inn. XII.* De cætero quilibet Ordinarius potest cum suo subdito facere combinationem tituli ex Beneficio & patrimonio, *Castrop.* pu. 10. nu. 2. *Gob.* num. 612. & habet praxis apud omnes.

2281. §. 13. Si Titius origine Coloniensis habeat tenue Beneficium in Diœcesi Trevirensi, & ad conflandum titulum adjiciat partem patrimonii, quod habet in Diœcesi Moguntina, hic titulus potest, per se loquendo, approbari ab Ordinario vel Coloniensi vel Trevirensi, quia his est subditus: non tamen à Moguntino; quia ibi non habet originem, Beneficium aut domicilium, & patrimonium non facit eum subditum, secundùm dicta n. 2178. Praxis autem habet, ut in loco, ubi sunt bona, fiat instrumentum judiciale & publicum, quantùm bona talia annuè subtractis oneribus præstare possint, & tum proprius aliquis Episcopus ordinandi erigit bona ista sive approbat in titulum.

2282. §. 14. Peccat mortaliter, qui pro titulo curat sibi fieri patrimoniũ sub uno ex his pactis, 1. Ut illo non utatur. 2. Ut post susceptos Ordines reddat. 3. Ut illud ad certos tantùm annos habeat. 4. Ut ejus fructus cedat altari: & idem est de pactis similibus, hæc enim sunt contra expressam mentem *Tridentini*, volentis titulum esse perpetuum & irrevocabilem, qui sustentationi honestæ ordinandi semper serviat. *Castrop.* pu. 11. n. 15. Putantque multi, quòd ordinatus super ejusmodi titulo incurrat suspensionem, quamvìs id probabiliùs negent *Garc. Barb. Castrop.* pu. 12. n. 10. *Aversa* q. 3. f. 10. si enim saltem ad tempus acquirat dominium illius, reipsa est dominus tituli, ergo non promovetur absque titulo. An autem teneatur stare hoc pacto, disputant Auctores utrimq; probabiliter, *Castrop.* n. 15. negat, quia cùm illud pactum sit turpe & de re contra legem, censetur pro non adjecto. An sit simonia, si quis emat titulum Ordinationis, dixi l. 3. p. 1. à n. 150.

2283. §. 15. Licitum est suscipere patrimonium sibi factum pro titulo, sub pacto reddendi illud post mortem aut etiam post acceptum Beneficium Ecclesiasticum aut sustentationem aliunde habitam, cum licentia Ordinarii, *Garc. Barb. Castrop.* pu. 11. n. 16. Bona enim, quæ in titulum Ordinationis assignantur, non fiunt Ecclesiastica, debent tamen, secundùm Canones, gaudere privilegio fori ecclesiastici, quamdiu sunt bona tituli personæ ecclesiasticæ.

§. 16. Qui cum titulo ficto vel non habente conditiones requisitas ordinatur, peccat graviter, quamvìs aliunde habeat, quo vivat, quia agit contra strictum præceptum *Tridentini*. Et quamvìs *Tolet. Henriq. Cõn. Sayr. Dian. March. Gob.* n. 604. putent per hoc non incurri suspensionem, tamen incurri probabiliùs affirmant *Nav. Suar. Vasq. Sanch. Fill. Bonac. Comit. Less.* in auct. v. *Ordines sacri* cas. 6. *Castrop.* pu. 12. n. 11. *Aversa* q. 3. f. 10. quia pœna illa fuit per antiquos Canones imposita, pœnas autem antiquas *Trid. super his innovat.* De contraria autem declaratione, quam *Gob.* putat non esse visam ab Auctoribus nostræ sententiæ, rectè dicit *Aversa* non satis constare. Eandem suspensionem videtur incurrere, qui decipit in parte notabili, qualis est quarta, uti si dicat se annuè pro titulo habere centum, quos requirit Ordinarius, cùm tantùm habeat septuaginta quinque, *Gob.* nu. 614. apud quem n. 604. *Garc. Barb. Jord.* dicunt ejusmodi fraudulentos non incurrere ipso facto tales pœnas sed per ferendam sententiam.

§. 17. Si quis absque titulo justo, etiam per errorem & bonâ fide sit factus Subdiaconus, vel si titulum suum amittat aut relinquat, non potest ascendere ad superiorem Ordinem sine novo titulo, quia manet ratio præcepti, quæ est, ut talis ordinatus sit provisus mediis honestè vivendi, *Castrop.* pu. 9. n. 4. *Gob.* n. 605. 2284.

§. 18. Ex dictis colligitur, quid fuerit dicendum ad hunc casum: Titius accepit titulum ordinationis à Communitate, quæ obligavit omnia sua bona in communi ad pendendos illi quotannis 50. aureos: Titius metuens ne titulus factus cum generali tantùm hypotheca rejiceretur ab Ordinario, ad facilitandum negotium curat in instrumento exprimi hypothecam etiam specialem aliquorum bonorum, non admonitâ de hoc Communitate nec requisito consensu. *Quærebatur*, an posset super hoc titulo petere majores Ordines? *Respondi*, si in ista Diœcesi soleat Ordinarius rejicere titulos habentes generalem tantùm hypothecam, non potest; quia causa approbationis tituli est supposititia, ergo approbatio tituli est subreptitia & vitiata substantialiter: hinc Titius facere debet, ut vel Communitas consentiat in hypothecam illam specialem, vel ut Ordinarius approbet titulum cum hypotheca tantùm generali. E contrà si ille Ordinarius non soleat requirere hypothecam specialem, est vitium tantùm accidentale, & subsistit causa adæquata sufficiens, ideoque potest petere super eo ordinari. 2285.

§. 19. Plerique cum *Castrop.* pu. 11. n. 11. & *Gob.* n. 618. putant alienationem, permutationem, hypothecationem tituli esse invalidam: hinc inferunt *Sa, Sanch.* & alii, si postea sine alio titulo promoveatur ad ulteriorem Ordinem, non ideo incurrere suspensionem, quia non ordinatur sine titulo, cùm suum priorem retineat: & hoc est conformius statim dicendis, quamvìs *Ledesm.* & *Suar.* dicant talem alienationem &c. esse tantùm illicitam, in qua sententia ordinaretur sine titulo. Si resignaret sub pensione sufficiente ad honestam sustentationem, *Nav. Parif. Rodriq.* putant non esse opus, ut fiat mentio de eo, quòd sit ad talem titulum ordinatus, sed oppositum meritò dicunt *Garc. Barb. Castrop.* pu. 10. n. 10. quia mentio de hoc expostulatur, veluti aliquid requisitum ad valorem resignationis, nam *Trid.* suprà dicit, *id verò Beneficium resignare non possit, nisi facta mentione, quòd ad illius Beneficii titulum sit promotus.* Idem faciendum esse dicunt iidem Auctores cum *Castrop.* n. 11. si fiat permutatio cum alio v. g. Beneficio æquè sufficiente ad sustentationem: adduntque illum, qui resignat non habens aliunde, unde honestè vivat, hoc ipso excidere Beneficio, non tamen illum, qui resignat, habens unde vivat, quia hic non ita graviter peccat. An autem, quando aliunde habet, unde vivat, opus sit licentiâ Episcopi ad resignandum vel alienandum titulum, v g. patrimonii, disputant Auctores *Barb.* & alii affirmant, quia *Trid.* dicit, *sine licentia Episcopi alienari aut extingui aut remitti nullatenus possint*: è contrà negant *Garc. Parif. Castrop.* pu. 11. n. 13. & alii, quia *Trid.* dicit, *sine licentia Episcopi nullatenus possint,* 2286.

donec

donec aliunde habeant, unde vivere possint, ergo si aliunde habeant, non videtur requiri licentia Episcopi: sed videtur standum pro priore sententia, an enim habeat aliunde, quo vivat, hoc ipsum judicabit Episcopus: & ideo in hac Archi-diœcesi Coloniensi omnes ordinandi in Subdiaconos jurare debent se non resignaturos, nisi aliunde sint sufficienter provisi, *etiam requisito judicio Episcopi.*

2287. §. 20. Quantum requiratur ad titulum, definiri non potest pro omni loco æqualiter, *Trid.* vult, ut sit sufficiens ad sustentationem *honestam,* id est, decoram & decentem personas Deo consecratas, & relinquitur judicio Episcoporum, qui attendunt ad circumstantias loci, temporis, personarum: hoc tempore Treviris & Coloniæ requirunt circiter 60. Imperiales; Monasterii Westphaliæ, centum: plùs tamen ordinariè pro titulo patrimonii quàm Beneficii vel fundationis. Estque probabilius cum *Bonac. Garc. Castrop.* pu. 9. n. 5. & aliis contra *Henriq. Gonz. Avilam* & alios Episcopum dispensare non posse circa sufficientiam sustentationis, licèt spes certa affulgeat Beneficii paulò pòst obtinendi, quia *Trid.* simpliciter mandat non ordinari Sacris nisi actu provisum de honesta sustentatione.

2288. §. 21. Quis teneatur sustentare eum, qui ordinatur sine sufficiente titulo, dixi n. 2244. Societatem autem JESU non teneri alere Sacerdotem dimissum titulo paupertatis apud se ordinatum, constat ex dictis n. 2196. uti nec Episcopus tenetur alere Sacerdotem à se ordinatum, si justè privetur Beneficio, quod fuit titulus Ordinationis ipsius. Denique Novitios non habere titulum paupertatis, dixi n. 2198.

2289. *Q. 331. Quid addendum sit circa tempora, interstitia & locum Ordinationum ✠.* §. 1. Tempora ordinaria Ordinationum sunt, prima septimana post festum Exaltationis S. Crucis; post diem Cinerum; post Pentecosten; post festum S. Luciæ, uti habet antiquus versus, *Post Crux, post Cineres, post Spiritus atque Luciæ:* Item in Quadragesima dies Sabbatini ante Dominicam Passionis & Paschæ.

2290. §. 2. Tonsura conferri potest *quocunque die, horâ & loco,* inquit *Pontificale Rom.* addens, *Quatuor minores Ordines dari possunt extra Missarum solennia diebus Dominicis & festivis duplicibus, sed in manè tantum.* Eosdem Minores conferri posse die Mercurii quatuor Temporum ex communi consuetudine & praxi, dicunt *Henriq. Sa, Castrop.* t. 27. pu. 13. n. 2. *Barb.* De Off. Episc. alleg. 11. n. 21. Nec improbant *Sanch.* in Conf. l. 7. c. 1. dub. 52. n. 3. & *Gob.* t. 8. n. 453. addens id suo tempore alicubi factum. Approbat etiam *Laym.* hic c. 8. n. 1. ubi consuetudo est. Scio alicubi isto die simul duodecim ordinatos esse Minoribus, sed fortè nimis multos, quia videri poterat tanquam ordinaria publica Ordinatio. *Gob.* n. 452. testatur morem esse in Germania, ut etiam die Veneris quatuor Temporum conferantur; additque Constantiæ conferri manè istius diei. Majores Ordines conferuntur in Sabbatis Temporum: Episcopatus in Dominica, uti habent Canones apud *Aversam* q. 3. f. 9.

2291. §. 3. Si Episcopus non possit in Sabbato absolvere Ordinationem, putant *Silv. Rosel. Henriq. Sanch. Villal.* contra *Aversam* posse pergere in Dominica, sed continuandum esse jejunium ab Ordinante & ordinandis, ut censeatur manere eadem dies: Quòd si non continuent jejunium, *Suar.* aliique cum *Gob.* n. 469. negant fieri posse; ideoque rectè addit *Castrop.* n. 3. si ita continuatum sit jejunium, Episcopum non posse eidem conferre unum Ordinem majorem in Sabbato & alterum in Dominica, quia censeretur eodem die contulisse eidem duos Ordines sacros.

2292. §. 4. Putant *Silv. Angel.* & alii, Ordines majores non conferri validè extra Missam, sed *Sanch.* dub. 4. n. 3. meritò dicit oppositum esse certissimum, cum omnia essentialia possint poni.

§. 5. Practicè probabile est, quòd Episcopus possit conferre Ordines in festo duplici, etiamsi non celebretur in foro sed in choro tantum, & ad libitum, imò & si solenniter celebretur in solo illo loco, in quo ordinat, *Asc. Tamb. Coron. Gob.* n. 472. 486. & ita videmus fieri ab optimis Episcopis. Si tamen facultas vel dispensatio expressè haberet, ut fieret in festo de præcepto, probabilius est per festum *de præcepto* intelligi, non illud, quod opponitur festo ad libitum, sed quod præcipitur celebrari in foro, *Castrop.* pu. 13. n. 2. *Gob.* suprà. Notat etiam *Th. Tamb.* De Ordine c. 10. n. 15. si dies S. Matthiæ incidat in diem Cinerum, ideóque Officium & festum in choro transferatur in feriam quintam, adhuc die Cinerum conferri posse Ordinem sacrum, quia intentum Pontificum est, ut ejusmodi Ordo conferatur in die apud populum solenni, manet autem solennis, hoc ipso quòd sit de præcepto abstinendum à servilibus & audienda sit Missa. 2293.

§. 6. Mortale est ordinare vel ordinari extra Tempora à Jure statuta, *Gob.* n. 450. Quando autem cum licentia fit extra Tempora, notant omnes non debere tot ordinari, ut videatur generalis Ordinatio: putatque *Escob.* l. 23. n. 427. Ordinationem sex vel septem hominum non videri generalem. 2294.

§. 7. Circa causas dispensandi ad conferendos Ordines extra Tempora, emanârunt sequentia 2295.

Decreta Congregationis à Sanctissimo D. N. specialiter deputatæ super moderatione Indultorum suscipiendi Ordines extra Tempora à Jure statuta.

QUæ quidem Congregatio in ædibus Eminentissimi Carpinei die 10. Novembris, atque 1. Decembris anni currentis habita, re maturè discussâ, censuit Indulta hujusmodi, si Sanctissimo placuerit, concedi posse ex causis infra scriptis: videlicet: ut quis Beneficio, vi cujus arctatur, ad Presbyteralem Ordinem suscipiendum, vel alteri etiam perpetuo Beneficio, quod obtinet, vel Capellaniæ ad vitam sibi concessæ per seipsum inservire possit. Ob penuriam Sacerdotum in iis partibus vel in Monasterio pro Regularibus. Ob solatium patris vel matris, dummodo 50. ætatis annos excedant, & saltem per triennium in Clericali habitu honestè & laudabiliter vixerit. Item concedi posse censuit eadem Indulta Referendariis utriusque signaturæ, familiaribus summi Pontificis, Canonicis Cathedralis vel Collegiatæ Ecclesiæ, eorumque Coadjutoribus, Magistris, seu etiam Baccalaureis in sacra Theologia, Doctoribus utriusque vel saltem Canonici Juris seu Licentiatis, dummodo singulos præfatos gradus in publica & approbata Universitate obtinuerint. Iis etiam, qui saltem per triennium sedulam Theologiæ studiis operam navaverint: ac tandem 26. ætatis annum excedentibus, si per triennium in Clericali habitu honestè & laudabiliter vixerint. E contrà censuit non expedire, ut eadem Indulta concedantur ex eo, quòd quis Diaconus vel Subdiaconus literarum Apostolicarum scriptor sit, seu Magister in artibus, Nobilis, aut præsens in Curia, vel quòd Philosophiæ cursum absolverit, aut alicui Ecclesiæ adscriptus fuerit, ad cujus servitii titulum ex Apostolico Indulto Clerici ordinari possunt; aut onus Missarum, non tamen ex Beneficio Ecclesiastico proveniens, habere se doceat. Insuper censuit Indulta hujusmodi deneganda esse iis, qui aliquâ dispensatione indigent, ex eorum delicto provenientibus impedimentis; & Sede Episcopali vacante, infra annum à die vacationis, minimè danda iis, qui Beneficii Ecclesiastici recepti vel recipiendi occasione arctati non fuerint. Item nunquam concedenda pro festi-

festivis diebus continuis sed semper pro interpolatis aliquo temporis spatio, arbitrio Episcopi definiendo. Denique censuit Episcopos omnes ac etiam Apostolicæ Sedis Nuntios & Legatos literis in forma brevis circularibus admonendos, decrevisse Sanctitatem suam Indulta prædicta non ita passim, sed ex certis tantum legitimisque causis concedere, nec ipsos Episcopos ad eorum executionem adstringere, sed illam semper ipsorum arbitrio, oneratâ conscientiâ, relinquere. Item per eadem Indulta licentiam non tribui promovendi quemquam ad patrimonii titulum, nisi ad normam *Concilii Tridentini* sess. 21. c. 2. Eos verò omnes, qui ab Apostolica Sede facultates obtinent conferendi Ordines extra Tempora, vel aliis respectivè tribuendi licentiam, ut conferant, maximè cavere debere, ne præscriptos sibi in iisdem facultatibus limites cujusvis consuetudinis aut exempli prætextu transgrediantur.

Romæ ex Typographia Rev. Cameræ Apostolicæ anno 1693. 14. Decembris.

2296. §. 8. *Tridentinum* sess. 23. c. 11. De Ref. statuit, ut interstitia serventur etiam quoad Ordines minores, pro quo adducit plures causas: addit tamen, *nisi aliud Episcopo expedire videbitur*: hinc praxis habet, ut etiam eodem die conferantur Tonsura & omnes Minores. *Castrop.* pu. 13. n. 5. Dicunt quidem *Sanch.* & *Aversa* q. 3. s. 9. requiri aliquam causam ad dispensandum in eo, sed addunt sufficere qualemcumque, intellige, aliquo modo rationabilem & prudentem. Secundùm *Trid.* ibidem deberet inter Minores & Subdiaconatum interponi annus, *nisi necessitas aut Ecclesiæ utilitas, judicio Episcopi aliud exposcat*: hinc quia communiter expedit Ecclesiæ habere pro necessitate Ministros proximè dispositos ad Presbyterium, sine scrupulo post Minores confertur Subdiaconatus sine longi temporis interstitio: imò si notoria consuetudo contraria non obstet vel scandalum alioqui dandum, potest Episcopus eodem die quatuor Minores & Subdiaconatum eidem conferre, uti præter citatos à *Busenb.* tenent *Rebuff. Castrop.* suprà dicens se sæpe vidisse, *Gob.* n. 326. & 460. *G. Hurt. Burgh.* cent. 2. cas. 89. nec improbat *Aversa* suprà, si judicio Episcopi adsit saltem utilitas Ecclesiæ, quia quando *Trid.* prohibet duos Ordines conferri eodem die, loquitur de duobus sacris, uti patet ex sess. 23. c. 13. Et quamvis alicubi esset consuetudo contraria, hanc non habere vim legis putat *Vasq.* licèt contradicat *Laym.* l. 5. tr. 9. c. 8. n. 7. Secundùm *Trid.* ibidem c. 13. *promoti ad sacrum Subdiaconatûs Ordinem, si per annum saltem in eo non fuit versati, ad altiorem gradum, nisi aliud Episcopo videatur, ascendere non permittantur.* Et c. 14. statuit, ut qui ad Presbyteratûs Ordinem assumuntur, *in Diaconatu ad minus annum integrum, nisi ob Ecclesiæ utilitatem ac necessitatem aliud Episcopo videretur, ministraverint.* Denique cùm Episcopatus videatur tantùm inadæquatè distingui à Sacerdotio veluti ejus perfectio, putant *Castrop.* pu. 13. n. 4. *Gob.* n. 465. posse eodem die suscipi, sed meliùs contradicunt *Innocent.* S *Antonin. Suar. Barb. Aversa*, cùm enim tam novus Sacerdos quàm novus Episcopus debeat concelebrare cum Ordinante, saltem ex hoc capite id fieri non potest.

2297. §. 9. Ex relatis verbis *Tridentini* constat, quæ causæ sufficiant pro dispensatione in interstitiis Ordinum, nam pro dispensatione interstitii inter Minores & Subdiaconatum, sufficit *necessitas vel utilitas Ecclesiæ*: pro dispensatione interstitii inter Subdiaconatum & Diaconatum, non requiritur necessitas vel utilitas Ecclesiæ, sed sufficit quævis rationabilis causa arbitrio Episcopi, *Villal. Rodriq. Castrop.* n. 6. Rectè tamen notant *Sanch.* dub. 55. & *Gob.* n. 491. id non relinqui puræ voluntati liberæ Episcopi, sed ejus prudenti arbitrio, ad quod formandum requiritur justa aliqua causa. Pro dispensatione interstitii inter Diaconatum & Presbyteratum non sufficit necessitas, vel utilitas Ecclesiæ, sed requiritur copulativè & simul utilitas ac necessitas. Et quamvis *Gob.* n. 492. putet per generalem consuetudinem Germaniæ derogatum esse his Decretis, cùm videamus omnes Ordines intra medium annum, aut etiam intra sex hebdomadas Quadragesimæ conferri, tamen credendum est id ab Episcopis fieri ob necessitatem aliquam vel saltem notabilem utilitatem Ecclesiæ. Censetur autem etiam tum esse necessitas Ecclesiæ, si ordinandus habeat Beneficium, cui debeat inservire, quia minùs decens est Officium fieri per interpositam personam. Utilitas tum est, si præsumatur obsequium aptius Ecclesiæ præstandum, *Castrop.* pu. 13. n. 5. Denique causæ, quæ sufficiunt pro dispensatione extra Tempora, & n. 2296. relatæ sunt, videntur multò magis sufficere pro dispensatione in solis interstitiis.

§. 10. Episcopus, nisi speciale privilegium habeat, dispensare non potest in Temporibus, potest tamen in interstitiis, etiamsi sit Episcopus ratione Beneficii tantùm, quia ordinandus ratione Beneficii sufficienter fit subjectus quoad illa quæ sunt annexa Ordinibus, *Dian.* in Comp. v. *Ordines*, n. 13. Nuncii Apostolici dispensare solent in Temporibus & in interstitiis cum arctatis Beneficio, quod in supplica exprimi debet, *Gob.* n. 455. Si autem aliquis no esset beneficiatus sed v.g. Religiosus, quamvis esset arctatus, v.g. quia in Monasterio deessent Sacerdotes, ordinariè non dispensaret, quia in facultate Nuncii utrumque additur, ut sit sufficienter beneficiatus & arctatus, *Gob.* n. 459. 2298.

§. 11. Qui à suo Episcopo accepit dimissorias ad alium, non potest ordinari, nisi observatis interstitiis: & in hoc potest dispensare solus Episcopus ordinandi, non autem ille, ad quem dimittitur: hinc curandum, ut in dimissoriis addatur, *etiam non servatis interstitiis*, *Nav. Sanch. Jord. Aversa.* q. 3. s. 9. §. *Habet. Gob.* n. 493. ex declaratione S. Congr. Similiter si hic alter Episcopus haberet facultatem ordinandi *suos* extra Tempora & non servatis interstitiis, non ideo posset hunc dimissum, quia quamvis hic dimissus ipsi subjiciatur, quantùm est ad actum Ordinationis, non tamen ad alium effectum dispensationis vel jurisdictionis. 2299.

§. 12. Quamvis *Suar. Sanch. Hurt.* & alii putent Superiores regulares posse dispensare cum suis subditis regularibus in interstitiis, tamen id tantùm intelligitur ex privilegio, quod creduntur communiter habere, nam Authores apud *Aversa.* suprà referunt hanc declarationem S. Congr. in contrarium. *Superiores regulares non posse dispensare super interstitiis Regularium ordinandorum, sed id pertinere ad Episcopum ordinantem, qui tamen quoad causam dispensandi judicium suum formare debet ex attestatione Superiorum regularium.* 2300.

§. 13. Si dispensatio dicat, *ad tres Ordines majores tribus diebus festivis accipiendos non observatis interstitiis*, intelligi debent dies non continui sed interpolati, quia specialis est gratia id permitti diebus continuis, uti constat ex Decretis relatis n. 2296. & ex variis privilegiis apud *Gob.* n. 464. Habet autem *Syn. Colon.* anni 1662. p. 2. tit. 10. c. 3. §. 8. *Vetamus ordinatum aliquem ad ulteriorem Ordinem admitti, nisi prius Ordinis suscepti publicum fecerit exercitium in Ecclesia, cujus servitio se adscripsit, desuperque testimonium sufficiens exhibuerit.* Si tamen absit ab illa Ecclesia, satis erit docere se fecisse alibi. 2301.

§. 14. Qui ordinatur non servatis interstitiis, peccat graviter, sed non incurrit suspensionem aut irregularitatem, *Barb. Ricc. Aversa.* Qui autem eodem die susciperet duos sacros Ordines, suspenderetur ipso facto ab exercitio saltem ultimi Ordinis, *Aversa.* imò & utriusque, secundùm *Castrop.* si faceret Ordinante inscio, quia tum furtivè ageret. Quòd si ordinem nō ser- 2302.

servet, v. g. si fiat Diaconus antequam sit Subdiaconus, suspenditur, uti & si sine privilegio vel dispensatione ordinetur extra Tempora, *Castrop.* pu. 13. n. 14.

2303. §. 15. Si quis in loco, ubi est novum calendarium, susceperit Subdiaconatum in quatuor Temporibus mensis Septembris hujus anni, & cum dimissoriis proficiscatur ad locum, ubi est vetus calendarium, non poterit quatuor Temporibus ejusdem Septembris in hoc loco suscipere Diaconatum, sic enim censeretur eodem die suscipere duos Ordines sacros, utrumque enim Sabbatum moraliter & respectivè ad judicium Ecclesiæ censetur idem pro quatuor Temporibus Septembris isto anno, & per accidens est, quod uno loco veniat citius, altero serius.

2304. §. 16. Extra Tempora statuta & non servatis interstitiis, etiam tribus diebus continuis, ordinari possunt Societatis JESU Religiosi, ex privilegio, quod retuli n. 2194. Et idem, saltem quoad illud extra Tēpora, licere illis Ordinibus, quibus ante *Tridentinum* licuit, docent *Rodriq.* & alii multi cum *Dian.* p. 3. t. 2. R. 31. & *Castrop.* pu. 13. n. 11. putant enim non censeri à *Tridentino* esse revocatum hoc eorum privilegium: quam sententiam tutam esse in praxi dicit *Aversf.* q. 3. f. 9. & pro suo Ordine Clericorum regularium Minorum testatur sæpius in pluribus Diœcesibus & in ipsa Romana urbe servatum esse. Videri possunt *Barb.* De Off. Episc. alleg. 18. n. 11. & *Pelliz.* De Regular. tr. 8. c. 2. à n. 172.

2305. §. 17. Tonsura & Minores possunt conferri quovis decenti loco. Pro aliis sic statuit *Trident.* sess. 23. c. 8. de Ref. *Ordinationes sacrorum Ordinum in Cathedrali Ecclesia, vocatis præsentibusque ad id Ecclesiæ Canonicis publicè celebrentur: si autem in alio Diœcesis loco, præsente Clero loci, dignior, quantum fieri poterit, Ecclesia semper adeatur.* Et quamvis *Az. Henriq.* & alii cum *Busenb.* n. 2122. putent Episcopum posse etiam in aliena Diœcesi absque speciali licentia conferre suo subdito tonsuram, quia cum non sit Ordo, non ideo censetur in aliena Diœcesi conferre Ordines: tamen meliùs contradicunt *Sanch. Barb. Aversf.* quia tonsurare est actio Pontificalis, *Trident.* autem sess. 6. c. 5. de Ref. sub pœna suspensionis ab exercitio pontificalium, prohibet *pontificalia in alterius Diœcesi exercere.*

2306. Q. 332. *Quid addendum sit circa ætatem ordinandi.*

R. §. 1. Ætas hic numeratur, non à die conceptionis, nec necessariò à die Baptismi, sed nativitatis, uti dictum est l. 4. n. 806. Antiquitùs requirebatur major ætas pro omnibus Ordinibus, uti constat ex Dist. 77. c. 3. 5. 6. 7. & Dist. 78. c. 1. 4. 5. Sed nunc standum est dispositione *Tridentini*, secundùm quam loquitur *Busenb.* n. 2214. relatus. Putant quidem *Quintanad.* & *Gob.* tr. 8. n. 510. posse aliquem præcocis judicii tonsurari ante completum septennium, sed standum est Jure septennium completum requirente apud *Gob.* ipsum n. 508. *Trident.* sess. 23. c. 4. De Ref. insuper requirit, ut sciant legere ac scribere: *Synod. Colon.* anni 1662. p. 2. tit. 10. c. 2. §. 4. ad Minores requirit annum duodecimum: *Busenb.* saltem ad Acolythatum requirit duodecimum completum, quod etiam videtur communiter observari in praxi, quamvis *Sanch.* in Conf. l. 7. c. 1. dub. 33. n. 17. *Steph.* t. 5. d. 7. n. 13. *Gob.* n. 508. putent sufficere septennium completum.

2307. §. 2. Pro valore Ordinum non requiritur certa ætas, *Aversa* q. 3. f. 5. & 8. *Gob.* n. 505. nequidem pro Episcopatu, latè *Sanch.* dub. 32. nisi pro acquirenda jurisdictione, quia hujus acceptatio requiritur.

2308. §. 3. Notat *Gob.* n. 532 ex *Bartolo*, *Rodriq* & *Miranda*, quòd quando Jura agunt de ætate requisita, & loquuntur in genitivo, v. g. *sit 20. annorum*, aut in ablativo sine præpositione, *20. annis vixerit*, aut in accusativo cum verbo significante rem perfectam, *20. annos vixerit*, vel cum futuro conjunctivi, *si 20. annos vixero*, tum requiratur ætas seu annus completus: si autem non addatur tale verbum significans rem perfectam, & agatur de re odiosa, v. g. *si uno anno perduret in contumacia*, adhuc requiratur complementum; è contrà si agatur de favore, *si 20. annis servierit, sit liber*, satis sit inchoâsse, uti & tum, quando Jura loquuntur de ætate in ablativo cum præpositione, *in*, aut in accusativo cum præpositione, *ad*: *in anno vigesimo, ad annum vigesimū ætatis.* Illæ tamen Regulæ non tenent ubique.

§. 4. Non datur hic parvitas materiæ: hinc qui hodie priùs complet annum vigesimum quartum horâ duodecimâ, non potest hoc manè ordinari Sacerdos, quia necdum attigit annum vigesimum quintum: poterit tamen etiam medio quadrante tantum post duodecimam, quia jam inceperit annum vigesimum quintum; non posset autem medio quadrante ante duodecimam, quia quando ab illo, quod parum est, pendet impletio totius præcepti, uti hic est, illud parum non debet reputari pro nihilo, uti patet in simili, si quis medio *Ave* ante vel post duodecimam noctis inter diem Jovis & Veneris comedat carnes, *Sanch.* dub. 33. à n. 6. *Gob.* n. 516. 531. possuntque videri dicta in l. 1. à nu. 582. ubi ostendi tempus in ejusmodi præceptis debere intelligi de momento ad momentum. Putant quidem aliqui cum *Dian.* p. 5. t. 5. R. 17. & *Aversf.* q. 3. f. 8. posse ordinari hodie manè, etiamsi post meridiem prius incipiat annus vigesimus quintus, quia vespera diei trahitur ad manè & cum eo facit unum diem, quo inchoatur annus vigesimus quintus, quam sententiam plures cum *Gob.* n. 524. dicunt esse probabilem, sed rectè contradicunt *Nav. Villal.* & suprà citati, ob rationem jam datam. 2309.

§. 5. Si quis sciat se hac die complere annum vigesimum quartum, sed nesciat, an ante vel post meridiem, ordinari non debet Sacerdos, quia non probat se habere ætatem requisitam, hinc præceptum prohibens ordinari ante annum vigesimum quintum manet in possessione, *Sanch. Gob.* n. 531. 2310.

§. 6. Cum anni ad Ordines requisiti censeantur esse anni ordinarii constantes diebus 365. è contra anni bissextiles recurrentes singulis quadriennis habeant dies 366. hinc putant *Pelliz.* aliique apud *Gob.* à nu. 534. quòd quando numeratur ætas pro Ordinatione, non sit opus connumerare illos dies bissextiles, ideoque cum ille, qui ante annos 25. esset natus 1. Januarii, sexies vixerit annum bissextilem, inferunt illum primâ Januarii complere annos 24. & 6. dies, adeoque posse ordinari etiam 5. diebus ante illam primam Januarii: quam sententiam licèt *Gob.* dicat esse practicè probabilem, tamen non videtur sustineri posse, 1. quia est contra praxin & communem sensum omnium, quando enim multi anni computantur, hi numerandi sunt indiscriminatim & civiliter, prout occurrunt & numerantur à populo, quamvis aliqui sint breviores, aliqui longiores isto uno die, duo enim illi dies habentur pro uno. 2. & præcipuè, quia dies intercalaris, qui adjicitur Februario quarti cujusque anni, est necessarius ad complendum unumquodque quadriennium, deerant enim 6. horæ unicuique è tribus præcedentibus annis, ergo dies ille intercalaris non est aliquid supra totum quadriennium, sed aliquid absolutè necessarium ad illud habendum, ergo illâ primâ Januarii reipsa plures non habebuntur quàm 24. anni. 2311.

§. 7. Si quis è libro baptismali nequeat habere testimonium ætatis, sufficit quòd parentes testentur se notâsse diem nati filii. Quod si parentes dicant se tantùm recordari, & cum hoc eorum testimonio concordet filii vultus, vox, cæteraque signa, potest Episcopus credere & ad Ordines admittere, *Dian. Gob.* n. 504. notans n. 529. quòd, ubi non possunt haberi alia testimonia, sufficiant conjecturæ & indicia, item aliorum hominum testimonia, uti habet n. 533. 2312.

§. 8. Con-

2313. §. 8. Conferens vel recipiens etiam solam primam Tonsuram ante ætatem, peccat mortaliter, *Sanch.* dub. 33. n. 16. Ordinatus etiam bonâ fide ante ætatem non potest exercere illum Ordinem nisi obtentâ ætate, quando enim prohibetur Ordinatio ante talem ætatem, etiam consequenter prohibetur exercitium Ordinis ante illam, & quidem sub mortali, *Aversf.* q. 3. f. 8. obtentâ tamen ætate potest, nec indiget dispensatione. Quòd si malâ fide & scienter processerit, simul incurrit suspensionem, à qua priùs debet absolvi, alioqui in ea exercens Ordinem fit irregularis, *Avers. Castrop.* p. 7. n. 7. *Gob.* n. 502. Ordinatus Sacerdotio uno die ante expletum annum vigesimum quartum, putans nihil distare quod parum distat, si fuerit ignorantia culpabilis, peccabit mortaliter: & quamvis *Nav. Sa, Avila, Barb.* & alii putent non incurrisse suspensionem, quia ab incursione talis pœnæ contra præsumentes impositæ putant excusare etiam mortaliter culpabilem ignorantiam, de quo dixi l. 1. à n. 767., tamen sub mortali tenetur non legere Missam nec exercere Sacerdotalia ante legitimam ætatem, hac autem expletâ, secundùm *Hurt. Barb. Castrop. Burgh.* cent. 2. cas. 2. & alios poterit Missam legere sine ulla dispensatione: si tamen suspensionem incurrisset, probabiliùs dicunt alii cum *Avers.* indigere absolutione.

2314. §. 9. Causæ ad dispensandum in ætate ad Presbyterium sunt, si tribus annis fuerit in Sacris Ordinibus, vel si parentes ejus sint adulti ultra 50. annos, vel si tribus annis studuerit Theologiæ: attamen nec Episcopi nec Nuncii Apostolici communiter habent facultatem dispensandi in ætate ordinandi, nequidem ad unum diem, *S. Anton. Silv.* & alii cum *Sanch.* dub. 36. n. 18. Nunc tamen ex speciali privilegio dispensant Episcopi ad certum tempus, saltem pro Beneficio curato, ubi est necessitas vel utilitas Ecclesiæ.

2315. Q. 333. *Quid notandum sit circa proclamationem, tonsuram & habitum ordinandi, item circa adscriptionem Ecclesiæ.* R. §. 1. Quid statuerint aliquæ Diœceses circa proclamationes, dixi n. 2279. *Trident.* sess. 23. c. 5. de Ref. vult publicè in Ecclesia fieri proclamationem personæ sacro Ordine initiandæ, ut de illa haberi possint testimonia circa natales, vitam, mores &c. & idem statuit *Syn. Colon.* anni 1662. De Ordine c. 2. §. 7., vultque eas repeti ante singulos majores Ordines.

2316. §. 2. *Synodus Colon.* suprà §. 5. promulgat Constitutionem *Sixti V.* circa habitum & tonsuram: debet autem tonsura sive corona Sacerdotis esse par magnæ hostiæ; Clerici aut initiati Minoribus, parvæ hostiæ; Diaconi, paulò minor sacerdotali; Subdiaconi, paulò major clericali; Pastoris seu habentis curam animarum, paulò major sacerdotali; Prælati, paulò major pastorali. Quanta autem sit & ad quos pertineat obligatio gestandi habitum & tonsuram, dictum est l. 4. n. 1370. & plura addidi ibidem à n. 1371.

2317. §. 3. *Trident.* vult quemvis sacro Ordine initiandum alicui Ecclesiæ adscribi, sic enim habet sess. 23. c. 16. De Ref. *Cum nullus debeat ordinari, qui judicio sui Episcopi non sit utilis aut necessarius suis Ecclesiis, S. Synodus vestigiis sexti Canonis Conc. Chalcedonensis inhærendo statuit, ut nullus imposterum ordinetur, qui illi Ecclesiæ aut pio loco, pro cujus necessitate aut utilitate assumitur, non adscribatur, ubi suis fungatur muneribus, nec incertis vagetur sedibus. Quod si locum inconsulto Episcopo deseruerit, ei Sacrorum exercitium interdicatur.* Et ex his verbis colligitur pœnam illam non incurri ipso facto, sed esse ferendam ab Episcopis, qui tamen passim in variis neque gravibus causis absentiæ dissimulant.

2318. Q. 334. *Quid sit dicendum circa preces vel Missas, quæ in Ordinatione injunguntur ab Episcopo.* R. §. 1. Episcopus secundùm *Pontificale Rom.* post Ordinationem dicit: *Singuli ad primam tonsuram vel ad quatuor minores Ordines promoti dicite semel septem psalmos pœnitentiales cum litaniis, versiculis & orationibus. Ad Subdiaconatum vel Diaconatum, Nocturnum talis diei; Ad Presbyteratum verò ordinati, post primam vestram Missam tres alias Missas, videlicet unam de Spiritu S., aliam de B. Maria semper Virgine, tertiam de fidelibus defunctis dicite, & omnipotentem Deum etiam pro me orate. Quod illi devotè suscipiunt & respondent se facturos.* Circa quæ,

§. 2. *Suar. Az. Less. Laym.* & alii cum *Aversa* q. 2. f. 13. dicunt ista esse persolvenda sub mortali, quorum sententiam *Steph.* t. 5. d. 4. n. 72. dicit esse probabiliorem, quia Episcopus potest, & quando aliud non declarat, censeri debet graviter imperare, cùm hæc materia sit gravis. E contrà *Sot. Valent. Dian. Castrop. Pelliz. Lohn. Gob.* in Exp. tr. 3. n. 713. & t. 8. nu. 771. dicunt esse tantùm obligationem decentiæ, non autem sub peccato, saltem non sub mortali, quia licèt sub mortali posset imperare, tamen cùm hactenus id non declarârint Episcopi, tenenda est benignior interpretatio, præsertim cùm sciant ordinatos satis oneratos esse Horis recitandis & communiter aliis divinis Officiis satagendis. Quidquid sit, videtur saltem fore veniale, si id negligatur, nam imperativè injungitur ab Episcopo, qui sub veniali obligare potest ad materiam gravem, secundùm dicta l. 1. n. 668. essetque inordinatum Superiori in hoc non obtemperare. 2319.

§. 3. Nocturnum, quod præscribitur Subdiaconis & Diaconis, non necessariò est Nocturnum istius diei, quo fit Ordinatio, sed cujuscumque, quem Episcopus designat, *Gob.* t. 8. n. 772. Missæ autem Presbyteris injunctæ non leguntur primis diebus impeditis post primam Missam, sed diebus primis non impeditis, id est, quibus licebunt votivæ & de Requiem. *Sennyei* De Missa n. 162. 2320.

Q. 335. *Quid notare debeat Neo-presbyter consecrans cum Episcopo.* R. §. 1. Hunc ritum & consuetudinem Ecclesiæ Romanæ esse licitum ac laudabilem, certum est, uti contrà *Dur. Sot.* & alios rectè ostendunt *Mendo* diss. 12. nu. 50. & *Aversa* De Euch. q. 10. f. 2. ita enim decrevit *Inn. III.* observat Ecclesia, docent *S. Th.* & Catholici communissimè. 2321.

§. 2. Neo-presbyter curare debet, ut verba consecrationis absolvat cum Episcopo, non ante nec post, unde formare debet hanc intentionem, *si verba absolvero cum Episcopo, volo consecrare, aliàs non:* Si enim absolutè volens consecrare verba absolveret ante Episcopum, Episcopus nil consecraret, quod videtur inconveniens: è contrà si absolveret post Episcopum, ipse ordinatus nihil posset consecrare, quia nihil superesset consecrabile, ergo frustra proferret formam volens consecrare, ita *Suar.*, *Aversa* suprà, *Gob.* t. 3. n. 116. & t. 8. n. 131. Ad tollendum omnem scrupulum satis est, si Neo-presbyter conetur verba absolvere cum Episcopo, & velit facere, quod ibi vult fieri Ecclesia, aut sicut meliori modo fieri potest; Imò docet *Gob.* t. 8. n. 132. cum aliis contra *Dicast.* & *Quintanadv.* non esse obligationem saltem gravem, ut Neo-Presbyter consecret cum Episcopo, cùm nulla lex graviter obligans ostendi possit, attamen videtur esse standum consuetudini Ecclesiæ & præscripto Pontificalis. 2322.

§. 3. Potest Neo-Presbyter hanc primam Missam, quam cum Episcopo legit, offerre pro altero, non aliter ac si solus legeret, reipsa enim consecrat & substantialiter ponit Sacrificium, *Gob.* t. 3. n. 117. Attamen non videtur pro tali Missa accipere posse stipendiũ, tum quia petens censetur velle aliam cum omnibus ordinariis ceremoniis & actionibus ad altare peragendã, tum præcipuè, quia dubium est, an cõsecret, eò quòd fortè verba non absolvat cum Episcopo. 2323.

Q. 336.

2324. Q. 336. *Quandonam legi debeat alia prima Missa.* ℞. De Jure communi non est determinatum certum tempus: S. *Ignatius Lojola* scribitur ad sesqui annum exspectâsse, ut eò meliùs præpararet, *Gob.* t. 3. n. 486. In *Synodo Colon.* suprà c. 4. §. 9. sic statuitur: *Sacerdotes intra 40. dies ab Ordinatione sua juxta antiquam consuetudinem primitias suas celebrent: & si qui præscripto tempore id non præstiterint, denuncientur ac debitè puniantur.*

2325. Q. 337. *Quid denique circa Ordinantes & ordinatos sit notandum.* ℞. De horum Officiis & obligationibus satis dictum est. Coronidis loco pono trium Sanctorum sententias. S. *Augustinus* relatus à *Gratiano* in Decreto dist. 40. Cap. *Ante omnia dicit, nihil apud Deum esse miserabilius & tristius, & damnabilius Officio* Episcopi aut Presbyteri, si perfunctoriè agatur. S. *Antoninus* in Chronicorum opere tit. 11. c. 1. §. 4. de S. *Leone* I. Papâ refert, *Eidem ad sepulchrum B. Petri oranti & jejunanti, & ut peccatorum suorum veniam Petrus impetraret, petenti, apparuit Petrus ipse dicens: Deprecatus sum pro te Dominum, & omnia peccata tua tibi dimisit: solummodo de manûs impositione debes inquiri, id est, si bene vel aliter alicui manus imposueris, scilicet conferendo Ordines vel Beneficia.* S. *Chrys.* Homiliâ 3. in Acta Apostol. post medium ait: *Non temerè dico, sed ut affectus sum ac sentio, non arbitror inter Sacerdotes multos esse, qui salvi fiant, sed multò plures, qui pereant;* cujus assertionis suæ causas ibidem plures affert, & subdit, *Ne mihi dixeris igitur, peccavit Presbyter aut Diaconus, omnium horum crimina redundant in caput eorum, qui hos elegerunt.*

LIBRI SEXTI
PARS TERTIA.
TRACTATUS SEXTUS.
DE MATRIMONIO.

Priusquam aggrediar materiam hujus tractatûs, resolvendæ sunt aliquæ quæstiones velut præliminares.

Num. 1. *Quæstio I. Quæ sit genuina significatio aliquorum terminorum, quorum erit frequens usus in his materiis.* ℞. §. 1. Matrimonium significat contractum, quo mas & fœmina de præsenti tradunt sibi mutuum in sua corpora dominium ad usum humanæ generationis: hinc à *Perez* definitur: *conjunctio maritalis.* Dicitur autem *Matrimonium*, vel, quia communiter *matres facit*, vel quia est *matris munus*, inquit S. *August.* l. 19. contra Faustum; vel, quia est præcipuè *matris onus*, uti habet S. *Th.* in suppl. q. 44. a. 2. ipsis enim incumbit præcipuè fovere, gestare & educare proles. Alio nomine latinis, dicitur connubium, græcis γάμος à δάμος, quod *domare* significat, mutato δ in γ, δάμος, γάμος, ideo, quia fœminas seu potiùs conjuges domat, *Arcud.* de concord. occid. & orient. Eccles. l. 7. c. 1. Et inde sunt nomina, monogamus, bigamus, polygamus; unius, duarum, plurium uxorum vir &c.

2. §. 2. Matrimonium dicitur *legitimum* sive *legale*, *ratum*, *consummatum*. *Legitimum*, quod conformiter ad leges naturæ perficitur solo consensu contrahentium, quale est apud infideles, fuitque in lege naturæ & Judaica. Et quamvis secundùm se exigat perpetuitatem aliquam, tamen ex causis dissolvi potest, uti dicetur à num. 401. *Ratum*, quando est Sacramentum, attamen carnali copulâ necdum consummatum, estque minùs solubile, quàm legale. *Consummatum*, quando jam est copulâ carnali perfectum, & tum est omnino insolubile quoad vinculum, quamvis solubile sit quoad torum.

3. §. 3. Per sponsalia ordinariè significatur *futurarum nuptiarum promissio*, can. 3. 30. q. 5. *Dicta sunt à spondendo, nam moris fuit veteribus stipulari & spondere sibi uxores*, L. 2. ff. De sponsal. Et specialiter hìc requiritur, ut sponte fiant, atque ideo aliqui putant, sponsalia dici à *sponte* promittendo. Quandoque per sponsalia intelligitur Matrimonium ipsum, & sponsalia de præsenti dicuntur Matrimonium ratum; conjuges autem in Matrimonio dicuntur sponsi de præsenti, *Sanch.* l. 1. d. 1. n. 1.

4. §. 4. Nuptiæ sæpe idem significant, quod Matrimonium, hinc L. 1. ff. De ritu nuptiarum, dicitur: *Nuptiæ sunt conjunctio maris & fœminæ, & consortium omnis vitæ, divini & humani Juris communicatio.* Dicuntur nuptiæ, eò quòd puellæ nupturæ pudoris gratiâ se velo, quasi nube, obtegebant, *Catech. Rom* hìc c. 1.

§. 5. Per conjuges significantur mas & fœmina conjuncti in Matrimonio, quod dicitur conjugium à conjungendo, quia uxor, cum viro quasi uno jugo adstringitur, *Catech. Rom.* suprà. Propriè autem loquendo *uxor & maritus* dicuntur illi, qui sunt conjuges in Matrimonio, nihilominus, quando lex in favorabilibus loquitur de sponsis, uxore, marito, per sponsos intelliguntur etiam illi, qui sunt in Matrimonio rato, sed nondum consummato, per uxorem autem & maritum etiam intelliguntur Sponsi de futuro: E contrà in odiosis per uxorem & maritum intelliguntur illi soli conjuges, qui consummârunt Matrimonium, nisi obstet peculiaris ratio petita ex verbis vel aliunde propter quam prudenter judicetur intelligi etiam alios, *Sanch* à n. 2. *Gob.* tr. 10. à n. 2. 5.

§. 6. In antiqua lege, in qua licebat viro habere plures legitimas conjuges, illæ dicebantur uxores, quæ assumebantur ad generationem prolis, & gubernationem domûs. E contrà illæ dicebantur concubinæ, quæ tantùm ad generationem prolis assumebantur. In nova lege & sæpe in Jure Canonico apud *Krimer* quæstionum Canonicarum l. 4. à num. 571. uxores dicuntur, quæ copulantur cum omnibus solennitatibus ab Ecclesia præscriptis: E contrà concubinæ dicuntur, vel quæ verè copulatæ sunt sine accidentalibus solennitatibus Ecclesiæ, vel quæ sine ullo Matrimonio domi retinentur ad libidinem, & concubinas in hoc secundo sensu nullibi approbant Canones. 6.

§. 7. *Divortium, vel à diversitate mentium dictum est, vel quia in diversas partes eunt, qui distrahunt Matrimonium*, L. 2. ff. de divort. & repud. vel potiùs dicitur à *divertendo*, quia ab invicem discedunt. Reliqua per decursum explicabuntur. 7.

Q. 2. *Quinam sint præcipui hæreticorum errores, & quænam doctrina Scripturæ ac Conciliorum circa Sacramentum Matrimonii.* ℞. §. 1. Multi hæretici, item aliqui politici seu potiùs athei dicunt Matrimonium non esse necessarium, eò quòd licitus sit concubinatus, & 8.

& pro hoc abutuntur variis textibus Juris, etiam canonici, ubi videtur approbari: sed n. 6. dixi, quo sensu accipiatur concubinatus, quando dicitur licitus. De soluto autem concubinatu dicit *Trid.* sess. 24. De ref. Matr. c. 8. *Grave peccatum est homines solutos concubinas habere; gravissimum verò & in hujus magni Sacramenti contemptum admissum, uxoratos quoque in hoc damnationis statu vivere &c.* Vultque eos omnes excommunicari, & tales mulieres plecti ac proscribi.

9. §. 2. *Simon Magus*, *Marcion*, aliique apud *Aversam* hic q. 1. f. 1. negârunt Matrimonium ejusque usum esse licitum, & *Apostolus* 1. *ad Timoth.* 4. v. 3. prædixit, fore hæresin *prohibentium nubere*, sed error ille confutatur, imprimis ex asserta per Scripturas institutione Matrimonii *Genesis* 1. & 2. & ex pluribus aliis Scripturis, ex quibus sequitur etiam Matrimonii usum, qui est ejus finis, etiam esse licitum, & ideo *Apost.* 1. *ad Corinth.* 7. v. 5. ad vitandam fornicationem mandat, Matrimonii usum, patetque idem tum ex necessitate ad propagandum genus humanum, tum ex sensu totius Ecclesiæ.

10. §. 3. Antiqui hæretici cum *Simone Mago* negârunt Matrimonium esse à Deo institutum, docebant enim à Deo permitti promiscuum usum cujuscunque fœminæ: *Luther. Calvin.* & plerique recentiores hæretici fatentur quidem Matrimonium esse à Deo institutum, sed negant esse elevatum ad causandam gratiam, adeoque volunt non esse Sacramentum, uti fusè refert *Bellarm.* tom. 3. controv. I. de Matr. c. 1. sed hæretici antiqui clarè convincuntur ex Scriptura, quæ *Matth.* 19. v. 6. dicit: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Quamvis autem pertinacia recentiorum non possit clarè expugnari per solum verbum Dei scriptum, uti constat ex illis, quæ adducit *Bellarm.* c. 2. tamen sufficit nobis verbum Dei traditum ex testimonio tum Ecclesiæ græcæ & latinæ, tum antiquissimorum PP. quos refert *Bellarm.* c. 3. & 4. Et accedit definitio Ecclesiæ per *Florentin.* post sess. ult. in Decreto *Eugen. IV.* ad Armenos, ubi ait: *Septimum Sacramentum est Matrimonii, quod est signum conjunctionis Christi cum Ecclesia secundum Apostolum dicentem: Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.* *Trid.* autem sess. 24. Can. 1. ait: *Si quis dixerit, Matrimonium non esse verè & propriè unum ex septem legis Evangelicæ Sacramentis à Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre, anathema sit.* v. *Aversf.* q. 1. f. 3. Communior autem sententia Theologorum est cum *Sanch.* l. 2. d. 4. quòd Matrimonium pro lege naturæ institutum sit *Genesis* 1. v. 28. *Masculum & fœminam creavit eos, benedixitque illis Deus, & ait: Crescite & multiplicamini & replete terram.* Pro lege scripta confirmatum est *Deuter.* 25. v. 5. *Quando habitaverint fratres simul, & unus eorum absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater ejus, & suscitabit semen fratris sui.* Pro lege gratiæ evectum est ad rationem Sacramenti, *Matth.* 19. *Dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una, itaque jam non sunt duo, sed una caro: quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Vide *Kugler* de Matr. à n. 16.

Objicies. Nullum Sacramentum pugnat cum virtute, aut cum alio Sacramento, sed Matrimonium pugnat cum continentia, & cum Sacramento Ordinis sacri, ergo. R. n. min. nam imprimis continentia conjugalis convenit Matrimonio, virginalem autem non contemnit, sed prætermittit, quia non est obligatio semper sequendi perfectiora. Deinde de se non excludit Sacramentum Ordinis, nam etiam conjugati ordinantur, sed Ordines sacri propter decentiam majorem postulant abesse Matrimonium, non ratione sui, sed status & usûs, qui minùs convenit sacris functionibus.

§. 4. *Valentinianus* Imperator alioqui Catholicus, ut posset plures simul habere uxores, decrevit polygamiam esse licitam. Errorem illum secutus est *Lutherus* apud *Bellarm.* suprà c. 10. dicens, id à Deo prohibitum non esse. Idem tenuerunt plures apud *Pignat* in novissimis consult. 118. Sed *Trid.* Can. 2. ita definivit: *Si quis dixerit licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nullâ lege divina esse prohibitum, anathema sit.* Ex quo Canone aliisque tum Conciliis, tum Canonibus apud *Mendo* in Statera diss. 12. n. 36. *Aversam* q. 14. f. 1. *Pignat.* tom. 1. consf. 115. n. 6. videtur certum contra *Cajet.* dispensare non posse Papam, ut quis habeat plures uxores. Manet tamen controversum, quâ lege divinâ id prohibitum sit; *Bellarm.* c. 11. putat, lege divinâ naturali, in qua Deus post diluvium dispensârit pro antiquo testamento cum Hebræis ad multiplicandum fidelem populum, quam concessionem aliqui putant etiam extensam esse ad Gentes, ad propagandum genus humanum diluvio universali imminutum; quæ causæ nunc cessant, ideoque nequidem gentilibus licita nunc est polygamia. Videri potest *Aversa*, qui dicit, Deum eo tempore tantùm mutâsse materiam Juris naturæ, in quantùm uni viro dederat potestatem tradendi & acquirendi dominium corporum respectu plurium uxorum, sicuti cum Hebræis non dispensavit in furto, sed dederat potestatem in bona Ægyptiorum. Videri etiam potest *Mastrius* n. 53. ubi dicit polygamiam plurium virorum cum una muliere nunquam esse permissam à Deo, attamen permitti posse, si Deus impediret inconvenientia ex ejusmodi copulis aliàs oritura, v. g. si faceret non impediri generationes per confusionem seminum, sed tot nasci proles, quot viri talem mulierem cognoscerent. 11.

§. 5. *Luth. Calvin. Kemnit.* & alii apud *Bellarm.* c. 15. docuerunt, Matrimonium etiam consummatum, esse quoad vinculum solubile. Alii dixerunt Matrimonium tantummodo ratum non esse solubile, nequidem per professionem religiosam. Alii, quos refert *Bellarm.* c. 14. dixerunt manente Matrimonio quoad vinculum non posse fieri divortium quoad torum. Sed omnia opposita sunt de fide, nam *Florent.* suprà enumerans bona Matrimonii, *tertium* bonum inquit, *est indivisibilitas Matrimonii, propter hoc, quòd significat indivisibilem conjunctionem Christi & Ecclesiæ: quamvis autem ex causa fornicationis liceat tori separationem facere, non tamen aliud Matrimonium contrahere fas est, cùm Matrimonii vinculum legitimè contracti perpetuum sit.* *Trid.* Can. 5. ait: *Si quis dixerit propter hæresin, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam à conjuge dissolvi posse Matrimonii vinculum, anathema sit.* Can. 6. *Si quis dixerit Matrimonium ratum non consummatum per solennem Religionis professionem alterius conjugum non dirimi, anathema sit.* Can. 7. *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cùm docuit & docet juxta Evangelicam & Apostolicam doctrinam propter adulterium alterius conjugum Matrimonii vinculum non posse dissolvi, & utrumque vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse altero conjuge vivente aliud Matrimonium contrahere, mœcharique eum, qui dimissâ adulterâ aliam duxerit, & eam, quæ dimisso adultero alii nupserit, anathema sit.* Can. 8. *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cùm ob multas causas separationem inter conjuges quoad torum, seu quoad habitationem ad certum incertumve tempus fieri posse decernit, anathema sit.* Et hæ veritates Catholicæ videri possunt ex verbo Dei, SS. PP. & ratione probatæ apud *Bellarm.* c. 14. & seqq. Et quidem Matrimonium ratum solvi per vota solennia Religionis, pluribus probat *Bellarm.* tom. 2. lib. 2. de Monachis. c. 38. Licere autem conjugibus se toro separare, & ex mutuo consensu vovere continentiam, probat ibid. c. 37. Plura de indissolubilitate addentur postea à n. 401. 12.

§. 6.

13. §. 6. Luth. Calvin. aliique hæretici apud Bellarm. suprà de Monachis c. 6. docuerunt, statum Matrimonii esse æquè perfectum ac statum virginitatis aut cœlibatûs, nec aliquid majoris perfectionis habere consilia, quæ vocamus evangelica. sed damnantur à Scriptura 1. ad Corinth. 7. v. 38. *Qui Matrimonio jungit virginem suam, bene facit, & qui non jungit, melius facit*; quod ipsum pluribus ibi asseritur. Hinc Trid. sess. 24. Can. 10. ait: *Si quis dixerit statum conjugalem anteponendum esse statui virginitatis vel cœlibatûs, & non esse melius ac beatius manere in virginitate aut cœlibatu, quàm jungi Matrimonio, anathema sit.* Potestque hæc veritas catholica videri etiam ex aliis Conciliis, PP. & ratione probata apud Bellarm. suprà c. 7. & seqq. & speciatim circa professionem statûs continentiæ c. 22. & seqq. An autem, si omnes Laici periissent, Religiosi & Clerici tenerentur inire Matrimonium, videri potest Aversa q. 1. s. 2. §. ult.

14. §. 7. Luth aliique hæretici, quos refert Bellarm. suprà de Matr. c. 21. & seqq. docuerunt, perperam ab Ecclesia constituta esse impedimenta dirimentia Matrimonium, ac speciatim aliqua consanguinitatis & affinitatis; item illud de voto solenni; sed damnantur à Trid. Can. 4. *Si quis dixerit Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta Matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errâsse, anathema sit.* Can. 3. *Si quis dixerit eos tantum consanguinitatis & affinitatis gradus, qui Levitico exprimuntur, posse impedire Matrimonium contrahendum, & dirimere contractum, nec posse Ecclesiam in nonnullis eorum dispensare, aut constituere, ut plures impediant & dirimant, anathema sit.* Can. 9. *Si quis dixerit Clericos in sacris Ordinibus constitutos vel Regulares castitatem solenniter professos posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse non obstante lege ecclesiasticâ vel voto, & oppositum nihil aliud esse, quàm damnare Matrimonium, posseque omnes contrahere Matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiamsi eam voverint, habere donum, anathema sit, cùm Deus id rectè petentibus non deneget, nec patiatur nos supra id, quod possumus, tentari.* Possuntque errores illi videri pluribus confutati apud Bellarm. suprà.

15. §. 8. Calv. & Kemnit. apud Bellarm. tom. 3. de Matrimonio c. 31. reprehendunt Ecclesiam, eò quòd observet tempora Matrimonii contrahendi, certas ceremonias & benedictionem in eo contrahendo, sed damnantur à Trid. Can. XI. *Si quis dixerit prohibitionem solennitatis nuptiarum certis anni temporibus superstitionem esse tyrannicam ab ethnicorum superstitione profectam, aut benedictiones & alias ceremonias, quibus Ecclesia in illis utitur, damnaverit, anathema sit.* Et hunc quidem benedictionis usum esse antiquissimum, demonstrat ex Conciliis & SS. PP. Avers. q. 10. s. 1.

16. §. 9. Novatiani, Montanistæ, Tertullianus damnârunt secundas nuptias, sed certum est esse licitas, non tantùm secundas, sed & tertias, aliásque plures, quia nullo jure prohibentur, imò & positivè permittuntur à Conciliis & SS. PP. apud Arcud. l. 7. c. 27. & 29. Quòd autem in quibusdam Conciliis pœna imponatur sæpiùs nubenti, ideo est, quia plures nuptiæ plerumque sunt signum incontinentiæ: de cætero Apostolus ad Rom. 7. v. 3. ait, *si mortuus fuerit vir ejus, liberata est à lege viri, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro.* Primâ ad Corinth. 7. v. 9. loquens de non nuptis & de viduis, *quòd si non se continent, nubant*, & v. 39. *Si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult, nubat.* 1. ad Timoth. 5. loquens de viduis, *volo ergo juniores nubere*; si nempe sit periculum incontinentiæ. Et quod viduæ, idem viduo licitum est, quia quoad ista sunt pares, uti rectè Arcud. suprà & pluribus c. 10. Videri potest etiam Aversa q. 14. s. 2. Quomodo verò secundæ nuptiæ, quamvis prohibitæ non sint, tamen etiam in Jure sint odiosæ, ac passim improbentur, adjectis etiam quibusdam quasi pœnis, latè habet Tiraquell. tom. 4. tr. 4. ad L. Boves à nu. 141. & breviùs Krimer à nu. 1807. Denique secundas ejusmodi nuptias esse verè Sacramentum, videtur esse de fide, cùm sint verissimum Matrimonium inter fideles initum ex intentione Sacramenti. Nec obstat, quòd tale Matrimonium sive bigamia non repræsentet unionem Christi cum Ecclesia. nam secundùm se consideratum repræsentat, cùm sit conjunctio unius cum una, quamvis consideratum respectivè ad prius conjugium id non repræsentet, sed hoc non obstat rationi Sacramenti, cùm absolutè & secundùm se consideratum hanc rationem habeat.

Q. 3. *Quis sit Judex competens in causis matrimonialibus.* ℞. §. 1. Causæ de dote, sponsalitia largitate, alimentatione, successionibus, hæreditatibus, pertinent ad forum civile, sunt enim merè temporales, Bellarm. suprà de Matri. c. 32. Sanch. l. 10. d. 8. n. 15. Aversa q. 9. s. 1. Rectè tamen notant multi cum Delb. De imm. Eccles. c. 10. d. 6. s. 3. & Sperell. decis. 1. n. 15. & decis. 138. à n. 107. Judicem ecclesiasticum, postquam cognovit principaliter de Matrimonio, posse incidenter & accessoriè, cognoscere de causa dotis per Cap. De prudentia, De donatio. inter vir. & uxor. Item si causa sit pia, uti si puella sit pauper, & requirat Judicem ecclesiasticum, Cap. Per tuas, Qui filii sint legitimi. Similiter docent cum multis contra alios multos Sperell. n. 17. & Delb. s. 5. posse etiam Judicem Ecclesiasticum, si requiratur, causâ pietatis cognoscere de alimentatione præstanda spurio. Item s. 7. docet Delb. si hæredes intra annum non exequantur legata, etiam profana, posse etiam apud Judicem Ecclesiasticum conveniri ratione pietatis, quia defunctus est persona miserabilis, quæ se juvare non potest. Et ex illis, quæ habet Sperell. in decisione 156. & 158. item Pignat. tom. 3. cons. 24. probatur pupillos, viduas, virgines; item mulieres habentes viros tantùm inutiles, posse confugere ad Judices Ecclesiasticos, sunt enim tum causæ piæ. 17.

§. 2. Si agatur de valore vel invaliditate sponsalium, pertinet ad solum forum Ecclesiasticum, quia ratione finis, qui est Sacramentum Matrimonii, causa est spiritualis, Abb. Rosel. Palud. Sanch. Sperell. decis. 1. num. 12. De dissolutione sponsalium dicetur num. 215. 18.

§. 3. Ex Cap. Tuam, De ordine cognitionum, constat, quòd causæ circa proclamationes, contractum, valorem, partes Sacramenti Matrimonii, benedictionem sacerdotalem, & similia, pertineant ad Judicem Ecclesiasticum: & de his intelligitur Trid. sess. 24. can. 12. *Si quis dixerit causas matrimoniales non spectare ad Judices Ecclesiasticos, anathema sit.* Per Judicem autem Ecclesiasticum intelligitur hic Episcopus, vel cui ille committit, nam Trid. sess. 24. De ref. c. 20. ait: *causæ Matrimoniales non Decani, Archidiaconi, aut aliorum inferiorum judicio, etiam visitando, sed Episcopi tantum examini & jurisdictioni relinquantur.* Hinc si quæratur, an hoc vel illud Matrimonium sit licitum aut validum, id spectat ad Episcopum, ita ut invalida sit decisio aliorum, etiamsi partes in alios compromittant, Covarr. Tann. Sperell. decis. 9. n. 9. & decis. 8. n. 30. 19.

§. 4. Harum causarum cognitionem potest Episcopus etiam inferioribus Prælatis delegare. Vicarius autem Generalis non potest has causas cognoscere sine speciali commissione, Barb. De potest. Episc. alleg. 54. n. 94. Krimer n. 1528. 20.

§. 5. Causæ de gradibus cognationis, divortiis, impedimentis, principaliter pertinent ad Judicem Ecclesiasticum, quamvis, in quantum concernunt naturales contractus, possint etiam pertinere ad sæculare, Bellarm. suprà: sed notat Pignat. tom. 8. cons. 111. in talibus legem civilem debere cedere Ecclesiasticæ, & ita quamvis Justinianus permiserit conjugia consobrino- 21.

rum, tamen Canon, *Quædam lex*, 24. q. 3. id rejicit, & observari debet Canon ille.

22. §. 6. Putant *Anchar. Abb.* aliique Juristæ communiter cum *Marta*, quando agitur de possessorio Matrimonii, laicum posse esse Judicem, quia, an Matrimonium de facto fuerit (quod regulariter habetur ex attestatione Parochi) adeoque manuteneri debeat, est res purè facti, quæ Matrimonii valorem non attingit, ideoque omnem possessionem cujuscunque rei spiritualis, v. g. Beneficii, esse aliquid facti, ac pertinere etiam ad Judicem civilem, docent aliqui ex Cap. *Cum nostris*, De concess. præb. uti refert *Delb.* c. 7. d. 7. f. 1. Addunt aliqui apud *Sperell.* decis. 9. n. 3. licèt Matrimonium, prout est Sacramentum, sit res spiritualis, attamen prout est contractus, esse quid civile, ideoque etiam ad Judicem sæcularem pertinere conjuges ad mutuam fidem servandam compellere. Oppositum tenent *Covarr. Delb.* c. 10. d. 5. & Canonistæ communiter: Rationem dat *Sperell.* decis. 8. & 9. tum quia, ad quem spectat causa principalis, etiam spectat accessoria, L. *Nulli* Cod. De judiciis, cap. 1. De causa possess. & propriet. tum maximè, quia in causa de possessorio semper probari debet titulus saltem coloratus, hujus autem probatio in hac materia, secundùm omnes, spectat ad solum Judicem Ecclesiasticum.

23. §. 7. Si agatur de aliquo puniendo, v. g. qui clandestinè vel sine proclamationibus vel cum impedimento Matrimonium init, quamvis ad forum Ecclesiasticum spectet declarare, an clandestinitas intervenerit, tamen suppositâ aliunde notoriâ illorum certitudine putant *Sanch. Tann. Gob. Loth, Krimer* nu. 1509. & alii, causam punitionis esse fori mixti, & posse præveniri à foro civili, uti fit in aliis contractibus civilibus, quia Matrimonium olim fuit contractus civilis, neque videtur adhuc constare, quòd quoad ista desierit esse subjectus Jurisdictioni civili, adeoque forum civile videtur manere in possessione, quamvis contradicant *Decius* & alii, eò quòd ille contractus jam ad rationem Sacramenti sit à Christo elevatus. Putant tamen multi, Judicem sæcularem cogere posse ad servanda sponsalia, uti cogere potest ad servandam fidem aliorum contractuum, quamvis juramento sint confirmati: & universaliter docent *Aversa* q. 6. f. 8. & *Pignat.* tom. 8. consf. 87. Principes sæculares posse per leges pœnales coadjuvare leges Ecclesiasticas, sic enim videmus per eos constitui pœnas contra blasphemos, perjuros, hæreticos, maximè cùm spectet etiam ad gubernationem civilem, ut omnia etiam circa sponsalia & Matrimonia ritè observentur. Imò posse Judicem sæcularem per censuras compelli ad assistendum Judici Ecclesiastico requirenti, docent *Farin. Menoch. Barb.* & alii cum *Pignat.* tom. 9. consf. 130. num. 89. Quòd si attingatur causa sanguinis, solus laicus est Judex competens, quia Clericis prohibetur, ne attingant causas sanguinis. Quisnam sit Judex in causa concubinatûs, non convenit inter Doctores: *Pignat.* tom. 9. consf. 130. à n. 84. putat etiam ad forum civile pertinere, hinc multi dicunt dari locum præventioni, adeoque esse mixti fori. Videri possunt multa de hoc apud *Pignat.* totâ illâ consultat.

24. §. 8. Si laicus in delicto mixti fori sit à Judice Ecclesiastico condemnatus vel absolutus, non potest à Judice laico propter idem delictum molestari, uti latè probant *Sperell.* decis. 134. & *Pignat.* tom. 5. consult. 44. Hoc tamen non obstante docet cum aliis *Sperell.* decis. 92. & 137. n. 48. si Judex laicus prævenerit, & pœnâ temporali puniêrit, posse Ecclesiasticum adjicere Ecclesiasticam, & v. g. excommunicare. Hinc etiam *Krimer* n. 582. & alii dicunt, si Judex laicus mulctârit concubinarium, posse Ecclesiasticum eundem corrigere, quia licèt punitus in uno judicio, non debeat puniri in alio, tamen quando unus Judex tantùm agit ad punitionem, uti facit laicus, Judex Ecclesiasticus, qui non tam agit ad punitionem, quàm ad correctionem, non ideo debet censeri per præventionem exclusus.

§. 9. Si agatur de divortio quoad vinculum, solus Ecclesiasticus est Judex. Can. *Sæculares* 33. q. 6. Can. *Multorum* 35. q. 6. Cap. *Per venerabilem*, Qui sint filii legit. Cap. *Tuæ fraternitatis*, De procuratoribus. Cap. *Porrò.* & Cap. *De illa.* De divortiis, ubi dicitur, si etiam parentela esset publica & notoria, absque judicio Ecclesiæ ab ea separari non poterit. Etiam quando agitur de divortio, quoad torum tantùm, aut habitationem, ratione hæresis vel adulterii, adeundus est solus Judex ecclesiasticus, *Sanch.* l. 10. d. 8. nu. 15. *Castrop.* d. 3. p. 6. §. 5. *Gob.* in Quin. tr. 5. c. 36. nisi alicubi esset consuetudo contraria, sicuti solet Judex laicus se informare de sævitia mariti &c. Et quia secundùm antè dicta, si causa principalis spectet ad Judicem Ecclesiasticum, etiam ad eum spectat accessoria, sequitur, si Ecclesiasticus deciderit de valore Matrimonii, ad eum spectare etiam agere de causis divortii, de constituenda vel restituenda dote, *Sperell. Gob. Loth, Delb.* Crimen polygamiæ spectare ad forum ecclesiasticum, demonstrat *Pignat.* tom. 1. consf. 115. & in novissimis consult. 118. 25.

§. 10. Quamvis secundùm dicta n. 17. causa dotis spectare possit ad Judicem laicum, etiam quando per se & principaliter agitur causa dotis restituendæ post divortium, putat tamen *Krimer* n. 1793. quamdiu lis pendet apud Judicem ecclesiasticum super causa divortii, non posse laicum se ingerere pro muliere in dotis repetitionem, nisi ab ecclesiastico priùs fuerit decisum, quòd mulier justè divertat ob culpam viri, *Sanch.* l. 4. d. 4. *De Luca* De Matri. disc. 11. Quis Episcopus judicare debeat de divortio, dicam num. 430. 26.

§. 11. Circa Clericum conjugatum, an gaudeat privilegio fori ecclesiastici, videntur tenenda seqq. ex illis, quæ fusè disputat *Pignat.* tom. 1. consf. 45. 488. tom. 2. consf. 42. tom. 4. consf. 6. tom. 5. consf. 61. tom. 9. consf. 21. 36. 39. nempe 1. non gaudet, nisi authenticè probet se initiatum Tonsurâ: se post Matrimonium retinuisse habitum & Tonsuram, aut Clericatum reassumpsisse, se duxisse unicam eamque virginem. De variis probationibus Clericatûs agit fusè *Pignat.* tom. 9. consf. 45. 2. Si quis, postquam fuit judicio laicali ob crimen subjectus, suscipiat Tonsuram, Clericatus non prodest ipsi quoad bona, fortè nec quoad personam, cùm res præventa sit, & Clericatus subsecutus non invenerit personam liberam, sed jam affectam tribunali laico. 3. Si habitum & Tonsuram dimiserit, & hæc non reassumpserit, præsertim pluries ab Episcopo monitus, privari potest privilegio Clericali. 4. Si in habitu sæculari comprehensus sit à Curia sæculari, remanere debet sub potestate sæculari, donec definiatur, an gaudeat privilegio fori. Hoc autem definire, spectat ad Judicem ecclesiasticum, citato Judice laicali. 5. Filius Clerici conjugati, quamdiu pater vivit, etiam gaudet privilegio fori cum illo, *Pignat.* tom. 1. consf. 99. & 463. qui cum aliis idem extendit etiam ad uxorem, cum cujus consensu maritus sacrum Ordinem suscipit, sunt enim una caro: & universim ratione Matrimonii mulier sequitur forum viri, L. fin. Cod. De incol. L. *Cum quidam*, ff. De jurisd. omn. Jud. L. *Ea, quæ desponsata*, ff. Ad municip. 27.

§. 12. Si conjuges sint infideles, causæ matrimoniales eorum spectant ad Judicem sæcularem, quia Ecclesia non judicat de extraneis. Si autem eorum unus convertatur ad fidem, *Sanch.* l. 7. d. 3. nu. 9. putat, si fidelis litem moveat, debere fieri apud Judicem laicum, si infidelis, apud ecclesiasticum, 28.

quia

quia actor debet sequi forum Rei: è contrà *Pontius* l. 6. c. 1. n. 6. dicit, quamvis infidelis sit actor contra fidelem, interpellandum Judicem laicum, quia tale Matrimonium remanet in ratione puri contractûs humani: & hoc verum est, si litigetur de primo valore vel rebus spectantibus ad illum primum contractum: si tamen agatur de dissolutione talis Matrimonii, causa spectabit ad solum Judicem Ecclesiasticum, non ideo uti vult *Averf.* q. 9. f. 1. quasi Matrimonium respectu fidelis transeat in Sacramentum, sed ideo, quia secundùm dicenda à n. 405. Christus soli Ecclesiæ in favorem fidelium dedit potestatem tale Matrimonium dissolvendi.

29. §. 13. Ad agendum in causis matrimonialibus sufficit, si procurator habeat mandatum generale, uti cum aliis contra alios tenet *Sperell* decis. 25.

30. §. 14. Est hìc obiter notandum, quòd Assessor Judicii mixti, in quo tractantur causæ civiles & Ecclesiasticæ, possit esse etiam uxoratus, sic tamen, ut causæ spirituales non committantur laico, sed soli Ecclesiastico: & quamvis laici possint consuli aut etiam referre in causa Ecclesiastica, ac etiam accedente Episcopi consensu, secundùm aliquos authores, possit in eos simul cum clericis tanquam arbitros compromitti, Cap. *Per tuas* 9. De arbitris, quia consilium dare, aut arbitrium proferre non sunt actus Jurisrictionis spiritualis, *Clarus, Mol. Wiestner.* Instit. Canon. l. 1. tit. 29. num 29. Item quamvis laicis ab Episcopo delegari possint causæ pecuniariæ & aliæ similes merè civiles Clericorum & Ecclesiarum, *Gloss.* in Cap. *Decernimus* 2. De judiciis, *Abb. Laym. Barb. Wiestn.* n. 31.; tamen cap. *Decernimus*, expressè dicitur, non debere Prælatos negotia Ecclesiastica committere laicis tractanda: hinc *Fagnan.* in Cap. *Contingit*, De arbitris, pag. 609. ait, Laico non potest delegari causa spiritualis, nisi per Papam: & *Glossa* ad finem, V. *sed in laicum*, idem habet: unde *Conc. Chalcedon.* relatum Cap. *Si quis*, De foro compet. dicit, quòd Episcopi deligere possint alios Judices, intelligit *Glossa*, Ecclesiasticos, *Pirh.* l. 2. tit. 2. f. 3. nu. 71. *Fagnan.* in Cap. *Si quis.* nu. 7. Ideoque Clericus non potest sibi constituere Judicem laicum, etiamsi Episcopi & Adversarii consensus accedat, sed ad hoc requiritur authoritas Papæ, nam, inquit *Wagner.* in Cap. *Contingit*, Concilium dicit, *prohibemus, ne super rebus spiritualibus compromittatur in laicum, quia non decet, ut laicus in talibus arbitretur, sicut non convenit laicum judicare de spiritualibus &c.* Quòd si contraria est alicubi consuetudo, dicendum videtur, esse ex defectu Ecclesiasticorum qualificatorum, aut accessisse concessionem Papæ.

31. §. 15. Si Judici Ecclesiastico in hac materia controvertatur sua jurisdictio, potest ipsemet de hoc jure suo cognoscere, uti ex Jure, auctoritate & ratione probat *Sperell.* decis. 133.

32. §. 16. Si agatur de valore Matrimonii aliisque similibus, tractari debet summariè, de plano, ac sine strepitu Judicii; si autem agatur de adulterio, sive criminaliter, sive civiliter, opus est processu ordinario, uti pluribus *Krimer* à num. 2449. Quandonam dicatur agi criminaliter vel civiliter, dicam num. 432.

33. Q. 4. *Quis sit accusator vel testis competens in in causis matrimonialibus.* R. §. 1. Qui ob turpem quæstum accusat vel impedire quærit Matrimonium, non auditur, Cap. *Significante.* 5. Qui Matrim. accusare: Et ratio redditur, quia malitiis hominum non est indulgendum: quod valet de omni pravo fine: item de illo, qui sciens impedimentum, non denuntiavit, nisi probet se tum justè tacuisse, Cap. *Cum in tua*, ibid. Ex quo habetur sufficere, si juret, se primò postea intellexisse, & nunc manifestare non ex malitia.

§. 2. Si accusatio fiat circa impedimenta, quæ ipsi contrahentes removere, aut soli scire possunt, uti sunt servitus, error, defectus consensûs, impotentia, soli contrahentes sive conjuges accusare possunt: in aliis possunt etiam alii, per se loquendo: cæterùm qui scientes & tacentes Matrimonium invalidè contraxerunt, non sunt contra illud ulteriùs audiendi, Cap. 1. ibid. 34.

§. 3. Accusare ad separationem tori competit soli conjugi innocenti. Si maritus nolit uxorem adulteram accusare, admittitur pater adulteræ & cæteri cognati: imò & quandoque externi: non ita facilè admittitur uxor accusans virum de adulterio, quàm vir uxorem. 35.

§. 4. Qui Matrimonium contractum accusare possunt, admittuntur etiam ùt testes contra illud: attamen, per se loquendo, voce præsentes debent exponere de impedimento. Hactenus dicta pluraque alia videri possunt ex Jure deducta apud *Krimer* à nu. 1485. & 1500. 36.

Q. 5. *Quid notandum sit in materia de Matrimonio circa propositionem 1. damnatam ab Innoc. XI.* R. Propositio illa sic habet: *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti relictâ tutiore.* Circa quam, pro materia Matrimonii, notanda sunt sequentia cum communi ex *Gob.* tr. 10. à num. 732. & *Cardena* in 2. crisi diss. 2. à num. 514. 37.

§. 1. Ex damnatione illius propositionis sequitur, illicitum esse contrahere Matrimonium sequendo opinionem tantùm probabilem de illius valore relictâ tutiore, quæ ad valorem præterea requirit aliquid, quod non observatur, nisi accedat aliquid, ex quo valor talis Matrimonii redditur sufficienter certus: quamvis enim *Filguera* explicans hanc propositionem damnatam putet non prohiberi praxin illius in rebus, quæ non sunt de Jure divino, sed tantùm de Jure Ecclesiastico, uti sunt multa in materia Matrimonii; sententia tamen illa rejicitur ab omnibus. & ratio est, quia finis damnationis erat, ne Sacramentum exponeretur periculo nullitatis, cui exponitur, quando aliquid omittitur, quod ad valorem requiritur, etiam de Jure tantùm Ecclesiastico. 38.

§. 2. Dubium, quod in his materiis potest occurrere, est, vel Juris vel facti: tum est Juris, quando dubitatur de lege, v. g. si dubitetur, an detur lex, quæ prohibeat Matrimonium clandestinum: Dubium facti est, quando dubitatur de aliquo alio, quàm de lege, uti si dubitetur, an prior maritus sit mortuus; an hoc vel illud impedimentum sit contractum. Simili modo explicari debet duplex probabilitas vel certitudo, nempe Juris aut facti, quando probabile vel certum est dari vel non dari legem; aliquid distinctum à lege esse vel non esse factum. 39.

§. 3. Qui habet probabilitatem facti vel præsumptionem de eo, quòd existat impedimentum, nullam autem probabilitatem vel præsumptionem de carentia impedimenti, illicitè contrahit: similiter qui habet meram probabilitatem facti, nullam autem certitudinem de carentia impedimenti etiam ordinariè saltem, illicitè contrahit, quia agendo, quod est minùs tutum, exponit Sacramentum periculo nullitatis. *Dixi*, ordinariè saltem, propter dicenda nu. 42. 414. 538. 795. 40.

§. 4. Quando in quæstione facti ex conjecturis utrimque probabilibus resultat purum dubium, si hoc dubium sit vincibile, est illicitum contrahere, donec ita vincatur dubium, ut stet certitudo pro carentia impedimenti, alioquin Sacramentum adhuc exponitur periculo nullitatis, cùm aliunde non accedat certitudo de valore. Si autem resultet dubium omnino invincibile, contrahi potest Matrimonium, quia possessio tum est pro libertate, ideoque communiter 41.

niter docent Authores, quòd tale impedimentum tum desinat, utì habet *Sanch* l. 8. d. 6. nu. 18. Attamen excipe, si sit possessio pro impedimento, v. g. quando dubium est invincibile circa vitam prioris conjugis, utì dicetur à n. 671.

42. §. 5. Quando est vera probabilitas Juris, sive, quando circa valorem Matrimonii vel dispensationis sunt opiniones verè probabiles, id est, tales, quæ communiter admittantur à DD. tanquam probabiles, neque in praxi rejiciantur à Curia Romana, versentúrque circa valorem Matrimonii vel dispensationis, cum tali probabilitate licitum est contrahere Matrimonium, v. g. lex est, quòd cognatio spiritualis cum matre infantis contrahatur à Patrino, item, quòd Matrimonium contrahi debeat coram Parocho & testibus, item, quòd debeat esse consensus liber; tamen etiam probabile est, cognationem spiritualem non contrahi, si Baptismus sit privatim collatus ob necessitatem & periculum vitæ infantis; item probabile est, quòd quando Matrimonium initum est coram Parocho invito, aut initum est cum metu reverentiali, sit validum; cum tali probabilitate licitum est, & patrino postea inire Matrimonium cum matre talis baptizati, & contrahere coram Parocho invito, & consummare, quamvìs una pars contrahat ex metu reverentiali. Atque idem est de similibus opinionibus; ratio autem est, quia valor certus talibus Matrimoniis accedit ex approbatione aut dispensatione Ecclesiæ, quod convincitur partim ex consuetudine Ecclesiæ, quæ in Tribunalibus suis sæpe declaravit Matrimonium sic contractum esse legitimum, quas declarationes de singulis his exemplis affert *Cardenas*, consuetudo autem hic secundùm dicenda à nu. 517. habet vim abrogandi leges: partim ex responso *Alex. VII.* quo in materia Matrimoniorum dixit, ubi utrimque essent opiniones probabiles, ut Missionarii sequerentur illas, quæ pro conditione locorum ac hominum barbarorum essent favorabiliores: sicque innuit sequendo utramque partem talium opinionum non remanere impedimentum: Denique etiam ex eo, quia certum est causam Matrimonii esse favorabilem, certum autem etiam est, quòd in dubio semper standum sit pro valore actûs favorabilis, ergo certum est, quòd in dubio quocunque etiam positivo standum sit pro valore Matrimonii sive contracti, sive contrahendi: Et ideo l. 6. p. 1. à n. 111. dixi, certum esse, quòd Ecclesia suppleat in errore communi, & n. 117. addidi, etiamsi absit error communis, quòd adhuc suppleat, si adsit opinio verè probabilis in materia Juris, ac consuetudo sic operandi, quam non reprobet stylus Curiæ, ubi etiam exempla dedi in hac materia Matrimonii, valentque hæc, quamvìs dubitetur de valore propter aliquod requisitum, non tantùm ex Jure humano, sed etiam divino vel naturali, quia cùm Ecclesia sæpe adhuc decernat Matrimonia sic contracta esse valida, sequitur, quòd contrahenda etiam sint futura certò valida, si sic contrahantur, quod enim semel est invalidum, non convalescit manentibus eisdem circumstantiis. Itaque dicimus, quòd quando probabile est contractum matrimonialem esse vel fore validum, licèt fortè reipsa & coram Deo non foret validus, nisi Ecclesia suppleret, tamen Ecclesia tum suppleat, quæ à Deo habet potestatem faciendi valorem tali contractui, quamvìs probabiliter putetur etiam esse invalidus, & sic ex dispositione Ecclesiæ sit certò validus.

43. §. 6. Ex dictis sequitur eum, qui cum tali dubio speculativo suscipit Matrimonium ex sententia probabili relictâ tutiore, non peccare, nec incurrere pœnas per damnationem primæ propositionis intentatas, quia ob dispensationem Ecclesiæ accedit circumstantia, quæ sententiam illam ex directè probabili facit esse reflexè certam, & practicè tutam. Hæc generaliter dicta suo loco applicabuntur determinatis materiis.

CAPUT I.

De Sponsalibus.

DUBIUM I.

Quid sint Sponsalia.

RESP. Sunt promissio voluntaria, deliberata & mutua, signo sensibili expressa, futuri Matrimonii, inter personas Jure habiles. 44.

Dicitur I. *Promissio*; quia propositum non sufficit, cùm non inducat obligationem: Unde qui diceret, *Volo te accipere, habere aut ducere in uxorem*, non contraheret sponsalia, ùt *Bon to. 1. de sponsal q 1. p. 1.* docet ex aliis; quia hæc verba non promissionem, sed propositum promissionis tantùm significant; nisi tamen ex circumstantiis aliud colligatur.

Dicitur II. *Voluntaria & deliberata*, scilicet deliberatione sufficiente ad peccatum mortale, cùm sponsalia sub mortali obligent, *Dian p. 3. t. 4.* R. 273. ex *Sanch. Pontio, &c.* etsi *Bon. p. 4. n. 4.* plus requirat: Unde regulariter non sunt valida ante septennium completum, ùt docet *Kon. d. 21. a. 5. Sanch. l. 1. de Matr. d. 16.*, nisi malitia & prudentia suppleat ætatem, *Dia.* R. 274. *Pontius &c.* (quod tamen quidam negant sufficere, cùm Jus determinârit ætatem) imò nec post septennium si de usu rationis sufficienti non constet, utì neque, si vi, dolo, errore vel ignorantiâ circa substantiam, aut notabilem conditionem substantialem fiant, secundùm dicta *de Voto & Contractibus*.

Dicitur III. *Mutua*; Unde si Titius promittat nuptias Cajæ, & hæc acceptet sine repromissione, neuter obligatur, quia cùm contractus sponsalium sit onerosus & reciprocus, non potest claudicare; involvit enim conditionem, *si tu repromiseris*. Quòd si tamen Titii promissio fuisset absoluta ac gratuita, & acceptata à Caja, solus Titius obligaretur, non vi sponsalium, sed simplicis promissionis. Ita *Sanch. l. 3. d. 3.* contra *Pontium*, apud *Dian* R. 244.

Dicitur IV. *Signo expressa*: quia contractus inter homines non fit nisi signo externo: Unde non sufficit ad sponsalia taciturnitas Cajæ, etiam cum consensu interno in promissionem Matrimonii, quod Titius ei promittit. Si tamen pater vel mater pro filio aut filia, aut Curator pro eo, cujus curam habet, præsente & non contradicente, (dummodo metus absit) contrahat, valida erunt, quia in hoc casu, jus accipit taciturnitatem pro expressione consensûs, *Sanch. l. 1. d. 22. Dia.* R. 270. imò etiam si pro absente; saltem si is resciens id expressè vel tacitò signo aliquo sufficienti ratificet, *Sanch. Pont. Dia.* R. 271. contra quos *Sotus & Henr.* ne hoc quidem requirunt, sed tantùm ut resciens non contradicat: Quod *Kon.* admittit, si per ipsos Tutores vel parentes iis proponatur, tunc enim, si taceant, censeri consentire.

Dicitur V. *Inter habiles*: id est, qui & ætatem à Jure præscriptam habent, & nullo impedimento prohibentur. *Unde resolves*:

I. Quando verba vel signa sunt dubia, in foro conscientiæ, standum est intentione contrahentium, si de illa constet: in externo autem, communi intelligentiâ & sensu verborum, ita tamen, ut potiùs inclinetur in favorem Matrimonii. *V. Dia.* R. 205. *Bon. to. 1. de Matr. q. 1. p. 1.*

II. Verba de præsenti, inter impuberes, apta ad Matrimonium, (cùm hoc ex Jure positivo sit nullum) habent vim sponsalium. Ratio est ex interpretativa intentione contrahentium, quia actus, quando non valent eo pacto, quo fiunt, valent meliore

modo,

modo, quo possunt, sponsalia autem virtute continentur in Matrimonio, *Lay. l. 3. tr. 10 p. 1. c. 1. n. 17.*

III. Ad sponsalia non sufficit, 1. Si dicas, *Non ducam aliam, quàm te*, quia sunt verba merè negativa, & potes ducere nullam, *Bon q. 1 p. 7 n. 13.* 2. Dicere, *Contraham tecum si Papa dispensaverit, Barbos. & alii 10.* cum *Dia. R 292.* contra *Sanch. Kon.* & *Pon.* ac proinde licitum est utrique contrahenti, ante & post impetratam à Pontifice dispensationem, altero invito resilire: Si tamen impensæ magnæ factæ sint causâ dispensationis, eas tenebitur refundere resiliens. 3. Subarrhatio annuli & missio munerum jocalium, nisi consuetudo patriæ aliud habeat. Ratio, quia potest fieri ex aliis causis: Quòd si tamen verba unius præcesserint, tunc immissio annuli & verbum, *Recipio*, operatur Sponsalia, vel etiam Matrimonium, pro ratione promissionis, ùt docet *Fill.* quia recipiendo sic annulum, tacitè consentit: itemque si habito inter amicos tractatu de Matrimonio, sponsus mittit arrhas & munera jocalia, eaque sponsa acceptavit. *Lay. c. 2.* 4. Sponsalia metu gravi contracta, licèt juramento firmata, sunt invalida, quia juramentum metu extortum, non firmat contractum, imò probabiliter nec obligat, adeoque relaxatione non indiget, *Sanch. Barb. Dia. R. 278. v. suprà l. 3. t. 2. c 2.*

A D D E N D A.

45. QUæst. 6. *Quid circa naturam & modum sponsalium sit præterea notandum.* ℟. seqq. § 1. Non est opus, ut sponsalia fiant ante Matrimonium, quamvis communiter præcedere soleant, *Tann Gob.* tr. 10. n. 8. Et possunt esse clandestina, uti dicetur n. 52. Debent tamen, secundùm dicta l. 3. p. 2. à n. 654. signo externo manifestari, quia *intentio mente retenta nihil operatur in humanis contractibus*, L. *Non omnis* 15. ff. *De rebus credit.* Hinc licèt *Led. Sot. Arrag. Palav.* & alii cum *Diana* p. 3. t. 5. R. 116. putent fore valida, si merè internè existentia per Dei manifestationem rescirentur, tamen meliùs contradicunt *Sanch. Pont. Vasq. Less. Tann. Dicast. Avers* q. 8. s. 3. quia non adesset modus humanus contrahendi. *Constat etiam absentem despondere posse, & hoc quotidie fieri*, l. 4. ff. De spons. & l. 5. *hæc ita si scientibus his, qui absunt, sponsalia fiant, aut si postea ratum habuerint.* Idem repetitur l. 18. ibid.

46. §. 2. Ad valorem sponsalium non requiritur voluntas ea adimplendi, dummodo adsit voluntas seriò se obligandi, uti in simili dictum est de voto l. 3. p. 1. n. 363. tenentque communiter omnes cum *Perez* d. 2. s. 7. *Aversa, Krimer* à n. 87. Quamvis autem *Vasq.* & alii cum *Pontio* l. 12. c. 2. putent, volitionem externè proferendi promissionem non esse separabilem à sufficiente volitione interna se obligandi, sicuti volitio externè proferendi detractionem separari non potest à volitione interna detrahendi, tamen oppositum dixi l. 3. p. 2. n. 608. docentque omnes communissimè cum *Aversa* & *Krimer* à n. 91. posse esse intentionem externè tantùm & fictè proferendi verba promissoria, nec ideo constitui sponsalia, quæ requirunt intentionem promittendi, cognoscendo vim promissionis ad obligandum: De detractione non est simile, nam talis externa locutio est ipsamet detractio sive imminutio famæ alienæ, ergo volitio tale quid externè loquendi est intentio detrahendi; è contrà potest quis externè promittere, sine animo promittendi sed decipiendi, aut saltem putans se per promissionem suam non obligari, sine hac autem obligatione non stant sponsalia. Reliqua contra hoc soluta sunt l. 3. p. 2. n. 609.

47. §. 3. Ad valorem sponsalium requiri deliberatum consensum, qualis requiritur ad peccandum mortaliter, dixi l. 3. p. 2. à n. 650. & pluribus probat *Krimer* à n. 280. Si quis tamen statim ante copulam promiserit puellæ Matrimonium, communiter præsumi debet habuisse sufficientem libertatem & deliberationem, adeoque obligatur, quia quamvis amor sit quædam species furoris, uti ait *Plato*, tamen communiter non impedit deliberationem requisitam ad mortale, ergo nec requisitam ad obligationem ex promissione Matrimonii. Excipiunt quidem *Gob.* n. 25. *Spor. Krim.* à n. 119. si duæ illæ personæ essent tam disparis conditionis, aut promittens hactenus ita abhorruisset à puella, ut certò nunquam voluisset ei promittere extra furorem libidinis, putant enim tum præsumi posse, quòd non habuerit consensum perfectè deliberatum, sed communiter præsumi debet oppositum, quia quamvis cæcus ille amor multùm traxerit, non ideo sustulit deliberationem ad validè contrahendum requisitam, uti nec sustulerat sufficientem ad mortaliter peccandum. Quòd si in ipsa copula id promiserit, putat *Gob* n. 26. sæpe fieri posse, ut caruerit deliberatione sufficiente, cùm Medici scribant, quòd copulam actualem comitetur quædam veluti transiens insania, ideoque si homo talis in confessione examinatus constanter dicat se non fuisse sibi satis præsentem, putat *Gob.* quòd Confessarius possit declarare eum in conscientia non obligari ad Matrimonium: hic tamen casus erit rarissimus, quia si adfuerit libertas ad peccandum mortaliter, ergo etiam ad validè promittendum, hinc semper cogi posset in foro externo ducere, quamvis juraret se non satis fuisse sibi præsentem, quia juramentum tale suppletorium in propria causa non admittitur, maximè, quando est in præjudicium tertii, uti hic, ita cum aliis *Gob.* suprà n. 28. Et universim in causis matrimonialibus juramentum suppletorium probationis non admittitur, quamvis in sponsalibus faciliùs admitti posset, *Gob.* n. 90. Ut tamen etiam in sponsalibus admittatur, adesse debet semiplena probatio, quæ habetur vel per unum testem omni exceptione majorem, vel per famam, vel per præsumptionem vehementem, ita cum aliis *Gob.* n. 93.

§. 4. Quamdiu promissio non est acceptata ab 48.
altera parte, quamvis sit jurata, non obligat, sed potest pro libitu revocari, quia ad contractum onerosum requiritur acceptatio mutua consensûs, secundùm dicta l. 3. p. 2. à n. 656. & in omni promissione subauditur conditio, *si velis, si acceptes*; juramentum autem in hoc sequitur naturam promissionis, uti accessorium principale, *Spor.* num 135. *Krimer* à nu. 7. Quòd si Cajus promittat patri, tutori aut curatori Titiæ, *Sanch.* l. 1. d. 7. putat posse ab his acceptari nomine Titiæ, quia illam repræsentant, & in aliis contractibus possunt pro ea stipulari; è contrà *Castrop.* d. 1. pu. 3. n. 6. negat, eò quòd acceptatio tanti momenti videatur debere esse actio personalis, cùm sit res adhærens semper & onerans ipsam personam. Similiter si promissio absenti facta, intimetur huic per aliquem non deputatum ad intimandam promissionem, & ita postea acceptetur pro illa absente, non obligat, *Sanch. Castrop Krimer* n. 33. Posset tamen pater acceptare promissionem de ducenda sua filia, in quantum promissio hæc censeretur illi patri utilis, *Krimer* num. 32. qui à n. 63. probat taciturnitatem filiæ in circumstantiis parentum pro filia præsente, cui optimè volunt, contrahentium, esse sufficientem acceptationem promissionis.

§. 5. *Vasq. Pontius* l. 12. c. 4. & alii putant te non 49.
posse obligari ad contrahendum cum puella, quæ vicissim tibi se non obligat, quia hoc ipso, quòd acceptet tuam obligationem, quæ est ad mutuandum corpus, necessariò videtur acceptare etiam mutuationem sui corporis, quod fieri non posse videtur sine reciproca obligatione; sed *Sanch.* l. 1. d. 5. *Castrop. De Luca, Krimer* à nu. 19. aliique multi cum *Aversa* q. 8. s. 1. contradicunt, licèt enim contractus Matrimonii sit mutuus, sic ut impossibile sit te tuum corpus dare

tæ, nisi hæc vicissim suum det tibi, tamen obligatio contrahendi non necessariò est mutua, nam unus sæpe promittit, & alteri relinquit certum tempus deliberandi, potestque puella acceptare tuam obligationem retinendo libertatem se vicissim obligandi, si sibi placuerit. Ex quo sequitur, non eo ipso puellam Matrimonium repromittere, quòd tuam promissionem acceptet, nam non ideo acceptat Matrimonium absolutè futurum, sed sub conditione, *Si sibi placuerit*. An autem ex acceptatione talis promissionis oriatur talis obligatio, ut promittens cogi possit servare promissum, distinguit *Sanch.*, dicens oriri, si promiserit non gratuitò; è contrà non oriri, si planè gratuitò promiserit: sed *Pontius* & *De Luca* De Matr. d. 8. videntur stare pro non obligatione tanta. Quid autem censendum sit in dubio, an promittens voluerit absolutè se obligare, dicetur num. 121. & 132.

50. §. 6. *A primordio ætatis sponsalia effici possunt, si modò id fieri ab utraque persona intelligatur, id est, si non sint minores, quàm septem annis.* L. 14. ff. de sponsal. Et ita etiam per canones expressè declaratur sufficere septennium, Cap. *Litteris*. Cap. *Accessit*. Cap. *Ad dissolvendum*. De desponf. impub. & Cap. un. eod tit. in 6. Debetque septennium esse completum, *Castrop.* d. 1. p. 16. *Avers.* sect. 7. *Gob.* à n. 113. *Mastrius* n. 68. partim contra *S. Anton. Gutt. Dian. Rebell.* & alios, qui dicunt non obstare, si desint pauci dies: partim contra *Sanch. Côn. Pont. Dicast. Spor. Kugler* p. 1. n. 79. & alios, qui dicunt non requiri septennium, si malitia suppleat ætatem, quia quamvis etiam ætas sit præscripta ad valorem Matrimonii, tamen Cap. *De illis*. 2. De desponf. impub. dicitur sufficere, *si malitia suppleat ætatem*. Item Cap. *Juvenis* De sponsalibus dicitur, quamvis ducta esset puella necdum septennis, contractam esse publicam honestatem, quæ non contrahitur ex sponsalibus invalidis. *Sed contrà est*, quia Jus apponit in Matrimonio, non autem in sponsalibus talem exceptionem malitiæ supplentis ætatem. In Cap. autem *Juvenis*, dubium erat, an completo septennio renovatus esset consensus, hinc prohibetur ducere consobrinam. Itaque ratio nostra est, quia quamvis finis legis videatur cessare in tali casu particulari, tamen non ideo cessat lex, secundùm dicta l. 1. n. 868. imò nec ratio legis cessat, quæ est, quia communiter omnes ante completum septennium sunt immaturi judicii. Putant quidam *Aversa*, *Mastr.* & alii, cùm hæc materia sit favorabilis, sufficere, si ultimus dies completi septennii sit inchoatus, cùm id etiam observetur aliàs, ubi completus annus requiritur; sed oppositum videtur probabilius, secundùm dicenda n. 689. His tamen non obstantibus, si infantes ante septennium habentes plenum usum rationis sibi promittant Matrimonium, probabilius videtur cum *Sanch. Côn. Aversa, Mastr.* nu. 70. *Krimer* contra *Silv. Bonac.* & alios, non peccare. Et quamvis hic contractus non valeat in ratione sponsalium, nec inducat publicam honestatem, tamen valere posset in ratione simplicis promissionis, *S. Anton. Silv. Sanch.* l. 1. d. 6. n. 27. *Aversf. Mastr.* suprà.

51. §. 7. Qui sunt simul surdi, muti & cæci, sunt incapaces sponsalium, quia non possunt scire naturam & finem contractûs, nec modum contrahendi, *Sanch.* d. 8. n. 30. *Gob* n. 116. *Spor.* n. 167. Similiter, qui nunquam possunt validè contrahere Matrimonium, invalidè contrahunt sponsalia, uti dicetur nu. 93. quia non datur medium ad finem impossibilem.

52. §. 8. Ubi *Trid.* decretum, de assistentia Parochi & testium, receptum est, si ineatur Matrimonium inter puberes sine Parocho & testibus, *Navarr. Sanch.* d. 20. *Gob.* n. 78. aliique plurimi cum *Kugler* p. 2. nu. 72. dicunt talem contractum non valere, nequidem in vim sponsalium, quod *Sanch.* d. 21 n. 2. *Less. Castrop.* d. 3. p. 4 n. 8. tenent, non tantùm quando expressè non excluserunt sponsalia, *si Matrimonium non valeret*, sed etiam extendunt ad casum, quo contrahentes habuissent expressum animum se obligandi eo modo, quo possent, tum quia *Trid.* tales contrahentes reddit omnino inhabiles ad contrahendum, tum maximè, quia Ecclesia hunc actum omnino irritat, sponsalia autem debent continere actum externum validum, cùm sint contractus inter homines, ergo cùm hic actus externus sit omnino nullus, sola intentio interna non potest indicare obligationem ad sponsalia contrahenda requisitam. Oppositum tenent *Covarr. Henriq. Rebell. Laym. Spor.* n. 182. *Aversf.* q. 8. f. 3. *Krimer* à n. 85. & 651. idque probabiliter, fatente *Lessio*, quia soli Matrimonio officit clandestinitas, non autem sponsalibus, uti cum communi docent *Avers.* f. 6. *Krimer* à n. 123. & fatentur *Castrop.* d. 1. p. 2. n. 15. *Spor.* n. 158. *Kugler* p. 2. n. 64. probatque praxis quotidiana. *Trid.* verò non reddidit clam contrahentes Matrimonium, inhabiles ad sponsalia, sed tantùm ad Matrimonium, uti agnoscit *Gallem.* ad *Trid.* sess. 24. de ref. Matri. c. 1. n. 13. dicens, id sæpe resolutum esse; neque *Trid.* irritat actum clandestinum, quominus sit contractus sponsalium, sed tantùm quominus sit contractus Matrimonii, ergo licèt actus ille externus sit omnino irritus in ratione Matrimonii, non ideo est irritus in ratione sponsalium. *Conf.* nam si sic de præsenti contrahant impuberes, valet in ratione sponsaliū, quamvis suspensa maneant, uti habetur Cap. finali De desponf. impub. & Cap. un. eod tit. in 6., ubi redditur ratio, *quia mens contrahentium censetur esse, ut si actus non valeat quoad omnia, tamen valeat, quantum potest*, cùm sponsalia includantur in Matrimonio, tanquam imperfectum & inchoatum in perfectiori, ergo idem est in casu, si puberes sic contrahant, quia jus positivum nihil disponit contra hanc obligationem Juri naturali conformem. Putat quidem *Gob.* à n. 11. Episcopum posse pro sua diœcesi irritare sponsalia, quæ posthac clàm ineuntur, sed hoc incertum est, & saltem non posse inducere impedimenta Matrimonii, dicetur n. 514. Certum autem videtur cum *Gallem* suprà, sic contrahentes non ideo fieri inhabiles ad validè contrahendum de novo coram Parocho & testibus.

§. 9. Si contrahentes sponsalia coram Parocho & testibus utantur verbis de præsenti, v. g. dicant: *accipio te in meam, & ego te in meum*, non ideo erit Matrimonium, quia contrahentes non intendunt nisi sponsalia, cùm enim sciant sub peccato gravi prærequiri proclamationes ante Matrimonium, non debent præsumi velle Matrimonium ante illas, *Navarr. Laym. Lohn. Spor.* num. 38. 53.

§. 10. Matrimonium raptoris cum rapta necdum restituta libertati est irritum, secundùm dicenda à n. 630. Putantque *Sanch.* & alii etiam sponsalia inter eos esse invalida, quia est eadem ratio de sponsalibus, quæ est de Matrimonio, nempe ut salva sit libertas raptæ, lex autem etiam correctoria & pœnalis extendi debet, ubi est eadem ratio. 2. Quia sponsalia sunt propter Matrimonium, in subordinatis autem ratio, quæ afficit unum, etiam afficit alterum. Sed meliùs contradicunt *Perez, Wiestner, Krimer* à n. 429. quia cùm sponsalia maneant rescindibilia, & fiant de Matrimonio post restitutam libertatem ineundo, non requiritur tanta libertas ad illa, quanta ad Matrimonium, ergo non est eadem ratio de sponsalibus & Matrimonio, & sic patet ad rationes oppositas. 54.

§. 11. Si conjugatus promittat alicui Matrimonium post mortem suæ conjugis ineundum, *Sanch* l. 7. d. 79. n. 40. dicit peccare mortaliter tam promittentem, quàm acceptantem talem promissionem, quia datur ansa captandæ mortis conjugis, Cap. fin. De eo qui duxit. Imò promissionem irritam esse tradunt *Abb. Alex. Anchar. Lancelot.* quia similiter non valet promissio vacaturi Beneficii, Cap. 2. De concess. 55.

præb.

præb. quia nempe jus resistit ejusmodi pactis, ne detur ansa captandæ mortis, L. fin ff De pactis. Eadem habent *Fill.* tr. 10. p. 2. n. 255. & *Perez* d. 33. sect. 9. n. 9. Hinc *Averf.* q. 8. f. 5. § *Rursus*, dicit, si conjugatus promittat mulieri eam ducere, si sua uxor moriatur, non videri habere vim sponsalium mortuâ uxore, quamvis insinuet posse obligare per modum simplicis promissionis: Hic obiter notandum, quòd, quando aliquid promittitur sub conditione mortis, intelligatur mors naturalis, & non civilis tantùm, *L. qui heredi*, §. *Mævius*, ff de condit. & demonstr. mors enim civilis est ficta tantùm, & non vera mors.

56. §. 12. Promissio non ducendi uxorem facta homini, non obligat ex justitia, imò invalida est, si saluti expediat uxorem ducere. sicuti etiam, quia jus testandi debet cuique relinqui liberum, invalida est promissio non mutandi testamentum, *Less.* in Auct. v. *Matrimonium* casu 21. Si autem talis promissio facta sit Deo, poterit habere rationem voti, si sit de meliori bono, uti fusè *Krimer* à n. 45. Quid autem sit dicendum, si dixerit, *non ducam aliam, nisi te*, dicam n. 127. ubi addam plura de variis dubiis circa sponsalia.

DUBIUM II.

Quæ & quanta obligatio Sponsalium.

57. RESP. I Obligant ad ineundum Matrimonium, sub peccato mortali: si tamen terminus non sit præfixus, sufficiet, si promittens impleat, quando à promissario requiretur, vel pro more Regionis. Ratio prioris patet ex natura contractûs onerosi in re gravi. Ratio posterioris est, quia id est commune omni debito, *Sanch. l.* 1. *d.* 28. Kon. *d.* 22. *dub.* 1. apud *Dian p.* 3. *tr* 4. R. 145. *Pontius* tamen *ibidem* vult obligari statim post contractum. *Unde resolves.*

I. Resiliens cogi potest ad Matrimonium, etiam à Judice per censuras; quod tamen rarò expedit, ob periculum infelicis exitûs.

II. Si Judex secundùm allegata & probata cogat ad Matrimonium, licèt à parte rei revera coactio sit injusta, valet Matrimonium, *Sanch* & *Perez* contra *Texed.* apud *Dian. p.* 9. *t* 8. R. 26.

III. Fornicatio sponsæ, est circumstantia in confessione exprimenda, quia mutat speciem, & constituit injustitiam, quæ in sponsa gravis, ideoque mortalis habetur, ut si quis rem alteri promissam notabiliter corrumpat: quod tamen sponsus non censetur facere fornicando, cùm in viro fornicatio non tanti æstimetur, nisi aliud accedat, *Sanch. l.* 1. *d.* 2. *Kon. Fagun Fill.* &c. probabiliter, contra *Laym. Azor* &c. v. *Lugo de pœnit* d. 16. n. 176.

IV. Qui simulato animo promisit, per se loquendo, non obligatur ad nuptias, tamen si damnum creatum debeat resarcire. Dixi *per se*, quia si factâ promissione puellam induxit ad copulam, tenetur illam ducere, *Bon. q.* 1. *p.* 2. Ubi excipit, si puella esset longè inferioris conditionis, (v. g. quoad nobilitatem vel divitias) tunc enim non teneri ducere (v. g. virum nobilem filiam agricolæ) præsertim si illa fuerit conscia disparis statûs seu conditionis, eò quòd tum decipi potiùs voluerit, quàm decepta sit: unde nec teneri eo casu illam dotare: Secus tamen, si ipsa inæqualitatem statûs ignorarit, aut si ipse non fictè sed ex animo Matrimonium promiserit. Ita *Bon q.* 1. *p* 3. *n.* 7. & *seq* ex *Vasq. Mol. d.* 106. *Sanch. l.* 1. *de Matr. d.* 10. V *Less. l.* 2. *c.* 10. *d* 3. *Laym. l.* 5. *t.* 10. *p.* 1 *c.* 1. *n.* 10 & *Marc. Perez d.* 2. *f.* 3.

V. Sponsalia posteriora contra priorum fidem inita, tametsi jurata sint, aut copula etiam accesserit, sunt invalida, *Sanch.* & *Villalob.* tametsi contrarium teneant *Kon.* & *Pont.* cum *Dian p.* 3. *tr.* 4. *Ref.* 210. Matrimonium tamen post sponsalia contractum cum altera est validum, licèt injustum, *Bon. p.* 5. & 7. *Lay. n.* 5.

VI. Liberi, qui parentibus insciis contraxerunt sponsalia, etiam cum iis, qui disparis sunt conditionis, v. g. ignobilis cum nobili, licèt peccârint tamen obligantur, nec à parentibus possunt impediri, quò minùs servent fidem datam, *Lay. n.* 12. ex *S. Thom.* &c. nisi scandalum magnum ex Matrimonio timeretur, *Dian. p.* 9. *t.* 7. R. 71. ex *Molin. Sanch* &c.

VII. Resiliens culpabiliter à sponsalibus perdit suas arrhas, & tenetur ad alterius partis reddendas, ac ad restitutionem, quanti ejus interérat talem contractum impleri.

Resp. II. Ubi Tridentinum non est receptum, sponsalia jure antiquo transeunt in Matrimonium, per quævis signa externa maritali affectu exhibita, v. g. per copulam. Dico, *Ubi Trid.* &c quia ubi hoc receptum est, hæc signa non tenent, si sint clandestina; ideoque graviter in iis peccari potest. *Unde sequens Casus resolvitur:*

Sponsis non licent tactus impudici, cùm proximè disponant ad copulam & pollutionem; etsi liceant amplexus & oscula, in signum amoris, *Sanch. l.* 9. *d.* 47. *Vid. Dian. p.* 2. *t.* 17. R. 6. & *t.* 1. *misc.* R. 31. & *p.* 4. *tr.* 4. R. 131.

ADDENDA.

QUÆST. 7. *Quid præterea sit notandum circa obligationem sponsalium & tempus ineundi Matrimonii.* 58.

R. §. 1. Si Titius absolutè, sed liberaliter promiserit, & Caja acceptâverit promissionem, sed non repromiserit, si Titius resiliat, probabile est tantùm venialiter peccare, quia secundùm dicta l. 3. p. 2. n. 772. probabile est virtutem fidelitatis ac veracitatis, obligare tantùm sub veniali, & ita docent etiam *Gob.* tr. 10. num. 121. *Spor.* num. 260. Si tamen voluisset alteri strictum jus facere, & tum resiliret, probabilius est peccaturum graviter contra justitiam, secundùm dicta ibidem n. 774.

59. §. 2. Si mutuò promittant, *Vasq.* & *Pontius* l. 2. c. 12. dicunt, quòd non possint se obligare sub veniali tantum, quamvis vellent, eò quòd contractus sponsalium ex natura sua obliget graviter. *Sanch* l. 1. d 9. n. 6. dicit, quòd possint se obligare tantùm venialiter, quia tota obligatio pendet à sola voluntate contrahentium, uti obligatio voti à vovente, vovens autem potest se leviter tantùm obligare ad materiam de se gravem, secundùm dicta l. 3. p. 1. nu. 429., ergo & sponsi ad sponsalia. Et ideo docet etiam *Sanch.* d. 6. n. 13. sponsalia posse ex sola fidelitate contrahi. *Averf.* q. 8. f. 8. *Tamb. Spor.* probabiliùs dicunt posse quidem se obligare sub veniali tantùm, imò & sub nulla culpa, sed tantum sub pœna amittendi arrham, sed tum non fore propriè dicta sponsalia, quia hæc ex communi sensu Ecclesiæ debent afferre gravem & certam obligationem futuri Matrimonii, alioquin etiam non inducerent impedimentum publicæ honestatis. Semper autem præsumi debent sponsi voluisse se obligare sub mortali, *Gob.* num. 122.

60. §. 3. Tenendum est cum *S. Thom. Laym. Busenb.* suprà, quòd sponsalia obligent, quamvis inita sint etiam in minorenni ætate, cum impari quoad opes, inconsultis & invitis parentibus, uti dicetur n. 100. ideoque validum esse etiam Matrimonium quod insciis & invitis parentibus initur, quamvis per hoc peccari possit, uti dicam à num. 569. & uti etiam sponsalia posse esse valida, quamvis peccetur illa ineundo, docent *Sanch.* l. 7. d. 2. num. 9. *Pont.* l. 6. c. 7. num. 9. sicuti votum valet, quamvis fiat contra prohibitionem Superioris.

61. §. 4. Si tempus non sit præfixum pro ineundo Matrimonio, obligant sponsalia, per se loquendo, quam-

quam primum commodè fieri potest, uti colligitur ex L. *In omnibus obligationibus* ff. De Reg. Juris, & L. *Cum qui* ff. De verb. oblig. quò enim diutiùs differtur sine causa, eò plus subtrahitur de debito promissionis. Additur tamen L. *Sæpe*, De sponf. *sæpe justæ ac necessariæ causæ non solum annum vel biennium, sed etiam triennium & quadriennium trahunt sponsalia, velut valetudo sponsi sponsæque, vel mortes parentum*. Et quamvis v. g. sponsa non moneat sponsum sine causa differentem, si tamen id non faciat ex reverentia, pudore, metu, ne offendat, tenetur ipse sponsus urgere, quia ea dilatio non est voluntaria sponsæ, *Sanch.* l. 1. d. 28. n. 2. *Averf.* f. 8. Quid dicendum sit, si spoponderint pro certo die inire Matrimonium, dicetur n. 206.

62. §. 5. Sæpe non expedit, ut quis post sponsalia invitus cogatur inire Matrimonium, hinc *Lucius* III. Papa relatus c. 17. De sponf. ait: *Requisivit à nobis tua fraternitas, quâ censurâ mulier compelli debeat, quæ juramento interposito religione neglectâ nubere renuit, cui se nupturam interposito juramento firmavit, ad quod breviter respondemus, quòd cum libera debeant esse Matrimonia, monenda est potius quàm cogenda, cum coactiones difficiles frequenter soleant exitus habere.* Putàrunt quidem S. Thom. & alii, non posse aliquem per Judicem in foro externo compelli ad sponsalia implenda, quia etiam sic videtur statui Cap. *Præterea* 1. De sponf. è contrà S. *Bonav. S. Anton. Henriq. Con. Sanch.* l. 1. d. 19. *Pontius* l. 12. c. 6. aliique dicunt Judicem cogere posse, etiam quando non sunt juramento firmata, sic enim habetur Cap. *Ex litteris* De sponf. ut Episcopus recusantem cogat censuris: & ratio est, quia tenetur ex justitia. ergo ad hoc attineri potest per Judicem: sed *Averf. Mastr. Krimer* nu. 177. conciliant sententias & dicunt, si Judex prævideat jurgia vel alia mala ex Matrimonio, meritò debere moderatè procedere, aut tantùm consulere; si autem non occurrat prudens periculum mali secuturi, meritò cogere etiam per pœnas.

63. §. 6. Monendi sunt sponsi, ut post sponsalia non diu differant Matrimonium, hæc enim dilatio est occasio plurimarum turpitudinum, *Gob.* n. 124. Similiter cavendum, ne sponsi tales relinquantur soli, quid autem illis liceat, dicetur à n. 151.

64. Q. 8. *Quid addendum sit circa illum, qui fictè promisit, vel non cogitans de obligatione.* ℞. §. 1. Quamvis *Led. Navarr. Vasq.* & alii cum *Averf.* q. 8. f. 2. dicant eum, qui fictè promisit, teneri ducere, tamen rectè contradicit cum communi *Busenb.* suprà, pro quo dedi rationem l. 3. p. 2. à nu. 608. & solvi, quæ opponuntur. Itaque sufficiet compensare damna, si quæ ideo causata sint. Quòd si aliter damna compensare non posset, quàm ducendo, rectè docet *Delbene* c. 8. d. 19. f. 7. per accidens teneri ducere.

65. §. 2. Qui fictè promittit ex joco, vel non exigendo, ut pars altera seriò repromittat, secluso alio damno, peccat tantùm venialiter peccato mendacii, *Sanch. Perez, Gob.* tr. 10. n. 36. *Spor.* n. 137.

66. §. 3. Si ille, qui fictè promisit, à Judice interrogetur, an promiserit, negare potest, quia promissio ficta non est promissio vera & obligatoria, de qua sola interrogat Judex, si autem fateretur, quamvis diceret se fictè promisisse, posset cogi ad ducendum, quia confitens promissionem probare non posset fictionem, adeoque præsumeretur seriò promisisse, & ita sine interno consensu cogeretur ad Matrimonium contra generalem mentem Ecclesiæ volentis Matrimonia esse libera.

67. §. 4. Qui promisit omnino non cogitans de obligatione, adeoque bonâ fide nec volens nec nolens se obligare, si sciebat, quid esset promittere Matrimonium, aut saltem si volebat promittere juxta morem communem, quo alii contrahere solent sponsalia, tenetur, quia implicitè voluit se obligare. Si autem omnino nesciebat de tali obligatione, neque voluit facere, quod alii faciunt, sed merè propositum tale concepit & manifestavit (quod tamen in praxi vix fiet, neque est præsumendum) talis non obligaretur. Denique si studiosè voluit præscindere, & suspendit voluntatem se obligandi vel non obligandi, processit malâ fide, tenebatur enim velle se obligare, unde tenetur ad id, ad quod fictè promittens.

Q. 9. *Ad quid teneatur, qui factâ spe, vel sub ficta promissione Matrimonii puellam induxit ad copulam.* ℞. De hoc dixi multa l. 3. p. 2. à num. 317. 324. etiam pro casu, quo fuit vel postea supervenit impedimentum. Addidi n. 330. quid faciendum sit, si deflorator neget se habuisse copulam, & puella juret esse habitam. Ad quid autem teneatur deflorator, qui absque promissione Matrimonii per blanditias vel preces obtinuit copulam, dixi ibid. num. 316. & repeto hic cum *Delbene* c. 8. d. 19. §. 8. contra multos alios, probabiliter ad nihil teneri, quia volenti non fit injuria. Circa eum autem, qui hic fictè promisit, vel decepit, addi debent seqq. 68.

§. 1. Sub mortali tenetur ducere, qui fictè promisit, & sub illa spe virginem defloravit, nec sufficit dotare, tum quia in omnibus contractibus, ubi intervenit, *do ut des*, aut *facio ut facias*, vult justitia, ut cùm una pars contractum implevit, impleat & altera, si possit, tum quia esto dotem dando daret æquale pro damno virginitatis aliter in sua specie non reparabilis, at pro injusta deceptione non est satis, nisi dolum auferat, & verum consensum, ad quem ex justitia tenebatur, loco ficti reponat. Nec est verum, quòd justitia plus non requirat, quàm æquale, quando idem, quod in specie debetur, in specie reddi potest, *S. Ant. Adr. Mol. Less. Con. Delb.* f. 7. *Mastr.* n. 76. *Sanch.* l. 1. d. 10. aliique multi cum *Kugler* p. 2. nu. 40. contra aliquos, quos citat, qui cum *Krimer* à n. 107. putant satis esse dotare. 69.

§. 2. Probabilius videtur cum *Palud. Silv. Delb.* f. 8. fictum promissorem teneri ducere puellam, quam cognovit, quamvis sciverit eam priùs ab alio fuisse corruptam, quia hoc non obstante liberè contraxit, nec, uti supponitur, est disparitas notabilis inter contrahentes, nec fraus intervenit ex parte fœminæ. *Sanch.* tamen & alii non improbabiliter putant non teneri, sed satis esse alio modo injuriam compensare, eò quòd ducere, videatur esse longè majus, quàm copulam habere cum corrupta. 70.

§. 3. Quamvis puella sciverit defloratorem esse nobilioris conditionis, non ideo hic liber est, quamvis fictè promiserit, quia sæpe fit, ut aliquis nobilior seriò promittat, aut etiam ducat viliorem, ergo hæc bonâ fide inducta, ut idem hic & nunc crederet, non imprudenter id credidit, ergo contractus tenet. 71.

§. 4. Huc pertinet sequens casus. Cajus sub ficta promissione Matrimonii imprægnavit Bertam: natâ jam prole, renuit illam ducere, eò quòd dicat se eam aversari, attamen offert se ad sustentandam prolem. Berta pergit urgere Matrimonium. *Quæritur*, an licitè inducatur Berta, ut cum damno prolis non legitimandæ acquiescat certâ summâ pecuniæ, & an Cajus, si non acquiescentem ducere renuat, possit absolvi. ℞. Si ex Matrimonio prudenter timeantur graviora mala, v. g. perpetuæ discordiæ, (quæ facilè præsumi non debent, postea enim redit affectus, quando se mutuò ligatos advertunt, uti experientia docet) ad hæc cavenda permitti potest illegitimitas prolis, sic enim Judices sæpe statuunt non fieri Matrimonia, sed dotem augeri, & damna aliter compensari: è contrà, si ejusmodi mala non impendeant, non video, cur non sit obligandus Titius, aut cur Berta esset inducenda, ut cedat, quia cùm Titius per fictionem fecerit injuriam ac damnum etiam proli, nec possit hæc tollere, nisi fictione sublatâ Bertam ducat, videtur ad hoc 72.

hoc obligandus, & si nolit, non est dispositus ad absolutionem.

73. Q. 10. *Quid dicendum sit de sponsalibus posterius initis contra fidem priorum.* ℞. §. 1. Quamvis posteriora essent jurata, non ideo prævalerent, uti secundùm omnes (excepto fortè Innocentio) certum esse dicit *Averſ.* q. 8. f. 13. §. *Quintò*, quia nempe sunt de re illicita. Vide dicta l. 3. p. 2. n. 733. & *Krimer* l. 4. à n. 268. Idem est, quamvis posteriora essent solenniter coram Parocho & testibus inita, priora autem clandestinè, quia solennitas nullum addit robur actui de se invalido, nec clandestinitas obest valori priorum, secundum dicta n. 52. Si tamen sponsus advertat se ad posteriora compellendum à Judice, eò quòd priora probari non possint, licitè contrahet cum posteriore, uti docet *Sanch.* contra *Burgh* cent. 1 caf. 57. negatque posse cogi à Judice, sed oppositum est verum, quia Judex procedere potest & debet secundùm allegata & probata, unde sponsa prior debebit tum esse contenta saltem durante illo Matrimonio, ita etiam *Laym.* & *Sporer* n. 210.

74. §. 2. Si primæ gratuitò promiserit, secundæ autem cum defloratione, aut si secundam, quamvis fuerit vidua, sub spe vel promissione Matrimonii induxerit ad copulam, *Maj. Palat. Con. Rebell. Dian. Castrop. Regin. Pontius* dicunt teneri ducere secundam, quia titulus onerosus videtur prævalere gratuito, uti si quis promiserit gratuitò equum uni & eundem alteri vendat, accepto consumptóque pretio, tenetur equum huic tradere & non illi; sed probabiliùs contradicunt *Sot. Navarr. Ledesm. Hurtad. Henriq. Sanch.* l. 1. d. 49. *Averſ* §. 6. *Krim.* n. 275. alii multi cum *Kugler* p. 3. n. 67. quia non ideo tollitur jus prioris, & homines insistunt juri suo, non curando de injuria vel damno, quod fit alteri: per prima autem sponsalia debebatur jus strictum, erant enim utrimque onerosa, hinc disparitas est in gratuita promissione & venditione equi, quia promittens gratuitò, non obligat se ex justitia, vendens obligat se ex justitia, hinc titulus justitiæ prævalet, prima autem sponsalia ex justitia obligent. Si tamen ex violatione priorum sponsalium exiguum incommodum sit obventurum priori sponsæ, secundæ autem grave, aut si magna orirentur scandala, æquitas saltem aliqua ac charitas postularet, ut prior cederet juri suo, potéstque tum Judex compellere ad ducendam posteriorem, sicuti enim, si quis post votum contrahat sponsalia, & defloret virginem, cum qua contraxit, secundùm probabilem sententiam censetur Deus obligationem voti postponere obligationi justitiæ, ita & hic censetur major obligatio cedere minori, *Sanch. Averſ. Spor.* suprà, *Gob.* num. 325. Hinc etiam docet *Lugo*, si tantùm præcessisset gratuita & simplex promissio Matrimonii, quamvis à puella acceptata esset, sed sine repromissione, si cum alia sequantur sponsalia cum copula, hæc prævalere.

75. §. 3. Huc refertur sequens casus: Caja iniit sponsalia cum Titio, postmodum imprægnatur à Sempronio, qui nunc se offert ad eam ducendam: *Quæritur*, an Caja dissimulatis primis sponsalibus possit Sempronio nubere. ℞. Posse, nam si Titius resciret constitutionem Cajæ nunc, certò resiliret, & sic prudenter præsumitur consentire, ut alteri nubat, habétque Caja nunc justam causam sic tegendi istam suam infamiam.

76. §. 4. Qui contra sponsionem primæ factam pluribus promittit, si prima moriatur vel remittat obligationem, non ideo tenetur ulli ex posterioribus, quia posteriores contractus ab initio fuerunt invalidi, & tempore non convalescunt, *Sanch.* l. 1. d. 50. *Pont. Burgh.* cent. 1. caf. 57. quod aliqui apud *Averſam* q. 8. f. 13. tenent, etiamsi posterioribus jurâsset, in hoc tamen contradicunt *Covarr.* & *Rebell.*, quia talis promissio jurata servari potest sine peccato, ergo servari debet. Quòd si contractus cum prima non fuisset validus, teneretur secundæ, & sic deinceps, omnibus autem tenetur de damno causato, *Leſſ. Lug.* De just. d. 12. n. 39.

§. 5. Si sponsalia posteriora fuerint inita sub conditione, si altera sponsa nollet, vel moreretur vel remitteret, sunt valida, *Krim.* num. 273. In dubio autem, an fuerint absoluta, an conditionata, præsumi debent fuisse conditionata, quia alioquin deberet præsumi peccâsse contra priora sponsalia, delicta autem non præsumuntur, *Tamb. Spor.* suprà. Quòd si priora fuerint conditionata, & posteriora absoluta, adhuc prævalent prima, quia causabant obligationem expectandi conditionis eventum, uti statim dicetur, & tum ineundi Matrimonium, *Sanch.* l. 5. d. 5. nu. 13. *Castrop.* d. 1. p. 16. num. 10. *Krimer* à num. 280. 77.

Q. 11. *Quid addendum sit circa sponsalia conditionata.* ℞. §. 1. Sponsalia conditionata obligant ad duo; imprimis ad ineundum Matrimonium post eventum conditionis, deinde ad exspectandum illum eventum: Si enim dies sit appositus, v. g. *ducam te, si fuerit Pentecoste*, suspenditur contractus usque ad illum diem, quo accedente contractus fit absolutus, *Castrop.* d. 1. p. 16. num. 11. *Gob.* tract. 10. nu. 274. *Spor.* De Matr. num. 183. 78.

§. 2. Universaliter supponi debet, quòd pro foro conscientiæ standum sit intentione, quam contrahentes sciunt se habuisse in contractu sponsalium, qualiscunque conditio fuerit adjecta, uti probabitur n. 240. Si autem dubium sit, quâ intentione hæc vel illa conditio sit adjecta, multi dicunt standum esse Jure naturali, quia quamvis jus positivum n. 238. referendum disponat, ut conditio turpis vel impossibilis censeatur non esse adjecta Matrimonio, ideóque semper debeat Judex pronuntiare pro valore Matrimonii, tamen cùm hæc videatur esse dispositio odiosa, non videtur esse extendenda ad sponsalia, sed de his judicandum erit secundùm præsumptiones ex circumstantiis. Oppositum probabiliter tenent *Sanch.* l. 5. d. 17. n. 2. & *Krim.* à n. 828. 834. Rationem dant, quia dispositio illa circa Matrimonium non est strictè odiosa, & censetur comprehendere sponsalia, quæ inducunt obligationem Matrimonii. 2. Quia talis conditio censetur adjici, cum reflexione, si non sit turpis vel impossibilis, ergo si sit turpis vel impossibilis, censeri debet non adjecta. Utraque sententia est probabilis, & ideo authores variant in resolutione casuum circa tales conditiones; uti constabit ex jam dicendis. 79

§. 3. Si conditio adjecta sit repugnans Matrimonio, sponsalia sunt invalida, uti si promittam sub conditione, ut unus vel uterque non habeat jus petendi, vel potestatem reddendi debitum, ut Matrimonium duret ad decem tantùm annos &c. Et de his iterum dicetur n. 258. Licitè tamen adjicitur pactum de non petendo vel reddendo debito, quod pluribus declarabitur n. 218. 80.

Obj. Substantia Ordinis sacri affert obligationem ad continentiam; item substantia religiosæ professionis affert denudationem à dominio rerum temporalium, & tamen valent Ordo & professio, licèt apponatur conditio, ut non sit obligatio ad continentiam, vel ad denudationem illam, uti habetur Can. *Diacon.* dist. 28. & Cap. *Insinuante*, 7. Qui clerici vel voventes, ergo. ℞. *ad* 1. Statum continentiæ non esse de substantia Ordinis sacri, uti colligetur ex dicendis à num. 573. *Ad* 2. Ut valeat professio, debet esse voluntas se abdicandi jure dominii. In Cap. *Insinuante*, fuit tantùm voluntas retinendi usum dominii dependenter à nutu Prælati, Vide *Krimer* à n. 779.

Inst.

Inst. Intentio non servandi fidem conjugalem, vitandi prolem &c. sunt contra substantiam Matrimonii, cùm sit bona illius intrinseca nec tamen ideo invalidantur sponsalia. ℞ Bonum fidei & prolis est de essentia Matrimonii quoad obligationem tantùm, quæ suscipitur, non autem quoad executionem, quam salvo valore Matrimonii possum velle negligere. Vide dicenda n. 238.

81. §. 4. Si conditio sit impossibilis, v.g. ducam te, *si cras fueris uno cubito major quàm jam sis*, communis sententia est cum *Sanch. Dicast. Escob* & aliis, quòd sponsalia valeant, quia conditio censeri debet pro jocosè adjectâ, adeoque habetur pro non adjecta; sed probabiliùs contradicunt alii cum *Gob.* num. 149. & *Spor.* n. 189. qui enim talem conditionem apponit, sufficienter significat se nugari, & nolle contrahere.

82. §. 5. Si conditio sit turpis, v.g. te ducam, *si fias Lutherana, si consenseris in copulam*, *Sanch* & alii plurimi dicunt esse habendam pro non adjecta, adeoque valere sponsalia: sed *Aversf.* q. 5. f. 6. *Gob.* à n. 151. *Spor.* probabiliùs dicunt standum esse intentione contrahentium. Sponsalia tamen ante conditionem impletam non obligant, quia conditio poni non debet, cùm sit turpis, & nemo possit obligari ad peccandum: tali tamen conditione copulæ impletâ, erit obligatio ad Matrimonium, si absque peccato contrahi possit. Quid tenendum sit, si contrahatur sub conditione, *si vivens adhuc conjux suus fuerit mortuus*, dixi n. 55.

83. §. 6. In dubio, an conditio turpis sit seriò, an solùm ex joco adjecta, prima sententia n. 79. relata dicit, censeri debere, quòd seriò, quia communiter fit, ut seriò adjiciatur, est autem ex communiter contingentibus prudens præsumptio. Idem putant *Gob* & *Spor.* de conditione impossibili, sed oppositum videtur probabilius, quia communiùs deest verus consensus, uti n. 81. dictum est. De Matrimonio aliud statuit Jus, uti dicetur à n. 238.

84. §. 7. Si spoponderint impediti, sed sub conditione, *si Papa dispenset*, ac sciverint, Papam non solere in tali impedimento dispensare, erit veluti impossibilis conditio, nec valebunt sponsalia. Si dispensare soleat in tali impedimento, sed hìc non sit causa justa dispensationis, etiam peti non debet, sed dissolvenda sunt sponsalia, ne petatur aliquid, quod illicitum est peti & concedi. Si & Papa dispensare soleat, & simul adsit justa causa, *Nav. Sot. Henriq. Barb Ricc. Aversf.* q. 8. f. 5. *De Luca* De Matri. d. 7. n. 4. *Dias* p. 3. tr. 4. R. 290. dicunt sponsalia adhuc esse invalida, ideoque utrumque posse resilire, ante, imò & post obtentam dispensationem, pro qua sententia *Gob.* n. 164. affert plures decisiones Rotæ. Rationem dant 1. quia conditio pendens à voluntate Principis censetur impossibilis. 2. Quia tales contrahentes habentes impedimentum, sunt ante dispensationem inhabiles ad contrahendum, ergo ante dispensationem invalidè contrahunt, ergo nisi ponatur novus consensus, sponsalia manebunt invalida. 3. Si quis post votum sacrorum Ordinum iniret sponsalia sub conditione, *si Papa dispenset*, nemo coget eum ad dispensationem procurandam, & idem est in similibus impedimentis, ergo signum est sponsalia ab initio non esse valida. E contrà *Sanch Pont. Rebell. Comit. Castrop. Gob.* n. 162. *Spor.* à n. 184. *Krim.* à n. 853. 857. *Kugler* p. 2. n. 54. probabiliùs dicunt esse valida, & positâ dispensatione transire in absoluta, sunt enim sub conditione possibili, honesta & relata ad tempus, quo erunt habiles, docétque praxis quotidiana, sæpe fieri ejusmodi contractus sub conditione ratihabitionis obtinendæ à Principe, cujus voluntas, si adsit causa, cur meritò ratihabeat, non censetur impossibilis & quamvis tales fiat inhabiles ad contrahendum Matrimonium, nullus tamen textus vel ratio probat esse inhabiles ad contrahenda sponsalia, ergo si contrahant, tenentur. De contractu ipso Matrimonii inito sub conditione, *si Papa dispenset*, &c. dicam num. 244.

§. 8. Si spoponderint impediti, sed sub conditione, *si impedimentum cesset*, *Victor.* & alii n. 48. relati dicunt impletâ conditione requiri novum consensum, quia prior erat inter inhabiles, ergo nullus: è contrà *Covarr. Angel. Sanch.* l. 5. d. 8. n. 10. aliique cum *Krim.* n. 869. probabiliùs dicunt sufficere, quòd prior consensus permaneat habitualiter, quia erat inter habiles sub conditione habilitante, nempe sub conditione cessantis impedimenti, ergo ferebatur in personas pro tali tempore futuro habiles, ergo hac conditione positâ & cessante impedimento est jam absolutus consensus, & inter personas habiles. Et universaliter, quòd contractus conditionati adveniente conditione sine novo consensu fiant absoluti, dicam n. 246. 85.

§. 9. Quando sponsalia inita sunt sub conditione, *si pater consentiat*, tunc si pater non contradicat, sed taceat, censetur consentire; uti & tum, si priùs moriatur, quàm rogetur, *Sanch* l. 5. d. 7. n. 19. Si autem primis petitionibus contradicat, sed postmodum tandem consentiat, conditio videtur esse impleta, & sponsalia Si ità firmiter dissentiat, ut spes non sit, quòd consentiet intrà breve tempus, non obligant, quia mens contrahentium non censetur fuisse ita diu differri Matrimonium. Si pater primò consentiat, & statim pòst contradicat, non censetur impleta conditio; quia contradictio statim secuta facit præsumi, quòd prior consensus non fuerit moraliter absolutus. Denique si priùs consentiat, & diu pòst contradicat, videtur manere conditio impleta, & sponsalia transiisse in absoluta, quia vim acceperunt à priori consensu jam antè absolutè posito, *Spor.* n. 186. *Aversf.* tamen q. 5. f. 6. §. 3. & *Gob.* n. 167. recensent plurimas sententias authorum pro & contrà circa hunc casum, & notant attentè considerandam esse intentionem contrahentium. 86.

§. 10. Si alter repromiserit sub conditione, sed absque determinatione certi temporis, v.g. repromitto, *si prius facias te promoveri Doctorem*, conditio implenda est, quamprimum moraliter fieri poterit, L. *hæc conditio*, ff De condit. & demonstr. *Hæc conditio, si in Capitolium ascenderit, sic recipienda est, si cùm primum potuerit, ascenderit.* 87.

§. 11. Si quis cum duabus inierit sponsalia, vel cum utraque conditionatè, vel cum prima conditionatè, & cum secundâ absolutè, posteriora sunt invalida, quamvis secunda conditio priùs impleatur, quàm prima; quia hæc secunda sunt contra fidem priorum, & contra jus primæ acquisitum, vi enim priorum sponsalium tenebatur exspectare eventum primæ conditionis, ita cum aliis *Castrop.* suprà n. 5. *Spor.* n. 182. 184. contra *Laym* suprà n. 7. & alios. 88.

§. 12. Si copula sit secuta post sponsalia conditionata, præsumitur accessisse absolutam promissionem, etiamsi conditio necdum sit impleta, quia credibile non est, vel juvenem petiturum, vel saltem puellam consensuram fuisse, nisi sub spe absoluta & determinata futuri Matrimonii, *Perez, Gob.* nu. 276. *Spor.* num. 183. *Krim.* n. 864. contra *Sanch* & alios Si tamen habens copulam noluisset absolutè se obligare pro foro conscientiæ, non esset attendenda præsumptio, utpote nitens falso. 89.

§. 13. Si Caja fateatur se repromisisse Titio, sed dicat se repromisisse sub conditione aliqua, Titius autem dicat illam absolutè repromisisse, aliqui dicunt Cajæ incumbere onus probandi, quòd conditionem adjecerit, quia affirmanti incumbit probatio, & reus suam exceptionem vel intentionem, in qua se fundat, probare tenetur, cùm ordinariè præsumi non possit. E contrà *Andreas Gaill.* & alii multi cum *Gob.* num. 189. probabiliter dicunt, Titio incumbere probare, quòd conditio adjecta non fuerit, quia qui acceptat con- 90.

confessionem, debet illam acceptare cum modo, qualificatione, & exceptione, quam addit ille, qui confitetur, alioquin, si hæc simul non acceptentur, reus censetur potiùs manere negans, quàm esse confitens, valet autem hoc tantùm in causis, quæ non sunt criminales, & ubi non est præsumptio in oppositum, uti notant eidem Authores.

91. §. 14. Si Berta affirmet, Matrimonium sibi à Cajo esse promissum sub conditione copulæ, quam ideo admiserit, Cajus autem fateatur copulam, sed neget conditionatam illam promissionem, Bertæ imperari debet silentium, quantùm ad sponsalia attinet, & Cajus est absolvendus, quia actore non probante absolvitur reus. Neque Berta aut Cajus potest admitti ad juramentum, nisi afferant alias præsumptiones vel indicia facientia pro se semiplenam probationem. Si autem pro utroque essent talia indicia, quæ facerent semiplenam probationem, *Barb.* putat juramentum purgativum esse reo deferendum, actori autem non esse permittendum juramentum in supplementum probationis, quia Judex debet esse propensior ad liberandum, quàm ad condemnandum: in hoc tamen multùm permittitur arbitrio prudentis Judicis, *Gob.* n. 94.

92. §. 15. Si alteruter impediat, quominus conditio licita & honesta impleatur, talis impediens manet obligatus etiam non impletâ conditione, alter autem manet liber, donec impleatur, sic enim habet regula Juris, apud *Gob.* num. 272. & *Spor.* num. 181. quòd, quoties per eum, cujus interest conditionem non impleri, stat quominus impleatur, perinde sit respectu illius ac si impleta esset, qui autem talem conditionem conatur impedire, æquivalenter frangit fidem datam, & renuntiat sponsalibus, hinc pars altera, si velit, potest resilire, *Gob.* n. 273. Vide *Krim.* à n. 922.

Plura circa consensum & Matrimonium conditionatum addentur à n. 238.

93. *Q. 12. Quid præterea notandum sit circa promissionem Matrimonii inter consanguineos vel aliter impeditos.* ℞. §. 1. Si promissio fiat absolutè, non obligat, quia vel sunt inhabiles ad Matrimonium, vel promittunt rem illicitam, ad quam non potest esse obligatio, & perinde est, sive impedimentum inter illos sit dirimens sive impediens tantùm, uti rectè *Aversa* q. 8. s. 7. omnia enim dirimunt, id est, impediunt valorem sponsalium absolutorum; quamvis, si sit impedimentum impediens tantùm, Matrimonium initum futurum esset validum. Et consequenter invalida sunt absoluta sponsalia eorum, qui aut validè aut licitè non possunt inire Matrimonium, *Gob.* num. 98. Idem dicunt *Sanch.* l. 5. d. 5. n. 26. & *Gob.* num. 166. quamvis in mente habuissent petere dispensationem, si hoc exteriùs non expresserint, quia cùm sit contractus inter homines, quæ ex natura non insunt, debent exprimi, alioquin non attenduntur, uti ex Jure probat *Krim.* n. 860. Si tamen post promissionem locuti sint, & egerint de impetranda dispensatione, jam expressa est conditio, uti rectè *Sanch.* n. 27. nam perseverabant in illa promissione, cui jam sufficienter etiam externè adjecerunt conditionem.

94. §. 2. Si promiserint sub conditione dispensationis obtinendæ, dixi n. 84. probabilius videri, quòd promissio valeat: quamvis autem ante conditionem impletam non sit obligatio in ratione sponsalium (quamdiu enim consensus non est absolutus & perfectus, non sunt strictè sponsalia, ideóque non pariunt impedimentum publicæ honestatis) est tamen obligatio ex promissione simplici, quæ impletâ conditione transivit in sponsalia: Et quamvis inhabiles fuerint ad contrahendum pro tunc, tamen non ad contrahendum pro tempore impletæ conditionis, *Sanch.* n. 24. Et ex his inferunt aliqui, si Scholasticus Societatis JESU promiserit Matrimonium sub conditione liberationis à votis suis, solutum ab his teneri, quia, quamvis vota illa dirimant Matrimonium de præsenti, non tamen impediunt valorem promissionis pro statu libero implendæ.

§. 3. *Sanch.* n. 36. *Laym. Gob.* n. 164. putant plerumque præsumi debere, quòd is, qui Matrimonium urget, vel cujus magis refert iniri, tacitè se obligârit ad procurandam dispensationem, quamvis contradicat *Castrop.* nisi per hoc, quòd dixerit, dispensationem fore facilem, obtinuisset copulam, tum enim subivisset onus illius procurandæ, alioquin sicuti si aliquis promittat aliquid sub conditione, si fiat consul, non ideo obligatur specialiter procurare, ut fiat consul, ita & hîc. Communibus tamen sumptibus procurari debet dispensatio, cùm sit causa communis, uti omnes notant cum *Sanch.* n. 37. 95.

§. 4. Si fidelis promittat infideli, sub conditione *si fiat fidelis*, obligare quidem possunt in ratione simplicis promissionis, attamen juxta mentem Ecclesiæ non sunt sponsalia, nec inducunt publicam honestatem, quia Canones tantùm loquuntur de sponsalibus inter fideles. *Angles, Henriq. Avers.* q. 8. s. 5. 96.

Q. 13. Quid notandum sit circa promissionem Matrimonii disjunctivam vel incertam. ℞. §. 1. Promissio disjunctiva, uti si quis spondeat ducere *vel Cajam vel Titiam*, non constituit sponsalia propriè dicta, quia hæc debent esse circa determinatam personam: nihilominus si talis promissio acceptata sit ab utraque, inducit obligationem ducendi alterutram. Quòd si unam eligat, & illa renuat, non tenetur ducere alteram, quia per ipsum non stat, quominus promissionem impleat, sed stat per illam, quæ recusat, quia retinuerat liberam optionem alterutrius, *Sanch.* l. 1. d. 26. 97.

§. 2. Si quis promiserit Cajæ vel Titiæ ejus sorori, & cum Caja habuerit copulam, præsumi debet se determinâsse ad Cajam, & absolutè voluisse hanc ducere, quia non debet præsumi, quòd peccare voluerit contra justitiam, contra quam peccâsset, si absolutè noluisset ducere Cajam, quia per copulam cum Caja contraxit affinitatem cum Titia, ergo tenetur ad Cajam. Quòd si promisisset Cajæ vel Titiæ non consanguineis, dicunt multi cum *Avers.* q. 8. s. 3. non debere ex copula cum Caja præsumi, quòd determinârit se ad Cajam, nisi aliud dederit signum determinati consensûs, quia adhuc posset ducere Titiam, sed oppositum videtur probabilius, quia secundùm dicta n. 89. credibile non est, vel ipsum petiturum vel ipsam consensuram fuisse in copulam, nisi sub promissione saltem tacita contrahendi Matrimonii. 98.

§. 3. Promissio incerta, uti si quis spondeat accipere *unam è tribus filiabus Titii*, etiam non sunt propriè sponsalia, obligat tamen talis promissio, & tenetur unam accipere, quæ ei placuerit, *Bonac. Avers.* suprà, *Gob.* n. 136. Similiter si pater jurârit Titio se daturum unam è tribus filiabus suis, potest assignare quam volet, & si Titius unam respuat, non tenetur dare aliam: si reliquæ moriantur, antequam designârit unam, tenetur dare superstitem. Quòd si Titius habeat copulam cum una, pater nullam tenebitur dare; non illam, cum qua habuit copulam, quia ad nullam determinatè tenebatur; nec aliam, propter impedimentum affinitatis, quod contraxit, *Sanch.* suprà, *Bonac.* de spons. q. 1. p. 3. 99.

Q. 14. Quid dicendum sit de sponsalibus, quæ ineuntur insciis vel invitis parentibus. ℞. §. 1. Multa sunt in utroque Jure, quæ videntur statuere, ut non tantùm Matrimonium, sed etiam sponsalia fiant consciis & consentientibus parentibus: sed dicendum est cum *Krimer* à num. 132. & communi, non esse debitum necessitatis ad eam personam, quam proponunt paren- 100.

tes, sed ad summùm debitum honestatis & decentiæ, attamen teneri consulere parentes, uti pluribus dicam à n. 569.

101. §. 2. Si parentes contradicant sponsalibus initis, putat *Menochius* promittentem hoc ipso non obligari, sed alii cum *Gob.* tr. 10. n. 33. melius dicunt obligari, nisi secutura essent gravia incommoda, quia sponsalia fuerunt absoluta, neque hæc præcisè est justa causa dissolvendi, secundùm dicenda postea.

102. §. 3. Quamvis parentes minarentur exhæredationem, tamen si imprægnavit sponsam factâ sponsione vel spe Matrimonii, tenetur ducere; & quamvis leges quorundam locorum permittant tales contrahentes exhæredari, hæ tamen sunt correctæ à Jure, non tantùm Canonico, sed etiam civili, uti dicetur n. 571. Quòd si timeretur perpetua offensa parentum, *Sanch.* aliique apud *Gob.* n. 335. putant talem sponsum non teneri ducere, sed de hoc dicam n. 169. An autem pater possit filiæ contra voluntatem suam nubenti negare dotem, dicetur n. 572.

103. *Q. 15. Ad quid teneatur, qui juravit se ducturum Titiam, & nullam aliam.* ℞. Tenetur ducere Titiam: Si autem Titia renuat, potest ducere aliam, quia juramentum erat factum in gratiam Titiæ, quæ jus remittit. & quod dixerit, *nullam aliam*, intelligebat, præ Titia, seu prætermissâ Titiâ, si ipsa vellet, *Gob.* tr. 10. n. 134.

104. *Q. 16. An sponsalia ex metu injustè incusso contracta sint valida, vel saltem obligent ex religione, si accedat juramentum.* ℞. Operæ pretium est scire, an valida sint, nam, si valida sint, inducunt impedimentum publicæ honestatis. Quis autem metus dicatur levis aut gravis, & quotuplex sit, dixi l. 3. p. 2. à n. 630. quibus suppositis,

105. §. 1. Levis metus injustè incussus non invalidat sponsalia, uti colligetur ex dicendis n. 649. Attamen talia sponsalia manent infirma in foro conscientiæ, & propriâ authoritate metum passi sunt irritabilia, uti dixi l. 3. p. 2. n. 642. ac præter ibi citatos, docent *Bonac. Becan.* nec improbat *Aversa* q. 8. s. 4. Ratio autem est, quia cùm pars metum incutiens teneatur relaxare fidem metu injustè extortam, poterit ille, qui injustè passus est metum, revocare fidem à se datam. An autem ille saltem, qui metum incusserat, obligetur, dubium est: negant *Sanch.* l. 4. d. 15. n. 5. & *Sporer* n. 150. quia putant in contractu oneroso utrimque obligante ad æqualitatem, qualis est promissio Matrimonii, vel utramque vel neutram partem esse obligatam, sed oppositum videtur probabilius cum *Aversa*, & constat saltem ex promissione simplici acceptata posse ex una tantùm parte esse obligationem.

106. §. 2. Probabilius videtur, quòd metus gravis etiam ab extrinseco & injustè incussus ab altero etiam contrahente ad extorquendum consensum, spectato Jure naturæ non invalidet sponsalia, uti nec alios contractus ex natura sua rescindibiles, secundùm dicta l. 3. p. 2. à n. 636. ubi Authores affirmantes & negantes retuli, & præter ibi citatos pro parte affirmativa stant etiam *Covarr.* & *Avers.* suprà: è contrà pro negativa, quæ nostra est, stat acriter *Krimer* à n. 408. Ratio est, quia quamvis talis metus imminuat, attamen non videtur tollere libertatem ad sponsalia sufficientem, cùm relinquat ea simpliciter voluntaria. Et cùm hæc injuria maneat reparabilis per rescissionem sponsalium, non est sufficiens ratio dicendi, quòd Jure naturæ sint irrita. Et hæc firmabuntur ex dicendis n. 671.

Obj. Talia sponsalia spectato Jure naturæ non poterant obligare ad ineundum Matrimonium, ergo spectato Jure naturæ sunt irrita saltem ratione objecti sui, ad quod obligarent. *Probatur antec.* tale Matrimonium est ab initio irritum saltem Jure positivo, uti constabit ex dicendis à n. 653. implicat autem dari obligationem ad actum ab initio irritum, ergo. *Confirm.* Nam recta ratio dictat, non posse dari obligationem ad aliquid illicitum, vel per leges impossibile. Matrimonium autem tale est illicitum & per leges impossibile, ergo. ℞. Non poterant obligare obligatione inevitabili, c., obligatione evitabili, n. nam metum passus statim posset contractum rescindere, & se ab obligatione illa liberare, si autem nollet rescindere, posset liberè & voluntariè contrahere Matrimonium: unde patet responsio ad confirmationem; nam si nolit illa sponsalia rescindere, Matrimonium erit utrimque licitum. Et simile est, si Jures latroni dare pecuniam, secundùm dicta l. 3. p. 2. nu. 728. nam religio ratione juramenti te obligat ad dationem, quamvis latro eam illicitè exigat, & si non velis rescindere illam obligationem petitâ relaxatione juramenti, teneberis eam nunc liberè solvere, quamvis postea post momentaneam solutionem maneat tibi jus repetendi solutum.

Inst. Votum ingrediendi Religionem metu extortum est Jure naturæ irritum, quia professio metu extorta est irrita, ergo similiter sponsalia, sicuti enim ingressus in Religionem est via ad professionem, ita sponsalia ad Matrimonium. *Respondent* 1. multi apud *Busenb.* quem retuli l. 3. p. 1. num. 363. negando consequentiam, eò quod Deus vota extorta non acceptet, homo autem acceptet promissionem extortam. ℞. 2. *n. antec.* nam si voveat ingredi Novitiatum ad experiendum, retentâ libertate postea profitendi vel non profitendi, votum valebit, uti dixi l. 4. n. 52. & si postea profiteatur, valebit professio, quia jam liberè fiet. Si autem coactus fit metu etiam ad vovendum, vel ad professionem, si probet hunc metum intervenisse, professio declarabitur fuisse, saltem Jure positivo irrita. Reliqua soluta sunt l. 3. p. 2. à n. 643. Quid autem tenendum sit de ipso contractu Matrimonii ex metu gravi contracto, spectato Jure tam naturali quàm positivo, dicetur à num. 647.

§. 3. Probabile est, quòd sponsalia ita inita ob gravem metum ab altero contrahente injustè incussum sint Jure positivo invalida, sic enim videtur statui Cap. *Ex litteris*, De despons. impub., & docent gravissimi Authores cum *Covarr. Avers.* q. 4. s. 6. *Sanch.* l. 4. d. 19. n. 3. *Kugler* p. 1. n. 34. contra *Less. Haun. Wiestn. Krimer* à n. 416. & alios, qui etiam probabiliter contradicunt, sed rectè addunt *Sanch.* à n. 5. & *Less.* l. 2. c. 17. n. 38. quamvis valida essent, posse coactum propriâ authoritate ab eis resilire. *Dixi*, ab altero contrahente incussum, nam *Krimer* n. 432. putat, si metus à tertio sit incussus, per L. 14. §. *In actione ff. Quod metûs causâ*, fieri potestatem metum passo, ut sponsalia per Judicem rescindantur, uti etiam in aliis contractibus notavi l. 3. p. 2. n. 640. 107.

§. 4. Ejusmodi sponsalia ex gravi metu inita non firmantur juramento, uti patet ex cit. Cap. *Ex litteris*, docentque Auctores cum *Sanch.* d. 21. n. 3. Nec tale juramentum obligat, quia jus illud ab initio irritat, unde nec opus est relaxatione illius, *Azor* l. 1. c. 11. q. 14. E contrà si sponsalia ex metu levi validè inita, essent etiam jurata, quamvis non firmarentur juramento, tamen juramentum obligaret ex religione, usque dum relaxaretur ab Episcopo, *Sanch.* num. 4. Quid autem tenendum sit de ipso Matrimonio per metum extorto, si juramentum illi adjiciatur, dicam num. 666. 108.

Q. 17. Quid addendum sit circa sponsalia impuberum. 109.
℞. Supponendum est ex dictis in l. 3. p. 2. num. 667. masculos esse impuberes, qui annum decimum quartum, femellas autem, quæ duodecimum necdum compleverunt, uti habetur Cap. *Attestationes*, De despons. impub. Et de illorum sponsalibus addenda sunt seqq.

§. 1.

110. §. 1. Cap. 3. 4. 5. 15. De desponf. impub. requiritur septennium ad valorem sponsalium, debetque illud esse plenè ac physicè completum, secundùm dicta n. 50. & dicenda n. 689. Addidi tamen hìc n. 50. non peccare eos, qui ante septennium ineunt, quia illud nullo Jure prohibetur, quod enim adducitur ex Cap. 2. De desponf. impub. dicam n. 691. esse intelligendum de Matrimonio. An autem tum valeant, si malitia suppleat ætatem, dixi n. 50.

111. §. 2. Si impubes contrahat Matrimonium de præsenti, hic contractus est quidem invalidus in ratione Matrimonii, uti dicetur n. 689. attamen valet in ratione sponsalium secundùm dicta n. 52.

112. §. 3. Sponsalia ab utroque vel alterutro impubere inita sunt valida, cùm per nulla Jura irritentur, imò inducunt impedimentum publicæ honestatis per Cap. *Litteras*, Cap. *Accusat.* Cap. *Continebat*, De desponf. impub. sunt tamen suspensa, quia quamprimum impubes fuerit assecutus annum pubertatis, datur ei optio, vel resiliendi vel approbandi sponsalia, Cap. *De illis*. Cap. *A nobis*, ibidem.

113. §. 4. Cap. *De illis*, ibid. ita statuitur: *De illis, qui infra annos aptos Matrimonio sponsalia contrahunt, sive uterque sive alter reclamet, antequam ad annos Matrimonio aptos pervenerint, & postulent separari, non sunt ullatenus audiendi:* id est, talia sponsalia non possunt sine dispensatione, nequidem mutuo consensu dissolvi, priusquam facti sint puberes: cujus legis causas dant *Sanch.* l. 1. d. 51. *Gob.* tr. 9. n. 382. sufficit hæc, ne ætas illa ob inconstantiam exponatur nimiis mutationibus. Quòd si ante septennium contraxissent, secundùm dicta n. 50. non essent sponsalia, sed simplex promissio, quæ mutuo consensu revocari posset, Jus enim tantum loquitur de sponsalia contrahentibus. *Aversa.* q. 8. f. 11. §. *sextò*.

114. §. 5. Si impubes sponsalia firmâsset juramento, *Sanch.* & alii multi cum *Aversa* §. *septimò* dicunt teneri ex motivo religionis, nec posse adeptâ pubertate resilire, quia Cap. *Ex litteris*, 2. De sponsalibus absolutè dicitur: talem impuberem intuitu juramenti debuisse compelli priorem sponsam accipere. E contrà *Tamb. Pontius* l. 12. c. 9. n. 7. *Castrop.* d. 1. n. 17. absolutè negant, eò quòd juramentum videatur sequi naturam actûs, cui adjicitur. L. fin. Cod. de numer. pecun. sponsalia autem imbibunt conditionem, nisi facti puberes resiliamus, ergo cùm possint se expedire ab obligatione contractûs, etiam videntur se posse expedire ab obligatione juramenti. Attamen responderi potest pro *Sanch.* quamvìs juramentum non firmet actum, cùm tamen sine peccato servari possit, reverentia divini Numinis invocati videtur postulare, ut observetur, donec dispensetur, uti dictum est l. 3. p. 2. à n. 726. Fatentur tamen omnes minorem causam sufficere pro talibus sponsalibus & juramentis impuberum dissolvendis.

115. §. 6. Si sponsi ante pubertatem se carnaliter cognoverint, sponsalia censentur completa, nec datur locus resiliendi, quia, qui habet generandi potentiam, in Jure non reputatur impubes, Cap. *A nobis*, Cap. *Puberes*, De desponf. impub. Cap. ult. De eo, qui cognovit consanguineam.

116. §. 7. Si pubes cum impubere contraxerit, non potest resilire, nisi alter quoque factus pubes ei obligationem remittat, potestas enim resiliendi est concessa soli impuberi in favorem & privilegium statûs, *Krimer* n. 617. *Spor.* n. 197. cum communi.

117. §. 8. Qui prius fit pubes, potest statim resilire non exspectatâ pubertate alterius, quia *frustra exspectatur eventus, cujus nullus est effectus*, Cap. *Cum contingat*, 36. De officio delegati, & ita docent *Abb. Hostiens. Sanch.* l. 1. d. 51. *Con. Dian. Aversa* §. *Si ergo*, *Krimer* num. 613. contra *Gob. Nald. Mastrium* n. 79. & alios.

118. §. 9. Si parentes pro liberis necdum septennibus contrahant sponsalia, invalida sunt, nisi liberi septennio majores approbaverint, communis cum *Kugler* p. 1. n. 98. Similiter si contraxerint pro impuberibus septennio majoribus, etiam invalida sunt, *si aliquo modo non consentit filius*; Et utrumque habetur Cap. un. De disponf. impub. in 6. Quando autem Cap. *Tua nos*, De desponf. impub. dicitur, *postquam filius pervenerit ad perfectam ætatem, omnino debet hoc implere*, Tò *debet* significat debitum decentiæ, honestatis, pietatis erga Parentes, si non adsit causa in contrarium, de cætero parentes, qui talia sponsalia contraxerunt pro liberis suis, non tenentur nisi procurare, quantùm poterunt, consensum liberorum, quando adoleverint, *Krimer* à n. 606. Attamen talia sponsalia per parentes contracta, quando valuerunt, rescindere non possent, nisi liberi sint puberes, *Sanch. Krimer* n. 618.

§. 10. Factus pubes debet, per se loquendo, statim resilire, si resilire velit, id est, intra triduum saltem ante vel postquam pubertatem est assecutus, quod enim intra triduum fit, dicitur in continenti & statim fieri. L. fin. Cod. De errore advocati, & L. fin. Cod. De judiciis; Quòd si non illicò reclamavit, sponsalia sine positiva ratificatione manent completa. Ac sufficeret pro foro conscientiæ reclamationem à pubertatem assecuto esse factam etiam internè tantum, uti habent *Sanch.* l. 1. d. 51. n. 17. *Krimer* num. 619. & alii contra *Pontium* l. 12. c. 9. n. 5. & *Castrop.* d. 1. p. 17. n. 5. Et pro foro externo, ut Judex pro dissolutione sententiam ferat, sufficit factam esse coram Confessario & testibus: imò sufficit factam esse reclamationem ante annum pubertatis, dummodo pubes eum dissensum non mutet, quia licèt impubes non possit invalidare sponsalia, potest tamen, si in dissensu illo persistat pubes factus, per illum ipsum dissensum sic continuatum impedire, ne lapsu temporis requisiti videatur illa tacitè ratificâsse, quia tum pubes censetur in illo dissensu perseverâsse, *Sanch.* n. 16. *Aversa.* §. *Notant.* 119.

Q. 18. *Quid dicendum sit in variis dubiis circa valorem & obligationem sponsalium.* R. Aliqua de dubiis circa contractus dixi l. 3. p. 2. à n. 661., quæ etiam huc pertinent, & ibi videri possunt. Hìc adde sequentia §. 1. Qui ante septennium inivit sponsalia, & nunc dubitat, an tum habuerit usum rationis, illis non tenetur, ex Cap. *Accessit*, De desponf. impub. *Schild.* tr. 6. c. 7. §. 1. Unde nec talia sponsalia inducunt publicam honestatem, hoc enim casu tollitur illud impedimentum, vel per hoc, quòd Ecclesia omnem contractum puerorum septennio minorum invalidet, licèt ratione utantur, sic ut etiam ex consensu illorum in sponsalia & Matrimonium nolit oriri impedimentum publicæ honestatis, uti docent *Abb. Socinus*, *Rosella*, *Brunellus*, *Carrerius*: vel quia in eo, qui minor est septennio, consensus fuit nullus, eò quòd præsumatur non adfuisse usus rationis, uti docent cum communi *Sanch.* l. 1. d. 16. n. 9. vel quia Ecclesia omnes actus sponsalitios & Matrimoniales ante septennium initos, quando dubiū est, an adfuerit usus rationis, invalidat, sub conditione tamen, si postea non innotescat, quòd adfuerit usus rationis, vel si nolit de futuro, & Deus videat, quòd postea non innotescat contrahentem usum esse ratione, uti vult *Schild.* rejectis duabus aliis sententiis. E contrà certus de sponsalibus initis post septennium, & dubius an eum usu rationis, tenetur se gerere, ac si sponsalia inivisset, jus enim tum præsumit adfuisse usum rationis, L. *Si infanti*, Cod. De Jure delib. Idem dicit *Schild.* de eo, qui dubitat, an sponsalia inierit ante, an post septennium, nam *Sanch.* in Dec. L. 4 c. 1. num. 14. idem etiam dicit de voto, sponsalia autem & vota communiter non fiunt ante septennium, ergo ex communiter contingentibus præsumitur 120.

tur facta esse post septennium; sed de hoc videri possunt dicta l. 3. p. 1. n 387.

121. §. 2. Dubitans, an verè promiserit, non tenetur, quia libertas est in possessione, communis *Sanch.* l. 1. d. 9. num. 11. si autem sciat se promisisse, sed nesciat, an seriò, an fictè, *Spor.* n. 139. adhuc putat non teneri, quia necdum certum est promissionem obligatoriam possedisse, sed *Sanch.* n. 13 & alii probabiliùs dicunt teneri, quia verba promissoria sunt in possessione, cum quibus præsumi debet fuisse animum se obligandi, prout verba significabant, unusquisque enim præsumitur loqui secundum mentem. Unde etiam, quando scit se fuisse obligatum promittere, sed non scit, an satisfecerit huic obligationi, indicabit se promisisse, quia delicta vel fraudes non præsumuntur, & in dubio probabiliter id factum, quod de Jure erat faciendum, *Gob.* tr. 10. num. 136.

122. §. 3. Quamvìs verba, *accipiam te in uxorem, ducam te &c.* de se indifferentia sint ad significandum nudum propositum, vel promissionem, tamen ex communi sensu & interpretatione censentur in hac materia tanquam promissiva & obligatoria. *S. Th.* & alii communiter cum *Aversa* q. 8. s. 3. §. *Debet* Idem est, si juvenis petat, *vis me ducere?* & puella dicat, *ita*, nisi ex circumstantiis colligeretur, quòd juvenis tantùm voluisset explorare mentem puellæ, *Vasq. Avers.*

123. §. 4. Quando dubium est, an per verba significentur sponsalia, an Matrimonium, si omnia adhuc integra sint, standum est pro libertate, & dicendum esse tantùm sponsalia, *Gob.* n. 86. Notátque ex aliis multis *Barbosa* De diction. 436. n. 14. quod verbum *volo*, junctum alteri verbo infinitivo non importat dispositionem de præsenti, sed voluntatem agendi de futuro, uti si dicam, *volo te ducere in uxorem*, & colligitur ex *Gob.* in L. *Servi electiones*, verbo *possumus*, ff. De legatis, hinc *Sanch.* l. 1. d. 18 à num. 25. docet, per ea fieri sponsalia, sed dubium esse, an Matrimonium fiat: nihilominus per illa verba: *volo te ducere*, fieri non tantum sponsalia, sed etiam Matrimonium volunt alii cum *Pontio* l. 2. c. 9. n. 8. Vide *Lugo* in Resp. mor. l. 3. dub. 16. n 47.

124. §. 5. Si juvenis coram Parocho & testibus dicat: *ex crastino, seu, in crastinum accipio te in uxorem*, & puella respondeat, *& ego te in maritum*, multi dicunt esse Matrimonium, quia dicunt, se de præsenti consentire, quamvìs executionem suspendant in crastinum, uti si hodie dem equum pro cras utendum. E contra *Sanch.* & *Gob.* n. 64. dicunt esse tantùm sponsalia, quia quamvis loquantur in præsenti, tamen videntur referre ad futurum tempus pro habendo ultimato consensu. Utraque sententia est probabilis, sed prima videtur probabilior. Quòd si vir dicat, *accipio te in uxorem*, & puella respondeat, *& ego te accipiam in maritum*, erunt tantùm sponsalia, quia licèt verba viri significent in præsenti, tamen responsio puellæ transfert utrumque consensum ad futurum, *Avers.* q. 8. s. 3. §. *Potest. Spor.* num. 145. Si dicant, *volo te esse meam & meum conjugem*, *Pontius* dicit esse Matrimonium, *Sanch.* sponsalia Si tamen dicerent, *ex nunc volo*, *Avers.* fatetur fore Matrimonium.

125. §. 6. Quando verba vel signa personæ priùs loquentis de sponsalibus, clarè significant promissionem, si verba, quæ altera pars reponit, sint dubia, debent intelligi secundùm verba illius, qui priùs est locutus, censetur enim respondisse ad rem, & ad materiam subjectam, *Sanch.* l. 1 d. 18. n. 4. *Gob.* nu. 72. *Spor.* n. 252. E contrà, si verba aut signa utriusque sint ita dubia, ut ex iis non possit mens conjici, debet Judex potiùs interpretari contra sponsalia, *Rebell. Perez, Dicast. Gob.* à n. 73. *Spor.* n. 153. contra *Tann. Tamb.* & alios: Ratio est quia standum est pro libertate possidentis illam, nisi Jus aliquid contrarium disponat. Jus autem respectu sponsalium nihil disponit in contrarium, quamvìs disponat, ut in dubio stetur pro valore jam initi Matrimonii; ubi est diversa ratio, cùm è Matrimonio dissoluto nasci possint alia incommoda circa proles vel dotem: hinc, inquit *Gob.* n. 76. cum *Henriq.* & *Tann.* si quis sit dubius de suis sponsalibus, potest pronuntiare pro sua libertate. Favendum tamen est potiùs fœminis quàm masculis, quia hi solent sæpius decipere, aut faciliùs trangere fidem, *Henriq. Sanch. Gob.* n. 77.

§. 7. Verba certò significantia sponsalia sunt: *accipiam vel ducam te: non aliam sed te ducam: habeas me infidum, nisi te ducam*: *Gob. Spor.* n. 155. Ratio est, quia hæc & similia ex communi sensu omnium significant saltem implicitè promissionem & voluntatem se obligandi, *Sanch.* l. 1. d 18. n. 12. *Tamb. Tann. Gob.* à n. 48. è contrà hæc verba dubiè significant sponsalia, *te desponsabo: tecum sponsalia contraham*, quia potest esse promissio sponsalium tantum, & non Matrimonii: item illa, *volo contrahere tecum*; *placet te ducere*; nam multi dicunt per illa significari animum tantùm faciendi sponsalia, vel affectum ad Matrimonium: quamvìs necdum admittatur obligatio: Similiter per illa: *volo te habere, volo te tenere in uxorem*; item, *tu eris mea*; putant multi perfici Matrimonium, alii sola sponsalia. *Gob.* num. 58. dicit apud Germanos nudis illis verbis nihil perfici, nisi aliquid aliud accedat, quia non satis exprimitur obligatio, sed potius declaratur tantùm desiderium habendi pro uxore: per illa autem, *contraham tecum Matrimonium*, significatur tantùm propositum, nisi aliud colligeretur ex circumstantiis, *Tann. Gob.* n. 61. *Spor.* n. 159. 126.

§. 8. Hæc verba, *nullam aliam ducam præter*, vel *nisi te*, facere possunt sensum, vel hunc: *ducam te, & nullam aliam*; vel istum: *si aliquam ducam, te ducam.* Et probabilius videtur cum *Sanch.* l. 1. d. 19. *Laym. Avers.* q. 8. s. 3. *Krimer* nu. 76. contra alios multos, quòd faciant posteriorem sensum, adeòque non faciant sponsalia, nam nisi alia intentio aliunde constet, sicuti, cùm dico: *nullam Religionem ingrediar, nisi Carthusianam*, significo, si ingrediar aliquam, ingrediar Carthusianam, attamen possum nullam ingredi, ita & hic. Si tamen coram Parocho & testibus diceret, *non duco aliam nisi te*, fieret Matrimonium, quia ex circumstantiis constaret sic debere exponi: *duco te & nullam aliam.* 127.

§. 9. Si Cajus propinans Titiæ dicat, *propino tibi in Matrimonium* & Titia annuens respondeat, *Deus tibi benedicat*, communiter censeri non debent sponsalia, si de contrahendo antehac nil egerint, quia nec juvenes solent seriò talia dicere, bene scientes, quod puellæ non facilè soleant ita citò serio repromittere, neque Titia satis significavit repromissionem: si tamen antehac tractâssent de sponsalibus, & ex circumstantiis judicarentur seriò agere, præsumi deberet valere sponsalia, quia tum satis adverteretur esse serius animus in Cajo promittente & mutuus consensus in Titia respondente, sicuti, si cui propinetur sanitas Cæsaris, & ipse dicat, Deus tibi benedicat, censetur consentire in apprecationem pro sanitate Cæsaris, uti è contrà, si propinetur ad sanitatem Turcarum, nunquam dicet, Deus benedicat, & sic ostendit dissensum, *Gob.* à n. 31. *Spor.* n. 162. 128.

§. 10. Hæc verba: *promitto tibi amorem & fidelitatem*, nisi adsint aliæ circumstantiæ, non continent promissionem Matrimonii, quia amor & fidelitas possunt in aliis rebus præstari, *Gob.* n. 65. Si tamen mox sequeretur traditio annuli, vel copula, censerentur contracta sponsalia, quia dubium per talem circumstantiam censeretur sufficienter solutum, *Spor.* num. 161. 129.

§. 11.

130. §. 11. Si juvenis dicat: *do tibi hunc annulum vel hoc strophiolum in ordine ad Matrimonium*, & puella acceptet quamvis nihil dicat, videntur esse sponsalia, quia acceptatio cum taciturnitate est æquivalenter repromissio, *Sanch. Gob.* n. 67. E contrà tamen, si juvenis apprehendat manum puellæ, & dicat: *sub fide mea te ducam*, illa autem nec retrahat manum, nec contradicat, per hoc non censetur repromittere: sed si juvenis diceret: *habes meam manum in signum, quòd sim te ducturus, si tamen etiam me velis*, & puella vicissim daret manum, forent sponsalia, quamvis illa nihil diceret, quia datio manûs est sufficiens signum reciproci consensûs, *Sanch. Gob.* n. 66.

131. §. 12. Si puella dicat: *tibi nubam, si Deo placuerit*, & juvenis respondeat, *& ego ducam te, si Deus ita disposuerit*, non sunt sponsalia saltem absoluta, quia non est absoluta promissio, nisi ex circumstantiis intelligeretur, quòd significarent se judicare, quòd sic sibi expediret ad salutem, & ideo promittere, quia censerent Deo placere & illum ita disponere, *Gob.* n. 169.

132. §. 13. Si Titius promiserit Matrimonium Cajæ acceptanti promissionem sed non repromittenti, & dubitetur, an Titius voluerit se absolutè obligare, an tantum sub conditione, si Caja repromitteret, censendum est, quòd non voluerit se absolutè obligare, quia in dubio præsumitur id, quod plerumque fieri solet, sponsi autem non solent velle se obligare, nisi dependenter à reciproca repromissione, *Bonac. Avers.* q. 8. f. 1. §. ult. *Gob.* n. 20. *Spor.* n. 135.

133. §. 14. Si spoponderint pro certo die, v. g. pro festo sancti Petri inire Matrimonium, nec addiderint, an dies ille esset pro terminanda, an verò pro urgenda obligatione, si needum sit festum S. Petri, debet hoc dubium mutuo consensu determinari. Si festum adsit vel præterierit, debet unus alteri proponere executionem promissi, qui, si renuat, videtur etiam alter esse liber, nisi aliunde præsumeretur voluisse etiam post illum diem permanere obligationem. Videri possunt *Tamb.* l. 8. tr. 3. c. 2. §. 3. *Kimmer* à nu. 77. & 81. *Kugl.* De Matr. à n. 56. ubi agunt de verbis aut signis dubiis circa sponsalia & Matrimonium. Quomodo autem probari possit, vel unde præterea præsumi debeat contracta esse sponsalia, fusè tradit *Gob.* à nu. 89. & à nu. 91. agit de qualitate testium in hac materia.

134. Q. 19. *Quid notandum sit circa arrhas, sponsalitiam largitatem, donum matutinum.* R. §. 1. Arrha sæpe sumitur pro contractu, quo traditur pignus pro stabilienda obligatione ad non recedendum à facto contractu sub pœna amittendi tale pignus, *Onnate* de contr. tom. 2 d. 34. f. 1. Nos hìc per arrham intelligimus hoc, quod post sponsalia datur veluti pignus pro assecuratione Matrimonii futuri, L. *Arrhis.* Cod. De sponsal. Statuitur autem L. *Si is*, & L. *Mulier*, ibid. si dans arrham sine justa causa resiliat, ut eam amittat & alter lucretur; si verò accipiens arrham sine justa causâ resiliat, teneatur eandem restituere, & tantundem in æquivalenti adjicere, imò etiam triplum aut quadruplum, nisi esset mulier minor 25. annis, tum enim tenetur restituere solam arrham. Injustè autem resiliens tenetur ante sententiam restituere arrham, sed quod est supra arrham, videtur teneri, saltem si pars altera exigat, uti tenet *Avers.* q. 8. f. 10. Alii volunt teneri absolutè, alii tantùm post sententiam Judicis. E contrà, si dans arrham stet promisso, retinet suæ arrhæ dominium, potestque absque omni sententia Judicis statim repetere inito Matrimonio, uti & tum, quando cum justa causa resilit, possuntque etiam parentes sponsorum sub eisdem conditionibus dare & accipere arrhas. Denique probabilius videtur arrhas posse in quacunque quantitate constitui, etiam in rebus immobilibus, etiam reciprocè, quia nihil horum per leges vetatur: Hæc & plura videri possunt apud *Sanch.* l. 6. d. 27. & seqq. *Arr.* d. 34. & 36. *Avers.* suprà.

§. 2. Sponsalitia largitas est donum, quod post sponsalia traditur sponsæ, non velut in arrham, attamen sub conditione saltem tacita, si Matrimonium sequatur, & non fiat fraus in dote, soletque aliis nominibus vocari jocalium, dotalitium, mundus muliebris, donatio ante nuptias, donum sponsalitium. Unde si aliquid detur post sponsalia & expressè non addatur, quòd sit veluti in pignus & assecurationem, non erit arrha, sed sponsalitia largitas. 135.

§. 3. De sponsalitia largitate statuitur L. *Cùm veterum*, & L. *Si à sponso.* Cod. De donat. ante nupt. ut si Matrimonium ex justa causa non sequatur, dominium illius maneat penes dantem; item ut sponsa quæ post valida sponsalia passa est osculum (& multò magis si copulam) acquirat pro se & hæredibus suis dominium mediæ partis, quia ruborem istum vel incommodum subiit, & facta est in tantùm vilior. Quod etiam post *Trid.* valere docet *Sanch.* l. 6. d. 19. nu. 5. contra *Onn.* d. 36. n. 58. quamvis enim osculum & copula illa sint peccata, tamen per ea deterioratur sponsa, ergo lex meritò potuit hoc in compensationem damni vel in pœnam peccati sponsi adjudicare sponsæ. Si autem Matrimonium consummatum fuerit, totum est uxoris quoad dominium & usum, quia est vera donatio transferens plenum jus, nec revocabilis, nisi ex causa ingratitudinis, L. *Si mater.* L. *Si filiæ.* Cod. De donat. & communis cum *Sperell.* decis. 172. Præterea ille, qui absque justa causa resilit, perdit jus ad jocalia, & alter innocens acquirit dominium. 136.

§. 4. In dubio, an aliquid sit arrha, an sponsalitium donum; *Gomez* putat præsumi debere esse arrham, quia semper est ob futurum Matrimonium. *Molin.* vult esse donum, quia est, ut sponsa ornatior evadat, aut ut sponsus tantò magis amorem conciliet. *Castrop.* d. 1. p. 13. §. 1. n. 3. cum aliis multis distinguit, & dicit censenda esse dona, si sint res non magni momenti, quales conjux etiam in Matrimonio donare solet conjugi; è contrà si sint pretiosa & magni momenti, putat esse velut arrhas. Addit n. 4. si alicubi consuetudo sit, ut ea, quæ sponsus mittit, non repetantur, quamvis sint pretiosa, censenda esse dona. Etiam *Sperell.* suprà fusè discutit, quandonam præsumi debeat esse sponsalitia largitas, & quandonam quasi dos. Possuntque de sponsalitia largitate plura videri apud *Sanch.* l. 6. d. 16. & seqq *Onn.* d. 35. *Castrop.* suprà. 137.

§. 5. Si Titius ante sponsalia det Cajæ aliquid, hoc non est arrha nec sponsalitia largitas, quia hæc debent sequi sponsalia, sed est donum ad conciliandum amorem, cujus dominium potest Caja acquirere sine ullo onere. Et quamvis Caja vicissim redonet aliquid Titio, per hoc non spondet Matrimonium, sed potest tantùm velle recognoscere liberalitatem Titii. Si tamen sciretur, quòd Titius aliter noluisset à se abdicare dominium illius rei, nisi sub conditione secuturi Matrimonii, aut quia putabat esse vera sponsalia, quæ assecurare voluisset Cajæ, hæc in conscientia teneretur ei reddere, vel quia defuisset absoluta voluntas donandi, vel quia error circa substantiam dedisset causam donationi. 138.

§. 6. Si sponsalia dissolvantur absque culpa utriusque sponsi, v. g. quia alteruter ingreditur Religionem, moritur &c. sponsus itemque sponsa, quæ non est passa osculum vel copulam, debent omnia post sponsalia accepta restituere, quia acceperunt sub spe Matrimonii & ob illius causam, quâ cessante cessat omnis æquitas ad retinendum: è contrà si sponsa passa sit osculum vel copulam, retinere potest medietatem ob rationem antè datam; si autem mutuo consensu dissolvantur sponsalia, multi cum *Sanch.* docent, 139.

docent, nihil posse retinere, quamvis osculum vel copulam admiserit, quia liberè cedit omni priori jure, sed *Castrop.* n. 17. probabiliùs dicit retinere posse, quia consentiendo in dissolutionem, tantùm cedit priore contractu sponsalium, non autem jure ad illud, quod acquisivit amisso pudore.

140. §. 7. Qui innocens est, & ob alterius culpam, v.g. fornicationem recedit à sponsalibus, acquirit accepta, & justè repetit à se donata, uti antè insinuatum est, & in Jure habetur apud *Castrop.* n. 18.

141. §. 8. Donum matutinum, seu Morgen-Gab/ uti vocat *Haun.* De just. t. 1. tr. 4. c. 5. n. 330. est donum, quod maritus secundo die nuptiarum dat uxori pro pudicitiæ, vel virginitatis thesauro sibi credito. In Hispania & Lusitania datur etiam viduis, in Bavaria solis virginibus, aut quæ saltem in communi æstimatione, cùm nuberent, habebantur virgines. Hujus doni dominium spectat ad uxorem, quæ etiam alienare potest inter vivos, sed quamdiu retinet, ususfructus spectat ad maritum, de quo plura videri possunt apud *Haun.* à n. 462. Circa dotalia, contradotalia, aliáque bona conjugum videri possunt dicta l. 3. p. 1. à n. 1017.

142. *Q.* 20. *An sponsalibus addi possint pacta.* R. §. 1. Affirmativè, & patet ex quotidiana praxi. Inter cætera addi potest pactum, 1. ut vir perpetuò habitet in domicilio uxoris, *Castrop.* tr. 28. d. 1. p. 15. 2. Ut vir post mortem uxoris teneatur restituere ejus hæredibus tot nummos in eadem specie, quot accepit, quamvis certò futurum sit, ut valor eorum sit tum notabiliter major, quamvis enim hoc non liceat in mutuo, in quo debet manere æqualitas, talis tamen æqualitas non requiritur in pactis dotalibus, sed potest uxor ad onera Matrimonii ferenda dare 1000., & vir liberè se obligare ad reddenda 2000., hoc enim faciendo censetur tantùm augere dotem uxoris suæ, quod ipsi licitum est, uti probat *Lugo* Resp. mor. l. 6. dub. 23.

143. §. 2. Quamvis L. *Si ita stipulatus* ff. De verb. oblig. non valeat pactum, si sponsus dicat sponsæ, *ducam te, si donaveris mihi mille*, quia præsumitur intendere contractum ex libidine & turpi quæstu, tamen si abiit præsumptio illa turpitudinis, & id petat causâ dotis augendæ, vel propter inæqualitatem ipsorum, aut ex alia simili causa honesta, valebit, *Abb. Onn.* d. 34. n. 19. *Delb.* c. 8. d. 19. f. 6.

144. §. 3. Nobilis habens hæredes ex conjuge mortua licitè ducit secundam sub pacto, ut hæc & proles nasciituræ abstineant à bonis paternis, titulis, insignibus, & contenti sint certâ dote sibi constituendâ, nam l. 2. *Feud.* tit. 29. talia Matrimonia approbantur, & vocantur ad morganaticam, de quibus videri potest *Krimer* à n. 556.

145. §. 4. Huc spectat solutio sequentis casûs: Titius non vult cum Caja Matrimonium inire, nisi addito hoc pacto; quòd Caja renuntiet lucris in Matrimonio faciendis, quæ alioquin Jure communi dividenda essent inter ipsos, hæc enim lucra omnia vult Titius sibi & hæredibus suis cedere. Caja contractum init seriò vel fictè. *Quæritur*, 1. Si seriò inierit, an non possit rescindere. 2. Si iniit fictè, quid dicendum sit. R. *ad* 1. Si seriò iniit, non potest rescindere, non enim apparet, quo Jure vel privilegio id posset, nam potuit cedere illo jure per contractum, qui non repugnat Matrimonio, & quem liberè fecit acceptavitque Titius, *Sanch.* l. 6. d. 5. n. 1. Verum quidem est, quòd donatio liberalis à conjuge conjugi facta sit semper revocabilis, sed hoc est ex dispositione Juris positivi & in Matrimonio tantùm, ob causas, quas Jus affert, nempe ne ob amorem nimiùm exspoliet unus alterum &c. Jus autem nihil simile disposuit circa pacta dotalia, neque pro hoc casu eædem sunt causæ: imò *Sanch.* num. 5. docet uxorem posse in favorem viri, etiam in Matrimonio, renunciare lucris acquirendis, quia non ideo censetur alienare aliquid ex proprio patrimonio. Nec inde sequitur conditionem Cajæ fore velut ancillæ, nam gaudet cæteris privilegiis uxorum: & licèt habeat sortem solito inferiorem, eam habet, quia sic voluit, & quia judicabat sibi melius esse etiam talem habere quàm non habere: mortuo autem Titio non erit miserior, quàm fuerit antequam haberet Titium, imò multam supellectilem aliáque cum bona gratia Titii secum auferet, ergo non habet, quòd de injuria ulla queratur. R. *ad* 2. si fictè contraxit, imprimis nihil ipsam juvat fictio, quia ex justitia tenebatur seriò contrahere, ergo injuriam fecit fictè contrahendo, ergo tenetur ad sarcienda omnia damna, quæ sequerentur ex fictione, seu ex non posito serio consensu. Si autem prætextu ficti consensûs vellet sibi clàm partem sublegere, damna illa sequerentur ex fictione, ergo teneretur illa resarcire, hinc jam obligatur sic agere, atque si consensum, uti ex justitia tenebatur, serium posuisset. Deinde si Titius talem intentionem habuit, quòd non consentiret in Matrimonium, nisi Caja conditionem illam acceptaret, consensus sic conditione non purificatâ positus esset nullus, adeoque Matrimonium foret invalidum, nec Caja posset aliquid prætendere ex vi juris per tale Matrimonium acquisiti: teneretur nihilominus Caja etiam nunc seriò consentire ac resignare lucris, & facere, ut validaretur Matrimonium. Hæc quoad rem habentur apud *Lugo* De just. d. 22. f. 4. & *Dicast.* De juram. d. 3. n. 339.

§. 5. Huc etiam reducitur solutio sequentis casûs: Titius legat Cajæ nepti suæ 100. si nubat nobili de patria. *Quæritur*, si nubat alteri, an legatum perdat. R. Negant aliqui, quia cùm hæc conditio faciat quasi pœnam, & obstet libertati Matrimonii, censetur non adjecta. E contrà ex illis, quæ dixi l. 3. p. 2. n. 600. & quæ habet *De Luca* de Matr. disc. 14. iterumque ad *Trid.* disc. 26. n. 37. Caja perdit legatum, quia cùm non agatur de pœna, qualis esset, si poneretur conditio, ut alioqui careret legitimâ vel dote, sed agatur de mero lucro obtinendo, si Caja hoc velit, debet conditionem implere: Neque hoc censetur impedire libertatem Matrimonii, cùm sit liberum id lucrari vel dimittere, & maneat libertas eligendi unum ex tot nobilibus de patria. 146.

De pactis dotalibus & aliis, quæ adjungi possint sponsalibus, fusissimè agit *Onn.* d. 37. qui videri potest.

Q. 21. *An & quomodo pacta pœnalia sponsalibus adjecta obligent.* R. §. 1. Negant obligare *S. Thom.* in suppl. q. 43. a. 1. ad 4. *Beja* p. 1. cas. 1. *Sanch.* l. 1. d. 30. n. 2. *Tann.* tom. 4. d. 8. q. 1. n. 44. *Tamb.* l. 8. tr. 3. §. 3. *Dicast.* d. 1. n. 36. *Onn.* d. 34. n. 15. *Tancr.* l. 1. d. 30. nu. 1. *Kugler* p. 1. n. 42. *Aversf.* q. 8. f. 9. qui cum *Sanch.* d. 32. & aliis multis id tenet, quamvis adjectum esset juramentum. Rationem dant, 1. quia in Cap. *Gemma* 29. De sponsal. *Gregorius IX.* dicit, *cùm itaque libera Matrimonia esse debeant, & ideo talis stipulatio propter pœnæ interpositionem sit meritò improbanda, mandamus, quatenus si ita est, eundem B. ut ab extorsione prædictæ pœnæ desistat, ecclesiasticâ censurâ compellas.* 2. *Titia* 134. ff. de verb. oblig. dicitur: *inhonestum visum est vinculo pœnæ Matrimonia obstringi, sive futura, sive jam contracta.* 3. L. fin. Cod. De sponsal. sic habetur: *extra definitionem autem hujus legis* (quæ erat de arrhis) *si cautio pœnam stipulationis continens fuerit interposita, ex utraque parte nullas vires habebit, cùm in contrahendis nuptiis libera potestas esse debeat.* 147.

§. 2. Ejusmodi pacta pœnalia adjici posse & obligare, si quis sine justa causa resiliat, probabiliùs tenent *Suar. Vasq. Côn. Laym. Barb. Perez, Engel, Wiestn. Castrop.* d. 1. p. 9. n. 3. *Pont.* l. 12. c. 19. *Dian.* p. 3. tr. 4. ref. 148.

4. resp. 211. *Delb.* c. 8. d. 19. s. 4. *Gob.* t. 10. nu. 172. *Haunold.* De just. tom. 1. tr. 4. à n. 362. *Krim.* à n. 152.; & tandem in re videtur consentire *Onn.* à n 27. ac absolutè consentiunt *Mol.* & *Less.* saltem si juramentum sit adjectum. Ratio est, 1. quia talia pacta pœnalia Jure naturæ honestè adjiciuntur contractibus, utì constat ex dictis l. 3. p. 2. n. 606. nec in sponsalibus Jure positivo reprobantur, nam leges allatæ fundantur in hoc, ne Matrimonii libertas impediatur, sed hæc libertas non ideo impeditur, quia libertas moralis non datur ad resiliendum sine causa, quod enim est inhonestum, hoc secundùm leges est impossibile, ergo leges non favent isti libertati, sed tantùm volunt non impediri libertatem ad resiliendum sine causa, ergo leges illæ permittunt fieri pacta etiam pœnalia ad non resiliendum sine causa. 2. Per pœnas & censuras ecclesiasticas absterreri potest aliquis, ut sine causa non resiliat ab ejusmodi sponsalibus, nam Cap. *Ex litteris.* 2. De sponf. de tali resiliente dicitur, *si non acquieverit monitis, ecclesiasticis censuris compellas, ut ipsam (nisi rationabilis causa obstiterit) in uxorem recipiat*, ergo similiter leges allatæ loquuntur tantùm in casu, quo quis per pœnas adjectas impediretur resilire cum causa, hanc enim libertatem volunt non impediri, & quidem in Cap. *Gemma*, sermo est de sponsalibus inter pueros ante septennium contractis per parentes, utì fatentur omnes cum *Sanch.* num. 3. à quibus, utpote invalidis, non licet argumentari ad sponsalia ab adultis validè contracta. 3. Arrhæ per leges permittuntur, & per leges imponitur earum amissio, si quis sine causa resiliat à sponsalibus, utì patet ex dictis n. 134. ergo etiam pacta pœnalia permittuntur contra injustè resilientes. *Si dicas*, communiter fieri pactionem de pœna majore solvenda pro futuro, arrhæ autem, quæ de præsenti dantur, communiter sunt minores, ideoque minùs impediunt libertatem. *Contrà* est: ergo saltem valebunt pacta pœnalia de pœnis modicis, & non valebunt arrhæ magni pretii, quorum primum est contra plerosque Adversarios, postremum contra omnes. Hinc rectè dicunt *Engel*, & *Delb.* nu 10. impossibile esse assignare sufficientem rationem disparitatis quoad arrhas & pœnas, cùm evidens sit istam arrhæ amittendæ stipulationem habere rationem pœnæ. Et addit *Delb.* s. 5. cum *Krim.* nu. 158. adjici posse sponsalibus pactum de solvenda à marito pœna, si extra casus à jure concessos vellet uxorem repudiare, aut admittere concubinam &c. cùm id nullatenus impediat libertatem Matrimonii.

Obji. Jus aliter loquitur de arrhis, & prohibet pœnas, nos autem similiter loquimur de arrhis & pœnis, nam dicimus neutras valere contra justè resilientem, & utrasque valere contra injustè resilientem, ergo non loquimur conformiter Juri. ℞. n. conseq. nam Jus etiam non permittit arrhas contra justè resilientem, &, utì ostendimus, permittit pœnas contra injustè resilientem, ergo in nullo est nobis disforme, quamvìs de pœnis contra injustè resilientem non ita clarè expresserit, sicuti expressit de arrhis, quod non erat opus; cùm satis colligeretur ex dictis de arrhis.

149. §. 3. Communior sententia est cum *Gutr.* quod non sit obligatio solvendi pœnas conventionales, quæ per leges adjiciuntur pacto sponsalitio, nisi post sententiam Judicis, qui illas attemperare potest secundùm delictum & circumstantias; quamvìs aliàs pœnæ adjectæ per contractum debeantur ante omnem sententiam, saltem si alter exigat, utì dictum est l. 3. p. 2. num. 606. Imò *Sanch.* & *Onn.* suprà, licèt cum prima sententia dicant pœnam sponsalibus adjectam esse irritam, tamen putant, si soluta sit, non esse obligationem restituendi, quia lex tantùm irritat promissionem pœnæ, non autem retentionem, eò quòd ille, qui dedit, præsumatur remittere, si non repetat.

§. 4. Si pœna solvenda ab injustè resiliente promissa sit addito juramento, multò magìs obligat etiam secundùm plerosque authores, qui dicunt tale pactum pœnale esse irritum, utì rectè probat *Onn.* n. 18. quia adjectio talis pœnæ non est Jure naturæ irrita, nec contra bonos mores naturales, ergo talis contractus firmatur isto juramento, utì dictum est l. 3. p. 2. n. 732. E contrà si jurârint solvere pœnam, etiamsi justè resilirent, probabile est non obligari, non ex justitia, quia promissio irritatur per Cap. *Gemma*; neque ex religione, nam cùm tale juramentum sit contra libertatem, quam in Matrimonio voluit esse Christus, videtur esse contra bonos mores, adeoque non acceptari à Deo. 150.

Qui plura volet de pactis dotalibus, etiam pœnalibus, consulat *Castrop.* d. 1. pu. 9. & 15. item *Gob.* à num. 170.

Q. 22. Quid liceat sponsis. ℞. §. 1. *Busenb.* relatus hìc n. 57. citans pro se *Sanch.* & *Dian.* dicit illis non licere tactus impudicos, quia proximè disponunt ad effusionem seminis, attamen licere amplexus & oscula in signum amoris. Relatus l. 3. p. 1. num. 857. sequens *Sanch.* & *Bonac.* dicit, licere illis tactus pudicos in partibus honestis, si tantùm intendant delectationem sensitivam, non autem, si veneream. *Navarr. Sanch.* l. 9. d. 46. num. 47. *Gob.* tr. 10. nu. 670. *Spor.* in Th. mor. p. 1. tr. 1. c. 6. n. 41. dicunt oscula, amplexus, & tactus non nimiùm ex objecto impudicos, & notabiliter non moventes ad libidinem licere illis, ac cohonestari per sponsalia, maximè si fiant ad bonum finem, nempe ad conciliandum vel contestandum amorem, etiamsi præter intentionem & secluso periculo consensûs aut pollutionis, sequeretur commotio sensibilis, quia habent jus remotum ad copulam; ergo etiam ad illos actus, qui sunt remota dispositio ad copulam. Addunt aliqui apud *Mendo* diss. 5. num. 115. quod etiam tenet *Gob.* n. 671. in eo casu, quo sponsi essent habendi pro nimiùm austeris & inurbanis, nisi darent oscula & amplexus, non fore mortale, quamvìs ex tali actu prævidérent orituram pollutionem, dummodo illa non intendatur, & absit periculum consensûs, quia tum sufficiens causa est illa ponendi, quod autem ex illis sequatur pollutio, putant esse per accidens. E contrà *Suar.* de peccat. d. 5. s. 7. n. 12. *Less. Henriq. Comit. Hurt.* & alii cum *Mendo* probabiliùs dicunt, ista non aliter licere sponsis, quàm aliis omnino solutis, ideo enim non licent solutis, quia illis non licet copula, atqui etiam sponsis non licet copula, ergo nec tactus, oscula, amplexus. *Nec refert*, quòd inituri sint Matrimonium, tum, quia etiam alii soluti inire possunt, & fortè volunt, tum maximè, quia Matrimonium necdum est, quod solum cohonestat talia in conjugibus, eò quòd his licita sit copula; sicuti enim ex eo, quòd aliquis cras futurus sit Judex, non ideo ipsi licitum est hodie obire munus Judicis, ita & hìc, & consequenter, sicuti solutis quandoque licent oscula non impudica, v. g. propter morem patriæ, ita & sponsis licebunt in signum mutuæ benevolentiæ. Quod autem *Busenb.* dicit, licere illa sponsis, si tantùm intendant delectationem sensitivam, non videtur practicè probabile, utì dixi l. 3. p. 1. num. 895. & l. 5. nu. 106. quia ordinariè semper aderit certum periculum consentiendi in delectationem veneream, quæ simul erit conjuncta. 151.

§. 2. Licitum esse sponso delectari de copula in Matrimonio habenda, docuerunt multi apud *Moyam* tr. 3. d. 3. n. 68. Idem dixerunt aliqui de delectatione sub conditione, si adesset Matrimonium, utì refert *Moya* n. 69. Præterea *Sanch.* d. 47. *Dian.* p. 3. tr. 5. resl. 2. *Gob.* num. 674. *Spor.* docent, licitum esse 152.

 sponsis,

sponsis, consensum in ipsam copulam ùt futuram, talis enim consensus saltem implicitus videtur includi in ipso contractu Matrimonii: unde etiam licitum esse dicunt desiderium illius; item, gaudium & delectationem rationalem de futura copula, ejusque delectatione capienda, cùm enim ex ipsis sponsalibus cõtractis talis copula & delectatio aliquando futura sit licita, voluntas videtur sequi intellectum repræsentantem eam ùt futuram licitam, & hoc nihil est aliud, inquiunt, quàm gaudere, & delectari de spe boni futuri, quæ spes præsens est & licita. E contrà *Suar.* suprà, *Castrop. Oried.* de pecc. contr. 4. num. 50. *Dicast. Moya* à nu. 88. *Aversf.* q. 21. f. 8. §. ult. & alii, meliùs contradicunt; quia licèt intendat delectationem tantùm spiritualem, aderit periculum, vel consensûs in delectationem veneream præsentem, vel desiderii pro præsenti, vel pollutionis, quæ omnia in sponsis sunt peccata mortalia. Deinde, non est in potestate nostra sistere in delectatione rationali, sed naturaliter simul oritur delectatio sensitiva, aliæque commotiones pravæ, utì constat ex dictis l. 3. p. 1. num. 910. in has autem facillimè consentiet voluntas. Præterea, qui delectatur copulâ ùt futurâ, ferme necessariò delectabitur objecto turpi nunc illicito, & nunc intentionaliter præsente, utì rectè notant *Carden.* & *Less.* in auct. v. *Luxuria*, ergo, cùm secundùm dicta in l. 3. p. 1. num. 892. delectatio etiam merè spiritualis in objecto venereo, licèt præscindatur à commotione spirituum genitalium, semper sit mortale in homine soluto, talis delectatio, vel desiderium copulæ ut futuræ, in praxi non licebit. *Nec refert*, quòd objectum talis delectationis vel desiderii videatur esse licitum, cùm sit copula in Matrimonio, *nam* est licitum conjugato, sed illicitum non conjugato, utì dixi l. 3. p. 2. num. 1025. Deinde quamvìs objiceretur copula licita, adhuc manet, quòd delectatio in illa sit inchoatio copulæ, quæ hic simul est cum commotione spirituum genitalium, & est illicita sponso: Et hinc etiam colligitur, cur fortè delectatio simplex comestionis carnium in die jejunii non pugnet cum temperantia, utì tenent Authores aliqui relati l. 5. nu. 81. è contrà delectatio sponsi in copula futura pugnet cum castitate, nam disparitatem dant illi Authores, quòd talis delectatio comestionis carnium non causet effectum oppositum temperantiæ, quæ adhuc potest continere appetitum intra fines suæ honestatis, oppositum autem est in nostro casu, & ideo ibid. num. 90. dixi, quamvìs ex parte objecti alicujus nulla esset malitia, attamen delectationem ex parte suî posse habere malitiam, sic enim solutus peccat mortaliter, si morosè delectetur de copula, quam licitè habent duo conjuges, quamvìs copula illa conjugum sit objectum in se omnino licitum.

Obji. Sponsus licitè desiderat Matrimonium, & licitè delectatur in illo tanquam objecto honesto, ergo etiam licitè desiderat & delectatur in copula, quæ est finis & usus licitus Matrimonii. ℞. Idem argumentum valet de omni etiam soluto non sponso, itaque n. conseq. nam desiderando Matrimonium, & se delectando in ejus honestate, etiam desiderat & se delectat in statu, in quo licita erit copula, jam tamen illicitum est ipsi desiderium vel delectatio immediatè de illa copula, cùm hæc sit objectum jam ipsi illicitum.

Inst. Saltem sponsus volens Matrimonium, potest etiam efficaciter velle copulam suo tempore futuram, dummodo jam non delectetur in ea, certum enim videtur posse aliquem efficaciter velle aliquod objectum, quamvìs in eo non delectetur, reus enim agnoscens se justè condemnatum, potest efficaciter velle patibulum, quamvìs in eo non delectetur. ℞. Hoc speculativè tantùm dici in materia luxuriæ, nam moraliter impossibile est, quin simul delectetur in copula intentionaliter præsente: sed casu dato, adhuc dico illicitè nunc velle eam immediatè in se, quia est objectum, jam ipsi turpe & illicitum, non aliter, ac cuicunque alteri homini soluto; non item patibulum, suppositâ condemnatione justâ.

§. 3. Quamvìs sustineretur, quòd delectatio rationalis, vel desiderium ratione copulæ ùt futuræ licita esset sponsis, tamen id sustineri non posset de delectatione vel desiderio appetitûs sensitivi, & disparitatem dat *Sanch.* in decal. l. 1. c. 2. à num. 33. quia quamvìs utraque sit de eodem objecto, tamen delectatio voluntatis sequitur cognitionem intellectûs, delectatio appetitûs sensitivi sequitur imaginationẽ phantasiæ, jam verò intellectus videtur posse illam copulam proponere nunc sub conditione licitam, v. g. si esset conjux, si esset status Matrimonii, ergo voluntas videtur per desiderium, vel per delectationem simpliciter tendere in eam, ùt propositam sub tali conditione, per quam separatur ab omni malitia: è contrà, phantasia non potest apponere ullam conditionem, tum, quia in omni conditionali est quædam illatio, v. g. *si est homo, est animal*, nam æquivalet huic, *est homo, ergo est animal*, hoc autem non convenit phantasiæ, tum etiam, quia in ejusmodi conditionalibus est præcisio unius rationis ab alia, si enim quis appetat copulam cum aliqua, si esset sua uxor, hoc ipso, quòd non sit uxor, & sit appetitus copulæ, debet ratio copulæ præscindi à ratione malitiæ, hoc autem non convenit phantasiæ, ergo delectatio appetitûs sensitivi non potest ferri in copulam sub conditione aliqua licita, ergo hoc ipso, quòd nunc adsit delectatio appetitûs sensitivi, sic fertur in copulam absolutè, quæ nunc est illicita. 153.

Obji. Ergo etiam peccabit, qui delectationem appetitûs sensitivi habet in his objectis, v. g. si laicus imaginetur se Sacerdotem esse, & audire confessiones, si privatus imaginetur se esse Judicem, & aliquem justè condemnare ad mortem &c. deficiente enim conditione sacerdotii & potestatis publicæ hæc objecta sunt mala. ℞. negando seq. quia aliqua sunt, quæ specialem habent turpitudinem, si appetitus per delectationem sensitivam in ea feratur talia sunt copula, vindicta, fraus & similia, sive est illicitum delectari de his per appetitum sensitivum, quando conditio non subest; è contrà alia sunt, quæ secundùm se non important turpitudinem, sed potiùs sonant bonũ, & de his etiam sensitivè delectari, quamvìs non subsit conditio, non censetur malum, tale quid est audire confessiones, esse Judicem &c. ratio à priori est, quia pro his objicitur aliqua ratio communis abstrahens à licito & illicito, in aliis non item.

§. 4. Etiam in sententia eorum, qui dicunt sponsis licita esse aliqua, quæ non licent solutis, tenendum est ea non esse licita sponsis inter se consanguineis, aut aliter impeditis, utì nec illis, qui sub aliqua conditione inierunt sponsalia, quia dispensatione non obtentâ aut conditione non impletâ, necdum sunt absolutè & simpliciter sponsalia, ergo necdum est hoc, per quod Authores illi dicunt talia cohonestari, *Sanch.* l. 5. d. 5. num. 38. & 40. *Aversf.* suprà, *Gob.* n. 672. *Spor.* n. 180. & 262. 154.

§. 5. Si sponsus vel sponsa peccet contra fidem in sponsalibus datam, dixi l. 6. p. 2. n. 1058. probabile esse, quòd non ideo contrahatur species malitiæ contra justitiam: & hoc etiam absolutè tenent *Aversf.* q. 8. f. 14. *Mastr.* n. 73. *Krim.* n. 184. Oppositum tamen dixi etiam esse probabile, quod cum multis tenet *Kugler* p. 2. num. 24. quamvìs in rigore non sit adulterium, cùm non sit violatio tori sui vel alieni. Addidi n. 1075. probabilius videri, quòd accedat species incestûs, si sponsus cognoscat sororem suæ sponsæ. An autem peccet sponsus, si cum sponsa in peccato mor- 155.

mortali constituta contrahat Matrimonium, dixi l. 6. p. 1. n. 147.

DUBIUM III.

Quomodo dissolvantur sponsalia.

156. RESP. I. Dissolvuntur sequentibus casibus. I. Per Matrimonium validum cum alia initum, *Bonac. q. 1. p. 7.*

II. Per mutuum consensum, sicut quivis contractus, *Laym. l. 5. t. 10. p. 1. c. 2. n. 1.*

III. Si superveniat impedimentum dirimens Matrimonium, *Bon. p. 8. n. 5.*

IV. Per atrox crimen alterius sponsi, solvuntur ex parte innocentis: quale censetur,

1. Fornicatio, sive spiritualis, ùt hæresis; sive corporalis, tam sponsi, quàm sponsæ, post sponsalia; & sponsæ etiam ante illa, sed à sponso ignorata, licèt per vim facta, *Bon. p. 8.* Imò si sponsa permittat se tangi impudicè ab alio per oscula & amplexus, potest sponsus resilire à sponsalibus, sed non vice versâ; quia etsi sponsus id faciat, non est dedecus sponsæ, nec mutatio alicujus momenti, *Regin. Sanch. Dia. p. 3. t. 4. R. 183.* Limitat autem *Kon.* & *Laym.* nisi talia oscula & tactus sint ita frequentes, ut indicent valde propensum sponsi animum in alteram, ut meritò timeri possit, ne sponsæ non sit fidem servaturus. Si autem uterque sponsus fornicetur post sponsalia, neutrum posse resilire docet *Palaus* & *Bonac.* contra *Kon. Regin. Sanch. Laym. Pont.* qui soli viro id eo casu permittunt, eò quòd delicta sint imparia, & longè gravius damnum immineat ipsi propter incertitudinem prolis, *Dia. R. 284.*

2. Furtum grave, homicidium, &c. vel simile, quod grave damnum, vel infamiam pariat, *Bon. p. 8. n. 12.*

V. Si notabilis mutatio accidat vel detegatur, quæ si à principio cognita fuisset, à sponsalibus deterruisset; qualis esset v. g.

1. Inimicitia vel odium grave inter sponsos. Quò refertur morum asperitas vel sævitia post sponsalia primùm cognita: item justus timor, ne ex Matrimonio scandala & gravia odia nascantur inter parentes vel consanguineos. *Lay. c. 1. n. 78. Bon. n. 8. &c.*

2. Si alteruter incidat in lepram, paralysin, morbum gallicum &c. si graviter mutiletur, ut amissione oculi, nasi, vel aliter graviter deformetur, præsertim sponsa, vel sponsus reddatur ineptus ad opificium exercendum vel acquirendum officium ad sustentationem familiæ necessarium, *Dia. R. 85. ex Sanch. l. 1. de Matrim. d. 57. Kon. d. 23. d. 8. Lay. & Bon. ll. cc.* Non tamen tenetur sponte aperire tales defectus, qui reddant nuptias minùs quidem appetibiles, non tamen perniciosas; præsertim si aliquam infamiam habeant adjunctam, (v. g. si sponsa vi vel sponte fuisset corrupta,) dummodo tamen contrarium positivè verbo factove non simulet; potestque interrogatus licitè dissimulare & contrahere Matrimonium. Si verò defectus sint perniciosi, v. g. morbus contagiosus, gravis infamia, sive personalis sive generis aut familiæ, non licèt (etiamsi post sponsalia contracta in eos inciderit) contrahere cum eorum ignaro, nisi similes defectus ipse patiatur, *Con. Pont. Dia. R. 287.* Ubi ex *Con.* & *Sanch.* contra *Pont. Navarr. &c.* infert, sponsam post sponsalia corruptam posse sponsum, defectûs istius occulti ignarum, cogere ad standum sponsalibus, & contrahendum Matrimonium.

3. Si magna alterius debita detegantur, vel grave sit periculum fortunarum, famæ, morbi, paupertatis &c. vel sponsa dotem promissam afferre nequeat, vel denique si sponsus incipiat vagari cum incommodo sponsæ, *Bon. l. c.* Quòd si autem defectu sponsæ detecto dubitet sponsus, an si eum ab initio cognovisset, contracturus fuisset, tum si defectus ille censeatur gravis ac notabilis, præsumetur pro sponso, cui liberum erit resilire, *Sanch. Bon. Tancred. t. 1. l. 1. d. 65.* secus, si defectus sit levis. *Bard. l. 6. c. 11. p. 7.*

VI. Si alter sine alterius licentia proficiscatur in terram longinquam; quia censetur renuntiare suo juri, *Layman l. c. Bonac. p. 6.*

VII. Si sint inita cum conditione certo tempore contrahendi Matrimonium, liberatur obligatione is, per quem non stetit, quò minùs sit contractum. *Layman n. 16.*

VIII. Solvuntur, licèt sint jurata, per susceptionem Ordinis sacri, vel ingressum alterius in Religionem, aut votum eam ingrediendi, *Laym. l. c. Bonac. p. 5.* Nec obstat, si hic postea ad sæculum redeat, ut docet *Sanch. l. 1. d. 24.* licèt *Præpos. Fill. & alii* putent talem ex parte sua prioribus sponsalibus teneri, uti etiam ad damna resarcienda sponsæ, si quæ passa esset: Unde non posset ingredi Religionem, si sponsam desloràsset, nec aliter quàm per Matrimonium posset resarcire damnum. *V. Dian. R. 207. Bon. l. c.*

IX. Probabile est solvi etiam per votum simplex castitatis, ùt docent *Suar. Azor. & alii*, cùm hoc sit de meliore bono; etsi contrarium doceant *Fill. Sanch. Kon. & alii*: eò quòd Deus non acceptet promissionem rei alteri promissæ, & in alterius præjudicium. Unde etiam in foro externo talis solet compelli, ut vel fidem servet, vel intret Religionem. Interim post tale votum alteri parti datur jus sponsalia solvendi, eò quòd vovens resilierit, & censeatur juri suo renuntiàsse. *V. Bon. p. 5. n. 13.*

X. Per Matrimonium validum dissolvitur saltem quoad eum, qui non contraxit Matrimonium; quoad eum verò, qui contraxit, non extingui obligationem, si alter exspectet, sed suspendi, & Matrimonio isto soluto teneri ad implenda sponsalia priora, docet *Pont.* contra *Sanch.* qui vult omnino dissolvi. *V. Dian. R. 209.*

XI. Si sponso nova superveniat hæreditas, ita ùt illi sponsa jam sit inæqualis, non habet ideo jus resiliendi, quia non est deceptus in conditione sponsæ, in qua nulla facta est mutatio. Idem est de sponsa, si ipsi hæreditas nova superveniat, *Sanch. Kon. Regin. Dia. R. 286.*

Resp. II. In supradictis causis, quando manifestæ sunt, non requiritur auctoritas Judicis ad dissolvenda sponsalia; alioqui requiritur. Quòd si sponsus cognito suo jure resiliendi nihilominus carnaliter cognoverit sponsam, censetur tacitè suo juri renuntiàsse & sponsalia ratificàsse. *Laym. n. 23.*

ADDENDA.

QUæst. 33. *Quid præterea sit notandum circa dissolutionem ex mutuo consensu.* Rℓ. §. 1. Certum videtur contra paucos apud *Avers.* q. 8. s. 11. sponsalia puberum posse dissolvi mutuo consensu, quia, per se loquendo, *omnis res per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur*, Reg. 1. De reg. Jur. & idem dicitur Cap. 2. De sponsal. singuli enim possunt cedere juri suo. Quod tenet, etiamsi adjectum esset juramentum aut votum etiam principaliter in honorem Dei, uti si aliquis ex pietate juràsset ducere hanc pauperem puellam, ne innupta veniret in pericula animæ, sicuti enim in sponsalibus semper imbibitur illa conditio, *nisi ab illo, cui spondeo, remissa fuerit obligatio*, ita & in juramento vel voto illis adjecto. Deinde mutuo consensu tollitur obligatio contracta in gratiam alterius, quæ obligatio est materia juramenti, sublatâ autem materiâ juramenti tollitur juramentum: præterea Deus 157.

non

non acceptat, nisi in gratiam sponsæ, ergo si sponsa remittat, absolvitur sponsus, *Castrop.* d. 1. p. 17. num. 4. *Dian.* p. 9. tr. 7. ref. ult. *Aversf.* §. *quintò, Gob.* tr. 10. num. 251. *Spor.* num. 196. *Krim.* n. 229. contra alios. *Nec obstat* 1. quòd n. 107. dixerim eum, qui sponsalia ex metu levi inita, juravit, ex religione teneri observare, donec juramentum dispensetur vel relaxetur, *nam* juramenta sponsalium imbibunt conditionem, si sponsus vel sponsa non remittat, quod in hoc casu non fit, qui enim metu coëgit, non remittit, sed pergit urgere, uti supponitur. *Nec obstat,* 2. quòd num. 114. dixerim sponsalia impuberum jurata obligare, quamvis pars altera remitteret, *nam* Jus disposuit, ut remittere non possit, secundum dicta n. 113.

158. §. 2. Sponsi, qui sine rationabili causa etiam mutuo consensu dissolvant sponsalia, præsertim jurata, videntur peccare venialiter, est enim levitas sine causa resilire à fide data, *Gob.* n. 256.

159. §. 3. Si unus absque justa causa petat relaxationem sponsalium, potest alter exigere aliquod munus, seu pecuniam in compensationem: si autem ille petat cum justa causa, alter nihil potest exigere, quia ille jus habet ad dissolvendum, nec æquum est, ut emat rem suam, *Gob.* n. 265.

160. §. 4. Si alteruter non liberè consentiat, sed fraude, metu, vel aliter injustè inductus dissolvat sponsalia, dissolutio est invalida, quia hæc remissio est quædam species donationis, quæ debet esse liberalis & libera, *Aversf.* & *Spor.* suprà. *Gob.* n. 258. Et ex dictis resolvitur sequens casus.

Titius contraxit sponsalia cum Caja, sed videns sibi affulgere spem connubii cum Sempronia ditiore, abstinuit quidem à sponsalibus, cum Sempronia contrahendis, attamen non excurrit, ùt solebat, ad Cajam, sed mensibus ferè decem ab ejus consortio abstinuit, scriptis quandoque ad eam litteris hinc inde querulis, captans saltem indirectè hac ratione occasionem dissolvendi sponsalia cum Caja, quæ etiam, inaudiens, quòd cum Sempronia familiarius ageret, arrham ei remittit, liberúmque relinquit facere, quod velit, exprobratâ duriùs ei suâ infidelitate, desupérque conscientiam gravans. *Quæritur*, an Titius peccârit, & sponsalibus sic dissolutis tutò possit inire nova cum Sempronia. ℞. Titius, per se loquendo, peccavit mortaliter, quia egit contra jus magni momenti Cajæ acquisitum per contractum, cujus obligationem, si liceret etiam indirectè ita tollere, vix ulla sponsalia possent manere firma. Nec causa resiliendi sufficiens videtur esse præcisè sponsa melior, cùm per hoc status primæ non immutetur, neque notabiliter varientur circumstantiæ priorum sponsalium, suppono autem, quòd & cum Caja juxta statum suum commodè vivere possit, quamvis fortè minùs commodè. 2. Caja dicens, se onerare conscientiam Titii videtur significare, quòd non cedat jure, sed tantùm nolit convenire in foro externo, unde Titius manet obligatus, nisi Caja ob hanc fortè offensam liberè remittat jus suum, & debet de hoc se certiorare Titius, cùm jus Cajæ sit in possessione. 3. Caja acquisivit jus ad arrham, quia Titius sine culpa Cajæ resilit, & sine causa, unde si Caja ideo reddidit, quia putabat se teneri reddere, erravit, & noluit reddere, si non tenebatur, ergo cùm non teneretur, noluit se abdicare, unde Titius tenetur ipsi reddere; sicuti si solvissem pecunias putans me debere: cùm non deberem, non exui me dominio, sed alter teneretur mihi restituere. Potuit tamen Caja absolutè velle reddere, v. g. ut se generosam ostenderet, nolens aliquid ab illo habere, de qua mente Cajæ tenetur se iterum certiorare Titius; cum jus Cajæ sit in possessione.

161. *Q. 24. Quid addendum sit circa dissolutionem ob crimen.* ℞. §. 1. *Armill.* & alii dicunt, sponsalia non rumpi per illatam sponsæ à tertio vim seu stuprum, quia, si essent conjuges, non ideo separarentur tuto, nec per hoc violata est fides, nec ideo præsumi potest periculum ejus violandæ. Opposita sententia, quam communiter tenent Theologi & Juristæ cum *Sanch.* l. 1. d. 55. n. 7. *Aversf.* q. 8. s. 14. *Mastr.* n. 84. *Krim.* n. 309. *Kugler* p. 3. n. 83. est probabilior; & colligitur, ex Cap. *Raptor.* 27. q. 2. Ratio autem est, quia sponsa per hoc est reddita notabiliter vilior, tum maximè, quia sponsus exponeretur periculo alendæ alienæ prolis, quod subire non tenetur. Quæ rationes non tenent, si sponsus metu gravi cogeretur fornicari, hinc communis cum *Sanch* nu. 8. tenet, non ideo posse resilire sponsam. Si tamen hæc propterea horrorem haberet ab hoc sponso, *Krim.* n. 310. dicit non esse cogendam ducere.

§. 2. Si uterque post sponsalia fornicetur, quid Authores dicant, refert *Busenb.* suprà, & plures pro singulis sententiis adducit *Aversf.* §. *Porrò.* Ratio autem eorum, qui dicunt cum *Bonac.* neutrum posse resilire, est, quia delictum unius compensatur per delictum alterius. *Nec refert*, quòd delictum sponsæ censeatur gravius, *nam* adulterium uxoris etiam censetur gravius, & tamen, si tam vir quàm uxor adulterârint, delicta se compensant, & non fit divortium. Ratio eorum, qui dicunt, solum sponsum posse resilire, est, quia in sponsa est hoc fœdius, quæ fit notabiliter vilior, & quia fit incertum, cujus sit futura proles. *Castrop.* d. 1. p. 21. *Aversf. Krim.* n. 312. *Kugler* p. 3 n. 89. probabiliùs dicunt utrumque posse resilire quia uterque violat fidem, ergo uterque dat alteri jus resiliendi. Et sponsum posse rejicere sponsam fornicariam non obstante vinculo juramenti, deciditur Cap. *Quemadmodum* 25. De jurejurando. 162.

§. 3. Si adsit sola præsumptio commissæ fornicationis, uti si sponsa frequenter domum illius, cum quo scitur peccâsse ante sponsalia, *Menoch.* apud *Gob.* num. 329 putat hoc sufficere ad dissolvenda sponsalia, sed oppositum est probabilius, nam præsumptio illa fieri non debet, quia delicta non præsumuntur, ergo sponsalia manent in possessione. Poterit tamen suspendi Matrimonium, donec facta sit inquisitio, &, quantum fieri potest, sit comperta veritas. 163.

§. 4. Si sponsus resciat sponsam admittere ab alio tactus vel oscula impudica, secundùm *Pontium* potest resilire, id tamen negat licere sponsæ, si sponsus ista faciat: limitat *Laym.* nisi ejusmodi actus essent frequentes, sed *Castrop.* & *Krim.* dicunt similiter licere sponsæ, quia hi actus denotant levem animum sponsi cum periculo minoris etiam post contractum Matrimonium amoris erga sponsam. 164.

§. 5. Si unus sponsorum incidat in hæresin, est sufficiens causa resiliendi, (imò & ordinariè obligatio) si enim sufficiat superveniens deformitas corporis, multò magis animæ, præsertim cùm ordinariè habiturus sit periculum perversionis in se vel in prolibus, *Krim.* n. 314. 165.

§. 6. Solus ille, qui injuriam passus est, potest resilire, non autem alter, *Aversf.* s. 4. & 14. *Krim.* 308. & colligitur ex dictis l. 3. p. 2. num. 641. *Nec obstat*, quòd sponsalia non possint claudicare, sed vel debeat esse vel utraque, vel ex neutra parte obligatio, *nam* hoc ato, saltem ille, qui injuriam fecit, tenetur ex sua simplici promissione ab altero acceptata. 166.

Q. 25. Quid notandum sit circa varias, mutationes, quæ fortè superveniunt. ℞. §. 1. Quamvis in aliis contractibus onerosis non admittatur ea regula, quòd licitum sit resilire, si superveniat notabilis difficultas vel causa, quæ si initio prævisa fuisset, contractus non fuisset factus, uti constat ex dictis l. 3. p. 2 à nu. 620. tamen hæc regula ordinariè valet in sponsalibus, quia promissio Matrimonii, quod inducit vin- 167.

vinculum indissolubile, requirit majorem libertatem, neque intentio spondentis censetur se extendisse ad casum ita difficilem, *Navarr. Henriq. Sanch. Castrop.* d. 1. p. 28. n. 6. *Aversf.* q. 8. f. 14. *Gob.* tr. 10. n. 310. *Spor.* n. 215. Notandum tamen est, quòd sponsalia communiter non fiant, propriè loquendo, sub hac vel simili conditione, *si non oriatur mutatio*, nec propriè loquendo imbibunt talem conditionem, sed sunt absoluta, & ab initio valida, ideóque afferunt publicam honestatem, & etiam tribuunt uni jus alterum obligandi cum potestate remittendi eam obligationem, quod non facerent, si ab initio non essent absoluta & valida, nihilominus semper reservatur facultas illa rescindendi, si aliquid interveniat, vel innotescat, quod communiter habetur pro justa causa dissolutionis, hinc, quando post contracta sponsalia inconveniens aliquod notabile, quod à principio existens impediret ea contrahi, supervenit, præbet justam dissolvendi causam, quia rebus notabiliter mutatis promissio non obligat, etiamsi esset jurata, Cap. *Quemadmodum 25.* De jurejurando, *Sanch.* l. 1. d. 62. à n. 3. *Aversf.* §. *Tertiò*, juramentum enim includit exceptiones, quas includit contractus, cui adjicitur, secundum dicta n. 157.

168. §. 2. Si dubium fit, an mutatio sit talis, ut, si prævisa fuisset, impedivisset sponsalia, interrogari debet ille, qui resilire vult, an, si eo tempore hoc ipsi dictum fuisset, noluisset contrahere: affirmanti autem vel neganti, maximè, si addat juramentum, credi debet, *Sanch.* d. 62. n. 9. *Fill. Laym. Gob.* à num. 299. *Spor.* n. 215. Unde, si nihilominus contraxisset, nunc non potest dissolvere post cognitam illam causam, quia quod non dedit causam contractui, nullam facit mutationem respectu consensûs, qui ad illam causam non attendebat, *Mol. Sanch.* d. 65. n. 2. *Castrop.* p. 19. n. 2. *Tamb.* tr. 4. c. 5. §. 9. n. 5. Si autem nunc ipsemet dubitas, an contracturus fuisses, necne, *Leand.* apud *Tamb.* n. 3. dicit, si defectus sit gravis, præsumi non fuisse contracturum, secus, si levis tantùm.

169. §. 3. Inimicitiæ ortæ inter parentes sponsorum, sunt causa sufficiens dissolvendi, *Gob.* num. 337. *Spor.* n. 216. Si inter sponsos ipsos fint ortæ, qui fuit causa, tenetur priùs adhibere media ordinaria ad pacem reducendam, alioquin esset injusta causa dissolutionis, *Spor.* Similiter si sit certum periculum & prudens timor, ne parentes sponsorum propter Matrimonium fiant inimici, est causa sufficiens dissolvendi, *Sanch.* d. 14. n. 3. *Tamb. Busenb. Spor.* suprà. Monent tamen sæpe apprehendi tales timores, ubi non sunt, inito enim Matrimonio sæpe statim cessant omnia. Et rectè notant *Perez* & *Gob.* n. 130. quando non est certum, sed tantum probabile periculum gravium malorum, aut damna, quæ timentur, non sunt manifestè gravia, manere vim sponsalium, quæ in possessione sunt.

170. §. 4. Vehemens suspicio morbi gravis & incurabilis, item prudens metus exhæredationis, secundùm *Pontium*, *Tamb. Spor.* à nu. 217. sunt causa sufficiens dissolvendi, quia nemo tenetur se immittere in grave onus morbi vel paupertatis: sed probabilius videtur oppositum, quia, si non sit causa manifestè justa, sponsalia manent in possessione, ergo saltem exspectandum, donec metus ille depellatur.

171. §. 5. Putant *Sanch. Pont. Spor.* n. 271. quòd fœtens halitus sit sufficiens causa dissolvendi sponsalia, quia valde onerosum est illum debere perpetuò tolerare. Docent iidem cum *Castrop. Illſ. Kugl.* p. 3. n. 101. contra *Covarr. Lop. Gutt.* etiam sufficientem causam esse, si sponsa è pulcherrima fiat notabiliter deformis, quia in materia Matrimonii multùm æstimatur pulchritudo, hinc *Con.* putat etiam sponsam posse resilire, si sponsus fiat horribiliter deformis. Addit *Gob.* num. 305. causam sufficientem esse, si sponsus, qui laborare deberet, comperiatur habere herniam, sed in his aliisque similibus attendi debent circumstantiæ, an non, quamvis hæc fuissent ab initio, illis non obstantibus fuisset contracturus, uti antè dictum est.

172. § 6. Si uterque sponsus in æqualem paupertatem incidat, docent *Bonac. Tamb. Spor.* n. 218. utrumque posse resilire, quia est notabilis mutatio, nec dari potest compensatio paupertatis unius cum paupertate alterius, cùm neutra aliquid afferat. E contrà *Rebell. Pont.* & alii dicunt tenere sponsalia, quia manent, uti fuerunt, omnia æqualia: utraque sententia est probabilis, prima tamen videtur probabilior, quia meritò posset alteruter sponsorum jam nolle Matrimonium, cujus onera ob paupertatem præsentem sustineri non possent; si tamen alteruter adhuc vellet Matrimonium cum simili persona, teneretur priorem ducere, *Aversf.* §. *Quartò.*

173. §. 7. Plerique cum *Busenb. Krim.* n. 313. *Kugler* p. 3. nu. 107. dicunt, si unus repente fiat multò ditior vel honoratior, non ideo posse resilire, quia alter per hoc non est factus deterior, sed mansit, qualis erat, & ideo etiam non potest resilire sponsus, etiamsi offeratur ipsi alia ditior. E contra *Amic. Hurtad. Illſ.* & alii apud *Gob.* n. 340. dicunt priorem posse resilire, quia mutatio illa in ipso facta causat inæqualitatem, qualis si fuisset initio, utique non contraxisset. *Perez* d. 9. f. 11. distinguit, putatque resilire posse, si iniens sponsalia habuit reflexionem ad æqualitatem opum vel honorum, è contrà, si sinè reflexione ad ista propter aliam causam contraxerit, quæ etiam nunc maneat, dicit non posse resilire. *Tamb.* §. 8. num. 15. & *Gob.* suprà nolunt judicium suum ferre de his sententiis. *Leand.* apud *Tamb.* simpliciter dicit utramque esse probabilem: *Spor.* num. 218. sapienter, ait, consulendum esse alteri, ut non multum repugnet dissolutioni ob pericula dissensionum in Matrimonio sic quasi coacto, ideóque potiùs petat aliquid in compensationem.

174. §. 8. Si unus sponsorum incipiat, & etiam invitus pergat ita abhorrere ab altero, ut seriò & ex judicio conscientiæ dicat se malle quidlibet pati, quàm inire illud Matrimonium, *Gob.* n. 337. dicit esse causam sufficientem dissolvendi sponsalia, quia ex tali Matrimonio sequentur discordiæ; sed magnâ hìc cautelâ est opus, ne detur cuivis occasio tale quid apprehendendi vel confingendi, & inquirendum in initia causas talis aversionis: potest enim esse ab inanibus phantasiis, quæ inito Matrimonio statim dissipabuntur, uti experientia sæpe docuit. Quòd si esset ex quodam vilipendio sponsæ, quæ admisisset copulam cum sponso, certum est ejusmodi aversionem sponsi non sufficere ad dissolvenda sponsalia.

175. § 9. Si sponsa, quæ à sponso non putabatur esse pauper, dotem non afferat, quamvìs de hoc non sit facta mentio, erit causa sufficiens dissolvendi sponsalia, quia in omni actione nuptiali includitur promissio dotis, nisi sponsa sciatur esse pauper, receptum enim est mulierem nubentem omnia bona sua in dotem promittere, quamvìs hoc non exprimat, *Castrop.* p. 28. n. 3. *Gob.* n. 339. *Krim.* num. 318. contra *Mascard. Barb.* & alios.

176. §. 10. Si omnibus consideratis causa dissolvendi sponsalia maneat dubia, accedere debet judicium & declaratio Superioris Ecclesiastici, *Sanch.* d. 69. De cætero, pro foro conscientiæ sufficit moralis certitudo, ut dissolvantur etiam propriâ authoritate, *Sanch.* d. 63. *Castrop. Hurtad. Tamb.* c. 5. §. 9. n. 7. & 8.

177. Q. 26. *Quid notandum sit circa causas, vel defectus ignoratos* R. §. 1. Causa vel defectus, qui, si fuisset cognitus, impedivisset sponsalia, quamvìs antecesserit, si fuit ignoratus, & postea innotescat, adhuc dat jus ea dissolvendi, quia paria censentur non esse, & non

non apparere, L. *De lege.* ff. de contrah. empt. & ideo etiam paria sunt, aliquid supervenire & præcedere ignoranter, res enim dicitur fieri, quando primum innotescit, *Sanch.* l. 1. d. 63. n. 2. *Less.* l. 2. c. 42. dub. 9. *Laym.* l. 5. tr. 10. p. 1. c. 1. *Mastr.* n. 86. probátque *Sanch.* n. 7. hoc valere, quamvis adjectum sit juramentum, nam secundùm antè dicta, consensus dabatur cum implicito quasi pacto, si mutatio non superveniret, *Gob.* n. 205. *Spor.* n. 219. notátque *Sanch.* d. 67. non esse opus petere dispensationem vel relaxationem ejusmodi juramenti, quia non impletâ hac quasi exceptione non obligat. Et in omnibus consentiunt plures cum *Aversa.* q. 8. s. 15.

178. §. 2. Si sponsus post sponsalia priùs intelligat sponsam fore ineptam generationi, voluit autem talem, quæ esset apta, resilire potest, quia defectus notabilis est detectus, *Gob.* nu. 344. Porrò *Aristoteles* putat ineptam esse, si sit 50. annorum; *Albertus* M. si sit 45. sed attendenda est complexio, & naturalis vigor.

179. §. 3. Si priùs postea innotescat, quòd non habeat insignia nobilitatis, quæ habere eam putavit, etiam est notabilis defectus, præsertim in Germania ratione prolium ad certos canonicatus vel comitia admittendarum, ideoque poterit resilire, *Gob* n. 345.

180. §. 4. Si postea innotescat, quòd sponsus ante sponsalia sit fornicatus, *Navarr.* putat sponsam posse resilire, utì sponsus potest resilire, si innotescat sponsam tum esse fornicatam, utì habet communis cum *Mastr.* n. 84. sed oppositum probabiliùs tenent *Sanch. Castrop. Aversa.* q. 8. s. 15. *Mastr.* quia vitium illud est minoris æstimationis in sponso, è contrà reddit sponsam longè viliorem. Si tamen sponsus ex fornicatione haberet prolem, sponsa posset resilire, tum quia Matrimonium per hoc redditur notabiliter difficilius propter obligationem alendæ illius prolis, tum quia hoc communiter dat causam discordiarum, *Con. Castrop. Krim.* n. 312.

Obji. Cap. *Quemadmodum*, De jurejurando sic habetur: *Si quis juraverit se ducturum aliquam in uxorem, non potest ei opponere fornicationem præcedentem, sed subsequentem, ut illam non ducat in conjugem.* ℞. textus loquitur de fornicatione præcedente, & cognita ante sponsalia, utì *Gloss.* & DD. ibi notant.

181. §. 5. Est obligatio manifestandi talem defectum, propter quem Matrimonium alteri parti futurum esset notabiliter difficilius, alioquin fit illi injuria, dum imponitur onus, in quod non consentit, *Gob.* num. 367. *Spor.* n. 219. meritò addens cum *Gob.* nu. 374. talem defectum in sponsa esse, si sit impregnata ab alio, utì dicetur n. 183.

182. §. 6. Si unus sponsorum laboret vitio occulto non afferente speciale incommodum, quod tamen, si resciretur, daret justam causam dissolvendi sponsalia, utì si sponsa ante, vel alteruter post sponsalia fornicatus sit, ordinariè potest tacere, sponsalia contrahere, vel post contracta alterum cogere ad Matrimonium, quia, quamvis alter posset ob ejusmodi defectum, aut in pœnam fractæ fidei ei non servare fidem, tamen talem pœnam non tenetur in se exequi, utì praxis probat, nec Confessarii ad hoc obligant, essetque nimis durum obligare ad ita se diffamandum vel abstinendum à Matrimonio, *Sanch.* l. 1. d. 68. num. 8. *Dicast. Perez. Aversa.* s. 19. *Burgh.* cent. 2. cas. 20. contra *Sotum.* Et similiter dicam n. 372. adulterum posse tacere, & pergere petere debitum, quamdiu enim ignoratur talis defectus, injustè negaretur Matrimonium vel debitum, ergo cùm alter non teneatur se manifestare, non peccat petendo hoc, de quo conventum est. *Nec obstat*, quòd ementi fiat injuria, si reticeatur vitium mercis, quo cognito non fieret emptio, *nam* ex dictis l. 3. p. 2. num. 927. & à nu. 948. constat, non esse opus tale vitium manifestare, si non obstet fini ementis, & specialiter in sponsalibus relinquitur alteri sponso, ut in ejusmodi vitia ipsemet inquirat, nec usus habet, ut altera pars ejusmodi defectus suos detegat, *Navarr Con. Dian. Aversa.* suprà. *Sanch.* l. 6. d. 27. *Pont.* l. 12. c. 18. *Dixi*, ordinariè, nam aliud est, si periculum esset, ne defectus erumperet, & causaret postea graves rixas &c. An peccet contrahens & tacens impotentiam temporalem coëundi, dicetur n. 797.

§. 7. Huc pertinet resolutio sequentis casûs: Titia impregnata à Sempronio adultero, quærit, an possit inire Matrimonium cum Cajo proco suo, ut sic vitet infamiam publicam. ℞. 1. Si Titia absolutè possit aliter vitare illam infamiam, v. g. pariendo alibi, non potest, utì per se patet: si autem aliter non possit vitare illam infamiam, antequam ineat Matrimonium, tenetur, quoquo modo occulto potest, cogere Sempronium, ut assignet media sustentationis proli spuriæ nasciturae, ne Cajo & prolibus legitimis causetur damnum. Quòd si Titia non possit aliter vitare infamiam, neque adducere Sempronium, ut damna præcaveat, videri posset Titia inire posse Matrimonium cum Cajo, sub suscepta, in conscientia, strictissima obligatione justitiæ, ut quomodocunque poterit, compenset Cajo & prolibus legitime nascituris damna sustentationis, vel fortè participandæ partis hæreditariæ, procurando suo tempore, ut proles spuria ingrediatur Religionem, aut quocunque prætextu, etiam invita, domo ejiciatur, interim ipsa conetur ex paraphernalibus vel extraordinariâ industriâ suâ, vel aliunde Cajo & legitimis prolibus compensare dicta damna. Suadetur hoc 1. quia si Titia nô posset aliter vitare infamiam istam, quàm illam spuriam prolem exponendo ante ostium Caji, non peccaret, si exponeret, dummodo nulla suspicio vel infamia redundaret in Cajum, & Titia esset parata, quantùm in se est, compensare damnum causandum Cajo ratione prolis alendæ, ergo nec peccaret Titia in talibus circumstantiis imponendo prolem istam in ipsam domum Caji, atqui in substantia, quantùm est ratione damni, plus non facit Titia in nostro casu, ergo. 2. Si Titia esset in Matrimonio cum Cajo, & conciperet ex alieno, non teneretur cum infamia sua nequidem soli Cajo hoc significare, sed tacere posset, & permittere damna Caji ac prolium legitimarum, ergo similiter Titia in casu nostro ad cavendam infamiam suam publicam. 3. Saltem, si post contracta sponsalia supervenit illa impregnatio, poterit Titia ex jure per sponsalia quæsito pergere ad Matrimonium, tacendo. 4 Ratio horum omnium à priori videtur esse, quia nemo tenetur se infamare publicè, ad cavendû, ne ex actione sua jam posita, quam infectam reddere nequit, alius patiatur damnum in bonis fortunæ, quæ minoris sunt æstimationis, quàm famæ, tum enim censetur potius permittere damnum alterius, quàm positivè inferre: quod magis valet, si incertum sit, an hoc damnum fortunæ sit secuturum, utì est in nostro casu, quia incertum est, an proles spuria sit nascitura & supervictura, plurimi enim fœtus emanent, & multi nati emoriuntur. 5. Ratio ulterior etiam à priori est, quia Cajus suppositis talibus circumstantiis non videtur rationabiliter invitus ad talia damna fortunæ, vellet enim sibi hoc fieri, si esset loco Titiæ nunc pœnitentis. Hanc sententiam videtur tenere *Dicast.* tr. 10. d. 1. n. 640. quamvis non ex his rationibus, nam universaliter docet sponsum vel sponsam posse reticere defectum graviter perniciosum alteri parti, v. g. lepram, morbum gallicum &c. sed ℞. 2. Absolutè tenendum est Titiam non posse tacito hoc vitio inire Matrimonium, ita *Côn.* d. 23. n. 100. *Pont* l. 12. c. 18. n. 6. *Perez* d. 10. s. 2. n. 9. *Castrop.* d. 1. p. 30. n. 5. *Dian.* p. 3. t. 4. R. 287 *Gob.* tr. 10 n. 367. Ratio est 1. quia peccat contra justitiam, qui vendit mercem 183.

cem valde vitiosam vel noxiam, maximè si hoc vitium occultum ab altero deprehendi non possit, uti de lignis putridis traditur L. *Julianus*, 13 ff. De action. empti. & L. 1. ff. De ædilit. edicto; hic autem in contractum adducitur merx valde vitiosa & noxia, ergo. 2. Licèt Titia firmissimè proponat præcavere aut compensare illa damna Caji & prolium legitimarum, vix erit, ut possit, quia carebit propriis, & spurius non tenebitur credere se esse spurium, sed dividet hæreditatem cum aliis, imò quia primò gignetur, speciale jus sibi fortasse attribuet, ergo Titia saltem exponit se periculo proximo injustè damnificandi Cajum, & proles legitimas, ergo hoc ipso peccat. Ad rationes oppositas facile est respondere: *Ad* 1. Disparitas est, quia si exponeret ante domum, vel etiam in domo Caji, posset Cajus, si vellet, non acceptare, sed vel deponere alibi, vel deferre ad Superiores, quorum esset providere, aut si horum neutrum vellet facere, liberè admitteret: in nostro autem casu planè involuntarius est, & cogitur innocens, & nil sciens, damnum injustum subire. *Ad* 2. Titia tum censeretur se permissivè habere ad damnum, quia non posset aliter impedire salvo jure, quod habet ad famam: sed in nostro casu potest omittere Matrimonium, & si non omittat, per illud positivè inducit damna ista Cajo: neque habet jus ad famam cum tali injuria Caji, sed culpæ suæ imputare debet illam infamiam. *Ad* 3. n. aff., quia principalis contractus est Matrimonium adhuc ineundum, ad quod afferret mercem vitiosam & noxiam, ergo faceret injuriam Cajo, si id non manifestaret. *Ad* 4. Nego, quòd habeat se permissivè, sed positivè causat Cajo illud damnum nunc liberè ineundo Matrimonium, ex quo solo redundaret damnum in Cajum. *Ad* 5. Cajus est rationabiliter invitus, & si esset loco Titiæ, irrationabiliter vellet sibi hoc fieri, uti patet ex dictis.

184. §. 8. Si sponsa interrogata, dicat se esse virginem, cùm tamen non sit, mendacium illud est veniale tantum, cùm non sit graviter perniciosum, *Perez*, *Gob.* n. 371. per accidens tamen fieri posset, ut esset mortale, si prudenter timeretur, ne hoc eruinsperet, & graves inde orirentur discordiæ, tum enim vel esset fatenda veritas, vel non ineunda sponsalia, *Castrop.* d. 1. p. 30. n. 4. vel defectus arte aliquâ tegendus esset in primo congressu maritali, inquit *Aversf.* Si autem positivè finxerit se virginem, & ita induxerit ad sponsalia, non potest cogere ad Matrimonium, quia sic positivè fingendo fecit injuriam, quam continuaret, *Castrop.* n. 3. *Gob.* n. 373.

185. §. 9. Si putâsti virginem, sed postea intelligas esse viduam, videtur esse causa sufficiens dissolvendi sponsalia, tum quia vidua censetur longè vilior, tum quia tu fieres bigamus, & dissoluto conjugio non posses absque dispensatione promoveri ad Ordines, quod videtur esse notabile incommodum. *Sanch.* *Castrop.* p. 29. n. 6. *Aversf.* q. 8. s. 15. contra *Con.*

186. §. 10. Si post talem causam supervenientem, aut jam priùs cognitam sponsalia antea valida ratificaveris, vel expressis verbis, vel ipso facto, & præsertim secutâ copulâ, nō est ampliùs potestas resiliendi, quia censeris remisisse jus tuum, & alteri restituisse jus suum pristinum, *Sanch.* d. 66. n. 2. *Aversf.* s. 17. *Tamb.* §. 19. n. 4. Aliud est, si nescivesis causam resiliendi, aut si tale quid faciens expressè noluisses ratificare sponsalia, tum enim docent *Hurtad.* *Tamb.* *Gob.* num. 384. *Spor.* n. 219. contra *Sanch.* te in conscientia non teneri, quia non cessisti juri tuo, cùm copula, nequidem implicitè includat voluntatem cedendi illo jure, & præsumptio, quæ est in contrarium, hic & nunc sciatur niti falso: posses tamen pro foro externo cogi à Judice talem contrarium animum non præsumente. Quòd si ratione talis copulæ vel sponsalium causatum esset damnum alteri, hoc compensandum esset, uti certum esse dicit *Tamb.* n. 5.

Q. 27. Quid addendum sit circa dissolutionem sponsalium ob ingressum Religionis, votum, Ordines sacros, vel aliud impedimentum superveniens. 187. R. §. 1. Si unus sponsorum ingrediatur Novitiatum Ordinis religiosi, docent plurimi apud *Sanch.* l. 1. d. 42. n. 2. hoc ipso utrimque dissolvi sponsalia, si enim professio unius ob suam perfectionem utrimque dissolvat Matrimonium ratum, Novitiatus, qui similem perfectionem participat, & est via ad professionem, utrimque dissolvet sponsalia: è contrà *Caj.* *Durand.* *Armill.* & alii dicunt, ex neutra parte dissolvi, donec fiat professio, quia nullo Jure vel lege probari potest ea dissolutio, & si alter è Novitiatu exeat, possunt adimpleri, ergo tempore Novitiatûs manent, quamvis sint suspensa. *Navarr.* *Silv.* *Sanch.* *Tol.* *Bonac.* *Castrop.* d. 1. p. 16. *Mastr.* n. 80. *Aversf.* q. 8. s. 12. *Gob.* n. 317. *Spor.* num. 203. *Kugler* p. 3. n. 31. probabiliùs dicunt dissolvi ex parte illius, qui in sæculo remanet, nam ingrediens censetur renuntiare sponsalibus, & fit notabilis mutatio in illo, tum quia gravatur ille, qui remanet, tenebitur enim exspectare saltem uno anno, tum quia, qui ingressus est, censetur vilior in ordine ad Matrimonium, quia homines refugiunt ducere eam, quæ fuit monialis, vel nubere ei, qui fuit monachus. Non dissolvuntur autem ex parte ingressi, uti probabiliùs tenent *Con.* *Hurt.* *Rebell.* *Laym.* *Pont.* *Castrop.* p. 21. n. 4. *Aversf.* *Mastr.* *Krim.* n. 234. contra *Henriq.* *Sanch.* *Bonac.* *Becan.* & alios, nam quòd per professionem dissolvatur Matrimonium ratum, hoc scimus ex Jure positivo, & est dispar ratio, quia professio est status, à quo nemo potest recedere; non item Novitiatus, qui non excludit potestatem ad Matrimonium.

§. 2. Si professio religiosa fieret in fraudem, vel cum damno alterius, v. g. sponsæ, spe Matrimonii datâ corruptæ, quod damnum aliter reparari non posset, quàm per Matrimonium, non solverentur sponsalia, imò professio esset nulla, tam in ratione voti respectu Dei, cùm sit de re hic & nunc illicita, quàm in ratione contractûs respectu Religionis, quæ talem professionem admittere non vult, nec potest, quippe contra jus sponsæ damnificatæ, *Aversf.* §. *Tertiò.* *Spor.* n. 202. 188.

§. 3. Si votum perpetuæ castitatis fiat post sponsalia, non in fraudem vel damnum alterius, sed sincerè, ob cultum Dei & salutem animæ, præter citatos à *Busenb.* docent, etiam ex parte voventis dirimi sponsalia, *Sil.* *Angel.* *Sor.* *Gonet*, *Less.* in Auctar. v. *Sponsalia.* cas. 6. *Gob.* t. 10. n. 312. *Pont.* l. 12. c. 12. n. 4. *Aversf.* q. 8. s. 12. §. *Votum* *Amic.* d. 32. n. 40. *Mastr.* n. 81. aliique multi, quos referunt *Sanch.* d. 46. n. 7. & *Castrop.* d. 1. pu. 20. n. 5. Et idem videtur velle S. *Th.* in 4. d. 38. q. 1. a. 3. q. 4. putant enim imbibitam fuisse illam conditionem, nisi elegero statum perfectiorem, qualis est status castitatis etiam in cœlibatu. Et hanc sententiam *Sanch.* *Dicast.* d. 1. n. 461. *Verric.* l. 1. a. 46. n. 3. vocant probabilissimam; *Busenb.* probabilem. E contrà *Sil.* *Nav.* *Palud.* *S. Anton.* *Valent.* *Con.* *Fill.* *Hurt.* *Regin.* *Rebell.* *Becan.* aliique multi cum *Sanch.* *Castrop.* *Spor.* *Platel*, *Krimer* à n. 256. *Kugler* p. 3. à n. 44. aliique apud *Aversam* probabiliùs negant sponsalia per illud votum dirimi, nam Cap. *veniens*, Qui Clerici vel voventes. Papa jubet imponi pœnitentiam ob mentitam fidem mulieri, quæ post sponsalia votum castitatis emiserat, ergo id ei erat illicitum, quia frangebat fidem. Ratio autem est, quòd illa conditio non insit ex natura talis contractûs, neque ex dispositione Juris positivi, neque ex intentione contrahentium, qui minimè cogitant de reservando sibi illo jure, unde, sicuti obligatio solvendi rem debitam alteri non solvitur per votum donandi pauperibus, 189.

neque Deus acceptat donationem absolutam rei jam alteri debitæ, ita & hic. Deinde delicta non præsumuntur, talis autem vovens peccaret, si absolutè voveret castitatem contra jus sponsæ, ergo præsumi debet vovisse sub conditione, si remitteretur, vel cessaret obligatio sponsalium, consequenter obligatur voto, quantùm servare potest, id est, tenetur ad continentiam, si sponsa obligationem remittat, vel post contractum Matrimonium moriatur, in Matrimonio autem non potest petere debitum, sed tantùm reddere, uti dicetur n. 357.

190. §. 4. Votum ingrediendi Religionem emissum post sponsalia, per se loquendo est licitum, uti & votum profitendi, *Castrop.* d. 1. p. 30. n. 4. *Spor.* n. 204. Votum tamen ingrediendi non dissolvit sponsalia ex parte voventis, quia ingressus ipse non dissolvit, uti jam dictum est. E contra multi cum *Laym.* & *Gob.* tr. 10. n. 314. docent, per votum profitendi dissolvi sponsalia etiam ex parte voventis, putántque ad hoc acceptari à Deo ob illius excellentiam, & quia obligat ad perpetuò manendum in Religione, adeóque ad aliquid incompatibile cum Matrimonio. Nihilominus *Castrop.* & *Spor.* suprà probabiliùs dicunt tantùm suspendere sponsalia, cùm enim tale votum ante professionem non constituat statum, sed relinquat potestatem implendi sponsalia, non est ratio, cur dicatur obligationem illam extinguere.

191. §. 5. Si votum Castitatis vel Religionis præcesserit, & sequantur sponsalia absque copula & damno alterius, prævalet obligatio voti præcedentis, & impedit obligationem justitiæ ex sponsalibus, quæ reipsa nulla sunt, secundùm dicta num. 93. unde tum tantum obligabit promissio sequens, si alter injustè pateretur notabile damnum in fama vel fortunis, *Sanch.* l. 1. d. 45. n. 5. *Pont.* l. 6. c. 12. *J. Sanch.* d. 8. à n. 13. *Lug.* De just. d. 12. n. 4 *Pirrh.* de sponf. n. 54. Et hoc vult *S. Th.* in supplem. q. 53. a. 1. ad 1. dicens, *propter votum simplex sunt sponsalia dirimenda*, quod docet etiam *S. Anton.* quamvis talia sponsalia jurarentur, quia hoc juramentum est de re illicita, seu voto contraria. Quid autem dicendum sit, si post tale votum defloràrit puellam, vel consciam, vel non consciam talis voti, dixi l. 3. p. 2. n. 320. & ibi dictis consentiunt *Mastr.* num. 74. *Krim.* à num. 246. *Kugler* p. 3. à num. 56.

192. §. 6. Votum perpetuò habitandi in aliquo monasterio sine voluntate profitendi, non dissolvit sponsalia ex parte voventis, uti colligitur ex dictis, attamen dissolvit ex parte alterius, quia hoc vovens censetur jus suum remittere, *Gob.* n. 317.

193. §. 7. Si quis juramento firmaverit sponsalia, *Navarr. Led. Rebell.* & alii putant, non posse ingredi Religionem, nisi priùs contraxerit Matrimonium ratum, ut sic impleat juramentum, quod debet, quantùm potest, servari, ubi non est dispendium salutis æternæ, & ideo *Sot.* dicit hoc esse consulendum: è contrà *Sanch.* d. 43. *Castrop.* n. 5. *Aversf.* q. 8. f. 12. *Spor.* n. 203. *Krim.* n. 238 aliique multi cum *Kugler* p. 2. n. 48. probabiliùs dicunt, per se nullam esse obligationem Matrimonii contrahendi, sed posse statim ad Religionem ire, tum, quia per sponsalia intendebat constanter inire Matrimonium, ad quod non tenetur volens ingredi Religionem, tum maximè, quia juramentum imbibebat hanc exceptionem, *nisi statum religiosum voluero.* Testaturque *Pignat.* tom. 9. conf. 133. num. 48. *Gregorium XIII.* declaràsse, quòd mulier etiam post jurata sponsalia liberè possit fieri Monialis. *Dixi*, per se, nam si ad cavendum alterius damnum, aut ad legitimandam prolem opus esset priùs contrahi Matrimonium, ad hoc esset obligatio ex justitia vel charitate, túmque sine consummatione Matrimonii ingredi deberet Religionem. *Henriq. Sanch.*

§. 8. Si alteruter contrahat, habens animum post Matrimonium ratum ingrediendi Religionem, & de hoc non præmonuerit alterum, putant *Præpos.* & alii non peccare, quia utitur jure suo, cùm etiam alteri maneat tempus deliberandi ad bimestre: sed *Sanch.* n. 12. aliique cum *Castrop.* n. 7. *Spor.* n. 252. *Aversf.* suprà, probabiliùs dicunt peccare graviter contra charitatem, quia graviter decipitur sponsa, si enim hoc scivisset, non consensisset, & ille hoc reticendo sine justa causa, facit, ut ipsa veniat in suspicionem alicujus defectus, item, ut ad finem Novitiatus exspectare debeat, & ideo fortè deteriùs nubat, quæ sunt notabilia contra charitatem; si tamen esset gravis causa, v. g. si alter non posset vitare scandalum, mortem, infamiam magnam, non peccaret sic ineundo. Quòd si cum voto castitatis contraheret Matrimonium eo animo, ut ante consummationem transiret ad Religionem, ordinariè loquendo adhuc graviter peccaret, tum ob causas jam datas, tum, quia ordinariè loquendo se exponit periculo frangendi votum, *Sanch.* n. 6. *Castrop.* n. 8. *Krim.* à n. 248. qui tamen excipiunt casum necessitatis, uti si aliter non posset consulere famæ suæ vel alienæ, evadere carcerem &c. uti num. 193. insinuatum est. 194.

§. 9. Nec prima Tonsura, nec Ordines minores dissolvunt sponsalia: si tamen sponsus insciâ vel invitâ sponsâ horum aliquid suscipiat, *Gob.* n. 361. & *Spor.* n. 205. dicunt solvi ex parte sponsæ, quia sponsus ostendit se inconstantem, & per hoc, quod de statu clericali cogitet, videtur remittere jus suum; & hoc dicit esse probabile *Krim.* n. 285. sed *Sanch.* l. 1. d 47. n. 1. etiam probabile dicit, non solvi, quia cùm hoc nullo modo impediat Matrimonium aut ejus usum, & talis maneat liber ad statum religiosum, ad quem fortè, aut ad aliquid aliud prodesse possent minores Ordines, videtur jus habere ad illos suscipiendos salvis ex utraque parte sponsalibus, uti his salvis proponere potest ingredi Religionem. An autem licitum sit suscipere sacrum Ordinem invitâ sponsâ, dicam n. 200. 195.

§. 10. *Silv.* & alii n. 189. relati, qui dicebant per votum Castitatis superveniens solvi sponsalia, putant similiter solvi per votum sacrorum Ordinum, quia etiam hi sunt status perfectior, sed *Navarr.* & alii ibidem relati probabiliùs contradicunt, nam est tantùm votum vovendi castitatem, ergo cum secundùm ibi dicta nequidem votum castitatis dissolvat sponsalia, multo minùs votum sacri Ordinis: imò illicitum est tali sponso suscipere sacrum Ordinem secundùm dicenda n. 200. Unde & votum absolutum suscipiendi est ipsi illicitum, valet tamen conditionatum, si sponsa remittat, vel si post Matrimonium moriatur, & tale semper præsumi debet esse, ideóque tenebitur talis vovens Ordines sacros tum suscipere. 196.

§. 11. Si susceptio Ordinis sacri fiat in fraudem vel damnum sponsæ defloratæ vel impregnatæ, quod aliter reparari non possit, quàm per Matrimonium, valet quidem Ordo, sed non est obligatio ad castitatem, quia illam vovere, vel suscipere in his circumstantiis, esset vovère vel suscipere illicitum, & contra jus quæsitum alterius, ergo tale votum obligare non potest, unde talis tenebitur inire Matrimonium, nisi timeantur inde alia mala, vel ecclesiasticus Judex aliter disponat, *Gob* n. 320. 197.

§. 12. Si Cajus & Titia mutuò promittentes habuerint copulam, & postea priùs advertant se habuisse impedimentum, v. g. quia erant consanguinei in tertio gradu, uterque etiam invito altero potest resilire, quia nec obligatur ratione promissionis, cùm promissio rei illicitæ non obliget, & sicuti Matrimonium cum tali impedimento est invalidum, ita & sponsalia: neque obligatur ratione doli vel injuriæ, 198.

cum

cùm nihil tale intervenerit. *Bonac.* de sponsal. q. 1. tr. 7. n. 7.

199. §. 13. Ad quid teneatur, qui fornicatur cum consanguinea, cui fecit spem vel promissionem Matrimonii, dixi l. 3. p. 1. num. 321. Si autem Titius post sponsalia inita cum Berta fornicetur cum Caja Bertæ sorore, & cum hac ineat nova sponsalia, facit injuriam Bertæ, quia ob contractam affinitatem reddit se inhabilem ad satisfaciendum juri ad rem, quod Berta habebat in ordine ad futurum Matrimonium. Et quamvis etiam ducere non possit Cajam ob contractam publicam honestatem ex sponsalibus cum Berta, tamen ducere debet alterutram, & erit prudentum determinare ex circumstantiis cavendi scandali vel damni reparandi, ad quam petitâ dispensatione potius sit inducendus, teneri enim ad petendam dispensationem saltem ordinariis & moderatis sumptibus suis, docent *Castrop.* d. 1. p. 26. *Tamb. Spor.* n. 214. 276. *Krim.* n. 321. & per se loquendo, tenetur ad ducendam Bertam, quia tenetur ad reparationem juris, quod Berta habuit; deinde, quia sponsalia posteriora contra fidem priorum inita, licèt juramentum & copula accedat, secundùm dicta à nu. 73. sunt invalida, ergo priora sponsalia manent, ad quæ tenebitur dispensationem petere; præterea Titius tenebatur se non reddere inhabilem, ergo tenetur etiam tollere inhabilitatem, ut sic injuriam juri Bertæ illatam resarciat, & ita videtur absolutè sentire etiam *Gob.* p. 10. n. 327. quamvis alii dissentiant. *Si dicas*, tum tantùm faciendam esse restitutionem, quando damnificatus habuit jus in re, quia jus ad rem est obnoxium multis casibus, ergo non potest ex eo violato oriri obligatio restitutionis saltem non ad totum; *contrà* est, quia licèt Berta non habuerit jus ad usum corporis Titii, tamen habuit jus in re, id est, potestatem in jure ad usum corporis, ergo, quamvis Titius non obligetur ad reddendum usum corporis, obligatur tamen ad reddendum jus, quod Berta habebat ad usum corporis Titii; sicuti, si quis jus habeat ad electionem pro Beneficio, quod jus per injustam alterius intrusionem violatur, non debetur ei quidem restitutio Beneficii, sed tamen debetur redintegratio juris, quod habebat ad electionem pro Beneficio. Quòd si Titius renuat ducere Bertam, eò quòd fortè aliqui Authores sint, qui dicunt illum non obligari ad petendam dispensationem, suadendum Bertæ, ut ipsa petat etiam inscio aut invito Titio, quâ obtentâ non ampliùs excusabitur. Satisfieri tamen debebit etiam Cajæ saltem ad vitandas rixas & incommoda alia. Denique licèt Titius vellet Bertam, & pro ea ducenda obtinuisset dispensationem, tamen Berta posset eum repellere, quia ob inconstantiam Titii, & ob injuriam sibi illatam habet jus resiliendi ab istis sponsalibus: & ideo *S. Congreg.* 29. Martii 1653. apud *Pignat.* tom. 1. consult. 376. declaravit sponsalia per talem supervenientem affinitatem dissolvi.

Obji. L. Continuus. §. *Cùm quis.* ff. De verbor oblig. dicitur, *quæ pendent à voluntate Principis, censeri quasi impossibilia*, ergo Titius non potest obligari ad procurandam talem dispensationem. ℞. Antecedens intelligitur de illis, quæ omnino non, aut rarissimè concedi solent, dispensationes autem ejusmodi facilè obtinentur, ergo ad eas est obligatio pro resarciendo damno injustè illato.

200. *Q. 28. An & quomodo peccet, qui necdum dissolutis sponsalibus, & invitâ sponsâ, ex sincero animo Deo melius serviendi suscipit sacros Ordines* ℞. Negant peccare *Henriq. Sotus, Merat. Pont. Escob. Diana* p. 3. t. 4. R. 208. *Aversf.* q. 8. f. 12 Pro eadem citantur *Nav. Silv. Cordub. Vega* apud *Sanch.* l. 1. d. 47. n. 2. qui sententiam illam vocat probabilissimam: *Verric.* l. 1. d. 47 n. 1. vocat satis probabilem; *Dicast.* d. 1. n. 478. probabilem agnoscit, dum dicit, probabile esse, quòd licitè voveatur susceptio Ordinis sacri. Eandem tenet *Gutter* apud *Castrop.* d. 1. p. 19. n. 1. Id ipsum à potiori tenebunt illi, qui docent, licitè posse post sponsalia emitti simplex votum castitatis, quo sponsalia dirimantur, de qua sententia dixi n. 189. *Laym.* l. 5. t. 10. p. 1. c. 2. n. 7. agens de facultate dissolvendi sponsalia per susceptionem sacri Ordinis, ait; *cum sententia hæc ob gravium Doctorum authoritatem probabilis sit, in conscientia tutus erit, qui à sponsalibus præsertim clàm celebratis, sincero animo amplectendi statum perfectiorem continentiæ resilierit.* Addit, *si ad forum externum talis causa deferatur, ecclesiasticus Judex compellere solet ad sponsalitiorum fidem servandam, quamvis etiam contentus Judex esse possit sacri Ordinis susceptione.* Æquum tamen esse dicit n. 8. ut resarciat damna, quæ ob id sponsa incurrit, quia v. g. expensas in sponsalibus fecit, aut in præparatione ad nuptias. Ratio illius sententiæ est, tum quia sacri Ordines faciunt statum valde perfectum, & includunt solenne castitatis votum, propter quod licitum est post sponsalia inire statum religiosum: tum & præcipuè, quia sponsalibus videtur inesse hæc tacita conditio, *nisi voluero ad statum perfectiorem transire.* E contrà *Palud. Sanch. Con. Castrop. Rebell. Perez* d. 9. f. 6. *Krim.* n. 288. dicunt id sub mortali non licere, quia frangitur fides alteri data in materia gravi justitiæ: nec ullo Jure probatur talem conditionem esse imbibitam: quòd autem imbibatur conditio, *nisi voluero ingredi Religionem*, inde scimus, quia Ecclesia concedens privilegium ingrediendi Religionem, ob excellentiam hujus status facit conditionem illam imbibi: nullibi autem legitur, quòd Ecclesia id faciat ob excellentiam sacri Ordinis. Neque hic in positivis valet argumentatio à simili, nam etiam Matrimonium ratum solvitur per professionem religiosam, non tamen per susceptionem Ordinis sacri, imò conjugatus non admittitur ad Ordines sacros, ergo argumentatio non valet à statu religioso ad sacros Ordines. *Si dicas*, licitum est mutare votum in melius, ergo etiam licebit mutare obligationem sponsalium in obligationes perfectiores annexas Ordinibus sacris. ℞. Negando conseq. nam ideo licitum est mutare votum in melius, quia omnia vota fiunt Deo, satisfit autem & fit rectè, si illi solvatur majus, cui debetur minus; è contrà sponsalia obligant homini, votum & Ordo sacer obligat Deo, Deus autem vult, ut cuique jus suum tribuatur, neque enim quisquam dicet, me ex eo, quòd Deo vel piæ causæ solvam 100. Daleros, esse liberatum ab obligatione eos solvendi illi, cui ob emptum pannum illos debeo, ergo nec satisfacio juri sponsæ, licèt me Deo obligem ad majora per Ordines sacros; Hinc quamvis *Tamb.* t. 3. c. 5. §. 3. dicat, utramque sententiam suâ probabilitate non carere, & *Spor.* n. 205. dicat utramque esse æqualiter probabilem, tamen secunda videtur esse mihi longè probabilior, & tum saltem absolutè tenenda, si quis vellet sacros Ordines suscipere purè, ut se à tali sponsa sibi nunc displicente liberaret.

Q. 29. Quid notandum sit circa dissolutionem sponsalium per Matrimonium contractum cum alia. ℞. §. 1. *Palud. Gabr. Henriq. Bonac. Becan. Fill. Villal. Less. Laym. Sanch.* l. 1. d. 48. dicunt ita dissolvi per Matrimonium cum alia initum, ut quamvis hæc uxor moriatur, aut profiteatur in Religione, ipse non teneatur ducere primam, quia superveniens obligatio major Matrimonii videtur extinxisse minorem priorum sponsalium, sicuti professio in strictiore Ordine extinguit professionem in priore Ordine laxiore. E contrà *Adr. Led. Hurt. Vega, Con. Pont. Aversf.* q. 8. f. 13. *Mastr.* n. 82. *Castrop.* p. 21. n. 4. *Spor* n. 208. *Krim.* à n. 262. *Kugler* p. 3. n. 77. probabiliùs dicunt, quòd maneat obligatus primæ, quia superveniens Matrimonium tantùm impedit executionem priorum sponsalium, sicut etiam impedit 201.

impedit ingressum in Religionem, si antea vovisset Religionem ingredi, non autem tollit illam obligationem: Et disparitas est in profitente Religionem strictiorem, nam professio est vinculum ex se perpetuum, quod solâ morte tollitur, hinc factâ professione in Ordine strictiore meritò censetur extincta professio in minus stricto, Matrimonium autem solvitur, vel morte conjugis, vel professione, quo soluto manet in altero aptitudo ad implenda priora sponsalia, ergo etiam obligatio. Quid dicendum sit de sponsalibus initis contra fidem priorum, dixi à n. 73.

202. §. 2. Si Matrimonium hoc non fuisset validum, nequidem suspensa fuissent sponsalia, quia *quod de Jure non habet effectum, non præstat impedimentum*. Cap. *Non præstat*. De Regul. Juris in 6.

203. Q. 30. *Quid addendum sit circa dissolutionem ob absentiam sponsi vel nimiam dilationem.* ℞. §. 1. Si sponsus ex justa causa se aliò conferat, v. g. ad studium, ad negotiationem, & redire velit, L. *sæpe*, ff. De sponsal. significatur exspectandum esse, donec causa cesset, L. 2. Cod. De repud. dicitur exspectandum ad triennium. L. 2. Cod. De sponf. dicitur exspectandum ad biennium, si sponsus moretur intra provinciam; si autem extra, ad triennium, putántq; multi has leges civiles adhuc obligare: sed alii cum *Sanch.* l. 1. d. 54. *Castrop.* d. 1. p. 23. n. 7. *Aversf.* q. 8. f. 11 *Gob.* t. 10. n 351. *Spor.* n. 201. dicunt Jus civile correctum esse per Jus Canonicum, quod Cap. *De illis*, De sponf. expressè & absolutè dicit: *De illis, qui promittunt, si aliquas mulieres ducturos, & postea dimittunt terram, se in partes alias transferentes, hoc tibi volumus innotescere, quòd liberum erit mulieribus ad alia se vota transferre. Pirrh.* & alii cum *Krim.* à n. 294. dicunt, Jus civile tantùm loqui de exspectando tanto tempore, si velit retinere arrhas & donata à sponso, de cætero potest illis remissis stare dispositione Juris Canonici, attamen exspectandum erit aliquo tempore juxta arbitrium prudentis, uti notant *Castrop.* n. 3. *Gob.* n. 353. *Spor.* Et si sciret brevì rediturum, omnino non posset ad alia sponsalia procedere.

204. §. 2 Si sponsus volens reverti aliò profectus esset, & diutiùs abesse cogeretur ob causam non tantùm justam, sed etiam necessariam, v. g. ob mortem parentis, ob morbum vel grave negotium, teneretur sponsa exspectare, donec impedimentum illud cessaret, uti habet lex relata n. 61. id enim postulat æquitas, cùm necessitas non habeat legem, plures cum *Spor.* suprà contra *Gob.* n. 351. & alios.

205. §. 3 Si sponsus insciâ vel invitâ sponsâ aliò sit profectus animo emanendi, aut jam alibi fixerit domicilium, *Sanch. Gutt. Con. Pont. Laym. Castrop.* nu. 1. rectè dicunt non teneri vel uno momento eum exspectare, quia censetur renuntiâsse suo juri, & mutare domicilium est grave onus, cui se non submisit per sponsalia: si tamen velit stare sponsalibus, notat *Less.* in Auct. V. *Sponsalia*, c. 1. debere sequi, & si nolit, etiam sponsum fore liberum.

206. §. 4. Si certo tempore contrahendum fuit Matrimonium, qui in culpa est, quòd eo tempore non sit contractum, peccavit mortaliter, & manet obligatus, si alter voluerit, qui solus resilire poterit, *Aversf.* q. 8 f. 1. *Castrop.* pu. 24. n 5. *Gob.* n. 357. *Spor.* n. 198. Quòd si terminus non sit præfixus ad finiendam obligationem, sed tantùm ad finiendam licentiam differendi Matrimonium, uterq; manet obligatus. *Mastr.* suprà. Si autem dubium sit, an terminus sit præfixus ad finiendam obligationem, an ad licentiam differendi, oportet attendere ad causas præfixi termini, & ex iis erit judicandum, *Castrop.* n. 3. Si autem dubium permaneat, videntur manere sponsalia, quia sunt in possessione, expedit tamen, ut dubium hoc insinuetur utrique parti, & si velint, dissolvantur mutuo consensu, quia etiam probabile est, quòd libertas sit in possessione contra obligationem ulterioris temporis.

§. 5. Si sine cujusquam culpa Matrimonium iniri non potuit tempore præfixo, *Palud. Sanch.* l. 1. d. 53. *Bonac. Pont.* l. 12. c. 16. dicunt non ideo posse dissolvi sponsalia, quia legitimè impedito non currit tempus; è contrà *Navarr. Con. Laym. Castrop.* n. 8. *Krim.* n. 302. *Kugler* p. 3. n. 95. probabiliùs dicunt posse dissolvi, nisi aliud constet de mente contrahentium, quia causa dissolvendi non est culpa, sed defectus conditionis requisitæ, quæ apposita erat: leges enim, quæ permittunt dissolvi post elapsum tempus præfixum, non meminerunt de culpa vel non culpa, sed absolutè dicunt eum posse resilire, per quem non stetit, quò minus Matrimonium sit initum tempore præfixo, quod ergo dicitur, tempus non currere legitimè impedito, valet tantùm in iis contractibus, in quibus Jura sic statuunt, & benignè interpretantur talem voluntatem contrahentium, circa sponsalia autem, & terminum in eis præfixum nil simile statuunt, sed potiùs oppositum. 207.

§. 6. Si certum tempus non sit statutum pro contrahendo Matrimonio, L. *Si is*, Cod. De sponf. biennio exspectare censetur nimium, è contra Cap. *Sicut*, De sponf. innuitur, etiam quinquennium non esse nimium. *Con.* & *Krim.* n. 298. dicunt, non teneri exspectare, nisi tempore, quo ex communi usu inter tales impleri solent sponsalia, hinc rectè dicunt *Sanch.* d 52. & *Aversf.* q 8. f. 11. spectandas esse circumstantias rerum & personarum: cui autem non erit integrum exspectare, tenebitur monere alterum, ut vel impleat, vel non ægrè ferat rescindi sponsalia. 208.

§. 7 Hactenus dicta tenent, quamvis sponsalia essent jurata, quia semper intelligebatur, si altera pars vellet contrahere, & servare fidem, *Aversf. Mastr.* suprà. Quòd si unus promiserit, & alter post factam acceptationem nimis diu differat repromittere, censetur nolle Matrimonium, & alteri obligationem remittere, *Spor.* n. 135. 209.

Q. 31. *Quid addendum sit circa alias causas dissolvendi sponsalia; item circa dispensationem & sententiam Judicis.* ℞. §. 1. Si concurrant plures causæ dissolutionis, quarum nulla seorsim sufficiat, poterunt omnes simul sumptæ sufficere, quia poterunt contractum Matrimonialem reddere notabiliter difficilem, *Gob.* tr. 10. nu. 341. 210.

§. 2. Solus Papa tanquam supremus Princeps potest ex gravi causa dispensare in sponsalibus, non autem Episcopus, quia nemo potest jus acquisitum alteri invito auferre, præter supremum Principem, unde sicuti ex communi sententia Episcopus non potest relaxare juramentum præstitum tertio, quia hoc cederet in præjudicium tertii, ita nec sponsalia, *Spor.* n. 193. & alii. Putat autem *Less.* in Auct. V. *Sponsalia*, cas. 4. causam sufficientem esse, ut dispenset Papa, si parentes nollent consentire, & timerentur gravia incommoda vel scandala, additque in hoc casu potiùs opus non esse dispensatione, cùm videatur esse illicitum contrahere Matrimonium. 211.

§. 3. Si sponsalia sint jurata, nequidem Papa potest dispensare sine causa gravissima concernente bonum commune, uti habet communior: *Palud.* tamen & alii cum *Less.* suprà putant Papam, quando causa legitima subest, posse absolvere à juramento etiam in præjudicium tertii: Et semper petendam esse relaxationem juramenti, etiamsi causa dissolvendi sit sufficiens, si non sit necessaria, docent *Sot. Viguer.* & alii, quia sic videtur statui Cap. *Si verò*, & Cap. *Verum*, De jurejur. Oppositum tenent, *Abbas, Inn. Con. Sanch.* l. 1. d. 67. *Aversf.* q. 8. f. 15. & alii, nam Cap. *Quemadmodum*, dicitur non esse perjurum, qui post sponsalia jurata recedit ob fornicationē sponsæ, idem autem videtur esse de aliis causis; & ratio est, quia sicuti 212.

sicuti in promissione, ita etiam in juramento imbibitur tacita quasi exceptio, si non occurrat causa in contrarium, capitula autem antè citata loquuntur de juramento adjecto dispositioni non imbibenti talem quasi exceptionem.

213. §. 4. Ordinariè prærequiri sententiam Judicis ad dissolvenda sponsalia, tenuerunt multi, sed rectè dicunt *Sanch.* d. 69. *Mastr.* n. 86. *Aversf.* & *Busenb.* suprà, si certum sit adesse justam causam, posse propriâ authoritate dissolvi, sic enim habet etiam praxis, potest autem de justitia causæ esse certum, vel Jure, si causa sit in Jure expressa: vel facto, si certum sit, causam justam, quæ allegatur, reipsa dari. Vide *Krim.* à n. 324. Et etiam rectè notat *Perez* d. 11. s. 2. n. 3. non esse opus processu judiciali, si sponsalia dissolvantur per dispensationem, si autem per declarationem fiat, esse opus, attamen ex Cap. *Cum in tua*, 27. De sponsf. potest Judex de plano inquirere super impedimento, de quo est fama.

214. §. 5. Si causa dissolvendi sponsalia sit occulta, quæ Judici aperiri non possit sine infamia alterius, v. g. si sponsa clàm sciatur esse fornicata, hæc privatim monenda est, ut remittat sponsalia; si nolit, monendi sunt parentes, vel his deficientibus alius vir prudens, ut ab ea mente avocet: si non acquiescat, licebit à Judice petere dissolutionem, sponsus enim licitè urget jus suum, quod cùm sponsa nolit ei reddere, nisi coacta, imputet sibi, quòd diffametur, *Aversf.* §. ult.

215. §. 6. Ut Judex sponsalia etiam jurata dissolvat propter impedimentum aliquod Matrimonii, sufficit testis unicus fide dignus, jurans se illud scire, vel fama impedimenti, non tamen rumor, per hoc autem distinguitur fama à rumore in hac materia, quòd fama sit vulgaris opinio & sermo in majori parte communitatis vel viciniæ; rumor autem sit opinio & sermo minoris partis, v. g. tertiæ vel quartæ. Ut autem Judex dissolvat propter crimen, v. g. ob fornicationem, non sufficit unus testis juratus, quidquid contradicat *Aversf.* s. 16.; sed requiruntur duo omni exceptione majores, quia tum præcipuè agitur de præjudicio tertii. Ut verò quis propriâ authoritate dissolvat sponsalia etiam jurata, sufficit non tantùm fama & quælibet probatio moraliter certa, sed etiam unicus testis fide dignus, qui deponat de certa scientia, & qui de mendacio non sit suspectus, *Sanch.* d. 73. n. 2. *Aversf.* s. 16. *Gob.* n. 377. *Castrop.* d. 1. p. 32. à num. 3. probantes hæc omnia adductis textibus Juris, notàtque *Sanch.* d. 69. & n. 10. & *Aversf.* §. *Judex*, per Judicem hic intelligi solum Ecclesiasticum, ordinarium vel delegatum, attamen Parochum non venire hìc nomine Judicis.

216. §. 7. Si uterque contrahens putet adesse causam dissolvendi sponsalia, Judex rectè decernit esse dissolvenda, quia licèt fortè causa non sit, tamen hoc ipso sibi remittunt mutuò obligationem. *Castrop* num. 2. *Krim.* n. 330.

217. §. 8. Si omnibus consideratis causa dissolvendi sponsalia sit dubia, non est licitum propriâ authoritate dissolvere, quia est possessio pro sponsalibus, & sic dissolvens exponit se periculo faciendi injuriam alteri. Rectè tamen notat *Sanch.* d. 69. n 9. non semper requiri certitudinem, quæ penitus excludat omnem oppositam opinionem, quia in moralibus ad operandum in similibus dicitur haberi certitudo, cùm adest magna probabilitas, sicque in conscientia potest acquiescere, qui duorum vel trium virorum intelligentium habet judicium de sufficientia causæ ad dissolvenda propriâ authoritate sponsalia.

218. Q. 32. *Ad quid teneatur, qui cum, vel sine justa causa, resilit à sponsalibus.* R². §. 1. Si quis excusetur quidem ab ineundo Matrimonio, attamen causa omittendi non sit necessaria, sed ipse liberè resiliat, v. g. quia sponsa sine sua culpa facta est deformis, putant *Henriq.* & *Gutt.* sponsum teneri compensare sponsæ expensas opportunas factas pro dispositione ad Matrimonium, & resarcire damna causata, quia L. *Si pecuniam* ff. De conditione ex causa data, dicitur, *si quis alterum conduxit ad iter faciendum, si hoc revocet, teneri servare indemnem de expensis pro itineris præparatione factis.* Oppositum probabiliùs tenent *Sanch.* l. 5. d. 5. l. 8. d. 36. *Less.* in Auct. v. *Sponf.* cas. 1. *Aversf.* q. 8. s. 18. *Gob.* tr. 10. n. 380 quia hæc est natura sponsalium, ut par sit illorum conditio, & utrique cum causa liceat æqualiter & liberè resilire, unde patet disparitas: non enim erat par conditio vel libertas conducentis ad resiliendum.

§. 2. Si quis excusetur à Matrimonio ineundo, ab ipso tamen oriatur, & per eum stet, quòd Matrimonium non ineatur, uti, si voveat, vel ingrediatur Religionem, *Castrop.* d. 1. p. 33. & alii adhuc dicunt, non obligari ad expensas vel damna, quia cum justè resiliat, pars altera non habet, quòd conqueratur. E contrà alii cum *Spor.* n. 207. dicunt obligari, quia nemini licitum est prosequi suum bonum etiam spirituale cum vero & reali damno alterius, & Jura concedentia ingressum Religionis, semper intelligunt, salvis reliquis juribus alterius partis, cum enim dispositio illa, ut pars una cedat jure ad sponsalia, sit præjudiciosa huic parti, strictè interpretanda est, & non extendenda ad præjudicandum aliis juribus, videtur autem Jure naturæ deberi restitutio illorum damnorum & expensarum saltem ex parte, cum ingrediens Religionem sit eorum causa. Utraque sententia est probabilis, sed prima ob rationem §. 1. datam videtur probabilior. 219.

§. 3. Si quis sine causâ & injustè recedat à sponsalibus, *Abb. Silv. Bartol. Jason, Alciat. Rojell.* & alii dicunt non teneri compensare expensas & damna, quia Jura annullant omnem appositionem pœnæ in sponsalibus, hæc autem obligatio induceret hanc pœnam. Oppositum tenet communissima cum *Sanch.* l. 1. d. 30. n. 15. & *Aversf* q. 8. s 18. quia sic resiliens est injusta causa illarum expensarum & damnorum. Nec verum est, quòd annulletur appositio pœnæ contra injustè resilientem, uti dictum est n. 148. Et quamvis annullaretur appositio pœnæ, hæc compensatio non censetur pœna apposita, sed obligatio restituendi de Jure naturæ sequens ad injuriam damnosam. 220.

§. 4. Si quis ab initio inivit sponsalia animo postea etiam ex justa causa recedendi ab eis, v. g. ingrediendi Religionem, tenetur ob rationem jam datam alteri compensare expensas, & damna, quia per dolosam reticentiam fuit injusta causa illorum, *Aversf.* suprà. 221.

§. 5. Quia suâ culpâ dat alteri justam causam resiliendi à sponsalibus, v. g. si sponsa sit fornicata, ideóque resiliat sponsus, *Sanch. Aversf Gob.* n. 381. rectè dicunt, hanc teneri sponso refundere suas expensas, quia est injusta causa, cur non ineatur Matrimonium, & idem facit, ac si injustè resiliret, quo casu teneretur, uti dictum est. Et hactenus dicta tenent etiam ante sententiam Judicis, si pars altera petat, nec censeatur remittere, *Aversf.* suprà. 222.

CAPUT II.

De Matrimonio secundùm se.

DUBIUM I.

Quid sit, quæ ejus materia, forma & Minister.

RESP. Est Sacramentum inter baptizatos, quo vir & mulier mutuò legitimè corpora sua tradunt 223.

ad perpetuam vitæ societatem, usum prolis suscipiendæ & remedium concupiscentiæ. Materia ex qua & proxima est mutuus consensus externis signis expressus, quatenus habet rationem traditionis. Forma autem est idem consensus, quatenus habet rationem acceptationis, *Suar. to. 3. d. 2. s. 1. a. 1. Sanch. Vasq.* Minister non est Sacerdos, sed ipsi contrahentes, quia hi ponunt materiam & formam. Porrò Matrimonium dicitur Ratum, quando contractus est factus, etsi non sit secuta copula carnalis: Consummatum verò dicitur, quando ea secuta est. *Unde resolves,*

I. Validè & licitè contrahi potest cum pacto continentiæ, sine intentione prolis & remedii concupiscentiæ. Ratio, quia non pugnat cum essentia Matrimonii: Et patet exemplo B. Virginis & S. Joseph.

II. Non videtur licitum contrahere tantùm propter voluptatem carnis vel vanitatem, quia finis debet saltem esse honestus, *Nav. c. 22. n. 79. Sanch. l. 2. hic d. 29. q. 3.*

III. Licitè contrahitur in remedium concupiscentiæ, (nihil aliud intendendo) modò proles positivè non impediatur; hoc enim sub mortali non licet, *Kon. d. 25. d. 2.* n. 16. *Pontius l. 1. cap. 21. Hurt. Perez d. 18. s. 7. n. 6.* ex 1. Cor. 7. Hinc etiam conjuges possunt abstinere ab usu conjugii, & optare, ne plures accipiant liberos, quàm possint alere, dummodo, ùt dixi, positivè non impediant, nec abortum procurent, *Perez l. c. Bon. q. 4. p. 1. n. 12. Nav. c. 16. &c.*

IV. Licitè etiam contrahitur ob fines honestos extrinsecos, fini intrinseco Sacramenti (qui est mutua animorum conjunctio, & conjugum sanctificatio) non contrarios, v. g. ad pacem inter Regna vel illustres familias componendam, vel splendorem familiæ conservandum. Ita contra *Sanch. & Sylvium*, docent *Præp. Pont. Gaspar Hurt. Dia. p. 3. t. 4. R. 219. Perez n. 7.* Ubi cum *Dian l. c.* etiam permittit, ob divitias & nobilitatem.

V. Validè sed illicitè contrahitur cum intentione negandi debitum, vitandi prolem vel etiam non educandi, mœchandi, &c. nisi tamen talis intentio in pactum deducatur, id est, nisi adjiciatur tanquam conditio obligans ad aliquid contrarium essentiæ Matrimonii: Unde invalidè contrahit, qui vinculum Matrimonii vult tantùm durare per annum, vel reservat sibi potestatem adulterandi vel non reddendi debitum debitè exigenti. *Vid. Perez s. 6. &c. ll. cc.*

VI. Contrahentes, ut non peccent, debent esse in gratia, etiam tunc, quando per procuratorem contrahunt, quia verum Sacramentum suscipiunt, licèt dormiant. Secus est de procuratore, per quem contrahunt, uti & de Sacerdote copulante, quia nec suscipit, nec administrat Sacramentum, sed tantùm ùt testis assistit *C. Lugo de Sacr. d. 8. n. 155.*

VII. Conjux habet potestatem in alterius corpus, sed non ad exercendam libidinem generationi adversantem.

VIII. Requiritur consensus de præsenti, verbo, scripto, aut nutibus expressus; sufficit tamen exprimere per alium, ùt si parentes pro filiis contrahant, his tacentibus. *V. Dian. p. 3. t. 4. R. 272.* Sufficit etiam, si alterius consensui præcedenti, & non revocato, alterius accedat: Unde si quis coram Parocho non verè consenserit, satisfacit consentiendo postea. *V. Dian.* R. 292.

Quæres. An sufficiat consensus conditionatus.

Resp. I. Sufficit conditionatus, sub conditione de præterito vel præsenti stante conditione, quia tunc contractus non suspenditur.

Resp. II. Sufficit sub conditione necessaria de futuro, dummodo contrahentes nõn intendant suspendere tantisper consensum, v. g. Duco te, si cras sol oriatur. Item sub conditione de futuro impossibili, v. g. si cœlum tetigeris: vel de futuro turpi, modò non repugnet substantiæ Matrimonii, & consensus sit absolutus. v. g. si patrem occideris. Ratio, quia tales conditiones habentur pro non adjectis. *Sanch. l. 5. d. 15. Molf. Fill. Less. l. 2. cap. 18. d. 15. Laym. Bon.*

Resp. III. Non sufficit sub conditione de futuro, quæ sit contra substantiam obligationis matrimonialis, v. g. si prolis generationem impedire velis maleficio, vel victum comparare adulterio. Patet ex c. fin. De condit. *Vid. Sanch. d. 10. Kon. d. 29. dub. 3. Fill. &c.*

Resp. IV. Consensus sub conditione honesta de futuro, est contractus sponsalium tantùm, & non Matrimonii, quia hic debet esse de præsenti. Ob quam rationem non incipiet validari Matrimonium sine novo consensu, postquàm conditio impleta fuerit, ùt docet *D. Th.* cum *aliis* apud *Sanch.*, etsi *Fill. Lay. & alii quidam* putent contrarium esse probabile, eò quod contractus celebratus sub conditione honesta futura, hac impletâ purificetur: Quod concedit *Bon. q. 2. p. 10. n. 20.* si contrahentes in eodem consensu manserint, saltem virtualiter.

ADDENDA.

QUæst. 33. *Quid præterea sit notandum circa essentiam, consensum & finem, quo initur Matrimonium.* 224.

℞. § 1. Matrimonium aliud dicitur legitimum, aliud ratum, aliud consummatum, uti dixi n. 2. Hic potissimum agimus de Matrimonio inter fideles rato vel consummato, aliqua tamen per decursum dicemus etiam de Matrimoniis infidelium.

§. 2. Notat *Sanch.* l. 2. d. 1. n. 2. septem in Matrimonio intervenire: 1. est mutuus consensus. 2. Externus contractus. 3. Mutua corporum traditio. 4. Vinculum ortum ex illo contractu. 5. Mutua obligatio ad reddendum debitum, cohabitandum &c. 6. Jus, quod est in unoquoque ad alterum. 7. Usus & consummatio Matrimonii. Rectè autem dicit post *Scotum Mastr.* à n. 4. Matrimonium sumi posse, vel pro vinculo, vel pro contractu, ex quo resultat vinculum, vel pro Sacramento, sive signo sensibili causativo gratiæ, & ideo Matrimonium à variis variè definitur secundum variam acceptionem, attamen secundum communiorem modum loquendi docent *Sanch.* & alii cum *Arcud.* l. 7. c. 1. contra multos alios cum *Avers.* q. 2. s. 1. essentiam Matrimonii simpliciter, non debere statui præcisè in mutuo consensu, contractu, traditione & acceptatione corporum, sed in vinculo conjugali significante cõjunctionem Christi cum Ecclesia, cujus quoddammodo causa sit ipse consensus seu contractus, nam *Florent.* in decreto Eugen. IV. ad Armen. ait: *Causa efficiens Matrimonii regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus:* & ideo S. Th. in supplem. q. 45. a. 1. ad 2. ait: *dicendum, quòd Matrimonium non est ipse consensus, sed quædam unio ordinatorum ad unum, quam consensus facit.* Et Catech. Rom. hic c. 1. ait: *patet Matrimonii naturam & rationem in vinculo illo consistere.* Et in eum sensum Alex. III. Cap. *Illud*, De præsumpt. & *Justinianus* Instit. De patr. potest. in principio dicunt: *Matrimonium est maris & fœminæ conjunctio, individuam vitæ consuetudinem retinens.* Quæ, ut meliùs explicentur, aliqui addunt, *Matrimonium est conjunctio maritalis viri & fœminæ inter legitimas personas individuam vitæ consuetudinem retinens.* Dicitur autem *conjunctio maritalis*, id est, fundata in mutua traditione corporũ, nam in sponsalibus etiam est conjunctio, attamen non maritalis, quia hæc fundatur in sola promissione traditionis corporum: Et additur, *inter legitimas personas*, id est, nõ habentes impedimentum dirimens. Per *individuam vitæ consuetudinem* intelligitur indissolubilitas, quam Matrimonium affert.

affert. Porrò allata definitio convenit etiam Matrimonio, quod Sacramentum non est, unde prout est Sacramentum, definiri potest hoc modo: *Sacramentum conjunctionis maritalis* &c. vel *conjunctio maritalis viri & fœminæ inter legitimas personas, causativa gratiæ, & individuam vitæ societatem retinens.*

Obji. Theologi docent, solam Eucharistiam esse Sacramentum permanens, reliqua consistere in actione transeunte. Deinde Sacramentum suo usu causat gratiam, sed vinculum suo usu non causat gratiam, aliàs quoties conjuges uterentur Matrimonio, acciperent ex opere operato gratiam. ℞. Vinculum physicè loquendo, includit illam actionem consentiendi & contrahendi physicè transeuntem, sicuti relatio paternitatis includit generationem, & ideo etiam Matrimonium dicitur consistere saltem inadæquatè in actione physicè transeunte, & hoc sui usu, sive hac primâ physicâ sui existentiâ causare gratiam; hoc non obstante Auctores citati defendunt, quòd vinculum præter actionem illam includat personas aptas maritaliter & indissolubiliter connexas, sicuti relatio paternitatis in probabili sententia præter generationem includit entitates fundamenti & termini.

Inst. Christus solam actionem contrahendi elevavit ad causandam gratiam, ergo in illa sola consistit Sacramentum. ℞. n. conseq. cum enim actio illa inclusa in Sacramento, elevetur & causet gratiam, hinc totum Sacramentum denominativè dicitur elevari & causare gratiam, sicuti quia anima inclusa in homine cognoscit, totus homo denominatur cognoscere, sed sicut non ideo sola anima est homo, sic nec sola actio est Sacramentum.

Obji. 2. Matrimonium debet significare indissolubilem unionem Verbi cum natura humana, sed hanc non significat, nisi per copulam conjugalem, nam solum Matrimonium consummatum est indissolubile, non autem Matrimonium ratum, ergo copula debet esse pars illius intrinseca vel essentialis, uti docet *Gratian.* Cap. *Institutum* 27. q. 2. Idem videtur velle *Inn. III.* Cap. *Debitum* De bigamis; vel saltem integralis, uti docet *Bellarm.* ℞. Totam essentiam tam contractûs quàm Sacramenti, id est, signi causativi gratiæ, haberi pro priori ad copulam per Matrimonium ratum, quod etiam hoc ipso est signum repræsentativum unionis indissolubilis Christi cum anima. Fatendum tamen est, quòd Sacramentum illud in ratione signi repræsentativi unionis indissolubilis Verbi cum natura humana, sic partialiter includat etiam copulam, hac enim solâ non positâ, non est absoluta indissolubilitas. Et in hoc tantùm sensu loquuntur *Gratian.* & *Innoc. III.*

226. §. 3. Quando *Florentinum* dicit, causam efficientem Matrimonii esse mutuum consensum, videtur per metonymiam ponere effectum pro causa, ita ut sensus sit, quòd mutuò consentientes sint causa efficiens Matrimonii, physicè eliciendo & efficiendo mutuum consensum tanquam materiam, & verba tanquam formam: ad eum modum, quo dicere solemus, verba esse effectiva Sacramentorum, id est, physicè proferentem verba efficere Sacramentum. Unde minùs apta est explicatio aliquorum cum *Bosco* d. 1. f. 3. n. 24. qui dicunt, sensum esse, quòd mutuus consensus sit causa efficiens vinculi sequentis ex Matrimonio, nam mutuus consensus non tam est causa efficiens, quàm intrinsecum constitutivum istius vinculi, in quo consistit Matrimonium. Etiam minùs apta videtur explicatio eorum, qui cum *Ham.* dicunt sensum esse, quòd mutuus consensus sit causa Matrimonii in sensu humano, in quantum mutuus consensus imperat manifestationem per verba, per quæ homines sciunt Matrimonium esse initum, nam *Conc.* non dicit esse causam efficientem manifestationis, sed Matrimonii ipsius, unde illa explicatio videtur torta: deinde, non ipsemet consensus, sed communiter alia concomitans vel subsequens volitio imperat manifestationem illius consensûs, & consequenter Matrimonii. Denique utraque explicatio non videtur esse ad mentem *Concilii*, cujus finis ibi erat ostendere materiam & formam Matrimonii, uti ostenderat aliorum Sacramentorum.

§. 4. Putant *Valent. Arcud. Con. Herincx, Averf.* q. 227.
3. f. 1. *Spor.* n. 227. aliique cum *Rayn.* in Heter. tom. 16. f. 1. p. 14. n. 5. contra *Sanch.* l. 2. d. 26. *Pontium* & alios, si Deus ex supremo dominio in corpora daret jus viro in fœminam & contrà, sicque consociaret mutuo vinculo, illos fore veros conjuges sine celebratione contractûs vel traditione mutua, & fortè, inquit *Arcud.* sic fecit Deus cum Adamo & Eva. Et hoc fortè significare voluit *Florent.* dicens, causam efficientem Matrimonii *regulariter* esse mutuum consensum. Quidquid sit de hoc, de facto ponitur Matrimonium solo mutuo consensu, & solus ille contractus est elevatus à Christo ad rationem Sacramenti, adeóque sine eo consensu non esset Sacramentum, nec in hoc supplere potest Ecclesia, uti habet communis & certa cum *Averf.* q. 3. f. 1. & *Kugl.* n. 49. Consensus autem ille debet verè internè existere, uti constat ex dictis l. 3. p. 2. à n. 608. Item, debet esse cum intentione se obligandi graviter, secundùm dicta ibidem, n. 611. Item, debet esse liber à vi & metu, uti dicetur à n. 647. Item, debet esse plenè deliberatus, qualis requiritur ad peccandum mortaliter, uti colligitur ex dictis l. 3. p. 2. à n. 650. Debetque esse externè manifestatus & acceptatus per acceptationem etiam externè manifestatam, uti dictum est ibidem à n. 654. 656. docétque pluribus *Averf.* q. 3. f. 2. Notat tamen *Mastr.* n. 27. quamvis ad Matrimonium, prout est contractus inter homines, nunc necessaria sit aliqua manifestatio externa interni consensûs, tamen si Deus faceret, ut duo sibi invicem loqui possent per conceptus vel volitiones internas, uti fit in Angelis, tales fore aptos contrahere Matrimonium, quòd tamen non esset Sacramentum, cùm hoc requirat signum sensibile. Præterea debet hic consensus esse liber ab inadvertentia, ignorantia & errore circa substantiam, uti constat ex dictis l. 3. p. 2. à n. 612. & de errore iterum dicetur à n. 549 Et de plerisque etiam quoad sponsalia notavit *Busenb.* nu. 44. relatus. Quid autem dicendum sit in variis dubiis circa contractus, dixi l. 3. p. 3. à n. 661. quæ ex parte etiam contractui Matrimonii applicari possunt. Et speciatim hic, quid dicendum sit, si parentes contrahant filio vel filiâ præsente & tacente, dicam n. 272.

§. 5. Consensus ad Matrimonium necessarius debet esse intentio invicem tradendi & acquirendi dominium corporum in ordine ad copulam, attamen non necessariò debet esse intentio copulæ exercendæ, imò nec obligationis proximæ ad illam, uti patet in B. V. & S. Josepho, aliisque multis, sed potest stare, ut simul ineant pactum & obligationem nunquam habendi copulam, non enim tenentur uti illo jure copulæ, ergo licèt non possint se abdicare jure remoto, tamen possunt se obligare ad non usum, seu exercitium illius, hæc enim non opponuntur, sed stant simul, velle habere & retinere jus ad copulam, & velle obligari ad non utendum jure copulæ, uti patet in conjugibus post Matrimonium consummatum professis, *Averf.* q. 3. f. 3. aliique communissimè. Hinc licèt S. Th. S. Bonav. *Sanch.* & plures alii videantur dicere Matrimonium esse invalidum, si contrahatur sub conditione non petendi vel non reddendi debitum, tamen meliùs contradicunt *Vasq. Pont. Bonac. Hurt. Perez, Dicast. Layn.* l. 5. tr. 10. p. 2. c. 7. n. 8. *Krim.* à nu. 797. nam traditur dominium in corpus, quod de se utile est, possétque secundùm se habere usum. 228.

Pp 4 Dices

Dices 1. Jus ad usum equi sine potestate unquam utendi, est inutile, ergo etiam inutile erit jus ad copulam sine potestate copulæ unquam habendæ. ℞. n. conf. Jus ad usum equi supponitur non esse utile, nisi propter usum equi, è contrà jus ad usum copulæ, habet alias utilitates adjunctas præter usum copulæ, nempe individuam vitæ societatem, mutuum auxilium in necessitate & gubernatione familiæ, immunitatem à fornicatione, quæ cum sua non committitur &c.

Dices 2. S. *August.* contra Faustum l. 19. c. 26. ait, non ob aliud debet fœmina nubere, quàm ut mater fiat. ℞. Vel intelligit ordinariè, vel vult nubentem, quæ intendit copulam, non debere excludere intentionem generationis.

Dices 3. Qui contrahit sub conditione repugnante fini essentiali Matrimonii, contrahit invalidè, sed qui contrahit sub conditione non habendi copulam, contrahit sub conditione repugnante fini essentiali Matrimonii, cùm repugnet generationi & bono prolis, ergo. ℞. n. min. nam secundum dicenda n. 236. generatio actualis est tantùm finis accidentalis Matrimonii, essentialis autem est mutua traditio corporum, & radicalis obligatio reddendi debitum. Pactum verò illud non reddendi debitum, si fiat cum consensu compartis, non obstat positivè vel absolutè bono prolis, quæ jus non habet, ut generetur, sed quasi conditionatè, nam ad summum proles habet jus, ut si fiat copula, non impediatur ejus generatio.

Dices 4. Si conjuges, qui mutuò promiserunt non uti copulâ, retineant jus ad copulam, ergo utendo copulâ facient & non facient sibi mutuò injuriam: facient, quia agent contra pactum: non facient injuriam, quia nemo facit injuriam utendo jure suo. ℞. Facient injuriam. Probationem in contrarium dist. nemo facit injuriam utendo jure suo, non vinculato c. vinculato, n., & patet, si enim unus mercator pacto se obliget ad non vendendam rem suam, nisi ego prius vendiderim meam, vendendo rem suam facit mihi injuriam. Ex his constat multò magis valiturum Matrimonium, si ineatur sub conditione non reddendi debitum, in casu, quo alteri non licebit exigere, uti dicetur n. 241.

229. §. 6. *Abb. J. Andr. Anchar.* requirunt ad valorem, ut uterque consensus simul existat, quia uterque constituit contractũ, estque causa traditionis & acceptationis. *Led. & Vega* id tantùm requirunt, ubi *Trid.* est receptum, quia aliter constare non potest parocho & testibus de utriusque consensu concurrente ad Matrimonium: sed simultas physica non requiritur ratione Sacramenti, uti patet in Sacramento Pœnitentiæ, nec ratione contractûs, cùm multi fiant inter absentes per litteras, consensu unius sequente ad consensum alterius, hinc *Navarr.* vult sufficere consensum non esse revocatum, etsi alterius consensus multo tempore postea sequatur, & videtur consentire *Spor.* n. 232. sed intelligi non potest, quòd sufficiat quantacunque distantia temporis, quia contrahentes non censentur velle semper manere suspensi, & diutissimè expectare consensum alterius, hinc *Sanch.* l. 2. d. 32. q. 2. *Pontius* l. 2. c. 16. *Mastr.* n. 31. requirunt simultatem tantùm moralem: & idem volunt *Castrop.* d. 2. p. 6 *Aversf.* q. 3. f. 6. *Krim.* à n. 371. nempe sufficere simultatem habitualem & moralem, id est, quamdiu censentur permanere consensus, præsertim juxta intentionem illius, qui prior consensit.

230. §. 7. Secundùm antè dicta requiritur, ut consensus interni externè manifestentur & acceptentur, debétque acceptatio consensûs esse ex parte utriusque contrahentis, quâ positâ, hoc ipso valet Matrimonium, hinc si Cajus dixerit, *accipio te in meam, &* Berta responderit, *& ego te in meum*, licèt Cajus statim post verba Bertæ dicat, ego autem revoco meam voluntatem, nihilominus putant *Lugo* in resp. mor. l. 1. dub. 42. *Gob.* tr. 10. n. 399. *Spor.* n. 232. Matrimonium illud fore validum, dummodo Cajus voluntatem non revocaverit ante expressionem verborum Bertæ completam, quia Cajus dicens, *accipio te in meam*, hoc ipso dicit, volo te habere mihi obligatam, obligatio autem Bertæ non est sine acceptatione consensûs Bertæ, ergo hoc ipso acceptabat consensum Bertæ, si ipsa illum poneret, ergo hoc ipso, quòd fit ille positus, jam purificata est conditio, & consensus est acceptatus, ergo frustra revocat Cajus suum consensum. Et acceptationem posse fieri ante promissionem, docet rectè *Palav.* De Sacram. n. 61. ex L. 1. *Si quis*, junctâ Glossâ ff. De verb. oblig.

§. 8. *Canus* putavit Matrimonia solis nutibus contracta non esse Sacramenta, sed surdos & mutos posse contrahere solis nutibus constat ex Cap. *Tuæ*, De sponsal. certum autem videtur, quod tale Matrimonium inter fideles sit Sacramentum, & cùm alii contractus fieri possint sine verbis, non est ratio, cur non etiam Matrimonium, & fortè ideo *Florent.* dixit consensum *regulariter* exprimi per verba. Putavit quidem *Côn.* saltem in illis, qui loqui possunt, necessariò requiri verba, sed oppositum tenet communis cum *Mastr.* n. 29. *Mendo* dis. 12. n. 7. nam cap. 1. De despons. impub. in 6. dicitur valere Matrimonium, si parentes exprimant consensum nomine præsentium, & non contradicentium. Attamen docent *Led. Rodriq. Sylv. Aversf.* & alii sub mortali requiri verba in illis, qui loqui possunt: *Sanch. Fil.* & alii requirunt sub veniali tantùm; sed *Pont. Castrop.* p. 7. nu. 5. *Hernicx, Tamb Spor.* n. 229. *Krim.* n. 377. dicunt per se nullam esse culpam exprimere alio signo, & videtur consentire *Mastr.* n. 29. dummodo absit periculum scandali & dubii de existentia consensûs, debet enim sufficienter exprimi de præsenti mutua traditio juris ad usum corporum. 231.

§. 9. Si in loco, ubi *Tridént.* de Parocho & testibus adhibendis non est receptum, post sponsalia sequatur copula, Ecclesia olim præsumpsit consensum de præsenti, quo actu fieret Matrimonium, quia non debet præsumi delictum fornicationis; Cap. *Veniens* 2. Cap. *Is, qui fidem* & Cap. ult. De sponsal. Si tamen reipsa abesset consensus, Matrimonium non valeret. Et cùm nunc, ubi *Trid.* receptum est, necessariò debeat contractus fieri coram Parocho & testibus, si absque his habeatur copula, non fit Matrimonium, uti patet. Et quamvis Ecclesia fecerit, ut consensus sive contractus clandestinus nunc non sufficiat ad valorem Matrimonii, tamen non ideo mutavit formaliter & proximè hoc Sacramentum, prout à Christo institutum est, uti explicavi in l. 6. p. 1. num. 17. 232.

§. 10. Si uterque falsò existimet subesse impedimentum dirimens, & nihilominus contrahant, an tum valere possit Matrimonium, dicam num. 531. Quid autem sit dicendum, si voluerint contractum, & non rationem Sacramenti, dicam n. 276. 233.

§. 11. Quando Matrimonium contrahitur inter præsentes, præsumitur prior consensisse sub conditione, si alter etiam consentiat durante eodem congressu, quòd si tum non consentiat, censetur consensus prioris desiisse: si autem Matrimonium contrahatur inter absentes per procuratorem vel epistolam, censetur durare consensus prioris tanto tempore, quantum humano modo intercedere debet & solet, usque dum ad alterum perveniat epistola vel procurator, & is datâ congruente morâ consentire possit, ita cum aliis *Spor.* n. 232. 234.

§. 12. Bonum Matrimonii est tripartitum, fides, proles, Sacramentum: in fide attenditur, ne propter vinculum conjugale cum altera vel altero concumbatur. In prole, ut amanter suscipiatur, benignè nutria- 235.

nutriatur, & religiosè educetur. In Sacramento autem, ut conjugium non separetur, & dimissus aut dimissa, nec causâ prolis alteri conjungatur, uti ex *S. Aug.* refertur can. *Omne* q. 2. & Cap. ult. De condit. appos. Unde *bonum prolis* exigit, ut in usu Matrimonii non impediatur generatio; *bonum fidei*, ut abstineatur ab adulterio; *bonum Sacramenti* inducit indissolubilitatem. Et quidem ad valorem Matrimonii requiritur consensus saltem implicitus contrahendi obligationes procurandi ista bona, quamvis ad valorem non requiratur consensus obligationes illas exequendi, uti rectè explicant *Aversf.* q. 3. s. 4. & *Krim.* à nu. 791.

236. §. 13. Matrimonium in statu innocentiæ fuit in officium naturæ ad propagandum genus humanum. In lege naturæ & scripta simul fuit in remedium concupiscentiæ: In lege gratiæ est ad eosdem fines, & præterea ad rationem Sacramenti elevatum est, secundùm dicta n. 10. Estque finis ejus essentialis mutua corporum traditio & radicalis obligatio reddendi debitum; finis accidentalis, sed proprius & primarius, est generare & ad Dei cultum educare prolem: secundarius est remedium concupiscentiæ. Fines extrinseci sunt sanitas corporis, mutuum juvamen, pax inter familias, divitiæ, honores, voluptas. Quòd si Matrimonium contrahatur ob solos fines extrinsecos non inclusos in institutione Matrimonii, communior est contra *Angelum & Covarr.* non esse mortale, cùm non sit magna deordinatio. Esse tamen veniale putant *Sanch.* l. 2. d. 29. *Laym. Tamb.* quia est deordinatio aliqua, si finis extraneus primò & principaliter intendatur, videtúrque esse alienum à natura rationali, quòd aliquis operetur absque fine virtutis. Nihilominus nullum esse peccatum dicunt *Cõn. Pont. Spor.* n. 226. *Castrop.* d. 1. p. 1. *Aversa* q. 1. s. 1. quia cùm fines tales sint honesti aut saltem indifferentes, non videtur peccatum esse, si quis honesto mèdio, quale est Matrimonium, velit illos obtinere: sicuti non peccat, qui lectione Missæ intendit pingue stipendium. Quidquid sit de hac sententia, certè admittenda non est, si intendatur sola voluptas copulæ, uti dicetur à n. 294.

237. §. 14. Si quis præter finem aliquem intrinsecum intendat etiam aliquem extrinsecum, nullo modo peccat, *Catech. Rom.* c. 3. his verbis: *quòd si ad eas causas etiam aliæ accedant, quibus homines inducti Matrimonium ineant, atque in habendo uxoris delectu hanc illi præponant, ut hæredis relinquendi desiderium, divitiæ, forma, generis splendor, morum similitudo, hujusmodi sanè rationes damnandæ non sunt, cùm Matrimonii statui non repugnent, neque enim Gen. 29. Jacob reprehenditur, quòd Rachelem ejus pulchritudine illectus Liæ prætulerit.*

Ex quo fine licita sit copula conjugalis, dicetur à nu. 288.

238. Q. 34. *Quid addendum sit circa consensum & Matrimonium conditionatum.* R. Matrimonium contrahi posse sub conditione, certum est, quamvis, quamdiu conditio, contingens saltem, impleta non est, suspendatur, & secundùm dicta l. 6. p. 1. n. 80. ac dicenda hìc n. 242. habeat rationem solorum sponsalium, de quibus, quando conditionatè contrahuntur, multa dixi à n. 78. quæ etiam Matrimonio applicari possunt: adhuc tamen hìc adde sequentia:

239. §. 1. Bonum in Matrimonio est triplex, uti dictum est n. 235. Et si conditio adjiciatur opposita uni ex his bonis, Matrimonium est irritum, quia censetur esse contra ejus substantiam, uti definit *Greg. IX.* Cap. fin. De cond. appos. his verbis: *Si conditiones contra substantiam conjugii inserantur, puta, si alter dicat alteri, contraho tecum, si generationem prolis evites, vel donec inveniam aliam honore vel facultatibus ditiorem, aut si pro quæstu adulterandam te tradas, matrimonialis contractus, quantumcunque sit favorabilis, caret effectu, licèt aliæ conditiones appositæ in Matrimonio, si turpes aut impossibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi.* Si itaque ineatur Matrimonium sub conditione, ut sibi liceat copula cum alio, est contra substantiam, nam finis Matrimonii est fides seu obligatio se non commiscendi cum alio, secundùm dicta n. 235.; si autem ineatur sub conditione, si mecum furari volueris, non est contra substantiam, & censetur non adjecta. An autem idem dici debeat de sponsalibus conditionatis, vide dicta n. 82.

§. 2. Universaliter hic supponi debet, quòd in contractu Matrimonii pro foro conscientiæ standum sit intentioni, quam contrahentes sciunt se habuisse, qualiscunque conditio fuerit adjecta, uti statim probabitur: E contrà, quando dubium est, quâ intentione hæc vel illa conditio sit adjecta, standum est dispositione Juris n. 238. relatâ. Hinc in dubio, an conditio turpis vel impossibilis sit seriò vel joco, aut ex errore adjecta, præsumitur adjecta ex joco vel errore, adeóque habetur pro non adjecta, estque validum Matrimonium, tum quia in tali dubio præsumi debent voluisse contrahere secundùm mentem Ecclesiæ, quæ vult tales conditiones haberi pro non adjectis, tum etiam, quia in dubio præsumitur pro valore actûs. Et est perinde, sive conditio turpis aut impossibilis sit de præsenti vel præterito, sive de futuro, uti probabilius tenet *Krim.* à n. 842. contra *Silv.* Item perinde est, sive impossibilitas & turpitudo fuerit contrahenti cognita sive incognita, uti tenent *Haun. & Krim.* à nu 837. 847. contra *Sanch.* Item perinde est, sive conditio sit ex natura sua, sive tantùm per accidens, & de facto impossibilis, *Krim.* à nu. 849. contra *Castrop.* Et ratio universalis est, quia Jus canonicum absolutè id dicit, non distinguens inter eas conditiones, ergo nec nos distinguere debemus. 239.

§. 3. Cùm Ecclesia non possit supplere consensum, si sciretur intentionem fuisse expressè restrictam ad talem conditionem suspensivam, nec aliter consensisse, nisi conditio subsisteret, hac non subsistente consensus esset nullus, uti dixi l. 3. p. 2. n. 599. *Nec obstat*, quòd consentiens sciverit conditionem esse impossibilem, adeóque videbatur nihil voluisse, *nam* ex hoc ipso verum est, consensum illius fuisse nullum. Quomodo autem præterea ab aliis Authoribus explicetur textus Juris relatus nu. 239. absolutè statuens talem conditionem impossibilem vel turpem debere haberi pro non adjecta, item quando talis conditio adjecta sit vel non sit suspensiva, fusè habet *Aversf.* q. 5. s. 4. & 5. possuntque etiam videri, quæ dixi l. 3. p. 1. n. 588. & à n. 596. 240.

§. 4. *Sanch.* l. 1. d. 11. n. 2. putat non valere Matrimonium initum sub conditione non reddendi debitum in casu, quo alteri non licebit exigere, quia hæc conditio videtur esse contra substantiam Matrimonii, cùm auferat jus in corpus alterius: sed oppositum est probabilius, non enim est contra substantiam, cùm acquirat & retineat jus remotum ad talem copulam, & privare se possit usu sive exercitio illius juris, secundùm dicta n. 228. ubi dixi Matrimonium posse iniri sub pacto nunquam petendi vel reddendi debitum. An autem illicitè petens copulam habeat ad hanc jus proximum, & ideo alter ei teneatur reddere debitum, dicetur à n. 352. 241.

§. 5. Si conditio sit de præsenti vel præterito, quæ subsistat, Matrimonium hoc ipso statim valet, licèt contrahentes nesciant conditionem subsistere, *S. Th.* in 4. dist. 29. q. 1. art. 3. quæstiu. 3. *Sanch.* l. 5. d. 6. *Laym.* l. 5. tr. 10. p. 2. c. 7. n. 1. *Fagn.* in 4. decret. ad Cap. fin. De condit. appos. *Pirrh.* l. 4. tit. 5. §. 2. n. 3. *Aversf.* q. 5. s. 1. contra *Cõn.* Et sumitur ex lege, *Cum ad præsens* 37. ff. de rebus creditis: Leg. *Institutio*, 10. ff. De condit. demonstr. Instit. *De verb. oblig.* §. 242.

Con-

Conditio. Ratio est, quia contractus ex voluntate contrahentium accipit legem & conditionem, unde in cit. leg. *Institutio*, dicitur, quòd nulla sit conditio, quæ in præteritum confertur vel in præsens, idque propterea, quia non suspendit actum, qui statim valet vel non valet. Suspenditur tamen ejusmodi Matrimonium, quoad usum, donec sciatur, an conditio sit impleta necne; Si autem conditio sit de futuro, Matrimonium suspenditur, etiam quoad suum esse, neque tum adhuc est Matrimonium, sed habetur sola ratio sponsalium, quamvis enim consensus possit esse conditionatus, Matrimonium tamen semper est absolutum, neque est ante positam conditionem, *Sanch. Gob.* tr. 9. n. 137. *Bosco, Spor.* n. 227.

Obji. Talis modus contrahendi sub conditione ignorata non exprimit determinatè consensum, tam parùm, quàm si dicas, *duco, vel non duco te.* 2. Ergo etiam valebit, si dicas, *duco te, si Deus prævideat fratrem tuum ante te esse moriturum.* R. ad 1. n. ass. nam non habet se indifferenter ad consensum & dissensum, uti in posteriori casu, sed determinatè exprimit consensum, quamvis sub conditione. *Ad 2* n. seq. inprimis, quia licèt conditio illa sit de præsenti quoad divinam præscientiam, tamen nunc ob intrinsecam connexionem cum eventu futuro naturaliter incognoscibili, est nunc remota à commercio humano, ergo non est apta commercio humano exigenti valorem de præsenti: deinde conditio illa facit valorem contractûs illius pendere ab ipsomet eventu futuro, ergo oportet de tali contractu loqui, sicuti si fieret sub conditione de futuro. Quid dicant Authores aliqui, si absolutioni sacramentali addatur hæc conditio, *absolvo te, si Deus cognoscat, quòd cras restitues*, dixi l. 6. p. 1. n. 81.

243. §. 6. Potest iniri Matrimonium sub conditione, *si sis virgo*, id est, si explorata à mulieribus peritis judiceris esse virgo. E contrà, si sensus conditionis appositæ esset hic, si in prima copula reperero te esse virginem, conditio est turpis, quia provocat ad faciendam potestatem corporis, priusquam sit verum Matrimonium, ita *Krimer* n. 827. cum aliis, *Spor.* suprà, *Gob.* tr. 10. n. 461. Si autem sensus sit, *si reipsa sis virgo*, quod relinquo tuæ conscientiæ, si sciatur intenta fuisse hæc conditio, & ipsa non sit virgo, Matrimonium secundùm dicta n. 240. non valebit, si autem dubitetur, an conditio sit seriò intenta, necne, *Krim.* n. 852. putat censeri non adjectam, ideóque valere Matrimonium propter dicta n. 238. quia est de facto impossibilis: sed vide dicenda n. 248. ad obj. 2.

244. §. 7. Matrimonium ab impeditis initum sub conditione, *si Papa dispenset*, si sit tale impedimentum, in quo Papa justè possit & soleat dispensare, valet secundùm *Covarr. Angel. Con. Pont. Bonac. Dicast. Sanch.* l. 5. d. 8. *Krim.* à n. 853. & alios, & rationes insinuatæ sunt n. 84. ubi dixi de sponsalibus initis sub conditione, si Papa dispenset. Oppositum tenent *Inn. Rosell. Vict. Sot. Lugo* aliique cum *Aversa* q. 5. f. 2. Rationem dant, 1. quia personæ tales sunt inhabiles ad omne Matrimonium, ergo hic eorum consensus in Matrimonium ab initio est nullus, ergo ut Matrimonium valeat, debet poni novus consensus. 2. Si vir fidelis mulieri infideli dicat, *contraho tecum Matrimonium, si baptizeris*; item, si duo fideles dicant, *inimus Matrimonium, si comparuerimus coram Parocho & testibus*; item, si conjux dicat innuptæ, *duco te, si uxor mea fuerit mortua &c.* utique nihil faciunt, sed postea impletâ conditione requiritur novus consensus, quia nempe in istis circumstantiis sunt omnino inhabiles ad contrahendum tale Matrimonium, ergo similiter in nostro casu. Utraque sententia est probabilis, sed secunda videtur probabilior, hinc ad rationem n. 84. allegatam dico non esse satis consensum contrahentium referri ad tempus, quo habiles erunt, sed debere tum, quando contrahunt, esse habiles ad contrahendum, tales autem impediti sunt omnino inhabiles ad contrahendum ullo modo Matrimonium, non item ad sponsalia, quamvis enim Ecclesia constituendo impedimentum dirimens inhabilitet ad contrahendum Matrimonium, tamen non ideo inhabilitat ad illud promittendum, uti patet in impuberibus, qui validè promittunt pro tempore pubertatis, attamen invalidè contrahunt etiam pro tempore pubertatis, quâ habitâ requiritur novus eorum consensus.

§. 8. Qui sub conditione de futuro duxit unam, si ante eventum conditionis ducat aliam, illicitè agit, sed validè. Si autem duxerit duas sub conditione tali, cum illa valebit, cum qua conditio priùs implebitur, ita *Sanch. Dicast. Gob.* tr. 10. n. 472. *Spor.* suprà & nu. 182. Quòd si conditio simul impleatur, *Pont.* dicit prius Matrimonium tenere; *Ledesma* dicit valere secundum; *Sanch. & Spor.* cum aliis probabiliùs dicunt neutrum valere, quia in Jure Cap. *Ex litteris*, De sponsal. dicitur, quòd incertitudo vitiet Matrimonium. 245.

§. 9. Si primus consensus conditionatus fuerit validus, & contrahentes permanserint habiles, seu non impediti, valde probabile est Matrimonium impletâ conditione hoc ipso etiam sine novo consensu esse validum, etiamsi tum dormirent sponsi, uti tenent *Abb. Inn. Hostiens. Palud. Sanch. Lug. Dicast. Castrop.* d. 2. p. 11. §. 2. n. 5. *Sylv. Avers.* q. 5. f. 1. *Gob.* tr. 10. num. 454. *Spor.* n. 227. & 237. *Krim.* n. 483. & 866. aliique, quamvìs contradicant *Busenb.* & alii, quos refert *Avers.* Ratio est 1. quia alii contractus conditionati positâ conditione fiunt absoluti sine novo consensu, uti constat ex Jure apud *Aversam*, & dixi cum communi l. 3. p. 6. n. 605. nec aliud disponit Ecclesia circa contractum Matrimonii, ergo. 2. Ideo id verum est in aliis contractibus, quia conditio suspendit eorum valorem, & conditione positâ contractus illi jam sunt absoluti, atqui idem est de contractu Matrimonii, ergo. Hic tamen bene notanda est diversitas inter istos modos contrahendi, quo sponsi dicunt, *accipiam te intra mensem in meum & meam, si parentes nostri consentiant*: &, *accipio te in meum & meam, si parentes nostri intra mensem consentiant.* Prior modus est per verbum de futuro sub conditione de futuro, quâ impletâ habentur sola sponsalia, & ut sit Matrimonium, requiritur alius consensus de præsenti. Posterior modus est per verbum de præsenti sub conditione de futuro, ita ut consensus contrahentium sit modo præsens, quamvìs consensus Parentum sit conditio, cui substat, quâ conditione positâ jam est Matrimonium vi prioris consensûs contrahentium. An autem, quando Matrimonium ita contractum est coram Parocho & testibus sub conditione, postea Parochus & testes debeant saltem rescire de conditione impleta, dicam n. 762. 246.

§. 15. Ex dictis colligitur, quid dicendum sit ad hunc Casum: Cajus contrahit cum Berta, dum contraheret, nullâ conditione appositâ, sed paulò antè dixerat audientibus multis se ducturum Bertam, si haberet 10. millia aureorum, aliter non ducturum. Post initum Matrimonium rescit Bertam nihil habere, & ideo abstinet à copula. 247.

Quæritur, an Matrimonium censeri debeat validum. Pro parte affirmativa est 1. quia conditio non est apposita in contractu. 2. Quia cùm non apposuerit conditionem, videtur ab eâ recessisse. 3. Credi non potest Cajo dicenti se in mente habuisse eam restrictionem, nam Cap. *Per tuas* De probat. dicitur, *nimis indignum est, ut quod suâ quisque voce dilucidè protestatus est, in eundem casum proprio valeat testimonio infirmare.* 4. Quia in dubiis standum est pro valore Matrimonii, Cap. fin. De sent. & re judic. Oppositum probabiliùs

tenens

tenent in simili. *Sanch.* l. 2. d. 45. q. 2. *Pont.* l. 4. c. 21. n. 13. *Fill.* tr. 10. c. 2. *Regin.* l. 31. c. 14. n. 93. & in nostris terminis *Pignat.* tom. 9 consult. 136. quia voluntas Caji tam expressè declarata, est in possessione, & censetur permansisse: quod à posteriori colligitur, quia ideo noluit habere copulam: unde ℞. *ad* 1. Satis est fuisse antea appositam, & non mutatam, censetur enim permansisse virtualiter. *Ad* 2. Contrarium colligitur ex negata copula. *Ad* 3. Hoc intelligitur de nudo testimonio nullâ conjecturâ vel ratione confirmato. *Ad* 4. Regula illa non tenet in casu magnæ disparitatis pro una parte, utì rectè *Sanch.* l. 3. d. 13. n. 7.

248. §. 11. Huc etiam pertinet sequens casus: Titius coram Parocho & testibus contrahit cum Caja ignota, sub conditione, si sit honesta, id est, honestè semper vixerit: Caja promittit se intra 4. septimanas daturam testimonia honestæ vitæ. Dum hæc exspectantur, Titius cognoscit Cajam, de qua postea rescitur, quòd antehac honestè non vixerit.

Quæritur, an hoc Matrimonium sit validum. ℞. non valere, quia consensus contrahentium pendens à veritate conditionis de præsenti vel præterito, ab initio nullus est, si non subsistat veritas conditionis, *S. Bonav.* in 4. dist. 30. *Palud.* ibid. a. 2. num. 9. conclus. 3. & alii cum *Fagnan.* in 4 Decretal. Cap. fin. De condit. appos. Hic autem non subsistebat veritas conditionis, ergo.

Obj. 1. Titius per subsecutam copulam videtur recessisse à conditione, & præsumitur adjecisse consensum absolutum. ℞. n. ass. quamvìs enim id fortè possit præsumi, si conditio esset de futuro, tamen ubi conditio est de præsenti aut præterito, non ideo, quòd habeatur copula, receditur à conditione, utì rectè *Fagnan* suprà addens hanc esse communem sententiam, quam sequuntur *Anchar.* n. 3. *Abb.* n. 4. *Angel.* V *Matrimonium. Covarr.* in 4. Decret. p. 2. c. 3. §. 1. n. 13. ubi ait: *si post defectum conditionis sequitur copula, nil conducit ad conjugii præsumptionem, cum jam promissum Matrimonium omnino defecerit.* Imò etiamsi conditio fuisset de futuro, ex hoc præcisè nihil efficaciter probaretur, utì rectè *Gob.* tr. 10. n. 457. ubi ait, omnes quos legi, docent ex L. *Ita stipulatus.* ff. De verb. obl. absolutè & sine ulla distinctione inter ratum & consummatum non impleri contractum matrimonialem, sed permanere suspensum, donec impleatur conditio apposita in Matrimonium: & ita dicendum est reipsa. Ideòque si Titius mansit in constante voluntate non habendi Cajam pro uxore, si deprehenderetur non esse honesta, sanè licèt ante illam deprehensionem decies fuisset commixtus carnaliter cum ea, nullum seu ratum, seu consummatum extitisset Matrimonium.

Inst. Ante Trident. censebatur quis per copulam recessisse à conditione, quia Ecclesia, ut excluderet delictum fornicationis, præsumebat accessum esse factum affectu maritali cum consensu puro, utì tenent *Gl. magna* circa med. in Cap. *Per tuas*, *Silvest.* V. *Matrimonium. Tiraquell.* De retractu convent. ad finem tit. n. 77. *Abb. Innoc. Collect. Zabarell. Hostien. Alex. de Nævo*, & alii apud *Barbosam*, ergo idem dicendum est fieri etiam jam post *Trident.* ℞. Ante *Trident.* per copulam censebatur quis recessisse à conditione, quando conditio erat de futuro, c. & hoc conforme est Cap. *Per tuas*: Quando conditio erat de præterito aut præsenti, utì in nostro casu est, n. cum Authoribus ante citatis.

Obj. 2. Conditiones impossibiles vel turpes adjectæ Matrimonio, & substantiæ illius non adversantes, habentur pro non adjectis, utì habet communis & certa, sed conditio, *si es honesta*, videtur esse impossibilis respectu corruptæ, cùm in præteritum non sit potentia, secundùm *Hostiens.*, ergo. ℞. Opinionem *Hostiens.* communiter rejici, quando enim à Matrimonio rejiciuntur conditiones impossibiles, intelliguntur eæ solùm, quæ per se sunt tales: uti, *si cœlum digito tetigeris*, non autem, quæ ex se sunt possibiles, & ex accidenti solùm impossibiles, qualis est conditio, *si es virgo*, *si es honesta*, *Aretin.* Consil 82 *Palud.* in 4. dist. 29. q. 2. a. 5. *Silvest.* verb. *Matrimonium* 3. q. 8. & alii apud *Covarr.* suprà §. 2. n. 3. *Fagn.* suprà n. 20.

§. 12. Notat *Avers.* §. ult. moraliter loquendo non esse licitum contrahere Matrimonium sub conditione, nam si est conditio de præsenti vel præterito, in eam potius inquirendum: si est de futuro, est exspectanda, ut absolutè contrahi possit, quia iste modus contrahendi sub conditione est subjectus variis perplexitatibus, causátque sæpe multa dissidia & lites. 249.

De modis contrahendi Matrimonii sub variis aliis conditionibus, videri potest etiam *Avers.* q. 5. s. 6.

Q. 35. *Quid addendum sit de Matrimonio, quod acatholicus contrahit sub conditione, si conjux maneat fidelis.* 250.
Casus potest sic proponi: Titius ritu Calvinistico contracturus Matrimonium cum Titia, intendit expressè, (quamvìs intentione mente reservatâ, utì solent reformati doctores) sic contrahere, & non aliter, quàm sub ea conditione, ut si Titia sibi fidem servaverit, & quamdiu sibi fidem servaverit, velit hanc esse suam, si fidem non servaverit, neque Titius velit teneri contractu Matrimoniali. Titia postmodum non servat fidem, cujus ubi convicta fuit, Titius per sententiam Consistorii declaratur liber à contractu Matrimoniali, daturque facultas ad secunda vota transeundi. *Quæritur*, an Titius nunc catholicus possit transire ad secundas nuptias cum catholica.

§. 1. Negârunt multi Doctores Catholici ex his rationibus: 1. Matrimonium ex natura sua est indissolubile, ergo quando Titius voluit Matrimonium, voluit contractum indissolubilem. 2. Titius vel voluit contractum Matrimonialem secundùm substantiam, vel non, si voluit, etiam implicitè voluit Sacramentum, vel saltem contractum indissolubilem: si non voluit, ergo nequidem voluit Matrimonium, quod est contra terminos casûs. 3. Matrimonium saltem consummatum Jure divino est indissolubile, utì tenent omnes DD. Catholici, sed Titii Matrimonium est consummatum, quia proles habent: ergo Jure divino est indissolubile. 4. Titius voluit & intendit Matrimonium validum, ergo potiùs voluit valorem, quàm conditionem repugnantem valori Matrimonii. 5. Titius præsumitur ita animo comparatus, ut si sciret contractum Matrimonialem esse elevatum à Christo ad rationem Sacramenti, esset hoc crediturus, & contracturus conformiter institutioni Christi, quæ generalis animi comparatio & intentio prævalet privato errori. 6. Ex animi comparatione prudenter præsumitur, quod Titius appretiativè id malit, quod vult vera Christi Ecclesia, sed hæc vult indissolubilem contractum, ergo & Titius. 7. Habent hæretici generalem intentionem faciendi eo modo contractum, quo Christus instituit, hæc intentio sufficit ad Sacramentum Matrimonii, ergo. 8. Titius habuit duas intentiones contrarias, unam, volo contrahere Matrimonium, sicuti in vera Ecclesia Christus instituit; alteram, volo contrahere dissolubiliter in casu fornicationis, ergo Matrimonium Titii potiùs fuit indissolubile, quàm dissolubile. *Prob. conseq.* Inter duas intentiones illa sortitur effectum, quæ prævalet, sed prævalet prior, quæ ex suo modo tendendi est magìs universalis, ergo. 9. Conditio apposita contra substantiam Matrimonii tunc solùm vitiat contractum, quando uterque consentit in appositionem, non autem, si alter contradicat, aut taceat, quia hoc casu perinde se habet, ac si adjecta non fuisset; ita *Fagn.* ex Cap. *Aliquando* 32. q. 2. post *Præpos. Silv. Covarr. Barb.* Consentiunt *Vincen. Hostiens.* 251.

& alii

& alii suadentes mulieribus, ut si quando viri ad mulieres alliciendas ostendant se velle cum iis Matrimonium contrahere, & apponant hujusmodi conditiones contra substantiam Matrimonii, ipsæ taceant, secutâ enim copulâ erit Matrimonium. 10. Conditio turpis habetur in contractu Matrimonii pro non adjecta. *Cap. fin. De condit. appos.* atqui conditio, quæ est contra substantiam Matrimonii, est turpis, cùm sine peccato impleri non possit, ergo. 11. Conditio mente retenta nihil operatur in contractibus. *L. Cum in plures 60. §. Locator. ff. Locati*; ubi *Glossa*, quis enim est tam stupidus, qui putet tacitam contrahentis cum aliquo voluntatem in contractibus spectandam esse? Adde, quòd conditio hæc ex errore speculativo adjecta, ad valorem vel non valorem actûs perinde se habeat, ac si adjecta nô fuisset. 12. Confertur Baptismus ab eo, qui non credit Baptismum esse Sacramentum, ergo etiam ministratur Matrimonium ab eo, qui non credit illud esse sacramentum, *Gob. tr. 10. Cas. 19.* 13. Præsumptio fori externi stat contra Titium, eò quòd id solum judicabit, quod forinsecus demonstravit, foris autem declaravit Matrimonium, ergo censebitur voluisse Matrimonium contrahere secundum suam naturam, quæ verè insolubilis est, donec sufficienter illum defectum suæ intentionis probaverit. 14. Ex contraria sententia sequetur Matrimonia hæreticorum passim esse dissolubilia, cum maxima confusione Christianitatis, item proles esse spurias & illegitimas. 15. Sequentur itidem multa inconvenientia, iniquissima divortia fient, polygamia inducetur, hæreticæ mulieres horrebunt connubia. 16. Denique sequitur posse dari contractum matrimonialem purè civilem & dissolubilem, qui pugnet cum natura Matrimonii, cùm hoc necessariò versetur circa corpora in perpetuum tradenda, omnis enim matrimonialis contractus versatur circa corpora indissolubiliter tradenda.

252 §. 2. Pro parte affirmativa, *supponendum est*, 1. Punctum difficultatis recidere ad hanc quæstionem, an consensus Titii ex prævalente intentione fuerit restrictus ad conditionem illam repugnantem insolubilitati Matrimonii, posseti que quæstio habere locum etiam in Catholico, qui ex invincibili ignorantia putaret probabilem esse sententiam, quam dicunt fuisse *Cajetani & Catharini* docentium, Matrimonium etiam consummatum fidelium Catholicorum esse dissolubile quoad vinculum in casu fornicationis, ideóque expressè nollet Matrimonium, nisi ita solubile, de illo similiter quæri posset, an hoc Matrimonium esset validum. *Supponendum* 2. Titium & Titiam hæreticos materiales fuisse bene gnaros suæ sectæ illiusque doctrinæ, quòd nempe liceret ipsis Matrimonium contrahere sub illa conditione, & si frangeretur fides, transire ad aliud, nempe per legitimam Consistorii aut legitimi Superioris decisionem, uti millenis exemplis scimus Matrimonia quoad vinculum esse dissoluta in Anglia, Batavia, Palatinatu, Helvetia. *Supponendum* 3. Prudenter præsumi, nisi aliud constet, quòd quisque in agendo velit se conformare moribus gentis suæ, item suæ sectæ ac doctrinæ in illa propositæ, quam invincibiliter putat esse unicè veram: hinc præsumimus materialem hæreticum absque scrupulo die Veneris comedere carnes: Calvinistam nolle sumere corpus Christi, Lutheranum velle sumere corpus Christi, sed cum pane. Pari igitur Jure præsumendum est, si duæ sectæ habeant diversa principia circa contractum Matrimonii, quòd utriusque sectatores velint illum inire juxta sua principia. His suppositis; Putârunt alii Titium posse ducere aliam: Ratio est 1. quia prius Matrimonium ab initio fuit nullum, aut si fuit aliquod, per quas causas & quomodo fuit aliquando contractum, per easdem desiit esse. Quod Matrimonium Titii arbitrio fuerit nullum, ita suadetur: Quicunque contrahit Matrimonium sub conditione pugnante cum substantia Matrimonii acceptata ab altero contrahente, & ex tali intentione efficaci ac prævalente, is contrahit invalidè, atqui Titius contraxit Matrimonium sub conditione pugnante cum substantia Matrimonii acceptata ab altero contrahente, & ex tali intentione efficaci ac prævalente, ergo. *Major* est omnium, & deciditur *Cap. fin. De conditionibus appositis*, nam alioquin intendent & non intendent Matrimonium. *Minor prob.* Imprimis Titius contraxit sub conditione pugnante, nam contrahens sub conditione dissolubilitatis in causâ fornicationis, contrahit sub conditione pugnante cum substantia Matrimonii, Titius contraxit sub ista conditione dissolubilitatis, ergo. *Major* est omnium Catholicorum, & constat ex eodem Cap. fin. *Minor* patet ex terminis casûs. Deinde conditio hæc fuit acceptata ab altero contrahente (quamvis id non sit opus, uti contra *Fagn. Covarr.* & alios Canonistas rectè ostendunt *Pontius l. 3. c. 12. n. 8. Perez d. 16. sect. 5. Hurt. d. 7. diff. 8. n. 30. Dicast. d. 5. dub 11. n. 148. Bosco* De Sacram. d. 1. f. 3. ubi dicit, omnes Theologos ita sentire) nam uterque contrahens voluit se alteri obligare more in sua religione usitato, & similem alterius obligationem acceptavit, quam credidit ex suæ religionis instituto & ex Jure divino non esse absolutè perpetuam, sed tantùm conditionatè, ergo uterque acceptavit conditionem. *Antecedens* est certum ex suppos. 2. & 3. *Consequentia* est per se nota. Denique contractus ille essentialiter conditionatus fuit ex intentione efficaci ac prævalente, nam Titius vel habuit duas intentiones, unam universalem, *volo sic contrahere, sicuti debeo in vera Christi Ecclesia*, & alteram, *volo contrahere dissolubiliter in casibus mihi juxta principia meæ sectæ licitis*, vel habuit unam tantum, contrahendi posteriore modo, quidquid dicatur, voluit intentione absolutâ & efficaci contrahere sub conditione pugnante cum substantia Matrimonii, quæ necessariò affert indissolubilitatem, ergo. *Minor* quoad posteriorem partem patet ex terminis; quoad priorem, probatur: Inter duas intentiones contrarias illa est de præsenti prævalens, quæ essentialiter est exclusiva alterius, atqui inter istas intentiones posterior est exclusiva prioris, ergo. *Major* est certa: *Minor* patet, cùm expressè non aliter velit contrahere, nisi excludendo indissolubilitatem, & consequenter Titius non voluit efficaciter Sacramentum Matrimonii, neque contractum matrimonialem distinctum à Sacramento & insolubilem, cum utraque enim pugnat expressa intentio contrahendi dissolubiliter, imò facilè quilibet ex terminis casûs deducet, quòd nequidem inefficaciter voluerit contractum indissolubilem. *Ratio* 2. est ab auctoritate *Cap. fin. de condit. appositis*, & ex omnibus ferè Doctoribus in illud Caput; nam expressè dicunt, si apponatur conditio repugnans perpetuitati vel insolubilitati Matrimonii, hoc ipso conditionem haberi pro non adjecta, hoc est, ita vitiari contractum, ut de facto nullus sit. Hinc *Pontius* in append. ad tract. De Matrim. l. 9. §. 2. n. 11. quærens: si hæreticus in eo sit errore, ut existimet Matrimonium esse ex causa dissolubile, & licere libellum repudii, ut olim in lege ante Christum, quid fiet? Cui quæstioni ita in terminis paulò pòst respondet: *si verò expressè ita velit contrahere, & non aliter, sive eum animum explicet, sive in mente retineat, nullum est Matrimonium.* Idem ex communissima habet *Fagn.* ad Cap. fin. suprà, item *Lug. d. 8. f. 8. Perez, Dicast.* De Matrim. d. 2. dub. 4. *Avendanno* in addit. ad append. p. 1. §. 2. n. 480. 481. *Ratio* 3. est, quia Catholicus sine dubio magis censetur velle sic contrahere Matrimonium, sicut vult vera Ecclesia, quàm hæreticus, quo non obstante, si Catholicus velit contrahere

here sub conditione pugnante cum insolubilitate, idque appretiativè magis, hoc vitiat contractum, & Matrimonium illius nullum est, ergo.

253. §. 3. Hæc secunda sententia videtur esse probabilior, quia tamen videtur esse aliqua probabilitas pro valore primi illius Matrimonii, quod est in quadam possessione, putarem saltem propter scandalum non esse procedendum ad aliud Matrimonium, nisi priùs obtentâ Tribunalis alicujus Catholici declaratione de invaliditate prioris.

254. §. 4. *Ad rationes oppositas*, est facilis responsio: *Ad 1. & 2.* Titius voluit Matrimonium & ejus substantiam, non quomodocunque consideratam, sed præcisè ut respicientem ritum hæreticorum, id est, ùt dissolubilem ex causa fornicationis. *Ad 3.* Matrimonium consummatum est Jure divino insolubile, si sit initum juxta institutionem Christi, qui voluit intendi indissolubilitatem: aliter initum non est indissolubile, uti patet in Matrimoniis infidelium consummatis. *Ad 4.* Intendit Matrimonium validum, sed valore respiciente conditionem dissolubilitatis efficaciter appositam, sic autem volendo valorem, simul voluit conditionem pugnantẽ cum valore Matrimonii, quæ posterior volitio prævalebat, atque ita exercitè excludebat valorem, quem signatè tantùm volebat. *Ad 5.* Dato Titium sic fuisse comparatum, non ideo hæc comparatio animi prævaluit præsenti volitioni fundatæ in errore privato, quem invincibiliter putabat esse unicè verùm. *Dixi*, dato, nam multi Catholici fugiunt Matrimonium, quia timent se perpetuò alligandos uxori rixosæ, & fortè adulteræ, ergo etiam posset id timere acatholicus, & ideo nolle contrahere, si sciret esse pro omni casu indissolubile. *Ad 6.* præsumitur, quòd appretiativè id malit, quod facit Ecclesia sua juxta judicium suum invincibiliter erroneum, non autem quod facit vera in se Ecclesia Catholica, actu enim præfert suam Ecclesiam Catholicæ, & ex hoc invincibiliter errante judicio præfert ejus modum contrahendi Matrimonium modo contrahendi Catholico, ex illa autem comparatione animi, quam ponit objectio, solùm sequitur, quòd mallet facere, quod facit Ecclesia Catholica, si crederet, hanc esse veram, non autem sequitur, quòd de facto malit, utì rectè notant *Pontius, Lug. Dicast. Avendanno* suprà. *Ad 7.* Qui sic intentionem restringunt, utì casus supponit, habent generalem intentionem eo modo contrahendi, quo Christus juxta suam apprehensionem instituit, nempe dissolubiliter. *Ad 8.* Patet ex dictis, nam prævalet intentio contrahendi dissolubiliter, cum expresisè se ad hoc restringat. *Ad 9.* nego, quidquid ibi dicitur, nam imprimis cum uterque contrahens sit minister hujus Sacramenti, & simul suscipiens, si solum unius intentio sit nulla, totum Sacramentum est nullum: Deinde hic utriusque intentio est nulla, cùm uterque expressè intendat dissolubilitatem, ergo cùm tale Matrimonium ab initio sit nullum, nec mutetur intentio, manet nullum, nec validari potest per copulam cum eodem errore positam. *Ad 10.* Cap. illud expressè dicit, si conditiones turpes sint contra substantiam conjugii, putà, *contraho tecum, donec inveniam aliam &c.*, haberi pro adjectis, & facere Matrimonium esse nullum, talis autem est conditio apposita. *Ad 11.* Lex illa loquitur de foro externo, nam de interno certum est apud omnes conditionem mente retentam, si sit contra substantiam Matrimonii, vitiare contractum, *Bosco*, l. c. *Perez* s. 8. n. 1. & 3. Quod additur de errore speculativo, nihil est, quia error Titii valde practicus fuit, dirigens actionem contrahendi. *Ad 12.* Si baptizans vel suscipiens Baptismum absolutè per prævalentem intentionem non aliter vellet Baptismum, quàm si non esset Sacramentum, Baptismus non esset validus, uti tenent omnes, & in hoc est paritas cum nostro casu. *Ad 13.* Præsumptio fori externi est pro eo, quòd Titius more in sua secta usitato contraxerit, id est, solubiliter. Et tam parùm tenetur Titius probare in foro externo, quòd habuerit expressam intentionem contrahendi dissolubiliter, quàm Catholicus teneatur probare intentionem contrahendi indissolubiliter, id enim debet æqualiter præsumi de utroque in sua religione bene instructo. *Ad 14.* Loquimur de Matrimoniis initis cum intentione ita restricta, prout iniit Titius; an alii ità ineant, nescimus. Quod additur de spuriis & illegitimis prolibus, nihil est, nam omnes ferme gentes contrahebant dissolubiliter, nec tamen ullus dixerit proles omnes earum esse illegitimas, quia nempe illegitimus non censetur, qui inter gentes ex tolerato civiliter Matrimonio nascitur, tales enim in Imperio & Regnis plerisq; admittuntur ad hæreditates etiam Catholicorum. Adde, quòd passim teneant DD. cum *Sanch.* l. 8. d. 34. n. 36 *Gob.* in Quin. tr. 5. c. 37. n. 247. prolem natam ex Matrimonio bonâ fide contracto esse legitimam. *Ad 15.* Non est, quod ista timeantur. Divortium in casu adulterii esset justum. Desinente per legitimam Judicis sententiam opinione prioris existimati Matrimonii alterum superveniret sine polygamia. Hæreticæ absque paranimphis Theologis invenient sponsos, putant enim tam masculi quàm fœminæ apud eos se esse prædestinatos ad opera carnis; & impossibile esse servare castitatẽ. *Ad 16.* Sive illud quale quale Matrimonium nominetur contractus purè civilis, contractus Matrimonialis dissolubilis, vel aliter, ad rem non facit, cùm verum maneat, Titium posse transire ad alia vota. De cætero postea dicam à n. 411. contractum de præsenti inter sponsos vel non valere in ratione Matrimonii simpliciter, vel esse indissolubilem.

§. 5. Hæc dicta non habent locum, si non sciatur, quòd alteruter contrahentium habuerit expressam intentionem ita restrictam ad dissolubilitatem, tum enim præsumitur, quòd intentio contrahendi secundùm institutionem Christi prævaluerit, & quòd intenderint, ut valeret actus, prout valere potuit & debuit. Consequenter dicendum est, quòd Matrimonia acatholicorum ordinariè censeri non possint invalida, & hoc satis evincunt saltem aliquæ ex rationibus num. 251. allatis, ac ita tenet etiam cum aliis *Gob.* in exp. tr. 10. num. 707. dicens oppositum sibi non ampliùs videri esse probabile. Et quamvis probabile esset, tamen secundùm dicenda à num. 527. standum esset Matrimonio, quod in possessione est. 255.

Q. 36. *Quid notandum sit circa illum, qui fictè tantùm consentit.* ℟. §. 1. Qui fingit se consentire, peccat, imprimis peccato sacrilegii contra reverentiam Sacramenti, in quantùm Minister est, & falsò absque justa causa sine intentione adhibet signa Sacramenti. Deinde contra justitiam, quia in contractu oneroso, si unus bonâ fide ponat partem suam, habet jus, ut etiam alter adjiciat suam, & sic ponatur æqualitas, *Aversf.* q. 3. s. 1. *Gob.* tr. 10. nu. 411. Quid dicendum sit, si quis metu gravi cogatur inire Matrimonium, quod sit invalidum, dicetur n. 660. 256.

§. 2. Qui fictè contraxit Matrimonium, sive secuta sit copula sive non, regulariter tenetur fœminam illam ducere, si hæc non sit usa fraude, quia alioqui per injuriam sit ei damnum notabile, tum in fama, tum in fortunis & conditione vitæ, nam nulli alteri permittetur nubere, cùm prius Matrimonium præsumatur fuisse validum, *Sanch. Lug.* De just. d. 12. n. 36. innuens contra *Sanch.* raro excusare disparitatem conditionis, nam quando ipse comparebat coram Parocho & testibus, non poterat prudenter præsumi fictio, non enim poterat præsumi velle illudere Ecclesiæ, ergo puella prudenter putavit se per 257.

Matrimonium illud elevatam esse ad dignitatem conjugis, à qua deturbari non debet. Dixi, regulariter, nam si puellæ nullum sequeretur damnum, eò quòd Matrimonium non esset ità publicè notum, putat Sanch. l. 1. d. 11. n. 5. deceptorem non teneri ducere, quod Castrop. & Krim. n. 529. reputant probabile, quia uterque manet æqualiter liber ad alias nuptias, imò putant aliqui, quamvis damnum causatum esset puellæ, deceptorem non teneri hoc resarcire, determinatè eam ducendo, sed satis esse, si aliter, v. g. augendo dotem. Oppositum probabiliùs tenent alii cum Pontio l. 12. c. 5. n. 5. secundùm illa, quæ dixi à n. 69. Et probat pluribus Kugl. à nu. 72. etiamsi uterque dicat se fictè consensisse, eis non credi pro foro externo, quia præsumitur in favorem Matrimonii & prolium.

258. Q. 37. *Quid notandum sit circa Matrimonium, quod inter absentes contrahitur.* R. §. 1. Inter absentes potest contrahi Matrimonium, imprimis per procuratorem, uti constat ex Can. *Honorantur*, 32. q. 2. & Cap. fin. De procurat. in 6. Deinde per litteras, uti habetur L. *Mulierem* ff. De ritu nuptiar. & L. *Sufficit* ff. De sponsal. nec ullibi improbat Jus canonicum, quidquid contradicat *De Luca* ad *Trid.* d. 26. n. 29. Deniq; per nuntios. Ratio universalis est, quia etiam alii contractus possunt istis modis fieri inter absentes, & in ordine ad contractus *potest quis per alium, quod potest facere per seipsum*, item, *qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per seipsum*, Reg. 68. & 72. Jur. in 6.

259. §. 2. Cap. fin. De procurat. in 6. sic statuitur: *Procurator non aliter censetur idoneus ad Matrimonium contrahendum, quàm si ad hoc mandatum habuerit speciale, & quamvis alias is, qui constituitur ad negotia procurator, alium dare possit, in hoc tamen casu non poterit deputare alium, nisi hoc idem specialiter sit commissum.* Unde requiritur, imprimis actus ipsius principalis, qui mandet procuratori, ut suo nomine contrahat cum certa persona, uti habet communis cum *Krim.* n. 564. quamvìs *Cón.* & *Aversa* q. 3. s. 5. putent sufficere, si mandârit etiam generaliter cum illa, quam procurator elegerit: nec opus est, ut hoc mandatum fiat coram Parocho & testibus. Deinde requiritur actus procuratoris exprimentis coram Parocho & testibus consensum sui principalis per hæc vel æquivalentia verba, *Titius accipit Cajam in uxorem mediante me: Caja accipit Titium in virum mediante me &c.* Putántque *Led.* & *Sanch.* sola verba principalis spectare ad essentiam hujus Sacramenti; sed *Hurt. Mastr. Pont.* l. 1. c. 10. nu. 6. *Avers.* suprà, dicunt etiam verba procuratoris spectare ad essentiam, quia his solis sublatis mandans non censetur sufficienter in ordine ad hunc contractum manifestare suum consensum: nec inde sequitur procuratores esse partialiter Ministros, aut debere esse in statu gratiæ, quia non agunt nomine suo sed principalium, adeóque actus procuratorum reputatur esse actus principalium.

260. §. 3. Si principalis esset factus perpetuò amens eo tempore, quo per procuratorem completur contractus, *Pontius, Lugo* De Sacram. d. 8. nu. 108. *Diana, Aversa* s. 6. dicunt Matrimonium fore invalidum, quia sicuti mandatum exspirat morte mandantis, ita videtur exspirare mandante facto furioso vel amente, uti habetur L. *Qui servum* n. 47. & L. *Si quis alieni* 48. ff. De acquir. hæredit. & observat *Molin.* De Just. tom. 2. d. 552. E contrà *Sanch. Henriq. Cón. Bonac. Arr.* De Sacram. d. 19. à n. 34. dicunt valere, sicuti valet Baptismus & absolutio data lapso in amentiam: nec simile est de morte & amentia, maximè cùm amens maneat aptus copulæ & generationi, qui est finis Matrimonii.

261. §. 4. Si principalis etiam internè tantùm revocet consensum, antequam procurator officium suum expleverit, Cap. fin. De procur. in 6. sic dicitur: *Sanè si procurator, antequam contraxerit, à Domino fuerit revocatus, contractum postmodum Matrimonium ab eodem (licèt tam ipse, quàm ea, cum qua contraxerit, revocationem hujusmodi penitus ignoraverint) nullius momenti existit, cum illius consensus defecerit, sine quo firmitatem habere nequivit.* Et ratio est, quia nec Jus, nec Ecclesia in hoc contractu possunt supplere consensum in traditionem corporum, quorum dominium non habent, quamvìs possint & sæpe suppleant in aliis contractibus circa res temporales, quarum dominium altum est apud Principem vel Rempublicam. Quòd si priùs volueris, postea revoces, & iterum consentias, antequam procurator mandatum expleverit, valebit Matrimonium, quia prior consensus moraliter rediit, & adest, quando contrahitur, *Sanch. Krim.* n. 565.

§. 5. Si fictè consensisti, quando mittebas procuratorem, sed postea seriò consentias, quando ille mandatum exequitur, *Henriq.* & *Sanch.* dicunt valere, quia tum adest consensus requisitus. *Cón. Spor. Krim.* nu. 564. probabiliùs dicunt non valere, quia, cùm constitutio procuratoris initio fuerit nulla, & ipse ex vi illius agat, agit ex nulla potestate, neque est verus procurator, neque agit nomine alterius, cùm non acceperit commissionem. Attamen fatentur, quòd per quemcunq; consensum consequentem & actum, quo postea tractat conjugem ùt suam, confirmetur Matrimonium. 262.

§. 6. Procurator potest esse diversi sexûs ab illo, nomine cujus contrahit, unde potest fœmina contrahere pro viro, agit enim non suo, sed alterius nomine, *Avers.* s. 5. rectè addens, nec requiri certam ætatem, quia quamvis Cap. *Qui generaliter*, De procurat. in 6. dicatur, procuratores ad negotia debere esse 17. annorum, tamen id non est de valore, nec requiritur in Matrimonio, in quo non exigitur industria procuratoris, sed tantùm manifestatio consensûs, hinc nequidem requiritur, ut sit pubes, *Sanch.* l. 3. d. 41. n. 8. *Krim.* n. 2185. 263.

§. 7. Si contrahatur per litteras, sponsus scribere debet, quòd se tradat in Matrimonium & sponsam acceptet in uxorem, sponsa autem coram Parocho & testibus dicere debet vicissim, quòd eum acceptet in maritum, & se tradat in uxorem, sicque erit actuale Matrimonium, etiamsi ille, qui scripsit, tum actu dormiat; *Castrop.* d. 2. p. 9. *Spor.* n. 234. Quòd si uterque per litteras agat, debet uterque alterius litteras legere coram Parocho & testibus. 264.

§. 8. Per nuntios contrahitur, si hi utriusque mittentis traditionem & acceptationem significent coram Parocho & testibus: Debéntque eadem observari, quæ de contractu per procuratorem dicta sunt. Per hoc autem distinguuntur modi contrahendi per procuratores & nuntios, quòd procuratores repræsentent principales & eorum nomine contrahant, nuntii autem nudè significent voluntatem principalium, quod etiam litteræ solùm agunt. 265.

Q. 38. *An tale Matrimonium inter absentes contractum, nunc post Trid. habeat rationem Sacramenti.* R. §. 1. Negant *Silv. Canus, Ledesm. Rebell. Cajet. Vict. Estius* aliique. 1. quia sicuti collatio Sacramenti est actio personalis, ita etiam reacceptatio videtur debere esse actio personalis, adeóque nullum Sacramentum videtur confici posse vel recipi, nisi Minister & subjectum sint sibi præsentes. 2. Quia, quamvis sententia judicialis possit ferri circa absentes, tamen absolutio sacramentalis non valet ad absentem. 3. Videtur absurdum dicere, quòd aliquis dormiens, quando procuratores complent contractum, recipiat gratiam Sacramenti. 4. *Trident.* vult virum & mulierem interrogari de mutuo consensu, ergo vult esse præsentes. 266.

§. 2. Oppositum probabiliùs tenent *Inn. Covarr. Palud. Scot. Sot. Valent. Navarr. Sanch.* l. 2. d. 11. *Pont.* l. 1. c. 10. *Mendo* diss. 12. n. 9. *Avers.* q. 1. s. 5. *Mastr.* n. 14. *Krim.* 267.

Krim. n. 346. & 2460. quam sententiam *Castrop.* vocat verissimam, *Tann.* & *Gob.* tr. 10. nu. 388. dicunt temeritatis esse damnandum, qui hoc tempore id negaret; ratio est 1. quia ratio contractûs matrimonialis inter fideles non est separabilis à ratione Sacramenti, uti dicetur à n. 275. ergo si Matrimonium inter absentes valeat in ratione contractûs, etiam valet in ratione Sacramenti. 2. Si Matrimonium inter absentes non esset Sacramentum, Ecclesia positivè non permitteret, sed potiùs prohiberet illud sic contrahi, vult enim semper suscipi Sacramentum, quando initur Matrimonium. 3. Si tantùm alteruter contrahat per procuratorem, litteras vel nuntium, ponitur Sacramentum, saltem ex parte præsentis, uti plerique etiam ex Adversariis fatentur, ergo etiam ex parte alterius, quia hoc Sacramentum est essentialiter duorum. 4. Quando ita contrahitur, principales censentur contrahere per se, & reipsa per ipsos censetur poni materia, forma & intentio Sacramenti, ergo non est ratio, cur non ponatur Sacramentum.

268. §. 3. *Ad* 1. rationem oppositam n. aff. id enim specializer convenit Sacramento Matrimonii, quod sequitur rationem contractûs. *Ad* 2. Id reicimus per declarationem Ecclesiæ, secundùm dicta l. 6. p. 2. n. 1195. nihil autem simile, sed potiùs oppositum declaravit de Matrimonio: & ratio disparitatis est, quia secundùm ibidem dicta n. 1200. absolutio sacramentalis requirit verba formalia ipsiusmet Ministri directa ad præsentem, non solemus autem verbis formalibus alloqui absentem: è contrà, Matrimonium contrahi potest scripto, vel aliis signis significativis consensûs, quæ pro absentibus sufficienter poni possunt per alios ad id deputatos: & propterea etiam absolutio à censuris non requirens verba formalia fieri potest scripto ad absentem. *Ad* 3. n. aff. nam qui dolens & confessus incidit in amentiam, aut in somnum lethargicum, si in hoc moribundus absolvatur, suscipit Sacramentum, & gratiam Sacramenti, uti omnes fatentur. *Ad* 4. *Trid.* ibi tantùm præscribit hoc pro ordinario modo, quo Matrimonium contrahitur, neque hoc est de essentia, neque *Trid.* in hoc puncto aliquid innovavit diversum ab antiquo Jure canonico, imò hoc ipsum fieri potest, quando contractus fit per procuratores, nam in ipsis interrogantur & respondent principales: quod etiam faciunt per internuntios & litteras. Attamen *Aversa* in fine non malè addit, *ad majorem securitatem & ad tollendum illud dubium, quod ex nostra sententia posset oriri, juvabit, si postea contrahentes, quando erunt sibi præsentes, iterum privatim inter se repetant mutuũ consensũ, ut in omni casu perficiatur vera ratio Sacramenti, & ejus fructus indubitàter percipiatur*

269. *Q.* 39. *An Matrimonium semel rectè initum & non dissolutum possit inter eosdem sæpius iniri.* R. affirmat *Rayn.* in Heter. tom. 16. f. 1. pu. 14. n. 34. ita, ut quoties ex rationabili causa renovatur corã Parocho & testibus, toties iterũ fiat Sacramentum conferens novam gratiam ex opere operato, ad eum modum, quo repeti sæpius potest confessio ejusdem peccati cum novo Sacramento & effectu novæ gratiæ: causam rationabilem dicit esse, si longo tempore copulati prolem non susceperint, si hactenus vixerint in jurgiis, & jam renovare velint amorem mutuum &c. probatq; exemplis effectus bonos inde secutos. *Aversf. Mast.* n. 18. *Lug.* de pœnit. d. 13. n. 83. probabiliùs contradicunt, quamvis enim possit consensus sæpius renovari, uti renovantur vota professionis religiosæ, attamen sicut tunc non est nova professio, ita nec hìc novum Sacramentum: & ratio in utroque est, quia contractus Matrimonii & professio consistunt in introductione possessionis in dominium corporum vel personæ professæ, introductio autem sonat inceptionem traditionis, ergo cùm postea non ampliùs possit poni inceptio traditionis corporum, cùm enim sint tradita & acceptata, non ampliùs sunt sua, ergo nec ampliùs tradi possunt, ergo nec poterit inter tales repeti contractus aut Sacramentum Matrimonii. Ex quo patet disparitas de iterata confessione ejusdem peccati, hæc enim non significat ejusmodi inceptionem remissionis peccati, cùm idem peccatum possit sæpius remitti, secundùm dicta l. 6. p. 2. n. 589.

Q. 40. *Quandonam præsumatur, aut quomodo probetur, quòd Matrimonium sit initum.* R. Quid sit præsumptio, & quæ communiter regulæ admittantur circa illam, dixi l. 4. à num. 1434. Hìc de præsumptione Matrimonii. 270.

§. 1. Matrimonium præsumitur, 1. ex verbis, quibus contractus Matrimonii iniri solet, de quibus fusè habent *Gob.* tr. 10. *Spor.* num. 156. *Kugl.* à n. 56. 2. Ex hoc, quòd contractum Matrimonium consummârint, etiamsi unus nunc dicat, se fictè consensisse, quia non debetur ei fides, secundùm dicenda n. 307. 3. Ex solenni deductione sponsæ ad domum viri. 4. Ex cohabitatione 10. annorum, quando adest fama viciniæ, quòd vir mulierem in lecto & mensa ut uxorem habuerit: Et ita intelligendum videtur Cap. *Ad id*, 21. De sponsal. & Matr. ubi *Clemens* III. de aliqua quæ per annum & dimidium permanserat cum viro, dicit, videri consensisse, nempe accedentibus aliis signis: De cætero nuda cohabitatio etiam per longum tempus non facit certam præsumptionem Matrimonii ad favorem conjugum, quamvis eam faciat ad favorem prolium, ut censeantur legitimæ, uti *Sperel.* Decis. 175. à n. 27. ex Jure & AA. 5. Etiam præsumitur ex publico instrumento coram 3. testibus facto, *Schild.* tr. 6. c. 7. §. 3. 6. Ex libro Parochi, qui inscripsit, *Barb.* & alii cum *Kugl.* n. 70. Notandum tamen hìc est, quod nulla quantumcunque magna præsumptio faciat Matrimonium valere, si reipsa defuerit consensus, vel aliquid essentialiter requisitum, *quia præsumptio cedit veritati*, arg. L. *Continuus*, 137. ff. De verb. oblig. & L. ult. ff. Quod metûs causa: Latè *Tusch.* V. *Præsumptio* concl. 612. & constabit ex dicendis n. 272. 274.

§. 2. Si prius Matrimonium sit tantùm præsumptivè verum, & posterius sit certò initum cum omni solennitate, docet *Schild.* §. 7. adhuc esse standum pro priore, quia sicut pro primo stat præsumptio valoris, ita pro secundo stat præsumptio nullitatis: sed oppositum tenendum est secundùm dicenda num. 679. 271.

§. 3. Quamvis Cap. un. §. *Porrò* De desponf. imp. in 6. Filius vel filia, si præsens sit, dum parens nomine ipsius contrahit (vel etiam absens, & postea sciat ac taceat) & omni secluso metu non contradicat, præsumatur consentire, tamen in foro conscientiæ hæc præsumptio locum non habet, si filius vel filia dicat, se non consensisse, sed ob reverentiam parentis tacuisse, quia in foro interno, sicuti creditur dicenti contra se, ita etiam pro se: Regula autem juris 43. in 6. *qui tacet, consentire videtur*, rectè explicatur per reg. 44. ibid. *qui tacet, non fatetur, sed nec utique negare videtur*, cùm taciturnitas sit aliquid indifferens ad consensum & dissensum: pro quo *Sanch.* l. 1. d. 5. n. 5. & d. 6. n. 11. *Delb.* De imm. Ecclef. c. 8. d. 19. à n. 27. & alii dicunt, quòd tacens consentire censeatur, 1. Si agatur de ejus commodo & favore, non, si de incommodo vel præjudicio. 2. Si det signum interni consensûs, uti si talis sponsa tacens admitteret annulum à spondente, vel ejus manum acciperet. 3. Si aliàs negare vel contradicere deberet. An autem talis metus reverentialis impediat valorem consensûs, dicam n. 657. 272.

§. 4. Quando agitur de valore Matrimonii, sufficiunt quicunque testes: è contrà, quando agitur pro invaliditate illius, quamvis rati tantùm, communis sententia est, quòd requirantur testes omni exceptione 273.

ptione majores, uti habent Jura & Authores apud *Sperel.* decis. 75. ubi notat sequentia, 1. si varietas attestationum in substantialibus laceret & conquasset depositionem, sunt tanquam singulares testes. 2. Etiamsi agatur pro dissolvendo Matrimonio, domestici & familiares, si reliqua habeant, non ideo possunt repelli. 3. Etiam hic fieri potest, ut numerus testium, si nempe sint ultra tres, suppleat defectum aliquem. 4. Quando agitur de causa dissolvendi Matrimonium intra domesticos parietes illata, domestici & familiares habentur tanquam omni exceptione majores, tum quia præsumuntur melius scire, quam extranei, tum etiam, quia sæpe tales causæ, v. g. metus injectus, verberationes, minæ, non fiunt coram extraneis. 5. Quamvis aliquis fuerit famulus, dum causa dissolvendi posita est, si tamen non amplius sit famulus, dum testatur, non obstat, cum cessârit præsumptio nimiæ reverentiæ & amoris. 6. Non ideo contraria sunt testimonia, quod unus plus testetur, quàm alter. 7. Si causa invaliditatis Matrimonii sit plus quam semi-plenè probata, potest etiam mulieri, contra quam aliàs nulla est exceptio, injungi juramentum suppletorium. 8. Quamvis quis testetur ex auditu, si Authores dicti repellantur, etiam repelluntur testes, quia plus non creditur copiæ, quàm originali, plus non creditur referenti, quàm relato. Hæc omnia fusè deducit & probat *Sperel.*, partim l. c. partim decis. 79. num. 46. De testibus plura addam à num. 757.

274. Q. 41. *An Matrimonium pro foro interno invalidum, possit pro foro externo censeri validum, & quid tum sit agendum.* ℞. Constabit ex resolutione sequentis casûs: Titius appromisso Matrimonio imprægnat Cajam ancillam suam, & quia postea ducere non vult, persuadet Cajæ vicinæ partui, & Dulo servo suo, ut ineant Matrimonium, impetrátque illis ab Ordinario facultatem contrahendi sine proclamationibus coram quocunque Parocho, quod etiam fit præsentibus testibus. Pro majore elucidatione: *Notandum* 1. Nec Dulum nec Cajam unquam locutos esse de Matrimonio ineundo, aut de subeunda ulla obligatione vi hujus actionis, nec ullum unquam carnis tactum ante vel post ab invicem prætendisse, imò inter ipsos convenisse, quòd vellent facere in speciem ad placendum Titio, & reportandam ab eo pecuniam: Titius autem hanc comœdiam adornavit merè, ut se à Caja expediret, disposito Dulo, ut se patrem prolis mentiretur. 2. Postquam sic dispositi comparuerant coram Parocho & testibus, renovârunt contractum, quòd vi hujus fabulæ nunquam aliquid prætenderent ab invicem, & sic discesserunt, neque postea ulla cohabitatio, familiaritas aut correspondentia inter ipsos fuit. 3. Caja postea instructa, quòd nubere non posset, nisi habitâ certitudine de morte Duli, de eo nil rescire potest intra decem annos: & quia est in periculo incontinentiæ, *Quæritur*, 1. an alteri nubere possit. 2. An si Dulus casu rediens negaret contractum, de nihil prætendendo ab invicem, Caja posset in foro externo prohiberi, ne alteri nubat. 3. An etiam posset cogi ad cohabitationem. 4. An etiam ad redditionem debiti. 5. An ut nunc alteri nubat, indigeat dispensatione vel declaratione de Matrimonii nullitate. 6. An, & à quo, quibusque modis, illam petet ac impetrabit. ℞. Tale Matrimonium pro foro quidem interno esse invalidum ob defectum consensûs, uti definit *Inn. III.* Cap. *Tua nos*, De sponsal. & Matr.; in foro tamen externo haberi validum, cum enim contractum sit in facie Ecclesiæ, est præsumptio & certa possessio pro illo, secundùm dicenda n. 679. Unde ad singulas quæstiones dico, *Ad* 1. Caja quoad forum internum posset cuicunque nubere, adeóque, si foret in Indiis, vel tali loco, ubi non posset constare eam antecedenter Matrimonium in facie Ecclesiæ contraxisse, posset securè cum quocunque Matrimonium inire, non potest autem in his partibus, uti constat ex dictis. *Ad* 2. Posset in foro externo prohiberi, ne alteri nubat, uti & Dulus, ne alteram ducat. *Ad* 3. Posset cogi ad cohabitationem. *Ad* 4. Non ad redditionem debiti ante positum serium consensum mutuum in Matrimonium, quia alioqui cogeretur ad fornicationem. *Ad* 5. & 6. Indigeret utique pro locis, ubi notum est, vel esse potest, quòd ita contraxerint, sed nequidem à Papa obtinendam esse talem declarationem. Dispensatio autem in tali Matrimonio veluti rato vix aut ne vix quidem sperari potest. Ita circa annum 1690. judicavit Illustrissimus Dominus Nuntius Apostolicus, & plures hic Coloniæ Doctores, quibus assentior.

Q. 42. *An ratio Sacramenti sit separabilis à ratione indissolubilis contractûs matrimonialis inter fideles sive baptizatos.* ℞. §. 1. Multis modis separabilem esse docent multi, quorum præcipuos retuli l. 6. p. 1. n. 73. Plures addit *Avers.* q. 1. s. 5. & ex recentioribus putant *Merat. Gonet, Platel. Spor. Krim.* n. 340. qui contendunt id fieri posse, saltem ratione intentionis conficiendi contractum, & non Sacramentum: Rationes sunt 1. Quia de hac inseparabilitate nil dicunt Concilia, nec SS. PP. nec unanimis Doctorum opinio, ergo non est dicendum ex institutione Christi dari inseparabilitatem contractûs à ratione Sacramenti. 2. In antiqua lege fuit perfecta ratio contractûs matrimonialis separata à ratione Sacramenti, ergo cùm non sit ratio præsumendi à Christo factam esse tantam mutationem in hoc contractu, sed fundamentum tantùm sit dicendi contractum illum esse elevatum ad rationem Sacramenti, meliùs dicetur, posse esse naturaliter & civiliter validum absque ratione Sacramenti. 3. Potest quis velle inire Matrimonium sine intentione Sacramenti ministrandi, vel suscipiendi, atqui sine tali intentione non fit Sacramentum, uti dictum est l. 6. p. 1. n. 54. validus autem erit contractus, ergo. 4. Si puer & puella hodie baptizati cras ad Turcas deferantur, ibi educentur in infidelitate, & nubant, facient contractum Matrimonii validum, non tamen Sacramentum, cùm de Sacramento tali nil sciant, & infideles negent nostra Sacramenta. 5. Infideles legitimè conjuncti, dum baptizantur, facere non possunt, ut contractus præteritus elevetur ad rationem Sacramenti, uti dicetur n. 407. ergo in illis manet ratio contractûs jam habitualiter existentis inter fideles, & tamen deest ratio Sacramenti, ergo idem potest esse ab initio. 275.

§. 2. Nullo modo, nequidem per intentionem contrahentium posse nunc rationem contractûs inter fideles separari à ratione Sacramenti, præter citatos ibi l. 6. docent *Bellarm. Præpos. Aversa* suprà. *Pignat.* t. 7. consult. 22. n. 7. aliique plurimi cum *Sperel.* decis. 9. n. 23. qui dicit hanc esse veram sententiam & Romæ approbatam: accedunt ex Scotistis *Hîque. Pont. Brancat.* Rationes sunt 1. Authoritas *Inn. III.* cujus verba retuli loc. cit. l. 6. videtur enim asserere, quòd Baptismus, hoc ipso, quòd inamissibiliter sit admissus, faciat contractum Matrimonii esse Sacramentum: & ideo etiam Concilia & SS. PP. communiter dicunt vel supponunt Matrimonia fidelium esse Sacramenta. 2. Certum est, quòd Christus rationem validi contractûs matrimonialis inter fideles elevârit ad rationem Sacramenti, atque ita instituerit, ut ad rationem contractûs accederet ratio Sacramenti, saltem ordinariè, & per se loquendo. Nullum autem est fundamentum dicendi, quòd privatis fidelibus reliquerit potestatem separandi unam rationem ab altera, quamvis enim circa instituta à se Sacramenta potestatem aliquam concesserit Ecclesiæ, non tamen ita privatis fidelibus, ergo. *Confirmatur*, nam sicuti 276.

ficuti Christus non dedit sacerdoti potestatem ferendi sententiam remissivam peccati, nisi intendat rationem Sacramenti, ita & hic. 3. Si ratio contractûs separari potest à ratione Sacramenti, ergo prudenter suadebitur hæreticis, aut etiam aliis, qui in mortali sunt, nec volunt pœnitere ante Matrimonium, ut intendant solam rationem contractûs & non Sacramenti, ne committant sacrilegium: item fieri poterit, ut unus intendens contractum & Sacramentum, suscipiat Sacramentum, alter autem intendens solum contractum, non suscipiat Sacramentum, quæ, inquit *Aversf.*, planè sunt absurda, & præter mentem Ecclesiæ ac existimationem fidelium. Utraque sententia est probabilis, & ideo pro neutra vult se determinare *Mastr.* n. 24. in utramque partem etiam discurrens de mente *Scoti*: omnibus tamen consideratis videtur negativa esse probabilior, hinc ℟. *ad* 1. *&* 2. fundamenta sufficientia esse jam data. *Ad* 3. dico, ex dictis l. 6. p. 1. n. 73. si non prævaleat intentio generalis faciendi hoc, quod Christus instituit, sed absolutè nolit contractum, nisi separatum à ratione Sacramenti, Matrimonium fore nullum. *Ad* 4. dico idem, si enim non habeant intentionem sufficientem ad valorem Sacramenti, certum est ex dictis ibid. n. 45. non confici Sacramentum, ergo nec subsistet valor contractûs indissolubilis matrimonialis, tam parùm, quàm subsisteret, si isti duo baptizati contraherent, & ignorarent se esse consanguineos, hic enim non juvat ignorantia, uti dicetur n. 526.

277. *Q.* 43. *An Matrimonium inter baptizatum & non baptizatum sit Sacramentum.* ℟. Ut quæstio locum habeat, supponi debet, quòd Ecclesia dispensârit in isto impedimento disparis cultûs, ita ut potuerint inire contractum saltem civiliter validum, qualis est inter infideles: hoc supposito, *Sot. Cathar. Eckius, Rebell. Aversf.* q. 1. s. 6.; ex Scotistis *Hiquæ. Pont. Brancatus* defendunt fore Sacramentum ex parte fidelis, putant enim, quòd inter conjuges sint duo partialia Sacramenta, quorum unum possit subsistere sine altero, sicuti sæpe in uno causatur gratia, & non in altero. Sed oppositum est tenendum cum *Vasq. Henriq. Sanch. Con. Bec. Pont. Mastr.* n. 20. *Krim.* n. 350. quia sicuti est unicus duorum contractus, & unicum vinculum, ita debet esse unicum Sacramentum, ergo cùm non baptizatus non sit capax hujus Sacramenti, secundùm dicta l. 6. p. 1. n. 165. ob hunc defectum deficiet totum Sacramentum.

Obji. Apostolus 1. ad Corinth. 7. v. 14 dicit: *Sanctificatus est vir infidelis per mulierem fidelem*, ergo docet saltem respectu fidelis esse Sacramentum. ℟. n. conseq. nam non loquitur de sanctificatione sacramentali, sed morali tantùm, in quantùm mulier fidelis exemplo, & piâ conversatione suâ virum infidelem adducit ad fidem & gratiam. Matrimonium utriusque infidelis non esse Sacramentum, dixi l. 6. p. 1. n. 165. An autem, quando infideles convertuntur & renovant consensum, tum saltem fiat Sacramentum, dicetur n. 407.

278. *Q.* 44. *Quid notandum sit circa consummationem Matrimonii.* ℟. seqq.

§. 1. Certum videtur ex Cap. *Veniens*, De sponsal. contra paucos apud *Sanch* l. 2. d. 21. n. 12. Matrimonium non consummari per copulam post sponsalia ante Matrimonium habitam, quamvis etiam suscitatæ sint proles, quia talis copula non est matrimonialis, sed fornicaria.

279. §. 2. In locis, in quibus subsistunt Matrimonia clandestina, si post sponsalia sequatur copula, præsumitur fieri Matrimonium de præsenti, & consummatur per illam copulam concomitanter, secundùm dicta n. 232. ubi autem non valent Matrimonia clandestina, quamvis copula post sponsalia sequatur, secundùm jam dicta non ideo censebitur consummatum, licèt postea contrahatur, *Gob.* tr. 10 n. 402. & 404. Mos autem in Germania, ut procurator cataphractus decumbat cum sponsa, non est consummatio Matrimonii, sed tantùm servit ad acquirenda aliqua jura, *Gob.* n. 405.

§. 3. Si semen à viro alioquin potente vas penetrare, effundatur circa muliebria, & matrix illud ad se attrahat, sufficere ad Matrimonii consummationem docent *S. Anton. Cordub. Sot. Corona, de Nevo, Lopez*, quos refert & sequitur *Boudevvins* p. 2. q. 19. certum enim videtur ex variis Authoribus & historiis tali affusione seminis sæpe concepisse & peperisse mulieres, quamvìs cum aliis contradicat *Zacchias* in qq. medico-legalibus l. 3. tit. 1. q. 8. Imò hoc verum esse, quamvìs dæmonis ministerio semen viri in vase debito recipiatur, docent *Rosell. Silv. Tabien. Sanch* n. 2. *Bonac. Aversf.* q. 2. s. 4 ideóque absque virginis defloratione aut corporis ejus penetratione hoc fieri posse, nullus, quòd sciam, Medicorum dubitat, inquit *Boudevv.* An verò tum etiam contrahatur affinitas, dicam n. 695. 280.

§. 4. Si vir vas fœminæ penetrârit, sed ad illud non venerit, nec attractum sit semen, multi dicunt fore consummationem Matrimonii, sed probabiliùs negat *Sanch.* n. 5. quia non censentur caro una, nisi sit copula, quæ ad generandum sufficiat, nam etiam per hoc dicuntur una caro, quòd commiscendo sua corpora sint principium generans unam carnem, sive prolem, quod hic non est. 281.

§. 5. Si conjugata primo bimestri vi opprimatur à viro suo, Matrimonium consummatur, quia verè fiunt una caro, cùm sit copula sufficiens ad generationem unius carnis, attamen talis oppressa adhuc potest ingredi Religionem, uti dicetur n. 421. 282.

Obji. Talis copula non repræsentat unionem Verbi cum humanitate, quia non fuit voluntaria, ergo non non est vera consummatio Matrimonii. ℟. Repræsentat illam quoad substantiam, cùm per hoc fiant una caro, quamvìs non repræsentet quoad circumstantiam voluntariæ, quod non est opus, uti opus non est, ut repræsentet quoad circumstantiam *sanctæ*, cùm copula conjugatorum, etiamsi voluntaria sit, possit esse peccaminosa.

§. 6. Si vir affirmet consummationem esse factam, mulier autem neget, vel contrà, si mulier affirmet & vir neget, secundùm *Schild.* à n. 99. cui consentire videtur *Aversf.* q. 13. s. 5. §. *Quòd si*, potiùs credendum est affirmanti, quàm neganti, tum quia standum est pro Matrimonio, tum ob alias authoritates & rationes, quas adducunt *Sanch.* l. 7. d. 109. & *Gob.* tr. 10. n. 303. ideóque licitum non erit ab eo recedere, uti nec in alio dubio, an Matrimonium fuerit consummatum, necne, quia Matrimonium est in possessione, cujus vinculum scitur esse de se absolutè insolubile, & necdum esse solutum. An ad consummationem Matrimonii requiratur, ut etiam mulier seminet, dicetur n. 696. 283.

Q. 45. *Quid addendum sit circa Ministrum in Sacramento Matrimonii, & Parochum, qui assistit.* ℟. §. 1. Minister hujus Sacramenti non est Parochus aut Sacerdos, qui benedicit; quia secundùm *S. Th.* in 4. dist. 26. a. 1. ad 1. *benedictio Sacerdotis est tantùm quoddam sacramentale*, & dist. 28. q. 1. a. 3. *est tantum de solennitate Sacramenti, unde si omittatur, verum Matrimonium est.* Idem docent *Scot. Mastr.* n. 12. Et contrahentes esse Ministros, luculenter ostendunt *Bellarm.* tom. 2. de Matrim. c. 6. 7. 8. *Rayn.* in Heter. tom. 16. s. 1. pu. 14. n. 3. contra *Guilel. Parif. Canum. Estium, Sylv.* apud *Aversfam* q. 1. s. 5. ad quos accedit *Juenin*, quorum sententiam *Vasq. Còn. Pont.* apud *Aversf* q. 2. s. 1. vocant improbabilem, *Rebell.* temerariam; sed omissâ censurâ, quod diximus, *Probatur* 1. ex *Florent.* suprà, quod dicit mutuum consensum contrahentium esse causam effi- 284.

cientem Matrimonii, ergo contrahentes sunt Ministri, qui enim efficit, sive conficit Sacramentum, ille est ejus Minister. 2. Quia *Trid.* sess. 24. de Reform. Matrimonii c. 1. docet, clandestina Matrimonia libero contrahentium consensu facta, rata & vera esse Matrimonia, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit. *Si dicas*, esse contractus, sed non Sacramenta: *contrà* est, nam ex dictis n. 276. ratio validi contractûs non est separabilis à ratione Sacramenti: deinde *Trid.* initio illius sessionis & canonum immediatè antecedentium pro titulo ponit, *De Sacramento Matrimonii*, & statim à cap. 1. subjungit decreta de illius reformatione, ergo intelligit Sacramentum. Denique contrahentes sunt Ministri contractûs, ergo etiam Sacramenti, quia contractus elevatus est ad rationem Sacramenti.

Obj. 1. Multa Conc. provincial. & Ritual. vocant Parochum Ministrum, sive, dicunt esse illum, qui hoc Sacramentum administrat. 2. Dicunt in benedictione Sacerdotis conferri gratiam, ergò per illam intrinsecè constituitur Sacramentum. 3. Parochus dicit, *ego vos in Matrimonium conjungo*, ergo ipse conficit eorum Matrimonium. 4. In aliis Sacramentis Minister distinguitur à suscipiente, ergo & hìc. 5. Actio sacramentalis est sacra, ergo pro Ministro requirit personam sacram. ℞. *Ad* 1. intelligunt esse Ministrum solennitatis & ceremoniæ, quæ latè dicitur Sacramentum. *Ad* 2. Gratia communiter confertur in benedictione, quia tum perficitur & completur contractus per consensum conjugum. *Ad* 3. Sensus est, *ego Matrimonium vestrum nomine Ecclesiæ ratum habeo.* *Ad* 4. n. consseq. alioquin etiam dicam, in aliis Sacramentis, Minister & suscipiens debent esse sibi præsentes, ergo etiam hìc: oppositum tamen constat, quia secundùm dicta à n. 258. potest Matrimonium inter absentes contrahi. *Ad* 5. n. conseq. nam etiam Baptismus est actio sacra, id est, à Christo elevata ad causandam gratiam, & tamen validè confertur à laico.

285. §. 2. Dixi l. 6. p. 1. n. 147. non peccare sponsum, si ex causis justis cum sponsa etiam publicè indigna contrahat Matrimonium, sicque illi ministret hoc Sacramentum, ubi addidi etiam Parochum teneri assistere, dummodo non deprehendat aliud impedimentum. Et plura de assistentia Parochi addentur à num. 706. Quamvis autem *Trid.* habeat, ut Parochus *viro & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat, ego vos in Matrimonium conjungo in nomine Patris & Filii & Spiritûs S., vel aliis utatur verbis juxta receptum uniuscujusque provinciæ ritum*, tamen id de valore non est: & quamvis Parochus nil prorsus dicat, sed tantùm sit testis, Matrimonium valet, uti cum communi docet & inter declarationes S. Congreg. refert *Gallem.* suprà n. 5. & 6. Quale autem sit peccatum ista omittere, referam sententias n. 505.

286. Q. 46. *Quinam sint speciales effectus Matrimonii.* ℞. Præter indissolubilitatem & obligationem reddendi debitum, de quibus aliqua dicta sunt, & plura per decursum dicentur, præcipui sunt sequentes: 1. Communicatio quædam bonorum & honorum, de qua *Averf.* q. 22. f. 1. Quænam autem sint bona conjugum, tum propria, tum communia, & quid circa omnia illa possint maritus & uxor, dixi l. 3. p. 1. à nu. 1017. 2. Libertas à servitute, si dominus tradat nuptui vel ipsemet ducat personam servituti subjectam. Item jus, ut neuter possit saltem licitè absque alterius consensu se in servitutem vendere, *Averf.* suprà. 3. Nullitas quarundam donationum inter conjuges, de quo aliquid dixi l. 3. p. 2. n. 806. & plurima habet *Sanch.* l. 6. 4. Potestas mutuò irritandi vel suspendendi vota, in quantùm præjudicant juri conjugum, de qua *Busenb.* relatus l. 3. p. 1. n. 482. & 503. quibus aliqua addidi ibid. à n. 493. & 504. 5. Obligatio cohabitandi, cùm id postulet obligatio reddendi debitum, *Gob.* tr. 10. n. 750. 766. *Averf.* f. 3. ubi explicat, quandonam possint habitatione separari, & *Busenb.* hìc referendus n. 401. in fine breviter notat, quandonam uxor teneatur sequi virum, quoad habitationem. 6. Obligatio præstandi alimenta, aut sibi mutuò succurrendi, de qua *Averf.* f. 4. & etiam dixi l. 3. p. 1. à n. 709. 714. 719. 731. 7. Legitimatio prolis illegitimè conceptæ, aut etiam natæ, de qua *Averf.* f. 2. & etiam dixi l. 4. à n. 751. 757.

DUBIUM II.

De usu Matrimonii.

ARTICULUS I.

An usus Matrimonii, sive actus conjugalis sit licitus.

RESP. Per se est licitus & honestus. Quod est de fi-» 287.
de, & patet ex 1. *Cor.* 7. *Uxori vir debitum reddat.*»
Per accidens est illicitus, in sequentibus casibus. »

I. Si Matrimonium à parte rei sit nullum: quod» tamen si uterque ignorat, non peccat, nisi materialiter. Si uterque vel alter id certò sciat, non potest,» quocunque etiam periculo proposito, uti Matrimonio: Unde si non potest sine periculo vitæ aut famæ» detegere impedimentum, nec sperare dispensationem, debet vel ingredi Religionem (si necdum consummavit) vel fugere, vel petere divortium, ob conjugis sævitiam, v.g. vel adulterium, si tale sit, vel» certè omnia incommoda patienter sustinere, *Bon. q.* 8. *p.* 8. *n.* 16. »

II. Si Matrimonium sit dubium; & quidem si alter tantùm dubitet, is non potest petere debitum,» reddere tamen tenetur, cùm alter habeat jus petendi. Si uterque dubiâ fide contraxit, vel dubitat de» ejus valore, neutri petere aut reddere licet ante veritatis indagationem, *Vasq. Sanch. Dian. Bardi d.* 6. *c.* 11. *p.* 7. §. 3. Secus post eam. *Bon. q.* 4. *p.* 4. *V. suprà l.* 1. *t.* 1. *c.* 2. *d.* 3. »

III. Si fiat cum gravi periculo vitæ aut sanitatis:» Nisi tamen sit causa gravis, cui damnum corporale» videatur postponendum, v. g. periculum incontinentiæ in se vel comparte, *Bon. p.* 6. *n.* 8. *M. Perez d.* 50 *f.* 4. *n.* 5. »

IV. Si fiat pravo fine, v. g. tantùm voluptatis» causâ: Quod tamen Doct. communiter, ut *Sanch. l.* 9. *d.* 11. *Bon q.* 4. *p.* 6. censent esse tantùm veniale,» contra *Pontium*, qui vult esse nullum: nullum autem» erit, si delectatio non quæsita sentiatur, vel ad eam» se excitent, quando copula debita redditur, *Sanch. d.* 11. *&c.* Vide etiam *Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 216. *Bon. p.* 6. *Perez d.* 49. *f.* 2. *n.* 6. »

V. Si exerceatur mente adulterâ, ùt si dum accedit ad suam, imaginetur aliam, ut animum pascat,» quod est mortale. *Sanch. Bonac. n.* 7. »

VI. Si fiat modo indebito, v. g. si non servetur» vas naturale: quod multi docent esse veram sodomiam; alii esse grave peccatum contra naturam.» *Vid.* 6. *præcep.* 2. Si sine justa causa situs sit innaturalis præposterus, &c. quod aliqui dicunt esse mortale, alii, secluso periculo effusionis seminis, veniale» tantùm, etsi grave, & graviter increpandum, *Dia. R.* 204. 3. Si alter conjugum ex morositate vel aliâ ratione seminationem cohibeat: quod quidam generatim dicunt esse mortale, quia finis actûs conjugalis, scilicet generatio, impeditur; quidam tamen,» ut *Præp.* & *Sanch.* dicunt in fœmina nullum esse. V.» *Bon. p.* 6. *n.* 15. & *p.* 1. »

VII. Si loco indebito, v. g. sacro, qui inde violetur, vel in loco publico. »

VIII. Si absque urgente causa fiat tempore indebito,

nbito, 1. In magna solennitate, ùt Paschæ, vel pridie Communionis. V. *Perez d. 49. sect. 3.* 2. Quando uxor est gravida, saltem si sit periculum abortûs, *Nav. Silv. Sanch. Kon. Fill. r. 10. p. 1. n. 337.* Hoc enim si non sit, non erit saltem mortale: quod enim tunc fine suo frustretur semen, non sequitur per se ex actu: Unde *Dia. R. 204. & Kon. d. 34. dub. 9.* nullum peccatum agnoscunt. 3. Quando uxor laborat fluxu menstruo: Quod tamen non esse mortale, contra *Azor*, docet *Sanch. d. 21. n. 2.* Imò aliqui apud *Dia. l. c.* ùt *Pontius l. 10 cap. 11. & cap. 14. n. 5. & 6.* docent, nec veniale esse, si periculum urgeat, quod *Sanch. l. c.* docet esse probabile, additque *Perez*, si ob finem honestum fiat, nullum esse, & teneri reddere uxorem, si maritus exigat. *V. d. 49. s. 3.*

Ex dictis casibus consequenter resolvitur, licitum esse uti Matrimonio, 1. Prolis causâ, etsi hæc non necessariò debeat intendi, dum exercetur, dummodo positivè non impediatur: imò etiam aliquando simplici affectu licitè excludatur, v. g. à paupere, ne nimiùm prolibus gravetur. 2. Ad vitandum periculum incontinentiæ, in se, vel comparte *Perez d. 40. s. 2.* ex *Kon. Pont. Hurt. &c.* contra *Sanch.* qui vult esse veniale, nisi tamen stimuli carnis aliter sedari non possint. 3. Valetudinis causâ, vel propter alios fines extrinsecos: quia honestum ex natura sua, & relatum ad unum finem, licitè refertur ad alium isti non repugnantem, ùt docet *Sa, Kon. Lay. l. 5. t. 10. p. 3. c. 4. Perez d. 49. s. 2. n. 4. V Dian. R. 218.* Solius tamen sanitatis causâ uti, probabile est esse veniale, ùt docet *S. Th. Henriq. Laym. l. c.* contra *Perez &c. ll. cc.*

Quæres. An, & quando liceant tactus, aspectus & verba turpia inter conjuges.

Resp. Tales actus per se iis licent, quia cui licitus est finis, etiam licent media; & cui licet consummatio, etiam licet inchoatio: Unde licitè talibus naturam excitant ad copulam. Quòd si verò separatim, & sine ordine ad copulam, v. g. voluptatis causâ tantùm fiant, sunt venialia peccata, eò quòd ratione statûs, qui illos actus cohonestat, habeant jus ad illos: Nisi tamen, ùt sæpe contingit, sint conjuncti cum periculo pollutionis; aut conjuges habeant votum castitatis, tunc enim sunt mortalia, ùt dictum *suprà l. 3. t. 4. c. 2. dub. 4. Dia. R. 204. & 216.* *Unde resol.*

I. Conjux venialiter tantùm peccat, 1. Tangendo seipsum ex voluptate, & tactum non ita expressè referendo ad copulam, ùt contra *Vasq.* & alios probabiliter docet *Sanch. d. 44.* II. Oblectando se venereè, sine periculo pollutionis, de actu conjugali, dum abest compars, vel actu exerceri non potest, *Fill. Layman, Tann. Mald.* cum *Dia. R. 224.* contra *Nav. Azor &c.*

II. Peccat graviter, I. Vidua, quæ se venereè oblectat de copula olim habita, quia est illi illicita per statum. II. Bigamus, qui in actu conjugali cum secunda exercito, repræsentat sibi priorem, & de ea carnaliter delectatur; quia est permixtio cum aliena. *Laym. V. suprà l. 3. t. 4. cap. 2. & l. 3. cap. 1. d. 2. a. 2.*

ADDENDA.

188. QUæst. 47. *Ex quo fine usus Matrimonii sit licitus.* R. §. 1. Usus Matrimonii communiter fit, vel ob bonum prolis, qui est finis illius primarius; vel ob redditionem debiti conjugalis; vel ob remedium concupiscentiæ alienæ aut propriæ, qui sunt fines secundarii; vel ob sanitatem corporis, aut voluptatem, qui sunt fines extranei, secundùm dicta n. 236.

189. §. 2. Si fiat ob bonum prolis generandæ & ad cultum Dei educandæ, est licitus & meritorius, uti omnes fatentur, sic enim est actus religionis, uti expressè *S. Th.* in c. 7. Epistolæ 1. ad Corinth. & in suppl. q. 41. a. 4. Si autem primariò quidem ordinetur ad generandam prolem, sed præcisè pro suo commodo, v. g. ut habeat successorem, propaget familiam &c. & nullo modo nequidem virtualiter, referatur ad glorificandum Deum, putant *S. Th.* aliique cum *Sanch* l. 9. d. 8. n. 2. fore veniale, quia sistendo in fine creato agitur contra finem Sacramenti ad Dei honorem instituti. Ad hoc tamen, ut dicantur virtualiter referre, satis est, si conjuges ab initio Matrimonium iniêrint propter hunc finem, nec intentionem in ipso actu contrariam habeant. Unde etiam deducit *Sanch.* num. 4. conjugem non peccare, qui actum conjugalem habet omnino immemor illius finis, hoc ipso enim, quòd finem contrarium non habeat, censetur manere in eo fine, quem initio habuit, & ad quem actus ille ex natura sua tendit.

§. 3. Si fiat propter fidem Matrimonii, & ad implendam obligationem ex justitia reddendi debitū, etiam est licitus & meritorius, sic enim est actus justitiæ, uti iterum expressè *S. Th.* aliique suprà, & per hoc virtualiter tenditur etiam in primarium finem. 190.

§. 4 Si fiat præcisè ad vitandam incontinentiam in altero conjuge, etiam est licitus & meritorius, quia est redditio debiti, adeóque actus justitiæ, & præterea charitatis, de se sufficienter tendens in finem suum primarium. 191.

§. 5. Si fiat præcisè ad vitandam incontinentiam propriam, SS. *Aug. Ans. Bonav. Th.* in suppl. q. 49. a. 5. & speciatim *S. Greg.* relatus can. *Nervi* 2. dist. 13. videntur dicere esse veniale, & consentit *Carden.* in 2. crisi d. 7. n. 50. quia talis actus aberrat à fine suo primario, ad quem à Deo est ordinatus. *Palud. Sor. Henriq. Sanch.* & alii dicunt tum tantùm non fore peccatum, si reliqua media incontinentiæ vitandæ non juvent. *S. Antonin.* & alii putant in circumstantiis, in quibus est spes prolis, fore veniale, si finis hic omittatur: Denique alii plurimi Theologi & Juristæ cum *Dur. Cajet. Medin. Navarr. Almain. Castrens. Laym. Con. Rebell. Hurt. Hermex, Pont.* l. 1. c. 21. *Mastr.* num. 125. *Aversf.* q. 21. s. 4. probabilissimè dicunt nullum fore peccatum præcisè intendere vitationem concupiscentiæ, & remedium sui peccati, dummodo positivè non excludatur finis primarius: *Probant*, imprimis ex Apostolo, nam dicitur 1. ad Corinth. 7. v. 2. *Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat.* v. 5. *revertimini in ipsum, ne tentet vos sathanas propter incontinentiam vestram, hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium*: quod autem lex tali modo indulget, non videtur posse esse peccatum, nam est permissio moralis, similis illi, quâ Apostolus ibid. v. 28. permittit virginibus nubere, dicens, *ego autem parco vobis*, id est, indulgeo. Deinde probant ex ipso *S. Th.* nam in supplem. q. 42. c. 2. in O. docet Matrimonium post peccatum institutum esse, secundùm quod remedium præbet contra vulnus peccati, & ad 2. addit, esse etiam in remedium contra peccatum, & q. 54. a. 3. in O. ait, finis Matrimonii secundarius, per se, est concupiscentiæ repressio, atqui usurpare medium ex fine, ex quo à Deo institutum est, non potest esse inordinatum vel illicitum. Et ideo idem *S. Th.* q. 51. a. 5. ad 3. ait: *quamvis senes non habeant caliditatem sufficientem ad generandum, tamen habent caliditatem sufficientem ad carnalem copulam, & ideo conceditur eis Matrimonium, secundum quod est in remedium, quamvis non competat eis, secundum quod est in officium naturæ.* Rationes sunt 1. quia hic finis est honestus, nec ullo modo opponitur fini primario, qui non necessariò semper intenditur, uti patet in senibus & sterilibus, maximè cùm non sit obligatio semper operandi ex fine honestissimo, sed satis sit ex honesto de se non excludente honestiorem: ex quo patet ad rationem in oppositum, inordinatum enim non est operari ex fine honesto minùs perfecto, quando positivè non exclu-

Qq 4

excluditur perfectior. 2. Secundùm dicta n. 291. licita est copula ad sedandam concupiscentiam in altero, ergo etiam in seipso, quia charitas, quæ est regula omnium virtutum, magìs respicit seipsum, quàm alterum, maximè pro subsidio animæ. 3. Alioquin regulariter illicita esset copula, & consequenter etiam cohabitatio illis, qui non habent spem gignendi proles, quales sunt senes & steriles, hoc autem nemo dicit, ergo SS. Patres in oppositum citatos intelligunt aliqui de usu ad voluptatem vel concupiscentiam tantùm explendam.

293. §. 6. Si fiat præcisè ob sanitatem corporis, *S. Th.* q. 49. a. 5. ad 4. aliique cum *Carden.* n. 52. dicunt fore veniale, quia omittitur finis primarius. Limitat *Sanch.* nisi deessent alia media obtinendæ sanitatis. Alii multi cum *Aversf.* suprà dicunt nullum esse peccatum, quamvis alia adessent media, dummodo non excludatur finis primarius, quia non tenemur semper positivè agere ex fine intento à Deo vel legislatore, sed satis est, si actus noster referatur ad finem honestum, & non excludatur relatio ad finem à lege intentum, maximè in hoc casu, in quo sanitas juvabit ad gignendam prolem, ergo quod refertur ad sanitatem, virtualiter refertur ad gignendam prolem.

294. §. 7. Non est licitum exercere actum conjugalem ob solam voluptatem, nam *Inn. XI.* damnavit hanc 9. prop. *opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpâ, ac defectu veniali:* Hinc oppositum, quod antehac tenuerunt plures, nunc sustineri non potest. Tum autem exercetur ob solam voluptatem, quando voluptas intenditur, & in ea sistitur. Tum in ea sistitur, quando intendens non refert eam neque ad primarium vel secundarium Matrimonii finem, neque ad alium de se bonum & honestum. An autem sensus damnationis sit, quòd sit saltem veniale, si sistatur in sola voluptate, id est, si intendatur voluptas ex natura sua tendens ad generationem prolis, jam tamen actu & positivè non referatur ad finem illum, quamvis hic finis etiam positivè non excludatur, neque de illo incidat cogitatio, an verò tum tantùm sit saltem veniale, si sistatur in sola voluptate, ita ut Tò *sola* significet excludi alterum finem, de quo incidit cogitatio, & tamen ad eum non refertur, an, inquam, sensus damnatæ propositionis sit hic vel ille, non est meum definire, sed tantùm dico propositionem damnatam in uno sensu per verba propriè significato esse falsam, & contradictoriam ipsius in opposito sensu esse veram. Ratio autem damnandi eam, saltem in secundo sensu, est, quia est inordinatum positivè velle sistere in eo, quod Deus, & natura voluerunt tantùm haberi tanquam medium ad aliud, voluptatem autem illam voluerunt haberi tantùm velut medium ad magìs alliciendum ad generationem prolis, eamque facilitandam, aut ad remedium concupiscentiæ, ergo quærere voluptatem, & non referre ad eum finem, quando de eo incidit cogitatio, est inordinatum, & ita docent SS.PP. apud *Rayn.* in heter. tom. 16. f. 1. p. 14. à n. 38. *S. August.* l. de bono conjug. c. 6. ait: *conjugalis concubitus generandi causâ non habet culpam, concupiscentiæ verò satiandæ, tamen cum conjuge, veniale*: *S. Th.* 4. contra gentes c. 87. n. 5. & in supplem. q. 49. a. 6. dicit, inordinatum esse venereis uti propter solam delectationem, quæ omnia confirmantur ex dictis l. 5. à n. 312. ubi ostendi, si quis comedat, bibat, audiat musicam, olfaciat flores, positivè sistendo in voluptate, quam inde habet, peccare venialiter, ex quo intuli nu. 313. probabilius videri, quòd non dentur actus humani in individuo indifferentes.

295. §. 8. Aliqui apud *Aversam* putârunt esse mortale, si conjunges habeant copulam ob voluptatem, sed ex *S. August. S.Th.* & aliis communissimè satis certum est, per se loquendo, esse veniale tantùm.

§. 9. Si actus conjugalis fiat propter voluptatem tanquam propter finem primario fini Matrimonii subordinatum, id est, si velint actum conjugalem propter voluptatem in ordine ad generandam prolem, ita ut non sistant in voluptate, sed hanc habeant pro fine intermedio relato ad generationem prolis tanquam ad finem ulteriorem & primarium, nullo modo peccant, quia Deus & natura voluptatem illam conjugum destinârunt ad generationem prolis, ergo quærunt illam ad finem à Deo & natura illi propositum, ergo ordinatè & licitè, neque damnatur propositio dicens, opus conjugii ob voluptatem exercitum carere culpâ, sed ob solam voluptatem exercitum, & ideo etiam dixi l. 5. n. 312. si quis voluptatem, quæ capitur ex cibo vel potu, referat ad honestum finem, nullo modo peccare. 296.

Q. 48. *Quid agendum sit, si post contractum Matrimonium, suboriatur dubium de illius valore.* R. *Caram.* in Theol. fundam. n. 1424. negat dari posse prudens dubium de valore Matrimonii bonâ fide contracti, quia possessio, quam non elidit dubium, est & manet motivum grave pro valore. Opinionem illam fusè confutat *Carden* in 1. crisi. d. 6. à n. 169. & posse prudens dubium suboriri, constabit ex dicendis; Itaque in dubio de valore Matrimonii videntur tenenda sequentia. 297.

§. 1. In dubio circa valorem Matrimonii, standum est in utroque foro potiùs pro valore, quàm invaliditate ipsius, *Sanch.* l. 1. d. 18. à n. 5. ideóque etiam singularis opinio unius Doctoris stantis pro valore Matrimonii, si probabili ratione nitatur, præferri debet sententiæ plurium, valorem oppugnantium, *Boss. Sperell. Sanch.* nu. 7. *Gob.* in Quin. tr. 1. n 195. *Delb.* c. 8. d. 20. f. 1. à n. 16. Ratio est, quia Matrimonium est causa favorabilis, pro qua standum, Cap. *Ex litteris* De probat. Et universim, *Actus in dubio debet interpretari validus*, *L. Quoties*, De rebus dubiis. *Barbosa* axiom. 12. n. 7. quia præsumitur pro validitate actûs, donec de invaliditate constiterit, *Menoch* De præsumpt. l. 6. præs. 4. *Tusch.* V. præsumptio concl. 620. 298.

§. 2. Qui probabiliter putat Matrimonium esse validum, licitè petit debitum, tum quia est possessio pro illo, tum etiam, quia aliquis putat hic, uti & alibi sequi sententiam probabilem, & ita tenent communissimè omnes cum *Schild.* De conscientiâ, tr. 2. n. 126. additque rectè *Aversf.* q. 21. f. 2. §. ult. etiamsi opinio pro invaliditate esset probabilior. Et hoc est conforme dictis l. 1. à n. 268. de licito usu opinionis probabilis. 299.

§. 3. Si quis probabiliter putet Matrimonium esse nullum, nec habeat probabilem rationem pro valore, dicunt *S. Anton. Sylv. Rodriq. Schild.* nequidem posse debitum petenti reddere, licèt petens opinetur Matrimonium subsistere, quia tenetur sibi formare conscientiâ ex sua, & non ex aliena opinione. Contradicunt probabiliùs *Sanch.* l. 2. d. 44. *Bress. Merolla, Carden.* in 2. crisi. d. 19. n. 106. & dicunt, debere reddere, nisi de nullitate sit certus, quia possessio est pro valore Matrimonii, & consequenter pro jure petentis, Atque id videtur decidi Cap. *Inquisit.* De sent. excomm. uti dicam n. 302. 300.

§. 4. Talis habens rationes probabiles pro nullitate Matrimonii, & nullas pro valore, si habeat spem obtinendi majorem certitudinem, non potest petere debitum, quia tum tale dubium censetur vincibile, quo stante non licet operari. *Carden.* à n. 113. 301.

§. 5. Si Matrimonio bonâ fide contracto superveniat dubium de valore, & post inquisitionem nil resciri, nec dubium deponi possit, *prima sententia*, quam tenent *S. Th. S. Bonav. S. Anton. P. Sot. Ledesm. Val. Vasq. Azor, Rebell. Pont. Hurt. Turr. Arr. Aversf.* q. 21. f. 2. & alii 17. cum *Schild.* tr. 6. c. 7. §. 4. dicit, posse quidem reddere debitum, sed non petere, quia ita videtur 302.

detur esse decisum Cap. *Inquisit.* De sent. excomm. ubi dicitur, *cum conscientia pulsat animum ex credulitate probabili & discreta, quamvis non evidenti & manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet, ne in alterutro vel contra legem conjugii, vel contra judicium conscientiæ committat offensam.* Rationem dat *Schild.* quia licèt is, qui bonâ fide accepit possessionem bonorum fortunæ, dubio superveniente retinere & eis frui possit, quia scilicet potestas Superioris translato per jus altum dominio aufert à tali dubio possessore malitiam, quæ fortè esset in detentione rei, si fuit, vel sit aliena, tamen cùm nemo tollere possit malitiam à fornicatione, dubio superveniente non videtur posse peti debitum, sicuti qui est in possessione bonæ fidei quoad Sacerdotium, superveniente prudente dubio de valore Ordinationis, nemo potest ei dare licentiam, ut celebret, quia nemo facere potest per concessionem suam, ut Ordinatio, si fortè non valuit, valida fiat. Addit, quòd possessio in Matrimonio non acquiratur per contractum, sed per usum corporis & cohabitationem, uti possessio Beneficii non est ex donatione, sed ex usu, at ille, qui bonâ fide accessit ad non suam, non potest petere debitum, uti concedunt omnes, ergo multò minùs, qui solùm bonâ fide contraxit. Hinc infert *Schilder.* nec conjugem posse petere debitum, si dubitare incipiat, an Matrimonium sit invalidum ob metum: nec in casu, quo adulter promisit Matrimonium adulteræ post mortem conjugis suæ, & postea dubitat, an uxor sua vixerit tempore promissionis, aut si dubitet, an adulterium cum tali promissione commissum sit: nec in casu, quo quis priùs contraxit cum una coram simplici Sacerdote, qui fortè licentiam assistendi non acceperat à Parocho, & postea etiam bonâ fide cum altera contraxit coram Parocho, atque ita dubitet, utra sit uxor; si tamen Parochus rationabiliter judicetur consensisse, ut simplex Sacerdos assisteret, putat posse adhærere primæ. *Secunda sententia*, quam tenent *D. Sot. Vera-crux, Vict. Lopez, Suar. Con. Laym. Bonac. Regin. Less. Lorca, Bress Lug. Boss. Bardi, Sanch. l. 2. d. 41. Dian. p. 4. tr. 3. R. 15. Dicast.* De restit. d. 5. à n. 221. *Teril.* De consc. q. 23. n. 66. *Carden.* n. 107. dicunt posse etiam petere debitum, 1. quia præmissâ sufficienti diligentiâ conjuges habent invincibilem ignorantiam de invaliditate, ergo manet possessio pro validitate, ergo pergere possunt supponentes valere. 2. Durissimum est compellere homines culpæ immunes, ut vitam cœlibem ducant, ad hoc autem compellerentur, si uti non possint Matrimonio. 3. Id videtur sufficienter decisum à *Lucio III.* Cap. *Dominus*, uti referam n. 672. ibi enim supponit, si secundo Matrimonio bonâ fide contracto superveniat dubium de morte prioris conjugis, posse eum, qui bonâ fide contraxit, petere debitum, & alterum, etiamsi malâ fide contraxerit, posse reddere. Similiter Cap. *Laudabilem* De frigid. & malef. dicitur, superveniente dubio de impotentia, utrumque posse ad triennium reddere & petere debitum. Ad Cap. *Inquisitioni*, respondent aliqui, ibi tantùm dici, quòd non liceat petere ante majorem inquisitionem: *Lug.* De just. d. 17. n. 88. dicit, ex contextu constare, quòd Pontifex ibi loquatur de casu, in quo conjux habet judicium probabile de sola nullitate Matrimonii, & nullum habet probabile motivum pro valore, ac tum non posse petere, sed tantùm reddere, nisi aliunde sibi formet conscientiam secundum dicta n. 300. Si autem sit dubium vel utrimque positivum, vel utrimque negativum, dicit cum *Terillo* & aliis etiam licitè posse petere, tum enim est possessio pro valore, adeoq; etiam pro licito usu Matrimonii. Ad rationem in oppositum patet responsio ex dictis. Nec est simile de dubiè ordinato, nam cùm per nullam concessionem vel opinionem fieri possit, ut Ordinatio, si fortè non valuit, valida fiat, Sacramenta certò exponerentur periculo nullitatis, hinc relictâ etiam probabiliore ibi sequendum est tutius, secundùm dicta l. 6. p. 1. à n. 104. è contrà certum est aliquando licitum esse se exponere periculo materialis fornicationis, uti constabit ex dicendis n. 672. & 803. Atque hæc secunda sententia videtur, saltem spectatâ ratione, esse probabilior.

§. 6. Docet consequenter prima sententia cum *Schilder* §. 5. ejusmodi dubitantem non posse reddere debitum, quando non tenetur reddere, uti primo bimestri: Item si deprecando possit alterum avertere à petitione debiti: Item quando potest alteri non dubitanti detegere suum dubium sine summo suo incommodo, si enim in his casibus petat alter, secundùm illam primam sententiam petet illicitè, ergo poterit negare. Addit, etiam tum non posse reddere, quando intra breve tempus veritatem assequi potest vel petere dispensationem, aut quando Matrimonium non est adhuc consummatum, & movetur lis de nullitate, aut quando alter commisit adulterium, incestum &c. illis enim casibus non tenetur reddere. Sed secunda sententia, quamvis ista omnia suadeat, ut vitetur periculum etiam materialis tantùm fornicationis, de rigore tamen ad illa non obligat. Et fatetur etiam *Schild.* talem non teneri cum summo suo incommodo, v. g. cum periculo gravissimi mali, aperire dubium conjugi, licèt sciat inde oriturum esse dubium, & sic non petendum debitum, sed posse tum reddere: nec teneri ante consummationem ingredi Religionem, ut se perplexitate liberet; nec pro majori securitate teneri de novo contrahere, si v. g. dubitet de servitute uxoris, de metu in contrahendo &c. quia causa, ex qua immediatè sequuntur effectus tum malus tum bonus bonitate suâ elidens malitiam alterius, licitè poterit poni ex intentione obtinendi effectum bonum, dummodo non intendatur effectus malus prævisus. Similiter licitè permittitur, seu non aufertur causa, ex qua sequitur similis effectus bonus intentus, si non intendatur malus, hoc autem fit, quando permittitur dubium de impedimento dirimente, intenditur enim vitatio gravissimi damni incurrendi per veritatis inquisitionem aut dubii detectionem, & tantùm permittitur perplexitas, quod licitum est facere, ne vita humana exponatur innumeris anxietatibus. Hinc, inquit *Schild.* licitum est acquiescere sententiæ probabili, quando evidens non nisi cum gravibus incommodis haberi potest. 303.

§. 7. Sic dubitans, si dubium suum detegere non teneatur, nec possit conjugem divertere à petitione, tenetur ei bonâ fide petenti reddere debitum, uti tenet utraque sententia cum *Sanch.* suprà, contra quosdam dicentes tum reddere non posse, & contra *Homem* dicentem posse, at non teneri; sed ratio est, quia in perplexitate pars habens minus, aut minoris peccati periculum, est amplectenda, erit autem gravius negare contra jus, quàm reddere, licèt absit jus. Quòd si ex redditione esset periculum majoris peccati, v. g. sacrilegii, eò quòd dubitaretur, an in Ordinibus fuisset, putant *Schild.* & *Arr.* tum non licere, sed secunda sententia dicit absolutè licere, adeóque etiam in hoc casu. 304.

§. 8. Si conjux dubitet, an alter sit mancipium, adulter, incestuosus &c. tenetur reddere debitum bonâ fide petenti, quia prævalet hujus jus & possessio, *Sanch Vasq. Averf. Hurt.* & alii cum *Schild.* suprà contra alios. Similiter si conjux dubitet de valore Matrimonii consummati, tenetur reddere, etiam postquam de nullitate Matrimonii agere cœpit, modò non habeat probationes in continenti paratas. *S. Anton. Palud. Sanch.* l. 2. d. 41. n. 50. *Boss. Schild.* probántque ex Jure & ratione, negando enim exponit se periculo majoris peccati, quàm sit fornicatio. 305.

§. 9.

306. §. 9. Si duo petant debitum à muliere, eò quòd dubium sit de valore Matrimonii cum utroque successivè initi, reddere non potest, nisi primo, quia possessio est pro valore primi Matrimonii & primi conjugis, uti colligitur ex dictis à n. 298.

307. §. 10. Conjux ordinariè, nisi essent circumstantiæ moralem certitudinem facientes, non tenetur credere conjugi asserenti se non consensisse in Matrimonium initum, aut dicenti, se post Matrimonium initum invenisse impedimentum dirimens. *Nav. Valent. Rebell. Sanch. Bonac. Dicast. Aversf.* q. 21. f. 2. *Burgh.* cent. 3. cas. 75. & alii cum *Schild.* contra *Tabien.* quia semper est præsumptio pro consensu, qui adesse debuit, & pro valore actûs, qui positus est. Attamen, licèt propriè non dubitetur, debet inquirere in circumstantias, v. g. an conjux sit fide dignus, & sine passione loqui videatur ac juret, tum enim videtur prudenter dubitari posse. Quid agendum sit, si Matrimonio contracto superveniat dubium de valore ob impedimentum impotentiæ, dicetur à nu. 787. Quid autem dicendum, si Matrimonium adhuc contrahendum, & dubium oriatur de impotentia, de impedimento dirimente, de futura fortè invaliditate Matrimonii contrahendi, dicetur à num. 40. 533. 796.

308. Q. 49. *Quid liceat conjugi, si post initum secundum Matrimonium incipiat dubitare de vita prioris conjugis.* Casus potest sic proponi: Cajus Titiam conjugem ante annos sedecim clam deseruit. Titia ante annos 10. audiit Cajum adhuc vivere, & ante 9. annos, cùm nihil ampliùs audiret de Cajo, duxit Sempronium, neque scit, an vivat Cajus, an non, nec potest jam, quamvis diligentissimè inquisiverit, id rescire. *Quæritur,* quid liceat his conjugibus, Titiæ & Sempronio. R. §. 1. *Pontius* l. 7. c. 53. n. 5. *Marchant.* & alii putant, quamvis mortuus esset Cajus, Matrimonium cum Sempronio esse nullum, adeóque illis nihil licere, quia *Clemens III.* referendus n. 672. dicit, non posse contrahere aliud Matrimonium, donec certus nuntius afferatur de morte prioris mariti, adeóque videtur illam reddere inhabilem ad aliud Matrimonium. Oppositum longè probabiliùs docent *Aversf. Spor.* n. 51. *Mastr.* n. 110. & alii communiter, & clarè colligitur ex Cap. *Dominus,* quod referam, n. 312. Verba autem illa, *non possunt,* non significant Matrimonium ideo fore irritum, si mortuus sit prior conjux, sed tantùm illicitum, nam & verè dico eum, qui vovit continentiam, non posse Matrimonium contrahere, quia quod est illicitum, censetur impossibile; attamen si contrahatur, valet. Sed præscindendo ab hoc, an vivat, vel non vivat,

309. §. 2. Si uterque malâ fide processerit, certissimum est, inquit *Sanch.* l. 2. d. 42. n. 8. neutrum posse petere aut reddere debitum, quia non est possessio pro Matrimonio, sed pro sexto præcepto copulam inter eos prohibente, nec alterutri favet possessio Juris pro petendo debito, cùm possessio Juris inchoari non possit cum mala fide. Quòd si eorum tantùm unus malâ fide contraxerit, hic non potest petere debitum ob rationem jam datam.

310. §. 3. *Pignat.* tom. 4. consult. 189. à n. 3. putat bonam fidem hìc esse ampliùs non posse, si contrahatur absque certitudine mortis alterius conjugis, quia Jura prohibentia sunt clara, & ignorantia Juris clari non excusat. Oppositum tenent *Simanc. Gutt.* & alii, nam imprimis potest bonam fidem habere, qui nescit alterum fuisse conjugatum: deinde potest fieri, ut etiam alter ex probabilibus argumentis bonâ fide judicet priorem suum conjugem obiisse, nec sciat requiri de hoc pleniorem certitudinem: unde etiam ille dicitur hìc bonâ fide Matrimonium contraxisse, qui inculpabiliter judicavit sibi licere etiam stante tali dubio, & in circumstantiis casûs propositi Matrimonium contrahere, tametsi universaliter sciverit, superstite altero conjuge licere ad secundas nuptias transire: è contra, si processerit cum dubio, formidine, aut remorsu, ne peccaret sic contrahendo, non processit bonâ, sed malâ fide.

§. 4. Quamvis bonâ fide processerit, putârunt aliqui debere nihilominus separari, nec posse vivere ùt conjuges, 1. quia nullum habetur probabile argumentum de valore secundi Matrimonii, cùm enim Cajus abiêrit clàm, signum est habuisse aversionem à Titia, & noluisse sciri, ubi esset, ne Titia sequeretur, vel ipse cogeretur ad eam redire, ergo quamvis jam emaneret ad 30. annos, imò & ad 100. inquit *Pignat.* n. 1. non ideo prudenter præsumi poterit obiisse, tam enim parùm prudenter potest Titia ratione illius absentiæ præsumere Cajum esse mortuum, quàm parùm Cajus, si alicubi esset, ubi de Titia nil resciri posset, præsumere posset Titiam esse mortuam. 2. Cùm Titia & Sempronius contraxerint uno circiter vel altero anno, postquam nuntiatum erat Cajum adhuc vivere, præsumi debet Cajum tum vixisse, ergo Matrimonium præsumi debet ab initio fuisse invalidum, tempore autem convalescere non potest, neque nunc licitum est de novo contrahere, cùm non habeatur certitudo de morte Caji. 3. Primum Matrimonium est in certa possessione valoris, nec probabile est illud primum Matrimonium desiisse, cùm desit omne prudens argumentum pro morte Caji, imò pro ejus vita fuerit testimonium uno anno ante initum secundum Matrimonium, ergo non est probabile, quòd secundum Matrimonium sit validum, bona autem fides contrahentium non juvat ad inchoandum vel continuandum, saltem usum Matrimonii, nisi tum, quando dubium oritur, adsit saltem probabilitas de valore, si enim improbabile sit esse validum, ergo non erit probabile jus ad usum, cùm jus ad usum fundetur in valore. 311.

§. 5. Si saltem unus eorum bonâ fide contraxerit, & adhibitâ diligenti inquisitione nil resciri possit de vita vel morte Caji, possunt permanere simul, & uti conjugio, nam *Lucius III.* Cap. *Dominus,* De secundis nuptiis ait: *super Matrimoniis, quæ quidam ex vobis nondum habitâ obeuntis conjugis certitudine contraxerunt, ità vobis respondemus, ut nullus amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quòd ab hac vita migraverit conjux: si verò aliquis vel aliqua id hactenus non servaverit, & de morte prioris conjugis adhuc sibi existimat dubitandum; ei, quæ sibi nupsit, debitum non deneget postulanti, quod à se tamen noverit nullatenus exigendum: quòd si post hoc de prioris conjugis vita constiterit, relictis adulterinis complexibus ad priorem conjugem revertatur,* unde tales adhuc tenentur ulteriùs inquirere, si sit modus resciendi de vita prioris conjugis. *Nec obstat,* quòd *Pignat.* tom. 4. consult. 189. n. 4. dicat, responsum illud *Lucii III.* cùm dicat de illis, qui *hactenus* id non servaverunt, non valere pro his temporibus, eò quòd jam non possit esse bona fides, sed tantùm ita disposuisse de Matrimoniis eo tempore præteritis, *nam contrà* est, quòd ejusmodi dispositiones Juris, licèt dicantur fieri pro tali tempore, tamen secundùm Authores passim sunt regula communis etiam pro futuris temporibus, nisi aliud expressè dicatur, posse autem etiam jam esse bonam fidem, dixi n. 510. Ex dictis, 312.

§. 6. Sequitur 1. quòd in dubio de morte alterius conjugis, etiam ubi unus malâ fide processit, non necessariò debeat dissolvi Matrimonium, sed quòd ille, qui bonâ fide processit, sit in possessione juris, ut etiam petat debitum, & consequenter alter sit in obligatione, ut reddat, & consequenter, quòd possessio juris ad usum secundi Matrimonii possit esse, quamvis sit certa possessio valoris pro primo Matrimonio, & non sit certum sed dubium, quòd illud primum 313.

primum Matrimonium deseÿrit. 2. Multò magis, si uterque bonâ fide processerit, erit possessio juris pro utroque ad petendum & reddendum debitum. 3. Possessio juris pro licito usu Matrimonii non necessariò fundatur in positiva probabilitate de valore, nam Cap. *Dominus*, dicitur mansisse dubium de morte prioris mariti, unde gratis dicitur, quòd bona fides in hac materia non juvet, nisi ubi est talis positiva probabilitas pro valore, nam jus ad usum hìc fundatur in secundo Matrimonio bonâ fide inito & existimato valere.

314. §. 7. Ad rationes in oppositum allatas patet responsio, nam est latum discrimen inter Matrimonium contrahendum, quod ante habitam certitudinem de morte prioris conjugis illicitè contrahitur, uti patet ex Cap. *Dominus*. Et quamvis primum Matrimonium sit in certa possessione valoris, & nullum sit positivum probabile argumentum pro valore secundi, est tamen pro illo secundo bonâ fide inito, & tamdiu continuato, possessio, quantùm est necesse in ordine ad licitum ejus usum.

315. *Q. 50. An usus Matrimonii ex metu gravissimæ infamiæ vel mortis sit licitus conjugi, qui scienter, vel saltem ignoranter contraxerit Matrimonium cum impedimento dirimente, quod tam citò removere non potest.* ℞. Affirmant *Magister, Hugo à S. Victore, Hostiens.* Idem dixerunt *Henriq.* & alii, saltem tum, si Judex compellat ad reddendum debitum, quia tum videtur tolli impedimentum: sed oppositum est certum, uti tenent reliqui cum *Aversf.* q. 11. f. 3. Et ratio est, quia cùm Matrimonium sit nullum, copula certò erit fornicaria; nec ignorantia impedimenti, aut metus mortis, qui tunc est, eum possunt reddere habilem ad contrahendum, uti constabit ex dicendis n. 526. Nec Judex dispensat, sed tantùm ex errore sibi invincibili supponit abesse impedimentum.

316. *Q. 51. An steriles, item illi, qui post Matrimonium facti sunt eunuchi aut impotentes, licitè teneant usum Matrimonii, tangant se &c.* ℞. §. 1. Quoad steriles, affirmat cum communi *Busenb* quia capaces sunt copulæ seminalis, & per accidens est, quòd non sequatur generatio. Et idem de senibus decrepitis dicam nu. 791. Poteŝtque de sterilitate fœminarum videri *Zachias* l. 3. tit. 1. q. 7.

317. §. 2. Si quis post Matrimonium fit factus eunuchus, docent *Tolet. Perez, Sanch.* l. 7. d. 102. nu. 16. *Gob.* n. 606. *Krim.* n. 1280. & alii licitum esse illi reddere & petere debitum, quia jus habet ad actum conjugalem, uti & tum, quando scit se esse sterilem, aut uxorem ita gravidam, ut non sit conceptura, copula autem illa adhuc servit illi ad remedium concupiscentiæ, qui est finis secundarius Matrimonii, & per accidens est, quòd non emittat semen prolificum. Oppositum tenent *Ledesm.* & *Dicast.* quia cùm non emittat verum semen, copula illa non est apta generationi, ergo illicita, secundùm dicenda n. 789.

318. §. 3. Quando post Matrimonium supervenit impotentia seminandi intra vas, illicitum est tentare copulam, si autem sit spes, licitum est, etiam ad quoscunque annos, quamdiu spes manet, & quamvis semen per accidens communiter effundatur, *Sanch.* l. 9. d. 17. à n. 18. *Gob.* tr. 10. n. 591. *Spor.* num. 122. Esse autem licitum tentare copulam, etiam usque ad triennium, quando dubium est de impotentia vel antecedente vel subsecuta post Matrimonium, dicetur à n. 787.

319. §. 4. Si alterutri conjugi superveniat impotentia sine spe copulæ, putant *Sanch.* l. 9. d. 17. n. 21. & *Aversf.* q. 21. f. 8. licere illis tactus: sed quid tenendum sit, colligetur ex dicendis à nu. 339. est enim duplex sententia satis probabilis circa hoc.

320. *Q. 52. An sint aliqua tempora, quibus actus conjugalis specialiter sit illicitus.* ℞. Colligetur ex seqq. §. 1. Specialiter prohiberi die, quo conjuges benedictionem Matrimonii susceperunt, videntur asserere aliqua Concilia particularia apud *Rayn.* in Heter. tom. 16. f. 1. pu. 14. n. 35. quia reverentia videtur exigere, ut quo die corpora benedicta sunt, non dehonestentur eo actu. Oppositum probabilius tenet cum communi *Rayn.* actus enim ille est honestus, & potest esse meritorius: benedictio autem physicè transit, & sicut moraliter tantùm existens cras non impediet illum usum, ita nec hodie.

§. 2. Per se loquendo licitum esse die Communionis habere usum Matrimonii, dictum est l. 6. p. 1. n. 550. ℞. 1. Et ea, quæ can. 1. & seqq. causâ 33. q. 4. referuntur ex *S. Hiero.* de abstinendo die Communionis; ex *S. Aug. S. Th.* in suppl. q. 64. a. 5. aliisque apud *Tiraq.* ad l. 15. connub. à n. 112. de abstinendo diebus festorum & processionum; ex *S. Ambr.* diebus jejuniorum &c. *Scot. Navar. Henriq. Sanch. Con.* aliique plurimi cum *Aversf.* q. 21. f. 6. dicunt esse consilii, & talia, quæ *sub forma prohibitionis dissua leantur*, uti in simili notat *Gloss.* ad Cap *Ad ejus.* 4. dist. 5. vel dicendum est per accidens ideo peccari, si pietas debita per hoc impediatur. V. *Rayn.* nu. 40. in fine. 321.

§. 3. Tempore fluxûs, qui omni mense regulariter accidit fœminis, illicitam esse copulam, docent *S. Th. Gabr. Turrecr.* & alii, nam Cap. fin. dist. 5 dicitur: *cum in consuetis menstruis detinentur uxores, viris suis misceri prohibentur.* Et id prohiberi sub mortali, tenent *Scot. S. Bonav. Rosell.*; sub veniali, *S. Anton. Caj. Sot. Bonac.* quia teste *Boudevv.* p. 2. q. 15. est periculum aliquod infectionis viri & prolis monstrosæ gignendæ. Attamen occurrente justâ causâ v. g. ob periculum incontinentiæ, nullum, per se loquendo, esse peccatum, docent *Nav. Sanch. Pont. Con* & alii cum *Aversf.* q. 21. f. 6. nam suprà Cap. fin. tantùm refertur prohibitio antiquæ legis, quæ nunc non obligat, periculum autem infectionis vel monstrositatis rarum est. Et huic proli simpliciter melius est esse quàm non esse. Imò *Ludov. Guyon* in variis lection. l. 3. c. 22. fusè contendit sanguinem menstruatum nihil maligni habere: Deum autem prohibuisse coitum cum menstruata, eò quòd sanguis menstruus nimiùm crudus & frigidus, esset in matrice impediturus generationem. Suadendum tamen omnino est exspectari post menstrua, quod tempus Medici notant esse aptissimum generationi, ob expurgatum & reclusum uterum, ideoque difficulter concipientibus suadent tum coitum. 322.

§. 4. Quando alteruter conjux laborat gonorrhæâ, id est, profluvio seminis, quod effluit involuntariè & sine ulla imaginatione, soletque in mulieribus esse fluor albus, tunc tenentur abstinere, quia sunt in proximo periculo tabis & mortis, nisi sistant profluvium, ergo peccant magis irritando, *Boudevv.* suprà. Si tamen morbus diu duraret, & esset proximum periculum incontinentiæ, præstaret mederi animæ quàm corpori: quod magis admittit *Sanch.* n. 9. si vir fluxum seminis patiatur. 323.

§. 5. Quamvis absit periculum abortûs, quod communiter abest, tamen copulam esse illicitam, quando mulier est gravida, videntur docere *SS. Ambr. Aug. Isid.* apud *Sanch.* l. 9. d. 22. n. 2. & apud *Rayn.* in Heter. tom. 16. f. 1 pu. 14. n. 40. speciatim *S. Hieron.* relatus Cap. *Origo* 5. causa 32. q. 4. Attamen non esse mortale docent *S. Th. Alb. M.* & Doctores omnes, teste *Sanch.* n. 3. Esse autem veniale, tenent plerique, sed *Sanch.* n. 6. & *Aversf.* q. 2. f. 6. concludunt cum aliis, per se loquendo, nequidem veniale esse, quia Matrimonium etiam est in remedium concupiscentiæ, cùm autem uxores magnâ temporis parte gravidæ sint, nimis periculosum esset sub peccato obligari tanto tempore abstinere. 324.

§. 6. Statim post partum coire, antequam mulier 325.

physicè

physicè purgata fit, putant aliqui cum *Boudevv.* suprà esse mortale, quia vel non concipiet, sed solvetur vis retentrix omnis cum gravissimo periculo uxoris, vel concipiet, & constrictus uterus pessimos humores continebit, erupturos in gravissima incommoda. Alii dicunt esse veniale tantùm, quia non credunt subesse tanta incommoda: *Sanch.* n. 11. & alii cum *Aversf.* q. 21. s. 6. concludunt, si nullum mulieri immineat grave incommodum, nullum fore peccatum, quod enim communiter additur ex Cap. fin. dist. 5. *Nisi purgationis tempus prius transierit, mulieres viris suis non debent admisceri*; id consilii esse notant *Aversf.* & alii. Attamen planè dissuadendum est, & credendum Medicis in sua arte peritis, quòd inde eveniant incommoda uxori.

326. §. 7. Dum mulier lactat, copulam sub mortali illicitam putàrunt aliqui, sed etiam tum licitam esse, habet communis cum *Sanch.* n. 15. *Pont. Aversf.* suprà, nisi per hoc redderetur impotens lactare, nec posset aliter nutrire prolem, nam quod habetur Cap. *Ad ejus* 4. dist. 5. ut abstineant à concubitu mulieris, quamdiu lactat, censendum est esse consilii, hinc *Glossa* ibidem etiam notat aliquos exponere, quòd talia sub forma prohibitionis dissuadeantur. Attamen quia plures Medici dicunt lac per hoc fieri perniciosum proli, meritò dissuadetur; & ideo etiam Nobiles, qui petunt nutrices pro prolibus suis, solent quærere viduas, aut si admittant uxoratas, monere solent, ut abstineant à commerciis maritorum.

327. §. 8. Notat *Sanch.* l. 9. d. 24. n. 4. statim post prandium habere copulam, nocere valetudini, retulitque Medicus virum in phthisin incidisse, quia solitus erat post prandium convenire uxorem: quod si ita est, uti illicitum est sibi accersere morbum lethalem, ita & habere usum conjugalem, qui talis morbi sit causa.

328. Q. 53. *Quid præterea sit addendum circa peccata conjugum.* R. De his multa habet *Busenb.* relatus l. 3. p. 1. n. 708. & præter hucusque dicta adde sequentia.

§. 1. An peccet ille, qui cum constituto in peccato contrahit Matrimonium, dixi l. 6. p. 1. nu. 147. Qui autem Matrimonium contrahit in statu peccati mortalis, peccat duplici novo mortali, uno, quia indignus ministrat hoc Sacramentum, altero, quia indignus suscipit, uti explicavi l. 6. p. 1. n. 93. & p. 2. n. 1119. quidquid contradicant *Rayn.* in Heter. tom. 16. s. 1. p. 14. n. 4. aliique cum *Aversa* q. 2. s. 2. Quod valet, quamvis per procuratorem, litteras vel nuntium contraheret. An verò ille, qui scienter contrahit Matrimonium invalidè, v. g. propter impedimentum dirimens, peccet peccato sacrilegii vel alterius speciei, dicam n. 532. Quamvis autem fideles adulteri committant irreverentiam in Sacramentum, tamen l. 6. p. 2. n. 1120. dixi hoc peccatum propriè non esse sacrilegium, & satisfacere confitentem, si accuset se de adulterio. Venialiter tantùm peccare conjuges, si ob solam voluptatem habeant actum conjugalem, dixi n. 195.

329. §. 2. Peccat mortaliter conjux, qui in actu conjugali cum sua, vel desiderat aliam, vel etiam tantùm imaginatur, morosè se delectando in alia quasi præsente & carnaliter dilecta: si autem imaginatio & delectatio versetur circa aliam personam, non ùt carnaliter dilectam, id est, sine ullo affectu turpi, sed solùm ùt naturaliter delectantem ob naturalem pulchritudinem aut formam amabilem, idque ob honestum finem sese provocandi, aut ut proles formosior concipiatur, per se loquendo, nullum saltem mortale peccatum agnoscit *Sanch.* l. 9. d. 17. n. 6. etsi meritò fateatur rem esse plenam periculi, nec facilè permittendum & cautissimè consulendum, potiùs enim permittendæ sunt imagines, attamen non sacræ, nam has adhibere foret gravis irreverentia. Videri debent dicta l. 6. p. 2. n. 1052.

§. 3. Ex dictis l. 6. p. 2. à n. 1053. certum est committi adulterium, si conjux etiam consentiente suo conjuge peccet cum tertio. Ibidem dixi à n. 1055. si conjugatus peccet cum conjugata, esse duplex adulterium. Item si vir etiam cum propria uxore exerceat sodomiam &c. contrahi novam speciem explicandam in confessione. Quandonam autem peccetur per copulam conjugalem in loco sacro factam, dixi ibid. n. 1071. potestque videri *Sanch.* l. 9. d. 15. 330.

§. 4. *Arr.* De pecc. d. 47. n. 16. quamvis dicat oppositum esse probabilius, tamen putat valde probabile esse, quòd conjugato licita sit delectatio morosa de cogitata copula etiam cum aliena: sed tenendum est oppositum ex jam dictis, maximè cùm copula cum aliena sit objectum etiam respectu talis conjugati intrinsecè malum. V. dicta l. 5. n. 82. 331.

§. 5. Quamvis *Sanch.* d. 16. aliique multi cum *Aversf.* q. 21. s. 5. dicant non esse mortale, si conjuges non servent situm vel naturalem modum coëundi, v. g. si vir cognoscat mulierem à tergo, si vir sit succubus & mulier incuba, tamen alii gravissimi Authores dicunt istos duos modos esse mortalia, tum quia videntur graviter repugnare naturali honestati, tum etiam, quia communiter erit periculum dispergendi seminis: saltem fatetur *Sanch.* esse grave veniale, ideóque conjuges ita coëuntes esse graviter increpandos. An autem sit obligatio reddendi debitum conjugi sic petenti, dicam n. 356. Hoc notat *Boudevv.* p. 2. q. 15. & alii, si coitus fiat stando vel ex latere, rariùs esse periculum effundendi seminis, eò quòd non tam per influxum recipiatur in uterum, quàm per attractionem matricis, quæ se protrudat antrorsum, & sæpe avidius attrahat, quando est situs alius coëuntibus magis placens, unde si adsit aliqua justa causa, dicunt fieri posse sine ullo peccato, ideóque sterilibus quandoque suaderi à Medicis. 332.

§. 6. Si conjuges habeant ordinariam commixtionem corporum, sed studiosè contineant semen, *Silv.* & alii putant peccare, sed *Sanch. Dian.* & alii cum *Gob.* tr. 10. n. 592. *Aversf.* q. 21. s. 5. dicunt, si ab utroque absit periculum effundendi seminis, hoc se habere tanquam merum tactum, de quo postea dicetur. 333.

§. 7. Si viro in copula seminante uxor studiosè contineat semen suum, *S. Anton. Cajet. Palud. Henriq. Bonac.* & alii cum *Aversf.* suprà dicunt peccare mortaliter, quia semen mulieris vel requiritur ad generationem, vel saltem est utilissimum: Sed dubitant alii saltem de mortali, & *Gob.* suprà negat esse mortale, dummodo per hoc non intendat impedire generationem, nam sententia satìs communis est, semen uxoris non esse necessarium, neque statim mortale est omittere aliquid quod ad generationem magìs conduceret. 334.

§. 8. Docent *Zanard. Bonac.* q. 4. p. 6. n. 15. *Dicast.* d. 9. n. 9. *Homob. Sanch. Less.* aliique, quos referunt *Mendo* diss. 5. q. 18. & *Dian.* p. 2. tr. 17. R. 38. fœminam post copulam conjugalem, quam ipsa non consummaverat, posse per tactus seipsam provocare, ut seminet: addit *Baunius* etiam in eo casu licere viro eam provocare per tactus in uxore, ut semen emittat, quia hoc est copulam consummare, semen enim muliebre multum conducit saltem ad meliorem formationem fœtûs: Oppositum meliùs tenent *Texeda, Dian. Castrop. Mendo* suprà, *Burgh.* cent. 2. c. 46. qui addit, in operibus *Sanch.* contrariam opinionem deletam esse l. 9. d. 17. n. 9. & 10. *Lessium* quoque ita habere solùm in editione Parisiensi, non Antverpiensi: *Baunii* sententiam cœpisse malè olere apud S. Congreg. *Indicis*: Ratio est, tum quia seminatio mulieris non est necessaria ad generationem, tum etiam, quia fieret ob voluptatem post completum actum generationis, ergo esset mortaliter illicita. *Antecedens probatur*, quia si necdum censetur generatio completa, 335.

pleta, ergo soluta, quæ post copulam cum adolescente se ita provocaret & seminaret, non peccaret peccato distincto à copula, quod dicere non audent contrariæ sententiæ Authores.

336. §. 9. Peccat mortaliter uxor, si post copulam habeat talem motum vel situm corporis, ex quo scit oriri, ut semen è matrice effluat, *Sanch.* l. 9. d. 20. n. 3. An autem unquam liceat procurare expulsionem fœtûs saltem inanimati, dictum est l. 3. p. 1. à n. 823. Et rectè docent *Laym.* & *Gob.* t. 10. n. 618. nunquam esse licitum sumere pharmacum ad impediendam conceptionem prolis, etiamsi tantùm ideo sumeretur, ut uxor posset marito reddere debitum.

337. §. 10. *Nav. Silv. Lop. Cordub. Sa, Rodriq. Vega* & alii, ad quos inclinat *Pont.*, putant mortaliter peccare conjugem, si quando non est occasio vel voluntas habendæ copulæ cum sua conjuge, morosè delectetur de hac copula habita vel habenda, 1. quia venerea delectatio non est illi licita, nisi in ordine ad copulam, quàm tum habere non vult, vel non potest. 2. Quia tendit ad effusionem seminis extra vas. 3. Quia ob similes causas etiam illicitum est conjugi seipsum delectare in tactibus proprii corporis, uti n. 339. dicetur. E contrà non esse mortale probabiliùs tenent *S. Th. S. Anton. Gers. Caj. Med. Suar.* De pecc. d. 5. f. 7. n. 9. *Vasq. Laym. Sanch.* & alii plurimi cum *Dian.* d. 3. f. 4. R. 224. quia actus & delectatio sunt ejusdem rationis, ergo cùm actus sit eis licitus, & de objecto secundum se tali conjugi licito, quamvis tum non sit illi possibile, non ideo delectatio erit graviter illicita, maximè cum non adsit periculum effundendi seminis, uti supponitur. Nec simile est de tactibus proprii corporis, uti intelligetur ex dicendis n. 339. Et quamvis *Dian.* p. 2. tr. 17. R. 36. dicat ejusmodi delectationem morosam esse conjugi licitam, tamen multi cum *Aversf.* q. 21. f. 8. dicunt esse veniale, vel ob inordinationem aliam, vel saltem ob defectum justi finis.

338. §. 11. Conjux, qui ante vel in Matrimonio castitatem vovit, peccat, si incipiat tactus secum vel cum conjuge; item, si delectetur de copula licitè habita vel habenda, quia hæc sunt vel initium copulæ, vel saltem contra votum, *Castrop. Aversf.* §. *Sextò.* Docent tamen *Castrop. Dian.* p. 3. tr. 4. R. 224. & alii apud *Mendo* n. 150. delectationem de copula cum sua per accidens tantùm illicita, v. g. ob periculum abortûs, vel ob affinitatem, quæ supervenit, licere conjugi, quia talis delectatio videtur de se pertinere ad hoc conjugium: sed videtur loquendum secundùm jam dicenda.

339. §. 12. *Sanch. Busenb.* & alii apud *Mendo* n. 150. negant esse mortale, si conjux nolens coire, seipsum tangat propter voluptatem, absque periculo pollutionis. E contrà *S. Anton. Silv. Nav. Vasq. Salas, Sancius, Armill. Dian.* p. 3. tr. 4. R. 215. *Aversf.* q. 21. f. 8. §. *Tertiò*, dicunt esse mortale, quia conjux non habet jus sic utendi corpore in ordine ad voluptatem secum excluso altero conjuge explendam, sed tantùm habet jus in ordine ad copulam, vel saltem communicando cum conjuge, ergo hic actus non excusatur per conjugium, ergo manet de se mortaliter malus, sicuti esset extra conjugium, & sicuti corporis, ita istorum membrorum & spirituum usus non videtur esse licitus conjugi in præjudicium Matrimonii & alterius conjugis, ad quem ejusmodi tactus non referuntur, sed potiùs ex natura sua proximè & vehementer tendunt ad effusionem seminis extra vas.

340. §. 13. Ex dictis inferunt multi, hoc solùm videri esse licitum conjugibus, quod referri potest ad actum conjugalem, si enim eò referri non possit, putant ab omni peccato per conjugium non excusari, quamvis à mortali sæpe videatur excusari posse: Hoc autem solum dicunt referri posse ad actum conjugii, quod ad illum de proximo habendum aliquo modo conducit, uti conducunt ostensio amoris mutui, dispositio naturæ ad actum conjugalem. Et ideo *Tann.* De pecc. d. 4. q. 8. n. 140. *Herincx* De pecc. d. 7. n. 36. aliique dicunt tales tactus vel delectationes extra occasionem copulæ esse saltem venialia defectu justi finis, qui si absit, fatetur etiam *Sanch.* l. 9. d. 44. n. 21. esse venialia.

§. 14. Huc pertinet, quòd *Taberna* p. 2. tr. 1. c. 5. §. 1. q. 5. resol. 1. docuit: nempe, si actus conjugalis sit illicitus conjugibus ob aliquam circumstantiam extrinsecam, v. g. ob morbum, periculum abortûs, quamvis alii actus venerei tum exerciti sint veniales, dum illis deest debitus finis, tamen non ideo præcisè esse illis mortaliter illicitos. Et idem dicendum putavit in casu impotentiæ supervenientis Matrimonio. Hanc propositionem damnavit quidem Episcopus Attrebatensis 5. Maji 1703. attamen eam etiam docent *Cajet. Sotus, Lopez, Tolet. Medin. Ochag. Rodriq. Zanard. Angel. Ledesm. Angles, Fagund. Victor. Marchan. Graff. Rosell. Bonac. Sylvius, Wiggers, Manigart, Mastr. Alvar. Vivald. Sanch. Hurt. Con. Aversf. Bass. Fill. Dicast. Spor. Loth, Kellis. Herincx, Salmant. Dian.* quos omnes & alios plures adductis locis refert *Vindex Tabernæ* in Collectaneis pag. 47., dicuntque multi ex his Auctoribus, si actus tales sint in conjugibus semper peccata mortalia, Matrimonium fore proximam ac perpetuam occasionem damnationis æternæ, ideoque conjugibus illicitam fore omnem societatem conjugalem, utpote afferentem periculum proximum ejusmodi actuum, consequenter illos nunquam absolvi posse, cùm occasiones illas proximas non sint parati deserere: atque ex dictis colligitur omnino probabile esse actus tales in conjugibus de se non esse mortaliter malos. 341.

Obji. Status Matrimonii illos tantùm actus cohonestat, qui hìc & nunc censeri possunt usus conjugii, sed talis tactus vel delectatio non potest censeri usus conjugii, cùm ad eum, utpote hìc & nunc impossibilem, ordinari non possit, ergo. *R.* n. maj. alioqui nec licerent illis ulla oscula vel aspectus, nisi actu cogitarent coire, ergo omnino probabile est statum Matrimonii etiam cohonestare tales actus, quamvis non sint primarius usus Matrimonii, cum sint saltem secundarius. Et etiam probabiliter dicit *Aversf.* q. 21. f. 8. ejusmodi tactus de se reipsa ordinari ad copulam, non quasi non liceant, nisi inter eos, qui volunt & possunt habere copulam, sed quia non licent, nisi inter eos, quibus est licita copula, etiamsi habere nolint, aut hìc & nunc habere non possint.

§. 15. Si ob delictum vel impedimentum conjugi in pœnam prohibitum sit petere debitum, putant *Sanch.* & *Dian.* licitè petere tactus, quia pœna talis non debet extendi. Sed contradicit *Aversf.* f. 5. putans in ejusmodi dispositionibus cum copula simul intelligi tactus de se ad copulam ordinatos. 342.

§. 16. Si ad tactus inter conjuges prævideatur secutura pollutio, Doctores omnes, teste *Sanch.* l. 9. d. 45. nu. 33. dicunt esse mortale: atque idem est de osculis ejusmodi pollutiones causantibus. Putant quidem *Sanch. Fill. Zanard.* apud *Dian.* p. 3. n. 4. R. 217. conjuges per tales tactus & oscula non peccare mortaliter in his casibus; imprimis, si pollutio accidat patienti tactum vel osculum, deinde etiam petenti, si intendat copulam, & interim priùs erumpat pollutio, denique etiam, quando fit ad excitandum aut conservandũ amorem; rationem dant, quia sic dant operam rei licitæ, & pollutio sequitur prætèr intentionem. Sed sententiam illam meritò rejicit *Aversf.* §. *Verum.* cùm enim illæ actiones sint in materia venerea, & per se vehementer tendant ad effusionem seminis, si quis eas velit prævidens secuturam pollutionem, censetur etiam velle ipsam pollutionem. 343.

344. §. 17. Si conjuges per aspectus exponant se periculo distillationis, *Medin. Curiel, Zumel, Verricelli, Villal. Sanch. l. 9. d. 45. n. 41. Dian.* p. 3. tr. 4. R. 226. dicunt non esse mortale, quia humor ille non est semen, & delectatio illa honestatur per conjugium, potestque ordinari ad copulam: sed oppositum est probabilius, nam censetur intendi distillatio, quam intendere est mortale, cùm effundatur semen inchoatum, & reipsa talis distillatio sit inchoata pollutio, uti fatetur *Sanch.* n. 31.

345. §. 18. Si conjugati perfricent verenda circa vas præposterum absque periculo pollutionis, docent AA. 5. apud *Mendo*, n. 127. non esse mortale, qui consequenter dicunt, uti refert *Mendo* n. 141. si vir inciperet aut tentaret copulam in vase præpostero absque periculo pollutionis, & absque animo consummandi eam sodomiticè, non esse mortale, quia sunt meri tactus, qui inter conjuges non sunt mortalia; item, si absit periculum pollutionis, putant multi apud eundem *Mendo* n. 135. non esse mortale, si conjux membrum virile immittat in os uxoris, quia etiam hic est merus tactus, quem à culpa mortali videtur excusare status: sed primum esse mortale etiam in conjugibus docent *Sanch.* l. 9. d. 17. n. 5. *Fagund. Castrop. Mendo* n. 128. & alii, quia graviter repugnat honestati naturali, & per se non tendit, nisi ad copulam illicitam. Secundum autem dicit *Mendo* n. 137. etiam esse mortale, quia illa immissio in os est actio inchoativa copulæ, hanc autem inchoare in vase indebito est mortale. Et in praxi semper resolvendum est pro his sententiis rigidioribus, ne usus Matrimonii declinet tandem in abusus plùs quàm bestiales.

346. §. 19. Docent *Fill. Dian.* p. 3. tr. 4. R. 225. *Mendo* n. 134. & alii, oscula verendorum in conjugibus excusari à mortali: sed *Palud. Silv. Rodriq.* meritò contradicunt, eò quòd hoc videatur notabiliter repugnare honestati naturali, uti & alia, de quibus dixi l. 6. p. 2. n. 1038.

347. §. 20. Si conjux consentiente conjuge abrumpat cœptam copulam, dummodo absit in utroque periculum pollutionis, *Sanch.* l. 9. d. 19. n. 3. *Laym.* & *Dian.* R. 227. dicunt non esse mortale, esse tamen veniale, si fiat sine causa, & addit *Sanch.* frequenter esse mortale ob periculum dispergendi ab alterutro seminis.

348. §. 21. Gravius est, si conjugata cognoscat duos solutos, quàm si conjugatus duas solutas, 1. quia ordinariè impeditur generatio ex confusione duplicis seminis. 2. Quia vergit in præjudicium prolis, cùm sit incertum, cui sit assignanda. 3. Quia majora sequuntur incommoda, v. g. ratione alimentationis vel hæreditatis, quæ si præberetur simul spurio, fit injuria legitimis. *Az. Fill. Bonac.* q. 4. pu. 15. n. 4.

349. §. 22. Ad evitanda multa peccata juvabit, si vir consideret illa, quæ notat *Petr. Greg. Tholosanus* in Syntaxi artis mirabilis l. 23. c. 3. nempe 1. meminerit uxorem suam sibi sociam à Deo datam, ut non viliùs, ùt ancillam habeat, non magnificentiùs ùt dominam, siquidem ex latere, non capite facta. 2. Servet uterque tori fidem. 3. Sit uxori & liberis vivendi exemplum. 4. Nunquam metum incutiat uxori sine verecundia & aliqua reverentia, peccata modica ignoscendo, nam pati sine verecundia ad meretrices pertinet, & metus cum odio tyrannum potiùs in domo, quàm maritum facit. 5. Ea præsens vir faciat & dicat, quæ eodem absente uxorem moneant multò sibi commodiorem virum præsentem absente. 6. Tria semper abscondat ab uxore maritus, thesaurum vel ejus finem, Veneris postremæ impotentiam, consilia rerum non domesticarum. Bene dixit *Inn.* III. Papa de contemptu mundi l. 1. c. 6. tria sunt, quæ non sinunt hominem in domo permanere, fumus & stillicidium & mala uxor. *Ennius* eas ferè fœminas ait incolumi pudicitiâ esse, quæ statâ, id est, mediâ quâdam formâ essent, *Aulus Gellius* in noct. Atticis. l. 5. c. 11.

Quandonam peccet uxor, si in necessitate non subveniat conjugi, colligitur ex dictis l. 3. p. 1. à n. 719. & 731. An vir peccet percutiendo uxorem, dixi ibid. n. 734. Quandonam peccet conjux usurpando vel malè utendo bonis alterius conjugis, aut etiam communibus, quæ vel ad Matrimonium contulerunt, vel in eo acquisiverunt, dixi ibid. à num. 1017. Plura circa usum licitum aut illicitum Matrimonii addentur à n. 352. 391. ubi plura addentur de redditione & petitione debiti.

Q. 54. *Quid addendum sit circa peccata viduarum.* 350.

R. §. 1. Viduis illicita est delectatio venerea, aut etiam sensibilis de copula præterita, ad eum modum, quo n. 151. dixi, sponsis illicitam esse delectationem in copula futura. Et ratio est eadem, quia actualis copula est illis nunc illicita, ergo etiam delectatio venerea vel sensibilis in illa intentionaliter præsente, cùm hæc delectatio sit non tantùm de objecto illis nunc illicito, sed etiam per commotiones venereas naturaliter concomitantes sit quædam inchoatio copulæ actualis, quæ viduis illicita est, *Nav. Suar.* De peccatis d. 5. s. 7. n. 12. *Vasq. Sanch.* l. 9. d. 47. n. 7. *Spor.* n. 42.

§. 2. Si in viduis sit tantùm rationalis approbatio copulæ habitæ, vel rationalis complacentia, sive gaudium de aliquo honesto effectu ex illa secuto, v. g. de tali prole genita, nullum est peccatum, non enim tenentur reprobare vel detestari tales causas licitè positas, aut effectus bonos ex iis secutos: neque hi actus manentes in superiore parte animæ, per se loquendo, solent commovere spiritus venereos, aut ad copulam tendere. *Dixi*, si &c. nam licèt talis delectatio rationalis, quæ consistit in tali volitione approbativa, absolutè possit esse sine delectatione sensitiva, tamen homini ad delectationes venereas prono etiam tales cogitationes vel delectationes rationales plerúmque periculosæ erunt, uti notant Auctores cum *Gob.* tr. 10. num. 675.

ARTICULUS II.

An actus conjugalis sit præceptus & debitus.

RESP. I. Etsi conjuges nullâ lege obligentur ad usum Matrimonii, tenentur tamen per se ex Justitia sibi reddere debitum, si alter ab altero expressè vel tacitè, verecundiâ scilicet òbstante, petat. Ratio prioris est, quia non tenentur uti suo jure. Ratio posterioris sequitur ex natura contractûs mutui, *S. Tho. in 4. d. 32. q. 1. a. 2. &c. communiter ex 1. Cor. 7. Unde resolves.* 351.

I. Neuter tenetur, per se loquendo, ad petendum debitum, etsi per accidens aliquando teneatur, vel ex charitate, v. g. ad avertendum periculum incontinentiæ imminens conjugi, *Perez d. 50. s. 2. nu. 4.* & 5. vel ex justitia legali, eò quòd salus publica periclitetur, nisi proles nascatur.

II. Conjuges tenentur ad cohabitationem, nec potest alter ab altero invito diutiùs abesse, sine necessitate: quia hæc obligatio sequitur ex obligatione reddendi debitum, *Sanch. l. 9. d. 4. Kon. d. 34. d. 2. n. 19. Perez n. 3.*

III. Peccat mortaliter, qui conjugi seriò & instanter petenti debitum negat, quia est res gravis, & debetur ex justitia: intellige, nisi petens precibus, aut aliâ ratione honestâ averti possit, & petitio non sit immoderata, (nam si sæpè petenti semel vel bis negetur, citra periculum incontinentiæ,

videtur

videtur esse tantùm veniale, ob levitatem materiæ; & aliquando, si nimis immoderatè & justo, sæpius petat, nullum, secundùm *Perez s. 4.*) nec sit alia justa causa negandi, *Bon. q. 4. p 1.* ex *Sanch. Fill. &c.* justam autem (secluso periculo incontinentiæ utriusque) esse censet *Perez n. 6.* si plures nascantur filii, quàm possint alere.

IV. Peccat graviter vir vel mulier, si se impotentem reddat, etiam mediis aliàs licitis, v. g. jejuniis, &c. invitâ comparte; imò si aliter non possit reddere debitum, licitè non observat jejunia Ecclesiæ, sicut & uxor, si notabiliter iis fiat deformior, *Bon. l. c. Sanch. d. 3. n. 11.* Regin. Kon. *Fill. n. 306. &c. Perez s. 2.*

V. Conjux tenetur reddere debitum, quamvìs illicitè petenti, si redditio hìc & nunc non sit illicita, v. g. petenti voluptatis causâ, vel ligato castitatis voto, vel die festo, &c. *Vid. Sanch. d. 6. Pont. l. 9. cap. 3. Kon. dub. 6. Perez s. 5.* quia malitia alterius non dat illi jus negandi, quod suum est. Non tamen tenetur reddere petenti, sine gravi causa, modo innaturali, vel loco publico, vel sacro, &c.

VI. Non tenetur reddere, 1. si alter alteri debitum remiserit, v. g. si consensu mutuo voverint castitatem, vel authoritate publicâ celebrârint divortium. 2. Si petens sit amens; quia talis non est capax usûs dominii, nec petit cum ratione & humano modo. Quod etiam valet in ebrio. Simpliciter tamen utì petere, ita & reddere licet tam ebrio, quàm amenti, nisi esset periculum fœtûs enecandi, *Navar. cap. 16. Sylv. Lay. l. 5. t. 10. p. 3. c. 1. n. 9.* 3. Si alter mœchatus sit; quia frangenti fidem, fides frangitur eidem: nisi tamen ipse quoque sit adulter vel causa adulterii.

VII. Etsi is, qui Matrimonio contracto sciens, prudens, voluntariè, cognovit consanguineam uxoris in primo vel secundo gradu, non possit petere debitum, tenetur tamen reddere. Idem est de eo, quia insciâ comparte vovit castitatem, post Matrimonium consummatum. Si tamen antè vovisset, videtur obligari ad ingressum Religionis, saltem primo bimestri: (nisi tamen Matrimonium consummaverit) imò etiam post, si uxor consentiat, de quo plura *vid. Layman. n. 10.*

Resp. II. Conjux non tenetur reddere debitum, si inde grave damnum vel periculum sibi vel proli meritò timeat, *Perez s. 4. Unde non tenetur sequentibus casibus.*

I. Si illud petat maritus morbo contagioso laborans, v. g. gallico, peste, leprâ, &c. (nisi tamen hæc ante Matrimonium fuerit cognita & non sit nimis gravis) *Bonac. q. 4. p. 1. n. 8. Perez, Sanch. d. 14. Laym. c. 1.*

II. Si petat ab uxore laborante febri vel alio morbo, cui copula noceret, *Bon. nu 4.* ex *Sanch. &c.* Item *Perez l. c.* aut ùt quidam volunt, tempore menstrui, *Bonac. p. 3. n. 11. & p. 6. n. 10.* contra *Sanch. Hur. Perez d. 49. s. 3.* aut cùm uxor est gravida, & ex redditione periculum mortis (vel etiam abortûs) probabile timetur proli jam conceptæ. Imò tunc nec petere, nec reddere licitum est, ùt per se patet, ait *Laym. n. 7.* & esse mortale, dicit *Perez s. 3.* (addens ex *Sanch. Kon. & Hurtad.* cessante periculo prolis, usum Matrimonii licitum esse) aut si non possit uxor edere fœtum, nisi mortuum, *Bon. p. 1. & 2. nu. 14.* (*Laym.* tamen *cap. 7. nu. 7.* dicit eo casu licere reddere, imò & petere: quod *Bon. l. c.* concedit, si fiat ob periculum incontinentiæ) aut non possit edere, nisi cum præsenti periculo vitæ, *Bonac. n. 7. Laym. n. 6.* Quod tamen ad vitandam incontinentiam, aut alia gravi ex causa, eam posse permittere & debitum reddere, insinuat *Laym. l. c.* ex *Sanch. l. 7. d. 102. n. 11.* Denique propter grave periculum mortis (non tamen propter ordinarios dolores partûs) potest conjux negare debitum, etiamsi in altero esset periculum incontinentiæ, *Sanch. Præp. Palaus, Dian. p. 6. t. 7. R. 64. & p. 9. t. 7. R. 4.*

III. Si alter debitum exigat innaturali modo; nisi tamen ex negatione timeantur graviora mala, v. g. rixæ, odium, incontinentia.

Quæres. An aliquando liceat impedire prolis generationem.

Resp. Possunt quidem conjuges ex gravi causa aliquid facere, ex quo per accidens sequatur effusio seminis, peccant tamen, si in usu Matrimonii, vel post usum, faciant aliquid, quo impediatur conceptio, aut semen conceptum rejiciatur. Ratio prioris est, quia non impeditur generatio, ne quidem indirectè, sed tantùm permittitur, ut non fiat, quod licet ex causa rationabili. Ratio posterioris, quia agunt contra fidem & finem principalem Matrimonii: Unde tales non excusat paupertas imminens aut periculum ex partu. *Unde resolves,*

I. Licitè interrumpitur actus conjugalis, etsi ex naturæ concitatione secutura sit pollutio, dummodo sit justa causa interrumpendi, v. g. si ex continuatione immineat periculum morbi vel mortis ab hoste, vel aliquis alius interveniat. *Vid. Perez d. 49. s. 9*

II. Peccat probabiliter fœmina, quæ in usu Matrimonii animum aliò distrahit, ne natura excitetur; venialiter tamen, ùt *Perez n. 7.* docet ex *Sanch.*

ADDENDA.

QUæst. 55. *Quandonam debitum licitè reddatur conjugi illicitè petenti.* ℞. Hìc variè loquuntur Authores, utì refert *Avers.* q. 21. s. 7. §. *Septimò*, & constabit ex jam dicendis. 352.

§. 1. Quando petens tantùm venialiter peccat, *Sanch.* l. 9. d. 6. n. 6 absolutè dicit, alterum sine peccato reddere, si aliàs esset offensurus, quia hæc causa censetur excusare cooperantem, quod verum videtur, si posset aliter licitè petere, utì si petat ob voluptatem, ad cavendam offensam reddere potest, quia posset ex alio fine honesto petere.

§. 2. Quando petere est mortale tenens se ex parte petentis, utì si petens habeat votum castitatis, vel aliud novum impedimentum, alterum posse & teneri reddere docent *Adr. S. Anton. Henriq. Sanch.* l. 5. d. 11. n. 2. *Castrop. Perez, Busenb.* relatus l. 2. n. 250. *Viva* ad prop. 9. *Inn.* XI. n. 14. quia sicuti si quis contra votum suum repetat depositum, teneor reddere, quia malitia petentis non tollit jus, quod habet ad rem aliunde suam, ita etiam hic, cùm actus ille secundùm se sit licitus, & tantum illicitus ex circumstantia petentis, ergo videtur retinere jus suum, secundùm Regulam de cooperatione l. 2. à num. 250. explicatam, quòd ille non peccet, qui ex justa causa cooperatur actui, quem alter ex sua tantùm culpa facit malè. E contrà nec teneri, nec posse in tali circumstantia reddere, docent *Rich. Silv. Comit. Pontius* l. 10. c. 3. *Krimer* à num. 819. & alii, quia petens hìc & nunc non potest talem actum licitè facere, & per votum vel novum impedimentum amisit usum sui juris, cùm non possit habere jus ad peccandum, ergo non est licitum illi cooperari, Regula enim de cooperatione l. 2. à n. 255. & l. 6. p. 1. à n. 209. explicata tantùm dicit licitè fieri cooperationem, quando alter hìc & nunc posset modo licito ponere talem actum, cui cooperor. Et hæc secunda sententia videtur probabilior; suadèt autem rectè *Aversa* q. 10. s. 4. ut ille, qui prævidet petendum, petat ipsemet, & tum poterit uterque licitè talem actum habere. 353.

§. 3. Si petens per suam culpam amiserit jus peten- 354.

di, quia v. g. per incestum contraxit affinitatem cum conjuge, conjux non tenetur reddere, *Sanch.* n. 8. Imò S. *Th.* aliique gravissimi AA., quos refert *Sanch.* n. 11. docent peccare innocentem, si reddat, quia cùm justè negare possit, secundùm dicenda n. 375. si non negat, videtur non tantùm consentire in peccatum ipsius, sed etiam cum impedimento per novam affinitatem contracto, sine ulla necessitate coire, quod videtur illicitum. Oppositum tenent *Sanch.* n. 12. & *Dian.* p. 9. t. 8. R. 32. quia quamvis negare posset, tamen si reddat, per hoc non videtur formaliter cooperari peccato, vel illicitæ petitioni alterius, sed tantùm actui de se licito, ad quem jus habet, & cujus usu privari non debet ob crimen alterius, & ideo Cap. *Transmissæ*, & Cap. *Tuæ* De eo, qui cognov. consanguin. dicitur, quòd affinitas post Matrimonium contracta ei conjugi officere non debeat, qui iniquitatis particeps non fuit, officeret autem, si peccaret reddendo, & si semper teneretur primus petere. Utraque sententia est probabilis, sed prima videtur probabilior. *Aversf.* tamen q. 17. s. 3. tenet cum secunda, si postquam innocens monuit nocentem, ut abstineat, non possit sine gravi suo incommodo id illi persuadere: tùmque iterum rectè suadet, ut ipsemet innocens petat debitum, quia nocens tum poterit sine peccato reddere.

355. §. 4. Quando petere est mortale ob circumstantiam tenentem se ex parte ipsius actûs copulæ, uti si petatur in loco sacro, vel cum periculo pollutionis, abortûs &c. tum etiam reddere est mortale, quia tum fit formalis cooperatio ad actum de se malum, *Sanch.* n. 16. *Spor.* suprà.

356. §. 5. Si conjux ob majorem voluptatem, quæ secundùm dicta n. 295. fit venialiter mala, petat debitum situ vel modo non consueto, *Armill. Palat. Henriq.* & alii apud *Sanch.* n. 1. dicunt, alterum conjugem non teneri reddere, tum quia non petitur modo debito & naturali, tum etiam, quia non habet jus ad peccandum, secundùm dicta n. 353. Contradicunt tamen *Pontius*, *Escob. Sanch.* l. 9. d. 16. n. 8. quia cùm secundùm dicta n. 352. licitè possit reddere, videtur teneri, si bonis verbis non possit adducere ad abstinendum, vel ad aliter coëundum, nec censebitur formaliter cooperari ejus peccato, quia posset hìc & nunc aliter licitè petere. Et secundùm Regulam jam datam putàrunt aliqui, si vir nolit seminare nisi extra vas, uxorem non teneri quidem, attamen posse admittere talem imperfectam ejus copulam 1. quia habet jus ad copulam; quòd autem vir non faciat, uti deberet & posset, est ejus solius culpa, ad quam non censetur uxor, nisi materialiter cooperari, eo modo, quo petens Sacramentum ab illo, qui ex sua culpa ministrabit indignè, non censetur ejus peccato formaliter cooperari, secundùm dicta l. 6. p. 1. à n. 211. Opponunt quidem priores Authores, *non esse annuendum, sed resistendum desiderio peccantis*, Cap. *Negligere*, 2. q. 7. Cap. *Animæ*, 22. q. 5. nam petenti etiam rem suam in grave damnum corporale proprium vel alienum, non est annuendum, ergo multò minùs in spirituale damnum, ergo etiamsi posset aliter petere, si aliter non petat, negandum est illi. Sed Authores illi respondent, ex textibus illis Juris tantùm probari, quòd si posset commodè adhiberi correptio fraterna, & impediri peccatum petentis, ad hoc esset obligatio, secundùm dicta l. 2. à n. 208. & notat *Sanch.* n. 5. De cætero, ubi impediri non potest sine incommodo, offensa, rixa, periculo incontinentiæ in petente, permitti potest peccatum, & cooperatio erit materialis tantùm, aut fieri debet, quod suadet *Aversf.* Ad rationem in contrarium, disparitatem dat *Sanch.* n. 17. quod nemo habeat dominium corporis proprii vel alieni: è contrà Deus homini reliquerit dominium morale circa bona animæ, quam reliquit in manu consilii ejus.

Q. 58. Quid specialiter sit notandum circa illum, qui ante vel in Matrimonio vovit castitatem, virginitatem, cælibatum, Religionem, sacros Ordines. 357. ℞. §. 1. *Gloss. Angel.* & alii, quos referunt *Sanch.* l. 9. d. 33. & *Mendo* diss. 5. n. 167. dicunt eum, qui vovit castitatem, peccare mortaliter in sola prima petitione debiti, quod probabile esse dicunt alii 6. Authores cum *Saa*. Imò aliqui cum *Tann.* & *Gob.* tr. 10. n. 618. putant eum, qui ante Matrimonium vovit castitatem, nequidem in prima petitione peccare mortaliter, saltem si petat post primum bimestre, quia votum videtur suspendi per Matrimonium initum, talis enim tenetur consummare Matrimonium & reddere debitum, redditio autem debiti æquè adversatur castitati, ac petitio. *Confirmant*, quia, qui vovit Religionem, si Matrimonium inierit, potest illud consummare, & post consummationem reddere ac petere debitum, nec tenetur stante Matrimonio tantùm rato transire ad Religionem, ergo & qui vovit castitatem. Sed absolutè dicendum est, quamvìs ille, qui castitatem vovit stante Matrimonio rato, non teneatur ingredi Religionem secundùm dicenda n. 360., attamen nunquam licitè petere debitum, ita S. *Th.* & 70. gravissimi Authores cum *Sanch.* n. 5. & *Mendo* n. 173. Ratio est, quia votum castitatis includit obligationem præcepti negativi, cùm vovens se obstringat ad abstinendum ab omni actu venereo, ergo votum Castitatis etiam in Matrimonio factum obligat semper pro semper quoad ea, quæ cum Matrimonio sunt compatibilia, compatibile autem est, non petere debitum, licèt non reddere, non sit compatibile. *Nec refert*, quòd hoc viro videatur difficile, itémque onerosum uxori, quæ verecundabitur petere, *nam* imprimis, si viro sit difficile, sibi imputet, & petat dispensationem. Deinde poterit vir reddere, non tantùm quando uxor petet expressè, sed quando ex signis, quæ inter conjuges sunt nota, advertet eam optare, uti paulò pòst dicetur.

§. 2. Qui vovit virginitatem, per hanc intelligens 358. continentiam à primo actu, quo virginitas amittatur, hac necdum amissâ peccat mortaliter ineundo Matrimonium, nec potest primâ vice petere debitum: attamen, secundùm dicta, potest reddere, & sic semel reddito debito, aut aliter etiam priùs amissâ virginitate, potest contrahere Matrimonium, reddere & petere debitum, quia cessat omnis obligatio illius voti non ampliùs implebilis: quandonam autem amittatur virginitas, dixi l. 3. p. 1. n. 917. E contrà si per virginitatem intellexisset continentiam ab omni actu venereo, reipsa vovisset castitatem, uti rectè *Sanch.* n. 7. & intelligitur ex dictis l. 3. p. 1. n. 561. deberetque de illo dici, quod de vovente castitatem. Et notant *Sanch.* & *Aversf.* q. 10. s. 4. in dubio præsumendum esse, quòd per virginitatem intellexerit castitatem.

§. 3. Qui ante Matrimonium vovit cœlibatum 359. vel sacros Ordines, peccat mortaliter, imprimis ineundo Matrimonium ex intentione consummandi: deinde etiam consummando, quia per primum vult se constituere, per secundùm se constituit in eo statu, ut votum explere nequeat, attamen consummato semel Matrimonio potest reddere & petere debitum, quia imprimis cœlibatus non est ipsi ampliùs possibilis, & votum illud non ineundi Matrimonium non erat votum absolutum abstinendi ab actu conjugali, sed tantùm, quasi conditionatum, suppositâ abstinentiâ ab ipso Matrimonio, S. *Anton.* & alii cum *Sanch.* n. 22. *Krim.* n. 1969. contra *Navarr. Cajet.* & alios. Deinde vovendo Ordines

dines sacros non vovit castitatem, sed tantùm statum, in quo vovenda esset castitas, sicuti non ideo tenetur ad Horas canonicas, sed tantùm ad statum, in quo teneretur ad Horas, si illum suscepisset. *Sanch. Laym. Krim.* n. 2128. Et idem est, si in Matrimonio rato voveret sacros Ordines, & postea consummaret Matrimonium: uterque tamen, soluto per mortem conjugis Matrimonio, vel etiam inducto justo divortio, tenetur adimplere suum votum, quantùm adhuc fieri potest. *Sanch.* suprà à n. 14. & d. 34. à n. 6.

360. §. 4. Qui ante vel post Matrimonium ratum vovit Religionem, peccat mortaliter ineundo illud animo consummandi, vel consummando, posset enim & teneretur ante illud consummatum Religionem ingredi, & votum suum observare: si tamen semel consummârit, postea potest & petere & reddere debitum, secundùm dicta n. 357. Qui autem antè vel post Matrimonium ratum vovit sacros Ordines, non potest resilire à Matrimonio rato, imò secundùm dicta n. 200. nequidem à sponsalibus, ut sacros Ordines suscipiat: Si quis verò ante vel etiam post Matrimonium ratum voverit castitatem, virginitatem, sacros Ordines, & alter conjux non consentiat, nec abstinere velit ab actu conjugali, docent *Alensis, Scot. Cajet. Nav.* aliique multi apud *Sanch.* l. 9. d. 34. n. 2. illum teneri ingredi Religionem, quia hoc ipsi licitum est, & ita potest illis votis suis satisfacere, ergo ad hoc videtur teneri. E contrà non ideo teneri ingredi Religionem, sed posse reddendo debitum consummare Matrimonium saltem post primum bimestre, docent *Sot. Henriq. Angel.* aliique cum *Sanch.* à n. 3. quia ita videtur statui in Extrav. *Joan. XXII. Antiquæ*, De voto, ubi insinuatur, talem renuere posse ingredi Religionem. Ratio autem est, quia sicuti ille, qui vovit aliquid donare, aut etiam solvere alteri, si id non possit obtinere, nisi vendendo se in servitutem alicui, ad hoc non tenetur, ita in nostro casu. Et ratio utriusque à priori est, quia cùm tale medium servitutis vel Religionis sit aliquid in se difficillimum, & excedens id, quod voverat, vovendo, non censetur voluisse se obligare ad tale medium excessivè difficilius & altioris ordinis.

361. §. 5. Eum, qui ante vel post Matrimonium ratum vovit castitatem, teneri saltem primo bimestri negare debitum, docent *Sanch.* l. 9. d. 6. n. 14. *Averf.* q. 10. f. 4. §. *Demum. Gob.* tr. 10. n. 629. & alii, cùm enim sine peccato possit negare, & sic eousque stare voto per medium non difficile sed ordinarium, non apparet, cur non debeat: Probabile tamen esse, quòd debitum reddere possit, tenent aliqui apud *Dian.* p. 11. tr. 5. R. 40. eò quòd status Matrimonii videatur quoad redditionem suspendere votum. An autem etiam ille illo bimestri negare possit debitum, qui omnino nihil cogitat de Religione ineunda, dicetur n. 420. ubi à n. 419. plura addentur de isto bimestri.

362. §. 6. Peccat, qui Matrimonium contrahit cum illo, quem scit habere unum ex prædictis votis, quia cooperatur huic sacrilego ejus contractui, potest tamen postea ab hoc exigere debitum. *Silv. Sanch.* l. 9. d. 33. num. 2. An autem peccet conjux si conjugi suo voto castitatis obstricto & illicitè petenti reddat debitum, dixi num. 353.

363. §. 7. Si quis post Matrimonium consummatum absque licentia conjugis voveat Religionem, aut sacros Ordines, intendens tunc implere, patet votum esse irritum, cùm sit de re illicita: si intenderit implere post mortem uxoris, vel obtento legitimè divortio, valet, & præsumendum est sic esse factum, si absolutè & simpliciter vovit, non præfiniendo tempus, standum enim est pro valore actûs, & delicta non præsumuntur, ita quoad omnia *Sanch.* l. 9. d. 35. à n. 11.

§. 8. Votum non petendi debitum, quod sine licentia conjugis, sive à viro, sive ab uxore emittitur post consummatum Matrimonium, est validum, quia neuter tenetur petere, & laudabile est abstinere, *S. Aug. S. Th. Sanch.* l. 9. d. 35. à n. 18. contra alios Similiter votum castitatis, quod tantùm obligat ad non petendum debitum, hæc enim est materia divisibilis, in quam cadit votum. *Sanch.* à n. 25. & colligitur ex Cap. *Quidam*, & Cap. *Placet*, De convers. conjug. valetque hìc, *si non valet, quod ago, ut ago, valet, ut valere potest*; Cap. un. De despons. impub. in 6. Hinc infert *Sanch.* n. 29. votum hoc etiam obligare ad non ineundum aliud Matrimonium, item ad abstinendum ab omni actu venereo extra Matrimonium, quia potuit, & censetur se voluisse ad ista obligare. 364.

§. 9. Si vir & uxor statim post Matrimonium ratum mutuo consensu voverint Religionem sub pacto, ut uterque ingrediatur, sed neuter sine altero, possunt post hoc consummare Matrimonium, quia non voverunt castitatem, nec per hoc impeditur ingressus in Religionem, quamvis mortaliter peccare possit ille, qui est in mora ingrediendi, & ita non implendi votum, *Sanch.* l. 9. d. 37. n. 5. E contrà, si ex communi consensu vir voveat sacrum Ordinem statim suscipiendum, & uxor juvenis castitatem, neutrum votum valet, etiamsi fiat ante consummatum Matrimonium, quia vir non potest ad sacros Ordines promoveri ex licentia uxoris manentis in sæculo, nisi hæc sit sexagenaria, & non suspecta de incontinentia. Et consequenter votum uxoris etiam erit irritum, quia erat respectivum ad votum viri, vovebat enim castitatem pro eo tempore, quo vir haberet sacros Ordines, uti suppono cum *Sanch.* n. 7. qui putat in utroque casu posse utrumque amicabiliter petere & reddere debitum, attamen neutrum posse exigere aut teneri reddere, quia mutuo illo consensu & pacto videntur sibi remisisse obligationem. Addit n. 8. si mutuo consensu & pacto vir voveat Religionem, & uxor sexagenaria nec suspecta de incontinentia castitatem, neutrum peccaturum, si petat aut reddat debitum, quia vir non vovit castitatem, & uxor eandem non vovebat, nisi vir profiteretur in Religione, uti iterum suppono: & quamvìs Matrimonium consumment, poterunt & debebunt sua illa vota implere. 365.

§. 10. Can. *Manifestum.* 33. q. 5. dicitur: *si quilibet eorum alterum à suo jure absolverit*, scilicet consentiendo ut castitatem voveret, *ad præteritam servitutem ipsum revocare non poterit.* Attamen qui consensit, ut conjux suus castitatem voveret, non ideo se privavit jure exigendi debitum, & ideo, si petat, tenebitur alter reddere, *Innoc. Abb. Sot. Nav.* & alii cum *Sanch.* l. 9. d. 36. à n. 4. contra alios; si tamen vir consensisset, ut uxor voveret castitatem omnimodam, hoc ipso concessit, ut uxor se voto obligaret etiam ad non reddendum debitum, hinc, nisi hoc votum irritaret, peccaret ab ea petendo debitum: an autem hoc votum irritare possit, dicetur n. 368. Quòd si voto non irritato peteret debitum, uxor teneretur reddere, nisi vir per pactum à se abdicasset jus justitiæ ad usum conjugii, tum enim uxor illicitè redderet, *Palud. Henriq. Sanch.* n. 7. & 11. Idem dicit *Sanch.* d. 37. n. 4. si vir priùs cum consensu uxoris, & postea uxor cum consensu viri castitatem vovisset, uterque seorsim, & absque mutuo pacto vel abdicatione juris, tum enim maneret in utroque jus justitiæ ad petendum, & consequenter maneret obligatio ad reddendum debitum etiam illicitè petenti. 366.

367. §. 11. Pactum mutuum inter conjuges non petendi nec reddendi debitum est validum, nulli enim fit injuria, & sicuti possunt mutuò vovere, ita pacisci: uterque tamen licitè poterit pactum illud remittere alteri, & ita petere ac reddere debitum, *quia*, ubi aliunde non advenit vinculum, *omnis res, per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur*, Cap. 1. de Regulis Juris, *Nav. Henriq. Sanch.* l. 9. d. 37. n. 19. Quòd si jurâssent stare pacto, & juramentum esset adjectum in favorem utriusque, ut manerent liberi ab obligatione reddendi, possent mutuo consensu illud remittere, secus, si ex pietate ad colendum Deum per continentiam, tum enim haberet se, sicuti si supervenisset votum castitatis, quod observandum esset. In dubio autem, quâ intentione jurârint, præsumendum pro causa pia, *Sot. Graff. Sanch.* n. 20.

368. §. 12. Dixi l. 3. p. 1. n. 493. cum communiore, quòd maritus non possit directè irritare vota uxoris, sed tantùm indirectè, & quasi suspendere, in quantùm præjudicant suo juri; qualiter uxor etiam viri vota potest suspendere. Putat quidem *Ills.* probabile esse, quòd uxor possit irritare votum viri de non petendo debito, sed ex dictis l. 3. p. 1. n. 504. oppositum est tenendum, aliter enim potest satisfieri juri uxoris, uti jam dicetur. Et de omnibus illis potest videri *Sanch.* l. 9. à d. 39. usque ad 44. fusissimè agens de irritatione quorumcunque votorum, quæ tam maritus quàm uxor emittit ante vel in Matrimonio, aut etiam in divortio &c.

369. §. 13. Maritus, qui sine consensu uxoris vovit, vel castitatem, vel non petere debitum, potest huic offerre actum conjugalem, si advertat eam optare, & præ verecundia non petere, quia tum censetur ea tantùm redditio, *S. Th.* in suppl. q. 64. a. 2. Imò id posset facere, licèt uxor consensisset in votum mariti, si adverteret eam alioquin fore in periculo incontinentiæ: nec tenetur suum votum manifestare, si prævideat, quòd ipsa ideo non sit petitura debitum, uti cum aliis docet *Sanch.* l. 9. d. 7. & in simili hæc omnia dicentur à n. 378. de incestuoso. De cætero dixi l. 3. p. 1. n. 560. votum ingrediendi Religionem emissum cum licentia conjugis irrevocabiliter cedentis juri suo, esse reservatum, uti & emissum sine licentia conjugis necdum consummato Matrimonio.

370. §. 14. Si uterque etiam communi consensu vovisset non petere debitum, & alteruter adverteret alterum indigere ob periculum incontinentiæ, possent, imò secundùm *Nav. Sanch.* l. 9. d. 7. n 11. & d. 37. n. 22. tenerentur sibi mutuò reddere debitum, quia per votum non petendi non voluerunt excludere usum reddendi ex justitia, vel saltem ex præcepto charitatis debitum. Aliud est, si communi consensu irrevocabiliter vovissent castitatem, valeret enim hoc votum, nec possent petere, *S. Aug. S. Greg. Alb. M. S. Anton. Nav.* aliique plurimi cum *Sanch.* l. 9. d. 37. n. 10. & 17. Imò dixi libro 3. p 1. n. 560. probabile esse tale utriusq; votum esse reservatum. Quòd si fierent obnoxii periculo incontinentiæ, aut etiam alteruter laberetur in fornicationem, non ideo possent per Judicem Ecclesiasticum compelli, ut redirent ad usum corporis, sed tenerentur, vel fortiùs resistendo vincere tentationes, vel petere dispensationem, *Sanch.* n. 22. addens n. 17. posse esse veniale, si prævisso tali periculo sic voveatur.

371. §. 15. Dispensatio in petitione debiti ob votum priùs editum, tantùm servit vivente conjuge, non autem post ejus obitum, tum enim non poterit de novo contrahere sine nova dispensatione, secundùm dicta l. 3. p. 1. n. 564. Similiter cum quo dispensatum est, ut cum voto castitatis aut Religionis contraheret, possetque etiam petere debitum, si post conjugium actum carnalem exerceat, aut etiam durante conjugio cum alia, quàm cum uxore sua, peccabit contra votum, quia tantùm dispensabatur respectu suæ, *Sanch.* l. 9. d. 33. n. 11. *Laym. Lohn.* An votum castitatis, cœlibatûs, Religionis &c. obliget eum, qui ita proclivis est in luxuriam, ut ipsi salubrius videatur inire Matrimonium, dixi l. 3. p. 1. n 481. An autem proles nata è conjugibus obligatis voto castitatis, professis in Religione, post sacros Ordines susceptos, sit legitima aut irregularis, dicam l. 7. c. 5. quando de irregularitate.

Q. 57. An conjux adulter vel incestuosus habeat jus ad copulam. ℞. §. 1. Est veluti pœna conventionalis Jure naturali & divino inducta, inquit *Sanch.* l. 1. d. 68. n. 4. ut frangenti fidem fides non servetur, ideoque si unus conjugum admittat adulterium, potest alter innocens ipsi negare debitum; quamdiu tamen id non rescit vel dissimulat, nihil excipiendo contrà, probabilius videtur cum *Caj. Sot. Sanch.* n. 4. *Fill.* tr. 30. n. 87. *Gob.* t. 10. n. 600. & aliis contra alios, adulterum ipso facto non amisisse jus petendi debitum, ideóque non posse quidem exigere tanquam debitum, attamen posse petere tanquam benevolè concedendum, quia non tenetur delictum suum prodere, nec pœnam talem primus in se ipso exequi; & quamvis dicatur privari ipso facto, intelligitur, si à conjuge innocente privetur. 372.

§. 2. Si pars innocens habeat sufficientem certitudinem de adulterio, quamvis juridicè probare non possit, potest negare debitum, nec ab adultero licitè cogitur ad reddendum, quia, uti dictum est, privatur ipso facto, id est, ad privandum hoc jure non requiritur sententia, sed sufficit sola innocentis voluntas, *Sanch.* l. 10. d. 12. n. 8. 373.

§. 3. Si pars innocens semel remiserit adultero hanc pœnam, postea non potest amplius negare ob idem adulterium, *Sanch.* l. 9 d. 6. n. 9. *Fill.* suprà. Si autem admiserit copulam vel signa amoris sine animo remittendi jus suum, sed intendens aliis vicibus negare, potest postmodum negare, & etiam accusare, *Sanch.* l. 10. d. 14. Si autem admiserit, abstrahendo ab eo, an remitteret, necne, docent *Nav. Sanch. Fill. Spor.* n. 284. non posse ampliùs negare debitum, vel accusare, eò quòd ista signa amoris voluntariè suscepta censeantur vera remissio: sed *Tamb.* meritò dubitat. V. dicenda n. 380. 374.

§. 4. Qui commisit incestum cum consanguinea uxoris in primo vel secundo gradu, in pœnam caret jure petendi debitum per Cap. 1. De eo, qui cognov. consang. *Si quis cum filiastra sua scienter fornicatus fuerit, nec à matre debitum petere, nec filiam unquam habere potest uxorem.* Et secundùm *Gloss.* in Can. *Nosse* 30. q. 1. ipso facto ante sententiam privatur eo jure. Poterit tamen uxor innocens petere debitum, uti habetur Cap. *Transmissæ*, Cap. *Discretionem*, Cap. *Tuæ*. ibid. An autem possit uxor incestuoso illicitè petenti reddere debitum, dixi n. 354. Et hanc pœnam non extendi, nisi ad incestum in secundo gradu, rectè contra alios probant *Sanch* l 9. d. 27. n 14. & *Aversi* suprà, quia est propter affinitatem ex copula illicita, quæ nunc extenditur ad solum secundum gradum. Ad incurrendam tamen eam pœnam non prærequiritur ulla declaratio criminis, imò sufficit occultus incestus, *Sanch.* d. 30. 375.

§. 5. Qui non scivit illam, cum qua coibat, esse consanguineam, aut putavit esse in remotiore gradu conjunctam, non incurrit eam pœnam, nam textus dicit, *si scienter*: putátque *Sanch.* l. 9. d. 32. n. 47. excusare ignorantiam etiam vincibilem & crassam, si non sit enormiter temeraria, vel affectata. Quòd si sciverit se committere incestum intra secundum gradum, sed non sciverit hanc pœnam esse illi annexam, putant *Laym. Dian. Bonac. Portel, Castrop.* tr. 2. d. 1. 376.

pu. 17. *Lohn. Burgh.* cent. 3. caf. 64. non impediri à petitione debiti, quia pœnæ novo Jure ab Ecclesia statutæ non incurruntur ab ignorante eas, uti cum communi *Sanch.* in Decal. l. 4. c. 22. maximè si pœnæ sint extraordinariæ, & illas reus in seipso teneretur exequi, uti hîc facere deberet. Oppositum probabiliùs tenent *Henriq. Pont. Perez, Sanch.* De Matr. n. 50. suprà, *Averſ.* q. 17. ſ. 3. sicuti enim secundùm dicenda n. 642. mulier occidens virum, ut cum adultero contrahat, incurrit pœnam criminis, quamvìs non sciverit esse annexam, quia impedimentum criminis non est mera pœna, sed simul inhabilitatio, ita & hîc incurritur inhabilitas ad petendum debitum ob contractum impedimentum novæ affinitatis.

377. §. 6. Uxor, quæ cognovit consanguineam mariti sui, coacta metu gravi cadente in constantem fœminam, secundùm *Sanch.* hìc l. 9. d. 31. *Pont. Perez*, non potest à marito petere debitum, quia ille metus non excusat à culpa, ergo nec à pœna: & sicuti metus à culpa non excusans participantem cum excommunicato etiam non excusat ab excommunicatione, ita hîc à pari. Oppositum tenent *Laym. Bonac. Lohn. Averſ.* q. 17. ſ. 3. *Burgh.* cent. 2. caſ. 52. quia universim vis aut metus gravis excusat à transgressione & contumacia contra legem ecclesiasticam, cùm non sit credibile benignam matrem velle obligare cum tanto rigore, pœnæ autem tales statuuntur tantùm contra transgressores & contumaces, utì docent, præter citatos, *Nav. Avil. Salas, Fill. Cõn.* Et hinc patet ad 1. rationem. Quod autem metus non excuset participantem cum excommunicato, inde est, quia quando metus incutitur in contemptum Ecclesiæ, utì fieri supponitur, quando quis cogitur perticipare cum excommunicato, metus non excusat à culpa aut pœna, utì dicam l. 7. n. 98. hoc autem non est in nostro casu.

378. §. 7. Si periculum sit, ne propter omissionem petitionis debiti, Matrimonium uxori nimis odiosum fiat, potest maritus incestuosus offerre uxori actum conjugalem, quoties ipsi videbitur honestum, vel quoties advertet id optare uxorem verecundam, aut alioquin futuram in periculo incontinentiæ: Ratio est, quia hoc petendi genus censeri potiùs debet redditio, ad quam tenetur, quàm petitio debiti, *S. Th.* & alii cum *Sanch.* l. 9. d. 7. Addit *Sanch.* n. 8. conjugem, cui prohibitum est petere, posse alteri manifestare suum impedimentum, ne suam petitionem exspectet, & ne reddatur ei Matrimonium onerosum.

379. §. 8. Quando conjux prudenter timet, ne, si non petat debitum, alter veniat in cognitionem sui criminis, & gravis inde discordia oriatur, petere potest debitum, & non urget hæc pœna, *Laym.* l. 5. t. 10. p. 3. n. 15. *Lohn.*

380. §. 9. Quamvis conjux innocens etiam sæpius debitum petierit ab incestuoso, non ideo censetur remisisse, aut amisisse jus imposterum ei negandi debitum: imò cùm hæc privatio juris petendi debitum non sit in favorem innocentis, sed in pœnam incestus, & ob affinitatem novam contractam, innocentem non posse hanc pœnam remittere, docent cum communi *Sanch.* l. 9. d. 6. n. 9. & *Aversa* suprà.

381. §. 10. Si uterque conjux commiserit adulterium, utrique licitum est petere & reddere debitum, quia delicta se compensant, Cap. penult. & ult. De adult. E contrà si uterque sit incestuosus, neutri licitum est petere, quia utrique imponitur pœna non petendi propter contractam affinitatem, *Abb. S. Anton. Nav. Silv. Aversa* q. 7. ſ. 3. *Sanch.* l. 9. d. 28. addens, neutrum etiam posse reddere alteri illicitè petenti, id enim in Jure conceditur soli innocenti, neuter autem hìc est innocens: si tamen malitiosè fecissent animo alterum debito conjugali defraudandi, quamvìs uterque peccaret petendo, tamen *Sanch.* contra *Averſ.* putat, quòd tenerentur petenti reddere, quia Cap. *Si vir*, De cogn. spirit. videtur ita esse decisum de cognatione spirituali, ubi redditur ratio, *quia malitia & fraus non debent eis patrocinari*: & idem videtur hîc esse. Ratio autem universalis (quæ sæpe servire poterit) est hæc, quia quando lex, etiam de se odiosa, exprimit rationem, ob quam lata est, extenditur etiam ad casum, in quo clarè occurrit eadem ratio legis, utì colligitur ex L. 2. §. 29. *Quòd si curatores*, ff. ad S.C. Tertyll. Ex Cap. *Si postquam*, cum *Gloſſ.* V *Mente*, De elect. in 6. Ex L. *Illud.* ff. Ad Leg. Aquil. Ex L. *A Titio*, 108. ff. De verb. oblig. junctis Glossis, docentque *Panorm. Gutt. Mantic. Tiraq. Decian. Mascard. Barbat. Cravet. Parisſ.* & alii, quos citant & sequuntur *Pignat.* in novissimis conſ. 195. pag. 478. & *De Justis* l. 2. c. 19. n 3. quia ubi ratio exprimitur, debet esse eadem Juris dispositio, etiam in pœnalibus; neque illa censetur esse interpretatio extensiva, sed declaratio comprehensiva, sequenda enim est mens legis, ubi exprimitur, & non solum verbum.

§. 11 Qui post ratum, sed ante consummatum Matrimonium contrahit affinitatem cum uxore sua, non tenetur Religionem ingredi, sed potest reddere debitum & consummare Matrimonium, utì in simili dictum est de illo, qui voverat castitatem: & docet specialiter de incestuoso *Sanch.* l. 9. d. 29. 382.

§. 12. Si fiat coitus sodomiticus, quamvìs sit vel adulterium vel incestus quoad malitiam & repugnantiam cum natura rationali, tamen non ideo incurruntur hæ pœnæ civiles aut canonicæ, neque etiam impedimentum affinitatis, quia leges vel Canones loquuntur de adulterio & incestu in vase naturali, nec in pœnis valet extensio à minori ad majus, *Fill.* tr. 30. n. 106. *Tamb.* & alii. 383.

§. 13. Qui cum muliere affine uxori suæ; Item qui cum sua consanguinea habet copulam, non ideo privatur jure petendi debitum, quia Canones tantùm loquuntur de eo, qui habuit copulam cum consanguineis uxoris suæ. Putant etiam aliqui cum *Herincx*, si conjux consentiat in copulam incestuosam sui conjugis, privari jure petendi debitum, sed non invenio id ullâ lege esse statutum. 384.

Q. 58. *Quid dicendum sit, si Matrimonio superveniat cognatio spiritualis.* ℞. §. 1. Si pater in necessitate baptizet suum vel suæ conjugis filium, contrahit quidem cognationem spiritualem cum matre, attamen non privatur jure petendi debitum, quia *æquum non est, ut qui obligationi suæ satisfacit, ideo pœnam subeat*, Can. *Ad limina* 30. q. 1. *Sanch.* l. 9. d. 26. n. 2. *Averſ.* q. 16. ſ. 2. *Gob.* tr. 10. n. 605. qui dicit id probabile esse, quamvis citra necessitatem fecisset, utì notavi l. 6. p. 1. n. 358. idémque defendunt *Durand. Cajet. Suar. Cõn. Hurtad. Perez* d. 29. ſ. 6. *Dicaſt.* d. 9. dub. 8. n. 90. *Spor.* n. 90. & 176. 385.

§. 2. Pater absente omni alio assistens velut patrinus suo vel suæ conjugis filio probabiliter etiam non privatur jure petendi debitum, quia quamvìs in eo casu patrinus non requiratur ad valorem, attamen requiritur ex præcepto, & ut habeatur tota significatio Sacramenti, ergo hæc etiam necessitas excusat, *S. Th.* aliique plurimi apud *Sanch.* n. 3. & *Mendo* diſſ. 5. q. 2. n. 159. contra *Ledesm. Henriq.* & alios. 386.

§. 3. Si quis extra necessitatem, stante Matrimonio, contraxerit cognationem spiritualem cum sua conjuge, *Gloſſa, Durand. Præpoſ. Cõn. Dian.* p. 11. tr. 5. R. 39. *Averſ.* suprà & alii dicunt non privari jure petendi, multò minùs reddendi debitum, quod *Sanch.* & *Bonac.* q. 4. pu. 2. nu. 4. dicunt esse valde probabile, quia pœna non petendi debitum non videtur esse in Jure statuta, nisi ratione cognationis spiri- 387.

spiritualis ante Matrimonium contractæ, cùm Jura loquentia de cognatione illa contracta post Matrimonium nihil dicant de pœna illa, sed expressè velint non separari toro, odiosa autem non sunt extendenda. E contrà dicendum videtur cum communi, *Sanch.* n.7. *Mendo* n. 165. teneri quidem reddere debitum, quia innocens non debet jure suo privari, attamen petere non posse, uti, secundùm dicta antè, non potest petere, si stante Matrimonio voveat castitatem, aut contrahat affinitatem per copulam illicitam cum consanguinea conjugis. Et quamvis quoad cognationem spiritualem id clarè non evincatur ex Jure, sufficit tamen communis consensus Theologorum & Juristarum, qui in hoc *Glossam* dederunt. Neque hìc extenduntur odiosa, sed explicantur leges in casibus omnino æqualibus, & per æquivalentiam iisdem.

388. §. 4. Si conjux ignoranter contraxerit hanc cognationem, non impeditur usus conjugii, nequidem quoad petitionem debiti, can. *De his*, 30.q.1. Cap. *Si vir*, De cogn. spirit. *Sanch.* d. 32. Valetque non tantùm in ignorantia facti, si non sciverit esse filium suæ conjugis, sed etiam in ignorantia Juris, si nescierit legem id prohibentem. Si tamen scivit legem prohibentem, quamvis non sciverit oriri illud impedimentum, non excusatur, sed impeditur à petendo, *Aversf.*

389. §. 5. Aliqui putArunt, si tam maritus, quàm uxor ejusmodi cognationem contraxerit, delicta quasi compensari, & neutrum privari jure petendi debitum. Sed oppositum tenendum est, quia ita postulat reverentia Sacramenti, quod, vel in quo ministravit. V. *Aversf.* suprà.

390. §.6. Quamvis secundùm dicta impediatur petitio debiti per supervenientem cognationem spiritualem, attamen non impeditur per supervenientem cognationem legalem, uti dicetur n. 601. Quis autem dispensare possit ad petendum debitum, si Matrimonio superveniat affinitas, cognatio spiritualis, votum castitatis &c. dicetur suis locis.

391. *Q. 59. Quid præterea addendum sit circa petitionem & redditionem debiti.* ℞. §. 1. Excusatur conjux à peccato gravi, quando negat alteri petenti tantùm benevolè & amicè, non autem tanquam debitum, quia tum non censetur petere cum animo obligandi, *Perez* d. 50. n. 3. E contrà peccat mortaliter, si vel semel neget seriò, instanter, & rationabiliter petenti, *Gob.* tr. 10.n.611. Attamen non peccat mortaliter, saltem ordinariè, qui tantùm parvo tempore differt, v. g. si petenti de die, neget, quia reddet de nocte, *Diana* p.5.tr.5. R. 14. *Perez*, *Gob.* num. 614. *Spor.* nu. 276.

392. §. 2. Quamvis licitum sit negare debitum ad vitandum magnum detrimentum in bonis fortunæ vel famæ, quia contrahens non obligavit se ad notabilia incommoda ideo subeunda, *Sanch.* l.9.d.25. n.5. tamen multiplicatio prolis ordinariè non excusat, nisi abesset omne periculum incontinentiæ, & immineret magna incommoditas in alendis tot prolibus, *Sot. Lop. Sa.* De cætero finis Matrimonii est propagatio generis humani, & ordinariè non ideo incurretur gravis necessitas, *Silv. Sanch. Laym. Gob.* nu. 625. *Spor.* Et saltem in perpetuum non poterit ideo negari debitum ob periculum incontinentiæ, ergo frustra negabitur ad breve tempus, post quod nihilominus fiet conceptio.

393. §. 3. Peccat conjux, qui per voluntarias pollutiones reddit se impotentem ad reddendum debitum: item, qui sine justa causa diu vel longè peregrinatur absque consensu conjugis, quia injustè privat solutione debiti.

394. §. 4. Si vir sit amens vel ebrius, uxor potest, attamen non tenetur ei reddere debitum, quia petitio illa non est actus humanus, ergo non obligat. *Sot. Henriq. Sanch.* l.9. d. 23. *Aversf.* q.21.f.7. *Loth.* tr.18. à n. 17. contra *Nav. Silv.* & alios. Si vir sit tantùm semiamens vel semiebrius, uxor tenetur reddere, quia possessio juris ad petendum stat pro viro: item si vir aliàs pateretur pollutionem, uxor tenetur reddere, quia æquitas postulat, ut valde egenti reddatur, quod debetur, *Sanch. Gob.* n.615. *Spor.* n. 284. Peccat vir compos mentis, si petat debitum ab uxore amente, quia probabilissimum est periculum, ne fœtum in utero necet, *Sanch.* n. 8. *Gob.* n. 595. Si uterque sit impos mentis, mortale esset eos conjungere ad copulam, quia evidens est periculum prolis suffocandæ, vel si nascatur, malè educandæ, ideo enim etiam vagus concubitus est illicitus. *Ledesm. Lop. Sanch.* n. 5. *Aversf.* suprà.

§. 5. Si morbus, v. g. gallicus vel lepra, valde diu duret, congruum erit, ut alter conjux aliquando reddat, *Sanch.* d.24.n.23. Imò videtur teneri aliquando reddere, quia nimis difficile est aliquibus perseverare in perpetua lucta contra motus concupiscentiæ: potest autem alter sic tegere se, aut tali modo congredi, ut vitet periculum contagionis, *Spor.* suprà. Hecticâ laborantem *Laym.* excusat à redditione debiti, quia multum nocet homini phthisico vel hecticâ laboranti effusio seminis. Si lepra supervenerit uni conjugum, alter sanus non tenebitur ei quidem cohabitare cum probabili periculo infectionis, quia obligationi debiti prævalet salva individui sui incolumitas. *Sanch.* n.29. qui caput 2. De conjug. lepros. intelligit, si fieri possit absque notabili periculo infectionis. De excusatione à reddendo debito ob periculum morborum vel infectionis, plura videri possunt apud *Zacch.* l. 3. t. 3. q. 6. 395.

§. 6. Si nimis frequenter petatur debitum, negari potest, v. g. si ter unâ nocte reddiderit, potest quartâ vice negare. *Rodriq. Laym. Spor.* n.513. Addit *Gob.* nu. 622. videri etiam nimis frequenter peti, si maritus non contentus nocturnâ redditione, etiam per diem petendi consuetudinem habeat; aliud est; si quandoque tantùm per diem peteret. 396.

§ 7. Uxor sciens ex judicio Medicorum, se, si concipiat & pariat, fore per hoc in proximo periculo vitæ, illicitè ejicit semen, uti habet communis & certa, contra *Fagundez*: itaque vel deprecetur, vel neget debitum, nam secundùm dicta n. 395. non tenetur reddere cum tali periculo. 397.

§. 8. Uxor non peccat communicando in usu Matrimonii, aliisque rebus omnibus cum viro suo excommunicato, dummodo in crimine ipso non communicet, Cap. *Quoniam multos*, 11. q. 3. similiter vir cum uxore excommunicata. Quod valet, etiamsi tantùm ratum sit Matrimonium, & quamvis uterque esset excommunicatus. Possunt ista pluribus videri deducta apud *Sanch.* l. 9. d. 14., ubi plura habet circa conjuges excommunicatos. 398.

§. 9. Confessarius debet monere pœnitentem, si advertat eum negare debitum: tum autem est causa id suspicandi, si sint continuæ rixæ inter ipsos, hinc suaviter rogari potest, an etiam omnia præstet, ad quæ obligatur, conjugi suo vel suæ. De obligatione reddendi in primo bimestri, dicetur à n. 419. Ad quid teneatur uxor, si vir propter arctitudinem vasis non posset habere copulam, dicetur n. 798. 399.

Q. 60. Quid ad hunc casum sit dicendum: Cajus viduus procatur Claudiam, quæ in Matrimonium consentire noluit, nisi Cajus promitteret ei mille imperiales ad liberam ejus dispositionem in perpetuum dandos. Facit hoc Cajus, sed in Matrimonio invenit Claudiam minùs habilem ad copulam, ita ut actum Matrimonialem sæpius consum- 400.

mare

mare non possit: & eùm asseveranter dicat se eo solùm animo eandem duxisse sub tanto pretio, ut reliquis vitæ diebus uteretur licitis delectationibus Matrimonii, *Quærit*, an teneatur totam illam summam dare Claudiæ. *Rpdeo.* Si Claudia possit servire moderatis usibus conjugii, ita ut Cajus non ideo subeat periculum incontinentiæ, vel patiatur graves tentationes, Cajus tenetur præstare, quod promisit, quia Claudia non censetur se obligâsse, nisi ad quod tenentur conjuges, conjux autem non tenetur reddere debitum conjugi immoderatè petenti, uti n. 396. dictum est. E contrà, si Claudia non possit ei præstare illas delectationes licitas & moderatas, videtur probabile, quòd Cajus possit retinere, & Claudia teneatur remittere partem promissæ summæ. Ratio 1. esse potest, quia corpus Claudiæ hìc habet se velut merx habens vitium occultum, ergo sicuti vendens talem mercem postea tenetur restituere, quanti æstimabile erat hoc vitium, ita Claudia tenebitur remittere, quanti judicio prudentum æstimabilis est ista inadæquata carentia licitæ delectationis. 2. Cajus dicit, se eo solùm animo duxisse Claudiam sub tanto pretio, ut licitis delectationibus Matrimonii uteretur, quando autem qualitas ignorata (licèt accidentalis sit) fuit tota ratio & finis & unicum motivum celebrandi contractum, illâ deficiente consensus est omnino involuntarius, adeóque nullus, uti expressè *Oviate* De contr. d. 3. n. 131. sicuti si ego Sacerdos volens me vestire, absens emerim pannum, quem putabam nigrum, erat autem albus, quamvis nigredo sit qualitas valde accidentalis panno, tamen emptio est nulla, quia deficit totus finis & unicum motivum meæ emptionis, ergo. Pro opposita parte est, quòd major vel minor habilitas corporis in Claudia non venerit in contractum, neque ad illam majorem habilitatem consensum suum restrinxerit Cajus (alioquin ipsum Matrimonium esset invalidum) ergo sicuti absolutè consensit in Matrimonium, ita etiam in donationem illius summæ. *Nec obstat*, quòd non consensisset, si scivisset defectum corporis in Claudia, *nam* hoc non obstante consensit nunc absolutè, actus autem alius, qui futurus fuisset, si defectum illum scivisset, non obstat valori contractûs nunc absolutè initi. Unde ad 1. rationem in oppositum *Rpdeo.* Majorem habilitatem corporis non fuisse mercem, cum in contractum non venerit, nec de illa mentio fit facta, sed merx erat corpus secundùm se habile ad validum Matrimonium. *Ad 2.* n. totum finem vel motivum deficere, quia simpliciter potest consummare Matrimonium, & hæc erat substantia finis, quòd autem non possit tam sæpe, per accidens est, quia frequentior usus non venit in contractum. Hæc in utramque partem occurrerunt. Attamen puto, hìc debere distingui duos contractus: Primus est Matrimonii, de cujus valore dubitari non debet. Secundus contractus est de pretio mille imperialium, qui per accidens adjectus: & de hoc solo est quæstio, neque de ejusmodi contractu debet judicari idem, quod de Matrimonio, uti omnes notant cum *Sanch.* l. 7. d. 18. n. 18. *Less.* De just. l. 2. c. 17. n. 29. Itaque imprimis puto Claudiam, si præsciverit inhabilitatem suam ad frequentem copulam, commisisse dolum, ob quem contractus manet rescindibilis secundùm arbitrium Caji, aut saltem reducibilis ad æqualitatem, uti habent Authores omnes communissimè. Deinde etiamsi Claudia cum pura ignorantia & bonâ fide processerit, tamen adhuc videntur urgere rationes allatæ pro Cajo: quibus addo hanc: nam hic contractus fuit merè lucrativus respectu Claudiæ, quæ ad nihil se reciprocè obligavit, adeóque reipsa fuit gratuita promissio vel donatio illius summæ: hoc supposito: communis & vera sententia est cum *Molina, Turr. Lug.* De just. d. 22. n. 89. ejusmodi promissionem vel donationem gratuitam vitiari etiam ex solo errore, etiamsi non sit circa substantiam, si error talis sit, ut sine eo non fieret promissio vel donatio, quia concedens non aliter videtur concedere, nisi stante veritate causæ, quâ apud se movetur ad concedendum, uti ait *Lugo* suprà, idem firmans in aliis exemplis. Hinc demum puto standum pro Cajo: Quia tamen Cajus non poterit in foro externo probare illud fuisse unicum suum motivum dandi illud pretium, suadendum est, ut potiùs componat cum Claudia. Ita judicavi cum alio Doctore an. 1709.

DUBIUM III.

An & quibus ex causis possit fieri divortium.

RESP. I. Etsi Matrimonium consummatum inter Christianos nullo casu solvi possit, quoad vinculum, vivente utroque conjuge (*Vide Sanch. & Perez d. 20. s. 9. & d. 55. s. 4.*) divortium tamen, seu potiùs separatio quoad thorum, fit sequentibus casibus: 401.

I. Si alter conjux moriatur; de quo si est certum, rursus nubere potest: quòd si interim alter mortuus non sit, fama tamen & indicia sufficientia habeantur, excusatur nubens, neque ex dubio supervenientе, an prior vivat, debent separari, cùm fortè non vivat, ideoque Matrimonium sit validum.

II. Si ex conjugibus infidelibus altero ad fidem converso, alter maneat infidelis (saltem nisi pacificè cohabitare velit, sine contumelia Creatoris;) idque ex dispensatione divina, in favorem fidei, ùt patet ex 1. *Cor.* 7. v. 15. *Perez d.* 26. *s.* 4. *&c. communiter.*

III. Si ante Matrimonii consummationem (ad quam intra primum bimestre, quod ad deliberationem datur, non tenentur, nec cogi possunt sine injuria) alter intret Religionem, in eaque profiteatur, *Perez l. c. &c. communiter.*

IV. Si Papa ex alia justa causa dispenset ante consummationem, sicuti eum posse probabilior sententia affirmat. *Navar. Bell. Perez d.* 20. *s.* 7.

Resp. II. Manente vinculo Matrimonii licitè fit divortium & separatio quoad thorum & cohabitationem ad tempus vel in perpetuum ob gravem & justam causam, qualis est:

I. Alterius conjugis culpabile adulterium: (per quod hìc etiam intelligitur omnis species luxuriæ, in qua caro cum alia dividitur, qualis est bestialitas, sodomia, etiam intra eundem sexum, *Bonac. q.* 4. *p.* 5. *n.* 2. contra *Fill. Sanch. Perez d.* 56. *s.* 1. & 2. ex *Matth.* 5. & ex *Cap. Gaudemus c. Ex litteris*, non tamen mollities vel pollutio, oscula, tactus vel amplexus impudici, *Bon. Sanch. Perez ll. cc.* licèt propter similia ad tempus possit aliquando fieri separatio, ut nocens emendetur) tunc enim innocens Religionem ingredi, aut sacros etiam Ordines suscipere potest, nocens verò non nisi cum innocentis consensu. Excipitur tamen ab hoc casu, 1. si uterque conjux particeps sit ejusdem criminis vel æqualis, *Sanch. l.* 10. *d.* 6. *Bon. l. c.* 2. Nisi innocens condonârit, quod aliqui eum fecisse censent, si eam post adulterium intellectum rursus cognoverit, *Bon.* ex *Con. Henr. Fill. Perez s.* 3. ubi vide plures casus exceptos.

II. Sævitia mariti vel uxoris: ex qua si grave periculum comparti immineat, potest separatio peti à Judice; imò si mortem minetur vel venenum paret, potest divertere ante Judicis consensum. *V. Bon. l. c. Laym. Perez s.* 5.

III. Si conjux compartem trahat in peccatum, v. g. sollicitet ad hæresin, veneficium, &c. tunc enim innocens potest se separare, imò tenetur,

„netur, si periculum sit grave, *Laym. l. 5. t. 10. p. 3. cap. 7. n. 16.*

„ IV. Morbus contagiosus, v. g. lepra. Quòd si tamen sine gravi detrimento possit cohabitare, ad id tenetur, aut saltem adhabitare & ministrare, nisi alter remittat.

„ V. Hæresis vel Apostasia superveniens Matrimonio. Quo casu, si separatio facta sit judicio Ecclesiæ, non tenetur conjugem conversum recipere, saltem ex justitia: nam ex charitate aliquando tenetur, ùt si sit periculum incontinentiæ, *Bonac. Layman l. c. Perez d. 57. s. 1.*

„ VI. Mutuus consensus. Ex quo licitè se separant vel thoro, sive ad tempus, sive in perpetuum, ob finem spiritualem; vel etiam habitatione. Quod tamen non solet permitti, nisi uterque ingrediatur Religionem, vel uxore ad Religionem transeunte (aut si vetula sit, id est sexagenaria, *Azor*, &c. vel saltem quinquagenaria, *Sanch. Bon. Barbos. Dia. p. 3. t. 4. R. 73.* manente in sæculo, in voto continentiæ) maritus suscipiat sacros Ordines. Porrò apud quem, & cujus expensis, facto divortio liberi sint educandi, *v. Lay. l. c. Sanch. Perez d. 58. & 59. Bon. q. 3. p. 5. n. 11.*

„ *Quæres.* An uxor teneatur sequi virum ad cohabitationem.

„ *Resp.* Teneri, quia vir est caput familiæ & uxoris. *Excipiuntur tamen sequentes Casus:*

„ I. Si ex sequela timeatur grave onus vel periculum, v.g. vitæ, pudicitiæ vel salutis: vel uxor à viro peregre non alatur.

II. Si vir post Matrimonium factus sit vagus, nec facilè sit sequi: Secus tamen, si ante fuit vagus, idque ipsa scivit.

„ III. Si in contractu Matrimonii additum fuit pactum de non mutando domicilio, & nulla gravis necessitas urgeat.

ADDENDA.

402. QUæst. 61. *Quid prætereà sit notandum circa vinculum & indissolubilitatem Matrimonii.* ℞. §. 1. Matrimonii inter fideles consummati vinculum esse indissolubile, de fide est contra hæreticos, utì constat ex *Florent. & Trid.* relatis n. 12. valentque ista etiam contra Græcos aliquos, qui teste *Arcudio* l. 7. c. 6. adhuc sustinent Matrimonium esse solubile in casu adulterii. Et saltem viro licitum esse etiam quoad vinculum dimittere uxorem adulteram, putat *Arcud.* c. 9. docuisse etiam *S. Ambros. Caj. Cathar.* Eandem dissolutionem Matrimonii quoad vinculum concessit aliquando Jus civile, etiam in pluribus casibus, quàm adulterii, utì refert *Arcud.* c. 18. sed ista nunc defendi non possunt post definitionem Conciliorum, quæ retuli n. 12. & probatur ex Scriptura, quia Christus *Matth. 5. & 19. Marci 28. Luc. 16.* præcipit indissolubilitatem, quod præceptum sic interpretatur Apostolus ad Rom. 7. *Quæ sub viro est mulier, vivente viro alligata est legi*: & 1. ad Corinth. 7. *Iis autem qui Matrimonio juncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere, quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari; & vir uxorem non dimittat*: ergo cùm Dominus præcipiat mulierem discedentem ex quacunque causa, si non reconcilietur, manere innuptam, manifestum est, voluntate viri non posse solvi vinculum, utì pluribus ostendit *Arcud.* c. 10. si enim solvi posset, nemo dicit præceptum divinum esse, ut tum maneat innupta, sed sicut vir, ita uxor posset soluto Matrimonio alium ducere, in hoc enim sunt pares vir & uxor, utì ostendit *Arcud.* c. 20. Et ita Scripturas illas intelligunt SS. PP. etiam Græci, quos diligentissimè expendit *Arcud.* à c. 11. usque ad 27. sic enim S. *Aug.* l. 2. de adult. conjug. c. 4. *Nullius viri posterioris mulier uxor esse incipit, nisi prioris esse desierit, esse autem desinet uxor prioris, si moriatur vir ejus, non si fornicetur.* Rationem dant *Conc. Florent.* & PP. cum *Arcud.* c. 15. quia secundùm Apostolum ad Ephes. 5. v. 32. *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico, in Christo & Ecclesia*, id est, Sacramentum Matrimonii consummatum ideo magnum est, quia est signum conjunctionis Christi cum Ecclesia, ergo sicuti conjunctio Christi cum Ecclesia est perpetua & indissolubilis, quia tota Ecclesia simul nunquam peccat, ita etiam conjunctio Matrimonii consummati est perpetua & indissolubilis.

Obji. Christus *Matth. 5. & 19.* præcipit uxorem non dimitti, nisi ob fornicationem, quâ exceptione videtur dicere, quòd ob fornicationem uxoris viro licitum sit hanc etiam à vinculo dimittere. ℞. n. aff. primis enim verbis significat dimissionem à toro, utì constat ex verbis *Florentini n. 12.* relatis: Et quando dicit, qui dimiserit, intellige in perpetuum quoad torum, nonnisi ob fornicationem, mœchatur, id est, facit mœchari, quia est causa mœchationis in uxore, secundùm illud *Matth. 5. v. 32. Qui dimiserit suam exceptâ fornicationis causâ, facit eam mœchari*, si enim ipsa sit de se fornicaria, dimittens non est causa fornicationum, ideóque non solet concedi divortium perpetuum, nisi ob fornicationem, ob alias causas verò conceditur ad tempus. Itaque sensus Christi est: qui in perpetuum dimiserit uxorem quoad torum extra casum fornicationis, & qui eâ sic dimissâ aliam duxerit, mœchatur, & quidem dupliciter, imprimis quia in perpetuum dimittendo quoad torum est causa mœchationis in uxore dimissa, deinde quia ipse necdum soluto Matrimonii vinculo ducens aliam, ipsemet in se mœchatur. Vide *Arcud.* c. 18. & 19.

Inst. 1. Pharisæi interrogabant Christum de dimissione quoad vinculum, ergo Christus censeri debet etiam de illa respondisse. ℞. De illa tantùm, n. de illa & etiam altera quoad torum, c. plus enim respondit, quàm interrogârint, & dixit, licere quoad torum dimittere propter fornicationem, & tamen sine adulterio non licere dimittere quoad vinculum. Vide *Arcud.* c. 19.

Inst. 2. Jus canonicum dicit, uxorem adulteram non posse ducere alium: è contrà virum posse ducere, quamcunque volet. ℞. Sensus est, virum posse mortuâ uxore, ubi è contrà uxor adultera nequidem viro defuncto potest alium ducere saltem in locis, in quibus lex illa usu recepta est. Plures objectiones videri possunt solutæ apud *Arcud.* c. 16. & 19.

§. 2. *Mag. S. Bonav. Rich.* & alii putant, nequidem olim Judæis fuisse licitum repudium uxoris quoad vinculum, sed tantum permissum, ut impunè fieret ad evitandum gravius malum, utì Christus *Matth. 19. v. 8.* innuit, *propter duritiam cordis eorum.* Sed *S. Th. Scot. Mald. Abul. Abb. Bald. Sanch.* l. 5. d. 14. *Tiraq.* De primog. q. 66. nu. 25. *Mastr.* nu. 55. aliique cum *Pignat.* tom. 8. conf. 93. probabiliùs dicunt virum licitè ex causis potuisse dimittere uxorem quoad vinculum, quamvìs uxor non posset dimittere virum, sed tantùm dimitti, & tunc poterat uterque alteri copulari, nam Scriptura, præsertim *Deuter.* 24 positivè approbat id à viris fieri: quòd autem dicatur id permissum à Deo propter duritiam cordis eorum, nimirum ne uxores suas occiderent, non sequitur, non esse permissum licitè fieri. Neque hoc carebat mysterio, nam significabat Christum repudiaturum synagogam, & loco ejus insolubiliter desponsandum suæ Ecclesiæ. 403.

§. 3. S. Th. in suppl. q. 67. a. 1. in O. *Sot. Vasq. Gob. Bellarm. Hurt. Pont. Castrop. Dicast. Aversf.* q. 2. f. 4. aliique apud *Perez* d. 20. f. 2. dicunt indissolubilitatem 404.
omnis

omnis Matrimonii oriri ex Jure naturæ, adeóque Matrimonia infidelium etiam Jure naturæ esse indissolubilia, quia de Jure naturæ non est licitus concubitus vagus, cùm id repugnet honestæ successioni & educationi prolis, ergo de Jure naturæ non est licita solutio Matrimonii, ex hoc enim sequeretur licere concubitum vagum. E contrà *Perez* aliique dicunt oriri ex institutione divina, ideóque docent *Sanch.* l. 2. d. 13. *Cōn. Laym.* & alii, Matrimonium infidelium spectato Jure naturæ non esse indissolubile, maximè cùm Deus in antiqua lege dispensârit in eo, permittens libellum repudii, quod tamen non ampliùs licitum est, nequidem Judæis, quia lex vetus hoc tempore cessavit, multò minùs gentilibus, cum quibus Deus nunquam dispensavit. Ratio autem dicendi non esse indissolubile Jure naturæ, est hæc, quia *nihil tam naturale est, quàm eo genere quidque dissolvere, quo colligatum est*, Reg. 35. ff. De Reg. Jur. ergo manebit intrinsecè solubile per mutuum consensum. Quòd autem solutio quandoque repugnet fini Matrimonii & bono prolis, tantùm probat non esse solubile per accidens & ratione adjuncti incommodi, quod sæpissime abesse potest, si nempe conjuges sint steriles, vel proli sit provisum. Hinc *Lopez* aliique plures apud *Sanch.* n. 7. dicunt indissolubilitatem omnem oriri à ratione Sacramenti inter solos baptizatos initi, ideóque Matrimonia infidelium esse omnino solubilia. *Glossa* aliique Canonistæ apud eundem *Sanch.* dicunt oriri ex Jure Ecclesiastico tantùm, cui cùm non subdantur nisi soli fideles, sola horum Matrimonia erunt insolubilia. Denique *Scalen.* p. 2. c. 8. *Mastr.* n. 59. *Herincx. Spor.* n. 250. dicunt indissolubilitatem Matrimonii fundari quidem in Jure naturæ, quod vagos concubitus excludit, attamen omnimodam indissolubilitatem Matrimonii consummati haberi Jure divino ex ratione Sacramenti in nova lege, quia Deus per illud significari voluit indissolubilitatem unionis Verbi cum humanitate, unde quia per Matrimonium ratum tantùm significari voluit unionem Christi cum anima per gratiàm, hinc Matrimonium ratum manet quibusdam casibus solubile, uti unio gratiæ manet per peccatum solubilis. Hæ omnes sententiæ videntur probabiles, sed ultima probabilior.

405. §. 4. Certum videtur, quòd legitimum Matrimonium inter fideles dici debeat absolutè indissolubile, quia dissolvi non potest mutuo consensu contrahentium, juri enim illi resignârunt consentiendo in Matrimonium, quod ex natura sua exigebat perpetuam vitæ societatem. Deinde nec dissolvi potest authoritate Principis gentilis, cui Deus nullibi eam potestatem dedit. Nec authoritate Ecclesiæ, cui infideles subditi non sunt; imò si Judæi nunc inirent Matrimonium cum intentione dissolvendi ex causis, ob quas Deus olim concesserat dissolvi, tale Matrimonium foret irritum, quia nunc cessavit eorum lex, & eorum Matrimonia debent esse indissolubilia, sicuti Jure naturæ, vel divino talia sunt apud omnes alios infideles, *Sanch.* l. 10. d. 1. *Pont.* l. 7. c. 50. *Aversf.* q. 3. f. 4. *Pignat.* n. 23. Ideoque addunt *Sot. Nav. Suar. Sanch.* l. 7. d. 7. n. 6. aliique cum *Aversf.* q. 9. f. 1. contra *Henriq.* nequidem respectu Judæorum vigere ampliùs legem veterem quoad impedimenta Juris positivi divini.

406. §. 5. Si unus infidelium conjugum ad veram fidem convertatur, Matrimonium non dissolvitur præcisè per Baptismum conversi, nec per Papam dissolvi potest, uti probabiliùs tenent Authores cum *Krim.* n. 750. contra *Nav.* & *Sanch.* Attamen ex Cap. *Quanto*, & Cap. *Gaudemus*, De divortiis, scimus tribus casibus posse, quamvis sit consummatum, dissolvi etiam quoad vinculum; ita volente aut dispensante Deo, 1. si remanens infidelis ideo nolit cohabitare converso, quia conversus est, nam *Apostolus* 1. ad Corinth. 7. v. 15. dicit: *Si infidelis discedit, discedat*: unde si ex alia causa discederet, v. g. quia conversus ante vel post conversionem commisisset adulterium, non ideo solvi posset vinculum. 2. Si infidelis velit quidem cohabitare, sed non sine injuria Creatoris, quia nempe blasphemat Christum, spernit fidem, verum Dei cultum impedit, pergit usurpare superstitiones infidelitatis, &c. 3. Si ex ejus contubernio immineat periculum perversionis, quia vel tentat conversum iterum pervertere, vel saltem ad peccatum mortale induceret, in his casibus potest conversus aliud Matrimonium inire, etiam non expectatâ sententiâ Judicis, *Perez* d. 36. f. 6. n. 5. Et hoc inito dissolvitur prius Matrimonium, ideóque potest tum etiam infidelis inire aliud Matrimonium, uti habet communis cum *Aversf.* q. 2. f. 5. §. *Dum*, contra S. *Th.* & alios. E contrà, quamdiu conversus non inivit aliud Matrimonium, infidelis invalidè init aliud, quia tantùm conceditur, ut per aliud Matrimonium conversi solvatur prius Matrimonium. Notat etiam *Pign.* t. 8. consf. 100. quamvis viro converso mulier velit in infidelitate permanere, ei restituendam esse dotem, cujus saltem fructus debent esse ad ejus sustentationem.

§. 6. Additur Cap. *Quantò*, suprà: si post virum infidelem conversum convertatur etiam uxor, quòd vir, si necdum aliam duxerit, teneatur hanc recipere, & dicit *Gl.* litt. F. videri tunc esse novum Matrimonium. Itaque si ambo conjuges infideles convertantur, & baptizentur, neutri licitum est ab altero discedere, sed Matrimonium eorum per Baptismum fit ratum, & post consummationem post Baptismum factam etiam fit indissolubile, non aliter, ac Matrimonium fidelium, voluntque S. *Th. Palud. Covarr. Bellarm. Laym. Valent. Tann. Sanch.* l. 2. d. 9. *Gob.* tr. 10. n. 390. *Aversf.* q. 1. f. 6. & alii plurimi, quòd etiam transeat in Sacramentum, quia tum incipit significare indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia, ergo hoc habet rationem Sacramenti, propter quod est absoluta insolubilitas. Sed contradicunt *Vasq. Præpos. Dicast. Herincx* d. 2. q. 2. n. 10. *Mastr.* n. 17. *Pont.* l. 1. c. 9. n. 3. quia omnia Sacramenta, præter Eucharistiam, consistunt in actione transeunte, hinc ratio Sacramenti in Matrimonio consistit in primo fieri intrinseco contractûs, quod tum ampliùs non est nisi merè habitualiter. Et quamvis *Ledesm. Durand. Capreol. Henriq. Bellarm. Rebell. Platel.* n. 1085. dicant tum saltem fieri Sacramentum, si post Baptismum coram Parocho & testibus renovent consensum, quia tum ponitur contractus matrimonialis inter fideles, tamen adhuc contradicunt *Mastr. Castrop. Pont.* n. 9. *Krim.* n. 354. cùm enim corpora sint antea tradita, nec possint iterum tradere, quod suum non est, non ponitur nova materia vel forma contractûs, sed tantùm verbotenus renovatur antiqua voluntas, ergo videtur non poni jam posse Sacramentum, quamvis Ecclesia primum contractum ita ratificatum habeat veluti absolutè indissolubilem, rationem autem indissolubilitatis non esse præcisè ex ratione Sacramenti, patet, quia Matrimonium solummodo ratum est Sacramentum, & tamen est absolutè solubile. 407.

§. 7. Ut constet de infidelis obstinatione, moneri debet & interrogari, an velit converti. *Pont.* tamen l. 9. c. 4. *Aversf.* q. 2. f. 5. *Pignat.* n. 24. dicunt *Pium V.* & *Gregorium XIII.* declarâsse, si conversus in his partibus habeat conjugem infidelem in loco remotissimo, unde non possit resciri ejus voluntas, conversum validè contrahere cum alio, quia infidelis præsumitur non velle converti, aut non cohabitare sine contumelia Creatoris vel scandalo: ut tamen 408.

tamen licitè fiat, *Gregorius* insinuat requiri dispensationem pontificiam. Videri potest *Pignat.* etiam tom. 4. consult. 189. à n. 7.

409. §. 8. Si infidelis nolens converti vellet pacificè sine contumelia Creatoris & periculo peccati remanere cum converso, *S. Th. S. Bonav. Dur. Nav. Tol. Rebel. Pont.* aliique multi dicunt, conversum non posse recedere aut dissolvere vinculum, quia *Apostolus* 1. ad Corinth. 7. v. 12. dicit: *si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam: & si qua mulier &c.* & idem videtur colligi ex Cap. *Gaudemus*, cùm nulla adsit ex causis, ob quas dicitur solvi posse vinculum. Contradicunt probabiliter *Sanch. Con. Dian.* & alii cum *Aversf.* q. 2. s. 5. nam *Apostolus* præmittit, *cæteris ego dico, non Dominus &c.* Itaque pro eo tempore Apostolicum consilium erat, ut permanerent propter spem conversionis, nunc autem videtur consuetudine, quæ vim legis habet, esse inductum, ut ob periculum perversionis, quod communiter remanet, non liceat simul manere, sed possit conversus recedens aliud Matrimonium inire.

410. §. 9. Si infidelis conversus insciâ uxore profiteatur in Religione, putant *Led. Henriq. Sanch.* l. 7. d. 76. n. 9. professionem fore validam, quia sicut Matrimonium fidelium ratum solvitur per professionem, ita videtur solvi Matrimonium quamvis consummatum infidelium, cùm sit magis solubile, quàm ratum fidelium. Contradicunt *Abul. Con. Hurt. Perez, Pont.* l. 7. c. 48. n. 19. *Pignat.* tom. 8. conf. 77. nam de privilegio Christi respectu Matrimonii consummati infidelium nihil scitur ex Scriptura vel traditione.

411. §. 10. Matrimonia hæreticorum vel sunt nulla, vel sunt omnino indissolubilia, non aliter ac Catholicorum, quia omne Matrimonium baptizatorum, per se loquendo, est Sacramentum & indissolubile: Hæretici enim illi contrahentes, aut saltem unus illorum, vel expressè intendit non contrahere, nisi civiliter tantùm & dissolubiliter, quod vix censeri debet, tumque tales contractus non sunt Matrimonium, quia deest consensus requisitus ad substantiam Matrimonii: vel generaliter & per intentionem prævalentem intendunt contrahere, sicut fideles contrahunt in vera Ecclesia, & sicut Christus instituit, quod ordinariè præsumi debet, quamvis per errorem privatum nolint contrahere, sicut contrahitur in Romana Ecclesia, ideóque nolint rationem Sacramenti vel indissolubilitatis, tùmque talia Matrimonia sunt valida & vera Sacramenta, ac omnino indissolubilia, utì dictum est l. 6. p. 1. à n. 69. attamen potest intentio prævalens contrahentium ita restringi, ut nolint contrahere, nisi dissolubiliter, & tum Matrimonium est nullum, utì dixi hic à n. 252.

412. §. 11. Matrimonium inter fideles ratum dissolvi non potest mutuo consensu, utì certum est: Nec per impotentiam supervenientem, utì dicetur n. 801. Nec per susceptionem Ordinis sacri, utì expressè declarat *Joannes XXII.* Extrav. *Antiquæ*, De voto. Attamen ex privilegio Christi dissolvi potest per professionem religiosam, secundùm declarationem *Trident.* sess. 24. De Matr. Can. 6. utì etiam ex declarationibus plurium Pontificum ostendit *Sanch.* l. 2. d. 18. n. 3. ita ut per professionem, etiam post 20. annos priùs post Matrimonium ratum, ab uno factam cesset omnino vinculum Matrimonii in utroque, possitque alter in sæculo remanens contrahere cum alio. Putantque *Sot.* & alii posità professione Matrimonia illa dissolvi à Deo ipso. Vide *Bellarm.* tom. 2. De Monachis l. 2. c. 38. & *Aversam* q. 2. s. 6. Valentque dicta etiam respectu professionis in ordine Melitensi, *Sperel.* decis. 21. n. 45.

413. §. 12. Quamvis *Gregorius* XIII. in Bulla, *Ascendente Domino*, innuat, vota simplicia in Societate JESU habere eandem vim, quam habet religiosa professio in aliis Regularibus, tamen non intelligit quoad omnia, cùm non dent talem indissolubilitatem, sed tantùm in ordine ad constituendum Religiosum, & vim dirimendi Matrimonium, utì n. 579. dicetur, hinc quia vota illa non dissolvunt Matrimonium ratum, quidquid contradicat *De Justis* l. 2. c. 14. n. 106. si quis in Matrimonio rato constitutus admitteretur, ne uxori fieret injuria, deberet ipsi permitti, ut post primum annum Novitiatûs ederet professionem, & sic dissolveretur Matrimonium.

§. 13. Quamvis indissolubilitas Matrimonii etiam tantùm rati sit de Jure divino, tamen docent 414.
60. gravissimi Authores cum *Sanch.* d. 14. n. 2. *Aversf.* q. 2. s. 6. *De Luca* De Matrim. d. 9. & ad Trid. d. 27. n. 16. *Arcud.* l. 7. c. 16. *Gob.* tr. 10. n. 691. *Carden.* in 1. crisi, d. 19. n. 157. *Spor.* n. 252. *Mastr.* n. 62. contrà *Scot. S. Bonav. Covarr. Turrecrem. Gutt. Castrop. Pont.* quod Matrimonium ratum, si adsit justa causa, possit ex concessione divina quoad vinculum dissolvi per dispensationem Pontificiam, leguntur enim sapientissimi Pontifices decem sic dispensâsse, teste *Pignat.* t. 1. conf. 148. ubi etiam refert sic declarâsse sacras Congreg., cùm enim possint dispensare in professione religiosa, per quam dirimitur Matrimonium ratum, cur non possint in Matrimonio ipso? imò *Baunius* putat, nisi Pontifex id prohibuisset, posse etiam Episcopum dispensare in tali Matrimonio, quia secundùm ipsum & alios multos, quod Pontifex potest in Ecclesia tota, potest, per se loquendo, Episcopus in sua diœcesi, exceptis definitionibus circa fidem & mores, quam sententiam *Mendo* diss. 12. q. 2. dicit esse probabilem, sed id communiter non admittunt alii. Quod autem Pontificem attinet, videri potest quæstio illa in utramque partem fusè disputata apud *Krim.* à n. 1611., qui n. 1649. concludit, spectatâ praxi Pontificem id posse: & *De Luca* d. 7. putat causam sufficientem esse, si alio Matrimonio inito & consummato inter personas illustres sequeretur infamia & scandalum, si staretur altero Matrimonio rato. Alias causas affert disc. 9. Imò docet *De Justis* apud *Krim.* n. 2184. sufficere pro dissolvendo Matrimonio rato, quod in tenera ætate contraxerint, cùm facilè potuerint decipi, & nunc incipiant sibi displicere; sed meritò contradicunt alii. Qui autem dicunt licitè contrahi aliud Matrimonium ex vi talis dispensationis in primo, debent, propter dicta à n. 38. consequenter dicere, per istas dispensationes & declarationes factam esse sufficientem certitudinem practicam talis sententiæ.

Obj. Christus *Matth.* 19. prohibet Matrimonium dissolvi, nam dicit, *quod Deus conjunxit, homo non separet*: & quod loquatur de Matrimonio etiam rato tantùm, probatur, nam loquitur de Matrimonio, quale fuit inter Adam & Evam *Genes.* 2. sed hoc fuit tantùm ratum, nam priùs post peccatum c. 4. cognovit Evam, ergo. ℞. Prohibet dissolvi authoritate humanâ, c. divinâ, n. hanc enim Deus concessit Ecclesiæ, utì constat à posteriori, cùm Ecclesia sæpe fecerit. An autem Matrimonium ratum dissolvi possit per Judicem, propter adulterium cum alieno, dicetur n. 429.

Inst. Matrimonium consummatum dissolvi non potest, secundùm dicta n. 402. ergo nec ratum, nam non differunt essentialiter. ℞. differre essentialiter in ratione significationis, nam secundùm dicta n. 402. consummatum significat conjunctionem Christi cum Ecclesia, item conjunctionem Verbi cum humanitate, quæ conjunctiones perpetuæ sunt & indissolubiles: è contrà ratum significat conjunctionem Christi cum anima justi, quæ solubilis est per peccatum mortale. Vide *Arcud.* suprà.

§. 14.

415. §. 14. Positâ dispensatione Pontificis circa Matrimonium ratum, dicendum est, quòd vi illius dispensationis possint conjuges recedere ab illo Matrimonio rato, & validè atque licitè transire ad alias nuptias, quia contrahentes tantùm se obligant, quantùm possunt, ad non resiliendum à contractu, qui est ex natura sua & ex parte contrahentium indissolubilis, non cedunt autem jure suo ad dissolutionem, quæ est ab extrinseco, v. g. per professionem religiosam, aut per dispensationem Pontificiam, voluntas enim habendi talem indissolubilitatem in Matrimonio rato esset vel contra voluntatem Christi volentis, ut dissolvi possit per professionem religiosam, vel contra praxin Ecclesiæ etiam dispensantis in ejus vinculo dissolvendo, ergo positâ dispensatione Pontificiâ licitè ineunt aliud Matrimonium, *Carden.* num. 171. Itaque in eo casu, quo quis Matrimonio rato per dispensationem Pontificiam dissoluto iniret & consummaret secundum Matrimonium, primum Matrimonium maneret tantùm speculativè probabiliter validum, quia non est probabile, quòd ambo Matrimonia simul maneant valida quoad praxin, ob incompassibilitatem duplicis Matrimonii validi, ergo secundum Matrimonium quoad praxin evadit certò validum & indissolubile, *Carden.* n. 177.

416. §. 15. Quamvis Matrimonium consummatum in veteri lege fuerit aliquando dissolutum per dispensationem divinam, uti docent *S. Th. Alb. M. S. Anton.* aliique plurimi cum *Averf.* q. 2. f. 5. contra *Magistrum,* *S. Bonav.* & alios, tamen nunc in nova lege semel consummatum inter fideles nec per professionem religiosam, nec per dispensationem Pontificiam dissolvi potest, quia mens contrahentium, secundum Christi institutionem erat, ut si fuerit consummatum, absolutè nullo modo dissolvatur, qualem intentionem non habent, quamdiu manet ratum tantum & non consummatum, *Carden.* à n. 165. In rarissimo tamen casu, quo inter vivos, sexus unius è conjugibus mutaretur, desineret Matrimonium etiam consummatum, quia constat non esse nisi inter marem & fœminam.

417. §. 16. Cùm Matrimonio necessariò conveniat indissolubilitas vinculi, putat *Carden.* in 1. crisi d. 19. nullum Matrimonium posse esse merè probabile quoad praxin, sed omnia esse vel certò valida, vel certò invalida, quia indissolubilitas Matrimonii etiam solummodo rati de se postulat, ut conjuges contracturi suam libertatem obligent ad illud perpetuò retinendum, quantùm possunt, & reipsa sic se obligant etiam, quando contrahunt juxta opinionem tantùm probabilem de valore Matrimonii aut dispensationis, etiam in casu, quo ignorârunt probabilitatem nullitatis, de qua postea incidit dubium, adeóque se obligant ad cedendum omni jure, quod qualiscunque probabilitas daret in ordine ad deserendum tale Matrimonium, ergo sic contractum secundùm opinionem probabilem, aut de quo postmodum speculativè probabiliter putatur, quòd sit invalidum, revera debet in praxi censeri certò validum. Hinc quamvis multi cum *Sperello* decis. 95. n. 25. putent standum esse opinione communi, etiam quando agitur de favore Matrimonii sustinendi, tamen plures cum *Sanch.* l. 1. d. 18. probabiliùs dicunt præferri opinionem etiam minùs communem stantem pro valore.

418. §. 17. Morte dissolvitur Matrimonium etiam consummatum, unde si unus conjugum antea mortuus resurgeret, non ampliùs essent conjuges, & si esse vellent, de novo foret contrahendum. *S. Th.* ex 1. ad Corinth. 7. v. 39. *Si dormierit vir ejus, liberata est* à lege viri. Idem docent Theologi communissimè cum *Gob.* tr. 10. num. 680. & ratio à priori est, quia mens contrahentium fuit obligare se, usquedum alteruter moreretur, nec extendebatur ad casum miraculosum, qui probabiliter prævideri non poterat.

Quid dicendum sit, si contrahentes intendant Matrimonium indissolubile, & expressè nolint Sacramentum, dixi l. 6. p. 1. à n. 72. An autem ratio Sacramenti sit reipsa separabilis à ratione contractûs matrimonialis inter fideles, dixi hîc à n. 475.

Q. 62. *Quid notandum sit circa tempus bimestris, quod conceditur conjugatis.* R. §. 1. Cap. *Ex publico*, De convers. conjug. conceduntur duo menses conjugibus ante consummatum Matrimonium pro deliberatione, an velint Religionem ingredi. Hoc tamen non obstante uterque primo illo bimestri licitè petit debitum, quod alter etiam licitè negat, si velit uti jure sibi concesso. Intelligitur autem bimestre ante ingressum in Novitiatum. Quòd si ultra bimestre maneant sine consummatione Matrimonii, manent liberi ad ingressum, etiamsi illicitè negâssent sibi debitum, *Sanch. Laym. Gob.* tr. 10. n. 689. Si autem alteruter ingrediatur, alter exspectare debet professionem alterius, antequam contrahat cum alio, & secutâ professione Matrimonium illud ratum planè dissolvitur, uti dictum est n. 412. 419.

§. 2. *Navarr. Angel. Con. Hurtad. Laym. Castrop. Perez. Spor.* nu. 252. probabiliter dicunt privilegium illud concedi tantum conjugi, qui cogitat vel deliberat de statu religioso, ideoque si nollet ingredi, putant teneri reddere debitum, quia Canones tantùm permittunt cogitanti ingredi, & in favorem Religionis, sed valde probabiliter contradicunt *S. Th. S. Bonav. Sanch.* l. 2. d. 24 q. 5. *Pont. Dian. Tambur. Averf.* q. 21. f. 6. *Burgh.* cent. 1. cas. 17. quia quamvis de facto nil cogitet de Religione, posset interea mens illa incidere & nunc utitur tempore sibi concesso; electio autem statûs religiosi conceditur Cap. *Ex publico*, non tantùm pro illo bimestri, sed etiam post illud, quamdiu Matrimonium non est consummatum. *Con. Krim.* num. 463. 420.

§. 3. Si vir ante evolutum bimestre vi obtineat copulam, graviter peccat, non contra castitatem, sed justitiam. Putant autem *S. Anton. Sor.* & alii uxorem tum non posse ingredi Religionem, nam jus ideo permittit post Matrimonium ratum, quia hoc dissolvetur per professionem, sicque poterit vir ducere aliam, hoc autem jam fieri non poterit, quia secundùm dicta n. 282. & n. 402. Matrimonium consummatum est, & factum omnino indissolubile. *Abb. Silv. Palud. Arm. Laym. Spor.* nu. 252. & alii probabiliùs dicunt posse profiteri in Religione inter viduas vel conjugatas, non vi privilegii, quod concessum est Matrimonio rato, sed quia vir talis tenetur reparare damnum causatum, ergo tenetur consentire, ut mulier profiteatur, quia damnum aliter reparari non potest. Quòd admittunt etiam *Ledesm. Sanch. Averf.* q. 23. f. 10. contra *Silv.* & *Arm.* quamvis sola metu gravi esset coacta, quia ipsa ob alterius scelus non debet privari jure suo, neque ille ex suo scelere reportare jus retinendi hanc uxorem: quod autem usque ad mortem professæ manere debeat tanquam cœlebs, imputet suo sceleri, quo injustè consummavit hoc suum Matrimonium. Si tamen mulier facta esset gravida, putat *Krim.* num. 465. per accidens impediri ab ingressu Religionis, quia recta educatio prolis vix fieri poterit sine matre. 421.

§. 4. Si conjux tantùm ideo eligat Religionem, quia alter ei displicet, secundùm *Tamb.* & *Spor.* non peccat, quia utitur jure suo: nec refert, quòd alter fortè patiatur gravia incommoda, eò quòd v. g. difficulter inveniet novum maritum, id enim non tollit jus alterius, & uterque contraxerat cum implicita 422.

implicita illa conditione, habebâsque uterque parem potestatem resiliendi, unde nulla fit injuria alteri, sed nec charitas obligat ad cavenda damna alterius cum gravi suo incommodo.

423. §. 5. *Scot. Caj. Angel. Pont.* l. 6. c. 12. n. 5. aliique dicunt, eum non peccare, qui voto castitatis vel Religionis obstrictus init Matrimonium, intendens intra bimestre Religionem ingredi, quia utitur jure suo. E contrà peccare mortaliter dicunt S. *Anton. Silv. Sot. Henriq. Con. Sanch.* l. 1. d. 43. nu. 7. *Castrop.* d. 4. p. 2. aliique cum *Aversa* q. 10. f. 4. *Masbrio* n. 91. tum quia decipit alterum in re gravi, valde molesta, & communiter multum damnosa, tum ob alias rationes, ob quas dixi nu. 194. illum peccare mortaliter, qui contrahens sponsalia vult, aut post sponsalia vovet ingredi Religionem, & init Matrimonium cum animo ingrediendi. An autem ille, qui ante vel post Matrimonium ratum vovit castitatem, possit primo bimestri reddere debitum, dixi n. 361.

424. §. 6. Illicitum est viro ante consummationem Matrimonii rati invitâ conjuge suscipere sacros Ordines. *Nec obstat*, quòd secundùm jam dicta conjux ante consummationem possit invito altero transire ad Religionem, *nam* dispar est ratio, tum quia professio dirimit Matrimonium ratum, non item Ordo sacer, uti declaravit *Joannes XXII.* in Extrav. *Antiquæ*, tum etiam, quia utrique conjugi est æqualis potestas ad Religionem, non autem ad Ordinem, *Castrop.* d. 3. p. 6. §. 11. n. 7. notans cum *Sanch.* & *Gutt.* non sufficere dissimulationem, sed requiri expressam licentiam, ut vir ante vel post consummatum Matrimonium possit suscipere Ordines.

425. §. 7. Copula, quæ præcessit Matrimonium, non consummat illud, uti dictum est n. 278. hinc uterque adhuc primo bimestri potest Religionem ingredi, *Gob.* n. 690. Quandonam autem Matrimonium consummetur, dixi à n. 278. Quid autem censendum sit in dubio, an Matrimonium sit consummatum, item si vir affirmet, & mulier neget, vel contrà, dixi nu. 283.

426. *Q. 63. Quid præterea sit addendum circa divortium.* ℞. §. 1. Divortium, unde dicatur, dixi n. 7. Posse autem fieri divortium, definit *Trid.* cujus verba retuli n. 12. Christus ipse *Matth.* 5. & 19. statuit uxorem sic dimitti posse propter fornicationem, per quam intelligitur adulterium: & idem statuitur Jure Canonico Cap. *Significasti* Cap. *Gaudemus*. Cap. *Ex litteris* De divortiis ac alibi sæpe. Imò id ob causam adulterii de Jure naturæ esse & semper fuisse docent gravissimi AA. cum *Aversa.* q. 23. f. 1.

427. §. 2. Divortium Matrimonii etiam tantùm rati fieri non potest quoad vinculum sine judicio Ecclesiæ, etiamsi impedimentum dirimens esset publicum & notorium. *Nec obstat*, quòd Cap. *Evidentia* De accusat. & Cap. *De manifesta* 12. q. 1. dicatur, notorium probatione non indiget, *nam* hoc non obstante in hac materia expressè statuitur Cap. *Porrò*, De divort. quòd si etiam parentela esset publica & notoria, absque judicio Ecclesiæ ab ea separari non poterit. Ratio est, quia cùm Authoritate publica Ecclesiæ contractum sit, decet, ut authoritate ejus publicâ dissolvatur, secundùm Cap. *Omnes*, 27. q. 2. maximè cùm aliquando plura dicantur notoria, quæ verè non sunt, Cap. *Consuluisti*, 14 De appellat.

428. §. 3. Ad faciendum divortium Matrimonii etiam tantùm rati quoad vinculum, requiritur, ut Judex habeat duos testes omni exceptione majores, qui de impedimento deponant: nec sufficit testimonium utriusque conjugis dicentis ante Matrimonium contractam fuisse, v. g. affinitatem per fornicationem cum consanguinea, nam possent hi conjuges colludere contra Matrimonium, hinc aliæ debent accedere rationes rationabiles & fide dignæ. Si tamen uterque, vel etiam unus, qui desideraret Matrimonium esse validum, fateatur impedimentum, declarari potest nullitas Matrimonii, cùm quivis præsumatur in præjudicium suum loqui veritatem, non sufficit tamen fama de impedimento. Et licèt testimonium matris dicentis sponsum esse consanguineum sponsæ sufficiat ad impedimentum, ne Matrimonium contrahatur, tamen non sufficit, ut contractum declaretur esse irritum, *Schild.* tr. 6. c. 7. §. 7. probans hæc omnia ex Jure & ratione, addens pro divortio quoad totum sufficere confessionem, quam de adulterio à se commisso facit ille conjux, qui divortium nollet.

§. 4. *Caj.* aliique apud *Avers.* q. 2. f. 4. putârunt 429. Matrimonium non tantùm ratum, sed & consummatum posse quoad vinculum dissolvi propter adulterium, sed ex dictis num. 12. & 402. oppositum est certum ex Conciliis & Patribus, etiam apud *Mendo* diss. 12. num. 11. & *Avers.* suprà, ac clarè definit *Trid.* relatum num. 12. adulterium enim est tantùm causa justè negandi debitum, & petendi divortium.

§. 5. Si conjux unus agat contra alterum ad dissolutionem Matrimonii, aliqui voluerunt Judicem 430. competentem esse solum Episcopum loci, in quo contractum est Matrimonium, 1. quia per contractum in aliquo loco celebratum sortitur quis forum. 2. Quia ligati sunt authoritate hujus Episcopi, ergo eâdem solvi debent. E contrà *Krim.* nu. 1660. probabiliùs dicit Judicem hìc competentem esse etiam Episcopum domicilii, hujus enim jurisdictioni etiam subjacet, & nihil novi est, quòd quis habeat in pluribus locis forum. Hinc ℞. *ad* 1. non ideo excludi Episcopum etiam domicilii, si apud hunc conveniatur. *Ad* 2. Non Episcopus, sed conjuges ipsi propriè se ligârunt, nec tamen se solvere possunt, uti constat ex dictis. Quòd si post divortium coram Judice laico agatur de restitutione dotis, L. *Exigere dotem* 65. ff. De judiciis statuitur, ut non spectetur locus contractûs, nec domicilium uxoris, sed mariti.

§. 6. *Caj.* quamvis tom. 1. opusc. tr. 19. se correxerit, tamen in c. 19. super *Matth.* docuerat, non licere 431. uxori divortium à viro, ob hujus adulterium, 1. quia repudium in lege veteri, cui in nova successit divortium, conveniebat solis viris. 2. Quia Christus *Matth.* 5. & 19. loquitur de solis viris. 3 Quia uti aliqui volunt, consuetudo habet, ut hoc non concedatur uxoribus. Hanc sententiam *Sanch.* l. 10. d. 3. & *Sperell.* decis. 140. n. 3. vocant falsam & temerariam, tenentque oppositum Conc. PP. S. *Th.* & Theologi passim cum *Beja* p. 2. cas. 26. *Pignat.* tom. 9. consf. 139. à n. 122. *Avers.* f. 1. hinc Can. *Christiana*, 32. q. 5. dicitur, *Christiana religio adulterium in utroque sexu pari ratione condemnat ..... vir utique submovebitur, si ejus flagitium detegatur, ... neque enim adultera uxor dimittenda est, & vir mœchus retinendus.* Ratio autem est, quia licèt non ita censeatur fœdum in viro, tamen leges pœnales non ita accurratè ponderant quantitatem culparum, satis enim est in utraque esse sufficientem causam pœnæ. Unde ℞. *ad* 1. Divortium non in omnibus succedit repudio. *Ad* 2. Christus expressit de viris solis, fortè quia fœminæ frequentiùs in hoc delinquunt. *Ad* 3. Non esse consuetudinem contrariam, constat ex praxi.

§. 7. Ut per Judicem decernatur separatio, debet 432. adulterium probari saltem per propinquas & violentas præsumptiones, uti cum communi *Sanch.* l. 10. d. 12. De *Luca* De Matrim. d. 13. & fusè *Sperell.* decis. 140. à nu. 8. Videri possunt etiam, quæ dixi l. 4. à nu. 1434. De præsumpt. & probat. Et verbo hìc insinuandum est, quòd adulterium prohibeatur in judicium deduci, nisi ad instantiam mariti,

Patris

Patris vel fratrum, quorum querela non debet esse extorta, sed libera, aliàs inquisitio est irrita, uti ex Jure & Authoribus probat *Pignat.* tom. 9. conf. 153. Præterea notandum est, accusationem adulterii posse esse vel criminalē, si fiat ad pœnam seu vindictam publicam, vel civilem, si fiat ad divortium aut privationem dotis, vel purè denunciativam, quæ potest esse, aut charitativa, si fiat tantùm ad impediendum peccatum, aut canonica, si ad impediendum v. g. Matrimonium cum affine, aut promotionem ad Beneficium. Et pro majore præjudicio, quod provenire potest ex diversis istis accusationibus, requiritur etiam major certiorque probatio, sic enim ad denunciativam sufficit semiplena probatio per testem unum vel per famam nixam probabilibus indiciis: ad civilem requiritur plena, ad criminalem plenissima, *Krim.* à num. 2441. Quamvis autem accusatio adulterii ad pœnam aliam præscribatur lapsu quinquennii, tamen nunquam præscribitur in ordine ad petendum divortium, *Sanch. Farin. Pignat.* tom. 9. conf. 139. n. 125.

433. §. 8. Si uxor malè & injustè tractata, sit quasi ejecta à viro, etiam negante alimenta & conjugale debitum, ideóque abiens in eo exilio fiat adultera, virum adhuc posse facere divortium, dicunt *Sanch. Dicast.* d. 8. num. 37. *Burgh.* cent. 3. cas. 37. nam ita videtur decidi Cap. *Significasti.* & Cap. *Ex litteris.* De divort.: quia vir per hoc, quòd causam adeo remotam adulterii dederit, non censetur in illud consensisse vel intendisse. Oppositum tenent *S. Thom. Angel. Ledesm. Covarr. Vega, Tiraq.* & alii: sic enim de denegante debitum dicitur Can. *Si tu,* 37. q. 2. *si tu abstines sine uxoris voluntate, tribuis ei fornicandi licentiam, & peccatum illius tuæ imputabitur abstinentiæ,* idem autem est in causa sævitiæ, ejectionis vel negatorum alimentorum. *Aversf.* f. 3. & *Krim.* à num. 1534. rectè conciliant has sententias, & tenent cum prima, si vir non intenderit, nec prudenter prævidere potuerit adulterium uxoris: è contrà, si intenderit, vel prudenter prævidere potuerit, tenent cum secunda. sic enim valent textus & rationes pro utraque sententia adductæ. Et ideo *Tabern.* & *Krim.* à num. 2428. rectè concludunt, si alteruter conjux per longum tempus, v. g per 5. aut 6. menses contra justitiam negârit debitum alteri conjugi, quem satis sciebat ideo fore in periculo proximo incontinentiæ, censeri causam secuti adulterii, ideoque non posse propterea petere divortium.

434. §. 9. Etiam tum non licet expellere adulterantem, quando ab altero conjuge data est adulterandi facultas expressè vel tacitè, *Avers.* q. 23. f. 3. Hinc si vir, cùm possit absque gravi incommodo, non prohibeat adulterium uxoris, censetur consentire, L. 2. Cod. Ad L. Juliam. De adult. Oppositum tamen de uxore dicunt *Sanch. Tanc. Caspens. Krim.* num. 1541., quia uxores non habent authoritatem illam, nec communiter audent corripere viros, ergo, quamvis taceant, non ideo censentur consentire. Contradicunt valde probabiliter *Aversf.* & *Mastr.* num. 131. quia vir & uxor quoad debitum conjugale sunt pares, & si uxor audeat virum ejicere, magìs deberet corripere.

435. §. 10. *S. Bonav. Durand. Palud. Sanch. Castrop. Gonet* c. 9. q. 13. *Krim.* n. 1528. & Juristæ multi dicunt, ad pœnam divortii sufficere, si adulterium sit commissum, etiam ex metu gravi, quia quamvìs metus gravis aliquando excuset à pœnis Jure humano statutis, non tamen ab hac, quæ, uti n. 426. insinuatum est, quasi de Jure naturæ consequitur hoc delictum. Oppositum tenent *Abb. Silv. Rosell. Tabien. Graff. Aversf.* q. 23. f. 3. qui extendunt etiam ad casum, quo mulier præ verecundia & metu infamiæ non clamaverit, quia Can. *Præposito* 32. q. 1. dicitur de Lucretia gravi metu compulsa ad adulterium, *mirabile dictu, duo fuerunt, & adulterium unus commisit:* unde videtur colligi, quòd copula ex tali metu facta non censeatur pro foro externo adulterium. Hæc sententia est probabilis, sed prima videtur probabilior. Quòd si uxor violentè esset cognita, esset adulterium tantùm materiale, nec ideo ejici posset.

§. 11. Docet *Gonet* c. 9. q. 8. divortium peti & concedi posse etiam propter pollutionem, quia hæc videtur generaliter venire nomine fornicationis, refertque pro eo *S. Aug. S. Th. S. Bonav. Tostatum, Abbatem;* sed *Sanch.* l. 10. d. 4. aliique plurimi cum *Busenb.* & *Mastr.* n. 129. meliùs negant, quia per hanc non dividitur caro cum aliena per concubitum, quæ est ratio faciendi divortium ob fornicationem. Fatentur tamen valde probabiliter *S. Th. S. Bonav. Dur. Côn. Tann. Hurt. Bonac. Sperell.* decis. 140. à n. 40 sufficere sodomiam cum tertia persona: quod extendunt multi cum *Busenb.* & *Krim.* n. 1525. etiam ad bestialitatem, quamvis præter citatos à *Busenb.* contradicant *Ιnn. III. Pont.* & *Aversf.* f. 1. eò quòd ista non sint copula apta ad generationem, per quam spuria proles in domum vel familiam alterius conjugis induci possit, quod videtur directiùs repugnare Matrimonio: & sicuti ista scelera non sufficiunt ad inducendam affinitatem, vel irregularitatem bigamiæ, ita nec videntur ipsis sufficere ad divortium: sed ratio nostra est, quia per ista, verè dividitur caro, & adulterans fit una caro cum altera persona vel bestia, & quidem maximè contra naturam. *Mastr* suprà agnoscit utramque sententiam esse probabilem. 436.

§. 12. Si adulterium sit certò commissum, divortium quoad torum, sive denegationem debiti, quæ actio privata est, fieri potest authoritate propriâ, uti habet communis cum *S. Th.* De divortio etiam quoad habitationem, cùm hoc sit quid publicum, est major difficultas, nam saltem quamdiu adulterium est occultum, docent *S. Th. S. Bonav. S. Anton. Durand. Bellarm. Becan. Sperell.* decis. 138. *Aversf.* f. 2. & alii multi, fieri non posse authoritate propriâ, quia ita videtur statui Can. *Seculares* 32. q. 2. Can. *Multorum* 33. q 6. Can. *Porrò.* De divort. Et rationes sunt, 1. quia Matrimonium tale publicâ authoritate Ecclesiæ celebratum est, ergo sine ea non est ab eo recedendum. 2. Quia quoad publica, nemo in propria causa debet esse Judex. 3. Quia divortium tale est pœna publica, ergo debet provenire à Judice. Excipiunt aliqui, si nocens ad vitandam infamiam suâ sponte vellet cedere: alii addunt, si innocens probare non posset in foro externo, dicunt enim tum communiter omnes posse clàm se subducere, prætexendo negotia alibi, per hoc enim nocenti nullam injuriam facit. E contrà innocentem invito etiam nocente absolutè posse separare se etiam quoad habitationem, docent *Nav. Sot. Henriq. Rebell. Côn. Regin. Bonac. Castrop. Dicast. Sanch.* l. 10 d. 12. num. 31. *Burgh.* cent. 2. cas. 38. *Krim.* num. 1544. quia Christus, supremus Judex, *Matth.* 19. videtur absolutè dare facultatem dimittendi propter fornicationem, neq; ullum aliud Jus clarum dicit exspectandam esse sententiam alterius Judicis humani, maximè cùm secundùm dicta num. 426. id de Jure naturæ licitum sit. Accedit, quòd conditio ad retinendam obligationem Matrimonii etiam ex authoritate Ecclesiæ sit non divisio carnis, ergo hac divisione factâ non manet obligatio. Denique jus divortii nascitur ex delicto, & non ex publicitate, ergo posito delicto, etiam occulto, est jus ad divortium. Et ideo *Sanch. Pignat.* tom. 9. conf. 139. num. 124. docent uxorem innocentem posse recedere à domo mariti, nec reverti, nisi expulsâ concubinâ. Sententia hæc est probabilis pro foro conscientiæ, attamen altera *S. Th.* videtur probabilior: & in utraque 437.

que sententia Judex à nocente imploratus debebit innocenti mandare, ut redeat, donec probet alterius delictum, Cap. *Litteras*, & in simili Cap *Ex conquestione*, de restit. spoliat. fateturque hoc etiam *Sanch.* à n. 16. & pluribus ostendit *Sperell.* suprà.

438. §. 13. Si adulterium uxoris sit certum & publicè notorium, potest vir invitâ uxore & propriâ authoritate non tantùm ingredi Religionem, uti habetur Cap. *Significâsti*, De divortio, sed etiam suscipere sacros Ordines, uti cum communi *Sanch.* l. 10. d. 11. n. 16. *Pont. Perez*, *Pignat.* tom. 8. conf. 133. Tum autem etiam censetur hìc esse notorium, si sint probationes in promptu. Plura de probatione adulterii habet *Pignat.* tom. 10. conf. 3.

439. §. 14. Si ex divortio oriatur scandalum, uti fieret communiter ex eo, quòd Matrimonium privatâ authoritate dissolveretur, vel quoad vinculum, vel quoad habitationem, in omnium sententia debet dissolutio fieri authoritate Ecclesiæ, ut sic obvietur scandalo, quod maximè valet in casu dubii de causa divortii, tum enim est possessio pro Matrimonio quoad omnia servando.

440. §. 15. Hæresin Matrimonio supervenientem sufficere ad divortium, habetur Cap. *Quæsivit*, Cap. *De illa*, Cap. *Quanto*, De divortiis, Cap ult. De convers. conjug. & alibi; Attamen rectè negat S. *Th.* in 4. dist. 35. q. 1. a. 1. ad 3. *procedi posse ad divortium propter unum actum infidelitatis, sed propter consuetudinem, quæ pertinaciam ostendit, in qua infidelitas perficitur*, debet enim esse hæresis, quæ significat pertinaciam, & sufficit ad separationem, non tantùm quoad habitationem, propter periculum perversionis, sed etiam quoad torum, *quia* inquit S. *Th.* suprà, *est contra Matrimonii bonum, quod est proles educanda ad cultum Dei*: Potestque pars catholica recedere authoritate propriâ, quia Cap. *De illa*, De divortiis dicitur, mulierem, quæ absque judicio Ecclesiæ à viro in hæresin lapso recesserat, esse reddendam quando vir ad fidem redierit: Et additur, illo casu esse compellendam, ut ad illum redeat: unde licèt vel ipsa Religionem, vel vir sacrum Ordinem suscepisset, redire deberet ad conversum, attamen si judicio Ecclesiæ facta esset separatio, catholicus non teneretur recipere conversum, sed posset mutare statum, aut etiam in sæculo sic permanere separatus, uti habetur Cap. *De illa*, docentque *Gonz. Pont. Krim.* à nu. 1554. contra *Barb.* Hæreticus tamen conversus non posset sine consensu catholici mutare statum: quòd si mutâsset, posset ab illo revocari. Hæc omnia pluribus deducit *Aversf.* f. 9. citátque Authores in oppositas sententias hìc valde divisos.

Obji. Christus *Matth.* 5. & 19 dicit, viro non licere dimittere uxorem, *exceptâ causâ fornicationis* sive adulterii, ergo hæresis non est sufficiens causa divortii. R. Omissis variis explicationibus, quas refert *Aversf.* f. 9. §. ult. dici potest, Christum voluisse solum adulterium esse ex Jure divino causam perpetui divortii, quamvis aliæ causæ postea ex Jure Ecclesiastico sint additæ ad divortium saltem ad tempus, & tales sunt etiam scandalum, sævitia, morbus contagiosus, mutuus consensus &c.

445. §. 16. Divortium fieri non potest ob quodvis crimen, nam *Alex. III.* Cap. *quæsivit* De divortiis, declarat, *quòd mulier pro furto vel alio crimine viri sui, ab eo separari non debet*: posset tamen quandoque fieri etiam propriâ authoritate ex aliis etiam causis, si ita postularet præceptum correctionis fraternæ, metus injusti damni, aut etiam periculum ruinæ spiritualis, secundùm illud *Matth.* 18.; *si manus tua, pes tuus, oculus tuus scandalizet te &c. projice abs te*: Estque hoc de Jure naturæ, quo quisque obligatur studere saluti suæ: sed hæc intelliguntur ad tempus, nam *cessante necessitate illud quoque cessat, quod pro necessitate factum est*, Can. *Ordinationes* 9. q. 1. Videri potest *Aversf.* q. 23. f. 10.

§. 17. Circa causam divortii ob sævitiam, Cap. *De Benedicto*, 32. q. 1. conceditur divortium, etiam nocenti post adulterium, ne perpetuis vexationibus crucietur. Nec in casu sævitiæ locum habet compensatio, quia si mutuò alter ab altero sibi timeat, uterque potest divertere. Non sufficit autem esse malè tractatum de præterito, si pro futuro non timeatur malum grave, quia non conceditur ad ulciscendam, sed evitandam injuriam saltem probabiliter imminentem. Et si sit periculum in mora, fieri potest authoritate propriâ, aliàs per Judicem, qui solus separare potest in perpetuum, si non sit spes remedii. Vide *Aversf.* q. 23. f. 10. & præcipuè *Sperell.* decis. 139. ubi adductis legibus, Authoribus & rationibus probat sequentia. 1. si vir moderatè, & ex causa uxorem verberaverit, ad quod jus habet, non ideo potest uxor divertere, nec ideo tenetur vir conjugi consulere per remedium cautionis. 2. Si vir sæpius percutiens excesserit modum domesticæ correctionis, adeóque fuerint atrocia verbera, sitq; ideo prudens timor novæ molestiæ gravis, non ideo statim concedenda est separatio tori, sed sufficere poterit cautio pignoratitia, fidejussoria, & quandoque juratoria tantùm de non offendendo imposterum. 3. Quando concurrunt sæpius exercita atrox sævitia & talis prudens timor futuræ, ut non videatur sufficienter consultum per cautionem, Cap. *Litteras*, De restit spoliat. conceditur divortium his verbis: *Si tanta sit sævitia, ut mulieri trepidanti non possit sufficiens securitas provideri, non solùm non debet ei restitui, sed ab eo potius amoveri.* Quandonam dicatur sævitia vel atrox verberatio, dat exempla *Sperell.* à n. 62. qui decis. 138. n. 70. notat, uxori de sævitia viri conquerenti non credi, nisi illam probet. 446.

§. 18. *Cum quilibet ad renuntiandum juri suo liberam habeat facultatem*, Cap. *Ex conscientia*, De crimine falsi, & divortium sit pœna delinquentis ac favor innocentis, eo non tenetur innocens uti, si nolit. *Sanch.* l. 10. d. 13. *Krim.* nu. 1542. Docent quidem S. *Th.* S. *Bonav. Caj. Silv.* aliique multi peccare virum, si permaneat in consortio adulteræ, nam Cap. *Si vir*, De adulteriis dicitur: *Si vir, sicut uxorem suam deliquisse, quæ non egerit pœnitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit, & ejus peccati particeps*: Et similiter *Nav. Sot. Bonac. Gob.* & alii docent ex Cap. *Si quis uxorem*, 1. 32. q. 1. teneri etiam uxorem dimittere adulterum se non emendantem: quæ vera sunt, si ita postulet præceptum correctionis fraternæ, vel scandali vitandi, de cætero rectè ostendit *Aversf.* f. 5. correctionem illam per dimissionem rarò profuturam, quia conjux dimissus magis & liberiùs indulgebit adulteriis: scandalum autem faciliùs tolletur, & cum majori spe pœnitentiæ, si privatim & publicè pergat arguere & abstrahere. Nec ideo vir retinens talem uxorem censebitur esse causa damni legitimis hæredibus causandi, si fortè adultera concipiat ex alieno, id enim ipse, quantùm in se est, impedit, uti suppono, nec semper tenetur aliquis cum gravibus suis incommodis aliena damna cavere. 447.

§. 19. Post sententiam divortii perpetui ob fornicationem, potest innocens sine consensu nocentis mutare statum, suscipiendo sacros Ordines vel Religionem, Cap. *Constitutus*. Cap. *Mulier*. De convers. conjug. & hoc est, quod dixi l. 6. p. 2. num. 2210. tenétque communis cum *Pign.* tom. 10. conf. 3. Post sententiam divortii non perpetui, sed ad tempus, donec nocens v. g. emendârit mores, innocens non potest mutare statum, uti nec, si separaverit se authoritate propriâ, nam nocens, saltem emendatus posset implorare Judicem, & repetere conjugē, cujus resti- 448.

restitutio verget in scandalum, aut etiam in damnum status religiosi vel clericalis.

449. §. 20. Quando innocens mutat statum, v.g. suscipiendo sacros Ordines vel Religionem, potest nocens etiam sine voto vel præcepto continentiæ remanere in sæculo, nullibi enim præcipitur huic tale votum vel continentia, unde mortuo innocente conjuge poterit inire aliud Matrimonium, *Aversf.* q. 23. f. 8. Attamen *Pignat.* t. 3. consult 42. refert aliquas declarationes Congregationum, quæ dicunt, saltem ubi est periculum incontinentiæ, si adulter suscipiat sacros Ordines vel Religionem, innocentem manentem in sæculo debere continentiam vovere.

450. §. 21. Si conjugatus post sententiam perpetui divortii assumens Religionem vel Ordines, neget se esse conjugatum, probabilius est cum *Aversf.* q. 23. f. 8. contra *Sanch.* peccare mortaliter, quia est res valde notabilis, & Superior vel Episcopus habebat jus interrogandi, ergo alter obligationem manifestandi, cùm possint causæ vel circumstantiæ promotionem talem impedire.

451. §. 22. Si divortium fit propriâ authoritate factum, & innocens non immutaverit statum, tenetur recipere nocentem, si emendaverit se, & non sit prudens periculum relapsûs, Can. *Quod autem*, 32. q. 2. Can. *Si vir*, De adult. Can. *Ego dixi* 34. quamvis *Aversf.* f. 6. putet ibi non imponi obligationem sed asseri convenientiam & quandam æquitatem. E contrà si divortium propter fornicationem in perpetuum per sententiam Judicis factum sit, innocens cogi non potest ad recipiendum, nisi committat simile crimen, Can. *De benedicto*, 32. q 2. Can. *Admonere*, 33. q. 1. Cap. *Gaudemus*, De convers. conjug. Potest tamen etiam tum, si velit, propriâ authoritate recipere, uti habet communissima cum *Aversf.* f. 6. quia sententia lata est in favorem innocentis, & *quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum*, Reg. 61. Juris in 6. teneturque nocens separatus privatâ authoritate innocentis, redire, si revocetur ab innocente, & de licentia ejus non immutârit statum, imò quamvis per sententiam sit separatus, non potest immutare statum sine consensu saltem tacito innocentis, quia hic retinet jus eum revocandi, si velit, ergo nocens tenetur redire, S. *Th.* S. *Bonav.* S. *Anton.* *Silv.* *Angel.* *Sanch.* *Pont.* *Aversf.* f. 6. & 8. *Mastr.* num. 135. *Krim.* num. 1580. Si tamen innocens per sententiam separatus ter cum congruo intervallo temporis, aut saltem per biennium rogatus, renuat recipere nocentem emendatum, hic poterit absque illius consensu in religione profiteri, Cap. *Gaudemus* suprà, Authent. *Sed hodie*. Cod. De adult.

452. §. 23. *Sanch.* l. 10. d. 14. num. 2. docet, si innocens internè tantùm condonet delictum, non posse postea in conscientia intentare divortium: sed meliùs contradicit *Aversf.* f. 7. quia in commercio humano interna volitio non obligat, si nullo signo manifestetur, imò quamvis innocens externè manifestet, si nocens non acceptet sed recuset, probabilius est contra eundem *Sanch.* innocentem posse condonationem suam revocare, talis enim gratia inter homines censetur indigere tacitâ saltem acceptatione.

453. §. 24 Si innocens conscius delicti, ante vel post sententiam divortii petat, aut alteri petenti reddat debitum, hoc ipso pro foro externo præsumitur condonare, cùm id liberè faciat, nec obligatus: aliud tamen est, si faceret coactus per metum aut sententiam, vel ex errore, S. *Th.* S. *Bonav.* *Dur.* Addit *Aversf.* etiam tactus, amplexus, oscula esse sufficientia signa condonationis internæ, cùm ordinentur ad copulam. Et idem est, si redeant ad mutuam familiaritatem, mensam, vel cohabitationem eandem: Si tamen reipsa internè nollet condonare, quamvis etiam fictè diceret se condonare, non ideo pro foro conscientiæ perderet jus, quia cessio requirit consensum internum, uti donationes aliiq; contractus, secundùm dicta l. 3. p. 2. num. 608. *Sa*, *Sanch.* *Aversf.* contra S. *Bonav.* *Sot.* & alios. *Nec obstat*, quòd ita fingendo videatur facere injuriam, *nam* cùm non causet damnum, injuria non est talis, ut ideo teneatur postea sincerè condonare. Imò si innocens talia signa condonationis ponat, habendo se indifferenter, non cogitando an condonet vel non, aut ignorando, quòd talia signa sufficiant ad condonationem. *Aversf.* probabiliùs dicit contra *Sanch.* in conscientia non teneri postea condonare, quia videtur requiri expressa voluntas cedendi hoc suo multùm æstimabili jure.

§. 25. Quamvis crimina conjugum utrimque non sint omnino æqualia, quia v. g. unum est occultum, alterum publicum, unum adulterium, alterum incestus vel sodomia: item quamvis unus semel tantùm, alter decies commiserit adulterium, nihilominus hæc crimina compensant se, nec datur locus divortio, uti colligitur ex Cap. *Tua fraternitas* De adult. conjug. docéntque S. *Th.* S. *Bonav.* *Palud.* *Gabr.* *Sanch.* & alii cum *Aversf.* f. 4. contra *Hostiens.* *Joannem Andr.* & alios. Et universaliter, ut crimina se compensent, requiritur & sufficit, quòd utrumque de se det justam causam divortii, tunc enim censentur paria, id est, pariter per se sufficientia ad divortium, *Mastr.* num. 132. 454.

Obj. Ex dictis, adulterium & hæresis sufficiunt ad divortium, & tamen si uxor labatur in adulterium, vir in hæresin, hæc crimina non compensant se, sed uxor potest divertere à viro. ℞. Aliqui cum *Krim.* n. 1563. probabiliter dicunt, cùm crimina illa sint planè disparata, & hæresis directè non sit contra fidem Matrimonii, quòd nullo modo se compensent, sed singuli possint petere separationem. *Sanch.* *Pont.* *Aversf.* f. 9. etiam probabiliter dicunt hæresin ex dispositione speciali Juris necessariò causare divortium, & ideo, ubi illa intervenit, non dari compensationem, sed separationem necessariò faciendam esse, quod verum est, & quidem ex præcepto naturali, si adsit periculum perversionis: è contrà, si hoc periculum absit, probabiliter dicunt S. *Anton.* *Silv.* *Arm.* & alii dari etiam inter illa crimina compensationem, & neutrum posse ab altero divertere: & ideo postea fatetur cum aliis *Aversf.* posse cum hæretico dimisso fieri reconciliationem, quamvis hæresin non dimittat, dummodo absit perversionis aut alterius mali periculum, quod abesse potest; quando autem ex dispensatione Ecclesiæ contrahitur Matrimonium catholici cum hæretico, omnes fatentur fieri non posse divortium. Similiter docet cum communi *Pignat.* tom. 7. conf. 51. separari non debere conjuges, primò hæreticos, si eorum unus convertatur ad fidem, quamvis inter eos ideo ortæ essent aliquæ dissensiones, hinc suprà nu. 440. tantùm locuti sumus de hæresi superveniente Matrimonio inter catholicos contracto.

§. 26. Si uterque commiserit crimen ad divortium sufficiens, sed unus egerit pœnitentiam, alter autem pergat in crimine, S. *Anton.* *Silv.* & alii putant primum posse facere divortium, qui per pœnitentiam quasi rediit ad statum innocentiæ. E contrà *Ledesm.* *Hurtad.* *Pont.* l. 9. c. 17. & alii dicunt, quòd crimina pergant se compensare, cùm antecedenter sint posita. S. *Bonav.* *Henriq.* *Regin.* *Cōn.* *Bonac.* *Sanch.* *Aversf.* f. 4. *Mastr.* n. 132. probilius tenent cum prima sententia, si pœnitens alterum admonuit, qui tamen contumaciter pergat; si autem non admonuit, tenent cum secunda, quia ille pergens necdum censeri potest contumax. 455.

456. §. 27. Si vir etiam post sententiam divortii committat simile crimen, antequam statum mutaverit per religiosam professionem vel sacros ordines, Cap. *Ex literis.* De divort. jubetur redire ad dimissam, & ita etiam docent *Con. Hurt. Aversf. Mastr.* n. 133. quia vir manebat obligatus fide Matrimonii, ergo si hanc frangat uxori dimissæ, delicta se compensant. Addit *Pignat.* tom. 8. consult. 148. etiam posse revocare dimissam, si sit in periculo incontinentiæ, quamvis ipsa cum consensu viri emisisset votum castitatis: Rectè tamen notat *Aversf.* f. 4. virum non teneri se prodere vel offerre non petenti, aut ignaræ sui criminis; imò si sententiâ Judicis separatus sit, probabiliùs videtur non teneri redire, nisi per Judicem compellatur: attamen etiam probabiliter dicunt *Castrop.* & *Krim.* nu. 1577. contra *Sanch. Layn.* quamvis sententia divortii transierit in rem judicatam, id est, quamvis tempus à sententia Judicis appellandi jam esset elapsum, nihilominus innocentem in conscientia teneri reconciliari, si simile crimen committat, quia non habuit, nec sententia dabat ipsi jus divertendi, nisi, quamdiu innocens esset, quia si fiat similiter nocens, nullum ampliùs jus habet. Excipit rectè *Pont.* l. 9. c. 20. num. 7. si fieret similiter nocens, postquam professionem vel sacros Ordines suscepisset, quia tum non deberet præjudicari juri, quod Religio vel Ordo legitimè acquisivisset.

457. §. 28. Si etiam post plurimos annos ostendatur sententiam divortii fuisse latam ex falsis causis, vir debet redire ad dimissam, quamvis in Religione professus sit, vel sacros Ordines susceperit, quia talis sententia, in quantùm est contra innocentem, nunquam transit in judicatum, quin ipsi liceat per viam querelæ contra eam agere, quamvis non per viam appellationis, mansitque jus dimissæ, quod Judex noluit tollere, *S. Th. S. Bonav. Sanch.* l. 10. d. 9. *Castrop. Krim.* n. 1578. & à n. 1671. si tamen etiam dimissa professa esset in Religione, *Sanch.* putat cessisse juri suo, sed adhuc contradicit *Castrop.* quia neuter validè consensit, cùm error in substantia dederit causam. Et *Krim.* n. 1579. dicit hoc esse probabilius, quamvis n. 1677. etiam oppositum teneat.

458. §. 29. Quid dicendum sit circa alimentationem alterius conjugis, quando divortium fit cum vel sine culpâ conjugis, dixi l. 3. p. 1. à n. 710. Si autem culpâ patris factum sit divortium, liberi apud matrem educantur expensis patris: si factum sit culpâ matris, educantur apud patrem expensis matris, uti statuit Jus apud *Sperell.* decis. 138. n. 104. potestque videri etiam *Krim.* n. 1584. An verò uxori adulteræ debeantur alimenta, pars acquisitorum, restitutio dotis saltem per hæredes, si maritus obierit, dixi l. 3. p. 1. à n. 714. Et de illis videri potest etiam *Sperell.* à n. 20; ubi inter cætera [illegible] tat lite pendente deberi conjugi, contra quem agitur, si ex suis aliunde non habeat, uti etiam debentur Monacho contra Abbatem litiganti, si nempe adsit præsumptio boni juris. An autem talis litigans debeat fidejubere de refundendis expensis in casu succumbentiæ, examinat *Sperell.* à n. 97. possúntque etiam multa circa ista videri apud *Krim.* à n. 1585. usque ad 1608.

De divortio videri potest etiam *Gob.* in Exper. tr. 10. nu. 714. ubi in compendium redigit ea, quæ in Quinario tr. 5 à c. 32. usque ad 45. fusè de illo disputàrat. Quid dicendum sit de donationibus inter conjuges ac restitutione dotis, quando supervenit divortium, videri etiam potest fusè *Krimer* à n. 1685.

CAPUT III.

De impedimentis Matrimonii.

Duplicis generis sunt impedimenta, quædam illicitum tantùm, alia insuper irritum Matrimonium reddunt: Priora dicuntur *impedientia*, Posteriora *dirimentia*.

DUBIUM I.

Quæ sint impedimenta impedientia tantùm.

459. Resp. Præter peccatum mortale & excommunicationem, sex potissimum reddunt Matrimonium mortaliter illicitum, scilicet:

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriarum,
Atque catechismus, crimen, sponsalia, votum,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Dicitur I. *Vetitum*, id est, prohibitio Ecclesiæ, quæ fit ab Episcopo vel Parocho ob dubium impedimenti alicujus vel inhabilitatis inter copulandos, *Bonac. q. 1. p. 14. n. 1.*

Dicitur II. *Tempus feriarum*: quod secundùm *Trident. sess. 24. c. 10. De reform.* incipit nunc ab Adventu Domini usque ad Epiphaniam inclusivè; & à die Cinerum usque ad octavam Paschæ inclusivè. Quo tempore non prohibetur ipse contractus aut ejus consummatio, sed tantùm nuptiarum solennitates, ùt est benedictio nuptiarum, solennis sponsæ in domum sponsi traductio, solenniora convivia, & tripudia, &c. Neque *Trident. sess. 24. c. 1.* prohibet Matrimonium consummari ante benedictionem, sed tantùm hortatur, ne fiat. *V. Bon. q. 3. p. 14. Sanch. l. 7. d. 7. Kon. d. 30. Fill. t. 10. p. 2. c. 9. Perez d. 43. f. 10. num. 7.*

Dicitur III. *Catechismus.* Quod impedimentum contrahitur ab eo qui respondet pro infante, quando supplentur cæremoniæ post Baptismum collatum in necessitate; sed videtur sublatum per *Trident.* secundùm *Sanch. Fagund. Kon. Fill.* &c. qui ideo monet Parochos, ut in libro distinguant patrinos catechismi à patrinis Baptismi. *Vide Bon. l. c.*

Dicitur IV. *Crimen*, ùt 1. incestus cum consanguinea conjugis in primo vel secundo gradu, scienter admissus, (qui impedit Matrimonium cum quacunque alia persona. *V. Perez d. 23. f. 5.*) vel cum propria matre vel filia. 2. Raptus alienæ sponsæ. 3. Uxoricidium. 4. Presbytericidium. 5. Susceptio propriæ prolis ex Baptismo, ad impediendam redditionem debiti. 6. Publica pœnitentia, quamdiu durat. 7. Matrimonium cum Moniali. Verùm hæc per non usum sunt sublata, ùt *Lay. hic cap. 15.* ex *Nav. Sanch. d. 17. Kon. dub. 3.*

Dicitur V. *Sponsalia*, cum una contracta & non dissoluta, *Kon. dub. 3. Sanch. Fill. Bon. n. 5.*

Dicitur VI. *Votum*, scilicet simplex, sive castitatis sive Religionis sive non nubendi. *V. Sanch. d. 13. Regin. l. 31. n. 184. Bonac. n. 7.*

Dixi in Responsione, *potissimum*, quia præter suprà dicta, alia tria impedimenta numerantur.

Primum, est clandestinitas: etsi enim valeat Matrimonium clandestinè contractum, ubi *Tridentinum* non est receptum, non licet tamen sub mortali; Ubi autem Tridentinum est receptum, saltem quoad punctum Matrimonii, est irritum, de quo sequenti dubio.

Secundum, omissio benedictionis, quia sine hac, etsi validè, illicitè tamen contrahitur Matrimonium, saltem primum, ùt ex *C. Nostrates*, & *C. Sponsus q. 5.* docet *Bon. q. 4. p. 6. n. 2. Sanch. l. 7. d. 81. Sa. Henr.*

Fillius,

Filliuc. &c. Qui tamen concedunt non esse mortale, intellige, per se loquendo; nam per accidens, ratione præcepti particularis, scandali vel contemptûs, (ùt si omittant nihili faciendo, ac si esset res vana, vel vile ac puerile haberent ei se subjicere) docet *Perez d. 43. s. 10. n. 4.* posse esse mortale. Dixi, *Primum*: nam secundæ nuptiæ non benedicuntur, nisi primæ non fuissent benedictæ. Quòd si autem alter conjugum sit viduus, alter vero primas nuptias celebret, aut saltem nunquam fuerit benedictus, etsi jure antiquo non licuerit, nunc tamen quibusdam locis consuetudo habet, ut benedicantur, ùt *vid. Bon. l. c.* & patet ex Agenda. Debet autem fieri in templo à proprio Parocho, sine cujus licentia si quis faciat, manet ipso facto suspensus, donec absolvatur ab Ordinario Parochi, à quo benedictio erat accipienda.

Tertium, si contrahatur Matrimonium sine præviis proclamationibus; sine quibus etsi valeat, non licet tamen sub mortali, ùt habet communis, (quanquam *Sanch. l. 3. d. 5. num. 7.* & *Casp. Hurt. d. 5. n. 59.* putent non esse mortale unam omittere, quando certum est moraliter nullum subesse impedimentum: Sed contrarium docet *Perez d. 42. s. 1. num. 7.* ex *Kon.* & *Pontio*, nisi Episcopus vel ejus Vicarius dispenset, ùt patet ex *Trident. sess. 24. c. 1.* quod circa eas præcipit sequentia: 1. ut fiant in Ecclesia, inter Missarum solennia. Possunt tamen etiam fieri in oratorio, vel juxta Ecclesiam aliove loco, confluente magno populo. 2. Ut fiant à proprio Parocho vel alio Sacerdote de ejus licentia. 3. Ut fiant in Parochia propria, & quidem utriusque contrahentis, uti declaravit Congregatio. 4. Ut fiant tribus diebus festis, non immediatis, continuis tamen, id est, qui feriatis quidem diebus, nullo tamen festo, interpolentur. *Vide Bon. q. 2. p. 6. Unde resolves*,

I. Licet statim post ultimam proclamationem contrahere, etiam eâdem die: non licet autem differre ultra quatuor menses, intra quos si non contrahant, repetendas esse denuntiationes, declaravit Congregatio in *sess. 24. cap. de reform.* Imò *Rituale Romanum* duos tantùm menses permittit, intra quos si non contrahatur, jubet repetere denuntiationes, nisi videatur aliud Episcopo.

II. Post proclamationes tenetur sub mortali, qui novit impedimentum, illico denuntiare, quantumvis secretum esset, ad impedienda gravia mala, v. g. incestum, sacrilegium, &c. si tamen inde alteri periculum infamiæ nasceretur, is ex charitate priùs esset monendus, ut à Matrimonio desisteret, *Sanch. l. 3. d. 13. Fagund. p. 2. l. 6. cap. 5. Henriq. Lay. l. 3. tr. 3. p. 2. cap. 4. n. 8. &c. comm.* contra *Pontium d. 5. q. 6.* qui negat teneri denuntiare, si sit occultum. Idemque tenet *Perez d. 43. s. 6. num. 1. & seqq.* sed cum hac limitatione, si tantùm audivit, & nescit à quo: vel si pro foro interno sit dispensatum, vel si metuat magnum scandalum aut periculum; vel si sciat contrahentes esse in bona fide.

III. Contrahens ipse, legitimè interrogatus de impedimento occulto, tenetur illud fateri, vel Matrimonio abstinere, nisi dispensationem pro foro conscientiæ acceperit, tunc enim fateri non tenetur: nisi Judex aliunde habeat sufficientem probationem, *Sanch. Sylv. v. Laym. l. c. nu. 10. Bon. l. c. Perez d. 43. s. 7. n. 2.*

IV. Parochus cognito impedimento, tenetur prohibere Matrimonium, & remittere ad Episcopum, vel ejus Officialem, neque potest assistere. *Sanch. l. 3. d. 15. Perez s. 7. nu. 6. &c.* contra *Pontium.* Nisi tamen ex sola confessione nosset, tunc enim nullo modo posset negare Matrimonium, sive publicè sive privatim petenti, neque illum admonere officii extra confessionem, licèt in confessione posset ac deberet. Et nunc, siquidem sine magno scandalo à Matrimonio non possent desistere nec vellent, suadere, ut contrahant communi consensu, sub conditione, si Papa dispenset, animo tantisper cohabitandi, ùt fratres (non autem quoad torum) donec accedat dispensatio, & iterum contrahant. Ita ex *Beja & Pontio l. 5. cap. 35. Perez. loc. cit.* qui addit, si id omnino nolint persistantque petere, debere Parochum adsistere.

V. Potest Episcopus vel ejus Vicarius, non autem Decanus ruralis, dispensare; vel ut una tantùm fiat proclamatio, vel ut fiant post contractum subitò factum coram Parocho & testibus, ante consummationem, vel etiam ut planè omittantur, si justa causa subsit, v. g. timor, ne alioqui malitiosè impediatur Matrimonium, pudor contrahentium, senium, inconstantia, status disparitas, metus scandali, infamiæ, incontinentiæ, &c. *Bon l. c.*

VI. Etsi, quando per dispensationem contractum est Matrimonium ante proclamationes postea faciendas, conjux non teneatur nec debeat alteri reddere debitum, priusquam factæ fuerint, quando tamen certi sunt nullum subesse impedimentum, non peccare mortaliter consummando, tenet *Sot. Led. Texed.* contra *Sanch.* apud *Dian. p. 9. t. 8. R. 19.*

VII. Etsi Parochus dispensare non possit, potest tamen in casu necessitatis per epiikiam declarare, præceptum hoc hìc & nunc non obligare, verbigratiâ, si moriturus concubinam velit ducere, ob prolis legitimationem, *Bonac. loc. cit.* ex *Sylv. Sanchez, &c.*

ADDENDA.

QUæst. 64. *Quid præterea sit notandum circa impedimenta tantum impedientia.* ℞. §. 1. Dari aliqua, quæ tantùm impediant, & non dirimant, certum est, 460.
nam *multa facta tenent, quæ fieri prohibentur.* Cap. *Ad Apostolicam* De Regul. *Nec obstat*, quòd Cap. *Tua fraternitas.* De sponsa duorum, & can. *Videtur nobis*, 35. q. 9. dicatur: Matrimonia contra interdictum Ecclesiæ inita, *posse irritari, rata non haberi*, nam primus textus tantùm dicit, conjuges posse separari, donec constet de validitate: secundus autem loquitur de Matrimonio cum altera inito adhuc vivente primâ uxore. Docet quidem *Avers.* q. 10. s. 2. si Papa poneret interdictum cum clausula irritante, fore impedimentum dirimens, sed de hoc videri potest *Krimer* à n. 1342. ubi ostendit, quamvis in ejusmodi censura etiam excommunicationis prohibeatur initi Matrimonium, non ideo irritari.

§. 2. *Raymund.* apud *Mendo* dissert. 12. n. 12. docuit, omne votum castitatis coram Episcopo, Paro- 461.
cho, vel alia persona publica emissum habere sufficientem solennitatem ad dirimendum Matrimonium, sed certum est oppositum, nempe quòd aliquod ejusmodi votum simplex castitatis sit impedimentum tantùm impediens. *Dico*, aliquod, nam per aliquod etiam votum simplex castitatis posse dirimi Matrimonium, constabit ex dicendis à nu. 579. Ad quid autem teneatur, qui ante vel in Matrimonio vovit castitatem, virginitatem, cœlibatum, Religionem, sacros Ordines, dictum est à n. 357.

§. 3. Quamvìs fortè possint Episcopi dispensare 462.
in voto simplici castitatis in ordine ad contrahendũ Matrimonium, tamen id non posse nequidem Superiores Regulares dixi l. 3. p. 1. nu. 563. Hinc Confessarius Mendicans habens jurisdictionem etiã Episcopalem nequit dispensare cum Caja in voto absoluto castitatis, quamvìs nuptiæ jam paratæ sint, & cum ingenti infamia ac grandi incommodo suspendi deberent, *Suar. Sanch. Fagn. Laym. Castrop. Barb.*

aliique communiter cum *Burgh.* cent. 3. caf. 32. contra *Crousers* in Reg. S. Francisci c. 7. lect. 29. quia Episcopi ipsi id ad summùm fortè habere possunt ex potestate extraordinaria, quam aliis subdelegare non possunt.

463. §. 4. Qui vovit castitatem sub conditione, v. g. si non inebriârit se hoc anno, tenetur voto, si hoc anno se non inebriat: si tamen anno necdum expleto Matrimonium ineat, non peccat, quia quando votum est pœnale vel conditionale, non est obligatio exspectandi eventum vel defectum conditionis pendentis à nostra libertate. Quòd si postmodum anno necdum expleto se inebriet, tenebitur in Matrimonio ita servare castitatem, atq; si post emissum absolutè votum castitatis iniisset Matrimonium. E contrà, qui vovit castitatem sub conditione, si hoc anno convalescat à morbo, peccat, si ante expletum annum ineat Matrimonium, quia eventus hujus conditionis non pendet ab illius voluntate, ergo tenetur eum exspectare, *Sanch.* in Decal. l. 4. c. 22. num. 11. *Castrop.* tr. 15. d. 1. pu. 16. n. 6. *Gob.* tr. 9. n. 87.

464. §. 5. An ille peccet, qui obstrictus voto castitatis vel Religionis init Matrimonium animo non consummandi, sed ingrediendi Religionem, dixi n. 423.

465. §. 6. Qui vovit Religionem, si bonâ fide Novitiatum ingressus fuerit, & cum justa causa exeat vel emittatur, satisfecit suo voto, nec tenetur tentare alium Ordinem, sed potest Matrimonium inire, quia non censetur vovisse professionem, sed ingressum in Religionem, qui est Novitiatus, *Sanch.* suprà c. 16. n. 93. *Gob.* n. 101. addens aliquos docere etiam tum esse liberum, quando sine justa causa exit, dummodo seriò & sine fraude Novitiatum sit ingressus.

466. §. 7. Durante Novitiatu Jus prohibet contrahi Matrimonium, quia Matrimonium est status alienus ab habitu assumpto, *Castrop.* tr. 16. p. 10. n. 3. Similiter in diœcesi Leodiensi prohibetur, ne quis non confirmatus ineat Matrimonium, *Marchantius* apud *Gob.* in Exper. tr. 2. n. 772.

467. §. 8. Licitè contrahunt leprosi, uti fusè ostendit *Boudevv.* p. 2. q. 14. quamvìs enim proles fortè infecta gignatur, tamen adhuc beneficium acquirit per existentiam, & melius est ei esse, quàm non esse, inquit S. *Th.* E contrà putat *Boudevv.* eos, qui actu laborant lue venereâ, peccare graviter contrahendo, ob periculum abortuum & miserias graviores prolis gignendæ.

468. §. 9. Impedimenta etiam tantùm impedientia obligant sub mortali, *Sacramentum, tempus & vetitum* ex obedientia, *sponsalia* ex justitia, *votum* ex religione, S. *Anton. Sot. Sanch.* l. 7. d. 17. aliique cum *Averf.* q. 9. f. 5. contra *Ledesm. Sa, & Tol.* qui quamvìs id admittant de voto, tamen negant de reliquis: sed contra est, quia etiam in reliquis est res gravis. Putant quidem *Sanch. Villal. Dian.* & alii tempore vetito non esse obligationem abstinendi à conviviis aliisque lætitiæ signis, sed quamvis possit in hoc ex levitate materiæ tantùm venialiter peccari, aut etiam nullo modo, si ista sint privata, attamen si adhibeantur publicæ pompæ, saltationes &c. rectè dicunt *Pont. Averf.* q. 20. f. 2. peccari posse mortaliter, quia secundùm communem mortale est tum sacram benedictionem solenniter adhibere, ergo multò magis sæculares pompas publicas, cùm hæ magis dedeceant tempus sacrum & avocent à divinis.

469. §. 10. Tempus feriarum ante Quadragesimam incipit horâ 12. noctis ante Cineres. Ante primam Dominicam Adventûs de Jure deberet cum Dominica incipere à primis vesperis in sabbatho, nisi consuetudo in certis locis aliud haberet, *Sanch. Krim.* nu. 1955.

470. §. 11. *Fagn.* in Cap. *Capellanus*, de feriis à num. 8. operosè contendit sacris temporibus prohiberi etiã privatam deductionem sponsæ ad domum sponsi, itémq; consummationem Matrimonii, sed rectè cum communi contradicunt *Sanch. Pignat.* tom. 6. conf. 47. *Krim.* num. 1956. quia Canones loquuntur de sola benedictione nuptiali, solenni traductione sponsæ, publicis lætitiis &c. & si novis conjugatis prohiberetur copula, etiam non liceret aliis conjugatis. Hinc addit *Pignat.* declarationes, quæ adducuntur in contrarium, vel non esse authenticas, vel datas esse propter particulares consuetudines in certis locis. Infert *Gob.* tr. 9. à n. 70. Parochum non agere contra ullum Jus, si tempore Adventûs vel Quadragesimæ assistat Matrimonio non solenni, dilatis benedictionibus in aliud tempus, nisi obstet alicubi consuetudo, nam notat *Taberna* tr. 7. c. 7. Jure particularium aliquarum Ecclesiarum non permitti tum Matrimonium etiam non solennizatum, nisi adsit causa specialis & licentia Ordinarii.

§. 12. Episcopum dispensare posse in præcepto certis temporibus prohibente solennitatem nuptiarum negant *Henriq* & alii, quia est lex Superioris: Posse dispensare, docent *Sot. Sa, Pont.* & alii, quia non reservatur Papæ, & id admittunt *Sanch.* l. 7. d. 7. n. 6. & *Averf.* q. 20. f. 2. ex causa urgente, quæ rara erit, si non posset recurri ad Papam. 471.

§. 13. Parochus solenniter celebrans Matrimonium temporibus ab Ecclesia prohibitis, potest ab Episcopo puniri pœnâ arbitrariâ, S. Congreg. 3. Dec. 1644. apud *Pignat.* tom. 1. consult. 287. An peccet, qui metu gravi coactus contrahit Matrimonium cum impedimento impediente, dicam n. 660. 472.

Q. 65. *Quid circa proclamationes sit addendum.* R. §. 1. Per proclamationes intelliguntur denuntiationes sive banna, quibus publicatur Matrimonium inter certas personas esse ineundum, per quod tantò magis cavetur, ne sit clandestinum: Dupliciter enim dicitur clandestinum: vel simpliciter, vel secundum quid: Clandestinum simpliciter est, quod contrahitur sine Parocho & testibus, de quâ clandestinitate agemus à num. 706. Clandestinum secundùm quid est, quod contrahitur neglectis proclamationibus, tum enim caret perfectâ publicitate, & de hac clandestinitate hic agimus. 473.

§. 2. Circa proclamationes ita statuit *Trid.* sess. 24 de ref. Matr. c. 1. *Imposterum, antequam Matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festivis in Ecclesia intra Missarum solennia publicè denuntietur, inter quos Matrimonium sit contrahendum, quibus denuntiationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem Matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur.... Quòd si aliquando probabilis fuerit suspicio Matrimonium malitiosè impediri posse, si tot præcesserint denunciationes, tunc vel una tantum denunciatio fiat, vel saltem Parocho & duobus vel tribus testibus præsentibus Matrimonium celebretur, deinde ante illius consummationem denunciationes in Ecclesia fiant, ut si aliqua subsint impedimenta, faciliùs detegantur, nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ denunciationes remittantur, quod ipsius prudentiæ & judicio S. Synodus relinquit.* Atque ex his verbis *Trid.* infert cum communi *Averf.* q. 7. f. 1. contra *Sot.* & *Ledesm.* certò fore mortale, si contracturi inirent, aut Parochus assisteret Matrimonio omissis proclamationibus, quamvìs aliunde haberetur certitudo de absentia impedimenti: hac tamen habitâ, præter citatos à *Busenb.* putant *Gutt. Villal. Barb. Dian.* non fore mortale, si omitteretur una ex tribus, sed adhuc contradicunt alii, ad quos inclinat *Averf.* tum quia ideo non cessat lex, licèt finis ejus in particulari casu videatur cessare, secundùm dicta l. 1. à n. 863. tum maximè, quia cùm fit usus, ut fiant tres proclamationes, posset esse, quòd quis exspectaret tertiam ad detegendum impedimentum. Attamen omittere diem festivum intermediũ, 474.

aut

aut proclamare extra Missarum solennia, aut in pubico concursu extra Ecclesiam, non videtur fore mortale, uti insinuat *Aversf.* addens fieri debere à Parocho, vel ex ejus commissione ab alio, qui non necessariò debeat esse Sacerdos. Notavi etiam l. 1. n. 797. quamvis certum sit adesse causam ineundi Matrimonium sine proclamationibus, non ideo iniri posse sine dispensatione.

475. §. 3. Ab hac lege proclamationum non excusantur milites, quamvis à suis Officialibus afferrent testimonium, quòd careant impedimento: faciliùs tamen tum posset esse causa dispensandi, aut etiam in necessitate procedendi sine proclamationibus, secundùm dicenda postea; De cætero cùm milites facilè mutent præsidia, ac frequenter alibi uxores habeant, decretum est in diœcesi Monasteriensi, ut ejusmodi milites vagi & extranei proclamentur, habetque usus, ut etiam petatur informatio ex locis, in quibus proximè fuerunt, quia compertæ sunt sæpe fraudes, imò priusquam ad proclamationes deveniatur, expedit Capitaneos & alios commilitones consulere, qui facilè scient, an in alio fortè loco uxorem habeant. Et universim circa proclamationes vagorum emanavit per sacram Congreg. generalis Inquisitionis de Urbe, anno 1637. mandatum ad omnes Ordinarios, ne permittant fieri denuntiationes forensis sive vagi, nisi Parocho adstituro per authenticam fidem Ordinarii ipsorum vagorum de illorum statu libero constet; & quamvìs meritò observandum esset, cùm experientia sæpe docuerit ejusmodi vagantes alibi uxores aut maritos habuisse, tamen potest quis quoad hoc stare usu in sua diœcesi præscripto, *Krim.* n. 2164.

476. §. 4. Docent *Laym.* l. 5. t. 10. p. 2. c. 4. num. 10. *Gob.* t. 10. n. 514. *Lohn.* non esse damnandam consuetudinem quarundam diœcesium, in quibus proclamationes fiunt tantùm in illius sponsi Parochia, in qua celebrandæ sunt nuptiæ, sed tenendum est oppositum ob declarationem S. Congreg. à *Greg. XIII.* confirmatam, quam ex *Nav.* refert *Gallemart* ad *Trid.* sess. 24. De ref. Matr. c. 1. num. 1. ideòque in *Synodo Colon.* anni 1662. De Matr. c. 2. §. 5. sic statuitur: *Si Matrimonium contracturi diversarum sint parochiarum, in utraque fiant proclamationes, nec antè Parochus unius ad Matrimonii solennis actum, nisi habito ab alterius Parocho, testimonio, quòd præscriptæ à Conc. Trid. proclamationes in sua Parochia legitimè factæ fuerint, & de nullo constet impedimento, procedat.* Imò intentio fuit an. 1697. in diœcesi Monasteriensi, ut inituri Matrimonium proclamarentur, non tantùm in loco domicilii, sed etiam originis, ubi impedimenta consanguinitatis notoria sunt, sed hactenus non potuit deduci ad praxin, nec reipsa id videtur requirere *Trid.* cùm dicat *à proprio Parocho*, qui censetur esse Parochus, non purè originis, sed domicilii: si quis autem per diversas anni partes in diversis Parochiis habitet, volunt aliqui in singulis proclamari, alioquin non obtinetur finis præcepti, qui est, ut impedimentum, si fortè subest, ab illis detegatur, apud quos hactenus est commoratus; fatentur tamen, si Parochiæ essent ita vicinæ, ut quod in una scitur, etiam sciatur in altera, fore satis in una proclamari. Alii cum *Pontio* dicunt sufficere fieri in Parochia, in qua ultimò est: Alii cum *Còn. Sanch. Barb. Dian.* in ea, in qua diutiùs habitavit. *Aversf.* q. 7. f. 1. rectè dicit observandum usum & consuetudinem locorum. Quid circa vagos sit prætera observandum, dicam à n. 746.

477. §. 5. Putant *Laym. Lohn Krimer* n. 691. & alii proclamationes fieri posse die non festo, si in choro sit solennitas, & conventio frequens populi adsit, sed *Synod. Colon.* anni 1662. De Matr. c. 2. §. 3. vetat id fieri sub pœna 30. aureorum. Imò *Zerola* & alii cum *Barb.* dicunt, nequidem Episcopum posse dispensare, ut fiat die feriali, quia *Trid.* expressè dicit, *diebus festivis*, ergo debet esse festum, saltem manè, dum fit proclamatio, quamvìs post meridiem non sit festum.

§. 6. *Sanch.* & *Laym.* putant debere intercedere saltem duos dies inter unam & alteram proclamationem: *Gob.* n. 519. dicit, sufficere unum, imò *Hurt. Dicast. Lohn.* dicunt, nequidem opus esse, ut unus intercedat, cùm de hoc nihil præcipiatur, unde spectanda est consuetudo locorum: *Synod. Colon.* suprà §. 3. requirit minimùm unius diei intervallum; si autem transiliatur unus dies festus, non erit peccatum, si adfuerit causa aliquo modo rationabilis, vel inadvertentia, *Còn. Tann. March. Dicast. Gob. Lohn.* Hinc si qui hac Dominicâ proclamati sint, &, quia defertur impedimentum, quod prius debet examinari vel tolli, omittatur Dominicâ sequente secunda proclamatio, poterunt postea superaddi reliquæ proclamationes, dummodo inter primam & secundam, quæ resumitur, non sint interlapsi duo menses. 478.

§. 7. Si absit scandalum, proclamationes fieri possunt in templis hæreticorum, uti fiunt proclamationes aliorum contractuum, *Less.* in auct. V. *Hæretici.* cas. 24. 479.

§. 8. *March.* apud *Gob.* num. 518. dicit in diœcesi Leodiensi jurare sponsos se contracturos intra 40. dies post ultimam denuntiationem. *Busenb.* dicit die ultimæ denuntiationis posse contrahere, sed *Syn. Colon.* suprà vult intercedere saltem unius diei intervallum, ut deferri possit impedimentum, si quod subsit. Quòd si non contrahant intra 4. menses post ultimam denuntiationem, refert *Gallem.* n. 3. declaratum esse, quod denuntiationes repeti debeant. *Rituale Rom.* ait, *si intra duos menses post factas denuntiationes Matrimonium non contrahatur, denunciationes repetantur, nisi aliter Episcopo videatur.* 480.

§. 9. Qui scit impedimentum inter eos, qui denunciati sunt, etiam impediens tantùm, *Aversf. De Justis* num. 235., ac multò magis dirimens, etiamsi planè occultum, & etiamsi sub secreto jurato, tenetur sub mortali illud denunciare, tum ex jure naturæ, tum ex speciali præcepto Ecclesiæ cùm commune bonum, salus proximi & validitas Sacramenti prævaleant; si autem inde oriretur infamia denunciatis, tenetur privatim admonere, quòd si non desistant, tenetur monere Parochum. Quod tenet, etiamsi probare non posset, ad hoc enim non tenetur, & quamvis audierit tantùm à fide digno, vel per famam ortam à fide dignis, tum enim Superiori incumbet videre, quid agendum sit, excusabitur tamen, si prævideat sibi inde grave detrimentum vel scandalum. Hæc omnia pluribus firmat *Aversf.* q. 7. f. 4. cum communi contra aliquos. Notat autem rectè *De Justis* l. 2. c. 19. te non excusari à delatione impedimenti, quamvis præsumere possis esse deferendum ab alio, si de hoc certus non sis, quia sic omnes possent excusari & nullus deferre. 481.

§. 10. Si contrahentes procedant bonâ fide, nec sciant impedimentum suum dirimens, & judicetur nunquam prodendum, putant *Pont. Perez, Burgh.* cent. 2. cas. 78. non esse obligationem denunciandi: sed oppositum tenendum est, per se loquendo, ita enim postulat reverentia debita Sacramento, & obligatio ex charitate impediendi etiam fornicationes materiales sponsorum, quando id fieri potest sine gravi incommodo, uti dictum est l. 2. n. 214. 482.

§. 11. Si Episcopus solus noverit impedimentum, docet *Perez* d. 43. f. 8. eum non posse prohibere Matrimonium, quia est Judex, qui non debet procedere ex privata scientia: Teneri tamen deferre ad Superiorem docet *Gob.* in Quin. tr. 5. c. 37. num. 48. E contrà *Còn.* & *Aversf.* §. *At si*, probabiliùs dicunt posse prohibere, quia hic non agitur in cujusquam præjudicium, 483.

dicium, quia sponsis favorabile est repelli à tali Matrimonio irrito: & si non obstante hoc, quòd sit Judex, deferre possit ad Superiorem, etiam potest cum sponsis id exequi & nomine Ecclesiæ attinere, ut à tali crimine abstineant.

484. §. 12. Parochus, qui hic Judex non est, debet negare suam assistentiam, etiamsi solus & ex scientia sua privata noverit impedimentum, ac sponsi publicè petant conjungi. *Aversf.* §. *Alii*, *Gob.* in Exp. tr. 10. n. 539. *De Justis*, num. 225 contra *Ledesm. Pont.* autem l. 5 c. 35. n. 6. negat, si Parochus non resciat per alium testem. *Nec obstat*, quòd peccatori occulto publicè petenti non debeat negari Sacramentum, ne causetur infamia, secundùm dicta l 6. p. 1. n. 144. *nam* speciale aliquid est in Matrimonio, in quo Ecclesia requirens proclamationes publicas, agit per modum judicii fori externi, in hoc autem judicio externo pro sufficiente probatione habetur id, quòd certò, etiamsi secretò, constat per unicum testem, uti Jus statuit, quod referam n. 486. Parochus autem hìc est talis testis, quia tenetur id referre Episcopo

485. §. 13. Si Parochus sciat contrahentes habere impedimentum, &, quia probare non potest, ab Episcopo cogatur eos conjungere, si id faciat, non peccat, quia, quando quis impedire non potest, non peccat, quamvis alteri materiam peccati subministret, *Henriq. Bon. Castrop. Sanch.* l. 3. d. 15. n. 12. *Aversf.* §. *Si verò. Gob.* in Quin. tr. 5. c. 37. n. 49.

486. §. 14. Si unus tantùm de auditu, aut non juratus testetur de impedimento, non sufficit ad impediendum Matrimonium, sed potest ad nuptias procedi, *Nav. Gob.* suprà n. 35. Docet tamen *Aversf.* q. 7. f. 5. §. *Debet.* in impedimento consanguinitatis sufficere, si testis deponat, se audisse à Majoribus suis, saltem duobus, computando distinctè ex utraque parte gradus. Si autem post unam aut alteram proclamationem etiam unicus testis testetur de visu, & cum juramento, quòd adsit impedimentum, Parochus non potest pergere, nam Cap. *super* De testibus & attest. dicitur: *super illa quæstione, an mulier conjungenda non sit viro, pro eo, quòd sola mater alterutrius eos esse consanguineos confitetur, non debent conjungi:* Et idem est, si publica fama de impedimento probetur in judicio, *Aversf.* §. *Censetur.* Et hoc defendit *Sanch.* l. 1. d. 71. etiamsi sponsalia essent jurata. In quo tamen casu juratorum sponsalium deberet allegans impedimentum non clàm, sed declarato suo nomine id attestari, uti habent Juristæ apud *Aversf.* §. *Debet.* Parochus autem non debet excipere juramentum talis testis, nec examen instituere de impedimento, hoc enim facere est actus jurisdictionis exterioris, quam non habet Parochus, seu Ordinarius, *Gob.* n. 31. & 36. addens n. 32. in Germania Parochum posse petere, quale sit impedimentum, & si certò advertat esse nullum, debere pergere.

487. §. 15. Si unus sponsorum suâ sponte dicat se alteri promisisse Matrimonium, sed fictè; aut si priùs dixerit se impeditum & postea revocet: alii dicunt, alii negant ei esse nunc credendum. *Aversf.* §. *Si rursus* rectè dicit remittendum esse ad judicium Episcopi, qui considerabit circumstantias facti & personarum.

488. §. 16. Quando dispensatio impedimenti est data pro foro conscientiæ tantùm, si nemo præter sponsos ipsos illud denunciet, possunt conjungi, quia impedimentum sublatum est, nec notitia impedimenti vel dispensationis per hoc deveniet ad forum externum: si autem aliquis post proclamationes denunciet tale impedimentum, *Sanch.* l. 3. d. 15. num. 15. *Gob.* num 44. *Corrad. Pont. De Justis* l. 1. c. 6. n. 175. & alii dicunt non posse conjungi, tum quia per clausulam, *pro foro conscientiæ tantum*, præcipitur, ut is, cui impedimentum denuntiatur, sic se habeat, atque si non esset dispensatum: tum etiam, quia hoc ipso, quòd aliquis post proclamationes denuntiet, censetur delatum ad forum externum. *Aversf.* tamen q. 7. f. 5. §. ult. putat, si denuntiator secretò & privato tantum modo id dixisset Parocho, qui eum moneret de silentio & dispensatione obtentâ, sicque taceret acquiescere planè & tacere, posse procedi ad copulationem, sic enim impeditur, quominus censeatur deductum aut deducendum ad forum externum.

§. 17. Quando contrahentes spectant ad diversas diœceses, si non dispensetur, debent in suis Parochiis utriusque diœcesis proclamari: si tamen alteruter Ordinarius dispenset in proclamationibus, sufficit, ut sine eis possint contrahere, etiam in altera diœcesi, in qua dispensatum non est, quia verum est dispensâsse Ordinarium, *Còn. Regin. Sanch.* l. 3. d. 7. nu. 7. *Barb* De officio Episc. alleg. 32. nu. 35. *Aversf.* q. 7. f. 2. *Gob. Krim.* nu. 686. contra *Bonac.* qui dicit, tum tantùm sufficere, quando Matrimonium contrahitur in diœcesi illius, qui dispensavit. 489.

§. 18. Episcopus non tenetur semper dispensare, quando licitè potest: cùm tamen id committatur, non ipsius libertati, sed arbitrio, id est judicio secundùm prudentem rationem regulato, tenetur sub mortali, quando id exigit necessitas publica vel privata ad vitandum grave aliquod incommodum animæ, corporis, famæ vel fortunarum proximi, *Tann. Gob. Aversf.* suprà, *Sanch.* d. 10. n. 6. & addunt *Sanch.* n. 26. & 29. *Pont.* l. 5. c. 32. n. 1. *Còn. Krim.* n. 659. si tum neget Episcopus, posse contrahi absque denuntiationibus, eò quòd leges humanæ non ligent cum tanto damno, sed *Aversf.* limitat, quando non pateret recursus ad majorem Prælatum. 490.

§. 19. *Sanch.* apud *Gob.* tr. 10. n. 483. generaliter dicit posse remitti proclamationes, quoties non subest prudens timor ullius impedimenti: item, quando contrahentes sunt vagi & ignoti, nam ferme frustra tales denuntiantur, *Gob.* n. 491. Sicuti autem *Trid.* suprà dicit posse sine proclamationibus præmissis iniri Matrimonium, quando est probabilis suspicio, quòd malitiosè impediri possit, ita similiter fieri potest, si concubinarius sit proximus morti, & pro legitimatione prolium petat Matrimonium inire cum concubina, nec tempus supersit petendi dispensationem, utroque tamen casu, si uterque supervivat, debent postea fieri proclamationes, si Ordinarius non dispenset, quòd meritò in casibus illis facere debet. 491.

§. 20. Vicarius generalis habet potestatem ordinariam dispensandi in proclamationibus, *Sanch* d. 7. num. 10., *Barb.* alleg 32. n. 30. *Gob.* n. 503. contra *Pontium*, testaturque *Parif.* de resign. l. 3. q. 11. n. 20. quòd, quando *Trident.* concedit aliquid Ordinario, hoc nomine veniat etiam Vicarius generalis, hinc potest Vicarius hanc potestatem delegare alteri, saltem ad casus particulares, uti habent citati Authores. *Nec obstat*, quod *Trid.* hanc dispensationem remittat prudentiæ & arbitrio Ordinarii, adeoque videatur eligere industriam hujus personæ, *nam* rectè notat *Aversf.* suprà, quando non in individuo, sed in communi tantùm aliquid committitur ratione officii vel dignitatis alicui, non restringi ad industriam personæ. Vide dicenda n. 878. 492.

§. 21. Abbates præditi potestate Episcopali habent hìc eandem potestatem, quam Episcopi, non tamen Archi-Episcopi respectu diœcesium subjectarum subordinatis sibi Episcopis. *Barb.* suprà. *Gob.* nu. 504. 493.

§. 22. Declarare potest Parochus non obligare præceptum proclamationum, si Episcopus dispensare teneretur, & adiri non posset; Item si sponsus aliàs esset deserturus sponsam, vel ipsa non contracto Matrimonio secutura esset, & permansura in fornicationibus; Item, si Ordinarius injustè neget dispensatio- 494.

ſationem, quando eſt urgens cauſa illius, nec recurri poteſt ad alium, *Sanch. Gob.* num. 493. Quando autem eſt prudens ſuſpicio, quòd malitioſè impediendum ſit Matrimonium, *Vivald.* putavit per *Trid.* ſuprà fieri Parocho poteſtatem aſſiſtendi ſine diſpenſatione Epiſcopi, ſed alii communiter cum *Averſa* contradicunt, nam *Conc. Lateran.*, ad quod ſe remittit *Trid.*, committit omnia judicio Epiſcopi, niſi neceſſitas aliud poſtulet, & periculum ſit in mora.

495. §. 23. Huc pertinet ſolutio ſequentis caſûs: Titius cum Caja filia Bonnenſi redit Coloniam, & quia PatreCajæ obnitente noluit eos copulareParochusBonnæ, petunt Coloniæ copulari, ac pro eo, quòd nullum adſit impedimentum, offert Titius realem cautionem omnium ſuorum bonorum, minitans ſe abiturum desertâ & infamatâ Cajâ, ſi ſtatim non copuletur. *Quæritur*, An Titii Parochus Coloniæ bene faciat illis aſſiſtendo. ℞. Non bene, ſed cùm poſſit, priùs recurrere debet ad Ordinarium ſuum, & facere, quod ille ordinaverit, qui re perpensâ poterit in proclamationibus diſpenſare. Deinde rationabilis conſuetudo poſtulat, ut vel proclamentur utrobique, vel ſaltem exhibeantur aliquæ dimiſſoriæ alterius Paſtoris, tum ad detegenda impedimenta, tum ad avertenda alia incommoda, hoc autem non fiet, ſi ita paſſim & liberè procedatur cum nuda ejuſmodi cautione verbali aut etiam reali.

496. §. 24. Si tam citò haberi non poſſet diſpenſatio in denuntiationibus, putat *Hauckius* apud *Lohn.* ſufficere unam tantùm fieri in his prætereа caſibus, & poſtea reliquas ſupplendas poſt contractum Matrimonium: 1. Si multùm pudeat ſponſos ob inæqualitatem, ſenium, vel infamiam, ſi fuerint concubinarii. 2. Si proximum ſit tempus, quo prohibentur nuptiæ: & hanc vicinitatem temporis clauſi ſufficere, dicit *Hurt.* d. 5. diff. 20. num. 69. *à S. Congregatione* eſſe deciſum. 3. Si Magnates contrahere velint, inter quos conſtet non eſſe impedimentum. 4. Si damnum notabile, temporale vel ſpirituale, aliàs naſceretur. Sed hæc & ſimilia ad ſummum pro foro interno valere poterunt, plerumque enim improbabunt Ordinarii, ſi Parochus ſic procedat. Quòd ſi poſt contractum ità Matrimonium nollent abſtinere ab uſu, uſque ad ſuppletas reliquas denuntiationes, notant rogandum Epiſcopum, ut diſpenſet. Si autem ante diſpenſationem, & non ſuppletis denuntiationibus Matrimonium conſumment, *Ledeſm.* dicit, ſi certi ſint, abeſſe impedimentum, peccaturos tantùm venialiter: *Cön. Sanch. Bonac. Pont.* dicunt toties peccaturos mortaliter, quoties conſummabunt: *Henriq.* & *Averſ.* ſ. 3. putant, in prima tantùm conſummatione peccaturos mortaliter. Videtur tamen adhuc manere obligatio ad denuntiationes, ut in facie Eccleſiæ habeatur certitudo de valore Matrimonii.

497. §. 25. Huc reducitur ſequens caſus: Titius & Berta diſpenſati à proclamationibus, cum clauſula, ut copularentur à Parocho ſponſæ, ob cauſas, quas putabant juſtas, acceſſerunt ad Parochum ſponſi, & coram eo ac teſtibus contraxerunt. *Quæritur*, an validè. ℞. Affirmativè, quia *Trid.* plùs non requirit, quàm ut contrahant coram proprio Parocho, ſacra autem Congregatio declaravit per proprium Parochum intelligi Parochum alterutrius è ſponſis, quod immutare non potuit Epiſcopus diſpenſans à proclamationibus: hoc unum velle potuit, ut non valeret diſpenſatio à proclamationibus, niſi contraherent coram Parocho ſponſæ, ſed hoc non tollit valorem Matrimonii contracti, nam ſi abſque petita diſpenſatione à proclamationibus ità contraxiſſent, valuiſſet Matrimonium, uti certum eſt, docétque cum communi *Averſ.* q. 7. ſ. 1. contra paucos Juriſtas, ergo & nunc valet. Id unum reſtat, quòd caſu quo Epiſcopus noluerit diſpenſare in proclamationibus, niſi ſub conditione, quòd contraherent determinatè coram Parocho ſponſæ, tum reipſa contraxerunt ſine diſpenſatione, adeoque ſunt ita puniblles, ac ſi abſque proclamationibus contraxiſſent

Q. 66. Quid notandum ſit circa pœnas ſtatutas contra eos, qui contrahunt, vel aſſiſtunt Matrimoniis, neglectis proclamationibus. ℞. §. 1. Si Matrimonium in gradu 498.
prohibito contrahatur neglectis proclamationibus, imprimis proles non habentur legitimæ, licèt parentes contraxerint cum ignorantia impedimenti, ſi non fecerint Matrimonium ſuum in facie Eccleſiæ publicari ante detectum illud impedimentum, Cap. fin. De clandeſt. deſponſ. Deinde tales contrahentes carent ſpe diſpenſationis, quamvis ſimiliter contraxerint cum ignorantia impedimenti, *Trid.* ſeſſ. 24. c. 5. De ref. Matrim. cujus hæc ſunt verba: *Si quis intra gradus prohibitos ſcienter Matrimonium contrahere præſumpſerit, ſeparetur, & ſpe diſpenſationis conſequendæ careat, idque in eo multò magis locum habeat, qui non tantum Matrimonium contrahere, ſed etiam conſummare auſus fuerit. Quòd ſi ignoranter id fecerit, ſiquidem ſolennitates requiſitas in contrahendo Matrimonio neglexerit, iiſdem ſubjiciatur pœnis, non enim dignus eſt, qui Eccleſiæ benignitatem facilè experiatur, cujus ſalubria præcepta temerè contempſit. Si verò ſolennitatibus adhibitis impedimentum aliquod poſtea ſubeſſe cognoſcatur, cujus ille probabilem ignorantiam habuit, tunc faciliùs cum eo, & gratis, diſpenſare poterit.*

§. 2. Ut hæ pœnæ incurrantur, requiritur imprimis, ut nec in gradu tali prohibito, nec in proclamationibus fuerit diſpenſatum, & proclamationes ſcienter ac præſumptuoſè cum culpa ſint neglectæ, quia *ſine culpa, niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus,* Reg. 23. Juris in 6. *Rem, quæ culpâ vacat, in damnum vocari non convenit,* Cap. 2. De Conſtit. *Omnis pœna, ſi juſta eſt, peccati pœna;* S. *Aug.* l. 1. Retract. c. 9. Imò cum dicatur; *ſi ſcienter contrahere præſumpſerit*, ab hac pœna excuſat ignorantia etiam vincibilis aliquando, ſecundùm dicta l. 1. à nu. 769. unde ſi ſaltem unus contrahentium fuiſſet acatholicus, qui bonâ fide proceſſiſſet, eò quòd non agnoviſſet impedimentum in tali gradu, nec putâſſet proclamationes eſſe neceſſarias, non incurriſſet pœnam *Trid.* quæ ſupponit ſcientiam & præſumptionem. 499.

§. 3. Incurruntur hæ pœnæ, licèt Matrimonium initum ſit coram Parocho & teſtibus, imò & coram totâ communitate, quia ſi neglectæ ſint proclamationes, non habet publicitatem legalem & ſpecialiter præceptam ſub tali pœna, *Sanch.* l. 3. d. 1. n. 10. contra *Innoc. Abb.* & alios. 500.

§. 4. Eodem Cap. fin. dicitur: *his qui taliter præſumpſerint, etiam in gradu conceſſo* ſine proclamationibus, *copulari, condigna pœna imponatur*: prætereа etiam dicitur: ſi Parochus vel alius Sacerdos ab eo deſignatus præſumat aſſiſtere Matrimonio in gradu prohibito neglectis denuntiationibus, per triennium ab officio ſuſpendatur, graviùs puniendus, ſi culpæ gravitas poſtulaverit: & hanc pœnam extendunt aliqui etiam ad Matrimonium validum neglectis proclamationibus contractum, quamvis contradicat *Krim.* n. 725. Eſt autem hæc pœna ferendæ ſententiæ, nec poteſt à Judice imminui, ſed tantùm augeri, taliſque ſuſpenſio, vel elapſo triennio deſinit ex ſe, vel ante triennii finem tolli poteſt à ſola Sede Apoſtolica, quia Concilium, quod Epiſcopo ſuperius eſt, expreſsè determinat triennium, quo duret, *Averſ.* q. 7. ſ. 3. *Krim.* à nu. 725. 501.

§. 5. Si Matrimonium ſine proclamationibus contrahatur, non in gradu prohibito conſanguinitatis vel affinitatis, ſed in alio impedimento, quod per proclamationes manifeſtari potuerit, v.g. in impedimento criminis, *Sanch.* l. 3. d. 24. nu. 4. *Barb.* & alii putant adhuc incurri pœnas, quia hic manet ratio 502.

ratio legis: sed probabiliùs contradicunt *Castrop.* & Krim. à num. 710. & 2187. quia Jus utroque loco expressè dicit, *si intra gradus prohibitos*, ergo cùm sit odiosum, extendi non debet, sed manere restrictum ad omissionem proclamationum, per quas resciri potuisset gradus prohibitus: Et pro hoc refert Declarationem *Gallem.* ad *Trid.* suprà n. 2.

503. §. 6. Si tale Matrimonium saltem tempore natæ prolis sit validatum, proles est legitima. Cap. *Quod nobis* 2. De clandest. despons. & Cap. *Quod nobis* 5. Qui filii sint legitimi. *Castrop.* d. 2. p. 13. §. ult. nu. 4. putat tamen *Krim.* n. 718. hoc tenere tantùm in casu, quo ignoraverant impedimentum.

504. Q. 67. *Quid circa benedictionem Matrimonii sit addendum.* Rt. §. 1. Circa illam sic statuit Trid. sess. 24. De ref. Matrimonii, c. 1. *Eadem S. Synodus hortatur, ut conjuges ante benedictionem sacerdotalem in templo suscipiendam, in eadem domo non cohabitent, statuitque benedictionem à proprio Parocho fieri, neque à quoquam, nisi ab ipso Parocho, vel ab Ordinario licentiam ad prædictam benedictionem faciendam alii Sacerdoti concedi posse, quacunque consuetudine etiam immemorabili, quæ potius corruptela dicenda, vel privilegio non obstante. Quòd si quis Parochus vel alius Sacerdos sive Regularis sive sæcularis sit, etiam id sibi ex privilegio vel immemorabili consuetudine licere contendat, alterius Parochiæ sponsos sine illorum Parochi licentia Matrimonio conjungere, aut benedicere ausus fuerit, ipso Jure tamdiu suspensus maneat, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi, qui Matrimonio interesse debebat, seu à quo benedictio suscipienda erat, absolvatur.* Notátque *Aversa* q. 6. s. 8. §. ult. hanc suspensionem esse ab officio & beneficio, quia dum non restringitur ad alterutram partem, intelligitur de utraque, cùm ratio non sit, cur potiùs intelligatur de una, quàm altera: Estque hæc pœna imposita soli assistenti vel benedicenti, non autem deputanti alium, qui faciat pro se. *Avers.* q. 20. s. 3.

505. §. 2. Docent *Nav.* & *Gob.* tr. 10. n. 561, per se loquendo nequidem veniale esse omittere benedictionem: sed esse saltem veniale tenendum est cum communi apud *Busenb.* Imò *Avers.* qui q. 6. s. 7. dixerat fore veniale, si omittatur sine causa, q. 20. s. 4. docet peccari mortaliter, si absolutè omittatur. Si autem benedictio fiat priùs post consummationem Matrimonii, *Palud. Tabien.* & alii adhuc dicunt peccari mortaliter, & quidem toties secundùm *S. Anton.* quoties illud consummabitur, sed probabiliùs dicunt *Nav. Sanch. Pont. Laym. Krim.* n. 1867. in hoc nullum esse peccatum, dummodo postea fiat, quia nullibi invenitur præceptum, & *Trid.* suprà tantùm *hortatur*, ut conjuges ante benedictionem in eadem domo non cohabitent: communiter tamen, inquit *Avers.*, erit veniale differre post consummationem, nisi adsit justa causa, qualis est, si quis, v. g. initio Quadragesimæ contraheret, quia durum esset, differre consummationem usque ad benedictionem post octavam Paschæ faciendam.

506. §. 3. Quamvis plures cum *Barb.* De off. Episc. alleg. 32. n. 18. dicant hanc esse declarationem S. Congregationis: *Ordinarius non potest prohibere, quin Matrimonia domi celebrentur servatâ Concilii formâ: sed cùm maximè deceat, ut in Ecclesia celebrentur, id hortari debet, non præcipere*; idémque referat *Pign.* tom. 9. cons. 133. nu. 14., tamen *Avers.* q. 6. s. 5. §. *Ad ritum*, notat, vel non constare de illa declaratione, vel esse usu abrogatam, nam Romæ, Panormi, & alibi præcipitur, ut fiat in Ecclesia; Et ideo *Pign.* tom. 1. consult. 351. refert aliam declarationem S. Congreg. datam 7. April. 1649. quæ dicit faciendam esse in Ecclesia. Hinc *Syn. Colon.* anni 1662. De Matrimonio c. 4. §. 1. præcipit sub gravi pœna, ut solennizatio Matrimonii fiat in Ecclesia sub Missa.

507. §. 4. Parochus utriuslibet sponsi potest benedicere, uterque enim est Proprius, communis cum *Sanch.* l. 7. d. 82. *Gob.* n. 566. contra paucos, qui dicunt, id fieri debere à Parocho sponsæ, sed non apparet ratio, unde quamvis coram Parocho sponsi esset contractum Matrimonium, posset postea benedici à Parocho sponsæ, nisi alicubi esset consuetudo contraria. Quòd si subitò à Parochia, in qua conjuncti sunt, abirent ad aliam, deberent ab hoc ultimo Parocho benedici, quia hic solus jam est proprius, *Avers.* q. 20. s. 3.

§. 5. Ecclesia non benedicit secundas nuptias, 508.
Cap. *vir*, De 2. nuptiis, *vir autem aut mulier ad bigamiam transiens non debet à Presbytero benedici, quia cum aliâ vice benedicti sint, eorum benedictio iterari non debet.* Si tamen unus eorum nunquam sit benedictus, *Laym. Lohn. Busenb.* docent posse benedici, quod *S. Thom. S. Bonav. Silv. Covarr. Nav.* aliique dicunt tum saltem faciendum, si mulier nunquam fuerit benedicta, quia ad illam præcipuè pro fœcunditate dirigitur benedictio, quamvis contradicant multi cum *Avers.* q. 20. s. 1. *Krim.* nu. 1870. putantes omitti debere benedictionem, si vel vir vel mulier aliquando est benedicta, quod *Bonac.* & alii cum *Krim.* n. 1872. extendunt, etiamsi prius Matrimonium fuisset irritum, quia benedictio cadebat in personam. *Sanch.* l. 7. d. 82. & alii probabiliter concedunt de consuetudine saltem posse benedici secundas nuptias, si alteruter antea non sit benedictus.

§. 6. Putat *Avers.* q. 1. s. 6. §. *Etenim*, si duo infideles convertantur, posse illorum, quasi novas nuptias benedici, quamvis ad hoc non sit obligatio; & 509.
addit contractum priorem, supposito Baptismo, transire in Sacramentum, sed hoc valde incertum est, secundùm dicta n. 407. Hoc tamen non obstante videntur posse benedici, cùm benedictionem nunquam acceperint. Et non debere benedici, si uterque contrahens sit acatholicus, posse autem benedici, si alteruter tantùm sit acatholicus, dixi l. 2. n. 99. An puerpera acatholica possit purificari, dicam hic n. 995.

Objicies. Sanch. l. 7. d. 9. n. 13. & *Tann.* d. 8. q 4. dub. 5. n. 94. dicunt illicitum esse benedicere nuptias, si alteruter sit hæreticus. Rt. n. aff. nam *Sanch.* loquitur de excommunicato excommunicatione majore, hanc autem, saltem multi rudes in Germania non incurrunt, aut quia sunt hæretici tantum materiales, aut quia nesciunt esse annexam suæ hæresi: & in dubio nemo præsumitur esse excommunicatus, secundùm dicenda l. 7. n. 121. Deinde dato contrahentem hæreticum esse excommunicatum, attamen est toleratus, ergo si catholicus contrahens, eum & Parochum requirat, potest ille toleratus cum eo communicare, etiam in sacris, ut rectè *Sanch.* num. 11. & constat nunc post *Conc. Constant. Tannerus* loquitur de Matrimoniis inter personas hæreticas: & rationem dat, tum quia benedicens approbat actionem contrahendi ac Deo gratam esse jubet: tum quia cùm hæretici damnent ceremonias Ecclesiasticas, digni non sunt, quibus illæ adhibeantur. Hæ autem rationes tantùm probant, si uterque sit hæreticus, nam si alteruter sit catholicus, actio, quâ hic contrahit, approbari potest tanquam Deo grata; & ipse non damnat ceremonias Ecclesiasticas, sed est eis dignus.

§. 7. *Syn. Colon.* suprà c. 4. §. 16. prohibet curatis & 510.
vice-curatis, *ne in nuptialibus conviviis circumeant mensas, adhortando invitatos, ut liberaliter contribuant ad instruendam familiam novorum conjugum, vel gratias agendo pro donativo oblato, multò minus in iis choreas agant.*

Q. 68. *An licitum sit interroganti dicere, quòd Matri-* 511.
monium cum impedimento tantum impediente, vel sine proclamationibus contractũ sit validum. Rt. *Hostiens. Lop. Vega & alii* dicunt, hoc dicere esse peccatũ mortale, quamvis de hoc interrogetur, quia per hoc datur ei scandalum & occasio, ut Matrimonium illicitè ineatur, ideóque dicunt, negari debere responsum. *Silv.*

Rosella

Rosella & alii dicunt, eum peccare venialiter, qui sic interrogatus respondet esse validum. *Sanch.* l. 7. d. 11. n. 12. & alii dicunt, si petens videatur fragilis & abusurus responsione, fore contra charitatem, si non adhibeatur cauta responsio vel elusio, unde poterit dicere, hoc esse decisu gravissimum, vel simile quid: si tamen non adhibeat hanc cautelam, & etiam non apertè dicat esse validum, dicit non fore mortale, quia præceptum charitatis non ita strictè obligat ad tantam circumspectionem. Si autem petens pergat rogare, an saltem validè fiat, probabilius est cum *Aversf.* q. 10. f. 4. §. Ex eo, nullum fore peccatum, si rotundè dicat fore validum, sed illicitum, ideóque admoneat, ne id faciat, nam si aliquod ibi scandalum intervenit, est acceptum, non datum, cùm nihil ponatur, quòd ex sua natura ducat ad peccatum, tam parùm, quàm sit, si dicam alicui ignoranti, peccatum mortale esse vocare Deum in testem rei falsæ quantumcunque levis, alter enim, si nihilominus agat contra meum consilium, ex pura malitia sua abutitur meo responso.

DUBIUM II.

Quæ sint impedimenta dirimentia Matrimonium.

512. RESP. Præter defectum consensûs, de quo suprà *cap.* 1. *d.* 1. sunt, quæ sequentibus versibus comprehenduntur.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultûs disparitas, vis, Ordo, ligamen, honestas,
Ætas, affines: si clandestinus; & impos,
Raptave sit mulier nec parti reddita tutæ,
Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.

Dicitur I. Error, scilicet personæ: qui dirimit Jure naturæ, v. g. si Cajo volenti ducere Annam offerat se Maria, cum qua, putans esse Annam, contrahat: quia error aufert libertatem & consensum requisitum Jure naturæ ad contractum.

Dixi, *Personæ*: quia error qualitatis seu conditionis personæ (excipio servitutem) non irritat Matrimonium, ut v. g. si putetur esse nobilis, virgo, dives, &c. quam quis vult ducere, nec sit talis: quia hic error non tollit consensum in personam & materiam contractûs. Aliud tamen esset, si absolutè nollet consentire in personam, nisi tali conditione affectam, aut si ipsa conditio, juxta intentionem contrahentis, transiret in conditionem personæ, ùt si quis vellet ducere primogenitam Regis, nec aliam, & tamen alia substitueretur, non subsisteret contractus, *Bon.* q. 3. p. 2. ex *Sanch.* l. 7. d. 18. *Kon.* d. 31. *Fill.* &c.

Dicitur II. *Conditio*; scilicet servilis, ùt si homo liber ignoranter contrahat cum serva, vel servus cum serva, nullum est Matrimonium: Idque secundùm sententiam communiorem, Jure tantùm Ecclesiastico, fundato tamen in Jure naturali, cui est valde conforme. Ratio, quia talis contractus adversatur, 1. Bono Sacramenti, cùm servus invito domino nequeat cohabitare conjugi. 2. Bono fidei conjugalis, cùm non possit solvere debitum ad libitû alterius. 3. Bono prolis, cùm servus omnia acquirat domino. Ubi tamen *Notandum*, non esse propriè servos, qui sunt coloni originarii vel ascititii vulgo dicti Leibeygene. *V. Laym.* l. 5. t. 10. p. 4. cap. 2.

Dicitur III. *Votum*, scilicet solenne castitatis, per susceptionem Ordinis sacri vel per solennem professionẽ in Religione approbata, sponte emissam.

Dico I. *Sponte*: quia metus gravis irritat professiones, ùt v. suprà *l.* 5. *c.* 1. *d.* 2.

Dico II. *Solenne*: quia votum simplex tantùm impedit, non dirimit, (excipe tamen vota simplicia Societatis) *Vide Laym.* c. 3.

Dicitur IV. *Cognatio*, quæ triplex est:

Prima dicitur *legalis*, quæ est propinquitas personarum, proveniens ex adoptione perfecta, (quâ scilicet persona extranea assumitur in filium vel nepotem, ita ut transeat in potestatem adoptantis eique succedat, vel tanquam hæres necessarius ex testamento in quarta parte, vel tanquam filius ab intestato in totum) ea enim dirimit Matrimonium usque ad quartum gradum, inter adoptantem & adoptatum, ejúsq; descendentes. *Cap. Per adoptionem,* 3. q. 3. *Cap. Diligere* 30. q. 3. *Vid. Bon.* q. 3. p. 5. §. 3. n. 4. & 5. Vide tamen *Laym.* cap. 7. & *Dian.* p. 9. t. 6. R. 54. ubi contra communem sententiam notat ex *Henriq. Less.* &c. probabile esse, quòd post *Trid.* tantùm dirimat usque ad gradum secundum inclusivè, sicut cognatio spiritualis.

Secunda est *cognatio spiritualis*, quæ Jure Ecclesiastico oritur inter personas aliquas, ratione Baptismi & Confirmationis, dirimitque Matrimonium, (ùt habetur c. 1. *De cognatione spirituali, in* 6. *Cap. Veniens* & constat ex *Trid.* f. 24. c. 2. *V. Bon.* q. 3. p. 5. *Sanch.* l. 7. d. 34. *Suar.* 3. p. q. 67) inter baptizantem & baptizatum, & hujus patrem & matrem; item inter susceptorem & susceptum, & hujus patrem & matrem.

Tertia est *cognatio consanguinitatis carnalis*, quæ est vinculum personarum, ab eodem stipite proximo descendentium, dirimitque Matrimonium usque ad quartum gradum lineæ transversæ inclusivè. Et quidem quoad primum, fortassis Jure naturæ; quoad reliquos tres, solo Jure Ecclesiastico. Unde etiam Pontifex in his, ex justa causa, dispensare potest. Gradus verò lineæ rectæ, probabile est, omnes Jure naturæ esse prohibitos. Porrò pro gradibus consanguinitatis dignoscendis statuuntur sequentes regulæ:

Prima. In linea recta tam ascendentium, quàm descendentium, quot sunt personæ, tot sunt gradus, unâ demptâ, scilicet stipite, v. g. pater & filius sunt consanguinei in primo gradu; nepos & avus in secundo, &c.

Secunda. In linea transversa æquali, (quæ est inter personas à communi stipite æqualiter distantes) quot gradibus personæ singulæ à communi stipite distant, totidem distant inter se: Unde frater & soror sunt in primo gradu lineæ transversæ: patrueles & consobrini in secundo; filii eorundẽ in tertio.

Tertia. In linea transversa inæquali, inter personas inæqualiter distantes à communi stipite, quot gradibus remotior persona distat à stipite, tot gradibus distant inter se. Unde patruus & nepos, filius & soror patris, sunt consanguinei in secundo gradu: quæ omnia patent in adjuncto sequenti schemate.

Schema consanguinitatis.

IV	IV.	IV.
Magnus Propatruus.	*Abavus.*	*Magnus Proavunculus.*
	Abavia.	
Magna Proamita.		*Magna Promatertera.*
	III.	
III.	*Proavus.*	III.
Magnus Patruus.	*Proavia.*	*Magnus Avunculus.*
Magna Amita.		*Magna Matertera.*
	II.	
II.	*Avus.*	II.
Patruus.	*Avia.*	*Avunculus.*
Amita.	I.	*Matertera.*
	PATER.	
I.	MATER.	I.
Frater.	*Hypote.*	*Soror.*

I.

	I. *Filius. Filia.*	
II. *Filii & Filiæ Fratris.*	II. *Nepos. Neptis.*	II. *Filii & Filiæ Sororis.*
III. *Nepotes & Neptes ex Fratre.*	III. *Pronepos. Proneptis.*	III. *Nepotes & Neptes ex Sorore.*
IV. *Pronepotes & Proneptes ex Fratre.*	IV. *Abnepos. Abneptis*	IV. *Pronepotes & Proneptes ex Sorore.*
	(N.B.)	

Dicitur V. *Crimen*: idque triplex: Primum est homicidium conjugis ab altero conjuge & alio tertio, sive physicè, v.g gladio vel veneno, sive moraliter, ùt imperio, perfectum, eo consilio, ut postea inter se Matrimonium contrahant. Quòd si cædes tentata sit, sed non perfecta, vel perfecta, sed absque intentione Matrimonii ineundi; vel cum intentione quidem ea, sed non significata exteriùs; vel non communi consilio, sed ab altero tantùm, non dirimit Matrimonium, nisi etiam adulterium præcesserit; tunc enim, etsi unus tantùm cædem perfecerit, altero ignaro, dummodo id fecerit intentione Matrimonii, verè dirimit. Ita *Kon. Ledes. Sa, Sanch. l. 7. d. 78. n. 13. & d. 79.*

Secundum est adulterium, quando nimirum duo carnaliter se cognoscunt, vivente alterius conjuge, & vel Matrimonium ineunt de præsenti, vel saltem dant fidem de ineundo post mortem conjugis: Sed in hoc casu requiritur, ut promissio sit acceptata, & uterque sciat alterum esse conjugatum; si enim vel alteruter ignoret, non irritatur Matrimonium, si quod postea ineatur conjuge mortuâ. *Perez, Kon. d. 31. n. 57.* & *61. Sanch. l. 7. d. 79. n. 12. Fill. n. 256. Vid.* etiam *Bon. q. 3 p. 6. n.* 8. *Dian. p. 3. t. 4.* R. 198. excusatque ignorantia quævis, etiam facti, *Sanch.* M. *Leo in praxi p. 2. f.* 284. Sufficit autem, si adulter dubitet, utrùm tempore adulterii & non promissionis de Matrimonio cum adultera, vixerit alter conjux, quia præsumitur vixisse, nisi mors probetur, *Nav. Sanch. d. 79. Bard. d. 6. c. 11. §. 8.*

Tertium est raptus, per quem persona cum violentia abducitur, libidinis exercendæ vel Matrimonii ineundi causâ, S. *Thom. Molin. t. 3. d. 105.* Durat autem hoc impedimentum, secundùm *Trid.* quamdiu rapta est in potestate raptoris, etiamsi liberè consentiat: Unde libertati restitutam ducere potest. Probabile tamen est, *Tridentini* decreto tantùm comprehendi raptum, qui sit causa Matrimonii, *Sanch. d. 13. V. Lay.*

Dicitur VI. *Disparitas* cultûs sive religionis: qui dirimit Matrimonium inter baptizatum, & non baptizatum, etiam catechumenum. Idque Jure tantùm Ecclesiastico, non scripto, *Bonac. q. 3. p. 7.* ex *Kon. &c.* Inter baptizatos verò non dirimit, etsi impediat, Matrimonia verò cum hæreticis etsi illicita: sunt tamen valida. *V. suprà l. 2. t. 1. cap. 4. dub. 3.*

Dicitur VII. *Vis*, sive violentia, & gravis metus injustè incussus, ad Matrimonium extorquendum; irritatque in utroque foro. Et quidem Jure naturæ, si à contrahente; positivo autem, si à tertio sit incussus.

Addo *gravis*, qualis scilicet cadit in virum constantem, v. g. mortis, perpetui carceris, amissionis bonorum, injustæ excommunicationis, enormis indignationis patris valde austeri. Quando verò metus est levis, contractus censetur spontaneus; idque ad cavendas lites, etiam in matrimonialibus, ut Sacramento consulatur, *Rebel. Sanch. Pont. &c. communiter* cum *Dia. p. 3. t. 4.* R. 230. & *t. 5.* R. 117. quamvis *Navar. Gabr.* & *Covar.* id negent, si metus ita extorserit consensum, ut absque eo non fuisset. Addidi 2. *injustè*; quia si justè sit incussus, valet Matrimonium; talis enim non tam infertur ab alio, quàm ab ipsomet, qui causam dedit: ùt si v. g. deprehenso in crimine cum filia, mineris accusationem, nisi illam ducat. Addidi 3. *ad extorquendum*: quia Matrimonium ex metu etiam gravissimo, undecunque & quandocunque incusso, dummodo non ad Matrimonium extorquendum, valet, tunc enim non tam contrahitur metu, quàm eligitur medium evadendi periculum: & Matrimonium est simpliciter voluntarium. Unde resolvitur valere Matrimonium in sequentibus casibus. *V. Bon. q. 3. p. 8.*

I. Si concubinarius metu gehennæ vel mortis, in morbo vel naufragio contrahat cum concubina, *Bon. l. c.*

II. Si quis à Medico persuasus, non diu se victurum, nisi ductâ uxore, eam ducat, *Bon. n.* 19.

III. Si in carcerem conjectus, spe evadendi contrahat cum filia lictoris, *Sanch. l. 4. d. 12. n* 10. *Kon. d. 28. dub. 1, cap. 3.*

IV. Si ad mortem damnatus, ut evadat, ducat meretricem aut aliam, *Kon. n.* 10. *Fill. c. 4. q. 1.*

V. Si Princeps obsessus offerat filiam in Matrimonium obsidenti, ut liberetur obsidione, *Ibid.*

VI. Si raptor vel deflorator virginis, metu mortis offerat se Judici ad eam ducendam, *Bon. n.* 22. ex *Regin. Henriq. &c.*

VII. Si ad mortem decumbens contrahat cum filia Medici aliàs illi mederi nolentis, *Reb. Sanch. d. 12. Côn. Fill. n.* 103. *&c.* etsi alii quidam negent.

VIII. Etsi metus gravis incussus fuerit tantùm ad contrahendum Matrimonium in genere, contractum tamen nullum esse docet *Sanch. Salas, Palaus, Pont. &c.* cum *Dia. p. 4. tr. 4.* R. *33.* contra *Azor* & *alios 4.*

IX. Quando Matrimonium ex gravi metu contractum fuit, non teneri (in foro conscientiæ,) per se loquendo, illud perficere, posseque altero invito resilire, etiam eum, qui liber à metu fuit, etiamsi ab ipso seu ejus culpâ illatus fuerit, docet *Sanch. Villal. Hurt.* & *Ochag.* cum *Dia. p. 3. t.* 4. R. 229. & *p. 9. t. 8.* R. 27. contra *Kon.* & *Pont.*

Dicitur VIII. *Ordo*, scilicet sacer sive major, quem qui non coactus suscepit, invalidè Matrimonium contrahit, ùt *vid.* suprà *de Sacramento Ordinis*, & hîc *impedimento tertio.*

Dicitur IX. *Ligamen*, propter quod quamdiu quis ligatus est conjugi adhuc viventi, invalidè contrahit cum alio, quanquam licitè, & sine peccato, si moraliter sit certus de morte conjugis: qui si postea compareat, tenetur ad eundem redire, dimisso posteriore, *V. Bon. p.* 10.

Dicitur X. *Honestas*, hoc est, justitia publicæ honestatis, ob quam nemo potest contrahere cum consanguineis illius, cum qua contraxit sponsalia vel Matrimonium ratum. Et quidem ante Tridentinum & Jure antiquo hoc impedimentum dirimit Matrimonium inter sponsum & consanguineos sponsæ, usque ad 4. gradum, oriturque ex sponsalibus quibuscunque, etiam invalidis, (prætérquam ex defectu consensûs) Jure verò novo Tridentini non oritur, si sponsalia sint invalida; & irritat tantùm usque ad primum gradum, si ex sponsalibus; ad quartum verò, si ex Matrimonio rato sequatur. *V. Bon. p.* 11, *Sanch. l. 7. d. 68. Fill t. 10. p. 2. c. 6.* Notat etiam *Dian.* non oriri ex sponsalibus mutuo consensu dissolutis, *p. 3. t. 4.* R. *222.* ex *Pont. & aliis 3.* contra *Sanch.* uti neque ex conditionatis, donec conditio sit impleta, *p. 9. t. 6.* R. *52.* ex *Opat.* Oriri tamē ex

»ex Matrimonio invalido, nisi sit tale ob defectum »consensûs, p. 9. t. 6. R. 50. ex declaratione Pii V. atque »adeo etiam ex clandestino. Ibid. R. 53. ex Pontio, Palao, Hurtad. Perez &c. contra Sanch. & Præpos.

» Dicitur XI. *Ætas*: quia ad valorem Matrimonii »Jure Ecclesiastico requiritur annus 15. viri, & 12. »fœminæ completus; nisi tamen malitia ætatem »suppleat, hoc est, adsit & doli capacitas & potentia »ad copulam, de quibus judicare prudentum est, »Laym. c. 12. n. 1. Cap. De illis, & c. ult. eodem tit.

» Dicitur XII. *Affines*, est autem affinitas, propin»quitas personarum, nata ex copula carnali, sive li»cita sive illicita. Utraque Jure saltem ecclesiastico »dirimit Matrimonium, illa usque ad 4. gradum in»clusivè; hæc verò Jure novo usque ad secundum »tantùm: Et quidem si antecedat Matrimonium; nam »si superveniat, v. g. si Titius cognoscat uxoris suæ »cognatam in secundo gradu, non dirimit, licèt is, »qui peccavit, non possit petere debitum, sed tantùm »reddere. Porro gradus & lineæ affinitatis accipiun»tur, sicut in consanguinitate, ita ut qui est uxoris »consanguineus in primo gradu, sive rectæ sive trans»versæ lineæ, is sit affinis marito in eodem gradu li»neæ rectæ vel transversæ. Denique omnis affinitas, »quæ oritur ex affinitate, sublata est per Concilium La»teranense. Vid. Lay. & Bonac. p. 12. *Unde resolves*,

» I. Is qui fornicatus est cum sorore sponsæ suæ, »cum neutra potest validè contrahere citra dispensa»tionem; imò nec cum earum consobrina, vel ma»tertera.

» II. Potest quis ducere affinem fratris sui, etiam »in primo gradu, v. g. duo fratres possunt ducere »duas sorores; imò pater & filius possunt ducere ma»trem & filiam, Laym. Bon. l. c.

» III. Titius potest successivè ducere Titiam & »Bertam, quæ fuerunt uxores Caji & Sempronii fra»trum.

» IV. Titius, qui duxerat sororem Caji, potest post »mortem Caji ejusque sororis, ducere Bertam uxo»rem Caji.

» Dicitur XIII. *Si clandestinus*: quia Trident. irritat »Matrimonia eorum, qui contrahunt aliter quàm »coram Parocho vel alio Sacerdote de ipsius vel Or»dinarii licentia, & duobus ad minimùm testibus: »vultque graviter puniri eos, qui contra hoc contra»xerint vel etiam interfuerint. *Unde resol.*

» I. Per Parochum intelligitur is, qui habet ordi»nariam jurisdictionem in contrahentes, utpote qui »domicilium & habitationem habeant in ejus Paro»chia; item Episcopus vel ejus Vicarius in sua diœ»cesi, uti & Papa: item Capitulum sede vacante; Car»dinales in Ecclesiis sui tituli; Legati in sua Provincia. »Sufficit etiam excommunicatus aut non Sacerdos. »Nec requiritur, ut à parte rei verè sit Parochus, sed »sufficit, si habeat titulum saltem coloratum, ita ut »communi errore habeatur Parochus, nec sit intru»sus absque omni titulo. Vid. Bon. q. 2. p. 8.

» II. Parochus, vel quivis habens jurisdictionem »ordinariam, potest alium sibi substituere, non ta»men nisi Sacerdotem.

» III Cùm ad testes requisitos non addatur, debe»re esse omni exceptione majores, sufficiunt, etiam »infames, fœminæ, pueri habentes usum sufficien»tem rationis, parentes, domestici, ac servi.

» IV. Si duo sint Parochi ejusdem Parochiæ, po»test utervis assumi. Similiter qui habet duo domi»cilia, quæ æqualiter inhabitat, vel domum, quæ »partim pertinet ad unam Parochiam, partim ad »alteram, potest alterutrum accersere, quia uterque »est proprius Parochus. Laym. Bon. l. c.

» V. Etsi ex præcepto adhibendus sit Parochus con»trahentis illius, in cujus Parochia Matrimonium »celebratur, sufficit tamen ad valorem, si alterutrius Pastor assistat, ùt declaravit *Congregatio Cardinalium*,» apud Rebel. & Bon. q. 2. p. 8. etiam extra suam Paro-» chiam vel diœcesin, quia hic actus non est jurisdi-» ctionis contentiosæ: Non tamen licebit tunc nuptiis» benedicere sine alterius licentia, Sanch. l. 3. d. 19. »

VI. Is qui substituitur, debet habere expressam» vel saltem tacitam licentiam ex ratihabitione de» præsenti, quia non sufficit ratihabitio de futuro,» quâ quis putet alterum postea ratum habiturum,» Sanch. d. 35. Regin. Kon. apud Bon. n. 11. licèt ipse neget» tacitam sufficere. »

VII. Vagabundi possunt contrahere coram quo-» libet Parocho, (idque, ùt Laym. l. 5. tr. 10. p. 2. c. 4. n. 3.» docet ex Sanch. etsi alteruter tantùm sit vagus,) hic» autem tenetur de illorum conditione diligenter in-» quirere, ùt monet Trid. an scilicet alibi sint conjun-» cti, &c. Et deinde petere licentiam ab Episcopo assi-» stendi; sine qua licèt validè assistat, graviter» tamen peccat. Ita Laym. n. 3. ex Sanch. d. 19. & d. 25.» nu. 14. »

VIII. Peregrini, qui ex causa exiguo tempore» domo absunt, non possunt contrahere peregre co-» ram Parocho loci, quia non est illorum verus. Aliud» est de iis, qui alicubi habitationem figunt pro» majore parte anni, aut eò venerunt animo manen-» di, saltem majore anni parte, licèt postea contingat» casu subito recedere, v. g. famuli, ancillæ, studiosi,» Bon. q. 1. p. 8. n. 1. Sanch. d. 23. n. 11. Ratio, quia contra-» hunt ibi domicilium parochiale, & Pastor illius loci» est proprius illorum. »

IX. Parochus & testes sic debent esse præsentes,» ut advertere possint, quid agatur, & de eo testari. Et» quidem non est necesse, ut ipsi videant contrahen-» tes, dummodo audiant verba contractûs, si voces» contrahentium noverint, Sanch Fill. Pont. & alii 5.» cum Dian. p. 8. t. 7. R. 68. contra Barbos. Nec refert,» etiamsi per metum, vim, dolum aut injuriam no-» lentes detineantur, vel etiam contradicant ac resi-» stant: ac licèt prohibiti sint ab Ordinario, ne inter-» sint, Bon. l. c. ex declar. Card. Kon. Fill. Sanch. ll cc. &c. »

X. Parochus tenetur utrumque contrahentem» interrogare, non quidem de impedimento, Gutier.» Sanch. Dia p. 3. t. 4. R. 294. sed de mutuo consensu,» Trid sess. 24. c. 1. Ejus tamen omissio, quando de utri-» usque libero consensu constat, venialis tantùm est,» Sanch. Kon. Dia l. c. Similiter mortale non esse, etsi» intellecto consensu non dicat: *Ego vos conjungo in no-» mine Patris, & Filii, & Spiritûs sancti*, docet Sanch. Con.» Vill. Gutier. Dian. R. 256. contra Rebell. &c. »

Dicitur XIV. *Et impos*, quod impedimentum vo-» catur frigiditas vel impotentia; Quæ si perpetua sit» & Matrimonium antecedat, irritat illud Jure natu-» ræ; vel omne, & respectu cujuscunque, si sit absolu-» ta; vel certum tantùm, si sit restricta seu respectiva:» Idq; sivè orta sit ab intrinseco & vitio naturæ; sive» ab extrinseco, operâ hominis vel diaboli; sive cogni-» ta alteri fuerit, sive non; sive ex parte utriusque» contrahentis, sive alterius tantùm. Ratio, quia» Matrimonium consistit in mutua traditione corpo-» rum physicè aptorum ad generationem, sive in tra-» ditione potestatis corporis ad copulam conjuga-» lem: hanc autem potestatem impotens non potest» tradere, cùm eam non habeat. »

Porrò impotentia in viro esse censetur, quando» est eunuchus, vel saltem non potest seminare intra» naturale vas fœminæ; in fœmina verò, quando vel» seminare non potest, (si verum est, semen fœmina-» rum requiri ad generationem) vel propter arcti-» tudinem non potest virum pati, aut ejus semen» recipere. »

Dixi I. *Si sit perpetua*: qualis est, quæ nullâ arte» potest tolli: In dubio autem perpetuitatis conceditur à Jure triennium ad experiendum bonâ fide. »

» Dixi II. Si *antecedat*: nam si subsequatur Matri»monium, non irritat illud, etsi usum ita impediat, »ut soli contactus & oscula liceant, citra periculum »pollutionis; Idque quando impotentia est certa, »nam si dubia sit, tamdiu licet conari ad copulam, »quamdiu probabilis est spes seminandi intra vas, »*Laym.l.5.t.10.p.4.c.12.* ex *Sanch. Nav. Henriq. Unde* »*resolves*,

» I. Invalidè contrahunt evirati seu eunuchi, quan»do carent utroque teste, quia non emittunt verum »semen aptum generationi. *Nec refert*, quòd instar fe»num sterilium satisfaciant concupiscentiæ fœminæ, »*quia* id non faciunt per copulam naturâ suâ aptam »generationi, ob defectum seminis, quod senes ta»men emittunt, etsi semen senum per accidens non »sit prolificum, *Laym.l.c. Bon.q.3 p.13. &c.*

» II. Validè contrahunt, 1. steriles, quia etsi sint im»potentes ad generationem, non tamen ad copulam, »atque adeo sunt capaces omnis juris & obligationis »Matrimonii; & susceptio prolis, licèt sit præcipuus, »non tamen unicus, nec immediatus finis Matrimo»nii, *Bonac.p.13.* ex *Henriq. Kon. Fill. &c.* Eadem est ra»tio de iis, quæ non edunt fœtum nisi mortuum, vel »non nisi cum periculo vitæ, *Bon.&c.ll.cc.* 2. Herma»phroditi, quia verè sunt potentes ad usum Matri»monii. Et quidem si alter sexus emineat, secundùm »illum tantùm valebit: si uterque sit par, optio illis »datur, ut utrolibet utantur, ita tamen, ut quem se»mel elegerint, semper retineant, *Sanchez l.10.d 106.* »*Bonac. l.c.* ex *Henr. Sanch. Kon. Fill. &c.* 3. Is qui pau»lò pòst est moriturus: quia in eo manet potentia ad »coitum, etsi per accidens vi morbi impediatur: Pa»tet ex praxi Ecclesiæ, quæ illis interdum suadet, ut »concubinas ducant, *Laym. l. c.* ex *Sanch. d. 105. n. 3.* »*Covar. &c.*

» III. Impuberes, si utantur ratione, non Jure natu»ræ sed Ecclesiastico tantùm, invalidè contrahunt, »quia impotentia illorum est tantùm temporalis. Vi»de suprà *hoc dub. imped. 3.*

» *Quæres.* Quid censendum de Matrimoniis, quæ »contrahuntur in partibus hæreticis.

» *Resp.* Circa ea *Congregatio Cardinalium* resolvit se»quentia, 1. ubi hoc decretum Concilii nondum »publicatum est in Parochia, v. g. in Saxonia & An»glia, valere Matrimonium contractum absque for»ma præscripta. Publicatio autem decreti facta præ»sumitur, si id aliquo tempore in Parochia tanquam »decretum Concilii fuit observatum. 2. Hæreticos, »in quorum Parochia dictum decretum fuit publi»catum, v.g. in Hollandia, Frisia, &c. teneri formam »præscriptam servare: Unde consequenter ipsorum »Matrimonia, absque forma Concilii, quamvis co»ram Ministro hæretico vel Magistratu contracta, »videntur esse nulla; *Laym.* tamen *l.5.t.10. p.2 cap. 4.* »putat eam non esse mentem summorum Pontifi»cum, propter gravissima incommoda inde subse»cutura. 3. Si Parochia, in qua aliquando decretum »fuit observatum, proprio Parocho & Episcopo ca»reat, nullusque isthic sit, qui vices Episcopi vel Pa»rochi suppleat, Matrimonium valere absque præ»sentia Parochi, servatâ tamen, in quibus potest, for»mâ Concilii, nempe adhibitis saltem duobus testi»bus. Idem est, si Parochus & Episcopus metu hære»ticorum lateat, ita ut verè ignoretur, ubi sit, vel eo»rum metu absit à diœcesi, & ad neutrum sit tutus »accessus.

» Dicitur XV. *Raptave sit*, de quo v. suprà *in impe»dimento criminis.*

ADDENDA.

513. QUæst. 69. *Quis possit inducere impedimenta dirimentia.* ℞. §. 1. Quoad Matrimonia fidelium sola Ecclesia, & non Magistratus civilis potest statuere leges & impedimenta circa Matrimonium, Can. *Euphemium* 2. q. 3. Cap. 1. De sponsal. Cap. *Tuam*, De ordine cognit. Ratio est, quia hoc ipso, quòd contractus Matrimonii inter fideles sit elevatus ad rationem Sacramenti, est sacer, ergo subductus est potestati laicali, ad eum modum, quo ordinatus sacris eximitur à potestate laicali. *Nec obstat*, quod in Gallia Principes regii sanguinis non possint sine consensu Regis validè contrahere Matrimonium, *nam*, si ita est, fit ex approbatione Ecclesiæ. Videri possunt *Pont.* l. 6. c. 1. & 2. *Delb.* c. 8. d. 20. s. 1. & 2. ubi s. 4. percurrit multas leges civiles circa essentialia Matrimonii, probàtque esse irritas. *Averſ.* autem q. 9. s. 1. rectè rejicit *Sanch.* & alios, qui putant Principes infideles posse circa Matrimonia fidelium constituere impedimentum.

Obj. Contractus Matrimonii pertinet ad Jus naturæ, ergo potest illud contrahere, qui à natura nullum habet impedimentum, ergo nequidem potestas Ecclesiastica potest inducere aliud impedimentum. ℞. Pertinet ad Jus naturæ, non præceptivum, sed permissivum, quamvis autem potestas humana non possit præcipere, quod Jus naturæ prohibet, aut prohibere, quod præcipit, tamen potest libertatem naturalem modificare, v. g. prohibendo hoc, quod seclusis causis & circumstantiis simpliciter liceret.

§. 2. Solus Papa vel Concilium generale, non autem Episcopi possunt ejusmodi impedimenta inducere, *Pignat.* tom. 1. conf. 151. n. 19 *Arcud.* l.7 c.29. *Averſ.* q.9.s 2. dicens nunc esse certum, quamvis enim Episcopi olim constituerint impedimenta, tamen potestas illa nunc est reservata Papæ, ex consuetudine saltem, *Sanch.* l.7.d 1.n.9. *Pont.* l.6 c.1.n.12. Ex hoc autem, quòd Ecclesia possit nova impedimenta inducere, non ideo potest formaliter immutare institutionem Christi, uti explicavi l.6. p. 1. n. 17. 514.

§. 3. Quoad Matrimonia infidelium, posset Magistratus civilis, sive fidelis, sive infidelis, constituere impedimenta, uti possunt circa alios contractus civiles, *S.Th. Sot Bellarm. Sanch.* d.3.n.5. *Pont* n.2. Hinc refert *Averſ.* si infideles contraxissent contra leges Principis sui, & converterentur, debere separari, nisi iterum contrahant secundùm leges Ecclesiæ. 515.

§. 4. Magistratus civilis nequidem potest imponere pœnam illis, qui v. g. sine consensu parentum, vel cum aliquo extraneo contrahunt: & si volens adjuvare prohibitionem Ecclesiæ imposuerit pœnam illis, qui cum hoc vel illo impedimento contraxerint, non potest pœnam talem exigere, si Ecclesia in tali impedimento dispensârit, quia tum nulla culpa est sic contrahere, ergo nec debetur pœna, sed impediretur libertas Matrimonii, quod prohibet Ecclesia, *Delb.* d. 19. s. 9. Rectè tamen notat *Pont.* c. 2. n. 5. & *Averſ.* Magistratus civiles posse ponere leges circa accessoria Matrimonii, uti circa arrhas, sponsalitiam largitatem, dotem, donationes inter conjuges, successiones &c. hæc enim non pertinent ad substantiam Matrimonii, quæ sola sacra est, *Delb.* d. 20. s. 1. n. 12. 516.

Q. 70. An per consuetudinem possit induci novum, vel abrogari antiquum impedimentum Matrimonii. ℞. Quid sit consuetudo, quandonam habeat vim inducendi vel abrogandi legem, insinuavi l. 1. à nu. 570. Hic addenda sunt sequentia: 517.

§. 1. Per consuetudinem potest induci vel abrogari lex aliqua ab Ecclesia lata, Cap. fin. De consuet. *Suar.* De Leg. tr.2 c.49 n.27. adeóque possunt impedimenta aliqua dirimentia Matrimonii vel induci, vel abrogari per consuetudinem, *Leſſ.* in auctario v. *Præscriptio* casu 5. *Sylvius* in supplem. q. 50. a.un. concl.

concl. 7. Duo tamen requiruntur, imprimis ut hæc consuetudo sit rationabilis: deinde, ut sit legitimè, sive justo & præscripto tempore servata, uti notant omnes.

518. §. 2. Secundùm *Pontium* l. 6. c. 5. à n. 2. & *Less.* De just. l. 2. c. 6. dub. 18. n. 45. consuetudo contra legem dicitur rationabilis, quæ aliàs semotâ illâ lege, quam evertit, non continet turpitudinem aut deformitatem contra legem divinam vel naturalem, vel rationis æquitatem, consuetudo enim non præscribit Juri divino vel naturali.

519. §. 3. *Laym.* l. 1. tr. 4. c. 24. n. 6. ex communi docet ad præscribendum contra legem civilem requiri annos 10. contra ecclesiasticam, 40. *Castrop.* tr. 3. d. 3. p. 1. §. 2. n. 5. citans multos, dicit in omni lege sufficere decennium, quia tantùm requiritur longum tempus, sed decennium in Jure est longum tempus, ergo. Concedit tamen ad præscriptionem contra Ecclesiam requiri 40. annos: consuetudo autem abrogans legem ecclesiasticam, secundùm ipsum, potiùs est in favorem Ecclesiæ, & perficitur 10. annis: Idem sentit *Less.* l. 2. c. 6. dub. 14. & *Gran.* dicens cum *Pontio* c. 5. n. 3. aliud esse loqui de consuetudine, aliud de præscriptione.

520. §. 4. *Caj. Sanch. Salas, Sot. Abb. Roch. Silv. Laym. Vasq.* in 1. 2. d. 177. n. 64. notant hoc esse discrimen inter consuetudinem & præscriptionem, quòd consuetudo non requirat initio justum titulum, imò non possit incipere bonâ fide, primi enim semper peccant contra legem scriptam, unde, quòd consuetudo legem vincat, non habet ex virtute propria, sed ex consensu Principis tacito vel expresso, ex quo superveniente usus efficitur licitus, & mala fides purificatur, tacitè autem consentire videtur & approbare (si enim resistat, nunquam prævalet consuetudo) si sciens populi morem, cùm possit prohibere, vel dissensum declarare, longo tempore toleret, *S. Th. Med. Silv. Salas*: Non requiri autem scientiam specialem Principis vel Papæ (sed sufficere consensum generalem seu legalem traditum in Jure Cap. fin. de consuet. ubi dicitur, consuetudinem rationabilem decennio durantem prævalere, quæ dispositio Juris, est consensus legalis sive generalis omnis Principis) docent *Azor* adducens *Roch.* & *Covarr.* item *Sanch.* l. 7. d. 4. n. 11. *Suar. Côn. Less.* l. 2. c. 6. dub. 14. n. 45. *Castrop.* tr. 3. d. 3. p. 2. §. 4. n. 3. *Mald. Aversf.* q. 9. f. 3. & *Gob.* vocat probabilem, licèt contrarium putent alii cum *Pontio* c. 6. E contrà præscriptio introduci non potest, nisi actibus à principio justis & bonâ fide, uti dixi l. 3. p. 2. n. 480. cùm enim hæc à vero domino dominium auferat solâ concessione legis, ut contentiones vitentur, si quis malâ fide inciperet possidere, iniquum esset legem tali concedere dominium rei.

521. §. 5. Impedimenta Matrimonii, quæ sunt Juris divini vel naturalis, non vincit consuetudo; Nec etiam ea, quæ sunt Juris divini impedientia tantùm, & Juris ecclesiastici dirimentia, quia hoc ipso, quòd Deus & Ecclesia directè semper vetent talia Matrimonia, præsumendum est illos nunquam in ea consentire: Et tale quid est votum continentiæ, & maximè solennis, *Gob.* tr. 9. à n. 41.

522. §. 6. *Nav. Suar. Laym.* l. 1. tr. 4. c. 24. n. 12. rectè docent nullam legem humanam esse, quæ contrariâ consuetudine tolli non possit, quidquid contradicant *Az.* excipiens eas, quæ ex legibus divinis vel traditione Apostolorum deducuntur, & in eis fundantur, & *Zypæus* excipiens præterea eas leges, quæ singulis annis repetuntur in Bulla cœnæ: valétque doctrina *Laymanni*, etiam circa leges infirmantes contractum, v. g. ob solennitatem requisitam, personæ ex lege humana inhabilitatem &c. *Gloss. Suar. Salas. Sanch. Côn.* in 3. p. t. 2. d. 30. dub. 1. concl. 6. *Pont.* l. 5. c. 9. n. 3. Et quamvìs consuetudo à lege prohibeatur ac reprobetur, vim tamen habet præscripto tempore eam abrogandi, 1. Si mutentur res, aut superveniat nova causa à legislatore non prævisa, 2. Si legislator conscius consuetudinis eam rursum non prohibeat, vel dissensum non ostendat per præscriptum tempus, *Laym. Pont.* c. 6. n. 9. *Sanch. Côn.* concl. 4. n. 14. *Covarr.* l. 3. Vari. c. 13. n. 4. dicens hanc opinionem esse communem.

§. 7. Consuetudinem habere vim circa impedimenta Matrimonii inducenda, colligitur ex Cap. 1. & Cap. *Super eo*, De cognat. spirit. ubi quæstio erat, an valeret Matrimonium inter duorum compatrum filios, & dicitur, *De his te volumus consuetudinem tuæ Metropolitanæ Ecclesiæ & aliarum circumpositarum exquirere &c.* similiter habetur Cap. *Quod dilectum*, De consanguin. Posse autem etiam per consuetudinem abrogari impedimentum aliquod Matrimonii, docent *Sanch. Con. Pont. Castrop. Aversf. Krim.* num. 1844. quamvìs lex etiam generaliter talem consuetudinem improbet. Excipiunt, si lex talem consuetudinem vocet, v. g. abusum aut corruptelam: sed iterum limitant, nisi nihilominus legislator postea sciens & videns eam introduci, tacitè approbet, tum enim de novo vult, aut permittit, ut valeat, sicque definat esse corruptela; notántque *Sanch.* & *Krim.* à n. 1257. tum tantum ejusmodi consuetudinem non esse corruptelam, si per circumstantias ita justificetur, ut hìc & nunc meritò præcipi posset, ideóque multò magis per nullam consuetudinem, quæ plùs nocet bono communi quàm prosit, nullam legem etiam humanam tantùm abrogari posse, quia irrationabilis est, & manet corruptela. Ex dictis, 523.

§. 8. Colliguntur multa, de quibus alibi suis locis dixi, v. g. per consuetudinem quamvìs communissima sit & longissima, non justificari 1. usuram: 2. simoniam: 3. violationem immunitatis Ecclesiasticæ: 4. retentionem plurium Beneficiorum Ecclesiasticorum sine dispensatione ex causa, si singula sufficiant ad plenam sustentationem &c. Ratio patet ex dictis. 524.

Q. 71. *Quid dicendum de illo, qui Matrimonium contrahit invincibiliter ignorans impedimentum dirimens, quod habet.* R. Ignorantia illum excusat, ut non peccet, nihilominus Matrimonium est invalidum, non aliter, ac si impedimentum fuisset cognitum, quia, quamvìs ignorantia excuset, ubi lex est prohibens tantùm, non tamen excusat, ubi est irritans. *Nec refert*, quòd impedimenta aliqua videantur habere rationem pœnæ, uti impedimentum criminis, pœna autem secundùm sententiam communem non incurritur, ubi adest ignorantia illius invincibilis, *nam* impedimenta illa, censeri non debent primariò & principaliter pœnæ, uti dicetur nu. 642. 525.

Q. 72. *An leges humanæ constituentes impedimenta dirimentia, absolutè obligent in omni casu.* R. Affirmativè. Hinc 1. si quis cognovit sororem sponsæ suæ, & Superiores dispensare nolint, ex nulla causa vel metu potest sponsam suam ducere, & cum ea sic consummare Matrimonium. 2. Si quis etiam per Judicem cogatur ducere consanguineam suam, non poterit Matrimonium illud consummare ex quocunque metu etiam mortis certò inferendæ, *Sanch.* l. 7. d. 5. n. 4. *Suar.* De legibus, l. 5. c. 22. à n. 9. *Con.* d. 30. dub. 2. n. 20. *Less.* in auct. v. *Matrimonium*, cas. 17. *Aversf.* q. 9. f. 5. & q. 6. f. 2. *Carden.* in 1. crisi d. 62. c. 4. Probatur, nam licèt vis & metus possint excusare à transgressione vel observatione præcepti Ecclesiastici, tamen eum, qui inhabilis est, non potest reddere habilem ad contrahendum, si enim omnimoda ignorantia me habilitare non possit, secundùm dicta n. 315. multò 526.

multò minùs metus, adeóque talis Jure naturæ tenetur abstinere à copula, utpote fornicaria, cùm inter eos nullum sit Matrimonium. Ratio à priori est, quia inhabilitas antecedenter nascebatur à lege vel voluntate Superioris, quem mea causa vel metus non attingit, sed me solum, ideoque etiam me solum excusare potest à peccato, si quantùm in me est, contraham externè ad vitandam mortem intendens non consummare, nisi post dispensationem & novum contractum, quia talis causa vel metus facere non potest, ut Matrimonio non subsistente copula mihi sit licita.

Obj. 1. In primo casu cognitæ virginis prævalet lex, saltem charitatis, respectu sponsæ, ergo cedere debet lex impedimenti. In secundo autem casu prudenter præsumimus de benignitate Ecclesiæ, quòd non velit, ut lex sua obliget cum certo periculo mortis. ℞. *ad* 1. n. anteced. quia non est capax exercere charitatem ineundo Matrimonium, cùm ad hoc sit inhabilis, leges autem non ligant eos, qui non sunt capaces ejusmodi vinculi legum. *Ad* 2. n. ass. 1. quia habet se sicuti lex inhabilitans Sacerdotem ad Matrimonium, quæ nullum casum excipit. 2. Persuasio communis, & constans usus Ecclesiæ interpretatur legem illam sine ulla exceptione, quis enim audivit unquam aliter factum esse? Et quanta oriretur turbatio in populo, si aliter fieret? Item quàm facilè quærerent homines prætextum ejusmodi formidinis? Ergo moraliter certum est, & omnino necessarium fuit legem istam esse sine ulla exceptione. 3. *Trid.* sess. 25. can. 9. De Sacram. Matr. absolutè & sine exceptione definit, *si quis dixerit Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solenniter professos, posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiasticâ vel voto....., anathema sit.*

Obj. 2. Saltem lex de assistentia Parochi non obligabit, si alio modo publicè ineatur Matrimonium, cessat enim tum finis legis, qui erat evitatio clandestinitatis. ℞. n. ass. nam falsò supponitur, quòd hic sit adæquatus finis illius legis, nam fuit etiam uniformitas operandi, dum celebraretur hic contractus, ideoque dictum est l. 1. à nu. 868. cessante fine legis in aliquo particulari, non ideo cessare finem adæquatum vel obligationem legis respectu illius, hic autem etiam specialis ratio fuit præcipiendi illum determinatè modum publicitatis, ne, si id relinqueretur arbitrio cujusque, confusiones & fraudes committerentur. Quòd autem etiam circa reliqua impedimenta nunquam cesset finis adæquatus legis ea imponentis, fusè demonstrat *Card.* suprà à c. 3.

527. Q. 73. *An valeat Matrimonium initum cum impedimento, quod probabilis opinio dicit non esse impedimentum.* ℞. §. 1. Causa Matrimonii est favorabilis, Cap. fin. *De sentent. & re judic.* hinc censeri debet validum, si probabile sit esse validum, vultque Ecclesia favere Matrimonio, censendo illud validum, quoties juxta probabiles rationes contractum est, *Viva* in propos. ab *Inn.* XI. damnatis, & cum eo DD. communiter.

528. §. 2. Si probabilis opinio dicebat non esse impedimentum, Papa autem vel Episcopus postea declaret, aut testes convincant tum adfuisse impedimentum; si fuerit quæstio Juris & talis materia, in qua posset Ecclesia dispensare, Matrimonium valet, quia pro tempore, quo contrahebatur, Ecclesia dispensabat, utì colligitur ex dictis hic n. 40. & l. 6. p. 1. à n. 112. & 117. docéntque *Carden.* & *Germ.* De Sacram. n. 321. Cujus ratio ulterior est, quia lex non erat tum in eo rigore recepta, ergo reipsa debebat censeri non esse tū impedimentum. Si autem fuerit error facti, v. g. quia putabatur non esse consanguinitas, cùm tamen esset, plerique cum *Germ.* n. 320. dicunt Matrimonium non valere, quia secundum dicta l. 6. p. 1. n. 118. ubi non est error communis, sed privatus paucorum, Ecclesia, quamvìs posset, non supplet, nec dispensat: Possunt tamen videri dicenda n. 535. Quòd si tota aliqua communitas falsò putaret *Trid.* non fuisse in sua Parochia promulgatum, atq; ideo inirentur Matrimonia clandestinè, probabile est fore valida, quia secundùm dicta l. 6. p. 1. n. 112. error communis videtur esse sufficiens titulus ad tribuendum jus in ordine ad ita validè contrahendum, *Gob.* tr. 9. n. 377. & tr. 10. à n. 744.

§. 3. Quamvis agatur de impedimento, in quo Ecclesia dispensare non potest, si Matrimonium sit initum secundùm opinionem probabilem, certum videtur, quòd Ecclesia habeat potestatem judicandi de valore vel invaliditate talis Matrimonii, quia sicuti similis contractus civilis certò continetur intra sphæram jurisdictionis civilis, ita matrimonialis intra sphæram Ecclesiasticæ; & ideo in consultatione circa Matrimonia infidelium respondit *Urban. VIII.* procedi posse secundùm opiniones verè probabiles, & favorabiliores Barbaris, utì testantur *Carden.* & *Germ.* n. 323. 529.

Q. 74. *Quid dicendum sit de illo, qui contrahit sciens vel dubitans de impedimento dirimente.* ℞. §. 1. Si sit infidelis, seu nondum baptizatus, & impedimentum sit Juris Ecclesiastici tantùm, v. g. consanguinitatis vel affinitatis extra primum gradum, Matrimonium illorum post conversionem & Baptismum censeri debet validum, quia tempore infidelitatis non erant subjecti Ecclesiæ, ergo nec tenebantur ejus legibus. Aliud est, si impedimentum fuisset Juris naturalis, utì si fuissent consanguinei in primo gradu, tum enim Matrimonium nullum esset, quia lege naturali tum obligabantur. Idem est, si fuisset Juris divini, v. g. ligamen, tum enim sola prima uxor esset retinenda, quam solam validè duxisset. *Spor.* n. 251. 530.

§. 2. Si fidelis contrahat, certò putans adesse impedimentum dirimens, quamvìs tale non subsit, *Silv. Ang. Nav. Sot. Con. Pont.* l. 4. c. 23. *Spor.* n. 233. & alii dicunt contrahere invalidè, quia ita putans se tale impedimentum habere non potest absolutè & efficaciter consentire in Matrimonium, cùm apprehendat illud sibi hìc & nunc esse impossibile. Contradicunt *Ledesm. Covarr. Rosell.* aliique cum *Sanch.* l. 2. d. 33. *Lugo* in Resp. mor. l. 3. d. 16. n. 13. & 36. & colligunt ex Cap. 1. De sponsal. in 6. & ex Clement. un. *De consanguin.* quia prævalere potuit intentio generalis faciendi, quod potest, secundùm dicta l. 6. p. 1. à n. 69. *Aversa* q. 11. s. 2. rectè tenet cum prima sententia, si absolutè putet subesse impedimentum, si autem putet posse non subesse, aut eo non obstante fortè posse validè contrahi, intendátque facere, quod potest, validè contrahit, est enim habilis, & hæc intentio prævalet: attamen sic contrahens peccat mortaliter, saltem quia contravenit præcepto gravi de non contrahendo cum impedimento. 531.

§. 3. *Ledesm. Sanch. Hurt. Fill. Dian. Perez, Dicast. Gob.* tr. 9. n. 60. negant eum peccare peccato sacrilegii, qui Matrimonium etiam scienter ita invalidè contrahit cum impedimento dirimente, quia cùm ibi nec Sacramentum, nec aliquid sacrum ponatur, non apparet, in quid redundaret irreverentia in rem sacram ad sacrilegium requisita: sed probabiliùs contradicunt *Con. Laym. Aversf.* q. 9. s. 5. quia hoc ipso, quòd quasi tentet tanquam Minister ponere contractum Matrimonii, facit rationem Sacramenti à Christo annexam esse irritam, ergo satis gravis irreverentia refunditur in auctorem Sacramenti, utì si quis vellet baptizare, & uteretur vino, quamvìs nullum poneretur Sacramentum, attamen esset 532.

sacri-

sacrilegus. Peccat præterea talis specialiter contra illam virtutem, ob quam positum est hoc vel illud impedimentum, v. g. peccat contra virtutem religionis, qui contrahit cum voto solenni, & ita de aliis, *Perez* d. 21. s. 2. An autem peccet, qui metu gravi coactus, ita contrahit, dicam num. 660. Quam verò pœnam incurrat, qui ita scienter & malitiosè contrahit cum impedimento dirimente, dicam à n. 807.

533. §. 4. Qui contrahit cum dubio de impedimento, contrahit validè, si impedimentum non subsit, quia æquivalenter habet consensum sub conditione, si potest, si est habilis, ergo si impedimentum non aderat, consensus erat absolutus. Quod si dubium sit vincibile, peccat mortaliter contrahens ante solutum dubium, quia exponit Sacramentum periculo nullitatis, hinc tenetur saltem sub conditione petere dispensationem, si impedimentum subsit: si post inquisitionem maneat dubium, & vinci non possit, *Less.* in auct. v. *Matrimonium* cas. 10. *Castrop.* tr. 1. d. 3. p. 8. n. 18. cum plurimis aliis putant adhuc peccare, si sine dispensatione conditionata contrahat, quia adhuc manet periculum nullitatis: & hæc sententia tutior est ac in praxi suadenda. E contrà *Th. Sanch.* l. 8. d. 6. num 16. *Joannes Sanch. Caram. Tambur. Sporer* suprà, *Gob.* tr. 9. n. 62. *Carden. Krim.* à n. 2436. *Rosmer* probabiliter dicunt non peccare, quia pro libertate est possessio, certum enim est eum licitè contrahere, qui non impeditur, ergo cùm tantùm dubitetur de impedimento, possessio non est pro impedimento, ergo resolvere se potest sibi hìc & nunc esse licitum contrahere; fatentur tamen teneri alterum monere de hoc dubio, ne hic exponatur periculo gravium incommodorum: Et si postea innotescat impedimentum, petendam esse dispensationem.

534. §. 5. Cùm sit opinio communiter recepta tanquam probabilis, v. g. quòd patrinus non contrahat impedimentum, si physicè non tangat baptizandum vel confirmandum, si quis plenè probet, se non attigisse, non indiget dispensatione, quia dubium impedimentum, saltem si sit dubium Juris, non est impedimentum, sed omnino tollitur ab Ecclesia, & in dubio, an ejusmodi casus indigeat dispensatione, censendum est non indigere, uti dictum est h. 1. n. 818. Si autem semiplenè tantùm probet, indiget dispensatione, quia favet illi sola probabilitas facti, cum qua non solet supplere, neque pro valore decernere Ecclesia, requirens certitudinem facti, *Carden.* in 2. crisi diss. 2. à n. 629.

535. §. 6. Huc pertinet solutio sequentis casûs: Catharina uxor Sempronii, eo tempore, quo concepit Cajum, sæpe coivit etiam cum Titio adultero; Si Cajus ex Titio sit conceptus, est Bertæ, quam Cajus nunc vult ducere, in primo gradu affinis. *Quæritur*, an Cajus debeat censeri impeditus, & indigeat dispensatione. ℞. Negativè, quia cùm sit conceptus stante legitimo Matrimonio, est præsumptio Juris pro honestate & legitimitate, contra quam prævalere non possunt aliæ præsumptiones facti, uti optimè deducit *Sperell.* decis. 174. adeóque pro certo haberi debet, quòd Cajus natus sit ex Sempronio. Quòd si supponamus remanere dubium, ex quo conceptus sit, putant aliqui opus fore dispensatione, quia licèt Ecclesia, quando est dubium Juris, quod solvi non potest, non agnoscat impedimentum sed tollat, si fortè subsit, uti dictum est n. 534. tamen id non tenet in dubio facti, quale hic est, si enim postea erumperet impedimentum, deberet Matrimonium revalidari, ergo signum est, quòd Ecclesia ab initio non dispensaverit, sed fuerit & manserit invalidum. Nihilominus *Carden.* à nu. 525. dicit, quando in quæstione facti ex conjecturis utrimque probabilibus resultat purum dubium omnino invincibile, hoc non obstare contrahendo Matrimonio, quia etiam hìc, dum impedimentum est in statu puri dubii invincibilis, videtur, quòd possessio sit pro libertate, uti cum communi *Sanch.* l. 8. d. 6. num. 18. Et *Cardenæ* consentiunt *J. Sanch.* d. 43. num. 44. *Burgh.* cent. 3. cas. 100. & textus aliquos faventes referam n. 536. Videri etiam potest *Zacch.* l. 1. tit. 5. q. ult. ubi examinat, si mulier, quæ statim ab obitu viri nupsit alteri, 9. mensium spatio pariat, cujus mariti proles censeri debeat. Quid autem dicendum sit, si vultus prolis majorem similitudinem habeat cum uno eorum, qui cum eadem muliere coiêrunt, quàm cum altero, examinat idem *Zacch.* q. 4. & certum videtur, quòd hoc signum sit absolutè fallibile, potest enim provenire à phantasia solius matris.

§. 7. Huc etiam pertinet solutio sequentis casûs: 536.
Dubitatur, an non proavus Titii, & proavia Cajæ fuerint frater & soror: Causa dubitandi est, quia sciuntur fuisse ex eadem villa, & habuisse idem cognomen. Si fuerint frater & soror, nepotes illi, qui nunc volunt contrahere, sunt consanguinei in quarto gradu: si autem Titius & Caja fuerint patrueles tantùm, aut aliter agnati, nullum inter jam contracturos subest impedimentum. Hoc dubium jam solvi non potest, neque ex memoria vel scientia hominum, neque ex libro baptismali vel aliunde. *Quæritur*, an censeri debeant impediti, aut quid agendum sit. ℞. Putârunt aliqui censeri posse nullum subesse impedimentum, quia Jus Cap. *Licet.* De test. & attest. requirit, ut clarâ computatione distinguantur singuli gradus ex utroque latere, & Cap. *Tua nos.* De consang. & affin. statuitur, ut incipiatur à stipite, distinguendo gradus nominibus propriis vel æquipollentibus designando personas, quod hic fieri non potest, ergo in hoc casu Ecclesia non agnoscit impedimentum. Deinde secundùm dicta n. 527. conjugium multùm favoris habet: præterea *in obscuris favendum libertati, libertas omnibus rebus favorabilior est* ff. De Reg. Juris, Reg. 122. & Reg. 20. *Quoties dubia interpretatio libertatis est, secundùm libertatem respondendum erit.* Oppositum putavi tenendum, quia dato, quòd in vero utrimque dubio impedimenti, si dubium solvi non possit, Ecclesia non agnoscat impedimentum, tamen casus hic non videtur habere ejusmodi dubium, quia est positiva probabilitas & admodum magna præsumptio pro impedimento, pro negatione autem impedimenti nulla est positiva ratio; hinc judicavi petendam esse dispensationem, si contrahere vellent: Unde universaliter,

§. 8. Quando præsumptio stat pro impedimento, 537.
quamvis videatur aliquo modo dubium, illicitum est sine dispensatione contrahere, uti fatentur communiter omnes cum *Sanch.* & *Krim.* n. 2438. v. g. qui scit se cum sorore Bertæ habuisse copulam intra vas, & dubitat, an intra vas seminârit, contrahere non potest cum Berta, nisi dispensatâ affinitate; quia cùm in tali actu communiter fiat seminatio intra vas, præsumitur etiam jam facta esse, nec pro opposito habetur prudens argumentum.

§. 9. Ex dictis n. 534. sequitur, quamvìs probabi- 538.
lius sit impedimentum Juris ecclesiastici subesse, si probabile sit non subesse, posse Matrimonium iniri sine dispensatione, quia Ecclesia tum tollit impedimentum, si subsit, *Sanch.* l. 8. d. 6. n. 18. *Sperell.* decis. 119. n. 57. & decis. 175. n. 89. E contrà, si sit impedimentum, in quo Ecclesia fortè dispensare non potest, secundùm dicta n. 533. in praxi petendam esse dispensationem, ne Sacramentum exponatur periculo invaliditatis, tum enim declarabit Ecclesia, quid fieri debeat: His non obstantibus docet *Dicast.* De Bapt. d. 1. n. 208. pro Matrimonio licitè contrahendo satis esse sequi opinionem tantùm probabilem, etiamsi agatur de impedimento per Ecclesiam non dispensa-

bili. Idem tenet *Gorm.* De Sacram. n.323. ubi ex *Cardena* refert in consultatione, an infideles conversi tenerentur stare primis Matrimoniis, an verò possent è mulieribus secum baptizatis accipere, quam vellent, *Urbanum VIII.* respondisse, Matrimonia illa contrahenda esse regulariter secundùm opiniones verè probabiles & favorabiliores eis Barbaris. *Illsung* tr. 1. d. 1. n. 77. docet, quandoque licere contrahere, licèt non sit certus valor, nempe si obligatio procurandi certitudinem esset obnoxia plurimis scrupulis vel gravissimas difficultates afferret: possuntque videri dicta l. 6. p. 1. n. 119. Quid agendum sit, si post contractum Matrimonium superveniat dubium de illius valore, dixi à n. 291. An autem rationabiliter dubitans de impedimento impotentiæ, possit inire Matrimonium, dicetur n. 795. Si dubitetur, an impotentia præcesserit vel secuta sit, an tum transiri possit ad alias nuptias; item si dubitetur, an impotentia sit naturalis an accidentalis &c. dicam n. 802. An contrahere liceat, si dubitetur de vita prioris conjugis, dicam à n. 672.

539. *Q. 75. Quomodo practicè sit procedendum, quando advertitur impedimentum, vel oritur prudens de eo suspicio.* R. §. 1. Sponsi post sponsalia intelligentes se habere impedimentum dirimens, tenentur desistere à nuptiis, donec dispensationem obtinuerint: si tamen aliter non possent effugere ingentem infamiam, possent pergere, non simulando se consentire, sic enim mentirentur, sed consentiendo, quantùm possunt, nam in tali necessitate Ecclesia non prohibet, ut contrahant, quantùm possunt, nec per formaliter simulant administrationem vel susceptionem Sacramenti, uti explicatum est l. 6. p. 1. n. 162. Matrimonium tamen illud non valebit, quia secundùm dicta n. 526. manet inhabilitas. Itaque tales debebunt habere animum non consummandi, priusquam obtinuerint dispensationem, & Matrimonium revalidàrint, *Sanch. Perez, Gob.* tr. 9. n. 256. & 550.

540. §. 2. Quid facere debeat Parochus, si sciat contrahentes habere impedimentum, & tamen per Episcopum cogatur assistere, dixi n. 485. Si autem Confessarius advertat pœnitentem bonâ fide contraxisse cum impedimento, & adhuc ignorare illud, tenetur, per se loquendo, eum admonere, ut materiales etiam fornicationes impediat, si nempe sit spes, quòd sint abstenturi à copulâ: E contrà si advertat istos conjuges esse in errore invincibili, ac moraliter certò judicet eos, si rescirent impedimentum, tamen perrecturos in usu Matrimonii, tenetur tacere, donec obtinuerit dispensationem, ut curet revalidari, quia melius est permittere peccatum materiale, quàm esse causam vel dare occasionem peccati formalis, uti dixi l. 6. p. 2. n. 1758. & confirmat *Aversf.* q. 21. s. 3. ex Cap. *Quia circa*, De consanguinitate, ubi dicitur, *dissimulare poteris, ut remaneant in copula sic contracta, cùm ex separatione videas grave scandalum imminere. Nec obstat*, quòd qui ita animo comparatus est, ut non desisteret ab usu Matrimonii, si resciret Matrimonium suum esse nullum, non videatur dispositus ad observanda omnia Dei præcepta, adeóque nec dispositus sit ad absolutionem, *nam* hoc verum est, si ita comparatus sit ex actu voluntatis præsente vel præterito habitualiter perseverante, non autem, si ita comparatus sit ratione actûs tantùm conditionatè futuri, quia non ideo nunc est, sed tantùm esset malè dispositus, si resciret, ergo non ideo jam est, sed tantùm esset indispositus; & id patet in aliis exemplis, nam multi non sunt ita animo comparati, ut abstinerent à peccatis, si essent lento igne torquendi, & tamen nunc dispositi sunt ad absolutionem, quando de facto nec habitualem, nec actualem habent comparationem animi ad peccandum, licèt pro tali circumstantia habituri essent: imprudentia autem esset illis talia proponere, & sic tentare ac inducere in peccatum.

§. 3. Quamvis prævideatur, quòd monitio sit profutura, si tamen conjuncta sit cum gravissimo incommodo alterius, v. g. prolium, Confessarius non tenetur monere, sed potest permittere eos in bona fide, *Gob.* à n. 57. iterúmque n. 111. & *Spor.* suprà. Quòd si aliud malum non timeatur, quàm præcisè divortium, quod alter conjux ægrè est laturus, *Gob.* n. 115. dicit esse manifestandum, quia minùs malum est tristitia unius, quàm continuatio fornicationum materialium: si tamen simul redundaret infamia in conjugem alterum, silere posset; si autem Matrimonium tale vergeret in grave damnum publicum, teneretur monere, quia publicum bonum prævalere dicit privato. *Gob.* 541.

§. 4. Quando Confessarius dubitat, an sua admonitio sit profutura an obfutura, si Matrimonium necdum contractum est, communiter consultius est impedimentum detegere, dummodo sit aliqualis spes, ut pœnitens desistat vel dispensationem petat: si Matrimonium sit contractum, conferri debent inter se spes & timor damni, idque eligendum, quod præponderat: si autem discerni non possit, quid præponderet, tutius est silere, donec Confessarius ipse dispensationem conjugibus obtinuerit, aut pœnitens speretur disponendus ad audiendam monitionem: quòd si dispensatio brevi obtinenda esset, moneri posset, quia spes magna est tantisper abstenturum ab usu Matrimonii, & quamvis adhuc adsit periculum, tamen videtur præponderare certa scientia, quòd sæpe fornicationes materiales sit facturus, quàm incertus timor, quòd aliquas formales facturus sit. *Gob.* n. 75. & 113. 542.

§. 5. Si pœnitens dubius de valore sui Matrimonii interroget, Confessarius, per se loquendo, tenetur dicere veritatem: an autem possit aliquando dissimulare, dixi l. 6. p. 2. n. 1759. Quidquid sit de obligatione respondendi, plùs non respondeat, quàm interrogetur, nam rectè dicunt *Tann.* & *Gob.* n. 66. posse dissimulare veritatem aut verbis eludere, si gravissima mala imminerent ex clara veritatis manifestatione. 543.

§. 6. Si conjux confiteatur se carnaliter peccâsse cum non conjuge, appromisso illi Matrimonio, communiter spes est, quod profutura sit admonitio, hinc Confessarius debet monere, ut eum animum dimittat, eò quòd Matrimonium illud futurum sit invalidum ob impedimentum criminis, *Gob.* n. 107. 544.

§. 7. Quamvis Confessarius sciat Matrimonium esse nullum ob impedimentum dirimens, si tamen causas justas habeat hoc tacendi, & pœnitens pergat invincibiliter ignorare impedimentum, tenetur illum obligare ad reddendum debitum, si fortè illud neget ex odio vel aversione, aut quia vovit castitatem, dicendo conjugem teneri reddere debitum justè petenti, quia tenetur obligare ad peccatum materiale, quando aliter evitari non potest formale, actio enim illa tum propriè non est peccatum, sed omnino est licita, *Sanch. Fill. Còn.* aliique multi cum *Gob.* n. 100. contra *Sot. Bonac.* & alios. 545.

§. 8. Quamvis manifestando impedimentum nullo modo manifestetur peccatum, si tamen cedat in damnum illius, ex cujus confessione hausta est illius notitia, taceri debet, quia alioquin confessio redditur odiosa, *Gob.* à n. 120. 546.

§. 9. Si Cajus adductus in suspicionem fornicationis commissæ cum consanguinea Bertæ, quam volebat ducere, negârit primùm, sed postmodum fassus sit cum juramento & coram testibus, nunc autem iterum neget & dicat, se esse inductum ad hoc jurandum: *Lugo* in Resp. mor. l. 1. dub. 41. dicit Episcopum vel Parochum ei credere non posse, nisi sufficientibus indiciis probet falsitatem suæ confessionis, quia confessio extrajudicialis probat contra con- 547.

confitentem, donec de ejus errore constet, uti docet *Menochius* apud Lugonem suprà: hinc *Pont.* l. 5. c. 3. n. 3. ait, si contrahentes opposito per unum testem impedimento & non probato, primùm confessi sint impedimentum & postea negaverint, standum esse primæ confessioni, nisi probent secundam esse veram: Similiter *Sanch.* l. 3. d. 15. n. 6. dicit, concubinarium non potuisse ducere concubinam, qui fassus erat Parocho interroganti, quòd vivente primâ uxore cognovisset concubinam datâ fide Matrimonii, si uxor moreretur, quamvis postea id negârit, audiens esse impedimentum dirimens.

548. §. 10. Si populus mussitet de impedimento inter contracturos, videndum, ex quo fundamento id fiat, nam si tantùm est rumor vulgi sine certo authore, communiter nihil subest, ideóque manet contemnendus, si autem sit fama communis, huic tribuendum est aliquid; attamen rectè notat cum communi *Sperell*, decis. 173. ad famam, quæ probet vel attendi debeat, requiri, ut sit non vaga, non levis, non sibi ipsi contraria, sed solida, constans, uniformis, perpetua, quæ originem habeat à personis honestis & fide dignis. Et eadem firmat decis. 174. à n. 115.

549. *Q. 76. Quid addendum sit circa impedimentum erroris.* ℞. §. 1. Can. un. 29. q. 1. enumerantur præcipui errores: Error personæ est, quando hic putatur esse Virgilius, & ipse est Plato. Error fortunæ, quando hic putatur esse dives, qui est pauper, vel è converso. Error conditionis, quando putatur esse liber, qui servus est. Error qualitatis, quando putatur bonus, qui malus est.

550. § 2. Certum est errorem in persona esse impedimentum dirimens, uti habetur eodem can. & Cap. *Tua nos.* De sponf. Sed solvi debet, 1. quòd Jacob *Gen.* 29. validè contraxerit cum Lia, licet putârit esse Rachelem. 2. Quòd valida fuerit benedictio data eidem Jacob *Gen.* 27. quamvìs Isaac putârit esse suum filium Esau. 3. Quòd valeat absolutio sacramentalis data Petro, quamvis putarem esse Paulum. ℞. *ad* 1. non valuisse, nisi postquam Jacob renovavit consensum, & voluit nihilominus etiam Liam habere uxorem *Ad* 2. Benedictio ex divina voluntate cadebat in præsentem, quiscunque esset. Et ita etiam fieri potuisset, ut Jacob ab initio validè duxisset Liam, si consensisset in præsentem, qualiscunque esset. Quòd si Jacob antea positivè noluisset Liam, & tum ita consensisset positivè in præsentem, quid tum censendum esset, dixi l. 6. p. 1. n. 71. *Ad* 3. Intentio Confessarii est & debet esse, absolvere præsentem pœnitentem, quicunque ille sit. Et idem est in aliis Sacramentis, excepto Matrimonio, uti dixi l. 6. p. 1. n. 68.

551. §. 3 Error in nomine non obstat, quia nihil essentiale impedit. E contrà tamen si Cajus contrahat cum Berta, quam in re putabat esse Titiam, quamvìs maluisset contrahere cum Berta, si scivisset hanc esse, Matrimonium est nullum, quia consensit in solam Titiam, & ex ista comparatione animi tantùm sequitur, quòd habuisset consensum in Bertam, si scivisset eam esse, non autem, quòd de præsenti consenserit in Bertam, quod tamen requiritur ad valorem Matrimonii cum Berta: unde quamvìs talis error concomitans non reddat actum contrarium voluntati Caji, tamen reddit actum Caji non voluntarium respectu Bertæ, respectu cujus deberet esse voluntarius, ut valere posset Matrimonium, *Bonac. Averf.* q. 12. f. 1. Et idem est, licèt sic intenderet, *ducerem Bertam, si scirem hanc præsentem esse Bertam,* per hoc enim tantùm significat se habiturum fuisse consensum præsentem circa Bertam, si scivisset adesse, non autem, quòd actualiter habuerit, *Sanch.* l. 7. d. 18. n. 6.

552. §. 4. Quamvìs error circa qualitatem fuerit causa contractûs, tamen probabilius est cum *Sanch. Castrop.* d. 4. p. 4. *Averf.* suprà contra *Medin.* & *Pont.* l. 4. c. 21. n. 7. Matrimonium esse validum, quia non vitiatur consensus quoad substantiam: & licèt error ille causaverit, tamen non fuit materia vel objectum simpliciter motivum aut finis contractûs.

§. 5. Quando qualitas est finis Matrimonii, ita ut Matrimonium expressè assumatur tantùm veluti medium ad illum finem, si erretur in qualitate, Matrimonium est irritum defectu consensûs, v. g non cogitabas ducere uxorem, sed quia audis Bertam esse nobilem, ideo ducis illam, ut fias affinis nobilium, si Berta non sit nobilis, non consentis, quia deest objectum simpliciter motivum tui consensûs, ita cum aliis *Gob.* tr. 9. n. 113. 553.

§. 6. Si Titius dicat, *duco præsentem, quam puto esse filiam consulis,* quamvis non sit filia Consulis, Matrimonium valet: si dicat, *duco filiam Consulis, quam puto esse hanc præsentem,* si non sit filia consulis, Matrimonium non valet, pro quo hanc Regulam dant *S. Th. Nav. Sanch* l. 7. d. 18. *Averf.* §. *Itaque*, *Gob.* n. 107. *Spor.* n. 3. quando qualitas, in qua erratur, respicit certam personam distinctam ab illa, quæ præsens est, ita ut contrahens formet sibi conceptum personæ sub ista qualitate, & postea offertur persona non habens talem qualitatem, tunc error qualitatis redundat in errorem personæ. E contrà, si qualitas non respiciat certam personam distinctam à præsente, sed independenter ab ea qualitate format sibi conceptum personæ præsentis, quam directè vult, quamvis decipiatur, putans tali personæ inesse talem qualitatem, quæ tamen non inest, error non redundat in personam, hinc validè contrahit in primo casu, quia directè intendit illam, quæ adstat, quamvis erret putans esse filiam Consulis. In secundo invalidè contrahit, quia filiam Consulis sibi in mente proponebat, & directè illam intendebat, quam sub ea qualitate sibi proponebat in mente, non autem illam, quæ adstabat, si eâ qualitate careret. 554.

§. 7. Etiam suppositis jam dictis, adhuc manet dubium, quid ad hunc casum sit dicendum: Titius petierat filiam natuminorem Caji in uxorem, quam viderat esse formosam, Cajus negat illam, sed appromittit natumajorem, quæ formosa non erat, Titius jubet per Sempronium videri hanc, sibique referri, cujus formæ sit illa natumajor, Cajus Sempronio ostendit natuminorem dicens esse natumajorem, hinc deceptus Sempronius nuntiat Titio natumajorem esse formosam, & ideo Titius per procuratorem init Matrimonium cum natumajore. 555.

Quæritur, An validè. ℞. Affirmant *Sanch.* n. 35. *Perez*, *Gob.* n. 124. quia error tantùm fuit in qualitate pulchritudinis, & Titius consensit in natumajorem, quam pater obtulerat: è contrà negant alii cum *Spor.* n. 8. quia consensit in illam, quæ fuit ostensa Sempronio, ad hanc enim solam se determinavit ratione pulchritudinis, ergo cum errore qualitatis erat conjunctus error personæ. In hoc casu nihil potest absolutè definiri, sed examinanda est intentio, quam ex actuali comparatione animi præsumetur habuisse Titius, partim secundùm regulam jam datam, partim secundùm ea, quæ dixi l 3. p. 1. n. 71.

§. 8. Si virgo putavit commixtionem corporum non esse necessariam ad generandam prolem, validè contraxit, quia habuit generalem intentionem faciendi, quod alii contrahentes faciunt, *Gob.* n. 128. Si autem Caja deflorata gerat se ùt virginem, & sic ducat Cajum ignorantem hunc defectum, quid tum tenendum sit, colligitur ex dictis n. 184. & 243. 556.

§. 9. Si contrahentes intendant Matrimonium, sed velint esse solubile, quid tum dicendum sit, dixi l. 6. p. 1. n. 72. & hic à n. 250. Quid autem sit dicendum, si intendant Matrimonium indissolubile, sed expressè nolint Sacramentum, dixi ibid. l. 6. n. 73. & hic n. 276. 557.

§. 10. Ex

558. §. 10. Ex dictis solvitur hic casus: Titius post habitam copulam cum sorore Cajæ, init bonâ fide matrimonium cum Caja, ignorans se impeditum: Caja postea injustè malè tractatur à Titio, & aliunde vehementer suspicans de illo impedimento agit pro dissolutione sui Matrimonii apud Papam. Titius negat factum, quod Caja probare non potest, ideóque jubentur manere in Matrimonio, cui sententiæ acquiescit Caja jam volens dimittere suam suspicionem velut temerariam. *Quæritur*, an Titius possit manere in illo Matrimonio, & petere ac reddere debitum. *Videtur* posse, quia Ecclesia jubens illos manere in Matrimonio, videtur hoc ipso tollere impedimentum affinitatis, ergo jam sunt habiles, & cùm acquiescat Caja, reipsa renovat consensum. ℞. non posse, tum, quia mens Ecclesiæ non est agere contra jus Cajæ, tum maximè, quia error facti falsò negati à Titio dat causam huic renovato consensui, ergo est irritus, secundùm dicta l. 3. p. 2. à n. 612. neque Ecclesia potest hunc consensum supplere. Quòd si resciretur Papam dispensare in affinitate, si fortè subesset, & Cajam adhuc suspicantem de illo impedimento, nunc independenter à primo suo consensu absolutè consentire, eò quòd mallet manere in hoc Matrimonio, quàm perpetuò esse in rixis, aut se exponere periculo fornicationum, per hunc renovatum consensum fieret validum hoc eorum Matrimonium.

559. §. 11. Multos textus & Auctores adducit *Sperell.* decis. 150. n. 6. quibus videtur dici, quod non vitietur Matrimonium ex subreptione, dolo vel mendacio initum, sed rectè concludit cum *Sanch.* l. 7. d. 18. à n. 18. id intelligi, si ista versentur tantùm circa qualitates accidentales, utì satis intelligitur ex dictis.

560. *Q. 77. Quid addendum sit circa impedimentum conditionis servi.* ℞. §. 1. Hæc conditio strictæ servitutis quatuor modis inducitur, jure belli, nativitate, justâ condemnatione, emptione. Certum autem est Matrimonium etiam strictè servorum non ideo esse irritum, quia non consenserunt Domini, nam Cap. 1. De *conjug. servor.* sic statuitur: *Nec inter servos debent Matrimonia ullatenus prohiberi, & si contradicentibus Dominis & invitis contracta fuerint, nullâ ratione sunt propter hoc dissolvenda*; Imò nec ideo Matrimonium illicitum est, per se loquendo, utì ex S. *Th.* & aliis rectè ostendunt *Sanch.* l. 7. d. 21. *Aversf.* q. 3. f. 7. incommoda enim illa, quæ refert *Busenb.* non obstant substantiæ Matrimonii, quamvìs ejus usum aliqua ex parte impediant, utì & infirmitas corporis. Possunt tamen esse pacta, saltem ex consuetudine, ut si servus inscio vel invito Domino contrahat, non ampliùs gaudeat certis beneficiis sui domini.

561. §. 2. Quòd servitus dirimat, est ex Jure Ecclesiastico. Cap. *Si quis ingenuus*, Cap. 2. 3. & ult. De conjug. servor. Si autem contrahens, qui liber est, sciverit conditionem servilem alterius, *S. Th.* in supplem. q. 52. a. 1. & 2. *Sanch.* d. 19. n. 13. *Arcud.* l. 7. c. 3. & alii communissimè docent, Matrimonium fore validum, quia ejusmodi homo liber cedit juri suo, dátque liberum consensum, quem jus positivum non irritat, irritat autem, si servitus fuerat à libero ignorata, quia ex hac parte consensus non fuit voluntarius, sed fuit error quodammodo circa personam, utì pluribus deducit *Sanch.* à n. 15.

562. §. 3. Si servus ducat liberam ipsius servitutis ignaram, *Silv. Navarr. Henriq.* & alii dicunt servum invitâ liberâ resilire non posse, quia leges in ejusmodi casibus favent soli injuriam passo. Alii cum *Sanch.* l. 4. d. 15. n. 5. probabiliùs dicunt, si aliud damnum secutum non sit, etiam servum resilire posse, si enim teneretur stare contractu, id esset in pœnam sui delicti, ad talem autem pœnam prærequiritur judicis sententia.

§. 4. Si persona serva intra breve tempus, nempe infra sex menses, erat futura libera, quamvìs ignorata sit servitus, *Sanch.* l. 7. d. 19. n. 4. putat valere Matrimonium, quia illa brevis servitus non videtur adferre præjudicium; sed *Silv. Angel. Aversf.* q. 12. f. 2. meliùs contradicunt, quia si liber hoc resciret, posset Matrimonium suum habere pro nullo, ergo verè nullum erat. Sententia tamen communissima cum *Sanch.* d. 20. *Aversf. Pont.* l. 7. c. 44. dicit valere, si Dominus servam collocet in Matrimonio cum libero ignorante servitutem, quia hoc ipso servæ concedit libertatem, utì habetur ex authent. De nuptiis. §. *Si verò decretum.* 563.

§. 5. Servitus ignorata dirimit, quamvìs ignorantia sit crassa & imprudens, eo quòd facilè resciri potuisset, quia Ecclesia, ut Matrimonium valeat, requirit consensum directum in conditionem servitutis cognitæ, *Sanch. Con. Aversf.* §. *Quintò*, contra *Sot.* & *Ledesm.* Aliud est, si haberet dubitationem vel opinionem de servitute, & tamen contraheret, tum enim cederet suo juri: & idem videtur esse, si haberet ignorantiam affectatam, eò quòd positivè vellet, nec inquirere, nec inquiri, quia talis ignorantia æquivaleret sufficienti notitiæ, *Pont. Aversf.* 564.

§. 6. Si servus contrahat cum serva credens hanc esse liberam, valet Matrimonium, quia non erratur quoad substantiam, & Ecclesia irritat solum Matrimonium liberi ignorantis servitutem alterius, *S. Th. Henriq. Victor. Sanch.* d. 19. n. 23. *Aversf.* §. *Septimò.* Et idem est, si servus ducat liberam, quam putabat esse servam, de hoc enim casu nil statuit Ecclesia, & cessat causa, quæ erat, ne liber deprimeretur ignoranter ducens servam, *Aversf.* §. *Octavò* 565.

§. 7. Qui ad tempus tantùm liberatus servitute, postea in eam relapsurus est, contrahit invalidè, quia reipsa incumbit ei servitus, quæ ignoratur, *Sot. Gabr. Aversf.* §. *Quartò.* 566.

§. 8. Qui ignorans ducit servam, actualiter ita affectus, ut ducere velit, quamvìs sit serva, ducit validè: E contrà, si tantùm habitualiter ita comparatus sit, ut voliturus esset ducere, quamvìs sciret esse servam, ducit invalidè, quia non habet consensum de præsenti, sed tantùm habiturus fuisset, si scivisset esse talem. V. n. 551. 567.

§. 9. Si liber duxerit servam, putans liberam, & hæc fiat libera illo inscio, ac propterea non ponente novum consensum, quamvìs pergat illam habere ùt conjugem, non ideo validatur Matrimonium, quia tantùm agit ex vi primi consensûs invalidi, utì intelligetur ex dicendis à n. 813. docentque communiter omnes cùm *Sanch.* l. 2. d. 36. & *Aversf.* §. *Nonò* contra *Angel.* & alios. Si tamen post cognitam etiam actualem adhuc servitutem habeat velut conjugem, jam ponit novum consensum, & ratificat Matrimonium, Cap. 2. & ult. *De conjug. fervor.* 568.

Q. 78. An conditio filii dirimat, & quid dicendum sit, si Matrimonium ineatur insciis vel invitis parentibus. ℞. §. 1 *S. Basil.* apud *Arcud.* l. 7. c. 2. putavit conditionem filii dirimere, si parentes sint inviti, & hoc videtur habere fundamentum in utroque Jure, nam ita habetur Can. *Aliter* 30. q. 5. Can. *Honorantur*, & Can. *Non omnis* 32. q. 2. *Paternus consensus desideratur in nuptiis, nec sine eo legitimæ nuptiæ habeantur, juxta illud Evaristi Papæ: aliter non fit legitimum conjugium, nisi à parentibus tradatur.* L. 2. ff. De ritu nuptiarum. *Nuptiæ consistere non possunt, nisi consentiant omnes, id est, qui coëunt, quorumque in potestate sunt.* Idem habetur L. 9. 10. ibid Etiam *Luth. Bucer. Erasm.* apud *Bellarm.* De Matr. c. 19. dixerunt, Matrimonia prolium inita sine consensu Parentum, vel irrita esse, vel saltem per parentes irritari posse. Sed oppositum nunc certum est ex *Trid.* sess. 24. De ref. Matr. c. 1. ubi ait, *Eos S. Synodus anathemate damnat* 569.

damnat ..... qui falsò affirmant Matrimonia à filiis-familias sine consensu Parentum contracta, irrita esse, & Parentes ea rata vel irrita facere posse; docentque S. Th. 2. 2. q. 104. art. 5. & nunc Canonistæ ac Theologi omnes cum *Delb.* c. 8. dub. 10. s. 9. *Pignat.* tom. 4. consf. 147. *Aversf.* q. 3. f. 7. *Kugler* à n. 131. & 574. ubi à n. 576. solvit argumenta contraria. Notant etiam rectè *Bellarm.* & *Arcud.* c. 4. id jam fuisse in antiqua lege; nam Esau *Gen.* 26. & 28. duxit uxores sine voluntate parentum; Jacob *Gen.* 29. & 30. duxit sine scitu parentum; similiter Tobias c. 7., nec ideo reprehensi sunt, hinc dicendum est Canones antiquos & leges istas pro nunc esse à *Trid.* emendatas.

570. §. 2. Rectè docet cum communi *Aversf.* q. 4. s. 5. contra *Sor. Nav.* & alios, filium non teneri obedire parenti imperanti certum Matrimonium, hinc quamvis doceant *Gutt. Barb. Fagund.* & alii filium, & præcipuè filiam, peccare mortaliter contrahendo contra voluntatem & consensum parentum, quia horum cura & potestas postulat, ut proles in re tam gravi nihil determinent contra eorum voluntatem, oppositum tamen tenent *S. Th.* 2. 2. q. 10. & 104. a. 5. *Tolet. Henriq. Sanch.* l. 4. d. 23. n. 10. *Burgh.* cent. 3. cas. 55. *Krim.* à n. 132. quia circa electionem perpetui statûs, sustentationem proprii corporis, prolium generationem, quisque censetur esse sui juris, & ideo S. Bonav. in 4. dist. 29. q. 3. n. 16. ait: *per præceptum non potest pater ad contrahendum cum hac vel illa filium obligare.* Attamen *Delb.* & *Aversf.* adhuc distinguunt, & dicunt, si parentes impedire velint ab omni Matrimonio, non teneri obedire cum periculo incontinentiæ, juxta illud. 1. *ad Corinth.* 7. v. 9. *melius est nubere, quàm uri*: Si impedire velint à certo Matrimonio, ad quod filius vel filia propendet, expendendas esse ex utraque parte rationes, & si parentum rationes justæ sint, teneri obedire; si nullius sint momenti, non teneri. Denique si parentes inducere velint ad certum Matrimonium, à quo abhorrent, non teneri obedire. Addunt tamen communiter omnes cum *Sanch.* teneri exquirere consilium parentum, si commodè fieri possit, & non prævideant impedituros, quamvis *Spor.* nu. 177. putet non peccaturos graviter, si etiam hoc negligant. Deinde tenent etiam communiter omnes cum *Toleto, Sanch. Burgh.* suprà, etiam teneri sequi consilium parentum, si multùm referat cum tali contrahere, v. g. ad tollendas graves inimicitias, pietas enim tum obligat, per se loquendo, ut tollant talem necessitatem gravem parentum: & eadem fermè habet cum aliis *Busenb.* relatus l. 3. p. 1. n. 692. Quòd si ex tali Matrimonio scandala, aliaque mala prudenter timerentur, rectè dicit *Delb.* nu. 43. sine peccato contrahi non posse, sed tanquam repugnans charitati & pietati, implorata etiam Judicis authoritate, esse impediendum; quia *in malis promissis fidem non expedit servari*, Reg. 69. Juris in 6. Denique notandum, quòd in Gallia, & quibusdam aliis locis Matrimonia contracta contra voluntatem parentum censeantur irrita quoad effectus aliquos civiles.

571. §. 3. Non ideo potest exhæredari proles, quòd ineat Matrimonium etiam cum inæquali contra positivam voluntatem parentum, uti cum aliis plurimis docent *Sanch.* l. 4. d. 25. *Laym. Diana*, *Gob.* t. 10. n. 108. *Dicast.* De just. t. 19. n. 393. *Less.* in auct. v. *Matrimonium* cas. 20. neque oppositum ullâ lege vel consuetudine induci potest, nisi accedat aliquis consensus Ecclesiæ, secundùm dicta à n. 517. *Delb.* c. 8. d. 19. s. 2. & seqq. Ratio est, quia Jure naturali non potest ideo exhæredari, nisi hìc parentum voluntatem teneatur sequi, quod secundùm dicta non tenetur. Jure autem positivo tum tantùm potest exhæredari, si adsit una ex his causis ingratitudinis, quas recenset Authent.: *Ut cum*, De appellatione, Collat. 8. §. *Aliud quoque capitulum*; 1. Si parentibus manus intulerit. 2. Si per se & directè gravem & inhonestam injuriam eis ingesserit. 3. Si accusaverit in criminalibus, quæ non sunt contra Principem vel Remp. 4. Si ùt maleficus cum maleficis versetur. 5. Si tentaverit insidiari vitæ parentum. 6. Si commiscuerit se novercæ suæ vel concubinæ Patris. 7. Si per delationem gravia dispendia causârit parenti. 8. Si pro parente captivo noluerit fidejubere. 9. Si impediverit, ne parentes conderent testamentum. 10. Si arenarium vel mimum pergat agere, cùm parentes ejus professionis non sint. 11. Si filia vel neptis viginti quinque annis minor rejectâ oblatione mariti, vel dotis elegerit vitam luxuriosam. 12. Si parentem factum furiosum neglexerit. 13. Si non festinaverit redimere captivum. Quamvis autem ducat imparem contra voluntatem parentum, non ideo committit casum ingratitudinis ob unam ex his causis, ergo. Videri potest *Krim.* à n. 488. Putavit quidem *Fachin.* posse exhæredari prolem ex similibus vel majoribus causis, quàm hæ sint, sed rectè contradicit *Krim.* à nu. 496. quia Jus expresè restringit potestatem exhæredandi ad has tantùm causas: sicuti privationem asyli restrinxit *Greg.* XIV. ad illa tantùm 8. crimina, quæ recensui l. 4. n. 1394. ideóq; ad alia etiam majora extendi non debet. Putat tamen *Molina* d. 176. posse Remp. condere legem, secundùm quam talis proles exhæredari posset in certis casibus, nempe illis, quibus in hoc negotio tenetur sequi consilium parentum. *V. Kugler.* à n. 695.

§. 4. Si proles petito consilio parentum, contra horum voluntatem ineat Matrimonium, non ideo potest ei negari dos, communis cum *Sanch.* l. 4. d. 26. à n. 16. *Gob.* n. 110. *Krim.* à n. 500. Ratio est, quia volenti nubere debetur dos, tum ad alimenta, & sustinenda onera Matrimonii, tum etiam, ne mulier indotata spernatur à viro, uti habetur in Jure apud *Krim.* n. 500. nullum autem Jus dicit, prolem ob adductam causam posse privari dote: Imò licèt nuberet indigno, non ideo posset privari alimentis necessariis, L. 5. §. *Si vel parens.* ff. De liberis agnosc. Dos autem & alimenta æquiparantur in Jure. Porrò ille solus censetur accipere indignum, ex quo redundat dedecus in familiam, vel infamia in accipientem. Vide *Krimer* n. 503. & *Kugler* à n. 139. 572.

Q. 79. *Quid addendum sit circa impedimentum voti.* 573.
R. §. 1. Deus permisit Sacerdotibus & Levitis antiqui testamenti Matrimonium, ejúsque usum, saltem extra annum suæ vicis sive deservitionis, cùm enim non fierent Sacerdotes aut Levitæ, nisi è tribu Levi & domo Aaronis, ne Levitarum genus deficeret, reparandum erat per Matrimonium. In nova lege Græci sacris ordinati etiam licitè utuntur Matrimonio ante subdiaconatum contracto, uti declararunt varii Pontifices apud *Arcud.* l. 7. c. 33. Votum tamen habent cœlibatûs post primæ uxoris obitum, *Arcud.* c. 43. ubi etiam notat Episcoporum uxores debuisse fieri Monachas.

§. 2. An Matrimonia Græcorum, si contrahant post susceptum sacrum Ordinem, sive sint prima, sive secunda, non tantùm sint illicita, sed etiam invalida, fusissimè disputat *Arcud.* eodem c. 43. & contra alios tenet valida esse, sed sic contrahentes debere abstinere à sacro ministerio. E contrà invalida esse multis contendit *Pignat.* tom. 8. consult. 81. Justè autem & sanctè voluit Ecclesia, ut Latini ordinati sacris essent incapaces Matrimonii, & si illud antea contraxissent, abstinerent ab usu, uti contra Græcos rectè ostendit *Arcud.* à c. 34. usque ad 43. testimoniis Conciliorum & PP. tam Græcorum quàm Latinorum: & nunc tantùm loquemur de impedimento voti in Ecclesia latina. 574.

§. 3. *Vasq. Az. Platus, Pont.* L. 7. c. 14. & seqq. latè conten- 575.

contendunt ex antiquis Conciliis & PP. Religiosos in primis sæculis, non obstante professione suâ, potuisse validè, quamvis illicitè, contrahere Matrimonium. Et idem dicit de initiatis sacro Ordine *Pont.* c. 27. Quod Professionem religiosam attinet, videri possunt dicta l. 4. n. 3. & hic dicenda paulò pòst. De cætero certum est, nunc in *Conc. Later* anno 1139. statutum esse, ut Religiosa professio & votum ordinati sacris dirimat contrahendum Matrimonium, uti refertur Can. *Ut Lex*, 40. cauf. 27. q. 1. & idem statuitur aliis locis, apud *Pont.* c. 22. n. 4. & apud *Dicast.* De Ordine *Dub.* 25. estque definitum à *Trid.* sess. 24. Can. 7. *Si quis dixerit Clericos in sacris Ordinibus constitutos vel Regulares castitatem solenniter professos posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse non obstante lege Ecclesiastica vel voto...... anathema sit*: unde videtur colligi, si Ordinem sacrum suscipiens nollet castitatem vovere, attamen ad hanc teneri ex præcepto Ecclesiæ, secundùm dicta l. 6. p. 2. n. 2161. & similiter talis ex lege Ecclesiæ in reverentiam Ordinis sacri redditur inhabilis ad Matrimonium, uti rectè *Krim.* à n. 956. Estque hoc verum, licèt suscipiens sacrum Ordinem esset tantùm impubes, quia quamvis per legem Ecclesiæ non sit capax voti Religionis, tamen Ecclesia non reddit eum incapacem hujus voti vel præcepti, *Krim.* n. 963.

576. §. 4. Infans validè initiatur sacro Ordine, uti constat ex Cap. un. *De clerico per saltum promoto*: sic autem ordinatus non teneretur castitate, sed si vellet, posset inire Matrimonium, quia nec vovit, nec ei præcepta est castitas, cum fuerit voti & præcepti incapax. Excipe, nisi usum rationis adeptus suam Ordinationem expressè vel tacitè ratificaverit, tum enim tenetur ad castitatem, & inhabilitatur ad Matrimonium, *Barb. Krim.* n. 962.

577. §. 5. Ordinatus sacris ex metu gravi injustè & directè ad sacri Ordinis susceptionem incusso, secundùm *Krim.* n. 964. & alios multos non tenetur ad castitatem, nec inhabilis est ad Matrimonium, sed videri debent dicta l. 6. p. 2. n. 2163. nam probabilius est oppositum ob rationem ibi datam, quia votum illud Jure naturæ valet, nec invenitur Jure positivo irritari, uti etiam rectè probat *Pont.* l. 7. c. 29.

578. §. 6. Qui invalidè ordinatus est, non tenetur, quia votum & obligatio castitatis ex mente Ecclesiæ tantùm accessoriè sequitur ad susceptionem Ordinis: Oppositum tamen dicunt *Castrop.* & *Krim.* n. 965. si conjuges invalidè professi sint Religionem, putant enim teneri ad castitatem statui congruam, eò quòd profitendo Religionem, expressè voverint castitatem, ac voluerint actum suum valere, quantùm posset.

579. §.7. Per votum simplex castitatis, quod Religiosi Societatis Jesu emittunt post Novitiatum, dirimi Matrimonium, certum est ex Bulla *Greg.* XIII. *Ascendente Domino*, ubi ait: *quinimo omnes illos ad contrahendum inhabiles ac contractus hujusmodi nullos & irritos facimus.* Ratio est, quia quamvis non sit votum solenne, tamen quia Ecclesia potestatem habet ponendi certas conditiones requisitas ad valorem contractûs matrimonialis, ipsa autem ponit carentiam votorum simplicium, per quæ Societatis Jesu personæ fiunt Religiosi, hoc ipso talia vota habent vim dirimendi Matrimonium.

580. §. 8. Docent *Abb. Lop. Palud. Laym.* l. 5. tr. 10. p. 4. c. 3. n. 5. *Gutt. Castrop.* d. 3. p. 6. §. 11. n. 20. *Avers.* q. 15. s. 3. *Tamb.* hic tr. 7. c. 4. §. 2. n. 9. & alii communiter contra *Sot.* & *Pont.* l. 7. c. 21. & 25. per votum simplex castitatis, quod uxor emittit dans marito potestatem suscipiendi sacrum Ordinem, dirimi Matrimonium uxoris, etiam post mortem dicti mariti, quod videtur statui Cap. *Quia sunt*, 10. & Cap. *Si se*, dist. 28. ubi dicitur, ut separentur, non tantùm quoad torum, uti putat *Pont.* sed quia deest vinculum, uti habet ibidem *Glossa*. Et ratio congruentiæ est, quia talis uxor deberet fieri monialis secundùm Cap. *Sanè*, De convers. conjug. & Cap. *Agathosa*, 21. causâ 27. q. 2. ergo congruum est, ut saltem sit inhabilis ad alias nuptias. Alii cum *Azor* tom. 1. l. 13. c. 14. q. 11. & *Sanch.* l. 7. d. 40. dicunt Matrimonium uxoris in sæculo remanentis fore quidem irritum, attamen non ratione voti, sed ex constitutione Ecclesiæ, nam etsi uxor votum castitatis non emiserit, si tantùm consenserit in Ordinationem mariti, licèt fortè nihil sciverit de inhabilitate inde consequente, dicunt inhabilitari ad secundas nuptias, nam ita statuitur Cap. *Seriatim*, 14. dist. 32. & Cap. *Quia sunt*, 10. dist. 28. ubi *Glossa* ait: *Si ea invitâ ordinaretur vel ignorante, non fieret ei præjudicium, sed si scivit & tacuit, fit ei præjudicium, ut post mortem illius non possit nubere, ut dist. 32. Cap. seriatim 14. Unde non requiritur, quòd mulier voveat, sed sufficit, si scit virum suum ordinari.* Et eadem *Gloss.* ad Cap. *Si se*, 11. dist. 28. *videtur, quòd sola constitutio Ecclesiæ hoc Matrimonium dirimat, non scientia vel votum*: Atque in his consentit *Sanch.* Quidquid sit de hoc, unde oriatur; *Glossa* ad Cap. *seriatim*, suprà ait: *De ista uxore promoti dic, quòd eo ipso, quòd dat licentiam, intelligitur vovere.* Et idem dicit *Gl.* ad Cap. *Agathosa*, 21. causâ 27. q. 2. ergo reipsa videtur esse ratione voti, saltem virtualiter emissi, cui, quamvis simplex sit, Ecclesia annexuit talem inhabilitatem, uti eandem annexuit votis simplicibus in Societate JESU; vel certè dici potest, quod in simili dixi l. 6. p. 2. n. 2161. nempe sicuti suscipiens sacrum Ordinem ordinariè ex voto obligatur ad continentiam, si tamen vovere nolit, tum obligari ex præcepto Ecclesiæ, ita hìc ordinariè ex voto oriri illam inhabilitatem, si autem non voverit, oriri ex dispositione Ecclesiæ. Quid autem tenendum sit de nocente manente in sæculo, si innocens post justum divortium susceperit sacros Ordines vel Religionem, dixi à n. 448.

§. 9. *Sanch.* l. 7. d. 32. à n. 9. latè probat, si unus conjugum profiteatur in Religione, & alter velit manere in sæculo, debere non tantùm facere votum continentiæ, sed etiam carere periculo incontinentiæ, alioquin teneri non tantum ingredi monasterium, sed etiam suo tempore profiteri in Religione, ut probat *Castrop.* d. 3. p. 6. §. 11. n. 12. quamvis n. 17. dicat, spectato rigore Juris oppositum esse probabilius. Tamen autem censetur manere periculum incontinentiæ, quamdiu senes non sunt, quantumcunque probæ sint vitæ. Si tamen sint senes, præsumi abesse periculum; censetur autem mulier senex, si sit quinquagenaria, vir autem, si sit sexagenarius, inquit *Sanch.* & post eum *Castrop.* n. 10. quia tum in illis cum potentia generandi communiter cessat calor libidinis. Deinde probat idem *Sanch.* d. 33. & *Castrop.* n. 14. professionem viri fore validam, si uxor consenserit, quamvis hæc in sæculo manens, & adhuc juvenis votũ castitatis non emittat: attamen ad hoc prærequiri licentiâ Episcopi pro ingressu in Religionem, docet *Castrop.* n. 11. contra *Sanch. Gutt. Pontium*, & *Avers.* q. 15. l. 3. qui dicunt id tantùm esse de convenientia. Et si remanens in sæculo emittat votum castitatis, docent rectè *Sanch.* n. 8. *Gutt. Pont. Castrop.* n. 13. quòd votum uxoris non ideo fiat solenne, nam Cap. un. *De voto*, in 6. clarè deciditur, quod votum nullum censeatur solenne in ordine ad dirimẽdum Matrimonium, nisi sit in religiosa professione, vel sacri Ordinis susceptione. Hinc inferunt hi Authores cum *Avers.* tali voto non dirimi sequens Matrimonium, sed tantùm impediri. Quòd autem uxor viri sacris ordinati nequeat secundum dicta n. 580. post viri mortem validè inire Matrimonium, hoc dicunt esse ex speciali Ecclesiæ ordinatione circa uxorem ordinati, quæ 581.

cum

cùm sit odiosa, non debeat extendi ad uxorem professi. E contrà S. Bonav. Gabr. Palud. Henricus & alii dicunt hoc voto dirimi Matrimonium etiam mortuo professo contrahendum, quia Cap. *Qui uxorem*, 10. caus. 33. q. 5. dicitur: *qui uxorem suam velare permiserit, aliam non accipiat, sed similiter convertatur*, ubi *Gloss.* addit: *intrando Monasterium, si juvenis est; vel si senex est, contineat in sæculo*, Cap. *Cum sis*, De convers. conjug. *& hic dicit Hugo, quòd eo ipso, quòd dat uxori licentiam, intelligitur vovere.* Hoc autem votum videtur esse simile voto, quod emittit uxor ordinati, quod secundùm dicta n. 580. Matrimonium dirimit, & talis vir ingrediens monasterium etiam sæpe ordinatur, ergo votum uxoris in sæculo manentis habet saltem tum similem vim dirimendi, & propter hæc posterior sententia etiam est probabilis, quæ dicit hìc non esse extensionem legis, sed in æstimatione prudente velut identitatem casûs respectu ejusdem legis.

582. §. 10. Si Titius hæreticus Ordinis Teutonici ritu hæreticorum fecerit solitam professionem, non ideo fit inhabilis ad Matrimonium, tum quia non est vera professio religiosa, sed tantùm inanis cæremonia; tum etiam, quia non intendunt se obligare ad continentiam, neque Ecclesia ipsis eam præcipit.

583. §. 11. Thomistæ communiter, *Henriq. Valent.* & alii, quibus videtur favere S. Th. in supplem. q. 53. a. 2. O. putant voto solenni Jure naturæ dirimi Matrimonium, eò quòd res Deo per votum tradita non possit tradi homini: sed probabilius est oppositum cum *Scoto* & Scotistis omnibus, teste *Mastrio* n. 116. ad quos accedunt *Gers. Abb. Caj. Az. Bellarm. Sanch.* l. 7. d. 26. *S. Bonav. Less. Con. Regin. Hurt. Dicast.* suprà, *Krim.* à n. 446. *Aversa.* q. 15. s. 1. & alii, quia obligatio Religionis non pugnat cum superveniente obligatione justitiæ, uti patet in obligato voto simplici castitatis, si Matrimonium contrahat, Deo enim ex Religione obligaverat corpus, quod nihilominus etiam validè ex justitia obligat conjugi. *Si dicas*, votum solenne habere actualem traditionem corporis respectu Dei, quam non habet votum simplex: *Contrà est*, 1. nam multa vota simplicia etiam dirimunt Matrimonium, uti patet ex dictis, ergo talia saltem habent respectu Dei actualem traditionem corporis. 2. Ideo votum solenne est actualis traditio, quia per illud homo abdicat se jure utendi corpore, sed per quodvis votum simplex etiam abdicat se homo jure utendi corpore, quia nullum in tali homine manet, nec unquam est in aliquo jus ad actus illicitos, ergo. *Confirmatur*, nam Pontifices dispensare possunt cum professis ad ineundum Matrimonium, uti dicetur n. 829. ergo signum est, quod professio dirimat Jure tantùm ecclesiastico, solennitas enim, ob quam præcipuè est vis dirimendi, juncta est votis vel Ordini solo Jure ecclesiastico, uti rectè *Krim.* à n. 446.

584. §. 12. Sicuti votum profitentis in Religione impedit valorem Matrimonii, ita Matrimonium consummatum impedit valorem professionis religiosæ, si fiat absque licentia conjugis, & extra casum justi divortii, Cap. *Notificâsti*, 33. q. 5. Cap. *Veniens*. Cap. *Quidam* De convers. conjug. potéstque sic invalidè professus suâ sponte redire ad sæculum, & in eo semper manere, etiamsi alter postea consenserit vel dederit causam justi divortii, nisi post hæc professionem suam legitimè ratificârit: Et talis professio de se non habet vim voti simplicis aut Religionis postea ineundæ, aut servandæ castitatis, aut non petendi debitum, quæ quidem præsumuntur, secundùm Cap. *Quidam* & Cap. *Placet*, De convers. conjug. sed an ita sit, pendet ab intentione profitentis, quæ exquirenda est. *Dixi*, si fiat absque licentia conjugis, & extra casum justi divortii, quæ licentia vel divortium, si adsit, licitè & validè profitetur, uti colligi potest ex dictis tum hìc num 438. tum etiam l. 6. p. 2. num. 2220. ubi dixi, talem etiam posse suscipere sacrum Ordinem. Possuntque hæc omnia videri pluribus deducta apud *Aversa.* q. 15. s. 2. & 3.

585. §. 13. Huc spectat resolutio seqq. casuum. 1. Titius invalidè professus, post elapsum quinquennium relatâ causâ invaliditatis, emissus, inivit Matrimonium. *Quæritur*, an validè. Negat *Pignat.* Tom. 1. consult. 88. referens multas declarationes, quæ dicunt, ibi esse tacitam professionem. Sed R. Quamvis Ecclesia prudenter præsumat talem esse tacitè professum, sive, interea ratificâsse professionem suam, vix enim esse potest, quin ratificaverit, cùm tamdiu in Religione vixerit, tamen cùm Ecclesia non possit supplere consensum ad valorem professionis necessarium, si reipsa nunquam ratificâsset, secundùm dicta l. 4. n. 12. nunquam valuisset professio, & Matrimonium jam contractum esset validum. E contrà, si etiam tacitè tantùm ratificaverit primam invalidam professionem, nec aliunde aliquid defuerit, secundùm dicta l. 4. à num. 31. est verè professus, & consequenter Matrimonium ejus est invalidum, & de hoc casu intelliguntur declarationes apud *Pignatellum*.

Casus 2. Berta potens probare se coactam vi esse 586.
ingressam & professam in Religione, post medium annum à professione clàm profugit, & jam in Matrimonio est per decem annos, susceptis prolibus, petitque tandem, ut Judex ecclesiasticus habitâ plenâ probatione coactionis declaret Matrimonium & proles legitimas. *Quæritur*, an id fieri possit. Ratio dubitandi est, quia *Trid.* sess. 25. De Regul. c. 19. dicit: Regularem talem non esse audiendum, *nisi intra quinquennium tantum à die professionis causas deduxerit coram Superiore suo & Ordinario. Quòd si antea habitum sponte dimiserit, nullatenus ad allegandum quamcunque causam admittatur, sed ad Monasterium redire cogatur, & tanquam apostata puniatur.* Nihilominus quatuor Doctores facultatis Theologicæ Coloniæ putârunt Judicem Ecclesiasticum adhuc posse declarare professionem irritam, Matrimonium & proles esse legitimas, quia ignorantia Juris excusat in sexu fœmineo, Et mulier, ùt inquit *Gloss.* nov. in authent. *De incest. nupt.* §. 1. *Mascard.* De prob. vol. 1. concl. 74. n. 5. vol. 2. concl. 1080. n. 9. ignorat sua jura, quidve ipsi competat. Et cùm res integra non sit, præsumendum de benignitate Matris Ecclesiæ, quòd conjuges illos nolit manere in perpetuis animæ & corporis angustiis.

Casus 3. Cajus metu, quem probare potest, coa- 587.
ctus, verbis tantùm externis sine interno animo fecit professionem; cessante intra triennium causâ metûs, statim protestatur contrà, sed non auditur à Superioribus, nec permittitur implorare Ordinarium, imò in carcerem conjicitur, è quo elabens, fugam arripit, dimisso habitu eâ intentione, ut intra tempus quinquennii sibi currentis imploret Ordinarium: Iterum deprehensus conjicitur in duriorem carcerem: tandem interrogatur: num professionem suam velit ratificare, aut aliàs damnari perpetuo tali carcere: cúmque non esset aliud evadendi medium, Cajus obtulit ratificationem, sed non aliter ratificat, quàm priùs illam fecerat, scilicet sine animo se obligandi. Liber factus habitâ occasione iterum fugit, sed cùm nullibi tutus consisteret, ex desperatione, militiæ nomen dedit, nec ampliùs sui juris, per annos 12. in ea mansit. Redux inde reassumpsit coram Ordinario suam reclamationem, sed fortuitò incidens in notitiam cum Caja, cum hac, totum negotium ignorante, contrahit Matrimonium in facie Ecclesiæ, & ex ea tres proles suscitat. *Quæritur* 1. an Cajus possit ab Ordinario loci restitui in integrum contra lapsum quinquennii. 2. An, ut audiatur ab Ordinario & Superiore loci, è quo profugit, compelli debeat ad reassumendum priùs habitum.

℟. *deo ad* 1. affirmativè; quia restitutio in integrum nunquam intelligitur exclusa, nisi specialiter sit prohibita, *Socin.* & alii communiter, sed non est prohibita in casu hoc, quo injustè negata est omnis via reclamandi; nec ullibi Papæ reservatur restitutio in integrum. *Zypæus* in Analysi Juris Pontif. De Regul n. 47. 2. Cajus reclamavit ante lapsum quinquennii, quod satis est, non enim requiritur, ut causa absolvatur ante quinquennium. 3. Ordinarius potest in sua diœcesi, quod Papa in orbe, nisi specialiter reservetur vel prohibeatur, *Barb.* De Jure Eccles. l. 1. c. 8. n. 20. *Sperell.* decis. 110. n. 21. & *Trid.* in omnibus causis concedit primam instantiam Ordinariis, exceptis solis causis tractandis secundùm Canones apud Sedem Apostolicam, quod de hac causa nullibi dicitur. *Si dicas*, Ordinarius videtur hîc esse delegatus, delegatus autem non potest restituere in integrum, Cap. *Causa*, De restit. in integrum. ℟. n. esse delegatum, nam *Trid.* sess. 25. c. 19. De Regul. dicit, causam pertinere ad Ordinarium & Superiorem regularem, nullâ factâ mentione delegationis: & licèt Ordinario adjuncta sit jurisdictio etiam circa exemptos, per tale additamentum non fit jurisdictio delegata, *Salgado* De retent. Bulla: p. 2. c. 25. Vide *De Luca* De Regul. d. 8. n. 7. & d. 16. n. 13.

℟. *deo ad* 2. *Fagn.* ad Cap. *Perlatum* De his, quæ vi metusve caus. n. 52. *Covarr.* & alii videntur dicere, non audiendum, nisi in habitu, quia *Trid.* videtur Ordinario jurisdictionem concedere tantùm pro casu, quo intra quinquennium causas deduxerit, manens in Monasterio: nam addit; *Quòd si antea habitum spontè dimiserit, nullatenus ad allegandum quamcunq; causam admittatur, sed ad Monasterium redire cogatur, & tanquam apostata puniatur.* Unde de hoc casu egressus dimisso habitu, *Pignat.* tom. 9. consf. 173. n. 4 ait. *Trid. velle, quòd prius resumat habitum, & postea admittatur ad adducendum causas nullitatis, alioquin vult agendum cum ipso, prout cum apostata.* Similiter *Barb.* De potest. Episc. alleg. 104. n 14. ait, dimissionem habitûs non impedire, ut regularis non audiatur, si postea eundem reassumat. Contradicit *Sanch.* l. 7. d. 37. nu. 3. ubi ait, limitandum est, nisi professus is justam dimittendi habitûs causam haberet, vel si non posset obtinere licentiam eundi ad reclamandum, nec ire, nisi habitu deposito, aut non permittitur causas nullitatis proponere coram Ordinario: & ob id habitu dimisso fugit, ut reclamet, quippe *Trid.* temerariam habitûs dimissionem punire intendit; at non temerè dimittit, qui ut allegando causas nullitatis, remedio Juris concesso uti possit, id efficit, sic *Nav. Az.* Addit *Sanch.* n. 11. fictè professum posse, cessante scandalo & omissâ reclamatione, & non deductis causis coram Ordinario ac Superiore, fugere, nec teneri redire ad Monasterium, nec esse apostatam. Hinc videtur dicendum, cùm Cajus injustè impeditus sit, quominus ageret, potuit dimisso habitu fugere, ut ageret; & cùm nullibi tutus esse posset, quòd se dederit militiæ, videtur fuisse coactus; deserere autem militiam vel non potuit, vel non est ausus; & cùm dimissus à militia statim inceperit iterum agere coram Ordinario, non videtur excludendus beneficio restitutionis in integrum apud Ordinarium, nec ipsi tutum est redire ad Ordinem, in quo fortè libertatem non haberet agendi causam suam apud Judicem competentem.

587. Q. 80. *Quid addendum sit circa cognationem legalem.*

℟. §. 1. Adoptio tum dicitur perfecta sive arrogatio, si homo liber adoptatus authoritate Principis transeat in potestatem adoptantis tanquam hæres necessarius ex testamento, & ab intestato: tum est imperfecta, si homo, etiam alieni juris assumatur in filium, non transeundo in adoptantis potestatem, & non tanquam hæres necessarius ex testamento, sed tantùm ab intestato per potestatem Judicis inferioris ex consensu solius adoptantis.

§. 2. Probabilius est cum *Innocentio IV. Silvest. Henr. Sanch. Con. Laym. Dian. Tancr. Merat. Bonac. Regin. Fill. Sylv. Tann. Avers.* q 16. s. 3. *Pirrh. Zoes. Engel, Haun. Wex* p. 5. tr. 2. cont. 4. *Krim.* n. 1121. contra *Scot. Abb. Palud. Pont. Castrop. Barb. Schneidevv* & Scotistas omnes teste *Mastrio* n. 104. solam adoptionem perfectam dirimere, cùm de imperfecta nil statuatur in Jure, sed tantùm de adoptione simpliciter, sive sine addito, quo nomine venit sola perfecta, maximè cum Jura irritantia potiùs in favorem Matrimonii restringenda sint, quàm amplianda. 588.

§. 3. Cognatio legalis dividitur in Paternitatem, fraternitatem, & affinitatem. Paternitas reperitur inter adoptantem, & adoptatum, ac hujus descendentes, & hæc cognatio est perpetua, etiamsi per emancipationem, aut aliter solvatur adoptio. Fraternitas reperitur solummodo inter liberos legitimos adoptantis & inter adoptatum, non autem inter adoptatum, & filios illegitimos adoptantis, neque inter filios legitimos adoptantis & filios adoptati; durat autem solùm tamdiu, quamdiu adoptatio. Affinitas legalis reperitur inter adoptantem & uxorem adoptati, item inter uxorem adoptantis & adoptatum, duratq; etiam in perpetuum; *Avers.* suprà, *Krim.* num. 1123. *Lobner* p. 4. in instruct. Pastorum, pag. 207. 589.

§. 4. Linea legalis Paternitatis est hæc: 590.

Titius adoptans est cognatus, cum { adoptato in 1. gradu; liberis adoptati, in 2.; nepotibus adoptati, in 3.; pronepotibus adoptati, in 4. }

§. 5. Hæc cognatio inter adoptantem & adoptatum non extenditur, nisi ad eam personam, quæ tempore adoptionis erat sub potestate adoptati; hinc adoptans validè contrahit cum filia adoptati nata post adoptionem, vel etiam nata ante, sed priùs emancipata: item cum filia suæ filiæ adoptivæ, quia mulier neminem habet in sua potestate: item cum liberis illegitimis adoptati, quia hi non sunt sub hujus potestate, *Sanch. Laym. Krim.* num. 1124. Similiter nulla est cognatio legalis inter adoptantem & parentes adoptati, quia hi parentes non sunt sub potestate adoptati. *Krim.* n. 1126. 591.

§. 6. Linea legalis fraternitatis est hæc: 592.

Cajus adoptatus est cognatus cum { Liberis adoptantis in 1. grad.; nepotibus adoptantis, in 2.; pronepotibus adoptantis, in 3.; abnepotibus adoptantis, in 4. }

§. 7. Linea legalis affinitatis est hæc: 593.

Titius adoptans & uxor Caji adoptati, Cajus adoptatus, & uxor Titii adoptantis { sunt legaliter affines. }

§. 8. Impedimentum cognationis legalis, secundùm dicta, non contrahitur à liberis adoptivis inter se, hinc filii adoptati à Cajo contrahere possunt cum filiabus adoptatis ab eodem Cajo, *Dian.* p. 4. tr. 4. R. 121. *Gob.* tr. 9. n. 177. *Avers.* supra, *Bonac. Krim.* nu. 1125. Similiter filius adoptatus posset ducere filiam legitimam adoptantis, si alteruter emanciparetur, vel si moriatur adoptans, quia tum cessat adoptio, *Krim.* à num. 1125. E contrà filius adoptatus etiam solutâ adoptione ducere non potest eam, quæ fuit uxor adoptantis, uti nec adoptans uxorem adoptati, quia, secundùm dicta, est quædam inter hos quasi publica honestas perpetua. An superveniens cognatio legalis impediat petitionem debiti, dicetur n. 601. 594.

Q. 81. *Quid addendum sit circa cognationem spiritualem.* 595.

℟. §. 1. *Trid.* sess. 24 c. 2 De reform. Matr. *statuit, ut unus tantùm, sive vir sive mulier juxta sacrorum Canonum instituta, vel ad summum unus & una baptizatum de Baptismo*

ſmo ſuſcipiant, inter quos ac baptizatum ipſum & illius patrem & matrem, nec non inter baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem ac matrem tantùm, ſpiritualis cognatio contrahatur. Et idem dicendum eſt ex Confirmatione, in qua patrinus aſſiſtens & confirmans contrahunt cognationem cum confirmato, cùmque hujus patre ac matre.

596. §. 2. Cùm *Trid.* dicat, inter illos *tantùm* contrahi hanc cognationem, conſequenter non contrahitur inter patrinum & matrinam, neque inter plures patrinos vel plures matrinas, ſi plures adhibeantur; neque inter illos, qui baptizantur vel confirmantur ab eodem Miniſtro; neque inter Miniſtrum Sacramenti & patrinos; neque cum parentibus vel uxore Miniſtri; neque cum conjuge patrini vel matrinæ; neque cum liberis vel vitrico vel noverca baptizati aut confirmati.

597. §. 3. Si Berta uxor Titii adulteretur cum Cajo, qui ob levatum Titii & Bertæ infantem habet cum eis cognationem ſpiritualem, quamvìs ſit inceſtus ob cognationem ſpiritualem, tamen Berta hoc non obſtante poteſt à Titio petere debitum, quia non impeditur per cognationem ſpiritualem, quæ non extenditur, niſi ad perſonas in Jure expreſſas, adeóque Berta non ideo contraxit cognationem ſpiritualem cum Titio marito ſuo. Neque hìc contracta eſt affinitas cum Titio, hæc enim tantùm oritur ex copula cum ſanguine juncto, ſeu cum cognato ratione ſanguinis, qualis non erat Cajus, qui cum Berta & Titio habebat tantùm cognationem ſpiritualem.

598. §. 4. *Pontius* l. 7. c. 40. n. 13. putavit non incurri hoc impedimentum, ſi quis cum ignorantia facti teneat aliquem, v. g. ſi filium ſuæ concubinæ, neſciens hunc eſſe: ſed oppoſitum videtur certum cum *Averſ.* q. 16. ſ. 2. ubi ſibi contrarius eſt; ignorantia enim vel error hìc non excuſant, maximè cum illud ſtatuatur non velut pœna, ſed tantùm veluti impedimentum canonicum, quale eſt etiam affinitas ex copula fornicaria, utì dicetur poſtea.

599. §. 5. Docent *Tol. Henriq. Suar. Con. Sanch. Bonac.* aliique AA. graviſſimi, quos citat, & ſequitur *Pignat.* tom. 1. conſult. 10. *non confirmatum non contrahere cognationem ſpiritualem*, dicitque à *S. Congreg.* in his terminis declaratum eſſe 13. Jun. 1654. ſed quamdiu non conſtat de ea declaratione, manet valde probabile oppoſitum, nam ita docent AA. relati à *Sanch.* l. 7. d. 60. n. 21. aliique cum *Averſ.* quem retuli l. 6. p. 1. num. 400. Videri poteſt etiam *Gob.* tr. 9. à n. 169.

600. §. 6. Contrahit hoc impedimentum laicus baptizans etiam privatim & in neceſſitate, quia etiam hìc intervenit vera regeneratio per Baptiſmum, propter quam Eccleſia hoc impedimentum ſtatuit inter baptizantem & baptizatum, *Sanch. Laym. Krim.* num. 1098. An autem contrahat patrinus aſſiſtens Baptiſmo non ſolenni, aut ſolis ceremoniis, aut Baptiſmo ſub conditione repetito, dixi l. 6. p. 1. n. 361. ubi à n. 559. pluribus dixi, quid requiratur ad contrahendam hanc cognationem.

601. §. 7. Cognatio ſpiritualis ſuperveniens Matrimonio impedit ejus uſum, ſecundùm dicta à n. 387. Illum tamen non impedit ſuperveniens cognatio legalis, hinc quamvìs Titius adulterans cum ſorore uxoris ſuæ impediatur à petitione debiti, non tamen impeditur, ſi ſororem uxoris ſuæ adoptet, quia hoc nullo Jure ſtatuitur, *Sanch.* l. 7. d. 63. n. 19. *Krim.* num. 1238. An autem pater in neceſſitate baptizans vel aſſiſtens ſuæ, aut uxoris proli contrahat cognationem & impediatur à petitione vel redditione debiti, dixi à n. 385. & videri etiam poſſunt dicta l. 6. p. 1. n. 358.

602. Q. 82. *Quid circa cognationem carnalem ſeu conſanguinitatem ſit addendum.* R. §. 1. Ante omnia intelligi debet ſignificatio nominum hìc; ad quod ſervire poterunt ſequentia ex *Lohner* p. 4. in Inſtruct. Paſtor. pag. 198.

Nomina conſanguinitatis.

Cognatus. Vetter: Blutsverwandter. Parent. Couſin.
Cognata. Baaß. Couſine.
Paterna linea. Vatters Geſchlecht. Ligne du pere.
Materna linea. Mutter-Geſchlecht. Ligne de la mere.
Pater. Vatter. Pere.
Mater. Mutter. Mere.
Liberi. Kinder. Enfans.
Filius. Sohn. Fils.
Filia. Tochter. Fille.
Frater. Bruder. Frere.
Frater ex patre. Bruder vom Vatter. Demy frere du côté du pere.
Frater uterinus. Bruder von der Mutter. Frere uterin.
Germanus frater. Leiblicher Bruder. Frere Germain.
Soror. Schweſter. Sœur.
Gemini. Zwilling. Freres Gemeaux.
Avus. Anherr: Großvatter. Ayeul: Grand-Pere.
Avus paternus. Des Vatters Vatter. Ayeul Paternel.
Avus maternus. Der Mutter Vatter. Ayeul Maternel.
Avia. Anfrau: Großmutter. Ayeule: Grand-Mere.
Proavus. Uranherr. Biſayeul.
Proavia. Uranfrau. Biſayeule.
Abavus. Uransvatter Triſayeul.
Abavia. Uransmutter. Triſayeule.
Atavus. Urans-ann. Le Pere du triſayeul.
Tritavus. Urans-Uran. Le grand pere du triſayeul.
Nepos. Enckel: Kinds-Kinder. Petit fils.
Nepos ex filio. Sohns-Sohn. Petit fils: fils de mon fils.
Nepos ex filia. Tochter-Sohn. Petit fils: fils de ma fille.
Neptis ex filio. Sohns Tochter. Fille de mon fils.
Neptis ex filia. Tochter-Tochter. Fille de ma fille.
Pronepos. Enckels Sohn. Fils du petit fils.
Proneptis. Enckels Tochter. Fille de la petite fille.
Abnepos. Enckel des Enckels. Petit fils du petit fils.
Abneptis. Encklein des Enckels. Petite fille de la petite fille.
Atnepos. Enckels Urenckel. Arriere fils.
Atneptis. Enckels Urencklein. Arriere fille.
Patruus: Frater patris. Vatters Bruder. Oncle Paternel: frere du Pere.
Patruus magnus: Frater avi. Anherrens Bruder. Grand oncle Paternel: frere du grand pere.
Propatruus: frater proavi. Uranherrens Bruder. Arriere oncle: frere du byſayeul.
Avunculus: frater matris. Mutter Bruder. Oncle maternel: frere de la mere.
Avunculus magnus: frater avi materni. Anfrauens Bruder. Grand oncle maternel: frere du grand pere maternel.
Proavunculus: frater Proavi materni. Uranfrauen Bruder. Arriere oncle maternel: frere du biſayeul maternel.
Amita. Vatters Schweſter. Tante ſœur du Pere.
Amita magna. Anherrn Schweſter. Grande Tante: ſœur du grand pere ou de la grand-mere paternelle.
Proamita. Uranherrens Schweſter. Arriere tante: ſœur du biſayeule ou de la biſayeule paternelle.

Matertera. Mutter Schwester. Tante : fœur de la mere.

Matertera magna. Anfrauens Schwester. Grande tante : fœur du grand pere ou de la grand mere maternelle.

Pro-matertera. Uranherrn Schwester. Arriere tante : fœur du bisayeul ou de la bisayeule maternelle.

Nepos ex fratre. Bruders Sohn. Neveu : fils du frere.

Nepos ex sorore. Schwester Sohn. Neveu : fils de la fœur.

Neptis ex fratre. Bruders Tochter. Niéce : fille du frere.

Neptis ex sorore. Schwester Tochter. Niéce: fille de la fœur.

Patrueles. Zweyer Brüder Kinder. Cousins ou cousines germaines : enfans de deux freres.

Consobrini, consobrinæ. Zweyer Schwester Kinder : Geschwistert Kinder. Cousins ou cousines germaines : enfans de deux fœurs.

Amitini. Bruders und Schwester Kinder. Enfans du frere & de la fœur.

Sobrini. Geschwistert Encklein. Neveux de deux fœurs.

Denique notandum est, quòd in Jure illi dicantur agnati, qui ab aliquo descendunt per lineam masculinam, illi autem cognati, qui per fœmininâ, quamvis quandoque nomen cognati tanquam genus sumatur ad utrosque.

603. §. 2. Quia hic loquemur de consanguinitate ejusque lineis, gradibus, stipite &c. notandum est, quid his terminis significetur. *Consanguinitas* est conjunctio personarum ex eo proveniens, quia una descendit ab altera, vel ambæ ab eadem: dicitur autem consanguinitas, quasi conjuncti sanguinis unitas. *Linea* consanguinitatis est collectio personarum ab eodem stipite descendentium continens & distinguens gradus inter eas : series autem illa sive ordo personarum ex eodem stipite descendentium dici solet arbor consanguinitatis. *Gradus* lineæ est distantia unius personæ ab altera intra eandem lineam, & dicitur gradus, quia ita progredimur de proximo ad proximum. *Stipes* dicitur illa persona, à qua cæteræ, de quarum cognatione quæritur, descendunt, ideóque dicitur communis stipes, quia illi, de quibus quæritur, habent eum, velut communem truncum, à quo ipsi veluti rami proveniunt, & in quo primò conveniunt, si in eorum originem inquiramus, sic pater est stipes respectu fratris mei, sororis meæ, & mei; avus est stipes respectu meî & patrui mei, quia nullus est proximior, quàm avus, à quo uterque nostrûm descendat, quamvis enim ego proximiùs descendam à patre meo, tamen patruus meus non descendit à patre meo; neque ab ullo alio proximiùs, quàm ab avo meo. Similiter proavus est stipes respectu meî & avi mei, quia est primus, à quo etiam uterque nostrûm descendit.

604. §. 3. Linea est vel recta vel transversa. *Linea recta* est, in qua soli illi collocantur, quorum unus est principium alterius, sive, quorum unus est ab altero generatus, sive sint ascendentes, sive descendentes. Dicitur autem linea ascendentium, si ab inferioribus incipiatur versus superiores, v. g à filio ad patrem, avum, proavum, abavum. E contrà si à majoribus respiciatur ad inferiores, dicetur linea descendentiû, v. g. à patre ad filium, nepotem, pronepotem, abnepotem. *Linea transversa*, quæ etiam collateralis appellatur, est illa, in qua tales collocantur, qui licèt descendant ab eodem communi stipite, v. g. ab eodem patre, unus tamen non descendit ab altero, sicut duo fratres, vel frater & soror ab eodem patre, patruus & ego ab eodem avo, ita tamen ut inter nos unus non descendat ab altero, quia neuter generavit alterum : hæc linea transversa dividitur in æqualem & inæqualem, *æqualis* tum est, si personæ à se mutuò non descendentes æqualiter, id est, cum eodem numero graduum distent à communi stipite, v. g. ego, frater & soror mea æqualiter distamus à patre. Tum est *inæqualis*, quando personæ à se non descendentes distant inæqualiter, id est, cum inæquali numero graduum ab eodem stipite, v. g. ego & patruus meus respectu avi mei, nam patruus ab eo distat uno gradu, cùm sit ejus filius; ego duobus, cùm sim nepos.

§. 4. Propinquitas & distantia graduum reducitur ad has tres regulas, 605.

Regula 1. Tot sunt gradus in linea recta tam ascendente quàm descendente, quot sunt personæ, unâ demptâ : Alii sic ponunt regulam; positi in linea recta tot gradibus à se invicem distant, quot intercedunt generationes activæ, v. g. nepos tuus distat ab avo tuo quatuor gradibus, quia inprimis si ascendendo incipias numerare personas à tuo nepote usque ad avum tuum, invenies quinque, nempe nepotem tuum, filium tuum, te, patrem tuum, avum tuum; itaque unam tollas, & remanent quatuor, sicque erunt quatuor gradus : præterea quatuor sunt generationes activæ ab avo tuo usque ad nepotem tuum, scilicet illa, quâ avus tuus generavit patrem tuum; deinde altera, quâ pater tuus te generavit; 3tia est, quâ tu generasti filium tuum ; quarta denique, quâ filius tuus generavit filium suum, qui est nepos tuus, consequenter tuus nepos est in quarto gradu consanguineus cum tuo avo, nam respectu avi tui est abnepos.

Regula 2da. In linea transversa æquali, tot gradibus distant personæ inter se comparatæ, quot gradibus singuli distant à communi stipite, v. g. ego, frater & soror mea, singuli à communi stipite, qui est pater, distamus uno gradu, ideoque inter nos sumus consanguinei in primo gradu. Item, ego & patruelis meus, id est, filius patrui mei à communi stipite, qui est avus noster, distamus duobus gradibus, ideoque inter nos etiam distamus duobus gradibus, & sumus consanguinei in secundo gradu æquali.

Regula 3tia. In linea transversa inæquali tot gradibus distant personæ inter se comparatæ, quot gradibus distat à communi stipite persona illa, quæ est remotior, v. g. patruus meus distat ab avo meo uno gradu, ego autem disto ab eodem avo meo duobus gradibus, hinc ego etiam duobus gradibus disto à patruo meo, sive disto primo gradu in secundum, uti habet stylus in curia Romana, ideóque cum illo sum consanguineus in secundo gradu inæquali, sive in gradu primo secundo. Pro claritate pono singulas lineas, quas, qui leget in *Lohner*, cautè usurpet & corrigat, quia ibi multi sunt errores in numeris à typographo malè notatis.

Linea recta consanguinitatis. 606.

Titius est	Cum abavo suo in 4. cum proavo in 3. cum avo in 2. cum Patre in 1.	Ascendentes.
	Cum filio in 1. cum nepote in 2. cum pronepote in 3. cum abnepote in 4.	Descendentes.

Linea transversa æqualis.

Titius est

- Cum amitino suo in 2. / cum consobrino in 2. / cum patruele in 2. — cum horum liberis in 3. Nepotibus in 4.
- cum fratre suo in 1. cum hujus liberis in 2. Nepotibus in 3. Pronep. in 4.
- cum sorore in 1. cum hujus liberis in 2. Nepot. in 3. Pronep. in 4.
- cum patruele in 2. / cum consobrina in 2. / cum amitina in 2. — cum harum liberis in 3. Nepot. in 4.

Linea transversa inæqualis ratione patris.

Titius est

- Cum Propatruo ejusque liberis nepotibus & pronepotibus in 4.
- cum patruo magno ejus liberis & nepotibus in 3. cum pronepotibus in 4.
- cum patruo in 2. cum liberis patrui in 2. cum nepot. in 3. cum pronepot. in 4.
- cum amita in 2. cum liberis amitæ in 2. cum nepot. in 3. pronepot. in 4.
- cum amita magna hujus liberis & nepotibus in 3. cum pronepotibus in 4.
- cum proamita ejusque liberis nepotibus & pronepotibus in 4.

Linea transversa inæqualis ratione matris.

Titius est

- Cum proavunculo ejusque liberis &c. in 4.
- cum avunculo magno, ejus liberis & nepotibus in 3. cum pronepotibus in 4.
- cum avunculo in 2. cum hujus liberis in 2. cum nepotibus in 3. cum pronepotibus in 4.
- cum matertera in 2. cum hujus liberis in 2. cum nepotibus in 3. cum pronepotibus in 4.
- cum matertera magna, ejus liberis & nepotibus in 3. cum ejus pronepotibus in 4.
- cum promatertera, ejus liberis, nepotibus & pronepotibus in 4.

Nota. In his lineis transversis quoad descendentes non semper est linea inæqualis: quinam autem sint in linea æquali, facilè colligitur ex antedictis & prioribus tabulis.

Linea transversa inæqualis ratione fratris & sororis.

Titius est

- Cum Cajo fratris sui pronepote in 4.
- cum fratris nepote in 3. cum hujus liberis in 4.
- cum fratris liberis in 2. cum horum liberis in 3. cum nepotibus in 4.
- cum sororis liberis in 2. cum horum liberis in 3. cum nepotibus in 4.
- cum sororis nepote in 3. cum hujus liberis in 4.
- cum sororis pronepote in 4.

607. Q. 83. *Quomodo practicè sit agendum, quando dicitur, quòd cognatio intercedat inter sponsos.* ℞. Quamvis Parochus vel Confessarius non debeat se veluti Judicem statuere in causis matrimonialibus, tamen potest veluti amicus & consultor interrogare, cur putetur adesse impedimentum, vel unde sit dubium: ut autem veritatem comperiat, practicè sic procedat: scribat in parte inferiore chartæ nomen sponsi ad sinistrum latus, ad dextrum, nomen sponsæ, supra sponsum describat ordine semper ascendendo à proximioribus nomina illorum sponsi cognatorum, qui ex hac parte dicuntur dedisse causam cognationis; similiter scribat in altero latere nomina eorum, qui ex parte sponsæ dicuntur dedisse causam cognationis, nec cesset à scriptione, donec perveniat ad communem stipitem, è quo sponsus & sponsa sint mediatè generati: si non reperiatur talis stipes, tum certum est nullam adesse cognationem, sed fortè erit affinitas, de quâ postea; si verò perveniatur ad communem stipitem, consideret, in qua linea sint sponsi, an in recta vel transversa, æquali vel inæquali, & applicet regulas, uti suprà. Quòd si inveniat esse intra quatuor gradus, erit impedimentum; si ultra quatuor gradus, dicat nullum esse impedimentum, ita *Gob.* tr. 9. n. 165.

Q. 84. *Quid præterea sit notandum circa impedimentum consanguinitatis.* ℞. §. 1. Non omnes consanguinitatis gradus dirimere Jure naturæ, certum videtur ex dicendis n. 828. Ecclesia enim in aliquibus dispensat. Attamen docent *Scot. S. Anton. Palud. Dur. Abb. Bellarm. Vasq. Con. Hurt. Merat.* & alii, omnes gradus in linea recta usque in infinitum dirimere Jure naturæ, ideóque si Adam viveret, non posse jam cum ulla fœmina à se descendente inire Matrimonium, & ita expressè asseritur L. *Nuptiæ*, ff. De ritu nupt. Rationem dant, quia semper dicuntur parentes & filii, genitores & geniti, principia & principiati, ita ut superiores respiciant inferiores tanquam aliquid sui, ergo natura semper exigit specialem reverentiam ad invicem, ergo prohibet inter eos copulam conjugalem, quæ videtur supponere copulandos esse naturâ pares & extraneos invicem. Contradicunt *S. Tho. Caj. Vict. Ledesm. Sanch. Pont. Covarr. Sot. Valent. Fagund. Perez, Bonac.* aliique cum *Averf.* q. 16. f. 1. & *Krim.* à n. 1190. & à n. 1199. dicúntque solum primum gradum esse de Jure naturæ, nam imprimis quò major est distantia, eò minor debetur reverentia, natura enim dictat majorem deberi reverentiam patri quàm tritavo, & consequenter copulam patris cum filia debere magis esse contra naturam, quàm patris cum abnepte; & rationem à priori dat *Pignat.* t. 7. c. 22. n. 45. quia peculiaris affectio erga consanguineos nascitur ex virtute superiorum traducta ad inferiores cum similitudine complexionis, morum, lineamentorum, hæc autem similitudo paulatim diminuitur & tandem evanescit, ergo saltem in remotissimis gradibus censebitur quasi moraliter cessare omnis illa similitudo, & consequenter abhorrescentia naturæ. Deinde Canones nunc absolutè dicunt consanguinitatem ultra 4tum gradum non dirimere; sic enim Cap. *Non debet*, De consang. dicitur: *prohibitio copulæ conjugalis 4tum consanguinitatis & affinitatis gradum non excedat*, nec distinguunt, an in linea recta vel transversa, ergo nec nos debemus distinguere, cur autem nunc restrinxerint ad 4tum gradum, cùm antehac extenderetur ad septimum, ratio hæc est, quia nunc ætas hominum est brevior, nec multi vivunt quintam generationem suorum descendentium. Ad rationem oppositam ℞. solum patrem dici per se principium filii, progenitores autem dicuntur tantùm principia per accidens, quia ad rationem filii sufficit habere patrem, quamvis hic pater non haberet progenitores, uti patet in Abel respectu Adami, ergo meritò debetur patri alia reverentia, quàm aliis progenitoribus. 608.

§. 2. Quamvis concederemus Matrimonium in 5to gradu lineæ rectæ esse Jure naturæ illicitum, non ideo esset Jure naturæ irritum, nam Jure naturæ illicitum est Matrimonium contra fidem datam alteri sponsæ, vel contra fidem Deo datam de castitate servanda, & tamen ejusmodi Matrimonia non sunt Jure naturæ irrita, *Sanch.* l. 2. d. 51. & alii. 609.

610. §. 3. Si solus pater & filia superessent, secundùm *Sanch.* l. 7. d. 51 num. 10. & alios, indecentia Matrimonii inter eos videtur honestanda per extremam necessitatem propagandi genus humanum, adeóque videretur Deus tum quasi dispensare. Quamvis alii cum *Averf.* q. 16. f. 1. putent, pro tali casu judicandum fore, quòd Deus vellet finem humanæ generationis,nisi aliter provideat. Saltem docet *Pign.* tom. 7. consult. 22. n. 1 Deum absolutè posse etiam pro primo gradu dispensare.

611. § 4. *Sot. Vasq. Bellarm. Valent. Ledesm. Bonac. Henriq. Perez*, *Sanch.* d. 52. n. 11. putant Matrimonium in 1. gradu lineæ transversæ, nempe fratris cum sorore, esse Jure naturæ irritum, nam Ecclesia,quamvis rogata, nunquam dispensare voluit. Contradicunt *Alens. Scot. Caj. Hurt. Dian.* p. 4. t. 4. R. 93. *Pont.* l. 7. d. 32. nu. 3. *Castrop.* d. 4. p. 7. *Averf.* suprà; aliàs Matrimonium non fuisset licitum inter proles Adami, & Deus debuisset aliter providere propagationi humanæ; hinc putant esse Juris positivi, divini, & ecclesiastici.

612. §. 5. Si infideles contraxerint in gradu per Ecclesiam prohibito, & postea baptizentur, non ideo separari possunt, Cap. *De infidelibus* 4. De consang. & affin. nam non erant subjecti Ecclesiæ, dum contraxerunt,ergo etiam non tenebantur ejus impedimento. *Nec obstat*, quòd infidelis conversus, si sit bigamus, sit irregularis; quod etiam a statuto Ecclesiæ provenit, *nam*, quod sit bigamus, est ex natura rei, sive sit fidelis, sive infidelis, quod autem bigamus prohibeatur suscipere Ordines &c. hoc solùm est à statuto Ecclesiæ.

613. *Q. 85. Si Titius & Berta sint consanguinei in gradu mixto ex quinto & quarto, an sint impediti.* Ratio dubitandi est, quia reipsa contingunt se in 4. gradu,hinc qui in 4. & 3. se contingunt, debent explicare etiam tertium,ut in hoc etiam specialiter dispensetur,ergo similiter hic. ℟. non esse impeditos, uti expressè habetur Cap. fin. *Vir qui.* De consanguinitate; nisi alicubi fuisset hactenus contraria consuetudo, propter quam aliud decernitur, ibid. Cap. 3. *Si dilectio*, quod pro isto tantum loco dicitur, ut ne fieret novitas in populo isto: Hinc *Sanch.* l. 7. d. 53. n. 5. *Averf.* q. 16. f. 1. docent cum communissima,tales posse contrahere, quamvis ex una parte attingeretur etiam primus gradus. Ratio est, quia licèt Titius sit in primo gradu v. g. cum Cajo, & Berta sit in 5 gradu cum eodem Cajo, tamen Berta non est cum Cajo conjuncta in ullo gradu impediente, cùm ultra 4. gradum non extendat se impedimentum, ergo Titius & Berta etiam inter se non sunt in ullo gradu impediente, nam gradus contingentiæ inter se debet desumi per respectum contingentiæ ad stipitem, qui est Cajus: hinc ad rationem oppositam patet responso, nam etiam ratione 4. gradûs oritur impedimentum, ergo non est mirum, quòd illius debeat fieri mentio: hìc autem ostensum est ratione 5. gradûs nullum oriri impedimentum.

614. *Q. 86. Quid addendum sit circa impedimentum criminis.* ℟. §. 1. Universim posset impedimentum criminis distingui quadruplex: 1. Machinatio concurrente utraq; parte cum intentione Matrimonii cum conjuge superstite. 2. Machinatio unius tantùm partis ex intentione Matrimonii, & adulterium absque alio contractu vel promissione Matrimonii. 3. Adulterium cum contractu vel promissione Matrimonii. 4. Raptus, de quo à n. 630.

615. §. 2. Per machinationem hìc intelligitur crimen homicidii, id est, non solus conatus occidendi, sed occisio conjugis; Cap. *Si quis vivente*, 31. q. 1. Debètque mors sequi ex actione occidentis, & non ex culpa Medici, vel negligentia morientis, *Pont.* l. 7. c. 45. n. 4. *Mastr.* n. 104. Perinde autem est, sive sit occisio uxoris procurata à viro, sive viri procurata ab uxore, uti certum est ex communissima cum *Sanch.* l. 7. d. 78. *Averf.* q. 18. f. 4. contra *Victor.* & *Ledesm.* Et censetur machinatio, si vir uxorem deprehensam in adulterio occidat ex consilio seu intentione contrahendi cum alia,quia quamvis leges civiles factum illud non puniant, tamen canonicæ detestantur, nec excipiunt, dum constituunt hoc impedimentum, *Averf.* & alii contra *Henriq. Rebell. Bonac.*

§ 3. *Averf.* & *Mastr.* suprà putant utrimque oriri impedimentum, si unus etiam inscio altero machinatus sit, nam per Cap. *Si quis vivente*, hic machinator ligatur eo impedimento, ergo etiam alter, cum quo intendebat contrahere, quia hoc ipso, quòd unus impediatur, etiam impeditur alter. Oppositum tenet communis cum *Busenb*, in quam fatetur *Mastr.* etiam magis propendere *Scotum*. Ratio est, quia ita videtur statui Cap. *Super hoc*, De eo, qui duxit, nam dicitur non posse ducere, *si adultera est in mortem uxoris aliquid machinata, sive fidem dederit sive non, quòd eâ defunctâ hanc esset ducturus*: putántque *Pont. Hurt.* & *Krim.* n. 1003. probabiliter, nequidem à machinante incurri, si exteriùs non manifestârit intentionem Matrimonii. Attamen contradicit *Castrop.* d. 4. pu. 12. n. 5. quia quamvis Ecclesia non puniat actus merè internos, tamen punit externos ex hac vel illa intentione factos, nam excommunicat Inquisitorem, qui reis facit injustitiam ex odio vel amore, *Clement.* I. §. *Verùm quia*, De hæret. 616.

§. 4. Si Cajus maritus præmisso adulterio cum Berta machinatus sit mortem suæ uxoris, primariò quia oderat, secundariò, ut cum Berta iniret Matrimonium, oritur impedimentum, quia machinati sunt animo contrahendi. Jura autem non exprimunt debere esse primariam intentionem, *Less.* in auct. v. *Matr.* cas. 10. Quod valet, etiamsi, cùm contraherent, dubitârint, an etiam secundariò habuerint intentionem contrahendi, quia factum scitur, & prudenter præsumitur illa intentio, communiter enim comitatur. Si tamen contraxerint bonâ fide, nil suspicantes,& postea dubitatio illa superveniat,quando post adhibitam diligentiam nihil certi comperitur, probabile est non indigere dispensatione, adhuc tamen probabilius censet *Less.* quòd indigeant, quia difficile creditu est, eum animum non adfuisse. Debere autem saltem in uno adfuisse animum ineundi Matrimonium,nec sufficere commune consilium occidendi,videtur certum cum *S.Th. S. Bonav. Averf.* suprà & aliis communissimè, quamvis contradicant *Cajet. Arm. Sor.* 617.

§. 5. Si uxor occidat virum ex consilio Matrimonii cum alio, æquè incurritur impedimentum, quia Can. *Si quis*, 31. q. 1. dicitur: *sive vir aut mulier virum,qui mortuus fuerat,occidisse noscitur,&c.*&idem patet ex Cap. *Laudabilem*, De convers. infidel. Ut autem quis dicatur machinatus mortem alterius cum effectu, sufficit, quod occiderit consilio vel mandato, quia machinatio propriè significat occultam insidiationem respectu mortis, *Pirrh. Corr. Krim.* n. 1001. Attamen non sufficit ratihabitio patrati homicidii, quia non est causa patrati homicidii, & quando Regula 10. Juris in 6. dicit *ratihabitionem mandato æquiparari*, intelligitur, vel quando effectus pendet tantum à ratihabitione, vel quando Jus ita disponit, *Laym. Castrop.* n. 4. Similiter quamvis Cap. *Cum quis*; De sent. excomm. in 6. dicatur, quòd ratihabitio retrotrahatur, & mandato æquiparetur, etiam ad pœnam excommunicationis,hoc tamen extendi non debet ad alias, & specialiter non ad hanc pœnam contra favorem Matrimonii, *Sanch. Krim.* n. 2443. 618.

§. 6. Sive promissio antecedat, sive sequatur post adulterium, causat impedimentum, *Sanch.* l.7. d.79. n. 3. *Lug.* in resp. Mor. l. 1. dub. 44. n. 2. *Gob.* tr. 9. n. 619.

199. *Krim.* n. 1006. Quod valere dicit *Aversf.* q. 18. f. 3. etiamsi promissio bonâ fide facta præcessisset. Unde nec opus est, ut eodem tempore fiat adulterium & promissio, quia in omnibus his casibus præbetur ansa captandi mortem conjugis, ad quod cavendum inductum est illud impedimentum. Si tamen promissio tacitè vel expressè revocetur ante adulterium, non oritur impedimentum: è contrà si revocetur priùs post adulterium, sive facta sit ante illud sive post, oritur, quia jam causatum erat, *Aversf. Gob.* nu. 195.

620. §. 7. Si promissio fiat de Matrimonio contrahendo ante mortem alterius conjugis, *Sanch.* nu. 2. putat non oriri impedimentum, quia Can. *Relatum*, 31. q. 1. expressè dicitur, promissionem referri ad tempus futurum post mortem alterius conjugis, & ratio Canonis est, quia sic dabatur causa machinandæ mortis. Contradicit *Aversf.* q. 8. f. 3. sicuti enim dirimit Matrimonium de præsenti contractum vivente alio conjuge, uti statim dicetur, ita etiam videtur dirimere promissio ejus de præsenti, cùm etiam detur causa machinandi mortem, ut tale Matrimonium validari possit.

621. §. 8. Quamvis Matrimonium, quod de præsenti contrahunt hi adulteri, sit invalidum ratione ligaminis, tamen oritur impedimentum criminis, Cap. *Super hoc*, De eo, qui duxit, *Aversf. Krim.* à num. 976. Putat quidem *Hurt.* requiri tale Matrimonium, quod aliàs foret validum, nisi adesset hoc ligamen alterius conjugis, adeóque non contrahi impedimentum criminis, si clandestinè contraherent, vel essent affines aut consanguinei; sed *Sanch.* n. 8. probabilius contradicit, quia cùm sufficiat promissio Matrimonii pro futuro inter tales, multò magis sufficiet attentatio illius pro præsenti, cùm hæc attentatio sit veluti illius promissio pro futuro, eò quod velint Matrimonium esse perpetuum.

622. §. 9. Si uterque sit conjugatus, *Pont.* l. 7. c. 45. nu. 5. & *Hurt.* d. 23. diff. 2. dicunt non esse opus, ut uterque hoc sciat de altero, sed satis esse, quòd uterque sciat se esse conjugatum, quia hoc ipso uterque scit se patrare adulterium. E contrà *Navarr. Sanch.* nu. 31. *Aversf.* probabiliùs dicunt requiri, ut uterque sciat de Matrimonio saltem unius, nam qui ignorat, non infert injuriam illi Matrimonio ignorato, sed tantùm suo proprio, hoc autem impedimentum est inductum propter injuriam, quæ ab utroque fit eidem Matrimonio. Putántque *Sanch.* & *Aversf.* excusare hîc ignorantiam etiam vincibilem, quia quando lex requirit scientiam vel dolum, videtur talis ignorantia excusare: docent tamen sufficere dubium de vita prioris conjugis, si reipsa vivat, quia hoc dubium in Jure æquiparatur scientiæ.

623. §. 10 Si fides Matrimonii data est sub priore Matrimonio, & adulterium sub posteriore sit commissum, non oritur impedimentum, quia debet eidem Matrimonio & conjugi illata esse utraque injuria, *Sanch. Barb. Krim.* n. 992. Item secundùm dicta n. 619. non oritur, si promissio concorditer sit revocata ante adulterium, non tamen si post, *Krim.* nu. 993. & 1007. Item non oritur, si non fuerit verè adulterium, uti si postea innotescat, non fuisse verum Matrimonium, Cap. 2. *De eo, qui duxit.* Et idem est, si putaverint vivere alterum conjugem, qui tamen mortuus erat. Est tamen adulterium, quamdiu manet vinculum Matrimonii, etiam rati tantùm, etiamsi fuerint toto & habitatione separati, *Sanch. Aversf.* q. 18. f. 3. & 4. *Krim* n. 1008.

624. §. 11. Si fides Matrimonii data sit ante, sed adulterium sit commissum post notitiam conjugii, *Krim.* nu. 983. putat non incurri impedimentum, quia dispositio illa pœnalis videtur requirere, ut tam promissio, quàm adulterium sit formalis injuria respectu alterius conjugis; sed contradicit *Sanch.* a num. 32. quia solum adulterium censetur hic esse injuriosum, ergo satis erit illud fieri cum notitia conjugii.

§. 12. *Henriq. Sa, Bonac. Dian. Laym. Aversf. Krim.* n. 990. dicunt promissionem debere esse factam serio animo, aliàs non est propriè promissio, & nomine promittentis, in quem fertur hæc pœna, non videtur venire, nisi verus promittens, sicuti etiam fictè rebaptizantes non incurrunt irregularitatem, fictè profitentes hæresin non incurrunt excommunicationem. Oppositum tenent *Sanch.* n. 10. *Côn.* aliique apud *Gob.* n. 196. & dicunt satis esse, si fiat animo ficto, dummodo pars altera non advertat fictionem, quia etiam, quando est fictio, æquè timeri potest vitæ innocentis conjugis. Prima sententia videtur probabilior, quia in positivis non valet argumentatio ex paritate rationis. 625.

§. 13. Quamvis una pars non repromittat, dummodo acceptet promissionem alterius, oritur impedimentum, *Silv. Côn. Sanch. Rebell. Perez, Aversf. Castrop.* d. 4. pu. 12. n. 12. contra *Henriq. Bellarm. Dian. Laym. Burgh.* cent. 2. cas. 4. *Krim.* n. 987. Et pro acceptatione sufficere, quòd taceat, docent *Côn.* & *Pont.* sed negant *Sanch. Bonac. Aversf.* quia si acceptaret, cùm abundet amore erga adulterum, non taceret: hæc tamen ratio non tenet in multis adulteris, qui non tam quærunt Matrimonium de futuro, quàm de præsenti copulam. Videtur autem certum, quod sufficiat promissio simplex, & non requiratur jurata, *Aversf. Gob.* num. 197. 626.

§. 14. *Nav. Sanch.* & alii putant sufficere promissionem Matrimonii sub conditione de futuro, v. g. si accipias hæreditatem, quia æquè dat causam captandæ mortis. *Côn. Laym. Dian. Aversf.* q. 18. f. 3. *Gob.* n. 198. *Krim.* n. 991. requirunt promissionem absolutam, vel quæ fiat absoluta durante vitâ alterius conjugis, quia quamdiu non ponitur conditio, promissio censetur nulla, nec conditionata dat æqualiter causam captandæ mortis, nam si non impleatur conditio, non obligat promissio. Similiter non sufficit promissio non ducendi aliam, quia tantùm significat, *si aliquam ducam, te ducam*, per quod nequidem constituerentur sponsalia, *Laym. Krim.* n. 1009. Quid dicendum sit, si fiat sub conditione contraria substantiæ Matrimonii, impossibili, turpi, colligitur ex dictis à num. 239. Si enim habeatur pro non adjecta, aut censeatur remissa, non suspendit contractum. 627.

§. 15. Si crimen machinationis committatur à fideli & infideli, certum est ex Cap. *De convers. infidel.* fidelem inhabilitari ad Matrimonium cum illo infideli etiam converso. Quod *Aversf.* q. 18. f. 5. contra *Sanch.* l. 7. d. 78. n. 4. extendit etiam ad crimen adulterii cum promissione Matrimonii, licèt homicidium conjugis postea secutum sit sine consilio fidelis. Idémque dicit *Aversf.* contra *Sanch.* d. 79. num. 43. & *Krim.* nu. 994. si duo infideles adulterium ante, & promissionem Matrimonii post, vel promissionem Matrimonii ante, & adulterium fecerint post Baptismum. Quod etiam tenet *Aversf.* contra *Pont.* l. 7. c. 45. nu. 6. & *Krim.* si uterque in infidelitate constitutus commiserit crimen machinationis vel adulterii cum promissione Matrimonii, & postea convertantur, quia quamvis Ecclesia non possit tales punire ob præterita delicta in infidelitate commissa, tamen requirere potuit, si fideles fierent ac vellent invicem contrahere, ut non essent Rei talis criminis antecedentis. 628.

§. 16. Infert *Krim.* n. 2458. ut contrahatur hoc impedimentum criminis, requiri seqq. conditiones. 1. ut adsit machinatio mortis alterius conjugis, sive ab 629.

ab alterutro conjuge, sive ab adultero facta, effectu, id est, morte secutâ. 2. Ut ea machinatio fiat animo ineundi Matrimonium determinatè inter conjugem superstitem & adulterum, vel eum, qui simul machinatus est. 3. Quando unus tantùm machinatus est, ut adsit adulterium, & si desit adulterium, ut uterque sit machinatus. 4. Ut ubi requiritur adulterium, sit formale & perfectum. 5. Ut adulterium fuerit verum, id est, commissum cum vero, vel à vero alterius conjuge. 6. Crimina ista non dirimunt, nisi respectu complicis in tali crimine, *Avers.* q. 18. s. 4. contra *Palatios.*

630. Q. 87. *Quid specialiter circa crimen raptûs sit addendum.* R. §. 1. Cap. *Placuit* 36. q. 2. statutum erat, ut quamvis rapta libertati restituta consentiret, Matrimonium esset irritum. Postea Cap. fin. *De raptor.* statutum erat, ut Matrimonium valeret, si rapta consentiret, quamvis non esset priùs libertati restituta, sed Jure novo *Tridentini* sess. 24. c. 6. De reform. Matr. sic statuitur: *Decernit S. Synodus inter raptorem & raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere Matrimonium. Quòd si rapta à raptore separata, & in loco tuto & libero constituta illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat, & nihilominus raptor ipse, ac omnes illi consilium, auxilium & favorem præbentes, sint ipso Jure excommunicati, ac perpetuò infames, omniumque dignitatum incapaces, & si Clerici fuerint, de proprio gradu decidant. Teneatur præterea raptor mulierem raptam, sive eam uxorem duxerit, sive non duxerit, decenter arbitrio Judicis dotare.*

631. §. 2. Si puella sit rapta tantùm propter libidinem exercendam & non ex intentione Matrimonii, *Sa*, *Bonac.* & alii cum *Platel.* n. 1179. dicunt oriri impedimentum, quia est propriè raptus. *Sanch.* l. 7. d. 13. *Dian. Avers. Corrad. Gob.* n. 542. *Wex* p. 5. t. 2. §. 4. n. 43. *Kugl.* n. 1639. probabilius negant, quia *Trid.* innuit, tum tantum esse impedimentum, quando fit causâ Matrimonii, & ideo etiam notat *Gallem.* in declaratione ad eum locum, per *S. Congregationem* decisum esse 23. Jan. 1586. raptores ob aliam causam, quàm, ut in uxores ducant, non comprehendi à *Trid.* illis infligente pœnam excommunicationis. Putant tamen aliqui cum *Krim.* nu. 511. quamvis rapta tantùm sit causâ libidinis, si tamen detineatur causâ Matrimonii, contrahi impedimentum, quia continuatio abductionis videtur tum esse raptus ex causa Matrimonii. Imò putant aliqui apud *Krim.* n. 512. si vir uxorem per Matrimonium tantùm ratum sibi copulatam rapiat invitam ex fine consummandi Matrimonium, ante expletum primum bimestre, fore raptum sub dispositione *Trid.* contentum, quia impeditur libertas, vel firmandi per copulam, vel per Religionem solvendi Matrimonium: Sed *Krim.* n. 2002. meritò dicit oppositum esse probabilius, quia raptus non habet vim dirimendi Matrimonium priùs ritè contractum.

632. §. 3. Violentia hìc intelligitur non tantùm physica, sed etiam moralis per minas & metum gravem, non tamen per solas preces, blanditias, promissa, *Avers.* q. 12. s. 3. *Gob.* nu. 554. Quandonam autem preces importunæ æquivaleant metui gravi, dixi l. 3. p. 2. nu. 632. & videri possunt etiam hìc dicenda à n. 657. Ut autem dicatur raptus, non est satis puellam trahi ab uno conclavi ad aliud, sed necesse est, vi abduci de loco in alium moraliter locum, *Haun. Krim.* n. 513.

633. §. 4. Putat *De Justis* l. 2. c. 18. n. 69. esse raptum, si quis puellam, quæ ad se nolebat venire, vocari faciat per vicinam, in domum vicinæ, ut eam ibi cogat, & hoc videtur conforme L. un. §. *Et si quidem*, Cod. De raptu virginum, ubi dicitur, *nisi odiosis artibus circumvenerit*: sed si puella non vi aut metu, sed tantùm tali dolo vel fraude sit vocata, probabilius est non oriri impedimentum, quia reipsa non est rapta, sed tantùm decepta vel seducta, *Sanch. Less. Hurt. Dian. Avers. Platel.* n. 1179. Putat tamen *Krim.* si ita abducta detineatur vi, ut extorqueatur Matrimonium, oriri impedimentum. Sed oppositum tenent alii, quia abfuit omnis raptus.

§. 5. Si quis puellam, non per se sed per alium rapiat, solus mandans rapi incurrit impedimentum, *Avers. Corrad. Platel. Krim.* n. 518. 634.

§. 6. Si puella juvenem raperet, *Sanch. Pont. Bonac. Escob. Dicast. Gob.* n. 543. *Wex* n. 40. *Kugl.* num. 1646. dicunt non oriri impedimentum, quia *Trid.* tantùm loquitur de raptore, non de raptrice, & leges non solent fieri de casibus rarissimis, qualis hic est. Contradicunt *Henriq. Avers. Gutt. Haun. Krim.* à nu. 521. tum quia secundùm dicta n. 381. quando ratio legis exprimitur, uti hìc fit, nempe libertas Matrimonii, lex etiam odiosa pertinet ad casum, cui ratio convenit; tum etiam, quia alii similes Canones loquentes in masculino, etiam intelligunt fœminas, sic enim dicitur de impedimento criminis, si vir occidat uxorem, & tamen secundum dicta n. 615. etiam intelligitur, si uxor occidat virum. Item percussor Clerici dicitur excommunicari, & tamen etiam mulier excommunicatur, si percutiat: hinc in simili loquens *S. Cyprianus*, De discip. & habit. virg. c. 2. ait: *in masculo simul significatur & fœmina*, ubi nempe eadem pro utrisque est ratio. Utraque sententia est probabilis, sed prima videtur probabilior. Et si usurpetur in praxi, non ideo Sacramentum exponetur periculo nullitatis, quia cùm sit materia Juris, si fortè ea opinio sit falsa, secundùm dicta n. 40. 528. 534. Ecclesia tollit illud impedimentum. 635.

§. 7. Si illa, quæ rapitur, sit antecedenter raptori desponsata, *Henriq. Rebell. Less.* aliique cum *Barb.* negant oriri impedimentum, quia cogitur ad hoc, quod facere tenebatur, & ita dicitur cap. 6. *De raptor, iste raptor dici non debet, cum habuerit mulieris assensum, & prius eam desponsaverit, quam cognoverit.* E contrà oriri dicunt *Sanch. Avers. Escob.* & alii, quia verum est, quod raptæ fiat violentia. *Gob.* num. 545. & alii cum *Krim.* num. 514. probabiliùs dicunt incurri in eo tantùm casu, quo rapta justam causam habet hìc & nunc non standi fide datâ, & ideo invita raperetur. 636.

§. 8. Si illa, quæ rapitur, sit meretrix, *Beckman* putat non incurri impedimentum, quia per raptum videtur intelligi abductio personæ honestæ: sed rectè contradicunt *Sanch* & alii cum *Krim.* quia *Trid.* non attendit ad qualitatem honestæ, sed voluit esse consultum libertati cujuscunque mulieris respectu Matrimonii. 637.

§. 9. Si puella volens sequatur, sed parentibus, sub quorum potestate est, omnino repugnantibus, *Nav. Tusch. Molin. Henriq. Gutt. Bonac. Zerola* dicunt oriri impedimentum, & consentit *De Luca* De Matr. disc. 5. & ad *Trid.* d. 28. pro casu, quo non præcesserunt sponsalia vel tractatio Matrimonii ineundi, quia secundum *S. Th.* 2. 2. q. 154. a. 7. O. *quandoque violentia infertur Patri, sed non virgini, puta cum ipsa consentit, ut ipsa per violentiam de domo patris abstrahatur: qualitercunque enim violentia adsit, salvatur ratio raptus.* Contradicunt probabilius *Sanch.* l. 7. d. 13. n. 13. *Con. Tann. Hurt. Less. Regin. Krim.* n. 514. *Avers.* supra. *Gob.* n. 546. *Pignat.* tom. 5. cons. 80. *Mastr.* n. 108. *Kugl.* n. 1633. *Wex* n. 42. quia manet puellæ plena libertas, propter quam inductum est illud impedimentum, nam *Trid.* voluit illud tum cessare, si esset *à raptore separata, & in loco tuto & libero constituta*, sive restituatur parentibus, sive non: & ideo etiam Cap. penult. *De raptor.* dicitur: *Iste raptor dici non debet, cum habuerit mulieris assensum, & prius eam desponsaverit, quàm cognoverit, licèt parentes reclamarent, à quibus eam dicitur rapuisse.* Ex quo patet 638.

ad

ad S. *Th.* qui tantùm vult tum quomodocunque puellam rapi parentibus, sed non ideo est raptus præjudicans puellæ libertati, quam *Trid.* ibi volebat salvari, nihil reflectens ad consensum parentum, quibus etiam invitis ipsa ex causis poterat Matrimonium inire, secundùm dicta n. 569.

639. §. 10. Si abiit consentiens, sed postea invita cogatur ad copulam, non est raptus; è contra manet raptus, si invita abducta est, licèt postea consentiat in copulam, quia hìc attenditur initium, *Fill. Krim.* nu. 515.

640. §. 11. Pœnæ, quæ decernuntur à *Trid.* suprà, cadunt tantùm super illos, qui concurrunt ad actum rapiendi, non autem in Parochum vel testes, qui assistunt Matrimonio raptæ. Et procedunt omnia dicta & pœnæ, licèt rapta esset vidua, aliunde impedita ad contrahendum cum raptore &c *Aversf.* q. 12. f. 3.

641. §. 12. Probabile est impedimentum criminis, quod nunc est, esse à *Trid.* inductum, adeóque per crimina in præcedente & hac quæstione recensita non causabitur impedimentum, ubi *Trid.* non est receptum, *Gob.* n. 58. An sponsalia inter raptorem & raptam sint valida, dixi n. 54.

642. Q. 88. *An ista impedimenta criminis incurrantur ab ignorante illa esse tali crimini annexa.* R. Negant *Palud. Baun.* & alii, quorum sententiam *Krimer* hìc à n. 1011. & iterum l. 5. à n. 729. defendit tanquam absolutè probabilem; rationem dant, quia tale impedimentum est propriè pœna, sed pœna non incurritur ab ignorante eam annexam esse, utì postea dicetur de censuris, ergo. Oppositum tenendum est cum planè communi, *Sanch.* l. 7. d. 17. n. 9. *Hurt. Perez, Còn. Less. Dicast. Aversf.* q. 11. f. 2. *Gob.* tr. 9. n. 67. & 190. *Spor.* n. 233. *Burgh.* cent. 2. cas. 54. *Laym.* l. 1. tr 5. p. 1. c. 5. n. 8. *Wiestner* De impedim. conjug. p. 2. a. 15. à n. 20. *Wex* p. 5. tr. 2. controv. 5. Ratio est 1. tale impedimentum, licèt imponatur etiam in pœnam delicti, tamen primariò & principaliter est inhabilitas canonica, qualis etiam est affinitas ex copula fornicaria, quæ certò incurritur etiam ab ignorante illam ex tali copula sequi, absentia autem aut remotio talis inhabilitatis est conditio absolutè prærequisita ad valorem talis contractûs, utì patet in impedimento consanguinitatis &c 2. Praxis Ecclesiæ est optima legum interpres, sed notorium est, teste *Corrad.* in praxi dispens. l. 8. c. 9. n. 17. §. *Quandoque*, quòd Rei talis criminis nunquam permittantur contrahere sine dispensatione, ergo.

643. Q. 89. *Quid addendum sit circa impedimentum disparis cultus.* R. §. 1. *Caj. Vasq.* & alii putârunt Matrimonium fidelis cum infideli esse Jure naturali, vel saltem positivo Christi irritum, quia hoc ipso, quòd Christus Matrimonium evexerit ad rationem Sacramenti, & infidelis non sit capax Sacramenti, etiam non erit capax Matrimonii. Sed præter citatos à *Busenb.* docent plurimi cum *Aversf.* q. 18. f. 1. *Krim.* l. 4. n. 2155., id tantùm esse de Jure ecclesiastico, & quidem potiùs per consuetudinem, quàm legem scriptam introductum. Matrimonium autem inter tales, licèt non habeat rationem Sacramenti, attamen habet rationem contractûs de se indissolubilis, uti constat ex dictis nu. 405. Et pro Matrimonio fidelis cum infideli contrahendo non dispensat Ecclesia, nisi in casu urgentissimæ necessitatis, v. g. si ageretur de conversione alicujus regni. De Matrimoniis infidelium, qui convertuntur, dixi à n. 406.

644. §. 2. Quamvìs invalidum sit Matrimonium baptizati profitentis, v. g. Judaismum cum infideli, tamen Matrimonium fidelis cum baptizato profitente Judaismum est validum, sed ob periculum perversionis illicitum, *Nav. Còn. Krim.* n. 2155.

645. §. 3. Quamvis Matrimonium fidelis Catholici cum altero fideli acatholico sæpe sit periculosius, quàm fidelis cum infideli, ideóque varia Concilia & Authores apud *Aversf.* q. 18. f. 2. dicere videantur illa esse irrita, tamen *Rayn.* in Heter. tom. 16. f. 1. p. 14. n. 23 rectè demonstrat oppositum, & patet ex Cap. *Decrevit*, De hæreticis in 6. probátque praxis Ecclesiæ. Sub quibus autem pactis iniri possit, dixi l. 2. à n. 85. Et an ejusmodi contrahentes possint comparere coram prædicante vel Magistratu catholico, dicam à nu. 775.

§. 4. Circa Matrimonia personæ catholicæ cum acatholica pro praxi observanda sunt seqq. 1. Si necdum sit promissum, dissuaderi debet, quia Ecclesia illud prohibet multis locis apud *Aversam*, nempe ob periculum subversionis in persona catholica & in prolibus; turbationis rei domesticæ, & observationis festorum, jejuniorum &c. Si catholica persona sic admonita, consilio non acquiescat, sed nihilominus in ista pericula se velit immittere, si hìc & nunc censeantur esse proxima pericula istorum malorum, neganda est absolutio, quia non habet propositum vitandi omne mortale. 2. Si sponsalia sint inita, rescindantur, hæc enim est causa sufficiens, nec satis est, quod acatholicus spondeat libertatem religionis, vel conversionem suam, quia fallax est, quod amor extorquet, si non præcedat conversio actualis, postea enim dicet, se contra conscientiam agere non posse, & experientia certa frequentissimè docet ita fieri. 3. Si contractum sit Matrimonium, prudens Confessarius non ideo neget absolutionem dolenti de peccato, quod commisit sic contrahendo, & conetur imprimis cavere alia pericula perversionis in tali persona & prolibus; deinde etiam conjugem alterum adducere ad veram fidem. 4. Docent plures cum *Aversf.* q. 18. f. 2. Parochum & testes peccare, si assistant tali Matrimonio, quando illicitè, id est, sine justis causis contrahitur, quia ex officio, Parochi & testes tenentur non cooperari tali illicitæ actioni: alii dicunt esse materialem tantum cooperationem, sicuti si assistatur duobus hæreticis, secundùm dicta l. 2. num. 99. aut etiam catholicis in mortali contrahentibus, possent enim se convertendo facere tale Matrimonium licitum. 646.

Q. 90. *Quandonam dirimat vis & metus.* R. Ad hoc impedimentum reducitur, quidquid impedit libertatem Matrimonii: est autem duplex libertas ad contrahendum, physica & moralis. Physicam libertatem impedit necessitas agendi vel non agendi. Moralem impedit vis & metus: quandóque etiam dolus sive deceptio, & de his aliqua sunt addenda. 647.

§. 1. Certum est ad valorem contractûs matrimonialis requiri libertatem physicam agendi & non agendi, hinc perpetuò amentes non habentes lucida intervalla, ebrii, dormientes, nequeunt Matrimonium contrahere; si quis tamen deliret partialiter, sive in quibusdam tantùm objectis, sed non in materia Matrimonii, validè contrahit, *Vasq. Sanch. Aversf.* q. 4. f. 1. E contrà, si quis se inebriârit, etiam ex intentione contrahendi, & in ebrietate contrahat, Matrimonium est irritum, quia deest actualis libertas contrahentis. *Nec obstat*, quod validè contrahatur per procuratorem, quamvis principalis tunc dormiat, vel ebrius sit; *nam* actualis libertas principalis transfusa est in actualem libertatem procuratoris nomine ejus contrahentis, cujus liber consensus tum existit, cùm fit Matrimonium, & moraliter est consensus sui principalis, *Aversf.* suprà.

§. 2. Quid intelligatur per vim & metum, quæ impediunt libertatem moralem; item, quotuplex sit metus, dixi l. 3. p. 2. à n. 630. An autem sponsalia ex vi vel metu inita valeant, dixi à n. 104. Circa Matrimonium ipsum, certum est Ecclesiam velle, ut sit à vi & metu liberum, nam *Trid.* sess. 24. c. 9. De Ref. Matr. sic statuit: *Cùm maximè nefarium sit Matrimonii* 648.

liber-

libertatem violare, & eis injurias nasci, à quibus jura exspectantur, præcipit S. Synodus omnibus cujuscunque gradûs, dignitatis & conditionis existant, sub anathematis pœnâ, quam ipso facto incurrant, ne quovis modo directè vel indirectè subditos suos, vel quoscunque alios cogant, quominus liberè Matrimonia contrahant. Ubi notat *Gallem.* ex declaratione *Greg. XIII.* hac pœnâ latæ sententiæ ligari solos dominos temporales & Magistratus, attamen privatos homines ita cogentes peccare mortaliter, & ab Ordinariis posse excommunicari. Addit *Delb.* De imm. eccles. c. 8. dub. 19. s. 9. Reges & Imperatores etiam ideo peccare mortaliter, utì & parentes, si proles cogant, vel impediant, attamen non incurrere excommunicationem, cùm non nominentur. E contrà tamen non obstante voluntate Ecclesiæ, ut Matrimonia sint libera, si ex aliquo Matrimonio oritura essent gravissima scandala, potestEpiscopus illud prohibere sub pœnis quibuscunque, etiam incarcerando alterutrum, utì habet cum aliis *Pignat.* tom. 4. consult. 11. An autem aliquid possit Magistratus civilis circa Matrimonia ineunda, insinuatum est à n. 17. & 513.

649. §. 3. Probabilius est, quòd metus levis non irritet Matrimonium, utì habet communissima cum S. *Th. Less. Aversf.* s. 4. *Krim.* à n. 398. *Kugler* nu. 664. contra *Covarr. Nav. Tann. Gob.* quorum sententiam probabilem censet *Sanch.* l. 4. d. 17. n. 4. Ratio nostra est, quia notabiliter non minuit libertatem, & facilè contemni potuit ac debuit.

650. §. 4. Certum est, quòd aliquis metus gravis aliquando irritet Matrimonium, saltem Jure positivo, nam ita habet Jus Canonicum Cap. 14. & 15. De sponsal. & tit. De his, quæ vi metûsve, item Jus civile multis locis, sicque ostendit praxis omnium ubique tribunalium, quæ declarant Matrimonia esse ob metum quandoque invalida. An autem etiam Jure naturæ sint invalida, dicetur à n. 669.

651. §. 5. Metus ab intrinseco proveniens non invalidat, utì nec incussus à causis naturalibus, sed ut invalidet, debet à causa libera & extrinseca procedere, alioquin dicitur conceptus à metuente, & non incussus, *Sperell.* decis. 79. n. 40. Nec invalidat ab extrinseco justè incussus secundùm dicenda n. 653. E contrà injustè incussus etiam ab aliquo tertio invalidat, quia æqualiter reddit contractum involuntarium, secundùm dicta l. 3. p. 2. n. 640. docetque cum communi *Aversf.* q. 4. s. 2. & probat ex utroque Jure *Sperell.* decis. 75. n. 74. quod verum est, quamvìs sit de malo non tantùm contrahenti, sed etiam aliis propinquè conjunctis inferendo: quod aliqui apud *Aversf.* s. 3. extendunt ad consanguineos vel affines, etiam usque ad quartum gradum: imò idem dicunt multi cum *Gob.* tr. 9. n. 246. quamvìs esset de malo eventuro alteri, qui arctissimâ amicitiâ est conjunctus, quæ enim eveniunt ita conjuncto, censentur ipsi evenire; sed probabilius videtur non impedire, nisi sit de malo proximè conjunctis intentato, non enim ita videtur tangere malum alteri amico, vel remotè consanguineo illatum.

652. §. 6. Si metus sit injustè incussus, sed non ad extorquendum consensum in Matrimonium, non irritat, secundùm dicta l. 3. p. 2. n. 639. tenétque etiam communis cum *Sperell.* decis. 79. num. 41. quia tum respectivè ad Matrimonium, videtur potiùs esse ab intrinseco, hinc si Titius ex odio intentet tibi mortẽ & tu ob hunc metum mortis spondeas ducere ejus filiam, valebit Matrimonium, quia tu sponte eligis Matrimonium, ut redimas hanc vexam, *Aversf.* s. 4. *Sperell.* decis. 6. n. 9. contra alios. Extendit hoc cum aliis *Sanch.* l. 4. d. 12. n. 25. ad casum, quo Medicus, qui solus posset mederi, nollet tibi mederi, nisi duceres ejus filiam, quia metus mortis oritur ex morbo ipso: Sed in hoc meliùs contradicit *Aversf.* nam metus ille etiam oritur ex denegatione medicinæ, quæ denegatio tendit ad extorquendum Matrimonium: & similis casus esset, si puellæ extremè indigenti negares eleemosynam, nisi te duceret. Similiter ille indirectè cogit, qui renuit debitum solvere, nisi tale Matrimonium ineat, *Barb. Krim.* n. 504. Item secundùm *De Luca*, ad Trid. disc. 26. n. 36. præjudicatur libertati necessariæ Matrimonii per ea omnia, quæ inducunt speciem pœnæ ac privationis ejus, quod aliàs de jure competit.

§. 7. Dixi l. 3. p. 2. n. 634. metum justè incussum non invalidare contractum, docentque idem de Matrimonio cum communi *Sperell.* decis. 5. & 6. *Kugler* à n. 685. *Busenb.* dans pro exemplo, *ut si deprehenso in crimine cum filia, mineris accusationem, nisi illam ducat:* Contra quod videtur facere Cap. *Veniens.* De sponsal. & Matr. nam cùm pater puellæ simul in uno lecto inveniens ipsum, eam per verba de præsenti desponsare coëgisset, *Alex. III.* mandat, *nisi metu coactus, qui posset in virum constantem cadere, eam desponsaverit, adhærere facias, ut uxori,* ergo si ex metu gravi inivisset, Matrimonium esset irritum, licèt metus ille esset justus. ℞. Metum illum fuisse injustũ, quia pater ille injustè minatus est eum privatâ auctoritate plectere. E contrà si tantùm minatus fuisset accusare apud Judicem, & ab hoc procurare ejus pœnam, fuisset justè incussus, & non irritâsset Matrimonium, communis cum *Aversf.* q. 4. s. 4. Vide *Sperell.* decis. 6. 653.

§. 8. Si Judex secundùm allegata & probata justè, attamen reipsa injustè, quia testes falsum deposuerunt, metu gravi adigat aliquem, ut aliquam ducat, *Sanch.* l. 4. d. 14. num. 8. putat Matrimonium valere; sed oppositum est probabilius, quia extortus est consensus metu reipsa injusto, *Pont. Dian. Aversf.* suprà. 654.

§. 9. Sufficit metus mali gravis, sive sit absolutè, sive tantùm respectivè grave, æquè enim tollitur libertas consensûs; malum autem absolutè grave dicitur, quod plerique habent pro gravi, seu valde molesto, utì sunt etiam infamia, verberatio gravis, amissio majoris partis bonorum, *Less.* De just. l. 2. c. 17. n. 35. Respectivè grave est, quod est grave solùm respectu apprehensionis, aut conditionis personæ, nam mulieribus & viris meticulosis valde gravia accidunt multa, quæ alii cordati contemnerent. Et sufficere metum esse gravem respectivè ad talem personam, quamvìs non censeretur gravis respectivè ad aliam personam, tenet cum communi *Sperell.* decis. 75. à n. 69. & decis. 79. n. 6. & 42. Putantque *Gob.* & *Ills.* metum etiam imprudentem, si ob exoticam imaginationem subjecti censeatur impedire plenam libertatem, irritare Matrimonium, sed in hoc probabiliter contradicunt *Cón.* & *Kugler* n. 97. de tali enim metu reipsa vano non habetur in Jure ratio. Metus autem exhæredationis vel amittendæ dotis, in casu, quo dos necessaria est ad alimenta, vel ad onera Matrimonii sustinenda, est metus mali absolutè gravis, unde si alteruter metus à parentibus injustè incutiatur ad extorquendum consensum, Matrimonium sic initum, erit irritum, *Krim.* num. 499. Quandonam autem metus exhæredationis vel amittendæ dotis injustè incutiatur, dixi à n. 571. 655.

§. 10. Ut metus dicatur cadere in constantem virum, debet esse, 1. de malo saltem respectivè gravi. 2. Debet prudenter timeri. 3. Metum incutiens debet posse exequi minas. 4. Etiam debet solere illas exequi. 5. Metum patiens debet non facilè posse occurrere malo illi, *Sanch.* l. 4. d. 1. à num. 10. aliique communiter cum *Sperell.* decis. 79. nu. 43. Et talem metum irritare Matrimonium etiam pro foro conscientiæ, videtur certum ex iis, quæ habet *Kugler* à n. 637. 656.

§. 11. Quamvìs multi cum *Sanch.* l. 4. d. 6. *Aversf.* 657.

q. 4.

q. 4. f. 5. *Mastr.* n. 36. *Sperell.* decif. 75. n. 61 *Kugl.* n. 671. probabiliter contradicant, tamen etiam probabile est, quòd metus reverentialis dirimat, secundùm Reg. 4. ff. De regulis Juris, *velle non creditur, qui obsequitur imperio Patris vel domini:* talis enim metus reverentialis communiter censetur æquivalere metui gravi, *Pont.* l. 4. c. 5. *Tann Less. Barbos.* apud *Gob.* n. 249. In praxi tamen non est facilè dissolvendum Matrimonium, nisi metus gravis mali accesserit, quia standum est pro valore Matrimonii, ubi non constat esse irritum. Quòd si ad metum reverentialem accesserint minæ, communis sententia est cum *Pignat.* tom. 7. consult. 77. irritare. Quis autem metus dicatur reverentialis, & quandonam preces importunæ censeantur facere metum reverentialem, dixi l. 3. p. 2. nu. 632. Quandonam censeantur facere blanditiæ, dixi ibidem n. 649. & tenendum est cum *Sanch.* d. 7. *Aversf.* suprà & aliis communiter contra *Pontium* n. 17. & alios, solas preces & blanditias quamvis importunas non irritare Matrimonium. Videri possunt *Sperell.* à n. 62. *Mastr.* n. 38. *Kugler* à n. 670. & à n. 679. ubi agit de importunis precibus & blanditiis.

658. §. 12. Jure civili, L. *Qui pupillum* ff. de adult. L. *Filius à patre* §. *Si quis eo tempore*, ff. De lib. & posth L. 1. & seqq. De interdict. Matr. inter pupill. & tut. &c. prohibetur, ne tutor, curator, aut horum filius ducat pupillam, quia præsumi posset coacta metu reverentiali: sed hoc non tenet Jure canonico, quod hìc attendi debet, dummodo reipsa abfuerit vis & metus; *Gutt. Menoch.* conf. 1082. nu. 15. *Pignat.* tom. 6. conf. 100. n. 6.

659. §. 13. Si metu gravi cogaris ad unam è tribus filiabus Caji, relictâ plenâ libertate eligendi, quam voles ex illis, *Abb. Felin. Imol. Jason* & alii cum *Azor* l. 1. c. 11. q. 11. putant valere Matrimonium, quia manet plena libertas quoad personam: sed probabiliùs contradicunt alii cum *Dian. Aversf.* q. 4. f. 2. & *Busenb.* suprà, quia non manet libertas ad substantiam, quod est Matrimonium ipsum de necessitate contrahendum.

660. §. 14. Si quis ex metu gravi ineat Matrimonium cum impedimento, vel impediente, uti cum voto castitatis, vel etiam cum dirimente, uti cum consanguinitate, si consentiat fictè, peccat venialiter ob mendacium; si autem verè consentiat, quantùm est de se, probabile est nullo modo peccare, nam non videtur fieri irreverentia Sacramento, cujus pars nulla ponitur, ipse enim nec ponit ejus materiam, nec formam, neque hìc & nunc vult esse ejus Minister: quòd autem inutiliter ineat contractum, quem scit esse & manere invalidum, eum excusat metus gravis, *Valent. Sanch.* l. 4. d. 16. & l. 7. d. 5. *Pont.* l. 4. c. 16. *Perez* d. 17. f. 12. n. 12. *Dicast. Gob.* n. 256. *Kugler* à n. 752. Et idem dicunt *Henriq. Palac. Sanch* quamvis adderet juramentum. *Nec obstat*, quòd damnata sit hæc propositio, *urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi*, uti retuli l. 6. p. 1. à n. 149. *nam* ibidem n. 162. satis explicavi, quomodo in hoc non sit simulatio formalis circa Sacramentum, sed ad summùm materialis circa contractum.

661. §. 15. Metus non præsumitur, cùm sit aliquid facti, sed ab eo probandus est plenè & concludenter, qui se in eo fundat, uti ex Jure & AA. demonstrat *Sperell.* decif 79 nu. 37. 38. 46. Et conjecturæ quidem, ex quibus concluditur, debent esse propinquæ & immediatæ illi actui, qui geritur, *Mascard. Sperell.* nu. 44.

662. §. 16. Signa, unde sumuntur conjecturæ, quòd intervenerit vis vel metus, sunt, 1. pallor vultûs & vox submissa, quâ sponsa aliquoties interrogata à Parocho, tandem consensum expressit. 2. Multa festinatio in contrahendo. 3. Antecedens animi aversio & repugnantia nubendi. 4. Protestationes antecedentes de non volendo talem maritum, si postea etiam concurrant aliunde præsumptiones. 5 Si nulli consanguinei illius, qui metum passus est, intervenerint. 6. Si quasi clàm & noctu initus sit contractus. 7. Si metum inferens voluerit celari Matrimonium. Potestque videri latè de his disserens *Sperell.* decif. 5. 72. 79. 94. ubi specialiter decisione 5. examinat, quandonam metus, vel ejus inferendi suspicio irritet Matrimonium. Præterea hìc ubique *Sperell.* admittit regulam istam, quòd ea, quæ non probant singula, simul sumpta probare possint. De conjecturis illati metûs etiam aliqua habet *De Luca* De Matr. dif. 6.

§. 17. Qui ex metu gravi consensit in Matrimonium, non potest habere usum Matrimonii, & si impedire potest, aut sit periculum turpis consensûs, nequidem permittere debet tactus aut similia, reipsa enim tale Matrimonium est invalidum, ergo plus eis non licèt quàm omnino solutis. 663.

§. 18. Quod gestum est per metum, si causa metûs cesset, convalescit per subsequentem ratificationem etiam tacitam tantum, uti pluribus declarat *Sperell.* decif. 80. Matrimonium tamen ex metu initum secundum communem cum *Sperell.* decif. 25. n. 19. non validatur per copulam similiter ex metu factam, aut ex errore, quòd valeat Matrimonium, aut ex mera libidine, multò minus, si fiat cum expresso animo non manendi in Matrimonio. E contrà, si copula, aut alius actus externus, v. g. osculum, postquam cessavit causa metûs, fiat cum sincero affectu conjugali, id est, animo se perpetuò habendi tanquam conjuges, cujus signum est, si habens copulam putaverit se licitè agere, probabile est poni consensum sufficientem, nam supponet & volet se esse maritum, quod probabiliter sufficiet ad validandum illud Matrimonium, quamvis alii cum *Mastr.* n. 40. putent, copulam de se non esse signum sufficiens interni consensûs, ideóque requiri aliud signum ante vel in copulâ expressivum consensûs maritalis, quod omnino tutius est. Si tamen tales quietè simul vixerint per annum & dimidium, semper præsumitur ratum esse Matrimonium, ita cum aliis *Gob.* n. 261. *Schild.* tr. 6. c. 7. §. 3. Unde saltem, ubi *Trid.* non est receptum, per hoc convalidatur Matrimonium, quod post nullitatem prioris Matrimonii tanto tempore cohabitârint, aut sponte copulam habuerint, quamvis levi metu extortam, non tamen, si gravi, *Sanch.* l. 4. d. 18. & *Schild.* suprà. Refert quidem *Barbosa* in Collectan. Bullarum. V. *Matrimonium*, pag 45. hanc declarationem *Congreg. Trid. Matrimonium contractum à filia per metum à matre illatum, est invalidum, etiamsi mulier metum passa per multos annos post mortem permanserit cum marito, & filios procreaverit:* sed *Lugo* in Resp. mor l. 3. dub. 16. num. 45. putat ideo esse, quia *Congregatio* loquebatur de loco, ubi *Tridentinum* esset receptum, pro quo videbatur censere, quòd iterum requireretur assistentia Parochi & testium. *Dixi*, postquam cessavit causa metûs, nam si causa metûs adhuc duret, actus quantumlibet diu secutus præsumitur ex præcedenti metu gestus, nec purgat metum antecedentem, uti ex Jure & AA. probat *Sperell* decif. 25. n. 19. & decif. 80. à nu. 7. 664.

§. 19. Si coactus ad contrahendum, etiam ad copulam cogatur metu mortis, *Nav. Silv. Henriq. Sanch. Con. Pont.* & alii dicunt potiùs debere subire mortem, quàm habere copulam, quia sicuti Matrimonium ex tali metu contractum est ex dispositione Ecclesiæ invalidum, ita invalidum manebit, quamvis tali copulâ consummetur, peccat autem mortaliter, qui extra Matrimonium validum habet copulam, uti docent omnes. E contrà *Palud. Sot. Gabr. Covarr.* aliiq; cum *Aversf.* q. 4. f. 6. probabiliter dicunt, talem posse tum habere consensum validum, & ita ejusmodi copulam coactam reddere licitam, ac consequenter validare 665.

lidare tale Matrimonium, durum enim esset dicere per positivam dispositionem Ecclesiæ hominem constitui in casu, ut vel mori debeat, vel peccare mortaliter. Itaque dicunt hi AA. quòd pro tali casu Ecclesia permittat, ut metum patiens cedat juri suo, & validè consentiat, si velit, dispositio enim illa facta est in favorem patientis vim, *& quod in favorem alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum*, Reg. 6. Juris in 6. Hinc infert *Aversf.* si quis etiam ab initio, quando cogitur ad contractum, haberet intentionem cedendi juri suo & validè contrahendi, ab initio valiturum Matrimonium, nam vis non potest cogere ad illam intentionem, sed liberè eam haberet, adeóque reipsa liberè contraheret: quidquid sit de hoc:

666. §. 20. Si ad consensum metu extortum accesserit juramentum, certum est, quòd non ideo firmetur contractus Matrimonii, utì pluribus probat *Sanch.* l. 4. d. 20. n. 12. Et quamvìs juramentum possit aliquando contractui invalido, quem non firmat, addere obligationem religionis, utì constat ex dictis l. 3. p. 2. à n. 738. tenétque cum communi *Sanch.* n. 4. tamen juramentum tali coacto contractui Matrimonii adjectum non obligat, nec indiget relaxatione, quia per Cap. 2. *De eo, qui duxit*, ab initio non tantùm tale Matrimonium, sed etiam adjectum juramentum annullatur, *Azor* l. 1. c. 11. q. 13. *Sanch.* à n. 14. *Aversf.* q. 4. f. 6. *Sperell.* decis. 25. n. 20. *Mastr.* n. 39. *Kugler* à n. 644. contra *Abb. S. Anton. Silv. Rosell. Henriq. Con. Nec obstat* Cap. *Inter cætera*, 22. q. 4. *nam* ibi tantùm dicitur, quòd possit ducere eam, quam ita juravit ducere, non autem, quòd teneatur. Et quod dictum est de juramento, quod accedit Matrimonio, idem dicit *Sanch.* d. 21. n. 6. de juramento, quod accedit coactæ constitutioni procuratoris ad Matrimonium. Quid autem censendum sit de juramento, si adjiciatur sponsalibus metu extortis, dixi n. 108.

667. §. 21. Docent *Gob.* n. 267. & alii apud *Sperell.* decis. 79. n. 1. per unum testem de visu sufficienter probari adfuisse metum, imò, si fama accedat, per unum de auditu, nam famæ hìc multùm tribui tenent AA. apud *Sperell.* decis. 5. n. 64. qui à n. 20. cum communi docet, per duos testes de libero consensu deponentes probari validitatem Matrimonii, qui testes ob Matrimonii favorem possunt etiam esse parentes & consanguinei, *Sanch.* l. 3. d. 4. à n. 5. Notántque *Inn. Abb. Bald.* aliique apud *Sperell.* magìs credi duobus testibus de metu incusso, quàm mille de libero consensu deponentibus: & sententia communis est cum *Sperell.* à n. 74. hìc sufficere minorem metum, quàm in aliis contractibus, ideóque etiam sufficere leviores probationes metûs, *Sanch.* l. 4. d. 6. n. 1.

668. §. 22. Illum, qui metum injustè incussit & sic inivit Matrimonium, non posse resilire, docent præter citatos à *Busenb. Silv. Navarr. Henriq.* & alii cum *Aversf.* q. 4. f. 2. quia leges tantùm favent injuriam passo, & quidem quod alios contractus attinet, idem dixi l. 3. p. 2. n. 641. Sed etiam quoad Matrimonium posse alterum quoque suâ authoritate resilire, docent alii cum *Sanch.* l. 4. d. 15. *Laym. Hurt. Perez, Pirrh. Spor. Kugler* n. 653. quia Matrimonium est reipsa nullum, & si teneretur illo irrito stare aut illud validare, esset in pœnam delicti, ad quam prærequiritur sententia Judicis.

An ordinatus sacris ex metu gravi validè contrahat Matrimonium, dixi n. 577.

669. Q. 91. *An Matrimonium ex metu gravi injustè incusso initum sit de Jure naturæ, an tantùm de Jure positivo nullum.* R. §. 1. Esse Jure naturæ nullum, saltem si metus ab altero contrahente sit incussus, docent *Scot.* S. *Bonav. S. Anton. Ledesm. Mol. Barb. Onn.* d. 3. f. 13. n. 235. *Sperell.* decis. 6. n. 3. *Pont.* l. 4. c. 14. *Meratius* d. 7. f. 8. *Tambur.* in decal. l. 1. c. 2. §. 5. *Krim.* num. 434. *Busenb.* aliique multi apud *Sanch.* l. 4. d. 14. nu. 4. & videtur consentire S. *Th.* in suppl. q. 47. a. 3. in O. nam ait, *quod perpetuitati repugnat, Matrimonium tollit, metus autem, qui cadit in constantem virum, perpetuitatem contractûs tollit, quia potest repeti restitutio in integrum, & ideo hæc coactio tollit Matrimonium..... quidam autem dicunt, quòd si adsit consensus, quamvis coactus, interius est Matrimonium, quantum ad Deum, sed non quantum ad statum Ecclesiæ, quæ præsumit ibi non fuisse consensum interiorem propter metum, sed hoc nihil est, quia Ecclesia non debet præsumere de aliquo peccatum, quousque probetur; peccavit autem, si dixit se consentire & non consensit, unde Ecclesia præsumit eum consensisse, sed judicat consensum illum extortum non esse sufficientem ad faciendum Matrimonium*: ubi cùm dicatur, *Ecclesia judicat*, & non dicat, Ecclesia statuit, videtur censere hoc esse de Jure divino vel naturali; cùm dicat, *metum tollere, quia repugnat perpetuitati*, videtur velle, quòd tollat de Jure naturæ, quòd si repugnet perpetuitati, hoc habet non ex Jure positivo, sed ex naturâ rei. Ratio autem est 1. quia in Jure nullus invenitur textus inducens invaliditatem; nam textus omnes loquuntur de Matrimonio antecedenter inito cum tali metu, de quo dicunt, non valere, utì refert *Sanch.* suprà, si autem ab initio valeat, Ecclesia non potest postea invalidare, sed si invalidat, facit antecedenter statuendo ejusmodi consensum non fore legitimum. 2. Ex consensu coacto, si Jure naturæ sufficeret ad Matrimonium, sequerentur gravissima incommoda fini Matrimonii opposita, utì facilis desertio conjugis, minùs voluntaria procreatio sobolis, minor amor in conjugem & sobolem. 3. In omni lege naturæ & divina provideri debet, ut resarciatur injuria, alioquin lex naturalis deficeret in necessariis, sed injuria conjugi coacto illata non poterat aliter resarciri per Jus naturæ vel divinum, quàm si antecedenter irritus sit talis consensus, ergo. *Confirmatur*, quia Jus naturæ non videtur pati, ut pars metum incutiens ex iniquitate sua cum alterius damno irreparabili lucrum habeat. 4. Alioquin inter infideles non subjectos Ecclesiæ valebit tale Matrimonium coactum. 5. Sponsalia solo Jure humano irrita inducunt impedimentum publicæ honestatis, sed Matrimonium sic coactum, non inducit impedimentum publicæ honestatis, utì habet *Scot.* ergo signum est non esse irritum solo Jure humano. 6. Si solo Jure humano esset irritum, firmaretur juramento, uti colligitur ex Cap. *Debitores*, Cap. *Ex rescripto*, Cap. *Cum contingat*, De jurejurando, Cap. 2. & Cap. *Licet*, De jurejurando in 6. sed hoc Matrimonium non firmatur juramento, Cap. 2. *De eo, qui duxit*, & secundum dicta n. 666. ergo.

§. 2. Esse solo Jure humano nullum, etiamsi ab 670.
altero contrahente incutiatur, docent *Durand. Sot. Henriq. Arrag. Silv. Nav. Suar. Laym. Wiestn. Sanch.* l. 4. d. 14. n. 2. *Gonet.* d. 4. n. 77. *Aversf.* q. 4. f. 2. *Lugo* De just. d. 22. n. 120. *Kugler* à n. 624. 1. Quia non est nullum Jure naturæ ratione injuriæ, hæc enim intervenit etiam in metu levi, & est æquè magnum damnum, & obligat ad æqualem restitutionem, neque tamen irritat; deinde similis planè injuria intervenit in metu injustè incusso ad alium finem, quàm ad extorquendum consensum, v. g. à latrone, à quo quia timet occidi, spondet Matrimonium, & contrahit cum Titia, ut se liberet, & tamen talis metus non irritat, utì manifestum est. Deinde metus etiam ideo non irritat, quia obstat libertati, nam etiam metus levis quandóque fortiùs privat plenâ libertate, sic enim avarum potest magìs impellere & determinare metus amittendæ parvæ pecuniæ, quàm alium metus amittendæ magnæ, vel etiam quàm mancipium metus flagellorum. 2. Metus perpetui carceris homicidæ incussus à Judice, statuente, vel ei ducendam viduam occisi, vel ei manendum in perpetuo carcere, non irritat Matrimonium, cùm sit justè incussus;

cussus: è contrà idem metus incussus injustè ad extorquendum consensum irritat Matrimonium, uti certum est, sed uterque æquè repugnat libertati & fini Matrimonii, & contra utrumque æqualiter valent argumenta adversariorum, ergo signum est oriri ex Jure Ecclesiastico statuente personas in uno casu, & non in altero inhabiles ad contrahendum, uti statuit inhabiles, si contrahant clandestinè, non autem, si coram Parocho & testibus. 3. Quamvis Baptismus subjiciat hominem legibus Ecclesiæ, & inducat graves obligationes, tamen valet susceptus ex metu gravi, uti habetur Cap. *Majores*, De Baptismo, & Cap. *De Judæis* 45. ergo similiter Matrimonium, nisi Ecclesia oppositum statuisset. 4. Juramentum requirit libertatem, & tamen extortum metu gravi obligat, uti habetur Cap. *Verum*, & Cap. *Si verò*, De jurejurando, ergo similiter Matrimonium, nisi se interposuisset Ecclesia. 5. Dolus dans causam contractibus bonæ fidei illos irritat, *L. Et eleganter*, §. 1. ff. *De dolo*, L. 57. t. 5. p. 5. metus autem illos non irritat, uti latè *Sanch.* d. 8. n. 4. dolus verò non magis contrariatur libertati consensûs, quàm metus, ergo quòd dolus irritet, oritur ex Jure positivo, ergo etiam quòd metus irritet in Matrimonio, oritur ex Jure positivo. Fatendum tamen est id à Jure positivo statutum esse ex quadam convenientia naturali, quia recta ratio suadebat, ut pro contractu tanti momenti esset plenior & perfecta libertas. *Respondent* 1. ad tres primas rationes: metum levem, & metum injustè incussum non esse metum cadentem in constantem virum, sed tantùm cadere in virum, vel inconstantem sive timidum, vel pertinacem, quod videtur colligi ex S. *Th.* in supplem. suprà a. 2. O. ubi dicit, in hoc constantem ab inconstanti distingui, quia constans sequitur rationem rectam, per quam scit, quid pro quo dimittendum sit vel faciendum, semper autem minus malum vel majus bonum eligendum est, & ideo constans ad minus malum sustinendum cogitur metu majoris mali, non autem cogitur ad majus malum, ut vitet minus malum: sed inconstans cogitur ad majus malum propter metum minoris mali, scilicet ad peccatum propter metum corporalis pœnæ, &c. addit, secundò differunt quantùm ad æstimationem periculi imminentis, quia constans nonnisi ex forti æstimatione & probabili cogitur, sed inconstans ex levi, hinc ad 1. dicit; constans est intrepidus, non quòd omnino non timeat, sed quia non timet, quæ non oportet, vel nisi quando oportet. *Contrà est*, quomodocunque talis metus vocetur, æquè obstat libertati, ac si injustè esset incussus. ergo.

Respondent 2. Si metus justè incutiatur à Judice propter culpam præcedentem, cùm hæc culpa fuerit voluntaria, talis metus etiam censetur ipsi antecedenter & in culpa fuisse voluntarius. *Contrà est* 1. Si innocens probetur esse nocens, & tum Judex cogat illum, ut vel ducat viduam vel sustineat perpetuos carceres, jam metus ille non est voluntarius in culpa, quia culpa non præcessit, & tamen secundùm multos ex Adversariis non invalidat Matrimonium. 2. Si retractârit culpam, & nihilominus postea ex metu contrahat, metus non ampliùs est voluntarius, & tamen invalidat.

671. §. 3. Utraque sententia est probabilis, & secunda videtur esse conformior dictis l. 3. p. 2. n. 636. Ad argumenta primæ sententiæ responderi potest, S. *Thomam* explicari posse, quod per Tò *Ecclesia judicat*, non excludat, quòd ita judicat, ex eo, quia ab initio sit irritum ex ipsius statuto; nam, inquit *Gonet* num. 88. tantùm affert causam, quæ movit Ecclesiam ad irritanda ejusmodi Matrimonia, quia cùm pariant ita perpetuam obligationem, & requirant mutuum amorem, conveniebat esse planè libera. Ad rationem 1. R. quamvis talis irritatio scripta non sit, tamen habetur traditione, uti illa, quòd Matrimonium fidelis cum infideli sit irritum. *Ad 2.* violentum simpliciter, quod fit passo nullo modo concurrente, non potest esse perpetuum, secus violentum secundùm quid tantùm, quale hîc est, postea autem facilè commutatur tota voluntas: & quamvis violentum secundum quid etiam repugnet connaturali modo hujus contractûs, non repugnat tamen essentiali. *Ad 3.* & ejus *Confirmationem*, non est opus injuriam semper posse resarciri in eodem genere, sic enim, si quis metu injusto cogatur Baptismum suscipere, patitur injuriam, quam non est opus resarciri annullando Baptismum. Idem est, si quis fide Matrimonii datâ defloret hanc, & postea ducat aliam: item, si quis ex metu, non ad extorquendum consensum Matrimonii, sed ob alium finem injustè incusso ineat Matrimonium, hæ enim injuriæ non resarciuntur annullatione Matrimoniorum, sed per accidens est tum causari damnum in suo genere irreparabile. *Ad* 4. *Sot. Henriq. Lopez* apud *Sanch.* l. 4. d. 14. n. 3. dicunt non valere propter Jus gentium irritans: sed probabiliùs dicunt *Ledesm.* & *Sanch.* valere illa Matrimonia inter infideles, nisi lege civili sint irrita, sunt enim contractus tantùm civiles. *Ad* 5. Si sponsalia sint irrita, & quidem maximè, si ex defectu consensûs, non inducunt impedimentum publicæ honestatis, ergo cùm Matrimonium metu coactum sit irritum defectu liberi consensûs, secundùm hos Auctores etiam non inducit illud impedimentum. *Ad* 6. nego majorem, nam clandestinum est Jure humano irritum, nec firmatur juramento: Et cur coactum non firmetur juramento, nec obligationem pariat, dictum est nu. 666. potestque videri *Sanch.* l. 4. d. 20. Multa quæ hîc opponi possent, soluta sunt l. 3. p. 2. à n. 643.

Q. 92. *Quid addendum sit circa impedimentum ligaminis.* R. §. 1. Illicitum esse jure divino plures simul uxores habere, dictum est nu. 11. Estque probabilius id esse jure divino naturali, uti pluribus ostendit *Kugler* à n. 1833. ubi solvit objectiones satis difficiles. Matrimonium autem dissolvi per mortem alterius conjugis, dixi n. 418. Esse autem tum licitas secundas, ac etiam plures nuptias, quamvis odiosæ sint, dixi n. 16. 672.

§. 2. Quando quis conjugem habuit, & nunc dubitat, an obierit, *Lucius* III. Cap. *Dominus*. De secundis nuptiis ait: *Id vobis respondemus, ut nullus amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quòd ab hac vita migraverit conjux ejus.* Et *Clemens* III Cap. *In præsentia*. De sponſ. & Matr. ita statuit: *In præsentia quæsivisti, quid agendum sit de mulieribus, quæ viros suos causa captivitatis vel peregrinationis absentes ultra septennium præstolatæ fuerint, nec certificari possunt de vita vel de morte ipsorum, licèt super hoc sollicitudinem adhibuerint diligentem, & pro juvenili ætate seu fragilitate carnis nequeunt continere, petentes aliis Matrimonio copulari: respondemus, quòd quantocunque annorum numero ita remaneant, viventibus viris suis, non possunt ad aliorum consortium canonicè convolare, nec authoritate Ecclesiæ permittas contrahere, donec certum nuncium recipiant de morte virorum.* Dixi autem n. 308. per Tò *non possunt*, non ideo talem mulierem reddi inhabilem ad contrahendum, sed Matrimonium valet, si prior maritus erat mortuus.

§. 3. Quando hæc certitudo in specie determinari non potest, juxta communem cum *Abb.* ad Cap. *In præsentia* n. 6. relinquitur arbitrio prudentum, consideratis circumstantiis. Hinc *Esparsa* in append. ad q. de licito usu probabilitatis à num. 181. putat tantùm requiri talem certitudinem, qualis exigi ac reperiri solet in ordinario rerum humanarum commercio, quia *Glossa* ait; ubi tamen verisimiliter præsumitur de morte, si mulier nubat, excusatur: unde secundùm *Espars.* sufficit testimonium fidei humanæ ex credulitate probabili & discreta: similiter non 673.

esse necessariam certitudinem moralem, sed sufficere verisimiliorem præsumptionem, putant *S. Anton. Silv. Nav. Laym. Wagnereck, Gob.* tr. 9. n. 292. Similiter *Krimer* n. 1832. & *Kugler* à n. 1844. dicunt sufficere magnam probabilitatem, si nempe sit major pro morte quàm pro vita. *Prosec.* in praxi episc. p. 2. c. 4. n. 29. putat sufficere violentas præsumptiones: è contrà meliùs contradicunt *Sot. Angles, Tann. Castrop. Sanch.* l. 2 d. 26. n. 6. *Less.* De just. l. 2 c. 10. n. 39. dicens debere prudenter ita credi, ut contrarium nullo modo videatur probabile, nam cùm sit certa possessio pro priori Matrimonio, hæc non videtur elidi in ordine ad aliud contrahendum, nisi per certitudinem saltem moralem de morte prioris conjugis. Ut vero Judex ecclesiasticus decernat licere transitum ad secundas nuptias, requiritur adhuc major, nempe indubitata certitudo de morte prioris, uti habet communissima, & fatentur *Laym.* l. 5. t. 10. p. 3. c. 3. n. 2. *Gob.* n. 305. Ratio autem est, quia majus imminet periculum scandali & irreverentia Sacramenti, si fortè prior maritus rediret.

674. §. 4. Ut conjux superstes permittatur inire aliud Matrimonium, non sufficit, quòd juret suum conjugem esse mortuum, & à se sepultum, nisi accedant alia adminicula, uti rectè *Gob.* n. 311. Item non sufficit, quòd unus conjugum dubitans de morte alterius exspectârit etiam per decem annos, & nihil de altero audiêrit, quia Matrimonium certò antea validum manet in possessione, uti antè dictum est, neque debet exludi jus certum alterius conjugis per merum dubium superveniens; atque in hoc à Jure Canonico correctum est Jus civile apud *Arcudium* l. 7. c. 18. & *Aversam* suprà, quod permittebat in dubio post quadriennium vel quinquennium posse iniri aliud Matrimonium.

675. §. 5. Si conjuges vixerint semper in bona pace, & unus intra multos annos, sæpius perquisitus non compareat, prudenter quidem creditur esse mortuus, nam cùm fuerint in bona pace, si viveret, compareret, aut saltem nuncium mitteret. Et quamvìs *Gob.* n. 352. dixerit tum posse iniri novum Matrimonium, tamen postea id meritò revocavit, quia necdum videtur adesse certitudo, quam requirunt Pontifices. Quòd si in bona pace non fuerint, aut non amârint se, cujus signum est, si unus clàm deseruerit alterum, quamvìs 30 annis abfuerint, non potest præsumi mors alterutrius, quia vita & aversio potest eousque extendi, & sicuti hic conjux vivit, sic potest alter vivere.

676. §. 6. Ex dictis solvitur sequens casus: Caja 37. annos nata profugit à Titio marito suo; post alios 36. annos de ea nihil rescit, quamvìs facta sit diligens inquisitio: *Quæritur*, an Titius possit aliam uxorem ducere. Pro affirmativa parte allegat Titius, quia non ampliùs existere præsumitur, qui factâ diligenti inquisitione nullibi reperitur, *Campeg.* De testibus Reg. 350. n. 10. Sed contrà est, quòd nullum sit positivum argumentum pro morte, cum enim abierit in discordia, nolet redire suâ sponte, nec resciri, ubi sit; itaq; tota præsumptio pro morte est ex ætate 73. annorum, nihil autem novi est, quòd mulier ætatem illam vivat, nam fortè etiam Titius, qui vivit, ætatem similem attigit. Adde, quòd *Pignat.* n. 1. dicat non sufficere, nequidem centum annorum absentiam, quia Pontifex prærequirit certum nuntium de morte alterius conjugis.

677. §. 7. Argumenta, è quibus certitudo sufficiens de morte prioris conjugis habetur, sunt varia, nam sufficit 1. liber Parochi, qui inter mortuos aliquem adscripsit, ita enim habet praxis totius Ecclesiæ, teste *Avers.* q. 14. s. 3. contra *Pontium*. 2. Productio testamenti demortui facta ex mandato Judicis. 3. Communis & constans fama, si ad eam accedant alia adminicula, nempe quòd fuerit senex, valde æger, pugnârit in acie &c. *Aversf.* & alii communiter. 4. Si ad famam accedat unus testis de visu: semper autem probanda est fama duobus testibus omni exceptione majoribus, qui deponere debent se à fide dignis audivisse, & esse in illo loco publicum, & se credere rem ita se habere. Quòd si conjecturæ probabiles de morte illa non adsint, explicare debent, à quibus personis audiverint, nisi 6. vel 8. testibus fama comprobaretur, uti *Castrop.* d. 4. pu. 13. §. 1. num. 8. habet. 5. Quando locus, in quo esset mortuus, est distans, ex quo difficile est habere probationes, docent *Spor.* in Theol Sacram. p. 4. c. 1. n. 51. & *Illſ.* tr. 6. d. 9. n. 102. sufficere testem unum oculatum, qui considerata qualitate personæ sit fide dignus, & juramento deponat, se vidisse mortuum, aut saltem, inquit *Gob.* n. 312. exequias vel sepulchrum illius, qui dicebatur fuisse talis, tùm enim censetur esse testis de visu. Et in hoc casu, si major certitudo vel plenior probatio haberi non possit, secundùm *Pirrh.* l. 4. tit. 1. sect. 5. & alios, quos citat, sufficiet talis magna præsumptio, quia excludet moralem dubitationem, & faciet probationem moraliter certam, extra tales autem circumstantias non sufficit unus testis, quia Jura dicunt vocem unius esse vocem nullius, *Schild.* tr. 2. n. 125. Unde quamvìs *Ab. Hostiensf. Angel.* & alii absolutè dicant, testimonium unius sufficere, *Sanch.* autem *Bonac.* & alii absolutè negent, tamen *Avers.* & *Castrop.* putant sufficere, si adsint aliæ simul conjecturæ, uti dictum est, & major probatio haberi non possit, ac testis ex modo deponendi, aliisque circumstantiis præsumatur certum deponere: è contrà, si horum unum absit, non sufficiet.

§. 8. Ex dictis constat requiri majorem certitudinem de morte prioris conjugis, quando agitur de 678.
Matrimonio novo contrahendo, quàm quando agitur de permanendo in secundo Matrimonio contracto cum dubio de morte prioris conjugis, in hoc enim casu posse aliquando esse etiam licitum usum hujus secundi Matrimonii, dictum est à n. 308. Quòd si ante secundum Matrimonium deprehendatur adhuc vixisse prior conjux, nunc autem certum sit esse mortuum, Matrimonium manet invalidum, quia quod ab initio non valet, tempore non convalescit, convenit tamen ad scandalum cavendum, & ad educationem prolium, ut ponant novum contractum, sicque valident Matrimonium, *Gob.* n 286. 425. *Spor.* num. 52. Casus alios practicè resolutos videre poteris apud *Gob.* à num. 295. & iterum fusè à num. 328.

Q. 93. *Quid dicendum sit ad hunc casum, quasi duplicis Matrimonii*: Titius diu vixit cum Berta, utens eâ velut uxore, quam & uxorem suam esse sæpius juravit coram testibus; non potest tamen ullo testimonio præsenti probare se matrimonium contraxisse. Bertâ adhuc vivente Titius in facie Ecclesiæ contrahit aliud Matrimonium cum Caja. *Quæritur*, quid hìc agendum. ℞. Convenienda est conscientia Titii pro foro interno, quia si jam neget valorem primi Matrimonii, standum est pro secundo; Si autem asserat valere primum, nihilominus in foro externo solum secundum Matrimonium cum Caja debet censeri validum, quia contra solennem contractum secundùm formam Juris initum nullæ valent præsumptiones, quantumvìs sint multæ & magnæ. *Barb. Bardi, Gob.* tr. 10. n. 430. *Krim.* n. 477. *Less.* in auct. v. *præscriptio* cas. 7. citans alios multos, qui dicunt id tenere, quamvìs pro Matrimonio cum Berta essent non tantùm fama & indicia, quæ faciant vehementem præsumptionem, sed etiam, quamvìs esset fama cum uno teste, quæ duo aliàs faciunt plenam probationẽ, & è contrà, quamvìs pro Matrimonio cũ Caja in facie Ecclesiæ contracto essent tantùm præter Parochum 679.

rochum

rochum duo testes. Esse autem obligationem juridicè denunciandi virum, qui scitur vivâ primâ ducere secundam uxorem, docet *Burgh.* cent. 2. cas. 23. quia hoc vergit in contemptum Matrimonii, in damnum Reip. Christianæ, uxoris utriusque & prolium ex utraque gignendarum.

680. *Q. 94. Quid addendum sit circa impedimentum publicæ honestatis.* ℟. §. 1. Hoc impedimentum est propinquitas personarum orta ex sponsalibus vel Matrimonio rato, vi cujus neuter sponsorum validè contrahit cum consanguineis alterius: unde provenit ex quadam quasi affinitate cum consanguineis sponsi vel sponsæ, etiam illegitimis, cùm verè descendant ex eodem sanguine, *Krim.* n. 194. Appellatur justitia publicæ honestatis, quia videtur justum & decens, honestatique publicæ congruum, ut inter se non copulentur Matrimonio, quos hoc impedimentum adicit. Oritur etiam tum, quando sponsalia vel Matrimonium initur per procuratores, vel per parentes ex consensu sponsorum; attamen non oritur, si sponsalia vel Matrimonium sit nullum ex defectu consensûs, uti si alteruter fictè tantum contraxerit, *Rebell. Aversf.* q. 17. f. 5. *Gob.* tr. 9. n. 368. contra *Sanch. De Justit.* l. 2. c. 7. à n. 16. & alios.

681. §. 2. Circa publicam honestatem, quæ oritur ex sponsalibus, ita statuit *Trid.* sess. 24. De reform. Matr. c. 3. *Justitiæ publicæ honestatis impedimentum, ubi sponsalia quacunque ratione valida non erunt, S. Synodus prorsus tollit: ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedant.* Et probabilius est cum *Rebell. Castrop. Pignat.* tom. 4. conf. 15. n. 3. *Krimer* n. 204. *Kugler* n. 82. contra *Sanch.* l. 7. d. 68 n. 14. *Barb. Pirrh.* & alios, *Tridentinum* intelligi de sponsalibus etiam occultis & ex occulta causa invalidis, cum dicat, *quacunque ratione valida non erunt.* Deinde *Pius V.* in Decreto, *Ad Romanum spectat*, declarat *Decretum Concilii hujusmodi omnino intelligendum esse & procedere in sponsalibus de futuro duntaxat, non autem in Matrimonio, sic ut perfertur contracto, sed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis casibus & gradibus, quibus de Jure veteri ante prædictum decretum Concilii introductum erat:* Unde imprimis certum est, quòd publica honestas ex Matrimonio rato dirimat inclusivè ad quartum gradum, licèt oppositum tenuerint aliqui apud *Aversam* f. 4. Dein, cum ex Cap. *Ad audientiam* De sponsal. & ex Cap. un. De sponsal. in 6. colligatur, quòd Jure veteri hoc impedimentum oriatur etiam ex Matrimonio rato invalido (præterquam, si invalidum sit ex defectu consensûs) v. g. ex Matrimonio, quod Titius Monachus contraheret cum Caja, inferunt *Aversf.* f. 5. *Luca* De Matr. d. 7. n. 8. *Krim.* n. 205. Cajam postea invalidè contracturam cum consanguineo Titii usque ad 4. gradum. Quod plerique contra *Sanch.* apud *Castrop.* d. 4. p. 10. n. 3. extendunt etiam ad Matrimonium clandestinè initum, ubi *Trid.* est receptum, & certum est saltem in sententia eorum, qui dicunt tale Matrimonium habere vim sponsalium, de quo dixi num. 52. Et idem etiam in altera sententia dicunt AA. communiter cum *Pignat.* tom. 4. consult. 15. & tom. 7. c. 78. §. 3.

682. §. 3. Si Cajus priùs inierit sponsalia cum Titia, & postea ineat Matrimonium ratum cum Berta matre vel sorore Titiæ, patet hoc Matrimonium esse invalidum ob publicam honestatem: attamen ex Cap. un. *De sponsalibus in 6.* Cajus tenetur ducere Titiam, hæc enim duo impedimenta non habent vim reciprocam dirimendi, *Laym Gob.* num. 386. Ex quo inferunt plures cum *Aversf.* f. 5. ex Matrimonio rato invalido cum aliqua, non oriri hoc impedimentum, pro speciali casu, quo præcesserunt valida sponsalia cum ejus filia vel sorore: E contrà putat *Krimer* nu. 200. reipsa quidem oriri hoc impedimentum, sed ex dispositione illa Ecclesiæ non habere effectû Juris, eò quod Ecclesia nolit ideo impediri Matrimonium cum primâ.

§. 4. Quamvis *Rebell. Barb. Gonz. Pont. Hurt. Dian. Engel* citans declarationem, *Busenb.* hic aliique apud *Gob.* à n. 372. *Aversf.* f. 5. *Krim.* à n. 209. dixerint cessare hoc impedimentum, si sponsalia mutuo consensu sint dissoluta, contrarium tamen nunc tenendum est ob authenticam declarationem *S. Congregationis* datam 6. Julii 1658. & 10 ejusdem mensis approbatam ab *Alexandro VII.* quam referunt *Fagn.* in 4. decretalium Cap. *Quod audientiam* De sponsal. & Matr. n. 29. *Sperell.* decis. 95. *Pignat.* tom. 5. consult. 50. p. 5. nu. 1173. *Gob.* n. 358. in qua statuitur, nunc & deinceps certum esse debere, quod maneat hoc impedimentum, etiamsi sponsalia priora mutuo consensu sint dissoluta: Et ita nunc certum esse, docet etiam *Wex* in Ariadne p. 5. tr. 2. §. 6. à n. 26. Ratio est, quia ex sponsalibus validis oritur illud impedimentum, & illo semel orto non pendet à voluntate sponsorum, ut maneat vel desinat. Hinc etiam manet, etiamsi unus sponsorum sit mortuus vel ingressus Religionem, uti fatentur omnes. Item manet ex sponsalibus ab impubere contractis, etiamsi post pubertatem rescindat, uti constat ex Cap. *Accessit*, §. *Sanè*, De sponsal. impub. 683.

§. 5. Sponsalia impuberum, quamvis sint suspensa, secundum dicta à n. 112 & detur locus resiliendi usque ad pubertatem, tamen secundum jam dicta inducunt hoc impedimentum, ita cum communi *Spor.* n. 160. Et idem est, si impuberes contrahant de præsenti, talis enim contractus habet vim sponsalium secundum dicta n. 52. docetque *Aversf* f. 5. 684.

§. 6. Ex dictis constat, quod Titius sponsus invalide contrahat Matrimonium cum matre, sorore, filia Cajæ sponsæ suæ; item quod Caja sponsa invalidè contrahat cum patre, fratre, filio Titii sponsi sui, quia hæ personæ attinguntur in primo gradu: è contrà Titius validè contrahit cum matertera, nepte, consobrina, aliisque remotioribus cognatis sponsæ suæ, Caja verò cum Patruo, nepote, & consobrino aliisq; remotioribus consanguineis sponsi sui, quia hi non attinguntur in primo, sed secundo tantùm, vel remotiori gradu: non dirimit autem, nisi primus, si sit ex sponsalibus. 685.

§. 7. An sponsalia ex metu gravi extorta inducant hoc impedimentum, colligi debet ex dictis nu. 106. Si enim talia sponsalia sint irrita Jure naturæ, non inducunt: si sint ab initio Jure naturæ valida, sed tantùm rescindibilia, inducunt & ideo etiam inita ex metu levi, quia secundùm dicta nu. 105. sunt valida, licèt sint rescindibilia, inducunt hoc impedimentum. 686.

§. 8. Publicam honestatem non oriri ex sponsalibus conditionatis conditione necdum adimpletâ, decidit Cap. un. *De sponsal. in 6.* Neque oritur ex promissione mutua volentium se obligare sub veniali tantùm, vel tantùm sub pœna perdendi, v.g. arrham, secundùm dicta n. 59. Neque ex promissione mutua Matrimonii facta à pueris ante septennium, secundùm dicta n. 50. Neque ex promissione Matrimonii cum aliqua indeterminatè, v. g. cum una ex filiabus Titii, uti colligitur ex Cap. un. *De sponsal. in 6.* nam reipsa non sunt sponsalia secundùm dicta nu. 97. Si dispensetur in impedimento affinitatis ex copula licita, hoc ipso dispensatur etiam in publica honestate, quamvis de illa non sit facta mentio, uti dicetur num. 913. 687.

Q. 95. An publica honestas vel affinitas contracta inter infideles dirimat Matrimonium suscepto Baptismo prius contrahendum. ℟. Negat absolutè & probabiliter *Henriq.* quia cùm talia impedimenta sint ex solo Jure Ecclesiastico, cui neuter infidelis subdebatur, non ligabunt illos post Baptismum, nisi hoc ipso tempore, ab 688.

ab iis contrahantur. *Sanch. Con.* & alii variè distinguunt, sed *Aversa* q. 17. f. 6. & *Kugler* à n. 1902. absolutè & etiam valde probabiliter affirmant, quia quamvis Ecclesia non possit statuere aliquid, quo ligentur, quamdiu sunt infideles, tamen potest statuere aliquid quo ligentur, quando erunt fideles. Et ita cùm post Baptismum non possint contrahere, v. g. cum consanguinea in quarto gradu, quamvis id potuissent ante Baptismum, idem erit de reliquis istis impedimentis: & ratio universalis est, quia Canones absolutè dicunt, quòd fideles habentes tale impedimentum, sive talem relationem ad invicem, non possint validè contrahere, & Canones illi non distinguunt, an in illud inciderint ante, an post Baptismum, ergo cùm post Baptismum sint fideles, & tale impedimentum, sive talem relationem ad invicem habeant, non poterunt, nisi eâ dispensata, contrahere.

Quid dicendum sit circa impedimentum criminis inter tales infideles, dixi n. 628.

689. Q. 96. *Quid notandum sit circa impedimentum ætatis.* R. §. 1. Cùm impotentia impuberum ad generandum sit tantùm temporanea, non dirimit Jure naturæ Matrimonium, sed tantùm ecclesiastico, in masculis ante 14. in femellis ante 12. annum, uti habetur toto tit. *De despons. impub.* Putántque *Sanch.* l. 7. d. 104. n. 2. & 3. & *Avers.* q. 13. f. 2. ad validè contrahendum satis esse, si ultima dies complens eos annos sit incepta. *Hostiensis* apud *Dian* p. 5. tr. 5. R. 16. dat tres dies antè; M. *Ledesma* decem; *Rebell.* unum vel alterum mensem, uti refert *Carden.* in 1. crisi, d. 27. n. 110. sed dicendum est cum *Abb. Pontio, Pignat.* t. 10. c. 11. à n. 38. tempus hoc completum esse debere ad momentum, ita ut nec hora desit, secundùm dicta l. 1. à num. 582. Si tamen malitia suppleat ætatem, ita ut præter discretionem rationis etiam adsit potentia generandi, Cap. *De illis* 2. Cap. *Puberes*, Cap. ult. De sponsal. impub. statuitur, ante eos annos valere Matrimonium, licèt non dispensetur: hinc. *Fagn.* ad cit. Cap *De illis* ait: *Greg. XIII. cuidam petenti dispensationem ad Matrimonium impuberis dicitur respondisse: sedem Apostolicam ob hoc non esse interpellandam, cum, si desit discretio vel potentia consummandi Matrimonium, sedes Apostolica nihil possit: quòd si neutrum deesse cognoverit Ordinarius, poterit, si causæ, quæ narrantur, sunt veræ, suo jure dictam licentiam concedere.* Vide *Krim.* n. 623. Exempla eorum, qui ante pubertatem genuerunt, multa breviter referunt *Avers.* suprà & *Krim.* n. 597. Episcopum autem dispensare posse in dubio, an malitia suppleat ætatem, dicetur n. 840.

690. §. 2. Matrimonium ante ætatem legitimam, attamen post septennium initum habere vim sponsalium dixi n. 52. Notat autem *Zacch.* l. 1. t. 1. q. 6. à n. 38. & l. 4. t. 2. q. 4. ætatem Matrimonio ineundo aptissimam esse, in masculis annum circiter 30. in femellis 18. de impotentia autem ex defectu ætatis fusè agit l. 3. tit. 1. q. 2.

691. §. 3. *Sanch.* suprà putat non peccare eos, qui ante ætatem tentant contrahere Matrimonium, sed probabilius est oppositum cum *Kugler* à n. 2117. 1. quia Cap. 2. De sponsal. impub. dicit, districtiùs prohibemus, ne aliqui, quorum uterque vel alter ad ætatem legibus determinatam non pervenerit, conjungantur, nisi urgentissimâ necessitate interveniente: ex quo colligitur non prohiberi conjunctionem per copulam, hæc enim esset certò fornicaria, & ex nulla causa licita est, sed per consensum voluntatum, id est, Matrimonium de præsenti. 2. Quia videtur esse gravis irreverentia in Authorem Sacramenti, si quis sciens se impeditum, & non posse validè conficere Sacramentum, ponat materiam & formam illius, intendens tanquam Minister illud conficere, ergo.

692. Q. 97. *Quid addendum sit circa impedimentum affinitatis.* R. §. 1. L. *Non facilè*, ff. de gradibus & affinibus, libro 38. tit. 11. sic habetur: *Affines sunt viri & uxoris cognati, dicti ab eo, quòd duæ cognationes, quæ diversæ inter se sunt, per nuptias copulantur, & altera ad alterius cognationis finem accedit.* Unde affinitas rectè describitur, quòd sit propinquitas quædam, quæ ex copula carnali, sive in-sive extra Matrimonium habita, etiam cum invita vel dormiente, oritur inter consanguineos viri & solam mulierem, item inter consanguineos mulieris & solum virum: vir autem & mulier copulam habentes non dicuntur propriè affines, sed fiunt una caro, & vocantur radices affinitatis, quia sunt causa, cur cæteri vocentur affines. Quamvis autem L. *Non facilè*, suprà dicatur, *gradus affinitatis nulli sunt*, tamen Glossa rectè addit, *propriè*, *nam gradus dicitur ratione cognationis naturalis, quæ hic non est, impropriè tamen possunt dici gradus.* Notatque *De Justis* l. 1. c. 6. num. 190. quando duo sunt consanguinei, dicuntur esse *conjuncti*: quando sunt affines, dicuntur *se attinere*.

§. 2. Affinitas consanguineorum viri extenditur ad solam mulierem, & non ad consanguineos mulieris; è contrà affinitas consanguineorum mulieris extenditur ad solum virum, ita ut nec consanguinei viri sint affines consanguineis mulieris, nec consanguinei mulieris consanguineis viri; quia hæc mediata & remota affinitas est sublata: hinc Cajus filius tuus ex primâ uxore, potest ducere secundæ uxoris tuæ filiam ex alio viro genitam, ita ut eadem uxor tua sit noverca & nurus filii tui Caji, tu verò sis ejusdem uxoris Caji vitricus & socer: item potest è duabus viduis una nubere filio alterius viduæ ex priore marito, quo facto, si una filium pariat, poterit altera de tali filio dicere, hic est filius filii mei, & simul frater mariti mei. 693.

§. 3. Ut oriatur affinitas, non satis est, quòd penetretur vas muliebre, sed secundùm dicta nu. 281. debet vir intra illud seminare, ita ut sit copula vel immissio seminis apta generationi: unde copula eunuchi affinitatem non causat, quia eunuchus non fundit verum semen generationi aptum: Et etiam dixi n. 383. per coitum sodomiticum non contrahi affinitatem. 694.

§. 4. Putant plures cum *Avers.* q. 17. f. 1. contrahi affinitatem, si semen effundatur circa muliebria & attrahatur à matrice, imò etiam si viro cooperante semen quomodocunque, etiam ope dæmonis vel per artem, recipiatur in matricem, nam censetur etiam tali modo consummatum esse Matrimonium, uti videtur colligi ex dictis n. 280. Oppositum tenet valde probabiliter *Pont.* l. 7. d. 33. n. 2. *Corrad.* in praxi disp. l. 7. c. 1. n. 18. & alii, quia in his casibus non dicuntur habuisse copulam, affinitas autem non contrahitur, nisi per copulam. 695.

§. 5. Ad contrahendam affinitatem requiri etiam seminationem mulieris, putant multi cum *Avers.* suprà & *Krim.* n. 460. nam *Hippocrates, Galenus, Zacchias* q. 7. à nu. 11. *Dian.* p. 15. tr. 13. R. 54. docent, quòd ad generationem requiratur, & semper interveniat etiam seminatio mulieris, quamvis hæc illam non experiatur ob majorem voluptatem ipsiusmet coitûs. Oppositum tamen tenent *Arist. S. Thom. Sanch.* & communis Doctorum, teste *Castrop.* d. 3. p. 2. §. 1. n. 1. qui probabiliùs dicunt ad generationem sufficere solius viri semen. Quidquid sit de hoc, notat *Gob.* tr. 9. à n. 390. semper præsumi seminationem mulieris, si in copula magnam senserit voluptatem. Et quod virum attinet, rectè notat *Sanch.* l. 8. d. 6. n. 18. si coierit, & dubitet, an seminârit, vel semen intra vas inciderit, hæc præsumenda esse, quia ita communiter contingit, & *ex communiter contingentibus est prudens præsumptio.* 696.

§. 6. Circa affinitatem ex copula illicita sic statuit *Trid.* sess. 24. De ref. Matr. c. 4. *Impedimentum, quod propter affinitatem ex fornicatione contractâ incurritur, &* 697.

Matri-

Matrimonium postea factum dirimit; ad eos tantum, qui in primo & secundo gradu conjunguntur, restringitur, in ulterioribus verò gradibus statuit hujusmodi affinitatem Matrimonium postea contractum non dirimere. Pignat. tamen tom. 4. consult. 15. refert aliam declarationem S. *Congreg.* datam 3. Decemb. 1663. quæ dicat, si adfuerit figura Matrimonii, id est, si Matrimonium publicè contractum fuerit, quamvis invalidè, ex copula quamvis illicita in tali Matrimonio habita oriri affinitatem usque ad quartum gradum inclusivè, sed hactenus non satis constitit de illa declaratione.

698. §. 7. Oritur hoc impedimentum quamvis mulier sit vi oppressa; ideóque talis oppressa nubere non poterit consanguineo oppressoris: *Nec obstat*, quòd mulier vi oppressa primo bimestri sui conjugii possit nihilominus ingredi Religionem, *nam* quòd ingredi possit Religionem, ideo est, quia secundùm dicta nu. 421. oppressor, ut reparet damnum causatum, tenetur consentire, ut oppressa ingrediatur, & per hunc suum consensum reddit ingressum licitum: è contrà consensus oppressoris non potest tollere affinitatem contractam, nec conjugium cum suo consanguineo reddere licitum.

699. §. 8. Expedit etiam hic nosse nomina affinitatis, eorúmque significationem: sunt autem hæc:

Nomina affinitatis.

Socer. Pater uxoris vel mariti. Schwäher. Beau-Pere. Pere du mary ou femme.

Socrus. Mater mariti vel uxoris. Schwieger. Belle-mere: la mere du mary ou de la femme.

Consocer. Parentes mariti & uxoris. Gegen-Schwäher. Les parents du mary ou femme.

Prosocer, seu socer magnus. Manns oder Weibs Anherr. L'ayeul du mary ou de la femme.

Prosocrus seu socrus magna. Manns oder Weibs Anfrau. L'ayeule &c.

Gener. Maritus filiæ. Tochter-Mann. Beau-fils, le mary de ma fille.

Congener. Mit-Eydam. Le deuxiesme beau-fils: le mary d'une autre fille.

Progener. Sohns oder Tochter Eydam. Le gendre du fils ou fille.

Nurus. Uxor filii. Schnur. Belle-fille: femme du fils.

Connurus. Mitschnur. La deuxiesme belle-fille.

Pronurus. Sohns oder Tochter Schnur. La belle-fille du fils ou fille.

Levir: frater mariti. Mans-Bruder. Beau-frere: frere du mary ou femme.

Glos: soror mariti. Manns-Schwester. Belle-sœur: sœur du mary ou femme.

Fratria. Uxor fratris. Bruders Weib. Femme du frere.

Sororius. Maritus sororis. Schwester-Mann. Mary de la sœur.

Janitrices. Weiber zweyer Brüder. Femmes de deux freres.

Sororum mariti. Männer zweyer Schwester. Marys de deux sœurs.

Vitricus. Stieff-Vatter. Paratre: mary de ma mere.

Noverca. Stieff-Mutter. Maratre: femme de mon pere.

Privignus. Stieff-Sohn. Beau-fils: fils de mon mary ou de ma femme d'un autre lit.

Privigna. Stieff-Tochter. Belle fille: fille de mon mary ou de ma femme d'un autre lit.

700. §. 9. Unica regula pro dignoscendo gradu affinitatis est, ut in hac procedatur, sicuti in consanguinitate est dictum, nam aliquis in eodem gradu est affinis viro, in quo gradu est consanguineus mulieri: E contrà in eodem gradu est affinis mulieri, in quo est consanguineus viro: in quo autem gradu sit talis consanguinitas, dictum est à n. 605.

§. 10. Non omnes gradus affinitatis dirimere Jure naturæ, certum est ex dicendis n. 828. An autem primus gradus affinitatis dirimat Jure naturali, an positivo tantùm, utrimque disputatur; Et *Castrop.* d. 4. pu. 8. n. 10. dicit, certum esse, quòd affinitas talis ex copula fornicaria sit Juris positivi tantùm, quia in illa dispensat S. *Pœnitentiaria*; quòd aliàs non posset, quia hic agitur de valore Sacramenti, tum autem non esset licitum agere secundùm hanc sententiam, si opposita censeretur verè probabilis. Itaque potissima quæstio est de affinitate ex copula licita, & quidem in primo tantùm gradu. Et siquidem non sit in linea recta, sed transversa, uti si Titius ducat sororem uxoris suæ mortuæ, communis & certa sententia est cum *Sanch.* l. 7. d. 66. n. 11. quòd non dirimat Jure naturæ, nam Pontifices etiam sæpe dispensârunt. Si autem sit in primo gradu lineæ rectæ, uti si Titius ducat matrem vel filiam uxoris suæ mortuæ, hanc affinitatem dirimere Jure naturæ docent S. *Anton. Silv. Sor. Covarr. Bellarm. Vasq. Valent. Estius, Con. Laym. Tann. Pirrh. Lugo* in resp. mor. l. 1. d. 40. aliique gravissimi AA. apud *Sanch.* n. 6. & *Dianam* p. 4. tr. 4. R. 93. Idem videntur tenere S. *Basil.* apud *Arcud.* l. 7. c. 32. & S. *Aug.* apud *Sanch.* suprà. E contrà dirimere Jure naturæ negant S. *Th. Alens. Scot.* & Scotistæ omnes teste *Mastrio* n. 113. *Cajet. Navarr. Henriq. Sanch. Hurt. Merat. Tancred. Pont. Bonac. Castrop. Dian. Dicast. Pignat.* tom. 7. consult. 22. n. 6. *Avers.* q. 17. sect. 2. *Krim.* n. 2178. *Kugler* n. 1887. & 1893. & dicit *Sylvius* utramque sententiam esse practicè probabilem. *Nec obstat* postremæ, quòd non legatur Papam in eo gradu unquam dispensâsse, *nam* vel non fuit necessitas, vel causæ non occurrerunt sufficientes. Qui tamen in praxi vellet operari secundùm posteriorem sententiam, deberet judicare esse moraliter certam, nec Sacramentum exponi periculo nullitatis.

§. 11. Si affinitas ex copula illicita sit ex una parte in tertio gradu, vel ex copula licita in 5. sequitur ex dictis n. 613. nullum esse impedimentum. 702.

§. 12. Notandum hic iterum, quod verbo insinuavi n. 692. habentes copulam non dici affines inter se, sed primum gradum affinitatis haberi in illis consanguineis utrimque, qui in primo gradu sunt conjuncti cum alterutro illorum, qui copulam habent. 703.

Q. 98. *Quomodo practicè sit procedendum, quando quæritur de impedimento affinitatis, v. g. inter Titium & Bertam.* R. 1. Inquirendum est, an alteruter habuerit perfectam copulam cum consanguineo vel consanguinea alterius. 2. Considerandum, an copula fuerit licita vel illicita. 3. Videndum, in quo gradu consanguinitatis persona illa, cum qua Titius & Berta habuit copulam, sit consanguinea Bertæ vel Titio, & tum ex dictis facillimum erit cognoscere, an inter illos sit impedimentum affinitatis, necne. 704.

Q. 99. *Quomodo Jus civile discrepet à Jure Canonico in computatione graduum cognationis & affinitatis.* R. 1. Quoad lineam rectam utrumque Jus convenit. Quoad transversas, Jus civile observat unicam hanc regulam, quòd tot sint gradus, quot sunt personæ, stipite dempto, hinc secundùm jus civile duo fratres sunt in secundo gradu, cùm tamen secundùm Jus canonicum sint in primo. Atque hæc computatio civilis attenditur in tutelis committendis, & in successionibus ab intestato. v. g. Pater & non frater succedit ab intestato, quia Pater est in primo gradu cum filio suo, frater autem in secundo tantùm, civiliter computato. E contrà computatio Canonica obser- 705.

vatur in Matrimoniis contrahendis. 2. Jus Canonicum vult Matrimonium in quarto gradu affinitatis ex copula licita esse irritum; Jus civile restringit illud impedimentum, ad secundum tantùm gradum. 3. Secundùm Jus civile, illi tantum dicuntur agnati, qui per viros habent consanguinitatem; è contrà illi cognati, qui per fœminas, unde soli agnati & non cognati dicuntur succedere in feudis masculis, agnati autem & cognati succedunt in feudis promiscuis.

706. *Q. 100. Quid addendum sit circa impedimentum clandestinitatis.* R. §. 1. Clandestina Matrimonia ab initio Ecclesiæ fuerunt prohibita, *Trid.* sess. 24. c. 1. De ref. Matr. attamen non fuerunt, nec jam inter infideles sunt illicita ipso Jure naturæ, uti probabiliùs tenent S. *Th.* aliique cum *Aversf.* q. 6. f. 1. contra *Sanch.* l. 3. d. 3. n. 8 & alios, tam parùm, quàm alii contractus, qui meritò postulant prohiberi, ne clàm fiant, ob fraudes, aliaque inconvenientia: multò minùs etiam in Ecclesia ipso Jure naturæ sunt irrita, uti satis clarè dicit *Trid.* suprà, quidquid contradicant aliqui cum *Pontio* l. 5. c. 1. Potuisse autem Ecclesiam irrita reddere Matrimonia clandestina, rectè probat *Kugler* à nu. 861. Et non ideo Ecclesiam formaliter & proximè mutâsse institutionem Christi vel materiam hujus Sacramenti, probavi l. 6. p. 1. n. 17.

707. §. 2. Per hoc Matrimonium non est simpliciter clandestinum, quòd ineatur clàm vel noctu, vel etiam neglectis proclamationibus, uti certum est ex illis, quæ refert *De Luca* De Matr. d. 2. n. 7. sed tantùm si contrahatur sine præsentia Parochi vel testium, secundum *Trid.* suprà, quod ita statuit: *Qui aliter, quàm præsente Parocho vel alio Sacerdote de ipsius Parochi seu Ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus Matrimonium contrahere attentabunt, eos S. Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujusmodi contractus irritos & nullos esse decernit, prout eos præsenti Decreto irritos facit & annullat. Insuper Parochum vel alium Sacerdotem, qui cum minore testium numero; & testes, qui sine Parocho vel Sacerdote hujusmodi contractui interfuerint, nec non ipsos contrahentes graviter arbitrio Ordinarii puniri præcipit.... Decernit insuper, ut hujusmodi Decretum in unaquaque Parochia suum robur post triginta dies habere incipiat à die primæ publicationis in eadem Parochia factæ numerandos.* Et irritat *Trid.* Matrimonia clandestina etiam eorum, qui hanc legem ignorant vel de ea non cogitant, uti rectè *Kugler* à n. 868. nam per Tò *attentabunt*, non significat requiri cognitionem legis, sed accipit pro *conabuntur* aliter contrahere: hinc nequidē valet in articulo mortis pro legitimanda prole, secundùm dicta n. 525. & 526. docetque *Kugler* à n. 874. quia hìc est lex absolutè irritans & inhabilitans.

708. §. 3. Quamvìs *Trid.* hìc utatur nomine Parochi, tamen etiam per se ipsos validè assistunt tum Episcopi, tum etiam eorum Vicarii generales, vel etiam aliis committere possunt potestatem assistendi, cùm sint Ordinarii & Parochi etiam ipsorummet Parochorum, communis cum *Kugler* n. 316. *Leur.* De Vicario q. 162. 163. Et quamvìs *Nav. Sayr. De Luca* ad Trid. disc. 26. n. 20; aliique dicant Episcopum & Vicarium generalem invalidè assistere, si Sacerdotes nō sint, tamē oppositum videtur probabilius cum *Kugler* n. 317. *Pontio* l. 5 c. 11. n. 11. *Leuren.* cùm id validè faciat Parochus non Sacerdos, secundùm dicenda n. 728. Et ista omnia possunt Episcopus ac Vicarius, quamvìs Jurisdictio Episcopi esset suspensa, quia assistentia & commissio assistendi non sunt propriè actus jurisdictionis secundùm dicenda nu. 729. docéntque *Sanch. Barb. Leur.* q. 164. Et quæ dicta sunt de Episcopo, ejúsque Vicario, ob eandem rationem etiam valent de Capitulo, ejúsque Vicario, dum Sedes vacat, *Gutt. Pont. Dian. Leur.* q. 583. *Krim.* num. 678. qui addit, idem esse de Nuntio Apostolico pro sua Provincia, item de Archi-Episcopo actu visitante in diœcesibus Suffraganeorum.

§. 4. Quamvìs *Trid.* ipsum alicubi promulgatum non sit, si tamen hoc decretum. *Trid.* sit ibi promulgatum, Matrimonium clandestinè initum erit in ratione Matrimonii invalidum: an autem valiturum sit in ratione sponsalium, dixi n. 52. Ut autem hoc Decretum *Trid.* censeatur promulgatum, non est satis, quòd v. g Parochus vel etiam Episcopus faciat promulgari, quòd Matrimonia clandestina impoSterum futura sint invalida, sic enim intelligi posset esse tantùm Episcopi legem, sed promulgari debet tanquam Lex *Tridentini* seu supremæ potestatis, uti fusè deducit *Pignat.* tom. 1. conf. 151. à n. 20. Si tamen Decretum alicubi observetur, præsumi debet esse promulgatum, uti habent declarationes S. *Congreg.* apud *Pignat.* tom. 5. conf. 79. à n. 40. 709.

§. 5. *Sot. Graff.* & alii apud *Mastr.* n. 44. putant, si sit gravissima causa contrahendi sine Parocho vel testibus, in tali casu non obligare hoc Decretum, v g. si casu absit Parochus, & concubinarius habens multas illegitimas proles esset sine Matrimonio moriturus, putant Matrimonium coram testibus initum fore validum. Idem tenet *Amicus* d. 7. n. 136. si Princeps habens filium ex concubinâ sit proximus morti, & eo sine hærede mortuo Principatus ad hæreticos devolvendus esset: Rationem dant, quia epikia videtur posse in tali lege humana habere locum, cùm sit æqualis vel major necessitas, quàm esset, si non esset tutus ad Parochum accessus, in quo casu valere potest Matrimonium sine præsentia Parochi, secundùm dicenda nu. 781. ideóque etiam hìc videtur prudenter præsumi voluntas Papæ, ut in tali casu valeat Matrimonium. Oppositum absolutè tenent communiter omnes cum *Navarr Henriq. Ledesm. Sanch. Less.* in auct. V. *Matrimonium*, casu 17. *Pontio* l. 5. c. 6. n. 2. *Gob.* tr. 9. n. 476. *Mastr.* suprà. *Vers.* art. 3. *Kugler* n. 292. quia lex irritans vel inhabilitans vel præscribens contractibus formam substantialem, uti facit illa *Tridentini*, non admittit epikiam, in eo autem casu, quando est difficilis accessus ad Parochum, aut nullus est ampliùs in tali loco, tunc Ecclesia specialiter dispensat, uti dicetur à nu. 778. non autem in aliis casibus, quamvìs fortè essent majoris necessitatis, unde sicuti dixi n. 526. in quacunque necessitate manere impedimentum, v. g. consanguinitatis, sic etiam manet impedimentum ob absentiam Parochi. Hinc etiam si Matrimonium contrahatur per Procuratores extra Parochias utriusque sponsi, debet interesse alterutrius Parochus vel alius Sacerdos ab hoc designatus, secundùm paulò pòst dicenda. 710.

§. 6. Si alicubi nunquam fuerit Parochus catholicus, certum est non requiri ejus præsentiam ad valorem, cum enim ibi nunquam fuerit Parochia, obligatio adhibendi Parochum nunquam incepit, quia priùs incipit post dies 30. à publicatione facta in Parochia ipsa: unde, ubi hoc *Trid.* Decretum promulgatum vel receptum non est, vel usu est legitimè abrogatum, quamvìs illicitè fiat, validè tamen contrahitur sine Parocho & testibus, uti constat ex *Trid.* ipso suprà. Quòd si Decretum illud observetur in aliqua Parochia, ubi tamen promulgatum non sit, fieri poterit, ut per ejusmodi consuetudinem inductum sit hoc impedimentum, secundùm dicta n. 523. 711.

§. 7. Si quis è loco, ubi *Trid.* Decretum viget, eat ad locum, ubi non est receptum, animo ibi contrahendi clandestinè, dicendum est contra *Sanch.* l. 3. d. 18. q. 4 *Pontium* l. 5. c. 9. *Less.* in auct. V. *Matrimonium* cas. 14. *Aversf.* q. 6. f. 2. & alios multos, tale Matrimonium esse invalidum, quod nunc videtur certum ex responso S. *Congreg.* & Brevi *Urb. VIII.* ad Ferdinandum Archi-Episcopum Coloniensem, cujus hic est tenor. 712.

URBA-

URBANUS VIII.

Ad futuram rei memoriam.

EXponi Nobis nuper fecit Venerabilis Frater Archi-Episcopus Coloniensis, quòd habito nuper per Eum ad Venerabiles Fratres nostros S.R.E. Cardinales, sacri Concilii Tridentini Interpretes recursu supra infra-scriptis dubiis, videlicet; Primò, an incolæ tam masculi, quàm fœminæ loci, in quo Concilium Tridentinum in puncto Matrimonii est promulgatum, transeuntes per locum, in quo dictum Concilium non est promulgatum, retinentes idem domicilium, validè possint in isto loco Matrimonium sine Parocho & testibus contrahere. Secundò, quid si eò prædicti incolæ tam masculi, quàm fœminæ solo animo sine Parocho & testibus contrahendi se transferant, habitationem non mutantes. Tertiò, quid si iidem incolæ tam masculi quàm fœminæ eò transferant habitationem illo solo animo, ut absque Parocho & testibus contrahant. Iidem Cardinales ad primum & secundum, non esse legitimum Matrimonium inter sic se transferentes, ac transeuntes cum fraude. Ad tertium verò dubiorum hujusmodi, si domicilium verè transferatur, Matrimonium esse validum responderunt & resolverunt, prout in decreto desuper emanato plenius continetur. Cùm autem, sicuti eadem expositio subjungebat, dictus Archi-Episcopus responsum seu dubiorum prædictorum resolutionem hujusmodi pro illius subsistentia & validitate firmioribus, Apostolicæ Nostræ confirmationis robore communiri summopere desideret, Nos eundem Archi-Episcopum specialibus favoribus & gratiis prosequi volentes, supplicationibus illius Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, responsum seu dubiorum prædictorum resolutionem hujusmodi, authoritate Apostolicâ tenore præsentium approbamus & confirmamus, illisque inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, decernentes illud, seu illam, nec non præsentes litteras valida, firma & efficacia existere & fore, suosque plenarios & integros effectus sortiri & obtinere, sicque & juxta illa per quoscunque Judices ordinarios & delegatos etiam causarum Palatii Apostolici Auditores judicari & definiri debere, ac irritum & inane, si secus super his à quoquam, quavis authoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis cæterisque contrariis quibuscunque. Datum Romæ apud S. Mariam majorem sub annulo piscatoris, die 14. Augusti 1627.

Quòd autem obliget illud Decretum, testantur Lugo in Resp. mor. l. 1. dub. 36. Dian. p. 6. tr. 7. R. 29. Tamb. hic l. 8. tr. 6. c. 2. §. 2. Kugler à n. 905. Gob. tr. 9. n. 481. & 504. ubi n. 468. citat responsum facultatis Viennensis idem resolventis, quod referam n. 754. Et ut decretum relatum nunc ubique obliget, satis est, notitiam illius nunc haberi, & factam esse certam per Theologos, inquit Gob. nu. 452. Quòd si quis ad talem locum ivisset sine fraude, id est, non ideo præcisè, ut sic contraheret, sed v. g. ob negotia vel mercaturam; circa hoc nihil resolvit decretum, putavitque facultas Viennensis, & alii cum Lugo, quòd tum contrahatur validè, eò quòd contractus sequatur naturam loci, in quo fit, secundùm jam dicenda: Et pro hac sententia Pyrrh. Corrad. in praxi dispens. l. 8. c. 4. n. 26. refert declarationem S. Congreg. Quid autem sit dicendum, si veniat ad locum, ubi etiam receptum est Trid., dicetur seq. n.

713. §. 8. Si uterque spectet ad Parochiam, in qua decretum non est promulgatum, & peregrinantes clàm contrahant in Parochia, ubi est promulgatum, videri posset valere, quia peregrini non tenentur legibus loci alieni, secundùm dicta l. 1. n. 685. sed oppositum tenendum est, nam contractus, qui sunt aliquid pertinens ad forum externum, regulantur juxta leges loci, in quo fiunt, Cap. Dilecti, & Cap. finali de foro compet. Sanch. l. 3. d. 18. n. 26. Krim. num. 645. Kugler n. 294. Schiara l. 6. diff. 13. n. 14. Imò habet communis cum Busenb. suprà nu. 8. & Pignat. tom. 5. consult. 79. n. 33. quamvis tales contraherent coram Parocho hujus alieni loci & testibus, adhuc nullum fore Matrimonium, quia peregrinus nolens alicubi manere per majorem anni partem, non acquirit, nequidem quasi domicilium, ergo hic Parochus non est ipsorum proprius, ergo contrahunt sine ullo proprio Parocho; aliud est de vagis secundùm dicenda à n. 746. nam hi nullibi habent proprium Parochum, è contrà peregrini habent in loco sui domicilii, sine cujus & testium præsentia invalidè contrahunt in loco, ubi Trid. est receptum.

§. 9. Si sponsus spectet ad Parochiam, in qua Decretum est promulgatum, & sponsa ad Parochiam, in qua non est promulgatum, si Matrimonium in Parochia sponsi ineatur sine Parocho & testibus, erit invalidum: si ineatur in Parochia sponsæ, erit illicitum sed validum, quia, secundum dicta, contractus quoad valorem pendent à legibus loci, in quo fiunt, ideóque valere tale Matrimonium respondit S. Congregatio, uti testantur Wamel. in cons. tom. 2. cons. 530. & Pignat. tom. 5. consult. 79. n. 22. 714.

§. 10. Parochus validè assistit extra Parochiam, imò & diœcesin suam, quia, quamvis hæc assistentia fiat tanquam à persona publica, tamen fit privato modo, uti auditio confessionis, nec est actus jurisdictionis, & saltem non contentiosæ, Sanch. Averſ. q. 6. s. 3. Krim. n. 661. Kugler à num. 955. Busenb. contra Henriq. Pont. & alios. Si tamen solenniter extra Parochiam suam assisteret, Laym. Barb. Averſ. Lohn. Pirrh. Castrop. d. 2. p. 13. §. 9. n. 7. dicunt peccare, sed etiam hoc negant Sanch. & Krim. n. 662. quia nullibi prohibetur. Et idem dicunt posse alium à tali Parocho designatum. 715.

§. 11. Si contracturi spectent ad diversas Parochias vel diœceses, Navarr. putavit contrahendum coram Parocho sponsæ, & ita dicitur servari Romæ, sed certum videtur sufficere, si etiam coram Parocho sponsi. Jus enim non determinat, cur potiùs fieri debeat coram uno, quàm corà altero, Averſ. q. 6. s. 3. Barb. Krim. n. 660. Pign. à n. 13. referens plures declarationes, quæ etiam dicunt valere, licèt in Parochia sponsæ contrahant coram Parocho sponsi. Posset tamen Ordinarius circa ista aliquid præcipere, quod observandum esset, quamvis non de valore. 716.

§. 12. Si quis in fraudem prioris Parochi verè transferat domicilium ad aliam Parochiam, validè & licitè contrahit coram hoc Parocho, uti colligitur ex decreto relato n. 712. Nec fraus illi patrocinatur, sed conditio Parochiani, quam licitè acquirit, Fagn. Barb. Boss. De Luca De Matr. disc. 1. n. 9. Sanch. n. 11. Krim. n. 672. Sylv. contra Ledesm. & Vegam. Notat tamen rectè De Luca n. 14. si quis tantùm de die moraretur in hac altera Parochia, & noctu cubaret in priori domo adhuc instructâ suis mobilibus, censeri non acquisivisse domicilium in ista altera Parochia, sed permansisse in priore. 717.

§. 13. Quamvis Paulus III. concesserit Societati JESU potestatem familiaribus suis ministrandi omnia ecclesiastica Sacramenta, uti habetur in novo comp. privil. v. Familiares, §. 1. & 2. non ideo habet potestatem assistendi eorum Matrimoniis, quia quamvis id intelligeretur de Matrimonio, in quo Sacerdos non est propriè Minister, tamen hoc privilegium per Trid. esset revocatum, quod ad valorem statuit, ut adsint tres testes, quorum unus sit proprius Parochus, Lugo in resp. mor. l. 1. dub. 38. Similiter, quamvis Capellanus in Hospitali possit administrare omnia Sacramenta, & sepelire ibi morientes, tamen non assistit validè eorum Matrimoniis, cùm non sit verè Parochus, De Luca de Parochis d. 23. n. 19. 718.

§. 14. Parochus solius originis non censetur pro- 719.

prius

prius in ordine ad assistendum Matrimonio, *Sanch.* l. 3. d. 23. n. 7. *Pont.* l. 5. c. 13. §. 1. *Gob.* tr. 9. n. 486. *Pignat.* tom. 5. consult. 79. Si tamen aliquis, qui semel habuit domicilium in loco originis, semper retinuerit animum revertendi ad locum illum originis & ibi habitandi, retinuit ibi domicilium habitationis, etiamsi plurimis annis abfuerit, poteritque etiam coram illo Parocho contrahere Matrimonium, *Less.* in auctario v. *Matrimonium* casu 14. *Pont.* nu. 8. non enim amittitur domicilium, dum quis discedit animo revertendi, uti rectè *Pignat.* tom. 7. conf. 63. pro hoc citans decisionem Rotæ, & 18. gravissimos Authores, ac consentit *Laym.* l. 5. t. 6. c. 10. n. 5. adeóq; habet domicilium primum in patria, sive loco originis, & alibi acquirit quasi domicilium, adeóque potest apud utriusque loci Parochum validè contrahere Matrimonium; imò quamvis animo alibi perpetuò habitandi deseruisset patriam, putant *Gob.* tr. 9. n. 533. & alii, si non sit sui Juris, sed integrè adhuc sub potestate patria, non ideo amittere illud suum primum domicilium, sed retinere illud per voluntatem eorum, quibus subest, & qui possunt semper eò revocare: Si tamen recenter ad aliquem locum venisset, nec satis notus esset, petendum foret testimonium, quòd absit impedimentum, è loco, in quo diutius commoratus est, vel si inde accipi non possit, exigendum juramentum, quòd nullum sciat impedimentum.

720. §. 15. Communis sententia habet cum *Sa*, *Sanch.* *Pignat.* tom. 5. consult. 79. n. 44. *Delb.* c. 12. d. 7. s. 7. n. 11. *Krim.* n. 660. *Kugler* n. 296. quòd voluntas habitandi perpetuò in aliquo loco sufficiat ad domicilium habitationis, ibi statim etiam primo die, quo reipsa habitare incipit, contrahendum, quamvis enim per Constit. *Inn.* XII. in lib. 6. parte 2. n. 2172. relatam, id non sufficiat *ad effectum suscipiendi Ordines*, tamen secundùm ibi dicta n. 2177. non obest acquirendo domicilio in ordine ad alios effectus, & specialiter in ordine ad acquirendam Parochiam. *Nec obstat*, si hæc voluntas postea mutetur, *nam* domicilium semel acquisitum priùs non amittitur, quàm quis reipsa corpore se in alium locum transferat. Similiter illa voluntas perpetuò manendi alicubi non excludit voluntatem aliò migrandi, si fortè casus aliquis, vel promotio aliò vocet, uti ibidem dictum est num. 2184.

721. §. 16. Quamvis ad acquirendum simpliciter domicilium habitationis requiratur animus perpetuò ibi habitandi, id tamen non requiritur ad acquirendum quasi domicilium pro Matrimonio, aliisque Sacramentis ab Ordine distinctis; sed pro his acquiritur Parochia per habitationem non brevis temporis, uti si quis propter negotium, studium, famulatum, vel tempore pestis aut belli aliquò confugiat, quamvis cogitet postea redire, ita cum multis aliis *Sanch.* num. 13. *Pont.* l. 5. c. 13. num. 4. *Gob.* tr. 9. n. 483. & 534. *Engel* in manuali Paroch. p. 2. c. 5 §. 3. *Kugler* n. 301. Ratio est, quia is est proprius Parochus in ordine ad conjungendum Matrimonio, qui in Cap. *Omnis*, De pœnit. & remiss. appellatur proprius Sacerdos ad audiendas confessiones, sed hic appellatur talis, qui habet curam Parochiæ, in qua quis est per majorem anni partem, ergo. Putat quidem *Pignat.* tom. 7. consult. 63. n. 6. si quis Romà è domo paterna missus Paduam studiorum causâ etiam 30. annis hic studeat, non fieri subditum alicui Parocho Paduæ quoad Sacramenta voluntaria, sed tantùm in necessitate quoad Sacramenta confessionis & communionis, vocátque sententiam certam, ex *Hostiens. Abb. Menoch.* vol. 4. conf. 398. Hinc etiam est hoc statutum Cleri Romani: *Familiares & famulos Eminent. Cardinalium seu aliorum Principum ac Prælatorum, nec non aliorum quorumcunque, qui retinent domicilium in alia Parochia, ad illam Parochiam pertinere statuimus, in qua retinent domicilium, licèt apud suos dominos infirmentur & morte occumbant.* Sed quidquid sit de aliis fortè diœcesibus, dicendum est saltem pro nostra Germania cum *Laym.* l. 5. t. 6. c. 10 n. 5. & aliis communissimè, eos, qui è loco originis vel domicilii veniunt ad alium, animo hic aliquo tempore permanendi, acquirere quasi domicilium, sufficiens ad subjectionem in ordine ad omnia Sacramenta (excepto Ordine) ad dispensationes in votis, sepulturam &c. pro quo citat *Gob. Palud. Gabr. Silv. Suar. Mol.* Et certum est teneri à *Sanch.* suprà: imò *Laym.* l. 1. t. 4. c. 12. nu. 1. putat ad hoc, ut quis non hospes, sed loci habitator habeatur, sufficere animum etiam aliquantò minùs, quàm per majorem anni partem permanendi, argum. *L. Heres absens.* §. *Proinde* ff. De Judiciis, sed videtur standum sententiâ communi, quòd requiratur animus permanendi saltem per majorem anni partem. Quid autem dicendum sit de incarceratis, exulibus, relegatis, qui illubenter detinentur, nec permanerent vel uno die, nisi cogerentur, vide dicenda l. 7. num. 247. & *Kugler* à num. 299. qui dicit, ut validè contrahant, debere velle permanere per majorem anni partem.

§. 17. Etiam hoc quasi domicilium acquiritur primo die, statim ut quis habitare incipit cum voluntate manendi per majorem anni partem, *Kugler* suprà & alii. Si quis autem inceperit hic habitare, & mutet Parochiam, recipere poterit & debebit omnia Sacramenta ab eo Parocho, cui actu tunc subdetur, quia deseruit alteram Parochiam, *Sanch.* n. 14. & 15. non sufficit autem solus animus mutandi, uti antea est dictum, *Sanch.* n. 15. 722.

§. 18. Si quis duas Parochias æqualiter, aut ferè æqualiter inhabitet, v. g. unam hyeme, alteram æstate, fit Parochianus utriusque, potestque indifferenter coram alterutro Parocho contrahere Matrimonium, ita ut, si hyeme contrahat, possit contrahere coram Parocho æstivali, quia uterque utroque tempore est proprius ejus Parochus, uti constat ex Jure apud *Sanch.* d. 24. Quòd si non æqualiter habitet utrobique, sed v. g. per septem menses ruri, per quinque in urbe, invalidè contrahit in urbe, quia ut possit in utroque loco, Jura requirunt æqualitatem habitationis in uno & altero loco, non quidem arithmeticam, sed saltem moralem, quæ hic non est, nemo enim dicet, quòd 154. dies sint moraliter æquales cum 210. sicuti nemo dicet, quòd homo quinquagenarius sit moraliter æqualis ætate cum septuagenario, *Lugo* dub. 37. *Gob.* tr. 9. n. 508. Quid autem dicendum sit, si domus alicujus sit in confinio seu partialiter in fundo duarum vicinarum Parochiarum, dicam l. 7. n. 241. 723.

§. 19. Principes vel Nobiles in ordine ad Matrimonium non habent domicilium in omnibus sibi subditis locis, sed tantùm in loco, ubi veram & realem habitationem habent, *Lugo* num. 11. *Gob.* nu. 497. 724.

§. 20. Episcopus non potest Parocho auferre potestatem validè assistendi, tum quia assistere non est propriè actus jurisdictionis, licèt aliquando talis vocetur ad significandum quòd non sit actus ordinis, ergo quamdiu manet Parochus, validè assistit. *Sanch.* l. 3. d. 21. num. 12. *Avers.* q. 6. s. 3. *Lugo* dub. 45. *Kugler* à nu. 822. testantes ita declaratum esse à S. *Congreg.* tum etiam, quia Episcopi non possunt inducere impedimentum dirimens, secundùm dicta nu. 514. Nec juvaret, si Episcopus præter prohibitionem etiam adderet clausulam irritantem, nam hæc ob rationem datam nihil operaretur. Aliud est de Papa, qui potest ponere impedimenta, de quo etiam videndus *Pignat.* tom. 4. consult. 167. Posset autem etiam Episcopus impedire valorem talis Matrimonii, 725.

si Pa-

si Parochiam ipso facto tolleret à Parocho attentante talem assistentiam, secundùm dicta l. 6. p. 1. n. 17. an autem ita possit ipso facto tollere, meritò dubitatur, & videri debent dicenda n. 730. Addit *Aversf.* f. 4. Episcopum posse irritare aut revocare licentiam, quam Parochus dedisset alteri Sacerdoti ad assistendum, quia hic delegatus non ideo esset factus Parochus, & voluntas Episcopi censetur esse superior ac potentior, quàm voluntas Parochi committentis.

726. §. 21. Si statutum diœcesanum habeat, ut Parocho non liceat assistere Matrimonio Catholici cum acatholica, licèt pro certo haberet acatholicam non ita diu pòst futuram Catholicam, eò quòd ex ejusmodi Matrimoniis multa sequi soleant incommoda spiritualia, tum ipsi conjugi Catholico, tum liberis, tum ipsi Reipublicæ christianæ, si Parochus ad cavendam publicam infamiam sponsæ impraegnatæ assistat, valebit quidem Matrimonium, sed Parochus peccabit mortaliter, quia manet tota ratio legis prohibentis. *Nec obstat*, quòd infamiam incurrent, *nam* hanc suæ culpæ & fornicationi imputare debent.

727. §. 22. Valet Matrimonium, cui assistit Parochus habens titulum invalidum sed coloratum cum errore communi, etiamsi sit tantùm laicus, qui reputetur Sacerdos, uti dixi l. 6. p. 1. n. 112. docentque *Côn. Barb. Sperell.* decif. 30. n. 21. *Krim.* n. 667. *Kugler* à n. 940. *Pignat.* tom. 6. consult. 3. à n. 14. dicens id valere, quamvìs deesset coloratus titulus, si ex communi errore sit Parochus putativus. Addunt alii expressè, quamvìs esset intrusus, sed meliùs contradicunt alii cum *Kugler* à n. 948. quia intrusus non habet titulum collatum ab Ordinario, ergo nullum nequidem coloratum habet titulum, quem tamen requirit communissima.

728. §. 23. *Silv.* & alii dicunt Parochum assistentem Matrimonio debere esse Sacerdotem, tum quia debet posse benedicere nuptiis, tum quia *Trid.* sess. 24. De reform. Matr. c. 1. sic habet: *qui aliter, quàm præsente Parocho, vel alio Sacerdote ..... contrahere attentabunt, eos S. Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit*, ergo cum dicat, vel alio Sacerdote, videtur innuere, quòd Parochus etiam debeat esse Sacerdos. Oppositum probabiliùs tenent cum communi *Henriq. Côn. Laym. Bonac. Barb. Sanch.* l. 2. d. 20. nu. 3. *Kugler* à n. 929. *Gob.* tr. 9. nu. 486. *Aversf.* q. 6. f. 3. pro quo *Pontius* t. 5. c. 17. nu. 1. refert declarationem *S. Congreg.* Ratio est, quia *Trid.* nullibi requirit, ut Parochus ipse sit Sacerdos, ideóque paulò pòst dicit, qui sine Parocho vel Sacerdote &c. omisso Tò alio. Nec rationes allatæ urgent, *non* 1. quia potest benedicere dicendo, ego vos conjungo in nomine Patris &c. Nec 2. quia *Lucæ* 23. de Christo dicitur: *ducebantur autem & alii duo nequam cum eo*, neque tamen inde sequitur Christum fuisse nequam. Unde à pari dixi n. 708. Episcopum & Vicarium generalem, quamvìs necdum Sacerdotes posse assistere. Attamen ex relatis verbis *Trid.* rectè colligitur eum, cui committitur, ut loco Parochi assistat, debere esse Sacerdotem: quamvìs Papa committere posset etiam non Sacerdoti, *Krim.* nu. 679. Nec sufficit esse Parochum alterius Parochiæ, quia pro admittenda hac commissione habet se sicuti non Parochus, ergo debet esse Sacerdos, *Krim.* nu. 665. *Aversf.* f. 4. addens posse committere cuivis Sacerdoti, quamvìs non approbato, & contra prohibitionem Ordinarii, item quamvìs excommunicato &c. uti jam dicetur de ipsomet Parocho.

729. §. 24. Validè assistit Parochus suspensus, interdictus, excommunicatus, publicè denuntiatus & vitandus, schismaticus, degradatus, dummodo non sit actualiter depositus, quamvìs enim v. g. excommunicatus vitandus careat jurisdictione ad absolvendum, non tamen caret potestate præstandi suam qualificatam præsentiam, *Nav. Suar. Henriq. Sanch.* l. 3. d. 21. *Côn. Pont. Laym. Aversf.* suprà, *Castrop.* De censur. d. 2. pu 15. n. 2. *Dicast.* De censur d. 2. n. 659. *Pignat.* tom. 7. consult. 62. *Krim.* n. 666. *Kugl.* n. 318. contra *Avilam* & alios. Putant quidem *Led. Côn. Laym.* talem Parochum excommunicatum invalidè dare alteri licentiam assistendi, quia hanc dare videtur esse propriè actus jurisdictionis, sed melius contradicunt *Vega, Henriq. Dian. Barb. Sanch.* q. 2. *Kugler* nu. 667. *Aversf.* q. 6. f. 4. §. *Si verò*, cum quibus tenui l. 6. p. 2. n. 1565. nam sicut assistere non est propriè actus jurisdictionis, ita nec substituere aliquem ad assistendum. Unde valeret, quamvìs etiam ille Sacerdos substitutus esset excommunicatus & degradatus, uti docent *Sanch. Barb. Boss. Kugler* n. 336.

§. 25. Quamvìs Cap. *Licèt canon*, De elect. in 6. statuatur, ut Parochus, qui intra annum non fit Sacerdos, ipso Jure sit privatus Parochiâ, etiam nullâ prævià monitione, tamen cùm possessio in conscientia non vacet, nisi authoritate Judicis privetur, validè assistit Matrimonio, uti resolvit *S. Congreg.* 12. Martii, 1593. & 24. Martii, 1653. apud. *Pignat.* tom. 8. consf. 24. 730.

§. 26. *Genettus* c. 4. q. 10 refert hanc declarationem S. *Congreg.* datam 16. Febr. 1595. *An validum censeri debeat Matrimonium celebratum in Parochia mulieris coram Sacerdote habente licentiam à Parocho viri & præsertim cum Parochiæ viri & mulieris sint in diversis diœcesibus constitutæ, omnes fuerunt ejus sententiæ, ut Matrimonium celebratum coram Sacerdote de licentia Parochi viri in Parochia mulieris, etiamsi in diversis diœcesibus ipsæ Parochiæ constitutæ sint, valeat.* Ratio est, quia illa assistentia Parochi non est actus jurisdictionis contentiosæ, uti n. 714. dictum est, nec respicit locum, sed tantùm contrahentes, & ideo notat *Aversf.* q. 6. f. 4. Sacerdotem, cui licentia assistendi data est, posse assistere etiam extra Parochiam concedentis, licèt hic dixisset, ut in Ecclesia vel Parochia sua assisteret, nam illa designatio loci, nisi aliud constaret, credi posset esse facta ob majorem congruitatem. 731.

§. 27. Si Parochus dederit licentiam sub aliqua conditione, quæ non observetur, erit invalida, quia non operatur ultra mentem concedentis: rectè tamen docent *Sanch.* l. 3. d. 35. & alii cum *Aversf.* q. 6. f. 4. §. ult. si dederit cum conditione, quæ de Jure inerat, v. g. ut nisi dispensetur, præmittat denuntiationes, ut priùs inquirat in impedimentum &c. quamvìs id negligeretur, licentiam & assistentiam fore validam, quia tum nisi aliunde constet de restricta mente concedentis, censetur tantùm apponi tanquam modus & admonitio quædam, ut serventur ea, quæ de Jure servanda sunt: & in dubio talia verba, *dummodo, eâ conditione*, censentur esse modus, non strictè conditio, *Sanch. Boss. Kugler* n. 340. 732.

§. 28. Si Parochus generaliter alicui dicat, *committo tibi omnes vices meas, vel constituo te in omnibus Vicarium meum, vel committo tibi curam mearum animarum*, docent multi cum *Aversf.* q. 6. f. 4. §. *Item*, committi etiam facultatem assistendi Matrimonio: è contrà si dicat, *committo tibi administrationem Sacramentorum in mea Parochia, Côn. Hurt. Gutt. Perez, Boss. Kugler* n. 333. negant per hoc dari licentiam assistendi Matrimonio, quia Sacerdos non est Minister Matrimonii, sed contrahentes sunt Ministri. E contrà *Rebell. Bonac. Fagn. Pont.* l. 5. c. 29. n. 2. *Perez, Castrop. Gallem. Barb.* De off. Parochi c. 21. n. 71. *De Luca* De Matr. d. 4. nu. 14. dicunt per hoc dari licentiam, testatúrque *Lugo* in resp. mor. l. 1. dub. 38. n. 7. *S. Congregationem* ita declarâsse, quia in communi modo loquendi, & in sensu vulgi dicitur Parochus aut ejus loco assistens etiam administrare Sacramentum Matrimonii *Dian Gob.* tr. 9. n. 487. *Spor.* De Matr. nu. 364. probabilius distinguunt, dicuntq; tum censeri datam illam licentiam, si Pa- 733.

si Parochus velit abesse, vel ipse assistere non possit, si autem maneat præsens & assistere possit, negant censeri per hoc datam licentiam assistendi Matrimonio, sed tantùm ad danda Sacramenta, quorum strictè Minister est Sacerdos.

734. §. 29. Quamvis delegatus regulariter non possit subdelegare, Cap. *Cum causam*, 62. De appellat. l. 1. §. 1. & l. 3. ff. *De offic. ejus, cui mandata est jurisdictio*, ideóque Titius delegatus ad assistendum Cajo & Bertæ non possit hoc alteri committere; attamen constitutus etiam ad Matrimonium Vicarius Parochi, sive vice-cura ipsi commissa sit ab Ordinario, sive etiam ad paucos dies tantùm à Parocho ipso, potest committere alteri Sacerdoti licentiam assistendi, quia delegatus ad universitatem causarum, sive ad omnes causas, saltem in certo genere, utì hìc fit, potest subdelegare, dummodo subdeleget ad particularem tantùm causam, *Averf.* q. 6. f. 4. §. *Jam. De Luca* ad *Trid.* disc. 26. n. 6. *Krim.* n. 681. *Kugler* n. 330.

735. §. 30. Si detur licentia ad quemcunque Sacerdotem, sponsi adire possunt, quem volunt, *Krim.* nu. 638. Qui obtinuit, ut inire possit coram Parocho S. Petri, si ineat coram Parocho S. Martini, assistentia tum est valida, si designatio Parochi S. Petri est facta in gratiam petentis, nam est tacita & implicita licentia, ut etiam alium adeat: si autem hæc licentia esset facta ex speciali causâ movente ad designandum Parochum S. Petri, ita ut non dimisisset ad alium, assistentia erit invalida, *Gob.* num. 525. Et conforme est dictis l. 6. p. 2. n. 2241. de dimisso ad Episcopum A. si petierit ordinari ab Episcopo B. Quoad Matrimonium tamen videndum, ne exponatur periculo nullitatis.

736. §. 31. Huc pertinet solutio sequentis casûs: Episcopus dat Cajo Sacerdoti potestatem assistendi Matrimonio, omissis proclamationibus, cum facultate, ut possit alium juxta suam conscientiam loco suo substituere, qui assistat: Cajus generali scripto substituit omnes & singulos sæculares aut Regulares, quos vel quem Titius elegerit: Titius eligit Regularem. *Quæritur*, an valuerit illa ita generalis substitutio a Cajo facta, & consequenter an validum sit Matrimonium. ℞. 1. Interrogandus Episcopus, quid intellexerit per illud, *juxta suam conscientiam*, & an voluntatem suam extenderit ad casum ejusmodi generalis substitutionis, sciet enim, quomodo fuerit saltem habitualiter dispositus: si autem inde nihil resciri potest, ℞. 2. Stando in verbis, non videtur Episcopus intendisse substitutionem ita generalem, 1. quia aliàs non Cajo, sed Titio ipsi immediatè fecisset potestatem eligendi Sacerdotem, quem vellet: 2. Cùm voluerit substitui alium *juxta conscientiam Caji*, videtur voluisse in Cajo adesse scientiam determinatè substituendi, *conscientia* enim dicit *scientiam* seu cognitionem, imò videtur elegisse prudentiam vel industriam hujus determinatæ personæ Caji ad dijudicandum de conditione & aptitudine substituendi. Practicè loquendo, suaderem, ut isti Regulari substituto nunc daretur absoluta facultas Matrimonium illud validandi, si fortè invalidum est, poteritque ille facilè invenire modum renovandi consensum inter conjuges primo adhuc amore calentes, qui omnino tenentur revalidare, quia saltem probabile est Sacramentum illud valere, & ipsi cesserunt juri suo, etiam pro casu probabilitatis de invaliditate, utì dictum est n. 417. Ita cum aliis censui anno 1701.

737. §. 32. Item huc pertinet solutio sequentis casûs: Titius & Caja obtentâ dispensatione ab Ordinario contrahendi coram Parocho sponsæ, aut de illius præscitu, & salvis juribus, coram alio Sacerdote, omisso proprii Parochi præscitu coram alio Sacerdote contrahunt, statimque alterâ die in cõvivio nuptiali solvunt proprio Parocho jura, qui eis congratulatur. *Quæritur* 1., An præscitus proprii Parochi in dispensatione mentionatus sit per modum simplicis modi, an verò de forma & essentia, importétque clausulam irritantem. 2. Si importet, an assistentia proprii Parochi & congratulatio in convivio nuptiali facta censeri non possit revalidatio prioris contractûs. ℞. ad 1. Clausulam hanc commissioni insertam, *de illius præscitu, & salvis juribus*, non videri irritantem, sed præceptivam duntaxat, ad vitandas querelas proprii Parochi, & ne defraudaretur juribus: Ratio est, quia ex una parte amplissimus est in Jure favor Matrimonii, & ex altera parte decretum *Trid.* irritans Matrimonia, est correctorium, ideóque oportet semper stare pro valore Matrimonii, quando ea observata sunt, quæ præcisè à *Trid.* ad tollendam clandestinitatem præscripta sunt, ad quod sufficit contrahere *vel coram proprio Parocho sponsi aut sponsæ*, præsentibus duobus saltem aliis testibus, vel coram alio Sacerdote ex commissione Parochi proprii, *vel ex commissione Ordinarii coram alio Sacerdote & dictis testibus*, ubi non additur, *cum præscitu proprii Parochi*, neque ordinariè solet hoc addi in ejusmodi commissionibus, eò quòd ille præscitus nihil faciat ad finem *Trid* qui erat, posse probare contractum factum, ad quod conferre poterat solum testimonium eorum, qui præsentes adfuissent, ergo non obstante omissione præscitûs validum est Matrimonium. *Confirmatur*, cùm enim facultas hæc concessa alteri Sacerdoti no fuerit restricta ad conditionem præmonendi proprii Parochi, non videtur dubitari posse de valore illius primi contractûs matrimonialis. ℞. *ad* 2. Videtur illa congratulatio Parochi proprii, & ejusdem acceptatio facta à neo-sponsis cum repræsentatione jurium coram reliquis convivis esse sufficiens revalidatio consensûs antè præstiti. Ita censuerunt mecum Coloniæ anno 1700. Doctores octo ex hac Universitate Coloniensi. Opponi potest ex *Herincx* d. 5. q. 2. n. 25. Parochum debere adhiberi formaliter, id est, contrahentes debere velle coram ipso tanquam publico & necessario teste contractum, si autem ita adsit purè materialiter, ex mente contrahentium, non adhiberi tanquam testem, utì nec tum, si casu transiret & videret ipsos coram aliis contrahentes. ℞. Hi contrahentes præsumuntur adhuc velle Matrimonium, & reipsâ iterum dant consensum mutuum coram Parocho & testibus, qui de hoc possint testari, ergo sufficit, secundùm dicenda n. 760. & 761.

§. 33. Etiam huc spectat resolutio sequentis casûs. 738.
Superior Religiosi Parochi nihil scientis de hoc, sed daturi facultatem, si petita esset, assistit loco Parochi Matrimonio Parochianorum; *Quæritur*, an validè. ℞. Negativè, quia hìc non sufficit licentia præsumpta, utì notat *Syn. Colon.* anni 1662. c. 2. §. 8. tum enim Matrimonium reipsa non contrahitur præsente Parocho vel Sacerdote de ejus licentia, *Côn. Fill. Sanch.* l. 3. d. 35. n. 15. *Gonz.* ad Reg. 8. cancell. Gl. 47. num. 52. *Pont. Barb.* De off. Parochi c. 21. n. 69. *Kugler* n. 983. *Nec obstat*, quòd ad ministrandam Eucharistiam & extremam Unctionem sufficiat præsumpta ratihabitio de futuro, quamvis ista absque licentia Parochi fieri non debeant juxta *Trid.* sess. 24. c. 13. De reformatione, *quia* latum est discrimen, nam licentia Parochi pro Eucharistia vel Unctione non exigitur, ùt validè ministrentur, sed ut licitè. ideóque non est necesse, quòd præcedat ministrationem, sed sufficit probabilis præsumptio illius futuræ; secus in Matrimonio, in quo præsentia Parochi vel alterius de ejus licentia requiritur ad valorem.

§. 34. Si Parochus videat alium Sacerdotem assistere Matrimonio, quem, cùm facilè posset, non 739.
impediat, eoipso dat licentiam assistendi, quia etiam in iis contractibus, in quibus requiritur positivus consensus, sufficit tacitus, quando aliquis videns & potens

potens facilè impedire non impedit, uti docent plurimi cum *Suar.* t. 4. in 3. p. d. 26. f. 1. *Sanch.* l. 3. d. 35. n. 26. *Lugo* in Resp. mor. l. 3. d. 16. n. 26. & De pœnit. d. 19. n. 23. *Averf.* q. 6. f. 4. §. *Demum*, *Kugler* n. 984. contra *Fagn.* & *Bonac.* Quòd si reipsâ internè non consentiret Parochus, *Ledesm.* docet non valiturum Matrimonium, quamvis contradicant *Sanch.* l. 3. d. 22. q. 7. & *Averf.* qui cum *Sperell.* decis. 30. num. 22. idem dicunt, si Parochus externè tantum & fictè diceret se consentire, reipsa autem internè non consentiret: Ratio horum est, tum quia valent gesta per Ministrum, qui communi errore computatur legitimus concurrente titulo præsumpto & colorato, secundum dicta l. 6. p. 1. n. 112. ista autem videntur hîc intervenire; tum maximè, quia in ejusmodi rebus, quæ dependent ab authoritate Juris vel Superioris, censetur Jus ipsum vel Superior supplere defectum in remedium communis erroris pro communi bono, ergo.

740. §. 35. Si Parochus, qui Cajo dedit licentiam, revocet hanc, antequam Cajus assistat, & ignoretur revocatio, assistet validè. Idem dicunt *Sanch.* *Perez*, *Averf.* q. 6. f. 4. §. *Debet*, *Kugler* n. 338. si Cajus revocationem audiret, non à Parocho ipso vel nuntio ab eo submisso, sed aliunde per accidens. Idem est, si Parochus sit priùs mortuus, & illa mors communiter ignoretur, quia communis error & ignorantia sustinet valorem eorum, quæ geruntur per delegatum, *Lugo* in resp. mor. l. 1. d. 35. *Krim.* n. 677. Si autem constaret mors Parochi delegantis, Cajus invalidè assisteret, quia potestas delegata ad unum actum specialem & determinatum re integrâ cessat morte delegantis, *Sanch.* l. 3. d. 22. à n. 55. & d. 28. à n 64. *Pont.* l. 8. c. 19. & 24. *Lugo* suprà, *Barb.* De off. Parochi c. 21. n. 74. testans sic esse resolutum à Rota. Et ideo l. 6. p. 2. n. 1543 dixi Sacellanum vel Vicarium missum, ut juvet Parochum, Parocho mortuo non videri posse assistere Matrimoniis; dicitque *Pignat.* tom 1. cons. 333. ita resolutum esse à S. *Congreg.* 18. Nov. 1645. Est autem contra *Suar.* tom. 4. d 26 n. 6. & 9. & ratio est, tum quia talis facultas, quæ pendet à concedentis voluntate ùt informata jurisdictione & potestate publicâ, extinguitur cum morte concedentis; tum etiam quia Parochia mortuo Parocho transit ad regimen alterius.

741. §. 36. Qui habet licentiam assistendi, & se habere nescit, non assistit validè, quia licentia non est valida, nisi acceptetur, concessio enim privilegii est quædam donatio, quæ alicujus saltem acceptatione indiget, Cap. 1. *De præbend. in 6.* *Averf.* q. 6. f. 4. *Kugler* n. 995.

742. §. 37. Si per nuntium submissum petita sit à Parocho licentia, ut alius Sacerdos assisteret, & quia sciebatur eam esse obtinendam ante horam decimam, horâ 10. ineatur Matrimonium, priusquam nuntius renunciet licentiam esse datam, *Sanch.* l. 2. d. 36. *Hurt.* *Fill.* *Trull.* *Barb.* De off. Paroch. c. 21. n. 75. *Kugler* nu. 994. *Averf.* suprà, rectè dicunt valuisse licentiam, quia satis est illam esse rogatam & acceptatam à nuntio submisso: si tamen Parochus licentiam motu proprio aliunde rogatus dedisset, & Sacerdos adstitisset ante illam cognitam, non valeret, quia haberet se per modum privilegii, quod à nemine acceptatum esset, adeóque secundùm dicta num. 741. nihil operaretur. Idem dicit *Averf.* suprà, si Sacerdos ille casu aliunde audivisset licentiam esse concessam: & rectè addit, regulariter credi non debere contracturis dicentibus, se licentiam talem habere, nisi scripto ostendant.

743. §. 38. Licentia est valida, quamvis metu sit extorta, quia secundùm dicta l. 3. p. 2. n. 686. & 638. contractus non tantùm onerosi, sed etiam lucrativi, qualis est donatio, sunt validi, quamvis metu sint extorti, cùm habeant libertatem Jure naturæ requisitam, & Jus positivum eos non irritet, ergo & talis licentia, quæ est quasi donatio, valebit, quamvis metu extorqueatur; *Sanch.* l. 3. d. 39. *Cón.* *Regin.* *Barb.* De off. Parochi c. 21. n. 65. *Averf.* suprà, *Kugler* n 973. Idem est, si detur contra ratihabitionem Episcopi, *Pont.* *Barb.* *Leuren.* in foro benef. p. 1. q. 435. n 7. Item, si per dolum & fallaciam impetrata sit, nisi Parochus dederit sub conditione, si vera sint, quæ afferuntur, uti ante dictum est.

§. 39. Tum non valet licentia, si dolus vel error sit circa substantiam, uti si licentia petatur pro Titio, & substituatur Cajus, mens autem Parochi concedentis tendat determinatè in Titium, *Averf.* suprà, *De Luca* de Matr. d. 3. *Pignat.* tom. 5. consult. 78. idem dicens, etiamsi Parochus cognitâ veritate fuisset licentiam pro Cajo daturus. *Si dicas* errorem nominis non vitiare contractum. ℞. Id verum esse in eis, in quibus non erratur in substantia, uti si filio Titii legaveris centum, quem per errorem vocâsti Titium, cùm vocaretur Cajus, quia intendebas istam personam: in nostro autem casu erratur in persona, quia mens concedentis non tendebat in Cajum, sed Titium; error autem in personâ respectu Matrimonii est substantialis. *Nec obstat*, quòd Matrimonium foret validum, si Parochus ipse assisteret Cajo putans esse Titium, uti declaravit S. *Congreg.* apud *Pignat.* n. 8. *nam* ad valorem Matrimonii non requiritur consensus Parochi, ergo satis est eum etiam invitum assistere Matrimonio sui Parochiani, de quo testari possit, quisquis tandem ille sit, adeóque hîc non est error substantialis: è contrà consensus Parochi requiritur ad licentiam pro hac determinatè persona, ergo si in hac erretur, est error in substantia. Notat verò *De Luca*, disc. 4. si Parochus dederit licentiam ad assistendum personis, etiam non designato illarum nomine, ita tamen, ut Parochi voluntas satis cognoscatur fuisse determinata ad istas personas, quibus delegatus assistet, Matrimonium fore validum: & idem iterum docet ad *Trid.* disc. 26. n. 21. V. *Kugler* à n. 977. 744.

§. 40. Matrimonium Caji & Bertæ hæreticorum contractum coram Parocho illius loci catholico, validum est; solus enim catholicus est verè illorum proprius Parochus. *Rayn.* in Heter. tom. 16. f. 1. pu. 14. n. 18. Majus dubium est, an talis Parochus catholicus licitè assistat ejusmodi Matrimoniis hæreticorum in sua Parochia habitantium. Negat *Pignat.* t. 7. c. 55. n. 12. Affirmant *Castrop.* d. 4. p. 11. n. 13. *Krim.* nu. 648. *Kugler* n. 310. quia quamvis non sit purus testis, tamen etiam non est Minister, sed ex ordinatione Ecclesiæ interesse debet, ut valere possit tale Matrimonium: imò putârunt Theologi Rhenani, uti refertur in l. 4. Archiv. Rheni inser. pag. 2. & seqq. posse benedicere, uti & aspergere aquâ benedictâ, maximè cùm illæ benedictiones sint deprecatoriæ, & non enunciativæ. Romani Theologi interrogati distinxerunt, ac putârunt, si assistat, ubi decretum *Tridentini* non est publicatum, non plùs peccare, quàm si assistat Matrimonio publici peccatoris: Si autem assistat, ubi publicatum est, dubitârunt, quia videtur consentire administrationi Sacramenti indignæ, quam posset impedire non assistendo; & idem sensit Pœnitentiaria, addens testes quoque ideo mortaliter peccare, itémque Parochum benedicendo, videtur enim dignius sacramentale, quàm aspergere aquâ benedictâ, sed l. 2. n. 99. dixi præcisè assistere tali Matrimonio non esse illicitum in Germania, eò quòd sit cooperatio materialis tantùm: attamen de more benedicere esse illicitum. Quòd si unus contrahentium sit Catholicus, alter acatholicus, quamvis *Pignat.* tom. 4. cons. 144. & 188. dicat illicitum esse assistere sine causa à Sede Apostolica approbata, & consentiat *Serrarius* l. 3. n. 124., tamen praxis est communis in Germania, ut fiat: imò probabile est, quòd 745.

licitè

licitè etiam benedicat tali Matrimonio, secundùm dicta l. 2. nu. 99. Attamen dicam hic n. 995. illicitum esse adhibere puerperæ acatholicæ benedictiones purificationis, uti & defuncto acatholico cæremonias Ecclesiasticas, secundùm dicta l. 2. n. 112. An autem & quando licitum sit Matrimonium catholici cum acatholica, dixi l. 2. à n. 95.

746. §. 41. Vagi sunt, qui certam ac constantem sedem habitationis nullibi habent: item, qui post relictum corpore & animo pristinum domicilium iter faciunt, quærentes ubi se collocent, unde qui relicto priori domicilio confert se ad locum, ubi decrevit figere domicilium, dum est in via, caret domicilio & est vagus, nam caret domicilio, quod habuit, quia deseruit illud animo & facto; deinde caret illo, ad quod tendit, quia non comparatur solo animo, nisi accedat factum; præterea non habet quasi domicilium Parochiæ, per quam transit, quia hospes brevis temporis nequidem quasi domicilium contrahit, ergo nullum habet domicilium, & consequenter est vagus, *Sanch.* l. 3. d. 25. à n. 3. *Less.* in auct. v. *Matrimonium*, cas. 13. Ille tamen non censetur vagus, qui de unâ Parochia intra unam urbem, v.g. è Parochia S. Severini vult ire habitatum ad Parochiam S. Cuniberti, & interea moratur in Parochia S. Martini, cùm enim talis sit notus in urbe, debet proclamari & conjungi, vel ubi diutius habitavit, id est, in Parochia S. Severini, vel ubi habitare inceperit cum animo ibi permanendi saltem per majorem anni partem, quæ erit Parochia S. Cuniberti, *Sanch.* à n. 8.

747. §. 42. Possunt vagi inire Matrimonium apud quemcunque Parochum. Et quamvis contradicant *Sanch. Laym. Pont.* & alii communiter, tamen probabile est cum *Cón. Perez, Vallensi, Pirrh. Dicast. Staleno* De denuntiat. c. 10. *Kugler* n. 304. invalidè assistere extra fines suæ Parochiæ, quia vagi loco Parochi domicilii habent Parochum hospitii, hospitium autem jam habent tantùm intra fines hujus Parochiæ, ergo etiam Parochum. Deinde titulus, quare hic potiùs quàm omnis alius Parochus possit huic vago assistere, est, quia hic vagus est in hac Parochia & non alibi, ergo. Et sufficere alterutrum esse vagum, dicam nu. 750. Attamen *Tridens.* s. 24. De ref. Matr. c. 7. *Parochis præcipit, ne illorum Matrimoniis intersint, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint, & re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.* Putántque *Sanch.* & *Aversf.* q. 7. f. 1. hoc præceptum graviter obligare, sicuti enim secundùm dicta n. 474. præceptum proclamationum graviter obligat, ita & hoc præceptum inquirendi, cùm per ordinarias proclamationes non satis provideri possit. Posset tamen esse excusatio, si viatores exspectare non possint, & causa sit non differendi Matrimonium. De cætero etiam *Syn. Colon.* anni 1662. De Matr. c. 3. §. 7 prohibet *sub pœna suspensionis à divinis,* ne Parochi vagos conjungant, *nisi diligenti prius inquisitione facta & re Superioribus significata, licentiam scripto obtinuerint.* Quòd si Parochus ista negligat, valebit Matrimonium, uti valet, si illicitè omittantur proclamationes, quia *Trid.* non prohibet absolutè Matrimonium absque præmissa diligentia & licentia, sed tantùm præcipit Parochis, ut diligentiam illam præmittant, & licentiam petant, estque speciale in Matrimonio, quòd ex simplici prohibitione absque decreto irritante non censeatur annullari, *Sanch.* à n. 16.

748. §. 43. Si alicubi esset Confessarius pro vagis deputatus authoritate Papæ, hic deberet assistere, quia ex voluntate habentis potestatem in omnes vagos hic solus esset proprius eorum Sacerdos in eo loco, *Sanch.* n. 12. *Kugler* n. 306. Id tamen non tenet, si sit designatus tantùm ab Episcopo, quia hic in omnes vagos non habet jurisdictionem.

749. §. 44. Sicut quilibet Parochus, cui vagus se subjicit, potest ejus Matrimonio assistere, ita posset talis Parochus dare licentiam cuicunque alteri Sacerdoti pro se in sua Parochia assistendi, *Sanch.* n. 15.

§. 45. Si miles, qui Capellanum vel Missionarium catholicum non habet, per sex septimanas sit Coloniæ, & ducat puellam Coloniensem, *Less.* in auct. v. *Matrimonium,* cas. 13 dicit validè copulari & licitè quocunque alio loco, quia exteri milites quamvis in patria sua habeant domum & domicilium, nihilominus dum sunt in expeditione foris, æquiparantur vagis nullibi habentibus domicilium, & cum liberè possint omni tempore contrahere Matrimonium, & omni horâ debeant esse parati ad abeundum huc illuc, quò necessitas & mandatum vocabit, non habent animum hic habitandi per majorem anni partem, ergo non acquirunt hic, nequidem quasi domicilium, sed manent quasi vagi, adeóque jus habent, ut copulentur, ubi volunt, *Schiara* l. 6. diff. 13. & consequenter etiam sponsa cum illis, nam sufficere alterutrum esse vagum, habet communis cum *Sanch.* l. 3. d. 25. n. 14. *Pontio* l. 5. c. 14. §. 1. *Laym.* l. 5. t. 9 p. 2. c. 4. *Gutt. Leand. Tamb. Boss. Dicast. Gob.* t. 9. n. 495. *Barb. Kugler* n. 305. *Krim.* nu. 670. contra *Petr. Ledesmam,* qui dicit, si alter tantum sit vagus, requiri Parochum illius, qui non est vagus. 750.

§. 46. Putârunt aliqui, milites omnes in diœcesi Monasteriensi censeri vagos, usque adeo etiam Philistæos, ùt vocant, sed quoad hos Philistæos, quando in patria sunt, credo oppositum esse verum, sunt enim rustici habitantes stabiliter in suis Parochiis, & tantùm pro temporanea necessitate aliquando evocantur. Quoad illos milites, qui sunt in præsidio, vel etiam multo tempore inserviunt suis Officialibus tanquam famuli in arcibus nobilibus, *Lessius,* quem citat *Gob.* tr. 9. num. 495. videtur eos annumerare vagis, sed dicendum est, si apud ipsos stet, ut per majorem anni partem permaneant in servitio sui Officialis in arce nobili, & reipsa animum habeant ibi permanendi per majorem anni partem, quòd acquirant ibi quasi domicilium, adeóque non sint vagi, sed subditi Parochi istius loci. Et ideo docet etiam *Schiara* diff. 12 num. 11. milites tum acquirere quasi domicilium in loco, ubi v.g. custodiunt fortalitium, si velint ibi permanere & habeant quasi certitudinẽ ibi permanendi per majorem anni partem: E contrà si securi non sint de permansione, & consequenter animum non habeant permanendi ibi per majorem anni partem, nec alibi domicilium habeant, sunt vagi. Quoad alios milites, qui castra sequuntur, præter dicta n. 750. colligetur ex resolutione casûs sequentis. Authoritate Episcopi, ad quem pertinet Legio, constitutus est Sacerdos castrensis, cum mandato, ut milites dictæ legionis coram illo, & nullo alio contrahant Matrimonia, cùmque habeant pro vero Parocho in omnibus: *Quæritur,* si miles dictæ legionis, qui alioqui vagus est, coram alio quocunque Parocho contrahat, an hoc Matrimonium futurum sit validum. ℞. *Dicastillo* d. 3. n. 133. in simili casu putat probabilius esse invalidum, & videtur consentire *De Luca* & *Krim.* n. 671., quia quamvis talis miles sit vagus, tamen ex ordinatione Superioris ecclesiastici habet Parochum, ergo debet coram hoc contrahere. Oppositum videtur probabilius, nam quamdiu manet vagus, non habet ullibi domicilium, ergo nec Parochum, quia ex domicilio quis sortitur Parochum, Cap. ult. *De Parochis.* Nec Episcopus potest immutare Canones, quod tamen posset Papa, secundùm dicta n. 725. Unde talis Sacerdos statuitur quidem ab Episcopo, tanquam Parochus legionis, cui possit se miles hujus legionis subjicere & coram illo validè contrahere, si velit, sed non ideo est ipsi necessariò subjectus, uti nec subjectus est ipsiusmet Episcopi absentis jurisdictioni spirituali, cum vagus nullius 751.

lius sit diœcesis, sed habet jus se submittendi, cui volet. Praxis tamen est, ut hi milites contrahant coram Missionario talis legionis. Debere etiam talium militum fieri proclamationes sive solitas denunciationes, dixi n. 475.

752. §. 47. Dubitatum est, an Missionarius castrensis validè assistat Matrimonio militis catholici è legione acatholica catholico Parocho destituta: vagi quidem sunt milites, & ideo inire possunt Matrimonium coram Parocho quocunque, sed debet esse Parochus loci, in quo contrahitur, non autem sufficit esse Parochum legionis non suæ, cùm hic non sit Parochus loci, in quo sunt castra, & ideo judicârunt tres Doctores mecum talem Castrensem invalidè assistere, nisi censeatur etiam esse istius acatholicæ legionis Castrensis.

753. §. 48. Huc pertinet resolutio sequentis casûs: Titius miles catholicus in legione Hollandica, ducit Coloniæ Bertam acatholicam coram Prædicante legionis acatholico, & duobus testibus. *Quæritur*, an Matrimonium valeat. ℞. Si Berta pertineat ad legionem, in quâ est iste Prædicans, probabiliter valet, quia Matrimonia talia in Hollandia habentur pro validis, & legiones Hollandicæ extra Hollandiam censentur gaudere eodem jure vel dissimulatione Ecclesiæ, quia etiam censeri possunt velut Parochiæ cum suo pseudo-parocho ambulantes secundùm dicta l. 6. p. 2. n. 1518. E contrà, si Berta non pertineat ad legionem, Matrimonium est invalidum ob defectum Parochi, nam Prædicans respectu Titii non est Parochus, nec extendenda est tacita Ecclesiæ licentia aut dissimulatio ultra casus in locis acatholicis receptos. Ita censuimus Coloniæ anno 1708. Inde censuimus anno 1713. valuisse in casu, quo miles acatholicus legionis Hollandicæ coram Prædicante suæ legionis Bonnæ duxerat mulierem Catholicam è Belgio, viduam militis olim ejusdem legionis. Attamen abesse debet scandalum, & si fieri possit, suaviter adducendi sunt ad Parochum catholicum, vel ad alium Sacerdotem habentem ejus licentiam, ut coram hoc & testibus renovent consensum.

754. §. 49. Si quis tanquam viator seu peregrinus transeat per aliquem pagum, putant *Averf.* q. 6. f. 2. §. *At*, *Pont.* &c. posse copulari à Parocho loci. Huic sententiæ videntur favere *Facultas Viennensis* & *Tann.* apud *Gob.* n. 484. assértque pro ea declarationem *Congreg. Barb.* in collect. ad *Trid.* sess. 24. c. 1. De reform. Matrimonii n. 12. sed secundùm dicta n. 713. absolutè tenendum est oppositum. Neque primam sententiam tenet *Facultas Viennensis*, nam tantùm loquitur de veniente ad locum, ubi *Trid.* non est receptum, de quo casu dixi n. 712. Verba *Facultatis Viennensis* sunt hæc: *illi iidem* (acatholici, inquit *Gob.*, habentes domicilium, ubi viget decretum *Tridentini*) *validè contrahunt Matrimonium clandestinum, ubi non est receptum Trid. decretum, si deveniant casu, aut per modum transeuntis sed non ex industria, ut contrahant sine proprio Parocho.* Barbosæ autem verba sunt hæc: *validum fuisse Matrimonium cujusdam juvenis cum meretrice, qui dubitaverat illud in propria civitate contrahere adhibendo Concilii Tridentini solennitates, eò quòd juvenis parentes eis impedimentum de facili facturi erant, & propterea Romam venerunt, & coram testibus & Parocho, in Parochia, in qua aliquantulum permorati erant, Matrimonium contraxerunt per verba de præsenti, firmat Aldan. in Comp. Canon. Resol. l. 1. tit. 8. n. 12. attestans decisum in Senen. 17. Maji, 1600.* Hæc intelligi debent, uti innuit *Dian.* quòd juvenis ille animo habitandi Romæ saltem per majorem anni partem, statim initio acquisivisset domicilium, secundùm dicta n. 722.

755. §. 50. Famuli, ancillæ, studiosi possunt proclamari & jungi Matrimonio à Parocho loci, in quo sunt servitii vel studiorum causâ, nam per voluntatem hìc manendi per majorem anni partem acquirunt quasi domicilium, uti constat ex dictis n. 721. Nec tamen ideo amittunt proprium domicilium habitationis suæ vel paternæ, uti dictum est n. 719.

§. 51. Huc pertinet solutio sequentis casûs. Titius miles obtinuit licentiam in patriam eundi, petiitque dimissionem à militia, quæ ipsi promissa est, quamvìs necdum facta fuerit conventio, quantum dare deberet: in patria constitutus ante Matrimonium contractum bis solvit certam summam ad computum: interim contrahit sponsalia cum Berta, & copulantur coram Parocho alterius diœcesis, *Quæritur*, quid de illis dicendum. ℞. Matrimonium illud videtur nullum, nam Titius erat virtualiter manumissus, quia in ejus potestate erat reliquum pecuniæ exsolvere, sicque se liberare à militia, ergo cum vellet constanter habitare in Patria, desiit esse vagus, & primo die recepit hìc suum domicilium, ergo habuit proprium Parochum, coram quo tamen non contraxit. *Conf.* nam cùm ante Matrimonium bis solverit partem pretii, videtur præcessisse aliqua conventio, adeóque completus fuisse contractus dimissionis sub obligatione pretii persolvendi, licèt fortè ejus quantitas non esset expressè determinata, sicuti contractus emptionis completus esse potest ante expressam determinationem aut persolutionem pretii, si nempe emens dicat vendenti, se persoluturum pretium condignum vel ordinarium. *Nec obstat*, quòd Titius absolutè potuerit revocari à Capitaneo, *nam* hoc dato, etiam filius aliunde huc missus ad studia potest omni die revocari à Patre, & nihilominus, si voluerit per majorem anni partem hìc habitare, primo die acquisivit quasi domicilium, habétque hìc Parochum proprium in ordine ad contrahendum Matrimonium secundùm dicta à n. 721. ergo multò magis Titius volens perpetuo remanere in patria, in cujus præterea potestate erat reliquum pretii persolvere, & se reddere irrevocabilem. 756.

§. 52. Quamvìs *Busenb.* cum communi dicat etiam parentes posse hìc esse testes, & *De Luca* De Matr. d. 6. *Krim.* n. 673. *Kugler* n. 1026. cum communi fateantur non requiri, ut testes hìc sint omni exceptione majores, tamen idem *De Luca* d. 2. n. 16. citans *Passer. Alex. Menoch. Mascard.* docet, si v. g. Pater agat pro valore Matrimonii, ut salvet honorem filiæ, tunc talem patrem potiùs esse partem interessatam & principalem in causa, ideóque non posse implere munus testis; Et *Kugler* n. 343. meritò dicit parentes in multis casibus meritò esse suspectos nec sufficere. Similiter *De Luca* disc. 26. n. 3. probabiliùs dicit, si Matrimonium contrahatur per Procuratorem, præter hunc requiri adhuc duos alios testes, eò quòd hic nequeat esse testis de facto proprio, tum maximè, quia *Trid.* præter contrahentes requirit testes, Procurator autem hìc est contrahens, quamvìs id faciat nomine alterius. 757.

§. 53. Non est opus, ut testes noverint, cujus nominis vel familiæ sint contrahentes, dummodo videant, & dicere possint hos esse, *Less.* in auct. v. *sponsalia* cas. 7. Si autem testes sint surdi, & ex visu possint judicare, quid fiat, sufficit, *Gob.* tr. 10. n. 749. Idem dicunt *Sanch. Pont. Fill. Menoch.* De probat. concl. 278. n. 10. *Averf.* q. 6. f. 6. si sint cæci, & audiant ac nôrint voces loquentium. Absolutè autem opus est, ut testes morali & humano modo assistant, ac intelligant, quid fiat, nam L. *coram Titio*, ff. De verbor. signif. dicitur, *coram Titio aliquid facere jussit, non videntur præsente eo fecisse, nisi is intelligat.* Nec sufficit, quamvis iverint ex intentione assistendi Matrimonio, si dum initur, actu non advertant, quid agatur, uti habet communis cum *Kugler* à n. 320. contra *Henriq.* & *Bossium*, quia de contractu ipso testari non poterunt. 758.

759. §. 54. Si Parochus & testes non intelligant linguam contrahentium, *Sanch.* dicit sufficere, si unicus interpres referat eorum intentionem: *Pont.* sufficere negat dictum istius unius, quia Ecclesia requirens tres testes, majorem fidem postulat, stantes autem dicto unius interpretis erunt quasi unus tantùm testis: sed rectè notat *Avers.* q. 6. s. 6. Parochum & testes partim ex dicto interpretis, partim ex aliis signis sufficienter posse eorum intentionem colligere.

760. §. 55. *Bonac. Leand. Pont. Amic. March.* docent ad assistentiam validam Parochi requiri, ut sit vocatus, pro quo *Gonz.* ad Reg. 8. cancell. Gl. 48. n. 35. refert hanc declarationem S. *Congreg. Parochus præsens Matrimonio debet esse, ut appareat à contrahentibus adhibitum fuisse; secus, si præsens casu fuisset.* Rationem dant, quia quando interventus requiritur ad formam actûs, non sufficit illum, cujus præsentia requiritur, casualiter actui supervenire, quia qui casualiter adest, adesse non videtur, *Gonz.* n. 32. citans L. *Quæsitum*, §. fin. ff. De legat. L. *Generali*, §. *uxor* ff. De usufr., & sic testis repentini dictum nullum est, quia non præsumitur sufficienter informatus, Cap. *Qui ambulat* 5. q. 5. *Barbar. Gomes. Gonz.* n. 33. In alia tamen declaratione S. *Congreg.* apud eundem *Gonz.* habetur, Parochum dici posse adhibitum, quamvis ex alia causa esset vocatus: fateturque *Gonz.* n. 22. non requiri citationem, ubi adest præsentia, quæ habetur pro citatione, L. *De unoquoque*, ff. De re judic. *Bald. Bartol. Abb. Vantius* apud *Leur.* in foro benef. p. 2. q. 781. n. 4. Hinc *Sanch. Laym. Perez, Boss. Rayn.* in Heter. tom. 16. s. 1. pu. 14. n. 6. *Less.* in auctar. v. *Matrimonium* cas. 15. *Avers.* q. 6. s. 6. *Pignat.* t. 4. c. 147. & tom 5. cons. 79. n. 19. *De Luca* De Matr. d. 2. n. 9. & d. 6. n. 5. iterumque ad *Trid.* d. 26. n. 26. *Krim.* n. 673. *Busenb.* suprà melius dicunt non requiri ad valorem, ut Parochus vel testes volentes adsint, & videtur esse certum, inquit *Kugler* n. 1012. nam L. *Coram Titio* ff. De verb. signif. dicitur, *scire, non autem velle is debet, nam etiam eo invito rectè fit*: ratio autem est, quia etiamsi inviti & vi detineantur, advertere poterunt & testari debebunt, si requirantur: quamvis enim statuatur pro testamentis, ut testes non sint fortuiti, nihil simile statuitur pro Matrimonio, uti pluribus deducit *Kugler* à n. 1019. Multò minùs opus est, ut Parochus verbis certis aut etiam ullis utatur ad eos copulandos, secundùm dicta n. 285. & pluribus ostendit *Kugler* à n. 322. Refertque *Genett.* c. 4. q. 10. hanc declarationem S. *Congreg.* datam 29. Aug. 1591. *Sacra Congregatio Concilii censuit Matrimonium coram Parocho & testibus contractum, nisi aliud obstet, validum esse, quamvis Parochus invitus interfuerit, & alia de causa, quàm ut Matrimonio interesset, à contrahentibus accersitus fuerit.* Putant tamen plures cum *Avers.* s. 6. & *Pignat.* graviter peccaturum, qui ita irreverenter abuteretur Parocho: addit s. 7. etiam graviter peccaturum Parochum, qui non interrogaret sponsos de consensu, vel omitteret verba, *Ego vos conjungo*, uti ex *Trid.* præscribunt Ritualia: sed alii cum *Sanch.* l. 3. d. 38. & 40. agnoscunt in omissione illorum veniale tantùm: imò *Cón.* dicit posse esse licitum adhibere Parochum etiam invitum & nihil loquentem, si nempe nolit aliquibus assistere, non habens justam causam negandi aut differendi, quod tamen præsumi non debet: & rectè notat *Avers.* s. 7. §. *Rursus*, fore causam differendi, si contracturi non sciant necessaria ad salutem. Non esse de valore, ut Sacerdos interroget, vel dicat: *Ego vos conjungo*, dixi n. 285.

761. §. 56. Quamvis contrahentes ex verbis & modo agendi visi sint jocari vel aliud intendere, si internè consenserunt, Matrimonium valet, quia sufficienter manifestârunt, nec opus est Parochum vel testes scire intentionem, aut testari de voluntate interna, sed de actu externo, quamvis de intentione dubitent, ita *Nav.* De sponsalibus conf. 54. Imò licèt persuasum sit testibus omnia fieri simulatè, aut licèt putent contrahere de futuro, quando per verba de præsenti contrahunt, valet, *Less.* in auct. v. *Matrimonium*, cas. 15.

§. 57. Si sponsi coram Parocho & testibus contraxerint tantùm sub conditione exteriùs expressa, *Sanch.* l. 5. d. 8 n. 24. *Fill. Gob. Boss. Spor. Krim.* n. 484. & 872. *Kugler* n. 735. negant post conditionem positam opus esse iterum convenire Parochum & testes, quia positâ conditione contractus est hoc ipso absolutus, secundùm dicta n. 246. & de isto contractu testari possunt, nec opus est posse testari de omnibus, aliàs deberent posse testari de mandato dato procuratori pro contrahendo inter absentes Matrimonio. E contrà communior & securior sententia cum *Laym. Præp. Cón. Hurt. Barb. Bonac. Castrop.* d. 2. pu. 11. §. 2. n. 11. *Perez, Ills. Burgh.* cent. 2. cas. 2 & aliis, dicit iterum contrahendum coram Parocho & testibus eisdem. *Avers.* q. 5. s. 1. dicit, debere saltem Parochum & hos testes rescire de conditione impleta, alioquin non poterunt testari hoc Matrimonium esse perfectum, *Trid.* autem videtur requirere, ut de Matrimonio perfecto constet per Parochum & testes. Quod *Conf.* 1. nam si recederent à conditione & non attentâ contradictione parentum, quorum consensum posuerant pro conditione, nunc absolutè de præsenti contraherent, hoc Matrimonium non valeret, nisi de hoc rescirent Parochus & testes, ergo etiam, dum impletâ conditione Matrimonium absolutè contrahitur. *Conf.* 2. nam si conditio occultè adimpleretur, posset alteruter sponsorum negare Matrimonium suum unquam fuisse perfectum, ergo ex mente *Trid.* debent Parochus & testes rescire Matrimonium esse positâ conditione perfectum. Si tamen contrahentes coram Parocho & testibus non expressissent conditionem, sed ex mutua conventione eam clàm in animo retinuissent, rectè dicunt *Gonz.* & *Krim.* n. 482. non requiri postea iterum adesse Parochum & testes, aut de conditione impleta rescire, quia testari possent Matrimonium pro foro externo esse absolutè & sine conditione contractum. 762.

§. 58. Si Titius & Berta priùs contraxerint coram Parocho & uno tantùm teste, postea autem renovent consensum coram utroque teste sed absente Parocho; vel coram Parocho & altero tantùm teste; item, si Titius cum Parocho compareat coram duobus, & Berta cum eodem Parocho coram duobus aliis testibus, & si, quando diversæ Parochiæ sunt, Titius solus cum testibus compareat coram Parocho suo, & sola Berta cum eisdem testibus coram suo, in omnibus his casibus contrahunt invalidè, quia omnes tres testes, nempe Parochus, qui est testis qualificatus, & reliqui duo, debent posse testari de eodem actu, & eodem toto Matrimonio, uti habet communis & certa cum *Avers.* q. 6. s. 5. & 6. *Kugler* n. 342. 763.

§. 59. In dubio, an Matrimonium sit initum coram Parocho & testibus, non debet præsumi esse initum, quia solennitas actui extrinseca non præsumitur esse adhibita, nisi probetur, unde si Pastor vel Superior alius de eo dubitet & inquirat, conjuges probare debent præsentiam intervenisse. Si tamen privatus vel conjugum unus agat contra alterum, qui sit in possessione Matrimonii, & prior dicat, vel abfuisse Parochum, vel eum, qui adfuit, non habuisse potestatem Parochi, hic prior probare debet Parochum & testes abfuisse, & conjux conscientiæ suæ est relinquendus. Similiter actor agens contra legitimitatem prolis probare debet non adfuisse Parochum vel testes, *Mascard. Sanch. Schild.* tr. 6. c. 7. §. 3. 764.

§. 60. Certum est contrahentes sine Parocho vel sine 765.

sine testibus non ideo fieri inhabiles ad aliud Matrimonium legitimè contrahendum, nam *Trid.* expressè dicit reddi inhabiles *ad sic contrahendum*: hos tamen contrahentes, uti & Parochum, si assistat sine testibus, & testes, si assistant sine Parocho, *Trid.* sess. 24. c. 1. de ref. Matr. præcipit puniri pœnâ arbitriâ: & speciatim quoad illos, qui contrahunt clandestinè, si saltem eorum unus contraxisset bonâ fide, per Cap. *Ex tenore.* Qui filii sint legitimi, eorum proles censebantur legitimæ, nunc autem per Cap. *Cum inhibitio,* De clandest desponf. proles ejusmodi non habentur legitimæ Et hæ pœnæ tenent etiam contra illos, qui præsumunt contrahere sine prævus denunciationibus, uti dictum est num. 498.

766. §. 61. Parochus vel alius Sacerdos assistens Parochianis alienis ipso facto incurrit suspensionem, uti constat ex *Trid.* sess. 24. c. 1. De ref. Matr. quod retuli n. 504. docéntque *Henriq.* l. 13. c. 39. n. 3. *Fill.* tr. 7. c. 6. n. 102 *Castrop.* De cens. d. 4. p. 10. §. 2. *Bonac.* t. 3. De censur. d. 3. p. 5. n. 6. & habet declaratio ad *Trid* suprà apud *Gallem.* n. 16. excommunicationem latam in *Clement.* I. De privilegiis contra Sacerdotem regularem ita assistentem, esse conversam in hanc suspensionem. Quòd si Parochus ipse non adstiterit, sed alteri commiserit, ut assisteret, in hunc solum assistentem, & non in Parochum directè cadet pœna *Trid.* quia quando pœna fertur in facientem, ordinariè non intelligitur mandans vel consulens, uti habet communis cum *Castrop.* suprà, d. 1. p. 7. n. 12.

767. Q. 101. *Quid censendum sit de Matrimoniis, quæ in locis acatholicorum contrahuntur sine Parocho catholico, vel cum impedimento consanguinitatis aut affinitatis in tertio & 4to gradu.* ℞. Præter illa, quæ habet *Busenb.* n. 512. relatus in fine, notandum est, certum esse, quòd decretum *Trid.* circa Matrimonia clandestina non sit promulgatum etiam in Hybernia & Scotia, quia *Henricus VIII.* defecit à fide anno 1532. sessio autem *Tridentini*, in qua emanavit decretum, habita est anno 1563. Et ideo etiam promulgatum non esse in Suecia, Dania, Pomerania, Prussia docent *Neuss.* & *Wex* apud *Kugler* nu. 289. qui dicit promulgatum esse in Hungaria & Silesia. De Polonia passim tenetur, quòd ibi nunquam fuerit publicatum, alii tamen admittunt de quibusdam tantùm locis. Idem multi tenent de Francia, sed probabilius est ibi promulgatum esse anno 1602. uti ostendunt *Less.* in auct. v. *Sponsalia* cas. 6. *Verjuys* in pastor. miss. tr. 13. a. 1. *Pignat.* tom. 1. cons. 151. Similiter certum est hoc decretum esse promulgatum in Hollandia, Zelandia, Frisia, & aliis locis confœderatis, anno 1565 & 1566. tempore *Margaretæ Parmensis*, jussu *Philippi II.* Hispaniarum Regis, cui adhuc suberant Provinciæ illæ. Nunc dubitatur an Matrimonia sive inter catholicum & acatholicam, sive inter acatholicos, aut etiam inter catholicos in talibus locis, ubi promulgatum fuit decretum *Tridentini*, & adsunt Parochi catholici, si contrahantur sine præsentia hujus, vel in tali gradu prohibito, sint valida.

768. §. 2. *Stalenus* doctè tractans hanc quæstionem in diss. Theologico-Politica p. 2. c. 4. docet probabilissimum & in praxi securum esse, quòd in talibus locis nunc Principi vel Magistratui acatholico subjectis, in quibus pax & exercitium utriusque religionis viget, talia Matrimonia censeri debeant valida, quæ ineuntur sine Parocho catholico. Et idem alii inferunt de illis, quæ ineuntur cum impedimento solius Juris ecclesiastici, quamvis *Illsf.* tr. 6. d. 9. n. 114. putet rationes non ita urgere de impedimentis, quàm de assistentia Parochi, eò quòd præsentia Parochi requiratur in omni Matrimonio, non autem semper interveniat aliud ejusmodi impedimentum, hinc ne omnia Matrimonia acatholicorum in istis locis sint irrita cum gravissimis incommodis etiam in Ecclesiam redundaturis, putat ipse Ecclesiam potuisse in absentia Parochi dissimulare, non item in aliis. *Rationes* universales illius sententiæ sunt, 1. quia secundùm dicta à n. 517. consuetudo potest abrogare legem ecclesiasticam, consuetudo autem, secundùm quam in ejusmodi locis contrahunt coram Magistratu vel Ministro acatholico etiam cum tali impedimento, jam ultra 100. annos durans videtur abrogâsse illa decreta *Tridentini*, nam Papa, qui non potest non esse conscius, non contradixit ab anno 1603. uti habet *Verj.* vel ab anno 1605. uti habet *Gob.* tr. 9. num. 464. quando ultimò missa est illa declaratio S. *Congregationis*, de qua habet *Busenb.* & in qua se præcipuè fundat contraria sententia. Itaque cum Ecclesia ab eo tempore non contradicat, censetur ob causas gravissimas tacitè dispensare. Accedit, quòd *Joannes Episcopus Castoriensis*, Vicarius per Hollandiam, anno 1671. proposuerit S. *Congregationi* rationes suas, ob quas putabat Matrimonia talia habenda esse pro validis, responsum autem est ei, *non convenire, ut quæstio illa à S. Officio definiatur, verùm statueret ipse, quod animarum sibi creditarum saluti crederet maxime expedire*, uti refert Auctor thesis Theolog. *De sponsa duorum.* Ab eo autem tempore magis urisit *Castoriensis*, ut talia Matrimonia haberentur pro validis. Et ideo doctus Canonista ait, Papam non approbare quidem, attamen etiam non irritare ejusmodi Matrimonia, consensus autem non irritativus, secundùm illum, est sufficiens ad valorem. Refert præterea Auctor thesis resolutionem datam à Pœnitentiariis Romanis, quòd ejusmodi Matrimonia essent valida. Idem judicavit *Congregatio* utriusque Vicariatus Ultrajectini & Harlemensis, cui interfuerunt omnes Superiores Missionum. Accusatus autem postea Romæ *Castoriensis*, quod praxin illam induceret, jussus est se purgare à *Card. Columna* Præside *Congregationis* Cardinalium, scripsitque suas rationes, nec Roma opposuit quidquam, quod mihi argumento est, inquit *Castoriensis*, Apostolicam Sedem assentiri sententiæ & praxi hæc in loca per me introductis. *Ratio 2. est*, quia si observatio decreti illius dicatur esse in talibus locis necessaria, sequentur gravissima incommoda, & maximæ perturbationes in Republica Christiana, nam oportebit dicere, quòd nati è talibus conjugibus sint illegitimi, quod tamen est contra sensum communem & praxin Ecclesiæ, conversi enim ad fidem sine dispensatione promoventur ad Ordines. Deinde si tales conjuges convertantur, licitè divellentur ab invicem relictis prolibus velut illegitimis, quod iterum est contra praxin, nam si tales convertantur, nemo dicit non esse conjuges, ergo observatio illius decreti in illis partibus afferret perturbationem summam, & incommoda etiam salutis maxima, atqui secundùm S. *Thomam* 1. 2. q. 96. a. 6. quamvis aliquid observari communi saluti sit utile, si tamen emergat casus, in quo observatio talis legis sit damnosa communi saluti, non est observanda, ergo lex illa non necessariò observanda est in illis partibus. *Ratio 3.* est, quia contrahendo coram Ministro acatholico & testibus obtinetur finis, quem intendit *Trid.* quia Matrimonium fit publicum, impleto autem fine legis, videtur legi esse satisfactum *Ratio 4.* est, quia multi in talibus locis contrahentes, invincibiliter ignorant hoc decretum & bonâ fide contrahunt, putantes nullos alios esse suos veros Parochos, præterquam Prædicantes, ergo illi saltem excusabuntur & contrahent validè, si non in ratione Sacramenti, saltem in ratione contractûs civilis. Rationes illæ saltem 1. & 2. reddunt sententiam illam speculativè probabilem, quam etiam extrinsecè probabilem faciunt Authores eam tenentes,

nentes, inter quos *Stalenus* p. 1. q. 3. & p. 2. c. 4. refert *Laym. Dicast. Tann. Mocquet. Bronn.* & alii accedunt apud *Gob.* n. 53. 54. 460. Idem docent *Rayn.* in Heter. tom. 16. f. 1. p. 14. à n. 7. dicens, non esse dubitandum, *Spor.* in tyrocinio Sacram. De Matr. n. 35. faventque *Bonagratia* & *P. Marchant.* in tribunali, tr. 1. tit. 6. q. 4. & tit. 7. q. 10. *Dian.* p. 11. tr. 8. resol. 58. & *Bauni* hic q. 10. vocant probabilem: idem absolutè tenent *Castoriensis* & Auctor thesis suprà: item *Kugler* à nu. 894.

769. §. 3. Probabilius est, non esse licitum contrahere, suadere, aut cooperari Matrimonio contrahendo secundùm relatam *Staleni* & aliorum sententiam, quia secundùm damnationem 1. propositionis ab *Inn.* XI. factam, illicitum est in administratione Sacramenti sequi sententiam probabilem relictâ tutiore, quando agitur de valore, nisi aliunde accedat certitudo, uti dictum est l. 6. p. 1. à n. 104. & 111. atqui sententia *Staleni* est tantùm probabilis, & opposita est tutior, agitúrque de Sacramenti valore, pro quo non accedit aliunde certitudo, cùm sententia illa non sit communiter recepta, nec conformis stylo Curiæ Romanæ, quæ si interrogetur, resolvit talia Matrimonia esse invalidè contracta, ergo quando Matrimonium adhuc est contrahendum, illicitum est sequi sententiam illam relictâ tutiore.

770. § 4. Si Matrimonium jam sit ita contractum, poterunt conjuges etiam conversi permanere in usu illius, quamvis consensum non renovent coram Parocho catholico; quia probabile est fuisse validum, & sequendo hanc opinionem probabilem, nullum Sacramentum exponitur periculo nullitatis vel irreverentiæ: tutius tamen erit eos adducere, ut obtentâ dispensatione in impedimentis, si quæ adsint, contrahant de novo coram Parocho catholico & testibus, ne se exponant periculo materialis fornicationis.

771. §. 5. In locis Principi catholico subjectis, uti sunt Bohemia, Francia, Julia, Montensis Patria, quamvis fortè aliqui aliter agant, tamen nec *Stalenus* nec *Castoriensis*, nec alii, quos viderim, audent defendere valida esse ejusmodi Matrimonia sine catholico Parocho inita, quia ipsimet Principes & Magistratus catholici videntur reclamare, ergo hic non præscribet consuetudo. Unde audiendi non sunt 4. Pastores Parisienses apud Auctorem thesis, qui resolverunt talia Matrimonia valere in Francia, quamvis sub Rege catholico, quæ ineunt hæretici, vel catholicus cum acatholica, nam quamvis Ecclesia fortè dissimulet, & tacitè consentiat pro illis locis, in quibus Principes sunt acatholici, eò quòd illos non ita cogere possit, tamen id non tenet pro locis Principi catholico subjectis, hi enim contradicere tenentur, & Ecclesia vult, ut contradicant, hinc si v. g. Venetiis contrahat Matrimonium catholicus cum schismatica Græca coram Sacerdote schismatico, decisum est Venetiis, non valere tale Matrimonium *Averf.* q. 18 f. 2.

772. §. 6. Loquendo directè, videtur esse probabilius, quòd Matrimonia in locis etiam Principi acatholico subjectis, ubi *Trid.* decretum promulgatum est, contracta sine Parocho catholico, sint invalida, ita *Gallem.* ad *Trid.* sess. 24. De ref. Matr. c. 1. n. 10. *Suar. Præpos.* apud *Rayn.* n. 7. *Less.* in auct. v. *Hæreticorum conversatio*, casu 5. dicens esse certum, *Verjuys* suprà, *Pignat.* tom. 5. consult. 79. n. 26. tom. 8. conf. 104. *Tamb. Boss. Zoës.* apud *Kugler* n. 894. *Gob.* tr. 9. à n. 41. iterúmque à n. 461. *Krim.* n. 1897. *Probatur* 1. nam acatholici tales, per se loquendo, obligantur legibus illis *Tridentini*, & leges illæ ibi obligârunt aliquando, ac obligarent adhuc saltem si loca illa redirent ad Principes catholicos, ergo dicendum est etiam nunc pergere obligare. *Prob.* 2. Quamvis in iis locis sit consuetudo leges illas non observandi, tamen secundùm dicta n. 520. consuetudo non habet ex se, quòd revocat legem, sed ex consensu Superioris saltem tacitè revocantis aut suspendentis legem: Ecclesia autem illi consuetudini aliquando contradixit, uti constat ex dictis, neque prudenter præsumi potest, quòd Papa nunc velit ita indulgere & permittere despici leges illas ab illis rebellibus, qui Papam vocant Antichristum, & ei negant potestatem ad talia impedimenta inducenda vel tollenda. Quòd autem sæpius non contradixerint Pontifices, inde est, quia sciebant nil profuturum apud contumaces, & satis erat semel sæpiúsque protestatum esse, nam rectè notat cum communi *Suar.* De leg. l. 7. c. 13. n. 12. ex hoc solo, quòd Superior etiam sciens aliqua permittat, inde non posse universaliter colligi ejus consensum, quia multa per patientiam tolerantur, quæ non approbantur, uti dicitur Cap. *Jam dudum*, De Præbendis: huc faciunt verba, quæ *Trid.* sess. 24. De ref. Matr. c. 5. profert ex Jure, *non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facilè experiatur, cujus salubria monita temerè contempsit.* Quòd si illi ipsi hæretici scirent Papam sic benignè secum agere, irriderent eum, uti solent, ergo censeri debet, quòd Papa pergat manere invitus. *Prob.* 3. quia in facultatibus extraordinariis, quas singulis quinquenniis sacra sedes concedit Nuntiis Apostolicis, & Episcopis Germaniæ, hæc est una, *Dispensandi in 3tio & 4to simplici & mixto, tantum cum Pauperibus in contrahendis, in contractis verò cum hæreticis conversis etiam in 2do simplici & mixto, dummodo nullo modo attingat primum gradum, & in his casibus prolem susceptam declarandi legitimam*: Ex qua facultate colligitur Papam etiam nunc non agnoscere illa Matrimonia hæreticorum cum impedimento consanguinitatis aut affinitatis contracta esse valida. Et ex his patet ad rationes oppositas, nam 1. manet soluta ex dictis: *Ad* 2. incommoda illa oriuntur ex malitia acatholicorum, qui Ecclesiæ leges negligunt, hoc autem per accidens est legi, nam etiam similia mala oriuntur ex eo, quòd Ecclesia in quibusdam locis declaret hæreticos esse excommunicatos, nec tamen ideo tales leges tolluntur. Quod autem additur, filios eorum censeri legitimos, verum est saltem pro foro externo & civiliter, secundùm dicta l. 4. n. 754. hinc etiam quandoque dissimulatur ab Episcopis, quandoque autem non, ideo pro securitate à plerisque petitur dispensatio. Negari autem debet, quòd tales conjuges conversi possint ab invicem divelli, tum quia probabile est ejusmodi Matrimonia valere, & esse vera Sacramenta, ergo in dubio standum est pro valore: tum etiam, quia probabile est esse valida & indissolubilia saltem in ratione contractûs civilis, quamvis fortè non sint Sacramenta, uti pluribus urgent *Stalen.* suprà c. 7. & 8. & *Gob.* n. 228. ergo iterum standum erit pro indissolubilitate eorum, maximè secundùm eam sententiam, quam ex *Cardena* in 2 crisi, diss. 2. à n. 529. tenui n. 417. nempe quòd quando probabile est Matrimonium esse & non esse validum, censeri debeat certò validũ, eò quòd contrahentes velint omnimodam indissolubilitatem, adeóq; cedant omni jure, quod ex probabilitate nullitatis habere possent ad dissolvendũ. *Ad* 3. dico mentem Ecclesiæ esse non tantùm, ut publicè sibi constet de Matrimonio legitimè contracto, alioquin etiam in partibus catholicis sufficeret contrahere coram Magistratu, sed ut sibi de hoc constet per suum qualificatum Ministrum, Parochus enim non adhibetur merè tanquam testis, sed cùm Matrimonium sit Sacramentum, Ecclesia voluit, ut ipsi assisteret talis Minister istius solennitatis, quem vult esse proprium Parochum. *Ad* 4. admitto, quod invincibilis ignorantia possit excusare à peccato,

peccato, sed illa non potest eos facere habiles ad contrahendum, quos Ecclesia reddidit inhabiles, uti patet in consanguineis, qui si contrahant etiam ignorantes impedimentum, invalidè contrahunt: neque verum est, quòd hæc inhabilitas sit pœna, adeoque incurri non possit ab ignorante, uti dixi nu. 525. Porrò Parochi talium acatholicorum sunt illi Pastores catholici, intra quorum Parochiam habitant, vel à quibus Catholici istis locis accipiunt Sacramenta. Quod autem additur in istis locis contrahi validè in ratione contractûs civilis; imprimis hoc negabunt omnes relati n. 276. qui dicunt rationem validi contractûs matrimonialis inter fideles nõ esse separabilem à ratione Sacramenti; Deinde idem melius negatur ab omnibus, quia ubi deest proprius Parochus, contrahere volentes inhabilitantur ad quemcumque contractum matrimonialem, uti inhabilitati sunt illi, qui sunt consanguinei.

773. §. 7. Huc pertinet solutio sequentis casûs. Titius Lutheranus in loco acatholico, ubi *Trid.* receptum est, contrahit Matrimonium cum Caja Lutherana coram Prædicante: abit à Caja, & ratus Matrimonium esse solubile, ducere vult Semproniam catholicam. *Quæritur* 1. an id permitti possit ab Ordinario catholico, præsertim si spes sit convertendi Titium, & nulla spes reconciliandi eum cum Caja. 2. Quid si Consistorium Lutheranum dissolvisset prius Matrimonium, factâ utrique parti licentiâ novi Matrimonii? 3. Quid si Caja jam duxisset alium? 4. Quid si etiam Titius jam duxisset Semproniam rei ignaram, servatâ formâ *Trid.*, eámque cognovisset, & conviveret, an Ordinarius catholicus coget ab invicem dissolvi? Rationes, cur non videatur permittere posse, ut Titius contrahat cum Sempronia, sunt sequentes, 1. Ingentia sequentur scandala; 2. Profitebitur palàm Matrimonia hæreticorum esse irrita, vel saltem solubilia, per quod offendet. 3. Quilibet Lutheranus cum sua malè contentus volet aliam ducere: 4. Scandalizabuntur catholici rescientes adhuc vivere Cajam uxorem primam in Matrimonio passim habito tanquam vero. Rationes in oppositum sunt 1. Quia sententia communior, quæ videtur etiam verior, stat pro nullitate primi Matrimonii, adeóque secundum Matrimonium censeri debebit validum. 2. Roma decideret pro hoc secundo Matrimonio, ergo & debet Ordinarius. ℞. *ad* 1. Id permitti non posse, quia probabile est primum Matrimonium esse validum, ergo nunc standum est pro ejus valore, secundùm dicta nu. 417. *Ad* 2. Dissolutio facta à Consistorio nulla est. *Ad* 3. Nec obstat, quòd Caja alteri nupserit, quia primum Matrimonium est in certa possessione. *Ad* 4. Nec etiam obstat, quòd Sempronius duxerit aliam, quia hoc non tollit valorem primi possidentis. *Ad* 1. rationem in oppositum patet ex dictis. *Ad* 2. Si sedes Apostolica consuleretur, præsumendum est, quòd taceret, uti tacuit, secundùm dicta nu. 678. Ita senserunt mecum tres Doctores anno 1702.

774. §. 8. Etiam huc pertinet solutio sequentis casûs: Cajus Princeps Imperii, olim acatholicus, nunc catholicus, cùm acatholicus esset, probabat Matrimonia ab hæreticis subditis suis inita cum impedimentis à Jure ecclesiastico inductis, & pro facultate ad illa Matrimonia ineunda, quando occurrebat impedimentum aliquod, per Secretarios suos petebat certam summam pecuniæ *Quæritur*, an ipse nunc Catholicus & ejus successores catholici possint similiter facere? Ratio affirmandi est, quia probabile est ex hactenus dictis consuetudinem in eis locis præscripsisse contra talia impedimenta: Et cùm Capitanei bellici accepture pecuniam, quando milites petunt veniam ineundi Matrimonium, videtur etiam hoc licere Principi. ℞. Principem catholicum non posse approbare talia Matrimonia, neque hæc censeri posse valida, uti satis colligitur ex dictis n. 771. Nec exemplum prioris temporis adduci potest pro regula moderni, quia Principes antehac erant acatholici, cum quibus fortè dissimulabat Ecclesia, non item cum catholicis, apud quos ejusmodi consuetudo nunquam permittitur. Quod autem attinet ad exactionem certæ summæ pecuniariæ, etiam dicendum est esse Principi catholico illicitum. *Nec obstat*, quòd olim, dum acatholicus erat, id fecerit, nam erat materialis tantùm hæreticus, & procedebat bonâ fide, putans Matrimonia esse contractus tantùm civiles, circa quos haberet potestatem disponendi, hoc autem jam catholicus putare non potest, cùm sciat esse Sacramentum, & non cadere sub dispositionem potestatis sæcularis, ergo si acceptet pecuniam, maximè tanquam dispensans in impedimento, certum est eum involare in jurisdictionem Ecclesiæ, & acceptare pecuniam pro eo, quod præstare non potest. Nec valet exemplum de Capitaneis, nam hi non admittunt ob impedimenta, sed promiscuè ab omnibus contracturis, hoc fortè titulo, quòd milites venientes sub signa, tacitè, secundùm consuetudinem, velint obligari ad non contrahendum sine venia, eò quòd sit incommodum militiæ, si milites se alligent uxori, eámque secum in campum trahant, hinc in compensationem istius oneris, & pro facultate illa potest acceptari pecunia; nullus similis titulus occurrit in nostro casu, maximè si à solis impeditis petatur pecunia. Quòd si tamen Princeps catholicus declararet prohibita esse ejusmodi Matrimonia, & ad tollendam pravam consuetudinem contrariam, quam Ecclesia tollere non posset, ipse taliter contracturis mulctam imponeret, posset hanc exigere, consentit enim Ecclesia, ut, ubi ipsa per se non potest, etiam à potestate sæculari urgeatur observatio legum canonicarum, & transgressores puniantur ac deterreantur etiam additis mulctis pecuniariis, sed ut habeatur ratio mulctæ, non debent ejusmodi Matrimonia approbari, sed è contrà prohiberi.

§. 9. Docet *Less.* in Auct. v. *Hæreticorum conversatio*, cas. 24. eos catholicos peccare, qui coram Ministro acatholico Matrimonium attentant contrahere, quia videtur esse protestatio, ac si hic haberet auctoritatem ecclesiasticam, quam certum est non habere. Et quamvis aliquis jam antè contraxisset coram Parocho catholico, adhuc dicit *Less.* peccare, si compareat coram Ministro acatholico adhibente cæremoniam aliquam religiosam, v. g. benedictionem nuptiarum. È contrà *Verjuys*, tr. 13. a. 7. dicit esse praxin communem in quibusdam partibus Hollandiæ, ut coram tali Ministro compareant, nec in eo esse professionem ritûs hæretici, eò quòd verba Ministri apprecantis habeantur pro civili aut politica tantum gratulatione, idque eò magis, inquit *Arsdek.* tom. 2. p. 2. tr. 4. De Matr. c. 8. §. 2. quia hæretici dicunt Matrimonium non esse Sacramentum. Quòd si Minister talis adhiberetur tantùm ob politicam causam, nempe ut tale Matrimonium apud omnes reputetur legitimum, ut legitimæ personæ conjungantur, ut impediantur nuptiæ illegitimæ, ut proles censeantur honestæ, ut hortetur ad Matrimonii fidem, fatetur *Less.* tum non videri per se malum, licèt coram illo verba Matrimonii pronuncianda essent, & concio ab illo habenda, vel aliquæ preces recitandæ, dummodo nulla interna vel externa reverentia & veneratio habeatur illius concioni vel orationi, qualem acatholici præstare solent, sic enim, inquit, Prædicans tum adhibetur ùt persona politica tantùm, & idem est, ac si inter ethnicos quis conjungi deberet coram sacrificulo: non est tamen facilè permittendum etiam apud Ministrum acatholicum, nisi absit omnino scandalum & impendeat grave damnum: Et si formula ab eis adhiberi 775.

solita eum Ministrum Ecclesiæ dicat, asseràtque ab eo dari firmitatem Matrimonio &c. non erit licitum *Less.* cas. 15.

776. §. 10. Licitum est catholicis, ante vel post Matrimonium coram Parocho catholico & testibus contractum, comparere coram Magistratu acatholico, id enim fit ob finem merè politicum, ut habeantur civiliter honesti conjuges, proles censeantur legitimæ, gaudeant juribus legitimorum &c.

777. §. 11. Huc reducitur sequens casus: Titius lutheranus contraxit cum Sempronia Matrimonium, super cujus validitate postea controversia mota est à Lutheranis, & secundùm eorum principia Matrimonium à Consistorio annullatum est, & Titio concessa facultas aliam ducendi, qui Mæviam lutheranam duxit, vivente adhuc Semproniâ: Et ex hoc secundo Matrimonio natus est Cajus nunc catholicus: *Quæritur*, an huic Cajo apud ordinem Equestrem obstet impedimentum, quod ex Matrimonio pro invalido à catholicis habito natus sit, ut ideo ad Comitia admitti nequeat. *Rideo*, Cajus non ideo est excludendus à Comitiis. *Ratio* est, 1. Quia Cajus in foro civili, heterodoxorum confessione, censetur legitimè natus ex Matrimonio legitimo; ergo cùm ad Comitia promiscuè admittantur tam catholici quàm acatholici, dummodo sint equestris ordinis, & legitimè nati, etiam acatholici, qui secundùm illos legitimè nati reputantur, admitti debebunt. 2. Natis ex hujusmodi Matrimonio non negatur jus ad successionem paternorum jurium & bonorum, accipiunt enim legitimam, & succedunt ab intestato in hæreditatem paternam, ùt ex praxi notorium est, ergo etiam jus comparendi in Comitiis more cæterorum negari non debet, utpote quod ex hæreditario titulo provenit, quem individuum esse clari, certique Juris est, *Ottoman.* in epil. si pars hæreditatis petatur. Argum. L. 1. ff. De titul. præsertim cùm hæreditas nihil aliud sit, quàm successio in universum jus, quod defunctus habuit L. *Nihil*, ff. De verb. signif. L. *Hæreditas* ff. De regul. Juris. 3. Si Cajus mansisset acatholicus, indubitatè admissus esset ad Comitia, sic enim passim admittuntur, qui sunt ex Matrimonio conjugum in 3tio aut 4to gradu conjunctorum, quod ipsi non agnoscunt pro impedimento, ergo etiam jam admitti debet, quia conversio ad veram fidem non debet ipsi esse in præjudicium. 4. In Instrumento pacis Monasteriensis expressis & disertis verbis cautum est, ne cui fraudi sit ac damno una ex tribus Religionibus, Catholica, Lutherana, Calvinistica, esset autem fraudi & damno, si qui secundùm unam Religionem legitimi reputantur, ab alia propter illegitimitatem à Comitiis excluderentur. Confirmatur, nam si res ad dicasterium Cæsaris deferatur, haud dubiè Cajus causam obtinebit. 5. In Cap. *Ex tenore*, Qui filii sint legitimi, expressè habetur, si conjugatus vivente primâ uxore contrahat cum secunda hoc ignorante, quòd proles ex tali conjugio legitima reputetur: ex quo textu desumunt Authores, quòd bona fides unius ex conjugibus faciat prolem legitimam: & à fortiori bona fides amborum, utì notat *Fernandes* in l. 6. Tauri n. 8. & pro hac opinione stat *Oldrad.* consil. 256. n. 5. & 66. C. *Cum inhibitio*, De clandest. desp. n. 9. & istam esse communem opinionem Theologorum, & Canonistarum tenet *Joannes Capus* in suo tract. De Matrim. part. 2. n. 14. & 18. qui dicit, quòd ista fuerit opinio *Innoc.* Idem docet *Roland.* consil. 95. n. 25. l. 3. & alii plures apud *Cævallos* hìc q. 697. qui id verum esse asserit, saltem si denuntiationes consuetæ præmissæ sint, aut in iis dispensatum, utì pluribus probat. Supponitur autem in nostro casu bona fides saltem alterutrius contrahentium, utì patet, tum ex resolutione petita à Consistorio Lutherano, tum quia tales personæ non censentur velle spurios, & illegitimos procreare. Neque dubitari potest de proclamationibus vel præmissis, vel dispensatione in illis, aliàs enim nemo adstitisset Matrimonio, ergo. 6. In protocollo Comitiorum publicorum Monasterii antehac habitorum inveniuntur sæpe ad Nobilitatem recepti, qui ex Matrimoniis acatholicorum quoad se invalidis orti erant. Et reperitur ibidem expressum decretum, ut non ideo acatholicis imposterum obmoveatur difficultas, eò quod in Tractatu Pacis Osnabrugensis decisum sit, ejusmodi Matrimonia secundùm leges, & consuetudinem Ecclesiæ Evangelicæ, ùt vocant, aut Reformatæ inita censeri debere valida.

Petitum est judicium Universitatum Coloniensis & Trevirensis super hoc casu & resolutione, fueruntque hæ subscriptiones:

> Sacra Facultas Theologica in Universitate Coloniensi censet quæstionem esse bene resolutam, quantùm attinet ad effectus saltem civiles, inter quos est admissio ad Comitia. Coloniæ 2. Febr. 1714.

Nos Decanus, Senior, cæterique Doctores Professores ordinarii Facultatum utriusque Juris generalis studii in hac libera Imperii Urbe Coloniensi, lectis diligenter ac maturè ponderatis rationibus præsentibus Resolutionis seu Resolutionum, ad eandem seu easdem nostro quoque consilio accedimus, & resolvimus talem filium à Comitiis non esse excludendum. Coloniæ 12. Febr. 1714.

Similem in modum subscripserunt Facultates Theologica & Juridica in Universitate Trevirensi.

Q. 102. *An ergo nunquam valeant Matrimonia in locis, ubi Trid. fuit promulgatum, contracta sine Parocho.* 778.
℟. §. 1. *Less.* in auct. v. *Matrimonium* cas. 17. dicit nunquam valere; Rationem dat, quia sine Parocho personæ sunt inhabiles: & quamvis lex positiva præcipiens vel prohibens non obliget, ubi servari non potest, tamen obligat, si sit irritans vel inhabilitans; sicuti manes inhabilis ad contrahendum cum consanguinea, quamvìs sis inter infideles, ubi deest dispensans, & omnis alia mulier, quam ducas. Sed dicendum est valere Matrimonia, ubi non sunt Parochi, quamvis decretum fuerit aliquando ibi promulgatum, dummodo adhibeantur saltem duo testes, & ita docent *Bellarm.* in Epist. ad Nuntium 31. Decemb. 1600. data, *Dian. Tambur. Chapeaville, Laym.* l. 5. tr. 10. p. 2. c. 4 n. 7. *Scalenus, Arsdekin*, De Matrimonio c. 8. § 4. *Krim.* n. 646. & pro hoc sunt plures declarationes Cardinalium, utì referunt *Zypæus* De sponsal. & Matrim. l. 4 n. 6. & *Gallem.* ad *Trid.* sess. 24. De ref. Matr. c. 1. n. 10. Addunt iidem AA. cum *Gob.* n. 475. & *Verjuys* a. 2. quamvìs alicubi sit Parochus, si tamen metu hæreticorum lateat, aut difficilis sit ad eum & Episcopum accessus, etiam valere Matrimonia coram Magistratu civili vel 2. testibus inita, & ita etiam resolverunt Theologi Romani cum Patre *Busæo* l. 4. archivii Provinciæ Societatis JESU ad Rhenum inferiorem pag. 16. Atque ita etiam sæpius responsum est à *Congreg. Cardin.* apud *Arsdekin* & *Gob.* suprà, unde,

§. 2. Christiani apud Turcas vel alios infideles captivi, aut mercatores validè contrahunt sine Parocho & testibus, quamvìs *Trid.* in patria sua sit promulgatum, & ipsi non habeant animum ibi perpetuò manendi sed ad patriam redeundi, *Loth* in Res. Theol. tr. 3. a. 9. *Gob.* n. 483. *Sylvius, Kugler* n. 291. *Krimer* n. 646. quia reipsâ ibi non sunt, vel respectu illorum omnino latent Parochi catholici. 779.

Obj. Dictum est n. 526. si non adhibeatur forma substantialis præscripta, quamvis ex causa & inculpabiliter omittatur, non valere contractum. ℟. Hoc intelligitur, quando forma illa potuit observari, 780.

vari, aliàs non, uti rescimus ex pluribus declarationibus Ecclesiæ, *Krim.* n. 647.

781. §. 3. Quamvis alicubi adsit Parochus, si tamen vel ipse, vel contrahentes non audeant comparere metu mortis, exilii aut enormis mulctæ, valent Matrimonia inita sine Parocho coram testibus, tum enim censetur moraliter abesse Parochus: Hinc universaliter, quando non est tutus ad Parochum accessus, valere talia Matrimonia, docent *Verj.* a. 2. & alii, refertque *Zypæus*, in Jure Pontif. l. 4. n. 16. ita responsum esse à *S. Congreg.* ad Archi-Episcopum Philippensem anno 1603.

782. §. 4. Qui in Parochia planè acatholica habitant, si soleant à vicino Parocho catholico accipere reliqua Sacramenta, v. g. Baptismum pro suis prolibus, Communionem in Paschate, Viaticum, extremam Unctionem, etiam tenebuntur pro Matrimonio comparere coram illo, quia ille censetur esse proprius eorum Parochus, cui facto ipso sic se subjecerunt.

783. §. 5. Si convertatur uxor acatholici, & maritus ejus recuset renovare consensum coram Parocho catholico, minans, se aliàs velle hunc vel ipsam tradere Prætori; item si alteruter conjux recuset consensum renovare coram Parocho catholico, & interim per Judicem cogantur sub pœna carceris convivere; item si aliquis post sponsalia aut post deflorationem cogatur ducere aliquam, nec tamen ipsa velit comparere coram Parocho catholico, adsitque, v. g. periculum, ne capiatur Parochus catholicus, si compareat, in his casibus non est opus, ut assistat Parochus catholicus, quia non est tutus ad eum accessus, *Verj.* suprà.

784. Q. 103. *Quid addendum sit circa impedimentum impotentiæ.* ℞. De hoc plurima habet *Sanch.* l. 7. à d. 92. ad 114. & *Zacchias*, l. 3. tit. 1. toto, ubi Q. 1. agit generatim de causis impotentiæ tam coëundi, quam generandi Q. 2. De impotentia ex defectu ætatis. Q. 3. De impotentia ex defectu naturali. Q. 5. de frigidis & maleficiatis. Multa etiam habet *Sperell.* decis. 141. ex quibus do aliqua:

785. §. 1. *Pontius* l. 7. à c. 56. & alii putârunt non obstante impotentiâ absolutâ, posse de Jure naturæ validè contrahi Matrimonium, non in ordine ad copulam carnalem, sed tantùm ad conjunctionem animorum: si autem impotentia illa ignorata sit, volunt jure ecclesiastico tantum dirimere, uti servitutem: & videntur favere *S. Th.* ac Canones aliqui apud *Aversam* q. 13. f. 1. ideóque sententiam illam satis probabilem esse dicit *Diana* p. 4. t. 4. R. 75. Sed oppositum videtur certum cum *Kugler* à nu. 2022. 2047. & communissima, quia de essentia Matrimonii est traditio corporum aptorum ad copulam; item traditio juris ad copulam generationi de se aptam, secundum dicta n. 225. conjuges enim secundum Apostolum 1. ad *Corinth.* 7. v. 3. & 4. acquirunt dominium ad usum corporis alieni in ordine ad generationem, quod dominium non stat cum impotentia physica ad copulam, vel potentiam generandi. 2. Matrimonium vel consideratur secundùm officium naturæ, & sic finis illius est generatio prolis: vel secundùm remedium concupiscentiæ, & sic finis illius secundarius est copula carnalis de se apta generationi prolis; neutrum autem finem habere potest tale Matrimonium, ergo. 3. Si validè contraheretur Matrimonium præcisè ad conjunctionem animorum, ergo Pater & filia sic validè contrahent. Item potentes generare, validè sic contrahent. & consequenter postea fornicabuntur, si carnaliter coëant; quia non tradiderunt jus ad usum corporum, est autem inauditum conjuges fornicari coëundo. Quæ afferuntur ex S. Th. & Canonibus, rectè explicat *Krimer* à n. 1315.

786. *Obji.* Corpus aptum copulæ vel generationi non est materia necessaria Matrimonii; nam manet Matrimonium, quamvis superveniat absoluta impotentia copulæ vel generationis, ergo. ℞. Non est materia necessaria Matrimonii in facto esse, c. in fieri, n. nam si Matrimonium sit contractum ad copulam carnalem, manet, quamvis desinat potentia ad copulam carnalem, & tamen si dum contrahitur ad copulam carnalem, ad hanc non esset potentia, secundùm *Pontium* esset invalidum; & similiter absentia affinitatis inter personas contrahentes requiritur ad fieri Matrimonii, non tamen ad conservari, si enim alteruter coëat cum fratre vel sorore conjugis, non ideo solvitur Matrimonium.

787. §. 2. Si impotentia antecedens sit perpetua & simpliciter evidens, Matrimonium solvitur absque experimento, quia ab initio est certò nullum: Si sit verisimiliter evidens, requiritur juramentum conjugum deponentium *de veritate*, quòd non possint coire, & pro singulis, septem manus propinquorum vel vicinorum deponentium de credulitate, quòd conjuges verum deponant, nec tum requiritur triennale experimentum. Si impotentia sit dubia, præter juramentum conjugum & septimæ manûs, requiritur triennale experimentum, Cap. *Laudabilem.* De frigid. & malef. *Sanch.* aliique cum *Sperell.* à n. 3. Si tamen unus conjugum neget impotentiam, hic non indiget istis septem juramentis ex parte sua, sed tantùm ex parte affirmantis necessaria sunt, *Inn. Sanch. Krim.* num. 1303 Tempus autem experientiæ *Sanch. Gutt. Krim.* n. 1302. & alii dicunt computari à die tentatæ copulæ: *Hostiens.* & alii plures cum *Sperell.* n. 59. à die Decreti per Judicem facti, nam requiri ad hoc decretum Judicis docet *Pignat.* tom. 1. consult. 56. habetque communior sententia, quòd quamvis Judex aliquando possit tempus coarctare, non tamen quando agitur de impotentia ex maleficio, quia Cap. fin. *De frigid. & malef.* statuitur veluti pro forma probatoria, hæc enim impotentia, cùm de se possit esse temporalis, priùs non censetur perpetua. Sed de his plura à n. 803.

§. 3. Quia inspectio fallax est & indecens, uti docet S. *Ambros.* Epist. 64. ad *Syagrium*, ac etiam fatetur *Sperell.* decis. 136. negans ideo inspiciendam esse Monialem accusatam, hinc dicunt aliqui eam non requiri, nisi conjuges urgeant dissolutionem Matrimonii ante experimentum triennale, vel alteruter, aut etiam uterque ante aut etiam post exprimentum triennale neget suam impotentiam: Attamen multi cum *Sperell.* decis. 141. à nu. 11. contendunt absolutè utilem, & quandoque etiam esse ultra hos casus necessariam, ut judex possit aliquid prudenter decernere, & huic vel illi concedere aut negare secundas nuptias, ideóque Rota sæpe mandavit tales inspectiones fieri, easque permiserunt Pontifices & multi Canones apud *Sperell.* à n. 46. qui n. 69. notat sufficere duas personas expertas & non suspectas. 788.

§. 4. Quamvis 28. AA. quos referunt *Sanch.* l. 7. d. 92. à n. 15. & *Carden.* in 1. crisi d. 11. nu. 154. dicant eunuchos totales, id est, carentes utroque testiculo, validè contrahere Matrimonium, tamen post declarationem *Sixti V.* in Constit. 59. *Cum frequenter*, certum est tale Matrimonium non esse validum, quia quamvis coire possint & aliquem humorem fundere, attamen non verum semen generationi aptum: & malè supponunt aliqui apud *Aversam* f. 2. *Aristotelem* tenere oppositum. Quando autem in Scriptura eunuchi leguntur contraxisse Matrimonium, per eunuchum intelligitur Minister Regis alicujus, uti exponunt Interpretes cum *Sanch.* nu. 17. Spadones, qui uno testiculo carent, sunt potentes, potest enim unus testis suppeditare sufficiens semen. Thlibii autem seu Thlasii, quibus 789.

bus testiculi sunt contriti, possunt esse potentes, si testiculi non sint omnino ita attriti, quin possint perficere semen, *Bondewins* in Ventilabro p. 2. q. 13. Curatus ab hernia per sectionem, ita ut uterque etiam testiculus in inguine sit cum visceribus reconditus & insutus, capax est Matrimonii, uti judicavit *Universitas Vallisoletana* cum Medicis & Canonistis, & cum aliis multis consentit *Kugler* à n. 2105. Hermophroditos contrahere posse secundùm sexum prævalentem, habetur L. *Quæritur*, ff. De statu hominum: si neuter sexus prævaleat, datur optio, si jurent se permanere velle in eo sexu: valet tamen, si conjuge mortuo mutent. Plura de eunuchis, spadonibus, hermophroditis videri possunt apud *Zacchiam* q. 9.

790. §. 5. Illa impotentia censetur perpetua, ideóque dirimit, si Matrimonium antecedat, & tolli non possit sine vitæ periculo, sine miraculo, sine peccato, quod enim est illicitum, est impossibile: Hinc si constet impotentiam ante Matrimonium, vel ex causa naturali, vel per maleficium causatam, adhibitis diligentiis tolli non posse, Matrimonium declarari debet ab initio fuisse irritum, secundùm Cap. fin. 33. q. 1. & Cap. fin. *De frigid. & malef.* Idem est, si impotentia auferatur per miraculum, *Sperell.* n. 38. Item si auferatur ope dæmonis, vel per aliud maleficium, ideóque deberent tales conjuges primò contrahere: è contrà si auferatur per secretam artem peritissimi Medici, fit modo naturali; item si per exorcismos Ecclesiæ, fit modo ordinario; ideóque non censetur tolli per miraculum vel maleficium: hinc declarandum est ab initio fuisse validum, utì habetur Cap. *Fraternitatis* De frigidis: Si auferatur licitè rogando maleficum, ut removeat signa maleficii, quibus causavit, *Sanch.* l. 7. d. 94. dicit Matrimonium ab initio valuisse, sed alii cum *Aversf.* f. 2. contradicunt, quia quod pendet ex sola alterius voluntate, censetur impossibile respectu aliorum. Notant autem omnes communiter impotentiam tum censeri esse ex maleficio, si vir, qui incalescit ad alias mulieres, aut ad pollutionem in somno, frigescat ad suam sibi alioquin dilectam: similiter si mulier subitò arctetur ad accessum viri sibi alioquin dilecti.

791. §. 6. Senes decrepiti secundùm aliquos non possunt contrahere Matrimonium, eò quòd videantur in perpetuum pro futuro incapaces talis copulæ, quæ generationi sit apta, sed dicendum est cum S. Th. in suppl. q. 58. a. 1. ad 3. *Castrop.* hìc pu. 14. §. 2. *Spor.* n. 122. §. 2. *Aversf.* f. 2. *Krim.* n. 1283. *Kugler* à n. 2022. & aliis esse capaces, si naturâ vel arte calere possint ad coitum, quia hoc ipso fieri possunt una caro, & ex eorundem copula generatio per se sequi potest. Quòd si natura ad talem coitum excitari non posset, putant *Abb. Laym. Sanch. Castrop. Krim.* n. 1284. contra multos alios esse incapaces Matrimonii, unde meritò arguit *Nav.* quasdam mulieres, quæ cum ejusmodi senibus contrahentes divitias sibi potiùs desponsant, quàm personas. Quid de sterilibus sit dicendum, colligi potest ex dictis n. 316. & contrahere posse, rectè probat *Kugler* à n. 2036.

792. §. 7. Si quis ex morbo ita langueat, ut in eo statu nequeat habere copulam, etiamsi de sanitate recuperanda desperet, fitque morti proximus, est capax Matrimonii, quia talis impotentia non est ex genere & modo suo perpetua, *Aversf.* f. 2. *Kugler* à nu. 2029. Si tamen vis morbi ita destruxerit potentiam generandi in ægro, ut nullo medio ordinario reparari posset, quamvis æger convalesceret, esse Matrimonii incapacem dicunt *Con. Laym.* & *Spor.* n. 122. §. 3. Et possunt plura de impotentia ex morbis videri apud *Zacchiam* l. 3. t. 1. q. 4. Etiam capax est Matrimonii mulier, quæ non potest parere sine periculo vitæ vel suæ vel prolis, quia est capax copulæ de se ad generationem aptæ, *Kugler* à n. 2041.

§. 8. Si vir vas fœmineum penetrare non possit, 793. quamvis in illius introitu semen effundat, cujus pars aliquando per accidens attrahatur à matrice & intromittatur, censeri debet impotentia, quia talis seminatio non sufficit per se, ut tales conjuges modo naturali censeantur fieri una caro, *Castrop.* d. 14. §. 2. n. 1. *Krim.* n. 1271.

§. 9. Si mulier sit impotens retinere semen intra 794. matricem, putârunt aliqui non valere Matrimonium, sed oppositum tenet communis cum *Aversf.* f. 2. quia est apta consummare copulam de se aptam generationi, licèt per accidens semen effluat: atque ideo docet *Sanch.* l. 9. d. 17. n. 22. tali etiam licitum esse usum Matrimonii.

§. 10. Quamvis rationabiliter dubitans de impe- 795. dimento dirimente, secundùm dicta nu. 40. & 533. non possit inire Matrimonium, nisi soluto dubio; & idem dicant *Sanch.* l. 7. d. 103. nu. 10. & *Krim.* in dubio impotentiæ, propter periculum alteri irrogandi injuriam; tamen si hic alter præmoneatur & consentiat, docent *Palaios* & *Schild.* tr. 6. nu. 94. excipi hoc dubium de impotentia, nam conjuges dubii de impotentia, si per triennium frustra tentârint copulam, separantur, secundùm dicenda à nu. 803. & permittuntur inire aliud Matrimonium, in quo sperant se posse consummare, ergo idem licebit pro ineundo primo Matrimonio: Hinc *Dicast.* De Bapt. d. 1. n. 208. docet, si spectatâ peritiâ Medicorum & experientiis tantùm sit probabile aliquem à contrahentibus habere corpus aptum ad generationem, licitè contrahere, nam imprimis quisque præsumitur naturaliter potens: neque per hoc putat agi contra religionem, cùm Sacramentum vel actio sacra non ponatur, nisi ex suppositione validi contractûs, ideóque non Sacramentum, sed solus contractus videatur exponi periculo nullitatis, contrahentes autem tantùm se exponant periculo materialis fornicationis, cui etiam se licitè exponunt illi, qui contraxerunt Matrimonium, si postea superveniat dubium de impotentia. Deinde etiam non apparet, cur tales contrahentes peccarent contra charitatem vel justitiam vel ullam aliam virtutem: Ita ille, & sententiæ illi favent dicta n. 538. Estque præterea specialis ratio circa hoc impedimentum impotentiæ, 1. quia, ne conjugia sint plenissima incertitudine, sufficere debuit ad contrahendum spes consummandi Matrimonium, saltem post impotentiam temporalem, alioqui qui diu castissimè vixerunt, non auderent contrahere, quia meritò dubitare possent, an futuri essent potentes necne. 2. Et præcipuè, quia cùm pollutio & fornicatio sit illicita, hoc dubium aliter vinci non potest, quàm experiendo copulam in Matrimonio, hinc lex naturalis videtur permittere tum iniri Matrimonium, & post initum Matrimonium lex positiva, ad experiendum, concedit triennium. Et qui hanc sententiam sequi vellet, deberet judicare reddi practicè sufficienter certam per adductas rationes.

§. 11. Peccant Medici, qui volentes experiri in ho- 796. mine soluto potentiam vel impotentiam, ad partes genitales affundunt aquas calidas, aliave medicamenta adhibent ad excitandos spiritus genitales, talis enim directa excitatio illicita est solutis: videtur tamen id posse permitti, si capiatur experientia in homine uxorato, quia cùm huic liceat copula, etiam licet excitatio eorum spirituum, dummodo absit periculum pollutionis, *Gob.* n. 448.

§. 12. Si quis laboret impotentiâ temporali, & al- 797. teri parti nihil dicat de hoc vitio, putant *Sot.* & *Henriq.* hanc deceptionem esse mortale, *Sanch.* d. 92. n. 5. dicit per se loquendo non esse mortale, imò nec veniale, si sit ad breve tempus, quia obligatio actûs conjugalis habet se uti præcepta positiva, quæ

quæ non obligant semper pro semper, ergo satis est, quòd redditurus sit, quando poterit, non diu pòst.

798. §. 13. Quando impotentia potest emendari sine periculo mortis vel gravis morbi, tenetur uxor, quæ v.g. nimis arcta est, admittere incisionem, aliáque remedia naturalia, quia hoc est necessarium ad copulam, ad quam fecit jus marito, *Sot. Lop. Sanch.* l.7.d.82.n.32. & d.93.n.2. *Boudevvins* p.2.q.19. *Sperell.* n.41. Consentit *Krim.* n. 1290. si hujus vitii conscia contraxit cum ignorante illud, quia censetur decepisse: si autem non fuit conscia hujus suæ arctitudinis, dicit non teneri, quia bonâ fide tradidit corpus, quale à natura habebat, nec videtur teneri ad subeundos quasi intolerabiles cruciatus, ideóque si ipsa talem incisionem permittere non vellet, valeret nihilominus Matrimonium, utì rectè cum communi *Zacch.* & *Bonac.* contra *Pontium* & *Dianam* p. 3. t.4. R. 201. Et hactenus dicta valent, quando ex parte mulieris nimis arctæ est defectus. E contrà si ipsa disposita est, prout naturaliter esse debet mulier, sed ex parte viri fit defectus, quia hic habet membrum virile nimis crassum, rectè dicunt *Hurt. Dian. Krim.* aliique cum *Kugler* nu. 2057. non teneri pati incisionem multùm molestam.

799. §. 14. S. Th. in 4. dist. 34. q. 1. a. 2. ad 5. ait: *Si vir non possit implere carnalem actum cum virgine, & tamen possit cum corrupta, tunc medicinaliter aliquo instrumento possunt claustra pudoris frangi, & ei conjungi.* Imò docet *Boudevvins* posse maritum etiam propriis digitis dilatare claustrum talis virginis à se ductæ in Matrimonium (quamvìs contradicat *Sanch.* d.93. n.39.) hinc tale Matrimonium censeri non debet invalidum, quidquid contradicant aliqui apud *Aversf.* s. 3.

800. §. 15. Proposita est nobis hæc quæstio: an nimia latitudo vasis muliebris faciat talem impotentiam, ut ab initio invalidet Matrimonium? sed remisimus ad Medicos & Chirurgos: id solùm dicere potuimus, si latitudo antecesserit, nec depelli possit, & sit constans causa, cur semen viri non possit recipi vel retineri à fœmina, facit impotentiam, adeóque ab initio invalidat Matrimonium, quia ab initio non fuit apta generationi: si autem de aliquo horum dubium sit, conformiter ad Cap. *Laudabilem*, Cap. *Fraternitatis*, Cap. *Litteræ*, De frigid. & malef. debere à peritis inspici & examinari talem mulierem, utì etiam notat *Gob.* tr. 9. nu. 429. potestque de nimia tali latitudine & arctitudine videri etiam *Zacchias* l. 3. tit. 1. q. 6.

801. §. 16. Putârunt aliqui Matrimonium tantùm ratum dirimi per impotentiam semper duraturam, quæ contracto supervenit, v. g. si vir fiat eunuchus: sed oppositum est certum ex Can. *Hi qui.* 32. q. 7. & Can. *Si uxorem*, 32. q. 5. tum enim solubile est ex concessione Christi, vel per professionem religiosam, vel per dispensationem Ecclesiæ, utì dictum est à n.411. & quæ opponi possunt, rectè solvunt *Krim.* à n.1277. *Kugl.* à n. 2076. *Aversf.* q.13. s. 4. ubi rectè notat, si in hermaphrodito superveniat impotentia ex mutatione sexûs, v.g. si prius prævalebat in sexu fœmineo, & ideo contraxit ùt mulier, postea autem prævaleat sexus virilis, nec possit coire ùt mulier, sed tantùm ùt vir, desinit Matrimonium quamvìs consummatum, sicuti desineret per mortem, quia Matrimonium non stat inter duos viros, hinc poterit uterque tanquam vir copulari cum aliâ.

802. §. 17. Quando dubitatur, an impotentia præcesserit, an supervenerit Matrimonio, putant *Sanch.* d. 103. n. 4. *Henriq. Menochius, Laym. Regin. Mastr.* n.114. & alii præsumi posse, quòd præcesserit; Idem sentit *Gob.* n. 432. & *Kugler* nu. 2083. si sit impotentia ex causis naturalibus, quia impotentia naturalis non solet ei obtingere, qui in nativitate fuit capax: si verò sit ex maleficio, dubitat cum *Dicast.* putat tamen cum *Aversf.* q. 13. s. 4. & *Kugler* à n. 2084. etiam præsumi posse, quòd præcesserit, quia sæpe ideo inducitur, ut contrahentes postea cogantur dissolvere Matrimonium, ergo inducitur ante Matrimonium, alioquin non daret causam dissolutionis. Sed his meritò contradicunt *Abul. Hostiens. Abb. Sot. Silv. Angel. Bonac. Castrop.* p. 3. §. 7. qui putant tam de naturali, quàm de accidentali ex maleficio præsumendum esse, quòd subsecuta sit: & consentit *Krim.* nu. 1295. si dubium oriatur post aliquot annos à contracto Matrimonio, quia quisque præsumitur à natura potens, nisi probetur contrarium, ergo & præsumendum de valore Matrimonii: neque periculum est accedendi ad non suam, præsumit enim meritò esse suam: imò si cum alia contraheret, majus esset periculum, ne priore Matrimonio valente postea cognosceret non suam. Idem censet *Spor.* n. 122. §. 4. si sit ex maleficio, quia malefici sæpe quærunt tales conjuges totâ vitâ affligere: hinc infert *Schild.* à n. 99. non posse transiri ad secundas nuptias, neque in dubio, an impotentia talis accidentalis cœperit ante, an post Matrimonium, neque in dubio, an impotentia sit naturalis vel accidentalis: Hæ omnes sententiæ sunt probabiles: notat tamen *Aversf.* quòd argumentum illud: *in dubio præsumi debet pro valore Matrimonii*, non videatur habere locum in hoc casu, nam pro valore actûs præsumendum est, quando actus potest habere effectum suum, tale autem Matrimonium cum impotentia antecedente contractum non potest habere effectum suum, id est, exercitium copulæ, & consequenter non videtur pro eo præsumendum.

§. 18. Quamvìs uterque fateatur impotentiam etiam post inchoatum experimentum triennii, *Sanch.* d. 108. & *De Luca* De Matr. d. 9. dicunt continuandum esse, *Aversf.* q. 13. s. 5. dicit posse procedi ad sententiam separationis, si per inspectionem personarum peritarum simul cum confessione conjugum appareant signa probabilia impotentiæ, quæ superari non possit: consentiunt *Less.* in auct. v. *Matrimonium*, cas. 11. & *J. Sanch.* d.56. Rectè tamen notant *Panorm.* & *De Luca*, quòd insinuavi n. 787. in fine, quando impotentia est ex maleficio, maximè necessaria est triennii probatio absque potentia hoc tempus abbreviandi, tum enim non constat de perpetuitate impotentiæ, cùm malitia dæmonis & hominum sit voluntaria, quæ potest desinere; quid autem etiam post evolutum tempus triennii adhuc prærequiratur, antequam ejusmodi conjuges separentur, videri potest ex Jure deductum apud *Sanch.* d. 108. ubi inter cætera dicit requiri juramentum viri, quòd seriò tentârit copulam, & mulieris, quòd etiam conata sit, nec impediêrit: item jurare debent ex parte cujuslibet conjugis septem propinqui, vel his deficientibus septem vicini bonæ famæ, quòd credant conjuges verum affirmare: hæc juramenta ex præscriptione consuetudinis fiunt super Crucem, cùm ex Jure communi fieri deberent super Evangelia: & alterutro deficiente, sententia pro dissolutione Matrimonii nulla est. Et quando constat Matrimonium non potuisse per triennium consummari, ordinariè postea ampliùs nō possunt petere aut reddere debitū, quia tum censetur esse moralis certitudo, quòd non supersit spes perficiendi copulam, ergo malè tentatur. Si tamen adhuc esset spes, possent pergere, *Caj. Sanch.* l.9. d.17. à n.20. 803.

Objicies. Die uno ante triennium absolutum potest peti debitum, ergo etiam die uno post illud, quia tum spes perficiendi copulam non est notabiliter minor. ℞. Dici potest, quòd Jura tempus determinatum statuerint, & judicium de morali certitudine impotentiæ finiverint ad tale tempus, ne homines exponerentur perplexitatibus. Alii dicunt, quòd Ecclesia tum dissolvat Matrimonium ratum, si fortè fuit validum, attamen sub conditione,

tione, nisi postea innotescat fuisse potentiam. Sed secundùm dicta, supponi debet non esse ampliùs prudentem spem perficiendi copulam.

804. §. 19. Si quis post experientiam triennii judicio Ecclesiæ declaratus sit impotens respectu unius, ideóque absolutus sit ab illo Matrimonio, & postea deprehendatur fuisse potens, v. g. per fornicationem cum alia simili, quamvìs altera pars aliud Matrimonium inivisset & consummâsset, *S. Th.* in suppl. q. 58. a. 1. O. *Sanch.* l. 7. d. 99. *Gob* tr. 9. n. 430. *Boudevv.* p. 2. q. 13. *Kugler* à n. 2109. absolutè dicunt debere redire ad prius Matrimonium, quia jam innotescit fuisse validum: Contradicit absolutè *Pontius*, l. 7. c. 65. n. 6. quia putat Ecclesiam pro tali casu dissolvisse Matrimonium illud tantùm ratum: *Averf.* q. 13. f. 5. distinguit, & tenet cum prima sententia, si fuerit casus impotentiæ naturalis, ita enim videtur decidi Cap. *Fraternitatis* De frigid. & malef. E contrà, si fuerit casus maleficii, oppositum videtur decidi Cap. fin. 33. q. 1. nam dicitur, *etiamsi possibilitas concumbendi eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt:* Ratio insinuata est n. 790. quia maleficium, quod per media ordinaria auferri non potest, sed tantùm per voluntatem maleficorum, habetur tanquam impedimentum perpetuum, ergo sicuti, licèt impedimentum de se perpetuum tolleretur per miraculum, non ideo ab initio valuisset Matrimonium, ita etiam hîc. Et ideo, si propter impotentiam ex maleficio separatio sit facta post triennium experientiæ, & alias probationes Juris, quamvìs maleficiatus aliud Matrimonium ineat, ad quod sit potens, non est restituendus, quia frequenter contigit maleficia perpetua fieri ad causandam impotentiam respectu certæ tantùm personæ, & non omnium, *Sanch.* l. 7. d. 92. *Krim.* n. 1311. certum autem est, quòd impotentia perpetua antecedens, etiam respectiva tantùm, dirimat, uti habet communis cum *Kugler* à n. 2097.

805. §. 20. Si mulier, de cujus impotentia dubitabatur, fuisset postmodum cognita à viro dissimili, v. g. juniore, aut habente corpus respectivè magis proportionatum, quamvìs per copulam cum hoc ultimo reddita esset habilis etiam ad copulam cum primo, non ideo deberet reddi primo; ex eo enim non probatur, quòd impotentia respectu prioris & alterius similis non fuerit perpetua, *Sanch.* l. 7. d. 93. n. 12. *Schild.* n. 98. *Krim.* n. 1293.

806. §. 21. Si impotentia naturalis, quæ judicabatur esse perpetua, postea advertatur esse depulsa sine vitæ periculo, sine miraculo, sine peccato, debet secundùm dicta num. 804. rediri ad prius Matrimonium, etiamsi bonâ fide initum & consummatum esset secundum, quia impotentia erat temporalis tantùm, adeóque primum Matrimonium fuit & manet validum, secundum autem invalidum. Refertur quidem declaratio apud *Pignat.* t. 1. consf. 148. quæ videtur contraria, sed vel supponitur, quòd mulier illa respectu primi tantùm mariti fuit ob arctitudinem perpetuò impotens, vel dicendum, quòd Ecclesia ex causis tum dispensârit in Matrimonio rato, secundùm dicta à n. 414.

807. Q. 104. *Quam pœnam incurrat, qui contrahit sciens se habere impedimentum dirimens.* R. §. 1. De hoc ita statuitur *Clement.* unicâ De consanguin. *Eos, qui scienter in gradibus consanguinitatis vel affinitatis constitutione canonicâ interdictis, aut cum Monialibus contrahere matrimonialiter non verentur, nec non Religiosos, & Moniales & Clericos in sacris Ordinibus constitutos Matrimonia contrahentes..... excommunicationis sententiæ ipso facto decernimus subjacere.* Et præcipitur locorum Ordinariis, ut tales denuncient, & donec satisfecerint, vitari curent. Ea tamen poena, cùm sit odiosa, non extenditur ad alia impedimenta præter expressa, utì cum aliis notant *Pont. Spor. Averf.* q. 7. f. 5. *Krim.* n. 1239. & 2138. incurritur autem pœna, quamvìs Matrimonium non consummetur.

§ 2. Qui sic contraxit bonâ fide, sed re cognitâ manet in incestuoso vel sacrilego usu talis Matrimonii, 808.
non incurrit eam pœnam, quia imponitur contrahenti, & extendenda non est, *Krim.* n. 1241.

DUBIUM III.

Quomodo Matrimonium invalidum sit revalidandum.

RESp. I. Si fuit invalidum propter consensum fictum, vel metu extortum, sive ex una, sive ex utraque parte, potest revalidari per quodcunque signum veri & novi consensûs; quia si altera tantùm pars fictè contraxit, consensus unius partis habitualiter permansit, ergo accedente alterius consensu revalidatur, *Sanch.* l. 2. d. 32. n. 9. *Con.* d. 24. dub. 10. n. 89. *Nav. Fill. Bon. &c. Unde resolves,* 809.

I. Si metus vel defectus consensûs fuerit alterius tantùm partis, curandum est, ut ea saltem novum & liberum consensum eliciat, & externis signis prodat: alteri autem parti non opus est declarari, præstari novum consensum ad valorem Matrimonii, *Sanch.* n. 10. *Krim. Bon.* p. 9. *V. Meratium,* d. 7. f. 15. n. 4.

II. Si uterque fictè vel coactè consenserit, necesse est, ut uterque consensum renovet & verbis exprimat, quia cùm utriusque consensus planè nullus fuerit, æquè necesse est renovare & declarare, ac si factum nunquam fuisset, *Merat.* n. 3.

Resp. II. Si invalidum fuit propter impedimentum consanguinitatis v. g. vel aliud simile occultum dirimens, tunc eo per dispensationem vel aliter sublato, atque ita personis ad contrahendum habilitatis, requiritur novus utriusque consensus, signo externo expressus: & quidem ut probabilius docet *Sanch.* d. 36. absolutus & independens ab antiquo. Ratio, quia neutrius consensus antiquus fuit legitimus, cùm non caderet in legitimam materiam. *Unde resolves:*

Si in tali casu altera pars sit ignara impedimenti, vel dubitetur an sciat, illa suaviter inducenda est ad novum consensum absolutè præstandum, dicendo, v. g. *si mihi non nupsisses, nonne modò nuberes?* vel, *Angor scrupulis de Matrimonii nostri valore, ideóque renovemus consensum.* Quod si fiat, sufficere (præsertim si sequatur affectu maritali copula) docet *Quintan. in append. l. 7. d. ult.* Quòd si autem periculum sit, ne pars illud impedimentum ignorans detrectet, & scandala gravesque molestiæ timeantur, licebit uti sententiâ contrariâ, quæ docet sufficere, ut sola pars impedimenti conscia consensum renovet, & alteri declaret, *Sanch. lib.* 2. *d.* 26. & *lib.* 8. *d.* 34. *n.* 61. *Less. lib.* 2. *c.* 17. *Kon. d.* 24. *dub.* 10. & *Fill. n.* 25. &c. *Dian. p.* 4. *t.* 4. *R.* 49.

Resp. III. Ut Matrimonium invalidum, quod coram testibus & Parocho est celebratum, revalidetur, non opus est denuo coram Parocho & testibus iniri, si impedimentum sit occultum; secus si sit notum, quia prius Matrimonium præsumptione Ecclesiæ censetur validum, non autem posterius, *Navar. Sanch. l.* 2. *d.* 37. *Kon. dub.* 4. *Regin. l.* 31. *n.* 183. *Fill. n.* 93.

ADDENDA.

QUæst. 105. *Quid circa hanc revalidationem sit prætereà notandum.* R. §. 1. Si tantùm unus conjugum 810.
non fuisset baptizatus, idque certum esset, possunt ab invicem recedere, aut si velint esse conjuges, debent

debent post Baptismum renovare consensum, uti si Matrimonium non valuisset ex alio certo defectu vel impedimento, nam Baptismus prærequiritur ad valorem Sacramenti, sed secundùm dicta l. 6. p. 1. nu. 165. si dubitetur de Baptismo, tenentur permanere in Matrimonio, & sic habere, uti in alio dubio superveniente, *Comit. Gob.* in exper. tr. 2. à n. 464. 674. & colligitur ex dictis à n. 297.

811. §. 2. *S.Th* in 4. dist. 29. a. 3. q. 2. ad 2. *S. Bonav.* ibid. n. 13. *Nav. Gutt. Henriq. Rodriq. Dian Cön. Bonac. Sanch.* & alii cum *Busenb. Aversf.* q. 3. f. 6. & q. 11. f. 4. *Kugler* à n. 590. valde probabiliter dicunt, si unus fictè consenserit, sufficere, si hic solus postea eliciat verum consensum etiam internum tantum, quòd *De Luca* ad *Trid.* disc. 26. n. 32. affirmat, etiamsi per procuratores contraxissent, quia quamvis in contractibus mutuis & onerosis, quando inter consensum unius & alterius intercedit multum temporis, non censeatur manere virtualiter consensus primi contrahentis, sed renovari debeat, uti cum aliis docet *Sanch.* l. 2. d. 32. n. 7. rectè tamen excipit n. 12. & 14. cum *Lugo* in Resp. mor. l. 3. dub. 16. n. 31. Matrimonium & professionem religiosam, cùm enim conjux semper tractet alterum ùt conjugem, aut Religio ùt Religiosum, censetur semper permanere prior consensus. Oppositum etiam probabiliter tenent *Scot. Felin. Ledesm. Comit. Engel.* De divort. §. 1. n. 3. *Pont.* l. 4. c. 24. *Mastr.* n. 39. *Krim.* à n. 530 *Castrop.* d. 3. p. 7. §. 1 *Gob.* tr. 9. n. 414. dicentes utrumq; debere renovare consensum, quia deceptus non consentiebat, nisi alter etiam seriò consentiret; hinc dato, quòd consensus decepti perseveret moraliter, tamen non videtur posse constituere Matrimonium, quia erat irritus, tum ob rationem datam, tum quia erat acceptatio corporis non traditi, sed tantùm fictè oblati: præterea consensus ille decepti fuit cum errore personæ, putavit enim alterum esse habilem, & tamen Jure naturæ ob defectum voluntatis erat inhabilis, ergo talis consensus non constituet unquam Matrimonium, quod enim à principio nullum est, tempore non convalescit; & consequenter opus erit conjugem certiorem facere de nullitate Matrimonii, ut sic de novo consentiat, aliàs semper censebitur in priori tantùm consensu, qui invalidus erat, permanere, & ex præsumpto illius valore operari, uti n. 814. dicetur. Atque ita respondisse *Clementem VIII.* testantur *Comit.* l. 1. q. 120. & *Pont.* l. 4. c. 24 & 25. n. 12. *Conf.* nam si uterque fictè consensisset, requireretur novus utriusque consensus, uti fatetur *Sanch.* n. 11. ergo similiter in nostro casu. *Nec obstat*, quòd dixi l. 4. n. 31. nempe ut professio religiosa, quæ ex defectu consensûs in profitente, invalida fuerat, revalidetur, sufficere, quòd hic clàm jam ponat suum consensum, *nam* ibidem dedi rationem disparitatis, quia Ecclesia vel Pontifex supplet consensum & acceptationem Ordinis, uti sufficienter colligimus ex Cap. *Significantem*, 11. De Regularibus & ex Cap. 1. §. *Quòd si.* De Regularibus in 6., consensum autem & acceptationem alterius contrahentis Matrimonium, nemo potest supplere.

812. § 3. *Krimer* à n. 540. putat, si consensus mutuus sit præstitus coram Parocho & testibus, quamvis contrahentes fuerint impediti, v. g. per ignoratam consanguinitatem, hac dispensatâ sine ullo novo consensu convalescere Matrimonium, sicuti si defectu ætatis fuisset invalidum, obtentâ ætate hoc ipso convalesceret, quia priores illi consensus erant tantùm extrinsecè invalidi, intrinsecè autem erant veri consensus, quantùm est de se, constituentes contractum, satis autem est tales veros consensus existere habitualiter, uti patet in duobus per procuratores, etiam quando dormiunt, contrahentibus. Oppositum tenendum est, quia consensus illi non erant in se legitimi, sed reipsa irriti, quamvis id ab extrinseco provenirer, ergo quamvis isti consensus permaneant habitualiter, nunquam constituent Matrimonium: aliud est de consensibus contrahentium per procuratores, hi enim ab initio erant legitimi & validi.

§. 4. Si etiam bonâ fide contraxerint cum impedimento, de quo unus tantùm eorum resciat, non sufficit, quòd hic renovet consensum, sed debet etiam alter renovare, quia prior consensus ex parte utriusque fuit nullus, cùm esset inter inhabiles, communis cum *Aversf.* q. 11. f. 4. Ex quo patet disparitas quoad primam sententiam n. 811. relatam, nam secundum AA. illos, consensus alterius, qui non finxit, erat legitimus, & respectu personarum habilium, cùm nullo impedimento tenerentur, uti supponitur. 813.

§. 5. Etiam supposito, quòd opus sit ex utraque parte renovari consensum, putant *Krim.* à n. 546. & 2346. *Sot. Rodriq. Henriq.* non esse opus, ut præcedat notitia vel suspicio absoluta de nullitate prioris Matrimonii, quia cum persuatione illa, quòd fuerit validum, stare potest intentio revalidandi, si fortè ex latente causa fuisset invalidum. E contrà *Sanch. Pont. Castrop.* d. 2. p. 7. §. 2. n. 3. *Gob.* in Quin tr. 5. c. 37. n. 141. & alii dicunt necesse esse, ut uterque fiat certior de nullitate prioris sui consensûs, tum quia in litteris dispensationis additur, *ut dicto conjuge certiorato de nullitate prioris consensûs &c. dispenses*; tum maximè, quia, inquit *Paulus Leonis* in praxi ad litteras Pœnitentiariæ p. 2. pag. 251. si v. g. mulier perseverans in ignorantia prioris invaliditatis de novo consentiat, consentit ex errore, vúltque tantùm firmare, quod putat antè factum esse, atque ita putans se consentire in maritum sic jam antea suum, errat in substantia. Putârunt quidem *Nav.* & alii satis esse, si alter conjux conscius impedimenti dicat, *suspicor ex aliqua causa te non esse uxorem meam, ideo ob pacem conscientiæ meæ rogo te, ut si, & quantum opus est, denuo nos habeamus pro conjugibus*: sed contrà est; quia suspicio affert dubietatem tantùm, & non tollit ignorantiam nec errorem, neque facit certiorem. Putarunt etiam *Caj. Sot.* aliique multi cum *Sanch.* l. 2. d. 36. n. 5. satis esse, si conjux conscius roget, an ita amet se, ut jam consentiat in maritum accipere, sicuti si esset libera, túmque ambo consentiant: sed obstant eædem rationes, ideóque necesse est, ut consensus, qui nunc præbetur, sit independens à priori, unde in rigore non est satis, si adducantur ad hoc, ut dicant; si non esses mea vel meus, jam *vellem* te habere, sic enim reipsa tantùm dicerent, se esse habituros novum consensum, si scirent priorem non valuisse; sed requiritur, ut independenter à priore consensu dicant, & ideo te jam *volo*, quia ad valorem requiritur consensus de præsenti, *Pont. Aversf.* q. 11. f. 4. Ratio reflexa hujus rigoris est, quia hìc agitur de valore Sacramenti, & relatæ opiniones *Nav. Cajetani, Sanch. Krim.* inprimis sunt dubiæ tantùm probabilitatis, ergo nulla eis accedit certitudo ex dispositione Ecclesiæ: Deinde licèt essent certò probabiles, tamen non sunt certæ, & hìc agitur de valore consensûs, quem Ecclesia supplere non potest, ergo si istæ sententiæ usurpentur, Sacramentum exponitur periculo nullitatis, ergo praxis earum opinionum damnata est ab *Inn. XI.* in 1. prop. Ita *Cardenas* in 2. crisi diss. 2. à n. 669. Excipiunt *Less* v. *Matrimonium*, cas. 3. *Gob.* in Exp. t. 10. n. 414. & in Quin. t. 5. c. 37. n. 134. aliique communiter casum extremæ necessitatis, si v. g. mulier periclitaretur de vita, aut si esset periculum gravissimi mali, inquit *Carden.* n. 681. talis enim necessitas videtur salvare reverentiam Sacramenti, ideóque illam non videtur comprehendere damnatio: Et hoc conforme est dictis l. 6. p. 1. nu. 110. imò si plùs fieri non possit, putant aliqui AA. cum *Tiburt. Navar.* in manud. ad praxin p. 2. c. 3. in tali gravissima 814.

ma necessitate per actum conjugalem, quem petit conjux impedimentum ignorans, censeri posse revalidari Matrimonium. Sed sive hos casus comprehendat damnatio, sive non, quoad rem ipsam, in his omnibus adhuc contradicit *Aversf.* f. 5., quia talis alius modus, aut etiam simplex copula non necessario habet adjunctum novum & absolutum consensum de præsenti. Denique notant rectè *Sanch. Carden.* & alii communiter non esse opus, ut in specie dicatur, quale fuerit impedimentum, sed satis esse dicere aliquid defuisse, aut si conjux impedimenti conscius dicat se consensum non habuisse: consensus enim invalidus reipsa non fuit consensus, cùm fuerit nullus sive irritus.

815. §. 6. Quamvìs contradicant *Gutt. Comit.* l 1.q.120. *Lug.* in Resp. mor. l. 6. d. 2. n. 3. *Ponc.* l. 5. c. 6. à n. 6. tamen multi docent esse moraliter certum, *Castrop.* d. 3. p. 7. §. 3. n. 2. dicit esse *in conscientia securum*, *Kugler* n. 891. tutum, quòd Matrimonium coram Parocho & testibus invalidè contractum, vel ob defectum consensûs, vel ob aliud impedimentum, postea obtentâ dispensatione impedimenti possit revalidari privatim sine Parocho & testibus, quia Pontifices & Cardinales declarant sic esse faciendum, utì testatur *Carden.* in 2. crisi d. 2. n. 667. sicque etiam practicat S. *Pœnitentiaria* quando dispensat. Deinde certum est *Trid.* ideo requirere Parochum & testes, ut vitentur gravia peccata scandali aliaque mala nascentia ex clandestinis Matrimoniis, quæ certum est non nasci, quando Matrimonium semel fuit contractum in facie Ecclesiæ, ergo certum videtur rationem & finem *Tridentini* non extendi ad hunc casum, uti pluribus evincit *Wex* p. 5. tr. 2. controv. 6. Et ideo etiam absolutè hanc sententiam tenent ùt veram *Nav. Pias. Zoës. Laym.* & alii apud *Wex* n. 17. Item *Barb.* De off. Episc. alleg. 32. n. 157. *Less.* in Auct. v. *Matrimonium.* Cas. 6. *Mastr.* n. 45. *Pyrrh. Corr.* l. 7. c. 7. §. *Matrimonium. Gob.* tr. 10. n. 415. *Spor.* n. 271. *Krim.* à nu. 536. *Kugler* à n. 885. & consentit *Gorm.* De Sacram. n. 325. pro casu necessitatis. Et cùm hæc sententia sit certò probabilis, uti cum AA. gravissimis tenet *Aversf.* q. 11. f. 5. secundùm Regulam datam l. 6. p. 1. à n. 117. & hìc n. 40. si fortè vera non esset, Ecclesia pro tali casu dispensat, sive supplet assistentiam Parochi & testium. Declarationes autem, quas in contrarium afferunt Adversarii, rectè explicant *Aversf.* supra & *Pignat.* tom. 8. consult. 27. Extendunt hæc *Cõn.* d. 24. dub. 10 *Tamb.* l. 8. t. 4. c. 7. §. 7. *Gob.* & alii ad casum, quo Parochus vel testis scivisset subesse impedimentum, quia adhuc testari possunt contractum esse externè initum secundùm præscriptum *Trid.* nec ad eos spectat testari de valore, qui pendet à multis, quæ ipsis sunt incognita, sic enim rescire non possunt de consensu interno. Sed in hoc probabiliùs contradicunt *Aversf. Kugler* n. 884. & alii, quia tum coram facie Ecclesiæ non constaret de validitate, sed potiùs de nullitate talis Matrimonii: Et consequenter etiam, si sit prudens periculum, ne impedimentum aliquando innotescat, quamvìs esset notum ex sola confessione sacramentali, deberet cum venia pœnitentis Matrimonium revalidari coram Parocho & testibus, utì tenent *Henriq. Sanch. Rebel. Hurt. Laym. Castrop.* nu. 3. *Herincx* d. 5. n. 27. *Kugler*, & certum esse dicit *Sporer* p. 4. c. 2. f. 2. n. 462 deberetque dispensationis renovatique Matrimonii testimonium asservari, ne postea, si erumpat, conjuges censeantur invalidè contraxisse, & proles in foro externo habeantur illegitimæ. Hinc rectè notat *Aversf.* q. 4. f. 6. & *Dicast.* d. 11. n. 99. si impedimentum esset notorium, multò magìs debere revalidationem fieri coram Parocho & testibus: Et quamvìs *Pignat.* dicat etiam præmittendas esse proclamationes, tamen pro his meritò petenda & concedenda est dispensatio.

§. 7. Quando in rescripto dispensationis expressè ponitur, ut inter se publicè & servatâ formâ *Trid.* contrahant; multi tenent, tum saltem esse semper necesse, ut iterum fiat coram Parocho & testibus, quia Pontifex sub ea conditione & modo dispensat: Negant ideo esse necesse *Sanch. Pont. Pyrrh. Corrad. Krim.* n. 539. quia plùs non videtur velle Pontifex, quàm ut semel sit factum publicè & juxta formam *Trid.* sive primâ, sive secundâ vice. 816.

Q. 106. *An Confessarius advertens Matrimonium esse nullum, teneatur statim admonere, ut abstineant ab ejus usu.* 817.

℞. Hoc resolutum est hìc à n. 540. & etiam l. 6. p. 2. à n. 1748.

DUBIUM IV.

A quo & ob quam causam possit dispensari in impedimentis Matrimonii.

RESP. I. Papa non potest dispensare in impedi-» mentis Jure naturæ vel divino dirimentibus,» nisi ex speciali concessione; in iis verò, quæ Jure» ecclesiastico dirimunt, potest. Ratio prioris, quia» inferior non dispensat in lege Superioris, nec ho-» mo in lege Naturæ. Addidi, *nisi ex speciali*, quia sic» Pontifex (non tamen Episcopus) potest Matrimo-» nium ratum dissolvere, ex justa causa, *Sanch. Less.*» *Præp.* q. 5. d. 8. *Dian.* p. 8. t. 1. R. 52. & 93. Ratio posterio-» ris, quia Pontifex talia impedimenta inducit, ergo» etiam potest tollere, & quidem solus: *Unde resolves,*» 818.

I. Episcopus in impedimentis dirimentibus Ma-» trimonium jam contractum non potest ordinario» Jure dispensare, nisi ex tacita concessione in casu» necessitatis, quando sequentia concurrunt, 1. ut de-» fectus sit dispensabilis. 2. Ut sit occultus, id est, non» sit notorius seu divulgatus. 3. Ut ex altera parte» saltem Matrimonium bonâ fide sit contractum. 4.» Ut non sit facilis accessus ad Papam. Ita commun.» *Sanch. Kon. Perez* d. 43. f. 6. Quando autem contra-» ctum est ex dispensatione subreptitia, non potest» Episcopus suâ dispensatione priorem confirmare,» *Dian.* p. 9. t. 7 R 40. ex *Præp Perez.* &c. In impedi-» mentis verò dirimentibus Matrimonii nondum» contracti videtur nunquam posse: imò nec Legatus» à latere, nisi ex speciali facultate, *Laym.* d. 5. tr. 10. p. 4.» *cap.* 6. & *lib.* 1. *tr.* 4 *cap.* 22. *Bon.* q. 3. p. 15. &c. contra» quos *Dian.* p. 8. t. 3. R. 80. cum *Præp. Villalob.* & *Escob.*» *de leg.* Ex. 14. c. 4. 4. putat, Episcopum id posse aliquan-» do in casu raro, ex causa maximè urgente, si omni-» bus tentatis judicetur necessarium esse ad vitandã» gravem infamiam vel grave scandalum, cui aliter» occurri non posset, idque ex tacita Papæ licentia. »

Resp. II. In impedimentis non dirimentibus pos-» sunt Episcopi dispensare universaliter. Quòd addo,» quia excipiuntur illa, quæ Jure naturali & divino» impediunt, ùt votum castitatis absolutum & perfe-» ctum; *Bon.* q. 3. p. 15. ex *Nav. Sanch.* &c. (& Sponsalia» priora, ùt habet *Tann.* d. 8 q. 4. d. 3. n. 30. ex *Sanch.* l. 7.» d. 17. n. 8. Idem habet *Fill.* t. 10 p. 2. c. 10. n. 306 *Laym.* c.» 15. n. 2. *sub finem.* Similiter Episcopus potest dispen-» sare in impedimentis, quæ Matrimonio superve-» niunt & impediunt petitionem debiti, v. g. cogna-» tionis spiritualis vel affinitatis, *Bon.* l. c. ex *Sanch.* l.» 8. d. 12. n. 16. *Fill.* l. c. Ubi excipit incestum commis-» sum (Matrimonio consummato) cum consangui-» neis uxoris, in iis, qui non sunt juvenes. »

Resp. III. Possunt etiam Confessarii Regulares» approbati, de licentia tamen suorum Provincia-» lium, dispensare ad petendum debitum conjugale,» propter cognitionem consanguinei conjugis in se-» cundo gradu, ùt *Rodriq. Regularium tom.* 1. q. 63. a. 1.» nullo modo tamen in impedimento ipso. *V. Perez*» d. 44. f. 7. n. 13. Dixi, *Provincialium*: quia quod»

Molf.

"Molf. Leon &c. volunt, Confessarios Societatis JESU "habere omnes hanc facultatem immediatè à P. Generali, id refutat Dian. p. 3. t. 2. R. 14.

" Resp. IV. Ut licitè dispensetur in impedimentis "dirimentibus, requiritur justa causa, qualis secundùm Fill. c. 8. est, v. g. extinctio magnæ litis vel odii "inter agnatos. 2. Ablatio scandali. 3. Inæqualitas "Matrimonii, nisi consanguineis vel affinibus nubatur. 4. Defectus dotis competentis. 5. Conservatio facultatum in eadem cognatione. 6. Merita petentis dispensationem. Plures vid. apud Sanch. d. 19. "Kon. d. 33. Hurt. 26 Perez. s. 5. ubi notat, 1. quantò "gradus consanguinitatis vel affinitatis est propinquior, tantò requiri causam graviorem. 2. Sæpe "plures aggregatas causas sufficere, quarum singulæ "non sufficerent. Vid. etiam Dian. p. 8. t. 3. R. 93.

" Resp. V. Si quis dubitet, an habeat impedimentum dirimens, v. g. contrahendi Matrimonium "cum certa persona, & adhibitâ diligentiâ sufficienti "non possit intelligere veritatem, probabile est posse "cum ea contrahere sine dispensatione, (nisi tamen "præsumptio aliqua stet pro impedimento) quia possessio stat pro libertate contrahendi, Sanchez, Sanchius, Franc. Lug. Bardi, d. 6. c. 11. p. 7. §. 11. contra "Layn. & Palaum.

ADDENDA.

819. QUæst. 107. *Quid in genere notandum sit circa dispensationes, & præcipuè matrimoniales.* R. Multa de dispensatione dixi l. 1. n. 796. & seqq. quæ hic supponi debent, quandoque tamen hìc ad illa remittam, sed priùs adde sequentia. §. 1. Ad omnem dispensationem, ut licita sit, requiritur causa aliqua, etiamsi Papa det circa legem propriam, utì rectè cum communi Sperell decis. 109. Hinc est celebre dictum S. Bern. De consid. l. 3. circa finem: *Ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio est: ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est; utilitas dico communis, non propria: nam cum nihil horum est, non planè fidelis dispensatio, sed crudelis est dissipatio.* Et S. Th. 2. 2. q. 88. a. 12. O. ait: *omnis dispensatio petita à Prælato debet fieri ad honorem Christi, in cujus persona dispensat, & ad utilitatem Ecclesiæ, quæ est ejus corpus.* Et ideo aliqui Tò *dispensare* derivant à *bis pensare*, quia fieri debet maturè & consultò. Hinc, quando in matrimonialibus dicitur peti dispensatio *sine causa*, non est sensus, quòd nulla omnino sit causa; sed quòd petentes nolint causam exprimi: hinc dicitur eos petere *ex certis rationabilibus causis animos oratorum moventibus*; & pro justificanda reticentia causæ suæ potiùs offerunt mulctam pecuniariam ad sublevandas necessitates Ecclesiæ. Et in hoc casu executor dispensationis non debet inquirere in has causas, sed tantùm examinare, an reliqua narrata verificentur, utì rectè Sanch. l. 8. d. 35. n. 24. Krim. à nu. 2105. Rosa De exec. litt. Apost. p. 1. c. 12. n. 23.

820. §. 2. Sperell. n. 27. ex Jure & Auctoribus deducit quindecim causas, quæ dispensationem justificant, & sunt: 1. personarum numerus. 2. Prærogativa meritorum. 3. Ætas tenera vel provecta. 4. Locus. 5. Tempus. 6. Pietas. 7. Utilitas populi. 8. Religio. 9. Utilitas Ecclesiæ. 10. Necessitas. 11. Scandalum. 12. Eventus rei. 13. Majus bonum, vel majoris mali vitatio. 14. Futurum inde bonum. 15. Misericordia. De causis specialibus dispensandi in hoc vel illo impedimento, aliqua addam à n. 898.

821. §. 3. Si quis Papâ inferior in impedimentis dispenset absque vera & sufficiente causa, vel absque causæ cognitione, saltem extrajudicialiter, dispensatio est invalida; quia impedimenta sunt leges Superioris, circa quas inferior non potest, nisi ex causis, quas probaret, & examinari vult Superior, non aliter concedens dispensandi potestatem; communis cum Sperell. à n. 10. & 34.

§. 4. Si Jus concedens dispensationem, expresserit rationem dispensationis, potestas dispensandi extenditur ad alium casum, in quo tenet illa ratio expressa, nec tum propriè fit extensio, sed casus iste alius ex tacita mente dispensantis includitur in altero, ratio enim allata decidit omnes casus, in quibus illa reperiatur, Gob. Abb. Sanch. & alii cum Sperell. decis. 112. 822.

§ 5. Dispensatio trahitur ad necessariò & de se connexa, sine quibus habere non posset effectum, uti habet communis cum Sanch. l. 8. d. 1. Sperell. decis. 112. à nu. 17. alioquin censeretur frustraneè data. Hoc non obstante, sublato per dispensationem uno impedimento remanet aliud, quia non sunt necessariò & de se connexa; hinc tot requiruntur dispensationes, quot sunt impedimenta, Gonz. ad Reg. 8. Cancell. Gob. n. 97. Sperell. n. 24. 823.

§ 6. Ordinariè dispensari potest cum absente, cùm dispensatio non spectet ad forum pœnitentiæ, sed sit actus jurisdictionis, quæ manet circa absentem: & ita declarasse *sacram Congreg.* dicit Pignat. tom. 1. consult. 20. nu. 9. An hoc etiam teneat, quando in dispensatione additur, *pro foro conscientiæ*, vel *in foro pœnitentiæ*, dicetur num. 956. 824.

Q. 108. *Quid præterea sit notandum circa potestatem Papæ in dispensando quoad impedimenta Matrimonii.* R. §. 1. Putârunt Ang. Henriq. & alii Papam ex concessione Dei posse dispensare in omnibus planè impedimentis, etiam de Jure naturæ dirimentibus: sed contradicunt communissimè omnes cum Sanch. l. 8. d. 6. & Avers. q. 19. s. 1. quia nullum fundamentum habemus talem concessionem asserendi; imò probabilius dicitur, nequidem Deum directè & propriè dispensare posse in lege Naturæ, uti cum communi Suar. de leg. l. 2. c. 14. n. 5. talia enim non ideo mala sunt, quia prohibentur, sed ideo prohibentur, quia in se & necessariò mala sunt: potest tamen Deus mutare materiam aut circumstantias, & ita facere, ut aliquid non sit amplius de Jure naturæ. 825.

§. 2. Papam posse ex concessione divina propriè dispensare in aliquibus impedimentis, quæ sunt Juris divini positivi, docet cum aliis Sanch. l. 8. d. 6. E contrà posse tantùm authenticè declarare Deum hìc & nunc permittere agi præter legem suam, docent alii, nec videtur esse quæstio, nisi de nomine, de quâ videri possunt plura apud Castrop. tr. 3. d. 6. pu. 3. & Krim. à n. 2020. Posse autem Papam omnem, per se loquendo, in Papalibus & quorumcunque Conciliorum ac Canonum legibus dispensare, habet communissima, cùm sit supra omnia Concilia & supremus ipse Legislator: quod verum est etiam de lege humana ab aliquo Apostolo lata, quia Papa est legitimus Petri successor & paris cum eo authoritatis, Suar. De leg. l. 10. c. 14. aliique cum Krim. à nu. 2030. Quandonam inferior dispensare possit in lege Superioris, dictum est l. 1. num. 796. potéstque videri etiam Krim. à n. 2034. 826.

§. 3. Hæc 4. impedimenta sunt de Jure naturæ, saltem respectu humanæ potestatis, indispensabilia, ideóque etiam in infidelium Matrimoniis habent locum: 1. Error in persona. 2. Impotentia perpetua. 3. Consanguinitas primi gradûs in linea recta. 4. Ligamen in actuali Matrimonio. Cætera sunt dispensabilia, neque habent locum in Matrimoniis infidelium, qui non obligantur Jure ecclesiastico, Sanch. l. 8. d. 6. n. 12. Dixi 1. respectu humanæ potestatis, quia manet controversia, an Deus non possit ita mutare vel ponere circumstantias, ut in aliquibus dispẽsare posset, utì certum est posse plures uxores uni viro permittere. Dixi 2. in linea recta, nam nu. 611. retuli multos, qui dicunt consanguinitatem in 1. gradu lineæ transversæ inter fratrem & sororem esse tantùm Juris positivi divini & ecclesiastici. Inter eos 827.

autem, qui admittunt esse Juris naturæ, aliqui putârunt dispensari posse in eo à Papa, si ita postularet necessitas regni aliàs interituri, sed meliùs contradicunt alii cum *Sanch.* l. 8. d. 6. n. 10. fatendum tamen est id fore licitum, si aliàs genus humanum interiret, nam ideo licuit Matrimonium inter proles Adami: quo casu retuli aliquos n. 610 qui dicunt etiam tum fore licitum inter patrem & filiam, licèt consanguinei sint in primo gradu lineæ rectæ.

828. §. 4. Quamvis 24. Auctores magni nominis, quos referunt *Sanch.* l. 7. d. 52. nu. 5. & *Carden.* in 1. crisi d. 11. n. 153. dicant, quòd omnes gradus consanguinitatis & affinitatis dirimant Matrimonium Jure naturæ, adeòque in eis nequidem Papam dispēsare posse, tamen rectè dicit *Sanch.* n. 6. sententiam illam non esse tolerandam, nam licèt sint aliquo modo de Jure naturali quasi secundario, in quantùm natura dictat erga omnes consanguineos & affines servandam esse honestatem, ne jungantur copulâ, tamen Jus naturæ non dictat id esse indispensabile in ordine ad Matrimonium, patétque Ecclesiam in plerisque dispensare. Et secundùm hactenus dicta primus gradus affinitatis & secundus consanguinitatis sunt impedimenta Juris positivi tantum, ideoque potest Papa in illis dispensare, quamvis in una persona concurrant, dispensâruntque aliquando, uti testantur *Lugo* in Resp. mor. l. 1. dub. 43. & dub. 40. n. 29. *Gob.* tr. 9. n. 609. & 610. Unde AA. 30. & plures, quos referunt *Sanch.* l. 7. d. 66. n. 5. & *Dian.* p. 4. tr. 4. R. 93. dicunt Papam dispensare posse cum socero, ut ducat uxorem filii sui mortui, quamvis plures numero & authoritate majores apud *Sanch.* & *Dian.* id negent. *Lugo* in Resp. mor. l. 1. dub. 40. dicit, extraordinariam causam requiri ad dispensationem talem, nec expedire, ut fiat, ob dubium, an non sit contra Jus naturæ, in multis enim locis Scripturæ copula soceri cum nuru statuitur punienda veluti alia crimina Jure naturæ illicita, & aliqua Concilia Provincialia rejiciunt ea Matrimonia etiam inter infideles velut irrita, ideòque nullus unquam Pontifex sic dispensavit.

829. §. 5. *S. Anton. Cajet. Dur. Scotus, Suar.* innumerique alii cum *Sanch.* l 8. d. 8. n. 6 *Mendo* diss. 12. n. 37. *Mastrio* n. 116. *Kugl.* n. 1662. docent Pontificem posse, & reipsa dispensâsse aliquando cum Religioso professo ad contrahendum Matrimonium, & hoc est conforme dictis n. 583. quod etiam docuit aliquando S. *Th.* licèt 2. 2. q. 88. a. 11. in O. sententiam illam revocet, & cum *Silvestro* dicat fieri non posse, eò quòd continentia videatur esse de essentia Ordinis religiosi: sed respondetur, imprimis probabile esse, secundùm dicta l. 4. n. 3., quòd votum castitatis conjugalis cum debito aliquando abstinendi ab uxoribus, sufficiat ad statum religiosum: Deinde dato, quòd non sufficiat, sed nunc saltem post *Conc. Later.* & *Trid.* de quibus dixi, requiratur absoluta castitas, hoc non obstante potest Pontifex facere, ut talis dispensatus desinat esse Religiosus, quia esse Religiosum non habetur per characterem indelebilem, sed per voluntatem Ecclesiæ, quæ revocari potest: & sicuti talibus votis addidit solennitatem, ita potest tollere, uti rectè *Krim.* à n. 452. & 2158. ad eum modum, quo locus aliquis ex voluntate Ecclesiæ sacer, potest per ejusdem Ecclesiæ voluntatem fieri profanus: si autem talis homo desinat esse Religiosus, non est ratio, cur non possit validè inire Matrimonium, cùm illud, per se loquendo, validè ineat ligatus voto simplici castitatis. Et ex his cadunt omnia, quæ habet *Gonet.* hìc d. 9. a. 2. possuntque videri fusè soluta apud *Kugler* à n. 1661.

830. §. 6. Circa dispensationem in gradibus prohibitis iterum refero hìc verba *Trid.* sess. 24. c. 5. De ref. Matr. quæ occasione aliâ etiam retuli n. 498. *Si quis intra gradus prohibitos scienter Matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe dispensationis consequendæ careat: idque in eo multò magis locum habeat, qui non tantum Matrimonium contrahere sed etiam consummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, si quidem solennitates requisitas in contrahendo Matrimonio neglexerit, eisdem subjiciatur pœnis: Non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facile experiatur, cujus salubria præcepta temere contempsit. Si verò solennitatibus adhibitis impedimentum aliquod subesse postea cognoscatur, cujus ille probabilem ignorantiam habuit, tunc faciliùs cum eo, & gratis dispensari poterit. In contrahendis Matrimoniis vel nulla omnino detur dispensatio, vel rarò, idque ex causa, & gratis concedatur. In secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam.*

§. 7. Putant *Henriq.* aliique cum *Gob.* n. 678. circa 831. ista verba, *nisi inter magnos Principes*, praxin esse, ut hoc extendatur ad omnes personas principaliores, adeòque ad omnes valde potentes & divites, imò ad omnes nobiles, sufficitque ad nobilem, quòd solus Pater sit nobilis, non tamen, si sola mater, *Sanch.* l. 8. d. 19. n. 6. Ut autem quis dicatur esse ex honesta familia, satis est, si familia nullâ turpitudinis notâ laboret. Addunt *Nav.* & *Sanch.* n. 3. eâ prohibitione dispensandi in 2do gradu, intelligitur tantùm de consanguinitate vel affinitate ex copula licita, non autem ex fornicatione, uti nec de publica honestate.

Q. 109. Quid notandum sit circa facultates, quas habere solent Nuntii Apostolici, etiam circa impedimenta Matrimonii? Ut sciatur, in quibus communiter recurri possit ad Nunciaturam, circa annum 1680. Nuntio 832. Coloniensi concedebantur sequentes Facultates: 1. Absolvendi ab hæresi & apostasia à fide, & à schismate, quoscunque etiam Ecclesiasticos, tam sæculares, quàm regulares, non tamen eos, qui ex locis fuerint, ubi Sanctum Officium exercetur, nisi in locis Missionum, in quibus impunè grassantur hæreses, deliquerint: nec illos, qui judicialiter abjuraverint, nisi isti nati sint, ubi impunè grassantur hæreses, & post judicialem abjurationem illuc reversi in hæresin fuerint relapsi, & hos in foro conscientiæ tantum.

2. Tenendi & legendi libros prohibitos hæreticorum ad effectum eos impugnandi, & alios quomodolibet prohibitos, præter opera *Caroli Molinæi*, *Nicolai Machiavelli*, ac libros de Astrologia judicaria principaliter aut incidenter, vel aliàs quovis modo de ea tractantes, ita tamen, ut libri ex illis provinciis non efferantur.

3. Dispensandi in 3tio & 4to simplici & mixto tantùm cum pauperibus in contrahendis; in contractis verò cum hæreticis conversis (quamvis pauperes non sint) etiam in 2do simplici & mixto: & in his casibus prolem susceptam declarandi legitimam, dummodo in 2do non attingat 1mum gradum.

4. Dispensandi super impedimento publicæ honestatis justitiæ ex sponsalibus proveniente.

5. Dispensandi super impedimento criminis, neutro tamen conjuge machinante, ac restituendi jus petendi debitum amissum.

6. Dispensandi in impedimento cognationis spiritualis, præterquam inter levantem & levatum.

7. Hæ verò matrimoniales dispensationes, videlicet 3. 4. 5. & 6. non concedantur, nisi cum clausula, dummodo mulier rapta non fuerit, & si rapta fuerit, in potestate raptoris non reperiatur: & in dispensationibus hujusmodi declaretur illas expressè concedi tanquam à Sedis Apostolicæ delegato, ad quem effectum etiam tenor hujusmodi facultatum inseratur, cum expressione temporis, ad quod fuerint concessæ, aliàs nullæ sint.

8. Dispensandi & commutandi vota simplicia in alia opera, exceptis votis castitatis & Religionis.

9. Dispensandi in irregularitatibus ex delicto occulto tantum provenientibus, exceptâ eâ, quæ ex homicidio voluntario contrahitur.

10. Absolvendi ab omnibus casibus reservatis etiam in Bulla cœnæ Domini, in locis tamen ubi impunè grassantur hæreses.

11. Delegandi simplicibus Sacerdotibus potestatem benedicendi paramenta & alia utensilia ad Sacrificium Missæ necessaria, ubi non intervenit sacra unctio; & reconciliandi ecclesias pollutas, aquâ ab Episcopo benedictâ, & in casu necessitatis etiam aquâ ab Episcopo non benedictâ.

12. Communicandi has facultates in totum vel in parte, prout opus esse secundùm ejus conscientiam judicaverit, sacerdotibus idoneis in conversione animarum laborantibus in locis tamen hæreticorum, ubi prohibetur exercitium catholicæ religionis.

13. Utendi eisdem facultatibus in locis Nuntiaturæ suæ tantùm.

14. Et præfatæ facultates gratis & sine ulla mercede exerceantur, duraturæ, quousque munere Nuntii Apostolici in Colonia fungetur.

Eidem Nuntio per alias litteras etiam concessæ erant sequentes, quas continuatâ serie numerorū hîc paucis referam.

15. Quoscunque Clericos illarum partium pro necessitate dictarum Ecclesiarum & arctatos requisita habentes promovendi ad omnes Ordines titulo Patrimonii vel beneficiorum seu Missionis, etiam extra tempora, ac interstitiis non servatis, etiamsi in suscepto Ordine, antequam ad alium promoveantur, se non exercuerint.

16. Ubi penuria piscium est, etiam tempore Quadragesimæ dispensandi in esu ovorum, lacticiniorum & carnium.

17. Absolvendi simoniacos in foro conscientiæ, dimissis per eos Beneficiis & rebus per simoniam obtentis.

18. Quoscunque sæculares & Regulares in dignitate ecclesiastica constitutos deputandi, qui Ecclesias, cœmiteria, altaria, campanas, & alia utensilia Missæ, etiam in quibus sacra unctio adhibetur, aquâ & oleis ab aliquo Episcopo benedictis valeant benedicere.

19. Cum pauperibus Catholicis dispensandi in 2do cum 3tio gradu, item in 2do simplici affinitatis ex actu fornicario, pro contractis & contrahendis Matrimoniis.

20. Per seipsum vel alium visitandi quascunque Ecclesias, monasteria, & loca sæcularia & Regularia etiam mendicantium, & quomodocunque exempta, ac Sedi Apostolicæ immediatè subjecta, vel quocunque alio privilegio suffulta: Personas omnes sæculares & regulares etiam exemptas, quoties videbitur: Et in illorum statum, mores, disciplinam in capite & membris inquirendi, reformandi, mutandi, corrigendi.

21. Contra inobedientes, falsarios, usurarios, raptores, incendiarios & alios criminosos etiam exemptos, eorúmque fautores receptores cujuscumque dignitatis, ordinis, vel conditionis, per viam accusationis vel denuntiationis, aut ex officio simpliciter, sine strepitu judicii inquirendi & procedendi, reósque pronunciandi.

22. Horum criminum, item matrimoniales & quascunque alias causas Ecclesiasticas vel appellationes admittendi, attamen sine præjudicio Ordinariorum, quoad causas beneficiales in prima instantia: pronunciandi in illis etiam summariè, simpliciter, sine strepitu, solâ facti veritate inspectâ.

23. Causas ejusmodi aliis delegandi: ferendi quaslibet censuras & pœnas contra inobedientes &c. apponendi interdictum ecclesiasticum.

24. Juramenta quæcunque ad effectum agendi duntaxat quibuslibet relaxandi.

25. Quoscunque à quibuscunque censuris & pœnis simpliciter vel ad cautelam, prout Juris fuerit, absolvendi. Etiam absolvendi ab excommunicatione, aliisque sententiis, censuris & pœnis ecclesiasticis & temporalibus, quas ideo incurrerint.

26. Quæcunque Beneficia ecclesiastica simplicia extra Metropolitanas cathedrales & collegiatas Ecclesias, per obitum illorum ultimorum possessorum extra Romanam curiam vacantia, conferendi, dummodo illa aliàs, quàm ratione mensium Apostolicorum reservata non fuerint.

27. Concedendi, ut bona immobilia Beneficiorum in emphyteusim, sed non ultra tres generationes, sub annuo canone non excedente summam quinque ducatorum, in evidentem ipsorum Beneficiorum utilitatem alienentur & permutentur.

28. Concedendi monitorias & pœnales litteras contra ignotos malefactores, aut conscios revelare differentes.

29. Omnibus Christi fidelibus pium opus exercentibus centum aut plurium dierum citra annum Indulgentias concedendi: Verè pœnitentibus confessis & communicantibus, qui sæculares vel regulares Ecclesias aut Capellas in una vel duabus anni festivitatibus visitaverint, & pro unione Christianorum Principum, fidei Catholicæ propagatione preces fuderint, pro tali die 7tem annorum & totidem quadragenarum.

30. Concedendi, ut tempore interdicti Apostolici in aliquo loco privatim & januis clausis celebretur in familiæ præsentia.

31. Committendi has facultates in toto vel in parte. *Sequentes præterea facultates sunt à sacra Pœnitentiaria extraordinariè & pro foro conscientiæ concessæ duobus Nuntiis Apostolicis pro tempore durantis suæ Nunciaturæ.*

32. Absolvendi à censuris contra duellantes inflictis, tam in casibus publicis quàm privatis, etiam cum facultate subdelegandi uni vel pluribus prudentibus Confessariis & approbatis ab Ordinario.

33. Item à censuris inflictis contra injicientes manus violentas in clericos vel Presbyteros, dummodo non sit secuta mors vel mutilatio vel fractio ossium, tam in casibus publicis quàm privatis, secutâ tamen partis satisfactione, cum obligatione parendi sententiæ sive ordinationi Ordinarii loci, ubi secutum fuerit delictū, sub pœna reincidentiæ in easdem censuras, si satisfacere & respectivè parere cōtempserint.

34. In casibus tantùm occultis dispensandi cum eis, qui jus petendi debitum conjugale amiserant ob affinitatem supervenientem, cum gravi pœnitentia salutari, remotâ occasione peccandi cum uxoris seu mariti consanguinea vel consanguineo respectivè.

35. Dispensandi ad petendum debitum conjugale cum iis, qui voto simplici castitatis adstricti, transgrediendo ipsum votum, Matrimonium contraxerunt, cum pœnitentia salutari & obligatione servandi votum excepto usu Matrimonii, & idem votum servandi mortuo seu mortuâ conjuge.

36. Dispensandi super impedimento occulto affinitatis proveniente ex copula illicita in primo, vel in primo & secundo, & secundo tantùm gradu, quando agitur de Matrimonio jam contracto, ac etiam contrahendo, dummodo immineat periculum scandali, nec possit dispensatio à S. *Pœnitentiaria* exspectari, cum gravi pœnitentia salutari, & remotâ occasione peccandi cum consanguinea vel consanguineo putatæ seu putati conjugis, cum qua seu quo ante Matrimonium peccaverat, renovato consensu ita cautè, ut Rei seu reæ delictum nusquam detegatur.

37. Absolvendi Religiosos cujuscunque Ordinis, etiam à censuris & casibus Superioribus suis reservatis, in casibus tamen occultis: & cum illis dispensandi super irregularitate ex violatione censurarum contracta, & quoad fugitivos & apostatas, etiam absolvendi ad reincidentiam, donec redierint ad suam Religionem,

ligionem, præscripto eisdem congruenti termino ad redeundum vel reincidendum: prohibito eisdem exercitio suorum Ordinum usque ad reditum.

38. Nuntiatura Coloniensis complectitur Colonienses, Moguntienses, Trevirenses, Argentinenses, Spirenses, Wormatienses, Monasterienses, Osnabrugenses, Paderbornenses, Leodienses, Luxenburgenses, & Rhenanas partes, cæteràsque Germaniæ inferioris, & Duci Clivensi & Juliacensi subjectas Provincias, Ducatus, civitates, & loca omnia huc pertinentia.

833. Q. 110. *Quid addendum sit circa facultates ordinarias, quas habent Episcopi vel alii ad dispensandum in impedimentis Matrimonii.* ℞. §. 1. *Sperell.* decis. 110. à n. 3. fusè refert sententiam eorum, qui dicunt Episcopos dispensare posse circa canones omnes, nisi ubi ipsis à Jure vel Papa expresè prohibetur, tum quia, per se loquendo, id possunt pro sua, quod Papa potest pro tota Ecclesia; tum etiam quia Apostoli hoc potuerunt, Apostolus enim 1. *ad Corinth.* 5. v. 12. dicit, *omnia mihi licent*; Episcopi autem sic sunt etiam in potestate successores Apostolorum, sicuti Papa est successor Petri. E contrà à n. 26. etiam fusè refert sententiam aliorum, qui dicunt, Episcopos non posse, nisi quod ipsis positivè permittitur per Jus vel per Papam, tum quia potestatem suam habent mediante Ecclesiâ vel Papâ, uti cum communiori dixi l. 6. p. 2. num. 1551; tum quia Jura & Pontifices eis expresè præcipiunt, ut canones observent; tum denique, quia inferior non potest circa legem Superioris, nisi quod hic permittit. Et quamvis *Sperell.* videatur inclinare in primam sententiam, tamen secunda est inter Theologos cum *Krim* à num. 2034. longè communior & probabilior, ideóque in decis. 112. nu. 33. notat etiam *Sperell.* quamvis Episcopus dispensare possit in lege Synodali suæ diœcesis, attamen non posse in lege Concilii provincialis, quia hoc Concilium est supra Episcopum; probátque idem adductis Juribus etiam de Archi-Episcopis *Krim* à n. 2031. Idem in decis. 111. saltem hoc defendit absolutè *Sperell.* quod Episcopus circa adulterium & omnia delicta adulterio minora semper dispensare possit, nisi specialiter id reperiatur prohibitum, uti habetur Cap. *At si Clerici*, §. De adult. De judic. Postea tamen à n. 46. addit multas limitationes & sublimitationes. E contrà quòd circa delicta adulterio majora dispensare non possit Episcopus, nisi in casibus à Jure expresè permissis, habetur eodem Cap. *At si*, & fusè deducit *Sperell.* decis. 112. à n. 1. Quæ autem delicta sint majora adulterio, explicat decis. 116 à n. 32. ubi probat usuram & perjurium esse minora.

834. §. 2. Quando *impersonaliter* Lex Pontificia concedit potestatem dispensandi, v. g. dicendo, *dispensetur, dispensari possit*, tum potestas censetur concessa Episcopo, uti ex Jure & AA. probant *Sanch.* l. 8. d. 5. *Pont.* l. 8. c. 6. n. 6. *Sperell.* decis. 112. à nu. 41. Pontifex enim non indiget tali permissione, sed alius; & ideo putant *Covarr. Sanch. Krim.* n. 2039. idem valere etiam si lex Concilii alicujus ita loquatur, quamvis in hoc contradicant alii cum *Barb.* De potest. Episc. alleg. 83. à n. 23. Quòd si aliquid in Canonibus vel Conciliis statuatur sub veniali tantùm, vel sub consilio, censetur Episcopo concessa facultas in eo dispensandi pro exigentia rei & subditorum bono: hinc universaliter docent *Sanch. Salas, Krim.* n. 2040. si apud Religiosos Regulæ Fundatoris vel Congregationis non obligent sub culpa, posse Superiores subordinatos in eis dispensare.

835. §. 3. Episcopus dispensare potest post contractum Matrimonium pro foro conscientiæ tantùm, si concurrant ista: 1. Si Matrimonium sit publicum. 2. Si impedimentum sit occultum. 3. Si initum sit bonâ fide, sive cum ignorantia impedimenti. 4. Si in separatione esset scandalum. 5. Si non sit facilis aditus ad Papam, ob paupertatem vel aliam causam, vel certè ob periculum peccatorum in tanta dilatione; quia interea non abstinebunt ab usu putati Matrimonii: ita Nav. *Angles*, *Silv. Henriq. Sot. Tabie. Arm. Cucus, Spin. B. Ledesm. Capuan. Rodriq. Ant. Gomez, Lopez, Vivaldus*, *Sanch.* l. 2. d. 40. n. 3. *Cin. Regin. Fill. Vasq. Rebell. Castrop. Salas*, *G. Hurt. Cardenas* in 1. crisi. d. 79. n. 2. & alii propè innumeri cum *Kugler* n. 2125. Et rationes dabuntur n. 838. Potest autem hoc Episcopus etiam in 1. gradu affinitatis, v. g. si sponsus ante Matrimonium cognoverit sororem sponsæ. Tenéntque plerique cum *Sanch. Krim.* nu. 2050. *Kugler* n. 2136. contra *Garc.* & *Aversf.* q. 19. f. 2. sufficere, si alteruter processerat bonâ fide cum ignorantia impedimenti, quia huic non debet præjudicare malitia alterius. Et illi, qui malâ fide contraxit, communiter jubetur imponi gravis satisfactio in confessione, v. g. ut ad medium annum omni mense confiteatur & communicet, ac iisdem diebus oret Rosarium. Putátque *Sanch.* l. 2. d. 40. nu. 4. sufficere ignorantiam etiam crassam, quia *Trid.* dicit, *qui præsumpserit*: & licèt v. g. cognita esset consanguinitas, si tamen non fuit notum, quòd impediret, non impeditur bona fides. *Kugler* n. 2137. Quòd si uterque contraxisset malâ fide, quamvis *Henriq.* & alii pauci putent id adhuc posse Episcopum in casu necessitatis, faveatque *Kugler* n. 2137. citans etiam alios, tamen absolutè negandum est cum communi, propter *Trid.* sess. 24. De ref. Matr. c. 5. ubi tales excludit à spe dispensationis, uti & illos, qui etiam cum ignorantia impedimenti contraxerunt neglectis solennitatibus; dicit autem *neglectis*, & non, si v. g. proclamationes justè vel de licentia Superioris sint omissæ, uti habet *Aversf.* q. 19. f. 2. §. *Quintò*, & notavi n. 499. Addunt aliqui cum *Perez, Gob.* nu. 580. 590. & aliis apud *Kugler* nu. 2125. sub finem, quamvis impedimentum esset publicè notum, si tamen separatio fieri non posset sine gravi damno, posse Episcopum dispensare, uti & tum, si ob paupertatem nequeat adiri Papa, vel dari expensæ pro dispensatione, & tamen separari non possint sine infamia vel ingenti difficultate.

§. 4. Universaliter loquendo tum censetur esse necessitas, in qua dispensare possit Episcopus, si conjuges etiam divites nequeant absque gravi incommodo vel scandalo separari; si autem maneant conjuncti, donec Papa vel delegatus ejus dispenset, versabuntur in periculo incontinentiæ, ita Auctores aliqui apud *Kugler* suprà. Tum autem non censentur posse adire Papam vel ejus delegatum, quando obstat eorum paupertas, *Gob.* n. 578. 836.

§. 5. Dubitatum est, 1. an si uterque conjux sit in bona fide, causa sufficiens non recurrendi ad Papam per litteras sit impedire fornicationes materiales, adeoque tum possit dispensare Episcopus. 2. An concurrentibus illis, quæ relata sunt, Episcopus possit dispensare etiam in quocunque impedimento & gradu, qui Juris naturalis non est. 3. An etiam in impedimento criminis, secuto per machinationem homicidio. ℞. *ad* 1. non videri causam sufficientem, aliàs frustra addita esset illa conditio, si non sit facilis recursus ad Papam, cum semper sit periculum fornicationis saltem materialis. *Ad* 2. Posse, nisi aliunde specialiter ipsi restringatur potestas. *Ad* 3. Pro hoc casu videtur restricta potestas tam Nuntii Apostolici, quàm Episcoporum, nam in facultatibus ordinariis Nuntii & extraordinariis Episcopi expresè sic habetur: *Dispensandi super impedimento criminis, neutro tamen conjugum machinante, ac restituendi jus petendi debitum amissum*: Ex quibus verbis ultimis patet, quod etiam de Matrimoniis contractis sit sermo, ergo cùm circa Matrimonia contracta non habeant potestatem nisi tacitam ex concessione Papæ, & Papa 837.

hic

hic non taceat, sed absolutè dicat, si alterutet machinatus sit, non posse dispensare, facultas videtur quoad illud impedimentum restricta.

838. §. 6. Etiam ante contractum Matrimonium potest Episcopus in impedimentis Jure humano statutis dispensare, quando est urgentissima necessitas salutis animæ, & non est aditus ad Papam, vel est periculum in mora, ob periculum incontinentiæ vel alterius gravis mali spiritualis, *Vasq. Salas, Præpos. Sanch. Castrop. G. Hurt. Regin. Pont. Bonac. Villal. Bassæus, Sylvius, Barbosa, Victorellus, Molfesius, Dian. Leander, Homob. Cornejo, Machado, Candidus, Gorm.* De Sacram. n. 325. *Carden.* suprà n. 4. qui dicit esse sententiam securissimam & moraliter certam, quod iterum docet in 2. crisi, diss. 2. à n. 636. *Kugler* nu. 2134. vocans probabilissimam & securam sententiam, & pro hac referens adhuc plures Auctores. Et ita declarâsse *Sixtum V.* testatur *Pyrrhus Corr.*; quem retuli l. 6. p. 1. n. 117. nam posse Episcopum dispensare in legibus Pontificiis in casibus urgentis necessitatis, maximè pro bono salutis animarum, quando non datur aditus ad Pontificem, vel est periculum in mora, habet communis, & recepta Theologorum ac Canonistarum sententia, quorum octodecim refert *Sanch.* suprà, ad quos accedunt *Suar. Vasq. Salas, Baldel. Castrop. Regin. Tapia, Pont. Bonac. Barbos. Sperell.* decis. 112. à nu. 51. & alii plures cum *Averf.* q. 19. s. 2. §. *Concedendum*, & *Carden.* suprà. *Probatur* 1. quia non est credibile intentionem Pontificis esse, quòd sibi in tali casu cum dispendio boni communis animarum velit reservare potestatem à Christo in bonum commune animarum concessam, & cum tot gravissimi DD. communiter ita interpretentur mentem Pontificis, est moraliter certum, hic locum habere saltem epiikiam. *Prob.* 2. Potest Episcopus dispensare in Matrimonio contracto, uti Authores suprà relati testantur, ergo etiam in contrahendo, cùm sit utrobique eadem causa, possitque esse similis necessitas, maximè cum Matrimonium sic invalidè contractum non sit reipsa contractum, quia fuit irritum, adeóque sit priùs rectè contrahendum. *Prob.* 3. Certum est, quòd consuetudo det jurisdictionem, uti Jura expresè dicunt, quæ retuli l. 6. p. 1. n. 117. adducitque etiam *Kugler* n. 2134. Item certum est, quòd lex aliter non obliget, quàm prout eam communis sensus & usus interpretatur, atqui etiam certum est, quòd Episcopi in tali casu soleant dispensare, censentque omnes communiter id eos posse, neque hoc ignoratur à summis Pontificibus, uti testantur plurimi apud *Cardenam* & *Kugler*, ergo. *Prob.* 4. Potestas dispensandi in impedimentis Matrimonii etiam de Jure præscribitur spatio 40. annorum etiam absque titulo, si nempe concurrant paupertas, ob quam non liceat recurrere Romam, & gravis causa, ob quam moraliter non possit negari jam vel differri dispensatio, nam bonâ fide præsumi potest Principem in talibus circumstantiis consentire, cùm secundùm dicta, mens ipsius non sit, ut reservatio potestatis cedat in detrimentum animarum, *Less.* in auct. v. *Matr.* cas. 9. *Gob.* nu. 596. praxin autem sic dispensandi habent Episcopi ultra 40. annos, ergo. Ergo. Et hæc extendunt *Sanch.* & *Averf.* etiam ad casum, quo contracturi laborarent duplici impedimento: quia necessitas manet eadem, sive sit unum, sive plura impedimenta. Et universim docent *Suar. Sanch, Salas, Castrop.* & Canonistæ communiter cum *Sperell.* à n. 47. & 72. Episcopum posse dispensare in casibus extraordinariis, quando necessitas urget & est periculum in mora, cum impotentia adeundi Superiorem; uti si nascerentur gravia scandala, inimicitiæ, infamia: ac consentiunt *Barb.* & *Krim.* num. 2045. si sit casus, in quo Papa ex justis causis dispensare soleat: Ideóque etiam *Pignat.* tom. 3. consult. 33. docet Episcopum potuisse dispensare saltem sub onere postea id significandi Papæ, ut sic salvaretur honor nobilium conjugum vel familiarum, cùm eorum unus periclitaretur de vita. Ex simili ratione multi, quos retuli l. 3. p. 1. nu. 563. dicunt Episcopum quandoque dispensare posse in votis perpetuæ castitatis aut Religionis, quæ alioqui reservantur Papæ: Et ratio horum omnium à priori est, quia pro ejusmodi gravissimis casibus prudenter præsumitur Papam consentire propter bonum commune. Imò putat cùm aliis *Gob.* tr. 9. n. 574. si votum castitatis vel Religionis emissum sit ex metu injusto gravi aut levi, item si obstrictus tali voto puellam imprægnârit, quam ducere vellet, antequam erumpat, & careat pecuniis ad impetrandam dispensationem, aut non pateat facilis Romam aditus, tum etiam posse dispensare Episcopum.

§. 7. Si casus patiatur moram, & Nuntius Apostolicus habeat à sacra Pœnitentiaria specialem facultatem, quam ab ea non habet Episcopus, recurrendum est ad Nuntium; nam ideo pro tali casu datur talis specialis facultas Nuntio, ut sit in partibus qui dispenset, cùm sit facilis recursus ad Nuntium, uti supponitur, pro sola autem necessitate potest dispensare Episcopus non habens aliunde specialem facultatem: si tamen etiam Nuntius careat speciali facultate ad aliquid, Episcopus potest idem, quod Nuntius, nec opus est ad hunc recurrere, ita quoad utramque partem *Sanch.* l. 2. d. 40. nu. 8. & l. 8. d. 9. num. 25. *Averf.* q. 19. s. 2. §. ult. *Tamb. Perez, Gob. Spor. Kugler* n. 2125. 839.

§. 8. Si Episcopus ex præsumpta licentiâ Papæ dispensaturus in aliquo impedimento sit certus esse aliquam causam dispensandi, sed dubitet, an sit sufficiens, probabile est posse dispensare secundùm dicta l. 1. n. 804. ubi addidi, quid faciendum sit, si postea resciatur causam dispensandi non fuisse sufficientem, aut etiam si nunc dubitetur, an adsit ulla causa dispensandi: imò *Diana* p. 4. t. 3. R. 44. *Barb.* De pot. Episc. alleg. 33. n. 26. *Sperell.* n. 54. absolutè dicunt, etiamsi dubitetur, an sit magna necessitas, vel an talis dispensandi causa hìc & nunc sit justa: Et saltem in dubio, an casus indigeat dispensatione, tum posse dispensare Episcopum docet *Krim.* n. 2043. quia reservatio potestatis dispensandi est odiosa, & meritò præsumimus Ecclesiam non reservare dispensationem casûs dubii, sed tantùm certi, hinc posse Episcopum dispensare cum illis, qui sunt prope ætatem requisitam, & de quibus dubitatur, an malitia suppleat ætatem, docent *Barb.* De Jure eccles. l. 1. c. 11. nu. 187. *Krim.* n. 2184. 840.

§. 9. Potest Episcopus, saltem ex consuetudine, dispensare ad petendum debitum cum conjugato, qui post Matrimonium contraxit impedimentum spiritualis cognationis vel affinitatis, *Sanch.* l. 8. d. 6. Quod extendit *Castrop.* etiam ad eum, qui emisso absoluto voto castitatis contraxit Matrimonium, *Krim.* nu. 2060. & addit n. 2127. similiter posse Episcopum dispensare cum conjugibus, qui ex mutuo consensu voverunt castitatem conjugalem, si etiam mutuò sibi hoc remittant. 841.

§. 10. Episcopus, ubi potest, plerumque tenetur saltem ex charitate sub mortali ita dispensare pro bono salutis animarum, *Carden.* in 1. crisi d. 79. nu. 27. Ratio est, quia secundum dicta l. 2. num. 174. quivis Pastor, quo nomine etiam venit Episcopus, tenetur cum gravissimo etiam suo dispendio succurrere subdito in gravi necessitate spirituali constituto, qualis necessitas hìc est, uti constat ex dictis num. 175. Et quæ hìc dico, confirmabuntur ex dicendis n. 905. & 907. 842.

§. 11. Si dispensavit Episcopus, pro quo erat communis error cum titulo colorato, quòd dispensare posset, quamvis non potuerit, valet dispensatio per legem 843.

legem Barbarius, ff. De off. præt. quia secundum dicta l. 6. p. 1. à n. 112. & dicenda hic n. 896. Ecclesia supplet: è contrà, si fuit tantùm error in Episcopo dispensante, non valet dispensatio, Bardi de consc. discept. 6. c. 5. §. 5. Et idem dicit Sanch. in Decal. l. 4. c. 44. n. 10. si dubium fuit, an causa allata vel subticita fuerit finalis an impulsiva, & postea rescitatur fuisse finalem, quia cùm talia non spectent ad potestatem Superioris, quæ in bonum Ecclesiæ amplè interpretanda esset, sed tantum spectent ad voluntatem Superioris, qui intentionem habet dispensandi secundùm veritatem, quæ sibi proponitur, hinc si deest veritas, invalida est dispensatio. Consequenter si Episcopus habens potestatem dispensandi cum solis pauperibus, per errorem putârit se dispensare posse etiam cum divitibus, aut si per errorem privatum putârit hos esse pauperes, qui tales non erant, quamvis *Gob.* t. 9. nu. 663. putet talem dispensationem valere, eò quòd facultates dispensandi committantur Episcopo usuro pro sua prudentia, quâ utitur prudenter ita opinans, quamvis reipsa fallatur, tamen oppositum videtur tenendum, quia Papa non concesserat facultatem nisi ad dispensandum cum verè pauperibus, nec aliunde suppletur talis potestas dispensandi cum reipsa divitibus. Neque talis facultas conceditur sub conditione, *si prudenter judicet esse pauperes*, sed sub conditione, *si verè pauperes sint*. Quòd si Episcopus putârit se certum, quòd essent pauperes, & tamen reipsa non essent tales, adhuc videtur probabilius ob rationem jam datam, quòd non valeat dispensatio.

844. §. 12. Huc pertinet solutio sequentis casûs: Titius consanguineus Cajæ in 3. gradu petit dispensationem ab Ordinario, qui putans se posse, dispensavit: non poterat autem cum divitibus, quales erant Titius & Caja: Matrimonium ex hac dispensatione, bonâ fide initur in facie Ecclesiæ, pluribus annis convivunt & suscitant proles, post plures annos rescit Titius Ordinarium non potuisse dispensare cum divitibus. *Quæritur*, an jam non possit Ordinarius dispensare in illo impedimento, olim quidem publico nunc autem occulto, quia omnes jam judicant bene dispensatos fuisse, & per dispensationem sublatum fuisse impedimentum. ℞. Ordinarius potest dispensare in impedimento occulto, quando Matrimonium est publicum, & bonâ fide contractum, *Sanch.* l. 2. De Matr. d. 40 n. 3. & 4. addens n. 5. dispensare posse, etiamsi divites sint: idem habent alii apud *Sanch.* & apud *Tambur* l. 8. t. 2. c. 4. *Pont. Aversf. Perez, Castrop.* Hoc autem impedimentum, quamvis in se fuerit publicum, jam tamen est occultum in ratione impedimenti, nam nunc de illo non constat, nec moraliter constare potest: tum enim impedimentum censetur occultum, quando publicè creditur legitima dispensatio esse obtenta, uti expresse *Platel.* p. 5. num. 1184. hoc autem hic publicè creditur, ergo. Et ita senserunt Doctores de Facultate, & alii Coloniæ anno 1711.

845. §. 13. Quando Episcopus dispensat in casibus occultis ex tacita concessione Papæ, hoc tantùm juvat pro foro conscientiæ, quia si impedimentum fieret publicum, & Episcopi sequentes nollent credere dispensationem intervenisse, possent ratione scandali imperare separationem: De cætero si saltem postea subsequatur Matrimonium, etiam per dispensationem occultam, proles reipsa legitimantur per hoc subsequens Matrimonium.

846. Q. 111. *Quasnam extraordinarias facultates, præsertim in impedimentis Matrimonii, habere soleant à sede Apostolica Episcopi in Germania.* ℞. §. 1. Habent multas ex illis, quas n. 832. dixi concessas esse Nuntiis Apostolicis, non tamen omnes. Communiter dantur, prout sequitur:

1. Absolvendi ab hæresi, & apostasia à fide, & à schismate quoscumque etiam ecclesiasticos tam seculares, quàm regulares, non tamen eos, qui ex locis fuerint, ubi sanctum Officium exercetur, nisi in locis Missionum, in quibus impunè grassantur hæreses, deliquerint, nec illos, qui judicialiter abjuraverint, nisi isti nati sint, ubi impunè grassantur hæreses, & post judicialem abjurationem illuc reversi in hæresin fuerint relapsi, & hos in foro conscientiæ tantùm.

2. Tenendi & legendi libros prohibitos hæreticorum, ad effectum eos impugnandi, & alios quomodolibet prohibitos, præter opera Caroli Molinæi, & Nicolai Machiavelli, & libros de astrologia judicaria principaliter, aut incidenter, vel aliàs quovis modo de ea tractantes, ita tamen ut libri &c. illis Provinciis non efferantur.

3. Dispensandi in 3. & 4. simplici & mixto tantùm cum pauperibus in contrahendis, in contractis verò cum hæreticis conversis etiam in 2. simplici & mixto, dummodo nullo modo attingat gradum, & in his casibus prolem susceptam declarandi legitimam.

4. Dispensandi super impedimento publicæ honestatis justitiæ ex sponsalibus proveniente.

5. Dispensandi super impedimento criminis, neutro tamen conjugum machinante, ac restituendi jus petendi debitum amissum.

6. Dispensandi in impedimentis cognationis spiritualis, præter levantem & levatum.

7. Hæ verò dispensationes matrimoniales videlicet 3. 4. 5. & 6. non concedantur, nisi cum clausula, dummodo mulier rapta non fuerit, & si rapta fuerit, in potestate raptoris non existat, & in dispensationibus hujusmodi declaretur expressè illas concedi tanquam à Sedis Apostolicæ delegato, ad quem effectum etiam tenor hujusmodi facultatum inseratur cum expressione temporis, ad quod fuerint concessæ, aliàs nullæ sint.

8. Dispensandi in irregularitatibus ex delicto occulto tantùm provenientibus, exceptâ eâ, quæ ex homicidio voluntario contrahitur.

9. Dispensandi & commutandi vota simplicia in alia pia opera, exceptis votis castitatis & Religionis.

10. Absolvendi ab omnibus casibus reservatis etiam in Bulla cœnæ, in locis tamen, ubi impunè grassantur hæreses.

11. Delegandi simplicibus Sacerdotibus potestatem benedicendi Paramenta, & alia utensilia ad Sacrificium Missæ necessaria, ubi non intervenit S. Unctio, & reconciliandi Ecclesias pollutas aquâ ab Episcopo benedictâ, & in casu necessitatis etiam aquâ non benedictâ ab Episcopo.

12. Conferendi Ordines extra tempora, & non servatis interstitiis, usque ad Sacerdotium inclusivè.

13. Dispensandi super defectu ætatis unius anni ob operariorum penuriam, ut promoveri possint ad Sacerdotium, si aliàs idonei fuerint.

14. Consecrandi olea cum quinque saltem Sacerdotibus, non tamen extra diem cœnæ Domini, nisi necessitas illud urgeat.

15. Celebrandi bis in die, si necessitas urgeat, ita tamen, ut in prima Missa non sumpserit ablutionem, per unam horam ante auroram, & aliam post meridiem, sine Ministro, sub dio & sub terra, in loco tamen decenti, etiamsi altare sit fractum, vel sine reliquiis Sanctorum & præsentibus hæreticis, schismaticis, infidelibus & excommunicatis, & aliter celebrari non possit. Caveat verò, ne prædictâ facultate seu dispensatione celebrandi bis in die aliter, quàm ex gravissimis causis & rarissimè utatur, in quo graviter ipsius conscientia oneratur. Quòd si hanc eandem facultatem alteri Sacerdoti juxta potestatem inferiùs apponendam communicare, aut causas eâ utendi alicui, qui à S. Sede hanc facultatem obtinuerit, appro-

approbare visum fuerit, seriò ipsius conscientiæ injungitur, ut paucis, dumtaxat iis maturioris prudentiæ ac zeli, qui absolutè necessarii sunt, nec pro quolibet loco, sed ubi gravis necessitas tulerit, & ad breve tempus eandem communicet, aut respectivè causas approbet.

16. Deferendi sanctissimum Sacramentum occultè ad infirmos sine lumine, illudque sine eodem retinendi pro eisdem infirmis, in loco tamen decenti, si ab hæreticis aut infidelibus sit periculum sacrilegii.

17. Induendi vestibus sæcularibus, si aliter vel transire ad loca eorum curæ commissa, vel in eis permanere non poterunt.

18. Recitandi Rosarium vel alias preces, si Breviarium secum deferre non poterunt, vel divinum officium, ob aliquod legitimum impedimentum recitare non valeant.

19. Dispensandi, quando expedire videbitur, super esu carnium, ovorum & lacticiniorum tempore jejuniorum, & præsertim Quadragesimæ.

20. Communicandi has facultates in totum vel in parte, prout opus esse secundum ejus conscientiam judicaverit, Sacerdotibus idoneis in conversione animarum laborantibus, & præsertim tempore sui obitûs, ut Sede vacante sit, qui possit supplere, donec Sedes Apostolica certior facta, quod quamprimum fieri debebit, per delegatos aut per unum ex eis alio modo provideat.

21. Et prædictæ facultates gratis & sine ulla mercede exerceantur, & tantùm concessæ intelligantur ad quinquennium.

22. Utendi eisdem facultatibus in civitate & diœcesi N. tantùm.

847. §. 2. Cùm facultates illæ dentur Episcopis tantùm ad quinquennium, & easdem per facultatem 20. communicare possint aliis Sacerdotibus, orta est dubitatio, an communicare possint usurpandas ad tempus longius quàm quinquennium, de quo dubio videri possunt dicta l. 6. p. 2. n. 1598. Saltem Nuntius Apostolicus, cùm facultates suas habeat pro tempore suæ Nuntiaturæ, potest illas, quæ communicabiles sunt, alicui communicare pro toto illo tempore.

848. §. 3. Initio cujusvis Pontificatûs promulgatur Regula Cancellariæ, quæ ordinariè est 13. vel 14. *Item revocat quascunque facultates concessas quibusvis Patriarchis, Archi-Episcopis, Episcopis & aliis Prælatis & Personis, nec non Apostolicæ sedis Nuntiis, ac fructuum & proventuum Cameræ Apostolicæ debitorum collectoribus, de dispensando cum quibusvis personis super Matrimonio contracto vel contrahendo in gradu prohibito, ac super natalium & ætatis defectibus, & de incompatibilibus Beneficiis ecclesiasticis insimul retinendis, nec non de Notariis publicis creandis, ac alias à præmissis officia ipsorum Nuntiorum & Collectorum directè non concernentes quoad omnia, in quibus facultates ipsæ non sunt sortitæ effectum, etiamsi Nuntiis ejusdem dictæ sedis legatis de latere competens fuerit concessa facultas.* Hinc dubitatum est anno 1700. cùm novus esset Pontifex, an relatæ facultates Episcoporum & Nuntii Apostolici revocatæ essent, & interrogata Roma respondit, facultates illas, quæ à S. Officio concessæ sunt, quales ordinariè sunt, quæ Nuntiis Apostolicis & Episcopis mittuntur, non revocari per illam Regulam, sed eas tantùm, quæ ab antecessore Papâ ipso immediatè concessæ erant.

849. §. 4. Quamvis in facultate 22. Episcopi habeatur, *Utendi eisdem facultatibus in civitate & diœcesi N. tantùm*, ita ut iis nullo modo uti possit extra fines præfatæ suæ diœcesis, tamen eisdem uti potest, v.g. Episcopus Monasteriensis pro Neo-Stadio Goddens, quamvis hic locus strictè non sit diœcesis Monasteriensis. Ratio est, quia ipse est Episcopus vicinior, & pro spiritualibus ad eum recurrunt, ergo censetur eorum Episcopus, & ita judicârunt mecum anno 1701. tres Doctores: Qui tamen censuerunt Missionarios castrenses alicujus Legionis non posse ex vi facultatum ab Episcopo Monasteriensi concessarum, v.g. binare Missam in aliena diœcesi legendam: sed videri possunt dicta l. 6. p. 2. n. 1518.

§. 5. Circa facultatem 19. judicavit quidam vir doctissimus posse Episcopum à potiori dispensare etiam pro esu carnium diebus Veneris & sabbathi per annum. 850.

§. 6. Per facultatem absolutè dispensandi in Matrimoniis contractis, non possunt illi juvari, qui contraxerunt neglectis proclamationibus, secundum dicta n. 830. 835. 851.

§. 7. Circa facultates relatas, tum Nuntii Apostolici, tum etiam Episcoporum, *Pignat.* tom. 7. consult. 53. docet seqq. 1. Facultates illæ, quæ non sunt restrictæ ad certas personas, valent pro absolutionibus & dispensationibus respectu quarumcunque personarum etiam peregrinarum & advenarum, etiam Regularium exemptarum, quamvis Superiores ignorarent vel inviti essent, ad eum modum, quo l. 6. p. 2. n. 1464. dictum est in anno Jubilæi. 2. Facultates illæ valent tantùm in ordine ad forum conscientiæ. 3. Vi facultatis *absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apostolicæ reservatis, etiam in Bulla cœnæ Domini contentis*, non posset quis absolvi ab hæresi, nequidem in Jubilæo, & hoc etiam dicunt AA. quos retuli l. 6. p. 2. num. 1616. Quamvis aliqui cum *Tann.* contradicant, quantum ad Germaniam. 4. Quinquennium datum pro usu talis facultatis incipit currere à die acceptationis, pro quo refert num. 9. declarationem 13. Aug. 1670. emanatam: oppositum tamen tenendum est de Bulla Indulgentiarum, uti l. 6. p. 2. num. 525. dictum est. 852.

Q. 112. *Quis Episcopus possit dispensare cum sponsis habentibus impedimentum.* R. §. 1. Si sponsa sit diœcesis Coloniensis, & sponsus diœcesis Trevirensis, sintque consanguinei in 3. gradu, dubitatum est, an satis sit, ut dispensetur à Coloniensi Episcopo cum sponsa, vel an opus sit etiam à Trevirensi dispensari cum sponso. Fundamentum dubitandi est ex *Gob.* tr. 9. n. 589. nam licèt satis sit dispensari unum, quando uterque est subjectus eidem Episcopo, tamen si sint subjecti diversis, non videtur id sufficere, cùm facultates dispensandi sint restrictæ ad proprios tantùm subditos. Nihilominus dicendum est cum *Nav. Henriq. Sanch.* l. 3. d. 26. num. 6. satis esse alterutrum è sponsis ab uno ex illis Episcopis dispensari, quia dispensatio sponsæ reddit sponsam habilem ad contrahendum cum suo consanguineo, tollitq; ab ea consanguinitatem (moraliter loquendo prout impeditivam Matrimonii) & facit tantumdem, ac si in ipsa physicè non esset consanguinitas, debet enim dispensatio sponsæ in ea aliquid operari, nihil autem aliud operatur, nisi hoc, ergo hoc ipso potest sponsus cum ea contrahere, jam enim non contrahit cum consanguinea, sed veluti cum extranea. Ratio à priori est, quia impedimentum consanguinitatis non potest desinere in uno, quin hoc ipso etiam desinat in altero, ideóque per unam dispensationem indivisibiliter tollitur, uti indivisibiliter constat conjunctione sanguinis utriusque personæ, ad eum modum, quo sublatâ albedine ab uno pariete indivisibiliter tollitur similitudo cum altero pariete albo, impossibile enim est sponsum esse consanguineum sponsæ, si sponsa desinat esse consanguinea sponso, cùm ista sint correlativa. Fundamentum *Gobati* nihil evincit, quia singuli Episcopi dispensant tantùm cum suo, & unius dispensatione positâ hoc ipso cessat impedimentum etiam in altero, quia tollitur pars essentialis illius impedimenti. 853.

Obj. Si Generalis Ordinis prohibuisset, ne duo ex

ex diversis Monasteriis sint sibi socii in itinere sine dispensatione, licèt Abbas A. cum suo subdito dispensaret, non ideo posset hunc comitari subditus Abbatis B. nisi hic etiam dispenset cum suo, ergo similiter in nostro casu. ℞. disparitatem esse, quia sicuti prohibitio, ita etiam dispensatio ad simul proficiscendum sive ad comitandum, est divisibilis, hoc ipso enim, quòd prohibeatur unus comitari, non ideo prohibetur alter, quia posset prohiberi unus, & non alter: similiter hoc ipso, quòd vinculum prohibitionis tollatur ab uno, non ideo tollitur ab altero, quia uno absoluto posset alter manere prohibitus; è contra impossibile est, tolli vel remanere consanguinitatem in uno, quin hoc ipso tollatur aut remaneat etiam in altero, quia nemo potest esse non consanguineus consanguineæ, aut consanguineus non consanguineæ. Deinde hoc ipso, quòd Titia sit habilis ad ducendum Cajum, Cajus eam ducens, ducit habilem, ergo non impeditam, ergo nec ipse est inhabilis aut impeditus, cùm inhabilitas aut impedimẽtum, quod hic deberet esse, necessariò semper includat duos inhabiles & impeditos, videlicet duos consanguineos aut duos affines, quales non sunt positâ dispensatione unius. Aliud est, si sponsus & sponsa haberent alia impedimenta separabiliter impedientia, v.g. si uterq; haberet simplex vel solenne votum castitatis, tum enim dispensato & habilitato uno, non ideo habilitaretur alter, quia votum sponsi, quod impedit, non includit votum sponsæ, nec sublato voto sponsi tollitur votum sponsæ, sed planè sunt divisa, potestque sponsus manere voto obligatus, licèt sponsa sit soluta, & idem est in aliis similibus impedimentis, secus in consanguinitate aut affinitate, uti dictum est. Ita mecum judicàrunt duo Doctores anno 1702.

854. §. 2. Cum vagis potest dispensare quivis Episcopus, cui se subjiciunt. Quod valet, quamvis tantùm unus eorum esset vagus, hoc enim, secundùm jam dicta, dispensato per quemcunque Episcopum, cui se subjicit, concomitanter habilitatur etiam alter.

855. §. 3. Huc pertinet solutio sequentis casûs: Titius Coloniensis imprægnatâ Coloniæ Cajâ sibi in 3. gradu consanguineâ abit Treviros famulaturus, ubi ab Episcopo Trevirensi obtinet dispensationem contrahendi cum Caja. *Quæritur* 1. an Episcopus Trevirensis potuerit cum Titio dispensare. 2. Si Titius iverit Treviros animo obtinendi dispensationem, an hæc non sit subreptitia. 3. Si dispensatio valeat, an vi illius obtentæ possit Titius redire Coloniam, & hìc copulari. ℞. *ad* 1. Titius volens famulando permanere Treviris per majorem anni partem, primo die acquirit quasi domicilium, sitque subditus illi Episcopo quoad Matrimonium, secundùm dicta num. 722. hinc si in hoc impedimento possit ille Episcopus cum suis subditis dispensare, etiam potest cum Titio. *Ad* 2. Non obstat, si Titius eo animo iverit illuc, secundùm dicta n. 722. quia usus est jure suo, quod habebat ad acquirendum ibi quasi domicilium, quo acquisito potest uti favore. *Ad* 3. In ejusmodi indultis cōmuniter habetur, *pro Matrimoniis in tua tantum diœcesi contrahendis*, hinc vi talis dispensationis non potuerunt contrahere extra diœcesin Episcopi dispensantis. Quòd si Episcopo absolutè detur potestas dispensandi pro Matrimoniis, Titius obtentâ Treviris dispensatione, poterit redire Coloniam, & hìc contrahere, dummodo ante contractum Matrimonium non dimiserit animum redeundi Treviros, & hìc, prout statuerat, per majorem anni partem permanendi. Si autem Coloniam redierit deserens animo & corpore illud quasi domicilium Trevirense, videtur non posse, quia dispensatio non manet moraliter afficiens illum, quando contrahit, non enim afficit, nisi subditum diœcesis Trevirensis, tum autem non erit illius subditus. *Si dicas*, sublatum semel impedimentum non redire. ℞. Impedimentum est consanguinitas, quæ semper mansit, & per dispensationem, quæ afficit subjectum, datur potestas contrahendi cum illa consanguinea, sicque tantùm moraliter tollitur illud impedimentum consanguinitatis, quamdiu dispensatio illum afficit, si autem desinat esse subditus ante executam dispensationem, hæc non ampliùs moraliter afficit ipsum, neque in se, neque in aliquo suo effectu, ergo.

Q. 113. *Quis dicatur pauper in ordine ad dispensationem matrimonialium.* ℞. §. 1. Notant aliqui eum dici *inopem*, qui nihil habet; *egenum*, qui non habet vitæ necessaria; quis autem dicatur *pauper*, est major difficultas. 856.
Barb. De off. Episc. alleg. 41. n. 24. ait: *Pauperes dicuntur, non solum mendicantes, sed etiam habentes congruam sustentationem, qui tamen attento statu personæ & dignitate videntur indigere. Piasec.* in praxi Episc. p. 2. c. 2. ait: *dicitur pauper, qui ex annuo reditu non recipit ultra decentem sustentationem. Tuschus* v. Pauper, Concl. 160. ait: *Aut paupertas consideratur respectu certi actûs, puta, quòd solvatur Romæ certa quantitas, & qui non potest* (intellige sine notabili incommodo) *dicitur pauper: Aut loquimur de paupertate indefinitè, & statur arbitrio Judicis*. Addit; *qui non habet tantum, quo vivat, dicitur pauper, vel quando non potest explere officium suum de suo*: saltem omnes communiter fatentur illum esse canonicè pauperem, qui absq; imminutione sui statûs non potest solvere Jura pro dispensatione obtinenda Romà. *Gob.* tr. 9. à n. 654. putat mulierem esse pauperem, quæ caret dote ad nubendum extra cognationem vel affinitatem viro paris conditionis secum, è contrà illum virum censeri pauperem, qui ob inopiam nequit reperire sibi uxorem parem natalibus & dignitate. Addit, simpliciter loquendo illum censeri pauperem, qui non habet scuta 50., uti ait *Tuschus*. Et universim tradit *Gob.* eos in hac materia haberi pauperes, qui agriculturâ, opificio, arte etiam liberali, uti pharmacopœiâ se familiámque suam alunt.

§. 2. Quia deprehensum est quosdam titulo paupertatis usos esse, qui solvere potuissent Romæ compositiones & Jura Officialium, *Urbanus VIII.* loco clausulæ, *dummodo ipsi pauperes existant*, voluit poni, *dummodo ipsi pauperes & miserabiles existant, ac ex solo labore & industria tantum vivant*. Hinc *Corrad*, l. 8. c. 5. n. 4. notat per pauperes intelligi personas miserabiles, nec verificari paupertatem, nisi probetur etiam miserabilitas. Et n. 12. dicit: ille dicitur pauper, qui nō habet in bonis 50. aureos; ille miserabilis, ad cujus commiserationem nos natura inclinat, circa quæ debet executor se extrajudicialiter informare. Addit n. 15., apponitur quòd vivant ex labore & industria manuum *tantum*, quæ dictio adjicitur ad denotandum, quòd oratores præter laborem & industriam manuum suarum nullo alio modo vivere possint, & sic per eam excluditur omnis alius modus vivendi, & ista omnia pluribus ibi declarat, ideóque aliquis Illustrissimus Nuntius Apostolicus anno 1694. Coloniæ interrogatus declaravit ex nota sibi praxi Romanâ, solos eos Romæ pauperes haberi, qui tantùm 80. scuta in reditibus annuis habent, ac de reliquo labore manuum vivere debent: Pro his verò partibus juxta potestatem seu facultates Nunciis & Episcopis concessas illos solos censeri pauperes, qui adeo pauperes & miserabiles sunt, ut Romanam Curiam adire non possint sine magno incommodo, hoc est, solvere non possint istic Jura pro pauperum dispensationibus taxata, v. g. 8. vel 10. scuta, aut etiam plura pro diversitate graduum & causarum in ejusmodi dispensationibus. *Krim.* à n. 2292. post relatas aliorum opiniones concludit eum dici *pauperem*, qui labore suo debet sibi victum quærere: eum *miserabilem*, qui tantùm labore suo, & non alio modo sustentare se potest, putátque hoc adhuc esse verum, quamvis

quamvis ex agello vel aliunde habeat aliquem modicum proventum, eò quòd censeat piam Matrem Ecclesiam cum tali misero homine nolle rigidiùs procedere. Addit etiam eos dici vivere labore & industriâ, qui non tantùm labore corporis, sed etiam animi debent sibi victum quærere. Addunt *De Justis & Kärchne* num. 162. non tam attendi, an immobilia habeant bona, sed quos proventus ex illis habeant deducto ære alieno, impensis, oneribus, si enim tam parum habeant, ut ideo ad vivendum cogantur laborare, censentur verè pauperes & miserabiles, nec tenentur bonum vendere, ut taxam solvant. Certum est autem non esse hìc canonicè pauperem, qui reipsa dives est, & vivit labore manuum, quia cùm non ex necessitate sic vivat, non est miserabilis, imò nec pauper.

858. §. 3. Putârunt aliqui illos posse hìc dici pauperes, qui adhuc sunt sub potestate parentum, nec in re habent bona aliqua, quamvìs suo tempore exspectent pinguem hæreditatem; sed contrà est, nam si hoc valet, plerique filii Principum sunt pauperes vivente parente: unde rectè dicit *Tuschus* suprà concl. 161. *tales non esse omnino inanes sive pauperes, propter spem, quòd pervenient ad pinguiorem fortunam.*

859. §. 4. Si quis antea pauper, post signatam Romæ supplicam in forma commissoria ante executionem fieret dives, rectè dicit *Corradus* num. 30. talem non posse contrahere Matrimonium vi dispensationis obtentæ allegato titulo paupertatis: quia dispensatio respiciebat tempus, non tantùm, quo petebatur, sed etiam executioni daretur dispensatio, secundùm dicenda n. 903. debebat enim in eam inquirere exequens.

860. §. 5. *Gob. n.* 659. putavit sufficere, si unus sponsorum sit pauper, quamvìs etiam in Rescripto ponatur, quòd sint pauperes, quia paupertas unius gravat etiam alterum; sed rectè contradicit *Corradus* à nu. 2. Hinc utriusque paupertatem requiri allegat postea ipsemet *Gob.* n. 666. ex responso cujusdam periti in stylo Curiæ.

861. §. 6. Circa modum probandi paupertatem, edita est typis sequens Instructio, requisita ad conficiendas probationes circa paupertatem petentium dispensationes matrimoniales à S. Sede Apostolica.

1. Testimonium Parochi utriusque dispensandi prævio juramento non solùm ab ipsomet subscriptum, sed etiam à Not. publico, & Eccles. Curiæ servienti recognitum exprimens paupertatem dispensandorum his ferè verbis.

Forma Testimonii Pastoris.

Ego NN. infrascriptus Parochus Ecclesiæ Parochialis S. N. Diœcesis NN. medio juramento fidem facio NN. esse meum Parochianum, ac ejus genealogiam, in affinitate, sive consanguinitate esse infrascriptam.

Hìc Parochus inserat genealogiam, & immediatè sub eadem ponat,

Item medio juramento fidem facio pariter ego infrascriptus, ùt supra, dictum meum Parochianum esse pauperem & miserabilem, ita ut vivat propriâ industriâ, & labore tantùm. In quorum fidem manu propriâ me subscripsi, & præsentes sigilli mei subimpressione firmavi. Actum N. die N. anno N.

(L. S.) NN. Parochus Eccl. NN. Diœc. NN. manu propriâ subscripsit.

Forma documenti Notarii recognoscentis manum Parochi.

Fidem facio Ego infrascriptus NN. Notarius publicus, quòd anno, & die infrà nominatis coram me comparuerint NN. & medio juramento fidem fecerint subscriptionem, & sigillum prætactas esse manum propriam & sigillum R. D. N. Parochi Parochialis Ecclesiæ NN. Diœcesis NN. causam scientiæ suæ allegantes, quomodo dictum Parochum scribentem, & sigillum & manum ejusdem sæpissime viderint. In quorum fidem præsentes manu propriâ scripsi, subscripsi, & consueto Notariatûs mei sigillo communivi. Actum N. anno N. die NN.

(L. S.) NN. Apostolicâ *sive* Cæsareâ authoritate publicus & approbatus Notarius manu propriâ subscripsit.

Secundò. Examen duorum testium coram Ordinario, Archidiaconis, vel Vicariis Foraneis jurisdictionem Ecclesiasticam exercentibus, asserentium prævio pariter juramento paupertatem dispensandorum per infrascriptas positiones, omissis aliis, quæ de Jure, sive stylo sunt faciendæ.

Tenor positionum.

Primò. Cujus nominis, cognominis, patriæ, statûs, ætatis, quibus parentibus nati, & quam professionem exerceant ipsi Testes.

2. Cujus ætatis, patriæ, & quibus parentibus nati sint supplicantes, si habent ipsorum notitiam.

3. Quamdiu habuerint notitiam ipsorum, quâ occasione & veram habeant familiaritatem & practicam continuam cum ipsis.

4. Utrùm sciant exercitium, sive artem, quam unusquisque ipsorum exercet, & quid possint lucrari.

5. Utrùm sciant bona, quæ possident, tam immobilia, quàm mobilia, census, mercimonia, credita, animalia, aut alios effectus cujuscumque generis, & valorem ipsorum.

6. Utrùm sciant & velint affirmare, quòd non possideant alia bona, & quomodo habeant illius certam notitiam.

Pro tertio. Testimonium Ordinarii asserentis paupertatem dispensandorum, in quo affirmet coram se Testes hac de re præstito antea juramento, examinatos fuisse, quod idem testimonium non solùm ab ipsomet Ordinario subscribi debet, verùm etiam à Notario in sequentem, seu similem formam.

Forma Testimonii Ordinarii.

Ego NN. infrascriptus fidem facio omnibus & singulis quorum interest, & ad quos spectat, NN. esse pauperes & miserabiles, & ex proprio labore, & industria tantùm vivere, prout Nobis constat ex attestatione proprii Parochi amborum supplicantium, & ex depositionibus duorum vel plurium testium fide dignorum coram nobis examinatorum cum juramento, servatâ formâ instructionis nuper ab Urbe transmissæ. In quorum fidem &c.

(L. S.)

Subscriptio.

Similem ferè Instructionem pro examine testium ex Decreto S. Congregationis die 21. Aug. 1670. emanatam refert *Genettus* in volumine 2. post Tract. De Matrimonio. Fit tamen sæpe, ut acquiescant Romæ, si solus Ordinarius de hac paupertate testetur: scio etiam solius Parochi testimonio, absq; istis aliis sumptuosis formalitatibus datam esse fidem, quòd adesset vera paupertas, quamvìs jam intelligam sine testimonio Ordinarii nihil Romæ obtineri.

Q. 114. *An Nuntii Apostolici vel Episcopi in his partibus dispensare possint cum quibusvis pauperibus pro contrahendis Matrimoniis, si attingatur gradus secundus.* 862.

℞. §. 1. Facultas illorum constat his formalibus: *Dispensandi in 3. & 4. simplici & mixto, cum pauperibus in contrahendis*; Unde ortum est dubium, an intelligatur gradus 3. mixtus etiam cum 2. an autem tantùm mixtus cum 4. Episcopum & pariformiter Nuntium habere potestatem dispensandi in gradu 3. mixto cum 2 docent *Sanch.* l. 8. d. 24. n. 34. *Angelus* v. *Matr. Tancredi* l. 8. d. 24. *Dubitabis* 2. *Bassæus* tom. 2. v. *Matrim.* n. 5. *Illsf.* tr. 1. d. 3. nu. 33. Rationem dant 1. quia tertius gradus hìc solùm præstat impedimentum, ùt declaravit *Pius V.* in motu anno 1566. quem motum per privatas litteras ad Officialem Toletanum esse revocatum

tum ab *Urbano VIII.* vult *Barbosa*, sed non credunt *Gob.* tr. 9. n. 619. & *Tamb.* l. 8. tr. 2. c. 9. §. 7. tum, quia *Urbanus* tantùm recitativè refert illa verba: *Nuptias ità contractas fuisse irritas & incestuosas*, prout suis litteris inseruerat dictus Officialis: quam interpretationem patiuntur illius verba grammaticaliter accepta: Quomodo enim *Urbanus* dicere posset incestuosas nuptias, quas nobilissimi conjuges secuti decreta *Pii V. Clementis VIII. Gregorii IX. Clementis XI.* & ipsum Jus commune, ùt in Bulla testatur *Pius V.*, contraxerant, absque hoc, quòd dispensationem petiissent super gradu propinquiori? Et licèt ad mentem *Barbosæ* sic rescripsisset *Urbanus*, hoc tamen Rescriptum non est receptum, *Gob.* loc. cit., & videtur potiùs error irrepsisse Ministrorum, *Tamb.* loc. cit.; maximè cùm apud ipsum *Barbosam* contrarium adhuc ediderint post hoc Rescriptum *Pontius, Perez, Dicast.* 2. Quia tantùm illius gradûs habetur ratio, qui est remotior, Cap. fin. *De consanguin.*, quando enim duo consanguinei in gradu dispari distant, intelliguntur tantùm distare inter se, quantùm remotior distat à communi stipite, ergo sicut gradus remotior trahit ad se & imbibit proximiorem, quantùm ad rationem magis distandi à primo stipite, ità eundem ad se trahet & imbibet, ut solius ejus ratio sit habenda in dispensatione. 3. Ex Cap *Quod dilectio.* De consanguin. deducitur quidem, facultatem Legato concessam ad dispensandum in certo gradu intelligi, quando uterque gradus distat æqualiter à stipite, sed rationem dant Doctores sic intellectæ facultatis, quòd in eo loco sic haberet consuetudo & ex dispensatione oriretur scandalum, *Sanch.* suprà. Contrarium autem tenent, ubi est contraria consuetudo, & ex dispensatione attento Jure non orietur scandalum. Quamvis autem in hac patria non sciatur esse contraria consuetudo, tamen non scitur etiam de consuetudine non dispensandi in dicto gradu mixto.

Nec obstat 1., Quòd *Pius V.* requirat simul litteras declaratorias de gradu propinquiori: *nam* hæ declaratoriæ non sunt conditio, aliàs valor Matrimonii suspenderetur in utroque foro, donec conditio esset impleta, nec dispensatio antea sortiretur effectum, cujus oppositum patet ex verbis *Pii V.*, dicentis, etiamsi gradus propinquior non esset expressus, adeóq; nullæ declaratoriæ super hoc datæ essent, tamen omnia acta, & dispensationes confectas super gradu remotiori, qui propinquiorem imbibit, minimè posse subreptione aut intentionis defectu notari, & ità etiam notant *Sanch.* suprà, *Gob.* n. 622. *Tamb.* §. 7. *Leand.* p. 2. tr. 9. disp. 24. *Bass.* suprà: tantùm ergo declaratoriæ istæ requiruntur, ut serviant pro foro externo, & occurratur scandalo eorum, qui propter dispensationem in gradu propinquiori non obtentam putarent Matrimonium esse nullum. Unde infert *Bass.*, si nullum scandali periculum immineret, nec res ad forum externum delata esset, non esse necessarium, ut declaratorias afferant: utì nec tum si impedimentum sit occultum, id est, etiam quando notum quidem est, sed palàm creditur legitima dispensatio obtenta, quia tunc non est notum in ratione impedimenti, quod creditur per dispensationem sublatum, *Platelius* p. 5. n. 1184.; aut si aliter obviari posset scandalo, exponendo ex motu *Pii V.* gradum proximiorem non officere, oratores absque mortali possunt negligere declaratorias, *Pontius, Aversa, Tamb.* à n. 6. Ordinarius tamen ex præcepto Pontificis præcipientis dictas declaratorias in ordine ad forum externum, non potest absque illis dispensare sinè peccato mortali, *Tamb.* & idem innuit *Sanch.* suprà.

Nec obstat, 2., quòd Nuntius Apostolicus non practicet dispensationem in gradu mixto ex tertio & 2do: *nam* id potest esse, quia in Nuntiaturâ est consuetudo contraria, contra quam, si dispensandi facultate uteretur, posset oriri scandalum, hoc autem non obest aliis habentibus facultatem dispensandi in gradu 3tio, *Sanch.* & alii.

Nec obstat 3. quòd per Rescriptum significatum sit Nuntio, quòd ipse id non possit, *nam* cùm Jure communi, ùt dicit *Pius V.* & ex decretis ipsius *Pii V. Clementis VIII.* & *VI.* uti & *Gregorii IX.* potens dispensare in remotiore, possit idem, si hic mixtus sit, cum propinquiori, eò quòd hic dispensatione non indigeat, particulare Rescriptum missum ad Nuntium Apostolicum, non derogat Constitutioni generali, & ipsi Juri communi, cujus correctio vitanda est, quoad fieri potest, L. *Præcipimus*: Cod. De appellat. *Castrop.* t. 3. d. 5. p. 3. §. 3. Adde, quòd Rescriptum particulare contra commune Jus non habeat effectum contra hoc, nisi illius mentionem faciat, L. *Rescripta*. Cod. De precibus Imperatori offerendis: & tradit *Glossa* in Cap. *Nonnulli* De Rescriptis: Item *Abbas*, & plures alii, quia Rescriptum est particularis actus, qui non præsumitur factus cum tanta consideratione ad Jus commune oppositum. His non obstantibus,

§. 2. Oppositum est tenendum, nempe quòd nec Nuntius Apostolicus nec Episcopi in Germania possint dispensare in gradu tertio, si attingatur secundus. 863.
Ratio est 1. Quia cùm hæc facultas non sit data per Jus commune vel per antiquas Constitutiones, sed sit specialis, quæ apud Episcopos singulis quinquenniis indiget renovari, non potest censeri major vel alia, quàm prout est mens S. Sedis hic & nunc concedentis, cujus etiam est interpretari suam mentem, si dubium occurrat. Jam verò certum est, quòd Nuntius Apostolicus in Germania habeat, quoad hoc, eandem prorsus facultatem, quam habent Episcopi: & etiam certum est, quòd Nuntius dispensare non possit, si sit gradus mixtus cum secundo, nam Roma sub annum 1690. declaravit hoc, uti agnoscit Nuntiatura, ideoque ab eo tempore non dispensat, si secundus gradus attingatur. Similiter certum est, quòd sub annum 1694. idem declarârit Roma interrogata nomine Illustrissimi de Anethan Suffraganei & Vicarii Generalis Coloniensis; & ideo ab eo tempore etiam hi non dispensant in isto gradu. Quod autem de Nuntio & Ordinario Coloniensi dictum est, valet de aliis Ordinariis in Germania similem facultatem habentibus, uti agnoscunt, & ideo non dispensant Vicarii Generales Trevirensis, Monasteriensis, Spirensis aliique. Ratio autem est, quia declaratio non immutat, nec tollit, nec affert novum Jus, uti latè *Tuschus* litt. D. concl. 86. & seqq. sed tantùm manifestat, quid ab initio fuerit in lege aut facultate, & quid etiamnum sit, quamvis fortè invincibiliter putatum sit aliud subesse, ergo cùm declaratio dicat, *vi talis facultatis in eo casu dispensari non posse*, nullus Ordinarius vi illius facultatis dispensare potest. Si id possent alii Ordinarii, esset fortè ratione consuetudinis apud ipsos, hoc non, quia consuetudo non juvat, nisi prudenter præsumatur approbatio vel consensus Superioris, à quo debet esse facultas, qui consensus hìc prudenter præsumi non potest, quia Superior, cùm interrogatur, semper contradicit. Ad opposita, patet ex dictis, obstat enim declaratio illius, qui facultatem istam concedit, qui potest hoc specialiter concedere uni, & non alteri, utì dicitur concessisse Internuntio Bruxellensi, & fortè aliis, sed id non juvat reliquos.

Q. 115. Quid dicendum sit, si unus sponsorum, pro quibus petitur dispensatio à Nuntio vel Episcopo, sit acatholicus. 864.
R. §. 1. Facultas quinta, quæ dari solet Nuntus & Episcopis, relata n. 832. & 846. non distinguit, cujus fidei sint illi pauperes, cum quibus dispensatur in 3. & 4. gradu, hinc ortum est dubium, an dispensare possint pro contrahendis Matrimoniis, si horum unus sit catholicus & alter acatholicus. Ratio affirmandi

dicerat, 1. quia delegatio potestatis dispensandi in aliqua lege generaliter facta quoad personas sine illarum expressione, favorabilis est & latè interpretanda, uti tradit *Suar.* l. 6. de leg. c. 17. dicens esse communem apud Canonistas & Legistas, concessa autem est hæc facultas generaliter absque expressione personarum, saltem ita, ut non excipiantur hæretici vel hæreticæ. 2. Matrimonium tale in his partibus potest esse licitum, & ei assistere Parochus, ergo poterit Episcopus in hoc, uti in aliis dispensare. 3. Si uterque fuisset acatholicus, & converterentur, possent dispensari, ergo sufficit alterutrum converti, vel esse catholicum, quia quando Parochus dicitur posse assistere vagis, secundùm dicta n. 750. satis est alterutrum esse vagum, ergo similiter hic.

865. §. 2. Alio tempore iterum propositum est illud ipsum dubium, & allatæ hæ causæ, ob quas lex ista humana prohibens dispensari cum acatholico, non videatur obligare in illis circumstantiis, nam 1. Sponsus acatholicus relinquet sponsæ & liberis omnibus religionem liberam. 2. Permittet duas filias suas è priore Matrimonio educari catholicè. 3. Si sponsa intra breve tempus non ineat hoc Matrimonium, posthac non poterit nubere pari sibi. 4. Prudenter timetur, ne sponsa comparens coram consistorio acatholico, quod suo modo dispensabit, transeat ad incestuosas nuptias, aut à fide deficiat. ℟. Rationes allatæ tantùm suadent licitum fore tale Matrimonium, si dispensetur, & causas esse, ut potestatem habens dispenset, sed non persuadent desinere impedimentum, aut fieri Nuntio vel Episcopo potestatem dispensandi. Itaque dicendum videtur ab his dispensari non posse, nisi iste acatholicus ante Matrimoniũ fiat catholicus, aut adsit causa rationabilis differendi, & simul sit certitudo moralis, quòd causâ istâ rationabili differendi sublatâ acatholicus statim amplectatur fidem catholicam, ideóque censeatur jam moraliter esse conversus. Ratio est, quia in facultatibus illis sæpe expressè additur, *cum pauperibus catholicis, fidei catholicæ Romanæ cultoribus &c.* Et Papa plus non delegat, quàm ipse facere velit & soleat, nisi expressè addat, non solet autem aliter dispensare in tali casu, uti testantur Declarationes S. Congreg. apud *Pignat.* tom. 3. consult. 63. Unde cum agatur de valore Sacramenti ineundi, nec constet, quòd contraria opinio sit communiter recepta tanquam verè probabilis & conformis stylo Curiæ Romanæ, (quæ duo secundùm dicta l. 1. n. 118. requiruntur, ut Ecclesia suppleat, si fortè opinio fallat) hinc censuimus praxin benignæ illius sententiæ, quòd dispensare possent, non esse licitam. An aliud per specialem aliam facultatem possint aliqui Episcopi, ignoro, attamen alicubi factum esse audivi. *Ad rationes* in oppositum, facilis est responsio, nam si posthac non nubat pari, casus est, qualem sæpe dat affinitas, quæ per accidens intervenit. Si apostatet, est ipsius malitia, quæ hìc & nunc impediri non potest: itaque inducantur, ut Romæ dispensationem sollicitent, vel plura media adhibeantur pro conversione sponsi.

866. §. 3. Quod Matrimonium contractum attinet; Titius catholicus contraxerat cum Caja acatholica in gradu utrique ignoto affinitatis, petita est à *S. Pœnitentiaria* dispensatio, sed hæc negavit, nisi Caja prius fidem catholicam profiteretur: Caja constanter renuit, & Titius manebat in periculo proximo formalium peccatorum, fortè etiam defectionis à fide. *Quæritur*, an Ordinarius in hoc casu necessitatis posset dispensare. Affirmavit Doctor aliquis; Obmovi, quòd Episcopus non possit etiam in casu necessitatis, nisi ex præsumpta concessione & conniventia Sedis Apostolicæ, ergo cùm Sedes Apostolica expressè contradicat, & negaverit per *Pœnitentiariam*, Episcopus procedere non potest. Reposuit, Sedem Apostolicam non omnia velle per *Pœnitentiariam*, sed sæpe per Pontificem ipsum, aut per alias Congregationes, præsumitur autem prudenter Pontificis consensus, si ex his causis rogaretur. Oppositum tenui, nam nec Pontifex solet dispensare cum catholico, nisi conjux acatholica convertatur: Itaque separet se Titius, donec Pontificis benignitatem efficacius imploraverit.

§. 4. Si conjuges acatholici & impediti post contractum Matrimonium convertantur, facultas 3. Nuntii Apostolici & Episcopi habet, quòd dispensare possint etiam in 2. gradu, dummodo non attingatur primus: attamen facultatem illam non habent quoad Matrimonia contrahenda, etiamsi uterque sit acatholicus, cùm de contrahendis non meminerit facultas, & ejusmodi facultates plus non afferunt, quàm sonent. Quòd si acatholici converti nolentes peterent Romæ dispensationem, eo fine, ut proles suæ apud Catholicos censerentur legitimæ, *quamvis digni non sint, qui Ecclesiæ benignitatem facile experiantur, cujus salubria monita temerè contemnunt*, uti habet Trid. sess. 24. c. 5. De ref. Matr. tamen credo S. Sedem faciliùs cum illis se eousque submittentibus dispensaturam, & audivi aliquando factum esse, quia hoc sæpe ad conversionem prolium multùm conferre potest istâ dispensatione gaudentium. 867.

§. 5. Si conjuges acatholici conversi fuerint ante Matrimonium cum impedimento contractum, non ideo possunt dispensari, quia si catholici facti contraxerint, non dicetur dispensari cum hæreticis in Matrimonio contracto. 868.

Q. 116. Quandonam impedimentum, aut aliquid aliud, circa quod dispensandum esset, censeatur publicum, notorium, occultum, deductum ad forum contentiosum. ℟. Debet hoc sciri, nam Nuntii & Episcopi possunt sæpe dispensare in impedimento vel delictis occultis, non autem in publicis. Et aliqua de publicitate dixi l. 3. p. 2. n. 1219. à n. 1656. & l. 4. nu. 786. Adhuc tamen addi debent sequentia: 869.

§. 1. Si impedimentum vel crimen, ob quod invalidaretur Matrimonium, probari nequeat duobus saltem testibus, aut licèt probari posset, si necdum sit probatum, non censetur adhuc publicum facto vel Jure; unde si etiam non sit famâ publicum, censetur occultum: *Suar. Barb. Pias.* in praxi Episc. p. 1. c. 1. n. 56. *Tamb.* De Sacram. l. 8. t. 2. c. 5. n. 17. *Castrop.* t. 3. d. 6. p. 25. §. 1. nu. 9. *Molin.* De just. t. 3. d. 79. *Nec obstat*, quòd sit violenta suspicio vel mussitatio de eo, *quia* adhuc posset aliquâ tergiversatione celari, & ut hìc censeatur publicum, debet à multis *sciri*, *Sanch.* l. 8. d. 34. n. 55. *Tamb.* suprà, quamdiu enim aliquis non ideo laborat publicâ infamiâ, tamdiu obviatur publico scandalo, adeóque censeri debet occultum, *Henriq. Rodriq. Nav.* in Summa lat. c. 27. à n. 254. *Suar.* De cens. d. 41. s. 3. n. 6. *Mol.* suprà n. 8. *Azor* l. 8. t. 1. c. 10. q. 9. Dummodo personæ, quibus est notum, sint infra decem, inquit *Pignat.* tom. 6. c. 99. n. 8. & 9. 870.

§. 2. Ut impedimentum censeatur publicum, non est satis, quòd actus, per quem incurritur, sit publicus, sed etiam requiritur, ut publicum sit, talem actum esse impedimentum, uti à pari dixi de delicto l. 6. p. 2. n. 1657. tenétque etiam *Pignat.* à n. 30. Et ratio est, quia non quæritur, an actus, ex quo oritur impedimentum, sit publicus vel occultus, sed quæritur, an impedimentum sit publicum; quando autem qualitas afficit vocem, afficit hanc in sua ratione & formaliter, ergo si publicitas non afficiat formaliter rationem impedimenti, non debet impedimentum dici publicum in ratione impedimenti, ergo manet simpliciter impedimentum occultum: *Nav. Sayr. Sa, Sanch.* n. 56. *Tamb.* suprà, *Busemb.* relatus l. 1. n. 707. *Krim.* n. 2342. 871.

§. 3.

872. §. 3. Si impedimentum etiam in ratione impedimenti fiat publicum post executam dispensationem, quamvis data fuerit ab illo, qui non poterat dispensare in impedimento publico, hoc non obstat valori dispensationis datæ, quia hæc priore tempore, quo impedimentum erat occultum, fuit valida & sortita est effectum; ergo nunc invalidari non potest: hinc etiam ordinariè poterit Judex prudenter tum supprimere talem publicitatem, cùm enim Matrimonium contractum invalidari non possit, ordinariè melius vitabitur scandalum omittendo actionem, quàm admittendo frustraneam litem pro tentando divortio; ideóque notant etiam *Henriq.* & *Sanch.* l. 3. d. 15. n. 13. eum, qui pro foro interno per Breve *Pœnitentiariæ* in occulto impedimento dispensatus est, non esse molestandum in foro externo. Si tamen impedimentum dictum esset publicum, posset ratio scandali postulare separationem, aut obtentionem talis dispensationis, quæ manifestari posset.

873. §. 4. Si impedimentum sit publicum in alio loco, sed occultum hìc, ubi dispensatio petitur, nec detur periculum proximum, ut in hoc loco publicetur, aliqui affirmant, alii negant posse hìc reputari occultum, utrique probabiliter, uti in pari dixi l. 6. p. 2. n. 1658. tenetque etiam *Præsec.* suprà cum illis, qui affirmant censeri hìc occultum, quamvis cum aliis teneat *Pignat.* n. 29. Vide tamen dicenda n. 951.

874. §. 5. Crimen, quod notum est solis complicibus, quamvis hi multi sint, censetur occultum, nam occultum est, quod probari non potest, sed per complices non potest probari, quia regulariter socii criminis in criminalibus non admittuntur ùt testes, & licèt admittantur in criminibus exceptis, tamen probationem non faciunt, uti habent Jura & AA. cum *Pignat.* t. 6. conf. 99. à n. 27.

875. §. 6. Si Ordinarius vel Parochus aliunde resciat impedimentum, & simul resciat dispensationem esse datam tantùm pro foro interno, quamdiu hoc illis juridicè non denunciatur, possunt dissimulare & assistere, ac permittere, ut maneant in usu Matrimonii, quia manet occultum: è contrà, si impedimentum juridicè ipsis denunciatum sit, debent suspendere executionem, aut etiam prohibere usum Matrimonii, usque dum in foro externo prohibent se dispensatos, quia Judex imploratus non debet negare justitiam, *Sanch. Krim.* n. 2363.

876. §. 7. Quandonam aliquid dicatur esse deductum ad forum contentiosum, explicavi l. 6. p. 2. à n. 1659. Adde ex *Pignat.* tom. 6. conf. 99. seqq. 1. Quamvìs reus falsis probationibus & testibus se defenderit, & sic sit absolutus, delictum ejus non ampliùs censetur publicum. 2. Id tenet, quamvis non sit absolutus definitivè tanquam innocens, sed tantùm quasi suspensivè, si nempe absolvatur à processu, eò quòd non sit probatus culpabilis. 3. Id tamen non tenet, si tantùm sit relaxatus sub fidejussione de se suo tempore repræsentando, tum enim necdum finitum est judicium. 4. Delictum clerici manet occultum, licèt à Judice sæculari in contumaciam fuerit condemnatus, & etiamsi occasione illius sententiæ nata sit ipsi infamia publica, non ideo est irregularis.

877. §. 8. Quando S. *Pœnitentiaria* in Rescripto addit, *dummodo omnino occultum sit, quòd uterque oratorum in mortem dicti mariti machinatus sit, & planè ignoretur, quòd illius mors inde secuta sit*, plus requiritur ad occultum, uti colligitur ex particulis, *omnino* occultum, & *planè* ignoretur, unde *Hostiens. J. Andr. Pignat.* n. 11. dicunt tum requiri, ut non sit famâ notum nec ullâ ratione probari possit. Quandonam autem hæresis in ordine ad facultatem absolvendi dicatur occulta, habet *Pignat.* num. 12. & satis dixi l. 6. p. 2. à num. 1649. 1656.

878. Q. 117. *Quid notandum sit circa illos, quibus committitur potestas dispensandi, vel dispensatio ipsa.* R. §. 1 Potestas, quam Episcopi habent ex generali vel tacita concessione dispensandi in legibus Papæ vel Conciliorum, censetur ordinaria, ideóque delegari potest, quia conceditur ratione Officii, & est perpetua, *Gloss.* in Cap. fin. De off. ordin. *Covarr. Suar. Sanch. Castrop. Krim.* n. 2042. 2055. Docet etiam *Gob.* tr. 9. n. 701. Episcopos in Germania solere subdelegare facultates etiam extraordinarias sibi concessas; & ideo ex Cap. 3. De off. deleg. potest Episcopus causam sibi à Sede Apostolica delegatam subdelegare suo Vicario generali, fortè ideo, quòd Papa delegans non attendat ad industriam personæ, uti habet *Dynus* apud *Gob.* n. 702. vel quia delegatus supremi Principis potest causam subdelegare secundùm Auctores n. 885. citandos. Si tamen industria hujus personæ, cui committitur, esset electa, certum est non valere subdelegationem, uti docent omnes cum *Gob.* num. 709. Quandonam autem aliquis possit aliquid facere per alium, aut è contrà quando teneatur facere per seipsum, aut industria personæ censeatur requiri, fusè examinat *Sperell.* decis. 106. ex quo paucis noto seqq. 1. Regulariter, quod potest quis per seipsum, potest etiam per procuratorem, nisi lex vel Canon aliter statuat, L. 1. ff. *De procur.* Hinc potest juramentum, etiam fidelitatis, si Dominus feudi consentiat, fieri per alium habentem speciale mandatum: item solennis professio religiosa. Imò etiamsi in terminis requireretur *proprium juramentum*, posset per alium fieri: attamen testis non potest per alium jurare, Cap. *Licèt ex quadam*, De testibus. 2. Requiritur, ut quis aliquid per seipsũ faciat in triplici negotio, vel ratione rei, uti in criminalibus: vel ratione personæ, si actio ponenda non conveniat alteri: vel quando electa est personalis industria: quorum cùm nihil sit in professione fidei facienda à docentibus vel beneficiandis, probabilius videtur eam fieri posse per alium. 3. Ubi expresse vel tacitè est electa industria personæ, subdelegatio fieri non potest, L. *A Judice*, Cod. De judiciis, Cap. ult. De off. deleg. Hoc autem est, si dicatur, *personaliter exequaris*. Idem censent multi cum *Barbosa*, si dicatur, *super quo conscientiam tuam oneramus*, quod tamen multi negant, nisi dirigeretur ad personam cognitam & determinatam. Et similiter loquuntur multi de his verbis: *de tua prudentia & circumspectione plurimum confidentes.* Hæc tamen, *proprio judicio cognoscas & definias*, requirunt industriam personæ; uti & illa, *tu, tu cognoscas*, duplicatio enim denotat personam. Quando in communi tantùm aliquid committitur ratione officii, non censetur restringi ad hanc personam, secundùm dicta n. 492.

§. 2. Quando litteræ pro facienda dispensatione diriguntur ad Episcopum non factâ mentione Vicarii, vel ad Vicarium non facta mentione Episcopi, ille solus, per se loquendo, potest dispensare, ad quem diriguntur, quamvis alius possit audire testes vel examen instituere. Ratio est, quia Episcopus & Vicarius non faciunt unum tribunal in eis, quæ competunt extraordinariè & ex delegatione, unde si, v. g. Vicarius, ad quem directa erat dispensatio facienda, moriatur, antequam causam cœperit vel cœptam absolverit, debebit perficere, non Episcopus sed successor Vicarii. *Sanch. Castrop. Tamb.* aliique cum *Gob.* n. 686. & 687. & videri debent dicta l. 4. n. 252. ubi n. 247. notavi, quòd quando aliqua delegatio vel expeditio Româ demandatur Officiali Episcopi, per hunc in his partibus intelligatur Vicarius in spiritualibus. 879.

§. 3. Si Sedes alicubi vacet, ideóque dispensatio pro aliquo illi Episcopatui subjecto sit commissa Episcopo vicino, si hic non expediverit illam ante electionem novi Episcopi, putant *Tamb.* & *Gob.* n. 688. vicinum illum Episcopum non posse illam expedire electo 880.

electo jam novo Episcopo, quia Trid. sess. 22. c. 5. de reform. Matr. vult id fieri ab Ordinariis eorum, qui impetrârunt: sed nec poterit expedire novus Episcopus, cùm nullam habeat commissionem: Alii tamen probabiliter putant vicinum illum Episcopum adhuc expedire posse, quia accepit commissionem absolutè, & non restrictam ad tempus, quo pergeret vacare Sedes.

881. §. 4. Dispensationes priùs non sortiuntur effectum, quàm Ordinarii, ad quos remittuntur, ut ipsi dispensent, extrajudicialiter saltem cognoverint nullam intervenisse subreptionem, uti habet Trid. suprà. Unde & *Gob.* n. 743. docet, quòd in his impedimentis communiter non dispensetur à Papa Romæ, adeóque non possit contrahi Matrimonium, quamvìs sciretur Rescriptum esse expeditum à Papa, quia committitur Ordinariis, ut veritate examinatâ ipsi hìc dispensent. Vide dicta l. 1. nù. 815. & dicenda hìc n. 903.

882. §. 5. Si alicui concedatur facultas dispensandi in omnibus gradibus, excepto primo, vi hujus facultatis non potest dispensare in primo gradu affinitatis, imprimis non in linea recta, si v. g. copulam habuerit cum matre vel filia illius, quam vult ducere, quia hæc dispensatio est difficilior, quàm 2dus consanguinitatis, in quo pro foro etiam externo quandoque datæ sunt dispensationes; in foro autem externo nunquam datæ sunt dispensationes in 1mo gradu affinitatis in linea recta ex copula licita, uti dictum est nu. 701. sed quandoque tantùm ex illicita, adhuc tamen difficiliùs, quàm in 2do consanguinitatis. Deinde nec in linea transversa, v. g. si peccârit cum sorore sponsæ, quia absolutè excipitur 1mus gradus, sub quo continetur & consanguinitatis & affinitatis. *Nec refert*, quòd majori concesso videatur minus concedi, & cui licet plus, liceat minus, majus autem sit dispensare in secundo consanguinitatis, quàm in primo affinitatis in linea transversa & ex copula illicita, Nam illa regula Juris tum tantùm valet, quando illud minus continetur in majori tanquam pars in toto, vel species in genere, aliàs non, cæteroquin habens potestatem dispensandi in irregularitate ex homicidio voluntario, posset etiam in irregularitate, v. g. ex defectu lenitatis, cùm hoc sit minus, nemo autem hoc dicet, ita cum aliis *Sanch.* & *Lugo* in Resp. Mor. l. 1. dub. 39.

883. §. 6. Si delegatus semel plenè & per definitivam functus sit officio suo, sive bene, sive malè, cessat ejus jurisdictio, L. *Paulus*, L. *Judex* De re judic. *Sanch.* l. 8. d. 27. n. 39. Excipit *Abb.* cum *Krim.* n. 2423. si ejus sententia ideo nulla esset, quia non observavit formam mandati, quia tum reipsa non est usus jurisdictione suâ. Et si Ordinarius esset, adhuc posset jure suo cognoscere de Matrimonio, *Sanch. Corrad. Krim.* n. 2217.

884. Q. 118. *An Vicarius Episcopi possit idem, quod Episcopus, ac subdelegare facultates, quas habet ab Episcopo.* R. §. 1. Si facultates à Sede Apostolica concessæ Episcopo, immediatè communicatæ sint etiam Vicario, communiter dantur cum potestate delegandi, adeóque poterit Vicarius etiam delegare alteri, uti etiam eas delegare potest, quas habet Jure Ordinario. E contrà si facultates immediatè concessæ soli Episcopo, ab hoc sint delegatæ Vicario, hic non potest subdelegare: neque Vicarius censetur facere unam personam vel tribunal cum Episcopo, nisi in eis, quæ competunt Episcopo ratione jurisdictionis ordinariæ, quale quid non sunt facultates extraordinariæ concessæ Episcopo. *Fagnanus* & alii cum *Leurenio*, De Vicario q. 111. nu. 2. Et ita non potest Suffraganeus alteri Suffraganeo subdelegare, v. g. potestatem ordinandi extra tempora, specialiter Episcopo concessam à Sede Apostolica, *Leuren.* q. 116. Estque idem de aliis similibus. Attamen notavi l. 4. n. 1416. ex *Sanch.* & *Lugo* in Resp. mor. l. 4. d. 42. posse Episcopum delegare suo Suffraganeo facultatem hoc modo: *delego tibi facultatem ad hoc, & quia tu non poteris subdelegare, etiam non do tibi potestatem subdelegandi aliquem, sed ego ipse immediatè do facultatem vel jurisdictionem illi, quem tu judicaveris aptum & designaveris*: Similiter si petatur dispensatio non explicatis sufficienter circumstantiis, nec datâ sufficiente cognitione causæ, ille, qui habet potestatem dispensandi, sed non committendi alteri, potest sic rescribere: *dispenso, si preces veritate nitantur, cujus examen tibi committo*; vel sic: *si hoc vel illud ita sit, dispenso.* Et tum valebit dispensatio, si conditio fuerit impleta.

§. 2. Si Episcopus Vicario dederit facultatem his verbis: *plenam tibi & omnimodam damus facultatem omnia & singula per teipsum vel alium, cui, dum te à civitate nostra abesse, aut aliàs impediri contigerit, id remittendum duxeris, rite seduloque obeundi, perficiendi & exequendi &c.* Dubitatum est, an Vicarius ex vi hujus facultatis & commissionis possit remotioribus Parochis vel Missionariis in tali diœcesi, pro districtu suæ Parochiæ vel missionis generaliter subdelegare pro casibus in tribunali pœnitentiæ occurrentibus facultatem dispensandi in casibus Papalibus, qui ob circumstantias necessitatis & scandali fiunt Epi copales. Pro parte negativa est, 1. quòd aliqua horum, uti facultas dispensandi super irregularitate & suspensione, secundum *Trid.* & communem cum *Barb.* de off. Episc. alleg. 39. n. 10. requirant speciale mandatum, ergó saltem ad illa subdeleganda non datur facultas. 2. *Barb.* alleg. 32. n. 37. & *Gob.* tr. 10. n. 503. docent Vicarium saltem non posse ejusmodi facultates subdelegare alteri generaliter, sed specialiter tantùm, nempe delegando unum vel alterum casum in particulari. 3. Saltem non videntur ejusmodi facultates generaliter committi posse Missionariis, sed hi, quibus committitur, deberent esse cogniti & nominatim designati à Vicario; quia in ejusmodi commissionibus censetur eligi industria personæ, quæ electio non fit per simplicem expressionem officii Missionariorum, sed persona debet esse in individuo nota & expressa. 4. Docet cum communi *Krim.* num. 2056. Vicarium Generalem Episcopi non posse vi Vicariatûs commissi, sed tantùm ex speciali delegatione dispensare in eis, in quibus potest Episcopus extraordinariè, v. g. pro casu urgentis necessitatis, quia quamvìs talis facultas sit ordinaria Episcopo, non tamen Jure ordinario, sed tantùm extraordinario. Pro parte affirmativa est 1. quia facultas Episcopi in prædictis casibus Papalibus non est delegata, sed simpliciter ex ordinaria potestate dispensant, cessante in eis casibus omni reservatione, uti habent *Sanch.* l. 2. d. 40. n. 3. 7. 14. *Paxjord.* p. 2. l. 9. tit. 1. c. De dispensationibus n. 261. ergo similiter Vicarii, quæ enim his committuntur intuitu officii, ad illa habent jurisdictionem ordinariam tanquam annexam & accessoriam suo officio, uti citatis *Sanch. Sbroz.* & *Garc.* docent *Laym.* De jurisd. ordin. n. 105. *Leuren.* De Vicario q. 71. n. 2. q. 98. & seqq. q. 199. *Pirrhing* l. 1. tit. 28. n. 40. his verbis: *Vicarius Generalis Episcopi habet jurisdictionem ordinariam non tantùm in iis causis, quæ ex generali officio Vicariatûs ipsi competunt, & in generali mandato Vicariatûs comprehenduntur: sed etiam in iis, quæ speciali commissione opus habent, modò vel in primâ commissione Vicariatûs officio specialiter annectantur, vel tanquam Generali Vicario seu intuitu officii Vicariatûs postea per speciale mandatum committantur.* Et hæc pluribus firmat num. 58. Consentit etiam *Dript.*, quem citavi l. 4. n. 249.

249. Similiter Lugo in Resp. mor. l. 1. dub. 46. n. 5. docet, quoad dispensationes & similia, quæ Jure ordinario potest Episcopus, idem posse Vicarium generalem, quia etiam hic habet jurisdictionem ordinariam. *Conf.* 1. nam illa jurisdictio ordinaria, quam confert lex, consuetudo vel Princeps ad negotiorum universitatem, uti ex *Bart.* & *Panorm.* probant *Sanch.* l. 3. d. 31. n. 1. 10. 31. *Molina* tom. 6. de just. tr. 5. d. 14. à n. 2. & approbat *Lug.* n. 4. docéntque omnes passim cum *Wiestner*, l. 1. tit. 29. nu. 20. talis autem hic est jurisdictio Vicarii, ergo. *Conf.* 2. Quia nomine Ordinarii venit etiam Vicarius Generalis, qui propriè etiam est Ordinarius, uti docent *Gloss.* aliique communiter cum *Barb.* De Off. Episc. Alleg. 32. n. 29. *Garc.* De Benef. p. 5. c. 8. num. 41. *Leuren.* q. 69. Et *quoties aliquid Episcopo conceditur, persona Vicarii eadem dispositione comprehensa videtur*, *Chock.* & *Sanch.* l. 3. d. 7. n. 10. & d. 29. n. 15. & 16. ergo sicut Episcopus potest facultatem dispensandi delegare alteri, ita etiam Vicarius. 2. Vicarii generales secundum *Lott.* De re benef. l. 1. q. 28. n. 130. sunt socii Episcopi in administratione Episcopali & jurisdictione ordinaria, & sub nomine Episcopi ac diœcesani comprehenduntur, si non specialiter excludantur, idéoque plura exercent, quæ in *Trid.* nullâ factâ Ordinariorum aut Vicariorum generalium mentione ipsis Episcopis demandantur, & ideo etiam *Sperell.* decis. 111. à n. 32. docet pro casibus, in quibus Episcopus ex Papæ commissione habet potestatem dispensandi, eandem habere Vicarium generalem, si habeat mandatum speciale, & dispensationi faciendæ annexa fuerit causæ cognitio, ergo idem dicendum est circa omnes ejusmodi facultates non restrictas ad executionem solius Episcopi, præsertim cùm ordinaria facultas sit favorabilis & latè interpretanda. *Paxjord.* n. 254. *Corrad.* De disp. Apost. l. 1. c. 5. n. 11. 27. 3. Episcopus in nostro casu dat Vicario suo facultatem omnia obeundi, perficiendi, exequendi per se vel alium, cui Vicarius committet, ergo si committat Missionariis, hi poterunt nomine Vicarii omnia peragere: docent enim AA. communiter cum *Leuren.* De Vicario, q. 199. n. 4. posse Vicarium etiam sine speciali mandato substituere sibi aliquos ad certos actus seu ad certam speciem actuum. 4. Necessitas videtur id postulare, quia aliàs vix, aut ne vix quidem juvabuntur pœnitentes, apud quos Missionarii hærere aut redire nequeunt, & pœnitentes, si ad alios remittantur, nescient, quos alloquantur, & interea manebunt in peccatis & periculo salutis.

Respondeo. Rationes pro parte affirmativa videntur quidem esse satis probabiles, quia tamen sæpe in istis agitur de valore Sacramenti, deberent meritò Episcopi, dum singulis quinquenniis petunt renovationem suarum facultatum, simul petere etiam Vicariis suis potestatem communicandi, cùm hoc sit necessarium in tam vastis diœcesibus.

886. Q. 119. *An Vicarius Generalis possit sine speciali mandato dispensare in illis, in quibus potest Episcopus, vel exequi illa, quæ committuntur Episcopo, aut contrà.* ℞. Vicarium dispensare non posse sine speciali mandato præter antea citatos docent *Garc. Felin.* & alii cum *Leur.* de Vicario q. 119. quia dispensatio sonat gratiam & liberalitatem, quæ non videntur cadere sub generale mandatum. Oppositum ex dictis videtur probabile, uti tenent AA. plures apud *Sbroz.* De off. Vicarii l. 2. q. 35. n. 1. Hinc etiam *Sperell.* decis. 97. cum communi docet 1. Quando in Jurisdictionibus aliquid committitur Episcopo simpliciter, quasi per generalem commissionem, nomine Episcopi venit etiam Vicarius ejus generalis, etiamsi speciali mandato Episcopi careat, nisi reperiatur expressè exclusus, aut materia officio Vicarii non conveniat. 2. Quando aliquid committitur Episcopo tanquam Sedis Apostolicæ delegato, hoc non convenit Vicario ex vi generalis mandati, quia talem causam cognoscit Episcopus, non ùt Episcopus, sed ut delegatus; & Episcopus generaliter constituendo Vicarium ea tantùm committit, quæ sunt jurisdictionis ordinariæ, non autem delegatæ. 3. Potest tamen Episcopus etiam ad hoc specialiter deputare Vicarium, uti constat ex *Trid.* sess. 24. c. 6 nisi fortè electa esset industria personæ Episcopi, secundùm dicta l. 4 n. 252. 4. Si aliquid committatur Vicario etiam sub nomine dignitatis suæ, non ideo potest se ingerere Episcopus, nisi ipsi committat Vicarius, quia in ejusmodi deputationibus non censentur facere idem tribunal. Et hoc docet etiam *Leur.* q. 195. & 299. cum communi. 5. Neque tum potest se ingerere Episcopus, si quid committatur Episcopo vel Vicario, & Vicarius jam inceperit expeditionem. 6. Addit *Pignat.* tom. 1. consult. 342. ex declaratione 14. Nov. 1643. data, si Episcopus ob tenuitatem redituum etiam de consensu S. *Congregationis* non habeat Vicarium, sed per se faciat omnia, non posse exequi litteras Apostolicas ad Vicarium suæ diœcesis directas. Addit seqq. *Krim.* à n. 2213. citatis Authoribus, 1. si executio demandetur Ordinario, potest exequi & Episcopus & Vicarius Generalis: item si sit in diœcesi nullius, potest Prælatus habens jurisdictionem quasi Episcopalem, non tamen ejus Vicarius. 2. Si demandetur Episcopo, non potest Vicarius; si Vicario, non potest Episcopus, quamvis Vicarius absit, deponatur, moriatur, quia in his eligitur industria personæ. 3. Si demandetur Vicario sub nomine Vicarii, etiamsi postpositum sit nomen ejus propium, v. g. *Vicario Coloniensi, Marco Antonio*, poterit exequi successor in Vicariatu, quia demandatio est realis. Si sub præposito nomine proprio Vicarii, v. g. *Marco Antonio Vicario Coloniensi*, solus ipse poterit exequi, etiam amotus ab officio, quia est demandatio personalis. 4. Potest delegatus alteri fide digno committere informationem verificandorum & receptionem testium. Denique notandum, posse Episcopum substituere sibi plures Vicarios, *Corrad.* l. 2. c. 4. n. 46.

Q. 120. *Quid possint quoad matrimonialia Archi-diaconi.* ℞. In Archi-Diœcesi Coloniensi sunt quatuor Archidiaconatus majores, quos habent Præpositi, Coloniensis in Metropolitana, Bonnensis, Xantensis, Susatensis. Hi Archidiaconi putârunt se præter multa alia jus habere, 1. Dispensandi in proclamationibus matrimonialiqus. 2. Assistendi aut licentiam concedendi ad assistendum Matrimoniis, cuicunque presbytero sine licentia Parochi. 3. Dandi licentiam ad Matrimonium contrahendum in Oratoriis vel domibus privatis. Contradixerunt Archi-Episcopi, *Ferdinandus* in Synodo anni 1612. & per Edictum 17. Dec. 1619. ac iterum 1645. *Maximilianus* in Synodo 1662. & per Edictum 22. Junii 1663. ac iterum 18. Nov. 1675. *Josephus Clemens* 3. Aprilis 1691. qui etiam publicavit emanatam à S. Congregatione declarationem circa ist. quam confirmavit Papa, prout sequitur. 887.

ALEXANDER PAPA VIII.

Ad *futuram rei memoriam aliàs emanavit à Congregatione tunc existentium S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum Decretum tenoris qui sequitur, videlicet, Coloniens. Jurisdictionis propositis* 14. *Novembr.* 1676. *dubiis infra scribendis, resolutio dilata fuit, prætendentibus Archidiaconis jurisdictionem Sacræ Congregationes declinantibus: habito autem recursu ad Signaturam Sanctissimi rescriptum fuit, causam cogno-*

scen-

ſcendam in Sacra Congregatione cum voto Rotæ, ab hac emanavit ſub diebus 17. Aprilis 1679. & 29. Martii 1680. votum, conſtare de bono jure, etiam ad effectum manutentionis Archiepiſcopi Electoris Colonienſis, prout ex Deciſionibus, quæ dantur. Proinde nunc Promotor Fiſcalis Electoralis, citatâ parte ſupplicat declarari. Primò. An Archidiaconi eorumve Officiales poſſint diſpenſare in una, aut omnibus denunciationibus matrimonialibus. 2. An poſſint aſſiſtere aut licentiam concedere aſſiſtendi matrimoniis cuicunque Presbytero ſine licentia Parochi, aut eo reluctante. 3. An item poſſint licentiam dare contrahendi in Oratoriis, domibus privatis, Capellis ruralibus, aut in Eccleſiis clauſis. Die 27. Julii 1680. Sacra Congregatio Eminentiſſimorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum reſpondit negativè in omnibus. J. Cardinalis Columna Præfectus. Loco † Sigilli A. Aleonitus S. C. C. Secretarius. Cùm autem, ſicut dilectus Filius JOSEPHUS CLEMENS ex Ducibus Bavariæ electus Colonien. S. R. Imperii Princeps Elector Nobis nuper exponi fecit, ipſe Decretum hujuſmodi quò firmius ſubſiſtat, Apoſtolicæ confirmationis noſtræ patrocinio communiri plurimum deſideret. Nos ipſum JOSEPHUM CLEMENTEM ſpecialibus favoribus & gratiis proſequi volentes, & à quibuſvis excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti aliiſque Eccleſiaſticis ſententiis, cenſuris & pœnis à jure vel ab homine quavis occaſione vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibet innodatus exiſtit, ad effectum præſentium duntaxat conſequendum harum ſerie abſolventes, & abſolutum fore cenſentes, ſupplicationibus ejus nomine Nobis ſuper hoc humiliter porrectis, Decretum præinſertum Authoritate Apoſtolica præſentium tenore approbamus, & confirmamus, illique inviolabilis Apoſtolicæ firmitatis robur adjicimus, ſalvâ tamen ſemper in præmiſſis authoritate Congregationis eorundem Cardinalium, decernentes ipſas præſentes litteras ſemper firmas, validas, & efficaces exiſtere, & fore, ſuoſque plenarios & integros effectus ſortiri & obtinere, & ab iis, ad quos ſpectat, & ſpectabit in futurum inviolabiliter obſervari, ſicque in præmiſſis per quoſcumque Judices Ordinarios & Delegatos, etiam cauſarum Palatii Apoſtolici Auditores judicari, & definiri debere, ac irritum & inane, ſi ſecus ſuper his à quoquam quavis authoritate, ſcienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obſtantibus Conſtitutionibus & Ordinationibus Apoſtolicis cæteriſque contrariis quibuſcumque. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris die VIII. Aprilis M. DC. XC. Pontificatûs Noſtri Anno primo.

(L. S. I. F. Card. Alb.

888. *Q. 121. Quid Capitulum ſede vacante poſſit quoad matrimonialia.* R. §. 1. Poteſt per Vicarium ſuum Capitularem diſpenſare, uti Jure ordinario poterat Epiſcopus, nam Capitulum repræſentat defuncti perſonam, & ſuccedit in omnibus (exceptis caſibus Jure expreſſis) quæ ſunt juriſdictionis ordinariæ, etiam voluntariæ; ad ordinariam autem juriſdictionem ſpectat hæc poteſtas diſpenſandi, *Abb. Nav. Senis, Garc. Zerol. Barb. Pont.* & alii, quos referunt & ſequuntur *Sperell.* deciſ. 111. à n. 38. *Leur.* De Vicario q. 479. 563. Quod plerique extendunt etiam ad facultates à *Trid.* commiſſas Epiſcopis, uti ſeſſ. 24. c. 6. diſpenſandi in irregularitate occulta ex delicto, ſed de hoc poſtea, l. 7. quando de irregularitate. *Dixi*, per Vicarium ſuum capitularem, nam Capitulum per ſeipſum jam non poteſt, niſi primis octo diebus, uti inſinuavi l. 4. n. 2266. & cum communi notat *Leuren.* De Vicario q. 467. 540. 546. 644. quamvis q. 567. notet Capitulum poſſe ſibi aliqua gratioſa reſervare.

889. §. 2. *Sanch.* l. 8. d. 27. à n. 32. putat Vicarium Capitularem ſede vacante poſſe exequi diſpenſationem matrimonialem Epiſcopo defuncto, aut ejus Vicario commiſſam, quia ſuccedit in dignitate Vicarii Epiſcopi, & dici poteſt Epiſcopi Vicarius. Oppoſitum probabilius tenent cum aliis *Covarr. Garc. Roſa*, *Sperell.* deciſ. 31. n. 2. *Leuren.* De Vicario q. 197. & 587. quia Capitulum ſuccedit Epiſcopo tantùm in juriſdictione ordinaria, non autem in delegata, qualis hæc eſt, & ideo ſtylus Curiæ habet, ut ſede vacante executio diſpenſationum vel ſimilium gratiarum non dirigatur ad Vicarium capitularem, ſed ad vicinum Epiſcopum, de quo dixi n. 880. Et Vicarium capitularem non eſſe nec dici Vicarium Epiſcopi, habet communis cum *Leur.* q. 562. non enim gerit vices Epiſcopi, ſed Capituli, à quo ſolo juriſdictionem habet. Et ex eodem fundamento docet cum aliis *Sperell.* contra alios, Vicarium capitularem non poſſe cognoſcere cauſas, v. g. confugientium ad eccleſiam, vel ex illa extractorum, quia hæc facultas competit Epiſcopis, eorúmque Vicariis Jure extraordinario. Docent tamen *Roſa, Sperell.* ſuprà n. 13. & iterum deciſ. 85. n. 1. cum aliis apud *Leur.* q. 197. & iterum q. 298. n. 4. contra alios, ſi executio ſit demandata Vicario Epiſcopi ſub nomine dignitatis, eum, qui poſt illum ſit Vicarius Epiſcopi, poſſe exequi, quia licèt Vicarius propriè non dicatur habere ſucceſſorem, tamen habet conſuetudo, ut hoc fiat.

§. 3. Etiam poteſt Capitulum ſede vacante per Vicarium ſuum aſſiſtere Matrimoniis, aut alteri dare licentiam aſſiſtendi, quia tum venit nomine Ordinarii, *Sanch. Con. Barb. Dian. Leuren.* q. 487. 583. 890.

Q. 122. Quid notandum ſit circa poteſtatem Regularium in ordine ad diſpenſandum circa conjuges vel Matrimonia. R. §. 1. Privilegium, quod habent Mendicantes ad diſpenſandum cum licentia Provincialium in petitione debiti pro conjugibus inceſtuoſis vel adulteris vel ligatis voto caſtitatis, docent *Quintanadv.* & *Gob.* tr. 9. n. 732. contra *Baſſæum* eſſe bullatum, & quoad illos, qui contraxerunt cum voto abſoluto caſtitatis, docent *Caſtrop.* d. 4. p. 2. §. 1. n. 19. & *Krim.* n. 2060. poſſe Confeſſarios Societatis ex licentia Provincialis diſpenſare ad petendum debitum; ſed quoad iſta omnia videri debent dicta l. 6. p. 2. n. 1588. 1589. Notant præterea aliqui privilegium datum à *Julio II.* diſpenſandi ſaltem cum inceſtuoſis per Mendicantes à Provincialibus deputatos exiſtentes in domibus & eccleſiis ſuis, eſſe quidem vivæ vocis, attamen ſubſcriptum à maximo Pœnitentiario, Officiali Papæ; *Urbanum VIII.* autem per Bullam *Aliàs felicis recordationis*, datam 2. Aprilis 1635. declaràſſe, quòd revocando vivæ vocis oracula etiam manu Cardinalis ſignata, non intellexiſſet ſignata ab illis Officialibus, quibus ratione muneris fides haberi deberet de fide talis oraculi, & tale eſſe præſens privilegium: quòd tamen extendi non debeat ad impeditos cognatione ſpirituali, vel voto caſtitatis, cùm de his non fiat mentio: Et conjugatos ſuperveniente impedimento cognationis ſpiritualis non poſſe diſpenſari à Mendicantibus in petitione debiti, fatentur *Sanch.* l. 8. d. 16. n. 9. & *Krim.* ſuprà. 891.

§. 2. Vix tenuiter probabile eſt, ideóque non licet ſequi in praxi opinionem illam, quòd Regulares vi cujuſdam privilegii à *Leone X.* Auguſtinianis conceſſi poſſint diſpenſare in primo gradu poſt Matrimonium contractum, aut in aliis impedimentis dirimentibus, eodem modo, quo Epiſcopi, uti contra recentiorem aliquem pluribus probat *Card.* in 2. criſ. diſſ. 2. à n. 379. Et ideo etiam *Gob.* tr. 9. n. 720. docet privilegium, quod iiſdem Auguſtinianis dicitur eſſe conceſſum diſpenſandi in impedimento affinitatis etiam in primo gradu, eſſe dubium; addit tamen poſſe in neceſſitate aliquem Mendicantem ſub dubio diſpenſare, donec aliunde obtinuerit cer- 892.

tam dispensationem; quia in necessitate licitum est uti sententiâ probabili, quando tutior usurpari non potest, uti dixi l. 6. p. 1. n. 110. De cætero ista servire non possunt Confessariis Societatis JESU, cùm in Comp. privilegiorum non legantur esse recepta.

893. §. 3. Carmelitæ Discalceati dispensant in regno Persarum cum neophytis quoad omnia impedimenta consanguinitatis & affinitatis: item Capucini Missionarii in Helvetia circa eos, qui, ubi *Trid.* est receptum, contraxerunt clandestinè, vel cum impedimento criminis ignorantes illud, vel in 4to gradu consanguinitatis aut affinitatis. Item *Pignat.* tom. 6. conf. 16. n. 3. ait, *Die 7. Oct. 1682. Innoc. XI. concessit facultatem Præfecto Missionis Brasilii Ordinis Capucinorum dispensandi super impedimento in 1. gradu affinitatis ex copula illicita in foro conscientiæ; illamque communicandi*; hæc tamen omnia non communicantur nobis, uti notat etiam *Gob.* n. 725. Attamen in Bulla, *Licèt debitum*, anno 1549. inter litt. Apost. in nova impressione Instituti pag. 14. concedit *Paulus III.* Generali Societatis, *ut, cùm aliquos ex fratribus seu sociis Societatis in Saracenorum & Paganorum, aliorumque infidelium terras & provincias alias remotissimas, à quibus non potest adiri Sedes Apostolica, miserit, possit eis authoritate nostra facultatem concedere, ut cum iis, qui ab infidelitate convertentur tantum, & in locis remotissimis, qui prius in gradibus non licitis, tamen lege divina non prohibitis Matrimonia contraxerant, ut in eisdem manere possint, dispensare.*

894. §. 4. Putat *Crousers* ad Cap. 7. Regulæ S. Franc. pag. 787. quòd *Greg. XIII.* die 24. Aug. 1576. concesserit PP. Societatis JESU in partibus ultramontanis, ut in eis locis, ubi *Trid.* receptum est, & non servatum ab aliquibus, qui induci non possint, ut iterum contrahant servatâ formâ *Tridentini*, possint dicti PP. eos absolvere, & dispensare in foro conscientiæ, ut rursus secretò inter se contrahant non servatâ *Tridentini* formâ, & hoc privilegium dicit haberi in appendice ad litt. Apostol. pro Societ. JESU. Sed cum *Versuys* dico me hoc in nullo alio invenisse, nec reperitur in Compendio privil. neque in nova editione Instituti invenio ullam appendicem ad litt. Apost. Hinc standum sententiâ communi, quòd omnino tum necesse sit iterum contrahere coram Parocho & testibus, quia forma Concilii nunquam est servata.

894. §. 5. Docent *Quintanadv.* tr. 9. singul. 11. & *Gob.* tr. 10. n. 632. posse Mendicantes, ubi privilegium habent dispensandi, id facere extra Sacramentum, etiam cum absentibus, ideóque ait *Gob.* n. 604. si Parochus scribat Confessario Religioso habenti potestatem, *peto, ut dispenses cum Titio in petitione debiti*, & Confessarius rescribat, *dispenso, si causa subsit*, fore satis: sed *Avers.* q. 19. s. 3. in hoc ultimo contradicit, quamvis cum *Portel.* & *Dian.* p. 3. t. 2. R. 14. admittat posse ab ipso Religioso per Provincialem deputato fieri extra sacramentalem confessionem. Posse autem Episcopos cum taliter impeditis etiam post Matrimonium tantùm ratum, & intra primum gradum dispensare ad petendum debitum, habet communissima cum *Avers.* suprà contra *Covarr.* & alios, quamvis enim id Jure scripto non concedatur, tamen ita habet consuetudo & praxis, quam Pontifices ignorare non possunt.

896. Q. 123. *An aliquis dispensans sine potestate dispensandi aliquando dispenset validè: & quando sciens facit, an incurrat aliquam pœnam Ecclesiasticam.* R. §. 1. Secundùm dicta l. 6. p. 1. à n. 112. & hìc n. 843. si quis habens titulum coloratum per errorem communem facti putetur habere jurisdictionem & potestatem, quam tamen non habet, & quamvis sciat se eam non habere, attamen Ecclesia supplet, ubi potest, propter utilitatem communem; quod præter AA. ibi citatos egregiè deducit *Sperell.* decis. 30. & 31. n. 10.

§. 2. Quamvis graviter peccet, qui sciens se carere potestate, temerè dispensat, attamen non inveni pœnam aut censuram à Jure annexam esse isti temeritati. Bulla cœnæ excommunicat quidem usurpantes jurisdictionem Papalem, sed videtur loqui vel de jurisdictione rerum temporalium, vel si eam aliquis sibi vellet attribuere excluso Papâ, aut planè independenter ab illo. 897.

Q. 124. *Quid universim notandum sit circa causas dispensandi.* R. Ante omnia supponendum est cum *Trid.* sess. 25. De ref. c. 18. *sicut publicè expedit legis vinculum quandoque relaxare, ita ex causa & cum delectu esse faciendum.* Et generatim de omnibus causis dispensandi, dixi à n. 819. Inter causas autem speciales est *angustia loci*, id est, si in loco originis, vel, ut alii volunt, etiam domicilii tui sit defectus personæ non impeditæ, aut æqualis, aut tibi aptæ ad Matrimonium, durum enim est, præsertim fœminæ, deserere locum originis aut stabiliti domicilii, aut cogi ad contrahendum cum impari, vel sibi non apto, uti pluribus explicant *Gob.* tr. 9. à n. 644. & *Krim.* à num. 2071. notans augustiam loci allegari etiam pro viro. Nec illi causæ obest, posse haberi parem in locis vicinis, *Sanch.* l. 8. d. 19. n. 13. 898.

§. 2. Inter causas dispensandi in gradibus consanguinitatis & affinitatis est etiam, si puella sit superadulta, id est, excedens 24. annum, & hactenus non potuerit nec adhuc possit invenire alium sponsum paris conditionis: hinc in his partibus dispensavit aliquis Episcopus, quia puella similis erat 32. annorum. Similiter dispensavit Nuntiatura, quia puella sine proco excesserat 24. annum, & si excedat annum 25. recipitur hæc causa etiam in gradibus propinquioribus. In his tamen partibus aliqui plùs requirunt, quia puellæ non solent ita maturè nubere, nec tantus hìc est ardor concupiscentiæ, debétque puella non esse vidua. 899.

§. 3. Plures causas speciales Romæ admitti solitas pro dispensatione in impedimentis cujuscunque cognationis, affinitatis, publicæ honestatis, criminis &c. enumerat *Pignat* tom. 7. consult. 22. à n. 19. & sunt 1. *ob angustiam loci*; de qua jam dictum. 2. *Propter dotis incompetentiam*, si puella sub conditione, si huic nubat, ab aliquo acceptura sit dotem, quam aliàs non haberet. 3. *Pro indotata*, si hic sponsus, & non alius velit illam indotatam ducere & alere. 4. *Propter ætatem*, de qua etiam est dictum. 5. *Propter inimicitias*, si per hoc Matrimonium pacandæ sunt inimicitiæ inter parentes, consanguineos, familias. 6. *Ad componendas lites*, si nempe aliunde ortæ interventu hujus Matrimonii sint componendæ. 7. *Propter hæresin*, si istis locis multi hæretici sunt, ipsi autem sint catholici, & quia animi non possunt inspici, periculum sit, ne fortè nubat alicui non probatæ fidei. 8. *Ad evitanda scandala*, si ex fragilitate se cognoverint, vel ob nimiam familiaritatem de hoc sit sermo vel suspicio vulgi, ita ut si huic non nubat, mansura sit infamata vel innupta: & ordinariè non dispensatur in forma pauperum, nisi adfuerit hæc causa. Causas propter componendas lites & ob nimiam familiaritatem justas esse ad dispensandum etiam in primo gradu affinitatis iterum probat *Pignat.* tom. 8. consult. 101. & similes causas pro hoc sufficientes refert etiam consult. 106. *Castrop.* & *Krim.* n. 2100. addunt causam, *periculum patiendi gravem jacturam bonorum*, quæ possidet, vel ad quæ jus possidendi habet; nam causa pietatis est succurrere sic periclitanti. Addit *Krim.* n. 2102. *excellentiam meritorum*, quæ majores vel paren- 900.

rentes, vel qui pro eis intercedunt, præstiterunt Ecclesiæ. Accedunt apud eundem nu. 2103. *conservatio alicujus magnæ familiæ, vel etiam divitiarum in eadem familia*, quia Reip. interest locupletes familias catholicas conservari.

901. §. 4. Dispensatio obtenta ex falsis causis nihil operatur, secundùm dicta l. 1. n. 802. Et idem est, si sit subreptitia vel obreptitia, etiam per errorem alienum, nam non valebit secundùm illam partem, in qua deficit, uti pluribus explicatum est l. 1. à n. 806. Quandonam autem, & an omnes causæ finales verificari debeant; item, quid dicendum sit, si in nomine vel diœcesi erretur, si per errorem substituta sit alia causa falsa &c. dixi ibidem à n. 808. Quid in casu subreptionis operetur clausula, *motu proprio*, dixi ibid. n. 814. & n. 812. ibidem dixi posse esse talem parvitatem materiæ in asserto falso, vel non expresso vero, ut non ideo vitietur dispensatio. Quòd si Orator fideliter proposuerit causam suam, quam dispensans bonâ fide putaverit esse sufficientem, si reipsa non sufficiebat, *Sanch.* l. 8. d. 17. n. 8. *Wiestn.* & *Kerchne* n. 233. absolutè dicunt valere: quod videtur verum, si Papa ipse dispenset in impedimento, in quo etiam sine causa validè dispensare potest secundùm dicenda n. 934. È contrà si dispensetur ex potestate delegata, videtur cum *Pontio* & *Castrop.* tenendum oppositum ob rationem num. 843. datam.

902. §. 5. Quando una causa non sufficit, possunt plures congeri, quia *singula, quæ non possunt, collecta juvant*, L. *Instrumento*, Cod. de probat. Si autem causa finalis in Rescripto allegata non subsistat, quamvis revera adsit alia causa, quæ certò sufficeisset, si allegata fuisset, executor non potest pergere, uti dicetur n. 986.

903. §. 6. Quando dispensatio est in forma gratiosa, & continet gratiam factam à Papa, sufficit tum, quando gratia fit, causam verificari, licèt postea deficiat, *Pont. Castrop. Tamb. Gob. Wiestn Kerchne* n. 232. Quando autem est in forma commissoria, & tantum committitur gratia facienda in partibus, si repererit omnia esse, quæ requiruntur, necesse est, & sufficit narrata verificari tempore executionis, quamvis tempore datæ non fuissent vera. *Garc. Corrad. Krim.* n. 2079. Et universaliter, si causa finalis cesset, antequam dispensatio sit actu applicata, non valet: si autem cesset post factam applicationem, quamvis necdum sit executa, valet, v. g. Caja actu dispensata est ad Matrimonium contrahendum, quando volet, cum consanguineo ob defectum dotis, si antequam contrahant, Caja accipiat improvisam hæreditatem, valet dispensatio, quia antequam acceptasset hæreditatem, dispensatio habuit primarium effectum suum, nempe sublationem impedimenti, quod semel sublatum, causam non habet, cur redeat; *Suar. Salas, Sa, Rebuff. Mascard. Tiraq. Garc. Regin.* l. 31. c. 27. *Sanch.* l. 8. d. 19. n. 28. *Corrad.* in praxi dispens. l. 7. c. 12. n. 27. *Krim.* n. 2136.

904. §. 7. Si legislator sine causa, ideóque illicitè dispensarit in sua lege, hac dispensatione utens non peccat, quia validè dispensatus est, nec tenetur facere, ut lex prohibens redeat, *Suar. Castrop. Krim.* n. 2067.

905. *Q. 125. An aliquando sit obligatio petendi aut concedendi dispensationem, v. g. in subdiaconatu pro contrahendo Matrimonio?* Casus est hic: Titius illustris prosapiæ & jam subdiaconus unicum fratrem morte inopinâ amittit, & nisi ipse per Matrimonium conservet familiam, fiet 1. ut diversa bona prænobilia unà cum subditis devolvantur ad Principem acatholicum, cum infallibili ruina multorum millium animarum seu in præsenti seu in futuro. 2. Ut ad eundem acatholicum pariter devolvatur dispositio de pluribus Beneficiis Ecclesiasticis, quæ vel extinguentur, vel non bene administrabuntur. 3. Ut bona prænobilia, quæ familia Titii exspectat ab agnatis acatholicis, maneant apud acatholicos, adeóque spes certa plurimas animas ad veram fidem suo tempore adducendi, penitus evanescat. His positis & suppositis, *Quæritur* 1. an ob causas allatas Titius non teneatur petere dispensationem in ordine ad contrahendum Matrimonium. 2. An Superior, à quo petenda, illam non possit licitè & utiliter concedere. 3. An Superior, si possit, non teneatur illam dispensationem concedere. ℞. *ad* 1. teneri. Probatur ex communi doctrina apud *Valentiam* in 2. 2. d. 3. q. 4. pu. 3. post medium, ubi sic habet: *4tò dico, si proximus sit in extrema necessitate spirituali, quilibet etiam privatus tenetur cum dispendio vitæ propriæ illi subvenire, si efficaciter possit.* Paulò pòst: *sed illustrabitur tota hæc doctrina magis si illam accommodemus ad aliquos casus particulares, explicando præsertim, quando possit judicari extrema necessitas spiritualis proximi. Primus casus est, si aliqui seducantur ab hæretico concionatore, ita ut illi vincibiliter ignorent veritatem, atque adeo sint in peccato mortali, nec facilè pateat aliis aditus ad eos rectè informandos: tum si ii indocti alioqui sint, qui non videantur per se posse dijudicare veritatem, omnino censeri debent esse constituti in extrema necessitate spirituali, quare si quis utiliter & efficaciter possit subvenire illis etiam cum discrimine propriæ vitæ, id tenebitur facere ex charitate.* Hucusque *Valentia*, & eadem habent *Bonac.* in 1. præcept. Decal. d. 3. q. 3. pu. 4. n. 5. *Baldellus* tom. 2. l. 2. d. 18. n. 15. *Bossæus* tom. 1. v. *Charitas*, n. 21. *Castrop.* tr. 6. d. 1. pu. 9. n. 10. In nostro autem casu plurimi seducuntur à concionatoribus acatholicis, & dato quòd vincibiliter, attamen per se non possunt dijudicare veritatem, utpote homines indocti, & nisi sub Dominium catholicum veniant, non facilè dabitur aliter aditus ad illos informandos: Similiter illi, qui deficiente hærede catholico venient sub potestatem acatholicorum, adducentur in similem necessitatem, & noster Titius potest, si non omnibus, saltem aliquibus efficaciter subvenire, subeundo minus incommodum quàm discrimen vitæ propriæ, si petitâ dispensatione ducat uxorem & suscitet hæredem, ergo tenetur eam petere. *Conf.* 1. Nam honestum est omittere & deserere statum perfectiorem pro bono spirituali proximi, *Baldellus* n. 14. citans *Suar.* & *Vasq.* quia & hoc ipsum quandoque est debitum; sic pater relinquere debet ingressum Religionis, ut benè educet proles, filius debet deserere Religionem, ut succurrat parentibus etiam in necessitate corporali, *Baldell.* ibid. ex S. *Th.* 2. 2. q. 189. a. 6. ergo multò magis hic pro communi, & tanta necessitate spirituali animarum. *Conf.* 2. nam Titius teneretur petere dispensationem, si ipse per votum castitatis esset in periculo salutis propter vim innocentiæ, v. g. per malum habitum causatæ, ergo & nunc propter commune periculum salutis alienæ tam manifestum. ℞. *ad* 2. Superiorem utiliter & laudabiliter facturum, si dispenset, nam si esset periculum solius Titii propter incontinentiam, laudabiliter & utiliter dispensaret, ergo multò magis nunc, ubi est necessitas communis. Addunt *Castrop.* tr. 3. d. 6. pu. 8. §. 2. n. 7. & *Laym.* l. 4. tr. 4. c. 8. n. 5. cum communi, convenire legislatori, ut omnium necessitatibus subveniat, ergo multò magis, cùm hìc sit utilitas publica magna, urgensque necessitas spiritualis, argum. c. 1. De voto, *Sot.* De just. q. 7. a. 3. *Suar.* De voto, c. 17. *Sanch.* in conf. l. 4. c. 45. *Laym.* suprà, *Castrop.* num. 9. ℞. *ad* 3. Superiorem teneri hìc dispensare, uti colligitur partim ex hìc dictis *ad* 1. partim ex dictis l. 3. p. 1. à num. 538. ubi dixi Superiorem aliquando teneri dispensare; & id etiam

etiam tenet *Sperell.* decif. 111. à n. 5. Neque in tali circumstantia est periculum ullius scandali occasione talis dispensationis orituri, sed orietur potiùs ex denegatione, si nempe Ecclesia pluris faceret observationem unius voti particularis personæ, quàm salutem æternam tot animarum sibi à Christo commissarum.

906. *Q. 126. Quid notandum circa causam dispensandi in Subdiaconatu, propter periculum incontinentiæ.* ℞. §. 1. Huic malo frequenter occurri posset saltem antecedenter; nam vel factus est incontinens post susceptum Subdiaconatum, vel ante illum fuit incontinens. Si post, erit culpa ejus propter abundantiam cibi & potûs, conversationes periculosas, inordinatam vitam &c. & per quas causas nata est incontinentia, per oppositas, si nimiùm inveterata non sit, communiter poterit corrigi, ac recuperari continentia, ad quod sincero animo tentandum tenetur, licèt subeunda sit non levis molestia & pugna contra carnem. Si ante Subdiaconatum fuerit incontinens, parentes plerumque habent culpam, qui ob fines humanos & bonum temporale familiarum hos vel illos è filiis destinant & metu reverentiali adducunt ad statum ecclesiasticum, parùm solliciti, sitne hæc eorum vocatio necne; interim adolescentes non audent reluctari, aut prætendere, quod sæpe advertunt, periculum incontinentiæ, sed pergunt, uti sibi fingunt, bonâ fide, etiam tracti commoditate pinguis præbendæ, ac cogitantes Deum vel tempus de reliquo provisurum: unde providè sapientérque faceret Ecclesia, si adolescentes, maximè Nobiles, non admitteret ad Subdiaconatum, nisi prævià octiduanâ recollectione, in qua considerarent statum animæ suæ, inclinationes & habitus tum bonos tum malos, ac seriò perpenderent, ac coram Deo & in conscientia sua judicarent se in statu ecclesiastico faciliùs salvandos, quàm in alio; ac ad eum finem certa media vitæ bene instituendæ sibi præfinirent: hæc recollectio serviret etiam ad expianda peccata vitæ præteritæ, maximè cùm jam cogitent statum novum inire, in quo peccata, quæ contra castitatem committuntur, habent distinctam speciem sacrilegii.

907. §. 2. Potest hæc causa esse justa, tum ut evitentur publica scandala alioqui probabiliter secutura, tum ut consulatur saluti hujus animæ alioqui forsan contempturæ, si in profundum venerit, vel tandem agendæ in desperationem: hinc ad prudens arbitrium Superioris pertinet considerare circumstantias.

908. *Q. 127. Quomodo petenda Romæ dispensatio, & quid in supplica sit exprimendum.* ℞. Præter illa, quæ ex *Busenb.* retuli l. 1. n. 796., tùmque etiam ibi addidi à n. 797. addenda sunt hìc seqq.

909. §. 1. Quando impedimentum est occultum, scribitur ad S. *Pœnitentiariam*, potéstque scribi à quocunque & in quacunque lingua, neque hìc opus est ullis sumptibus: In supplica autem exponitur casus, circumstantiæ debitæ & causæ, item nomen illius, ad quem remitti debet Rescriptum, & civitas, ad quam debet dirigi, uti habet sequens instructio:

Instructio Parochorum, & Confessariorum pro casibus, quorum absolutio, seu dispensatio à sacra Pœnitentiaria Apostolica impetratur.

CUm sæpe sit experientiâ compertum, plurimos utriusque sexûs Christi fideles, & præcipuè in longinquis degentes, censurarum vinculis, votorum obligationibus, Matrimoniorum impedimentis, necnon irregularitatum, & casuum quoquo modo reservatorum ligaminibus astrictos ad sanctam Sedem, ejusque sacram Pœnitentiariam spectantibus irretitos, in illis lacrymosè persistere, & continuis conscientiæ agitationibus laboriosè perdurare, cujus mali causas ex similibus provenire innotuit.

Primò, eò quòd Parochi vel alii, ad quos hujusmodi Pœnitentes recurrere contingit, in Pagis aut locis ruralibus degunt, & viam modumque recurrendi ad præfatam sacram Pœnitentiariam ignorant, nec aliquem hìc Romæ agnoscunt, ad quem supplicationes dirigant, unde Pœnitentes perplexos dimittunt, quibus, cùm ad Ordinarium accedendi (fœminis præsertim) verecundia, aut timor aditum intercludat, consilium ulteriùs requirere nescientes, remedium desperant, & in prædictis vinculis, obligationibus, impedimentis, inhabilitatibus, & casibus reservatis, cum periculo damnationis insordescunt

Secundò evenit, quòd pœnitentes egeni recognitionem pro sollicitatione, & labore Agentium Romæ commorantium, exolvere non valentes, inconsolati, ac conscientiæ motibus concussi, in periculoso statu manere coguntur, & fortè (quod pejus est) sibi persuadent, sacræ Pœnitentiariæ Tribunal aliquid lucri pro litteris prædictis recipere, cùm re verâ sacræ Pœnitentiariæ Ministri, nec aliquid quamvìs minimum, nec etiam sponte oblatum unquam recipiant, & gratis omnia exhibentes, singulos ad se recurrentes, serenâ fronte complectantur.

Tertiò accidit etiam nonnunquam per inadvertentiam exponentium, ut gratiæ juxta exposita obtentæ, irritæ evadant, eò quia casus, & circumstantias necessarias reticeant, unde fit, quòd litterarum executores, casu postea Pœnitentium examinato, rem aliter se habere, quàm expressum fuerat, comperiant, & gratias subreptitias, aut obreptitias esse inveniant, quare pœnitentes confusi remanent, & spe novæ dispensationis se carere putantes, in prædictis vinculis, obligationibus &c. miserabiliter remanent.

Quare gratum Deo, & utile fidelibus futurum esse speratur, si iste modus recurrendi ad ipsam Sacram Pœnitentiariam proponatur.

Confessores itaque, cùm Pœnitentes vinculis præfatis irretitos ad se accedere contigerit, casuum qualitates, & præfatorum casuum circumstantias considerent, causasque dispensationum, aut commutationum exprimant, & caveant, ne, quod occultum est, publicum faciant, præsertim impedimenta occulta Matrimoniorum, nam publica vel ad publicum redacta, non pertinent ad sacram Pœnitentiariam.

Et sic præfati Confessores, seu Pœnitentes poterunt casus præfatos cum dictis circumstantiis, & causis exponere, sive latino, sive quocumque alio idiomate propriæ regionis, nam sacra Pœnitentiaria suos ex quacumque regione Pœnitentiarios subordinatos habet, & exprimant insuper in fine expositionis casûs, nomen, cognomen, cui sit à sacra Pœnitentiaria rescribendum, etiamsi ipsum nomen, & cognomen sit fictitium. Itemque modum, per quem responsio secura dirigi possit, significando scilicet, vulgari nomine, oppidum, seu Civitatem, & Regionem, cum data mensis, & anni in hunc modum:

Intus incipiant Epistolam, seu supplicationem sic:

Eminentissime, & Reverendissime Domine,

N. Mulier emisit votum simplex castitatis, manet in periculo incontinentiæ, nisi nubat, supplicat sibi votum commutari ad effectum contrahendi Matrimonium.

Terminent Epistolam, seu supplicationem sic.

Digne-

Dignetur Eminentia vestra rescribere ad N. N. & exprimant nomen & cognomen, cui est rescribendum: Ad Civitatem N. exprimendo nomen Civitatis: Per Oppidum N. exprimendo vulgari nomine, nomen Oppidi. Et dirigere Breve, seu gratiam simplici Confessario, seu Confessario Magistro in Theologia, sive Decretorum Doctori, sive Parocho, cui Pœnitens aperuit suam conscientiam, ne ipse Pœnitens, & præsertim fœminæ cogantur circumire pro executione gratiæ sacræ Pœnitentiariæ.

Dirigant Epistolam seu supplicationem scribendo extra, seu à foris in hunc modum.

Eminentissimo & Reverendissimo Domino, Domino Cardinali Majori Pœnitentiario,

Romam.

Et si tardaverit responsio, Confessarii rescribant, ne fortè sit deperdita, & nunquam desperent Pœnitentes.

Consultum autem est, ut Romæ sit aliquis, qui dispensationem sollicitet, nam multitudo rerum moram causat, aut etiam quandoque oblivionem parit. Plura de Rescriptis à *Pœnitentiaria* addam à n. 951.

910. §. 2. Quando impedimentum est notorium & publicum, scribi debet ad Datariam seu Cancellariam, in qua dispensat Papa pro notoriis, & pro foro etiam externo: servantur autem ferè eadem, quæ jam dicta sunt de litteris ad *Pœnitentiariam*, sed scribi debet ad aliquem alium, qui Romæ tradat supplicam, urgeátque Rescriptum, & huc remittat. Scribitur autem etiam ad Datariam pro secundo gradu consanguinitatis, quamvis occulto, & in consanguinitate pro Matrimonio contrahendo, uti dicetur n. 951. Ubicunque autem petitur dispensatio pro Matrimonio contracto, semper exprimendum est, an sit contractum servatâ formâ *Trid.*, in facie Ecclesiæ, sive præmissis vel dispensatis proclamationibus.

911. §. 3. In genere hìc supponendum, tum vitiari dispensationem, si *per obreptionem* narretur falsum, vel *per subreptionem* taceatur verum, quorum alterutrum spectet ad causam finalem seu motivam dispensantis, secundùm dicta l. 1. n. 506. Quod verum est, licèt hoc per ignorantiam vel errorem factum sit, in illis enim spectat ad formam actûs, ut Jus, stylus & consuetudo servata sint, uti pluribus explicat *Krim.* à n. 2109. Notavi etiam l. 1. n. 805. cum communi, quam etiam tenet *Krim.* à n. 2114. in dubio, an aliquid additum vel omissum spectet ad causam finalem, an ad impulsivam, præsumendum esse potius, quòd spectet ad impulsivam tantùm. Quòd si causa finalis desinat secundùm aliquam tantùm sui partem, *Sanch.* & *Krim.* n. 2116. putant non ideo cadere dispensationem, quia minus requiritur, ut permaneat, quàm ut primò detur; sicuti secundùm *Tiraq.* tract. *Cessante causa cessat effectus*, limit. 17. n. 1. & 103. lex manet, quamvis aliqua, dummodo non tota ejus causa finalis cesset.

912. §. 4. Si illud, quod certum est & pertinet ad substantiam, ponatur sub dubio, vitiatur dispensatio, *Suar. Sanch.* l. 8. d. 21. n. 40. *Gob.* n. 683. Idem est, si non exprimatur, quòd dispensatio cedat in præjudicium 3tii, quia dispensans non præsumitur huic 3tio velle præjudicare, *Sanch.* num. 50. *Krim.* nu. 2117.

913. §. 5. Impedimentum exprimi debet, quale in se est, & non unum pro altero, hinc si habens affinitatem scribat consanguinitatem, dispensatio est nulla, licèt consanguinitas sit plus quàm affinitas: quia non dispensatur in consanguinitate, quam non habet, nec in affinitate, pro qua non petitur, *Sanch. Pont. Avers.* q. 19. f. 5. Si tamen unum includat alterum, dispensans in includente, dispensat in incluso; hinc si sit publica honestas ex Matrimonio rato, & scribatur affinitas ex Matrimonio consummato, aut si sit affinitas ex copula licita, pro qua dispensatur, tacendo de publica honestate, valet, quia hæc affinitas includit illam publicam honestatem: attamen non valeret, si ex copula fornicaria esset affinitas, quia hæc non includit, nec supponit publicam honestatem, *Sanch. Dian. Avers. Pignat.* tom. 4. consult. 15.

§. 6. Si petatur dispensatio in consanguinitate, exprimi debent hæc: an impedimentum sit occultum, an pro contracto vel contrahendo Matrimonio, in quo gradu sit, in qua linea, an in recta vel transversa, uti habent *Sanch. Bonac. Escob. Gob.* tr. 9. num. 622. *Krim.* num. 2141. contra *Pontium* & *Leandrum*; item exprimi debet, an sequantur scandala, nisi contrahant; vel si separentur, & nequeant abstinere à copula, an subsit periculum vitæ vel infamiæ, an impedimentum sit utrique, an uni tantùm parti notum, an alter vel uterque sit in bonâ fide: atque idem ferè servatur in impedimento affinitatis, item publicæ honestatis ex Matrimonio rato, *Avers.* q. 19. f. 5. §. *Quintò*, qui §. *Sextò*, notat contra *Sanch.* exprimendum, an affinitas sit ex linea recta vel transversa, quia major indecentia est, ut quis contrahat cum concubina patris quàm fratris: item quia affinitas ex copula conjugali est major, quàm ex fornicaria; similiter quia publica honestas ex Matrimonio rato est major, quàm ex sponsalibus; hinc putat omnes illos modos esse exprimendos. 914.

§. 7. Quando petitur dispensatio in consanguinitate vel affinitate, exprimi debet, an gradus lineæ transversæ sit æqualis, an inæqualis, quamvis enim à remotiore sumatur denominatio gradûs, secundùm Cap. fin. *De consang.* tamen quando petitur hæc dispensatio, consideratur etiam proximior. Putat quidem *Gob.* tr. 9. num. 620. si gradus proximior esset bonâ fide omissus, valere, sed contradicit *Barbosa* in decisionibus l. 1. voto 3. *Pius V.* autem in decreto *Attendens* dato 26. Augusti 1566. videtur solvisse dubium, nam statuit, ut si attingatur gradus primus, exprimi debeat: si hic non attingatur, *gradus remotior attendatur trahatque secum propinquiorem, ac ob id sufficiat remotiorem tantum gradum exprimere, obtentis tamen postea super propinquiori litteris declaratoriis.* Putántque *Henriq. Cin. Sanch. Pont. Corrad.* in praxi dispens. l. 7. c. 7. à nu. 59. *Rosa* p. 1. c. 12. num. 33. *Krim.* num. 2147. has declaratorias tantùm requiri pro foro externo & ad vitandum scandalum, adeóque non fore necessarias in impedimento occulto & cessante scandalo: sed rectè monet pro praxi *Avers.* ne opus sit his declaratoriis, omnino expedire, & si petatur à Nuntiatura vel Episcopis, necessarium est, ut ab initio in supplica exprimatur etiam gradus proximior, saltem si sit secundus, quia in hoc Nuntius & Episcopi dispensare non possunt. *Dixi*, in consanguinitate vel affinitate, nam de illis solis loquitur *Pius V.* ideóque docent *Corrad.* l. 8. c. 7. num. 24. & *Krim.* num. 2168. in publica honestate satis esse exprimere gradum remotiorem. His omnibus non obstantibus, docet *De Justis* l. 2. c. 3. nu. 40. ex stylo jam introducto & declaratione Pontificia dispensationem etiam Romæ obtentam fore hodiedum invalidam, si gradus proximior non fuerit expressus, unde in praxi hoc observandum est. Docent etiam *Sot. Mol. Sanch.* l. 8. d. 24. nu. 12. *De Justis* l. 1. c. 4. num. 121. si fœmina maximè, sit proximior stipiti, debere exprimi, ob maximam indecentiam: si v. g. amita vel matertera, quæ 915.

 Jure

Jure naturæ superior est, in Matrimonio subsit quasi nepoti suo: id tamen non requirunt in affinitate *Sanch. Fill. De Justis* num. 153. quia tum abest illa indecentia.

916. §. 8. Si scribatur 4. gradus pro 3. non valet dispensatio, quia pro majore gradu difficilior est dispensatio & requiritur major causa & imponitur major compensatio. Si verò scribatur 3. gradus pro 4. *Corr.* l. 7. c. 5. n. 95. adhuc dicit non valere, quia Papa sæpe pro diversis gradibus committit diversis expediendam dispensationem: è contrà valere docent *Ledesm. Gutt. Manuel, Vega, Fill. Bonac. Sanch.* l. 8. d. 24. n. 17. *Sperell.* decis. 112. n. 16. *Averf.* q. 19. f. 5. *Perez* d. 46. f. 5. n. 10. *Gob.* n. 622. *Krim.* n. 2143. & probabile dicit *Tamb.* tr. 2. c. 10. §. 2. quia qui dispensat pro 3. censetur dispensare pro 4. ejusdem generis, qui includitur: & quamvis Papa committat expeditionem aliquando diversis, tamen dum vult tolli gradum 3tium, etiam vult tolli 4tum inclusum.

917. §. 9. Pro dispensatione cognationis spiritualis expedit exprimere, à quo tempore sit contracta: Et exprimi debere, an sit ex Baptismo, an ex Confirmatione, docent *Fill. Wiestn. Kerch.* n. 239. *Krim.* n. 2132. (quamvis alii cum *Sanch.* l. 8. c. 24. n. 51. *Tamb. Gob.* tr. 9. n. 622. communiùs negent hoc esse exprimendum) videtur enim cognatio esse diversa ex signo & re significatâ, quia Baptismus est velut generatio, quod non est Confirmatio. Etiam exprimendum est, an sit respectu prolis spiritualis dispensandum, vel an respectu parentis ejus, an plerisque ignotum sit hoc inter illos impedimentum, an & qualia damna immineant non contrahendo. Item exprimendum, an sit simplex, an duplex compaternitas, uti si Titius prolem Cajæ, & Caja Titii levâsset.

918. §. 10. Pro dispensatione impedimenti criminis exponendum est, an sit ex machinatione, vel adulterio, vel ex utroque. *Averf.* q. 19. f. 5. A quo tempore sit contractum, quomodo sit occultum, an & quanta secutura sint scandala ex separatione, vel si non contrahatur Matrimonium, an uterque, an alter tantùm sit machinatus. Si idem crimen sit sæpius repetitum, docent *Con. Sanch.* l. 8. d. 22. *Averf.* q. 19. f. 6. exprimendum esse, quia tum difficilior est Pontifex, sed *Krim.* n. 2154. dicit, hoc ex natura rei non requiri, nam antehac similiter deliquisse, & dispensatum esse est circumstantia de se impertinens: Quòd si aliud habeat stylus Curiæ, videndum est, an sit probatus, constans, & notorius, sæpe enim varius est, & tum signum est non ideo causari invaliditatem, quandoque enim præscribit talem usum, sed non ideo irritat contrarium. Videri potest *Krim.* à n. 1169. 2099. 2119. Quamvis autem hoc non requiratur ex natura rei, tamen notat *Corrad.* l. 8. c. 9. n. 8. requiri ex obligante stylo Curiæ.

919. §. 11. Si adsit multiplex impedimentum ejusdem generis, v. gr. si quis carnaliter cognoverit duas sorores illius, quam vult ducere, si sit cognatus ex parte patris & matris, si levavit ex fonte Baptismi duos filios Titiæ, quam jam vellet ducere, &c. docent *Henriq. Ledesm. Rodriq. Vega*, non esse opus utrumque exprimere, sicuti qui per plures actus ejusdem rationis incurrisset irregularitatem, non teneretur exprimere, nisi unum actum, & hanc sententiam *Lugo*, in resp. mor. l. 1. dub. 43. dicit esse probabiliorem, favétque *Krim.* nu. 2144. Rationem à priori dant, quia videtur esse unum numero impedimentum, sicuti si quis cum eadem consanguinea plures habuisset copulas, esset unicum impedimentum, si quis cum excommunicatione sæpius celebrâsset; incurrisset unicam irregularitatem; si quis peccâsset contra votum sæpius renovatum, commisisset unicum sacrilegium; nec tenetur pluralitatem exprimere. Contradicunt alii communius, *Sanch. Pont. Perez*, d. 46. f. 5. *Dicast. Tambur. Averf.* q. 19. f. 5. *Wiestn. Kerc.* nu. 238. quia Rota semper decidit oppositum, uti refert *Carden.* in 2. criti diss. 2. n. 624. dicens sententiam primam non esse practicè probabilem, ideóque etiam dicunt *Bonac.* & alii eum, qui per duplex homicidium incurrisset irregularitatem, debere hoc exprimere, ergo multò magis, qui duplex ejusdem rationis haberet impedimentum, & hoc magis confirmabitur ex dicendis l. 7. à n. 87. ideóque non videtur audiendus *Gob.* tr. 9. nu. 619., item in Quinario tr. 5. c. 37. num. 240. dicens; non esse scrupulum movendum, si expressio duplicis illius impedimenti bonâ fide esset omissa: imò si antehac dispensatus in crimine iterum committat idem, uti si machinatus sit primæ & secundæ uxori, Auctores nu. 918. citati communiùs dicunt debere id exprimi: attamen id non est opus, si quis aliam uxorem ducturus debeat dispensari in eodem alio impedimento, in quo antea fuerat dispensatus, uti habet communior.

§. 12. Si inter aliquos sint plura impedimenta & diversa, putant *Nav. Henriq. Salas, Sa*, & probabile esse dicunt *Sanch.* l. 8. d. 23. n. 1. *Dian.* p. 1. tr. 10. R. 30. *Lug.* Resp. mor. l. 1. d. 43. nu. 2. validam fore dispensationem, quamvis in diversis supplicis petatur singulorum dispensatio, & non exprimatur, quòd sint conjuncta in eadem persona, quia non ideo postulatio redditur fraudulenta vel subreptitia, & singula illa impedimenta sunt per se & sigillatim capacia dispensationis. Contradicunt probabiliùs *Ledesm. Lop. Suar. Laym. Sanch. Pont. Dian. Gob.* tr. 9. nu. 624. *Wiestn. Kerc.* num. 238. & alii, quia plura ejusmodi impedimenta afferunt in eadē persona majorem indecentiam, & meritò reddunt difficiliorem dispensationem; Papa enim sæpe non dispensaret, si sciret tot in eadem persona concurrere, adeóque videtur ex errore dispensare in singulis. Et huc facit communis doctrina AA. apud *Sperell.* decis. 112. à nu. 36. dispensationem non comprehendere casum mixtum; ideóque Episcopum, qui dispensare potest & in adulterio, & in incestu, non idem posse, si utrumque crimen in uno conjungatur: sed de hoc videri potest *Sanch.* l. 8. d. 2. à n. 27. Notant autem multi cum *Averf.* q. 19. f. 5. si aliquod ex his impedimentis esset occultum nec posset absque infamia publicari, valere dispensationem unius publicè obtentam, dummodo in supplica pro altero occulto fiat mentio istius alterius dispensati vel dispensandi, quia non videtur consentaneum pietati Papæ obligare ad se & proximum in isto altero iterum publicè diffamandum, cum de illo conjunctim alibi fiat mentio. Speciatim autem notant plerique impedimentum impediens voti alicujus posse separatim proponi, cùm per accidens se habeat ad impedimenta dirimentia, & aliquando possit ab Episcopo vel parentibus tolli. 920.

§. 13. Si impetrâsti dispensationem pro ducenda Titia cognata, eâ autem mortuâ petas dispensationem pro ducenda Caja etiam cognata tua, non est opus fieri mentionem dispensationis prioris: si tamen Titiâ vivente peteres dispensationem ad contrahendum cum Caja, *Tambur. Perez* d. 46. f. 3. n. 6. *Gob.* tr. 9. n. 617. dicunt contra *Sanch.* fieri debere mentionem prioris, quia Papa ægerrimè bis dispensat cum eodem in ejusmodi casu. 921.

§. 14. Si cognovisti consanguineam vel affinem tuam in gradu dirimente, posteàque volens contrahere cum ea petas dispensationem, sed non exprimas intervenisse copulam, *Nav. Gutt. Ledesm. Rebel. Laym. Ricc. Corrad. Regin. Sanch.* l. 8. d. 25. nu. 8. 922.

nu. 8. valde probabiliter dicunt dispensationem esse irritam, quia hic est stylus curiæ, unde in aphorismis *Sa*, v. *Dispensatio*, cùm contrarium docuisset, id correctum est, & additur Cardinales contrarium declarâsse, quod etiam testatur *Gallem.* ad Trid. sess. 24. c. 5. n. 1. & 8. Oppositum tamen tenent alii cum *Henriq. Salas*, *Vega*, *Rodriq. Dian. Pontio*, *Hurt. Krim.* nu. 1167. *Perez* d. 26. s. 6. nu. 4. *Avers.* q. 19. s. 6. qui vocat in praxi tutum, tum quia si hoc expressum fuisset, dispensatio fuisset facilior, tum quia contrarius stylus Curiæ non videtur obligare extra Curiam, nisi confirmetur aliquo decreto Papæ, quod hîc non est: & hanc secundam sententiam vocant probabilem *Sanch.* & *Less.* in auctu. v. *Matr.* cas. 8. addens cum *Hurt.* & *Perez*, si in dispensatione ponatur, dispensetur, nisi intervenerit copula, si hæc sit occulta, adhuc probabiliter valere dispensationem; sed meritò in hoc contradicit *Sanch.* ob expressam illam conditionem: *Avers.* tamen & alii putant, si dispensatio obtenta sit pro foro externo, copulam occultam non obstare, quia cùm Rescriptum loquatur pro foro externo, clausula intelligitur, nisi intervenerit copula pro foro externo, id est, publicè nota. *De Justis* l. 1. c. 4. à nu. 279. dicit, si adsit & allegata sit alia justa causa pro dispensatione, non esse opus exprimere copulam intervenisse, quia si decem causæ adsint, satis est allegâsse unam sufficientem.

923. §. 15. Si affinitas provenerit ex illicita copula, stylus Curiæ habet, quod hoc exprimi debeat, uti testantur *Corrad.* l. 7. c. 1. n. 13. & *Krim.* n. 1213. & alii. Imò quando in Curia fit mentio affinitatis, semper intelligitur ex copula licita, *De Justis*, *Krim.* n 2172.

924. §. 16. Si Matrimonium cum scientia impedimenti, vel præmissâ copulâ sit initum, ex intentione facilitandi dispensationem, & hoc non exprimatur, dispensatio est irrita, *Sanch.* l. 8. d. 25. n. 38. *Less.* in auct. v. *Matr.* cas. 8. *Dian.* p. 8. t. 3. R. 82. Si tamen unus sponsorum ignorâsset impedimentum, aut non habuisset eam intentionem, aut saltem uterque externè non manifestâsset, *Avers.* q. 19. s. 6. & alii multi contra multos alios apud *Gob.* nu. 625. dicunt non necessariò esse exprimendum, quia innocens puniri non debet ratione nocentis, & merè interna non subduntur humanæ dispositioni: quidquid sit de hoc, saltem scribere non possunt se bonâ fide contraxisse, quod alioqui facilitat dispensationem, quia saltem unus malâ fide processit.

925. §. 17. Si copula fiat post impetratam dispensationem, ejusque executionem commissam Ordinario, non vitiari Rescriptum docent *Nav. Gob.* n. 630. quod *Less.* vocat probabile: *Sanch.* dicit oppositum esse probabilius ob stylum Curiæ semper resolventis contrarium: attamen *Corrad.* l. 8. c. 1. à nu. 43. & *Krim.* n. 1139. tenent cum *Nav.* quia jam per dispensationem sublata erat prohibitio, adeóque æquivalenter cessaverat consanguinitas aut affinitas. Vide tamen dicenda num. 990.

926. §. 18. Si scienter contraxerint in gradu prohibito, aut ignoranter quidem, sed neglectis proclamationibus, & hoc non exprimatur: item si non exprimatur, quòd Matrimonium sic contractum sit consummatum, dispensatio est irrita, uti colligitur ex *Trid.* sess. 24. c. 5. De ref. Matr. cujus verba retuli n. 498. Quid dicendum sit, si unus sponsorum ignorârit impedimentum, colligitur ex *Trid.* ibid. & ex dictis hic n. 924. Notandum autem est hîc, quod *Trid.* ibi dicat, *intra gradus prohibitos*, nempe consanguinitatis vel affinitatis, non autem in alio impedimento, nequidem publicæ honestatis. Vide dicta n. 502.

§. 19. Si clandestinè cum impedimento sit contractum, etiam neglectis proclamationibus, putant *Henriq.* & *Sanch.* l. 8. d. 25. n. 34. id non necessariò esse exprimendum, quia ibi deficiebat forma substantialis Matrimonii: sed probabilius contradicit *Avers.* q. 19. s. 6. quia *Trid.* non dicit proclamationibus, sed *solennitatibus neglectis*, quarum præcipua est assistentia Parochi & testium. *Nec obstat*, deficere formam substantialem Matrimonii, *nam* hoc semper est, si scienter contrahatur cum impedimento dirimente, & tamen id debet exprimi. 927.

§. 20. Quando petitur dispensatio ob paupertatem, quomodo hæc probanda sit, dixi n. 861. Formula autem petendi dispensationem potest v. g. sic formari: 928.

Beatissime Pater.

Exponitur humiliter Sanctitati Vestræ pro parte devotorum oratorum (*ponuntur nomina dispensandorum, diœceses originis*) quòd dicti oratores (*ponitur causa dispensationis obtinendæ v. g. patiuntur loci angustiam, & in oppido N. non inveniunt non impeditum paris conditionis &c.*) & ideo cupiunt matrimonialiter copulari, sed quia (*ponitur impedimentum v. g. quia 2do gradu affinitatis conjuncti sunt*) & desiderium suum hac in parte absque Sedis Apostolicæ dispensatione adimplere non possunt, supplicant Sanctitati Vestræ, quatenus cum eisdem super dicto impedimento (*affinitatis in 2do gradu*) benignè dispensare dignetur.

§. 21. Expedit per Nuntiaturam sollicitare dispensationes, quia hujus litteræ certiùs diriguntur, supplicæ per Agentes proprios Romæ citiùs & efficaciùs proponuntur, expeditiones obtinentur minore sumptu. *Notandum* est autem, quòd mortuo Papâ obtineri non possint Româ dispensationes matrimoniales, nam annulus piscatoris, sive sigillum Pontificis frangitur. 929.

Q. 128. *Quæ ordinariè solvenda sint Romæ, vel in Nuntiatura.* R. §. 1. Taxæ Jurium solvendorum ordinariæ dicuntur Tariffæ, quas quoad *Pœnitentiariam* regulavit *Pius V.* uti refert *Pignat.* T. 7. c. 22. n. 18. Quantitas autem Jurium istorum variat secundùm tempora & circumstantias tum personarum, tum etiam causarum, quæ allegantur. Et justè exigi talia Jura certum est, saltem in mulctam seu pœnam, ut tales impediti abstineant, si nolint talem pœnam pendere; estque ad deterrendum, ne nimio abusu vilescant antiqui Canones improbantes Matrimonia cum tali impedimento ineunda. Impenduntur autem illa quæ exiguntur, ad finem bonum & necessarium, tum ut alantur Officiales Curiæ Romanæ, tum ut aliis publicis necessitatibus provideatur. 930.

§. 2. Circa ista omnia pono hîc informationes, prout mihi communicatæ sunt, quamvis sciam ob variationem circumstantiarum non semper eodem modo observari: saltem servient hæc ad aliqualem directionem, etiam pro aliis rebus præter matrimoniales. 931.

Informatio de iis, quæ frequentiùs Româ peti solent.

De Indulgentiis plenariis.

Nota 1. Regulariter cuivis Ecclesiæ, vel Capellæ quæ non sit Regularium, unica tantum conceditur Indulgentia per annum ad septennium durans: pro Ecclesiis tamen Cathedralibus, Collegiatis, ac etiam Parochialibus possunt per memoriale à Pontifice impetrari binæ ad septennium.

2. Cuivis Ecclesiæ sive Regularium sive non Regularium dantur ad septennium Indulgentiæ pro comprecatione 40. horarum, & pro visitantibus 7. Altaria, & quidem sine memoriali.

3. Pro

3. Pro Ecclesiis Regularium, quæ habent Indulgentias Ordinis, potest ad septennium per memoriale impetrari unica tantum Indulgentia alia.

4. Pro unica vice, vel etiam pro Communione generali ad semel datur per memoriale Indulgentia cuivis Ecclesiæ tam Regularium, quàm non Regularium.

5. Sine memoriali cuilibet Ecclesiæ datur Indulgentia 100. dierum pro iis, qui intersunt Litaniis Lauretanis in festis B. M. V. & semel in hebdomada.

6. Si sit aliquis locus, qui ob miraculosam quandam statuam vel imaginem à fidelibus soleat processionaliter frequentari; potest quidem, præter solitas Indulgentias, per memoriale impetrari una alia ad septennium pro visitantibus dictum locum semel in anno, sed debet mitti attestatio ab Ordinario vel ejus Vicario, vi cujus fides fiat, quòd revera locus talis sit.

7. Pro monialibus dantur sequentes Indulgentiæ ordinariè ad septennium. Indulgentia una pro omnibus Christi fidelibus. Indulgentiæ quatuor pro Monialibus tantùm. Indulgentia 7. altarium, si tot adsint. Indulgentia 7. Ecclesiarum. Indulgentia scalæ sanctæ. Indulgentia in articulo mortis: & hæ omnes sunt plenariæ. Indulgentia 100. dierum, si intersint Litaniis Lauretanis, ùt suprà. Altare privilegiatum pro animabus Monialium, Fundatorum, Benefactorum.

8. Indulgentiæ perpetuæ vix dantur, sicut neque durantes ultra septennium, nisi pro partibus valde remotis, pro quibus dantur ad decennium, vel etiam ultrà.

9. Quando agens in Curia Romana procurat aliquod ex præfatis Brevibus sine memoriali, tum pro labore dantur illi 20. Bajoci; si autem debeat facere & porrigere memoriale, superadduntur illi alii 30. Bajoci, ut ita universim sint 50. Bajoci.

10. Quando petuntur Indulgentiæ, debent specificari titulus Ecclesiæ, maximè si non sit Cathedralis, Collegiata, aut Parochialis: item an Ecclesia sit Regularium, & qualium, vel non Regularium: item locus Diœcesis, & dies pro qua petuntur Indulgentiæ v. g. sic: Petitur Indulgentia plenaria ad septennium pro Ecclesia Parochiali (vel filiali) S. Petri civitatis N. Pagi N. Diœcesis N. in festo S. Petri. Item Indulgentia 100. dierum pro iis, qui singulis diebus Sabbathi & festis B. M. V. intersunt Litaniis Lauretanis recitari aut decantari solitis. Hæ binæ Indulgentiæ, quando simul petuntur, inseruntur uni eidemque Brevi, neque ideo plus solvitur.

De Altaribus privilegiatis
Pro omnibus fidelibus Defunctis.

Hoc Altare Privilegiatum (intellige ad septennium, quia perpetuum vix est impetrabile) conceditur iis Ecclesiis tantùm, in quibus quotidie per annum dicuntur 7. Missæ, & quidem (præter diem commemorationis omnium fidelium defunctorum, ac infra ejus octavam) pro unica feria in hebdomade: si dicantur Missæ 14. pro duabus; si 21. pro tribus, & sic deinceps, neque tali casu opus est, ut præsentetur Pontifici memoriale, secus verò, si dietim dicantur Missæ tantùm 5. aut 4. Ubi *Nota*, si dicantur 10. aut 9. Missæ, posse per memoriale impetrari Privilegium pro binis diebus: Si 15. aut 14. pro tribus, & sic deinceps. Modus autem petendi hoc altare Privilegiatum est ferè idem, qui suprà adductus est de Indulgentiis, v. g. sic. Petitur altare Privilegiatum ad septennium pro Ecclesia Parochiali S. Petri (sive sit Regularium sive non Regularium) civitatis N. Diœcesis N. & in ea sito altari majore vel Christi Crucifixi pro singulis feriis secundis, vel pro feria una septimanæ ab Ordinario loci specificanda, dicuntur in ea quotidie 7. vel 5. vel 4. Missæ.

De Altaribus privilegiatis,
Pro
Confratribus & Consororibus alicujus Confraternitatis.

Hoc Altare Privilegiatum datur etiam, si hebdomadatim unica tantùm Missa dicatur, modò dicatur illâ die, cui affixa sunt suffragia determinatione vel Secretariæ Brevium, vel Ordinarii loci. In petitione hujus Brevis exprimi debet titulus Confraternitatis, v. g. sic: Petitur altare Privilegiatum ad septennium pro Ecclesia S. Petri Parochiali vel filiali (sive sit Regularium, sive non Regularium) civitatis N. Diœcesis N. & in ea sito altari Confraternitatis B. M. V. sine labe originali conceptæ pro una feria cujusvis septimanæ ad arbitrium Confratrum eligenda de consensu Ordinarii. Diem autem commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, & illius octavam non est opus exprimere, quia jam subintelligitur. Expensæ tam pro isto quàm superiore altari Privilegiato sunt prorsus eædem, quæ pro Indulgentiis, quamvìs Agens pro hujusmodi Brevibus in Secretaria debeat solvere 10. Bajocos, Brevia autem Indulgentiarum dentur gratis.

De Brevibus perpetuis.

Nota 1. Hoc Breve petitur, quando aut jam est erecta, aut primò erigitur aliqua Confraternitas, & virtute illius conceduntur sequentes Indulgentiæ perpetuæ pro Confratribus & Consororibus. Indulgentia plenaria in die ingressûs. In articulo mortis. In festo principali per annum. Indulgentia 7. annorum & 7. quadragenarum pro 4. aliis festis minùs principalibus per annum. Indulgentia 60. dierum pro omni opere pio ex iis, quæ in Brevi specificantur.

2. Quando petitur hoc Breve, festum principale, & 4. minùs principalia possunt specificari vel non specificari; quando non specificantur, tunc relinquuntur arbitrio ac determinationi Consodalium cum consensu Ordinarii. Modus autem petendi hoc Breve est iste: Petitur Breve pro Ecclesia Parochiali vel filiali S. Petri non Regularium (vel Clericorum Regularium) civitatis N. Diœcesis N. & in ea erecta sive erigenda Confraternitate B. M. V. sine labe origin. conceptæ. Festa omnia ad arbitrium Confraternitatis, vel certè Festum principale, Conceptio B. M. V. & quatuor minus principalia. Annunciatio, Nativitas, Purificatio & Assumptio ejusdem.

3. Taxa hujus Brevis cum Agenda sunt 5. Scuta, 2. Bajoci, sed quia semper simul datur altare Privilegiatum per 20. Bajocos, ideo pro utroque solvuntur 5. Scuta, 22. Bajoci.

4. Datur aliud Breve perpetuum pro Confraternitatibus Agoniæ, seu, ùt vocant, de bona morte, virtute cujus conceduntur Confratribus duodecies Indulgentiæ plenariæ perpetuæ per annum, hoc est, aut unâ Dominicâ, aut unâ feriâ cujuslibet mensis, id quod in petitione specificari debet, sicut etiam an primâ, an 2dâ Dominicâ cujusvis mensis, vel an feriâ v. g. 6tâ primæ an 2dæ hebdomadæ in mense. Sed hoc Breve perpetuum, ordinariè datur solùm iis Confraternitatibus, quæ eriguntur in Ecclesiis Societatis JESU, seu in quibus ipsi divina peragunt: Cæterùm modus petendi est iste: petitur Breve perpetuum pro Ecclesia Clericorum Regularium Societatis JESU civitatis N. Diœcesis N. & in ea erecta sive erigenda Confraternitate seu Congregatione devotionis D. N. J. C. in Cruce moribundi, ac B. M. V. ejus Genitricis dolorosæ ad bene moriendum, pro semel quovis men-

mense, id est, pro prima feria 6ta vel Dominicâ cujusvis mensis. Hoc Breve datur quidem gratis; pro Agentia tamen, & altari Privilegiato solvitur unum Scutum: vel per aliquos tantum Imperialis monetæ communis.

De Dispensatione pro Ordinibus per Datariam.

Dispensatio extra tempora & in interstitiis datur ob unum ex sequentibus motivis: In solatium parentum senio confectorum, vel utriusque, vel saltem alterius. Ob ætatem 27. annorum inchoatorum. Ob Doctoratum vel etiam Baccalaureatum Theologiæ. Ob arctationem Beneficii actualis. Ob Subdiaconatum vel Diaconatum. Ob nobilitatem; sed hoc casu superaddi debent 2. Scuta, adeóque taxa ascendit ad 6. Scuta, nam alioquin taxa universim cum Agentia sunt 4. Scuta. Hæc dispensatio ex Dataria nonnisi spatio 14. dierum haberi potest, si tamen superaddantur officialibus 50. Bajoci, haberi potest intra 8. Modum petendi vide infrà.

De dispensatione eadem per Secretariam.

Secretaria Brevium dispensat ex iisdem motivis: ac etiam ex sequentibus duobus: scil. ob Magisterium in artibus, & eò quod quis operam navet Theologiæ; potéstque dispensatio haberi intra unum diem, sed taxa semper sunt 9. Scuta cum Agentia. *Adverte*, si dispensandus sit oriundus à parte Venetorum seu Italiæ, cum eo non dispensat Dataria sed Secretaria, adeóque semper sunt exponenda 9. Scuta. Modus petendi tam à Dataria quàm à Secretaria est iste: petitur extra tempora, seu dispensatio in interstitiis pro N. N. Clerico, seu Scholari diœcesis N. à parte Imperii, vel à parte Reipublicæ N. in solatium patris senio confecti, vel quia jam est Subdiaconus &c. & si sit periculum in mora, addatur, ut petatur à Secretaria Brevium.

De Dispensatione in ætate 13. mensium.

Hæc dispensatio datur ob unum ex sequentibus motivis. Ob penuriam Sacerdotum. Ob utilitatem egregiam Ecclesiæ, quæ speratur à dispensando. Ob solatium parentum, saltem alterutrius viventis. Ob arctationem Beneficii actualis. Ob Diaconatum vel Subdiaconatum. Ob Doctoratum Theologiæ vel Philosophiæ, ac etiam ob studium Theologicum. A quibusdam Pontificibus datur etiam ex eo solùm motivo, quòd orator fervore devotionis accensus aspiret ad Sacerdotium. Non dispensatur autem, nisi pro 13. mensibus ad summum, & taxa cum Agentia sunt 11. Scuta. An. 1698. debuit unus dare 14. Scuta. An. 1700. alius 18. Imper. & 60. albos, incluso portorio. Modus petendi est iste: petitur dispensatio in ætate 13. mensium pro N. N. Diœcesis N. in solatium patris senio confecti, vel quia est Magister Philosophiæ &c.

De dispensatione super Irregularitate, sive ex delicto sive ex defectu.

Si delictum, v. g. homicidium sit occultum & ad forum contentiosum non deductum, dispensat Pœnitentiaria, sicut etiam in impedimentis dirimentibus occultis, aut Matrimonio contracto supervenientibus, ac in votis simplicibus castitatis & Religionis. Modus petendi est iste: petitur dispensatio super irregularitate contracta alicujus (non exprimitur nomen aut cognomen dispensandi, si delictum sit occultum) Diœcesis N. contracta ex voluntario vel involuntario homicidio, quod sic accidit. Et narratur species facti; additúrque, quòd casus sit occultus. Taxa pro ejusmodi dispensationibus Pœnitentiariæ nulla quidem est. Agentiæ tamen solvi debet, & quidem juxta mensuram laboris & difficultatis. Cæterum pro Agentia hujusmodi Brevium Pœnitentiariæ solvuntur ordinariè 50. Bajoci Agenti. Si verò delictum sit publicum, aut irregularitas proveniat ex defectu, v. g. quia dispensandus destituitur aliquo membro corporis, tunc dispensat Dataria, & taxa simul cum Agentia sunt 12. Scuta. Si laicus, qui habuit uxorem viduam, petat Ordines, taxa quandoque ascendit ad 185. Scuta.

De dispensatione super Natalibus.

Hæc est pro natis ex toro illegitimo, & datur vel ad suscipiendos Ordines tantum, & taxa sunt 7. Scuta, 50. Bajoci: vel Ordines & Beneficia, & taxa sunt 41. Scuta: vel ad Ordines, Beneficia, dignitates ecclesiasticas, exceptâ Prælaturâ, & taxa sunt 50. Scuta. Si verò dispensandus est filius Presbyteri, debet mitti attestatio Ordinarii vel ejus Vicarii de vita & moribus dispensandi, quâ dicatur, quòd filius non sit imitaturus incontinentiam patris; taxa 20. Scuta ad Ordines tantùm. Modus petendi est iste: petitur dispensatio super natalibus ad Ordines tantum, vel ad Ordines & Beneficia simul, pro N. N. (exprimatur nomen & cognomen) Diœcesis N. nato ex simplici fornicatione, vel adulterio ex parte patris aut matris.

De Dispensationibus matrimonialibus in forma pauperum.

Ut possit obtineri dispensatio ejusmodi, quatuor sunt necessaria, & quidem ita, ut si unum ex sequentibus absit, nihil sperari possit: nam debet inter dispensandos aut intercessisse copula, aut esse tam familiaris conversatio, quæ eos de copula suspectos reddat, aut alia gravis causa adduci. Debet addi, an copula intercesserit ignoranter, an scienter, sive in fraudem, & ad faciliùs extorquendam dispensationem, quia in hoc 2do casu aut non dispensatur, aut duplum pro pœna solvendum. Debet mitti attestatio ab Ordinario, vel ejus Vicario, quòd Oratores sint *pauperes ac miserabiles & labore tantum manuum suarum viventes*, qualiter vivunt rustici, plebei, mechanici, opifices. Debet autem mitti arbor consanguinitatis vel affinitatis, aut saltem explicari, qualiter dispensandi se attingant. Et si quidem se attingunt in primo gradu tantùm, apud quosdam Pontifices non erat speranda dispensatio, sicuti neque in 1. & 2. gradu, lineæ rectæ. Taxæ variæ, pro varietate graduum, in quibus Oratores se attingunt, quod nimis longum foret recensere. Denique si Oratores non sint quidem miserabiles, sed tamen aut mediocris fortunæ, aut pauperes, sive non satis habentes pro statu suo, v g. nobilitate, tum mittitur attestatio Ordinarii, vel Vicarii, in qua exprimantur annui reditus, quos habet Orator, & Oratrix divisim, non conjunctim; & dicit, nobiles aut honestos esse, & dictos reditus vix sufficere ad congruam eorum sustentationem annuam, nam tali casu unius anni reditus acceptare solet Dataria, excepto casu, quo sponsi se attingerent in 2 & 3. gradu: acceptat autem in 2. & 3. solo, ac etiam in aliis gradibus sive conjunctis, sive divisis, modò non concurrat 2. & 3.

De Oratoriis.

Oratoria sunt quadruplicia: 1. pro rure tantùm, sive pro locis seu habitationibus extra urbem, aut oppidum sitis: Et hoc datur etiam personis iis, quæ non sunt nobiles, & nullam exercens

cent jurisdictionem temporalem in aliquo dominio: Modus petendi est iste. Petitur Oratorium pro N. N. Diœcesis N. vigore cujus ipse, moderna conjux ipsius N. cum prolibus & familia possit curare celebrari Missam cum solitis clausulis & exceptionibus in domo suæ habitationis rure extra urbem N. &c. Taxa 12. scuta. 2. Pro Civitate & omnibus omnino locis, sive ea sint oppida, sive villæ, sive dominia; Et hoc datur personis tantùm nobilibus exercentibus jurisdictionem temporalem altam vel bassam in aliquo loco, qui specificari debet. Datur autem hoc Oratorium cum sequentibus restrictionibus: 1. ut valeat tantùm pro civitate & locis unius Diœcesis; unde si quis velit erigere Capellam in loco alterius Diœcesis, debet petere aliud Oratorium pro illa Diœcesi. 2. ut quotidie tantùm una Missa dicatur, per quod tamen non prohibentur celebrare ii Religiosi, qui Privilegium habent personale celebrandi, ubicumque commoditatem nacti fuerint. 3. ut locus sit muratus, decenter à domesticis aliis usibus separetur: & priùs visitetur, ab Ordinario, vel ejus Vicario. 4. ut in festis solenmioribus anni isthic Missa non habeatur. 5. ut famuli & famulæ illo tempore ad servitia non necessarii diebus festis & dominicis eant ad ecclesiam publicam; Filii autem & famuli necessarii ac ruri etiam hospites nobiles possunt dictis diebus interesse Missæ privatæ cum Domino & Domina, satisfaciúntque præcepto Ecclesiæ. Modus petendi hoc Oratorium est iste: Petitur Oratorium pro N. N. S. Rom. Imperii Comite &c. ejus moderna conjuge N. prolibus, familia, & hospitibus, pro civitate N. & loco N. Diœcesis N. in quo jurisdictionem temporalem exercent. Si quis addere velit etiam alia dominia, quæ fortè quis habet, potest, quia etiam illa inserentur Oratorio, necesse tamen non est, quia in fine semper additur, *aliisque locis ejusdem Diœcesis*; Qui autem omnia dicit, nihil excipit; expedit tamen, ut quis addat dominia, quæ habet in alia Diœcesi, quia subinde impetratur insertio, si non omnium, saltem unius vel alterius ad idem Oratorium seu Breve, & quidem cum eadem taxa 12. scutorum. 3. Pro infirmis nobilibus (sive jurisdictionem temporalem exerceant, sive non) quod convenit in omnibus cum Oratorio 2di generis, præterquam quòd valeat tantùm pro eo tempore, quo Orator ob infirmitatem domo ad Missam audiendam egredi nequit, quamvis aliàs nulla anni dies etiam solennissima excipiatur. Deinde diebus Dominicis & Festis restringitur ad unam tantùm personam usibus necessariam; aliæ verò debent audire Missam in publica Ecclesia, ut satisfaciant præcepto. Si conjux etiam sit infirma, nominetur & ipsa, quia impetrabitur unum Breve pro utroque; impetrari etiam potest pro patre & filio vel filia, item pro matre & filia vel filio, ac etiam pro fratre & sorore infirmis, si simul habitent. Taxa, quæ suprà. Modus petendi est iste: Petitur Oratorium pro N. N. & ejusdem conjuge N. nobilibus Diœcesis N. laborantibus quibusdam infirmitatibus, propter quas domo Missam audiendi (si est Sacerdos, dicitur *celebrandi*) causâ egredi non possunt, pro civitate N. & tota Diœcesi N. 4. Pro itinerantibus, & vocatur altare portatile, quod datur cum sequentibus clausulis. 1. ut persona sit nobilis, sive jurisdictionē temporalem exerceat sive non. 2. ut valeat tantùm, v. g. per Italiam, vel Germaniam, vel Hispaniam &c. 3. ut valeat tantùm in actuali itinere, & quidem ubi Missarum commoditas deest; Cæterùm ejusmodi Missæ interesse possunt validè omnes comites itineris. Taxa, quæ suprà. Modus petendi est iste: Petitur altare portatile sive viatorium pro N. N. ejusque moderna conjuge N. nobilibus Diœcesis N. frequenter aut subinde iter facientibus per Germaniam.

De Notariatu Apostolico.

Ejusmodi Notariatus datur quibuscunque, etiam non nobilibus, non graduatis, neque constitutis in aliqua dignitate. Taxa cum Agentia sunt 4. Scuta; 50. Bajoci. Modus petendi colligetur ex jam dicendis.

De Proto-Notariatu Apostolico.

Ad hoc, ut possit à Pontifice impetrari hic Protonotariatus, debet persona, pro qua petitur, aut esse nobilis, aut graduata in aliqua scientia, Theologica, Juridica, aut Philosophica, vel esse in dignitate aliqua ecclesiastica. Taxa sunt 24. Scuta. Ejusmodi Protonotariatum ex privilegio Pontificum dat etiam Dux Sforzia aut alius: apud hunc, Taxa sunt 6. aut 7. Scuta, & 50. Bajoci. Modus petendi iste: petitur Protonotariatus Pontificius (vel Ducis Sforziæ) pro N. N. Diœcesis N. Canonico ibidem vel nobili vel Magistro Philosophiæ.

Facultas ingrediendi monasteria Monialium.

Hæc facultas datur fœminis titulatis, v. g. Principissis, Comitissis &c. ut possint cum duabus matronis quater in anno ingredi Claustrum Monialium. Taxa 25. Scuta. 50. Bajoci unà cum Agentia. Datur etiam Dominabus in temporalibus, etiamsi non sint titulatæ, & tunc solvuntur 15. Scuta universim, quâ taxâ nunc etiam pro titulatis haberi potest facultas. Modus petendi iste: petitur facultas pro Baronissa (vel Domina in temporalibus) ut quater in anno durante vitâ cum duabus matronis possit ingredi Monasterium Monialium Ordinis N. in oppido N. diœcesis N.

§. 3. Dixi suprà Jura esse varia pro variis circumstantiis, & ut consulerem indigentiæ hominum his afflictis temporibus, dixeram n. 929. expeditiones, etiam quæ Româ petendæ sunt, minori sumptu haberi per Nuntiaturam, in qua ante hac solebat solvi Imperialis in moneta forti sive Leodiensi, aliis Imperialibus nostræ monetæ Coloniensis addendo circiter 20. albos. 931.

Dispensatio matrimonialis in consanguinitate vel affinitate pro pauperibus, Romæ.

	Imperiales
In 2. gradu æquali ex copula licita -	14
in 2. ex copula illicita - - - - -	3 $\frac{1}{4}$
in 3. & 2. - - - - -	5
in 3. æquali - - - - -	4
in 3. & 4. - - -	3 & $\frac{1}{2}$
in 4. - - - - -	3
pro cognatione spirituali - -	4
super impedimento publicæ honestatis	2 & $\frac{1}{2}$
super proclamationibus - - - -	1 & $\frac{1}{4}$

super interstitiis & extra tempora pro arctatis, vel pro necessitate Ecclesiæ, gratis, etiam quoad scripturam.

Cæteræ quoque expeditiones & rescripta concernentia sacros Ordines, gratis.

Pro

Pro Divitibus vel Nobilibus dispensandis

	Scuta
In 2. gradu, quando copula præcessit	540
in 3. & 2. gradu sine causa - - -	530
cum causa - - - - - -	45
in 3. gradu cum causa - - -	30
sine causa - - - -	280

Hæc, uti antè notavi, variant, pro varietate pecuniæ & temporum. Ubique debet notari, cujus diœcesis sint Oratores, & si Ecclesia, cujus sunt Parochiani, sit exempta, addi debet, *nullius diœcesis*.

933. *Q. 129. Quid notandum sit circa errores supplicæ vel Rescripti.* ℞. §. 1. Si Episcopus dispensârit, pro quo erat communis error, quòd dispensare posset, aut tantùm error in Episcopo dispensante, aut dubium de causa &c. quid tum sit tenendum, dixi num. 843. & 896.

934. §. 2. Si Titius Subdiaconus vel Monachus sine causa à Papa dispensetur ad ineundum Matrimonium, validè contrahit, quia secundum dicta *n. 583.* votum solenne solo Jure humano dirimit, & dispensatio in tali impedimento etiam absque causa à Papa data est valida, uti constat ex dictis l. 1. n. 796. attamen Titius pergit obligari ad castitatem, unde debitum petere non potest, sed tantum reddere, quia dispensatio in hoc voto fuit irrita, *Sanch.* l. 8. d. 8.

935. §. 3. Huc pertinet solutio sequentis casûs: Titius & Caja affines in 2. gradu, sollicitant dispensationem Romæ per Sempronium, qui ut sciat de causis, petit, an invicem habuerint carnale commercium: Affirmat Titius, sed intelligit de osculis, tactibus &c. postmodum reflectens se, monet Sempronium de non habita copula: Sempronius respondet, sit bono animo, proximè adfuturam dispensationem: Titius & Caja confidentes de dispensatione secutura habent copulam: *Quæritur*, an vi dispensationis obtentæ per supplicam, in qua pro causa solùm dicebatur, quod se carnaliter cognoverint, possint contrahere? ℞. negativè, si copula facta est post præsentationem supplicæ factæ Pontifici & hujus annutum, *Sanch.* De Matr. l. 8. d. 30. *Less.* De just. l. 1. c. 6. à n. 301. quia preces oblatæ non nitebantur veritate, & cùm Papa moveretur eâ causâ, debebat causa adesse, quando annuebat. Hinc etiam *Tambur.* quamvis censeat sufficere, quòd causa adsit, quando per Commissarium fit dispensatio, tamen excipit, si pro motivo allegetur copula, quæ debuit fuisse, dum Papa annuit, ne aliàs detur ansa peccandi. Plura dixi l. 1. n. 808. circa tempus, quo verificari debet causa, ob quam dispensatur.

936. §. 4. Dixi nu. 913. non valere, si pro affinitate scribatur consanguinitas, si tamen reipsa fuisset affinitas, & etiam in supplica scripsisses affinitatem, in Rescripto autem per errorem poneretur consanguinitas, valeret secundùm dicta l. 1. n. 810. quod etiam tenet *Krim. n.* 2211. contra alios, quia lectâ supplicâ, quæ exprimebat affinitatem, Papa annuit petitioni, ergo reipsa voluit in affinitate dispensare, *Gob.* num. 639. *Krim.* à num. 2149. Nec exequens excedit fines mandati, quia agit secundùm intentionem mandantis sibi sufficienter cognitam. Retuli etiam plures l. 1. n. 810. dicentes non obstare, si etiam in supplica erratum sit in nomine personæ, pro quâ petebatur dispensatio, vel etiam in nomine Diœcesis seu Ordinarii, ad quem dirigebatur: sed *Krim.* nu. 2209. cum *Kerchne* n. 144. ista intelligit, si non in supplica, sed tantùm in Rescripto quoad ista sit erratum. Et num. 1250. dixerat non obstare, si in supplica petebatur *ob incompetentiam dotis sponsi*, & in Rescripto ponatur *sponsæ*. Et universaliter notat *De Justis* l. 1. c. 6. n. 158. ex decisionibus Rotæ, tenorem Rescripti esse regulandum ex tenore supplicæ, quia omnis concessio Principis regulatur à petitione subditi. Et docet etiam *De Justis* l. 1. c. 4. n. 56. vitiari dispensationem in forma pauperum, si erretur in prænomine Oratorum, quia aliàs posset fieri fraus & damnum Officialibus Curiæ. Notat etiam *Corrad.* l. 7. c. 5. à n. 25. contra *Sanch.* l. 8. d. 35. nu. 5. si Oratores sint diversæ diœcesis, ex stylo Curiæ debere apponi utriusque diœcesin, quia Rescriptum dirigi solet ad Ordinarium sponsæ, qui aliàs non resciretur.

§. 5. Si in supplica pro causa allatum sit hoc tantùm, quòd sequentur alioqui gravia scandala; in Rescripto autem ponatur, quia sequentur alioqui gravia scandala, & periculum vitæ alterutri, non est opus, ut utraque causa, sed satis est, si prima allegata verificetur, uti tenent *Sanch.* & alii cum *De Justis* n. 260. ac resolverunt duo Doctores alii mecum; dispensans enim fuit motus causâ allegatâ, & ex stylo Curiæ, vel formulis, vel errore scribentium additur istud alterum: hinc in diœcesi aliqua vicina, si causa sufficiens sit allegata, quamvis in Rescripto sit omissa, & alia causa allegata, quæ hic non verificetur, nihilominus pergunt, quia putant dispensantem fuisse motum causâ allegatâ, & dispensare voluisse, quod autem scriptor aliam expresserit, putant ad rem non facere. 937.

Q. 130. Quomodo sint intelligenda verba Rescriptorum. ℞. §. 1. Quando conceduntur Indulgentiæ, quomodo ea tunc intelligenda sint, exponit *Gob.* in Exp. tr. 3. à n. 637. Quomodo, quando dispensatur circa ætatem pro Ordinibus, habet idem *Gob.* tr. 8. à n. 722. Quomodo intelligendæ sint clausulæ in dispensationibus matrimonialibus, explicat idem *Gob.* in Quinario tr. 5. c. 37. s. 5. *Paulus Leonis* in praxi ad litteras *Pœnitentiariæ. Tambur.* De Matr. tr. 2. c. 12. & seqq. *Pyrrhus Corrad.* in praxi dispensationum Apostolicarum. *Roja* De executionibus litt. Apost. Pauca tamen & sæpius occurrentia breviter annoto. 938.

§. 2. Non omnia Rescripta constant iisdem verbis, unde ad executionem procedendum non est ex opinione hujus aut illius Doctoris, priusquam cognitum fuerit illum Doctorem loqui de illis ipsis particulis, quæ in hoc Rescripto sunt, & quidem secundum modernum stylum Curiæ, & universaliter oportet observare stylum illius Curiæ vel Congregationis, ex qua talis dispensatio mittitur. 939.

§. 3. De clausula illa: *dummodo copula non intercesserit*, dixi n. 922. De clausula, *si crimen vel impedimentum sit occultum*, dixi à n. 870. Quando autem inter causas ponitur, quòd dispensatio detur, *ad vitanda scandala*, requiritur, ut sit metus publici scandali, *Nav. Bonac. Gob.* n. 171. Vide n. 957. in fine. 940.

§. 4. Quando dicitur: *vitæ periculum imminere*, communiter est sensus; periculum esse mortis ab aliquo inferendæ, sive homicidii alicujus, nisi ex supplica vel circumstantiis resciretur intelligi vitæ periculum ex morbo, apprehensione, mœstitia futurum. 941.

§. 5. Quando dicitur: *ut asserunt se de nobili genere ortos*, & alia causa movens Papam non additur, debet illa causa coram Executore probari: De cætero si simpliciter dicatur Oratores esse nobiles, sufficit Patrem esse nobilem, vel ipsos nobiliter vivere, & ea non exercere, quæ populares. Triplicis autem generis sunt nobiles, *Genere*, qui à majoribus nobilitatem habent: *Principis privilegio*, si ipsi ad nobilitatem sint evecti: *Honoribus & virtutibus*, ob quas evehi merentur: ubi è contrà plebei alii sunt *viles*; quales sunt mechanici, qui profitentur artes spectantes ad solam ferè corporis applicationem, uti fabri lignarii, ferrarii: alii *honestiores*, qui profitentur artes requirentes plus ingenii, uti pictores &c. 942.

§. 6. Quando in dispensatione cum illegitimo dicitur; *dummodo paternæ incontinentiæ imitator non sit*; est tantum instructio & cohortatio, ut ne talis fit, unde quamvis talis esset, non ideo irrita esset dispensatio, *Corrad. Krim.* n. 2392. 943.

944. §. 7. Quandoque additur in dispensatione: *dummodo per annum non insorduerint*. Putavit autem aliquis Illustrissimus Nuntius hic Coloniæ interrogatus, intelligi insordescentiam in censura, & non præcisè in peccato, quia sæpe talibus delictis est annexa censura, v. g. excommunicatio, in qua per annum hærere, propriè dicitur insordescentia, de qua dicam l. 7. à nu. 287. Et hæc interpretatio valere potuit quoad dispensationes eo tempore in Nuntiatura: De cætero censeo cum *Plettenberg* & aliis, *insordescere per annum*, esse *permanere per annum in tali delicto*, ita ut per totum annum non pœnituerit de eo, & consequenter, si talis aliquando per annum & saltem in Paschate confessus sit, præsumitur bene confessus, & efficaciter retractâsse peccatum illud, adeóque non insorduisse, etiamsi postea relapsus sit, dummodo iterum in relapsu & consuetudine ista sine pœnitentia non remanserit per annum.

945. §. 8. Quomodo clausulæ, *si ita est: quatenus si ita est: periculum immineat revelationis & scandalorum: ut dicta muliere de nullitate prioris consensûs certioratâ: postquam dicto Sacerdoti: si necdum satisfecerit*; sint intelligendæ, habet *Busenb.* relatus l. 1. n. 798. in app. Resp. 2. & de clausula illa: *de nullitate prioris consensus certiorata*, dixi hîc n. 814. Quid autem operentur verba; *motu proprio*, dixi l. 1. n. 814. Plura quoad clausulas Rescriptorum ex S. *Pœnitentiaria*, dicam à n. 951. Si Rescriptum habeat, non tantum ut contrahant *servata forma Trid.* sed etiam expressè, *factis denunciationibus in Parochia sponsæ*, id non apponitur per modum conditionis ad valorem, sed nihilominus potest in denunciationibus dispensari ab Ordinario, *Sanch* l. 8. d. 35. n. 19. *Corrad.* l. 7 c. 7. n. 17. & 21. *Wiestn. Kerch.* n. 259. contra *Zerolam*, quando enim aliquid in Rescripto apponitur, quod aliunde de Jure requiritur, ordinariè non apponitur cum alia obligatione, quàm quæ antecedenter erat, unde videtur tantùm esse velut monitio, ut fiat, quod Juris est.

946. Q. 131. *Quid addendum sit, si in facultate dispensandi addatur: gratis ubique, sub pœnâ invaliditatis, sine ulla mercede, sine præmio, sine munere, gratis sub excommunicatione* &c. ℞. §. 1. Expeditâ dispensatione licitum esse aliquid acceptare, docent plures cum *Sanch.* l. 8. d. 35. n. 13. uti etiam notavi l. 1. n. 817. nam imprimis illa datio & acceptatio prohibetur, per quam dispensatio fit irrita, si autem sit expedita, non ideo fit irrita, ergo. Deinde etiam videtur tum cessare prohibitionis causa, quæ est, ne dispensaturus muneribus excæcatus dispensationis munus minùs bene obeat: & cum prohibitio sit odiosa ac strictæ interpretationis, non videtur extendenda ad dationem post negotium expeditum: hinc notant aliqui prohiberi examinatoribus Episcoporum aliquid accipere ante, attamen licitè accipere, si quid liberè offeratur post examen. His non obstantibus suadendum est contrarium in praxi, quia in materia dispensationum sine distinctione prohibetur acceptatio muneris.

947. §. 2. Ante dispensationem nequidem esculenta vel poculenta licitè admittuntur, quamvis paucis diebus possint consumi, *Corrad.* in praxi dispens. l. 7. c. 6. n. 5. *Sanch.* n. 12. *Rosa* De execut. litt. Apost. p. 1. c. 5. num. 25. *Krim.* num. 2279. quia nempe prohibetur receptio omnis muneris; & reipsa sunt magna pro tantillo labore dispensandi. Hinc *Barbosa* in Collect. ad *Trid.* sess. 21. De reform. c. 1. n. 5. & 13. docet, pro dispensatione Matrimonii non licere quicquam recipere, nec ratione taxæ, etiam ex immemoriali consuetudine, nec ratione sigilli vel alterius rei pro mercede laboris. Idem dicit *Fagn.* in 1. p. l. 5. Decretalium. De simonia, C. *In ordinando*, n. 38. notans ita decrevisse *Congreg.* Interpretum *Trid.* 25. Oct. 1588. *Rosa* etiam dicit non juvare consuetudinem, quia additum est decretum irritans, *Garc.* De Benef. p. 8. c. 6. nu. 110. & 111. Notario tamen licitum est pro examine testium vel informationibus accipere 4. partem ducati, uti declaravit S. *Congreg.* citata à *Corrado* & *Rosa*, qui addit alibi à se solutos Notario 4. ducatos cum dimidio. Hæc referre volui, ut notetur diversitas opinionum & praxeos pro diversis temporibus & locis.

§. 3. Quando dicitur: *à munere te omnino abstinere debere monemus*, non continet solum consilium, sed præceptum, quia cadit super materiam aliunde graviter illicitam, est enim simoniacum accipere temporale pro actu jurisdictionis spiritualis, uti ex *Trid.* & S. *Th.* certum esse docet *Castrop.* tr. 17. d. 3. p. 12. n. 10. Quod si accipiatur pro labore temporali, qui adhiberi debuit, non est propriè munus, sed stipendium, nec simoniacum, uti fatetur *Castrop.* attamen videtur esse illicitum ob prohibitionem, maximè si dicatur, *depositâ spe cujuscunque muneris & præmii*, tale enim stipendum est reipsa præmium laboris, *Castrop. Krimer*, n. 2278. 948.

§. 4. Potest dispensans, secundùm dicta, exigere aliquid per viam commutationis vel impositionis pœnæ, ut minus frequenter petatur dispensatio. Sed praxis habet Romæ & in Nunciaturis, ut hoc, quod petitur, cedat in pios usus, & non in utilitatem dispensantis. V. *Castrop.* à num. 11. Notat etiam *Corrad.* l. 8. c. 5. num. 34. S. *Congregationem* declarâsse, quòd quando *Trid.* dicit, ut dispensetur *gratis* cum illis, qui ignoranter contraxerunt cum impedimento, intelligatur, quoad compositiones, non autem quoad Jura & mercedem Officialium pro expeditione litterarum: & addit cum *Garcia* nequidem hoc quoad compositiones servari, ob necessitatem & onera Sedis Apostolicæ, præsertim ad tuendam propagandamque fidem Catholicam. 949.

§. 5. Si opus sit dispensantem exire domo ad examen testium, potest pro eo labore dispensationi extrinseco aliquid accipere. V. *Garc.* n. 116. Pro labore tamen in facienda informatione testium ad verificanda narrata in precibus, uti & pro expedienda dispensatione ipsa, non est licitum aliquid accipere, saltem ubi non est consuetudo accipiendi, quia hoc pertinet ad expeditionem dispensationis, pro quâ prohibetur acceptio muneris. *Dixi*, saltem ubi non est consuetudo, quia per eam licere docet *Sanch.* n. 11. quia tum censetur non munus aut præmium, sed stipendium ex consuetudine debitum: solvitque *Sanch.* ibid argumentum ex Cap. *Statutum* §. *Insuper.* De Rescriptis in 6. Hinc *Castrop.* n. 10. dicit, stipendium laboris jure vel consuetudine debitum posse admitti. Possunt autem de hac consuetudine videri etiam *Garc.* n. 110. & *Castrop.* n. 12. Et propter eam consuetudinem scripsit non ita diu ex Belgio aliquis Reverendissimus Romam, in Curia sua percipi Jura ex dispensationibus: Rescriptum est, *quod sequi posset exemplum suorum Antecessorum*: Alius ex Germania directè petiit declarari, an non licitè admitterentur Jura ordinaria pro dispensationibus ejusmodi? & responsum affirmativè, propter consuetudinem. 950.

Q. 132. *Quid præterea specialiter notandum sit circa dispensationes, quæ petuntur à S. Pœnitentiaria.* ℞. §. 1. 951.
Pœnitentiaria pro foro tantùm interno dispensat in omni impedimento occulto Juris tantùm ecclesiastici, etiam pro contrahendis Matrimoniis, exceptâ solâ consanguinitate, nam quoad hanc tantùm dispensat in contractis, & quidem extra 1. & 2. gradum: unde dispensat etiam in primo gradu affinitatis, etiam ex copula licita, etiam pro contrahendis, *Krimer*, nu. 2304. Quandonam autem impedimentum hîc dicatur occultum, dixi à n. 870. Notat autem *Tiburtius* in Introd. c. 3. pag. 12. si impedimentum sit publicum Coloniæ, sed occultum Parisiis, ubi nunc habitat Titius Coloniensis, & Parisiis existens petat dispensa-

ſpenſationem tanquam pro impedimento occulto, non factâ mentione de eo, quòd ſit publicum Coloniæ, Breve datum à *Pœnitentiaria* fore ſubreptitium, quia non ſolet *Pœnitentiaria* admittere caſum ſic tantùm occultum.

952. §. 2. Notari debet hîc cum *Krim.* n. 2371. ſignificatio varia vocis, *Forum*, nam *forum*, in neutro genere aliquando ſignificat territorium aut locum publicum, in quo res venales exponuntur: *forus* in maſculino ſignificat locum judicii, & derivatio in utraque ſignificatione eſt à *fero*, quia illuc feruntur venalia vel lites. Sæpe autem per forum intelligitur *judicium, jurisdictio, poteſtas*, & in hoc ſenſu dicitur aliqua cauſa pertinere ad forum eccleſiaſticum vel ſæculare, aut eſſe mixti fori, ſi pertineat ad utramque juriſdictionem. Forum in hoc ſenſu aliud dicitur externum, ſive *forum fori*, in quo tractantur cauſæ in ordine ad externam gubernationem Reip. ſive eccleſiaſticæ ſive ſæcularis; aliud internum, quod dicitur *forum poli ſeu conſcientiæ*, quod intus in mente hominis, ubi conſcientia eſt, exercetur. Forum internum aliud dicitur Pœnitentiæ, in quo aliquid geritur interveniente Sacramento Pœnitentiæ, ſive abſolutione ſacramentali: aliud non Pœnitentiæ, in quo aliquid geritur ſine Sacramento Pœnitentiæ, uti ſi aliquis extra Sacramentum abſolvatur à cenſura vel reſervatione peccati. Atque ex his patet, forum *Pœnitentiæ & conſcientiæ* non eſſe idem, nam forum conſcientiæ eſt quid commune foro ſacramentali, & non ſacramentali. Quando tamen dixi *Pœnitentiariam* diſpenſare in foro tantùm interno, ſenſus eſt, in foro tantùm conſcientiæ.

953. §. 3. In ſupplica ad Pœnitentiariam non eſt opus exprimere vera nomina oratorum, ſed poteſt dici *Titius, Caja* &c. Nec opus exprimere diœceſin vel locum originis ipſorum, quia hæc Reſcripta non remittuntur ad diœceſanum, ſed ad oratorem ipſum, unde ſatis erit, ſi petat Reſcriptum dirigi, v. g. Coloniam ad P. Claudium Lacroix Soc. JESU, vel quemcunque alium, qui tradet Oratori, & Orator eliget Confeſſarium, qui exequatur ſecundùm jam dicenda.

954. §. 4. *Pœnitentiaria* inſcribit ſuas litteras, *Diſcreto viro Confeſſori, Magiſtro in Theologia vel Decretorum Doctori, ex approbatis ab Ordinario, per latorem præſentium ſpecialiter eligendo.* Circa quod *Krim.* à n. 2307. & alii notant ſeqq. 1. Non ſufficit eſſe Licentiatum. 2. Nec Doctorem Ordinis religioſi. 3. Confeſſarii Societatis JESU ex commiſſione ſui Superioris poſſunt ſecundùm dicenda n. 978. has litteras aperire. 4. Peccat mortaliter, quia aperit ſine qualitate Doctoris vel privilegio. 5. Si ille, qui aperuit, non poſſit, vel nolit exequi, poteſt adiri alius. 6. Si ille, qui priùs noluit exequi, poſtea mutato conſilio velit, poteſt. 7. Sufficit eſſe approbatum ab Ordinario, licèt nullas adhuc confeſſiones audiverit, & valde ſit rudis. 8. Quamvis aliqui cum *Sanch.* l. 8. d. 37. n. 10. dicant non ſufficere, quod quis errore communi cenſeatur Doctor, tamen communis ſententia habet ſufficere, ſi communi errore cum titulo colorato cenſeatur approbatus. 9. Si ſit approbatus ad viros tantùm & diſpenſatio non requirat actualem confeſſionem utriuſque, *Sanch. Lezan. Perez* & alii dicunt ſufficere, quia verum eſt eſſe ex approbatis ab Ordinario: Contradicunt *De Juſtis, Gob.* & alii, quia non eſt ſimpliciter approbatus, & ideo *Carden.* dicit primam ſententiam eſſe tenuiter tantùm probabilem, eſtque ſecunda conformior dictis in l. 6. p. 2. n. 1467. quamvis *Krim.* dicat 1mam etiam eſſe abſolutè probabilem. 10. Delegatus procedit, *ſi ita eſſe*, prout refertur, *per diligentem latoris examinationem invenerit*: & niſi conſtet oppoſitum, ipſi creditur, *ſine teſtibus*: quamvis autem ordinariè non præſcribatur, poteſt tamen ex cauſa expoſci juramentum. 11. Mandatur, ut ſaltem ex convenientia præmittat *monita & conſilia opportuna*, de fideliter reſpondendo, de implenda pœnitentia injungenda, de cavendo relapſu in delictum.

§. 5. Quamvis aliquis non Doctor, & non habens poteſtatem aperiat Reſcriptum, non ideo carere effectu, dummodo Doctor aut alius deſignatus illud expediat, nam qualitas Doctoris non requiritur in aperiente, ſed in exequente, *Bonac. Gob.* nu. 157. *Krim.* n. 2317. Si autem diſpenſandus unum elegerit, qui cum ipſo diſpenſet, & ille poſtea ſit ei nimis rigidus, poteſt hoc relicto eligere alium benigniorem, non aliter, atque aliquis poteſt confeſſione apud unum inchoatâ, hunc deſerere, & eam repetere apud alium, *Gob.* n. 167. *Krim.* n. 2318. 955.

§. 6. Ex hoc, quòd dicatur, *cum illis diſpenſes in foro conſcientiæ*, non ſequitur fieri debere in confeſſione, aut confeſſionem requiri, *Krim.* n. 2336. Si autem expreſsè addatur, ut diſpenſatio fiat *in actu ſacramentalis confeſſionis* vel *foro Pœnitentiæ, audita confeſſione* &c. ſi diſpenſandus jam antè abſolutus ſit à ſuis exceſſibus, cenſuris ac pœnis, ac nullius mortalis ſibi conſcius ſit, *Gob.* n. 183. & *Krim.* nu. 2385. dicunt probabile eſſe non requiri confeſſionem: probabilius tamen eſt cum *Dicaſt.* apud *Gob.* n. 256. & tandem conſentit *Krim.* n. 2416. adhuc requiri velut conditionem præſtandam ab eo, qui vult gaudere illâ gratiâ, ſecundùm dicta l. 6. p. 2. n. 1414. de confeſſione pro Jubilæo; quamvis *Gob.* nu. 258. putet ſatis fore, ſi in confeſſionali, ubi cum illo diſpenſandum eſt, dicat ſe non habere mortale, quod confiteatur: ſuppoſito autem quòd confeſſio requiratur velut conditio, probabilius videtur contra *Krim.* n. 2325. *Gob.* n. 188. *Kerchne* n. 266. multóſque alios, quòd invalidè diſpenſaretur, ſi confeſſio eſſet ſacrilega, quia confeſſio ſacrilega non eſt vera confeſſio, quam ſupponitur requirere Pontifex; unde ſicuti per ſacrilegam confeſſionem non ſatisfit præcepto Eccleſiæ, ita nec hîc menti Pontificis: cenſetur autem actus ſacramentalis confeſſionis durare, quamdiu non eſt data pœnitentia vel abſolutio: imò probabile eſt adhuc durare ſtatim poſt abſolutionem, quia multi AA. cum *Gob.* n. 255. docent tum adhuc licitum eſſe Confeſſario loqui cum pœnitente de auditis in confeſſione. 956.

§. 7. Quando additur, *ut prius tollatur occaſio peccandi*, *Gob.* n. 189. intelligit occaſionem, quæ eſſet in eadem domo; ſed probabilius eſt intelligi omnem occaſionem proximam, quantùm hæc tolli poteſt, quia Pontifex loquitur moraliter, unde in eadem etiam domo cohabitatio poſſet manere, dummodo deſineret occaſio & periculum proximum relapsûs, uti plures tenent cum *Gob. Wieſtn. Kerch.* n. 269. tum enim cenſetur moraliter abeſſe occaſio, debétque hæc occaſio proxima neceſſariò removeri ante abſolutionem, quia eſt quid ſubſtantiale & magni momenti, *Gob. Krim.* à n. 2391. Quando autem dicitur, *ad evitanda ſcandala, quæ orirentur ex divortio*, nomine ſcandali non venit admiratio aut prudens opinio de improbitate alterutrius, ſed publica occaſio peccandi per temeraria judicia, detractiones, odia, diſſentiones, imitatio mali exempli, *Gob. Kerch.* n. 267. 957.

§. 8. Confeſſarius, qui hîc poteſt diſpenſare, poteſt etiam abſolvere ab omnibus reſervationibus & cenſuris, quæ provenerunt ex peccato, ob quod diſpenſatur, non tamen, ſi aliunde proveniant, quia expreſsè additur, *quas propter præmiſſa quomodolibet incurrit*, *Gob.* à nu. 191. Oppoſitum tamen tenet *Krim.* n. 2350. ſi talis alia cenſura vel reſervatio impediret effectum gratiæ, quia diſpenſans facit gratiam abſolvendi ſacramentaliter, & revalidandi Matrimonium, ergo etiam tacitè facit gratiam removendi, quidquid hunc effectum gratiæ impediret, arg. Cap. *Præterea* De off. & poteſt. Judic. deleg. ſed videtur dicen- 958.

dicendum, quamvis dispensatio trahatur ad necessariò & de se connexa, secundùm dicta n. 823. non tamen ad disparatè se habentia.

959. §. 9. Si supplicans nollet unquam secum dispensari, aut si cum illo nunquam posset dispensari defectu cujusdam conditionis, Confessarius non posset eum absolvere à reservationibus aut censuris, quia additur, *ad effectum concessæ gratiæ*, unde dispensatio impedimenti, & revalidatio Matrimonii est causa finalis cæterorum, quâ cessante cessant reliqua. *Gob.* n. 194. *Krim.* n. 2351. Quòd si dispensatio danda esset saltem post duos trésve annos, posset nunc ab electo Confessario absolvi à reservatis & censuris in ordine ad dispensationem tum ab eodem accipiendam, uti tenent *Lug.* & *Gob.* n. 199. Putat autem *Ducast.* si supplicans negligat confiteri & petere dispensationem, saltem tum, quando est præceptum annuæ confessionis, quòd gratia illa finem habeat; sed probabiliùs dicit *Gob.* à n. 202. si interea absolvatur ab alio habente potestatem in reservata & censuras, ut sic satisfaciat præceptis Ecclesiæ, posse cum rationabili causa, v. g. deliberando, an velit inire tale Matrimonium, exspectare ad quodcunque tempus, & tum postea, si volet, eligere eum, qui secum dispenset; dispensatio enim non est alligata tempori confessionis annuæ, neque ulli alteri.

960. §. 10. Circa clausulam, *hac vice absolvas*, docet *Krim.* à n. 2353. & probabile dicit *Gob.* à n. 204. si dispensandus post datum gratiæ labatur in plures censuras vel reservata, posse etiam ab his absolvi, quia per hæc non est extincta gratia, ergo cùm hæc impedirent effectum gratiæ, debent posse tolli; durátque hæc potestas absolvendi, quamdiu ex rationabili causa differtur executio dispensationis.

961. *Obji.* Si Confessarius à Superiore petierit facultatem absolvendi Titium à lapsu carnis reservato, hæc facultas extendit se tantùm ad illum casum, & non ad alios interea ante absolutionem commissos, ergo similiter hic. ℞. Dato ant. de quo dixi l. 6. p. 2. n. 1692. n. conseq. In primo casu sublatio reservationis habet rationem finis, & limitatur ad peccatum manifestatum, pro quo determinatè petebatur; è contrà sublatio censuræ non habet rationem finis sed medii, ideo enim debet tolli censura, ut dari possit absolutio à peccatis, & cum statu gratiæ revalidari Matrimonium; facultas autem absolvendi mensuranda est secundùm rationem finis, uti habet S. *Thom.* 2. 2. q. 27. a. 6. ergo cùm censuræ illæ, quæ intervenerunt, impediant finem, facultas se extendit etiam ad illas tollendas.

962. §. 11. Quamvis addatur, ut injungatur *gravis Pœnitentia*, tamen si supplicans antea confessus est, & pœnitentiam proportionatam accepit, aut si lucratus est Indulgentias, aut si accedat cum tali dispositione, propter quam gravis pœnitentia mutari posset in levem, poterit quoque Confessarius parvam injungere; quia tantùm intelligitur præcipi injunctio pœnitentiæ secundùm exigentiam delicti secundùm se, quod nunquam esset confessus, & circa quod non esset causa minuendi ordinariam pœnitentiam. *Gob.* à nu. 208. *Krim.* à n. 2297. *Wiestn. Kerch.* num. 271. Notátque rectè *Tibur.* suprà pag. 24. quòd circa ejusmodi pœnitentiam injungendam, substantia sit servanda, sed quoad quantitatẽ sit locus discretioni, ut nempe Confessarius consideret pœnitentis sexum, complexionem, ætatem, statum, alias ejus obligationes, & his bene pensatis injungat pœnitentiam, quæ respectivè ad talem personam censeatur gravis. Quando autem committitur dispensanti, ut imponat gravem pœnitentiam sibi bene visam, *cui si lator parere cõtempserit, in dictam excommunicationem relabatur eo ipso*, sensus est, si parere contempserit rationabili præcepto, nam si dispensans imposuisset, v. g. ut iret ad triremes, aut faceret aliquid difficillimum, *Tibur.* p. 3. c. 2. testatur à *S. Congreg.* decisum esse quòd non ideo reincidat, quia nemo dicitur contemnere parere, quando præstare rationabiliter non potest, quod irrationabiliter præcipitur.

§. 12. Quando additur, ut simul pro pœnitentia injungat *confessionem saltem unam singulis mensibus*, *Krim.* n. 2400. putat, si non addatur, *in perpetuum*, vel *per totam vitam*, satis esse, si injungatur ad aliquos annos secundùm mensuram delicti: Contradicit *Gob.* à num. 225. putátque intelligi de singulis vitæ mensibus, & dicit hoc omnino esse injungendum, etiamsi defectu materiæ necessariæ non confiteretur, secundùm sententiã suprà insinuatam, vel quamvis essent plenariæ Indulgentiæ, quia dicitur hoc debere injungi ultra pœnitentiam sacramentalem, licèt quoad hoc videatur dissentire *Krim.* à nu. 2410. Perinde autem est, quo die mensis fiat, unde satisfaciet confitendo ultimo Januarii vel primo Februarii, aut primo Januarii & ultimo Februarii: quòd si uno mense omittat, non tenebitur alio compensare, quia videtur annecti mensi: si autem aliunde adhuc, v. g. ex voto vel præcepto teneretur confiteri aliquo mense, per hanc confessionem satisfaceret utrique obligationi, quia mens dispensantis prudenter præsumitur esse, ut confessio ex quacunque tandem causa fiat semel in mense, *Salas, Portel, Gob.* n. 220. *Krim.* n. 2406. contra *Sanch. Bonac. Perez, Dian.* & alios. Peccabit autem toties mortaliter, quoties aliquo mense omittet, quia est materia & præceptum grave, quale est confessionis annuæ vel diurni jejunii, *Gob.* n. 222. contra *Krim.* à n. 2408. qui à n. 2411. putat posse cessare hanc obligationem confessionis menstruæ, si dispensatus lucretur Jubilæum, vel indulgentias plenarias, sed probabiliùs contradicit *Gob.* n. 226. quia est pœna extraordinaria etiam ad alios fortè fines injuncta. In Rescriptis autem non fit mentio Communionis, unde non est obligatio injungendi illam, posset tamen injungi aliquando Communio loco gravis Pœnitentiæ, quæ simul injungi debet, *Gob.* n. 227. 963.

§. 13. Quando dicitur Confessarium debere declarare, quòd proles sit legitima *in foro conscientiæ tantum*, sensus est, prolem talem pro utroque foro fuisse illegitimam, si uterque parens fuit conscius impedimenti, & tum esse legitimandam, in quo Ecclesia dispensat tantùm pro foro interno; quamvis *Krim.* nu. 2365. dicat, verè legitimari quoad spiritualia & temporalia, alii autem dicunt tantùm ad Ordines sacros & Beneficia, unde si Judex ecclesiasticus vel sæcularis ageret contra hos conjuges vel proles tanquam illegitimas, dispensatio illa in foro externo nil juvaret, *Gob.* n. 264. & *Krim.* à n. 2360. Quando autem unus saltem bonâ fide contraxit, putans Matrimonium esse validum, vel si non indicetur ipsi impedimentum, quando revalidatur Matrimonium, sive hoc taceatur bonâ sive malâ fide, proles censeri debent legitimæ pro utroque foro, uti ex Jure probant *Gob.* num. 247. & pluribus *Sanch.* l. 8. d. 34. à n. 50. possúntque videri dicta l. 4. à num. 750. & *Kerch.* num. 277. 964.

§. 14. Quamvis addatur, ut *nulli testes* adhibeantur, si tamen adhiberentur, non ideo esset invalida dispensatio, *Gob.* n. 265. Hinc *Fill.* tr. 10. p. 2. c. 10. n. 358. loquens de clausula illa Rescripti ex *Pœnitentiaria* sic habet: *Non puto prohiberi, quominus fieri possit aliqua fides à Confessario de absolutione vel dispensatione impensa, pro consolatione pœnitentis, vel pro testimonio apud Episcopum obtentæ dispensationis in foro conscientiæ, id enim etiã in aliis absolutionibus collatis in eodem foro fieri nil vetat.* Tamb. De Matr. tr. 2. c. 13. §. 6. sic habet: *non est negandum, si Judex sciat ejusmodi dispensationem fuisse datam, posse interdum illi acquiescere:* Imò rectè *Fillucius* notat posse evenire, ut Confessarius (habitâ licentiâ, 965.

ut

ùt ſuppono, à pœnitente) faciat fidem apud Judicem ſe abſolviſſe & diſpensâſſe.

966. §. 15. Præcipitur etiam, *ut lanientur litteræ*, id eſt, ut Reſcriptum illud laceretur vel comburatur, vel ita corrumpatur, ut non poſſit produci in foro externo, ſic enim dicitur legaliter deſtrui, unde ſufficiet detrahere ſigillum, dilacerare per medium, inducere lituras vel cancellos, quamvìs retineatur; ſic enim peribit illius valor pro foro externo, *Fill. Gob.* n. 268. *Krim.* n. 2372. Quòd ſi talis laniatio negligeretur, peccaretur quidem mortaliter, cùm id præcipiatur ſub excommunicatione latæ ſententiæ, non ideo tamen invalidaretur diſpenſatio, quia non eſt conditio ad valorem, ſed cautela, ne producatur in foro externo, *Sanch. Gob. Krim.* n. 2376. hinc additur *ità* laniandas, ut nullum earum exemplum extet, intellige, authenticum, ſeu cjuſmodi, quo in foro externo poſſet probari datam eſſe diſpenſationem: unde nil peccas, ſi exemplar illius pro te deſcribas, illi enim tuæ deſcriptioni nulla fides debetur, *Gob.* n. 273.

967. §. 16. Additur, *ne litteras illas reddat ſupplicanti*, intellige integras, quæ pro foro externo ſervire poſſint: ſi tamen redderet integras, dicitur, quòd litteræ non ſuffragabuntur illi, intellige iterum pro foro externo, nam manent pro foro interno validæ. *Krim.* n. 2376. *Gob.* n. 274. & 276.

968. §. 17. Quando committitur diſpenſatio, ut non obſtante v. g. affinitate poſſint inire Matrimonium, addi ſolet, *dummodo aliud impedimentum canonicum non obſtet*: & ſenſus eſt, ſi non obſtet aliud impedimentum, quod diſpenſatum non ſit, *Karch.* n. 274. vel diſpenſari debeat, hinc non obſtat, quamvìs cum tali affinitate etiam clandeſtinè contraxiſſent, quia hoc impedimentum clandeſtinitatis poteſt per ipſoſmet tolli, ſi conſenſum renovent coram Parocho & teſtibus, *Krim.* à n. 2420.

969. §. 18. Quamvis Judicis delegati juriſdictio ceſſet, ſi ſemel plenè illâ utendo functus ſit officio ſuo, ſecundùm dicta n. 583., tamen ſi Confeſſarius electus minùs bene peregerit officium ſuum, v. g. ſi diſpenſavit in impedimento, ſed non legitimavit prolem, poteſt Reſcriptum præſentari alteri Confeſſario qualificato, qui hoc ſupplere poterit acceptato Reſcripto; tum quia talis commiſſio necdum habuit plenè ſuum effectum, tum maximè, quia commiſſio pro foro interno imitatur forum ſacramentale Pœnitentiæ, in quo pœnitens, cui unus Confeſſarius non ſatisfecit, poteſt alium accedere, *Sanch.* l. 8. d. 27. n. 40. *Corrad. Krim.* n. 2327. contra *Nav.* & *Zerol.*

970. §. 19. Quomodo intelligenda ſit clauſula, *parte alterâ de nullitate prioris conſenſus certioratâ*, dixi n. 814. Quomodo ſcribatur ad S. *Pœnitentiariam*, habet *Inſtructio* n. 909. relata: Quod ſi quis malit ſcribere ad aliquem è Pœnitentiariis potius quam ad Cardinalem ipſum, ſcire debet, quòd Pœnitentiarii ſint ex Ordine S. Dominici, ex Franciſcanis de Obſervantia, & ex Societate JESU. Occaſione hìc dictorum addo ex *Tiburtio* p. 3. c. 1. caſus publicos non matrimoniales, in quibus ad *Pœnitentiariam* recurritur, eſſe duos: 1. Si quis publicè manus violentas ſive percutiendo, ſive occidendo injecerit in Clericum: 2. Si pugnavit vel aſtitit quomodolibet complex in publico duello: Pro caſibus publicis contra immunitatem eccleſiaſticam recurritur ad S. *Congreg.* Immunitatis. Denique addo ex eodem *Tiburt.* p. 4. *S. Pœnitentiariam* habere facultatem etiam pro utroque foro, etiam in factis publicis abſolvendi & diſpenſandi in multis quoad Regulares, & volentes ingredi Religionem, ſi accedat conſenſus & ſupplicatio Superiorum Regularium.

971. Q. 133. *An diſpenſatio impedimenti proſit ignoranti vel invito.* R. §. 1. Quando idem impedimentum afficit utrumque contrahentem, utì eſt v. g. conſanguinitas, ſatìs eſt, quòd unus contrahentium petat & acceptet diſpenſationem, tum enim etiam diſpenſatur cum altero quamvìs ignorante, quia hoc ipſo, quòd tollatur inhabilitas ab uno reſpectu alterius, debet etiam tolli inhabilitas alterius, utì dictum eſt num. 853.

972. §. 2. Si impedimentum afficiat unum tantùm ex contrahentibus, valebit quidem diſpenſatio impetrata etiam neſcienti, ſed ut effectum habeat, docent *Sanch.* l. 3. d. 36. n. 2. & poſt eum *Gob.* tr. 9. nu. 641. *Burgh.* cent. 3. caſ. 89. debere acceptari, imprimis quia eſt quædam donatio, quæ acceptatione eget: deinde diſpenſatio ſemper videtur habere hanc conditionem imbibitam, ſi tibi diſpenſando ita placeat, utì etiam privilegium ſeu gratia, ſecundùm dicta l. 1. n. 841. Nihilominus probabile etiam eſt, quòd proſit ignoranti, imò & invito, quia non apparet, cur inhabilitas ab utroque tolli non poſſit, utì tenent multi apud *Sanch.* ſuprà, & cum *Dian.* p. 8. tr. 3. R. 86. & 87. ſicuti reſervatio peccati, irregularitas &c. poſſunt tolli ab ignorante & invito, quia pendent à ſola voluntate Superioris. Imò non apparet, cur aliquid, quod habet ſe per modum gratiæ, conferri non poſſit invito, niſi Jura aliter ſtatuant, ſicuti ſtatuerunt, ut diſpenſatio pro Beneficio non habeat vim, niſi ſit acceptata. De cætero Deus dat multas gratias peccatoribus ignorantibus & invitis. Item poteſt aliquis etiam invitus abſolvi ab excommunicatione, aut diſpenſari in voto, utì docet ipſe *Sanch.* in Decal. l. 4. c. 24. n. 16. Quid autem dicendum ſit de diſpenſatione petita à S. *Pœnitentiaria*, videri poteſt *Lerſenb.* relatus l. 1. n. 796. in reſol. 10. & quod dixi hìc n. 959.

973. Q. 134. *Quid addendum ſit de dubio circa poteſtatem diſpenſandi vel diſpenſationem ipſam.* R. §. 1. Univerſim dixi l. 1. n. 798. poteſtatem diſpenſandi eſſe rem favorabilem, adeoque latè interpretandam: è contra diſpenſationem eſſe rem odioſam, adeóque reſtringendam; quæ ſententia eſt communiſſima inter Theologos & Canoniſtas, utì videri poteſt apud *Sperell.* deciſ. 112 à n. 73. Et conſequenter, ſi dubitetur, attamen communiter putetur, quòd poteſtas diſpenſandi ſe extendat ad hunc vel illum caſum aut circumſtantiam, judicari poteſt, quòd extendatur, & quamvìs poſtea declaretur reipſa defuiſſe poteſtatem, nihilominus validè eſſe diſpenſatum, quia ubi adeſt error communis, bona fides, & titulus ſaltem coloratus, Eccleſia ſupplet; uti dictum eſt n. 42. 528. 534. licèt non ita ſuppleat, quando eſt error tantùm privatus, ſecundùm dicta ibidem. E contrà, ſi dubitetur, an diſpenſatio conceſſa ſe extendat ad hunc vel illum caſum, aut circumſtantiam, judicari debet non extendi.

974. §. 2. Si Jus concedens diſpenſari expreſſerit cauſam, ex dictis n. 381. colligitur etiam extendi ad caſum, in quo reperitur eadem cauſa: ſimiliter dixi n. 823. diſpenſationem extendi etiam ad illa, quæ neceſſariò connexa ſunt, & ſine quibus diſpenſatio nullum effectum haberet.

975. §. 3. Quid tenendum ſit in dubio, an adſit cauſa ſufficiens diſpenſandi, & an ulla cauſa adſit; item an hoc, quod falsò narratum, vel malè ſubticitum eſt, fuerit cauſa finalis, necne, dixi l. 1. à nu. 804. Et univerſaliter dixi in dubio, an cauſa, quam expreſſiſti vel tacuiſti, fuerit finalis an tantùm impulſiva, præſumendum eſſe, quòd fuerit tantùm impulſiva, quia præſumendum eſt pro valore actûs. *Bardi* tamen De conſ. diſc. 6. c. 5. §. 4. num. 9. tenet oppoſitum, quando agitur de re odioſa, ſed nu. 10. fatetur, ſi quis per diſpenſationem Matrimonium bonâ fide iniërit, & poſtea ſuperveniat dubium de valore diſpenſationis, quod reſolvi non poſſit, ſtandum eſſe pro Matrimonio, quia jam favet poſſeſſio bonâ fide inchoata.

976. §. 4. Quid tenendum sit, si certus sis te indigere dispensatione, & dubites, an acceperis: item si certus sis te obtinuisse, sed dubites, an intervenerit vitium, vel an valeat dispensatio, dixi l. 1. n 805. & præter Jura ibi citata, ex quibus videtur colligi, quòd præsumi debeat pro valore dispensationis, hoc ipsum docent *Abb. Salas, Sanch. Tambur.* in Decal. l. 1. c. 3. §. 7. v. *Dispensatio*, n. 5. & *Dian.* p. 4. t. 3. R. 45. An licitum sit contrahere Matrimonium, quando est dubium vel major probabilitas de impedimento, si probabile sit illud abesse, dixi à n. 527. 530.

977. Q. 135. *Quomodo practicè sit applicanda doctrina hactenus tradita.* R. hoc modo: 1. Dum advertis impedimentum inter aliquos, qui contrahere volunt vel jam sunt in Matrimonio, cogita, an illud sit indicandum illis necne. 2. Si sit indicandum illi, qui necdum est in Matrimonio, quantum potes, dissuade: quia communiter infausta sunt Matrimonia, quæ antecedit impedimentum, nisi valde justa causa moveat ad dispensationem petendam, plerumque enim movent alia carnalia & merè temporalia motiva, quæ apud Deum non valent. 3. Si ille, in quo advertis impedimentum, sit conjugatus, & sciat se habere impedimentum, velitque dispensationem, eò quòd non possit sine scandalo facere separationem nec vivere continenter cum uxore putatitia, fac ut impetres dispensationem ipsi, per unum saltem Religiosum ex iis Ordinibus, quos nu. 970. notavi habere Pœnitentiarios Romæ, sed jube interim abstinere ab omni actu conjugali. 4. Accepto Rescripto, sive pro conjuncto, sive pro alio, si habeas qualitates requisitas, & ille, pro quo petitum est, te ad id munus eligat, ipso præsente aperi litteras, expone omnes clausulas concernentes, quære, an vera sint, quæ illic asseruntur, & an præstare velit, quæ injunguntur: si dicat vera esse, & paratus sit præstare omnia, jube se ad confessionem disponere, audi cõfitentem, impone præscriptas pœnitentias, adde admonitiones debitas, declara prolem ejus esse legitimam, si proles habeat, da absolutionem à censuris, tum à peccatis simul vel etiam antè, intendens cum eo dispensare in impedimento; denique hoc ipsum illi declara, nempe quòd cũ eo sit dispensatũ, & dilania litteras dispensationis.

978. Q. 136. *Quid præterea sit notandum circa executionem dispensationum matrimonialium.* R. Suppositis illis, quæ l. 4. à n. 659. dixi de Executore litterarum Apostolicarum, notanda hic sunt seqq. §. 1. Executores hi ordinariè debent esse graduati in Theologia vel Jure Canonico secundùm dicta n. 954. Possunt tamen Superiores Societatis JESU communicare facultatem alicui de Societate non Doctori, aperiendi litteras S. Pœnitentiariæ, ex privilegio *Gregorii XIII.* anno 1582. die 3. Aprilis in Bulla, *Exponi nobis*: ubi ait; *Nos idcirco tuis in hac parte supplicationibus inclinati, presbyteris Societatis hujusmodi per te vel tibi subordinatos illius Superiores de tua licentia designandis, & ab Ordinariis locorum approbatis vel approbandis, etiamsi Magisterii vel Doctoratûs, aut aliis gradibus insigniti non sint, litteras hujusmodi aperiendi, confessionibusque fidelium ..... absolvendi ..... exequendi ..... licentiam & facultatem tenore præsentium concedimus & impartimur.* In compendio novo, verbo, *Confessarius.* §. 3. sic habetur: *Ad hanc facultatem aperiendi dictas litteras designantur omnes Superiores aliàs approbati, juxta concessionem, & omnes alii Confessarii, quos ipsi ad id deputaverint.*

979. §. 2. Delegatus non habet in actu jurisdictionem nisi post exhibitionem originalis mandati, quo authenticè docere possit de facta sibi commissione dispensandi, Cap. *Super eo*, 12. De appel. Cap. *Pastoralis*, 12. De Rescript. Hinc si priùs dispenset, quamvis certus sit de data & expedita Romæ commissione, nulliter agit, quia absque mandato & absque cognitione causæ sibi demandata: tale enim mandatum non continet gratiam factam, sed faciendam; communis cum *Krim.* à n. 2222. E contrà aliquis definit esse delegatus per sententiam definitivam etiam irritam, secundum dicta n. 883.

§. 3. Juxta Reg. 49. Cancellariæ, quando dispensatur in gradu prohibito, semper apponitur, *dummodo dicta mulier propter hoc rapta non fuerit*, tum enim hoc narrari deberet in supplica, nempe si rapta fuerit *propter hoc*, id est, ad Matrimonium. Et quamvis in Rescripto omitteretur, semper intelligitur, hinc si rapta esset, etiamsi consentiret manens in potestate raptoris, Executor non posset pergere, sed requireretur novum Rescriptum in forma, *perinde valere*, *Krim.* n. 2189. 2262. 980.

§. 4. Quando additur: *tuam conscientiam oneramus*, signum est eligi industriam personæ quoad actum ipsum dispensandi, & tum executio relinquitur arbitrio ipsius sine cognitione judiciali, & ab ejus sententia appellari non debet. *Barb. Krim.* n. 2261. Si executio demandetur Episcopo, an ingerere se possit Vicarius generalis, aut si demandetur Vicario generali, an ingerere se possit Episcopus, colligi potest ex dictis n. 879. Sufficere autem prudens judicium de veritate narratorum, quamvis non adsit certitudo, docent *Gob. & Kerch.* n. 254. 981.

§. 5. Quia Rescripto solet inseri: *si per diligentem informationem compereris preces veritate niti*, & *Trid.* sess. 22. c. 5. De ref. dicit, ut dispensationes etiam gratiosæ *suum non sortiantur effectum; nisi prius à delegatis Apostolicis, summariè tantùm & extrajudicialiter, cognoscatur expressas preces subreptionis vel obreptionis vitio non subjacere*, hoc spectat ad formam, & prærequiritur ad valorem, quamvis ex confessione sponsorum aut aliunde sciretur veritas, *Sanch.* l. 8. d. 34. n. 26. *Corrad.* l. 7. c. 6. n. 20. Et si dispensatio concessa sit tantùm pro foro conscientiæ, informatio capi potest ab ipsis sponsis, quia in hoc foro possunt esse Rei & testes: si autem agatur pro foro externo, informatio capi debet ab aliis, quia testis hic in propria causa non admittitur; potest autem etiam laico committi hæc informatio, quia non concernit jurisdictionem, sed solum ministerium. Nec requiritur juramentum, dummodo sponsi fidem faciant sine prudente suspicione falsi; ita cum communi *Krim.* à n. 2229. satis autem est, secundum sæpe dicta, causas finales seu motivas subsistere, quamvis non subsisteret aliquid non substantiale, *Krim.* n. 2258. De falsificatione litterarum Apostolicarum, dixi l. 4. à n. 663. 982.

§. 6. Delegatus non debet plùs examinare, quàm mandetur, hinc quia nunc non apponitur clausula, *dummodo copula non intercesserit*, in eam inquirere non debet; si autem clausula illa apposita esset, & copula esset occulta, docent *Sanch. Pont.* & *Krim.* num 2220. contra alios, Reum non teneri eam fateri, quia cùm agatur pro foro externo, intelligitur, si intervenerit & publicè sit nota: Et idem est, si Judex interrogaret de alio impedimento, quod occultum esset, & aliter esset in debito tempore tollendum, non enim tenerentur sponsi illud fateri, *Corrad. Krim.* n. 2259. 983.

§. 7. Si preces sint quidem per testes justificatæ, attamen delegatus extra sigillum confessionis sciat illas non subsistere, pergere non potest, quia executio remittitur *ipsius judicio ac discretioni, oneratâ insuper cõscientiâ ejus*, id est, si in conscientia repererit preces veritate niti, *Sanch. Salas*, *Krim.* n. 2237. Similiter quamvis preces veritate niterentur, si tamen ex dispensatione prævideret secuturum scandalum & majus malum, exequi non posset, ideo enim committitur ejus judicio, discretioni, prudentiæ; *Corrad. Krim.* n. 2239. Et quandoque etiam additur, *si tibi videbitur expediens, ut dispenseur*, per quod remittitur, non quidem ad liberam voluntatem ipsius, attamen ad prudens arbitrium, *Menoch. Krim.* à n. 2265. 984.

§. 8.

985. §. 8. An & quando commissio dispensandi exspiret morte commitentis, dixi l. 1. n. 816. Notat autem rectè *Krim.* n. 2227. si dispensationis commissio data sit nomine Sedis Apostolicæ, non expirare morte Papæ, quia Sedes Apostolica nunquam moritur.

986. §. 9. Si delegatus reperiat causam bonâ fide allegatam Papæ, reipsa non subsistere, sed advertat aliam causam adesse, quæ si allegata fuisset, certò obtinuisset idem Rescriptum, *Krim.* à n. 2240. putat posse pergere, quia ex benignitate piæ matris Ecclesiæ præsumi potest, quod Papa consensum suum non restrinxerit ad hanc specificè causam, sed eum extenderit ad communem & genericam rationem causæ sufficientis, si pro tali casu adsit. Oppositum probabilius tenet *Corrad.* l. 7. c. 5. à n. 54. nam ideo demandatur, ut examinetur, an preces allegatæ veritate nitantur, non autem, an subsit alia causa: nec datur mandatum exequendi, nisi sub causa allegata: Deinde ex hoc quòd Papa consensisset, si allegata fuisset ista altera causa, non sequitur, quòd jam consenserit, quia voluntas, quæ non est, sed tantùm esset, nihil de facto operatur, sed tantùm operaretur sub hypothesi, quæ posita non est, uti in simili dixi n. 551.

987. §. 10. An dispensatio pro foro conscientiæ valida sit ante expeditionem Rescripti, de hoc aliquid dixi l. 1. n. 815. possuntque videri plura apud *Krim.* à n. 2267. Quòd si Matrimonium ineatur, vel ejus consummatio fiat post expeditum quidem Rescriptum, sed antequam dispensatio pervenerit ad partes; aut antequam sit executioni data, quid dicendum sit, magis colligetur ex resolutione seqq. casuum:

Casus 1. Titius Romæ à Papa petit pro Cajo dispensationem in impedimento Matrimonii, & priusquam obtineat, rescribit sine dubio obtinendam intra triduum; obtinetur intra triduum à Titio: Et post elapsum illud triduum contrahit Matrimonium Cajus Coloniæ existens ante acceptas litteras dispensationis. *Quæritur*, an validè? Negant *Suar. Vasq. Perez. Gob.* tr. 9. n. 625. quia præsumi non potest mentem Papæ dispensantis esse, ut dispensatio valorem habeat, antequam certò innotescat, aliàs daretur occasio abutendi. Validè contraxisse docent *Sanch.* l. 3. d. 36. n. 6. *Nav. Vega. Rodriq. Texed.* apud *Dian* p. 9. t. 7. R. 36. *Sot. Burgh.* cent. 3. c. 38. & alii; quia omnes gratiæ & privilegia statim robur habent, cùm datus est consensus petenti per Procuratorem, licèt postulans principalis ignoret: unde probabile videtur, inquit *Burgh.* talem, in raro casu, videlicet in magna necessitate non differendi, etiam licitè id facere.

988. *Casus* 2. Cajus subdiaconus ob causam certò sufficientem cogitat inire Matrimonium, hinc mittit Romam cursorem, qui dispensationem petat, nec dubitabatur, quin intra viginti dies esset obtinenda: post hos 20. dies contrahit Matrimonium. *Quæritur* an validè. Ratio affirmandi est, quia intra illud tempus concessa fuit dispensatio, uti nunc rescitur ex dato, valor autem dispensationis non pendet à dispensando, sed à solo dispensante, qui ei etiam invito & renuenti obtrudere poterit. R. cum *Sanch.* l. 8. d. 26. n. 5. *Amico, Castrop.* tr. 3. d. 6. p. 11. n. 3. *Burgh.* cent. 3. cas. 89. & aliis communiter, Matrimonium illud nullum esse, quia dispensatio est relaxatio à lege adhuc vigente & obligante, ergo ut suum effectum habeat, debet esse nota dispensando, vel saltem procuratori, qui ejus loco acceptet. 2. Dispensatio semper habet imbibitam hanc conditionem, si tibi dispensando ita placeat, uti docent *Suar. Sanch. Salas, Castrop.* & alii, unde differt hic casus à priori, in quo Cajus acceptaverat per Titium. Ad fundamentum contrarium dico fuisse quidem concessam, sed non habuisse effectum, donec cognosceretur, quia est quædam donatio, quæ per acceptationem completur, unde habet quidem dispensatio valorem à dispensante, non tamen effectum, antequam nota sit dispensando, vel saltem alteri ejus nomine acceptanti: & ita Cap., *Si tibi præsenti*, De præbend. in 6. expressè habetur dispensationem circa Beneficium non habere vim ullam, nisi acceptata fuerit à beneficiando.

Casus 3. Sempronius Titiæ consanguineus petiit dispensationem, sed ob urgentissimas causas Matrimonium contraxit cum Titia impedimenti ignara, priusquam dispensatio à delegato Confessario expediretur, attamen postquam Breve datum erat Romæ: Confessarius nunc accipit Breve, & *Quærit*, an illud possit expedire, ita ut vi illius fiant habiles ad validè contrahendum? *Ratio* dubitandi est, 1. quia mutatus est casus in dispensatione contentus, agitur enim in ea conformiter ad supplicam, de Matrimonio contrahendo, jam autem est contractum. 2. Dispensatio reddita est difficilior ex *Trident.* s. 24. De reform. Matr. c. 5. decernente scienter contrahentem intra gradum prohibitum debere spe dispensationis carere. Nihilominus pro parte affirmativa est 1. quia Sempronius sat maturè summo Pœnitentiario supplex factus, narravit se jam tum de Matrimonio ineundo cum Titia tractâsse, & resilire non posse. 2. Non videtur dispensatio esse ideo reddita difficilior, cùm Sempronius non temerè præsumpserit, sed ob urgentissimas causas id fecerit. *Trident.* autem requirit scientiam, audaciam, & temerariam præsumptionem, juxta *Sanch* l. 8 d. 25. n. 26. 3. Quamvis unus sciens impedimentum contraxerit, si alter ignorârit, non incurritur pœna Tridentini, nec postea opus est de hoc mentionem facere in petitione dispensationis, uti tenent *Henriq. Sanch.* n. 30. *Perez* d. 46. nu. 13. quia innocens puniri non debet ob alterius delictum, ergo etiam jam licebit gratiam illam exequi. 4. *Texeda* & alii apud *Dianam* p. 9. tr. 7. R. 36. docent, si contrahentes scienter intra gradus prohibitos contrahant & consumment Matrimonium, postquam Pontifex concessit dispensationem, & nondum ea per Ordinarium, cui committitur, est expedita, in isto casu non esse dispensationem irritam vel subreptitiam, ità autem contigit in præsenti casu. 989.

Respondeo. Confessarius non videtur posse procedere ad executionem. 1. quia est exprimendum apud dispensantem, si Matrimonium fuerit contractum vel consummatum, uti certum videtur, inquit *Perez* n. 6. & constat ex *Trident.* suprà, ubi in eum, qui scienter & præsumptuosè contraxerit, fert pœnam carendi spe dispensationis: è contrà illi, qui solennitatibus adhibitis contraxerit cum probabili ignorantia, dicit faciliùs & gratis impertiendam dispensationem, ergo manifestè supponit hoc debere narrari; unde enim aliàs decernet pœnam carendi vel gratis habendi dispensationem, vel unde sciet an factum sit præsumptuosè, an præmissis solennitatibus, an cum ignorantia probabili, si non sit opus factum narrari? 2. Non videtur licitum esse procedere secundùm relatam sententiam *Texedæ*; quia quando agitur de valore Sacramenti, etiam in illis, in quibus Ecclesia potest supplere, non est licitum relinquere tutiorem, nisi sententia, quam sequor, communiter admittatur velut absolutè probabilis, & non sit contra praxin Curiæ Romanæ, tum enim tantùm vult Ecclesia supplere secundùm dicta l. 6. p. 1. nu. 118. sed sententia *Texedæ* non admittitur communiter velut absolutè probabilis, hinc *Diana* illam referens subdit, *hucusque Texeda, tu cogita, an probabiliter*: & quamvis *Diana* pro eadē citet *Vegam* non allegato textu, *Sanch.* n. 21. citat *Vegam* pro opposita allegato textu, & sententia illa revera nullum habet solidum fundamentum. Sed quidquid sit de hoc, saltem est contra praxin Curiæ Romanæ, quæ semper respondet hoc exprimendum esse, uti testatur *Sanch.* suprà juncto n. 8. ad quem se remittit, & de hoc refertur expressa declaratio

ejusmodi orationes publicas offerre pro acatholicis, qui ab Ecclesia Catholica exclusi esse volunt. 2. Quia acatholici, qui cæremonias Ecclesiæ irrident, indigni sunt, quibus illæ adhibeantur. 3. Quia tales acatholici in his locis catholicis præsumi sæpe possunt esse formales hæretici, adeóq; excommunicati, & quamvis vitandi non sint à Catholicis, attamen ipsis prohibitum est in divinis communicare cum Catholicis, secundùm dicta l. 6. p. 2. n. 34. & dicenda l. 7. num. 270. ergo scandalo illis sunt Parochi, qui ad talia admittendo quasi inducunt illos ad petendam talem ipsis illicitam communicationem in divinis cum Catholicis. An licitum sit mortuo acatholico catholicæ Parochiæ inquilino pulsare campanas catholici templi, dicam l. 7. n. 268.

§. 4. Cùm hæc cæremonia purificationis non sit necessitatis, sed devotionis, Cap. un. *De purif. post part.* putârunt *Lez. Peyr. Pasq.* puerperas posse à Regularibus admitti ad purificationem, pro quo referunt declarationem *S. Congreg.* sed rectè contradicit *Pignat.* tom. 5. consult. 76. quia consuetudo saltem id restrinxit ad solos Parochos; & idem dicit alia declaratio *S. Congreg.* Unde sicuti benedictio nuptiarum, quamvis non sit necessitatis, tamen secundùm dicta à n. 504. fit à solis Parochis, ità & hæc cæremonia. 998.

LIBER VII.

DE CENSURIS ECCLESIASTICIS ET IRREGULARITATIBUS.

CAPUT I.

De Censuris in genere.

DUBIUM I.

Quid Censura Ecclesiastica.

Num. 1. » RESP. Est pœna spiritualis & medicinalis, per quam homini baptizato delinquenti ac contumaci, per potentiam Ecclesiasticam aufertur usus quorundam bonorum spiritualium. *Lay. l. 1. t. 5. p. 1. c. 1. Unde resolves,*

» I. Per censuram non privatur homo bonis merè internis, v. g. charactere, potestate Ordinis: nec bonis propriis ac privatis, v. g. fide, charitate, gratiâ, &c. sed quibusdam externis & publicis, sive actionibus, quæ habent spiritualem aliquem effectum vel commodum, ùt sunt Sacrificium, officium divinum, Beneficium, administratio & susceptio Sacramentorum, Indulgentiæ, publica Ecclesiæ suffragia; quia hæc & non illa subsunt dispositioni Ecclesiæ. Unde si interdum privetur bono aliquo temporali, v. g. convictu humano per excommunicationem, id tantùm fit secundariò.

» II. Exilium, carcer, servitus, privatio Beneficii, nisi adjunctam habeant suspensionem aliquam spiritualium actionum, non sunt censuræ, quia sunt pœnæ temporales.

» III. Nec degradatio vel depositio est censura, quia etsi sit pœna spiritualis, non tamen medicinalis, sed perpetua, & ob peccatum præteritum, etiam emendatum, potest infligi.

» IV. Nec cessatio à divinis, quia non imponitur per modum medicinæ ad tollendam contumaciam, sed ad propulsandam injuriam Ecclesiæ factam.

» V. Nec irregularitas, sive sit ex defectu, quia hæc non est pœnalis sed tantùm impedimentum canonicum; sive sit ex delicto, quia hæc non irrogatur per modum pœnæ medicinalis, sed punitivæ & ex se perpetuæ: Unde nec tollitur per absolutionem, sicut censura, sed per dispensationem. *Bon. d. 1. q. 1. p. 1.*

» VI. Quando in Jubilæis vel privilegiis datur potestas absolvendi à censuris, non comprehenditur irregularitas, nisi expressè addatur.

ADDENDA.

2. QUæst. 1. *Quinam circa censuras sint errores hæreticorum, & quæ doctrina catholica.* Rp. §. 1. *Wicleff, Huss,* & *Lutherus* docuerunt censuras nullius esse valoris: sed *Conc. Constantiense* damnavit hos *Wicleffi* articulos: 13. *Illi, qui dimittunt prædicare sive audire verbum Dei propter excommunicationem hominum, sunt excommunicati, & in Dei judicio traditores Christi habebuntur.* 30. *Excommunicatio Papæ vel cujuscunque Prælati non est timenda, quia est censura Anti-Christi.* Similiter hunc *Huss* articulum damnavit idem *Conc. Constant.* 18. *Quilibet prædicantis officium de mandato accipit, qui ad Sacerdotium accedit, & illud mandatum debet exequi: prætensâ excommunicatione non obstante.* Hos *Lutheri* artt. damnavit Leo X. 23. *Excommunicationes sunt tantum externæ pœnæ, nec privant hominem communibus spiritualibus, Ecclesiæ orationibus.* 24. *Docendi sunt Christiani plus diligere excommunicationes quàm timere.*

§. 2. Hos alios *Wicleffi* articulos damnavit idem 3.
Conc. Constant. 11. *Nullus Prælatus debet aliquem excommunicare, nisi prius sciat eum excommunicatum à Deo: & qui sic excommunicat, fit ex hoc hæreticus vel excommunicatus.* 12. *Prælatus excommunicans Clericum, qui appellavit ad Regem vel ad Concilium Regni, eo ipso traditor est Regis & Regni.* Similiter illos *Joannis Huss.* 14. *Doctores ponentes, quòd aliquis per censuram Ecclesiasticam emendandus, si corrigi noluerit, sæculari judicio est tradendus, pro certo sequuntur in hoc Pontifices, Scribas & Pharisæos &c.* 19. *Per censuras ecclesiasticas... ... ad sui exaltationem Clerus populum laicalem sibi suppeditat, avaritiam multiplicat, malitiam protegit, & viam parat Anti-Christo &c.*

§. 3. De fide est esse in Ecclesia potestatem ferendi 4.
censuras, ex *Matth.* 18. *Quodcunque ligaveritis super terram,* nam *Calvino* teste apud *Bellarm.* De Pontif. l. 1. c. 13. Christus ibi loquitur etiam de potestate excommunicandi, & Christum ibi loqui de actibus externæ jurisdictionis, docent SS. PP. & Theologi omnes cum *Suar.* hîc d. 1 s. 2. possuntque videri etiam *Castrop.* d. 1. pu. 3. & *Dicast.* d. 3. à n. 6. Ratio autem est, quia in omni bene constituta Rep. debet esse potestas quosdam sibi noxios excludendi à suo corpore, alios malè administrantes suspendendi à quibusdam officiis, aliis interdicendi certos actus & functiones; ergo id etiam esse debet in Ecclesia; hæc autem est ipsa potestas ferendi censuras, nempe excommunicationem, suspensionem & interdictum, ergo. Censurarum autem materiam & cognitionem pertinere ad solos Judices Ecclesiasticos docet *Trid.* cujus verba referam n. 18. potéstque videri etiam *Pignat.* tom. 6. cons. 19. n. 16. & 20.

DUBIUM II.

Quotuplex Censura.

RESP. Dividitur 1. Essentialiter in excommuni- » 5.
cationem, suspensionem & interdictum. 2. Accidentes-

cidentaliter in eam, quæ est à Jure, & fertur per Canones, Constitutiones vel statuta ecclesiastica, stabili, ac permanente lege: & eam, quæ est ab homine, quæ scilicet fertur à Judice vel Prælato per modum mandati vel sententiæ judiciariæ. Estque vel particularis, circa factum aliquod particulare aut certas personas; vel generalis, quæ nullâ singularis facti aut personæ determinatione fertur. 8. In eam, quæ est sententiæ latæ, quam scilicet Jus, aut Judex statuit ipso facto, (quo quis, v. g. contra legem facit) sine alia sententia incurrendam: & eam, quæ est ferendæ, quam Jus aut Judex non vult ipso facto incurri sed per sententiam infligi: Pro quibus dignoscendis consideranda sunt verba, quibus censura fertur; quæ si includant alterius actionem seu ministerium, significant censuram esse sententiæ ferendæ, latæ verò, si non includant. Si verò ambigua sint, teneri potest *regula 49. Juris in 6.*, quòd in dubio circa pœnas benignior interpretatio sit facienda: *Unde resolves*,

I. Est censura latæ sententiæ, 1. si verba sint præteriti aut præsentis temporis, v. g. excommunicavimus, excommunicatus est vel fuit, excommunico; suspenduntur, interdicuntur, volumus aut jubemus esse excommunicatum, suspensum &c. 2. Si addatur particula *ipso Jure, ipso facto*, vel *sine alia sententia*. 3. Si verba sint imperativi modi, v.g. incidat in excommunicationem, maneat interdictus &c. Ratio, quia hæc omnia nullius actionem interponunt.

II. Sententiæ ferendæ est saltem ut plurimùm, 1. si verba sint futuri temporis, v. g. excommunicabitur, suspendetur. 2. Si dicatur, excommunicetur, suspendatur, volumus excommunicari. 3. Si verba sint minatoria, v. g. sub pœna excommunicationis, sub interminatione anathematis &c. nisi tamen ex adjunctis aliud colligatur.

ADDENDA.

6. Q*Uæst. 2. Quæ sit significatio variorum terminorum, qui in hac materia de censuris sæpe recurrent.* R. §. 1. *Censura* secundùm *Bonacinam* hìc initio, dicitur, vel à *censeo*, fero sententiam: vel à *censio*, punio, castigo: vel à *censor*, cujus officium est minoribus præesse & delicta corrigere.

7. §. 2. Censura Juris vel Canonis, sive per modum statuti dicitur illa, quæ imponitur per aliquam legem permanentem duraturam etiam post mortem illius, qui imponit: è contrà illa dicitur censura hominis seu lata per modum sententiæ aut præcepti, quæ fertur cum intentione de non inducenda lege perpetua, sed tantùm transeunter, & pro hoc casu, uti pluribus explicat *Dicast.* d. 1, dub. 9.

8. §. 3. Censura per sententiam potest ferri, vel per sententiam generalem, uti habet *Busenb.* si nempe indeterminatè proferatur in aliquem, qui hoc fecit vel faciet: vel per sententiam specialem & particularem, si feratur contra determinatam in individuo personam propter hoc individuum delictum.

9. §. 4. Quid sit censura latæ & ferendæ sententiæ, rectè explicat *Busenb.* Hæc adde, imprimis, si sit ferendæ sententiæ, tum dici *comminatoriam*: Deinde, si dicatur, ipso facto excommunicetur seu excommunicabitur, est sententiæ latæ, uti habent *Toletus*, *Dicast.* d. 1. n. 99. Idem est, si cum verbis præteriti addantur hæ particulæ: *mox, prorsus ex nunc*, *ex tunc* sit excommunicatus: sed cum verbis aliis, est ferendæ, uti *mox excommunicetur*, *Suar. Dicast.* n. 101. Si autem sic dicatur: qui hoc fecerit, est excommunicatus, plerique dicunt esse latæ sententiæ; si tamen dicatur: sit, vel erit excommunicatus, *Sanch. & Dicast.* n. 103. & 110. dicunt esse ferendæ: si autem dicatur, anathema sit, *Suar.* dicit esse latæ sententiæ, *Sanch. & Dicast.* suprà dicunt esse latæ, quandó est contra hæresin, quia hæresis subjacet latæ sententiæ; ferendæ autem est, si contra alia delicta dicatur. Addunt, quòd quando verba non significant actionem ipsam, v. g. excommunicandi exercendam per ministerium alterius, tum significent sententiam latam, uti si dicatur: subjaceat, subjacebit, incidet, incurrat, incurret censuram, & ita docent *Silv. Ang. Armilla*, *Suar. Vasq. Avila & Dicast.* n. 103. Videri potest etiam *Pignat.* tom. 10. cons. 1. n. 13. & *Krim.* l. 5. à n. 1654. & quæ dixi l. 1. n. 609. & 612.

10. §. 5. Ante censuram ferendæ sententiæ præire solet *monitio canonica*, de qua agitur in Cap. *Constitutionem* De sent. excomm. in 6. per quam intelligitur citatio cum tribus monitionibus, vel una peremptoria continente tres: Si non pareatur, est contumacia, sic dicta vel à *contumeo*, quia qui non obedit, est & manet tumidus seu superbus; vel à *contemnendo*, quia mandatum Superioris non curat. Estque triplex contumacia, *evidens* seu manifesta, quando reus citatus in faciem citanti dicit, se nolle comparere. *Præsumpta* seu dubia, quando post factam vel publicè affixam citationem non comparet. *Vera*, si in faciem citatus taceat, & tamen postea non compareat. Plures species contumaciæ enumerat *Krim.* à n. 1712. ubi pluribus exponit, quid ad eam requiratur, ut censeatur canonica.

11. §. 6. Ille dicitur nominatim censuratus, qui denunciatur esse ligatus censurâ, vel expresso proprio nomine & cognomine, vel in talibus circumstantiis, ut sufficienter designetur illius persona, uti habet *Busenb.*

12. §. 7. Quid dicatur occultum, publicum, deductum ad forum contentiosum, dixi l. 6. p. 3. à n. 370. & præter citatos tum ibi, tum locis ibi relatis docent *Escob. & Dicast.* d. 3. n. 101. aliique apud *Castrop.* d. 6. pu. 7. n. 11. ut quid censeatur deductum ad forum contentiosum, requiri, ut accusatus aliquo modo comparuerit, negando vel confitendo, priùs enim non est contentio, ergo neque censetur res ad forum contentiosum deducta.

13. §. 8. Absolutio per hoc differt à dispensatione, quòd absolutio sit sententia remittens delictum vel pœnam; dispensatio autem sit exemptio ab obligatione alicujus legis, quâ v.g. prohibetur accipere Ordines, qui aliquem occidit.

14. §. 9. Secundùm dicta l. 6. p. 3. n. 952. absolvi in foro interno tantùm, seu pro foro conscientiæ, non semper significat absolvi in Sacramento Pœnitentiæ, sed est ita absolvi, ut pro foro externo maneat jus cognoscendi de illo delicto, illudque puniendi, ita ut absolutio prior nihil juvet in foro externo.

15. §. 10. Pœna purè vindicativa dicitur, quæ imponitur propter delictum præteritum, non habendo respectum ad aliquid in futurum, ita ut imponatur, quamvis nec sit periculum relapsûs, nec spes emendationis, & talis est pœna respectu damnatorum. Pœna medicinalis est, quæ simul & præcipuè infligitur, vel ob emendationem, vel ad cavendas imposterum culpas & relapsus.

16. §. 11. *Anathema* penultimâ productâ, significat idem, quod aliquid oblatum vel appensum velut monumentum ad memoriam: è contrà *anathema* penultimâ correptâ significat separationem, & differt accidentaliter tantùm ab excommunicatione, per hoc, quòd anathema fiat cum quibusdam ceremoniis ad majorem terrorem, sic enim in Jure præscribitur, ut Episcopus solenniter excommunicaturus per anathema, indutus sit amictu, stolâ & pluviali violaceo, ut 12. Presbyteri Episcopum circumstent tenentes manibus lucernas ardentes, & post latam anathematis sententiam humi projiciant lucernas & pedibus conculcent, ejiciántque extra Ecclesiam &c. Can. *Debent*, 56. Causâ 11. q. 3. & alibi. Reliqui termini commodiùs per decursum explicabuntur.

DU-

DUBIUM III.

Qui possint ferre censuram, & in quos.

17. »RESP. I. Censuram ferre potest omnis ac solus »Superior Ecclesiasticus, habens in foro externo »seu contentioso jurisdictionem, sive ordinariam sive »delegatam.

» Porrò ordinariam, quæ est ratione officii vel alte»rius Juris, potestque delegari Clerico Clericatûs pri»vilegiis gaudenti (ùt *Bonac. d. 1. q. 2. p. 2. Laym. l. 1. t. 5. p. 1. c. 3 n. 1.* ex *C. Cum Ecclesiarum S. Th. &c.* docent,) »habet 1. Papa respectu totius Ecclesiæ. 2. Patriarchæ, »Archi-Episcopi, Episcopi eorumque Vicarii Genera»les. 3. Generales, Provinciales & Superiores loca»les Religionum, respectu suorum subditorum. 4. »Congregationes Religionum, Concilia provincialia »Episcoporum, Capitula Provincialia quorundam »Religiosorum; & denique 5. Quidam alii ex con»cessione, ùt multi Archi-Diaconi & Archi-Presby»teri & Decani.

» Delegatam habent, quibus ea committitur ab »ordinariam habente, cujus morte exspirat, nec de»legatus potest alteri delegare, nisi habeat specialem »hujus commissionem, ùt si sit delegatus Papæ. »*Unde resolves*,

» I. Non possunt potestate ordinariâ ferre censu»ram, 1. Parochi. 2. Laici: quia non sunt capaces »jurisdictionis ecclesiasticæ; uti & Religiosi professi »non habentes primam tonsuram. 3. Fœminæ, li»cèt sint Priorissæ vel Abbatissæ, quia non sunt capa»ces jurisdictionis seu potestatis clavium. Quando »verò in Jure dicuntur posse subjectos sibi Clericos »suspendere ab officio vel Beneficio, suspensio non »accipitur propriè pro censura, cujus violator irre»gularitatem incurrit, sed latè & impropriè pro præ»cepto, quo Abbatissa Clerico sibi quodammodo »subjecto prohibet celebrationem, donec satisfecerit, »subtrahens ei reditus interea. *Vid. Bon. l. c. Laym. n. 3.*

» Resp. II. In omnes & solos subditos alicui Supe»riori ecclesiastico, potest ferri censura, quia subje»ctio & jurisdictio sunt correlativa. *Laym. cap. 3. Unde resolves*.

» I. Non baptizati non incurrunt censuras, licèt sint »catechumeni: nec mortui; quia non subsunt juris»dictioni Ecclesiæ. Nec refert, quòd quandoque mor»tui dicantur excommunicari, non enim de novo li»gantur, sed excommunicatio prior tantùm decla»ratur, ac vivis prohibetur, ne cum iis agant, oran»do pro illis, sepeliendo, &c. Similiter dicuntur ab»solvi ab excommunicatione, quando sepultura »& orationes publicæ pro illis permittuntur. *Laym. l. c.*

» II. Advenæ & peregrini brevi tempore alicubi »commorantes, non ligantur censuris locorum, ge»nerali sententiâ aut statuto decretis; quia non sunt »subditi, *Laym. n. 5.*

» III. Etsi subditi extra suam Diœcesin (vel in loco »Diœcesis exempto) delinquentes contra legem sui »Episcopi non incurrant censuram, Superior tamen »saltem regularis potest suos subditos, ubicunque »existant, per particularem sententiam censuris inno»dare. *Vid. Laym. l. c.*

» IV. Hæretici, apostatæ & schismatici possunt affi»ci censuris, quia per Baptismum sunt subjecti Eccle»siæ, *Vid. Laym. l. c.*

» V. Solus Papa non potest incurrere censuram, »quia nulli est subjectus, *Bon. l. c.*

ADDENDA.

18. QUæst. 3. *Quid præterea notandum sit circa potestatem ferendi censuras.* R. §. 1. Ante omnia pro hoc & sequenti dubio notanda sunt verba Trid. sess. 25. c. 3. De reform. *Quamvis excommunicationis gladius nervus sit ecclesiasticæ disciplinæ, & ad continendos in officio populos valde salutaris, sobriè tamen magnâque circumspectione exercendus est; cum experientia doceat, si temerè aut levibus ex rebus incutiatur, magis contemni, quàm formidari, & perniciem potius parere, quàm salutem. Quapropter excommunicationes illæ, quæ monitionibus præmissis ad finem revelationis, ut ajunt, aut pro deperditis seu subtractis rebus ferri solent, à nemine prorsus, præterquam ab Episcopo, decernantur, & tunc non aliàs, quàm ex re non vulgari, causâq; diligenter ac magnâ maturitate per Episcopum examinata, quæ ejus animum moveat, nec ad eas concedendas cujusvis sæcularis, etiam Magistratûs, authoritate adducatur; sed totum hoc in ejus arbitrio & conscientia sit positum, quando ipse pro re, loco, persona, aut tempore eas decernendas esse judicaverit. In causis verò judicialibus mandatur omnibus Judicibus Ecclesiasticis, cujuscumque dignitatis existant, ut quandocunq; executio realis vel personalis in qualibet parte judicii propriâ authoritate ab ipsis fieri poterit, abstineant se tam in procedendo quàm definiendo à censuris ecclesiasticis seu interdicto, sed liceat eis, si expedire videbitur, in causis civilibus ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus contra quoscunque, etiam laicos, per mulctas pecuniarias, quæ locis piis ibi existentibus, eo ipso, quòd exactæ fuerint, assignentur; seu per captionem pignorum personarumque distinctionem per suos proprios aut alienos executores faciendam, sive etiam per privationem Beneficiorum aliaque Juris remedia procedere & causas definire. Quòd si executio realis vel personalis adversùs reos hac ratione fieri non poterit, sitque erga Judicem contumacia, tunc eos etiam anathematis mucrone, arbitrio suo, præter alias pœnas ferre poterit. In causis quoque criminalibus, ubi executio realis vel personalis, ut supra, fieri poterit, à censuris abstinendum; sed si dictæ executioni facilè locus esse non possit, licebit Judici hoc spirituali gladio in delinquentes uti; si tamen delicti qualitas, præcedente binâ saltem monitione etiam per edictum id postulet. Nefas autem sit sæculari cuilibet Magistratui prohibere ecclesiastico Judici, ne quem excommunicet, aut mandare, ut latam excommunicationem revocet, sub prætextu, quòd contenta in præsenti decreto non sint observata, cum non ad sæculares sed ad ecclesiasticos hæc cognitio pertineat. Excommunicatus verò quicunq;, si post legitimas monitiones non resipuerit, non solum ad Sacramenta & communionem fidelium ac familiaritatem nô recipiatur, sed si obdurato animo censuris annexus in illis per annum insorduerit, etiam contra eum tanquam de hæresi suspectum, procedi possit.*

§. 2. *Avila, Con. Engel* in Jus canon. l. 5. t. 39. nu. 15. & alii putant fœminam Jure divino esse incapacem ferendæ censuræ, quia claves Ecclesiæ nulli fœminæ sunt concessæ, sed soli Petro, Apostolis & corũ successoribus: è contrà *Suar. Sanch. Laym. Castrop. p. 4. n. 5.* aliique cum *Krimer n. 1654.* probabiliùs dicunt incapacem esse Jure ecclesiastico tantùm, ideóque illi communicari posse, quia potestas ferendi censuras, licèt spiritualis sit, non est potestas Ordinis, cùm ex omnium sententia à Papa communicari possit laico; non est autem ratio dicendi, quòd nulla potestas spiritualis conferri possit fœminæ, cùm potestatem habeant ex privilegio conferendi Beneficia & instituendi. Potest itaque fœmina habere clavem jurisdictionis, quamvis non Ordinis: Atque sic solvitur ratio in oppositum. Hanc tamen potestatem ferendi censuram nec fœminæ, nec laico, nec Capitulo ex majore parte constante laicis committere potest Episcopus, quia Canon Cap. *Decernimus*, De judiciis, qui est supra Episcopos, id prohibet. Probabilius etiam videtur, quòd non baptizatus nequidem à Papa delegari possit ad ferendam censuram, quia cùm non sit membrum Ecclesiæ, nihil ad Ecclesiam propriè pertinens ei committi potest, *Krimer n. 1655.* 19.

§. 3. Nemo potest censuram ferre per modum judicii in causa propria, quia nemo in causa propria est 20.

est Judex, posset tamen fieri etiam per modum judicii, si causa esset ita manifesta, ut nec negari posset, nec opus esset examinari, uti & semper fieri potest per modum justæ defensionis, sicuti enim vis vi repelli potest, ita licitum est injustum invasorem per censuram ab injuria arcere, *Diana*, *Krim*. n. 1644. & alii.

21. §. 4. Parochus, cùm non habeat jurisdictionem externam, neque jus citandi, nequidem potest ex officio declarare, v.g. aliquem esse excommunicatum, nisi ipsi hoc demandetur: potest tamen ex vi latæ sententiæ excommunicatum prohibere ab ingressu ecclesiæ, & removere à sacris, *Pirrhing* l. 1. tit. 31. n. 141. *Krim*. n. 1634.

22. §. 5. Si Papa deprehendatur devius à fide, Concilium potest eum per censuras cogere, ut pareat, Cap. *Si Papa*, Dist. 40. *Leand. Krim*. n. 1664. Potestque videri *Bellarm*. De Pontifice l. 2. q. 30. fusè quæstionem illam tractans.

23. §. 6. Episcopus confirmatus, quamvis necdum ordinatus, potest censurare, quia censuram ferre non est actus Ordinis, sed solius jurisdictionis: Dubitatum autem est, an Episcopus existens extra suam diœcesin possit subditum suum censurare? Affirmant *Silv. Nav. Avila* & alii, si causa sit ita clara, ut ejus cognitio non requiratur, quia tum videtur cessare ratio prohibitionis: è contrà probabiliùs negant alii cum *Delb*. De immun. Eccles. c. 12. dub. 6. quia quantumcunque causa sit clara, ferre censuram est actus jurisdictionis contentiosæ, quam in alieno territorio exercere non potest, quia ibi tribunal non habet.

24. §. 7. Vicarium Generalem Episcopi posse sine speciali mandato ferre censuram censent *Suar. Sanch. Garc. Gutt. Gibal. Sbroz. Leuren*. in *Vicar*. q. 147. 148. *Krim*. n. 1649. contra *Ugol. Sayr*. & alios, quia hæc pertinet ad potestatem ordinariam Vicarii, qui ex Cap. 2. De consult. in 6. & ex Cap. *Romana* De appell. in 6. facit unum tribunal cum Episcopo.

25. §. 8. Sedes vacans, sive potiùs, secundùm dicta l. 6. p. 2. n. 2266. Vicarius Capituli sede vacante potest sicut Episcopus ferre censuras, & absolvere ab eis aut delegare potestatem ordinariam absolvendi, uti sufficienter colligitur ex Cap. un. de major. & obed. in 6. & ex *Trid*. sess. 24. c. 16. De reform. ac pluribus videri potest apud *Leurenium* in Vicario q. 475. 476. 576. & *Less*. in Auctar. v. *Absolutio*. Casu 10.

26. §. 9. Clericus conjugatus non potest ferre censuras, nisi separatus à conjuge unica, & edito utrimque voto talis castitatis.

27. §. 10. Superior ipse existens in censura & vitandus, censurare non potest, nec alteri potestatem delegare, saltem re integrâ, quia jurisdictio ejus est suspensa, *Krim*. à n. 1639.

28. §. 11. Jurisdictio Superiorum Religiosorum, saltem eorum, qui specialia territoria non habent, non est conclusa certis finibus locorum, sed possunt sibi subditos citare, censurare, capere, ubicunque sint, & nemine implorato, uti habent Jura & communis cum *Delb*. dub. 5. f. 2. n. 21.

29. Q. 4. *Quid addendum sit circa illos, in quos fertur censura*. R. §. 1. Archi-Episcopus ferre non potest censuras in subditum Episcopi Suffraganei, nisi visitet actu, vel ad ipsum devolvatur causa per appellationem, Cap. *Venerabilibus* 7. De sent. excomm. in 6. *Cõn. Krim*. n. 1629.

30. §. 2. Episcopi, quamvis procedant ut delegati Papæ, item Nuntii Apostolici, Legati à latere non possunt contra Religiosos exemptos ferre censuras, nisi id in specie concessum sit illis, *Pelliz*. De Regul. tr. 7. c. 1. n. 52. *Krim*. n. 1681. ex Bullis apud *Rodriq*. tom. 2. qq. Reg. q. 59. a. 5. Notat tamen *Pelliz*. nu. 56. si censura feratur contra personas Ecclesiasticas à Jure communi per Constitutionem Papæ, aut statuta Nuntiorum Apostolicorum, sub nomine personæ ecclesiasticæ comprehendi Religiosos etiam laicos & Moniales. Addit *Sanch*. in *Conf*. l. 6. c. 9. d. 1. à n. 28. etiam *Covarr*. & *Henriq*. si Episcopus processerit per censuram, etiam bonâ fide, contra exemptum, id esse invalidum ipso Jure, in utroque foro, quia hic est clausula irritans. Posset tamen Ordinarius denunciare aliquem esse ipso Jure & facto excommunicatum ob delictum notorium, quia denunciatio nil addit, & in notoriis non requiritur cognitio judicialis, *Pignat*. tom. 7. cons. 10. tom. 8. cons. 125 *De Luca* in miscell. Eccles. disc. 14. Videri potest *De Luca* ibidem & *Krimer* n. 1684. & maximè *Pignat*. tom. 7. consult. 44. à n. 14. ubi de hac potestate Episcopi contra Religiosos multa habent.

§. 3. Episcopus potest subditum suum extra diœcesin existentem ligare censurâ, quando res est tam manifesta, ut non sit opus cognitione causæ, vel quando jam antè habita est cognitio causæ, *Castrop*. d. 1. pu. 5. n. 3. Item, quandocunque censura ob delictum manifestum non fertur per modum statuti universaliter comprehendentis omnes, sed per modum sententiæ particularis in certam & determinatam personam, & ratio disparitatis est, quia statutum cohæret loco, sententia autem afficit personam ubicunque sit, ergo cùm hæc sententia non requirat externum factum hominis, v. g. comprehensionem, sed coerceat illum in rebus invisibilibus, non turbat alienam jurisdictionem, ergo potest exerceri etiam in aliena ditione, *Engel* tit. 39. nu. 33. Vide dicenda à n. 43. 31.

§. 4. Quamvis *Lugo* in Resp. mor. l. 6. d. 22. & alii putent Episcopum non posse ferre censuram in peregrinum in sua diœcesi commorantem, quia non habet potestatem in personam, ad quam debet ferri sententia, tamen alii cum *Engel* n. 35. contradicunt, quia sicuti possunt ferri leges, quibus obligentur peregrini, v. g. de non gestandis armis, itaillis legibus poterit addi censura, & talis peregrinus ratione delicti fiet subditus Episcopo, secundùm Cap. ult. *De foro compet*. Hinc docet *Gibal*. & ex declaratione S. Congreg. *Pignat*. tom. 1. cons. 170. num. 8. Episcopum posse ferre censuram in alium Episcopum, imò etiam in Archi-Episcopum in territorio suo Episcopi suffraganei delinquentem, quia quamvis illi sint pares, aut etiam Superiores dignitate, tamen ratione delicti fiunt subditi Domino illius territorii; Quod intellige, si delictum sit contra legem communem Ecclesiæ, quia specialibus præceptis talis Episcopi non tenentur peregrini, uti notant *Laym*. & *Krim*. n. 1664. & dictum est l. 1. à n. 685. 32.

§. 5. Spectato Jure communi antiquo possunt Imperator & Reges etiam ab Episcopo censurari, uti patet in *Theodosio*, quem *S. Ambrosius* excommunicavit, sed nunc id sibi reservat Papa, ideóque Imperator & Reges, imò & fortè etiam quidam alii supremi Principes, sunt exempti à potestate Episcoporum: *S. Anton*. tamen putat eos adhuc pro casibus notoriis subjacere Episcopis, uti notat *Dicast*. d. 1. n. 223. 33.

§. 6. Censuræ suspensionis & interdicti generaliter latæ in omnes delinquentes, non tangunt Episcopos, sed tantùm alios inferiores, Cap. *Quia periculum* 4. De sent. excomm. in 6. nimirum ne impediantur in exercitio sui Officii: Id tamen non videtur intelligi quoad excommunicationem, cùm de hac non fiat mentio, nec in positivis valeat argumentum à pari, *Nav. Suar. Gibal. Dicast*. d. 1. num. 276. *Krim*. à num. 1687. 34.

§. 7. Nemo incurrit censuram à se latam, quia nemo tenetur suis legibus quoad vim coactivam & pœnas, sed tantùm quoad vim directivam, communissima cum *Delb*. c. 15. dub. 6. Potest tamen quis occasione censuræ à se latæ incurrere censuram ab alio latam, uti si quis converfetur cum alio à se excommunicato, incurret excommunicationem mino- 35.

rem

rem à Papa latam in illos, qui cum excommunicato communicant, quidquid contradicant *Gibal.* & *Krim.* n. 1643. sicuti si celebret in ecclesia à se interdicta, probabilius est fieri irregularem.

36. §. 8. Superiores Ordinum possunt Novitios ligare censuris, quia ex voluntate Papæ talem habent jurisdictionem in illos, qualem Episcopi, *Suar. Pelliz.* tr. 2. c. 6. n. 5.

37. §. 9. Si Regi, Ordini, aut loco religioso concedatur, quòd non possit censurari, intelligitur, quòd nec ab Episcopo possit: si concedatur alteri, solum intelligitur, quòd non possit à Judicibus Episcopo minoribus, Cap. *Ne aliqui*, De privil. in 6. *Krim.* à n. 1685.

38. §. 10. Potest etiam tota communitas censurari, v. g. subjici interdicto, quia non requiritur contumacia personarum in singulari, sed sufficit in capite, seu totius moraliter corporis, Cap. *Quia sæpe*, De elect. in 6. Attamen non debent, & probabiliter etiam non possunt per inferiorem Papâ censurari omnes in communi, sed tantùm illi, *quos culpabiles esse constiterit*, uti ex Cap. *Romana* 5. De sent. excomm. in 6. colligunt *Leand.* & *Krimer* à n. 1691. contra multos alios, qui putant censuram esse illicitam, quamvis sciretur omnes & singulos peccâsse, attamen dicunt fore validam.

39. §. 11. Si quis, dum sanæ mentis erat, deliquerit, potest censurari existens in ebrietate vel amentia, quia usus rationis & libera voluntas tantùm requiritur ad ponendam causam censuræ, non autem ad incurrendam censuram, *Castrop.* d. 1. p. 6. n. 1. Hinc si perduraret amentia, procedi posset ad pœnam pecuniariam, non tamen mortis vel mutilationis, *Mol. Delb.* c. 3. dub. 1. n. 12. Si tamen amentia perpetuò maneret, putat *Laym.* non incursurum pœnam censuræ ab homine latæ, quod *Leand.* & *Krim.* extendunt etiam ad pœnam censuræ à Jure latæ, quia non posset esse medicinalis.

40. Q. 5. *An impuberes incurrant censuras.* R. §. 1. Infantes qui necdum septennium compleverunt, non incurrunt ullas censuras, uti videtur certum ex Jure apud *Delb.* c. 13. dub. 3. & *Dicast.* d. 1. n. 232. quia non supponitur sufficiens in illis esse ratio.

41. §. 2. Impuberes incurrunt excommunicationem latam in eos, qui ingrediuntur monasteria Monialium, *Trid.* enim sess. 25. c. 5. De Regul., expressè addit, *cujuscunque ætatis sint*, *Suar. Vasq. Dicast.* n. 227. Etiam probabilius est impuberes incurrere excommunicationem latam in percussores Clerici, uti ex Jure probant *Castrop.* De legibus d. 1. p. 24 §. 2. n. 9. *Delb.* c. 13. dub. 3. *Dicast.* n. 228. & 231. quamvis contradicat *Tambur.* De Communione c. 4. §. 2. Attamen impuberes non incurrunt alias censuras ab homine ferendas, uti tenent multi apud *Dicast.* nu. 229. & cum *Delb.* suprà, quia pro ferenda censura debent moneri & citari, ætas autem illa non est sufficiens ad intelligendum ordinem judiciarium, ideóque de Jure citari non possunt, neque admittuntur ad agendum vel defendendum se in judicio, neque in tali materia tenentur per Procuratorem comparere, cùm sit res concernens interna & conscientiam ipsorum.

42. §. 3. Quamvis probabile sit impuberes non incurrere censuras alias à Jure vel homine latas, uti cum multis habent *Tambur.* suprà, *Castrop.* n. 8. *Delb.* suprà, *Krim.* n. 1662. Oppositum tamen etiam est valde probabile cum *Suar. Dicast.* n. 232. quia ætas illa est de se capax censuræ, uti fatetur *Krimer*, & nullo Jure probatur esse exempta, uti patet ex textibus, quos adducit *Tambur.*, ex quibus tantùm colligi potest, quòd non teneantur recurrere ad Papam, uti nec senes vel mulieres, quæ tamen censuras incurrunt: imò videtur certum in praxi, & fatetur esse verum *Delb.* quòd quando in totum populum fertur censura interdicti, etiam obligentur impuberes, cùm & illi abstineant à divinis, ergo communis sensus est, quòd incurrant censuram interdicti, ergo & alias incurrunt, quamvis non tam facilè, cùm eorum actio sæpius excusetur à peccato.

Q. 6. *An ille incurrat censuram, qui est extra territorium vel diœcesin Superioris sui statuentis censuram*, v. g. si Episcopus Leodiensis sub excommunicatione prohibeat furtum, an eam incurrat subditus Leodiensis, si furtum committat Coloniæ. R. §. 1. Notandum est, quod insinuavi n. 31. illud esse discrimen inter statutum & sententiam, quòd statutum liget tantùm ratione territorii, in quo quis est: sententia autem, vel etiam alia specialia præcepta afficiant personam subditam ubique existentem, *Suar. Delb.* c. 12. dub. 1. s. 3. *Krim.* n. 1670. hinc si prohibitio sit statutum territoriale, non ligat absentem, Cap. 2. *De constitut.* in 6. *statuto Episcopi, quo in omnes, qui furtum commiserint, sententia excommunicationis promulgatur, subditi ejus, qui furtum extra diœcesin illius committunt, minimè ligari noscuntur, cùm extra territorium jus dicenti non pareatur impunè*: Unde contrarium videtur dicendum, si Episcopus per sententiam vel speciale præceptum alicui sub tali censura prohibuisset furtum, incurreret enim illam censuram absens, quamvis contra eum extra diœcesin non posset cum strepitu forensi institui actio, *Krimer* à n. 1675. & alii apud *Delb.* s. 4. à n. 2. qui tamen n. 1. & 8. oppositum tenet, quamvis postea dub. 3. s. 1. à n. 4. item dub. 4. s. 1. videatur recidere in nostram sententiam. 43.

§. 2. Ibi censetur delictum committi in ordine ad incurrendam censuram, ubi exteriùs consummatur, quamvis inchoetur alibi: hinc si Cajus in hac diœcesi lethaliter vulneraverit Titium, & Titius primò moriatur in alia diœcesi, Cajus non incurrit censuram in hac diœcesi speciali statuto diœcesano latam contra homicidam, *Suar. Laym. Dian. Krim.* n. 1673. & 1789. *Delb.* dub. 1. s. 3. Quod verum est, quamvis homicidium in ista altera diœcesi etiam prohibitum esset sub eadem censura, nam hoc alterius diœcesis præcepto non ligatur Titius. Putant tamen *Bartol. Bald. Abb. Suar.* & alii cum *Delb.* dub. 4. s. 2. Judicem loci, in quo inchoatum est delictum, posse punire illud alibi consummatum, ita enim videtur colligi ex L. 1. Cod. *ubi de crimine*, ne delicta maneant impunita: sed alii contradicunt, eò quòd tali pœnâ, præsertim censuræ, non puniatur inchoatio, sed consummatio. 44.

§. 3. Si Episcopus statuto generali sub censura prohibuerit lusum aleæ, qui ludit in loco exempto intra diœcesin illam, non incurrit excommunicationem, quia non ludit in illa formaliter diœcesi, cùm locus exemptus non subjaceat jurisdictioni Episcopi, Cap. 1. *De privil.* in 6. *Henriq. Avil. Con. Hurt. Delb.* s. 4. *Krimer* n. 1680. 45.

§. 4. Qui fugit commisso delicto, secundùm *Abb. Covarr. Laym. Krim.* n. 1677. & alios, potest citari per nuntium vel litteras à suo Episcopo, & si contumax sit, censurari, ex Cap. Ex *tua*, De Cleric. non resid. eò quòd Episcopus sic videatur dicere Jus intrà suum territorium, licèt nuntius illud extra territorium exequatur per executionem non judicialem, sed sine strepitu. Contradicunt alii multi cum *Delb.* dub. 5. qui dicunt nullam citationem fieri posse in alieno territorio, eò quòd omnis juridica citatio sit actus judicialis fori contentiosi. Quòd si in delicto manifesto nullâ citatione opus esset, dixi n. 23. Episcopum posse ferre censuram in subditum suum in alia diœcesi existentem. 46.

DUBIUM IV.

Ob quam causam possit ferri Censura.

47. Resp. Ob solum peccatum externum, censuræ proportionatum & conjunctum cum contumatia: Et quidem in interdicto locali potest esse alienum, v. g. Prælati vel communitatis; (non tamen hominis privati) aliàs requiritur proprium. *Bon. d. 1. q. 1. p. 3. Unde resolves*,

I. Non possunt censurari infantes vel amentes, quia non peccant. *Bonac. p. 4. Laym. l. 1. t. 5. p. 1. c. 4. n. 3.* ex S. *Thom. Suar. &c.*

II. Etsi ob peccatum veniale interdum ferri possit levis suspensio vel leve interdictum, excommunicatio tamen major, suspensio gravis & interdictum personale speciale (quidquid sit de generali) non potest ferri, nisi ob culpam mortalem, quia alioqui pœna non esset proportionata culpæ: Imò cùm sint pœnæ medicinales, non debent infligi pro quovis mortali, sed quibusdam tantùm, ne censuræ contemnantur, ùt monet *Trid.*

III. Actus peccati, ob quem censura fertur, debet esse mortalis, non tantum quoad actum internum, sed etiam quoad substantiam operis externi. Hinc non excommunicatur leviter percutiens Clericum, etsi intentionem mortalem habuisset; utì nec, qui interiùs tantùm est lapsus in hæresin, quam exteriùs non significavit, quia Ecclesia tantùm judicat de externis, *Bon. loc. cit.*

IV. Actus peccati in suo genere debet esse perfectus & consummatus, nisi expressè aliud sonent verba legis, quia pœnæ & odia sunt restringenda: Hinc excommunicationem homicidæ non incurrit favens, mandans, consulens, juvans, nec vulnerans lethaliter, nisi mors sequatur. Item quando excommunicatur mandans, consulens, &c. vel ferens suffragium pro indigno, subintellige, efficaciter seu effectu secuto, quia sine eo mandatum, consilium & suffragium non est completum & perfectum in genere homicidii, furti, &c. Alii tamen attendendum esse putant, utrùm in mandantes, consulentes &c. principaliter & per se feratur excommunicatio, an verò accessoriè tantùm; & dicunt priori casu esse excommunicatos, etsi non sequatur effectus, non item in posteriore: Quæ sententia in praxi est tutior, *Bon. l. c.*

V. Quidquid excusat à peccato mortali, excusat etiam à gravi censura, v. g. materiæ parvitas, impotentia legem implendi, defectus advertentiæ & deliberationis, ignorantia invincibilis, sive ea sit facti, ùt v. g. si nescias, quem percutis, esse Clericum; sive Juris, ùt si scias esse Clericum, téque mortaliter peccare percutiendo, nescias tamen percussionem illam sub excommunicatione prohibitam esse. Ratio, quia non es contumax.

Dixi, *Invincibilis*: quia ignorantia culpabilis & crassa non excusat, nisi addatur in lege certus modus, v. g. qui hoc fecerit scienter, consultò, qui præsumpserit ausu temerario violare, (quæ verba, utpote in re odiosa, accipienda sunt strictè) talis autem non potest dici temerariè præsumere, nisi ignorantia esset affectata formalem dolum includens, *Escob. t. 4. c. 6. n. 37. Sanch. De Matr. l. 9. d. 32. n. 31.*

VI. Non incurritur censura ob peccatum soli naturali vel divino Juri repugnans, sed requiritur præceptum Ecclesiæ, quod contumaciter violetur. Item, nec ob peccatum merè præteritum potest censura infligi ab homine, nisi aliquo modo pendeat in futurum, ratione scandali vel restitutionis non factæ, vel perseverantiæ in peccato post monitionem, quia adest contumacia. Nec refert, quòd quis ob peccatum præteritum, vel etiam sine peccato (modò justa causa subsit) possit ad tempus arceri ab aliorum consortio, altari, Communione &c. ùt subinde fit in Religionibus, & in Jure etiam vocatur excommunicatio vel suspensio, sed latè: quia non est censura propriè dicta, cujus violatio inducat irregularitatem, sed simplex tantùm pœna, *Fill. tr. 11. n. 186.*

VII. Non incurrit censuram, qui legem transgreditur ex gravi metu, licèt quandoque non excusetur à gravi culpa, quia non censetur contumax, *Laym. c. 5. n. 9. Bonac. q. 2. p. 3. n. 2.* ex *Suar. Kon. &c.*

VIII. Censura invalida est ex triplici capite,

Primò, ob defectum ferentis, si scilicet careat jurisdictione, vel etiam habeat impeditam per censuram, vel suspensam per legitimam appellationem, de qua *v. Laym.*

Secundò, si substantialis ordo judicii prætereatur, ùt si reus non citetur nec moneatur sub comminatione censuræ. Ratio, quia non est contumax, qui ante non fuit monitus de præcepto & pœnâ annexâ: Quod tamen intellige de censura ab homine lata per sententiam particularem, quia quæ fertur à Jure vel per sententiam generalem, vel etiam specialem, respectu tamen actûs futuri, non eget aliâ monitione, cùm lex aut sententia se ipsam satis moneat. Idem est de sententia non illativâ censuræ, sed declaratoriâ tantùm, quia absque alia monitione declarari potest censura incursa, quando crimen, cui est annexa, commissum esse evidenter constat.

Porrò ut censura sit licita, requiritur, 1. ut dicta monitio sit Canonica, id est, trina, juxta Canones; etsi aliquando ex justa causa sufficiat una tribus æquivalens, v. g. moneo te semel pro tribus vicibus. 2. Ut ex scripto recitetur. 3. Ut causa censuræ exprimatur. 4. Ut reo petenti exemplum scripturæ intra mensem tradatur; alioquin Judex ipse suspenditur à divinis officiis. *Fill. t. 11. c. 4.*

Tertiò, ob defectum justæ causæ. Hæc autem deficere potest tripliciter, si nec à parte rei, nec secundùm allegationes fori externi subsistat. 2. Si à parte rei crimen subsistat quidem, non tamen in ordine ad judicium, quia reus de eo non confitetur, nec legitimè de eo convincitur. 3. Si à parte rei non subsistat crimen, etsi juridicè probetur, ideóque titulum seu causam præsumptam habeat Judex: In quo casu etsi sententia à parte rei sit injusta, ideoque probabiliùs censura non liget in foro conscientiæ, in foro tamen externo servari debet, propter scandalum. *V. Laym. c. 6.*

ADDENDA.

Quæst. 7. *Quid addendum sit circa actum, quo incurritur censura.* 48.
R. §. 1. Quamvis actus nullo teste sit factus, per illum tamen incurritur censura, si verè sit externus, licèt per accidens sit occultus, cum communi *Dicast.* d. 2. n. 75. Si quis tamen, v. g. hæresin internam manifestet, vel in Confessione, vel etiam extra eam ad petendum consilium, per illam sic manifestatam non incurritur censura, utì pluribus dictum est l. 6. p. 2. à n. 1649. ubi explicavi, quandonam peccatum internum censeatur prodire in actum externum. At conformiter ad dicta ibidem n. 1653. dicendum est hìc cum *Krim.* n. 1785. si quis internè consentiens in hæresin, externè dicat, *ita est*, vel percutiat mensam, per hoc non censeri hæresin esse externè manifestatam, quia tò *ita est*, aut percussio mensæ est aliquid planè indifferens ad manifestationem hæresis.

§. 2. Si censura sit lata contra non observantes aliquod præceptum, qui externè tantùm & fictè illud obser- 49.

observat non autem internè, si actus internus requiratur ad substantiam rei præceptæ, incurrit censuram, quia non ponit rem præceptam, è contrà si actus internus non spectet ad substantiam rei præceptæ; non incurrit, quia ponit rem præceptam; hinc qui externè tantùm audit Missam sine ulla intentione audiendi, incurrit censuram latam contra negligentes Missam, quia intentio audiendi spectat ad substantiam Missæ præceptæ secundùm dicta l. 1. n. 694. è contrà qui externè tantùm jejunat sine intentione jejunandi, non incurrit censuram latam contra non jejunantes, quia intentio jejunandi non spectat ad substantiam jejunii præcepti, secundùm dicta l. 1. à n. 695.

50. §. 3. Quando levibus præceptis adduntur censuræ, non sunt propriè censuræ, sed comminationes ad terrorem, unde etiam quando Superior sub excommunicatione præcipit rem & absolutè & etiam ex circumstantiis levem, transgressio non ideo fit mortalis. In dubio autem, an præceptum sit leve an grave, standum est judicio Superioris: sed si utrumque sit probabile, nempe & quòd sit grave & quòd sit leve, censeri potest leve, quia possessio est pro libertate, uti cum aliis *Dicast.* n. 202. 208. 211. Potest tamen restitutio levium per venialia tantùm ablatorum, si nunc simul faciant materiam gravem, præcipi sub excommunicatione, quia retentio eorum est mortalis.

51. §. 4. Si delictum, v. g. furtum prohibitum sit sub censura, hæc non incurritur, si furtum sit leve, quamvìs ex eo sequatur grave damnum, quia furtum prohibetur in se, ergo ut subjaceat censuræ, debet in sua ratione furti habere malitiam gravem, *Bon Fill. Nav. Vasq. Reb.* aliique cum *Feneck* in floribus casuum in additamento, n. 61. rectè autem notat *Lugo* De just. d. 8. n. 22. si furatus sit rem gravem, quamvìs mutatâ voluntate statim restituat, ita ut grave damnum domino non sit natum, incurri censuram, non quia grave sit domino carere re suâ per ejusmodi brevissimum tempus, sed quia grave est carere cum tanto periculo retentionis, hinc ablatio illa erat injuria gravis, non tantùm affectivè, qualis est, si fureris nummum putans esse aureum, sed etiam effectivè in primo fieri, quia grave damnum patitur, qui privatur pro tunc re suâ & potentiâ recuperandi, subitque periculum magnum non recuperandi.

52. §. 5. Si quis v. g. furetur solidum ex intentione per similia furta colligendi ducatum, singulis furtis de se levibus peccat mortaliter, sed non ideo incurrit censuram vel reservationem impositam gravi furto, quia non est furtum externum grave in se, sed tantùm ex intentione internâ, *Vasq. Lugo* De poen. d. 16. n. 36.

53. §. 6. Si mors quomodocunque etiam per miraculum non sequatur, qui lethaliter vulneravit, non incurrit censuram impositam homicidæ, quia quamvìs posuerit actionem occisivam, reipsa non occidit: si tamen vulneravit etiam non lethaliter, & læsus propter vulnus illud accedente aliâ causâ accidentali moriatur, incurret irregularitatem, quia hæc imposita est etiam danti causam vel occasionem homicidio, ita cum aliis *Dicast.* De censur. d. 2. n. 127.

54. §. 7. Si lethaliter vulneratus priùs post triduum moriatur, & qui vulneravit, interea doleat, confiteatur & absolvatur, *Lugo* De poen. a. 16. nu. 453. *Avers.* De poen. q. 10. s. 2. *Dicast. Bosco* De poen. d. 7. s. 11. n. 130. dicunt adhuc incurri censuram propter peccatum præteritum positâ conditione effectûs secuti, & quidem certum videtur, secundùm dicta l. 1. n. 618. & postea dicenda, quòd incurratur irregularitas aliæque poenæ extra censuras, ad illas enim incurrendas non requiritur contumacia, cùm sint poenæ purè vindicativæ criminis præteriti, uti rectè *Dicast.* De juram. d. 2. n. 274. *Bosco* suprà, probátque ex Jure *Tam.* De pecc. d. 4. q. 3. n. 52. *Castrop.* tr. 2. d. 1. pu. 3. n. 2. *Wiggers* apud *Bosco* nu. 121. *Hurt. Oviedo, Krim.* n. 1702. & 2492. *Delb.* c. 2. d. 8. s. 10. probabile esse non incurri censuras, nisi pro foro externo tantùm, quia in foro interno feruntur tantùm in inobedientes & contumaces, qualis non est, qui crimen retractavit: sed respondent alii inobedientiam & contumaciam sufficientem esse illam, quæ continetur in ipso opere lethalis vulnerationis, quam Jus prohibet sub excommunicatione latæ sententiæ, si mors sequatur: & hæc sententia videtur probabilior, quam etiam defendit *Bosco* suprà.

§. 8. Qui se inebriat intendens vel prævidens homicidium à se in ebrietate causandum, si causetur, secundùm *Gl. Palud. Silv.* & alios incurrit censuram homicidio annexam, quia est plenè voluntarium in causa, & secutum in ebrietate est tantùm velut conditio, quæ non requirit libertatem, uti nec mors post vulnerationem sine libertate, imò & post retractationem secuta, secundùm dicta n. 54. 55.

§. 9. Quandoque censura imponitur *propter contemptum,* sive facienti aliquid *per contemptum,* pro quo notat *Sperell.* decis. 113. contemptum multipliciter fieri posse, 1. virtualiter, & dicitur materialis, qui includitur in omni transgressione legis. 2. Interpretativè, si adsit consuetudo & intentio continuandi transgressiones. 3. Secundùm quid, si quis in universum velit subjici legi & Superiori, attamen non hìc & nunc in re levi. 4. Indirectè, si non sit contemptus legis vel Prælati, sed tantùm executionis rei, quæ præcipitur. 5. Formaliter & directè, si quis legem transgrediatur, quia voluntas ejus renuit subjici ordinationi ipsiusmet legis vel Superioris, ita ut ideo, quia renuit subjici, procedat ad transgressionem, uti notat *S. Th.* 2. 2. q. 186. a. 9. ad 3. & pluribus explicavi l. 5. à n. 237. Notat etiam *Pignat.* tom. 5. conf. 8. n. 2. contemptum tum dici negativum, si quis de re aliqua nullam curam habeat, ei tamen nullam inferat injuriam: è contrà tum esse positivum, si addat aliquem actum injuriæ vel irreverentiæ verbis aut facto ipso: & de hac etiam dixi l. 5. n. 238. Ad incurrendam autem censuram tali modo impositam, requiritur contemptus positivus & formalis legis, uti habet communis cum *Sperell.* suprà. 56.

Q. 8. *Quid dicendum sit de mandante, consulente, cooperante.* ℟. §. 1. Censura, quæ fertur contra *facientes* vel *committentes* aliquod delictum, non cadit super mandantes vel consulentes, nisi id exprimatur in lege; vel lex alioqui redderetur inutilis, cùm enim hæ leges odiosæ sint, extendendæ non sunt, *Sanch. Còn. Avil. Hurt. Pellız. Castrop.* d. 1. p. 7. n. 21. *Pignat.* tom. 9. conf. 11. n. 2. *Krimer* n. 1693. contra *Silv. Rosell. Leandr. Nec obstat,* quòd is qui mandat, *moraliter* faciat & committat, *nam* quamvìs moraliter faciat in ordine ad peccatum, non tamen in ordine ad poenam censuræ, quia in poenalibus benignior interpretatio est sequenda, secundùm dicta l. 1. n. 596. & 826. 57.

Obji. Facientem & mandantem par poena constringit, Cap. Nuper, De sent. excomm. ℟. Hoc esse, quando lex ita statuit: de cætero, sensus legis est, in hoc esse pares, quòd uterque mereatur poenam, quamvìs non semper eandem.

§. 2. Si verba sic habeant, *incurret talem censuram, qui per se vel per alium hoc fecerit,* comprehenduntur mandantes & dantes pecuniam eo fine, ut fiat, consulens tamen non comprehenditur, quam- 58.

quamvis tum comprehendatur, si dicatur, *quomodocunque quis fuerit causa, si quis fuerit causa* &c. in dubio autem, an quis comprehendatur necne, judicandum est non comprehendi, quia materia est odiosa, ita cum aliis *Dicast.* d. 1. num. 229.

59. §. 3. Censura tum fertur tantùm accessoriè in mandantem vel consulentem, si in lege exprimatur etiam mandans vel consulens, attamen ita, ut lex non respiciat præcisè mandatum vel consilium, sed potiùs ipsam rem seu effectum, v. g. homicidium, quod quia vult impediri, ideo etiam indirectè prohibet mandari vel consuli. E contrà tum principaliter fertur etiam in ipsum mandantem vel consulentem, si velit impediri non tantùm ipsum effectum, sed etiam directè in se, & ratione suî ipsummet mandatum & consilium.

60. §. 4. Si censura feratur principaliter in mandantem vel consulentem, incurritur, quamvis mandatum & consilium revocetur, nec sequatur effectus, quia posita jam est actio in se & ratione suî vetita sub censura. *Gibal. Krim.* n. 1684.

61. §. 5. Si censura accessoriè tantùm feratur in mandantem, & hic revocârit mandatum, eáque revocatio innotuerit mandatario ante effectum patratum, quamvis postea patretur effectus, mandans non incurrit censuram, quia non est causa moralis effectûs secuti. *Diana, Gibal, Krim.* n. 1698. Si autem de mandato doluerit & revocârit, sed revocatio non innotuerit, docent multi cum *Dicast.* d. 1. à n. 290. & d. 2. n. 344 quòd censuram incurrat, etiamsi tunc fortè esset in statu gratiæ, quia sufficit commissam esse culpam, ex vi cujus sequitur talis effectus. Attamen *Inn. III. Hurt.* & *Krim.* n. 1699. dicunt non incurrere, quia non est in actuali contumacia, dum censuram incurrere deberet, censura autem non incurritur sine actuali contumacia. sed secundùm dicta n. 54. videtur satis esse, quòd fuerit contumacia in ipso opere mandati ab ipso facti.

62. §. 6. Si censura accessoriè tantùm feratur in consulentem, & hic revocarit consilium, loquendo conformiter ad dicta l. 3. p. 2. n. 28. est probabilius, quod tum adhuc incurrat censuram effectu secuto, quando suo consilio talem rationem addidit moventem ad agendum, quæ consilio etiam revocato pergebat movere exequentem, hoc enim casu consilium ejus, quamvis sit revocatum, manet moraliter in motivo illo suggesto, & pergit esse causa moralis effectûs secuti: aliud est in mandato, nam ratio agendi hìc est purum mandatum, quòd quando revocatur, desiit esse; in consilio manet ratio suggesta, quæ est ratio agendi: si tamen ostendatur, quòd ratio suggesta sit falsa, tum idem erit, quod dictum est de mandato, & non incurretur censura. Quòd si dehortatus fuisset, quantùm potest, probabile est non incursurum censuram, probabilius tamen adhuc est oppositum, quia ratio ab ipso suggesta pergit movere, ergo ipsius consilium manet causa moralis effectûs secuti, ità *Dicast.* d. 1. à n. 293.

63. §. 7. Si Confessarius mandaverit Reo, ut delictum suum, quod non tenebatur, manifestet Judici, & ideo puniatur morte, docet *Krim.* n. 1706. Confessarium incurrere censuram latam contra accessoriè mandantes homicidium, quia hæc mors per se sequitur ex illo mandato, quod Confessario erat mortaliter illicitum: Oppositum credo esse probabilius, nam licèt fuerit causa injusta mortis, tamen non mandavit eam inferri, ergo in rigore non fuit mandans homicidium, hìc autem in odiosis non est facienda extensio.

64. §. 8. Si mandâsti vel consuluisti hoc, quod licèt tu non mandâsses vel consuluisses, alius tamen mandâsset vel consuluisset, cadis in censuram latam contra mandantes vel consulentes, quia tu prior fuisti causa effectûs illius, ergo tu prior incurris censuram, quam alius incurrisset. *Dicast.* n. 298.

§. 9. Si mandâsti vel consuluisti hoc, quod nihilominus sine tuo vel alterius mandato aut consilio erat ponendum ab executore ad hoc determinato, probabile est te non incurrisse censuram, quia effectus jam independenter à te habebat suam causam, *Gibal. Krim.* n. 1704. Si autem promovisti, ut saltem celeriùs vel promptiùs fieret, conformiter ad dicta l. 3. p. 2. n. 49. etiam probabile est cum *P. Nav. Mol. Vasq.* te incurrisse, quia verè attigisti positionem effectûs, & sic concurrendo ad circumstantiam attigisti etiam substantiam: sed etiam probabile est te non incurrisse, quia non videris attigisse substantiam, sed tantùm modum, ut celeriùs & promptiùs fieret, quod nihilominus ex præsente dispositione executoris erat ponendum, ità cum aliis *Dicast.* n. 300. & *Delb.* c. 2. dub. 8. f. 13. 65.

§. 10. Si dubium sit, an effectus, qui est secutus, fuisset secuturus sine meo mandato vel consilio, v. g. an Titius fuisset occisurus, si ego non suasissem, multi dicunt, me posse præsumere, quòd non incurrerim censuram, quia libertas mea est in possessione: sed oppositum est probabilius, quia delicta non præsumuntur, ergo præsumere non debeo, quòd Titius ex sua malitia fuisset positurus effectum, ergo ex facto præsumi debet, quod occisio sit secuta ex meo mandato vel consilio, *Sperell.* decis. 77. n. 40. *Sanch.* De Matr. l. 2. d. 41. n. 17. *Dicast.* n. 302. Si tamen Titius fuisset capitalis hostis occisi, vel antecedenter mortem minatus vel machinatus, rectè præsumeretur occisionem fuisse secuturam sine me, ideóque posse me judicari immunem à censura. 66.

Q. 9. Quid notandum sit circa modum, quo feruntur censuræ. R. §. 1. Censuræ ferri possunt sub conditione, v. g. *si non solveris intra mensem, si tale peccatum commiseris*, Cap. *Præterea* 40. De appell. Et quando Cap. *Romana* 5. De sent. excommun. in 6. prohibetur, ne fiat, intelligitur tum non licere, quando non est justa causa, quæ plerumque erit, ideóque addi debet causa, cur sic feratur: deinde prohibitionem illam esse consuetudine contrariâ abrogatam putant *Fill. Pelliz.* De Regul. tr. 7. c. 1. n. 74. *Krim.* n. 1752. An autem talis censura incurratur, si Judex ante impletam conditionem moriatur, aut ille, cui præcipiebatur, ante impletam conditionem excedat è territorio Judicis, dicam n. 103. & 104. 67.

§. 2. *Silv. Nav. Sayr. Henriq. Ugol. Vasq. Gordonus, Krimer* n. 1746. dicunt censuram sub disjunctione latam non valere, v. g. si dicatur, *præcipio tibi hoc sub pœna excommunicationis vel suspensionis*, quia hæc verba nihil determinatè significant, ergo etiam nihil determinatè efficiunt: è contrà *Suar. Bonac. Fill.* aliique cum *Pelliz* n. 72. dicunt esse quidem soli Papæ licitam, semper tamen valere, à quocunque sic feratur, quia est determinata confusè, & determinabitur magis per electionem censurati, uti confessarii sæpe imponunt hoc vel illud pro pœnitentia, prout pœnitens voluerit eligere, ità & hic ligabitur illâ censurâ quam prælegerit; Quòd si neutram eligat, ligabitur utrâque, hæc enim debet esse mens ferentis, ut eludere non possit pœnam, adeóque ut unam eligat, vel teneatur utrâque. 68.

§. 3. Censura indeterminatè lata in unum è duobus, invalida est, quia nihil operatur, cùm non habeat determinatum subjectum, in quod cadat. *Suar.* & alii cum *Krim.* n. 1748. 69.

§. 4. Censura, quæ fertur ab homine per modum sententiæ, debet, per se loquendo, nisi ferens sit privilegiatus, in scripto ferri, & à Judice ipso proferri, expressâ illius causâ: Esset tamen valida sine scripto, *Fill. Bonac. Leand. Dicast.* d. 2. à n. 231. *Krim.* à n. 1731. Cap. *Cum medicinalis* 1. De sent. excomm. in 6. sic habet 70.

bet: *Quisquis excommunicat, excommunicationem in scriptis proferat, & causam excommunicationis expressè conscribat, propter quam excommunicatio proferatur, exemplar verò hujusmodi scripturæ teneatur excommunicato tradere intra mensem, si fuerit requisitus .... Si quis autem Judicum hujusmodi constitutionis temerarius exstiterit violator, per mensem unum ab ingressu ecclesiæ & divinis officiis noverit se suspensum .... Et hæc eadem in suspensionis & interdicti sententiis volumus observari*: talis tamen censura generaliter lata non tangit Episcopos secundum dicta n. 34. Estque præterea notandum, quòd Prælati Mendicantium, aut, utì habet *Pelliz.* n. 75. Regularium, habeant privilegium ferendi excommunicationem solo verbo, non scripto. Notat etiam *Sperellus* decis. 39. à n. 50. Canone illo obligari solos Superiores Episcopo inferiores, nec obligari denunciantes, præmonentes ut caveatur censura, sed solos censurantes. Satis autem est scribi per alium, & subscribi à Judice, ac per alium coram & nomine Judicis legi, utì habent AA. cum *Sperell.* à n. 1. qui à n. 22. & 41. infert Judicem ferentem sine scripto sæpe excusari, 1. Si alicubi sit contrarius stylus. 2. Si adsit ignorantia, & absit dolus. 3. Si sententia non sit pura, sed v.g. conditionalis, *nisi solveris intra tres dies*. 4. Si sententia effectum non habuerit. 5. Si scriptio fieri non possit, & sit periculum in mora, &c. Videri possunt plura apud *Pignat.* tom. 6. conf. 19. à n. 29.

71. §. 5. Si causa de cætero subsit, & censura à Superiore invito feratur ex metu cadente in virum constantem, probabilius est cum *Castrop.* d. 1. p. 5. n. 2. & *Krim.* n. 1646. valere, quia quæ per metum geruntur, Jure naturæ valent, cum metus relinquat voluntarium, nec rescitur, quòd Jus positivum rescindat sententiam censuræ, utì quòd absolutionem à censura metu extortam rescindat, scimus ex Cap. un. *De his quæ vi*, quia nempe hoc postremum erat magis in favorem potestatis ecclesiasticæ, *Krim.* num. 1647.

72. Q. 10. *Quid notandum sit circa prærequisita, antequam feratur vel incurratur censura.* R. §. 1. Lentè procedendum est in censuris secundùm *Trid.* relatum n. 18. & priùs tentanda alia media, *Bartol. Felin. Pignat.* tom. 6. conf. 19. n. 22. ac ordinariè præmittendæ monitiones tres cum intervallo aliquot dierum, utì colligitur ex illis, quæ adducit *Sperell.* decis. 160. à n. 1. tamen idem rectè ostendit à n. 16. & pluribus decis. 48. à num. 52. quando agitur de reprimenda violentia & turbatione actuali jurisdictionis exercendæ, non esse opus istis monitionibus, dummodo detur breve tempus, intra quod contumax citatus parere possit, & à violentia desistere. Et eadem firmat *Pignat.* tom. 1. conf. 170. n. 9.

73. §. 2. Ut incurratur censura ipso facto à Jure lata, aut etiam ab homine per sententiam generalem & publicam circa delicta futura, non prærequiritur ulla monitio, quia Jus & statutum censuram imponens, cùm sit publicum & permanens, semper manere intelligitur, utì rectè *Busenb. Delb.* c. 2. d. 4. s. 22. *Engel* l. 5. tit. 39. n. 8. Quòd si censura feratur ab homine ob culpam commissam, ut censeatur contumax, prærequiritur monitio ad instantiam partis læsæ, & auctoritate ejus, qui censuram feret, facta personaliter ipsimet censurando coram testibus, aut si dolosè lateat, in ejus domo vel ecclesia, aliòve loco publico, eáque trina & in scripto, additis causis, & concessis debitis intervallis, v.g. duorum saltem dierum, ita *De Luca* De Benef. disc. 60. n. 7. *Pignat.* tom. 6. conf. 19. n. 4. urgente tamen causâ licitè feretur, si præcesserit una monitio sine solito intervallo, & quamvìs causa non sit urgens, dummodo præcedat una monitio & morale intervallum pro explenda actione præcepta, aut pro vitanda prohibita, censura adhuc erit valida. Quòd si omittatur omnis monitio, probabile est contra *Pignat.* à n. 6. & *Pelliz.* tr. 7. c. 1. n. 78. non fore validam, quia non erit medicinalis, debet autem illi monitioni annecti censura, non ferendæ sed latæ sententiæ, *Dicast.* d. 2. dub. 10. & *Castrop.* d. 1. pu. 5. ubi n. 5. notat, quòd suspensio & interdictum quando feruntur, non ùt censuræ, sed ùt pœnæ & vindictæ, tum monitionem præviam non requirant, & idem habet *Pelliz.* suprà n. 80. ubi n. 78. dixit, quòd quando non tantùm peccatum, sed & contumacia est notoria, etiam non prærequiratur monitio, addit autem n. 79. Prælatos regulares communiter non egere tali præmonitione. Videri possunt *Delb.* suprà, & *Krimer* à n. 1712.

§. 3. Quamvìs lex tulerit censuram ipso facto, nec 74.
prærequisita fuerit ulla monitio, prærequiritur tamen citatio censurati, utì paulò pòst dicetur. Nequit autem ferri excommunicatio ex indiciis etiam indubitatis, sed requiritur certa, plena & concludens probatio, *Fill. Sperell. Pignat.* tom. 9. conf. 11. n. 5.

Q. 11. *Quid notandum sit circa denunciationem cen-* 75.
suræ. R. §. 1. Denunciatio est executio & publicatio censuræ, facta ab eo, qui censuram tulit, Cap. *Curæ.* 11. q. 3. Cap *Pervenit.* 1. & Cap. *Pastoralis* §. *Verum*, De appel. Cap. *Parochianos*, & Cap. *Conquesti*, De sent. excomm. Hæc autem denunciatio intelligitur de censura lata in particularem personam à Judice post canonicam monitionem. *Krim.* à n. 1765.

§. 4. Ante denunciationem, v.g excommunicatio- 76.
nis incursæ reus citari & audiri debet, aliàs denunciatio nulla est, Clement. *Sæpe*, De verb. signif. *Nav.* Man. c. 22. n. 10. & l. 5. consil. De sent. excomm. cons. 20. n. 20. *Covarr.* in Cap. *Alma mater* concl. 2. De cens. *De Luca* De Benef. disc. 60. n. 7. *Menoch.* casu 541. n. 7. & casu 543. n. 27. 28. *Diana* p. 5. t. 9. R. 61. *Suar. Castrop.* d 1. p. 9. n. 12. *Pirrh.* l. 2. tit. 29. f. 3. §. 3 *Dicast.* d. 2. n. 274. *Sperell.* decis. 48. *Pignat.* tom. 9. conf. 49. & tom. 6. conf. 18. à n. 48. & 68. Et si reus se correctum & submissum ostendat, purgat contumaciam, nec procedi potest ad denunciationem censuræ, *Suar. Gibal. Krim.* n. 1770.

§. 3. Pœnæ medicinales, quæ secum ferunt execu- 77.
tionem, & ipso facto incurruntur, non prærequirunt sententiam declaratoriam delicti: aliæ tamen pœnæ ecclesiasticæ, quales sunt privatio officiorum, privatio vocis activæ & passivæ, inhabilitas ad officia, confiscatio bonorum, non obligant ante sententiam declaratoriam, quamvìs ferantur sub his clausulis: *ipso facto, ipso Jure, nullâ Judicis exspectatâ sententiâ, ante omnem declarationem*, nimis enim durum foret obligari ad tales pœnas in se exequendas. Itaque per clausulas illas tantùm intelligitur, quòd incurratur pœna sine alio ministerio Judicis, & absque nova sententia condemnatoria, & præterea talis clausula hoc operatur, ut postea secutâ declaratione criminis retrotrahantur pœnæ usque ad punctum commissi criminis, ut putant *Pasq. Dian. Pelliz.* tr. 7. c. 1. n. 66. Addunt *Less. Barb. Strenius, Krimer* n. 1929. verba illa, *absque alia declaratione*, intelligi de declaratione pœnæ incursæ, attamen requiri adhuc declarationem criminis commissi: ideóque etiam, ut quis censeatur suspectus de hæresi & citari possit ad se purgandum, requiritur declaratio insordescentiæ per annum. Si tamen imposita sit aliqua inhabilitas, quæ consurgit ex actione, utì est v.g. irregularitas, tum non requiritur declaratio, quia licèt etiam sit pœna, principaliter tamen est inhabilitas, & lex potius declarat inhabilem quàm puniat, ut proinde non sit propriè lex punitiva, licèt ex ipsa sequatur aliqua pœna.

78. §. 4. Quamvis excommunicatio regulariter ferri non possit ab homine ob culpam præteritam, quia, ut incurratur, requiritur actualis contumacia, si tamen à Jure lata fuerit, & ab antecedenter contumace incursa, potest ejus declaratio fieri etiam post delictum, uti plerique tenent cum *Suar.* & consentit *Sperell.* decis. 160. à n. 44. saltem tum, si ille, qui deliquit, non recedat ab audacia vel contumacia.

79. §. 5. Si certum sit aliquem incidisse in censuram, Judex potest eum declarare, sed non tenetur. Nominatim tamen excommunicatos, uti & manifestos Clerici percussores tenetur denunciare.

80. §. 6. Si Judex sciat Titium pro foro interno esse absolutum à censura, docent *Henriq.* l. 7. de Indulg. c. 13. n. 2. & l. 14. De irreg. c. ult. n. 1. *Decius* cons. 139. n. 3. *Felin.* ad Cap. *His*, De accus. n. 7. non esse pro foro externo puniendum. Et quoad impedimentum Matrimonii, si sciatur esse dispensatum, & nemo illud denunciet, similiter locutus sum l. 6. p. 3. n. 872. cum *Sanch.* l. 3. d. 15. à n. 13.

81. §. 7. Denunciatio fit publicè in ecclesiis, & postea in scriptis affigitur ad portas ecclesiarum cum expressione causæ. In solenni anathemate adhibentur plures ceremoniæ, de quibus dixi n. 16. possuntque plura videri apud *Suar.* d. 3. s. 14.

82. §. 8. Circa denunciationem aliam censurati sive accusationem illius, qui commisit crimen, cui annexa est censura, videri potest *Delb.* c. 2. d. 8. s. 17. & 18. qui contra alios docet sæpe esse obligationem denunciandi, quamvis crimen probare non possis, & quamvis lex prohibens fundetur in præsumptione, quæ hic & nunc abiit, quòd præcipuè valet circa crimen hæresis & similia bono publico fidei vel religionis opposita.

83. *Q. 12. Quid notandum sit de censura injusta.* ℞. §. 1. Censura ligat, quamvis sit injusta extrinsecè, id est, quando fertur ab eo quidem, qui habet jurisdictionem, & cum sufficiente causa & servato essentiali ordine Juris, nihilominus fertur ex mala intentione, v. g. ex odio, vel modo malo, uti si negligatur accidentalis ordo Juris, qualis est, si non præmittatur trina monitio cum suis intervallis, *S. Th.* in suppl. q. 21. a. 4. O. *Dicast.* d. 1. n. 323. Quomodo autem sententia censuræ sæpe sit non tantum injusta sed etiam nulla, v. g. ob præcipitantiam Judicis, qui nec citationem sufficientem nec debitum tempus defensionis reliquit, videri potest pluribus apud *Pignat.* tom. 6. cons. 30. Notabiles autem differentias inter sententiam censuræ nullam & injustam, latè prosequitur ibidem cons. 19. à n. 37. & præcipuæ sunt, 1. quòd allegans excommunicationem esse nullam, audiatur, licèt non petat absolutionem: allegans autem esse injustam, non auditur, nisi petitâ & præmissâ saltem ad cautelam absolutione. 2. Injustitia allegata habet tantùm effectum devolutivum, non suspensivum: nullitas habet etiam suspensivum. Si tamen Episcopus declaraverit aliquem esse excommunicatum, poterit à tali declaratione appellare & appellationem prosequi, absque eo, quòd prius petat absolutionem, quia non petitur litigium super justitia vel injustitia excommunicationis, sed solum super facto, eò quòd neget delictum à se commissum, ob quod potuerit ferri excommunicatio, *Pignat.* suprà n. 47. & tom. 9. cons. 160. à n. 13.

84. §. 2. Si in foro externo tales afferantur probationes, ut causa putetur esse justa & sufficiens, quæ tamen revera non subsistit, v. g. si probaretur esse conscius alicujus consilii, cujus tamen non est conscius, *S. Th. Gloss. Dur. Cordub.* & plerique scholastici dicunt esse validam, & habere omnes effectus censuræ, quia Judex servare debet ordinem judiciarium, & hoc agendo justè agit, ergo sententia illa, quæ fertur secundùm allegata & probata, est omnino justa & valida, quamvis fortè subsit error. E contrà *Cajet. Sot. Bonac. Less. Sanch.* & alii probabilius dicunt cum *Dicast.* n. 333. *Pellizario* tr. 7. c. 1. n. 87. *Castrop.* d. 1. pu. 8. n. 15. *Laym.* l. 1. tr. 5. p. 1. c. 6. *Krim.* n. 1809. non esse validam pro foro conscientiæ, quia voluntas tacita ferentis censuram debet esse, ut tum tantùm vim habeat, quando causa revera justa est, cum lex sit actus justitiæ, ergo si non sit reipsa justa, non ligat in conscientia, sed uti causa est tantum apparens, ita & censura erit tantùm apparens, adeóque secundùm dicenda n. 112. celebrans in tali censura reipsa non fiet irregularis. Et saltem rectè docent *Nav. Valer.* & *Pignat.* tom. 10. cons. 122. n. 2. sic excommunicatum apud Deum non privari suffragiis Ecclesiæ. In hoc tamen omnes conveniunt, quod talis censuratus ratione scandali vel saltem obedientiæ teneatur in foro externo se gerere, atque si verè esset censuratus, hoc enim postulat tum disciplina publica, tum defensio publicæ authoritatis in Superiore, quæ duo prævalere debent privatæ causæ vel particularium subditorum incommodis, uti docent *S. Th.* suprà & in 4. dist. 18. q. 2. a. 2. quæstiu. 4. ac alii passim cum *Laym.* suprà. Et in tantum est verum illud *Gratiani* dictum, *sententia Pastoris seu justa seu injusta, gregi timenda est*: quod S. *Th.* suprà in supplem. *Sed contrà*, attribuit S. *Gregorio*, & approbat his verbis: *secundum Greg. præcepta Pastoris sive justa sive injusta timenda sunt, non autem essent timenda, nisi aliquid nocerent etiam injusta*: Unde talis injustè censuratus indiget absolutione, ubi è contrà nulliter censuratus nullâ absolutione indiget, uti constat ex Cap. *Solet* 2. De sent. excomm. in 6. & *Glos.* ibidem. Et hæc tenent, quamvis censuratus appellâsset, si censurans cum specie probabilitatis appellationem rejecerit, & pergat. Atque etiam ideo *Pignat.* tom. 6. cons. 19. nu. 39. docet ex Can. 1. & Can. *Si Episcopus*, & ex Cap. *A nobis* De sent. excomm. quòd excommunicatio etiam injusta liget. Ex dictis,

Inferes 1. Si collatio Beneficii facta taliter excommunicato declaretur esse nulla, debet censeri, & reipsa sit nulla, ita enim expediebat ad bonum commune, *Suar.* Similiter si alicui sub excommunicatione ità latæ sententiæ præcipiatur, ut solvat, quod reipsa non debet, sed legitimè probatur debere, si non solvat, incidit in veram excommunicationem, tunc enim antecedit causa, scilicet inobedientia & contumacia. 85.

Inferes 2. Rectè damnatas esse à *Clemente XI.* die 8. Septembris 1713. sequentes propositiones, quæ sunt Jansenistarum censuras in se ab Ecclesia latas explodentium: 91. *Excommunicationis injustæ metus, nunquam debet nos impedire ab implendo debito nostro; nunquam eximus ab Ecclesia, etiam quando hominum nequitiâ videmur ab ea expulsi, quando Deo JESU Christo, atque ipsi Ecclesiæ per charitatem affixi sumus.* 92. *Pati potius in pace excommunicationem, & anathema injustum, quàm prodere veritatem, est imitari sanctum Paulum, tantum abest, ut sit erigere se contra authoritatem aut scindere unitatem.* 93. *JESUS quandoque sanat vulnera, quæ præceps primorum Pastorum festinatio infligit, sine ipsius mandato; JESUS restituit, quod ipsi inconsiderato zelo rescindunt.* 94. *Nihil pejorem de Ecclesia opinionem ingerit ejus inimicis, quàm videre illic dominatum exerceri supra fidem fidelium, & foveri divisiones propter res, quæ nec fidem lædunt, nec mores.* 96. *Deus permittit, ut omnes potestates sint contrariæ prædicatoribus veritatis, ut ejus victoria attribui non possit, nisi divinæ gratiæ.* 97. *Nimis sæpe contingit membra illa, quæ magis sanctè ac magis strictè unita Ecclesiæ sunt, respici atque tractari tanquam indigna,* 86.

digna, ut sint in Ecclesia, vel tanquam ab ea separata, sed justus vivit ex fide, & non ex opinione hominum. 98. *Status persecutionis & pœnarum, quas quis tolerat tanquam hæreticus, flagitiosus & impius, ultima plerumque probatio est, & maximè meritoria, utpote quæ facit hominem magis conformem JESU Christo.* 100. *Tempus deplorabile, quo creditur honorari Deus, persequendo veritatem, ejusque discipulos: Tempus hoc advenit.....Haberi & tractari à religionis ministris tanquam impium & indignum omni commercio cum Deo, tanquam membrum putridum, capax corrumpendi omnia in societate sanctorum, est hominibus piis morte corporis mors terribilior. Frustra quis sibi blanditur de suarum intentionum puritate & zelo quodam Religionis, persequendo flammâ ferroque viros probos, si propriâ passione est excæcatus. Frequenter credimus sacrificare Deo impium, & sacrificamus diabolo Dei servum.*

87. Q. 13. *An aliquis possit sæpius incurrere in eandem censuram.* ℞. §. 1. Ligatus unâ censurâ, potest sæpius ligari, si plures ponat causas, propter quas ligatur quis tali censurâ, etiamsi causæ essent peccata solo numero distincta, v. g. qui tribus distinctis vicibus percutit eundem clericum, ter incurrit excommunicationem, & indiget tribus absolutionibus, vel unâ generali, quæ explicatis pluribus causis & censuris cadat super omnes simul, *Suar. Nav.* aliique communiter cum *Castrop.* d. 1. pu. 6. n. 5. *Dicast.* d. 1. à n. 267. *Pelliz* tr. 7. c. 1. n. 67. Ratio est, quia singulis causis respondet suus moraliter distinctus effectus, qui indiget tolli per plures actiones destructivas illius.

88. §. 2. Etiam probabile est, quòd possit aliquis pro eodem delicto duplici censurâ ejusdem rationis affici, unâ à Jure, alterâ ab homine: item unâ ab hoc Superiore vel Judice, alterâ ab alio, si enim huic & illi contumaciam ostendat, non est ratio, cur ab hoc & illo jurisdictionem habente non possit distinctâ censurâ affici, ita *Suar. Castrop.* n. 6. *Dicast.* n. 271. *Krim.* n. 1707. *Nec refert*, quòd censura sit veluti privatio, quæ tantùm una est, quando una forma excluditur, quamvis plures sint causæ illius exclusionis, *nam* ℞. quamvis privatio sit una, quando una est forma exclusa, & quamvis etiam non multiplicetur physicè, quando multiplicatur causa, potest tamen multiplicari moraliter, v. g. si plura corpora opaca impediant lumen, est quidem una physicè privatio, moraliter tamen tot, quot sunt corpora opaca, quorum uno remoto necdum habetur lux, sed singula debent tolli, quia singula impediunt totam lucem; idem est de censuris. Addit rectè *Pelliz.* censuram esse potiùs positivam pœnam, cùm se habeat per modum vinculi, potest autem quis pluribus vinculis ejusdem rationis ligari, uti patet.

89. §. 3. Si quis unico actu v. g. occidat tres Clericos, probabile est etiam incurrere triplicem excommunicationem, hic enim actus continet tres malitias, & est æquivalenter triplex, *Nav. Covarr.* aliique cum *Dicast.* n. 274. contra *Leandrum* apud *Krim.* num. 1708.

90. §. 4. Si quis percutiat Religiosum, qui simul sit Diaconus, *Suar. Gibal. Krim.* n. 1709. & alii putant incurri duas excommunicationes, tum quia est diversa consecratio Religiosi & Clerici, & una non continet alteram; tum etiam, quia à Jure pro qualibet circumstantia tam Clerici, quàm Monachi lata est excommunicatio. *Dicast.* suprà non omnino assentitur, quia non videtur praxis esse, ut ideo petatur duplex dispensatio.

91. §. 5 Si quis percutiat Sacerdotem, non ideo incurrit tres censuras, unam, quia est Subdiaconus, alteram, quia Diaconus, tertiam, quia Presbyter, omnes enim hæ causæ integrant unam adæquatam & perfectiorem causam, cùm presbyterium quasi includat, aut saltem ordinariè præsupponat alios Ordines, *Dicast.* suprà, *Krim.* n. 1709.

Q. 14. *Quid notandum sit circa causas excusantes ab incurrenda censura.* ℞. §. 1. Impotentia moralis omittendi actionem prohibitam vel ponendi præceptam, excusat, quominus incurratur censura; tum autem adest illa moralis impossibilitas, quando non potest omitti vel fieri sine gravi incommodo. Quòd si aliquis jam obligatus præcepto sub censura lato prævideat se fore postea impotentem, jam sub censura tenetur prævenire, quia jam incipit & urget obligatio usque ad illud tempus, ergo si jam non præveniat, est sufficienter contumax; reipsa tamen non incurrit censuram, nisi evoluto priùs toto tempore, intra quod tenebatur v. g. restituere, quia tum priùs externo opere consummabitur peccatum neglectæ restitutionis; ideóque si culpabiliter neglecto tempore, quo erat potens, ante tempus evolutum per casum aliquem extraordinarium fieret potens & solveret, non incurrisset censuram, *Dicast.* d. 2. n. 340. Si tamen alicui sub censura mandetur aliquid facere, & intra sex illos dies legitimè impediatur, sublato impedimento tenetur sub censura etiam post sex illos dies, quia hic terminus positus est, non ad finiendam, sed ad urgendam obligationem. 92.

§. 2. Cùm ignorantia sæpe excuset, recolendum est ex dictis l. 1. n. 701. quid & quotuplex sit ignorantia; item ex dictis ibidem à n. 748. quandonam censeatur vincibilis aut invincibilis, culpabilis aut inculpabilis, quibus suppositis constat ex Cap. *Ut animarum* De constit. in 6. ignorantes non ligari sententiis Ordinariorum, dummodo eorum ignorantia non fuerit *crassa* aut *supina*, & quamvis sciatur peccatum esse contra legem naturalem vel divinam, si non sciatur esse contra ecclesiasticam, non incurritur, quia tum non est contumacia in Ecclesiam, communis cum *Krim.* n. 1796. Hinc universaliter tenent AA. cum *Sperell.* decis. 39. à n. 25. id, quod excusat à peccato mortali & contumacia, etiam excusare à censura. Quæ ignorantia excuset ab hæresi formali, & consequenter à pœnis illi annexis, latè disputat *Pignat.* in novissimis Consult. 197. & aliqua dixi l. 2. à n. 43. & hic n. 48. quandonam censeatur manifestari. 93.

§. 3. Quamvis secundùm dicta l. 1. à n. 268. per se loquendo, licitum sit sequi opinionem probabilem in concursu etiam probabilioris, tamen si tibi etiam probabilius sit aliquid esse licitum vel illicitum; & Superior etiam ex opinione tantùm probabili tibi sub censura injungat oppositum, si contravenias, non excusaris à peccato & censura, uti dixi l. 1. à n. 432. & præter ibi citatos tenet etiam *Sperell.* decis. 129. à n. 23. rectè inferens à n. 26. si causa inter Doctores vel Advocatos sit dubia, non esse reo licitum adhærere etiam probabiliori opinioni Doctorum vel suorum Advocatorum contra sententiam censuræ à Judice latam, quia semper est possessio pro auctoritate & potestate Superioris. Attamen censura lata, v. g. contra invadentem bona Ecclesiæ, non ligat eum, qui facit bonâ fide & cum probabili titulo, uti habet communis cum *Covarr. Caj. Suar. Bonac. Pignat.* tom. 6. cons. 18. à n. 59. tom. 9. cons. 11. n. 1. Item qui usurpat rem Ecclesiæ, dubitans an non sit sua, non incurrit, quia non *præsumit*, nec cum ista ignorantia est dolus, *Pignat.* tom. 7. cons. 11. 94.

§. 4. Si quis sciat actum suum esse prohibitum etiam lege ecclesiasticâ, sed nesciat censuram ei esse annexam, *Covarr. Ledesma, Clarus, Avila, Corduba,* & alii putant incurri censuram, quia nihilominus est inobediens & contumax contra præceptum 95.

Ecclesiæ, ergo non est, cur censuram non incurrat: deinde malefici in foro civili puniuntur pœnâ per leges statutâ, quamvis nescíverint pœnam illam esse tali delicto statutam, ergo idem fiet in foro Ecclesiastico; præterea occidens incurrit irregularitatem & casum reservatum, quamvis nesciérit irregularitatem & reservationem homicidio esse annexam, ergo etiam incurret censuram. Hæ rationes reddunt sententiam illam probabilem, nihilominus opposita est probabilior, quam communiùs tenent AA. *Silv. Nav. Bonac. Dicast.* d. 2. dub. 20. & 23. *Dian.* p. 3. t. 6. R. 41. *Burgh.* cent. 1. cas. 78. *Engel* l. 5. tit. 39 n 10. *Krim.* n 1797. *Delb.* c. 2. d. 8. f. 19. *Busenb.* aliique, quos citavi l. 1. à n. 767. ubi rationem dedi, ex qua etiam sufficienter solvuntur, quæ hìc opposita sunt. De irregularitate dabo postea disparitatem. De reservatione autem dedi disparitatem l. 6. p. 2. à n. 1607.

96. §. 5. Si pœna imponatur his vel similibus verbis, *qui præsumpserit, qui scienter, qui consultò, qui temerè, qui audens, qui contumaciter* hoc fecerit, non incurret, etiamsi ignorantia pœnæ annexæ fuerit crassa, *Nav. Covarr. Sanch.* De Matr. l. 9. d. 32. n. 36. *Castrop.* tr. 2. d. 1. p. 18. & alii communiter, quia tum requiritur vel dolus vel contemptus, vel saltem ingens temeritas, quorum nihil est sine ignorantia affectata. Imò *Diana* & *Burgh.* cent. 1. cas. 78. putant non incurri, quamvis ignorantia fuisset affectata, & consentit *Bonac.* nisi conjuncta esset cum ingenti temeritate; sed *Sanch.* num. 40. cum aliis absolutè dicit ignorantiam affectatam non excusare, quia potiùs auget, quàm minuit culpam: *Castrop.* tamen requirit ignorantiam talem affectatam, quæ æquivaleat scientiæ, quia talia verba videntur requirere expressam voluntatem se opponendi legi punitivæ, quæ voluntas non est sine expressa cognitione pœnæ appositæ. Videri potest *Pignat.* in novissimis conf. 197.

97. §. 6. Error quandoque excusat, quandoque non, v. g. si quis volens percutere Titium sive laicum, sive Clericum, præter intentionem percutiat Cajum Clericum, non incurrit censuram, quia non percutit voluntariè aliquem Clericum; si autem putans hunc hominem esse Titium Clericum, percutiat Cajum Clericum, *Delb.* c. 2. d. 4. f. 17. n. 4. & d. 8. f. 19. n. 2. *Tambur.* in Decal. l. 6. c. 4. §. 3. n. 29. aliique dicunt non incurrisse censuram, quia illa actio exterior non est formaliter injuriosa Titio, cùm Titium non tangat, neque Cajo, quem non cognoscit, ergo nulli Clerico, ergo non incurrit censuram annexam soli percussioni, quæ alicui Clerico fit formaliter injuriosa: *Dicast.* dicit, tum tamen incurrere, si habuerit voluntatem saltem virtualem percutiendi eum, quem videt, sive sit Titius Clericus, sive Cajus. E contrà communior & probabilior opinio est aliorum, qui dicunt incurrere censuram, quia voluntariè percutit aliquem Clericum, estque hæc intentio & actio injuriosa statui clericali: Neque excusat error in hac persona, hoc enim non obstante, vult percutere & reipsa percutit Clericum, quamvis alium quàm putet, ergo incurrit censuram, quia Ecclesia prohibet percuti Clericum, quicunque ille sit, ità *Covarr. Vega, Sanch.* de Matr. l. 9. d. 32. n. 27. *Laym. Barb. Steph.* tr. 5. a. 5. n. 264. *Burgh.* cent. 2. cas. 61. *Schild.* tr. 1. n. 17.

98. §. 7. Gravis metus, quamvis à peccato non excuset, attamen aliquando excusat ab incursione censuræ, uti si quis metu mortis adigatur ad injustè percutiendum Clericum, ad Matrimonium contrahendum & consummandum cum consanguinea, quia talis non censetur contumax, nec delinquit ex contemptu Ecclesiasticæ potestatis, sed ex mera infirmitate naturæ, ergo non incurrit censuram præcepto humano annexam tali peccato, talia enim præcepta humana non obligant cum tanto incommodo, *Nav. Suar. Cón. Castrop.* hìc d. 1. p 8. n. 10. *Dicast.* d. 2. n. 346. 433. *Delb.* c. 2. d. 4. f. 23. contra *Salas, Sanch.* & alios. Dixi, *aliquando*, nam si metus incutiatur in contemptum Ecclesiæ vel Religionis, non excusat ab incurrenda censura, quia Ecclesia pergit in tali casu prohibere tale factum, ergo qui illud patrat, non tantùm peccat contra Jus naturale & divinum, sed etiam contra Ecclesiasticum, ergo non evadit pœnam transgressioni præcepti ecclesiastici impositam, *Suar. Cón. Bonac. Filliu.* tr. 11. c. 8. q. 18. Unde generaliter loquendo, tum tantùm excusat metus gravis à censura, quando sunt tales circumstantiæ, in quibus Ecclesia non censetur velle ponere suum præceptum vel obligationem, si autem tum adhuc censeretur velle urgere suum præceptum, metus non excusabit ab incurrenda censura.

Obji. cum *Sanch.* De Matrim. l. 9. d. 31. Cap. *Sacris* De his, quæ vi, sic decidit de illo, qui ex metu participaverat cum excommunicato, *Licèt metus attenuet culpam, quia tamen non eam prorsus excludit, cum pro nullo metu debeat quis mortale crimen incurrere, excommunicationis labe credimus inquinari*, ergo quandocunque manet talis culpa, etiam incurritur censura. R. n. conseq. nam sermo est de participante cum contemptu Ecclesiæ, sive in circumstantiis, quibus Ecclesia vult præceptum suum urgere.

§. 8. Qui in censura constitutus est & ex metu gravis incommodi facit aliquid, quod ei ratione censuræ prohibetur, secluso contemptu Ecclesiæ vel Religionis, non incurrit pœnam annexam, v. g. si quis sit excommunicatus, & ex metu gravis infamiæ celebret Missam, non fit irregularis, quia per metum excusatur quominus peccet, ergo etiam quominus incurrat pœnam peccato annexam, *Suar. Barbosa, Lohner*, aliique cum *Dicast.* suprà n. 349. & 440. qui rectè addit n. 355. metum nunquam facere, ut actus, qui aliàs erat invalidus, fiat validus, hinc si publicè excommunicatus & declaratus ex metu gravi absolvat, absolvit invalidè, quia omnem amisit jurisdictionem excepto articulo mortis, imò secundùm aliquos redditur irregularis, quia Ecclesia adhuc videtur prohibere illi absolutionem etiam in illis circumstantiis, quibus validè absolvere non potest. 99.

§. 9. Si censura liget v. g. etiam mandantem, si doleat se mandâsse, sed non possit ita citò revocare mandatum, quid tum dicendum sit effectu mandati secuto, intelligitur ex dictis n 61. Si autem quis suo mandato vel consilio tantùm fuerit causa, ut effectus sub censura prohibitus poneretur citiùs, fortiùs, animosiùs, retuli sententias n. 65. & aliquid addam n. 303. 100.

§. 10. Voluntas seu consensus illius, in cujus favorem concessa fuit censura, sufficit ad suspendendam censuram, ne incurratur, v. g. si creditor indulgeat vel proroget terminum, intra quem debitor erat futurus censuratus, nisi solveret, debitor non incidit in censuram, neque tamen creditor per hoc exercet actum jurisdictionis, nam directè non suspendit eam censuram, sed tantùm indirectè impedit tollendo causam seu materiam censuræ, Judex enim concedens censuram in gratiam creditoris, non censetur velle ligare debitorem ultra voluntatem & intentionem creditoris, *Innoc. Abb. Suar. Bonac. Fill. Castrop.* d. 1. pu. 8. n. 5. *Dicast.* d. 2. dub. 25. contra *Silv. Nav. Sayr.* & alios. Quando autem per voluntatem alterius censura fuit ad tempus suspensa, si intra illud tempus concessum non fiat, quod sub censura præcipiebatur, putant aliqui ad iterum habendam censuram requiri novum præceptum Judicis: Alii probabilius negant, quia voluntas Judicis fuit, ut ligaretur censurâ secundùm voluntatem alie- 101.

alterius, in cujus gratiam tulit censuram, ergo quando voluntas illa ex suspensa fit iterum absoluta, incurret ex vi prioris præcepti, ità *Castrop.* n. 6. *Dicast.* n. 364. *Leand. Krim.* à n. 1758. Videri potest *Pignat.* tom. 2. conf. 60. à n. 6.

102. §. 11. Si detectio delicti præcipiatur sub censura, nemo tenetur seipsum, vel socium complicem prodere quoad forum externum, nisi detectio esset ità necessaria pro bono animæ, ut quis teneretur vitam potiùs profundere, quàm tale delictum occultare, ità *Pelliz.* tr. 7. c. 1. n. 95. Quod si sub censura præcipiatur v. g. ut author talis pasquilli detegatur, si probare non possis, non teneris deferre, quia Judex censetur intendere punitionem authoris, quem tamen punire non poterit, si probari non possit, ità cum aliis *Castrop.* d. 2. pu. 3. n. 9. addens nec tum teneri, si inde grave damnum tibi immineret, quia leges ecclesiasticæ non censentur obligare cum gravi dispendio, de his tamen præceptis circa detectionem vide *Tridentinum* n. 18. relatum & *Dicast.* d. 3. dub. 41.

103. §. 12. Quando censura est lata sub conditione, & ferens censuram moritur, vel jurisdictionem amittit pendente adhuc conditione, aliqui putant impletâ conditione incurri, quia per mortem vel amotionem Judicis non exspirant acta vel sententiæ: sed dicendum est cum *Sanch.* in conf. l. 3. dub. 32. n. 283. & *Dicast.* d. 1. n. 163. id verum esse, si censura lata sit per modum legis seu statuti communis, hæc enim sunt perpetua, non, si ab homine per modum sententiæ in personam particularem.

104. §. 13. Si Judex præcipiat Petro solvere sub excommunicatione ipso facto incurrenda, si non solvat ante mensem, & Petrus ante finem mensis non solvat, sed mutato domicilio excedat è territorio Judicis, aliqui dicunt eum non incurrere, quia si medio tempore appellâsset, suspensa fuisset jurisdictio Judicis, nec postea incurrisset, ergo multò minùs incurret, si interea planè excedat è jurisdictione Judicis. Oppositum tenent alii cum *Sanch.* suprà n. 280. quia delictum & contumacia jam cœperat in priore domicilio, hinc communior cum *Baldo* tenet, si Judex tibi in persona prohibuerit furtum sub censura, te, si fureris post ita mutatum domicilium, adhuc esse incursurum, quia quoad jurisdictionem inspicitur principium judicii, ergo satis est, quòd censura in te lata esset, sub conditione, si faceres furtum, sic enim persona tua jam erat præventa. *Nec obstat*, quod Cap. 2. De constit. in 6. §. 1. dicatur, *Excommunicatio contra delinquentes non ligat delinquentes extra territorium*, nam loquitur de lege & statuto non tangente personam in particulari, nisi post impletam conditionem subjecta sit, nunc autem desiit esse subjecta. Vide dicta à n. 43. Hinc universaliter dicit *Dicast.* d. 1 n. 188. citans *Inn. Abb. Suar.* probans etiam ex Jure, si quis mutet domicilium, statim desinere obligari non solùm statutis sed etiam præceptis & sententiis generalibus prioris loci, si statuta illa & præcepta respiciebant aliquid futurum sine respectu ad præteritum; è contrà si sint de delicto vel causa præterita sub conditione in futurum, v. g. Titius, quia damnificavit Cajum vel Cajo debet, sit excommunicatus, nisi intra annum satisfecerit, tunc si delictum vel causa est posita in priore loco, incurret censuram etiam post mutatum domicilium, si non satisfecerit intra annum, quia Titius per positionem delicti vel causæ jam erat factus subditus, & respectivè ad hoc jam talis manet.

105. Q. 15. *Quid notandum sit circa appellationem à censura.* R. §. 1. Quando quis censurâ gravatur, potest ad Superiorem accedere, vel per viam appellationis, vel per modum simplicis querelæ, *Sanch.* in conf. l. 3. dub. 35. Appellatio autem est provocatio ab inferiore Judice ad Superiorem ratione gravaminis alicujus, habetque effectum, vel devolutivum, quia causam devolvit ad Superiorem Judicem, vel suspensivum, si etiam impediat sententiæ executionem. Alia autem dicitur extrajudicialis, si appelletur ab actu facto extra judicium, uti à collatione Beneficii vel alio, quod fit ex publico quidem officio, attamen extra judicium. Alia dicitur judicialis, quæ interponitur in judicio, sive ante sive post litem contestatam. Et quando interponitur ante sententiam definitivam, dicitur appellatio ab interlocutoria; quando post sententiam definitivam, dicitur appellatio à definitiva. Sententia verò dicitur definitiva, quæ fertur super causa principali, de qua lis est. Tum dicitur interlocutoria, si feratur ante finem litis super illis, quæ incidunt vel emergunt circa causam principalem. Tum dicitur mixta, si partem substantialem causæ definiat, attamen ex toto non terminet negotium, *Sanch.* suprà dub. 32. à n. 1. Est autem iterum appellatio alia verbalis, quæ fit verbis; alia facti, quæ fit per arreptionem itineris ad Superiorem, Cap. *Dilecti* 2. De appell. *Sanch.* à num. 19.

§. 2. Excommunicatus non potest appellare extrajudicialiter, quia hoc est agere, quod ipsi prohibetur: potest tamen judicialiter, quia hoc tantum est se defendere, communius cum *Sanch.* n. 12. In judiciali revocantur omnia attentata; in extrajudiciali tantum ea, quæ sunt contra appellationem, *Marant. Francus*, *Sanch.* n. 15. & alii. Item judicialis suspendit jurisdictionem Judicis à quo; extrajudicialis non suspendit actum de præterito, nec etiam actum futurum consecutum ad actum de præterito, Cap. *Constitutus* De appell. sed tantum suspendit, quod fit postea contra appellationem, *Nevo*, *Sanch.* n. 14. Refert autem *Pignat.* tom. 2. conf. 60. n. 23. hanc declarationem S. Congreg. *Appellationis causa, dum pendet, appellans in eodem, quo reperitur, carcere permanebit, quoadusque Judex, ad quem appellatum est, visis actis & causa cognita, aliter decreverit.* 106.

§. 3. Jure communi conceduntur decem dies, ut quis appellet à sententia sive definitiva sive interlocutoria; vel certè appellatio fit à die scientiæ, quo latam esse sententiam intellexerit, *Sanch.* n. 56. *Vallens.* l. 2. tit 28. §. 7. n. 2. citans complures alios. Jure civili dantur duo menses ad prosequendam appellationem: Jure autem canonico annus. Ex causa necessaria & evidenti, biennium, *Sanch.* n. 84. Appellans tenetur petere Apostolos infra triginta dies, aliàs appellatio manet deserta; *Sanch.* à n 119. Quod valet etiam de appellatione extrajudiciali, si est, qui Apostolos dare possit, sive concedere eos peti, *Sanch.* n. 124. 107.

§. 4. Appellatio, per se loquendo, est facienda scripto, *Sanch.* n. 293. Et coram Judice à quo; si tamen non sit copia habendi Judicem à quo, satis est fieri apud Judicem ad quem. Si neuter haberi possit, fieri debet coram honestis personis, *Sanch* à n. 128. Debet tamen Judici à quo intra decem dies notificari, *Sanch.* n. 294. Fieri autem debet ad Judicem superiorem competentem, *Sanch.* à n. 158. Et potest aliquando fieri vivâ voce, *Sanch.* à n 168. In appellatione ab interlocutoria debent in scripto exprimi causæ gravaminis, *Sanch.* à n. 186. Et quidem de Jure civili non datur appellatio ab interlocutoria, nisi sequeretur gravamen irreparabile per definitivam; de Jure autem Canonico datur. Jure *Trid.* non datur in criminalibus ab Episcopo vel ejus Vicario, *Sanch.* à n. 202. 108.

§. 5. Si appellatio præcedat sententias excommunicationis & interdicti, suspendit eas, ita ut post appellatio- 109.

pellationem latæ, sunt irritæ, Cap. *Dilecti*, De appell. &c. Cap. *Per tuas*. De sent. excomm. *Sanch.* à n. 217. *Pirrh.* l. 2. tit. 28. s. 8. §. 3. Hinc qui post appellationem est excommunicatus & denunciatus, non ideo fit irregularis, si celebret, Cap. *Licèt*. De sent. excomm. *Sanch.* n. 222. *Pignat.* tom. 1. consf. 259. Et licèt appellatio ab interlocutoria non impediat, quin Judex à quo possit ultrà procedere, Cap. *Non solum*. De appell. in 6. hoc tamen fallit, quando excommunicatio vel aliæ censuræ feruntur post talem appellationem, *Rota, Imol. Lamell. Francus, Sanch.* n. 37. & 224. Tenéntque ista, quamvìs appellatio sit extrajudicialis, Cap. *Dilecti*, 2. De appell. & communis cum *Sanch.* n. 225. Excipe, nisi excommunicans sit pars, agens pro defensione juris, cujus certam possessionem habet, *Sanch.* n. 227. Et appellatio debet esse legitima, *Sanch.* n. 228. Et debet exprimi causa rationabilis, adeóque etiam ideo debet esse in scriptis, *Sanch.* à n. 235. Hinc universaliter contra illum, qui priùs validè appellavit, invalidè fertur censura, quia appellatio in tempore facta suspendit usum jurisdictionis in Judice, Cap. *Romana*, Cap. *Si à Judice*, De appell. in 6. Idem facit recusatio Judicis facta priùs, quàm sententiam censuræ ferat, Cap. *Quoties Episcopi*, 2. q. 6. nisi Judex habeat potestatem agendi *non obstante appellatione*.

110. §. 6. Si excommunicatio lata sit à Jure & jam incursa, ab ea non datur appellatio, imò nec ab illius declaratione quoad effectum suspensivum, si factum sit notorium, *Sperell.* decis. 48. à n. 41. Et universaliter, appellatio interposita post censuram absolutè latam, non suspendit ejus effectum, quia fert secum executionem, *Sanch.* n. 240. *Lugo*, in Responf. mor. l. 2. dub. 6. Poterit tamen quandoque suspendere declarationem seu denunciationem, uti statim dicetur. Et licèt, quando dubium fuit, Judex postea declaret validam fuisse excommunicationem, reus non ideo fit irregularis, si interea celebret, quia non fuit contemptus observantiæ excommunicationis, communis cum *Sanch.* nu. 244. *Pignat.* suprà.

111. §. 7. Si appellatio fiat post incursam censuram, sed ante illius denunciationem, *Leander* adhuc putat non suspendi denunciationem, & colligit ex Cap. *Pastoralis* 53. §. *Verum* De appell. hinc putat appellationem tum habere tantùm effectum devolutivum, & consentit *Krim.* n. 1779. si incursio censuræ & æquitas sententiæ nullâ tergiversatione celari possit, tum enim non est legitima appellatio. E contrà si sit sententia lata ab homine, & æquitas sententiæ non sit per se manifesta, *Sanch.* dub. 32. n. 243. 286. & iterum dubio 33. *Pignat.* tom. 9. consf. 160. n. 14. *Krim.* n. 1778. dicunt appellationem à denunciatione habere vim suspendendi, nam Cap. *Pastoralis*, non loquitur de censura lata ab homine, sed de illa, quæ executionem secum trahit, & generaliter verum est cùm communi, quòd appellatio legitima in tempore facta habeat vim suspensivam, nisi, utì ante dixi, Judex procedat cum potestate, *non obstante appellatione*. Hinc etiam *Lugo* suprà ait; si quis putet se non fecisse id, propter quod est declaratus esse excommunicatus, ideóque bonâ fide appellet ad alium Judicem, aut ad eum recurrat, vel accedere velit, ut se defendat, declarationem illam non habere vim, quamvìs fortè causa appellationis non subsistat, ideóque talem denunciatum post appellationem non fore vitandum. Hinc etiam docet *Gloss.* in Cap. *Cupientes*, quòd per appellationem subsequentem effectus declarationis seu denunciationis suspendatur, ita ut declaratus seu denunciatus non tantùm non sit vitandus, sed etiam divina celebrare possit.

112. §. 8. Si quis ante sententiam bonâ fide appellârit, & Judex putans appellationem esse nullam processerit ad censuram, censuratus autem bonâ fide v. g. celebret Missam, quamvìs Judex superior postea pronunciet pro sententia prioris Judicis, tamen alter non erit ideo irregularis, quia nec temeritas, nec mala fides adfuit; attamen secundùm dicta n. 84. debet externè se gerere tanquam censuratum, donec Judex superior declaret appellationem esse legitimam, Cap. *Ad præsentiam nostram*, De appell. & Cap. *Solet*. De sent. excomm in 6. Quòd si mala fides in appellatione intervenisset, quamvìs prosequeretur appellationem, esset irregularis, quia celebraret censuratus; Idem dicit *Laym.*, si quis post latam in se censuram appellet ab ejus declaratione & celebrare pergat: *Dicast.* tamen d. 1. n. 319. negat, si bonâ fide appellârit, putans se non incurrisse censuram.

§. 9. Appellatio etiam post sententiam, si fiat intra decem dies, habet 1. secundùm dicta n. 111. quòd impediat denunciationem. 2. Quòd causet devolutionem ad Superiorem, & eximat à jurisdictione Judicis à quo, uti tenent *Nav. Felin.* & alii cum *Sanch.* dub. 32. n. 286. Quòd si non fiat intra decem dies, & censuratus petat absolutionem, quam censurans neget, poterit appellare ab hoc novo gravamine, & ita adhuc totam causam transferet ad Superiorem, *Sanch.* n. 288. Quamvìs autem perdita sit omnis potestas appellandi, adhuc manet locus querelæ, *Sanch.* n. 290. Is autem solus potest adiri per modum querelæ, qui habet immediatam jurisdictionem in utrumque disceptantem. *Sanch.* suprà dub. 35. 113.

§. 10. Censura sub conditione de futuro lata suspenditur per appellationem factam quocunque tempore ante impletam conditionem, nam licèt in Cap. *Quod ad* 15. De sent. & re judic. statuatur, ut fiat intra decem dies, hoc intelligitur, quando sententia transit in absolutam, & sumpsit vires, non autem, si adhuc pendeat conditio, uti notant *Nav. Covarr. Suar. Sanch.* dub. 32. à n. 256. *Krim.* n. 1756. 114.

§. 11. Si censura sit lata sub conditione, v. g. si ante certum tempus non comparuerit, appellatio justa suspendet censuram, etiamsi aliquis postea non prosequatur appellationem, quia si censura necdum sit contracta, appellatio absolutè suspendit vim jurisdictionis; nec refert, quòd sub censura prohibeatur, ne appellet, quia prohibere justam defensionem est contra Jus naturale & continet errorem intolerabilem, *Sanch.* dub. 32. n. 284. *Castrop.* d. 1. pu. 8. *Dicast.* d. 1. à n. 305. *Pelliz.* De Regul. tr. 6. c. 7. n. 34. 115.

§. 12. Si causa appellandi sciatur non subsistere, est mala fides, neque appellatio suspendit censuram vel declarationem ejus pro foro interno, pro externo tamen tamdiu suspendit, dum probetur talis defectus, *Dicast.* d. 1. n. 321. 116.

§. 13. Quamvìs *Trid.* sess. 25. c. 4. De Regular. statuat, *ne liceat Regularibus à suis conventibus recedere etiam prætextu ad Superiores suos accedendi, nisi ab eisdem missi aut vocati fuerint*, tamen docent *Nav. Suar. Az. Sa, Sayr. Lez. Bass.* & alii cum *Diana* p. 3. tr. 2. R. 56. & *Pignat.* tom. 10. consf. 24. id licere Regulari iniquè vexato per modum appellationis facti, si prævideatur vexantem negaturum esse veniam, pro quo *Rodriq.* refert declarationem S. *Congreg.* Et si aliter non possit tutò proficisci, docent *Portel.* & *Dian.* R. 115. non peccaturum, si ideo etiam habitum in via dimittat. 117.

§. 14. Notat *De Luca* in miscell. disc. 15. n. 9. & pro hoc refert multas declarationes *Pignat.* tom. 2. consf. 60. à n. 17. quando fit comminatio vel latio censuræ ad comprimendam audaciam rebellium contemnentium authoritatem ecclesiasticam, ut ita abstineant à rebellionibus & ejusmodi contemptu, tum non dari locum appellationi suspensivæ, id enim 118.

id enim esset facere continuari contemptum & rebellionem. Et universaliter contumax appellare non potest, quia appellatio datur gravato à Judice, non autem rebelli, L. 1. Cod. *Quorum appell. non recip.* L. Ex consensu 23. §. ult. ff. De appell. *Vallens.* suprà, *Sperell.* decis. 48. à n. 46. *Pignat.* n. 15. Habent etiam Canones apud *Pignar.* tom. 9. conf. 49. n. 21. notorii criminosi appellationem non audiri: attamen n. 22. concludit tutius esse audiri, quia sæpe dicuntur notoria, quæ talia non sunt: Quando autem est vel de Jure vel de facto dubium, an appellatio sit legitima, debet admitti, Cap. *Cum speciali*, §. *Porrò*, De appell. & communis cum *Sanch.* n. 43.

119. §. 15. Nec appellatio, nec querela conceditur, si censura lata sit in causis visitationis & correctionis morum: *Nec in criminalibus ab Episcopo seu illius in spiritualibus Vicario generali, ante definitivam sententiam, ab interlocutoria vel alio quocunque gravamine, nisi gravamen hujusmodi per definitivam sententiam reparari, vel ab ipsa definitiva appellari non possit*, Trid. sess. 13. c. 1. & sess. 24. c. 10. De Ref. *Pignat.* tom. 6. conf. 19. n. 46. Statuit etiam *Trid.* sess. 22. c. 10. De Ref. ut Episcopus possit quibuscunque Notariis imperitis exclusâ omni appellatione interdicere exercitium sui officii in causis ecclesiasticis. Item sess. 25. c. 13. De Ref. ut Episcopus controversias componat: hinc si talis Notarius vel alius se opponens tali potestati Episcopi censuraretur, appellare non posset à censura: intellige hæc omnia, quoad effectum suspensivum. Denique nulla appellatio vel exemptio juvat, quominus ex Decreto *Trid.* sess. 25. c. 14. De reform. excommunicatio feratur in Clericos concubinarios recidivos: Et de hoc Clericorum concubinatu ac pœnis in eum statutis possunt plura videri apud *Pignat.* tom. 9. conf. 139. à nu. 128. An Judex *ad quem*, debeat pro absolutione remittere ad eum, qui tulit censuram, V. *Sanch.* dub. 35. An autem, si Judex *ad quem* absolvat, debeat citare partem, V. *Sanch.* dub. 36.

120. Q. 16. *Quid dicendum sit ad varias dubitationes, quæ hìc possunt occurrere.* R. §. 1. Quando dubitas, an sis ligatus censurâ, quia nescis, an censura in te lata sit, an comprehendat hunc tuum casum &c., nec dubium solvere potes, judica te non esse ligatum, quia materia est odiosa, ergo extendi non debet, & cùm tu per Baptismum acquisiveris certum jus fruendi bonis communibus Ecclesiæ, non debes ab hac certa possessione dejici per dubium supervenients, ita docent latè *Sanch.* in Decal. l. 1. c. 10. à n. 55. *Delb.* c. 2. d. 8. s. 13. *Castrop.* d. 1. pu. 8. n. 8. *Pelliz* tr. 7. c. 1. n. 89. qui tamen monent, in hoc casu non esse petendam vel admittendam dignitatem ecclesiasticam, eò quòd reverentia illius videatur postulare, ne ejus collatio fiat cum periculo cassationis: sed *Castrop.* n. 9. rectè notat, si aliunde non adsit tale periculum, ratione illius dubii neminem prohiberi vel impediri, quominus petat vel admittat dignitatem.

121. §. 2. Quando dubitas, an alius sit ligatus censurâ, debes habere eum pro non ligato, quia ipse est in possessione, unde faceres injuriam habendo eum pro ligato, *Pelliz.* & alii supra. De dubio, an aliquis sit sufficienter denunciatus, dicam n. 186.

122. §. 3. Si scias censuram in te latam esse, sed dubites, vel an Superior seriò & ex animo tulerit, vel an non legitime ab eâ appellaveris, vel an sis absolutus, judica te ligatum, quia possessio est pro censura, *Krim.* num. 1807.

123. §. 4. Si dubites, an causa censuræ sit justa, *Dicast.* d. 1. à n. 351. putat probabile esse, quòd possit censeri non justa, quia Superior tantùm est in possessione potestatis ad ferendam sententiam justam, de quo hìc dubitatur, unde subditus videtur manere in possessione suæ libertatis: Sed oppositum cum communi tenendum, secundum dicta l. 1 à n. 432. & 595.

§. 5. Si dubites, an Superior potestatem habeat ferendi talem censuram, aut an ejus potestas se ad hunc casum extendat, si Superior sit in possessione sui officii, quod communiter habet talem potestatem annexam, præsumptio & possessio erit pro Superiore, uti in simili circa potestatem ferendi legem dixi l. 1. n. 594. 124.

§ 6. Si dubites, an sis ligatus majore an minore censurâ, item an latæ vel tantùm ferendæ sententiæ, tene, quod minus est, quia *in pœnis benignior est interpretatio facienda*, secundùm dicta l. 1. n. 596. & pluribus adhuc ibidem n. 826. 125.

Quid tenendum sit in dubio, an sine tuo mandato vel consilio positus fuisset effectus sub censura prohibitus, dixi n. 66. De dubio, an appellatio sit legitima, dixi n. 122. De dubio, an censura sit lata ante an post appellationem, videri potest *Covarr.* Cap. *Alma mater*, 1. p. §. 2. n. 5. De dubio, an tenearis satisfacere, antequam absolvaris, dicam n. 172.

DUBIUM V.

Qui possint absolvere à Censuris.

Resp. I. A censura lata per sententiam particularem, ordinariè is tantùm potest absolvere, qui eam tulit, vel ejus Superior, vel successor, vel delegatus. Ab ea, quæ lata est à Jure communi, vel ab homine per sententiam generalem, si non sit reservata, potest absolvere quivis, qui censuratum potest absolvere à mortalibus: si verò sit reservata, ordinariè & per se potest tantùm relaxari ab auctore legis, vel ejus successore, vel delegato. 126.

Dixi I. *Ordinariè*: quia in articulo mortis quivis Sacerdos absolvere potest à quavis censura.

Dixi II. *Per se*: quia per accidens, & ex privilegio possunt etiam alii. *Laym. l. 1. t. 5. p. 1. cap. 7.*

Resp. II. Episcopi, secundùm *Trid. sess. 24. cap. 9.* possunt 1. Absolvere in foro conscientiæ, per se vel Vicarium, ab omnibus censuris occultis, etiam in Bulla Cœnæ Papæ reservatis; exceptâ hæresi, à qua per seipsos tantùm absolvere possunt (quantùm est ex vi hujus decreti.) Dicitur autem censura occulta, quæ contracta est ob delictum non publicum nec ad forum contentiosum deductum, aut si deductum fuit, à quo reus ob defectum probationis fuit absolutus, *Bonac. d. 1. q. 3. n. 15. & p. 2. n 1. ex declar. Cardin. &c.* 2. Possunt etiam sæpe absolvere à censura Papæ reservata, propter impedimentum ejus, qui incurrit, vel quando propter senium, morbum, sexum, pauperiem Pontifex non potest adiri, *Bonac. l. c.* ex *Navar. Sanch. Avila, Kon. &c.*

Resp. III. Multi religiosi, præsertim Mendicantes, possunt ex suis privilegiis, (in foro tamen interno tantùm) à variis censuris absolvere. *Vid. Dian. p. 9. tr. 4. R. 63.* Quare à Superioribus suis illa privilegia petant, cùm ad confessiones audiendas exponentur, & circa ea sequentes regulas sequantur,

Prima. Qui habet potestatem absolvendi à censuris reservatis Episcopo, non potest vi illius absolvere à reservatis Papæ.

Secunda. Qui habet potestatem absolvendi à reservatis Papæ, non censetur posse absolvere à censuris Bullæ Cœnæ: eò quòd hæ censeantur majores, nec comprehendi in concessione generali, *Dia. p. 5. t. 12. R. 34.* ex *Suar. &c.* contra *Bossium.*

Tertia. Qui habet potestatem absolvendi à censuris Bullæ Cœnæ, habet etiam à quibusvis Papalibus

»bus & Episcopalibus à Jure latis, etsi aliqui negent »de excommunicatione contracta propter hæresin, »de qua alii probabiliùs affirmant, præsertim pro re»gionibus septentrionalibus, pro quibus alioqui con»cessio in magnam partem esset inutilis.

» *Quarta*. Possunt Regulares per sua privilegia, si»cut ab aliis censuris Papæ reservatis, ità etiam absol»vere duello certantes (idem dic de similibus casibus) »post constitutionem *Clementis VIII*. sicuti poterant »ante eam, præterquam in Italia extra Urbem: idque »ex declaratione ipsiusmet *Clementis* apud *Comitolum* »*lib. 6. moral. Regin. lib. 21. n. 83. Fill. tr. 15. c. 5. Lay. l. 3.* »*t. 3. p. 3. c. 5.*

» Resp. IV. Ampla etiam solet dari potestas à cen»suris absolvendi in Jubilæis, in quibus diligenter »considerandum, quid, quantum & quomodo con»cedatur: Si enim detur potestas absolvendi à casibus »reservatis Papæ, etiam conceditur potestas absol»vendi à censuris Papæ reservatis, quia is non solet »reservare casus, nisi ratione censuræ adjunctæ. Porrò absolutio data confitenti bonâ fide in Jubilæo, cum »intentione lucrandi illud, etsi postea vel suâ negli»gentiâ vel propter aliud impedimnentum non lu»cretur, est valida tollitque censuram: Secus si ab ini»tio Indulgentias lucrari noluerit, eo enim casu pro»babilius est absolutionem non valere, & tam peccata »reservata quàm censuram de novo debere tolli ab »eo, qui potest extra Jubilæum.

ADDENDA.

127. QUæst. 17. *Quid præterea sit notandum circa potestatem absolvendi & absolutionem à censuris.* ℞. Quid Sacerdos vel Parochus excommunicatus possit circa absolutionem & Matrimonium: item quomodo absolutioni à peccatis præmittenda sit absolutio à censuris: item an absolvatur à censura, qui bonâ fide confitetur ignorans illam: item quandonam ratione necessitatis possint censurâ necdum sublatâ recipi Sacramenta, dixi l. 6. p. 2. à n. 1564. Quænam autem sit distinctio inter dispensationem & absolutionem à censura, latè explicat *Pignat.* in novissimis consult. 199. à pag. 513. & præcipua est, quòd absolutio sit actus justitiæ, in quo causa secundùm Jus terminatur in favorem Rei, nec revocabilis est: dispensatio autem sit actus gratiæ præter Jus, quæ cessante causâ revocari potest. Hìc adde seqq.

§. 1. Certum est ex Cap. *Cùm desideres*, 15. & Cap. *Sacris*, 38. De sent. excomm. ad tollendam censuram non esse satis, quòd causa illius sit sublata vel desierit contumacia, sed præterea requiri absolutionem: hinc *Alexander VII.* damnavit hanc 44. propos. *Quoad forum conscientiæ Reo correcto, ejusque contumaciâ cessante, cessant censuræ.*

Obji. Sublatâ causâ tollitur effectus. ℞. Licèt contumacia sit causa ponendæ censuræ, non tamen conservandæ, sicuti quamvìs culpa sit causa pœnæ, tamen sublatâ culpâ sæpè manet reatus pœnæ: unde quia causa censuræ ponendæ fuit voluntas Superioris, ità debet esse causa tollendæ; imò licèt moriatur is, qui censuram tulit, non ideo desinit, uti clarè colligitur ex Cap. *Si Episcopus* 11. q. 3. Cap. *Pastoralis* 11. §. *Præterea*, De off. Ordin. habétque communis cum *Krim.* nu. 1826.

128. §. 2. Communis est cum *Castrop.* d. 1. p. 11. §. 5. & aliis contra *Silv. Covarr.* & alios posse eum Sacerdotem absolvere à censura per Jus vel sententiam generalem lata & non reservata, qui potest absolvere à mortalibus; neque enim hìc deficit jurisdictio in foro judiciali, quia in Cap. *Nuper*, dicitur, *quòd si conditor Canonis specialiter sibi absolutionem non reservaverit, hoc ipso videatur aliis facultatem concessisse relaxandi.* Dixi, per Jus &c. propter dicenda n. 131.

§. 3. Manet potestas ordinaria absolvendi eum à censura, qui peccavit & censuram incurrit ex fiducia absolutionis facilè obtinendæ, uti communiùs tenent AA. cum *Dicast.* d. 3. n. 433. contra alios, quia lex illos non excipit, & ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus; & ideo etiam dixi l. 6. p. 2. n. 1451. eum, qui spe Jubilæi committit reservatum, posse ab eo absolvi in Jubilæo. 129.

§. 4. *Silv. Angel. Præpositus, Henriq.* & alii apud *Dicast.* d. 3. n. 5. putant quemlibet Clericum in articulo mortis posse absolvere saltem ab excommunicatione & interdicto personali: *Diana, Laym. Alloza* & alii dicunt probabile esse, quòd tunc absolvere possit omnis etiam laicus, quamvìs esset hæreticus, dummodo dispensandum non sit, putátque *Marchinus Sanch.* in decal. l. 2. c. 13. n. 13. aliique multi cum *Dicast.* n. 12. id fieri debere, quia secundum dicta l. 6. p. 2. n. 1483. probabile est valere, nec potest obesse: deinde nullum inde sequitur inconveniens, & moribundo præstatur magnum obsequium, ut nempe participet suffragia Ecclesiæ & sepulturam ecclesiasticam accipiat: è contrà tamen *Castrop.* d. 1. pu. 11. §. 3. n. 5. *Sylvius* in append. ad varias resolutiones oratione 1. de absolutione moribundi docent, neminem non Sacerdotem, qui neque censuram tulerit, neque specialem absolvendi potestatem habeat à Papa, posse etiam in articulo mortis absolvere à censura, quia absolutio illa est actus jurisdictionis spiritualis, & quædam potestas clavium, quàm non habent laici vel Clerici Sacerdote inferiores, nisi specialiter committatur, ideóque etiam quamvìs admittat priorem sententiam esse probabilem *Lugo*, tamen in tr. de fide d. 23. n. 114. negat quenquam non Sacerdotem obligari ad sic absolvendum, quia secundùm sententiam *Sylvii*, quæ communior & probabilior est, Ecclesia sine ullo peccato negavit omnibus non Sacerdotibus potestatem absolvendi, neque voluit committere nisi Sacerdoti, quamvìs committere potuisset etiam aliis, ergo multò minùs peccabit ullus non Sacerdos, si non absolvat, Ecclesia enim magis tenetur ex charitate providere saluti fidelium, quàm homines privati. Porrò notat *Dicast.* n. 44. si quis in periculo mortis sit ab aliquo aliàs non habente potestatem absolutus & evadat periculum, debere se sistere Superiori sub pœna reincidentiæ, sic enim Ecclesia voluit ad frangendam contumaciam. 130.

§. 5. Qui excommunicatus est ab homine medio præcepto, aut sententiâ speciali, quamvìs excommunicatio reservata non sit, excepto articulo mortis non potest absolvi, nisi vel ab eo, qui tulit, vel ab hujus Superiore, vel cui hic aut ille potestatem delegârit, vel ab horum successore, vel à Capitulo sede vacante, id enim necesse est, ut tribunal Judicis non turbetur, communis cum *Krim.* n. 2042. Imò absolutio est ipsimet censuranti prohibita in his casibus. 1. Si fiat excommunicatus vitandus. 2. Si censuram intentavit nomine Papæ absque causæ cognitione. 3. Si eam tulerit Superiore consulto & sententiam ejus confirmante. 4. Si lata sit in incendiarium, quia reservatur Papæ. 5. Si ùt delegatus Papæ excommunicârit aliquem, qui ultra annum in censura illa perseveret, tum enim cessat authoritas ex commissione excommunicantis, *Bauny*, *Krimer* num. 2045. 131.

§. 6. Quando datur generalis facultas absolvendi ab omnibus censuris, non intelligitur concessa facultas ad reservatas, *Dicast.* d. 3. n. 227. Si autem in Jubilæo detur facultas absolvendi ab omnibus censuris reservatis, etiam intelliguntur reservatæ Episcopo; quia sic habet usus non ignorantibus 132.

Episco-

Episcopis, & sic censetur velle Papa, ut sic omnes ex suo privilegio lucrentur Indulgentias, *Suar. Dicast.* n. 36. Quamvis autem in Jubilæo vel Indulgentia plenaria addatur, quòd adsit facultas absolvendi à quibusvis censuris Sedi Apostolicæ reservatis, non comprehenduntur censuræ provenientes ex casibus Bullæ Cœnæ, nisi Papa exprimat, has enim specialiter sibi reservat, & facultas generalis non censetur se ad ea extendere, quæ specialiter sunt exempta, *Chapeaville* De casib. reserv. p. 1. c. 4. Imò quamvis adderetur, etiam Bullæ Cœnæ, tamen tenent multi, quos retuli in l. 6. p. 2. n. 1616. non intelligi hæresin.

133. §. 7. Si data sit potestas absolvendi ab omni censura tam à Jure quàm ab homine lata, *Henriq. Avila* & alii putant extendi ad censuram per hominem etiam specialiter latam: sed valde probabiliter contradicunt *Vasq. Hurt. Bauny* apud *Krimer* n. 2043. quia credibile non est tali generali concessione permitti turbationem authoritatis Judicum: Itaque intelligetur tantùm censura ab homine generaliter lata, quando enim vagè fertur nemine designato, æquiparatur censuræ Juris, *Laym. Bauny, Krim.* n. 2044.

134. §. 8. Quamvis Episcopus facultatem concedat absolvendi à peccatis sibi reservatis, hoc ipso non dat facultatem absolvendi ab annexis censuris, licèt id facere censeatur Papa, nam Episcopi sæpe reservant censuram datâ potestate in peccatum, *Dicast.* n. 230. *Chapeaville* suprà.

135. §. 9. *Trid.* sess. 24. c. 6. De Reform. concedit Episcopis amplam facultatem his verbis: *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, exceptâ eâ, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare: & in quibuscunque casibus occultis etiam Sedi Apostolicæ reservatis, delinquentes quoscunque sibi subditos, in diœcesi sua per seipsos aut Vicarium ad id specialiter deputandum, in foro conscientiæ gratis absolvere, impositâ pœnitentiâ salutari; Idem & in hæresis crimine in eodem foro conscientiæ eis tantùm, non eorum Vicariis sit permissum.* Et hanc potestatem (exceptâ illâ, quæ est ad hæresin) possunt Episcopi, & secundùm dicta n. 25. Sedes vacans, delegare, cùm sit Ordinaria, *Less.* in Auctar. V. *Absolutio,* casu 10.

136. §. 10. Inter subditos, quos ità absolvere potest Episcopus, habentur vagi, quia possunt se quoad hoc subjicere, uti & illi fiunt subditi, qui animo per majorem anni partem permanendi acquisiverunt quasi domicilium, uti ex consuetudine Ecclesiæ & benignâ interpretatione mentis Pontificiæ colligunt *Suar. Bon. Sanch. Garz. Barb. Dicast.* n. 90. & iterum 463. Quòd si tamen peregrinetur aliquis vel transeunter sit in aliena diœcesi, adhuc potest absolvi ab Episcopo hujus loci, si censura erat lata à Jure vel ab homine generaliter, neque fuerit reservata: si tamen esset lata ab homine nominatim, non posset, nisi ubi non posset adiri proprius Episcopus, ità cum aliis *Dicast.* n. 464. Ab irregularitate non posset hos absolvere, uti dicetur postea.

137. §. 11. Nuntius Apostolicus non potest absolvere censuratos ab inferioribus Prælatis, nisi causa per appellationem sit ad ipsum delata, uti cum aliis tradit *Castrop.* d. 1. pu. 11. §. 4. n. 7. neque Archi-Episcopus potest absolvere à censuris subditos Episcoporum inferiorum, nisi actu visitet, aut censurati appellent ad Archi-Episcopum, aut inferiores Episcopi maliciosè negent absolutionem suis subditis, *Sanch. Barb. Castrop. Sayr. Pignat.* t. 8. c. 128. *Dicast.* d. 3. n. 77. & iterum à n. 444. Quòd si Abbas vel alius inferior Episcopo ferat censuram in diœcesanum Episcopi etiam Abbati subditum, *Decius, Covarr.* & alii dicunt similiter Episcopum non posse absolvere, è contrà *Henriq.* & alii cum *Dicast.* n. 451. dicunt debere quidem requirere censurantem, ut ejus authoritatem servet, absolutè tamen posse absolvere, quia nullo Jure sunt exempti à potestate Episcopi, uti in multis eximuntur subditi Episcoporum inferiorum à potestate Archi-Episcopi. Consuetudo tamen habet in aliquibus locis, teste *Castrop.* n. 6. ut Episcopi non possint relaxare censuras ab Archi-Diaconis latas.

§. 12. Religiosos non exemptos absolvere possunt à censura soli Episcopi, *Dicast.* n. 560. Exemptos absolvere non possunt nisi consentientibus Prælatis, *Dicast.* n. 91. & iterum 135. Similiter quamvis in Bulla Cœnæ negetur omnibus etiam Episcopis potestas absolvendi à censuris in ea Bulla positis, attamen non ideo derogatur facultati Episcopis datæ à *Trid.*, ut absolvere possint ab occultis, & quando Papa adiri non potest, quia lex posterior non censetur derogare statuto alicujus Concilii, nisi expressam de eo faciat mentionem, ità cum aliis *Dicast.* d. 3. à n. 130. contra plurimos alios. In casu autem necessitatis, quando adiri non potest nec Papa, nec Nuntius Apostolicus, nec Episcopus, absolvere posse Parochum, putant *Henriq.* & *Dicast.* n. 203. 138.

§. 13. Episcopus non obstante *Trid.* potest absolvere subditum suum extra diœcesin suam existentem; item potest ipse extra diœcesin existens absolvere subditum in diœcesi existentem, hæc enim absolutio est actus jurisdictionis voluntariæ & non contentiosæ, ità cum aliis *Dicast.* d. 3. n. 125. 139.

§. 14. Si Titius diœcesanus Coloniensis in diœcesi Trevirensi existens inciderit in censuram à Jure vel ab homine latam generaliter, & non reservatam, potest absolvi ab hoc Episcopo Coloniensi: si autem in diœcesi Trevirensi lata fuisset ab homine nominatim in Titium, Titius huc reversus non posset ab hoc Episcopo absolvi, sed à solo censurante vel alio de ejus licentia, ità cum aliis *Dicast.* disp. 3. n. 460. Quòd si Titius Coloniæ civis fuisset hic per sententiam generalem censuratus, & deserto hìc domicilio aliud acquireret Treviris, posset absolvi à Trevirensi, quamvis censura Coloniæ reservata esset Episcopo: è contrà si Coloniæ censuratus fuisset per sententiam particularem huic Episcopo reservatam, deberet à Coloniensi absolvi, quia cùm causa sit incepta Coloniæ, ad hunc spectat consummatio, *Suar. Con. Laym. Delb.* c. 12. dub. 6. 140.

§. 15. Potestas absolvendi à censuris, v. g. occultis, aut quando Papa adiri non potest, quæ à *Trid.* n. 135. relato datur Episcopis, secundùm *Suar. Bonac.* & alios non censetur data Abbatibus & aliis habentibus jurisdictionem Episcopalem, quia hæc specialiter conceditur Episcopis, quorum etiam industria ad hoc videtur eligi. E contrà *Sanch.* & alii cum *Dicast.* d. 3. à n. 63. dicunt etiam extendi ad illos, etiam pro hæresi, quia est aliquod attributum jurisdictioni Episcopali, quam etiam habent ejusmodi Abbates & Prælati: quamvis autem *Rodriq.* dicat hanc potestatem ex vi *Trid.* censeri datam Superioribus regularibus, eò quòd etiam hi respectu suorum subditorum habeant potestatem quasi Episcopalem, uti cum aliis multis docet *Sanch.* l. 2. de Matr. d. 3. n. 9. tamen probabilius est oppositum cum *Dicast.* n. 71. quia videtur iis tantùm concedi, qui habent diœcesin, cùm *Trid.* dicat, *in diœcesi sua,* Superiores autem regulares non habent diœceses, & ità declaravit Congreg. *Cardin.* apud *Barbos.* De officio Episcopi p. 2. alleg. 39. n. 18. Putant tamen ipsi cum *Dicast.* n. 72. habere illam potestatem ex vi alicujus Brevis dati à *Pio V.* sed id latè confutat *Mendo,* diss. 1. q. 4. Non posse autem absolvere sæculares ab excommunicatione ob hæresin occultam, constat ex prop. 4. ab *Alex. VII.* damnata, quæ sic habet: *Prælati religiosi possunt in foro consci-* 141.

entiæ absolvere quoscunque sæculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eam incursa.

142. §. 16. In Comp. privil. V. *Absolutio*, §. 1. refertur *Paulum* III. per Bullam dedisse Societati JESU facultatem absolvendi à quibuscunque peccatis etiam Sedi Apostolicæ reservatis, & à quibuscunque sententiis, censuris & pœnis ecclesiasticis ex illis resultantibus, iis exceptis, quæ in Bulla Cœnæ continentur: Et in fine additur: *Hæc facultas communicatur omnibus Confessariis à Superioribus deputatis, & ab Ordinario loci juxta formam Conc. Trid. sess. 23. c. 15. De reform. approbatis, præterquam respectu excommunicatorum generaliter ab homine, quos Superiores tantum, & ii, qui ab eis specialem licentiam obtinuerint, poterunt absolvere: excommunicatos autem nominatim ab homine, & illos Regulares, qui licentiam non habuerint extra suum Ordinem confitendi, ne Superiores quidem absolvent. Admoneantur autem pœnitentes absolutionem à censuris, quam à Nostris obtinuerint, nihil sibi prodesse in foro externo.*

143. §. 17. Si quis Romam ire non possit pro petenda absolutione à censura Pontifici reservata, possit tamen commodè eò scribere vel absolutionem per procuratorem aut Confessarium obtinere, *Henriq.* & *Dicast.* d. 3. nu. 57. dicunt non esse obligationem ad scribendum vel ad petendum per alium, sed in eo casu posse Episcopum absolvere, ut in simili casu potest absolvere à peccato reservato, secundùm dicta l. 6. p. 2. n. 1697. & cum *Sanch.* & aliis docet *Castrop.* tr. 4. d. 4. pu. 3. §. 5. n. 7. quia mens censurantis vel reservantis videtur esse, ut delinquens, si possit, ipsemet adeat & seipsum personaliter sistat, alioquin censeatur esse impotens adire, neque enim videtur obligare ad periculum manifestandi suum delictum alteri, quod periculum est in scriptione, quæ ex natura sua est aliquid publicum. E contrà tamen *Bonac.* dicit teneri per litteras vel per procuratorem vel Confessarium petere, hoc enim medium est ordinarium & facile, imò minus difficile, quàm si personaliter adire deberet, atque ità etiam habet praxis, ut fiat, certúmq; est ità fieri in impedimentis Matrimonii, ergo & in censuris, nisi alia ratio excuset: neque est periculum manifestandi delictum, quia vel jam notorium est, vel taceri potest persona substituto alio nomine. Quòd si Papa adiri non posset, nec de se posset absolvere Episcopus, attamen in his partibus adesset Nuntius Apostolicus potens absolvere, secundùm dicta l. 6. p. 2. n. 1624. hic deberet adiri. *Sanch. Aversa*; *Dicast.* nu. 59. contra *Henriq.* & *Avilam.* Notant autem *Bonac.* & *Pignat.* tom. 1. consf. 98. quando aliquis dicitur debere saltem alium mittere, vel per alium se sistere Romæ pro absolutione obtinenda, satis esse, si alteri Romæ existenti demandet, ut nomine suo se sistat vel absolutionem petat.

144. §. 18. Si delictum sit in uno loco notorium, dummodo non sit deductum ad forum contentiosum, vel quando deductum fuit, si probari non potuerit, tenent multi posse veluti occultum absolvi in alio loco, ubi in ratione delicti saltem non est notorium, nec putatur notitia eò brevi ventura, quia quamvìs simpliciter dici possit notorium, & notitia ad alia loca absolutè deferri possit, uti argumentantur *Suar.* & *Castrop.* d. 6. p. 7. n. 13. tamen si putetur eò non deferenda brevì, verè & simpliciter dicitur occultum hoc loco, ergo hoc loco absolvi potest ab Episcopo, *Sanch. Avila, Dicast.* d. 3. n. 96. 106. 107. V. dicenda n. 187. Attamen etiam vide dicta l. 6. p. 3. n. 951. Quandonam autem aliquod delictum censeri debeat occultum vel publicum aut deductum ad forum contentiosum, dixi l. 6. p. 2. à n. 1656. & p. 3. à n. 869.

145. §. 19. Si duo idem delictum commiserint, & unus tantùm vocetur ad judicium, delictum respectu alterius censetur non esse deductum ad forum contentiosum, unde absolvi potest ab Episcopo, ità cum aliis *Dicast.* n. 109.

§. 20. Si delictum jam in foro contentioso sit probatum & punitum, *Suar. Gutt. Bon. Barb.* & alii dicunt censuram reservatam, illi delictio annexam non posse tolli ab Episcopo, quia quod in foro est probatum, censetur publicum, & idem in simili de irregularitate docet *Castrop.* d. 6. pu. 7. n. 13. sed *Sanch.* aliique cum *Dicast.* n. 112. dicunt posse tolli, quia quamvìs delictum jam non tantùm sit adductum ad forum contentiosum, sed etiam publicum, tamen cessat causa reservationis, quæ fuit, ut in delictis publicis & deductis ad forum contentiosum ex prætextu absolutionis Episcopalis non impediretur satisfactio publica, ergo si hæc præcesserit, reservatio censuræ cessat. 146.

§. 21. Probabile est cum *Sanch.* & *Dicast.* nu. 82. quòd Episcopus possit etiam Vicario suo committere absolutionem excommunicationis ob hæresim contractæ, *Trident.* enim dicens Episcopis & non eorum Vicariis hoc esse permissum, sic intelligi potest, quòd Vicariis non sit committenda potestas generalis ad omnes casus occurrentes, bene tamen specialis & ad casus particulares, quoties occurrunt. 147.

§. 22. Quamvìs in censura addatur, quod nemo præter Papam possit ab ea absolvere, nisi in articulo mortis, tamen probabilius est contra *Silvestrum*, adhuc posse absolvere Episcopum in casibus, quibus non potest adiri Papa, qui censetur id prohibere pro casu, quo ipse potest adiri, ità cum aliis *Dicast.* n. 60. Notátque etiam rectè *Sperell.* decis. 115. si Papa sciens aliquem esse censuratum conferat ei Ordinem vel Beneficium, censeri absolvere vel cum eo dispensare; non item Episcopum, si nullam causæ cognitionem præmiserit, quia Papa potest, Episcopus non potest absolvere vel dispensare, si non præmittat causæ cognitionem. 148.

§. 23. Si eadem censura sit Papæ & Episcopo reservata, sublatâ per Jubilæum reservatione Papæ, etiam tollitur reservatio Episcopi, uti dixi l. 6. p. 2. n. 1451. talis enim est consuetudo, & sensus communis fidelium. Putant etiam *Vasq.* aliique cum *Dicast.* d. 3. n. 233. quandocunque Papa concedit facultatem absolvendi ab omnibus peccatis & censuris reservatis etiam Sedi Apostolicæ, vi illius posse etiam absolvi reservata Episcopo; quia per Tò *etiam*, videtur significare Papa se comprehendere velle omnes alias ab inferioribus latas: sed oppositum est tenendum, secundùm dicta l. 6. p. 2. n. 1628. 149.

§. 24. Papâ mortuo nemo potest absolvere à censura Papæ reservata, nisi Congregatio Cardinalium, vel cui Papa antè, vel Congregatio nunc commiserit: mortuo autem Episcopo absolvere potest à censura Episcopo reservata Capitulum, seu Capituli Vicarius, vel cui hi vel Episcopus commiserit, *Dicast.* n. 41. 42. & 51. 150.

§. 25 Si quis in Sacramento Pœnitentiæ defectu doloris v. g. invalido absolutus sit à censura, hæc absolutio est valida, potest enim conferri sine absolutione à peccato, neque opus est fieri in confessione, *Dicast.* d. 3. n. 302. addens tamen n. 418. si potestas absolvendi à censuris sit commissa ex intentione, ut peccator priùs absolvatur à peccatis, uti fit in Jubilæis, non fore absolutum à censura, nisi priùs fuerit deletum peccatum, intendit enim Papa, ut obtineant remissionem peccatorum, & sic obtineant Indulgentias. 151.

§. 26. Si absolutio sit obtenta ex falsa causa, *Glossa* & S. *Antoninus* absolutè dicunt esse nullam, quia mens absolventis erat tollere censuram, si causa 152.

causa subsisteret; validam esse dicunt Covarr. & alii, quamvis causa fuerit in se falsa, dummodo sit juridicè probata tanquam vera, tum enim in foro externo habetur pro vera: *Garzias* & alii dicunt esse validam, si ab Episcopo vel alio inferiori obtineretur, non autem si à Papa vel ejus delegato: *S. Thom.* & alii cum *Dicast.* n. 514. probabilius dicunt tum tantùm fore validam, si absolvens intendat absolvere non obstante falsâ causâ, ità ut adhuc absolveret, quamvis falsam esse sciret, quod tamen præsumi non debet, *Castrop.* d. 1. pu. 11. §. 3. num. 8. *Krimer* n. 1846.

153. §. 27. Absolutio extorta metu gravi injustè eum in finem incusso, est invalida, Cap. un. *De iis, quæ vi*, in 6. *Krim.* n. 1848.

154. §. 28. Absolutus in foro interno à censura, si non fuerit nominatim excommunicatus, non tenetur se gerere tanquam censuratum, præsertim si constet ità esse absolutum, quia illa absolutio valet ad omnia præterquam in judicio, ubi lis movetur, *Less.* in Auct. v. *Absolutio*, cas. 8. *Krim.* suprà.

DUBIUM VI.

Quomodo danda sit absolutio à Censura.

155. »Resp. Id statuendum esse ex natura, tum censuræ, »tum cujusvis absolutionis: Ex quâ circa absol»vendi modum *resolves*,

» I. Ex natura rei non requiruntur certa verba, »sed sufficiunt ea signa, quibus apertè significetur »absolutio impendi: In foro tamen externo commu»niter servanda est forma cujusque Episcopatûs. In »foro autem conscientiæ hæc ferè est in usu: *Ego te* »*absolvo à vinculo*, v. g. *excommunicationis*, *suspensio*»*nis*, *&c. quam incurristi propter* NN. (*talem causam*) »*&* (si sit excommunicatus) *restituo te Sacramentis* »*Ecclesiæ & communioni fidelium*, *aut* (si sit suspensus) »*executioni tuorum Ordinum*, *vel officiorum*, *vel Bene*»*ficiorum*, *in nomine Patris &c.* In publica autem »ac solenni absolutione præmittitur Psalmus *Mi*»*serere*, & ad singulos versus pœnitentis hu»meri denudati leviter percutiuntur, (nisi ex justa »causa talis cæremonia videatur omittenda, præ»sertim in fœminis) tum adjectis precibus absolvi»tur & in Ecclesiam introducitur. Idem modus ferè »servatur in absolutione mortuorum, nisi quòd se»pulchrum virgâ percutiatur. *V. Rituale Romanum.*

» II. Absolvi à censura potest absens, imò & in»vitus, etsi hoc communiter non liceat, ne censura »contemnatur. Ratio, quia sicut pœna in absentem »& invitum potest statui, sic & auferri. *Dian. p. 5.* »*tr. 9.* R. 10.

» III. Is, qui pluribus censuris est astrictus, potest »absolvi ab una, relictis aliis, quia inter eas non est »necessaria connexio. Unde si dicatur, absolvo te ab »omni vinculo &c. valet pro omnibus; ideóque si »sic absolutus in Jubilæo fortè omisisset invincibili»ter peccatum habens annexam censuram, id est, »excommunicationem, posset is postea ab eo pecca»to per quemvis approbatum absolvi, cùm non sit »ampliùs reservatum, eò quòd censura, ratione cu»jus tantùm erat reservatum, sit sublata.

» IV. Absolutio vi aut metu gravi injustè incusso »extorta non valet; imò novam excommunicatio»nem incurrit, qui metum incutit.

» V. Absolutio data ab Ordinario, non præstitâ »satisfactione, etsi sit illicita, valida tamen est, imò »etiam data à delegato, modò non delegetur cum »conditione satisfactionis: quæ si impossibilis sit, »sufficit præstare cautionem, aut juramentum de »satisfaciendo, cùm poterit.

» VI. Dari potest absolutio sub conditione de futuro contingenti, cùm sit actus jurisdictionis externæ, » qui conditionatus esse potest. Communiter tamen » non expedit sic absolvi: si enim reus absolutionem » meretur, non debet apponi conditio; si non mere- » tur, non debet absolvi. »

VII. Potest etiam dari absolutio ad reincidenti- » am, id est, pro certo actu & tempore, quo transacto » reincidat: item sub certo onere, quo non impleto, » censura reviviscat. »

VIII. Probabilius est, eum, qui habet potestatem » absolvendi in foro conscientiæ à censura, posse id » facere etiam extra confessionem, ùt contra *Nav.* » *Suar.* & *alios* docet *Sanchez l. 8. De Mat. d. 16.* *Con.* » *Dian.* &c. »

ADDENDA.

Quæst. 18. *Quid præterea sit notandum circa praxin ac modum absolvendi à censuris.* 156. R. §. 1. Modus absolvendi à censuris habetur in Pontificali Romano, & præscribitur Cap. 28. *De sent. excomm.* de quo & de obligatione illum servandi ad longum habet *Chapeaville* De cas. reserv. p. 1. c. 10. Praxis pro foro externo, præter illa, quæ habet *Busenb.*, communiter est hæc: Absolvens induitur superpelliceo & stolâ violaceâ: Reus petit absolutionem, promittens se mandatis Ecclesiæ obtemperaturum: Si censura sit contracta cum alterius detrimento, præstatur satisfactio: Reus cæditur virgâ, fune aut flagello. Veniale erit omittere hos ritus, nisi excuset urgens causa vel contraria consuetudo. In absolutione, saltem privata, non est opus exprimere causam, ob quam incursa est, quamvis expediat exprimi, *Krim.* n. 1844.

§. 2. Quamvis absolutio sacramentalis dari non 157. possit sub conditione de futuro aut ad reincidentiam, potest tamen sic dari absolutio à censura, utì habet communis cum *Castrop* d. 1. p. 11. §. 2. n. 2. contra *S. Anton. Silv.* & alios, quia Sacramentum pœnitentiæ sic instituit Christus, ut noluerit ejus effectum suspendi per intentionem Ministri, sed voluerit tum valere, quando profertur forma, censura autem ejúsque absolutio pendet à voluntate humana, ergo qualis erit voluntas absolventis, talis erit absolutio, ergo si absolvens velit, ut tum tantùm valeat, quando posita erit conditio, aut ut pro certo tantùm tempore valeat, sic, & non aliter valebit, ità cum aliis *Dicast.* d. 3. à num. 677. *Krim.* à num. 1833.

§. 3. Circa absolutionem ad reincidentiam, *Pignat.* 158. tom. 2. consf. 60. notat seqq. 1. tum maximè est absolutio ad reincidentiam, si detur eâ conditione, ut re aliquâ per novam culpam non præstitâ absolutus reincidat in censuram similem & æquivalenter eandem. 2. Absolvere ad reincidentiam possunt omnes, qui habent potestatem ordinariam absolvendi, Cap. *Cui licet*, 53. De Reg. Jur. in 6. Communior autem habet contra *Suar.* & alios multos, id non posse eos, qui delegatam tantùm habent potestatem absolvendi, quia carent jurisdictione ad censuram reproducendam, attamen in multis casibus à Jure vel delegante expressis debent sic absolvere. 3. Quandoque etiam fit ad reincidentiam sine nova culpa, utì si quis absolvatur tantùm ad certum tempus vel ad certum actum, v. g. in ordine ad testandum, ad lucrandum Jubilæum, ad recipiendum Beneficium sibi collatum, tum enim absolvitur ad cautelam & non absolutè, hinc postea post actus illos peractos reincidit sine nova culpa vel sententia; utì etiam docent *Castrop.* & *Krim.* n. 1843. Præterea si quis sit absolutus sub pœna reincidentiæ, si intra tres dies hoc vel illud non faciat, & intra tres dies id facere non possit, probabilius videtur cum *Laym. Castrop.* & *Krim.* nu. 1841. non reincidere in censuram, saltem

tem pro foro conscientiæ, quia mens absolventis erat, *Si posset*, alioquin conditio fuisset irrationabilis: & sicuti secundùm dicta n. 92. impotentia excusat ab incursu censuræ, ità & à reincidentia.

159. §. 4. Docet *Viva* ad prop. 44. ab *Alexand.* VII. damnatam n. 8. quamvis censuræ latæ addita sit clausula, *donec resipiscas*, positâ resipiscentiâ adhuc opus esse absolutione, quia etiam reatus culpæ peccati cadit super peccatum, donec peccator resipiscat, & tamen quamvis per perfectam etiam contritionem resipisceret, indiget absolutione. *Nec obstat*, quòd censura sit medicina, quæ cessat sublato morbo, *nam* censura est medicina & pœna, unde quamvis ùt medicina cesset sublato morbo, non tamen semper ùt pœna, uti colligitur ex dictis num. 127. Fatendum tamen est cum *Nav.* & aliis, ex mente censurantis posse fieri, ut quando dicitur, v. g. *Sis suspensus, donec restituas*, hoc ipso concedatur absolutio, si postea posita sit restitutio, uti fatetur *Viva* n. 10.

160. §. 5. Quando aliquis à dubia censura simpliciter est absolutus, non est opus, ut postea iterum absolvatur, quamvis comperiat fuisse certam, quia licèt Christus velit, ut peccatum dubium, quando comperitur ùt certum, iterum absolvatur, secundùm dicta l. 6. p. 2. n 615. tamen benignitas Ecclesiæ id non requirit circa censuras, *Schildere*, tr. 6. c. 5. §. 2. n. 47. *Krim.* n. 1839.

161. §. 6. Absolutionem à censuris posse dari omnino absenti, docent *Suar. Laym. Bonac. Lugo, Busenb. Gob.* tr. 7. n. 286. *Spor.* De pœnit. num. 617. *Belleg.* De Jubil. l. 11. q. 1. Imò absolutionem à censura fieri posse pro foro interno extra confessionem, etiamsi Bulla habeat, *auditis confessionibus*, docent *Sanch.* De Matr. l. 8. d. 34. *Con. Trull. Bardi, Avila*, & alii cum *Diana*, p. 1. t. 11. R. 250 quia verba, *auditis confessionibus*, videntur significare, *auditis peccatis*, ob quæ inducta est, nam absolutio à censuris nullam habet connexionem cum absolutione sacramentali: quod *Belleg.* suprà extendit etiam ad illum, cui nec soles nec cogitas confiteri: sed probabiliùs contradicunt *Nav. Suar. Vasq. Fill. Viva* De Jubilæo. q. 10. a. 3. quia quando hoc additur, per absolutionem à censuris intenditur eodem tempore absolutio à peccatis. Imò docet cum aliis *Pignat.* tom. 1. conf. 20. quamvis dispensatio & absolutio à censuris pro foro externo dari possit absenti aut etiam invito, tamen in commissionibus S. *Pœnitentiariæ* non posse absenti dari absolutionem, si addatur, *pro foro conscientiæ*, & ideo sæpe addere, *in actu sacramentalis confessionis.*

162. §. 7. Qui à censura est absolutus in foro conscientiæ tantùm, si ejus crimen deferatur ad Judicem, non indiget novâ absolutione, prior enim fuit valida, quamvis non prodesset pro foro externo: unde si excommunicatus fuisset, posset occultè communicare cum iis, qui scirent ipsum sic absolutum esse, tum enim cessaret scandalum, *Dicast.* d. 3. dub. 35. Attamen posset Judex adhuc contra talem procedere, donec etiam in foro externo absolutionem obtineret: hinc *Pignat.* tom. 2. conf. 59. n. 62. refert hanc declarationem S. Congreg. *Non prohibetur Episcopus vel alius Superior affigere cedulones & punire excommunicatum, licet fuerit in foro conscientiæ absolutus, vel cum Brevi* S. *Pœnitentiariæ, vel cum Bulla Cruciatæ aut Jubilæi, vel in vim Cap. Liceat, sess. 24. Conc. Trid., vel alio quocunque modo, quia isti duo fori sunt separati, & actum in uno non adfert præjudicium in altero. Potest tamen Judex Ecclesiasticus absolutionem in foro conscientiæ datam etiam pro foro exteriori ratam habere, nisi hoc redundet in præjudicium partis.*

163. §. 8. *Pignat.* suprà n. 46. refert hanc S. *Congregationis* declarationem: *Absolutio excommunicationis pro delicto non valde gravi privatim dari debet.*

Q. 19. *Quænam sint præmittenda absolutioni à censuris.* 164.

℞. §. 1. Absolutioni à censuris ob horrenda & gravissima crimina incursis præmitti debet juramentum de obediendo mandatis Ecclesiæ, id est, de cavendo hoc crimine, ob quod incurrerat hanc censuram, uti explicant *Suar. Sanch. Dicast.* d. 3. à n. 263. iterúmque n. 715. 716.

§. 2. Si quis in casu necessitatis absolvatur à censura qualicunque reservata, obligari debet sub juramento ad comparendum coram Superiore, quamprimum commodè poterit, uti ex Jure cum communi probat *Dicast.* à n. 266. Quòd si absolvens ex ignorantia vel malitia non petat hoc juramentum, alter manet absolutus, sed simul retinet onus comparendi, hæc enim obligatio non oritur ex voluntate absolventis, sed ex ipso Jure, quod ita præcipit fieri sub pœna reincidendi, *Dicast.* à n. 271. Putant autem *Caj. Nav. Henriq. Dicast.* n. 277. satis esse, si compareat per Procuratorem, sed probabiliùs contradicunt *Ugol. Castrop.* d. 1. p. 11. §. 2. n. 8. *Krim.* n. 1842. quia Cap. *Quod de his*, 16. De sent. excomm. *Clemens III.* expressè requirit, ut taliter absolutus compareat *in persona*, & videtur exigi præsentia personalis ad frangendam tantò magis contumaciam: Et si sufficeret comparere per Procuratorem, hoc ipsum ab initio poterat, ergo malè fuisset absolutus ab alio: Unde debere se in persona sistere saltem percussorem Clerici, decidit Jus apud *Dicast.* n. 278. Hæc tamen obligatio comparendi cessat, quando quis per Bullam vel Jubilæum absolvitur, tum enim absolvens habet à Papa potestatem absolvendi sine obligatione se sistendi Superiori. *Dicast.* n. 280. 165.

§. 3. Si quis ab absolvendo fit læsus, ante absolutionem præstari debet satisfactio, uti jam explicabitur. 166.

Q. 20. *Quid notandum sit circa hanc satisfactionem, quæ præmitti debet.* ℞. De hac dixi aliqua l. 6. p. 2 à n. 1453. & speciatim n. 1453. & 1456. dixi, quæ censetur pars læsa: hìc tamen pro majore explicatione adde seqq.

§. 1. Si facultas absolvendi sit delegata cum clausula, *satisfacta prius parte*, si pars sit læsa in pecunia, & adsit facultas nunc satisfaciendi, graviter peccaret Judex, si contentus esset promisso vel juramento postea satisfaciendi: satis tamen erit, si pecuniam restituendam dederit Confessario vel alteri probo, vel campsori, qui commodiùs restituat, tum enim censetur moraliter satisfecisse, *Dicast.* d. 3. n. 542. Putant autem *Busenb.* n. 5. & alii cum *Dicast.* n. 538. quamvis nulla præstetur satisfactio, validam fore absolutionem, quia clausula illa videtur esse tantùm veluti monitio: E contrà alii multi communiùs dicunt fore invalidam, quia facultas data est sub tali conditione & modo. Si autem pars sit læsa in honore vel simili bono spirituali, *Dicast.* n. 262. dicit satis esse, si juret se satisfacturum, cùm poterit: si tamen jam possit, etiam dicendum est debere priùs satisfacere. Et quamvis esset Judex ordinarius, sub mortali tenetur facere, ut satisfactio præmittatur absolutioni à censura incursa ob læsionem, sic enim sæpe præscribunt Jura, *Dicast.* n. 699. 167.

§. 2. Si jam non possit satisfacere, posse absolvi præstitâ cautione, dixi l. 6. p. 2. n. 1454. Si autem postea, cùm potest, non satisfaciat, præter citatos ibid. n. 1455. docent *Cordub. Suar. Fill. Hurt.* quòd hoc ipso semper reincidat in eandem censuram, quia sub eâ conditione absolvitur, ergo conditione non positâ non valet absolutio: E contrà *Sot. Nav.* alijque cum *Dicast.* n. 381. probabiliùs dicunt non reincidere, nisi tum, quando absolvens potestatem habet absolvendi ad reincidentiam, qualem secundùm dicta n. 158. habet solus ille, qui censuram potestate ordinariâ ferre potest, debétque tum etiam exprimere, se sic absolvere; 168.

unde

unde si simpliciter absolvat additâ cautione & obligatione satisfaciendi, non ideo reincidet, si non satisfaciat, quia censura est absolutè sublata, neque redit, nisi de novo feratur, & ordinariè ob novam causam, alioquin non esset medicinalis sed purè vindicativa delicti præteriti, utì notat *Castrop.* d. 1. pu. 11. §. 2. n. 10. qui cum *Henriq. Con. Avila*, dicit pro foro conscientiæ hoc ipso reincidere in novam similem censuram; Attamen pro foro externo putant *Gibal.* & *Krim.* n. 1841. prærequiri declarationem conditionis culpabiliter non impletæ.

169. §. 3. Qui censuratus est ab uno Judice, quia parti læsæ non satisfecit, quamvìs pars læsa condonet, probabilius est non ideo posse absolvi ab alio inferiore, quia consensus partis læsæ non potest inferiori dare jurisdictionem: probabile tamen etiam est posse absolvi, quia mens prioris Judicis videtur fuisse censurare & ligare secundùm voluntatem partis læsæ, utì in simili dictum est n. 101. docétque etiam *Dicast.* n. 466.

170. §. 4. Si censura hoc modo sit lata: *sis excommunicatus, donec satisfeceris*, si satisfecit, *Vasq.* & alii dicunt cessare censuram, quia ab initio videbatur absolvi, si poneret satisfactionem, & hoc ipsum pluribus probat *Covarr.* apud *Dicast.* d. 3. dub. 37. E contrà tamen *Suar.* aliique cum *Dicast.* n. 548. iterúmque n. 669. dicunt manere ligatum censurâ, quia per solam absolutionem tollitur, absolutio autem non datur, quando fertur censura, sed postea priùs est petenda, unde verba talia sic significant; *sis excommunicatus, & non possis absolvi, donec satisfeceris*, atque hæc sententia videtur probabilior, éstque conformior dictis n. 159.

171. §. 5. Si absolvendus falsò dicat se satisfecisse parti læsæ, absolutio est invalida, Cap. *Ex parte*, De off. Ordin. Cap. *Officii* De sent. excomm. Si tamen absolvens posset & vellet absolutè absolvere, valeret, secundùm dicta n. 159.

172. §. 6. Si pœnitens dubitet de obligatione satisfaciendi, *Nav. Suar. Fill.* & alii dicunt pro foro externo posse absolvi, quia in hoc censetur peti satisfactio pro debito certo: pro foro tamen interno, si certus sit se damnum intulisse, & dubitet, an satisfecerit, tenetur priùs satisfacere, quia possessio est pro obligatione; si autem dubitet, an damnum intulerit, potest absolvi, quia possessio est pro libertate, *Dicast.* d. 3. à n. 544. Notat tamen idem n. 694. debere habere propositum satisfaciendi, si aliquando constiterit læsionem esse factam.

173. Q. 21. *An mortuus possit vel debeat absolvi à censura.* R. §. 1. Cap. *A nobis* 28. De sent. excomm. dicitur, *Quantumcunque se dictus vir juramento præstito, quòd Ecclesiæ mandato pareret, humiliare curaverit, quantumcunque pœnitentiæ signa præcesserint, quia tamen morte præventus absolutionis non potuit beneficium obtinere, quamvìs absolutus apud Deum fuisse credatur, nondum tamen habendus est apud Ecclesiam absolutus: potest tamen & debet beneficio ei Ecclesiæ subveniri, sic, ut cùm de ipsius viventis pœnitentia per evidentia signa constiterit, defuncto etiam absolutionis beneficium impendatur.* Idem habetur Cap. *Sacris*, 38. ibidem.

Obji. Ad absolvendum requiritur jurisdictio, quam Ecclesia non habet in defunctos. R. *Abbas, Nav. Covarr. Sot.* & alii dicunt in rigore non esse directam absolutionem mortui, sed tantùm indirectam, in quantùm permittitur à vivis circa mortuum fieri consuetos actus sepulturæ, precum &c. *Suar.* & *Dicast.* d. 3. dub. 30. dicunt mortuum censuratum aliquo modo adhuc subjici Ecclesiæ, imprimis quoad corpus, quod hic manet, & cui negat sepulturam: deinde etiam quoad animam, quam privare potest suffragiis vivorum, prohibendo, ne pro illis offerantur, & hanc subjectionem putant sufficere.

174. §. 2. Eisdem verbis & modo absolvitur mortuus, quo vivus: si tamen jam sit sepultus, satis est verberari sepulchrum: putat etiam *Dicast.* n. 494. licèt necdum sepultus sit, satis esse verberari sarcophagum.

§. 3. Hæredes tenentur saltem ex charitate procurare absolutionem tali post signa pœnitentiæ mortuo, ut sic fiat capax etiam suffragiorum Ecclesiæ, *Dicast.* à n. 490. 175.

CAPUT II.

De Excommunicatione.

DUBIUM I.

Quid sit & quotuplex.

RESP. Excommunicatio est censura, per quam quis privatur communione Ecclesiæ. Estque duplex: Minor, quæ tantùm privat usu passivo seu receptione Sacramentorum; & Major, quæ etiam dicitur anáthema, ac in Jure ferè semper nomine excommunicationis intelligitur, privátque omni communione ecclesiasticâ, secundùm dicenda. Per hanc Majorem excommunicatus rursus est duplex: Toleratus, quem fideles non tenentur vitare; Non toleratus, quem tenentur vitare. Et quidem post *Concilium Constant.ense*, non tolerati sunt hi tantùm, 1. Notorius Clerici percussor, de quo *infrà*. 2. Quivis nominatim excommunicatus & specialiter ac publicè denuntiatus. *Unde resolves*, 176.

I. In Germania Catholici securè communicant cum iis, qui notoriè sunt hæretici & consequenter excommunicati, quia non sunt nominatim excommunicati ac publicè denuntiati.

II. Non teneris vitare eum, quem scis peccâsse contra legem, per quam illi, etiam in particulari, sub pœna excommunicationis aliquid est vetitum vel præceptum, quia requiritur, ut per sententiam expressam & specialem, contra personam in particulari post peccatum commissum, censura sit publicata, v.g. ut Joannes sit denuntiatus excommunicatus, vel saltem ità exprimatur persona, ut non liceat de ea dubitare, v.g. excommunicamus talis loci Decanum, Prætorem.

III. Licèt dicatur, Excommunicamus Petrum, v. g. Incendiarium & ejus complices, solus Petrus vitandus est, non verò alii, etsi sint notorii, quia sententia quoad illos, est tantùm generalis & non specialis contra certam personam.

IV. Non teneris vitare eum, qui privatim in conclavi est denuntiatus, quia id non est factum publicè, ad hoc enim requiritur, ut sententia legatur vel affigatur aliquo loco celebri, v.g. in templo tempore concionis, vel aliter pro more regionis.

ADDENDA.

QUÆST. 22. *Quænam excommunicatio intelligatur, si simpliciter dicatur, sub excommunicatione: & quid, si dicatur, anathema.* R. Per excommunicationem simpliciter, intelligitur major & non minor, sic enim habetur Cap. *Si quem*, 59. De sent. excomm. & hoc ipsum consuetudo declarat, utì testantur plurimi cum *Castrop.* d. 2. pu. 2. n. 3. *Dicast.* d. 2. n. 23. *Engel* l. 5. tit. 39. num. 29. *Krim.* n. 1855. Per anáthema autem, quo nomine utitur *Trid.* in Canonibus, intelligitur excommunicatio etiam major, sed simul significatur major solennitas in ferendo, secundùm dicta num. 16. 177.

Obji. In pœnalibus & odiosis benigniora sunt sequenda, ergo quando dicitur *excommunicatio*, intelligi debet minor & non major. R. Benigniora sunt sequenda, nisi leges & Canones oppositum declarent,

rent, uti, secundùm dicta, fit in nostro casu: Unde etiam, quando Cap. 1. *De exceptionibus* in 6. dicitur, *Si quis in judicio excommunicationem opponat, illius speciem declarare debet*, intelligitur de majori, an nempe sit ex delicto hoc vel illo, ex violatione Ecclesiæ, ex percussione Clerici &c.

178. Q. 23. *Quid notandum sit circa eos, qui dicuntur notoriè excommunicati, denunciati, vitandi.* R. §. 1. Notorium Juris impropriè dicitur, quod Jus evidenter præsumit ex conjecturis ab ipso Jure inductis. Notorium Juris propriè est, quod notum est, vel per sententiam Judicis, vel per confessionem Rei in judicio, vel per testium depositionem in judicio. Notorium facti est, quod notum est per magnum numerum personarum, vel per majorem partem communitatis, quæ factum evidenter novit: Et de his fusè disputat *Pignat.* tom. 10. consult. 115.

179. §. 2. *Suar.* & alii cum *Dicast.* d. 2. n. 425. putant eum, qui v. g. percussit Clericum, esse notoriè excommunicatum, & consequenter vitandū illi, qui vidit eum percutientem, quamvìs id necdum sit aliis hominibus notum, ad hoc enim ut vitetur, putant satis esse, si notoriè alicui constiterit, quòd percusserit: sed probabiliùs contradicunt *Castrop.* d. 2. p. 4. n. 7. *Pignat.* n. 49. & alii, quia *Concilium Constantiense* ait, *salvo, si quem pro sacrilega manuum injectione in Clericum, sententiam latam à Canone adeo notoriè constiterit incurrisse, quod factum non possit aliquâ tergiversatione celari, nec aliquo suffragio excusari*, ergo videtur requirere, ut sit simpliciter notorium, quòd in censuram istam inciderit, ergo debet multis esse notum, ita ut in judicio negari non possit: Et cùm hæc interpretatio sit favorabilis animabus, præferenda est alteri, quia lex illa pœnalis obligans vitare & vitari, est potiùs restringenda.

180. §. 3. Ex his colligitur, quòd, ut ejusmodi percussorem Clerici tenear vitare, non sufficiat esse notorium notoreitate Juris, sed requiratur notoreitas facti. Nec sufficit tres aut quatuor vidisse, quia non ideo est simpliciter notorium & publicum, *Laym.* l. 1. tr. 5. p. 2. c. 4. n. 2. Quid autem dicendum sit, si sit notorium in uno loco, & non alio, colligitur ex dictis n. 144.

181. §. 4. Quamvìs factum percussionis Clerici sit notorium, si tamen accedat dubium Juris, non est obligatio vitandi percussorem, v. g. aliquis in publico foro coram multis percussit, sed allegat, se ideo non incurrisse excommunicationem, quia dicit se fecisse vim vi repellendo, talis non est vitandus, *Suar. Fill. Avila, Dicast.* n. 429. *Pignat.* tom. 4. conf. 133. inferens regulariter requiri, ut talis percussor per Judicem denuncietur, quia aliàs poterit aliquâ tergiversatione vel excusatione celari.

182. §. 5. Si fama publica esset, Cap. *Cùm desideres*, De sent. excomm. dicitur percussorem Clerici esse vitandum: intellige, si fama orta sit à fide dignis & faciat moralem certitudinem, tum enim sufficit ad notoreitatem facti, uti notat *Castrop.* n. 8. Putant tamen *Avila* & *Dicast.* n. 428. non sufficere famam, quòd percusserit, sed requiri famam, quòd publicè percusserit. Imò putant etiam probabiliter *Suar. Mol. Dicast.* à n. 404. non sufficere publicam infamiam, quando hæc non procedit ex evidentia facti per testes oculatos, quia aliàs non dicitur notorium, sed famosum. Addit *Dicast.* n. 427. si quid fiat in domo privata coram septem, non esse notorium, si autem fiat in foro, censeri notorium, & si fiat in conventu Religiosorum, non ideo esse simpliciter notorium: sed de his satis dixi l. 3. p. 2. n. 1190 à n. 1219. l. 4. n. 786. l. 6. p. 3 à n. 869. possùntque de omni genere notorii adhuc plura videri apud *Pignat.* tom. 10. conf. 115. & 120

183. §. 6. Quamvìs aliquis fuerit per sententiam damnatus & publicè denunciatus de crimine, cui notoriè est annexa excommunicatio, uti de hæresi, tamen *Nav.* & alii cum *Dicast.* d. 2. n. 393. dicunt hoc non sufficere, ut sit vitandus, sed requiri denunciationem de ipsa excommunicatione, quia debet esse denunciatus non tantùm criminosus sed excommunicatus, per hoc autem, quòd denuncietur crimen, non ideo denunciatur excommunicatio, potuisset enim illam ignorâsse, & sic non incurrisse, aut saltem aliqui possent nescire excommunicationem esse annexam: Imò *Còn. Regin. Sanch.* in Decal. l. 2. c. 9. n. 4. & *Dian.* p. 5. tr. 9. R. 62. putant non sufficere, quòd declaretur commisisse tale crimen, & omnes pœnas illi annexas incurrisse, per hoc enim necdum dici potest esse denunciatus excommunicatus, cùm de excommunicatione non fiat mentio: è contrà *Suar. Henriq. Avila* & alii dicunt satis esse, quòd denunciatus sit tale crimen admisisse, quando enim excommunicatio certò & indubitanter est annexa, qui declarat crimen esse commissum, æquivalenter declarat excommunicationem esse contractam. Utraque sententia est probabilis.

§. 7. Quamvìs non teneamur vitare excommunicatum non denunciatum, possumus tamen eum etiam publicè vitare, qui publicè scitur esse excommunicatus, nulla enim ei fit injuria, ità *Avila* & *Dicast.* n. 395. & iterum n. 418. In Germania tamen & quibusdam aliis locis repelli non possunt hæretici à contractibus publicis & similibus, uti rectè *Laym.* & *Dicast.* suprà, nam consuetudo vel tacita saltem fœdera jus dederunt. 184.

§. 8. Ut aliquis sit vitandus, non est satis, quòd excommunicatio sit publicata, id est, ita nota, ut omnes sciant vel scire possint eam esse latam, sed requiritur, ut auctoritate Judicis sit notificata in loco à populo frequentato, aut in loco publico affixa, unde in omnium notitiam facilè venire possit, *Suar. Gutt. Henriq.* aliique cum *Dicast.* n. 397. Non autem est denunciandus, nisi priùs citetur & audiatur, secundùm dicta n. 76. 185.

§. 9. De quo dubium est, an sit denunciatus, non necessariò debet vitari, quamvìs sciatur esse excommunicatus, quia ex utraque parte est possessio pro libertate communicandi inter se, ità cum aliis *Dicast.* n. 403. & 597. Excipe, ubi esset periculum scandali vel irritandi Sacramenti. Ut autem quis teneatur vitare, non est opus, ut ipse audièrit denunciationem, sed satis est, quod de ea constet ipsi per fide dignos, etiam per unum gravis omnino auctoritatis, vel per famam publicam, major enim in rebus moralibus non requiritur certitudo, *Nav.* aliique cum *Dicast.* n. 405. 186.

§. 10. Denunciatum uno loco esse vitandum in omni loco, docent, *Henriq. Fill.* aliique cum *Bonac.* d. 2. q. 2. p. 6. quia *Conc. Constant.* vult omnes denunciatos vitari, sine restrictione ad locum. Alii apud *Steph. à S. Paulo* tr. 5. d. 5. n. 266. dicunt in loco, ubi non est denunciatus, esse vitandum in occulto, sed non in publico, quia videtur retinere jus ad famam in publico; & consentit *Dicast.* n. 411. E contrà *Sanch. Avil. Castrop.* d. 2. p. 4. n. 9. *Burgh.* cent. 1. caf. 14. absolutè dicunt non esse altero loco vitandum, quia ubi hæc denunciatio non est notoria, ipse non est ibi excommunicatus publicus & denunciatus, ergo non est ibi vitandus. V. dicta n. 144. 187.

§. 11. Postquam quis semel scitur esse denunciatus, semper est vitandus, donec vel per famam publicam, vel per testimonium fide dignum probabiliter credatur jam esse absolutus, uti habetur Cap. *Sicut*, 39. De sent. excomm. potéstque ipsimet excommunicato adhiberi fides, si aliàs est fide dignus & bonæ conscientiæ, ac dicat se absolutum, aut exercitè se gerat tanquam non excommunicatum, *Nav. Henriq. Avila, Dicast.* n. 406. 188.

DUBIUM

DUBIUM II.

Ob quam causam incurratur, & quem effectum habeat excommunicatio minor.

189. »RESp. Incurritur ob unicam tantùm causam, si »quis nimirum cum excommunicato majore »excommunicatione communicet iis casibus, qui»bus non licet. Effectus ejus est, privatio Sacramen»torum perceptionis. *V. Laym. lib. 1. tr. 5. p. 2. c. 3. Un»de resolves.*

» I. Cùm Jura dicunt, communicantem cum ex»communicato incurrere similem excommunica»tionem, sensus est, quòd similiter, id est, verè ex»communicetur, licèt minore.

» II. Propter communicationem cum excommu»nicato minore excommunicatione, etiam nomi»natim denunciato, nulla incurritur censura.

» III. Etsi excommunicatus minore excommuni»catione, recipiendo aliquod Sacramentum, non »incurrat irregularitatem, graviter tamen peccat »administrando verò, probabile est nec venialiter »peccare.

» IV. Incurritur hæc censura, etsi quis propter le»vitatem materiæ tantum venialiter peccet, v. g. »confabulando nominatim excommunicato, quan»do non licet; secus, si sit veniale propter imperfe»ctum usum rationis, quia pœna infligitur propter »actum, qui quantùm est ex se, sufficit ad mortale.

» V. Etsi peccatum veniale possit omitti in confes»sione, non tamen illud, cui hæc censura est annexa, »ne Sacramentum in ea recipiatur: Unde etiam »Confessarii ordinariè priùs absolvunt fideles ab »omni vinculo excommunicationis, etiam minoris, »deinde à peccatis.

» VI. Ab hac excommunicatione lata à Jure absol»vere potest Parochus, & quisquis potest à mortali»bus, cùm non sit reservata. An verò qui potest ab»solvere à veniali habente annexam hanc excom»municationem, possit etiam ab ipsa, quidam affir»mant, ut *Nav.* & *Tol.* alii probabiliùs negant, ut »*Suar. Kon.* quia sicut hæc absolutio est distincta à »Sacramentali, ita etiam ad eam requiritur distin»cta jurisdictio, quæ nusquam conceditur omnibus »Sacerdotibus. *V. Laym. c. 3.*

ADDENDA.

190. QUæst. 24. *Quid præterea sit hic notandum.* R. Seqq. §. 1. *Sot. Med. Covarr. Tol. Less. Laym. Castrop.* & alii multi apud *Mendo* diss. 13. q. 9. dicunt administrantem Sacramenta in excommunicatione minore peccare venialiter, quia est aliqua irreverentia, non tamen gravis. *Vasq.* dicit peccare mortaliter, probátque ex Cap. *Si celebret*, De Clerico excommunicato, ubi dicitur, *peccat autem conferendo Ecclesiastica Sacramenta*: quando autem in Jure dicitur, *peccat*, intelligitur mortale. *Mendo* dicit, vel mortaliter, vel nullo modo peccare, si enim est irreverentia, est mortalis; si est prohibitio, est gravis: concludit tamen cum Nav. *Suar. Fill. Diana, Busenb. Krimer* n. 2020. aliisque multis, nullo modo peccare, Ecclesia enim solam receptionem prohibet, unde in Cap. *Si celebret*, dicitur talis peccare, non quia præcisè confert Sacramenta, sed quia celebrat, ut sibi ipsi conferat, dum enim celebrat, conficit & suscipit, hinc mortaliter peccat.

191. §. 2. An excommunicatus excommunicatione minore, sed ignorans vel oblitus excommunicationis suæ, validè recipiat Sacramentum Pœnitentiæ, si bonâ fide accedat, colligi potest ex dictis l. 6. p. 2. n. 1568. nam licèt negent *Hurt.* & alii; probabiliùs tamen affirmant alii cum *Bonac.* d. 2. q. 3. quia Ecclesia removet eum à Sacramentis, non irritando, sed tantùm prohibendo eorum receptionem. V. dicenda num. 200.

§. 3. Communicans cum excommunicato à Papa, incurrit excommunicationem majorem, Cap. *Significavit*, 8. De sent. excomm. Quamvis autem *Pignat.* tom. 1. consf. 491. doceat *sacram Congreg. Immunitatis* 18. Jul. 1628. censuisse laicum, qui alterum laicum percutit in ecclesia, incurrere excommunicationem minorem, tamen de hoc nihil invenio in aliis Auctoribus. 192.

§. 4. Docent communiter Auctores, & insinuavi l. 4. n. 777. ex Cap. *Si celebret*. De Cler. excomm. Ministr. quòd effectus indirectus excommunicationis minoris sit privatio juris ad Beneficia, cùm enim sic excommunicatus privetur susceptione Ordinum, Beneficia autem ex intentione Ecclesiæ tendant ad Ordines, consequenter etiam privatur jure ad electionem, collationem vel præsentationem pro tali Beneficio, uti probant *Decius, Sayr. Covarr. Henriq. Suar. Con. Laym. Avila* aliique cum *Castrop.* d. 2. p. 4. num. 12. 193.

§. 5. Peccat mortaliter tam conferens quàm recipiens Beneficium in excommunicatione minore, quia violant legem ecclesiasticam in gravi materia, nullam tamen pœnam incurrunt, uti habet *Castrop.* n. 20. putántque *Covarr. Nav.* & alii collationem tali excommunicato factam ipso Jure esse irritam, quia fit personæ indignæ & inhabili: è contrà *Felin. Sot. Con. Fill. Laym.* & alii cum *Castrop.* n. 15. *Krim.* n. 2022. probabiliùs dicunt non esse ipso facto irritam, quia Jus expressè dicit esse irritandam seu irritari debere, quod propriè intelligi debet de ipsa collatione vel electione, neque persona talis est inhabilis quoad valorem acquirendi, sed tantùm quoad usum. 194.

§. 6. *Vasq. Regin. Bon. Avila* & alii dicunt hanc irritationem tum tantùm esse faciendam, quando talis excommunicatus scienter est electus, eò quòd expressè habeatur in Jure, *Si scienter*: è contrà *Suar. Con.* & alii dicunt irritationem fieri posse, sive scienter, sive ignoranter sit factum, putant enim particulam illam *scienter*, facere hunc sensum, quod irritatio fieri debeat, quamvìs scienter elegissent, absolutè volentes, ut valeat non obstante tali excommunicatioue: sed *Laym.* & alii cum *Castrop.* n. 19. & *Krim.* n. 2023. probabilius dicunt irritationem tum tantùm esse faciendam, quando electio facta est excommunicato suæ excommunicationis conscio, quamvìs l. 4. n. 777. insinuaverim etiam tum esse irritandam, si soli conferentes hoc sciverint: Ratio est, quia si ipse scivit, verum est, quòd scienter sit electus; si autem ipse nesciverit se excommunicatum, quamvìs electores vel conferentes id sciverint, electio vel collatio defendi potest, quia ignorantia eum excusat, ut possit suscipere Sacramenta, ergo etiam ut possit suscipere Beneficium in ordine ad Sacramenta. 195.

DUBIUM III.

Quos effectus habeat excommunicatio major.

RESp. Habet duplices, Mediatos & Immediatos, » 196.
Mediati sive remoti sunt hi: »

I. Irregularitas, quam excommunicatus incurrit, » exercendo actum alicujus Ordinis. »

II. Si excommunicatus toto anno in excommu» nicatione contumaciter persistat, & ut Jura loquun» tur, insordescat, fit suspectus de hæresi, & con» tra eum, ut talem, procedi potest ex *Trid. sess.* 25.» *cap.* 3 ideóque si crimen grave & Beneficii privatio» ne dignum commisit, privandus est Beneficio:»

 imò

imò etsi crimen non sit adeo grave; si tamen ad hæresis suspicionem purgandam citetur, tanquam hæreticus privari debet. *Bonac. d. 2. q. 2. p. ult.* ex *Rebuff. Dian. Navar. &c.*

Immediati effectus sunt sequentes:

I. Privat susceptione & usu passivo Sacramentorum; unde nullus excommunicatus sive toleratus sive non, potest ea licitè recipere sub mortali, nisi excuset ignorantia invincibilis, metus mortis, infamiæ, jacturæ bonorum, &c. quia censura non obligat cum tanto rigore. *Laym. l. 1. t. 5. p. 2. cap. 2.*

Dixi *licitè*, quia validè suscipit omnia, saltem quoad substantiam, præter Pœnitentiæ; imò etiam hoc, si adsit ignorantia inculpabilis, dummodo cætera ad essentiam Sacramenti requisita non desint, quia per censuram non fit incapax absolutionis, etsi prohibeatur eam recipere, priusquam absolvatur à censura, *Bon. p. 2.* ex *Fill. Suar. Kon. &c.* Nec obstare, etiamsi excommunicatio sit reservata, vel Confessarius sciens peccata habere annexam excommunicationem, tamen ex malitia absolvat, docet *Dian. p. 3. t. 4. R. 78.* ex *Kon. Suar. &c.* & *p. 5. t. 9. R. 53.*

II. Privat (saltem non toleratos) communibus Ecclesiæ suffragiis, orationibus & fructu Indulgentiarum, non tamen privatis: Unde non tantùm quivis privatus, sed etiam Sacerdos potest, tanquam persona privata, pro excommunicatis orare, etiam in publicis precibus & Sacro; imò actionem sacrificandi, prout pendet à merito privato operantis, offerre, vel ejus in *Memento* in particulari meminisse.

Dixi, *tanquam privata*: quia ùt minister Ecclesiæ non potest: Hinc irritæ sunt ac nullæ omnes preces, quas pro excommunicato in persona Ecclesiæ intercedentis pro ipso, Deo offert, adeóque privatur omnibus bonis, quæ in gratiam Ecclesiæ Deus concessurus fuisset.

III. Privat usu activo Sacramentorum & administratione. Quæ tamen excommunicato tolerato, & ad id requisito, & se non ingerenti, quandoque est licita, v.g. si sit Pastor, cujus subditi teneantur audire Sacrum, nec sit alius, qui celebret: imò si etiam non Parochus fortè rogetur & invitetur ad celebrandum. Ac licèt communis doctrina sit apud *Laym. c. 4.* peccare fideles, si sine causa necessitatis vel magnæ utilitatis talem inducant ad Sacramentorum administrationem, quando alius Minister haberi potest, contrarium tamen est probabile ob facultatem concessam à *Conc. Constant.* cum talibus communicandi: & hinc nec illum, qui petit à tali Sacramentum, nec ipsummet excommunicatum, si conferat, præcisè ob censuram peccare, *Laym. n. 5.* ex *Soto & Sanch. l. 7. de Matr. d. 9. n. 8.* Idem docet *Bon. §. 2.* ex *Vasq. Suar. &c.* Non tolerato autem illicita est Sacramenti administratio, præterquam in casu extremæ necessitatis; extra quam validè illud administrat, præterquam pœnitentiam, quia hæc requirit jurisdictionem, quâ ipse caret. *Vid. Laym. c. 2. Bon. l. c.*

IV. Privatio usûs divinorum officiorum: ita ut non tantum careat eorum fructu, sed etiam sub mortali iis nequeat interesse, parte notabili, ita ut moraliter censeatur cum aliis communicare; nisi excuset ignorantia, vel necessitas vitandi scandali aliáve justa causa, *Bon. p. 3. §. 1.* ex *Suar. Fill. &c.* Similiter peccant etiam alii, qui cum excommunicato vitando eidem Missæ intersunt, ùt ex communi docet *Bonac. n. 9.* contra *Dur.*, quia participant cum illo in divinis. Aliud tamen esset, si transiens per ecclesiam aliud tractaret, vel breviter privatim aut omnino separatim oraret, aut si aliis unum Sacrum audientibus ipse aliud audiret, quia sic moraliter non censeretur communicare cum aliis, nec conjungi ad unam orationem fundendam, *Bon. n. 16.* ex *Suar. Henr. Fill. Kon. &c.* Ac licèt peccatum hoc ex genere suo sit mortale, ex parvitate tamen materiæ subinde tantùm est veniale, ùt si exigua pars Missæ, v.g. usque ad Evangelium tantùm cum illo audiatur, *Avila, Dian. part. 5. t. 9. R. 21.* vel si Horæ privatim cum eo recitentur, *Dian. t. 9. R. 89.* ex *Suar. & aliis 9.* Porrò per divina officia intelliguntur Sacrificium Missæ, publica oratio, processio, cantus Horarum, benedictio olei, aquæ, candelarum & cætera annexa Ordini Clericali, quæ solenniter fiunt, (exceptâ concione) in quibus licèt alii fideles non teneantur vitare toleratum, tenentur tamen non toleratum sub mortali vitare, nisi vel levitas materiæ, vel ignorantia aut simile quid excuset: Unde si talis præsens sit, moneri debet, ut recedat; si nolit, debet extrudi vel exportari, licèt sit Sacerdos: nisi tamen inde gravius timeatur incommodum, ob quod, si expelli non possit, omittendum est Officium, etiam die festo, & celebrans nondum inchoato Canone debet abrumpere Missam; si inchoavit, potest cæteris abeuntibus Sacrum prosequi vel abrumpere, ob sententiæ utriusque probabilitatem: si consecravit, debet solo Ministro manente pergere usque ad Communionem inclusivè, & reliqua perficere in Sacristia vel alio decenti loco. Quòd si excommunicatus negligat procurare absolutionem eo fine, ut non audiat Sacrum die festo, peccat mortaliter omissione Sacri; secus si alia de causa negligat. Quòd si etiam obligatus est ad Horas, non excusatur ab illis (etsi non debeat dicere, *Dominus vobiscum*, sed, *Domine exaudi &c.*) quas si cum alio privatim legat, venialiter tantùm videtur peccare.

V. Collatio Beneficii facta excommunicato nulla est, uti & præsentatio vel electio, institutio & confirmatio. Ratio, quia excommunicatus, etiam toleratus, non potest communicare in officio, proindéque incapax est Beneficii, quod datur propter officium. Idque, licèt ignoretur excommunicatio, quæ ignorantia invincibilis etsi excuset à culpa, non tamen supplet defectum conditionis requisitæ ad valorem actûs. *V. Less. l. 2. c. 34. d. 22.* Imò probabile est excommunicatum, quamvis Beneficio antè obtento non privetur, fructus tamen & distributiones non facere suas, ideóque eas teneri restituere, etiam ante sententiam Judicis, quia est privatus officio; fructus autem dantur propter officium, velut merces propter opus; Ita *Suar. & alii* contrà *Sanch. & Kon.* qui probabiliter putant, ex consuetudine non teneri ante sententiam, modò per se vel alium inserviat Beneficio.

VI. Privat communicatione forensi. Unde excommunicatus nequit esse Judex, Advocatus, Procurator, licèt pro semetipso respondere possit ipse, (*Kon. Præp. Dian. p. 5. t. 9. R. 111.*) actor, tabellio, testis &c. Ità ut contra excommunicatum, etiam toleratum, semper possit reus excipere. Quòd si non faciat, nec Judex eum repellat, valida ejus acta erunt, si sit toleratus: secus est de Judice non tolerato, cùm sit privatus jurisdictione. *V. Laym. c. 2. Dian. R. 112. 113.* Non potest etiam esse Tutor aut Curator, *Dian. R. 115.* ex *Sylv.* Neque testamenti executor, *Dian. p. 8. t. 5. R. 2.* ex *Carp. &c.* contra *Sanch. Lugo. &c.* Si tamen non fiat oppositio, validè exequitur, *Ib.* Nec potest ipse testari licitè, etsi faciat validè, etiam cùm excommunicatum instituit hæredem, *Suar. Fill. Merc. &c.* cum *Dian. p. 5. t. 9. R. 129.* Denique contractus omnes ab eo facti (etsi sint illiciti, & ratione eorum non detur actio in foro externo durante executione) valent, nisi fiant ab eo ùt personâ publicâ, vel Ministro-

ratione

ratione muneris vel Beneficii, quia tunc spectant ad jurisdictionem, quæ suspensa est, *Dian.* R. 128. ex *Con. Fill. Merc.* &c.

» VII. Excommunicatus non toleratus privatur usu jurisdictionis: Unde non potest validè eligere, conferre, præsentare, ferre leges vel sententiam: & qui sic Beneficium à non tolerato accepit, dicendus est intrusus, ac proinde tenetur, sine alia Juris declaratione, Beneficium unà cum fructibus relinquere.

» Dixi, *non toleratus*: quia acta tolerati probabile est esse valida, ob bonum commune: graviter tamen peccat, si absque necessitate talia exerceat.

» VIII. Non toleratus privatur ecclesiasticâ sepulturâ, ut non possit in loco sacro seu benedicto sepeliri: & si contrarium fiat, ac corpora discerni possint, debet exhumari, nec in eo loco divina peragi ante reconciliationem.

» Dixi, *non toleratus*; quia Ecclesia non polluitur, etsi hæreticus, non speciatim denuntiatus, in ea sepeliatur, ùt docet *Suar. Lay.* & alii. Jure nihilominus id prohibent Episcopi in Germania, eò quòd inter cæteras pœnas non communicantium in Paschate etiam statuatur privatio sepulturæ ecclesiasticæ.

» IX. Excommunicatus privatur omni aliâ civili communicatione fidelium, ità ut ipse non possit cum aliis, & si non sit toleratus, etiam alii cum ipso non possint communicare: idque in casibus hoc versu comprehensis:

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

» Dicitur I. *Os*, per quod intelligitur osculum & omne colloquium, etiam privatum. Item per nutus, literas, internuntium, & quodvis signum benevolentiæ.

» Dicitur II. *Orare*, id est, omnis communicatio in divinis, de qua *suprà*.

» Dicitur III. *Vale*, quod comprehendit omnem salutationem, (saltem honorificam) verbo vel signo vel amplexu; & secundùm quosdam, etiam resalutationem, eò quòd sit actus observantiæ: Sed contrarium videtur verius; quia est solutio debiti: Imò *Sayr. &c.* cum *Dia.p.5.t.9.R.16.* putant probabile, quòd sola verbalis salutatio sit prohibita, non autem alia signa, v.g. aperiendo caput, &c. quæ urbanitatis causâ fieri solent.

» Dicitur IV. *Communio*, quæ comprehendit omnem contractum (qui tamen validus est, si fiat) item cohabitationem, cooperationem, societatem, v. g. in contractibus, ita ut moraliter censeatur communicare; quod prudens æstimabit: unde nec iter cum eo tanquam cum socio facere licet.

» Dicitur V. *Mensa*, per quam intelligitur omnis convictus & convivia, per modum societatis & commercii, qualis non est, si casu incidas in idem hospitium, iter, mensam, imò lectum. *Vid. Bon. d.2. q.2.p.* 6. §. 1. & 2.

» *Quæres.* I. Quale peccatum sit communicare cum excommunicato non tolerato.

» *Resp.* Communicatio in divinis censetur mortale, propter gravitatem materiæ: in civilibus autem (etsi inducat minorem excommunicationem) secluso tamen contemptu, tantùm est veniale regulariter, *Suar. Bauny, &c. Dian. p.7. t.11. R.* 47. Quod addo, quia aliquando est mortale, ùt si quis cum excommunicato communicet in eodem crimine, v.g. si quis concubinam excommunicatam cognoscat.

» *Quæres.* II. An aliquando liceat cum non tolerato communicare.

» *Resp.* Quòd sic, extra divina, in his quinque casibus, 1. In casu utilitatis sive spiritualis ipsius excommunicati, v. g. ut convertatur, sive alterius, ut ab excommunicato consilium petat, quod ab alio habere non potest; sive etiam utilitatis temporalis, v. g. ut ab eo restitutio vel debitum ex contractu petatur. Contractus tamen novos cum ipso inire non licet, etsi, si ineantur, sint validi, cum nulla sit lex irritans. 2. In casu legis matrimonialis: quomodo uxori licet communicare cum marito, & contrà, nisi factum sit divortium, *Dian. p.* 5. *t.* 9. R. 122. Non tamen sponso de futuro cum sponsa, *Dian.* R. 136. ex *Sayr. Sanch. & Fill.* 3. In casu subjectionis: quomodo possunt filii etiam emancipati; addit *Dian.* R. 112. 119. ex *Con. Fill. Hurt. &c.* etiam adoptivi vel illegitimi, imò etiam nepotes, pronepotes & in eodem genere affines, communicare parenti, servi & ancillæ Domino, si ante excommunicationem fuerint in servitio. Similiter religiosi Prælato: non tamen nisi quoad eam communicationem, quæ ab habitantibus in eadem familia evitari non potest, *Dia.* R. 127. contrà *Sotum. Vid. Fill. t.* 12. *n.* 203. *Lay. & Bon. l. c.* 4. In casu ignorantiæ Juris vel facti. 5. In casu necessitatis, sive animæ sive corporis, sive bonorum temporalium: qui casus hoc versu comprehenduntur:

Utile, lex, humilis, res ignorata, necesse.

ADDENDA.

QUæst. 25. *Quid præterea sit notandum circa effectus excommunicationis majoris, & speciatim circa usum passivum & activum Sacramentorum, quo privatur excommunicatus.* ℞. §. 1. Novendecim horrendos effectus excommunicationis majoris recenset *Nav.* in Man.c.27. à n. 17. & ex illo *Branden* ad Concordata Germaniæ post q. 12. Not. 7. de quibus in sequentibus aliqua addam. Multa autem, quæ hic strictim habet *Busenb*, explicavi fusius in antecedentibus, ad quæ remittam, Nam 1. dixi l. 6. p. 1. à n. 211. ex causa rationabili, & quando deest alius, licitum esse suscipere aut etiam petere Sacramentum à Ministro tolerato, qui, si velit, possit dignè ministrare: attamen addidi ibidem n. 215. excommunicatum toleratum non posse se ingerere, quamvis possit conferre Sacramentum, si requiratur: Potéstque de hoc etiam videri *Sanch.* De Matr. l. 7. d. 9. n. 7. & 8. Ibidem n. 620. dixi Viaticum peti debere ab hæretico excommunicato, suspenso, si alius desit; & uti aliqui tenent, quamvis esset etiam denunciatus, & foret occasio suscipiendi alia Sacramenta. 2. Dixi l. 6. p. 1. n. 209. cum peccare, qui extra necessitatem extremam petit administrationem Sacramenti à Ministro non tolerato: probabiliter autem censeri extremam necessitatem, si quis non potens confiteri deberet decedere sine Viatico vel extrema Unctione: Et de hoc iterum dicam paulò pòst. 3. Dixi l. 6. p. 1. n. 535. & p. 2. n. 1569. excommunicato contrito etiam vitando licitum esse in necessitate sumere Eucharistiam; & idem est de aliis actionibus: Quænam sit talis necessitas, dixi l. 6. p. 1. à n. 535. & p. 2. n. 1569. extra necessitatem tamen, quamvis se submitteret & retractaret delictum, non potest accedere ad Sacramenta, nisi acceperit absolutionem, secundùm dicta l. 6. p. 2. n. 1570 & hic n. 127. 4. Dixi l. 1. n. 794. & l. 6. p. 1. n. 626. excommunicatum teneri, quamprimum potest, tollere hoc impedimentum Confessionis annuæ, aut etiam Communionis Paschalis: quamvis fortè non teneatur tollere ex vi præcepti Missæ audiendæ, attamen ibidem l. 1. n. 790. dixi Sacerdotem, qui ex justitia, v. g. ex stipendio accepto tenetur celebrare Missam, etiam teneri procurare absolutionem ab excommunicatione, aut alteri committere celebrationem. 5. Dixi l. 6. p. 2. à n. 1564. excommunicatum non toleratum esse privatum omni jurisdictione, ideóque Parochum ità excommunica-

tum

tum non posse jurisdictionem delegare alteri ad audiendas confessiones suorum. Ibidem dixi toleratum posse absolvere, si requiratur & contritus sit. Item dixi ibidem pœnitentem debere priùs absolvi ab excommunicatione, quàm à peccatis. 6. Cùm Parochus non sit Minister Matrimonii, nec per hanc excommunicationem privetur officio Parochi, quamvis sit excommunicatus & vitandus, validè assistit, & licentiam dat assistendi Matrimonio suorum, uti dixi l. 6. p. 3. n. 729. Et si sit toleratus ac requiratur, etiam licitè, quia requisitus licitè communicat cum requirentibus, secundùm ante dicta. 7. Dixi l. 4. n. 774. validè excommunicatum excommunicatione majore, etiam ab homine, & injustè, etiamsi sit toleratus & occultus, aut nesciat se excommunicatũ, aut putetur esse absolutus, nihilominus esse inhabilem ad omne Beneficium & pensionem quomodocunque acquirendam: quid autem dicendum sit, si provisio facta sit ante, sed possessio capiatur in excommunicatione; Item si electio vel præsentatio facta sit tempore excommunicationis, sed acceptatio, confirmatio aut institutio extra, dixi ibidem à n. 775. 8. An excommunicatio creditoris vel debitoris excuset à restitutione, dixi l. 3. p. 2. num. 466.

198. §. 2. Qui in excommunicatione recipit Sacramentum Ordinis, manet suspensus: si autem alia Sacramenta recipiat, peccat quidem mortaliter, sed nullam incurrit pœnam ecclesiasticam, *Dicast.* d. 2. n. 635. An autem validè ordinetur excommunicatus, si Episcopus ante ordinationem edicat se nolle tales ordinare, dixi l. 6. p. 2. n. 2231.

199. §. 3. Si volens recipere Sacramentum nesciat se esse excommunicatum vitandum, ministrans autem hoc sciat, recipiens excusatur per ignorantiam, sed Minister peccat mortaliter, quia agit contra gravem prohibitionem Ecclesiæ, *Bonac.* d. 2. q. 2. pu. 1. § 2. qui n. 4. idem dicit, quamvis excommunicatus sit toleratus & non vitandus, quia cooperatur actioni de se illicitæ; sed contradicit *Dicast* n. 641. quia nulla circa hunc est prohibitio, cùm Ecclesia permittat etiam in divinis communicationem cum eo, neque ex ullo capite apparet obligatio talem excommunicatum admonendi, præsertim si ex officio non teneatur, neque commodè facere possit. Rectè autem notant *Suar.* & *Castrop.* d. 2. pu. 7. ex eo, quòd talis excommunicatus non vitandus sciatur fuisse excommunicatus, non posse judicari indignè accedere, nisi certò constet non esse absolutum, si enim sciatur esse conscientiæ non malæ, præsumi non debet peccare velle.

200. §. 4. *Silv. Sot. Vasq. Hurt.* & alii putant excommunicatum, qui ex ignorantia vel oblivione non manifestat censuram, non posse validè & fructuosè recipere Sacramentum Pœnitentiæ, quia Ecclesia talem separat à participatione Sacramentorum, quantùm potest. Oppositum affirmant *Suar.* d. 10. l. 3. *Castrop.* d. 2. p. 7. n. 3. nullo enim Jure Sacramentum est irritum, nec separat Ecclesia eum, quantùm potest, cùm communionem cum illo, si denunciatus non sit, permittat fidelibus, & orationem privatam concedat etiam pro denunciato, & ideo etiam putat *Dicast.* hunc validè absolvendum, si ita ignorans & bonâ fide accedat. Vide dicta l. 6. p. 2. n. 1568.

201. §. 5. Si moribundus recepisset Sacramentum Pœnitentiæ, *Avila* & alii putant excommunicatum vitandum non posse illi ministrare Eucharistiam vel extremam Unctionem, quia hæc non ità sunt necessaria ad salutem: sed *Suar. Castrop.* n. 7. *Dicast.* n. 666. & 667. probabiliùs dicunt licere, sunt enim utilissima & veluti necessaria animæ in periculosissimo articulo constitutæ; unde si licitum sit in necessitate ab excommunicato vitando petere cibum corporis & arma, quibus defendas vitam, multò magis cibum animæ & robur pro extremo agone: si tamen Pœnitentiam & Eucharistiam suscepisset, putat *Castrop.* n. 8. non esse illi ab excommunicato vitando ministrandam extremam Unctionem.

§. 6. An Episcopus excommunicatus validè consecret Ecclesiam, dixi l. 6. p. 2. n. 280. Putat autem *Less.* in Auct. v. *Absolutio*, casu 11. valde probabile esse, si quis inculpatè ignoret suam excommunicationem, validè ipsi delegari potestatem audiendi confessiones, ita ut post absolutionem ab excommunicatione possit eâ licitè uti absque nova delegatione. 202.

§. 7. Parochus, qui occultè excommunicationem vel suspensionem incurrit, si nequeat priùs impetrare absolutionem, potest elicitâ priùs contritione audire confessiones subditorum justa de causa confiteri petentium, excusat enim eum jus conservandæ famæ suæ, *Barb.* & alii multi cum *Lohner.* 203.

Q. 26. *Quid addendum sit circa suffragia Ecclesiæ & divina officia, quibus privatur excommunicatus.* R. §. 1. Quando dicitur excommunicatum privari communibus Ecclesiæ suffragiis, sensus est, quòd privetur suffragiis ex illis actionibus, quæ fiunt ab Ecclesiæ Ministris nomine Ecclesiæ. Hinc non ideo privatur fructu, qui venit ex intentione Ministri operantis nomine suo: neque ideo privatur fructu v. g. satisfactionis, qui provenit ex intentione Ministri operantis in persona & nomine Christi, de illis enim fructibus Ecclesia non disponit, sed privatur fructu illo, qui respondet operanti ut agenti nomine Ecclesiæ, Ecclesia enim non vult, ut hoc, quod nomine suo fit, ei applicetur, ideóque applicaretur invalidè, *Gibal. Krim.* n. 1875. Prohibentur autem Ministris Ecclesiæ sacrificium & actiones publicæ, etiam ex, quas nomine suo vel Christi ponunt, directè offerre pro excommunicatis vitandis, hinc si offerrent, fieret validè secundùm dicta l. 6. p. 2. n. 32. sed illicitè, *Krim.* n. 1881. Pro excommunicatis toleratis validè & licitè offerri etiam publicè & directè, dixi l. 6. p. 2. n. 34. Et pro vitandis etiam sub Memento orari potest privatim. 204.

§. 2. Si excommunicatus vitandus sit contritus, & per eum non stet, quominus absolvatur, plures, quos citavi l. 6. p. 2. n. 31. præsumunt de pia matre Ecclesia, quòd nolit privari suffragiis; sed meliùs contradicunt alii, quos ibidem secutus sum, & consentiunt *Laym. Hurt. Castrop. Gibal Krim* n. 1880. quia id videtur decidi Cap. *A nobis* 28. De sent. excomm. quod etiam ibidem retuli. Docet tamen probabiliter *Krim.* n. 1884. in casu necessitatis, quo talis licitè celebraret Missam, etiam licitè ac validè offerre eum nomine Ecclesiæ pro seipso, quod enim ei non prosit alienum sacrificium, est, quia Ecclesia non vult, ut alius communicet cum ipso, Ecclesia autem non prohibet, ut ipse secum ipso communicet. 205.

§. 3. Dixi l. 6. p. 2. à n. 1355. Indulgentias non prodesse excommunicatis, seu vivis seu defunctis, quod intelligitur de vitandis, ac etiam de toleratis, ita ut ipsimet lucrari non possint. E contrà si indulgentia esset applicabilis tolerato etiam vivo, & ei applicaretur, putat *Krim.* n. 1886. huic profuturam, quia licitum est cum eo communicare. 206.

§. 4. Si excommunicatus vitandus intersit v. g. Missæ, putat *Castrop.* eum incurrere excommunicationem minorem; sed probabiliùs negat *Krim.* n. 1904. quia non ideo communicat cum aliquo excommunicato vitando. Excipit 1. nisi esset Sacerdos coram se celebrari faciens. 2. Nisi monitus nollet exire, tum enim incurrit excommunicationem Papæ reservatam, Cap. *Eos*, De sent. excomm. & Clement. 2. eod. tit. Si autem Sacerdos à potestate Episcopi exemptus, celebraret coram excommunicato vitando, præter minorem excommunicationem incurreret 207.

ret interdictum ab ingressu ecclesiæ, Cap. *Episcoporum*. De privil. in 6. Et qui cum excommunicato vitando pergunt audire Missam, secundùm communem peccant mortaliter, quamvis *Henriq. Sayr. Fill. Krim.* nu. 1905. dicant probabile esse, quod venialiter tantùm, si non sint ei causa manendi.

208. §. 5. Etiam excommunicatus toleratus prohibetur interesse Missæ, nisi fortè requireretur, ut ministraret in defectu alterius, Cap. *Illud*, De Cleri excomm. ministr. Cap. ult. De sent. excomm. in 6. *Suar. Castrop.* d. 2. pu. 9. n. 2. *Dicast.* d. 2. n. 696. 697.

209. §. 6. Si excommunicatus profugerit ad templum, & ibi hæreat, ne capiatur, non attendens ad divina, potest Missa ibi celebrari & ab aliis audiri, quia non censetur communicare illis divinis, *Dicast.* n. 694.

210. §. 7. Excommunicati vitandi possunt ingredi templa, ut privatim soli orent; item orare possunt, quando datur commune signum ad salutandam B. Virginem, quamvis enim plerique tum orent, tamen unusquisque censetur orare pro se: similiter possunt uti sacris reliquiis, aquâ benedictâ &c. hæc enim omnia nullo Jure ipsis prohibentur, uti cum communi docet *Castrop.* nu. 14. *Dicast.* tamen n. 740. dissentit de aqua benedicta, quia benedicitur, ut prosit fidelibus, & utens illâ, quantum potest, facit se participem suffragiorum Ecclesiæ, quod excommunicato est prohibitum.

211. §. 8. Excommunicatum etiam vitandum teneri orare Horas, dicetur n. 224. Si autem famulus cum domino suo excommunicato privatim recitet Horas, non peccat, quia hoc non est ministerium ecclesiasticum, sed privatum obsequium, ad quod tenetur famulus, si dominus velit, nec famulus privatur communicatione domini sui in illis, in quibus deservire tenetur, Cap. *Quoniam multos*, 11. q. 3. *Suar. Dicast.* nu. 724. An autem excommunicatus possit concionari vel docere: item interesse concioni aut lectioni alicui, dicetur n. 281.

212. Q. 27. *Quid addendum sit circa communicationem forensem & usum jurisdictionis, quibus privatur excommunicatus.* ℞. §. 1. Per communicationem forensem intelligitur quilibet actus pertinens ad judicium fori externi: potéstque semper fieri exceptio contra excommunicatum vitandum, qui talem actum exercuit, dummodo fiat ante executionem sententiæ, *Castrop.* d. 2. pu. 14. n. 2. Attamen reus excommunicatus potest trahi in judicium, neque ideo potest se excusare, quòd sit excommunicatus, alioquin reportaret commodum ex sua excommunicatione, *Castrop.* n. 23.

213. §. 2. Testamentum ab excommunicato vitando factum nullo Jure irritum est, *Castrop.* Hinc moribundus, qui nō potest obtinere absolutionem, etiam licitè facit testamentum, quia censetur actus necessarius, quem non negabit Ecclesia, *Avila. Dic.* d. 2. n. 822. Imo secundùm *Cōn.* & alios, teste *Krim.* n. 2005. excommunicatus vitandus validè instituitur hæres. Attamen tam activa quàm passiva testamenti confectio interdicitur sequentibus, 1. hæreticis eorúmque fautoribus: 2. Percutientibus & insequentibus Cardinalem. 3. Reis læsæ Majestatis. 4. Usurariis manifestis, nisi cautionem præstent. *Krim.* adducens Jura.

214. §. 3. Parochum etiam vitandum validè assistere & delegare potestatem assistendi Matrimonio, dixi l. 6. p. 3. n. 729. Similiter admissio ad professionem religiosam, aut commissio admittendi facta à Prælato excommunicato est valida, quia non est actus jurisdictionis propriæ, sed usus cujusdam Superioritatis competens etiam fœminis & laicis, *Suar. Laym. Castrop.* p. 15. n. 4. *Krim.* n. 1997.

215. §. 4. Si subditus faciat aliquid animo obediendi suo Superiori laico, qui est excommunicatus vitandus, peccat mortaliter, quia est quædam communicatio in divinis, quæ cadit sub directam prohibitionem, per hoc enim agnoscit in eo jurisdictionem, quam tamen sustulit censura: si tamen faciat tantùm ex urbanitate vel verecundia, non erit mortale, *Suar. Dicast.* n. 828. *Leand. Krim.* n. 1980. Nequidem Religiosum posse obedire Prælato excommunicato, docent *Suar. Leand. Krim.* n. 1980. 216.

§. 5. Quomodo excommunicatus vitandus privetur usu jurisdictionis, pluribus explicat *Pignat.* tom. 9. consf. 160. Et quamvis ipso facto non privetur officio, tamen secundùm communem sensum & consuetudinem Ecclesiæ censetur inhabilis ad acquirendam novam jurisdictionem, *Dicast.* n. 747. 872. Intelligunt autem hoc *Suar. Hurt. Castrop.* pu. 10. n. 11. *Krim.* nu. 1987. de jurisdictione in muneribus & officiis ecclesiasticis, pro temporalibus enim putant valere nominationem aut electionem, quamvis sit prohibita & veniat irritanda. Admittunt etiam omnes, si quis ab intestato acquirat aliquod dominium temporale, cui annexa est jurisdictio, tunc validè acquirere jurisdictionem, quia accessorium sequitur naturam principalis, Jura enim non annullant acquisitionem dominii temporalis, ergo nec jurisdictionis illi annexæ, quamvis usus illius prohibeatur tempore excommunicationis, *Dicast.* num. 748. *Castrop.* n. 12.

§ 6. Excommunicatus toleratus non amittit jurisdictionem, hinc valida sunt, quæ agit etiam irrequisitus, cùm hoc sit in favorem & utilitatem fidelium, *Suar. Cōn. Laym.* Si autem agat requisitus, etiam licitè agit, quia tum ei licita est communicatio, secundùm antè dicta & *Krim.* n. 1983. 217.

Q. 28. *Quid addendum sit circa collationem Beneficii, privationem fructuum, & Rescripta respectu excommunicatorum excommunicatione majore.* ℞. §. 1. *Nav. Less. Hurt.* & alii cum *Krim.* n. 1932. putant collationem Beneficii factam excommunicato tolerato esse validam, quod *Suar. Felin. Dicast.* d. 2. n. 772. dicunt esse probabile, quia *Conc. Constant.* permisit communicationem cum illo, adeóque videtur sustulisse dispositionem Juris positivi, quâ talis electio reddebatur invalida. Docet propterea *Dicast.* n. 756. eum, qui innocens est, & tamen debet sustinere sententiam excommunicationis secundùm allegata & probata justam, reipsa autem injustam, esse capacem Beneficii: sed sententiæ oppositæ sunt probabiliores & conformiores dictis l. 4. à nu. 774. Jura enim dicunt excommunicatum esse incapacem novi juris ecclesiastici acquirendi, nec distinguunt inter vitandum & toleratum, & cùm etiam injustè excommunicatus debeat se in foro externo gerere tanquam excommunicatum, acceptare non poterit Beneficium. An autē excōmunicatio habeat similem effectū circa collationem in Canonessarū præbendis, quæ propriè beneficia non sunt, colligi potest ex dictis l. 4. n. 230. 218.

§. 2. Etiam permutatio Beneficii vel resignatio facta existenti in excommunicatione majore est irrita, quia Jus irritat omnem pro illo acquisitionem Beneficii, *Nav. Cōn. Laym. Castrop.* d. 2. pu. 10. nu. 2. *Krim.* n. 1946. Attamen dixi l. 4. n. 1088. talem permutationem esse irritam tantùm respectu excommunicati, non autem alterius, qui novæ collationis capax est. Nec juvat, quòd excommunicatus fortè nesciérit se excommunicatum, quia privata ignorantia non potest dare valorem actui, sed relinquit inhabilitatem, uti probabiliùs tenent Auctores cum *Dicast.* n. 744. & *Krim.* n. 1934. contra alios, quorum sententiam *Less.* De just. l. 2. c. 34. dub. 22. putat esse probabilem: Neque etiam juvat, quòd permutatio vel resignatio fiat authoritate Superioris, qui utrique posset conferre Beneficium, quia de facto non confert, sed tantùm vult dispensare circa 219.

circa illud ex causa permutationis vel resignationis, ergo cum excommunicatus ab altero nequeat jus obtinere, actus erit nullus, *Dicast.* n. 758. Quòd si excommunicatus vitandus Beneficium resignet in manus Episcopi, ut conferat, cui volet, *Suar.* & *Castrop.* pu. 13. n. 25. putant fieri validè, quia actus ille non est usus illius potestatis vel juris ecclesiastici sed propriæ voluntatis, neque sic resignans concurrit ullo modo ad collationem faciendam, sed solùm ad se exspoliandum, quod facere potest, cùm sit actio privata, & meritò debet, cùm exercere non possit officium: Si autem resignet in favorem tertii, *Suar. Fill. Dicast.* n. 871. putant fieri invalidè, quia aliquo modo concurrit ad collationem, eò quòd restringat voluntatem conferentis ad hanc præcisè personam. Sed contradicunt probabilius *Bonac. Castrop.* n. 26. *Krim.* n. 1970. quia, quamvis in tantum concurrat, ipse tamen nullum jus confert, nec exercet actum jurisdictionis.

220. §. 3. Putant *Con.* & alii excommunicatum posse acquirere pensionem, quia Jus tantum irritat acquisitionem Beneficii, quale non est pensio, eò quòd non sit jus perpetuum percipiendi fructus. *Leuren.* De Benef. q. 524. contradicit, nam ideo præmittitur absolutio pensionarii à censuris. *Castrop.* n. 6. dicit, si pensio sit in perpetuum extracta ex fructibus Beneficii, habere rationem Beneficii seu præstimonii, adeóque invalidè conferri excommunicato, utì & tum, quando assignatur propter aliquod munus spirituale exercendum, cum enim excommunicatus prohibeatur munus spirituale exercere, consequenter est incapax pensionis propter illud assignatæ: si autem esset pensio merè temporalis, qualis etiam laicis assignatur, excommunicatus esset illius capax. Denique si sit partim temporalis, partim spiritualis, uti est pensio concessa Clerico Beneficium resignanti vel permutanti, aut relicta Parocho seni ad sustentationem, *Suar. Vasq. Bon.* aliique multi cum *Dicast.* n. 752. dicunt excommunicatum esse illius incapacem, quia excommunicatus est incapax omnis clericalis privilegii, quale hoc est, sed *Laym.* l. 1. tr. 5. p. 2. c. 2. n. 8. cum aliis probabiliter dicit capacem esse, quia nullus textus Juris reddit illum incapacem illius privilegii.

221. §. 4. Si Beneficium sit alicui collatum, quando erat in excommunicatione, ipse verò procuret absolutionem ab ea, & tum acceptet Beneficium, præter citatos l. 4. n. 776. putant *Less. Laym.* & alii probabile esse, quòd acceptatio sit valida, quia voluntas collatoris censetur permanere, ergo si interea se reddat capacem Beneficii, non est ratio, cur acceptare non possit: Sed oppositum ibidem tenui, & præter ibi relatos idem tenent *Con. Castrop.* n. 20. *Dicast.* n. 780. quia collator tantùm permanet in prima voluntate, quam habuit, quando conferebat, neque habet voluntatem novam iterum conferendi, utì suppono, cùm non sciat primam collationem fuisse invalidam, ergo cùm illa prima voluntas fuerit invalida, voluntas illa perseverans manet invalida, ideóque debet moneri collator, ut nunc iterum conferat. Similiter docent *Dicast.* n. 761. si quis in excommunicatione existens sit præsentatus à Patrono, etiamsi collatio fiat post obtentam absolutionem, hanc tamen collationem esse invalidam, quia est facta ex vi præsentationis irritæ, ergo & ipsa collatio est irrita, non aliter, atque si facta esset ex præsentatione patroni excommunicati. Addit *Avila* etiam impetrationem litterarum ad Beneficia vacatura esse nullam, si obtineatur ab excommunicato, quamvis postea ipsi absoluto conferatur Beneficium, quia confertur ex vi impetrationis, quæ erat nulla, ità *Dicast.* n. 762. Quòd si è contrà electio vel collatio Beneficii facta sit ante excommunicationem, sed Beneficium acceptetur vel possessio capiatur post contractam interea excommunicationem, *Avila*, *Nav.* & *Covarr.* dicunt esse validam, *Suar.* & *Laym.* l. 1. tr. 5. p. 2. c. 2. n. 11. negant, quia si acceptatio esset valida, jam posset excommunicatus acquirere jus in Beneficio ecclesiastico, quod est contra statuta Ecclesiæ. Vide dicta l. 4. n. 775.

§. 5. Absolutio generalis à censuris, quæ ad cautelam præmitti solet collationibus Beneficiorum, non prodest illis, qui se opponunt rei judicatæ, seu sententiæ à Judice ecclesiastico latæ; neque violatoribus ecclesiasticæ libertatis; falsificantibus seu falsificari curantibus litteras & supplicationes Apostolicas; utì neque iis, qui talibus litteris utuntur; Similiter neque iis, qui ausu temerario Apostolicis mandatis non obtemperant, & Nuntios vel Executores Sedis Apostolicæ & ejus Officialium ipsis commissa exequentes impediunt; utì neque iis, qui propter promissa vel aliquid eorum à Jure vel homine per 4. menses scienter excommunicationis sententiam sustinuerunt; Et generaliter nulli suffragatur, qui ligatus censurâ aliquâ, quæcunque ea fuerit, per annum continuum in eâ insorduisset *Sayr. Bonac. Pelliz.* tr. 7. c. 1. n. 127. Addit *Castrop.* suprà n. 27. & *Dicast.* nu. 700. etiam illis non prodesse, qui sunt excommunicati ob hæresin. 222.

§. 6. Occultus excommunicatus tenetur manifestare suam excommunicationem, quando aliter non potest se excusare ab acceptatione Beneficii, dummodo ea manifestatio fieri possit sine probabili periculo scandali vel infamiæ, quia quisque tenetur obedire Ecclesiæ & servare effectus censuræ, quando potest: si tamen immineat periculum scandali vel infamiæ, potest permittere, & statim dispensationem petere, quia præcepta Ecclesiæ non obligant cum tanto incommodo, *Suar. Dicast.* n. 785. Imò putat *Dicast.* n. 765. acceptantem in excommunicatione non peccare, dummodo non habeat animum exercendi officium, usque dum absolvatur: & addit n. 766. si absolvatur, hoc ipso acquirere jus in Beneficio, sed standum est antea dictis, & videnda dicta l. 4. n. 781. 223.

§. 7. Excommunicatus etiam vitandus tenetur orare Horas, quamvis ad illas obligaretur ex solo titulo Beneficii, cujus fructus jam non perciperet, quia retinet Beneficium, ipsius autem culpa est, quòd non percipiat fructus, ideóque hæc privatio est pœna, quam illi Ecclesia imponit, *Nav. Covarr. Avila, Suar. Laym. Bonac. Castrop. Dicast.* n. 714. *Krim.* n. 1907. Et quamvis communis dicat debere loco *Dominus vobiscum*, dicere, *Domine exaudi orationem meam*, eò quòd prior oratio sit actus personæ publicæ: *Avila* tamen & *Hurt.* dicunt per hoc nequidem venialiter peccaturum, quia adhuc potest censeri oratio privata, & alioquin deberet abstinere à pluribus orationibus in Breviario. 224.

§. 8. Si ille, qui conferre debet Beneficium, eligere, instituere, confirmare, sit excommunicatus vitandus, invalidè agit, quia ad ista requiritur jurisdictio, quâ privatus est, utì habent Jura apud *Krimer* à n. 1966. & colligitur ex dictis: idémque dicit *Krim.* de Clerico excommunicato vitando, si ex officio ecclesiastico præsentet, quia conferre debet aliquod jus spirituale ad rem: Electio tamen Papæ ab excommunicatis facta valet, Cap. *Romani*, §. *Cæterum.* De elect. Putat etiam *Castrop.* pu. 13. n. 17. probabilius esse contra *Covarr. Vasq. Hurt.* quòd præsentatio ad Beneficium facta à laico vitando, vel à Clerico titulo Patrimonii, aut alio sæculari, valida sit, ideo enim irritatur præsentatio ecclesiastica, quia confert jus præsentato, præsentatio autem laica non confert jus illud, 225.

Jud, nam collatio ab alia persona ecclesiastica fieri debet, collator tamen aut qui instituere debet, potest, imò tenetur illam præsentationem repellere, ne cum excommunicato communicet, Krim. n. 1989.

226. §. 9. Excommunicatus toleratus validè & licitè confert, eligit &c. si requiratur à non excommunicato, quia privatus non est jurisdictione, *Suar. Laym. Castrop. Krim.* n. 1983. & requisitus post *Conc. Constant.* licitè communicat cum fidelibus.

227. §. 10. Si quis titulo Patrimonii sit ordinatus, certum est non privari fructibus sui tituli, quia bona illa manent omnino temporalia, neque circa illa quicquam disponit Ecclesia, possúntque etiam vendi sine simonia, ità cum aliis *Dicast.* n. 788.

228. §. 11. Qui bonâ fide acquisivit Beneficium, quando existebat in excommunicatione, & interim Benecio inservivit, probabile est posse retinere fructus perceptos correspondentes tali servitio, etiamsi Beneficium non esset curatum, quia tum non retinet illos ex titulo Beneficii, sed ex titulo obsequii præstiti, *Nav. Henriq. Avila, Con.* aliique cum *Castrop.* pu. 11. n. 1. & *Dicast.* n. 743. iterúmque ex professo à n. 792. ubi respondet argumentis *Suarii* in contrarium. Notátque etiam *Laym.* l. 4. tr. 2. c. 15. n. 4. talem posse saltem usucapione triennali talium fructuum dominium acquirere, nec teneri restituere, nisi ad summum extantes, vel quatenus est factus ditior.

229. §. 12. Qui injustè est excommunicatus, quamvis abstinere debeat à Choro, retinet jus ad fructus & distributiones omnes, quia ubi non præcessit culpa, sequi non debet pœna, communis cum *Dicast.* n. 804. Si autem talis injustè excommunicatus etiam ante excommunicationem non solebat interesse Choro, *Nav.* adhuc dicit deberi ipsi distributiones, quia poterat mutare voluntatem & assistere: Oppositum tamen videtur probabilius cum *Dicast.* n. 805. quia ex consuetudine emanendi prudenter judicatur adhuc fuisse emansurus, ergo nullo titulo videtur posse jus habere ad distributiones: aliud est de infirmo, etiamsi hic soleret abesse, probabile enim est Ecclesiam absolutè jus ad distributiones dare illis, qui propter infirmitatem absunt.

230. §. 13. Qui sciens injustè excommunicavit vel dedit causam excommunicationis, tenetur excommunicato restituere has distributiones, quia est injusta causa damni; si autem ex nulla parte intervenerit formalis injustitia, tenebuntur ex re accepta restituere illi, qui participârunt, in hoc enim casu non censetur dominium illarum irrevocabiliter esse in eos translatum: qui tamen distributionem percepisset, v. g. ratione Missæ cantatæ, quam canere debuisset excommunicatus, non videtur teneri hanc restituere, quia, qui laborem posuit, justè fruitur fructu, ità AA. probabiliter apud *Dicast.* à n. 809.

231. §. 14. Quando excommunicatus recedit à contumacia, & tamen absolutionem obtinere nequit, si hæc absolutio injustè negetur, fructus & distributiones illi debentur, uti deberentur illi, qui injustè vinculis ligaretur domi, ne Choro assisteret & præstaret officium: si autem absolutio negetur non injustè, sed v. g. quia exspectatur satisfactio, vel abest ille, qui deberet absolvere, gravissimi AA. putant illi deberi fructus & distributiones, quia legitimè censetur impeditus, non aliter ac ille, qui ob infirmitatem emanet è Choro, & hanc sententiam *Dicast.* n. 815. defendit velut probabilem; è contrà *Suar. Bon. & Castrop.* n. 14. probabiliùs dicunt ei non deberi, quia excomunicatio privat illis, ergo quamdiu justè perdurat excommunicatio, tamdiu durat illa privatio: neque simile est in infirmitate, hæc enim non est de se impedimentũ culpabile, quominus percipiantur fructus, quale impedimentum est excommunicatio. Quòd si aliquis dedisset causam infirmitati in fraudẽ legis, & ad declinandam obligationem assistendi, docet pariter *Dicast.* n. 817. non posse percipere fructus & distributiones, poterit tamen, quamvis fuisset causa morbi, dummodo non egerit fraudulenter, uti communiter tenent AA. quia Ecclesia absolutè facit gratiam infirmis, non tamen fraudulentis, eò quòd nolit alicui suam fraudem prodesse. Vide dicta l. 4. n. 1210.

§. 15. Fructus, quos percepit ille, qui justè excommunicatur, restitui debent fabricæ ecclesiæ vel pauperibus; distributiones autem quotidianæ, illis, qui interfuerunt Choro, nisi alicubi alia esset consuetudo, ita cum aliis *Dicast.* n. 818. 232.

§. 16. Rescriptum Sedis Apostolicæ & quæcunque Bulla ab excommunicato impetrata in alio, quàm excommunicationis vel appellationis articulo, est ipso Jure irrita, nisi ad cautelam inserta fuerit absolutio à censuris, Cap. 1. *De Rescriptis* in 6. *Laym.* suprà nu. 12. *Dicast.* n. 754 *Castrop.* pu. 12. nu. 1. notans contra *Archid. Nav. Suar.* valere etiam de excommunicato tolerato, sed non esse extendendum ad concessiones ab alio, quàm à Papa factas, & consentit *Krim.* n. 1974. 233.

§. 17. Si Rescriptum, quo à Pontifice confertur Beneficium, sit in forma gratiosa, valet collatio, quia illi inseritur absolutio ad illum effectum. Idem dicunt *Gibal. & Krim.* n. 1975. contra *Castrop.* p. 10. n. 18. quamvis esset in forma comissoria, si tamen post acceptum Rescriptum inciderit in novam excommunicationem, dicunt opus fore novâ absolutione. 234.

Q. 29. Quid notandum sit circa negationem sepulturæ ecclesiasticæ. R. Hæc pœna incurritur per defectum Baptismi, per duellum, per excommunicationem, per interdictum aliásque causas: & quia nullus est proprius locus in Morali, in quo universaliter tractetur de juribus & privatione sepulturæ, nonnulla hic apponam, quæ servire poterunt ad praxin. 235.

§. 1. Electio sepulturæ, ut fiat, v. g. in hoc vel illo loco, nequit impediri à Parocho, dummodo ei detur 4ta pars funeralium, id est, portio ob mortem alicujus ei debita secundùm consuetudinem cujusvis Parochiæ, unde potest quis alibi sepeliri, licèt Parochus id nolit, ideóque recuset comitari, *Barbosa* De off. Paroch. p. 3. c. 26. n. 19. *Lohn.* & alii cum *Gob.* in Quin. tr. 5. c. 50. nu. 74. & 81. peccántque graviter Parochi & excommunicantur per *Clementem & Urbanum VIII.* qui ideo plùs petunt, quia sepelitur apud Religiosos, *Pignat.* tom. 4. conf. 108. *Pelliz.* De Regul. tr. 8. c. 5. n. 173. E contrà tamen etiam peccant Religiosi, qui inducunt personas sæculares ad jurandum vel vovendum, quòd eligere velint sepulturam in ipsorum ecclesiis, aut quòd talem electionem nolint immutare, est enim contra gravem prohibitionem *Bonifacii VIII. Pelliz.* n. 175. & *Steph. à S. Paulo* tr. 4. d. 9. n. 43. Quòd si inducant ad eligendum, non peccant, *Pelliz.* c. 2. n. 100 & *Steph.* suprà, prohibetur tamen, ne ullus intra Monasterium Monialium sepeliatur, bene autem intra ecclesiam exteriorem, *Pelliz.* c. 5. n. 174. De quo multa videri possunt apud *Pignat.* t. 4. conf. 177. qui tom. 1. conf. 116. rectè dicit posse esse justas causas concedendi, ut filia cujusdam Principis etiam intra clausuram Monialium sepeliatur. Dubitatur autem, an peccetur, si cadaver alicujus defuncti occultè transferatur de uno in alium locum, ubi sepeliatur, non persolutâ 4tâ parte funeralium illis Parochis, per quorum Parochias transit: *Pelliz.* num. 177 dicit nullum fore peccatum, quia usus etiam timoratorum habet, ut ideo sibi non faciant scrupulum, unde talis lex non censetur habere locum pro foro conscientiæ: attamen notat *Manigart* in praxi Pastorali pag. 1098. ex declaratione *S. Congreg.* 12. Januarii 1604. nullos Regulares invito Parocho posse efferre funus è Parochia. 236.

237. §. 2. Si quis sepeliatur in ecclesia Regularium exemptorum, Parochum non tantùm posse prosequi, sed etiam cum Cruce, superpelliceo & stolâ adstare funeri in ecclesia Regulari, attamen officium sepulturæ peragendum esse à Regularibus, latè probat *Pignat.* tom. 3. conf. 48. Quòd si in ecclesiis Regularium vel quibuscunque aliis funeralia non peragantur, his non competit pars ulla funeralium, sed soli Parochiæ, *Pignat.* tom. 6. conf. 88. Possunt etiam Regulares concordare cum Parochis, ut hi officium illud peragant in ecclesia Regulari, uti probat idem *Pignat.* to. 3. conf. 50. sed Parochi non possunt petere 4tam partem funeralium, si quis sepeliatur apud Regulares ab eo onere privilegiatos, si apud hos etiam fiant funeralia; uti fusè habet *Pignat.* tom. 9. conf. 415. Et è contrà Regulares non possunt cum stola funus apud se sepeliendum prosequi, quia stola denotat jurisdictionem externam, quam ad hoc non habent, nisi deleget Parochus, *Pignat.* tom. 5. conf. 54. n. 1. Statutum etiam est à *S. Congregatione*, ut in funeralibus unica tantùm Crux deferatur, non Regularium, sed solius Parochiæ, vel certè solius Capituli Cathedralis, si hoc comitetur, nisi alia alicubi sit consuetudo, uti notat *Pignat.* tom. 6. conf. 59. à n. 13. & iterum conf. 74. Plura adhuc circa controversias inter Parochos, Confraternitates & Regulares ratione præferendæ Crucis, gestandæ stolæ, & habendi funeralia, videri possunt etiam per declarationes S. *Congregationis* decisa apud *Pignat.* tom. 8. conf. 73.

238. §. 3. Pro contrahenda Parochia, præsertim in ordine ad funeralia, requiri verum domicilium, id est, cum animo perpetuo ibi habitandi, docent *Pignat.* tom. 7. conf. 63. *Pontius* De Matr. l. 5. c. 13. §. 2. & alii, ideoque putant ecclesiæ domicilii deberi quartam partem funeralium: sed standum est dictis l. 6. p. 3. a num. 721. nempe per animum alicubi habitandi per majorem anni partem, acquiri quasi domicilium sufficiens ad omnia Sacramenta, excepto Ordine; itemque ad funeralia, & docet quotidiana praxis in his partibus, si hìc moriatur externus studiosus vel ancilla, quòd hìc sepeliatur, nec quicquam ideo solvatur Parocho proprii domicilii. Atque hanc sententiam latè cum aliis tenet *Sperell.* decis. 87. ubi etiam docet, si Titius domum propriam in Parochia S. Petri elocet, & conducat domum in Parochia S. Martini animo hìc habitandi per majorem anni partem, si hìc moriatur, esse hìc sepeliendum. Infantes sepeliuntur in sepulchris majorum, & præcipuè Patris. Vidua in sepulchro ultimi mariti, etiamsi alibi habitâsset, uti fusè *Sperell.* decis. 88. nisi alibi elegisset sepulchrum.

239. §. 4. Si sæcularis homo ivisset ad Monasterium ibi tantùm habitaturus, relicto proprio domicilio, putat *Pignat.* suprà n. 12. jus sepulturæ spectaturum ad Parochum illius Parochiæ, in qua est Monasterium, & si alibi petierit sepeliri, soli Parochiæ deberi quartam partem funeralem, quia exempti habent jurisdictionem tantùm quoad personas subditas Monasterio, non quoad alias. Cap. *Per exemptionem*, De privileg. in 6. *Rota* sæpius, *Anchar.* & alii: licèt enim Monasteria non sint de Parochia, tamen sunt in Parochia. Et idem dicit de puellis & famulis in Monasterio habitantibus: Sed contrà est, nam imprimis, si ad Monasterium iverint animo ibi perpetuò habitandi, fatentur *Pignat.* & *Pontius* suprà contrahi Parochiam, ergo etiam jus sepulturæ: deinde docet absolutè *De Luca* De Parochis disc. 23. si quis moriatur in hospitali intra Parochiam constituto, & in ejus ecclesia vel cœmeterio sepeliatur, nihil deberi Parocho: si autem sepeliatur in alio loco extra hospitale, tum tantum debetur Parocho saltem 4ta pars funeralis. Præterea per Bullam *Pauli III.* habemus, prout refertur in Comp. privil. V. *Familiares*, §. 1. quòd in nostris cæmeteriis sepelire possimus omnes, qui in nostris morantur obsequiis, quod etiam notant *Mol.* *Rodriq.* *Dicast.* n. 210. quamvis *Gob.* in Quin. tr. 5. c. 42. n. 170. hoc intelligat de illis familiaribus tantùm, qui serviunt & habitant constanter in domiciliis nostris, alii tamen cum *Diana* p. 8. tr. 7. R. 95. & p. 9. tr. 1. R. 27. 28. & p. 11. tr. 4. R. 14. intelligunt etiam illos domesticos, qui perpetuò commensales sunt, hi enim etiam sunt de familia: Refert tamen *Pignat.* tom. 1. conf. 300. declarationem *S. Congreg.* non licere Regularibus alicui per aliquot tantum dies commoranti in suo Conventu Sacramenta ministrare aut mortuum sepelire absque licentia Parochi, cui etiam 4ta funeralis debeatur.

§. 5. Si quis in testamento disposuerit, ut sepeliatur in Parochia, in qua fuerit moriens, & casu moriatur in aliena Parochia, non debet in hac, sed in Parochia domicilii sui sepeliri, quia per istum egressum vel brevem absentiam non amiserat eam Parochiam, nec alteram acquisiverat, *Pignat.* tom. 4. conf. 151. Notátque *Schiara* l. 4. diff. 43. legatum, quod quis fecit pro ecclesia, sub conditione, si ibi sepeliatur, valere & ab hæredibus solvendum esse, si quid accidat, ob quod non possit vel non debeat ibi sepeliri, quia talis dispositio ad piam causam, secundum Jura & mentem disponentis, est favorabilis & disponenti & illi, pro quo disposuit, ergo cùm sit utile disponenti dari ecclesiæ legatum pro sua anima, & per ecclesiam non stet, quominus impleatur conditio, favor ille relinqui debet & disponenti & ecclesiæ, pro qua disposuit. 240.

§. 6. Si quis habitet in confinio, id est, si domus sit partialiter in fundo duarum Parochiarum, notant *Bartol.* *Bald.* *Barb.* De off. Episc. alleg. 3. n. 71. *De Justis*, l. 2. c. 10. n. 64. *Pignat.* tom. 8. conf. 8. nu. 7. *Kugler* De Matr. n. 298. pertinere ad illam Parochiam, ex qua est ingressus in domum, adeóque inquilinos esse in ea sepeliendos: Si autem sint duæ portæ, ex qua Parochia est porta principalis sive anterior facies domûs, quia hæc censetur nobilior. Quòd si tota domus erat in fundo Parochiæ A. & adjungantur ædificia secundaria fundata in vicina Parochia B. hoc ædificium adjectum accedit ad principale, & est ejusdem Parochiæ A. 241.

§. 7. Sepultura debet fieri tribus saltem cubitis ab altari in tumba profunda, & non in sepulchro suprà terram exstructo, potéstque, quem vult Parochus, in ecclesia sua Parochiali sepelire, *Nav.* *Barb.* suprà, *Pelliz.* c. 5. num. 1174. Missa non est celebranda in altari, sub quo, vel sub cujus gradibus humata sunt defunctorum cadavera, uti ex decreto *S. Congreg.* dixi l. 6. p. 2. n. 2067. 242.

§. 8. Impubes ob consilii imbecillitatem non potest sibi sepulturam eligere, nisi malitia suppleat ætatem, *Sperell.* decis. 89. n. 2. Ubi est consuetudo legitimè præscripta, posset ei eligere pater aut mater, uti fusè deducit *Sperell.* à n. 3. quod intelligit *Pignat.* tom. 7. conf. 21. vivente adhuc, non autem mortuo filio, per se loquendo, qui tom. 4. conf. 208. à n. 7. hoc extendit etiã ad proles naturales, spurias, adoptatas. 243.

§. 9. Solus Episcopus, & non Parochus (nisi sit alicubi alia consuetudo) potest alicui concedere jus proprium & perpetuum sepulturæ in certo loco, è quo alios possit excludere, & hac quidem conditione additâ, quam statuit *Pius V.* ut cadavera profundè insepeliantur, *Barb.* suprà. *Lohn.* in Instr. 4. Paroch. p. 5. membro 23. Habens jus Patronatûs non ideo habet jus sepulturæ in ecclesia, *Barb.* n. 13. An sit simonia vendere aut emere jus sepulturæ in loco sacro, dixi l. 3. p. 1. à n. 185. 244.

§. 10. Canonicus Cathedralis habitans privatim in Parochia urbis, eo quod Curiam in campo Cathedrali non habeat, debet Sacramenta recipere à Parocho 245.

rocho domicilii, quia licèt Cathedralis ecclesia sit matrix pro illis, qui ad eam volent accedere pro Sacramentis recipiendis, non tamen ità, ut Parochus Cathedralis possit ea administrare in aliis Parochiis. Hoc non obstante, si ibi moriatur talis Canonicus, debet sepeliri in Cathedrali, si in hac sit locus sepulchri proprius Canonicorum: si autem talis non sit, sepeliri debet in sepulchro majorum, quia sepulchrum Parochiale ultimo loco succedit, tantùm in defectu tum proprii sepulchri Canonicalis, tum sepulchri majorum, tum electæ alibi sepulturæ: His tamen iterum non obstantibus, ubicunque sepeliatur, debebitur tali ecclesiæ Parochiali saltem 4ta pars funeralis, quia jus 4tæ funeralis consequitur ad jus administrandi Sacramenta, ità cum communi *Pignat.* tom. 8. conf. 5. qui tom. 6. conf. 59. probat Canonicos ecclesiæ Cathedralis vel Collegiatæ non posse levare alia corpora defunctorum ex alienis Parochiis, sine horum Parochorum consensu.

246. §. 11. Advenæ & viatores, qui Clerici non sunt, si alicubi casu moriantur, secundum *Pignat.* to. 1. conf. 145. & tom. 4. conf. 138. etiam ex declaratione S. *Congregationis*, debent sepeliri in Cathedrali; sed rectè cum aliis contradicit *Sperell.* decis. 87. à n. 13. sepeliuntur enim, saltem ex consuetudine, in Parochia, in qua moriuntur, & in qua acceperunt extrema Sacramenta, si ignoretur paternum sepulchrum, vel eò commodè deferri non possint.

247. §. 12. Moriens in carcere, secundùm aliquos sepeliri deberet in Parochia sui antiqui domicilii, quod non deseruit, ideóque putant huic ecclesiæ deberi 4tam funeralem, si alibi elegisset sepulturam; Neque est idem, quod de famulis & studiosis, nam hi liberè habitando alibi acquirunt quasi domicilium, incarceratus autem non liberè ibi detinetur. Oppositum tamen probabiliùs tenent alii cum *Pignat.* tom. 7. conf. 86. quia quamvis ibi contra voluntatem detineatur, attamen spectat ad Parochiam carceris quoad Sacramenta recipienda; quod certum videtur saltem de alibi damnatis ad perpetuum carcerem, vel in exilium involuntarium missis, ubi enim mori vel exulare debent ibi censentur etiam inviti habere domicilium, L. *Filii.*, 22. §. *Relegatus* 3. ff. Ad municip. Videri potest *Kugler* De Matr. à n. 299.

248. §. 13. Clericus, qui administrationem habuit in ecclesia, vel ex alio titulo tenebatur ibi residere, sepeliri debet in ecclesia, *Barb.* & alii. Alius Clericus peregrinus alicubi moriens, deberet sepeliri in Cathedrali, *Sperell* decis. 87. n. 15. Religiosus, si commodè deferri non possit ad Monasterium, sepeliri debet à Parocho loci non aliter ac peregrinus, & in ecclesia quidem, si commodè fieri potest, *Lohn.* suprà. Novitius etiam in domo paterna moriens cum habitu religioso, sepelietur in Monasterio sine obligatione solvendi canonicam Parocho, quia gaudet juribus & privilegiis Ordinis, *Sanch. Dicast.* De just. l. 2. tr. 19. d. 3. num 209. & pluribus declarat *Pignat.* tom. 7. conf. 70. De cætero Religiosus non potest sibi eligere locum sepulturæ, cùm careat voluntate propriâ, Cap. ult. *De sepult.* & communis cum *Sperell.* decis. 89. n. 1. Sacerdotes autem posse sepeliri in vestibus sacerdotalibus sacris, latè demonstrat *Pignat.* tom. 3. conf. 35. Plura de sepulturis Regularium videri possunt apud *Pignat.* tom. 4. conf. 199. Plura adhuc circa electionem sepulturæ videri possunt apud eundem *Pignat.* tom. 1. conf. 17. & 337. Circa quartam autem partem funeralium Parocho debitam, tom. 4. conf. 215. tom. 7. conf. 36. & specialiter quoad urbem Romanam, tom 8. conf. 3.

249. §. 14. Si Religiosus contra statuta sui Ordinis inveniatur retinuisse pecuniam, Cap. *Super quodam* De statu Monach. statuitur, ut sepeliatur in sterquilinio cum pecunia; non est autem opus ut tota pecunia cum ipso sepeliatur, sed satis est, si pars; Quod si jam esset sepultus, si absit scandalum, extrahi debet, & in sterquilinium deferri, *Castrop.* tr. 16. d. 3. pu. 24.

§. 15. Si catechumenus vel infans alicujus infidelis sepeliatur in ecclesia vel cœmiterio, an hæc ideo polluantur, dixi l. 6. p. 2. nu. 287. Et tenet *Gob.* De Bapt. n. 620. catechumenum posse loco sacro sepeliri, quia *Inn.* III. Cap. *Apostolicam* De Presbyt. non baptiz. vult pro tali offerri preces & hostias: sed meliùs contradicunt alii cum *Suar.* & *Laym.* quia non baptizati simpliciter excluduntur ab hoc favore sepulturæ sacræ. Si autem quis moriatur cum Baptismo dubiè valido, *Schild.* tr. 6. c. 2. n. 17. dicit non posse sepeliri loco sacro, quia hìc sepeliri est favor seu privilegium, quo qui gaudere vult, probare debet se habere conditiones ad illo fruendum requisitas, inter quas est susceptio Baptismi: Et ideo *Pastorale Mechliniense* prohibet eum infantem sepeliri loco sacro, qui in pede vel manu ex utero protensa est baptizatus, si postea in eo non sint animadversa signa vitæ: Nihilominus etiam probabile est, quòd talis infans, de quo certum non est esse invalidè baptizatum, possit in loco sacro sepeliri, nam privari sacrâ sepulturâ non tantùm est negatio favoris, sed in æstimatione hominum est veluti pœna, in dubio autem, an adsit causa pœnæ, non est infligenda pœna, melior est enim conditio negantis, hinc ecclesia meritò permittit sepeliri in loco sacro: Et ratio ulterior est, quia pro ipso est Baptismus, quamvis autem de ejus valore dubitetur, tamen Ecclesia non vult contra eum in isto rigore procedere, ità *Diana*, p. 4. tr. 3. R. 69. *Gob.* n. 653. *Steph.* tr. 4. d. 9. n. 45. & ideo etiam *Homobonus*, *Diana*, *Schild.* ipse concludunt eum, qui juxta probabilem aliquorum sententiam est validè baptizatus, posse monito priùs Episcopo sepeliri in loco sacro. Sententia tamen *Silvestri*, qui dicit, si baptizandus moriatur ante prolatam totam formam, adhuc esse sepeliendum loco sacro, meritò rejicitur à *Mendo*, diss. 9. n. 14. quia certum est, si tota forma non sit prolata infante vivo, Baptismum non valere. Aliud est, si dubitaretur, an vixisset usque ad finem, uti semper dubium esse poterit, si sub principium formæ vixerit. 250.

§. 16. De quo dubium est, an ullo modo sit baptizatus, sepeliri debet loco profano, quia ad fruendum favore seu privilegio Christianis proprio, prærequiritur probatio saltem aliqua, quòd adsit conditio requisita, conditio autem, quam Ecclesia prærequirit ad sepulturam ecclesiasticam, est Baptismus qui saltem dubiè probari debet, *Schild.* Si tamen certum sit prolem in utero matris esse mortuam, sepelitur cum matre, quia fœtus adhuc conjunctus, est pars matris, *Dicast.* suprà n. 215. *Sperell.* decis. 88. n. 19. notans, si fœtus sit extractus & non baptizatus, sepeliri extra locum sacrum. 251.

§. 17. Si dubitetur, an quis reipsa sit homo, ideóque baptizetur sub conditione, videtur sepeliendus loco sacro, quia per Baptismum talem acquirit jus, & ità in libro anno 1701. Herbipoli impresso, cui titulus, *Jubilæum sæculare Ecclesiæ Catholicæ* &c. parte tertiâ ad annum Christi 1403. habentur sequentia: *Mulier quædam aquatica, sive siren, hoc anno ad Eridanum fluvium Hollandiæ capta est, quæ veste venustè induta, ducta est Harlamum, nere etiam didicit, pane & lacte victitans, semper muta & Crucifixum adorans, ideóque post mortem ritu Christiano sepulta, habita tum grande miraculum sine omni periculo fictionis, & res probata testibus omni exceptione majoribus.* 252.

§. 18. Qui non est semel in anno confessus, aut non communicavit in Paschate, privatur ecclesiasticâ sepulturâ, Cap. *Omnis utriusque sexûs*, De pœnit. & remiss. Hæc tamen pœna prærequirit sententiam Judicis, & est ferendæ tantùm sententiæ, *Castrop.* tr. 21. p. 5. nu 14. *Gob.* in Exp. t. 4. n. 49. *Tambur.* de Communione c. 4. n. 65. Et addit n. 66. *Cùm igitur nunc vix* 253.

in usu sit, ut contra aliquem similis sententia fulminetur, nunquam ex hoc capite erit fidelis à sacra sepultura depellendus. Nec pœna illa infligi solet, si quis intra annum communicârit in Parochia, quamvis id non fecerit in Paschate. Addit *Dicast.* supra n. 218. ut infligatur, debere abesse omnem probabilem causam excusationis seu impedimenti.

254. §. 19. Si quis moriatur, de quo dubitetur, an sit confessus in anno vel communicârit in Paschate, non ideo est privandus sepulturâ in loco sacro, quia ipse per Baptismum est in possessione juris, nec delicta debent præsumi, *Tamb.* suprà.

255. §. 20. Omnes, de quibus publicè constat, quòd in peccato mortali obiêrint, privandi sunt sepulturâ ecclesiasticâ, Cap. *Quibus* & seqq. 13. q. 2. *Glossa* ad c. 3. De usuris, & communis cum *Dicast.* n. 224. Unde si constaret aliquem in formali ebrietate esse mortuum, sepeliri deberet loco profano: quia tamen id vix unquam constat, eò quod sciri non possit an peccatum interius fuerit grave, deliberatum, plenè liberum, an ebrietas fuerit prævisa &c. item an homo internè saltem non retractârit, non facilè poterit aliquis ex quacunque præsumptione privari sepulturâ, uti in exemplis ostendit *Lezana* apud *Gobat.* suprà n. 33. sed exspectanda semper erit sententia Judicis, aut sequenda erit consuetudo diœcesis, in qua quis est, ità cum aliis *Gob.* in Quin. tr. 5. c. 5. à n. 2. Et communis sententia est, si quis testetur Titium in ultimo vitæ articulo pœnituisse, eum non censeri impœnitentem nec privandum esse sepulturâ in loco sacro, sed ad tollendum scandalum publicari debet, quòd eum pœnituerit, adeoque implicitè revocarit delicta, & proposuerit vivere melius. De cætero notat *Dicast.* suprà, si quis in facto, quod nullo modo excusari potest à mortali, occisus deprehendatur, non præsumi decessisse contritus, mutatio enim animi est quid facti, quod non præsumitur, sed probari debet.

256. §. 21. Ad evitandas graves querelas propinquorum, & ad servandam defuncto famam, potest sacra sepultura permitti illi, qui repertus est mortuus vel in laqueo vel in puteo, nisi obstet consuetudo loci, vel positivè constet eum mortem sibi liberè intulisse, & non ex alienatione mentis, *Trullench, Burg.* cent. 3. cas. 20. *Barb.* suprà p. 3. c. 26. num. 4. cum aliis multis; Signum autem sufficiens suspicandi, quòd adfuerit alienatio mentis, est, si antea animadversus est defigi in melancholia, *Gobat* suprà num. 15. Item si manè sit confessus, communicârit, & postea inveniatur mortuus cum laqueo in collo, *Nav. Rodriq.* & *Gob.* n. 53. Putat tamen *Lohner*, si commodè fieri potest, & sit suspicio voluntariæ cædis, quòd meliùs exspectetur judicium Episcopi. An cadaver Rei in carcere mortui inventi, privari debeat sepulturâ sacrâ, dixi l. 4. n. 1477.

257. §. 22. Etiam privatur manifestus usurarius, Cap. *Quia*, De usuris, Cap. *Quanquam* De usuris in 6. Item manifestus raptor, si in eo peccato moriatur, *Dicast.* n. 220. Item concubinarii tam laici quàm Clerici morientes in ejusmodi peccato sine signo ullo pœnitentiæ, quale esset tundere pectus, petere Confessarium, invocare nomen JESU, communis cum *Pignat.* tom. 9. conf. 139. à n. 228.

258. §. 23. Cap. *Sicut*, 8. §. *Si autem*, De hæret. Cap. *Sacris* 12. De sepult. & alibi prohibetur, ne hæretici loco sacro sepeliantur: & si fiat, locus talis sepulturæ redditur in perpetuū profanus. Putant quidem *Nav. Lugo* De fide, d. 14. n. 159. & alii multi apud *Gob.* n. 27. ista intelligi de hæreticis nominatim denuntiatis seu vitandis, sed contradicunt alii cum *Krim.* n. 656. & 1915. si notoriè decedant in hæresi, nam si hæresis sit formalis & externa, propriè sunt hæretici. Licitum tamen est hæreticum & excommunicatum sepelire loco profano, ne cadaver inhumatum aërem inficiat, id enim fit ex necessitate & in favorem vivorum, *Dicast.* n. 468. Idem dicunt aliqui, si fiat in loco profano, v. g. titulo consanguinitatis, Canones enim vetant fieri favore hæresis & in loco sacro.

§. 24. Ad redimendam gravem vexationem potest Parochus permittere, ut ab acatholicis in loco sacro sepeliatur, v. g. Officialis hæreticus, quia hæretici in his partibus tolerantur, nec sciuntur esse formales. hinc passim in quibusdam diœcesibus sepeliuntur etiam in templis, eò quòd ibi habeant certa loca sepulturæ pro familiis suis, nec possint sine gravissimis incommodis isto jure privari. Et universaliter dicunt *Escob.* & *Krim.* n. 1915. excommunicatos toleratos sepeliri à suis posse loco sacro, quia fideles licitè communicant cum eis etiam vivis. 259.

§. 25. Non peccat, qui amicitiæ vel humanitatis causâ in his partibus comitatur funus hæretici, non enim sunt hic vitandi, estque tantùm honor politicus, *Less.* in Auct. V. *Hæreticus.* casu 27. *Angel. Suar. Sayr. Ugol. Pignat.* tom. 2. conf. 59. n. 2. contra *Gloss. Regin.* & alios. 260.

§. 26. Excommunicantur omnes ipso facto, *qui scienter præsumpserint ecclesiasticæ sepulturæ tradere hæreticos*, Cap. *Quicunque* 2. De hæret. in 6. quæ pœna cadit etiam in laicos sepelientes: intelligitur autem de hæreticis saltem vitandis: Et si sequamur rigorem Canonum, non esset absolvendus talis sepeliens, *nisi propriis manibus personaliter & publicè ossa exhumaverit*, *Sperell.* decis. 106. n. 43. Eadem pœna cadit in eos, qui tempore interdicti extra casus concessos scienter sepeliunt nominatim interdictos vel usurarios manifestos, Clement. *Eos*, De sepult. Putantque *Suar. Castrop.* d. 2. pu. 6. n. 15. aliique cum *Krim.* n. 1918. etiam comprehendi mandantes, quia qui physicè sepeliunt, communiter sunt homines indocti, quos excusat ignorantia, ergo ne lex sit frustranea, debet extendi etiam ultra proprietatem verborum ad mandantes ipsos: Addunt *Less.* & alii cum *Pignat.* tom. 2. conf. 59. n. 2. etiam authorizantes, quales sunt Parochi & alii, qui funeri præsunt: Item *Sayr. Regin. Pignat.* eos omnes, sine quibus talis sepultura ecclesiastica non perficeretur, uti sunt portantes feretrum, fodientes, Clerici cantantes, officium peragentes, cum Cruce præeuntes, non impedientes, cùm ex officio teneantur, verbo, omnes & solos, qui talem sepulturam procurant vel admittunt ad illam. E contrà *Caj. Nav. Henriq. Avil. Tolet. Dicast.* d. 2. n. 729. *Steph.* tr. 5. d. 5. n. 269. intelligunt solos physicè & per se exequentes, quia pœnalis lex non est extendenda ultra significationem verborum, neque ideo lex erit frustranea, etiamsi solos exequentes comprehendat, cùm sæpe tales sint, qui id sciant & tamen faciant. Putant autem *Avil. Nav. Fill. Dicast.* n. 731. talem sepelientem etiam incurrere excommunicationem minorem, quia communicat cum excommunicato; sed *Suar. Castrop. Krim.* n. 1922. probabiliter negant, quia excommunicatio minor videtur ob gravitatem delicti esse commutata in majorem. 261.

§. 27. Huc pertinet solutio sequentis casûs: Cajus Pastor catholicus in cœmeterio catholicis & hæreticis communi, hæreticum relapsum, pertinacem, qui etiam in extremis non permisit accessum Pastoris catholici, sepelit more catholico cum Cruce, in superpelliceo & stola. *Quæritur*, an bene. *Resp.* Non bene, uti dixi l. 2. n. 112. Ratio est 1. quia ita sepelire est facto profiteri fuisse ovem suam, esse mortuum in Ecclesia catholica, esse ex judicio Ecclesiæ dignum favoribus, orationibus & communibus ac publicis suffragiis, quæ in talem hæreticum non cadunt, aut si ista in illum cadunt, poterit Cajus pro illo etiam decantare Missam, & pro more Catholico habere exequias, quod certò est illicitum, & pareret grave scandalum apud fideles. 2. Non est licitum sepulturâ eccle- 262.

clesiasticâ honorare aliquem, de quo probabile non est esse mortuum in gratia, sed non est probabile de hoc homine sic mortuo, ergo. 3. Sic sepelire, est facto profiteri probabile esse, quòd ejusmodi hæreticus sit in gratia mortuus,& consequenter est æquivalenter dicere ipsius fidem esse veram, nostram autem ac Sacramenta apud nos non esse necessaria ad salutem, quod certò est mortale, imò & hæreticum. *Si dicas*, fortè fuisse materialem tantùm hæreticum, *Contrà est*, nam id priùs probandum esset. Deinde hoc in foro externo non præsumitur. Denique Ecclesia in foro externo procedit cum ejusmodi materialibus, uti cum formalibus, hinc tantùm permittit sepeliri ab acatholicis ipsis in ejusmodi communi cœmeterio, non autem ita sepelit: imò nec Prædicantes Calviniani ita volunt sepelire Lutheranos, quia dicunt non esse oves suas.

263. §. 28. Si quis dans signa pœnitentiæ in articulo mortis sit à censuris absolutus à laico velClerico non Sacerdote, *Sylvius* in variis Resol. orat. 1. De absol. morib. fusè contendit, non ideo posse sepeliri loco sacro, quia ex nullo textu Juris probabiliter ostendi potest, quòd Ecclesia talem potestatem dederit non Sacerdotibus: Attamen contradicunt *Sanch.* & alii apud *Pelliz.* n. 59. nam ex dictis n. 130. est saltem aliquo modo probabile talem absolutionem valere, & in tali dubio videtur inclinandum in benigniorem partem pro favore defuncti, uti colligitur ex dictis à num. 251.

264. §. 29. Quamvis excommunicatus denuntiatus in fine vitæ dederit maxima signa pœnitentiæ & submissionis, non ideo potest sepeliri in loco sacro, si à nemine absolutus sit. Cap. *A nobis*, 28. De sent. excom. *Quia quamvis absolutus apud Deum fuisse creditur, nondum tamen habendus est apud Ecclesiam absolutus:* Attamen secundùm dicta à n. 173. corpus absolvi potest post mortem, ut defunctus sic sepulturâ sacrâ & precibus Ecclesiæ gaudeat, *Sylvius* suprà, *Dicast.* n. 726.

265. §. 30. Per locum sacrum in hac materia intelligitur ecclesia, cœmiterium, etiamsi sit ab ecclesia separatum, & omnis locus ab Episcopo vel per consuetudinem deputatus ad sepulturam fidelium, *Pelliz.* tr. 7. c. 2. n. 35. etiamsi necdum sit consecratus: item omnis locus, in quo consuevit dici Missa, quæ eum veluti consecrat: item ambitus templi, *Krim.* n. 1919. Locus autem alius, quamvis sit ecclesiæ proximus,& nullus murus eum separet à loco sacro, non ideo est sacer, *Dicast.* n. 739. Et non est sub pœna prohibitum sepelire in tali loco profano, dummodo Ecclesiæ ceremoniæ non adhibeantur, tum enim non est sepultura ecclesiastica, *Suar. Gibal. Bonac. Krim.* suprà. Qui autem etiam remotè tantùm concurrunt ad sepulturam excommunicati vitandi, etiam in loco profano, incurrunt excommunicationem minorem, quia cùm eo communicant, Cap. *Sacris*, De sepul.

266. §. 31. Si ossa excommunicati vitandi discerni non possint ab ossibus fidelium, relinqui possunt, attamen locus iste sacer manet exsecratus, donec reconcilietur, Cap. *Consuluisti*, De consecr. altar. & eccles. Si tamen res occulta sit, non peccant, qui in tali loco divina peragunt, *Krim.* n. 1626.

267. §. 32. An illi, qui in duello moriuntur, privandi sint sepulturâ sacrâ; item an illi excommunicentur, qui mortuum in duello sepeliunt, dixi l. 3. p. 1. à n. 862. Statuitur autem Cap. 1. & 2. *De torneam.* ut illi, qui in torneamentis sive hastiludiis, ex quibus probabile mortis periculum impendet, occubuerunt, priventur, etiamsi pœnitentiam & Viaticum acceperint. Quomodo interdictum privet sepulturâ ecclesiasticâ, dicetur iterum n. 421.

268. §. 33. Huc reducitur solutio sequentis casûs: In quibusdam Parochiis Catholicis habitant acatholici, qui dum moriuntur, amici acatholici petunt, ut campanæ templi catholici pulsentur, & hoc putant sibi jure deberi, quia concurrerunt ad sumptus pro ædificanda turri & comparandis campanis. *Quæritur*, an Parochus licitè mandet id fieri, & Custos catholicus licitè pulset? *Video*, dixi l. 2. num. 99. non esse licitum acatholicis sponsis adhibere benedictionem matrimonialem: hìc paulò antè dixi non esse licitum acatholico adhibere ceremonias sepulturæ ecclesiasticæ: præterea dixi l. 6. p. 3. n. 995. licitum non esse puerperam acatholicam inducere in templum cum solitis in Ecclesia ceremoniis Purificationis, & ratio præcipua erat, quia sic videretur haberi communicatio in divinis cum homine excommunicato, quæ tamen tali excommunicato illicita est: simile quid videri posset esse in pulsatione campanarum benedictarum, quia per talem pulsationem rogatam & nomine hæreticorum factam viderentur hi cum Catholicis comunicare in re aliqua ecclesiastica: Nihilominus non satis video, cur id sit illicitum, nam hæretici petentes intendunt id fieri, vel tantùm causâ honoris politici, vel ut omnes resciant de morte sui defuncti, & quidquid tandem intendant, ille sonus campanæ quantumvis benedictæ est aliquid extrinsecè, & non dicendum absolutè aliquid divinum aut ecclesiasticum: Catholicus autem Pastor pulsari mandans aut Custos pulsans ad summum posset signo illo campanæ intendere, ut fideles pro tali defuncto orent, quod licitè petere potest & facere Catholicus, fortè enim tales defuncti fuerant materiales tantùm hæretici, aut pœnituerunt in fine, & saltem oratio potest aliis defunctis prodesse, aut etiam viventibus amicis hæreticis, pro quibus licitum est orare, nam l. 6. p. 2. num. 33. dixi licitum esse privatim orare pro excommunicatis, etiam vitandis: & addidi num. 34. probabiliter licitum esse usque adeo etiam publicè & directè offerre sacrificium Missæ pro excommunicatis non vitandis, quamvis illis illicitum sit hæc petere; tales autem vitandi non sunt, uti certum est, ergo. De cultu, decore, pompa meritò servanda in sepulturis & exequiis, videri possunt multa apud *Pignat.* tom. 4. consf. 229. Quod autem nulli, nequidem Episcopo duarum ecclesiarum teneatur hæres instituere duplices exequias funebres, probat tom. 5. consf. 58.

Q. 30. Quid addendum sit circa privationem civilis communicationis. ℞. §. 1. Excommunicati, quamvis non sint denuntiati, tenentur sub peccato abstinere à civili communicatione cum aliis, id enim est illis prohibitum: si tamen faciant, per hoc incurrunt excommunicationem minorem, *Dicast.* d. 2. n. 380. 473. 494. 269.

§. 2. Qui non est excommunicatus, non peccat, si etiam sine causa agat cum excommunicato non denuntiato, sive in sacris sive in profanis, quia *Conc. Constantiense* absolutè ad hoc potestatem facit: unde & talis excommunicatus, si sit præventus sive rogetur, non peccabit communicando, sed tum tantùm peccabit, quando suâ sponte se primus ingeret, *Castrop. Gibal. Dicast.* n. 380. iterúmque à n. 476. Si tamen uterque esset excommunicatus, neuter sub pœna excommunicationis minoris auderet agere cum altero, quia hoc est concessum in favorem aliorum fidelium non excommunicatorum, *Dicast.* n. 474. 494. *Gibal. Krim.* n. 1869. 1998. 270.

§. 3. Vitandus seu non toleratus, debet esse vel notorius Clerici percussor, vel publicè, expressè & nominatim denuntiatus. De percussore Clerici, dicam à n. 300. De denuntiatione censuræ, dixi aliqua à n. 75. & jam plura addam. 271.

§. 4. Ut quis sit vitandus, non est satis, quòd sit denuntiatus esse, v. g. hæreticus, sed debet esse denuntiatus excommunicatus, unde non sufficit denuntiatio censurati & criminis ipsius, sed requiritur denun- 272.

denunciatio excommunicationis ideo incursæ, *Nav. Sanch. Regin. Castrop. Gibal. Krim.* n. 1864. contra *Covarr. Salas, Gutt. Avil. Bonac. Sanclar.* Nec sufficit censuram esse in tribunali promulgatam, nisi sit per cedulones denunciata, *Covarr. Avil. Suar. Laym. Pignat.* tom. 4. conf. 133. n. 2.

273. §. 5. Si quis sit uno loco denunciatus, *Henriq. Vasq. Fill. Bonac.* & alii dicunt esse ubique vitandum, quia est simpliciter denunciatus, quem Jura dicunt esse simpliciter vitandum. Contradicunt valde probabiliter *Sanch. Avil. Castrop. Krimer* & alii, quia ex hoc, quod sit publicus denunciatus in uno loco, non ideo est publicus denuntiatus in alio, Jura autem non dicunt qualemcunque, sed publicè denunciatum esse vitandum; hinc non teneor vitare privatim denunciatum, requiritur enim denuntiatio notoria, ergo ubi non est notoria, ibi vitare non teneor. *Nec obstat*, quòd secundum dicta l. 6. p. 3. n. 951. si quid sit in uno loco notorium, Romæ habeatur tanquam simpliciter notorium, nam id specialiter observatur quoad dispensationes è *S. Pœnitentiaria* petendas, nec ideo extendi debet ad alia.

274. §. 6. Si denuntiatio sit dubia, excommunicatus non est vitandus, quia, quæ sunt facti, non præsumuntur, & possessio est pro libertate communicandi. Si denuntiatio sit certa, quamvis excommunicatio sit dubia, est vitandus pro foro externo, quia possessio est pro denuntiatione: si tamen constaret non esse excommunicatum, vitandus non esset pro foro conscientiæ, secluso scandalo & contemptu. Semel denuntiatus semper est vitandus, donec constet de absolutione, sicuti etiam præsumitur durare excommunicationem, si non constet de absolutione, Cap. *Sicut nobis*, 39. De sent. excomm. *Krim.* n. 1873.

275. §. 7. Quamvis aliquis excommunicatus sit denuntiatus, non tenetur abstinere à consortio infidelium, quia hi non subduntur Ecclesiæ, & prohibitio habet de consortio fidelium, *Dicast.* num. 454.

276. §. 8. Qui cum excommunicato vitando loquitur, afficiendo eum verbis contumeliosis, non incurrit censuram, quia illa non est excommunicatio civilis & humana, sed potius est aversio & dissocietas, *Dicast.* num. 457.

277. §. 9. Si quis tali rescribat, purè ideo, ne se ostendat inurbanum, *Avila* dicit non incurrere excommunicationem, sed *Dicast.* n. 461. probabilius dicit incurrere, quia jam satis constat talia excommunicatis esse neganda ob Ecclesiæ præceptum, quod magis honorandum est: Posset tamen quis assurgere v. g. Episcopo aut alii Superiori excommunicato, tum ob consuetudinem, tum ad vitandum periculum offensæ & damni. Præterea possunt excommunicato reddi verba deprecatoria v. g. Deus te convertat, te emendet &c. sic enim est potius locutio cum Deo. *Castrop.* d. 2. pu. 17. n. 2. *Dicast.* à num. 262. Imò resalutationem fieri posse tanquam debitam, præter *Busenb.* tenent *Henriq. Fill. Krim.* n. 2000. An autem pro eis offerri possit Missa, dixi l. 6. p. 2. à n. 31.

278. §. 10. Excommunicatus etiam vitandus, si trahatur ad judicium ùt reus, potest etiam per seipsum comparere & se defendere, etiam juramento, Cap. *Dilecti filii*, 8. & Cap. ult. De exception. *Escob. Gibal. Krim.* n. 1989.

279. §. 11. Quamvis per communicationem videatur prohiberi dormire in eodem lecto, non videtur tamen prohibitum dormire in diversis lectis positis in eodem cubili, dummodo illuc non conveniant per modum Societatis, aut ad idem negotium gerendum, quamvis enim sint in eodem loco, si singuli diversis negotiis intendant, non censentur communicare, unde si etiá casu in eodem stramine vel lecto convenirent, aut si non sit nisi unus lectus pro utroque, non dicerentur communicare, *Suar. Fill. Regin. Dicast.* nu. 465. iterúmque num. 471. contra *Avilam* & alios.

§. 12. Etiam prohibentur contractus omnes civiles, ùt venditio, emptio, locatio &c. qui tamen si fiant, utrimque erunt validi, communis cum *Krim.* n. 2002. Valet quoque Matrimonium, quod contrahitur ab excommunicato vitando, *Castrop.* pu. 16. & *Dicast.* n. 822. addens quandoque etiam esse licitum. Valet etiam professio religiosa, *Pelliz. Krim.* n. 1997. sunt enim quasi contractus naturales. 280.

§. 13. Excommunicatus toleratus concionari vel docere non debet, nisi requisitus, aut nisi ex officio hoc solebat facere, tum enim censetur requiri: vitandus autem omnino non debet, quamvìs requiratur, quia ipse absolutè prohibetur communicare cum fidelibus, & hi cum illo; è contrà auditor excommunicatus, quamvis sit vitandus, potest permitti, ut audiat concionem, hæc enim assistentia dirigitur ad ejus correctionem. *Dicast.* n. 708. & habetur Cap. *Responso* De sent. excomm. non videtur tamen interesse posse lectioni v. g. Theologiæ, quia hæc non ita directè pertinet ad salutem animæ vel emendationem, unde professor & reliqui auditores deberent recedere, si talis excommunicatus accederet, uti contra alios probabiliter docent *Avil. Bonac. Castrop.* d. 2 pu. 9. n. 11. *Dicast.* n. 557. *Krim.* n. 1910. quamvìs postea n. 1912. faveat oppositæ sententiæ. 281.

§. 14. Si excommunicatus vitandus offerat aliquid debitum titulo justitiæ, admitti potest, imò ad solvendum compelli potest etiam censuris, nam Cap. *Si vere*, De sent. excom. dicitur, *ab excommunicatis exigi & recipi posse quod debetur, aliàs videremini vos damnum ex pœnitentia, ipsi verò præmium ex contumacia reportare.* Si offerat aliquid purè liberaliter, rejici debet, & quamvìs peccet acceptans, non tamen retinens, quia non ideo amplius communicat, *Gibal. Krim.* n. 1999. si offerat pecuniam petens, ut pro se oretur, *Gibal.* dicit esse rejiciendam, excipit *Krim.* n. 1914. nisi offerat per modum eleemosynæ; sed credo etiam tum admitti posse, si offerat, ut pro se simpliciter oretur, quia in iis, quæ ad salutem animæ ejus spectant, permittitur cum eo communicatio, secundùm dicenda num. 285. 282.

Q. 31. *Quid notandum sit de participante cum excommunicato.* R. Hæc pauca. §. 1. Qui scienter & notabiliter communicat seu participat in eodem ipso peccato, ob quod alter jam antecedēter nominatim est excommunicatus & denuntiatus, incurrit eandem cum illo excommunicationem majorem à Jure latam, quamvìs alter ab homine fuisset excommunicatus, v. g. qui fovet contumaciam excommunicati dicens, ut non restituat, qui suadet, ut in eodem crimine perseveret, qui approbat crimen ab alio factum nomine suo: Atque ita videtur decerni Cap. *Nuper*, & Cap. *Si concubinæ*, De sent. excomm. Et ratio datur, tum quia agentes & consentientes eâdem pœnâ puniri debent, tum etiá, quia sic agens contemnit excommunicantem, atque adeo dignus est pœnâ ab eo latâ, *Dicast.* d. 2. à n. 501. & alii. Si autem quis suadeat vel cooperetur ad actum, quo alter primò incurret excommunicationem, probabiliùs est peccare quidem mortaliter, sed non incurrere excommunicationem, quia de tali non loquuntur Jura, quæ supponunt excommunicationem ab altero jam esse contractam, *Sanch.* De Matr. l. 7. d. 48. *Dicast.* n. 509. contra alios. Quòd si suadeat vel cooperetur ad talem actum repetendum, v. g. si quis excommunicatus sit propter percussionem Clerici, & alter suadeat ipsi, ut iterum percutiat, *Dicast.* n. 515. putat non incurrere excommunicationem, quia non participat in eodem actu, propter quem incurrit, sed oppositum videtur verius cum *Suar.* satis enim est, quòd sit idem specie actus, quamvìs non sit idem numero, maximè cùm per hoc 283.

prior

prior quasi confirmetur in actu antea patrato, illúmque moraliter repetat.

284. §. 2. Quando Judex fert excommunicationem majorem contra eos, qui quomodocunque participant cum aliquo excommunicato à se, ut vim habeat excommunicatio, debet excommunicatus esse non toleratus & participans priùs ter nominatim est monendus, uti aliàs, quando est excommunicatio ferendæ sententiæ, uti statuit *Innoc. III. Cap. statuimus* De sent. excomm. *Dicast.* à nu. 351. ubi notat circa participationem cum excommunicatis ab alio probabilius esse non requiri, ut participantes vel excommunicati nominentur.

285. Q. 32. *Quid addendum sit circa causas, ob quas aliquando licita est communicatio cum excommunicato.* R. §. 1. Cap. 54. De sent. excomm. sic habetur: *cum voluntate ac proposito maleficia distinguantur, excommunicationis sententiam non incurrit, qui excommunicato in his, quæ ad absolutionem vel aliàs ad salutem animæ pertinent, in locutione participat, licèt etiam alia verba incidenter, ut apud eum magis proficiat, interponat.* Ex quo textu infert *Dicast* d. 2. n. 547. licitum esse in eo casu cum illo agere humaniter, alloqui, salutare, benignè salutaria monita illi scribere &c. concesso enim fine, etiam conceduntur media ad illum. Addit *Avila*, Confessarium posse eum ad confessionem admittere, ut ei salubre consilium præbeat, etiamsi eidem constet non esse absolvendum; intellige tamen semper, si speretur utilitas vel fructus.

286. §. 2. Qualis communicatio licita sit conjugibus, si unus eorum sit excommunicatus, accuratè explicat *Dicast.* à n. 559. & aliquid etiam dixi, ubi de famulis. Qualis licita sit Religiosis respectu Prælati excommunicati, explicat idem *Dicast.* à n. 573. sed cùm raro hoc eveniat, omitto.

287. Q. 33. *Quid notandum sit circa illum, qui dicitur insordescere in censura.* R. §. 1. Insordescentia præcipuè dicitur ratione excommunicationis, attamen etiam convenit aliis censuris: ille autem dicitur insordescens in censura, secundum *Trid.* relatum n. 18. qui animo pertinaci & cum contemptu potestatis ecclesiasticæ perseverat in censura per annum; è contrà si ex rationabili causa distulit petere absolutionem; aut si petiit, & non obtinuit; aut si post medium annum fuit absolutus, & reincidit, permansitque in ea per alium medium annum, non censetur insordescens, quia tempora hic non conjunguntur.

288. §. 2. Insordescens in censura lata in causa hæresis, habetur veluti hæreticus ipso Jure absque alia sententia; attamen priusquam publicè declaretur hæreticus, citari debet, ut se purget.

289. §. 3. Insordescens in censura lata ob causam, quæ non est hæresis, habetur tanquam leviter suspectus de fide, ac specialiter de potestate clavium in Ecclesia, potestque citari ab Episcopo, ut respondeat, quid sentiat de his; si purgare se noluerit, & permanserit altero anno, fit vehementer suspectus, & citatus nec purgans se potest ex violenta suspicione declarari hæreticus.

290. §. 4. Insordescens in excommunicatione lata in causa criminali habetur pro convicto de eo crimine, non item in causa civili.

291. §. 5. Insordescens in quacunque censura non videtur ipso facto privatus Beneficiis ecclesiasticis, nisi censuratus sit ob causam, quæ inducat privationem ipso facto, & tum adhuc accesserit declaratio: attamen talis insordescens poterit per sententiam privari. Tali autem insordescenti non prodesse absolutionem generalem in ordine ad obtinenda Beneficia, dixi n.

292. §. 6. Insordescens in excommunicatione per annum, etiamsi in articulo mortis fuerit absolutus, potest privari sepulturâ ecclesiasticâ. Omnia hactenus dicta pluribus probat, etiam adductis Juribus, AA. & rationibus, *Pignat.* tom. 7. cons. 18. & tom. 8. cons. 134. Quid autem in aliquibus dispensationibus intelligatur per insordescentiam annuam in aliquo delicto, dixi l. 6. p. 3. n. 944.

DUBIUM IV.

Ob quas causas incurratur excommunicatio major.

Cum hæ multæ sint, variæ etiam sunt excommu- » 293.
nicationes, quæ in quatuor potissimum classes »
dividuntur, nam aliæ nulli, aliæ Episcopo, aliæ »
Pontifici per Bullam Cœnæ, aliæ eidem extra Bul- »
lam Cœnæ reservantur. »

ARTICULUS I.

Quæ sint excommunicationes non reservatæ.

Resp. I. Ex jure antiquo usitatiores sunt sequentes: »

Contra omnes. 1. In vexantes Ecclesiasticos, quòd non elegerint eum, pro quo rogati fuerant. 2. In directores Monialium, si foveant discordias in electione. 3. In extorquentes absolutionem à censura per vim aut metum. 4. In compellentes Ecclesiasticos, ut laicis submittant jura Ecclesiæ. 5. In docentes leges vel medicinam religiosos, qui dimiserunt habitum, vel eos retinentes in suis scholis. 6. In sepelientes tempore interdicti, vel interdictos, vel excommunicatos non toleratos, vel manifestos usurarios. 7. In impedientes visitatores Monialium. 8. In contrahentes Matrimonium in gradibus prohibitis, vel cum Monialibus. 9. In edentes Glossas in Tridentinum. 10. In imprimentes libros sine Superiorum licentia. 11. In præcipientes suis subditis, ne officia communia Reipub. exhibeant Ecclesiasticis, v. g. ne iis vendant, coquant panes, &c. 12. In Doctores & Professores non facientes professionem fidei, ubi recepta est Bulla *Pii IV.* 13. In negligentes administrare justitiam Ecclesiasticis. 14. In potestates foventes usuras. »

Contra Clericos 1. In Clericos in dignitate constitutos, aut Sacerdotes audientes publicè jus aut medicinam. 2. In Sacerdotes recipientes præfecturas sæculares. 3. In Clericos minores Episcopis, locantes domos usurariis. 4 In alienantes bona Ecclesiæ, vel locantes ultra triennium. 5. In impugnantes in concionibus montes pietatis. 6. In contrahentes Matrimonium, si sint in sacris. 7. In fictè resignantes vel permutantes beneficia. 8. In præsumentes absolvere à casibus Bullæ Cœnæ. »

Contra Religiosos 1. In audientes Leges vel medicinam extra claustra. 2. In habitum temerè dimittentes, vel Matrimonium contrahentes. 3. In instituentes novum ordinem. 4. Adeuntes curias Principum, ad nocendum suis monasteriis vel Prælatis. 5. Tenentes arma sine licentia intra claustra. 6. Non servantes interdictum, quando servatur à Cardinali. *V. Fill. t. 14. & 4. de cens. in partic. c. 8. Bon. d. 3. p. 5. §. 1. n. 36* »

Resp II. Supradictis adjectæ sunt à *Tridentino* sequentes, quæ valent, ubi illud est receptum: 1. In imprimentes, imprimi mandantes, vendentes, apud se retinentes, vulgantes libros de rebus sacris sine nomine auctoris & approbatione ab Ordinario obtenta. 2. In docentes, non esse necessariam confessionem ante sumptionem Eucharistiæ. 3. In raptores mulierum, juvantes, faventes. 4. In cogentes contrahere Matrimonia cum præscriptis. 5. In magistratus, qui requisiti non juvant Episcopos ad restituendam vel conservandam clausuram monialium,

lium. 6. In ingredientes (cujuscumque conditionis, vel sexûs fuerint) monasteria Monialium sine licentia in scripto obtenta. 7. In cogentes mulierem ingredi monasterium, & profiteri. 8. In impedientes, sine justa causa, sanctam voluntatem mulierum emittendi votum. 9. In dominos temporales concedentes in terris suis locum pro duello.

ADDENDA.

294. QUæst. 34. *Quid circa hæc præterea sit notandum.* ℟. §. 1. De Religioso, qui temerè dimittit habitum, dixi l. 4. à n. 207. De alienatione bonorum vel rerum ecclesiasticarum, ibid. à n. 1363. De artibus, officiis & actionibus, quæ Clericis prohibentur, à n. 1370. De libris sine licentia impressis dicam adhuc. De ingrediente clausuram Monialium, dixi l. 4. à n. 66. Hìc notandum est, quamvis prohibitio *Trid.* sess. 25. c. 5. De Regul. ne quis ingrediatur in septa Monialium, sit sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, & excommunicatio hæc non sit reservata per *Trid.* attamen teste *Bejá*, p. 1. casu 30. est Papæ reservata per *Pium V.* & *Greg. XIII.* ubi horum Bullæ sunt notæ & receptæ.

295. §. 2. Sub excommunicatione prohibetur laicis, ne disputent de fide Catholica cum hæreticis, Cap. *Quicunque*, §. *Inhibemus* De hæreticis in 6. Similiter Clericis regularibus, Can. *Cum quibus* 24. q. 3. junctâ Gl. V. *certamen*. Per hæreticos intelligit *Sanch.* in Decal. l. 2. c. 7. n. 12. qui sunt vel aliquando fuerunt Magistri erroris: & prohibitio intelligitur de imperitis laicis vel Clericis, ubi enim Catholici mixti sunt cum hæreticis, secluso periculo perversionis licitum est disputare, & in Germania saltem Canones illi desueverunt, *Becan.* *Krim.* n. 644.

ARTICULUS II.

Quæ sint excommunicationes reservatæ Episcopis.

296. RESp. Sunt hæ. 1. Quæ contrahitur ex levi percussione Clerici: vel gravi, si sit mulier. 2. In eos, qui absoluti in articulo mortis (à censura, vel peccato habente censuram annexam) ab eo, qui aliàs non poterat, non præsentant superiori se, postquam convaluerunt. *v. Fill. t. 15. n. 241. & 242.* 3. In Fratres Minores, si admittant in suis Ecclesiis ad officia divina Fratres tertii Ordinis. 4. In procurantes abortum fœtûs animati, effectu secuto. 5. In eos, qui communicant in eodem crimine cum excommunicatis ab Episcopo. 6. Eæ omnes, quas ferunt Episcopi per propria statuta, & sibi reservant, quas Confessarii videant in Agendis.

ADDENDA.

297. QUæst. 35. *Quid præterea hìc sit notandum.* ℟. Nihil occurrere. De excommunicatione ob abortum fœtûs animati, dixi l. 3. p. 1. à n. 822. 823. Quid sit communicare in eodem crimine cum excommunicatis, dixi ibid.

ARTICULUS III.

Quæ sint Papæ reservatæ extra Bullam Cœnæ.

298. RESp. I. *Contra omnes* magis obviæ sunt sequentes. 1. In incendiarios. 2. In habentes litteras Apostolicas falsas, & non destruentes: item in falsarios literarum Apostolicarum. 3. In effringentes & spoliantes Ecclesias. 4. In communicantes in eodem crimine cum excommunicatis à Papa. 5. In vexantes eos, qui censuram in alios tulerunt. 6. In absolutos ab excommunicatione sub conditione, & non implentes. 7. In violantes interdictum Papale. 8. In dantes & recipientes aliquid ex pacto, ob admissionem ad religionem. 9. In Simoniacos reales, circa ordinem vel beneficium. 10. In committentes simoniam confidentialem. 11. In impedientes executionem litterarum sacræ Pœnitentiariæ. 12. In dantes & recipientes aliquid pro gratia, aut justitia apud Sedem Apostolicam. 13. In committentes duellum, atque ad id cooperantes, suadendo, &c. 14. In mulieres ingredientes Monasteria Regularium. 15. In impugnantes institutum Societatis JESU. 16. In facientes jurare illicita, & contraria libertati Ecclesiasticæ. 17. In rapientes bona Ecclesiastica; item exigentes tributa ab Ecclesiasticis. 18. Violantes libertatem Ecclesiasticam, quoad fugientes ad Ecclesiam. 19. Docentes posse fieri confessionem in absentia. 20. In eos, qui alterutram opinionem de Conceptione B. Virginis damnant peccati mortalis, vel hæreseos: itẽ in eos, qui in concionibus aliisque publicis actibus, ùt lectionibus, conclusionibus, asserunt B. Virginem conceptam in originali. 21. In percussores Clericorum; Quæ cùm celebris sit, & multa scitu necessaria habeat, agetur de ea peculiariter *infrà*.

Resp. II. *Contra Clericos & Religiosos*, sunt hæ. 1. Participantes in sacris cum excommunicatis à Papa. 2. Procurantes alienationem Ecclesiarum 3. In Concionatores, qui Scripturæ sensum à Doctorum interpretatione alienum, circa tempus Antichristi & extremi judicii aliaq; similia revelata prædicant. 4. In Parochos non implentes juramentum de residentia factum. 5. In Mendicantes transeuntes ad alium ordinem, præter Carthusianum. 6. In Moniales exeuntes claustro sine licentia. 7. In Religiosos, qui sine privilegio vel speciali licentia Parochi Clericis aut laicis Sacramentum Eucharistiæ vel Unctionis ministrare, vel Matrimonia solennizare præsumunt.

ADDENDA.

QUæst. 36. *Quid præterea hìc sit notandum.* ℟. Etiam nihil occurrit. Quinam hìc dicantur simoniaci reales, quinam confidentiales, dixi l. 3. p. 1. à num. 212. & 220. Quandonam incurratur & quis absolvere possit ab excommunicatione lata contra duella & cooperatores, dixi ibid. à n. 847. De exitu monialium extra claustra, dixi l. 4. à n. 66. De ingressu mulieris in Monasterium Religiosorum, dixi ibid. à nu. 87. Circa impedientes jus asyli, & quinam illo gaudeant, dixi ibid à n. 1391. Circa docentem, quòd confessio fieri possit in absentia, dixi l. 6. p. 2. à num. 1195. Excommunicationes septuaginta & unam extram Bullam Cœnæ breviter collegit *Polancus* in append. ad direct. Confess. p. 113. 299.

ARTICULUS IV.

Quomodo intelligenda excommunicatio percussoris Clericorum.

RESp. Ea sic habet: *Si quis suadente diabolo, in Clericum vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjaceat, & nullus Episcoporum præsumat illum absolvere.* 300.

Dicitur I. *Si quis*: intellige cujuscunque sexûs aut status, etiam impubes, dummodo rationis compos & doli capax. Extenditur autem ad efficaciter mandantes, consulentes, consentientes, suo nomine factam ratihabentes, non impedientes, saltem si ex officio aut justitia teneantur, ùt Reges, Judices & cæteri Superiores; item patres, tutores, heri, pædagogi, Parochi, &c. quibus aliorum cura deman-

data

ndata eft. Ità Lay. l. 1. t. 5. p. 2. c. 5. n. 6. Bon. d. 2. q. 3. p. 6. §. 2. n. 8. ex Molin. &c. comm.

Dixi, *saltem, &c.* Quia si ex charitate tantùm tenea ntur, etiam excommunicari, docet Suar. Cajet. Fill. Medin. Sayr. &c. Verùm id probabiliùs negat Bon. l. c. ex Nav. Kon. Reg Henr. Molin. &c.

Dicitur II. *Clericum*: quo nomine intelligitur omnis primâ saltem tonsurâ initiatus (etiamsi conjugatus, dummodo cum unica Virgine) & deferat habitum, serviátque alicui Ecclesiæ: item etiam excommunicatus, suspensus, interdictus, degradatus verbaliter tantùm.

Dicitur III. *Monachum*, intellige quemvis religiosum, etiam laicum, conversum, Novitium, utriusque sexûs: item Tertiarias S. Dominici, S. Francisci, si gestent habitum, & vivant in communitate: item Eremitas subjectos alicui Regulæ vel Superiori.

Dicitur IV. *Manus injecerit*: per quod intelligitur quævis contumeliosa actio exterior mortalis circa Clerici personam vel res ei adhærentes, sive fiat manu, sive baculo, gladio, &c. *Bon. f. 1. §. 1.* Ex *dictis resolvuntur sequentes Casus*:

I. Hanc excommunicationem incurrit, 1. qui talem conspuit, conspergit aquâ, pulvere, conspurcat luto, evellit crinem, lacerat vestem, eripit aliquid per vim & injuriam de ejus corpore, v. g. pileum, pallium, &c. ità ut actio sit graviter injuriosa. *Bon. l. c. Laym. n. 5.* 2. Qui concludit aut violenter detinet carcere vel loco, unde sine dedecore non potest exire. *Ibid.* 3. Qui persequitur, ut in flumen vel fossam incidat, equo decidat, &c. *Ib.* 4. Qui manus violentas injicit in equum, cui is insidet, occidendo, vulnerando, cædendo, sistendo per frenum, quæ actio licèt sit levis respectu corporis, non tamē respectu honoris. *Ib.* 5. Qui aliquid supradictorum facit, etiam Clerico consentiente, dummodo sit injuriosum ordini Clericali. *Lay. l. c. 6.* Clericus, si seipsum ex malitia vel passione (secus si ex devotione) percutiat injuriosè, *Lay. l. c.* ex *Nav.* 7. Qui percutit Clericum etiam meritum, si fiat, vel per quem non debet, ùt si morte dignus puniatur à judice sæculari, vel modo illicito, ùt si à Prælato puniatur per laicū. *Bon. l. c.* ex *Nav. Sayr. Suar. Fill. Kon. &c. vid Laym. c. 5.*

II. Non incurrit, 1. Fur, qui clam abscindit crumenam, vel vestem tollit Clerico, quia non est actio violenta sed fraudulenta *Bon l. c.* 2. Si percussio sit jocosa vel casualis, v. g. si janitor vel apparitor turbam arcens percutiat Clericum: item si pueri habentes primam tonsuram se pugnis percutiant, *Bon. l. c.* ex *Mol. Fill. Kon. &c.* item si percussio fit ad defendendum se, vel vitam suam, vel uxoris, parentum, filiorum, vel res suas, cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ, *Laym. infrà.* 3. Et denique, quandocunque percussio ob levitatem vel imperfectionem actûs non esset mortalis, illata laico, ùt docet *Caj. Avila* & *Sa*, quod tamen *Suar.* universaliter non admittit. *v. Bon. loc. cit.* 4. Si fiat in tenebris, vel Clericum non agnoscas, quòd habitum non gestet; quia ignorantia excusat. 5. Si Prælatus, præceptor, pater, subditum in minoribus constitutum, correctionis causâ (licèt ira accedat) percutiat moderatè, habitâ ratione culpæ; imò Prælatus & Præceptor Ecclesiasticus potest etiam in majoribus constitutum castigare. An idem possit pater, controvertitur in utramque partem probabiliter: *v. Laym. loco mox citando.* 6. Si percutiatur realiter degradatus, vel bigamus; vel exerceat publicè officium cauponis vel macellarii vel scurram, & ter monitus non cesset; vel inventus turpiter agens cum uxore, matre, sorore vel filia; deniq; mulierem ipso facto sollicitans ad turpitudinem, quia perdit privilegium. *Vid. Laym. l. 1. t. 5. p. 2. c. 5. Fill. tr. 15. cap. 1.*

Resp. II. Etsi hæc excommunicatio sit reservata Papæ, potest tamen Episcopus ab eâ absolvere his casibus, 1. quando percussio, etsi sit mortalis, est tamen prudentum judicio levis, comparata cum enormi, v. g. si fiat palmâ, pugno aut lapide non relinquente vestigium: & secundum *Aut. & Dia. p. 9. t. 4. R. 19.* nisi notabilem injuriam & magnum scandalum pariat, qualem negat esse, si quis Sacerdotem pugno percutiat in faciem, licèt guttæ sanguinis effluant. Enormis verò erit, si membrum præscindatur, copiosus sanguis fundatur; vel etiam ratione dignitatis personæ, ut si percutiatur Episcopus vel Abbas, etiam alapâ. 2. Si percussor sit impubes, pauper, æger, senex, mulier, cœcus, claudus, servus, filius-familias, vel non sui juris, uti & regulares ac moniales invicem verberantes: item si sint homines delicati, & quotquot habent legitimum impedimentū, ut non possint ire ad Papam aut ejus Legatum; vel si dubium sit de excommunicatione. *Fill. n. 35. & seq.* Denique si sit occulta, *v. sup. hic c. 1. d. 5. & Dian. R. 63.* In quibus omnibus casibus pro foro conscientiæ potest etiam facultas absolvendi impetrari (gratis quidem) ex Pœnitentiaria Romana à majore Pœnitentiario, ùt *V. suprà l. 1. t. 2. c. 4. in append.*

ADDENDA.

Quæst. 37. *Quid circa hanc excommunicationem sit præterea notandum.* R. §. 1. Percussio tum censetur fieri, *suadente diabolo*, quando fit injuriosè sine justa causa: debetq; esse sacrilegium internè & externè grave, *Caj. Angel. Mol. Pignat.* to. 1. conf. 107. *Delb.* c. 2. dub. 4. f. 5. aliique apud *Sperell* decis. 45. num. 11. qui tamen n. 36. rectè notat cum *Suar.* quamvìs tactus physicus corporis esset levissimus, si tamen secundum moralem existimationem sufficiat ad gravem injuriam contra honorem & reverentiam Clerico debitam, esse satis ad hanc censuram incurrendam. Attamen notat *De Luca* in miscell. ecclesf. disc. 20. percussionem debere esse mediatam & non ex solo inconsulto calore iracundiæ, utì colligetur etiam ex dicendis n. 307. Et cùm hìc Canon sit in favorem Clericorum, est latè pro his intelligendus, utì tenent Theologi & Canonistæ omnes cum *Sperell.* à nu. 44. Quandonam autem aliquis censeatur publicè seu notoriè percussor Clerici, ideoque sit vitandus, dixi à num. 178. 301.

§. 2. Circa quæstionem illam, an ille incurrat censuram hujus Canonis, qui Clericum vel Religiosum veneno occidit, refert *Sperell.* decis. 20. quatuor sententias. *Prima* cum *Avila* & *Delb.* f. 20. n. 1. absolutè negat, quia non infert violentiam ullam personæ, sed tantum naturæ. *Secunda* cum *Suar. Fill.* & aliis dicit incurrere, sed non ante secutam mortē venenati, quia ad incurrendam censuram requiritur factum consummatum & effectu perfectum. *Tertia* est *Bonac.* & aliorum, qui dicunt incurri tum, quando venenum operari incipit, quia priùs non infert ullam violentiā. *Quarta* probabilior, quam tenent *Beja* & alii cum *Sperell.* à num. 21. dicit semper incurri statim ab initio propinati veneni, quia calefactum in stomacho statim incipit agere, & quamvis fortè non sequatur mors, tamen violentia per venenū illata est personæ sumenti, quæ ideo incipit violentè disponi ad mortē. 302.

§. 3. Si quis tacitè tantùm mandet Clericum percuti, v. g. si coram famulis dicat se intendere vindictam de tali injuria, & prævideat inde fieri posse, ut famuli moveantur ad percutiendum, *Silv. Nav. Suar. Dian. Delb.* f. 10. *Dicast.* d. 3. n. 973. dicunt, si percussio sequatur, incurrere excommunicationem, quia fuit vera causa moralis illius percussionis. Addunt *Drips* in cautione judiciali, sect. 2. a. 14. pag. 282. & alii cum *Delb.* f. 14. adhuc incurri, quamvis mandatum vel consilium sit revocatum, si percussio adhuc 303.

secuta

secuta sit ex illo mandato vel consilio: ubi notandum est, quod mandatum, si revocetur & innotescat mandatario, communiter desinat movere, & consequenter non sit causa effectûs secuti. non item consilium, nam motivum, quod fortè suggestum est, poterit pergere movere & esse causa effectûs secuti, uti etiam notavi in materia de restitutione l. 3. p. 2. n. 25. & 28. Quòd si determinatum ad percutiendum moveas tantùm, ut percutiat fortiùs, aliqui secundùm dicta n. 65. putant te non incurrere, quia non es causa substantiæ actûs, sed tantùm circumstantiæ: sed contradicunt alii cum *Delb.* s. 12. quia causando illum modum concurris ad substantiam actûs. *Nec obstat*, quòd ille non teneatur restituere, qui est causa, cur damnum libentiùs fiat, quod nihilominus erat faciendum, *nam* hoc dato, disparitas est, quòd ad rationem damni impertinens sit, quòd fiat cùm majore vel minore affectu, quòd autem percussio fiat fortiùs, non habet se impertinenter; quia ideo magis patitur alter.

304. §. 4. Si Titius mandet Cajo, ut vindictam pro se sumat de Clerico mutilando illum, sed cavendo expressè ne occidat, si Cajus det Clerico venenum, ex quo post duos menses moriturus sit Clericus, Titius hoc ipso, quòd Clericus venenum sumeret, incurrit excommunicationem, quia mandando vindictam, per gravem culpam suam occasio fuit dati veneni, quod malum prævidere debebat sciens Cajum, quàm posset occultissimè, sumpturum vindictam, venenum autem secundùm dicta n. 303. quamprimum sumptum fuit, cœpit operari, ergo injuria cum effectu saltem inchoato tum cœpit, quod sufficit ad incurrendam hanc excommunicationem, *Beja* p. 1. cas. 46. pluribus id probans.

305. §. 5. Per consentientem in percussionem alterius intelligitur ille, qui simul cooperatur, dat auxilium, favendo promovet, *Delb.* d. 11. n. 9. Clericus autem consentiens seu permittens se percuti, non incurrit excommunicationem ipso facto, quia cap. *Contingit* De sent. excomm. sic habetur: *si quis autem Clericus post prohibitionem hujusmodi sponte se subjecerit, excommunicetur*, ergo est excommunicatio ferendæ, & non latæ sententiæ, *Delb.* s. 7.

306. §. 6. Si percussio facta non sit nomine alicujus, seu non in ipsius gratiam, quamvis ipse postea ratificet, non incurrit excommunicationem, uti nec tum, quamvis nomine ejus sit facta, si tantùm internè ratificet, & non signo aliquo externo, *Dicast.* à n. 994. *Nec obstat* Regula juris: *ratihabitio retrotrahitur & mandato comparatur*, *nam* id tantùm valet respectu contractuum & pœnæ pro foro externo infligendæ, *Delb.* s. 11. n. 14. & iterum s. 16. Unde autem præsumatur mandatum occidendi, aut ratihabitio homicidii facti, explicat *Pignat.* tom. 1. conf. 135.

307. §. 7. Ideo non incurrit occidens Clericum adulterantem cum uxore, filia, matre vel sorore sua, quia Ecclesia condonat hanc pœnam ob tantum & tam justum dolorem, qui ordinariè causet subitum motum iracundiæ, Cap. *Si verò*, 2. De sent. excomm. quod *Nav. Angel. Suar. Còn. Delb.* s. 17. n. 33. extendunt ad eum, qui percutitur, quia invenitur oscula vel amplexus exercere cum una ex prædictis personis: attamen requiritur ut fiat statim ex subito motu, alioquin non excusaretur percutiens vel occidens, *Silv. Ang. Nav. Delb.* n. 35.

308. §. 8. Si quis insequatur Clericum, & hic inter fugiendum præter intentionem & prævisionem insequentis cadat, probabile est insequentem non incurrere excommunicationem, quia non est causa moralis illius casûs, *Dicast.* n. 1033. *Sperell.* tamen decis. 20. probabiliùs dicit, si Clericus reipsa ex metu persequentis cadat, incurrere, quia persecutio illa est causa violenta lapsûs; hinc *Fagn.* & alii cum *Sperello* & *Bonac.* dicunt etiam eum incurrere, qui bombardulam explodit in Clericum, qui ex ejus timore moritur, vel exanimis in terram cadit, quamvis globo ne leviter quidem tactus sit.

§. 9. Judex vel Superior nolens defendere Clericum à percussione, incurrit excommunicationem secundùm Cap. *Quantæ*, De sent. excomm. in 6. docentque *Nav. Henriq. Suar. Beja* p. 1. cas. 60. *Gorm.* De act. hum. n. 184. & alii. Non autem incurrit per actum merè internum nolendi defendere, sed quia illa omissio defensionis est externa & sensibus cognoscibilis; & defensio erat ex justitia debita. *Castrop.* d. 1. p. 7. Vide adhuc dicenda. 309.

§. 10. *Tolet. Barb. Pasq. Turr. Delb.* probabiliter tenent Clericum etiam ex malitia vel passione percutientem se non incurrere, quia Canon videtur loqui de injectione manuum in personam distinctam. Oppositum tenent apud *Sperell.* decis. 45. n. 71. & alios Auctores 30. gravissimi cum *Busenb.* quia hæc prohibitio magis est in favorem status clericalis quàm personæ: quidquid tamen sit de hoc, si Clericus se percutiat, aut evellat sibi capillos ob mortem parentum vel ob jacturam magnam bonorum, non incurrit, quia hæc actio non censetur statui clericali injuriosa, *Delb.* s. 8. n. 7. *Dicast.* n. 985. 310.

§. 11. Qui vestes Clerici non indutas aliasque res ei non adhærentes lacerat, non incurrit, quia non infert violentiam Clerico. *Mol. Suar. Bon. Dicast.* nu. 1037. Qui autem percutit Clericum, factum hæreticum, incurrit, *Nald. Schiara* l. 4. diff. 26. n. 23. 311.

§. 12. Qui verbis minacibus Clericum pellit, aut occasio est gravis damni, vel oppugnat domum, in qua Clericus est, non ut ei injuriam faciat, sed ut justè locum capiat, non incurrit, quia per ista non censetur manus injicere in Clericum, *Suar. Castrop.* d. 3. pu. 23. §. 2. n. 2. *Dicast.* à n. 1039. 312.

§. 13. Qui percutit aliquem in bacchanalibus currentem cum larva, ignorans esse Clericum, non incurrit, quia imprudenter crederet esse Clericum, *Burgh.* cent. 2. cas. 59. Quid autem tenendum sit, si volens percutere laicum casu percutiat Clericum, aut volens percutere Petrum Clericum percutiat Paulum Clericum, jam dictum est. 313.

§. 14. Si percutiens reipsa Clericum invincibiliter putet non esse Clericum, attamen sit animo comparatus, ut eum percuteret, quamvis sciret esse Clericum, *Covarr. Ugol.* & alii dicunt incurrere: è contrà negant *Nav. Vasq. Sanch.* De Matr. l. 9. d. 32. nu. 26. *Castrop.* tr. 2. d. 1. p. 17. n. 3. nisi dubitâsset, an non esset Clericus. Sed tum saltem videtur incurrere, si percusserit, actu intendens percutere, sive Clericus sit sive laicus. Hinc rectè infert *Sanch.* n. 41. cum *Covarr.* & aliis contra *S. Anton. Silv.* & alios, etiam eum incurrere, qui percutit aliquem, quem ex ignorantia crassa nesciebat esse Clericum. 314.

§. 15. Si quis percutiat Canonissam, *Pyrrhus Corradus* in praxi Benef. p. 1. c. 5. n. 142. dicit in *Rota* decisum esse, quòd non incurrat pœnam hujus Canonis, quia Canonissa nec est clerica nec monacha, sed sæcularis & laica: è contrà *Glossa* ad illum Canonem dicit incurri pœnam, si quis injiciat manus *etiam in Ecclesiasticas personas*, talis autem Canonissa videtur esse persona ecclesiastica secundùm dicta l. 4. num. 229. cùm ratione sui status vacet divinis in Choro, canat Horas & aliter Deo in Ecclesia serviat, & ideo *Pignat.* tom. 8. conf. 1. n. 11. docet illas gaudere privilegio fori, uti & Eremitas, si authoritate Episcopi deputati sint servitio alicujus Ecclesiæ vel Oratorii, contra *Delb.* qui tenet non gaudere privilegio hujus Canonis, quia illo gaudet solus *Clericus vel Monachus*, qualis non est talis Eremita, uti nec Canonissa: multò minùs gaudent illi Eremitæ, qui solâ authoritate propriâ ejusmodi habitum & habitationem eligunt. Certum 315.

tum autem videtur ex illis, quæ affert *Sperell.* decis. 21. Equites Melitenses, Teutonicos, aliósque similes esse verè Religiosos, adeóque gaudere privilegio fori & Canonis, cùm emittant tria vota substantialia, quamvis apud eos non sit tantus rigor paupertatis & obedientiæ: imò *Sperell.* nu. 9. putat etiam Equites S. Jacobi de Sparta, qui vovent Castitatem conjugalem, etiam esse Religiosos, & gaudere privilegio hujus Canonis, sed de his videri possunt dicta l. 4. n. 3.

316. §. 16. Si v. g. conjugatus dimiserat, sed iterum reassumat habitum & tonsuram, gaudet privilegiis Clerici, ideóque eum percutiens excommunicatur, communis cum *Dicast.* à n. 999.

317. §. 17. Ut defensio contra Clericum censeatur justa, debet fieri statim post aggressionem, unde qui Clericum, quando desisset vim inferre, postea repercuteret, incurreret excommunicationem, quia non censetur vim repellere, quæ antea desierat; nec est defensio, sed vindicta, *Sperell.* decis. 45. n. 84. debétque servari moderamen inculpatæ tutelæ, ut nō plus fiat, quàm sit necesse ad vim repellendam. Putántque *Castrop.* §. 3. n. 5. & *Dicast.* n. 1050. etiam licitum esse percutere Clericum ad defensionem cujusvis etiam extranei, quem Clericus injustè aggreditur.

318. §. 18. Prælati incurrunt excommunicationem, si religiosos subditos cum excessu verberent, item si delinquant in modo, v. g. projiciant librum ad caput, pede trudant &c. hæ enim castigationes & pœnæ non sunt concessæ à jure, uti bene ostendit *Dript* suprà pag. 285.

319. §. 19. Percutiens Clericum mortuum vel malè tractans ejus cadaver, incurrit excommunicationem, quia statui Clericali adhuc injurius est, attamen non fit irregularis si mutilet vel confodiat, quia non tollit vitam membro vel homini, *Felin. Tolet. Sperell. Delb.* s. 3. n. 9. *Schiara* l. 4. diff. 20. n. 15. aliique multi cum *Pignat.* tom. 16. cons. 5.

320. §. 20. Ut teneamur vitare, debet percussor esse notorius, ità ut non sufficiat me vidisse, sed requiratur notoreitas non solius Juris, sed etiam facti, nec etiam semper sufficiet publica fama, uti pluribus jam explicatum est.

321. §. 21. Si Religiosi ejusdem Monasterii se verberârint mutuò, & percussio non sit enormis possunt à supremo Prælato Monasterii absolvi, v. g. ab Abbate, Priore, Guardiano, Rectore. Si Abbas indebitè percusserit Monachum, absolvi potest à Confessario per Abbatem electo, *Krim.* n. 1849. Si Religiosus percusserit Religiosum alteri subditum, absolvi debet à suo Prælato, præsente vel consentiente Prælato percussi, ut ex utriusque consensu satisfactio imponatur: è contrà si Religiosus percusserit Clericum sæcularē, absolvi potest à solo Episcopo Clerici percussi; si tamen Religiosi forent exempti, requiritur consensus Prælati, quem consensum si neget, potest nihilominus Religiosus adire Episcopum, quia præsumitur consensus Ordinis, in eo saltem casu, quo Prælatus ipse non habet potestatem absolvendi, ità *Cabassutius* in Jure Canonico l. 5. c. 1. n. 9. probans etiam ex Jure, item *Castrop.* §. 4. à n. 8. ubi nu. 19. notat Religiosis mendicantibus & eorum privilegia participantibus ferè eandem potestatem à *Trid.* esse concessam, quam in hac parte habent Episcopi, possunt autem etiam Episcopo hanc potestatem delegare, uti rectè notant *Bonac.* & *Cabass.* suprà n. 13.

322. §. 22. Qui percutit laicum putans esse Clericum, contrahit malitiam sacrilegii, attamen non excommunicationem, quia ut hæc contrahatur, debet reipsa & non tantùm in apprehensione Clerico vel statui clericali fieri injuria, *Delb.* s. 21. n. 1.

323. §. 23. Quando aliquis absolvitur ab aliquo extra eam necessitatem non habente absolvendi potestatem, exigi debet juramentum ab eo, qui absolvitur, quòd comparere velit, quando poterit coram habente potestatem: quòd si postmodum non comparuerit, incidit in similem excommunicationem, *Castrop.* suprà.

§. 24. Percussor Clerici in foro fori absolvi debet secundùm formulam in Pontificali Romano præscriptam, quamvis fortè priùs absolutus sit in foro conscientiæ, uti contendit *Dript.* suprà pag. 304. *Laym.* tamen & alii dicunt pro Germania id consuetudine seu non usu esse abrogatum. 324.

§. 25. Dixi l. 6. p. 3. n. 970. etiam ad S. Pœnitentiariam recurri pro absolutione à casu publico percussionis Clerici; Et formulas, quibus in casu publico vel etiam occulto rescribit S. Pœnitentiaria, fusè explicat *Tiburt. Navarr.* in manud. ad praxin execut. p. 3. c. 2. & seqq. præcipuè autem notari debent sequentia, 1. Si reus nunc satisfacere non possit parti læsæ, præstare debet juramentum de satisfaciendo cùm poterit, & si tum negligat, ipso facto reincidit in excommunicationem. 2. Si orirétur scandalum ex hoc, quòd absolveretur needum satisfactâ parte, debet absolvi tantùm pro foro conscientiæ, hinc debebit externè se gerere tanquam excommunicatum. 3. Quando dicitur relabi, si non pareat mandato Ordinarii, intelligitur, mandato discreto & quod rationabiliter latum sit. 4. Clericida orare debet officium defunctorum vel æquivalentes preces, si legere nesciat, per quinquennium in tribus diebus hebdomadæ; debet satisfacere hæredibus occisi & Ecclesiæ, cui occisus adscriptus erat; privatur ecclesiasticis feudis & juribus patronatûs: ipse & ejus filii sunt inhabiles ad Beneficia obtinenda. 325.

ARTICULUS V.

Quæ sint excommunicationes Papæ reservatæ per Bullam Cœnæ.

RESP. Præcipua est in hæreticos: quæ extenditur non tantùm ad fautores, receptores & defensores hæreticorum ut sic, sed etiam in scienter retinentes, legentes, imprimentes & defendentes libros hæreticorum, de Religione tractantes vel hæresin continentes. Ad quam excommunicationem incurrendam requiruntur 4. conditiones, 1. Ut auctor libri sit hæreticus. 2. Liber hæresin expressè contineat vel de Religione agat. 3. Ut legatur materia notabilis & sufficiens ad mortale. 4. Ut scienter legatur, imprimatur vel retineatur, *Lay. l. 2. t. 1. c. 15. nu. 1.* *Unde resolves:* 326.

I. Non excommunicaris, 1. si legas libros catholicorum referentes verba hæreticorum, etiamsi animo hæresin discendi legas. *Laym. l. c.* ex *Nav. Sanch. &c.* 2. Si in Catholici scriptoris libro vel alio hac Bullâ non contento, legas adjecta scholia vel notas auctoris hæretici: quod tamen *Suar. to. 5 d. 21. s. 2.* limitat, nisi scholia essent tam copiosa, ut ex iis potius, quàm ex textu liber constare videretur. *Laym. l. c.* ex *Nav. Sanch. &c.*

II. Non prohibentur hæreticorum libri Philosophici & alii hæresin non continentes, *Laym. l. c. n. 3.* Imò probabiliter nec ei, qui incidenter tantùm continent hæresin, non agentes ex professo de fide, *Sayr. Graff.* apud *Laym. l. c.* contra *Suar.* & *Sanch.* qui id confirmat pro Germania, ubi Bulla cum tanto rigore non est recepta, *v. Becan. a. 2. c. 15. q. 8.* Legens tamen tales, incurrit excommunicationem non reservatam Indicis librorum prohibitorum, ubi is receptus est, quod non videtur esse factum in Germania, saltem cum isto rigore, ut habet *Laym. l. c. n. 8.*

III. Excommunicatur, 1. qui in sufficiente quantitate solum proœmium, vel epistolam ad lectorem, vel indicem libri, vel partem libri, in qua nulla est hære-

»hæresis, legit, ùt habet Laym. l. c. & Bon. 2. Probabiliter etiam is, qui alterum jussu suo legentem audit, quia legit per alium, Lay. l. c. Azor. &c. contra Sanch.

» IV. Probabiliter non excommunicatur, qui hæreticam concionem aut Epistolam seorsim editam legit, quia non est liber, Laym. l. c. n. 3. ex Sanch.

» V. Non sufficit una alterave linea: imò secundùm Sanch. Rodriq. & Sa, nec integra pagina, etiam magni voluminis, quod tamen Bon. & Laym. l. c. non concedunt; licèt hic fateatur, Confessario id posse ad hoc servire, ut non continuò damnet peccati mortalis & excommunicationis eum, qui bono fine, vel etiam ex curiositate unam paginam legit.

» VI. Non incurritur, si retinentur libri parvo tempore, v. g. uno alterove die, quia sicut materiæ, ità temporis parvitas excusat. Laym. n. 7. ex Graff. Sayr. Sanch. &c.

» VII. Excusat ignorantia, etiam crassa, si vel nescias esse hæreticum, vel tractare de religione. Laym. n. 4. v. Sanch. l. 2. mor. c. 10. & l. 9. de Mat. d. 32.

» VIII. Non excusatur is, qui librum, vel in aliena domo, vel alieno nomine, vel animo non legendi habet. Item nec is, qui affirmat non esse pravum, non esse exurendum: Item qui impedit, ne comburatur, qui disputationis causâ defendit. Ita Bon. tamen excusans eum, qui laudat stylum vel ingenium auctoris, vel bonam doctrinam, quæ in eo est, sed non quatenus in eo est, v. g. si dicas, hic liber esset bonus, si non haberet hæresin, quia talis non defendit. Laym. v. Bon. to. 1. d. 2. q. 5. p. 4. n. 18. & to. 3. d. 1. q. 2. p. 4. n. 20.

ADDENDA.

327. QUæst. 38. *Quid præterea sit hic notandum.* ℟. Bullam Cœnæ ad longum dedi l. 6. p. 2. nu. 2054. excommunicationes autem ejus novendecim redegit in compendium *Polancus* in append. ad direct. Confess. pag. 105. De immunitate ecclesiastica, & quomodo illa violetur, dixi l. 4. à n. 1381. Quomodo incurrant hanc excommunicationem illi, qui interficiunt, percutiunt, spoliant accedentes pro negotiis suis vel recedentes à curia Romana, fusè explicat *Delb.* c. 2. d. 6. 7. & 9. Partes omnes Bullæ Cœnæ accuratè explicat *Castrop.* hic d. 3. per prima 22. puncta. Quæ bona Clericorum sint immunia, declarat *Sperell.* decis. 35. 135. 142. Contra Bullam Cœnæ nullâ consuetudine præscribi posse fusè ostendit *Sperell.* decis. 37. ubi, uti & postea decis. 50. fusè prosequitur, quomodo pœnas incurrant, qui gravant Clericos sive in judicio sive extra: De his autem, qui gravant eorum colonos, agit decis. 41. usque ad 45. Et de his etiam videri potest *Pignat.* tom. 1, consf. 97. 166. 466. tom. 2. consf. 50. 51. tom. 6. consf. 33. Judicem autem laicum nequidem posse supplere negligentiam Judicis Ecclesiastici, qui Clericum non corrigit, ostendit *Sperell.* decis. 126. Clericum verò, quamvis non ferat habitum, non debere remitti ad forum laicale, docet *Pignat.* tom. 1. consf. 46. Familiares Cardinalium & Episcoporum, quamvis laici sint, gaudere privilegio fori, ideóque eum incidere in excommunicationem Bullæ Cœnæ, qui ipsos trahit ad forum sæculare, docent *Sperell. Delb.* aliique cum *Pignat.* tom. 1. consf. 95. De excommunicatione ob impeditam ordinariam jurisdictionem ecclesiasticam multa habet *Pignat.* tom. 6. consf. 18. & *De Luca* in miscell. eccles. disc. 19. ubi dicit per impedientem hic intelligi personam publicam vel potentem. Quæ omnia quia pro communi praxi parùm serviunt, omitto. Circa hæresin, quandonam sit formalis, colligi potest ex dictis l. 2. à n. 92. Quandonam sit externè manifestata & Papæ reservata, dixi l. 9. p. 2. à n. 1613. 1649. Quis ab ea & à casibus Bullæ Cœnæ possit absolvere, dixi ibidem, & aliqua mox addam.

Quæ ignorantia vel probabilitas excuset ab hæresi formali & à pœnis illi annexis, aliquid dixi l. 2. à nu. 43. & de hoc videri possunt plura apud *Pignat.* in novissimis consult. 197. Denique ad hoc, ut obliget Bulla Cœnæ, satis esse quod Romæ promulgata sit, & Pontifex velit promulgationem illam haberi pro sufficiente, docet cum communi *Pignat.* tom. 1. consf. 170. à num. 18. Hîc aliqua addam circa libros hæreticos & prohibitos.

Q. 39. *Quid addendum sit circa libros hæreticorum.* ℟. 328.

§. 1. Bulla Cœnæ excommunicat eos, qui hæreticorum libros hæresin continentes, vel de religione tractantes, sine authoritate Sedis Apostolicæ scienter legunt aut retinent, imprimunt seu quomodolibet defendunt ex quavis causa publicè vel occultè, quovis ingenio vel colore: itaque hæc quatuor sub excommunicatione prohibentur, lectio, retentio, impressio & defensio libri ab hæretico editi. Nec excusat, si legas ex intentione confutandi, etiam nullum habens periculum in fide, quia prohibitio facta est etiam in odium hæresis & Auctoris hæretici, *Tol. Ugol. Farin. Suar. Ovied. Castrop.* aliique communissimè cum *Pignat.* in novissimis consf. 195. contra *Decian. Mascard. & Garam.* dicitur enim *ex quavis causa:* hinc ipse hæreticus, qui scripsit, si relegat librum suum, incidit in hanc excommunicationem Bullæ, *Graff. Ugol. Suar. Sanch. Bonac.* & alii cum *Diana* p. 11. tr. 1. R. 1. & *Pignat.* suprà.

§. 2. Non est opus, ut auctor libri sit hæreticus denuntiatus, *Sanch. Dicast.* d. 3. n. 1158. *Verjuri.* tr. 5. a. 2. *Krim.* n. 715. *Pignat.* suprà contrà *Graff.* Imò sufficit materialem tantùm esse hæreticum, si scribat hæreses, quia talis auctor communiter & publicè censetur hæreticus. 329.

§. 3. Si liber hæretici unam tantùm hæresin contineat, totus est prohibitus, nec legi potest in aliis partibus non continentibus hæresin, & qui solum illum locum, qui continet hæresin, consultò legit, excommunicatur, *Suar. Sanch. Tamb.* n. 35. *Pignat.* suprà, qui tamen postea probabiliter dicit contra *Suar. Alter. Bonac. Duard.* si hæresis una vel altera, quæ continebatur in libro, sit planè abrasa, aut ea folia detracta, tum non prohiberi talem librum, quia tum revera non amplius continet hæresin nec affert periculum. 330.

§. 4. Quamvis liber hæretici nullam contineat hæresin vel errorem, si tamen ex professo scribat de Religione, est prohibitus, quia in materia religionis & fidei semper est suspectus, *Dicast.* d. 3. n. 1174. *Verj.* suprà. Potissima hic difficultas est, quid intelligatur per libros *de religione tractantes.* *Suar.* De fide d. 20. s. 2. n. 16. ait, *dicitur de religione tractare, si per se contineat sacram doctrinam, sive sit exponendo scripturam, sive scholasticam doctrinam, sive conciones, sive casus conscientiæ, sive alia, quæ ad cultum Dei vel Sanctorum vel ad salutem animarum spectant.* *Sanch.* in Decal. l. 2. c. 10. n. 21. consentit & addit, *si sint libri pertinentes ad fidei expositionem.... qui disserunt de Clericis & Monachis..... qui de moribus Christianis tractant & non tantùm politicis.* Similiter loquuntur *Laym.* l. 2. tr. 1. c. 5. n. 3. *Dicast.* suprà, *Illsung* tr. 3. n. 43. unde etiam tractant de religione, si sint compositi ad devotionem excitandam, *Sylvius* p. 1. V. *Libri*, q. 4. Item si explicent ritus Ecclesiæ, etiam qui sunt apud Armenos & Græcos ac tolerantur ab Ecclesia, *Pignat.* Item si interpretentur jus Pontificium seu Canones, *Verj.* a. 5. Imò putat *Hurt.* si etiam jus civile, sed hoc caret fundamento. Addit *Tamb.* in Decal. l. 2. c. 1. §. 7. n. 7. agere de religione, si agant de Deo, etiam ùt objecto Metaphysicæ (de quo dubito, quia tum est liber purè Philosophicus) non tamen si purè agant de institutione politica, præscindendo à moribus. Ratio communis est, quia hæretici solent talia scribere, vel in odium fidei nostræ & cum contemptu Ecclesiæ, vel aliquid veneni inserēdo, vel ita suis erroribus ponere volunt 331.

funda-

fundamentum aut conciliare existimationem suæ sectæ. Putarem tamen si liber hæretici tractans de religione submitteretur censuræ Approbatorum Catholicorum, qui judicarent utilem fore vel ad Ecclesiæ Catholicæ veritatem agnoscendam, vel ad confutanda aliorum hæreticorum dogmata, non reprobandum ab Ecclesia, & ità videmus plures ejusmodi libros in Gallia & Belgio obstetricantibus doctissimis viris catholicis prodiisse. Notat etiam *Pignat.* non sufficere, si quædam obiter de religione commisceantur, neque tamen necessarium esse, ut titulus vel argumentum libri sit Religio, sed satis esse, si ex professio de religione tractet. Quòd si liber & hæresin contineat, & simul ex professo agat de religione, docet contrahi duplicem excommunicationem, sed non videtur conforme dictis à n.87. nam alterutrum per se sufficit ad excommunicationem sibi respondentem. Ex hac ratione putat *Becanus* etiam eum incurrere duplicem excommunicationem, qui per lectionem libri hæretici de religione tractantis peccat, & contra Bullam Cœnæ, & contra Regulam Indicis, nam ibi transgreditur duas leges; sed *Pignat.* probabilius contradicit, leges enim illæ sunt tantùm materialiter duæ, & moraliter una, secundum dicta l. 5. à n.132.

332. §. 5. Quamvìs liber hæretici non tractet de religione, sed sit v. g. Historicus, Poëticus, Juridicus, Medicus, Philosophicus, si tamen vel unicam contineat hæresin, prohibetur sub excommunicatione, *Sanch.* in Decal. l. 2. c. 10. num. 34. *Suar.* tom. 5. d. 21. n. 10. *Laym.* l. 2. tr. 1. c. 14. n. 4. *Bonac.* De cens. d. 2. q. 5. pu. 4. n. 20. *Castrop. Krim.* n. 720. Addunt *Sanch. Dic* d 3. n. 1180. *Krim.* n. 721. nò sufficere si tantùm ab illo libro hæresin expurges seu deleas, quia tua particularis expunctio non tollit communem prohibitionem: sed pro his partibus septentrionalibus paulò mitius est loquendum, unde *Laym.* c. 15. n. 3. *Dicast.* n. 1177. *Stoz* l. 2. p. 3. n. 534. & alii rectè notant pro praxi cum *Busenb.* prohibitionem non esse hìc in eo rigore receptam, nam passim in bibliothecis inveniuntur tales libri, & quamvìs per accidens habeant aliquas hæreses inspersas, leguntur etiam à timoratis sine scrupulo. Illi tamen Historici prohibentur sub excommunicatione, quorum præcipuum studium est agere contra Catholicos vel Monachos, quales sunt *Shleidanus*, *Aventinus*, *Munsterus* & similes. *Laym. Stoz. Dicast.* suprà. *Munsteri* tamen historiam non reprobat *Less.* in auct. v. *hæreticus*, cas. 15. uti nec opera *Erasmi Roterodami*, exceptis quibusdam colloquiis, neque opera *Ludovici Vives* aut *Wesenlerii*, imò *Bodini* tractatum de Rep. dicit legi posse, sed in Indice librorum prohibitorum, qui post *Trid.* additur, & jussu illius est editus, statim post Regulas expresè habetur, quòd liber *Bodini* de Rep. maneat damnatus & prohibitus. *Pignat.* suprà laudat, si quando libri Authoris damnati videantur utiles Reip., typis mandentur sub nomine alterius Authoris probati, ut bonum remaneat tanquam è manibus injusti possessoris recuperatum, sed rectè notat paulò post, dummodo non constet librum esse hæretici, ad rem enim non facit, quòd supprimatur nomen hæretici aut aliud addatur nomen, cùm etiam libri sub ficto nomine Apostolorum vel alicujus Sancti ab hæreticis conscripti damnentur velut liber hæreticorum.

333. §. 6. Per Bullam Cœnæ non prohibentur libri Ethnicorum vel Judæorum, cùm hi non sint hæretici, *Suar. Verjuys*, a. 4 *Dicast.* n. 1158. *Krim.* n. 716. Nec libri antiquissimorum hæreticorum, quia errores in ipsis contenti jam satis noti, confutati, ideóque minus periculosi sunt, *Steph.* tr. 3. d. 1. n. 50. Putant tamen probabiliter *Suar.* & *Dicast.* n. 1159. comprehendi libros Græcorum & Armenorum, qui non sunt sub obedientia Papæ, illi enim sunt schismatici & plerique etiam hæretici: Certum autem est per Bullam *Pii IV.* & *Clem. VII.* prohiberi *Thalmud* & similes libros Hebræorum, uti habetur in Indice librorum hæreticorum post Regulam 10. ubi est additum quod liber *Magazor* continens partem rituum & ceremoniarum judaicarum non prohibeatur in hebraicâ linguâ, sed tantùm in omnibus aliis linguis.

§. 7. Per Bullam non prohibetur liber catholici Authoris, quamvìs per accidens habeat hæreses, *Con. Krim.* n. 716. Addit *Pignat.* cum *Duardo*, quamvìs liber Catholici damnatus esset velut liber hæretici, nisi expresè addatur, quod etiam sub simili pœna prohibeatur, non enim ideo Author est hæreticus: Idem dicit *Pignat.* quamvis etiam Author damnatus esset velut suspectus de hæresi: Damnato tamen Authore tanquam hæretico, libri ejus sunt hominis hæretici. Quod si parvo libro Catholici addita sint scholia seu annotationes majores Authoris hæretici, videtur prohiberi, quia est liber hæretici commentatoris, *Suar. Krim.* n. 717. contra *Sanch.* & *Tamb.* in Decal. l. 2. c. 1. §. 7. n. 9. Imò putat *Dicast.* n. 1161. si liber Catholici, & usque adeo si sacra Biblia habeant scholia & annotationes hæretici, quæ adeò crescant, ut volumen ex ipsis potius constet, quàm ex doctrina catholica, prohibentur sub pœna Canonis, *Suar. Alter. Pignat.* Quod verum videtur, etiamsi hæc scholia mole suâ non adæquarent librum de se catholicum, quia tales libri non habentur propter textum catholicum, sed propter illas notationes, quæ censentur esse principale contentum, ergo propter illas censetur liber esse hæretici, & si passim habeat hæreses, etiam censetur hæreticus. 334.

§. 8. Si liber Auctoris catholici fusè ad verbum referat textus & errores libri hæretici, non ideo incurritur hæc pœna, quia non est liber hæretici: quòd valet, quamvìs ex sola curiositate legeret, *Nav. Ugol. Sayr. Rodriq. Sanch. Duard.* & alii: Addunt *Suar. Ugol. Az. Laym. Bonac. Pignat. Krim.* n. 718. quamvis legeret animo discendi & imbibendi errores: attamen tum peccaret mortaliter. 335.

§. 9. *Burr. Pegna, Ricciul. Pignat.* suprà putant per Bullam prohiberi etiam libros hæresin continentes, quamvìs conscripti sint ante lapsum in hæresin, quia postea sunt libri hominis jam hæretici, & militat idem periculum fidei ac odium Auctoris, atque si scripti essent in statu hæresis. Si tamen non contineant hæresin, quamvìs de religione tractent, docent *Sousa* & *Bonac.* non prohiberi, & ita videtur habere praxis, cùm scripti sint spiritu adhuc catholico. 336.

§. 10. Probabilior videtur esse sententia illorum, qui cum *Stoz* n. 536. dicunt per Bullam Cœnæ prohiberi lectionem etiam quæstionis, concionis aut epistolæ hæreticæ separatim editæ, quamvìs non attingat decem folia (tum enim haberet rationem libri, uti concedunt *Castrop. Dicast.* & *Steph.* n. 55.) Ratio est 1. quia si talis quæstio vel concio esset in libro hæretico, aut si epistola illi esset præfixa, quamvìs unum tantùm folium contineret, prohiberetur legi per Bullam Cœnæ, uti communiter docent omnes, ergo etiam nunc prohibetur, quando est separata, cùm de se sit apta tali libro inseri. 2. Si talia scripta hæretica separatim edita legi possent, ergo si quis integrum hæreticum continentem quæstiones, conciones & epistolas hæreticas dissolveret, jam singulæ possent legi sinè violatione Bullæ Cœnæ, quod non videtur dici posse, quia aliàs etiam conjunctæ legi possent, cùm sint eædem, sive sint separatæ, sive conjunctæ. *Nec refert*, quòd separatæ non ita videantur habere nomen & rationem libri, *Nam* in utroque casu habent rationem libri saltem aptitudinaliter; deinde quando liber prohibetur, intelligitur omne scriptum aptum constituere librum hæreticum, & ponitur liber veluti principalis species pro genere, præsertim 337.

cùm natura hujus legis non videatur esse odiosa, utpote favens fidei & Ecclesiæ contra hæreticos, adeóque meritò censeri possit extendenda. Atque ob has rationes dicit *Dicast.* n. 1164. hanc sententiam esse probabilissimam, quamvis ipse cum *Lugo* de fide d. 21. n. 33. oppositam defendat ùt veram: sequuntur *Portel*, *Marchant. Neuss. Sporer* autem & *Krim.* à n. 722. utramque dicunt esse probabilem: *Pignat.* tenet cum rigidiore, quia etiá pro talibus foliolis viget intentio legis, & cum libris censentur etiam expressa illa, quæ ad libros reducuntur, hinc infert, cum *Ugol. Fill.* & aliis folia needum compacta in librum, similiter prohiberi.

338. §. 11. Si liber hæretici ligatus in una compactura complectatur plures partes, quarum aliquæ non habeant hæresin aut tractent de religione, *Sanch. Bonac. Lugo* de fide d. 21. n. 79. & alii dicunt non incurri censuram per lectionem harum partium, quod verum est, dummodo partes illæ reliquæ habeant aliquo modo rationem libri secundum se distinctè, si enim omnes simul censeantur unus idemque liber, totus censeri debet prohibitus ob unam partem, uti rectè *Pignat.* Et saltem retineri non poterit totus ille liber, cum in ea compactura sit liber hæreticus.

339. §. 12. Docent cum communi *Suar. Sanch. Dicast.* n. 1178. *Verj.* a. 3. *Stoz* n. 536. *Steph.* n. 50. *Pignat. Krim.* n. 720. prohiberi libros etiam manu-scriptos, si enim liceret legere manu-scripta, eluderetur omnis prohibitio, quia possent hæretici sola manu-scripta divulgare, aut alii facere sibi describi libros, per quod non evitarentur incommoda: contradicunt alii cum *Tamb.* à n. 14. & *Vira* ad prop. 45. *Alex. VII.* n. 10. quia manu scripta non sunt in rigore libri, & in odiosis non est facienda extensio. *Sylvius* in Ref. variis p. 1. V. *Libri*, post q. 4. citans *Rodriq. Barb. Azor.* ait, *Libri manu-scripti communicari possunt ad legendum, nam tantum prohibentur, ne communicentur ad imprimendum*, uti declaravit S. Congregatio. Hæc sententia videtur probabilis. Neque ideo eluditur prohibitio, nam libri impressi facilius habentur & libentius leguntur: Prima tamen sententia videtur tenenda, quia communior, neque satis constat de contraria declaratione S. Congregationis. Et quòd manuscripta veniant etiam nomine *libri*, videtur certum, nam ante inventum typum utique erant & ab antiquis Monachis describebantur libri.

340. §. 13. Quantum legi debeat, ut peccetur mortaliter & incurratur censura, non conveniunt AA. *Toletus* putat sufficere unam vel alteram lineam legi, quia contineri potest hæresis: sed hæc opinio nimis rigida est, quia lex præsertim pœnalis, non spectat, quod rarò, sed quod communiter fit, communiter autem non fit, ut quis statim in prima linea hæresin inveniat. E contrà *Crousers* apud *Dian.* in Summa V. *Hæreticorum libri* n. 39. putat requiri eam libri partem, quæ per se sumpta verè dici possit liber, & quod infra est, dicit esse veniale. Sed hæc sententia nimis laxa est. *Manuel, Vivald, Sa, Sanch.* putant minùs quàm paginam in folio nō sufficere ad mortale, quod approbat *Krim.* n. 745. nec reprobat *Laym.* uti nec *Castrop.* tr. 4. d. 2. p. 10. §. 2. n. 6. quamvis dicat à *Suar.* & *Bonac.* reprobari, *Tamb.* autem in Decal. l. 2. c. 1. §. 7. n. 34. dicit esse probabile. Sed *Marchant.* in trib. tom. 1. tr. 2. tit. 2. q. 2. & *Sporer* in morali tr. 1 c. 5. n. 28. meliùs dicunt in hac re attendendam esse materiam, non secundùm se, sed secundum finem prohibitionis, qui præcipuè est periculum perversionis, hinc si aperias librum hæreticum, & incidas in rem quæ directè est hæresis vel contra fidem, dicendum est cum *Tolet.* te peccare mortaliter & excommunicari, licèt legas paucas lineas, quia & periculo te exponis, & agis contra totum finem legis. Si autem advertas materiam esse indifferentem, dicendum est cum *Sanch.* te non peccare mortaliter, licèt legas paginam & fortè ampliùs. *Dicast.* n. 1196. etiam rectè notat esse attendendum, an liber contineat frequentes hæreses necne, si enim multas in singulis v. g. paginis contineat, contrahetur excommunicatio legendo pauciora, quàm si raras tantum habeat hinc inde sparsas.

§. 14. Si quis ignorans idiomatis percurrat talem librum quasi legendo, *Anch. Nald. Bonac.* dicunt eum incurrere excommunicationem, quamvis non intelligat quid legat, quia licèt absit periculum perversionis, revera tamen legit: deinde quia Ecclesia prohibuit factum & non finem: præterea adhuc manet finis prohibitionis, qui simul est odium authoris hæretici, & ideo etiam tantùm retinens incurrit: E contrà *Suar. Sanch. Fill. Tambur.* n. 31. *Krim.* n. 747. *Pignat. Castrop. Dicast.* n. 1183. *Stoz* n. 538. probabilius dicunt non incurrere, quia propriè non legit, nisi cum addito, materialiter, ad lectionem enim requiritur mente scripta percipere, qualem lectionem Ecclesia prohibet, quia illa sola est communicatio cum hæretico: Rectè autem notat *Dicast.* suprà ad lectionem non requiri, ut voces exterius ore efformes, sed sufficere, si exterius visu & simul mente percipiendo percurras verba, tum enim propriè & sensibiliter diceris legere. Et in hoc etiam consentiunt *Ang. Suar. Sanch. Nald. Bonac. Pignat.* est enim tam lethale venenum hæresis, ut etiam oculis haustum enecet. 341.

§. 15. *Suar.* dicit etiam audientem legi incurrere, tum, quia est idem utrobique periculum & odium hæreseos, quæ fuit ratio prohibitionis, adeóque extensio hic valet, quamvis supponamus esse legem pœnalem; tum etiam, quia legere non tam est ore percurrere voces, quàm eas mente percipere, ita ut hæc perceptio sit præcipua actio & velut complementum in ratione lectionis, ergo qui voces prolatas auditu percipit, etiam physicè censeri potest legere. Hanc sententiam admittunt *Nald. Az. Sayr. Graff. Regin. Sylv. Pignat. Verj* a. 6. si, ut audiret, induxerit alterum ad legendum, quia tum censetur moraliter legere per alium, cum enim mandet vel fieri velit, lectio fit nomine ipsius. E contrà si non induxerit, non censetur legere, sed tantum audire: & hæc sententia videtur probabilior; attamen etiam probabiliter dicunt *Ugol. Sanch. Con. Fill. Portel*, *Tamb. Castrop.* suprà n. 4. *Dicast.* n. 1187. *Stoz* n. 537. *Krim.* n. 746. nequidem mandantem, ut sibi ad audiendum prælegatur, incurrere, quia ille tantum dicitur legens, qui visu & mente scripta percurrit: & ideo infert *Steph.* n. 51. probabile esse eum nequidem peccare, qui per alium linguæ ignarum jubet sibi prælegi librum hæreticum. Addit *Sousa*, nec eum peccare, qui jubet sibi prælegi per eum, qui facultatem habet legendi, sed in utroque probabilius contradicunt alii cum *Pignat.* quia etsi talis lectio respectu proferentis non sit peccaminosa, tamen est talis, quatenus mediante illâ iste, qui jubet & audit, dicitur per alium legere. E contrà tamen, qui de memoria recitat, quæ aliquando legit in libro hæretico, nullo modo legit nec peccat, *Ugol. Suar. Sanch.* & alii. 342.

§. 16. Docent *Laym.* l. 2. n. 1. c. 15. *Dicast.* n. 1195. virum prudentem & doctum non peccaturum in Germania, si locum aliquem contradictionis quærat in hæretico auctore, sperans certò, quòd eo exhibito alter ad fidem sit convertendus, tum enim lex charitatis præponderat ecclesiasticæ. Aliud est, si fieret curiositatis causâ aut ex animo adhuc hæresin redolente, *Krim.* n. 751. 343.

§. 17. Ludimagistro Catholico licitum non est admittere pueros discentes legere v. g. ex Catechismo hæretico, tum quia ipse docendo & corrigendo reipsa legeret librum hæreticum; tum quia cooperaretur ad talem lectionem & instructionem in hæresi. 344.

§. 18. Legentem, retinentem &c. excusat ignorantia etiam crassa & affectata, communis cum *Pignat.* 345.

Pignat. suprà, dummodo non sit temeraria, qualis esset, si ignorans moraliter scire præsumatur, quia quando dubitat vel inquirit à viro fide digno, vel quando est fama publica de prohibitione libri, aut quid simile, & tamen credere non vult aut ulterius inquirere, tum præsumitur scire, *Bonac. Sanch. Lug. Pelliz. Castrop. Tamb.* n. 29. *Verj.*

346. §. 19. Quando datur facultas legendi libros hæreticos, additur, *ad salutem animarum & ad effectum hæreses & errores redarguendi & confutandi*, unde talis, qui non ex tali fine, sed v. g. ex sola curiositate passim & communiter legeret, peccaret graviter, quia in re gravi ageret contra finem saltem extrinsecum, quem legislator seriò & efficaciter intendit, non tamen incurreret excommunicationem, concessio enim tum manet valida in ordine ad cavendam censuram, saltem tum, quando expressè non adduntur hæ particulæ, *aliàs non, secus totum erit irritum & inane* &c. manet enim finis intrinsecus dispensationis, qui est eximere dispensatum ab obligatione legis. *Verjuys* n. 7.

347. §. 20. Hæc propositio est 45. ab *Alex. VII.* damnata: *Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibitâ diligentiâ corrigantur.* Oppositum itaque est verum, nempe retineri non posse usque dum expurgentur, etiamsi quis legere non velit, sed statim esse extradendos: Et tam deponens librum apud alium, quàm depositarius acceptans excommunicatur, uti cum communi *Pignat.* pag. 481. contra *Duardum*, qui excusat deponentem; sed contrà est, nam ille censetur apud alium retinere suum librum: Et quod dictum est de depositario, valet etiam de eo, qui commodatò accepit, aut in pignus, nam verè dicuntur tenere. *Duard. Pignat.*

348. §. 21. In retentione, ut possit discerni peccatum grave à levi, consideranda est quantitas seu mora temporis, intentio retinentis, & principaliter finis legis prohibentis retentionem, nam retinens per unum vel alterum diem cum proposito postea tradendi excusatur à peccato mortali: *Sanch. Duard. Regin. Castrop. Gordon. Dian. Pignat.* pag. 482. *Sporer* suprà. Si tamen tamdiu exspectaret, ut censeretur non velle tradere, peccaret mortaliter & incurreret censuram. *Verj.* a. 8. Si haberet voluntatem absolutè retinendi, & paulò pòst mutaret hanc voluntatem, proponeretque extradere, peccâsset quidem mortaliter, putátque *Suar.* De fide d. 20. f. 1. n. 22. incurrisse censuram; sed probabiliùs negant *Sanch. Regin. Castrop. Spor. Dian.* p. 5. tr. 5. R. 43. *Verj.* suprà. *Dicast.* n. 1203. *Krim.* n. 749. quia censura non incurritur ob voluntatem, sed ob ipsam retentionem, ergo si hæc de se non sit mortalis & longa, non censetur materia sufficiens ad censuram, sicuti licèt habuisses animum graviter vulnerandi Clericum, si tamen Clericus ictum declinans tantùm leviter esset à te percussus, secundùm antea dicta non esses excommunicatus.

349. §. 22. Incurrit excommunicationem, qui retinet libros hæreticos tantùm ad ornatum suæ bibliothecæ, licèt idioma non intelligat, quia præter periculum perversionis fines prohibendi fuerunt, ut tales libri planè abolerentur, odium authoris hæretici, detestatio hæreseos contentæ, &c. *Sanch. Fill. Castrop.* n. 7. & 9. *Dicast.* n. 1200. *Pignat.* pag. 482. *Verj.* a. 8. *Krim.* n. 750. non excusant eos, qui libros illos vel eorum partem retinent ad involvenda in talibus foliis aromata aut medicinas.

350. §. 23. Qui librum, antequam prohiberetur, redegit in compendium, excommunicatur, si hoc suum compendium manu-scriptum legat vel retineat post prohibitionem, est enim moraliter ipse liber compendiatus, *Pignat.* pag. 481. Et idem est de illo, qui composuit, si illum librum suum postmodum legat vel retineat ex quavis causa.

§. 24. Qui petivit & exspectat licentiam legendi tales libros, potest tantisper retinere, donec licentia data sit vel negata, dummodo responsum quamprimum exspectetur, *Verjuys* suprà. Similiter, qui paratus est tradere, potest exspectare occasionem, ut tradat, dummodo non intercurrat longum tempus, *Verjuys* suprà. Imò *Pignat.* & *Stoz* n. 539. dicunt, si commoditas tradendi deesset, & illa absque fraude & negligentia diu exspectaretur, non incurrendam censuram, quia non dicitur verè retinere contra præceptum Ecclesiæ, qui exspectat opportunum tempus tradendi. 351.

§. 25. Qui tradit alteri habenti potestatem legendi, non abdicans à se dominium, sed tantùm deponens ad tempus, incurrit excommunicationem, quia reipsa retinet apud alium, *Ugol. Duard. Graff. Sayr. Fagund. Sanch. Sousa, Bonac. Pignat.* pag. 483. E contrà si tali tradat abdicans à se dominium & possessionem, licitè facit: Religiosi autem, imò & alii sæculares satisfaciunt, si tradant in locum sequestratum, qui solet esse assignatus in singulis monasteriis, & dicitur carcer hæreticorum seu infernus, *Verj.* suprà. 352.

§. 26. Bibliopolis non licet hæreticorum librorum mercaturam facere, eos emendo aut vendendo, quia per hoc moraliter disseminant hæresin. *Less.* in Auctar. V. *Hæreticorum libri*, cas. 17. Et quamvis deceptus sis emendo, non ideo tibi licet revendere, sed potes dissoluto contractu repetere pretium tuũ, quia inerat vitium merci, quod si recipere non possis, attribue casui illud damnum, *Less.* cas. 20. Bibliopegos hæreticorum librorum dicit cas. 18. de jure naturæ excusari posse, quia tales libri etiam non compacti legi possunt, attamen videri agere contra Bullam Cœnæ, quæ vetat haberi aut teneri apud se tales libros; & quo ad hoc etiam consentiunt *Ugol. Sanch. Pignat.* pag. 482. notans tamen eum non incurrere censuram, qui compingit, ut statim mittat habenti potestatem legendi, cùm enim hic legere possit, potest etiam sibi eum per alium comparare: Et ideo excusant *Oried.* & alii famulum, qui jussu Domini habentis facultatem legendi, conservat talem librum. 353.

§. 27. Si quis hæreditate acceperit libros hæreticos, putat *Florent. De Coq* in princip. Theol. tr. 4. c. 4. f. 3. eum posse commutare cum aliis libris catholicis, vel hæretico bibliopolæ divendere, ne grave damnum incurrat, nam si similium librorum copia ibidem sit sufficiens, causa catholicorum non ideo fit multò deterior; hinc *Less.* in Auctar. V. *Hæreticus*, cas. 21. dicit conversum posse damni gravis vitandi causâ vendere hæreticis bibliopolis, qui taliũ librorum copiam habent: Et certum videtur, quòd saltem possit illis vendere, qui habent potestatem legendi. 354.

§. 28. Qui librum hæreticum ipsemet comburit, non incurrit censuram Bullæ Cœnæ, hæc enim fertur contra retinentes; sed probabiliùs docent *Suar. Barb. Dicast.* n. 1208. *Krim.* n. 751. ubi viget Inquisitio, quod comburens incurrat censuram latam à *Julio III.* & *Pio IV.* mandantibus tales libros tradi Inquisitoribus eo fine, ut libri & Auctores fiant noti & prohiberi aut etiam comprehendi possint. Adhuc tamen probabiliter dicunt *Sanch. Fill. Pignat.* pag. 483. eum non incurrere excommunicationem, qui combureret, quia quando præcipitur, ut Inquisitori vel Episcopo tradatur, est ideo præcipuè, ne retineatur, quod non fit, si comburatur. 355.

§. 29. Ille dicitur imprimere librum, qui est Dominus officinæ, in qua fit impressio; item qui ponit typum, humectat chartam, imponit atramentum, premit prælum, *Suar. Sanch. Laym. Pignat.* pag. 484. *Arsdekin* suprà q. 13. §. 4. *Krim.* n. 753. qui autem corrigunt impressionem, aut faciunt sumptus pro impressione, quamvis propriè non dicantur impressores, tamen ex eo capite etiam excommunicantur, vel 356.

hibuit sub pœnis in Indice librorum prohibitorum contentis, apud se retinere vel legere librum : *Artes Jesuiticæ in sustinendis pertinaciter novitatibus laxitatibusque sociorum S. D. N. Clementi Papæ XI. atque orbi universo denuntiatæ per Christianum Alethophilum. Editio secunda mediâ ferè parte auctior. Argentorati apud Amatorem Kerchoven* 1710. Prima autem editio etiam fuerat damnata jam dudum.

368. §. 10. *Concilium Tolosanum* anno 1590. prohibuit quidem Calendaria, dum continent, prout passim fit, prædictiones rerum à libertate arbitrii dependentium: sed procul dubio ideo fuerit, quòd eo tempore plùs crederetur ejusmodi prædictionibus, quàm nunc fiat saltem in his regionibus, unde solent passim sine scrupulo & sæpe ad risum legi ejusmodi fallentia Calendaria.

369. §. 11. Plures damnationes librorum plurimorum prodiêrunt, speciatim aliquorum 25. Aprilis 1693. sub. *Innoc. XII.* quas omnes hic referre nimis longum foret.

370. §. 12. Declaravit & statuit *Clemens VIII.* agens de prohibitione librorum §. 6. ut libri certâ linguâ primo editi & prohibiti, censeantur prohibiti, in quacunque linguâ postmodum edantur, uti refert *Alex. à S. Theresia* suprà, art. 2.

371. §. 13. Librum catholici Auctoris Romæ purè confixum posse in Germania legi, defendit publicè aliquis Professor moralis. Idem censuerunt interrogati à me tres Doctores Theologiæ. Idem de libris secundæ classis tenent *Becanus*, *Laym.* l. 2. tr. 1. c. 15. n. 4. & 8. aliique cum *Illex* suprà in append. 1. n. 19. pro locis septentrionalibus, in quibus Bulla Cœnæ nō est in eo rigore recepta, cùm in eo rigore non observetur à majore parte communitatis. Ratio autem est, quia in locis illis Germaniæ nemo est, qui observationem talium prohibitionum cum potestate urgeat.

372. *Q. 41. Quid notandum sit circa impressionem & lectionem S. Scripturæ. R.* §. 1. *Trid.* Sess. 4. in decreto de editione librorum distinctè mandat, ut impressio S Scripturæ latina, sit tantùm vetus & *vulgata*, prohibétque imprimi ejus interpretationes non approbatas ab Ordinariis.

373. §. 2. In Regula 4. Indicis sic habetur: *Cùm experimento manifestum sit, si sacra biblia vulgari linguâ passim sine discrimine permittantur, plus inde ob hominum temeritatem detrimenti, quàm utilitatis oriri, hac in parte judicio Episcopi aut Inquisitoris stetur, ut cum consilio Parochi vel Confessarii, bibliorum à catholicis auctoribus versorum lectionem in vulgari lingua eis concedere possint, quos intellexerint ex hujusmodi lectione non damnum, sed fidei atque pietatis augmentum capere posse, quam facultatem in scriptis habeant.* Porrò est maxima auctoritas illius Indicis, nam jussu *Pii IV.* per delectos à *Trid.* viros ex omni natione præstantissimos, maximo & diuturno labore est factus, à toto *Trid.* comprobatus, postmodum Romæ doctissimis ac probatissimis Prælatis iterum propositus & examinatus, atque ab ipsomet *Pio IV.* lectus, & tandem per expressam Bullam ejusdem auctoritate firmatus est; insuper approbatus est à *Sixto V.* & *Clemente VIII.* *S. Carolus Borromæus* tuba Sancti Spiritûs, Organum *Trid.* Adversariis charus, in Synodo anno 1565. ita statuit: *Episcopi regulas Indicis.... ab omnibus.... servari curent.* Et in Synodo 3. anno 1573. sic habet conformiter Indici: *De bibliis autem vulgariter redditis & de testamento novo in vulgarem etiam linguam converso.... ea diligens cautio adhibeatur, ut illius usus iis tantum concedatur, quibus Episcopus permittendum judicaverit.*

374. §. 3. Circa Regulam relatam Indicis notandum est, quod non peccetur, nec incurratur excommunicatio ab iis, qui sine expressa facultate Ordinarii in Germania legunt Biblia versa à Catholicis & usu publico approbata, uti notant *Tann.* & *Laym.* l. 2. tr. 1. c. 15. n. 8. Imo sic legentes testatur laudari *Serarius* apud *Gob.* in Clypeo n. 317. Pro Belgio notant *Marchant.* & *Verj.* a. 10. in multis illius locis consuetudinem jam invaluisse, ut honestis & prudētibus personis sæcularibus Bibliorum lectio permittatur, dissimulatione potiùs quàm concessâ licentiâ, neque in hoc ab Ordinariis contradici. Idem de Gallia satis notum est: Sed id fieri non deberet sine consensu saltem Parochorum vel Confessariorum, sæpe enim sunt corrupta Biblia, quæ priùs examinari deberent à viris intelligentibus.

§. 4. *Clemens IX.* 20. April. 1668. & *S. Congreg.* sub *Inn. XI.* 19. Septemb. 1679. damnant & sub pœna excommunicationis latæ sententiæ ipso facto incurrendæ prohibent legere, retinere, vendere, imprimere, imprimi facere librum versionis Gallicæ Montensis novi testamenti tanquam temerarium, damnosū, à vulgata editione difformem & offendiculū simplicium continentem. Titulus est: *Le nouveau Testament de nostre seigneur* JESUS *Christ, traduit en François selon l'edition vulgate, avec les differences du Grec*, Montibus Hannoniæ & Lugduni impressum vel ubicunque imprimendum. Contemnunt quidem Jansenitæ hæc Pontificis mandata, imò Auctor libelli Flandrici, *Korte ende noodighe ondervvijsinge*, pag. 25. dicit mandatum hoc non à Deo sed à diabolo profectum esse. Alius Jansenista dicit *Clem. IX.* non scivisse latinum, gallicum aut Græcum, ideóque non potuisse ferre judicium de libro, quem no intelligebat: sed hæ sunt falsæ, temerariæ ac prorsus impiæ cavillationes, nam imprimis *Clemens IX.* testatur id factum post diligens examen Cardinalium & virorum pietate, doctrinâ ac sapientiâ præstantium. Deinde S. Congregatio sub *Inn. XI.* caret suspicione ejusmodi ignorantiæ. 375.

Obji. Malè supponi, quod illa versio sit corrupta. 2. Potest aliquis esse certus, quod lectio illa non sit sibi obfutura, ergo saltem talis poterit legere. R. *ad* 1. quòd corrupta sit, judicârunt examinatores Romani, pro quibus standum: deinde licèt corrupta non esset, attamen non est approbata, ergo adhuc prohiberi posset. *Ad.* 2. n. conseq. quia quamvis finis legis in hoc vel illo particulari videatur cessare, non ideo desinit obligare, secundum dicta l. 1. à n. 863.

§. 5. Librum edidit *Paschasius Quesnel* Oratorius Berullista in plures tomos distributum, sub titulo: *Le nouveau Testament en François avec des reflexions morales sur chaque verset &c.* à Paris 1699. Ac aliter: *Abbregé de la morale de l'Evangile, des actes des Apostres, des Epistres de S. Paul, des Epistres Canoniques & de l'Apocalypse, ou Pensees Chrétiennes sur ces livres sacrez &c.* A Paris 1693. & 1694. Hunc librum *Joannes Franciscus* Episcopus Lucionensis & *Stephanus* Episcopus Rupellensis per Edictum pro Diœcesibus suis impressum Rupellis sub hoc titulo, *Ordonnance & Instruction Pastorale &c.* damnârunt 12. Julii 1710. & sub excommunicatione ipso facto incurrenda sibique reservata prohibuerunt imprimi, transcribi, legi, retineri, mandantes sibi statim extradi. Pro Universali autem Ecclesia hic liber à *Clemente XI.* post diligens examen speciali Brevi, quod incipit, *Universi Dominici gregis cura*, 13. Julii 1708. damnatus est, tanquam novi testamenti textum damnabiliter exhibens & temerariè vitians &c. Hinc illum etiam alio idiomate seu quavis editione aut versione hactenus impressum aut imprimendum reprobat, ipsius impressionem, descriptionem, lectionem, retentionem & usum omnibus & singulis etiam specificâ & individuâ mentione & expressione dignis, sub pœna excommunicationis ipso facto absque alia declaratione incurrendâ, Papæ reservatâ prohibet; mandans ut quicunque librum illum penes se habet aut in futurum quandocunque habebit, illum statim locorum Ordinariis vel Inquisitoribus tradat, hi verò exemplaria sibi sic tradita illico flammis aboleri curent. Eandē damnationem 376.

& prohibitionem repetivit idem *Clemens* XI. in Constitutione, *Unigenitus Dei Filius*, 8. Septemb. 1713. ac insuper propositiones 101. ex dicto libro excerptas damnat tanquam falsas, captiosas, malè sonantes, piarum aurium offensivas, scandalosas, perniciosas, temerarias, Ecclesiæ & ejus praxi injuriosas, neque in Ecclesiam solùm, sed etiam in potestates sæculi contumeliosas, seditiosas, impias, blasphemas, suspectas de hæresi, ac hæresin ipsam sapientes, nec non hæreticis & hæresibus ac etiam schismati faventes, erroneas, hæresi proximas, pluries damnatas, ac in famosis Jansenii propositionibus, & quidem in eo sensu, in quo hæ damnatæ fuerunt, acceptis continentur, manifestè innovantes, respectivè declarat & damnat; prohibens eas defendere aut de eis etiam disputativè tractare, nisi impugnando, sub excommunicatione ipso facto absque alia declaratione: non ideo approbando quoad reliqua librum.

377. §. 6. Dictus *Quesnelli* liber contendit malè ab Ecclesia prohiberi ulli homini fideli, etiam laico & fœminæ, lectionem sacræ Scripturæ ac præsertim novi testamenti in vulgari lingua; sed *Clemens* XI. in dicta Bulla *Unigenitus*, meritò damnavit Quesnelliani libri seqq. prop. 79. *Utile & necessarium est omni tempore, omni loco, & omni personarum generi studere & cognoscere spiritum, pietatem, & Mysteria sacræ Scripturæ.* 80. *Lectio S. Scripturæ est pro omnibus.* 81. *Obscuritas sancta verbi Dei non est laicis ratio dispensandi seipsos ab ejus lectione.* 82. *Dies Dominicus à Christianis debet sanctificari lectionibus pietatis, & super omnia sanctarum Scripturarum. Damnosum est velle Christianum ab hac lectione retrahere.* 83. *Est illusio sibi persuadere, quod notitia Mysteriorum Religionis non debeat communicari fœminis lectione sacrorum librorum. Non ex fœminarum simplicitate, sed ex superba virorum scientia ortus est scripturarum abusus & natæ sunt hæreses.* 84. *Abripere è Christianorum manibus novum testamentum, seu eis illud clausum tenere, auferendo illis modum illud intelligendi, est illis Christi os obturare.* 85. *Interdicere Christianis lectionem S. Scripturæ, præsertim Evangelii, est interdicere usum luminis filiis lucis, & facere ut patiantur speciem quandam excommunicationis.* 86. *Eripere simplici populo hoc solatium, jungendi vocem suam voci totius Ecclesiæ, est usus contrarius praxi Apostolicæ & intentioni Dei.*

378. §. 7. Ut magis intelligatur æquitas harum damnationum, & elidatur temeritas Jansenistarum, qui contendunt usque adeo esse etiam obligationem legendi saltem novum testamentum etiam in vulgari lingua, Nota seqq. 1. Lectio scripturæ sacræ non est necessaria ad salutem necessitate medii, aliàs omnes ignorantes litteras aut non legentes certò damnarentur. 2. Scripturam promiscuè & passim in lingua vulgari legi non præscribit lex naturæ, alioquin omnes tenerentur discere litteras, habere & legere Scripturas, unde infiniti damnati essent & etiamnum damnarentur, maximè in eorum sententia, qui cum Jansenistis in jure naturæ non admittunt ignorantiam invincibilem: hinc rectè S. *Augustinus* de doctr. Christiana l. 1. c. 29. *Homo Fide, Spe & Charitate subnixus eaque inconcussè retinens non indiget Scripturis, nisi ad alios instruendos, itaque multi per hæc tria, etiam in solitudine sine codicibus vivunt.* 3. Nec de hoc est præceptum positivum divinum vel humanum, nam nullibi exstat, & aliàs deberet præsupponi etiam præceptum discendi litteras, emendi Scripturam & similia. Item esset obligatio traducendi Scripturam in omnes linguas vernaculas: præterea teneretur Ecclesia providere de emendata in singulis linguis versione (uti providit de latina, quam tamen non præcipit, sed permittit tantùm legi) alioquin periculum esset, ne per quascunque vernaculas plebi corruptum Dei verbum proponeretur; ad illa autem Ecclesia non agnoscit obligationem. Præterea dicendum esset præcipi lectionem tam veteris quàm novi Testamenti, quia utrumque continet veritates divinas, nemo autem ex Novatoribus hoc asserit de veteri Testamento, ergo nec dicendum est de novo. 4. Lectio Scripturæ in lingua vulgari passim sine discrimine justè prohibita est per legem ecclesiasticam, uti patet ex Regula 4ta Indicis jam relata, cujus Indicis quanta sit auctoritas, dixi ibidem. 5. Lectio Scripturæ passim permissa in lingua vulgari ordinariè multum noceret præsertim rudibus, quia Scripturæ sensus est difficilis teste S. Petro de Epistolis Pauli, patétque ex Apocalypsi & multis locis, quæ videntur sibi contradicere. Ut autem Scriptura cum fructu legatur, debet legens formare sibi aliquem sensum illius, quod non poterunt rudes & mulierculæ, nisi cum periculo erroris & pertinaciæ ad insistendum sensui, quem primò sibi formaverint. Deinde ut utiliter legatur, debet secundum Adversarios legens antecedenter esse instructus quoad communes fidei veritates, & cordis puritatem habere, plurimi autem sunt è plebeis & mulierculis, quibus alterutrum vel utrumque deest. Præterea si passim sine examine permittatur vernacula lectio Scripturæ, facilè in manus venient versiones corruptæ v. g. Lutherana, Calviniana, Genuensis, Vicleffiana, quod esset periculosissimum. Item fiet, ut Parochorum conciones negligantur à plebe, quæ ipsa sibi & aliis concionari & in suo sensu abundare volet; ac abutetur Scripturâ ad firmandos errores & privatos sensus proprios. Rectè S. *Hieronymus* in c. 12. *Danielis Scripturæ intelligentiam sibi imperitissimi maximè vendicant.* Addit Epistola ad Paulinum, *hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc universi præsumunt, lacerant, docent antequam discant.* 6. Cum ex dictis constet & experientiâ sit manifestum lectionem Scripturæ in quavis linguâ vulgari, ordinariè plus afferre incommodi, quàm utilitatis, patet justè prohiberi in Germania, quia quod in communi aptum est multùm nocere, justè prohibetur, donec videant Superiores, quibus tutò & utiliter permittant. 7. In dubio (quod ad minimum est) an lectio Scripturæ in lingua vulgari aut versione qualicunque sit futura noxia, si prohibeatur, parendum est, quia possessio est pro authoritate Superioris & potestate prohibendi, maximè apud illos, qui dicunt semper tutiora esse sequenda.

Objiciunt plurima, 1. Scriptura ipsa dicit, *scrutamini Scripturas. Ut per consolationem Scripturarum spem habeamus. Solatio habentes libros sacros. Omnis Scriptura divinitus inspirata, utilis est.* 2. S. Paulus scripsit ad rudes 379.
populos Epistolas suas, utique ut legerentur ab ipsis. 3. Christus ipse ea, quæ scripserunt Evangelistæ, locutus est rudi plebi. 4. SS. PP. hortantur omnes ad lectionem Scripturæ: *S. Chrysost.* ait, *obsecro sæculares omnes, comparate vobis Biblia.* 5. Doctrina fidei, quam scire debet etiam vulgus, fidelissimè continetur & legitur in Bibliis. 6. Etiam ideo S. *Hieron.* Biblia vertit in latinam linguam, quæ tum erat vulgaris. 7. Absurdissimum est dicere, quòd novum Testamentum sit liber prohibitus. 8. Conversio hæreticorum facilitatur, si cum ipsis dicamus plebi licere lectionem Scripturarum. R. Hæc & similia argumenta meritò explodit *Pignat.* tom. 2. cons. 56. altero. Breviter dico, *Ad* 1. Hæc non dicuntur passim ad plebem & mulierculas, sed ad illos, qui erudire debent alios, aut qui habent conditiones ad tutò & utiliter legendū, quodnam quinam sint, judicare debent Superiores ecclesiastici. Consolatio Scripturæ tutissimè communicatur plebi per Pastores: Panis est utilis omni homini, sed pueris porrigitur cum lacte, ægris frangitur ad mensuram, aliis secundùm necessitatem accommodatur. *Ad* 2. S. Paulus scribebat ea, quæ per se vel alios viros Apostolicos docuerat aut docturus erat, hinc in Ecclesiis legebantur ejus Epistolæ ac exponebantur: &

itâ

ità etiam nunc fieri debet per prædicatores Evangelii. *Ad* 3. Est eadem responsio. *Ad* 4. De SS. PP. dico uti ad 1. Quod S. *Chrysostomum* attinet, ipse erat Episcopus & advertebat populum suum meliùs non posse abduci à spectaculis theatrorum, quibus deditus erat. Nunc sunt circumstantiæ, ob quas Episcopi & Ecclesia prohibent omnibus promiscuè lectionem. *Ad* 5. Continetur in Bibliis, sed proponi debet à Pastoribus. *Ad* 6. Tempore S. *Hieronymi* non erat impressio, quæ, utì nunc, redderet versionem communem: & manuscripta à solis doctis habebantur. *Ad* 7. Novum testamentum non est liber prohibitus, cùm permittatur hebraicè, græcè & latinè, sed rudes sunt prohibiti illud legere in quavis alia lingua & versione, non ob vitium libri secundùm se, qualia vitia sunt in libris hæreticis, obscœnis alisque prohibitis, sed ob imbecillitatem vel malam dispositionem eorum, qui legerent. *Ad* 8. Facilitabitur per medium prudens & opportunum, N. per medium imprudens & importunum, transeat. Et si ideo sit cedendum, ergo etiam abrogandæ sunt ceremoniæ Missæ, Eucharistia sub utraque specie sumenda; permittendæ Sacerdotibus uxores &c.

380. §. 8. Huc reducitur solutio sequentis casûs: Titius Catholicus è Lutherano factus quondam valde psalmorum cantu delectatus, in suo sacello domestico indies dicit Missam, sub qua cum sua ampla familia ad organum canit Davidis psalmos germanicos, quos *Ambrosius Lobwasser* Calvinianus quondam vertit ex gallicis rhythmis famosissimi *Marotti Galli*. Titius quidem pro se habet veniam legendi libros hæreticos, sed non ipsius familia: *Quæritur*, An Titius & familia licitè hos psalmos cantent. ℞. 1. Per hoc quod Titius facultatem habeat legendi libros hæreticos, non ideo habet veniam psalmos illos sub officio divino canendi; nulla enim inter unam & alteram facultatem est connexio, nam omnes facultatem habent legendi v. g. Virgilii carmina, sed non ideo canendi sub divinis. ℞. 2. Nec Titium, nec familiam posse dictos psalmos licitè cantare, quia omnes versiones sacræ Scripturæ (adeoque & versio psalmorum) ab hæreticis factæ jure communi sunt prohibitæ, uti cum aliis *Layman* L. 2. tr. 1. Cap. 5. n. 8. 2. Quia nemo negaverit indecens esse, & Sedi Apostolicæ planè contumeliosum, si talis versio non tantùm privatim legatur, sed etiam publicè, & quidem sub ipso Missæ sacrificio cantetur. 3. Quia *Trid.* sess. 4. in Decreto De editione & usu sacrorum librorum sub pœna anathematis vetat imprimi, aut etiam apud se retineri libros de rebus sacris, nisi primùm examinati, probatique fuerint ab Ordinario, qualiter examinatus probatusque non est ille psalmorum liber in linguam vernaculam conversus.

381. *Q. 42. Quid addendum sit circa impressionem & lectionem aliorum librorum, & speciatim controversiarum fidei.* ℞. §. 1. In Indice, de quo dixi n. 360. Titulo *De impressione librorum*, sic habetur: *Nullus liber imposterum excudatur, qui non in fronte nomen, cognomen & patriam præferet auctoris: Regulares præter Episcopi licentiam meminerint teneri se facultatem à Prælato, cui subjacent, obtinere. Episcopi advigilabunt summopere, ut in singulorum impressione librorum, nomen impressoris, locus impressionis & annus, quo liber impressus est, in principio ejus atque in fine annotetur.* Hæc decreta passim non observantur, vel eliduntur, ponitur enim sæpe fictum nomen aut suppositum, aut tantùm per anagramma, quod vix cognosci potest: additur v. g. Coloniæ, quando impressus est Antverpiæ &c. Hæc omnia malè ob gravia inconvenientia, quibus occurrere voluit *Trid.* Unde quamvìs *Dicast.* n. 1241. dicat se videre, quòd viri docti & probi id sine scrupulo faciant, reipsâ tamen non ideo videntur excusari omnino; Si autem addatur verum nomen Academiæ, Collegii vel Ordinis, è quo Auctor est, excusat *Tamb.* in Decal. L. 2. c. 1. §. 7. n. 53. quamvìs taceatur nomen determinatæ personæ; quia si opus fuerit, poterit inquiri & reperiri determinatè Auctor, aut respondere debebit de hoc talis Communitas.

§. 2. *Trid.* sess. 4. in Decreto de editione librorum 382.
sic statuit: *Nulli liceat imprimere vel imprimi facere quosvis libros de rebus sacris sine nomine Auctoris, neque illos in futurum vendere aut etiam apud se retinere, nisi primum examinati probatique fuerint ab Ordinario, sub pœna anathematis & pecuniæ in Canone Concilii novissimi Lateranensis apposita.... Qui autem scripto eos communicant vel vulgant, nisi antea examinati probatique fuerint, eisdem pœnis subjaceant, quibus impressores, & qui eos habuerint vel legerint, nisi prodiderint Auctores, pro Auctoribus habeantur.* Hinc *Arsdek.* dicit eos peccare mortaliter, qui legunt libros sine nomine Auctoris editos, si de rebus sacris agant: *Busenb.* dicit, ubi *Trid.* receptum est, incurri excommunicationem ab imprimentibus, imprimi mandantibus, vendentibus, apud se retinentibus, vulgantibus libros de rebus sacris sine nomine Auctoris & approbatione Ordinarii: sed etiam hic rigor *Tridentini* non est ubique in his partibus receptus.

§. 3. Si Regularis curet imprimi librum de rebus 383.
sacris cum sola approbatione Ordinarii, & non cum licentia Superioris, docet *Sylvius* p. 1. v. *Libri impressio* concl. 1. quod peccet graviter: si autem non esset de rebus sacris, quamvis non agat directè contra *Trident.* tamen concl. 2. dicit videri adhuc graviter peccare, quia agit contra notabilem constitutionem sui Ordinis. Attamen nullam incurrit censuram, quia hæc incurritur tantum, quando omittitur nomen Auctoris, examinatio & approbatio Ordinarii, *Suar.* *Sylv.* concl. 3. ubi tamen refert Decretum *Urbani* VIII. mandantis omnium Religionum Superioribus, ut sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ præcipiant subditis suis, ne ullos libros de quavis materia tractantes imprimant sine expressa Superiorum revisione & in scriptis approbatione.

§. 4. Si quis curet imprimi librum legitimè appro- 384.
batum, sed approbationem & licentiam non apponat, peccat, & in rigore, liber est prohibitus, quia *Lateranense* & *Trident.* vetant imprimi sine approbatione, quod explicant *Caj.* *Nav.* *Suar.* sine approbatione adjuncta seu simul impressa, *Sylv.* suprà q. 3.; ubi tamen dicit, si talis liber publicè vendatur in loco catholico, ubi est librorum approbator, hoc ipso, quod permittatur vendi, haberi pro approbato, ac posse præsumi esse approbatum.

§. 5. Libros famosos imprimere aut legere est jure 385.
naturæ illicitum, non aliter ac eloqui & audire detractionem. Illi autem libri dicuntur famosi, qui alicujus famam injustè lædunt, vel continent infamiam necdum publicam: & si sint contra Ordinem religiosum, incurritur excommunicatio ab *Alex.* IV. lata, *Fid.* tr. 15. n. 126.

§. 6. Secluso periculo perversionis putant *Tam.* & 386.
Burgh. cent. 1. cas. 8. non peccari, si legatur Pasquillus etiam ab hæreticis impressus contra varios status hominum, dummodo fidem catholicam & Papam non tangant, tum, quia vel talia sunt aliunde publicè decantata, vel non creditur ejusmodi nugacibus scriptiunculis, vel ob difficultatem abstinendi & frequentiam contrarii usûs prohibitio, si quæ fuit, videtur desiisse.

§. 7. In Indice Regula 6. sic habetur: *Libri vulgari* 387.
idiomate, de controversiis inter catholicos & hæreticos nostri temporis differentes, non passim permittantur, sed idem de iis servetur, quod de Bibliis vulgari lingua scriptis statutum est. Verùm hæc prohibitio in Germania & Belgio non observatur, quamvìs fateri oporteat, quòd talis lectio multis sit perniciosa, præsertim illis, qui nō satis firmi sunt in fide, aut sunt simpliciores, & po-

tiùs attendunt ad hoc, quod objicitur ab hæreticis, quàm quod respondetur à Catholicis: maximè autem vitandi sunt rudibus illi controversistæ, qui subtilia argumenta hæreticorum nervosè & ad plausum proponunt, solutionem autem breviter & frigidè: imò rectè notat *Verj.* a. 11. tales libros meritò non esse permittendos imprimi, præsertim in lingua vulgari.

388. Q. 43. *Quas pœnas incurrant legentes aut retinentes libros hæreticos vel alios prohibitos.* ℞. Satis colligitur ex dictis & ex hac Regula 10. Indicis in fine: *Si quis libros hæreticorum vel cujusvis Authoris scripta ob hæresin vel ob falsi dogmatis suspicionem damnata atque prohibita legerit, sive habuerit, statim in excommunicationis sententiam incurrat; qui verò libros alio nomine interdictos legerit aut habuerit, præter peccati mortalis reatum, quo afficitur, judicio Episcoporum severè puniatur.* Denique notandum est cum *Schiara* l. 4. diff. 21. laicis (quales non sunt primam tonsuram habentes) prohiberi Cap. *Quicunque*, De hæret. in 6. sub pœna excommunicationis ferendæ sententiæ, ne disputent de fide publicè vel privatim cum hæreticis. Id ipsum etiam prohibetur Clericis indoctis, L. *Clericus*, Cod. De summa Trin. & Fide Cath.

389. Q. 44. *Quis possit dare facultatem legendi vel corrigendi libros hæreticos & prohibitos.* ℞. §. 1. Superiores regulares posse suis dare facultatem legendi & retinendi libros hæreticos, putârunt multi viri docti à me interrogati. Ducebantur his rationibus: 1. Quia Patres Provinciales viri pii & docti quorundam Ordinum eam facultatem hactenus semper dare consueverunt, qui communis mos videtur esse sat solidum fundamentum. 2. Quia est justa & rationabilis præsumptio pro sapientibus viris illis, non ignaris eorum, quæ obmoventur, nec tamen difficilibus in ea potestate danda, éstque semper præsumptio pro Superioribus, argumento Cap. *Quid culpatur*. 23. q. 1. *Laym.* l. 1. tr. 1. c. 5. §. 2. n. 11. & omnes in Cap. *Quoniam contrà*, ubi nominatim *Decius*, n. 33. ff. De probat. *Alciatus* R. 3. præsumpt. 9. *Abbas*, concl. 41. n. 2. Præsumptione autem meritò stari in utroque foro, adstruit *Sanch.* in Decal. l. 2. c. 10. n. 11. & 13. 3. Quia Bullæ & prohibitiones in contrarium ignotæ sunt, adeóque non receptæ usu apud Germanos. 4. Et præcipuè, quia saltem quòd Societatem JESU attinet & alios participantes ejus privilegia, Pius V. & post eum Greg. XIII. per Bullam *Exponi nobis* 1575. concedit, *ut Præpositus Generalis considerate cum delectu & re consultata cum Assistentibus possit concedere facultatem legendi libros hæreticos & alios prohibitos ad oppugnandum*, uti refertur in Compend. privil. v. *Libri prohibiti* §. 1. Et ibidem §. 2. sic habetur: *Possunt nostri uti libris non hæreticis, licèt habeant annotationes & scholia Auctorum hæreticorum, aut Auctores ipsi mali sint, si libri ipsi non sint editi ad stabilienda dogmata hæretica, dummodo nomen Auctoris, si sit hæreticus aut in Indice prohibitus; & siquid inter legendum impium occurreret, deleatur.* Et facultas hæc in dicto comp. communicatur Provincialibus. Similiter in §. 3. & seqq. ejusdē compendii datur facultas eis, qui à Superioribus nostris deputati fuerint, corrigēdi aliquos libros prohibitos.

390. §. 2. Alii negant Superiores regulares posse dare facultatem ad legendos aut retinendos, saltem libros hæreticos, quia putant ista esse revocata per sequentes Pontifices, nam *Greg.* XV. 30. *Decemb.* 1622. per Bullam, *Apostolatûs officium*, revocavit datas quibuscunque personis cujuscunque gradûs & conditionis licentias legendi vel habendi libros hæreticos vel quomodolibet prohibitos: *Urb. VIII.* Bullam illam innovavit 2. April. 1631. expresè addens, libros quoscunque ob hæresin vel falsi dogmatis suspicionē, seu per constitutiones Apostolicas etiam ratione astrologiæ judiciariæ vel aliàs quomodolibet prohibitos, quibuscunque personis, laicis & ecclesiasticis, tam sæcularibus quàm regularibus cujuscunque Ordinis, Societatis & instituti quomodocunque concessos: per quæ verba, *cujuscunque Ordinis*, *Societatis & Instituti*, quæ *Greg. XV.* omiserat, videtur voluisse etiam nos comprehendere; Hinc *Dicast.* qui in Germania vixit & scripsit, hic d. 3. n. 257. ait: *Urbanus VIII.* 5. Nov. 1631. per Constitutionē, quæ incipit, *Cum sicut accepimus*, revocat, quidquid potuerunt omnes etiam de Societate, circa ea, quæ concernunt fidem catholicam illiusque professionem & officium S. Inquisitionis, qualia sunt ea, quæ ad hæresin spectant, & lectionem librorum prohibitorum. Accedit quoad libros hæreticos difficultas ex verbis concessionis per *Pium* V. & Greg. XIII. nam cùm dicat, *cum delectu & re consultatâ cum suis Assistentibus*, videtur eligi industria seu requiri determinatè judicium Generalis: adeóque facultas illa non erit communicabilis Provincialibus. Denique quod mihi maximam difficultatem facit circa illam facultatem nostram, est, quia in dicto compendio nostro suprà in fine post §. 6. additur: *Adverte, facultatis legendi & habendi libros prohibitos universalem revocationem editam fuisse à Greg. XV. 30. Decemb. 1622. in Bullar. comm. constit. 40. & ab Urb. VIII. 2. April. 1631. ibid. constit. 145.* Atque ideo *Dian. Port. Delb. Lezan. Pignat.* in novissimis conf. 196. pag. 492. stant pro hac sententia negante, uti & novissimè *Viva* ad prop. 24. *Alex. VII.* n. 11. quamvis contradicat *Peyrinus*, putans Pontifices non derogare Privilegiis Religionum, sed solùm particularibus licentiis, atque ita referunt, sed nihil statuunt *Bassæus* V. *Hæresis* n. 17. *Hertncx* De fide disp. 9. n. 82. sed *Pennafiel*, De fide disp. 16. n. 69. relatam sententiam illam *Peyrinis* rejicit dicens, facultatem quoad libros hæreticos tam Inquisitoribus quàm Regularibus olim factam per constitutiones illas revocari. *Pelliz.* Tom. 1. tr. 6. c. 5. n. 37. dicit speculativè defendi posse, per Pontifices revocatas esse licentias, quomodocunque etiam per privilegium datas ad legendum tales libros: item potestatem dandi ejusmodi licentias esse restrictam ad solam Congregationem S. Officii, adeóque ablatam illis, qui illam habebant viâ ordinariâ, uti erant Ordinarii & Inquisitores, sed non ideo potestatem concedendi facultatem legendi tales libros esse ablatam illis, qui privilegium habebant, de hoc enim nulla fit mentio, nihil tamen vult determinare: *Pignat.* autem suprà directè contradicit, tantùm id permittens quoad alios libros prohibitos, sed non hæreticos. Et satis est mihi ista retulisse: De cætero, quod me attinet, quia non tantùm Nuntii Apostolici, sed etiam Episcopi in his partibus habent speciales facultates concedendi potestatem legendi & retinendi libros hæreticos, uti retuli l. 6. p. 3. n. 832. & 846. ab illis pro securitate hactenus petii hanc potestatem, uti & absolvendi ab hæresi & à lectione librorum prohibitorum, quando sunt casus cadentes sub Bullam Cœnæ, de quibus omnibus multa etiam dixi l. 6. p. 2. à n. 1613. & 16, 18.

Opponi potest 1. Quòd alii Regulares sine scrupulo tali facultate utantur, uti & dicuntur absolvere ab hæresi, ergo & nos posse. ℞ N. conseq. quia nobis deberet facultas illa communicari per Generalem, fortasse id non est opus apud alios. Deinde rectè docet *Less.* in Auct. V. *Bulla Pontificia*, cas. 5. Religiosos diversorum Ordinum in eadem Provincia non facere unum corpus in ordine ad receptionem Constitutionis Pontificiæ generaliter ad Regulares directæ, quia in hoc Ordine possunt esse rationes recipiendi, in altero non recipiendi, cùm vario Jure & modo vivant, nam & sic fit, ut unius regni civitas una recipiat & obligetur lege Principis, alia non.

Objici potest 2. Revocationes illas non esse promulgatas in partibus, ergo non obligant. ℞. N. conseq. quia

quia sufficit promulgationem esse Romæ factam, uti rectè *Lej.* suprà V. *Professio religiosa*, cas. 1. n. 1. Et quamvis si revocationes tangant contractus & similia, ex quibus sequi posset magna perturbatio Reip. teneant aliqui cum *Lej.* V. *Bulla Pontificia*, cas. 3 requiri etiam promulgationem in partibus, tamen si agatur de privilegiis, rectè docet sufficere, quòd revocatio facta sit Romæ, & de ea certò constet in partibus, privilegia enim non sunt leges, & multò facilius cadunt.

391. §. 3. Confessarius sine speciali potestate absolvens ab hæresi, lectione libri hæretici, vel ab alio casu Bullæ Cœnæ, facit actum irritum & excommunicatur, uti patet ex §. 23. & seqq. Bullæ Cœnæ, quam retuli l. 6. cap. 2. n. 1054.

392. §. 4. Quod attinet ad facultatem corrigendi aliquos libros, & ita correctos relinquendi externis, est tantùm sermo de libris aliquam fortè hæresin vel alteram continentibus, non autem de libris hæretici tractantibus de religione, hi enim corrigi non possunt: nec ideo prohibentur, quod contineant hæresin, quæ corrigi possit, sed quia tractant de religione, quasi tractationi facilè inspergitur hæresis, uti habet *Sanch.* suprà.

393. §. 5. Circa correctionem libri, cui inspersa est hæresis, sic habet *Laym.* suprà n. 4. *Licet in Reg. VIII. Indicis librorum prohibitorum præcipiatur, ut libri, quorum principale argumentum bonum est, in quibus tamen obiter aliqua inserta sunt, quæ ad hæresin seu impietatem, divinationem seu superstitionem spectant, à Catholicis Theologis Inquisitionis Generalis auctoritate expurgentur, quia tamen in Germania nostra inquisitores non sunt, ideo hoc præceptum in observationem non deductur, quamvis consultum sit observare & ejusmodi libros viris Theologis expurgandos tradere.* *Lej.* in Auct. V. *Hæreticorum libri* cas. 16. sic habet: *Episcopus in his locis potest Religiosis & etiam externis dare facultatem corrigendi etiam libros externorum, ut patet ex Instructione Clementis VIII. quæ habetur in Indice librorum prohibitorum. Similiter potest Episcopus dare facultatem legendi libros prohibitos viris idoneis, modo tales sint, ut corrigi possint, ut patet ex eadem Instructione: ubi verò est Inquisitor, ab utroque facultas obtinenda.* *Sylv.* sup. 1. V. Libri. q. 2. sic habet: *Quamvis de rigore secundum Tit. Indicis de correctione §. 1. & 5. correctio alicujus libri fieri debeat de licentia Episcopi vel Inquisitoris, tamen cum rigor ille non sit in viridi observantia, probabilius est viro docto licere juxta Indicem expurgatorium per seipsum corrigere libros, nam ad Regulam 12. notatur, ut qui posthac ad libros suos expurgandos idoneus futurus est, idipsum præstare queat, servando reliqua præscripta.* Addit q. 8. *Si visitator* per Episcopum constitutus aut alius habens potestatem visitandi aut permittendi, permittat librū, censeri potest approbatus.

394. Q. 45. *An Episcopi possint pro sua Diœcesi prohibere certos libros, vel aliquas propositiones censurare.* ℞. Negant aliqui cum *Vindice Gobati*, 1. Quia *Inn.* XI. in Decreto, quo damnavit 65. propositiones, in fine prohibet censurari vel notari ullas propositiones adhuc controversas inter catholicos, & judicium de eis S. Sedi reservat. 2. Quia censura Episcoporum non est infallibilis, & fieri poterit, ut unus pro suo critirio vel passione reprobet librum aut propositionem, quam alius approbabit, & sic nascetur divisio & scandalum aliquod in Ecclesia, ergo decuit hanc potestatem esse reservatam infallibili Romani Pontificis judicio. 3. Quia nemo utiliter damnat propositionem, cujus judicium meritò potest ad crisin vocari & pariformiter damnari. His non obstantibus probabilius est posse, 1. Quia Episcopi sunt à Christo constituti Pastores habentes regere suas Ecclesias, ad quod spectat posse ovibus noxia pascua declarare ac prohibere. 2. Quia in Reg. 10. Indicis *Trid.* expressè ita habetur: *Liberum tamen sit Episcopis, aut Inquisitoribus generalibus secundum facultatem, quam habent, eos etiam libros, qui his Regulis permitti videntur, prohibere, si hoc in suis regnis aut provinciis vel diœcesibus expedire judicaverint.* Hanc autem potestatem non revocavit *Inn.* XI. cùm nec de illa, nec de Episcopis, nec de libris mentionem faciat. Fatendum tamen est, quòd censura illa Episcoporum nullam habeat certitudinem, nec reddat doctrinam libri improbabilem, nec liget, nisi illius subditos; & si ex nimia promptitudine Episcoporum aliquando nascatur inconveniens, per accidens hoc est. Quod particulares Doctores attinet, hi se reddunt deridiculos, si nimis prompti sint in censurandis propositionibus aliorum: dicitque bene *Vindex Gobati*, *Quò ferè doctior quisque est, eò parcior esse solet in damnandis aliorum opinionibus, ut in Doctore Angelico, Seraphico, Subtili, aliisque licet observare. Reprehendi non meruit, quod rectè defendi potest*, inquit S. Aug. Epist. 15. ad Hieronymum.

CAPUT III.

De suspensione & degradatione.

DUBIUM I.

Quid sit suspensio, quotuplex, & unde dignoscendum, qualis & quanta sit.

Resp. 1. Suspensio est censura, quâ Clericus functiones aliquas ecclesiasticas exercere prohibetur. *V. Bon.* *to.1. d.3 p.1. Lay. l.1. t.5. p.3. c.1.* *Unde resol.* 395.

I. Solus clericus potest suspendi.

II. Suspendere possunt, qui possunt ferre censuras.

III. Ex genere suo, & nisi parvitas materiæ excuset, est peccatum grave, exercere actum per suspensionem prohibitum, unde & irregularitatem inducit. Si tamen suspensus toleratus se non ingerat in tales functiones, sed ab aliis propter utilitatē requiratur, probabiliter non peccat, cum alii licitè requirant: imò etsi nominatim sit denunciatus & non toleratus, alii tamen non tenentur sub mortali eum vitare, nisi censeantur cooperari actui, à quo suspensus est: unde audire ejus Missam, non erit peccatum, (saltem mortale) si non inservias. Ita probabiliter *Avila, Henriq. Suar.* apud Bon. p. 4. n. 4. etiam *Laym. n. 7.*

IV. Suspensus non toleratus invalidè absolvit, quia non habet jurisdictionem.

Resp. II. Suspensio, 1. alia fertur ad certum tempus, quo elapso exspirat: alia fertur absolutè, seu indefinitè, manétque, donec per absolutionem tollatur. 2. Alia est ab officio, sive id sit ordinis, sive jurisdictionis; alia à beneficio; alia ab utroque. 3. Suspensio ab officio, vel est à toto, vel à parte tantùm, scilicet, à functione ordinis vel jurisdictionis. Item suspensio beneficii, vel est à beneficio absolutè vel à quibusdam tantùm functionibus ejus ratione competentibus. *Laym. Bon. ll. cc.*

Resp. III. Quantitas & qualitas suspensionis colligi debet ex verbis, quibus fertur: Quæ utpote in re odiosa, non amplius sunt extendenda, quàm propriè accepta significent: *Unde resolves.*

I. Suspenso absolutè & in toto prohibetur omne exercitium ratione officii proveniens, tam ordinis quam jurisdictionis, & consequenter non potest celebrare, nec validè excommunicare, beneficia conferre, &c. Suspensus verò à parte beneficii determinata, v.g. ab ordine tantùm vel jurisdictione, privatur tantùm illius officii functionibus: Unde Episcopus v.g. à jurisdictione suspensus, etsi non possit excommunicare, absolvere, delegare, &c. potest tamen exercere actus ordinis, ut consecrare templa, ordinare, &c. *Bon. l. cit.*

II. Suf-

» II. Suspensus à certa functione Ordinis, v.g. à »Sacramentorum administratione, non est suspensus »à sacrificio. Similiter suspensus ab Ordine, potest »nihilominus conferre primam tonsuram, quia non »comprehenditur sub Ordine, *Bon. p. 2. n. 6.*

» III. Suspensus ab officio simpliciter, non intelli»gitur suspensus à beneficio seu fructibus ejus: De»bet tamen per alium supplere, qui per se nequit, ut »fructus percipiat, *Bon. n. 10. ex Nav. Suar. Henr.* »*Fill. &c.*

» IV. Suspensus ab Ordine non videtur suspensus à »beneficio, quia beneficium non fundatur in Ordi»ne. *Bon.* tamen dicit, indirectè suspendi à fructibus »ejus, quia dum non potest facere officium, non po»test percipere fructus. *V. n. 5.*

» V. Suspensus à beneficio, etsi hoc ipso intelliga»tur suspensus à recipiendis fructibus ejus, non ta»men ab officio, sive jurisdictionis sive Ordinis, et»iam quod illi ratione ipsius beneficii competit: Un»de tenetur legere Horas, & cætera onera beneficii »præstare, licèt fructibus non fruatur: hoc enim de»bet sibi imputare. Non tamen privatur commodo, »quod provenit ex anniversariis stipendiis Missa»rum, nec eo, quod datur propter onus personale »Clerici, quia non sunt fructus beneficii: Secus est de »distributionibus quotidianis; licèt ex his vel aliis »beneficii fructibus possit ali, si aliunde sustentari »nequeat. *Bon. n. 12. Sayr. Suar. Fill. &c.*

» VI. Suspensus à beneficio potest nihilominus eli»gere, præsentare, conferre beneficium, quia etsi »hæc jura competant illi ratione beneficii, illi tamen »actus non sunt beneficii præcisè ut sic, sed potiùs »officii & jurisdictionis. *Ibid.*

» VII. Suspensus à beneficio vel Ordine absolutè »& sine addito, intelligitur suspensus ab omni bene»ficio vel Ordine, nisi aliunde aliud constet. *Ibid.* »*n. 8.*

» VIII. Suspensus absolutè, intelligitur ab officio »& beneficio *Laym. c. 1. n. 2.*

» IX. Suspenso Capitulo vel Conventu, non cen»sentur suspensi singuli, nisi sint in culpa, *ut Sa V.* »*Suspensio,* & *Laym. n. 3.*

» X. Si Prælatus solo verbo dicat Sacerdoti, sus»pendo te, v.g. à celebratione, videtur esse simplex »tantùm prohibitio, non censura, quia hæc licitè »non fertur, nisi scripto: Prælatus autem non debet »præsumi velle peccare, nisi aliud constet de ejus in»tentione, aut nisi religio habeat privilegium absque »scripto ferendi censuras. *Bon. to. 1. De censuris in* »*communi, d. 1. q. 1. p. 7.*

ADDENDA.

396. QUæst. 46. *Quid circa hæc præterea sit notandum.* Rt. §. 1. Docent cum aliis *Castrop.* hic d. 4. p. 3. & *Dicast.* d. 4. n. 66. contra aliquos alios suspensionem ferri non posse ob culpam alienam, & consequenter suspensâ communitate non suspendi particulares personas innocentes quoad se, sed tantùm ut membra sunt delinquentis communitatis, quia iniquum est innocentem sustinere pœnas soli nocenti debitas.

397. §. 2. Putant *Nav.* & alii suspensum ab officio hoc ipso suspendi à beneficio, quia prohibito principali prohibetur accessorium; sed cum communi probabiliter negat *Castrop. p. 5.* aliquando enim fertur suspensio ab officio, aliquando à beneficio, aliquando ab utroque simul.

398. §. 3. Multi cum *Suar.* d. 2. s. 4. putant suspensum ab Ordine inferiore hoc ipso suspendi à superiore, quia ubi minora prohibentur, dedecet concedi majora, secundùm regulam Juris: è contrà *Castrop.* pu. 5. §. 1. negat cum aliis, quia in pœnis facienda est stricta interpretatio & non extensio ultra verba, neque inconveniens est, ut privatus minore honore vel officio relinquatur in majore, pro quo tollendo necdum censetur delictum sufficiens commisisse.

§. 4. Dixi l. 4. n. 778. suspensum simpliciter ab omni officio & Beneficio, etiamsi sit occultus & non denunciatus, promoveri non posse ad dignitates vel Beneficia ecclesiastica: imò promotionem ad Beneficium esse irritandam hoc ipso, quod ab omni officio sit suspensus, non tamen si tantùm ab aliquo officio, super quo non fundetur Beneficium. 399.

§. 5. Si Cajus ordinatus sit Sacerdos ad titulum vitiosum, ideóque sit suspensus, quamvis postea obtineat Parochiam, non ideo ex titulo Parochiæ obtentæ licitè absolvet, quia non ideo sublata est suspensio ab actibus Ordinis suscepti, absolvere autem est actus non solius jurisdictionis, sed etiam Ordinis: è contra poterit validè & licitè exercere actus, qui sunt solius jurisdictionis aut Ordinem non requirunt, uti delegare alteri jurisdictionem ad audiendos suos Parochianos, assistere Matrimoniis suorum, hæ enim potestates nullo modo fundantur in Ordine, à cujus exercitio suspensus est, sed in sola jurisdictione aut potestate alia, quamvis abesset Ordo. An autem & quando peccet, qui ità suspenso confitetur, dixi l. 6. p. 1. à n. 211. 400.

§. 6. Quamvis in quibusdam electionibus prærequiratur v.g. Ordo Subdiaconatûs, ut quis sit capax eligendi, tamen si quis sit suspensus à Beneficio & ab exercitio Ordinis, non ideo est suspensus ab eligendo, quia eligere est actus alicujus quasi jurisdictionis, aut saltem planè diversæ potestatis, uti patet in laicis conversis & mulieribus sæpe eligentibus sine ullo Ordine, docétque clarè *Glossa* ad Cap. *Presbyterum* dist. 28. his verbis: *Beneficium retinebit & locum in choro, & cantabit cum aliis, & intererit electionibus, sed hoc solum deest ei, quòd non debet ministrare ut Sacerdos.* Idem docent alii communiter cum *Nav. Suar. Bonac. Fill. Passerino* de Electione c. 10. n. 95. *Castrop.* d. 4. p. 5. §. 1. n. 9. *Leurenio* in foro benef. p. 2. q. 278. Et suspensum ab actibus ordinum non esse suspensum à jure eligendi, docent expressè *Hostiens. Sigism. Henriq. Suar. Fill. Barb. Leuren* q. 276. n. 4. aliique, & hoc declarâsse sacram Congregationem testatur *Passerinus* suprà, qui n. 98. rectè sic concludit: *sola igitur suspensio, vel simpliciter, vel ab officio, vel si esset suspensio ab eligendo, privat voce activâ in electione, non verò suspensio à Beneficio vel ab Ordine.* 401.

§. 7. Dubitatur, an suspensus per annum, teneatur suspensione ultimo die anni bissextilis, nam libertas promissa servienti per annum acquiritur, si servierit 365. diebus, *L. Cumhæres. §. Stichus, De statu liberis,* ergo similiter hic. Attamen puto oppositum esse probabilius, tum, quia duo illi dies in Februario habentur pro uno; tum etiam quia suspensionem ferens ad annum, intelligit, usque dum anno sequente recurrat & absolvatur hic dies, & per accidens est, quòd ille annus habeat dies 366. Videri potest *Dicast.* d. 4. à n. 83. qui d. 5. à n. 207. notat suspensionem aliquando esse puram pœnam, si nempe ad certum tempus feratur propter delictum præteritum, & hoc tempore evoluto cessare absque absolutione: aliquando esse censuram, si feratur ut medicina propter contumaciam præsentem corrigendam, & tum indigere absolutione. 402.

DUBIUM II.

Quæ sint suspensiones in particulari, & quis ab eis possit absolvere.

»RESP. I. Suspensiones Juris communiores sunt »sequentes. 403.

I. Cle-

» I. Clerici ipso jure suspensi sunt, 1. Recipientes ordines sacros ab alieno, vel à proprio in aliena diœcesi; vel sine ætate legitima, aut dimissoriis, aut titulo, vel extra tempora, aut non servatis interstitiis, vel per saltum, vel in censura, vel denique post Matrimonium ratum: qui omnes suspensi sunt ab executione Ordinum, nisi fecerint absque dolo: & si Ordine utantur, fiunt irregulares. Excommunicans, suspendens aut interdicens sine scriptura & causæ expressione, est suspensus per mensem ab ingressu Ecclesiæ, nisi sit Prælatus regularis. 3. Clerici scienter eligentes Episcopum vel Parochum indignum, suspenduntur à beneficiis biennio. 4. Ordinans & ordinatus simoniacè, est suspensus ab Ordinibus. 5. Parochi jungentes sponsos alterius Parochiæ sine licentia. 6. Gravantes alienis debitis Ecclesias sibi commissas. 7. Occupantes bona vel census Ecclesiæ, Beneficii vel alterius pii loci. 8. Sodomiam exercentes, simoniaci, provocantes ad duellum vel acceptantes, raptores vel præbentes auxilium. 9. Disputantes in alterutram partem in cœtu virorum ac mulierum, de immaculata Conceptione B. Virginis. 10. Visitantes, si accipiant pecuniam vel munera: qui si sint Episcopi, suspensi sunt ab ingressu Ecclesiæ; si inferiores Episcopo, ab officio & beneficio, usque dum restituant duplum. 11. Judex Ecclesiasticus (non Episcopus) qui facit injuriam contra justitiam & conscientiam parti litiganti. *v. Bon. d. 3. p. 5.*

» II. Religiosi, 1. Apostatæ recipientes Ordines in apostasia. 2. Admittentes ad professionem ante annum probationis peractum. 3. Non utentes habitu & vestitu, modo sibi præscripto. 4. Introducentes mulieres in Monasteria.

» III. Episcopus, 1. Ordinans non subditum, suspensus est à Pontificalibus per annum. Ordinans verò invitum, suspensus est per annum à celebratione. 2. Admittens resignationes contra formam præscriptam. 3. Intrans Monasteria Monialium sine necessitate. *v. Fill. t. 17. c. 5.*

» Resp. II. Præter has suspensiones aliæ sunt ab homine: quæ si sint graves, requirunt culpam mortalem, v. g. ut quis suspendatur ab omnibus actibus sui officii, vel fructibus unius anni. Potest tamen aliquis ob peccatum veniale privari uno actu, v. g. eligendi.

» Resp. III. Habens Episcopalem auctoritatem potest absolvere à suspensione non reservata: & communiter Religiosi ex privilegiis possunt absolvere ab omni suspensione in foro conscientiæ: & Episcopus potest absolvere ab omni suspensione juris, si Sedi Apostolicæ specialiter reservata non sit, *Laym. cap. 4. n. 2.* ex *Nav. Suar. &c.* Imò etiam ab hac, si proveniat ex delicto occulto, & non deducto ad forum contentiosum. *Bon. p. ult.* ex *Trid. sess. 24. cap. 6.*

ADDENDA.

404. Quæst. 47. *Quid circa hæc præterea sit notandum.* R. §. 1. Suspensiones in particulari latè enumerat *Dicast.* d. 4. dub. 7. Dubitat autem *Herincx* de Ordine q. 8. n. 85. an promotus ad sacrum Ordinem absque titulo sufficiente, incurrat suspensionem, quia licèt id habeatur Cap. *Neminem*, & Cap. *Sanctorum*, dist. 70. tamen pœna illa videtur abrogari Cap. *Cùm secundùm Apostolum*, & Cap. *Si Episcopus*, De præbendis. Et quamvis *Trid. sess.* 21. c. 2. De Reform. innovet pœnas antiquorum Canonum, tamen non liquet, an etiam Canones illos priores innovet, hinc non incurri suspensionem docent multi cum *Gallem.* ad *Trid.* suprà. Addunt *Tolet. Garc. Barb. Herincx.* saltem non contrahi, si patrimonium sit acceptum sub onere redonandi, cùm enim acquirat dominium tituli, non ordinatur sine titulo. Et idem est, si jam ordinatus Subdiaconus cum vero titulo, cedat titulo, & ulterius ordinetur Diaconus & Presbyter, nec illa pactio redonandi & cessio patrimonii sunt irrita, ergo reipsâ non ordinatur sine titulo: Quod adhuc magis valet, si ordinetur cum titulo, sed adjecto pacto non utendi illo, seu non percipiendi ex eo fructus, quæ pactio etiam est prorsus irrita. Oppositum tenet communis & probabilior cum *Dicast.* n. 211. & aliis, quos secutus sum l. 6. p. 2. n. 2283. nempe à taliter ordinato incurri suspensionem ab Ordine suscepto, quia *Trid.* innovat pœnas antiquorum Canonum, inter quos sunt isti priores. Vide plura ibi l. 6. dicta.

§. 2. *Nav.* in cons. l. 5. cons. 69. *Barbosa* De potest. Episc. p. 2. Alleg. 6. n. 7. *Zerola, De Leone, Gavantus* in Enchri. Episc. V. *Functiones*, n. 3. putant Episcopum exercentem Pontificalia in aliena diœcesi non excusari à pœna suspensionis per inadvertentiam vel bonam fidem: Sed rectè contradicunt *Squilante* de oblig. Episc. p. 2. c. 3. n. 17. *Quartus* in Rubr. Miss. p. 2. t. 1. s. & dub. 3. V. *Dico secundò.* *Henao* post historiam de scientia media parergo 28. n. 1709. nam inadvertentia & bona fides excusant à pœna & censura, secundùm dicta *n. 93.* 405.

§. 3. *Sperell.* decis. 114. dicit eum peccare mortaliter, qui ante Confirmationem suscipit Ordines; sed oppositum dixi l. 6. p. 2. n. 2227. & saltem talis non suspenditur. Addit autem ordinatum sine Tonsura esse suspensum, putat enim Tonsuram esse Ordinem, adeoque fieri Ordinationem per saltum: Et quamvis l. 6. p. 2. n. 2208. cum communi dixerim Tonsuram non esse Ordinem, tamen, præscindendo ab hoc, dicit *Gallem.* ad *Trid.* sess. 23. c. 14. De ref. n. 4. aliquam Congregationem declarâsse Ordinatum sine Tonsura suspendi. 406.

§. 4. An per simoniam in Beneficio vel per simoniacam collationem aut receptionem Ordinum, etiam minorum, & primæ Tonsuræ incurratur suspensio, dixi l. 3. p. 1. à n. 216. Eos autem Sacerdotes, qui assistunt Matrimonio alieni Parochiani, incurrere suspensionem per *Trid.* latam sess. 24. cap. 1. De Ref. Matr. dixi l. 6. p. 3. n. 766. Clericus concubinarius, si 2dæ monitioni non pareat, suspendi potest ab omni administratione Beneficii per *Trid.* sess. 25. cap. 14. De Reform. ità ut nequidem alimenta ei ex Beneficiorum redditibus debeantur. Videri potest *Pignat.* tom. 9. cons. 139. à n. 160. qui tom. 1. cons. 261. notat ex declaratione *S. Congreg.* 21. Martii 1643. Ordinarium, si aliquem suspendat vi *Trid.* sess. 14. c. 1. De Ref. teneri, si judicialiter petatur, exprimere, non parti sed Superiori delictum & causam suspensionis. 407.

DUBIUM III.

Quid sit depositio & degradatio; à quo & ob quam causam ferri possit.

Subjici solent Suspensioni Depositio & Degradatio (etsi censuræ non sint, ut dictum est c. 1.) ob similitudinem, quam habent cum suspensione, cùm utraque sit ab Ecclesiastico Ordine, aut Beneficio: Differunt autem à suspensione, quòd illæ auferant ipsum jus radicale & titulum Beneficii, idque in perpetuum, suspensio non item. Porrò depositio genericè accepta, alia est Verbalis, quæ absolutè depositio dicitur; alia Realis, quæ dici solet degradatio. 408.

» Resp. I. Degradatio est privatio executionis officiorum & beneficiorum simpliciter & in toto, absque spe restitutionis, facta cum certa solennitate, & privatione privilegii Clericalis, tam Canonis quàm fori, ita ut sæculari Curiæ subdatur.

» Dixi, *Executionis*: quia Ordo ipse non potest tolli.

Inte-

»Interim degradatus tenetur ad votum castitatis, si »fuit in sacris, & ad Horas, nisi has fortè pœna, ad »quam damnatur, v. g. triremes, vel aliud impediat.

» Resp. II. Depositio Verbalis est similis privatio, »sed sine solennitate dicta, & relicto utroque privile»gio, Canonis & fori.

» Resp. III. Clerici possunt degradari à suo Epis»copo, sed non ab inferioribus illo: deponi tamen »possunt ab eodem per Vicarium.

» Resp. IV. Depositio fieri potest in casibus Jure »expressis, & delictis, non tamen nisi gravioribus »arbitrio judicis. Ubi notat *Laym.* crimen debere esse »enorme, id est, unum ex maximis. Degradatio si»militer fieri potest in casibus tantùm gravissimis, »quales sunt v. g. crimen hæresis manifestum, fal»satio literarum Apostolicarum, sodomia frequenta»ta, gravis calumnia proprio Episcopo irrogata. *V.* »*Laym. hic cap. 5. & Fill. t. 18. cap. 8.*

ADDENDA.

409. QUæst. 48. *Quid præterea circa ista sit notandum.* ℞. Raro hæc servire possunt ad praxin: & de illis bene ac breviter habent *Castrop.* d. 4. pu. ult. *Dicast.* f. 6. Quomodo servandi sint gradus pœnarum, antequam Clericus criminosus degradetur & tradatur potestati sæculari, videri potest *Pignat.* tom. 7. conf. 33. An autem damnandi ad triremes debeant priùs degradari saltem verbaliter, examinat tom. 8. conf. 91.

CAPUT IV.

De Interdicto.

DUBIUM I.

Quid sit & quotuplex.

410. »RESp. I. Est censura ecclesiastica prohibens divi»norum officiorum, Sacramentorum aliquo»rum, & ecclesiasticæ sepulturæ usum, quatenus talis »est; Quod addo, quia excommunicatio eodem pri»vat, quatenus est communicatio cum fidelibus: sus»pensio verò propriè non illum usum, sed exerci»tium potestatis Ecclesiasticæ impedit. *V. Lay. l. 1. t. 5.* »*p. 4. c. 1. Bon. d. 5. p. 1.*

» Resp. II. Interdictum dividitur, 1. In Locale, »quod immediatè locum afficit; & in Personale, quod »immediatè afficit personas; & Mixtum, quod im»mediatè afficit locum & ejus incolas. Differt autem »locale à personali, quòd in illo participatio sacro»rum officiorum tum indigenis tum alienigenis, non »absolutè, sed in loco tantùm interdicto; in hoc ve»rò certis personis aut communitati prohibeatur ab»solutè, & in omni loco. 2. Interdictum tam lo»cale quàm personale, subdividitur in Generale & »Particulare: Generale est, quo locus generalis, v. g. »civitas, provincia; vel quo Communitas, v. g. Col»legium, &c. interdicitur: Particulare, quo locus aut »persona particularis, aut particulares interdicuntur. »*Unde resolves.*

» I. Interdictâ civitate interdicuntur etiam sub»urbia, & interdictâ Parochiâ, etiam sacellum & »cœmeterium contiguum, quia accessorium sequi»tur naturam principalis.

» II. Interdicto populo, non interdicuntur ii, qui »non sunt pars populi, ùt studiosi, Clerici, pere»grini, &c. Nec interdicto Clero, interdicuntur re»ligiosi, quia in favorabilibus tantùm nomine Cle»ri comprehenduntur.

» III. Si dicatur, cives v. g. Colonienses sunt in»terdicti, ii nusquam possunt interesse divinis (nisi »tamen desinant esse istic cives, nec causam dederint interdicto) contra verò, si civitas interdi-» cto subjiciatur, licet civibus aut incolis, qui causam» interdicto non dederunt, aliò ire, & istic divinis in-» teresse. »

ADDENDA.

QUæst. 49. *Quid hic sit præterea notandum.* ℞. §. 1. Quamvis interdicto populo, non interdicatur Clerus, quia populus absolutè censetur contradistingui à Clero, tamen interdictâ familiâ interdicuntur Clerici illius familiæ, uti habet communis cum *Dicast.* d. 5. à n. 34. Qui tamen post interdictum illud fit de familia, non interdicitur, quia non comprehendebatur intentione interdicentis, præsumitur enim fuisse velut interdictum particulare in has personas talis familiæ. E contrà si interdicta sit civitas, interdicitur, qui fit de illa civitate, quia intentio interdicentis præsumitur fuisse ferre interdictum generale, tendebat enim in communitatem secundum se, quiscunque eam componeret, usque dum tolleretur interdictum. *Bonac.* d. 5. p. 1. n. 13. contra *Dicast.* d. 5. à n. 38. Interdictum autem generale pertinet etiam ad suburbia, Cap. *Si civitas*, De sent. excom. in 6. 411.

§. 2. Si communitas interdicta dissolvatur, & interdictum cadebat in communitatem ut talem, hoc ipso etiam cessat interdictum: Si autem ob causam datam afficiebat certas personas, manent hæ interdictæ usque ad absolutionem, *Dicast.* n. 219. 412.

§. 3. Interdictus particulariter & in persona, quamvis mutet domicilium, manet interdictus, donec absolvatur: è contrà interdictus generaliter & in communi tanquam subditus loci, in quo fuit, si mutet domicilium, desinit esse interdictus, *Suar. Ugol. Dicast.* n. 49. 413.

§. 4. Lege interdicti latâ Cap. *Episcoporum*, De privilegiis in 6. *ne celebrent, celebrari faciant* &c. in locis vel coram personis nominatim interdictis, tenentur Regulares etiam exempti, *Nav. Suar. Castrop.* d. 5. p. 2. §. 1. n. 7. *Dicast.* n. 62. *Pignat.* tom. 10. conf. 1. à n. 2. contra *Gloss. Barb. Sayr.* quia *Trid.* sess. 25. c. 12. De ref. loquitur etiam ad exemptos his verbis: *Censuræ & interdicta necdum à Sede Apostolicâ emanata, sed etiam ab Ordinariis promulgata mandante Episcopo à Regularibus in eorum ecclesiis publicentur atque serventur.* Ita quidem ut etiam ille, qui interdictum locale tulit, teneatur illud observare, quia ea obligatio nascitur ex Jure communi, cui ipse, nisi interdictum tollat, derogare non potest. *Castrop.* p. 7. §. 1. *Dicast.* n. 74. 241. 414.

§. 5. Si Ecclesia sit interdicta, quamvis diruatur, fundus ejus manet interdictus; nec in eo cadavera sepeliri possunt, quia ecclesiam præcipuè constituebat ille fundus. *Suar. Regin. Laym. Fill. Dicast.* n. 317. 415.

§. 6. Habens in duplici loco actuale domicilium, unum subjectum, alterum non subjectum interdicto, secundùm *Suar.* & *Castrop.* p. 2. §. 2. n. 7. subjacet interdicto, si habitet in loco interdicto, non subjacet, si habitet in loco non interdicto. Contradicunt *Silv.* & *Dicast.* n. 58. Quia non est ratio, cur potiùs dici debeat pars populi interdicti, quàm non interdicti, ergo potius inclinandum est in favorem, quòd gaudebat bonis, quæ competunt non interdictis. Quòd si interdicantur Doctores alicujus Universitatis, interdicuntur etiam Clerici Doctores, cùm nomen Doctoris sit utrique commune, *Castrop.* n. 11. *Dicast.* n. 41. contra *Henriq. Avil.* & alios. 416.

§. 7. Casus, in quibus Jure ipso latum est interdictum, fusè recensent *Castrop.* pu. 8. & *Dicast.* d. 5. dub. 6. Specialiter de cessatione à divinis agunt *Castrop.* pu. 9. & *Dicast.* dub. 8. Specialiter de interdictis ab ingressu ecclesiæ, *Dicast.* à n. 206. & n. 249. sed cùm raro hæc fiant, omitto. 417.

DUBIUM II.

Qui sint effectus Interdicti.

418. »RESp. Sunt sequentes, 1. Prohibitio divinorum »officiorum: Unde etiam interdicti ob alienam »culpam, non possunt interesse sacro: Clerici tamen »& religiosi, quando ipsi interdicti non sunt, pos-»sunt ac debent, ùt antè, Missas, divinaque officia ce-»lebrare, sed januis clausis, non pulsatis campanis, »(nisi ad concionem, salutationem Angelicam, vel o-»bitum alicujus) submissâ voce, & exclusis interdi-»ctis. Permittitur tamen, ut in festis Natalis Domini, »Paschæ, Pentecostes, Assumptionis, & per octa-»vam Corporis Christi, divina officia cantentur so-»lenniter, admissis etiam interdictis, modò, qui cau-»sam interdicto dederunt, altari nec appropinquent, »nec veniant ad offertorium vel communionem. 2. »Prohibitio administrationis Sacramentorum, ex-»cepto Baptismo, Confirmatione & Pœnitentiâ, »quæ omnibus permittuntur, iis exceptis, qui inter-»dicto causam dederunt, etiam auxilio, consilio vel »favore: Eucharistia tamen potest dari morituris, »& deferri cum lumine & campana. Nec improbabi-»le est, interdictis licere contrahere Matrimonium, »ut *Sanch Kon.* & *Laym.* docent, contra *Suar.* Quia »hoc Sacramentum secundum substantiam non ab »Ecclesia sed ab ipsis contrahentibus ministratur. 3. »Prohibitio sepulturæ Ecclesiasticæ, etiam respectu »infantium & amentium. Excipe tamen Clericos, »qui in Interdicto locali, si nominatim interdicti non »sunt, nec interdictum violarunt, possunt cum si-»lentio sepeliri. *Laym. cap. 2. n. 3.* 4. Clerici violantes »interdictum peccant mortaliter; sicut etiam Reli-»giosi utriusque sexûs: qui insuper excommunican-»tur de facto: Laici verò peccant quidem graviter, »si contra interdictum personale recipiant Sacra-»menta, si verò tantum violant locale, v. g. audien-»do divina officia, probabilius est tantum esse venia-»le, dummodo ipsi personaliter interdicti non sint. »*Laym. cap. 3.* ex *Sylv. Soto, Avila &c.*

ADDENDA.

419. QUæst. 50. *Quid hic sit præterea notandum* R. §. 1. Per festum Nativitatis Christi, Paschæ, Pentecostes, quibus non obligat interdictum ab officiis solennibus, communis sententia intelligit tantum primum diem, sed *Vivald. Cōn. Sot. Avil. Bonac. Hurt. Castrop.* d. 5. p. 4. §. 2. n. 19. *Dicast.* d. 5. n. 160. probabiliter extendunt etiam ad festos dies sequentes, quia censetur manere & continuari eadem solennitas: incipiunt autem illi dies saltem à primis vesperis, & clauduntur in completorio festorum; communis cum *Castrop.* n. 20. Et putant *Suar. Cōn. Fill.* tum posse ac consequenter debere aliquem communicare pro Paschate; sed communior negat cum *Dicast.* n. 123. quia Jus tantùm loquitur de officiis divinis.

420. §. 2. In loco interdicto, vel à personis generaliter interdictis administrari & recipi non posse Sacramentum Matrimonii, docent ex hac ratione *Ugol. Sayr. Suar. Fill Bonac. Dicast.* n. 134. quia tum prohibita est administratio & receptio Sacramentorum, nisi in casibus à Jure exceptis, Matrimonium autem est Sacramentum & non excipitur. E contrà ratio *Silv. Tol. Avil. Cōn. Schiara* l. 4. diff 1. n. 21. & aliorum cum *Busenb.* & *Castrop.* p. 4. §. 1. n. 25. est hæc, quia contractus humani politici, quorum nomine venit Matrimonium, tempore interdicti non prohibentur, & generalis prohibitio intelligitur de Sacramētis purè spiritualibus. Utraque sententia est probabilis & tuta, teste *Dic.* n. 135. Attamen omitti debere benedictionem publicam docet cum aliis *Kugler* l. 5. n. 1550. quia est aliquod officium divinum, cùm debeat fieri à Sacerdote inter Missarum solennia, quale officium divinum tum prohibetur. Quod Sacramentum Pœnitentiæ attinet, dixi l. 6. p. 2. n. 1566. Parochum posse illud tum administrare illis, qui non sunt specialiter interdicti, nec fuerunt causa interdicti.

§. 3. Sepulturam ecclesiasticam concedi posse in 421.
solennibus Festivitatibus, de quibus antè dictum est, docent S. *Anton. Nav.* & alii cum *Dicast.* n. 192. quia in illis festis possemus communicare in sacris cum illis vivis, ergo etiam cum illis mortuis: sed probabilius contradicunt alii cum *Covarr. Suar. Cōn. Castrop.* p. 4. §. 3. quia privatio sepulturæ est specialis pœna ultra privationem divinorum Officiorum. Et in loco interdicto nequidem illi possunt sepeliri, qui interdicti non sunt, imò nec infantes aut amentes, quia locus non debet tali usui sacro posse servire. *Suar. Dicast.* n. 183. 193. E contrà qui decesserunt in loco interdicto, si non sint personaliter interdicti, transferri possunt ad locum sacrum non interdictum, *Dicast.* n. 186. qui addit n. 196. in interdicto personali comunitatis posse infantes & amentes sepeliri in loco sacro non interdicto, quia illi ob defectum rationis nequidem cum comunitate erant capaces interdicti. Imò in loco non interdicto licitè sepeliri interdictum non personaliter sed generaliter tantum, docent *Suar. Dicast.* n. 200 & alii, quia per *Conc. Constant.* licitum est cum illo communicare. Qui verò in fine vitæ dedit signa pœnitentiæ respectu interdicti, potest defunctus absolvi & loco sacro sepeliri, communis cum *Dic.* n. 207.

§. 4. Clerici violantes interdictum personale aut 422.
locale incurrunt suspensionem ab officio, *Pignat.* tom. 10. conf. 1. contra *Castrop.* pu. 6. n. 4. Putantque *Cōn. Bonac. Sayr.* esse sententiam tantùm ferendam, *Suar.* putat esse suspensionem ab Officio latam, sed ferendam à Beneficio: *Laym.* addit etiam à jurisdictione, uti refert *Pignat.* n. 6. sed de hoc vide *Castrop.* p. 4. §. 5. n. 1. & *Dicast.* à n. 230. Celebrans verò in loco interdicto fit irregularis, Cap. *Is, qui*, De sent. excomm. in 6. *Castrop.* p. 6. n. 1. *Dicast.* n. 238. Et idem est, si quis violet interdictum personale, etiam occultè, *Suar. Pignat.* n. 7. Quod *Dicast.* n. 235. & alii restringunt ad exercitium Ordinis sacri.

§. 5. Dixi l. 4. n. 779. interdictum personaliter, 423.
etiam occultum, esse inhabilem ad omne Beneficium ecclesiasticum. An autem & quomodo communicans cum interdicto, videri potest *Dicast.* à n. 257.

DUBIUM III.

Quis censuram Interdicti ferre, & quis tollere possit.

RESp. I. Interdicere possunt iidem, qui excom-» 424.
municare & suspendere. Et quidem ut deter-» minata persona interdicatur, videtur requiri culpa» mortalis: ut autē feratur interdictum locale, vel ge-» nerale in communitatem, requiritur peccatum val-» de grave, cum contumacia, commissum à capite,» vel præcipuis membris, licèt reliqui culpâ vacent. »

Resp. II. Interdicta localia, & personalia genera-» lia, quæ Jure communi sunt imposita, nec reservata,» possunt tolli ab Episcopo, vel alio habente jurisdi-» ctionem in communitatem interdictam: non tamen» à Religiosis privilegiatis, quia locus & communitas» foro pœnitentiæ non subjiciuntur. »

Resp. III. Ab interdicto juris personali particula-» ri, si reservatum non est, quivis approbatus potest» absolvere. Denique per privilegium absolvendi» ab omnibus censuris, non intelligitur potestas tol-» lendi interdictum locale, aut personale communitatis.

ADDENDA.

425. QUæst. 51. *Quid hîc sit præterea notandum.* ℞. §. 1. *Henriq. Avil. Sa, Hurt.* putant Interdictum speciale & personale posse ferri ob peccatum veniale, quia non privat majoribus bonis, quàm excommunicatio minor, quæ ob veniale ferri potest. Sed rectiùs cum *Busenb.* & aliis negat *Castrop.* d. 5. pu. 3. §. 2. n. 9. quia privat maximis bonis communibus, longéque pluribus, quàm excommunicatio minor.

426. §. 2. Interdictum aliquando est purè pœna, si nempe feratur ad certum tempus propter delictum præteritum, & tale interdictum cessat hoc tempore elapso absque ulla absolutione: aliquando est censura, si feratur ùt medicina propter contumaciam præsentem & illius correctionem, & tum indiget absolutione, *Suar. Sa, Con. Regin. Sayr. Fill. Dicast.* d. 5. n. 208.

427. §. 3. Si Episcopus verbis expressis non sustulerit, attamen non servet ipsemet interdictum à se latum, per hoc præcisè non videtur tollere: quia tamen præsumi non debet, quòd velit peccare, peccaret autem secundùm dicta n. 414. si ageret contra interdictum necdum sublatum, putat *Dicast.* n. 245. hoc respectu aliorum esse sufficiens signum, quòd illud reipsa sustulerit.

428. §. 4. Ad tollendum interdictum requiritur signum externum, non tamen determinata verba vel ceremoniæ. *Dicast.* à n. 242.

Qui plura volet de tota materia interdicti, consulat *Castrop.* & *Dicast.* utrumque totâ disput. 5. qui de illo accuratè tractant.

CAPUT V.

De Irregularitate.

» ETsi Irregularitas non sit censura, propter similitudinem tamen, quam cum ea habet, communiter eidem annectitur, quapropter & hîc subjungo.

DUBIUM I.

Quid & quotuplex sit Irregularitas.

429. » RESp. I. Est impedimentum Canonicum, susceptionem Ordinum sacrorum & susceptorum usum impediens: Unde sequitur, non esse censuram, sed quasi inhabilitatem: etsi enim interdum imponatur per modum pœnæ, propriè tamen pœna non est. *Laym. l. 1. t. 5. p. 5. c. 1. Bon. d. 7. q. 1. p. 1.*

» Resp. II. Dividitur, 1. in eam, quæ est ex delicto; & quæ est ex defectu. 2. In Totalem, seu propriè dictam, quæ omni Ordine suscipiendo, & suscepti exercitio privat, v. g. homicidium, bigamia: & in Partialem, quæ aliquo tantùm Ordinis ministerio privat, vel solo ascensu ad Ordinem superiorem; v. g. oculis vel palmâ Sacerdos carens, inhabilis est ad Missam, non tamen ad confessiones audiendas; & Diaconus sinistro oculo carens, inhabilis est ad Sacerdotium, in suo tamen Ordine ministrare potest.

ADDENDA.

430. QUæst. 52. *An certum sit nullam Irregularitatem, etiam ex delicto, esse censuram.* ℞. Videtur esse certum, utì tenent plurimi cum *Cardena* in 1. crisi d. 75. contra *Sotum* & paucos alios, & consequenter non poterit per absolutionem tolli ab eis, quibus delegata est plenissima potestas absolvendi à calibus, censuris & pœnis omnibus quomodocunque incursis, utì dicetur iterum n. 459. Notat autem *Lugo* in Resp. mor. l. 2. d. 12. n. 2. irregularitatem in eo imitari censuras, quòd incurratur ipso facto, & quòd semel contracta afficiat personam, quocunque ierit.

Q. 53. Si aliquid præcipiatur vel prohibeatur sub pœna irregularitatis, quale sit peccatum contravenire. ℞. Probabilius est contra *Valent. Salonium* & *Sayrum* apud *Dian.* p. 1. tr. 10. R. 21. esse mortale, quia quamvìs irregularitas possit contrahi ob veniale vel etiam ob nullum peccatum, tamen quando imponitur per modum pœnæ propter malefactum, non imponitur nisi propter mortale, ità *Steph. à S. Paulo*, tr. 2. d. 3. n. 22. 431.

DUBIUM II.

Qui sint effectus Irregularitatis.

RESp. Sunt sequentes, 1. Inhabilitare ad Ordines suscipiendos, etiam primam tonsuram, & impedire exercitium Ordinum susceptorum: Unde Sacerdos irregularis, etsi validè, illicitè tamen absolvit. *Bon. l. c. num 4. & p. 4. 2.* Quòd collatio Beneficii, ad cujus functiones inhabilis est, facta irregulari invalida sit, secundùm sententiam communiorem & tutiorem: etsi non improbabiliter quidam dicant eam non ipso facto irritam esse, sed meritò irritandam *Lay. l. c. cap. 1. n. 2. & 3. Sylv. &c. Bon. p. 4.* Secundùm quam sententiam probabilem, *Resolves,* » 432.

I. Is qui Beneficium impetravit in irregularitate, potest, obtentâ hujus dispensatione, illud in foro conscientiæ licitè retinere, sine nova collatione, etiamsi in dispensationis impetratione non sit facta mentio Beneficii. Item si postea Beneficio privetur, non tenetur fructus restituere. »

II. Graviter peccat, qui in irregularitate exercet actum Ordinis, aut suscipit, licèt Ordines ei collati sint validi. »

ADDENDA.

QUæst. 54. *Quid præterea sit notandum circa hos effectus.* ℞ §. 1. Ordines collati irregulari sunt validi; Ecclesia enim tantùm reddit inhabilem ad Ordines ritè suscipiendos & exercendos, non autem reddit absolutè incapacem: imò impedire non potest valorem, quem Sacramenta habent Jure divino, si de facto adsint materiæ, formæ & minister à Christo requisiti, utì docent *Dicast.* d. 7. n. 99. *Steph.* tr. 5. d. 5. n. 286. Rectè autem notat *Castrop.* d. 6. pu. 5. n. 1. cùm prima Tonsura pendeat ab institutione Ecclesiæ, potuisse illam reddi irritam, si susciperetur ab irregulari, Ecclesia tamen de facto id non statuit: imò aliqui DD. asserunt primam Tonsuram recipi posse ab irregulari, eò quòd non sit Ordo; sed oppositum tenendum est cum *Castrop.* n. 2. quia ut censeatur comprehendi, satis est esse dispositionem ad Ordines, & per eam hominem poni in statu clericali. 433.

§. 2. Cùm irregularis prohibeatur tantùm à receptione Ordinum & exercitio illorum, poterit omnia illa obire v. g. servire Missæ, utì faciunt, qui acolythi non sunt, item baptizare non solenniter, item potest retinere jurisdictionem, eámque exercere, etiamsi supponeret receptionem alicujus Ordinis, unde etiam potest excommunicare, absolvere ab excommunicatione &c. hi enim non sunt actus Ordinis, quamvìs fortè eum prærequirant. *Castrop.* à n. 4. *Dicast.* n. 109. 130. 151. 434.

§. 3. Parochus irregularis peccat graviter, si per seipsum absolvat pœnitentem; absolvet tamen validè, cùm retineat potestatem Ordinis & jurisdictionis, poteritque validè & licitè committere alteri Sacerdoti, ut oves suas absolvat, illa enim delegatio non est actus Ordinis, quia Clericus non Sacerdos potest 435.

potest habere hanc jurisdictionem & alteri delegare, *Dicast.* num. 137.

436. §. 4. Si quis conferat aliquam potestatem irregulari, quam irregularis recipere prohibetur, v.g. si conferat jurisdictionem ad absolvendum, vel conferat Beneficium, si hoc faciat sciens esse irregularem, validè confert: Si autem ignoret esse irregularem, *Dic.* n. 114. & 147. dicit invalidè conferre, quia censeri debet non habere voluntatem conferendi, nisi secundùm leges & Canones, leges autem & Canones prohibent conferri irregulari, ergo censeri debet non velle illi conferre, & consequenter non confert.

437. §. 5. Huc pertinet sequens casus: Titius Presbyter debet ex officio, festo S. Huberti Missam celebrare; nec omittere potest sine publica infamia vel gravissimo incommodo: est autem irregularis ex delicto, nec interea dispensari potest, hinc *Quæritur*, an absolutus à peccatis & censuris non possit eo die illud officium Missæ habere. ℞. 1. Si irregularitas sit notoria, & in ratione delicti, & in se, non potest; quia tota infamia est jam quoad substantiam publica, & adderet publicum scandalum. ℞. 2. Quamvis factum, quo contraxit irregularitatem, sit notorium, si tamen notorium non sit nec publicè judicetur ideo incurrisse irregularitatem, si possit sine infamia vel incommodo, adhuc tenetur vel sub specie negotii aliò proficisci, vel sub specie infirmitatis se continere domi & alteri officium illud committere; id enim postulat reverentia prohibitionis Ecclesiasticæ. E contrà si neutro modo possit declinare publicam infamiam vel aliud gravissimum incommodum, potest habere illud officium Missæ, quia ejusmodi præceptum humanum non celebrandi in tali inhabilitate occulta ex prudenter præsumpta benignitate piæ Matris Ecclesiæ non obligat cum tanto incommodo.

438. *Q. 55. Quid addendum sit circa irregularitatem in Beneficiatis.* ℞. §. 1. Dixi l. 4. n. 780. irregularem non posse promoveri ad ullum Beneficium vel pensionem ecclesiasticam, de quo tamen vide dicta ibidem n. 1149. Quod si irregularitas impediat usum alicujus tantùm Ordinis; dixi, posse talem esse capacem Beneficii, requirentis usum, quem habere possit, alterius Ordinis: hinc Sacerdos privatus manu sit irregularis & inhabilis ad functiones Beneficii sacerdotalis, cùm ad illas sit ineptus, manet tamen habilis ad functiones Beneficii alterius, cujus munus obire potest, *Dicast.* d. 7. n. 102.

439. §. 2. Irregularitas quæ post acceptum Beneficium incurritur, non privat ipso facto Beneficio aut pensionibus Beneficii, nemo enim ipso facto ante sententiam privatur bonis suis vel juribus actu possessis, nisi id clarè exprimant leges, & id pluribus firmabo n. 508. Unde talis poterit resignare vel permutare Beneficium, cùm adhuc habeat titulum & jus, ità cum aliis *Dicast.* n. 120. 121. Item poterit retinere fructus Beneficii, si per se vel per alium satisfecit muneri suo, *Dicast.* num. 124.

440. §. 3. Si quis habeat Beneficium, cui annexum est v. g. jus eligendi, irregularitas non privat illo jure nec usu ejus, non est enim actus Ordinis, quamvis fortè prærequirat Ordinem, v. g. subdiaconatum, *Suar. Nav. Castrop.* n. 14. *Dicast.* n. 138.

441. §. 4. Irregularis ob homicidium voluntarium & injustum privari debet Beneficio, uti statuit Trid. sess. 14. c. 7. De reform.; non tamen pensione, quia de hac nulla in Jure fit mentio, *Castrop.* n. 12. *Dicast.* n. 128. 129.

442. *Q. 56. An irregularitas semper sit signum, quòd quis vocatus non sit ad statum ecclesiasticum.* ℞. Antonius Godeau Episcopus Grassensis & Venciensis in discursu de vocatione ad statum ecclesiasticum Artic. 21. docet 1. signum, quod quis à Deo non vocetur ad statum ecclesiasticum, esse, si aliquam habeat irregularitatem, putat enim, hoc ipso quòd Deus hanc permittat, sufficienter significare, quòd nolit à tali statum ecclesiasticum eligi, cùm ratio dictet non facilè per dispensationem recedendum esse à communi & justa lege. 2. Conatur ex variis Conciliis probare ista tenere præcipuè de illis, qui milites fuerunt, talibus enim liberæ vitæ assuetis putat potiùs disciplinam religiosam esse necessariam. Hæc universim non tenent. *Non primum*, nam sæpe per accidens contingit alicui talis irregularitas, nec a Deo intenta est; qui licèt permittat, dedit Ecclesiæ suæ potestatem eam tollendi, etiam in ordine ad suscipiendum statum ecclesiasticum, uti probat praxis Ecclesiæ ab initio ad hæc usque tempora. *Nec secundum*, nam scimus multos post militiam bene præfuisse Ecclesiis cum *S. Martino*: recens exemplum est *Innoc. XI.* qui sanctissimè præfuit toti Ecclesiæ. Itaque si quis post militiam vel etiam cum quacunque irregularitate dispensabili, secundùm regulas l. 6. p. 2. à num 1915. datas consideratis omnibus judicet se in statu ecclesiastico meliùs serviturum Deo & securius salvandum, non est cur deterreatur ab eo statu, vel à petenda dispensatione. Verum quidem est, quòd per discursum suum præcipuè intendit *Godeau*, tenétque etiam *Pignat.* tom. 10. consult. 99. tanta esse pericula in statu Episcopali & sacerdotali, ut meritò quisque formidare debeat ea acceptare, nedum ambire, attamen si quis se ad ejusmodi statum putet à Deo vocari, potest ad illum se offerre, confidens de Dei gratia, si faciat quod in se est, hanc non defuturam pro implenda obligatione tanti muneris.

DUBIUM III.

Quomodo incurratur & tollatur Irregularitas.

RESP. I. Cum ab homine non feratur, nulla in-» 443.
curritur nisi in jure expressè habeatur (*Cap. is,*»
qui. de sent. excomm. in 6.) Unde in dubio sive facti»
sive juris, tenere potes, quòd non sis irregularis, quia»
melior est conditio possidentis, *Bon. q. 1. p. 5. ex Suar.*»
Fill. &c. Excipe tamen, si dubites de homicidio sal-»
tem injusto à te commisso, ùt patet ex *Cap. Significasti*,»
& ex *C. Ad audientiam. 2. De homicidio. V. Bon. l. c.* »

Resp. II. Ut incurratur irregularitas ex delicto,»
requiritur actus externus consummatus & morta-»
lis, ùt habet communis contra *Caj.* Ratio est; quia»
est gravis pœna, & difficulter relaxatur. »

Resp. III. Irregularitas non tollitur per absolu-»
tionem, sed per dispensationem, hac vel simili for-»
mâ: *Dispenso tecum in irregularitate, quam vel quas, ob*»
hanc vel illam causam incurristi. Et si quidem dispen-»
sans intendat tollere omnes, idque possit, omnes tol-»
lit; sin minùs, eam tantùm tollit, quam potest &»
vult. Etsi verò hæc dispensatio ad Pontificem spe-»
ctet, ex jure tamen novo *Tridentini*, ubi est receptum,»
potest Episcopus dispensare in Irregularitatibus»
provenientibus ex delicto, & non deducto ad forum»
contentiosum, nisi tamen sit homicidium, directè»
& in se volitum. *Bon. q. 5. p. 1. n. 3. ex Trid. sess. 24. cap.*»
6. Suar. Sanch. Fill. &c. Lay. c. 9. n. 4. »

Præterea Irregularitas ex defectu natalium, tolli»
etiam potest per professionem in Religione appro-»
bata; sed quoad ordines tantùm, non quoad Præ-»
laturas. *Cap. 1. de filiis Presbyterorum. Bonac. part. 2.*»
Lay. cap. 9. n. 9. Suar. Sanch. Less. contra *Villalob.* qui apud»
Dia p. 4 t. 2. R. 65. dicit tolli quoad omnia solita gu-»
bernari per Fratres illius Ordinis, ut Prioratus, Præ-»
posituras, Rectoratus & cætera munia: Circa quæ»
Prælatos saltem posse cum iis dispensare, in Capitu-»
lo tamen Generali vel Provinciali, notat *Dian. l. c.*»
ex *Barbos. Unde resolves,* »

I. Solus Papa, & qui ab eo accepit privilegium,»
potest dispensare in Irregularitatibus ex defectu. »

" II. Confessarius in nullis irregularitatibus potest dispensare, nisi habeat speciale privilegium à "Papa.

ADDENDA.

444. QUæst. 57. *A quo incurratur Irregularitas*, ℞. §. 1. Cùm irregularitas infligatur ab Ecclesia, illam non incurrunt infideles, quia non sunt Ecclesiæ subjecti: attamen si sint in infidelitate Bigami & convertantur, jam sunt irregulares secundum dicta l. 6. p. 3. n. 612. quia conversi manent bigami, & Ecclesia vult bigamos esse irregulares, sicuti etiam corpore mutilatos, licèt ante conversionem mutilati sint; quod confirmatur ex dictis etiam l. 6. p. 3. n. 628.

445. §. 2. Cùm irregularitas pro effectu proprio habeat impedire susceptionem Ordinum & usum susceptorum, non incurrit fœmina nec hermaphroditus, in quo prævalet sexus fœmineus, cùm hi non sint capaces Ordinum; hinc subjectum irregularitatis est solus homo baptizatus & mas, *Castrop.* hic d. 6. p. 2. *Dicast.* d. 7. n. 70. 75.

446. §. 3. Impubes completo septennio capax peccati mortalis potest incurrere irregularitatem, *Dicast.* d. 1. n. 232. & alii: hinc committens homicidium voluntarium contrahit irregularitatem ex *Clement. Si furiosus* De homicidio. *Silv. Sanch. Avila*: imò *Abb. Covarr. Nav. Rodriq.* putant etiam ante septennium completum incurrere, si malitia suppleat ætatem; sed probabilius contradicunt *Henriq. Avila, Dicast.* & alii cum *Delb.* De immun. ecclesf. c. 13. dub. 3. n. 13. tum, quia Clementina expressè excipit infantes, tum etiam, quia nullibi exprimitur, & odia restringi debent, Cap. 1. *De delictis puerorum.* Imò multi cum *Castrop.* tr. 3. d. 1. p. 24. §. 2. probabiliter excusant omnes ante pubertatem ab omnibus pœnis, exceptâ pœnâ percussionis Clerici. Vide dicta n. 42.

447. §. 4. Hoc ipso quòd aliquis eligatur in Papam, desinit esse irregularis, quamvis antea fuisset, quia desinit esse subjectus Juri Canonico quoad vim coactivam seu quoad pœnas. *Suar. Fill.* aliique multi cum *Castrop.* hic d. 6. pu. 2. n. 4. & *Suar.* d. 40. s. 7. n. 7.

448. §. 5. Sacerdos hujus Diœcesis suspensus ab hoc Episcopo, incurrit irregularitatem, si v. g. celebret etiam in alio Episcopatu, quia suspensio, in qua celebrat, afficit personam, nec respicit locum, imò nec poterat tolli, nisi cum authoritate hujus Episcopi vel Superioris, uti pluribus *Beja* p. 1. cas. 29. Quomodo appellatio in tempore facta sæpe impediat, ut v. g. Missam legens in censura non incurrat irregularitatem, dixi n. 109. 110. An ille, qui appellavit à denunciatione censuræ, fiat irregularis, si interea celebret Missam, dixi n. 111. Si quis ante sententiam bonâ fide appellârit, & Judex nihilominus pergat, talem non fieri irregularem, si interea celebret Missam, attamen teneri publicè se gerere ùt censuratum, dixi n. 112.

449. *Q. 58. Quid addendum sit circa varia dubia, quæ in hac materia possunt occurrere.* ℞. §. 1. Dubium juris in hac materia tum est, quando dubitatur, an sit lata lex in jure, per quam ob tale factum inducatur irregularitas; dubium facti est, quando scitur quidem, quod per tale factum inducatur irregularitas, sed dubitatur, an aliquis commiserit illud factum, quod necessarium erat, ut incurreretur.

450. §. 2. In dubio sive Juris sive facti circa irregularitatem, aut an hic casus contineatur sub lege inducente irregularitatem, vel an tu commiseris talem casum sub lege contentum, docent *Nav. Suar. Con. Avil. Salas*, *Bonac. Tamb. Sanch.* in Decal. l. 1. c. 10. *Laym.* l. 1. tr. 1. c. 5. §. 4. n. 39. *Castrop.* d. 6. p. 3. n. 7. *Dicast.* d. 7. dub. 2. & 3. *Sperell.* Decis. 77. à n. 31. & pluribus Decis. 119. n. 48. *Schild.* tr. 5. n. 67. *Bardi* discept. 6. c. 7. §. 2. neminem censeri debere irregularem, excepto casu dubii homicidii, uti statim dicetur, quia irregularitas non debet censeri lata, nisi clarè exprimatur in Jure, Cap. *Is qui*, de sent. excomm. in 6. In dubiis facti autem, nisi Ecclesia expressè annectat irregularitatem, possessio est pro libertate & immunitate ab ea, nec tenetur quis contra se judicare. Et ideo inferunt *Sanch.* & alii cum *Sperell.* n. 47. in dubio, an sis ligatus censurâ, si practicè deponas dubium & celebres Missam, te non fieri irregularem. Putant quidem aliqui apud *Sperell.* decis. 175. licèt pro foro fori nemo in dubio censeatur irregularis, attamen pro foro conscientiæ debere præsumi, ne quis se exponat periculo peccandi: sed cum communissima concludit *Sperell* à n. 41. ista etiam valere pro foro conscientiæ, quia pro utroque foro valet possessio: nec ideo se exponet periculo peccandi, quia practicè deponet omne dubium. Neque verum est hìc esse obligationem sequendi tutiora, uti latè probatum est l. 1. à n. 478.

§. 3. In dubio facti circa homicidium injustum adhuc putat *Henriq.* & probabile existimat *Suar.* tum tantum censeri debere aliquem irregularem, quando verisimilius est, quòd homicidium sit perpetratum; sed dicendum est absolutè censeri debere irregularem, quandocunque est verum & prudens dubium, etsi pars negativa sit verisimilior. *Dian.* p. 3. tr. 5. R. 72. 451.

§. 4. Si puer post septennium occiderit aliquem, & dubitetur an habuerit plenum usum rationis, *Henriq.* & *Avila*, dicunt censeri debere non esse irregularem, quia præsumendum videtur in favorem pueri possidentis libertatem; è contrà alii cum *Dicast.* n. 426. melius dicunt debere censeri irregularem, quia puer post septennium præsumitur habere usum rationis, uti habet *Sanch.* in Decal. l. 1. c. 12. n. 13. Unde ob illam ætatem, quæ communiter est capax, est etiam possessio pro illo usu. 452.

§. 5. Si quis pugnaverit in bello justo, in quo aliqui occisi sunt, & dubitet, an ipse per se aliquem occiderit, putant *Bonac. Leand.* & alii posse reputare se non esse irregularem, quia quando Jus dicit, dubitantem de homicidio censeri debere irregularem, loquitur de homicidio injusto, ergo in dubio circa homicidium justum, melior est conditio possidentis, secundum dicta n. 450. *Nec refert*, quòd Cap. *Petitio tua*, De homicidio, dicatur eum, quem remordebat conscientia de homicidio in bello justo, censeri debuisse irregularem, *nam* ille, de quo dubitabatur, erat Presbyter, qui nequidem in justo bello poterat propriâ manu pugnare, uti notant *Sanch.* & alii cum *Dicast.* à n. 52. Et hanc sententiam probabilem reputat *Schiara* l. 4. diff. 33. quamvis teneat oppositum cum *S. Anton. Silv. Tabien. Polanc. Sayr.* & aliis, eò quòd praxis Curiæ habeat, ut tales petant dispensationem: sed fortè id fit ad majorem cautelam, nam prima sententia videtur esse omnino probabilis. 453.

§. 6. Quando Jus vult, ut in dubio facti de homicidio injusto, censeatur quis irregularis, tantùm intelligitur de hoc, quantum ad privationem suscipiendi Ordines, & in illis ministrandi, non autem quantùm ad alias pœnas, quæ à Judice imponi solent pro irregularitate contractâ; de solis enim prioribus loquuntur leges, cum communi *Dicast.* n. 63. 454.

§. 7. Qui consuluit homicidium, sed dubitat, an suum consilium aliquid effecerit ad patratum homicidium, censeri debet irregularis, quia est dubium facti, in quo Jus induxit irregularitatem, *Sanch.* aliique cum *Dicast.* n. 60. Si autem dubitet, an ille, cui dedit consiliū, reipsa commiserit homicidium, multi quidem dicunt censeri debere irregularem, sed alii cum *Dicast.* n. 62. tenent oppositum, quia cum non constet de homicidio, & potius præsumatur 455.

non

non factum, non est possessio pro homicidio, multò minus pro efficacia consilii causantis homicidium, ergo manet possessio pro libertate.

456. §. 8. Si quis causârit vel concurrerit ad abortum, & postea dubitetur an fœtus fuerit animatus, *Delb.* c. 2. d. 4. l. 20. n. 22. dicit non debere censeri irregularem, quia Jura id statuentia supponunt constare de morte alicui homini illatâ, hìc autem nescitur, an homo sit occisus. Oppositum communiùs tenent *Sot. Sayr. Sanch. Avil. Meroll. Farin. Barb. Sperell.* decis. 77. n. 39. *Dicast.* n. 59. quia est dubium facti circa homicidium injustum, quod hìc præsumitur, cùm communiter eveniat.

457. §. 9. In dubio facti de mutilatione nemo censetur irregularis, quia Jus tantùm loquitur de dubio circa homicidium. *Côn. Sanch. Diana* suprà, *Bonac. Sperell.* n. 35. *Castrop.* n. 10.

458. §. 10. Si quis cum dubio Juris vel facti de irregularitate ante adhibitam inquisitionem faciat aliquid, quod irregulari prohibetur, v. g. si suscipiat Ordines, peccat quidem graviter exponendo se periculo violandi irregularitatem & agendi contra gravem prohibitionem Ecclesiæ, *Castrop.* p. 3. n. 3. potest tamen exercere Ordines susceptos, quamvìs post diligentiam adhibitam perlistat dubium, quia tum fit dubium Juris, in quo nemo censetur irregularis, *Castrop.* n. 7. *Dicast.* n. 55. Neque per susceptionem Ordinis cum tali dubio incurritur irregularitas; imò nec incurritur nova irregularitas, quamvis aliquis in irregularitate suscipiat Ordines aut exerceat actum Ordinis, uti rectè *Dicast.* n. 14. iterúmque n. 105. quia tum tantùm quoad hanc materiam incurritur irregularitas, quando quis censurâ ligatus exercet actum Ordinis, irregularitas autem non est censura.

457. §. 11. Qui cum dubio irregularitatis accepit Beneficium, peccavit quidem, & ante adhibitam sufficientem diligentiam non potest tutâ conscientiâ illud possidere, nec obire munera, nec fructus percipere: si tamen post adhibitam diligentiam maneat dubium, fit dubium Juris, in quo censeri potest non irregularis, adeóque tum bonâ fide incipiet possidere. Neque verum est, quòd possessio malâ fide incepta illi prosit; nam non prodest illi possessio malâ fide incepta, sed libertas propria, Jus enim non imposuit irregularitatem, quando est dubium Juris de illa, ergo in dubio Juris libertas justè & bonâ fide urget possessionem, quam habuit, *Sanch.* in Decal. l. 1. c. 10. n. 46. aliique cum *Dicast.* à n. 56.

458. *Q. 59. Quid addendum sit circa sublationem irregularitatis.* R. §. 1. Per dispensationem tolli possunt omnes irregularitates; aliquæ autem præterea tolluntur per Baptismum, aliquæ per professionem religiosam: per Baptismum tollitur irregularitas ex infamia, facto aliquo, vel vili officio contracta, item contracta ex homicidio etiam injusto, *Laym.* l. 1. tr. 5. p. 5. c. 6. in fine, *Castrop.* d. 6. pu. 7. n. 1. Et dici solet, quòd omnis irregularitas tollatur per Baptismum; sed *Suar.* d. 51. f. 1. rectè notat id impropriè dici, quia irregularitas est ex Jure positivo, ergo secundum dicta n. 444. dirigitur ad solos baptizatos, nisi aliud in Jure exprimatur; hoc tamen sensu dicitur tolli per Baptismum, quòd homo per Baptismum generetur & efficiatur quasi novus homo. Irregularitatem omnem non tolli per ingressum religionis docet *Suar.* d. 41. f. 1. à n. 3. nisi consuetudo sit, ut Religio cum subditis in tali casu dispenset.

459. §. 2. Dans potestatem absolvendi à quibusvis casibus reservatis, censuris, pœnis, non ideo dat pro irregularitate, cùm non sit propriè casus, censura vel pœna, sed impedimentum quoddam, quod non absolvitur sed dispensatur, uti latè probat *Dicast.* d. 1. à n. 77. iterúmque d. 7. n. 1074. Similiter qui dat potestatem dispensandi in omni irregularitate, non ideo dat ad eam, quæ est ex homicidio voluntario, stylus enim Curiæ est, ut hæc maneat reservata; non obstante clausulâ generali, nisi clarè exprimatur, *Chapeaville* de casibus reservatis p. 1. c. 4.

§. 3. Solent omnes Religiones privilegium habere, non tantùm ut earum Religiosi, etiamsi defectum natalium habeant, in Prælatos eligi possint, sed etiam ut in omnibus eorum irregularitatibus possint dispensare, etiam in homicidio voluntario, dummodo notorium non sit, uti habet *Castrop.* suprà n. 2. addens n. 7. ex vi privilegii à *Pio V.* concessi posse dispensare cum subditis suis in irregularitatibus, in quibus Episcopus vi *Trid.* de quo dicetur à n. 466. quam sententiam *Antonius à Spiritu S.* apud *Steph.* tr. 5. d. 5. n. 259. confirmat adductis Bullis & Authoribus id affirmantibus, & extendit hoc ad corpore vitiatos, uti si desit pes, oculus sinister &c. Addit Prælatos regulares per Bullam *Pauli III.* concessam Vallisoletanis, & *Sixti IV.* concessam Carthusianis posse primâ die Lunæ quadragesimæ dispensare cum suis subditis in omnibus irregularitatibus etiā publicis & notoriis, v. g. ex homicidio injusto, ex bigamia &c. Sed quod alios Ordines attinet, ad me non spectat: quid habeat Societas J E S U, & quantùm facultatis illa Superioribus suis communicet, habetur in novo Comp. V. *Dispensatio* à §. 1. usque ad 6. unde non est universaliter audiendus *Dicast.* n. 1094. sine exceptione & restrictione dicens Societatem J E S U posse dispensare in omnibus, excepto solo homicidio injusto. 460.

§. 4. Hoc ipso, quòd Provincialis in Societate præsentet aliquem ad Ordines, dispensat cum eo in irregularitate, in qua potest. Consultum tamen est, ut voluntatem illam exprimat, uti Româ responsum anno 1590. Dixi etiam n. 148. Papam, si sciens aliquem esse censuratum, ei conferat Ordines vel Beneficium, hoc ipso censeri absolvere vel dispensare, non item Episcopum: & idem est quoad irregularitatem. 461.

§. 5. Quando irregularitas ex defectu fertur pro tempore, quo durat ejus causa, tum cessat ablatâ causâ: sic irregularitas ex defectu libertatis cessat obtentâ libertate; irregularitas ob rationes non redditas cessat solutis debitis vel redditis rationibus; irregularitas ex defectu ætatis tollitur per adventum legitimæ ætatis; irregularitas ex infamia facti per emendationem vitæ; irregularitas ex ignorantia per oppositam scientiam; irregularitas ex lepra vel cæcitate cessat sanatâ leprâ vel reddito etiam per miraculum visu; irregularitas obsessi à dæmone, si dæmon expellatur, *Suar.* d. 41. f. 1. n. 6. *Fill. Salsedo, Diaz.* & communis cum *Bonac.* d. 7. q. 5. pu. 2. n. 5. Talis etiam est irregularitas ex conjugio cessante Matrimonio; item ex militia secluso homicidio & mutilatione, si militia cesset; irregularitas, quam habent Curiales Justitiæ, imò & Judices in criminalibus, si nunquam cooperati sint in causa sanguinis, quæ habuerit effectum deformationis hominis, quando officium illud deponunt, cessat, uti rectè cum communi *Suar.* d. 47. f. 4. à n. 2. Quòd si quis in bello etiam justo fecisset homicidium vel mutilationem, aut si Judex vel alius in effectu cooperatus fuisset causæ effusi sanguinis, contraxisset irregularitatem ex defectu lenitatis, quæ indigeret aliquâ dispensatione, uti cum aliis *Dicast.* n. 1071. & dicetur à n. 715. 462.

§. 6. Si quis plures etiam ejusdem generis irregularitates incurrerit, v. g. ob homicidium sæpius factum, debet dispensari in singulis saltem in genere & in communi, sicuti enim pluries contrahi potest eadem censura, uti dictum est, ita & irregularitas, quæ proinde indigebit pluribus dispensationibus, *Rodriq.* aliique multi contra *Dicast.* n. 1077. & alios. 463.

§. 7. Irregularitas, quæ incurritur à Clerico excommunicato excomunicatione majore, suspenso, interdicto, 464.

dicto, præsumptuosè ac temerè exercente solenniter actum Ordinis sacri, quem habet, est reservata Papæ, licèt censura lata esset ab alio quàm Papa, Cap. 1. De sent. excomm. in 6. *Krimer*. l. 5. n. 2015.

465. §. 8. Quamvis S. *Pœnitentiaria* absolvat à censuris etiam in casibus publicis, attamen non dispensat super irregularitate cum sæcularibus, nisi in casibus occultis, nam dum agitur de absolutione & dispensatione simul, semper absolvit, sed dispensat cum clausula, dummodo præmissa sint occulta, *Tiburt*. p. 3. c. 6.

466. Q. 60. *Quid addendum sit circa potestatem Episcopi in dispensanda irregularitate*. ℞. §. 1. *Trid*. sess. 24. c. 6 Decret. sic habet: *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, exceptâ ea, quæ oritur ex homicidio voluntario & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare. Et in quibuscunque casibus occultis etiam Sedi Apostolicæ reservatis delinquentes quoscunque sibi subditos in diœcesi sua per seipsos aut Vicarium ad id specialiter deputandum in foro conscientiæ gratis absolvere imposita pœnitentia salutari.*

467. §. 2. Is, cum quo dispensatur, debet propriè esse subditus Episcopi dispensantis, ita ut habeat domicilium aut saltem quasi domicilium in ejus diœcesi, habitando per majorem anni partem, aut ut sit vagus. Nec sufficit esse peregrinum, *Castrop*. n. 8. Ipse autem dispensans debet esse verus Episcopus dispensandi, unde Archi-Episcopus respectu subditorum Episcopi suffraganei, etiam quando actu visitat vel quando fit appellatio ad ipsum, aut quando Episcopus dispensationem injustè negat, secundùm *Suar. Sanch. Castrop*. n. 6. dispensare non potest. Alii tamen probabiliter contradicunt saltem in casu appellationis ob injustam denegationem dispensationis. Docet etiam *Pignat*. tom. 6 conf. 99. n. 39. contra alios Archi-Episcopum non posse dispensare in irregularitate vel suspensione cum subdito Episcopi suffraganei absentis, qui Vicarium ad hoc non deputavit, nam etiam non habet talem jurisdictionem in talem subditum, nisi in casibus à Jure expressis, qualis non est hic.

468. §. 3. Etiam non possunt vi Tridentini hic dispensare Prælati Regulares, quamvis à Sede Apostolica habeant in suos jurisdictionem quasi Episcopalem, quia propriè non sunt Episcopi, de quibus solis loquitur *Trid*. Nec habent diœcesin, & ita etiam habet declaratio apud *Gallem*. suprà, docentque etiam *Suar*. & *Sanch*. in Decal. l. 2. c. 11. n. 7. *Pignat*. suprà, *Sperell*. decis. 111. n. 92, & cum eo plurimi contra *Henriq. Rodriq. Sayr. Avil. Portel. Castrop*. & alios. An autem possint vi alterius privilegii, videri debent dicta n. 141. Addunt *Garc*. & alii cum *Leur*. suprà nu. 3. etiam non posse Prælatos Episcopo inferiores, quamvis habeant jurisdictionem ordinariam & quasi Episcopalem respectu sæcularium, sed hos debere recurrere ad Sedem Apostolicam. Addit *Pignat*. nequidem posse vi hujus facultatis *Trid*. ex declaratione *Greg*. XIII. dispensare Cardinales in ecclesiis sui tituli, non enim ideo sunt verè Episcopi.

469. §. 4. Docent *Suar. Bonac. Sperell*. decis. 31. n. 7. *Pignat*. & alii, etiam non posse vi *Trid*. dispensare Capitulum Sede vacante, quia ad illud non transeunt, quæ Jure speciali conceduntur Episcopo. Oppositum tenent *Henriq. Rodriq. Sayr. Ventrig. Pirh. Prasec. Bened. Sanch*. De Matr. l. 2. d. 2. à n. 10. *Barb*. De off. Episc. alleg. 39. n. 16. *Less*. in auct. v. *Absolutio*, cas. 10. *Castrop*. d. 6 p. 7. n. 7. *Leuren*. in Vicar. q. 478. quia hæc potestas competit Jure quidem speciali, attamen ordinario.

470. §. 5. Verba illa *Trid*., *in diœcesi sua.... in foro conscientiæ*, tantùm tangunt & limitant Episcopi potestatem quoad absolutionem à reservatis, hinc in irregularitate dispensare potest etiam existens & etiam existentem extra diœcesin, & etiam pro foro externo, quia huic potestati dispensandi non apponuntur hæ limitationes, *Pignat*. n. 49. *Suar. Sanch. Castrop*. n. 9. & 14.

§. 6. Notant *Less*. & *Dicast*. d. 7. n. 1065. Episcopum, si irregularis sit, posse alteri delegare facultatem dispensandi secum in eis casibus, in quibus ipse potest dispensare cum subditis suis, quia illa potestas est ipsi ordinaria, ergo delegabilis, cùm non prohibeatur, & ipse non debet esse deterioris conditionis quàm alii. 471.

§. 7. Episcopus aut quivis alius, qui habet facultatem dispensandi in omnibus irregularitatibus præter ortam ex homicidio voluntario, potest dispensare in irregularitate orta ex homicidio justo quantumvis voluntario, quia vox homicidium in moralibus significat injustum, quale prohibetur in Decalogo, per præceptum, *non occides*, *Cajet. Suar*. aliique multi cum *Dicast*. n. 1093. 472.

§. 8. Si homicidium injustum voluntariè fit perpetratum, quamvis occisio fuerit ex rixa inopinatò orta vel etiam ex joco, manet reservatum Papæ, *Mol. Suar*. aliique cum *Dicast*. n. 1099. qui tamen dicit etiam non esse improbabile quod docent *Con* & *Avila*, nempe tale homicidium non esse reservatum Papæ, quia qui succensus irâ occidit auctorem rixæ, non videtur omnino voluntariè fecisse. 473.

§. 9. Episcopus dispensare potest in homicidio occulto pro defensione propria facto, quamvis injustum fuerit, eò quòd commissus sit excessus in moderamine inculpatæ tutelæ, quia cùm factum sit non ex proposito & absoluta voluntate occidendi, sed in propriam defensionem, non est in se volitum, neque censetur voluntarium, uti requirit *Trid*. ita authores communiter cum *Dicast*. n. 1102. 474.

§. 10. Probabilius est Episcopum posse dispensare in irregularitate ex injusta mutilatione occulta, quia *Trid*. tantum excipit homicidium injustum, per homicidium autem non intelligitur mutilatio, uti habet declaratio apud *Gallem*. n. 3. & *Pignat*. n. 36. nam etiam exceptio illa solius homicidii firmat regulam in contrarium pro casibus non exceptis, *Mol. Suar. Tol. Dicast*. n. 1106. contra *Sanch. Henriq. Med*. & alios. *Nec obstat*, quòd Gl. in *Clement*. 1. De homicid. dicat mutilationem æquiparari homicidio, nam id verum est quoad incurrendam irregularitatem, non quoad dispensationem illius. 475

§. 11. Episcopum posse dispensare in irregularitate etiam ad forum contentiosum deducta, quando finito judicio punitum est delictum, docet *Sanch*. in Decal. l. 2. c. 11. n. 21. aliique, quos citat *Barbosa* in collect. ad *Trid*. sess. 24. c. 6. De reform. quam sententiam *Dian*. apud eundem dicit esse practicè tutam. 476.

§. 12. Si occultè excommunicatus publicè celebret Missam, potest in ista irregularitate dispensare Episcopus, quia celebratio ista non est in ratione delicti publica: è contrà, si publicè excommunicatus occultè celebret, absolvi non potest ab Episcopo, uti resolvit *S. Congreg*. apud *Pignat*. n. 31. 477.

§. 13. Si quis ante ætatem susceperit Ordinem, & jam habeat ætatem ac delictum sit occultum, potest Episcopus dispensare in ea irregularitate & suspensione, si autem necdum habeat ætatem, dispensare non potest, *Pignat*. n. 35. ex declaratione *S. Congreg*. 478.

§. 14. Episcopos in locis, in quibus receptum non est *Trid*., non posse uti hac facultate, habet declaratio apud *Gallem*. n. 1. & idem tenent *Suar. Garc. Sanch*. De Matr. l. 8. d. 34. *Pignat*. n. 22. quia non videtur æquum acceptare gratias & non onera. 479.

§. 15. Non posse nunc dispensare Episcopum cum injusto etiam occulto homicida (quo nomine venit etiam mandans & consulens, *Tol. Garc. Leur*. n. 4.) nequidem ad Ordines minores aut Beneficium simplex, docent *Gutt. Sayr. Garc*. & alii cum *Leur*. contra *Henriq*. & *Zerol*. verba enim *Trid*. clarè excipiunt homicidium voluntarium etiam occultum. Et quamvis *Nav. Henriq. Sayr. Mol. Avil. Rodr*. putent Episcopum dispensare 480.

fare

sare posse in homicidio casuali etiam non occulto saltem ad Ordines minores jam susceptos vel Beneficium simplex, eò quòd putent *Trid.* circa hoc nihil immutâsse, tamen adhuc contradicunt *Tol. Ugol. Garc. Leur.* n. 5. quia *Trid.* dicit: *& exceptis aliis deductis ad forum contentiosum.*

DUBIUM IV.

Quæ sint irregularitates ex delicto.

481. »RESp. I. Est, ob iteratum Baptismum seriò & »scienter: estque irregularis tam rebaptizans, »quàm rebaptizatus, etsi in rebaptizante irregularitas tantùm sit partialis, ne Clericus ad altiorem Ordinem possit ascendere, neque incurratur, si rebaptizatio sit occulta, *Cov. Tol. M. Leo p. 5. f. 358. v. Bon. d. 7. q. 3. p. 3. Laym. l. 1. t. 5. p. 5. cap. 2.*

» II. Ex violatione censuræ, v. g. si eâ innodatus, »actum aliquem Ordinis solenniter exerceat, nisi in»vincibilis ignorantia excuset *Laym c. 3.*

» III. Ob peccatum, quo Clericus seriò & scienter »actum Ordinis sacri, quem non habet, solenniter »exercet. *Bon. l. c. p. 6. Laym. l. c.*

» IV. Ob delictum, quo quis malè suscepit Ordi»nes, v. g. in excommunicatione, suspensione, vel »ab Episcopo non habente jurisdictionem, vel per »saltum, (licèt hunc suspensum tantum esse, quam»diu non ministrat in Ordine per saltum suscepto, satìs probabiliter doceat *Avila, Nav Bon.*) vel ante le»gitimam ætatem, vel sine dimissoriis, vel furtivè, »(Episcopo nesciente, nec approbante) & non exa»minatus. *V. Bon. p. 4.*

» V. Propter enormia crimina, si sint notoria & »publica, v. g quæ à jure habent annexam infamiam, »ùt adulteriũ, raptus, incestus, perjurium in judicio.

» VI. Oritur ex injusta mutilatione vel homici»dio, etiam indirectè tantùm voluntario, extendi»turque ad omnes, qui ad alterutrum, sive in bello »injusto, sive extra illud, injustè concurrunt, con»sulendo, mandando Mutilatio autem hic intelligi»tur, quando à corpore separatur membrum ali»quod principale, id est, pars corporis, quæ officium »per se distinctum habet, v. g. pes, manus, oculus, »auris, &c. M. *Leo in praxi p. 3 f. 347.* ex *Cov. Nav. de Cens. n. 206. v. Bon p. 8. Unde resolves.*

» I. Non fit irregularis, qui in rixa præscindit al»teri digitum, pollicem, ungues, dentes, barbam, ca»pillos, labia, nasum, auriculam (id est cartilaginem, »quæ tantùm deservit ad ornatum & tutelam auris) »quia non sunt propriè membra, v. g digitus est pars »tantùm & officium membri, *Avila & alii* 8. cum »*Dian. p. 4. t. 4. R. 26.* Item M. *Leo l. c.* ex *Glossa cap. ult. de hom. in 6. & L. quæritur herm. 10. l. Non sunt 14. §. Partus ff. de statu hom.*

» II. Nec fit irregularis, qui excæcavit hominem »solo visu privando, non autem oculum extrahen»do: nec qui debilitat tantùm membrum, & non »abscindit, quia non est mutilatio. *Dian.* R. 26. ex »*Megal. &c.*

» III. Quando plures (non ex consilio, sed in rixa) »unum percutiunt, & unus lethale vulnus infligit, ex »quo moritur; si constet quis hoc fecerit, hunc solum »fieri irregularem docet *Sayr. & alii* 5. cum *Dian. p. 2. t. 15. R. 18.* contra *Avilam, Suar. &c.*

» IV. Qui infirmo bonâ fide dat aliquid, v. g. cibum »vel potum; vel eum movet, vel de lecto in lectum »transfert, aut aliud circa eum operatur, ex quo »mors vel ejus acceleratio præter intentionem se»quatur non fit irregularis, nisi intervenerit lata »culpa, *Avila, Fill. & alii* 4. cum *Dian p. 5. t. 3. R. 17.* »ubi ex *Bonacin. &c.* notat, Sacerdotibus & Religio»sis circa moribundos licere eadem, quæ laicis.

V. Qui amicum bono animo comitatur, ne pe» riclitetur in rixa, non fit irregularis, etsi amicus oc» cidat alium, *Avila Henr. &c.* cum *Dia. p. 4. t. 2. R. 17.*» Limitat autem *Præp.* nisi suâ præsentiâ animaverit» ad occidendum. »

VI. In bello injusto, si vel unus occidatur, totus» exercitus fit irregularis, saltem si aliquâ ratione sit» cooperatus, *Bon. q. 4. p. 4. n. 3.* »

VII. Irregularis fit, qui procurat abortum fœtûs» animati animâ rationali; secus, si animatus non sit,» *C. Majores 32. q. 2. Bon. p. 8. num. 27. Kon. &c.* »

VIII. Qui dans operam rei licitæ (imò secundùm» multos, etiam illicitæ) sufficientem diligen» tiam adhibuit, ne ex ea homicidium sequeretur, &» tamen secutum est, non fit irregularis, ob defectum» voluntarii: secus tamen, si dictam diligentiam omi» sit omissione mortali. *Bon. p. 7. Less. l. 2. c. 9. d. 15. &c.*» Alii tamen dicunt, quòd dans operam rei illicitæ,» ex quavis culpa, etiam levissima, incurrat hanc ir» regularitatem, *Panorm. Covarr. M. Leo p. 3. f. 354.* »

IX. Qui alterum mutilat vel occidit ad necessa» riam sui defensionem, cum moderamine inculpatæ» tutelæ, non incurrit hanc irregularitatem, quia hic» nulla est culpa, ergo nec pœna. *M. Leo f. 349.*

ADDENDA.

QUæst. 61. *An irregularitas ex delicto incurratur ab illo, qui committit delictum, sed invincibiliter ignorat irregularitatem esse annexam tali delicto.* ℞. Negant 482. *Abb. Nav. Regin. Portel. Sanch.* De Matr. l. 9. d. 32. n. 17. & 21. *Schiara* l. 4 diss. 32. quorum sententiam *Castrop.* d. 6. p. 6. n. 3. *Dian.* p. 3. t. 5. R. 67. *Dicast.* d. 7. n. 91. agnoscunt esse probabilem, quia, qui nescit censuram esse delicto suo annexam, non incurrit illam secundùm dicta n. 95. ergo similiter hìc. Oppositum est probabiliùs cum plurimis, inter quos *Felin. Suar. Az. Wex* p. 5. tr. 2. controv. 5. & certum esse dicit *Card.* in 1. crisi d. 75. n. 37. Ratio est 1. quia irregularitas non est propriè pœna, aut saltem non est medicinalis, requirens scientiam vel contumaciam, uti censuræ, sed est quædam macula moralis & inhabilitas annexa à Jure propter quam arcetur aliquis ab altaris ministerio, sic enim Canones dicunt indecens esse, ut qui fudit sanguinem humanum per homicidium, offerat sanguinem Christi per Sacrificium, ad quam indecentiam per accidens se habet, quod sciat vel ignorat irregularitatem esse annexam. 2. Impedimenta Matrimonii Jure statuta v. g. affinitas ex copula illicita, impedimentum uxoricidii &c. incurruntur etiam ab eo, qui ignorat esse annexa tali crimini, quia sunt inhabilitates, licet habeant aliquam rationem pœnæ, uti dictum est l. 6 p. 3. n. 642. ergo similiter hìc.

Q. 62. *Quid præterea addendum sit circa irregularitates ex delicto* ℞. §. 1. Si quis alium, quem scit esse baptizatum, rebaptizet sub conditione, si non sit baptizatus, non fit irregularis, quamvis peccet graviter, quia cùm apponat conditionem illam, reipsa non vult reiterare Baptismum. *Nav. Suar. Côn. Bonac. Castrop.* d. 6. p. 16. n. 6. *Dicast* d. 7. n. 411. contra *Sot. Sayr.* & alios. Multa alia dubia habet ibidem *Dicast.* circa hanc Baptismi iterationem: notat autem n. 429. Episcopum posse dispensare in hac irregularitate, dummodo alteruter Baptismus sit occultus, hoc ipso enim, quod unus illorum Baptismorum ignoretur, etiam ignoratur rebaptizatio. 483.

§. 2. Qui iterat Confirmationem vel Ordinem, non ideo fit irregularis, quia Jura dicunt id tantùm de iteratione Baptismi, *Covarr. Suar. Côn. Castrop.* n. 13. *Dicast.* n. 426 contra *Nav. Majol.* & alios. 484.

§. 3. An laicus fiat irregularis, si extra necessitatem baptizet aliquem solenniter, aut si attentet aliquem sacramentaliter absolvere, uti irregularis fit Clericus 485.

ricus non Sacerdos, disputant Authores: *Suar. Nav. Val.* & alii affirmant; sed probabiliùs negant *Hurt. Lugo* De pœnitentia, d. 18. n. 14. *Sporer* De pœnitentia n. 657. quia de laico nihil habetur in Jure, sed hæc omnia dicuntur sub titulo de Clericis, hæc autem pœna, utpote odiosa, non est extendenda ultra id, quod sonat. Si autem non Sacerdos audiat confessionem v. g. moribundi putans se laicum id posse, non incurret irregularitatem, tum propter bonam fidem, tum etiam quia non faciet hoc tanquam ordinatus, uti docent *Hurt.* & *Tamb.* hìc l. 5. c. 4. n. 5. Imò si fingat se Sacerdotem, & ex curiositate, levitate vel etiam malitia audiat, sed absque intentione Sacramenti administrandi seu sacramentaliter absolvendi, *Sporer* n. 658. dicit adhuc non incurrere.

486. §. 4. De irregularitate, quæ incurritur ab excommunicato exercente actum Ordinis, dixi n. 456. Putat autem *Less.* in auct. V. *Absolutio* casu 8. quamvis ille, qui pro foro interno absolutus est ab excommunicatione, possit conveniri in foro externo, ac si absolutus non esset, attamen si celebrârit Missam, non posse condemnari tanquam irregularem.

487. §. 5. *Bald. Covarr.* & alii dicunt, mamillam fœminæ hic non venire nomine membri; sed oppositum tenent *Ugol. Mol. Sayr. Regin.* uti refert *Mendo* diss. 13. n. 167. Qui autem non amputavit membrum, attamen ita debilitavit v. g. manum, ut ad ministerium suum sit inutile, non ideo incurrit irregularitatem, quia necdum est mutilatio, uti præter citatos à *Busenb.* tenent *Covarr. Nav. Majol. Suar. Avila*, *Sylvius* p. 1. V. *Irregularitas* casu 1. *Sperell.* decis. 77. n. 20. contra *Caj. Sot.* & alios apud *Sperell.* decis. 59 à n. 3. ubi à n. 27. sententiam nostram pluribus firmat. Hinc cum aliis infert n. 37. si quis antehac alicui debilitâsset manum, & sic inutilem redditam postea aliâ actione ipsi amputaret, non fore irregularem, quia cùm manus illa antecedenter nullum haberet usum, amputans non diceretur tollere membrum habens operationem distinctam à reliquis membris, ergo nec diceretur mutilare.

488. §. 6. Irregularis est, qui retractavit, confessus, & absolutus est à peccato gravis vulnerationis, ex qua mors post absolutionem sequitur, uti dixi l. 1. n. 618. & iterum hìc l. 7. n. 54. ac præter ibi citatos docent *Az. Vasq. Sanch.* in Decal. l. 1. c. 16. n. 47. An talis incurrat censuram, dixi n. 54. Dixi etiam hìc n. 53. incurri irregularitatem, si læsus propter vulnus etiam non lethale accedente aliâ causâ accidentali moriatur, quia hæc irregularitas imposita est danti causam vel occasionem homicidio.

489. §. 7. Qui præbet arma alteri ex intentione, ut alterum occidat vel mutilet, effectu secuto certum est esse irregularem; si autem præbeat prævidens tantùm, aut prudenter timens ne hoc fiat, *Leand.* putat probabile esse, quòd non ideo sit irregularis, quia videtur tantùm remotè concurrere per aliquid planè indifferens: & favent multi apud *Mendo* diss. 13. q. 12. sed oppositum tenent *Tolet. Henriq. Az. Con. Suar. Avil. Bonac. Castrop. Sayr. Mendo, Dian.* p. 4. tr. 2. R. 11. quia talis moraliter cooperatur isti actioni saltem indirectè, quod sufficit, ut ei imputetur, cùm facilè posset & teneretur impedire, uti pluribus explicatum est l. 2. à n. 255. & colligitur pro nostro casu ex Cap. *Sicut dignũ*, §. *Illi etiam*, De homicidio, ubi dicitur, qui potuit hominem liberare à morte & non liberavit, eum occidit. *Confirmatur*, si enim quis det operam rei illicitæ, ex qua sequatur mors, quamvis hanc non intendat, sed casualiter sequatur, incurrit irregularitatem, uti habet communissima cum *Mendo* nu. 162. & *De Luca* in miscell. eccles. disc. 20. n. 6. quod verum est, uti limitant *Covarr. Zoes. Barb.* & alii apud *Wex* in append. ad p. 4. D. 4. à n. 9. si saltem actio de se illicita, erat periculosa & prohibita ratione homicidii: atqui sic præbens arma illicitè agit & peccat mortaliter, quia sic concurrit ad occisionem, uti dixi l. 2. n. 265. ergo.

§. 8. Si quis tantùm negligat impedire homicidium vel mortem alienam, si per hoc graviter peccet tantùm contra charitatem, multi putant incurrere irregularitatem, quia qui tenetur liberare à morte & non liberat, censetur moraliter occidere, & tantumdem est quoad effectum mortis, sive fuerit obligatio justitiæ sive solius charitatis; Canon enim *Sicut dignum*, non distinguit. E contrà *S. Anton. Innoc. Tiraq. Vasq. Turr. Hurt.* & alii multi apud *Gorm.* De act. hum. n. 185. quorum sententiam *Diana* p. 4. tr. 2. R. 7. & *Lugo* de just. d. 10. n. 219. vocant probabilem, dicunt non incurrere, quamvis omitteret impedire etiam ex justitia obligatus, quia hoc nullibi invenitur expressum in Jure: Et quamvis tali moraliter imputetur homicidium, tamen qui physicè non infert mortem, in rigore non occidit hominem, odiosa autem non sunt extendenda, & ideo universaliter docet *Sanch.* in Dec. l. 1. c. 10. n 44. censuras latas in facientes non extendi ad mandantes & consulentes, nisi Jus aliter declaret, quod fecit de mandante & consulente homicidium, nullibi autem declaratur hoc de non impediente mortem; hinc Cap. *Petrus* De homicidio voluntario declaratur non esse habendum velut homicidam, qui causam vel occasionem non dedit homicidio. Hinc *Tamb.* hìc c. 5. à n. 11. & *Spor.* De Matr. n. 376. putant, quando dicitur causantem homicidium fieri irregularem, intelligi causantem physicè, & non moraliter tantùm, v. g. per consilium: Sed contradicit communissima, quia sic moraliter concurrens censetur propriè secundùm Canones causare mortem & occidere. Et quoad supradictum dubium, *Suar. Tol. Mol. Con. Regin. Layn. Bonac. Castrop.* d. 6. p. 15. §. 7. *Beja* p. 2. casu 25. *Lugo* nu. 221. *Gorm.* n. 184. probabiliùs dicunt, si tantùm tenebatur ex charitate, non incurrere irregularitatem, quia talis gravis pœna externa non imponitur ob transgressionem præcisè charitatis, sed ratione alicujus injuriæ vel saltem cooperationis ad actionem injustam. Quòd si etiam ex justitia obligatus non impediat, docent incurrere, nam secundum dicta n. 309. ex justitia obligatus & non impediens percussionem Clerici incurrit excommunicationem, ergo similiter irregularitatem, quia ad utrumque effectum satis est, quod in æstimatione morali censeatur velut homicida, si ità obligatus non impediat. Et consequenter, si non impedias fœminam à te gravidam, quam scis velle procurare abortum, *Silv. Nav. Suar. Sanch.* aliique communiùs dicunt fieri irregularem, quamvis alii negent, quorum sententiam *Dian.* p. 3. tr. 1. R. 8. & *Lugo* n. 222. vocant probabilem. Item si scias fratrem tuum insidiari vitæ Titii ad vindicandam gravem injuriam tibi illatam, & in hoc consentias, incurris, quia videris positivè cooperari: Si autem tantùm scias & merè negativè te habeas, *Vasq. Turr. Hurt. Dian.* R. 9. dicunt te non incurrere, quod *Lugo* n. 223. dicit probabile, sed ex dictis probabilius est oppositum. 490.

§. 9. Qui occidit adulterum deprehensum cum uxore, filia, matre, sorore, secundum *Fagund.* apud *Mendo* diss. 3. n. 27 non incurrit irregularitatem, sicuti certum est ex dictis n. 307. non incurrere excommunicationem latam in eos, qui violentas manus injiciunt Clerico, quamvis hic adulter esset Clericus, videtur enim Ecclesia excusare ab utraque illa pœna ob tantum & tam justum dolorem, qui meritò censetur plenam deliberationem impedire in tali occidente. 491.

An ordinatus simoniacè sit irregularis, dixi l. 3. p. 1. n. 218. An Clericus si intersit executioni pœnæ mortis, peccet & incurrat irregularitatem, dixi l. 4. n. 1379. An personaliter interdictus vel in loco interdicto

dicto exercens actum Ordinis fiat irregularis, dixi hic n. 422. possùntque plura de hoc videri apud *Dicast.* d. 5. à n. 235.

492. Q. 63. *Quid ad hunc casum sit dicendum:* Titius sclopetum solo pulvere onustum per jocum exonerat in faciem Caji, hic ita percellitur ut videatur moriturus, supervivit tamen dies 14. & iterum ambulat, victurúsque videtur diutiùs, si Doctor eum non neglexerit, qui quia neglexit, moritur Cajus. *Quæritur* An Titius incurrerit irregularitatem. ℞. Affirmant multi 1. quia Cap. *Continebatur*, De homicidio Diaconus declaratur irregularis, qui in lusu præter opinionem alium occiderat. 2. Etiam Cap. *Clerico jaciente*, Cap. *Eos verò qui.* Dist. 50. dicitur, quòd irregularitas incurratur ob casuale homicidium. 3. Titius dedit occasionem & causam mortis, ergo incurrit irregularitatem. E contrà *Burgh.* cent. 3. casu 95. melius negat incurrisse, quia quando Jura imponunt irregularitatem talibus homicidiis casualibus, præsumunt gravem culpam præcessisse, qualis hìc non fuit, si enim non adsit culpa gravis, *Nav. Valent. Henriq. Avila, Suar.* & alii cum *Sanch.* De Matr. l. 9. d. 32. n 34. rectè docent non incurri irregularitatem per casuale homicidium, quia cùm irregularitas sit veluti pœna gravis, talem quoque culpam supponit, deinde *Silv. Caj. Sot Less. Suar.* & alii ex Cap. *Studeat* dist. 50. requirunt, ut læsio sit gravis, alioqui putant non posse dici causam vel occasionem proximam mortis, quod videtur requiri, læsio autem illa non censetur lethalis, si læsus post triduum à vulnere accepto pedibus ambulaverit, uti cum aliis docet *Avila*, atque ex his facilè respondetur ad argumenta in oppositum. Jura enim illa præsumebant culpam gravem, quam hìc non intervenisse satis certum est.

DUBIUM V.

Quæ Irregularitates ex defectu.

493. »RESP. I. Est ex defectu animæ: Ex quo irregulares sunt, 1. Amentes, phrenetici, arreptitii, & »epileptici; qui tamē si ordinati sunt, & intra annum »eo morbo non laborârunt, præsumuntur liberati & »permittuntur ad Ordinum exercitium: Si verò laborent rarò, & quidem sine clamore & spuma, per»mittuntur celebrare cum Coadjutore, qui deficien»tibus ipsis suppleat sacrificium, *M. Leo p. 372.* ex C. »*Illud 7. q.* 1. & *Glossa ibid.* 2. Illiterati, qui non habent »doctrinam necessariam pro Ordinibus. 3. Neophyti »seu recenter conversi, usque dum judicio Episcopi »sufficienter instructi sint.

» II. Ex defectu corporis, 1. Si propter eum ineptus est ad exercitium Ordinis, ùt si sit cœcus, surdus, »claudus, ita ut sine baculo nequeat ire ad Altare. »Item si careat manu, pollice, indice, oculo, (non »tamen si ungulâ pollicis vel indicis, vel oculo dextero tantùm) si verò sinistro, seu Canonico, aut ejus »vi visivâ careat, indiget dispensatione: quod tamen »negat *Valentia, Henriq. Sayr.*, si quidem dextero pos»sit absque deformitate legere Canonem. 2. Si Ordi»nem nequit exercere sine horrore, offensione aut »scandalo aliorum, ùt si careat auribus, naso; si no»tabiliter sit gibbosus, leprosus, paralyticus; si mem»bra habeat superflua cum magna deformitate: in du»bio verò, an deformitas sit sufficiens, Episcopi est »judicare; saltem in Clericis: nam in Regularibus id »spectare ad eorum Prælatum, contra Barbos. &c. do»cet *Suar & alii* 5. cum *Dian. p. 4. t. 2. R. 73.* licèt con»cedant Episcopum posse rejicere arbitrium Prælati: »hunc autem, si gaudeat auctoritate quasi Episcopa»li, posse in illa irregularitate dispensare, nisi defor»mitas sit tanta, ut scandalum generet, *Ib.* ex *Rodr.* & »*aliis* 4. *V. Bon. Laym. M. Leo p. 3. f. 370. Unde resolves:*

I. Non videtur irregularis, 1. qui habet 6. digitos,» vel aliquos conjunctos, si non sit magna deformi-» tas, & Ordinem exercere possit. 2. Qui habet in ocu-» lo maculam, visum non auferentem, nec notabiliter» deformantem. 3. Qui caret ungulâ pollicis, si possit» hostiam elevare & frangere. 4. Qui per vim aut in-» firmitatem factus est eunuchus. »

II Irregularis est hermaphroditus, quia est mon-» strosus: Gygas, Pygmæus, Æthiops: non tamen inter» suos, sed alienos, ubi disparitas ludibrio est. »

III. Ex defectu natalium. Ex quo irregulares sunt» omnes illegitimi, eò quòd ratione originis reputen-» tur viles. Tales autem communi jure legitimantur,» 1. Per subsequens Matrimonium inter eorum pa-» rentes, modò hi tempore conceptionis potuerint» validè contrahere. 2. Per professionem religiosam;» quamvis ad dignitates etiam in religione, v. g. Ab-» batiam, Prioratum, &c. promoveri non possint,» sine dispensatione. *V. supra d.* 3. 3. Per dispensatio-» nem Pontificiam. Principes verò sæculares non pos-» sunt legitimare, nisi tantùm in ordine ad officia sæ-» cularia & hæreditates. Porrò cùm dubium est an» quis sit legitimus, non censeri irregularem, contra» *Vasqu. & alios* 5. vult *Dian. p. 4. t. 2. R. 59.* ex *Avila*, eò» quod quilibet præsumatur legitimus, donec con-» trarium probetur: neque teneri hac in re credere ip-» simet matri, etiam in fine vitæ, nisi rationibus con-» vincat vel pater etiam asserat, *Ib. ex communi.* »

IV. Est ex defectu ætatis, de quo *v. in Sacramento*» *Ordinis.* »

V. Ex defectu Sacramenti, sive significationis» Matrimonii, ratione bigamiæ, eò quòd bigamus non» perfectè repræsentet unionem Christi cum Ecclesia,» quippe qui carnem suam divisit in plures uxores.» Non sufficiunt autem ad hanc bigamiam sponsalia» cum pluribus, etiam secutâ copulâ; nec fornicatio,» vel adulterium, vel Matrimonium ratum cum plu-» ribus; sed Matrimonium verum, vel præsumptum,» cum duabus, & consummatum. Dixi, *vel præsum-*» *ptum*: quia licèt quandoque secundum Matrimoni-» um sit nullum, juris tamen fictione & interpretatio-» ne præsumitur bigamia, licèt impropriè dicta: Un-» de sequitur, irregulares fieri sequentibus casi-» bus. »

I. Qui vivente, vel mortuâ primâ uxore cogni-» tâ, secundam cognoscit, etsi Matrimonium sit inva-» lidum. »

II. Qui viduam non virginem ducit, & cognos-» cit. »

III. Qui ducit uxorem priùs ab alio corruptam,» etiam per fornicationem, & cognoscit; non tamen» si ipse eam ante corrupit, quia tunc non est divisio» carnis in plures. »

IV. Qui propriam uxorem cognoscit, postquam» ab alio per adulterium cognita fuit; quia ipsa jam» divisit carnem in plures. Nec refert, etsi per vim vi-» tiata fuit, vel vi corruptam, aut viduam esse ignora-» verit; quia hæc irregularitas non oritur ex culpa, sed» ex defectu significationis Sacramenti. »

V. Qui post solenne votum castitatis de facto Ma-» trimonium contrahit, & consummat, etiam cum» virgine, quia interpretatione juris censetur duo Ma-» trimonia contraxisse, unum spirituale cum Christo,» alterum carnale cum muliere. Nec refert, quod in-» validè contrahat, quia quantum est in ipso, effectus» à parte rei ponitur. »

VI. Oritur ex infamia, sive Juris (quæ vel ex de-» licto proprio, vel parentum, vel vili conditione per-» sonæ nascitur) sive facti, modò crimen publicum» sit; ex occulto enim non oritur, si homicidium &» censuræ violationem excipias, ùt docet *Nav. Kon.*» *Lay.* contra *Sylv. & Suar.*, qui ex occulto etiam oriri» putant, modò infamiam ipso jure connexam habeat.

Por-

Porrò infamia ob crimen notorium, vel per sententiam judicis contracta, non tollitur, nisi per dispensationem Principis, cujus auctoritate contracta fuit. Infamia facti, etiam orta ex enormi crimine, & digno depositione, tollitur per publicam & constantem vitæ emendationem.

VII. Oritur ex defectu libertatis: Unde irregulares sunt, 1. Omnes servi propriè dicti (& secundùm *Lay. l. 2. t. 1. c. 8.* etiam originarii) donec consequantur plenam libertatem. 2. Conjugati, nisi uxores consentiant, & castitatem voveant. 3. Curiales, id est, curiæ sæculari obligati, facto juramento vel stipendio, ùt Judices, Advocati, &c. quamdiu talia officia habent. Excipe tamen, nisi habeant specialem dispensationem Papæ pro illis officiis, utì quidam Clerici in aulis Principum, in causis civilibus, non tamen criminalibus, occupati, vel nisi consuetudo, sciente Papâ, id permittat. 4. Milites, saltem quamdiu juramento tenentur; Item thesaurarii & depositarii publici, & qui rempub. administrant. Item apparitores & similes, qui sæva, turpia exercuerunt, vel in causa sanguinis ministrârunt. *M. Leo, p. 3. f. 369.*

VIII. Ex defectu lenitatis, scilicet ex licita mutilatione, vel homicidio in bello justo, vel judicio. Quod ideo statuit Ecclesia, quia Sacerdos gerit personam Christi, qui, utpote lenissimus, neminem unquam læsit: Ad hanc autem requiritur, ut occisio aut mutilatio de facto sequatur: Unde non sufficit voluntas, nec vulneratio gravis, *Bon. d. 7. q. 4. Tann. d. 6. q. 10. dub. 11. Unde resolves,*

I. Non fit irregularis, qui mutilat vel occidit in defensionem inculpatam honoris, vitæ, castitatis, &c. vel etiam proximi: quia in jure non statuitur irregularitas, nisi ob homicidium in bello justo, vel judicio, *Tann. l. c.*

II. Irregularis fit in bello, qui mutilat vel occidit propriâ manu; non autem Clericus exhortans ad fortiter pugnandum in bello justo, (secus tamen si ad occidendum hunc vel illum in particulari.) Idem est de Duce exercitûs, tubicine, &c. *Bon. p. 4.*

III. In judicio justo irregulares fiunt, qui ad mortem vel mutilationem cooperantur activè, & efficaciter, & proximè, per actionem ex natura sua ad id ordinatam. Dicitur I. *Cooperantur*, ùt Judex ferens sententiâ, Notarius eam scribens, ministri exequentes, testes, &c. Dicitur II. *Activè*, id est, ex parte occidentium; quia non fit irregularis, qui se tantùm habet passivè; & ex parte ejus qui occiditur, ùt Confessarius hortans ad fatendam veritatem, vel acquiescendum sententiæ justæ, quam non potest differre nisi appellatione injustâ, *Cornel. & Dia. p. 4. t. 2. R. 99.* Dicitur III. *Efficaciter*, quia adjuvans v. g. ferens ligna, ut comburatur ante jam suffocatus, non fit irregularis; nec assistens supplicio, si suâ præsentiâ in illud non influat. Dicitur IV. *Proximè*: quia qui remotè tantùm cooperantur, non fiunt irregulares, ùt qui gladios faciunt aut vendunt; item legislator leges capitales condens: concionator in genere dicens, puniendos esse malefactores: Confessarius interrogatus de reo, an mortem mereatur, si respondeat, judicem sine acceptione personarum fungi debere suo munere: quia hi omnes sunt tantùm causa remota. Essent autem proxima, ideoque irregulares, si quid facerent aut dicerent in particulari, ex quo mors alicujus sequeretur, aut etiam acceleraretur; v. g. si quis efficaciter urgeret reum, ut scalam ascenderet, vel ad hoc illum juvaret, vel si judici in particulari responderet, hunc esse plectendum.

Possunt tamen subinde etiam proximè cooperantes excusari ab irregularitate, v. g. 1. si fiat ex indeliberatione, aut cum semiplena tantùm advertentia, v. g. si dicat Confessarius, properemus, aut instiget jumentum, quo reus vehitur. 2. Si cooperatio sit valde exigua, ùt si jubeat reum adhuc unum gradum ascendere: quia minimum reputatur pro nihilo, *Avila & Henriq.* apud *Bon. q. 4. p. 1. n. 9.* Item *Suar. Regin. Lay. &c.* contrà *Vasq. Turrian. Hurtad. Bauny, &c.*, qui censent ex homicidio neminem fieri irregularem, nisi concurrat ùt publicus minister justitiæ, sive ad causæ probationem, sive executionem; vel ùt privatus injustè & cum peccato. Quam sententiam probabilem censet *Dian. p. 3. t. 4. R. 79. & in addit. R. 15. & p. 8. t. 7. R. 61.*

Hinc negant fieri irregularem, 1. Confessarium vel alium quemcunque, qui furem hortatur, ut scalam ascendat, caput supponat ad ictum excipiendum. 2. Eum, qui carnifici dicit, ut aliquid aptet, quò citiùs extinguatur reus. 3. Qui dum reus ad supplicium ducitur, suggerit viam breviorem. 4. Qui vendit vel commodat scalam, funes, enses, & cætera instrumenta; etiam qui furcam fecit. 5. Qui interrogatus à judice, an teneatur reum condemnare, respondit, teneri. 6. Eum, qui carnifici putanti suspensum jam esse mortuum, significavit adhuc vivere, ex quo calcans iterum pede occidit.

Dicitur V. *per actionem ex natura sua, &c.* id est, quæ per se sit causa talis effectûs, quia effectus per accidens non imputatur danti operam rei licitæ: Hinc non fit irregularis, dicens carnifici; nemo te impedit facere tuum officium, ego meum feci: nec Judices Ecclesiastici, degradatum tradentes brachio sæculari; nec Clerici accusantes aliquem in causa criminali, modò expressè protestentur, se non intendere ut puniatur pœnâ sanguinis, sed tantùm ut sibi vel suis satisfiat, vel impediantur mala sibi aut aliis imminentia. *Vide Bon. q. 4. Tan. l. c. &c.*

ADDENDA.

QUæst. 64. *Quid præterea sit notandum circa defectus animæ.* ℟. §. 1. Qui semel deliravit ex causa de se habituali & permanente, etiamsi nunc probetur perfectè sanatus, est irregularis in ordine ad Ordines suscipiendos, potest tamen in Ordine antecedenter suscepto ministrare, *Suar. Bon. Leur.* p. 1. q. 232. *Dixi*, ex causa de se habituali, nam qui deliravit ex morbo vel ira, non est irregularis, utì iidem docent cum *Menoch.* l. 6. præsump. 45. n. 62. 494.

§. 2. Epilepticus, qui aliquando habuit morbum caducum, per se loquendo est in perpetuum inhabilis ad Ordines suscipiendos, utì cum communi *Bonac.* De Irreg. q. 2. p. 2. n. 22. attamen, quia multa relinquuntur arbitrio Episcoporum, habet praxis in his partibus, ut eum admittant ad Ordines, qui per biennium liber fuit, quia tum creditur superâsse malum per naturam. Quod si per septem annos liber fuerit, putavit vir Eximius à me interrogatus posse etiam non admonito, ac sine declaratione Episcopi Ordines suscipere, quia cùm singulis septenniis natura quasi immutetur & statum resumat, si adhuc superfuisset materia critica, causâsset interea aliquem accessum. Si ordinatus sit, quamvìs non omnino sit liber, tamen si rarò cadat, nec spumet, privatim poterit celebrare adjuncto socio Sacerdote, qui Missam perficiat, si fortè morbo corriperetur, Cap. *Illud* 15. & seq. causâ 7. q. 1. *Nav. Laym. Pyrrhing* l. 1. tit. 20. n. 14. Tempus autem, quod datur tali ordinato ad explorandum an convaluerit, est spatium unius anni sive aliud pro arbitrio Episcopi, spectatis circumstantiis. 495.

§. 3. Qui aliquando fuit energumenus seu à dæmone obsessus, est irregularis ad Ordines suscipiendos, Cap. *Maritum*, dist. 33. *Suar. Leuren.* p. 1. q. 235. Sed non facilè aliquis judicandus est obsessus, nisi manifestis signis certò constet, inquit *Less.* in auct. v. *Ordines sacri* cas. 7. Potéstque etiam talis in susceptis Ordinibus 496.

dinibus

dinibus ministrare, si liber sit, quod per annum vel tempus aliud ad arbitrium Superioris probare debet, *Suar. Leuren.*

497. §. 4. *Suar.* de cens. d. 51. s. 1. n. 8. *Ugol.* de irreg. c. 3. *Gonz.* ad Reg. 8. gl. 4. n. 41. dicunt carentem scientiâ à Jure requisita esse irregularem, sed negant *Garc.* p. 7. c. 7. n. 10. *Sayr.* de cens. l. 6. c. 13. *Sigism. à Bonon.* de elect. dub. 60. n. 8.

498. §. 5. Si in hermaphrodito, qui prævalente sexu virili per dispensationem ordinatus est, postea prævaleat sexus muliebris, remanet quidem in eo character, attamen fit iterum irregularis, imò non potest amplius validè consecrare vel absolvere, quia non est ampliùs mas, cui soli ex voluntate Christi competit potestas sacerdotalis, *Lugo* in Resp. mor. l. 1. dub. 31. ubi pariformiter docet, si talis esset in Religione professa vel nupsisset viro, & postea prævaleret sexus virilis, hoc ipso annullandam professionem & Matrimonium.

499. *Q. 65. Quid addendum sit circa defectus corporis.* ℞. §. 1. An ille qui ob vitium corporis inhabilis est ad Presbyterium, etiam fit inhabilis ad inferiores Ordines & Clericatum suscipiendum; & quid dicendum sit, si Clericatum habenti superveniat inhabilitas ad exercitium unius sed non alterius Ordinis, dixi l. 4. n. 780. 783 & l. 6. p. 2. n. 221.

500. §. 2. Qui habet utrumque oculum integrum, sed nihil videt sinistro, dummodo dexter oculus eâ vi videndi polleat, ut commodè possit illo omnia legere sine indecora faciei conversione ad populum, non est irregularis, ut autem hoc commodius possit, potest Missale tantò magis ad medium attrahi, uti præter citatos à *Busenb* tenent *Nav. Avila, Mol Suar. Vasq. Sa, Dian.* p. 4 tr. 2. R. 73. & p. 5. tr. 6 R 22. *Dicast.* d. 7. n. 173. *Pirrhing* l. 1. tit. 20. n. 6. *Laym* l. 1. tr. 5. p. 5. c. 7. n. 2. addens n. 6. veluti pro certa regula cum *Avila, Tol. Sot.* & aliis, quamvìs aliquis defectum habeat, si tamen neque notabilem deformitatem contineat, ita ut scandalum in celebratione non causet, neque exercitium celebrationis impediat, non facere irregularem; Unde si reipsa erutus esset unus oculus, & alius v.g. vitreus ità artificiosè esset impositus, ut vix adverti posset, docet *Sylvius* p. 1. v. *Irregularitas* cas. 4. talem non fore irregularem, quia quando in Jure dicitur, quod qui amisit oculum, fit irregularis, causa est, uti communiter explicant Auctores, quia in hoc est deformitas, ergo si nulla adsit deformitas, non sequetur inde irregularitas.

501. §. 3 Si quis habeat pollicem & indicem, & tantùm careat aliquo alio digito, cujus defectu non impediatur, quominus hostiam frangere & securè eam tractare possit, judicatum est Coloniæ non esse irregularem, uti nec eum, qui amisit primum tantùm articulum sinistri pollicis.

502. §. 4. Dubium est an & quando surdaster sit irregularis, si non sit simpliciter surdus, nam surdus secundùm *Calepinum* & commune omnium judicium dicitur, qui sensu auditûs est spoliatus: surdaster, qui non planè surdus est sed graviter audiens, vel alterâ tantùm aure surdus est: Esse irregularem docet *Comitolus*, quia est corpore vitiatus: sed probabiliùs contradicunt *Sayr. Bonac. Regin. Majolus, Graff.* quos adductis locis sequitur *Diana* p. 2. tr. 17. & 3. Miscel R. 20. Accedunt *Suar.* De cens. d. 51. s. 2. n. 13. *Fill.* tr. 19. n. 169. *Tamb.* De cens. l. 10. tr. 4. c. 8. §. 1. *Bassæus*, quia non omne vitium corporis causat irregularitatem, sed si simul afferat deformitatem externam, vel impediat usum Ordinis. Imò *Henriq.* l. 14. c. 8. n. 3. *Præpos.* De irreg. q. 5. d. 14. n. 113. & *Nav.* cum *Gob.* tr. 8. n. 682. dicunt nequidem surdum esse irregularem, tum, quia id nullo Jure videtur esse expressum, tum etiam, quia potest quis celebrare sine ministro, vel ex aliis signis percipere ejus responsiones esse finitas: sed in hoc meliùs contradicunt alii cum *Regin.* l. 30. c. 5. n. 50. *Castrop.* p. 11. n. 3. *Dicast.* n. 170. 186. nam ità asseritur Can. 77. Apostol. & ratio est, quia nequit decenter exercere suum Ordinem, facilè enim excitaret risum in populo, dum vel aliquid extra tempus faceret, vel facere omitteret in tempore.

§. 5. Balbutientem ordinari posse dixi l. 6. p. 2. n. 2222. 503.

§. 6. Claudum non esse irregularem, si absque baculo & pede ligneo ad altare accedere, stare & Ordinum functiones obire possit, quamvis unum crus sit brevius altero, ità Coloniæ 2. Martii 1667. resolverunt 4. Doctores Theologiæ ex Cap. *Si quis infirmitate* Dist. 55. Cap. *Nullus Episcopus* de consecr. Dist. 1. junct. Gloss. & habent *Nav.* c. 27. n. 199. *Henriq.* l. 4. c. 8. n. 1. *Mol.* tr. 3. d. 70 n. 9. *Castrop.* tr 29. d. 5. p. 11. n. 3. & consentit *Laym.* additâ tamen limitatione, nisi sit nimia deformitas. 504.

Q. 66. Quid addendum sit circa defectum natalium ℞. §. 1. Illegitimi omnes sive sint naturales sive spurii, sunt irregulares ad quodvis Beneficium. Vide dicta l. 4. à n. 750. 505.

§. 2. Natus ex conjugata præsumitur filius mariti, etiamsi constet, quod sub tempus conceptionis mater cum adultero habuerit copulam, si etiam marito patuit aditus ad conjugem. Nec tenetur talis filius credere matri etiam juranti eum esse ex adultero, tum quia mater ipsa rescire non potest, tum quia revelat propriam turpitudinem, ideoq; non meretur fidem: unde etiam talis filius potest se habere tanquam legitimum quoad omnia & non irregularem Hæc omnia latè probant adductis legibus, Auctoribus & rationibus *Sperell.* Decis. 173. 174. 175. & *Pignat.* tom. 7. cons. 40. & tom. 9. cons. 153. 506.

§. 3. Proles nata è conjugibus obligatis voto castitatis non est illegitima nec irregularis, quia L. *Filium* 6. ff. *De iis qui sunt sui vel alieni juris,* dicitur eos esse legitimos, qui concipiuntur à parentibus vero Matrimonio junctis, *Sanch.* De Matr. l. 9. d. 38. n. 3. Si alteruter conjux bimestri ante consummatum Matrimonium professus esset in Religione, proles esset spuria, quia esset nata soluto Matrimonio ex illis, qui tum non poterant validè contrahere, *Sanch.* n. 4. & dixi l. 4. n. 752. si unus altero invito post consummatum Matrimonium esset professus in Religione, proles esset legitima, quia professio esset irrita. *Sanch.* n. 5. Si post sacros Ordines à viro susceptos, aut post professionem religiosam consummato antea Matrimonio, proles esset simpliciter legitima, quia nata in vero Matrimonio, attamen secundùm quid illegitima & irregularis per Cap. *Literas.* De filiis presbyt. *Sanch* n. 7. & dixi l. 4. n. 752. 507.

§. 4 Judæi & infideles conversi non ideo sunt irregulares, quia sic nati, nam Apostoli ipsi fuerunt tales. Aliud est, si relaberentur in infidelitatem, *De Luca* in Miscell. eccles. disc. 34. 508.

§. 5. Expositios esse censendos illegitimos & irregulares docent *Majol. Alciat. Vasq. Tolet. Sayr. Ugol.* aliique multi, quos citat & sequitur *Pignat.* tom. 7. cons. 34. quia qui exponuntur, sunt communiter illegitimi, res autem judicanda est secundùm communiter contingentia. Plura de expositiis dicta vide l. 4. n. 766. 509.

Q. 67. Quid addendum sit circa defectum ætatis. ℞. §. 1. Quæ ætas requiratur ad tonsuram & singulos Ordines, dictum est l. 6. p. 2. n. 2214. Unde autem ea ætas inchoetur, quomodo completa esse debeat, an ordinatus bonâ aut malâ fide ante ætatem post obtentam ætatem dispensari debeat ad exercitium Ordinis, quis in ætate dispensare possit, aliáque plura dixi l. 6. p. 2. à n. 2306. 510.

§. 2. Huc pertinet solutio sequentis casûs: Titius ordinatus est Sacerdotio tribus mensibus ante annum 511.

24.

24. completum, credens 1. id non fore graviter illicitum. 2. Episcopum dispensaturum, si sciret. 3. posse computari tempus conceptionis suæ. 4. se posse ordinari, dummodo pro legendis primitiis exspectaret tempus 24. annorum completorum. *Quæritur* 1. an incursa sit irregularitas, 2. si incursa, quis ab ea absolvere possit. 3. An Sacerdos ille, quoties Missam legit, peccârit mortaliter. 4. An si fuerit irregularitas, stante illâ nunc possit fungi officio sacerdotali, usque dum absolutionem obtineat. Rℓdeo ad 1. Præsumi incursam esse irregularitatem, imò & suspensionem, quia in tali persona non præsumitur ignorantiam tam clari & obvii Juris fuisse invincibilem. *Ad* 2. Ab ea irregularitate & suspensione occulta absolvere possunt Nuntius, Episcopus, Vicarius generalis. *Ad* 3. Affirmativè per se loquendo. *Ad* 4. Non potest, quia saltem suspensus est, & si in suspensione exerceat actum Ordinis sui, peccat, & incurrit novam irregularitatem.

512. *Q. 68 Quid addendum sit circa defectum ratione infamiæ.* R. §. 1. Quid sit fama, quid infamia, dixi l. 4. n. 786. Irregularitas autem ex infamia reducitur ad irregularitates ex defectu, quia infamia est *defectus bonæ famæ*, qui sine delicto esse potest.

513. §. 2. Ad inducendam propriè dictam irregularitatem non sufficit infamia popularis etiam publica, sed requiritur legalis & Canonica, quæ scilicet ex Jure Canonico vel alio per Canones approbato, vel ex sententia Judicis ecclesiastici orta, effectus morales stabiliter inducat, ità ut non per vitæ emendationem, sed per solam Ecclesiæ dispensationem tollatur, uti probat *Suar.* d. 48. f. 1. & 2. hinc l. 6. p. 3. n. 876 dixi Clericum non esse irregularem, qui ab incompetente Judice laico in contumaciam condemnatus est, etiamsi occasione illius injustæ sententiæ nata sit ei infamia publica. Et licèt quis crimine infami accusatus fuerit, non ideo infamis censeri debet, nisi apud viros honestos & probos famam ejus læsam esse sciatur, *Hostiens* apud *Dicast.* n. 364. Imò nemo censetur civiliter infamis, donec condemnatus sit, L. 2. ff. *De his, qui notantur*, *Suar.* d. 48. f 1. n. 22. quamvìs contradicat *Lugo* in Resp. mor. l. 2. dub. 12. Hinc Clericus etiam publicè concubinarius non ideo est irregularis, uti habet communior cum *Laym. Garc. Pignat.* tom. 9. conf. 139. contra *Nav. Tolet.* & alios, nullibi enim hoc statuitur, & ipsius infamia non est Juris, sed facti tantùm, quæ tollitur per pœnitentiam. A concubinario tamen notorio per sententiam aut per confessionem in Jure factam, aut per talem rei evidentiam, quæ nullâ tergiversatione celari possit, neque officia divina peragi, neque Sacramenta percipi possunt, quia Ecclesia prohibet, uti videri potest apud *Pignat.* à n. 189.

514. §. 3. Histrio sive ludio publicus videtur esse irregularis, quia omnes Jure civili infames etiam sunt infames Jure Canonico, uti rectè *Laym.* l. 1. tr. 5. p. 5. c. 4. n. 2. sic enim habet Regula generalis *Hadriani* Papæ causâ 6. q. 1. *Omnes infames esse dicimus, quos leges sæculi infames appellant*, atqui Histrio Jure civili est infamis, nam ff. l 3. tit. 2. *De his, qui not. infam.* L. 1. sic habetur: *Prætoris verba dicunt, infamiâ notatur .... qui artis ludicræ pronuntiandive causa in scenam prodierit.* Ibidem L. 2. §. *ait Prætor, qui in scenam prodierit, infamis est. Scena est, ut Labeo definit, quæ ludorum faciendorum causâ quolibet loco, ubi quis consistat moveaturque, spectaculum sui præbiturus, posita sit in publico privatove vel in vico, quo tamen loco passim homines spectaculi causâ admittantur: Eos enim ..... omnes propter præmium in scenam prodeuntes famosos esse Pegasus & Nerva filius responderunt.* Etiam directè ipso Jure Canonico videntur histriones esse infames, & consequenter irregulares, nam Cap. *Maritum*, dist. 33. statuitur, *Clericum non ordinandum, ... qui in scena lusisse dignoscitur.* Causâ 4. q. 1. c. 1. §. 2. *Omnes etiam infamiæ maculis aspersi, id est, histriones .... ab accusatione prohibentur.* C. p. 45. *Pro dilectione* De consecr. dist. 2. *Consulendum me existimasti ..... quid mihi videatur de histrione .... an talis debeat communicare nobiscum, quod ego puto nec Majestati divinæ nec Evangelicæ disciplinæ congruere, ut pudor & honor Ecclesiæ tam turpi & infami contagione fœdetur.* Hinc Cap. *Donare* 7. dist. 86. dicitur: *Donare sua histrionibus vitium est immane, non virtus.*

§. 4. Per histriones hos, quos Jura dicunt infames, 515. intelligebantur olim illi, qui se pretio conducebant ad spectaculum sui corporis exhibendum, sive qui obscœna publicè repræsentabant, *Castrop.* d. 6. p. 20. n. 6. Et *Laym.* n. 1. dicit illos histriones esse infames, qui in publicis obscœnis spectaculis agunt, unde dicendum, si obscœna non agerent, non incurrere irregularitatem. Sed ordinariè obscœna adsunt, & talia præsumuntur, hinc videntur leges simpliciter tales reddere infames.

§. 5. Irregularitas ex infamia, si sit ipso Jure vel 516. per sententiam Judicis inducta, non tollitur per pœnitentiam nec per ingressum Religionis, sed tolli debet per dispensationem illius, qui per legem induxit, aut alterius, qui ab eo privilegium habeat, *Suar.* d. 48. f 2. *Laym.* n. 10. *Dicast.* n. 387.

§ 6. Irregularitas inducta non per Jus aut senten- 517. tiam Judicis, sed tantùm per infamiam facti v. g. quia scitur antehac commisisse furtum, non est propriè irregularitas nec indiget dispensatione, sed tollitur per factum contrarium, id est, per publicam & constantem vitæ emendationem saltem per triennium, uti ex Jure Canonico & communi Auctores docent, *Laym.* n. 10. *Castrop.* d. 6. p. 20 n 8 & 14. *Dicast* à n. 389.

§. 7. Talis irregularitas, quæ solâ pœnitentiâ trien- 518. nali saltem non tollitur, directè tolli potest à solo Papa, *Suar.* f. 2. n. 9. tamen indirectè tolli potest per ablationem infamiæ seu restitutionem famæ à potestate civili, *Suar.* n. 10. An Nuntius judicii criminalis sit infamis ratione officii, dicam n. 522. de defectu lenitatis.

Q. 66. Quid addendum sit circa defectum libertatis. R. 519. §. 1. An Clericus conjugatus in Ecclesia latina ex dispensatione Episcopi sit capax beneficii simplicis, dixi l. 4. n. 767. Quid & quotuplex sit Bigamia, an omnes bigami sint irregulares, an Papa cum iis possit dispensare ad Ordines, Beneficia & dignitates, an id etiam possit Episcopus, veri servi qui sint, an capaces Ordinum, aliaque plura dixi l. 4. à n. 768.

§. 2. Cum *Busenb.* suprà dicat conjugatos esse irre- 520. gulares, nisi uxores consentiant eos ordinari & castitatem voveant; dubitatum est, quid ad hunc casum sit dicendum: Titius conjugatus post consummatum Matrimonium absens ab uxore, bonâ fide putat hanc mortuam, sicque initiatur sacris Ordinibus: postmodum rescit uxorem vivere, quæ tamen postmodum consentit, ut maritus maneat etiam in exercitio suorum Ordinum separatus ab ipsa. *Quæritur*, an Titius sit irregularis. Rℓdeo non esse. 1. Quia hæc irregularitas in nullo jure est expressa; quod enim affertur ex Extravagante *Joannis XXII. Antiquæ*, De voto quoad conjugatum, qui absque uxoris licentia suscipit sacrum Ordinem, ibi tantùm est sermo de illo, qui ordinatur sciens uxorem vivere, uti dixi l. 6. p. 2. n. 2220. & potius est pœna suspensionis, vel est irregularitas ex delicto, cùm feratur in *præsumptuosos*, in *attentantes* hoc facere, suspensio autem vel irregularitas ex delicto non incurritur, nisi ab eo, qui peccaverit mortaliter, uti habet communis cum *Dicast.* de suspensione dub. 3. & de irregularitate dub 5. Titius autem hic non peccavit mortaliter, ergo 2. Hæc quasi irregularitas in pœnam lata à *Joanne XXII.* secundùm *Sanch.* De Matr. l. 7. d. 49. n. 3. non incurritur, si abfuerit dolus, adeóque excusat quæcunque igno-

ignorantia Juris vel facti, dummodo non sit affectata, nec ita crassa, ut sit ingens temeritas, quod colligitur ex verbis, *non præsumat*, item, *quod si secus à quoquam attentatum fuerit* &c. sed Titius hic non commisit dolum, sed bonâ fide processit, ergo. 3. Si quis dicat esse irregularem ex defectu libertatis, hoc dato, illa jam cessat obtentâ libertate per licentiam uxoris, uti colligitur ex dictis. Quod si uxor dans quidem licentiam, nolit nequidem in sæculo emittere votum Castitatis, adhuc docet *Sanch.* n. 6. non incurrere hanc irregularitatem, si ad Ordines sacros ascendat, quia Extravagans aptè loquitur de illo, qui sine licentia uxoris promovetur. 4. In dubio Juris vel facti, an sit contracta irregularitas, debet judicari non esse contracta, uti cum communi dixi n. 450. Sed hic ad summum est dubium an sit contracta nec ne, ergo.

521. §. 3. Huc pertinet etiam sequens casus: Titius Diaconus dimisso suo Canonicatu in favorem Caji sub pensione annua, vagatur per patrias, tandem dat nomen militiæ, in qua tamen nunquam interfuit pugnæ aut conflictui, in quo occisus aut mutilatus sit aliquis, nec ipse occidit aut mutilavit aliquem, attamen malè vixit cum aliqua concubina, sed nunquam attentato cum illa Matrimonio. *Quæritur* 1. An Titius per hoc, quod fuerit in militia, factus sit irregularis. 2. Si factus esset irregularis, an ideo ipso facto amisisset jus ad pensionem. 3. An per vitam malam cum concubina sit irregularis aut amiserit jus ad pensionem. *Resp. ad* 1. negativè cum *Suar.* De irregularitate disp. 47. s. 6. n. 9. cujus hæc sunt verba: *Addo etiamsi Clericus sit in tali bello justo* (quale semper præsumi debet à privato) *militando & vulnerando, si tamen propriis manibus neminem mutilet vel occidat, vel sit causa proxima ut alii faciant, non incurrere irregularitatem, etiamsi in tali bello multa homicidia sequantur: ità docent Covarr. Nav. & alii .... verissima est hæc sententia & satis expressa in Cap. Petitio tua* De homicidio &c. *Nam Cap. Petitio tua*, inquit *Bonac.* De irregul. d. 7. q. 4. pu. 4. n. 5. *Papa illum duntaxat judicat irregularem, qui in bello occidit, aut dubitat occidisse*, textus enim habet, *si aliquem interfecit vel si dubiam de hoc habet conscientiam*, ergo cùm hæc Jura statuentia irregularitatem sint pœnalia & odiosa, extendi non debent ultra casus lege expressos. Aliam rationem addit *Bonac.* *ne innumera hominum multitudo ligaretur vinculo irregularitatis.* Et hæc est communis sententia. Ad 2. Etiam negativè, nam irregularitas non privat ipso jure nequidem Beneficio, Cap. *Ex litteris* De excess. prælat. Cap. *Fraternitas* De cler. excomm. docentque omnes communissimè cum *Innoc. Abb. Felin. Nav. Suar.* d. 40. s. 2. n. 15. *Fill.* tr. 19. n. 68. uti nec privat fructibus Beneficii, *Suar.* n. 20. cum communi, ergo multò minùs pensione, sed privatio talis in pœnam statui debet per sententiam Judicis: Et *Fill.* nu. 92. testatur esse expressam decisionem Rotæ, quòd talis pœna privationis etiam Beneficii, non sit latæ, sed ferendæ sententiæ; Ratio autem generalis est, quam prosequitur *Suar.* à n. 16. quia lex pœnalis semper intelligenda est quoad pœnam ferendam per sententiam, nisi in ipsa lege aliud exprimatur, quod hic non fit. *Ad* 3. Certum est quòd non, quia secundùm dicta n. 500. nullibi in Jure exprimitur concubinarium esse irregularem, uti nec aliquis fit irregularis per formale odium Dei, Sodomiam, Sacrilegium &c. quamvis sint delicta gravissima, & consequenter sine fundamento diceretur, quod ideo amittatur Beneficium vel pensio, præsertim Jure & ipso facto.

522. *Q. 70. Quid addendum sit circa defectum lenitatis. R.* §. 1. Omnes ferè antiqui docuerunt, quod ille incurrat irregularitatem, qui concurrit ad mortem alicujus vel causandam vel accelerandam, quamvis non concurrat authoritate publicâ seu ut justitiæ Minister, sive ... vel cum peccato, quia irregularitas ex defectu lenitatis in Jure expressa est contra omnes etiam non ministros justitiæ, si fiat authoritate privatâ attamen absque peccato. E contrà negant doctissimi viri plures quam 30. quos refert & sequitur ac se inspexisse dicit *Dian.* p. 11. tr. 2. R. 63. Accedunt alii multi cum *Schiara* l. 4. diff. 31. *Illst.* tr. 7. n. 87. *Wex*, in append. ad p. 4. decis. 9. num. 11. probatque fusè *Tambur.* de cens. l. 10. c. 4. explicans omnes textus Juris in contrarium adduci solitos, & ratio est, quia in Jure irregularitas illa expressa est contra solos justitiæ ministros, ex qua sententia *Tambur.* suprà, *Gobat* in Quinario tr. 1. à n. 305. *Burgh.* cent. 3. cas. 91. præter illa quæ habet *Busenb.* sub finem, deducunt etiam sequentia. 1. Non fieri irregularem, qui, ut rem suam vel alienam, quæ non est parvi momenti, à fure sublatam recuperet, clamat adesse furem, qui postea capitur & suspenditur. 2. Nec illum, qui indicat Judici reum jam esse optimè dispositum ad mortem, ideóque non videri differendam in crastinum. 3. Nec illum, qui singulariter monet carnificem v. g. ut caput illius, qui frangendus est in rota, percutiat valido ictu, ut ratio in ipso turbetur & peccare non possit. 4. Nec illum, qui Judici absolutionem negat, nisi sententiam sanguinis proferat, ad quam ex conscientia tenetur, & idem tenet cum aliis *Gorm.* De pœnit. p. 2. à n. 377. 5. Nec illum, qui pœnitentem inducit ad fatendum delictum morte plectendum, ad quod Jure naturali tenetur, & idem dixi l. 6. p. 2. n. 1843. est enim opus obligatorium, ob cujus causam non debet puniri, & rationem dant, quia si talia fiant bonâ intentione & cum debita circumspectione, carent omni culpâ & non adversantur perfectæ lenitati, cùm sæpe necessaria sint vel saltem conducant ad salutem proximi alioquin periclitaturam. Si tamen quis à Judice fuerit interrogatus juridicè, id est tanquam comminister justitiæ & veluti persona spectans ad judicium, detque illi consilium, quo Judex moveatur ad ferendam sententiam in causâ sanguinis, hic consulens secundùm aliquos est irregularis, non tamen erit, si privatim solùm sit interrogatus, uti habet idem *Burgh.*

§. 2. Advocatus, qui à Judice consultus de pœna reo infligenda in genere dicit, quid jura statuant, non fit irregularis, quamvis reus ideo adjudicetur tali morti; si autem in particulari dicat hunc mereri mortem, & multò magis si instiget, sicque sit causa saltem acceleratæ mortis, *Henriq. Hostiens. Panorm. Silv. Less.* in auct. V. *Judex*, cas. 3. dicunt fieri irregularem. 523.

§. 3. Communis sententia habet cum *Busenb.* testem in causa sanguinis secuto effectu esse irregularē, quod *Nav. Ugol. Bon Sperell.* decis. 77 n. 17 intelligunt, si ex ejus depositione secuta est mors vel mutilatio, non autem si ex aliis probationibus aliunde habitis. 524.

§. 4. Nuntium publicum sive tabellionem judicii criminalis esse irregularem ex defectu lenitatis ratione officii, docet *Majolus*, quia ad judicium forense concurrit tanquam minister publicus; imò esse irregularem ex infamia, docent *Ugol. Suar. Henriq. Avil. Fill.* quia hoc officium censetur vile & infame, sed *Sperell.* decis. 77. imprimis docet, si nunquam exercuerit officium secuto effectu mortis vel mutilationis, non esse irregularem ex defectu lenitatis, idémque docent *Suar. Sor. Sa, Bonac.* & alii communiter; imò etiamsi talis effectus esset secutus, tamen cùm nuntius remotè tantùm ad illum concurrat, innuit probabiliter non fore irregularem. Deinde à nu. 25. ostendit officium nuntii talis non esse de se infame, cùm id nullibi exprimatur, quamvis aliquibus locis ab aliunde infamibus exerceri possit. 525.

§. 5. Si quis occidat injustum invasorem pro defensione suæ pudicitiæ aut etiam bonorum temporalium, non incurrit irregularitatem ex delicto, si non peccet, id est, si defendat bona magni momenti, secun- 526.

dùm dicta l. 3. p. 1. à n. 808. ac præter ibi citatos docent S. Th. S. Anton. Silv. Caj. Sot. quos citat & sequitur *Beja* p. 2. casu 22. probátque ex utroque Jure. Et si alicubi videatur oppositum dici, dicit esse pro casu, quo excedebatur moderamen inculpatæ tutelæ. Nihilominus *Gers. Abul. Nav. Avil. Henriq. Laym. Regin. Mol.* tr. 3. d. 72. & alii multi cum *Beja* suprà, item *Mendo, Illſ. Sannig* apud *Wex* in append. ad p. 4. dec. 4. n. 11. valdè probabiliter dicunt talem fieri irregularem ex defectu lenitatis, quia Jus excipit solum occidentem pro defensione vitæ suæ, non autem pro defensione quamvìs licita aliarum rerum: sed probabiliter etiam contradicunt multi cum *Dian.* p. 4. tr. 2. R. 4. *Lugo* De just. d. 10. n. 200. *Castrop.* pu. 15. quia licèt Jus expressè excipiat solum defendentem vitam, tamen non ideo expressè includit occidentem ex alia causa; & ratio esse potest, quia sic occidens ex quadam necessitate occidit, ergo occisio non censetur perfectè voluntaria, ergo non incurret pœnam annexam. Et similiter non incurrere, qui pro defensione innocentis occidit injustum invasorem, docent *Covarr. Suar. Sa, Leſſ. Turr. Tann.* aliique cum *Lugo* n. 215. contra alios multos. Si licitè quidem occidat invasorem vitæ alienæ, non tamen necessariò, *S. Anton. Nav. Suar.* & plures alii dicunt incurrere, quam sententiam *Pignat.* tom. 7. conf. 20. n. 5. vocat certam ex Cap. *Dilecto*, §. fin. De sent. excomm. in 6.

527. §. 6. Qui invasorem occidit potens fugiendo vel aliter ejus vim declinare, probabiliter fit irregularis, quia non videtur esse necessitas occidendi, ergo est defectus lenitatis: probabiliter tamen etiam docent *Suar. Castrop.* suprà, aliique multi cum *Dian.* R. 3. tum non incurrere, si fuga vel alia declinatio occisori esset ignominiosa, ad quam non teneatur cum tanto honoris sui detrimento, adeóque secundùm dicta l. 3. p. 1. n. 803. non peccet occidendo, quia adhuc videtur esse moralis necessitas occidendi, quando talem ignominiam subire censetur difficillimum & humano modo impossibile.

528. §. 7. *Suar. Mol. Côn. Lorca* & alii cum *Lugo* in Resp. mor. l. 5. d. 14. fatentur Clericum etiam in sacris, etiam Episcopum aut quemcunque alium beneficiatum posse absq; irregularitate in bello defensivo pugnare, si hoc sit necessarium propriæ personæ vel Patriæ & bono communi; quod *Mol.* & *Côn.* extendunt ad justum bellum aggressivum, si necessarium esset ad victoriam, à qua pax, salus innocentum & bonum Ecclesiæ dependeret, quia videtur tum non aggredi, sed defendere se & causam publicam. Et universaliter docent *Nav. Silv. Suar. Fill.* & alii, quos citant & sequuntur *Schiara* l. 4. diff. 34. & *Sperell.* decis. 77. neminem in justo bello etiam aggressivo fieri irregularem, si propriis manibus sanguinem non effundat vel mutilet, quamvìs alii in exercitu id faciant. E contrà sive Clericus sive laicus propriis manibus sanguinem effundens vel mutilans fit irregularis saltem defectu lenitatis, Cap. *Petitio* de homicidio. Can. Clerici 5. caus. 23 q. ult. Cap. 2. De homicidio in 6. habétq; communis cum *Wex* in append. ad p. 4. dec. 4. à n. 4.

§. 8. Chirurgus secundùm artem secans vel adurens non fit irregularis, quamvìs fiat mutilatio vel etiam sequatur mors, quia hìc non est defectus lenitatis, cùm fiat causâ impediendæ mortis. *Burgh.* cent. 3. cas. 91. Si per imperitiam vel negligentiam mors sequeretur, esset irregularis, & ità ex Cap. *Ad aures* de ætate & qualit. ord. probat *Suar.* d. 47. s. 7. & *Sylvius* suprà V. *Chirurgus.* Si Clericus etiam pietatis causâ exerceat chirurgiam per sectionem vel adustionem, ex qua non sequatur mutilatio vel mors, non est irregularis; si autem sequatur mutilatio vel mors, quamvìs usus sit regulis artis; est irregularis, quia hoc ipsi specialiter prohibetur Cap. *Sententiam* de ætate & qualitate ordinand., ita *Dian.* tr. 2. R. 23. aliique cum *Sylvio* suprà, nisi excuset necessitas, quia alius deest, ità *Bonac.* de irreg. d. 7. q. 4. p. 5. Si autem mors aliunde sequatur, *Avila, Bonac.* & alii dicunt non esse irregularem, quia mors illi non potest imputari: in dubio tamen an mors sit inde secuta, habendus est irregularis per Cap. *Ad aures*: quòd si tantùm incidat venam & sequatur mors, *Bonac. Sylvius* & alii dicunt incurri, quia est sectio; negant *Rodriq.* & *Molin.* Quod si Clericus nō utatur sectione vel adustione, sed applicet v.g. emplastrum, quamvìs sequatur mors, non est irregularis, quia facit pietatis causâ, nec est illi specialiter prohibitum mederi, nisi adhibeatur sectio vel adustio, & quidem ab ipso, unde si eam consulat vel mandet, non incurrit, censura enim aut pœna lata contra facientes nō cadit super consulentes aut mandantes, nisi exprimatur, *Nav. Henriq. Sylvius* suprà. 529.

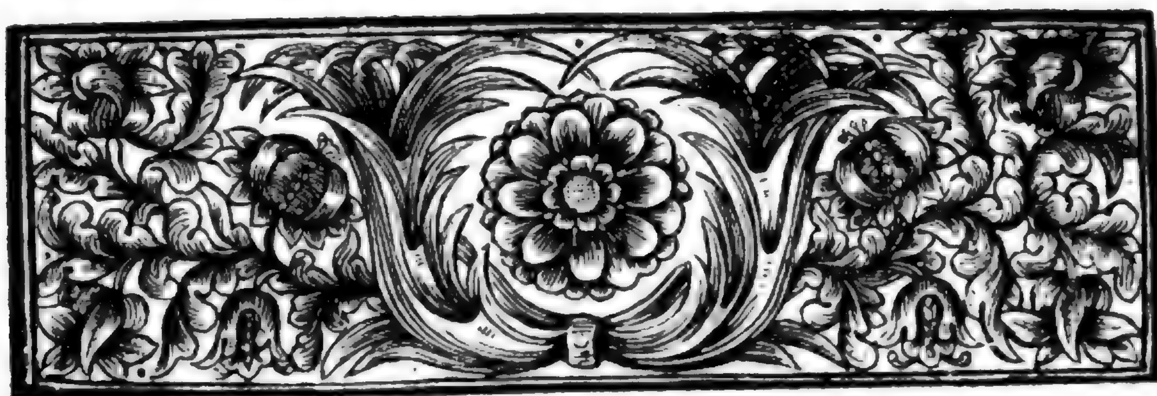
§. 9. Qui malè tractat cadaver Clerici mortui, incurrit irregularitatem, *Felin. Schiara* l. 4. diff. 26. n. 15. Etiam, qui percutit Clericum factum hæreticum, *Nald. Schiara* n. 23. 530.

§. 10. Qui campanam pulsat, quando reus ad supplicium educitur, si ideo pulsat, ut reus securiùs ducatur, est irregularis, quia cooperatur morti malefactoris, secus si pulset tantùm ad signum & ad publicum exemplum, sic enim nequidem remotè cooperatur morti malefactoris, ità post *Covarr.* & alios *Sylvius* in Resol. variis p. 1. V. *Campana*; si quis tamen campanam pulset ad hoc, ut Judex in fine pulsûs legat aut legi curet sententiam mortis, est irregularis, quia cooperatur executioni mortis differendæ vel accelerandæ, prout diu vel non diu pulsârit, ità *Sylvius* suprà. Denique si quis campanam pulset vel ad seditionem vel ad arma vel pro captione alicujus malefactoris, si ex prælio inde inito secuta sit mors vel mutilatio, pulsans campanam est irregularis; uti cum *Covarr. Majolo* & *Quaranta* docet *Sylvius* suprà, contra *Zerol.* quia talis dat magnam causam mortis vel mutilationis. 531.

FINIS TOMI SECUNDI.

O. A. M. D. G.

INDEX PASCHASII

PASCHASII QUENELLII PROPOSITIONES DAMNATÆ,

oCtaVâ DIe septeMbrIs anno ab InCarnato Verbo.

NOverit Lector, Animadversiones Propositionibus damnatis appositas è variis lucubrationibus antehac in Gallia contra Quenellii reflexiones excusis, nec in Germania facilè reperiendis ferè desumptas, & in Epitomen hîc redactas esse.

Accessit versioni latinæ indicatio locorum operis Quenelliani, è quibus ipsæ propositiones excerptæ sunt. Ubicumque nullus annus subjungitur loco, indicium est propositionem illam extare in utraque editione reflexionum, videlicet anni 1693. & anni 1699. quas nominatim sancta Sedes damnavit. Ubi verò additur annus, signum est, propositionem illam extare tantùm in alterutra, scilicet eâ quæ citatur.

VENENUM CENTUM ET UNIUS PROPOSITIONUM

A sancta Sede nuper damnatarum in eo consistit, quod Author illarum QUENELLIUS per illas non obscurè significet,

1. Prop. *QUid aliud remanet animæ, quæ Deum atque ipsius gratiam amisit, nisi peccatum, & peccati consecutiones, superba paupertas, & segnis indigentia, hoc est generalis impotentia ad laborem, ad orationem, & ad omne opus bonum?* Luc. 16. v. 3.

1. QUòd qui Deum ejúsque gratiam (sanctificantem) amittit, non possit elicere actum ullum supernaturalem, imò ullum opus moraliter bonum; sit in impotentia generali ad orandum, in indigentia quæ ad ipsius adeò fidei, speique jacturam pertingat, cum omnis actualis gratiæ privatione, nullâ re ipsi relictâ nisi peccato ejúsque consecutionibus. Quid aliud remanet &c.

2. Prop. *Jesu Christi gratia, principium efficax boni cujuscumque generis necessaria est ad omne opus bonum; absque illa, non solùm nihil fit, sed nec fieri potest.* Joan. 15. v. 5. Ed. 1693.

2. Quòd quilibet justus peccans, careat gratiâ efficaci, sine qua non solùm nihil fit, sed nec fieri potest. Minus dixerat Arnaldus: hic enim non nisi de sancto Petro atque adeò de singulari aliquo justo loquebatur.

3. Prop. *In vanum Domine præcipis, si tu ipse non das quod præcipis.* Act. 16. 10.

3. Quòd sola gratia efficax reddat mandata possibilia, cùm Dominus, Authore Quenellio, in vanum præcipiat si non dat ipse quod præcipit. Impossibilia igitur sunt mandata Dei omnibus efficaci gratiâ destitutis. Sola enim efficax gratia dat, quòd Deus præcipit, id est, dat actum præceptum, eundem in nobis reapse producendo.

4. Prop. *Ità Domine; Omnia possibilia sunt ei, cui omnia possibilia facis, eadem operando in illo.* Marc. 9. 22.

4. Quòd nihil facere valeamus, nisi, quod Deus in nobis realiter operatur; id enim manifestè innuit quarta propositio, dum asserit istâ

Dei operatione in nobis omnia nobis possibilia fieri. Quidquid itaque Deus in nobis non operatur, nobis est impossibile, quod est hæreticum.

Nota Quenellium libro suo cui titulus *Traditio Ecclesiæ Romanæ* Tom. 3. pag. 335. probare, quod nullum sit discrimen inter has propositiones: *Is qui gratiâ efficaci caret, nequit implere præcepta: ei non sunt possibilia; sunt ipsi impossibilia:* aitque ibidem eas esse tam veras in sensu proprio ac litterali, quàm hæc vera est: *impossibile est homini veredis currere sine equo.* Atque ità Quenellius propugnatæ primæ Jansenii hæreseos ore proprio se reû facit.

5. *Prop. Quando Deus non emollit cor per interiorem unctionem gratiæ suæ, exhortationes, & gratiæ exteriores non inserviunt, nisi ad illud magis obdurandum.* Rom. 9. 18. ed. 1693.

5. Quòd nulla detur gratia sufficiens, & quòd absque gratia efficaci, quæ cor emolliat, exhortationes, nec non exteriores gratiæ, non nisi ad illud magis obdurandum serviant.

Nota hanc propositionem ad duas præcedentes referri.

6. *Prop. Discrimen inter Fœdus Judaicum, & Christianum est, quod in illo Deus exigit fugam peccati, & implementum legis à peccatore, relinquendo illum in sua impotentia: in isto verò Deus peccatori dat, quod jubet, illum sua gratiâ purificando.* Rom. 11. 27.

6. Quòd Deus Judæos in impotentia ad fugiendum peccatum implendámque legem suam reliquerit, quamvis implementum legis ab ipsis exigeret. Et tamen Judæi omnes, utpote à peccati originalis labe purgati, sive per circumcisionem, sive per aliquod aliud Sacramentum, erant justificati. At illos, quamvis justificatos, Deus, inquit Quenellius, in impotentia ad legem implendam relinquebat. En igitur totidem justos, quibus non solùm aliqua præcepta, uti habet prima Jansenii propositio damnata, sed universaliter tota lex erat impossibilis. 2. Quòd in Christiano fœdere Deus det peccatori, quod jubet, quod non semper verum est. Vide venenum propositionis sequentis.

7. *Prop. Quæ utilitas pro homine in veteri fœdere, in quo Deus illum reliquit ejus propriæ infirmitati, imponendo ipsi suam legem? Quæ verò fœlicitas non est admitti ad fœdus, in quo Deus nobis donat, quod petit à nobis?* Hebr. 8. 7.

7. Quòd Deus in veteri fœdere hominem ejus propriæ infirmitati reliquerit, nullam illi largitus gratiam. Quæ propositio paradoxum impium & insensatum continet. 2. Quod nulla Judæis fuerit utilitas in veteri fœdere, quod est contra doctrinam Apostoli dicentis *utilitatem eis multam fuisse & per omnem modum.* Rom. 3. v. 1. 3. Quod Deus donet nobis id quod in Christiano fœdere à nobis petit. Quæ propositio in tota latitudine sua accepta falsa est, cùm plurima Deus petat à nobis quæ tamen nobis minimè donat, id est quæ reapse non operatur in nobis. E. g. petit à nobis actus, quos tamen in corde nostro non producit, sed produceret, nisi resisteremus gratiæ, quæ actus illos verè & realiter in potestate nostra constituit.

8. *Prop. Nos non pertinemus ad novum fœdus; nisi in quantum participes sumus ipsius novæ gratiæ, quæ operatur in nobis id quod Deus nobis præcipit.* Hebr. 8. 10.

8. Quod quicumque resistunt gratiæ, hoc ipso ad Ecclesiam Christi non ampliùs pertineant, cùm juxta hanc octavam Quenellii propositionem, ii soli, in quibus gratia operatur id, quod Deus ipsis præcipit, ad novum fœdus pertineant. Atqui gratia non operatur id, quod Deus præcipit, nisi in illis, quos facit declinare à malo & facere bonum. Hi igitur soli ad Ecclesiam Christi pertinent. Quod purus putus est Calvinismus.

9. *Prop. Gratia Christi est gratia suprema, sine qua confiteri Christum nunquam possumus, & cum qua nunquam illum abnegamus.* 1. Corint. 12. 3. 1693.

9. Quod sine gratia efficaci, quam *supremam* Quenellius nuncupat, & cum qua Christum nunquam abnegamus, illum confiteri nunquam possimus. Quod in hæreticam Arnaldi propositionem recidit, videlicet, quòd S. Petrus defectu gratiæ efficacis non potuerit non abnegare Christum. Atqui, uti fatentur omnes, eadem est ratio de quolibet alio peccato, ergo &c.

10. *Prop. Gratia est operatio manus Omnipotentis Dei, quam nihil impedire potest, aut retardare.* Matt. 20. 34.

10. Quod gratia sit operatio manus omnipotentis Dei, quam nihil impedire possit aut retardare, ergo non modo gratiæ nunquam resistitur, quæ est hæresis secunda Jansenii, sed ne resisti quidem potest eâ resistentiâ, quæ pertingat usque ad non consensum, sive quâ fiat ut reapse non impleatur id, quod gratia ponit in nostra potestate, quæ est hæresis quarta ejusdem Jansenii.

11. *Prop. Gratia non est aliud, quàm voluntas Omnipotentis Dei, jubentis, & facientis quod jubet.* Marc. 2. 11.

11. Quòd omnis gratia Christi consensum nostri cordis post se trahat & obsequium extorqueat, cùm gratia nihil sit aliud, quàm voluntas omnipotentis Dei jubentis & facientis, quod jubet. Itaque nulli gratiæ resistitur, quæ rursus est hæresis altera Jansenii.

12. *Prop. Quando Deus vult salvare animam, quocumque tempore, quocumque loco effectus indubitabilis sequitur voluntatem Dei.* Marc. 2. 12.

12. Quòd Deus salvet quoscunque voluerit salvari, nec de hoc dubitari possit. Deus igitur nullius pereuntis salutem voluit. Quod est fundamentum hæreseos quintæ Jansenianæ.

13. *Prop. Quando Deus vult animam salvam facere, & eam tangit interiori gratiæ suæ manu, nulla voluntas humana ei resistit.* Luc. 5. 13. 1693.

13. Quòd nulla voluntas humana gratiæ interiori resistat, quando Deus vult animam salvam facere ejúsque cor tangit. Quod in secundam Jansenii hæresin recidit.

14. *Prop. Quantumcumque remotus à salute sit peccator obstinatus, quando Jesus se ei videndum exhibet lumine salutari suæ gratiæ, oportet ut se dedat, accurrat, sese humiliet, & adoret Salvatorem suum.* Marc. 5. 67. 1693.

14. Quòd omnis gratia Christi consensum & cooperationem volũtatis inferat, adeò ut peccatorem obstinatum constituat in necessitate se dedendi, ad Christum accurrendi, sese humiliandi, eundemque adorandi 2da & 4ta hæresis Jansenii.

15. *Prop. Quando Deus mandatum suum, & suam externam locutionem comitatur unctione sui Spiritus, & interiori vi gratiæ suæ, operatur illa in corde obedientiam, quam petit.* Luc. 9. 60.

15. Quòd omnis gratia interior obedientiam, quam Deus petit, operetur in corde, atque ità nulla sit gratia, quæ cum consensu voluntatis non sit conjuncta. Eadem 2da hæresis.

16. Prop.

16. *Prop. Nullæ sunt illecebræ, quæ non cedant illecebris gratiæ, quia nihil resistit Omnipotenti.* Act. 8. 12.

16. Quòd nullæ sint illecebræ, quæ non cedant illecebris gratiæ, quia nihil resistit omnipotenti. Igitur gratiam nunquam sequitur resistentia, nec gratia unquam effectu suo privatur. Eadem hæresis.

17. *Prop. Gratia est vox illa patris, quæ homines interius docet, hac eos venire facit ad Jesum Christum; quicumque ad eum non venit, postquam audivit vocem exteriorem Filii, nullatenus est doctus à Patre.* Joan. 6. 45.

17. Quòd cùm gratia sit vox illa Patris, quæ homines interius docet eosque venire facit ad Jesum Christum, quicumque ad eum non venit, in nullam gratiæ partem veniat, sine quâ tamen, secundùm Quenellium, nihil possumus. Quod propositionum aliquot præcedentium venenum continet.

18. *Prop. Semen verbi, quod manus Dei irrigat, semper affert fructum suum.* Act. 11. 21.

18. Quòd interior gratia semper faciat fructificare verbũ, quod ipsa comitatur. Nulla itaque datur gratia, quæ non sit semper efficax, nulla, quam resistentia nostra privet effectu suo. 2da hæresis Jansenii.

19. *Prop. Dei gratia nihil aliud est, quàm ejus Omnipotens voluntas: hæc est idea, quam Deus ipse nobis tradit in omnibus suis Scripturis.* Rom. 14. 4. 1693.

19. Quòd Dei gratia nihil aliud sit, quàm omnipotens Dei voluntas, & quòd hæc sit idea, quam Deus ipse nobis tradit in omnibus suis Scripturis. Atqui Deo, quando agit ùt omnipotens, nunquam resistitur, ergo juxta Quenellium, nunquam resistitur gratiæ.

20. *Prop. Vera gratiæ idea est quod Deus vult sibi à nobis obediri, & obeditur, imperat, & omnia fiunt, loquitur tanquam Dominus, & omnia sibi submissa sunt.* Marc. 4. 39.

20. Quòd idea vera gratiæ sit: quòd Deus vult sibi à nobis obediri, & obeditur, imperat, & omnia fiunt, loquitur tanquam Dominus & omnia sibi submissa sunt. Itaque juxta Quenellium commentitia est gratia, quam resistentiâ nostra suo privat effectu. Ipsa adeò idea gratiæ includeret irresistentiam.

21. *Prop. Gratia Jesu Christi est gratia fortis, potens, suprema, invincibilis, utpote quæ est operatio voluntatis Omnipotentis, sequela, & imitatio operationis Dei incarnantis, & resuscitantis Filium suum.* 2. Cor. 5. 21. 1693.

21. Quòd cum gratia sit operatio voluntatis omnipotentis Dei, non magis ipsi resisti possit, quàm operationi Dei incarnantis & resuscitantis Filium suum, quæ operatio est certissimè superior omni resistentiâ, & tamen, juxta Quenellium, operatio gratiæ nihilominus est hujus operationis sequela & imitatio.

22. *Prop. Concordia omnipotens operationis Dei in corde hominis, cum libero ipsius voluntatis consensu, demonstratur illicò nobis, in Incarnatione, veluti fonte, atque Archetypo omnium aliarum operationum misericordiæ & gratiæ, quæ omnes ità gratuitæ, atque ità dependentes à Deo sunt, sicut ipsa originalis operatio.* Luc. 1. 38.

22. Quòd operationis Dei in corde hominis omnipotens cum libero ipsius voluntatis consensu concordia demonstretur illico nobis in Incarnatione veluti fonte atque Archetypo omnium aliarum operationum misericordiæ & gratiæ. Quo significatur hominis voluntatem gratiæ cooperari, ad eum planè modum, quo humana Christi natura cooperata est actioni, quâ Deus illam verbo suo univit: Id est, voluntatem hominis cooperari bonis operibus, ad summum, sicut cooperatur motui indeliberato primæ gratiæ prævenientis, quæ cooperatio, purè Physica, communis est omnibus actibus vitalibus, omnisque meriti incapax.

23. *Prop. Deus ipse nobis ideam tradidit omnipotentis operationis suæ gratiæ, eam significans per illam, quæ Creaturas è nihilo producit, & mortuis reddit vitam.* Rom. 4. 17.

23. Quòd Deus ipse nobis ideam tradiderit gratiæ irresistibilis, cùm nihil magis sit suprà omnem resistentiam quàm operatio quâ Deus, juxta Quenellium, gratiam nobis figurat, nempe operatio quâ Deus creaturas è nihilo producit & mortuis vitam reddit.

24. *Prop. Justa idea, quam Centurio habet de Omnipotentia Dei, & Jesu Christi, in sanandis corporibus solo motu suæ voluntatis, est imago ideæ, quæ haberi debet de omnipotentia suæ gratiæ in sanandis animabus à cupiditate.* Luc. 7. 7.

24. Quòd justa idea, quam Centurio Evangelicus habebat de omnipotentia Dei & J. C., in sanandis corporibus solo motu suæ voluntatis, sit imago ideæ, quæ haberi debet de omnipotentia suæ gratiæ in sanandis animabus à cupiditate. Alia gratiæ comparatio cum operatione resistentiam omnem nostram superante.

25. *Prop. Deus illuminat animam, & eam sanat æquè ac corpus, solâ suâ voluntate; jubet, & ipsi obtemperatur.* Luc. 18. 42.

25. Quòd Deus illuminet animam, eámque sanet æquè ac corpus solâ suâ voluntate; jubet, & ipsi obtemperatur. Atque ità nulla datur resistentia, quæ gratiam privet effectu, quem Deus per illam intendit, quémque gratia potest habere in circumstantiis in quibus datur.

26. *Prop. Nullæ dantur gratiæ, nisi per fidem.* Luc. 8. 48.

26. Quòd nullæ dantur gratiæ, nisi per fidem. Ergo nullæ gratiæ dantur infidelibus, utpote fide carentibus; nullam illi accipiunt gratiam ad perveniendum ad fidem.

27. *Prop. Fides est prima gratia, & fons omnium aliarum.* 2. Pet. 1. 3.

27. Quòd fides sit prima gratia & fons omnium aliarum sine ulla exceptione. Eadem consequentia, idem error.

28. *Prop. Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, est peccatorum remissio.* Marc. 11. 25.

28. Quòd prima gratia quam Deus concedit peccatori, sit peccatorum remissio. Nulla ergo datur gratia ante peccatoris justificationem, & consequenter actus nullus supernaturalis justificationem præcedit ad eámque disponit; nulláque datur gratia ad perveniendum ad pœnitentiam.

29. *Prop. Extra Ecclesiam nulla conceditur gratia.* Luc. 10. 35.

29. Quòd extra Ecclesiam nulla concedatur gratia: atqui infideles sunt certissimè extra Ecclesiam. Vide Propositiones 26. & 27.

30. *Prop. Omnes, quos Deus vult salvare per Christum, salvantur infallibiliter.* Joan. 16. 40.

30. Quòd omnes quos Deus vult salvare per Christum, salventur infallibiliter: ex quo sequitur evidenter, cùm

cùm Deus neminem ex iis qui pereunt, velit salvare per Christũ, dici non posse quòd velit salvare fideles, multò minus omnes homines. Quod certò est hæreticum, ac fundamentum blasphemiæ propositionis 5tæ Jansenii.

31. Prop. *Desideria Christi, semper habent suum effectum; pacem intimo cordium infert quando eis illam optat.* Joan. 20. 19.

31. Quòd cùm desideria Christi semper habeant suum effectum, non optaverit conversionem ullius è peccatoribus, qui non convertuntur (qui tamen ipse dixit: *quoties volui congregare filios tuos?*) nec salutem æternam ullius eorum qui pereunt, etiam inter fideles, sed eorum duntaxat qui salvantur. Hæc enim forent desideria sine effectu. Dogma horribile & Antichristianum, uti illud appellat magnus quidam Belgii nostri Episcopus * * *Malderus Episcopus Antverpiensis.*

32. Prop. *Jesus Christus se morti tradidit ad liberandum pro semper suo sanguine Primogenitos, id est Electos, de manu Angeli exterminatoris.* Gal. 4. 4. 5. 6. 7.

32. Quòd Christus non se tradiderit morti, nisi ad liberandum primogenitos, scilicet electos, quorum duntaxat meminit Quenellius 32dâ propositione. Et tamen de fide est, quòd Christus mortuus sit saltem pro salute omnium fidelium, & non solùm prædestinatorum.

33 Prop. *Prob! quantum oportet bonis terrenis, & sibimetipsi renuntiasse, ad hoc ut quis fiduciam habeat sibi, ut ità dicam, appropriandi Christum Jesum, ejus amorem, mortem & mysteria, ut facit sanctus Paulus dicens: Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.* Gal. 2. 20.

33. Quòd soli sancti, iique à terrenis abstracti æquè ac ab illis abstractus erat S. Paulus, possint habere fiduciam sibi, ut ità dicam, appropriandi Christum JESUM, ejus amorem, mortem & mysteria, uti facit S. Paulus dicens: *Qui dilexit me & tradidit semetipsum pro me.* Interim tamen Ecclesia nos omnes jubet inter ipsa adeò sacra mysteria proferre hæc verba symboli tantopere consolatoria: *propter nos homines & propter nostram salutem descendit de cælis.*

34. Prop. *Gratia Adami non producebat nisi merita humana.* 2. Cor. 5. 21. 1693.

34. Quòd Adami gratia non nisi merita humana produceret. Non erat ergo supernaturale donum, quod hominem supra conditionem naturalem elevavit.

35. Prop. *Gratia Adami est sequela creationis, & erat debita naturæ sanæ, & integræ.* 2. Cor. 5. 21.

35. Quòd Adami gratia sit sequela creationis, essétque debita naturæ sanæ & integræ. Erat igitur gratia solo nomine gratia, nec aliter gratia, quàm creatio dici potest gratia. Non aliter locutus est Bajus in 25. 26. & 79. propositionibus suis damnatis.

36. Prop. *Differentia essentialis inter gratiam Adami, & status innocentiæ, ac gratiam Christianam est, quòd primam unusquisque in propria persona recepisset: ista verò non recipitur, nisi in persona Jesu Christi resuscitati, cui nos uniti sumus.* Rom. 7. 4.

36. Quòd unusquisque in statu innocentiæ recepisset in propria persona gratiam Adami, cùm è contra gratia Christiana non recipiatur nisi in persona J. C. resuscitati, cui nos uniti sumus. An igitur hæc gratia, quæ utique est gratia sanctificans, sanctitas habitualis, non est justitia inhærens? nam de sola gratia sanctificante agitur in 36. propositione Quenellii. Hæc doctrina non abludit à dogmate Calvinistarum de imputatione, si non est prorsus ipsissimum.

37. Prop. *Gratia Adami, sanctificando illum in semetipso, erat illi proportionata: Gratia Christiana nos sanctificando in Jesu Christo, est omnipotens, & digna Filio Dei.* Eph. 1. 6.

37. Quòd gratia Adami sanctificando illum in seipso erat illi proportionata: gratia verò Christiana, quæ nos in Christo sanctificat, sit omnipotens & digna filio Dei. Error idem cum eo quem insinuat propositio præcedens, cui insuper additur idea gratiæ semper efficacis, semper inferentis effectum omnem, quem habere potest in circumstantiis, in quibus datur.

38. Prop. *Peccator non est liber, nisi ad malum, sine gratia Liberatoris.* Luc. 8. 29.

38. Quòd sine gratia liberatoris peccator non sit liber nisi ad malum. Quod nihil est aliud quam traductio litteralis 27. propositionis Bajanæ: liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio non nisi ad peccandum valet.

39. Prop. *Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, nisi ad aberrandum; ardoris, nisi ad se præcipitandum; virium, nisi ad se vulnerandum; est capax omnis mali, & incapax ad omne bonum.* Matth. 20. 3. 4.

39. Quòd sine gratia voluntas non nisi aberrare, se præcipitare, se vulnerare valeat; quòd sit capax omnis mali & incapax ad omne bonum sine exceptione. Eadem quæ in propositione præcedenti doctrina.

40. Prop. *Sine gratiâ nihil amare possumus, nisi ad nostram condemnationem.* 2. Thess. 3. 18. 1693.

40. Quòd sine gratiâ nihil amare possimus nisi ad nostram condemnationem. Atqui, si Quenelliũ audimus, infideles omni gratiâ carent, hoc ipso quo carent fide. Si itaque nonnulla legis naturalis præcepta impleant, honorando parentes, largiendo eleemosynam, protegendo pauperem & innocentem, serviendo Principi & Patriæ, hæc omnia officia non nisi ad propriam condemnationem adimplent, peccántque adimplendo, ac pœnas ideo dabunt sempiternas.

41. Prop. *Omnis cognitio Dei, etiam naturalis, etiam in Philosophis Ethnicis, non potest venire, nisi à Deo, & sine gratia non producit, nisi præsumptionem, vanitatem, & oppositionem ad ipsum Deum, loco affectuum adorationis, gratitudinis, & amoris.* Rom. 1. 19.

41. Quòd omnis cognitio Dei sine gratia non producat nisi præsumptionem, vanitatem & oppositionem ad Deum ipsum. Quasi cognitio Dei, quam per fidem habemus, aut quam naturaliter habere possumus, nullum nobis inspirare bonum motum valeat, imò ne quidem ullum motum, qui peccatum non sit.

42. Prop. *Sola gratia Christi reddit hominem aptum ad sacrificium Fidei; sine hoc nihil, nisi impuritas; nihil, nisi indignitas.* Act. 11. 9.

42. Quòd sine sacrificio Fidei nihil sit nisi impuritas, nihil nisi indignitas &c. Purus putus Bajanismus.

43. Prop. *Primus effectus gratiæ baptismalis est facere, ut moriamur peccato; adeò ut spiritus, cor,*

43. Quòd primus effectus gratiæ baptismalis sit, facere, ut moriamur peccato; adeò ut spiritus,

sensus non habeant plus vitæ pro peccato, quàm homo mortuus habeat pro rebus Mundi. Rom. 6.2.1699.

spiritus, cor, sensus non habeant plus vitæ pro peccato, quàm homo mortuus habeat pro rebus mundi: doctrina moralis immodicè rigida & manifestè falsa.

44. Prop. *Non sunt, nisi duo amores; unde volitiones, & actiones omnes nostræ nascuntur; amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quémque Deus remuneratur; & Amor, quo nos ipsos, ac Mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum est, non refert, & propter hoc ipsum fit malus.* Joan. 5. 29.

44. Quòd non sint nisi duo amores, unde volitiones & actiones omnes nostræ nascuntur: Amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quémque Deus remuneratur; & Amor quo nos ipsos, ac mundum diligimus, qui, quod ad Deum referendum est, non refert, & propter hoc ipsum fit malus. Hæc propositio coincidit cum 38. Bajana, & probaret metum inferni cæterósque actus justificationem præcedentes, necdúmque ab amore Dei profectos esse peccata.

45. Prop. *Amore Dei in corde peccatorum non amplius regnante, necesse est, ut in eo carnalis regnet cupiditas, omnesque actiones ejus corrumpat.* Luc. 15. 13. 1693.

45. Quòd Amore Dei in corde peccatoris non ampliùs regnante necesse sit, ut in eo carnalis regnet cupiditas, omnésque actiones ejus corrumpat; itaque necesse erit omnem peccatorem peccare in omni eo quod facit, etiam in actibus ex natura sua sanctissimis. Quo errore instaurantur hæ Baji propositiones 35. *Omne quod agit peccator vel servus peccati; peccatum est* 40. *In omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati.* Motivum enimverò peccatoribus ad orationem jejunium ac eleëmosynam inducendis valdè idoneum!

Nota, hâc propositione 45. instaurari præterea hæresin à Tridentino sess. 6. can. 7. anathemate fulguritam, videlicet: non solùm inferni metum, sed etiam alia omnia opera, quæ ante peccatoris justificationem fiunt, ac proinde necdum ab amore in illo dominante proficiscuntur, etiam esse peccata.

46. Prop. *Cupiditas, aut Charitas, usum sensuum bonum, vel malum faciunt.* Matt. 5. 28.

46. Quòd amor (unicum humani cordis organum, autore Quenellio) usum sensuum bonum vel malum faciat; bonum quidem, si usus iste in caritate fundetur; malum verò, si cupiditas sit ejus principium. Quenellius nil medium agnoscit inter caritatem & cupiditatem. Solus Dei amor usum sensuum bonum efficit. Ex quocunque demum alio principio oriatur usus sensuum, malus est. Atque ità usus sensuum, quo illos ex metu inferni mortificarem, malus esset.

Nota, Quenellium non solùm actus in individuo indifferentes respuere, quod est orthodoxum, sed etiam nullum agnoscere actum bonum bonitate morali & naturali præcisè, quod est erroneum.

47. Prop. *Obedientia legis profluere debet ex fonte; & hic fons est Charitas. Quando Dei amor est illius principium interius, & Dei gloria ejus finis, tunc purum est, quod apparet exterius; alioquin non est, nisi hypocrisis, aut falsa justitia.* Matt. 23. 26. 1693.

47. Quòd obedientia legis non nisi falsa justitia sit nisi profluat è fonte caritatis: Error in 16. propositione Bajana damnatus à Summis Pontificibus Pio V. Gregorio XIII. & Urbano VIII. *Non est vera legis obedientia quæ fit sine caritate* &. Quòd peccatum ex solo metu & necdum ex caritate, vitare vel detestari non sit nisi hypocrisis. Qui alius est (Lutheri) error à Tridentino damnatus.

48. Prop. *Quid aliud esse possumus, nisi tenebræ, nisi aberratio, & nisi peccatum sine Fidei lumine, sine Christo & sine Charitate?* Eph. 5. 8.

48. Quòd sine fidei lumine, sine Christo & sine charitate non possimus nisi peccare. Totidem ergo in infideli & omni peccatore erunt peccata, quot actiones. Alius Bajanismus consectariis perniciosissimis fœtus.

49. Prop. *Ut nullum peccatum est sine amore nostri, ità nullum est opus bonum sine amore Dei.* Marc. 7. 22. 23.

49. Quòd nullum sit opus bonum sine amore Dei, sicut nullum peccatum est sine amore nostri. Quod in errores præcedentes recidit.

50. Prop. *Frustrà clamamus ad Deum, Pater mi: si spiritus Charitatis non est ille, qui clamat.* Rom. 8. 15.

50. Quòd Deus non nisi solos clamores caritatis audiat. Error aliis virtutibus injuriosus.

51. Prop. *Fides justificat, quando operatur; sed ipsa non operatur, nisi per Charitatem.* Act. 13. 39.

51. Quòd Fides non nisi per charitatem operetur: quasi fides nihil operaretur ad conversionem peccatorum, in quibus non est charitas, nec operetur per alias virtutes in justis, quod Fidei injuriosum est & erroneum.

52. Prop. *Omnia alia salutis media continentur in fide, tanquam in suo germine, & semine; sed hæc fides non est absque amore, & fiducia.* Act. 10. 43.

52. Quòd Fides nunquam fit absque amore & fiducia, quod relatè ad Systema Jansenii propugnatum à Quenellio, duos includit errores doctrinæ Tridentini oppositos, & recenter adhuc ab Alexandro VIII. damnatos, nimirum; quod nullum sit inter charitatem aliásque virtutes discrimen, quodque illæ ab hac nunquam separentur.

53. Prop. *Sola Charitas Christiano modo facit (actiones Christianas) per relationem ad Deum, & Jesum Christum.* Coloss. 3. 14.

53. Quòd sola charitas Christiano modo faciat (actiones Christianas) per relationem ad Deum & Jesum Christum. Id est, quòd sola charitas nos faciat agere Christiano modo, sola Deum & JESUM Christum honoret. Quod in errores propositionum præcedentium recidit.

54. Prop. *Sola Charitas est, quæ Deo loquitur, eam solam Deus audit.* 1. Cor. 13. 1.

54. Quòd sola charitas Deo loquatur, quòd eam solam Deus audiat. Vide 50. propositionem.

55. Prop. *Deus non coronat, nisi charitatem; qui currit ex alio impulsu, & ex alio motivo, invanum currit.* 1. Cor. 9. 24.

55. Quòd Deus non coronet nisi charitatem; quòd, qui currit ex alio impulsu & ex alio motivo, in vanum currat. Et tamen Deus coronat omnes virtutes nostras supernaturales, nec in vanum currimus, quando ex metu pœnarum æternarum in virtute progredimur, aut eodem ex motivo à peccato declinamus.

56. Prop. *Deus non remunerat*

56. Quòd Deus non

muneret nisi Charitatem, quoniã charitas sola Deum honorat. Matt. 25. 36.

remuneret, nisi charitatem; quia charitas sola Deum honorat. Hæc propositio nihilo magìs, quàm septem præcedentes, sustineri potest, nisi supponas fidem, spem, humilitatem, mortificationem, obedientiam erga superiores, justitiam erga proximum &c. non esse virtutes, nihilque mereri, aut non distingui à charitate.

57. *Prop. Totum deest peccatori, quando ei deest spes, & non est spes in Deo, ubi non est amor Dei.* Matt. 27. 5.

57. Quòd non sit spes in Deo, ubi non est amor Dei. Quod erroneum est. 2dus error est, quòd jactura Fidei sit inseparabilis à jactura Spei.

58. *Prop. Nec Deus est, nec Religio, ubi non est Charitas.* 1. Joan. 4. 8.

58. Quòd nec Deus sit, nec Religio, ubi non est charitas. Ergo fides semper cum charitate amittitur, nec adeò unquam contingit, ut Fides, hanc charitatem præcedat.

Observandum hîc, omnes hásce propositiones eò magìs censurâ dignas esse, quòd intelligantur de charitate habituali ac dominante, de amore qui veluti principium & motivum dominatur in usu intellectûs, voluntatis, sensuum &c. Quidquid à charitate in nobis dominante non procedit, peccatum est, Quenellii sententiâ. Cujus rei plena probatio reperietur in reflexionibus Quenellianis, in Luc. 10. v. 27. Rom. 6. v. 4. Matth. c. 6. v. 8. cap. 12. v. 35. cap. 22. v. 14. 1. Cor. 16. vers. 14. &c. Vide etiam suprà propositiones 44. & 47.

59. *Prop. Oratio impiorum est novum peccatum, & quod Deus illis concedit, est novum in eos judicium.* Joan. 10. 25. 1693.

59. Quòd oratio impiorum sit novum peccatum; & quod Deus illis concedit, sit novum in eos judicium. Propositio erronea & perniciosissima.

60. *Prop. Si solus supplicii timor animat pœnitentiam, quò hæc est magis violenta, eò magis ducit ad desperationem.* Matth. 27. 5.

60. Quòd, si solus supplicii timor animat pœnitentiam, quò hæc est magìs violenta, eò magìs ducit ad desperationem. Error scandalosus & doctrinæ Tridentini contrarius.

61. *Prop. Timor non nisi manum cohibet, cor autem tamdiu peccato addicitur, quamdiu ab amore justitiæ non ducitur.* Luc. 20. 19.

61. Quòd timor non nisi manum cohibeat, cor autem tamdiu peccato addicatur, quamdiu ab amore justitiæ non ducitur. Merus Lutheranismus, ac insuper triplex aperta adversus Concilium Tridentinum repugnantia. Nam 1mò Concilium hoc declaravit, attritionem ex metu gehennæ conceptam, modò voluntatem peccandi excludat, esse Dei donum; supponit ergo sacra Synodus tanquam certum, quòd hæc attritio, saltem aliquando, voluntatem peccandi excludat; alioqui nihil illo Tridentini ratiocinio fallacius. 2dò. Damnat eadem Synodus binas hásce scandalosas Lutheri propositiones: quòd talis attritio hominem reddat hypocritam, & quòd peccatores faciat pejores.

Quenellius his super capitibus Concilio contradicere non veretur, ac primò quidem sine restrictione ulla statuit, quòd timor non nisi manum cohibeat, quòd timorem, quamdiu solus est, semper in corde comitetur amor peccati, id est, quod attritio ex timore concepta, nunquam excludat voluntatem peccandi. 2. Sanè hypocrisis est, sistere se ad pœnitentiæ Tribunal, ibique loqui tanquam pœnitentem, nec tamen reverà in corde pœnitere, hoc autem, Autore Quenellio, facit omnis peccator solo gehennæ metu concussus, cùm adhuc in corde habeat amorem peccati. 3. Hic metus & hæc hypocrisis, cùm sit novum peccatum, utpote fructus à cupiditatis radice pullulans, nónne augebit numerum ejus peccatorum? En itaque triplex adversus Tridentinum repugnantia.

62. *Prop. Qui à malo non abstinet, nisi timore pœnæ, illud committit in corde suo, & jam est reus coram Deo.* Matt. 21. 46.

62. Quòd qui à malo non abstinet, nisi timore pœnæ, illud committat in corde suo, & jam sit reus coram Deo. Hâc propositione gehennæ metus non solùm è virtutum albo expungitur, sed etiam in vitiorum classem refertur.

63. *Prop. Baptizatus adhuc est sub lege sicut Judæus, si legem non adimpleat, aut adimpleat ex solo timore.* Rom. 6. 14.

63. Quòd Baptizatus adhuc sit sub lege, sicut Judæus, si legem non adimpleat, aut adimpleat ex solo timore.

64 *Prop. Sub maledicto legis, nunquam fit bonum, quia peccatur, sivè faciendo malum, sivè illud non nisi ob timorem evitando.* Gal. 5. 18.

64. Quòd Israëlitæ, utpote sub maledicto legis (hoc est, juxta Quenellium, in impotentia ad ullam legis partem absque peccato implendam) constituti, non modò non facerent unquam bonum, sed etiam constituti forent in funesta necessitate Deum offendendi, vel ejus præcepta transgrediendo, vel ex solo metu iisdem parendo, quod motivum, secundùm principia Jansenii ac Quenellii, non poterat nisi carnale esse, & non poterat non actus eorum peccaminosos efficere.

Vide propositiones 6. 7. & 65. ad quas hæc refertur, uti etiam ad alias Autoris reflexiones in Marc. c. 8. v. 2. Joan. 13. v. 34. Ep. ad Gal. 4. v. 3. Apocal. 12. v. 3. &c. Ubi populus Judaicus, quamvis inter omnes gentes electus, ut esset populus Dei per excellentiam, nobis depingitur, tanquam populus *merè temporalis ex statu suo*, id est vi statûs, in quo Deus illum constituit, imponendo ei legem suam; tanquam populus, qui non habebat, nisi spes carnales; tanquam populus, quem Deus reliquit in impotentia adimplendi præcepta sua absque peccato; tanquam populus propriæ imbecillitati suæ derelictus, qui nihil habuit quod manducaret, nihil, *quo pasceret animam*; qui nihil habuit nisi umbras, nil nisi victimas carnales, cui nihil datum fuit, nisi species externa, nil nisi cortex, nil nisi littera &c. Quæ omnes Quenellii expressiones non solùm significant (quod nonnulli Theologi dixisse potuerunt) fidem, spem bonorum æternorum, ac media consequendis illis idonea, quæ Judæi habebant sub veteri fœdere, ipsis non fuisse data ratione sui statûs per se spectati, sed in virtute fidei Messiæ venturi, quæ ipsis data fuerat supra statum suum. Verùm hæc Theologia minimè arrideret Quenellio. Contendit ipse non solùm hæc media non fuisse Hebræorum statui sub lege affixa, sed etiam illos iis absolutè caruisse. Et hoc significat *esse in impotentia* adimplendi legem Dei, in qua Hebræi esse non poterant nisi quia carebant gratiâ, quæ legis impletionem verè possibilem efficeret. Hac destituti, ne fidem quidem aut super-

per-

pernaturalem bonorum alterius vitæ spem elicere poterant; Atque ita non nisi spes carnales fovere poterant, eràntque merè temporales per statum suum, inquit Quenellius, hoc est, vi fœderis ipsius quod hic status sanciebat, ac legis veteris, quæ erat veluti tractatus ipse fœderis. Hoc verò quid aliud est, quàm esse reprobos ex statu suo, cùm sit esse ex statu suo spei salutaris incapaces, & insuper obligari ad servandam legem, nec tamen eam servare posse, nisi ob spes metúsque merè carnales & peccaminosos?

Nota quantumcunque prava sit in seipsa hæc 64. propositio, evadere tamen longè horribiliorem ac infinitè perniciosam moribus, si jungatur cum eo, quod eam præcedit in reflexionibus in versum 16. cap. 5. Epistolæ ad Galatas ubi dicitur S. *Paulus docere quatuor status per quos transit genus humanum, & per quos quilibet electus ordinarie transit.* Nam sensus naturalis & obvius propositionis sic junctæ cum eo, quod illam præcedit, est: quòd *quilibet electus ordinariè transeat per statum, in quo nunquam faciat bonum, quia peccat sive malum faciat, sive illud non nisi ex timore fugiat.* Monstrosum sanè effatum, quod horrendæ licentiæ ostium aperit. Nam, si quis tentatione aliquâ urgeatur, passioni suæ habenas laxans dicere poterit: Ecce me constitutum in statu, per quem, teste sancto Paulo, quilibet electus ordinariè transit. Nunc est tempus transitûs mei. Eluctabor, uti alii, ac deinde ad alium quempiam statum transibo. Frustra me à lege communi immunem velim. Quilibet electus hàc ordinariè transit; veniet deinde tempus faciendi bonum.

65. Prop. Moyses, Prophetæ, Sacerdotes, & Doctores legis mortui sunt absque eo quod ullum Deo dederint filium, cùm non effecerint nisi mancipia per timorem. Marc. 12. 19.

65. Quòd lex vetus non effecerit nisi mancipia: Quod adversatur S. Paulo dicenti: Israëlitas vi veteris fœderis simul fuisse filios & mancipia, filios quidem propter divinam adoptionem & gratias spirituales eam comitantes, mancipia verò ob multitudinem præceptorum, quibus gravabantur, & propter pœnas à lege decretas in transgressores, ac denique propter calamitates etiam temporales à Deo intentatas. 2. Quòd lex vetus non effecerit nisi mancipia, & quidem talia per statum funestum, in quo Judæos constituebat, mancipia culpæ obnoxia, devotas inferno victimas, sive non implerent quod lex ab ipsis exigebat, sive implerent.

Quis has blasphemias audiens non cohorrescat totus? & tamen hoc ipsum est, quod cœlestem S. Augustini doctrinam, Ecclesiæ Romanæ hæreditatem, spiritum Christianæ Religionis, fundamentum pietatis hodie vocare quidam non dubitant.

66. Prop. Qui vult Deo appropinquare, nec debet ad ipsum venire cum brutalibus passionibus, neque adduci per instinctum naturalem, aut per timorem sicuti Bestiæ, sed per fidem, & per amorem sicuti filii. Hebr. 12. 20. 1693.

66. Quòd qui vult Deo appropinquare, nec debeat ad ipsum venire cum brutalibus passionibus neque adduci per instinctum naturalem aut timorem sicuti bestiæ, sed per fidem & amorem, sicuti filii. Igitur qui brutales aliquas passiones habet, debet expectare donec Deus eum liberet, nec orare Deum, ut illas à se expellat (id enim foret appropinquare Deo) quamdiu non inspirat illi charitatem, quæ sola potest ei permittere, ut veniat ad Deum per orationem. Tamdiu nec instinctum naturalem sequi debet, quo ad Deum impellitur, nec sinere se moveri metu suppliciorum à Deo intentatorum.

67. Prop. Timor servilis non sibi repræsentat Deum, nisi ut Dominum durum, imperiosum, injustum, intractabilem. Luc. 19. 21. 1693.

67. Quòd timor servilis non sibi repræsentet Deum, nisi ut Dominum durum, imperiosum, injustum, intractabilem. Ergo timor ille peccatum est, tantùm abest ut sit donum Dei, & motus Spiritûs Sancti ad gratiam Sacramenti disponens; modò peccandi voluntatem excludat, qualem esse definivit Tridentinum.

68. Prop. Dei bonitas abbreviavit viam salutis claudendo totum in Fide, & precibus. Act. 2. 21.

68. Quòd via salutis tota in fide precibúsque conclusa sit. Quo pacto ab hac via excluderentur bona opera, imò charitas & spes. Sed præsumitur Quenellius hîc sese ipsum non intellexisse.

69. Prop. Fides, usus, augmentum, & præmium Fidei, totum est donum puræ liberalitatis Dei. Marc. 9. 22.

69. Quòd gloria cœlestis, quæ fidei præmium est, sit donum puræ liberalitatis Dei, & consequenter nullatenus data ex justitia propter merita. Sequitur secundò, sanctissimis quibusque gloriam æquè parum debitam esse quàm pueris ante rationis usum morientibus, æquè parum debitam, quàm parum debita sit prima gratia omnibus hominibus. Hîc enim notandum, quòd prima gratia omnino gratuita sit, non nisi quia datur sine ullo merito ex nostra parte. Quòd si daretur intuitu alicujus meriti, non esset mera gratia, nec pura liberalitas.

Præterea propositio illa significat, nihil nostrum esse in consensu gratiæ bonisque operibus, nihil à nobis, nihil quod debeat censeri meritum. Cùm enim volumus indicare quòd in motibus indeliberatis gratiæ prævenientis nihil sit à nobis, nihil nostrum, nihil meritorium, non posset hoc clariùs exprimi quàm si dicamus, esse purum donum Dei, donum puræ liberalitatis ejus.

70. Prop. Numquam Deus affligit innocentes, & afflictiones semper serviunt, vel ad puniendum peccatum, vel ad purificandum peccatorem. Joã. 9. 3.

70. Quòd Deus nunquam affligat innocentes, & quòd afflictiones semper serviant, vel ad puniendum, vel ad purificandum peccatorem. Hæc idea videtur esse hausta ex principiis Jansenii circa statum naturæ puræ, verùm hæc idea falsa est & impia, quatenus in solis peccatoribus afflictiones agnoscit. Quid enim? an ergo Beatissima Virgo peccatrix erat? an pueri ab Herode trucidati alicujus criminis rei erant? nónne erant innocentes? nónne plerique à labe originali purgati, ac circumcisionis, alteriúsve cujuspiam Sacramenti virtute fuerant justificati? nunquid horum puerorum innocentia, aut Mariæ sanctitas Deum prohibuit, quo minùs eis calicem doloris propinaret? Nónne Christus, qui erat ipsa innocentia, magis quàm cæteri omnes homines afflictus fuit? Nônne oportuit Christum pati, & ità intrare in gloriam suam? inquit S. Lucas cap. 24. v. 26. Conformitas autem cum Christo an non est necessaria justo? Apostolus disertè dicit, Deum *quos præscivit, & prædestinasse conformes fieri imagini filii sui.* Atqui per afflictiones perpessionésque divina ista conformitas atque similitudo divina obtinetur. Denique nónne afflictio-

flictiones utiles sunt ad Sanctos in præstantissimarum virtutum usu exercitandos, ad eos quantúmvis justos innocentésque purificandos, ad eosdem à creaturis abstrahendos, & ad perfectam cum Deo unionem disponendos? Nónne afflictiones sunt veluti pignus & mensura futurorum in cœlo gaudiorum?

71. *Prop. Homo ob sui conservationem potest sese dispensare ab ea lege, quam Deus condidit propter ejus utilitatem.* Marc 2. 28.

71. Quòd universaliter & sine distinctione ulla præceptorum Dei à præceptis Ecclesiæ, præceptorum juris naturalis à præceptis juris positivi, homo ob sui conservationem possit se dispensare ab ea lege, quam Deus condidit propter ejus utilitatem. Atqui nulla lex est, nequidem juris naturalis, quæ ob hominis utilitatem non sit condita, ergo nulla existit lex, à qua, si Quenellio credimus, non possit ob sui conservationem se dispensare: Unquámne moralis ulla quantumlibet laxa latiorem sceleribus quibuslibet viam patefecit?

Nimis notum est inter arcana Jansenisticæ factionis effata hoc quoque recenseri: quòd Ecclesiæ præcepta non obligent in conscientia & sub peccato, nisi quando ea sine scandalo violari non posse judicatur. Cum hac eâdem restrictione loquebantur ea de re Calvinistæ, antequàm se ad excutiendum prorsus jugum comparatos viderent, sic enim Pseudomartyr eorum Annas du Bourg ajebat interrogatorii sui pag. 33. *Quoad jejunia ab Ecclesia præcepta, dixit, se quod attinet, nolle se scandalizare proximum suum, si in eorundem transgressione scandalum aliquod inesse censeret; veruntamen se etiam non putare in conscientia sua, offensum iri Deum, si cum gratiarum actione uteretur &c.* Utinam pauciora extarent exempla abusuum, quæ per magnos quosdam è nova sectâ Reformatores moralis ista doctrina peperit. Et tamen, positâ quam Quenellius hîc asserit, doctrinâ, Axioma tam abominabile satis rationabile videri debet.

Et verò non de solis Ecclesiæ præceptis loquitur Quenellius, sed Thesin ponit generalem, quæ se ad ipsa etiam Dei præcepta extendat. Duplicia sunt præcepta Dei, alia juris naturalis, alia positivi. Reflexio Quenelliana, si ad litteram sumatur, utrique applicari potest. *Homo*, inquit sine restrictione, *potest se dispensare ab ea lege, quam Deus condidit propter ejus utilitatem.* Satis cernitur, quò id spectet: Sed omissâ rigidiori propositionis hujus acceptione, ponamus quòd juxta mentem Authoris solas juris positivi leges ipsa respiciat.

1. Opinio est apud Theologos recepta, quòd Dei præcepta vetantia Polygamiam atque divortium; saltem, quando fit ex mutuo consensu partium, sint juris duntaxat positivi. Finge nunc casum, quo quis nullam servandæ vitæ suæ rationem reperiat, nisi dispensando se ab alterutro hoc præcepto. Puta, Christianus aliquis conjugatus videat, intentari sibi mortem, nisi alteram ducat uxorem. Mulier Christiana in regione infidelium eodem in periculo versetur, nisi in nuptias cum homine jam conjugato consentiat. Finge insuper hos homines, aut casuistas, quos hi consulunt, bonâ fide judicare, quòd Polygamia & divortium non adversentur legi naturali, sed tantùm positivæ. Huic sententiæ adjungant regulam Quenellii: quòd homo ob sui conservationem possit se dispensare ab ea lege, quam Deus condidit propter ejus utilitatem. Habebis utrumque bonâ conscientiâ dispensatum à servanda lege, quæ Polygamiam & divortium prohibet.

De cætero non solùm in terris infidelium, sed etiam in medio orbe Christiano evenire possunt casus, quibus hominis alicujus vita ab harum legum violatione pendeat; E. G. si homo jam conjugatus, nihilominus in eodem, quo sanctus Casimirus Rex Poloniæ, periculo versaretur, nisi alteram uxorem suæ priori adhuc viventi superinduceret. Quis hunc hominem vetet accommodare sibi Quenellianam decisionem, ac dicere quòd homo ob sui conservationem se dispensare possit &c. Et nónne hac ratione Lutherus, aliáque Protestantium capita, valdè plausibiliter excusare possent datam à se quondam Hassiæ Landgravio facultatem duas simul habendi uxores?

Denique præceptum fidem Christianam amplectendi ac profitendi, baptisma suscipiendi &c. nil nisi præceptum positivi juris est. Scire nunc velim, quo argumento Quenellii discipuli persuadere possint infideli cuipiam, nullum esse periculum, quod illum ab amplectenda Christi fide dispensare valeat. Vos ipsi fatemini, inquiet illis infidelis, hominem ob sui conservationem posse se dispensare ab ea lege, quam Deus condidit ob ejus utilitatem. Utique ob hominis utilitatem instituit Deus legem amplectendæ Religionis Christianæ; cur vestrâ sententiâ non possim me ab illa dispensare, ubi de mea meorúmque liberorum crudeli nece, aut certè servitute agitur &c?

Equidem non est animus has omnes aliásque ejusdem farinæ plurimas, quæ ex hac propositione elici possent, consequentias tribuere Quenellio. Non gravatè credemus, eum illas non intendisse imò & detestaturum esse. At non minùs verum est hæc esse consectaria sponte fluentia ex propositione, quam imprudenti excidisse quidem supponimus, quæ tamen non ideo minùs est detestanda.

72. *Prop. Nota Ecclesiæ Christianæ est, quòd sit Catholica, comprehendens, & omnes Angelos Cæli & omnes Electos, & justos terræ, & omnium Sæculorum.* Hebr. 12. 22. 23. 24.

72. Quòd nota Ecclesiæ Christianæ sit; quòd sit Catholica, comprehendens, & omnes Angelos cœli, & omnes Electos, & Justos terræ, & omnium sæculorum. At probare catholicitatem, hoc est, amplitudinem, universalitatémque Ecclesiæ, quia Angelos, Electos ac Justos complectitur, est Ecclesiam his limitibus circumscribere. Nemo unquam sic ratiocinabitur, quamdiu supponet eam comprehendere omnes fideles. Accedit quòd hæc Quenellii Ecclesia sit invisibilis. Num videntur Angeli? Num Electi, Justique ipsi notâ aliquâ sensibili dignoscuntur?

73. *Prop. Quid est Ecclesia, nisi cætus filiorum Dei, manentium in ejus sinu, adoptatorum in Christo, subsistentium in ejus persona, redemptorum ejus sanguine, viventium ejus spiritu, agentium per ejus gratiam, & expectantium gratiam futuri sæculi.* 2. Thess. 1. 12. 1693.

73. Quòd Ecclesia sit cœtus filiorum Dei, manentium in ejus sinu, viventium ejus spiritu, agentium per ejus gratiam &c. At si Ecclesia nihil aliud est, ergo nullum in ea locum habebunt peccatores; hi enim nec vivunt spiritu Dei, nec agunt per ejus gratiam &c. Hoc autem foret purus Calvinismus.

74. *Prop. Ecclesia, sive integer Christus, Incarnatum Verbum habet ut Caput, omnes verò Sanctos ut membra.* 1. Tim. 3. 6.

74. Quòd Ecclesia, sive integer Christus, incarnatum Verbum habeat ut caput, omnes verò Sanctos ut membra. Peccatores igitur non

non sunt membra istius Christi, adeóque nec Ecclesiæ, quæ hæresis eò collimat, ut obedientiæ jugum excutiant omnes ii, qui scient, aut putabunt se scire, quòd sui Pastores aut Episcopi sint improbi, quòd sint in statu peccati mortalis, cùm eos hoc ipso pro Pastoribus legitimis habere non possint.

75. *Prop. Ecclesia est unus solus homo, compositus ex pluribus membris, quorum Christus est Caput, vita, subsistentia & persona; Unus solus Christus compositus ex pluribus Sanctis, quorum est Sanctificator.* Eph. 2. 14. 15. 16.

75. Quòd Ecclesia sit unus solus Christus, compositus ex pluribus Sanctis, quorum est sanctificator. Ergo peccatores non componunt Ecclesiam. Nota prius membrum propositionis 75tæ non esse admodum intelligibile; innuitur tamen, quòd ad hoc, ut quis sit Ecclesiæ membrum, necesse sit vivere vitâ Christi, aut eundem vivum in se habere. Quâ ratione excluderentur iterum ab Ecclesia omnes Christiani, qui non sunt in gratia.

76. *Prop. Nihil spatiosius Ecclesia Dei, quia omnes Electi & Justi omnium Sæculorum illam componunt.* Eph. 2. 22.

76. Quòd nihil sit spatiosius Ecclesiâ Dei, quia omnes Electi, & Justi omnium sæculorum eam componunt. Meminisse solorum Electorum & Justorum, ubi vastissimam Ecclesiæ amplitudinem indicare consilium est, quid aliud est, quàm eos fideles ab illa excludere, qui nec ex Electorum, nec ex Justorum numero sunt?

77. *Prop. Qui non ducit vitam dignam Filio Dei, & membro Christi, cessat interius habere Deum pro Patre, & Christum pro Capite.* 1. Joan. 22. 1693.

77. Quòd, qui non ducit vitam dignam Filio Dei, & membro Christi, cesset interius habere Deum pro Patre, & Christum pro Capite. Sed qui non habet interiùs Christum pro Capite, debet amisisse fidem spémque Christianam. Quamdiu enim hæc in peccatore remanent, habet adhuc ipse interiùs Christum pro Capite, cùm spes fidésque dona sint interna, quæ aliunde quàm ex influxu hujus Capitis in membra, provenire non possunt. At qui non ducit vitam dignam Filio Dei, cessat interiùs habere Christum pro Capite, ùt inquit Quenellius, ergo peccator ille non solùm caritatem amittit, sed simul etiam reipsâ fidem spémque Christianam perdit, nec quidquam illorum remanet, nisi inane simulacrum. Quæ est hæresis à Tridentino damnata sess. 6. can. 28. ac deinde etiam ab Alexandro VIII. in decreto dato 7. Decembris 1690. Nota, peccatores, si cessent esse membra Christi, nec esse pariter Ecclesiæ membra, &, si quidem Sacerdotes aut Episcopi sint, eos saltem amittere jurisdictionem spiritualem: Manifestum enim est eos, qui membra non sunt, nec esse posse Capita, sive Ecclesiæ universalis, sive Ecclesiarum particularium.

78. *Prop. Separatur quis à Populo Electo, cujus figura fuit populus Judaicus & Caput est Jesus-Christus, tam non vivendo secundùm Evangelium, quàm non credendo Evangelio.* Act. 3. 23.

78. Quòd quis separetur à populo electo, cujus figura fuit populus Judaicus, & Caput est JESUS Christus, tam non vivendo secundùm Evangelium, quàm non credendo Evangelio. Hâc propositione excluduntur ab Ecclesia, cujus Christus est Caput, & cujus figura fuit populus Judaicus, excluduntur, inquam, fideles non viventes secundùm Evangelium. Manifestum est hanc propositionem 78. aliásque sex eam præcedentes, apertè favere Calvinismo, sive hæresi, quæ Ecclesiam ex solis prædestinatis, vel justis componit: verùm Quenellii denunciatores benignè præsumere voluerunt, harum septem propositionum consequentias, quantumvis legitimas, ab Autore non fuisse prævisas. Imò monuerunt, veritatem huic errori oppositam à Quenellio exprimi in duobus suarum reflexionum locis. Unus est in Joannis 14. v. 20. alter in 1. Joannis 2. v. 19. nam è locis sex & viginti quæ in Indice operis Quenelliani citantur sub Titulo *Ecclesia permixta peccatoribus & justis*, reperiuntur undecim falsò citata; reliqua verò nihil aliud dicunt, quàm peccatores in Ecclesia cum justis esse permixtos, Ecclesiam esse mixtam è justis & peccatoribus, uti dici posset Hollandia esse mixta è civibus & extraneis. Id non significat peccatores esse membra Ecclesiæ magis, quàm extranei sint membra Reipublicæ, in qua pro tempore degunt. Constat autem illos Protestantes, qui è solis Justis aut Electis Ecclesiam componunt, nihilominus asserere, quòd peccatores & reprobi sint *in Ecclesia*, dum negāt esse *de Ecclesia*. Sed quid multa? Fatendum est Indicem Quenellii non fallere quoad hæc duo loca, idque sufficit, ut benignè præsumatur ipse se non intellexisse, dum in propositionibus jam adductis contrarium errorē stabilivit.

79. *Prop. Utile, & necessarium est omni tēpore, omni loco, & omni personarum generi studere, & cognoscere spiritum, Pietatem, & Mysteria sacræ Scripturæ.* 1. Cor. 14. 5.

79. Quòd utile & necessarium sit, omni tempore, omni loco & omni promiscuè personarum generi studere, & cognoscere Spiritum, pietatem, & Mysteria sacræ Scripturæ. Hæc propositio generalis, cujus falsitatem experientia quotidiana demonstrat, repugnat insuper regulæ sapienter à Tridentino constitutæ, quâ cavetur, ut sacrorum Bibliorum lectio, in vulgari lingua, solùm iis concedatur, quos constiterit ex hujusmodi lectione non damnum, sed fidei & pietatis augmentum capere posse. Præterea falsissimum est, ac erroneum dicere, quòd hæc lectio sit *omni personarū generi necessaria.*

80. *Prop. Lectio Sacræ Scripturæ est pro omnibus.* Act. 8. 28.

80. Quòd Sacræ Scripturæ lectio sit pro omnibus, sine ullo discrimine. Hæc propositio pugnat adversus hæc Concilii Tridentini verba, quòd *Experimento manifestum sit, si sacra Biblia vulgari linguâ passim sine discrimine permittantur, plus inde ob hominum temeritatem detrimenti, quàm utilitatis oriri.*

Quòd si Quenellius solùm dicere voluisset, quòd Scripturæ lectio cujuscumque sexûs & conditionis hominibus permitti possit, nihil diceret non conforme spiritui Concilii, & usui Ecclesiæ; verùm hoc Quenellio satis non est; pugnat ille contra sententiam, non ad libitum confictam sed reipsa existentem ac practicam. Hujusmodi itaque opinio non est illa, quæ contenderet sufficere, quòd quis sit hujus conditionis, aut sexûs, adhoc ut Scripturæ legendæ incapax sit & indignus. Hoc enim nec Ecclesiæ sententia est, nec ullius Episcopi praxis. Contra larvam digladiaretur qui id, quod ab omnibus æquè exploditur, susciperet impugnandum. At, velle, quod ejusmodi lectio non sit promiscuè pro omnibus fidelibus, nisi obtentâ à Pastoribus facultate, hoc demum est quod pro illusione habet Quenellius. Et verò ad quid erit necesse petere hujusmodi facultatem, si Christus Scripturæ lectionem non solùm permittit, sed etiam imperat universis, si Pastoribus prohibet, ne ulli eandem interdicant. Et hoc est, quod hic pronunciavit Quenellius, hoc poste-

posteriori sensu dicit; hanc lectionem esse *pro omnibus.*

Quod de lectione Scripturæ Quenellius dicit, non spectat solas Ecclesias Galliæ, quarum jura consuetudinesque hîc non expendo, sed de totius mundi fidelibus loquitur. Jam verò fatentibus uno ore, & sine ulla controversia Doctoribus universis, Regulæ Indicis Concilii Tridentini circa lectionem Bibliorum obligant in Ecclesiis Italiæ, Hispaniæ nostrique Belgii &c.

81. Prop. *Obscuritas Sancti Verbi Dei non est Laicis ratio dispensandi se ipsos ab ejus lectione.* Act. 8. 13.

81. Quòd obscuritas sacrarum litterarũ non sit ratio dispensandi ullum omnino laicum ab earum lectione. Propositio hæc nimis generalis est, æquè ac præcedentes.

82. Prop. *Dies Dominicus à Christianis debet sanctificari lectionibus pietatis, & super omnia Sanctarum Scripturarũ. Damnosum est velle Christianum ab hac lectione retrahere.* Act. 1. 21. 5.

82. Quòd dies Dominicus à Christianis (sine ullo discrimine) debeat sanctificari lectione sanctarum Scripturarum; quódque damnosum sit, eos ab hac lectione velle retrahere.

83. Prop. *Est illusio sibi persuadere, quòd notitia Mysteriorum religionis nõ debeat communicari fœminis lectione sacrorum librorum. Non ex fœminarum simplicitate, sed ex superbâ Virorum scientiâ ortus est Scripturarum abusus, & natæ sunt hæreses.* Joan. 4. 26.

83. Quòd notitia Mysteriorum Religionis debeat promiscuè fœminis quibuslibet communicari lectione sacrorum librorum; quódque sit illusio, sibi persuadere contrarium. Ergo Ecclesia quæ id sibi persuadet, in illusione est.

2. Quòd Scripturæ abusus, hæréſesque nunquam oriantur è simplicitate fœminarum, sed ex superbia virorum scientia. Quasi verò Ecclesiastica, ac nominatim Jansenismi historia nullum nobis abusûs ex simplicitate sequioris sexûs hac in parte exorti, exemplum suppeditaret.

84. Prop. *Abripere è Christianorum manibus Novum Testamentum, seu eis illud clausum tenere, auferendo eis modum istud intelligendi, est illis Christi os obturare.* Matt. 5. 2.

84. Quòd quibusvis Crhistianis promiscuè non permittere lectionem Scripturæ, in lingua vulgari, sit illis os Christi, eorundem gratiâ apertum, obturare. Nemini itaque poterit Ecclesia prohibere Scripturæ lectionem. Propositio huic Christi sponsæ, ejusque consuetudinibus injuriosa.

85. Prop. *Interdicere Christianis lectionem Sacræ Scripturæ, præsertim Evangelii, est interdicere usum luminis Filiis lucis, & facere ut patiantur speciem quandam excommunicationis.* Luc. 11. 33. 1693.

85. Quòd non permittere ità promiscuè lectionem illam, ac præsertim Evangelii, sit interdicere usum luminis filiis lucis, & facere ut patiantur speciem quandam excommunicationis. Quenellius alibi dicit (Act. 5. v. 21.) Scripturam esse lac Christiani, datum ei à Deo; qui novit opus suum, quòd periculosum sit eum velle à lacte isto depellere. Sed quid igitur de Ecclesiæ Romanæ instituto dicendum? Hanccine veram Christi Ecclesiam esse censet Quenellius? Neutiquam sanè. Hanc conclusionem è suo principio deduxêre Quenellii Arnaldique in Hollandia discipuli, dum in libro cui titulus est: *Instructiones breves ac necessariæ &c.* pag. 22. 23. disertè edixerunt: *Ecclesiæ in potestate non est prohibere, ne rudi quidem plebeculæ lectionem Scripturæ. Si quæ Ecclesia id prohiberet, hoc ipso non amplius esset vera Ecclesia, sed Sathanæ Synagoga.* Nec hanc doctrinam diffiteri debet Quenellius, utpote suam, aliquantulùm evolutam. Quid enim, an mater, & non potiùs noverca dicenda est, quæ filios à lacte, ipsis à Deo concesso, depellit? Nequit igitur juxta ipsum hæc esse vera Christi Ecclesia, ac proinde non est nisi Sathanæ Synagoga: aliud Quenellius cogitare non potest, si ipse se intelligit.

86. Prop. *Eripere simplici Populo hoc solatium, jungendi vocem suam voci totius Ecclesiæ, est usus contrarius praxi Apostolicæ & intentioni Dei.* 1. Cor. 14. 16.

86. Quòd eripere simplici populo hoc solatium, jungendi vocem suam voci totius Ecclesiæ, sit usus contrarius praxi Apostolicæ & intentioni Dei. Propositio scandalosa, & à Protestantibus mutuata.

Nota quòd per hæc verba, *jungere vocem suam voci totius Ecclesiæ,* Quenellius non tantum intelligat, canere latino idiomate cum clero. Nam paulò ante reflexionem, in qua hæc verba reperiuntur, vult Quenellius, ut *filii intelligant quod Mater facit & postulat pro ipsis,* vult, ut *laus & oratio publica in Ecclesia sit etiam pro simplici populo.* Atqui canere latino idiomate non est intelligere id, quod pro filiis suis postulat Mater, aut quod pro Matre postulant filii. Igitur usus Ecclesiæ non celebrantis officium in lingua vulgari, si Quenellio credimus, contrarius est praxi Apostolicæ & intentioni Dei.

87. Prop. *Modus plenus sapientiâ, lumine, & charitate, est dare animabus tempus portandi cum humilitate, & sentiendi statum peccati, petendi spiritum pœnitentiæ, & contritionis, & incipiendi, ad minus, satisfacere justitiæ Dei, antequam reconcilientur.* Act. 8. 9.

87. Quòd, generatim loquendo, modus plenus sapientiâ, lumine & charitate sit, negare vel differre Absolutionem Sacramentalem peccatoribus, ad dandum illis tempus portandi cum humilitate statum peccati, petendi spiritum pœnitentiæ, & incipiendi, ad minus, satisfacere justitiæ Dei, antequam reconcilientur. Hæc propositio, in tota latitudine sua sumpta, falsissima est, & Ecclesiæ praxi cõtraria, quamvis sententiam contineat revera plenam sapientiâ, lumine & charitate, saltem in multis casibus.

88. Prop. *Ignoramus quid sit peccatum & vera pœnitentia, quando volumus statim restitui possessioni bonorum illorum, quibus nos peccatum spoliavit, & detrectamus separationis istius ferre confusionem.* Luc. 17. 11.

88. Quod ignoremus, quid sit peccatum & vera pœnitentia, quando volumus statim restitui possessioni bonorum illorum, quibus nos peccatum spoliavit, & detrectamus separationis sive privationis illorum bonorum ferre confusionem. Propositio pariter falsa, contraria sapientissimæ praxi animarum timoratarum, & generatim scandalosa, cùm nihil frequentius, nihil justius faciat impensè desiderari restituendam ope Sacramentalis absolutionis gratiam amissam, quàm vera notitia naturæ peccati, nec non Sacramenti Pœnitentiæ.

89. Prop. *Quartus decimus gradus conversionis peccatoris est, quod, cum sit jam reconciliatus, habet jus assistendi Sacrificio Ecclesiæ.* Luc. 15. 23. 1639.

89. Quòd quartus decimus gradus conversionis peccatoris sit, quòd, cum sit jam reconciliatus, habet jus assistendi sacrificio Ecclesiæ. Hac enuntiatione naturaliter innuitur, jus assistendi Sacrificio Missæ supponere conversionem peccatoris, ejus-

que

quę cum Deo reconciliationem. Et verò inter effata cætera Moralis reformatæ hoc quòque recensetur? Sed, si ità est, quid dicemus de præcepto Ecclesiæ omnes sine discrimine fideles ad sacrū singulis Dominicis festisque audiendum obligantis, nec tamen illos de peccato monentis, quod assistendo illi, cum conscientia etiamnum polluta, committunt? nam ubi gentium reperies Episcopum, qui Catechismo suo aliquam ea super re præceptionem inseruerit, aut in Rituali suo Pastores jusserit ea de re populum erudire; quemadmodum fit circa Communionem, Confirmationem, aliáque Sacramenta vivorum.

90. *Prop. Ecclesia authoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos Pastores de consensu saltem præsumpto totius Corporis.* Matt. 18. 17.

90. Quòd Ecclesia autoritatem, quam habet, per primos Pastores exerceat, de consensu saltem præsumpto totius corporis. Quæ est hæresis in Edmundo Richerio proscripta, & significat, primò: toti corpori fidelium, prout laicos juxta ac Ecclesiasticos comprehendit, non verò directè Apostolis, in propria persona, eorúmque successoribus datam fuisse à Christo potestatem excommunicandi. 2dò. Summos Pontifices & Episcopos, qui sunt primi Pastores, habere hanc potestatem immediatè à toto corpore. 3tiò. Quòd eam, non nisi vice ac nomine corporis, tanquam ejus instrumenta & ministri exerceant, ac proinde duntaxat ex consensu corporis, aut petito, aut saltem præsumpto. Quod hìc de potestate excommunicandi dicitur, à fortiori de potestate statuendi leges in conscientia obligantes, de potestate remittendi aut retinendi peccata &c. intelligendum venit. Hæc enim omnia non sunt nisi una eadémque potestas, aut sunt totidem ejusdem partes, quæ certè à Christo seorsim non fuêre concessæ.

Circa quod observandum est, primò quòd de Papa Episcopisque Richerius asserit, id ipsum etiam eundem dicere, cum proportione, de Regibus, respectu ordinum sui Regni, nec verò aliter ratiocinari poterat juxta principium suum, quod ipse velut axioma juris naturalis venditat: sed hoc principium, ex Calvini officina depromptum, potestates, tam Ecclesiastica quàm Politica, palàm in Gallia tanquam hæresin utrique inimicam proscripsêre. 2dò. Quòd non liceat agere virtute consensûs præsumpti, nisi quando nequit peti consensus expressus, & bonâ fide præsumitur, illum non esse negandum, si peteretur. Sine hac enim conditione falsa & temeraria foret illa præsumptio. Propositio itaque Quenelliana, quæ Richerismum continet, tendit ad eversionem generalem, non solùm Ecclesiasticæ Hierarchiæ sed etiam Statûs sæcularis.

91. *Prop. Excommunicationis injustæ metus nūquam debet nos impedire ab implendo debito nostro: numquam eximus ab Ecclesia, etiam quando hominum nequitiâ videmur ab eâ expulsi, quando Deo, Jesu-Christo, atque ipsi Ecclesiæ per charitatem affixi sumus.* Joan. 9. 22. 23.

91. Quòd excommunicationes latæ adversus novos Augustini discipulos sint injustæ, quòd earum metus non debeat illos impedire ab implendo debito suo, id est, à tuenda cœlesti doctrinâ illius Patris. Non aliter animos sibi erigebant Lutherus atque Calvinus. 2. Quòd nunquam exeamus ex Ecclesia, etiam quādo hominum nequitiâ videmur ab ea expulsi, quando Deo, Jesu-Christo atque ipsi Ecclesiæ per charitatem affixi sumus. Hæc consolatio ad solos pertinet Jansenistas; Quos enim alios excommunicatos hìc alloquatur Quenellius?

Nota hanc propositionem in se spectatam, tametsi verbis indecentibus conceptam, posse tamen habere sensum Catholicum, sed consideratam relatè ad scopum notorium Quenellii innuere, quòd sensus libri Jansenii sit orthodoxus, possitque non obstantibus Ecclesiæ anathematis contra sensum illum, quem hæreticum declarat, sustineri, nec tamen ideo quis cesset esse huic eidem Ecclesiæ per charitatem affixus. Quæ duæ falsitates hæresin continent, eámque in omni homine, quicunque illas cum Quenellio propugnaverit, faciunt manifestam.

92. *Prop. Pati potius in pace excommunicationem, & anathema injustum, quàm prodere veritatem, est imitari Sanctum Paulum: tantum abest, ut sit erigere se contra Authoritatem, aut scindere unitatem.* Rom. 9. 3.

92. Quòd pati potiùs in pace excommunicationem & anathema injustum, quàm prodere veritatem, sit imitari sanctum Paulum; tantùm abest, ut sit erigere se contra Autoritatem, aut scindere unitatem. Alia maligna & seditiosa applicatio ad negotium Jansenismi.

93. *Prop. Jesus quandoque sanat vulnera, quæ præceps primorum Pastorum festinatio infligit, sine ipsius mandato. Jesus restituit, quod ipsi inconsiderato zelo rescindunt.* Joan. 18. 11.

93. Quòd JESUS quandoque sanet vulnera, quæ præceps primorū Pastorum (Summi Pontificis & Episcoporum) festinatio infligit sine ipsius mandato: *Quòd Jesus restituat quod ipsi inconsiderato zelo rescindunt; quòd præcipiat eis mittere gladium in vaginam, quo intempestivè percutiunt*: hæc postrema verba in reflexione Authoris ad Joan. 18. v. 11. subjunguntur iis, quæ propositionem censurâ notatam continent. Piam enim verò meditationem pro Jansenisticis utriusque sexûs devotis fingere animo, Christum sancto Petro, id est, Papæ præcipientem ut gladium recondat, quo Jansenii ejúsque defensorum doctrinam perculsit: sed ad quid applicationes illæ ridiculæ, nisi ut innuatur, excommunicationem Jansenistis non magis nocituram, quàm nocuerit Malcho percussio Petri; ac Successorum Petri sententiam à Christo ipso fuisse improbatam? Quo spiritu agi oportet eum, qui coactas hujusmodi reflexiones super abusu potestatis sacræ tam procul accersit, nullo alio operæ pretio quàm ut potestas illa in contemptionem adducatur?

94. *Prop. Nihil pejorem de Ecclesia opinionem ingerit ejus inimicis, quàm videre illic dominatum exerceri supra fidem fidelium, & foveri divisiones propter res, quæ nec fidem lædunt, nec mores.* Rom. 14. 16.

94. Quòd in negotio Jansenismi Ecclesia exerceat dominatum supra fidem fidelium, foveátque divisiones propter res, quæ nec fidem lædunt nec mores, propter illud scilicet, quod Janseniana secta meri facti, nullíusque momenti quæstionem vocat: manifestum enim est reflexionem hìc positam non nisi in favorem Jansenismi adhiberi potuisse. Verùm an factum merum & religioni indifferens dicet Quenellius, nôsse, quinam libri verbo Dei consonent, quinam sint contrarii?

95. *Prop. Veritates eò devenerunt, ut sint lingua quasi peregrina plerisque Christianis, & modus eas prædicandi est veluti idioma incognitum: adeò remotus est à simplicitate A-*

95. Quòd veritates eò devenerint, ut sint lingua quasi peregrina plerisque Christianis; quòd modus eas prædicandi sit remotus à simplicitate Apostolo-

postolorum & supra communem captum fidelium, neque satis advertitur, quod hic defectus sit unum ex signis maximè sensibilibus senectutis Ecclesiæ, & iræ Dei in Filios suos. 1. Cor. 14. 21. 1699.

rum & supra communem captum fidelium, neque satis advertatur, quòd hic defectus sit unum ex signis maximè sensibilibus senectutis Ecclesiæ, & iræ Dei in filios suos. Enunciatio Ecclesiæ injuriosa, & quæ videtur ejus defectibilitatem supponere.

96. *Prop. Deus permittit, ut omnes Potestates sint contrariæ Prædicatoribus veritatis, ut ejus victoria attribui non possit nisi Divinæ gratiæ.* Act. 17. 8.

96. Quòd Deus permittat, ut omnes potestates (Ecclesiastica videlicet ac sæcularis) sint contrariæ Jansenistis, qui soli sunt prædicatores Veritatis, ut ejus victoria attribui non possit nisi Divinæ gratiæ. Alia applicatio ridicula, simulque seditiosa.

97. *Prop. Nimis sæpè contingit membra illa, quæ magis sanctè, ac magis strictè unita Ecclesiæ sunt, respici atque tractari tanquam indigna, ut sint in Ecclesia, vel tanquam ab ea separata; sed Justus vivit ex fide, & non ex opinione hominum.* Act. 4. 11.

97. Quòd Jansenistæ etsi membra magis sanctè, magisque strictè unita Ecclesiæ nimio sæpius respiciantur atque tractentur tanquam indigni, ut sint in Ecclesia, vel tanquam ab ea separati: sed quod justus vivat ex fide & non ex opinione hominum. Ex his effatis sectæ Jansenisticæ clypeum adversus Ecclesiæ Autoritatem seditiosè cudit Quenellius.

98. *Prop. Status persecutionis & pœnarum, quas quis tolerat, tanquam hæreticus, flagitiosus, & impius, ultima plerumque probatio est, & maximè meritoria, utpotè quæ facit hominem magis conformem Jesu-Christo.* Luc. 22. 37.

98. Quòd æquum sit, ut Jansenistæ tanquam membra Christi participent diversos status sui capitis; quòd status persecutionis & pœnarum, quas quis tolerat tanquam hæreticus, flagitiosus & impius, ultima plerumque probatio sit & maximè meritoria, utpote quæ facit hominem magis conformem Jesu-Christo. Hìc alluditur ad Jansenistas Gallos, quos Quenellius solari conatur hâc reflexione, simillimâ Epistolæ olim à Calvinistis ad Reginam Catharinam de Medicis, exaratæ.

99. *Prop. Pervicacia, præventio, obstinatio in nolendo, aut aliquid examinare, aut cognoscere se fuisse deceptum, mutant quotidiè quoad multos in odorem mortis id, quod Deus in suâ Ecclesia posuit, ut in eâ esset odor vitæ, V. G. bonos libros, instructiones, sancta exempla, &c.* 2. Cor. 2. 16.

99. Quòd pervicacia, præventio, obstinatio in nolendo, aut aliquid examinare, aut agnoscere, se fuisse deceptum (utì in damnatione Jansenii contigisse secta Janseniana contendit) mutent quotidie quoad multos in odorem mortis id, quod Deus in sua Ecclesia posuit ut in ea esset odor vitæ, v.g. bonos libros, instructiones &c. Evidens est hanc reflexionem spectare libros Jansenistarum à Papa & Episcopis damnatos.

100. *Prop. Tempus deplorabile, quo creditur honorari Deus, persequendo veritatem ejusque discipulos. Tempus hoc advenit... Haberi, & tractari à Religionis Ministris, tanquam impium, & indignum omni commercio cum Deo, tanquam membrum putridum, capax corrumpendi omnia in societate Sanctorum, est hominibus piis morte corporis mors terribilior. Frustrà quis sibi blanditur de suarum intentionum puritate, & Zelo quodam Religionis, persequendo flammâ, ferroque viros probos, si propriâ passione est excæcatus, aut abreptus alienâ, propterea quod nihil vult examinare. Frequenter credimus sacrificare Deo impium, & sacrificamus Diabolo Dei servum.* Joan. 16. 2.

100. Quòd tempus hodiernum sit valde deplorabile, quo creditur honorari Deus, persequendo veritatem ejúsque discipulos, id est, juxta idioma Quenellii, doctrinam Jansenii & Jansenistarum. Quòd haberi & tractari à Papa & Episcopis, tanquam impium & indignum omni commercio cum Deo, tanquam membrum putridum, capax corrumpendi omnia in societate Sanctorum, sit hominibus piis (quales sunt Moniales Portûs Regii) morte corporis mors terribilior. Quòd frustra Pontifices & Reges sibi blandiantur de suarum intentionum puritate & Zelo quodam religionis, persequendo ferro flammáque defensores Jansenii, si propriâ passione excæcati sunt, aut abrepti alienâ, propterea quod nihil volunt examinare. Quòd frequenter credamus sacrificare Deo impium, & sacrificamus diabolo Dei servum, qualis fuit sanctus Abbas San-Cyranus &c. Invectiva atrox, & seditiosa contra omnes potestates.

101. *Prop. Nihil spiritui Dei, & doctrinæ Jesu-Christi magis opponitur, quàm communia facere juramenta in Ecclesia, quia hoc est multiplicare occasiones pejerandi, laqueos tendere infirmis, & Idiotis, & efficere, ut nomen, & veritas Dei aliquando deserviant consilio Impiorum.* Matth. 5. 37.

101. Quòd Formularis Clero Gallicano postulante ab Alexandro VII. præscripti subscriptionem exigere, sit laqueos tendere infirmis & Idiotis, multiplicare occasiones peccandi, & efficere, ut nomen & veritas Dei aliquando deserviant consilio Jesuitarum, aliorúmque cælestis sancti Augustini doctrinæ hostium. Hinc Autor Apologiæ contra Illustrissimi Episcopi Carnutensis mandatum pastorale, contendit summos Pontifices Episcopósque non posse absque injustitia, Tyrannide, imò nec absque hæresi ad formulare subscribendum obligare.

Nota undecim ultimas propositiones justissimè damnatas, ob allusiones malignas & seditiosas in iis repertas, quæ tendunt ad conciliandam autoritatem odiosissimis quibusque Jansenistarum invectivis, contra summos Pontifices & Episcopos, à quibus Jansenistæ damnati sunt.

NOTÆ.

In statum populi Judaici

Ex uno è scriptis in fronte hujus opusculi memoratis excerptæ ad intelligentiam 6. 7. 64. & 65. propositionum nuperâ Constitutione damnatatam.

Nota I.

Mirum videri posset, Jansenium ausum fuisse paradoxa non minùs impia quàm insensata proferre, quæ Manichæi ipsi fuissent detestati, videlicet: Quòd lex vetus non modò non data fuerit Israëlitis ad salutis adjumentum, sed etiam fuerit positivum illius impedimentum: Quòd qui sub hac lege vivebant, auxilium sufficiens nullum, ne ad implendum quidem vel unicum illius præceptum habuerint: Quòd lex illa justitiam illis impossibilem reddiderit, tantùm abest, ut redderet faciliorem, utpote quæ veluti murum aheneum, eos ab accessu prohibentem opponebat: Quòd hoc totum oriretur ex natura ipsa status Israëlitarum, id est, ex lege, cui suberant;

erant: Quòd lex illa directè & ex professo foveret amorem bonorum carnalium, metúmque illa amittendi; qui amor ac metus, inquit Jansenius, non nisi vitiosus ac peccaminosus esse poterat: Quòd impossibile Judæis fuerit non offendere Deum, idque sive legem violarent, sive implerent: Imò quod majori se culpâ obstrinxerint, legem observando, quàm transgrediendo. Dum sic mentem suam explicat Jansenius, nihil aliud ferè egit, quàm hoc Abbatis San-Cyrani, sub ementito *Petri Aurelii* nomine delitescentis ratiocinium explicare paraphrasi: Fœdus antiquum arduam durámque legem imponit, nec tamen dat ejus adimplendæ facultatem: Et hoc pacto, quantùm de se est, in peccatum, mortem, damnationemque inducit. Quicunque enim præceptum imponit, nec addit vires & gratiam sufficientem ad illud implendum, per se ad peccatum rapit & in necessitate illud committendi constituit, nisi aliunde subveniatur...... Status populi Judaici sub lege obligabat ad opera perfectissima, eique onus imponebat gravissimum, nec tamen vires ad illud ferendum necessarias suppeditabat.

Mirum, inquam, videri posset ex Sacerdotis & Episcopi calamo blasphemias tales prodire potuisse, nisi constaret, quæ causa illos in hos scopulos impulerit. Nempe consilium erat bina novæ suæ Theologiæ potissima capita statuere. Imò, Quòd quibusdam hominibus justis præcepta sint impossibilia, quia deest illis gratia, quâ possibilia fiant. 2dò. Quod actio aliqua demeritoria esse possit, *quamvis ex invincibili necessitate fiat. Duplicis hujus hæreseos stabiliendæ gratia, quæ propositiones damnatas primam ac tertiam exhibet*, Jansenius in tot ac tanta contra legem veterem paradoxa prolapsus est. Hic illorum scopus, hæc meta. Paschasius Quenellius fidissimus Jansenii, Abbatis San-Cyrani, Arnaldique discipulus harum sententiarum impietate nequaquam deterritus, eas suis in Novum Testamentum reflexionibus inserere non dubitavit.

Nota 2.

Jansenii cogitatum est illo authore dignissimum, œconomiam Veteris Testamenti esse *magnam quandam comœdiam*. Nihil stultius istâ cogitatione, etiam intellectâ in sensu, ad quem à discipulis ejus denique redacta est, ut propugnari posset. Sed nihil illâ verius secundùm sensum proprium ac naturalem in Jansenii Arnaldique principiis hîc à Quenellio adoptatis. Et verò unquámne fuit comœdia indignior illâ, quam Hebraici populi legislatori Moysi, ejus Prophetis, Deo denique ipsi per os illorum agendam imponunt.

Audi Israel, dicebat Moyses ad hunc populum Dei nomine. *Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum, --- sed juxta te est sermo valdè in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum. Considera quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam & bonum, & è contrario mortem & malum..... elige ergo vitam ut & tu vivas, &c.* Deuter. 30. à v. 11. Alibi dixerat: *Nec est alia natio tam grandis quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris. Quæ est enim alia gens sic inclyta, &c.* Deut. cap. 4. v. 7. Vocat eum *populum sanctum Domino suo, quem elegit, ut sit ei in populum peculiarem de cunctis gentibus, quæ sunt super terram*, Deut. 14. v. 2. *Funiculum hæreditatis Domini*, quem *custodivit, ut pupillam oculi sui, quem portavit in humeris suis*, Deut. 32. v. 9. 10. & 11. Tantundem, si non majora, dixêre Prophetæ, suâ quisque ætate, ubi fœdus cum patribus suis initum deprædicant.

Quid autem minùs serium erit, quàm hujusmodi sermones ad Hebræos directi, si hi eandem cum Quenellio sententiam religionémque fovissent? nónne meritò exclamassent, hæc omnia esse meram comœdiam? An qui nobis ità loquuntur, respondere debuisse ùt Judæi, ad quos, & qua de re loquantur, ignorant? *Quæ utilitas in fœdere?* dum, *derelicti propriæ nostræ infirmitati*, remanemus in impotentia implendi legem nobis impositam. Clamat nihilominus Moyses nobis, mandatum hoc non esse supra nos, non supra vires nostras, ait; nos omnia posse, omnia esse facilia nobis, qui caremus gratiâ, sine qua nihil possumus. Jactat nobis sanctitatem legis, quæ per se rapit ad peccatum? Mirè deprædicat populi nostri à Deo inter omnes gentes electi dignitatem, sed ad quid electi? nisi ut peculiari nos odio prosequatur, & pœnas à nobis exigat sempiternas? In lucro deputâssemus, si nos gentilium turbæ permixtos reliquisset; sic non magis essemus in impotentia adimplendæ legis naturalis, quàm nunc sumus: Ignorantia pleraque nostra crimina si non ex toto, saltem ex parte excusaret, nec illâ novorum præceptorum multitudine obrueremur, quæ sive transgrediamur, sive observemus, perinde necessariò supplicia meremur: Buccinat nobis Moyses singularem amorem, quo Deus nos prævenit, dando nobis suam legem; verùm quodnam aliud malum nobis à crudelissimi hostis, atque adeò Cacodæmonis ipsius odio inferri poterat?

Si sic disseruissent Israëlitæ, principia Quenellii solùm applicassent: Itaque iisdem notionibus imbuti non potuissent non exclamare, quidquid de fœderis illius & legis prærogativa diceretur, nil nisi comœdiam esse actorum impensis exhibendam, Moysem insidiari simplicitati suæ, ad imponendum jugum, quod ad nihil aliud prodesse posse noverat, nisi ad ipsos reddendos in hac vita nocentiores, & in altera miseriores cæteris nationibus cunctis.

Notæ generales.

» Nota 1. Quòd nova Constitutio damnet, & reprobet omnes & singulas propositiones, suprà relatas, »tanquam respectivè, falsas, captiosas, malè sonantes, »piarum aurium offensivas, scandalosas, perniciosas, »temerarias, Ecclesiæ & ejus praxi injuriosas, neque in »Ecclesiam solùm sed etiam in potestates sæculi contumeliosas, seditiosas, impias, blasphemas, suspectas »de hæresi ac hæresin ipsam sapientes, nec non hæreticis & hæresibus, ac etiam schismaticis faventes ac demum etiam hæreticas variásq; hæreses & potissimùm »illas quæ in famosis Jansenii propositionibus, & quidem in eo sensu, * in quo hæ damnatæ fuerunt, acceptis continentur, manifestè innovantes.

* Hoc est in sensu reipsa expresso in libro Jansenii, quem sensum unicum Ecclesia in illis damnavit, & quem tamen Quenellius cum universa secta sua tanquam cælestem S. Augustini doctrinam mordicus tuetur.

» Nota 2dò. Quòd eâdem Constitutione edoceamur, »in decursu examinis libri Quenelliani complures alias in eo deprehensas fuisse propositiones illis, quæ »damnatæ fuerunt, consimiles, & affines, iisdémque erroribus imbutas: Nec sanè paucas sub imaginario »quodam veluti grassantis hodie persecutionis obtentu inobedientiam & pervicaciam nutrientes, eásque falso christianæ patientiæ nomine prædicantes... »Ac demum in hoc Quenellii opere, sacrum ipsum Novi Testamenti Textum damnabiliter vitiatum, & alteri dudum reprobatæ versioni Gallicæ Montensi in »multis conformem fuisse compertum; à vulgata verò »editione, quæ tot sæculorum usu in Ecclesia probata »est, atque ab orthodoxis omnibus pro authentica haberi debet, multipliciter discrepantem: Pluriesque »in alienos, exoticos, ac sæpe noxios sensus, non sine »maxima perversitate detortum.

» Nota 3. Ad totum venenum damnatarum Quenellii »propositionum virus detegendum, non esse considerãdas singulas seorsim sine respectu ad alias, sed simul »sumendas omnes illas, quæ ad eadem dogmata referuntur, & hæc omnia dogmata colligenda tanquam »Janseniani systematis partem constituentia. Ex horũ »dogmatum propositionúmque Quenellianarum ea »stabilientium collectione emicat idea, quam habere »oportet de Quenellii opere, quod est veluti complectum

»tum Theologiæ speculativæ, moralisque Jansenisticæ »curriculum. Et quamvis harum propositionum non»nullæ seorsim consideratæ tolerabilê explicationem »pati possent, sufficit alias esse, quæ sensum istũ excludant, eásque ad sensum hæreticum determinent.

Tenorem Bullæ Unigenitus, *supradictas propositiones damnantis, Vide sub finem Indicis generalis* pag. 181.

DILECTO FILIO NOSTRO ARMANDO GASTONI S. R. E. Presbytero Cardinali de ROHAN Nuncupato,

Nec non venerabilibus Fratribus Archiepiscopis, & Episcopis in Comitiis Parisiensibus congregatis,

CLEMENS UNDECIMUS.

Dilecte Fili noster, & Venerabiles Fratres, salutem.

EX Litteris vestris Nonis Februarii mox elapsi ad Nos datis libenter accepimus, omni vos erga Sanctam hanc Sedem obsequio & veneratione, Majorum vestrorum vestigiis inhærentes, editam nuper à Nobis Apostolicam Constitutionem suscepisse, summóque etiam gaudio amplexos fuisse; nec minori studio, ac diligentiâ pro muneris vestri debito curaturos, ut ab omnibus Regimini vestro commissis pari animo, ac fide executioni mandetur. Eam proinde constantem vigilantiam, quam pro eradicandis ex agro Dominico erroribus damnatis jam alacriter spondetis; illum itidem indefessum zelum, quo pro sanæ doctrinæ veritate custodienda eximiè flagratis; illam deniq; fidem, quâ Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ indivulso inter vos vinculo cohæretis, plurimùm commendantes, quod sicut causa poscebat, fiduciam nostram, quam de vobis habemus, in Domino fideliter, atque obedienter, auxistis, multâ exultatione gaudemus.

Dissimulare quidem non possumus molestum Nobis initio accidisse, quod rationabilis obsequii vestri erga prædictam Constitutionem præclarum adeò testimonium, longiùs planè, quam par erat, protraxeritis: Cùm præsertim crescentia indies perniciosarum novitatum germina celeriorem à vobis Apostolici nostri Judicii executionem postulare viderentur; verùm omnem prorsus molestiam deposuimus, ubi rescivimus cunctationem vestram, quemadmodum vos palam, ac scriptis professi fuistis, non quidem animo subjiciendi examini, aut judicio vestro decreta nostra, sed studio duntaxat conciliandæ Ecclesiæ pacis, & lucrandi, si fieri posset, nonnullos ex fratribus vestris in spiritu mansuetudinis, & diligentiâ charitatis, esse tribuendam. Atque utinam id exequi licuisset! non enim Nos, non Gallia, non Ecclesia ingemisceret, paucos ex vobis à reliquo cætu divulsos, debitæ nobis obedientiæ, sub inani prætextu quærendi novas declarationes, interminatis intendendo quæstionibus, moras interponere; Quod utique sine intimo paterni cordis nostri mœrore referre non possumus; quam tamen vos ea in re adhibendam putâstis, utpote fraternitatis amatores, sedulitatem, patientiam & longanimitatem, ultro laudamus: Nec sanè diffidimus, id quod tam enixè optâstis, vos tandem assecuturos esse, illos, qui contradixerant, ad cor redituros, constanti præterea Charissimi in Christo Filii nostri Regis Christianissimi Religione ac Zelo opitulante, pro tuendâ vestris in Regionibus fidei unitate, quæ sub unâ B. Petri Cathedrâ firmiter coalescit, quámque Nos modis omnibus ex integro servare parati sumus, & vel in minimo labefactari pro commissa Nobis divinitùs omnium Ecclesiarum sollicitudine pati omnino non possumus. Floreat ergo, novisque indies feliciter proficiat incrementis per amplissimum Galliæ Regnum, quam toto studio ac labore detectis & apertissimè profligatis erroribus, aspirante Domino elucidatam universis Christi fidelibus annuntiavimus, sanctæ Romanæ Ecclesiæ fides; nobisque pro omnimodâ, exactâque prorsus Apostolicæ nostræ Constitutionis executione, nobiscum strenuè adlaborantibus, humilis Christi grex pascua salutis exspectans doctrinis variis, & peregrinis ampliùs non dispergatur; sed in Caula Domini congregatus è cathedrâ unitatis doctrinam suscipiat veritatis. Interea nos, dum testata nobis devotionis vestræ consilia libenter amplectimur, & saniora à dissidentibus Fratribus præstolamur, Deum patientiæ & solatii jugiter orare non desistemus, det vobis id ipsum sapere in alterutrum, secundùm Jesum Christum, ut unanimes uno ore honorificetis Deum, cujus nomine vobis omnibus Apostolicam Benedictionem peramanter impertimur. Datum Romæ apud sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die decimâ septimâ Martii Anno 1714. Pontificatûs Nostri Anno 14.

SANCTISSIMI PATRIS

BENEDICTI XIII.

PONT. MAX.

CONCIO

HABITA

In Consistorio Secreto die octava Novembris 1728.

Unà cum Actis in eodem Consistorio recitatis.

VENERABILES FRATRES: Jam satis compertum Fraternitatibus Vestris, exploratúmque est, quàm graves hactenus hæc Sancta Sedes curas susceperit, quantaque cum animi fortitudine & longanimitate Romani Pontifices fel. record. Clemens XI. & Innocentius XIII. pro tuenda sana doctrina adversus errores per Constitutionem, quæ incipit, *Unigenitus*, sapientissimè proscriptos, omnes Apostolatûs partes expleverint, ut qui debitam obedientiam detrectabant, veritati acquiescerent; præsertim verò, ut præclaris ornamentis insignis Collega Vester Cardinalis de Noailles Archi Episcopus Parisiensis, in cujus nomine & auctoritate dissentionis suæ præsidium locaverant pervicaces, sincerâ & Episcopali declaratione debitum persolveret, eosque illustribus suæ dignitatis exemplis mandatisque ad officium revocaret. Nos verò inter eos turbarum æstus ad Catholicæ Ecclesiæ gubernacula inscrutabili judicio Superni Patris admotos, jam probe nostis, Venerabiles Fratres, omnem operam contulisse, ut idem dilectus Filius noster alacri animo Paternis optatis nostris obsequeretur. Dextera tandem Domini glorificata est in virtute, & secundùm multitudinem dolorum in corde nostro cælestes consolationes lætificaverunt animam nostram, quas cum Fraternitatibus vestris ex hoc loco duximus esse communicandas, ut quos mœroris laborisq; socios habuimus, gaudii quoque nostri socios habeamus. Christo enim inspirante idem Collega Vester eos sinceræ obedientiæ sensus Nobis aperuit, quos ex literis ipsis ad Nos datis volumus Fraternitates Vestras excipere.

Secundùm hæc ab Archi-Episcopo Emisseno à Secretis Brevium ad Viros Principes recitata est Epistola Cardinalis de Noailles ad Sanctissimum Patrem.

SANCTISSIME PATER.

ITeratis sæpius supplicationibus ad Beatitudinem Tuam jam confugi, PATER SANCTE, nunquam pro summa caritate Tua repulsam passus, nondum tamen pro votis exauditus. Exaudiar tandem, & optata referam Apostolicæ gratiæ pignora. Statui enim, quæ à me desiderari indicasti, ità pleno ac fideli implere obsequio, ut excidant & deleantur omnia, quæ displicuerunt, simul & constet, me prorsus cum Sanctitate Tua, cum Eminentissimis Collegis, & cum universo Episcopatu idem sentire, ac docere: hoc certo ac firmo, quod diu coram Christo meditatus, ipso inspirante cœpi consilio, multum sublevor, lux jam serenior affulget, redit animi pax & tranquillitas, totusque conquiesco in sinu Beatitudinis tuæ, quæ excelsam Summi Pastoris Sedem cælestis sapientiæ studio, ac omnium virtutum splendore implet & illustrat. Ego jam delibor,

bor, Beatissime Pater, instat tempus resolutionis meæ, in proximo adstat Christus Judex; ipso jam teste profiteor, me Constitutionem *Unigenitus* sincero obsequio ac debitâ reverentiâ suscipere; Librum Considerationum Moralium ac centum & unam Propositiones ab eo excerptas eodem modo & sub iisdem qualificationibus in dicta Constitutione expressis rejicere ac damnare, ac insuper revocare corde & animo documentum illud Pastorale, quod à Nobis Anno 1719. editum fuit, sicut & id omne, quod huicce acceptationi contrarium nomine nostro prodiit. Spondeo præterea me quam primum, quos hic aperimus Sanctitati Tuæ animi nostri sensus, Pastorali documento propositurum ac promulgaturum, ut ab omnibus in hacce Regia Urbe & amplissima Diœcesi, pari nobiscum fide & Religione Decretum Apostolicum observetur. Hac sincera & Episcopali declaratione debitum exolvimus, Beatissime Pater: Tuæ jam est charitatis, fidelem & obsequentem filium solari & erigere, obstat nihil, quin jam totum tuæ te permittas pietati. Effluant igitur in nos, quæ intercepta doluimus, Patris optimi beneficia, jamque adeo exoptatam solennis Jubilæi gratiam largiaris, ut unà cum nostris digniores Deoque gratiores effecti, meliora & sanctiora vota pro incolumitate Beatitudinis Tuæ, ipsiusque Apostolatûs prosperitate ex animo nuncupemus. Interea ad pedes Sanctissimi Patris provolutus Benedictionem Apostolicam exorat.

BEATITUDINIS TUÆ

19. Julii 1728.

Humillimus Obsequentissimus & Devotissimus Filius & servus

L. A. Card. de Noailles.

Christi Nos igitur charitate urgente, eidem dilecto Filio Nostro tam luculentis filialis observantiæ significationibus commendando, per nostras in forma Brevis literas occurrimus, quas Fraternitatibus Vestris recitari mandamus.

Lectæ sunt literæ Sanctissimi Patris in forma Brevis, per quas antedicto Cardinali respondit.

Dilecto Filio Nostro Ludovico Antonio Tituli S. Mariæ supra Minervam Presbytero S. R. E. Cardinali de Noailles nuncupato.

BENEDICTUS PAPA XIII.

Dilecte Fili noster Salutem & Apostolicam Benedictionem.

SApientissimum consilium, quod coràm Christo diu meditatus, ipso inspirante cepisti, sicut sereniorem Tibi lucem afflavit, animoque pacem & tranquillitatem revexit, ità Nos mirificâ consolatione replevit; nec satis explicare possumus, quanta cum lætitia exceperimus literas tuas die 19. proximè superioris mensis Julii ad nos datas: Quæ nimirum, præteritâ cunctatione in studiosam parendi alacritatem conversâ filialis tuæ in hanc sanctam Sedem observantiæ sensus animo Sacerdotali dignissimos repræsentarunt; ac Te abolendi dissidii salutaribus curis sollicitum, servandique gregis zelo ferventem, talem denique Nobis exhibuerunt, qualem Nos veteris tecum necessitudinis memores, paternis studiis flagrantes expectabamus. Tibi verò literas hasce nostras gaudiorum vicem redituras esse non dubitamus... per quas nimirum meritas Tibi laudes deferimus, quod virtuti & sapientiæ tuæ cæterisque præclaris dotibus, quæ Te à genere, ordine & dignitate mirificè exornant, apprime respondere studueris in explendis, quæ à Te præstolabamur, officiis. Epistolæ igitur tuæ significationibus maturè consideratis per nonnullos Venerabiles Fratres nostros S. R. E. Cardinales, quibus rem cognoscendam demandavimus, veram obedientiam, & sinceram ac simplicem Constitutionis, quæ incipit *Unigenitus*, acceptationem tuam esse perspicientes; cum ad ea delenda, quæ huic sanctæ Sedi displicuerunt, jamque improbata sunt, Pastorale documentum, quod die 14. Januarii, anno 1719. edideras, & omnia, quæ contra memoratam acceptationem tuo nomine prodierunt, corde & animo revocaveris, Te, Dilecte Fili noster, quem à Nobis, veluti quadam temporis procella divulsum dolebamus, pristino paternæ voluntatis amore complectimur; Tibique insignem optatamque obedientiæ victoriam ex animo gratulamur. Fructus interea tuæ submissionis uberes expectamus, quorum spes eximia Nos ad gratiam reddidit propensiores. Tuum enim esse intelligis, quod Te facturum polliceris, ut hactenus detrectantes ad debitam antedictæ Constitutioni obedientiam Pastorali mandato excites & adducas; quo Indulgentiis Jubilæi, quas enixè postulas, ritè comparatos, Apostolicis deinde beneficiis auctos, sectatores habeas bonorum operum, ac sollicitudini exemplisque tuis obsequentes. Satage igitur, Dilecte Fili noster, ut quem olim pro Apostolicarum Constitutionum observantia strenuè laborantem hæc sancta Sedes per fel. record. Clementis XI. Prædecessoris nostri literas collaudavit, jam nunc ejusdem, pro delendis dissensionis errorisque vestigiis, ac pro vera pace in Ecclesiasticæ unitatis firmamento constabilienda, non imparem pastoralem zelum sentiat & commendet. Ità enim bonum certamen certaveris, consummatoque cursu repositam apud justum Judicem Te reportaturum confidimus coronam justitiæ; cujus pignus esse cupimus Apostolicam Benedictionem, quam paternis pro tua incolumitate votis conjunctam, Tibi, Dilecte Fili noster, peramanter impertimur. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die 21. Augusti, MDCC. XXVIII. Pontificatûs Nostri Anno Quinto.

Carolus Archi-Episcopus Emissenus.

Cùm autem Pastorale Mandatum, quod pollicitus erat, jam promulgaverit, ex eo emendatas nostri vestrique doloris causas, & populo ipsi credito legitimam Apostolicæ Constitutionis obedientiam indictam præscriptamque esse intelligetis.

Ejusdem Cardinalis Mandatum, Gallicè quidem promulgatum, hic verò etiam Latinè redditum.

Mandatum Eminentissimi Domini Cardinalis de NOAILLES Archi-Episcopi Parisiensis pro acceptatione & promulgatione Constitutionis SS. D. N. Papæ Clementis XI. datæ die 8. Septembris anni 1713. complures Propositiones damnantis &c.

LUDOVICUS ANTONIUS DE NOAILLES miseratione divinâ Cardinalis Presbyter Sacræ Romanæ Ecclesiæ Tituli sanctæ Mariæ super Minervam, Archi-Episcopus Parisiensis, Dux sancti Clodoaldi, Par Franciæ, Ordinis Spiritûs Sancti Commendator, Sorbonæ Provisor, & Domûs Navarræ Superior, omnibus nostræ Diœceseos fidelibus *Salutem & Benedictionem.*

Gratia vobis & pax à Domino nostro Jesu Christo. Quò propiùs ad eam accedimus noctem, in qua nemo ampliùs poterit operari, eò magìs in nobis experimur jugem illum augeri mœrorem, quo animus noster afficitur, cùm videmus luctuosa dissidia, quæ circà Constitutionem *Unigenitus* in hacce Diœcesi etiamnum superstant.

Quid sanè acerbius nobis atque molestius accidere potest suspicione illâ, quâ nonnulli sincerum & demississimum nostrum ergà sanctam Sedem obsequium, & filiale studium, quo ipsum summum Pontificem in eâ tantâ cum laude Regnantem prosequimur, adhuc in dubium vocare pergunt, quinimò incertam reddere velint nostram cum Collegis nostris in Episcopatu concordiam & contra morem animumque, quo ducimur, nomen nostrum in nomen factionis & dissensionis traducatur.

Ut iis os obstruatur, qui falsos adeò rumores spargunt, vehementer optabamus veros atque animo nostro altè defixos sensus in medium proferre. Quod si forte diutius quàm par erat, hujusce desiderii stimulis obsequi distulimus, ea dumtaxat nos causa detinuit,

quod

quod fore speraremus, ut indulgentiâ & charitate morosiores lucraremur priusquam in eos auctoritatem nostram experiremur.

Hæc autem lenis agendi ratio locum ampliùs habere non debet, cùmque ætas, ad quam devenimus, viriumque decrementum quotidie nos moneant instare tempus, quo de longo laborumque plenissimo Episcopatu quantociùs Deo responsuri sumus, ideò veremur, nè anteà morte occupemur, quàm certa & indubia dederimus argumenta nostræ decretis sanctæ Sedis obedientiæ, nostræque cum Gallicanæ atque Universæ Ecclesiæ Episcopis consensionis in suscipiendâ Constitutione *Unigenitus*.

Nec propterea minùs proni erimus, Carissimi Fratres, ad solvendas dubitationes, & ad sedandas anxietates eorum è vobis, qui in re tanti momenti adhuc lumine indigent. Satis est hodiè nobis illos exemplo docere, quod ut sequantur excupimus, undè nobis oboriatur solatium quietè diem obeundi in medio grege Pastori suo penitùs conjuncto, ab omni disceptatione & contentione alieno, neque alibi quàm in obsequio authoritati debito veritatem ac pacem quærente.

Obaudite igitur, charissimi Fratres, vocem parentis, qui vos fortasse postremum alloquitur, quique exiguo tempore, quo vobiscum mansurus est, uti meliùs non potest, quàm si bonorum omnium maximum vobis conciliet, pacem videlicet illam, quam Jesus Christus Ecclesiæ suæ veluti pretiosissimam hæreditatis suæ partem reliquit.

His de causis, & omnibus maturè perpensis, ac Dei sancto Nomine invocato, suscipimus cum sincerissimo obsequio & submissione Constitutionem *Unigenitus Dei Filius*, datam die 8 Septembris 1713. Damnamus tam Librum Considerationum Moralium, quàm centum & unam propositiones ab eo excerptas, eo modo & cum iisdem qualificationibus, quibus illas Summus Pontifex damnavit. Monemus omnes utriusque sexûs fideles nostræ Diœceseos, non licere sentire contrà quàm definitum est in dictâ Constitutione *Unigenitus*; iis prohibemus, ne legant, aut penes se retineant tam præfatum librum quàm alios omnes libros aut opera sivè manuscripta sivè typis mandata quæ prodierunt, aut prodire poterunt in defensionem dicti libri, & Propositionum damnatarum.

Mandamus eorum exemplaria quàm primùm ad nostram Cancellariam deferri. Prohibemus pariter, ne quis doceat, scribat, aut loquatur super iisdem propositionibus aliter quàm in dictâ Constitutione declaratum est, neve aliquam è propositionibus damnatis tueatur; idque sub pœnis & censuris Ecclesiasticis ipso facto incurrendis, prout in dictâ Constitutione sancitum est.

Declaramus nos per viam Juris inquisituros esse in eos, qui ausi fuerint loqui, docere, prædicare, aut scribere contrà dictam Constitutionem, seu qui falsis interpretationibus avertent fideles ab obedientiâ illi debitâ, & fovebunt controversias & dissidia, quibus affligimur.

Utque magis ac magis elucescat sincera nostra S. Sedi submissio, corde & animo revocamus tam Documentum nostrum Pastorale datum die 14. Januarii 1719. quàm id omne, quod nomine nostro pervulgatum est, huic nostræ acceptationi contrarium, ac vetamus cuilibet & quolibet tempore, ne rebus hisce revocatis utatur sub iisdem pœnis anteà significatis.

Jubemus ut prædicta Constitutio & Mandatum hocce nostrum in tabulas publicas fori nostri Ecclesiastici inscribantur, promulgentur, & affigantur ubicumque opus erit. Datum Lutetiæ Parisiorum die Lunæ 11. Octobris anno millesimo septingentesimo vigesimo octavo.

Subscripsit

L. A. Card. de Noailles Archi-Episc. Parisiens.

Et infrà

De Mandato Eminentissimi

CHEVALIER.

Filialis denique observantiæ gratique animi testimoniis insignes literas adjunxit, quæ non minùs Episcopalem ejus pro Apostolica doctrina, & authoritate zelum profitentur, quàm nostrarum ad Deum obsecrationum perseverantiam postulant, ut pro reducenda animorum concordia imperet ventis & mari, atque ad compescendas refragrantium turbas novâ illum induat virtute ex alto. Sed præstat Vos optimi Collegæ sensus ex iisdem literis audire.

Literæ laudati Cardinalis unà cum Mandato ad Summum Pontificem missæ.

BEATISSIME PATER.

IMplevi promissa, feci quod debui, & quod præcepisti. Constitutionem *Unigenitus* Regia in Urbe, totaque Diœcesi Parisiensi solenni Documento, quod ad Sanctitatem Tuam dirigo, ritè promulgavi. Intimo cordis affectu, & summa cum voluptate experior, quàm jucundum sit, & quam bonum, docilem filium unanimem cum Fratribus Patri assidere, idem cum ipso non modò sentientem, sed & loquentem. Crescunt mirum in modum teneræ pietatis meæ sensus, cùm datur palàm & securè gloriari benevolentiâ Pontificis, cujus vita tota defensioni Fidei, Altarium ministerio, & continuis charitatis operibus consecrata, facta est forma universorum Ecclesiæ Pastorum. Attamen non celabo te Pater Sancte lætitiam meam aliquâ sollicitudine & formidine non nihil imminui. Meos omnes & singulos vellem esse præsentis gratulationis & obsequii mei participes: Verùm præteritis ex tumultibus satis intelligit Sanctitas Tua, non posse omnia subito componi. Sedatis gravissimis tempestatibus, succedunt fastidiosi detumescentis pelagi motus, qui molestiam & nauseam creant navigantibus, etiam extra naufragii periculum positis.

Non absimile experiemur incommodum donec cessaverit, qui tantus efferbuit disputantium æstus, & revocati ad normam Christianæ docilitatis animi in unanimitate conquiescant. Hujus autem eventus, qui in manu Dei est, anceps & incerta expectatio anxium me tenet & sollicitum; nullis tamen parcam laboribus, nec animam meorum salute pretiosiorem faciam. Jubebo in primis, caveant illi ab iis hominibus, qui valde restiterunt verbis meis, & quos tot censoriis exagitavi, Janseniani scilicet erroris & factionis reis, qui ultima dissidia verterunt ad renovanda sua perversa dogmata, & ad abrogandam quaquà possent salutarem legem præscripti ab Ecclesia Formularii; tum summâ curâ enitar, ut Constitutionis *Unigenitus*, & contentæ in ea censuræ authoritatem & æquitatem agnoscant & profiteantur Verbo dicam, pro veritate & unitate agam armis caritatis, sapientiæ & auctoritatis.

Atque hæc illa sunt, quæ pro ratione temporum incumbunt laboriosa officia; Provectæ quidem ætatis pondere, & infirmitate paulatim corpus atteritur; at spiritus renovatis collectisque viribus accenditur ad restituendam, priusquam abeam, dilectæ Ecclesiæ meæ tranquillitatem. Det Christus, testis sinceræ meæ voluntatis, ut hoc perficiam, quod est ultimum summumque desideriorum meorum, nec dimittat servum suum, nisi prius videant oculi mei concordes inter se omnes filios meos, firmatamque pacem universum super gregem.

Non deerit conanti & laboranti Sanctitas Tua. Tu Pater optime, quem amas, non deseres; Tu Christi nomine, qui exauditus est pro sua reverentia (ipsius enim in terris vices geris) necessaria mihi implorabis impetrabisque subsidia. Tu, cujus est præcipuè confirmare fratres, tuis me pro re Catholica certantem auspiciis, Apostolicâ providentiâ & auctoritate diriges & proteges, quò frangantur adversantium vires, corda emolliantur, & præjudicatæ ac malignè suggestæ opiniones mentibus evellantur, omnesque tandem adducantur ad obedientiam & concordiam. Quæ dum mihi meisque voveo, oro summum Deum, ut tantum Pontificem multos in annos servet incolumem.

SANCTITATIS TUÆ,

Huic Epistolæ jam propè subscribebam, cùm audio infaustum, excusum furtivis typis, prodire quasi scriptum à me die 22. ultimi mensis Augusti, Instrumentum. Quod si fortassis, meorum ac pacis adversariorum operâ, ad S. V. perveniat, fidem illi prorsus nullam adhiberi precor, reservari totam sinceris his protestationibus, quas continent scriptæ à me ad Beatitudinem Tuam epistolæ plures, & adjunctum literis hisce, propositum à me populo meo Mandatum. Parisiis die 23. Octobris 1728. P.S. Idiographon

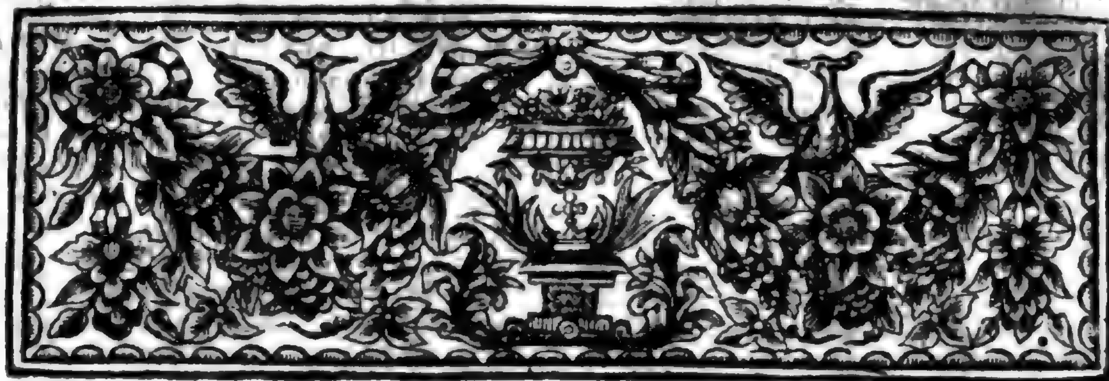
Humillimus, Obsequentissimus, & Devotissimus Filius & servus

L. A. Card. de Noailles Archi-Episc. Parisiensis.

Cantemus igitur Domino, Venerabiles Fratres, ac demus gloriam laudi ejus; suppliciter postulantes: ut cœptum opus ipse perficiat; quò dissidiis procul amotis, redeat optata tranquillitas, atque in unitate spiritus pax & charitas Christiana triumphet.

* * * *

IN BULLÆ

IN BULLÆ SANCTÆ CRUCIATÆ LATINUM TRANSCRIPTUM, PRÆFATIO.

UT Bulla, quam exponere aggredimur, præ oculis habeatur, possitque textus, seriesque verborum perpendi, verbatim eam hìc transcribere, non erit inutile. Primúmque Bullam latinam, deindè Bullas ex ea deductas, Hispano idiomate confectas apponemus. Bulla quidem Latina non ea est ad verbum, quam Pontifex aliquis, ex his, qui Cruciatam concesserunt, expedierit; sed ex omnibus, quas summi Pontifices indulserunt, & paulatim ampliarunt, Commissarius Generalis Cruciatæ, in Bulla, quam promulgari præcipit, fideliter gratias, privilegia, & facultates extraxit; quam eamdem Bullam hìc subjiciemus, demptis, ad molestiam, prolixitatemque vitandam proœmio, & clausulis ad institutum præsens neutiquam necessariis. Hinc, cùm inferiùs leges clausulam, quâ conceditur, bis in anno Bullam communem Vivorum accipi posse; adverte, verbatim illam exceptam fuisse à prædicto Commissario ex quodam Brevi particulari Gregorii XIII. ideóque in ea sunt hæc verba: *concedimus, & elargimur.* Præterea post alias, etiam reperies clausulam, quâ Urbanus VIII. concessit Sacerdotibus sæcularibus privilegium vescendi ovis, & lacticiniis tempore Quadragesimæ. Exinde etiam cernes, cur numerus pluralis concedentium statim initio Bullæ præfigatur; loquitur enim Commissarius de Pontificibus, qui Bullam Cruciatæ expedierant, & ampliârunt. Sic ergo ait post proœmialia verba: desumptis ex ea clausulis, quæ ad nostrum institutum spectant.

BULLA LATINA.

»PRimò, concedunt prædicto Philippo Regi »huic defensioni, & expeditioni contra Tur»cas, & Infideles assiduâ curâ, & diligentiâ incum»benti; necnon omnibus, & singulis utriusque »sexus Christi fidelibus; in Hispaniarum regnis, »& Insulis illis adjacentibus, ac etiam Sardiniæ, necnon Siciliæ ultra Pharum; similiter regnis, lo-» cis, terris, oppidis, & dominiis Terræ-firmæ, & » maris Oceani, seu aliàs nuncupatis, eidem Phi-» lippo Regi, tàm mediatè, quàm immediatè, &» aliàs quomodocumque, & qualitercumque sub-» jectis, consistentibus, & ad illa declinantibus,» qui intrà annum à die publicationis præsentium» in singulis locis prædictis faciendæ inchoandum,» fidei zelo moti, ad exercitum prædicti Serenissi-» mi Regis Hispaniarum contra Turcas; & alios In-» fideles, in illos pugnaturi, aut aliud genus servi-» tii gratis facturi accesserint, & ibidem usque in» finem expeditionis ejusdem anni permanserint,» Plenam omnium suorum peccatorum (si de illis» corde contriti, & ore confessi fuerint; aut non va-» lentes confiteri, id corde desideraverint) indul-» gentiam, & remissionem, quæ proficiscentibus» ad recuperationem Terræ-Sanctæ, quæque in an-» no Jubilæi concedi consuevit. Item declarant,» quòd eamdem Indulgentiam assequantur, qui» ante finem expeditionis, aut in itinere ad exerci-» tum, aut in eodem exercitu obierint; & illi, qui» propter infirmitatem, seu aliam supervenientem» necessitatem inde recesserint. Item qui alios suis» expensis miserint; dummodò si mittens fuerit» Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, Primas, Pa-» triarcha, aut Episcopus, Regis filius, Princeps,» Dux, Marchio, aut Comes mittat, quot homi-» nes, usque ad decem inclusivè, commodè pote-» rit, nec mittat pauciores quatuor, si plures non» poterit. Alius verò, cujuscumque sit conditionis,» sivè Laicus, sivè Clericus sæcularis, unum mit-» tere teneatur. Quòd si tenues adeò fuerint facul-» tates, ut id præstare non possit, eo casu, duo, vel» tres, aut quatuor stipendium uni persolvant, pro» rata facultatum inter eos distribuendum. Item» Capitula Ecclesiarum, & Mendicantium, tàm fœ-» minarum, quàm masculorum, si pro decem per-» sonis eorumdem Capitulorum, & locorum, præ-» cedente Capitulari, seu Conventuali delibera-» tione, unum miserint. Item eamdem indulgen-» tiam

etiam assequantur etiam omnes, qui mittentur, si pauperes fuerint. Item Clerici sæculares, qui ab Ordinariis, & Regulares à suis Superioribus habitâ licentiâ, Verbum Dei in eodem exercitu prædicaverint; confessiones audierint; seu Missas celebraverint; vel alia Ecclesiastica, & pia ministeria exercuerint. Quibus etiam conceditur, ut beneficiis tàm sæcularibus, quàm regularibus per idoneos Vicarios deservire possint, exceptis beneficia curam animarum habentia obtinentibus. Item eadem Indulgentia suffragabitur per modum suffragii etiam animabus defunctorum, pro quibus in hujusmodi subsidium proficisci, vel milites mitti contigerit; aut pro quibus non euntes nec mittentes, de bonis suis, juxta taxam per Commissarium, personarum qualitate inspectâ, faciendam, pro Religionis defensione contulerint. Item milites in bello occupati à jejuniis votivis, vel Ecclesiæ excusantur; & quòd in die festo belli negotiis vacare possint, declaratur. Item conceditur omnibus prædictis, necnon iis, qui nec ibunt, nec mittent, si tamen infrà dictum annum ex bonis sibi à Deo collatis, in hanc expeditionem, pro religionis defensione liberaliter contulerint, ut dicto anno durante, possint in Ecclesiis, in quibus aliàs divina officia, interdicto durante, quomodolibet celebrare permissum fuerit, vel in privato Oratorio ad divinum cultum tantùm deputato, ab Ordinario visitando, & designando, etiam tempore interdicti, cui ipsi causam non dederint, vel per eos non steterit, quò minùs amoveatur; & qui facultatem, ad id à Commissario generali habuerint, etiam per horam, antequam illucescat dies, & per horam post meridiem, in sua, ac familiarium, & domesticorum, ac consanguineorum suorum præsentia, Missas, & alia divina officia, per se ipsos, si presbyteri fuerint, vel per alium celebrare facere, & tempore interdicti divinis interesse, eis tamen, qui privato oratorio ad præmissa uti voluerint, ut quoties id fecerint, aliquas preces Deo pro unione Principum Christianorum contra infideles, eorumque contra eosdem victoria, fundere teneantur, imponitur. Item Eucharistiam & alia Sacramenta, præterquam in die Paschatis, recipere. Item mortuorum corpora (nisi fortè vinculo excommunicationis innodati decesserint) cum moderata funerali pompa sepeliri. Item, ut, dicto anno durante, in omnibus, & singulis Regnis, Insulis, locis, terris, oppidis, & dominiis prædictis (& non extra illa) carnibus, de consilio utriusque medici, temporibus jejuniorum totius anni, etiam Quadragesimalibus, vesci; ac, pro eorum libito, ovis & lacticiniis; ità quòd, qui carnes non comederint, servatâ in cæteris jejunii Ecclesiastici formâ, dicto jejunio satisfecisse censeantur. Et sub hoc indulto vescendi carnibus, ovis, & lacticiniis, comprehenduntur omnes cujusvis militiæ Regulares. Patriarchis verò, Archiepiscopis & Episcopis, aliisq; inferioribus Prælatis, necnon aliis personis regularibus, & qui in ordine presbyteratûs fuerint, sæcularibus, id minimè conceditur, nisi sexagenarii fuerint. Item erogantes prædicti, qui, diebus jejunio non suppositis, ad implorandum divinum auxilium pro unione, & victoria prædictis, voluntarium jejunium, vel si jejunare legitimè impediti fuerint, aliud opus pium, arbitrio eorum Confessoris vel Parochi, assumpserint, & simul preces ad Deum pro unione & victoria prædictis fuderint, toties, quoties id fecerint, dicto anno durante, quindecim annos, & totidem quadragenas, de injunctis eis, & quomodolibet debitis pœnitentiis, misericorditer in Domino relaxantur; & insuper omnium precum, eleëmosynarum, peregrinationum, etiam Hierosolymitanæ, & aliorum bonorum operum, quæ in universali militanti Ecclesia, & singulis ejus membris fiunt, participes redduntur. Item, qui dicto anno durante, in singulis diebus stationum almæ Urbis, quinque Ecclesias, seu altaria, seu in illorum defectum, quinquies unum altare devotè visitaverint, precesque ad Deum pro unione, & victoria prædictis fuderint, omnes & singulas indulgentias stationum intra, & extra muros prædictæ urbis, tàm per se, quam per modum suffragii, pro defunctis, pro quibus visitaverint, consequantur. Item mandatur, ut summarium hoc per omnes Christi fideles ad prædictum bellum contribuentes, qui hujusmodi gratiarum participes esse voluerint, recipiatur, & retineatur; ne circa sibi concessas gratias errare, nevè alii illas sibi usurpare possint, & unusquisque, quâ facultate eisdem gratiis, & facultatibus utatur, docere valeat. Item quò omnes & singuli prædicti purius ad Deum preces fundere & efficacius divinum auxilium implorare possint, conceditur, ut possint eligere confessorem sæcularem, vel cujuscumque etiam Mendicantium Ordinum Regularem, ex his, qui ab Ordinario, & quoad Regulares, qui semel tantùm approbati fuerint, & ab eo, quorumcumque peccatorum, & censurarum (etiam Sedi Apostolicæ; & in Bullâ Cœnæ Domini reservatorum & reservatarum) plenariam indulgentiam, & remissionem semel in vita, & semel in mortis articulo; aliorum verò Sedi Apostolicæ non reservatorum, ac reservatarum toties, quoties confitebuntur, absolutionem & remissionem mediante salutari pœnitentiâ, secundùm culparum indigentiam obtinere. Modò in casibus in quibus necessaria erit, per ipsos, vel dato impedimento, per hæredes, aut alios satisfactio fiat. Et illis vota omnia (ultramarino, Castitatis & Religionis exceptis) in aliquod subsidium hujus expeditionis per eumdem confessorem commutari; item, si dicto anno durante, contingat vel ob repentinam mortem, vel Confessorum absentiam, sine confessione decedere, modò contriti decesserint, & priùs statuto tempore confessi fuerint, & neque hujus concessionis fiduciâ negligentiores fuerint, plenariam, ùt suprà, remissionem consequantur. Ac uti idem omnes Christi fideles non tantùm semel, sed bis singulo quoque anno, quo idem summarium sumpserint, tàm per se quàm per modum suffragii, pro animabus in Purgatorio detentis, indulgentias, concessiones, gratias, & indulta prædicta consequi, eisque infrà eumdem annum, bis (ut præfertur) uti, & potiri, gaudere, ac dictorum bonorum spiritualium participes fieri valeant, in Domino misericorditer concedimus, & elargimur. Item prædicto Commissario, & receptori generali datur facultas, ut suspendere possit, dicto anno durante, omnes similes, vel dissimiles indulgentias, & facultates, ab eisdem & Sede Apostolica, vel ejus authoritate, quibusvis Ecclesiis, Monasteriis, Hospitalibus, piis locis, Universitatibus, Confraternitatibus, & singularibus personis, in Regnis, Insulis, terris, locis, & dominiis præfatis (etiam in favorem fabricæ Basilicæ Principis Apostolorum de Urbe, vel alterius similis Cruciatæ, si quæ in Regnis, Insulis, terris, locis & dominiis præfatis recepta adhuc duret) concessas hujusmodi, etiamsi clausulas aliquas contra suspensionem facientes continerent; ità ut interim neque publicari possint, neque publicatæ cuivis hominum communi-

»muniter vel divitum suffragentur; exceptis tamen »concessis Ordinum Mendicantium Superioribus, »quoad eorum Fratres tantùm. Item dicto Com»missario etiam conceditur facultas, ut ipse per se, »vel alium, seu alios, quando & quoties sibi vide»bitur, indulgentias & alias gratias per eum sus»pensas in favorem illorum, qui præsentium gra»tiarum in hanc causam pro Religionis defensione »concessarum, participes effecti fuerint, revali»dare absque aliquo præmio possit. Item omnes »Ordinarii, Episcopi, & Archiepiscopi dictorum »Regnorum, Insularum, terrarum, oppidorum, »& dominiorum prædictorum enixè rogantur, & »in virtute sanctæ obedientiæ eis præcipitur, ut »omnes pœnas pecuniarias, etiam loco corpora»lium, durante dicto anno, imponendas, seu exi»gendas, huic tam pio operi velint applicare; ex»que pœnæ omnes, de quarum tamen quantitate, »assertioni Ordinariorum, quorum conscientiæ »onerantur, standum esse decernitur, thesauro »ejusdem expeditionis contra Turcas, & alios in»fideles, ex nunc, prout ex tunc applicantur, & »appropriantur unà cum pœnis eorum, qui aliquid »in hujus expeditionis præjudicium vel ad ea eun»tium patraverint. Item N. Commissario, & Re»ceptori generali hujus expeditionis deputato, & »constituto, ut supra Ordinariorum hujusmodi »pœnis inquirere, & contra eos, qui in præjudi»cium hujus expeditionis, & ad eam euntium ali»quid patraverint, procedere. Item eidem Com»missario datur etiam facultas ad singulas Provin»cias Commissarios deputandi, & eligendi, per »Ordinarios locorum, prævià maturà deliberatio»ne (onerando eorum conscientias) approbandos, »cum simili, & limitata facultate, etiam pro colle»ctione pecuniarum. Item eidem Commissario »conceditur facultas deputandi Notarios, quorum »opera utendum erit, ab Ordinariis tamen loco»rum, in quibus illi deputandi sunt, similiter ap»probandos. Nec non cogendi Tabelliones, & »quemlibet alium ad exhibitionem quarumcum»que scripturarum, vel instrumentorum huic ne»gotio pertinentium, & deindè inhibendi, qui»bus inhibendum erit. Neque possit Commissarius »generalis prædictus coram alio, quàm Nobis; ne»que ab eo deputandi possint coram alio, quàm »ipso Commissario pro re ad hoc munus pertinen»te, quamdiu istis negotiis vacaverint, in judi»cium trahi. Possint tamen à locorum Ordinariis, »si ibi deliquerint, coërceri & puniri. Item quòd »si in loco, ubi erit facienda publicatio, fuerit in»terdictum, possit hujusmodi interdictum per octo »dies antea & post suspendere. Item, quòd monere »possit, habentes pecunias & bona in hoc opus desti»nata, seu instrumenta aut scripturas hoc negotium »principaliter vel secundariò concernentes, ut sta»tim, cùm copiam Commissarii aut ab eo deputati »habuerint, propalare teneantur sub pœnis pecu»niariis in subsidium, quoad Episcopos & alios ma»jores Prælatos, suspensionis à divinis & interdicti »in Ecclesiam ingressûs; quoad alios excommuni»cationis latæ sententiæ, à qua non nisi à Sede A»postolica absolvi possint, & qui scienter aliquod »prædictorum retinuerit, nullo modo possit harum »litterarum & gratiarum in eis contentarum bene»ficio frui. Item declarant; quòd expirante anno »omnes supradictæ facultates & gratiæ & indulta »expirent: tantúmque poterunt causæ pendentes »ad finem perduci. Item similiter conceditur fa»cultas dicto Commissario dispensandi & compo»nendi super irregularitate cum his, qui quibusvis »Ecclesiasticis censuris ligati Missas & alia divina »officia (non tamen in contemptum clavium) ce-

lebraverint, seu aliàs se immiscuerint, & super» alia illis qualibet irregularitate, præterquam ho-» micidii voluntarii aut simoniæ vel apostasiæ à fide» aut hæresis, vel propter malam Ordinum suscep-» tionem, contractâ, cum retentione beneficiorum» & fructuum ex eis perceptorum & infamiæ ac in-» habilitatis exindè provenientis, abolitione &» executione Ordinum non malè susceptorum. Ac» (nullis datis litteris seu per per confessores lacera-» tis) cum his, qui primo & secundo affinitatis ex» fornicatione contractæ gradibus conjuncti matri-» monium contraxerunt; dummodò si post Conci» lium Tridentinum illius formam servaverint, ac» impedimenta hujusmodi penitùs occulta sint; &» alter contrahentium tempore contracti matrimo-» nii impedimenti ignarus extiterit, ut altero, ità» ut prædicitur, impedimentum ignorante de nul-» litate prioris consensus priùs certificato tacitáque,» si videbitur, causâ nullitatis, matrimonium inter» se etiam secretè de novo contrahere, in foro con-» scientiæ duntaxat, si ad evitanda gravia scandala» dispensandum judicaverit, dispensare, prolemque» susceptam & suscipiendam exindè legitimam de-» cernere; necnon etiam in superveniente simili af-» finitatis impedimento similiter dispensare, ut de-» bitum petere possint. Item etiam conceditur facul-» tas dicto Commissario, quòd personis nobilibus» & quæ juxta ipsius Commissarii arbitrium quali-» ficatæ fuerint, ut Missas per horam ante lucem &» post meridiem audire & celebrare facere valeant,» indulgere possit. Ac super illicitè habitis: necnon» super medietate legatorum omnium, quæ propter» malè ablata facta sunt, si legatarii per annum in» exactione negligentes fuerint; ac super illis, quæ» facta erunt, & quæ dicto anno durante, fient; si» legatarii inveniri non potuerunt: nec non super» malè ablatis, & per usurariam pravitatem, aut» aliter malè acquisitis, si in omnibus præmissis ca-» sibus (præterquam dictæ annalis negligentiæ) per-» sonæ, quibus restitutio seu solutio facienda est,» præstito per restitutionem juramento de diligen-» tia per eum facta pro inveniendo legatario seu» creditore, & minimè invento non reperiantur,» componere, & ità debitores liberari possint. Item» etiam datur facultas eidem Commissario compo-» nendi cum eis, qui ad restitutionem fructuum ex» omissione Horarum Canonicarum tenentur, ità» ut quantitas compositionis, pro medietate Eccle-» siis, vel aliis locis, quorum vel quarum ratione» Horas prædictas recitare debent, & pro altera me-» dietate in subventionem hujus negotii detur. Cæ-» terùm ut omnibus pateat hoc præsens summari-» um de latino idiomate in vulgari lingua juxta ri-» tus Provinciarum, ubi publicatio facienda erit,» non mutatâ illius substantiâ, ac præmisso aliquo» convenienti, ac pro præsentium temporum con-» ditione idoneo proœmio converti, illudque de» ejusdem Commissarii mandato simul, vel ad par-» tem additis, etiam nominatim pro singulorum» notitia diebus stationum totius anni intra & extra» muros hujus AlmæUrbis ipsorum Commissarii &» deputandorum arbitrio imprimi. »

Hucusque quæ de latina Bulla nobis sunt opus, quæque in hoc libro sunt declaranda. Commissarius generalis utens facultate sibi præstitâ suspendendi facultates, & gratias, contentâ in superiore Bulla, eas suspendit per hæc verba.

Proinde Nos præfatus N. Commissarius gene-» ralis eâdem authoritate Apostolicâ nobis per præ-» fatas litteras concessâ, ne hoc adeò pium & san-» ctum opus disturbetur, & impediatur per alias» indulgentias, gratias, facultates & concessiones,» suspendimus durante anno prædicationis & publi-»

»cationis hujus Cruciatæ omnes similes & dissimi-»les gratias, indulta & facultates à præfatis Sanctis-»simis Dominis nostris & aliis summis Pontificibus »& Sede Apostolicâ vel ejus authoritate per dicta »regna, dominia, insulas, quibuscumque Eccle-»siis, hospitalibus & locis piis, Universitatibus, »confraternitatibus, & singularibus personis con-»cessas, etiam in favorem Basilicæ Principis Apo-»stolorum de Urbe, aut alterius similis Cruciatæ; »Quamvis omnes concessiones hujusmodi, vel »quævis illarum clausulas aliquas contrarias huic »suspensioni contineant, etiamsi pro publicatione »& executione earumdem facultatum emanarint; »Ità ut durante anno prædicationis & publicationis »hujus Bullæ, hujusmodi gratiæ ità suspensæ, ne-»que publicari, neque suffragari alicui possint; ex-»ceptis tamen iis, quæ concessæ sunt Ordinum »Mendicantium Superioribus, quoad eorum Fra-»tres. Insuper in favorem præsentis hujus con-»cessionis & Cruciatæ declaramus, ut quicumque »summarium hujusmodi Bullæ sermone & idio-»mate vulgari conscriptum acceperint, ii omnes »fruantur, potiantur & gaudeant omnibus gratiis, »indulgentiis, Jubilæis, peccatorum remissionibus »ipsis, tàm per sanctissimum Dominum nostrum N. »quàm per alios summos Pontifices aut Sedem A-»postolicam concessis. Quæ scilicèt omnia Nos idem »Commissarius generalis, vigore facultatis & com-»missionis Apostolicæ per varias & diversas litteras »Nobis attributæ & concessæ revalidamus, & in pri-»stinum statum reducimus & restituimus. Cæte-»rum in hac nostra revalidatione minimè compre-»hendi volumus privilegia, facultates & indulta, »quæ sint contraria & expressa in præfata Bulla. »Ibidem virtute facultatis prædictæ suspendimus »interdictum, si forsan aliquod fuerit in loco, ubi »publicatio hujus concessionis facienda fuerit per »octo dies ante & totidem post publicationem, ve-»luti in ipsis litteris Apostolicis latiùs habetur. »

Facultatem autem vescendi lacticiniis pro Ecclesiasticis concessit Urbanus VIII. in litteris datis Romæ apud S. Mariam Majorem die 3. Junii anno 1624. duraturis ad quinquennium; quo elapso iterum prorogantur, sicut & Bulla suprapostita, præterito tempore, pro quo conceditur, rursùs à Pontifice ad instantiam Regis Hispaniarum prorogatur. Quamvis tamen ea facultas lacticiniorum in prima Urbani expeditione pro quinquennio solùm fuerit concessa; mihi persuadeo, deinceps eam pro sexennio prorogati, simul cum cæteris Bullæ privilegiis, quæ quolibet sexennio confirmantur. In eis verò litteris sequens clausula legitur.

» Venerabilibus Patribus Patriarchis, Primati-»bus, Archi-Episcopis, Episcopis & aliis inferiori-»bus Prælatis, necnon Presbyteris sæcularibus »prædictis duntaxat, ut Quadragesimali tempore »(hebdomadâ tamen majori exceptâ) ovis simili-»ter & lacticiniis pro eorum libito uti & vesci, Apo-»stolicâ auctoritate tenore præsentium indulge-»mus.

BULLÆ S. CRUCIATÆ

Hispana transcripta.

RArò Bulla latina præ manibus habetur, sæpe Bullæ vulgari Hispano idiomate traductæ; ideoque eas placuit hìc transcribere in usum commoditatemque hujus linguæ intelligentium (demptis clausulis proœmialibus, quæ ad præsens non referunt) quas etiam per decursum verbatim ferè explicabimus. Commissarius Generalis utens facultate sibi in Bulla latina præstitâ, vertendi in linguam Hispanam litteras illas, addendo & explicando, quæ sibi viderentur, non mutatâ substantiâ: ex prima Bulla tres Hispanas composuit, cum diversis facultatibus, diversisque taxis eleëmosynæ pro illis erogandæ, juxta qualitatem personarum. Ex litteris verò Urbani VIII. Bullam lacticiniorum pro Ecclesiasticis concessit: Quare quatuor sunt extracta summaria in vulgari Hispano idiomate; Bulla scilicet communis seu Vivorum; Lacticiniorum pro Ecclesiasticis, Compositionis, & Defunctorum. Facultates autem speciales, quibus Commissarius gaudet, solùm in Bulla latina plenè inveniuntur, quas traducere præter rem erat. Igitur quatuor præfata summaria jam hìc apponimus eo tenore, quo anno 1649. circumferuntur.

BULLA COMMUNIS VIVORUM,

Idiomate Hispano transcripta.

BUlla de la santa Cruzada, concedida por las» Santidades del Papa Paulo V. y Urbano» VIII. de felice recordacion, y mandada pu-» blicar por nuestro muy santo Padre Innocentio» Decimo, para en los Reynos de España, è Islas» à ellos adjacentes, y en los Reynos de Sicilia,» y Cerdeña, en favor de los que ayudaren, y» sirvieren en la guerra, ò gastos della al Rey don» Felipe IV. N. S. contra los infieles y herejes,» enemigos de nuestra S. Fè Catolica, con muy» grandes indulgencias, y perdones. »

Primeramente su Santidad concede a todos» los fieles Christianos de los dichos Reynos y» señorios, estantes y habitantes en ellos, y à los» que à ellos vinieren, ò en ellos se hallaren,» que mouidos con zelo del ensalçamiento de la» Fè Catolica, fueren à su costa personalmente à» servir a la guerra en el exercito, y con la gente,» que su Magestad embia, por tiempo de vn año» a pelear contra los Turcos, y los otros infieles,» ò hazer otro qualquier seruicio, ò ayudar per-» sonalmente en el dicho exercito, permanecien-» do en el hasta fin del dicho año, la plenaria in-» dulgencia, y remission de todos sus pecados, si» dellos estuuieren contritos de corazon, y los» confessaren de boca, ò no pudiendo confessar,» lo desearen de coraçon, que se ha acostumbra-» do conceder à los que van à la conquista de la» tierra santa, y en en el año del jubileo; y de-» clara, que la tal indulgencia consigan assi mismo» los que murieren antes del fin de la expedicion,» ò en el camino yendo al exercito, ò en el mis-» mo exercito. Y aquellos que por causa de enfer-» medad, ò por otra necessidad legitima que les» sobreuenga, se partieren del exercito antes de» la expedicion. Y otrosi concede la misma indul-» gencia à aquellos, que aunque no voyan perso-» nalmente, embiaren otros à su costa en esta ma-» nera: que si el que assi embiare fuere Cardinal,» Primado, Patriarca, Obispo, hijo de Rey,» Principe, Duque, Marques, Conde, embie» quantos hombres comodamente pudiere hasta» diez dellos, y no pudiendo tantos, a lo menos» quatro. Y las otras personas, de qualquier con-» dicion que sean, legos, ò Clerigos, embie ca-» da vno el suyo, sino fueren tan pobres, que» no pudiessen hazerlo; y en tal caso, dos, tres,» ò quatro, podran embiar vn soldado, contri-» buyendo en esto cada vno segun su possibilidad.» Item los Cabildos de las Iglesias, y Monasterios» de Religiosos, y Religiosas, aunque sean de los» Mendicantes, que por cada diez personas de los» tales

tales Cabildos, y Monasterios embiaren vn soldado, auiendo se esto tratado, y acordado en su Cabildo, consigan la misma indulgencia; la qual assimismo conseguiran los que fueren embiados, si fueren pobres. Iten los Clerigos seculares, que con licencia de sus Ordinarios, y los Regulares de sus Superiores predicaren la palabra de Dios en el dicho exercito, ò exercitaren otros ministerios Ecclesiasticos, y pios, lo qual se declara serles licito en el exercito, sin incurrir en irregularidad, y que puedan seruir sus beneficios por tenientes idoneos, no siendo curados, ò de cargo de animas, que estos no podran ir sin licencia de su Santidad. Y los soldados que en esta guerra estuuieren, se declara no estar obligados à los ayunos, que por voto, ò precepto de la Iglesia lo estuuieran, no estando en la guerra. Iten concede su Santidad à todos los susdichos, y à los que no fueren, ni embiaren, si de sus bienes liberalmente contribuyeren, y ayudaren para esta santa obra con la limosna infra escrita, que durante el dicho año, que corre desde el dia de la publicacion desta Bulla, en cada lugar, puedan gozar, y gozen de todas las gracias, y facultades contenidas en esta Bulla; conuiene à saber, que puedan, aun en tiempo de entredicho Apostolico, ò ordinario, oyr Missa en las Iglesias, y Monasterios, ò Oratorio particular señalado, y visitado por el Ordinario, ò dezir Missa, y otros diuinos oficios por sus personas, si fueren presbyteros, ò hazerlos celebrar à otros en su presencia, y de sus familiares, y parientes, y recebir el santo Sacramento de la Eucharistia, y los demas Sacramentos, saluo en el dia de la Pascua, con que ellos no ayan dado causa à tal Entredicho, ni aya quedado por ellos, que se quite, y con que las vezes, que quisieren vsar del dicho Oratorio, para lo que dicho es, rezen, y hagan oracion conforme à la deuocion de cada uno, por la conseruacion de los Principes Christianos, y victoria contra infieles. Iten concede, que en tiempo de entredicho, puedan ser sepultados los cuerpos de los difuntos, en sepultura sagrada, con moderada pompa funeral. Item concede à todas las personas, que tomaren esta Bulla, que durante el dicho año, puedan de consejo de ambos medicos, espiritual, y corporal, comer carne en Quaresma, y otros tiempos de ayunos, y dias prohibidos de comer carne por todo el año, y que ansi mismo puedan libremente à su albedrio comer hueues, y cosas de lechede manera, que los que no comieren carne, guardando en lo demas la forma del ayuno Ecclesiastico, ayan cumplido, y satisfecho al dicho ayuno. Y en este indulto de comer hueuos, y cosas de leche à su aluedrio, no se comprehenden los Patriarcas, Primados, Arçobispos, Obispos, ni otros Prelados inferiores, ni qualesquier personas regulares, ni de los seglares los Clerigos presbyteros, en quanto à los dias de la Quaresma tan solamente, Empero sacanse destos nombrados, los que fueren de sesenta años, y todos los Caualleros de las Ordenes militares, que los vnos, y los otros podran comer hueuos, y cosas de leche à su albedrio, y gozar de dicho indulto. Item los susodichos, que no fueren, ni embiaren, si contribuyeren, y ayudaren de sus bienes, y demas de la dicha contribucion, ayunaren voluntariamente por deuocion en dias, que no fueren de precepto, è hizieren oracion implorando la ayuda de Dios por la victoria contra infieles, y su gracia por la vnion, y confederacion de los Principes Christianos, y sino pudieren ayunar por algun legitimo impedimento, hizieren otra obra pia à arbitrio de su Confessor, ò de su Cura, todas quantas vezes lo hizieren durante el dicho año, se les conceden, y relaxan misericordiosamente quince años, y quince quarentenas de perdon de las penitencias à ellos impuestas, y en qualquiera manera deuidas, y que sean participantes de todas las oraciones, limosnas, peregrinaciones, y tambien de las de Ierusalen, y de todas las demas buenas obras, que en la vniuersal Iglesia Militante, y en cada vno de sus miembros se haze. Item concede, à los que en dias de Quaresma, y otros dias del año, en que ay estaciones de Roma, visitaren cinco Iglesias, ò cinco Altares, y sino huuiere cinco Iglesias, ò cinco Altares, cinco vezes vna Iglesia, ò vn Altar, y alli hizieren oracion deuotamente por la vnion, y vitoria susodicha, que gañen, y consigan todas las indulgencias, y perdones, que gañan, y consiguen, los que personalmente visitaren las Iglesias de la Ciudad de Roma, y extra muros della, y como las ganarian, si personalmente visitassen las dichas Iglesias. Item, para que con mas puridad, y limpiez de sus conciencias puedan hazer oracion, concede su Santidad à todos los susodichos, que puedan elegir por Confessor à qualquier presbytero secular, ò regular de los aprobados por el Ordinario, el qual los pueda absoluer vna vez en la vida, y otra en el articulo de la muerte, de qualesquier pecados, y censuras, aunque sean de los seruados, y reseruadas à la Sede Apostolica, y de los declarados en la Bulla in cœna Domini, excepto del crimen, y delito de la heregia, y que consigan, y ayan indulgencia plenaria dellos; de las censuras, y pecados no reseruados à la Sede Apostolica, los puedan absoluer tantas, quantas vezes los confessaren con penitencias saludables conforme à las culpas; y en caso, que sea necessario satisfaccion, para conseguir la dicha absolucion, la hagan por sus personas, y auiendo impedimento, la puedan hazer sus herederos, ò otros por ellos. Podra tambien el dicho Confessor comutarles qualesquier votos, aunque sean hechos con juramento, dando la limosna, que pareciere, en fauor, y beneficio de la santa Cruzada, excepto los de Castidad y Religion, y vltramarino. Item, que si durante el dicho año, acaeciere, que ellos por muerte repentina, y subita, ò por ausencia de Confessor mueran sin confession, con que ayan muerto contritos, y al tiempo estatuido por la Iglesia se huuierem confessado, y que no ayan sido negligentes, ni descuidados en confiança desta gracia, consigan la dicha plenaria indulgencia, y remission de pecados, y à sus cuerpos se pueda dar Ecclesiastica sepultura, sino huuierem muerto descomulgados, no obstante el entredicho. Otro si, su Santidad por su Breue particular ha concedido à todos los fieles Christianos, que tomaren esta dicha Bula dos vezes en el dicho año, que puedan otra en la vida, y otra en el articulo de la muerte, demas de la que arriba està concedida, ser absueltos de todos, y qualesquier pecados, crimines, y excesos, por mas graues que sean, y de qualesquier censuras, y sentencias de excommunion, en que huuieren incurrido, aunque sean de las contenidas en la Bula de la cena del Señor, y la absolucion reseruada à su Santidad, excepto el

„el crimen de la heregia, como dicho es, y puedan gozar dos vezes de todas las gracias, indulgencias, facultades, y perdones contenidos en la dicha Bula, Y su Santidad da facultad à Nos N. Comissario Apostolico general de la santa Cruzada, para que podamos suspender, durante el año de la publicacion desta dicha Bula, todas las gracias, indulgencias, facultades, y priuilegios concedidos en estos dichos Reynos, y Señorios, Islas, y Prouincias, de qualesquier Iglesias, y Monasterios, y Hospitales, Cofradias, y lugares pios, y personas particulares, aunque las concessiones tengan clausulas contrarias à esta suspension. Y otrosi, para que podamos reualidar aquellas mismas gracias, y facultades, y otras qualesquier. Y para que Nos, y nuestros subdelegados podamos suspender el entredicho, si le huuiere, donde se predicare esta Bula. Y otrosi, para que podamos arbitrar, y declarar, conforme à la calidad de las personas, la contribucion, y limosna, que huuieren de dar los que tomaren esta Bula. Y Nos el dicho Comissario general Apostolico de la santa Cruzada, en fauor desta santa Bula, por la autoridad Apostolica à Nos concedida; y para que tan santa obra no se impida, ni cese por otra indulgencia, suspendemos, durante el año de la publicacion, y predicacion della, todas y qualesquier gracias, indulgencias, y facultades semejantes, ò differentes, concedidas por su Santidad, ò por otros Summos Pontifices sus predecessores, ò por la santa Sede Apostolica, ò por su autoridad, en todos los dichos Reynos, y señorios de su Magestad, à todas, y qualesquier Iglesias, y Monasterios, Hospitales, y otros lugares pios, Uniuersidades, Confradias, y singulares personas; aunque las dichas gracias, y facultades sean en fauor de la dicha fabrica de san Pedro de Roma, ò de otra semejante Cruzada, y aunque todas y qualesquier dellas tengan clausulas contrarias à esta suspension. Por manera, que durante el año de la publicacion desta dicha Bula, ninguna persona pueda ganar, ni gozar ningunas otras gracias, indulgencias, y facultades, ni se puedan publicar, excepto las concedides à los superiores de las Ordenes Mendicantes, en quanto à sus Frayles. Y en fauor desta dicha Bula, y por la misma autoridad Apostolica, declaramos, que los que tomaren esta presente Bula, puedan gozar, y gozen de todas las gracias, y facultades, è indulgencias, jubileos, y perdones, y remission de pecados, que les ayan sido concedidos por nuestros muy santos Padres Paulo V. y Urbano VIII. y por los otros Summos Pontifices passados de felice recordacion, ò por la santa Sede Apostolica, ò por su autoridad, comprehendidas en la dicha suspension; las quales en virtud de la dicha commission Apostolica les reualidamos. Y por la misma autoridad Apostolica suspendemos el entredicho, si le huuiere, en qualquier lugar, donde se hiziere la publicacion, y predicacion desta Bula por ocho dias antes, y despues, segun que en la Bula de su Santidad se contiene. Y declaramos, que los que la tomaren, ayan de recibir, y guardar este sumario, y Bula, que và impresso de molde, y sellado, y firmado de nuestro nombre, y sello; porque de otra manera no ganan, ni gozan de la dicha Bula, ni gracias della. Y por quanto vos N. disteis : : : : reales de plata, que es la limosna, que auemos tassado, y declarado, y recibistes esta dicha Bula, escrito en ella vuestro nombre, declaramos, que aueis conseguido, y se os conceden las dichas indulgencias, gracias, y facultades, y que podeis vsar, y gozar de todas ellas en la forma sobredicha. De lo qual mandamos dar la presente en Madrid &c.

„Forma de absolucion, que vna vez en la vida, y otra en el articulo de la muerte, se pueda hazer por virtud desta Bula, à qualquier persona, que la tomare.

„*Misereatur tui omnipotens Deus &c.* Por la autoridad de Dios todo poderoso, y de los bien auenturados Apostoles san Pedro, y san Pablo, y de nuestro muy santo Padre, especialmente, à ti concedida, y à mi cometida, yo te absueluo de toda censura de excomunion mayor, ò menor, suspension, ò entredicho, *à jure, vel ab homine*, y de todas las otras censuras, y penas, en que por qualquiera causa ayas incurrido, aunque la absolucion dellas sea reseruada à la santa Sede Apostolica, segun por esta te es concedido, y restituyo te à la vnion, y comunion de los fieles Christianos. Y ansi mismo te absueluo de todos tus pecados, crimines, y excesos, que à mi agora has confessado, y de los que confessaras si à tu memoria occurriessen, aunque sean tales, que la absolucion dellos à la santa Sede Apostolica, como dicho es, pertenezca, y otorgote plenaria indulgencia, y remission cumplida de todos tus pecados, aora, y en qualquier tiempo confessados, oluidados, ò ignorados, y de las penas, que por ellos eras obligado à padecer en el Purgatorio. *In nomine Patris, &c.*"

Immediatè post, apponitur summarium dierum, in quibus sunt Stationes in Urbe in eisque plenariæ Indulgentiæ, quæ conceduntur sumentibus hanc Bullam, Altariaque, ùt in ea continetur, visitantibus, recensenturque sex & octoginta dies stationum per totum annum; in quorum decem simul cum plenaria indulgentia, anima à purgatorii pœnis eruitur. Summario autem peracto, ultimò hæc adduntur verba: *Todos los demas dias del anno se ganan las indulgencias, que en Roma por auer cada dia estacion en ella.*

Bulla Lacticiniorum pro Ecclesiasticis, post prooemmium continet clausulam, quæ facultatem ad vescendum illis exprimit; prooemium ergo expungemus, cætera sic se habent.

BULLA LACTICINIORUM.

Pro Ecclesiasticis.

„BVla concedida por la Santidad de Vrbano Octavo, y mandada publicar por nuestro muy santo Padre Innocentio Decimo para los Patriarcas, Primados, Arçobispos, Obispos, Clerigos, Presbyteros seculares, à quien està prohibido, el comer hueuos, y cosas de leche en tiempo de Quaresma, lo puedan comer el año de &c.

„Su Santidad ha concedido, y permitido al clero, que pueda comer hueuos, y cosas lacticinias en tiempo de Quaresma, excepto la semana santa, dando limosna por esta Bula, lo que señalaremos Nos N. Comissario Apostolico General de la Santa Cruzada, y demas gracias en todos los Reynos, y señorios de su Magestad, &c. Y por quanto vos N. distes : : : : reales de plata para esta santa expedicion, y empressa, os damos licencia para el dicho año de, &c. que podais comer

mer en el dicho tiempo hueuos, y cosas de leche. Dada en, &c.

Bulla Compositionis, ablato similiter, breuitatis ergo, proœmio, sic se habet.

BULLA COMPOSITIONIS.

BVla de composicion sobre bienes mal auidos, y adquiridos, de cuyos propios dueños no consta, concedida por las Santidades de Paulo Quinto, y Vrbano Octauo de felice recordacion, y mandada publicar por nuestro muy santo Padre Inocentio Decimo, que al presente rige, y gouierna la Santa Iglesia Catolica, en fauor de los que ayudaren à los gastos del Rey don Felipe nuestro Señor en las guerras contra los infieles enemigos de nuestra santa Fè Catolica.

Nuestros muy santos Padres Paulo Quinto de felice recordacion, Vrbano Octauo, y Inocentio Decimo, ayudando juramente à las guerras, que el Rey don Felipe quarto nuestro Señor haze contra infieles, ha concedido esta Bula de composicion en fauor de la santa Cruzada. Y da poder, y facultad à Nos N. Comissario Apostolico General de la Santa Cruzada, y demas gracias en todos los Reynos, y señorios de su Magestad, para que en los bienes de inciertos dueños, podamos à nuestro albedrio tassar, y moderar las deudas, y componer los deudores, de manera, que todos se animen à hazer las tales composiciones, y restituciones, aplicando la suma de qualquier composicion, que assi, se hiziere, para ayuda à los gastos, que la Magestad Catolica haze en las continuas guerras, que contra los enemigos de la santa Fè Catolica mantiene. Y Nos el dicho Comissario Apostolico General de la santa Cruzada, con la autoridad, que de su Santidad tenemos, para tassar, moderar, arbitrar y componer en las deudas, cuyos proprios, y legitimos dueños, hecha la debida diligencia, no consta, para aplicar, lo que en las composiciones, que con nuestra autoridad se hizieren, procediere, mirada la intencion de la Sede Apostolica, que es el remedio, y salud de las conciencias, y la defensa, y aumento de nuestra santa Fè, hemos tenido por bien, y queremos, y declaramos, que qualquier persona, que tomando esta santa Bula, diere dos reales, para ayuda de las guerras, que la Magestad Catolica del Rey Don Felipe nuestro Señor, contra los infieles, y hereges, enemigos de nuestra santa Religion, sustenta sea, libre, y perdonado de todo lo restante, que à incierto dueño, ò dueños deuiere, hasta en suma de dos mil marauedis, sin serle necessario hazer otra restitucion, ò descargo alguno; antes lo tenga, y possea con buena fee, y con sana conciencia, como hazienda suya propria, justamente ganada, y adquirida. Y si la suma, y candidad, que assi fuere à cargo, montare mas de los dichos dos mil marauedis, en virtud de la misma autoridad Apostolica, que para ello nos es concedida, tenemos por bien, que quantas vezes tomare esta santa Bula, ò diere la limosna de los dichos dos reales, tantas vezes sea compuesto à razon de dos mil marauedis, hasta en suma, y candidad de cien mil marauedis, y no mas; porque dende arriba, ha de venir, ò embiar ante Nos, para que conforme à la relacion, que nos fuere fecha, proueamos en particular de congrua composicion. Lo qual todo entendemos con condicion, que los tales deudores no ayan auido las cosas, ò cantidad, de lo que se huuiere de componer, en confiança desta composicion, porque en tal caso no se pueden componer. Y por quanto vos N. distes dos reales de plata, que es la cantidad, que assi hemos tassado, arbitrado, y moderado, en virtud de la dicha autoridad, y facultad Apostolica, que para ello tenemos, quedais libres, y absueltos de las restituciones inciertas, que fueredes à cargo, hasta en cantidad de los dichos dos mil marauedis, ò dende abaxo en la forma susodicha. Los quales dichos dos reales de la dicha limosna aplicamos conforme à la Bula, y Breue de su Santidad, para ayuda de la dicha santa expedicion, y guerra contra infieles. Y mandamos precisamente, que recibais en vos esta santa Bula, porque assi lo quiere, y manda su Santidad; y que de otra manera no gozeis de la composicion, que por ella se os concede. La qual mandamos dar impressa de molde, y firmada de nuestro nombre, y sellada con nuestro sello acostumbrado. Dada en, &c.

Los casos, en que ha lugar la composicion, y por virtud desta Bula van compuestos, los que la tomaren, y dieren la dicha limosna, son los siguientes: en los quales, hasta en los dichos dos mil marauedis, y dende abaxo, y siendo en mas cantidad, tantas quantas vezes tomaren esta dicha Bula, y dieren la dicha limosna, quedan compuestos de los dichos dos mil marauedis, hasta en la suma, y cantidad de los dichos cien mil marauedis, y no mas. Y de alli arriba se ha de acudir à Nos, segun dicho es, y arriba se declara. La qual dicha composicion se entiende, no sabiendo, à quien se puedan, y deuan restituir los bienes, porque la dicha composicion se hizieren.

Primeramente se puede componer sobre lo mal ganado, y auido; sobre lo mal lleuado, y adquirido, por logros, ò vsuras, ò en otra qualquier manera, no constando de los dueños, à quien se deue hazer la legitima restitucion, hecha la debida diligencia. Item se puede componer sobre los frutos de beneficios, y otras rentas Ecclesiasticas, mal auidas, y lleuadas, por defecto de no auer rezado las horas canonicas, con que demas, y aliende de los dos reales, que se ha de dar en limosna, por la composicion de los dichos dos mil marauedis, aya de dar la persona, que assi se compusiere de los dichos frutos, otros dos reales à la fabrica de la Iglesia, donde fuere el tal beneficio, porque hiziere la composicion, y al mismo respecto, de lo que mas se compusiere, y por la orden susodicha, y declarada. Item se puede componer sobre la mitad de los Legados, que fueren hechos en descargo de lo mal lleuado, siendo las personas à quien se huuieren hecho las mandas, negligentes por vn año en la cobrança, aunque se sepa, quien son los tales Legatarios, y personas. Item se puede componer sobre los legados hechos antes de aora, ò que en el tiempo de la predicacion desta Bula se hizieren, cuyos legatarios no se hallaren, hecha la deuida diligencia. Item si algun iuez ordinario, ò Delegado, ò Assessor huuieren recibido algun dinero, ò otra cosa, por dar mala, ò iniusta sentencia, ò por dilatar la causa en perjuizio de la parte, ò por hazer algun agrauio, ò otra cosa, que no deban, en tal caso se pueden, y deben componer, de lo que assi recibieren, quedando à saluo el daño que la parte recibio, para que se satisfaga. Item, que si algun Abogado recibio alguna cosa, por abogar en causa injusta, sabiendolo su parte, se puede dello componer; pero à la parte à quien per iudicio, ha de hazer satisfacion del daño. Item, que si algun testigo, por testificar falso, ò algun Fiscal, ò acusador, por acusar à alguno falsamente, ò

dexarle

dexarle de acuſar, ſiendo obligado de acuſarle, recibio alguna coſa, ſe puede componer de lo que aſſi recibio, y ha de ſatisfazer à la parte, à quien perjudicò. Item los oficiales. Eſcriuanos, Notarios, ò Secretarios, que por hazer algo injuſtamente en ſu oficio, recibieron alguna coſa, ſe puedan dello componer; pero à las partes, à quien perjudicaron, han de hazer ſatisfaccion del daño. Item ſe pueden componer todos los juezes Seculares, y los Ecleſiaſticos en cauſas temporales, de lo que por razon de adminiſtrar la iuſticia, que deuian à las partes conforme à ſu derecho, huuieren recibido, aſſi dineros, como en otra eſpecie. Item ſe pueden componer los Eſcriuanos, Notarios, y Secretarios, y los otros oficiales de Iuſticia que huuieren recibido, y lleuado derechos demaſiados por razon de oficios, contra las leyes, y ordenanças, que les eſtan dadas; no ſabiendo las perſonas, à quien ſe deuen reſtituir. Item, que ſi alguno iniuſta, ò indebidamente, por rogar, y fauorecer, que no ſe haga iuſticia, ò que ſueltem aquel, que iuſtamente eſtaua preſo por delitos, lleuò dineros, ò otras coſas algunas, ſe podra componer, en lo que aſſi lleuò, ſatisfaciendo el daño de la parte, à quien ſe hizo el agrauio. Item ſe pueden componer de lo que por juegos fueren obligados à reſtituir à pobres; pero auiendo interuenido engaño en ellos, ò ganando à perſonas, que no pudieſſen enagenar, lo que perdieron, no ſe puede componer; y ſabiendo, à quien ſe lo ganaron ſon obligados à ſe lo reſtituir; y no lo ſabiendo, ſe pueden componer en eſte caſo, como en el de arriba. Item, ſi alguno diſſimulando en ſi, lo que no ayen el, ò otra coſa ſemejante, de lo que en eſte color huuiere recibido, ſe puede componer. Y el que pide limoſna, fingiendo ſer pobre, no lo ſiendo, de lo que por eſta cauſa huuiere recibido, ſe puede componer, no ſabiendo en ambos eſtos caſos, à quien como dicho es, ſe debe reſtituir. Item, en todas las coſas que alguno huuieren hallado, hecha primero ſuficiente diligencia, no pareciendo ſus dueños, ni à quien competen de ſer reſtituidas, ſe puede componer. Item, el que tuuiere alguna, ò algunas coſas en ſu poder de perſona, ò perſonas, que no pueden ſer auidas, para reſtituirſelo, auiendoſe para ello hecho la debida diligencia neceſſaria, ſe podrà componer, de lo que aquello montare. Item, ſe pueden componer de los daños, que han hecho andando à caça con ſus ganados, ò de otra manera, aſſi en los panes, ò viñas, como en otros qualeſquier heredamientos, no ſabiendo, à quien ſe huuiere hecho el daño. Item, todas las mugeres, que no ſon publicamente deshoneſtas, ſe pueden componer de qualquier dinero, ò joyas, que por cauſa fea huuieren recibido, y los hombres, ſi de mugeres, que no tienen maridos, ſe pueden componer por la miſma razon. Item, ſi alguno ha vendido vino aguado por puro, ò medido con falſa medida, ò huuiere vendido otra coſa alguna con menores peſos, ò medidas, ò vendido vna coſa por otra, ò mezclado, ò peſado, ò mal medido, no ſabiendo à quien ſe huuiere vendido, ſe puedan componer. Item, generalmente ſe pueden componer de qualquier genero de hazienda ilicita, y malamente auida, mal ganada, y adquirida, aſſi por vſura, ò logro, como en otra qualquier forma, ò manera, oficio, ò trato, que ſea, ò ſer pueda, no ſabiendo el dueño, à quien legitimamente ſe pueda, y deba hazer la reſtitucion. Con tanto, que el que aſſi ſe huuiere de componer, no aya auido las coſas, ò quantia, de que aſſi ſe compuſiere, en confiança deſta compoſicion, porque entonces ſerà obligado à lo reſtituir enteramente à la ſanta Cruzada, para ayuda à los dichos gaſtos de la guerra contra infieles. Item, Nos el dicho Comiſſario General ordenamos, declaramos, y mandamos, ſopena de excomunion mayor latæ ſententiæ, que ningun Comiſſario, Predicador, Teſorero, ni Recetor, de la ſanta Cruzada ſe entremeta à hazer, ni haga ninguna compoſicion, de qualquier forma que ſea, en manera alguna; pues ſi alguna perſona tuuiere neceſſidad de ſer compueſta en mas cantidad de lo contenido en eſta Bula, ha de acudir ante Nos, como eſtà dicho. Y la compoſicion que de otra manera ſe hiziere, ſerà en ſi ninguna, y de ningun efecto

En los caſos, y coſas, que aqui particularmente no van expreſſados, atento, que la facultad, y comiſſion à Nos dada, y concedida por ſu Santidad, es general, y comprehende otras mas coſas, en que ſe puede hazer la dicha compoſicion, lo remitimos al albedrio de los Confeſſores, para que ellos, como medicos eſpirituales, digan, y declaren à ſus penitentes, de todo lo que en virtud deſta Bula, y facultad Apoſtolica, ſe podran componer, para el deſcargo, y ſatisfacion de ſus animas, y conciencias, demas de los caſos en eſta Bula declarados.

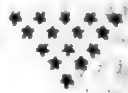
Hucuſque Bulla Compoſitionis. Sola reſtat Bulla Defunctorum, quæ omiſſis, ſicut in precedentibus, procemio, & his, quæ ad rem preſentem non attinent, ſic ſe habet.

B U L L A D E F U N C T O R U M.

BVla de Indulgencia plenaria, concedida para las animas de los fieles Difuntos por las Santidades de Paulo Quinto, y Urbano Octauo de felice recordacion, y mandada publicar por nueſtro muy Santo Padre, Inocencio Decimo para la predicacion del año &c.

Nueſtro muy Santo Padre Paulo Quinto de felice recordacion concedio eſta preſente Bula, y indulgencia plenaria, y la manda publicar nueſtro muy Santo Padre Inocencio Decimo. Y por quanto vos N. diſtes : : : : reales de plata, que es, lo que eſtà taſſado, y declarado por Nos N. Comiſſario Apoſtolico General de la ſanta Cruzada, y demas gracias, en todos los Reynos, y ſeñorios de ſu Mageſtad, para eſta ſanta expedicion, y empreſſa, en fauor del anima de N. y recibiſtes en vos eſta Bula, le es otorgada la indulgencia ſobredicha.

Dada en, &c.

NOTAMINA

NOTAMINA IN BULLAM.

Typographus Coloniensis Lectori.

Cùm Typographi extra Romanum Imperium Theologiæ P. CLAUDII LA CROIX subjecerint notas in Bullam Cruciatæ, magno Hispanorum commodo, eæque in editione Coloniensi non sine magno præjudicio ac detrimento nostro desiderari viderentur, hinc notas in Bullam Cruciatæ collectas studio cujusdam Theologi (qui tamen è Societate JESU non est, nec est ipse P. CLAUDIUS LA CROIX, etsi in gratiam compactorum & Bibliopegorum in extrema pagina viri celeberrimi nomen apprimere debuerimus) editioni nostræ subjunximus, quò ea omnium usui ac gustui accommodetur. Tu eâ, Lector humanissime, fruere & vale.

NOTAMEN PRIMUM.

De Nomine, Origine & Concessione Bullæ S. Cruciatæ.

Vox *Bulla* pluribus significationibus gaudet. Propriè significat ampullam, seu tumorem aquæ, qui facilè solvitur, ùt ex Erasmo & Rebuffo affert P. Henriquez *Lib. 7. de indulgent. c. 29. num. 3. in Gloss. litt. O.* Quo sensu accipit Bullam Marcus Varro *Lib. 1. de lingua latina in principio.* Deindè sumitur Bulla pro insigni circularis formæ, intùs figuram cordis continente, quod filii Patriciorum Romæ appensum collo gestabant; de quo Plinius *Lib. 33. Hist. cap. 2.* Alexander ab Alex. *5. Genial. dierum cap. 18.* Macrobius, Calepinus & alii. Fuit etiam illa Bulla nobilitatis insigne; & pueris simul ac fœminis cum toga concedebatur in præmium; ùt videre est apud Rosinum *L. 5. Roman. antiquit. c. 32.* Pierium Valerian. *in suis Hieroglyphic. l. 41. in princip.* Imò & Magistratibus triumphatoribus illud insigne fuisse concessum, ait Antonius Gomez *in explicat. Bull. c. 1. num. 1.* quod in prædictis Authoribus fundamentum habet. D. Isidorus *in glossario* Bullas nuncupavit regalium camelorum stramenta, seu *ornamenta*, ùt corrigit P. Ludovicus Cerda *in adversariis sacris cap. 141. num. 27.* illa scilicet orbiculata ornamenta, quæ ab stramentis, argentea, vel ærea, pendere solent in regalibus bestiis, quæ ad onera inserviunt comportanda.

Hinc vox *Bulla* translata est ad significanda sigilla, quæ litteris appenduntur, eo quòd in circularem formam plumbea, ærea, argentea, vel aurea sint compacta. Unde *bullare* pro eodem, ac *sigillare* sæpè reperitur; *ut in vita sancti Basilii c. 10. in vita sancti Joannis Eleemosynarii cap. 15.* apud D. Bernardum *Epist. 230.* In litteris, quas olim Imperatores expediebant, etiam appendi solebant ejusmodi orbiculi, eorum imaginem exprimentes; & inde ipsæ litteræ vocabantur Bullæ aureæ, argenteæ, aut æreæ, juxta materiam sigilli pendentis; & pro qualitate personarum, ad quas mittebantur, diversum erat sigillum appensum; quod tradit Bullengerus *Lib. 20. de Imperio Roman. cap. 10.* Quare Bullam auream solùm ad Principes fuisse destinatam, ait Codinus *Lib. de officiis aulæ Constantinopolitanæ cap. 5. num. 18.* Extant adhuc aliquæ Græcorum Imperatorum aureæ bullæ. Similiter expediebantur & cereæ; sicut hodie in aliquibus litteris pendentem theculam cernimus, intusque ceram sigillatam. Videatur de his Joannes Marbasius *in glossario, verbo Kerobullon*, id est, cerea bulla. Deficiente autem Imperio, Præfecti etiam aureas bullas expediebant, ùt docet *ubi suprà* Bullengerus; earumque fit mentio *in Clementina 1. de jurejurando, ad fin.* A voce *Bulla*, dictum fuit *Bullaterium*, hoc est, sigillum seu forma, in qua Bullæ exprimebantur; ùt affert Gretserus, *Lib. 2. annotation. in Codinum, capit. 6. §. 2.*

Ex his, litteræ Apostolicæ dictæ sunt Bullæ, eo quòd sigillum plumbeum, cereum, vel simile habeant appensum; à quo sigillo & litteræ ipsæ Bullæ nomen sortiuntur; *Cap. licèt, & sequentibus, de crimine falsi*; Glossa *in Clementin. 1. de jure jurand.* Gomez *in compend. signaturæ, fol. 161.* Rebuf. *in praxi, tit. novæ Bullæ declaratio. num. 10.* Aliam Bullæ derivationem expromit P. Henriquez *loco citato*, & cum eo Trullench *in exposit. Bull. dub. 1. proœm. n. 1.* scilicèt à voce Græca *buli*, hoc est, consilio, unde dicta est virtus Eubulia, seu benè consiliativa, quæ prudentiæ est annexa; de qua Arist. *6. Ethic. cap. 9.* & ibi D. Thomas *Lect. 8. & 2. 2. q. 48. in fin. & q. 49. art. 4. ad 2. & q. 51. art. 1. & 2.* Etenim summo consilio, magnaque prudentiâ Bullæ Apostolicæ expediuntur. Sed quamvis poterat hine Bullæ vox esse desumpta, de facto tamen applicatum est nomen hoc ab illis Imperatoriis litteris, eoque insigni rotundo, ad Bullas Pontificias, ob aliquam convenientiam, & similitudinem inter ipsas intervenientem.

Et quia semper à Bullis Apostolicis debet pendere sigillum, ideò falsæ sunt judicandæ eæ, in quibus non fuerit appensum: & crimen falsi in eis committitur, si sigillum detrahatur, mutetur, confringatur, aut addatur. De quo videantur *c. inter dilectos, vers. Rursus, de fide instrumentorum: gloss. ibi verbo* Dimidia; *gloss. in c. in memoriam, verbo* Falsa, *distinct. 19. gloss. in clement. 1. de jur. jurand. verbo* Aurea; Navarrus *in c. accepta, de restit. spoliatorum, oppositione 8. num. 23.* Turrecremata *in prædictum c. in memoriam, n. 3.* Præpositus Mediolanensis *ibidem n. 11. gloss. in reg. cancellariæ 14. & 69.* Gomezius *in compend. & utriusque signaturæ q. 16. pag. 161.* Rebuffus *ubi suprà n. 3.* Hostiensis *in summa de crimine falsi, n. 3.* Farinacius, *Lib. de falsitate, q. 15.* Antonius Gomez *ubi suprà*; Basilius Legionensis *in explicatione Bullæ manuscripta, c. 1. n. 2.* & communiter Juristæ *in c. licèt, & c. quamvis, de crimine falsi.*

Cæterùm Bulla nostra dicta est Cruciata à cruce, eo quòd cruce insignirentur illi, qui ad expeditionem Terræ sanctæ, & contra infideles, bellaturi se destinabant, quibus crux donabatur, & aliqua privilegia, atque indulgentiæ ex pluribus in Bulla contentis, Cruciatique nuncupabantur, eaque expeditio, Cruciata, quod nomen Bullæ est inditum, eo quòd præstita est ad alliciendos animos, ut simili expeditioni se accingant, vel eleemosynam ad illius sumptus erogent. Sciendum etenim est Gregorium VII. sæpè tentâsse Terræ Sanctæ recuperationem, bellisque, & schismatibus tunc temporis æstuantibus fuisse impeditum. Cujus piæ molitionis conscius ejus successor Urbanus II. coacto Con-

Concilio Claramontensi, anno 1095. Episcopos & Prælatos ad eam expeditionem est hortatus, & pro militari tessera euntibus ad hoc bellum crucem rubeam designavit. Ità Baronius *tom. 11. in Urbano II.* Petrus Diacon. *in Chron. Cas. l. 4. c. 11.* Illescas *in hist. Pontific. in vita ejusdem Urbani.* Platina *ibidem.* Genebrardus *in Chron. p. 352. aliàs 597.* Alphonsus Ciaconi, *tom. 1. de vitis Pontificum, pag. 347.* Æmilius *l. 4. histor. Fucher. à cap. 4.* Blond. *decad. 2. l. 4.* Guillielmus Tiry, *l. 1. de bello sacro, c. 17.* Riccius *l. 3. de regno Neap.* Jovius *l. 1. virorum illustrium.* Soto *in 4. d. 21. q. 1. art. 2. & 3.* Henriquez *suprà*; Antonius Gomez *suprà.* Trullench *suprà. dub. 2.* Azor *tom. 2. inst. mor. l. 5. c. 17. verbo Totius.* Magnus D. Joannes de Solorzano, totius litteraturæ peritissimus, *in Politica Indica, Hispano idiomate edita, lib. 4. c. 25.* Hinc in Urbani II. monumento, refert *loco relato* Genebrardus, hanc esse inscriptionem, *Urbanus II. auctor expeditionis in infideles, anno Domini 1088.* Aliqua in anno est variatio, cum alii septem addant annos post prædictum. Hinc non aptè Emanuel Rodriguez *in explication. Bull. §. 1. num. 2.* traxit originem Cruciatæ à Concilio Lateranensi sub Innocentio III. cùm ex tot historiis ab Urbano originem constet habuisse: qui pluribus ante annis Ecclesiam gubernavit; nam Concilium illud celebratum fuit anno 1215. Pro Emanuele Rodriguez facit, quòd in inscriptione secundi Concilii Lateranensis, quod depictum est in Bibliotheca Vaticana, asseritur; *Innocentio III. Pontifice, &c. Cruce signati instituuntur.* Ità refert Ludovicus Bavia 3. *p. hist. Pontific. in vita Sixti V. c. 24. pag. mihi* 414.

Pro militari stipendio ad præfatam expeditionem proficiscentibus indulgentiæ concedebantur simul cum cruce, quam super scapulam dexteram, ex purpureo panno consutam gestabant, ut affirmant Ciaconi *jam relatus*, & plures ex *suprà* dictis. Nec rectè Antonius Gomez ait, eos crucem rubeam in pectore gestâsse; colligens id *ex cap. ad liberandam, de Judæis, & Saracenis*; adjuncto integro textu, ex quo illud caput fuit desumptum, incipiente etiam *ad liberandam*, & est *in tom. 2. Concilior. pag. 965.* Etenim in toto illo capite, quod inscribitur: *Expeditio pro recuperanda Terra sancta*, edito à Concilio Lateranensi sub Innocentio III. solùm fit sæpè mentio de cruce signatis; non verò innuitur, ubi crucem gestabant. Videatur Cassiodorus *l. 1. c. 8.* Nicephorus *l. 8. Historiæ Ecclesiast. c. 46.*

Post Urbanum II. Gelasius II. anno primo sui Pontificatûs, litteris datis ad Christianorum exercitum in urbe Cæsar-Augustana in Hispania existentem, indulgentiis propositis, illum ad expugnandos Saracenos fuit exhortatus; ùt habet Baronius *tom. 12. anno* 1118. Postmodùm Callixtus II. Concilio Lateranensi coacto *can. 11. anno* 1122. easdem concessit indulgentias, quas Urbanus II. concesserat, proficiscentibus Hierosolymas, ùt est apud eundem Baronium. Deinde Eugenius III. ùt affert idem Author, anno 1145. eandem, quam prædictus Urbanus, peccatorum remissionem indulsit pro expeditione in Terram sanctam. Posteà Alexander III. (ità affirmat ipse Baronius eodem *to. 12. anno 1179. num. 4.*) Lateranensi congregato Concilio, easdem concessit indulgentias pugnantibus adversus ejus temporis hæreticos, & anno sequenti litteras ad Christianos Principes expedivit, in quibus easdem est elargitus indulgentias pugnantibus pro Terra sancta, quas Urbanus & Eugenius decreverant. Deinceps Gregorius VIII. ad universos Christi fideles litteras misit, easdem proponens indulgentias, pro recuperanda Terra sancta, quæ paulò ante tempore Urbani III. prædecessoris ipsius capta fuerat, easque dedit litteras anno 1187. ùt narrat Baronius *eodem anno à n. 12.* Post anno 1195. Cœlestinus III. ad eumdem finem litteras, & indulgentias misit Archi-Episcopo Cantuariensi, ejusque suffraganeis. Idem præstitit omnibus Christianis Innocentius III. in Concilio Lateranensi, de quo *suprà.* Post illos Clemens V. anno 1309. invitavit Christianos eisdem oblatis indulgentiis, ad bellum contra Venetos oppugnantes Ferrariam; annoque sequenti ad expeditionem Terræ sanctæ similes litteras, & indulgentias ad Christianos Principes dedit; ità refert Abraham Bzovius *tom. 14. in eisdem annis.* Dehinc Concilium Basileense *sess. 24.* easdem præbuit indulgentias in favorem colligendi auxilii pro reductione Græcorum. Deinde Pius II. qui assumptus fuit in Pontificatum anno 1458. similes pro expeditione contra infideles concessit indulgentias; ùt recenset Genebrardus *in Chron. pag. 395.* Herbutus *l. 16. Hist. Polonicæ, c. 14.* Platina, & Cromerus apud P. Henriquez, *ubi suprà.*

Pro Hispanis verò speciatim, præter Gelasium *suprà* relatum, Cruciatam concessit Julius II. anno 1509. Regi Catholico Ferdinando, qui mortuo Philippo I. ipsius genero, pro Carolo V. nepote suo, adhuc infante Hispaniam gubernabat. Ità Alphonsus Perez de Lara *in libro Hispano trium gratiarum pag. 9.* afferens ordinem Pontificum, qui Cruciatam Hispaniæ Regibus concesserunt, ejusque concessionum continuationem, & durationem; easque sumpsisse testatur ex libro Regis ejusdem Hispaniæ, ubi sunt conscriptæ; quare illum sequemur, ùt sequitur Trullench *dub. 2. proœm. à n. 5.* Post Julium Papam, Cruciatam indulsit Leo X. anno 1519. Qui priùs etiam anno 1517. per omnes Christianorum Provincias peccatorum remissionem promulgaverat his, qui ad expeditionem Turcicam sua bona largirentur. Et quia hujus Cruciatæ prædicatio commissa fuit Joanni Tetzelio, Ordinis Prædicatorum, ideo Lutherus cœpit perverti, qui sibi optabat committi jus, & lucrum prædicandi indulgentias, quas ipse postea vocavit *impias fraudes*, ùt referunt Cochlæus, & Hos. apud P. Henriq. *l. 7. de indulg. in gloss. litt. A.* Genebrardus apud Trullench *suprà.* Quamvis ipse Henriquez *c. 29. n. 3. in gloss. litt. O.* afferat, occasione indulgentiarum, quas Julius II. concessit, insanisse Lutherum, sed quidem ejus insaniam incœpisse anno 1517. qui fuit quartus, Pontificatûs Leonis X., constans est apud omnes historicos sententia. Videatur Illescas in *Historia Hispana Pontificali, in vita Leonis X. §. 17.*

Post Leonem concesserunt Hispaniæ Regibus Cruciatam Clemens VII. anno 1529. Paulus III. anno 1535. & 1537. quam concessionem usque ad annum 1544. idem continuavit. Julius III. anno 1555. Paulus IV. anno 1559. & Pius IV. anno 1562. atque 1563. Pius V. anno 1571. Qui tunc Cruciatæ concessionem ampliavit ad sexennium, ità ut binis quoque annis publicaretur: quæ ampliatio ad sexennium adhuc durat in modo eam concedendi. Post Pium V. expedivit Cruciatam Gregorius XIII. anno 1573. & 1576. Qui primâ vice, quâ eam concessit, decrevit, ut in Hispania singulis quoque annis publicaretur; & in Indiis, singulis quoque bienniis, & Bulla ab hoc Pontifice concessa inter omnes alias usque adhuc amplior, & favorabilior est, tàm quoad privilegia, & indulgentias, quàm quoad personas, quibus prodesse potest; & ab ejus successoribus cum eisdem privilegiis, & gratiis usque ad hoc tempus est prorogata ac concessa. Post Gregorium eam largitus est Sixtus V. anno

anno 1585. Gregorius XIV. anno 1591. Clemens VIII. anno 1592. & 1600. & 1603. Paulus V. anno 1605. cujus extensio & prorogatio duravit in Hispania usque ad annum 1625. & in Indiis, affirmat Lara, durare usque ad annum 1663. & licèt inter Paulum V. & Urbanum VIII. intercesserit Gregorius XV. quia tamen hic nec Cruciatam concessit, nec ejus concessione opus fuit, cùm adhuc concessio Pauli V. duraret, usque ad prædictum annum 1625. ideò in titulo Bullæ Hispanæ Vivorum, Defunctorum & Compositionis vivente Urbano VIII. & postea Innocentio X. præfigebatur, fuisse concessam à Paulo V. & ab Urbano VIII. atque ab Innocentio X. publicari mandatam. Qui quidem quovis sexennio illam prorogarunt. Nunquam etenim in perpetuum est ab aliquo Pontifice concessa, ùt ex prædictis constat.

NOTAMEN II.

De Essentia, Divisione & Interpretatione Bullæ Cruciatæ.

QUæst. 1. Quid sit Bulla Cruciatæ? & qualiter interpretanda?

Resp. *Est Bulla Pontificia, Hispaniarum Regi Catholico concessa in subsidium belli contra infideles, varia, eaque magna Indulta & Privilegia continens.* Ly *Bulla Pontificia*, loco generis denotat potestatem concedentis, nempe solius Papæ, quia tam plena & ampla concessio pro duobus Mundis, & cum Indulgentia plenaria, à solo Christi Vicario fieri potest, qui ex D. Thoma Opusc. 1. cap. 66. & Opusc. 20. lib. 3. cap. 10. *In totam Ecclesiam Christi potestatis plenitudinem obtinet.* Aliæ particulæ, tanquam differentia, denotant subjectum in Ly *Regi &c.* Causam, *in subsidium &c.* Effectum in Ly *Indulta &c.* Ex quibus inferes, 1mò Episcopos & Archi-Episcopos non posse eam concedere, etsi possint in sua Diœcesi, juxta potestatem sibi creditam, similem gratiam largiri, dummodò pecunia pro ea data in Episcoporum usus non applicetur (prohibet enim hoc Tridentinum *sess. 25. de Reformat. cap. 18.*) sed in aliquod pium & necessarium opus. 2dò Absque labe simoniæ stipendium pro ea dari & accipi, quia non datur temporale pro spirituali, sed pro temporalibus ordinatis ad spiritualia, sicque spirituale pro spirituali, ùt patet ex D. Thoma suprà.

Q. 2. Quotuplex sit dicta Bulla?

Resp. Quadruplex est hæc Bulla, nempe *communis Vivorum*, communiter vivis concessa: *Lacticiniorum*, pro Sacerdotibus sæcularibus, & Prælatis: *Defunctorum*, cum Indulgentia pro illis; & *Compositionis*, aliquorum bonorum restitutioni obnoxiorum; Quibus adde facultates Commissarii Generalis. Ratio, quia etsi una solùm sit Bulla, tamen ità in partes divisa distribuitur à Commissario, juxta faculatem sibi à Papâ in ea commissam.

Q. 3. Qualiter interpretanda Bulla Cruciatæ?

Resp. Privilegia Bullæ communiter sunt latè interpretanda. Ità probabilior sententia cum Lud. Lopez, & Raphaële de la Torre in 2. 2. D. Thomæ q. 88. a. 12. disp. ult. n. 1.

Ratio 1ma. Quia sunt beneficium Principis Ecclesiæ, sine alicujus præjudicio, quod latè est interpretandum, cùm ab eo non limitatur. Ex Cap. *Quia circa.* De Privileg. cum Glossa. *2da.* Quia sunt opus liberalitatis, clementiæ, charitatis &c. *3tia.* Quia ordinantur immediatè ad pleniorem solutionem faciendam: ad bonum publicum totius Ecclesiæ, & ad subveniendum publicæ necessitati.

NOTAMEN III.

De Locis & Personis, quibus conceditur dicta Bulla.

QUæst. 1. Quibus locis & personis concedatur hæc Bulla?

Resp. 1mò. Concedi *Regi Catholico, & omnibus & singulis utriusque sexûs Christi fidelibus in Hispaniarum Regnis & Insulis adjacentibus &c.* Vid. verba Bullæ Latinæ. Ex quibus inferes

Primò. Concedi etiam illis Regnis & locis intrà & extrà Europam, quæ denuò armis Regis Catholici subjugata fuere, modò arma vel jura ad talia capessenda Regna vel loca Hispaniæ nomine, vel adjacentium Insularum, vel Regnorum Siciliæ vel Sardiniæ inducta sint. Non tamen locis, quæ sunt Domûs Austriacæ patrimonium; nec eis, quæ Catholico Regi in fœdere traduntur; quia ista dicto nomine non comprehenduntur, bene verò illa.

Secundò. Concedi etiam omnibus extraneis, ad hæc Regna, vel Marinos portus advenientibus ad commorandum ibi, vel negotia peragenda, vel ad peregrinandum, vel tantùm causâ videndi has Regiones. Ità patet ex illis Bullæ verbis: *Et ad illa declinantibus.*

Tertiò. Concedi ei, qui acceptâ Bullâ in his Locis, tendit ad ea Regna, in quibus non conceditur, excepto Privilegio vescendi carnibus, ovis, & lacticiniis; quia Bulla in hoc solo Privilegio ponit exceptionem, dicens, in Hispaniæ Regnis posse vesci, & *non extra illa*; sed exceptio firmat regulam in contrarium: ergo hoc excepto Privilegio, alia conceduntur. Tum etiam, quia Bulla est privilegium personale, & hoc personam sequitur, & extinguitur cum illa.

Adverte tamen. In extraneis Regnis, etiam secretè, & citra scandalum non posse vesci carnibus, ovis & lacticiniis; quia obstat prohibitio Ecclesiæ, & non datur Privilegium Bullæ quoad hoc, cùm sit locale, positâ dictâ exceptione, & non explicato motivo scandali.

Resp. 2. Bullæ impressæ pro uno Regno, non valent pro alio, v. g. Bullæ impressæ pro Regno Castellæ, nihil valent pro Regnis Aragoniæ, Cataloniæ, Valentiæ, Navarræ, & è contrà. Ità declaravit & promulgavit authoritate Apostolicâ, ad vitandas fraudes, Commissarius Generalis anno 1705. his verbis: *Etsi è converso non prosunt, nec ullum sortiuntur effectum, quæ sunt concessæ uni Regno pro altero.* Quod declaratum jam fuerat pro Regno Valentiæ anno 1679. *Si tamen* aliquis ratione studii, vel negotii esset in alio Regno, etiam pro majore parte anni, cum animo redeundi ad proprium, bene ei valeret sui Regni Bulla; quia tunc cessat fraus: & ratione domicilii in proprio Regno, dicitur moraliter & civiliter habitator illius. L. 1. §. *Hæc autem. ff. De his qui dejecerunt.* Similiter valeret Bulla alterius Regni ei, qui datâ eleëmosynâ ad proprium Regnum faceret sibi remitti Bullam, si ob bellorum, vel similium impedimentum in proprio Regno non posset publicari; quia tunc fraus cessat, & pro eo Regno concessa est Bulla, uti declaravit Theologorum, & Canonistarum cœtus Valentiæ anno 1706.

Resp. 3. Non concedi Bullam pro Regno, Insula, aut loco ab obedientia Regis Catholici cum rebellione recedenti, & alteri Principi cum juramento se submittenti; nisi Pontifex pro illis denuo concesserit. Quia ità colligitur ex dictis verbis Bullæ: *Regi subjectis.* Tum etiam, quia eleëmosyna non esset in subsidium Belli in Bulla expressi.

Quid verò dicendum, si aliquis ex talibus locis mitteret eleëmosynam, ut sibi ex parte obedienti & subjecta, Bulla remitteretur? *Respondet Mendo*, si de Provincia recèns rebelli, & de cujus reductione agitur, eleëmosynam mitteret, ei valeret; quia est in loco, cui concessa Bulla, & qui adhuc sui Regis jure tenetur, ac pro eo agitur, & eleëmosyna in debitum subsidium deserviret. Si autem ex provincia, vel locis antiquâ rebellione, & ut præscripto jure jam ad alterius ditionem translatis, & vulgò ejus nomine appellatis mitteret eleëmosynam pro Bulla, non valeret, tum ob rationem datam; tum etiam, quia non censetur Pontifex eam concedere pro locis, quæ tale subsidium non tribuunt Hispano Regi, ùt Territorium & ditio ejus.

Resp. 4. Non concedi, nec valere Bullam existenti extra Regna Hispaniæ, cùm pro illo hic accipitur Bulla & ei remittitur. Quia hoc Privilegium est personale, & locale simul, dum recipitur. Valeret tamen ei, quando in Hispaniam rediret, pro residuo anni; quia Privilegium, quâ parte locale, impletur assistentiâ in Hispania, tempore accipiendæ Bullæ, nempe intra annum, & tunc acceptatio non minùs valet quàm acceptio, sicuti valeret in principio, si hic adesset. *Ex quo inferes*, non valere Bullam extraneo, v. g. ei, qui ex Gallia in Hispaniam veniret accipiendæ Bullæ duntaxat causâ, & statim rediret in Galliam. *Ratio* 1. Quia Bulla est privilegium locale, & personale simul, & ille careret utraque. 2. Quia nullum jus habet ad illam, nec ratione personæ, nec loci, cùm in Hispaniam non veniat alicujus negotii causâ. 3. Quia in Bulla dicitur: *Et ad illa declinantibus*; declinare autem est ad morandum, vel negotiandum ire.

Q. 2. Cujus conditionis personis possit prodesse dicta Bulla?

Resp. 1. *Omnibus & singulis utriusque sexûs Christi fidelibus in Hispaniarum Regnis.* Verba sunt Bullæ. *Ex quibus inferes*, quòd possint gaudere illâ: 1mò, *Pueri* ante usum rationis, ut sepeliantur tempore Interdicti in loco sacro moderatâ pompâ. 2dò, *Amentes*, fatui, furiosi, ad idem, & ad privilegia, & Sacramenta, quorum sunt capaces, & ad absolutionem à censuris, si ante amentiam piè vixerint, & ad indulgentiam in articulo mortis, & si ad rationem redierint, ad omnia. Quia cùm aliquis pro eis Bullam accipit, censentur petere, aut acceptare quod sibi prodest.

3tiò. *Qui est in peccato mortali*, potest Bullam accipere, & eâ gaudere, etiamsi Bullæ fidens peccaverit; exceptis Indulgentiis & Indulto Compositionis; nisi graviter per malitiam peccet, Bullæ expeditionem impediens. Quia hæc exceptio ponitur in Bulla, quæ firmat regulam in contrarium. 4tò. *Qui ex illicito actu*, sed non contra justitiam commutativam pecuniam acquisivit, (v. g. meretrix ex turpi actu, assassinus ex homicidio) potest ex illa dare eleëmosynam, & Bullâ frui. Quia ex bonis à Deo collatis, id est, propriis, & justè possessis, quamvis ex occasione illicita habitis, eam dat. Non verò usurarius, & fur, quia ex usura & furto habita, non sunt bona propria. 5tò. *Excommunicatus* potest Bullam accipere, absolvi ab excommunicatione, & frui omnibus gratiis. Si tamen fuerit pertinax, non poterit lucrari Indulgentias. Si autem per ipsum non stet, quòd non absolvatur ab excommunicatione, & per actum contritionis sit in gratia, poterit eis, & omnibus gratiis frui, quia sic credendum est de pia Matre Ecclesia. *Nec obstat*, quòd gratiæ impetratæ ab excommunicato sint nullæ, *ex Cap. de Rescript.* quia Bulla non impetratur immediatè ab eo, sed à Rege. 6tò. *Defunctus*, qui adhuc vivens petiit Bullam Vivorum, potest illâ accipi, ut absolvatur ab excommunicatione, & sepeliatur in loco sacro, & tempore Interdicti moderatâ pompâ. Si autem non petiit, non potest ei valere, quia in primo casu permanet ejus voluntas virtualiter, sicut in aliis dispositionibus, non verò in secundo, sicque non verificatur ipsum dare, & accipere, & Ly *In quantum dedisti &c.* sic conciliantur oppositæ sententiæ.

Resp. 2. Religiosi de licentia Prælati habentes pecuniam ad usum honestum, possunt sumere Bullam, & excepto Privilegio vescendi ovis & lacticiniis, & electionis Confessarii, omnibus ejus frui Indultis, quin Prælatus possit ea limitare, nec licentiam negare.

Ratio 1ma. Quia sic conceditur omnibus Christi fidelibus, & nominatim Religiosis, excepto dicto Privilegio, quæ exceptio firmat regulam in contrarium pro omnibus aliis Indultis. *Ratio 2da.* Prælatus inferior nequit limitare Privilegia à superiore concessa, præsertim à Papa, quin ad hoc facultatem ab illo habeat, uti docetur communiter in Tract. de Leg. *Ratio 3tia.* Quia concessâ licentiâ ad dictum usum pecuniæ, nequit dari in Prælato justa causa negandi licentiam ad Bullam sumendam. Præsertim cùm post revocationem Indulgentiarum à Paulo V. pro Regularibus factam, isti limitatas habeant Indulgentias, & ad alias lucrandas in Confraternitatibus, numismatibus &c. egeant Bullâ. *Ex quibus inferes*,

Primò. *Si Religioso* detur Bulla ab amico, eâ potest quoad dicta frui sine licentia. Tum ob dictam rationem; tum etiam, quia, cùm sit bonum spirituale, non opponitur voto paupertatis, quo temporalia bona renuntiantur. Imò, addit *Palaus*, Prælatum debere hoc consentire, & si non facit, vel sit præceptum, aut regula in contrarium, Papam hoc corrigere. Idem dic, si daretur ab amico pecunia ad sumendam Bullam. Addit *Acosta* q. 106. *Mortaliter peccat, qui subditis prohibet Bullæ susceptionem sine legitima causa; immo & conscientia prohibentis, sicut & Reipub. scandalum ità mihi suspecta semper erit. Quin potius si Commissario Generali constiterit, & Prælatos in hujusmodi prohibitione culpatos invenerit, deberet contra illos auctoritate Apostolicâ procedere.* An Jesuitæ indigeant Superiorum consensu, ut Bullâ gaudeant? Affirmat *Bardi* propter Bullas illi Religioni concessas; Negat *Mendo*, explicans illas Bullas.

Secundò. *Ex bonis Conventûs*, vel quorum non habet concessum usum, non potest licitè, nec validè sumere Bullam; quia ex bonis furtivis. Additque bene *Palaus*, Prælatum non esse obligatum ad hoc consentiendum; cùm non sit obligatus ad erogandum bona Conventûs, etiam superflua, in usus pios ad voluntatem subditi. Tertiò. *Novitii* absque licentia & limitatione possunt omnibus Bullæ privilegiis frui; quia in favorabilibus veniunt nomine Religiosorum, non in odiosis.

Resp. 3. Hæretici externi, sive publici, sive occulti, nullo possunt privilegio Bullæ gaudere; neque Schismatici, neque Catechumeni. Ratio primæ partis, 1mò. Quia non sunt *Christi fideles*, ad quos dirigitur Bullæ concessio. Immo sunt *Infideles*, ex D. Thom. 22. q. 11. art. 1. contra quos Bulla dirigitur, in subsidium Belli. 2dò. Quia ex D. Thom. art. 3. *Ex parte ipsorum est peccatum, per quod meruerunt non solùm ab Ecclesia per Excommunicationem separari, sed etiam per mortem à mundo excludi: dicit namque Hieronymus, & habetur 24. q. 3. Resecandæ sunt putridæ carnes, & scabiosa ovis à caulis repellenda &c.* 3tiò. Quia Gregorius XIII., cujus est textus Bullæ, in

in motu proprio, *Officii nostri partes*, anno 1576. tom. 2. Bullarii, definivit, in generali concessione absolvendi à censuris, & casibus Bullæ Cœnæ, non comprehendi hæresim; idemque constat ex Cap. *In Generali de Reg. Jur. in 6.*, & stylo Curiæ Romanæ, ergo multò minus in generali concessione Christi fidelibus, comprehendetur hæreticus externus. *Internus* autem potest frui Bullâ; quia Ecclesia eum non judicat, nec punit occulta.

Similiter si quis, cùm sit baptizatus, incidat in hæresin externam, sed deinde ipsum pœniteat, velletque redire ad fidem, posset frui Bullâ; quia jam fidelis tunc actu est, posito, quòd hæresin abjuret, volendo redire ad fidem. Ità colligitur ex D. Thom. cit. art. 4. Ad lucrandas tamen Indulgentias priùs deberet ab Inquisitoribus absolvi à Censurâ hæresis, cùm non possit per Bullam absolvi, & sic neque à peccatis.

Ratio secundæ partis eadem cum prima est, præsertim si schismaticus recedat ab aliquo fidei articulo; si autem non recedit, sed solùm obedientiam Summo Pontifici exteriùs neget, non est credendum, Pontificem ei favere Privilegiis velle, cùm ab ipso tam manifestè recedat; Quia, ùt arguit D. Thom. q. 39. art. 4. *Per quæ peccat quis, per ea debet puniri.* Sap. 11. *Schismaticus autem peccat separando se à communione membrorum Ecclesiæ.* Si sit ex illis, qui negant hunc esse verum Papam, putans id non esse Articulum fidei, non valet accipere Privilegia, quæ à solo vero Papa dimanare possunt; præsertim dum contingit eundem esse Papam, qui Bullam concedit, & qui à Schismatico repellitur.

Ratio tertiæ partis, Quia Catechumenus non habet characterem *Christi fidelis*, cùm non sit baptizatus; nec est intra Ecclesiam, nec subditus Papæ, ut possit cum eo exerceri actus jurisdictionis & clavium, ad quos pertinent omnia Bullæ Indulta.

Q. 3. Euntes, vel mittentes ad bellum qualiter Bullâ fruantur?

Resp. 1. Pontifices *primò concedunt prædicto Regi huic expeditioni, & defensioni contra Turcas, & Infideles assiduâ curâ & diligentia incumbenti, nec non omnibus qui intra annum, à die publicationis præsentium in singulis locis prædictis faciendæ, inchoandum fidei zelo moti, ad exercitum prædicti Serenissimi Regis Hispaniarum, contra Turcas, & alios Infideles pugnaturi &c.* Ità Bulla, quam vide usque ad hæc formalia: *quæque in anno Jubilæi concedi consuevit.* Ex quibus inferes, 1mò cum D. Thom. 22. q. 11. a. 1. *per alios Infideles*, contra quos hoc bellum, intelligi paganos, Judæos, hæreticos & schismaticos, qui sunt species infidelium, *& nullum schisma est, quod non sibi aliquam hæresim confingat, ut rectè ab Ecclesia recessisse videatur*, ait D. Thom. q. 39. art. 1. ad 3. 2dò Indulgentiam plenariam hìc concessam posse lucrari in articulo mortis, & in vita, quando contriti vel attriti & ore confessi fuerint, aut non valentes confiteri, contriti, cum proposito confitendi, fuerint, durante anno; quia semel videtur concessa, sicut illa, quæ conceditur accipientibus Bullam pro semel in vita, & semel in morte. 3tiò. Militem accepto stipendio bellum adeuntem, si partem Regi remiserit, frui hac indulgentiâ & Bullâ; Quia jam adit bellum, & magis præstat, quàm qui duo argentea. 4tò. Qui personaliter adeunt bellum (& qui mittunt) etiam, si aliquo alio titulo ad id teneantur, v. g. Proceres & Equites habitu insigniti, qui lege vel præcepto Regis adeunt, etiam gaudere hac Indulgentiâ & Bullâ; quia uno actu duplici obligationi potest satisfieri, & insuper, quia postulata in Bulla præstant. 5tò. Non gaudere Bullâ, nisi adeant exercitum Regis Hispaniæ, & nisi in bello contra Infideles, & fidei zelo moti, ùt patet ex verbis Bullæ.

Resp. 2. Item declarant, *quod eandem Indulgentiam assequantur, qui ante finem expeditionis, aut in itinere ad exercitum, aut in eodem exercitu obierint, & illi, qui propter infirmitatem, seu aliam supervenientem (veram) necessitatem inde recesserint.* Item, *qui alios suis expensis miserint &c.* Hæc Bulla, quam vide usque ad ista verba: *Item eandem Indulgentiam assequantur etiam omnes qui mittentur, si pauperes fuerint.* Ex quibus colliges,

1mò. Hanc *eandem Indulgentiam*, cum antecedenti, esse plenissimam in forma Jubilæi.

2dò. *Si miles* ab aliquo missus vel non intrat, vel relinquit bellum culpabiliter, is qui illum mittit, Indulgentiâ & Bullâ gaudet; quia postulatum implevit, quantum in se fuit, & suo voto. Ità colligitur ex D. Thomâ quodlib. 2. art. 16.

3tiò. *Hanc* Indulgentiam lucrari mittentes, & pauperes missos, eò ipso quòd illi mittant, & isti mittantur, si in gratia sunt.

4tò. Per *Capitula* intelligi etiam Parochias, ubi sunt Rector, aut Prior, & Clerici qui Capitula celebrant; & per *Monasteria*, communitatem Religiosorum utriusque Sexûs, quamvis alio nomine appellentur, v. g. Collegii, Domûs &c. quia favor illis, & Regi ampliatur.

5tò. Quòd si miles pauper ab aliis missus, postea ex belli præmiis ditescat, etiamsi propriis expensis non se alat, gaudet Indulgentiâ & Bullâ; quia hæc fortuna per accidens, non tollit, quod à principio per se valuit.

Resp. 3. Item, *Clerici sæculares, qui ab Ordinariis, & Regulares à suis Superioribus habitâ licentiâ, Verbum Dei in eodem exercitu prædicaverint &c.* Item, *Milites in bello occupati, à jejuniis votivis, vel Ecclesiæ excusantur &c.* Ità Bulla; Ex quibus inferes,

1mò. *Eandem* hìc esse Indulgentiam cum antecedenti. 2dò. *Nomine Clerici* intelligi etiam primâ tonsurâ initiatum, nisi fortè privilegia amiserit Clericalia, eò quòd mutavit habitum, vel alio casu; & nomine Regularium etiam laicos, qui pia ministeria ibi exercere possunt; quia Canones in favorabilibus ità illos appellant.

3tiò. *In Clericis* sufficere licentiam Ordinarii per ratihabitionem, scilicet quod videat, & consentiat; sed non sufficit licentia interpretativa; quia licentia in Bulla petita est approbatio personæ, nullus autem suî potest esse Judex. *In Regularibus* autem requiritur licentia expressa Prælati, sic enim disciplina Religiosa expostulat. Pro quibus Nota hæc verba S. Thom. in 4. dist. 20. q. 1. art. 5. quæstiunc. 2. ad 2. *Propter Indulgentias non debet dissolvi Regularis observantia; quia Religiosi magis merentur Religionem suam servando, quantum ad præmium vitæ æternæ, quàm Indulgentias exquirendo; quamvis minus quantum ad dimissionem pœnæ, quod est minus bonum.*

4tò. Qui Curam Animarum habent, non posse sine licentia Papæ ire ad bellum, ùt ait Bulla. Multò ergo minus Prælatos Ecclesiarum Cathedralium aut Collegiatarum posse sine dicta licentia.

5tò. Non licere Clericis & Regularibus pugnare in hoc bello, ob Irregularitatem; licere tamen eis exhortari milites ad prælium &c. quin illam incurrant; quia hoc ultimum declarat Commissarius in Bulla Hispana, non primum.

6tò. *Milites*, qui in die festo possunt illis laboribus occupari, non esse exemptos ab obligatione Missæ, si locum habeant; quia hoc non exprimitur in Bulla.

7mò. Quòd Clerici, & Religiosi non sint exempti à jejuniis, sed solùm Milites, qui tamen illis diebus non possunt vesci carnibus; quia hæc dispensatio non ponitur in Bulla, sed solùm illa, & pro solis militibus.

Q. 4. Quid debeant facere, qui non ibunt, nec mittent ad bellum, ut Bullâ fruantur?

Resp. 1. *Mandatur, ut summarium hoc per omnes Christi fideles ad prædictum bellum contribuentes, qui hujusmodi gratiarum participes esse voluerint, recipiatur, & retineatur.* Verba sunt Bullæ.

Resp. 2. Omnes debent contribuere stipendium taxatum à Commissario Generali; sic enim ait Bulla: *Conceditur facultas Commissario eidem, ut dictam subventionis quantitatem à fidelibus, ut prædicitur, pro vivis & defunctis erogandum, juxta personarum qualitatem, & bonorum quantitatem arbitrari possit.* Quomodo autem arbitratum ab ipso, & declaratum sit stipendium, Vide *Tract.* lib. 1. §. 7. dub. 1. & *Gallego* dub. 232. Pro Indiis taxam majorem vid. apud citt.

NOTAMEN IV.

De Duratione Bullæ Cruciatæ.

QUæres. Quamdiu durent dicta Bulla, & annus ejus, gratiæ & Privilegia?

Resp. 1. Concessio Bullæ pro Regnis Hispaniæ regulariter fit ad sexennium; Gratiæ verò ejus per annum integrum à die publicationis durant. Ratio primæ partis; Quia quamvis solum ad triennium aliqui Pontifices concesserint, ùt patet ex Bullis Pauli III. anno 1537. & 1541. & aliorum, usque ad S. Pium V.; hic tamen Sanctus anno 1571. ampliavit concessionem ad sexennium, quem modum secutus fuit ejus successor Gregorius XIII. an. 1573. in Bulla amplissima, quam successores continuârunt, & quâ hìc utimur. Ratio secundæ partis; Quia etsi S. Pius V. singulis bienniis jusserit publicari, tamen Gregorius XIII. statuit hoc solùm pro Indiis; in Hispania tamen singulis annis mandavit his verbis: *Intra annum à die publicationis præsentium in singulis locis prædictis faciendæ.* Et infrà: *Durante anno prædicto.* Unde inferes,

Primò. Annum incipere, non à die publicationis in Metropoli, sed in quolibet loco.

Secundò. Publicationem fieri per solemnem Bullæ processionem (non per Missam, vel sermonem) quia tunc publicatur per locum: sicque optimâ consuetudine immediatè post processionem jam incipiunt distribui Bullæ, & earum gratiæ, non ante.

Tertiò. Sexennium concessionis non debere computari à die datæ Romæ, sed à die publicationis in Hispania: Quia Bulla ait: *Annum à die publicationis inchoandum*; ergo, & sexennium. Unde cum dicitur: *Concedo ad sexennium*, facit hunc sensum: *Ut sex annis lucrentur: ut in singulis annis sexennii: ut sexies valeant.* Sicut de Indulgentia ad quinquennium ait *Rodriquez* tom. 2. QQ. Reg. Q. 98. n. 3. Et cùm Jubilæum, vel Indulgentia 40. horarum, aut Altaris privilegiati conceditur *ad septennium valituris*, si aliud in Brevi non exprimatur, septennium numerandum non à data Romæ vel Matriti, sed à die, vel festo, pro quo publicatur, numerando annos modo morali, & Ecclesiastico à die, aut festo unius anni ad festum alterius, ait cum aliis *Diana* part. 9. Tract. 2. R. 11.

Resp. 2. Concessio hæc non cessat morte Pontificis concedentis, nec revocatur per Bullam Cœnæ, nec suspenditur in Anno sancto, aut alterius Jubilæi. Ratio primæ partis, quia est gratia facta, quæ non exspirat morte concedentis, ùt ait Bonifacius VIII. Cap. *Si super gratia, de offic. & potest. Jud. deleg. in* 6. Ratio secundæ partis, quia Bulla Cœnæ Sixti V. anno 1590. revocans omnia privilegia absolvendi ab ejus casibus, ait: *Nisi casus in Bulla Cœnæ Domini reservati in illis præsentibus literis exprimantur*; sed isti in Bulla Cruciatæ exprimuntur his verbis: *Quamvis sint ex contentis in Bulla Cœnæ Domini &c.* ergo &c. Tum etiam; quia hæc Bulla est Privilegium remunerativum, & per modum contractûs (dantur enim Sedi Apostolicæ pro eo, ad S. Petri fabricam, duodecim millia, & quingenta scuta argentea pro quolibet anno, ùt ex *Seraphino* ait *Gallego* dub. 18. Et singuli fideles præbent stipendium juxta qualitatem suam in belli subsidium, & Ecclesiæ bonum, ideoque ait Bulla Hispana: *Quandoquidem dedisti &c.*) Tale autem Privilegium per aliud non revocatur, nisi de eo fiat expressa mentio, juxta communem DD., quod est de natura Privilegii remunerativi, & per modum contractûs.

Si autem ob bonum universale aliquando fieret intra annum revocatio, deberet singulis in locis publicari, sicut Bulla; aliàs ignarus revocationis posset sine culpa vesci ovis &c. & si absolveretur à reservatis, valida foret absolutio; quia ità præsumitur de mente Pontificis, si aliud non declaret, ne videatur laqueum animabus parare.

Ratio tertiæ partis eadem est. Et ità declarârunt suam mentem Gregorius XIII. anno 1578. & Clemens VIII. 1600., cùm suspendissent gratias alias absque contractu singularibus personis concessas; & Urbanus VIII. anno 1625. Et videmus Commissarium Bullæ illam promulgare in ipso anno sancto, Conciliumque sanctæ Cruciatæ ad majorem cautelam supplicare Papæ pro tali declaratione, quam obtinuit anno 1650. speciali Brevi, teste *Gallego*. V. *Greg. Martinez* in 1. 2. *D. Thom.* q. 97. art. 4. dub. 3.

Nota tamen, quòd si fortè in aliquo Anno sancto suspenderetur Bulla, eo transacto, restituerentur in integrum omnes ejus gratiæ & Indulgentiæ, statim ac absolveretur Annus sanctus (qui incipit à primis Vesperis Vigiliæ Nativitatis, & durat usque ad easdem anni sequentis) Quia ità de omnibus aliis Indulgentiis advertit ex *Navarro Pellizar.* tract. 8. c. 5. n. 208.

Resp. 3. Annus durationis Bullæ sumitur pro anno naturali, qui à momento in momentum numeratur, nempe pro spatio 365. dierum, & ferè sex horarum, quo Sol Zodiacum permeat. *Ratio:* Quia annus communiter & absolutè dictus, ùt in Bulla in Ly *durante anno*, in communi, morali, & naturali intelligentia, sumitur pro anno naturali, tam in Bullis Pontificiis & Conciliis, quàm in aliis Privilegiis.

NOTAMEN V.

De Bulla Communi Vivorum, & Bulla Lacticiniorum.

PUNCTUM I.

De Gratiis pro tempore Interdicti, & Oratoriis.

QUæst. 1. Quid concedatur tempore Interdicti Bullam habentibus?

Resp. 1. Conceditur, ut dicto anno durante possint in Ecclesiis, in quibus aliàs Divina Officia, Interdicto durante, quomodolibet celebrare permissum fuerit, vel in privato Oratorio ad Divinum cultum tantùm deputato (ab Ordinario visitando, & designando) etiam tempore Interdicti, cui ipsi causam non dederint, vel per eos non steterit, quò minus amoveatur; Et qui facultatem ad id à Commissario

missario Generali habuerint, etiam per horam, antequam elucescat dies,& per horam post meridiem, in sua, ac familiarium, & domesticorum, & consanguineorum suorum præsentia, Missas, & alia Divina Officia per se ipsos, si Presbyteri fuerint, celebrare, vel per alium celebrari facere, tempore Interdicti Divinis interesse.

Eis tamen, qui privato Oratorio ad præmissa uti voluerint, quoties id fecerint, aliquas preces Deo pro unione Principum Christianorum contra Infideles, eorumque contra eosdem Victoria fundere teneantur, imponitur.

Item, *Eucharistiam, & alia Sacramenta, præterquam in die Paschatis, recipere.* Item, *Mortuorum corpora (nisi fortè vinculo excommunicationis innodati decesserint) cum moderata funerali pompa sepeliri.* Hæc Bulla. Ex quibus inferes

Primò. Per Ecclesias hìc intelligi Hospitalia, Oratoria, Capellas, Eremitoria authoritate Episcopi publicè erecta: Et ità esse facta præsumitur, cùm habent campanam, ex cap. *Patentibus.* de privileg. Vel cùm habent Altare lapideum fixum, non portatile, ùt ex *Farin. & Barbos.* ait *Lezan.* V. Orat. n. 2.

Secundò. Per *Familiares* hìc intelligi, ex declaratione Bonif. VIII. in cap. ult. *de Verb. signif. in 6. Qui sine fraude, & fictione verè familiares existunt, & in expensis continuè domestici commensales, etiamsi quos ex illis aliquando pro Domini negotiis abesse contingat.*

Et etiam hoc modo Servi, Administratores statuum, Procerum, Gubernatores, & Judices ab eis Præfecti, & qui Dominum comitantur, & expensis ejus vivunt, tam intra quàm extra domum, juxta communem Expositorum. Advertunt tamen *Soto* & *Lopez*, apud *Gallego*, quod famuli & famulæ vulgò Gentiles Hombres, qui Dominos extra domum diebus festis comitantur, possint in Ecclesiis cum eis audire Missam, non verò in privato Oratorio.

Tertiò. Per *Consanguineos* intelligi usque ad 4tum gradum utriusque lineæ, tam ascendentes, quàm descendentes, juxta communem Juris acceptionem, virumque respectu uxoris, & uxorem respectu viri, cùm sint duo in carne una; non autem comprehendi Affines, licèt in Bulla Hispana dicatur *Parientes*, quia Affines non absolutè, sed *Parientes per Afinidad* vocantur.

Quartò. *Clericus*, qui à Jure habent posse interesse Divinis, hìc concedi, ut in privato Oratorio, & cum familia possint: Et ut Clericus habens Bullam possit facere celebrare alium non habentem coram se, & sua familia.

Quintò. Omnes prædictos posse audire Missam in loco generaliter interdicto, non verò in Ecclesia specialiter interdicta: Quia Bulla ait posse audire Missam *in Ecclesiis, in quibus aliàs permissum fuerit celebrare Divina Officia durante Interdicto*; hoc autem non permittitur in Ecclesia specialiter interdicta, ubi solùm celebratur Missa cum uno Ministro, pro Eucharistiæ renovatione, ex cap. *Alma Mater. Covarr.* & DD. ibi, & S. Antonin. 3. p. tit. 26. cap. 1. §. 1.

Sextò. Ob eandem rationem non concedi audire Missam tempore cessationis à Divinis. Et licèt in Clement. I. Interdictum, & cessatio à Divinis æquiparentur, hoc est, quia assimilantur; sed cùm in multis differant, indiget speciali expressione in Privilegio. V. *Medin* l. 1. cap. 11. §. 14.

Septimò. Familiares, & Consanguineos, absente Domino, non posse sine Bulla audire Missam; Quia in Bulla dicitur: *In sua, ac familiarium præsentia.* Et in Hispana: *En su presencia, y de de sus familiares &c.* Et, ùt ait *Barbos.*, dict. 110. Ly *Et* ex natura sua conjungit, nisi ex contextu necessariò constet disjungere.

Resp. 2. Ad dicendum Missam per horam ante Auroram, & per horam post meridiem virtute hujus Privilegii, necessaria est etiam licentia Commissarii Generalis, ideoque non ponitur in Bulla Hispana.

Resp. 3. Eucharistia, & alia Sacramenta per Bullam tam in Ecclesia, quàm in privato Oratorio tunc recipi possunt. *Ratio*: Quia licèt hoc Privilegium pro Oratorio videatur exprimi in Bulla, antea tamen jam fuit expressum pro Ecclesia, pro quo minus est Privilegium; minus autem in majori censetur concessum. Ità declaratum à Commissario Generali, atque Canonistis, & Theologis Salmantic. Ex quibus inferes,

Eucharistiam & Sacramenta debere tunc recipi ab habente licentiam & facultatem ea ministrandi; quia hoc privilegium conceditur ad recipiendum, non ad administrandum.

Resp. 4. Per Bullam possunt mortuorum corpora tunc sepeliri in loco sacro, moderatâ pompâ; hoc est cum ea, quæ, si non est determinata ab Episcopo vel ejus Vicario, possit determinari à Parocho, & prudentibus ad medium pompæ alterius temporis. *Ratio*: Quia ex *D. Thom.* 2. 2. q. 47. art. 7. attingere medium est finis virtutis moralis; sed qualiter, & per quæ homo in operando attingat medium rationis, pertinet ad rationem prudentiæ &c.

Q. 2. Ad quid valeat Bulla pro Oratoriis?

Nota: Oratoria alia esse *publica*, seu Eremitoria authoritate Episcopi erecta, & portam publicam habentia; alia *privata*, & absque publica porta, erecta nempe vel ab Episcopis, ubi fuerint, pro se ipsis; Vel à Regularibus juxta sua Privilegia, sine præjudicio Parochorum, & non contradicentibus Episcopis: alia concessa à Papa alicui Prænobili absque ulla limitatione. In his ergo omnibus possunt omnes Missam audire, etiam pro adimplendo Ecclesiæ præcepto; cùm hoc non determinet locum, nec obliget ad audiendum in Ecclesia, vel propria Parochia, ex declaratione Congreg. Trid. & Decret. Clem. VIII.

Præter hæc sunt alia Oratoria privata concessa per aliquod Breve à Papa, visitanda tamen ab Episcopo, & cum aliquibus limitationibus, nempe ut qui non sunt familiares domûs, non sint exempti diebus festis ab audienda Missa in propria Ecclesia; vel in aliquibus Papalibus solemnitatibus; vel quòd solùm dicatur una Missa, vel sub aliâ limitatione, quæ omnia attendenda sunt in Brevi; Quia aliter non implent præceptum Ecclesiæ, cùm non faciant, ùt Papa pro eis disponit, & peccant graviter, faciendo contra ejus præceptum in re gravi. Hoc notato

Resp. 1. Per Bullam conceditur supradictis, posse in privatis his Oratoriis celebrare, vel facere celebrari (præterquam in die Paschatis) Missam audire, etiam cum adimpletione præcepti, & recipere Sacramenta, omni tempore, absque prædictis limitationibus. *Ratio*, quia totum hoc in Bulla conceditur sine dictis limitationibus, *etiam tempore Interdicti*, ergo supponitur concedi alio tempore, cùm sit minus odiosum, & Ly *Etiam* sit propriè ampliativum, etiam in odiosis, ùt asserunt DD. & declarat Commissarius in Bulla Hispana dicens: *Etiam tempore Interdicti.* Unde limitationes Brevium cessant hoc Privilegio remunerativo Papæ, ùt tenet communis DD. & usus Fidelium.

Dixi, *præterquàm in die Paschatis*; quia eo die nequit ibi per Bullam celebrari, eò quòd illa exceptio Bullæ referatur ad omne quod antea concesserat, & non solùm ad annuam communionem. Unde in die illo nequit ibi etiam ob devotionem communicari, nisi aliunde licentia, vel Privilegium

detur

detur celebrandi; si autem hoc detur, poterit ità fieri, quoniam communio excepta est, quæ fit pro annuo præcepto, cùm hæc debeat esse de manu proprii Pastoris suas Oves recognoscentis juxta sacros Canones, non verò quæ fit ex devotione, sicut solet fieri in Ecclesiis Regularium in die Paschatis. Ità *Gallego*, & alii apud eundem hìc dub. 36.

Nota tamen, maximè necessariam esse discretionem in usu hujus Privilegii, & privati Oratorii, contra plures hujus temporis abusus. *Tum*, quia S. Congreg. Concilii anno 1648. die 14. Novemb. statuit, Privilegium Bullæ non suffragari pro hujusmodi Oratoriis, Altaribus, & Missarum celebratione, ùt refert *Diana* part. 9. tract. 1. Resol. 5. Quamvis verum sit, non constare authenticè loqui de his Oratoriis, sed de aliis sine authoritate Papæ, & Privilegio Bullæ erectis, ùt ipse ait. *Tum etiam*, quia maximo motivo prohibitum est per sacros Canones. *Tum, ut Fideles* Ecclesias frequentent, sacramque doctrinam & verbum divinum audiant. *Tum* ob reverentiam tanti Sacrificii, & SS. Sacramenti, quâ (ùt scribit P. Anton. del Castillo) ipsa Cæli Regina nunquam voluit in sua domo celebrari, sed in Ecclesia, quæ nunc extat in monte Sion, suæ domui vicina, Missam quotidie audiebat, & Eucharistiam de manu Joannis Evangelistæ sumebat: *Magna Christianorum confusio! qui hodie in lecto adhuc jacentes volunt in suo celebrari cubiculo. Forsitan ob hoc castigati sumus à Deo*; ait prædictus Pater.

Resp. 2. Per Bullam non conceditur facultas ad erigendum privatum Oratorium, nec ad prolongandum tempus jam finitum, vel numerum personarum (si jam obierunt) pro quibus fuit concessum; nec Commissarius Generalis potest hoc concedere.

Ratio primæ partis. Quia Bulla solùm concedit posse celebrari in Oratorio visitando, & approbando ab Ordinario, quod supponitur Oratorium jam erectum; sicut cùm conceditur licentia dicendi Missam in Ecclesia, supponit Ecclesiam.

Ratio secundæ partis. Quia approbatio Episcopi cum licentia limitata Papæ, est limitata secundùm ordinationem sibi à Papa factam, ergo & facultas celebrandi, & Oratorio utendi: sicut de Confessario limitatè approbato dicendum, ex novissimo Decreto, non posse per Bullam ultra tempus approbationis eligi.

Ratio tertiæ partis. Quia quamvis juxta plurium sententiam Commissarius Generalis antea concesserit talem licentiam, tamen Greg. XV. an. 1612. die 20. Maji, missâ Epistolâ ad Card. Ludovisium, Illustrissimum Hispaniæ Nuntium, mandavit declarari Commissario Generali, non posse, nec potuisse talem licentiam concedere, ùt refert *Moya* Tract. 2. de Relig. disp. 3. quæst. 1. §. 4. num. 16. simulque aliam declarationem à Clem. IX. an. 1668. die 28. Octobris factam Illustrissimo Domino Anton. de Benavides tunc Commissario Generali. Et nihil mirum, cùm talis facultas (extra urgentem gravem necessitatem) ablata sit Episcopis per Trid., juxta declarationem Congregationis; & Paulus V. eam abstulit Nuntio, & Episcopis, ùt ait cit. *Moya* §. 3. n. 13. Et ab Urbano VIII. etiam reservata fuit soli Papæ, Brevi relato à *Diana* part. 9. tract. 1. Resol. 42.

Observa hìc, quòd utens privilegio dicto, *quoties id fecerit*, debeat facere Orationem (ad minus *Pater & Avè*) pro Principum unione &c. Et cùm voluntariè eam omittit, peccabit venialiter, quia in levi deficit; poterit tamen Missam audire, & ejus præcepto satisfacere, quia illa oratio non est conditio necessaria, sed mandatum, ùt ex declaratione Commissarii & Theologorum Salmantic. affert *Henriq.* & ex eo *Gallego*. Oratio autem illa etsi piâ opinione multorum possit esse mentalis, quia excellentior; tamen probabilius est debere esse vocalem; Quia Caput Ecclesiæ visibile orationem petit sensibilem: & quia ex D. *Thom.* in 4. dist. 15. q. 4. art. 1. quæstiunc. 1. O. *Oratio dicitur quasi oris ratio: unde ex suo nomine oratio significat expressionem alicujus actûs rationis, per effectum oris.*

PUNCTUM II.

De Privilegio vescendi carnibus, ovis, & Lacticiniis.

Quæres 1. Quid concedatur in Bulla circa hæc?

Resp. 1. Concedi, ut dicto anno durante, in" omnibus, & singulis Regnis, Insulis, Locis, Ter-" ris, Oppidis, & Dominiis prædictis (& non extra" illa) carnibus de consilio utriusque Medici, tem-" poribus jejuniorum totius anni, etiam Quadra-" gesimalibus, vesci, ac pro eorum libito ovis &" lacticiniis; ità quòd, qui carnes non comederint," servatâ in cæteris Jejunii Ecclesiastici formâ, dicto" jejunio satisfecisse censeantur. *Et sub hoc* Indulto" vescendi carnibus, ovis & lacticiniis comprehen-" duntur omnes cujusvis militiæ Regulares. Patriar-" chis verò, Archi-Episcopis & Episcopis, aliisque" inferioribus Prælatis, nec non aliis personis Regu-" laribus, & qui in ordine Presbyteratûs fuerint, sæ-" cularibus, id minimè conceditur, nisi Sexagenarii" fuerint. Hæc Bulla. Ex quibus "

Resp. 2. Vesci carnibus de consilio utriusque Medici conceditur, quando utriusque Judicio necessitas est dubia. *Ratio:* Quia ex *D. Thom.* 2. 2. q. 147. tunc requirebatur Judicium Episcopi; & ideo sine illo posse vesci, conceditur Privilegio Bullæ. Unde quærenti, Quid hìc conceditur, cùm medici consilio possit quilibet vesci carnibus? bene respondet *Lopez* in Expos. Bullæ, quòd, quando dubium est æqualiter probabile, utrùm infirmitas sit, vel non sit sufficiens, tunc arbitrandum est in favorem ipsius infirmi habentis Bullam. Unde si probabilius sit infirmitatem esse sufficientem, non est necessaria Bulla. Inde inferes,

Primò. Hoc Indulto vescendi carnibus, etiam gaudere Prælatos, Sacerdotes, & Regulares; Quia licèt in Bulla latina in exceptione non sit ità clarum, tamen Commissarius Generalis in Bulla Hispana declarat exceptionem solùm esse pro ovis & Lacticiniis his verbis: *Et in hoc Indulto, vescendi ovis & lacticiniis ad libitum, non comprehenduntur*, fortè quia hoc conceditur sanis, illud autem infirmis.

Secundò. Per Medicum spiritualem intelligi quemlibet Confessarium approbatum, etiamsi confessiones dispensati nunquam audierit, & etiam extra Confessionem; quia ità communiter appellatur. Per Medicum verò corporalem, qui corporibus medendis est deputatus, etiam Chirurgus, & alius, in locis, facultatis medendi peritus.

Tertiò. Indulto Bullæ carnes comedens non lucratur Jejunii meritum; quia meritum Jejunii requirit actum Jejunii, qui ibi non datur, & ùt bene ait *Sotus* in 4. dist. 21 q. 2. art. 1. ad 3. *Rationem meriti Papa permutare non potest.*

Quartò. Qui per Bullam comedens carnes, propter inappetentiam pisces simul cum eis comedit; si parùm sit, & ad movendum appetitum, nihil peccat, etiamsi in aliqua Diœcesi (ùt in Toletana) sit prohibitum sub excommunicatione; quia jus naturale ad illud habet, & prohibitio non ità intelligitur: peccabit tamen venialiter, si prævidens, & volens, leviter saluti officiat. Si autem pisces in magna quantitate ederet, prævidens probabilius salutis

salutis nocumentum, peccabit mortaliter contra temperantiam, quæ prohibet salutis nocumentum, secundùm Nunnum, Lopez, *Joan. à Cruce.* In Diœcœsi autem, ubi est talis excommunicatio, & præceptum, peccabit contra hoc, & incurret excommunicationem, si fiat diebus prohibitis ab Ecclesia, ex parvo Dei amore, & ex contemptu præceptorum Ecclesiæ (non aliter) ùt ex verbis, & motivo illius Synodi notat *Joan. à S. Thom.* in Doct. Christ.

Quintò. Ad esum carnium per Bullam dispensatus, non tenetur formam Jejunii servare, sicque potest eas pluries in die comedere, & cœnare. Quia ità colligitur ex mente Pontificis in Bulla, dum pro dispensatis in esu ovorum & lacticiniorum expressit formam Jejunii observandam, & non pro illis. *Tum etiam*, quia abstinentia à carnibus est materia, substantia, & pars principalior Jejunii, quâ deficiente non remanet absolutè Jejunium, nec materia hujus præcepti, si aliunde non constet; ideò in Ecclesia illa multoties intrà annum præcipitur sine forma Jejunii, nunquam tamen hæc sine illa.

Resp. 3. Habentes hanc Bullam possunt vesci ovis, & lacticiniis omni tempore Jejuniorum, etiam Quadragesimalium; non verò Religiosi, neque Sacerdos, & alii in ea excepti, etiam in Dominicis Quadragesimæ; neque in eis Sæculares sine Bulla, citra consuetudinem.

Ratio primæ partis patet ex textu, solùmque Nota, ova & lacticinia non esse prohibita in Jejuniis extra Quadragesimam, pro tota Ecclesia, vel ad minus in Hispania ad consuetudinem, de quo *Palaus* hìc disp. unic. punct. 7. §. 2. n. 3.

Ratio secundæ partis; Quia in clausula Bullæ Latinæ (quæ est concessio Bullæ lacticiniorum) dicitur: *Ut Quadragesimali tempore &c.* Ubi clarè videtur, non pro diebus Jejuniorum solùm (in quo fallit *Mendo*) sed pro toto tempore Quadragesimæ fieri exceptionem.

Tum etiam, quia Religiosis, & aliis in ea exceptis, negatur idem Indultum, quod aliis ibi conceditur; ait enim Bulla: *Patriarchis &c.* id minimè conceditur: Ergo sive Indultum sit pro diebus *Jejuniorum*, ùt hìc ait Bulla, sive *pro Quadragesimali tempore*, ùt ait clausula Bullæ Lacticiniorum, vel, *Quantum ad dies Quadragesimæ*, ùt ait Bulla Hispana, hoc Indultum illis negatur: Ergo in Dominicis Quadragesimæ illis non conceditur.

Ratio tertiæ partis; Quia certum & evidens est, consuetudinem abstinendi ab ovis, & lacticiniis *in Quadragesima obligare*, ùt patet ex Decreto Alexandri VII. Prop. 32. damnante contrarium, ejusque congruentiam affert S. *Th* 2. 2. q. 147. art. 8. Sed Dominicæ Quadragesimæ sunt in Quadragesima: ergo in illis sunt obligati abstinere ab ovis, & lacticiniis: & consequenter in illis sine Bulla, vel alio Indulto, non possunt vesci. *Tum etiam*, quia in Jure, cap. *Denique* dist. 4. S. Gregorius Augustino Anglo Episcopo ait, loquens de Quadragesima: (Par autem est, ut quibus diebus à carne animalium abstinemus, ab omnibus quoque, quæ sementitiam carnis trahunt originem, jejunemus, à lacte videlicet, caseo, & ovis.) Ubi textus, & S. Gregor. non ex quo dies jejunii sit, sed abstinentiæ à carnibus, prohibet ova, & lacticinia: ergo in Dominicis Quadragesimæ. Unde ità declarâsse Commissarium Generalem, ait *Rodriq.* hìc §. 6. n. 8. & *Joan. Sanch.* in select. disp. 51. n. 21. ait se vidisse declarationem Greg. XIII. cujus est textus Bullæ. Et *Diana* novissimè p. 10. tract. 11. resl. 42. ait: *Caveant Authores in posterum sententiam affirmantem absolutè tenere, vel tanquam probabilem admittere: nam S. Congregatio sancti Officii, & S. Congreg. Indicis librorum prohibitorum, mensibus elapsis, mandârunt hanc sententiam è quodam libro deleri, & ità factum fuit* Nèc obstat cap. *In Quadragesima.* Dist. 5. dici: *Quadragesima summâ observatione est observanda, ut jejunium in ea (præter dies Dominicos, qui de abstinentia subtracti sunt) nullatenus solvatur.* Antiquitus enim Dominicæ non erant de abstinentia, ut nunc, ex consuetudine obligante.

Dixi, *citra consuetudinem.* Quia ex consuetudine in Hispania stabilitâ, in Dominicis Quadragesimæ posse vesci ovis, & lacticiniis, testantur bene *Mendo* in append. disp. 2. cap. 17. & alii. Et in hac re multùm valet consuetudo, ùt patet ex *D. Thom.* 2. 2. q. 147. art. 4. Et, ùt videre est in dictis Authoribus, Mediolani primis diebus Quadragesimæ licitè carnibus vescuntur, & in Lusitania ovis in tota Quadragesima, & alibi aliis diebus; sicut in Castella extremis animalium Sabbatho, ob consuetudinem.

Unde etsi bene *Dian.* cit. dixerit, sententiam affirmantem non esse absolutè probabilem, non bene tamen dixit esse contra communem sententiam & consuetudinem totius Ecclesiæ; *Tum*, quia consuetudo contraria est in Hispania, & alibi; *Tum etiam*, quia sententia affirmans valde communis est, & à non paucis velut probabilis admittitur, licèt negativam ùt probabiliorem & tenendam defendant *Nunnus* dub. 6. *Lop.* p. 1. instruct. cap. 212. Ex dictis inferes,

Primò. Religiosos, etiam Laicos, & Moniales dicto Indulto non gaudere; quia nomine Regularium veniunt, bene verò gaudere Novitios, & vulgò Beatas, quæ votum solemne non habent: quia in pœnalibus nomine Regularium non veniunt.

Secundò. Regulares Clericos, vulgò *Freyles*, & Moniales Ordinum Militarium dicto Indulto non gaudere; quia licèt Bulla latina dicat gaudere *omnes cujusvis militiæ Regulares*; tamen Commissarius in Bulla Hispana hoc magis explicat, dicens, *Los Cavalleros*; cùm Ly, *Cujusvis militiæ Regulares*, denotet, intuitu militiæ qui tales sunt, obligari; & ùt Equites ac Militares, eis concedi; non verò ut Regulares, quo modo obligantur ad perfectionem, sicut alii Religiosi.

Unde non bene Moya dixit, falsum esse, quod Martinez de Prado dixerat, defendens negativam sententiam, quæ (ùt videre est in Ramos & Mendez) probabilior, & tutior est, licèt contraria plurium gaudeat patrocinio, & Gallego asserat, eam esse usu receptam in celebri conventu S. Mariæ de Monte, Ordinis S. Joan. in Diœcesi Toletana; sed ibi consuetudo tribuit, quod Privilegio deest.

Tertiò. Religiosos Societatis JESU, qui post biennium simplex votum emittunt, dicto Indulto non gaudere; quia ex declaratione Greg. XIII. sunt verè Religiosi, & nomine Regularium veniunt, eorumque votum castitatis dirimit Matrimonium.

Quartò. Per alios Prælatos inferiores hìc exceptos intelligi habentes dignitatem cum administratione perpetua, ùt ait Cardinalis c. 1. n. 1. *de Elect.* & c. 5. *de ætate & qualit.* Et (ùt explicat Commissarius in Bulla Lacticiniorum) Abbates, non verò Prælatos Regulares, ùt malè aliqui dicunt; cùm ipsi jam sint nomine Regularium excepti. Neque Cardinales; nisi sint Episcopi, aut Sacerdotes.

Quintò. Sexagenarios horum omnium exceptorum gaudere hoc Indulto, ùt patet ex Bulla.

Sextò. Pueros expleto septennio egere Bullâ ad esum ovorum, & lacticiniorum in Quadragesimâ;

Quia ità consuetudine stabilitur, eò quòd in ea ætate communiter adveniat usus rationis, quo illis prohibetur esus ovorum.

Septimò. Bullæ Indulto comedens ova & lacticinia, potest perficere Jejunium ad Jubilæum requisitum; quia non magis requiritur ad jejunium Jubilæi, quàm ad rigorosum jejunium Quadragesimæ; in quo ità perfectè adimpletur præceptum, ùt ait Bulla.

PUNCTUM III.

De Bulla Lacticiniorum.

QUæres. Quid sit hæc Bulla? quid concedat? & sub quibus conditionibus?

Resp. 1. Hæc Bulla est extensio, seu pars & clausula hic addita communi Bullæ Vivorum, pro exceptis in ea, ad esum ovorum, & lacticiniorum, per concessionem Urbani VIII. his verbis factam: *Venerabilibus Patribus Patriarchis, Primatibus, Archi-Episcopis, Episcopis & aliis inferioribus Prælatis, nec non Presbyteris sæcularibus prædictis duntaxat, ut Quadragesimali tempore (hebdomada tamen majori excepta) ovis similiter & lacticiniis pro eorum libitu uti, & vesci Apostolica authoritate tenore præsentium indulgemus.*

Resp. 2. Ex hac clausula, Commissarius Generalis Fr. Anton. de Soto Mayor, Archi-Episcopus Damasci, ac Generalis Inquisitor eduxit & computavit Bullam lacticiniorum sub hoc titulo: *Bulla concessa à Sanctissimo Domino Urbano VIII. & mandata publicari à Sanctissimo Patre nostro, pro Patriarchis &c.* Hæcque adhuc durat. Ex quibus inferes,

Primò. *Cardinales*, si non sint Religiosi, aut Sacerdotes, vel Prælati Ecclesiastici, non indigere hac Bullâ; quia in communi Bulla non sunt excepti, ùt diximus, & sic cum illa possunt edere ova & lacticinia. Si sint Religiosi, aut Canonici Regulares (qui etiam verè Religiosi sunt) & non habent aliquam ex supradictis dignitatem, nec illâ Bullâ, nec istâ possunt vesci ovis, & lacticiniis; quia in illa sunt excepti, & hæc *conceditur Presbyteris sæcularibus prædictis duntaxat.* Ratione autem Cardinalatûs non sunt absoluti ab obligatione abstinendi ab ovis, & lacticiniis in Quadragesima, quâ ex Jure, *cap. denique*, dist. 4. omnes fideles obligantur.

Secundò. *Religiosos* habentes aliquam ex supradictis dignitatem, nempe Patriarchatûs, Episcopatûs &c. posse hâc Bullâ gaudere; quia absolutè, & sine exceptione conceditur *Patriarchis &c.* Non posse tamen, si ex ordine Minimorum sint assumpti, vel ex alio capite teneantur, ùt isti, ob votum perpetuum abstinentiæ Quadragesimalis, ùt bene ait Mendez ex Peyrin. tom. 3. addit. capit. 4. conclus. 2.

Tertiò. *Prælatos Regulares* non posse eâ gaudere; Quia nomine Prælatorum inferiorum hîc exprimitur intelligi Abbates (Benedictinos nempe, qui habent Ecclesiasticam jurisdictionem) non alios; cùm eis idem onus, immò majus exemplum, ac suis inferioribus, incumbat.

Quartò. *Diaconos* in Quadragesima ad Presbyteratûs ordinem ascendentes, jam non posse tunc vesci ovis, & lacticiniis communi Bullâ; Quia in illa jam sunt excepti ratione sacerdotii, unde indigent istâ.

Quintò. *Extra loca* Hispaniarum non posse frui hâc Bullâ; sicut dictum de Communi supra; quia hæc pars illius est.

Sextò. *Dominicâ Palmarum* nō posse per hanc Bullā vesci ovis, & lacticiniis; quia in ea excipitur hebdomada major, quæ septem dies includit, incipiens à Dominica. Neque per Communem Bullam posse vesci, citra consuetudinem, ùt supra dictum.

Septimò. *Annum* durationis hujus Bullæ esse numerandum, sicut de alia diximus in hoc Notamine.

Resp. 3. Ad fruendum hac Bullâ, necesse est eam accipere, sicut de Communi dictum, & dare eleëmosynam taxatam à Commissario Generali sub hac forma:

Primò, *Bullæ taxatæ ad 24. argenteos, dentur & serviant pro Patriarchis, Primatibus, Archi-Episcopis, Episcopis & Abbatibus.* Item, *Bullæ taxatæ ad octo argenteos, dentur & serviant pro Prælatis, Canonicis Ecclesiarum Cathedralium & Collegiatarum. Bullæ taxatæ ad sex argenteos, dentur & serviant pro habentibus rationes, vel medias rationes, Curatis Beneficiis simplicibus vel subsidiariis, quorum reditus non attingant trecentos Ducatos.* Item, *Bullæ taxatæ ad quatuor argenteos, dentur & serviant habentibus Beneficia, Capellanias vel pensiones seu reditus, qui non attingant ducentos Ducatos.* Item, *Bullæ taxatæ ad duos argenteos, dentur & serviant reliquis Clericis.*

De Indulgentiis partialibus, & participatione bonorum operum; Quid circa hæc concedat Bulla? Item *De Indulgentiis stationum*, quænam, quando & quomodo per d. Bullam sint lucrabiles? *De Confessario eligibili, & facultate eligendi per Bullam; De Reservatorum absolutione, nec non absolutione à Censuris, & Indulgentia plenaria, semel in vita, & semel in morte concessa;* Item *de Votorum commutatione per d. Bullam; nec non de ultima gratia pro Vivis & Defunctis hac Communi Bullâ concessa*, Vide imprimis Textum Bullæ Latinæ, nec non ejusdem Hispana transcripta initio hujus Tractatûs ad literam fideliter exarata: deinde doctissimas Eximiorum Virorum, Trullenchi, Gallego, Nunni, Mendo, Castropalai, & post omnes supradictos R.P. Francisci Vidal in eam lucubrationes; quorum vestigiis in sequentibus etiam ad hujus Bullæ elucidationem spectantibus insignioribus, magisque necessariis Notaminibus presso pede insistemus. *De Confessario tamen per Bullam eligibili, & facultate eligendi*, sit hoc

PUNCTUM SPECIALE.

De Confessario eligibili, & facultate eligendi per Bullam.

NOta hîc clausulam Bullæ. *Item, quò omnes, & singuli prædicti purius ad Deum preces effundere, & efficacius Divinum auxilium implorare possint, conceditur, ut possint eligere Confessorem sæcularem, vel cujuscunque etiam Mendicantium Ordinum Regularem; ex his, qui ab Ordinario, & quoad Regulares, semel tantum approbati fuerint: & ab eo quorumcumque peccatorum, & Censurarum (etiam Sedi Apostolicæ, & in Bulla Cœnæ Domini reservatorum, & reservatarum) plenariam Indulgentiam, & remissionem semel in vita, & semel in mortis articulo; aliorum verò Sedi Apostolicæ non reservatorum ac reservatarum, toties, quoties confitebuntur, absolutionem & remissionem mediante sæculari pœnitentia, secundum culparum exigentiam obtinere. Modò in casibus, in quibus necessaria erit, per ipsos, vel dato impedimento, per hæredes, aut alios satisfactio fiat; & illis vota omnia (Ultramarino, Castitatis & Religionis duntaxat exceptis) in aliquod subsidium hujus expeditionis per eundem Confessorem commutari.* Hæc Bulla. Circa quæ

Quæres 1. A quo Ordinario, & qualiter debeat esse approbatus Confessarius per Bullam eligendus?

Resp. 1. Ab Ordinario Diœcesis, seu loci, in quo pœnitens degit, vel ad confessionem requirit Confessarium, qui sive sæcularis, sive Regularis, per Bullam

Bullam non potest excedere limites suæ approbationis. Ratio, Quia ità jam decisa est hæc gravissima (& variè litigantium) Quæstio à Sede Apostolicâ novissimo Decreto: *Cum sicut non sine gravi.* Ab Innocentio XII. anno 1700. edito, & in Hispania publicato, usuque recepto. Ubi Pontifex declarat sequentia.

Primò. Tenore præsentium decernimus & declaramus, Bullam S. Cruciatæ nihil novi Juris induxisse, nullumque Privilegium continere quoad approbationem Confessariorum contra formam Concilii Trident. & Constitutionum Apostolicarum; *2dò.* Adeò ut Confessarii tam sæculares, quàm Regulares, quicumque illi sint, in vim dictæ Bullæ Cruciatæ, à pœnitentibus, ad audiendas eorum Sacramentales Confessiones electi, nullatenus confessiones hujusmodi audire valeant sine approbatione Ordinarii, & Episcopi Diœcesani loci, in quo ipsi pœnitentes degunt, & Confessarios eligunt, vel ad excipiendas confessiones requirunt; *3tiò.* Nec ad hoc suffragari approbationem semel, vel pluries ab aliis Ordinariis aliorum locorum & Diœcesium obtentam; etiamsi pœnitentes illorum Ordinariorum, qui Confessarios electos approbâssent, subditi forent. *4tò.* Confessiones autem aliter, & contra earumdem præsentium, aliarumq; Apostolicarum Constitutionum formam deinceps faciendas, & excipiendas respectivè, præterquàm in casu necessitatis in mortis articulo, nullas fore, irritas & invalidas; *5tò.* Et Confessarios ipso jure suspensos esse, rigidèque puniendos ab ipsis Ordinariis locorum. *6tò.* Porrò quamcumque contrariam opinionem, tanquam falsam, temerariam, scandalosam, & in praxi perniciosam, prætenso quovis contrario usu, contrariàque consuetudine etiam antiquissimâ, minimè obstantibus, motu, scientiâ, deliberatione, & potestatis plenitudine paribus, harum serie damnamus, & reprobamus, contrariumque usum ac contrariam consuetudinem hujusmodi penitus & omnino abrogamus, & abolemus. *Hæc Pontifex.* Et supradictam opinionem docentes, tuentes, & ad praxim deducentes subjicit pœnæ Excommunicationis ipso facto incurrendæ, & Sedi Apostolicæ reservatæ. Ex quibus inferes,

Primò. Decretum hoc n. 1. confirmare Decreta jam antea edita à Paulo V., Urbano VIII., & Clemente X. circa approbationem Confessarii etiam Regularis requisitam; & quia declarativum, ex Cathedra, & in ordine ad mores, solâ sui notitiâ obligat.

2dò. Vi harum declarationum manere jam improbabiles plures communes opiniones. Unde approbatus cum limitatione temporis, loci, & personarum, non potest aliter eligi; nec qui in una Diœcesi est approbatus, potest per Bullam in alia eligi. Quia, ùt Papa declarat, Bulla in approbatione nihil juris confert, sicque in illa, manet Confessarius cum Bulla idem, ac sine ea.

3tiò. Approbatum pro sæcularibus, etiam mulieribus, non posse virtute Bullæ eligi pro Monialibus; & approbatum pro uno Conventu, non posse pro alio; & approbatum pro tempore, aut extraordinario, finito tempore & munere non posse eligi: Quia ità jam statutum fuerat à Clemente X. ad decidendas dubitationes, & varietates opinionum, occasione Privilegiorum, etiam ex contractu oneroso ibi revocatorum, de quo *Cardenas* tom. 4. disp. 6 cap. 6. art. 5. q. 4.

4tò. Approbatum pro viris tantùm, etiamsi Regularem, & ob defectum ætatis, non posse eligi pro mulieribus; quia non est simpliciter approbatus; defectusque ætatis potest esse sufficiens causa ad sic limitatam approbationem, quod jam fuisse declaratum à S. Congregatione Anno 1593. testatur *Arario.*

5tò. Si approbatus simpliciter habet jurisdictionem limitatam, non ob defectum scientiæ, sed quia Vicarius foraneus v. g. Madriti, noluit, aut non potuit eam extendere ultra suum Territorium, tunc potest per Bullam eligi in tota Diœcesi v. g. Toletana; quia iste jam est simpliciter approbatus, & Bulla, suppositâ approbatione, dat Jurisdictionem.

6tò. Approbatum ab Ordinario, etiamsi non expositum (quod fieri posse docent *Ledesma* & *Gallego*, licèt regulariter simul fiat, cùm aliud sit approbare, & aliud dare jurisdictionem, ùt patet in Parocho, qui à Jure est approbatus, & tamen sine alio Privilegio, vel consuetudine non habet Jurisdictionem nisi in suas Oves) posse eligi per Bullam; quia hæc approbatio dat Jurisdictionem.

7timò. Qui Parochiale Beneficium obtinet (etiamsi Regularis) potest ubique terrarum eligi per Bullam; quia cùm ad Curatum judicatur idoneus, manet ità à Jure antiquo approbatus (nisi ob defectum scientiæ, vel morum sit in hoc limitatus) & *Tridentinum* sess. 23. cap. 15. eum ità judicat approbatum, dum tanquam universalius minus universali æquiparat cum approbato ab Ordinario, sic: *Nisi aut Parochiale Beneficium, aut ab Episcopis approbationem, quæ gratis detur, obtineat.* Quod autem dicitur de uno æquiparato, debet & dici de alio. *Ex Reg. Jur. op. si postquã de elect. in 6.* Ità cum pluribus *Ledesma & Gallego*, dub. 83. Si autem actu non obtineat tale Beneficium, quia vel renuntiavit, vel permutavit, vel eo privatus fuit, non potest eligi; quia Concilium loquitur de præsenti, sicque non sufficit de præterito obtinuisse: sufficeret tamen in approbato simpliciter, qui absfuit ab illa Diœcesi, ut, cùm redit, possit eligi (si licentiæ non revocentur) sine nova approbatione, uti asserunt *Card. de Lug. & Mendo.*

8vò. Qui titulo solùm colorato, & apparente, à vero tamen Prælato Beneficium Parochiale obtinet (idem dic de Religioso expulso tale Beneficium per concursum obtinente) non potest per Bullam eligi; quia in re non est approbatus, nec verè Parochus. Et quamvis confessiones apud eum ùt Parochum, & ex officio factæ essent validæ, quia Ecclesia dat Jurisdictionem ob titulum illum apparentem, & errorem communem, *ex leg. Barbarius, ff. de Officio Pretoris, & ex cap. Infamis 3. q. 7. & aliis Juribus*; tamen confessiones per Bullam factæ non essent validæ; quia illa petit in re approbationem, ut det jurisdictionem.

9nò. Qui utitur opinione verè probabili circa approbationem aut Jurisdictionem, potest eligi per Bullam, & validè absolvere; quia est moraliter certus de jurisdictione & approbatione, cùm ità certum sit Consuetudinem dare Jurisdictionem, *ex cap. Cum contingat. cap. Romana de sentent. excom. in 6. Et ex Trid. sess. 22. in Decret. de Reform. cap. 3.* illis verbis: *De jure seu consuetudine Jurisdiction.* Consuetudo autem, & praxis in Ecclesia est sic operandi. Vid. *Carden.* tom. 4. dissert. cap. 6. a. 6. n. 160.

Resp. 2. Ordinarius hìc requisitus ad approbationem, est, qui absolutè ità dicitur, & habet Episcopalem Jurisdictionem; Quia Concilium nomine Episcoporum hos comprehendit, ùt patet in sede vacante. Ità *Suarez* in 3. p. *D. Thomæ & alii* cum *Gallego* dub. 87. Ex quibus colliges

1mò. Quod possit approbare Episcopus electus & confirmatus, quamvis non sit consecratus (ubi non est consuetudo ut sit consecratus) ex cap. *transmiss. de elect.*

2do. Abbates, & Priores Ordinum Militarium, qui approbant Confessarios, & sunt Ordinarii locorum, in quibus habent dignitatem quasi Episcopalem, quales sunt Priores de Veles, Legionens., & Leridens. Ord. S. Jacobi.

3tiò. Non posse approbare Episcopum Titularem, vulgo de Anillo, quamvis sit consecratus, & habeat aliquos fideles in civitate sui Tituli; quia non est Ordinarius actu, cùm iste dicatur per ordinem ad subditos actu, denominatione sumptâ à majori parte; licèt sit Ordinarius in potentia, eò quòd de Jure Divino subditi teneantur converti, eique obedire, licèt Ecclesia non possit eos compellere.

4tò. Neque etiam Episcopum titularem civitatis hæreticorum v. g. Genevæ; quia suppositâ perversione & pertinaciâ supponitur Papam solùm velle dare titulum, non verò constituere propriè Ordinarium. Ità *Nunno* in addit. ad 3. p. *D. Thom.* q. 8. a. 3. d. 8. concl. 4. & *Gallego* hìc dub. 93.

Resp. 3. Regulares etiam approbati à suis Prælatis, debent quoque esse approbati ab Ordinariis locorum, ut per Bullam eligi possint etiam à Religiosis. Sufficit tamen semel esse approbatos in illâ Diœcesi, ubi Confessiones audiunt.

Ratio 1mæ partis. Quia Prælati Regulares non sunt absolutè & simpliciter Ordinarii, nec de jure Divino, sed secundùm quid & de Jure Ecclesiastico, quo exempti sunt à Jurisdictione Episcoporum, & eam habent in proprios subditos.

Ratio secundæ partis. Quia ità constat ex illis verbis Bullæ latinæ: *Quoad Regulares, qui semel tantùm approbati fuerint.*

Q. 2. Religiosi & Moniales gaudentne privilegio Bullæ, ut possint confiteri cuilibet approbato ab Ordinario?

Resp. Contra voluntatem aut ordinariam dispositionem suorum Prælatorum nec possunt per Bullam confiteri, nec à reservatis absolvi. Hæc sanè est mens clara Apostolicæ Sedis, sanaque doctrina, & Sancta, in tanta caligine hujus profundæ quæstionis, quia præter declarationes Julii II. Leonis X. Sixti IV. Alexandri VI. Innocentii VII. Greg. XIII. Clem. VIII. Pauli V. Greg. XV adductas à Cardinali de Lugo de pœnit. disp. 20. sect. 9. n. 153. extat Decret. Urban. VIII. anno 1630. hoc declarans his verbis:

In specula militantis Ecclesiæ. ∴ *motu proprio, & ex certa scientia, & matura deliberatione nostra, deque Apostolicæ potestatis plenitudine concessionem Sanctæ Cruciatæ, quantum ad prædictum articulum eligendi Confessarium, & absolvendi à prædictis casibus reservatis, etiam in Bulla Cœnæ Domini contentis, cum Fratribus, & Monialibus prædictis Fratrum Prædicatorum, ac aliorum quorumcumque Ordinum.. locum minimè habuisse, neque habere, nec illis ullo modo suffragari potuisse, nec posse* ∴ *eorundem tenore præsentium perpetuo declaramus. Sed nostræ intentionis fuisse, & esse, quod iidem Fratres, & Moniales quantum ad Sacramenti pœnitentiæ, seu confessionis administrationem, ordinariæ dispositioni suorum Prælatorum, & Sedis Apostolicæ quoad sibi reservata, subjecti sint.* Ex quibus

1. *Ratio* (destruens præcipuum contrariorum fundamentum) sic formatur: Quod Pontifex ex Cathedra declarat in doctrina morum, est mens clara Ecclesiæ, doctrina sana, & sancta; sed Bullam, quoad articulum confessionis, locum non habuisse, nec habere in prædictis Fratribus, & Monialibus declarat Pontifex ex Cathedra in doctrina morum: ergo est mens clara Ecclesiæ, & doctrina sana, & sancta. *Maj.* est certa, quia de fide est Ecclesian esse sanctam, & juxta SS. PP. & Theologos hoc magna ex parte est, quia doctrina sic in ea tradita est sana, & sancta. *Min.* est evidens in supradicto Decreto incipiente: *In specula militantis Ecclesiæ.* Et quia ab Urbano VIII. proponitur observandum ab Universali Ecclesia, in principaliori doctrina morum, & observantiæ Religiosæ, *perpetuo* declarante. Conseq. est evidens. Et roboratur ex D. *Thom.* op. 1. contra errores Græcorum cap. 68. cum *S. Cyrillo* dicente: *Ut membra maneamus in capite nostro Apostolico throno Romanorum Pontificum, à quo nostrum est quærere quid credere, & quid tenere debeamus.*

Si dicas: Papam declarâsse ibi suam intentionem; non verò Successorum, à quibus per concessionem novæ Cruciatæ illa revocatur; *Resp.* quia Papa non solùm suam intentionem: Sed Ecclesiæ, & veritatem, & doctrinam in materia morum declarat: ùt patet ex illis verbis. *Nec habuisse, nec habere locum, &c.* & ly *perpetuo declaramus.* Quod jam antea Pontifices supradicti declararunt, & Successores Urbani sic concessionem Cruciatæ continuarunt, ùt patet ex titulo Bullæ Innocentii X. apud *Galleg.* & alios: *Bulla sanctæ Cruciatæ concessa à SSmo Patre nostro, & mandata publicari à SSmo P. M. Innocentio X.* Et sic continuatur à successoribus.

Dices: Decretum Urbani VIII. non obligare in Hispania, eo quòd pro illo fuit supplicatum, & non fuit receptum. *Contra est,* Quia decretum ùt declarativum, & ex Cathedra non indiget acceptatione; sed solâ notitiâ moraliter certâ ad suî obligationem. Doctrinâ enim Ecclesiæ omnes tenemur amplecti: *Ad quam omnes fines orbis, qui Dominum sincerè receperunt, tanquam in Solem respiciunt,* ait D. Thom. ex Maximo.

2. *Ratio* (destruens fundamentum aliorum dicentium Papam solùm loqui copulativè, & de absolutione à reservatis; non verò divisivè, & ab aliis non reservatis) est: quia Pontifex declarat quoad prædictum articulum confessionis, Bullam *minimè locum habuisse nec habere; nullo modo suffragari potuisse, nec posse.*

Deinde quia declarat prædictos Fratres, & Moniales quantum ad Sacramentum pœnitentiæ, & Confessionis administrationem *Ordinariæ dispositioni suorum Prælatorum* subjectos esse debere; hoc enim non est loqui de reservatis, sed de ordinaria Confessione, ex qua maxima pars pendet perfectionis Religiosæ, ad quam Pontifex attendit.

Tandem quia Bulla Clementis VIII. anni 1599. (cujus est confirmatio Bulla Urbani, ùt patet ex ejus principio) sic clarè & absolutè loquitur sine copulatione reservatorum: *Sed nostræ intentionis extitere: quod iidem Fratres, & Moniales quantum ad Sacramentum Pœnitentiæ, seu confessionis administrationem, dispositioni suorum Prælatorum subjecti sint.*

Unde ità declaratum fuit à Capitulo Generali Ord. Prædicatorũ Romæ 1601. in quo dicta Bulla fuit acceptata à Religione, ùt patet in Constitutionibus d. Ordinis dist. 1. c. 14. lit. C. ubi denuntiatur Religionem renuntiâsse privilegiis omnibus, quoad illud quod spectat ad Fratrum confessiones audiendas, *Salmanticæ* 1551. *Idem testatur Cardinalis de* Lugo c. t. declarâsse Cardinalem Moraldo (qui Bullam Urbani composuit) à se consultum, dixisseque hanc esse mentem Pontificis, multumq; fuisse miratum, adhuc esse qui de hoc dubitaret.

Oppones 1. Bulla Cruciatæ concedit omnibus eam accipientibus privilegium eligendi Confessarium, & absolvendi à reservatis; estque privilegium personale cuilibet à Papa concessum per modum contractûs onerosi: ergo etiam conceditur Religiosis, & non revocatur per illas generales revocationes Clementis, & Urbani, immò istæ revocantur per novam Bullæ concessionem, & acceptionem, cujus privilegium non potest impediri ab inferioribus Prælatis.

2dò.

2do. *Bulla Urbani* non fuit admissa in Hispania, sed pro ejus suspensione supplicatum fuit per Commissarium Generalem nomine Regis Catholici, ùt ait *Leander à SS. Sacram.* se audivisse ab Illustris. Aravio: ergo non obligat. 3. *Urbanus* solùm excipit absolutionem à reservatis illis verbis Decreti copulativè sumptis: *Eligendi Confessarium, & absolvendi a reservatis*: ergo cùm exceptio firmet regulam in contrarium, à non reservatis possunt per Bullam absolvi, ideóque hæc sententia apparet valdè communis, & probabilis. Immò sententia asserens etiam posse absolvi à reservatis, à pluribus ùt probabilis admittitur: & P. *Torrecilla* cum maxima Auctorum, Legum, & rationum caterva, eam ùt securam defendit.

℞. *Ad* 1. Neg. ant. quia, ùt vidimus, Regulares in ea sunt excepti quoad hunc articulum declaratione Apostolicæ Sedis, neque non obstat privilegium Bullæ generaliter concessum etiam per modũ contractus onerosi.

Ad 2. Neg. ant. quod enim ait Aravio in select. tract. 1. quæst 8 n. 28. est: *Ex parte Regis Hispaniæ rogatus fuit Urbanus VIII. ne in sua Bulla* (nempe Cruciatæ) *exprimeret dictam exceptionem Regularium*, & hoc fortè ob pacem, & decorem Religionum, & quia non erat necessarium; cùm ex ipsa Bulla jam constaret satis facultas Superioribus concessa. Adde, quòd, quamvìs non esset acceptata, obligaret, quia est declaratio Apostolica.

Ad 3. Neg. ant. ùt vidimus, & latius videre est in Cardinali de Lugo cit. & ad conf. Dico, nostram sententiam non solum probabiliorem, sed & certam esse Sedis Apostolicæ declarationem. Sententia autem contraria, præsertim quoad reservata, ùt improbabilis à quamplurimis, & gravissimis Theologis rejicitur, ùt demonstrant de *Lugo*, *Lumbier*, & *Cardenas* art. 7. quæst. 1. à nu. 178. ubi probat adhuc extrinsecè non esse probabilem; quia fundatur in æquivoco, & contra expressam Sedis Apostolicæ declarationem. Ad minus autem non est secura; ùt ait *Joan. à S. Thom.* in Doctr. Christ. part. 2. quidquid dicat *Torrecilla*.

Notanter dixi: *Contra voluntatem, aut dispositionem ordinariam suorum Prælatorum non posse confiteri, &c.* quia, si Prælati nihil in contrarium disponant, videántque subditos per Bullam confiteri, & taceant; immò tacitam, ad minus, dent licentiam (ob negligentiam, & nimiam indulgentiam, in destructionem vitæ regularis, quæ ipsorum gravabit conscientias) tunc poterunt confiteri, & à reservatis in Religione absolvi, sed non à reservatis Papæ præsertim in Bulla Cœnæ.

Ratio: Quia Clemens & Urbanus illud relinquunt dispositioni Prælatorum, istud verò Apostolicæ Sedis dispositioni: Ergo cùm Prælati ità se gerunt, saltem per consuetudinem, aut ratihabitionem, vel tacitam licentiam validæ erunt, etiam quoad reservata Prælatis, Confessiones; non verò quoad Papæ reservata, ob contrariam Sedis Apostolicæ declarationem.

NOTAMEN VI.

De Bulla Defunctorum, eorúmque Suffragiis.

Q*Uæres*. Quid sit hæc Bulla? quomodo? & quibus concedatur?

Resp. 1. Bulla Defunctorum est: *Bulla Indulgentiæ plenariæ concessa pro animabus fidelium Defunctorum à Sanctissimis PP. Fel. Rec. Paulo V. Urbano VIII. & mandata publicari à S P N. Fel. Rec. Paulus Papa V. concessit præsentem Bullam, & Indulgentiam plenariam, & mandat illam publicari: Et quandoquidem dedisti duos argenteos, qui sunt taxa declarata per Nos N. Commissarium Apostolicum Generalem in omnibus Regnis & Territoriis suæ Majestatis pro hac sancta expeditione & negotio in favorem animæ N., & recepisti dictam Bullam, conceditur ei Indulgentia antefata &c.* Sic tenor Bullæ. Unde inferes

Primò. Hæc Indulgentia est plenaria & totalis, per quam anima, cui Bulla applicatur, de pœnis Purgatorii liberatur; quia Indulgentia plenaria per modum suffragii adæquat omnes pœnas, quas anima erat luitura in Purgatorio. Nec inde sequitur, non posse duas, aut plures Bullas sumi pro eadem anima; immò posse duas eodem anno sumi, ait textus ibi: *At etiam omnes Christi-fideles non tantùm semel, sed bis singulo quoque anno &c.* & plures diversis annis, patet; Quia non est infallibile, nec Metaphysicè certum, Indulgentias pro Defunctis habere ità effectum in anima, cui applicantur. Nam ex S. August. *Hæc eis prosunt, qui, cùm viverent, ut hæc sibi postea prodessent, meruerunt.* Et D. Thom. in addit. ad 3. p. q. 71. a 2. ad 1. colligit idem ex illo Pauli 2. Corinth. 5. *Prout gessit.* Et ad 3. Quia pendet à divina acceptatione, & à capacitate animæ, prout in via meruit, & ab exequente, vel imperante opus.

Secundò. Quòd hæc Bulla (sicut de alia dictum est) debet accipi, ut effectum habeat, quem habebit, quando eam applicavit pro anima; Quódque tutius fiet, quando moraliter se judicat esse in gratia, qui eam applicat.

Tertiò. Quòd non possit una Bulla accipi pro pluribus animabus, vel pro illis, quas Deus velit; sed pro una determinatè. Quia ità constat ex textu Bullæ, & ex communi praxi Ecclesiæ, uti contra *Mendo* notat *Trullench.*

Quartò. Quòd, si hæc Bulla non accipiatur, quamvìs pro defuncto eleëmosyna detur, vel alia communis Bulla accipiatur, Indulgentias pro anima non lucretur; Quia, quamvìs hæc Indulgentia in Bulla communi contineatur, vult tamen Pontifex, ad hoc ut lucretur, quòd eleëmosyna juxta taxationem & dispositionem Commissarii Generalis detur; Commissarius autem hoc fieri disponit accipiendo hanc Bullam seorsim.

Quintò. Hanc Bullam possunt accipere, qui aliam Communem Vivorum, ùt patet in textu Communis Bullæ. Unde Italus, Germanus, Gallus &c. venientes in Hispaniam, possunt eam accipere pro suis Defunctis.

Sextò. Eleëmosyna taxata à Commissario pro hac Bulla, in Hispaniis sunt duo argentei, *dos reales de plata*, sine distinctione personarum, ut patet in Bulla: in Indiis verò quatuor, si Hispanus sit, qui eam accipit, & ille etiam pro cujus anima accipit: excipiuntur tamen Regulares utriusque sexûs, item famulantes, Hispani etiam pauperes, & Indi, ac Æthiopes, qui dant tantùm duos. Ubi *observa*, si Hispanus accipiat Bullam pro anima Indi, non teneri quatuor, sed duos tantùm argenteos erogare, quia, ubi requiruntur quatuor, exprimitur pro anima defuncti Hispani. Vide *Mendo* disp. 36. n. 6

NOTAMEN VII.

De Bulla Compositionis.

Q*Uæres* 1. Quid sit d. Bulla? à quo, & quibus concedatur?

Resp. 1. Titulus hujus Bullæ est: *Bulla Compositionis super bonis malè habitis, de quorum propriis Dominis non constat: concessa à Sanctissimo* P. N. *&c.* Unde sic potest definiri. *Bulla, quâ bona quædam malè habita, & debita possunt componi, & sanâ conscientiâ retineri.*

Ratio: Quia Papa (& Commissarius Generalis ejus authoritate) illam concedit ad exonerandas conscientias fidelium, componendo debita, & conscientias, ideoque dicitur Bulla Compositionis. Hoc autem cum causâ facere potest Papa, *Tum*, quia dispositio illorum bonorum, quæ in usus pios cedunt, ad Papam pertinet, & aliqua bona, nempe fructus Ecclesiastici malè percepti ipsi cedunt; *Tum* etiam, quia dum concedit, *instar sacrilegii est de potestate Principis dubitare. Leg. Sacril. Cod. de divers.*

Resp. 2. Hæc gratia Compositionis ità in Bulla Latina conceditur: *Ac super illicitè habitis, nec non super medietatem legatorum omnium, quæ propter malè ablata facta sunt, si Legatarii per annum in exactione negligentes fuerint; ac super illis, quæ facta erunt, & quæ dicto anno durante fient, si Legatarii inveniri non poterunt; Nec non super malè ablatis, & per usurariam pravitatem, aut aliter malè acquisitis: si in omnibus præmissis (præterquam dicta annalis negligentia) persona, quibus restitutio seu solutio facienda est, præstito per restituentem juramento de diligentia per eum facta pro inveniendo Legatario, seu Creditore, & minimè invento, non reperiantur, componere, & ità debitores liberari possint. Item, etiam datur facultas eidem Commissario componendi cum his, qui ad restitutionem fructuum ex omissione Horarum Canonicarum tenentur: ità ut quantitas compositionis pro medietate Ecclesiis, vel aliis locis, quarum, vel quorum ratione Horas prædictas recitare debent, & pro altera medietate in subventionem hujus negotii detur.* Unde inferes

Primò. *Diligentia debita*, & hìc petita pro inveniendo vero Domino, debet esse prudens, & quam quilibet pro invenienda re sua poneret, major, minorve juxta majorem minorémve rei valorem; quia Papa non vult Dominum suo jure privare; nec contra ejus voluntatem bona ejus etiam pio operi applicare, cùm ex voluntate interpretativa Domini hanc faciat compositioné.

Secundò. *Juramentum* hic petitum de facta diligentia solùm requiri, quando compositio fit cum Commissario, non verò cùm per Bullam fit; quia ità explicat Commissarius.

Tertiò. *Cùm Creditor* ità est absens, ut non sit spes eum inveniendi, nec hæredem, aut creditorem relinquit; & cùm debitor non tenetur propriis expensis rem mittere; aut cùm expensæ valorem rei excedunt, tunc potest fieri compositio; quia moraliter idem est non posse fieri restitutionem Creditori cognito, ac si non esset cognitus.

Quartò. *Bona ex justitia* debita Regi, Reipublicæ, Ecclesiæ alicui, Communitati, Confraternitati, loco pio, aut pauperibus, componi non possunt; quia tunc Creditor est certus; & bona, quæ ex justitia debentur pauperibus, vel aliis dictis, non possunt componi, sed quæ eis applicari possunt defectu certi Creditoris. *Stipendia Missarum*, etiam si ignoretur Dominus, componi non possunt; quia ex justitia debentur, & coram Deo, ubi fit applicatio, Creditor est certus.

Resp. 3. Hæc Bulla conceditur omnibus, quibus Communis Bulla Vivorum, nisi malè habuerint bona in confidentia positiva hujus Bullæ. *Ratio primæ partis*; Quia hæc est pars, & extensio illius. *Ratio secundæ partis*; Quia ità in Bulla præcavetur à Commissario. Unde inferes

Primò. *Valere amentibus*, fatuis, pupillis, cùm pro illis sumitur, excommunicatis, alienigenis ad Hispanias declinantibus, Religiosis, Monialibus & aliis, de quibus in Notam. V., non verò Catechumenis & Infidelibus.

Secundò. *Licèt valeat defuncto*, qui adhuc vivens pro se accipi mandavit; tutius tamen est ante mortem accipi; Quia dubium est, an post mortem prosit: in dubiis autem in illo transitu tutior via est eligenda, & bona quantocyus sunt restituenda: hæres tamen semper poterit nomine proprio eam accipere, & quilibet alius, cui testator onus restituendi imposuit.

Tertiò. *Qui dubitat*, an possit componi, dum consulit Theologos, vel Commissarium pro compositione adire parat, non est in malo statu, sed potest illa bona retinere (non tamen expendere) cum animo restituendi, si non possit componi; Quia Jus habet, & est in possessione: sicut qui malè contraxit Matrimonium, potest sic permanere (non eo utendo) donec impetretur dispensatio.

Quartò. *Post compositionem* Domino non comparente, compositus manet in conscientia tutus, & eorum bonorum dominus; quia ità à Papa bene disponitur.

Resp. 4. Si post compositionem compareat rei Dominus, debet res permanens illi restitui; Vel re consumpta, id, in quo quis ex ea factus est ditior (nisi legitima præscriptio jam adsit) deductis tamen expensis compositionis.

Ratio primæ partis, patet ex titulo Bullæ, & verbis latinè supra positis, quibus conceditur compositio conditionatè, Domino non comparente: *Tum etiam*, quia Papa compositionem facit ex præsumpta Domini voluntate. Dominus insuper dominium non amisit eò, quòd rem perdidit, vel injustè ab eo ablata fuit; nisi cùm jam adest (ùt hìc) titulus sufficiens ad præscriptionem, & tempus requisitum.

Ratio secundæ partis; Quia expensæ factæ fuerunt in gratiam & utilitatem spiritualem veri Domini, & authoritate Papæ, veri tunc Administratoris.

Quæres 2. Quantum valeat hæc Bulla, & pro quanto?

Resp. 1. Pro qualibet Bulla (datis duabus drachmis) possunt componi quinquaginta & octo drachmæ, & viginti octo oboli (*Maravedis*) monetæ Castellæ, vulgò *de Vellon*, non verò argenteæ, ùt asserit communis error scriptorum.

Ratio, quia textus Bullæ ait, posse componi pro qualibet Bulla bis mille obolos (*dos mil Maravedis*) sed isti constituunt illam summam monetæ Castellæ, vulgò *de Vellon*, non verò argenteæ, cùm triginta quatuor oboli drachmam *de Vellon* faciant, ergo.

Ut verò sciatur, quomodo pro moneta argentea, & pro aliis Regnis computanda sit hæc quantitas? perpendi debet valor argentei (*Real à Ocho*) juxta ascensum, vel descensum monetæ. *Tum nota*: Octo argentei (*un Real de à Ocho*) valent quindecim drachmas monetæ *de Vellon*, & duos obolos, decem verò monetæ Valentinæ: ergo bis mille oboli (*Maravedis*) sunt quinquaginta & octo drachmæ, & viginti octo oboli monetæ *de Vellon*: & triginta & una drachma argentea & sexdecim oboli: & triginta & novem drachmæ, & unus obolus (*dinero*) & dimidium monetæ Valentinæ. Et hæc sunt, quæ possunt per unam Bullam componi.

Resp. 2. Durante anno Bullæ possunt accipi quinquaginta Bullæ, & componi centum mille oboli (*cien mil maravedis*) qui faciunt 2941. drachmam, & sex oboli monetæ *de Vellon*: & 1562. drachmas & 32. obolos monetæ argenteæ: & 1953. drachmas & 3. obolos monetæ Valentinæ.

Ratio: Quia ità à Commissario in Bulla conceditur, & hæc summa constituitur. Unde inferes.

Pro Bulla componuntur 58. argentei, & 28. oboli moneta Castellana, igitur 31. argentei, & 16. oboli; & in moneta Valentina 39. argentei, & sesqui-denarius, cùm valor argentei pro nunc 15. obolorum & octavi, sic octo argenteorum & decem obolorum, & sic computabitur in cæteris Regnis secundùm valorem argentei &c.

Resp. 3. Hæc Bulla (sicut de communi diximus) debet accipi, & à potestate Commissarii extrahi, nomineque accipientis inscribi, vel ad minus linea quædam in spatio ad hoc relicto duci, ut constet esse applicatam.

Ratio: Quia ità declaratum fuit à Commissario Generali *anno* 1704. & testatur P. Monreal hìc *regula* 6. Unde inferes.

1. *Qui majorem* quantitatem supradictâ componendam habet, Commissarium pro compositione adire debet; quia ità declarat in Bulla, & ad hoc authoritatem Apostolicam amplam habet.

2. Qui pro minori quantitate componenda, v. g. triginta argenteorum accepit Bullam, & posteà contraxit debitum viginti aureorum, v. gr. istam jam non potest per illam Bullam componere, sed aliam debet accipere; quia illæ duæ quantitates simul poterant per unam Bullam componi, sed non separatim; Bulla enim componit, quod invenit, non quod venit.

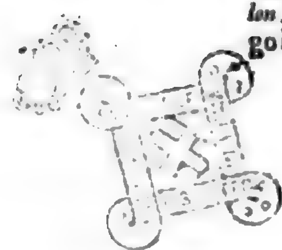
3. *Qui uno anno* jam accepit quinquaginta Bullas, & adhuc habet quantitatem componendam, hæc jam non potest per Bullas componi, sed per Commissarium, quia facultas Bullæ ità per Commissarium limitata est, & illa residua quantitas jam à compositione per Bullas est exclusa; ait enim Commissarius: *Usque ad summam & quantitatem* 100000. *obolorum, & non ultra, quia si dictam summam transcendat, tenetur venire vel mittere ad Nos.*

4. *Neque anno* sequenti potest componi illa residua quantitas, sive bonâ, sive malâ fide, sive culpabiliter, sive inculpabiliter restitutio dilata sit; quia illa quantitas exclusa est à compositione per Bullas pro anno præsenti, ùt visum est: Ergo magìs pro anno sequenti, cùm meliùs foret componi præsenti anno.

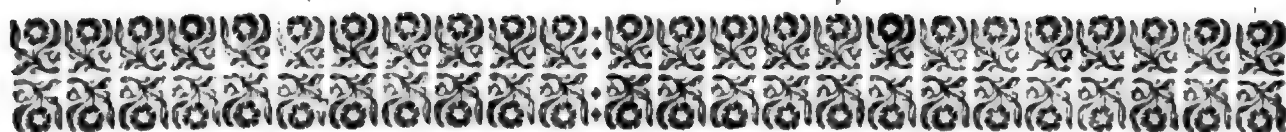
Quæres 3. Quinam sint casus hujus Bullæ?

Resp. A Commissario Generali poni hoc ordine: Primus est *De usura & malè habitis*. 2dus *De fructibus & redditibus Ecclesiasticis*. 3tius & 4tus *De Legatis benè, vel malè habitis*. 5tus, 6, 7, 8. & 9nus, *De Judicibus & Ministris*. 10mus & 11mus, *De Officialibus Justitiæ, & impedientibus*. 12mus, *De ludo habitis*. 13tius, *De acceptis ob simulationem*. 14 *De rebus inventis*. 15. & 16. *De injustè possessis, & malè factis*. 17. *De turpi actu habitis*. 18. *De fraude contractuum habitis*. Quorum formalia Hispano idiomate proposita Vide supra in Bulla Hispana Compositionis, pag. 66; Latina in *Vidal*, qui etiam cum *Castropalao*, *Mendo*, *Trullench*, & cæteris hujus Bullæ Commentatoribus eos accuratè resolvit.

Qui fusiorem hujus materiæ explicationem desiderat, consulat inprimis sæpè cit. *R. P. Andreas Mendo* doctissimas lucubrationes toto Volum. in Folio super eâdem elaboratas, sub Titulo, *Bulla sanctæ Cruciatæ Elucidatio*, ubi Bulla Communis, Vivorum, Lacticiniorum pro Ecclesiasticis, Compositionis & Defunctorum, nec non Facultates Commissarii Generalis Cruciatæ ad longum referuntur & exponuntur. Opus & Confessariis & Jurisprudentibus perutile, in quo ad omnes ferè materias morales fundamenta, & resolutiones traduntur: Tum etiam illos Authores, qui aut seorsim, aut inter Tractatus alios de eâ scripserunt, quales sunt, Sebastianus Acosta, Emanuel Rodriquez, Ludovicus Lopez, Henricus de Villalobos, Antonius Gomez, Ludovicus à Cruce, Alphonsus de Vega, Antoninus Diana, Joannes Ægidius Trullench, Ferdinandus à Castro-Palao, & alii. In pluribus etiam Authoribus dispersa sunt multa circa Bullam, præcipuè apud Henricum Henriquez, & Franciscum Suarez, quos adi, si placet.

INDEX

INDEX RERUM

QUÆ IN UNIVERSO OPERE CONTINENTUR.

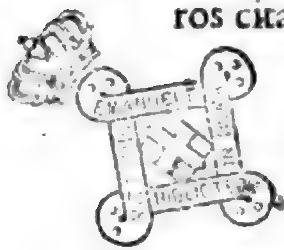
Littera L. Librum, P. Partem deſignat, cæteri numeri ſunt Marginales.

Littera D. addita numero 2055. ſignificat Decretum aliquod S. Congregationis ſub eo numero 2055. contentum, quod ſequenti numero item marginali denotatur.

Si citetur numerus ſine Libro & Parte Libri, ſignum eſt ea inveniri in Libro & Parte ejus ultimo citatâ.

MONITUM GENERALE.

Paucis Lectorem benevolum monere volui, non omnes Indicis hujus propoſitiones ſemper generaliter eſſe accipiendas, ſed, quomodo hìc & nunc quandoque limitandæ vel reſtringendæ ſint, librum & numeros citatos conſulendos eſſe, in quibus id fuſiùs ordinariè tractari ſolet, ne aliàs, utì facile fieri poſſet, in errorem inducatur.

A.

Absens Episcopus à suis ultra tres menses intra annum, & Parochus ultra duos menses, peccant graviter; & fructus non faciunt suos, l. 4. n. 862. Beneficiatus in Cathedralibus & Collegiatis ultra tres menses absens, peccat graviter, & primo anno mediâ parte fructuum, secundo verò omnibus fructibus privari debet, n. 862. à n. 876. Ordinariè non lucratur distributiones, & si eas participet, peccat, ac tenetur ad restitutionem, nisi absit in utilitatem Ecclesiæ &c. ibid. Absens ordinariè censetur à choro, qui sub cantu legit Missam, n. 880. Abesse à Capitulo ordinariè non licet Canonico, n. 883. Absentia sola etiam 10. annorum non inducit vacationem beneficii, l. 4. n. 939.

Absolutio.

Absolutio sacramentalis in multis convenit cum actu judicii forensis, l. 6. p. 2. n. 1484. Ad absentem directa non valet, n. 1195. Absolutio à censuris præmitti debet absolutioni à peccatis, à n. 1567. Absolvendi facultatem habent ad hoc approbati, in articulo mortis omnes Sacerdotes, nu. 1548. Ab hæresi & casibus Bullæ cœnæ absolvendi facultatem habent Nuntii Apostolici pro tempore suæ legationis, item Episcopi, quibus ea ad quinquennium concedi solet Româ, & quibus illi communicant, à n. 1617. A reservatis absolvere potest 1. ipse reservans, 2. ejus in spirituali jurisdictione Superior, 3. cui ipse delegavit, 4. Sacerdos inferior, quando Superior adiri non potest, n. 1599. Absolutio à reservatis est valida, si pœnitens bonâ fide confiteatur, vel nesciat Sacerdotem carere potestate circa illa, aut si Confessarius probabiliter credat non esse reservata, ibid. Potest is, qui confessus est habenti potestatem in reservatum, si illius inculpabiliter sit oblitus, alteri etiam inferiori confiteri, & ab illo absolvi, etiamsi prior absolutio fuisset invalida ob indispositionem vel alium defectum pœnitentis, ibid. In dubio, an sit reservatum, absolutio probabiliùs dari potest à quocunq; Confessario, ibid, item 1604. V. *Indulgentia.* A suspensione non reservata potest absolvere habens auctoritatem Episcopalem. Religiosi communiter possunt absolvere ab omni in foro conscientiæ &c. l. 7. num. 403. A venialibus & mortalibus aliàs confessis quivis Sacerdos absolvere potuit, jam autem prærequiritur approbatio Ordinarii, l. 6. p. 2. n 1548. 1489. Absolutio à venialibus data à Sacerdote non approbato, probabiliùs adhuc est valida, quamvis illicita, n. 1489. A mortalibus dubiis non potest dari à Sacerdote non approbato, n. 1490. Valida est absolutio data à non habente jurisdictionem, si audiat confessionem præsente vel sciente, & non contradicente Ordinario, n. 1548. Extra necessitatem cum jurisdictione dubia eam dans, peccat, ibid. Absolutio non prærequirit emendationem vitæ, n. 1231. Ex rationabili causa differri potest, quamvis pœnitens videatur esse dispositus, n. 1764. Aliquando differri debet, n. 1765. Ad absolutionem accipiendam disponi debent indispositi bonâ fide peccata sua edicentes, n. 1766. Absolutio dari debet illi, qui adhæret sententiæ probabili, n. 1699. Etiam dari potest, qui ignorat aliqua mysteria fidei, ante absolutionem tamen debet credere, Deum esse, esse remuneratorem bonorum & vindicem malorum &c. l. 2 nu. 9. 19. Neganda est illi, qui nullam præbet materiam; item, qui, cùm possit, non est paratus restituere, vel proximas peccandi occasiones fugere: item, qui ignorat ad confessionem faciendam scitu necessaria, l. 6. p. 2 n. 1699. Dari debet moribundo usu linguæ destituto, si signa doloris dederit, etiam dubia tantùm, vel Confessarium petierit, vel si uno alterove peccato dicto deficiat, aut grave periculum sit, ne deficiat, nu. 1140. à n. 1156 Probabiliter dari potest ægroto sub conditione, quamvis non sciatur ullum pœnitentiæ aut doloris signum dedisse, n. 1162. Etiam sine ea regulariter non est dimittendus, qui actualiter peccando subitò destituitur sensibus, n. 1163. Non est danda, si ægrotus adveniente Sacerdote sit mortuus, n. 1164. Danda est in articulo seu periculo mortis à quibuscunque peccatis & censuris à quocunque etiam Sacerdote, num. 1560. 1623. Dari potest, per se loquendo, etiam complici, quod tamen in Leodiensi & Coloniensi Diœcesi est prohibitum, & ab anno 1717. in Coloniensi etiam est invalidum in peccatis carnalibus, num. 1204. Danda est submissâ voce, num. 652. Regulariter danda est absolutè, num. 1769. Danda est conditionatè, si confessarius dubius de dispositione pœnitentis, nequeat se resolvere, & causa sit, cur absolvat; vel, quando est necessitas & obligatio absolvendi, & adest periculum faciendi Sacramentum nullum, si detur absolutè, à num. 1769. Quoties absolutio repetitur, toties datur nova gratia, num. 642. Repeti non debet in eadem confessione super eadem peccata. num. 643. Nec repeti debet, si pœnitens post confessionem statim redeat, & sola venialia afferat, vel circumstantias mortalium non notabiliter aggravantes, num. 644. Absolutio potest ab uno pluribus dari simul, num. 645. Etiam potest uni dari à pluribus, num. 646. Si uni detur à pluribus, ordinariè conficiuntur plura Sacramenta, num. 647. Absolutionis verba hæc sunt; *Ego te absolvo à peccatis tuis, in nomine Patris* &c. num. 579. à num. 628. Si timeatur censura: *Ego te absolvo ab omni vinculo excommunicationis, in quantum possum & tu indiges, deinde ego te absolvo à peccatis tuis* &c. num. 1567. Si plures simul absolverent, possent probabiliùs uti hac formâ; *absolvimus te à peccatis.* nu. 649. Sensus verborum formæ absolutionis ex institutione humana hic est: *Quantum est ex me, judicialiter libero te à peccatis.* Ex institutione divinâ hic: *quantum est ex me, confero tibi gratiam per se remissivam peccati post Baptismum commissi.* à num. 641. Absolutio est valida, si reverentiæ causâ dicas: *Absolvo Dominationem, Excellentiam* vel *Majestatem vestram.* num. 579. Est invalida, si dicas: *Absolvat te Deus,* vel *absolvat te Christus,* ibid. Absolutionis forma, quæ communiter adhibetur, est hæc: *Misereatur tui* &c. ibid. In absolvendo ritus servandus est pro consuetudine cujusque loci & Ecclesiæ, num. 579. 653. Absolvendi facultas potest subdelegari etiam in ordine ad ipsum, qui subdelegavit, absolvendum, num. 1687.

Absolutio à censura differt à dispensatione, quòd illa sit actus justitiæ, dispensatio autem actus gratiæ &c. l. 7. n. 13. 127. Data pro foro interno tantùm, seu conscientiæ, aliquando nihil juvat in foro externo, num. 14. Dari potest illi, qui ex fiducia ejus obtinendæ censuram incurrit, num. 129. Valida est data in Sacramento pœnitentiæ defectu v. g doloris invalido, num. 151. Obtenta ex causa falsa probabiliùs tum tantùm est valida, si absolvens intendat absolvere non obstante falsâ causâ, num. 152. Obtenta ex metu gravi injustè incusso est invalida, num 153. 155. Ordinariè eam dare potest, qui eam tulit, vel ejus superior, vel successor, vel delegatus, num. 126. Dari solet cum variis ceremoniis, à num. 155. Data extra Confessionem ab eo, qui habet potestatem in foro conscientiæ absolvendi, probabiliter est valida, num. 155. Dari potest absenti & invito, num. 155. 161. Dari potest ab una censura, & non altera, ibid. Data ab Ordinario, non præstitâ satisfactione, tamen est valida, ibid. Dari potest sub conditione in futuro, ibid. & num. 157. Dari potest ad reincidentiam ab illis, qui habent potestatem ordinariam absolvendi &c. num. 155. 158. Pro foro interno extra Confessionem probabiliùs fieri non potest, si Bulla habeat: *auditis Confessionibus.* num. 161. Pro delicto valde gravi privatim fieri debet, num. 163. Absolutioni à censuris ob horrenda crimina incursis præmitti debet juramentum de obediendo mandatis Ecclesiæ, num. 164. Si detur in necessitate, reus sub juramento obligari debet ad comparendum coram Superiore, quamprimum commodè poterit, n. 165. Ut sit valida, ordinariè præmitti debet satisfactio, si fieri possit, à n. 166. Probabiliter est valida, si pars læsa satisfactionem condonet, num. 169. Est invalida, si absolvendus falsò dicat se satisfecisse, num. 171. Est valida pro foro externo, si pœnitens dubitet de obligatione satisfaciendi, num. 172. Est valida pro foro interno, si dubitet, an damnum intulerit, ibid. Est invalida, si certus sit se damnum intulisse, & dubitet, an satisfecerit, ibid.

Absolutio generalis à censuris, collationibus beneficiorum ad cautelam præmitti solita, pluribus non prodest, l. 7. n. 221.

Absolutus à censura in foro interno, si nominatim excommunicatus non fuerit, non tenetur se gerere tanquam censuratum, l. 7. num. 154. Simpliciter absolutus à censura dubia, non est opus, ut si comperiat eam certam, de novo absolvatur, num. 160. Absolutus in foro conscientiæ tantùm, si crimen deferatur ad judicem, non indiget novâ absolutione, num. 162. In casu necessitatis absolutus, probabiliùs, si postea commodè possit, tenetur comparere in persona propria coram Superiore, num. 165. A Laico vel Clerico non Sacerdote absolutus à censuris in articulo mortis, probabiliter in loco sacro sepeliri potest, num. 263. Ab excommunicatione absolutus in necessitate à non habente potestatem extra eam necessitatem absolvendi, tenetur sub nova excommunicatione incurrenda postea coram habente potestatem comparere, nu. 323.

Absol-

Abſolvendi à reſervatis poteſtas ordinaria eſt favorabilis & latè interpretanda, l. 6. p. 2. nu. 1684. Abſolutus à reſervato cum onere ſe ſiſtendi Superiori, non tenetur ſe ſiſtere ante Miſſam vel Communionem, ſed ſatis eſt, ſi primâ commodâ occaſione ſe ſiſtat, l. 6. p. 2. num. 1697. Si non poſſit ſe ipſum ſiſtere Papæ, ſecundùm communem non tenetur id facere per alium vel per litteras, ad Epiſcopos autem aut alios Superiores probabiliùs tenetur. ibid. Abſolutus in articulo mortis probabiliter non tenetur ſe poſtea ſiſtere Superiori vel alteri pro reſervatis, niſi hæc habeant annexam cenſuram, n. 1548.

Abſtinentia.

Abſtinentia non tantùm à carnibus, ſed etiam ab ovis & lacticiniis requiritur in Quadrageſima, & in diebus jejunii extra Quadrageſimam, niſi conſuetudo permittat, uti in his partibus ſeptentrionalibus, l. 3. p. 2. à n. 259. Qui in Quadrageſima non poteſt jejunare, debet abſtinere à carnibus, ſi poſſit, aut, qui non poteſt omnibus diebus, tenetur illis, quibus poteſt, l. 1. nu. 778. Abſtinentia à carnibus diebus Rogationum & feſto S. Marci obligat ſub mortali, l. 3. p. 2. n. 1263. Si feſtum S. Marci transferatur, in aliquibus Diœceſibus etiam transfertur abſtinentia, in aliis omittitur, l. 4. n. 1291.

Academicorum doctrina.

Academicorum doctrina fuit, ad licitè operandum non eſſe opus ullum judicium formare, ſed ſatis eſſe hoc agere, ad quod agendum invitarent ſenſus, vel objecta menti propoſita, l. 1. n. 388.

Acatholicus.

Acatholicus Matrimonium contrahens ſub conditione: *Si conjux maneat fidelis*, factus catholicus probabiliùs poteſt tranſire ad ſecundas nuptias cum catholica, quod tamen propter ſcandalum facile fieri non debet, l. 6. p. 3. à n. 250. Acatholici converti nolentes, ſi Romæ diſpenſationem peterent, eam utique obtinerent, n. 867. Ante Matrimonium cum impedimento contractum converſi, non poſſunt ideo diſpenſari tanquam acatholici, n. 868.

Acceptatio promiſſionis. V. *Promiſſio.*

Acceptilatio.

Acceptilatio eſt imaginaria quædam ſolutio, per quam obligatio tollitur, l. 3. p. 2. n. 757.

Acceſſio.

Acceſſio eſt, ſi rei alicui tanquam præſuppoſitæ & principali aliquid accedat, l. 3. p. 2. n. 126. Per eam plerumque acquiritur dominium, à n. 126.

Accuſatio. V. *Denunciatio.*

Accuſator.

Accuſator in accuſatione debet ſervare juſtitiam, l. 4. n. 1509. Accuſare alterum rarò tenetur privatus, ibid. Accuſare multi prohibeantur, ibid. Accuſator probabiliter poteſt deſiſtere à juſtâ accuſatione, n. 1511. Secundùm communem cogi poteſt, ut exprimat diem & horam delicti, nu. 1512. Si in probatione deficiat, tenetur pœnâ talionis, n. 1513. Accuſator in materia Simoniæ poteſt eſſe ſervus, meretrix, & quicunque alius, l. 3. p. 1. num. 235. In cauſis matrimonialibus plures accuſare poſſunt, l. 6. p. 3. à n. 33. In cauſa divortii conjux innocens, n. 35.

Acedia.

Acedia alia eſt particularis, alia generalis, l. 5. n. 347. Generalis eſt quævis animi remiſſio in exercitio virtutum, eo quòd labor aliquis ſit adjunctus, ibid. Particularis eſt triſtitia de amicitia divina cum labore & difficultate aliqua conſervanda, ibid. Sæpe eſt mortale, ibid.

Acolytus.

Acolyti munus eſt præparare ampullas vini & aquæ &c. l. 6. p. 2. n. 2214.

Actio.

Actio eſt jus perſequendi in judicio, quod ſibi debetur, l. 3. p. 2. n. 703. Alia eſt bonæ fidei, alia ſtricti juris, alia realis, alia perſonalis, ibid. Datur actio creditoribus ſolum intra annum à notitia facti, ſi alienatio eſt facta in fraudem creditorum, n. 383. Actio non de ſe, ſed tantùm internè injuſta, probabiliùs non fundat obligationem reſtituendi, à n. 148. Cenſetur alteri injurioſa, ſi damnum ſequatur ex natura, vel communiter ex poſitione talis actionis, n. 155. Si ſit illicita tantùm, ordinariè non fundat obligationem reſtituendi, à n. 165.

Actus conjugalis.

Actus conjugalis licitus eſt eo die, quo conjuges benedictionem ſuſceperunt, l. 6. p. 3. n. 320. Etiam licitus eſt die communionis, ſi pietas debita per hoc non impediatur, num. 321. l. 6. p. 1. n. 550. Probabiliter etiam licitus eſt, ſi mulier ſit gravida, niſi adeſſet periculum abortûs, l. 6. p. 3. n. 324. Etiam licitus eſt ſtatim poſt partum, niſi mulieri gravia inde incommoda immineant, quæ communiter inde evenire ſolent, n. 325. Etiam licitus eſt, dum mulier lactat, tunc tamen actus ille diſſuadendus ob damna imminentia, n. 326. Statim poſt prandium videtur illicitus, n. 327. Etiam illicitus eſt tempore fluxûs menſtrui, ſi non ſit periculum incontinentiæ, n. 322. Etiam illicitus eſt, ſi alteruter conjux laboret profluvio ſeminis, ſi abſit periculum proximum incontinentiæ, & morbus non nimis diu duret, n. 323. Cum juſta cauſa licitè interrumpitur, n. 351. Ob ſolam voluptatem exercitus eſt peccaminoſus, l. 5. n. 316. V. *Uſus Matrimonii.*

Actus unus malus quando ſit unum vel multiplex peccatum, & quando actus phyſicè plures ſint unum vel multiplex peccatum, V. *Diſtinctio peccatorum.*

Actus humanus in individuo indifferens.

Actus humanus in individuo indifferens probabiliùs non datur, l. 5. n. 317.

Actus venereus.

Actus venerei conjugum non relati ad actum conjugalem probabiliter non ſunt de ſe mortaliter mali, ſed venialiter tantùm, l. 6. p. 3. à n. 340.

Adamus.

Adamus primo inſtanti ſuæ creationis fuit ſanctificatus per gratiam & habitus ſupernaturales &c. l. 5. n. 69.

Additio.

Addere aliquid in Miſſa ſine cauſa ordinariè eſt veniale, l. 6. p. 2. à n. 429. Additio verborum ſubſtantialis invalidat formam Sacramenti, l. 6. p. 1. n. 34.

Adminiſtratio.

Adminiſtrans ante confirmationem electionis, malè facit, l. 4. à n. 432. Ante admiſſionem poſtulationis adminiſtrans, facit poſtulationem ipſo Jure eſſe nullam, n. 449. Ante poſſeſſionem Beneficium collatum beneficiatus adminiſtrare non poteſt, n. 450.

Adoptio.

Adoptio alia eſt perfecta, alia imperfecta. Perfecta eſt, quâ homo liber adoptatus authoritate Principis tranſit in poteſtatem adoptantis tanquam hæres neceſſarius ex teſtamento, & ab inteſtato. Imperfecta eſt, ſi non tranſeat in poteſtatem adoptantis, nec tanquam hæres neceſſarius ex teſtamento, l. 6. p. 3. n. 512. 587. Perfecta dirimit Matrimonium, num. 512. 588.

Adſcriptio.

Sacrum Ordinem ſuſcipiens adſcribi debet alicui Eccleſiæ, l. 6. p. 2. n. 2317.

Advertentia.

Advertentia quæ requiratur ad peccatum, V. *Peccatum.*

Adulterium.

Adulterium eſt, cùm uterque vel alteruter coeuntium eſt Matrimonio junctus, l. 3. p. 1. n. 915. Si conjux conſentiente ſuo conjuge peccet cum tertio, adulterium eſt, l. 6. p. 3. n. 330. Si conjugatus cum conjugata, duplex adulterium eſt, ibid. Item l. 6. p. 2. n. 1055. Adulterium committit accedens ad ſuam putans eſſe alienam, n. 1052. Non omne adulterium eſt ſacrilegium, n. 1057. 1120. Adulterium eſt cauſa divortii in conjugibus, l. 6. p. 3. n. 401. 426. 431. In exilio ab uxore commiſſum, ſi maritus illius ſit cauſa, non eſt cauſa divortii, n. 433. Cum conſenſu conjugis commiſſum non eſt cauſa divortii, n. 434. Conſenſus ille cenſetur adeſſe, ſi abſque gravi incommodo potens prohibere, id non faciat, ibid. Adulterium dirimit Matrimonium, quod adulteri ineunt de præſenti, vel ſi uterq; ſciens alterum eſſe conjugatum det fidem & promiſſionem acceptet de Matrimonio poſt mortem conjugis ineundo, n. 512. Adulterii pœnæ variæ ſunt, l. 3. p. 2. n. 341. Adulterium committens adhuc poteſt petere debitum, l. 6. p. 3. n. 372. Si uterque conjux illud commiſerit, utriq; licitum eſt petere & reddere debitum, n. 381.

Adulterans.

Adulterans ligatus cum ligata duplex peccatum injuſtitiæ committit, l. 1. n. 698. Uterque adulterans tenetur natâ prole damna illata compenſare, quantum fieri poteſt ſine detrimento boni altioris, & cauſatione majoris mali, l. 3. p. 2. à n. 331. Singuli adulterantes, ſi dubium ſit, quis ſit pater, ſecundùm proportionem dubii tenentur reſtituere, & prolem alere, l. 3. p. 1. n. 704. & p. 2. n. 337. Adulter ordinariè tenetur alere prolem ex adulterio conceptam poſt annum tertium, & adultera uſque ad annum tertium incluſive, l. 3. p. 1. n. 704. & p. 2. n. 336. Adulterantes privatâ authoritate non licet occidere, l. 3. p. 1. à n. 788. Adulteræ vir probabiliter non debet alimenta; partem acquiſitorum, reſtitutionem dotis &c. probabiliter debet, à n. 714.

Adultus.

Adultus, si baptizetur, debet præmittere saltem attritionem, l. 6. p. 1. n. 324. Quando communicare teneatur. V. *Homo adultus.*

Advocatus.

Advocatus potest tueri partem minùs probabilem, etsi judicet contrariam probabiliorem, l. 1. n. 92. l. 4. nu. 1507. Licitè patrocinatur die festo, l. 3. p. 1. n. 600. Licitè accipit mercedem laboris, quem impendit circa spiritualia, n. 169. Licitè eos abstrahit, qui alios frequentant, si id faciat sine vi, fraude & mendacio, l. 3. p. 2. n 81. In advocato 4. requiruntur; scientia conveniens, justitia causæ, fidelitas, & pretium justum, l 4. n. 1506. Si sciens patrocinetur causæ injustæ, tenetur ad compensationem damnorum, ibid. Absolvi non potest, si paratus sit quascunque causas defendendas suscipere, ibid. Multas & graves habet obligationes, à n. 1506. Advocati defensio debet concedi reo, à n. 1470. Advocatus judicem instigans ad mortem Rei accelerandam est irregularis, l. 7. n. 523.

Ædificatio.

Ædificatio ad accessionem reduci potest, non tamen semper, l. 3. p. 2. à n. 127. Ædificantes vel restaurantes Synagogas, templa hæreticorum, legitimo Magistratu permittente, non peccant, l. 2. n. 250.

Ædilitiæ actiones sunt, quæ dantur, quando res, de qua fuit contractum, est vitiosa, l. 3. p. 2. n. 715. sunt triplices. Prima dicitur *Redhibitoria.* Secunda, *Quanti minoris.* Tertia, *in factum* Ibid. Hæ actiones locum habent in venditione & emptione, in permutatione, locatione & aliis commutationibus, ibid. Ad has actiones requiritur, ut vitium sit alicujus momenti, & adfuerit, quando res erat apud illum, qui transtulit, fueritque latens, quod transferens manifestare debuerit, ibid.

Æger. V. *Moribundus.*

Ægyptii.

Ægyptios consulentes de fortuna cum firma fide vel scandalo &c. peccant mortaliter. Causâ curiositatis vel risûs tantùm, venialiter, l. 3. p. 1. n. 8.

Æquivocatio.

Æquivocatione in juramento uti licet, si sit justa causa, & ipsa æquivocatio liceat, l. 3. p. 1. à n. 290. Æquivoca vox non reddit formam Sacramenti invalidam, si eam proferens intendat facere, quod Christus voluit, l. 6. p. 1. n. 38.

Ætas.

Ætates septem distinguunt Juristæ, l. 3. p. 1. n. 1026. Ad Beneficia diversa etiam diversa requiritur ætas, l. 4. à n. 794. Tridentinum ad omnia etiam simplicia Beneficia requirit annum 14. inchoatum, n 795. Ad principaliter curata &c. annus 25. inceptus requiritur, à num. 794. In ætate ad Beneficia requisitâ aliqui Episcopi per speciale privilegium dispensare possunt pro anno minùs uno die, n. 807. In ætate dispensatus ad sacerdotium probabiliùs est capax ad Beneficium simplex, non ad curatum, n. 822. Ætas ad Ordines requisita est varia: Pro prima Tonsura & minoribus Ordinibus annus septimus. Pro Acolyto 12. Pro Subdiaconatu 22. Pro Diaconatu 23. Pro Sacerdotio 25. omnes incepti. Pro Episcopatu 30., completus. l. 6. p. 2. n. 2214. In regno Galliæ pro Episcopatu sufficit 27. annus inchoatus, l. 4. n 794. Ad Sponsalia regulariter requiritur annus septimus completus, l. 6. p. 3. n. 44. Ad valorem Matrimonii in viro requiritur annus 14. in fœmina 12. completus, nisi malitia ætatem suppleat, n. 512. Ad jejunium requiritur annus 21. completus. Ad abstinendum à carnibus annus septimus, l. 3. p. 2. n. 1307. à n. 1314. V. *Jejunium.* Ad valorem Voti illa ætas sufficit, quæ satis est ad peccatum mortale, excepto Voto solenni Religionis; quod ante certam ætatem est invalidum, l. 3. p. 1. n. 363.

Affectio Beneficii.

Affectio Beneficii per impositionem manuum Papæ differt à reservatione, quòd hæc respiciat actum verbalem expressum, affectio autem actum realem seu factum, l. 4. n. 521. Affectio plus habet efficaciæ, quàm reservatio, n. 522. Affectio etiam habet locum in aliis, quàm Beneficiis, ibid. Ea fit in multis casibus & variis modis, n. 524. In multis casibus locum non habet, n. 525.

Affectus præsentis sæculi.

Affectus præsentis sæculi, qui est filia luxuriæ, est amor voluptatum carnalium ita animum afficiens, ut subinde etiam beatitudini æternæ paratus esset renuntiare, si præsentibus semper frui permitteretur, l. 5. num. 301. Si adsit plenus consensus voluntatis, est peccatum mortale. ibid.

Affinitas

Affinitas est propinquitas personarum nata ex copula carnali sive licita sive illicita. Illa dirimit Matrimonium usque ad quartum gradum inclusivè, hæc usque ad secundum tantùm, l. 6. p. 3. n. 512. Affinitas legalis datur inter adoptantem & uxorem adoptati, item inter uxorem adoptantis & adoptatum; & durat in perpetuum, nu. 589. Affinitas ex affinitate orta non dirimit nec impedit Matrimonium, n. 512. Affinitatem contrahens cum uxore sua ante consummatum Matrimonium, potest illud consummare reddendo, n. 382. Affinitatis nomina multa sunt, n. 699. V. *Cognatio.*

Aggressor iniquus.

Aggressorem iniquum, qui conatur tibi vitam iniquè eripere, aut, quæ ad eam agendam tibi sunt necessaria, licet occidere animo te defendendi, l. 3. p. 1. n. 798.

Agnus Dei.

Agnus Dei est cera alba à Papa benedicta, l 6. p. 1. n. 222. Nomen habet à figura agni, quæ semper illi imprimitur, ibid. Agnos Dei inaurari aut colore alio pingi sub excommunicatione est prohibitum, n. 223. Agnos Dei cariùs vendere, quia benedicti sunt, est irreverentia & Simonia, n. 224. Videtur nunc usus obtinuisse, ut etiam Laicis & fœminis eos liceat attingere, nu. 225. Non licet ceræ Agni Dei liquefactæ aliam ceram non benedictam affundere, n 226.

Agni in Paschate benedicti ossa probabiliùs possunt dari canibus aut abjici sine irreverentia, l. 6. p. 1. n. 227.

Alba.

Alba pro sacrificio debet esse benedicta, si tamen nullam benedictam Parochus v. g. haberet, posset die festo celebrare in non benedicta, l. 6. p. 2 n. 308. 328.

Alienatio.

Alienatio, si facta sit in fraudem creditorum, datur actio creditoribus solùm intra annum à notitia facti, l. 3. p. 2. n. 383. Alienatio bonorum Ecclesiasticorum, Religiosorum &c. immobilium & mobilium pretiosorum cum causa & servatis solennitatibus est licita & valida, sine illis est invalida, l. 4. à n. 1363. Rerum exigui momenti sine speciali causa & solennitate est licita & valida, num. 1367. Alienans bona Monasterii absque solennitate diversas pro diversitate locorum pœnas incurrit, num 1369. Alienus an ordinari possit. V. *Episcopus proprius.*

Alleluja.

Alleluja non additur tempore paschali officio parvo B. Virginis, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 122.

Alluvio.

Alluvio est incrementum latens, l. 3. p. 2. num. 136. Quæ per eam adjiciuntur, illius sunt, cui adjiciuntur, non verò semper, quæ adjiciuntur per incrementum patens, à n. 136.

Altare.

Altare pro sacrificio debet esse consecratum ab Episcopo vel Abbate, vel Sacerdote privilegiato, l. 6. p. 2. nu. 308. Aliud est stabile, aliud portatile, utrumque debet esse ex integro lapide quantum ad superiorem mensam, quæ consecratur, debétque esse tanta, ut possit capere calicem cum paterna, ibid. In altari non consecrato vel enormiter fracto celebrans peccat mortaliter, nu. 309. Altare fixum consecrandi facultas simplici Sacerdoti à Papa, & Abbati ab Episcopo committi potest, num. 311. Per celebrationem probabiliùs non consecratur, n. 313. Exsecratur, si lapis consecratus removeatur ab inferiore structura, vel si ita frangatur, ut in nulla ejus integra parte calix cum patena possit subsistere, nu. 255. à n. 300. Probabiliter etiam exsecratur, si spolietur sepulchrum altaris, num 255. à nu. 306. 2065. Debet constare uno lapide, n. 314. In altari debent relinqui hostiæ consecratæ, num. 308. 310. 317. Consecratum non potest destrui inconsulto Episcopo, num. 315. In altari, in quo celebravit Episcopus, quivis celebrare potest nu 316. Ad ipsum altare non induit se inferior Episcopo, n. 2072. Si sub altari vel sub ejus gradibus humata sint defunctorum corpora, in eo Missa legi non debet, n. 2067. Tale altare consecrari non debet, num. 2055. D. 36. Sub altari non debent poni corpora Sanctorum necdum canonizatorum, nu. 2055. D. 38.

Altare portatile potest constare duobus lapidibus artificiosè conjunctis, quod diversimodè fieri potest, l. 6 p. 2. n. 314. Pro illis consecrandis Nuntii Apostolici sæpius Missionariis Societatis JESU dederunt facultatem, nu. 311. Si unum portatile non posset cum hostia & calice capere omnes particulas consecrandas, probabiliter in necessitate communicandi v. g. exercitûs ituri ad prælium, licitum esset

Aqua vino consecrando sub mortali admisceri debet. l. 6. p. 1. num. 434. Aqua miscenda debet esse naturalis & modicissima. ibid. Calida misceri non debet, nisi fortè in frigidissima regione consuetudo haberet. ibid. Si aquæ mixtio omissa ante consecrationem notetur, adhuc facienda est: non verò post consecrationem. ibid. Post Communionem ad ablutionem non necessariò aquæ admixtio facienda est. ibid. Si aqua haberi non possit, ordinariè à celebratione abstinendum. n. 438. l. 6. p. 2. nu. 184. Aquæ admiscendæ quantitas non debet accedere ad quantitatem vini, sed sufficit una guttula. l. 6. p. 1. num. 439. Aquæ mixtio omissa, si suppleatur ante consecrationem, repeti debet oblatio Calicis. nu. 440. Si quis post inceptam formam Calicis recordetur, non esse admixtam aquam, probabiliter formam interrumpere potest. l. 6. p. 2. num. 251. Aquâ benedictâ Canonici in Dominicis singillatim aspergendi sunt. l. 6. p. 2. num. 2055. D. 50.

Arbiter.

Arbitri judicio, quem ipsi contrahentes elegerunt, si finiatur contractus, erit compromissum. l. 3 p. 2. n. 759.

Archidiaconus.

Archidiaconus in aliquibus differt à Vicario Episcopi. l. 4. n. 254. Non habet præcedentiam in Choro vel Capitulo. nu. 255. Si intra annum non fieret Diaconus, privari deberet distributionibus ordinariis, Voto in Capitulo &c. Sed consuetudo in multis locis in contrarium præscripsit. n. 256. 747. Est oculus Episcopi. n. 257. Illius officium est, semel in anno visitare. à n. 257. Eorum jurisdictio & authoritas in pluribus Diœcesibus est extincta. num. 258. In illis, & eorum Commissariis varia requiruntur. à num. 266. Ordinariè non possunt judicare de causis matrimonialibus, criminalibus, nec ferre censuras &c. In Archi-Diœcesi tamen Coloniensi ad varia se jus habere putant. à n. 261. l. 6. p. 3. num. 887.

Archi-Episcopus.

Archi-Episcopi ante acceptum pallium non possunt convocare Concilium Provinciale, nec Provinciam visitare. l. 4. num 436. Archi-Episcopi censuras ferre non possunt in subditos Suffraganei, nisi actu visitent, vel ad ipsos sit facta appellatio. l. 7. n. 29. Neque absolvere possunt censuratos ab Episcopis inferioribus, nisi actu visitent. n. 137. In irregularitatibus dispensandi facultatem ordinariè non habent cum subditis Episcopi Suffraganei absentis. n. 467. Subditos Suffraganeorum ordinare non possunt, nequidem tempore visitationis, & in loco exempto: neque possunt illis dare dimissoriales. l. 6. p. 2. n. 2179. 2233. Archi-Episcopi quò ad Indulgentias idem possunt, quod Episcopi; imò altero tanto plùs illis debetur num. 1321. In Ecclesiis Suffraganei, per se loquendo, non possunt unire beneficia. l. 4. n. 286.

Arctatus ratione Beneficii.

Arctatus ratione Beneficii recipiendi est, qui habet jus, vel est vocatus ad Beneficium vacans, quod requirit certum Ordinem &c. Ratione recepti est, qui obtinet Beneficium requirens servitium personale, ratione cujus tenetur intra annum se facere promoveri. l. 6. p. 2. nu. 2258. Potest primo anno Sedis vacantis ordinari, & accipere dimissoriales, non verò aliâ ratione arctatus. n. 2258. à n. 2261.

Argentarius, sive Aurifaber.

Argentarius diversimodè peccare potest. l. 4. à n. 1539.

Arma gestans.

Arma contra prohibitionem gestans noctu per horam, peccat graviter, si ob frequentes pugnas prohibitio facta sit. l. 1. n. 669.

Arrha.

Arrha sæpe sumitur pro contractu, quo traditur pignus pro stabilienda obligatione ad non recedendum à facto contractu sub pœna amittendi tale pignus. l. 6. p. 3. n. 134. Post sponsalia data est veluti pignus pro assecuratione Matrimonii futuri. ibid. Eam dans, si sine justa causa resiliat, illam amittit. ibid. Eam accipiens, si sine justa causa resiliat, tenetur eam restituere, & tantundem in æquivalenti adjicere; imò etiam plus, nisi esset mulier minor 24. annis, quæ solam tenetur restituere. ibid. Si dans stet promisso, retinet ejus dominium. Item si cum justa causa resiliat. ibid. Probabiliùs in quacunque quantitate constitui potest. ibid.

Ars notoria.

Ars notoria est, quæ inspectione certarum figurarum, vel certo aliquo jejunio, oratione &c. utitur ad scientiam repentè, & sine labore acquirendam. l. 3. p. 1. n. 27.

Articulus.

Articuli Joannis Hus damnati. V. *Hus.*

Articuli Wicleff damnati. V. *VVicleff.*

Articuli Martini Lutheri damnati. V. *Lutherus.*

Articulus mortis.

Articulus mortis censetur esse, quando mors moraliter certa proximè instat. l. 6. p. 2. n. 1559. Articulo mortis æquivalet, si quis sit in proximo periculo perpetuæ amentiæ. ibid. Pro articulo mortis quivis Sacerdos potest quemcunque fidelem à quibuscunque peccatis, & censuris absolvere. n. 1560. Si adsit jurisdictionem habens, probabiliùs alius absolvere non potest in articulo mortis. n. 1562. Si habens jurisdictionem nollet absolvere in articulo mortis constitutum, quivis Sacerdos absolvere posset. n. 1563. Si in articulo mortis Sacerdos simplex inceperit Confessionem audire, superveniente alio jurisdictionem habente, licitè pergit. n. 1562.

Artifex.

Artifices, quibus traditur res polienda, vel immutanda, tenentur ad ejus restitutionem, si etiam ex levi eorum culpa perierit. l. 3. p. 2. n. 819. Excusantur à peccato, si causa adsit, qui faciunt vel vendunt res indifferentes, licèt plurimi illis abutantur, nisi abusus esset contra justitiam. l. 2. n. 250.

Aspectus obscœni

Aspectus obscœni, si extra Matrimonium fiant, ex intentione actûs luxuriosi, vel ob delectationem veneream, sunt peccata mortalia; aliàs non. l. 3. p. 1 n. 887. Conjugibus licent, si referantur ad copulam. ibid. item l. 6. p. 3. n. 287. V. *Luxuria.*

Assecuratio.

Assecuratio est contractus, quo quis alienæ rei periculum in se suscipit, obligando se ad eam compensandam, si perierit. l. 3 p. 2. n. 105. Si assecurans certus sit, rem esse in tuto, iniquè petit pretium, & tenetur restituere. ibid. Etiam probabiliùs non potest accipere pretium assecurationis, quamvis res nondum sit in tuto, si privatâ scientiâ sciat non fore periculum. ibid. Si cupiens rem suam assecurari certò sciat eam jam periisse, non potest pacisci de ejus assecuratione. ibid.

Assignatio.

Assignatio in Jure vocatur Delegatio. l. 3. p. 2. n. 463.

Assistentia in Choro, & Missa.

Assistentia in Choro & Missâ cum certo habitu fieri debet. l. 6. p. 2. n. 2055. D. 54. 55. 98.

Astrologia.

Astrologia naturalis est, quæ effectus corporeos & naturales prædicit &c. l. 3. p. 1. n. 8 Illicita est, si prædicantur effectus liberi, & contingentes. ibid.

Asylum.

Asyli immunitas est privilegium certis locis concessum, ut nemo ex illis violenter extrahat aliquem. l. 4. à n. 1392. Competit omni Ecclesiæ authoritate Episcopi ad Dei cultum stabiliter destinatæ, etiam tantùm construi cœptæ, aut destructæ. ibid. Pluribus locis prætérea competit jus asyli. ibid. Beneficio illius gaudent omnes baptizati; probabiliter etiam non baptizati, & Judæi; exceptis publicis latronibus; viarum grassatoribus; viatores ex insidiis aggredientibus; agrorum depopulatoribus; occultis homicidis, vel mutilatoribus membrorum in ipsis Ecclesiis, earumque cœmeteriis, occidentibus proditoriè proximum; Assassinis; Hæreticis ob crimen Hæreseos confugientibus; læsæ Majestatis reis in persona ipsius Principis. à num. 1393. Ad Asylum confugientes variis gaudent Privilegiis a n. 1395. Non gaudent immunitate asyli, qui ob correctionem morum & pœnas morte vel mutilatione inferiores tradendi essent ad Superiorem Ecclesiasticum. num. 1395. Impedientes, violantes, extrahentes ab asylo, peccant graviter. n. 1396. Ex illo expelli possunt se malè habentes, & post factam monitionem non emendantes. ibid. Ex eo exeuntes ob necessitatem naturæ non ultra 30 passus, capi non possunt. ibid. Ex illo, nequidem per Episcopum invitus extradi potest. ibid. Illius privilegio probabiliter gaudet Clericus etiam contra Judicem Ecclesiasticum. ibid. Ex eo extrahentes, extrahi mandantes, extractum cum violatione immunitatis Ecclesiasticæ non restituentes incurrunt sacrilegium, excommunicationem, infamiam, reatum pœnæ capitis, & mulctam pecuniariam. ibid.

Attentio.

Attentio est advertentia ad aliquid. l 4. num. 1332. Attentio ad Horas est advertentia ad recitationem illam vocalem Horarum, quæ duplex est, externa, & interna. ibid. Externa est omissio actionum exteriorum incompossibilium cum attentione interna. n. 1332. & 1335. Interna est quædam advertentia, seu applicatio animi ad aliquid, n. 1332. 1 3.

Benefi-

Beneficiatus.

Beneficiatus ordinariè debet functiones suo Beneficio annexas præstare per se ipsum sub obligatione gravi, l. 4. n. 813. Beneficiatus in Cathedralibus, & Collegiatis, si ultra tres menses intra Annum absit, peccat graviter, & primo Anno mediâ parte fructuum, secundo verò omnibus fructibus privari debet, n. 862. à n. 876. Si absit, ordinarie non lucratur distributiones, & si eas participet, peccat, ac tenetur restituere, nisi absit in utilitatem Ecclesiæ &c. ibid. Si præsens in Choro non canat, quandoque peccat, & non lucratur distributiones, à n. 878. Si sub cantu legat Sacrum, ordinariè censetur absens, n. 880. Si habeat plenum dominium Beneficii, & fructus percipiat, aut percepturus sit, tenetur ad Horas, à n. 1186. Non satisfacit orando per alium, n. 1192. Si elapsis sex mensibus post adeptam possessionem Horas omiserit, tenetur ad restitutionem fructuum, à n. 1201. Probabiliùs est absolutè Dominus suorum proventuum, à n. 1355. Ad Missas obligatus potest pro iis accipere stipendium, si non sit obligatus eas applicare ad certam intentionem, l. 6. p. 2. n. 1. Potest eas legere per alium, dato solùm ordinario stipendio, n. 131. Ordinariè non potest Beneficium administrare ante possessionem, l. 4. n. 450. Tenetur ad residentiam, à n. 862. Tenetur ordinarie sub mortali pensionem solvere, si habeat Beneficium pensione gravatum, à n. 2159. Quantum illi ad sustentationem decentem sit necessarium, ex personæ qualitate, & loci diversitate decidi debet, n. 904. Si Beneficium Ecclesiasticum licitè obtentum per triennium pacificè possederit cum titulo, præscribit jus in illo, l. 3. p. 2. n. 544. Ut dicatur subjectus ad effectum suscipiendi sacros Ordines ratione Beneficii, debet illud ad congruam vitæ sustentationem per se sufficere, & actu pacificè possideri. l. 6. p. 2. n. 2168. Si Beneficium, quò ad jura Episcopalia subjectum sit huic Episcopo, quamvis quò ad præsentationem & institutionem subjiciatur alteri Episcopo, Beneficiatus hìc ordinari potest, n. 2179. Si habeat plura Beneficia in diversis Diœcesibus, in omnibus illis Ordines suscipere potest, ibid. Si in excommunicatione bonâ fide Beneficium acquisiverit, eique inserviat, probabiliter potest fructus retinere, l. 7. n. 228. Si illud acceperit cum dubio irregularitatis, peccavit quidem, si tamen post adhibitam diligentiam maneat dubium, potest illud retinere, n. 457. Beneficii Rector ordinariè satisfacit, si congruum stipendium det Sacerdoti celebranti ad mentem Fundatoris, l. 6. p. 2. n. 81. 96.

Beneficium.

Beneficium Ecclesiasticum, est jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiæ, propter officium aliquod spirituale authoritate Ecclesiæ constitutum, l. 4. n. 213. Aliud est sæculare, quod pro Sæcularibus: aliud regulare, quod pro Regularibus est institutum, ibid. Aliud est duplex, quod administrationem vel eminentiam aliquam habet adjunctam: aliud simplex, quod tantùm institutum est ad officia divina obeunda sine administratione, vel eminentia singulari, n. 213. à n. 226. Duplex aliud est majus, quod est quasi culmen Beneficiorum & dignitatum; aliud medium, v. g. Decanatus, Abbatia, &c. Aliud minus, in quo exercetur jurisdictio tantùm in foro interno, n. 227. In dubio, an sit simplex, an curatum, censeri debet simplex, n. 228. Canonicatus est jus spirituale, quod aliquis ad Capitulum spectans habet ad stallum in choro &c. n. 215. Præbenda est jus percipiendi fructus provenientes è Canonicatu, n. 215. Præstimonium est Beneficium institutum pro Clericis, ut studiis vacent, n. 217. Beneficium titulare est, quod in titulum perpetuum sic confertur, ut absque gravi causa non possit auferri, n. 218. Beneficium manuale est, quod ad nutum alterius auferri potest, n. 219. Beneficium monoculare est, quod est unicum in Ecclesia, n. 220. Commenda spiritualis est officium, vel Beneficium, in quo alicui commendatur administratio aliqua spiritualis, n. 221. Manuale probabiliter est reipsa Beneficium, n. 222. Beneficia Regularia possunt esse in Ecclesia Sæculari, & Sæcularia in Regulari, imò possunt esse in eadem Ecclesia, n. 223. Sæculare vacat per Professionem religiosam, n. 224. Sæculare probabilius non potest sine dispensatione conferri Regularibus, nu. 225. Novitio tamen validè conferri potest, ibid. In Archi-Diœcesi Coloniensi nullus Regularis ad sæculare, nec Sæcularis ad regulare aut sæculare curatum admitti debet sine examine &c. nu. 650. Non omne Beneficium curatum est parochiale, n. 599. Principaliter curatum dicitur, cui à principio Cura animarum est annexa tanquam principale onus. Tantùm habitu curatum, si beneficiatus non teneatur actu per se exercitium illius Curæ habere, l. 3. p. 1. à n. 750. Beneficia præsertim curata diu vacare non debent, l. 4. n. 601. Præbendæ Canonessarum non sunt vera Beneficia, n. 230. Capellania tum tantùm est Beneficium, si authoritate Episcopi sit creata & dotata, n. 235. Vicaria perpetua est Beneficium, non verò temporalis, nu. 240. Beneficium erigere, est cum approbatione Superioris Ecclesiastici statuere jus percipiendi fructus ob aliquod spirituale officium, n. 271. Plura in eodem altari constitui possunt, n. 272. Aliqua solus Papa, aliqua etiam Episcopus, & Jurisdictionem quasi Episcopalem habens, aliqua 40. annorum possessio mutare potest, nu. 273. à n. 296. Etiam solus Papa aliqua unire potest, aliqua Episcopus & Jurisdictionem quasi Episcopalem habens, à n. 274. Si ex duobus æquè principalibus fiat unum, neutrum per unionem extinguitur; si autem unum accessoriè annectatur alteri, annexum amittit rationem Beneficii, n. 280. Beneficii divisio est, quando de uno fiunt plura, illi autem Jure ordinario possunt dividere, qui possunt unire, à n. 288. Beneficii dismembratio est separatio aliquorum fructuum ab eo; hæc relinquit unum Beneficium, n. 289. Beneficii suppressio est extinctio tituli, per quam Beneficium desinit. Possunt extinguere & dismembrare Beneficia, qui possunt dividere & unire, n. 295. Beneficium acquiritur per electionem, præsentationem, vel per liberam collationem. Acquiritur actu, si acquiratur jus in re; potentiâ, si acquiratur tantùm Jus ad rem, n. 298. 299. Necdum vacans conferri non potest, nec peti aut promitti in specie, à n. 461. Potest vivente adhuc beneficiato incorporari v. g. Monasterio, n. 463. Beneficiorum non Patronatorum Supremus Collator est Papa, & ordinariè Episcopus in sua Diœcesi, n. 298. 469. Beneficii provisio, nominatio ad Beneficium, præsentatio, institutio, collatio, investitura, electio, postulatio, confirmatio, admissio, possessio in aliquibus differunt, n. 301. Beneficia tribus modis Papa conferre potest, Jure præventionis, concursûs, & devolutionis, n. 298. à n. 470. Circa provisionem Beneficiorum Cardinales, Legati Apostolici, Episcopi, Vicarii Generales, Capitula, eorumque Vicarii, & Monasteria varia possunt, n. 559. Si idem Beneficium eâdem vel diversâ die pluribus conferatur vel cedatur, uni vel pluribus sub conditione, uni absque conditione, hic aliis præferri debet, in aliis circumstantiis pro varietate circumstantiarum modò hic, modò alter præferendus est, à nu. 576. Conferri debet sine diminutione, à n. 668. Beneficio onera addere soli Papæ licitum est, Episcopis tamen etiam licet ob necessitatem, n. 669. Beneficia plura simul habere ordinariè non licet, & est indispensabile, n. 862. à n. 897. Nec Papa ideo censetur in hoc dispensare, quod sciens aliquem plura Beneficia habere, id toleret, sed ex aliis circumstantiis id colligi debet, à n. 908. Habenti plura Beneficia ex dispensatione, si conferatur adhuc aliud incompatibile, eo ipso priora vacant, n. 912. Beneficia incompatibilia sunt varia, n. 862. à n. 918. Beneficia quatuor modis amittuntur. 1. Per mortem beneficiati. 2. Ex dispositione Juris. 3. Per sententiam Judicis. 4. Per liberam resignationem, n. 884.

Beneficium an digniori sit conferendum. V. *Dignior.*
Beneficium quando dicatur litigiosum. V. *Pacifica possessio.*
Beneficii affectio. V. *Applicatio manuum Papæ.*
Beneficii collatio. V. *Collatio beneficii.*
Beneficia per concursum. V. *Concursus.*
Beneficii obtentio ratione Coadjutoriæ. V. *Coadjutoria.*
Beneficii fructus. V. *Fructus.*
Ad Beneficium nominatio. V. *Nominatio ad Beneficium.*
Beneficio an onera addi possint. V. *Onera.*
Beneficia parochialia. V. *Parochus.*
Beneficii patronus. V. *Patronus.*
Beneficii pensio. V. *Pensio.*
Beneficii permutatio. V. *Permutatio.*
Beneficii possessio. V. *Possessio.*
Beneficii postulatio. V. *Postulatio.*
Ad beneficium præsentatio. V. *Præsentatio.*
Beneficii obtentio per preces. V. *Preces.*
Beneficii provisio. V. *Provisio.*
Beneficii reservatio. V. *Reservatio.*
Beneficii resignatio. V. *Resignatio.*
Beneficii surrogatio. V. *Surrogatio.*
Beneficii valor. V. *Valor.*

Beneficium vacans esse potest. 1. De Jure tantùm. 2. De facto tantùm. 3. De jure & de facto simul, l. 4. num. 885. Modi vacationis Beneficii sunt duo, naturalis & civilis, n. 886. Duplex ejusdem Beneficii vacatio in eodem genere dari non potest, n. 890. Vacatio finitur per provisionem legitimam acceptatam, per registraturam & signaturam supplicæ jam acceptatæ &c. ibid. Beneficium censetur vacare in

Brevia-

tas injecerit in Clericum publicè; Et, si quis pugnavit, vel astitit in publico duello, l. 6. p. 3. nu. 970. Pro casibus publicis contra immunitatem ecclesiasticam recurritur ad S. Congregationem immunitatis. ibid.

Casuum reservatio.

Casuum reservatio quid sit; Quis habeat potestatem reservandi casus; & quis ab eis absolvendi. V. *Reservatio casuum.* Casus reservati Clementis VIII. plures, l. 6. p. 2. nu. 1599. Casus Papæ reservati habent annexam excommunicationem, num. 1614.

Catalogus Peccatorum.

Catalogus peccatorum pro instruenda confessione generali, l. 6. p. 2. post n. 1883.

Catechumenus.

Catechumenus non obligatur præceptis Ecclesiæ, l. 1 n.674.

Catholicus.

Catholicus post contractum coram Parocho Catholico Matrimonium comparens coram Ministro acatholico adhibente ceremoniam aliquam religiosam, probabiliter non peccat, l.6. p. 3. n. 775. Licitè comparet ante, vel etiam post contractum Matrimonium coram Magistratu acatholico, n. 776. Catholici in Germania licitè communicant cum hæreticis, l. 7. n. 176. Famulantes, aut laborantes inter hæreticos, diebus jejunii possunt comedere carnes, si tollant scandalum, l. 3. p. 2. n. 1237. Licitè administrant officium politicum apud hæreticos, si illud nullam communicationem habeat cum ipsa hæresi; aliàs non, l. 2. n. 108. Licitè promovet ministrum hæreticum ad Parochiam, v. g. si putet illum minùs nociturum veræ Religioni, & hoc faciat tantùm per consilium vel per preces & intercessionem, n. 109. Catholici viventes inter hæreticos, si ex præcepto Magistratûs contrahant Matrimonium coram Ministro hæretico, peccant contra fidem, n. 54. Excusantur, si cogantur comparere ex gravi causa pro contrahendo Matrimonio coram Ministro acatholico, purè ob causam aliquam politicam, n. 67. Honoris & amicitiæ causâ licitè interesse possunt Matrimonio Acatholicorum contrahendo coram Ministro acatholico. ibid. Ordinariè illicitè petunt Baptismum ab Acatholico, l. 6 p. 1. à n. 280. Catholico Martyrium optanti licitum est non fugere è carcere, quamvis commodè posset, l. 3. p. 1. n. 782. Quas habeat obligationes, si cum persona acatholica Matrimonium contraxerit & proles susceperit &c. V. *Hæreticus.*

Caupo.

Caupones, apud quos res deponuntur, tenentur ad earum restitutionem, si etiam ex levi eorum culpa perierint, l. 3. p. 2. n. 819. Peccant, si in locis, in quibus Catholici vivunt mixti Hæreticis, vendant aut ministrent sine causa, vel necessitate carnes die Jejunii comesturis, l. 2. à nu. 250. Permittentes ad ædes suas venire Meretrices, & servire mensis, ut plures habeant hospites, peccant mortaliter, n. 261. Sine justa causa vinum promens se inebriaturis peccat mortaliter, n. 261. Probabiliùs etiam sine justa causa promere non potest, si dubitet, an hospites se sint inebriaturi, ibid.

Causa dispensandi circa Matrimonia.

Causa dispensandi est angustia loci, l.6.p.3.n.898. Si puella superadulta, n. 899. Justa causa dispensandi, v. g. in Subdiaconatu, potest esse periculum incontinentiæ, à nu. 906. Causæ speciales Romæ admitti solitæ pro dispensatione variæ sunt, n. 900. Si una non sufficiat, possunt plures congeri, num. 902. Causâ finali cessante tantùm secundùm aliquam sui partem, non cadit dispensatio, n. 911.

Causa dissolutionis Sponsalium.

Causæ dissolutionis Sponsalium plures concurrentes possunt fit sufficere, quæ seorsim non sufficiunt, l. 6. p. 3. n. 210. Causa dissolutionis occulta Judici aperiri potest, si Sponsa nolit remittere, n. 214.

Causa efficiens Matrimonii.

Causa efficiens Matrimonii sunt contrahentes, l. 6. p. 3. à n. 226.

Causa ad Papam delata.

Causa, de qua Papa cœpit cognoscere, censetur revocata à Judicibus inferioribus, l. 4. n. 522. Causa semel facta curialis per appositionem manûs Papalis, semper manet curialis, ibid.

Causa Sacramentorum. V. *Sacramentum.*

Celebratio Missæ.

Celebrare Missam quando, quoties, quo loco liceat, & quæ ad ejus celebrationem sint requisita. V. *Missa.*

Celebria festa.

Celebria festa quæ dicantur. V. *Festum.*

Censura.

Censura Ecclesiastica est pœna Spiritualis & Medicinalis, per quam aufertur usus quorundam bonorum spiritualium, l. 7. n. 1. Per eam homo privatur bonis externis, non internis, ibid. Pœnæ variæ non sunt vera censura, ùt Exilium, carcer, degradatio, cessatio à divinis, irregularitas, &c. ibid. Circa eas varii sunt errores Hæreticorum, qui docuerunt, illas nullius esse valoris, &c. à num. 2. De fide est in Ecclesia esse censuras, numero 4. Dividitur in excommunicationem, suspensionem, & interdictum num. 5. In latæ & ferendæ sententiæ, num. 5. 9. In eam, quæ est Juris, canonis & hominis, n. 7. Nomen *censura* à diversis diversimodè derivatur, n. 6. Ferri potest vel per sententiam generalem, vel per particularem, n. 8. Eam communiter debet præcedere Monitio canonica, n. 10. à n. 72. Solus Superior Ecclesiasticus eam ferre potest, nu. 17. 19. Eam ferre potest in subditos; probabiliter etiam in peregrinos in sua Diœcesi commorantes, n. 17. à nu. 31. Eam ferentes magnâ circumspectione uti debent, n. 18. Ordinariè nemo eam ferre potest per modum judicii in causa propria, n. 20. Eam ferre potest Episcopus confirmatus, quamvis necdum ordinatus, n. 23. Item Vicarius Generalis Episcopi, nu. 24. Item Sedes vacans, seu Vicarius Capituli Sede vacante, sicut Episcopus, n. 25. Eam ferre non potest Parochus, imò nec declarare aliquem excommunicatum, nisi ipsi hoc demandetur, num. 21. Nec Clericus conjugatus nisi à conjuge unicâ separatus, & voto castitatis utrimque emisso, n. 26. Nec Superior in censura existens, n. 27. Nec Archi-Episcopus in subditum Episcopi Suffraganei, nisi actu visitet, vel ad illum fiat appellatio, n. 29. Nec Episcopi, nec Nuntii Apostolici, nec Legati à latere contra Religiosos exemptos, nisi id illis in specie sit concessum, n. 30. Nec Episcopi in Imperatores, & Reges, n. 33. Si feratur contra personas Ecclesiasticas à Jure communi, comprehenduntur Religiosi, etiam Laici, & Moniales, n. 30. Censura Suspensionis, & interdicti generaliter lata in omnes delinquentes, non tangit Episcopos, l. 7. n. 34. Censuram à se latam nemo incurrit, n. 35. Eam non incurrit, qui in loco exempto aliquid committit ab Episcopo sub censura prohibitum, n. 45. Ferri potest ob solum peccatum externum completum & perfectum, n. 47. à n. 52. Ab ea excusat, quidquid excusat à peccato mortali &c. n. 47. Eam invalidat defectus ferentis, si substantialis ordo judicii prætereatur, & defectus causæ justæ, ibid. Ea incurritur per actum verè externum, quamvis nullo teste factus sit, n. 48. Etiam incurritur ab eo, qui præceptum sub censura latum externè tantùm & fictè observat, si actus internus spectet ad substantiam rei præceptæ; secus non, n. 49. Non incurritur ab eo, qui legem ignorat, modò ignorantia illa non sit crassa, vel de illa non cogitat, dum peccat, l. 6. p. 2. n. 1614. Nec incurritur ab eo, qui invincibiliter ignorat censuram transgressioni esse affixam, l. 1. à nu. 767. Nec incurritur, si delictum leve sit, quamvis ex eo sequatur grave damnum, l. 7. n. 51. Incurritur à committente furtum sub censura prohibitum, quamvis statim voluntatem mutet, & ablata restituat, n. 51. Non incurritur à lethaliter aliquem vulnerante, si mors non sequatur etiam per miraculum, n. 53. Si ea sequatur, postquàm vulnerans confessus & absolutus est, probabiliter adhuc incurritur, n. 54. Ab eo incurritur, qui se inebriat intendens vel prævidens homicidium à se in ebrietate causandum, si illud causetur n. 55. Quandoque imponitur propter contemptum, n. 56. Propriè non sunt censuræ, quæ levibus præceptis adduntur, num. 50. Censura lata contra facientes aliquod dedictum, non cadit supra mandantes vel consulentes, nisi id in lege exprimatur, num. 57. Mandantes comprehenduntur, si verba sic habeant: *Incurret talem censuram, qui per se, vel per alium hoc fecerit.* Consulentes, si sic habeatur: *quomodocunque quis fuerit causa; si quis fuerit causa*, &c. à num. 58. Si in mandantes vel consulentes censura feratur principaliter, incurritur, quamvis mandatum, & consilium revocetur, num. 60. Si accessoriè tantùm feratur in mandantem, & hic revocarit mandatum, probabiliter non incurritur, quamvis sequatur effectus, n. 61. Si accessoriè tantùm feratur in consulentem, probabiliùs adhuc incurritur, quamvis consilium revocârit, n. 62. Incurritur à consulente hoc, quod licèt ille non fecisset, alius consuluisset, n. 64. Probabiliter non incurritur à consulente hoc, quod sine illius vel alterius consilio nihilominus ponendum erat, nu. 65. Probabiliùs incurritur in dubio, an effectus sine consilio secutus fuisset, n. 66. Censuræ ferri possunt sub conditione, l. 7. n. 67. Sub conditione lata, si per modum legis lata sit, conditione impletâ incurritur, etiam ferente censuram mortuo, n. 103. Suspenditur per appellationem factam ante conditionem impletam, à num. 114. Non suspenditur, si causa appellandi sciatur non subsistere, nu. 116. Sub disjunctione lata secundùm plures non valet, num. 68. Nec valet lata indeterminatè in unum è duobus, num. 70. Censura lata ab homine per modum sententiæ, ordinariè debet fieri in scripto, l. 7. num. 71.

Ferens

peccat graviter, ibid. Chrisma confirmationis etiam requirit balsamum præter oleum, in casu necessitatis tamen solo oleo quis confirmari potest, à n. 375. Probabiliùs simplex Sacerdos illud consecrare non potest, & Episcopo consecranti probabiliùs necessarii sunt Sacerdotes, à n. 378.

Christianus.

Christiano in multis non licet communicare cum Judæo, l. 2. à n. 82. Non licet illi cohabitare, ita, ut sit subditus illi, n. 84. Nec illi famulari, habitando in propriâ domo Judæi, nu. 86. Nec familiaritas cum eo, ex qua periculum perversionis vel scandali timeri potest, n. 89. Nec illum facere hæredem vel legatarium, nisi consuetudo aliud habeat, nu. 88. Nec illi vendere supellectilem sacram, nec cum eo inire Matrimonium, n. 91. Nec vesci azymis ritu Judaico, n. 87. Per se loquendo, est illicitum Christianis bello aggredi Infideles, l. 3. p. 1. n. 873. Captivi in triremibus Turcarum vel Hæreticorum probabiliter ad vitandam mortem illis cooperantur licitè ad rapinas, incendia &c. l. 2. n. 250. 277. Captivi apud infideles, aut mercatores validè contrahunt Matrimonium sine Parocho & testibus, quamvìs Trid. in patria sua sit promulgatum, l. 6. p. 3. à n. 779.

Ciborium.

Ciborium debet esse benedictum, l. 6. p. 2. nu. 348. Continens particulas sacras non necessariò suprà corporale collocari debet, apud Germanos tamen est obligatio ad istam reverentiam, nu. 349. Renovatio ejus singulis mensibus meritò fieri deberet, n. 351. p. 1. à n. 501. In ejus renovatione Sacerdos particulas, vel etiam plures hostias sumere potest, à n. 501. Vermis in eo inventus & ex speciebus natus, item sordes aliæ ibi contractæ comburi debent, & cineres projici in sacram piscinam, n. 503. Vendi vel oppignorari non potest, p. 2. nu. 2055. D. 212.

Cineres benedicti.

Cineres benedici possunt à cantaturo Missam, & aridi distribui debent, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 85. à D. 170. ad 174. Vid. *Palmarum benedictio.*

Cingulum pro sacrificio.

Cingulum pro sacrificio debet esse benedictum, l. 6. p. 2. nu. 308. Amisit benedictionem, si nulla ejus pars sufficiat ad cingendum, n. 308. 329. Congruentius est lineum, quàm sericum, n. 2055. D. 312.

Circumstantiæ peccatorum. V. *Confessio.* Restitutionis, V. *Restitutio.*

Circumcisio.

Circumcisio simpliciter & rigorosè non contulit gratiam ex opere operato, l. 6. p. 1. n. 2.

Citatio.

Citatio, ut quis compareat die festo in Judicio, est irrita, l. 3. p. 1. n. 597. Citationes legum fiunt designando libros, quibus illæ continentur &c. l. 1. à n. 878.

Clavis Tabernaculi.

Clavis Tabernaculi à Sacerdote asservari debet, l. 6. p. 2. n. 349. 2055. D. 148.

Claudus.

Claudus non est irregularis, si absque baculo vel pede ligneo ad altare possit accedere, l. 7. n. 504.

Clausula.

Clausula generales rescriptis Romanis adjectæ (uti nunc usu receptum est) nihil operantur, l. 4. n. 655. Derogatoriæ non semper tollunt vim Rescripti, n. 656. Decreti irritantis ligant etiam ignorantes &c. n. 657. Clausula *motu proprio*, videtur sanare vitium subreptionis, non autem obreptionis, nu. 654. Clausulæ in rescriptis ad petitionem dispensationis circa Matrimonium plures obligant, aliquando etiam apponuntur tantùm ut monitio, ut fiat, quod Juris est, l. 6. p. 3. à nu. 940. V. *Rescriptum Romanum.*

Clausulæ fundationum. V. *Fundationes.*

Clausura Monialium.

Clausuram in Monasteria præter Papam introducere possunt Episcopi, Abbates &c. l. 4. à n. 66. Decreta Pontificum de conservanda clausura, & ubi ea non est, introducenda in plerisque Diœcesibus sunt recepta, n. 67. Quis ad eam egrediendam licentiam dare possit, consuetudo observari debet, n. 69. Causa ingressûs vel egressûs debet esse gravissima, legitima ac manifesta, à n. 70. 80. Sine licentia ingrediens vel egrediens incurrit excommunicationem majorem latæ sententiæ Papæ reservatam, n. 72. à n. 74. l. 7. à n. 293. Licentiam eam ingrediendi ordinariè possunt dare, qui etiam egrediendi, l. 4. à n. 76. Licentia illa debet dari in scripto, n. 77. Qui aliis licentiam ingrediendi dare potest, etiam ipse ex causa potest ingredi cum sociis, n. 83. Finitâ causâ ingressûs, est statim exeundum, & finitâ causâ egressûs, est statim redeundum, nu. 84. Eam ingredi aut egredi ad duos tantùm pedes, est peccatum veniale, n. 85. l. 1. n. 673. V. *Moniales.*

Clausura virorum.

In clausuram virorum ingressus etiam permittitur Comitissis in Germania, & eâ apertâ quibuscunque, l. 4. à n. 87. Ad eam spectat hortus vicinus, non autem sacristia, n. 89. Ingressûs in eam sunt causæ variæ, n. 91. Eam temerè ingredientes incurrunt excommunicationem ipso facto Papæ reservatam, num. 92.

Clericatus.

Clericatus est assumptio in hæreditatem Domini: acquiritur per primam Tonsuram, l. 4. n. 741. Prærequiritur per se loquendo & ordinariè ad Beneficium Ecclesiasticum, n. 742.

Clericus.

Clericus dicitur, qui sacris Ordinibus, vel primâ saltem Tonsurâ est initiatus, l. 4. n. 213. Jure divino est exemptus à Jurisdictione laicâ, n. 1381. Gaudet immunitate Ecclesiasticâ, n. 1382. Clerici non sunt subditi legibus civilibus quò ad vim coactivam & directè, sed tantùm quò ad vim directivam & indirectè, l. 1. n. 674. 678. A Principe sæculari puniri non possunt, ibid. Peccant non observando legem civilem, ibid. Diversas leges Laici non possunt imponere Clericis, nu. 679. In variis casibus plura tamen in illos possunt, l. 4 à n. 1382. Non possunt judicari à Judice sæculari, n. 1410. Gaudent privilegio Canonis & Fori, n. 1380. Beneficiati vel in sacris constituti sub mortali ordinariè obligantur ad habitum & Tonsuram; si negligant ad breve tempus, peccant venialiter, à nu. 1370. l. 1. n. 672. Tenentur ad residentiam, l. 4. à nu. 862. Varia à residentia excusant, ùt doctio Theologiæ, Juris Canonici, S. Scripturæ publica, studium, concio &c. nu. 862. & à n. 872. Artes variæ illis prohibentur, ùt Macellariorum, Tabernariorum &c. n. 1370. Item varia officia, ùt Judicis in causa sanguinis, Advocati, Notarii in placitis sæcularibus &c. ibid. Item variæ actiones, ùt portare arma, nisi in itinere, intrare tabernas, aleis aut taxillis ludere, vel potiùs ludendi consuetudo &c. n. 1370. 1378. l. 3. p. 2. n. 1091. Item negotiatio lucri causâ, l. 4. n. 1374. l. 3. p. 2. à n. 996. In necessitate negotiatio est illis licita, nu. 1006. Item frequens exercitium venationis clamosæ, l. 4. n. 1370. à nu. 1375. Accedentes ad comœdias obscœnas peccant mortaliter peccato scandali, l. 2. n. 240. In majori Ordine constituti peccant occidendo Bannitum, l. 3. p. 1. n. 793. Non autem ordinariè occidendo furem, n. 798. à n. 809. Peccant occidendo calumniam parantem, à n. 800. Servientes, quò ad spiritualia, militibus, possunt accipere & retinere hostium spolia, n. 884. In bello pugnantes, si hoc sit necessarium, non fiunt irregulares, l. 7 n. 528. Chirurgiam exercentes per sectionem vel adustionem morte secutâ fiunt irregulares, n. 529. Percutiens Clericos factos Hæreticos, fit irregularis, n. 530. Clericos percutiens committit specialem malitiam in Confessione explicandam, l. 6. p. 2. n. 1121. Clerici concubinarii suspendi possunt ab omni administratione Beneficii, si secundæ monitioni non pareant, l. 7. n. 407. Clerici conjugati non possunt ferre censuras, nisi separati à conjugibus, & Voto Castitatis utrimque emisso, n. 26. Clerici quamvis illegitimi, sunt capaces pensionis Beneficii, l. 4. n. 1147. Clericorum filii illegitimi non possunt in Ecclesiis, ubi patres eorum habent, vel habuerunt Beneficium, obtinere Beneficium qualecunque, quod tamen legitimi possunt, à n. 763. Clerici eximuntur à gabellis contractuum, nisi negotientur; rerum de patrimonio suo &c. l. 3. p. 2. n. 280. Ex fide jussione non tenentur, nisi quatenus commodè solvere possunt, n. 1105. Incipiunt obligari ad Horas legendas à puncto Subdiaconatûs suscepti, & quidem ad Horas respondentes horæ, quâ ordinantur, l. 4 à n. 1186. Horas omittentes sine legitimo impedimento, tenentur ad restitutionem fructuum, nu. 1201. à nu. 1210. Extra Diœcesin existentes rectè recitant officia suæ Ecclesiæ, n. 1244 l. 6. p. 2. n. 2069. 2055. D. 68. De fructibus Beneficiorum congruæ sustentationi necessariis liberè possunt disponere, l. 4. à nu. 1355. Bona Ecclesiastica superflua, secundùm communem, tenentur expendere in usus pios, nisi consuetudo sit contraria, à n. 1355. In usus profanos expendere possunt bona patrimonialia, item quæ hæreditate, industriâ, donatione &c. acquirunt, ibid. Quæ quantitas fructuum superfluorum ad peccatum mortale requiratur, si non expendatur ad causas pias, ex circumstantiis maximè determinari debet, n. 1358. Possunt, imò tenentur ex fructibus Beneficii, si aliunde non habeant, dotare sororem egenam, aut filios spurios, n. 1355. 1357. Multò magìs possunt & tenentur ex iis alere matrem pauperem &c. n. 1357. Non possunt per se loquendo, de acquisitis ex Beneficio testari; in multis tamen locis consuetudo est contraria, n. 1355. 1359. De patrimonialibus & aliunde acquisitis testari possunt, n. 1359. Possunt contrahere circa ea, quorum habent dominium & administrationem, l. 3. p. 2. n. 683. Executioni pœnæ mortis cum justa causa interesse possunt, l. 4. n. 1379.

Cred-

latione probabiliùs etiam spectari debet, à n. 1302. Quò ad quantitatem, qualitatem, & tempus collationis potissimùm attendenda est consuetudo hominum timoratorum in unaquaque patria, n. 1297.

Collecta in Missa.

In festis duplicibus & diebus octavis, per se loquendo, tantùm est una collecta sive oratio. In semiduplicibus sunt ordinariè tres tantùm, l. 6. p. 2. n. 447. Tempore Passionis, item infra octavas Paschæ & Pentecostes, si occurrat commemoratio, tertia collecta omittitur. In Dominicis infra octavas communiter fit commemoratio solius octavæ, n. 448. In Missa de festo simplici aut feria ordinariè dicuntur tres, vel quinque, vel septem aut etiam plures, & secundùm communem in numero impari, n. 449. Quando tertia est ad libitum, sumi potest oratio *Fidelium*, vel quæcunque alia in Missali, quæ semper erit ultima, exceptâ, *Fidelium*, quæ extra Missam de requiem, est penultima, n. 450. Exposito Venerabili nulla fit pro solis defunctis, ibid. Præscripta ob publicam necessitatem, potest esse tertia ad libitum, vel addi pro quarta. Quod si tertia sit præscripta, debet addi pro quarta, n. 451. In duplici primæ vel secundæ classis ea omitti debet, ibid. Contra Paganos non debet immutari nomine Turcarum &c. nu. 2055. D. 293. V. *Commemoratio.*

Colonus.

Colono propter damnum modicum nihil ordinariè remittitur, secùs propter magnum, l. 3. p. 2. num. 1038. Potest illi augeri pensio, si ob cœli clementiam fructus uberiores percipiat, ibid. Quantùm & quando pensio illi augeri possit vel debeat, maximè spectandus est usus cujusvis patriæ, ibid. item à n. 1049. Coloni Religiosorum mendicantium eximuntur ab omni exactione, n. 280.

Color paramentorum.

Color aureus sive croceus æquivalet omni colori, l. 6. p. 2. n. 340. In defectu, potest color stolæ vel manipuli esse diversus à colore casulæ, n. 341. Violaceus adhibetur in Adventu, quatuor temporibus &c. n. 342. Albus die Jovis sancto, à Sabbatho sancto inclusivè usque ad vigiliam Pentecostes &c. ibid. Ruber in festo Pentecostes, per Pentecosten, quatuor temporibus &c. ibid. Viridis ab octava Epiphaniæ usque ad Septuagesimam exclusivè &c. ibid. Niger die Veneris sancto &c. ibid. Color festi servatur per octavam, quando fit de Octava, & in Dominicis occurrentibus infra octavas, nisi tum adhiberi debeat violaceus, à num. 343. Rubrica de coloribus probabiliter non obligat, hinc meliùs est, quocunque die celebrare in quocunque colore, quàm non celebrare, à n. 340.

Columba.

Columbas habere est licitum, l. 3. p. 2. nu. 265. Illas in agro tuo pascentes, per se loquendo, non licet occidere, ibid. Alienas per fraudem capiens tenetur eas restituere, nisi consuetudo sit contraria, n. 266. Si se alienis aggregârint, & amiserint consuetudinem redeundi, fiunt alterius, ibid.

Commemoratio animarum.

Commemoratio animarum, si incidat in Dominicam, Officium cum Missa transfertur in diem sequentem etiam festo duplici impeditam, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 294.

Commemorationes in Horis & Missa.

Commemoratio octavarum Natalis Domini, Epiphaniæ & Corporis Christi fit semper, l. 4. à n. 1275. Si Octava dies Corporis Christi occurrat vel concurrat cum die Octava S. Joannis, fit tantùm commemoratio S. Joannis, nu. 1278. Si duplex primæ classis eâdem die occurrat cum Dominica, vel cum die Octava &c. habet commemorationem de illis ubique, de aliis festis non fit commemoratio, n. 1281. Duplex secundæ classis habet commemorationem de omnibus illis, de quibus duplex primæ classis. Item in primis Vesperis habet commemorationem de duplici quocunque &c. n. 1282. Duplex majus & minus, item semiduplex ubique habet commemorationem de omnibus, n. 1283. Si officium fiat v. g. de Confessore non Pontifice, & facienda sit commemoratio de pluribus similibus festis, antiphonæ & versus pro secundo sumitur in 1. Vesperis ex Laudibus, pro tertio ex 2 Vesperis &c. nu. 1284. Quando officium fit de aliquo festo B. Virginis, non fit commemoratio de alio illius occurrente festo, l. 6. p. 2. n. 456. Commemoratio de Cruce ordinaria sufficit, si commemoratio de Cruce tanquam de titulo ecclesiæ sit facienda, nu. 2055. D. 159 De B. Virgine facienda est in ecclesiis titularibus B. Virginis Mariæ, etiamsi in Choro recitetur ejus officium parvum, D. 124. In Missa, etiam de duplici, potest fieri commemoratio de Ss. Sacramento, si illud sit expositum, nu. 452. In Missa privata fit commemoratio illius, de quo in Laudibus facta est, exceptâ Dominicâ Palmarum, & vigilia Pentecostes &c. n. 453. In solenni, si sit festum primæ classis, nihil fit de vigilia, nec de festo simplici &c. fit tamen de feria majore, Dominica &c. à n. 453. Si fieri debeant commemorationes festorum vel feriæ occurrentis, omittuntur collectæ ordinariæ festis simplicibus vel semiduplicibus assignatæ, quæ aliàs, si aliæ non assignentur, sumuntur ex Dominica de tempore, n. 455. V. *Collecta in Missa.*

Commenda.

Commenda spiritualis est officium vel Beneficium, in quo alicui commendatur administratio aliqua spiritualis, alio nomine vocatur vicaria; estque perpetua, vel temporalis, l. 4. nu. 221.

Commendatarius.

Commendatario non defertur liber osculandus in Missa, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 140.

Commissarius bellicus. V. *Bellidux.*

Commissio.

Commissio, quam Papa signavit, censetur revocata à Judicibus inferioribus, l. 4. n. 522. Commissio dispensationis data nomine sedis Apostolicæ, non exspirat morte Papæ, l. 6. p. 3. n. 985.

Commissio aliquid faciendi pro altero.

Cui *commissio* data aliquid emendi, vendendi, solvendi, negotiandi pro altero, potest ordinariè procedere secundùm voluntatem committentis, & consuetudinem, consideratis circumstantiis rerum & personarum &c. l. 3. p. 1. à n. 1039. p. 2. n. 927. 1036.

Commissionis & omissionis peccatum.

Commissionis peccatum est liberè aliquid ponere, quod est prohibitum; *omissionis* est liberè aliquid omittere, quod est imperatum, l. 5. n. 7. Hæc peccata complentur per applicationem ad effectum, aut ad omissionem effectûs, à n. 27. Aliqua commissionis & omissionis peccata distinguuntur specie morali, ideoque in confessione explicanda, à n. 139. Aliqua nequidem numero distinguuntur, à n. 144. Omissionis peccatum toties multiplicatur, quoties cum morali interruptione repetitur propositum non implendi præceptum &c. à n. 180.

Commodatum.

Commodatum est contractus, quo res aliqua ad solum usum gratuitò conceditur ad certum tempus, ante quod finitum commodator illud, per se loquendo, non potest repetere, l. 3. p. 2. n. 819. Commodatarius potest commodatum commodare alteri, nisi mens commodantis sit contraria, n. 820 Commodatarius tenetur ad sumptus ordinarios circa rem commodatam, non ad extraordinarios, n. 821. Si Commodatarius à re commodata damnum patiatur, Commodator illud tenetur restituere, si prævideri, vel scivierit vitium rei, secùs non, n. 822. Pupillus, minor, prodigus commodatum possunt repetere ante tempus definitum, si absque authoritate tutoris rem commodato dederint. n. 823. Si commodatum pereat ex culpâ aut negligentiâ, aliquando etiam levissimâ Commodatarii, hic tenetur damnum resarcire, à num. 179. Commodatum pretiosum ordinariè debet præferri bonis propriis vilioribus in periculo constitutis, à n. 182.

Commodum.

Commodum rei ordinariè spectat ad Dominum rei, l. 3. p. 2. n. 705.

Communicatio cum excommunicato vel Judæo.

Communicatio cum excommunicato licita est in ordine ad confessionem vel in aliis ad salutem animæ spectantibus &c. l. 7. à n. 285. In multis casibus non licet communicare cum Judæis, l. 2. à n. 82. Judæo medico uti in gravi necessitate est licitum, n. 85. V. *Christianus.*

Communicatio facultatum Episcopis concessarum.

Facultates Episcopis à Sede Apostolica ad certum tantùm tempus concessæ, cum potestate eas aliis communicandi, illas probabiliter possunt aliis communicare in perpetuum, verùm cùm hoc pendeat à voluntate Sanctissimi, declaratio à S. Sede peti debet, l. 6. p. 2. n. 1598.

Communicantes.

Infra Octavas Epiphaniæ & Ascensionis, si occurrant alia festa propriam habentia præfationem, tamen *communicantes* dici debet de Epiphania vel Ascensione, l. 6. p. 2. nu. 2055. D. 178.

Communio.

Ad *primam Communionem* accedere volentes bono modo instruendi sunt, l. 6. p. 1. à n. 651. Optima ad eam præparatio est elicere actus Fidei, Spei, Charitatis &c. n. 652. Gratiarum actio post eam fieri potest renovando actum amoris erga Christum; gratias agendo &c. ibid. Plura circa eam observari debent, v. g. saltem per unum Miserere exspectandum, post sumptam Communionem, antequam exspuat &c ibid. Communio quotidiana, absolutè loquendo, non expedit omnibus indiffe-

indifferenter, quod judicio prudentis Confessarii relinquendum est; valde frequens autem absolutè omnibus adultis convenit, à n. 664. Frequens Communio non est semper signum prædestinationis, n 672. Unâ die sæpiùs communicare ordinariè non est licitum, à n. 673. Licitum non est Communionem dare ad explorandam aut eam suscipere ad probandam innocentiam, à num. 675. Effectus Communionis plures sunt tam primarii, quàm secundarii, à n. 678. Indignè communicans optimè Judæ comparatur; gravius illo adhuc peccatum dari potest, n. 515. Communio Cleri die Jovis sancto de manu celebrantis fieri debet, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 133. 135 Sacerdotes communicantes habere debent stolam, vel pendentem vel in formam crucis. D. 134. Die Veneris sancto tantùm datur infirmis. D. 160 In media nocte Nativitatis Christi non est danda fidelibus, D. 221 Non est danda in paramentis nigris, nec intra solennia cujuscunque Missæ de *Requiem*, num. 511. 2055. D. 310. Si distribuatur, debet ardere lumen, num. 398. A ministro indigno extra necessitatem illicitè petitur, l. 6. p. 1. nu. 209. Communio de se non prodest defunctis, nisi quantùm actus adjuncti sunt ex opere operantis impetratorii & satisfactorii, l. 6 p. 2. n. 1344. Sacrilega non sufficit ad lucrandas Indulgentias, nec per eam satisfit pro Paschate, num. 1416. l. 6. p. 1. n. 628. Una communio ordinariè non sufficit ad lucrandas plures Indulgentias diversis temporibus concessas; probabiliter sufficit ad plures eodem die in diversis templis lucrandas &c. à n. 1371. n 1301.

Communitas.

Communitas tota censurari potest, probabiliter tamen non per inferiorem Papâ, l. 7. n. 38.

Commutatio alicujus in Missa.

Commutare preces, verba actiones &c. in Missa, si fiat in materia levi, ordinariè est veniale, l. 6 p. 2 à n. 432.

Commutatio operum in Jubilæo.

Possunt aliqua opera præscripta in Jubilæo in alia commutari à Confessario, non autem, nequidem in melius, à lucraturo Jubilæum, l. 6. p. 2. n. 1301. à n 1438. Possunt ea commutari etiam extra Confessionem, n. 1301 1429. 1460. Opus, in quod fit commutatio non necessariò fieri debet eo die, quo aliud præscriptum fieri debebat, n 1444.

Commutatio Pœnitentiæ Sacramentalis.

Pœnitentiam Sacramentalem quivis Confessarius commutare potest, si ei de novo confiteatur, secùs non, l. 6 p 2. nu. 1229. à n. 1293. Ut alius Confessarius eam commutare possit, non requiritur exacta peccatorum repetitio, n. 1296. Ipse pœnitens propriâ authoritate eam non potest permutare etiam in melius, n. 1229. 1292. Causæ minuendi pœnitentiam in commutatione variæ sunt, v.g. si interea pœnitens lucratus sit Indulgentias, multa bona opera peregerit &c. n. 1300.

Commutatio Voti.

Ad *commutationem Voti*, ut licitè fiat, varia requiruntur, scilicet authoritas ecclesiastica, notabilis molestia &c l. 3. p. 1. n. 506. Omnia vota personalia propriâ authoritate commutari possunt in Votum Religionis, ibid. Qui habet facultatem in Votis dispensandi, habet etiam facultatem ea commutandi, ibid. Si ille, cujus Votum mutatum est, malit primum implere, hoc potest, ibid. Si voti legitimè commutati materia fiat impossibilis, vel indifferens, non tenetur is, cujus Votum mutatum est, redire ad prius, n. 506. 516. Probabiliter commutatio ejus fieri potest extra Confessionem etiam ab eo, qui confessiones meas ordinarias non audit, sed tantùm sit aptus audire, n. 507. Potest fieri à quocunque, qui aptus est Confessiones audire, ibid. Hæc commutatio diversimodè fieri potest, v. g. commuto in illud, in quod vir doctus, quamvis laicus, censuerit commutandum &c. à n. 508. Commutari etiam potest Votum pœnale, n. 510. Votum reservatum commutari non potest in aliud præterquam in ingressum Religionis, nu. 511. l. 6 p. 2. n. 1459. Vota etiam jurata commutari possunt, l 3 p. 1. n. 513. Etiam promissiones Sanctis factæ commutari possunt, n. 514 Vota in sæculo vel Novitiatu emissa commutata in Vota professionis Religiosæ, reviviscunt, si vovens è Religione cum culpa dimittatur, vel si commutata non fuerint in Novitiatu, non verò reviviscunt, si sine culpâ dimittatur, n. 515. Factâ commutatione per legitimam jurisdictionem extinguitur prius Votum ordinariè, à n. 516. Vota semel commutata iterum commutari possunt in aliquid aliud, n. 519. Commutatio variè fieri potest, ordinariè tamen fieri debet in hoc, quòd hic & nunc voventi est melius, à n. 520. Si commutatio fiat ex rationabili causa, fieri potest in æquè bonum; si fiat sine causa, ordinariè fieri debet in melius, à nu. 522. A Superiore facta sine causa in rem æqualem videtur invalida, n. 542. Propriâ authoritate in rem probabiliter meliorem, probabiliter fieri potest, n. 523. In Jubilæo sufficit causa commutandi votum, ob quam Papa dat facultatem commutandi &c. n. 525. Tempore Jubilæi fieri potest in rem æqualem, n. 527. Facta in aliquid minus, probabiliùs est invalida, n. 526. Commutatio facta in aliquid, quod videtur minus, non facilè improbari debet à posteriori Confessario, nu. 528. Meliùs est Vota commutare absolutè, vel differre commutationem, quàm sub aliqua conditione de futuro, n. 530. Vota non reservata commutandi facultatem habent Confessarii Societatis JESU, & qui cum illis gaudent communicatione privilegiorum, n. 531. Votum in favorem tertii factum ordinariè commutari non potest, si hoc cederet in præjudicium tertii, vel esset contra jus ab eo acquisitum, à n. 532 Circumstantiæ Voti reservati commutari possunt, nu. 550. Vota in Jubilæo ordinariè omnia, etiam jurata commutari possunt, exceptis Castitatis & Religionis, non tamen dispensari, l. 6. p. 2. à nu 1459. Commutatio sæpiùs fieri potest etiam novorum Votorum, quæ fiunt durante Jubilæo, n. 1461. Probabiliùs Vota commutari possunt ex vi Jubilæi præteriti, si quis illud lucratus sit, vel inceperit v. g. confiteri, & absolutio dilata fit &c n. 1463. à n. 1473. Voti reservati commutatio etiam in aliquid melius propriâ authoritate probabiliùs fieri non potest, etiam tempore Jubilæi, n 1459.

Comœdia turpis.

Spectare comœdias turpes tantùm ex curiositate vel levitate, probabiliter non est mortale, secùs tamen, si fiat animo inhonesto sive venereo, vel cum periculo ruinæ spiritualis, l. 2. à n. 237. l. 3 p. 1. n. 887 Eas componentes, exhibentes, aut exhiberi permittentes, ordinariè peccant mortaliter, ibid.

Compensatio debiti.

Compensatio est debiti & crediti inter se contributio; per eam ordinariè extinguitur obligatio restituendi, si debitum utrimque sit æquale, l 3. p. 2. n. 455 Debita Regi vel Reip. titulo pensionis in publicam utilitatem se mutuò non extinguunt, nec debita titulo pensionis commodati, ex furto, nec debita diversæ rationis, ibid. Compensatio lucri cessantis & damni emergentis fieri debet juxta certitudinem vel incertitudinem utriusque partis, n. 576 Compensatio occulta per se loquendo est licita, si adsint conditiones requisitæ, scilicet, ut debitum sit strictum, certum, præsens, ut res, quæ accipitur, sit debitoris &c. l. 3. p. 1. n. 959. Est illicita famulantibus, & illis, qui aliis laborant, ob laborem, cui putant non respondere æqualem mercedem, à n. 971. Probabiliùs etiam est illis illicita, si propter paupertatem coacti sint pacisci pro inæquali pretio, n. 975. Si occupentur in illis contra voluntatem suam, ad quæ non sunt conducti, pro illis licita est occulta compensatio, si aliter compensationem habere non possint, n. 976 Si bonâ fide compensatione illicitâ usi sint, tenentur ad restitutionem, si contractum fecerint de ponendo famulatu pro certo stipendio, & non majore, aliàs non, n. 977.

Complementa.

Complementa honoris aut affectûs exhibendi causâ dicta, non sunt mendacia, l. 3. p. 1. n. 302.

Complenda in Missa.

Defectus, qui non sunt circa substantiam Missæ, ordinariè non sunt supplendi, si quis longè progressus sit, vel per hoc inverteret ordinem Missæ, aut admirationem excitaret in adstantibus, l. 6. p. 2. à n. 531. Defectus circa substantialia suppleri & compleri debent, ordinariè etiam, si sit dubium prudens de aliquo commisso, à n. 534. Pro complenda Missa posset Sacerdos latinus post consecrationem resciens panem fuisse ineptum, uti triticeo fermentato, si azymus haberi non posset, & scandalum abesset, n. 537. Si celebrans deficiat, ita ut pergere non possit, si forma primæ consecrationis necdum sit absoluta, nihil suppleri aut compleri debet; secùs, si eam absolverit, n. 547. Etiam nihil completur, si deficiat post sumptionem utriusque speciei, n. 548. Si alii desint, complere ordinariè tenentur excommunicati, irregulares, in peccato mortali existentes, &c etiam adhuc post unam circiter horam, à n 549. Si Episcopus ordinans post consecrationem solius panis deficeret, in defectu alterius Episcopi, alius Veteranus Sacerdos complere posset. Si post consecrationem utriusque speciei deficeret, Neo Presbyteri Missam complere possent, n 551. Si compleri possit à deficiente sumpto v. g. jusculo, ab hoc, & non ab alio jejuno compleri debet, num. 552. Si dubium, an deficiens consecrârit, eadem materia sub conditione consecrari potest, n. 553.

Complex.

Complex ordinariè Confessario manifestari non debet, potest tamen Confessarius interrogare necessaria ad confessionem, quamvis per accidens veniret in notitiam complicis, l. 6. p. 2. n. 1144. 1752. 1968. Non expedit ordinariè complicem moneri per Confessarium: quod si aliter fieri non possit, expedit

pedit illum à pœnitente manifestari extra confessionem, ibid. Ad complicis peccatum manifestandum illi, ad quem spectat illud emendare vel cavere, Confessarius pœnitentem cogere potest, n. 1144. Si complex manifestârit Confessario peccata complicis, illa probabiliùs sunt materia sigilli, n. 1949. Complicem, per se loquendo, validè absolvit Confessarius, quod in Coloniensi, Leodiensi & Mediolanensi Diœcesi est prohibitum, n. 1204. Complex an fateri teneatur complicem. V. *Judex.*

Compositio rationis debitorum.

Si creditor compositionem inierit cum debitore, qui foro cedit, vel si partem debitori remittit ob multas molestias subeundas in petendo &c. vel si per fraudem ad remittendum sit inductus &c. debitor, si meliori fortunæ restituatur, adhuc tenetur solvere reliquum, l. 3. p. 2. n. 457. Si debitor nunc offerat partem, ut sic creditorem ad reliquum remittendum inducat, si creditor ideo consentiat remissioni, ut saltem illam partem accipiat, aliàs non consensurus, debitor non deobligatur à solvendo reliquo, aliàs liberatur, nu 458. Compositio cum Papa, est conventio, in qua Papa debitori indulget, ut major quantitas debiti incerti mutetur in minorem, qualis compositio valide & licitè fieri potest, probabiliter etiam in debitis certis, à nu. 409. Compositio talis cum Papa fieri potest probabiliter etiam sine causa justa, si restitutio fieri debeat ex Lege Ecclesiæ, aliàs non, n. 411. Si post compositionem illam factam compareat dominus, debitor tenetur ad totum, si diligentia requisita pro domino inveniendo præmissa non sit, nu, 412. Episcopus probabiliter ita componere non potest pro sua Diœcesi, sicut Papa, n. 413. Nec Princeps temporalis probabiliter id potest, si non sit spes reperiendi dominum, nisi consuetudo sit contraria, nu. 414. Compositio hæc in variis casibus & bonis fieri potest, scilicet fructibus Ecclesiasticis malè perceptis, pro medietate legatorum, si nesciantur legatarii &c. nu. 416. Compositionem illam probabiliùs petere non possunt mercatores, pistores &c. qui per parva furta defraudârunt ementes ex eadem communitate, qui nunc ignorantur, sed hominibus illius communitatis restituere debent, n. 417. Compositio illa probabiliter tamen est licita, si creditor notus tam longè absit, ut ex præsumpta ejus venia posset dari pauperibus, n. 418. Hæres componens loco testatoris mortui, qui facultatem componendi habuit, quod probabiliter fieri potest, si eam compositionem petiit specialiter pro se, & non agat, ût hæres, hoc, quod retinetur, sibi servare potest. Aliàs debet expendere in debita certa defuncti vel hæreditatis, n. 419.

Compositio litis beneficialis.

Compositio litis beneficialis vel Juris ad Beneficium, si fiat propriâ authoritate propter aliquid temporale, est Simoniaca & illicita, l. 4. nu. 552. 557. Item Simonia est, si resignes liti beneficiali paciscendo de tuis expensis recuperandis. Item, si resignes huic liti pro obtentione alterius Beneficii &c. n. 553. Etiam illicitum est, si duo litigantes circa plura Beneficia compositionem authoritate propriâ faciant, ut hic unum, alter alterum Beneficium habeat &c. n. 554. Ea probabiliùs non potest fieri authoritate Ordinarii, sed Papæ, à n. 555.

Compromissum.

Compromissum est, si lis vel contractus finiatur judicio arbitri, quem ipsimet litigantes vel contrahentes elegerunt, l. 3. p. 2. n. 759. Pro terminanda lite beneficiali per deputatos à Superiore fieri potest, adjudicando Beneficium illi, pro quo videtur esse jus probabilius, eique imponendo, ut pendat alteri certam summam, vel aliud temporale &c. l. 4. n. 556.

Conceptio seminis.

Conceptionem seminis per pharmacum impedire est illicitum, l. 6. p. 3. n. 336. V. *Semen.*

Concio. Concionator.

Concionis auditio diebus festis est præcepta, non tamen ordinariè sub mortali, l. 3. p 1. num. 607. Non est obligatio eam audiendi in Parochia, ibid. Habenda est aliquoties ab ipso Parocho, qui tamen probabiliter satisfacit, si eam semper habeat per alium, à n. 763. Si fiat tempore Missæ, ante oblationem haberi debet, & si celebrans ipse concionetur, depositâ casulâ & manipulo sedet ad cornu Evangelii, vel ascendit cathedram, l. 6. p. 2. n. 477. Sub Missa concionaturus coram Episcopo loci, circa initium Evangelii petit ab illo benedictionem genuflexus, per *Jube Domne benedicere*, osculatâ Episcopi manu, deinde in cathedra factâ ipsi profundâ reverentiâ, aliis tantùm inclinatione capitis, n. 478. Exposito Venerabili stat nudo capite, nisi velum interponatur ante Sacramentum, nu. 479. Conciones Hæreticorum ex causa audire in Germania est licitum, l. 2. nu. 54. Concionari pro stipendio, tanquam propter finem principalem, est Simonia, l. 4. p. 1. n. 56. 60. Concionatores tenentur habere scientiam sufficientem pro officio, legere Scripturam & SS. Patres, vitia, in quæ invehuntur, explicare, peccata publica corripere &c. l. 4. à n. 1548. l. 3. p. 1. à n. 763. l. 2. n. 208. Concionator Regularis constituitur dependenter ab Episcopo, l. 6. p. 2. n. 1504. 1596. Utilissimè in Concionibus tractantur spectantia ad præcepta Fidei, Spei, Charitatis, Sacramentorum, Justitiæ Christianæ &c. l. 3. p. 1. n. 766. Concionatores, qui frequenter concionantur, excusantur à jejunio pridie, & die Concionis, l 3. p. 2. n. 1347.

Concordata ratione Beneficiorum cum Papa.

Concordata specialia fecit Papa pro conferendis Beneficiis cum Regno Poloniæ, item cum Regno Galliæ, item cum Ecclesia Leodiensi, l. 4. n. 502. Item cum urbe Coloniensi, nu. 484. Item cum Natione Germanica, n. 503. Plures Ecclesiæ & gentes sub Concordatis illis comprehenduntur, n. 505. Sub illis non comprehenduntur Beneficia Juris Patronatûs laici, n. 515. Concordatis sine legitima causa non solet derogare Papa, nec potest, à n. 518. Videtur probabile, quod contra ea præscribi possit, n. 520.

Concubina. Concubinarius. Concubinatus.

Concubina in lege veteri dicebantur, quæ tantùm assumebantur ad generationem prolis; in lege nova & sæpe in Jure dicuntur illæ, quæ verè copulatæ sunt, sed sine solennitatibus Ecclesiæ, item quæ domi retinentur ad libidinem sine ullo matrimonio; quæ ultimæ prohibentur, l. 6. p. 3. n. 6. Concubinarius ordinariè non debet absolvi, nisi Concubinâ dimissâ, l. 3. p. 1. n. 915. A Concubinario sine justa causa non licet petere administrationem Sacramenti &c. l. 2. n. 243. Concubinatus est fornicatio continuata, l. 3. p. 1. n. 915. Est illicitus, l. 6. p. 3. à n. 8. Si in Jure dicatur licitus, sumitur pro vero Matrimonio sine solennitatibus Ecclesiæ inito, n. 6. 8.

Concupiscentia.

Concupiscentia multas habet significationes, nam 1. significat actualem appetitum boni, qui bonus est. 2. Potentiam appetitivam bonorum sensibilium, quæ etiam non est mala. 3. Id, per quod ferimur in bonum sensibile contra rectam rationem, quæ est causa peccati, l. 5. à n. 67. n. 72. Non est formaliter peccatum, n. 73. Nequidem actus ejus sunt peccatum, nisi voluntas consentiat, à n. 74.

Concurrens ad mortem alterius.

Concurrens ad mortem alicujus, ut justitiæ minister, aliquando etiam ad eam concurrens ut comminister, fit irregularis, l. 7. n. 522.

Concursus pro Beneficio.

Concursus ordinariè in omnibus Beneficiis parochialibus institui debet. Plures tamen casus excipiuntur, scilicet, si quis in manus Papæ Parochiam resignet, item si Papa alicui Romæ præsenti conferat Parochiam reservatam in partibus &c. l. 4. n. 610. Intra 6. aut 4. menses indici debet, & à tempore edicti publicati ordinariè intra 10. dies haberi; in Diœcesi tamen Monasteriensi communiter dantur 2. aut 3. menses, n. 612. Illum indicere possunt soli Episcopi vel eorum Vicarii, & in Diœcesibus nulli Episcopo subjectis Abbates habentes jurisdictionem quasi Episcopalem in Parochias incorporatas, nu. 613 Si tempus pro eo semel publicatum sit, mutari non debet, n. 615. Debent esse plures qui concurrant, inter quos etiam ille esse potest, qui est constitutus deserviens, item Parochus in alia Parochia, non verò consanguineus, si Parochia vacet per resignationem in manus Episcopi &c. nu. 614. à nu. 616. Examinatores saltem debent esse sex, qui sint Doctores, vel Licentiati in Theologia, si haberi possint; aliàs à Synodo alii idonei denominari possunt, quorum tres sint ex Synodalibus, à n. 619. Examinatores debent tactis Evangeliis jurare, quod sine humano respectu munus suum exequi velint, hinc peccant mortaliter examinandum præmonendo, de quibus punctis agendum sit &c. à num. 622. Peccant ordinariè ab examinandis vel etiam examinatis aliquid acceptando, n. 632. Contra eos pro Beneficio curato non datur appellatio in ordine ad obtinendum Beneficium, in aliis dari potest. n. 631. Concursui ipse Episcopus vel Vicarius præesse debet, probabiliter etiam alius ab Episcopo designatus præesse potest, n. 625. Dignior aliis præferri debet, à n 627. Si plures judicantur æquè digni, potest unus pro placito eligi, n. 630.

Conditio.

Conditio strictè dicta distinguitur à modo contractûs, quod per eam suspendatur contractus, donec impleatur, non verò per modum contractui adjectum, l. 3. p. 2. n. 588. Conditiones aliæ sunt suspensivæ, aliæ resolutivæ contractûs, ibid Conditio differt à forma actûs, quòd sine conditione essentia actûs possit subsistere, non verò sine illa, l. 4. nu. 735. Conditiones possunt esse in- vel extrinsecæ Sacramento. Intrinsecæ sunt, quæ ex natura rei insunt, & hæ imbibuntur in intentione. Extrinsecæ sunt, sine quibus Sacramentum confici posset, quæ absque

absque gravi causâ addi non debent intentioni, l. 6. p. 1. n. 47. à n. 78. Conditio, si apponi debeat, secundùm communem, non necessariò ore exprimitur; quod tamen consultius est fieri, n. 83. Conditio Matrimonio licitè adjicitur, quæ adjecta illud suspendit, l. 6. p. 3. n. 238. Conditio Matrimonio adjecta contra unum ex tribus bonis Matrimonii, vel contra ejus substantiam, facit Matrimonium irritum, n. 223. 239. 241. Conditio suspensiva, si adjecta fuerit, & intentio sciatur ad eam expressè fuisse restricta, hâc non subsistente consensus nullus est, n. 240. Conditio de præsenti vel præterito, quæ subsistit, statim validat Matrimonium, n. 242. Conditio hæc: *si sis virgo*, id est, si explorata à mulieribus peritis judiceris esse virgo, licitè Matrimonio adjicitur, non verò in alio sensu, n. 243. Conditiones turpes Matrimonio adjectæ, uti & ultimis voluntatibus, professioni Religiosæ &c. censentur non adjectæ, l. 3. p. 2. n. 599. Conditiones ad collationem Beneficii requisitæ. V. *Collatio Beneficii*. Conditiones Fundationum. V. *Fundationes*.

Conductio.

Conductio est contractus, quo quis aliquid ad certum tempus utendum vel fruendum concedit certo pretio, l. 3. p. 2. n. 1038. Conductor potest rem sibi locatam alteri elocare, nisi aliter sit conventum, n. 1043. Conductione per Tutorem factâ, tenetur stare pupillus vel Minor. Item Abbas vel Beneficiarius per Prædecessorem suum factâ, & Uxor per maritum mortuum, n. 1046. Conductor non potest expelli à successore particulari cum gravi damno vel incommodo, num. 1047. Ante tempus præfinitum re conductâ privari potest, si intra biennium pensionem non solvat, si casus improvisus accidat, si rem locatam sit necesse reficere, & si conductor malè versetur in re conductâ, n. 1038. Si conductor privetur re conductâ, quia pensiones solvere non potest, debet ei remitti pensio sequentis temporis, non verò, si privetur, quia malè versatur in re conducta, n. 1055. Conductor omnes casus fortuitos ferre debet spectato Jure naturæ, non verò civili. & qui secundùm Jus civile ei compensari debeant, maximè attendi debet consuetudo cujusvis Patriæ, à n. 1049. Conductor ordinariè non tenetur facere expensas necessarias & utiles in rem conductam, quas, si fecerit, potest eas de pensione detrahere, n. 1038. à n. 1052. Conductor damnum ferre debet, si ejus culpâ res conducta pereat, n. 1038. In dubio, cujus culpâ perierit, ordinariè conductor ad nihil tenetur, cui tamen pro foro externo incumbit onus probandi, quod culpâ suâ non perierit res conducta, nisi graves conjecturæ sint pro ejus innocentia &c. n. 1056. 178. 183. 573. In dubio, an conductor pensionem solverit, adhuc tenetur, n. 571. 1056. Si conductor ante tempus velit rem conductam relinquere, si alteri non elocet, debet totam pensionem solvere, n. 1038. V. *Locatio*.

Confessarius.

Confessarii officium est maximi momenti & meriti, l. 6. p. 2. à n. 1478. Confessarius habet quadruplex munus. 1. Est Minister vicem gerens Christi. 2. Judex. 3. Medicus. 4. Doctor, n. 1700. Ratione horum munerum plures & graves habet obligationes, à nu. 1701. Generatim plura observare debet; scilicet, antequam incipiat audire, debet implorare gratiam divinam, formare intentionem sic absolvendi, sicut exiget dispositio pœnitentis &c. n. 1699. à nu. 1711. Debet pœnitentem disponere ad absolutionem ritè accipiendam, illi proponendo actus Fidei, Spei, Charitatis &c. à nu. 1721. Debet practicè pœnitentem disponere ad dolorem de peccatis & propositum, proponendo motiva pro cujusvis capacitate, n. 1699. à n. 1723. Motiva alia suggerere debet pro detestatione peccatorum mortalium, quæ varia sunt; & alia pro detestatione venialium, quorum etiam plura sunt, à n. 1724. 1727. Tenetur quandoque docere & monere pœnitentem, n. 1699. à n. 1755. Si admonitio vel notitia veritatis sit pœnitenti potiùs obfutura, non tenetur eum docere vel monere, n. 1699. 1758. Si pœnitens interroget, probabiliùs potest Confessarius dissimulare, si veritas vel cognitio ejus pœnitenti sit graviùs obfutura, n. 1699. 1759. Debet suggerere media emendationis, nu. 1760. Quandoque tenetur pœnitentem interrogare & examinare, n. 1699. à n. 1745. n. 1786. Interrogatio debet esse discreta circa ea, quæ probabiliter pœnitens commisit &c, n. 1750. Minùs interrogandus est æger, quàm sanus; Civis, quàm Rusticus &c. ibid. Rudiores ordinariè interrogandi, quando ultimò sint confessi; an nihil omiserint in prioribus confessionibus, &c. ibid. Si dubium, an prior Confessarius satis interrogârit, præsumitur satisfecisse, nisi clarè oppositum deprehendatur, num. 1754. Errores commissos diversimodè corrigere & supplere debet, n. 1699. à n. 1773. Tenetur instruere pœnitentem ignorantem ea, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ sunt scitu necessaria, n. 1699. à n. 1755. Si dubitet de dispositione pœnitentis, & nequeat se resolvere, si causa adsit, cur absolvat, debet sub conditione absolvere, n. 1769. Potest ex causa rationabili differre absolutionem, quamvis pœnitens videatur esse dispositus, nu. 1699. 1764. Aliquando tenetur eam differre, si vel ipse potestatem absolvendi à reservatis, quæ pœnitens affert, non habeat, vel pœnitens non sit satis dispositus, non instructus in illis, quæ scire debet &c. n. 1765. Si advertat pœnitentem bonâ fide accedentem & peccata confitentem esse indispositum, tenetur, quantum potest, illum ad absolutionem accipiendam disponere, n. 1766. Tenetur ordinariè audire pœnitentem volentem confiteri etiam quotidie, cui quandoque ex causa potest prohibere Communionem, l. 6. p. 1. à n. 670. Tenetur eum absolvere, qui adhæret sententiæ probabili, l. 6. p. 2. n. 1699. Potest consulenti respondere secundùm probabilem aliorum sententiam, propriâ etiam probabiliore relictâ, l. 1. n. 92. Tenetur etiam quandoque se accommodare opinioni probabili pœnitentis, relictâ sibi probabiliore, n. 92. à n. 443. Debet habere certitudinem moralem de bona dispositione pœnitentis, aliàs eum absolvendo peccat, l. 6. p. 2. n. 1699. Cum Jurisdictione merè dubia vel probabili illicitè absolvit, nisi accedant causæ, quæ illam reddant practicè certam, v. g. necessitas proximi &c. n. 1548. à n. 1571. Si dubitet de Jurisdictione habita, an adhuc eam habeat, licitè & validè absolvit, n. 1573. p. 1. nu. 120. Absolvens in mortali, toties peccat mortaliter, quoties absolvit, l. 6. p. 1. n. 93. Audiens in mortali peccat venialiter, n. 102. Dum pœnitens peccata recenset, ordinariè Confessarius nihil interponere debet, nisi pœnitens interrogationibus sit juvandus, vel impertinentia afferat, aut incipiat aliorum peccata detegere &c. l. 6. p. 2. à n. 1713. Si quid enorme afferat, Confessarius cavere debet, ne det ullum signum admirationis, indignationis &c. n. 1715. Etiam cavere debet, ne inter audiendas confessiones dormitet, distrahatur &c. Et si quid non intellexerit, ordinariè interrogare debet, n. 1716. Quando vult pœnitentiam imponere, debet aliquam saltem confusam auditorum peccatorum memoriam habere, nu. 1717. Non debet nimiùm deproperare confessiones, n. 1719. Si pœnitens non sit ritè dispositus, tenetur illum monere, quòd non sit absolvendus, nu. 1720. Tenetur interrogare eos, qui in integrè confitendo deficiunt, sine personarum respectu, n. 1746. Non tenetur interrogare ordinariè intelligentes ad validam confessionem requisita, neque eos, quos scit in examinando moralem diligentiam adhibuisse &c. à n. 1747. In examine peccatorum carnalium cautè procedere debet, nu. 1749. Complicem directè interrogare non potest, requisita tamen ad confessionem licitè interrogat, quamvis per accidens manifestetur complex, n. 1144. 1752. Si sciat pœnitentem peccatum commisisse, quod tamen reticet, vel negat, ordinariè non potest eum absolvere, n. 1753. 1786. 1969. Si prudenter dubitet de scientiâ pœnitentis necessariâ, tenetur eum docere necessaria necessitate medii, & ante omnia, quæ ad fidem & spem pertinent &c. à n. 1756. l. 2. n. 2. Tenetur ordinariè informare ex errore putantes aliqua esse graviora vel leviora peccata, quàm sint, vel ignorantes aliqua esse peccata, nisi ex admonitione gravius malum timeatur, &c. l. 6. p. 2. n. 1758. Si sciat pœnitentem habere notitiam peccati alieni, quod facilè impedire potest, & non velit, non debet eum absolvere, n. 1761. Ordinariè debet absolvere absolutè, n. 1769. Potest absolvere conditionatè, si dubitet, an pœnitens habeat usum rationis sufficientem ad peccandum; an data sit materia sufficiens ad absolutionem &c. à n. 1770. Non debet cogere pœnitentem ad sibi soli confitendum, n. 1772. Si malè vel invalidè absolvit, tenetur pœnitentem, si possit, ad peccata repetenda inducere, n. 1699. à n. 1774. Probabiliter potest pœnitentem, quem recordatur se non rectè absolvisse, extra Confessionem sibi occurrentem, etiam ipso non monito, absolvere, nu. 1775. Probabiliter potest pœnitente etiam renuente, extra confessionem loqui, & monere eum de defectu in confessione commisso, si invalidè vel omnino non absolverit, quem si validè absolverit, probabiliùs non potest, nisi obtentâ veniâ, nu. 1776. Si pœnitens non rectè absolutus redeat ad confessionem, potest Confessarius eum interrogare, an non doleat, & rursum se accuset de peccatis sibi unquam confessis, quod si affirmet, potest absolvere, & defectum suum tacitè supplere, n. 1777. Si neglexerit interrogare pœnitentem, tenetur post datam absolutionem, vel si pœnitens redeat, defectum supplere, n. 1699. à n. 1778. Deobligans ex culpâ latâ vel ignorantiâ crassâ pœnitentem à restitutione, ipse tenetur restituere, num. 1699. 1780. l. 3. p. 2. n. 20. Si temerè dixerit, posse dari pauperibus, si dominus compareat, in defectu pœnitentis, ipse tenebitur satisfacere, l. 6. p. 2. nu. 1782. Si tacendo neglexerit monere pœnitentem, qui ideo non restituit, si ob eam causam tacuerit, ut pœnitens non sciret suam obligationem & restitueret, probabiliter ipse tenetur, aliàs non, n. 1781. Probabilius

liùs tenetur dare schedam confessionis eam petenti, si cum animo se accusandi peccata manifestârit, n. 1944. 1933. Probabiliter non potest dare illis, qui tantùm simulant se confiteri, n. 1942. Probabiliùs non licet uti notitiâ in confessione acceptâ ad alterius gubernationem, ad sui tamen gubernationem id probabiliùs licet, si non inducat notitiam peccati, n. 1933. à n. 1975. Confessarius ipse non facilè debet ex licentia pœnitentis corripere complicem, ad quod pœnitentis licentia probabiliùs sufficit, sed si Confessarii opera specialiter sit necessaria, tunc complex extra Confessionem manifestandus, à n. 1959. Ordinariè non potest uti scientiâ confessionis ad mala avertenda vel impedienda peccata, à num 1975. Statim post Confessionem in confessionali potest loqui cum pœnitente de auditis in confessione, non petitâ veniâ pœnitentis, etiam de auditis in alia confessione, n. 1933 à n. 1980. Per se loquendo, loqui potest de auditis in confessione, si ea aliunde nota habeat, n. 1992. Tenetur, per se loquendo, semper sub peccato pœnitenti pœnitentiam imponere in confessione sub obligatione aliqua, peccatis proportionatam, n. 1229. 1232. 1238. 1249. 1251. 1261. Pœnitentiam à se injunctam commutare potest in confessione non repetitis peccatis; idem probabiliter etiam potest alius Confessarius in confessione, quod saltem extrinsecè videtur probabile, non verò extra confessionem, n. 1229. à n. 1293. Probabiliter etiam potest in confessione, si peccata repetantur, pœnitentiam à Superiore propter reservata injunctam, commutare, n. 1294. In Confessione sollicitans ad turpia, sub excommunicatione est denuntiandus, l. 2. n. 216. Plures etiam simul, v. g. plures in campo milites &c. potest absolvere, l. 6. p. 2. n. 645.

Confessarius absolutè bonus est, qui pœnitentem benignè excipit, patienter audit, prudenter instruit, suaviter arguit &c. l. 6. p. 2. n 1705. Jansenista est, qui defendit aliquam ex 5. propositionibus *in Jansenio* damnatis, & secundùm eas dirigit pœnitentes &c. n. 1706. 1710. Rigorista, qui sequitur in directione pœnitentis doctrinas alias ob nimium rigorem ab Ecclesia damnatas &c. n. 1707. Laxi, qui sequuntur doctrinas iden ab Ecclesia reprobatas, quia nimiùm favent libertati humanæ &c. n. 1708. Benigni, qui ex gravibus motivis ab authoritate vel ratione petitis sequuntur doctrinas faventes libertati &c. n. 1709.

In Confessario magna requiritur scientia, scilicet, quæ sint mortalia, quæ venialia, saltem ex genere suo, species & circumstantias necessariò explicandas, spectantia ad restitutionem &c. l. 6. p 2. à n. 1786. Non debet ordinariè statim ex tempore resolvere implicatos casus, n. 1790 Ut ritè absolvat, debet omnia peccata pœnitentis, quantum moraliter fieri potest, intelligere. n. 1786. Ex ignorantia absolvens, quem absolvere non poterat, dupliciter peccat, ibid. Sine speciali potestate absolvens ab Hæresi, vel lectione libri hæretici, facit actum irrium, & excommunicatur, l. 7. n 391. Peccat mortaliter, si absolvat excommunicatum à peccatis, priusquàm sit absolutus à censuris, saltem excommunicationis, l. 6. p. 2. nu. 1567. Potest, per se loquendo, absolvere complicem, quod tamen in Leodiensi & Coloniensi Diœcesi est prohibitum, n. 1204. Tenetur monere pœnitentem, si advertat eum negare debitum conjugale; l. 6. p. 3. n. 399. Advertens pœnitentem bonâ fide contraxisse cum impedimento, per se loquendo, tenetur eum admonere; si verò moraliter certò judicet eum perrecturum in usu matrimonii, tacere debet, donec dispensationem obtinuerit, num. 540. Etiam non tenetur monere, quamvis prævideatur monitio profutura, si conjuncta sit gravissimo incommodo alterius v. g. prolium &c. n. 541. In dubio, an monitio sit profutura vel obfutura, si matrimonium contractum sit, tutius ordinariè est silere &c. n. 542. Interrogatus à pœnitente dubio de valore sui matrimonii, per se loquendo, tenetur dicere veritatem, nisi gravissima mala inde immineant, tunc enim dissimulare aut verbis eludere potest, n. 543. Tenetur ordinariè monere conjugem confitentem, se carnaliter peccâsse cum non conjuge appromisso illi Matrimonio, illud futurum invalidum, n. 544. Sciens impedimentum dirimens, potest ob justas causas illud tacere, imò tenetur invincibiliter illud ignorantem obligare ad reddendum debitum, nu. 545. Tenetur tacere, si manifestatio impedimenti cedat in damnum confitentis, n. 546. Si dicatur cognatio inter sponsos intercedere, Confessarius practicè sic procedat; scribat in parte inferiore chartæ nomen sponsi ad sinistrum latus, ad dextrum nomen sponsæ; supra sponsum describat ordine semper ascendendo à proximioribus nomina illorum sponsi agnatorum, qui dicuntur dedisse causam cognationis. Similiter procedat ex parte sponsæ, donec perveniat ad communem stipitem, è quo sint mediatè generati, qui si non reperiatur, nulla adest cognatio, num. 607. Debet scire plures sententias verè probabiles &c. l. 6. p. 2. n. 1791. Tenetur sequi sententias primò, quæ sunt pro valore Sacramenti, dein, per se loquendo, probabiliores & tutiores, num. 1737. Quando rigidiores, & quando benigniores, ex circumstantiis determinare debet, nu. 1738. Potiùs debet esse benignus, quàm rigidus, n. 1256 à n. 1740. Etiam in injungendis pœnitentiis, n. 1256. Debet esse mansuetus, patiens, charitativus, n. 1792. Per prudentiam debet se discretè insinuare, ut fiat omnibus omnia; & instructiones à S. Xaverio datas Missionariis Apostolicis diligenter observare, n. 1786. 1793. 1932. Communiter debet credere pœnitenti, n. 1786. à n. 1762. Primâ vice confitentem communiter debet judicare dispositum, n. 1728. Etiam quandoque frequenter relabentem, à n. 1729. Confessario sufficientia signa doloris in pœnitente sunt, si dicat, se statim post peccatum, vel in concione esse tactum dolore, & statuisse confiteri; si diu proposuerit confiteri, & post longam luctam se tandem resolverit &c. n. 1734.

Confessarius Principum, Prælatorum, aut aliorum Magnatum, tenetur pœnitentem monere de sua obligatione, si desit officio suo, v. g. circa collationem Beneficiorum, electionem Ministrorum &c. nisi videat ignorantiam esse invincibilem, neque ex ea scandalum aut damnum commune sequi, & monitionem fore in majus malum pœnitentis &c. l. 6. p. 2. n. 1699.

Confessarius puerorum debet interrogare eos, cur venerint ad confessionem, an credant ad eam spectantia, deinde scitu necessaria eis proponere, si putentur ignorare &c. l. 6. p. 2. à n. 1794. Eos esse capaces absolutionis colligere poterit, si sciant, quid mali eventurum sit malis, quid boni bonis, si pudefiant de mendacio vel impudicitia commissa, si modesti & compositi sint in confessionali &c. n. 1796. Ordinariè conditionatè eos potest absolvere, si dubitet de sufficiente usu rationis, n. 1797. Eos examinare poterit, an diebus festis diligenter audiverint Missam, an parentibus fuerint inobedientes &c. n. 1799. Si sint absolvendi, debet eos adducere ad dolorem, interrogando v. g. quò deveniunt post mortem, qui peccant, quid patiuntur in inferno vel purgatorio? &c. n. 1800. Debet illis inculcare horrorem peccati, quia nempe reddit animam turpem ac deformem instar Dæmonis &c. item timorem Dei, qui est ubique præsens &c n. 1801.

Confessarius adolescentum & juvenum potest plura applicare, quæ de pueris jam dicta sunt; item debet studiosè illis inculcare, quòd peccata, de quibus timor est vel dubium, an sint mortalia, non sint reticenda ex pudore, alioquin nullum peccatum remitti. Item frequentem debet illis inculcare Confessionem &c. l. 6. p. 2. à n. 1802. Poterit illos examinare præter illa, quæ de pueris dicta sunt, an tempus otiosè transegerint, pecuniam parentum prodegerint &c. num. 1803. Non debet ostendere displicentiam, si quandoque alium Confessarium accedant, n. 1804. Cautè cum illis debet procedere, ac invitis etiam pia documenta & monita ingerere, n. 1805.

Confessarius rudium & rusticorum ferè eadem observare debet, quæ puerorum; examinare eos poterit, an blasphemârint per Christi Sanguinem, per Sacramenta &c. An juràrint & quidem advertenter contra veritatem &c. à nu. 1806. Ad dolorem poterit eos adducere v. g. interrogando, si offendisses magnum Principem, qui tibi dedisset omnia, qui offensus posset te afficere omnibus pœnis &c. nunquid doleres te eum offendisse &c. n. 1806. Rudes, si ignorent ea, quæ necessitate medii scienda sunt, debet ante absolutionem instruere, l. 2. n. 2. l. 6. p. 2 n. 1808. Ignorantem ea quæ sub mortali scire tenetur, potest absolvere si de hoc doleat cum proposito ea addiscendi, l. 2. n. 2. Si nullam materiam possit elicere, de vita priore examinare debet, item breviter percurrere præcepta Decalogi, Ecclesiæ, aliásque materias ad illos spectantes; si tamen nihil certum habere possit, vel sub conditione absolvere, vel sine ea dimittere debet &c. l. 6. p. 2. n. 1808. Si pœnitens sit adeò stupidus, ut nequidem necessaria necessitate medii possit capere, si hebetudo proveniat ex peccatis luxuriæ, ebrietatis &c. differre debet absolutionem, & primò à talibus vitiis abducere, ac postea informare; si verò ex naturali complexione, poterit ipsi præire in actus Fidei, Spei, Charitatis, Doloris & Propositi, sicque dispositum saltem sub conditione absolvere &c. n. 1809.

Confessarius Ecclesiasticorum, Judicum &c. Patrum- & Filiorum- familias &c. specialia observare debet. *Primo*: Ecclesiasticis maximè inculcare debet, ut caveant scandala, castì sint, & sobrii &c. l. 6. p. 2. n 1810 Judices &c. interrogare poterit, an sine justâ causâ notabiliter distulerint causarum expeditionem &c. n. 1811. Patres & matres - familias interrogare potest, an curent, ut subditi præcepta observent, Missas, Catechismos, conciones audiant &c. n. 1812. Conjugatorum

querelis

querelis alterius de altero non facilè credere debet, & cavere, ut non videatur patronus unius partis, maximè uxoris contra virum &c. à n. 1812. Conjugatos examinare potest, an imprecati sint conjugi vel prolibus, an debitum negaverint, Matrimonio inhonestè usi sint &c. nu. 1812. Filios familias & famulantes maximè examinare debet circa furta, impudicitias &c. n. 1814.

Confessarius Medicorum &c. Mercatorum, Opificum, Militum plura observare debet: primò examinare poterit Medicos, Pharmacopæos, Chirurgos, an infirmos de periculo monuerint, orobabiliora & tutiora secuti sint, curationem amore lucri protraxerint &c. l. 4. à nu. 1532. Mercatorem interrogare poterit, an paratus fuerit quodcunque pretium etiam injustum ab emptore accipere, si potuisset. An mercium defectum gravem occultum non aperuerit, fraudulenter egerit, jurârit &c l. 4 à n. 1539. l. 6. p. 2. n. 1815. Opifices interroget, an laborârint die festo, plus retinuerint, quàm pretium contractum, partes materiæ subduxerint &c. l. 4. n 1539. l. 6. n. 1816. Bibliopolas examinet, an libros prohibitos vel lascivos vendiderint, defectu laborantes pro integris &c. l. 4. nu. 1539. Argentarios vel Aurifabros, an auro vel argento plus æris miscuerint, an ex rebus furtivis malâ fide aliquid emerint &c. l. 4. n. 1539. Milites & Officiales belli examinet circa superstitiones &c. moneat, quòd, si ante prælium vel in communi periculo absoluti sint non recensitis omnibus mortalibus, remoto periculo teneantur se speciatim de omnibus accusare &c. l. 6. p. 2. n. 1817.

Confessarius hominis scandalosi eum deterrere debet proponendo, hoc proprium esse & singulare Dæmonum officium, quemadmodum bonorum Angelorum est homines ad bonum inducere; item, quòd vix aut nunquam delicti veniam consequantur, quòd teneatur eos, quos seduxit, pro posse, ad viam virtutis reducere, non minùs, quàm damnum temporale resarcire &c. l. 6. p. 2. n. 1818.

Confessarius consuetudinarii vel recidivi debet quandoque illis negare absolutionem, l. 6. p. 2. n. 1819. Potest consuetudinarium primâ vice, quâ se accusat de peccatis suæ consuetudinis, absolvere, n. 1820. Recidivum, per se loquendo, potest absolvere, si habeat signa novi doloris & propositi, si rariùs lapsus sit ab ultima confessione, si occasiones aliquas relapsûs vitaverit, vim aliquam contra tentationem sibi intulerit, si ex sola fragilitate intrinsecâ recidivam passus sit &c. à num. 1821. Recidivo & consuetudinario suadere debet Confessionem apud eundem Confessarium, item media præscribere contra vitia particularia, v. g. contra superbiam, ut consideret, quis sit quò ad corpus, vas sordium &c. quò ad animam, multis tenebris obseptus &c. quis fuerit, quis futurus sit &c. nu. 1825. Contra avaritiam, quòd avaro nihil sit scelestius, nihil iniquius, quàm amare pecuniam, & animam suam habere venalem, ibid. Contra luxuriam, ut familiaritatem ad libidinem moventem fugiat, honestis exercitiis se semper occupet, &c. ibid. Contra invidiam, ut cogitet, quòd ea nulli noceat, nisi invido, quòd sibi pessimè velit constituendo se in statu peccati &c. ibid. Contra gulam, ut removeat, quæ gulam irritare possunt, ut, si talia sumenda sint, ad bonum finem referat melioris nutritionis, honestæ recreationis &c. ibid. Contra iram, ut præparet animum per propositum patientiæ ad ea, per quæ ordinariè scit se ad iram provocari, occasiones illius fugiat &c. ibid. Contra acediam, ut crebrò recordetur Beneficiorum divinorum, mortis vicinæ, præmia fervidæ charitatis &c. ibid. Media generalia illis præscribere potest, v. g ut humiliter & frequenter cum fiducia implorent gratiam divinam; manè tale vitium cavere proponant, vesperi de illo examen instituant &c ibid. Quandoque recidivos terrere poterit proponendo extrema hominis, mortem &c periculum damnationis ob incertitudinem mortis &c. n. 1826. Pro pœnitentia debet illis injungere, ut certâ die vel festis certis confiteantur, de mysterio, ad quod maximè afficiuntur &c per certum tempus quotidie meditentur &c. n. 1827. Si pœnitens sit recidivus in pluribus materiis peccatorum, debet studere tollere radicem cæterorum, aut illa, quæ magis scandalosa sunt &c. n. 1828. Recidivo frequenter in pollutiones & peccata mollitiei, debet suadere frequentem confessionem apud eundem Confessarium, n. 1829. Illi pro pœnitentia imponere potest, ut per certum tempus quotidiè aliquoties coram Deo, & Sancto, quem maximè colit, proponat se hâc die vel nocte ab omni turpi tactu sui ipsius abstenturum, vel ut dicat ad B. Virginem, *per sanctam Virginitatem &c.* n. 1829.

Confessarius alicujus in occasione proxima peccandi constituti, eum non debet absolvere, nisi velit mulierem v. g. domo dimittere, ob quam ipse est in periculo proximo peccandi, vel esset certa & prudens spes, quòd illam proximè esset ejecturus, vel quòd talem occasionem per media aliqua ex proxima esset reddituros remotam &c. l. 6. p. 2. n. 1831.

Confessarius hominis pudibundi, pusillanimis, de emendatione desperantis variis mediis uti debet, l. 6. p. 2. nu. 1832. Pudibundum animare debet, quòd tandem omnia vulnera animæ aperire debeat, & quò diutius exspectat, eò difficilius futurum, quòd aliàs in extremo judicio sint aperienda &c. num. 1832. Pusillanimem erigere debet motivis ad sperandam misericordiam, quòd Deus sit Pater, qui paratus est filium prodigum in gratiam recipere, quòd sit Medicus, Pastor, Redemptor &c. n 1833. De emendatione quasi desperantem erigere poterit proponendo, nulla esse peccata, quæ per Dei gratiam vinci emendarique non possint, Deum non velle mortem peccatoris &c. n. 1834. Si animo concidat, quia post adhibitum conatum pergit turpissimè tentari, eum excitet dicendo, hanc esse Dei bonitatem, quòd recordatione præteritorum eum affligat, ut tantò magis ea detestetur, & pro illis satisfaciat; si non tentaretur, eum minùs fore cautum &c. n 1835.

Confessarius hominis Pœnitentiam differre volentis eum conetur ad indilatam Pœnitentiam motivis variis adducere, v. g. valdè instabilem esse vitam hominis, mortem certò eventuram, sed incertissimum, quo tempore, loco, modo; Deum, qui Pœnitenti veniam promisit, peccanti crastinum non spopondisse &c. n. 1836.

Confessarius hominis nolentis condonare, indurati, de salute desperantis, varia media adhibere debet: nolenti condonare rotundè dicat, nec absolvi, nec peccatum dimitti posse, & si hoc sciatur extra Sacramentum, inducendi sunt alii homines, amici, qui de adversario molliter loquantur &c. Dein proponendum exemplum Christi & Sanctorum, revocandum ipsi in mentem, quid oret quotidie, *& dimitte nobis debita nostra &c.* l. 6. p. 2. nu. 1837. Peccatori indurato dicat, non tam malum esse cecidisse, quàm post lapsum nolle resurgere, beneficia, amorem Dei illi proponat &c. n. 1838. De salute desperanti, & confiteri nolenti submittat hominem ei gratum, qui pœnitentiam suadeat, suaviter se apud eum insinuet, de rebus aliis ei gratis loquatur, & conetur subinferre, saltem obesse non posse; si propter vitæ incertitudinem se ad Dei gratiam disponat, hoc ipsum posse conferre ad sanitatem &c. nu. 1839. Si dicat, major est iniquitas mea, quàm ut veniam merear, reponat, major est Dei pietas & misericordia, majora ejus merita, in quorum comparatione omnia peccata sunt, velut aquæ guttula ad mare &c. proponat exempla Ninivitarum, Davidis, Nabuchodonosoris &c. n. 1840.

Confessarius Rei captivi vel condemnati ad mortem observare debet sequentia. Reum instruat, quòd ea, quæ secum in foro conscientiæ agit, cum Judicibus non communicentur; item non temere evulget, quæ etiam extra confessionem accepit. Eum ad confessionem sacramentalem non admittat, antequam in foro externo res sint liquidæ, non importunè cogat, ut se talem fateatur &c. l. 4. n 1521. 1524. à n. 1531. l. 6 p. 2. n. 1841. Non spondeat se fore patronum pro ejus vita, num. 1842. Potest suadere, imò etiam obligare reum, ut Judici legitimè interroganti crimen fateatur, quod fateri tenetur, num. 1843. Si obliget reum, ut Judici fateatur crimen, quod fateri non tenebatur, probabiliùs non fit irregularis, l. 7. num. 63. Damnatis ad mortem plerumque levissimam pœnitentiam debet injungere, l. 6. p. 2. n. 1846. Cavere debet, ne mors approperetur, n. 1847. Reum crimen negantem, cujus per testimonia plenè convictus est, si dubiè præsumi possit non fecisse, potest absolvere, aliàs non, neque etiam eum absolvere debet, si sibi illud fassus sit, & in judicio convictus, neget, n. 1849

Confessarius Divinatoris, Magæ, Veneficæ &c. eos de variis superstitionibus examinare debet, quo fine tali superstitioni se addixerint. De Apostasia, Idololatria & Hæresi, de blasphemiis in Deum & Sanctos, an rebus sacris abusi sint, aliis nocuerint, alios seduxerint, de luxuria, commixtione cum Dæmone &c. l. 6. p. 2. n 1841. l. 4. n. 1531. l. 3. p. 1. n. 41. Eos monere debet, ut pactum, si quod habeant cum Dæmone, dissolvant, libros, schedas, ligaturas, chirographum, si habeant, aliaque comburant; si Dæmon chirographum habeat, non esse eum necessariò cogendum, ut reddat, sed per pœnitentiam pactum dissolvat &c ibid.

Confessarius hominis ebriosi, vel uxorem ebriosam habentis debet maritum vel uxorem ebriosam obligare ad occasiones declinandas, vel ad non plus bibendum, quàm sciat per experientiam se ferre posse, quod si non observet, poterit illi pro pœnitentiâ injungere abstinentiam ad dies aliquot, à potu inebriante, item moneat, ut cogitet, quid fecerit, quantùm perdiderit, quis per ebrietatem evaserit, quæ supplicia meruerit, quid toties promiserit &c. l. 6. p. 2. à num. 1851.

Con-

Confessarius hominis convertendi vel converſi ad fidem, pro diverſitate hominum, diverſimodè eum excipere debet, omnia ſcitu neceſſaria neceſſitate medii eum educere debet, deinde proponere ſucceſſivè articulos fidei ipſius erroribus contrarios, præterea etiam alios, profeſſionem fidei proprio idiomate etiam illi det & explicet &c. l. 6. p. 2. à n. 1856. Non debet examen rigidum pro Confeſſione cum converſo inſtituere, n. 1859. Non debet convertendum arguere, ſi gravia peccata afferat, n. 1860. Non debet nimium credere, aut promittere ſe convertere volenti, n. 1862. Facilè eum convincere poterit probando Eccleſiam Catholico Romanam eſſe veram Chriſti Eccleſiam, eò quòd illi ſoli conveniant Notæ veræ Eccleſiæ, quòd nempè ſit *Una, Sancta, Catholica, Apoſtolica &c.* ibid. Proponere illi poterit Profeſſionem fidei ſecundùm Bullam Pii IV. & præſcriptum Tridentini, vel etiam breviorem, ibidem.

Confeſſarius ægri vel moribundi non debet ſtatim ingerere mentionem confeſſionis, niſi eſſet periculum mortis, ſed primò amicè ſalutet, quærat de morbo, doloribus, quiete &c. Captatâ occaſione inſinuet expedire confeſſionem, antequam vis morbi invaleſcat &c. l. 6. p. 2. à n. 1156. n. 1863. Pro illis ad mortem diſponendis uti poteſt libro germanico *Nakateni* Seelen-Hulff/ *Vogleri* Troſt-Brunn/ &c. n. 1864. Ordinariè poteſt moribundum ſub conditione abſolvere, quamvis jam non ſciatur dare ſigna doloris, à num. 1156. 1865. In articulo mortis poteſt eum ab omnibus peccatis abſolvere etiam reſervatis, ibid. Si Catholicis mixti ſint Acatholici v. g. in exercitu ante conflictum, abſolutionem ſub conditione dare poteſt, n. 1865. Cum Acatholico ad extrema deducto eliciat actus Fidei, Spei, Charitatis perfectæ, contritionem de peccatis, manendo in illis, quæ nobis communia ſunt cum Hæreticis. Quod ſi circumſtantiæ patiantur, poteſt rogare eum, an non, ſi ſciret, ſe non eſſe in verâ fide, vellet amplecti aliam, & facere omnia ad ſalutem neceſſaria, an non vellet confiteri & abſolvi, ſi hoc ad ſalutem foret neceſſarium, ſi ad hæc annuat, poterit eum ſub conditione abſolvere &c. nu. 1866. Si æger videatur deſtitutus auditu, debet formare vocem ſupra caput ad cranium ægri, n. 1868. Si laboret morbo contagioſo v. g. peſte, poteſt eum abſolvere uno vel altero peccato audito, & ne morbum contrahat, inter ſe & ægrum ignem vel ſaltem candelam interponere: deinde nunquam debet ſe directè ponere contra ægrum, ſed ad latus aversâ facie &c. l. 3. p. 1. num. 758. Debet tardè ægris prælegere actus virtutum, ut illi corde eliciant, v. g. *Credo Domine, quidquid per Eccleſiam Unam, Sanctam, Catholicam & Apoſtolicam credendum proponis &c.* l. 6. p. 2. n. 1868. Debet orationes affectuoſas illis prælegere, v. g. *Domine JESU, per amaritudinem tuam, quam in Cruce ſuſtinuiſti; maximè quando benedicta anima tua de corpore egrediebatur, miſerere animæ meæ in egreſſu ſuo, Amen. Pater noſter &c. ibid.*

Confeſſarius illius, qui tenetur ad reſtitutionem famæ vel aliorum bonorum, eum plerumque ſaltem indirectè admonere debet obligationis reſtituendi, & ſi ante hâc monitus, non reſtituerit, regulariter abſolvere non debet, niſi eum jam magis seriò velle, & probabiliter facturum, circumſtantiæ indicent &c. l. 6. p. 2. à n. 1869.

Confeſſarius fatui, ſurdi, muti, hominis linguæ peregrinæ hæc obſervare debet. *Primo*: Si ſciatur eſſe planè fatuus, eum abſolvere non debet; ſi ſit ſemifatuus, & prudenter judicetur, quod ſaltem imperfectè actus ad pœnitentiam requiſitos habeat, poteſt eum ſub conditione ſaltem abſolvere; ſi dubium ſit, an ſit ſemi- an planè fatuus, in articulo mortis diſponere debet, quantùm poteſt, & ſub conditione abſolvere, nu. 1871. Qui quandoque delirant, & quandoque ſapiunt, eos tempore lucidi intervalli poteſt abſolvere, n. 1872. Etiam eos abſolvere poteſt, qui in aliquo tantùm objecto delirant, in aliis verò non dant ſignum amentiæ, ibid. Surdaſtrum ſibi notum, quem ſcit non afferre, circa quæ eum interrogare neceſſe ſit, abſolvere poteſt; aliàs ad locum ſeparatum remittere debet, n. 1873. Mutum & non ſurdum per interrogationes facilè juvare poteſt, quibus per ſigna reſpondeat, n. 1874. Si pœnitens factus ſit ſurdus & mutus, poſtquam didicit ſcitu & creditu neceſſaria, extra articulum mortis eum non poteſt abſolvere, niſi ſcripto vel ſignis oſtendat, quòd doleat &c. ibid. Si à nativitate ſit ſurdus & mutus, probabiliter abſolvere poteſt, ſi det ſigna pœnitentiæ, eique pro pœnitentia injungere, ut tundat pectus, flectat junctis manibus vel expanſis brachiis &c. ibid. Surdum, cæcum & mutum abſolvere non poteſt, n. 1875. Si Confeſſarius ob linguæ imperitiam non poſſit omnia intelligere, & ſine gravi incommodo pœnitentem ad linguæ peritum remittere non poſſit, licitè eum abſolvit, dummodo ſaltem veniale aliquod intellexerit &c. nu. 1876. Si calleat linguam principalem, probabiliter etiam tenetur certos loquendi modos linguæ ſubordinatæ priùs intelligere, antequam ſe ſine cauſa confeſſionibus ſimilium exponat, n. 1877.

Confeſſarius pœnitentis generaliter confitentis, vel antè hâc malè confeſſi, ſi ideo confiteatur generaliter, quia antè hâc ſæpè ſine neceſſaria præparatione confeſſus eſt, vel quia putat ſe mortalia quædam non eſſe confeſſum, & illum per ordinem Præceptorum Decalogi & Eccleſiæ examinare debet, quaſi nunquam confeſſus eſſet. Si verò faciat pro majore ſecuritate conſcientiæ &c. petat, ut primò dicat ab ultimâ confeſſione commiſſa, dein permittat, quæ occurrunt de priore vita, dicere, nec importunè in ſpeciem & numerum eorum inquirat &c. l. 6. p. 2. n. 1878. Præcipuè curare debet, ut generaliter confitens ſtudioſè eliciat actus prærequiſitos, ſincerum dolorem, & propoſitum &c. nu. 1879. Pœnitentiam ſaltem aliquam ipſi imponere debet ob nova peccata addita, & ſi pœnitens confeſſa & non confeſſa miſceat, debet imponere pœnitentiam, veluti ſi nullum ante confeſſus eſſet, n. 1880. Eum, qui hactenus ſæpiùs ſacrilegè vel invalidè eſt confeſſus, ſi id advertat Confeſſarius, non ſemper ſtatim monere debet de confeſſione generali, ſed, ſi ſit homo anxius, pudibundus vel planè rudis, interrogare eum poterit circa ætates ſingulas percurrendo præcepta, & ſic eo vix advertente confeſſionem generalem elicere; in fine petat, an quid grave præterea ſit, quod totâ vitâ ſuâ commiſerit &c. n. 1882. Illi, qui fecit confeſſionem generalem, ter aut quater adhuc poteſt permittere, ut addat, quæ incidunt, ſi non meminerit ſe ea eſſe confeſſum, num. 1883.

Confeſſarius hominis luxurioſi illi ſuadere debet, ut occaſiones fugiat, quas ſi non caveat, vult ignem contrectare & non uri, lutum tangere, & non maculari; abſque eo omnia propoſita & proteſtationes fore nullas: ut otium fugiat, corpus caſtiget, ut ſibi ob oculos ponat cadaver hominis, quem perditè amavit &c. l. 6. p. 2. n. 1825. Confeſſionem generalem illi non permittat, niſi unâ vice tantùm; poſt eam poteſt ipſi permittere, ut de anno in annum confiteatur, vel ut in genere ſe accuſet &c. n. 1881.

Confeſſarius hominis, qui ſola peccata dubia, venialia vel imperfectiones confitetur; ſi ſola dubia confiteatur, non debet eum abſolvere abſolutè, l. 6. p. 2. n. 1884. Si ſola venialia, & præſertim aliqua in ſpecie confiteatur (quod valdè laudabiliter & fructuoſè ordinariè fit) licèt non addat numerum, debet eum abſolvere, & ſi pœnitens ſemper rediens cum eiſdem venialibus hîc & nunc non daret ſufficientia ſigna doloris & propoſiti, excitare eum debet, vel ad ſpecialem dolorem circa aliquod veniale determinatè, quod creditur efficaciùs diſpliciturum, vel ſuaviter inducere debet, ut ex priore vita aliquod peccatum repetat, de quo dolet &c. à nu. 1885. Si ſolas imperfectiones confiteatur, quamvis communiter adjunctum habeant aliquod peccatum, in praxi tamen certum aliquod peccatum exquirat, nec permittat, ut pœnitens catalogum adeò longum ejuſmodi imperfectionum texat &c. n. 1888. Si pœnitens non afferat materiam neceſſariam &c. eum cum benedictione dimittere debet, nec opus eſt hoc pœnitenti indicare, num. 1889.

Confeſſarius mulierum debet eſſe valdè patiens & cautus in converſatione cum illis, & potiùs ſeverum ſe illis, quàm familiarem exhibere, l. 6. p. 2. à n. 1890.

Confeſſarius devotionem vel perfectionem profitentium, ſi omnia extra-ordinaria ſectentur, eos ad veram humilitatem internam reducere debet, & intentionem puram &c. l. 6. p. 2. n. 1892. Si quibuſdam devotiunculis ſint addicti, & ſimul hæreant in vitiis, eos docere debet, iſta quidem bona eſſe, ſed nihil profutura, ſine cura gratiæ Dei ſemper conſervandæ &c. n. 1893. Si perfectionis capaces ſint & avidi, non omnes eodem modo dirigere debet, ſed conari, ut intimos animi motus, conſtitutionémque perſpiciat, & inſtructiones ſuas capacitati & naturæ accommodet, &c. à n. 1894.

Confeſſarius habentis conſolationes vel deſolationes internas, pro diverſitate earum pœnitentem dirigere debet; indicia advenientis conſolationis, item præſentis & abeuntis Dei viſitationis, quæ varia ſunt, noviſſe debet: item quomodo viſitationes divinæ fiant, quæ diverſimodè contingere ſolent: item ſigna boni ſpiritûs & viſitationum divinarum, earúmque effectus. Item cauſas, cur dentur, vel ſubtrahantur conſolationes, quarum plures ſunt: item effectus bonos deſolationum & tentationum &c. l. 6. p. 2. à nu. 1896. Deſolato ſuadere debet, ut in deſolatione vel tentatione nihil deliberet, vel innovet circa bona propoſita, ſed perſiſtat in conſtitutis tempore divinæ conſolationis. Item cogitet, quòd talia per peccata ſua ſit meritus; quòd pro pœnis in altera vita ſubeundis faciat ſatis; quòd multa & magna pati ſit compendioſiſſima ad perfectionem via &c. n. 1905.

Confeſſa-

Confessarius hominis variis tentationibus agitati vel tribulati, illi cogitandum proponat, Deum Judicem sibi hic esse præsentem, qui certissimè puniet: tentationem esse à Dæmone, qui idem erit accusator; jam agi, ut vel Deo vel Dæmoni placeat, & utri volet placuisse moriturus. Item ut recurrat ad Deum per preces, dicendo: *Domine, vim patior; responde pro me. Domine adjuva me, salvum fac servum tuum Domine. Egóne peccabo in conspectu tuo Domine? non faciam &c.* Quandoque urgente tentatione sensum doloris sibi faciat per morsum linguæ vel pressionem carnis. Cogitet: momentaneum, quod delectat; æternum, quod cruciat: mutet situm corporis, aliquid aliud faciat & phantasiam aliò dirigat &c. l. 6. p. 2. n. 1906. Eum instruat, quòd tamdiu necdum succubuerit, quamdiu tentationes molestiam afferunt, & optat, se eas non habere, quòd contemnendo potiùs, quàm semper eas confitendo sit superaturus &c. n. 1907. Si tentetur pœnitens timore salutis, prædestinationis &c. dicat, quidquid post hanc vitam de me Deus sit dispositurus, ego in hac vita eum amabo &c. n. 1908. Si fatigetur tentatione, an potiùs hæc vel ista mala, aut etiam damnationem æternam subire vellet, quàm hoc vel illud peccatum committere, dicat: neutrum eligo, displicet peccatum, horreo incendium, nec unum præ alio necesse est, ut eligat, quod si urgeatur aliquid eligere, humiliter se speraturum in Dei bonitate & assistentia divina, reponat &c. n. 1909. Si fatigetur tentatione & timore, ut aliqua de se honesta aspicere non audeat, imò etiam Christum crucifixum, suadeat, ut directè contra faciat, permittendo, quidquid inde eveniat, quod erit contra voluntatem &c. nu. 1910. Motiva varia illi proponat v. g. quòd afflictio illa sit immissa vel permissa à Deo, eam dirigente in bonum nostrum &c. Dicat cum Thoma de Kempis, l. 3. c. 16. *Si tua defuerit consolatio, sit mihi tua voluntas & justa probatio pro summo solatio &c.* à n. 1911.

Confessarius scrupulosi vel meticulosi, debet esse summè patiens & blandus, quandoque etiam austerus, l. 1. n. 529. l. 6. p. 2. n. 1913. Non debet ejus dirigendi curam suscipere, nisi spondeat confidentiam, constantiam, obedientiam in sequendo, etiam seposito judicio proprio &c. l. 1. n. 527. Ante omnia videat & exploret scrupulorum causas, resolutè sine ulla hæsitatione & distinctione ipsi interroganti respondeat, sequendo semper partem benigniorem, nunquam det rationes sui responsi, quandoque si moraliter certus sit scrupulum afferendum, etiam non auditum ad Communionem dimittat; quandoq; suaviter irrideat, sollicitè moneat, ut nulli scrupulo cedat, sed directè contrarium agat &c. à nu. n. 528. Remedia contra scrupulos doceat, ut scilicet eos contemnat; Bonorum consuetudinem & vitam pro regula habeat; se assuefaciat ad sequendas sententias mitiores; non judicet quidquam esse mortale, nisi certò sciat; in dubio, si non habeat prudentem rationem dubitandi, tutò contemnat velut scrupulum; toties ad Confessarium non recurrat &c. n. 511. à n. 534. Debet eum docere privilegia scrupulosorum, quòd scilicet in agendo non teneatur adhibere examen & diligentiam, nisi valde mediocrem, nec tantam, quantam alii; quòd si angatur, nec suppetat consilium, possit liberè agere, quod vult, nisi certum & evidens sit esse peccatum; quòd nihil teneatur repetere ex præteritis confessionibus, nisi certus sit illud esse peccatum, & se illud ritè confessum non esse &c. n. 511. à n. 541. Si antehac vixit in consuetudinibus peccandi, scrupulos aliquo tempore permittere debet, ante omnia ad Confessionem generalem disponat, quam si semel fecerit, nunquam amplius permittat eum confiteri generaliter, concedere tamen illi debet, ut ter vel quater addat, quæ adhuc incident, & de quibus nescit se ritè confessum, postea de præteritis nunquam eum audiat, nec de illis se examinare permittat &c. n. 541. Si timeat vel putet se per longum tempus sacrilegè vel invalidè esse confessum, ordinariè non permittat quidquā repetere, nisi certus sit se illud vel non esse, vel malè esse confessum, l. 6. p. 2. n. 1220. Quamvis scrupulosus non sit, tamen eum ad confessionem repetendam obligare non debet, nisi moraliter certum sit antehac invalidè esse confessum, & si semper fuerit timoratæ conscientiæ, & solitus se debitè ad confessionem præparare, nec voluntariè aliquid omittere, prudenter præsumat, rectè esse confessum &c. Si verò non fuerit conscientiæ timoratæ &c. eum ad confessiones repetendas obliget &c. à n. 1221. Si peccatum reticuit, petat, quale illud fuerit, & an, quando fecit, putaverit esse mortale, item an putaverit esse mortale illud sic reticere &c. num. 1223. Si reticuit ex verecundia, vel cum gravi remorsu conscientiæ ante Confessionem vel Communionem, interroget, an, quoties confessus est intermedio tempore, semper fuerit memor obligationis confitendi & tamen perrexerit tacere. Quod si affirmet, confessiones intermedias repetere debet, aliàs non &c. nu. 1224. Si fuerit obligationis semper memor, & eidem confessario, cui jam confitetur, semper confessus fuerit, si hic peccatorum mortalium aliquam adhuc memoriam habeat, sufficit, si in genere dicat: *Accuso me de illis peccatis, quæ tibi ab illo tempore confessus sum, à quo tempore etiam bis v. g. in mense sacrilegè confessus sum, & communicavi, quia illud peccatum retinueram &c.* Si autem eidem Confessario confessus non fuerit, vel hic peccatorum nequidem confusè recordaretur, communiter absolutionem differre, & ut se examinet, remittere illum debet; quod si occasio redeundi non foret, jubeat edicere, quæ occurrunt, & examinatum absolvat, à n. 1225.

Confessarius alicujus de re aliqua vel de vitæ statu deliberantis, proponat, ab hac electione pendere æternitatem felicem vel infelicem, finem omnis hominis & omnium actionum esse in hac vita servire Deo secundùm sanctissimum ejus beneplacitum, & in altera vita æternùm salvari; directioni divinæ hominem se totum debere committere &c. l. 6. p. 2. à n. 1915. Item electioni animum totum seriò debere intendere, aliis negotiis tantisper sepositis, animum habere pacatum; rationes nullas admittere, quæ non sint è cœlo; in omnibus Dei honorem & æternam salutem spectare &c. Cujusvis status bona & commoda naturæ suæ magis convenientia &c. à n. 1918.

Confessarius Parochi debet esse approbatus, l. 6. p. 2. num. 1539.

Confessarius Monialium. V. *Moniales, Approbatio.*

Confessarius in nullis irregularitatibus potest dispensare, nisi habeat speciale privilegium à Papa, l. 7. nu. 443. Potens dispensare, potest etiam absolvere ab omnibus reservationibus & censuris, quæ proveniunt ex peccato, ob quod dispensatur, non tamen, si aliunde proveniant, l. 6 p. 3. num. 958. Etiam non potest absolvere, si supplicans nolit, aut non possit dispensationem acceptare, si tamen dispensatio aliquando acceptanda foret, absolvere posset, num. 959. Si in rescripto addatur, ut injungatur pœnitentia gravis, potest injungere levem, si supplicans antea confessus est, & pœnitentiam proportionatam accepit, vel si lucratus est Indulgentias, vel si cum tali dispositione accedat, propter quam gravis pœnitentia possit mutari in levem, n. 962. Confessarius pro expediendo dispensatione electus, si minùs bene peregerit officium suum, alius eligi potest, cui Rescriptum præsentetur, & qui expediat, n. 969. Confessarius delegatus, probabiliùs Breve Româ datum expedire non potest, si Matrimonium cum consanguinea, ob urgentissimas etiam causas, jam contractum sit, n. 989. Confessarius mendicans habens Jurisdictionem Episcopalem nequit dispensare in voto absoluto castitatis in ordine ad contrahendum Matrimonium, n. 462. Confessarii Societatis JESU habent facultatem commutandi vota non reservata, l. 5. p. 1. n. 531. Etiam possunt absolvere à casibus Papæ reservatis extra Bullam Cœnæ, l. 6. p. 2. n. 1611.

Confessarius tempore Jubilæi quilibet approbatus à quolibet, etiam à Religioso & Moniali sine licentia Superioris sui eligi potest, non tamen à Religioso Societatis JESU, l. 6. p. 2. n. 1464. A Regulari probabiliter etiam eligi potest approbatus à solo Prælato alterius Ordinis, qui tamen à Sæculari eligi non potest tempore Jubilæi, n. 1465. Eligendus debet esse approbatus respectu eligentis v. g. à Moniali debet esse specialiter pro Monialibus audiendis approbatus &c. n. 1467. Probabiliùs etiam requiritur, ut eligendus sit approbatus ab Ordinario illius loci, in quo fit confessio, nu. 1466. Nec extra extremam necessitatem eligi potest excommunicatus, suspensus, irregularis, depositus, degradatus, nec complex criminis, si illi per Episcopum potestas absolvendi complicem sit sublata. n. 1468. Neque eligi potest in Ordine Prædicatorum Regularis ab Episcopo approbatus inscio vel invito Superiore, quod in aliis Ordinibus fieri potest, sed tali approbationi non facilè fidendum est, n. 1469. Probabiliter eligi non potest Regularis exemptus approbatus ab Ordinario, si per sententiam judicialem & notoriam prohibitus sit audire confessiones Sæcularium ob inscitiā vel similes causas, n. 1470. Probabiliter eligi potest Regularis approbatus ab Episcopo, si dimittatur ab Ordine, n. 1471. Probabiliùs Confessarius approbatus tempore Jubilæi ab aliquo requisitus sub mortali tenetur eum audire, n. 1472.

Confessarius post tempus Jubilæi nihil potest circa illum, qui Jubilæum lucratus non est, qui verò illud lucratus est, circa illum potest etiam post Jubilæum exequi illas gratias, quas tempore Jubilæi potuisset, l. 6. p. 2. num. 1473. Etiam potest transacto Jubilæo absolvere illum ab omnibus peccatis & censuris, qui tempore Jubilæi cœpit confiteri, & ex justa causa absolutio dilata est,

est, ibid. Etiam absolvere potest à reservatis ex justa causa vel inculpabiliter omissis tempore Jubilæi; idem potest in commutatione Votorum &c. ibid. Probabiliùs non potest à reservatis post Jubilæum commissis absolvere eum, qui Confessionem post tempus Jubilæi perficit, n. 1474. Eum absolvere potest probabiliter à reservato post Jubilæum, qui tempore Jubilæi confessus non est, quia non recordabatur mortalis; vel qui ex invincibili defectu doloris vel propositi invalidè fuit confessus, si cætera præscripta impleverit. Non verò probabiliùs eum, qui sacrilegè est confessus ex malitia, animo postea rectè confitendi & Jubilæum lucrandi, n. 1475.

Confessarium consulere non expedit, quando agitur de promotione pœnitentis, l. 6. p. 2. n. 2001.

Pro Confessariis apti sunt Religiosi, l. 6. p. 2 n. 1704.

Confessariorum instructio, quomodo in impedimentis occultis dispensationem à S. Pœnitentiariâ impetrare debeant, l. 6. p. 3. n. 90. Confessarii approbatio. V. *Approbatio.*

Confessarii jurisdictio. V. *Jurisdictio Confessarii.*

Confessionis Præceptum.

Confessionis Præceptum tum divinum, tum humanum datur, obligans sub mortali omnes & solos baptizatos, qui lapsi sunt in peccatum mortale personale, l. 6. p. 2. à nu. 2002. Datur præceptum confitendi omnia mortalia post Baptismum commissa, à n 2015. 2021. Hoc Præceptum absolutè loquendo non fuisset necessarium, nu. 2016. Non potuit absolutè esse à sola Ecclesia, n 2017. Præceptum confessionis venialium probabiliùs posset esse ab Ecclesia, n. 2018. Præceptum divinum confessionis omnium mortalium obligat in periculo mortis, & sæpius in vita, à n 2019. l. 4 n. 1534. Probabiliùs Præceptum confessionis aut pœnitendi non obligat, per se loquendo, statim post commissum mortale, obligat tamen, uti etiam Præceptum naturale, per se loquendo, ante articulum mortis, l. 6. p. 2 à n 2005. Etiam ante Communionem obligat, n. 20:. Non ante alia Sacramenta, nisi sæpe per accidens, n. 2022. Obligat omni anno, n. 2023. Obligantur hoc Præcepto omnes & soli baptizati, qui habent mortale; pueri doli capaces, probabiliùs etiam ante septennium; ingredientes periculosam navigationem vel conflictum &c. n. 2002. à n. 2024. Ut satisfiat huic Præcepto, confessio fieri debet approbato, sive is sit sæcularis, sive regularis; si tamen fiat regulari, qui est præsentatus Episcopo, & ab eo, quamvis injustè, repulsus, non satisfit, n. 1548. à n 2028. Non est obligatio absente Sacerdote confitendi Laico; quod tamen ob varias causas aliquando utiliter fit, nu. 1482. Confessione invalidâ non satisfit huic præcepto, à n. 2032. Validâ & informi probabiliùs satisfit, n. 2034. Probabiliùs non satisfit confessione, quam non sequitur absolutio, nu. 2035. Hoc Præcepto obligatur habens peccata mortalia post Baptismum commissa & necdum remissa. Item habens peccata tantùm interna, à n. 2036. Probabiliùs hoc Præcepto non obligatur habens sola venialia, vel mortalia antehac rite confessa, est tamen absolutè melius venialia semel in anno confiteri, n. 2002. 2038. Nec obligatur confiteri venialia, qui simul habet mortale, à quo hoc anno confitendo excusatur, v. g ob periculum gravis damni, n. 2039. Qui sæpius, imò etiam omni die anni confessus est venialia, si in fine anni, v g. ultimâ die recordetur mortalis non confessi, vel mortaliter peccet, obligatur eâ die ad huc Præcepto confessionis annuæ; non verò ille, qui hoc anno confessus est mortale anno præcedente commissum, & per oblivionem omissum, nu. 2040. Qui per annum saltem semel confessus est mortale dubium cum venialibus, si incidat in mortale, probabiliter adhuc tenetur hoc Præcepto, n 2041. Si verò semel confessus est mortalia memoriæ occurrentia, quamvis aliquod ex oblivione omiserit, probabiliùs non tenetur, à nu. 2048 Obligatio hæc omni anno confitendi probabiliùs non alligatur tempori Paschali. n. 2042. Annus pro implendo hoc Præcepto numeratur à Paschate ad Pascha, vel à 1. Ianuarii ad ultimam Decembris, n. 2043. Obligat semel in anno; hinc probabiliter satisfacit, qui confitetur hoc anno 1. Jan. & sequente anno ultimâ Decemb. Item, qui multis annis non est confessus, & hoc anno confitendo pro illis satisfecit, si ante finem hujus anni relaberetur in mortale, probabiliter confessione factâ satisfecit Præcepto, nu. 2043. 2047. Differens ultra annum, eò graviùs probabiliùs peccat, quò diutiùs confessionem differt, nu. 2044. Prævidens impedimentum, quo minùs isto anno confiteatur, probabiliter non tenetur prævenire, num. 2045. Qui priore anno non est confessus, probabiliter nunc statim obligatur hoc Præcepto, num. 2002. 2046. Excusantur ab hoc Præcepto, qui vel physicè vel moraliter illud implere non possunt, v.g. qui prudenter timent revelationem sigilli; qui non possunt sine notabili incommodo; qui non possunt, nisi per interpretem &c. nec tales tenentur vi hujus Præcepti illo anno conteri, n 2002. à n. 2005. Non implentes hoc Præceptum pœnam incurrunt, scilicet, ut vivi arceantur ab ingressu Ecclesiæ, mortui autem arceantur sepulturâ Ecclesiasticâ; quæ pœna tamen non incurritur ipso facto, sed est ferendæ sententiæ per Superiorem Ecclesiasticum, n. 2053.

Confessio.

Confessio est accusatio externa de peccato proprio, ordinata ad absolutionem à Sacerdote obtinendam, l. 6. p 2. n. 916. Ordinariè requirit integritatem materialem, per accidens, & extraordinariè sufficit integritas formalis, n. 915. à n. 917.

Confessio materialiter integra est, explicare omnia mortalia memoriæ occurrentia secundùm numerum, speciem, & omnes circumstantias speciem malitiæ mortalis mutantes, l. 6. p. 2. n. 915. à n. 919.

In confessione numerus peccatorum explicari debet vel absolutè, vel sub dubio, prout conscientia dictat, l. 6. p. 2 n. 922. Qui scit numerum, peccat mortaliter, si dicat: *aliquoties feci, sæpe feci, fortè toties feci &c.* nisi excusetur per simplicitatem vel bonam fidem, ibid. Qui uno actu detraxit tribus, contraxit tres malitias in confessione exprimendas; item qui unam habuit voluntatem fornicandi cum tribus &c. à n. 923. Qui per tres actus furatus est eidem tres ducatos, non satisfacit, dicendo: furatus sum tres ducatos; sicuti nec, qui uno actu tres ducatos furatus est spectantes singulos ad diversos homines, n. 925. Qui uno actu dubitavit circa tres fidei articulos &c. satisfacit dicendo, semel dubitavi de fide &c. E contra, qui uno actu odit tres homines &c. hunc numerum hominum debet addere, sicut etiam ille, qui uno actu statuit per septimanam Horas omittere, numerum dierum addere debet &c. n. 926. Si quis die jejunii sæpiùs comederit carnes, debet numerum addere, &c. n 927. Qui per horam continuat actum, facit unum peccatum, si verò aliquoties retractet, toties novum peccatum committit, in confessione explicandum, n. 928. Qui continuo tempore in mortali absolvit v g. decem pœnitentes, vel totidem Eucharistiam ministrat, istum numerum hominum addere debet, n. 929. Qui comedit carnes die jejunii incidente v. g. in quatuor Tempora, satisfacit dicendo semel in die jejunii comedi carnes, &c. n. 930. Qui furatus est 100. & primò bonâ fide confessus est se furatum esse 50 si postea reddatur certior, quòd fuerint 100., probabiliùs satisfacit, si in sequenti confessione dicat se furatum esse 50. Idem est de blasphemia &c. à n. 931. Qui post examinatam diligenter conscientiam aperuit in genere statum, tempus, consuetudinem, dicendo toties circiter &c quamvis postea distinctiùs recordetur hujus vel illius, in hoc vel illo loco, cum hac vel illa persona commissi peccati, vel etiam numerum determinatum, communiter non obligatur de novo confiteri, à num. 934. 936. Actus externus peccati simul est confitendus, à num. 941. Non autem effectus peccati, à num. 943.

In Confessione explicari debet species infima peccati; quæ præcipuè desumitur vel ex objecto aut modo tendendi actûs peccaminosi notabiliter diversi, vel ex legibus formaliter diversis, contra quas agitur &c. l. 6. p. 2. n. 915 945. 952. Secundùm speciem peccata confiteri debent, sicuti erat conscientia tum, quando committebantur; si tum, quando rem malam egisti, invincibiliter ignorabas ejus malitiam, vel non advertebas ad aliquam circumstantiam malam, licèt postea ante confessionem malitiam illam intelligas, non teneris quidquam confiteri, & si confiteri velis, quia times, ne fortè peccâris, addere debes, te eo tempore non scivisse vel non advertisse ad istam malitiam &c E contra si dum aliquid egisti, erroneè apprehendisti aliquam malitiam in objecto, vel in actione tua, quamvis re ipsâ non inesset, tu eam contraxisti, & teneris hoc in confessione explicare &c. n. 946. Qui cum dubio operatus est, an inesset actioni malitia mortalis, an hujus vel illius speciei, quamvis postea certò resciat nullam in ea fuisse malitiam mortalem, tamen confiteri debet se operatum esse cum illo dubio, quod habebat, dum operabatur &c. ibid. Qui nunc agnoscit se v. g. ter detraxisse, non satisfacit dicendo: accuso me, si detraxerim, nu. 947. Qui ex ignorantia vincibili festi v g. omisit Missam, satisfacit dicendo: Missam die festo non audivi &c. n. 948. Qui ex ignorantia culpabili voluit v. g. peccare cum muliere, ignorans ejus statum, hoc in confessione explicare tenetur &c. nu. 949. Qui ex errore putavit esse diem festum, quo non audivit Sacrum, satisfacit dicendo non audivi Sacrum die festo; aliquando tamen error aperiri debet, v. g. Si quis confiteatur, non jejunavi pridie Circumcisionis, addere debet, & putabam me obligari &c. num. 950. Probabiliter etiam exprimi debet, an peccatum factum sit cum conscientia dictante esse peccatum,

peccatum, an cum dubitante, an esset peccatum, n. 951. Qui tres injurias proximo intulit, v. g. uni furatus est, alteri detraxit, alium occidit, debet species infimas explicare dicendo: uni furatus sum, uni detraxi, & unum occidi. Similiter, qui semel se exposuit periculo ebrietatis, & semel periculo turpis delectationis, non satisfacit dicendo: bis me exposui periculo peccandi mortaliter, sed species singulas explicare debet, nu. 952. Non sufficit dicere speciem infimam peccati, quod quis fecit, quomodocunque, sed dici debet illa species infima, quæ re ipsâ est admissa &c. n. 953. Probabiliùs dici debet species mali, quod quis voluit vel optavit proximo suo, l. 2 n. 182.

In confessione explicari debet peccatum secundùm circumstantias mutantes speciem, quæ notabiliter augent vel minuunt malitiam peccati, quæ præcipuè continentur hoc versu: *Quis, Quid, Ubi, Quibus auxiliis, Cur, Quomodo, Quando*, l. 6. p. 2. n. 915. à n. 954. Qui blasphemavit, sed sine advertentia ad malitiam; qui delectavit se objecto turpi, sed sine pleno consensu in delectationem &c. has circumstantias exprimere debet: item, qui furatus est sartori acum, qui aliam acum non habebat, quâ laboraret & lucraretur: item, qui comedit carnes die jejunii, non recordans esse jejunium &c. si hoc confiteri velit, tenetur addere, se tum de eâ prohibitione non cogitâsse, n. 958. Circumstantiæ generales peccatorum, v. g. quòd sint contemptus Dei, injuria, inobedientia &c. non sunt necessariò addendæ in confessione, nisi sint intentæ, à num. 964. Circumstantia consuetudinis non est, per se loquendo, necessariò aperienda in confessione, à n. 968. Si verò ea sit causa vel occasio proxima actuum objectivè malorum, tenetur se accusare de negligentia, si eam emendare neglexerit, ad quod sub mortali tenebatur, n. 969. Etiam confitenda est, si adhuc sit volita & pergat esse proxima occasio relabendi, hinc qui blasphemat v. g. & voluntariè pergit augere, vel retinere talem consuetudinem, confiteri debet, dicendo: Blasphemavi sæpissimè, & itâ advertenter induxi vel emendare nolui consuetudinem blasphemandi; n. 970. Etiam aperienda est, si Confessarius de ea interroget, à nu. 971. Qui aliquid operatur ex consuetudine mortaliter malâ sine ulla prorsus advertentia ad malitiam (quod rarissimè fiet) non tenetur hoc in confessione explicare &c. à n. 973. Circumstantiæ tantùm aggravantes probabiliter sunt addendæ in confessione, à num. 975. Opinio negans eas esse addendas in confessione, non est damnata, n. 978.

In confessione explicari debet species peccati contra Fidem, Spem & Charitatem, l. 6. p. 2. n. 979.

Contra Fidem. v. g. An defecerit à fide ad Judaismum, Paganismum &c. non verò, an dubitaverit de Eucharistia vel de Purgatorio &c. à n. 979.

Contra Spem. v. g. peccavi, quia sperabam Deum facilè remissurum peccatum; non verò peccavi cum spe veniæ, vel cum proposito confitendi &c. 982.

Contra Charitatem, v. g. qui induxit alterum ad furtum, non satisfacit dicendo, fui alteri causa gravis peccati, sed addere debet: furti. Qui sermone, vel facto turpi dedit scandalum præsentibus, tenetur addere, quales illæ personæ fuerint; qui dissolvit amicitiam inter propinquos v. g. patrem & filium, tenetur addere: inter propinquos &c. à n. 983.

In confessione explicari debet species peccati contra Præcepta Decalogi, n. 990.

Contra primum Praeceptum. v. g. Superstitiosus fui cum pacto externo cum Dæmone: cultum divinum exhibui falso Deo externè tantùm: emi Beneficium Ecclesiasticum, unum & alterum propriâ authoritate permutavi &c. à n. 990.

Contra secundum Praeceptum, v. g. Qui blasphemavit Deum, B. Virginem, & Sanctos, probabiliter id addere debet, item, qui fecit votum unum simpliciter, aliud cum juramento, hoc addere debet &c. à n. 995.

Contra tertium Praeceptum. v. g. Qui fregit jejunium comedendo carnes & etiam pisces, dicere debet: bis fregi jejunium, semel comedendo carnes, non verò, si omiserit audire Missam festo v. g. Paschatis & S. Laurentii, id addere necesse est &c. à n. 1002.

Contra quartum Praeceptum v. g. Qui odio habuit, detraxit, irrisit, contumeliâ affecit parentes, & homines alios, addere debet: toties odio habui &c. parentes, & toties alios homines; item, qui patri, filio, & conjugi fuit injurius, non satisfacit dicendo: tribus propinquis feci injuriam gravem, sed personas singulas explicare debet &c. à n. 1005.

Contra quintum Praeceptum. v. g. Qui occidit hominem, si præterea præscindat membra, discerpat cadaver, evellat cor, id in confessione addere debet; item si occiderit vel personam sacram, vel in Ecclesia; item, si occiderit personam sanguine junctam; item si occiderit, vel tantùm graviter vulneraverit &c. à n. 1015.

Contra sextum & nonum Praeceptum. v. g. Qui delectavit se copulâ cum sorore, in quantùm soror est (quod raro fit in similibus delectationibus) addere debet: se delectatum esse copulâ cum sorore, & non simpliciter cum aliqua; item, qui delectavit se morosè semel pollutione, semel fornicatione, semel sodomiâ ùt talibus, has species addere debet. Item, si voto castitatis adstrictus delectationem morosam habuerit, hanc circumstantiam addere debet; item, qui semel delectatur est cogitatione de copulâ, & semel desideravit copulam, hoc addere debet; & non satisfacit dicendo: bis habui turpem cogitationem. Item, qui procuravit pollutionem in altero, addere debet, an fuerit persona sacra, conjugata &c. Item, si ipse pollutionem causans habuerit votum castitatis, id addere debet. Item, si conjux in actu conjugali cum sua se morosè delectârit in alia velut præsente, vel si accedens ad suam putet esse alienam &c. in confessione exprimere debet. Item, si conjux cum soluta exerceat sodomiam, oscula, tactus, vel si committat bestialitatem, debet explicare se esse Conjugem. Item, si obligatus voto castitatis peccet cum alio eodem voto obligato, utriusque status explicari debet. Item, si pollutio fiat in templo, hoc addere debet. Item, qui consanguineam attigit turpiter, addere debet fuisse consanguineam. Item, qui commisit sodomiam, probabiliùs addere debet, an fuerit agens vel patiens, & fœmina probabiliùs explicare debet, in quâ parte suî corporis Sodomita semen effuderit. Item qui commisit bestialitatem, addere debet, an cum mare vel fœmella &c. à n. 1021.

Contra septimum & decimum Praeceptum. v. g. Qui furatus est rem sacram, id addere debet in confessione, fuisse eam sacram. Item, qui rem sacram è loco sacro, id probabiliùs addere debet &c. à n. 1085.

Contra octavum Praeceptum. v. g. Qui detraxit cum scandalo vel damno in bonis fortunæ, hoc in confessione addere debet, non verò, an dixerit hunc esse hæreticum, illum furem, istum sodomitam, sed sufficit dicere: ter detraxi in re gravi &c. à n. 1095.

In confessione explicari debet species peccati contra Præcepta Ecclesiæ. v. g. qui violavit jejunium comedendo semel carnes, & semel pisces, sive: qui illud violavit ab Ecclesia præceptum, simul à Superiore imperatum, & à Confessario pro pœnitentiâ injunctum, & ex voto debitum, omnia hæc addere debet; non verò, an laboraverit, vel non audiverit Missam die Dominico, an die festo; majore, sive minore festo &c. l. 6. p. 2. à n. 1102.

In confessione explicari debet species peccati circa Sacramenta & personas Ecclesiasticas. v. g. Qui censurâ ligatus & simul in mortali constitutus communicat vel celebrat, item, qui in mortali & etiam non jejunus communicat &c. probabiliùs hæc in confessione exprimere debet, non verò, an cum gravissimo vel minùs gravi, an cum uno vel pluribus mortalibus vel censuris communicaverit. Item, qui sub confessione est mentitus, id addere debet. Item, qui graviter percussit Clericum, id addere debet in confessione &c. l. 6. p. 2. à n. 1107.

In confessione explicari debet species in peccatis capitalibus, v. g. Si superbus fuit, quia putavit se bona habere independenter à Dei gratiâ proprio merito, & itâ excellere voluit, ut noluerit se Deo submittere & Superioribus, hoc in confessione addere debet. Item, qui per jactantiam suam simul alium infamavit, id tenetur addere &c. l. 6. p. 2. à n. 1124.

In confessione explicari debet species in peccatis alienis, v. g. qui induxit vel consilium dedit alteri de furto secum patrando, item sollicitavit vel seduxit alterum ad luxuriam, item, qui in Missa provocavit alterum ad fabulas &c. id in confessione addere debet non verò sive id fecerit consilio, sive jussione, sive per consensum &c. Item, qui laudavit alium præsentem ob peccatum patratum, id regulariter addere debet: item, qui induxit consanguineam ad fornicationem, quæ consanguinitatem ignorabat, id addere debet &c. l. 6. p. 2. à n. 1131.

In confessione ordinariè non debet una species peccati divisim explicari ab altera, v. g. Si Sacerdos ignotus Confessario sit fornicatus, malè confitetur, *sum fornicatus, peccavi contra votum in materia gravi*, sed addere debet, se Sacerdotem esse; si tamen unam malitiam confessus sit, ad alteram se non reflectens, satisfacit in confessione sequente addendo alteram, si una sine altera intelligi possit, non verò, si una sine altera non intelligatur, v. g. Si Sacerdos commisisset adulterium, & non reflectens se, dixisset se fornicatum esse, deberet in altera confessione repetere adulterium, nec sufficeret, dicendo: intuli alicui, vel etiam conjugi gravem injuriam &c. l. 6. p. 2. à n. 1134.

In confessione probabiliter non debent specialiter explicari peccata specie inadæquatâ tantùm distincta, si talia dentur, l. 6. p. 2. n. 1136. Qui non potest confiteri in specie infima, tenetur in subalterna, vel in genere; sic autem confessus tenetur postea, si recordetur, vel possit, confiteri speciem infimam, à n. 1137. Qui ob justam causam confitetur peccatum in genere tantùm, non tenetur de illo elicere perfectam contritionem, n. 1139.

Confessio formaliter integra est, si confitearis, quantùm moraliter hìc & nunc fieri potest, l. 6. p. 2. n. 1140. Ea sufficit, quando quis ad materialiter integrè confitendum est physicè impotens, ùt 1. Mutus, qui scribere non potest. 2. Surdus, qui non potest omnia explicare, 3. Idiomatis ignarus, qui linguæ suæ gnarum habere non potest, 4. Moribundus usu linguæ destitutus, n. 1140. à n. 1156. Ea etiam sufficit, quando Pœnitenti vel Confessario imminet periculum vitæ: item, quando ex confessione certi peccati vel circumstantiæ prudenter timetur grave damnum vel proprium vel alienum: item, si quis peccatum vel circumstantiam non possit confiteri sine fractione sigilli, ibid. Ea etiam sufficit 1. illi, qui habet casum reservatum, 2. Scrupuloso, qui perpetuò angitur de oblitis, 3. Illi, quem fallit memoria, 4. Rudi & simplici, qui dolet de peccatis, nec tamen scit ullum dicere, 5. Probabiliter etiam illi, qui peccatum confiteri non potest sine complicis infamatione, ibid. Ea sufficit, si ex confessione peccati alicujus sciam Confessarium ex infirmitate graviter scandalizandum, l. 2. n. 243.

Confessio saltem formaliter integra est de essentia Sacramenti, l. 6. p. 2. n. 1141. Ea non sufficit, ne infamia incurratur apud Confessarium, n. 1142. Ea sufficit, si prudenter timeatur lapsus ob longum examen circa peccata carnis, num. 1143. Confessio dimidiari, id est, pars peccatorum reticeri non potest, ob magnum pœnitentium concursum, à n. 1148. Dimidiari tamen potest, si v. g. Confessarius ob nimiam fatigationem peregrinum jam abiturum diutiùs examinare non posset, n. 1151. Validè absolutio dimidiatur in Confessione venialium, id est, si pœnitens quidem dispositus ad absolutionem omnium peccatorum, & Confessarius etiam ab omnibus absolvendi potestatem habeat, hic tamen ab omnibus non absolvat, sed restringat intentionem ad aliqua tantùm, hoc tamen fit illicitè, & in confessione mortalium fit invalidè, à n. 1152. Si quis habeat reservata, confessio, per se loquendo, non potest, multò minùs absolutio dimidiari, n. 1154. 1599. Qui confitetur generaliter, potest aliqua mortalia, antè hàc ritè confessa, omittere, n. 579. 1183. 1879. Non necessariò debet discernere ab ultima confessione commissa à reliquis, num. 579. Qui confitetur uni mortalia, alteri venialia, licitè agit; quòd si prius confiteretur sola venialia, & postea alteri mortalia, primà confessio foret sacrilega, n. 1186.

Confessio debet esse vocalis ordinariè apud Sacerdotem præsentem, l. 6. p. 2. n. 1165. à n. 1191. Absenti facta, si sit ordinata ad absolutionem à præsente Sacerdote accipiendam, est valida; quod certum est, si præsens dicat: *accuso me de peccatis illis, quæ scripsi, & peto absolvi.* Si autem absens maneat, vel non direxerit ad absolutionem à præsente accipiendam, est invalida, à n. 1195. n. 1200. Scripto non tenetur quis confiteri ob memoriam deficientem; mutus probabiliùs tenetur, uti & ille, qui prævidet se non posse integrè confiteri, nisi ex scripto, si prudenter non timeat manifestationem confessionis apud alios &c. à n. 1193. Scripto confessio fieri potest ob varias causas, v. g. Si ægrotus difficulter loquatur; si Confessarius aut pœnitens sit surdaster; si pœnitens scrupuletur, quòd peccata sua aliter non rectè explicet, vel aliud commodum rationabile pœnitentis adsit &c. n. 1197. Si confessio fiat scripto, vel si Confessarius viderit, aut aliunde extra confessionem peccatum cognoverit, satis erit, si pœnitens dicat: *accuso me de his, vel de peccato, quod nosti, & peto absolutionem ab illo &c.* à n. 1198.

Confessio debet ordinariè esse secreta, hinc peccant Confessarii, qui pueros doli capaces faciunt simul publicè confiteri, l. 6. p. 2. à n. 1188. Per interpretem confiteri ne quidem semel in anno est obligatio, n. 1190.

Confessio debet esse vera, fidelis & sincera, l. 6. p. 2. nu. 1165. à num. 1175. Mentiri in confessione non est tantùm contra veracitatem, sed etiam Religionem, adeóque sacrilegium, non verò, si fiat in confessionali ante confessionem, vel post absolutionem, n. 1175. 1185. Qui mentitur circa materiam necessariam confessionis, vel negando mortale, quod fecit, vel affirmando mortale, quod non fecit, peccat mortaliter; si verò mortale, quod non fecit, dicat se quidem fecisse, sed antè hàc esse confessum, probabiliter non peccat mortaliter, nu. 1176. Qui mentitur circa materiam non necessariam, v. g. peccata levia, vel ante hàc ritè confessa, peccat tantùm venialiter, si aliam materiam sufficientem absolutioni subjiciat, nu. 1177. Qui confitetur mortale dubium tanquam certum, vel certum tanquam dubium, peccat mortaliter; item, qui confitetur determinatum numerum mortalium pro dubio, aut dubium pro determinato, aut majorem, quàm re ipsà putet esse, &c. peccat mortaliter, nisi bona fides excuset, n. 1178. Qui confitetur mortale, & dicit se illud antè hàc esse confessum, cùm tamen confessus non sit, & contra, probabiliùs peccat mortaliter, n. 1179. Qui confitetur peccatum antè hàc confessum, hoc non debet necessario exprimere, n. 1180. Qui confitetur mortale antè hàc non confessum, probabiliter hoc non tenetur exprimere, sicuti nec si dubitet, an sit confessus &c. n. 1181. Qui dicit se velle confiteri generaliter, probabiliter non peccat, si peccatis confessis misceat nova nunquam confessa, nisi inter nunquam confessa esset reservatum, à quo hic Confessarius absolvere non posset, vel si species peccati nunquam confessi aliter non intelligeretur, vel si Confessarius alioqui sine justa causa esset impositurus pœnitentiam longè minorem & improportionatam &c. nu. 1182. Ordinariè expedit distinguere non confessa à confessis, ibid. Qui dixit, se velle confiteri generaliter de tota vita, & sponte aliqua mortalia omitteret antè hac ritè confessa, non peccat mortaliter, & si postea aliqua omitteret ex rationabili causa, ne quidem peccat venialiter, sicuti nec ille, qui dixit tantùm, se velle confiteri de tota vita, n. 1183. Qui confitetur se aliquem occidisse anno præterito, cùm sciat, se occidisse hoc anno, peccat tantùm venialiter; idem est, si dicat, se occidisse Petrum, cùm sciat se occidisse Paulum, vel se occidisse gladio, cùm sciat se occidisse cultro &c. nisi alia species vel moralis malitia accederet, v. g. si Paulus occisus fuisset Sacerdos, & non Petrus &c. n. 1184. Qui ingreditur confessionale, intendens, ut videntes judicent illum velle confiteri, quod tamen non vult, peccat venialiter, non verò, si id non intendat, quamvìs hoc fiat per accidens, n. 1187.

Confessionis bonæ qualitates comprehenduntur his versibus:

Sit simplex, humilis Confessio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda & discreta, libens, verecunda,
Integra, secreta & lachrymabilis, accelerata,
Fortis & accusans, & sit parere parata.

1. Sit *Simplex*, ut nihil non necessarium vel impertinens admisceatur, 2. *Humilis*, ut fiat cum agnitione suæ miseriæ, sine fuco verborum, aperto capite, flexis genibus, gladio deposito &c. 3. *Pura*, ut fiat ex bonâ intentione. 4. *Fidelis*, ut sit sine mendacio & falsitate &c. 5. *Frequens*, ut fiat sæpe. 6. *Nuda*, ut peccata clarè manifestentur, sicuti commissa sunt. 7. *Discreta*, ut neminem præter se accuset. 8. *Libens*, ut fiat sine metu humano, & ut pœnitens sponte suâ, non interrogatus peccata edicat. 9. *Verecunda*, ut fiat verbis honestis, ità tamen, ut species peccati intelligatur, 10. *Integra*, ut nihil necessarium omittatur, 11. *Secreta*, ut voce fiat ad aurem solius Sacerdotis. 12. *Lachrymabilis*, ut fiat cum sincero dolore & proposito. 13. *Accelerata*, ut non diù differatur. 14. *Fortis*, ut propter verecundiam nihil omittatur vel pallietur. 15. *Accusans*, ut fiat tanquam à reo coram Judice ex intentione absolutionis &c. 16. *Parere parata*, ut pœnitens paratus sit Confessario obedire &c. l. 6 p. 2. n. 1166.

Confessio, si fiat ex fine intrinseco bono, aliquando non obest valori, quamvis fiat ex fine extrinseco malo, l. 6. p. 2. à n. 1167. Debet esse Sacramentalis, id est, cum animo accipiendi absolutionem à præsente Sacerdote, n. 1204. à n. 1939.

Confessionis integritas quale prærequirat examen. Vide *Examen*.

Confessio generalis. V. *Generalis Confessio*.

Confessio invalida esse potest ex duplici capite, primò ex parte Confessarii, si vel jurisdictionem non habuit, vel impeditam per censuram, item, si formam substantialiter vitiavit, vel non intendit absolvere, vel nullum peccatum intellexit. Secundò ex parte pœnitentis, si fuit excommunicatus, si mortale tacuit, vel de eo falsò se accusavit. Item, si mortaliter negligens fuit in examinanda Conscientia, si non fuerit attritus, si nolit tollere occasionem, & communiter, si peccatum carnale confessus sit suo complici &c. l. 6. p. 2. num. 1203.

Confessio peccati mortalis nondum directè absoluti, universaliter loquendo, repeti debet, n. 1206. Qui confessus est invalidè, undecunque provenerit invaliditas: item, qui validè quidem, sed omisit aliqua mortalia, vel Confessarius aliqua non intellexit ob surditatem, vel aliam quamcunque causam, tenetur adhuc confiteri invalidè confessa, omissa, vel non intellecta à Confessario, & simul addere numerum

Confes-

Confessionum, quæ sacrilegæ fuerunt, non verò illarum, quæ fuerunt tantùm invalidæ, n. 1207. Qui semi dormienti, vel distracto malâ fide confessus est, tenetur confessionem totam repetere; ad idem tenetur, qui malâ fide quæsivit Confessarium indoctum &c. non verò, si bonâ fide tali confessus sit &c. nu. 1203. Qui finitâ confessione intelligit Confessarium aliqua non percepisse, nesciat autem, quæ illa sint, tenetur confessionem ordinariè repetere, à nu. 1210. Qui peccatum ex errore mortaliter culpabili omisit, vel numerum aut aliam circumstantiam necessariam, non tenetur confessiones inter medias bonâ fide & legitimè factas repetere, in quibus ex naturali oblivione defectum illum non fuit confessus &c. nu. 1203. Qui inculpabiliter aliquam circumstantiam, etiam speciem mutantem, omisit, non tenetur totum peccatum repetere, si circumstantiam illam seorsim sufficienter declarare possit, num. 1209. Qui certus de mortali in confessione omisso, negativè dubitat, an illud omiserit ex verecundia, an ex justa causa, tenetur cum illo reliquorum mortalium confessionem repetere, nu. 1212. Si homo rudis grossiore modo etiam Parocho indocto sit confessus, probabiliùs non tenetur postea instructus distinctè omnia peccata repetere, si Confessarius facilè deprehendere possit, quid facere solitus sit &c. n. 1223. Qui culpabiliter etiam oblitus pœnitentiæ sibi injunctæ, non tenetur ideo peccata confessa repetere, n. 1215. Qui inculpabiliter omisit mortale, hoc non necessariò addit in altera confessione, se scilicet illius fuisse oblitum, nu. 1214. Qui repetit confessiones invalidas apud Confessarium diversum à primo, tenetur omnia distinctè & singulatim apud hunc repetere, si verò apud eundem Confessarium, & confessiones priores fuerint verè sacramentales, & Confessarius adhuc notitiam aliquam peccatorum in prioribus confessionibus dictorum habeat, satisfacit in genere dicendo: *etiam me accuso de omnibus peccatis ante hac tibi confessis*, n. 1203. à n. 1216. Si verò Confessarius nullam ampliùs eorum notitiam habeat, nec pœnitentiam imposuisset, teneretur pœnitens in tantùm saltem distinctè repetere peccata antè hàc confessa, quantùm necesse esset ad hoc, ut ex vi confessionis partim præteritæ, partim præsentis Confessarius judicium saltem confusum iterum formare posset, & pœnitentiam congruam imponere &c. n. 1218.

Confessio valida, sed informis, non est necessariò repetenda, l. 6. p. 2. à n. 1208.

Confessio Religiosis facta est valida, l. 6. p. 2. n. 1205.

Confessio venialium probabiliter etiam requiritur ad lucrandum Jubilæum, sicuti & ad lucrandas Indulgentias, l. 6. p. 2. à n. 1414. Sacrilega non sufficit, n. 1416.

Confessio peccati ex conscientia erronea commissi fieri debet dicendo: *Feci hoc vel illud peccatum, putans me facere contra Præceptum vel contra gravem obligationem*, l. 1. n. 5.

Confessio mortalium prærequiritur ante Communionem, l. 6. p. 1. n. 511. à n. 533. 541. Qui dubitat, an peccârit mortaliter, vel an mortale sit ritè confessus, tenetur confiteri ante Communionem, nu. 511. Contritio ante Communionem & celebrationem sufficit illi, qui est in statu peccati mortalis, si sit necessitas celebrandi vel communicandi, & desit Confessarius, n. 511. Censetur autem tum deesse copia Confessarii, si absens sine magna difficultate spectatis circumstantiis adiri non possit, vel si non adsit, nisi ignarus idiomatis, vel jurisdictione carens, vel excommunicatus, vel cui non possis confiteri sine gravi damno tuo vel alieno, vel si habeas tantùm casum reservatum, nec pateat aditus ad Superiorem &c. n. 511. 534. Necessitas autem communicandi vel celebrandi est necessitas gravis vel urgens, v. g. periculum mortis, vel ut consecretur Hostia pro morituro, item, si Sacrificium vel Communio absque gravi scandalo vel infamia notabili omitti non posset, vel diù differri deberet, item, si Parochus ex officio celebrare deberet, vel probabiliter etiam alius, item si Sacerdos post Consecrationem committat mortale &c. n. 511. à n. 535. Qui in confessione inculpabiliter omisit mortale, tenetur illud ante Communionem confiteri, si illius recordetur, non verò, si sedeat in scamno communicantium, & sine gravi scandalo vel notâ recedere non posset &c. nu. 511. 512. 539. Qui in confessione se accusavit de mortali tanquam dubio, si illud ante Communionem agnoscat esse certum, probabiliùs tenetur illud confiteri tanquam certum, n. 540.

Confessio. V. *Pœnitentia*. Confessionis sigillum. Vide *Sigillum*.

Confirmatio.

Confirmatio est unctio chrismatis, sub præscripta forma verborum, in fronte baptizati ab Episcopo, l. 6. p. 1. nu. 374. Instituta est à Christo, n. 3. Materia ejus remota essentialis est chrisma confectum ex oleo olivarum & balsamo, proxima est unctio in fronte per manus Episcopi in formam Crucis facta, n. 374. à n. 375. Unctio debet immediatè fieri ab Episcopo nullo instrumento mediante, n. 374. 380. Peccat mortaliter, qui utitur alio chrismate, quàm illo anno consecrato, quamvis ad substantiam perinde sit, sive sit novum, sive vetus, n. 374. Forma ejus vera & necessaria in Ecclesia latina est: *Signo, vel consigno te signo Crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris &c.* n. 374. Per illam formam significari debent, saltem ex præcepto, 1. Persona confirmantis, saltem implicitè. 2. Actus, tam signandi per formam Crucis, quàm ungendi per sacrum Chrisma. 3. Persona confirmandi. 4. Unitas divinæ essentiæ. 5. Trinitas personarum, nu. 382. Forma ejus apud Græcos est: *Signaculum Donationis Spiritûs S.* quæ valida est, n. 383. Iterari non debet, ibid. Si mutatio materiæ vel formæ sit theologicè substantialis, non fit Sacramentum, si tantùm accidentalis, fit Sacramentum, n. 18. Mutatio materiæ autem tunc est theologicè substantialis, quando materia juxta communem usum & existimationem hominum non est re & nomine eadem cum illa, quam Christus instituit; si autem eadem sit, est tantùm accidentalis: similiter mutatio formæ est theologicè substantialis, si non maneat sensus per verba à Christo intentus, qui, si maneat, est tantùm accidentalis, n. 21. 29. Mutatio formæ accidentalis ordinariè variis modis fieri potest. 1. Per diversum idioma. 2. Per verba synonima. 3. Per transpositionem. 4. Per interruptionem. 5. Per additionem. 6. Per subtractionem. 7. Per corruptionem. 8. Per substitutionem aliorum verborum; per horum aliqua tamen sæpè fit mutatio substantialis, præsertim per sustitutionem, à n. 29. Substantialis mutatio est & invalidat Sacramentum Confirmationis, si Chrisma benedictum mutetur in non benedictum, n. 23. Si quis sine necessitate plures confirmet, dicendo: *Ego vos confirmo*, probabiliùs tantùm peccat venialiter, n. 44. Minister ejus est solus & omnis Episcopus. Ex commissione Papæ potest etiam esse simplex Sacerdos, n. 52. à n. 384. Episcopo ad benedicendum chrisma pro confirmatione probabiliùs necessarii sunt Sacerdotes, n. 379. Peccat Episcopus, si in aliena Diœcesi, vel sibi non subditos confirmet sine consensu, saltem tacito, proprii Episcopi, num. 384. Etiam peccat venialiter, si confirmet necdum ipse confirmatus, confirmat tamen validè, n. 387. Peccat graviter, si longo tempore non confirmet sine causa, n. 384. 388. Debet eam conferre in Ecclesia, n. 389. Chrisma debet esse ex oleo olivarum, & probabiliùs etiam ex balsamo, à n. 375. In articulo mortis deficiente Chrismate conferri posset solo oleo infirmorum, 376. Imprimit characterem animæ, n. 383. Subjectum confirmationis sunt omnes & soli baptizati nondum confirmati, n. 384. à n. 390. Peregrini possunt confirmari ab Episcopo loci, ubi morantur, n. 392. Dubitans de sua Confirmatione, potest eam petere sibi dari sub conditione, n. 393. Non est per se necessaria ad salutem, à n. 394. Eam negligens per accidens aliquando peccat, v. g. ratione scandali, vilipensionis &c. n. 394. Sub veniali saltem prærequiritur ad Tonsuram & Ordines, nu. 394. l. 6. p. 2. nu. 2223. In suscipiente sufficit intentio habitualis, forte etiam interpretativa, l. 6. p. 1. n. 167. Prærequiritur status gratiæ, saltem per contritionem, quæ sufficit, n. 185. à n. 189. Cum obice suscepta reviviscit, & causat gratiam obice remoto, n. 199.

Ceremoniæ confirmationis. V. *Ceremonia*. Patrini ejus. V. *Patrinus*.

Confirmatio electionis.

Confirmatio electionis est approbatio, quâ Superior roborat electionem vel postulationem factam, l. 4. n. 300. V. *Electio*.

Congelatio vini & sacri Sanguinis.

Congelatum vinum necessariò solvi debet, priusquam consecretur; quod fieri potest complectendo calicem manibus, vel ignem aut calidos pannos applicando, l. 6. p. 2. num. 556. Congelatio impediri potest carbones accensos ad latus corporalis admovendo, & calicem illis quandoque obvertendo &c. n. 558.

Congregationes sacræ.

Congregationes sacræ Romæ variæ sunt, nempe S. Officii Rituum, Tridentini, Indicis librorum, Episcoporum, Regularium, Cardinalium, l. 1. num. 214. *Congregatio S. Officii* constat multis viris primariis, inter quos quinque Cardinales, quorum tres adesse debent, ut aliquid concludatur. Habet hæc potestatem inquirendi, citandi, procedendi in omnibus causis tam hæresin manifestam, quàm schismata, divinationes, Sacramentorum abusum concernentibus; ubi etiam, circa sollicitationem ad

ad turpia in confessione. *Rituum*, præest consultationibus, de moribus Ecclesiæ, de ritibus Sacramentorum, de Horis Breviarii, de cultu & canonizatione Ss., habetur semel in anno tantùm. *Tridentini*, resolvit dubia circa decreta morum contenta in Tridentino, habetur singulis mensibus semel. *Indicis librorum*, instituit examen circa libros prohibitos, eorumque catalogos & indices. *Episcoporum*, dirimit dubia ac lites circa Jura, immunitates, privilegia Patriarcharum, Archi-Episcoporum, Episcoporum &c. *Regularium*, respondet ad dubia à Regularibus proposita &c. *Cardinalium*, agit de propaganda fide, habetur semel quolibet mense, &c, n. 214. Sacra rituum congregatio varia edidit decreta, l. 6. p. 2. n. 2055. Congregationum harum declarationes non sunt infallibiles, nisi fiant de speciali mandato Papæ, & nomine ipsius toti Ecclesiæ, post rem cum eo collatam, l. 1. n. 215. Si in aliqua congregatione damnetur opinio post informatum Papam, & ex mandato illius, si illa ritè communicetur toti Ecclesiæ, erit infallibilis, & opinio illa amittet probabilitatem, à nu. 216. Congregationis Rituum responsiones dantur solùm pro dubiis singularibus interrogationum, quæ non obligant, maximè quando legitimè non sunt subscriptæ & sigillo munitæ, n. 218.

Congressus innaturalis.

Congressus innaturalis sive inordinatus est cùm omnia ordinatè servantur præter modum accedendi, qui inordinatus est, l. 3. p. 1. n. 918.

Conjugium. Conjuges.

Conjuges dicuntur mas & fœmina conjuncti in Matrimonio, quod dicitur conjugium à conjungendo, l. 6. p. 3. num. 5. Duo menses illis conceduntur ante consummatum Matrimonium pro deliberatione, an velint Religionem ingredi, à nu. 419. Si alteruter novitiatum ingrediatur (quod etiam invito altero facere potest) alter ejus Professionem exspectare debet, antequam cum alio contrahat, n. 419. l. 4. n. 178. Primo bimestri possunt ingredi Religionem, quamvìs ante Matrimonium habuerint copulam, l. 6. p. 3. n. 425. Etiam post bimestre tamdiu possunt ingredi Religionem, quamdiu Matrimonium non consummàrunt, etiamsi illicitè sibi negâssent debitum, l. 6 p. 3. n. 419. Si invalide professi sint Religionem, probabiliter tenentur ad castitatem statui congruam, nu. 578. Coram Prædicante & testibus contrahentes in loco Principi Catholico subjecto, post conversi ad fidem, divelli non possunt, n. 772. Si eorum unus baptizatus non fuisset, possunt ab invicem recedere, vel debent post Baptismum consensum renovare, n. 810. Si dubitetur de Baptismo, tenentur manere in Matrimonio, ibid. Possunt licitè abstinere ab usu Matrimonii, & petitione debiti, n. 223. 351. Obligantur ad redditionem debiti, si petatur etiam illicitè, & redditio hic & nunc non sit illicita, n. 351. Non tenentur ad redditionem debiti in sequentibus casibus. 1. Si alter alteri illud remiserit. 2. Si petens sit amens, vel ebrius, vel mœchatus. 3. Si cognoverit consanguineam uxoris in 1. vel 2 gradu. 4. Si laboret morbo contagioso. 5. Si uxor laboret febri vel alio morbo. 6. Tempore menstrui. 7. Si uxor sit gravida. 8 Si petatur modo innaturali, n. 351. Tenentur ad cohabitationem, ibid. Voventes communi consensu non petere debitum, si alteruter adverteret alterum indigere ob periculum incontinentiæ, possent, imò probabiliter tenerentur sibi mutuò reddere debitum; aliud est, si communi consensu irrevocabiliter vovissent castitatem, n. 370. Si non servent situm vel naturalem modum coeundi, aliquando peccant, saltem venialiter, nu. 332. Illis licent ea, quæ referri possunt ad actum conjugalem, nisi hic ob aliquam circumstantiam extrinsecam sit illicitus, à nu. 340. Illis licent tactus, aspectus, & verba turpia, per se loquendo, si referantur ad copulam; si verò ab illis fiant separatim tantùm voluptatis causâ, peccant venialiter; & si conjunctum sit periculum pollutionis, aut habeant votum castitatis, peccant per ea mortaliter, n. 287. l. 3. p. 1. n. 887. Si per aspectus exponant se periculo distillationis, probabiliùs peccant mortaliter, l. 6. p. 3. n. 344. Si perfricent verenda circa vas præposterum absque periculo pollutionis; item, si tentent copulam in vase præpostero absque periculo pollutionis, & absque animo eam sodomiticè consummandi, probabiliùs peccant mortaliter, & pro hac sententia in praxi semper resolvi debet, n. 345. Non peccant mortaliter Matrimonium per dispensationem ante proclamationes faciendas contractum consummando ante eas factas, si certi sint nullum impedimentum subesse, n. 459. Constituti in Matrimonio in foro conscientiæ invalido, in foro autem externo habito pro valido, in foro externo prohiberi possunt, ne nubant alteri: item cogi possunt, ut cohabitent, non verò ad redditionem debiti ante positum serium consensum, propter quem non habitum Matrimonium in foro interno ponitur fuisse invalidum &c. n. 274.

Conjux primo bimestri licitè petit debitum, & licitè etiam negat, l. 6. p. 3. à n 419. Licitè reddit debitum conjugi voto castitatis obstricto, imò probabiliter ad hoc ex justitia tenetur, si eum exigentem à proposito avocare non possit: probabiliùs tamen videtur, nec posse, nec teneri in tali circumstantia debitum reddere, l. 2. n. 250. l. 6. p. 3. nu. 353. Si ideo eligat Religionem, quia alter ei displicet, non peccat, quamvis hic gravia damna patiatur, l. 6. p. 3. n. 422. Non tenetur credere conjugi dicenti, se non consensisse, vel impedimentum invenisse, n. 307. Debitum negans comparti seriò petenti, peccat mortaliter, non tamen negans amicè tantùm illud petenti, vel parvo tempore differens, n. 391. Non tenetur debitum reddere, si petens per suam culpam jus petendi amiserit, nu. 354. Si conjux petat debitum ob solam voluptatem, modo & situ non consueto (in quo petendo venialiter saltem peccat) compars illud reddere potest, & videtur etiam teneri, si bonis verbis non possit eum inducere ad abstinendum, vel ad aliter coeundum, n. 356. Innocens potest adultero negare debitum, nu. 373. Quod si illi remiserit, negare non potest, num. 374. Quamvìs debitum petièrit ab incestuoso, non ideo censetur remisisse; imò secundùm communem innocens non potest pœnam, quam incestuosus incurrit, remittere, nu. 380. Conjux probabiliter potest irritare votum alterius conjugis de non petendo debito; oppositum tamen teneri debet, l. 3. p. 1. n. 504. l. 6. p. 3. n. 368. Consentiens ut compars castitatem voveret, retinet jus petendi debitum, & alter petenti tenetur reddere, l. 6. p. 3. n. 366. Si autem vir consentiret, ut uxor voveret castitatem omnimodam, peccaret petendo debitum; nisi hoc votum irritaret. Illa tamen petenti tenetur reddere, ibid. Si vir priùs cum consensu uxoris, & postea uxor cum consensu viri vovisset castitatem sine mutuo pacto, uterque teneretur reddere debitum etiam illicitè petenti, ibid. Si ei prohibita petitio debiti, probabiliter etiam non licent tactus &c. nu. 342. Nolens coire, si tangat seipsum propter solam voluptatem, probabiliùs peccat mortaliter, n. 339. Oblectando se venereè, dum compars abest, ad minimum peccat venialiter, n. 287. Membrum virile mittens in os uxoris, probabiliùs peccat mortaliter; quod in praxi semper resolvi debet, n. 345. In ordinaria commixtione corporum studiosè semen continens, si absit periculum effundendi seminis, probabiliter peccat venialiter, n. 333. In actu conjugali aliam sibi proponens vel desiderans ùt carnaliter dilectam, peccat mortaliter, n. 329. Se impotentem reddens voluntariis pollutionibus peccat graviter: item qui sine justa causa absque consensu conjugis diu vel longè peregrinatur, n. 393. Etiam mediis licitis v. g. jejuniis, se impotentem reddens, graviter peccat, n. 351. Si per jejunium reddatur impotens ad reddendum debitum, aut uxor fiat multò deformior &c. licitè non observat jejunium Ecclesiæ, non tamen tenetur illud omittere, si fiat minùs potens ad reddendum debitum &c. n. 351. l. 3. p. 2. à n. 1338. Si conjugum unus die festo debeat custodire domum & Missam omittere, debent quandoque alternare, & non semper unus eam omittere, l. 3. p. 1. nu. 686. Conjugibus plura observanda notat *Petr. Greg. Tholosanus* in syntaxi artis mirabilis, l. 23. c. 3. scilicet, fidem tori sibi servare debent, liberis esse vivendi exemplum &c. l. 6 p. 3. n. 349. V. *Generatio prolis.*

Conjugata cognoscens duos solutos graviùs peccat, quàm conjugatus cognoscens duas solutas, l. 6. p. 3. n. 348. Conjugatus etiam in solo Matrimonio rato, absque uxoris licentia vel justo divortio ad sacros Ordines promoveri non debet: cum expressa tamen & spontanea licentia uxoris potest; quo casu etiam uxor debet continentiam profiteri, l. 6 p. 2. n. 2220. Si sine licentia uxoris & expresso ejus consensu sacros Ordines suscipiat, aut castitatem voveat, fit irregularis, & tenetur redire ad uxorem ac debitum reddere, quod tamen petere non posset, n. 2220. l. 7. n. 520. Si sacros Ordines suscipiens putet uxorem mortuam, si illa postmodum consentiat, potest in illis ministrare, l. 7. n. 520. Conjugatus post sententiam perpetui divortii assumens Religionem, peccat mortaliter, si neget se conjugatum, l. 6. p. 3. n. 450. Conjugatus non est capax Beneficii Ecclesiastici, l. 6. p. 2. n. 2220. l. 4. n. 767. Nec Præbendarum, l. 4. n. 233. Post justum divortium potest conjugatus Ordines sacros suscipere, vel Religionem ingredi, l. 6. p. 2. n. 2220. Conjuges quid possint circa bona dotalia, paraphernalia, anti-phernalia, propria, communia, ex specialibus Juribus locorum decerni debet, l. 3. p. 1. n. 1014. à num. 1017. Bonorum dotalium dominium habet uxor; usum fructum & administrationem maritus, n 1017. Paraphernaliorum plenum dominium & administrationem de jure communi habet uxor, n. 1018.

Anti-phernaliorum seu contra dotalium dominium, etiam quoad usum-fructum, est penes maritum, n. 1019. Communium medietas, quoad jus ad maritum, & medietas ad uxorem spectat; quoad usum autem & administrationem omnia spectant

stant ad maritum tantùm; potest tamen universaliter loquendo uxor etiam renuente marito ex bonis communibus ea expendere, quæ necessaria sunt ad impediendum damnum familiæ &c. à n. 1020. Obligationes mutuas plures habent v. g. ut uxor maritum rixis vel aliter verbis, ad gravem iram vel blasphemiam non provocet, nec maritus verbis contumeliosis vel infamatoriis uxorem afficiat, ut uxor spreto viro sibi dominium non vendicet, nec ille domûs gubernationem & rem familiarem negligat &c. à nu. 708. Conjugi post divortium alimenta debentur, si illud fiat culpâ mariti, non verò si culpâ solius uxoris, à n 710. Si illud fiat ob culpam utriusque, vel sine culpa alterutrius, vir adhuc tenebitur uxorem alere, n. 712. Si vir se alere nequeat, uxor eum alere tenetur, n. 713. Vir certus de adulterio uxoris, in foro conscientiæ non tenetur ad alimenta illi præstanda, n. 714. Partem acquisitorum, dotem &c. probabiliter illi tenetur restituere, à n. 715. Conjux primò sibi subvenire potest, probabiliter tamen etiam neglectâ vitâ propriâ potest in necessitate subvenire alteri, dein conjunctione naturali sibi junctis, tertiò junctis conjunctione spirituali &c. n. 719. Viro in extrema necessitate primò tenetur succurrere filius, secundò pater, tertiò uxor; in communi necessitate priùs tenetur uxor, quàm pater & filius &c. à n. 731. Marito licet (rariùs tamen) uxores ebriosas aut sectantes consortia prava, post gravem increpationem aliquoties factam, verberibus moderatis excipere, n. 734. Conjugalis actus. V. *Actus conjugalis*. Conjugale debitum. V. *Debitum conjugale*. Conjugum delicta. V. *Delicta conjugum*.

Consanguinitas.

Consanguinitas est conjunctio personarum ex eo proveniens, quia una descendit ab altera, vel ambæ ab eadem, l. 6. p. 3. n. 603. *Nomina consanguinitatis* sunt: Cognatus, cognata; Paterna linea, Materna linea, Pater, Mater, Liberi, filius, filia, frater &c. n. 602. *Linea consanguinitatis* est collectio personarum ab eodem stipite descendentium, continens & distinguens gradus inter eas, n. 603. *Gradus Lineæ* est distantia unius personæ ab altera intra eandem lineam, ibid. *Stipes* dicitur illa persona, à qua cæteræ, de quarum cognatione quæritur, descendunt, ibid. Linea consanguinitatis alia est recta, alia transversa; *Linea recta* est, in qua soli illi collocantur, quorum unus est principium alterius. *Linea transversa*, quæ etiam collateralis appellatur, est illa, in qua tales collocantur, qui licèt descendant ab eodem communi stipite, unus tamen non descendit ab altero, nu. 604. 606. Linea transversa alia est æqualis, alia inæqualis. *Æqualis* est, si personæ à se mutuò non descendentes, æqualiter distent à communi stipite v. g. frater & soror. *Inæqualis* est, quando personæ à se non descendentes distant inæqualiter v. g. ego & patruus meus respectu avi mei, ibid. Regulæ graduum Consanguinitatis sunt sequentes: *Prima*. Tot sunt gradus in linea recta tam ascendente, quàm descendente, quot sunt personæ, unâ demptâ. *Secunda*. In linea transversa æquali, tot gradibus distant personæ inter se comparatæ, quot gradibus distant singuli à communi stipite v. g. ego, frater & soror distamus uno gradu à patre, qui est stipes, ideoque sumus consanguinei in primo gradu, &c. *Tertia*. In linea transversa inæquali tot gradibus distant personæ inter se comparatæ, quot gradibus distat à communi stipite persona illa, quæ est remotior, v. g Patruus meus distat ab avo meo uno gradu, ego autem disto ab eodem avo meo duobus gradibus, hinc ego etiam duobus gradibus disto à patruo meo, nu. 605. Omnes gradus consanguinitatis non dirimunt Jure naturæ, nu. 608. Consanguinei in gradu mixto ex quinto & quarto non sunt impediti ad Matrimonium contrahendum, n. 613.

Conscientia.

Conscientia est actus intellectûs, quo judicamus aliquid hìc & nunc agendum vel omittendum esse vel fuisse, tanquam bonum vel malum, l. 1. n. 1. Alia est *physicè recta*, quæ enuntiat objectum, sicuti à parte rei est. Alia *physicè erronea*, quæ aliter enuntiat, quàm à parte rei sit. Alia est *ethicè* sive *moraliter recta*, quæ est conformis appetitui recto. Alia *ethicè erronea*, quæ est illi difformis, n. 5. Physicè recta potest esse ethicè erronea, n. 6. Physicè erronea potest esse ethicè recta, n. 7. Propter ignorantiam invincibilem physicè erronea est ethicè recta, è contra tamen propter ignorantiam vincibilem physicè erronea, non est ethicè recta, n. 8. Divisio ejus in rectam & erroneam potissimùm intelligitur de ethicè recta & erronea, n. 9. Etiam dividi potest in rectam & non rectam; recta in certam & tantùm probabilem; certa in talem cum evidentia, & sine evidentia; probabilis in conformem objecto & simul appetitui recto, & in difformem objecto, sed conformem appetitui recto, ad quam spectat invincibiliter erronea. Non recta in erroneam, quæ est difformis objecto & appetitui recto, & temerariam; quæ, licet sit conformis objecto, tamen est difformis appetitui recto, n. 10. Si dividatur in rectam & erroneam, & hæc subdividatur in vincibilem & invincibilem, communiter conscientia recta sumitur strictissimè pro physicè & ethicè recta, n. 11. Inculpabiliter erronea est verè conscientia, & obligat, ut eam sequaris, n 1. à num. 12. Opus ex conscientia inculpabiliter erronea factum est positivè honestum, à n. 14. Si sit culpabiliter erronea, peccas, sivè secundùm eam, sive contra eam opereris, n. 1. Secundùm aliquos est judicium adhæsivè certum & obligat, secundùm alios non est judicium certum, nec obligat, sed absolutè deponi debet, à n. 42. Si conscientia dictet aliquid esse peccatum, non cogitando, an grave, an leve, contra eam operans communiter peccat mortaliter, à n. 2. Si conscientia dictet opus externum esse malum, internum operis ejus desiderium non est semper malum, à n. 34. Si dictet præsente legitimâ excusatione, nihilominus omissionem operis esse peccatum, si absolutè non possit opus implere, non peccat, v. g. qui est in loco, ubi Missa non legitur, non peccat eam omittendo, quamvis judicet se peccare, nu. 39. Si tamen independenter ab isto impedimento opus non vellet, peccaret, n. 40. Si absolutè posset, & tamen justè excusaretur v. g. ob febrim, non teneretur adire Ecclesiam pro audienda Missa; si nihilominus judicaret, se peccare non adeundo, probabiliùs peccat ex conscientia erronea, si non adeat, nu. 41. Conscientiæ dictamen ultimum debet esse certum moraliter, à nu. 46. Illud variis modis formari potest secundùm opinionem minùs probabilem v. g. quod prudenter judico mihi hìc & nunc licere, certum est, mihi hìc & nunc licere, sed prudenter judico pingere v. g. die festo mihi hìc & nunc licere, ergo certum est, mihi hìc & nunc die festo licere pingere. Item, licita est mihi omnis actio, quam post idoneum examen prudenter judico non esse prohibitam, atqui ego post idoneum examen prudenter judico hanc vel illam actionem non esse prohibitam, quia pro hoc judicio habeo grave motivum, ergo. Item, quod viri prudentes dicunt esse licitum, quodque rationes gravis momenti suadent esse licitum, hoc prudenter judico esse licitum, sed viri prudentes dicunt, hoc vel illud esse licitum, idq; etiam suadent rationes gravis momenti, ergo. Item, quod probabilius est mihi licere, quàm non licere, hoc prudenter judico mihi licere, sed probabilius est mihi licere operari secundùm illam probabilem sententiam, quàm non licere, ergo, à n. 304. Qui operatur secundùm opinionem minùs probabilem, non opus est, ut similes discursus ad longum formet, sed hoc ipso, quòd sciat se operari juxta opinionem probabilem, habet virtualiter, & sufficienter sibi format hoc dictamen, practicè judicando sibi hìc & nunc licere talem operationem, n. 308. Conscientia practicè dubia est, quæ practicè dubitat, an aliquid sit licitum, n. 45. Qui cum ea operatur, peccat, ibid. Ità dubitans tenetur se resolvere per motivum rationabile, ibid. Conscientia subsequens actum non est attendenda, à n. 44. Conscientiæ casus ex bonis & classicis Authoribus, qui eos ex professo tractant, resolvi debent, nu. 463. Pro illis consulendi sunt Theologi versati in doctrina morali, item, qui non sunt præcipites in judicio; qui non profitentur passim laxitates, qui non affectant nimirum rigorem &c. à n. 464. Conscientia perplexa est, quæ putat se peccaturam, sive actum eligat, sive non, hæc perplexitas tolli debet ante operis executionem, ut evitetur peccatum, n. 1. à n. 81. Si illa post adhibitam etiam diligentiam tolli non possit, ex ea operans non peccat, cùm dirigatur hoc dictamine conscientiæ reflexo: *Quidquid hìc agam, non pecco*, sivè *perinde est, quid hìc agam*. Quod re ipsâ talis habet, & quamvis hoc non haberet, tamen non peccaret, à n. 81 Si conscientia dictet unam partem magis, alteram minus malam esse, eligens eam, quæ videtur magis mala, peccat secundùm quantitatem excessûs apprehensi, à num. 84. Si conscientia dictet unam partem esse peccatum, & dubitet, an altera sit peccatum, si utrumque sit æquale, tenetur operans eligere hoc, de quo dubitat &c. n. 86.

Conscientia scrupulosa. V. *Scrupulus*.

Conscientiæ dictamen. V. *Dictamen conscientiæ*.

Conscientia speculativè dubia. V. *Opinio*.

Consecratio.

Consecratio unius speciei sine altera probabiliter in nullo casu est licita, videtur tamen Papa in hoc dispensare, vel permittere posse, l. 6. p. 2. n. 245. Consecratio est valida, si aqua vino non sit admixta, mortaliter tamen est illicita, l. 6. p. 1. n. 434. Consecratio Hostiæ extra Sacrificium fieri non debet, ne quidem pro viatico, n. 610. Nec in necessitate pro viatico fieri debet in fermentato à Sacerdote latino, ibid. In necessitate autem pro complenda Missa in fermentato fieri posset, l. 6. p. 2. n. 537.

Consecratio Episcopi.

Consecratio Episcopi non requiritur ad administrationem eorum, quæ sunt Jurisdictionis; requiritur tamen ad ea, quæ sunt Ordinis Episcopalis, l. 4. n. 436.

Consecrator Ecclesiæ.

Consecrator Ecclesiæ potest constituere alium diem annuæ Dedicationis, sed semel constitutum variare non potest Episcopus, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 1. 2.

Consensus ad Matrimonium.

Consensus ad Matrimonium requisitus debet esse signis externis expressus; id est, verbo, scripto vel nutibus, per ipsos contrahentes, vel per alios ipsis consentientibus, l. 6. p. 3. nu. 223. 231. Debet esse de præsenti, utrimque acceptatus, ibid. Debet esse intentio invicem tradendi & acquirendi dominium corporum in ordine ad copulam, non tamen necessariò illius exercendæ, nu. 228. Eo manifestato & acceptato ex parte utriusque, valet Matrimonium, n, 230. Præsumitur adesse in loco, ubi Trid. non est receptum, si sponsalia sequatur copula, non verò ubi Trid. receptum est, nu. 232. Si Matrimonium contrahatur inter præsentes, præsumitur prior consensisse sub conditione, si alter etiam consentiat eodem congressu durante: si autem contrahatur inter absentes per procuratorem vel epistolam, censetur durare consensu prioris tanto tempore, donec alter consentiat, & sufficit, ut alterius consensui præcedenti & non revocato, alterius accedat, n. 223. 234. A conjugibus renovatus non est Sacramentum, n. 269. Conditionatus sub conditione de præterito vel præsenti, stante conditione sufficit, num, 223 242. Sub conditione necessaria de futuro, dummodo contrahentes non intendant suspendere tantisper consensum, v. g. *Duco te, si cras Sol oriatur* &c. sufficit, non verò sufficit sub conditione de futuro, quæ sit contra substantiam obligationis Matrimonialis, v. g. *Si prolis generationem impedire velis; ut mihi liceat copula cum alio &c.* n. 223. 238. Sub conditione turpi vel impossibili, nisi sciretur intentionem fuisse expresè restrictam ad eas, sufficit, & habentur pro non adjectis, à n. 239. Sub conditione non reddendi debitum, in casu, quo alteri non licebit exigere, probabiliùs sufficit, n. 241. Consensus sub conditione honesta de futuro, est contractus sponsalium tantùm, & non Matrimonii, hinc, ut fiat Matrimonium, consensus ille probabiliùs renovari debet, n. 223. Consensus Matrimonium contrahentium moraliter saltem debent simul existere, n. 289. V. *Matrimonium.* Consensus in adulterium conjugis ordinariè censetur adesse, quando compars non prohibet adulterium compartis, cùm absque gravi incommodo possit, l. 6. p 3. n. 434.

Consensus requisitus ad peccatum. V. *Peccatum veniale.*

Consensus requisitus ad valorem contractûs, V. *Contractus.*

Consentiens in damnum.

Consentiens in damnum alienum, si suo consensu sit causa efficax damni, tenetur ad restitutionem, l. 3, p. 2. n. 20 Etiam tenetur ad restitutionem, si consentiat, antequam sit posita causa efficax damni, quamvis sciat illam sine se adhuc ab alio esse ponendam, à n. 34. Consentienti in damnum suum voluntate effectivè & efficaciter cessivâ Juris, non debetur restitutio, debetur autem, si consentiat voluntate affectivâ tantùm & inefficaciter, à n. 4. 85.

Consiliarius.

Consiliarii Principum debent esse prudentes, probi, incorruptibiles, & sensa sua depromere audentes &c. l. 1. n. 456. Possunt, per se loquendo, respondere secundùm opinionem probabilem alienam contra sibi probabiliorem, l. 1. n. 92. l 4. à n. 1546. Inquirentes in Authores faventes, cujuscunque sententiâ stare volentes, quâcunq; ratione nitatur, male agunt, l. 4. n. 1547. Non possunt surripere aliquid ad compensandum laborem, cui putant non correspondere æqualem mercedem, l. 3. p. 1. n. 973. Ut occulta compensatio illis liceat, debent esse certi de injuria, à n. 974. Consilium dans. V. *Consulens.*

Consolationes Divinæ. V. *Visitationes Divinæ.*

Constitutio.

Constitutione Sixti V. redduntur inhabiles ad Religionem, qui magno ære alieno sunt gravati; hanc inhabilitatem *Clemens VIII.* sustulit; relictâ tamen prohibitione & pœnis; hinc tales validè, sed illicitè profitentur, l. 3. p. 2. n. 444. Constitutione hâc non comprehenduntur Moniales, nec Equites Ordinis militaris, nec gravati debitis incertis, nec ilii, qui absque culpa gravi inciderunt in impotentiam solvendi, nec illi, quibus creditores id permittunt &c. ibid. Constitutio *Trident. S. 25. c. 16. de Regularibus*, irritans donationes & renuntiationes, quæ fiunt ab ingredientibus Religionem, nisi fiant cum licentia Episcopi sive Vicarii, intra duos menses proximos ante Professionem, & Professio postea subsequatur, non habet locum in codicilliis, testamentis aut donationibus mortis causâ, nec eâ prohibentur donationes modicæ, sed renuntiationes Beneficii Ecclesiastici; item eæ, quæ fiunt ante ingressum Religionis, intuitu, vel causâ impulsivâ ingrediendi, qualis intentio in dubio præsumitur, si non multò ante ingressum factæ sint; item, sub conditione Professionis edendæ factæ &c. nu. 1125. Constitutio Inn. XII. quâ damnat librum, cui titulus: Explication de maximes des Saints &c. ante lib. 1. n. 22.

Consuetudinarius.

Consuetudinario quandoque neganda vel differenda est absolutio, l. 6. p. 2. à n. 1819. Primâ vice, quâ se accusat de peccatis suæ consuetudinis, absolvi potest, n. 1820. Etiam statim absolvi potest, qui ex consuetudine, quam jam expellere non potest, sæpè relabitur, n. 1821. Etiam, per se loquendo, absolvi potest, si iterum habeat signa novi doloris & propositi, ibid. Quamvìs dubitaretur de vero dolore aut proposito, tamen suppositâ confessione, per se loquendo, habet Jus aliquod ad absolutionem, saltem sub conditione accipiendam, ibid. Si recidat ex sola fragilitate intrinseca, ordinariè toties absolvi potest, quoties prudenter judicatur seriò dolere & emendationem proponere, n. 1822. E contra, si recidat ex occasione aliqua extrinseca, ordinariè absolvi non debet, nisi eam removerit &c. n. 1831. Consuetudinario in mollitie efficacia remedia sunt: Confessio frequens apud unum eundémque Confessarium, etiam ter in hebdomade, si fieri possit; ut proponat hâc die, hâc nocte, in honorem Sancti, quem maximè colit, & Passionis Christi abstinere ab omni turpi tactu sui ipsius &c. à nu. 1829. Si veniat semper cum eisdem peccatis, vel, si neglexerit omnia media sibi præscripta, nec jam det specialia signa pœnitentiæ vel sperandæ emendationis, vel, si sæpè confiteatur, & tamen nihil emendet, cùm facere posset, absolutio illi negari, aut differri debet, nu. 1765. Sufficientia in eo doloris sinceri signa sunt, si statim post peccatum, aut in concione dolore tactus, aut post longam luctam statuerit confiteri: item, si agnoscat & dicat se magnum peccatorem, vel ab initio graviora peccata confiteatur, vel se jam accuset de peccatis antè hâc voluntariè omissis &c. nisi aliud manifestè constet, nu. 1734. Quæ media contra specialia vitia illi præscribenda, & quæ pœnitentiæ illi injungendæ. V. *Confessarius consuetudinarii.* Spes emendationis ejus est, si à confessione facta rariùs vel difficiliùs peccârit; si sæpiùs sibi vim fecerit contra tentationem; si occasiones aliquas relapsûs vitârit; si media contra relapsum præscripta adhibuerit; si occasiones externas vitârit; si novum dolorem manifestet &c. n. 1821. Consuetudinarius in blasphemando, jurando tenetur sub mortali talem consuetudinem seriò conari tollere, quod si faciat, & tamen labatur, poterit aliquando excusari: si non conetur, absolutio ei negari potest, l. 3. p. 1. nu. 246. Si habeat consuetudinem jurandi non falsò, quamvìs eam nunquam retractarit, non peccat, nisi venialiter, n. 271. Si habeat consuetudinem jurandi falsò, sed inadvertenter, quam non retractavit, si juramenta non proficiscantur ab illa consuetudine, sed ex passione & motu subito, non peccat mortaliter; si verò proficiscantur ex consuetudine non retractata, quamvìs planè inadvertenter fiant, peccat peccato non in se, sed in causa seu voluntate, quam habet, non removendi consuetudinem, à n. 272. Sicut consuetudo amandi Deum sufficit, ut actus ex ea procedentes quasi imperceptibiliter sint meritorii, ità sæpè sufficit consuetudo jurandi, ut actus ex ea procedentes quasi imperceptibiliter sint demeritorii, nu. 274. Per se loquendo non tenetur circumstantiam consuetudinis in confessione aperire; nisi ea sit volita adhuc, & pergat esse occasio proxima relabendi, vel Confessarius de ea interroget, l. 6. p. 2. à n. 968.

Consuetudo.

Consuetudo alia est facti, alia Juris. *Facti*, est repetitio actuum sine obligatione. *Juris*, est Jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cùm lex deficit, l. 1. nu. 570. Ut sit justa contra jus clarum, debet esse saltem annorum 40, Si sit præter Jus, sufficient 10. Ut vim legis obtineat, saltem per annos 10. debet esse continuata, & secundùm Jus canonicum habere 3. conditiones. 1. Ut sit rationabilis, id est, de re honesta & non pernitiosa. 2. Ut ille, qui potestatem legislativam habet, in eam consentiat, saltem tacitè. 3. Ut fuerit inchoata aut saltem continuata cum voluntate obligationem inducendi, n. 571. Habet vim non tantùm interpretandi, sed etiam abrogandi legem, n. 572. Non extenditur de loco ad locum, nec de persona ad personam, nec de casu ad casum, nec habet vim ex actibus ex metu vel vi frequentatis, aut etiam ex errore, quòd esset lex, n. 573. Consuetudo rationabilis novum impedimentum Matrimonii inducere, & vetus abrogare potest, l. 6. p. 3. à n. 517. n 523. Non potest vincere impedimenta Juris divini vel naturalis, nec vim habet contra ullam legem divinam vel naturalem, l. 1. n. 572. l. 6. p. 3. nu. 521. Quascunque leges humanas tollere potest, l. 6. p. 3. nu. 528. Non justificat usuram, Simoniam, vel violationem immunitatis

Ecclesia-

Ecclesiasticæ, retentionem plurium Beneficiorum Ecclesiasticorum &c. n. 524. Non excusat à Simonia Juris naturalis, à Simonia tamen Juris positivi excusare potest, l. 3. p. 1. à nu. 191. Ut per pecunias obtineantur Beneficia Ecclesiastica, non excusat à Simonia, n. 194. Differt à præscriptione, quòd hæc introduci non possit, nisi actibus à principio justis, & bonâ fide, consuetudo verò non requirat initio justum titulum; nec incipiat bonâ fide, l. 6. p. 3. n. 520. In dubio, an consuetudo sit introducta ex devotione, an ex animo se obligandi, communiter præsumitur ex devotione tantùm inductam esse, l. 1. n. 592. Per consuetudinem privilegium acquiri potest, n. 855. Facit ea communiter suppleri jurisdictionem, l. 6. p. 1. à n. 117.

Consulens aliquid.

Consulens damnificationem, id est, qui rogat, hortatur, modum ostendit, quo damnum fieri possit, suggerit motivum faciendi, promittit aliquid, ut fiat, si simplex dederit consilium vel nudè rogavit, aut quasi imperando auctor fuit, ut damnum inferretur, non suggerendo modum, quo fieret, nec motivum inferendi, si ille consilium suum ante damnum illatum revocet, non tenebitur ad restitutionem; è contra, si medium suggerat &c. tenebitur, l. 3. p. 2. n. 20. à n. 27. Consulens damnum, quod alter consuluisset, tenetur restituere, non verò, si consulat jam tum ad illud inferendum moto, num. 29. Qui consilio suo movit, ùt conjuncto cum aliis, tenetur restituere, n. 30. Consulens illi furari hodie, qui post dies aliquot paratus erat furari, tenetur restituere, n. 31. Consulens minus damnum, volenti eidem inferre magnum, non tenetur ad restitutionem, n. 20. Consulens ut potiùs Petro, quàm Paulo damnum inferat, secundùm communem tenetur ad restitutionem, n. 32. l. 2. à n. 225. Consulens aliquid sub censura prohibitum, ordinariè eam non incurrit, nisi addatur: *Quomodocunque quis fuerit causa, si quis fuerit causa &c. incurret censuram*, l. 7. à n. 58.

Contactus rei sacræ.

Contactus sacrorum vasorum licitus est Clericis solâ primâ tonsurâ initiatis, l. 6. p. 2. nu. 357. Probabiliter etiam non peccant Laici attingendo vasa sacra vacua; item Reliquias sacras, Agnos Dei, corporalia & purificatoria post lotionem &c. num. 358. In Ordine Mendicantium Laici sacristæ licitè tangunt vasa sacra; corporalia & purificatoria lavant; in Societate JESU autem ea primò abluit Sacerdos, n. 359. Si vasa sacra contineant actu Corpus & Sanguinem Christi, solis Sacerdotibus & Diaconis eorum contactus est licitus, nu. 360. Contactus physicus saltem mediatus vasorum seu instrumentorum requiritur ad valorem Ordinum, n. 2122. 2148. 2155. Pro Presbyteratu requiritur contactus calicis & patenæ, & probabiliùs etiam Hostiæ saltem unâ manu, nu. 2152. Contactus debet jungi formæ, n. 2122. 2148.

Contemptus.

Contemptus diversimodè fieri potest; scilicet *virtualiter*, & dicitur materialis, qui in omni transgressione includitur: *interpretativè*, si adsit consuetudo & intentio continuandi transgressiones: *Secundùm quid*, si quis universim velit subjici Legi & Superiori, non tamen hìc & nunc in re levi: *indirectè*, si non sit contemptus Legis vel Superioris, sed tantùm executionis rei, quæ præcipitur: *Formaliter & directè*, si quis legem transgrediatur, quia renuit Legi aut Superiori subjici directè intendendo ejus contemptum, l. 5. à n. 236. l. 7. n. 56. *Contemptus negativus* dicitur, si quis de re aliqua nullam curam habeat, nullam tamen ei inferat injuriam. *Positivus est*, si addatur aliquis actus irreverentiæ vel injuriæ verbis, aut facto ipso, l. 7. n. 56. Formalis & positivus Legis, Legislatoris, Virtutis &c. communiter est mortale, l. 5. n. 236. à n. 240. Formalis & positivus requiritur ad incurrendam censuram, l. 7. n. 56.

Contentio.

Contentio est mortalis, quando animo contradicendi altercaris circa veritatem pertinentem ad fidem, vel salutem animæ aut corporis, l. 5. n. 298.

Continentia sacro Ordini annexa, V. *Ordo*.

Contractus.

Contractus est pactum duorum, quo se vicissim, vel saltem una pars se alteri acceptanti obligat signo aliquo externo, l. 3. p. 2. n. 578. Contractus varius est, scilicet implicitus & explicitus, onerosus, lucrativus, bonæ fidei, stricti Juris &c. à n. 579. Universaliter loquendo, censetur fieri eo modo, quem requirunt leges, & consuetudo loci, in quo fit, à n. 587. Contractus modalis fit variis modis, à nu. 588. Contractus purus obligat ex nunc pro nunc, n. 590. Contractus modalis, si illi apponatur modus vel conditio repugnans contractui, est irritus; si verò addatur modus unicus, sed impossibilis, validus est: item validus est; si modus, qui apponitur, sit turpis, nisi voluntas contrahentis esset restricta ad illos modos, tanquam ad causas finales vel conditiones, n. 591. Contractui causali, si apponatur causa motiva, ob quam ponitur, & sine qua hìc & nunc non poneretur consensus voluntatis, si hæc non subsistat, contractus est nullus; si verò addatur causa impulsiva, quæ de se non erat hìc & nunc sufficiens ad obtinendum consensum, voluntatem tamen aliunde motam magis impellebat, licèt hæc non subsistat, contractus est validus, n. 592. In dubio, an causa apposita fuerit motiva, an tantùm impulsiva; censeri debet tantùm fuisse impulsiva, ibid. Contractui demonstrativo apposita demonstratio falsa eum non irritat, nisi contractus esset onerosus, n. 593. Alternativus, in quo, ordinariè loquendo, ad debitorem spectat electio, hic satisfacit, si alterutram partem impleat; si autem factus sit in favorem creditoris, optio ad hunc spectabit, & si una pars disjunctionis deficiat, manet obligatio determinatè ad alteram, si ille, qui jus habet eligendi, alterutrum elegerit, variare non potest, n. 594. Copulativus hoc habet, quòd omnes dispositiones pluralis numeri ad minùs debeant impleri in duobus, in dubio autem minimum ordinariè sequendum est &c. nu. 595. Conditionalis communiter effertur per unam ex his particulis: *Si, nisi, si non, sine hoc, casu quo, cùm, dummodo, nec aliàs, nec aliter, quando &c.* Item per ablativum absolutè positum: ante conditionem impletam contractus hic simpliciter non est, sed ad minimùm suspenditur, & non obligat, nisi conditio impleatur in specifica forma, & non tantùm æquivalenter, n. 596. Si conditio sit necessaria, non suspendit contractum, nisi contrahens dubitâsset de eventu, n. 597. Si ea sit impossibilis, contractus nullus est, n. 598. Si sit turpis, & illa intendatur, contractus est irritus, n. 599. Si fiat cum puella sub hac conditione: *si nupserit*, validus est contractus, si Religionem ingrediatur; probabiliter etiam validus est, si maneat cælebs, sed quo ad hoc judicari debet ex circumstantiis; si additum fuerit: *si nubat meo consanguineo*, invalidus est, si non nubat. Si verò fuerit vidua, & addita fuerit conditio: *si non nubat*, invalidus erit, si nubat, n. 600. Si fiat sub hac conditione: *ut vivat castè*, si occultè fornicetur, probabiliter adhuc validus est contractus, sed hìc inquirendum est in voluntatem testatoris v. g. n. 604. Si fiat sub hac conditione: *si aliquid non fecerit*, si sit dispositio per ultimam voluntatem, statim valet; si verò non sit dispositio ultimæ voluntatis, exspectanda erit mors ejus, qui impleturus erat conditionem, quâ positâ hæredes ejus rem obtinebunt, nu. 601. Si promissarius non sciverit conditionem fuisse appositam, quam aliàs certò implevisset, vel si eam implere non potuerit; si sit contractus ultimæ voluntatis vel gratuitus, erit validus, non verò, si sit contractus onerosus, n. 602. Si quis alicui promiserit rem aliquam sub certa conditione, & postea eandem rem promittat alteri sub alia conditione, quæ priùs impleatur, prima promissio tamen prævalet, n. 603. Si consensus revocetur ante impletam conditionem, contractus, qui solo consensu perficitur, fit communiter absolutus & validus, n. 605. Pœna contractui addita solvi debet ab illo, qui culpabiliter non servat contractum. Arrham contractui appositam amittit, qui dedit, si contractu stare nolit; si verò, qui eam accepit, resiliat, duplum solvere debet, nempe reddere quod accepit, & tantundem addere, nu. 606. Ad valorem contractûs requiritur consensus verus in obligationem, à n. 607. Etiam requiritur consensus liber ab inadvertentia, ignorantia & errore circa substantiam contractûs, non autem circa qualitatem tantùm, n. 578. à n. 612. 620. Etiam requiritur consensus liber à vi & metu, n. 578. à n. 630. Metus tamen justè incussus etiam ab extrinseco, non impedit valorem contractûs, nec probabiliùs, si incutiens metum tantùm simulet se aliquid facturum, à n. 631. Etiam metus injustè ab altero contrahente incussus, spectato jure naturæ, non invalidat contractum, n. 636. Aliqui tamen contractus, si fiant ex metu gravi injustè incusso, sunt irriti jure positivo; nempe: Matrimonii, Professionis Religiosæ, promissionis vel traditionis ex rebus Ecclesiæ, promissionis & solutionis dotis; quod etiam aliqui dicunt de sponsalibus, renunciatione Beneficii Ecclesiastici, Jurisdictione extortâ, absolutione à censuris & aliis, votis simplicibus &c. Reliqui contractus per talem injustum metum extorti non sunt ipso jure positivo irriti, sed tantùm irritandi, n. 578. à n. 637. Si metus non incutiatur ad contractum extorquendum, ex illo tamen fiat contractus, hic probabiliùs irritari potest, n. 639. Si metus sit ab aliquo tertio incussus, contractus adhuc jure positivo rescindi potest, n. 640. Contractus rescindi non potest, nisi ad arbitrium injuriam passi, n. 641. Metus levis etiam injustè incussus, & dans causam contractui, non impedit valorem ejus, nec facit rescindibilem jure positivo, facit tamen rescindibilem

jure

Jure naturæ & pro foro conscientiæ, si de se rescindi possit, à n. 642. Consensus respectu contractûs debet esse plenè deliberatus, à n. 650. Etiam debet esse externè manifestatus, à n. 654. Etiam debet esse mutuò acceptatus, si contractus sit onerosus, à n. 656. Si dubium intercurrerit, circumstantiæ & verba attendi debent, & ordinariè standum est pro valore contractûs, si autem verba sint indifferentia ad significandum animum se nunc obligandi, vel priùs postea, non teneris contractu, à n. 661. Contrahere possunt omnes, qui habent plenum usum rationis & materiam, de qua contrahant, neque Jure prohibentur, n. 578. 666. Non possunt contrahere infantes, ebrii, dormientes, amentes, prodigi, filii-familias, uxores, Religiosi, pupilli, minores &c. exceptis quibusdam casibus, n. 578. 614. à n. 666. Quorum bona sunt confiscata vel confiscanda, aliquando adhuc contractus celebrare possunt, n. 684. Materia contractûs debet esse moraliter possibilis, à n. 685. Etiam debet esse existens, saltem in spe, à n. 688. Etiam debet esse de re licita; à n. 690. Debet esse propria illius, qui Jus transfert, à n. 694. Debet esse aliena respectu acquirentis Jus, n. 697. Debet esse certa, & aliquo modo determinata, à n. 698. Debet esse non prohibita, nu. 700. Effectus contractuum præcipui sunt 17. Obligatio, actio, exceptio, periculi & commodi translatio, damnum moræ, compensatio, traditio rei conventæ, translatio dominii vel partis dominii, possessio juridica, solutio, potestas præscribendi interdicta possessoria, vendicatio rei, restitutio, evictio, ædilitiæ actiones, restitutio in integrum, n. 701. Contractus sine solennitatibus videntur esse irriti, vel saltem irritabiles, exceptis ultimis voluntatibus, quæ valde probabiliter obligant in conscientia, quamvis fiant omissis solennitatibus, à n. 716. Contractus firmantur præcipuè 4. modis: promissione, juramento, fide-jussione, hypothecâ vel pignore, nu. 715. Contractus finiuntur generaliter sublato uno saltem contrahentium, & non succedente alio; item interitu rei, de qua erat conventum, præcipuè autem 4 modis, solutione, acceptilatione, novatione, & consensu partium: ad hos alii modi facilè revocantur, nu. 755. Contractus civiles facti ab excommunicato sunt validi, sed illiciti l. 7. n 280 Contractus, qui fiunt sine instrumentis & Judicis authoritate, liciti sunt die festo, l. 3. p. 1. n. 606.

Contractus Anti chriseos. V. *Anti-chriseos contractus.*
Contractus censûs. V. *Census.*
Contractus impuberum. V *Impuberes.*
Contractus Juramento firmatus. V. *Juramentum.*
Contractus libellaticus. V. *Libellaticus contractus.*
Contractus Mahotra. V. *Mahotra contractus.*
Contractus Societatis. V. *Societatis contractus.*
Contractuum Solennitates. V. *Solennitates contractuum.*

Contractus Matrimonialis.

Contractus Matrimonialis invalidus est, 1. Si intercurrat error personæ. 2. Si conditio adjecta transeat in conditionem personæ, & tamen alia substituatur. 3 Si sit conditio servilis. 4. Si fiat ab obstricto voto castitatis solenni spontè emisso. 5. Si intercedat vel cognatio, vel crimen, vel disparitas, vel vis, vel ordo sacer, vel ligamen, vel honestas, vel ætas insufficiens, vel affinitas, vel clandestinitas, vel impotentia, l. 6. p. 3. n. 512. Etiam irritus est, si fiat ex metu gravi, etiamsi juramentum accesserit, l. 3. p. 2. n. 578. Si fiat per litteras, sponsus scribere debet, quòd se tradat in Matrimonium, & sponsam acceptet in uxorem; sponsa autem coram Parocho & testibus eadem vicissim dicere debet, sicque erit actuale Matrimonium, etiamsi, qui scripsit, actu dormiat. Quòd si uterque agat per litteras, debet uterque alterius litteras legere coram Parocho & testibus, l. 6. p. 3. nu 264. Si fiat per nuntios, utriusque mittentis traditionem & acceptationem manifestare debent coram Parocho & testibus &c. n. 265. Si fiat per procuratorem, ille coram Parocho & testibus consensum sui principalis per hæc vel æquivalentia verba debet exprimere: *Titius accepit Cajam in uxorem mediante me: Caja accepit Titium in virum mediante me &c.* n. 259. Si principalis esset factus perpetuò amens eo tempore, quo per procuratorem completur contractus, hic probabiliter adhuc est validus, n. 260. Si principalis etiam internè tantùm revocet consensum, antequam procurator officium suum expleverit, contractus est invalidus, quod si iterum consentiat, antequam procurator mandatum expleverit, erit validus, n. 261. Si principalis fictè consenserit, dum procuratorem misit, sed postea seriò, quando ille mandatum exequitur, probabiliùs est invalidus, validatur tamen per quemcunque consensum consequentem, & actum, quo postea tractat conjugem ùt suam, n. 262. Procurator ille potest esse diversi sexûs, neque in eo certa ætas requiritur, n. 263. Si fiat sub conditione, ante eam impletam suspenditur contractus, & habet rationem solorum sponsalium, nu. 223. 238. Si conditio adjecta opponatur uni ex bonis Matrimonii, vel sit contra ejus substantiam, contractus est irritus, n. 239. Qualiscunque conditio apponatur, pro foro conscientiæ standum est intentione, quam contrahentes sciunt se habuisse; in dubio, quâ intentione hæc vel illa conditio sit adjecta, standum est dispositione Juris &c. n. 223. à nu. 239. Si fiat sub conditione non reddendi debitum in casu, quo alteri non licebit exigere, probabiliùs est validus, n. 241. Si fiat sub conditione de præsenti vel præterito, quæ subsistat, statim contractus est validus, n. 242. Si fiat sub conditione, *si sis virgo*, id est, si explorata à mulieribus peritis judiceris esse virgo, contractus est validus, non verò in alio sensu, nu. 243. Si fiat ab impeditis sub conditione, *si Papa dispenset*, probabiliùs contractus est invalidus, n 244. Qui sub conditione de futuro contraxit cum una, & ante eventum conditionis cum alia, contractus ille secundus est validus, sed illicitus, n. 245. Si factus sub conditione fuerit validus, & contrahentes permanserint non impediti, valde probabiliter impletâ conditione sine novo consensu Matrimonium est validum, n. 246. Si fiat à contrahente nulla conditione contractui appositâ, paulò ante tamen multis audientibus eam ponente, probabiliùs est contractus invalidus, n. 247. Si fiat cum ignota, sub conditione, *si sit honesta*, & à contrahente cognoscatur, antequam testimonia honestæ vitæ dederit, si postea resciat, quòd antè *hic* honestè non vixerit, contractus erit invalidus, n. 248. Si fiat cum duabus sub conditione de futuro, cum illa est validus, cum qua conditio priùs implebitur, quòd si ea simul impleatur, probabiliùs cum nulla est validus, n. 245. Si fiat cum voto castitatis sub conditione emisso, si contrahens conditionem non impleat, tenebitur ad castitatem in Matrimonio, nu. 463. Si fiat additâ conditione turpi, est validus, l. 3. p. 2. nu. 599. Si ante conditionem impletam consensus revocetur, est invalidus, n 605. V. *Contractus.* Debet fieri ab existentibus in gratia, l. 6. p. 3. n. 223. Si fiat ab existentibus in peccato mortali, committitur duplex mortale, num 328. Si fiat scienter invalidè, committitur peccatum sacrilegii, n 532. Si fiat cum indigna ex justis causis, non peccatur, n 285. Si fiat scienter cum impedimento dirimente, ipso facto incurritur excommunicatio, n. 807. Si fiat bonâ fide cum tali impedimento, & postea re cognitâ contrahens maneat in usu talis Matrimonii, non incurrit excommunicationem nu. 808. Si fiat cum dubio de impedimento, validus est, si impedimentum non subsit, peccat tamen mortaliter ità contrahens ante solutum dubium, si illud sit vincibile; & probabiliter etiam adhuc peccat, si post inquisitionem maneat dubium, quæ sententia tutior est, & in praxi suadenda, n. 533. Contrahens de impedimento occulto legitimè interrogatus, tenetur illud fateri, vel Matrimonio abstinere, nisi dispensationem acceperit, n. 459. Etiam tenetur aperire defectus occultos perniciosos, non verò, si perniciosi non sint, nu. 156 Si fiat omissis proclamationibus, peccatur mortaliter, n. 474. Si fiat sine Parocho & testibus, contrahens per hoc non fit inhabilis ad aliud Matrimonium legitimè contrahendum. V. *Contractus.*

Contradictoria opiniones.

Contradictoria opiniones possunt esse simul probabiles non tantùm in diverso, sed etiam in eodem intellectu, l. 1. à n. 237. 358.

Contritio.

Contritionis actus hoc modo elici potest: Doleo, mi Deus, de omnibus peccatis meis, non tantùm, quia demeritus sum præmia & gratias tuas, & è contra à divina justitia tua promeritus sum pœnas, sed maximè ideò, quia displicui & malum feci tibi, qui licèt nec cœlum esset, nec infernus, nec præmium vel pœna, propter infinitam tamen bonitatem & perfectionem tuam eras & es dignissimus non offendi, sed semper amari & honorari: propono per gratiam tuam imposterum non facere amplius &c. l. 2. n. 156. V. *Dolor.*

Contumacia. Contumax.

Contumacia est, si citationi cum tribus monitionibus, vel unâ peremptoriâ tres continente non pareatur, quæ triplex est, 1. Evidens seu manifesta, quando reus citatus in faciem citanti dicit, se nolle comparere 2. Præsumpta seu dubia, quando post factam vel publicè affixam citationem non comparet. 3. Vera, si in faciem citatus taceat, & tamen postea non comparet, l. 7. nu. 10. Contumax appellare non potest, num. 118.

Contumelia,

Contumelia est injuria contra honorem, sive injusta alieni honoris diminutio, l. 3. p. 2. n. 1190. 1223. Dividitur præcipuè in convitium, improperium, irrisionem, illusionem, subsannationem, maledictionem, n. 1223. Si fiat cum intentione alium inhonorandi, est mortale, n. 1224. l. 5. n. 346. Si

fiat

Si fiat ſine tali intentione, eſt veniale, l. 5. n. 346. Poteſt eſſe ſine injuria contra famam, l. 3. p. 2. nu. 1225. Contumeliæ omnes ſunt ejuſdem ſpeciei, ſi diſtinguatur mortalis à veniali, aut fiat præſenti in faciem, quæ novam addit ſpeciem, nu. 1227. l. 6. p. 2. n. 1101. Qui per contumeliam læſit alterius honorem, tenetur eum reſtituere vel per amicam & honorificam ſalutationem, vel invitationem ad menſam, vel petitionem veniæ &c. l. 5. n. 340.

Converſus ad fidem.

Converſus comparte ſuâ in infidelitate permanente poteſt inire aliud Matrimonium, ſi remanens infidelis ideo nolit cohabitare converſo, quia converſus eſt, vel non velit cohabitare ſine injuria Creatoris, vel ſi ex ejus contubernio immineat periculum perverſionis, quod ſi iniverit, infidelis etiam aliud inire poteſt, & non prius, l. 6. p. 3. n. 406. Si converſus ſit vir, debet mulieri in infidelitate permanenti dotem reſtituere, aut ſaltem fructus ejus, ibid. Si mulier etiam convertatur, & ille necdum aliam duxerit, tenetur eam recipere, n. 407.

Convitium.

Convitium eſt, ſi vitium vel defectus etiam naturalis alteri objiciatur cum ejus dedecore, l. 3. p. 2. n. 1223.

Cooperatio.

Cooperari ad actum dicitur, qui facit aliquid cum intentione, ut actus ponatur; quòd ſi quis aliquid indifferens faciat, ignorans, an alter ſit abuſurus, nec ne, non dicitur cooperari, ſi id faciat ex rationabili cauſa abſque intentione, ut alter abutatur, l. 2. à n. 255. Cooperari ad peccatum alterius materialiter tantùm, ſubminiſtrando ſolùm materiam & facultatem peccandi, vel exhibendo objectum, licitum eſt, 1. Si opus vel cooperatio ſit ſecundùm ſe bona vel ſaltem indifferens. 2. Si fiat ex bona intentione & rationabili cauſa. 3. Si alterius peccatum impedire nequeas, aut ſaltem non tenearis propter rationabilem cauſam, à n. 250. Cooperari malo alterius per actionem, quæ per ſe & proximè ad illud peccatum concurrit, ſeu adjuvat, eſt illicitum, ideoque graviſſimi mali cauſâ talis actio licitè poni probabiliùs non poteſt, à n. 251. Variis modis poteſt quis cooperari ad damnum alterius, qui continentur his verſibus:

Juſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus,
Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.

Qui uno ex illis modis efficaciter cauſat damnum, tenetur ad reſtitutionem, l. 3. p. 2. à n. 20. Qui cooperando eſt cauſa damni, tenetur ad reſtitutionem, quamvìs damnum ab alio tamen fuiſſet cauſatum, ſi hic non feciſſet, n. 49. Qui cooperando eſt tantùm cauſa partis damni, tenetur partem illam tantùm reſtituere, n. 50. Qui dubitat, an cooperatus ſit damno alterius, non tenetur ad reſtitutionem; ſi autem conſilium dederit, & dubitet, an fur illo efficaciter motus ſit furatus, probabiliùs tenetur, nu. 574. An ſinguli cooperantes teneantur ad reſtitutionem in ſolidum, & quo ordine. V. *Reſtitutio.*

Copula.

Copula præcedens Matrimonium illud non conſummat, hinc uterque primo bimeſtri adhuc poteſt ingredi Religionem, l. 6. p. 3. nu. 425. Copula poſt ſponſalia ſecuta ſufficit ad conſummationem Matrimonii in locis, in quibus ſubſiſtunt Matrimonia clandeſtina, non verò in locis, in quibus non valent Matrimonia clandeſtina, à n. 278. Mos in Germania, ut procurator Cataphractus decumbat cum ſponſa, non eſt conſummatio Matrimonii, n. 279. Si ſemen à viro alioquin potente vas penetrare, effundatur circa muliebria, & matrix illud ad ſe attrahat, probabiliùs ſufficit ad conſummationem Matrimonii, quod etiam verum videtur, ſi Dæmonis miniſterio ſemen viri in vaſe debito recipiatur, nu. 280. Si vir vas fœminæ penetrârit, ſed ad illud non venerit, nec attractum ſit ſemen, probabiliùs non eſt conſummatio Matrimonii, n. 281. Si conjugata primo bimeſtri vi opprimatur à viro ſuo, Matrimonium conſummatur, oppreſſa tamen adhuc poteſt ingredi Religionem, num. 282. Si vir affirmet conſummationem eſſe factam, mulier autem neget, vel contra, potiùs credendum eſt affirmanti, n. 283. Copula conjugalis in loco ſacro facta, ſi ſit neceſſaria v. g. ob periculum incontinentiæ, quando conjuges coguntur diu manere in templo, non eſt ſacrilega, nec illicita, quòd ſi non ſit neceſſaria, probabiliùs videtur ſacrilega, l. 6. p. 2. n. 1071. Copulæ abruptio conſentiente conjuge abſque periculo pollutionis cum juſta cauſa, non eſt peccaminoſa, l. 6. p. 3. nu. 347. Copulam abrumpere tenetur puella vi oppreſſa etiam cum diſperſione ſeminis, l. 3. p. 1. nu. 918. Idem probabiliùs tenetur facere puella pœnitentiâ ducta, ibid. Nunquam tamen licet ſemen admiſſum ejicere, ibid.

Corporale pro Sacrificio.

Corporale pro Sacrificio debet eſſe lineum, ſaltem quo ad eam partem, quâ Hoſtiam vel Calicem tangit, item benedictum & mundum, l. 6. p. 2. n. 308. Poſt lotionem, quæ primò ordinariè fieri debet à perſona ſacra (poſt quam fieri poteſt à Laico) non eſt iterum benedicendum, niſi notabiliter rumpatur, n. 308. à n. 334. Non eſt mortale, ſi Laicus illud primâ vice lavet, ibid. Sine Corporali, aut cum non benedicto, extra gravem neceſſitatem celebrare, eſt mortale, n 333.

Corporis Chriſti feſtum, Octava &c. V. *Feſtum.*

Corporis vitium. V. *Vitium.*

Correptio fraterna.

Correptio fraterna eſt admonitio, quâ quis proximum conatur revocare à peccato, l. 2. n. 208. Materia ejus eſt omne mortale, ibid. Præceptum hoc obligat omnes etiam ſubditos, magis tamen Prælatos & Superiores, ibid. In ea ſervandus eſt ordo, quem Chriſtus præſcripſit, Matth. 18. Scilicet, 1. Ut fiat ſecretò, dein coram teſtibus, tum ad Prælatum Eccleſiæ ſive Superiorem deferatur, niſi præſtet Superiori viro probo & prudenti, quàm aliis teſtibus innoteſcere, vel peccatum ſit publicum, vel vergat in grave damnum tertii aut Communitatis, ſi Superiori non ſtatim innoteſcat, vel corripiendus ſit contentus, ut Superiori ſtatim ſignificetur, ibid. Præceptum hoc obligat, 1. Si certò conſtet de peccato proximi, indagare enim tenetur ſolus Superior. 2 Si probabile ſit non emendâſſe, nec emendaturum, vel relapſurum. 3. Si alius æquè idoneus non adſit, qui correpturus putetur. 4. Si ſit ſpes fructûs. 5. Si ſit bona occaſio, locus & tempus opportunum, & poſſis ſine tuo gravi damno facere. Horum ſi aliquid deſit, ordinariè non obligat. ibid. Probabiliter adhuc obligat, etiamſi non ſit periculum relapsûs, num. 209. Etiam obligat, etiamſi ſpes fructûs non ſit certa, quæ, ſi putetur inutilis, non obligat, n. 210. In dubio, an correptio ſit profutura, an nocitura, ſecundùm communem omitti poteſt, niſi peccator fuerit in extremis, num. 210. Probabiliùs obligat etiam cum periculo vitæ propriæ, ſi peccator aliàs putetur in peccato moriturus, n. 211. Qui facilè poteſt impedire peccatum mortale proximi, & ob mali temporalis timorem negligit, peccat mortaliter, n. 208. Si verba non juvent, poteſt & debet Superior ſubditum corripere, etiam pœnis & aliis modis coactivis, ſi autem non ſit ſubditus, licitum eſt aliquam vim amicam adhibere. v. g. peccandi inſtrumenta occultare, non tamen abſolutam vim inferre, niſi adeſſet cauſa proportionata, & ſic rarò erit obligatio impediendi peccatum proximi, n. 212. Etiam eſt obligatio corripiendi peccantem ex ignorantia vincibili, probabiliùs etiam ex invincibili, his tamen diſcretione utendum eſt, n. 214. Eſt obligatio gravis ſub pœna excommunicationis denuntiandi Hæreticos apud Inquiſitores fidei, ubi Bullæ hoc mandantes uſu receptæ ſunt. Item in Confeſſionali ad turpia ſollicitantes, à n. 215. Etiam obligatur deferre, qui aliquid habet ſub ſecreto naturali, ſi hoc ſit neceſſe ad cavendum damnum commune &c V. *Delatio* Non ſufficit correptionem ſemel eſſe factam, ſed repeti debet, quamdiu ſperatur fructus, n. 208. A correptione fraterna excuſat ordinariè magnum detrimentum proprium, quando proximus, ſi velit, poteſt ipſe facile vitare peccatum, & corrigenti magnum damnum extrinſecum in iis bonis, quæ aliunde habet, vel haberet independenter à peccato ipſo committendo, ex correctione proveniret, n. 220.

Corruptio vocis.

Corruptio vocis invalidat formam Sacramenti, ſi ſit ſubſtantialis, id eſt, ſi voces corruptæ conjunctæ aptæ ſint ingenerare alium ſenſum, præter intentum à Chriſto, l. 6. p. 1. num. 36.

Crapula.

Crapula cenſetur mortalis, ſi quis gulæ causâ violet Jejunia Eccleſiæ, ſi ex gula notabiliter ineptus fiat ad functiones, ad quas ſub mortali tenetur, ſi valdè graviter valetudini advertens noceat, ſi continuæ fiant commeſſationes & compotationes, ità ut venter pro Deo habeatur, ſi quis bibat ad perfectam ebrietatem, ſi quis ex mera gula veſcatur carnibus aut ſanguine humano &c. l. 5. n. 307.

Credere.

Quæ fideles credere explicitè tenentur, alia ſunt neceſſaria neceſſitate medii, ſine quibus etiam inculpabiliter ignoratis finis ultimus, obtineri non poteſt, & ſunt hæc duo: Deum eſſe & remuneratorem eſſe bonorum, & poſt ſufficientem Evangelii promulgationem ſaltem implicitè credere Chriſtum & ſanctiſſimam Trinitatem. Implicitè autem credere dicitur, qui credit aliquid explicitè, in quo alterum implicitè eſt, v. g. ſi credat, quod credit Eccleſia. Alia ſunt neceſſaria neceſſitate præcepti, ſine quibus inculpabiliter omiſſis finis obtineri poteſt, & ſunt: Symbolum, Oratio Dominica, Præcepta Decalogi & Eccleſiæ, Sacramenta maximè neceſſaria, ut eſt Baptiſmus, Euchariſtia

ristia & Pœnitentia, reliqua tunc, quando vult suscipere: hæc sub mortali omnes explicitè scire & credere tenentur crassiori saltem modo, & quo ad substantiam &c. l. 2. n 2, l. 6. p. 1. à n. 587.

Credo, quando dicatur in Missa. V. *Gloria*.

Creditor.

Creditoribus ordine solvi debet, si omnibus non possit, l. 3. p. 2. num. 374. V. *Debitor*. In creditoribus merè personalibus probabiliter tenenda est Regula 54. Juris in 6. *Qui prior est tempore, prior est Jure*, à n. 403 Amicitia præcisè non dat Jus prælationis, nec paupertas, à nu. 405. Creditor privilegiatus præferri debet non privilegiatis, etiam hypothecatis, quamvis sit posterior, n. 395. Si nullus creditorum habeat jus prælationis, singulis solvi debet secundùm proportionem debiti, n. 407. Secundùm communem est obligatio in conscientia servandi ordinem in solvendo, n. 408. Creditori creditoris solvens satisfacit, si debita sint ejusdem rationis, nec sit alius creditor præferendus, à n. 453. Creditor pro foro externo præsumitur remisisse debitum, si illud in suis libris cancellàrit, aut instrumentum debiti lacerârit, supposito, quòd remittere possit, & alteri vicissim possit remitti, n. 460. Vid. *Excusantia à restitutione.*

Creditum.

Credita seu Chirographa, si certa sint, ea minoris emere, solutione anticipatâ, est usura; secluso tamen lucro cessante & damno emergente, si incerta sint, litigiosa & cum difficultate exigenda, licitè minoris emuntur ab eo, qui non est causa illius difficultatis, l. 3. p. 2. n. 927. Etiam minoris emi possunt credita & salaria debita militibus & famulis Nobilium, non tamen ab iis, ad quos spectat facere solutionem, si ipsi sint causa difficilis solutionis, ibid.

Crimen.

Crimen solis complicibus notum, quamvis hi multi sint, censetur occultum, l. 6. p. 3. n. 874. Qui scit crimen alterius non sub secreto, nec injuriam fecit in ejus notitia acquirenda, licitè illud manifestat ad damnum suum impediendum, l. 3. p. 2. n. 1234. Crimen alterius prodere, quando & quale sit peccatum. V. *Detractio*. Crimen dirimens Matrimonium est triplex: homicidium, adulterium & raptus, l. 6. p. 3. nu. 512. Crimen homicidii dirimit Matrimonium, si illud ab altero conjuge, vel alio tertio sive physicè, sive moraliter sit perfectum eo consilio, ut postea inter se Matrimonium contrahant, quod si eâ intentione & communi consilio factum non sit, illud non dirimit, nisi etiam adulterium præcesserit, ibid. Crimen adulterii Matrimonium dirimit, si fiat vivente alterius conjuge, & vel Matrimonium initur de præsenti, vel saltem datur fides de incundo post mortem conjugis: sed in hoc casu requiritur, ut promissio sit acceptata, & uterque sciat alterum esse conjugatum, sufficit etiam, ut dirimat, si adulter dubitet, utrùm tempore adulterii vixerit alter conjux, ibid Crimen raptûs impedit Matrimonium, secundùm Trid., quamdiu rapta est in potestate raptoris, etiamsi liberè consentiat; probabiliter tamen Tridentini decretum tantùm comprehendit raptum, qui fit causâ Matrimonii, ibid. Crimina notoria & publica non relinquunt reo Jus se defendendi in judicio, l. 4. n. 1408. Crimina excepta, in quibus non est opus servare omnem Juris ordinem, sunt 1. Læsæ Majestatis. 2. Hæreseos. 3. Sagarum. 4. Proditionis. 5. Conjurationis. 6. Falsæ monetæ. 7. Latrocinii. In his tamen aliisque omnibus non potest aliter procedi, quàm recta ratio & jus naturale dictet, n. 1418. V. *Delictum.*

Crux.

Crux ad Missam requiritur, usus habet, ut sit simul Crucifixus, l. 6. p. 2 nu. 308. 318. Sufficit, si pro icone Altaris depictus sit, aut aliter fabrefactus Crucifixus, item Crux, qualis est in depositione Christi, ubi B. Virgo Christum de Cruce depositum tenet; item crucifixus depictus in Tabernaculo, aut charta aliqua, si alius facilè haberi non possit; probabiliùs non sufficit Crux vel Crucifixus depictus in pariete aut in tabula ad latus, nec imago Christi bajulantis Crucem, nu. 419. Crux probabiliùs tantùm sub veniali ad Missam requiritur, hinc melius est etiam ex sola devotione celebrare sine omni Cruce, quàm ob defectum ejus non celebrare, n. 320. Crux etiam exponi debet (ut declaravit S. Congreg.) quando expositum est Venerabile, num 321. Cruces in Missa non fiunt manu plicatâ vel inflexâ, sed rectâ & digitis conjunctis, n. 2055. D. 242. n. 441. Crucis signum fit cum patenâ, D. 175. Cruces fiunt per duas lineas, alteram rectam versùs Sacerdotem, alteram diametraliter transversam. Quæ super Calicem fiunt, non excedunt pallæ magnitudinem, quæ autem fiunt super Calicem & Hostiam, simul incipi debent à labio extremo Calicis usque ad spatium imminens primæ parti Hostiæ versùs Sacerdotem, non debet tamen manus deprimi ad Hostiam, sed rectà trahitur hæc Crux æqualiter altè super Calicem & Hostiam, n. 491. Cruci post Missam reverentia fieri debet aperto capite, n. 2055. D. 180 Crux in processionibus deferenda est à Regularibus cum velo pendente seu pallio, D. 151. Tolerari non debet, quòd in locis publicis & sordidis stent depictæ diversæ Cruces & Sanctorum imagines in derisum Christianæ Religionis, D. 35. Crucis imaginem passim videmus in ære vel lapide sculptam, quam sine scrupulo omnes prudentes calcant, quod malum non est, si non fiat animo injuriandi aut irreverenter tractandi, l. 3. p. 1. n. 23. Crux, cui erant applicatæ Indulgentiæ, si frangatur, probabiliùs non manent Indulgentiæ, si reficiatur, quod valet de Cruce Caravacensi, si frangatur una pars transversa, l. 6. p. 2. n. 1385.

Culpa.

Culpa alia est Theologica, alia Juridica. Theologica est peccatum seu offensa Dei. Juridica est omissio diligentiæ debitæ, l. 3. p. 2. nu. 170. Juridica alia est latissima, si fit dolus apertus: alia latior, & est dolus præsumptus: alia lata, quæ est omissio diligentiæ communis à similibus hominibus adhiberi solitæ: alia levis, quæ est omissio diligentiæ à providentioribus in re simili adhiberi solitæ: alia levissima, & est omissio diligentiæ exactissimæ, ibid. Item, n. 819. Spectato jure naturæ non est obligatio restituendi pro damno sine ulla culpa Theologica illato, n. 172. Jure positivo sæpè statutum est, ut reparetur damnum, quamvis causatum sit absque omni culpa, saltem Theologica, præscindendo à contractu; probabiliter tamen non obligat in conscientia, nisi accedat sententia Judicis, à n. 171. n. 409. 819. Potest ex contractu esse obligatio reparandi damna causata absque ulla culpa Theologica, modò fiat cum Juridica etiam levissima, si contractus factus sit in utilitatem accipientis, si verò factus sit in utilitatem dantis, accipiens tenetur tantùm ex culpa latiore & lata; si factus sit in utilitatem utriusque, accipiens tenetur ex culpa latiore, lata & levi, n. 176. 819. Si abfuerit omnis culpa Theologica, secundùm communiorem & probabiliorem est obligatio restituendi, ratione talium contractuum, etiam ante sententiam Judicis, & quamvis compensatio non exigatur, n. 177. Si absque omni culpa etiam Juridica v. g. equus conductus in via perierit, conducens ad nihil obligatur, n. 178. Qui precariò utitur re alienâ, tenetur tantùm ex culpâ latiore & lata, n. 179. Culpa seu negligentia, quæ respectu unius est levis, potest esse gravis respectu alterius, n. 180. Quando nescitur, an res perierit casu, an verò ex culpa v. g. conductoris, ordinariè huic pro foro externo incumbit onus probandi, & quòd res perierit, & quòd perierit sine sua culpa, num. 183. Si nulla intervenerit culpa Theologica, ordinariè non est obligatio ante sententiam Judicis compensandi damna, quæ quis causat in officio v. g. Tutoris, Consiliarii, Confessarii, Judicis &c nu. 184. Si damnum grave causatum sit per culpam Theologicam levem seu venialem, non est obligatio gravis ad illud reparandum ante sententiam Judicis, & præscindendo à speciali de hoc contractu, à nu. 185. Probabiliùs videtur esse obligationem levem restituendi partem gravis damni proportionatam culpæ veniali, à n. 191.

Cultus Beatorum & rerum sacrarum.

Licitum est in templis ad cultum exponere imagines Dei, l. 3. p. 1. n. 15. Cultus debetur B. V. Mariæ, in quantùm est affecta specialibus prærogativis à Deo, nu. 16. Illicitum est ad cultum aut venerationem exponere in oratoriis aut locis publicis, seu privatis, vel Ecclesiis, tam Sæcularibus, quàm Regularibus imagines hominum cum Sanctitatis seu Martyrii fama defunctorum, antequam ab Apostolica Sede canonizentur, aut Beati declarentur, n. 17. V. *Imagines*.

Cultus Sanctorum & Beatorum. V. *Sancti*.

Curata Beneficia. V. *Beneficium*, *Parochia*.

Curatela. Curator.

Curatela est obligatio procurandi bona Minorum, l. 3. p. 2. n. 1117. Curator datur principaliter rebus Minorum, secundariò personis, ibid. Tenetur curam gerere pupilli, ejusque bona ritè & fideliter administrare, omnia ejus jura, bona & actiones conservare, bona aliàs peritura vendere, pecuniámque convertere in emptionem bonorum stabilium &c. ibid. l. 3. p. 1. n. 705. Jurare tenetur, se fideliter officium suum facturum, & fide jussorem dare, rem Minoris salvam & integram restituendam, & universim tacitè omnia ejus bona sunt hypothecata Minori, l. 3. p. 2. n. 1117. Bona immobilia Minorum, aut alia pretiosa, quæ servari possunt, alienare non potest, saltem sine decreto Judicis, ibid. Si pecuniam Minoris convertit in suos usus, tenetur ad restitutionem totius lucri cessantis & damni emergentis, l. 3. p. 1. n. 705. Etiam tenetur ad restitutionem fructuum (deductis expensis) quos ex

cretum Inn. XI. circa quotidianam Communionem l. 6. p. 1. n. 665. Decretum Urb. VIII. & Inn. XII. circa celebrationem Missarum, earum stipendia &c. l. 6. p. 2. à nu. 63. Clementis XI. De celebratione in Oratoriis privatis, num. 258. Greg. XIII. De Altari portatili pro Missionariis, num. 273. Clementis X. De approbatione Regularium, à n. 1502. Inn. XII. circa ordinationem alienorum, à n. 2166. Sacræ Congregationis circa dispensationem extra tempora ordinandi, nu. 2296. Varia alia decreta S. Congregationis rituum, à n. 2055. Decreta circa propositiones damnatas non observans ordinariè peccat mortaliter, l. 1. à n. 225. Decreta illa prout declaratoria sunt doctrinæ perniciosæ, vel ut sunt prohibitoria, ne ea doctrina tradatur aut practicetur, vel ut sunt pœnalia, in quantùm imponunt pœnam excommunicationis illis, qui dictam doctrinam tradunt vel defendunt, obligant, si Romæ promulgata sint, & id nobis constet, à n. 229. Decreta illa prout sunt declaratoria, non indigent acceptatione populi, nec prout sunt prohibitoria, prout tamen sunt pœnalia, si adesset gravis causa, qualis tamen non est, posset populus non acceptare, n. 233. Decreta Pontificum ut obligent, per se non requiritur approbatio Regum, per accidens & ex privilegio ipsorum & Pontificum in aliquibus Regnis videtur ea requiri, à n. 635. Decreta Urb. VIII. & Inn. XII. circa celebrationem Missarum, & earum stipendia &c in domibus Religiosorum in publica mensa in perpetuum sexto quoque mense, scilicet feriâ secundâ post primam Dominicam Adventûs & feriâ sextâ post Octavam Corporis Christi prælegi debent, l. 6. p. 2. nu. 108. In decretis illis dispensandi facultas ablata est tam Ecclesiasticis quàm Laicis quocunque honore ac potestate præditis, à nu. 112.

Decretum Tridentini de nullitate Matrimonii clandestinè initi valet in loco, in quo *Tridentinum* ipsum promulgatum non est, si hoc decretum ibi promulgatum sit, l. 6. p. 3. num. 709. Ut censeatur decretum hoc promulgatum, debet promulgari tanquam lex *Tridentini*, & non Parochi, vel Episcopi, ibid. Ubi illud observatur, ibi censetur promulgatum, ibid.

Decretum. V. *Canon.*

Dedicatio Ecclesiæ.

Dedicationis dies cum Missa & Officio fieri debet singulis annis cujuscunque Ecclesiæ consecratæ, probabiliùs verò non tantùm benedictæ, l. 6. p. 2. n. 378. Dedicatio Ecclesiæ Cathedralis celebrari debet à Sæcularibus in tota Diœcesi sub ritu primæ classis, sed sine Octava, præterquam in ipsa civitate: Regulares verò meritò accommodant se Decreto de non celebranda Octava Dedicationis Ecclesiæ Cathedralis, sed tantùm de die ipsa sub ritu secundæ classis sine Octava, n. 2055. D. 4. 5. à n. 2061. l. 4. nu. 1257. Dedicatio Ecclesiæ Regularium ab his celebrari debet cum Octava, n. 2055. D. 6. Si occurrat Dedicatio in festo Nativitatis B. Virginis Mariæ, fit de ea, D. 3. Dedicatio Salvatoris & Apostolorum, item Octava Dedicationis dividit Vesperas cum duplici minore, D. 246.

Deductum ad forum contentiosum.

Ut aliquid dicatur deductum ad forum contentiosum, probabiliùs requiritur litis contestatio, saltem per executionem citationis aut per comparitionem Rei coram Judice, l. 6. p. 2. n. 1659. Si duo idem delictum commiserint, & unus tantùm sit ità citatus ad Judicem, alterius delictum non censetur per hoc deductum ad forum contentiosum, V. *Delictum.*

Defectus

Defectus commissi in Confessione, in Missa, in extrema Unctione, in Ordinationibus, quomodo corrigendi vel supplendi V. *Suppletio.*

Defectus graves, ob quos sponsi resilire possunt, sunt; impotentia generandi incognita, defectus insignium Nobilitatis, præsertim in Germania, l. 6. p. 3. à n. 178.

Defensio.

Defensio contra Clericum, ut censeatur justa, debet fieri statìm post aggressionem, debétque servari moderamen inculpatæ tutelæ, ut non fiat plus, quàm necesse sit ad vim repellendam, l. 7. n. 317.

Deflorator.

Deflorator dicitur, qui consentientem virginem corrumpit, l. 3. p. 2. n. 313. Qui virginem per injuriam defloravit, tenetur tantùm rependere damnum, quod ei ex tali injuria est secutum, idque vel Matrimonio, vel damni æstimatione ad arbitrium prudentis, nu. 313. Qui defloravit consentientem, absque vi & fraude vel promissione Matrimonii, ad nihil tenetur, ibid. Qui defloravit consanguineam, probabiliùs tenetur dispensationem petere, & eam ducere, si aliter damnum resarcire non possit, n. 314. 321. Deflorator, si per metum justum puellam induxit, ad nihil tenetur, si tamen ipse deflorationem propalaret, teneretur ad damnum æquè ac si injustè deflorasset, n. 315. Qui puellam defloravit absque promissione Matrimonii, probabiliùs non potest per Judicem cogi, ut eam ducat, si simplici promissione eam induxerit, secùs est, si eam deceperit, n. 316. Qui datâ spe Matrimonii puellam induxit, tenetur in foro conscientiæ eam ducere ante omnem sententiam, uti &, si puella tentata petierit: *an me duces, si fuero facta gravida*, & ille responderit, *non te deseram*, n. 317. Qui datâ spe Matrimonii ex puella suscepit plures proles, tenetur eam ducere, n. 318. Si duo separatim promiserint puellæ Matrimonium, sub conditione, si ex ipsis conciperet, & eodem ferè tempore copulam cum illa habuerint, ità ut ipsa nequeat discernere, è quo conceperit, probabiliter alterutrum ad Matrimonium cogere non potest, n. 319. Si votum Castitatis vel Religionis fiat post deflorationem & promissionem Matrimonii, secundùm communem deflorator tenetur eam ducere; si autem votum præcesserit, & puella illius fuerit ignara, adhuc tenebitur eam ducere & dispensationem petere, ad quod probabiliter etiam adhuc tenebitur deflorator, si puella fuisset conscia voti, n. 320. Qui defloravit puellam, non tenetur hujus parentibus ratione infamiæ satisfacere, nec aliquid refundere pro eo, quòd dos ei augeri debeat, nu. 322. Si puella corrupta, quando erat in periculo non benè nubendi, accepit aliquid à corruptore, aut contraxit de aliquo pretio accipiendo, quamvis postea æquè bene nubat, potest retinere, aut exigere id, de quo contractum est, n. 323. Si deflorator fictè jurârit inire Matrimonium, & puella sciverit eum esse superioris conditionis, probabiliter non obligatur, tenetur tamen de damnis per injustam fictionem, n. 324. Quando deflorator fictè promisit alicui, quam falsò putabat esse virginem, probabiliter ad tantum tenetur, quantum est deteriorata, n. 325. Si deflorata postea iterum fornicetur cum alio, qui sub ficta promissione defloravit, ad nihil tenetur, nisi ipse procurâsset fornicationem cum alio, n. 326. Si deflorator fictè promittens innuerit de dispensatione, quæ ab impedimento facilè haberi posset, tenetur procuratâ dispensatione puellam ducere, n. 327. Qui sub promissione Matrimonii defloravit puellam, si hæc postea Matrimonium nolit, deflorator probabiliter ad nihil tenetur, nu. 328. Si deflorator neget se habuisse copulam, & deflorata juret ipsum habuisse, nihil credi potest; quòd si alterutri credendum esset, juramentum masculo potiùs, quàm fœminæ esset deferendum, n. 330.

Deformitas.

Deformitas naturalis non est signum animæ malæ, l. 3. p. 2. n. 1182.

Defunctorum officium.

Est gravis obligatio secundùm communem ad Officium Defunctorum in die Animarum, etiam pro illis, qui utuntur Breviario Romano, l. 4. n. 1289. Matutinum Officium Defunctorum in die Animarum recitari debet manè die 2dâ Novembris, & non pridie, n. 1292. An illi, qui non utuntur Breviario Romano, suis diebus sub mortali obligentur ad Officium Defunctorum, nec ne, spectanda est consuetudo loci, nu. 1293.

Defuncti.

Defuncti juvandi, quia vicissim nobis prodesse possunt. & per se loquendo melius est ac utilius orare pro defunctis, quàm pro vivis, l. 6. p. 2. n. 1337. Omnes animæ defunctorum suffragiis nostris juvari possunt, n. 1338. Suffragia nostra prosunt illis animabus, pro quibus applicantur, non tamen antequam jam exhibita sint, à nu. 1339. Per se loquendo utilius est animabus, si statim magna vis subsidiorum illis procuretur, per accidens tamen potest esse laudabilius v. g. fundare Missam perpetuam, n. 1341. Defunctis præcipuè prosunt, Missæ Sacrificium, indulgentiæ, eleemosynæ &c. à n. 1342. Applicatio indulgentiarum pro illis probabiliter habet effectum infallibilem, à nu. 1350. Etiam Beati in cœlo possunt juvare animas, n. 1352.

Degradatio.

Degradatio est privatio executionis officiorum & beneficiorum simpliciter &c. l. 7. nu. 408. Potest ea fieri ab Episcopo Clerici, ibid. Potest ea tantùm fieri in gravissimis casibus, quales sunt v. g. crimen hæresis manifestum, falsatio litterarum Apostolicarum, Sodomia frequentata &c. ibid. Antequam quis degradetur, & tradatur potestati sæculari, gradus pœnarum servari debent, n. 409. Degradati tenentur ad votum castitatis, si fuerint in sacris Ordinibus, & ad Horas, nisi pœna imposita illud impediat, n. 408.

Delatio criminis.

Delatio criminis occulti, quamvis illud sub secreto naturali habeas, etiam addito juramento, est obligatoria, si hæc sit necessaria ad cavendum damnum commune, l. 2. num. 217. Etiam licita est delatio occulti criminis Religiosi ad ipsius Superiorem non præmissâ ullâ correptione fraterna, per se loquendo,

tenetur quis delicti authorem deferre, si probare non possit; nec, si grave damnum sibi inde immineat, nu. 102. Si in uno loco sit notorium, dummodo non sit deductum ad forum contentiosum, vel quando probari non potuit; in alio loco veluti occultum absolvi potest, ubi in ratione delicti saltem non est notorium, nec putatur notitia eò brevi ventura, num. 114. Si duo idem delictum commiserint, & unus tantùm vocetur ad Judicium, respectu alterius non censetur esse deductum ad forum contentiosum, hinc ab Episcopo absolvi potest, nu. 145. Si in foro contentioso probatum sit & punitum, censura reservata illi delicto annexa probabiliter tolli potest ab Episcopo, n. 146. V. *Crimen, Deductum ad forum contentiosum.*

Delirans.

Delirans ex causa de se habituali & permanente, est irregularis, l. 7. n. 494.

Denudatio.

Denudatio colli vel pectoris in mulieribus non est graviter peccaminosa, si fiat ex consuetudine, & tantùm majorem pulchritudinis ornatum intendendo; si verò per se turpis sit, aut directè ad libidinem provocans, aut si hujusmodi mos, ubi non est, introducatur, grave peccatum erit, l. 2, n. 243. 248.

Denunciatio.

Denunciatio criminosi, qui commisit crimen, cui censura est annexa, quamvis crimen probari non possit, fieri debet sub obligatione gravi, ubi Bullæ, obligationem illam innovantes, sunt receptæ, l. 2. à n, 215. l. 7. n. 82. Complicis vel sollicitantis quomodocunque prætextu Confessionis, denunciatio sub excommunicatione latæ sententiæ fieri debet, ubi decreta mandantia hanc denunciationem sunt recepta, l. 2. nu. 216. l. 6. p. 2. à nu. 1958. Denunciatio criminis, quod quis habet sub secreto naturali, potest, imò fieri debet, si hoc sit necesse ad cavendum damnum commune, l. 2. nu. 217. Delatio criminis occulti Religiosi ad Superiorem tanquam patrem, per se loquendo, fieri potest sine præmissa correptione fraterna, quæ tamen meritò præmitti debet, n. 218. Per denunciationem damnificantis non est semper obligatio impediendi damnum innocentis, si æquale damnum damnificans pati deberet, n. 219. Denunciationibus morte confirmatis multùm à Judicibus tribui solet, l 4. n. 1476. Denunciationibus sagarum, dæmonis &c. non multum tribui solet, nisi alia indicia accedant, à n. 1448.

Denunciatio censuræ est ejus executio & publicatio facta ab eo, qui censuram tulit, l. 7. n. 75. Ante eam reus citari & audiri debet, n. 76. Ea fit publicè in Ecclesiis, & postea in scriptis affigitur ad portas Ecclesiarum cum expressione causæ, num. 81.

Depositio.

Depositio quid, à quo, & ob quam causam fieri possit. V. *Degradatio.*

Depositum.

Depositum est, quo aliquid traditur custodiendum omnino gratis, in integrum reddatur, l. 3. p. 2. nu. 819. 826. Contractus depositi est bonæ fidei & non stricti juris, n. 833. Potest à depositario pro usu depositi, si sit res non consumptibilis, aliquid accipi, nu. 819. Pro conservatione ejus moderatum stipendium accipi potest, n. 832. Habens depositum, si eo utatur, tenetur sumptus ordinarios facere ad illud conservandum vel reparandum, probabiliter etiam ad extraordinarios leves; ad nullos verò, si eo non utatur, n. 827. Ex culpa juridica in custodiendo contracta sæpè tenetur ad illius restitutionem, n 819. Si dubitet de culpa, in conscientia non tenetur ad restitutionem, nu. 819. In foro externo, nisi depositarius probet depositum casu periisse, aut non potuisse simul cum rebus suis salvari, tenetur ad restitutionem, ibid. Potest re depositâ uti, si bonâ fide existimet depositori non displiciturum, n. 819. 829. Si depositum remiserit deponenti per hominem fidelem, & pereat, perit domino, n. 819. Si deponens illud repetat in suum vel aliorum detrimentum, non est obligatio reddendi, n. 828. Si creditor deponentis illud petat, non debet parere depositarius, n. 831.

Derogatio. V. *Clausula, Concordata, Decretum.*

Derogatoriæ clausulæ. V. *Clausula.*

Desiderium.

Desiderium turpe est voluntas faciendi aliquid turpe, l. 6. p. 2. n. 1022. Desideria turpiter aspiciendi, tangendi, osculandi, fornicandi, distinguuntur specie, n. 1032. Distinguitur à delectatione, quòd præter complacentiam in objecto, etiam desideret ejus executionem, l. 5. n. 66. Desiderium absolutum peccati habet eandem speciem ac malitiam mortalem, vel venialem, quam habet actus exterior, in quem fertur, ibid. Desiderium peccandi sub conditione, si non esset malum, si liceret &c. V. *Delectatio.* Desiderium inefficax pollutionis merè naturalis & involuntariæ est licitum, l. 3. p. 1. n. 932. Etiam licitum est de ejusmodi pollutione gaudere, quatenus causa fuit alicujus boni, n. 933. Non est licitum desiderare aut delectari de pollutione secundùm se, sicut nec de morte aliena, à n. 933.

Desolatio.

Desolationes plurimùm juvant ad virtutem, l. 6. p. 2. num. 1903. Quandoque in illis piæ animæ relinquendæ sunt, num. 1904. Tempore desolationis duo maximè observanda sunt 1, Nihil tum deliberandum vel innovandum circa bona proposita. 2. Profundè agnoscendæ sunt, quòd Deus te tractet, ùt mereris; quòd amanti animæ satis sit Deum sic velle &c. n. 1905.

Desperatio.

Desperatio de consequendo Deo &c. semper est mortalis, l. 2. n. 116.

Destillatio.

Destillatio est effusio seminis necdum perfecti, sive fluxus humoris, quasi medii inter urinam & semen, l. 3 p. 1. n. 920. l. 6. p. 2. nu. 1022. Non est vera pollutio, ibid. Ei cooperari vel causam præbere, si fiat cum sensu carnis, & commotione spirituum generationi servientium, quando & quale sit peccatum. V. *Pollutio.*

Detractio. Detractor.

Detractio est alienæ famæ injusta violatio, l. 3. p. 2. n. 1190. Alia est directa & formalis, quæ fit ex intentione famam lædendi, alia indirecta & materialis tantùm, quæ fit ex levitate vel loquacitate aliqua, ibid. Quando sit gravis vel levis, ex circumstantiis prudentis judicio definiri debet, n. 1190. à n. 1194. Variis modis ea fit contra famam, qui his versibus comprehenduntur:

Imponens, augens, manifestans, in mala vertens,
Qui negat, aut minuit, reticet; laudátque remissè.

Contra honorem fit per contumeliam &c. à n. 1223. Regulariter non est mortale revelare defectus naturales animi, corporis vel natalium, aliquando tamen eos narrando graviter peccari potest ob conditionem & statum personæ, nu. 1190. Communiter non est mortale referre peccata mortalia, quæ ob conditionem personæ non notabiliter lædunt famam, n. 1190. 1195. Nec est mortale referre delictum alicujus publicum, si simul referatur pœnitentia & emendatio, n. 1190. Communiter non est licitum infamare aut inhonorare eum, à quo quis infamatus vel inhonoratus est, si fama injustè læsa aliter defendi possit, n. 1190. à n 1213. Mortale est alteri falsum crimen grave imponere ad defendendum honorem, à n. 1215. Licitum est, per se loquendo, crimen verum detrahentis manifestare, quantùm necessarium est ad elidendam ejus authoritatem, n. 1190. à n. 1217. Solatii tantùm causâ, & non intentione detrahendi, alicui amico injuriam ab alio factam narrare non videtur mortale, cavendum tamen est, ne dicatur pluribus, vel apertiùs nominetur persona, quàm necesse sit, n. 1190. Non est detractio ulteriùs publicare, quod est publicum, n 1220. Publicare tamen extra Monasterium, quod in eo est publicum, est detractio, n. 1221. Non est detractio illud scribere ad alia Monasteria ejusdem Ordinis, si Religiosi permutari & permisceri soleant, n. 1221 Gravissimè peccant, qui Ordini vel statui alicui Religioso in communi vel Monasterio detrahunt, nisi id sit planè notorium, nu. 1190. Similiter mortale est tacitâ personâ nominare Monasterium vel Ordinem Religiosum, ex quo aliquis grave peccatum occultum commisit, n. 1190. Crimen simpliciter publicum, sive sit notorium Jure, sive facto, manifestare iis, qui nesciunt, non est peccatum mortale injustitiæ, potest tamen sæpe esse mortale contra charitatem, ibid. Non est mortale manifestare crimen, quod nondum est publicum, moraliter tamen certum est brevi fore publicum, ibid. Quod fuit publicum, sed oblivione sepultum, iterum publicare est illicitum, si fuit publicum famâ vel facto tantùm. Si verò fuerit publicum publicitate Juris, illud iterum publicare, probabiliter non est illicitum, n. 1222. Plerumque est levis detractio infamare aliquem generalibus nominibus peccatorum mortalium v. g. esse superbum, iracundum &c. nu. 1190. Infamem in uno crimine, de altero valde affini infamare est tantùm veniale, ibid. Detractio materialis ex loquacitate orta est mortalis, si gravem proximi læsionem importet, idque advertatur, ibid. Venialis tantùm erit, si non sequatur læsio gravis, ibid. Audita referre, ut audita tantùm, nihil affirmando de rei veritate, est veniale tantùm, ibid. Si referens grave crimen, addat, id sibi à viro fide digno dictum, peccat graviter contra Justitiam, ibid. Non est mortale de aliquo ignoto vel indeterminato malè loqui. ibid Damnato detrahens probabiliùs non peccat, n. 1210. Detractio non est manifestare mendacium infamantis aliquem, num 1212. Detractiones omnes sunt ejusdem speciei, si mortalis distinguatur à veniali, n. 1227. l. 6. p. 2. à n. 1097. In confessione explicandum est, si aliquem libello famoso infamaveris, probabiliùs non est opus addere, an apud unum vel plures, l. 3. p. 2. n. 1190. Ad tormenta gravia vitanda alium infamare licet, si

Eas dare non potest Capitulum primo anno Sedis vacantis, n. 2257. Nec Vicarius Generalis eas dare potest, nisi Episcopo id concedente, aut in remotis agente nu. 2234. Abbates subditis Regularibus eas dare possunt, non verò sæcularibus, à n. 2235. Eas probabiliter etiam dare possunt Novitiis Regularibus, nu. 2237. Dimissoriales debent reipsâ haberi, ut quis ordinari possit ab Episcopo non suo, n. 2238. Præsumpta licentia sufficit ad primam Tonsuram, si Ordinarius inveniri non possit &c. n. 2238. Dimissus pro Subdiaconatu videtur etiam dimissus esse ad quatuor Minores, si hos non habeat, n. 2239. Per litteras dimissoriales ad alienum Episcopum, probabiliùs non datur illi licentia dispensandi in quocunque impedimento Ordinum, nu. 2240. Dimissus ad Moguntinum, v. g. ex speciali causa; peccat, si petat ordinari à Trevirensi; non autem, si ad eum non sit dimissus ex speciali causa, n. 2241. Dimissus à Papa, ut ordinetur à suo Ordinario, potest cum dimissoriis ordinari ab alio, n. 2242. Dimissus, ut ordinetur à Residente in propria Diœcesi, potest cum licentia ejus in aliena Diœcesi ordinari, n. 2246. Si dimissoriales committant examen tituli, & hic ordinetur sine sufficiente titulo, dimittens in defectu tenebitur ei vitæ necessaria ministrare, donec ipsi sit provisum, n. 2244. Si dimissoriales dicant dimissum esse examinatum & approbatum, tamen potest Ordinarius eum vocare ad examen, n. 2245. Dimissoriales dari possunt ob absentiam à propria Diœcesi &c. n. 2243. Ordinariè non exspirant per mortem concedentis, num. 2247. In Germania pro illis pecunia certa exigitur, n. 2249. Sine illis ordinatus suspenditur, n. 2248.

Discipulus.

Discipulus peccat, si præceptori non exhibeat honorem & reverentiam, si non obediat in pertinentibus ad studia & bonos mores, si scientias superstitiosas addiscat, vel libros prohibitos legat &c. l. 3. p. 1. n. 768.

Discordia.

Discordiâ peccatur mortaliter, quando est circa bonum Dei vel proximi, in quo deberent esse concordes, l. 5. n. 298.

Dismembratio Beneficii.

Dismembratio Beneficii est separatio tantùm aliquorum fructuum ab illo &c. l. 4. n. 289. Differt à divisione, quod per hanc titulus fiat multiplex in ordine ad constituenda plura Beneficia, dismembratio autem relinquat unum Beneficium, ibid. Ex variis causis ea fieri potest, n. 293. Plures solennitates in ea observari debent, n. 294.

Disparitas.

Disparitas cultûs sive Religionis dirimit Matrimonium inter baptizatum & non baptizatum, etiam catechumenum, Jure ecclesiastico, l. 6. p. 3. n. 512.

Dispensatio.

Dispensatio est absoluta obligationis legis condonatio, l. 1. n. 797. l. 3. p. 1. n. 537. Dispensandi potestas convenit omnibus Prælatis, qui habent Jurisdictionem in foro externo vel Privilegium, l. 3. p. 1. n. 537. Qui habet potestatem dispensandi generalem, etiam potest secum dispensare directè & immediatè, l. 1. n. 796. 799. Dispensatio inferioris in lege Superioris sine justa causa est invalida, n. 796. Inferior validè & licitè dispensat ex justa causa in lege Superioris. 1. Circa levia. 2. Circa frequenter occurrentia. 3. Quando est necessitas, periculum in mora &c. ibid. Dispensandi potestas est res favorabilis, hinc latè interpretanda, n. 798. l. 6. p. 3. num. 973. Dispensatio est res odiosa, ideòque restringenda, l. 1. n. 622. l. 6. p. 3. n. 973. Justæ causæ dispensandi sunt: Bonum Ecclesiæ vel Reipublicæ; notabilis difficultas in observatione voti; Personæ necessitas, virtus, nobilitas, imperfectio actûs &c. l. 1. n. 804. l. 3. p. 1. n. 537. Obtenta ex causis falsis nihil operatur, l. 1. n. 802. l. 6. p. 3. n. 901. Obtenta per errorem alienum non valet secundùm illam partem, in qua deficit, ibid. Obtenta sine sufficiente causa, quam dispensans bonâ fide putabat esse sufficientem, si facta sit à Papa, videtur esse valida: non verò, si facta sit ex potestate delegata, l. 3. p. 1. n. 542. l. 6. p. 3. n. 901. Facta à Papa sine causa, ab Episcopo cum causâ, excusat à lectione Horarum, l. 4. n. 1217. Habitâ causâ Superior non semper tenetur dispensare, nisi Jus præcipiat ex ea causa dispensare, vel necessarium sit ad commune bonum, vel spirituale pœnitentis, vel avertendum grave malum aut publicum scandalum &c. l. 1. n. 796. l. 3. p. 1. à n. 538. Si certò adsit justa causa dispensationis, aliquando tamen ea adhuc peti debet, l. 1. n. 797. Per vim aut metum obtenta (modò causa sit justa) & valida, n. 766. Obtenta ex causa falsa, bonâ fide allegata, probabiliter est invalida, nu. 796. l. 3. p. 1. n. 542. Ignoranti & invito obtineri potest, l. 1. n. 796. Causâ principali cessante aliquando cessat dispensatio, non verò minus principali, vel parte causæ motivæ cessante, nu. 796. Commissio dispensationis à S. Pœnitentiaria data non exspirat morte Pœnitentiarii, neque Pontificis; neque executio dispensationis exspirat, si executor sit necessarius, qui exequi jubetur, si preces veritate nitantur; exspirat autem si executor est voluntarius, cui sola exequendi facultas conceditur in favorem ejus, cui gratia est concedenda. n. 796. 816. Superior loci dispensare potest cum vagis & peregrinis in legibus communibus, n. 799. Dispensatio subreptitia, id est, in qua tacetur veritas alioqui exprimenda; vel obreptitia, in qua exprimitur falsitas, quæ est causa finalis vel motiva, est invalida, n. 806. Modicus defectus ad subreptionem vel obreptionem non invalidat dispensationem, n. 812. Si in dispensatione addatur: *motu proprio*, suppletur defectus subreptionis, quo petens reticuit causam finalem, non tamen, si causam falsam expresserit, n. 814. Si procurator addiderit aliquid falsum circa causam finalem, vel tacuerit aliquid verum in una parte separata, inscio illo, pro quo procurabat dispensationem, eam probabiliter invalidat quoad partem, pro qua intervenit vitium, n. 807. Si loco veræ causæ in supplica allegatæ substituatur in rescripto alia falsa, valet dispensatio, n. 813. Ad valorem dispensationis sufficit, si causa finalis verificetur illo tempore, quo Romæ ea conceditur, & simul illo, quo Ordinarius dispensat, n. 808. Ad valorem ejus non requiritur veritas omnium causarum allegatarum, sed sufficit finalem esse veram, n. 809. Eam communiter non invalidat error in nomine Personæ, Diœcesis &c. nu. 810. Dispensatio unius defectûs sine altero, per se loquendo, est valida, nisi gravitas unius defectûs augeatur per alterum, aut non satis explicari possit non narrato altero, n. 881. l. 4. n. 631. Valida est pro foro conscientiæ, per se loquendo, ante expeditionem rescripti, l. 1. n. 815. In dubio, de potestate dispensandi standum est pro ejus valore, n. 798. l. 6. p. 3. à nu. 975. In dubio de valore aut extensione dispensationis communiter standum pro invaliditate ejus, l. 1. n. 622. In dubio de sufficientia causæ, probabiliter dispensari potest, n. 804. Eam petens sine causa, peccat, n. 796. In dubio, an dispensatio sit data, censetur non esse data, n. 805. In dubio, an sit valida, probabiliter censetur valida, n. 796. à n. 804. In dubio, an sit subreptitia, præsumitur non esse subreptitia, n. 305. In dubio, an hæc, quod expressum vel tacitum in supplica, sit causa finalis, censetur non esse talis, n. 805. In dubio, an casus indigeat dispensatione, probabiliter non est opus dispensatione, n. 818.

Dispensatio trahitur ad necessariò & de se connexa, non ad disparatè se habentia, l. 6. p. 3. n. 823. Expedit eam sollicitare & proponere per Nuntiaturam, n. 929. In ea Romæ petenda varia observari debent & in supplica exprimi, à nu. 908. Vitiatur, si narretur falsum; aut, si verum spectans ad causam finalem vel motivam dispensantis, taceatur, n. 911. Etiam vitiatur, si, quod certum & pertinens ad substantiam, ponatur sub dubio; vel si non exprimatur, quod cedat in præjudicium tertii, n. 912. Ob paupertatem peti debet hoc modo: *Beatissime Pater. Exponitur humiliter Sanctitati Vestræ* &c. num. 928. Probabiliùs requirit confessionem, si expressè addatur, ut fiat in actu Sacramentalis Confessionis &c. nu. 956. Si eam requirat, & illa sit sacrilega, probabiliùs invalida est dispensatio, n. 956. Probabiliter etiam prodest ignoranti & invito, n. 972. Pro Beneficio data non habet vim, nisi sit acceptata, ibid.

Dispensatio in observatione festorum.

Dispensatio Episcopi, vel habentis quasi potestatem Episcopalem, imò etiam Parochi, quando non datur facilis accessus ad Episcopum, excusat ab observatione festorum, l. 3. p. 1. à n. 583. Pro labore die festo, si causa adsit, validè dispensat Episcopus, vel ejus Vicarius pro omnibus Diœcesanis, Parochus pro parochianis, Superior pro subditis, non tamen pro famulis sæcularibus, n. 584. Habens potestatem ordinariam dispensandi potest eam delegare; habens delegatam, non potest eam subdelegare, n. 584. Si causa moraliter certa excuset, ordinariè non est opus dispensatione Superioris, ibid.

Dispensatio in jejunio.

Dispensatio Episcopi & Parochi etiam præsente Episcopo, ubi consuetudo legitima sic habet, excusat à jejunio; Item Prælati & ejus Vicarii respectu suorum Religiosorum, non tamen Confessarii licèt privilegiati; si non sit Parochus, l. 3. p. 2. n. 1307. 1311. Causæ dispensandi in jejunio sunt plures v. g. impotentia, debilitas, labor &c. à n. 1307. In dubio, an causa sufficiat, dispensari potest, nu. 1308. Pro dispensatione universali videtur requiri certitudo causæ rationabilis nunc existentis, n. 1308. Qui eam obtinuit ab initio quadragesimæ, ob morbum, si plenè sanetur post 8. v. g. dies, probabiliùs cessat dispensatio, n. 1309. Si dubitet, an perfecta sanitas sit obtenta, pro reliqua parte quadragesimæ manet dispensatus, nu. 1309. In jejunio dispensare non potest Abbatissa, nec medi-

cus,

cus, n. 1310. In dubio, an grave damnum secuturum sit ex jejunio, probabiliùs adhuc opus est dispensatione, nisi periculum esset in mora, ibid. Si Episcopus in quadragesima dispenset in esu carnium, in dubio, an sæpius de die carnes vesci possint, dispensans interrogandus est, nu. 1312. Qui dispensatus est ad carnes valetudini servientes v. g. gallinas, probabiliùs non potest comedere nocivas v. g. porcinas, nu. 1313. Qui dispensatus est ad carnes in genere, illi licet comedere quascunque etiam nocivas, ibid.

Dispensatio in juramento & lege.

Dispensatio legislatoris excusat ab observatione legis, si ex justa causa facta sit, l. 1. nu. 796. In lege Dei sine justa causa Pontifex dispensare non potest, nec Episcopus in lege Ecclesiæ, n. 796. Dispensatio in juramento sine justa causa, etiam à Papa facta, est invalida, ibid. Dispensans causâ non præcognitâ, quæ revera legitima est, probabiliter validè dispensat, ibid.

Dispensatio in impedimentis Matrimonii.

In dispensationibus matrimonialibus in forma pauperum obtinendis plura observari debent, & in petitione exprimi v. g. an copula intercesserit ignoranter, an scienter, sive per fraudem &c. l. 6 p. 3. n. 931. Dispensatio probabiliùs est irrita, si Matrimonium intra gradus prohibitos scienter contractum sit ante dispensationis expeditionem, n. 989. Dispensatio data in petitione debiti, non servit post obitum conjugis, n. 371. Si petatur in consanguinitate, affinitate, publica honestate &c. plura exprimi debent, v. g. an impedimentum sit occultum, an pro contracto vel contrahendo Matrimonio &c. nu. 914. Si pro cognatione spirituali petatur, expedit exprimere, à quo tempore sit contracta, an ex Baptismo &c. n. 917. Si pro impedimento criminis, exprimi debet, an sit ex machinatione vel adulterio, vel ex utroque; à quo tempore sit contractum; quomodo sit occultum &c. n. 918. In secunda dispensatione aliquando mentio facienda est prioris, nu. 921. Si petatur in consanguinitate aut affinitate, & intervenerit copula, hoc probabiliter non est necessariò exprimendum, nu. 922. Si in obtenta pro foro externo ponatur, *nisi copula intervenerit*, probabiliter non obstat ejus valori, si hæc sit occulta, n. 922. Si affinitas provenerit ex copula illicita, hoc exprimi debet, n. 923. Etiam exprimendum est, si Matrimonium cum scientia impedimenti, vel præmissâ copulâ initum sit cum intentione facilitandi dispensationem, nu. 924. Etiam exprimi debent, si scienter contractum sit in gradu prohibito, si ignoranter quidem, sed neglectis proclamationibus, si sit consummatum &c. à n. 926. Dispensatio, ut fiat in impedimentis dirimentibus, requiritur causa justa, v. g. extinctio magnæ litis vel odii inter agnatos, ablatio scandali, inæqualitas Matrimonii, nisi consanguineis vel affinibus nubatur, conservatio facultatum in eadem familia &c. n 818. Omnis dispensatio, ut sit licita, requirit causam aliquam, n. 819. Plures causæ eam justificant, v. g. personarum numerus, prærogativa meritorum, ætas tenera vel provecta, locus, tempus, pietas, utilitas populi, Religio, utilitas Ecclesiæ, necessitas, scandalum, majus bonum &c. n 820. Dispensandi potestas extenditur ad casus, in quibus tenet ratio à Jure, dispensationem concedente, expressa, num. 822. Etiam trahitur ad necessariò & de se connexa, n. 823. Circa eam in gradibus prohibitis Tridentinum habet sequentia: Si quis intra gradus prohibitos scienter Matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe dispensationis consequendæ careat &c. num. 830. Dispensatio in secundo gradu fieri potest cum personis principalioribus, nobilibus etiam ex solo patre, n. 831. Obtenta per supplicam, in qua pro sola causa adducebatur copula carnalis habita, si hæc facta sit post præsentationem supplicæ & annutum Papæ, est invalida, n. 935. Etiam invalida est, si scribatur quartus gradus pro tertio, n. 916. Si scribatur tertius gradus pro quarto, est valida, ibid. Probabiliùs opus est novâ dispensatione, si copula fiat post eam impetratam, ejusque executionem Ordinario commissam, nu. 925. Eam pro Matrimonio contrahendo tenetur quis in Subdiaconatu constitutus petere, si aliàs diversa bona prænobilia unà cum subditis perventura sint ad Principem Acatholicum, cum infallibili ruina multorum millium animarum &c. & superior tenetur eam concedere, num. 905. Dispensatio impedimenti, data pro foro conscientiæ tantùm, si nemo præter sponsos illud denunciet, illi conjungi possunt, non verò, si alius post proclamationes illud denunciet, n. 488. Ex causis falsis, vel per errorem, vel sine sufficiente causa obtenta ordinariè est invalida, num. 901. Obtenta ex causa falsa per ignorantiam vel simplicitatem allegata in impedimento dirimente, probabiliter est valida, l. 1. n 796. Si in forma gratiosa data, tum sufficit causam verificari, quando gratia fit, licèt postea deficiat, l. 6. p. 3. n. 903. Si data in forma commissoria, sufficiet causam verificari tempore executionis, n. 903. Sine causa & illicitè à legislatore datâ utens, non peccat, n. 904. Sede vacante commissa Episcopo vicino, potest hic eam expedire novo etiam Episcopo electo, n. 880. Ab Episcopo data in casibus occultis, juvat tantùm pro foro conscientiæ, nu. 845. Per eam proles legitimantur, si sequatur Matrimonium, ibid. Romà data prius non sortitur effectum, quàm ab Ordinariis, quibus commissio data, recognita fuerit, num. 881.

Dispensatio pro Ordinibus.

Dispensatio pro Ordinibus tam à Dataria quàm Secretaria sic petitur: v. g. *Petitur extra tempora, seu dispensatio in interstitiis pro NN. Clerico &c. in solatium patris senio confecti, vel quia jam est subdiaconus &c.* l. 6. p. 3. n. 931. Extra tempora & in interstitiis, si petatur, certa pecunia solvi debet, ibid. Dispensatio in ætate 13. mensium datur v. g. ob penuriam Sacerdotum, ob utilitatem egregiam Ecclesiæ, ob solatium parentum &c. Petitur hoc modo: *Dispensatio in ætate 13. mensium petitur pro NN. Diœcesis N. in solatium patris senio confecti &c.* & certa pecunia solvi debet, ibid. In irregularitate, sive ex defectu, sive ex delicto, si hoc occultum sit, petitur à Pœnitentiaria, aliàs à Dataria hoc modo: Petitur dispensatio super irregularitate contracta alicujus &c. & certa pecunia solvi debet, ibid. Super natalibus, sive natis ex toro illegitimo varia observari debent, & certa pecunia solvi, ibid.

Dispensatio in Voto.

Dispensatio in Voto est absoluta obligationis voti condonatio nomine Dei facta, quæ, ut valeat, justa causa requiritur, l. 3. p. 1. n. 537. Si causa non sufficiat ad integram dispensationem, partim dispensari, partim commutari potest, n. 537. Potestas delegata dispensandi in votis extendit se etiam ad vota jurata soli Deo facta, n. 537. Prælati seu Superiores, qui habent jurisdictionem in foro externo, vel privilegium, in omnibus votis dispensare possunt exceptis quinque soli Papæ reservatis, scilicet; voto castitatis perpetuæ, Religionis approbatæ, Peregrinationis ad limina Apostolorum &c. ibid. Dispensatio in voto sine justa causa etiam à Papa facta, est invalida, l. 1. n. 796. Quando pro causa dispensationis obtinendæ in voto castitatis allegatur periculum incontinentiæ, illud debet esse maximum frequentis lapsûs, nu. 803. Ad dispensationem in voto gravi plura requiruntur, scilicet difficultas exequendi, grave periculum violandi &c. l. 3. p. 1. n. 541. 563. Si causa dispensationis sit dubia, potiùs utendum est commutatione, quàm dispensatione, num. 541. Dispensatio voti non potest fieri in præjudicium tertii, n. 543. Si voto additæ sint conditiones vel circumstantiæ, in his dispensari potest, manente voti reservati substantiâ, n. 550. à num. 568. Materia subrogata pro voto reservato dispensari potest, n. 551. Vota Papæ reservata ab alio dispensari non possunt, n. 552. Possunt tamen in iis dispensare Episcopi ob urgentem necessitatem, n. 555. 560. 563. Etiam alii in illis dispensare possunt, si fuerint imperfectè voluntaria; in dubio de valore voti, vel de reservatione, si tantùm relaxetur circumstantia, ratione consuetudinis &c. n. 553. Episcopus potestatem suam circa vota potest delegare alteri, n. 554. Si dispensatio voti castitatis obtenta ad Matrimonium ineundum, non ideo dispensatur quoad reliqua, neque etiam ad secundum Matrimonium, nu. 564. In voto Religionis ineundæ dispensare potest Episcopus, si esset periculum in mora, si continentia servari non posset &c. si esset votum Religionis ab Ecclesia non approbatæ, n. 565. 567.

Dispensatio pro pretio in pœnis Simoniæ, ætate &c.

Dispensare pro pretio in Juramentis; impedimentis Matrimonii, votis, irregularitate &c est Simonia, potest tamen in his aliquid exigi per modum mulctæ, l. 3. p. 1. nu. 56. 172. Dispensare in pœnis Simoniæ potest Papa, aliquando etiam Episcopi & Religiosi mendicantes per sua privilegia &c. à n. 228. Dispensare potest solus ille, ad quem litteræ pro dispensatione facienda directæ, non factâ mentione alterius, l. 6. p. 3. nu. 879. Episcopus per se loquendo, nequidem potest dispensare ad unum diem in ætate ad Beneficium requisita, etiamsi sit simplex, nec ullum requirens Ordinem, l. 4. n. 807. Cum absente dispensari potest, l. 6. p. 3. n. 824.

Dispensatio S. Pœnitentiariæ.

Dispensationes plures ex officio S. Pœnitentiariæ saltem pro foro conscientiæ impetrari possunt in Votis, Matrimoniis, Censuris &c. l. 1. n. 796. Verba vel clausulæ dispensationum S. Pœnitentiariæ bene intelligi & explicari debent, v. g. *Si ita est, quatenus si ita est*, id est, si preces veritate nitantur &c. ibid. Circa executionem & executorem harum dispensationum plura observari debent v. g. quòd eæ dirigantur ad ipsum, qui dispensationem petiit; quòd hic eas resignare non debeat, sed

quasi ejecta à viro etiam negante alimenta & conjugale debitum, & hæc in exilio fiat adultera, vir probabiliter adhuc potest facere divortium, si adulterium non intenderit, nec prudenter prævidere potuerit, n. 433. Potest illud fieri authoritate propriâ, si sit periculum in mora; item si adulterium sit certò commissum, divortium quo ad torum fieri potest &c. à n. 437. 446. Etiam authoritate propriâ fieri potest tam quo ad torum, quàm habitationem, si pars una incidat in Hæresin cum pertinacia, à n. 440. Si ex divortio orietur scandalum, dissolutio fieri debet authoritate Ecclesiæ, n. 539. Si authoritate propriâ factum sit, & innocens statum non immutârit, tenetur nocentem recipere, si se emendaverit; non autem, si Judicis authoritate perpetuum divortium factum sit ob fornicationem, n. 451. Divortium etiam conceditur nocenti post adulterium ob sævitiam conjugis, nu. 446. Non potest illud fieri quo ad vinculum sine judicio Ecclesiæ, etiam Matrimonii rati tantùm, n. 427. Ad divortium etiam Matrimonii rati tantùm, quoad vinculum requiritur, ut Judex habeat duos testes omni exceptione majores, qui de impedimento deponant &c à num. 428. Ad illud faciendum Judex competens probabiliùs non est tantùm Episcopus loci, sed etiam domicilii, n. 430. Ad divortium quoad torum sufficit confessio, quam de adulterio à se commisso facit ille conjux, qui divortium nollet, n 428.

Docens falsa.

Docens falsa passim & scienter, peccat graviter, l. 3. p. 2. n. 351. Docendo falsa inducens aliud malum præter errorem ipsum, facit injuriam, & tenetur ad mala illa avertenda vel compensanda, n. 352. Si Confessarius, Medicus, Advocatus, Professor inculpatè docuit falsum, ex quo damnum sequitur, compertâ veritate, etiam postquam dimiserit tale officium, tenebitur errorem corrigere, vel damnum recompensare, n. 353. Docens falsa sine fraude, ex ignorantia tamen graviter culpabili, si malè instructus per hoc abductus est à dando, quod debebat, tenetur damnum compensare, qui sic malè instruxit, n. 354.

Doctor.

Doctores probabiliùs etiam indigent approbatione pro Confessionibus excipiendis, l. 6. p. 2. n. 1485.

Doctrina.

Si quæratur, an doctrina alicujus libri sit hæretica; quæritur 1. quæ sit doctrina & sensus libri. 2. An illa doctrina in illo sensu sit hæretica, l. 1. n. 208.

Doctrina Catholica circa Sacramenta. V. *Errores Hæreticorum.*

Doctrina Academica. V. *Academicorum doctrina.*

Doctrina moralis. V. *Moralis doctrina.*

Dæmon.

Dæmon potest assumere formam hominis innocentis, l. 4. n. 4. n. 1452. Pecunia à Dæmone accepta, spectato Jure naturæ, retineri potest; nisi sciatur, quòd alicui sit furatus, tunc enim restitui debet: de Jure positivo post sententiam Judicis debet dari pauperibus, vel applicari fisco, l. 3. p. 2. num. 292.

Dæmonis invocatio. V. *Divinatio.*

Dogma. V. *Canon.*

Dolor.

Dolor pro Sacramento pœnitentiæ est contritio vel attritio, l. 6. p. 2. à n. 654. Ad Sacramentum pœnitentiæ probabiliter requiritur dolor & detestatio simul, quæ in eo differunt, quòd dolor sit de malo ùt præsente, detestatio de malo ùt præterito, à n. 656. Doloris de peccatis motivum potest esse malum, indifferens, humanum, honestum, sed purè naturale, & honestum respiciens Deum, ac per fidem supernaturalem propositum; primus dolor est peccatum, tres sequentes non sunt de se mali, attamen non sufficiunt ad Sacramentum pœnitentiæ; solus quintus potest esse supernaturalis & sufficiens, n. 717. Dolor de peccatis ad Sacramentum pœnitentiæ requisitus ex quatuor motivis universim concipi potest. 1. Ex metu pœnæ. 2. Spe præmii. 3. Turpitudine peccati. 4. Bonitate Dei, n. 718. 1723. Motiva doloris de mortalibus sunt sequentia. 1. Unicum mortale detraxit Angelos, creaturas perfectissimas à summo cœlo ad ima tartari, sine spe redemptionis aut veniæ. 2. Mortale unicum induxit miserias omnes in Adamum priùs innocentem, & totum humanum genus. 3 Meretur omnes inferni pœnas. 4. Occidit animam spiritualiter &c. n. 1724. Motiva doloris de venialibus sunt: 1. omne veniale est malum pejus omni alio malo hujus mundi. 2. Moyses Deo gratissimus ob levem diffidentiæ culpâ exclusus est à terra promissionis; levis Bethsamitarum curiositas cæde 70. virorum de populo & 50000. plebis &c. punita est. 3. Unicum veniale impedire potest seriem gratiarum. 4. Tollit respectum divinæ Majestati debitum &c. n. 1727. Dolor venialium pro Sacramento debet esse honestus, verus, formalis, supernaturalis, sensibilis & efficax, respectu alicujus saltem venialis, à num. 681. 902. Dolor de mortalibus debet esse voluntarius, honestus, verus, formalis, efficax, sensibilis, universalis, supernaturalis, n. 654. à n. 662. Debet præcedere, referri, & durare usque ad absolutionem, n. 654. à n. 687. Idem dolor in praxi non sufficit ad plures confessiones, à n. 711. Si physicè perseveret saltem tenuiter, & ordinetur ad novam absolutionem, sufficit, n. 713. Signa sufficientia veri doloris sunt: si media præscripta sint adhibita, occasiones vitatæ, numerus peccatorum imminutus; si pœnitens dicat, se statim post peccatum, aut in concione esse tactum dolore & statuisse confiteri; si dicat & agnoscat se magnum peccatorem; si sollicitè confiteatur etiam numerum & minutas circumstantias &c. n. 654. 1734. Dolor de mortalibus revocatur per quodcunque mortale postea commissum, quantùm est in ordine ad remissionem, num. 714. Dolor de mortalibus & venialibus, ex motivo universali cadente super utraque probabiliter non revocatur quo ad mortalia per subsequens veniale; in praxi tamen expedit alium actum doloris elicere circa mortalia, aut priorem innovare, nu. 715. Idem dicendum est de dolore circa venialia, si postea aliud veniale committatur, n. 716. Contritio in communi est dolor ac detestatio peccati commissi, cum proposito emendandi, n. 654. Dividitur in perfectam, quæ absolutè sic dicitur, & in imperfectam, quæ dicitur attritio, n. 654. Contritio perfecta est, quæ elicitur ex motivo charitatis propter Deum summè dilectum, & hæc se solâ mox justificat, n. 654. à n. 722. 747. Dari potest aliqua non justificans, n. 758. Si sit Theologica & ex charitate, semper justificat, à num. 774. Etiam quamprimum existit, à n. 747. Non requirit certam intensionem vel durationem, à n. 761. Patitur secum spem & timorem, à n. 772. Cum culpa etiam remittit pœnam æternam, non tamen semper omnem temporalem, à nu. 753. Contritio perfecta non requiritur ad Sacramentum Pœnitentiæ, à n. 781. Debet se extendere ad omnia mortalia, quæ clavibus subjiciuntur; non necessariò ad omnia venialia, à n. 737. Attritio est, quæ concipitur ex motivo supernaturali, inferiori, quàm Charitatis, n. 654. Hæc sufficit ad Sacramentum pœnitentiæ, non tamen existimata tantùm, n. 654. Non requirit pro motivo, nequidem inadæquato bonitatem Dei super omnia, à n. 784. Habet pro motivo vel turpitudinem peccati, vel amissionem præmii seu boni alicujus, vel incursionem pœnæ sive alicujus mali &c. à n. 786. Non sufficit ad Sacramentum pœnitentiæ desiderium absolutionis sine affectu ad peccata, etiamsi quis tantùm confiteatur venialia, vel sola mortalia aliàs confessa, ad hæc enim aliquis saltem dolor formalis requiritur, n. 654. Non est necesse, ut dolor se extendat ad omnia venialia, quorum pœnitens sibi conscius est, sed sufficit dolere de uno eorum, quæ confitetur, n. 654. Non sufficit dolor de non habito dolore, n. 654. Motiva ejus debent Deum respicere, num. 654. à n. 784. Ex spe & metu potest esse honesta & supernaturalis, à n. 795. Ex spe & metu potest esse efficax & positivè excludere omnem voluntatem peccandi, à n. 813. Non justificat sine Sacramento, à num. 831. Sufficere cum Sacramento docent Concilia, à n 836. Item sancti Patres cum S. Augustino, à n. 845. Item S. Thomas, à n. 849. Item Auctores & Theologi plurimi, à n. 855. Idem probat sensus communis Ecclesiæ, & praxis fidelium, à n. 858. Idem probat ratio, à nu. 861. Abundè satisfieri potest argumentis adversariorum, à n. 864. Sententia nostra est practicè certa, à n. 873. Nec obstat Decretum Alex. VII. à nu. 875. Nec etiam obstat quod sit attritio cognita, n. 878. Etiam sufficit pro articulo mortis ad hoc Sacramentum, n. 879. Si sit ex metu pœnarum vel spe bonorum temporalium, probabilissimum est, quod sufficiat; quod servire potest, ut si quis cum tali dolore bonâ fide Sacramentum suscepisset, sciat, non esse opus peccata vel confessiones repetere; non autem, ut cum tali dolore Sacramentum suscipiatur, cùm hoc certum non sit, à n. 884. Per Sacramentum peccator ex attrito fit contritus habitualiter, æquivalenter, & quo ad effectum, à n. 887. Præter dolorem requiritur efficax propositum, n. 654. 660. à nu. 891. Probabiliter sufficit virtuale, à n. 893. Requiritur universale respectu mortalium, à n. 898. Non respectu venialium, sed efficax respectu unius venialis confessi sufficit, à num. 902. Quamvis probabiliùs sufficiat virtuale, formale tamen elici debet, n. 904. Ad propositum cavendi omnia venialia sufficit, si proponam cavere similia illis, quæ feci; vel cavere omnia plenè deliberata, à n. 912. Ad propositum cavendi omnia semideliberata sufficit, si proponam adhibere diligentiam pro illis saltem minuendis, quantùm humano modo fieri potest, n. 913.

n. 913. Dolor universalis de venialibus revocatur per subsequens veniale majus vel æquale, non per veniale levius, in praxi tamen dolor renovari debet, à n. 715. Serio proposito obstant quandoque occulti pravi affectus, quos in anima sua retinent pœnitentes, & se habere experientur, si se coram Deo & in conscientia interrogent &c. n. 1736.

Dolus.

Dolus in verbis potest esse mortalis ratione finis vel mediorum, in facto est mortalis ex genere suo, l. 5. n. 300. Dolus vitiat contractum, si versetur circa rei substantiam, non verò, si circa qualitatem aut circumstantiam accidentalem, l. 3. p. 2. n. 578. à n. 621. Si versetur circa qualitatem, quamvis non invalidet contractum, poterit tamen contractus ille rescindi saltem à decepto, à n. 624.

Domicilium.

Domicilium acquiritur, si quis in loco habitare incipiat cum intentione perpetuò ibi permanendi, l. 1. num. 688. l. 7. n. 238. Quasi domicilium acquiritur, si quis habitare incipiat in loco cum intentione ibi permanendi saltem per majorem anni partem, ibid. Quasi domicilium sufficit ad omnia Sacramenta recipienda, præter Ordines, ibid. Domicilium ad effectum suscipiendi Ordines illud censetur, in quo quis stabiliter per decennium saltem, animo ibi constanter ac perpetuò manendi, habitavit, & hunc animum Juramento firmâvit, quamvis ibi natus non sit; item domicilium patris naturalis, l. 6. p. 2. n. 2172. 2180. Habens æqualiter duo domicilia in diversis civitatibus, ad diversas Diœceses pertinentibus, ab utroque Episcopo ordinari potest, n. 2180. Nobilis in diversis Diœcesibus habens plura feuda, à dictarum Diœcesium Episcopis ordinari potest; sicut etiam Officialis habens perpetua officia in diversis Diœcesibus, ab eorum Episcopis ordinari potest, n. 2180. V. *Ordo, Origo*. Domicilium vere transferens in fraudem proprii Parochi, licitè coram alio contrahit, l. 6. p. 3. n. 717. Non censetur quis domicilium acquisivisse, ubi de die tantùm moratur, si in priori cubet de nocte, quæ adhuc suis instructa est mobilibus, n. 717. Domicilium originis retinet ille, qui, quamvis pluribus annis ab eo abfuerit, retinuit animum illuc revertendi & ibi habitandi; hinc ibidem Matrimonium contrahere poterit, n. 719. Quamvis domicilium ad effectum suscipiendi Ordines non acquiratur animo perpetuò alicubi habitandi primo statim die, tale tamen sufficit ad contrahendum Matrimonium, sicuti & quasi domicilium, à n. 720. Quasi domicilium acquiritur primo statim die, quo quis habitare incipit, n. 722. Domicilium Principum & Nobilium in ordine ad Matrimonium est illud, in quo verè realiter habitant, num. 724. V. *Habitatio*.

Dominium.

Dominium est quadruplex: *Proprietatis*, quod habet ille, cujus est fundus. *Potentiale*, quod habent omnes, qui fundum illum acquirere possunt. *Jurisdictionale*, quod habet Princeps, in quantùm præest gubernationi per leges. *Politicum* sive extraordinarium, quod habet etiam Princeps, in quantùm habet jus disponendi de rebus privati, quando ità expedit ad bonum commune, l. 4. nu. 1385. Dominium rei alienæ acquiri potest permixtione, specificatione & accessione, l. 3. p. 2. n. 115. Si confusio rei alienæ cum tua fiat casu, vel communi consensu, dominium totius est commune utrique, à n. 117. Si fiat altero inscio vel invito, & sint res diversi generis, quæ ordinariè separari non possunt, tu acquiris dominium totius; quod non acquiris, si ordinariè separari possint, n. 117. Si alienam pecuniam domino inscio vel invito misces tuæ, volens totam habere ùt tuam, acquiris ejus dominium, si tua erat in majori quantitate, n. 118 Si aliena erat in majori quantitate, vel etiam æquali, non fit tua, num. 118. Idem videtur dicendum, si fiat permixtio aliarum rerum, nu. 119. Specificatione acquiritur dominium, si fiat talis immutatio rei, ut in commercio humano fiat nova res, n. 120. Si ex aliena materia facias speciem, quæ ad priorem materiam reduci non possit, acquiris ejus dominium, non verò, si ad priorem reduci possit, à n. 121. Ad acquirendum dominium rei alienæ per specificationem, probabiliùs requiritur, ut sit facta bonâ fide, n. 125. Per accessionem, hoc est, si rei alicui tanquam præsuppositæ & principali aliquid accedat, plerumque acquiritur dominium, etiam, si fiat malâ fide, n. 126. Si hoc, quod adjectum est etiam bonâ fide, separari possit absq; detrimento, reddi debet priori domino, num. 126. Si quis in fundo suo ex aliena materia ædificat, dominium ædificii acquirit, sed pro materia aliena tenetur satisfacere, n. 128. Si quis in fundo alieno ex sua materia ædificet, vel frumenta in agro alieno seminet, ordinariè & stricto jure dominium materiæ amitti., nisi sciretur, non fecisse animo donandi, tunc enim videtur posse eam repetere, nu. 129. 131. 133. Si quis ex materia alicujus tertii in fundo alieno ædificet, hic tertius retinet dominium suæ materiæ, nu. 130. Si quis plantam in fundo alieno posuerit, dominium ejus transit ad dominum fundi, si radices egerit, n. 132. Si quis scribat in charta aliena, aut pingat in tabula, dominium chartæ aut tabulæ transit ad scriptorem vel pictorem, n. 134. Quod per alluvionem, id est, incrementum latens accrescit agro v. g. hujus dominium jure gentium acquirit dominus agri, nec tenetur quidquam alteri damnum passo restituere vel compensare, à n. 136. Rei venditæ dominium transit in emptorem pretio ejus persoluto vel assecurato, n. 974. Dominium rei venditæ per ministrum procuratorem &c. spectantis ad Ecclesiam, Fiscum vel Minorem, non transit in emptorem ante actualem solutionem, n. 974. Ad translationem dominii per contractum quatuor requiruntur: nempe, traditio aliqua; dein voluntas in uno conferendi, in altero acquirendi dominium; tertiò titulus, v. g. donatio, emptio &c. denique, ut alter ex sua parte etiam contractum impleat, v. g. solvendo pretium, aut sufficienter cavendo, n. 709.

Dominus.

Dominus tenetur habere curam subditorum suorum, & curare, ut servent præcepta Dei & Ecclesiæ, l. 3. p. 1. nu 706. Contra hanc obligationem peccat graviter, si per ministerium non necessarium impediat famulum ab auditione Missæ die festo, non verò, si impediat per ministerium secundùm communem æstimationem & vivendi modum necessarium, n. 706. 685. Etiam peccat graviter, si jubeat ea, quæ sine peccato fieri non possunt; si peccandi occasionem permittat, cùm impedire possit; si gravibus injuriis afficiat, alimenta convenientia non præbeat &c. n. 706, Non tenetur famulo infirmo dare salarium, quamdiu ægrotat, per se loquendo. Imò sumptus in ejus curationem impensos potest repetere, n. 706, Potest famulo ex rationabili causa prohibere egressum è domo die festo, licèt per accidens non audiat Sacrum, n. 688. Potest irritare vota famuli, quæ servitio præjudicant, n 505. Dominus rem suam à fure ementi ordinariè nihil tenetur restituere; si tamen aliquis eo fine à fure emerit parvo pretio, ut invento vero domino restituat, tenebitur dominus illud refundere, l. 3. p. 2. n. 84.

Donatio.

Donatio est contractus, quo plenum rei donatæ dominium gratìs statim transfertur in alium, l. 3. p. 2. n. 797. In dubio non præsumitur, nisi ex causa remunerationis facta sit, n. 797. Ante acceptationem non parit obligationem, præsenti autem & tacenti facta censetur acceptata, & probabiliter valida, nu. 762. 814. Facta Ecclesiæ vel causæ piæ sine acceptatione est valida, & revocari non potest, n. 762 798. à n. 811. Donatio verbalis etiam acceptata non dat Jus in re & dominium, ibid. Donatio debitorum liquidorum unâ vice ultra 700. vel 800. Italicos aureos, non tenet quo ad hunc excessum, nisi Judici donatio illa sit insinuata, aut Juramento firmata, aut facta ad pias causas, aut sit remuneratoria beneficiorum &c. n. 762 Valida est donatio, cui modus appositus, non quidem obligando, sed tantùm desiderando &c. aliquid alterum facturum, etsi finis non sequatur, ibid. Valida est facta filio à Patre studiorum causâ, ibid. Invalida est facta ob causam præteritam vel præsentem, quæ verè non est, ibid. Quæ dicuntur de promissione, pleraque etiam valent de donatione, n. 797. Donatio inter vivos revocari potest ob enormem ingratitudinem donatarii; item si donatori prole carenti postea nascantur proles, & si donatio fuerit inofficiosa, à n. 798. Ingrato facta revocari potest, etiamsi fuerit jurata, n. 800. Hæredes donatoris eam revocare possunt, si donator sciens & volens revocare, non potuit morte præventus, aut aliter impeditus, item, si donatarius non expleat gravamen impositum, n. 801. Hæredes ingrati donatarii non tenentur restituere rem donatam, n. 802. Donatio revocari non potest, nequidem ob graviores causas, quàm quæ exprimuntur in Jure, num. 804. Mater Jure novo, filio ingrato donationem factam revocare potest, si hic vitæ matris insidietur, si manus impias in eam intulerit, si totius substantiæ molitus sit jacturam &c. n. 805. Donatio inter conjuges vivos pura & merè liberalis, aut inter sponsos &c. ordinariè est revocabilis, nisi Juramento firmata, aut morte donantis; vel donatio reciproca sit æquivalens &c. nu. 806. l. 6. p. 3. n. 145. Donatio patris facta filio in causa necessaria, præterquam ad alimenta, censetur coacta, nisi pater aliter expresserit, l. 3. p. 2. n. 807. Donatio de alterius viventis hæreditate est ipso jure irrita, n. 1125. Donationes bonorum factæ ab ingredientibus Religionem sunt invalidæ, non autem factæ ante vel post ingressum Societatis JESU, à num. 1125. Etiam invalidæ non sunt mortis causâ factæ, n. 1125.

Modo-

l. 6. p. 3. num. 283. In dubiis circa dispensationes. V. *Dispensatio.*

Dubium temerarium.

Dubium temerarium est ex genere suo veniale, maximè, si procedat ex errore intellectûs; positivum autem, ortum ex malevolentia absque causa, est mortale, l. 3. p. 2. à n. 1175.

Dubius.

Dubius, si post diligens examen se nequeat resolvere, non tenetur eligere partem tutiorem, sed potest amplecti partem faventem suæ libertati. l. 1. n. 470. Dubius, an jurisdictionem vel potestatem in ordine ad Sacramentum ministrandum habeat, si illam aliquando habuit, licitè ministrat, aliàs non, l. 6. p. 1. n. 120. Prudenter dubitans de recta prolatione formæ, debet eam repetere, à n. 123. Dubius de anno 21. completo, si diligenter inquisiverit, non tenetur jejunare, l. 1. nu. 470. l. 3. p. 2. n. 1315. Dubius, an sit jejunus, si probabiliter judicet se esse jejunum, poterit celebrare vel communicare, l. 6. p. 1. n. 575. Qui scit, se post medium noctis fuisse jejunum, & dubitat, an postea aliquid deglutiverit, probabiliùs celebrare vel communicare potest, n. 576. Qui scit, se aliquid cibi vel potûs deglutivisse, sed nescit, an ante vel post duodecimam noctis, probabiliùs celebrare vel communicare non potest, n. 577. Qui noctu expergefactus bibit non potens scire, quæ sit hora, ideoque manè sit dubius, an ante, an post mediam noctem biberit, celebrare vel communicare non potest, l. 1. num. 470. l. 6. p. 1 n. 578 Dubius de Voto, Juramento emisso, non obligatur, l. 1. n. 470. Sciens se vovisse, dubius autem, an cum sufficienti deliberatione & usu rationis ob defectum ætatis, si voverit ante septennium, votum non obligat, si post septennium, obligat, si dubitet an post, an ante septennium, probabiliter obligat, l. 3. p. 1. n. 363. Dubius de ætate requisita ad Ordines vel Beneficium, non potest Ordines recipere, nec Beneficium acceptare, l. 1. n. 470. Dubius an rectè sit ordinatus, si in aliis rebus se habeat pro ordinato, videtur obligari ad Horas recitandas, l. 4. n. 1188. Dubius an Horas legerit, tenetur legere. l. 1. n. 470. Dubius, an ob evagationem mentis aliquid omiserit in Horis, si probabilem conjecturam habeat, quòd orârit, præsumitur satisfecisse, l. 4. à nu. 1235. Dubius de audita 12. noctis potest die Jovis comedere carnes, non verò die Sabbathi vel Jejunii, l. 1. n. 470. Certus de debito, & dubius de solutione, tenetur solvere, nisi etiam creditor dubitet, tunc enim pro qualitate dubii tenetur tantùm partem solvere, n. 470. 602. Dubius, an sit festum, tenetur mediocre studium adhibere, ut intelligat; si eo adhibito dubium persistat, non obligatur ad Missam, l. 3. p. 1. n. 621. Dubius, an habeat causam sufficienter excusantem ab auditione Missæ die festo, si non habeat, quem interroget, & simul dubitet, an auditio Missæ non sit sibi allatura grave incommodum, non obligatur ad eam, n. 679. Dubius, an die festo teneatur v. g. manere apud ægrorum omisso Sacro, an verò Sacrum audire, tenetur se resolvere & prudenter judicare hîc & nunc alterum obligare, & alterum sibi esse licitum, quod ut rectè faciat, exquirat aliorum consilia, si possit, si non possit, consideret, quantùm res & tempus fert, utrum ex duobus illis sit vel videatur minùs malum, idque eligat, & non peccabit; Si autem utrumque videatur æquè grave, utrum volet, absque peccato eliget, l. 1. n. 45.

Dubius de peccato.

Dubius positivè in utramque partem de mortali commisso, secundùm communem non tenetur confiteri, l. 6. p. 2. n. 600. Sciens se peccâsse, si positivè dubitet, an mortaliter, an venialiter, non tenetur confiteri, nu. 601. Nec tenetur confiteri sciens se peccâsse mortaliter, si positivè dubitet, an sit confessus, n. 602. Illis tamen ità dubitantibus debet ordinariè sua deri Confessio, n. 603. Dubius positivè de mortali commisso vel de confessione illius, & non habens prudens motivum pro eo, quòd non fuerit mortale, vel quòd sit confessus, tenetur confiteri, n. 604. Sciens se peccâsse mortaliter, & negativè dubius, an sit confessus, tenetur confiteri, n. 605. Dubius negativè, an peccârit mortaliter, probabiliùs tenetur confiteri, à n. 606. Non tamen scrupulosus, nec timoratæ conscientiæ, à n. 611. Nec ex levi fundamento dubitans, aut potiùs timens, an fortè peccârit mortaliter, vel an in confessione non omiserit mortale, n. 613.

Dubius de Sponsalibus; de Matrimonio.

Dubius jam, an habuerit usum rationis, qui ante septennium inivit sponsalia, illis non tenetur, l. 6. p. 3. n. 120. Dubitans, an ea facta sint ante, an post septennium, præsumitur fecisse post septennium, n. 120. Dubius, an verè promiserit, illis non tenetur, n. 121. Dubius de impedimento dirimente cum certa persona, potest cum ea sine dispensatione contrahere, si adhibitâ sufficienti diligentiâ veritatem indagare non possit, n. 818. Dubius de valore Matrimonii jam contracti, probabiliùs debet censere esse validum, hinc talis potest reddere & exigere debitum, l. 1. n. 470. l. 6. p. 3. à n. 287. à nu. 302. Dubius de valore Matrimonii successivè initi cum duabus, potest primæ reddere debitum, non secundæ, num. 306. Dubius de morte prioris conjugis post secundum Matrimonium initum, si bonâ fide illud inierit, potest probabiliter debitum petere, & si uterque bonâ fide processerit, & petere, & reddere possunt, non autem, si malâ fide processerint, à n. 308.

Dubius de Censura; Irregularitate.

Dubius, an censurâ ligatus sit, potest judicare se non ligatum, l. 7. n. 120. Dubius de alio, an eâ ligatus sit, debet illum habere pro non ligato, n. 121. Sciens eam esse in se latam, dubius autem an validè, debet se habere pro ligato, à n. 122. In dubio, an Superior potestatem habeat ferendi talem censuram, præsumptio est pro Superiore, n. 124. Dubius an majore, an minore ligatus sit, potest tenere, quod minus est nu. 125. V. *Censura.* Dubius, an in bello justo aliquem occiderit, probabiliter non est irregularis, l. 7. n. 453. Dubius de homicidio injusto, est irregularis, quantùm ad privationem suscipiendi Ordines, & in illis ministrandi, n. 454. Dubius, an consilium à se datum aliquid effecerit ad homicidium patratum, censetur irregularis, non verò, si dubitet, an ille, cui consilium dedit, homicidium commiserit, n. 455. Dubius, an fœtus, ad cujus abortum concurrit, fuerit animatus, communiter censetur irregularis, n. 456.

Dubia conscientiæ è quibus libris sint resolvenda, & quinam Theologi pro illis consulendi. V. *Conscientia.*

Ducatus de camera.

Ducatus auri de camera est scutum aureum, sive duo imperiales in specie, & unus argenteus, sive Julius, l. 4. n. 677.

Duellum.

Duellum est duorum vel etiam plurium certamen, quod ex condicto, uno indicente, & altero acceptante suscipitur; communiter est mortale, ex justa tamen causa est licitum, l. 3. p. 1. n. 834. Licitum est ad conservandam æstimationem Exercitûs, vel ad terminandum bellum; item, si aliàs te occisurus, concedat tibi arma, ut sic fortunam experiaris, item, si Judex illud mandet &c. Illicitum est ad indagandam veritatem vel Justitiam, vel purgationem objecti criminis, aut litem terminandam; item ob inimicitias, aut ad injuriam vindicandam; item ob solam delectationem vel ostentationem virium, item ad evitandam ignominiam &c. n. 834. à n. 836. Tacita provocatio ad duellum fit variis modis, à n. 850. Tacitè provocans & comparens, uterque incurrit excommunicationem, à n. 850. Duellum directè acceptare ordinariè est illicitum, n. 835. Consulens duellum, si consilium revocaverit, quantùm potuit, non incurrit excommunicationem; si illud non revocârit, probabiliùs eam incurrit, quamvis duellum non sit secutum, n. 852. Qui narrat aliquid, ex quo prævidet aliquos se ad duellum provocaturos, non excommunicatur, nisi per hoc eos vellet ad duellum incitare, n. 853. Literas provocatorias ad duellum scribens vel deferens excommunicationem incurrit, non verò eas legens &c. nu. 853. Duellaturo dans gladium suum meliorem, qui non auderet duellare suo minùs apto, peccat, & excommunicationem incurrit, non verò, si ipse nihilominus æquè citò & audacter pugnaturus esset, l. 2. n. 265. l. 3. p. 1. n. 854. Duellum illicitum non prohibens, aut duellantes non puniens v. g. Princeps, Magistratus &c. excommunicationem incurrunt, à nu. 855. Spectator illius ex composito excommunicationem incurrit, non casu transiens, vel ex occulto aspiciens, à n. 858. Duellum sub pœnis Ecclesiasticis prohibitum, est grave singulare certamen ex privatis causis inter duos vel plures institutum ex condicto, designato tempore & loco; horum si aliqua desint, non est tale duellum, à nu. 843. Omne duellum privatâ authoritate institutum est tamen illicitum, n. 846. Pœnæ duellorum variæ sunt, quas incurrunt duellum permittentes, consulentes, promoventes, arma ministrantes, secundantes &c. item provocantes & acceptantes, qui duo probabiliùs etiam eas incurrunt, licèt pugna non sequatur, à n. 847. Duellum, si non sit notorium, non incurritur privatio sepulturæ, nisi post declarationem criminis à Judice factam, n. 863. Si duellans non moriatur in loco conflictûs, non est privandus sepulturâ, nec eâ videtur privandus, si in loco conflictûs confiteatur, ibique moriatur; vel si contritionem elicuerit, & ob defectum Sacerdotis confiteri non potuerit, n. 864. In duello mortuum in loco sacro sepelientes non excommunicantur, n. 865. Modus duellum impediendi est, si inter conditiones promovendorum ad officium quodcunque ponatur velut impedimentum indispensabile, duellâsse, provocâsse, vel acceptâsse duellum, nu. 866. Duellantes absolvere possunt Religiosi per sua privilegia; prætterquam in Italia extra urbem, n. 861. l. 7. n. 126.

Ebrie-

E.

Ebrietas.

Ebrietas plena & perfecta, ſi ſcilicet aliquis ſinè juſta & gravi cauſa tantùm ob voluptatem & ingluviem, ſciens volens ſe privârit omni uſu rationis & poteſtate proximâ eâ utendi, eſt ex genere ſuo mortale, l. 5. n. 318. Formalis ebrietas fit voluptatis cauſâ uſque ad privationem rationis ; ſi tamen fiat etiam ex alia cauſa non juſta, eſt mortalis, n. 319. Formalis, ſive voluptatis cauſâ facta, nunquam eſt licita, nu. 320. Facta ex præſcripto Medicorum, item ad mortem evadendam, eſt licita, n. 318 321. Non eſt obligatio ſe inebriandi pro conſervanda vita, n. 322. Ad morbum gravem etiam non lethalem curandum vel cavendum licita eſt inebriatio, ſi aliter curari non poſſit, n. 323. Non eſt licita ad avertendum ſenſum doloris, ſi alicui v. g. pes abſcindendus eſſet ; nec ad dolorem vel melancholiam in me aut alio pellendam, n. 324. Nec licita eſt ad conſervandum honorem, nec ad evitandam gravem inimicitiam, n. 325. Ad vitanda atrocia verbera videtur probabiliter licita, nu. 325. Inebriare ſe tabaco &c. videtur eſſe mortale, nu. 326. Specie diſtinguitur ab ordinaria ebrietate per potum, l. 6. p. 2. nu. 1129. Inebriare ſe ad breviſſimum tempus non eſt mortale, n 327. Exponens ſe periculo proximo ebrietatis, peccat graviter, nu. 328. Inadvertenter ſe inebrians non peccat graviter, n. 329. Potu cauſans in ſe podagram, dolorem capitis &c. peccat graviter, nu. 330. Alium invitans ad hauſtus, prævidens illum inebriandum, quamvis hoc non intendat, peccat graviter, l. 2. n. 262. l. 5. nu. 318. à n. 331. Ex juſta cauſa licitum eſt alium inducere ad ebrietatem, l. 5. n 318 à nu. 334. Non impediens alienam ebrietatem, cùm facilè poſſet, peccat graviter, n. 334. Inebrians ſtultum vel puerum, per ſe loquendo, non peccat graviter, n. 335. Tollens alicui appetitum potûs, ordinariè licitè agit ; non autem, ſi tollat per pharmacum, unde illi immineat grave incommodum, n. 336. Propinare in ſanitatem hauſtum S. Joannis &c. per ſe loquendo eſt laudabile, per accidens eſt ſæpè peccatum, n. 337. Inebriare reum, ut veritatem fateatur, eſt illicitum, n. 338. 340. Inebrians aliquem ad elicienda ſecreta, quæ alter manifeſtare non tenetur, peccat, & multò magis, ſi velit cognoſcere, quæ alter bonâ conſcientiâ revelare non poteſt, n. 339. Si ad materialem tantùm ebrietatem inducat ad elicienda ſecreta, quæ alter tenetur manifeſtare, non peccat, n. 339. Inebrians ſe, ſciens ſolere ſe in ebrietate vera ſecreta revelare, peccat dupliciter, nu. 340. Inducere aliquem ad ebrietatem, quæ ipſi non ſit voluntaria, ad impediendum gravius peccatum, licitum eſt, n. 318. 343. Inducere ad ebrietatem formalem ad gravius malum impediendum, probabiliùs non eſt licitum, n. 318. 343. Inebriare aliquem, ut non ſentiat dolores, ut mortem non timeat, eſt illicitum, n. 324. 341. Inducens cuſtodes carceris ad ebrietatem materialem, ſi injuſtè in cuſtodia detineatur, non peccat ; peccat tamen, ſi inducat ad ebrietatem formalem, ſicuti etiam inducens ad materialem tantùm, ſi juſtè detineatur, nu. 342. Inebrians ſe, ſciens ſolere ſe tum damna cauſare aliis, peccat dupliciter, & tenetur damna compenſare, ſi ea prævidit, & non cavit, nu. 344. l. 3. p. 2. n. 193. Ebrietas hoſtis eſt caſtitatis, l. 5. num. 345. Plenæ ebrietatis ſigna ſunt, ſi quis non meminerit dictorum vel factorum, quomodo vel quando domum deductus ſit, ſi commiſit ea, quæ aliàs ſanâ mente nunquam ſolet facere, &c. n. 318. 345. Licitum eſt quandoque ſumere vel dare præſervativa ebrietatis, n. 336.

Ebrius.

Ebrius cenſurari poteſt, ſi ante ebrietatem deliquerit, l. 7. n. 39. Ebrius aliquem occidens vel mutilans, ſi ebrietas non fuerit culpabilis & voluntaria, vel ſi fuerit talis, ſi id non prævidérit, vel cautelam debitam adhibuerit, ad nihil tenetur, ſecùs, ſi prævidérit & non caverit, l. 3. p. 2. nu. 296. Ebrius contrahere non poteſt. n. 666. Viaticum illi dari non debet, ſi conſtet ebrietatem fuiſſe plenè voluntariam, quod ſi dubitetur, dari debet, ſi abſit periculum irreverentiæ, l. 6. p. 1. n. 609. V. *Viaticum.*

Eccleſia.

Eccleſia certò ſupplet & diſpenſat, quando poteſt, ſi detur prudens & communis perſuaſio pro Juriſdictione vel poteſtate alicujus ſive ordinariâ ſive delegatâ ad aliquid faciendum, quamvis ea perſuaſio coram Deo ſit falſa, ſi cum tali errore communi adſit titulus coloratus & putatitius, l. 6. p. 1. à num. 112. Peccat tamen, qui ita uſurpat Juriſdictionem, quam ſcit ſe antecedenter non habere, n. 114. Si adſit error communis, ſed deſit titulus coloratus, adhuc probabiliter ſupplet Eccleſia, videtur tamen probabilius eam tum non ſupplere, n. 115. Si Juriſdictio deſierit, & hoc ſit occultum, adhuc ſupplet Eccleſia, ſi perduret titulus coloratus, n. 116. Præſcindendo ab errore communi, quandocunque datur opinio probabilis, v. g. pro Juriſdictione vel abſentia impedimenti, ſi fortè juriſdictio abſit, aut impedimentum adſit, ſupplet vel diſpenſat Eccleſia, ſi poſſit, à n 117. Eccleſia conſenſum contrahentium certæ conditioni alligatum, hâc non ſubſiſtente, ſupplere non poteſt, l. 6. p. 3. n. 240. Eccleſia poteſt quoſdam in pœnam ſcelerum privare viatico, l. 6. p 1 n. 622. Poteſt ferre cenſuras, l. 7. n. 4. Poteſt ſtatuere impedimenta Matrimonium dirimentia quoad fideles, l. 6. p. 3. n. 513. In infideles directam poteſtatem non habet, nec poteſt eos ad fidem amplectendam cogere, ſicuti poteſt baptizatos per pœnas ad hoc adigere; poteſt tamen non baptizatos cogere, ut non impediant prædicationem fidei, &c. l. 2. à n. 77.

Eccleſia ſive *Templum.*

Eccleſia Parochialis in Diœceſi venit nomine Matricis, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 129. Collegiata, quamvis habeat omnem præcedentiam ſupra Matricem, non poteſt tamen priùs in Sabbatho ſancto pulſare campanas. D. 130. Collegiata inſignis ab ejus erectione præcedit alias Collegiatas antiquiores, D. 141, Collegiata ſimplex præcedit parochiales, D. 153. In Collegiata etiam organum haberi debet, D. 225. In Cathedrali, Collegiata & Conventuali (ubi eſt competens numerus Sacerdotum) quotidie una ſaltem Miſſa privata celebrari, & altera cantari debet, l. 6 p 2. n. 1. Eccleſiæ benedictio committi poteſt ſimplici Sacerdoti, non verò ejus conſecratio, quæ fieri debet ab Epiſcopo, quam tamen Papa etiam ſimplici Sacerdoti poteſt committere, n. 279. Eccleſia probabiliùs validè conſecratur ab Epiſcopo hæretico aut excommunicato vitando, n. 280. Probabiliùs non eſt conſecrata per hoc, quod in ea oblatum ſit Sacrificium, n. 281. 295. Violatur ſeu polluitur in variis caſibus, ſi res evulgata eſt, & publica, 1. per factum in ea homicidium mortaliter malum ſeu injurioſum, ſaltem immunitati Eccleſiæ. 2. Per mortaliter malam effuſionem proprii vel alterius ſanguinis aut ſeminis, cauſatam vel factam in templo. 3. Per ſepulturam excommunicati non tolerati vel infidelis &c, n. 255 à n. 282. In dubio, an ſit polluta, habenda eſt pro non polluta, nu. 293. Eâ pollutâ etiam eſt pollutum cœmiterium, ſed non contra, n. 294 In Eccleſia interiùs violata non licet celebrare, nec mortuos ſepelire, n. 255. Eccleſia exſecratur per deſtructionem ejus ex toto vel majore parte, n. 255. Pollutâ eccleſiâ etiam polluta ſunt altaria ejus fixa, non autem exſecratâ eccleſiâ exſecrantur altaria, n 255. Eccleſiæ reconciliatio fieri debet ab Epiſcopo vel Sacerdote ex privilegio Papæ, ibid. Si tantùm fuerit benedicta, reconciliatio fieri poteſt à ſimplici Sacerdote aſperſione aquæ benedictæ, n. 255. 2055. D. 131. Eccleſiæ deſtructæ lapides, ligna, fundus in uſus profanos ſordidos converti non debent, n. 255. à n. 296. Eccleſiâ interdictâ dirutâ, fundus ejus manet interdictus, l. 7. n. 415. Eccleſiæ cujuſcunque conſecratæ dies Dedicationis ſingulis annis cum Miſſa & officio celebrari debet, non verò tantùm benedictæ, l. 6. p. 2. nu. 378. Eccleſiæ conſecrationis dies ſine conſenſu Sedis Apoſtolicæ transferri non debet; ſi autem translatio ejus facta ſit, valet, & manere poteſt. n 378. Eccleſiæ dedicatio. V. *Dedicatio Eccleſiæ.*

Eccleſiaſticus. V. *Beneficiatus, Clericus.*

Eccleſiaſticorum bonorum alienatio. V. *Alienatio.*

Effectus Communionis.

Effectus Communionis primarius ſunt gratiæ tam habitualis, quàm actualis, l. 6. p. 1. n 678. Effectus ſecundarii, quos in anima cauſat Euchariſtia, ſunt plures, ſcilicet ; Augmentum omnium virtutum ſupernaturalium, gratiæ actuales, fervor charitatis, actualis dulcedo & delectatio, debilitatio habituum malorum & emendatio vitiorum, remiſſio peccatorum venialium, remiſſio pœnæ peccatis debitæ, præſervatio à peccatis etiam mortalibus, æterna gloria, à n 679. Effectus, quos in corpore cauſat Communio, præter plures alios ſunt ſequentes ; imminutio fomitis peccati, ſumma unio inter Carnem Chriſti & hominis, glorioſa Corporis reſurrectio &c à n. 688.

Effectus Matrimonii.

Effectus Matrimonii præter indiſſolubilitatem & obligationem reddendi debitum ſunt communicatio quædam bonorum & honorum, libertas à ſervitute, nullitas quarundam donationum inter conjuges, poteſtas mutuò irritandi vel ſuſpendendi vota, in quantum præjudicant Juri conjugum, obligatio cohabitandi, obligatio præſtandi alimenta, legitimatio prolis illegitimè conceptæ vel natæ, l. 6. p. 3. num. 286.

Effectus peccati.

Effectus peccati, nullo modo prævíſus, non eſt peccatum, l. 5. à num. 30. Etiam in peccato velut in cauſa prævíſus, aut intentus, non eſt propriè peccatum, à n. n. 33. Effectus

tùm sit vendita, & ante conditionem impletam pereat, vel deterioretur, perit venditori, n. 983. Si post traditionem pereat, vel deterioretur, perit emptori, n. 927. Emptio chirographi vel crediti tam certi, ut absit omne periculũ sortis, si fiat minori pretio, est illicita, non autem chirographi vel crediti incerti aut difficilis, n. 927. à n. 984. 988. Merci admiscere substantiam alienam, pro praxi non videtur licitum, n. 957. Venditio in fraudem creditorum facta est illicita, n. 958. Emens rem hypothecatam aliis, tenetur debita, ad quæ erat obligata, solvere, nisi emerit in extrema necessitate, n. 959. Emptor, quamvis bonæ fidei, non fit dominus rei furtivæ sibi venditæ, nec vendens fit dominus pretii furtivi pro re accepti, à n. 961. Si venditor & emptor sciverint rem esse alienam, restitui debet pretium emptori, res domino, ibid. Vendens rem bonâ fide putans esse suam, fit dominus pretii, si emptor sciverit non esse vendentis, n. 962. Emptor bonæ fidei rei furtivæ, si eam majori pretio vendat, aliquando fit dominus pretii, & etiam illius excessûs, quamvis malâ fide rem acceperit &c. à n. 965. Prudenter dubitans, an res sit furtiva, illicitè eam emit, nu. 973. Licitum est bona fidelium injusto bello à Piratis capta emere, uti & Catholicis emere ab Hæreticis Ecclesias & Monasteria &c. n. 972. Emptor bonorum mobilium bello injusto captorum, tenetur ea restituere, & si bonâ fide emerit, pretium potest repetere, n. 972. Emptor non acquirit dominium rei etiam sibi traditæ ante persolutum aut assecuratum pretium, n. 974. Emptor rei spectantis ad Ecclesiam, Fiscum vel Minorem, non acquirit dominium ante actualem solutionem, n. 974. Res vendita emptori tradi debet, n. 976. Fructus actu pendentes, vel alia affixa rei determinatæ venditæ, nisi aliud sit conventum, spectant ad emptorem, nu. 977. Fructus actu non pendentes sed futuri, seu nasci turi ex re, etiam probabiliùs spectant ad emptorem, si res absolutè sit vendita, licèt necdum tradita, n. 978. Si aliquis tertius in re vendita & tradita reperiret thesaurum, media pars deberetur emptori, etiamsi pretium necdum persolvisset, n. 979. Si emptio vel venditio rescindatur ob læsionem supra dimidium, fructus temporis intermedii pertinent ad emptorem, num. 980. Vendens rem frugiferam ad creditum, si retineat in se periculum rei venditæ, potest fructus saltem ex parte repetere; quòd si emptor velit habere fructus, venditor non potest pro iis pensionem exigere, n. 981. Rei frugiferæ venditioni addi potest pactum retrovendendi, si habeatur ratio majoris pretii pro valore prævisorum fructuum, nu. 982. Emens actionem litigiosam minori pretio quàm sit debitum, totum debitum videtur posse exigere, n. 990. Principibus non est per se licitum vendere officia temporalia, sed consuetudo prævaluit etiam in Curia Romana, hinc moderato pretio fieri potest personis aptis, nu. 991. Venditioni pacta adjici solent; scilicet *Commissorium*, *adjectionis* in diem, *retrovendendi*, sed debet abesse contractus *Mohatra*, n. 992. Venditio rescindi potest mutuo consensu, si adfuerit pactum commissorium vel additionis in diem, per actionem redhibitoriam, propter læsionem ultra dimidium, per restitutionem in integrum, n. 993. Retractus est jus, quod habet proximior consanguineus ad rescindendam venditionem rei immobilis oblato pretio, quo ab extraneo vel remotiore consanguineo res fuit empta; communiter fit intra annum & diem, n. 994. Retrahens sibi & non alteri potest redimere, & potest in dubio emptorem cogere ad jurandum, quanti emerit, n. 994. Retractus impediri potest, si emptor cum consensu venditoris in instrumento ponat majus pretium, quàm ipse solvat. Vel, si cum emptore conveniat, ut partem pretii post venditionem factam redonet, sed hic committitur dolus, n. 994. Emere & vendere non necessaria die festo, non licet, nisi consuetudo sit contraria, vel ex aliis causis excusetur, l. 3. p. 1. n. 573.

Energumenus.

Energumeni propter peccata obsessi à Dæmone, possunt post pœnitentiam cum fructu Eucharistiam suscipere, l. 6. p. 1. n. 662. Energumeni sunt irregulares, & ordinari non possunt, in hac tamen irregularitate Prælati Regulares dispensare possunt, l. 6. p. 2. n. 2219. l. 7. n. 496. Sufficit dispensatio implicita seu virtualis, & semel sic dispensatus est capax Prælaturæ in- & extra Ordinem, l. 6 p. 2. n. 2219.

Epikia.

Epikia est actus prudentiæ, quo ex æquo & bono judicatur, quòd verba legis, quamvis clara sint, tamen hìc & nunc non sint servanda, l. 1. n. 829. Differt ab interpretatione, quòd hæc exponat verba obscura, Epikia autem dictat rectè agi contra verba clara legis. A præsumptione licentiæ differt, quòd hæc supponat legem etiam ad hunc casum se extendere, & obligaturam fuisse, nisi licentia Superioris aliqua haberetur, quâ permittit agi contrà, eò quòd, si interrogaretur, licentiam daret; Epikia autem dictat mentem Legislatoris non voluisse comprehendere casum, quantumvis aliàs verbis claris comprehensum, n. 829. Non habet locum in lege naturali, nec divinâ, nisi impropriè, & quoad nos, n. 830. In lege humanâ locum habet, non tamen, si legislator interrogari possit, n. 831.

Epilepticus.

Epilepticus est irregularis in ordine ad suscipiendos Ordines, l. 7. n. 495. In his Germaniæ partibus praxis est, ut admittatur ad Ordines, si per biennium fuerit morbo liber, num. 495. Si per septem annos liber fuerit, probabiliter potest etiam non admonito Episcopo Ordines suscipere, n. 495. Si ordinatus sit, & rarò cadat, nec spumet, privatim celebrare potest, n. 495.

Episcopatus.

Episcopatus est Ordo & Sacramentum, l. 6. p. 2. num. 2209. Episcopatus & Presbyteratus probabiliùs sunt Ordines distincti, n. 2209. Probabiliùs non potest conferri eodem die cum Sacerdotio, n. 2296. Pro valore ejus non requiritur certa ætas, quæ tamen requiritur pro Jurisdictione acquirenda, n. 2307. Chori-Episcopatus, Archi-Diaconatus, Archi-Episcopatus, Patriarchatus, Primatus, Papatus, non significant Sacramentum vel Ordinem, sed potiùs dignitatem majorem & Superioritatem, n. 2209. Episcopatus secundùm aliquos est institutus Joannis 21. v. 18. quando Christus dixit Petro: *Pasce oves meas.* Sed probabiliter etiam est institutus cum Sacerdotio, n. 2207. Præsupponit Sacerdotium sex mensibus ante, n. 2210. l. 4. n. 745. Probabiliùs prærequirit saltem Subdiaconatum, & cum electus Episcopus teneatur consecrationem recipere intra tres menses, tenetur intra tres menses à die Confirmationis fieri Sacerdos, l. 4. n. 745. Materia ejus non est sola impositio manuum, l. 6. p. 2. nu. 2148. Validè confertur ab uno Episcopo, n. 2147. Conferri debet in Dominica, n. 2290.

Episcopus.

Episcopus plus potest, quàm Sacerdos, l. 6. p. 2. nu. 2127. Exercens Pontificalia in mortali v. g. consecrando Episcopum, Ordines conferendo &c. peccat mortaliter, non tamen, si conferat tantùm Tonsuram, benedicat Chrisma &c. n. 2206. In alia Diœcesi Pontificalia exercere non potest sine licentia Episcopi Diœcesani & probabiliùs non potest in ea suo subdito conferre primam Tonsuram, n. 259. 2122. 2188. 2305. Episcopus invitatus ad ordinandum in aliena Diœcesi, & suos & aliunde generaliter dimissos ibi ordinare potest sine speciali licentia Episcopi loci, si ab Episcopo proprio præscriptam conditionem impleverint, à n. 2188. Episcopus non potest in aliena Diœcesi, imò nec in sua, extra domum propriæ habitationis in privatis domibus laicorum erigere Altare, ibiq; celebrare, sive celebrari facere, n. 258. Episcopo potest quivis succedere in Altari, n. 316. Episcopus proprius respectu ordinandi est Episcopus originis, & domicilii vel Beneficii, item Episcopus ordinandi censetur Episcopus Patris ejus, à n. 2165 n. 2233. Episcopus tonsurare non potest, nisi antecedenter subditum, n. 2166. Per Beneficium in aliena Diœcesi obtentum, beneficiatus fit Episcopo illi subditus ad effectum suscipiendi Ordines, si Beneficium ad congruam vitæ sustentationem detractis oneribus sufficiat, n. 2168 2179. Ratione originis fit subditus Episcopo, in cujus Diœcesi ipse vel Pater est natus, sed non, in qua natus est fortuitò, n. 2122. à n. 2169. 2180. Ratione domicilii est subditus Episcopo loci, in quo stabiliter habitat, n. 2122. 2172. 2180. Habens duo domicilia æqualiter in diversis Diœcesibus, est subditus utriusque Episcopi, n. 2122 2180. Ratione familiaritatis alienæ Diœcesis subditus fit hujus Episcopi subditus, si per triennium completum fuerit in ejus actuali servitio, quod non intelligitur de Episcopo Nullatensi, id est, qui titulo Ecclesiæ in partibus infidelium est ordinatus, n. 2174. 2187. Ratione patrimonii aut bonorum, etiam pro titulo sufficientium, non fit aliquis subditus Episcopo, in cujus Diœcesi illa habet, nec ratione præbendæ temporalis, nec Missarum fundatarum, nec tituli mensæ aut servitii, nu. 2178. Nec ratione Baptismi fit subditus Episcopi, in cujus Diœcesi eum suscepit, nisi fuerit Turca, Judæus aut alius infidelis, n. 2181. Episcopi nunc non immediatè à Christo, sed per Papam habent jurisdictionem, num. 2207. Episcopus acceptâ Confirmatione ante Consecrationem potest omnia, quæ sunt Jurisdictionis, sed non, quæ sunt Ordinis Episcopalis, l. 4 nu. 436. Episcopus in sua Diœcesi non potest approbare Sacerdotem alienum pro Confessionibus audiendis, nisi subdatur illi saltem ad tempus, l. 6. p. 2. num. 1485. Potest approbare per se, vel per Vicarium Generalem, vel alios quoscunque deputatos, n. 1485. Potest approbare cum restrictione ad certum genus personarum, locum, tempus &c. num. 1485. Episcopus electus & confirmatus, quamvis non consecratus, potest approbare ad audiendas Confessiones, non verò excommunicatus

non

non toleratus, nu. 1495. Peccat Episcopus, Sacerdoti præsertim Regulari idoneo, sine causa sufficiente negans approbationem, nu. 1485. 1491. Tenetur Regularem absolutè repertum idoneum pro Confessionibus excipiendis indistinctè sine exceptione approbare, n. 1520. Episcopus originis, domicilii vel Beneficii sicut ordinare, sic & dimissoriales dare potest, n. 2233. Episcopus in possessione constitutus, quamvis necdum sit consecratus, dimissoriales dare potest, n. 2233. Idem potest Episcopus in concordia electus & nondum confirmatus, in locis ab Italia dissitis, n. 2233. Episcopus dimissoriales etiam dare potest suo familiari, n. 2233. Episcopus ordinans Sacerdotes, si in Missa deficiat, supplere posset simplex Sacerdos, n. 316. 551. Si deficeret post Consecrationem solius panis, in defectu alterius Episcopi, Sacerdos veteranus in Consecratione Calicis neo-Presbyteris præire posset, num. 551. Si post Consecrationem utriusque speciei, possent soli neo-Presbyteri pergere, n. 551. Alius tamen Episcopus illis deberet manus imponere pro accipienda potestate absolvendi, n. 551. Episcopus, si in Sabbatho ordinationem non possit absolvere, probabiliter potest pergere in Dominica, si jejunium & ipse & ordinandi continent, nu. 2291. Potest eodem die quatuor Minores & Subdiaconatum eidem conferre, nu. 2296. Potest à suis per alienum Episcopum ordinatis petere testimoniales Ordinum susceptorum, n. 2175. Episcopus in Natali Domini ordinatus potest post sumptam Communionem duas alias Missas legere, nu. 241. Potestatem sibi Romà concessam &c. ratione dignitatis vel officii subdelegare potest, non verò sibi nominatim expresso ratione sui datam, l. 4. n. 252. Contra exemptos in variis agere potest v. g. in delictis publicis vel contractibus extra locum exemptum factis &c. n. 168. 258. Sine causa revocare aut limitare non potest approbationem Regularium, quam ipsemet dedit, l. 6. p. 2. n. 1545. In sua Diœcesi est proprius collator Beneficiorum, l. 4. nu. 298. Creare potest Ecclesias Parochiales, Beneficia simplicia, aliáque plura approbare, nu 271. Potest admittere Beneficia in quibusvis Ecclesiis etiam invitis harum Rectoribus, &c, nu. 272. Potest Beneficia aliqua mutare, num. 273. Item aliqua unire, à n. 274. Item aliqua dividere, à nu. 288. Item aliqua supprimere, n. 295. Item aliqua conferre, à n. 601. Potest ob necessitatem subtrahere partem redituum Beneficii vacantis, & pro magna utilitate Ecclesiæ, Beneficio, dum vacat, novum onus adjicere, n. 669. Quando est causa rationabilis & manifesta, potest petere, consentiente Capitulo & Clero, subsidium charitativum, ad quod quandoque etiam Clericos cogere potest, n. 851. Non potest immutare conditiones fundationum beneficialium, à nu. 839. Potest reducere onera Beneficii etiam in perpetuum, si reditus non sint ampliùs sufficientes ad ea præstanda, nu. 854. Onera Missarum ex legatis vel eleemosynis contracta reducere non potest, nu. 854. Ad Episcopum spectat onera imminuere, si fructus ex parte emaneant, n. 855. Non potest Altare aliquo loco fundatum removere, & fundationem transferre à n. 856. Si fundator non habuerit specialem causam eligendi hoc numero Altare præ alio, videtur Episcopus ex justa causa posse ejusmodi fundationem retento tamen titulo & invocatione transferre ad aliud Altare omninò liberum, n. 858. Potest pias voluntates etiam ultimas in usum alium pium commutare ob causam, quæ ei videatur justa, nu. 846. Sine causa ne quidem in melius piam voluntatem testatoris mutare potest, nu. 847. Causæ, ob quas piam voluntatem testatoris mutare possit, sunt variæ, v. g. si pecunia legata ad usum designatum non sufficiat, vel ad usum designatum applicari non possit, vel ille impleri non possit sine magna difficultate; item si commode impleri non possit &c. n. 848. l. 3. p. 2. n. 1129. Executionem piorum legatorum potest ad se pertrahere, si nullus executor sit denominatus, nu. 1129. Si quis certam summam donârit ad pium finem sub conditione, ut si finis obtineri non possit, summa hæc redeat ad suam dispositionem, & ille interea moriatur, potest Episcopus ad alium pium usum summam illam destinare, l. 4. n. 849. Tenetur ex officio novas leges Pontificias per suam Diœcesin promulgare & in usum deducere, l. 1. n. 630. Dispensare potest, quando Canon permittit dispensationem, & non exprimitur, quis dispensare debeat, l. 4. n. 403. Non potest, per se loquendo, dispensare, ne quidem ad unum diem in ætate ad Beneficium requisita, n. 807. Dispensare potest in omnibus votis suorum subditorum, exceptis quinque soli Papæ reservatis, l. 3. p. 1. n. 537. Etiam dispensare potest in votis Papæ reservatis v g. perpetuæ Castitatis, Religionis, si sit urgens necessitas, l. 3. p. 1. n. 553. 560. 563. 565. 567. Potestatem circa vota dispensandi potest subdelegare alteri, n. 554. Episcopus, cui Sede vacante commissio dispensandi data, potest eam expedire novo etiam Episcopo electo, l. 6. p. 3. nu. 880. In lege Ecclesiæ sine justa causa dispensare non potest, l. 1. n. 796 Ex causa dispensare potest pro esu carnium diebus Veneris & Sabbathi per annum, l. 6. p. 3. n. 850. In quadragesima dispensans in esu carnium, interrogandus est, an etiam sæpius de die carnes comedere liceat, l. 3. p. 2. n. 1312. In proclamationibus præviis Matrimonii dispensare potest, l. 6. p. 3. nu. 459. Etiam dispensare potest ex causa urgente in temporibus feriarum, nu. 471. Si dispenset in proclamationibus cum clausula, ut copulentur à Parocho sponsæ, à Parocho sponsi etiam validè copulantur, n. 497. Dispensare potest circa adulterium, & omnia delicta adulterio minora, nisi specialiter id reperiatur prohibitum, n. 833. Dispensare potest in impedimentis dirimentibus Matrimonium jam contractum in casu necessitatis; si defectus sit dispensabilis, si sit occultus, si non sit facilis recursus ad Papam &c. n. 818. Potest dispensare ad petendum debitum etiam post Matrimonium tantùm ratum in primo gradu, n. 895. Dispensare potest post contractum Matrimonium pro foro conscientiæ in quocunque impedimento & gradu, qui Juris naturalis non est, si Matrimonium sit publicum, si impedimentum sit occultum, si initum sit bonâ fide, si in separatione esset scandalum, si non sit facilis aditus ad Papam ob paupertatem &c. n. 815. 837. Tum censetur esse necessitas, in qua Episcopus dispensare potest, si conjuges etiam divites nequeant absque gravi incommodo vel scandalo separari, & sit periculum incontinentiæ, n. 836. Etiam ante Matrimonium contractum dispensare potest in impedimentis jure humano statutis, quando est urgentissima necessitas salutis animæ, & non est aditus ad Papam, vel est periculum in mora &c. à n. 838. Dispensare potest cum conjugato ad petendum debitum, qui post Matrimonium contraxit impedimentum spiritualis cognationis; item qui emisso voto Castitatis contraxit Matrimonium; item cum conjugibus, qui ex mutuo consensu voverunt Castitatem conjugalem, si etiam mutuò sibi remittant &c. n. 818. 841. Absolutè non tenetur dispensare, quando potest; plerumque tamen tenetur saltem ex charitate; & si sit necessitas, sub mortali tenetur, n. 490. 842. Si in necessitate neget dispensationem, tum Matrimonium sine denunciationibus contrahi potest, nu. 490. Dispensatio ejus valida est, si fuerit error communis cum titulo colorato, non verò, si tantùm fuerit error in Episcopo dispensante &c à n. 843. Dispensare non potest cum pauperibus pro Matrimonio contrahendo in tertio gradu, si attingatur secundus, à n. 862. Probabiliter dispensare potest, si unus sponsorum sit Acatholicus, sed praxis hujus sententiæ non est licita, à n 864. Dispensare potest cum Acatholicis post contractum Matrimonium conversis etiam in secundo gradu, si primus non attingatur, n. 867. Si Episcopus solus noverit impedimentum, Matrimonium probabiliùs prohibere potest, n. 483 Non potest statuere impedimenta Matrimonium dirimentia quoad fideles, n. 514. Matrimonium ratum quoad vinculum dissolvere non potest, n. 414. Non potest Parocho auferre potestatem validè assistendi Matrimonio, potest eam tamen auferre delegato à Parocho, num 725. Si Sacerdoti eam dederit cum potestate alium juxta conscientiam suam subdelegandi, & ille substituat, quem sponsi elegerint, Matrimonium probabiliter est validū, n. 736. Secundùm communiorem non potest dispensare cum illegitimo occulto ad Ordines Sacros; cum notorio potest ad Ordines minores, & Beneficium simplex, cui Ordo major non est annexus, l. 6. p. 2. 2216. l. 4. nu. 734. 762. Potest ad Ordines vel eorum exercitium ordinariè admittere eum, qui deformavit vel occidit aliquem, si id factum sit sine peccato mortali, vel à publico ministro Justitiæ, l. 6. p. 2. num. 2218. Dispensare non potest, ut conjugatus fiat Clericus ad permanendum in tonsura & minoribus, n. 2220. Dispensare potest cum eo, qui ante primam tonsuram suscepit Ordines minores, & in iis occultè ministrando irregularitatem incurrit, l. 4. n. 743. In ætate ad Ordines requisita ex variis causis dispensare potest in necessitate, vel si sit utilitas Ecclesiæ, l. 6. p. 2. n. 2314. In interstitiis dispensare potest, & cum privilegio etiam in temporibus, n. 2298 Habens facultatem ordinandi suos extra tempora non servatis interstitiis, non ideo potest ad se dimissum sic ordinare, n. 2299. Probabiliùs dispensare non potest circa sufficientiam tituli sustentationis, n. 2287. Potest cum causa dispensare in lectione Horarum, l. 4. n. 1217. 1233. Non potest dispensare cum illis in residentia, qui dignitates obtinent, nisi ex causis in Jure expressis; cum aliis potest, si fructus ità sint imminuti, ut non respondeant isti oneri, à nu. 870. Tenetur dispensare cum illis, qui minores sunt 30. annis, & volunt studiorum causâ Universitatem adire; non potest tamen licentiam dare ultra annos quinque, n. 873. Cum beneficiando dispensare potest, ut Vicario substituto studiis vacet per septennium, nu. 734. 749. Cum Parochis dispensare non

non potest, ut absint etiam studiorum causâ, n. 874. Cum beneficiando dispensare potest in infamia, nu. 788. Cum vagis quivis Episcopus dispensare potest, l. 6. p. 3. nu. 854. Potest ferre Censuras, si sit confirmatus, quamvis necdum ordinatus, l. 7. n. 17. 23. Non potest censuris, aliisque pœnis cogere subditos ad Missam in Parochia audiendam, l. 3. p. 1. n. 672. Extra Diœcesin suam existens probabiliùs censuras ferre non potest, l. 7. n. 23. Si contra exemptum per censuram processerit, etiam bonâ fide, id ipso jure est invalidum, n. 30. Potest subditum suum extra Diœcesin existentem in variis casibus ligare censurâ, v. g. quando res est tam manifesta ut non sit opus cognitione causæ; vel quando cognitio causæ jam ante habita est; item, si fugitivus citatus non compareat; item, quando ea fertur per modum sententiæ particularis in certam personam &c. n. 31. 43. 46. Probabiliter etiam censuram ferre potest in peregrinum in Diœcesi sua commorantem, nu. 32. Etiam in alium Episcopum, imò in Archi-Episcopum in territorio sui Episcopi suffraganei delinquentem, si delictum sit contra communem legem Ecclesiæ, n. 32. Jam non potest censurâ ferre, sicut Jure antiquo in Imperatorem & Reges, & fortè etiam non in quosdam alios supremos Principes, num. 33. Episcopi magnas facultates à censuris absolvendi habent à Tridentino, n. 135. 138. Possunt à censuris absolvere vagos, n. 136. Probabiliter etiam censuratos ab Abbatibus, nu. 137. Exemptos Religiosos non possunt, nisi consentientibus Abbatibus; non exemptos possunt, n. 138. Probabiliter absolvere à censuris Papæ reservatis possunt, si hic adiri non possit, n. 143. 148. Probabiliter absolvere possunt à delicto, quod in uno loco est notorium, sed non in alio, si ad forum contentiosum non sit deductum, vel in eo probari non potuerit, nec notitia ejus brevì putetur eò deferenda, n. 144. Probabiliter tollere possunt censuram reservatam delicto annexam, quod in foro contentioso probatum & punitum est, n. 146. Possunt subditos suos extra Diœceses suas existentes à censuris absolvere, item ipsi extra Diœceses suas existentes possunt subditos absolvere in ea existentes, n. 139. Etiam possunt eos absolvere, si in alia Diœcesi in censuram inciderint à jure latam, non autem, si ab homine nominatim lata sit, n. 140. Episcopo mortuo à censura ei reservata Capitulum seu Vicarius Capituli absolvere potest, nu. 150. Episcopi gaudent legibus favorabilibus Tridentini quoad absolutiones & dispensationes in casibus Papalibus in locis, ubi Tridentinum receptum est, l. 1. n. 681. Habent facultatem sibi subditos absolvendi ab Hæresi & reliquis casibus Bullæ Cœnæ, quam singulis quinquenniis petere & obtinere solent, etiam ut aliis communicare possint, l. 6. p. 2. n. 1617. l. 7. n. 147. Concedentes facultatem absolvendi ab omnibus peccatis, imò & omnem suam, non censentur concedere ad sibi reservata, nisi mens eorum aliunde constet, l. 6. p. 2. n. 1630. Dantes facultatem ad omnes casus sibi reservatos, non ideo dant ad casus Papales, à quibus ipsi possunt absolvere, nec ad censuras annexas, num. 1630. l. 7. n. 134. V. *Censura*. In variis casibus percussorem Clerici ab excommunicatione absolvere possunt, v. g. quando percussio, etsi sit mortalis, est tamen prudentum judicio levis &c. l. 7. n. 300. Relaxare potest Episcopus Juramentum, quod non firmat contractum, l. 3. p. 2. à n. 742. In bello pugnans non fit irregularis, si hoc sit necessarium, l. 7. n. 528. In omnibus irregularitatibus dispensare potest Episcopus præter ortam ex homicidio voluntario, injusto & manifesto, num. 466. à n. 472. In irregularitatibus dispensare potest cum propriis subditis, n. 467. Episcopus irregularis potest alteri delegare facultatem secum dispensandi in iis casibus, in quibus ipse dispensare potest cum suis subditis, nu. 471. Episcopus non servans interdictum locale à se latum, peccat, nu. 414. Si illud non servet, præsumitur tollere, nu. 427. An Episcopi possint facultates sibi à Sede Apostolica, cum potestate eas aliis communicandi concessas, communicare ad certum tempus, vel in perpetuum, pendet à voluntate Sanctissimi tales facultates concedentis, cujus declaratio peti debet, l. 6. p. 2. nu. 1598. l. 6. p. 3. n. 847. Episcopi in Germania habent multas facultates aliis communicandas à Sede Apostolica, quas alii non habent, v. g. dispensandi in rebus variis, absolvendi ab Hæresi, &c. l. 6. p. 2. n. 1598. l. 6. p. 3. n. 846. Per Regulam Cancellariæ initio cujusvis Pontificatûs promulgari solitam revocantur facultates ab ipso antecessore Papâ immediatè concessæ Episcopis, l. 6. p. 3. n. 848. Episcopi in Germania, & etiam alibi habent potestatem concedendi Oratoria privata ex justa causa, etiam ad longum tempus, l. 6. p. 2. num. 263. Episcopi in his Germaniæ partibus habent speciales facultates concedendi potestatem legendi & retinendi libros hæreticos, l. 7. n. 390. 393. Possunt probabiliùs pro sua Diœcesi certos libros prohibere, vel aliquas propositiones censurare, n. 394. Eorum censura non est certa, n. 394. Episcopus Monasteriensis facultatibus suis extra-ordinariis uti potest pro Neo-Stadio-Goddens, quamvis hic locus strictè non sit Diœcesis Monasteriensis, l. 6. p. 3. n. 849. Episcopus hæreticus & excommunicatus vitandus probabiliùs validè consecrat Ecclesiam, l. 6. p. 2. n. 280. Episcopus in prima instantia debet cognoscere de causis suorum subditorum, l. 4. n. 1415. Officium ejus est providere, ut semper idonei Parochi curam administrent, n. 605. Tenetur ad residentiam, ut illi competat Jus alternativæ, à nu. 477. Si intra annum ultra tres menses sine legitima causa absit, peccat graviter, & fructus non facit suos, n. 862. à n. 867. Si non resideat, varias pœnas incurrit, nu. 875. Omittens lectionem Horarum probabiliter tenetur tantùm ad restitutionem partis fructuum, n. 1201. Aliud Beneficium conferri potest Episcopo, 1. Necdum confirmato, 2. Confirmato, si Papa dispenset, vel si necessitas sustentationis exigat. 3. Si Episcopatui renunciârit. 4. Si tantùm sit titularis &c. n. 926. Si transferatur ad aliam Ecclesiam, prior vacat ipso Jure; si tamen in capienda possessione suæ novæ Ecclesiæ impediatur, potest sine nova collatione redire ad priorem, à n. 928. Si visitans Ecclesias aliquid ab eis accipiat præter sumptus necessarios ad victum, tenetur ad duplum intra mensem non obstante remissione, l. 3. p. 2. n. 461. Onera Missarum quandoque moderari potest, l. 6. p. 2. à nu. 117. Potest taxare rationabile stipendium Missarum, ità ut excessus sit injustus, & restitui debeat; non tamen potest taxare idem stipendium pro omnibus, à n. 124. Non potest instituere festum sine populi & Cleri consensu, nisi unum tantum in Diœcesi proprium, l. 3. p. 1. n. 619. Potest ex causa transferre festum fori in aliud tempus, ib. Episcopi possent, & meritò deberent edicto suo cogere Comœdos ad non agendas Comœdias, nisi priùs à deputatis essent recognitæ, l. 2. n. 242. Tenentur etiam aliquando cum vitæ suæ periculo adhibere diligentiam, quam possunt, ut peccata suorum impediant, n. 208. 211. Tenentur sub mortali succurrere subditis non tantùm in extrema, sed etiam in gravi necessitate spirituali cum quantumcunque magno suo incommodo, etiam cum vitæ propriæ periculo, à n. 174. Episcopus invitatus ad consecrandam in aliena Diœcesi Ecclesiam, potest Ecclesiæ illi consecratæ etiam concedere Indulgentias, l. 6. p. 2. num. 2189. Episcopi habent limitatam potestatem concedendi Indulgentias delegatam à Papa, n. 1319. In dedicatione Ecclesiæ potest Episcopus dare Indulgentias unius anni tantùm; in anniversario Dedicationis & aliis casibus 40. dierum tantùm, etiam in perpetuum, ibid. Potest eas concedere tantùm pro suis subditis, licèt extra Diœcesin existentibus, possuntque Episcopi hanc potestatem delegare alteri, n. 1320. Si Episcopus ampliorem concederet indulgentiam, quàm ei permissum est, concessio illa probabilius est tantùm irrita quoad excessum, ibid. Episcopus in Canone celebrantis nominatur secundùm praxin & sententiam communiorem, nu. 562. Episcopus finito Evangelio Missæ solennis, cui ipse assistit cum cappa, non est thurificandus, sed celebrans, n. 2055. D. 49. Non potest cogere Canonicos, ut cantent altâ voce, D. 52. Potest eos cogere, ut à Capellanis in Quadragesima cantari faciant cum Diacono & Subdiacono, D. 61. Episcopus Regularis debet Officium recitare juxta ritum suæ Diœcesis, non verò Regulæ, D. 69. In Missis tantum Episcopi solennibus septimum candelabrum adhiberi debet, sed non defunctorum, D. 71. Episcopo assistentes, licèt minùs digni, præferuntur omnibus aliis, D. 88. Si assistere voluerit Missæ conventuali, non tenentur omnes Canonici se ei associare ab Altari, in quo Missam planam celebravit usque ad Sedem Episcopalem, D. 89. Consuetudo, ut Dignitates & Canonici Mitram, Gremiale, Baculum, Thuribulum & similia ministrent Episcopo, servari debet, D. 90. Debet in Ecclesia salutare Canonicos benedicendo manu, non caput aperiendo, D. 91. Si interesse voluerit Horis Canonicis, debet statuere certam adventûs sui horam, quâ elapsâ poterit Officium inchoari, nu. 93. Ab Episcopo celebrante Diaconus & Subdiaconus pacem accipiunt statim post Diaconos assistentes, D. 94. Episcopo semper convenit duorum Canonicorum assistentia, sive celebret ipse, sive assistat Divinis, D. 95. Episcopum associare tenentur dignitates cum Canonicis ex debito, licèt Cæremoniale Episcoporum nominet tantùm Canonicos, ubi consuetudo non est contraria, D. 96. Episcopo non potest assistere Archi-Diaconus in habitu Prælatitio non Chorali, licèt sit Protonotarius, D. 97. Episcopo assistentes Canonici parati præcedunt Vicarium Generalem, & sunt ante ipsum thurificandi, D. 98. Ante Episcopum consuetos circulos facere debent soli Canonici, non verò Vicarius Generalis, D. 103. Licèt Episcopus non celebret, debet tamen ei celebrans ad Confessionem respondere usque ad *Indulgen-*

Valida sed illicita est materia, si aliquot tantùm grana vel guttæ alterius speciei cum tritico & aqua misceantur; quòd si major pars non sit triticum & aqua naturalis, non est materia valida, n. 419. 426. Panis consecrandus debet esse figurâ orbiculari in Ecclesia latina; Græci quadratam adhibent, ibid. Triticum vel panis triticeus mutatur substantialiter, si mutetur in amydum &c. accidentaliter, si admisceatur parum hordei &c. à n. 422. Consecratio in fermentato Sacerdoti latino est illicita, probabiliùs etiã in necessitate viatici; in azymo est Græco illicita, nisi Latinus aut Græcus alibi domicilium fixerit, n. 419. à n. 429. Secluso scandalo est tantùm veniale consecrare Hostiam fractam &c. n. 432. Aliquantulum corrupta consecrari non debet, n. 433. Parva consecrari potest, si major haberi non possit, num. 419. Requiritur vinum ex vite, num. 434. Consecratio est valida, sed illicita in musto; item in vino liquoribus aliis & aromatibus ità modicè permisto, ut naturam vini retineat; item in vino acescente; probabiliùs etiam in vino congelato, nu. 434. In congelato consecrans peccat, n. 434. In vino ex aqua miraculosè facto validè consecratur, & probabiliùs etiam, si vinum in pane imbutum erumperet, aut si uva matura pungeretur, ut succus erumperet, in eo validè consecraretur, à nu. 435. Vino consecrando debet misceri aqua naturalis, n. 434. à n. 437. Sufficit, si misceatur una guttula, dummodo sit sensibilis, n. 439. Si mixtio hæc omittatur, est valida, sed illicita consecratio, nu. 434. Si ante consecrationem notetur, quòd mixtio sit omissa, adhuc fieri debet, sed tum repeti debet oblatio calicis, nu. 434. 450. Præceptúm hoc mixtionis non extenditur ad eam, quæ fit post Communionem, n. 434. Materia dubia est spelta, siligo &c. in ea consecrare est illicitum, à nu. 421. Materia consecranti debet esse moraliter & sensibiliter præsens, id est, ut possit demonstrari humano modo ad sensum per pronomen *hoc* vel *hic* independenter ab omni alio signo sensibili, à n. 452. Etiam debet esse certa, & à consecrantis intentione, & in individuo determinata, n. 452. à nu. 455. Validè sed illicitè consecratur vinum in calice cooperto, vase & cantharo clauso; item panis in canistro, Hostiæ in Ciborio latentes, aut aliter tectæ &c. n. 452. Validè consecrantur Hostiæ præsentes à cæco, vel alio Sacerdote in tenebris, n. 452. Materia post tergum posita probabiliùs invalidè consecratur, n. 453. A latere posita validè consecratur, si adhuc censeatur esse moraliter ante consecrantem, n. 454. Posita à latere in credentia non consecratur, n. 454. Materia tam parva, ut sensu percipi non possit, si sit extra totum, invalidè consecratur, n. 452. Item media pars Hostiæ non designata, vel aliquæ ex pluribus non designatæ, quæ si à consecrante designentur, validè consecrantur, n. 452. Si materia consecrata ità divideretur, ut tandem fieret insensibilis, adhuc retineret Corpus & Sanguinem Christi, n. 470. Guttæ calici exteriùs adhærentes non consecrantur, n. 452. 459. Si duæ Hostiæ sint simul junctæ, utraque consecratur, nu. 452. Omnes in Altari positæ consecrantur validè si Sacerdos eas à se consecrandas adferri viderit, aut ante Sacrificium de iis in Altari positis consecrandis monitus fuerit; quamvis, dum consecrat, earum non expressè meminerit, aut etiam ad oblationem non detegat, nu. 454. à nu. 458. Validè, sed illicitè consecrantur Hostiæ vase non aperto; item materia extra Corporale posita; item qui intendit consecrare guttas calici adhærentes exteriùs, agit illicitè, n. 452. Validè sed illicitè consecrantur ex cumulo v. g. pares vel omnes præter supremam & infimam &c.; invalidè ex viginti præsentibus tantùm quinque, si nullæ designentur &c. n. 452. à n. 455. Materia consecranda admitti potest post Offertorium, vel sub Canone, si aliàs plures sine Communione essent dimittendi, n. 452. 460. Forma consecrationis panis est: *Hoc est enim Corpus meum.* Ubi omnia sunt de essentia, præter Tò *enim*, cujus omissio est veniale. Vini est: *Hic est enim Calix Sanguinis mei, novi & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Ubi essentialia sunt: *Hic est Calix Sanguinis mei.* Reliquorum tamen omissio vel mutatio est grave, n. 461. Per tò *hoc* & tò *hic* intelligi debet, hæc res aut hæc substantia, quæ in fine propositionis continetur sub his accidentibus, est Corpus, est Sanguis meus. Vel, Hoc Corpus, est Corpus meum; hic Calix, est Calix Sanguinis mei, n. 463. Per tò *Meum* & *Mei* intelligi debet Corpus & Sanguis Christi, in cujus persona loquitur Sacerdos, n. 464. In forma Calicis, verba illa: *Novi & æterni testamenti*, significant, quòd Sanguis Christi sit confirmatio testamenti, id est, promissionis, quâ Christus nobis promisit vitam æternam per suum Sanguinem; vel quòd hoc Sacramentum Sanguinis Christi sit veluti propriè dictum testamentum, quo continetur ultima voluntas Christi, destinantis nos ad æternam hæreditatem, nu. 465. Forma consecrationis dubia est, si consecrans dicat: Illud est Corpus meum; iste est Sanguis meus; Hæc est Caro mea &c. n. 461. Valida sed illicita est: Hic cibus, hic potus, hic calix, hæc res, contentum sub his speciebus, est Corpus meum vel Sanguis meus &c. ibid. Invalida est, si dicas: Hic (adverbialiter) est Corpus meum; item, Hoc Corpus est meum, hic Sanguis meus &c. ibid. Sub conditione forma iterari debet, quando aliquid omissum, quod probabiliter ad ejus valorem requiritur, aut si prudenter dubitetur de recta pronuntiatione formæ, à nu. 123. Mutatio formæ substantialis est, si non maneat sensus per verba à Christo intentus, v. g. si Sacerdos consecrans per tò *Meum* vel *Mei* intelligat tantùm suum corpus vel suum sanguinem Sacerdotis &c. Si autem sensus per verba à Christo intentus maneat, est tantùm accidentalis, v. g. Hic cibus est Corpus meum, hic potus est Sanguis meus &c. à n. 18. 29. 461. Consecrantis intentio debet esse vel actualis vel virtualis, n. 47. à nu. 54. 77. Si Sacerdos advertens Ciborium consecrandum cum Hostiis minoribus poni in Corporali, intendat consecrare, quamvis postea non ampliùs ad illas reflexionem expressam habeat, validè consecrat; quòd si advertat Ciborium poni extra Corporale, & postea reflexionem non habeat, probabiliùs non consecrat, hinc in praxi tales Hostiæ erunt de novo in alia Missa sub conditione consecrandæ, nu. 458. Si Sacerdos nihil intenderit circa consecrationem guttarum vini, quæ in calice sunt separatæ à vino, fundo viciniores probabiliùs consecrantur, non remotiores, n. 459. Intentio consecrandi, quidquid in calice, formari potest, n. 459. Non debet fieri intentio consecrandi particulas Hostiæ non continuas positas in Patena vel Corporali; aliud est de particulis panis in Ciborio contentis, quas consecrandi intentio formari debet, ibid. Lampas aut aliud lumen ante Eucharistiam in templo ardere, & ordinariè cum lumine foràs deferri debet, num. 487.

Eucharistia sumenda præceptum.

Datur *præceptum* divinum de sumenda Eucharistia, l. 6. p. 1. nu. 586. 594. Obligat fideles adultos omnes, probabiliùs etiam non baptizatos, à n. 595. Si quis ante Baptismum etiam bonâ fide communicâsset, non satisfecisset huic præcepto; hinc talis tenetur specialiter procurare Baptismum, ut huic præcepto possit satisfacere, à n. 595. Quando per se obliget, incertum est, n. 599. Obligat in Paschate omni anno, nempe intra 15. dies numerando 8. ante, & 8. post Pascha. Deinde in periculo vitæ sub mortali, nisi paulò antè sumpta sit, num. 586. à n. 600. nu. 652. Obligat sub tempus adepti plenè usûs rationis, n. 598. Obligat sæpius in vita, num. 586. Qui post viaticum sumptum peccavit mortaliter, non obligatur de novo communicare, n. 586. Qui in periculo mortis non communicavit, non tenetur postea communicare, ibid. Eucharistia in re suscepta, non est necessaria necessitate medii, n. 586. 588. Nequidem in voto est necessaria necessitate medii, à nu. 589. Datur præceptum communicandi pro viatico, à n. 586. 604. V. *Viaticum*. Datur præceptum communicandi pro Paschate, n. 586. 603. à n. 625. V. *Paschalis Communio*. Non datur præceptum sumendi sub utraque specie, nisi pro illo, qui sacrificat, nu. 602. Communionem negligens semel Paschalem, & semel in periculo mortis pro viatico sumendam committit duo specie peccata in confessione exprimenda, l. 6. p. 2. n. 1116.

Eucharistia susceptio.

Eucharistia tribus modis sumi potest, scilicet purè materialiter, sacramentaliter, & spiritualiter, l. 6. p. 1. n. 512. Spiritualis communio, sive desiderium dignè communicandi, non causat gratiam ex opere operato, sed operantis tantùm, n. 512. In suscipiente Eucharistiam, si sit homo adultus, aut aliquando compos rationis fuerit, debet esse intentio suscipiendi saltem habitualis vel interpretativa, quæ ultima etiam in moribundo sufficit, n. 170. 178. 512. Ante sumptionem prærequiritur immunitas à censura, status gratiæ, confessio mortalium, n. 185. à n. 189. n. 511. 514. à n. 533. Si sit necessitas gravis celebrandi vel communicandi, qualis est in periculo mortis, vel si hostia pro morituro consecrari debeat, vel si Parochus ex officio celebrare debeat, vel si alias diu abstinendum esset à communione &c. & nullus Confessarius sit præsens, absens autem sine magna difficultate adiri non possit, vel non adsit linguæ gnarus, aut approbatus &c. suscipi potest præmissâ contritione, n. 511. 514. à n. 533. Status gratiæ debet adesse, antequam hostia attingat stomachum, n. 511. Qui recordatur mortalis, quamdiu species sumptæ sunt præsentes, tenetur conteri vel confiteri, n. 516. Indignè communicans est similis Judæ, non tamen committit peccatum omnium gravissimum, n. 515. Dubius de peccato mortali, ante sumptionem tenetur confiteri, n. 511. Qui sine infamia non potest recedere

dere à scamno communicantium, aut communionem omittere, tenetur elicere perfectam contritionem, & non sufficit attritio, n. 511. à n. 517. n. 542. Non prærequiritur expletio pœnitentiæ, n. 519. Nec amor purissimus, n. 520. Nec fides actualis, n. 186. 523. Nec devotio actualis, n. 193 523. Nec opus est, ut inter peccatum & communionem longa intercedat mora, n. 521. Communicans cum veniali afficiente actum communionis probabiliter peccat peccato veniali specialis irreverentiæ, num. 511. 522. Melior dispositio facit causari majores gratias, à n. 524. Qui in confessione inculpabiliter omisit mortale, tenetur illud ante communionem confiteri, si illius recordetur, nu. 539. Confessus mortale tanquam dubium, si ante communionem agnoscat illud esse certum, probabiliùs tenetur illud confiteri tanquam certum, contrarium tamen etiam est probabile, à n. 540. Sumptio Eucharistiæ, quâ positâ causatur gratia, prius tum est, quando pars aliqua specierum physicè tangit, & recipitur in stomacho, nu. 415. Probabiliter etiam tum est, quando fit trajectio ex ore versus stomachum, n. 477. Si sine sumptione per miraculum poneretur in stomacho, causaret gratiam, si talis homo consentiret, n. 416. Qui moritur, dum hostia adhuc est in ore, non accipit gratiam Sacramenti, n. 469. Christus manet præsens sub speciebus minimis etiam imperceptibilibus, donec fiat earum mutatio tanta, ut consueta substantia panis & vini corrumpatur, à n. 469. Si una gutta vini consecrata infundatur mari, Christus manet præsens, donec species vini corrumpantur, n. 470. Etiam manet præsens, si una hostia consecrata aliis rebus misceatur, quamdiu species panis non corrumpuntur, n. 471. Etiam manet præsens, si species incidant in sordes, si per vomitum rejiciantur, si sumantur à bestia, à peccatore, si comminuantur dentibus &c. n. 469. 473. Item si species vini misceantur cum alio vino ejusdem speciei, quod tamen per hoc non fit consecratum; si autem misceatur alteri liquori, aut vino potentiori, supposito, quòd potentius vinum convertat in se impotentius, non manet præsens Christus, num. 469. 474. Si speciebus constanter disparentibus appareat caro vel puer loco Eucharistiæ, censendum est Christum ibi desiisse, & hoc tantùm esse signum vel imaginem Christi, hinc Sacerdos novam hostiam consecrare debet; non autem, si species iterum appareant. n. 475. Species in homine sano regulariter intra quadrantem immutantur, in infirmo & debili stomacho intra horam circiter, n. 476. 550. Eucharistia probabiliter causat plures gratias, quamdiu est in stomacho, si accedant meliores dispositiones, à nu. 524. Suscipiens primas species remissè dispositus, & ultimas in perfectiori dispositione, accipit novam gratiam respondentem postremæ dispositioni, n. 529. Suscipiens indignè primas species, & contritus ultimas, in susceptione ultimæ partis accipit gratiam, n. 469. 529. Si plures partes ejusdem speciei sumantur successivè in eadem dispositione, in sumptione primæ partis causatur totus effectus gratiæ, à n. 530. Eucharistia sumpta cum obice, eo remoto reviviscit, & causat gratiam, si species necdum consumptæ sint in stomacho, n. 200. 469. Nulla corporis macula per se impedit susceptionem Eucharistiæ, potest tamen aliquando impedire per accidens, num. 550. Item nec pollutio, sine peccato facta, vel per pœnitentiam expiata, nec actus conjugalis, per se loquendo, susceptionem ejus impedit, ibid. Stomachus communicantis debet posse retinere species, n. 551. In dubio, an eas retinere possit, probabiliter Communio dari potest, à n. 552. Qui continuò tussiunt, non tenentur abstinere à Communione, nu. 554. Secluso scandalo licitum est communicare gladiatum, n. 557. Si Hostia palato agglutinetur, paulatim solvenda est vino vel salivâ, & non digito, nu. 558. Prærequiritur ordinariè jejunium naturale à media nocte, n. 190. V. *Jejunium*. Non requiritur ad Communionem, ut post sumptum cibum intercedat somnus vel digestio cibi, n. 574. Statim post communionem edere vel bibere, per se loquendo, non est peccatum; ob reverentiam tamen abstinendum, donec species sint consumptæ, n. 550 559. 652. Statim post sumptam exspuere non est peccatum, expedit tamen se ad unum saltem Miserere continere, aut strophiolo sputum excipere ob reverentiam, & ad cavendum scandalum, n. 550. 554. 652. Si vomitus sit necessarius, pro eo procurando aliquid sumi potest, & si species rejectæ appareant, separatæ in aquam conjici possunt, ut consumantur; si non appareant, vomitus comburi, & cineres in piscinam mitti possunt, nu. 555. Ordinariè non est licitum unâ die sæpiùs communicare, à nu. 673. Si quis è manu Angeli communicâsset, non posset eodem die iterum communicare è manu Sacerdotis, n. 674. Si quis sanus communicaverit, & incidat in periculum mortis, probabiliter tenetur eodem die iterum communicare pro viatico, n. 675. Non tenentur, nec expedit omnibus indifferenter, absolutè loquendo, quotidiè communicare, n. 600. à n. 664. Quotidie petentibus negari non potest à Confessariò, si digni judicentur, n. 668. Interrogantibus, quoties communicare possint, negari non debet, quòd possint quotidie, si digni judicentur, aliàs dissimulari potest, n. 669. Quando commendatur frequens Communio, intelligitur sola Communio digna n. 672. Non licet Communionem suscipere ad explorandam vel probandam innocentiam, à n. 675. Extra necessitatem non licet eam petere aut recipere à ministro indigno non tolerato, n. 677. Pro prima Communione instruendi sunt per interrogationes, v. g. quid sit communicare, quid accipiamus in Communione &c. à n. 651. Qui sint Communionis effectus, V. *Effectus Communionis.*

Evictio.

Evictio est actio, quâ reditur ad auctorem contractûs pro interesse rei ab alio evictæ, quæ sequitur ad permutationem, cambium, mutuum, pignus, societatem, locationem, & alios contractus onerosos, l. 3. p. 2. n. 714.

Eunuchus.

Eunuchus invalidè contrahit Matrimonium, l. 6. p. 3 num. 512. Factus talis Matrimonio jam contracto, probabiliter licitè reddit & petit debitum, num. 317. Per aspectus, oscula, tactus, turpiloquia etiam mortaliter peccare potest, l. 3. p. 1. num. 908.

Examen.

Examen diligens prærequiritur ante Confessionem, l. 6. p. 2. n. 915. Pro Confessione generali institui debet examen diligens percurrendo peccata contra virtutes Theologicas, contra præcepta Dei, Ecclesiæ &c. nu. 1883. Examen ordinandorum coram Episcopo fieri debet de scientia necessaria ad usum cujusque Ordinis, v. g. pro prima tonsura, an sciant fidei rudimenta, item legere, scribere, & sic de cæteris, n. 2214. Examen pro concursu. V. *Concursus*. Ad examen revocari potest Parochus, etiam in concursu sine restrictione approbatus, l. 4. n. 605.

Examinator Synodalis. V. *Concursus.*

Exceptio.

Exceptio est exclusio intentionis agentis, l. 3. p. 2. nu. 704. Alia est dilatoria seu temporalis, quæ non planè tollit, sed differt actionem agentis; alia peremptoria seu perpetua, quæ semper locum habet, ibid. Post latam sententiam exceptiones admitti non debent, nisi sit exceptio falsi, ibid. Exceptio non mutuatæ pecuniæ intra biennium fieri potest, pecuniæ non acceptæ intra 30. dies, n. 840.

Excommunicatio.

Excommunicatio est censura, per quam quis privatur communione Ecclesiæ, l. 7. num. 176. Alia est major, quæ privat omni communicatione Ecclesiasticâ; alia minor, quæ tantùm privat usu passivo seu receptione Sacramentorum, ibid. Minor incurritur propter communicationem cum excommunicato excommunicatione majore, non minore, n. 189. In minore administrans Sacramenta, peccat, n. 190. In minore recipiens Sacramentum pœnitentiæ, probabiliùs validè recipit, si ignorans vel oblitus sit suæ excommunicationis, n. 191. Minor indirectè privat Jure ad Beneficia, nu. 193. In ea conferens vel recipiens Beneficium, peccat mortaliter, n. 194. Per excommunicationem simpliciter intelligitur major, nu. 177. Ut ea feratur, requiritur certa & plena probatio, nu. 74. Regulariter ferri non potest ob culpam præteritam, & non imponitur, nisi peccatis committendis, n 78 l. 6. p 2. n. 1634. Probabiliter triplicem incurrit, qui uno actu occidit tres Clericos, l. 7. nu. 89. Non videtur duas incurrere, qui percutit Religiosum, qui simul est Diaconus, nu 90. Unam tantùm incurrit percutiens Sacerdotem, num. 91. Excommunicatio major incurritur propter communicationem cum excommunicato à Papa, n. 192. Plures horrendos effectus habet excommunicatio major, v. g. quòd privet usu activo & passivo Sacramentorum, communibus Ecclesiæ suffragiis, usu divinorum officiorum, communicatione forensi & civili fidelium, habilitate ad omne Beneficium & pensionem acquirendam &c. à n. 196. Irritat permutationem vel resignationem factam in ea existenti, n. 219. Excommunicatio percussoris Clericorum sic habet: *Si quis suadente Diabolo in Clericum vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjaceat, & nullus Episcoporum præsumat eum absolvere*, quæ omnia verba benè explicari debent, n. 300. Eam excommunicationem incurrit etiam efficaciter mandans, consulens, consentiens, item Clericum conspuens, crines evellens, per vim aliquid eripiens, &c. Non verò fur clam illi aliquid auferens, ex joco vel casu percutiens &c. n. 300. à nu. 302. Episcopus in variis casibus ab ea potest absolvere, v. g. quando percussio, etsi sit mortalis, prudentum tamen judicio est levis, si percussor sit impubes, pauper,

pauper, æger, senex, mulier, cæcus, claudus, servus, filius-familias, vel non sui Juris &c. n. 300. Excommunicationes Papæ reservatas per Bullam Cœnæ incurrunt legentes, retinentes, imprimentes, defendentes libros ab Hæretico editos &c. à n. 326. Papæ reservatas extra Bullam Cœnæ incurrunt incendiarii, habentes literas Apostolicas falsas, effringentes & spoliantes Ecclesias &c. n. 298. Episcopo reservatas incurrunt leviter percutientes Clericum, procurantes abortum fœtûs animati effectu secuto &c. nu. 296. Excommunicationes non reservatas incurrunt vexantes Ecclesiasticos, directores Monialium foventes discordias in electione, contrahentes Matrimonium in gradibus prohibitis, vel cum Monialibus &c. à n. 293. Excommunicatio non excusat à restitutione, l. 1. p. 2. n. 466. In excommunicatione collatum Beneficium. V. *Beneficium*,

Excommunicatio. V. *Censura*.

Excommunicatus.

Excommunicatus excommunicatione minore retinet Jus suffragii in electione, l. 4. nu. 400. Idem retinet excommunicatus excommunicatione majore, si sit toleratus, non verò, si sit notorius & non toleratus, ibid. Promotio excommunicati excommunicatione minore ad Beneficium non simplex, est irritanda; quod si promovens & promotus probabiliter hoc ignoret, valet promotio, n. 777. Omnis excommunicatus excommunicatione majore est inhabilis ad omne Beneficium & pensionem quomodocunque acquirendam, nu 774. Constitutus in majore, si ignorans aut non reflectens Beneficium acceperit, tenetur fructus perceptos restituere, n. 774. Si provisio facta sit ante excommunicationem, & acceptio possessionis in excommunicatione, provisio probabiliter est valida; invalidaretur tamen, si illi per hoc acquireretur aliquod novum Jus, nu. 775. Si electio vel præsentatio facta sit tempore excommunicationis, sed acceptatio, confirmatio aut institutio fiat extra illud tempus, provisio probabiliùs est invalida, nu. 776. l. 7. n. 221. Excommunicatus privandus est Beneficio, si toto anno contumaciter persistat, & crimen grave privatione Beneficii dignum commiserit, l. 4. n. 946. l. 7. n. 196. Licitè ministrat Sacramenta requisitus, ipse tamen non potest se ad hoc ingerere, l. 6. p. 1. num. 215. 620. In necessitate licitè communicat, qui, si possit, tenetur confiteri non reservata, & absolvi à reservatis indirectè, n. 538 Tenetur procurare absolutionem, ut possit suscipere Viaticum, nu. 606. Etiam tenetur, quamprimum potest, tollere hoc impedimentum Communionis Paschalis, n. 626. l. 1. n. 794. Priùs debet absolvi ab excommunicatione, dein à peccatis, l. 6. p. 2. n 1567. Invalide absolvitur etiam excommunicatus toleratus, si ad Sacramentum pœnitentiæ accedat extra casum necessitatis, conscius suæ excommunicationis; probabiliter autem validè absolvitur, ubi etiam non toleratus, si bonâ fide ignorans suam excommunicationem accedat, n. 1568. In casu urgentissimæ necessitatis, v. g. ad vitandam gravem infamiam, scandalum, periculum mortis &c. potest excommunicatus etiam excommunicatione reservatâ suscipere Sacramentum Pœnitentiæ & Eucharistiæ, à n. 1569. Excommunicatus etiam vitandus & publicus percussor Clerici in Jubilæo absolvi potest pro foro interno, n. 1457. Ex ignorantia vel oblivione non manifestans censuram probabiliter validè suscipit Sacramentum Pœnitentiæ; si bonâ fide accedat, l. 7. n. 200. Excommunicationem suam inculpabiliter ignoranti probabiliter validè delegatur potestas audiendi Confessiones, n. 202. Excommunicatus privatur communibus Ecclesiæ suffragiis, quæ fiunt nomine Ecclesiæ, à n. 204. Item Indulgentiis, n. 206. Si ad templum profugerit, ne capiatur, potest ibi celebrari Missa, n 209. Validè resignat Beneficium in manus Episcopi, ut alteri conferat, n. 219 Est incapax pensionis extractæ ex fructibus Beneficii in perpetuum; item illius, quæ assignatur propter aliquod munus spirituale exercendum, non verò pensionis merè temporalis, nec probabiliter illius, quæ est partim temporalis, partim spiritualis, n 220. Non privatur fructibus sui tituli, si titulo Patrimonii sit ordinatus, nu. 227. Fructus Beneficii probabiliter potest retinere, si bonâ fide in excommunicatione Beneficium acquisiverit, eique inservierit, n. 228. Injustè excommunicatus retinet Jus ad fructus & distributiones, n. 229. Qui sciens injustè eum excommunicavit, vel dedit causam excommunicationis, tenetur ei restituere has distributiones; si autem ex nulla parte formalis injustitia intervenerit, tenentur ex re accepta illi restituere, qui participârunt, nisi laborem posuissent v. g Missam cecinissent &c. quam excommunicatus canere debuisset, n. 230. Si ei absolutio injustè negetur, fructus & distributiones illi debentur, n. 231. Justè excommunicatus fructus perceptos debet restituere fabricæ Ecclesiæ vel pauperibus; distributiones autem illis, qui choro interfuerunt, nisi alicubi alia sit consuetudo, num. 232.

Excommunicatus excommunicatione majore alius est toleratus, quem fideles vitare non tenentur, alius non toleratus, quem vitare tenentur, l. 7. n. 176. Toleratus potest absolvere & alia Sacramenta licitè administrare, si requiratur, à num. 196. Ex causa licitè ab eo petitur & suscipitur Sacramentum; illicitè autem extra necessitatem vel magnam utilitatem, nu. 197. l. 6. p. 1. n. 209. l. 2. n. 272. Prohibetur interesse Missæ Sacrificio, l. 7. n. 208. Non amittit Jurisdictionem, sicut non toleratus, n. 217. l. 6. p. 2. n. 1564. Probabiliùs est incapax novi Juris Ecclesiastici, l. 7. n. 218. Validè & licitè confert, eligit, concionatur &c. si requiratur, n. 226. 281. Non toleratus seu vitandus est notorius percussor Clerici, & quivis nominatim excommunicatus, & specialiter ac publicè denuntiatus, nu. 176. Non toleratus validè sed illicitè administrat Sacramenta; in extrema necessitate etiam licitè. n 196. Extra extremam necessitatem illicitè ab eo petitur administratio Sacramenti, n. 197. Cum eo communicare in divinis est mortale, in civilibus regulariter tantùm veniale, n. 196. Extra divina cum eo communicare licet in quinque casibus. 1. In casu utilitatis sive spiritualis, sive temporalis. 2. In casu legis matrimonialis. 3. In casu subjectionis. 4. In casu ignorantiæ Juris vel facti. 5. In casu necessitatis, sive animæ, sive corporis, sive bonorum temporalium, qui casus hoc versu comprehenduntur:

Utile, lex, humilis, res ignorata, necesse, n. 196. à nu. 285. Privatus est omni Jurisdictione; hinc invalide eligit, confert, præsentat, fert leges vel sententiam &c. à n. 196. 225. Sacramentum illi conferens peccat mortaliter, nu. 199. Recipiens Sacramentum Ordinis manet suspensus, n. 198. Probabiliùs licitè moribundo, qui suscepit Sacramentum Pœnitentiæ, administrat Eucharistiam vel extremam Unctionem, n. 201. Incurrit excommunicationem Papæ reservatam, si intersit v. g. Missæ, & monitus exire nolit: & coram tali celebrans, si sit Sacerdos à potestate Episcopi exemptus, præter excommunicationem minorem incurrit interdictum ab ingressu Ecclesiæ, nu. 207. Potest ingredi templum, ut privatim solus oret; item orare potest, quando datur signum ad salutationem Angelicam; potest uti reliquiis, aquâ benedictâ &c. nu. 210. Tenetur orare Horas, n. 211. 224. Contra eum in foro externo potest fieri exceptio, n. 212. Valide facit testamentum, & hæres instituitur, n. 213. Non licent illi contractus civiles, ab eo tamen facti sunt validi, nu 280. Citatus potest comparere etiam per se in judicio, nu. 278. Appellare non potest extrajudicialiter, judicialiter potest, n. 106. Ipso facto non privatur officio, fit tamen inhabilis ad acquirendam novam Jurisdictionem in muneribus & officiis Ecclesiasticis, probabiliter non in temporalibus, nu. 216. Concionari & docere non potest, etiam requisitus, n 281. Concioni interesse potest, non tamen lectioni Theologiæ, nu. 281. Debitum ab eo admitti potest, non verò, si quid offerat liberaliter, quod acceptando peccatur, non retinendo, n. 282. In eodem lecto cum eo dormire est licitum, si casu conveniant, aut non sit nisi unus lectus pro utroque &c. n. 279. Tali rescribens ordinariè probabiliùs incurrit censuram, n. 277. Cum eo participans, si ter nominatim monitus non desistat, incurrit excommunicationem majorem &c. à nu. 283. Excommunicatus denuntiatus non tenetur abstinere à consortio infidelium, n. 275. Ut sit vitandus, requiritur denuntiatio excommunicationis factæ, à nu. 271. Item, ut in particulari & publicè sit denuntiatus, n. 176. 181. 185. Item factum, propter quod in censuram incidit, debet esse simpliciter notorium, à nu. 179. Probabiliter etiam sufficit, quòd sit denuntiatus tale crimen admisisse, cui certò annexa est excommunicatio, nu. 183. Si non sit denuntiatus, non est necessariò vitandus, neque, si denuntiatio sit dubia, n. 184 186. 274. Si denuntiatio sit certa, est vitandus in foro externo, quamvis excommunicatio sit dubia, n. 274. In loco, in quo non est denuntiatus, probabiliter non est vitandus, nu. 187. 273. Vitandus est, donec probabiliter credatur esse absolutus, nu. 188. Extra articulum mortis ab ea absolvi non potest, nisi vel ab eo, qui tulit, vel ab hujus Superiore, vel à delegato &c. Imò ipsi censuranti in variis casibus absolutio est prohibita, v. g. si intentaverit censuram nomine Papæ absque causæ cognitione; si eam intulerit Superiore consulto & approbante &c. n. 131. Si sit obligatus ad celebrandum, tenetur ex justitia absolutionem petere, ut obligationi possit satisfacere, l. 1. n. 790. Non petens absolutionem peccat contra præceptum de Confessione & Communione annua, probabiliùs etiam contra præceptum de audienda Missa, si eo fine non petat, ut non teneatur Missam audire, n. 794. Tenetur sub peccato abstinere à civili communicatione cum aliis, l. 7. n. 269.

n. 269. Si obdurato animo in censura per annum insorduerit, contra eum tanquam de Hæresi suspectum procedi potest, n. 18. 196. Etiamsi in fine vitæ dederit signa pœnitentiæ, non ideo sepeliri potest in loco sacro, nu. 264. Excommunicatus occultus tenetur suam excommunicationem manifestare, quando aliter non potest se excusare ab acceptatione Beneficii, si manifestatio illa fieri possit sine probabili periculo scandali vel infamiæ, n. 223.

Excusantia à restitutione.

Ex parte debitoris excusant à restitutione ea, quæ faciunt, ut creditor rationabiliter debeat esse contentus, etsi de facto non sit contentus, l. 3. p. 2. n. 409. Probabiliter in conscientia à compensatione damni excusatur, qui sine culpa theologica gravi illud intulit, nisi aliter sit conventum, vel inde sit factus ditior, à n. 409. A restitutione incertorum excusatur, qui fecit compositionem cum Episcopo vel Papa, num 409. Quid ea compositio sit, quando, quomodo, pro quibus bonis & à quibus fieri possit &c. V. *Compositio.* Qui diu differt bona incerta applicare pauperibus vel causis piis, spe obtinendæ compositionis, peccat; compositione tamen obtentâ liberatur ab omni restitutione, n. 415. Debitor, per se loquendo, non excusatur à restitutione, saltem in defectu Confessarii, si eo, absque præmissa sufficiente diligentia in inveniendo domino, suadente dederit pauperibus; multò minùs excusatur, si Confessarius, quando dominus sciebatur, temerè suaserit dari pauperibus, quod domino restitui debebat & poterat, n. 420. Si Confessarius etiam ita imprudenter obligârit pœnitentem ad dandum pauperibus, in defectu Confessarii probabiliùs adhuc tenetur ad restitutionem, n. 421. Si rem alienam commiserit Confessario, ut restituat, & hic sibi retineat, vel perdat, etiam sine culpa, iniquus detentor secundùm communem & probabiliorem adhuc tenetur ad restitutionem, à nu. 422. A restitutione excusatur, qui in casu, quo tenebatur rem restituere pauperibus, sibi ipsi verè indigenti eam applicavit, nu. 409. Qui non potest restituere, nisi cum graviore damno sibi, vel suis, vel Reipubl. vel creditori inferendo, excusatur à restitutione, n. 409. à n. 424. Qui potest, & non vult impotentiam tollere, peccat contra Justitiam, n. 428. Qui sine status sui justè acquisiti jactura restituere statim non potest, excusatur, & potest paulatim restituere sine status sui jactura, nisi culpâ suâ in illas angustias devenerit, nu. 409. Si debitor & creditor sint in æquali necessitate extrema, debitor excusatur à restitutione, si hæc sit sub ejus dominio, n. 429. Si debitor & creditor sint in æquali aut ferme æquali necessitate tantùm gravi debitor tenetur restituere &c. à n. 430. Qui rem mutuò acceptam & alteri venditam, sed nondum traditam, in extrema nececessitate consumpsit, meliori statui restitutus tenetur primò mutuanti, deinde emptori satisfacere, n. 433. Qui rem alienam dedit pauperi extremè indigenti, quia carebat propriâ, quam daret, non tenetur eam restituere, si autem propriam habebat, quam dare posset, tenetur restituere, n. 434. Causa excusans à restitutione non excusat à furto, n. 435. Si restitutio fieri nequeat absque periculo salutis animæ vel suæ, vel suorum, debitor ab ea excusatur; item, si non possit restituere absque periculo vitæ, vel notabili detrimento famæ, nu. 409. Cessio bonorum an excuset. V. *Cessio bonorum.* Ingressus in Religionem an & quando excuset. V. *Debitor.* Auctoritas Judicis, ut) etiam lex, in variis casibus excusat, v. g. si Judex in pœnam delicti & ex præsumptione vera imponat Cajo mulctam mihi solvendam, potero non solvere tantundem Cajo, quod ipsi aliunde debeo; item, si Cajus justè secundùm allegata & probata, sed re ipsâ injustè privatus sit Beneficio vel officio, & ego illud bonâ fide acceperim, quamvis postea resciam injustè privatum fuisse, non teneor dimittere vel aliquid restituere. Item si minor acceperit pecuniam mutuam, quam totam in luxum & lasciviam profudit, nihil tenetur restituere &c. n. 451. Qui creditori donavit aliquid immemor debiti, si ità comparatus fuit, ut, quamvis fuisset memor debiti, nihilominus hoc donare voluisset, & alterum solvere, non excusatur à restitutione; excusatur autem, si debiti memor non donâsset, sed dedisset pro soluto, quod ex circumstantiis colligi potest, n. 452. Solvens creditori creditoris in foro conscientiæ liberatur, si debita sint ejusdem rationis, nec alius creditor sit præferendus; quod etiam valet pro foro externo, si solvens aliquo modo obligatus erat creditori creditoris, quoad id, quod solvit, vel si creditor creditoris licitè facere possit occultam compensationem in bonis creditoris solventis, à n. 453. Compensatio debiti an & quando excuset. V. *Compensatio debiti.* Si debitum remittatur aut fiat compositio. V. *Compositio rationis debitorum.* Debitor putans, si per se vel per alium debitum manifestaret, vel rogaret, quòd dominus liberaliter condonaret, excusatur à restitutione; si dubitet, tenetur interrogare vel restituere, n. 462. Per transactionem debitor liberatur à restitutione, si certus non sit rem alteri esse debitam, aut per sententiam adjudicatam, n. 464. Si debitor plectatur morte, an hæredes liberentur à restitutione. V. *Debitor.* Excommunicatio non excusat à restitutione, n. 466. Mors creditoris non excusat à restitutione, si hæredem habeat; si non, nec creditor de debito disposuerit, debet dari pauperibus, vel ad pias causas, nu. 467. Quod si à mortuis resurgeret, & necdum datum esset pauperibus, ipsi deberet fieri restitutio, n. 467. Quando præscriptio excuset à restitutione. V. *Præscriptio.* Dubius, an res sit sua, quando excusetur. V. *Dubium.* Possessor bonæ fidei putans rem esse alienam, quando excusetur. V. *Possessor bonæ fidei.*

Executor literarum Apostolicarum.

Executor literarum Apostolicarum alius dicitur merus, cui committitur nudum exercitium executionis absque exercitio Jurisdictionis; alius mixtus, qui simul partes Judicis assumit, l. 4. n. 659. Merus non cognoscit de sub- vel obreptione, sed hanc advertens nudè cessat ab executione; mixtus debet examinare narrata &c. à n. 655. Quid uterque observare, vel quomodo procedere debeat, accuratè habet *Rosa*, n. 661. Post 30 dies potest recurri ad secundum, si primò constitutus sit negligens vel malitiosus, n. 662. Executor dispensationum Matrimonialium ordinariè debet esse graduatus in Theologia vel Jure Canonico; possunt tamen Superiores Societatis JESU communicare facultatem alicui de Societate non Doctori aperiendi literas S. Pœnitentiariæ, l. 6 p. 3. n. 978. In dispensatione in gradu prohibito non potest pergere, si mulier sit rapta, n. 980. Ut validè dispenset, debet se diligenter informare de veritate precum, nu. 982. Potest informationem capere ab ipsis sponsis, si dispensatio concessa sit tantùm pro foro Conscientiæ, non verò, si pro foro externo agatur, n. 982.

Executor testamenti.

Executores testamenti nominari possunt unus vel plures ex hæredibus, vel non hæredibus, nec tantùm masculus, sed etiam fœmina, non tantùm Laicus, sed etiam Clericus & Religiosus, l. 3. p. 2. num. 1129. Nullus cogi potest, ut sit executor, ibid. Si nullus nominatus sit, executio pertinet ad hæredem, ibid. Executor non potest officio fungi per alium, nisi id testator ei permiserit, vel, nisi committatur executio nudi facti jam declarati, ibid. Executor religiosus. V. *Religiosus.* Executor piorum legatorum. V. *Legata pia.* Executor intra annum legata, nisi justo impedimento excusetur, exequi tenetur, & legata pia intra sex menses, quod si negligat, ad hoc tam à Judice Ecclesiastico, quàm sæculari compelli potest, n. 1129. 1135. Si post annum à monitione Judicis exequi negligat, omni emolumento privatur, & jus executionis devolvitur ad Episcopum, nu. 1129. Tenetur omnia exequi secundùm mentem testatoris, ibid. Invito hærede non potest rem legatam dare legatario, ibid. Debet legata omnibus distribuere æqualiter pro rata, si bona non sufficiant, ibid. Tenetur reddere rationem executionis, exceptis iis, quæ testator jussit dari secretò, ibid. Nullum illi debetur salarium, si tamen damnum ex illo patiatur, vel sit etiam administrator bonorum, illud debet assignari à Judice, ibid. Si plures executores sint designati divisim, potest quilibet solus exequi; si conjunctim, communiter omnes debent concurrere, n. 1152.

Exemptio Regularium.

Eximuntur Regulares Jure communi à Lege Diœcesana, non verò à lege Jurisdictionis; nunc tamen plerique eximuntur à Jurisdictione Ordinariorum, & non obligantur præceptis Episcopalibus, exceptâ celebratione festorum & cessatione à divinis tempore interdicti; item non obligantur ad obviandum Episcopo introeunti &c. l. 4. à n. 168. Omnes exempti manent subjecti Nuntio à latere, vel habenti hujus potestatem, n. 169.

Exemptio à lege.

Exemptionem à lege quærere per media de se licita, est licitum, l. 1. n. 784.

Exilium.

Ad *exilium* damnatus, censeri debet damnatus non ad perpetuum, sed temporale, l. 1. n. 616.

Exorcista.

Exorcistæ munus est, manus imponere supra vexatos à spiritibus immundis &c. l. 6. p. 2. n. 2214.

Expensa.

Expensæ à possessore rei alienæ factæ, aliæ sunt necessariæ, aliæ utiles, & aliæ voluntariæ, l. 3. p. 2. n. 209. Expensæ necessariæ, & probabiliùs etiam utiles, detrahi possunt in restitutione à possessore tam bonæ, quàm malæ fidei, n. 221. 362. Expensæ necessariæ in foro Conscientiæ probabiliter detrahi possunt

ditur ad reservata, nu. 1616. 1630. Absolvendi ab omnibus censuris, non extenditur ad irregularitatem ex delicto, num. 1458 In Jubilæo datur facultas absolvendi à reservatis & Censuris, à n. 1447. Non habentes facultatem specialem, possunt absolvere Hæreticos materiales, non formales, n. 1613. V. *Potestas absolvendi.*

Facultas legendi libros Hæreticos.

Facultas legendi libros Hæreticos conceditur ad salutem animarum, & ad effectum hæreses & errores redarguendi & confutandi, l. 7. n. 346.

Facultates Nuntiorum Apostolicorum & Episcoporum.

Facultates multas & magnas, etiam dispensandi in impedimentis Matrimonii habent Nuntii Apostolici, l. 6. p. 3. num. 832. Etiam multas habent Episcopi, à nu. 833. Facultates Nuntiis Apostolicis & Episcopis concessæ, quæ restrictæ non sunt ad certas personas, valent pro absolutionibus & dispensationibus respectu quarumcunque personarum, sed tantùm pro foro conscientiæ, nu. 851. Tempus pro illis facultatibus datum incipit currere à die acceptationis, ibid. Facultates multas aliis communicandas habent Episcopi, præsertim Germaniæ, à Sede Apostolica, quas alii non habent, v. g. dispensandi in rebus variis, absolvendi ab Hæresi &c. An eas communicare possint ad certum tempus, an in perpetuum, pendet à voluntate Sanctissimi tales facultates concedentis, cujus declaratio peti debet, l. 6. p. 2. n. 1598. Facultates Nuntiis & Episcopis concessæ ad certos annos à Papa, non revocantur per Bullam Cœnæ, n. 1618.

Facultates Episcoporum. V. *Episcopus.*

Facultates Societatis JESU. V. *Societas JESU.*

Facultates Regularium. V. *Regulares.*

Facultates quæ suspendantur anno sancto, & quæ concedantur, V. *Indulgentia.*

Falcidia.

Falcidia est ea pars bonorum, quam detrahit hæres à legatis vel donationibus mortis causâ factis; per eam cavetur, ne plus legare liceat, quàm tres partes omnium bonorum, l. 3. p. 2. n. 1170.

Fallacia. V. *Dolus.*

Falsa docens. V. *Docens falsa.*

Falsificatio literarum Apostolicarum. V. *Litera Apostolica.*

Fama.

Fama est existimatio bona de aliquo, quoad aliquod ejus bonum, l. 3. p. 2. n. 1191. Fama injustè ablata, per se loquendo, restitui debet, n. 342. 1238. Si famæ restitutio fieri non possit, non tenetur infamator ad pecuniam vel bona fortunæ, n. 342. Famæ restitutio licitè condonatur in illis casibus, in quibus se ipsum infamare licet; in quibus autem & quàm graviter quis peccat se infamando, in iisdem & tam graviter peccat condonando, nu. 1238. Famæ restitutionem condonando peccatur mortaliter. 1. Si infamia redundet in alios. 2. Si inde sequatur scandalum. 3. Si sit vir valde utilis Reip., & ex infamia fructus impediatur. 4. Si fama sit necessaria ad muneris gubernationem &c. ibid. Ea non censetur condonari ex eo præcisè, quòd infamatus conversans cum infamatore videatur remittere injuriam, ibid. V. *Detractio. Infamia.* Fama duplex est, alia est de homine, alia inter homines. De homine, est illæsæ dignitatis status moribus & vitâ comprobatus. Inter homines est communis opinio voce manifestata, l. 4. n. 786. Differt à rumore, quòd hujus nesciatur auctor, sitque particularis proclamatio, & facilè deficiat; fama autem habeat auctorem, sit communis proclamatio, & crescat eundo, ibid. l. 6. p. 3. n. 215. Fama dicitur publica, quando jus vel factum per eam redditur notorium, l. 4. n. 786. Fama impedimenti sufficit, ut Judex sponsalia etiam jurata solvat, l. 6. p. 3. n. 215. Ut ei fides habeatur, debet esse solida, constans, uniformis, perpetua, quæ originem habeat à personis honestis, fide dignis, n. 548.

Familiaris Papæ.

Familiaris Papæ Beneficium etiam cadit sub reservationem Papæ, l. 4. n. 492. Si familiaritas fuerit ante mortem dimissa, non manet reservatio ob Concordata Germaniæ, n. 512.

Familiaritas cum Judæis.

Familiaritas cum Judæis illa solum prohibetur Christiano, ex quâ periculum perversionis, vel scandali timeri potest, l. 2. num. 89.

Familiaritatis titulus pro subjectione & ordinatione.

Ad titulum familiaritatis pro ordinatione & subjectione subditi alterius Diœcesis requiritur, ut Episcopus per triennium eum habuerit in suo actuali servitio, & suis sumptibus aluerit; sufficit tamen, si tertius annus sit inceptus, l. 6. p. 2. num. 2174. 2182.

Famulus.

Famulus tenetur suo domino aliquo modo præstare ea, quæ filii parentibus, l. 3. p. 1. n. 706. Peccat graviter & tenetur ad compensationem damni, si non laboret, & fideliter serviat, ibid. Si grave damnum inferat, vel inferri permittat, cùm impedire possit, tenetur ad restitutionem, n. 706. l. 3. p. 2. n. 46. Si advertat furta fieri ex rebus domini à consamulis vel domesticis, si cura earum rerum ipsi commissa fuerit, tenetur ad restitutionem; non verò, si cura ipsi demandata non fuerit, ibid. Si sine magna difficultate ablata domino non possit restituere, officiis extra-ordinariis damnum compensare debet, l. 3. p. 1. n. 1014. Communiter non facit injuriam domino, si pecuniam solvendam commutet cum lucro, n. 1045. Peccat, si absque gravissima causa discedat à domino ante terminum elapsum, n. 706. Etiam peccat, si domino in re magni momenti non obediat, ibid. Illicitè cooperatur peccato domini per actionem, quæ per se & proximè ad illud peccatum concurrit, l. 2. à n. 250. Etiam peccat ponendo actionem de se indifferentem v. g. aperiendo januam, si sciat dominum velle inferre stuprum cum gravi violatione Justitiæ &c. num. 253. Etiam probabiliùs peccat mortaliter talem actionem multoties ponendo, quamvis timeret gravissimum malum v. g. lethale vulnus, mutilationem, mortem, num. 254. Non peccat coquendo vel porrigendo carnes, quas dominus vult comedere die jejunii, n. 257. Scribens vel ferens literas aut nuntia directè tendentia ad peccatum, peccat; quod si dubitet, an literæ turpia contineant, licitè defert, n. 273. Licitè communicat cum domino suo excommunicato in illis, in quibus servire tenetur; item licitè cum eo Horas recitat &c. l. 7. n. 211. Non licet famulari Judæo in propria domo Judæi, extra eam licet v. g. conduci ad operas, esse colonum &c. Etiam licet die Sabbathi eos adire, & illis coquere, l. 2. n. 86. Non licet famulari Hæretico, si ob conversationem illam sit in periculo proximo deficiendi à fide, n. 102. Etiam non licet famulari Hæretico, si impediatur ab observatione præceptorum Ecclesiæ, nisi excuset notabile incommodum, aut raro impediatur, vel impediatur ex justa causa, v. g. quia debet custodire pecora, vigilare in excubiis militaribus &c. à n. 103. Si quis ex justa causa serviat Hæretico, & diebus vetitis habeat unum ferculum quadragesimale ultra panem, non licet illi vesci carnibus; quod si omnia alia negarentur præter carnes, non liceret ei comedere, nisi prævia expressâ protestatione, quòd ex necessitate faciat, nu. 106. Antequam operam vel servitium suum addicat Hæretico, debet expressè conditionem apponere, ut permittatur observare præcepta Ecclesiæ, n. 107. Famulantibus & laborantibus inter Hæreticos diebus Jejunii potest permitti esus carnium, dummodo tollant scandalum, dicendo hoc sibi per Ecclesiam licere in tali circumstantia, l. 3. p. 2. n. 1337. Non licet famulo occultè surripere aliquid domino suo ad compensandum laborem, cui putat non respondere æqualem mercedem, l. 3. p. 1. n. 706. 971. Licitè utitur compensatione occultâ, si adsint conditiones requisitæ, scilicet 1. Si debitum sit strictum. 2. Si sit certum. 3. Si sit præsens. 4. Si res, quam accipit, sit sui domini. 5. Si debitum non possit aliter facilè accipere. 6. Si fiat cum minimo damno domini. 7. Si fiat sine damno & præjudicio tertii. 8. Si iniquè iniquo pretio ad serviendum sit inductus &c. 935. à n. 961. n. 971. 975. Item, si dominus sustentationem vel justam mercedem neget, n. 706. Item, pro obsequiis præstitis, ad quæ non tenebatur, si illa animo mercedis exhibuerit, & aliter obtinere non possit, nu. 706. 976. Si peractâ operâ à domino præceptâ labore extra-ordinario aliquid lucretur, id sibi retinere potest; nu. 1037. Si judicet salarium suum esse nimis parvum, non potest retinere pecuniam domino suo debitam, n. 972. Nec famulus sartoris fragmenta panni, fila serica &c. retinere potest, si judicet salarium suum esse nimis parvum, n. 973. Ut famulo liceat occulta compensatio, debet esse certus, quòd sibi fiat injuria, n. 974. Si solvatur ipsi stipendium in re, de qua non contraxit, & quâ non indiget, sed cogitur divendere minori pretio, fit ipsi injuria, nu. 974. Si propter paupertatem coactus sit pacisci pro inæquali pretio, non potest uti occultâ compensatione, num. 975. Si bonâ fide aliquid subduxit domino, quod judicabat sibi competere supra salarium, si intenderit se obligare ad non sumendum amplius, quando contraxit, tenetur restituere, aliàs non, si illud non ampliùs existat, nec inde sit factus ditior, num. 977. Graviter peccat esculenta & poculenta domo exportando, aut vendendo; excusatur, si ipse consumat, nisi sint extra-ordinaria, à num. 1014. Exigua famulorum furta in co-

in comestibilibus probabiliter non coalescunt, si ipsi consumant, n. 1014. 1016. Famulus domino necessarius potest vivere & solutionem acceptare ex bonis domini non potentis solvere creditoribus, l. 3. p. 2. n. 387. Famulus coactus laborare die festo, si non audeat recusare, excusatur; quod si frequenter fiat, debet dominum deserere, l. 3. p. 1. nu. 583. 593. Excusatur ab audienda Missa die festo, si ministerium, quod præstat, sit secundùm communem æstimationem & vivendi modum necessarium, & non permittat audiri Missam, n. 685. Quòd si sit ministerium, quod præveniri potest, non tenetur famulus extra-ordinariam diligentiam adhibere, ut Missam audiat, mediocrem tamen tenetur, ibid. Si ministerium non sit necessarium, tamen excusatur famulus pro aliquot vicibus, si sine gravi incommodo illud detrectare non possit; quod si esset continuum, tenetur talem dominum deserere, ibid. Si famulo committatur, ut aliquid emat, & hic de pretio aliquid subtrahat, non potest illud sibi retinere, n. 1043. Si ipsi committatur, ut aliquid solvat v. g. 100. aureis, si hos cum lucro commutet, & alia monetâ creditori satisfaciat, lucrum illud sibi retinere potest, n. 1045. Licitè facit eleemosynam è rebus domini 1. In extrema necessitate. 2 De rebus sibi ad victum designatis, si paucioribus contentus vivat, 3. Si det modicum non admodùm frequenter, 4. Si adsit consensus saltem interpretativus, aut prudenter præsumatur ratihabitio. 5. Quando dominus non potest esse rationabiliter invitus, quoad hæc tamen potiùs restringenda est, quàm laxanda famulorum libertas, n. 935. 1038. Validè contrahit, proclamatur & jungitur Matrimonio à Parocho loci, in quo moratur, l. 6. p. 3. n. 753.

Fatuus. V. *Amens.*

Favorabile. V. *Lex.*

Festorum observatio.

Festa sub mortali sunt observanda, l. 3. p. 1. nu. 572. Die festo prohibentur omnia opera servilia, hoc est, quæ & versantur circa materiam externam, & vel mechanica vel illiberalia sunt, vel requirunt tantùm laborem corporis, & ab operariis tantùm & servis fieri solent; talia censentur: ducere jumenta, currus, navigium onustum mercibus; item terere colores, colorare asseres vel pannos, dealbare parietes, item imprimere. Etiam servile videtur, lineas notis musicis subjici solitas seriò & per se ducere; item ex proposito reficere retia, per longum tempus & magno nisu ea attrahere; item sculpere in cera, creta, gypso, item portare lecticam &c. maximè hic ratio habenda est usûs & consuetudinis, à num. 573. Ad rationem operis servilis impertinens est, quâ intentione fiat, an lucri aut recreationis causâ, an cum labore & defatigatione, an non, an longo, an brevi tempore &c. n. 573. Quæ licita sunt die festo, etiam licitè fiunt ob lucrum, n. 576 Festo die licita sunt ludere, choreas ducere, instrumenta musica pulsare, iter facere; item jumenta ducere sine onere; item pingere, scribere, studere, docere; item rationes inire vel computus, designare in charta opus alteri fabricandum; item venari sine magno apparatu, piscari arundine; item molere, distillare, si non requiratur notabilis cooperatio servilis; item licitum videtur in Typographiis post divina literas collocare &c. à n. 573. 596. Illicitum est die festo Hæreticis laborem imponere, probabiliter autem non perpetuò amentibus, infidelibus vel catechumenis, n. 579. Mandans, ut sex famuli die festo per unam horam laborent, probabiliùs peccat mortaliter, à n. 580. Causæ excusantes ab observatione festi sunt præcipuè septem. *Prima* est dispensatio. V. *Dispensatio in observatione Festorum.* *Secunda* est consuetudo: per eam licent nundinæ in festis passim haberi solitæ; item præparatio deliciarum non necessariarum, ùt cupediarum, placentarum, & similium ciborum artificiosorum; item emptiones & venditiones recularum parvi momenti; item per eam videtur licitum molere, non tamen advehere frumenta, & farinam avehere; item per eam excusantur, qui tempore messis die festo sub vesperum acuunt falcem, vel præparant materiam pro labore sequentis diei necessariam &c. num. 583 585. *Tertia* est pietas in Deum, per quam licent ad cultum Dei proximè spectantia, ùt pulsare campanas, circumferre imagines, laborare otii vitandi causâ, si tentatio aliqua aliter vinci non posset &c. num. 583. 586. *Quarta* est charitas erga proximum, per quam licent actus judiciales pauperum, orphanorum &c Item agitatio causarum civilium, rusticanarum in parvis oppidis; item emptio & venditio rusticorum aliis diebus impeditorum; item labor pro paupere, cui ratione gravis necessitatis tum liceret laborare &c. num. 583. 587. *Quinta* est necessitas propria vel aliena, corporis vel animæ, si scilicet sine gravi incommodo aut detrimento, aliquid omitti non possit; sic excusantur judicia, quæ celeritatem requirunt; servi & ancillæ coacti à dominis laborare, aut reficientes suas vestes, cùm id aliis diebus non possint; pauperes privatim sine scandalo laborantes; coci, pistores, laniones & similes; conflatores ferri & vitri, coctores laterum, calcis &c. Item in messe, vindemia, fœno laborantes, quando alias ratione tempestatis & pluviarum probabile damnum timeretur; item apparatum facientes, qui commodè præveniri non potuit, si recitanda est comœdia die festo; item fabri ferrarii equos ob necessitatem itinerantium calceantes, sartores in operibus necessariis, vel si bonâ fide vestem appromiserint, quam re ipsâ putaverant ante diem festum perficiendam &c. n. 583. à n. 588. *Sexta* est utilitas non simpliciter necessaria, sed ad communem lætitiam vel splendorem; sic licet in adventu Principis perficere theatra, ignes, vestes &c.; præstat tamen in hoc casu petere veniam à Pastoribus, n. 583. *Septima* est parvitas operis seu temporis; sic excusatur à mortali, qui laborando non excedit duas horas, & si labor non sit nimis servilis & fatigans corpus &c. n. 583. à nu. 594. Etiam prohibentur die festo opera forensia, id est, actiones, quæ quamvis non sint serviles, tamen nimis distrahunt animum, & cultum divinum impediunt, tales sunt actiones judiciales, quæ dicuntur *placitum*, & sunt citatio partium, formatio processûs sive cognitio causæ, & sententia; item actiones, quæ ad decisiones causarum, tam civilium, quàm criminalium, tam sæcularium, quàm ecclesiasticarum spectant; probabiliùs etiam prohibetur executio sententiæ latæ die non festo &c. Non verò prohibentur oblatio libelli etiam pro causa temporali, informatio Judicis, celebratio contractuum à Notariis facta secluso scandalo, præsentatio, institutio, collatio, provisio Beneficiorum, exercitium actûs voluntariæ Jurisdictionis; v. g. adoptatio alicujus in filium, Judicia, quæ de partium consensu fiunt per Judicem Arbitratorem &c. n. 573. à n. 596. Festo die non præcipitur sub mortali auditio concionis, nisi quis teneatur discere necessaria ad salutem, n. 607. Festo die auditio Missæ cum morali & humana præsentia præcipitur sub mortali omnibus baptizatis, non amentibus, infantibus aut catechumenis, nu. 607. 646. 739. Non obligantur ad Missam audiendam Hæretici, n. 613. Nec ad eam obligatur, qui est simul surdus, cæcus & mutus à nativitate, imò, quamvis non sit simul mutus, num. 616. Neque obligantur pueri ante septennium; post illud autem impletum obligantur, nu. 615. Obligatur Sacerdos ipsemet celebrare, si aliàs Missam audire non possit, n. 614. Regulares exempti obligantur servare festa, quæ Episcopus cum consensu Cleri & populi indicit, & consequenter audire Missam; etiam obligantur ad illa festa, quæ populus vovit approbante Episcopo, si hæc approbatio censeatur esse per modum præcepti, aliàs non, n. 617. Qui partes Missæ simul audit à diversis celebrantibus, non satisfacit; à n. 608. Qui duas medietates successivè audit, satisfacit; peccat tamen venialiter, si id sine justa causa faciat, n. 607. à n. 611. Satisfacit, qui sub Missa recitat Horas Canonicas, vel pœnitentiam in Confessione injunctam, n. 607. Etiam satisfacit Missæ inserviens, quamvis recedat allatum necessaria, nisi negligeret actionem substantialem, num. 607. 645. Peccat, qui non audit Missam integram; venialiter, si omittat parvam partem; mortaliter, si notabilem, nu. 607. à n. 66... Partes autem Missæ variæ sunt: *Pars essentialis*, in qua consistit Sacrificium, & probabiliter est sola Consecratio. *Pars substantialis* est oblatio & sumptio. *Partes principales* sunt Canon, qui incipit statim post *Sanctus* usque ad *Pater noster*, item utraque oblatio, Evangelium &c. *Partes non regulares, seu non ordinariæ* sunt *Gloria*, *Credo*, plures epistolæ, plures collectæ &c. nu. 662. l. 6. p. 2 à nu. 416. Qui tertiam partem Missæ omittit, peccat mortaliter, à n. 664. Non audit Missam, qui non venit sub initium Evangelii, & permanet usque ad finem, n. 665. Qui illa sola omittit, quæ sunt post Communionem Sacerdotis, non peccat mortaliter, num. 666. Peccat mortaliter, qui omittit Consecrationem & sumptionem; non verò, qui omittit solum Offertorium, num. 667. Qui non potest interesse Consecrationi nec sumptioni, probabiliùs adhuc tenetur alias partes audire, num. 668. Satisfacit, qui adest ad *Kyrie*, *Gloria* & *Credo*, quæ recitat Sacerdos, quamvis absit, dum illa canuntur à musicis, num. 669. Qui seroveniendo notabilem partem neglexit, tenetur aliam Missam audire, aut saltem partem neglectam supplere; non vero, si parvam partem neglexit, num. 670. Qui per negligentiam exponit se periculo multùm seroveniendi, quamvis casu maturè veniat; peccat mortaliter, num. 671.

Qui

Qui scit sibi ad Sacrum ituro excitandas graves rixas vel cædes, non tenetur ire, l. 2. n. 245. Ut satisfiat huic præcepto, requiritur intentio seu voluntas audiendi Missam, tanquam rem sacram, l. 3. p. 1. n. 631. Non requiritur voluntas satisfaciendi, n. 632. Satisfacit, qui ideo interest, ut observatis actionibus Sacerdotis discat celebrare, n. 633. Non est necesse, ut quis intersit per modum orantis, n. 634. Sufficit intentio implicita, quam habet; 1. Qui adit templum, volens facere officium Christiani. 2. Qui adit, ut præsentiâ suâ honoret Sacrificium. 3. Qui solet interesse Missæ tanquam rei sacræ. 4. Qui templum accedit ex nulla alia causa. 5. Quicunque audit Missam, si non constet tum habere intentionem contrariam, n. 635. Satisfacit, qui intentioni audiendi Missam adjungit aliam intentionem malam, num. 636. Qui habet intentionem audiendi Missam, quandocunque inchoabitur, & ipso non advertente legatur Missa, probabiliter satisfacit, n. 637. Qui pluribus titulis tenetur audire Missam, & per eandem non potest omnibus satisfacere, si se non determinet, urgentiori satisfacit, n. 638. Satisfacit, qui scit & percipit aliis mediantibus, quid agat celebrans, à n. 639. Etiam satisfacit, qui extra templum aliis Missam audientibus junctus est. si sciat Missam fieri, nu. 642. Non censetur præsens, nec satisfacere, qui multùm distat, licèt domi suæ audiret totum cantum, aut etiam Missam altâ voce pronunciatam, nisi ea fieret sub dio, tum enim probabiliter non obstat distantia triginta passuum, à num. 643. Non satisfacit, qui coactus interest, num. 647. Satisfacit, qui ex metu interest, ibid. Non satisfacit ebrius, dormiens, pingens, docens &c. n. 607. 648. 653. Nec satisfacit in ectasin raptus, nisi in ea pergat contemplari mysteria, quæ fiunt in Missa, n. 649. Ut satisfiat, requiritur attentio externa, & aliqua etiam interna, à n. 650. Missæ ministrantes satisfaciunt, non autem candelas accendentes per templum, nisi simul attendant ad Missam, n. 651. Etiam satisfaciunt musici, chelystæ, organœdi, tympanistæ, tubicines &c. si simul ad Missam attendant, num. 652. Non satisfacit, qui per notabilem partem Missæ attentè legit librum profanum, n. 654. Probabiliùs satisfacit, qui etiam per longum tempus sub Missa confitetur, si simul ad eam attendat, nu. 655. Etiam satisfacit sub ea Confessiones audiens nu. 656. Probabiliùs etiam celebrans, si promisisset unam Missam dicere, & unam audire, n. 657. Voluntariè distractus satisfacit, si simul ad Missam attendat; peccat tamen venialiter, nu. 658. Ità distractus, ut nullo modo attendat, non satisfacit, n. 659. In pueris non requiritur tanta attentio, quanta in aliis, n. 660. Pro attentione & devotione in Missa habenda juvabit hanc considerare tanquam memoriale Passionis Christi, respiciendo singulas actiones Missæ veluti repræsentativas cujusdam mysterii &c. à num. 661. Audiens Missam per alium die festo, non satisfacit, nu. 579. Non est obligatio in conscientia audiendi Missam, si festum sit impositum à Principe sæculari, aut si ex consuetudine observetur à populo sine approbatione Episcopi. Posset tamen peccari contra obedientiam Principi debitam, n. 618. Nec est obligatio audiendi Missam in festo, quod solus Episcopus indicit reclamante Clero vel populo, num. 619. Est obligatio etiam pro posteris audiendi Missam in festo, quod populus vovit consentiente Episcopo, ibid. Non est obligatio audiendi Missam die Cinerum, festo S. Marci, festo animarum, feriâ 5tâ & 6tâ & sabbatho majoris hebdomadæ; nec diebus rogationum; neq; Coloniæ festo Theophoriæ, n. 607. 620. In die Nativitatis Christi est tantùm obligatio audiendi unā Missam, utì & celebrandi; qui autem unicam tantùm vult legere, debet in ea, quamcunque legat, facere commemorationem sanctæ Anastasiæ, n. 607. l. 6. p. 2. n. 527. Qui tres vult legere, potest id facere ante auroram, non licet tamen omnes tres consequenter dicere à media nocte, neque tum laicis debet ministrari Communio, l. 6. p. 2. num. 527. In Germania in primis duabus Missis non fit prima purificatio solius Calicis, sed sumpto sacro sanguine, statim fit ablutio digitorum supra Calicem, dicitur tamen utraque precatio aliàs dici solita in purificatione Calicis & ablutione digitorum, num. 528. Si jejunium esset fractum, ulterior Missa legi non debet, num. 529. In dubio, an sit festum, tenetur quis mediocre studium adhibere, ut intelligat, quo adhibito, si dubium persistat, non obligatur ad Missam, l. 3. p. 1. num. 621. Peccat audiens Missam excommunicati, si tamen quis audivisset, probabiliùs satisfecisset, num. 622. Satisfacit, qui audit Missam, quocunque ritu & idiomate fiat, num. 623. Probabiliùs satisfacit, quâcunque horâ à media nocte ad alteram mediam noctem quis Missam audiat, num. 624. Qui nocte Nativitatis audit Missam, quæ Romæ & Venetiis fit ante mediam noctem, satisfacit pro die Nativitatis, non autem pro die Dominica, si dies Nativitatis incideret in diem Lunæ, num. 625. Satisfacit, quocunque loco quis Missam audiat, probabiliter etiam in Oratorio privato, num. 607. à num. 626. Non est obligatio eam audiendi in Parochia, à num. 672. Ab auditione Missæ excusant impotentia vel simpliciter talis vel moralis; item quodcunque motivum rationabile, quo quis putat bonâ fide se excusari; hinc excusantur navigantes, ægri, convalescentes, si illis obsit prodire foràs; excommunicati, custodientes castra, urbem, gregem, infantes vel domum; ægris inservientes, coquentes; in periculo gravis offensionis mariti, parentum vel dominorum versantes, si hìc & nunc domo exeant; negligentes commodam occasionem itineris, v. g. socios, cùm ipsi viam ignorent, aut periculum metuant: aliàs non excusantur ante iter vel in itinere ab auditione Missæ. Etiam excusantur gravem difficultatem in eundo ad Ecclesiam habentes, vestes statui convenientes non habentes; ex occulta fornicatione prægnantes, si metuant, ne id advertatur, si prodeant; scientes alteri, à quo perditè amantur, peccati occasionem secuturam, si prodirent &c. à num. 674. Excusat ab auditione Missæ omnis & sola causa, quæ est mediocriter gravis, sive quæ involvit notabilem vel saltem mediocrem incommoditatem in bonis animi, corporis, honoris aut fortunarum, propriis vel proximi, à num. 675. Qui habet privilegium in oratorio domûs suæ audiendi Missam, non tenetur eam dato stipendio procurare; si autem gratìs habere possit, aut nihilominus legatur, tenetur ibi audire, si alibi non possit, num. 676. Dubius, an habeat causam sufficienter excusantem, si simul dubitet, an auditio Missæ non sit sibi allatura grave incommodum, non obligatur, num 679. Excusatur, qui exeundo posset retardare sanitatem, quod tamen cuivis non facilè proponi debet, num. 679. Fœminæ, quæ non solent adire Ecclesias, nisi famulis comitantibus, tenentur hos modico stipendio conducere, ut Missam audiant, num. 677. Major utilitas spiritualis non excusat, nisi sit conjuncta cum necessitate, num. 683. Quæ distantia excuset, ex diversitate auræ & personarum, item ex circumstantiis loci, temporis & consuetudinis resolvi debet, num. 674. Communiter non excusat distantia mille passuum, & universaliter loquendo de hominibus mediocriter valentibus, abstrahendo à malignitate tempestatis, videtur excusare distantia ter mille passuum, id est, unius bonæ horæ apud nos, seu ferme quinque quadrantium; quod si sit pluvia vel auræ intemperies, probabiliter excusat distantia unius horæ, num. 687. Excusati ab auditione Missæ ex causa, debent saltem eo die abstinere à servilibus eâ intentione, ut colatur Deus, num. 691.

Festum sive Officium.

Festo Corporis Christi Eucharistia deferri debet à celebrante manibus, & non Sacerdotum humeris, non per vias Hæbræorum, nec cani debent cantiones vulgari sermone illo festo, l. 6. p. 2. n. 2055. à D. 7. ad 12. Si festum illud incidat in vigiliam S. Joannis Baptistæ, de vigilia nihil fit illo anno, & jejunium celebratur in Feria quarta proxime præcedenti, D. 14. Infra octavam illius festi non est agendum de officiis translatis ritu duplici primæ classis non decoratis, D. 15. In officio de die infra octavam Corporis Christi non legitur nona lectio de festo simplici. Si autem festum illud simplex occurrerit eo die, quo fit de festo duplici infra eandem octavam, tunc non omittitur, sed legitur nona lectio de eodem simplici, dummodo festum illud non sit duplex primæ classis, D. 18. Infra octavam illam non sunt dicendæ Missæ votivæ privatæ, aut de Requiem, D. 19. Infra octavam illam occurrentibus eâdem die duobus festis duplicibus, de translato agendum est post octavam, nisi fuerit ex solennioribus primæ classis, D. 20. Illo festo non debet fieri processio cum Sacramento sine pluviali, & illud transeuntes debent facere genuflexionem, D. 21. 22.

Si festum Annuntiationis beatæ Virginis venerit in Feria quinta in Cœna Domini, Missæ aliquæ privatæ ante Missam ordinariam legi debent, ut omnes præcepto audiendi Missam satisfacere possint, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 136. Si venerit in Feria sexta in Parasceve, vel in Sabbatho Sancto, transfertur ejus Officium unà cum præcepto audiendi Missam & vacandi ab operibus servilibus ad Feriam secundam post Dominicam in Albis; protracto ad aliam diem festo in ea occurrente, nisi fuerit duplex primæ classis. Quod si duplex primæ classis alicubi occurreret, ubi Annuntiatio celebraretur sub eodem ritu, adhuc duplex illud esset transferendum, & celebrandum de Annuntiatione.

Similiter, licèt Annuntiatio sit secundæ classis, si tamen haberetur reponendum officium primæ classis, agendum esset de Annuntiatione. Quod si Annuntiatio ulteriùs protraheretur ob festum altioris ritûs in ea occurrens, non ideo protrahenda esset obligatio audiendi Missam & vacandi ab operibus servilibus, D. 296.

Festo Conceptionis B. Mariæ Virginis in officio de ea non debet aliud nomen adhiberi, quàm Conceptionis, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 162.

Festum Exspectationis partûs B. Mariæ Virginis si die decimâ octavâ Decembris celebretur, in officio de ea ad Laudes omittendæ sunt Antiphonæ, quæ occurrunt in illa Feria in proprio de tempore, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 300. Si venerit in Feria quarta Quatuor Temporum, de Feria fit solùm commemoratio in officio & Missa, & non dicitur nona lectio de ea in officio, nec Evangelium in fine Missæ, D. 301.

Festum Nominis B. Mariæ Virginis si occurrat in festo Exaltationis sanctæ Crucis vel in alio altioris ritûs, transfertur, & non omittitur, l. 6. p. 2. nu. 2055. D. 284. Si concedatur pro festo aliquo ritus duplex sine expressione majoris vel minoris, concessio intelligitur de duplici minori, etiamsi ad honorem Deiparæ facta fuerit, ibid. Si festum illud venerit in die octava Nativitatis B. Virginis, officium erit de Nomine, omissâ in utrisque Vesperis & Laudibus Commemoratione de die octava, quæ commemoratio nunquam fit, si fiat officium de Nomine, & in secundis Vesperis de Nativitate cadentibus in Sabbatho non fit Commemoratio de Nomine, D. 285. 286.

Festum septem dolorum B. Mariæ Virginis, quod in multis locis celebratur feriâ sextâ post Dominicam Passionis, si impediatur ab Officio majoris ritûs aut dignitatis, transfertur in Sabbathum sequens non impeditum, & non ulteriùs, D. 303.

Festum S. Josephi si venerit in Feria quinta in Cœna Domini, servatur præceptum vacandi ab operibus servilibus & audiendi Missam, hinc ante Missam solemnem aliquæ privatim celebrari debent, & in Missa solenni antiquus mos Cleri omitti non debet ob aliquarum Missarum celebrationem, D. 135. 136.

Festum Angelorum Custodum si concurrat cum festo duplici minori, primæ & secundæ Vesperæ Angelorum dividendæ sunt à Capitulo, D. 250.

Festum S. Raphaëlis Archangeli ubi celebratur, ad octavam benedictionem dicitur, *Cujus festum*, non verò, *quorum festum* D. 253.

In festo Conversionis S. Pauli ad octavam benedictionem non dicitur, *Cujus conversionem colimus*, sed, *cujus festum*. Idem fit in Officiis Translationis, Apparitionis, Inventionis & similium. D. 252.

Festum S. Luciæ, si transferatur in Feriam secundam ratione Dominicæ Privilegiatæ, Vesperæ fiunt de die octava Conceptionis cum commemoratione S. Luciæ, D. 248.

Festum S. Antonii de Padua possunt tam Minores Conventuales, quàm Observantes Reformati S. Francisci in propriis suorum Ordinum Ecclesiis celebrare eo die, in quem incidit, si Reformati à processionibus abstineant eodem loco, D. 235.

Festum S. Thomæ Cantuariensis ubi celebratur sub ritu duplici, si in eo occurrerit Dominica, die sequenti fit officium de die infra octavam Nativitatis Domini, D. 274.

Si festo duplici vel Dominicâ primæ Vesperæ S. Martinæ fuerint impeditæ, Hymnus proprius vesperarum unitur Hymno Matutini, & ex duobus fit unus, sub unica conclusione, *à nobis abigas*. D. 299.

Festo S. Rochi conceditur tantùm officium cum Missa de eo in Ecclesiis in ejus honorem dicatis, nisi aliud permittatur. D. 202.

Festum de Sancto Ecclesiæ Parochialis, vel Regularis, vel Abbatialis, vel Ecclesiæ, in qua sunt insignes de eo Reliquiæ, non celebratur per totam Civitatem vel Diœcesin, sed tantùm in propria Ecclesia, in qua de eo celebratur Missa, & Officium recitatur, nisi habeatur specialis licentia pro Civitate vel Diœcesi, D. 193.

Festo Sancti recenter canonizati non potest de eo fieri officium extra propriam Ecclesiam sine novo decreto. D. 201.

Sanctorum officia non possunt locorum Ordinarii tam Sæculares quàm Regulares addere Calendariis etiam propriis, nisi ea tantùm, quæ Breviarii Rom. rubricis, vel sacrorum Rituum Congregatione, seu Sedis Apost. licentiâ conceduntur, D. 192.

De Sancto, cujus habetur corpus vel insignis Reliquia, non fit Officium, nisi constet de identitate, & reperiatur in Martyrologio Romano; Reliquiæ verò à locorum Ordinariis approbatæ possunt exponi ad fidelium venerationem D. 188. Nec fit Officium de Titulis altarium, nisi sint in Calendario Romano, D. 197.

De Beatis recitandi Officium cum octava & celebrandi Missam concessa Indulta non sunt revocata per Decretum die 27. Septembris 1659. D. 231. Limites verbales Indultorum Sedis Apostolicæ super Beatificationibus, præsertim in celebratione Missarum & Officii cum octavis, nemo extendere potest, sine expressa licentia prædictæ Sedis Apostolicæ. D. 227. Non possunt de Beatis suæ Religionis recitare officium & in propriis Cathedralibus Missam celebrare, & altare dictis Beatis erigere Episcopi Regulares, qui ex Indulto Sedis Apostolicæ gaudent privilegiis suæ Religionis, de quibus sunt capaces pro eorum conditione. D. 233.

Festum Translationis, Ordinationis, Apparitionis, vel Inventionis, quod alicubi celebratur ratione Corporis vel insignis Reliquiæ, celebrandum est sub ritu semiduplici, nisi sit festum unicum & principale, & suppositâ concessione, si bis celebretur. D. 306.

Festa ex voto, tenentur voventes servare veluti festa de præcepto, D. 223.

Pro Officio devotionis non debet relinqui Officium debitum, D. 106.

Festa concessa semel in hebdomade vel mense, non celebrantur in Adventu, Quadragesima, Quatuor Temporibus, nec in Vigiliis, nisi aliter in concessione exprimatur, D. 273.

In festis, quando non sunt Officia de præcepto, in Calendariis locorum addi debet, *ad libitum*. D. 215. Si festa ad libitum occurrant in diebus Dominicis, Octavis & Natalitiis Sanctorum alicujus Diœcesis vel Religionis, omittuntur, D. 216. Si occurrant eo die, in quo aliàs festum aliquod translatum poni deberet, vel in quo agendum esset Officium concessum semel in hebdomada vel in mense, Officia ad libitum celebrari possunt, protracto ulteriùs ad aliam diem festo translato, vel omisso officio per hebdomadam aut per mensem concesso, D. 217. n. 2077. Si festum ad libitum, quod celebrari non potuit, habeat etiam ritum simplicem de præcepto, eo anno non omittitur, sed celebratur ritu simplici, D. 218. In occursu non potest transferri Officium proprium alicujus Diœcesis vel Religionis, ut eo die agatur de festo ad libitum, D. 219. n. 2078. Officia ad libitum occurrentia infra Octavas non privilegiatas, etiam particularis alicujus Diœcesis vel Religionis, omittuntur, D. 220. l. 4. à n. 1266.

Festum novem lectionum comprehendit etiam Dominicam, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 58. Festum Dominicæ affixum, si aliunde impediatur, omittitur, D. 283.

Festi translatio. V. *Translatio festorum*.

Per festa celebria in aliquibus locis intelliguntur ea, quæ celebrantur in choro & foro; in aliis, quæ in calendario rubro charactere notantur, l. 4. n. 826. Circa eorum Octavas multa observari debent, à n. 1274. V. *Octava*. Festum Dedicationis Ecclesiæ Cathedralis celebrari debet præter propriæ Ecclesiæ Dedicationem, n. 1257. Festo Dedicationis quæ observanda. V. *Dedicatio*. Ad festum principale Patroni loci tenentur omnes, etiam Regulares; hi tamen non tenentur ad Octavam ejusdem, quam etiam habere possunt &c. nu. 1258. Si sint duo v. g. Patroni æquè principales ejusdem Ecclesiæ in diversa tempora incidentes, de utroque poterit fieri Officium cum Octava; videntur etiam utroque festo haberi Indulgentiæ, à n. 1262. Si in loco Diœcesis nullus sit electus Patronus, tenetur Diœcesis ad festum de Patrono civitatis cum Octava, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 208. Festo Patroni principalioris loci est obligatio audiendi Missam & vacandi ab operibus servilibus, D. 222.

Festum titulare, est festum illius Sancti, à quo Ecclesia habet titulum sive denominationem, & est 1. classis cum Octava, & in quotidianis suffragiis debet fieri commemoratio de Patrono, & etiam de Titulari, si sint diversi &c. l. 4. n. 1259. l. 6. p. 2. n. 2055. D. 6.

Festo Sancti, cujus habetur Reliquia approbata insignis, fit Officium duplex, l. 4. n. 1260. l. 6. p. 2. num. 2055. D. 185. Quando dicitur, quòd in sola Ecclesia, in qua est Reliquia, recitari possit Officium, intelliguntur illi, qui sunt adscripti tali Ecclesiæ, l. 4. n. 1261. Si quis Officium illud recitaverit, & in alia Ecclesia celebret, debet omittere *Credo*, l. 6. p. 2. num. 2055. D. 187. Quòd de eo non possit fieri Officium, nisi nomen ejus inscriptum sit in Martyrologio Romano, ut à S. Congreg. decretum est 19. Octob. 1691. hoc decretum adhuc est in vigore, & sub variis pœnis ab omnibus observandum, l. 6. p. 2. n. 2055 D. 188. Festum tale non habet Octavam, nisi specialiter concedatur à Sede Apostolica, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 186.

Romana &c. à n. 54. 61. Fides amittitur per infidelitatem, & non per quodlibet peccatum mortale, à n. 72. In fide follicitè & speciali modo instruendi sunt rudes, v. g. illis proponendo, quòd credere fide divinâ, non sit tantùm cogitare de objectis à Deo revelatis, sed illis assensum præbere ex motivo illo, quia Deus dixit &c. à n. 30.

Fides bona est conditio requisita ad regulam de triennali, l. 4. n. 695. Fides publicè data hosti, etiam injustum bellum publicè inferenti, est servanda; quod verum est, etiamsi una pars injustè esset coacta pacisci, in quo nec Papa dispensare potest, nisi vergeret in notabile damnum fidei vel Religionis, l. 3. p. 1. à n. 880.

Filia. V. *Proles*.

Filius-familias.

Filius-familias (idem est de filia familias) est filius naturalis vel adoptivus sub patria potestate constitutus, l. 3. p. 1. n. 1026. Potest contrahere circa materias, quarum habet dominium & administrationem, l. 3. p. 2. n. 683. Quæ sint ejus bona. V. *Bona*. Peccat graviter invitis parentibus notabilem summam accipiens, l. 3. p. 1. n. 1014. Si rationabiliter præsumat parentem non negaturum, peccat venialiter clam accipiens, n. 1033. Si eripiat ad ludos vetitos, aut res turpes contra voluntatem parentum, esset verum furtum; & si esset quantitas valde magna, v. g. Filii respectu parentis prædivitis 50. aurei vel etiam minus; & respectu mechanici 5. vel etiam minus, teneretur ad restitutionem, si pater credatur non condonaturus, si sciret; quòd ex illius liberalitate aut tenacitate colligi poterit; quod si pater vel fratres resciant, nec petant satisfactionem, censentur condonare, n. 1014. à n. 1031. Si alatur in loco distante à parentibus, poterit ex alimentis moderatè aliquid insumere in lusus honestos, v. g. 5. ex 100.; item illud, quod parciùs vivendo reservat ex pecunia sibi missa, l. 3. p. 2. n. 1067. 1073. Filius in domo paterna laborans probabiliùs non potest petere salarium, nec, si illud negetur, occultâ compensatione uti, l. 3. p. 1. n. 1014. à n. 1034. Filius, si pubes sit, testari potest de bonis castrensibus & quasi castrensibus, non autem de adventitiis invito patre, quamdiu sub illius potestate adhuc constitutus est, à n. 1028. Tenetur parentibus præstare amorem, revertentiam & obedientiam, n. 692. Peccat graviter contra amorem, si eos asperè tractet, si non subveniat in gravi necessitate spirituali vel corporali, si non impleat eorum testamenta & legata, modò sit hæres, si grave malum v. g. mortem optet, ibid. Peccat filius mortaliter occidendo proprium parentem bannitum, n. 792. Contra parentem licitè se tuetur, si aliter non possit, etiam eum occidendo; nisi propter mortem hujus secutura essent nimis magna incommoda, n. 798. Contra reverentiam peccat graviter, si leviter etiam eum percutiat, aut manum ad percutiendum attollat, si graviter contristet, ad gravem iram provocet, pauperem despiciat, in foro externo etiam de vero crimine accuset, extra crimen Hæresis, & conjurationis in Principem, cùm non est alius corrigendi modus, n. 692. Contra obedientiam peccat graviter, si in re gravi sit inobediens, si contra voluntatem parentis ducat uxorem se indignam, si sine justa causa nolit eam ducere, quam vult parens, si inconsultis parentibus aliquando nubat &c. ibid. Non peccat contra pietatem, si dilapidando pecuniam impotentem se reddat ad alendos parentes post sexennium futuros indigos; peccaret autem, si post paucos dies eos prævideret indigos, l. 1. n. 788. Si ii egentes in gravi necessitate aliter juvari non possint, tenetur, per se loquendo, manere in sæculo, & si Religionem ingressus sit, egredi, & eos juvare, l. 3. p. 1. n. 692. Si professionem emiserit, & parentes sint in extrema necessitate, tenetur ex Religione egredi, petitâ priùs, licèt non obtentâ veniâ, si sint in gravi tantùm, non tenetur, potest tamen, si Prælatus permittat, egredi, n. 692. 694. l. 4. n. 180. Illicitè optat aut gaudet de morte parentis, l. 3. p. 1. à n. 693. 932. l. 2. à n. 183. Exhæreditari potest ex justa causa, v. g. si parentem gravi injuriâ affecerit, ejus vitæ sit insidiatus, manus ei injecerit, maleficis se miscuerit, novercam carnaliter cognoverit, parenti furioso vel carcere detento non succurrerit, si filia 25. annis minor luxuriosam vitam elegerit &c. quæ causæ valent, si filius aliunde habeat unde vivat, l. 3. p. 1. num. 695. Filio etiam spurio tenetur parens procurare alimenta, nisi aliunde habeat, unde vivat, ibid. Post mortem parentis alendus est ab hæredibus, aut etiam à fisco, si bona parentis ei sint addicta ob crimen distinctum ab Hæresi vel à læsa Majestate, nu. 698. Quòd filii spirituales in defectu parentum naturalium alendi sint à patribus spiritualibus, v. g. à patrinis suis, est parùm probabile, n. 703. Filii ante ordinationem patris legitimè nati possunt patri suo ordinato ministrare in Missa, non verò illegitimè nati, nisi sit occultum, l. 6. p. 2. n. 389. Si filius à patre coactus ad statum Ecclesiasticum percipiat fructus, tenetur ad Horas, non verò, si pater eos percipiat, l. 4. n. 1186. Filii Clericorum legitimi possunt in eadem Ecclesia habere cum patre Beneficium, non tamen succedere in Beneficio, nisi mediatè; illegitimi verò, etiamsi sint legitimati, non possunt in Ecclesiis, ubi eorum patres habent aut habuerunt Beneficium, obtinere Beneficium qualecunque, etiam dissimile, nec pensiones super fructibus Beneficiorum, quæ patres habent vel habuerunt, imò nec ullo modo ministrare in illis Ecclesiis, à n. 763. Filii, quas possint dare eleemosynas. V. *Eleemosyna*.

Finis legis.

Finis legis dicitur cessare contrariè, si reddatur illicitus aut impossibilis; tantùm negativè cessare dicitur, si per observationem legis non obtineatur finis à lege intentus, l. 1. n. 864. Finis legis aliquando distinguitur à materia legis, aliquando non, ibid. Alius est adæquatus, sive sunt omnia, quæ à lege intenduntur, & propter quæ obtinenda lex fertur; alius inadæquatus, seu pars aliqua illorum, quæ lex intendit, ibid. Si finis legis cesset contrariè, cessat obligatio legis, n. 865. Quando finis non distinguitur à materia legis, cessante fine legis non potest manere obligatio legis, ibid. Cessante fine inadæquato legis, non ideo cessat lex, n. 866. Cessante fine adæquato legis in aliquo particulari, etiam in eo cessaret obligatio legis, sed hoc probabiliùs fieri non potest, si finis adæquatus legis humanæ quoad communitatem maneat, à n. 867.

Finis Matrimonii.

Finis Matrimonii in statu innocentiæ fuit propagatio generis humani; in lege naturæ & scripta fuit simul remedium concupiscentiæ; in lege gratiæ habet eosdem fines, & præterea elevatum est Matrimonium ad rationem Sacramenti, l. 6. p. 3. n. 236. Finis illius essentialis est mutua corporum traditio & radicalis obligatio reddendi debitum. Finis accidentalis primarius est generare, & ad Dei cultum educare prolem, secundarius est remedium concupiscentiæ. Fines extrinseci sunt sanitas corporis, mutuum juvamen, pax inter familias, divitiæ, honor, voluptas. Aliquem ex his intendens præter finem intrinsecum, non peccat, à n. 236. 288.

Fiscus, Procurator fiscalis.

Fiscalis Procurator probabiliter non tenetur ad restitutionem, si sit causa, cur fiscus non accipiat mulctam per leges impositam delicto, nec alius justè interrogatus fraude vel mendacio sibi vel aliis ob delictum imponendam declinans, nec is, qui per fraudem impedit, ne alius accusetur, tenetur probabiliter ad mulctam alioqui pendendam; nec, qui falsò defendunt reum &c. l. 3. p. 2. à n. 82.

Fœdus.

Fœdus cum Turcis & hæreticis in praxi ordinariè est illicitum Christianis, l. 3. p. 1. n. 872.

Fœmina.

Fœmina, si tantùm ex levitate sine prava intentione utatur veste virili, peccat tantùm venialiter, alias mortaliter. Si ex necessitate, nullo modo, l. 2. n. 243. Peccat graviter, si datâ operâ ei se conspiciendam offert, quem scit in se vel suî aspectu in particulari scandalizandum. Tenetur etiam rem præceptam omittere semel aut iterum v. g. Sacrum die festo ad peccatum illud evitandum, à n. 243. Tenetur etiam ab ornatu muliebri, saltem ad breve tempus; præsertim, si ille est inconveniens & superfluus, abstinere probabiliùs sub mortali, si prævideat aliquem in particulari probabiliter lapsurum; non verò tenetur sub mortali abstinere, si in genere tantùm aliquos in se scandalizandos putet, modo eorum lasciviam non intendat, ibid. Denudans collum vel pectus ex intentione mala probabiliùs peccat mortaliter; illum morem inducens peccat mortaliter, nu. 243. 248. Permittens tactum suî vel osculum turpe ac venereum in secreto, peccat mortaliter, si non impediat, quando commodè potest; quod si dubitet, an id fiat ab altero malo fine, non tenetur impedire, n. 249. Acceptans munera ab amasio ea largiente ex malo fine, regulariter peccat graviter, quamvis ipsa non consentiat ejus intentionibus, n. 264. Fœmina, quæ non solet ire ad Ecclesiam, nisi famulis comitantibus, tenetur hos modico stipendio conducere; ut die festo Missam audiat, l. 3. p. 1. n. 677. Fœmina non potest ferre censuras, l. 7. nu. 19. Potest habere clavem Jurisdictionis, non Ordinis, ibid. Ad altare ministrare non deberet, l. 6. p. 2. n. 388. Nequidem est capax primæ tonsuræ, n. 2213. Est capax Matrimonii, quamvis sine vitæ periculo parere non possit, l. 6. p. 3. nu. 792. Etiam illius capax est impotens retinere semen intra matricem, n. 794. Fœmina dubiè impotens, si per secundum virum reddita sit habilis ad copulam, non ideo reddenda est primo, nu. 805. Putant aliqui eam ineptam ad generandum, si sit annorum 50., alii, si sit 45. sed attendenda est complexio & naturalis vigor, nu. 178.

In

In usu Matrimonii animum aliò distrahens, ne natura excitetur, peccat venialiter, nu. 351. Post copulam conjugalem, in qua ipsa semen non emisit, probabiliùs non licet fœminæ per tactus seipsam provocare, aut per virum, ut seminet, nu. 335. Si rapta fuerit, id in supplica narrari debet. n. 980. Fœminarum carminatricum benedictiones & preces ad morbum depellendum adhibere, superstitiosum est, l. 3. p. 1. n. 27.

Fœtus.

Fœtum animari priùs, quando nascitur, nequidem est probabile, quod si probabile esset, tamen adhuc committeretur homicidium in aliquo abortu, l. 3. p. 1. à n. 828.

Forensia opera. V. *Festorum observatio.*

Forma Sacramenti Pœnitentiæ. V. *Pœnitentia.*

Forma absolutionis à censura. V. *Absolutio à censura.*

Forma Consecrationis Eucharistiæ. V. *Eucharistia Sacramentum.*

Formæ Sacramentorum. V. *Sacramentum,*

Forma Matrimonii.

Forma Matrimonii est mutuus consensus externis signis expressus, quatenus habet rationem acceptationis, l. 6. p. 3. n. 223.

Forma actûs.

Forma actûs & conditio ad actum differunt, quòd illa sit, quæ dat esse rei, hæc verò, sine quo essentia actûs potest subsistere, actui tamen adjicitur, & aliquando ità necessariò, ut si desit, post se trahat nullitatem actûs, l. 4. n. 735.

Formula juramenti contra Jansenium.

Formula juramenti circa verba & sensum Jansenii hic est: Ego me subjicio Constitutioni Apostolicæ Innocentii X. &c. l. 1. n. 210.

Fornicatio.

Fornicatio est concubitus soluti cum soluta, l. 3. p. 1. n. 915. l. 6. p. 2. n. 1023. Est peccatum mortale & intrinsecè mala, l. 3. p. 1. n. 916. Fornicatio sponsæ in Confessione est explicanda, l. 6. p. 3. n. 57. Item fornicatio cum filia Confessionis probabiliter in Confessione explicari debet &c. l. 3. p. 1. nu. 915. l. 6. p. 2. à n. 1041. Ante sponsalia facta, & post ea detecta fornicatio sponsi, probabiliùs non dat Jus sponsæ resiliendi, sicut fornicatio sponsæ detecta dat Jus sponso resiliendi, nisi etiam sponsus ex fornicatione haberet prolem, tum enim etiam sponsa resilire posset, l. 6. p. 3. n. 180.

Forum.

Vox *forum* varias habet significationes: *forum* in neutro genere, aliquando significat locum publicum, in quo res venales exponuntur: *forus* in masculino significat locum Judicii, sæpe autem per forum intelligitur *Judicium, jurisdictio, potestas*, & sic dicitur res aliqua pertinere ad forum Ecclesiasticum vel Sæculare, vel esse fori mixti. Forum in hoc sensu aliud est externum, sive *forum fori*, in quo tractantur causæ in ordine ad externam gubernationem Reip. sive ecclesiasticæ, sive sæcularis: aliud internum, sive *forum poli seu conscientia*, quod intus in conscientia exercetur. Forum internum aliud est pœnitentiæ, aliud non pœnitentiæ &c. l. 6. p. 3. nu. 952. Ad forum contentiosum aliquid dicitur deductum, si citatus aliquo modo comparuerit negando vel confitendo, l. 7. n. 12. Fori privilegium est favor, quo Clericus eximitur à jurisdictione & potestate sæculari, l. 4. nu. 1380. Fori mixti causa est, quando persona est sæcularis, & pœna statuta est à Jure Canonico, n. 1414.

Franciscanus.

Franciscanus feriâ sextâ non jejunans peccat contra obedientiam & contra temperantiam, l. 4. n. 96.

Fraterna correptio. V. *Correptio fraterna.*

Frater.

Frater tenetur fratri vel sorori in extrema, vel quasi extrema necessitate subvenire lege tum charitatis, tum pietatis, l. 3. p. 1. n. 695. Si dives sit, tenetur fratrem etiam illegitimum alere, n. 700. Fraternitas inter quos. V. *Cognatio.*

Fraus.

Fraus circa dispositionem hæreditariam, si per legem patriæ ad utrumque æqualiter bona immobilia devolvi debent, est illicita, l. 3. p. 2. n. 1183. Circa venditionem est injuriosa, n. 995. Circa instrumentum, si amissum sit originale, est illicita, à n. 1123. De fraude in testamento dubitans, potest adire hæreditatem; si tamen probabiliter fraus adfuit, hæreditas est dividenda, n. 1172. V. *Dolus.*

Fructus.

Fructus rei alii sunt naturales, qui ex re ipsa proveniunt absque ullo ferè labore aut industria cujusquam, v. g. lana ovium, fructus arborum &c. Alii sunt industriales, qui præcipuè proveniunt ab industria hominis utentis tali re velut instrumento, v. g. lucrum reportatum ex re aliqua &c. Alii sunt mixti, ad quorum productionem notabiliter concurrunt tam natura, quàm industria, v. g. segetes ex agro &c. l. 3. p. 2. n. 114. 205. Fructus aliqui sunt civiles, qui in foro civili habentur veluti fructus, v. g. pretium rei elocatæ &c. n. 206. Alii sunt pendentes, qui nondum sunt collecti, sed in rebus, è quibus nascuntur, adhuc existunt. Alii sunt præcepti, qui separati sunt à re, è qua proveniunt. Alii percipiendi, qui percipi potuerunt & percepti non sunt, n. 207. Fructus naturales percepti & percipiendi sunt & manent domini sui, cui tam à possessore bonæ quàm malæ fidei sunt restituendi; probabiliùs etiam consumpti, & mixti secundùm hoc, quod naturales sunt, deductis tamen expensis propriis, nu. 114. à nu. 210. Industriales restituendi non sunt, à n. 212. Fructus per culpam injusti detentoris perditi ordinariè restitui debent, à n. 218. V. *Restitutio.* Fructus contra prohibitionem è patria etiam semel tantùm efferens, si sit quantitas magna v. g. pro 100. aureis, probabiliter peccat graviter, l. 1. num. 670. Fructus Beneficii vacantis, per se loquendo, spectant ad illum, qui Beneficium obtinebit, nisi obstet statutum vel alia consuetudo, l. 4. à n. 950. nu. 962. Fructus Beneficii resignati spectant ad resignantem, si hic non perdat titulum, & resignatio sit irrita, n. 960. Si resignatio sit pura & valida, fructus spectant ad successorem per se loquendo; si sit in favorem, fructus usque ad diem consensûs à Superiore dati sunt resignantis, post eum resignatarii, à n. 961. Fructus primi anni Beneficii obtenti non debent distribui inter seniores, à n. 672. Fructus Beneficiorum post congruam sustentationem superflui in usus pios sunt impendendi, n. 1355. Fructus Episcopatûs vacantis in Gallia percipiunt Reges, ordinariè pro eligendo reservari debent, aut in bonum Ecclesiæ impendi, à n. 1397. Fructus rei emptæ. V. *Emptio.*

Fructus Sacrificii. V. *Sacrificium.*

Frumenta sata in alieno fundo. V. *Satio.*

Fuga reorum. V. *Reus.*

Fugitivus à Religione.

Fugitivus à religione, quæ acquirit, Monasterio acquirit, si illud sit capax dominii: si non, Sedi Apostolicæ, iis exceptis, quæ ex Beneficio Ecclesiastico accepit, l. 4. nu. 198. Ut censeatur apostata, requiritur dimissio habitûs, & animus non redeundi ad suam Religionem, à n. 205.

Fundatio.

Fundationi conditiones etiam contrariæ juri communi addi possunt, quæ, si ab Episcopo admissæ sint, obligant, non debent tamen esse nimis difficiles, nec turpes, nec contra finem seu substantiam Beneficii, nec contra Jus naturale vel divinum: sic apponi potest in fundatione, v. g. ut quis ad Beneficium præsentari possit, antequam vacet: ut Beneficium hoc retinere possit cum alio etiam incompossibili &c. l. 4. à n. 808. Conditiones & clausulæ fundationibus appositæ obligant, & sine iis ordinariè actus sunt irriti, à n. 810. Si in fundatione requiratur Sacerdotium, vel ut Missæ legantur, ordinariè requiritur Sacerdotium actu, aliquando sufficit aptitudine; & si fundatio non exprimat, ut legat per se ipsum, poterit id fieri per alium, à n. 814. Si fundatio requirat, ut per se ipsum celebret, si legitimè impediatur non tenetur substituere alterum &c. à n. 819. Si fundatio præscribat, ut in certo loco, tempore, Altari, die Missæ legantur, hæc citra necessitatem vel sine causa rationabili sæpius negligens peccat graviter, à num. 823. Si fundatio non præscribat, quoties, & ad quam intentionem celebrandum, videat, quid similes fundationes exigere soleant, vel quid antecessores impleverint &c. à num. 831. Fundator ipse non potest post perfectam, & ab Episcopo admissam erectionem Beneficii, adjicere novas leges aut conditiones alterativas, nec addere nova onera, nec imposita minuere; nec hæres vel Patronus potest negligere conditionem à fundatore appositam &c. à nu. 838. Potest Episcopus cum causa utili Ecclesiæ, fundatore adhuc vivente & consentiente, etiam in perpetuum mutare aliquam conditionem appositam. Fundatore autem mortuo probabiliùs non potest nequidem cum consensu Patronorum, in conditione à fundatore requisita dispensare, aut mentem ejus immutare, quam aliquando interpretari potest, à n. 839. Nec Papa ordinariè potest legibus à fundatore positis derogare, num. 842. Contra vel ultra onera & conditiones fundationibus appositas probabiliter præscribi potest saltem 40 annorum præscriptione, à n. 852. Fundationum onera Episcopus cum consensu Patroni, aut etiam sine illo, si irrationabiliter sit invitus, reducere probabiliter potest etiam in perpetuum, si reditus ad onera præstanda non sint ampliùs sufficientes; non autem potest numerum Missarum imminuere ex fundatione Beneficii vel Capellaniæ &c. debitum, n. 854. Si fructus omnes uno anno emaneant, non est obligatio ad ullum onus; si ex parte, est obligatio pro rata,

rata, sed ad Episcopum spectat imminuere, n. 855. An fundationem unius Altaris Episcopus possit transferre aliò &c. V. *Episcopus*.

Furiosus.

Furiosus non potest contrahere, l. 3. p. 2. n. 666.

Fur. Furtum.

Furem ut liceat occidere, non sufficit unus aureus, sed requiritur res magni momenti respectivè ad illum cui aufertur, si illa aliter servari aut recuperari non possit, l. 3. p. 1. n. 798. à n. 807. Fugientem cum re magni momenti v g. equo, &c. si aliter recuperari non possit, licet occidere, n. 810. 944. Furtum est injusta & occulta rei alienæ ablatio domino rationabiliter invito, n. 935. Est mortale, si quantitas ablata sit notabilis, à n. 935. Differt à rapina specie, quia superaddit modum tendendi in rem alienam notabiliter diversum &c. à nu. 942. Species furti variæ sunt, præsertim apud Juristas, n. 944. Furtum non mutat speciem ex hoc, quod fiat à Judice vel Magistratu, quamvis magis dedeceat, l. 6. p. 2 n. 1086. Illi additur sacrilegium, si quis furetur rem sacram, vel profanam è loco sacro, si locus sacer pro ea respondere debeat, à n. 1089. Furti sacrilegi gravitas desumi debet ex materiæ quantitate &c., si sit res temporalis pretio æstimabilis; quòd si sit res adæquatè sacra v. g. Reliquiæ, ex ejus dignitate aut raritate, saltem extra districtum Romanum, desumitur; in districtu autem Romano non videtur in his dari parvitas materiæ, l. 3. p. 1. n. 1003. Si quis rem auferat domino vidente & non contradicente, vel dominum putet esse contentum, non committit furtum; quod si ex metu vel verecundia non contradicat, furtum committitur, à n. 945. Faciens sumptus nimios, quos scit se non posse refundere, censetur ordinariè furari, l. 3. p. 2. nu. 17. 380. Rem alienam accipiens, vel in cujus domo res aliena invenitur, non præsumitur fur, nisi aliunde sit suspectus, quòd rem clam acceperit & occultet &c. nu. 1186. Fur rem consumens in extrema necessitate, si res mansit domini, tenetur postea, si possit, compensare sola damna causata domino usque ad tempus necessitatis; si autem rem per commixtionem fecerit suam, post necessitatem etiam rem tenetur restituere, n. 288. Surripere sibi necessaria in extrema necessitate licet, non verò in gravi necessitate tantùm; l. 3. p. 1. à n. 948 Non licet surripere alteri in pari necessitate constituto, n. 951. In gravi necessitate totius Reip. licet divitibus auferre superflua, quæ necessaria sunt ad Remp. sublevandam, nu. 956. In necessitate gravi urgente, privato licitum est surripere necessaria ad illam sublevandam, n. 957. Quantitas ad furtum mortale requiritur notabilis & gravis, v. g. respectu cujuscunque etiam ditissimi Regis duo ducati; respectu inferioris Principis unus ducatus; respectu viri Perillustris aut mercatoris valde divitis unus imperialis; respectu mercatoris mediocriter divitis medius imperialis; respectu tenuioris civis aut rustici duo solidi; respectu hominis utcunque pauperis sesqui-solidus; respectu plane pauperis etiam unicus solidus &c n. 978. 987. Gravitas furti non est præcisè mensuranda ex quantitate rei ablatæ, sed simul ex aliis circumstantiis, n. 978. à n. 984. Gravitas illa absolutè desumi potest ex materia requisita ad sustentationem unius diei, à nu. 985. Qui furatur rem gravem, cum animo statim restituendi, saltem usque ad materiam levem, non peccat graviter, n. 1002. Qui furatur aliquid complens peccatum mortale, si nihil cogitet de prioribus ablatis, vel si restituisset usque ad materiam cum hoc levem; aut, si haberet voluntatem restituendi præcedentia; aut si nunc non obligaretur ad præcedentia restituenda, non peccat nisi venialiter ultimum illud auferendo, l. 5. n. 293. l 3. à n. 1004. Qui semel complevit materiam gravem, & iterum furatur etiam aliquid leve, quod cum priore materia ablata facit unum, iterum probabiliùs peccat mortaliter, n. 294. l. 3. p. 1. nu. 1007. Si quis per plura furta parva uni vel pluribus facta habeat intentionem paulatim ditescendi, vel grave damnum inferendi, peccat graviter. Sicut & ille peccat graviter, qui surripit materiam levem, quæ cum aliis præcedentibus complet materiam gravem, cum voluntate eam cum aliis retinendi, l. 3. p. 1. à n. 1004 p. 2. à num. 244. Etiam peccat graviter, qui post levia furta, quæ non potest restituere, addit aliud leve, quo compleatur quantitas gravis, nisi voluntatem efficacem habeat restituendi priora furta saltem usque ad materiam levem, l. 3. p. 1. nu. 1006. p. 2. à nu. 245. Furta parva coalescunt, quamvis fiant in diversis negotiis, p. 1. nu. 1008. Si plures plura levia furta committant, quæ simul graviter nocent alicui, si alter de altero non sciat, nullus peccat graviter. Si singuli conspirent, singuli peccant graviter. Si non conspirent, alter tamen exemplo suo moveat alterum, probabiliùs singuli peccant graviter. Si se non mutuò moveant, advertant tamen per omnia simul sumpta causari grave damnum alteri, probabiliùs singuli tantum peccant venialiter. n. 1004. à n. 1009. Quamvis inter furta levia tempus aliquod intercedat, probabiliùs tamen uniuntur; quò plùs tamen temporis intercedit, tantò plùs requiritur ad materiam gravem, sicuti & quò plures sunt damnificati, tantò minor requiritur quantitas &c. à nu. 1011. Ad furtum uxoris, filii, amici, servi, ut sit mortale, plerumque requiritur major quantitas, quàm si fiat ab alio, à nu. 1014. Ad furtum grave filiorum quæ requiratur quantitas, ex circumstantiis colligi debet, v. g. quæ sit materia, quæ aufertur, an multum simul, an parùm & successivè, an ad usus bonos & licitos, an ad vanos & illicitos, an parentes sint pauperes, an divites, an liberales vel parci &c Requiritur saltem summa notabilis, qualis non semper est respectu parentis prædivitis, si filius parenti furetur 5. aut etiam plures aureos; respectu mechanici tamen probabiliter 2. vel 3. aurei sufficiunt, nu. 1014. à nu. 1032. Si alicui committatur, ut pro altero aliquid emat vel vendat, qui hoc putatur gratis facturus, si hic minori pretio emat, vel majori vendat, quàm determinatum fuit, si hoc sibi retineat, censetur furari, nisi expensas fecerit, aut extraordinariam diligentiam adhibuerit &c, à n. 1039. Res furtiva propriis immixta probabiliter priùs restitui debet, l. 3. p. 2. n. 375. Rem furtivam emens, comparente domino tenetur eam restituere, sicuti & pretio furtivo emens tenetur pretium restituere, à n. 961. V. *Restitutio*. Alienum accipiens in justam compensationem, si adsint conditiones requisitæ, per se loquendo, non furatur, l. 3. p. 1. à n 959. Furta uxorum. V. *Uxor*.

G.

Gabella.

Per gabellas intelliguntur ea, quæ subditi contribuunt ad communem utilitatem, ad sustentandos Magistratus &c l. 3. p. 2. n. 268. Etiam exteri ad eas tenentur, n. 270. Probabiliùs solvendæ sunt, quamvis non exigantur, 271. Probabiliùs etiam imponi possunt rebus usualibus, nu. 273. Paupertas ab iis excusat, n. 274. Probabiliter non debentur pro mercibus inferri prohibitis, nu. 275. Gabellarum onus aliquando cum merce transit ad ementem, nu 276. Aliquando etiam ad eas obligantur Clerici, n. 270. Qui justas gabellas defraudavit, probabiliter potest merces communi pretio vendere, nu. 281. Antequam gabellæ defraudentur, standum est, quod subditi ad eas obligentur; postquam autem defraudatio facta est, pœnitens non facilè damnandus est ad restitutionem, si credat eas injustè exigi, n. 282. V. *Tributum*. Gabellæ custos se abscondens, ut nauta præteriens puniatur, peccat; non verò, si intendat, ut semel deprehensus aliis vicibus gabellam non defraudet, l. 2. n. 276.

Gaudium.

Gaudium de morte alterius. V. *Mors*. Gaudium filii de morte parentis. V. *Filius*. Gaudium de malo. V. *Delectatio*.

Generalis Confessio.

Cum illis, qui generalem Confessionem instituunt, pro diversitate subjecti diversimodè est procedendum, l. 6. p. 2. à n. 1878. Generalis Confessio nonnisi semel permittenda est scrupulosis illis, qui antehac vixerunt in consuetudinibus peccandi &c. n. 1881. l. 1. à n. 541. Factâ Confessione generali, præmisso diligenti examine, non tenetur quis de vita anteacta ampliùs cogitare, & omnia occurrentia dubia ordinariè potest deponere, nisi accedat certitudo ea esse omissa, l. 6. p. 2. n. 1883. Pro Confessione generali instituenda inspici potest catalogus peccatorum, n. 1883.

Generalis Ordinis.

Generales Ordinum possunt ferre censuras in suos subditos, l. 7. n. 17. Generalis Societatis JESU potest suis in remotissimis infidelium terris degentibus dare facultatem dispensandi cum illis, qui ab infidelitate conversi sunt, & priùs in gradibus non licitis, tamen lege divinâ non prohibitis Matrimonia contraxerant, ut in eisdem manere possint, l. 6. p. 3. n. 893.

Generatio prolis.

Generationem prolis directè & per se impedire nunquam licet conjugibus; possunt quidem ex gravi causa aliquid facere, ex quo per accidens sequatur effusio seminis, v. g. actum conjugalem ex metu mortis imminentis abrumpere; peccant tamen, si in usu Matrimonii, vel post usum aliquid faciant, quo conceptio impediatur, aut semen conceptum rejiciatur, l. 6. p. 3. n. 351.

Genuflexio.

Genuflexio fit, quando Sacerdos transit, accedit vel recedit ab Altari, in quo Venerabile est expositum vel reconditum. Item quoties accedit vel recedit à medio Altaris, & quoties se convertit ad populum & iterum ad Altare, ubi Venerabile est

est expositum. Item, antequam Missam incipiat ad Altare, in quo Venerabile saltem est reconditum. Item, quoties in Missis privatis dicitur: *flectamus genua*, vel in Missali ad marginem notatur, genuflexio. Item in *Credo* ad *incarnatus est.* Item, quoties post elevationem movet Hostiam vel Calicem. Denique in fine Evangelii S. Joannis ad *Verbum Caro factum est.* Debet autem tardè & graviter fieri usque ad terram ordinariè uno genu, quamvis aliqui utroque genu flectant &c. l. 6. p. 2. n. 484.

Gladiatus.

Gladiatus, secluso scandalo, licitè communicat, l. 6. p. 1. n. 557.

Gloria in excelsis.

Gloria dicitur, quando in Matutino dictum est, *Te Deum laudamus*; excipiuntur feria 2. & 3. Rogationum, in quibus non dicitur. Item, non dicitur, si Missa non concordet cum Officio Horarum, uti in vigiliis, votivis, de Requiem. Dicitur tamen in votivis Angelorum & B. Virginis in Sabbatho; non autem dicitur in votivis B. V. extra Sabbathum, l. 6. p. 2. n. 464. n. 2055. D. 266. In Sabbatho recitans Officium de B. V. si celebret votivam de aliquo Sancto, non debet dicere *Gloria* n. 2055. D. 290. Etiam non dicitur *Gloria*, nec *Credo* in votivis pro re gravi, si violacea paramenta adhibeantur; aliàs dici possunt, n. 464. 2055. D. 117. 118. n. 2070. Dicitur, quando legitur de Sancto, die, quo obiit, aut de Sancto, qui est titulus Altaris, licèt de his non sit dictum Officium. Item dicitur in solenni gratiarum actione, si non sint paramenta violacea, nu. 464. Non dicitur, quando in Matutino non est dictum *Te Deum laudamus*, nisi in Cœna Domini, & Sabbatho Sancto, nu. 465. *Credo* dicitur in omni Dominica, nisi fiat *de Requiem*; item in solenni votiva pro re gravi vel causa publica Ecclesiæ, v. g. in precibus 40. Horarum; item in omnibus Dedicationibus; item in festis incidentibus infra Octavas habentes *Credo*, non in vigilia incidente infra Octavam, nec in Rogationibus. Etiam dicitur *Credo* in Missa de Sancto, vel Beato, cujus insignes Reliquiæ habentur in Ecclesia, in qua legitur Missa; si autem Missa fieret extra hanc Ecclesiam, non ideo dicitur *Credo*, sicuti nec de Beatis, si non adsit Reliquia, n. 466. n. 2055. D. 214. Octavæ totæ habent *Credo*, si festum habeat, quamvis Officium non fiat de Octava, n. 467. Regulariter M V C non credit, id est, Martyres, Virgines & Viduæ, Confessores, nisi sint Doctores, non habent *Credo*; in festo Patroni titularis Ecclesiæ tamen dicitur *Credo*, non autem Patroni Capellæ vel Altaris. Etiam dicitur *Credo* in festis principalibus Sanctorum apud Regulares, non tamen Beatorum, nisi sit Missa solennis aut habeantur Reliquiæ notabiles, nu. 468. 2055. D. 134. Non dicitur *Credo* in Missis privatis, ideo solùm, quia Ss. Sacramentum est expositum, n. 2055. D. 287. Nec dicitur *Credo* in Sabbatho, quando Missa legitur de Dominica alioqui omittenda, n. 468.

Gloria vana. V. *Vana gloria.*

Gradus Consanguinitas. V. *Consanguinitas.*

Gradus. V. *Promotio.*

Græcus.

Græci baptizant infantes totos immergendo in aquam calidam, l. 6. p. 1. n. 266. Græcus probabiliùs invalidè ordinaretur Sacerdos per materiam in latina Ecclesia tantùm usitatam, scilicet per traditionem Patenæ, n. 16.

Grassator publicus.

Grassator publicus & raptor, per se loquendo, non possunt à quovis occidi, l. 3. p. 1. n. 796.

Gratia.

Gratia status prærequiritur probabiliùs sub mortali in conficiente Sacramentum extra necessitatem ante actum Sacramenti essentialem consummatum, l. 6. p. 1. nu. 88. à n. 91. n. 102. Etiam sub mortali, per se loquendo, requiritur in suscipiente Eucharistiam, antequam Hostia attingat stomachum, n. 514. 516. Probabiliter non requiritur sub mortali in distribuente Eucharistiam, num. 94. Nec in Confessiones audiente, dummodò sit in gratia, antequam Absolutionis formam absolverit, n. 102. Varios errores docuerunt circa gratiam Jansenius, Sinnichius & aliqui Religiosi Duacenses, l. 3. p. 1. à n. 1.

Gratia, *si neutri*, conceditur illi litiganti tantùm, qui Apostolicè provisus est; dicitur *si neutri*, quia datur tantùm sub conditione, si neutri eorum sit Jus quæsitum &c. l. 4. n. 550. Gratia *si nulli*, est similis, & conceditur, si nulli ex pluribus, quàm duobus collitigantibus sit Jus quæsitum, nu. 551. V. *Privilegium.*

Gratiosa surrogatio. V. *Surrogatio.*

Gravida.

Gravida non potest reddere, nec petere debitum conjugale, si ex eo periculum mortis, vel etiam abortûs probabile timeatur proli jam conceptæ; quod si absit, & reddere & petere potest, l. 6. p. 3. n. 351.

Gula.

Gula est inordinatus appetitus cibi & potûs: committitur 5. modis: 1. Si edas ante tempus. 2. Si nimis exquisita. 3. Si plus justo. 4. Si voraciter. 5. Si nimis exquisitè præparata. Est ex genere suo veniale, l. 5. nu. 307. Est etiam vitium gulæ comedere sine necessitate, n. 309. Delectationem cibi & potûs intendere directè, est illicitum, n. 310. Qui comedit & bibit propter solam voluptatem, peccat saltem venialiter; qui autem comedit & bibit propter voluptatem eam referendo ad comestionem & utilem digestionem, nullo modo peccat, à n. 313.

H.

Habitatio.

Habitans in Parochia planè Catholica, si soleat reliqua Sacramenta à vicino Catholico Parocho accipere, etiam tenebitur pro Matrimonio coram eo comparere, l. 6. p. 3. n. 782. V. *Domicilium.*

Habitus.

Habitus Clericalis. V. *Clericus.*

Habitus & Tonsura sive corona ordinatorum pro diversitate Ordinum & subjectorum est diversa, sic Sacerdos habet parem majori Hostiæ, Diaconus paulò minorem &c. l. 6. p. 2. n. 2316. Habitum Religiosus ad horam dimittens, per se loquendo, peccat tantùm venialiter, l. 1. n. 671.

Hæreditas. V. *Renuntiatio hæreditatis.*

Hæres.

Hæredes institui possunt omnes homines etiam amentes, surdi, muti, servi, imò & communitas, nisi specialiter quis prohibeatur, sicuti prohibentur & secundùm Jura incapaces sunt Apostatæ & Hæretici, eorúmque receptores, fautores, defensores, qui tamen probabiliter ante sententiam Judicis non tenentur ad ejus restitutionem; item civitas hostium & communitas Judæorum; item damnati ad metalla &c. l. 3. p. 2. n. 1153. Hæredes variè dividuntur, alius est hæres ex testamento, alius ab intestato. Hæres ex testamento vel est universalis & ex asse, vel partialis, seu ex parte tantùm. Uterque horum vel est hæres necessarius, qui necessariò institui debet, ut sunt omnes in recta linea descendentes; & post hos ascendentes, nisi sit justa causa exhæreditandi; vel non necessarius, quem testator liberè instituit, ibid. Hæredibus necessariis Jure novo debetur triens hæreditatis, & si sint plures liberi, quàm quatuor, semissis, idque absque ullo gravamine, modo, & conditione, ibid. Ab intestato, aut testamento rupto vel irrito succedunt hæredes ante omnes alios. 1. Patri succedunt liberi legitimi, & in demortuorum locum nepotes. 2. Deficientibus descendentibus, pater & mater defuncti, & in eorum locum avi & aviæ. 3. His quoque deficientibus, fratres & sorores ex utraque parte conjuncti, idque æquis portionibus, exclusis iis, qui ex solo patre vel matre conjuncti sunt. 4. Si ex fratribus vel sororibus utrimque conjunctis unus mortuus liberos reliquerit, succedunt hi loco parentis sui cum patruis, non in capita, sed in stirpes; si tamen fratres & sorores utrimque conjuncti, omnes mortui sunt, tunc eorum liberi, exclusis patruis ex una tantùm parte conjunctis, non in stirpes, sed capita, adeoque æquis portionibus succedunt. 5. Deficientibus fratribus & sororibus utrimque conjunctis, eorumque liberis, succedunt fratres & sorores ex una tantùm parte conjuncti; hoc tamen discrimine, ut qui ex parte patris sunt juncti, succedant in bona à parte provenientia, in reliquis æqualiter omnes. 6. Si fratres & sorores eorumque filii deficiant, succedunt propinquiores collaterales usque ad decimum gradum, & fit talis successio in capita, nullâ habitâ ratione, an ex altera parte, an ex utraque sint conjuncti. In horum defectu succedit uxor & denique in illius morte Fiscus sæcularis, in omnibus bonis Laici ab intestato defuncti, Fiscus autem Ecclesiasticus in bonis Clerici, ibid. Si uxor susceptis ex priore marito liberis ad secundas nuptias transierit, quidquid à priore marito donatione aut testamento acquisivit, id cedit ejusdem Matrimonii liberis; idem fit, si maritus alteram uxorem ducat, ibid. Hæres adeundo hæreditatem non tantùm commoda & Jura, sed etiam debita & onera realia defuncti in se transfert; non obligatur tamen supra vires hæreditatis, imò ipsi debetur quarta pars hæreditatis, deductis expensis funeris & solutis debitis; & si eam non habeat, potest illam legatis, non tamen piis, detrahere, si inventarium confecerit, quod conficiendi obligationem testator ipsi potest remittere respectu legatariorum & fidei-commissorum, non tamen respectu creditorum: quod si inventarium per

fraudem

fraudem non confecerit, tenetur solvere etiam supra vires; ad quod in conscientia non tenetur, si per incuriam, & absque dolo illud facere neglexerit, ibid. Item, n. 1169. Ad hæredem etiam transeunt obligationes reales & vota realia, non obligatio restituendi pro fama vel honore; damna tamen fortunarum inde secuta reparandi obligatio ad eum transit, l. 3. p. 1. à n. 337. 477. l. 3. p. 2. n. 1256. Tenetur etiam hæres negotia à defuncto inchoata & nondum finita perficere; non tamen tenetur piam testatoris voluntatem aliquid faciendi implere, nisi ea obligatio sibi sit imposita, l. 3. p. 2. num. 1169. Potest adire hæreditatem, etiam, quando testamentum factum est sine solennitatibus, n. 1118. Hæres ab intestato, si sciat voluntatem defuncti; tenetur restituere hæreditatem; si dubius sit de voluntate testatoris, debet cum illis componere pro ratione dubii, de quibus dubitat, an testamento minùs solenni aliquid legatum sit; quod si hæres ab intestato hæreditatem sibi retineat, & certò constet legatario de voluntate testatoris, poterit ille probabiliter uti occultâ compensatione, contrarium tamen est probabilius; ibid. Si hæres ab intestato fateatur, mentem testatoris fuisse, ut hæreditatem nomine fidei-commissi alteri traderet, vel legatum aliquod solveret, vel, ut hæreditas immediatè ad alium perveniret, vel si oblato Juramento jurare noluerit, cogendus est etiam in foro externo hæreditatem tradere & legata solvere, ibid. Hæres ex testamento à Clerico vel Novitio facto sine solennitatibus Juris, potest hæreditatem pro foro conscientiæ adire, ibid. Hæredes institui possunt filii illegitimi, si sint naturales, à patre ex asse, si desint legitimi ascendentes & descendentes; si autem adsint legitimi descendentes, possunt tantùm institui ex uncia; si adsint soli ascendentes, his debetur legitima, id est triens, reliqui duo trientes possunt per testamentum venire ad naturales. Si autem mater filiorum naturalium sit superstes sine aliis filiis, huic potest donari sola semi-uncia, n. 1163. Si pater moriatur intestatus, neque sint legitimi descendentes, neque etiam legitima uxor, naturales succedunt in sexta parte inter ipsos & matrem eorum dividendâ; aliæ quinque partes veniunt ad legitimos hæredes ab intestato. Si autem adsint descendentes legitimi vel uxor legitima, & pater intestatus decedat, naturales nihil accipiunt; uti nec tum, si pater alios filios adoptaverit; neque tum, si pater se pluribus concubinis miscuerit, ibid. Competentia alimenta semper debentur naturalibus juxta judicium prudentum, qui etiam non tantùm ex testamento, sed etiam ab intestato succedunt matri, ac si essent legitimi, & cum his in hæreditate materna æqualiter concurrunt; imò etiam cum his succedunt quoad relicta ab avo, aliisque ascendentibus &c ibid. Hæredes institui non possunt illegitimi, si sint spurii, à n. 1164. Hæredes patris tenentur alimentis necessariis alere spurium, si pater illi non providerit, n. 1167. Dubius de fraude an possit adire hæreditatem. V. *Fraus*. Hæres non tenetur credere uni testi, etiam in legatis piis, n. 1130. Ante omnia tenetur exequi legata pia, n. 1133. Tenetur solvere legata pia, si inveniantur inducta, & non constet de testatoris voluntate, n. 1129. Hæres non potest negligere conditionem fundationi appositam à fundatore l. 4. à n. 838. Tenetur instituere anniversarium à testatore fundatum; etiamsi pro tota assignata pecunia statim fecerit legi Missas, aut pro statim lectis stipendia solverit, l. 6. p. 2. n. 151. Si per plures annos Missa anniversaria legi non potuerit v. g. ob bellica tempora, hæres probabiliùs non tenetur prætermissas supplere, si postea possit. n. 152. V. *Testamentum. Legatum.*

Hæresis.

Hæresis est error intellectus liber & pertinax contra fidem in eo, qui fidem suscepit, l. 2. nu. 92. Est mortalis; peccant quoque mortaliter ejus periculo se exponentes, ibid. Ejus qualitas in confessione non necessariò est explicanda, ibid. Si sit formalis, est reservata Papæ, l. 6. p. 2. à nu. 1613. Ab hæresi formali absolvere possunt saltem in Germania illi, qui habent facultatem absolvendi à Casibus Bullæ Cœnæ, n. 1611. Possunt ab ea absolvere Episcopi, & quibus facultatem suam communicârunt, n. 1617. Probabiliter non possunt ab ea absolvere, per se loquendo, Regulares, à n. 1618. Hæresis censetur externè manifestata, si quis dubium suum internum de articulo fidei externè manifestet; non verò, si dicat se v. g. hactenus non credidisse Deum esse Trinum, aut se ex ignorantia hactenus in hoc esse Hæreticum, & fortassis etiam fore pro futuro, nec in somno vel ebrietate eam manifestet &c. à num. 1649. Hæresis circa Baptismum, Eucharistiam, Extremam Unctionem, Ordinem, Matrimonium, V. *Errores Hæreticorum*. Hæresis Jansenii consistit in variis articulis, l. 1. n. 210. Sensus eorum est damnatus, n. 207. à nu. 209. Hæresis Matrimonio superveniens est causa divortii, l. 6. p. 3. n. 440. Hæresi abdicatâ pars altera redire tenetur, si divortium factum sit authoritate propriâ, non si Ecclesiæ, ibid. Conversus tamen non posset sine consensu Catholici mutare statum, ibid.

Hæreticus,

Hæreticus est, qui affirmativè de aliquo articulo fidei dubitat; non verò per se & simpliciter est Hæreticus, qui negativè tantùm dubitat, id est, qui suspendit suum judicium; nec qui exteriùs tantùm fidem negat; nec qui paratus est judicium suum Ecclesiæ submittere, aut nescit contrarium tenere veram Christi Ecclesiam; vel ità dispositus est, saltem habitualiter, ut à suo errore esset discessurus, si sciret esse contrarium fidei, l. 2. n. 92. Probabiliùs dantur in Germania etiam Hæretici tantùm materiales, n. 94. Hæretico famulari non licet, si famulus Catholicus ob conversationem illam sit in proximo periculo deficiendi à fide; vel si communiter impediatur in observatione præceptorum Ecclesiæ, nisi hic excuset notabile incommodum; quod si raró impediretur, vel ex causa justa impediatur, quo minùs die festo templum adeat, licet illi famulari, à n. 102. Si quis ex justa causa serviat Hæretico, & diebus vetitis habeat unum ferculum quadragesimale ultra panem, non licet illi vesci carnibus, n. 106. Antequam quis addicat operam Hæretico, debet expressè apponere conditionem, ut permittatur observare præcepta Ecclesiæ, num. 107. Apud eos licitum est Catholico administrare officia, quæ nullam communicationem habent cum ipsa Hæresi; alia non, n. 108. Licitum est eos sepelire in loco sacro, si ante mortem dederint manifesta signa conversionis; item, ubi consuetudo habet, nisi sit nominatim excommunicatus; nullo tamen modo licitum est Sacerdoti Catholico ad ejusmodi sepulturam concurrere more Catholico &c. à num. 110. Hæreticos formales denunciandi, est obligatio, ubi Bullæ Romanæ id mandantes usu receptæ sunt, quæ in his partibus non videntur usu receptæ quoad punctum denuntiationis, à n. 215. Matrimonia personæ hæreticæ cum catholica regulariter sunt illicita; ex gravi tamen causa in Germania sunt licita, si adsint conditiones requisitæ, v. g. si absit periculum perversionis saltem proximum; si detur libertas educandi proles catholicè, si non sit facilè invenire parem & convenientem inter Catholicos; si Hæreticus non sit vitandus; si sit consuetudo & absit scandalum &c.; nec opus est dispensatione, si pars hæretica promittat conversionem, si credatur id seriò facere; & si causæ adsint, faciliùs permittitur Matrimonium Catholici cum Hæretica, quàm Hæretici cum Catholica, n. 92. à n. 95. In casu, ubi Matrimonium cum persona hæretica est licitum & valde utile ad bonum commune, licitum est pactum adjunctum, ut aliqua saltem pars prolium educetur Catholicè, nihil præjudicando Juri Catholici parentis circa reliquas proles; non licet autem pactum de ulla prole educanda in Hæresi, n. 98. Licitum etiam est Parocho Catholico benedicere nuptias personæ Catholicæ cum Acatholica, non verò duorum Hæreticorum, quorum nuptiis in Germania ex justa causa licitè assistit, si in Parochia sua habitent, n. 99. Si post Matrimonium tale contractum & susceptas proles parenti Catholico sit moraliter possibile facere, ut proles educentur Catholicè, ad hoc sub mortali tenetur, non autem, si prævideat gravissima incommoda, quæ s[illegible]re moraliter erit impossibile imbecillitati humanæ, v. g. exilium, privatio bonorum, gravissima jurgia certò in perpetuum duratura &c. nu. 100. An eorum libros legere liceat. V. *Liber Hæreticorum*. Cum illis disputare in Germania & locis, ubi Catholici sunt mixti Hæreticis, est licitum, n. 92. Sacris eorum licet interesse, non ità tamen, ut quis cum eis communicare censeatur, nu. 54. Hæreticus, quamdiu judicat suam sectam esse credibiliorem vel æquè credibilem, non tenetur determinatè credere, tenetur tamen ulteriùs inquirere; nec ille, qui à puero in Hæresi enutritus persuasum habet, nos abjicere & persequi verbum Dei, esse idololatras &c., stante hac persuasione nos audire potest; si tamen tali oriatur dubium de sua secta, tenetur ulteriùs inquirere; quod si fides nostra sufficienter proponatur, tenetur amplecti, nu. 41. 49. Obligatur præceptis Ecclesiæ, l. 1. n. 674. Obligatur præcepto Confessionis, l. 6. p. 2 nu. 2002. 2025. Etiam probabiliùs tenetur communicare in Paschate, l. 6. p. 1. n. 626. Non obligatur diebus festis audire Missam, l. 3. p. 1. nu. 613. Non licet ab eo petere laborem servilem diebus festis, l. 2. n. 259. Potest tamen illi dari opus faciendum, quamvis putetur die festo laboraturus, sicuti etiam Catholico, n. 260. Est incapax Beneficii Ecclesiastici, l. 4. n. 738. Potest affici Censuris, l. 7. nu. 17. Validè baptizat & contrahit Matrimonium, quamvis non credat hoc esse Sacramentum, l. 6. p. 1. n. 47. Hæreticus Ordinis Teutonici more Hæreticorum solitam faciens professionem, non fit inhabilis ad Matrimonium, l. 6. p. 3. n. 582. Hæreticis parentibus nati in

in Germania non sunt infames, & conversi sine dispensatione ad sacros Ordines promoveri possunt, l. 6. p. 2. n. 2218.

Hectica.

Hectica laborans excusatur à redditione debiti conjugalis, l. 6. p. 3. n. 395.

Hermaphroditus.

Hermaphroditus, in quo sexus fœmineus prævalet, aut etiam uterque sexus est æqualis, est irregularis, incapax Ordinis & Professionis Religiosæ, l. 4. nu. 23. l. 6. p. 2. à nu. 2214. l. 7. n. 493. Si per dispensationem ordinatus est, & postea prævaleat sexus fœmineus, iterum est irregularis & exercitii Ordinis incapax, l. 7. n. 498. An sit capax Matrimonii. V. *Matrimonium.*

Herus. V. *Dominus.*

Hierotheca. V. *Monstrantia.*

Histrio.

Histrio sive ludio publicus, id est, qui in publicis obscœnis spectaculis agit, est irregularis, l. 7. à n. 514.

Homicida.

Non licet se ipsum absque authoritate divina directè & ex intentione occidere, l. 3. p. 1. nu. 769. 771. Indirectè sæpe licet, num. 769. Pœnitentiis indiscretis vitam notabiliter abbreviare est illicitum, ibid. Etiam illicitum est se ipsum mutilare, nisi sit necessarium ad conservationem totius corporis, ibid. Se ipsum occidens privatur sepulturâ Ecclesiasticâ, nisi id factum sit ex furore, amentia, vel passione gravissimæ tristitiæ, turbatâ phantasiâ; vel ante mortem verè doluerit; vel dubium sit, an à se ipso, an ab alio v. g. in aquam sit præcipitatus; in dubio verò, utrùm deliberatè, an ex animo turbato factum sit, privandus est sepulturâ Ecclesiasticâ, nisi ex circumstantiis contrarium colligatur, ibid. Quandoque est gravis, quandoque etiam nulla obligatio vitam servandi vel prolongandi, à n. 769. Non licet abstinere v. g à vino, directè eâ intentione, ut etiam horâ citiùs moriatur, nu. 773. Licitum est abstinere à parte cibi & potûs communis, quamvis mors inde sequatur citiùs, dummodo sumatur, quod necessarium est, n. 774. Non est obligatio vitam prolongandi, à n. 772. Nec est obligatio eam conservandi mediis extra ordinariis, nisi Reip. vel Ecclesiæ necessitas postulet, n. 775. Pro injustè ad mortem damnato licitum est se offerre, non verò pro justè ad eam damnato, n. 780. Licitum est membrum sibi amputare pro conservando toto, n. 786. Non licet authoritate propriâ occidere malefactorem extra causam necessariæ defensionis, n. 788. Nec marito uxorem in adulterio deprehensam, à nu. 788. Nec patri filiam sic deprehensam, ibid. Ejusmodi Clericum adulterum occidens non incurrit excommunicationem, nu. 789. Occidere bannitos quando & quibus liceat. V. *Bannitus.* Non potest, per se loquendo, publicus grassator & raptor à quovis occidi, n. 796. Iniquum aggressorem licitè occido, si aliter vim injustam arcere, & magnum damnum avertere non possim, n. 798. 813. 820. Si moraliter certus sim me esse in gratia, & iniquum aggressorem in mortali, probabiliter teneor admittere mortem, aliàs non, n. 814. Etiam iniquum aggressorem alterius, sive vitæ, sive bonorum licitè occido, nu. 820. Furem quando liceat occidere. V. *Fur.* Raptorem strictè dictum, qui per violentiam etiam corpori adhibitam vellet unicum aureum eripere, probabiliter licet occidere, si vis aliter averti non possit, nu. 811. Invasorem ordinariè stando & resistendo licet occidere, si per fugam gravis ignominia incurratur, nu. 803. Fugientem ordinariè non licet insequi & occidere; cum re tamen magni momenti v. g. equo fugientem, si aliter recuperari non possit, licet occidere, n. 804. 810. Innocens ad mortem capiendus à satellitibus scientibus ipsius innocentiam, potest eos occidere licitè; non verò, si nescirent ejus innocentiam, sicuti nec incarceratus innocens licitè occidit custodes carceris, n. 815. Impedientem in assecutione boni ordinariè non licet occidere, à n. 806. Nec ordinariè licet occidere calumniantem famam, aut honorem invadentem à n. 798. Si honor invadatur non tantùm verbo, sed etiam facto, licet eum tueri armis, quamvis sequatur occisio, nu. 802. Insidias ad mortem proximè parantem licet occidere, non verò id videtur esse licitum, si struat v. g. insidias ità, ut manus ejus tandem non sim evasurus, nisi è patria fugiam, n. 798. 818. Directè & scienter non licet occidere innocentem, n. 622. Nec obsides, etsi qui eos miserunt, non servent fidem, ibid. Licet occidere bestiam, cum qua se miscuit homo, n. 831. Etiam licet occidere infantem, quem aggressor objicit, ut me occidat, n. 832. Non licet innocentes in urbem obsessam repellere, nec fame eos enecare, n. 833. Nec licet eos occidere in bello justo, n. 880. 885. Homicida injustus pro vita occisi nihil tenetur restituere; pro damnis tamen inde secutis juxta prudentis hominis arbitrium restituere debet, l. 3. p. 3. à n. 296.

Homicidium.

Homicidium conjugis ab altero conjuge vel alio tertio, sive physicè sive moraliter perfectum eo consilio, ut postea inter se Matrimonium contrahant, dirimit Matrimonium, si mors ex actione occidentis sit secuta; non verò dirimit, si mors secuta sit ex culpa medici vel negligentia morientis; vel si perfecta sit absque intentione Matrimonii incundi; vel cum intentione quidem, sed non exteriùs manifestata, vel non communi consilio, sed ab altero tantùm, nisi etiam adulterium præcesserit, tunc enim, etsi unus tantùm ex intentione Matrimonii cædem perfecerit altero ignaro, verè dirimit, l. 6. p. 3. n. 512. à num. 614. Non dirimit sola ratihabitio homicidii, num. 618.

Homo.

Homo à Deo creari potuit in pura natura, l. 5. n. 68. Homo adultus hodie baptizatus, & statim ducendus ad supplicium tenetur communicare etiam pro Paschate, l. 6. p. 1. nu. 597. Homo adultus, si sit semifatuus, vel debilem rationis usum habeat, obligatur præcepto Communionis Paschalis, si judicetur capax absolutionis, & absit periculum irreverentiæ, n. 658. Idem valet de plenè fatuis tempore lucidi intervalli, ibid. Adultus à nativitate surdus & mutus est capax Eucharistiæ, non verò, si simul sit cæcus, n. 663. Si post instructionem aliquam & usum rationis factus esset surdus, mutus & cæcus, Eucharistia pro viatico illi dari posset, n. 663.

Honestas, quæ est impedimentum Matrimonii. V. *Impedimenta Matrimonii.*

Honor.

Honor est testificatio quædam excellentiæ alterius, l. 3. p. 2. n. 1192. V. *Detractio. Fama.*

Hora Canonica.

Ad Horas Canonicas legendas obligantur Clerici majorum Ordinum etiam suspensi, excommunicati, degradati; etiam qui cum dispensatione Papæ duxit uxorem, nisi in hoc ipso sit dispensatus, non verò minoribus initiati, l. 4. n. 1186. Qui ordinatur, incipit obligari à puncto suscepti Subdiaconatus, & quidem ad Horas respondentes horæ, quâ ordinatur, vel ad Horam, quæ in choro tunc dicenda esset, hinc qui ordinatur horâ undecimâ, non tenetur eo die orare Matutinum, Laudes, Primam, Tertiam, sed potest incipere à Sexta, imò probabiliter tantùm à Vesperis. Quod si Horas recitaverit ante susceptionem Ordinis, probabiliter satisfecit, probabiliùs tamen tenetur repetere, nu. 1186. 1187. Dubius an rectè sit ordinatus, si in aliis rebus se habeat pro ordinato, etiam tenetur orare Horas, aliàs non, n. 1188. Omnes Religiosi professi ad chorum destinati, utriusque sexûs, obligantur ad Horas probabiliùs etiam extra chorum, ex universali consuetudine, ab hora emissæ professionis, attendenda tamen hìc sunt statuta & recepta consuetudo in quovis Ordine, num. 1186. 1189. Professus ad chorum probabiliùs potest transire ad statum laici, & sic non obligari ad Horas, n. 1189. Monialis per bellum Monasterio expulsa adhuc obligatur ad Horas. n. 1190. Religiosus ejectus, si per ipsum stet, quominus iterum admittatur, tenetur orare Horas, aliàs non, n. 1191. Religiosus fugitivus adhuc obligatur ad Horas, nu. 1191. Religiosus fugitivus adhuc obligatur ad Horas, item, cum dispensatione extra Monasterium habitans, nisi simul esset dispensatus in aliquo Voto Religionis, v. g. ut posset uxorem ducere, ibid. Ex una Religione in aliam transiens, in qua ex consuetudine non obligantur ad Horas, ibi non tenetur ad eas, nu. 1186. Non tenentur ad Horas Novitii, Conversi, Societatis JESU Religiosi, militares, hospitalarii, & cæteri choro non destinati, ibid. Canonessa an obligetur. V. *Canonessa.* Canonessa, si omittat Horas, non amittit fructus Præbendæ, nec tenetur ad restitutionem, sicuti Canonici & Beneficiarii, n. 232. Beneficiatus an & quomodo obligetur. V. *Beneficiatus.* Canonicus quomodo. V. *Canonicus.* Tenentur ad Horas, per se loquendo, qui habent solum Personatum seu præstimonia in perpetuum data, quæ habent annexum aliquod obsequium spirituale, n. 1186. 1200. Habens Capellaniam laicam tantùm, non tenetur vi illius ad Horas; nec ille, qui invalidè accepit Beneficium, nu. 1197. Si fundatio habeat: *Volo, ut proximus de sanguine præsentetur, quamvis septem annorum, dummodo Clericus, ità tamen, ut ante annum 12. non obligetur ad Horas*, si hæc approbata fuerit ab Episcopo, talis non tenebitur ad Horas ante annum 12. nu. 1198. Si lis moveatur post collatum titulum, sed ante captam possessionem Beneficii, non est obligatio recitandi Horas; hinc si neuter litigantium possideat, neuter obligatur. Si autem lis moveatur post possessionem Beneficii, ille, qui possidet, obligatur tunc saltem, si moraliter certò speret fructus servitio respondentes sibi applicandos, n. 1199. Deserviens Beneficio etiam

ad Commendam temporalem tantùm, si fructus percipiat, tenetur ad Horas, ibid. Habens plura beneficia, satisfacit unâ recitatione Horarum; tenetur tamen tot facere commemorationes, quot sunt Beneficia, seu Patroni beneficiorum, num. 1186. Pensionarii non obligantur, nisi fruantur pensione titulo Clericali ibid. Neque tenetur Coadjutor, si non administret, ibid. Obligatio Horas recitandi tanta est, ut quisquis habens hoc onus recitandi peccet mortaliter, si illas vel notabilem earum partem omittat, nu. 1201. Qui per Officium tantùm unam Horam integram vel paulò plùs omittit, probabiliùs peccat mortaliter, sicuti & ille, qui ex Matutino 9. lectiones cum Responsoriis, aut partem æquivalentem uni Horæ omittit; item probabiliùs ille, qui interruptim per totum Officium omitteret, quantùm est integra parva Hora, non verò, qui minùs omittit, quàm totam parvam Horam, à num. 1201. l. 5. nu. 296. Ultimis tribus feriis Septimanæ Sanctæ est obligatio sub veniali etiam in privato Officio ad lamentationes Jeremiæ addendi literas hebraicas Aleph, Beth &c. saltem, ubi in choro canuntur, nu. 1206. Probabiliter in Confessione explicari debet, quot Horæ sint omissæ, l. 4. n. 1201. Probabiliter Horas omittens unum tantum mortale committit, quamvìs sit simul Sacerdos, Parochus & Monachus, l. 6. p. 2. à n. 1122. Probabiliter non peccat contra Justitiam Beneficiatus Horas omittens; contrarium tamen videtur probabilius, l. 4. n. 1207. 1216. Si Beneficiatus Horas neglexerit, tenetur in conscientia ante sententiam & declarationem restituere fructus tali negligentiæ respondentes; neque compensatur hæc restitutio per eleëmosynas ante neglectam recitationem ex fructibus Beneficii datas, n. 1201. 1208. Etiam ad restitutionem illam tenetur, qui per alium Officium recitavit; item ille, qui per ebrietatem causavit in se infirmitatem, ob quam nequit legere Horas, si eâ intentione id fecerit, ut se ab Horis eximeret; aliàs non tenetur, à nu. 1209. Si quis per biennium vel ultra Horas omiserit, obligatur ad restituendum totum, si absque gravi incommodo possit, saltem successivè per partes, n. 1211. Non tenetur ad restitutionem, qui alio titulo, quàm Beneficii, ad Horas obligatur; nec ille, qui ex naturali oblivione, justo impedimento, bonâ fide, invincibili ignorantiâ, aut aliter absque culpa eas omisit, n. 1201. Illi, qui alia onera habent, quàm precum, v. g. Pastores, Episcopi &c., Horas omittentes, probabiliùs non tenentur ad restitutionem etiam fructuum aliis functionibus & oneribus respondentium, n. 1201. 1214. Qui habet Beneficium valde tenue, v. g. cujus reditus tertiam partem mediocris sustentationis non adæquent, probabiliter non tenetur ad restitutionem ob Horas aliquoties neglectas, n. 1201. Nec ille tenetur ad restitutionem, qui parvam Officii partem omisit, licèt fructus respondentes parti omissæ sint magni; nec ille probabiliter tenetur, qui notabilem partem ex multis levibus conflatam omisit, n. 1212. Nec ille obligatur ad restitutionem, qui eas legit sine attentione interna, quamvìs peccaret graviter, nu. 1213. Restitutio hæc fieri potest vel pauperibus amicis, vel aliis, vel etiam ipsi Beneficiato, si pauper est; item potest impendi in fabricam domûs, vel meliorandos agros Beneficii; item probabiliter pro illa possunt legi Missæ pro defunctis; aliquando etiam compensari potest offerendo Officium aut preces ad tuam intentionem recitatas pro defunctis, n. 1201. 1212. Si restitutio hæc aliis, quàm jam dictis fiat, per eam obligationi non satisfit, nisi consuetudo aliud ferat; probabile tamen est, quod si restitutio post omissionem Horarum fiat in alios usus pios, per eam satisfieri obligationi, n. 1201. Satisfit etiam huic obligationi per eleëmosynam datam post neglectas Horas, quamvìs eam dans non cogitet de debito, vel non intendat dare in satisfactionem obligationis, n. 1215. Excusant à recitatione Horarum, 1. Infirmitas gravis, v. g. notabilis dolor capitis, ita ut sine incommodo vel incremento morbi legi non possint, & si ob infirmitatem omnes legi non possint, dubiũ autem sit, an aliquæ possint legi, non est ad eas obligatio; qualis obligatio etiam non est, si æger ex lectione Horarum verosimiliter credat aliquã cruditatem stomachi vel capitis gravationem, vel viriũ lassitudinem, vel febrim tardiùs remissurã, quãvìs bonam diei partem confabulationibus expendat, aut etiam libros recreationis causâ legat; item, dum convalescit, & adhuc vires sunt imbecilles, potest recitationem Horarum ad dies aliquot differre, & aliquando etiam priùs celebrare quàm orare Horas, n. 1217. à n. 1223. In dubio, an infirmitas sit gravis, an levis, standum est judicio Medici vel Superioris, vel etiam alterius viri prudentis, imò & proprio; quod si dubium resolvi non possit, probabiliter adhuc non est obligatio Horas recitandi, n. 1225. Qui ob infirmitatem non potest recitare debito tempore, potest autem alio, non excusatur; sicuti etiam ille, qui commodè potest & solet legere cum socio, ad hoc tenetur, n. 1217. 1226. Comparatur etiam infirmitati & excusat lassitudo tanta, v. g. per longum iter, quæ faciat impotentiam moralem, quod rarò fiet, nu. 1227. 2. Excusat à recitatione Horarum cæcitas, nisi cæcus aliquas Horas sciat memoriter, n. 1217. 1219. 1230. 3. Excusat dispensatio, n. 1217. 1233. 4. Carentia inculpata Breviarii, nisi sciat aliquas memoriter, ad quas tenetur, n. 1217. 1230. l. 1. n. 778. Occupationes aliæ, v. g. studium, Confessionum exceptio, Concio &c. secundùm se non excusant à recitatione Horarum; hinc Concionatores, Confessarii &c. tenentur prævenire, si possint; quod si non possint, excusantur. l. 4. n. 1217. à num. 1228. Qui non potest recitare omnes, tenetur ad eas, quas potest, à n. 1218. l. 1. n. 778. Qui non habet Officium diei, tenetur aliud substituere, l. 4. n. 1221. Qui dubitat, an Horam aliquam vel partem dixerit, si conjecturam aliquam habeat, quòd dixerit, v. g. quia nihil solet omittere, nec solet posteriorem Horam orare ante priorem, scit autem se posteriorem orâsse, vel reperit signum, quod ponere solet &c., non tenetur eam repetere, imò male facit repetendo, quod magìs valet de scrupuloso, à n. 1235. nu. 1237. In recitatione Horarum varia observari debent, n. 1237. Satisfit substantiæ, si recitentur linguâ hebraicâ, græcâ, vel latinâ; probabiliter tamen apud nos peccat saltem venialiter Horas recitans in alia, quàm latina lingua, si ob defectum intelligentiæ desit perfecta expressio, non verò recitans vulgari linguâ, ubi Biblia vulgaria permittuntur, nu. 1238. Horæ legi debent ex Breviario proprio suæ Diœcesis, aut sui Ordinis, vel si utatur Romano, ex illo, quod recognovit Urb. VIII. probabiliter etiam adhuc recitari potest ex antiquo Pii V. vel Clementis VIII. n. 1237. 1239. Probabiliùs non potest v. g. Monachus scienter dicere Matutinum ex Romano, & reliqua ex proprio Breviario, n. 1240. Qui habet duo Beneficia in diversis Diœcesibus, potest, ubicunque sit, uti vel Romano, vel proprio alterutrius Diœcesis, quo volet; imò probabiliter potest ex uno partim, & partim ex altero sumere v. g. lectiones, ibid. Religiosis, qui habent peculiare Breviarium Ordinis, probabiliùs non licet uti Romano; aliis quibuscunque & cujuscunque Diœcesis probabiliter licet, nu. 1237. 1241. Qui ex inadvertentia vel necessitate Officium mutat, non peccat, nec per se obligatur aliquid repetere; consultum tamen est ea repetere, quæ ad proprium Officium pertinent. Qui autem studio mutat, peccat saltem venialiter, nu. 1237. à n. 1250. Qui per errorem legit hodie de Sancto v. g. qui cras colitur; vel omittit die proprio orare de festo duplici aut semiduplici, probabiliùs potest eo anno festum illud omittere, quod non oravit die assignato, n. 1237. Qui per errorem aliquas Horas recitavit eo die non occurrentes, errorem agnoscens non debet eum continuare, ibid. Si quis non haberet, nisi Breviarium alieni ritûs, probabiliter teneretur ex eo recitare Horas, n. 1241. Generaliter loquendo recitari debet Officium proprium, quod etiam fieri potest, si quis in aliena Diœcesi existat, à nu. 1243. Officia uni Ecclesiæ concessa non possunt per Episcopum extendi ad aliam Ecclesiam, n. 1245. Ordinariè non licet recitare Officium de Sancto, nisi sit in Breviario, vel à Papa aut Congregatione concessum, n. 1246. Omnes Diœcesani licitè celebrant festa omnia, quæ celebrat eorum Ecclesia Cathedralis, & de illis Horas recitant etiam Regulares exempti utentes Breviario Romano, nu. 1246. Quando permittitur fieri Officium per ditiones subjectas Cæsari, etiam intelliguntur Urbes Imperiales, item omnes Provinciæ, ditiones & loca, quæ propriè sunt feuda Imperii, nu. 1247. De sancto Ignatio omni septimanâ in Societate JESU potest recitari Officium sub ritu semiduplici, extra Adventum & Quadragesimam die non impeditâ festo duplici vel semiduplici, non tamen in Feriis Quatuor Temporum, nec in Vigiliis, nec in Feria secunda Rogationum, nec in ea Feria, in qua reponendum est Officium Dominicæ &c. n. 1248. Non satisfacit & peccat mortaliter, qui pro Officio diei Palmarum recitat Officium Paschale, quod etiam probabiliùs videtur fieri, si quis scienter mutet Officium hujus diei in aliud, saltem tunc, quando fit cum gravi inordinatione &c. n. 1250. Officium ob varias causas mutari potest sine peccato, v. g. Capellanus monialium potest recitare de Sancto, de quo agunt moniales, & de quo debebit Missam legere &c. à nu. 1252. Qui sunt de gremio alicujus Ecclesiæ, debent recitare Officium, quod in choro dicitur, quod etiam eos decet facere, si morentur extra Ecclesiam vel Diœcesin, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 67. Clerici, licèt alicui Ecclesiæ sint adscripti, si non obligentur ad chorum, non tenentur recitare Officia propria Sanctorum illius Diœcesis, vel quæ recitantur in choro, D. 68. Episcopus Regularis tenetur recitare Officium juxta ritum suæ Diœcesis, non verò

Regulæ,

Regulæ, D. 69. Capellanus Episcopi, qui cum eo recitat Officium, debet se illi conformare, D. 70. A die septimâ Decembris usque ad Vigiliam Nativitatis fieri potest de festo novem lectionum etiam translato, D. 302. Circa Officia Dedicationis, Patroni, Titularis, Sancti, de quo habentur Reliquiæ, quæ observanda; item, si duo Sancti, quorum festa incidunt in diversa tempora, sint æquè principales, quid agendum. V. *Festum.* Quæ observanda circa translationem festorum. V. *Translatio festorum.* In Horis varia observari debent circa Octavas, l. 4. à n. 1274 V. *Octava.* Quæ observanda sint circa Commemorationes. V. *Commemorationes in Horis.* Quæ circa lectiones. V. *Lectiones in Horis.* Quæ circa Responsoria. V. *Responsoria in Horis.* Secundùm sententiam communem est gravis obligatio ad Officium Defunctorum in die animarum etiam pro illis, qui utuntur Breviario Romano, cujus Matutinum festo ipso Animarum legi debet, quamvis Vesperæ pridiè orari possint, l. 4. à n. 1289. l. 6 p. 2. n. 2055. D. 33. 87. nu. 2066. Circa Litanias festo S. Marci & diebus Rogationum quæ observanda. V. *Festum.* Ad Psalmos pœnitentiales, graduales, Officium Defunctorum (exceptâ die Animarum) non obligantur, qui utuntur Breviario Romano, nisi consuetudo aliud habeat, l 4. nu. 1237. 1293. In recitatione Horarum requiritur vocalis expressio, & communiter talis, ut omnis se ipsum audire possit, si nullum sit impedimentum, n. 1237. 1294. Satisfacit, qui recitat cum socio, etiam laico, non obligato, non attento, imò non audiente; tunc tamen tenetur audire & attendere ad id, quod socius recitat, n. 1237. 1295. Probabiliùs non satisfacit, qui recitat cum blæso ex media tantùm parte voces proferente, n. 1296. Satisfacit, qui partem suam submissè orat, & attendit ad alteram partem chori, n. 1297. Etiam satisfacit, si socius recitet omnes Antiphonas, Capitula, Responsoria, Lectiones & Orationes, dummodo ipse tantùm audiat, non verò, qui solus recitat omnes Psalmos,& ab alio audit 9. Lectiones; nec qui orat continuatam mediam Horam, & alteram mediam partem audit à socio; nec, qui alternatim recitavit Psalmos cum uno socio,& Lectiones audit ab aliquo tertio; satisfacit tamen si aliqua cum socio, & alia solus recitet, n. 1298. Non satisfacit, qui cum externa tantùm devotione assistit toti Horæ à Musicis decantatæ, n. 1299. Satisfacit, qui, dum thurificat, quærit Psalmos, tussit &c., non percipit ea, quæ leguntur; item satisfacit, qui uno alterove verbo necessario alterum alloquitur, venientem obiter salutat &c. n, 1300. Non satisfacit, si secundus incipiat, priusquam alter versum absolverit, idque fiat in magna quantitate, aliàs nimia celeritas causans, ut socius non possit verba satis percipere & attendere, est ordinariè tantùm veniale, nec obligat ad repetitionem, n. 1301. Si plures simul orent, quàm duo, debent alternatim legere facto duplici tantùm choro; secùs est in Lectionibus, quarum primus primam, secundus secundam, & tertius tertiam legit, imò possunt omnes legi ab uno, n. 1237. Non satisfacit, qui sine causa hinc inde verba & versus mutilando, pervenit ad magnam quantitatem, sed tenetur aliquid mutilatis & omissis æquivalens v. g. unum, duos, aut plures Psalmos supplere; si mutilatio tantùm fiat in ultimis syllabis, ordinariè satisfacit, à n. 1302. Probabiliùs satisfacit, qui parvam ponit interruptionem inter Horam unam, & quamvis cessâverit animo repetendi, non ideo postea tenetur repetere, dummodo oret reliqua intra tempus debitum; consilii tamen est, si interruptio longa fuerit, repetere ab initio Psalmi vel Nocturni, n. 1237. 1304. 1306. Satisfacit qui Nocturnos singulos separatim, saltem intra trium Horarum spatium dicit, quod videtur certum, si justa causa v g. Confessionis &c. intercurrat, n. 1237. 1306. Satisfacit, qui etiam sine causa Matutinum dividit totâ nocte à Laudibus, sed tum debet in fine addere: *Pater noster.* Probabiliùs autem non est necesse in initio Laudum divisarum addere *Pater* & *Ave*, n. 1237. 1305. Causæ justæ Horam interrumpendi sunt diversæ, v. g. Charitas, imò & affabilitas seu humanitas alteri exhibenda; si negotium aliquod interveniat, quod incommodè differtur &c. n. 1307. Satisfacit, qui etiam sine causa ordinem Horarum invertit, quod faciendo peccat venialiter tantùm; qui id facit ex justa causa, nullo modo peccat, tales sunt: v. g. si recitet cum alio, præsertim cum ægro vel etiam alio amico; si manè Breviarium non habeat, si tunc recitet ex Diurnali Horas minores ante Matutinum; si serovenìat ad chorum; si oblitus sit aliquam Horam recitare; si in media etiam Hora advertat se aliqua omisisse, potest pergere usq; ad finem, & postea defectum supplere &c n. 1237. à n 1308. Satisfacit, qui etiam sine causa non servat tempora orandi, quæ pro singulis Horis statuuntur; ille tamen peccat venialiter: qui id facit ex justa causa, non peccat, tales sunt v. g. Concio paranda, major devotio, periculum impedimenti obventuri, major commoditas in continuanda lectione vel studio &c. n. 1237. à n. 1312. Matutinum & Laudes privatim ab omnibus tam sæcularibus quàm Regularibus licitè recitantur vespere antecedente tum, quando sol est propinquior ad occasum, quàm meridiem, nu. 1314. Pro faciliori directione dignoscendæ horæ, quâ pridie inchoari possit Matutinum, prodiit Romæ anno 1706. hæc tabella ad horas horologii nostri sic accommodanda.

Quâ horâ pridiè inchoari possit Matutinum.

n. 1314.

20. Jan.	horâ 2.	cum quadr.	13. Febr.	medio	3.
1. Martii	horâ 2.	cum 3. quadr.	18. Mart.	horâ	3.
4. April.	horâ 3.	cum quadr.	20. April.	medio	4.
10. Maji	horâ 3.	cum 3. quadr.	8. Junii	horâ	4.
1. Aug.	horâ 3.	cum 3. quadr.	21. Aug.	medio	4.
7. Septemb.	horâ 3.	cum quadr.	24. Sept.	horâ	3.
11. Octob.	horâ 2.	cum 3. quadr.	20. Oct.	medio	3.
18. Novemb.	h. 2.	cum quadr.	15. Decemb.	horâ	2.

Vesperæ in Quadragesima privatim possunt pro libitu dici ante vel post prandium, nu. 1316. Obligatio orandi pro una die desinit horâ 12. noctis, à num. 1318. In quocunque loco etiam sordidissimo, etiam dum venter exoneratur, Horæ recitari possunt, per se loquendo; si tamen commodè fieri possit, locus decens eligendus est, præsertim pro oratione vocali, n. 1320. Situs corporis in oratione Horarum nullus est de præcepto, hinc per se loquendo, non peccat sedendo, cùm standum vel genu flectendum est, n. 1321. Quæ prærequiratur intentio ad Horas. V. *Intentio.* Quæ attentio requiratur. V. *Attentio.* Qui orat cum actuali proposito peccandi mortaliter, probabiliùs peccat venialiter peccato speciali, nu. 1348. Non est obligatio orandi cum spe & fide, n. 1349. Si scrupulosus recitavit non potest prudenter dubitare de habita intentione sufficiente ad satisfaciendum, quæ etiam stat cum voluntaria distractione, n. 1350. Quando certò affirmare non potest se cum plena advertentia voluntariè fuisse distractum in Officio vel notabili ejus parte, nihil debet repetere, nec debet inter orandum hærere sollicitus de attentione, sed sine ulla repetitione pergere, nec post expletum Officium quidquam repetere, quomodocunque illud expleverit, nisi certò sciat culpam mortalem à se in eo persolvendo esse admissam &c. à nu. 1351. Ad Horas, quæ recitantur in choro, debent ardere candelæ in Altari, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 31.

Horologium.

Horologio communiter bene regulato securè stari potest; si autem sit unicum, quod ordinariè aberrat, ejus non est habenda ratio, sed ex aliis indiciis medium noctis colligi debet; ubi nullum est, ex cursu siderum, vel judicio prudentum metiri debet; ubi plura sunt quàm duo, certioribus & pluribus numero stari potest &c. l. 1. n. 586. l. 4. à n. 485.

Horror futuri sæculi.

Horror futuri sæculi, qui est filia luxuriæ, est, quando voluptatibus immersus mortem inordinatè timet, & de ea nolens cogitare vitam illicitis mediis studet propagare &c. si adsit plenus consensus voluntatis, per se est mortale, l. 5. n. 301.

Hospes.

Hospes suis hospitibus licitè apponit cœnam in die Jejunii, ubi etiam carnes in civitate acatholica, l. 2. num. 256. Peccat mortaliter, si, ut plures habeat hospites, permittat meretrices venire ad ædes & mensis inservire, n. 261.

Hostia.

Hostia consecranda apud Latinos debet esse figuræ rotundæ &c. Item debet esse integra, munda; quòd si fractura deprehendatur post oblationem vel tum frangatur, consecrari poterit &c. l. 6. p. 1. n. 432. p 2 n. 361. Poterit celebrare Sacerdos cum parva hostia secluso scandalo, si major desit, l. 6. p. 2. n 361. Hostia aliquantulum corrupta, etiam urgente necessitate v. g. dandi Viatici, consecrari non debet; multò minùs pro Viatico extra Sacrificium consecrare licet, etiam in necessitate, l. 6. p. 1 n. 433. 610. Hostiæ consecratæ debent relinqui in Altari usque ad Communionem Sacerdotis, post quam distribui, aut extra aram in Corporali deponi possunt, l. 6. p. 2. n. 308. 310 Si unum portatile non possit cum hostia & calice capere omnes particulas consecrandas, illicitum est has collocare & consecrare in portatili vicino, probabiliter tamen id liceret in necessitate communicandi exercitûs ituri ad prælium, num. 317. Integram post ablutionem sumere non licet, fragmenta licet. l. 6. p. 1. n 500. Hostiæ pars inferior præscinditur, ut immittatur in calicem, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 243.

Hostis.

Hosti an servanda fides data. V. *Fides bona.* Hosti à civibus vi & injusto bello subjugatis potest jurari fidelitas, si nihil illicitum expressè admisceatur, & ipsi intelligant se solùm jurare fidelitatem ad licita & honesta, l. 3. p. 1. nu. 269. Hostibus erepta bona cujus sint. V. *Bona hostibus erepta.*

Humanæ carnis eſus. V. *Carnium eſus.*

Humerale.

Humerale ſeu amictum non adhibere, eſt tantùm veniale in illis, qui non ad caput tegendum, ſed in ſolis humeris ferunt; in neceſſitate gravi ſine eo celebrari poſſet, l. 6. p. 2. n. 308. 327.

Huſs.

Joannis Huſs Articuli 30. ſunt damnati anno 1418. in Concilio Conſtantienſi. Ante librum primum, fol. 16. n. 11.

Hymnus Eccleſiæ, Iſte Confeſſor.

In iſto Hymno, *Iſte Confeſſor*, ſi feſtum S. Confeſſoris transferatur in diem proximè ſequentem, nihil mutatur; ſi ulterius transferatur, in primo verſiculo mutatur *meruit beatas ſcandere ſedes* in *meruit ſupremos laudis honores*, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 281. 282.

Hypotheca.

Hypotheca eſt, quando debitor non ſolùm ſuam perſonam, ſed etiam rem aliquam ſuam immobilem obligat pro debito, in quam creditor tum habet actionem: hæc variè dividitur, alia enim eſt expreſſa, alia tacita, alia eſt generalis, alia ſpecialis &c. l. 3. p. 2. à n. 388 Differt à pignore, quod pignus propriè ſit rei mobilis, illa verò immobilis, n. 1111. Hypotheca eadem non poteſt dari pluribus, niſi ſit ſufficiens ad ſolvendum omnibus, vel poſteriores de prioribus moneantur, ibid. Hypothecæ obligatio multis modis ſolvitur, ſcilicet, ſi creditori ſit ſatisfactum; ſi creditor emerit rem obligatam &c. nu. 1116. Hypothecarii privilegiati habent ſe ad invicem, ſicuti etiam non privilegiati, hinc prior tempore eſt potior Jure &c n. 401. Circa debita hypothecata quæ obſervanda. V. *Debitum.*

I.

Jactantia.

Jactantia, ſi ſit de rebus bonis, v. g Jejunio, Oratione &c. per ſe eſt venialis, per accidens ſæpe eſt mortalis; qualis etiam eſt, ſi quid dicatur contra Dei gloriam; ſi fiat ex fine malo; ſi de re mortaliter mala: ſi cum notabili, damno proximi &c. l. 5. à n. 298. In jactantia probabiliter non eſt opus explicare peccatum in ſpecie, de quo quis ſe jactavit, niſi ſimul accederet complacentia aut delectatio operis, vel ex jactantia ſimul redundaret infamia in alterum, quia tum additur alia ſpecies injuriæ contra famam proximi &c. n. 298. l. 6. p. 2. à n. 1125.

Janſeniſta. V. *Confeſſarius.*

Janſenius.

Janſeniana Hæreſis conſiſtit in variis propoſitionibus, l. 1. n. 210. Senſus earum eſt damnatus, nu. 207. à nu. 209. Ejus propoſitiones & deſignatio locorum, è quibus deſumptæ; item Bulla Pontificum & modus, quo propoſitiones illæ damnatæ ſunt. Ante lib. 1. n. 15. l. 3. p. 1. à n. 1.

Idioma.

Idiomatis mutatio non invalidat formam Sacramenti, quamvìs plura idiomata in eandem formam conflarentur, l. 6. p. 1. n. 30.

Idololatria.

Idololatria eſt, quando honor tribuitur creaturæ ſicut Deo: hæc duplex eſt, alia materialis, cùm quis ſine interno affectu cultum idolo exhibet; alia formalis perfecta, cùm quis adorat idolum, quod putat eſſe Deum; imperfecta, cùm quis vel ex odio Dei, vel ex affectu aliquid à Dæmone aliàve creatura obtinendi, ipſi, quaſi Deo cultum defert: & materialis & formalis eſt peccatum mortale, & formalis imperfecta eſt gravius quàm perfecta, l. 3 p. 1. n. 14. Idololatria tantùm externa ſpecie diſtinguitur ab ea, quæ ſimul eſt interna, l. 6. p. 2. nu. 992. Propriè non eſt idololatria, ad eam tamen reducitur, ſi credatur Dæmoni ſuâ ſponte aliquid dicenti &c. l. 3. p. 1. n. 24.

Jejunium Eccleſiaſticum.

Jejunium Eccleſiaſticum obligans ſub mortali tria requirit. 1. Unicam tantùm comeſtionem in ordine ad nutritionem. 2. Abſtinentiam ab eſu carnium, & in pluribus locis ovorum & lacticiniorum, non tamen in hiſce partibus ſeptentrionalibus. 3. Certam refectionis horam, quæ eſt circa meridiem. Hoc obligat tum ex conſuetudine, tum etiam ex præcepto in Quadrageſima, quatuor temporibus &c. & quidem ſub mortali, l. 3. p. 2 à nu. 1259 Quoad carnes diſpenſatus etiam ovis & lacticiniis veſci poteſt, non vice verſâ, n. 1259. Edens carnes toties peccat, quoties eâdem die eas comedit, n. 1264. Qui fregit jejunium comeſtione carnium ſive advertenter, ſive inadvertenter etiam ſecundâ refectione, ſaltem peccat venialiter adhuc comedendo cibos eſuriales, nu. 1265. Nomine carnium veniunt ea, quæ poſſunt diu vivere extra aquam; item, quæ magis ſimilia ſunt animalibus habentibus carnem, quàm non habentibus; teſtudines & limaces non cenſentur caro, num. 1266. In dubio, an animal conſtet carne, nec ne, cenſeri poteſt non conſtare, ibid. Non licet carnes comedere diebus Veneris v. g. Amſtelodami, nu. 1268. Cui permiſſus eſus carnium die jejunii, eo ipſo non permittuntur plures refectiones, n. 1259. 1269 Abiturus poſt dies octo v. g. ex loco, in quo Quadrageſima jam ſumpſit initium, ad locum, ubi poſt dies 8. priùs incipiet, tenetur jam hìc jejunare; poterit tamen poſtea in alio loco octo diebus citiùs Quadrageſimam abſolvere, n. 1272 Hora, quâ comedere licet, eſt 12. circiter, vel medium 12 aut etiam 11. nu. 1277. Sine cauſa ordinem collationis invertens, aut notabili tempore anticipans videtur peccare venialiter, n 1278. Prandium die Jejunii licitè interrumpitur ad duas etiam horas ob negotium, ſi ante non ſumpſerit, quantùm ſufficit; etiam licitè aliquid ſumitur per modum medicinæ extra tempus prandii; item electuaria in parva quantitate pro præſervativa; item miniſtri & lectores menſæ licitè aliquid prægustant etiam in magna quantitate; etiam ex reliquiis, ſi eſt tempus menſæ, dum miniſtrant, licitè aliquid ſumunt, ſi cum illorum refectione licita moraliter uniatur; item licitè aliquid ſumitur, ſi prandium differri debeat ultra horam communem; item licitè aliquid ſumitur cum crebriore hauſtu, & quidem toties, quoties biberit, ſi non fiat in fraudem jejunii &c. n. 1259 à nu. 1279. 1293. Qui prandium finiit, & à menſa gratiis etiam actis, ſurrexit, poteſt intra quadrantem circiter mutatâ voluntate iterum aſſidere & comedere, n 1281. Prandium protrahere licet die Jejunii ad duas horas, apud Germanos per conſuetudinem etiam ad plures protrahitur, quod tolerari poteſt, ſi poſt duas horas ſola bellaria, aut leviores cibi apponantur, maximè ſi veſperi abſtineatur à collatione, n. 1283. Immoderatè prandens probabiliùs ſatisfacit jejunii præcepto, n. 1278. Qui manè vel poſt prandium ſumpſit æquivalens plenæ refectioni vel collationi veſpertinæ, debet tempore debito abſtinere, non autem, ſi minùs ſumpſerit, ſed tantò minùs poſtea ſumere debet, à nu. 1284. Sæpiùs pauca per diem comedens, frangit jejunium, n. 1306. Potus & liquida non frangunt jejunium, quæ ex natura ſua tantùm adjuvant ad alterandum corpus, vel ad concoquendum alimentum, non autem, quæ corpus nutriunt, ùt lac, juſculum, & ſimilia, n. 1259. à n 1289. Chocolata non frangit jejunium, ſi ſumatur tenue, frangit autem, ſi coquatur inſtar pultis, n. 1291. Non frangit decoctum ex herba The, Lymoniade, Hypocras, & idem videtur de faba Kaffe, n. 1292. Tabacum & fructus aliqui, in minori tamen quantitate, licitè ſumuntur, v g. recens uva, pomum, lymonium, ſuccus citrini, &c. à n. 1295. Quæ circa collationem veſpertinam ſint notanda, V *Collatiuncula*. Jejunium quando & quomodo ſervandum in Vigilia S. Matthiæ & S. Joannis. V. *Vigilia*. Abſtinentia feſto S. Marci quando ſervanda. V. *Abſtinentia*. Ad quæ jejunia obligentur Religioſi, V. *Religioſus*. Tenentur parentes cogere filios ad ſervandum jejunium negando eis cœnam, ad quod etiam aliquando obligantur domini reſpectu ſervorum, ſi probabiliter putent id profuturum, n. 1276. Datur in jejunio parvitas materiæ; parva autem materia cenſetur illa, quæ non poteſt hominem ad frequentem ſui ſumptionem allicere, n. 1259. 1305. Jejunii violatio per comeſtionem carnis diſtinguitur ſpecie à comeſtione piſcium multiplici; item violatio jejunii ab Eccleſia præcepti, & præcepti à Superiore vel Confeſſario pro pœnitentia injuncti, vel ex voto debiti, diſtinguitur ſpecie, eſt tamen unum tantùm numero peccatum violatio jejunii in Vigilia S. Mathiæ incidente in Quadrageſima vel quatuor temporibus &c. l 6. p. 2. à n. 1104.

Jejunium ante Communionem.

Jejunium naturale prærequiritur ante Communionem, id eſt, ut nihil digeſtibile ab extrinſeco per modum cibi vel potûs vel medicinæ à medio noctis ſumptum ſit, l. 6. p. 1. nu, 550. 560. Quamvìs in eo non detur parvitas materiæ, tamen non obſtat, ſi quis per modum ſalivæ modicum deglutierit, v. g. guttulam aquæ vel vini, quo os abluit, aut juſculi, dum ſapor exploratur; nec ſanguis aut humor alius ex capite defluens, niſi quis ſanguinem ſugeret è vulnere digiti & deglutiret, tunc enim jejunium frangeret; ſicuti etiam, ſi mulier è ſuis mamillis lac ſugeret, aut ſi quis humorem ex oculis aut naribus defluentem in os admitteret & deglutiret, n. 550. à nu. 560. Particulæ dentibus inhærentes non frangunt jejunium, niſi eſſent ita magnæ, ut ſenſibiliter perciperentur in lingua, n. 550. 567. Nec frangunt folia tabaci in ore maſticata, ſi non deglutiantur, nec per nares ſumptum tabacum, num. 550. à n. 569. Si alicui violenter cibus ingeratur, aut in flumen delapſus ſumat aquam, probabiliùs frangit jejunium, n. 568. Probabiliter non frangit fruſtillum ligni, chartæ, unguium, aut lapillus, n. 550. Frangunt autem uniones in pulve-

pulverem redacti, aurum potabile, n. 561. Probabiliùs etiam frangit terra, quam prægnantes quandoque extra-ordinariè appetentes comedunt; item creta, quam domicellæ edunt, ut albescant, n. 562. Probabiliter etiam frangit filum ex lino, fœnum, palea, pulveres medicinales ex ossibus & lapidibus contriti, cera, nux parva cum cortice sumpta, à nu. 562. Probabiliùs etiam frangit venenum, n. 562. Etiam frangit musca, si studiosè deglutiatur, non verò, si involet in fauces, & sic se ipsam in stomachum inferat, nu. 564. Etiam frangit saccarum, liquor glicyrhizæ ore resolutus cum saliva sumptus; item si quis decumbens contra raucedinem ori aliquid imposuerit, nisi certum sit post medium noctis nihil esse transmissum; item si aliquid sumptum, licèt mox rejectum; item ablutio à Sacerdote in prima Missa in nocte Nativitatis sumpta; item particula in distribuenda Communione inventa & sumpta; item modicum aquæ aut vini lambendo digitos sumptum &c. n. 550. 571. Non obstat, si priùs defluat vinum, quàm deglutiatur Hostia, n. 573. Non requiritur, ut post sumptum cibum intercedat somnus vel digestio, nu. 574. Qui in die Nativitatis Domini in prima Missa incogitanter sumpsit 5. vel 6. guttulas ablutionis, sed se reflectens, & non audens exspuere tamdiu retinet in ore, donec ore salivâ repleto nihil ampliùs experiatur de vino, sicque deglutiat tanquam salivam, videtur fregisse jejunium, & non posse ulteriores Missas legere &c. l. 6. p. 2. nu. 529 Guttæ vini internè Calici adhærentes, ne per eas frangatur jejunium in die Nativitatis, meliùs includuntur in intentione consecrandi, num 530 Particulæ parvæ panis, quæ in Corporali colliguntur & cum sacro Sanguine sumuntur, non videntur frangere jejunium, ibid. Si quis sciat se post medium noctis fuisse jejunum, & dubitet, an postea aliquid deglutiverit, probabiliùs communicare potest, l. 6. p. 1. n. 576. Si sciat, se aliquid cibi & potûs deglutivisse, sed nesciat, an ante, an post duodecimam, probabiliter communicare potest; oppositum tamen videtur probabiliùs, nu. 550. 577. l. 1. n. 501. Si noctu quis expergefactus bibat non potens scire, quæ sit hora, non potest communicare, l. 6. p. 1. n. 578. Eadem valent de Sacerdote volente celebrare, ibid. Per mediam noctem, à qua debet esse jejunium, in hisce partibus intelligitur hora 12. noctis, non præter propter, sed in momento, à primo pulsu horologii, qui si auditur, & quis aliquid cibi vel potûs in ore habeat, id probabiliùs tenetur ejicere, si velit manere jejunus, l. 6. p. 1. à n. 579. Quale horologium attendi debeat. V. *Horologium.* Non jejunus in variis casibus communicare potest, v. g. in periculo mortis, quando mors prudenter timetur; probabiliter etiam sæpius in eodem morbo post 7. vel 8 dies, imò etiam sæpius aliquando: sic Sacerdos in tali periculo constitutus celebrare potest non jejunus pro dando sibi viatico; probabiliùs tamen non pro dando viatico alteri: item non jejunus communicare potest, si periculum sit, ne Eucharistia pereat, vel malè tractetur; si grave scandalum ex omissione Sacrificii sit oriturum; si perfectio Sacrificii urgeat, v. g. si pro speciebus vini sumpsit aquam; si celebrans in Altari deficiat, & jejunus, qui perficiat, haberi non possit; si post ablutionem sumptam sumendæ sint reliquiæ in eodem Sacro, etiam consecratæ; alterius enim Sacrificii particulas sumere ordinariè non licet: item, si pars Hostiæ post ablutionem sumptam Calici aut palato adhæreat, num. 550. 585. 613. Si Parochus Sacerdotem alium in magna festivitate ad canendam Missam invitâsset, ideóque manè celebrâsset, alter etiam invitationis immemor celebrâsset, probabiliùs posset non jejunus invitatus celebrare, si populus non sciat eum non esse jejunum; quod si populus sciat, neutrum esse jejunum, potest admonito populo vel abstinere, vel etiam Parochus non jejunus celebrare secundò, n. 582. Qui se in Missa exercendo incogitanter sumpsit Hostiam, non potest per se loquendo, primitias eo die legere non jejunus; ob circumstantias aliquando potest, v. g. si primitiæ sint notæ & promulgatæ, cognati multi magnæ familiæ sint conventuri, lautum convivium apparatum, & cum non esse jejunum sit occultum &c. n. 583. Si quis communicaturus pro Paschate, Dominicâ in Albis manè casu deglutisset aquam, probabiliùs tenetur Communionem differre in alterum diem, nu. 584. Quamvis post sumptam ablutionem liceat sumere fragmenta, non tamen ordinariè hostiam consecratam integram, n. 500.

à Jejunio excusantia.

Varia à jejunio excusant. 1. Dispensatio, quâ tamen opus non est, si necessitas sit evidens, l. 3. p. 2. n. 1307. Quare in jejunio dispensari possit, & à quo, & quæ dispensato liceant. V. *Dispensatio in jejunio.* 2. Excusat impotentia; quando illa censeatur adesse. V. *Impotentia* 3. Excusat ætas, & quæ. V. *Ætas.* Ad jejunium ut quis obligetur, requiritur annus 21. completus. Ad abstinentiam à carnibus annus septimus, n. 1267. 1307. 1314. Dubius an annum 21. expleverit, non tenetur jejunare, si post diligentem inquisitionem dubium maneat, n. 1315. Si in quadragesima illum compleat, tenetur reliquo tempore jejunare, n. 1316 Viri sexagenarii ordinariè excusantur à jejunio, n. 1317. Mulieres quinquagenariæ ordinariè excusantur à jejunio, si sint debilioris valetudinis, n. 1318. Qui vovit jejunare totâ vitâ diebus Veneris, probabiliùs etiam obligatur post annum 60. n. 1319. Cui per dispensationem ad ineundum Matrimonium loco voti Castitatis est subrogatum jejunium omnibus diebus Veneris, probabiliùs adhuc obligatur post annum 60. n. 1320. Quivis labor non excusat à jejunio, sed ille, cum quo jejunium non potest consistere, sive opera ex se laboriosa, v. g. arare, fodere, triturare, secare lapides, portare onera, texere latos pannos etiam pedum adminiculo, remigare, percursare urbem vendendo merces &c. l. 3. p. 2. n. 1307. à n. 1328. Etiamsi labor non sit gravis, si tamen complexio personæ sit talis, ut non possit illum sine magno incommodo conjungere cum jejunio, excusat à jejunio, n. 1329. Qui laboriosis operibus incumbunt, excusantur, etiamsi uno aut altero die non laborent, nisi sequerentur tres, quatuor vel plures consequenter, tunc enim alternis saltem diebus jejunare deberent; n. 1333. Non excusantur sartores, barbitonsores, secretarii Principum multùm scribentes, typorum compositores &c. n. 1307. à n. 1331. Omne opus incompatibile cum jejunio in die jejunii omittî debet, si commodè fieri possit, quod tamen etiam cum peccato positum excusat à jejunio, à n. 1334. Tale opus incompatibile cum jejunio sine justa causa ponens probabiliùs peccat contra legem jejunii, nu. 1336. Laborans inter Hæreticos potest comedere carnes, si scandalum tollat, dicendo: sibi hoc per Ecclesiam licere in tali circumstantia, n. 1337. Iter equestre non semper excusat à jejunio, n. 1343. Itinerantes excusantur probabiliter, si pedibus iter conficiant 5. circiter leucarum; si equo, 9. vel 10. Generaliter autem loquendo, probabiliùs tunc excusantur, quando cum labore itineris, quomodocunque illud fiat, non potest consistere jejunium sine magna difficultate & incommodo, nu. 1344. Excusat etiam à jejunio pietas vel majus bonum; hinc excusantur Concionatores pridie & die Concionis; si alterâ die manè sint dicturi; item Magistri docentes quotidie per horas 4. non tenentur jejunare plus, quàm tribus diebus in septimana; Confessarii, Cantores &c. si eorum labor non possit cum jejunio subsistere; item pias peregrinationes instituentes; item probabiliùs cruentè se flagellantes &c. n. 1307. à n. 1345. Charitatis & Misericordiæ opera tam corporalia, quàm spiritualia, si ea cum jejunio peragi non possint, excusant à jejunio, n. 1307. Urbanitas probabiliter excusat, si quis modicum sumat die jejunii ab amico rogatus; vel si parùm carnis comedat ad excitandum appetitum infirmo, ordinariè tamen ea non videtur excusare; hinc probabiliùs non licet alicui in jejunio dispensato ex urbanitate ad cœnam secum sumendam invitare alium non dispensatum, quamvis sciat eum nihilominùs cœnaturum alibi, n. 1307. 1350. Etiam à jejunio excusat paupertas, si scilicet aliqui non habeant cibum præter prohibitum, vel non sufficientem pro una refectione; quando autem simul habent plenum prandium, ordinariè non excusat paupertas &c. n. 1307. à n. 1321. Difficultas in jejunando excusat, si ea oriatur ex naturali conditione stomachi nimis calidi vel voracis, ideóque talis sumere potest, quantùm sufficit ad temperandum hoc grave incommodum; si autem illa oriatur ex habitu vitioso v. g. intemperantiæ, non excusat, nu. 1324. Qui dormire non potest, nisi vesperi plenè refectus, debet in prandio sumere collationem & vesperi prandium; item, qui jejunare non potest, nisi sumpto manè jentaculo, debet vesperi abstinere à collatione ordinariè loquendo; item qui non potest jejunare, nisi comedendo ova aut carnes, adhuc ad jejunium obligatur, num. 1325 Qui jejunans plus vexatur tentationibus carnis, quàm non jejunans, non ideo excusatur, per se loquendo, à jejunio, num. 1348. Qui habet duo cauteria, per se loquendo, non excusatur à jejunio, num. 1327. Puella vel vidua nubilis, si per jejunium redderetur notabiliter deformis, excusaretur, sed hoc rarissimè fiet, ideóque sententia illa in praxi vix locum habebit, num 1326. Tenetur conjux jejunare, quamvis non sit futurus potens ad petendum debitum; & non tenetur jejunium omittere, licet per hoc reddatur minus potens ad reddendum debitum, num. 1338. Mulier excusatur à jejunio, si medici censeant illud nociturum proli concipiendæ; item mulieres prægnantes, lactantes, quamvis sint robustæ valetudinis, à num. 1339 Uxor per hoc præcisè non excusatur, quòd vir prohibeat, nisi

præviderer graves discordias, n. 1341. Non est licitum, per se loquendo, viro uxoris hæreticæ propter ipsam frangere jejunia, nisi uxor ob impotentem indolem vel longè majorem nobilitatem haberet imperium, num. 1342. Monachi ratione cantûs in choro non excusantur à jejunio, nec musici, nisi hi per jejunium corrumperent voces, & redderentur inhabiles ad canendum, n. 1349. Prætendens causam non sufficienter excusantem à jejunio, si Confessarius satis certus sit de obligatione pœnitentis, ordinariè eum monere debet de obligatione, n. 1351. Excusantur debiles, infirmi, convalescentes, laborantes tertianâ vel quartanâ; item, qui ex vacuitate stomachi notabilem capitis dolorem vel vertiginem patiuntur, vel totâ nocte calefieri aut dormire non possunt &c. nu. 1307. Etiam excusat grave dispendium valetudinis vel fortunarum, l. 1. n. 781.

Jesuita.

Jesuitarum moralis non est corrupta, l. 1. n. 166. Illis non est permissa laxitas opinionum, n. 469.

Ignorantia.

Ignorantia est privatio scientiæ eorum, quæ quis scire potest, l. 1. n. 700. Variè dividitur; alia est puræ privationis, quæ est mera carentia scientiæ; alia malæ dispositionis, quæ simul includit positivum errorem. Alia vincibilis, quando quis scire potest; alia invincibilis, quando quis scire non potest. Alia culpabilis, quando quis potest ac debet scire, & negligit; alia inculpabilis, quando quis vel non potest vel non tenetur scire. Alia est affectata, quæ directè est volita & quæsita; alia simplex, quam quis directè non quærit, habet tamen, quia negligit inquirere, ut sciat. Alia est ignorantia Juris, quæ est circa leges vel obligationes legum; alia facti, quæ est de aliquo facto vel non facto, n. 701. Ignorantia in plerisque est minus malum, quàm error, quandoque est majus malum, quàm error, n. 417. à n. 704. Ignorantia circa necessaria ad finem ultimum est maximum malum, nu. 702. Si sit invincibilis, excusat à peccato, non verò, si sit vincibilis & culpabilis, n. 699. Si sit vincibilis, non est peccatum distinctum ab eo, cujus est causa, l. 6. p. 2. n. 948. Si sit affectata omnis legis divinæ, id in Confessione exprimendum est, n. 948. Si sit culpabilis, quandoque in Confessione exprimi debet, num. 949. Invincibilis Dei, si daretur, excusaret à peccato, l. 5. à n. 25. Invincibilis legum positivarum dari potest, l. 1. n. 719. Etiam invincibilis aliquarum legum naturalium dari potest, à n. 720. Argumenta contraria non urgent, à n. 727. Invincibilis etiam Juris naturæ & pro statu naturæ lapsæ excusat à peccato formali, à n. 734. Invincibilis & inculpabilis est, quando nulla specialis notitia nequidem confusa, nec ulla ratio dubitandi in universum aut in particulari occurrerit de eo, quod ignoratur, vel circa quod erratur; item, si alicui inciderit prudens cogitatio, ne fortè objectum sit malum & operatio inhonesta, & ipse sufficientem diligentiam adhibuerit, neque tamen potuerit rescire veritatem, ignorantia vel error est ipsi invincibilis & inculpabilis; item in rebus inter Classicos Auctores controversis & incertis, ignorantia vel error est invincibilis, si nitatur gravi motivo, à nu. 748. Ignorantia & error sunt peccata, quando sunt objectum legis illa prohibentis, & nihilominùs liberè habentur; si autem nulla prudens cogitatio inciderit de ignorantia vel errore per peccatum incurrendo, licèt postea ex peccato vel propter peccatum sequantur, non sunt voluntaria, neque peccatum, à n. 751. Quæ ex ignorantia vel errore vincibili sequuntur, imputantur ad peccatum, si aliquo modo fuerint præcognita, & simul obligatio illa præcavendi & inquirendi, non verò opus est, ut præcognoscantur in individuo vel in specie in se ipsis, à nu. 755. l. 5. à nu. 17. Ex ignorantia vel errore, sine actuali advertentia vel libertate secuta, non sunt propriè peccata in se, sed denominantur talia per negligentiam præteritam in inquirenda veritate, l. 1. n. 757. Si negligentia in excludenda ignorantia vel errore sit per veram pœnitentiam retractata, vel jam adhibeatur sufficiens diligentia in acquirenda scientia, quæ tamen obtineri non possit, ignorantia & error non erunt ampliùs peccatum, nu. 760. Quantitas diligentiæ necessariæ ad hoc, ut ignorantia vel error sit inculpabilis, taxari potest, quæ taxatio prudentum judicio est relinquenda, pensatis omnibus, quæ ad præceptum, personam & operationem pertinent, à n. 761. Sufficientem diligentiam adhibet homo indoctus, si consulat viros doctos talis artis peritos & carentes morali suspicione, quòd decipiant; homo doctus, si doctores aliquos inspexerit, aut leges ipsas mediocri diligentiâ consideraverit, perpenderitque motiva in utramque partem, sufficientem diligentiam impendit, & si tum adhuc ignoret vel erret, non peccat, n. 764. In rebus operabilibus & incertis sufficit ea diligentia, per quam homo pervenit ad judicium prudens pro hac vel illa parte; generaliter sufficit diligentia mediocris, à n. 765. Ignorans pœnam transgressioni annexam, eam non incurrit; probabiliter etiam eam non incurrit, quamvis ignorantia sit vincibilis & mortaliter culpabilis, modò non sit crassa & supina, vel affectata talis, quæ æquivalet scientiæ, à n. 767. l. 6. p. 2. n. 1614. l. 7. n. 93. à n. 95. Ignorantia legis in foro externo allegari potest pro excusatione, quæ probari debet, l. 1. n. 772. Ignorantiæ invincibili æquivalet oblivio naturalis, n. 773. Ignorantia quæ invalidet contractum. V. *Contractus*. Ignorans quæ & quomodo credere debeat, item quomodo in fide instruendus. V. *Rudis*.

Illegitimus.

Illegitimus dicitur, qui natus est extra Matrimonium, l. 3. p. 2. n. 1162. l. 4. n. 751. Talis non est, qui natus est ex conjugata, etiamsi constet, quòd sub tempus conceptionis mater cum adultero habuerit copulam, si etiam marito sub tempus conceptionis ad eam aditus patuerit, l. 7. n. 506. Neque etiam natus è conjugibus voto Castitatis obligatis, n. 507. Neque si alteruter conjux altero invito post consummatum Matrimonium in Religione sit professus; secus, si bimestri ante consummatum Matrimonium, ibid. Illegitimus dicitur naturalis, si intra tempus, quo conceptus & natus, potuerit esse validum Matrimonium inter parentes; quod si non potuerit esse, dicitur spurius, l. 4. n. 751. l. 3. p. 2. num. 1162. An & quando possit illegitimus institui hæres. V. *Hæres*. Illegitimus naturalis quomodo & à quo legitimari possit; item quando æqualiter succedat cum legitimis. V. *Legitimatio*. In dubio reputatur legitimus, l. 4. nu. 754. l. 6. p. 2. num. 2217. Non utitur insigni Patris, nisi baculo seu barrâ interjectâ, quæ incipiat à sinistris, & desinat in imum latus dextrum, l. 4. nu. 765. Est incapax Beneficii Ecclesiastici, n. 705. Illegitimus sequitur originem seu domicilium matris in ordine ad effectum suscipiendi sacros Ordines; si pater & mater ignorentur, ordinari potest in loco, in quo inventus est, l. 6. p. 2. n. 2182. Cum illegitimo occulto ad Ordines sacros Episcopus probabiliùs dispensare non potest; probabiliter potest. Cum notorio ordinariè dispensat solus Papa ad Ordines majores & Beneficium curatum, Episcopus ad Minores aut Beneficium simplex, n. 2216. l. 4. à n. 762. Si pro illegitimo petatur dispensatio, exprimi debet, an sit natus ex utroque parente soluto, an ex alterutro conjugato vel constituto in Sacris, aliàs dispensatio nulla est, l. 6. p. 2. n. 2216. Est irregularis, l. 7. num. 505. Illegitimus & irregularis ex defectu natalium potest admitti ad Religionem, non tamen ad Prælaturam &c. l. 4. n. 8.

Illusio.

Illusio est, quâ quis objicitur ludibrio quasi tectè, & cum quadam deceptione, l. 3. p. 2. n. 1223. l. 5. n. 346.

Imago.

Imago Dei, B. V. Mariæ, & aliorum à Sede Apostolicâ canonizatorum in Altari exponi possunt ad venerationem, etiam Beatificatorum cum Indulto Apostolico; necdum autem Beatificatorum nec in Altari, nec in Ecclesia licet exponere ad cultum; imò nequidem Beatificatorum imagines exponi possunt in Ecclesia, in qua non est licitum de iis celebrare Missam, l. 3. p. 2. à n. 15. Imagines Christi, Deiparæ, Angelorum, Sanctorúmque aliorum non licet pingere & exponere cum habitu certorum Ordinum, aut aliter, quàm in Ecclesia hactenùs fuit usus, n. 21. In Ecclesiis vel earum frontispiciis aut atriis non debent exponi imagines profanæ vel aliàs indecentiam præseferentes, ibid. Imago Crucis jam per consuetudinem etiam humi in lapide vel ære, effingitur, n. 23. In locis publicis & sordidis Cruces & Sanctorum imagines depingi non debent in derisum Christianæ Religionis, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 35. Devotio ad imagines sanctas non est impedienda, D. 51. In choro statui non debent aliæ imagines, quàm Sanctorum, D. 137. Imaginibus eorum, qui cum sanctitatis seu martyrii famâ decesserunt, cultus in oratoriis vel Ecclesiis exhiberi non debet sine licentia Sedis Apostolicæ, D. 167. V. *Cultus rerum sacrarum*.

Imago obscœnæ. V. *Pictura*.

Immunitas Ecclesiastica.

Immunitate Ecclesiasticâ gaudent Clerici, qui si cogantur ad gabellas, ad emendam chartam signatam & similia, immunitas Ecclesiastica læditur, quæ totaliter ne à Papa quidem tolli potest, l. 4. à n. 1381. V. *Clericus*. Immunitas asyli. V. *Asylum*.

Impediens.

Impediens alium ab assecutione boni, ad quod habebat jus quæsitum in re vel ad rem, tenetur compensare damnum, quamvis fecerit sine vi, fraude, detractione vel mendacio, & quamvis ex parte modi impediendi nulla adfuerit injustitia; quod si jus nullum ad rem habeat, non tenetur compen-

compensare damnum, quamvis graviter peccare possit, l. 3. p. 2. à n. 68. 263. Si quis aliquem à consecutione rei ex liberâ alterius voluntate ipsi conferendæ, per vim, fraudem, calumniam vel mendacium impediat, tenetur ad compensationem damni arbitrio viri prudentis, juxta certitudinem vel probabilitatem, quâ alter tale bonum alioqui assecuturus fuisse existimaretur, si dignus sit; v. g. qui per mendacium impedit, ne alicui pauperi & digno detur eleëmosyna, tenetur compensare damnum; item qui accipit 100. aureos pauperibus distribuendos ad cujusque meritum, si hic distribuat non secundùm meritum, sed affectum, tenetur dignioribus damnum compensare; item qui iniquè impedit, ne testamentum condatur, legatum fiat &c. tenetur ad compensationem; Item qui alterum impedit à consecutione boni, revelando occultum, verum tamen crimen, peccat graviter & tenetur ad compensationem &c. à n. 68. Non impediens damnum proximi, si ex officio tenebatur, tenetur compensare damnum, aliàs non; ordinariè tamen peccat contra charitatem proximi, n. 20. à n. 41. 45. num. 182.

Impedimentum.

Impedimentum ponens per se impediens observationem legis, quâ obligatus est, peccat contra legem, l. 1. à n. 783. Probabiliùs etiam non licet eâdem die, quâ quis in actu primo manet obligatus lege, ponere impedimentum; imò etiam probabiliter peccat, qui quatuor vel quinque diebus, antequam urget obligatio, ponit impedimentum, directè intendens se à lege eximere, à n. 784. Impedimentum aliquando licitè ponitur pro diversitate legum & legislatorum, aliquando non, &c. n. 795. V. *Lex.* Impedimentum occultum etiam obstat beneficiando, quò minùs possit Beneficium admittere; si tamen impeditus occultè Beneficium recusare non possit sine infamia vel gravi damno, potest admittere cum obligatione statim petendi dispensationem, per quam titulus probabiliter validatur, l. 4. n. 781. à n. 835.

Impedimenta Matrimonii.

Impedimenta Matrimonii rectè ab Ecclesia sunt constituta, l. 6. p. 3. n. 14. Alia sunt impedientia tantùm, quorum aliqua dari certum est, à n. 459. Illa obligant sub mortali, nu. 468. Præter peccatum mortale & excommunicationem sex potissimùm sunt, quæ Matrimonium tantùm impediunt, sive illicitum reddunt, scilicet:

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriarum,
Atque Catechismus, crimen, sponsalia, Votum.
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Dicitur 1. *Vetitum*, id est, prohibitio Ecclesiæ, quæ fit ab Episcopo vel Parocho. 2. *Tempus feriarum*, quod secundùm Tridentinum incipit nunc ab Adventu Domini, id est, à primis Vesperis in Sabbatho, nisi consuetudo aliud habeat, usque ad Epiphaniam inclusivè; & à die Cinerum, id est, à 12. noctis ante Cineres usque ad Octavam Paschæ inclusivè, quo tempore non prohibetur ipse contractus vel ejus consummatio, sed tantùm nuptiarum solennitates. 3. *Catechismus*, quod impedimentum videtur sublatum per Tridentinum. 4. *Crimen*, ut incestus cum consanguinea conjugis in primo vel secundo gradu scienter admissus, qui impedit Matrimonium cum quacunque alia persona: vel cum propria matre & filia: item raptus alienæ sponsæ: item Uxoricidium, Presbytericidium &c. quæ omnia per non usum sublata sunt. 5. *Sponsalia* cum una contracta & non dissoluta. 6. *Votum* saltem aliquod simplex Castitatis vel Religionis, vel non nubendi &c. à n. 459. Etiam impediunt Matrimonium 1. *Clandestinitas.* 2. *Omissio benedictionis.* V. *Benedictio.* 3. *Omissio proclamationum.* V. *Proclamationes.*

Impedimenta dirimentia Matrimonium præter defectum consensûs, sunt, quæ his versibus comprehenduntur:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultûs disparitas, vis, Ordo, ligamen, honestas,
Ætas, affinis, si clandestinus, & impos,
Raptave sit mulier, nec parti reddita tutæ,
Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.

Dicitur I. Error, qui varius est, scilicet; personæ, fortunæ, conditionis & qualitatis, l. 6. p. 3. n. 512. 549. Error in persona est impedimentum dirimens, n. 512. à n. 550. Error in nomine non obstat Matrimonio, n. 551. Error circa qualitatem ordinariè non invalidat Matrimonium, & quamvis error ille fuerit causa contractûs matrimonialis, tamen probabiliùs non invalidat, n. 512. 552. Error in qualitate, si qualitas sit finis Matrimonii, invalidat Matrimonium, n. 553. Si quis dicat: *duco præsentem, quam puto esse filiam Consulis*, Matrimonium est validum, quamvis non sit filia Consulis; si autem dicat: *duco filiam Consulis, quam puto esse hanc præsentem*, Matrimonium est invalidum, si non sit filia Consulis &c. à n. 554. Si quis petierit filiam natuminorem, quam viderat formosam, quæ cùm negetur, mittit, qui natumajorem videat, cui ostenditur natuminor formosa, hic ex errore illo affirmat natumajorem esse formosam, ideoque Matrimonium per procuratorem contrahitur, an hic error invalidet Matrimonium, maximè ex intentione principalis contrahentis desumi debet, à n. 555.

Dicitur II. Conditio, scilicet strictæ servitutis, quæ quatuor modis inducitur; Jure belli, nativitate, justâ condemnatione, emptione, l. 6. p. 3. num. 512. 560. Matrimonium etiam strictè servorum ideo non est irritum, quia Domini non consenserunt; imò, per se loquendo, nec illicitum, n. 560. Si liber contrahens sciverit conditionem servilem, non dirimit Matrimonium, n. 561. Si eam ignoraverit, uterque resilire potest, n. 562. Si ignoraverit, & persona serva intra breve tempus, scilicet sex menses, erat futura libera, probabiliùs adhuc Matrimonium est invalidum; si tamen Dominus servam collocet in Matrimonio cum libero ignorante servitutem, est invalidum secundùm communem, num. 563. Servitus ignorata, quamvis ignorantiâ crassâ, dirimit Matrimonium, non autem ignorantiâ affectatâ, n. 564.

Dicitur III. Votum, scilicet solenne Castitatis per susceptionem Ordinis sacri, vel per solennem Professionem in Religione approbata sponte emissum, l. 6. p. 3. n. 512. V. *Votum*.

Dicitur IV. Cognatio. V. *Cognatio*.

Dicitur V. Crimen, quod quadruplex distingui potest, 1. Machinatio concurrente utrâque parte cum intentione Matrimonii cum conjuge superstite. 2. Machinatio unius tantùm partis ex intentione Matrimonii, & adulterium absque alio contractu vel promissione Matrimonii. 3. Adulterium cum contractu vel promissione Matrimonii. 4. Raptus, l. 6. p. 3. nu. 512. 614. Per machinationem intelligitur crimen homicidii, & non solus conatus occidendi, l. 6. p. 3. nu. 512. 615. Hoc impedimentum etiam incurrit vir uxorem in adulterio deprehensam occidens ex consilio seu intentione contrahendi cum alia, nu. 615. Solus machinans illud incurrit, n. 616. Etiam illud incurrit, etiamsi præmisso adulterio secundariò tantùm sit machinatus, n. 617. Illud etiam incurrit uxor, ex consilio Matrimonii cum alio, virum occidens, nu. 618. Hoc impedimentum contrahitur, sive promissio Matrimonii antecedat, sive sequatur adulterium; non verò contrahitur, si promissio facta ante adulterium revocetur; quod si illa priùs revocetur post adulterium, adhuc contrahitur, n. 619. 623. Si promissio adulterorum fiat de Matrimonio contrahendo ante mortem alterius conjugis, impedimentum criminis contrahitur, à n. 620. Si uterque adulter sit conjugatus, uterque probabiliùs debet habere notitiam Matrimonii, saltem unius, ut hoc impedimentum contrahatur, ad quod tamen etiam sufficit dubium de vita prioris conjugis, si re ipsâ vivat, nu. 622. Si fides Matrimonii data sit in priore Matrimonio, & adulterium commissum in posteriore, non contrahitur, n. 623. Nec contrahitur, si non fuerit verum adulterium; etiam non contrahitur, si putaverint vivere alterum conjugem, qui tamen mortuus erat, ibid. Si fides Matrimonii sit data ante, & adulterium sit commissum post notitiam conjugii, impedimentum hoc contrahitur, nu. 624. Si promissio fiat animo ficto, non contrahitur, nu. 625. Promissio acceptata sufficit, ut contrahatur, n. 626. Promissio sub conditione de futuro probabiliter non sufficit, ut contrahatur hoc impedimentum, nisi fiat absoluta durante vitâ alterius conjugis, n. 627. Si crimen machinationis committatur à fideli & infideli, fidelis sit inhabilis ad Matrimonium cum illo infideli &c. n. 628. Ut hoc impedimentum contrahatur, varia requiruntur. 1. Ut adsit machinatio mortis alterius conjugis, sive ab alterutro conjuge, sive ab adultero facta, effectu, id est, morte secutâ. 2. Ut machinatio fiat animo ineundi Matrimonium determinatè inter conjugem superstitem & adulterum, vel eum, qui simul est machinatus. 3. Quando unus tantùm machinatus est, ut adsit adulterium, & si desit adulterium, ut uterque sit machinatus. 4. Ut, ubi requiritur adulterium, illud sit formale & perfectum. 5. Ut adulterium fuerit verum, id est, commissum cum vero, vel à vero alterius conjuge. 6. Crimina ista non dirimunt, nisi respectu complicis in tali crimine, n. 629. Impedimenta criminis non incurruntur in locis, in quibus Tridentinum non est receptum, n. 641. Ubi Tridentinum autem receptum est, incurruntur etiam ab ignorantibus illa, n. 642.

Dicitur VI. Disparitas cultûs sive Religionis, quæ dirimit Matrimonium inter baptizatum & non baptizatum etiam catechumenum; inter baptizatos verò tantùm impedit, l. 6. p. 3. num. 512. V. *Religiosa Professio*, *Matrimonium*.

Dicitur VII. Vis sive violentia & gravis metus (qualis cadit in virum constantem) injustè incussus ad Matrimonium extorquendum, l. 6. p. 3. n. 512. V. *Metus*.

Dicitur VIII. Ordo, scilicet sacer sive major, quem qui non coactus suscepit, invalidè Matrimonium contrahit, l. 6. p. 3. n. 512. V. *Ordo*.

Dicitur IX. Ligamen, propter quod, quamdiu quis ligatus est conjugi adhuc viventi, invalidè contrahit cum alio, l. 6. p. 3. n. 512. V. *Matrimonium*.

Dicitur X. Honestas, sive impedimentum publicæ honestatis, quod est propinquitas personarum orta ex sponsalibus vel Matrimonio rato, vi cujus neuter sponsorum validè contrahit cum consanguineis alterius, etiam illegitimis, l. 6. p. 3. n. 680. Impedimentum hoc etiam oritur, quando sponsalia vel Matrimonium initur per procuratores, vel per parentes ex consensu sponsorum; non tamen oritur, si sponsalia vel Matrimonium sit nullum ex defectu consensûs: ibid. Etiam non oritur hoc impedimentum ex sponsalibus invalidis, sed validis usque ad primum gradum tantùm, nu. 512. 681. 185. Ex Matrimonio rato dirimit ad quartum gradum inclusivè, n. 512. 681. Hoc impedimentum probabiliùs etiam oritur ex sponsalibus clandestinis, & Matrimonio clandestinè inito, ubi Tridentinum est receptum, ibid. Sponsalia iniens cum puella, postea Matrimonium ratum cum matre vel sorore puellæ, tenetur ducere puellam, cùm Matrimonium cum matre vel sorore ejus ob hoc impedimentum sit invalidum, num. 682. Ex sponsalibus mutuo consensu dissolutis adhuc oritur hoc impedimentum, n. 683. Etiam adhuc oritur uno sponsorum mortuo, vel Religionem ingresso, ibid. Etiam oritur ex sponsalibus ab impubere contractis, & post pubertatem rescissis, à n. 683. Ex sponsalibus metu gravi extortis probabiliter etiam oritur, n. 686. Non oritur ex sponsalibus conditionatis conditione necdum impletâ, n. 687. Etiam non oritur ex promissione mutua volentium se tantùm obligare sub veniali, vel sub pœna perdendi v. g. Arrham, ibid. Etiam non oritur ex promissione mutuá Matrimonii factâ à pueris ante septennium, neque ex promissione Matrimonii cum aliqua indeterminatè, ibid. Impedimentum hoc inter infideles contractum, probabiliter non dirimit Matrimonium post Baptismum contrahendum, n. 688.

Dicitur XI. Ætas. Hoc impedimentum est Juris Ecclesiastici tantùm, quod requirit annum 14. viri, & 12. fœmellæ completum, & hoc ad momentum, ità ut nec hora desit, nisi malitia ætatem suppleat, l. 6. p. 3. n. 512. 689. Ætas Matrimonio ineundo aptissima in masculis est annus circiter 30. in fœmellis, 18. n. 690. Ante ætatem tentantes contrahere Matrimonium probabiliùs peccant, n. 691.

Dicitur XII. Affines. Est autem affinitas propinquitas quædam, quæ ex copula carnali, sive in - sive extra Matrimonium habitâ, etiam cum invita & dormiente, oritur inter consanguineos viri & solam mulierem; item inter consanguineos mulieris & solum virum, l. 6. p. 3. n. 692. Affinitas consanguineorum viri extenditur ad solam mulierem, & non ad consanguineos mulieris, & contra, nu. 693. Ut hoc impedimentum contrahatur, non sufficit, quòd penetretur vas muliebre, sed vir debet intra illud seminare, n. 694. Non contrahitur per coitum sodomiticum, ibid. Etiam probabiliter hoc impedimentum non contrahitur, si semen effundatur circa muliebria, & attrahatur à matrice, vel si ope Dæmonis, vel per artem recipiatur in matricem, nu. 695. Ad impedimentum hoc contrahendum probabiliùs sufficit semen solius viri, num. 696. Hoc impedimentum oritur, quamvis mulier sit vi oppressa, n. 698. Non oritur, si affinitas ex copula illicita sit ex una parte in tertio gradu, vel ex copula licita in quinto, num. 702. Quando quæritur de hoc impedimento inter duos, inquirendum est 1. An alteruter habuerit perfectam copulam cum consangineo vel consanguinea alterius. 2. An copula fuerit licita vel illicita. 3. In quo gradu consanguinitatis persona illa, cum qua alter habuit copulam, sit consanguinea &c. n. 704. Si per dispensationem Romæ factam hoc impedimentum sit sublatum, & post eam de novo contrahatur, novâ opus est dispensatione; non verò, si Romæ tantùm data sit dispensandi commissio, & de novo contrahatur ante ejus expeditionem, n. 990. V. *Affinitas*.

Dicitur XIII. Si clandestinus, quia Tridentinum irritat Matrimonia eorum, qui aliter contrahunt, quàm coram Parocho vel alio Sacerdote de ipsius vel Ordinarii licentia & duobus ad minimum testibus, l. 6. p. 3, nu. 512, à n. 706. V. *Matrimonium*.

Dicitur XIV. Et impos. Quod impedimentum vocatur frigiditas vel impotentia, l. 6. p. 3. n. 512. V. *Impotentia solvendi debitum conjugale*.

Dicitur XV. Raptave sit mulier &c. V. *Raptus*.

Impedimenta dirimentia quoad fideles statuere potest sola Ecclesia, & non Episcopi, l. 6. p. 3. à n. 513. Quoad infideles ea statuere potest Magistratus Civilis, qui etiam potest leges ponere circa accessoria Matrimonii. Non potest autem pœnam imponere, aut impositam exigere ob Matrimonium cum impedimento contractum, si Ecclesia in illo dispensârit, à n. 515. Si impedimentum habeant contrahere volentes, vel qui cum eo jam contraxerunt, sequentia observari debent: scilicet, quòd impedimentum ignorantibus non semper indicari debeat, & si prudenter indicandum judicetur, si Matrimonium necdum sit initum, illud omni meliori modo dissuadendum est ordinariè; si autem jam initum sit, laborandum est pro dispensatione impetranda &c. l. 6. p. 3. n. 977. Sciens impedimentum inter eos, qui denuntiati sunt, etiamsi sit planè occultum, & sub secreto jurato habeat, tenetur sub mortali illud denunciare; quod si inde oriretur infamia denunciatis, tenetur eos privatim monere, ut à Matrimonio desistant; quod si non faciant, tenetur monere Parochum, quamvìs probare non posset; excusabitur tamen, si prævideat inde sibi grave detrimentum vel scandalum imminere, n. 459. 481. Probabiliùs, per se loquendo, etiam tenetur illud denunciare, quamvìs contrahentes procedant bonâ fide, & impedimentum nunquam prodendum judicet, n. 482. Qui impedimentum semel fassus illud postea negat, ordinariè standum est confessioni factæ, n. 547. In dubio impedimento, si sit dubium Juris, non requiritur dispensatio; si sit dubium facti, aliquando requiritur, à n. 534. Si præsumptio stet pro impedimento, requiritur dispensatio, à n. 536. V. *Dubius de Sponsalibus & Matrimonio*. Si idem impedimentum afficiat utrumque contrahentem, sufficit, quòd unus petat & acceptet dispensationem, n. 971. Si sit occultum, scribitur pro dispensatione impetranda ad S. Pœnitentiariam, n. 909. Si sit notorium & publicum, ad Datariam seu Cancellariam, nu. 910. In supplica exprimi debet impedimentum, quale in se sit, aliàs dispensatio nulla est, nisi unum includatur in altero, n. 913. Si impedimentum sit multiplex ejusdem generis, probabiliùs id debet exprimi, n. 919. Si impedimenta sint plura & diversa, probabiliùs in eadem supplica, dispensatio illorum est petenda, n. 920. In uno loco occultum, in alio publicum, si existens in loco, in quo est occultum, petat dispensationem, tanquam pro occulto, non factâ mentione, quod in alio sit publicum, Breve datum est subreptitium, n. 951. Quando censeatur occultum & quando publicum. V. *Notorium Delictum*. Si fiat publicum postquam dispensatio executioni data, hujus valori non obstat, n. 872. Publicum in alio loco, sed hìc occultum, ubi dispensatio petitur, si non sit periculum proximum, ut hìc publicetur, probabiliter censetur hìc occultum, n. 873.

In impedimentis dirimentibus Matrimonii nondum contracti non videtur posse dispensare Episcopus, imò nec Legatus à latere, nisi ex speciali facultate. Potest probabiliter in iis dispensare in casu raro ex causa maximè urgente Episcopus ex tacita licentia Papæ, l. 6. p. 3. n. 818. V. *Episcopus*. Non possunt in impedimento ipso consanguinitatis dispensare Confessarii Regulares approbati, qui tamen ex licentia suorum Provincialium dispensare possunt ad petendum debitum conjugale propter cognitionem consanguinei conjugis in secundo gradu, n. 818.

Impedimenta quatuor sunt de Jure naturæ, saltem respectu humanæ potestatis indispensabilia, quæ etiam in Matrimoniis infidelium locum habent. 1. Error in persona. 2. Impotentia. 3. Consanguinitas primi gradûs in linea rectâ. 4. Ligamen in actuali Matrimonio: Cætera sunt dispensabilia, nec habent locum in Matrimoniis infidelium, n. 818. à n. 827.

Imperfectio.

Imperfectio est actio vel omissio repugnans consilio in re ad mores spectante, quæ ex se nec prohibita, nec imperata, cui quando deliberatè committitur, communiter subest peccatum, l. 5. n. 212.

Impositio manuum.

Impositiones manuum ab initio Ecclesiæ fuerunt multiplices, l. 6. p. 1. n. 381. p. 2. n. 2130. In ordinatione Presbyteri apud Latinos est duplex manuum impositio, n. 2130. Prima manuum impositio probabiliter est de essentia Presbyterii, hinc ubi ea omissa, licitè repetitur sub conditione ejusmodi Ordinatio, à n. 2137. Secunda manuum impositio pro conferenda potestate absolvendi, utrâque manu fieri debet, nec sufficit unius manûs impositio apud Latinos, sicut apud Græcos, num. 2156. Manuum impositio certò videtur valida, si ab Episcopo imponantur indutæ chirothecis, num. 2157.

Im-

Impotentia moralis.

Impotentia moralis est, quando aliquid spectatâ conditione vel infirmitate nostrâ non videtur impleri posse, quamvis absolutè vires non excedat; sive quando aliquid fieri vel omitti non potest sine gravi incommodo, l. 1. n 780. l. 7. n. 92. Ea excusat ab observatione legis, l. 1. nu. 778. Qui non potest totum servare, tenetur ad eam partem, quam potest, si præceptum commodè possit, aut dividi soleat, & in ejus parte salvetur ratio finis præcepti; aliàs non, à n. 778. Excusat, per se loquendo, ab incurrenda censura, l. 7. n. 92. Etiam à reincidentia in censuram, n. 158. Impotentia excusans à jejunio, censetur adesse, si sine notabili damno jejunium servari non possit, l. 3. p. 2. n. 1307. Impotentem se reddens ad observandam legem, ad quam obligatur, peccat negligendo media ordinaria, & ex natura rei proximè necessaria ad observationem legis &c. l. 1. à n. 782. Non autem peccat deditâ operâ aliquid faciendo, ut totaliter desinat esse legi subjectus, n. 784. Impotentem se reddens ad servandum præceptum sub censura latum, eam incurrit, si impotentiam prævidens non præveniat &c. l. 7. nu. 92. Impotentem se reddens ad solvenda debita, ordinariè peccat contra Justitiam, & tenetur ad restitutionem, l. 3. p. 2. à n. 380. Impotentiam solvendi debita potens tollere, & non faciens, peccat contra Justitiam, nu. 384. 409. 418. Impotens solvere debita, quando excusetur. V. *Excusantia à restitutione.* Impotens solvere omnibus, quid agere debeat. V. *Creditor.* Impotens in uno genere bonorum satisfacere, probabiliùs non tenetur in bono diversi generis satisfacere, l. 3. p. 2. à n. 297.

Impotentia solvendi debitum conjugale.

Impotentia absoluta dirimit Matrimonium contrahendum; l. 6. p. 3. à n. 785. Perpetua & evidens, si antecedat, solvit Matrimonium absque experimento, n. 512. 787. Si sit verisimiliter evidens, requiritur juramentum conjugum deponentium de veritate, quòd non possint coire, & pro singulis, septem manus propinquorum vel vicinorum deponentium de credulitate, quòd conjuges verum deponant, nec tum requiritur triennale experimentum, ibid. Si impotentia sit dubia, præter juramentum conjugum & septimæ manûs requiritur triennale experimentum: quòd si unus conjugum neget impotentiam, hic non indiget istis septem juramentis ex parte sua, sed ea tantùm ex parte affirmantis necessaria sunt &c. ibid. Inspectio, quamvis sit indecens, aliquando tamen est necessaria, ut huic vel illi secundæ nuptiæ concedi vel negari possint, num. 788. Impotentia censetur perpetua, si tolli non possit sine vitæ periculo, sine miraculo, sine peccato, nu. 790. Censetur esse ex maleficio, si vir, qui incalescit ad alias mulieres, aut ad pollutionem in somno, frigescat ad suam sibi alioquin dilectam: item, si mulier subitò arctetur ad accessum viri sibi alioquin dilecti; quæ si adhibitâ diligentiâ tolli non possit, irritat Matrimonium, n. 790. De impotentia dubitans, licitè contrahit, n. 795. Perpetua antecedens Matrimonium etiam respectiva tantùm, illud dirimit, n. 804. Matrimonio superveniens semper duratura, illud non dirimit, etiam ratum tantùm, num. 801. In Hermaphrodito dirimit Matrimonium etiam consummatum, si impotentia superveniat ex mutatione sexûs, ibid. In dubio, an impotentia præcesserit, an supervenerit Matrimonio, videtur ordinariè præsumendum esse, quod subsecuta sit, si dubium oriatur post aliquot annos à contracto Matrimonio, n. 802. Si impotentia emendari possit sine periculo mortis vel gravis morbi, tenetur uxor, quæ v. g. nimis arcta est, probabiliter admittere incisionem, aliàque remedia naturalia, præsertim si hujus vitii conscia contraxit cum ignorante illud; non verò, si ipsâ bene dispositâ defectus sit ex parte viri, qui v. g. habet membrum virile nimis crassum, l. 6. p. 3. n. 798. Si vir actum conjugalem perficere non possit cum virgine, quem potest cum corruptâ, claustra pudoris dilatari possunt, probabiliter etiam propriis digitis mariti, n. 799. Si impotentiam post inchoatum experimentum triennii uterque fateatur, & signa requisita adsint, experimentum illud triennii abbreviari potest, non verò, si impotentia sit ex maleficio, n. 803. Ut post triennii experimentum procedatur ad separationem, varia adhuc observari debent, etiam quæ n. 787. dicta sunt de impotentia verisimiliter impotenti, n. 803. Si quis post triennii experimentum Matrimonio solutus deprehendatur potens, & pars altera aliud Matrimonium modò consummaverit, probabiliter tenetur redire ad prius Matrimonium; si tamen impotentia fuerit ex maleficio, probabiliter non tenetur, n. 804. Impotentia naturalis, quæ judicabatur perpetua, si advertatur depulsa, redeundum est ad prius Matrimonium, quamvis secundùm modò sit consummatum, nu. 806. Impotentiâ temporali laborans, & alteri parti nihil dicens, probabiliter, per se loquendo, non peccat, n. 797. Impotentia seminandi intrà vas Matrimonio superveniens facit, ut illicitè tentetur copula, nisi sit adhuc spes intra vas seminandi, n. 318. In dubio, an impotentia antecesserit, vel subsecuta sit Matrimonium, licitè tentatur copula usque ad triennium, ibid. Si alterutri conjugi superveniat impotentia sine spe copulæ, probabiliter actus alii venerei non sunt illi mortaliter mali, n. 319. 341. Impotentes an sint Eunuchi. V. *Eunuchus.* Qui prætereà potentes vel impotentes sint. V. *Matrimonium.*

Imprecatio.

Imprecari aliis in ira Dæmonem, grandinem &c. ob inadvertentiam ordinariè est tantùm veniale, nisi filii parentibus, subditi Superioribus sic maledicant, præsertim in faciem, quod grave est; sicut etiam grave videtur sibi ipsi ex ira imprecari Dæmonem, l. 3. p. 1. n. 246.

Improperium.

Improperium est contumelia, quâ vitium seu defectus alicui præsenti in faciem objicitur, l. 3. p. 2. n. 1223.

Impubes.

Impubes est masculus usque ad annum 14., fœmella usque ad 12. completum, à die nativitatis computando, l. 6. p. 3. n. 109. Ejus vota directè irritare potest ille, cujus potestati dominativæ subest, ut pater, & in ejus defectu, Avus paternus, Tutor, imò etiam mater &c. l. 3. p. 1. n. 482. Impubes non obligatur civiliter ullo contractu circa quæcunque bona, l. 3. p. 2. n. 676. Quod si juret impubes, obligatur juramento, sed contractus per illud probabiliùs non confirmatur, n. 740. Si impubes fecit contractum, & pubes factus illum juret, hoc juramento confirmatur contractus, ibid. Si impubes contrahat Matrimonium de præsenti, contractus ille valet in ratione Sponsalium, non in ratione Matrimonii, l. 6. p. 3. n. 111. Ab impubere inita Sponsalia sunt valida, & inducunt impedimentum honestatis publicæ; sunt tamen suspensa, nu. 112. Non possunt dissolvi, priusquam facti sint puberes, nu. 113. Ante septennium inita, non sunt Sponsalia, sed simplex promissio, ibid. Impubes firmans Sponsalia juramento, probabiliter resilire non potest adeptâ pubertate, nu. 114. Ante pubertatem carnaliter se cognoscentes, resilire non possunt, n. 115. Invalidè contrahit Matrimonium, nu. 512. Impuberes incurrunt excommunicationes latas in eos, qui ingrediuntur Monasteria Monialium; probabiliùs etiam Excommunicationem latam in percussorem Clerici, l. 7. n. 41. Probabiliter non incurrunt alias Censuras à Jure vel homine latas; oppositum tamen etiam est valde probabile, l. 6. p. 2. n. 1691. l. 7. à n. 41. Probabiliùs etiam incurrunt Casus reservatos, l. 6. p. 2. n. 1691.

Impudicitia. V. *Luxuria.*

Inadvertentia.

Inadvertentia, quæ invalidat contractum. V. *Contractus.*

Inæqualitas peccatorum.

Inæqualitas peccatorum unde desumatur. V. *Distinctio peccatorum.*

Incendium.

Incendio liberata debent restitui priori domino, l. 3. p. 2. num. 112.

Incensationes in Choro & Missa.

In incensationibus plura sunt observanda, v. g. quòd finito Evangelio Missæ solennis, cui Episcopus assistit cum Cappa, thurificari debeat celebrans & non Episcopus; quòd Canonici parati assistentes Episcopo, ante Vicarium Generalem sint thurificandi; quod in Ecclesia Collegiata exempta, præsente uno Canonico cum Episcopo & Abbate Collegiatæ ejusdem cum suis Canonicis, priùs incensetur Canonicus, deinde Abbas &c. l. 6. p. 2. n. 2055. à D. 45. ad 50. Item D. 98. 107. 152. 155.

Incerta cui restituenda. V. *Bona incerta.*

Incestus. Incestuosus.

Incestus est congressus cum consanguinea vel cum affine, usque ad quartum gradum: eò gravius peccatum est, quo gradus est propinquior, quem in Confessione exprimere saltem est securius, l. 3. p. 1. n. 915. l. 6. p. 2. num. 1022. Item multò gravior est incestus cum consanguineâ, quàm cum affine in eodem gradu, v. g. cum matre, quàm cum noverca. Item gravior est cum affine, quàm cum cognato spirituali vel legali; & probabiliter in Confessione addi debet, si in primo gradu fuerit, an cum matre, an cum filia, an cum sorore; item, an cum filia Confessionis &c. l. 3. p. 1. n 915. l. 6. p. 2. à num. 1073. Incestus cum consanguinea conjugis in primo vel secundo gradu scienter admissus impedit Matrimonium cum quacunque alia persona; item incestus cum propria matre vel filia, quæ jam per contrariam consuetudinem sunt abrogata, l. 6. p. 3. n. 459. Incestum committens cum consanguinea

nea uxoris in 1. vel 2. gradu, amittit jus petendi debitum, n. 375. Si non sciverit esse in eo gradu consangineam, non incurrit hanc pœnam, n. 376. Si sciens se committere incestum, non sciverit hanc pœnam esse annexam, probabiliùs tamen eam incurrit, ibid. Si uxor gravi metu coacta mariti consanguineum cognoverit, non incurrit hanc pœnam, num. 377. Si uterque conjux incestum commiserit, neutri licitum est petere debitum, neuter etiam potest alteri illicitè petenti reddere, nisi malitiosè fecissent, animo alterum debito conjugali defraudandi; tunc enim probabiliter tenerentur petenti reddere, quamvis uterque peccaret petendo, nu. 381. Incestum committens coitu sodomitico non privatur jure petendi debitum, l. 6. p. 3. n. 383. Hanc pœnam etiam non incurrit, qui habet copulam cum muliere affine uxori suæ, aut cum consanguinea sua, n. 384. Incestuosus potest uxori offerre actum conjugalem, quoties ipsi videbitur honestum, vel quoties advertit id optare uxorem verecundam, aut alioquin futuram in periculo incontinentiæ, si sit periculum, ne propter omissionem petitionis debiti Matrimonium uxori fiat nimis odiosum, n. 378. Etiam conjux potest petere debitum, si prudenter timeat, ne ob omissionem petitionis debiti alter veniat in cognitionem sui criminis, & gravis inde discordia oriatur, n. 379. Probabiliùs etiam videtur esse incestus, si sponsus cognoscat consanguineam suæ sponsæ in primo gradu &c. l. 6. p. 2. à n. 1075.

Inclinationes in Missa.

Inclinatio in Missa est quadruplex. 1. Solius capitis. 2. Humerorum simul. 3. Profunda. 4. Genuflexio, l. 6. p. 2. nu. 480. Solius capitis fit versùs Crucem, quoties dicitur: *Gloria Patri, Oremus.* Ad Gloria in excelsis, quando dicitur: *Deo, Adoramus, Gratias agimus, JESU Christe, suscipe deprecationem.* Ad Credo, quando dicitur: *in unum Deum, JESUM Christum, Adoratur* &c. nu. 481. Inclinatio humerorum fit post Psalmum *Judica*, quando dicitur: *DEUS tu conversus vivificabis nos* &c. n. 482. Profunda reverentia fit, quando Sacerdos accedit, vel recedit ab Altari; quando descendit ad infimum pedem, volens Missam incipere; ad Confiteor &c. n. 483. Genuflexio fit, quando transit, accedit vel recedit ab Altari, ubi Venerabile est expositum vel reconditum; quoties accedit vel recedit à medio Altaris, & quoties se convertit ad populum & iterum ad Altare, ubi Venerabile est expositum, n. 484.

Incola.

Incolæ urbis vel provinciæ, quam Tyrannus occupavit, licitè manent inter iniquos possessores, eosque cogente imperio, juvant excubiis, fossione, contributione &c. l. 2. num. 250.

Inconsideratio.

Inconsideratio, quæ est Luxuriæ filia, est, quando quis in modo delinquit, inconsideratè agens, quæ personam & statum dedecent; quæ est mortale, quando præceptum aliquod DEI graviter obligans prætermittitur, l. 5. n. 301.

Inconstantia.

Inconstantia, quæ est Luxuriæ filia, est, quando quis ex affectu voluptatum à piis propositis mox deficit; quæ est mortale, quando finis ultimus ponitur in creatura &c. l. 5. num. 301.

Incorrigibilis.

Incorrigibiles è Religione ejici possunt, l. 4. n. 198.

Indicia

Indicia dicuntur, ex quibus factum colligi potest. Hæc sunt triplicia, scilicet: *Magna*, quæ reddunt factum valdè credibile. *Majora*, quæ illud reddunt ferè, vel quasi moraliter certum, quæ etiam dicuntur vehementia. *Maxima*, quæ undequaque convincunt, & plenam probationem faciunt, l. 4. n. 1442. Indicia an hìc & nunc sint magna, majora, aut maxima, difficulter sæpè dijudicari potest, nu. 1444. Ad capturam, imò & ad specialem inquisitionem contra aliquem instituendam, requiruntur indicia magna, & quò persona est dignior, vel inquisitio ignominiosior, eò majora requiruntur indicia, nu. 1445. Ad condemnationem requiruntur maxima, ibid. Ad torturam magna non sufficiunt, nec requiruntur maxima, si enim hæc adsint, tortura est illicita, sed sufficiunt majora, ibid. Si sufficientia ad torturam indicia adsint, tamen ad eam procedi non debet, si in contrarium alia etiam adsint, quæ æquè innocentiam probant, ac ista alia culpam, num. 1446. Non est indicium sufficiens ad condemnationem alicujus præcisè hoc, quod à 12. vel etiam pluribus sagis sit accusatus tanquam magus, & dicatur ab eis visus in saltu &c.; imò indicium hoc nequidem videtur esse sufficiens ad torturam, & probabiliter nequidem ad capturam, nisi alia indicia graviora accedant, n. 1448. In aliis criminibus, si duo rei nominent tertium socium, sufficit ad comprehensionem & torturam, non tamen ad condemnationem, num. 1449.

Indignatio.

Indignatio est inordinatus affectus ex eo, quòd quis reputet se indignè ab alio tractari: communiter est veniale; posset tamen esse mortale, si cresceret usque ad deliberatum odium & contemptum personæ gravem. Quòd si ex justo rationis judicio procedat, nullum est, l. 5. n. 346.

Indignus.

Indignus. V. *Dignior.* Indigno, per se loquendo, non licet ministrare Sacramentum, l. 6 p. 1. à n. 137.

Indissolubilitas Matrimonii. V. *Matrimonium.*

Inducens ad malum.

Inducens ad damnificandum mandato, consilio, consensu &c. tenetur ad restitutionem, l. 3. p. 2. n. 21. Inducens alterum ad peccatum suasione vel exemplo suo, tenetur ex charitate, quoad potest, eum revocare ad meliorem statum: si id faciat fraude, dolo, injuriâ &c. tenetur ad id ex justitia, n. 342. 344. Inducens Religiosum ad Apostasiam, obligatur ex Justitia suadere illi reditum, quoad potest, & compensare Monasterio incommoda & damna causata, num. 342. Inducens vexationibus aliquem ad blasphemias, imprecationes, contumelias &c. peccat graviter, l 2. nu. 262. Inducens ad peccatum sive consilio, sive jussione, sive consensu &c. ejusdem speciei peccatum committit, l. 6. p. 2. n. 1132. Inducens alterum ad peccatum, committit duplicem specie malitiam, primò contra Charitatem, deinde malitiam illius peccati, ad quod inducit, l. 6. p. 2. à n. 984. Inducens ad copulam spe sponsalium &c. V. *Sponsalia.*

Indulgentia.

Indulgentia est gratia, quâ, certo aliquo opere præstito, debita Deo pœna temporalis, per applicationem satisfactionum Christi & Sanctorum, remittitur &c. l. 6. p. 2. n. 1301. Alia est totalis, sive plena, plenior, plenaria, plenissima, quæ non tantùm pœnitentiam injunctam per Confessarium vel Canones, aut secundum hos injungi debitam, sed etiam omnem Purgatorii pœnam tollit, quæ tantùm accidentaliter differt à Jubilæo. Alia partialis, qualis est unius vel aliquot annorum &c. n. 1391. Etiam dividitur in localem, quæ alicui loco, templo, Altari conceditur: in realem, quæ grano, numismati, Rosario &c. applicatur: & in personalem, quæ conceditur alicui personæ, ut eam lucretur vel in articulo mortis, vel quoties tale opus peregerit, n. 1313. Quòd indulgentiæ in Ecclesia concedi possint, est de fide, num 1314. Concessio earum respectu vivorum, est partim solutio, partim absolutio, respectu defunctorum autem est mera solutio, quæ fit cum potestate jurisdictionis in thesaurum Ecclesiæ, & non in personam, cui applicantur indulgentiæ, nu. 1315. Ut indulgentiæ licitè & validè concedantur, debet præter remissionem pœnæ adesse aliud motivum justum & proportionatum, quod si motivum seu causa sit aliqua & non sufficiens, probabiliter manent secundùm partem; & si concedens eas falsò putaret causam esse sufficientem, si erret non temerè, sed ex prudente motivo, probabiliter adhuc valent, n. 1316. Ordinariam, & universalem potestatem eas concedendi quibusvis fidelibus, etiam defunctis, habet solus Papa, quas etiam ipse Papa ùt membrum Ecclesiæ à se concessas participare potest, n. 1317. Quamvis Papa habeat maximam potestatem circa indulgentias etiam defunctis applicandas, tamen non potest applicare tantas, ut totum Purgatorium evacuet, num. 1318. Quam potestatem circa eas habeant Episcopi. V. *Episcopus.* Quam Archi-Episcopi. V. *Archi-Episcopus.* Quam Nuntii Apostolici. V. *Nuntius Apostolicus.* Quam Prælati Episcopo inferiores. V. *Prælatus.*

Indulgentiæ speciales certis tantùm locis, Ecclesiis &c. Romæ conceduntur; aliquæ per Memoriale, & aliquæ sine Memoriali, in quibus petendis plura observari debent, l. 6. p. 3. n. 931. Pro Monialibus plures conceduntur, ibid. Perpetuæ vix dantur, sicut nec durantes ultra septennium, nisi pro partibus valdè remotis, ibid. Ad valorem earum requiritur causa pia & rationabilis proportionata effectui & quantitati Indulgentiæ; quod si sit causa aliqua, sed non plenè sufficiens, probabiliter valent secundùm partem causæ correspondentem, l. 6. p. 2. num. 1301. 1316. Quod si concedens falsò putaret causam esse sufficientem ex prudenti motivo, probabiliter validæ sunt indulgentiæ, n. 1316. Ad indulgentias pro defunctis specialiter requiritur motivum extrinsecum distinctum ab ipsa pœnæ remissione, & quantitati indulgentiæ proportionatum, nu. 1349. In lucraturo indulgentias plura requiruntur, v. g. ut sit baptizatus, ut sit subditus concedentis, ut non sit ligatus excommunicatione majore, ut sit in gratia, tunc

tunc ſaltem, quando opus præſcriptum complet; ut opus injunctum moraliter totum & integrè impleat &c. num. 1301. Etiam in lucraturo requiritur intentio expreſſa, ſi concedens eas requirat opus cum certâ intentione; item conditiones implendæ ſunt in forma ſpecifica; quod ſi intentio orandi ſit pro certis neceſſitatibus in Bulla expreſſis, ſecundùm communem ſatis eſt, ſi lucraturus intendat orare ad intentionem Eccleſiæ, n. 1324. Si Indulgentia conceſſa ſit facienti opus ſecundùm ſe, etiam ignorans probabiliter eam lucrari poteſt, ſi ponat opus præſcriptum; ſecurius tamen eſt manè expreſsè formare intentionem obtinendi per opera iſtius diei, quidquid per illa obtineri poteſt, n. 1325. Si quis pro alio eas lucrari velit, debet habere intentionem pro illo determinatè eas lucrandi, ſaltem habitualem, n. 1326. Indulgentiæ largè ſunt interpretandæ, n. 1301. Non exſpirant morte concedentis, ibid. Pro articulo mortis conceſſæ, ſi ſemel ſint acceptæ, probabiliter non exſpirant, nec requirunt applicationem Confeſſarii aut alterius miniſterium &c. ibid. V. *Moribundus*. Poſſunt applicari alteri vivo vel defuncto, ſed per conceſſionem ſolius Papæ; non tamen fructus meriti, ſed tantùm ſatisfactionis, qui etiam abſenti. ignoranti, non petenti, & probabiliter etiam poſitivè nolenti applicari poteſt; cujus oppoſitum tamen eſt probabilius. l. 6. p. 2 n. 1301. à 1327. n. 1348 Probabiliter etiam Catechumeno defuncto applicari poſſunt, nu. 1353. Probabiliter etiam excommunicato in gratia mortuo, qui ipſe vivens probabiliùs eas lucrari non poteſt, à n 1354. Pium & utile eſt eas applicare defunctis, à n 1336. Si ille, cui applicantur, ſit incapax, vel non indigeat, probabiliùs ſtatim conceduntur alicui, ſive vivo, ſive defuncto, ſecundùm interpretativam voluntatem facientis opus, nu. 1330. Ut quis eas lucretur pro defunctis, probabiliùs non requiritur, ut opera requiſita fiant in gratia, n. 1301. 1351. 1410. Applicatio indulgentiarum pro defunctis probabiliter eſt infallibilis, num. 1350. Conceſſæ vivis non poſſunt applicari defunctis, niſi id exprimatur, n. 1301. Per unum opus poſſunt quandoque plures obtineri, n. 1301. à n. 1371. Secundùm multos, etiam in diverſis Eccleſiis, n. 1372. Quas quis ſibi lucrari vult, eas non poteſt applicare alteri, n. 1366. Conceſſæ pro certo tempore, quandoque ſæpiùs obtinentur, ſi intrà tempus conceſſionis repetatur opus injunctum, n. 1301. à nu. 1274 Eas non lucratur, qui non ponit ſuſiſtantiam totius moraliter operis requiſiti, n. 1303. Eas etiam non lucratur ſequens opinionem probabilem, ſi omittat aliquod requiſitum. nu. 1301. à num. 1445. Indulgentiæ plenariæ probabiliter ſunt in utroque feſto in aliquo templo, ſi duo Sancti ſint Patroni æquè principales, n. n. 1375. l. 2. à n. 1262. Si feſtum transferatur, quandoque etiam transferuntur indulgentiæ, ſed non ordinariè, l. 6. p. 2 n. 1376. n. 2055. D. 298 Ut quis eas pro ſe lucretur, ultimum opus debet fieri in gratia, n. 1301 à n. n 1410. Indulgentiæ plenariæ conceſſæ Religionem ingredientibus videntur obtineri in profeſſione, n. 1356. Plures plenariæ & ſpeciales indulgentiæ conceſſæ ſunt Societati Jeſu, v. g. plenariæ in die Circumciſionis Domini, in feſto S. Ignatii, S. Franciſci Xaverii, S. Franciſci Borgiæ &c. à nu. 1357. Indulgentias Agoniæ & animarum in templis Societatis JESU probabiliùs non poſſunt lucrari alibi communicantes ob impedimentum, niſi ſint Moniales &c., nec alio die non deſignato intrà menſem communicantes: an eas lucrari poſſint noſtri, ob infirmitatem vel aliam legitimam cauſam in ſacello domeſtico communicantes vel celebrantes, res eſt controverſa, à n. 1361. Pro feſto principali Confraternitatis, pro quo conceditur indulgentia, non neceſſariò eligitur dies Dominicus, niſi in Brevi aliter exprimatur; nec pro feſtis intrà annum, pro quibus datur indulgentia 7. annorum, &c n. 1365. Indulgentiæ conceſſæ Societati Jeſu pro Confraternitate Agoniæ, non poſſunt communicari aliis Eccleſiis, vel aliis quibuſvis perſonis; nec indulgentiæ animarum communicari poſſunt aliis Eccleſiis non noſtris, niſi per nos in iiſdem habeantur dictæ indulgentiæ, audiendo confeſſiones, diſpenſando Euchariſtiam &c. ibid. Non poteſt quis eodem die bis orando ſepties *Pater* & *Ave* eaſdem indulgentias & ſibi & animæ applicare, n. 1366. Indulgentiæ apocryphæ, fictæ, falſæ, revocatæ plures ſunt, à n. 1367. Indulgentia plenaria recitantibus veſpere ad pulſum campanæ *Angelus Domini. Ecce ancilla. Verbum caro &c.* cum tribus *Ave*, non eſt illa ab Inn. XI. declarata apocrypha, n. 1370. Indulgentiæ Regularium revocatæ à Paulo V. non revixerunt: illarum loco idem Paulus V. omnibus Regularibus plures alias indulgentias conceſſit. ſcilicet plenarias in ſuſceptione habitûs Regularis. In Profeſſione. In primario feſto ſui Ordinis. In mortis articulo. Dum primam Miſſam celebrant, vel ei interſunt. Facientibus exercitia per 8. vel 10. dies; in quibus tamen omnibus ſemper fieri debet confeſſio & communio. Item indulgentiæ Stationum Romanarum &c. vivæ vocis oraculo conceſſæ probabiliter non ſunt revocatæ, præſertim pro defunctis datæ, l. 1. n. 861. l. 6. p. 2. nu. 526. 1390. Si concedantur ad ſeptem annos, ſeptennium illud incipit currere à die dati Brevis Romæ, l. 6. p. 2. n. 1377. Si plenaria concedatur ad ſeptem annos ſimpliciter, non numeratur annus Jubilæi, niſi additum eſſet, *ad 7. annos proximos*, n 1378. Si in Brevibus indulgentiarum addatur clauſula: *Volumus autem, ut ſi alia Indulgentia in dicta Eccleſia perpetuò vel ad tempus nondum elapſum duratura, conceſſa ſit, præſentes ſint nullæ*, videtur intelligenda, ſi eodem die aliæ indulgentiæ concurrant: clauſula hæc tamen non comprehendit Altaria privilegiata pro defunctis, n. 1379. 2055. D. 267. Per plenarias probabiliùs omnes pœnæ remittuntur, niſi addatur in Brevi: *Ex pœnitentiis injunctis*. Ut tamen omnes planè pœnæ remittantur, non debet retineri affectus ad ullum veniale, & omnia opera præſcripta plenè fieri debent, n. 1406. Quando in Brevi additur: *In forma Jubilæi*, intelligitur indulgentia pleniſſima, non autem, ut probabile eſt, omnes favores Jubilæi, num. 1380. Quando conceditur indulgentia v. g. 100. dierum, intelligitur, quod tum remittatur tam multùm pœnæ alioquin perſolvendæ in Purgatorio, quàm remitteretur per pœnitentiam 100. dierum perſolutam ſecundùm rigorem Canonum, num. 1383. Indulgentiæ ceſſant per revocationem ab eo, qui conceſſit, vel ab ejus ſucceſſore aut ſuperiore: revocatio tamen Romæ facta effectum non habet in his partibus, priuſquam innotuerit. Etiam ceſſant tempore elapſo, pro quo conceſſæ ſunt; item conditione deficiente, ſi cum conditione aliquâ datæ ſint, n. 1382. Affixæ loco vel rei, deſinunt, ſi locus vel res deſtruatur; non tamen ceſſant, ſi v. g. Eccleſia paulatim deſtruatur & reædificetur, nu. 1383. Applicatæ Roſario vel grano, eo amiſſo, probabiliùs pereunt, nec rei ſimili applicari poſſunt, ibid. Probabiliùs etiam ceſſant, ſi crux frangatur, cui applicatæ erant; quamvis illa reparetur, nu. 1385. Non ceſſant ceſſante cauſâ, ob quam datæ ſunt, dummodò hæc à principio fuerit proportionata, l. 6. p. 2. n. 1384. Etiam non ceſſant morte concedentis, nec renuntiatione, n. 1386.

Circa indulgentias Jubilæi plura obſervanda ſunt, ſcilicet, quod anno Jubilæo in Urbe durante ſuſpendantur tantiſper extra Urbem omnes indulgentiæ plenariæ quoad vivos, etiam in carceribus (non tamen in periculo mortis conſtitutos, nec quoad defunctos) item facultates aliæ &c. l. 6. p. 2. n. 1391. Jubilæum eſt indulgentia plenaria à Papa conceſſa viſitantibus aliquas Eccleſias, & alia certa opera facientibus, cum extraordinariis facultatibus circa abſolutionem à peccatis & cenſuris reſervatis, & circa commutationem votorum &c. n. 1393. Jubilæum aliud eſt Univerſale, quod toti Eccleſiæ; aliud Particulare, quòd alicui tantùm Eccleſiæ conceditur. Univerſale vel eſt ordinarium Anni ſancti, quòd in primis ſæculis omni anno centeſimo, jam autem ſæpius celebratur &c. vel extraordinarium, quod ex variis cauſis extra Annum ſanctum concedi ſolet, nu. 1394. Circa Jubilæum Anni ſancti multa obſervanda ſunt, v. g. quòd in Anno ſancto probabiliter aliquis toties poſſit lucrari indulgentias, quoties opera præſcripta præſtat; quod ſatisfaciat, qui ſabbatho ante primam Dominicam confitetur; item, qui confitetur & communicat ultimâ Dominicâ claudente Jubilæum &c. nu. 1391. à n. 1398. Indulgentiæ pro defunctis manent Anno ſancto, n. 2055. D. 268 Jubilæum extraordinarium durat per dies 15., id eſt, per tres Dominicas, & 12. dies feriales. Poteſt tamen ex ordinatione Ordinarii inchoari quocunque die ſeptimanæ &c. n. 1397. Qui illud neglexit lucrari in patriâ, poteſt alibi, dum ibi durat, lucrari, imò etiam in patriâ, ſi tempore publicationis ex invincibili ignorantia illius notitiam non habuit, nu. 1391. Si duobus diebus immediatis occurrant duo Jubilæa, quorum ſingula Confeſſionem & Communionem requirunt, non eſt opus bis confiteri & communicare, dummodò in gratia quis perſeveret; alia tamen opera repetere debet, n. 1391. Bullæ Jubilæi quoad favores largè ſunt interpretandæ, n. 1395. Non exſpirant morte concedentis, num. 1396. Anno ſancto ſuſpenduntur indulgentiæ omnes pro vivis, etiam affixæ granis, numiſmatibus &c., plures autem aliæ manent, v. g. immediatè conceſſæ pro defunctis; item non plenariæ ab aliis conceſſæ quàm à Pontificibus &c., non tamen manent immediatè conceſſæ pro vivis, & applicabiles defunctis, quales ſunt, Agoniæ, Animarum, Communionis generalis &c. à nu. 1401. Etiam non ſuſpenduntur Anno ſancto facultates abſolvendi &c. conceſſæ ad alium finem, quàm lucrandi indulgentias &c. n. 1403. Suſpenſio illa indulgentiarum & facultatum incipit à primis veſperis Nativitatis Chriſti, & deſinit cum fine veſperarum ejuſdem vigiliæ, tumque

priores

priores reviviſcunt, n. 1404. Poſt abſolutum Romæ Annum ſanctum ſolet Papa etiam concedere pro aliis Provinciis extra Italiam, ſi requiratur, & tum illi, qui Romæ lucrati illud ſunt, poſſunt in aliis partibus illud iterum lucrari, l 6. p. 2. n 1405. Ad Indulgentias Anni ſancti requiritur Confeſſio & viſitatio certarum Eccleſiarum, non tamen Communio, quæ præter Confeſſionem & Orationem ad ordinarias indulgentias requiritur, n 1400. 1407. à n. 1414. Ad indulgentias Jubilæi, præter Confeſſionem, Communionem & Orationem requiritur jejunium, Proceſſio & Viſitatio templorum, & eleëmoſyna, n 1407. Si modicum quid ex operibus præſcriptis omittatur, v. g ex 5. Pater orandis unum &c. probabiliùs impeditur effect » indulgentiæ, n. 1408. Opera omnia præſcripta tutius eſt fieri in una ſeptimana tempore Jubilæi, nu. 1409. Ad lucrandas indulgentias, per quas ex opere operato obtinetur remiſſio pœnarum, ſufficit, ſi ultimum opus, & quando hoc eſt aliquid ſucceſſivum, ſi ultima ejus pars fiat in gratia, nu. 1410. Si opus ultimum vitietur ex circumſtantiâ venialiter malâ, probabiliùs eſt adhuc obtineri indulgentias, n. 1411. Si opus ultimum expletum ſit in mortali, probabiliùs non reviviſcit indulgentia remoto peccato, n. 1412. Indulgentia obtinetur, dum completur ultimum opus, 1413. Si pro indulgentiis lucrandis præſcribatur Confeſſio, probabiliter etiam requiritur ab eo, qui habet ſola venialia; quæ ſententia, quia tutior, meritò tenenda eſt, n. 1414. Secundùm eos, qui Confeſſionem venialium non requirunt, ſi quis non confeſſus die ultimo, etiam poſt Communionem, ante expletam ſeptimanam incideret in mortale, teneretur adhuc confiteri, ut indulgentias lucraretur, n. 1415. Pro lucrando Jubilæo non ſufficit Confeſſio ſacrilega, ſufficit tamen valida & informis, ſi dari poſſit, dummodò intra tempus Jubilæi reviviſcat, nu. 1416. Confeſſio requiſita fieri poteſt uno vel etiam duobus diebus ante Dominicam primam, vel Dominicâ ultimâ cum Communione &c. n 1417. Si in Anno ſancto Papa dicat: *Contritis & Confeſſis*, non requirendo Communionem, quamvìs probabiliſſimè ſufficiat Contritio perfecta, meritò tamen ſuadenda eſt Confeſſio actualis, l. 6. p. 2. n. 1418. Si requiratur Communio, non ſufficit ſacrilega, nec probabiliter ſufficit bonâ fide ſumpta à conſtituto in peccato mortali, nu. 1419. In pueris probabiliter non requiritur Communio, quod tamen incertum eſt, ideoque citiùs admitti poſſunt ad Communionem, ut Jubilæum lucrentur, n. 1420. Si requiratur Oratio, ea debet eſſe vocalis, devota & pia: quòd ſi Oratio fieri debeat per aliquod tempus, ſufficit fieri per medium quadrantem. Ad ordinarias autem indulgentias ſufficit orare ſepties *Pater & Ave*, à n. 1421. Oratio requiſita fieri debet in loco, tempore, & ex intentione per Bullam deſignatis. Tempus eſt inter utraſque Veſperas. Intentio eſt pacificatio Principum Chriſtianorum, extirpatio Hæreſeos, exaltatio S. Matris Eccleſiæ, n. 1423. Jejunium requiſitum, per ſe loquendo, eſt trium dierum, Mercurii, Veneris & Sabbathi. Modus ſervandi eſt, quem ſingulæ Provinciæ tali tempore tenent in aliis jejuniis. Ad jejunium non obligati jejunare debent, ſi lucrari velint, niſi per Confeſſarium commutetur, n. 1424 Satisfit per jejunia etiam aliunde debita, n. 1425. Eleëmoſyna requiſita debet eſſe corporalis, & ſi Bulla nihil determinet, ſufficit qualiſcunque. Quòd ſi adderetur: *Juxta cujuſque facultatem*, dives deberet dare majorem quàm alius. Satis eſt eam ſemel dare, etiam ex voto vel pœnitentia, non tamen ex juſtitia debitam &c. à n. 1426 Ad Proceſſionem & templorum viſitationem requiſitam ſufficit Proceſſioni intereſſe, & viſitare templa etiam curru vel equo; & ſi templa ingredi non poſſis, ſufficit ad oſtium etiam clauſum orare &c. à n. 1431. Si præſcribatur viſitatio aliquot Altarium, ſufficit ad illa ſe orando convertere, n. 1301. Quando datur poteſtas opera præſcripta commutandi in alia, non poteſt pœnitens ipſe hoc facere, ſed fieri debet à Confeſſario, n. 1438. Commutatio fieri poteſt à quocunque Confeſſario legitimè approbato, etiam extra Confeſſionem, in opera pietatis æqualia moraliter, etiam aliunde debita, nu 1301. 1439. 1444. Si cauſa commutandi fuit re ipsâ inſufficiens, ſed bonâ fide judicata eſt ſufficiens, nihil impedit, l. 6. p. 2. n 1443. Quæ commutari poſſint, ſpectari debent verba Bullarum, n. 1441. Prorogatio ad alios 15. dies probabiliter tantùm conceditur navigantibus & iter agentibus; pro aliter impeditis datur facultas Confeſſariis opera commutandi &c. à n. 1434. n. 1440. Probabiliter poteſt Confeſſarius Confeſſionem, & Communionem ex cauſa differre, & pœnitens poſtea lucrari indulgentias, n. 1442. In Jubilæo facultates abſolvendi à Cenſuris & reſervatis conceduntur in favorem eorum, qui ſeriò intendunt lucrari Jubilæum, & ſi quis cum animo lucrandi abſolutus poſtea illud non lucretur, etiam ex pigritia, ideo non reincidit in reſervationem vel Cenſuram: poteſt ille etiam poſtea à non habente poteſtatem in reſervata abſolvi à reliquis reſervatis ex oblivione, vel ex cauſa omiſſis, à n. 1447. Per Confeſſionem culpabiliter invalidam probabiliùs non tollitur reſervatio, n 1449. In Jubilæo etiam conceditur facultas abſolvendi à reſervatis ab Epiſcopo &c., quamvis id in Bulla non exprimatur, n. 1451. Si quis, poſtquàm Jubilæum lucratus eſt, incidat in reſervatum vel Cenſuram, ab his tempore Jubilæi adhuc durante abſolvi poteſt, n. 1450 In Jubilæo per *Satisfactionem partis*, quæ ſi fieri poſſit, ad valorem præmitti debet abſolutioni à Cenſura, intelligitur reſtitutio debita honoris, famæ, bonorum &c, ob quorum læſionem lata erat Cenſura. Quòd ſi pœnitens jam ſatisfacere non poſſit, abſolvi poteſt, ſi cautionem præſtet, quæ non requiritur, ſi impotentia futura ſit perpetua: quòd ſi abſolutus non ſtet promiſſo, non reincidit in Cenſuram, à n. 1453. In Jubilæo poſſunt pro foro interno abſolvi excommunicati, etiam vitandi, & publici percuſſores Clerici, quamvis res deducta ſit ad forum contentioſum, & necdum finita &c. nu. 1457. Per facultatem abſolvendi *ab omnibus peccatis & Cenſuris*, non intelligitur facultas abſolvendi ab irregularitate, n. 1458. In Jubilæo ordinariè omnia Vota (exceptis Caſtitatis & Religionis) commutari poſſunt à Confeſſario, etiam extra Confeſſionem, etiam ſæpiùs, etiam nova Vota facta durante Jubilæo; non tamen diſpenſari, l. 6 p. 2. à n. 1459. Commutatio illa fieri debet abſolutè, n. 1461. Etiam in Jubilæo commutari poſſunt Vota Caſtitatis & Religionis emiſſa ab impubere &c. nu. 1462. Si quis Jubilæum reipsâ lucratus non ſit, quamvis lucrari voluerit, vota ejus Jubilæo tranſacto commutari non poſſunt; quòd ſi quis lucratus illud ſit, probabiliùs vota poſtea adhuc commutari poſſunt, n. 1463. In Jubilæo vota nemo ſibi ipſi commutare poteſt, ibid. V. *Commutatio voti*. Vi Jubilæi poteſt quilibet, etiam Regularis & Monialis (aliquibus tamen Ordinibus exceptis) ſine licentia ſui Superioris ſibi eligere Confeſſarium, qui tamen approbatus eſſe debet ab Ordinario loci, & quidem reſpectu eligentis, qui electus ab aliquo ſub mortali audire eum tenetur, à n. 1464. Extra neceſſitatem non poteſt eligi excommunicatus, ſuſpenſus, irregularis, multò minùs depoſitus, degradatus, quamvis antehac fuiſſet approbatus, nu 1468. Circa Commutationem pœnitentiæ Sacramentalis tempore Jubilæi, quæ fieri poſſint. V. *Commutatio Pœnitentiæ Sacramentalis*. Circa commutationem aliorum operum, quæ fieri poſſint. V. *Commutatio operum in Jubilæo*. Si quis ponat illa, quæ opinio probabilis dicit ſufficere ad indulgentias vel Jubilæum, ſi Papa plus fortè requirat, probabiliùs non lucratur indulgentias vel Jubilæum: favores tamen Jubilæo annexi acquiruntur ſequendo ſententiam probabilem, l. 6. p. 2. n. 1445. Qui falsò, ſed invincibiliter putat ſe legitimè eſſe confeſſum, vel qui confiteri non potuit, vel bonâ fide putavit non requiri Confeſſionem, vel per improbitatem aut errorem Confeſſarii non eſt legitimè abſolutus, probabiliùs non lucratur indulgentias, n. 1446. Poſt Jubilæum poteſt Confeſſarius circa eum, qui confeſſus eſt & Jubilæum lucratus, exequi eas gratias, quas tempore Jubilæi potuiſſet, & non eſt executus &c. n. 1473. Si Confeſſio perficiatur poſt tempus Jubilæi, quia abſolutio ex juſta cauſa à Confeſſario dilata eſt, probabiliùs non poteſt quis abſolvi à reſervatis commiſſis poſt Jubilæum, nu. 1474. Si quis tempore Jubilæi non ſit confeſſus, quia non recordabatur mortalis, ſi poſt Jubilæum recordetur reſervati, ab hoc probabiliter abſolvi poteſt, & obtinere commutationem votorum; quod probabiliùs fieri non poteſt, ſi habuiſſet mortale & Confeſſio fuiſſet invalida ex invincibili defectu doloris vel propoſiti, n. 1475. Qui confeſſus eſt animo perficiendi opera requiſita, ſi ea non perfecit, poteſt poſt Jubilæum abſolvi à reſervatis, non poteſt tamen obtinere commutationem votorum, n. 1476.

Inebriatio. V. *Ebrietas*.

Infallibilitas Papæ. V. *Papa*.

Infamia. Infamis.

Infamia eſt exiſtimatio mala de aliquo, quoad aliquod ejus malum, l. 3. p. 2. n. 1191. Alia eſt Juris, quæ ſecundùm leges inducitur per ſententiam, licèt crimen divulgatum non ſit; alia Facti, quæ ex facto ipſo, independenter ab omni lege humanâ, exſurgit apud bonos & graves homines, l. 4. n. 786. Ad infamiam in majoribus criminibus requiritur major numerus perſonarum, quæ crimen ſciant; & adhuc multò major numerus ad infamiam perſonæ publicæ, quàm privatæ, n. 786. Infamia ortum habens à ſolâ parte adverſariâ, non habet ullum robur, ſed debet ortum habere ab aliis fide dignis; nec poteſt Judex ex tali infamiâ ſive famâ procedere, niſi ea judicialiter ſit probata, ſaltem per duos teſtes legitimos, quæ

quæ ità probata ordinariè tamen non sufficit ad torturam, nisi aliis indiciis sit suffulta &c. à n. 1453. Licitum est alium infamare ad vitanda gravia tormenta, si crimen sit verum, non verò, si crimen sit falsum, l. 3. p. 2. n. 1190. Infamare se ipsum regulariter non est mortale, ibid. Infamis non est, cujus fama læsa est tantùm apud maledicos, mulieres, pueros, leves personas &c. l. 4. nu. 786. Infamis vel est talis infamiâ Facti, vel infamiâ Juris, nu. 787. Infamis infamiâ Facti, de Beneficio provideri non debet; provisio tamen facta non est ipso jure irrita, sed irritanda, quando sufficienter constabit de delicto. Infamis infamiâ Juris, licèt provideri non debeat, provisio tamen facta si confirmetur, antequam provisus decernatur infamis, confirmatio est valida; quòd si sit infamis infamiâ latæ sententiæ, provisio facta est ipso Jure nulla &c. n. 787 Cum subdito infami Beneficiando Episcopus aut Prælatus dispensare non potest quoad infamiam, sed tantùm in ejus effectibus, quos causat infamia, n. 788. Infamis infamia populari & publicâ, non est irregularis, sed infamis infamiâ legali & Canonicâ, l. 7. n. 513.

Infans. Infantia.

Infantia tam masculi quàm fœmellæ durat usque ad annum septimum inclusivè, l. 3. p. 1. n. 1026. Infantibus ordinariè dari possunt carnes diebus Veneris; si tamen sint baptizati & ratione utentes, probabiliter illis dari non debent, l. 1. n. 674. Infantes non possunt facere contractus, qui inducant obligationem saltem Civilem, l. 3. p. 2. n. 667. Infantiæ proximus, si contrahat, non obligatur civiliter, imò ne quidem naturaliter, nisi malitia superet ætatem. n. 669. Infantes validè baptizantur, l. 6. p. 1. n. 284. In dubio, an vivat infans, sub conditione est baptizandus, n 284. Infantes ethnicorum extra mortis periculum validè, non tamen licitè baptizantur invitis parentibus, nu. 284. 298. Ethnicorum seu infidelium infantes in variis casibus licitè baptizantur invitis parentibus, v. g. si parentes sint strictè servi hominis Christiani; si parentes fuerint aliquando baptizati, vel uterque, vel saltem alteruter; si alter parentum petat; si infans sit in periculo mortis; si jam compos rationis petat &c. n. 284. à num. 300. 309. Infantes sub conditione rebaptizandi non sunt, nisi sit ratio vel dubium grave & morale, vel saltem rationabile de non suscepto Baptismo &c. n. 284. Expositiții probabiliùs rebaptizari debent, n. 284. 318. Qui baptizari possint invitis parentibus &c. V. *Baptismus.* Infantes validè confirmantur; consultius tamen est, ut cum iis exspectetur, donec ad usum rationis pervenerint, l. 6. p. 1. n. 384 391. Qui septennium necdum compleverunt, nullas incurrunt Censuras, l. 7. n. 40. 47. Per solum Martyrium salvantur, l. 6. p. 1. n. 237. Infans est capax Ordinis, l. 6. p. 1. n. 182. Non tamen Matrimonii, n. 183. Infans validè initiatus sacro Ordine, non tenetur ad Castitatem, nisi Ordinationem suam post ratificaverit, l. 6. p. 3. n. 576. Infantem licet occidere, quem iniquus aggressor objicit, ut me occidat, l. 3. p. 1. n. 832. Infantes expositiții. V. *Expositiții infantes. Pueri.*

Inferior Papâ quando dispenset validè. V. *Papa.*

Infidelitas. Infidelis.

Infidelitas est triplex. *Prima* dicitur *Negativa*, eorum scilicet, qui nihil unquam de Fide audiverunt; quæ est pœna peccati. *Secunda* dicitur *Contraria*, eorum scilicet, qui Fidem sibi sufficienter propositam vel contemnunt, vel ei pertinaciter contradicunt, ùt Hæretici. *Tertia* dicitur *Privativa*, quæ privativè opponitur Fidei, & est culpabilis ignorantia vel error circa res Fidei, l. 2. nu. 71. Infidelitas contraria iterum triplex est: scilicet Paganismus, qui repugnat Fidei nondum susceptæ; Judaismus, qui Fidei in typo susceptæ repugnat: & Hæresis, quæ Fidei susceptæ in Veritate repugnat, n 71. Purè negativa est inculpabilis, nu. 76. Infidelitas contraria & privativa est mortalis, & ejus periculo se exponens peccat mortaliter, n. 92 Infidelis tenetur credere sive ulteriùs inquirere, quando Fides nostra ipsi proponitur ùt probabilior, à n. 43. Omnes actiones infidelis non sunt peccata, à nu. 74. l. 5. n. 12. 186. In infideles non baptizatos directam potestatem non habet Ecclesia, nec Principes Catholici. l. 2. à n. 77. Infideles non baptizati non obligantur præceptis Ecclesiæ, l. 1. num. 674. 787. Sunt incapaces Beneficii Ecclesiastici, l. 4. n. 737. Ibi sortiuntur originem, ubi baptizantur, l. 6. p. 2. n. 2181. Infideles per Baptismum in quâcunque Diœcesi acquirunt titulum originis ad effectum suscipiendi sacros Ordines, l. 6. p. 2. n. 2181. Infidelis contrahens Matrimonium in gradu ab Ecclesia prohibito, si baptizetur, ideo separari non potest, l 6. p. 3 n 612. Licitè init aliud Matrimonium, si compars conversa novum Matrimonium contraxerit, non autem ante, n. 406. Si uterque convertatur & baptizetur, neutri licet aliud Matrimonium contrahere, n. 407. Duo infideles committentes crimen machinationis vel adulterii cum promissione Matrimonii, non possunt inire Matrimonium post Baptismum susceptum, n. 628.

Infirmitas. Infirmus.

Infirmitas, quæ impedit egredi domo ad negotia magni momenti, etiam excusat à Missa; imò, etsi ab aliis negotiis, ad quæ infirmus afficitur, non impediat, tamen adhuc excusat ab auditione Missæ periculum gravis incommodi aliàs subeundi; quod an sufficiens sit, judicio Medici, vel Superioris, vel Parochi, vel etiam proprio (si æger ità prudens sit) stari potest, l. 3. p. 1. à nu. 678. Infirmo probabiliùs Communio dari potest ab aliquo sine Stola & Alba, si hæc haberi non possint, l. 6. p. 2. n. 335. Infirmus, si commodè jejunium exspectare non possit &c., communicare potest non jejunus, l. 6. p. 1. n. 612. Si Eucharistiam sumere non possit, illicitum est eam ad illum deferre consolationis causâ, n 615. Quoties in eâdem infirmitate communicare possit &c. V. *Moribundus.* Quando excusetur à Lectione Horarum. V. *Hora Canonica.*

Informatio Jurium Romanorum.

Informatio Jurium Romanorum hæc est: 1. Pro Indulgentiis obtinendis, si Agens sine Memoriali Breve Indulgentiarum procuret, dantur ipsi 20. Bajoci; si autem Memoriale facere & porrigere debeat, adhuc 30 Bajoci superaddi debent, ità ut universim sint 50. 2. Idem datur pro Altaribus Privilegiatis pro Fidelibus Defunctis impetrandis. 3. Idem etiam datur pro Altaribus Privilegiatis pro Confratribus & Consororibus alicujus Confraternitatis. 4. Pro Brevibus perpetuis cum Agenda dantur 5. scuta & 2. Bajoci, & pro Altari Privilegiato, quod semper simul dari solet, 20. Bajoci. Pro Brevibus perpetuis pro Confraternitatibus Agoniæ nihil datur; pro Agentia tamen & Altari Privilegiato solvitur unum scutum, vel per aliquos tantùm imperialis monetæ communis. 5. Pro dispensatione pro Ordinibus per Datariam, taxa universim cum Agentia sunt 4. scuta; & si detur obnobilitatem, adhuc 2. scuta superaddi debent: quòd si Officialibus superaddantur 50. Bajoci, intra dies 8. dispensatio illa haberi potest. 6. Pro eâ dispensatione per Secretariam (quæ intra unum diem haberi potest) taxa sunt novem scuta cum Agentia. 7. Pro eâ in ætate 13. mensium taxa cum Agentia sunt 11. scuta; quandoque etiam plura dari debuerunt. 8. Pro eâ in irregularitate ex delicto vel ex defectu, Pœnitentiariæ nihil datur; Agentiæ tamen solvi debet juxta mensuram laboris & difficultatis: ordinariè solvuntur Agenti 50. Bajoci. Si verò delictum sit publicum, aut irregularitas proveniat ex defectu, tunc dispensat Dataria, & taxa simul cum Agentia sunt 12. scuta. Si Laicus, qui habet uxorem viduam, petat Ordines, taxa quandoque ascendit ad 185. scuta. 9. Pro eâ super Natalibus, ad Ordines suscipiendos tantùm, taxa sunt 7. scuta & 50. Bajoci. Ad Ordines & Beneficia, 41. scuta. Ad Ordines, Beneficia, & Dignitates Ecclesiasticas, exceptâ Prælaturâ, 50. scuta. Ad Ordines tantùm, si dispensandus est filius Presbyteri, 20. scuta. 10. Pro eâ in Matrimonialibus in forma pauperum taxæ variæ sunt pro varietate graduum Consanguinitatis vel Affinitatis. 11. Pro Oratoriis obtinendis & Altaribus portatilibus taxa sunt 12. scuta. 12. Pro Notariatu Apostolico taxa cum Agentia sunt 4. scuta & 50. Bajoci. 13. Pro Proto-Notariatu Apostolico taxa sunt 14. scuta: apud Ducem Sforzia aut alium, qui ex Privilegio Apostolico eum etiam dat, taxa sunt 6. vel 7. scuta & 50 Bajoci. 14. Pro facultate ingrediendi Monasteria Monialium, taxa sunt 25. scuta. 15. Pro pauperibus dispensandis in Affinitate & Consanguinitate taxa est diversa pro diversitate graduum. 16. Pro divitibus & nobilibus dispensandis etiam taxa pro diversitate graduum est diversa, l. 6. p. 3. à n. 931.

Ingressus simoniacus. V. *Simonia.*

Inhonoratio.

Inhonoratio est testificatio quædam mali seu imperfectionis in altero, l. 3. p. 2. n. 1193.

Inimicus.

Inimico communia dilectionis signa & beneficia tenemur exhibere, non verò, per se loquendo, specialia, l. 2. num. 182. Veniam legitimè petenti, non tantùm interiùs remittere, sed etiam externa remissionis signa ostendere oportet, ibid. Eum odisse odio inimicitiæ sive personæ secundùm se, est ex genere suo mortale, non verò odio abominationis sive qualitatis, quod sæpè licitum est, ibid. Licet ei velle malum, quatenùs illi bonum est, si non fiat ex vindicta, ibid. Est obligatio gravis veniam petendi & reconciliationem quærendi, quando alter graviter offensus est, nec superest aliud medium reconciliandi; non verò, si injuria illata non sit gravis, vel alter graviorem intulerit; item, quando aliter læso satisfieri potest, vel hic petitionem veniæ non curat &c. à nu. 188. Qui priùs offen-

offendit, etiam, cæteris paribus, tenetur priùs veniam petere, & dare ſigna reconciliationis, n. 190. Fugiens ejus alloquium, aut eum non ſalutans, quando circumſtantiæ docent id fieri ex odio, inimicitiâ vel vindictâ, peccat mortaliter, n. 182. à n. 191. Eum accedendi & alloquendi eſt obligatio, ſi id ſine magna difficultate fieri poſſit, & prævideatur, quòd alter odium ſit depoſiturus, num. 192. Qui non impedit injuſtum grave damnum inimici, quando abſque alicujus momenti detrimento poteſt, peccat mortaliter, n. 193.

Injuria.

Injuria eſt læſio juris alieni vel materialiter vel formaliter injuſta; ſive, læſio juris, quod alter habet in re vel ad rem; in qua damnum patitur, l. 3. p. 2 n. 1. 19. Injuria damnoſa alia eſt materialis, cùm quis rem alienam deſtruit, accipit vel retinet bonâ fide, id eſt, probabiliter judicans id ſibi licere, vel rem eſſe ſuam: alia eſt formalis, quâ quis rem alienam deſtruit, accipit vel retinet malâ fide, n. 1. Injuria cenſetur gravis, quæ ſpectatâ communi hominum complexione, ſecundùm ſe apta eſt cauſare magnam contriſtationem, aut amicitiam diſſolvere, à nu. 2. Scienti & volenti voluntate efficaciter & effectivè ceſſivâ juris, fieri non poteſt injuria; poteſt tamen fieri, ſi voluntas non ſit efficaciter ceſſiva juris, à n. 4. n. 85. Probabiliùs eſt ejuſdem ſpeciei, ſive fiat invito, ſive conſentienti, quando hujus conſenſus eſt irritus, nu. 15. Qui intulit injuriam, ex qua nullum alteri ſecutum eſt damnum, non tenetur in conſcientia ad reſtitutionem; poteſt tamen cogi ad ſatisfaciendum pro injuria, n. 1. 16. Qui intulit injuriam damnoſam etiam materialem tantùm, tenetur reſtituere; ſed non niſi id, quod ex alterius re adhuc habet, vel quo ex ea factus eſt ditior, niſi dominium rei illius per legitimam præſcriptionem ſibi comparaverit, nu. 1. 114. Qui intulit injuriam formalem, ſive rem adhuc habeat, ſive non, tenetur reſtituere; & quidem tantùm, quantum eſt damnum ſecutum, nu. 1. 147. Damnum inferens Cajo, putans ſe inferre Titio, ſi ità comparatus ſit, ut adhuc inferret, quamvis ſciret fieri Titio, videtur facere injuriam formalem Titio; non verò, ſi ità comparatus non ſit, l. 3. p. 2. n. 200. Impediens alterum à venatione, piſcatione, aucupio, ad quod jus habet, facit illi injuriam, & tenetur compenſare, quantùm alter, deductis expenſis, putabatur lucraturus, ſi impeditus non fuiſſet &c. à n. 263. Magiſtratibus & Principibus fit injuria, ſi defraudentur vectigalia, gabellæ &c. à n. 269. Defraudans Præmiſerum, facit ei injuriam, quæ compenſari debet; vel ſaltem per tertium cum defraudato debet fieri transfactio, ut acquieſcat &c. à nu. 283. Pro injuria voluntaria & culpabili, corpori illatâ, ordinariè debet fieri reſtitutio, n. 296. à n. 305. Injuria gravis eſt, ſi quis vi vel fraude inducat alterum ad mortale; levis ordinariè eſt, ſi inducat ad leve: qui ſic induxit, tenetur ex juſtitia, quantùm fieri poteſt, removere damna inde oriri nata, & removere cauſas ulterioris lapſûs &c. à n. 343. Injuria contra honorem, nomine generico dicitur contumelia, num. 1223. Contra famam poteſt eſſe ſine contumelia, n. 1225. Contra famam ſpecie diſtinguitur ab injuria contra honorem, num. 1226. Injuriæ factæ contra parentes, quæ adverſantur pietati, ſunt diverſæ ſpeciei ab injuriis alteri proximo factis, v. g. odium, detractatio, irriſio &c. l. 6. p 2. nu. 1005. Etiam diverſæ ſpeciei injuriæ ſunt, quas pater infert filiis, & quas nepotibus; item quas conjux infert conjugi, nu. 1007. Etiam injuria à patre facta filio diſtinguitur ſpecie ab injuria à filio factâ patri; item facta fratri vel ſorori ſpecie differt ab ea, quæ fit parentibus; non tamen ea, quæ fit fratri, ſpecie differt ab ea, quæ fit ſorori; nec quæ fit contra alios propinquitatis gradus, ſpecie differt &c. à n. 1008. Quæ fit in Superiorem, ut talis eſt, ſpecie differt ab injuriâ ipſi non ut Superiori illatâ, n. 1010.

Injuſtitia.

Ordinariè eſt *injuſtitia*, ſuadere alicui, vel juvare aliquem, ut huic potius (in particulari cum determinando) furetur, quàm alteri, l. 2. à n. 225. Etiam injuſtitia eſt dare Beneficium vel aliquid ſpirituale pro pretio temporali, l. 3. p. 1. à n. 119.

Innocens.

Innocentem nunquam licet directâ intentione & ſcienter occidere, l. 3. p 1. n 822. Innocens ad mortem capiendus à ſatellitibus ejus innocentiam ſcientibus, poteſt eos occidere, non verò, ſi neſcirent ejus innocentiam; nec innocens incarceratus licitè occidit cuſtodes carceris, nu 815. Innocentes non licet in urbem obſeſſam repellere, aut fame enecare, n. 833. Eos, per ſe loquendo, etiam in bello juſto non licet occidere, n. 880. 885. Innocens inter ſagas à Dæmone repræſentari poteſt, l. 4. n. 1452. Innocens ob alterius culpam à Sponſalibus recedens accepta acquirit, & donata juſtè repetit, l. 6. p. 3. n. 140. Innocens conjux ordinariè non tenetur ad divortium ob adulterium alterius conjugis, n. 447. Externè tantùm delictum condonans divortium adhuc intentare poteſt; ſicuti etiam, ſi nocens condonationem non acceptârit, à n. 452. Innocens delicti conſcius, ſi ante vel poſt ſententiam divortii petat, vel alteri petenti liberè reddat debitum, hoc ipſo pro foro externo præſumitur condonare; etiam pro foro interno ordinariè cenſetur condonare, ſi tactus, amplexus, oſcula exerceat; ſi ad mutuam familiaritatem, menſam &c. redeat, n. 453.

Innocentiæ ſtatus.

Innocentiæ ſeu Juſtitiæ Originalis ſtatus conſtituebatur per varia dona cum gratia, & donis ſupernaturalibus, quo ſtante pars hominis ſuperior perfectè erat ſubjecta Deo, & pars inferior per ſpeciales Dei gratias & dona perfectè ſubjiciebatur ſuperiori &c. l. 5. n. 69.

Inobedientia.

Inobedientia ex contemptu poteſtatis Superioris aut Legis proficiſcens eſt mortalis, venialis autem, ſi abſolutè obedire & ſubjici velis, hìc & nunc tamen in re modicâ obedire nolis &c. l. 5. n. 236. 298. V. *Religioſus.*

Inops.

Inops in ordine ad diſpenſationem Matrimonialem obtinendam dicitur, qui nihil habet, l. 6. p. 3. n. 856. V. *Pauper.*

Inquietudo.

Inquietudo cordis eſt inordinata applicatio mentis ad acquirendas vel conſervandas divitias. Quando retrahit à ſpiritualibus, vel aliis, ad quæ obligamur, eſt mortalis, l. 5. num. 300.

Inquiſitio.

Inquiſitio alia eſt generalis, quando in genere quæritur, an leges ſerventur; alia ſpecialis, quando de certa perſona & certo crimine quæritur; alia mixta, quando vel ſola perſona, vel ſolum crimen eſt ſpeciale, l. 4. n. 1428. Generalis poteſt inſtitui à Judice ſine ulla data occaſione, ex ſolo officio; non tamen de occultis eliciendis, de quibus nulla eſt fama, ibid. In inquiſitione generali ſubditus etiam interrogatus ſub juramento, non tenetur, imò nec poteſt prodere crimînoſum occultum, ibid. Si in hac inquiſitione, ex relatione duorum vel trium, deprehendatur alicujus criminis auctor, poteſt per tales teſtes contra illum procedi, ibid. Inquiſitio generalis licita eſt Judici, quando crimen eſt manifeſtum, & auctor ignoratur; non tamen particularis, niſi infamia aliqua aut indicia præceſſerint, ibid. Specialis ſine juſta cauſa inſtitui non poteſt, in qua Judices & Principes plura obſervare debent, à n. 1429. Inquiſitio in ſagas cautiſſimè inſtitui debet, num. 1431. Ad inquiſitionem ſpecialem inſtituendam requiruntur indicia magna, & quò inquiſitio futura eſt ignominioſior, aut damnoſior, eò majora requiruntur indicia, n. 1443.

Inſidiæ.

Inſidiis contra hoſtem uti licet, dummodò abſint mendacia, l. 3. p. 1. n. 880.

Inſordeſcens in Cenſura.

Inſordeſcens in Cenſura dicitur, qui animo pertinaci, & cum contemptu Poteſtatis Eccleſiaſticæ perſeverat in ea per annum, l. 7. n. 287. Inſordeſcens in Cenſurâ latâ in cauſa Hæreſis, habetur veluti Hæreticus ipſo jure, & abſque aliâ ſententiâ, n. 288. Inſordeſcens in ea lata ob cauſam, quæ non eſt Hæreſis, habetur tanquam leviter ſuſpectus de fide, & ſpecialiter de poteſtate Clavium in Eccleſia &c. n. 289. Inſordeſcens in excommunicatione latâ in cauſa criminali habetur pro convicto de eo crimine; non autem in cauſa civili, nu. 290. In Cenſura inſordeſcens non videtur ordinariè ipſo facto privatus Beneficiis Eccleſiaſticis &c. n. 291. Inſordeſcens in ea per annum, etiamſi in articulo mortis ſit abſolutus, poteſt tamen privari ſepulturâ Eccleſiaſticâ, n. 292.

Inſpiratio Divina.

Inſpirationes Divinas negligere, quæ tendunt ad opera conſilii, non eſt peccatum; eas tamen contemnere, peccatum eſt: ut etiam peccatum eſt eas non ſequi, quæ tendunt ad opus præceptum, l. 5. nu. 211. Si contra eas deliberatè committantur imperfectiones, communiter ſubeſt peccatum, n. 212.

Inſtallatio.

Inſtallatio facta à Capitulo, quod habet Jus eligendi & confirmandi, habet vim confirmationis, l. 4. n. 426.

Inſtitutio in Beneficio.

Inſtitutio in Beneficio eſt attributio ſive conceſſio ejus facta ex præſentatione Patroni, l. 4. n. 300. Alia dicitur *Collatoria* Tituli, per quam datur Jus in Beneficio, quæ fieri poteſt ab inferiore, quàm Epiſcopo; alia *Auctorizabilis*, quæ reſpondet Beneficio curato, & fit ab Epiſcopo vel ejus Vicario, aliquando etiam ab Abbate vel Monaſterio. Item alia eſt *Verbalis*

reservatum, tolli potest ab Episcopo vel alio habente Jurisdictionem in communitatem interdictam; non tamen à Religiosis Privilegiatis, ibid. Ferri potest interdictum personale ob culpam mortalem; Generale in communitatem ob peccatum valdè grave cum contumacia commissum à Capite, vel præcipuis membris, à n. 424. Ad illud tollendum requiritur signum externum, n. 428. Interdictus personaliter est inhabilis ad omne Beneficium Ecclesiasticum, l. 4 à num. 779. V. *Canon*, Interdictum possessorium est adjumentum adipiscendæ, retinendæ aut recuperandæ possessionis, quod est multiplex, v. g. *Quorum bonorum*; *Quorum legatorum*; *Uti possidetis & utrobi*: *Unde vi aut clam & precariò* &c. l. 3. p. 2. n. 711.

Interpres.

Interpres, per quem quis confitetur, vel confiteri voluit, licèt postea non confiteatur, obligatur ad servandum sigillum, l. 6. p. 2. n. 1933 1952.

Interpretatio Legis.

Interpretatio Legis est actus prudentiæ, quo declaratur sensus legis non ità claræ. Ea locum habet in Lege naturali & positivâ, tam divinâ quàm humanâ, l. 1. n. 823. In interpretatione Legis præceptivæ vel pœnalis debet servari proprietas verborum in sensu naturali, secundùm usum communem hominum: si autem nomen sit analogum, stat pro famosiori analogato, n. 824. Interpretatione Legislatoris præcisè stare non obligamur, si post legem promulgatam dicat, se aliter intelligere, quàm verba propriè sumpta sonent, ibid. In interpretatione Legis favorabilis, lex extenditur ad proprietatem verborum, etiam in sensu civili &c. n. 825. Interpretatio Legis odiosæ vel pœnalis debet esse benignior, nu. 826. Si interpretatio prohibeatur, ea tantùm prohibetur, quæ est frivola & contra mentem Legislatoris, aut saltem talis, quæ fiat ex professo typis mandanda, nu. 828. Ea locum non habet, quando Legislator interrogari potest, ibid. Interpretatio Privilegii concessi in bonum communitatis &c. ampla esse debet; privilegii privato facti per modum dispensationis à communi lege, restringi debet, n. 839.

Interruptio.

Moralis interruptio actûs, & non solùm physica multiplicat peccatum numero in ordine ad Confessionem, v. g. si interveniat contraria voluntas & propositum; si cessetur ab actu, voluntariè & liberè &c. l. 5. nu. 146. Interruptio verborum nimis longa, ordinariè invalidat formam Sacramenti, l. 6. p. 1. n. 33. Interruptio vel divisio in Horis, quæ & quale sit peccatum. V. *Hora Canonica*. Interruptio Missæ. V. *Missæ celebratio*.

Interstitia.

Interstitia Ordinum servari debent, l. 6. p. 2. nu. 2214. à n. 2296. Ex causis in iis dispensari potest, n. 2297. In illis Episcopus ordinandi dispensare potest; item Nuntius Apostolicus cum arctatis Beneficio, à nu. 2298. Item Superiores Regulares cum suis subditis Regularibus ex Privilegio in interstitiis dispensare possunt, nu. 2300. Si in interstitiis dispensetur, & dicatur: Dispensamus ad 3. Ordines majores, 3. diebus festivis accipiendos sine interstitiis, intelliguntur dies interpolati, & non continui, n. 2301. Qui sine illis ordinatur, peccat graviter; & si eodem die suscipiat duos sacros Ordines, suspensionem incurrit, nu. 2302. Interstitiis non observatis ordinari possunt Religiosi Ordinum, quibus ante Trident id licuit, n. 2304.

Intrusus.

Intrusus in genere dicitur omnis ille, qui accipit vel retinet Beneficium, sciens sibi nullum Jus in illo competere: strictiùs loquendo, intrusus dicitur, qui sine authoritate veri Collatoris se in Beneficium immittit; item, qui sine Titulo se in administrationem Beneficii ingerit; item, qui post electionem ante confirmationem Beneficium administrat &c. l. 4. nu. 713. Intrusio an & quæ obstet Regulæ de Triennali. V. *Regula de Triennali*.

Inventa.

Inventa an & cui restituenda. V. *Bona inventa*.

Inversio partium in Missa.

Inversio partium ejusdem rationis in Missa, est tantùm veniale. Inversio partium dissimilium, si fiat ex proposito, erit mortale, l. 6. p. 2. n. 437.

Investitura.

Investitura est aliquid, quo significatur Jus in Beneficio ante acceptum. l. 4. n. 300.

Invidia.

Invidia est tristitia de alterius bono; est ex genere suo mortalis, & gravissima quidem, atque in Spiritum sanctum, si sit de ipsa gratia vel auxilio Dei: aliquando est venialis tantùm, l. 5. à n. 303. Filiæ ejus sunt, odium, detractio, gaudium in malis proximi, susurratio &c. n. 303.

Invitus.

Invitus potest absolvi ab excommunicatione; item dispensari in voto, l. 6. p. 3. n. 972.

Invocatio Dæmonis, V. *Dæmon*.

Ira. Iratus.

Ira est inordinatus appetitus vindictæ. Dupliciter fieri potest. 1. Ex parte modi irascendi, v. g. si quis nimium interiùs exardescat, vel exteriùs per signa nimis patefaciat, quæ ex genere suo est venialis. 2. Ex parte objecti, v. g. si quis vindictam appetat, planè injustam ob causam; vel si justo majorem &c. hæc ex genere suo est mortalis, l. 5. n. 346. Filiæ ejus variæ sunt, ibid. In ira indignando homini tantùm, nudè nominare mortem Dei, septem Sacramenta, Dæmonem &c sæpè est veniale tantùm, si absit scandalum &c. l. 3. p. 1. nu. 246. Ad iram communiter accedit species maledictionis, quæ diversas specie malitias continere potest, l. 6. p. 2. n. 1130. Irato reddens gladium, quo prævidetur alium occisurus, peccat, nisi metus gravis incommodi excuset, l. 2. n. 265.

Irregularis.

Irregularis validè, non tamen licitè suscipit Ordines, l. 7. n. 433. Præter exercitium & receptionem Ordinum alia obire potest, n. 434. 438. Si illi conferatur potestas, quam recipere prohibetur, v. g Jurisdictio ad absolvendum, vel Beneficium, si id fiat à sciente eum esse irregularem, fit valide; non verò, si id fiat ab ignorante eum esse irregularem, n. 436. Ex delicto talis, si obligatus sit ad exercitium Ordinis, quod sine infamia omittere non potest, si irregularitas sit notoria, & in ratione delicti, & in se, non; otest illud licitè exercere, n. 437. Ob homicidium voluntarium & injustum talis Beneficio privari debet, non tamen pensione, nu. 441. Nullus debet censeri talis in dubio, excepto casu dubii homicidii injusti, à nu. 450. Probabiliter non est talis dubitans, an per se in bello justo aliquem occiderit, n. 453. Talis est dubitans, an consilium à se datum aliquid effecerit ad homicidium patratum, num 455. Probabiliùs non est talis, dubitans an ille, cui consilium dedit, homicium re ipsâ commiserit, ibid. Probabiliùs est talis dubitans, an fœtus, ad cujus abortum concurrit, fuerit animatus, n. 456. Talis non est, qui cum dubio irregularitatis acceperit Beneficium, si post adhibitam diligentiam dubium illud maneat, n. 457.

Irregulares ex delicto varii sunt, à n. 481. Probabiliùs talis est, qui invincibiliter ignorat delicto, quod committit, irregularitatem esse annexam, n. 482. Talis non est rebaptizans aliquem sub conditione, quem scit esse baptizatum, nu. 483. Nec iterans Confirmationem vel Ordinem, n. 484. Nec Laicus extra necessitatem solenniter aliquem baptizans, aut Sacramentaliter aliquem absolvere tentans, n. 485. Talis est confessus & absolutus à peccato gravis vulnerationis, si post absolutionem mors sequatur, n. 488. Talis est præbens arma alteri ex intentione, ut alterum occidat vel mutilet; vel etiam id prævidens aut timens tantùm, si effectus sequatur, n. 489 Probabiliter talis est mortem non impediens, ad quod ex justitia tenetur, n. 494. Talis non est occidens adulterum deprehensum cum uxore, filia, matre, sorore, nu. 491. Nec casuale homicidium committens, si non adsit culpa gravis, 492.

Irregulares ex defectu tam corporis quàm animæ plures sunt, n. 493. Talis est, qui semel deliravit ex causa de se habituali & permanente, n. 494. Item Epilepticus, qui si per biennium morbo liber fuerit, in his partibus Germaniæ ad Ordines admitti solet, n. 495. Item Energumenus, n. 496. Probabiliter etiam talis est carens scientiâ à jure requisitâ, nu. 497. Item Hermaphroditus, qui si sit ordinatus, & postea in eo prævaleat sexus muliebris, iterum est irregularis, n. 498. Talis non est, cui amisso oculo vitreus, v. g. adeò artificiosè impositus est, ut adverti vix possit, n. 500. Talis non est habens pollicem & indicem, & tantùm alio carens digito non impedito, num. 501. Nec qui amisit primum tantùm articulum sinistri pollicis, ibid. Nec surdaster, n. 502. Surdus tamen probabiliùs est talis, ibid. Talis non est claudus, si absque baculo & pede ligneo functiones Ordinis obire possit, n. 504 Talis est illegitimus, n. 505. Talis non est natus ex conjugata, etiamsi constet, quòd sub tempus conceptionis mater cum adultero habuerit copulam, si etiam marito sub tempus conceptionis ad eam aditus patuerit, n. 506. Talis non est natus è conjugibus voto castitatis ligatis. n. 507. Nec, si unus conjugum altero invito post consummatum Matrimonium in Religione professus esset, ibid. Talis autem esset, si alteruter conjux bimestri ante consummatum Matrimonium esset professus in Religione, ib. Talis non est Judæus, quia sic natus, aut infidelis conversus, nisi relabatur, nu. 508. Talis communiter censetur expositius, nu. 509. Talis præsumitur Ordinatus tribus mensibus ante annum 24. completum, credens id non fore graviter illicitum, nu. 511. Talis non est infamis infamiâ publicâ & populari, sed legali & Canonicâ, nu. 513. Talis est Histrio

sive

Judex.

Judex competens est, ad cujus jurisdictionem causa aliqua spectat, l. 4. à nu. 14 8. Causæ mixti fori Judex esse potest Ecclesiasticus, & etiam sæcularis: Causæ mixtæ, id est quando aliquid utroque jure prohibetur, Judex Ecclesiastici est Ecclesiasticus, Laici Laicus à n. 1412. Judex sæcularis peccat, si personas aut causas merè Ecclesiasticas ad se trahat; uti etiam per se loquendo, Ecclesiasticus, si merè civiles, n. 1408. à n. 1410. Judex sæcularis non potest de Simonia cognoscere, l. 3. p. 1. n. 235. Judex Ecclesiasticus si accipiat pretium pro sententia, committit Simoniam, n. 170. Si fecerit sumptus propter contumaciam v. g; illos solvere debet reus, n. 171. In prima instantia Episcopus semper debet cognoscere de causis suorum subditorum, etiam Beneficialibus, nisi lis oriatur inter provisos à Sede Apostolica, aut ab Ordinariis circa Beneficia Sedi Apostolicæ reservata. l. 4. nu. 1415. Judex potest sine juris ordine reum plectere in criminibus exceptis, qualia sunt. 1. Læsæ Majestatis. 2. Hæreseos. 3. Sagarum. 4. Proditionis. 5. Conjurationis. 6. Falsæ monetæ. 7. Latrocinii &c. n. 1408. à n. 1418. In propria causa nemo Judex esse potest, exceptâ causâ competentiæ fori, nu. 1409. Judex delegatus potest causam subdelegare, nu. 1416. Judex debet habere scientiam, accelerare justitiam, causam exequi, à n. 1420. Carens scientiâ necessariâ absolvi non debet nisi factâ renuntiatione officii; vel nisi firmum habeat propositum renuntiandi, ibid. Si ex imperitia malè judicet, tenetur ad interesse parti læsæ, ad expensas litis &c. ibid. Si agnoscat errorem à se commissum in præjudicium litigantium, tenetur errorem illum impedire; si citra infamiam possit, ibid. Peccat mortaliter contra officium suum, si causarum expeditionem valde notabiliter differat sine justa causa, & tenetur damna ex iniqua dilatione secuta parti læsæ restituere &c. ibid. Stare debet pro pia causa, n. 1422. Sequi debet benigniora, à n 1473. Debet agere secundùm leges & publicam scientiam, nisi scientia privata obstet, n. 1469. Si utrimque sit probabilitas, tenetur decidere pro parte probabiliore, & sequi probabiliora etiam in sententiis interlocutoriis circa præparatoria litis, circa examen testium, citationem, confessionem rei, concessionem termini &c. n. 1469. à n. 1480. l. 1. n. 360. 364. Si utrimque sit probabilitas æqualis, non potest favere uni parti, sed potest suadere compositionem, vel etiam adhibere sortes, maximè in lite circa Beneficia: Quòd si partes nec in compositionem, nec in sortes consentire velint, & maneat rationum æqualitas, potest Beneficium applicare, cui volet, n. 1492. 1495. Non potest suadere compositionem, si putet opinionem pro una parte esse moraliter certam, nu. 1495. Circa materiam Sacramenti debet ferre sententiam secundùm opinionem tutiorem, n. 1490. Probabiliter tantùm nocentem, & non convictum punire non potest, n. 1496. Juridicè probatum innocentem, quem scit privatâ scientiâ esse nocentem, condemnare non potest, n. 1469. Juridicè probatum nocentem, quem scit privatâ scientiâ esse innocentem, tenetur conari omni modo liberare, cùm condemnare cum probabiliùs non possit, ibid. Probabiliùs illi non licet uni parti litigantium suggerere argumenta, sed debet esse impartialis, n. 1478. Potest generaliter interrogare de complicibus, non autem de hoc vel illo nominatim, à nu. 1467. Non debet interrogare super criminibus, de quibus nulla habet indicia, n. 1433. Illicitè jubet reum adduci ad energumenum, ut ab eo convincatur criminis, n. 1432. Non potest petere à mago, v. g. ut furem ostendat, ibid. Peccat Confessionem injustè extorquendo, v. g. reum inebriando; nec potest eâ sic factâ procedere ad punitionem, n. 1440. l. 5. n. 338. 340 Etiam peccat apprehendo denuntiatum à Dæmone, l. 4. n. 1450. Non potest duobus reis imperare duellum ad recreationem spectatorum, n. 147. Peccat acceptando munera, à n. 1494. 1499. Spectato jure naturæ munera acceptare posset, ut majorem diligentiam adhiberet, quàm teneretur, vel ob alium extra ordinarium laborem &c., quod tamen facere videtur jure positivo illicitum, à n 1500. Acceptata ex donationibus jure naturæ validis, sed jure positivo illicitis, probabiliter in foro conscientiæ non tenetur restituere ante sententiam condemnatoriam; accepta autem ad redimendam vexam aut sententiam injustam, aut aliter involuntariè data, ante omnem sententiam restituere debet, nu. 1502. Si Judex absque sufficiente stipendio à Republica constitutus sit, potest aliquid acceptare in supplementum stipendii, si hoc consuetudine approbatum sit; quod tamen non facilè est permittendum, n. 1503. In Curia Apostolica munera pro Justitia vel gratia obtinenda graviter sunt prohibita, n. 1504. Minora munuscula ex urbanitate oblata &c. Judex acceptare potest, nu. 1505. Si Judex delegatus recipiat aliquid à partibus præter victualia, quæ paucis diebus consumi possunt &c., tenetur ad restitutionem, non obstante remissione eorum, qui ea dederunt, n. 1502 l. 5. p. 2. n. 461. Tenetur reo providere de bono Advocato, l. 4. n. 1471. Etiam tenetur reo statum causæ manifestare, & quæ sint indicia, quo modo probetur delictum &c. n. 1521. Debet relinquere liberum aditum ad carcerem iis, quorum operâ reus utitur ad sui defensionem, nu 1472. Tenetur, per se loquendo, reo concedere tempus communicandi, sive sumendi Viaticum, ad quod concedendum cogi potest, l. 6. p. 1. n. 586. à n. 607. Probabiliter ad hoc concedendum reo non tenetur, si sit periculum fugæ &c. l 6. p. 1. n. 607. Non tenetur executionem differre, ut reus communicet jejunus, ibid. Ut Judex habeat moralem certitudinem, sufficit legitima confessio accusati; vel, si ea habenda sit per testes, præter accusatorem requiruntur duo testes juratò deponentes de eodem facto, quod sensu externo ipsimet perceperint, & qui sint omni exceptione majores, l. 4 n. 1437. Non potest esse Judex in causa, in qua fuit Advocatus, n 1469. Illicitè ob munus acceptum postponit cum damno eorum causas, qui diutiùs exspectârunt, & citiùs expediri deberent, n. 1500. Peccat, si procedat ex odio, vel alio fine malo, n. 1408. Ferens sententiam in mortali, per se loquendo, non peccat, n. 1423. Si in ferenda sententia erraverit ex humana fragilitate, per oblivionem &c., non obligatur in conscientia ad restitutionem damni ex propriis; debet tamen sententiam revocare, si sine gravi incommodo possit; quòd si injustam sententiam tulerit dolo vel magnâ imperitiâ, tenetur ad restitutionem damni, n. 1496. Sententia injusta Judicis non obligat in conscientia; in foro externo tamen servanda est, ibid. Judex tenetur pretium pro ferenda sententia justa acceptum restituere, non verò pro sententia injusta acceptum, num. 1498. Judex probabiliter non tenetur mulctam restituere Fisco, si hanc reo non imposuerit, vel sine causa relaxaverit aut imminuerit, l. 3. p. 2 nu 83. Quæ Judici servanda circa inquisitionem. V. *Inquisitio* Quæ ei liceant circa torturam. V. *Tortura. Reus* judicis authoritas quando excuset à restitutione. V. *Excusantia à restitutione.*

Judex competens in Matrimonio, est judex Ecclesiasticus, l. 6. p. 3. à n. 17. In causis de dote, sponsalitiâ largitate, alimentatione, successionibus, hæreditatibus, Judex competens est Civilis; potest tamen Ecclesiasticus, postquàm cognovit principaliter de Matrimonio, incidenter & accessoriè cognoscere de causa dotis; item, si sit causa pia, vel conveniatur ratione pietatis &c. ibid. Si agatur de valore vel invaliditate Sponsalium, spectat ad Judicem Ecclesiasticum, nu. 18. Etiam ad Judicem Ecclesiasticum spectant causæ circa proclamationes; contractum, valorem, partes Sacramenti Matrimonii. Benedictionem Sacerdotalem & similia, à n. 19. Etiam principaliter ad Judicem Ecclesiasticum spectant causæ de gradibus cognationis, divortiis, impedimentis, quamvis, in quantùm concernunt naturales contractus, possint etiam pertinere ad sæcularem, n. 21. Quando agitur de possessorio Matrimonii, secundùm Canonistas spectat tantùm ad Judicem Ecclesiasticum, n. 22. Si agatur de aliquo puniendo, v. g. ob Matrimonium initum cum impedimento, sine proclamationibus, clandestinè, quamvis ad Judicem Ecclesiasticum spectet declarare, an clandestinitas intervenerit, causa punitionis tamen probabiliter est fori mixti; & si attingatur causa sanguinis, solus Laicus est Judex competens, nu. 23. Causa Concubinatûs probabiliter etiam est fori mixti; quòd si Judex Laicus mulctârit concubinarium, probabiliter adhuc potest Ecclesiasticus eundem corrigere, à n. 23. Si Judex Ecclesiasticus condemnârit vel absolverit Laicum in delicto mixti fori, non potest Judex Laicus eundem propter idem delictum molestare, n. 24. Si agatur de divortio quoad vinculum, solus Ecclesiasticus est Judex; idem etiam Judex est, si agatur de divortio quoad torum tantùm aut habitationem ratione Hæresis vel adulterii; nisi consuetudo alicubi esset contraria, n. 25. Quamdiu lis pendet apud judicem Ecclesiasticum super causa divortii, probabiliter non potest Laicus se ingerere pro muliere in dotis repetitionem, nisi ab Ecclesiastico priùs fuerit decisum, quòd mulier justè divertat ob culpam viri, num. 26. Ad Judicem Laicum spectat causa Clerici conjugati, nisi authenticè probet, se initiatum Tonsurâ, se post Matrimonium retinuisse habitum & Tonsuram, aut Clericatum reassumpsisse &c. nu. 27. Ad Judicem sæcularem spectant causæ Matrimoniales conjugum infidelium; quòd si eorum unus convertatur, & agatur de dissolutione talis Matrimonii, causa spectabit ad solum Judicem Ecclesiasticum, n. 28. Judex Laicus in negotiis Ecclesiasticis à Clerico constitui non potest sine authoritate Papæ, nu. 30. Judex Ecclesiasticus ipsemet potest de suo jure cognoscere, si ipsi in materia Matrimonii controvertatur sua jurisdictio, nu. 31. Judex competens, si

conjux

conjux unus agat contra alterum ad dissolutionem Matrimonii, probabiliùs non est tantùm Episcopus loci, in quo contractum est Matrimonium, sed etiam Episcopus domicilii, n. 430. Judex Sponsalia etiam jurata propter impedimentum aliquod Matrimonii dissolvere potest, si vel unicum testem fide dignum juratum habeat; ut autem illud dissolvat propter crimen, v. g. ob fornicationem, non sufficit unus testis juratus, sed requiruntur duo omni exceptione majores, n. 215. Nomine Judicis in dissolvendis Sponsalibus solùm venit Ecclesiasticus, Ordinarius & Delegatus, non autem Pastor, ibid. Judex rectè decernit Sponsalia esse dissolvenda, si uterque contrahens putet adesse causam ea dissolvendi, nu. 216. Si Judex secundùm allegata & probata justè, re ipsâ autem injustè, metu gravi aliquem ad Matrimonium adigat, probabiliùs invalidum est Matrimonium, nu. 614. Judex Ecclesiasticus potest declarare Matrimonium esse legitimum contractum à puella quæ post medium annum Professionis, v. g. è Religione clam fugit, & probare potest, se vi coactam Religionem esse ingressam, & in ea professionem emisisse, si jam per decem annos in Matrimonio fuerit, num 586. Judex potest, sed non tenetur eum declarare Censuratum, quem certò scit incidisse in Censuram: nominatim tamen Excommunicatos, uti & manifestos Clerici percussores tenetur denuntiare, l. 7. n. 79. Non debet pro foro externo punire, quem scit pro foro interno à Censura esse absolutum, nu. 80. Potest tamen contra talem, quem scit pro foro interno à Censura esse absolutum, agere, donec etiam in foro externo absolutionem obtineat, n. 162.

Judicium.

Judicium legitimum tria requirit. 1. Jurisdictionem, sine qua sententia nulla est, & peccatur mortaliter. 2. Rectum processum, v. g. ut citetur Reus, & audiatur &c. 3. Rectam intentionem, ut scilicet procedatur ex intentione justitiæ, l. 4. n. 1408. Judicia, quæ de partium consensu fiunt per Judicem arbitratorem, sunt licita die festo, l. 3. p. 1 n. 604.

In judicio mixto, in quo tractantur causæ civiles & Ecclesiasticæ, Assessor potest esse etiam uxoratus, ità tamen, ut causæ Spirituales non committantur Laico, sed soli Ecclesiastico &c. l. 6. p. 3. n. 30.

Judicium Conscientiæ.

Judicium conscientiæ reflexum & non directum debet esse certum, l. 1. n. 66.

Judicium temerarium.

Judicium temerarium est assensus, qui sufficientibus indiciis destituitur; si habeatur cum plena advertentia & firmitate de gravi malo proximi, communiter est mortale contra justitiam: si habeatur magna probabilitas, non sufficiens tamen ad certitudinem, erit veniale, l. 3. p. 2 à nu. 1175. Similiter erit veniale tantùm, si non sit grave malum, quod proximo impingitur; item, quamvis sit grave malum, si non perfectè advertatur; item, si advertatur quidem, quòd malè judicetur, non tamen advertatur signa esse insufficientia, nec de iis dubitetur. Item, per se loquendo, est veniale, si de indeterminato tantùm judicetur, ibid. Temeritas in eo contingere potest, vel advertendo, quòd indicia sint insufficientia, vel tantùm nolendo inquirere, an sint sufficientia, attamen advertendo obligationem inquirendi. n. 1179. Si sint probabilia indicia pro eo, quòd aliquis sit malus, licitum est positivè judicare dubium esse, an sit bonus, an malus. Si autem utrimque sint motiva probabilia, aliqua pro eo, quòd sit bonus, alia pro eo, quòd sit malus, judicium suspendi potest; & licitum est reflexè judicare utramque partem esse probabilem, nihil determinatè asserendo de ipso objecto directo; hoc tamen judicium, quo judicatur esse probabiliter malus, debet tantùm esse speculativum, & non practicum, l. 3. p. 2. n. 1180. Judicium temerarium de gravi malo alicujus, quem non nosco, nec post hac dignoscam, non est mortale, n. 1187. Minus malum est quàm detractio, à qua specie distinguitur, n. 1178. 1188. Illud cavendi varia sunt motiva, v. g. vindicta Dei, in cujus jus temerariè judicans involat; injuria in Christum, qui solus est constitutus Judex vivorum & mortuorum, exemplum Christi; multiplex malitia hujus peccati &c. nu. 1189. Ratione illius non debetur alia restitutio, quàm ut hoc judicium deponatur, n. 1239. V. *Temerarium.*

Juramentum.

Juramentum est invocatio tacita vel expressa Numinis Divini, tanquam primæ & infallibilis veritatis, in testem alicujus rei, l. 3. p. 1. n. 256. Illud fit quatuor modis: mente, nutu, facto & verbo, n. 257. Variè dividitur, 1. in *Reale*, quod fit actione aliquâ; in *Verbale*, quod fit verbis; & in *Mixtum*, quod fit verbis, & simul actione corporali. 2. In *Invocatorium*, quo Deus simpliciter ùt testis invocatur; & in *Execratorium*, quo non solùm vocatur ùt testis, sed etiam ut vindex. 3. In *Assertorium*, quo præterita, vel præsentia affirmantur vel negantur; & in *Promissorium*, quo aliquid futurum promittitur. 4. in *Delatorium*, quod ex conventione partium vel authoritate judicis defertur alicui ad determinandam litem; & in *Confirmatorium*, vi cujus pactum aliquod vel contractus aliqui nullus quasi ad vitam venit, & acquirit vim obligandi ex justitia, quam alioqui non habuisset, l. 3. p 1. n. 261. l. 3. p. 2. n 725. 748. Juramentum assertorium non videtur differre essentialiter à promissorio, l. 3 p. 1. n. 262. Diversimodè censetur quis jurare, v. g. Si dicat verba quæ non continent juramentum, si velit per ea jurare, re ipsâ jurat, si sciat, quid sit jurare, aliàs non &c. nu. 258. Falsò jurans re ipsâ jurat, num. 259. Omne juramentum falsum, secundùm communem, non est blasphemia, probabiliter tamen esse videtur, n. 260. Juramentum, si fiat debito modo, est licitum; fit autem debito modo, si fiat 1. cum judicio, quod exigit, ut cum discretione, prudentiâ, consideratione ac reverentiâ, non sine necessitate aut gravi causâ fiat. 2. cum justitia, quæ exigit, ut, quod juratur, sit res licita & honesta. 3. Cum veritate, ut nimirum sit res vera, aut saltem ex gravi ratione putetur esse vera, à n. 263. Si solum judicium desit, ordinariè est veniale tantùm; mortaliter tamen etiam peccari potest ob negligentiam in inquirenda veritate, aut tollenda consuetudine, n. 263. Si desit justitia, peccatur mortaliter, cùm quis jurat se facturum rem mortaliter malam; & venialiter, si juret se facturum rem venialiter malam, aut vanam, aut inutilem, aut frivolam, aut aliquid contra Evangelica consilia &c. ibid. Si desit veritas, peccatur mortaliter, ibid. Etiam peccatur jurando verum, si putetur esse falsum; vel si juretur pro certo, de quo dubitatur, ibid. Jurare circa rem malam probabiliùs non est semper mortale, nisi juramentum assumeretur tanquam instrumentum illius peccati: imò si quis juraret cum causa, se aliquod mortale commisisse, nullum erit peccatum, n. 265. Jurans se rem facturum, quam scit esse impossibilem, peccat mortaliter, nisi habeat animum rem illam procurandi, quantùm est in se, n. 266. Probabiliùs est illicitum jurare rem, quam tantùm probabiliter judico esse veram; moralis aliqua certitudo probabiliùs ad omne juramentum requiritur, quandoque major, quandoque minor, nu. 267. Antequam jurare quis possit, tenetur tantam in indaganda veritate diligentiam adhibere, ut non multùm formidet de veritate oppositi, sed sit moraliter certus, n. 268. Si falsum juretur per procuratorem, uterque videtur esse perjurus; pœnas autem perjurii videtur incurrere solus procurator, n. 270. Habens consuetudinem jurandi non falsò, quamvis consuetudinem illam nunquam retractaverit, non peccat, nisi venialiter; si autem habeat consuetudinem jurandi falsò, sed inadvertenter, quam non retractavit, si juramenta nunc non procedant ex illa consuetudine, non erunt mortalia; quòd si ex consuetudine non retractatâ proficiscantur, erunt peccata, non quidem in se, sed in causa, seu voluntate non removendi consuetudinem, à n. 271. Si juramentum cadat super contractum licitum, validum & de se vestitum, est promissorium & obligat, non autem est strictè confirmatorium, l. 3. p. 2. n. 726. Si cadat super contractum planè irritum, cumque non confirmet, obligat in conscientia, si sine peccato servari possit; & probabiliùs adhuc obligat, quamvis vi, metu aut dolo sit extortum, à n. 727. Si cadat supra contractum contra bonos mores, qui sine peccato servari non potest, non obligat, num. 729. Juramentum aliquando confirmat contractus, & quod hoc faciat, non habet ex se, sed tantùm ex dispositione juris positivi, à num. 730. Probabiliùs per juramentum omnes illi contractus confirmantur, qui ex jure positivo habent, quòd sint nulli, & servari possunt absque peccato tam jurantis, quàm illius, qui exigit juramentum; non verò confirmantur, si sint nulli ex jure naturæ, num. 732. Illa juramenta non confirmant contractus, neque obligant, quæ servari non possunt sine peccato jurantis, nec illa confirmant contractus, quæ servari non possunt sine peccato illius, qui juramentum exigit, à num. 733. Juramentum, ut confirmet contractum, debet fieri homini, & ab illo acceptari &c. num. 737. Si juramentum factum esset Deo, v. g. si quis jurâsset Deo, se alicui certam summam daturum, obligatur ex Religione, quamvis alter de juramento facto nihil sciret; idem probabiliter verum est, si juramentum fiat homini de re pia in honorem Dei, num. 737. Factum Deo de re bona, sed ob finem indifferentem, non obligat, & mutari potest in melius; factum autem homini, quamvis sit de re indifferente & minùs bonâ, obligat, & sine illius voluntate in melius mutari non potest, ibid. Juramenta, quæ sine peccato impleri possunt à jurante, ex parte tamen exigentis continent turpitudinem, obli-

obligant jurantem, sed non firmant contractum, n. 738. Juramento firmati contractus nudi obligant etiam pro foro externo, ibid. In contractibus innominatis juramento firmatis non datur pœnitentia pro foro externo, ibid. Si juramento firmata sit promissio rei incertæ, ea est valida, & arbitrio boni viri materia incerta determinari potest, ibid. Si contractui additum sit juramentum, illi debetur executio parata, ibid. Si juramento firmatum sit pactum prius, illud prævalet posteriori, ibid. Juramentum factum ab impubere obligat, sed probabiliùs non firmat contractum, n. 740. Juramentum factum à pubere firmat contractum à se impubere factum, ibid. Juramentum, etiamsi obliget, si contractum non firmet, justè petitur illius relaxatio, nu. 741. Juramentum, quod non firmat contractum, Episcopus relaxare potest; idem indirectè probabiliter etiam potest Superior Sæcularis, nu. 742. Juramenti hujus relaxatio spectat ad Episcopum jurantis, quando petitur pro foro Conscientiæ, vel solùm ad aliquid ad quod non requiritur citatio alterius partis: quòd si petatur ad aliquid, ad quod citatio alterius partis requiritur, relaxatio ejus spectat ad Episcopum illius, cui juratum est, nu. 743. Juramentum relaxari potest à Creditore, sive justè, sive injustè illud exegerit; probabiliter etiam potest Monasterium relaxare juramentum sibi factum principaliter ob honorem Dei, n. 744. Juramentum, si non confirmârit contractum, obtentâ ejus relaxatione, cessat omnis obligatio, n. 745. Juramenti relaxatio peti non debet, si contractus illo firmetur; & quamvis illius relaxatio obtineretur, probabiliùs maneret obligatio ad servandum contractum, n. 746. Juramentum antecedenter irritare potest Jus Canonicum; id probabiliùs non potest Jus Civile, n. 747. Juramentum de implendo contractu includit ordinariè juramentum de perseverando in eo, n. 748. Juramentum de non petenda relaxatione obligat; Superior tamen illud relaxare potest, etiam non petente illo, qui juravit; illius etiam relaxatio ex justa causa peti potest, n. 749. Si juramentum non firmet contractum, quod fit, si quis juret se soluturum v. g. usuras, & mens ejus sit, quòd nolit repetere usuras, nec relaxationem juramenti petere, jurans contractu stare debet; non autem, si mentem contrariam habuerit, n. 750. Jurans se ducturum Titiam & nullam aliam, tenetur eam ducere; quæ si renuat, potest ducere aliam, l. 6 p. 3. nu. 103. Jurans se soluturum pœnam, etiamsi justè resiliret à Sponsalibus, probabiliter non obligatur eam solvere, si resiliat, n. 150. Juramentum ad judicium vel mercaturam spectans licitum est die festo, quando judicium vel contractus eo die licitus est, l. 3. p. 1. n. 598. Juramentum per falsos Deos ab infideli petere non licet absque causa, l. 2. n. 243. Juramentum ab alio exigens sine causa vel necessitate, quem scit esse pejeraturum, peccat graviter; non verò si id ex justa causa vel necessitate faciat, l. 2. n. 266. l. 3. p. 1. n. 263. Juramentum generale fidelitatis cives vi vel injustè subjugati præstare possunt invasoribus, l. 3. p. 1. n. 269.

Jurare cum æquivocatione ex justa causa, si ipsa æquivocatio liceat, est licitum; non verò, si sine justa causa fiat, l. 3. p. 1. n. 275. Jurans sponte suâ, & non rogatus, si utatur æquivocatione, peccat graviter; item, si juramentum justè exigatur, & utatur æquivocatione; non verò peccat, si injustè exigatur, ibid. Si fiat juramentum tale in re levi, erit tantùm veniale, ibid. Si fiat cum restrictione purè mentali, est illicitum & perjurium; non verò, si fiat cum restrictione non purè mentali, à n. 285. Juramentum sine animo jurandi est illicitum; sic tamen jurans non propriè jurat, num. 276. Juramentum exteriùs tantùm factum sine animo jurandi, non obligat, nisi fortè ratione scandali; ità tamen jurans in foro externo cogi potest, ut servet juramentum, nu. 275. Si quis exteriùs Deum vocet in testem falsi, quamvis interiùs non habeat animum jurandi, peccat mortaliter; si vocet in testem rei veræ sine animo jurandi, peccat ordinariè venialiter, à n. 276. Si quis juret sine animo implendi, peccat ordinariè mortaliter, n. 278. 280. Si quis juret habens animum jurandi & implendi id, quod jurat, non tamen habens animum se obligandi, probabiliùs peccat mortaliter; quòd si velit se quidem obligare Deo, sed non homini, non peccat, nu. 279. Si quis dicat verba juratoria nihil affirmando vel negando, peccat venialiter. n. 281. Qui narrat juramentum ab alio factum, verba illa juratoria pronuntiando non peccat, nu. 282. Si juret Mercator, sibi pluris merces constare &c. V. *Mercator*.

In Juramento promissorio duæ veritates affirmantur; una est de præsenti primaria, quòd scilicet jurans habeat animum implendi, quod promittit: altera secundaria de futuro, quòd scilicet suo tempore impleturus sit, quod promittit; si una ex his veritatibus deficiat, jurans verè pejerat mortaliter, l. 3. p. 1. n. 303. In hoc juramento probabiliùs datur parvitas materiæ, non autem in assertorio, à nu. 303. Juramentum promissorium probabiliter obligat, etsi extortum sit per injuriam vel metum; item per errorem aut dolum, si dolus vel error versetur tantùm circa circumstantias accidentales non magni momenti; non verò obligat, si versetur circa substantiam vel circumstantias magni momenti, nu. 303. Juramentum metu cadente in constantem virum extortum de Matrimonio contrahendo, probabiliter non obligat, ibid. Juramentum non obligat de re mala, vana, inutili, vel indifferente, quæ nec ex fine, nec ex circumstantiis cohonestatur; item non obligat juramentum contra Evangelica Consilia, ibid. Si quis juravit aliquid in utilitatem aut gratiam alicujus hominis, dummodò hoc sit honestum & sine peccato impleri possit, in aliud melius commutare non potest; excipitur, si quis juràsset Titiæ eam ducere, hic enim posset eâ relictâ Religionem ingredi, ibid. Juramentum promissorium eandem habet conditionem, & eodem modo explicandum est, quo promissio vel propositum, cui est annexum, &c. ibid. Juramentum promissorium factum homini, probabiliùs minùs obligat, quàm Votum: Assertorium videtur magis obligare, quàm Votum, n. 306.

Juramenta fermè eodem modo interpretanda sunt, quo Vota. Sic v. g. qui dubitat, an juraverit, non obligatur: qui certus est se verba juratoria dixisse; aut etiam dubitat, an sciverit vel cogitaverit de obligatione inde consurgente, videtur obligari, si sciverit, quid sit jurare: qui scit se juràsse, & dubitat, an impleverit, adhuc obligatur &c. l. 3. p. 1. à n. 307. Juramentum sequitur naturam actûs, qui juratur, non quoad obligationem, nec quoad esse firmum vel irritum, sed quoad sensum verborum, quoad rationem liciti vel illiciti, item quoad alias conditiones tacitas, quas contractus includit, num. 315.

Juramentum homini factum, licèt in se sit illicitum, vel fuerit prohibitum, aut etiam jure naturali invalidum, potest obligare ex virtute Religionis, si sit de re licita, l. 3. p. 1. n. 316. Factum homini ob malum finem de re licita, tum tantùm obligat, quando crimen est peractum, & nulla superest malitia in præstanda materia promissa; non autem obligat, si sic esset obtinendus finis malus, n. 317. Factum principaliter ob finem bonum, sed simul impellente fine malo, obligat omisso impulsivo malo, n. 318. Factum de donatione prodigâ, probabiliùs obligat tantùm ad illam partem, quæ non est prodiga, nu. 319. Factum ab Amasio & Amasia de non permittendo tactu ab alia persona, si id fiat ad cavendum, ne cum aliis permisceantur, obligat; si fiat ad firmandam malam amicitiam, non obligat, n. 320. Fictè jurans probabiliter tum obligatur, si juramentum sit contra jus alterius, id est, si alteri tenebatur ex justitia jurare, n. 321. Jurans contra prius juramentum, si posterius juramentum opponatur priori tantùm in actu jurandi, posterius obligat; si autem opponatur in materia jurata, non obligat, à n. 322. Jurans alteri aliquid contra finem perfectiorem, communiter obligatur, si juramentum sit acceptatum; non tamen, si quis alteri liberaliter juraverit Matrimonium, & velit Religionem ingredi: si autem illud juraverit ex justitia, obligatur, à nu. 324. Jurans opus honestum, sed minùs bonum, præcisè in Dei honorem, & non in utilitatem hominis, non obligatur, si oppositum sit melius, vel, si ei opus melius substituatur, nu. 328. Jurans non revelare artem, tum non obligatur, si nec ille, nec is, qui eum docuit, satis possit providere necessitati & bono communi; aut si ars illa cum illis emoreretur: aliàs obligatur usque ad finem vitæ, si is, qui artem docuit, supervivat, nu. 329. Jurans non revelare secretum, si à Judice vocetur in testem, potest dicere veritatem, nu. 330. Jurans promissoriè aliquid dare absenti vel nescienti, id est, si juraverit servare promissionem quâ promisit aliquid dare, obligatur stante promissione, quâ cessante non obligatur. Si absolutè juraverit, obligatur, & præterea tenetur promissionem insinuare, ac rem offerre; quòd si alter recuset, est liber, à n. 331. Jurans moroso debitori reddere rem mutuatam, videtur teneri reddere, n. 333. Jurans redire ad carcerem, vel non fugere, si carcer sit justus, tenetur, quamvis adesset periculum mortis; si sit injustus, probabiliter non tenetur; & hoc juramentum Episcopus relaxare poterit, si injustè sit postulatum, si autem justè sit postulatum, probabiliùs non potest, nu. 334. Jurans (etiam injustè captus ab infidelibus) se rediturum, vel missurum pretium redemptionis, tenetur, nec hoc juramentum ab ullo relaxari potest, n. 335. Jurans non ludere v. g. chartis, si juraverit vel voverit absolutè, nihil cogitando, an de lusu tantùm immoderato & periculoso intelligeret, an etiam de moderato, non tenetur abstinere à lusu moderato; si intellexerit etiam de moderato, tenetur etiam ab hoc abstinere: an autem de lusu mode-

moderato vel immoderato intellexerit, ex circumstantiis colligi debet, l. 3. p. 1. à n. 452. V. *Votum*. Jurans vel vovens non bibere vinum, tenetur efficaciter non desiderare bibere; potest tamen in Missa sumere utramque ablutionem, aut, si sit Laicus, ablutionem post Communionem: quòd si non possit servare juramentum vel votum, nisi parùm vini bibat, tenetur parùm sumere &c. à n. 459. V. *Votum*.

Juramenti obligatio ex neutra parte est ità personalis, quin possit fieri & acceptari per Procuratorem. Sæpè ea etiam transit ad hæredes, v. g. si quis Deo juraverit dare eleëmosynam pauperibus, hæredes ex Justitia ad hoc tenebuntur &c. à num. 337. Adjuratus ab alio, ad nihil tenetur, nu. 346. Ab impletione juramenti variæ excusant, v. g. 1. Si, quod bonum erat tempore juramenti, propter circumstantias postea fiat illicitum, vel vanum, vel impeditivum majoris boni, vel melius sit omitti, quàm impleri. 2. Si juramentum mutetur in opus aliud apertè melius & Deo gratius, nisi factum esset in gratiam hominis. 3. Si status rei notabiliter mutetur. 4. Si res jurata facta sit inutilis ad intentum, maximè si fit magis illius destructiva. 5. Si ità ferant conditiones, quæ in quovis juramento promissorio tacitè includuntur; scilicet: *Si potero: Salvo Jure Superioris: Nisi res notabiliter mutetur: Nisi obligatio tollatur*, l. 3. p. 1. à n. 347. Juramentum contra Leges Civiles prohibentes vel jubentes; item latas pro Communitate, non obligat, nu. 350. Obligatio juramenti tolli potest per irritationem ab omni illo Superiore, Marito, aut Domino, à quo & quomodò irritari possunt suorum Vota; item ab eisdem irritari possunt juramenta promissoria facta in gratiam hominis, quotiescunque ipsa promissio seu contractus ab illis infirmari potest, n. 354. In juramentis dispensare, & ea commutare possunt, qui habent potestatem ordinariam vel delegatam, vel Privilegium dispensandi in Votis, ibid. Juramentum factum in favorem hominis non potest relaxari aut remitti, nisi ab eo, cui factum est, aut cui ille & promissa materia est subjecta; qui etiam remittere potest, etsi talis favor ei juratus esset propter Deum, ibid. Juramentum suorum subditorum in temporalibus Potestas Civilis probabiliter videtur relaxare posse indirectè, non tamen directè, ib. Juramenta, quibus vendentes jurant non vendere minori, vel ementes non emere majori pretio, probabiliter non obligant; & si obligarent, posset quisque hanc obligationem sibi remittere &c. n. 356. Licèt juramentum sit principaliter factum propter Dei cultum & honorem, si tamen cedat in utilitatem hominis, à quo sit acceptatum, non potest commutari vel dispensari sine hujus consensu, si scilicet illi per suam acceptationem sit jus aliquod acquisitum; qui si remittat, desinet obligatio, etiamsi esset ad causam piam: Quod si ità jurans esset impubes, juramentum ejus irritari posset, num. 358. Juramen à Deo facta includunt Votum, & sunt reservata, n. 555. Juramentum interpositum de non petenda dispensatione juramenti, probabiliùs est invalidum, n. 359. Juramentum, de quo dubitatur, an sit emissum, non obligat, l. 1. n. 470. Variæ sunt jurandi formulæ, l. 3. p. 1. n. 256. Juramenta per Deum, Sanctos, vel alias creaturas, sunt ejusdem speciei; item probabiliter perjurium assertorium & promissorium; execratorium tamen videtur specie distingui à perjurio simplici, l. 6. p. 2. à num. 996. Juramentum, quod quis non vult implere, quod scit esse falsum, de quo dubitat, an sit falsum, sunt peccata ejusdem speciei; expedit tamen de his seorsum interrogare pœnitentes &c. n. 999.

Jurisdictio.

Jurisdictio est authoritas sive potestas in alium ùt subditum. Hæc duplex est: alia ordinaria, quæ est ratione officii vel alterius juris, & alteri subdelegari potest; alia delegata, quæ legitimè datur ab habente ordinariam, cujus morte exspirat, quæ subdelegari non potest; nisi specialem hujus commissionem delegatus habeat, l. 6 p. 2. n. 1548. l. 7. n. 17. Jurisdictio Confessarii est authoritas in aliquem, in quem in foro interno accipit potestatem distinctam à potestate Ordinis: quæ si habeatur ratione proprii officii curæ Animarum, est ordinaria, qualem habent Papa, Episcopus, Parochus &c. à quibus, si concedatur alteri, vel tacitè vel expressè, dicitur delegata, ibid. Delegata exterior expirat morte delegantis, non tamen interior, nisi successor eam revocet, l. 6. p. 2. nu. 1548. Delegata in dispensando, v. g. in consanguinitate &c. ordinariè expirat, si delegatus semel plenè officio suo functus sit, l. 6. p. 3. n. 883. Jurisdictio Sacerdotum probabiliùs nunc immediatè habetur jure Ecclesiastico, ità, ut Christus hanc potestatem commiserit Ecclesiæ dandam Sacerdotibus, l. 6. p. 2. n. 1549. Jurisdictionem suam omnes Apostoli probabiliùs immediatè acceperunt à Christo, attamen subordinatam dispositioni Petri, n. 1550. Jurisdictionem suam Episcopi probabiliùs nunc habent mediante Papâ, nu. 1551. Jurisdictionem in omnes Christi Fideles habent Religiosi exempti, & cùm ipsis in Privilegiis participantes, immediatè à Papa, suppositâ tamen approbatione Episcoporum, ubi hæc requiritur, & obtentâ etiam facultate suorum Superiorum, n. 1552. Jurisdictionem quoad venialia habet quivis Sacerdos, etiam in Religiosos Societatis JESU, quod tamen *Claudius* Generalis dissuadet, l. 6. p. 2. n. 1553. Sine jurisdictione ablutio est invalida, n. 1548. Jurisdictio vi, fraude vel metu extorta probabiliùs sufficit ad validè absolvendum, nu. 1554. Solâ consuetudine non acquiritur, nisi accedat consensus saltem tacitus Superioris, vi cujus datur jurisdictio. Non sufficit autem consensus interpretativus, vel prudenter præsumptus, neque ratihabitio de futuro, sed requiritur consensus tacitus de præsenti existens & aliquo signo manifestatus; v. g. si Superior videat vel sciat simplicem Sacerdotem audire Confessiones, & non prohibeat, quando sine incommodo posset &c. n. 1548. à num. 1555. Acquiritur ratione domicilii vel quasi domicilii, n. 1548. Jurisdictio confertur per voluntatem, quâ Superior dat potestatem in suos subditos ad audiendas illorum Confessiones, cujus collatio requirit approbationem velut conditionem saltem futuram, n. 1486. Ea acceptari debet, 1558. In articulo, & probabiliùs etiam in periculo mortis eam habet omnis omninò Sacerdos, etiam excommunicatus & degradatus, si alius desit; si præsens sit alius jurisdictionem habens, tum hic absolvere debet, qui si nolit, quivis alius id præstare potest, n. 1548. à n. 1559. Jurisdictio amittitur per excommunicationem; hinc excommunicatus non toleratus omni jurisdictione est privatus, nec potest eam delegare alteri: attamen toleratus validè absolvit, quamvis illicitè, nisi requiratur, & conteratur, à n. 1564. V. *Excommunicatus*. De jurisdictione in Ordine ad Sacramentum ministrandum dubius, si eam aliquando habuerit, licitè ministrat, aliàs illicitè, l. 6. p. 1. n. 120. Cum jurisdictione merè probabili, & multò magis cum jurisdictione merè dubia absque positiva probabilitate illicitè datur absolutio, nisi excuset necessitas, in qua sub conditione dari debet; quando expedit veniale aliquod adjicere, à quo directè detur absolutio: quòd si ex probabili ratione dubium resolvatur, licitè datur absolutio, l. 6. p. 2 nu. 1548. 1571. Quando jurisdictio bonâ fide putatur adesse, ejus defectum supplet Ecclesia, n. 1548. 1572. Jurisdictio Superiorum Religiosorum non est conclusa certis finibus locorum, l. 6. p. 2. n. 1548. l. 7. n. 28.

Jurisdictio Judicis. V. *Judex*.

Jurisdictio Confessarii complicis. V. *Reservatio Casuum*.

Jus.

Jus Canonicum est Lex sive Regula rectè vivendi, à summis Pontificibus vel Conciliis constituta & approbata: quod etiam vocatur Jus Pontificium, Sacrum, & quandoque, sed latè, Divinum. Habet universim 6. partes, quarum 1. Decretum Gratiani; 2. Libri quinque Decretalium; 3. Liber sextus Decretalium; 4. Constitutiones Clementinæ; 5. Extravagantes Joannis XXII.; 6. Extravagantes communes, l. 1. num. 878. Citationes illius fiunt diversimodè, à num. 878. Potest antecedenter irritare vim juramenti, l. 3. p. 2. num. 747.

Jus Civile est Jus Cæsareum, sive collectio Legum, quibus omnes Imperio Romano subjecti diriguntur ad pacem, tranquillitatem, aliaque commoda temporalia & publica. Habet secundùm plures 5. partes. Prima sunt Institutiones Justiniani. 2. Sunt 50. libri Pandectarum. 3. Est Codex novus Justinianæus. 4. Sunt Authenticæ seu Novellæ 5. Sunt Feudorum consuetudines, l. 1. n. 879. Discrepat à jure Canonico in computatione graduum Cognationis & Affinitatis quoad lineas transversas, non quoad lineam rectam, l. 6. p. 3. num. 705.

Jus Gentium est Lex non scripta, quæ per liberam omnium aut ferè omnium nationum consensionem & usum recepta, vim obligandi habet, l. 1. n. 606.

Jus Naturale à variis variè describitur, l. 1. n. 606.

Jus Patronatûs est potestas nominandi vel præsentandi Clericum ad Beneficium Ecclesiasticum vacans, l. 3. p. 1. n. 127. l. 4. n. 298. 330. Est duplex, scilicet: *Jus Patronatûs Ecclesiastici*, quod alicui competit, quia Beneficium fundavit ex bonis Ecclesiasticis; & *Jus Patronatûs Laici*, quod alicui competit, quia ex bonis patrimonialibus, vel aliis, de quibus fundans, licèt fuerit Ecclesiasticus, liberè potuit disponere, Beneficium fundavit. Quòd si proveniat Titulo partim Ecclesiastico, partim Laicali, ac competat Patrono tum Ecclesiastico, tum Laico, dicitur *Mixtum*, l. 4. n. 298. 331. Si jus Patronatûs datum sit Laicis, & hi sint in possessione præsentandi, præsumitur esse Laicale, n. 331. Si datum sit Ecclesiasticis, Monaste-

Monasteriis &c. censetur Ecclesiasticum, n. 332. Etiam dividitur in *Hæreditarium*, quod transit ad quoscunque hæredes; & in *Gentilitium*, si Fundator voluerit pertinere ad gentem seu familiam aliquam; & in *Mixtum*, si Fundator in eo, qui debet providere, exegerit, ut non tantùm esset hæres, sed etiam de certa familia, n. 334. Jus Patronatûs semel constitutum, potest per Episcopum mutari de Hæreditario in Gentilitium vel Mixtum, & contra, si Fundator ipse id petat, ibid. Etiam dividitur in *Personale*, quod personæ est affixum, & in *Reale*, quod rei alicui adhæret, l. 3. p. 1. nu. 127. Reale potest transire ad emptorem per accidens & ratione rei, cui annexum est; quæ res si ideo pluris vendatur, probabiliùs est Simonia, & tam jus Patronatûs, quàm pretium illi respondens amittitur, à n. 128. Jus Personale nec vendi, nec elocari potest, nec sine consensu Episcopi per donationem ad Laicum transire potest &c. n. 130. Si res, cui Jus Patronatûs est annexum, ad longum tempus v. g. ad annos 10. elocetur, jus illud secundùm communem transit ad conductorem, non autem, si ad breve tempus elocetur, n. 131. Jus Patronatûs permutari potest cum alia re spirituali, n. 132. Diversimodè acquiritur, scilicet per fundationem Ecclesiæ, vel per cessionem fundi, in quo ædificetur; item per liberam ædificationem; item per donationem &c. l. 4. à n. 335. Jus Patronatûs potest competere pluribus, qui illud fundaverunt &c. n. 336. Non competit fundanti vel ædificanti, nisi sequatur dotatio, ibid. Competit Clerico, qui ex reditibus sui Beneficii ædificavit Ecclesiam, quamdiu vivit; post mortem ejus competit successori, si Ecclesia non sit Collegiata; quæ si sit Collegiata, competit Collegio Clericorum, n. 337. Non potest competere infideli, quamvis Ecclesiam ædificaret, aut emeret artem, cui annexum est; nec potest competere Hæretico, qui illud amittit, si sit publicè denuntiatus; qui si sit toleratus, probabiliùs illud non amittit: idem est de excommunicato, l. 3. p. 1. n. 134. l. 4. à n. 349. Juris Patronatûs etiam capax est fœmina, item infans, pupillus, illegitimus tam spurius quàm naturalis; item irregularis &c. l. 4. à n. 349. Jus Patronatûs potest ab uno transire ad alterum, 1. Successione per hæreditatem vel testamentum. 2. Donatione. 3. Permutatione. 4. Venditione, à n. 341. Si in Jure Patronatûs gentilitio Fundator dixerit: *Jus Patronatûs reservo mihi & meis descendentibus*, intelliguntur in recta linea procreati ab ipsis; si dixerit: *mihi meisque agnatis*, intelliguntur positi in linea etiam transversa, etiam fœminæ, salvâ semper prærogativâ propinquioris gradûs &c. n. 345. Qui illud bonâ fide possidet, quamvis reipsâ illi non competat, potest, etiam post motam litem circa petitorium, præsentare; & institutio facta annullari non potest, quamvis postea appareat non habuisse jus: quòd si ante institutionem defectus innotescat, hæc fieri non debet &c. n. 352. Quomodo Jus Patronatûs probetur, videri debet Tridentinum &c nu. 353. Præscribitur tempore immemoriali, si Titulus allegari possit, n. 354. Juri Patronatûs, etiam Laicali, potest Papa validè sine causa, & cum causa etiam licitè derogare; id tamen ordinariè non facit, nu. 357. Extinguitur diversimodè. 1. Per remissionem hujus Juris. 2. Extinctâ familiâ, cui erat affixum. 3. Si Ecclesia penitùs destruatur sine spe reædificationis. 4. Si Patronus consentiat, ut Beneficium uniatur Monasterio. 5. Per sententiam in pœnam delicti. 6. Per præscriptionem. 7. Si Patronus labatur in Hæresin. 8. Per occisionem vel mutilationem Clerici Ecclesiæ Patronatæ. 9. Per Simoniam in cessione ejus commissam. 10. Si Patronus se ingerat in perceptionem fructuum, vel usurpet bona Beneficii. 11. Si ingratus sit Ecclesiæ. 12. Per non usum longi temporis, nu. 358. Si fundatio Juris Patronatûs Ecclesiastici expressè reservet alteri, quàm Papæ, collationem Beneficii, pro quocunque mense vacaverit, non præjudicat Papæ, nu. 514. Juris Patronatûs Laici & mixti Beneficia non cadunt sub reservationem Concordatorum, à n. 515.

Jus Decimandi in uno loco, potest permutari cum jure decimandi in alio loco, l. 3. p. 1. n. 124.

Jura Pensionarii varia sunt, scilicet, quod unicus actus solutionis ipsi factæ à Beneficiato, vel ab ejus Procuratore ex vi mandati, vel à quocunque alio cum Beneficiati scientia & consensu, tribuat ipsi quasi possessionem exigendi pensiones imposterùm, etiam pendente lite superveniente &c l. 4. à n. 1153.

Jus Regaliæ primitùs concessum est Principibus aliquibus, præcipuè ad custodiendos fructus vacantis Ecclesiæ, non autem ad sibi eos usurpandos, l. 4. à n. 1397. Jus Regaliæ, quod habent Reges Galliæ, ad varia se extendit, à n. 1398.

Jus Alternativæ V. *Alternativa*.

Juris Ordo ordinariè à judice servari debet, nisi periculum sit in mora &c. l. 4. n. 1408. 1419. V. *Judex*.

Jura Romæ & in Nuntiatura peti solita, V. *Informatio Jurium Romanorum*.

Justitia.

Justitiæ titulus longè rigidior est, quàm Obedientiæ vel Religionis, l. 1. n. 789. V. *Restitutio, Contractus*.

Juventus.

Juventus seu virilis ætas extenditur usque ad annum sexagesimum, l. 3. p. 1. n. 1026.

L.

Lacticinia.

Lacticinia & ova in Quadragesima an comedere liceat. V. *Jejunium*.

Laicus.

Laicus extra necessitatem baptizans, etiam non solenniter, videtur peccare mortaliter, l. 6. p. 1. n. 277. Nunquam validè absolvit Sacramentaliter, l. 6. p. 2. à nu. 1481. Illi confiteri Sacerdote absente, non est obligatio, quandoque tamen utile est hoc fieri, n. 1482. Cum in articulo mortis probabiliter validè absolvat à Censuris, probabiliter etiam pro tali casu ad hoc tenetur; sicuti etiam applicare Indulgentias, si talis applicatio non per se, sed per alium fieri debeat, n. 1483. l. 7. num. 130. Laicus Latinus, si sit in Græcia peregrinus, & ibi nullum sit Templum Latinum, potest communicare, in quo ritu vult. Idem est de Græco in his locis, l. 6. p. 1. n. 610. Laico species vini ordinariè dari non debent, n. 487. à n. 509. n. 611. Potest illi dari pars majoris Hostiæ, si causa adsit, n. 508. Illicitè illi datur ablutio Sacerdotis, n. 510. Potest illi communicanti præter Hostiam nunc consecratam etiam dari particula alieni Sacrificii reperta, n. 499. Potest Viaticum sibi, vel alteri dare in defectu alterius, l. 6. p. 1. n. 482. Varias leges non potest imponere Clerico, l. 1. n. 679. V. *Lex*. Non potest judicare Clericum, l. 4. n. 1410. Ordinariè illi non licet occidere sibi calumniam parantem, famam & honorem invadentem, &c. l. 3. p. 1. à n. 799.

Lampas.

Lampas ante Eucharistiam ordinariè sub peccato ardere debet, l. 6. p. 1. n. 487.

Lapis Altaris.

Lapis consecratus si frangatur in duas partes, quarum quælibet apta sit sustentare Hostiam & Calicem, in utraque parte celebrari potest, l. 6. p. 2. nu. 301. Lapis Altaris fixi debet esse unus; Altaris portatilis probabiliter possunt etiam esse duo lapides unione artificiali conjuncti, n. 314. 317.

Latinus.

Latinus probabiliùs Sacerdos ordinaretur invalidè per materiam in græca tantùm Ecclesia usitatam, validè autem per formam græcè prolatam, l. 6. p. 1. n. 16.

Latitudo vasis muliebris.

Latitudo nimia vasis muliebris facit impotentiam invalidantem Matrimonium, si illud antecedat, nec depelli possit, & sit constans causa, cur semen viri non possit recipi, vel retineri à fœmina, l. 6. p. 3. n. 800.

Laudans damnificantem.

Laude suâ damnificantem ad damnum inferendum excitans & animans tenetur ad restitutionem; uti & qui laude suâ in causa est, cur restitutio non fiat, l. 3. p. 2. n. 20. 36.

Laxus.

Laxus est, qui spernit illa, quæ alii communiter putant esse peccata; qui non credit Concionatoribus; qui proprio confisus judicio procedere solet, nemine consulto; qui in confitendo non multùm laborat de exprimenda specie & numero peccatorum &c. l. 1. n. 516.

Lectiones in Horis.

In duplici 1. & 2. Classis primæ tres Lectiones sunt ex communi Sanctorum in primo Nocturno, item in duplicibus majoribus per annum & Festis; Patronorum etiam minùs principalium, nisi aliter assignetur, vel ob angustiam temporis legendum sit initium libri in scriptura occurrente, quod aliàs omitti deberet &c. l. 4. nu. 1285. Si in Festo v. g. 1. Classis conveniant Octava, quæ duplex est, & Dominica, nona Lectio est de Dominica &c. n. 1286. In festo simplici, si Sanctus propriam Lectionem non habeat, tertia est ex communi Ss. In Officio de B. V. in Sabbatho 1. & 2. est de scriptura occurrente, tertia de mense: & de Sancto omittitur, ibid. In Festo 9. Lectionum, si omittatur *Te Deum* &c. Lectio de Sancto dici non debet, n. 1287. Infra Octavas Nativitatis, Paschæ, Pentecostes, Corporis Christi de simplici fit tantùm commemoratio sine 9. Lectione, ibid. Quòd si infra Octavam Corporis Christi occurrerit Festum simplex eo die, quo fit de Festo duplici, tunc 9. Lectio de eodem simplici non omittitur, sed legitur, dummodò Festum illud non sit duplex primæ Classis, l. 6. p. 2. n. 2063. Lectiones primi nocturni in Officio de Festo duplici majore sumendæ sunt (nisi sint propriæ) ex ejus communi, n. 2055. D. 245.

Lectio obscœnorum.

Lectio obscœnorum, si tantùm fiat ex curiositate, vel vano solatio, non est mortalis; secùs verò, si fiat cum animo inhonesto, vel cum periculo ruinæ spiritualis, l. 3. p. 1. n. 887.

Lector.

Lectoris munus est, legere in Ecclesia Lectiones veteris & novi testamenti &c. l. 6. p. 2. n. 2214.

Legatum.

Legata pia dicuntur, quæ intuitu pietatis relicta sunt, l. 3. p. 2. n. 1129. Legata pia, si inveniantur inducta, & non constet de testatoris intentione, tenetur hæres ea solvere, ibid. Legata pia valent in Archi-Diœcesi Coloniensi, si tantùm scripta aut subscripta sint à testatore, l. 3. p. 2. n. 1130. Item valent, dummodò constet de voluntate testatoris, etiamsi testamentum factum sine solennitatibus, l. 2. p. 2. à n. 1130. Legata pia intra sex menses exequi debent, n. 1129. 1135. Alia legata intra annum, nisi justum impedimentum obstet, ibid. Si legata omnia solvi non possint, debent bona distribui omnibus æqualiter pro rata; probabiliter etiam iis, quibus legata pia facta sunt, n. 1129. 1136. Legata pia non patiuntur Falcidiam & Trebellianicam, n. 1136. Hæc probabiliter quis debet exequi etiam ante aditam hæreditatem, imò etiam repudiatâ hæreditate, n. 1134. Etiam festis diebus ea exequi possumus, n. 1135. Legata pia præveniri possunt, l. 3. p. 2. nu. 1135. 1144. Si legata pia ad usum à testatore destinatum applicari nequeant, non ideo fiunt caduca, sed ad aliam piam causam applicari debent, n. 1129. Legatum certo pauperi factum, si is ante executionem moriatur, debet dari alteri pauperi, ibid. Si legetur summa pecuniæ pauperibus, etiam Monasteriis dari potest, nisi aliud constet de intentione testatoris, ibid. Si die sepulturæ distribuenda data sit, probabiliter dari debet inquilinis pauperibus, nu. 1143. Legatum pium sub conditione mixta relictum, quæ non fuerit impleta propter casum fortuitum, tamen debetur, n. 1137. Legatum factum pro Ecclesia sub conditione, si ibi sepeliatur, validum est, etiamsi per accidens ibi non sepeliatur, l. 7. n. 240. Si legatum factum Ecclesiæ sub onere, ut singulis diebus Missa ibi celebretur, ità ut, si vel semel omitteretur, legatum hoc ipso ad consanguineum devolveretur, si semel culpabiliter omittatur, tum Ecclesia eo esset privata, l. 3. p. 2. n. 1142. Legata pro celebrandis Missis, si sint nimis tenuia, pro reductione oneris recurrendum est ad Sedem Apostolicam, l. 6 p. 2. n. 74. 89. Si legata pro celebrandis Missis sint largiora, & legatarius sit verè talis tum legans censetur erga eum exercuisse liberalitatem & donationem, ideoque probabiliter poterit legatarius pro minore stipendio procurare Missas, & residuum sibi retinere; si autem legatarius non sit verè talis, sed tantùm executor, vel procurator, tum totum illud tradere debet, quidquid legatum est pro largiore stipendio Missarum, n. 150. Legata pia, si sint incerta v. g. ob incertitudinem loci vel Ecclesiæ, cui facta sunt, plerumque pauperiori Ecclesiæ, vel Xenodochio dari debent, l. 3. p. 2. nu. 1129. Ex legatis piis in gravi necessitate Reipublicæ subveniri potest, quæ necessitas ex variis signis colligi potest, à n. 1146. Legata pia communiter non possunt commutari in alium pium usum ab executore, vel Episcopo, n. 1129. A Papa ex justa causa commutari possunt. Item à Supremo Principe sæculari, si materia piorum operum ei sit subjecta. Item ab Episcopo, si non sit aditus ad Papam, vel sit periculum in mora, n. 1149. V. *Episcopus*. Possunt executores ultimarum voluntatum absque authoritate Papæ, Principis, vel Episcopi legata pia commutare ad levandam gravem Reipublicæ necessitatem; hoc tamen non expedit sine illis fieri, n. 1150. Legata ad pias causas Religiosus executor applicare potest suo Monasterio, n. 1119. Legatum si factum sit dubiè, vel obscurè, interpretari debemus pro pia causa, n. 1132. Si sit ad piam causam, quod majus est, debetur, hinc legatum annuum pro anima, si absolutè relictum sit, debet censeri perpetuum, n. 1132. Legata, si sint incerta v. g. ratione nominis ejusdem, jure civili corruit legatum; in foro conscientiæ autem debet inter eos dividi æqualiter, si in id consentiant. Si sint incerta ratione rei legatæ, quæ à natura terminos habet, una pars ex mediocribus dari debet; si ab arte, hæres satisfacit, dando rem minimam in eo genere. Idem valet de legatis in pondere, numero, & mensura consistentibus, n. 1129. Legatum factum virginibus, ab occultè corrupta acceptari, & retineri ordinariè potest, si in foro externo habeatur pro virgine, l. 3. p. 2. n. 604. l. 4. n. 40. Legans nepti suæ v. g. 100 si nubat nobili de patria, probabiliùs perdit legatum, si nubat alteri, l. 6. p. 3. n. 145. Legata profana manent hæredi, si eorum executio fieri non possit in ea specie, in qua relicta sunt, l. 3. p. 2. num. 1137. V. *Testamentum*.

Legatus à latere.

Legatus à latere non videtur posse dispensare in impedimentis dirimentibus Matrimonii nondum contracti; nisi ex speciali facultate, l. 6. p. 3. n. 818. Ad audiendas Confessiones in sua Provincia approbare potest, l. 6. p. 2. n. 1494. Etiam dare potest facultatem absolvendi à reservatis Episcopo, ibid.

Legislator.

Legislator humanus in materia gravi potest obligare graviter, l. 3. p. 1. n. 572. Legislator sæcularis potest obligare in conscientia, l. 1. nu. 641. Legislator, si sciat legem promulgatam à majore parte populi non acceptari, nec observari, & taceat, censetur revocare legem, sicuti etiam, si auditâ appellatione vel supplicatione taceat; nisi aliunde satis colligeretur, quòd taciturnitas esset per modum repulsæ, n. 630. 640. Legislator probabiliùs per se loquendo peccat tantùm venialiter, si non observet leges suas, quibus directè non obligatur, à num. 674. Si legem interpretetur. V. *Interpretatio legis*.

Legitima.

Legitima est pars illa bonorum, quæ secundùm leges relinqui debet hæredibus suis, id est, necessariis, qui præteriri non possunt; potest etiam relinqui sub conditione honesta, quæ sit in potestate hæredis, l. 3. p. 2. n. 1156. Legitima descendentium est triens, sive tertia pars hæreditatis, si non sint plures quàm quatuor liberi; si plures, semis, sive media pars hæreditatis. Similiter ascendentium legitima est triens hæreditatis, idque absque ullo gravamine, modo, & conditione, quæ alioqui pro non appositis habentur; quòd si illis non relinquatur legitima, competit iis actio ad petendum complementum, vel rescindendum testamentum, ùt ipso jure nullum, si causa idonea exhæreditationis non sit inserta & probata, n. 1153. Si parens ducturus secundam uxorem cum illa paciscatur, ut nec ipsi nec prolibus secuturis sit ullum jus ad legitimam, hoc pactum proles evertere possunt; hinc si parens volebat excludere proles nascituras, debebat, priusquam ulla nasceretur, se abdicare bonis, solo usu-fructu sibi reservato, n. 1157. Si quis testamentum faciat pro Monasterio, in quo profitetur, & moriatur ante ascendentes, his debetur sua legitima, non aliter, ac si in sæculo fuisset mortuus, nu. 1158. Repudiatio legitimæ facta à Religioso sine licentia sui Superioris est invalida, n. 1160.

Legitimatio Legitimus.

Legitimus censetur jure civili, qui natus post Sponsalia inter patrem & matrem, etiamsi Sponsus matrem deserat & aliam ducat, l. 4. n. 751. Legitimus est qui nascitur ex Matrimonio non baptizatorum, item natus ex Matrimonio ab utroque fideli contracto malâ fide, eò quòd putarent subesse impedimentum dirimens, si hoc reverà non suberat. Natus autem ex muliere & viro post Matrimonium ratum professo in Religione est spurius. Item natus ex viro facto Presbytero, & uxore id permittente post ratum vel consummatum Matrimonium, quamvis simpliciter & quoad civilia non vocetur, est tamen illegitimus secundùm quid, l. 4. n. 752. Legitimus est, qui natus ex Matrimonio, quamvis contrahentes habuerint impedimentum occultum dirimens, si præmiserint proclamationes, quas si non præmiserint, censetur illegitimus. Etiam censetur legitimus natus ex Matrimonio publico, quod bonâ fide saltem ab uno ex contrahentibus putabatur esse validum, quamvis revera fuerit invalidum, & licèt postea sequeretur divortium, n. 753. In dubio, an quis sit legitimus, an illegitimus, censeri debet legitimus, l. 4. n. 754. l. 6. p. 2. n. 2217. Quamvis sciatur, quod uxor ante Matrimonium habuerit copulam cum pluribus, tamen, si proles nascatur post septimum mensem ab inito Matrimonio, præsumitur legitima; item, quamvis mater dicat, illum esse illegitimum, qui ante hac habitus est pro legitimo, habendus est legitimus. Idem est, si parentes dicant, se non fuisse veros conjuges, nisi accedant alia indicia. Item, si sciatur duos contraxisse cum impedimento dirimente, & dubitetur, an contraxerint malâ fide, proles censeri debet legitima &c. l. 4. nu. 754. Qui publicè habetur pro legitimo, probabiliùs non potest se pro tali gerere, si certum sit esse illegitimum; posset tamen talis urgente gravi causâ promoveri ad sacros Ordines, etiam sine dispensatione, si hæc haberi nequeat sine propria, aut parentum infamia, n. 755. Expositi censeri debent legitimi V. *Exposititius*. Legitimatio est restitutio natalium quoad ea, quæ jure positivo illegitimis denegantur, l. 4. à n. 756. Ea fit illegitimorum naturalium per subsequens Matrimonium parentum, etiam contractum in articulo mortis, vel post intermedium aliud Matrimonium, si ab Ecclesia reputetur validum, quamvis fortè re ipsâ esset invalidum, n. 757. Si quis per

per fornicationem natus ex Titio & Berta moriatur illegitimus, & relinquat proles ex vero conjugio, si Titius & Berta tunc priùs ineant Matrimonium, relictæ proles ab illegitimo legitimantur, n. 758. Non legitimantur per subsequens Matrimonium spurii spectato jure Canonico, nisi impedimentum abfuerit tempore nativitatis, à n. 759. Legitimari possunt tam spurii, quàm naturales per solum supremum Principem illorum, aut ex ejus commissione per alium, v. g. in Imperio Romano per Comitem Palatinum &c. nu. 761. l. 3. p. 2. n. 1168. Princeps Ecclesiasticus legitimat tantùm ad favores Ecclesiasticos, & Sæcularis ad Sæculares, l. 4. nu. 761. Legitimati per rescriptum Principis non succedunt cum legitimis, nisi fuerint legitimati ante natos legitimos, l. 3. p. 2. n. 1168.

Leprosus.

Leprosi licitè contrahunt Matrimonium, l 6. p. 3. nu. 467. Leprâ laboranti alter sanus non tenetur reddere debitum, nec cohabitare, n. 395.

Lex.

Lex & Præceptum est recta agendorum aut omittendorum ratio, l. 1. n. 561. Lex, Præceptum, mandatum, Regula, norma, Permissio inter se aliquo modo differunt, à n. 564. Lex seu Præceptum dividitur in affirmativum & negativum: in naturale & positivum; hoc in juris divini & humani &c. n. 604. l. 5. n. 7. Leges & Præcepta humana etiam Superioris sæcularis ordinariè obligant sub peccato, l. 1. nu. 642. Lex civilis, si non sit purè pœnalis, sed lata intuitu boni communis, obligat in conscientia, l. 3 p. 2. nu 1173. Leges de solvendis vectigalibus probabiliùs obligant in conscientia, nu. 269. Lex humana constituens impedimenta dirimentia absolutè obligat in omni casu, l. 6. p. 3. n. 526. Leges materialiter diversæ sunt, quando secundùm entitates suas sunt plures & distinctæ, v. g quando una est à Deo, alia ab homine, &c. Formaliter diversæ sunt, quando una affert diversam ab alia vim obligativam, quod faciunt, quando versantur vel circa materias notabiliter diversas, vel circa eandem quidem materiam, sed ex diversis motivis formalibus; vel si materia & etiam motivum sit idem, quando aliunde constat, quod Legislator velit afferre diversam vim obligativam; præcipuè autem diversæ sunt ratione finis, in quem tendunt, &c. l. 5. à n. 132. l. 6. p. 2. n. 945. Legis motivum aliud dicitur intrinsecum, & est honestas virtutis, vel inhonestas vitii, ad quam virtutem vel vitium ex se aut ex circumstantiis pertinet hoc, quod præcipitur vel prohibetur: aliud extrinsecum, quod advenit à voluntate Legislatoris, l. 5. nu. 137. Lex si non habeat motivum intrinsecum, rectè colligimus intendi, ut observetur ex motivo extrinseco, nu 138. Lex naturalis obligat etiam ad aliquid moraliter impossibile, l. 1. num. 780. Etiam positiva ad hoc aliquando obligat; communiter autem non, n. 781. Ad legem obligatus, etiam obligatur ad procuranda media ordinaria, & per se necessaria, à nu. 782. Ponens impedimentum Legi de se impediens peccat, à n. 783. Qui non est in eo statu, in quo Lex eum in actu primo obliget, non tenetur vi illius Legis ad eum statum se transferre, n. 787. Leges, sive præcepta naturalia obligant, ne quis impedimentum eorum observationi opponat, etiam aliquot diebus ante, quam incipiant obligare, n. 788. Qui prævidet, quòd Legi divinæ post octiduum non possit satisfacere, peccat non præveniendo, sicut & non prævenientes ea, quæ violant Leges Ecclesiæ, num. 791. Leges sive Præcepta humana secundùm usum & interpretationem communem non obligant, ne quis impedimenta apponat aliquot diebus ante quam urgeant, nu. 792. Qui pridie se reddit impotentem per actionem ex se non illicitam ad Legem aliquam humanam observandam, si absit intentio defraudandi Legem, non peccat, num. 793. Leges, quando patiantur apponi impedimentum, & quando non, ex usu & judicio prudentum colligi debet, n. 795. Leges vel præcepta condere potest. 1 Papa pro tota Ecclesia. 2. Concilium generale pro tota Ecclesia, si accedat confirmatio Papæ. 3. Nuntius Apostolicus pro sua Provincia. 4. Episcopus pro sua Diœcesi, nec opus est, ut sit consecratus, dummodò sit confirmatus. Archi-Episcopi, Patriarchæ & Primates pro sua Diœcesi, ùt alii Episcopi, & non pro toto Archi-Episcopatu, nisi cum consensu Provincialium Episcoporum. 5. Capitulum Cathedrale Sede vacante pro tota Diœcesi. 6. Prælati habentes jurisdictionem quasi Episcopalem pro locis sibi subjectis. 7. Abbates, Abbatissæ, & Præfectæ Monialium, Superioresque similes independentes pro suis Monasteriis. 8. Respublica libera pro suis Membris & Ditionibus. 9. Imperator pro toto Imperio, per se loquendo. 10. Reges & Principes pro suis Regnis & Ditionibus. 11. Fœmina, si sit Regni hæres, cujus maritus sine ipsius consensu leges ferre non poterit &c. l. 1. n. 562. Qui possunt ferre leges, etiam possunt ferre præcepta, quod etiam potest quivis alius privatus Superior, ùt pater respectu filii, n. 563. Res absolutè levis non est per se loquendo capax obligationis gravis, nu. 642. 667. Res gravis est capax obligationis levis, num. 642. 668. Signa obligationis gravis legis sunt: 1. Si materia sit gravis, & non constet contrarium de voluntate præcipientis. 2. Si verba magnam vim habent, ùt, jubemus, interdicimus in virtute S. Obedientiæ, vel vi voti, aut juramenti, vel graviter mandamus &c. 3. Si magna pœna adjiciatur, ùt excommunicationis &c. 4. Si ità fert usus & consuetudo inter peritos & timoratos, n. 642. Etiam obligatio gravis communiter est, si Pontifices vel Concilia aliquid decernant in materia gravi, n. 659. Si verba legis spectatis omnibus circumstantiis intelligi possint de obligatione levi, non debet extendi ad gravem: quòd si verba significent obligationem gravem, & dubitetur, an graviter vel leviter obligare voluerit, standum est pro obligatione gravi, n. 660. Quando Authores dicunt, legem obligare graviter, non semper intelligunt sub mortali, ibid. Pro cognoscenda obligatione gravi vel levi variæ adferuntur Regulæ, sed ordinariè spectari debet etiam absolutè, & non præcisè respectu ad totum, an in se spectatis omnibus circumstantiis sit vel non sit aliquid notabile, quod ex variis colligi potest, v. g. ex repugnantia, quam habet cum natura rationali; ex verbis legis; ex Scriptura sacra; ex communi consensu Theologorum &c. à n. 663. An consuetudo inducere vel abrogare possit legem. V. *Consuetudo.* Quando vim legis habeant declarationes Cardinalium, decisiones Rotæ. V. *Decisiones.* An vim legis habeant Regulæ Cancellariæ. V. *Cancellaria Romana.* Lex etiam Ecclesiastica requirit acceptationem majoris saltem partis subditorum, ut obliget, l. 1. n. 630. à nu. 632. Lex concernens res Fidei etiam obligat non acceptata. Idem est, si ea aliquid abroget, num. 636. Bulla Cœnæ an & quos obliget. V. *Bulla Cœna.* Subditi sine causa legem non acceptantes peccant, n. 631. Quando est causa rationabilis, licitum est appellare vel supplicare contra legem, n. 638. Appellatione vel supplicatione durante probabiliùs obligatio legis suspenditur, nu. 639. Si Superior auditâ appellatione vel supplicatione taceat, ordinariè hoc ipso censetur revocare legem, n. 640. Ut lex non acceptata etiam ignorante legislatore desinat, probabiliùs requiritur decennium, n. 630. 633. Lex Pontificia concedens potestatem dispensandi impersonaliter, censetur eam concedere Episcopis, l. 6. p. 3. n. 834. Probabiliter etiam lex Concilii ità concedens, ibid. Lex invalida fit valida, si subditi eam acceptent, si invaliditas fuerit ex eo, quòd aliquid præciperetur contra jus subditorum; aliàs per acceptationem non fit valida, si invaliditas fuerit ex eo, quòd Legislator excederet suam potestatem, l. 1. n. 641. Lex obligat, nisi sit iniqua, nu. 561. Etiam obligat, quamvis dubitetur de Justitia legis, imò, licèt contra justitiam legis sint rationes probabiles, n. 561. Lata à Tyrannis, si pacificè Regna possideant, obligat, ibid Non obligat, nisi sit sufficienter promulgata, n. 561. à n. 274. 577. Qualis promulgatio legis requiratur. V. *Promulgatio legis.* Leges Pontificiæ, per se loquendo, obligant totum orbem, si Romæ sunt promulgatæ, à n. 579. Leges irritantes contractum non habent vim, nisi promulgentur in singulis Provinciis, n. 580. An, & quando legibus suis teneatur legislator. V. *Legislator.* Legibus obligantur soli subditi ratione utentes, ità, ut earum transgressione peccent, l. 1. n 674. Legibus Ecclesiæ probabiliter non obligantur pueri ante septennium completum; probabiliter tamen obligantur illis, quarum materia eorum ætati est conveniens, quæ sententia etiam in praxi est suadenda, n. 676. Leges justas, si ab Ecclesia approbentur, potest Superior Laicus imponere Clerico, non verò alias, v. g. ne Religiones certum numerum Personarum excedant, vel certam quantitatem redituum; ne ingredientes vel alii Laici conferant plura bona mobilia Religiosis, quàm ad constitutam taxam necessaria sunt &c. n. 679. Lex naturalis negativa prohibens rem intrinsecè malam, etiam obligat cum periculo vitæ, non tamen semper naturalis affirmativa, n. 774. Lex humana etiam Ecclesiastica per se non obligat cum periculo vitæ; per accidens aliquando obligat ratione alterius legis, juris naturalis vel divini concurrentis, vel si observatio ejus necessaria sit ad bonum commune conservandum &c. n. 774. Lex Superioris facere potest, ut actio præcepta vel prohibita spectet ad illam virtutem, ex cujus motivo præcipitur vel prohibetur, l. 1. à n. 624. l. 6. p. 2 n. 1013 Lex ut proximè obliget subditum ex illa virtute, ex cujus motivo ponitur, requiritur 1. Ut id, quod præcipitur, aliquo modo conducat ad finem istius virtutis saltem perfectiùs consequendum. 2. Si non sit aliundè notum, ut Superior exprimat, se ex illo motivo

motivo præcipere. 5. Ut Superior etiam imponat obligationem illius virtutis, & faciat rem præceptam esse materiam ejus necessariam, l. 1. à n. 627. Lex invincibiliter ignorata non obligat, à n. 282. Si dubium, an lex exstet, non obligat, n. 272. Lex Dei alia est primaria, alia antecedens, alia per se & intentiva, alia secundaria, consequens, per accidens, & permissiva, à n. 338. Si lex non determinet tempus, ordinariè obligat primo tempore, quo commodè impleri potest, nu. 587. Si lex præcipiat aliquid pro certo tempore, vel connotet determinatum tempus, illud tempus accipi debet non præter propter, sed de momento ad momentum; non mathematicè, sed ecclesiasticè, id est, sicuti ex voluntate & consuetudine Ecclesiæ designatur per Calendaria approbata, & per horologia communiter bene regulata, à num. 582. Lex nova firmat præterita, si emanet per viam declarationis, non verò, si per modum dispositionis, n. 588. Lex prohibens sequi probabilia, si fortè daretur, illa tamen non obligaret, cùm non sit satis promulgata, l. 1. à n. 274. Lex alia est moralis, quæ in Conscientia & sub culpa Theologica obligat: Pœnalis, quæ ratione suî immediatè tantùm obligat sub pœna; aliunde etiam potest obligare sub culpa: Mixta est, quæ obligat sub culpa Theologica & pœna simul, à nu. 607. Pœnalis alia est latæ sententiæ, cujus signum est, si lex habeat; *Quisquis hoc fecerit, ipso facto pœnam incurret* &c. Alia ferendæ sententiæ, si dicatur v. g. *prohibemus sub pœna excommunicationis*, &c. In dubio censenda est ferendæ sententiæ, n. 609. Pœnalis obligat leviter, si præcipiat sub pœna non gravi, v. g sub excommunicatione minore, interdicto &c si sub pœna gravi, sed ferendæ sententiæ, non semper intelligitur sub culpa gravi, sed hic consuetudo & sensus communis attendi debet, l. 1. n. 611. Leges Ecclesiasticæ latæ sententiæ inferentes Censuram obligant ante omnem sententiam judicis; reliquæ pœnales latæ sententiæ sæpè non obligant ad pœnam actu solvendam, nisi præcesserit sententia declaratoria criminis, nu. 612. Lex pœnalis non est extendenda, sed restringenda, nu. 616. Omnis lex est benignè interpretanda, n. 596. 660. Verba legis aliqua important obligationem, aliqua non; semper sunt benignè interpretanda, nec unquam extendenda ultra significationem, à n. 656. 826. Lex favorabilis est, cujus materia præcepta est conveniens, & veluti beneficium eis, quibus præcipitur; si autem materia illis sit onerosa, est odiosa: in dubio, an sit odiosa, an favorabilis, censenda est favorabilis, l. 1. à n. 619. Qui probabiliter judicat, se non obligari lege, si sit periculum in mora, ab ea excusatur, aliàs ad Superiorem recurrere debet, n. 877. Lex generaliter loquens non tollit privilegium particulare super eo concessum, de quo lex generalis loquitur, & hoc etiam tenet, etiamsi lex generalis esset in Tridentino, n. 837. Lex humana indirectè potest præcipere actus internos, à nu. 643. Potest etiam præcipere vel prohibere actum externum in ordine ad internum, à nu. 645. Probabiliùs potest etiam præcipere vel prohibere directè actum mixtum, n. 647. Lex humana, si sit tantùm directiva, potest etiam directè præcipere vel prohibere actus merè internos, n. 652. Item lex humana coactiva coactione internâ eos potest præcipere vel prohibere, non tamen coactiva coactione externâ, à nu. 653. Lex simpliciter favere potest etiam non subdito legi; probabiliter tamen non gaudent legibus favorabilibus Tridentini quoad absolutiones & dispensationes in casibus Papalibus Episcopi in locis, in quibus Tridentinum non est receptum, quod tamen Episcopi Galliæ practicare dicuntur, à num. 680. Lex seu præceptum aliud est locale, quod in certo tantùm loco, urbe, vel Parochia obligat; aliud universale, quod totam ferè Ecclesiam obligat, n. 682. Leges, seu præcepta localia obligant territorio illi subjectos in ipso territorio, non peregrinos, vagos, exemptos; hinc si quis die Jejunii, aut festo sit in alio loco non sui territorii, aut exempto, ubi non est jejunium aut festum, potest ibi comedere carnes, exercere servilia, quamvis circa meridiem sit rediturus domum, ubi est jejunium &c. num. 682. Qui ideo exit ex loco, ut eximatur à lege, per se loquendo, non tenetur lege, nu. 683. Leges & præcepta non necessariò implentur ex charitate, nisi hanc in substantia includant, nu. 690. Lex impleri potest sine charitate, ut autem impleatur meritoriè, requiritur charitas, à nu. 690. Etiam impleri potest sine intentione illi satisfaciendi, n. 692. Etiam illi satisfacit, qui ponens opus præceptum per illud non vult satisfacere, n. 693. Non impletur communiter sine intentione seu voluntate faciendi id, quod præceptum est, à nu. 694. Non est semper necesse, ut opus, quo impletur præceptum, procedat ex libertate operantis, à n. 695. Uno actu duplici legi, vel præcepto satisfieri potest; etiam diversis actibus eodem tempore, nisi sit alia mens præcipientis, n. 697. Si plures leges materialiter tantùm diversæ uno actu violentur, est unum peccatum: si formaliter diversæ, sunt plura specie peccata, n. 698. l. 5. à nu. 130. Violatio legis ex contemptu legis, seu potestatis legislativæ, est mortale, l. 3. p. 1. n. 572. Lex an, & quando excuset à restitutione. V. *Excusantia à restitutione.* Contra legem, quam Princeps scit non esse receptam, nec ad usum deduci, per decennium præscribitur; contra receptam autem per annos 40. præscribitur, l. 1 num. 630. In legibus citandis modus certus observari solet, à nu. 878. V. *Præceptum.* An ignorantia excuset ab observatione legis. V. *Ignorantia.* An metus ab ea excuset. V. *Metus.* An dispensatio excuset. V. *Dispensatio.* Legis fine cessante, an cesset lex. V. *Finis legis.* Legis promulgatio. V. *Promulgatio.*

Libellaticus contractus.

Libellaticus contractus, sive datio ad libellum est, cùm Emphyteuta seu Feudatarius rem illam, quam in Feudum seu Emphyteusin accepit, simili contractu tradit tertio: quod si in decennium fiat, requiritur consensus Domini, l. 3 p. 2. n. 1057.

Libellus famosus.

Libello famoso si quis alteri detraxerit, tenetur famam restituere contrariis scriptis, vel publicâ revocatione, l. 3. p. 2. n. 1238.

Liber Baptismalis.

Liber Baptismalis facit fidem in quovis tribunali, l. 6. p. 1. n. 345. Quæ in eo notanda. V. *Parochus.*

Liber.

Librorum Hæreticorum lectio est illicita, l. 2. n. 92. Eos legentes, si auctor sit Hæreticus, & Hæresin expressè contineant; item si sit materia notabilis, & sufficiens ad mortale, & fiat scienter sine authoritate Sedis Apostolicæ, incurrunt excommunicationem Bullæ Cœnæ, l. 7. n. 326. à n. 328. Eandem etiã incurrunt eos retinentes, defendentes, imprimentes, ibid. Si liber Hæretici quicunque unam tantùm Hæresin contineat, totus est prohibitus: imò, quamvis nullam Hæresin vel errorem contineat, si ex professo scribat de Religione, est prohibitus, à n. 330. Ille autem censetur tractare de Religione, qui per se continet doctrinam sacram, vel aliquid ad cultum Dei, Sanctorum, aut salutem animarum spectans; item, qui est compositus ad devotionem excitandam; item, qui explicat ritus Ecclesiæ, etiam, qui sunt apud Armenos & Græcos, ac toleratos ab Ecclesia; item, qui interpretatur Jus Pontificium, seu Canones &c. nu. 331. Librorum lectio, quibus Hæresis inspersa est, & non ex professo defenditur, probabiliter non est casus Bullæ Cœnæ reservatus in Germania, l. 6. p. 2. nu. 1615. Legens Hæreticum librum idiomatis ignarus probabiliùs excommunicationem non incurrit, l. 7. n. 341. Legi audiens probabiliùs incurrit, nu. 342. Quærens locum in eo, sperans alterum per eum ad fidem convertendum, non peccat, nu. 343. Eorum mercaturam Bibliopolis facere non licet, attamen Bibliopegis licet eos compingere, si statim mittant habenti potestatem eos legendi, n. 353. Etiam vendere possunt illis, qui habent potestatem legendi, quandoque etiam Bibliopolis Hæreticis, n. 354. V. *Bibliopola, Bibliopegus.* Librum hæreticum ille dicitur imprimere in ordine ad excommunicationem incurrendam, qui est dominus officinæ; item, qui ponit Typum, humectat chartam, imponit atramentum, premit prælum, Item excommunicationem incurrit, qui facit sumptus, qui corrigit &c. l. 7. n. 356. Eum argumentis, verbo, aut facto defendentes, stylum, vel doctrinam eo animo laudantes, ut damnationem impediant &c. excommunicationem incurrunt, à n. 357. Libros hæreticos legentem vel retinentem &c. excusat ignorantia, etiam crassa & affectata, si non sit temeraria, num. 345. Eos legendi facultas datur ad salutem animarum, & ut Hæreses & errores redarguantur & confutentur: ex alio fine, v. g. curiositate legens, peccat graviter, n. 346. Eos retinentes, usque dum expurgentur; item ad ornatum Bibliothecæ, quamvis idioma non intelligant; item eos deponentes &c. excommunicationem incurrunt; non tamen per unum aut alterum tantùm diem retinentes cum proposito postea extradendi, à n. 347. Qui librum composuit, aut in compendium redegit, antequam prohiberetur, post prohibitionem legens excommunicatur, nu. 350. Qui tradit alteri habenti potestatem legendi, si dominium non abdicet, excommunicationem incurrit, n. 352. Præter libros hæreticorum hæresin continentes, plures alii prohibentur, v. g. libri Hæresiarcharum, etiamsi non contineant Hæresin, nec agant de Religione: item Astrologiæ judiciariæ, seu divinationis de futuris contingentibus &c. Item octodecim Epistolæ provinciales *Ludovici Montaltii*, & aliquæ *Antonii Arnaldi* &c. Item tractantes materiam de auxiliis &c. Item Rituale Aletense

tense &c. Item monita sa'utaria B V. Mariæ ad cultores suos indiscretos. Item Missale Gallicum. Item 7. Tomi distributi sub Titulo: *Instructiones Theologica ad usum seminariorum, Authore Gaspare Juenin Oratoris Gallicani Presbytero*, &c. Item artes Jesuiticæ in sustinendis pertinaciter novitatibus &c. l. 7. à n. 360. Item liber Quesnel, qui contendit malè ab Ecclesia prohiberi ulli homini fideli, etiam Laico, & fœminæ, lectionem Sacræ Scripturæ, ac præsertim novi Testamenti in vulgari lingua &c. à n. 376. Libri Ethnicorum, & judæorum non prohibentur per Bullam Cœnæ; nec libri antiquissimorum Hæreticorum: probabiliter tamen prohibentur libri Græcorum, & Armenorum, qui non sunt sub obedientia Papæ. Prohibetur etiam *Thalmud*, & similes libri Hebræorum; item liber *Magazor*, continens partem rituum & cæremoniarum judaicarum in omnibus linguis, exceptâ hebraicâ, nu. 333. Liber Catholici Authoris, qui per accidens habet Hæresin, imò, qui damnatus est, velut Hæreticus; item, cujus author est damnatus, velut suspectus de Hæresi, per Bullam Cœnæ non prohibetur, nisi id expressè addatur, nu. 334. Liber Catholici, cui addita sunt scholia, seu annotationes majores Authoris Hæretici, imò etiam Biblia sacra, cui illa in majori quantitate addita sunt, videntur prohiberi per dictam Bullam &c à n. 334. Probabiliter etiam per Bullam illam prohibetur lectio quæstionis, concionis, vel epistolæ Hæreticæ separatim editæ, quamvis non attingat 10. folia, n. 337. Non incurrit excommunicationem Bullæ Cœnæ, qui legit librum Authoris Catholici fusè ad verbum referentem Textus & errores libri Hæretici; illum tamen legens animo discendi & imbibendi errores, peccat mortaliter, l. 7. nu. 335. Libri manu-scripti probabiliùs etiam prohibentur per Bullam istam, num. 339. Quantùm legi debeat, ut peccetur mortaliter & pœna excommunicationis Bullæ Cœnæ incurratur, attendenda est materia non secundùm se, sed periculum perversionis; item an contineat frequentes Hæreses, nec ne &c. nu. 340. Lectio librorum de controversiis inter Catholicos & Hæreticos nostri temporis non est passim omnibus permittenda, n. 387. Libros obscœnos edere, ordinariè est mortale, l. 3. p. 1. n. 887. Libros magicos & obscœnos legens peccat mortaliter, si adsit materiæ gravitas, l. 7. n 360. Liber Catholici Authoris Romæ purè confixus, in Germania legi potest. Quod & de libris secundæ classis plures tenent, n. 371. Libri famosi dicuntur, qui injustè lædunt alicujus famam, vel continent infamiã necdum publicam &c. n. 387. Eos imprimere, aut legere, est jure naturæ illicitum, ibid. Libros Hæreticos, vel prohibitos legendi, vel corrigendi facultatem probabiliter dare possunt Superiores Regulares; securius tamen est, illam ab Episcopo vel Nuntio Apostolico petere, à nu. 389. Libri Hæretici de Religione tractantes corrigi non possunt, nu. 392. Libris imprimendis apponi debet nomen, cognomen, & patria Authoris: item nomen impressoris, locus & annus, quo impressus est. Et si Auctor sit Regularis, præter licentiam Episcopi, etiam debet habere licentiam sui Superioris; quòd si sine licentia sui Superioris imprimi curet librum, qui agit de rebus sacris, peccat graviter &c. l. 7. à n. 381. Si approbatio & licentia libro non apponatur, ordinariè liber est prohibitus, n. 384.

Liber à servitute.

Liber si ignorans ducat servam, si ità actu affectus sit ut ducere velit, quamvìs sit serva, ducit validè, non autem, si voliturus esset, quamvis sciret servam, l 6. p. 3. n. 567. Si ducat servam, putans esse liberam, & hæc illo inscio fiat libera, Matrimonium non valet sine novo consensu, n. 568.

Liberi, seu filii & filiæ.

Liberi post divortium culpâ patris factum educantur expensis patris apud matrem, & contra, l. 6. p. 3. n. 458. Ad quid obligentur erga parentes &c. V. *Filius-familias.*

Libertas.

Libertas possidet contra legem dubiam, l. 1. à n. 272. Etiam contra non sufficienter promulgatam, à n. 274. Et contra invincibiliter ignoratam, à nu 282. Ad peccatum non sufficit libertas à coactione, sed requiritur libertas à necessitate, id est, potentia indifferens tum ad ponendum, tum ad omittendum actum, l. 5. num. 13. Nec ad peccatum sufficit qualiscunque libertas in causa, sive mediata, sed peccatum debet dependere à propria libertate operantis, nu. 14. Libertas contrahendi Matrimonium alia est physica alia moralis, l. 6. p. 3. n. 647. Physica certò requiritur ad valorem contractûs Matrimonialis, ibid.

Licentia.

Licentia præsumptio est actus prudentiæ, quo quis judicat legislatorem hìc & nunc tacitè consentire, ut agatur contra legem, quæ su[illegible]it, ut non peccetur, si Superior commodè adiri non possit; non tamen sufficit, si ad valorem actûs requiratur actualis consensus Superioris, saltem habitualiter perseverans, qui requiritur v. g ad absolvendum &c. l. 1. à n. 819. Probabiliter non requiritur ad licentiæ præsumptionem cognitio certa de eo, quod Superior concederet, si rogaretur, n. 821. Si licentia sit debita, etiam præsumi potest, nisi sciretur, negata aliàs esse, aut neganda. Item rectè præsumitur actualis licentia, si sit consuetudo, vel Superior sciat aliquid fieri, & non improbet, cùm facilè posset, sine ullo incommodo, n 822. Licentia Superioris sufficiens, ut non lædatur votum paupertatis, debet esse obtenta sine dolo, l. 4. à n. 107. Sufficit etiam præsumpta & tacita, n. 109. Licentia præsumpta præsente Superiore aliquando sufficit, si sit tantùm invitus quoad modum, non verò, si etiam quoad substantiam invitus sit, nu. 110. Si ex licentia tacita vel præsumpta res sit consumpta, probabiliter non est opus Superiori id manifestare, n. 111. Si licentia sit debita, & injustè negata, ità ut injustitia negationis se teneat ex parte Superioris, non ideo usus rei est licitus; si autem ex parte petentis debeatur, ea sufficit ad licitè operandum, n 112. Si licentia illicitè data sit à Superiore, per eam non excusatur subditus ab omni peccato, nu. 113. Si licentia detur ad usus illicitos, vel superfluos, peccat Religiosus eâ utens, n. 114. Licentia data à Superiore valida est, etiamsi ille ab officio decesserit, l. 4. num. 115. Licentia priùs negata à Prælato Superiore, ab inferiore postea, nullâ factâ mentione negationis obtenta, est valida, n. 116. V. *Religiosus.* Licentiam transeundi ab uno Ordine ad alium viris dare potest Superior, mulieribus Episcopus, si Monasterium sit ei subjectum; quòd si sit exemptum, eam dare potest Prælatus Generalis, aut Provincialis, n. 187.

Licentia assistendi Matrimonio sub conditione data invalida est, si conditio non observetur, quæ de jure non inerat, l. 6. p. 3. nu. 732. Ea censetur dari à Parocho, si generaliter alicui dicat: *Committo tibi omnes vices meas, vel constituo te in omnibus Vicarium meum, &c.* Si autem dicat: *Committo tibi administrationem Sacramentorum in mea Parochia*, per hoc non censetur dari, si Parochus maneat præsens, & ipse assistere possit; aliàs datur, n. 733. Delegatus, ut sit Vicarius Parochi in assistendo Matrimonio, hanc alteri committere potest, n. 734. Si data sit alicui in gratiam petentis, etiam alius eligi potest; non autem, si certus designatus ex speciali causa movente, n. 735. Præsumpta pro assistentia matrimonii est invalida, n. 738. Tacita est valida, nu 739. Item externè & fictè data valida est, ibid. Revocata sed non intimata, valida est, n. 740. Item valida est, post mortem delegantis adhuc incognitam, ibid. Eâ cognitâ est invalida, ibid. Non acceptata, invalida est, n. 741. Acceptata etiam à nuntio petente, quamvis necdum assistenti intimata, valida est, n. 742. Data, nullam ejus notitiam habente assistente, invalida est, ibid. Metu extorta valida est, n. 743 Data contra ratihabitionem Episcopi valida est, ibid. Per dolum impetrata valida est, ibid. Si dolus sit circa substantiam, invalida est, n. 744.

Licentiatus.

Licentiati probabiliùs egent approbatione pro Confessionibus excipiendis, l. 6. p. 2. n 1485.

Lictor.

Lictoribus ut licitum sit occidere malefactorem se opponentem, quem jussi sunt comprehendere, varia requiruntur, scilicet, ut habeant certum & speciale mandatum à Magistratu de illo capiendo; ut capiendus resistat armatâ manu; ut crimen sit atrox & capitale; ut alio modo capi non possit &c. l. 3. p. 1. n. 794.

Ligamen.

Ligamen, quod est impedimentum Matrimonii. V. *Impedimenta Matrimonii.*

Lignans in sylva.

Lignans in sylva spectante ad privatum, vel, cui communitas elocavit, tenetur totum damnum reparare, l. 3. p. 2. n. 253. In sylva spectante ad communitatem vicinam, vel cujus ipse est pars, ordinariè non peccat mortaliter; nec tenetur probabiliter reparare damna; attendenda tamen hìc est consuetudo, & leges diversis Provinciis propriæ, n. 254. Quæ de lignatione, etiam de pascuis intelligi debent, n. 255.

Limina Apostolorum.

Ad *limina Apostolorum* Romæ visitanda obligatus, si sciat, se eò pervenire non posse, non tenetur iter ingredi, l. 1. n. 778.

Linea Affinitatis, &c.

Linea affinitatis accipitur, ùt consanguinitatis, l. 6. p. 3. n. 512.

Linea consanguinitatis. V. *Consanguinitas.*

Linea legalis Paternitatis est hæc: Adoptans est cognatus cum adoptato in 1. gradu. Cum liberis adoptati in 2. Cum nepo-

tantùm partem accipiat, probabiliùs valet contractus, num. 1075. Si neuter ludentium habuit animum solvendi, tum decipiendo fit mutua compensatio, n. 1076. Si ludens apponat monetam malam, lucrari non potest, nisi habeat animum aliam substituendi, si perdat, n. 1077. Ludens bonâ fide cum fure, si rem furtivam lucretur, tenetur eam domino restituere; si autem lucretur pretium rei furtivæ, illud retinere potest, si fur adhuc potens sit ex aliis restituere, nu. 1078. Ludens, si quid lucretur pecuniâ furtivâ, vel quomodocunque alienâ, illud facit suum, si proprium quid habeat, quod victori dare potuisset, n. 1079. Qui injustè coactus ludit, & lucratur, non tenetur lucrum restituere; nec, qui lucratur à collusore fraudes agente: qui autem injustè coëgit, tenetur restituere; qui per importunas preces adduxit, ordinariè non tenetur restituere &c. à n. 1080. Ludo prohibito ludere moderatè, v. g. recreationis causâ, non est peccatum, & qui eo lucratur, probabiliùs non tenetur restituere ante sententiam Judicis, n. 1067. 1086. Qui credito ludit ludo prohibito, & perdit, de jure naturæ obligatur solvere; & qui sic lucratur, potest retinere lucrum, n. 1087. Ludens ludo prohibito cum animo reposcendi per Judicem, quod perdet, probabiliùs validè ludit, nu. 1088. Si victus promittat non repetere per beneficium legis, potest tamen postea repetere, nisi promisisset post factam solutionem, l. 3. p. 2. n. 1089. Si victor sine vi vel fraude impediat, ne à Judice condemnetur ad restitutionem, non peccat: à Judice tamen interrogatus, probabiliùs fateri debet, se lusisse, n. 1090. Ludere unâ aut alterâ vice Clericis & Religiosis non est prohibitum, sed consuetudo ludendi illis prohibita est; non tamen sub mortali, si fiat recreationis causâ, nu. 1091. Ludus, qui dicitur olla fortunæ, est licitus; etiam videtur licitus ludus agitationis taurorum, num. 1092. Ludo, qui fit cum peccato mortali, assistens per se loquendo, non peccat, n. 1093. Ludere in Ecclesia ludos, qui specialiter in ea prohibiti non sunt, per se loquendo, non est peccatum nisi veniale, si fiat sine causa; sufficit tamen honesta recreatio pro illis, qui v. g. in Ecclesiam confugerunt. nu. 1094. Ludo illicito domum expositam habens, aut instrumenta subministrans, peccat mortaliter; sicuti & Princeps permittens, n. 1095. Ludens cum pacto, ut si vincatur, legat v. g. Missam, si vincat, habeat certam pecuniam, licitè agit, nu. 1096. Ludere pro Psalmo, vel Oratione Dominica recitanda, non est peccatum, nec irreverentia, n. 1067. Ludere principaliter propter lucrum, per se loquendo, non est peccatum, nu. 1072. Lusibus se totos tradentes communiter peccant mortaliter, n. 1067. Qui juravit, vel vovit non amplius ludere, si lusum moderatum non simul intellexerit, cum adhuc ludere potest; aliàs non: hoc autem ex fine juramenti vel voti colligere poterit, l. 3. p. 1. à n. 452. Qui vovit non ludere, donec pater suus domum rediret, si hic in via moriatur, probabiliùs ludere poterit, nu. 455. Item, qui vovit non ludere, nisi cum consensu alterius, eo mortuo ludere poterit. n. 456. Qui in vindictam, vel signum malæ voluntatis vovit non ludere cum homine certo, non tenetur abstinere. n. 457. Item, si mulier vovit non ludere, ut sic contestetur dolorem de morte mariti, non tenetur abstinere; teneretur tamen, si vovisset in gratiam affinium, n. 458. Quid filius-familias possit lusui exponere. V. *Filius-familias.*

Lues venerea.

Lue venereâ actu laborantes peccant graviter, si contrahant matrimonium, l. 6. p. 3. n. 467.

Lumen.

Lumen pro Sacrificio. V. *Candela.*

Lunula in Monstrantia.

Lunula in Monstrantia benedici solet ex consuetudine, l. 6. p. 2. n. 350.

Lutheranus.

Lutheranus in loco Acatholico, ubi Tridentinum receptum, cum Lutherana coram Prædicante matrimonium contrahens, ut ille ducat aliam, Ordinarius Catholicus permittere non potest, l. 6. p. 3. n. 773. Lutheranus post dissolutum à Consistorio matrimonium primum init secundum; in hoc natus Filius à Comitiis non est excludendus, l. 6. p. 3. n. 777.

Lutherus.

Martini *Lutheri* articuli 41. damnati anno 1520. à Leone X. Ante librum primum, num. 12.

Luxuria.

Luxuria est appetitus inordinatus venereorum; est ex genere suo mortalis, l. 3. p. 1. nu. 886. l. 5. nu. 301. Filiæ ejus sunt octo: Cæcitas mentis, præcipitatio, inconsideratio, inconstantia, amor sui, odium Dei, affectus præsentis sæculi, horror futuri sæculi, l. 5. à n. 301. Actus ejus alii sunt imperfecti, in quibus non intervenit ullus terminus venereorum, quæ est decisio seminis; tales sunt actus interni desideriorum &c. Alii sunt perfecti & consummati, qui terminum jam dictum adjunctum habent: horum alii sunt naturales, qui naturæ non repugnant; alii innaturales, seu contra naturam, in quibus conditiones à natura institutæ non servantur; & hi in ratione luxuriæ differunt specie, l. 3. p. 1. n. 886. Si luxuria sumatur genericè, prout est communis delectationi sensibili & venereæ, potest in ea dari parvitas materiæ, num. 912. Si sumatur specificè, prout est delectatio venerea, non datur in ea parvitas materiæ respectu illius, cui copula est illicita, à num. 910. l. 5. à num. 98. Oscula, amplexus, tactus, verba, lectio, choreæ, comœdiæ turpes, si extra matrimonium fiant, ex intentione actûs luxuriosi, vel ob veneream delectationem, sunt peccata mortalia: si ex levitate, joco, petulantiâ, si scandalum absit, erunt ordinariè venialia tantùm; si ex necessitate, vel alio fine honesto, vel ex rationabili causa fiant, non erunt peccata, l. 3. p. 1. à n. 887. 898. Motus venerei, qui ex osculis, tactibus, &c. sequuntur, si intendantur, sunt peccata mortalia; aliàs non semper sunt mortalia, num. 893. Luxuriæ consummatæ species naturales sunt, si fiat commixtio eo modo, quo natura instituit; ût fit in fornicatione, concubinatu, congressu cum alterius Sponsa, Stupro, Raptu, Adulterio, Incestu, Sacrilegio, num. 915. Species luxuriæ consummatæ contra naturam sunt, in quibus fit seminatio modis repugnantibus institutioni naturæ; ût fit in congressu inordinato, mollitie, sive pollutione, Sodomiâ imperfectâ, perfectâ, Bestialitate, n. 918. Remedia contra luxuriam varia sunt: v. g. Oratio humilis, sobrietas, mortificatio, & custodia sensuum, evitatio occasionum &c. n. 914. V. *Delectatio.*

M.

Machinatio. V. *Impedimenta matrimonii.*

Magia.

Magia est, quæ versatur circa corpora variè immutanda, aliósque effectus miros, l. 3. p. 1. n. 27. V. *Divinatio. Superstitio.*

Quomodò Confessario cum magis agendum. V. *Confessarius.*

Magister.

Magistri varias habent obligationes erga discipulos, hinc peccant, si peccata discipulorum dissimulent, & non corrigant, quando possunt; si eorum profectum in litteris non sedulò curent; si non doceant bonos mores; si ex proposito falsa doceant &c. l. 3. p. 1. n. 768. Magister licitè abstrahit discipulos ab aliis, si putet, id discipulis esse utilius; item, eos licitè ad se trahit ob utilitatem suam, si necdum sint sub disciplina alterius, non autem, si sub disciplina alterius sint; à quo si sine vi, fraude, vel mendacio abstrahat, non tenetur ad restitutionem; nec ordinariè peccat mortaliter, l. 3. p. 2. n. 81. V. *Professor.* Magistri docentes, qui excusentur à Jejunio, V. *Jejunium.*

Magistratus civilis.

Magistratus civilis potest statuere impedimenta dirimentia matrimonium quoad infideles, l. 6. p. 3. nu. 515. Etiam potest leges ponere circa accessoria matrimonii, nu. 516. Non potest pœnam imponere aut impositam exigere ob matrimonium cum impedimento contractum, si Ecclesia in eo dispensârit, ibid. Magistratus civilis nec debet, nec potest Judicem Ecclesiasticum prohibere à ferenda Censura, l. 7. n. 18. Magistratus, si sit necessitas, tributa, onera, gabellas &c. imponere possunt proportionatè ad illam necessitatem, & ad facultates subditorum, l. 3. p. 2. n. 268. 277. Ut nova onera imponant, debet illis esse probabilius, quòd sint justa, n. 279. Injustè agunt, si aliquos reddant immunes ab oneribus communibus, & aliis graviora imponant, l. 3. p. 2. n. 268. Magistratus non sunt damnandi, qui excludunt à suis civitatibus justa de causa pauperes peregrinos, l. 2. n. 104. Magistratus tenentur aliquando indagare in peccata subditorum, n. 208. Magistratus, qui permittunt exhiberi comœdias turpes, peccant mortaliter, si authoritatem illis præstent, & foveant; si autem tantùm tolerent ad majus malum impediendum, excusari possunt, l. 3. p. 1. n. 887. Magistratui non licet, regulariter loquendo, occidere reum non citatum, vel non auditum, vel non condemnatum, n. 788.

Mala fides. V. *Præscriptio.*

Maledictio.

Maledictio est, quâ quis imprecatur alicui malum, sub ratione mali; est mortale ex genere suo, l. 3. p. 2. n. 1223. l. 5. n. 303. Est tantùm veniale, & aliquando etiam nullum, si quis irrationali creaturæ tantùm intendat maledicere, ibid.

Malefactorem se opponentem, ne comprehendatur, quando liceat occidere. V. *Littor.*

Malefi-

Maleficium.

Maleficium est vis nocendi aliis ex pacto, & cooperatione Dæmonis. Aliud dicitur amatorium, seu philtrum, cujus usus est ad carnalem amorem, vel odium excitandum, dæmone hominis phantasiam commovente, nihil tamen in voluntatem agente. Aliud dicitur veneficium, quo alicui personæ, vel ejus bonis damnum infertur, l. 3. p. 1. nu. 41. Variis mediis tolli potest, v. g. Exorcismis, & Ecclesiæ Sacramentis, destructione signorum, per quæ Dæmon nocet; remediis petitis ex medicina &c. Item per aliquid de se non malum, quod tantùm impediat continuationem pacti &c. à n. 41. Uti licet effectu maleficii, si semel positus postea sit independens à commercio Dæmonis; non verò, si sit alteri nocivus, aut quamvis non sit nocivus, si debeat conservari à Dæmone, n. 43. A medico mago probabiliùs curationem admittere, vel petere non licet, n. 44. Maleficum lavare, crines illi abradere licet, si putetur in pilis maleficium occultari &c. nu. 42. Maleficum licet inducere, imò etiam cogere, ut maleficium tollat, si id licito modo possit; id autem non licet, si non possit tollere, nisi per novum maleficium; vel si dubitetur, an possit sine novo maleficio tollere, n. 41. Maleficum inducens, ut exerceat opus maleficii, aut, ut furem occultum ostendat, aut materiam præparans, circa quam operetur, peccat graviter, l. 2. n. 271.

Malitia objectiva, & intrinseca.

Malitiam objectivam illa retinent, quæ ea retinent, propter quæ aliàs prohibentur, ità, ut si ad illa accederet sola advertentia & libertas, eo ipso essent formalia peccata, l. 5. n. 48. Malitiam intrinsecam habent ea, in quibus illa inveniuntur, quæ pro bono communitatis humanæ servando licita esse non debent, ibid.

Malum.

Malum, cujus metus matrimonium irritat, aliud est absolutè grave, id est, quod plerique habent pro gravi, seu valdè molesto, v. g. infamia, verberatio gravis, amissio majoris partis bonorum &c. Aliud est respectivè grave, quod solùm tale est respectu apprehensionis, aut conditionis personæ, l. 6. p. 3. n. 655.

Mandans.

Mandans dicitur ille, qui de facto jubet, quamvìs de jure careat potestate jubendi, quam si habeat, & innuat, se velle, aut cupere, ut fiat, censetur jubere, l. 3. p. 2. n. 23. Mandans damnificationem sive dicto, sive facto, sive expressè, sive tacitè, tenetur ad restitutionem; non autem, si mandatum ante executionem retractet, & hoc mandatario innotescat; nisi hic judicaret, revocationem non esse seriam, vel illius revocationis invincibiliter immemor damnum exequeretur, tunc enim mandans teneretur ad restitutionem damni, n. 20. 25. Etiam tenetur ad restitutionem damnorum, quæ causat mandatario, nisi fortè aliter cum eo contraxisset, n. 24. Non tenetur ordinariè restituere damna, quæ mandatarius intulit excedens fines mandati, n. 26. Mandans incurrit Censuram, si mandet aliquid sub Censura prohibitum, licèt eo non mandante alius id mandâsset, l. 7. n. 64. Si mandet hoc, quod ab executore sine illius vel alterius mandato nihilominùs ponendum erat, probabiliter non incurrit, n. 65. In dubio, an sine mandato effectus fuisset secuturus, probabiliùs incurrit, n. 66. Quando præterea eam incurrat, V. *Censura*.

Mandatum.

Mandatum & præceptum significant idem, l. 1. n. 565. Mandatum non exspirat morte mandantis in variis casibus, v. g. si quis mandarit dari eleemosynas; item, si sit favorabile doti matrimoniali, vel alicui scholastico &c. n. 566. Per mandatum in jure Canonico intelligitur constitutio circa mores, l. 1. n. 878. V. *Canon*.

Manifestans damnificantem.

Non manifestans dicitur, qui post damnum illatum Dominum non admonet; nec revelat, l. 3. p. 2. n. 41. Non manifestans damnificantem tunc tantùm tenetur ad restitutionem, si ex aliquo pacto, vel officio, vel stipendio &c. tenetur manifestare, v. g. custos nemorum &c. n. 20. 48. Qui à fure partem rei furtivæ accepit, ut non manifestet, tenetur restituere; non autem, si fur aliquid dederit de suo, nu. 45. Si famulus non manifestet, cùm extraneus furatur, probabiliùs tenetur restituere; probabiliter autem non, si alius famulus, vel domesticus aliquid furetur, & ipse non manifestet, nu. 46. Si quis interrogatus de prædonibus in via, neget se eos advertisse, cùm tamen verè adverterit, tenetur ablata restituere; non verò, si non interrogatus tacuerit, n. 47.

Manuum compositio in Missa.

Manus ante & post Missam lavari debent, l. 6. p. 2. à n. 412. Manus post Consecrationem semper tenendæ sunt supra Corporale, aut deponuntur in illo; extra Consecrationem ponuntur super Altare, proximè ad Corporale, l. 6. p. 2. n. 486. Qui non utuntur ritu Ambrosiano &c. nunquam manus extendunt ultra latitudinem corporis, sive Casulæ, n. 487. Junctæ ità teneri debent, ut digiti altum respiciant, ibid. Manus priùs elevatæ junguntur ad *Gloria in excelsis, Credo, Veni Sanctificator, Sursum corda, & Gratias agamus*, in præfatione &c. nu. 488. Manus junctæ super altare tenentur, postquam Sacerdos ascendit, & dicit: *Oramus te Domine per merita* &c. n. 489. Quando dextrâ aliquid signatur in Altari tum sinistra ponitur super Altare; si autem Sacerdos se ipsum, vel alios signet, admovet eam suo pectori &c. n. 490. Manu rectâ & digitis conjunctis fiunt Cruces in Missa &c. n. 491. Manus Sacerdotis, ad: *Hanc igitur Oblationem*, debent ità extendi, ut palmæ sint apertæ pollice dextero super sinistrum posito in modum Crucis supra manus, non verò infra eas, l. 6. p. 2. n. 492. nu. 2055. D. 238. Dum elevatur Hostia, pollices, indices, & musculi manuum junguntur, n. 493. Quando Sacerdos ante Communionem percutit pectus, hoc tantùm facit tribus digitis ultimis dexteræ, n. 494.

Manuum impositio. V. *Impositio manuum*.

Mappa pro Sacrificio.

Mappa linea triplex pro Sacrificio requiritur, duæ jam sufficiunt, l. 6. p. 2. n. 308. à n. 322. Una longa mappa potest servire pro pluribus, si duplicetur vel triplicetur, saltem quoad illam partem, in qua est Lapis consecratus, vel, in qua ponitur Calix & Patena, n. 324. Absq; ulla mappa sine necessitate celebrare, est mortale: si autem sit gravis necessitas, nullum peccatum est; hinc etiam in necessitate adhiberi potest non benedicta, n. 308. 325.

Maritus.

Maritus graviter peccat contra Justitiam, si notabile quid uxori surripat, l. 3. p. 1. n. 1014. Maritus peccat mortaliter, cogens uxorem ad communicandum coram se in testimonium, quòd non sit adultera, l. 6. p. 1. n. 675. Marito non licet occidere uxorem in adulterio deprehensam, l. 3. p. 1. à n. 788. Maritus potest irritare vota uxoris, quæ præjudicant usui matrimonii, educationi prolis, vel administrationi familiæ, l. 3. p. 1. n. 482. 493. Maritus transiens ad secundas nuptias, si ex priore uxore liberos susceperit, illis debet quidquid à priore uxore donatione aut testamento acquisivit, l. 3. p. 2. n. 1153. Maritus, qui vovit Castitatem, vel, non petere debitum, potest conjugi offerre actum conjugalem, si advertat eam optare, & præ verecundia non petere; imò id posset facere, licèt uxor in votum consensisset, si adverteret eam alioquin fore in periculo incontinentiæ &c. l. 6. p. 3. n. 369. Maritus ad quid obligetur erga uxorem. V. *Conjugium*. Maritus utens aliquâ velut uxore, quam etiam uxorem suam coram testibus juravit, si eâ adhuc vivente in facie Ecclesiæ ducat aliam, conveniendа est conscientia ejus pro foro interno, qui si jam neget valorem primi matrimonii, standum est pro secundo; si asserat valere primum matrimonium, tamen in foro externo standum est pro valore secundi matrimonii, maritus autem ille juridicè denuntiari debet, qui scitur vivâ primâ, ducere secundam uxorem, l. 6. p. 3. n. 679. Maritus à mortuis reviviscens, non teneretur matrimonio, l. 3. p. 2. n. 467.

Maritus. V. *Vir*.

Martyr Martyrium.

Martyrium est perpessio mortis; vel cruciatûs lethalis pro Christi fide, l. 6. p. 1. n. 230. In adultis requirit voluntariam acceptationem ex motivo supernaturali, n. 231. Illis remittit omnem culpam & pœnam, n. 238. In adulto, qui personaliter peccavit, prærequiritur pœnitentia saltem virtualis, nu. 239. Sufficit attritio, n. 238. Causat gratiam in ultimo instanti intrinseco vitæ, n. 240. Per illud solum salvantur infantes, nu. 237. Illi respondet in Cœlo specialis laureola, n. 242. Martyrium optanti licitum est non fugere è carcere, quamvìs commodè posset, l. 3. p. 1. n. 782. Temerè, & absque justa causa se in illud ingerere, est illicitum, l. 3. p. 1. n. 782. l. 6. p. 1. n. 241. Martyr est Sacerdos ille, qui ideo occiditur, quia contra prohibitionem venit in regnum acatholicum, l. 6. p. 1. n. 232. Item ille, qui invincibiliter putat opus, ob quod moritur, esse actum virtutis, quamvìs non sit, n. 234. Non est Martyr, qui se ipsum occidit, etiam propter peccatum a se perpetratum n. 235. Non sunt in rigore Martyres, qui in obsequio pestiferorum moriuntur, n. 236.

Mater.

Mater tenetur lactare prolem proprio lacte, nisi habeat justam excusationem; quam si habeat, tenetur sub gravi peccato quærere bonam nutricem, l. 3. p. 1. num. 695. Mater primò triennio nihil tenetur dare proli præter lac, quæ, si illi alia necessaria subministraverit sine animo donandi, potest à patre

incussus illud irritat, ibid. Injustè incussus, non ad extorquendum consensum in Matrimonium, illud non irritat, num. 652. justè incussus non irritat, n. 653. Metus mali gravis sive absolutè, sive respectivè tantùm gravis, irritat Matrimonium, n. 655. Metus exhæredationis, vel amittendæ dotis in casu, quo dos necessaria est ad alimenta, vel ad onera Matrimonii sustinenda, est absolutè gravis dirimens Matrimonium, ibid. Quod malum sit absolutè, & quod respectivè grave. V. *Malum.* Metus imprudens probabiliter non irritat Matrimonium, l. 6. p. 3. n. 655. Metus, ut dicatur gravis, & cadere in virum constantem, & irritare Matrimonium etiam pro foro Conscientiæ, debet esse de malo saltem respectivè gravi: item debet prudenter timeri: item metum incutiens debet posse & solere exequi minas, & metum patiens malo illi non posse facilè occurrere, n. 656. Metus reverentialis probabiliter dirimit Matrimonium; in praxi tamen non est facilè dissolvendum tale Matrimonium, nisi metus gravis mali accedat, n. 657. Metus reverentialis Jure Canonico non semper censetur adesse inter pupillum & Curatorem, vel Tutorem, n. 658. Metus gravis ad unam è tribus ducendam, relictâ libertate eligendi ex illis unam, probabiliùs irritat Matrimonium, num. 659. Ex metu gravi cum impedimento iniens, si fictè consentiat, peccat venialiter: si verè consentiat, non peccat, cùm Matrimonium sit invalidum, n. 660. Metus non præsumitur, sed probari debet, n. 661. Signa, quòd metus interveniat, varia sunt, v. g. pallor vultûs, & vox submissa, quâ sponsa aliquoties interrogata à Parocho, tandem consensum expressit: item multa festinatio in contrahendo: item antecedens animi aversio, & protestatio de non volendo talem maritum &c. l. 6. p. 3. n. 662. Ex metu gravi consentiens in Matrimonium, non potest habere ejus usum &c. nu. 663. Matrimonium ex metu initum convalescit per subsequentem ratificationem, etiam tacitam, si causa metûs cesset; non autem semper convalescit per copulam subsequentem &c. n. 664. Si coactus ad contrahendum, etiam cogatur metu mortis ad copulam, probabiliter in eam consentire potest, & consensum habere validum, n. 665. Si consensus metu extortus firmetur juramento, non tamen ideo obligat, n. 666. Metus incussus diversimodè sufficienter probari potest, v. g per testem unum de visu; &, si fama accedat, per unum de auditu &c. nu. 667. Metum injustè incutiens probabiliter etiam resilire potest, n. 668. Ex metu initum Matrimonium quando sit validum. V. *Matrimonium.*

Metus gravis, quamvis à peccato non excuset, excusat tamen aliquando ab incurrenda Censura, v. g. si non incutiatur in contemptum Ecclesiæ &c. Aliquando etiam excusat ab incurrenda pœna Censuræ annexa, l. 7. à n. 98. Si metus gravis fuerit causa suscepti Ordinis majoris, Ordo est validus, & probabiliter obligat ordinatum ad Castitatem, & Horas, donec dispensetur, l. 6. p. 2. n. 2163. 2230.

Metus ratione peccati alius est Divinus, sive Cœlestis, qui provenit ratione alicujus concernentis Deum, vel cœlestem gloriam; alius humanus, sive mundanus, qui provenit purè ratione creaturæ, qui communiter est inhonestus, l. 6. p. 2. n. 719. Metus divinus alius est servilis, quo timeo mihi malum, quod peccatum causat apud Deum: alius filialis, quo timeo Deo malum, quod peccatum causat: alius initialis, quo timeo mihi & Deo malum, quod peccatum causat, num 720. Metus servilis alius est serviliter servilis, sive cum servilitate, si quis ità animo est comparatus, ut si pœnam non timeret, adhuc vellet peccatum: alius est servilis sine servilitate, per quem simpliciter excluditur voluntas peccandi, n. 721.

Metus, ex quo concipitur dolor de peccatis. V. *Dolor.*

Miles.

Milites proclamari debent ante Matrimonium in Diœcesi Monasteriensi, & in aliis, in quibus usus habet, l. 6. p. 3. nu. 475. Milites æquiparantur vagis, dum sunt in expeditione foris, ideoque apud quemcunque Parochum copulari possunt, n. 750. Acquirunt quasi domicilium inservientes suis Officialibus, tanquam famuli in arcibus Nobilium, si apud ipsos stet, & habeant animum per majorem anni partem permanendi; adeóque fiunt subditi Parochi istius loci. Idem dicendum est de custodientibus fortalitium, si securi sint de permansione &c. n. 751. Milites si vagi sint, non tenentur contrahere coram Sacerdote castrensi, authoritate Episcopi legioni illi constituto cum mandato, ut dictæ legionis milites coram illo, & non alio contrahant; praxis tamen est, ut fiat, ibid. Catholicus legionis Acatholicæ invalidè init Matrimonium cum Acatholica non spectante ad istam legionem coram Prædicante Acatholico, & duobus Testibus, num. 753. Validè autem, si ad legionem spectet, ibid. Item Acatholicus cum Catholica ejusdem legionis validè Matrimonium init, ibid. Miles, etiam virtualiter tantùm manumissus invalidè contrahit coram Parocho Diœcesis peregrinæ, l. 6. p. 3. nu. 756. Miles, si sit subditus Principis bellum gerentis, non tenetur inquirere in justitiam belli, quamdiu dubium positivum non habet de ejus injustitia: si non sit subditus Principis illius, tenetur priùs inquirere in justitiam belli, & formare judicium, quòd sit justum, antequam stipendia mereatur, l. 3. p. 1. n. 867. Miles intelligens bellum esse injustum, in quo est, nisi velit, quamprimùm potest, curare dimissionem, & interea abstinere ab actibus hostilitatis, non potest absolvi; sicuti nec ille, qui paratus est mereri in bello justo & injusto, nisi mentem corrigat, ibid. Qui in bello injusto stipendia meretur, tenetur ad restitutionem damnorum, nisi ignorantia inculpabilis excuset, tum enim tantùm tenetur ad restitutionem eorum, in quibus factus est ditior, ibid. Bonâ fide militans, intellectâ postea belli injustitiâ, id tantùm tenetur restituere, quod adhuc habet ex præda, vel quo factus est ditior, l. 3. p. 2. n. 114. Milites privatâ authoritate prædas agere, aut hostibus damna inferre non possunt, etiamsi urbs in prædam detur, l. 3. p. 1. n. 880. Milites probabiliter tenentur tantùm ad damnum, quod ipsi intulerunt in injusta spoliatione urbis, in combustione, mutilatione &c. ibid l. 3. p. 2. n. 52. Peccant cum onere restituendi, si invitis illis, apud quos hospitantur, vel quos transeunt, aliquid auferant, dona extorqueant, metu cogente aliqua accipiant à rusticis &c. nisi sint in extrema, vel saltem gravi necessitate, l. 3. p. 1. n. 880. l. 3. p. 2. n. 10. Licitè pabulantur in terra hostili, non autem in amica, si pretio pabulum comparare possint; probabiliter tamen etiam in terra amica licitè pabulantur, quando pro utilitate Provinciæ bellum geritur, l. 3. p. 1. n. 853. Miles pro utraque parte pugnare potest, si pro justitia belli utrimque sint rationes probabiles, n. 871. Si moriatur, jus ad stipendium, quod lucratus est, devolvitur ad hæredes, n. 879. Miles tenetur persistere in statione, etsi mortem certò prævideat. Item, potest probabiliter ad evertendam turrim hostilem, aut ad perdendos hostes pulverem incendere; navem aut incendere aut mergere, ne hostis eâ potiatur cum gravi Reipublicæ damno, etsi prævideat se certò occidendum &c. n. 769. 787. V. *Bellum.*

Militia.

Militia sæcularis facit vacare Beneficia, l. 4. n. 937.

Minister Sacramentorum.

Minister Sacramentorum novæ legis est, qui nomine Christi operans Sacramentum conficit. l. 6. p. 1. nu. 49. De lege ordinaria & ex vi modernæ institutionis, Minister Sacramentorum est solus homo viator; hinc si quis extraordinariè à Beato, v. g. absolveretur à peccatis, talis maneret obligatus ad confitenda mortalia homini viatori &c. n. 50 Non quivis homo est minister cujusvis Sacramenti, nu. 51. Minister Baptismi potest esse omnis homo, etiam fœmina. V. *Baptismus.* Confirmationis & Ordinis, de jure est solus Episcopus. Confirmationis ex commissione Papæ potest esse etiam simplex Sacerdos, uti etiam probabilius Ordinis usque ad Diaconatum inclusivè. V. *Confirmatio. Ordo.* Eucharistiæ conficiendæ; Pœnitentiæ; & extremæ Unctionis, solus Sacerdos, V. *Eucharistia. Extrema Unctio. Confessarius.* Eucharistiæ distribuendæ minister potest etiam esse Diaconus ex commissione Sacerdotis, & in necessitate. Hanc etiam in defectu ordinati quivis non ordinatus pro Viatico dare posset, etiam sibi ipsi, quod tamen est contra consuetudinem & sensum communem Ecclesiæ, l. 6. p. 1. n. 52. 482. Matrimonii ministri sunt baptizati contrahentes, etiam fœmina, n. 52. V. *Matrimonium.* In ministro Sacramentorum, ut validè conficiat Sacramentum, præter potestatem requiritur intentio faciendi hoc, quod facit Ecclesia, vel, quod Christus instituit, l. 6. p. 1. num. 47. Administrans Sacramentum absque gravi causa, (excepto Matrimonio) sub conditione, communiter peccat mortaliter, n. 47. 82. Qualem intentionem minister Sacramentorum habere debeat. V. *Intentio.* Error ministri an, & quis invalidet Sacramentum. V. *Error.* Minister Sacramentorum debet habere attentionem internam, ut validè Sacramentum conficiat, l. 6. p. 1. n. 84. Voluntariè distractus in confectione Sacramentorum potest peccare mortaliter, n. 85. Non omnis, qui potest validè, etiam licitè ministrat Sacramenta, nu. 87. Excommunicatus toleratus vel suspensus requisitus licitè ministrat Sacramenta, uti & Hæreticus in extrema necessitate, illi tamen non possunt se ingerere, nu. 215. 620. Minister dignior non causat plus gratiæ ex opere operato, n. 90. Ut quis licitè ministret, ordinariè debet esse in gratia sub mortali, n. 86. Conficiens in mortali, per se loquendo, peccat mortaliter, n. 86. à num. 91. 102. Ut vitet mortale, sufficit, si sit in gratia ante consummatum actum essen-

essentialem Sacramenti, n. 80. 88. n. 91. n. 97. 102. 196. Ministrans Eucharistiam in mortali, peccat saltem venialiter, n. 86. à n. 94 Functiones sacras obiens in mortali communiter peccat saltem venialiter, n. 86. à n. 96. Audiens Confessiones in mortali, peccat venialiter, n. 86. 102. Absolvens in mortali, peccat mortaliter, n. 93. Sequens sententiam probabilem, relictâ probabiliore & tutiore, quando agitur de valore Sacramenti, peccat mortaliter tam conficiens, quàm suscipiens Sacramentum, à n. 194. Non autem, si ex rationabili causa sequatur probabilem, quæ est moraliter certa, aut cui aliunde adveniat practica certitudo, à n. 108. Neque peccat, si in necessitate, dum tutior practicari non potest, sequatur probabilem, n. 110. Neque, si alioquin administratio, aut susceptio Sacramentorum fieret obnoxia nimiis scrupulis vel difficultatibus, n. 119. Quando non agitur de valore Sacramenti, licitè sequitur practicè probabilem relictâ tutiore, n. 121. Minister, qui scit, se aliquando habuisse jurisdictionem vel potestatem Sacramenta ministrandi, si dubitet, an adhuc habeat, licitè ea ministrat; si autem dubitet, an unquam talem jurisdictionem habuerit, illicitè ea ministrat &c. l. 6 p. 1. n. 120. Peccat mortaliter utens materiâ vel formâ falsâ, n. 86. Etiam peccat graviter, per se loquendo, utens materiâ vel formâ dubiâ, si certa haberi possit, nu. 86. 122. Omittens intentionem requisitam, peccat mortaliter, n 86. Repetens formam Sacramentalem, vel aliquid in ea, cum dubio tantùm levi, & inani timore de rectâ pronuntiatione, per se loquendo, peccat mortaliter: si autem id faciat sub conditione, ut molesto scrupulo & perplexitate se liberet, peccat tantùm venialiter, & sæpè etiam nullo modo, à n. 129. Si verba formæ corruptè, inarticulatè, indevotè pronuntiet, vel aliquid in ea mutet, aut omittat, peccat graviter, vel leviter pro gravitate materiæ: Quòd si faciat ex contemptu, peccat mortaliter; uti etiam, si id faciat ex negligentia magna &c. n. 86. Minister simulans formaliter & proprie administrationem Sacramenti ob metum gravem quemcunque, illicitè agit: etiam simulans materialiter, agit illicitè, & peccat mortaliter, si adsit circumstantia aliqua vitiosa, l. 6. p. 1. à n. 149. Sicut administrationem, ità & susceptionem Sacramenti simulans peccat. n. 157. Simulans materialiter circa rem planè indifferenter se habentem ad Sacramentum, per se loquendo, non agit illicitè, si non adsit vitiosa circumstantia; sic licitè Confessarius super pœnitentem indispositum post Confessionem aliquid orat, & format Crucem &c. Item indispositum cum S. Communione transit, & S. Hostiam occultè in Ciborium reponit, postquàm coram ipso dixisset: *Corpus Domini nostri JESU Christi custodiat &c.* Si autem accedat vitiosa aliqua circumstantia, agit illicitè: sic illicitè agit, dando alicui pro Viatico v. g. vel indisposito pro Paschate, ad vitandum scandalum, Hostiam non consecratam &c. à n. 158. Simulans celebrationem Missæ & consecrationem Hostiæ in ea, peccat mortaliter, & graviùs, quàm si consecraret, & communicaret in mortali, n. 161. Simulans materialiter ex metu gravissimo injustè incusso, se contrahere matrimonium, per se loquendo, non peccat, num. 162. Minister Sacramenti probabiliùs peccat mortaliter, Sacramentum conficiens in mortali extra necessitatem, n. 88. à n. 91. A ministro non tolerato, quem fideles vitare tenentur extra necessitatem extremam, Sacramentum illicitè petitur & administratur: in extrema autem necessitate licitè, si v.g. aliàs aliquis esset moriturus sine Baptismo, Pœnitentia &c. Dicitur autem non toleratus, qui nominatim est excommunicatus & publicè denuntiatus, notorius percussor Clerici, publicè in perpetuum degradatus, publicè & nominatim suspensus, publicè irregularis per sententiam, & in aliquibus Diœcesibus Belgii, publicus fornicarius & concubinarius &c. l. 6. p. 1. à n. 209. l. 7. n. 176. A ministro tolerato, quem fideles vitare non tenentur, illicitè petitur & administratur Sacramentum ex causa rationabili, & quando alius deest, quamvis prævideatur indignè ministraturus, l. 6. p. 1. à n. 211. l. 7. nu. 176. Minister Sacramentorum tenetur ea ministrare vel ex Justitia, vel ex Charitate, l. 6. p. 1. à n. 133 Per se loquendo, peccat mortaliter, si ministret indigno, n. 86. à n. 137. In mortali constitutus ministrans indigno, duplex specie distinctum Sacrilegium committit, n 148. Peccatori publico ordinariè negare debet Sacramentum tam privatim, quàm publicè petenti; non autem semper cum periculo mortis, vel gravis infamiæ &c. à n. 138. Si publicè confessus sit, & occasionem proximam peccandi deseruerit, Eucharistiam illi ministrare poterit, nu. 141. Si dubitet de ejus pœnitentia, Sacramentum illi negare debet; si dubitet de crimine, Sacramentum negare non debet, nisi suspicio de crimine esset publica & violenta, n. 142. In articulo mortis illi Sacramentum negare non debet, n. 143. Peccatori occulto publicè petenti non debet negare Sacramentum, si per hoc notabiliter infamaretur: occultè autem petenti negare debet; nisi novisset crimen ex sola Confessione, à n. 144. Occultè indignum v. g. propter irregularitatem, petentem sacros Ordines, etiam publicè rejicere debet, nu. 146. Si unus sponsorum etiam publicè sit indignus, v. g. quia est Hæreticus, probabiliùs videtur alterum licitè posse cum eo contrahere, & Sacramentum matrimonii ministrare, si adsint conditiones ad contrahendum cum tali Hæretico requisitæ, & ipse absque gravi suo incommodo contractum omittere non possit, n. 147.

Minister Sacrificii est solus Sacerdos, l. 6. p. 2. num. 308. 1480. In Missa ordinariè requiritur minister sub peccato, & quidem masculus: in necessitate potest quis sibi ipsi respondere, vel cœptam Missam sine ministro prosequi, vel adhibere fœminam pro ministro, quod in aliquibus locis consuetudine inductum est, quæ consuetudo tamen meritò improbatur, n. 308. à nu. 385. Ministri in Missa patris sui, possunt esse filii legitimè ante ordinationem nati, non autem nati illegitimè, nu. 389. Ministri errores in Missa communiter corrigi non debent, l. 6. p. 2. n. 390. Instruendi sunt ministri ut respondeant clarè exprimendo verba in æquali voce cum Sacerdote &c. n. 391.

Minorennis.

1 *Minoribus* volentibus datur curator post annos expletos pubertatis usque ad annum 25. completum: invitis communi jure non datur, nisi in certis casibus, l. 3. p. 2. num. 668. 1117. Minoribus omnia bona Tutorum sunt hypothecata, ibid. Minorum bona quâ curâ administrari debeant &c. V. *Curator.* Minorennis, si acceperit pecuniam mutuam, quam totam in luxum, & lasciviam profuderit, nil tenetur restituere, l. 3. p. 2. nu. 451. Minorum bona immobilia & pretiosa sine decreto Judicis alienari non possunt: nec potest minor sine ejus decreto remittere, vel renuntiare hæreditati, legatis, fidei-commissis, aliisque juribus sibi acquisitis, nisi Religionem sit ingressus, n. 1117. Minor, si Curatorem habeat, nihil per se efficere potest, quo ullo modo vel alteri obligetur, vel alium sibi obliget, nisi sit pubertati proximus, tunc enim alium sibi obligare potest, ibid. Sine authoritate Curatoris donationes facere non potest, nisi quæ ejus conditionis adolescentes donare possunt: qui tamen ab illo dona accepit, non tenetur ea restituere, nisi legitimè repetantur, ibid. Minor, si curatorem semel susceperit, tenetur illi subesse usque ad annum 25. expletum, &, si litem habeat, tenetur ad eam sumere curatorem, exceptis causis spiritualibus. Si curatore careat, valent acta per illum, ità tamen, ut si læsus sit, restituatur in integrum, l. 3. p. 2. n. 1117. Circa quæ Minores possint validè contrahere, saltem pro foro Conscientiæ, & de eorum beneficio restitutionis in integrum, V. *Pupillus.* Si minorennis bona sua, etiam immobilia necessariò distrahere debeat, ut solvat debitum, ad quod in Conscientia obligatur; item, si alicui in dotem aliquid donaverit; item, si servum libertate donaverit &c. illius actiones sunt validæ, l. 3. p. 2. à n. 679. Minorennis non habens curatorem, si contrahat de rebus mobilibus, etiam aliquantulùm pretiosis, & non occurrentibus in quotidiano usu, obligatur naturaliter & civiliter, n. 680. Si à Principe veniam ætatis obtinuerit, id est, facultatem liberè administrandi res suas non obstante minore ætate, tamen non poterit alienare immobilia, aut constituere in hypothecam: & facultas illa priùs concedi potest masculis post 20.; fœmellis post 18. annum expletum, si judicio & moribus valeant, n. 681.

Miraculum.

Miraculum fingens ordinariè peccat mortaliter, & superstitionem falsi cultûs committit, l. 3. p. 1. n. 7.

Miserabilis.

Miserabilis & pauper quoad Jura Romæ solvenda dicitur, qui tantùm labore suo, & non alio modo se sustentare potest; quod verum est, quamvis aliundè modicum aliquem proventum habeat &c. l. 6. p. 3 n. 857.

Misericordia corporalis. V. *Eleemosyna.*

Misericordia spiritualis. V. *Correptio fraterna.*

Missa.

Missa est Sacrificium consistens in Consecratione panis & vini. Est actus latriæ, l 6. p. 2 n 1. Principalis fructus ejus ex opere operato est independens à probitate Sacerdotis, estque actu tam intensivè, quàm extensivè finitus, n. 1. Per eam intelligitur totus ille ritus, quem Sacerdos peragit ad Altare, n. 2. Missa unde dicatur, variæ sunt opiniones; aliqui derivant ab Hebraico *Missah*, id est, oblatio voluntaria; alii à mittendo &c. ibid. Qui sint fructus ejus &c. V. *Sacrificium.* Quæ, & quales sint partes Missæ: quis, & quando præcepto audiendi

audiendi Missam satisfaciat &c. V. *Festorum observatio.* Missa est memoriale Passionis Christi, quem Sacerdos in omnibus actionibus repræsentat, l. 3. p. 1. nu. 661. Missa est præcipuum opus satisfactorium pro defunctis, l. 6. p. 2. n. 1342. Tres Missæ, quas Episcopus in Ordinatione præscribit, saltem sub veniali primis diebus non impeditis legi debent, l. 6. p. 2. à n. 2318. Missa pro stipendio. V. *Stipendia.* Missarum reductionem, moderationem & commutationem ex justa causa aliquãdo potest facere Episcopus: ordinariè autem recurrendum est ad Sedem Apostolicam, l. 6. p. 2. n. 1. 63. 74 89 105. à nu. 116. Tot Missæ celebrari debent, quot ad rationem attributæ eleëmosynæ præscriptæ fuerint ab eo, qui eleëmosynam dedit, à n. 64. 75. n. 79. 90. 94. à n. 137. Onera perpetua Missarum celebrandarum, seu Fundationes admitti non debent à Sæcularibus sine Episcopi vel Vicarii Generalis, à Regularibus verò sine Generalis, vel Provincialis consensu & licentia in scriptis & gratìs data &c. n. 67. à 69. Novæ obligationes admitti non debent, necdum persolutis antiquis. n. 68. Capitula, Superiores Ordinum, Ordinarii &c. attendere debent, ut onera Missarum plura, quàm expleri possint, non admittantur; & ut admissis satisfiat, à n. 106. 109. Onera Missarum plura, quàm legi possunt. admittens, peccat graviter; & ad plures obligatus, quàm legere possit, omni meliori modo tenetur conari satisfacere, à n. 156. Circa Missarum onera pro stipendio legendarum non videtur præscribi posse, l. 6. p 2 num. 112. Etiam unicam pro stipendio legendam omittens, vel nimiùm in certis circumstantiis differens, probabiliùs peccat mortaliter, à n. 154. Missa legenda committi potest ordinariè à constituto Sacerdote alteri, sed pro toto accepto stipendio, à nu. 130. In Ecclesiiis Cathedralibus, Collegiatis & Conventualibus (ubi est competens Sacerdotum numerus) ordinariè una saltem Missa privata celebrari, & altera cantari debet, nu. 1. Missa Abbatialis solennis ter in anno ad summum est canenda, n. 2055. D. 111. Missa solennis ex opere operato probabiliùs non est efficacior, quàm non solennis, nu 49. Missis fundatis, si contra mentem Testatoris aliter legantur, ordinariè non satisfit, n. 151. Missa sicca, in qua non fit Consecratio, probabiliter est licita, n. 188. Gregorianæ, quæ 30. diebus consequenter leguntur, per se loquendo, sunt licitæ, nu. 189. Missa Conventualis in Collegiatis benè fundatis, in quibus Clerus est numerosus, quotidie cani debet; quandoque duæ cani debent in Collegiatis, & Cathedralibus, &c. n. 2055. D. 56. à D. 58. ad 67. In Missa contra Paganos nomen Paganorum mutari non debet, n. 2055. D 293. Missa de Ss. Rosario, & de monte Carmelo ab omnibus sine licentia dici non potest, nu. 2055. à D. 189. ad 192. Missam die Jovis sancto celebrare non licet in Ecclesiis, in quibus non asservatur Ss. Sacramentum. D. 137. Veneris sancto celebrans debet mittere particulam in Calicem, D. 161 In Sabbatho sancto Missæ privatæ sunt prohibitæ, D 295. Sub Horis in Choro non permittitur celebratio Missæ ad Altare majus, D. 251. Missam die Jovis sancto quilibet Sacerdos privatim celebrare potest, saltem ante inceptam Missam solennem, l 6. p. 2. n 231. Habens plures Parochias, quarum utraque est multùm populosa & ab invicem distans, debet uno anno in una, alio in alia Missam & Officium peragere in Cœna Domini & die Veneris sancto &c. n. 232. Die Veneris sancto probabiliter manè privatim celebrari poterit Missa de Passione, & duæ Hostiæ consecrari, si die Jovis sancto Hostia consecrata nulla sit relicta &c. n. 233. Sabbatho sancto cuivis Sacerdoti Missam celebrare videtur prohibitum, n. 234. Missam celebrare ordinariè non licèt ante auroram, nec post meridiem, num. 223. Ex justa causa ante auroram, aut etiam post meridiem celebrare licet, v. g. ob supplicationem, vel Concionem publicam protractam, ob funus Principis, ob impedimentum itineris &c. à n. 223. Missæ tres in Natali Domini omnes ante auroram dici possunt, non tamen omnes tres consequenter à media nocte: &, si tantùm legatur una, in ea debet fieri Commemoratio S. Anastasiæ, n. 223. à n. 527. nu. 2055. D. 221. n. 2079. Missam celebrare cum consecratione ordinariè non licet die Veneris sancto, n. 223. 233. In Cœna Domini, unà & in Sabbatho sancto ex causa plures celebrari possunt, n. 223. à n. 231. Eodem die ex variis causis plures ab eodem celebrari possunt, v. g. si Pastor habeat duas Parochias multùm dissitas; si plures Peregrini, vel magna Processio inexspectata adveniat &c. n. 223. à n 235. Deserens Missam, & partem aliquam sine causa omittens, peccat, n. 244. Missam interrumpere, aliquid interponendo, in variis casibus est licitum, v. g. ob Concionem post Evangelium, vel Processionem excipiendam; item, si urgeat gravis necessitas, vel propria, vel proximi &c. l. 6. p. 2. nu. 223. Si interruptio fiat per quadrantem, vel mediam horam, non censetur notabilis; si per horam in negotio impertinente, ordinariè Missa reassumi non debet, sed reincipi, n. 246. Ante, & quandoque etiam post Consecrationem tantisper relinqui potest, ut ministretur Viaticum, extrema Unctio, Sacramentum Pœnitentiæ moribundo &c. n. 248. Statim post Introitum interrumpere Missam, & dare Communionem populo, est illicitum, nisi adsit notabilis necessitas, n. 250 Si quis post inceptam formam Calicis recordetur, vino non esse admixtam aquam, probabiliter interrumpere non potest, sed pergere debet, n. 251. Laudabiliter antè Communionem etiam ad tempus unius *Pater* & *Ave* Missa interrumpitur interim eliciendo actus privatæ pietatis, n. 252. Missam abrumpere, ex variis causis est licitum, v. g. si Sacerdos ante Canonem recordetur alicujus impedimenti, vel excommunicatus non toleratus præsumat interesse, nec expelli possit; si urgeat necessitas vel propria, vel proximi; item moralis impossibilitas perficiendi &c. n. 223. 245. 254. Missa abrumpi debet, si sub ea Ecclesia polluatur, v. g. notoriâ effusione sanguinis, n. 253. Missam necdum ad Offertorium perductam deserere, & ab initio repetere ob adventum Principis, probabiliter est licitum, nn. 249. Missam communiter celebrare non licet sub mortali, nisi in Ecclesia saltem benedicta, non violata, & Altari saltem portatili. n. 255. In quocunque decenti loco in variis casibus celebrari potest. *Primò* in necessitate, si v. g. Ecclesiæ sint dirutæ; si templum populum non capiat; in castris pro exercitu &c. 2. Ex dispensatione Episcopi ob rationabilem causam. 3. Ex privilegio &c. à n. 255. In Altari fixo consecrato, ubicunque sit positum, quivis Sacerdos Missam celebrare potest; item in Altari portatili, in quocunque loco authoritate Episcopi destinato &c. n. 257. Missa licitè celebratur in navi, si absit periculum effundendi Calicis, n. 255. 261. Missa in privatis Oratoriis celebrari potest ex dispensatione Episcopi; non tamen in diebus Paschatis, Pentecostes, Nativitatis Christi Domini, aliisque anni festis solennioribus, ac diebus in Indulto exceptis &c n. 255. 258 à n. 262. Missa non est legenda, ubi sub Altari, aut sub ejus gradibus humata sunt corpora humana, n. 2067. Missam celebrans apud Moniales, quæ habent Festum duplex & Missam propriam, eam dicere potest in earum Ecclesiis, si non habeant Missale à Romano diversum, l. 6. p. 2. n. 2055 D. 263. 264. Missas varias possunt facere celebrari Moniales Ordinis Cisterciensis per Capellanos suos in Ecclesiis suis cum Missali Romano, & juxta illius Rubricas, D. 265. Intra Clausuram Monialium Missæ celebrari non debent, D. 71. De illo Beato Ordinis Sacerdos legere potest in Missali Romano, cujus Moniales habent Officium, nu. 376. In Missa legenda ritus proprius observari debet, à n. 365. Missa ordinariè celebrari debet à Sacerdote calceato, capite nudo, sine capillitio ficto, sine baculo, annulo, &c., quæ tamen ex causis pro more Patriæ, vel ex indulto aliquando non servantur, à n. 599. Missam legere sine vestibus sacris, Altari, aut Calice, probabiliter non est intrinsecè malum: vix tamen in praxi dabitur casus, in quo id licitè fieri possit, l. 1. n. 776. l. 6. p. 2. à n. 338. Missam celebraturus non induit se ad Altare, nisi sit Episcopus, l. 6. p. 2. n. 2055 D 142. Missa Dedicationis Ecclesiæ cujuscunque consecratæ singulis annis legi debet, non vero tantùm benedictæ, n 378. Missam de Martyribus Japonensibus; item de BB. Aloysio & Francisco Regis possunt etiam Sacerdotes sæculares legere in Ecclesiis Societatis JESU, n. 375. Missa de quovis Canonizato legi potest, quamvìs necdum in Martyrologium relato, n. 377. Missa de Sancto in Martyrologio Romano descripto, vel de quo specialiter à S. Sede concessum, ob insignes Reliquias, sub ritu duplici dici potest in Ecclesia, in qua illæ habentur, à n. 379. n. 2074. In Missis Vigiliarum simplicium non dicitur, *Gloria*, nec *Credo* &c. l. 6. p. 2. à n. 471. Missa de *Requiem* non legitur exposito Venerabili: prohibetur illis diebus, quibus votiva; præsente corpore una solennis licita est de *Requiem*, etiam die Dominicâ vel festo &c. à n. 506. Non dicitur in festo duplici, quod est de præcepto &c. n. 2055. à D. 75 ad D. 84 In festo Animarum etiam in specie pro aliquibus Defunctis applicari potest, n. 515. Probabiliter etiam pro vivis legi potest, à n. 516. Missa quotidie legi debet de die, seu concordans cum Officio, nisi quis votivam, vel de *Requiem* legere voluerit, à nu. 371. De Beatis nondum Canonizatis probabiliùs tantùm legere licet ipso die festo, nu. 375. Per Missam ad Altare privilegiatum liberari potest Anima è Purgatorio; quæ ordinariè debet esse de *Requiem.* Quod si concedatur per aliam, debet in ea addi Collecta pro Defuncto, exceptis Festis primæ classis, à n. 518. Quæ hìc præterea observari debeant. V. *Altare.* Pro Missa ex voto debita stipendium admitti non potest &c. l. 6. p. 2. à n. 162. Missa votiva est, quæ ex voto, seu arbitrio Sacerdotis legitur præter directionem Rubricæ, & discrepanter ab Officio;

cio; quæ ex causa rationabili licita est, nu. 497. Prohibetur diebus Dominicis, & festis duplicibus, quæ sunt de præcepto; item infra Octavas Epiphaniæ, Paschæ, Pentecostes, Corporis Christi &c. n. 498. 2055. D. 19. à D. 74. ad D. 84. & D. 177. Pro causa publica legi potest etiam in duplicibus &c. à n. 499. In votiva ordinariè omittitur *Gloria* & *Credo*, nisi fit de Angelis, vel B. V. in Sabbatho, vel solennis &c. n. 502. Infra Octavam non fit votiva de eo, de quo est Octava, sed dicitur Missa Festi conveniens Officio, cum *Gloria* &c. num. 503. In votiva non omittitur Psalmus: *Judica*, nec ad introitum, & lavabo, *Gloria Patri* &c. Dicitur Præfatio propria, si habeat &c. à n. 504. Missam celebrans de B. M. Octavam dicere debet more votivo sine *Gloria* & *Credo*, nisi fuerit Sabbathum, in quo dicitur *Gloria* &c. l. 6. p. 2. num. 2055. D. 289. De Conceptione B. V. non dicitur ùt votiva in Sabbatho, D. 270. Ubi est consuetudo, licita est votiva in Sabbatho, etiamsi fit duplex, D. 64. Votiva solennis cum *Gloria* & *Credo*, licita est pro re gravi, D. 118. Tempore Passionis in votiva de Passione non debet omitti Psalmus; *Judica me Deus*, neque *Gloria Patri* ad Introitum, & lavabo, licet ea omittantur in Missa de tempore, D. 226. Missæ accurata Celebratio multa requirit, v. g. ut fiat altè, breviter, clarè, devotè, exactè, secundùm Rubricas, &c. l. 6. p. 2. à n. 559 577. Missa quando, & à quo compleri debeat. V. *Complenda in Missa*. Missæ partes aliæ sunt ordinariæ, quæ semper dicuntur, v. g. Confessio, Oratio, Epistola, Evangelium, Præfatio, Canon, Pater noster, Agnus Dei &c. Aliæ non ordinariæ, quæ non semper dicuntur, v. g. Gloria, Orationes secundariæ, Credo &c. n. 416. Omittere partem ordinariam, per se loquendo est mortale, nisi excuset parvitas materiæ &c. à n 417. Si tot partes ordinariæ omittantur, ut simpliciter constituant materiam notabilem, erit mortale, à n. 419. Omittens partem non ordinariam, aliquas Benedictiones, Cruces &c, ordinariè peccat tantùm venialiter, à nu 420. Qui potest omnia peragere, exceptâ Elevatione Hostiæ, & Calicis, potest his omissis privatim celebrare, nu. 427. Aliquid sine ulla causa in Missa addere, ordinariè est veniale, num. 429. Sub longo cantu ad *Gloria* & *Credo* &c. aliquid vocaliter orare, aut intermiscere meditationem eorum, quæ geruntur in Missa, non est peccatum, à n 430. In Canone aliqua verba omittere, variare vel corrumpere, ità ut mutetur sensus, est mortale, n. 418. Item mutare preces in alias non approbatas, si fiat in parte notabili, est mortale: si fiat in alias approbatas in Missali, ordinariè est veniale, n. 432. Item mutare in alia verba synonyma, mutare actiones, invertere partes ejusdem rationis &c. ordinariè est veniale, à nu. 433. Notabilem verborum partem ità formans, ut secluso omni impedimento se ipsum audire non possit, ordinariè peccat mortaliter, n. 438. Si ità submissè legat, ut se ipsum audire possit, probabiliùs nequidem peccat venialiter, n. 439. Qui notabilem eorum partem, quæ submissè dici debent, recitat altè, ad minimum peccat venialiter; & si verba Consecrationis ità altè proferat, ut ad quadraginta, aut etiam pauciores passus audiantur, ordinariè peccat mortaliter, n. 440. In Missa Orationes & Collectæ, sive Commemorationes, aliquando plures, aliquando pauciores dicuntur, v. g. in duplicibus, & die Octavâ ordinariè tantùm est una Oratio, nisi Festa occurrant; in semiduplicibus ordinariè sunt tres tantùm, nisi specialiter Collecta addenda; in simplici & feriis ordinariè tres, vel quinque, vel septem, vel etiam plures &c. l. 6. p. 2. à n. 447. Quando in ea dicatur *Gloria* aut *Credo*. V. *Gloria*. Si dicatur *Gloria*, etiam dicitur: *Ite Missa est*: aliàs dicitur: *Benedicamus Domino*: & in Missis de Requiem, *Requiescant in pace*. num. 469. Evangelium S. Joannis legitur in omni votiva, & de Requiem, &, si nona Lectio non fuerit Evangelium cum Homilia, n. 470. In Missis Vigiliarum, & aliquarum Feriarum plura observari debent, v. g. in Missis Vigiliarum simplicium non dicitur *Gloria*, nec *Credo*, licèt *Te Deum Laudamus* dictum sit in Officio &c. à nu. 471. Si sub ea habeatur Concio, quæ observari debeant. V. *Concio*. Quæ inclinationes in ea fieri debeant. V. *Inclinationes in Missa*. In ea, ubi collocandæ, & quomodo componendæ manus. V. *Manuum compositio in Missa*. Quomodo Cruces & Benedictiones in ea formandæ. V. *Benedictio. Crux*. In ea quomodo componendi oculi. V. *Oculus in Missa*. Missæ Sacrificium incapaci, vel post Consecrationem secundæ speciei nulli adhuc applicatum, adæquatè etiam applicari nulli potest, l. 6. p. 2. n. 201. Si applicetur sub conditione jam impletâ, valida est applicatio, non autem sub conditione futura contingente, ibid. Missa applicari potest pro illis omnibus, pro quibus potest offerri, scilicet pro ipso Sacerdote, pro assistentibus, pro Ecclesia tota &c. n. 203. V. *Applicatio Missæ*. Ad Missam celebrandam requiritur ordinariè Altare consecratum, n. 308. Item duplex mappa linea, n. 308. à n. 322. Item stipendium, n. 308. 316. Item vestes sacræ, quæ ad usus profanos adhiberi non debent, n. 308. à n. 327. nu. 337. V. *Vestes sacræ*. Sine Velo Calicis, Manutergio, Pulvinari, Bursa celebrare licet, si haberi non possint, nu. 350. Item requiritur Purificatorium, pro quo, si haberi non possit, substitui potest strophiolum mundum, n. 308. 331. Item palla linea benedicta, pro qua, si haberi non possit, potest substitui Corporale, Purificatorium vel Bursa, n. 308 332. Item Corporale Benedictum, n. 308. 333. Item Calix & Patena consecrata, nu. 308. à n. 345. Item Missale. V. *Missale*. Item minister; & quando sine eo celebrari possit. V. *Minister*. Item candela accensa duplex ex cera, nu. 308. 392. 395. Etiam in necessitate probabiliùs non licet celebrare sine ullo lumine, nu. 392. Si post Offertorium utrumque lumen extinguatur, & reaccendi non possit, probabiliùs Missa continuari debet, n. 393. Si statim reaccendi possit, Missa continuari potest, num. 394. Cum candelis ex sebo licitè celebratur, si aliæ haberi non possint, n. 395. Saltem unum lumen requiritur, dum legitur Evangelium S. Joannis, n. 397. V. *Candela*. Item candelabra, etiam profana adhiberi possunt, sine quibus celebrari etiam potest, n. 308. 396. Ad Missam celebrandam, an semper, & qualis requiratur Crux. V. *Crux*. Ad Missam legendam, quæ requiratur attentio, & qualis ad eam audiendam. V. *Attentio*. Missæ præmitti debet lotio manuum sub veniali, si immundæ sint; ea etiam fieri ordinariè debet post Missam, non tamen sub peccato nequidem veniali, l. 6. p. 2 à nu. 412. Ante eam inter induendum omittere orationes, est veniale, n. 415. Missæ probabiliùs præmitti debet recitatio Matutini & Laudum sub veniali, nisi adsit causa differendi, v. g. major commoditas studii &c. n. 230. Qui potest notabilem partem Missæ audire, tenetur ad eam, si totam non possit, l. 1. n. 778. In Missa commissi defectus qui, & quando corrigi, vel suppleri debeant. V. *Suppletio defectuum*.

Missa. V. *Festorum observatio. Sacerdos*.

Missa in festo Nativitatis. V. *Festorum observatio*.

Missale.

Missale Canonem saltem continens requiritur ad Missam celebrandam, l. 6. p. 2. n 308. Quod si in necessitate celebrandi desit, sufficit, si celebrans Missam in charta descriptam ante se habeat, aut ex memoria dicat; ordinariè autem uti debet Missali proprio, nisi sit peregrinus &c. à n. 363. Missale gallico idiomate impressum, est prohibitum, nu. 370. Missalia non debent facilè adhiberi in usus profanos, aut sordidos, l. 6. p. 1. n. 228.

Missionarius.

Missionarius Castrensis ab Episcopo præfectus alicui legioni pro administrandis Sacramentis, est veluti Parochus illius legionis, &, quamvis sit Regularis, poterit probabiliùs ubicunque locorum suos absolvere sine approbatione Episcoporum Diœcesium, per quas transit, aut in quibus legio moratur: imò probabiliter talis Missionarius habet Jurisdictionem pro toto exercitu, l. 6. p. 2. n. 1518. Missionarius Castrensis probabiliter invalidè assistit matrimonio militis Catholici è legione Acatholica Catholico Parocho destituta, nisi etiam illius Acatholicæ legionis censeatur Castrensis, l. 6. p. 3. num. 752. Missionarius celebrare potest in portatili fracto, aut læso, etiam carente Reliquiis, modò Calicem & Hostiam capere possit, l. 6 p. 2. n. 302. Missionarii Regulares habent Indulgentias easdem in missione, quas Ordines eorum habent in partibus Catholicorum, n. 1359. Missionarii Castrenses possunt sicuti milites accipere, & retinere spolia hostium, l. 3. p. 1. n. 884.

Modus.

Modus contractui appositus non suspendit contractum, sicuti conditio, sed tantùm addit aliquid pro onere, vel favore unius è contrahentibus, l. 3 p. 2. n. 588.

Mohatra contractus.

Mohatra contractus est, quando quis vendit rem magno pretio cum pacto, ut emens statim revendat pretio minore: est illicitus, & sæpè usurarius, l. 3. p. 2. à n. 902. nu. 992. Si simpliciter fiat pactum de retrovendendo, est licitus, n. 927.

Molinos.

Michaëlis de *Molinos* propositiones 68. damnatæ sunt ab Innocentio XI. anno 1687. Ante librum 1. n. 21.

Molitor.

Molitores, quibus res immutanda traditur, tenentur etiam ex culpa levi, l. 3. p 2. n. 819. Molitores, qui excusantur in labore servili, excusantur etiam à Missa audienda die festo, si eâ auditâ non possent exercere laborem sibi licitum, ex quo omisso sequeretur mediocriter gravis jactura, l. 3. p. 1. n. 684.

Mollities.

Mollities eſt effuſio ſeminis extra vas naturale, l. 6. p. 2. n. 1022. V. *Pollutio.*

Monachus.

Monachi non excuſantur à Jejunio ratione cantûs in Choro, l. 3. p. 2. n. 1349. Monacho contra Abbatem litiganti debentur alimenta, ſi adſit præſumptio boni Juris, & ipſe aliunde ea non habeat, l. 6. p. 3 n. 458. V. *Religioſus.*

Monaſterium.

Monaſterium non obligatur ex Fide-juſſione Religioſi propriâ authoritate factâ, niſi quatenus in ejus utilitatem verſa eſt, l. 3. p 2 n. 1105. Succedit nomine Profeſſorum Ordinis, quibus permiſſum eſt, bona immobilia in communi poſſidere, n. 1153. Monaſterium Religioſorum, ut alicubi recipiatur, duodecim ſaltem Religioſi ibidem degere, ac ſuſtentari poſſe debent ex reditibus, & conſuetis Eleëmoſynis &c. l. 6. p. 2. n. 71 88. 103. In Monaſteriis Religioſorum debet præfigi certus numerus Miſſarum ex conſuetis reditibus, aut Eleëmoſynis legendarum, n. 87. 102. Monaſteria Monialium quater in anno ingrediendi facultas, certo modo Româ peti & concedi ſolet Fœminis titulatis, & Dominabus in temporalibus pro certa taxa, l. 6. p. 3. n. 931.

Moneta.

Moneta, ſi ſciatur prohibenda, ſecundùm æſtimationem præſentem exponi poteſt, l. 3. p. 2. n. 938. Monetâ falsâ, ſi ſit formaliter tantùm falſa, uti licet, non verò, ſi ſit talis materialiter: &, qui materialiter falſam, etiam bonâ fide expoſuit, tenetur eam recipere, & commutare, nu. 960. Monetæ cuſio eſt uſuraria, ſi fiat ideo, ut quis ſe ipſum reddat ditiorem, ibid. Valor ejus ſine graviſſimis cauſis immutari non poteſt, ibid.

Monialis.

Moniales, ut Abbatiſſæ, vel Prioriſſæ fieri poſſint, debent fuiſſe Profeſſæ per 5. annos, l. 4 n. 410. Moniales illegitimæ probabiliùs promoveri non poſſunt ad Prælaturas Abbatiſſæ, Prioriſſæ, n. 8. Monialis ad Ordinem ſtrictiorem probabiliter tranſire poteſt cum licentia Epiſcopi, ſi Monaſterium ei ſit ſubjectum: quòd ſi ſit exemptum, cum licentiâ Prælati, vel Generalis, aut Provincialis; non verò cum licentia Abbatiſſæ, vel Præfectæ Monaſterii, num. 187. Si Monialis profeſſa tranſiens ad alium Ordinem, in eo vellet non hujus, ſed ſui Ordinis inſtitutum ſervare, recurrendum eſſet ad Papam, n. 188. Ex cauſa ſolius correctionis probabiliùs non poteſt extrahi ex Monaſterio ad aliud; quod tamen in Ordine S. Claræ ex Privilegio videtur fieri poſſe, n. 189. Ad Ordinem laxiorem probabiliter tranſire poteſt ex licentia Epiſcopi, vel Superiorum, ſi adſit juſta cauſa: probabiliùs tamen recurrere debet ad Papam, n. 190. Si abſolutè non poſſet ſe aliter expedire à turpi conſuetudine Confeſſarii, fugere, & in alium Ordinem recipi poteſt, n. 191. Moniales incorrigibiles potiùs perpetuo carceri ſunt mancipandæ, quàm ejiciendæ è Religione, n. 198. Monialis, ſi egrediatur è Clauſura ad duos pedes, & ſtatim redeat, peccat leviter, l. 1. n. 673. Moniales debent habere Confeſſarium ſpecialiter approbandum, l. 6. p. 2. nu. 1505. à n. 1528. Etiam debent habere licentiam Superiorum, à n. 1532. Moniales extra Monaſterium degentes confiteri poſſunt illis, quibus per ſtatuta vel conſuetudinem licet, quòd ſi neſciatur de ſtatuto vel conſuetudine, cuivis probabiliùs confiteri poſſunt; probabiliter etiam non ſpecialiter pro Monialibus approbato, à n. 1526. Moniales habent privilegium, aliquoties in anno confitendi alteri, quàm ordinario ſuo Confeſſario: & bene faciunt utendo iſto privilegio, n. 1534. Monialibus, ſi non aliquoties in anno concedatur alius Confeſſarius præter Ordinarium, poſſunt ipſæ aliquem eligere, num. 1548. Moniales, quæ utuntur Breviario Romano, non ſunt compellendæ ad monaſticum recipiendum, nu. 2055. D. 40. Poſſunt completo Officio recitare Pſalmum aliquem, D. 39. Tenentur ipſæ legere, vel cantare divinum Officium, D. 41. In earum Eccleſiis Sacerdotes celebrantes quales Miſſas legere poſſint. V. *Miſſa.* Moniales an, & quæ obligentur ad Horas V. *Hora Canonica.* Monialium Clauſura. V. *Clauſura. Religioſus* Moniales exemptæ olim non ſubjacebant caſibus ab Epiſcopo reſervatis; at nunc poſt Decretum, quo Gregorius XV. ſtatuit Moniales etiam exemptas non alios quàm ab Epiſcopo approbatos habere poſſe in Confeſſarios, Epiſcopus poteſt reſtringere dictam approbationem, & Confeſſarium etiam exemptum, quem Epiſcopus his monialibus concedit, limitare, ne valeat abſolvere ab hoc vel illo peccato. Cùm ergo Epiſcopi ſemper approbent Confeſſarios ſub reſtrictione ne abſolvant à reſervatis (quando contrarium non exprimunt) eodem modo approbare præſumentur hos Confeſſarios monialium, quamvis exemptos & exemptarum. *Tamburinus* de Pœnitentia. Tract. de caſibus reſervatis c. 3. n. 3.

Monopolium.

Monopolium eſt, ſi quis facit, ut ipſe ſolus aliquid vendat: ſi id fiat authoritate Principis, vel Magiſtratûs, eſt licitum; ſi fiat authoritate privatâ, ut v. g. ſi quis emat omnes merces, ut eas poſtea ſolus vendat carius, probabiliùs eſt illicitum, l. 3. p. 2. n. 927. 946.

Monſtrantia.

Monſtrantia Benedictio non requiritur; lunula tamen in ea ex conſuetudine benedici ſolet, l. 6. p. 2. nu. 350 Monſtrantia ſingulis menſibus meritò renovari debet, n. 351. Si renovetur, duæ Hoſtiæ majores conſecrari debent, quarum una ſumatur cum ea, quam è monſtrantia recipit, n. 185. 351.

Monſtrum.

Monſtrum procreatum ex homine maſculo, & bruto fœmella, ſub conditione baptizari debet; non autem procreatum ex muliere, & bruto maſculo. In dubio, an ſit ex bruto maſculo, baptizari debet ſub conditione, ſi ſit homo, l. 6. p. 1. n. 296. Monſtrum capite, & pectore formam hominis referens, baptizari debet; non autem, ſi beſtiam referat, nu. 284. In dubio, niſi ſit periculum mortis, melius eſt, ut differatur Baptiſmus, donec certiùs cognoſcatur, an ſit homo, nu. 284. 296. In dubio, an ſit unus, vel duo homines, duplex Baptiſmus conferri debet, unus abſolutè, & alter ſub conditione, num. 284.

Montes Pietatis.

Montes Pietatis ſunt theſauri quidam, qui in refugium pauperum à Republica, vel Principe reponuntur, ut inde pauperibus gratis mutuetur &c. l. 3. p. 2. nu. 845. Sunt liciti, à num. 877.

Mora.

Mora eſt tranſgreſſio culpabilis diei in contractibus ſtatuti pro executione, l. 3. p 2. nu. 706. Eam committens tenetur adhuc complere contractum, compenſare damnum emergens, & lucrum ceſſans, ſuſcipere in ſe periculum rei, & pœnas ſtatutas ſolvere, ibid.

Moralis doctrina.

Moralis doctrina Jeſuitarum non eſt corrupta, l. 1. n. 166. Moralis impoſſibilitas. V. *Impotentia moralis.*

Morbus.

Morbo periculoſo diu laboranti congruum eſt, ut alter conjux aliquando reddat debitum; imò videtur aliquando ad hoc teneri &c. l. 6. p. 3. n. 395.

Morgengaba. V. *Donum matutinum.*

Moribundus.

Moribundus capax copulæ de ſe ad generationem aptæ, eſt capax Matrimonii, l. 6. p 3. n. 792. Moribundus non obligatur pro vita ſervanda ad media extra-ordinaria, & nimis dura, niſi eſſet perſona bono communi neceſſaria, l. 3. p. 1. n. 769. 775. Ad ordinaria tenetur, n. 769. à n. 775. 785. Moribundus, qui nulla poteſt dare ſigna doloris, ſub conditione abſolvendus eſt, l. 6. p. 2. n. 1156. 1770. Moribundus, quamvis nunc nulla poſſit dare ſigna pœnitentiæ, poteſt, & debet abſolvi ſub conditione, tunc ſaltem, ſi reſciatur petiviſſe Confeſſarium, aut voluiſſe confiteri, n. 1140. à n. 1156. Quamvis non ſciatur ullum ſignum pœnitentiæ aut doloris dediſſe, probabiliter adhuc abſolvi poteſt, à nu. 1162. Si adveniente Sacerdote ſit mortuus, ſacramentaliter abſolvi non poteſt, à nu. 1164. Moribundus à quolibet Sacerdote, probabiliter etiam à Laico in articulo mortis abſolvi poteſt ab excommunicatione, & interdicto perſonali, l. 7. n. 130. Probabiliùs poteſt licitè ſuſcipere Euchariſtiam, vel extremam Unctionem ab excommunicato vitando, etiamſi receperit Sacramentum Pœnitentiæ, nu. 201. In moribundo ad Euchariſtiam ſuſcipiendam ſufficit intentio interpretativa, l. 6. p. 1. n. 170. Moribundo, ſi ſit periculum vomitûs, dari poteſt parva particula Euchariſtiæ, l. 6. p. 1. n. 586. Si verò perpetuò evomat, independenter à cibo, dari non debet Viaticum, ibid. An poſſint moribundo dari ſpecies vini. V. *Viaticum.* Moribundus, qui eodem die ſanus communicavit, probabiliter poteſt, & tenetur eodem die iterum communicare pro Viatico, l. 6. p 1 n. 673. Moribundo poſt 7. vel 8. dies iterum Communio dari poteſt, ſi morbus diu duret, num. 550. Poſſet ipſi non jejuno probabiliter etiam diebus ſingulis dari Communio, n. 613. In defectu Sacerdotis Latini poſſet hic ſumere Viaticum à Græco conſecratum in fermentato, n. 610. Moribundo tantùm conquerenti de doloribus corporis, nec ullum ſignum doloris exhibenti, ſi cenſeatur compos rationis, Viaticum dandum non erit: ſi non cenſetur compos, dandum erit, n. 657. Moribundum ſacro Viatico munire poteſt in abſentia Parochi quivis Sacerdos, & hoc deficiente etiam Diaconus, & hoc deficiente etiam Laicus ſecluſo ſcandalo; quod tamen ob conſuetudinem contrariam non facilè practicandum, num. 479.

Mori-

Moribundus Communionem negligens in Paschate, committit duplex mortale, n. 605. Moribundo, si fuerit Catholicus, & non constet esse in mortali, dari debet Unctio, n. 163. Moribundus sæpiùs excitandus est ad invocationem nominum JESU & Mariæ, cum intentione lucrandi Indulgentias, l. 6. p. 2. n. 1301. Probabiliter potest eas pro articulo mortis concessas, uti & alias plures Indulgentias, sæpiùs lucrari, ibid. Ut autem ratione Crucis, grani, &c. in articulo mortis eas lucretur, debet illa apud se habere &c. ibid. Moribundi quomodo juvandi, quomodo excitandi ad varios actus virtutum, & pios affectus &c., quale pactum cum Deo inire debeant, quomodo virtutum actus elicere, Christi merita pro peccatis offerre, venerari 5. Vulnera Christi, omnis generis virtutes elicere, orare pro felici morte, testamentum Christianum condere &c. V. *Confessarius agri*. Moribundi quando excusentur ab Horis. V. *Hora Canonica*.

Mors.

Mortem sibi, aut alteri optare, quandoque est licitum, l. 2. n. 182. De vita tristari, aut gaudere de morte alterius, nunquam est licitum ex odio, vindictâ, vel inimicitiâ, num. 183. Peccat mortaliter ob leve aliquod emolumentum gaudens aut desiderans mortem proximi, ibid. Propter magnum bonum spirituale proximi, licitum est de ejus morte gaudere, aut eam desiderare, nu. 184. Item ob ingens bonum temporale communitatis, vel Ecclesiæ, n. 185. Probabiliter etiam ad vitandum aliquod ingens malum, sibi, vel alteri proximo impendens, quod aliter vitari non potest, nu. 186 Licet optare sibi mortem, ut evadat ingens malum, ibid. Licet gaudere de emolumento per mortem proximi causato, & illud desiderare, quod obveniet post mortem alterius; quod tamen est illicitum, si affectus feratur in ipsam mortem, tanquam medium pro emolumento obtinendo, n. 187. Mors censetur inferri ob fidem Christi, si inferatur propter opus, vel defensionem alicujus virtutis Christianæ, l. 6. p. 1. n. 232. Mortis periculum, ut quis possit non jejunus communicare, tum censetur adesse, quando mors prudenter timetur, nu. 585. Mortis periculum, vel articulus, quando censeatur adesse V. *Articulus mortis*. Mors creditoris an excuset à restitutione. V. *Excusantia à restitutione*. Morte afficiendus. V. *Reus*. Mortis periculum. V. *Periculum mortis*. Mortale peccatum. V. *Peccatum*.

Mortuus.

Mortuus à Censura absolvi potest, l. 7. n. 173. Eisdem verbis, & modo absolvitur, quo vivus; si tamen jam sit sepultus, satis est, verberari sepulchrum &c. num. 174. Mortuis Eucharistiam dare non licet; nec cum illis sepelire, l. 6. p. 1. n. 588. Mortuum infamare, minùs grave crimen est, quàm vivum; est tamen mortale, & ad restitutionem obligans, l. 3. p. 2. n. 1190.

Motivum.

Motivum opinionis probabilis debet esse absolutè, & respectivè grave, l. 1. à n. 108. 418. Motivum unum dicitur elidi ab alio, si propter alterum oppositum amittat vim permovendi intellectum ad prudentem assensum, n. 261. Motivum aliàs probabile eliditur per motivum certum illi oppositum, n. 262. Motiva opposita incerta & dissimilia non elidunt se perfectè, imperfectè tamen se elidunt, à n. 263. Motiva similia, & æqualia se perfectè elidunt, n. 265. Motivum minus, si sit simile, & directè oppositum motivo majori, ab hoc eliditur, n. 266. Motivorum æqualitas non semper impedit, quò minùs intellectus possit assentiri uni, si scilicet se directè non elidant, vel non sint omninò similia, aut ejusdem planè rationis &c. à n. 398. Motiva, si pro una parte sint probabiliora, intellectus tamen per voluntatem applicari potest ad assentiendum parti minùs probabili, à n. 414. Motivum, ex quo lex ponitur, facit transgressionem esse materiam talis virtutis, si præcipiens ità velit, à n. 624.

Motus venerei.

Motus venerei, orti ex osculo, vel simili causa, sunt peccata mortalia, si intendantur; aliàs non semper sunt mortalia. l. 3. p. 1. n. 893.

Movens.

Movens ad damnificationem mandato, consilio, consensu &c. tenetur ad restitutionem, l. 3. p. 2. n. 21.

Mulcta.

Mulctam sibi, vel aliis imponendam justè interrogatus, fraude, vel mendacio declinans, probabiliter non tenetur restituere, l. 3. p. 2, n. 82. V. *Pœna*.

Mulier.

Mulier in baptizando debet præferri cuicunque viro, etiam proprio Parocho, si infans baptizandus necdum totaliter sit egressus ex utero; item præferri debet proprio parenti legitimo &c. l. 6. p. 1. n. 277. Mulier non tenetur admittere excisionem, l. 3 p. 1. n. 784. Mulier testis esse potest, si res ex se non possit, nisi per mulieres cognosci; imò jus civile admittit mulierem pro teste, etiam in causa criminali; maximè autem pro testamento, l. 4. nu. 1515. Mulieres ex fide jussione non tenentur, saltem, si juramentum absit, & instrumentum publicum, l. 3. p. 2. num. 1105. Mulier ad Altare ministrare non debet, l. 6. p. 2. nu. 388. Mulier est incapax Sacramenti Ordinis, imò & primæ Tonsuræ, n. 2124. 2213. Mulier. V. *Fœmina*. Mulieres quæ, & quando excusentur à Jejunio. V. *Jejunium*.

Multiplicatio Prolis.

Multiplicatio prolis ordinariè non excusat à reddendo debito, l. 6. p. 3. n. 392.

Musica.

Musica in quadragesimali Officio non decet, præsertim cum instrumentis; &, si est occasio alicujus scandali, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 43.

Musicus.

Musici non excusantur à Jejunio ratione cantûs, nisi per illud voces corrumperent, & redderentur inhabiles ad canendum, l. 3. p. 2. n. 1349.

Mutatio Beneficii, vel ejus statûs. V. *Beneficium*.

Mutatio materiæ, vel formæ Sacramentorum, quæ invalidet Sacramentum. V. *Sacramentum*, *Baptismus*, *Confirmatio* &c.

Mutatio Idiomatis, an invalidet formam Sacramenti. V. *Idioma*.

Mutatio Officii in Horis. V. *Hora Canonica*.

Mutilatio.

Mutilare se ipsum non licet, nisi sit necessarium ad conservationem totius corporis: & peccant parentes, qui filios etiam consentientes castrant, &c. l. 3. p 1. n. 769. An, & quid restitui debeat pro injuria corpori illata per mutilationem. V. *Injuria*. Mutilatio ultimarum syllabarum in Missa ex nimia acceleratione causata, ordinariè est veniale, V. *Missa*. Mutilatio verborum in Horis. V. *Hora Canonica*.

Mutus.

Muto & surdo, an danda Communio. V. *Eucharistiæ Minister*. Mutus absolvi potest, si unum tantùm, vel alterum peccatum per nutus significaverit, nisi scripto exhibere possit; quòd si possit, probabiliùs ad hoc tenetur, l. 6. p. 2. n. 1140. 1194. Muti, surdi, & cæci à nativitate sunt capaces Extremæ Unctionis, n 2084. Mutus, surdus, & cæcus à nativitate non tenetur audire Missam diebus festis, l. 3. p. 1. n. 616. Nec surdus & cæcus, quamvis non mutus, ibid. Mutus ordinariè non debet esse Patrinus, l. 6. p. 1. n. 355.

Mutus ad damnificationem dicitur, qui ante damnum illatum non monet, non clamat, non impedit; ille tenetur ad restitutionem, si ex aliquo pacto vel officio, vel stipendio &c. ad hoc obligetur, aliàs non, l. 3. p. 2. n. 20. à n. 41.

Mutuum.

Mutuum est contractus, quo rei alicujus numero, pondere vel mensurâ constantis dominium in alium transfertur cum obligatione eandem, vel similem restituendi, l. 3. p. 2 num. 835 à n. 837. n. 841. Mutuum dicitur, quia, quod mutuo, ex *meo* fit *tuum*, n. 836. Est aliquando obligatio mutuandi gratis, n. 849 Aliquando licet mutuanti aliquid accipere supra sortem, à n. 850. Mutuans tenetur monere de vitio rei; item non repetere ante tempus, nisi ipse sit in pari necessitate, n 835. Mutuatarius tenetur præstare casum fortuitum, & rem eâdem quantitate & qualitate suo tempore reddere, ibid. Si detur Ecclesiæ, causæ piæ, minorenni &c. reddi debet, si mutuans probet in utilitatem illorum esse expensum, n. 839. Si detur Filiofamilias reddendum post mortem parentum, ordinarè non est obligatio restituendi; in multis tamen casibus Filius familias tenetur restituere, v.g. si fuerit miles, quando accepit mutuum; si consentiente aut sciente, & non contradicente patre mutuum acceperit &c. n. 842. Exceptio non mutuatæ pecuniæ intra biennium fieri potest, nu. 840. Qui mutuum accepit in auro, satisfacit solvendo æquivalens in argento, nisi aliter sit conventum, n. 841. Impotens reddere, ordinariè non potest petere mutuum, n. 843. Si nullum tempus sit designatum, repeti non potest ante usum, & expletum finem, ob quem datum est; deinde determinatio temporis facienda est ex circumstantiis &c. n. 844. Mutuum ab usurario petere absque causa non licet, l. 2. n. 243. V. *Usura*.

N.

Narratio.

Narratio diversorum fieri debet à volente Beneficium obtinere, v. g. idoneitatis Personæ, qualitatis Beneficii, modi, tempo-

temporis, quo vacat, impedimentorum gratiæ obtinendæ &c. l. 4. à n. 633. 651. Omnis narrativa ordinariè verificari debet, si tamen quid insertum sit non faciens ad substantiam rei, nec attingens causam gratiæ, per hoc licèt falsò expressum probabiliùs non vitiatur rescriptum, num. 647. Narrandus etiam est valor proventuum Beneficiorum. In Hispania, Gallia, & Germania tamen valor ille non exprimitur, qualis in se est, sed sufficit fieri mentionem, quòd non excedat valorem 24. ducatorum secundùm communem æstimationem, num. 643. 676.

Naturæ puræ status. V. *Homo.*

Naturalis. V. *Illegitimus.*

Naufragium.

Ex *naufragio* erepta, etiam, quæ Dominus in periculo naufragii ejecit, debent restitui priori Domino, l. 3. p. 2. n. 112.

Nauta.

Nauta, apud quos res deponuntur, tenentur ad earum restitutionem, si etiam ex levi earum culpa perierint, l. 3. p. 2. num. 819. Nautæ Catholici licitè vehunt annonam ad castra Hæreticorum in Hollandia, si adsint alii, qui illis cessantibus id facerent, l. 2. n. 250. Licitè vehunt ab uno loco in alium, quem sciunt eò proficisci ad peccandum, n. 274.

Necessarium.

Necessarium necessitate medii in re illud dicitur, quod in se ipso haberi debet; sic Fides actualis supernaturalis, & explicita, saltem, quòd Deus sit, & remunerator sit, est necessaria ad salutem homini adulto. Necessarium necessitate medii in voto dicitur, quod, si in re haberi non possit, debet optari saltem implicitè; sic Baptismus extra casum Martyrii est necessarius in voto &c. l. 6. p. 1. nu. 587. Quæ sint necessaria necessitate medii, quæ necessitate præcepti. V. *Credere. Fides.*

Necessitas.

Necessitas spiritualis extrema est, cùm proximus versatur in periculo proximo damnationis æternæ; & quandoque, si sit in periculo proximo peccandi mortaliter. Gravis est, si non sit quidem periculum proximum damnationis æternæ, sint tamen circumstantiæ, quæ salutem æternam reddunt difficilem. Communis est, in qua communiter sunt peccatores in mortali constituti, l. 2. n. 175. Necessitas corporalis extrema dicitur, ex qua egenti imminet periculum vitæ, vel etiam gravis, & diuturni morbi &c. Gravis dicitur, ex qua imminet periculum gravis mali, v.g. captivitatis, infamiæ, gravis jacturæ bonorum, vel statûs &c. Communis, quâ plerique pauperes triviales laborant &c. n. 194. à nu. 195. Probabiliter est obligatio succurendi proximo in gravi necessitate constituto cum modico detrimento proprii statûs, num. 194. Si tantùm egeat usu rei, satis est, illam accommodare, ibid. Eleëmosyna tantùm facienda est ex bonis propriis; etiam ex alienis fieri potest in extrema necessitate, ibid. In extrema necessitate est obligatio succurrendi proximo, etiam ex necessariis ad statum, l. 3. p. 2. n. 1146. In extrema necessitate parentes, uxor, filii & fratres præferendi sunt creditoribus, l. 3. p. 1. nu. 728. In extrema necessitate secundùm communem viro uxorato filius priùs tenetur succurrere, quàm parens, n. 731. Si desit filius in extrema necessitate, pater priùs tenetur subvenire filio uxorato, quàm uxor, n. 732. In communi necessitate tenetur uxor priùs subvenire marito, quàm pater vel filius, nu. 733. In extrema & gravi necessitate potiùs subveniendum est parentibus, quàm uxori, vel cuicunque alteri, n. 721. In pari necessitate potiùs subveniendum est patri, quàm matri, n. 722. In communi potiùs prolibus, quàm parentibus, num. 723. In communi uxor præferenda est parentibus, & prolibus, n. 724. In quacunque necessitate priùs parentibus, filiis, & uxori, quàm fratribus, vel sororibus subveniendum est, n. 725. Priùs sanguine junctis, licèt improbis, quàm non junctis sanguine, & probis subveniendum est, n. 726. Sanguine junctus ordinariè præferendus benefactori extraneo, n. 727. Hunc ordinem invertens inter fermè æqualiter junctos, ordinariè non peccat graviter, à n. 729. In necessitate extrema non succurrens, non peccat contra justitiam, l. 2. à n. 204. In necessitate extrema est obligatio dandi gratis, n. 207. In extrema necessitate licet surripere necessaria, si aliter haberi non possint; non in gravi tantùm, l. 3. p. 1. à n. 948. Non tamen in pari necessitate constituto licet surripere, n. 951. In gravi necessitate Reipublicæ licitum est auferre superflua à divitibus, quæ necessaria sunt ad sublevandam Rempublicam, num. 956. In gravi necessitate urgente privato licitum est surripere necessaria ad illam sublevandam, num. 957. Necessitas gravis Reipublicæ v. g. propter famem, communiter æquivalet necessitati extremæ particularium; & est obligatio illi succurrendi, l. 3. p. 2. num. 1146. Necessitas gravis Reipublicæ tempore famis ex variis signis colligi potest, v. g. si omnes sentiant ingens gravamen ob caritatem annonæ &c. n. 1147. Etiam ex illis, quæ ad pios usus sunt destinata, licitum est subvenire gravi necessitati Reipublicæ &c. à n. 1148. Necessitas gravis excusari potest, ut quis restitutionem, vel solutionem debiti differat, l. 3. p. 1. n. 958. Furtum consumens in necessitate, ad quid teneatur, &c. V. *Furtum.*

Necessitas Baptismi. V. *Baptismus.*

Necessitas Confirmationis. V. *Confirmatio.*

Necessitas Eucharistiæ. V. *Eucharistia sumenda præceptum.*

Necromantia.

Necromantia, est invocatio, vel pactum expressum cum Dæmone, ùt, cùm occulta Dæmon docet per Pythones, arreptitios &c. l. 3. p. 1. n. 8.

Negotiatio.

Negotiatio est, cùm quis rem sibi comparat, animo ut eam cariùs vendendo, vel permutando lucretur: quæ Clericis, Sacris initiatis, & Religiosis est prohibita, l. 3. p. 2. à n. 996. l. 4. n. 1374. Non est tamen Clericis & Religiosis prohibitum, emere pecora, quæ pascuis suis saginata vendant; emere agrum cum fructibus jam maturis, & eos vendere; item emere plura pro securitate provisionis suæ, & quod superest, etiam cariùs vendere &c. l. 3. p. 2. n. 996. & 997. In Germania videtur licitum esse in Monasteriis, per famulos vendere vinum, & panem, num. 1000. Per unicum actum negotiationis etiam in materia gravi probabiliter non peccat graviter Clericus Sacris initiatus, n. 996. à n. 1003. Si per alium negotietur, ità, ut se nullo modo isti negotiationi implicet, quamvis hoc indecorum sit, probabiliter tamen non peccat, n. 1005. In necessitate est licita negotiatio tam Clericis, quàm Religiosis, n. 1006.

Neophytus.

Neophytus est irregularis, usque dum judicio Episcopi sufficienter sit instructus, l. 7. n. 493.

Neo-Presbyter.

Neo-Presbyter consecrans cum Episcopo, verba Consecrationis cum eo absolvere debet, l. 6. p. 2. à num. 2321. Potest hanc primam Missam offerre pro alio; non tamen pro ea videtur posse accipere stipendium, n. 219. 2323. Primitias juxta Synodum Coloniensem intra dies 40. ab Ordinatione celebrare debet, num. 2324. Missas tres præscriptas primis diebus non impeditis legere debet, à n. 2318.

Nobilis.

Nobiles triplicis generis sunt: *genere*, qui à majoribus nobilitatem habent. *Principis privilegio*, si ipsi ad nobilitatem sint evecti. *Honoribus & virtutibus*, ob quas evehi merentur &c. l. 6. p. 3. num. 942. Nobilis habens hæredes ex conjuge mortua, licitè ducit secundam sub pacto, ut hæc, & proles nasciture abstineant à bonis paternis, titulis, insignibus, & contenti sint certâ dote sibi constituendâ, n. 144. Nobilis habens plura feuda in diversis Diœcesibus, censetur in omnibus esse subditus in ordine ad effectum suscipiendi sacros Ordines, l. 6. p. 2. n. 2180. Nobili ordinariè permitti non potest, ut proles ejus baptizetur domi, vel in Ecclesia etiam, nisi consuetudo contraria legitimè præscripserit. In aliquibus Diœcesibus omnibus nobilibus permittitur; In Archi-Diœcesi Coloniensi non videtur permissum, sed locorum, & temporum consuetudo semper est attendenda, l. 6. p. 1. n. 337.

Nocturnum.

Nocturnum, quod in Ordinatione Subdiaconis, & Diaconis præscribitur, potest esse cujuscunque diei, qui designatur ab Episcopo, l. 6. p. 2. n. 2320.

Nomen.

Nomen Sancti alicujus infantibus baptizandis imponi debet; quod tamen non est præcepti, sed pii moniti, l. 6. p. 1. n. 329. Si sexus dignosci non possit, & sit periculum mortis, nomen omitti potest, & dici: *Creatura Dei, ego te baptizo*, &c. Si infans putetur supervicturus, imponi potest nomen viri & fœminæ &c. n. 330. Si sexus mutetur, nomen è fœminino in masculinum, vel contrà mutari potest: non debet tamen repeti Baptismus, n. 327. 331. Ex nomine vanè præsumuntur qualitates hominis, n. 332. Nomina Beatorum an referenda in Martyrologio. V. *Beatus.* Nomina Affinitatis plura sunt, v. g. socer, socrus, consocer &c. l. 6. p. 3. n. 699.

Nomina abbreviata, & explicatio citationis abbreviatæ præcipuorum Authorum, qui in 8. Tomulis R. P. La Croix referuntur, habentur ante librum primum, num. 23. Item ante libri sexti partem tertiam de Matrimonio.

Nomine alterius, vel pro altero aliquid facientes possunt aliquando suâ industriâ acquisita, vel ob alias causas justas sibi retinere &c. l. 3. p. 2. n. 927. 1036.

Nominatio ad Beneficium.

Nominatio ad Beneficium, est designatio unius, vel plurium ad aliquod Beneficium, l. 4. n. 300.

Norma.

Norma idem significat, quod Regula, l. 1. n. 568.

Notarius.

Notarius tenetur justè, & fideliter exercere suum officium; item scire ea, quæ ad officium suum spectant &c. l. 4. n. 1508. Peccat, juramentum violando, secreta aperiendo, instrumenta petenti negando, amisso instrumento, vel testamento aliud simile confingendo, &c. ibid. Notarius tenetur ad restitutionem, quando conficit instrumentum, ex vi cujus postea petetur usura, aut si scribat sententiam apertè iniquam, ex vi cujus facienda est executio, l. 3. p. 2. n. 39. Notariis licitum est accipere aliquid pro scribendis contractibus circa spiritualia &c. l. 3. p. 1. n. 169. Notarii probabiliùs non peccant, transscribentes acta spectantia ad judiciales strepitus, aut contractus celebrando absque scandalo die festo, n. 601.

Notariatus Apostolicus.

Notariatus Apostolicus conceditur quibuscunque, etiam non Nobilibus, non graduatis, neque in aliqua dignitate constitutis. Taxa cum Agentia sunt 4. scuta, 50. Bajoci. Romæ petitur hoc modo: Petitur Notariatus Apostolicus pro N. N. Diœcesis, N &c. l. 6. p. 3. nu. 931. Proto-Notariatus Apostolicus, ut impetretur à Papa, debet persona, pro qua petitur, esse nobilis, aut graduata in aliqua scientia, Theologica, Juridica, aut Philosophica, vel esse in dignitate aliqua Ecclesiastica. Taxa sunt 24. scuta. Talem Proto-Notariatum ex Privilegio Papæ dat etiam Dux Sfortia, aut alius: apud hunc taxa sunt 6. aut 7. scuta, & 50. Bajoci. Modus petendi idem est, qui supra &c. ibid.

Notorium.

Notorium dicitur, quod coram majore parte communitatis factum est, vel quod transiit ad notitiam majoris partis communitatis, l. 4. n. 786. l. 6 p. 2. nu. 1656. l. 6. p 3. à nu. 869. Notorium Juris est, quod notum est vel per sententiam Judicis, vel per confessionem Rei in Judicio. Notorium Juris impropriè dicitur, quod jus evidenter præsumit ex conjecturis ab ipso jure inductis. Notorium Facti, quod notum est per magnum numerum personarum, vel cujus testis est populus. Notorium Famâ est, si rumor de re pervenerit ex sufficientibus indiciis ortus, ad majorem partem Communitatis. Ad hoc, ut quid sit notorium, requiritur scientia viciniæ, vel majoris partis ipsius, dummodò non sint minùs, quàm 10. personæ in loco, l. 3. p. 2. n. 1190. à n. 1219. l. 4. n. 786. l. 7. n. 178. Notorium simpliciter est, quod multis notum est, ità, ut in Judicio negari non possit, l. 7. nu. 179. Si quid fiat in foro, censetur notorium; non autem, si coram septem in domo privata &c. n. 182. V. *Delictum.*

Novatio.

Novatio contractûs, est prioris debiti in aliam obligationem translatio, l. 3. p. 2. n. 758.

Novitius.

Novitii ordinari possunt, si habeant aliàs requisita, scilicet titulum congruæ sustentationis, l. 6. p. 2. n. 2197. Majoribus ordinibus initiari possunt probabiliter ab Episcopo loci, in quo est Novitiatus, n. 2199. Ut ordinentur, de rigore non indigent licentiâ Superioris Regularis, nu. 2237. Non possunt, per se loquendo, à Prælato dimitti ad alienum Episcopum, nisi Religio habeat privilegium suos dimittendi ad quemcunque, ibid. Si Superior vel Prælatus Novitio non posset dare dimissoriales, peti possent ab Episcopo loci, in quo est Monasterium, ibid. Novitius non habet titulum paupertatis, n. 2197. 2288. Novitii probabiliter gaudent privilegio Religionis, n. 2237. Novitius probabiliter incurrit reservationem casuum sui Ordinis, nu. 1665. Novitii ad habitum Regularem admissi, si habiles sint, ad Professionem admitti, & in alio Monasterio ejusdem Religionis collocari debent, si in proprio commodè ali non possint, n. 87. 102. Novitius validè testari potest absque Superioris sui licentia, l. 3. p. 2. num. 1153. Novitii non obligantur ad legendas Horas, l. 4 num. 1186. Novitium à Religione abducens absque vi, vel fraude, si importunè sine justa causa id faciat, probabiliter peccat mortaliter; & tenetur ex Charitate, quantùm potest, iterum suadere ingressum: si per vim, fraudem, vel metum gravem id faciat, peccat graviter contra justitiam, l. 3. p. 2. nu. 342. à n. 345. V. *Religiosa Professio. Religiosus.*

Numerica distinctio peccatorum. V. *Distinctio peccatorum.*

An numerus faciat veniale transire in mortale. V. *Peccatum.*

Numerus peccatorum. V. *Confessio.*

Nunciatura Coloniensis.

Nunciatura Coloniensis complectitur Colonienses, Moguntinenses, Trevirenses, Argentinenses, Spirenses, Wormatienses, Monasterienses, Osnabrugenses, Paderbornenses, Leodienses, Luxemburgenses, & Rhenanas partes, cæterasque Germaniæ inferioris, & Duci Clivensi, & Juliacensi subjectas Provincias, Ducatus, Civitates, & loca omnia huc pertinentia, l. 6. p. 3. n. 832.

Nundinæ. V. *Festorum observatio.*

Nuntius Apostolicus.

Nuntius Apostolicus potest non tantùm subditos, sed etiam quoscunque Sacerdotes pro sua Provincia approbare ad audiendas Confessiones, l. 6. p. 2. nu. 1494. Potest Superiori Regulari communicare potestatem approbandi suos, ibid. Nuntius Apostolicus potest subditos suæ Provinciæ ordinare, n. 2264. Potest Sede vacante dare dimissoriales illius subditis, n. 2264. Potest cum arctatis Beneficio dispensare in temporibus, & interstitiis, n 2298. Nuntius Apostolicus probabiliter potest dare dimissoriales omnibus subditis suæ Provinciæ, in hoc tamen standum erit consuetudine, num. 2264. Nuntius Apostolicus potest intra primum annum Sedis vacantis subdito illius dare dimissorias, & eum facere ordinari etiam non arctatum, si consuetudo habeat, n. 2264. Non potest absolvere censuratos ab inferioribus Prælatis, nisi appellatio ad ipsum facta sit, l. 7. nu. 137. Pro tempore suæ Legationis habet facultatem absolvendi à casibus Bullæ Cœnæ, quam etiam aliis potest committere, l. 6. p. 2. n. 1617. Potest etiam adiri pro absolutione à Censuris Papæ reservatis, si is adiri non possit, l. 7. n. 143. Dispensare non potest cum pauperibus pro Matrimoniis contrahendis in gradu tertio, si attingatur secundus, l. 6. p. 3. n. 862. 863. Non videtur etiam dispensare posse, si unus sponsorum sit Acatholicus &c. à n. 864. Dispensare potest cum Acatholicis post contractum Matrimonium conversis, etiam in secundo gradu, si primus non attingatur, n. 867. Facultatem habet specialem concedendi potestatem legendi, & retinendi libros Hæreticos, l. 7. n. 390. Potest subditis suæ Nunciaturæ pro quocunque pio opere concedere 100. aut plurium dierum Indulgentias; semper tamen minùs, quàm annum, l. 6. p. 2. n. 1322. Pro Templo, vel Capella dare potest 7. annorum, & 7. quadragenarum &c. ibid. Si concedat pro eodem loco in duobus festis anni, durabunt ad triennium tantùm; si in uno festo, ad septennium tantùm; sicque exspirabunt, nisi prorogentur, ibid. Ad Nuntium Apostolicum recurrendum est, si casus moram patiatur, & ille specialem facultatem à S. Pœnitentiaria habeat, quam ab ea non habet Episcopus, l. 6. p. 3. n. 859. Potest Nuntius Apostolicus facultates communicabiles aliis communicare pro toto tempore Nunciaturæ suæ, nu. 847. Per Regulam Cancellariæ initio cujusvis Pontificatûs promulgari solitam, revocantur facultates Nuntiis Apostolicis concessæ immediatè ab antecessore Papa, n. 848. Nuntius Apostolicus Coloniensis plures & magnas habet facultates absolvendi, tenendi & legendi libros Hæreticorum, dispensandi in variis gradibus, & impedimentis Matrimonii, in Irregularitatibus, Vota commutandi, Beneficia Ecclesiastica conferendi &c. n. 832.

Nuntius publicus.

Nuntius publicus judicii criminalis probabiliter non est irregularis, l. 7. n. 525.

Nuptiæ.

Nuptiæ sunt conjunctio maris & fœminæ, & consortium omnis vitæ, divini, & humani juris communicatio. Dicuntur Nuptiæ, quia puellæ nupturæ pudoris gratiâ se velo, quasi nube obtegebant. Sæpè idem significant, quod Matrimonium, l. 6. p. 3. n. 4. Secundæ & plures sunt licitæ, nu. 16. Nuptiæ quæ, à quo & ubi benedici debeant. V. *Benedictio.*

O.

Obduratio cordis.

Obduratio cordis egenis & pauperibus non compatiendo &c. potest esse mortalis, quando præceptum Eleemosynæ, vel Charitatis urget, & tamen ex tali duritia non subvenitur, l. 5. n. 100.

Obedientia. V. *Religiosus.*

Obedientia filiorum erga parentes. V. *Filius.*

Obex.

Cum *obice* aliquando validè Sacramenta suscipi possunt, quo remoto omnia Sacramenta validè suscepta reviviscunt &c. l. 6. p. 1. à n. 194.

Oblatio.

Ad *oblationes* in Altari sub Missa non obligantur singuli Fideles,

Fideles, l. 4. n. 1362. Oblationes in Altari, vel in Capellis, aut ad sacras Imagines intra Parochiam factæ cedunt Parocho; nisi alicubi sit alius usus, ibid. Oblationes in Missa licitè accipit Sacerdos novam Missam celebrans, modò non discedat ab Altari, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 44.

Oblatio libelli, modò non intimetur parti adversæ, licita est die festo, l. 3. p. 1. n. 599.

Oblectamenta sensuum.

Oblectamenta sensuum propter solam voluptatem quærere, est veniale, l. 5. n. 314.

Obligatio.

Obligatio est juris vinculum, quo necessitate constringimur alicujus rei solvendæ, vel præstandæ, l. 3. p. 2. n. 702. Alia est naturalis, alia civilis, alia mixta, alia in fieri, alia in conservari, ibid. Ad obligationem restitutionis quæ requiratur culpa. V. *Culpa.* Obligatio ad rem gravem potest tantùm esse levis, l. 1. num 642. Obligatio ad rem levem non potest esse gravis, nisi materia aliàs levis fieret gravis ratione circumstantiarum, ibid. Obligationis gravis signa sunt varia, v. g. si materia sit gravis, & non constet in contrarium de voluntate præcipientis; si verba præceptiva magnam vim habeant, si magna pœna adjiciatur &c. ibid.

Oblivio.

Oblivio naturalis æquivalet ignorantiæ invincibili; hinc qui ex oblivione omisit Horas, non tenetur restituere fructus, l. 1. n. 773.

Obreptio & subreptio. V. *Dispensatio.*

Observantia.

Observantia simplex, quamvis non longi temporis, in dubiis casibus est optima legum interpres, & attendi debet &c. l. 1. n. 827.

Observantia vana.

Observantia vana est superstitio, quâ medio aliquo improportionato, & à Deo non instituto procuratur aliquis effectus, v. g. sanitas, scientia &c. Est peccatum mortale ex genere suo, sicut divinatio, l. 3. p. 1. n. 27. In quatuor species communiter dividitur: prima dicitur ars notoria. V. *Ars notoria.* Secunda dicitur magia. V. *Magia.* Tertia est observatio eventuum, quâ ex consideratione alicujus eventûs conjicitur, quid sit futurum &c. Quarta dicitur observatio sanitatum, cùm adhibentur certa signa, orationes, verba sacra, &c. velut necessaria, & efficacia ad pellendos morbos &c. ibid. Vana observantia ex variis cognosci potest, v. g. ex insufficientia causæ adhibitæ ad effectum, ex adjunctione falsæ, vel vanæ circumstantiæ &c. à n. 27. In dubio, an in observantia vana sit pactum cum Dæmone, probabiliter experiri licet, factâ protestatione, se nolle effectum, si à Dæmone sit; sed res illa est plena periculi, adeóque vitanda, n. 36. V. *Superstitio.*

Obses.

Obsides non licet occidere, quamvis, qui eos miserunt, non servent fidem, l. 3. p. 1. n. 822.

Obstetrix.

Obstetrices tenentur sub mortali addiscere modum baptizandi, l. 6. p. 1. n. 270.

Occasio peccandi.

Occasiones proximæ peccatorum sunt vitandæ, l. 6. p. 2. n. 1831. Etiam respectu venialium, nu. 914. Occasio proxima peccandi dicitur, quæ homines similis conditionis frequenter inducit ad tale peccatum, vel de qua per experientiam constat, quòd communiter in peccatum inducat. Remota est, quæ frequentem illam conjunctionem cum peccato non habet, l. 5. à n. 252. Proxima ratione circumstantiarum potest fieri remota, n. 259. Licitum est se exponere proximæ in necessitate, si ratione subjecti fiat remota, l. 5. à n. 259. Si fieri non possit remota, & tamen sit moraliter impossibile eam vitare, videtur certum, quòd moralis illa impossibilitas vinci debeat cum quocunque etiam incommodo, si etiam media interna adhibuerit, à nu. 271. 278. Non est obligatio fugiendi occasionem remotam, n. 272. Occasionem proximam peccandi nolens efficaciter vitare, communiter absolvi non potest, à nu. 278. V. *Periculum.*

Occisio.

Occisio directa innocentis probabiliter est intrinsecè mala, l. 1. n. 776. Quid, & cui pro injuria per occisionem illata restitui debeat. V. *Injuria.* Occisio alterius est specie diversa, si occidens præterea discerpat cadaver, evellat cor &c. Item, si fiat in Ecclesiâ; si occidatur persona sacra; si proximè sanguine juncta &c. l. 6. p. 2. à n. 1015. Occidens injustum invasorem pro defensione suæ pudicitiæ, aut bonorum temporalium, aut vitæ innocentis, probabiliter non est irregularis, l. 7. n. 526. Nec invasorem occidens, si fugere non possit, nisi cum magna infamia, n. 527. Occidere se ipsum, innocentem, iniquum aggressorem, malefactorem, uxorem in adulterio deprehensam &c. V. *Homicida.*

Occultum, vel publicum quid dicatur. V. *Notorium.*

Octava.

Infra *octavam* Paschæ, & Pentecostes non fit Officium de ullo festo. Infra Octavam Epiphaniæ fit de solo Patrono, vel Titulari, vel Dedicatione, vel translatis 1. Classis; non tamen in die Octava. Infra Octavam Corporis Christi fit de solis duplicibus non translatis, nisi adsint altioris Ordinis. Infra reliquas Octavas fit de festis etiam semiduplicibus, & etiam translatis, si inciderent in Dominicam infra Octavam, & haberi possint die Lunæ: cæterùm semiduplicia infra Octavam die impedito occurrentia, si non possint haberi die proximè sequenti, transferuntur post totam Octavam; Duplicia autem, licèt non possint primo, possunt haberi aliis diebus sequentibus infra Octavam, l. 4. nu. 1274. De semiduplicibus ad libitum non fit infra quamcunque Octavam, cujus contrarium per errorem, l. 4. n. 1274. dictum est, l. 4. nu. 1550. Si concurrant dies infra Octavam, fit de die infra Octavam, cujus festum est principalius, v. g. Geislæ, ubi concurrunt dies infra Octavam S. Xaverii: quod ibidem est 1mæ classis, cum diebus infra Octavam Conceptionis B. Virginis Mariæ, cujus festum ibidem est 2dæ classis, fit de diebus infra Octavam S. Xaverii, cum commemoratione octavæ B. Virginis Mariæ. Si autem concurrat dies Octava S. Xaverii, quæ est duplex minus, cum die Octava B. V. Mariæ, quæ est duplex majus, fit de octava B. V. Mariæ cum commemoratione diei Octavæ S. Xaverii, l. 4. n. 1276. Non celebratur Festum illo anno cum Octava, si illud transferatur post dies 8. à die Festi: si ad pauciores dies transferatur dies octava, non transfertur, sed numeratur à die, quo Festum incidebat, & celebrari debebat, & in octavo die ab illo celebratur Octava, n. 1275. Quarum octavarum semper fiat commemoratio. V. *Commemoratio.* Si de eadem Octava agatur duobus diebus consequenter, non dicuntur Vesperæ à Capitulo de sequenti, sed totæ 2. Vesperæ, ac si sequeretur simplex. Aliquando autem Octavæ abrumpuntur, scilicet à die 17. Decembris. Item à die Cinerum &c. l. 4. n. 1277. Si diem octavam sequatur duplex similis Classis, dividuntur Vesperæ; si duplex majus, totæ Vesperæ dicuntur de sequenti cum commemoratione Octavæ, exceptis aliquibus Octavis, scilicet Epiphaniæ, Paschæ, Ascensionis, Corporis Christi, quæ habent totas 2. Vesperas cum commemoratione sequentis duplicis, etiam majoris: si sequatur duplex 1. Classis, in 2. Vesperis nihil fit de octava die. Si sequatur 2. Classis etiam translatum, fit tantùm commemoratio Octavæ, n. 1279. Dies Octavæ ordinariè sunt ejusdem solennitatis, exceptis Christi, & B. Virginis, ibid. Octava Dedicationis est dignior, quàm Patroni: Patroni dignior est, quàm Titularis ordinariè: Assumptionis dignior est, quàm Dedicationis, ibid. Dies octava, si incidat in Dominicam privilegiatam, de qua debeat fieri Officium, Capitulum fit de Dominica cum commemoratione Octavæ, etiamsi in Sabbatho fuerit festum semiduplex &c. n. 1280. Octava dies Dedicationis non habet integras Vesperas, si die præcedenti, vel sequenti celebretur Officium duplex minus. l. 6. p. 2. nu. 2055. D. 246. Dies octava non privilegiata dimidiat in occurrentia cum duplici minori. D. 247. Si Festum S. Luciæ transferatur in feriam secundam ratione Dominicæ privilegiatæ, Vesperæ erunt de die octava Conceptionis, cum commemoratione S. Luciæ, D. 248. Quæcunque dies octava B. Virginis habere debet utrasque Vesperas integras in concurrentia cum duplici minori, D. 249. Si ex privilegio celebretur octava in Quadragesima, non tamen debet fieri commemoratio in die Cinerum, n. 277. Si in Quadragesima occurrerit officium infra Octavam, qui ex privilegio Octavam celebrant, debent dicere Missam Conventualem de feria, cum commemoratione Octavæ: Missas privatas possunt dicere de Octava cum commemoratione feriæ, D. 278. Si infra Octavam Corporis Christi eâdem die occurrant duo duplicia, de translato non est agendum die immediatè sequente, sed priùs post totam Octavam, n. 2064.

Oculus.

Oculo carens, si non sit valdè deformis, non est irregularis, consequenter ordinari potest, l. 6. p. 2. nu. 2222. l. 7. n. 500. Oculi in Missa elevantur ad *Munda cor meum. Veni Sanctificator*; ad oblationem Hostiæ & Calicis; ad *Suscipe S. Trinitas*, &c. n. 495. Demissè tenentur in accessu & recessu ab Altari, quando Sacerdos se vertit ad populum; sub utroque *Memento* &c. n. 496.

Odiosum. V. *Lex.*

Odium.

Odium Dei, quod est filia luxuriæ, est, quando lascivus à rebus divinis abhorret, imò ab ipso Deo tanquam pecca-

peccatorum vindice. Per se est mortale, si plenus sit voluntatis consensus, l. 5. n. 301. Odium si sistat in mero desiderio inefficace sine voluntate inferendi malum, erit unius speciei desiderare proximo paupertatem, infamiam, mortem, &c. l. 6. p. 2 n. 1019. Unius etiam speciei est, delectari de magno malo proximi, & habere displicentiam de magno bono illius; facilius tamen & clarius erit in Confessione dicere, semel gavisus sum de malo, & semel dolui de magno bono proximi, n. 1020.

Odium Dei. V. *Charitas Dei. Amor Dei.*

Odium proximi. V. *Inimicus. Dilectio proximi. Mors.*

Offensus.

Offensus per petitionem veniæ &c. placari debet &c. l. 2. à n. 188. V. *Inimicus.*

Officialis.

Officialis dicitur, Vicarius Generalis in contentiosis, & est Præses judicii Ecclesiastici, l. 4. n. 245. Per Officialem Episcopi sæpè intelligitur Vicarius, nu. 247. Habet potestatem vel jurisdictionem ordinariam, n. 248. Officiales in diversis Diœcesibus habentes perpetua Officia, quamvis non fiant illarum cives, ordinari poterunt ab Episcopis dictarum Diœcesium, l. 6. p. 2 n. 2180.

Officiales antiqui non tenentur sua officia deponere si patria injustè sit capta ab hoste, quamvis aliquando debeant scribere vel subscribere Decretis, vi quorum fiunt exactiones injustæ, l. 2. n. 275.

Officiales Bellici.

Officiales Bellici peccant, & tenentur ad restitutionem, si pauciores habeant milites, quàm in solutione exhibent; si ex officio teneantur curare commeatum, & dent militibus cibum vel potum corruptum, ex quo morbi oriantur; si in transitu per regiones accipiant pecunias à variis pagis, ne illic pernoctent aut morentur &c. l. 3. p. 1. à n. 867. 875. V. *Bellum.*

Officium.

Servari debet consuetudo, quâ recitatur in Choro Officium parvum B. V. Mariæ in semiduplicibus & Dominicis, non obstante Bullâ Pii V. l. 6. p. 2. n. 2055. D. 121. In Officio parvo B. V. Mariæ non additur *Alleluja* tempore Paschali ad Invitatorium, Antiphonas, Responsoria, & Versiculos, D. 122. Officium B. V. Mariæ recitandi consuetudo retinenda est, etiam mutato proprio Breviario, & Romano acceptato, D. 123. Quamvis in Choro recitetur Officium parvum B. V. Mariæ, tamen in Ecclesiis Titularibus ejusdem, in suffragiis facienda est commemoratio de B. V. Maria, D. 124. Officium de Sancto, cujus habentur insignes Reliquiæ, in Ecclesia, vel ejus Sacristia, dici potest, l. 6. p. 2. à nu. 379. De B. Stanislao Kostka Officium à quibuscunque Sacerdotibus ad Societatis JESU Ecclesias confluentibus recitari potest festo ejus die; non tamen de B. Aloysio recitare poterit Officium Sacerdos sæcularis, qui festo ejus die in Dominicam incidente Missam de eo legeret, l. 4. n. 1249. Ad Officium Defunctorum in die Animarum secundùm communem est obligatio gravis; etiam pro illis, qui utuntur Breviario Romano: sententia contraria in praxi non videtur satìs tuta, à num. 1289. Officium Defunctorum ad Vesperas dici potest pridie, sed ad Matutinum pro die Animarum non debet dici pridie, sed ipso die, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 33. 87. n. 2066.

Officia varia, & Missæ. V. *Festum.*

Qualia Officia, & quando recitari debeant. V. *Hora Canonica.*

Officium dedicationis. V. *Dedicatio.*

Officia susceptorum Ordinum varia sunt, l. 6. p. 2. n 2214.

Officium Judicis, Medici, Chirurgi petens aut suscipiens indigne, si probabile sit, inde notabile damnum proximi secuturum, peccat mortaliter. l. 4. n. 1420.

Oleum benedictum. V. *Extrema Unctio.*

Omissio partium in Missa, quando sit mortale, & quando veniale tantùm. V. *Missa.*

Omissio quænam invalidet formam Sacramenti. V. *Sacramentum Baptismus. Confirmatio.* &c.

Omissionis peccatum. V. *Commissionis peccatum.*

Onera.

Nulli, præterquam Papæ licitum est, in provisione ullum onus reale, vel Personale addere Beneficio, vel aliquo augere, quod ex fundatione illi non inest: pro magna tamen utilitate Ecclesiæ potest Episcopus Beneficio, dum vacat novum onus adjicere, quod cum Beneficio transibit ad providendos &c. l. 4. n. 669. 851. V. *Episcopus.* Onera etiam pia, & quæ Beneficio insunt, exigere sub novo pacto, ordinariè est Simonia, num. 670. Onera per præscriptionem tolli, vel accedere possunt, à num. 852. Onera etiam in perpetuum reduci possunt ab Episcopis, si reditus non sint ampliùs sufficientes ad ea præstanda, n. 854. Onera Missarum ex legatis, vel Eleëmosynis contracta post Tridentinum, nec Episcopi, nec Abbates, aut Generales Ordinum reducere possunt, sed pro illis recurrendum est Romam, ibid. Non est obligatio ad ullum onus, si uno anno toti fructus emaneant: si ex parte tantùm, est obligatio pro rata; sed ad Episcopum spectat imminuere, n. 855.

Operari.

Ad *operandum* licitè, non requiritur judicium directum de liceitate actûs, sed sufficit judicium reflexum de probabilitate judicii directi, l. 1. n. 387.

Operarius sive Opifex.

Operarii sive opifices, v. g. sartores, sutores &c. peccant, si jurent se tali die opus perfecturos, quod sciunt (vel dubitant) non futurum: si plus materiæ exigant, quàm sit ad opus necessarium, aut partes alicujus momenti, quæ supersunt, retineant sine consensu Domini: si diem festum per se, vel per famulos suos violent sine gravi causa &c. l. 4. num. 1539. Opifex non potest surripere aliquid ad compensandum laborem, cui putat non correspondere æqualem mercedem, l. 3. p. 1. n. 973. Ut occulta compensatio liceat, debet esse certus de injuria, n. 974. Si propter paupertatem coactus sit pacisci pro inæquali pretio, non licet illi occulta compensatio, n. 975. Opifex Catholicus famulis Hæreticis valdè peritis licitè apponit carnes in Quadragesima, si aliàs nolint apud ipsum manere, & absit scandalum, l. 2. n 258.

Opera diebus Dominicis & festis præcepta, prohibita, servilia, forensia, &c V. *Festorum observatio.*

Opera satisfactoria, requisita ad Indulgentias lucrandas, vel Jubilæum. V. *Indulgentia.*

Opera satisfactoria.

Opera nostra non sunt tantùm conditio, ad cujus præsentiam nobis applicantur merita Christi, sed sunt vera causa meritoria, possuntque de condigno esse satisfactio pro pœna temporali peccatis remissis debita &c. l. 6. p. 2. à n 1302. Opera, in quantùm sunt satisfactoria, debent esse pœnalia, à num. 1304. Omnia opera meritoria etiam sunt satisfactoria, num. 1306. Opera ut sint satisfactoria, requiritur ex parte operantis imprimis status viæ, deinde status gratiæ, n. 1307. Ut sint satisfactoria de condigno, requiritur ex parte operis, ut sint voluntaria, libera, moraliter bona, posita ex aliqua saltem intentione satisfaciendi, supernaturalia &c. Ex parte Dei requiritur promissio de acceptando opere in finem satisfactionis, à nu. 1308. opera nostra satisfactoria, antequam fiant, possunt applicari alteri, à n. 1327. Etiam applicari possunt ignoranti, nolenti &c. n. 1328. Si ille, cui applicantur, sit incapax, vel iis non indigeat, probabiliter statim à Deo conceditur alicui satisfactio, sive vivo, sive defuncto, secundùm interpretativam voluntatem facientis opera, nu. 1330. Non est gravis obligatio ad illa, non sunt tamen negligenda in hac vita, num. 1311. Honestum est, & utile, illa applicare defunctis, num. 1321. à nu. 1336. Applicatio illa fieri potest alteri, quamvis is, qui applicat, satisfactione ipse indigeat, n 1332. Opera autem antecedenter facta, postea frustra alteri transleribuntur, n 1333. Etiam opera post mortem sibi applicanda invalidè à vivente nunc applicantur alteri, nu. 1334. Si subditus suum opus applicet contra applicationem Superioris, poterit peccare contra obedientiam, sed subditi applicatio prævalebit, n. 1335. Quibus animabus, quomodò, & quæ opera satisfactoria illis utiliùs applicentur, & maximè prosint, &c. V. *Defuncti.*

Opinans circa obligationem restituendi. V. *Dubius.*

Opinio.

Opinio in genere est judicium incertum nitens motivo fallibili, vel infallibili, sed non cognito ut tali &c. l. 1. n. 85. Alia est probabilis, alia improbabilis; alia speculativa, alia practica, nu. 96. Probabilis variè definitur; communissimè autem dicitur judicium incertum, nitens motivo absolutè, & respectivè gravi, à n. 103. Probabilis, seu quæ nititur motivo gravi, est actus prudens, à n. 97. Probabilis magis se habet ad verum, quàm ad falsum, n 101. Non habet se indifferenter ad verum & falsum, à n. 357. Probabilis falsa, quæ nititur prudente & gravi motivo, melior est, quàm ignorantia, num. 417. Probabilis alia est intrinsecè talis, cujus motivum consistit in ratione gravi, quæ ipsi rei inest, sive ex re ipsa petitur: alia est intrinsecè talis, cujus motivum est authoritas gravis itâ sentientium, & dicentium, quæ tamen non movet, nisi, in quantùm præsumitur cum hac esse conjunctam rationem seu probabilitatem intrinsecam, à n. 113. Alia dicitur speculativè tantùm probabilis, alia etiam practice, quæ variè definiuntur: Recentiores dicunt, esse speculativè tantùm probabilem, quæ vel de praxi nihil enuntiat, vel tantùm procedit

habitâ

habitâ ratione principii universalis, non consideratis illis, quæ cum praxi communiter conjunguntur: econtra illam dicunt esse practicè probabilem, quæ enuntiat, licitam esse praxin post omnia considerata, quæ in praxi apta fuit contingere, n. 115. Alia est probabilis quoad se, quæ nititur motivo gravi, licèt fortè ejus gravitas à nobis non agnoscatur. Alia est probabilis quoad nos, quæ invincibiliter à nobis judicatur niti motivo gravi, quamvis re ipsâ grave non sit. n. 116. Non omnis speculativè probabilis etiam est practicè talis, à n. 117. Opinio certò probabilis est, cujus probabilitas certò nobis innotescit, &c. Tantùm probabiliter probabilis est, cujus probabilitas probabiliter tantùm innotescit &c. Tenuiter probabilis est, quæ nititur motivo ità levi, ut non mereatur assensum viri prudentis &c. Dubiè probabilis est, de cujus probabilitate est prudens dubium, l. 1. à n. 119. 170. Probabilior intrinsecè dicitur, quæ pro se habet meliores rationes: probabilior extrinsecè, quæ pro se habet majorem authoritatem &c. à nu. 134. Quandonam sententia dicatur moraliter certa. V. *Certitudo moralis*.

Opinio ex hoc præcisè non semper potest prudenter judicari probabilis, quòd in aliquo Authore plures alii inveniantur pro ea citati: communiter tamen probabilis censeri potest, si Author citans de scientia, & fidelitate sit aliunde notus, l. 1. n. 165. Opinio hoc ipso non est semper probabilis, quòd deducatur ex aliis probabilibus, à n. 167. Opinio non semper hoc ipso est probabilis, vel probabilior, quòd doceatur à multis, vel à pluribus, à n. 136 Authoritas unius non semper facit opinionem certò probabilem, à n. 153. Si hæc opinio dicatur tantùm probabilis, vel tantùm probabilior, & simul significetur esse simile, aut fermè simile motivum pro opposita, etiam hæc censetur hoc ipso probabilis &c. à n. 174. De probabilitate intrinseca alicujus opinionis judicium ferre possunt soli doctissimi, & in re morali versatissimi; de probabilitate extrinseca judicium ferre possunt etiam mediocriter docti: si autem Authores opinionis alicujus non sint notoriè omni exceptione majores, non poterunt de probabilitate etiam extrinseca opinionis judicium ferre, nisi doctissimi & versatissimi, à n. 150. Opinio improbabilis est, quæ nititur motivo fallibili, non gravi, sed simpliciter indigno, propter quod fiat assensus. Si contra se habeat motivum certum, est improbabilis positivè, sive certò falsa. Si pro se nullum motivum grave habeat, est improbabilis negativè, &c. l. 1. n. 185. Levis est, quæ nititur tantùm fundamento levi, n. 186. Laxa est, quæ favet libertati, & est licentiosa, ibid. Temeraria positivè, quæ contra se habet rationes firmissimas, & pro se nullam gravem Negativè talis est, quæ nec pro se, nec contra se habet ullam rationem, n. 187. Erronea est, quæ contradicit conclusioni Theologicæ, ibid. Errori proxima est, quæ contradicit conclusioni, quæ à plerisque, non tamen ab omnibus habetur tanquam Theologica, ibid. Scandalosa est, quæ præbet occasionem ruinæ, seu peccati, &c. n. 188. Piarum aurium offensiva est, si in materia Religionis dicatur aliquid indecens, nu. 189. Malè sonans est, quæ abutitur vocibus contra communem sensum Fidelium, n. 190. Suspecta est, quæ in rigore grammatico vera esse potest, videtur tamen innuere latentem Hæresin, n. 191. Sapiens Hæresin est, cujus contradictoria communiter in Ecclesia recipitur, ac si esset de fide, num. 192. Hæresi proxima est, contradictoria illius, quæ à plerisque habetur tanquam de fide, &c. n. 193. Hæretica est, cujus contradictoria est de fide, nu. 194. Blasphema est, quæ continet injuriam contra Deum, vel Sanctos, n. 195. Schismatica est, quæ sine Hæresi nata est inducere schisma, n. 196. Seditiosa est, quæ nata est concitare tumultum contra Superiores in Ecclesia, vel Reipublica, n. 197. Impia est, quæ est contra cultum Deo, vel SS. debitum, l. 1. n. 198 Opiniones censurare formaliter spectat ad Papam, &c. à nu. 199. Opinio potest amittere, vel acquirere probabilitatem, à nu. 201. Opinio, licèt videatur doceri ab aliquo è SS. Patribus, si damnetur à Papa, amittit probabilitatem, à nu. 211. Opinio circa materiam facti, quæ ita conjuncta est cum quæstionibus juris, ut à negata materia facti valeat consequentia ad negandam infallibilitatem in quæstionibus juris, cadit sub certam definitionem Papæ, à num. 207. Opinio damnata ab aliquibus sacris Congregationibus, (quarum Romæ variæ sunt) amittit probabilitatem, si damnatio facta sit post informatum Papam, & ex ipsius mandato, & hæc ritè communicetur toti Ecclesiæ, &c à num. 214 Ex eo, quòd opinio universalis sit damnata, non infertur, quòd ideò etiam particularis sub ea contenta sit damnata, num. 221. Opinio, ex qua evidenter infertur alia damnata, non ideo est damnata; est tamen falsa, & practicè improbabilis, num. 222. Opinio illata ex damnata non ideo est damnata, vel falsa, num. 223. Opinio illata ex contradictoria damnatæ est vera, num. 224. Circa materiam probabilitatis variæ opiniones, seu propositiones sunt damnatæ, nu. 94. Opiniones contradictoriæ possunt esse simul probabiles, non tantùm in diversis, sed etiam in eodem intellectu, à n. 237. 358. Licitum est sequi opinionem probabilem relictâ probabiliore, quod plurimis argumentis probatur v. g. Authoritate SS Canonum, & Pontificum, communi consensu Doctorum ex omnibus Statibus, & ordinibus, &c. n. 92. à n 268. Etiam licitum est sequi probabilem, licèt evidens sit, oppositam esse probabiliorem, l. 1. n. 301. Si esset obligatio sequendi probabiliorem, intolerabilia inde nascerentur incommoda, num. 293. Sequi minùs probabilem non tantùm licitum est in materia juris positivi humani, sed etiam divini & naturalis, num. 302. Nec opinio probabilis, nec probabilior potest esse dictamen ultimum Conscientiæ, quod debet esse certum, à n. 304. Argumenta contra usum opinionis probabilis sunt exigui ponderis, à num. 318. 489. Etiam licitum est sequi opinionem probabilem alienam relictâ suâ probabiliore, num. 92. Valdè probabile est, licitum esse, sequi opinionem probabilem alienam, quamvis illa videatur esse falsa, si judicetur esse probabilis, à nu 377. Non licet autem sequi opinionem alienam, si operans judicet, eam esse falsam, à nu. 375. Sententia benigna de usu opinionis probabilis est moraliter certa, vel saltem probabilissima, à n. 342. Illa non favet omnibus sceleribus, à nu 361. Non est, per se loquendo, licitum, sequi opinionem tenuiter tantùm probabilem, nu. 366. Non est licitum, sequi opinionem dubiè probabilem, nu. 367. Probabile est, esse licitum, sequi opinionem probabiliter tantùm probabilem, nu. 368. Non licet sequi opinionem extrinsecè tantùm probabilem, nu. 369. Hanc & oppositam sententiam probabilem in eadem materia sequi, non licet, si lex aliqua occurrat, cujus obligatio sit certa, & quæ post assumptam alteram sententiam probabilem impleri non posset; si autem lex, vel obligatio ejus non sit certa &c. hanc & oppositam sequi licet, à num. 370. Opinionem probabilem semel electam mutare non licet, si hoc foret in præjudicium alicujus legis, quæ per ejusmodi mutationem violaretur, n. 372. Nec licet eodem tempore usurpare utramque opinionem probabilem in præjudicium tertii, n. 373. Ut aliquis licitè operetur secundùm aliquam opinionem probabilem, non necessariò debet illam habere, vel elicere, sed sufficit judicium reflexum de probabilitate directi si eliceretur, à nu. 387. Potest elici opinio ex motivo uno, quamvis oppositum sit æquè probabile, à n. 398 Etiam elici potest opinio ex motivo uno, quamvis oppositum sit probabilius, à n. 414.

Opinio tutior dicitur, quæ magis recedit à periculo legis tam materialiter, quàm formaliter violandæ, aut alterius mali incurrendi &c n. 472. Minùs tuta, quæ minùs ab eo removet; quandoque etiam minùs tuta idem significat quod non satis tuta, nec licitè practicabilis, nu. 473. Si ex utraque parte sit periculum peccati, illa est tutior, quæ removet à majore periculo simpliciter, vel à periculo majoris peccati, n. 474. Tutius est, operari hoc, quod vult sententia rigida, sed periculosius est, operari ex obligatione rigidæ sententiæ, l. 1. nu 475. Non omnes opiniones probabiles sunt æquè tutæ, nu. 471. Aliquando est obligatio sequendi partem tutiorem, v. g. in materiis, quæ sunt de necessitate medii ad salutem; quando agitur de valore Sacramenti &c. n. 92 319 340. 457. à n. 476. Non semper est obligatio sequendi partem tutiorem, n. 470. à n. 478. Argumenta contraria parùm urgent, à n. 489. Etiam est obligatio sequendi tutiora in illis materiis, in quibus ad finem consequendum, ad quem est obligatio, nec pars probabilis, nec probabilior aliquid juvat, etiamsi adsit ignorantia invincibilis &c. num. 476. Etiam est obligatio sequendi tutiora, si quis ad hoc se voto obligâsset, vel ad id adstrictus esset per legem, aut mandatum Superioris, num. 477. Sequens probabilem, relictâ probabiliore & tutiore, quando agitur de valore Sacramenti, peccat mortaliter, l. 6. p. 1. à nu. 104. Imo tunc sequens probabiliorem, vel probabilissimam, relictâ tutiore, peccat graviter, à n. 106 Non peccat, si opinio probabilis sit moraliter certa, & adsit rationabilis causa, à nu. 108 In necessitate oportet operari secundùm probabilem, etiamsi agatur de valore, num. 110. Etiam, quando aliunde advenit practica certitudo, à n. 112. Etiam, quando aliàs administratio vel susceptio Sacramentorum fieret obnoxia nimiis scrupulis, vel difficultatibus, nu. 119. Quandocunque datur opinio probabilis, v. g. pro jurisdictione, vel absentia impedimenti,

dimenti, tum supplet, vel dispensat Ecclesia, quando potest, l. 6. p. 1. à n, 117. Pro articulo mortis non est obligatio sequendi opinionem probabiliorem, & tutiorem, l. 1. nu 458. In materia Matrimonii illicitum est sequi opinionem tantùm probabilem de illius valore, relictâ tutiore, l. 6. p. 3. à n. 37. Illicitè contrahit, qui habet probabilitatem facti, vel præsumptionem, quòd existat impedimentum, nullam autem probabilitatem de carentia impedimenti; Etiam, ordinariè saltem, illicitè contrahit, qui habet meram probabilitatem facti, nullam autem certitudinem de carentia impedimenti, n 40. Si in quæstione facti ex conjecturis utrimque probabilibus resultet dubium invincibile, licitè contrahitur Matrimonium, nisi esset possessio pro impedimento &c. n. 41. Si sit vera probabilitas juris, cum ea licitè contrahitur Matrimonium, & Ecclesia supplet, si fortè coram Deo non foret validum, adeoque non peccat cum tali probabilitate contrahens relictâ tutiore, &c. à n. 42. Est aliquando obligatio sequendi sententiam minùs probabilem in variis casibus, v. g. quando agitur de valore Matrimonii vel Testamenti, de favore Religionis, de potestate Clavium, & jurisdictione Ecclesiæ; quando sententia minùs probabilis favet causæ piæ &c. l. 1. à n. 459. Est obligatio sequendi unam probabilem præ alia probabiliore, vel probabili, si hoc postulet salus, vel emolumentum, præsertim spirituale, proprium vel alienum &c. ibid. Opinioni probabili pœnitentis tenetur se aliquando accommodare confessarius, relictâ sibi probabiliore, n. 92. à n. 443. Potest alicui suggeri consilium secundùm opinionem minùs probabilem, n. 92. Si Superior imperet secundùm probabilem, subditus tenetur obsequi relictâ suâ probabiliore, n. 92. à n. 432. Qui probabiliter judicat, se non obligari lege, excusatur ab obligatione, si sit periculum in mora; aliàs tenetur recurrere ad Superiorem &c. n. 877. Advocatus potest defendere partem minùs probabilem, n. 92. Medici & Chirurgi tenentur sequi tutiora, & probabiliora, n. 92. 476. Judex tenetur decidere pro parte probabiliore, l. 1. n. 360. 364. Consultius est, se, & alios dirigere secundùm opiniones probabiles, & benigniores, quàm probabiliores, & rigidiores, si id pro salute animæ magis expediat; aliàs illas semper studiosè exquirere, est res plena periculi, n. 475. 510. Opinio nova dupliciter accipitur; primò, pro ea, quæ antiquorum DD. opinioni opponitur, quæ non est facilè antiquæ præferenda. Secundò, pro ea, quæ nunc est inventa, & antiquis fuit incognita; quæ si habeat grave fundamentum, securè practicari, & doceri potest, &c. à n. 466. Opinionum laxitas & novitas est Jesuitis inhibita, n. 469.

Opiniones Contradictoriæ. V. *Contradictoria opiniones.*

Opus. V. *Opera.*

Oratio.

Ad essentiam *Orationis* probabiliùs non requiritur attentio interna, &c. l. 4. à nu. 1341. Plura de attentione ad orationem requisitâ, & de distractione in ea, V. *Attentio.* Attentè orandi media, varia sunt, v. g. Interponere preces jaculatorias, renovare intentionem bene orandi, observare locum opportunum, &c. l. 4. n. 1347. Oratio, an, & qualem intentionem requirat. V. *Intentio.* Probabiliùs peccat venialiter tantùm, qui orat cum actuali proposito peccandi mortaliter, n. 1348. Oratio non necessariò fieri debet cum fide, & spe, n. 1349. Orans scrupulosè. V. *Hora Canonica.* Oratio, qualis requiratur ad lucrandas indulgentias, & quo loco fieri debeat. V. *Indulgentia.* Orationes publicæ, id est, quæ fiunt à Personis ab Ecclesia ad id deputatis nomine Ecclesiæ, sunt impetratoriæ tantùm, etiam respectu remissionis pœnæ defunctorum, &c. l. 6. p. 2. nu. 1343. Oratio in quocunque loco fieri potest; consilii tamen est, in locis sordidis non orare vocaliter, v.g. dum venter exoneratur, &c. Imò si quis talem locum, vel tempus temerè deligeret, peccaret venialiter, l. 4. num. 1320. Pro oratione nullus situs corporis est de præcepto, hinc, per se loquendo, non est peccatum, stare, cùm genuflectendum &c. Nisi ratione scandali in choro publico, &c. n. 1321. Oratio imperata à Superiore v. g. *Deus refugium*, omittenda est in duplicibus primæ Classis, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 179. In oratione, *à Cunctis*, nomina Patronorum S. Michaëlis Archangeli, & S. Joannis Baptistæ, præponenda sunt Apostolis, D. 158. Oratio, *à Cunctis*, vel, *Ecclesia*, quando dicitur, non est dicenda oratio contra Paganos, vel similis. D. 292. Orationes, quæ in Missali dicuntur, *Præparatio ad Missam.* non obligant, l. 6. p. 2. n. 414. Orationes inter induendum dici solitæ, secundùm communem, obligant sub veniali, n. 415. Orationes, quæ in ipsa Missa dici debeant. V. *Missa.* Oratio Dominica est scitu necessaria necessitate Præcepti, saltem crassiori modo, & quoad substantiam, scilicet omnia bona esse petenda à Deo, l. 2. n. 2. V. *Preces.*

Oratorium privatum.

Oratorium privatum est locus in domo, vel arce privati hominis ad tempus deputatus cultui Dei, l. 3 p. 1. n. 626. In eodem Palatio non conceditur nisi unum Oratorium privatum, l. 6 p. 2. n 2055. D. 108. In Oratoriis privatis non potest celebrari in Natali Domini; Epiphania; primâ die Paschatis, & primâ Pentecostes; Annuntiatione & Assumptione B. V. Mariæ; in Festo SS. Apostolorum Petri & Pauli; in solennitate omnium Sanctorum, nec in Sabbatho sancto, n. 271. 2055. D. 182. Si oratorium privatum concessum sit propter infirmitatem, (quod plures Episcopi concedere possunt) etiam in quibuscunque Festis solennioribus in illo celebrari potest, num. 271. In eo audiens Missam die festo, satisfacit præcepto Ecclesiæ, si sit de familia; probabiliter etiam alii, qui secundùm communem probabiliorem, & tutiorem non satisfaciunt, l. 3. p 1. à num. 627. In Germania Episcopi possunt oratoria privata concedere ex justa causa, etiam ad tempus vitæ alicujus, l. 6. p. 2. n. 263. Si oratorium privatæ domûs habeat ingressum publicum, potest Episcopus dare licentiam, ut per modum habitûs ibi celebretur; sed tunc tale oratorium non poterit redire ad usus profanos, nu. 265. Alia oratoria privata possunt redire ad usus profanos, ibid. Non est opus, ut tale oratorium per quatuor muros separetur ab aliis locis, num. 266. In tali oratorio constanter edens, bibens, aliaque profana exercens, videtur peccare mortaliter, ibid. Privilegium oratorii durat ad mortem Privilegiati, n. 267. Nec perit mortuo concedente, ibid. Si in privilegio dicatur, ut in eo una Missa quotidie legatur, non ideo prohibentur plures, nisi dicatur unica, vel una tantùm, tunc tamen non prohibentur Religiosi privilegium habentes ibidem celebrare plures Missas, n. 268. l. 6. p. 3. n. 931. Privilegium oratorii manet, etiamsi mutetur domicilium; probabiliùs tamen novâ Episcopi approbatione opus est, l. 6. p. 2. n. 269. Oratoria privata erigere possunt Provinciales Societatis JESU nullius licentiâ requisitâ; idem possunt Regulares &c. à n. 275. In illis non videtur solennis Missa cantanda sine licentia Ordinarii, n. 278. Oratoria sunt quadruplicia. 1. Pro rure tantùm, & hoc datur etiam personis non nobilibus. Romæ illud petitur hoc modo: Petitur oratorium pro N. N. Diœcesis N. &c. Jura solvenda sunt 12. scuta. 2. Pro civitate, & omnibus omnino locis; & hoc datur personis tantùm nobilibus cum pluribus restrictionibus, v. g. ut valeat tantùm pro Civitate, & locis unius Diœcesis; ut locus si muratus; una tantùm legatur Missa &c. Petitur hoc modo: petitur oratorium pro N. N. S. Romani Imperii Comite &c. Taxa sunt 12. scuta. 3. Pro infirmis Nobilibus; quod in omnibus ferè cum secundo convenit. 4. Pro itinerantibus; & vocatur Altare portatile; quod cum variis clausulis datur, v. g. ut Persona sit Nobilis; ut tantùm valeat pro itinere &c. l. 6. p. 3. n. 931.

Ordinarius.

Ordinarius habet potestatem peccata reservandi, l. 6. p. 2. n. 1599. Ordinarius extra Diœcesin existens potest approbare pro Confessionibus audiendis, à nu. 1500. Ordinarius ad examen admisso pro approbatione non potest eam negare absque injustitia, si dignus inventus sit, nu. 1491. Dispensare potest in impedimento occulto, quando Matrimonium est publicum & bonâ fide contractum, l. 6. p. 3. nu. 844. Non videtur dispensare posse ob graves causas in Matrimonio contracto Catholici cum Acatholica in gradu affinitatis, si Pœnitentiaria id negârit, n. 866. Ordinarius & Parochus dissimulare possunt, quamdiu impedimentum ipsis juridicè non est denuntiatum, n. 875. Quòd si factum sit, & dispensatio pro foro interno tantùm data, in foro externo necdum probata sit, deberit executionem suspendere, ibid. Ordinarius probabiliter potest declarare Professionem esse irritam, & Matrimonium legitimum puellæ, quæ vi coacta (quod probare potest) eam emisit, & post medium annum à Professione clam profugit, & jam per 10. annos est in matrimonio &c. l. 6. p. 3. num. 586. Etiam potest restituere in integrum, v. g. Cajum, qui metu coactus Professionem emisit, & causâ metûs cessante intra triennium contrà protestatus non est auditus &c. n. 586. Potest denunciare aliquem ipso jure & facto esse excommunicatum ob delictum notorium, l. 7. num. 30. Ordinarius aliquem suspendens tenetur Superiori causam suspensionis exprimere, si judicialiter petatur, nu. 407. Ordinarii laborare debent, ut in Ecclesiis sibi subjectis Missæ eâ, quâ par est, fide & diligentiâ celebrentur, & decreta circa earum stipendia observentur, l. 6. p. 2. n. 109. V. *Episcopus.*

Ordo.

Ordo est Sacramentum, quo traditur potestas circa Eucharistiam ritè administrandam, l. 6. p. 2. à n. 2122. 2129. Varii sunt

sunt errores Hæreticorum circa hoc Sacramentum: præcipuus est, quòd negent esse Sacramentum, à n. 2123. Doctrina Ecclesiæ de Sacramento Ordinis proponitur per 8 Canones. 1. Si quis dixerit, non esse in novo Testamento Sacerdotium visibile & externum, vel non esse potestatem aliquam consecrandi & offerendi verum Corpus & Sanguinem Domini &c. anathema sit &c. n. 2129. Ad valorem ejus requiritur materia & forma, nec potest solo verbo conferri à Papa dicente, v. g. *esto Sacerdos.* ibid. Est institutum hoc Sacramentum partim ante, partim post Resurrectionem Christi, l. 6. p. 1. n. 3. l. 6. p. 2. nu 2207. Septem sunt Ordines, l. 6. p. 2. n 2122. à nu. 2128 2208. Officia Ordinatorum sunt: Ostiarius, Lector, Exorcista, Acolythus, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, n. 2214. Prima Tonsura, & alia quædam Ecclesiæ Officia non sunt Sacramentum, nec Ordo, nu. 2122. 2208. Materia remota Ordinum, sunt instrumenta, quæ traduntur, & in quibusdam Ordinibus manus Episcopi: Proxima est illarum manum impositio, aut instrumentorum traditio & acceptatio, cujus contactus physicus & immediatus secundùm communem & tutiorem sententiam est de essentia, idq; simul cum prolatione verborum Episcopi, n. 2122. 2128. 2130. 2148. Quando mutatio materiæ vel formæ sit substantialis, quando accidentalis, & quæ invalidet collationem Ordinis &c. V. *Sacramentum*, *Baptismus*, *Confirmatio.* Ordinare non spectat ad Laicos, nu. 2124. Ordinandi commissio nulli non Sacerdoti committi potest; probabiliùs tamen ex dispositione Papæ Sacerdos non Episcopus potest validè conferre Ordines usque ad Diaconatum inclusivè, l 6 p. 1. n. 52. l. 6. p. 2. n 2212. Ordo Episcopalis est supra Sacerdotium, n 2127. Circa valorem Ordinum sunt variæ sententiæ, l. 6. p 2. à n. 2146. Non sunt eædem materiæ apud Græcos & Latinos, à n. 2131. Materiæ Ordinum non sunt ultimò determinatæ à Christo, sed determinatio illa relicta est dispositioni Ecclesiæ, l. 6. p. 1. n. 16. l. 6. p. 2. n. 2135. Ordo Presbyteratûs probabiliùs est invalidus, si Græcus ordinaretur per traditionem Patenæ & Calicis apud Latinos usitatam; aut Latinus per solam manuum impositionem Græcis usitatam, l. 6. p. 1. n. 16. p. 2. n. 2136. V. *Latinus*, *Græcus.* Ordo Presbyteratûs apud Latinos sine prima manuum impositione collatus, non est certò validus, ideoque iterari & repeti potest sub conditione, l. 6. p. 2. à n. 2137. 2145. Quoties quis tenetur rebaptizari propter certitudinem, probabilitatem, aut dubium de nullitate Baptismi, toties etiam tenetur reordinari Ordine Presbyterii & Episcopatûs, si velit in illis ministrare, l. 6. p. 2. n. 2158. Si ordinandus sciverit, quæ in susceptione Ordinis facienda essent, & quidem sub mortali, supponitur ea fecisse, quamdiu non scit, se non fecisse, nu. 2159. Quando aliquis actus suppletur, forma iterari debet & orationes annexæ; &, si Ordo, vel Ceremonia notabilis sit omissa, debet, si fieri potest, suppleri ab eodem Episcopo, per se loquendo, eo tempore, quo talis Ordo confertur. Si ob solum dubium sub conditione iteretur, à quovis Episcopo id fieri potest. Quovis die etiam omnes Ordines conferri possunt: nec Ceremoniæ necessariò adhibentur, n. 2200. Si in Collatione Ordinis sit omissus ritus notabilis, quamvis ordinatio sit valida, hæc tamen suppleri debet sub mortali ante Ministerium in tali Ordine, à n. 2201. Ordinem Diaconatûs, Subdiaconatûs, & Ordines minores non est opus iterum suscipere sub conditione, quando est opinio probabilis de eorum valore, licèt minùs tuta, à n. 2202. Quando dubium occurrit, an ordo sit verè collatus, ordinariè sub conditione iterari debet, l. 6. p. 2. n. 2122. Materia Episcopatûs non est sola manuum impositio, sed etiam traditio baculi Pastoralis, annuli & libri Evangeliorum. V. *Episcopatus.* nu. 2148. Materia Presbyteratûs est Calix & Patena consecrata, quæ Consecrationem non amiserunt, n. 2150. Item vinum & aqua in Calice, n. 2151. Item contactus immediatus Calicis cum Patena utrâque manu, & ad cavendum scrupulum Patena cum Hostia attingi debet, à n. 2152 Etiam ad valorem Presbyteratûs in secunda manuum impositione pro conferenda potestate absolvendi requiritur utriusque manûs Episcopalis impositio, quæ si chirothecis tectæ sint, videtur certò valere, à n. 2156. Materia Diaconatûs est impositio manuum, & simul traditio libri Evangeliorum, n. 2148. Materia Subdiaconatûs est traditio Calicis vacui cum Patena vacua, & Libri Epistolarum, num. 2149. Ad valorem Ordinum requiritur contactus physicus saltem mediatus vasorum, dum forma pronuntiatur, n. 2148. Ad valorem Majorum Ordinum requiritur, ut Ordinans ipse tradat materias, n. 2148. Validè ordinatur mas baptizatus, perpetuò amens, cæcus, mutus, manibus privatus, irregularis, puer in cunis, n. 2214. l. 7. à n. 432. Ut quis licitè ordinetur, non debet esse Neophytus, infamis, Hermaphroditus, irregularis, suspensus, excommunicatus; debet habere animum Clericandi, esse confirmatus, esse examinatus, habere titulum sustentationis, servare ordinem inter receptionem unius & alterius, tempus, interstitia temporum, servare locum &c. l 6 p. 2. n. 2214 Item litteras dimissoriales proprii Episcopi habere debet. Item Testimoniales de natalibus, ætate, vitâ, moribus, n. 2250. Item Titulum ordinationis, à n. 2268. Item ætatem certam; quæ computatur à die nativitatis, num. 2214. 2306. Pro valore Ordinum, imò nequidem pro Episcopatu certa ætas requiritur, quæ tamen requiritur pro jurisdictione, n. 2307. In ætate requisita, ut licitè Ordines suscipiantur, debet annus certò esse completus civiliter, nec hìc datur parvitas materiæ, à n. 2308. Si certitudo ætatis requisitæ haberi non possit, sufficiunt testimonia hominum, vel conjecturæ, n. 2312. Ante ætatem requisitam Ordinans, vel Ordines recipiens peccat mortaliter, & malâ fide recipiens suspensionem incurrit, n. 2313 In ætate ex variis causis Episcopus dispensare potest, v. g si sit necessitas vel utilitas Ecclesiæ, n. 2314. Ordinatus tribus mensibus ante annum 24. completum, credens id non fore graviter illicitum &c. præsumitur irregularis, l 7. n. 511. V. *Ætas.* Ordinare vel ordinari extra tempora à jure statuta, sine licentia est mortale, l. 6. p 2. n. 2294. Ex variis causis licentia illa concedi potest, n. 2295. Qui ordinatur non servatis interstitiis. peccat graviter. num. 2302. Eodem die suscipiens duos sacros Ordines ordinante inscio, ipso facto ab exercitio Ordinum suspenditur, ibid. Ad Ordines suscipiendos prærequiritur status gratiæ, non tamen ad primam Tonsuram, cujus mulier etiam est incapax, l. 6. p. 1. n. 185. 189. l 6. p. 2. à n. 2213 2224. Status gratiæ per contritionem sufficit, l. 6. p. 1. nu 190 Ordo cum obice susceptus, reviviscit, & causat gratiam obice remoto, n. 199. Primam Tonsuram suscipiens cum animo non perseverandi, peccat saltem venialiter; non verò, si cum animo experiendi suscipiat, l. 6. p. 2. n. 2229. Ordinandus debet habere scientiam necessariam ad usum cujusque Ordinis, l. 6. p. 2. n. 2214. Debet habere notitiam cantûs Gregoriani; sine ea tamen Ordines suscipiens non peccat, n 2226. Debet habere apparatum necessarium, n. 2227. V. *Apparatus.* Item intentionem implicitam habere debet, si sit adultus, recipiendi talem Ordinem, n. 2228. Non sufficit intentio interpretativa, l. 6. p. 1. n. 173. Ordinans & Ordinandus ante sacros Ordines debent esse jejuni; non tamen tenentur pridie jejunare, l. 6 p. 2. n. 2225. Ordinaturus, sub pœna excommunicationis præcipiens, ne ullus habens impedimentum audeat suscipere Ordines &c. ordinariè adhuc habet intentionem ordinandi, & talis etiam malâ fide accedens debet communiter censeri validè Ordinatus, l. 6. p. 1. n. 68. p. 2. n. 2231. Hæreticis parentibus nati in Germania, si conversi sint, ordinari possunt, l. 6. p 2 n. 2218. Qui deformârunt vel occiderunt aliquem sine peccato mortali, vel non tanquam publici ministri justitiæ, nisi consuetudo loci sit contraria, ordinari possunt, nu 2218. Ordinari non potest Energumenus, num. 2219. Conjugatus cum uxoris expressâ & spontanea licentia ordinari potest, n. 2220. Ordines Minores, aut prima Tonsura non dissolvunt Sponsalia; probabiliter nequidem ex parte Sponsæ, quamvis sponsus insciâ vel invitâ sponsâ Ordines illos suscepisset, l. 6. p. 3. n. 195. Ordines sacros suscipiens needum dissolutis Sponsalibus, & sponsâ invitâ, etiamsi ex sincero animo Deo meliùs serviendi id faciat, probabiliùs videtur peccare mortaliter: quòd si id purè faciat, ut se à tali sponsa sibi nunc displicente liberet, videtur absolutè peccare mortaliter, l. 6. p. 3. n. 200. Ordo sacer liberè susceptus invalidat Matrimonium, l. 6. p. 3. n. 512. Ordo ex metu gravi susceptus est validus, l. 6. p. 2. n. 2230. Habens vitium corporis, quod impediat Sacerdotium, alium Ordinem, imò nec primam Tonsuram videtur posse suscipere, l. 6. p. 2. nu. 2221. Ordinari potest balbutiens, si intelligibiliter eloqui possit, nu. 2222. Etiam non confirmatus ordinari potest, qui tamen peccabit, saltem venialiter, nu. 2223. Ordinatio Episcopi ab uno Episcopo valet ex dispensatione Ecclesiæ, assistentibus duobus Sacerdotibus, l. 6. p. 2. n. 2147. Non tamen valet per solam manuum impositionem, n. 2148 In quolibet Ordine imprimitur distinctus character, qui simul omnes faciunt unum Sacramentum Ordinis, l. 6. p. 2 nu. 2211. Ordinem sacrum suscipiens alicui Ecclesiæ adscribi debet, l. 6 p. 2. num. 2317. Ordines Majores etiam extra Missam validè conferuntur. l. 6. p. 2 nu. 2292. Etiam probabiliter conferri possunt in Festo Duplici, quod celebratur in Choro tantùm & ad libitum, vel si solenniter celebretur, in illo loco tantùm, in quo Ordines conferuntur &c. n. 2293. Ordines Minores quovis decenti loco conferri possunt in propria Episcopi Diœcesi, num. 2305. Ordinans alienum. V. *Episcopus proprius.* Tonsurans vel

Ordinans in aliena Diœcesi sine licentia, suspensionem incurrit, n. 2305. Ordinatus vel Tonsuratus ab alieno sine Dimissoriis, peccat, & manet suspensus; proprius tamen Episcopus hanc injuriam remittere, & Ordinationem ratam habere potest, n. 2248. Ordinans maximâ cautelâ dignos seligere debet, n. 2325. Ad Ordines Sacros non debet admittere adolescentes, nisi prævià recollectione octiduanâ, l. 6. p. 3. n. 906. Ordines simoniacè conferens ipso facto suspenditur à collatione omnium Ordinum, saltem per triennium, & interdicitur ingressu Ecclesiæ, l. 3 p. 1. n. 217. Ordinatus per propriam Simoniam etiam ipso facto suspenditur ab Ordine simoniacè suscepto, donec à Papa absolvatur; alios ritè susceptos, probabiliter per se loquendo, licitè exercere potest, ibid. Simoniacè ordinatus probabiliùs non incurrit Irregularitatem, n. 218. Ordini sacro annexa est obligatio continentiæ, ex voto vel præcepto, l. 6. p. 2. n. 2125. à n. 2160. Obligatio hæc ignorari vix potest, & si invincibiliter ignorata fuisset, Ordinatus probabiliter ad eam non teneretur; si culpabiliter ignorata, teneretur: si invalidè ordinatus esset, non teneretur, n. 2162. Metu injustio inductus ad Ordines probabiliter obligatur ad Castitatem & Horas, n. 2163 Ante pubertatem, v. g. circa annum duodecimum Ordinatus, probabiliùs tenetur ad Castitatem, nu. 2164. Ante usum rationis ordinatus non tenetur ad Castitatem vi voti, nisi illud ratificaverit, nu. 2214. Invalidè ordinatus non tenetur ad Castitatem, l. 6. p. 3. num. 578. Ordinatus Titulo Patrimonii per excommunicationem non privatur fructibus sui Tituli, l. 7. num. 227. Ordinatus Minoribus à Papa, non potest ordinari Majoribus ab alio, l. 4. n. 522. Ordinatus à Papa, non potest ob delictum degradari ab Episcopo, ibid. Ordinatus uno Ordine ab Episcopo Originis, potest alium suscipere ab Episcopo Domicilii, & tertium ab Episcopo Beneficii; ad hunc tamen debet adferre Testimoniales, l. 6. p 2. nu. 2185. Ordinatus Subdiaconatu ab Episcopo Originis, potest sine Dimissoriis ordinari ab Episcopo Beneficii, & contrà, ibid. Tonsuratus in una Diœcesi, ad quam venit animo perpetuò habitandi, non potest ulteriùs in ea sine Dimissoriis ordinari, si ad priorem suam redierit, n. 2186. Ordinari quis potest ùt Originarius, ubi ipse vel pater ejus natus est, non tamen, ubi natus est fortuitò, l. 6. p. 2. n. 2122. In diversis Diœcesibus habens domicilia, in quibus æqualiter habitat, ab utriusque loci Episcopo ordinari potest; ejus tamen filius tantùm ab illo, in cujus Diœcesi natus est; qui, si fortuitò extra utriusque Diœcesin natus sit, ab utroque ordinari potest, ibid. Ex fornicatione natus, matris potiùs quàm patris domicilium sequitur, ibid. Studiorum causâ in Universitate habitantes animo redeundi ad patriam non contrahunt ibi domicilium; imò nec filii eorum, si ibi ducant uxorem, ibid. Ut quis dicatur ratione Beneficii subjici Episcopo ad effectum suscipiendi Ordines, debet illud ad congruam vitæ sustentationem per se sufficere, & actu pacificè possideri, nu. 2168. Ut ratione Originis, debet naturaliter, & non ex accidenti esse natus in ea Diœcesi, in qua Ordines petit, n. 2169. Tonsurâ, vel Minoribus Ordinibus initiatus à suo Episcopo, non potest ab alieno ulteriùs ordinari, cujuscunque etiam Beneficii in hujus Diœcesi obtenti intuitu, sine Testimonialibus proprii Episcopi, num. 2167. Si quis in loco, in quo ex accidenti natus est, tamdiu moratus est, ut ibi potuerit impedimentum contrahere, indiget Testimonialibus illius loci Episcopi, ut à proprio ordinari possit, n. 2170. Filii ex accidente nati origo erit ibi, ubi natus est, si pater ibi domicilium contraxerit, quod contrahitur per voluntatem constanter ac perpetuò ibidem manendi, juramento firmatam, à n. 2171. nu. 2184. Qui à propriæ originis loco discessit in ætate, in qua potuit incurrere impedimentum, indiget Testimonialibus Ordinarii suæ originis, n. 2173. Ordinandus ex alia Diœcesi Titulo Patrimonii, Mensæ, Missarum, Servitii &c. debet habere Dimissorias à suo Episcopo, nu. 2178. Ordinari hìc potest Beneficiatus habens Beneficium quoad jura Episcopalia huic Episcopo subjectum, quamvis quoad præsentationem & institutionem subjiciatur alteri Episcopo, n. 2179. In diversis Diœcesibus habens Beneficia, in omnibus illis ordinari potest, n. 2179. V. *Domicilium. Beneficium. Subditus. Origo.* Prima Tonsura sive Clericatus ad quodcunque Beneficium Ecclesiasticum ordinariè, per se loquendo, prærequiritur, l. 4. n 742. Si quis ante primam Tonsuram suscepisset quatuor Minores, per eos esset capax Beneficii, sine Tonsura, nu. 743. Præter Tonsuram jus commune non prærequirit ullum Ordinem, sed sufficit, beneficiandum esse habilem, ut intrà annum suscipiat Ordinem Beneficio annexum &c. n. 744. Quos Ordines prærequirat Episcopatus. V. *Episcopatus.* Tonsura sufficit quandoque etiam, ut quis in Cathedrali sit Canonicus, n. 746. Ordinem Beneficio annexum statuto tempore non recipientes, varias pœnas incurrunt, à n. 747. Ordinum susceptio differri potest, pendente lite circa Beneficium, nu. 749. Ordines quo tempore conferendi. V. *Tempora Ordinationum.*

Ordo Charitatis V. *Charitas.*

Ordo inter Creditores quis servandus. V. *Creditor.*

Ordo Juris.

Ordo Juris aliquando omitti potest, v. g. à supremo Judice in crimine enormi & certè notorio, si in mora sit grave periculum Reipublicæ &c. l. 4. n. 1408. 1419.

Ordo Militaris.

Ordines Militares illi probabiliùs non videntur esse Religiosi, qui conjugalem Castitatem tantùm vovent; verè tamen tales sunt milites S. Joannis, & Teutonici, eorùmque similes, l. 4. n. 1. 3.

Ordo Religiosus.

Ordini vel loco Religioso, si concedatur, quòd non possit censurari, intelligitur, non ab Episcopo; si alteri id concedatur, intelligitur, non à judicibus Episcopo inferioribus, l. 7. num. 37.

Ordo restituendorum. V. *Debitor.*

Ordo restituentium.

Ordo restituentium desumendus est juxta ordinem & mensuram influxûs in damnum, l. 3. p. 2 num. 52. Ille tenetur prior, apud quem res existit, vel in se, vel æquivalenter, n. 52. 54. Si res periit &c. primò, ordinariè, tenetur mandans, consulens, suadens &c. vel causa principalis; in cujus defectu tenentur mandatum, consilium &c. exequentes, vel causæ instrumentales, n. 52. à num. 55. Si plures causæ fuerint æquè principales, ille priùs tenetur ad totum, qui suo nomine fuit executor; si simul sint executi, omnes æquè primò tenentur ad partem, & uno deficiente, alter in obligatione restituendi succedit, à num. 58. Causæ positivæ tenentur ante negativas, n. 63. Causæ positivæ secundariæ tenentur æquè primò, plùs tamen vel minùs pro majori vel minori influxu, n. 64 Si causa principalis restituerit, causæ minùs principales ad nihil tenentur: si causæ minùs principales restituerint, causa principalis tenetur his refundere, n. 65. Quando plures tenentur æqualiter restituere, si unus totum restituerit, reliqui tenentur huic portiones suas refundere, nu. 66. Si unus ex illis æqualiter obligatis nollet, vel jam non posset restituere, reliqui partem hanc ferre debent, æquali inter ipsos divisione factâ, qui tamen contra illum unum jus retinent, n. 67.

Organum.

Organum etiam in Collegiatis Ecclesiis haberi debet, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 225.

Originarii.

Originarii in Westphalia jam non possunt magis gravari à Proprietariis, & si non delinquant, prædiis exturbari non possunt, l. 3. p. 2 n. 1066. Non sunt servi strictè dicti, & aliquorum mobilium sunt domini &c. ibid.

Origo.

Origo facit subditum ad effectum suscipiendi Ordines, si quis naturaliter in ea Diœcesi, in qua ad Ordines promoveri desiderat, ortus sit, & non ex accidenti, l. 6. p. 2. num. 2169. Si filius ex accidenti alicubi natus sit, & pater domicilium ibidem contraxerit, ibi erit origo filii, & non, ubi est origo patris, n. 2171. Infidelis per Baptismum in quacunque Diœcesi acquirit titulum originis, non verò fidelis, n. 2181. Illegitimus sequitur matrem in ratione originis aut domicilii: si ignoretur pater & mater, ordinari potest in loco, in quo inventus est, n 2182.

Ornatus mulierum. V. *Fœmina.*

Orphanus.

Orphani dicuntur, qui patre & matre carent, l. 3. p. 2. num. 667.

Osculum.

Osculum ob delectationem magnam sensibilem quæsitam & intentam, ordinariè est mortale, l. 5. n. 106. V. *Delectatio.* Oscula verendorum in conjugibus non videntur excusari à mortali, l. 6. p. 3. n. 346. Oscula extra Matrimonium an & qualia sint peccata. V. *Luxuria.*

Ostiarius.

Ostiarii officium est servare claves templi &c. l. 6. p. 2. n. 2214.

Ova & lacticinia in Quadragesima an comedere liceat. V. *Jejunium.*

P.

Pabulatio.

Pabulatio probabiliter est licita; quando pro utilitate Provinciæ bellum geritur, l. 3. p. 1. n. 883. V. *Bellum.*

Paci-

rochianis, n. 583. 584. Parochus opiliones, fabros ferrarios, rusticos, vetulas & milites de maleficiis maxime monere debet &c. l. 3. p. 1. n. 41. Parochi tenentur sub mortali examinare obstetrices, an rectè sciant baptizare, l. 6 p. 1. n. 270. Extra Parochiam suam illicitè baptizat, nu. 271. Parochus Diaconus, & necdum Sacerdos, potest solenniter baptizare, n. 276. Parochus omittens Lectionem Horarum non tenetur ad restitutionem fructuum, si reditus habeat valdè tenues; quòd si reditus plures habeat, probabiliter satisfacit restituendo tertiā vel quartam partem fructuum, l. 4. n. 1201. Parochus Religiosus obligatur ad Regulas sui Ordinis, quæ cum hoc munere consistere possunt, n. 1. Parochus ultra duos menses intrà annum absque legitima causa Episcopo cognita & approbata à suis absens, peccat mortaliter, & fructus non facit suos; probabiliter tantùm illos, qui respondent residentiæ neglectæ, l. 3. p. 1. à n. 735. l. 4. n. 862. Tenetur residere, etiamsi tres tantùm aut quatuor habeat subditos, & quamvis habeat coadjutorem; nisi tota cura sit translata in Vicarium perpetuum &c l. 4. nu. 867. Ut ultra bimestre à suis absit, probabiliter sufficit licentia tacita Episcopi, tum saltem, si talia concurrant signa, ut constet eum actu consentire. l. 3. p. 1 n. 739. Quòd si Parochus causam evidenter justam habeat absentiæ, & tamen Episcopus licentiam neget, si absit, tenebitur ad restitutionem fructuum, ibid. Si subitâ & evidente occurrente necessitate Parochus Episcopum adire nequeat, potest absque licentia abire, si alium idoneum sibi substituat, n. 740. Sine causa & licentia per bimestre tantùm in anno à Parochia absens absque gravi damno ovium, non peccat graviter, nec tenetur ad restitutionem fructuum. à n. 741. Parochus, ut absit à suis per bimestre tantùm, probabiliter non indiget licentiā Episcopi, dummodò causa subsistat, l. 3. p. 1. nu. 742. Si habeat duas Ecclesias, in digniori &c. residere debet, n. 744. Censetur residere in Parochia, in quocunque loco illius commoretur; item, si resideat in loco extra Parochiam parùm distante, non autem ad bis mille passus distante; nec satisfaceret residendo etiam intrà fines Parochiæ in loco, ad quem Parochianis non semper etiam de nocte pateret accessus, n. 745. Non obstat residentiæ, si excurrat eodem die reversurus, num. 746. Causæ justæ obtinendæ licentiæ, ut etiam ultrà duos menses abesse possit, sunt: Charitas Christiana, urgens necessitas, evidens Ecclesiæ vel Reipublicæ utilitas, & debita obedientia, n. 747. Non potest abesse, etiam cum licentia Episcopi, à Parochia per septennium vel quinquennium studiorum causâ, contrarium tamen etiam est probabile, n. 748. Ordinariè tenetur curare Parochiam per se ipsum; quòd si inhabilis sit ad ea, quæ incumbunt Officio curæ, potest communiter Vicarium substituere, assignatâ huic parte fructuum secundùm proportionem onerum, à n. 749. Parochus, si ultrà licentiam diu emaneat, & negligat monitionem ad sex alios menses, privari potest Parochiā, & si ante privationem compareat, audiri debent causæ absentiæ: si post privationem compareat, & causæ absentiæ inveniantur justæ, subveniri illi debet restitutione in integrum. l. 4. n 606. Tenetur concurrere ad reparationem domûs Parochialis & Ecclesiæ, si fruatur Decimis, & consuetudo onus illud Parochianis non imposuerit, n. 607. In propria Ecclesia omnes præcedit: in locis Regularium exemptis non retinet jurisdictionem, num 608. Parochus habens plures Parochias debet in Cœna Domini celebrare in principaliore &c. l. 6. p. 2. n. 232. Si die Jovis sancto nullam reliquerit Hostiam pro die Veneris, in defectu alterius Sacerdotis poterit probabiliter manè privatim celebrare, & consecrare duas Hostias, ablutione non sumptâ, n. 233. Habens plures Parochias dissitas potest binare Missam, & si impediatur, idem poterit ab eo substitutus. n. 237 Habens duas Parochias, in Natali Domini poterit legere sex Missas &c. à n. 240. Parochus circa annotationem in libro baptismali debet esse accuratus, & observare sequentia. 1. Ut notet in eo diem & horam nativitatis, si resciat. 2. Ut distinguat Patrinos ab assistentibus seu testibus. 3. Ut notet, an Baptismus fuerit factus in necessitate sine ceremoniis, an conditionatus tantùm &c. 4. Si baptizetur exposititius, notet, ubi repertus sit; quot circiter dierum vel mensium; qui adstiterit. 5. Si baptizatus erat alienus, moneat proprium Parochum, ut suo libro omnia inscribat. 6. Si constet, semper addat, quòd legitimè sit natus ex his vel illis parentibus: si nesciantur parentes, notet, ignoratos fuisse. 7. Sub sera vel claustro librum illum custodiat, ne à quovis inspiciatur, l. 6. p. 1. n. 345. Parochus non validè mutat à parentibus ritè designatum Patrinum, l. 6. p. 1. nu. 346. Debet unum tantùm aut duos Patrinos admittere, & eorum nomina in librum referre, ac de contracta cognatione spirituali illos instruere &c. ibid. Peccat graviter, si ex negligentia frequenter omittat nomina baptizatorum in librum referre &c. ibid. Nomina Confirmatorum & Patrinorum suæ Parochiæ tenetur referre in librum, l. 6. p. 1. n. 394. Parochus peccat graviter baptizando solenniter sine Patrino, nisi parentes velint ipsimet prolem instruere, vel Baptismus conferatur sub aliqua conditione, à n 348. Peccat designando patrinum contra voluntatem parentum, num. 363. Parochus baptizans utiliter facit breviter explicando adstantibus significationem ceremoniarum, monendo parentes, ne infantes faciant secum in lecto cubare ante annum unum vel alterum &c. n. 373 Dum Parochianis confertur Confirmatio, eos monere debet, quòd Confirmatio iterari non possit; quòd contrahatur cognatio spiritualis &c. n. 402. Parochus, si transeat ab una Parochia ad aliam, in aliquibus Diœcesibus iterum examinatur pro approbatione, quod meritò fit, l. 4. n. 603. l. 6. p. 2. n. 1538. In primo examine non repertus idoneus, si in secundo inveniatur idoneus, provideri potest, l. 4. n. 604. Etiam in concursu & sine restrictione approbatus, ex causâ ad examen revocari potest, n. 605. Parochus, qui reliquit parochiale Beneficium, debet approbari pro excipiendis Confessionibus, si eas audire velit, l. 6 p. 2. n. 1485. Parochus non potest adsciscere cooperatores in Confessionibus excipiendis, nisi approbatos, ibid. Pastores ex Agendis debent discere, quæ sint peccata reservata, n. 1599. Pastor tenetur ex justitia suis subditis etiam extra necessitatem gravem rationabiliter petentibus Sacramenta ministrare, l. 6. p. 1. à n. 133. Toties tenetur audire Confessiones sui subditi, quoties ille rationabiliter petit, l. 6. p. 2 nu. 1699. Parochus, si intendens absolvere pueros, publicè interroget, quid fecerint, peccat. n 1967. Diversimode frangit sigillum Confessionis, v. g. si de peccato pœnitentis per solam Confessionem noto loquatur cum aliis, qui illud aliunde nôrunt; si peccatori ex Confessione noto neget Eucharistiam vel aliud Sacramentum; si nolit audire eum, quem aliàs solitus est audire; si dicat, jam est restitutus gratiæ per Confessionem mihi factam &c. à nu. 1962. Parochus irregularis validè, non tamen licitè per se ipsum absolvit pœnitentem, l. 7. nu. 435. Occultè excommunicatus vel suspensus potest elicitā priùs contritione, audire Confessiones suorum justa de causa confiteri petentium, si priùs absolutionem impetrare nequeat, n. 203. Parochus, si alteri approbato, non Parocho, deleget jurisdictionem in suos, hic delegatus probabiliter poterit Parochianos illos etiam audire extra Diœcesin, cujus est Parochus delegans, l. 6. p. 2. n. 1516. Parochus sæcularis probabiliùs debet esse approbatus ab Episcopo loci, in quo Confessiones excipit; potest tamen probabiliter subditum suæ Diœcesis etiam audire in alia Diœcesi, ibid. Idem videtur dicendum etiam de Parocho Regulari habente verum Beneficium parochiale, n. 1517. Parochi frustrà repugnant, si Ordinarius Regulari dederit facultatem audiendi Confessiones Diœcesanorum, l. 6. p. 2. nu. 1523. Parochus non potest sibi in Confessarium eligere simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario, nu. 1539. Parochus excommunicatus non toleratus, etiam degradatus, etiamsi non sit privatus Parochiā, non tamen potest alteri delegare jurisdictionem suorum Confessiones excipiendi, nu. 1565. Tempore interdicti potest administrare Sacramentum Pœnitentiæ non tantùm moribundis, sed etiam sanis non excommunicatis, nec specialiter interdictis, si nullo modo fuerint causa interdicti lati &c. num. 1566. Parochus licitè ministrat Eucharistiam peccatori, excommunicato & Hæretico occulto, si publicè petat; imò etiam privatim petenti, si ex sola Confessione ejus peccatum novit, l. 2. nu. 250. Parochi in plerisque Diœcesibus in Quadragesima dispensare possunt in jejunio, etiam quoad esum carnium cum particularibus personis. l. 3. p. 2 num. 1311. Parochus ab excommunicatione minore absolvere potest, l. 7. nu. 189. Parochi ordinariè non habent potestatem reservandi peccata, l. 6. p. 2. n. 1599. Parochus in Votis subditorum dispensare non potest, l. 3. p. 1. n. 537. Parochus solenniter celebrans Matrimonium tempore feriarum ab Episcopo puniri potest, l. 6. p. 3. nu. 472. Parochus solus sciens impedimentum non potest Matrimonio assistere, n. 484. Ab Episcopo coactus, quia probare non potest, licitè assistit, nu. 485. Parochus cognito impedimento aliunde quàm ex Confessione, non potest Matrimonio assistere, n. 459. In proclamationibus dispensare non potest; in casu tamen necessitatis potest declarare hìc & nunc non esse obligationem, nu. 459. 495. Parochus declarare potest, præceptum proclamationum non obligare, si Episcopus dispensare teneretur, & adiri non possit; si Sponsus aliàs esset deserturus Sponsam; si injustè ab Ordinario negetur, dum est causa urgens, & ad alium recurri non possit &c. n. 494. Parochus, vel ab eo designatus, assistens Matrimonio in gradu prohibito neglectis proclamationibus

Pastor

Pastor, V. *Parochus.*

Passio.

Passionis septimanâ teguntur icones Altaris, & imagines Sanctorum, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 240. Passio in Missa solenni legitur à celebrante ad cornu Epistolæ, sed in Missis privatis ad cornu Evangelii, D. 239.

Patena pro Sacrificio.

Patena pro Sacrificio sub mortali requiritur consecrata, quæ probabiliter censetur consecrata, si cum illa sit celebratum, l. 6. p. 2. n. 308. Patena non necessariò est ejusdem materiæ cum Calice; debet tamen esse materiæ alicujus, cujus debet esse Calix, scilicet ex auro, argento, stanno, vel etiam secundùm aliquos, ex plumbo &c. n. 308. 347.

Pater.

Pater post annum tertium tenetur educare prolem usque ad emancipationem, nisi ipse esset pauper, & mater dives, l. 3. p. 1. n. 695. Tenetur proli non tantùm legitimæ, sed etiam spuriæ curare alimenta juxta suum statum, nisi hæc aliundè se alere possit; deinde etiam dotem filiæ, ibid. Pater potest ex rationabili causa filio negare vestes, aut prohibere egressum è domo die festo, quamvis is per accidens non audiat Sacrum, n. 688. Pater posset esse patrinus filii sui illegitimi, l. 6. p. 1. 357. V. *Parens.*

Pater-familias.

Pater-familias tenetur ex officio & Justitia indagare in peccata subditorum, l. 2. n. 208.

Paternitas.

Paternitas est inter adoptantem & adoptatum, ac hujus descendentes, & hæc est perpetua, l. 6. p. 3. n. 589.

Patria potestas.

In patria potestate quis constituitur vel per procreationem ex Matrimonio legitimo, saltem existimato ab alterutro conjugum, vel per legitimationem prolis, vel per adoptionem hominis liberi, l. 3. p. 1. n. 1027.

Patrimonium.

Patrimonium, Titulus mensæ, Missarum &c. non dant subjectionem ad effectum alicubi suscipiendi Ordines, l. 6. p. 2. n. 2178. Patrimonium, ut approbetur pro titulo Ordinationis, in quibusdam Diœcesibus requirit, ut consistat in bonis determinatis, in publicè & judicialiter recognitis, ut ordinariè majus sit, quàm Beneficium &c. à n. 2276.

Patrinus.

Patrini Baptismi sunt quasi patres spirituales, qui baptizatum de fonte suscipiunt in suam curam: eorum officium est, baptizatum in rebus fidei instruere, Orationem Dominicam & Symbolum docere &c. l. 6. p. 1. à n. 346. In Patrinis varia requiruntur, v. g. Ut habeant usum rationis; ut sint validè baptizati; ut ad hoc sint designati &c. n. 346. Validè, sed illicitè sunt Patrini, Abbas & Monachus, conjuges respectu conjugum, parentes respectu filiorum extra necessitatem, moribus infames &c. ibid. In Baptismo solenni ordinariè sub gravi peccato adhiberi debent, probabiliùs tamen non in Baptismo sub aliquâ conditione collato, à n. 348. Duo ad summum adhiberi possunt, sed diversi sexûs, & non duo conjuges, nisi consuetudo sit contraria, n. 346. à n. 350. Ordinariè non debet adhiberi mutus, n. 355. Nec qui septennium nondum implevit, n. 356. Patrinus filii sui illegitimi posset esse pater, n. 357. Item, si mater moriatur in partu, vel pater ante partum, parens alter superstes potest esse patrinus aut matrina propriæ prolis, nu. 358. Patrinus contrahit cognationem spiritualem cum baptizato; item cum ejus patre & matre, quos inter impedit ac dirimit Matrimonium; probabiliter tamen non impedit usum jam contracti Matrimonii, n. 346. 358. Patrinus non designatus à parentibus, vel in horum defectu à Parocho, probabiliùs non contrahit cognationem spiritualem, nec probabiliter assistens Baptismo non solenni, à n. 359. Si plures designentur, probabiliùs illi solùm contrahunt eam, qui primò tangunt infantem baptizatum, qui contactus, saltem mediis vestibus vel fasciis, ad cognationem contrahendam est necessarius, n. 360. 363. Per procuratorem infantem levans probabiliùs cognationem contrahit, non verò ipse procurator levans; nec ipse dans commissionem, si eam revocet, quamvis alter revocationis ignarus levaret, à n. 364. Si communitas aliqua, v. g. Capitulum fiat patrinus infantis, quem levet per procuratorem, probabiliùs nullus Canonicorum cognationem contrahit &c. n. 366. Si absens & ignorans designetur patrinus, & alter ponatur supplens, neuter cognationem contrahit, n. 367. Probabiliùs eam non contrahit Fidelis respectu parentum infidelium, nec infidelis respectu parentum fidelium, à n. 368. Catholicus ob rationabilem causam potest esse patrinus infantis hæretici, etiam Prædicante baptizante, si non exigatur aut approbetur ritus Acatholicus, nu. 346. 370. Patrinus hæreticus in Baptismo Catholici ordinariè admitti non potest &c. n. 346. à n. 371. Patrinus probabiliter potest esse ipse baptizans, si sibi alium levantem substituat, n. 353.

Patrinus in Confirmatione ordinariè adhiberi debet unus, l. 6. p. 1. à n. 394. Unus potest esse patrinus plurium, n. 396. Patrinus potest esse Clericus; item Monachus respectu Monachi &c. n. 397. Probabiliter non contrahit obligationem instruendi confirmatum, n. 394. 397. Patrinus esse potest ipse confirmans, si per alium assistat, nu. 398. Ordinariè deberet esse diversus à patrino Baptismi, n. 394. 398. Item ejusdem sexûs, & ætate non minor &c. nu. 399. Debet ordinariè esse confirmatus, nu. 394. 400. Contrahit cognationem spiritualem cum eo & ejus parentibus, si eum tangat, aliàs non, nec probabiliter in necessitate assistens, n. 394.

Patronus.

In *Patronos* eligi non possunt, nisi qui ab universali Ecclesia sub titulo Sanctorum coluntur, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 203. Patroni Civitatis vel Regni electio fieri debet per secreta suffragia à populo, mediante Concilio generali illius civitatis vel loci, cui accedere debet consensus Episcopi & Cleri, non autem fieri debet ab Officialibus, aut etiam Regnum repræsentantibus, sine speciali mandato, à D. 204. Causæ electionis novorum patronorum à S. Congregatione examinari & approbari debent, D. 207. Si in locis Diœcesis nullus reperiatur electus Patronus, tenetur Diœcesis ad Festum cum Octava de Patrono civitatis, D. 208. In Patronorum præcedentia servandus est ordo Hierarchiæ Ecclesiasticæ, D. 209. Patroni non sunt inserendi Litaniis sine speciali concessione, D. 210. Festum Patroni. V. *Festum.*

Patronus Beneficii.

Patronus, si, postquàm unum præsentavit, postea præsentet alium, & velit hunc præferri, Prælatus poterit instituere, utrum maluerit, si patronatus sit Laicus; qui si sit Ecclesiasticus, prior tempore erit potior jure l. 4. n. 298. Item Collator poterit conferre utri maluerit, si ex duobus Patronis alter hunc, alter alterum præsentet; imò probabiliter tunc poterit Episcopus conferre uni tertio, ibid. Si plures patroni sint discordes, is instituendus est, in quem plures conveniunt, ibid. Patronus præsentato confert jus ad rem; jus autem in re & collatio Beneficii per institutionem datur, l. 4. n. 298. Patronus Beneficio vacante, si patronatus sit Laicus, intrà quatuor menses præsentare tenetur; si sit Ecclesiasticus, intrà sex: si mixtus, etiam intrà sex, n. 298. 306. Si Beneficium sit curatum, debet præsentatio fieri etiam à Laicis intrà 20. dies, & præsentatus intrà duos menses à die peracti examinis institui, aliàs præsentatio devolvitur ad Superiorem &c. n. 306. Qui debet instituere, potest prolongare tempus ad aliud quadrimestre vel semestre, n. 307. Menses computantur de momento ad momentum: incipit autem tempus currere ab hora, quâ patronus habuit notitiam vacationis. Quòd si plures, v. g. sex sint patroni, & quinque scientes vacationem neglexerint præsentare, sextus, qui nescivit, præsentat solus, n. 308. Tempus hoc non currit legitimè impedito, ibid. Patronis litigantibus de jure præsentandi currit tempus, non autem litigantibus de habilitate præsentandi &c. Nec si lis sit inter præsentandos, ibid. Patronis incipit currere novum tempus, si præsentatus renuntiet aut moriatur, vel præsentatio inveniatur irrita, n. 309. Si præsentet vel conferat post elapsum tempus, actus irritari potest &c. num. 310. Si plures patroni præsentent per modum unius, si unus sit omissus, præsentatio nulla est: si autem præsentent per modum plurium, præsentatio à majore parte Patronorum facta, est probabiliter valida, n. 311. Patroni ante præsentationem possunt mentem suam variare: post eam solus Patronus Laicus, n. 315. Si Patronus Laicus inscienter indignum vel inhabilem præsentet, poterit intrà statutum tempus præsentare alium; idem potest patronus Ecclesiasticus: si scienter id faciat tam Laicus, quàm Ecclesiasticus, probabiliùs privatur jure præsentandi pro ista vice, l. 4. à n. 316. Si Patroni sint plures in solidum, v. g. sex, & quinque præsentârint indignum, sextus retinet jus præsentandi, num. 318. Patronus non potest præsentare se ipsum, nequidem per Procuratorem: Com-Patronum præsentare potest, item filium suum, à num. 326. Potest Patronus à Papa, aut, si pauper sit, per viam deprecationis ab Ordinario obtinere Beneficium, num. 328. Patroni consensus ex honestate tantùm requiritur ad alienationem dotis Ecclesiæ &c. l. 4. num. 355. Patronus non potest, etiam cum consensu Episcopi, auferre Fundatoris insignia posita in Ecclesia vel Altari, & sua substituere, imò sua nequidem potest simul apponere, num. 857. Patronus. V. *Jus Patronatûs. Præsentatio ad Beneficium.*

è suo territorio, probabiliter non tenetur v. g. audire Missam in festo speciali sui territorii, si, antequam exeat, nullum fiat Sacrum, vel, si præter illud, quod jam fit, postea fiat aliud &c. Si autem fiat unum tantùm, antequam exeat, illud probabiliter tenetur audire, n. 684. Si ideo exeat, ut eximatur à lege, per se loquendo, non tenetur lege, nu. 683. Regulariter non tenetur præceptis specialibus loci, in quo moratur, n. 685. Non obligatur præceptis juris communis, si non sint in usu in loco, in quo moratur; aliàs illis tenetur, nu. 687. 689. Si sit speciale præceptum & in loco, è quo exit, & speciale in loco, ad quem venit, probabiliter nullo obligatur, n. 686. Si acquirat domicilium in aliquo loco, statim tenetur præceptis illius loci; item, si acquirat quasi domicilium, n. 688. Tenetur legibus de contractibus loci illius, in quo moratur; item illis, quæ sunt specialiter ad cavendum damnum vel injuriam loci, ad quem venit, n. 689. Peregrini brevi tempore alicubi commorantes non possunt ligari Censuris locorum, l. 7. n. 17. Peregrinus servans Ritum Romanum licitè utitur Ritu & Missali Diœcesis, in qua reperitur, l. 6. p. 2. n. 368. Peregrinus per pagum transiens invalidè contrahit coram Parocho illius loci, l. 6. p. 3. n. 754. Item, qui ex causa exiguo tempore domo abest, non potest contrahere coram Parocho illius loci: aliud est, si alicubi pro majori anni parte habitationem fixerit, vel eò venerit animo manendi, saltem majori anni parte, nu. 512. Peregrini possunt sibi eligere locum Baptismi, l. 6. p. 1. num. 275. Peregrinus, quoad reservationem judicandus est juxta Diœcesin, in qua versatur, l. 6. p. 2. n. 1599. Habens reservatum, in Diœcesi, ubi non est reservatum, absolvi potest à quocunque approbato ordinariè sine onere sistendi se suo Episcopo, n. 1631.

Periculum rei.

Periculum rei pertinet ad Dominum rei, quod transfertur in alterum per contractus illos, per quos transfertur dominium, l. 3. p. 2. n. 705.

Periculum mortis.

Periculum mortis est, quando sub dubio vel timore mors exspectatur, l. 6. p. 2. n. 1559. In eo omnis homo, regulariter loquendo, tenetur elicere contritionem, & procurare moralem certitudinem statûs gratiæ, à n. 2009. V. *Articulus mortis.*

Periculum peccati.

Periculum peccati est aliquid inclinans seu disponens ad peccatum, l. 5. n. 252. 274. Dividitur in proximum & remotum; materiale, & formale &c. Proximum dicitur, quod habet frequentem conjunctionem cum peccato; Remotum, quod eam non habet, num. 252. Proximum aliud est absolutè tale, aliud respectivè tantùm. Absolutè proximum (quod etiam intrinsecè periculum dicitur) est, cui ex naturâ suâ convenit habere frequentem conjunctionem cum peccato. Respectivè proximum (quod etiam extrinsece periculum dicitur) est, cui ex variâ conditione hominum convenit quandoque habere, & quandoque non habere frequentem conjunctionem cum peccato &c. n. 253. Proximum aliud est materiale, aliud formale. Materiale est quod de se, secundùm circumstantias suas exteriores, solet esse conjunctum cum peccato, quamvis non conjungatur ob specialem conditionem subjecti; Formale est, quod hic & nunc, consideratis omnibus circumstantiis extrinsecis & intrinsecis, solet esse conjunctum cum peccato, n. 254. Formale aliud certum, aliud probabile, aliud leve. Certum est, quando quis firmiter sibi persuadet, se in tali occasione peccaturum. Probabile est, quando non quidem ita firmiter, ob prudens tamen motivum meritò credit vel valdè timet, ne cadat. Leve est, quando non putat quidem se peccaturum, timet tamen aliquo modo, & fieri posset, ut caderet, nu. 255. Periculo formali se exponens peccat graviter vel leviter, prout materia peccati fuerit gravis vel levis, à n. 256. Si periculum etiam de se absolutè proximum, desinat esse formale, in necessitate illi se exponens non peccat, à n. 259. Nec peccat exponens se periculo levi peccandi, à n. 272. Periculum, ut vitari debeat, prudens esse debet, nu. 275. Periculum, seu occasio proxima peccandi per se non est in mercaturâ, nec in militiâ, à n. 276. Censetur esse periculum proximum, si puella procum admittat ad lectum, nec absolvi potest, nisi habeat propositum nunquam ampliùs illum admittendi, n. 281. Inter pericula proxima etiam sunt ordinariè choreæ nocturnæ; & aliquando etiam popinarum frequentationes, n. 282. Periculo proximo ebrietatis se exponens sciens & advertens ordinariè peccat mortaliter, à n. 328. V. *Occasio peccandi.*

Perjurium. V. *Juramentum.*

Permissio.

Permissio est facultas ponendi vel omittendi aliquid, l. 1. n. 569. Permittens non semper intendit vel approbat hoc, quod permittit, ibid. Permittens peccatum eo fine, ut peccatum fiat, vel ut peccantem punire possit, peccat; non verò, si permittat, ut plura peccata vel majora impòsterum impediat, & alterum emendet, l. 2. n. 255. 276.

Permixtio.

Permixtio rei alienæ cum tuâ, si fiat communi consensu vel casu, dominium totius est commune utrique; si fiat inscio vel invito altero, & sint res diversi generis, quæ per ordinariam humanam artem separari non possint, tu acquiris dominium totius, non autem si separari possint, l. 3. p. 2. à nu. 116. Si facias permixtionem pecuniæ alienæ cum tuâ inscio vel invito domino, cum voluntate habendi totam ut tuam, acquiris ejus dominium tunc saltem, si tua fuerat in majori quantitate &c. à n. 118.

Permutatio Beneficiorum.

Permutatio generaliter sumpta convenit omni contractui; specificè sumpta est contractus, in quo res, prout à pretio contradistinguitur, commutatur cum aliâ re. Permutatio Beneficiorum est reciproca eorum resignatio facta ad invicem inter permutantes, sive si duo unum vel plura sua Beneficia in manus Ordinarii, vel alterius Episcopali authoritate prædìti, resignent cum conditione, ut ille postea alteri alterius Beneficium conferat, quod Episcopus quandoque instituere potest &c. l. 4. n. 884. 1081. Ea est favorabilis, n. 1081. Facta coram Ordinariis in mensibus reservatis, per Concordata Germaniæ est licita, n. 884. Facta cum compensatione inæqualitatis, ordinariè est illicita, n. 884. à nu. 1104. Facta hâc lege, ut expensæ litis vel Bullarum refundantur per recipientem, videtur illicita & Simoniaca, nu. 884. Per eam probabiliùs vacant Beneficia, à nu. 1082. Permutari non potest Beneficium cum non Beneficio; probabiliter tamen potest quis Ordinatus super quibusdam Missis legendis, juncto his patrimonio, hunc suæ Ordinationis titulum permutare cum Beneficio alterius apud Ordinarium, n. 1084. Ad permutationem probabiliùs requiritur Jus in re in Beneficiis &c. n. 1085. Permutari possunt Beneficia necdum possessa; item possessa cum non possessis, etiam solo verbo à Papâ collata, etiam electiva, etiam exempta, etiam Dignitas cum simplici Beneficio &c. à n. 1086. Permutare ea potest, qui accepit Beneficium animo illud dimittendi; item illegitimus qui obtinuit beneficium in Ecclesia, in quâ habet aut habuit ejus pater, &c. l. 4. n. 1088. Potest ea fieri per procuratorem, n. 1089. Ordinariè ad eam requiritur consensus permutantium, item Patronorum & Electorum, à n. 1090. Eam admittere debet aliquis Superior, n. 1092. Si duo Episcopi permutent, ea fieri debet coram Metropolitano; si Episcopus cum Capitulo, coram Archi-Episcopo &c. n. 1093. Eam authorisare possunt Episcopus loci, in quo est Beneficium; item Legatus à latere in suâ Provinciâ; item habentes authoritatem quasi Episcopalem; item alii inferiores, si probent consuetudinem legitimè præscriptam &c. à num. 1094. Etiam in mensibus papalibus permutationes ab Ordinariis admitti possunt, nu. 1098. Ea fieri apud Ordinarium non potest nisi inter duos, nu. 1099. Ea apud Ordinarium requirit justam causam, v. g. necessitatem vel saltem utilitatem Ecclesiæ, vel majorem Dei cultum; etiam sufficit utilitas vel commoditas permutantium, si hæc redundet in utilitatem Ecclesiæ, aliàs non &c. à n. 1100. Si ea fiat, varia exprimi debent, v. g. qualitas Beneficii, si quis desuper sit ordinatus &c. à n. 1102. Ea fieri potest cum variis pactis & conditionibus, v. g. ut fiat compensatio pro incommodo subeundo apud Pontificem &c. n. 884. à n. 1105. Non est statutum certum tempus, intrà quod Beneficia permutata conferri debeant, n. 1108. Probabiliter ab utroque permutante ea publicari debet, n. 1109. Si ea non habuerit effectum, saltem absque culpa permutantium, probabiliter possunt propriâ authoritate redire ad sua Beneficia, ad quod tamen alii requirunt declarationem Superioris, l. 4. n. 1110. Si eâ necdum completâ alter vel moriatur, vel fiat incapax, antequam tuum Beneficium illi conferatur, illius tamen Beneficium tibi modò collatum sit, tuum tertio alicui conferendum erit tanquam vacans: quòd si tuum necdum dimiseris, si Beneficia sint compatibilia, poteris illud retinere cum tuo, dummodò in permutatione fraus nulla intercesserit, num. 1111. Si alter, cujus Beneficium tibi collatum, moriatur, antequam tu resignâris; vel si ex culpa tua permutatio effectum non habuerit, probabiliter nec alterius Beneficium tibi debetur, nec ad tuum redire poteris &c. n. 1112. Si ea fuerit nulla propter Patronorum contemptum, poterunt illi alios ad ista Beneficia præsentare, nu. 1113. Si permutans intrà 20. dies à præstito consensu moriatur, Beneficium alteri conferri poterit, num. 1114. Si ea peracta sit, licèt conditio adjecta non impleatur, non potest repeti Beneficium &c. n. 1115. Permutatio Beneficii

ficii facta ab existente in excommunicatione majore est irrita respectu excommunicati, non autem alterius, quocum fit permutatio, l. 7. n 219. V. *Beneficium*. Permutatio simoniaca. V. *Simonia*.

Perplexus.

Perplexus, ut non peccet, tenetur adhibere media ad perplexitatem tollendam priùs, quàm tempus operis exequendi adveniat, l. 1. n. 81. Si eam tollere conatus sit, & non possit, agens in ea non peccabit, à n. 81. nu. 87. Si ipsi videatur una pars magis, altera minùs mala, eligens eam, quæ videtur magis mala, peccat secundùm quantitatem excessûs apprehensi, nu. 84. Si id, quod videtur minùs malum, sit intrinsecè malum, alterum autem non, probabiliter adhuc potest minùs malum eligere, n. 85. Si sciat unam partem esse peccatum & dubitet, an altera sit peccatum, si utrumque sit æquale, tenetur eligere illud de quod dubitat. Si autem ex altera parte dubitaret de graviore malo, posset aliquando eligere peccatum certum, quod est minus, n. 86. V. *Conscientia*.

Pertinacia.

Pertinacia est, quando quis nimis tenaciter adhæret suæ sententiæ. Ea est mortalis, si oppugnetur veritas magni momenti, vel si sit conjuncta cum periculo tertii, l. 5. n. 298.

Pestiferi.

Pestiferis probabiliter non necessariò ministratur Eucharistia; quod si fiat, non debet fieri medio aliquo instrumento, l. 6. p. 1. à n. 484.

Petens aliquid.

Petens aliquid absolutè, quod nullo modo sine peccato fieri potest, peccat; non verò, si ex justa causa aliquid petat ab altero, quod bene vel malè fieri potest, quamvis sciat illum id faciendo peccaturum &c. Sic v. g. peccat invitans alium ad cœnam die jejunii; petens laborem die festo ab Hæretico &c. l. 2. à n. 255.

Pharmacopola.

Pharmacopola debet sufficientem habere scientiam; item ordinariè debet sequi opiniones Medicorum tutas; item, si habeat certum pharmacum, illud tenetur adhibere omisso incerto; si non habeat certum, probabiliora & tutiora adhibere debet &c. Peccat, si melle in potionibus pro saccaro utatur; si medicamentum unum pro alio contra Medici præscriptum cum gravis damni periculo porrigat; si medicamenta ad fœtum expellendum vendat &c. l. 4. n. 1532. V. *Emptio*.

Philtrum. V. *Maleficium*.

Phreneticus.

Phrenetico aut deliranti, si alligatus accipiat cibos, etiam dari debet Viaticum, quamvìs in phrenesi dicat se nolle illud, dummodò probabiliter præsumatur voluisse, & periculum irreverentiæ absit, l. 6. p. 1. à n. 660.

Physiognomia.

Physiognomia, quæ fit ex vultu, dispositione & habitudine corporis & membrorum, est licita, nisi ex ea aliquid nosci, aut prænuntiari intendatur, ad quæ non est proportionata, l. 3. p. 1. n. 8.

Pia causa. V. *Judex. Privilegium.*

Piæ causæ privilegia. V. *Dispositio*.

Pignus.

Pignus est contractus, quo debitor dat creditori rem aliquam, ut sit pro debito obligata; aliquando sumitur pro re ipsa, quæ datur, l 3 p 2. n. 1111. Eo contra voluntatem domini uti non licet. ibid. Oppignorari non possunt, quæ non possunt vendi; in necessitate tamen, quando vendi possunt, etiam possunt oppignorari, ibid. Pignus acceptum alteri oppignorari potest. ibid. Res eadem pluribus oppignorari non potest, nisi sit sufficiens ad solvendum omnibus, vel posteriores de priore moneantur, ibid. Fructus pignoris ordinariè debent computari in sortem à creditore, à n 1111. Annexa rei oppignoratæ manent domino: quòd si res oppignorata varietur, quod de illa manet, etiam remanet oppignoratum. nisi aliquod artefactum ex illo fiat, n. 1113. Si pignori pactum adjectum fuerit, ut vendatur, nisi certo tempore redimatur, eo elapso vendi potest, etiam non monito debitore; quòd si illud pactum adjectum non fuerit, post trinam monitionem, nu. 1111. 1114. Obligatio ejus variis modis solvitur, v. g. si creditori sit satisfactum pro debito; si creditor saltem tacitè significaverit, rem sibi non esse obligatam; si Judex debitorem à debito absolverit &c. n. 1116.

Pileolus.

Pileolo in celebratione Missæ sine licentia Papæ uti non licet, l. 6. p. 2. n. 400. num. 2055. D. 169. Nec assistens in Choro Missæ Conventuali eum per totum Canonem portare potest; in aliis verò divinis Officiis eo uti licet, D. 55.

Pingere.

Pingere probabiliter non est servile; quod de rudibus lineamentis plerique concedunt, l. 3. p. 1 n. 537. Pingens in aliena tabula facit eam suam; debet tamen domino tabulæ pretium ejus persolvere, l. 3. p. 2. n. 135. Picturas planè obscœnas pingens, aut palam retinens peccat mortaliter, l. 2. nu. 236. 243. l. 3. p. 1. n. 887.

Piscatio.

Piscari de jure naturæ omnibus est licitum in locis communibus; potest tamen illud sub pœna prohiberi, l. 3. p. 2. n. 256. Piscatio prohibita ordinariè non inducit obligationem restitutionis, n. 147. à n 256. A piscatione, ad quam alter jus habet, impediens, facit injuriam, & tenetur compensare, n. 261. Piscari saltem in fluminibus recreationis causâ, probabiliter non est servile; piscatio tamen moderata esse debet, l. 3. p. 1. n. 573. 576.

Pixis Eucharistiæ.

Pixides, quibus Hostiæ ad ægros deferuntur, non debent esse ex ligno, ære, vel cupro, sed ad minimum ex ebore vel stanno, l. 6. p. 2. n. 347. V. *Ciborium*.

Planta.

Planta cedit solo, in quo ponitur, si radices egerit; ante non &c. l. 3. p. 2. n. 132.

Pluviale.

Pluviali uti possunt Regulares, si cum venia Ordinarii Processiones extra limites Conventuum suæ Religionis cum Statua aut Reliquia alicujus Sancti faciant, l 6. p. 2. n. 2055. D. 308. Usus illius in solemnibus Processionibus non est signum jurisdictionis in utente Sacerdote, D. 309.

Pœna.

Pœna purè vindicativa dicitur, quæ imponitur propter delictum præteritum: Medicinalis, quæ simul & præcipuè infligitur vel ob emendationem, vel ad cavendas imposterùm culpas, l. 7 n. 15 Pœnæ medicinales, quæ secum ferunt executionem, non prærequirunt sententiam declaratoriã delicti; aliæ tamen pœnæ Ecclesiasticæ non obligant ante sententiam declaratoriam, l. 7. n. 77. V. *Lex*. Pœnam vel mulctam pecuniariam legi vel mandato adjectam, quæ ipso facto incurratur, non est obligatio solvendi, nisi exigatur, l 1. n. 613. Pœnam nimis difficilem, & humanam infirmitatem superantem licitè potest quis declinare etiam effracto carcere & deceptis custodibus, n. 614. Pœna conventionalis ex mutuo consensu imposita solvi debet ante omnem sententiam judicis, si alter petat, n. 615. Culpâ etiam retractatâ quandoque adhuc pœna incurritur, n. 618. Pœnâ legi adjectâ non tenetur Legislator, nec Clerici pœnâ legibus Civilibus adjectâ, l. 1. num. 674. V. *Mulcta*. Pœna an incurratur ab ignorante eam legi esse annexam. V. *Ignorantia*. Pœnæ conventionales adjectæ pacto sponsalitio non obligant, nisi post sententiam Judicis, l. 6. p. 3. n. 149. Pœnæ adjectæ per contractum debentur ante sententiam, si alter eas exigat, ibid. Ad pœnam divortii sufficit adulterium voluntarium, probabiliùs etiam ex metu gravi, n. 435. Pœnas sequentes incurrunt, qui Matrimonium contrahunt sine dispensatione in gradu prohibito & proclamationibus negligenter & præsumptuosè omissis, licèt Matrimonium inièrint coram Parocho & Testibus; scilicet primò, quòd proles eorum non habeantur legitimæ; deinde, quòd careant spe dispensationis, l. 6. p. 3. à n. 498. Tali Matrimonio assistens per triennium ab officio suspenditur, n. 501. Hæ pœnæ non incurruntur per matrimonium contractum cum alio impedimento, n. 502.

Pœna peccatis debita.

Pœna temporalis ex opere operato remittitur per satisfactionem sacramentalem, si persolvatur post absolutionem, l. 6. p. 2 n. 1236. Ex opere operantis remittitur per alias satisfactiones extra sacramentales, n. 1302. In purgatorio per satispassionem, n. 1312. Pœna nulla unquam à Deo remittitur, nisi cum respectu ad satisfactiones Christi, l. 6. p. 2. n. 1310.

Pœna Simoniæ. V. *Simonia*.

Pœnæ usurariorum. V. *Usura*.

Pœnitendi præceptum.

Pœnitendi præceptum speciale datur, per se obligans omnes, qui mortale personale commiserunt, l. 6. p. 2. à n. 2002. Hoc præceptum non est tantùm positivum divinum, sed etiam naturale, n. 2004. Probabilius videtur, quòd præceptum hoc non obliget, per se loquendo, statim post mortale commissum, n. 2005. Obligat ante articulum mortis, num. 2006. V. *Confessionis præceptum*.

Pœnitens.

Pœnitens Confessioni præmittere debet actus Fidei, Spei, Charitatis; specialiter credere debet, remissionem peccatorum ex meritis Christi nobis fieri, ideoque ex meritis Christi eam sperare; item debet incipere diligere Deum tanquam omnis Justitiæ fontem &c. l. 6. p. 2 à n. 1722. Si sit capax considerationis, perpendat Dei in se bonitatem & beneficentiam hoc modo. Pater æternus ab æterno dilexit me; creavit

in tempore ad imaginem suam & finem tam sublimem æternæ beatitudinis &c. n. 1726. Pœnitens peccat, si non piè & sanctè se ad Sacramentum Pœnitentiæ disponat; item, si per arrogantiam moneri non velit, aut monitus pervicaciter obmurmuret; item, si media emendationis suggesta non acceptet, vel non exequatur &c. nu. 1703. Pœnitens cavere debet, ne post enarrata peccata sit magis sollicitus, an non aliquid omiserit, non satis expresserit &c. quàm ad ea audienda, quæ Confessarius dicit, num. 1718. Pœnitens si advertat Confessarium non percipere gravitatem peccati, tenetur illum monere, n. 1786. Pœnitens interrogatus à Confessario, ordinariè respondere tenetur, nu. 972. Pœnitens tenetur se submittere Confessario Communionem ob causas dissuadenti, l. 6. p. 1. n. 671. Pœnitens tenetur aliquando manifestare peccata aliena, si v. g. habeat notitiam peccati alieni, ex quo imminet grave damnum alteri &c. l. 6. p. 2. n. 1761. Pœnitens communiter debet judicari dispositus, si primâ vice lapsus sit, n. 1728. Si frequenter relabatur, non est semper signum, quòd dolor & propositum defuerit, à n. 1729. Ut prudenter judicetur habere sincerum dolorem & propositum, non est opus, ut credatur non relapsurus, n. 1733. Censetur sufficienter dolere, si dicat se v. g. statim post peccatum, vel in Concione esse tactum dolore, & statuisse confiteri; item se post multam luctam tandem resolvisse confiteri &c à num. 1734. Spes emendationis ipsius est, si à Confessione factâ rariùs vel difficiliùs peccârit; si sæpiùs sibi vim fecerit contra tentationem; si occasiones aliquas relapsûs vitârit &c n. 1821. Pœnitens Sacrilegium committit in Confessione, si mortale, quod confiteri tenetur, aut putat esse, neget, vel tegat, ne intelligatur; item, si mortale sibi falsò imponat; nisi fiat ex simplicitate vel scrupulo &c. Item, si interrogatus aliquid de peccatis aliàs ritè absolutis, ùt necessarium ad præsentem Confessionem, neget vel mentiatur, l. 6. p. 2. n. 1165. à n. 1175. Si dicat unum individuum physicum peccati pro alio, validè confitetur, & tantùm venialiter mentitur, si sit eadem malitia moralis in utroque, n. 1184. Si confiteatur peccatum antehâc manifestatum, non est opus hoc exprimere, n. 1180. Si confiteatur mortale antehàc non manifestatum, probabiliter non tenetur hoc exprimere; oppositum tamen videtur probabilius, & in praxi suadendum, n. 1181. Pœnitens, si confiteatur generaliter, potest, per se loquendo, si velit, mortalia, quæ nunquam confessus est, miscere cum aliis, quæ est confessus, nisi essent reservata, vel species peccati nunquam manifestati aliter non intelligeretur &c. l. 6. p. 2. nu. 1182. 1879. Etiam potest omittere aliqua mortalia, quæ antehàc est ritè confessus, nu. 1879. ordinariè expedit, ut distinguat ea, quæ nunquam confessus est, ab iis, quæ antehàc est confessus, n. 1182. Potest, per se loquendo, uni priùs confiteri mortalia, & postea alteri venialia, n. 1186. Pœnitens, quantùm fieri potest, debet tacere de peccatis alienis, & se solum accusare, l. 6. p. 2. num. 1145. Si defectu temporis non possit confiteri nisi unicum peccatum, si habet mortale, tenetur illud confiteri, non tamen necessariò gravissimum, nu. 1146. Pœnitens aliquando per se tenetur denuntiare sollicitantem, n. 1958 Pœnitens, per se loquendo, validè confitetur peccatum illi, cum quo peccavit; quod tamen in aliquibus Diœcesibus est prohibitum, & est res plena periculis in peccatis carnalibus, nu. 1204. Pœnitens, si confiteatur alteri quàm proprio Confessario, sine licentia, quam hic justè negavit, probabiliùs invalidè absolvitur ab alieno non habente jurisdictionem in eum, n. 1548. Pœnitens, si peccata submiserit Sacerdoti, & præsens dicat; *Accuso me de illis, quæ scripsi, & peto absolvi*, validè confitetur, n. 1196. Si absque causa solo scripto confiteatur, peccat; ex variis tamen causis ex scripto confiteri potest, v. g. si sit rationabile pœnitentis commodum; si ægrotus difficulter loquatur &c. num 1197. Si ex causa scripto confiteatur, & dicat, postquam Sacerdos ea legerit, *De illis me accuso*; vel si hoc antea, dum dedit, fecerit, *Peto absolutionem ab illis*, validè absolvitur; sicut etiam, si dicat: *Accuso me de peccato, quod nosti &c.* à n. 1198. Pœnitens, ut absolvatur, sufficit moralis præsentia Confessarii, l. 6. p. 2. n. 1201. Pœnitens si nequidem quando confitetur, sciat suum peccatum esse reservatum, non videtur absolvi posse à Confessario id sciente, nu. 1696. Pœnitenti ordinariè, non tamen semper credere potest ac debet Confessarius, à num. 1762. Cogi non debet à Confessario, ut sibi soli confiteatur, n. 1772. Pœnitens per se loquendo, ordinariè tenetur sub gravi obligatione pœnitentiam acceptare, & per se ipsum implere, si sit rationabilis, n. 1229. à n. 1273. 1283. Si omittat materiam gravem injunctam pro mortali, quod primâ vice est confessus, peccat mortaliter; si materiam levem, venialiter; si materiam gravem pro venialibus, vel pro mortalibus, quæ antehâc est confessus, probabiliùs peccat venialiter, à n. 1277. Si non impleat eo modo, quo injuncta est, si modus iste sit res gravis spectans ad substantiam pœnitentiæ injunctæ, videtur peccare mortaliter &c. à nu. 1280. Si tempore præscripto non impleat, ideo ordinariè non deobligatur, n. 1229. 1290. Potest satisfacere per alium, si Confessarius id concedat, vel opus ab alio factum censeatur fieri ab ipso pœnitente, num. 1229. à n. 1284. Si eam impleat in mortali, vel per actionem peccaminosam, probabiliter satisfacit, & non peccat, à num. 1246. Pœnitens non potest pœnitentiam commutare, etiam in meliorem, n. 1229. 1292. Si eadem peccata bis confiteatur, probabiliter satisfacit alterutram pœnitentiam persolvendo, n. 1276. Pœnitens probabiliùs potest Confessario dare licentiam in Confessione dicta revelandi, l. 6. p. 2. num 1955. Pœnitens secundùm communem non itâ tenetur ad sigillum eorum, quæ Confessarius ei dicit occasione peccatorum, sicut Confessarius circa peccata pœnitentis; potest tamen peccare ea manifestando, num. 1956. Pœnitentis licentia probabiliùs sufficit, ut Confessarius possit corripere complicem; quod tamen facilè practicari non debet, à n. 1958. Pœnitens licentiam tam in- quàm extra Confessionem datam revocare vel limitare potest, n. 1960 Pœnitens probabiliùs potest extra Confessionem loqui cum Confessario de dictis in Confessione, ità, ut maneat sigillum, n. 1961. Si Confessario commissa restitutio, vel eo suadente, res furto ablata sit data pauperibus, pœnitens, per se loquendo, non deobligatur, si Confessarius id temerè suaserit; probabiliùs etiam non deobligatur, qui fuerat iniquus detentor, si Confessarius id sibi retineat, vel perdat, l. 3. p. 2. à nu. 420. Pœnitens scrupulosus quæ peccata confiteri teneatur. V. *Scrupulosus*. Timoratæ conscientiæ non tenetur confiteri, si dubitet, an peccârit mortaliter; sicut nec ille, qui multis ab hinc annis fecit Confessionem generalem, & modò negativè dubitat, an certum peccatum dixerit, l. 6. p. 2. n 612. Qui fecit Confessionem generalem adhibitâ mediocri diligentiâ, non tenetur cogitare de vita anteacta, n. 612. Sicut nec ille, qui particulares Confessiones sollicitè instituit. ibid. Si ex levi fundamento dubitet, aut potiùs timeat, an non fortè peccârit mortaliter, vel an in Confessione non omiserit mortale, non tenetur confiteri, &c. n. 613. V. *Pœnitentia*.

Pœnitentiæ Sacramentum.

Pœnitentia sumitur vel pro virtute, vel pro Sacramento, l. 6. p. 2. n 578 Si sumatur pro satisfactione. V. *Satisfactio*. Pœnitentiæ Sacramentum variè appellatur à SS. PP. scilicet secundus Baptismus, secunda post naufragium tabula &c. Frequentissimè dicitur pœnitentia, quia partes illius pœnam habent, n. 582. Est institutum hoc Sacramentum à Christo post Resurrectionem, l. 6. p. 1. n. 3. p. 2. à n. 581. Materia illius sunt sola peccata post Baptismum commissa; non imperfectiones, quæ tamen communiter habent adjunctum peccatum; non Censuræ &c. l. 6. p. 2. n. 579. à nu. 584. Quæ antehâc ritè est confessus, & per absolutionem sunt remissa, sunt materia ejus sufficiens, non necessaria, per se loquendo, n. 579. à n. 589. Item venialia, etiam sola, sunt materia sufficiens, non necessaria, n. 579 à n. 593. Omnia mortalia etiam inculpabiliter omissa post Baptismum commissa, & nunquam directè subjecta absolutioni, sunt materia necessaria, n. 579. à nu. 595. Peccata positivè dubia non sunt materia necessaria; suadenda tamen est illorum Confessio, à nu 600. Positivè dubia mortalia commissa vel eorum Confessio, si non sit prudens motivum pro eo, quòd non fuerint mortalia, vel quòd sint manifestata sunt materia necessaria, n. 604. Negativè dubia, ordinariè sunt materia necessaria; contrarium tamen etiam est probabile, à n. 605. Non sunt materia necessaria apud scrupulosos, nec ordinariè apud timoratæ conscientiæ, à nu. 611. Dubium se solo non debet subjici absolutioni absolutè dandæ, nisi certitudo esset, quòd foret veniale, & dubium, an mortale, an veniale, n. 614 Mortale certum concessus ùt dubium, quale tum esse putabas, si postea agnoscas esse certum, probabiliùs ùt tale iterum confiteri debes, à n. 615. Mortale, quod postea judicas esse dubium, si illud ùt certum confessus sis, non teneris iterum confiteri ùt dubium, num 617. Si mortale certò cognitum confessus sis tanquam dubium, aut contra, teneris iterum confiteri, l. 6. p. 2. nu. 618. Si peccatum integrè, prout factum est, & prout conscientia tunc arguebat, confessus sis, quod jam nescis, sed dubitas, an fuerit veniale, an mortale, non teneris iterum confiteri, quamvis postea agnoscas esse mortale; si autem factum de se fuit indifferens ad mortale vel veniale, teneris addere, si memineris, an apprehenderis esse mortale vel veniale, n. 619. *Peccatum* in communi in casu necessitatis est materia sufficiens hujus Sacramenti, n. 620. Etiam extra casum necessitatis materia suf-

ficiens

sufficiens & licita est veniale secundùm speciem, à n. 621. Probabiliùs videtur illicitum extra necessitatem accusare se de venialibus in genere tantùm, quamvìs talis validè absolveretur, à n. 622. Si scias te peccâsse mortaliter, sed nescias, in qua specie, teneris dicere: peccavi mortaliter, nu 625. Forma hujus Sacramenti sunt verba absolutionis: *Ego te absolvo à peccatis tuis* &c. n. 579. à n. 628. Sensus formæ hujus ex institutione humana hic est: *Quantùm est ex me, judicialiter libero te à peccatis*. Ex institutione divina verò hic: *Quantùm est ex me, confero tibi gratiam per se remissivam peccati post Baptismum commissi*, nu. 641. Ad essentiam hujus formæ probabiliùs requiruntur hæc vel æquivalentia verba: *Absolvo te à peccatis*, l. 6. p. 2. à nu. 633. Materiæ vel formæ illius mutatio substantialis invalidat Sacramentum, non accidentalis, l. 6. p. 1. à n. 18. Quæ mutatio sit substantialis, quæ accidentalis. V. *Sacramentum. Baptismus. Confirmatio.*

Minister hujus Sacramenti est Sacerdos completè ordinatus, approbatus ab Episcopo, & habens jurisdictionem, l. 6. p. 2. à n. 1477. Laicus nunquam, à n. 1481. Ministri hujus Sacramenti Officium, obligationes &c. V. *Confessarius.*

Pœnitentia formalis in re non est necessaria ad salutem necessitate medii post mortale personale, l. 6 p. 2. n. 2008 à n. 2011. Pœnitentia de venialibus non est ad salutem necessaria, à n 2015. Potest esse validum & informe, à num 672 677. Quando fuit invalidum, nunquam revivifcit; quando fuit validum & informe, sublato obice reviviscit, n 680. Pœnitentiæ Sacramentum potest habere valorem & effectum, quamvìs dolor se non extendat ad omnia venialia, à num. 683. Ad Pœnitentiam in suscipiente requiritur intentio saltem habitualis; imò implicita vel interpretativa sufficeret, si dolor aliquo signo externo expressus fuisset, l. 6. p. 1. n. 171. Pœnitentiæ non est capax, qui post Baptismum non peccavit, num. 181. In adulto præter voluntatem suscipiendi requiritur actus Fidei, Spei, & Attritionis, n. 185. 188 Ante actus requisitos ad Sacramentum Pœnitentiæ ordinariè præcedunt plures alii actus, scilicet gratia excitans, actus fidei circa necessaria creditu necessitate medii ad justificationem, timor aliquis servilis pœnæ, spes veniæ, aliqua ad Deum conversio, quidam timor filialis, actus supernaturalis prudentiæ, dictans hîc & nunc esse pœnitendum, &c. l. 6. p. 2. nu. 661. V. *Confessio.*

S. Pœnitentiaria.

S. Pœnitentiaria dispensat pro foro tantùm interno, si delictum sit occultum, & ad forum contentiosum non deductum; item in impedimentis dirimentibus occultis, aut Matrimonio supervenientibus, ac in votis simplicibus Castitatis & Religionis &c, l. 6 p. 3. n. 931, 951. 970. Etiam absolvendi & dispensandi facultatem habet pro utroque foro; etiam in multis factis publicis quoad Regulares & volentes ingredi Religionem, si Superiorum Regularium consensus & supplicatio accedat, n. 970. S. Pœnitentiaria absolvens à Censuris non dispensat super Irregularitate cum sæcularibus in casibus publicis, l. 7. n 465. Suas litteras inscribit discreto viro Confessori, Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori ex Approbatis ab Ordinario &c. l. 6. p. 3. n. 954. Pœnitentiarii sunt ex Ordine S. Dominici, ex Franciscanis de Observantia, & ex Societate JESU, nu. 970. Pœnitentiarii in Cathedralibus expositi ad audiendas Confessiones habent potestatem in omnes casus & censuras Episcopales, l. 6. p. 2. n. 1633.

Pollicitatio. V. *Promissio.*

Pollutio.

Pollutio est, cùm absque congressu voluntariè procuratur fluxus seminis extra vas naturale; quod peccatum sæpè habet aliam malitiam adjunctam, v. g. fornicationis &c, l. 3. p. 1. n. 918. l. 6. p. 2 nu. 1022. Malitia pollutionis in eo præcipuè consistit, quòd sit contra finem naturæ; est intrinsecè mala, l. 3. p. 1. n. 921. Nullo casu est licitum directè eam intendere vel procurare, nu 920. Sponte suâ eveniens permitti potest, aut in somno cœpta non reprimi, nu. 920 930. Affectu simplici & inefficaci desiderare, ut ea merè naturalis & involuntaria eveniat ob aliquem finem bonum, vel de ea gaudere, quatenùs causa fuit alicujus boni, est licitum, n. 920. à nu. 932. Illicitum autem est delectari de illa secundùm se, nu. 934. In somno facta est mortalis, si ante directè est procurata, vel post somnum approbata; vel si in somno cœpta ab expergefacto promoveatur, n. 920 à nu. 929. Pollutio in somno prævisa ordinariè est tale peccatum, quale est causa, in qua prævidetur, n. 920. 930. Pollutio inter homines ejusdem sexûs procurata, si fiat absque concubitu, est mollities; aliàs si fiat ex affectu ad personam indebiti sexûs, quoad malitiam est Sodomia. nu. 920. Pollutio secuta ex actione, quæ in materia luxuriæ sit mortalis, & simul sit causa per se & efficax pollutionis, est mortale, si prævisa fuerit; si actio, ex qua pollutio prævidetur, in materia luxuriæ sit tantùm venialis, tunc probabiliùs pollutio secuta potest etiam esse veniale, l. 3. p. 1. num. 920. à n 922. Si actio, ex qua ea prævidetur, non sit peccatum in genere luxuriæ, quamvìs sit mortale in alio genere, pollutio secuta, si non intendatur, probabiliùs non est peccatum, n. 924. Si actio, ex qua prævidetur, sit necessaria, vel licita & honesta, pollutio secuta, si nullo modo intendatur, non est peccatum, n. 920. à n. 925. Pollutio ex frictione verendorum, quæ fit ad abigendum pruritum vel qualitatem morbidam, secuta probabiliùs est mortale, si prævisa fuerit, nu 926. Pollutio specie distinguitur, si causetur in altero; item, si causetur tactu vel simili actione externâ ab aliquo habente votum Castitatis &c. l. 6 p. 2 à n. 1034. Si fiat in templo, etiam occultè, probabiliùs est Sacrilegium, & in Confessione addendum, num. 1070. Pollutio probabiliùs non videtur esse causa divortii, l. 6. p. 3. n. 436.

Polygamia.

Polygamia est nunc illicita, l. 6. p. 3. n. 11.

Pontifex. V. *Papa.*

Portatile Altare. V. *Altare portatile.*

Possessio.

Possessio dicitur à positione pedum in re aliqua, vel quasi cum potestate sessio. Alia est facti, seu actus possidendi; alia juris, seu jus possidendi, l. 3. p. 2. n. 507. Possessio facti alia est apprehensio rei corporalis, corporis, animi, vel juris adminiculo, n. 508. Ad veram possessionem satis est apprehendi partem; aliquando etiam sufficit apprehendi aliquid aliud, v. g. frœnum equi &c. Aliquando requiritur apprehensio per totum & in singulis, n 509. Possessio rerum, quæ ante nullius erant &c. ordinariè requirit veram apprehensionem, nu. 510. Possessio rei ut detur alteri, sufficit apprehensio ficta, v. g. visu, verbo, scripturâ &c. n. 511. Possessio servitutum, si adsit verus titulus, acquiritur per usum, per immissionem in fundum &c. n. 512. Possessio facti, ex parte modi possidendi, alia est justa, alia injusta. Injusta alia est bonæ, alia malæ fidei. Ex parte tituli, alia dicitur colorata, alia non colorata &c. n. 513. Possessio facti item alia est naturalis, alia civilis, n. 514. Possessio juris est jus insistendi rei tanquam suæ non prohibitæ possideri, n. 515. Possessionem quivis ratione utens acquirere potest per se ipsum vel per alium, quamvìs de hoc non sciat; ratione non utens potest eam per alium capere &c, l. 3. p. 2. nu. 516. Ea diversimodè amittitur. 1. Solo animo non possidendi, aut eam dimittendi, si externè animus ille manifestetur: in pupillis tamen & furiosis requiritur consensus Tutoris aut Curatoris. 2. Si res immobilis à mari vel flumine ad longum tempus occupetur; item si absente priore possessore ab alio fuerit naturaliter possessa, & à priore non repetatur. 3. Si res mobilis ab alio animo possidendi apprehendatur &c. à num. 517. Possessionis continuatio plerumque sufficienter probatur per ostensionem principii possessionis, & per possessionem de præsenti, n. 526 Legitima possessio Auctoris unitur cum possessione successoris, nu. 527. Possessio censetur stare pro illo, pro quo est præsumptio in foro externo, sive, qui onus probandi in alterum transfert &c. l. 1. n. 470. 509. In dubio melior est conditio possidentis; quod tamen pro foro interno locum non habet in possessore malæ fidei, à n. 495. Tenet hoc axioma ordinariè non tantùm in materia justitiæ, sed etiam extra eam, à n. 500.

Possessio Beneficii.

Possessio Beneficii est quasi positio sedis in Beneficio, per quam habetur quies in illo, l. 4. nu. 300. Non addit jus, sed facit, ut jus sit efficax, & competat potestas administrandi ac percipiendi fructus, n. 450. Communiter prærequiritur ante administrationem. ibid. Per possessoriam apprehensionem in Ecclesia vel Altari, in quo est Beneficium, sufficienter apprehenduntur omnia ad Beneficium pertinentia; sic etiam capitur possessio Beneficii uniti, &c. l. 4. n. 451. Possessio ejus ante Confirmationem capi non potest, ibid Possessionis capiendæ de jure communi nullum tempus statuitur, exceptis Beneficiis resignatis, saltem extra Curiam. n 458. Possessio data ab illo, qui potest conferre, habet vim Collationis, nu. 460. Ut possessio acquiratur, prærequiritur Titulus, non ut manuteneatur, n 457. Possessio probari debet, præcipuè, ut spoliatus restituatur, nu. 459. Ea amittitur per spontaneam & puram resignationem à Superiore acceptatam; item per resignationem factam in manibus non habentis authoritatem recipiendi: tunc tamen retinetur proprietas, donec privetur, n. 459. Possessio censetur fructuosa, si possessoris hæredibus post mortem obveniant fructus, n. 915. Interrumpitur, si voluntariè quis resignârit, & postea iterum Beneficium obtineat, quod si post pacificam unius anni possessionem resignârit coactus vi vel

metu cadente in virum constantem, & restitutionem Beneficii obtinuerit per actionem, *Quod metûs causa*, ac per duos annos alios pacifice possederit, gaudet Beneficio Regulæ Triennalis, ac si interrupta possessio non fuisset, n. 698. Violenta ejus occupatio privat Beneficio, n. 916. Quando dicatur pacifica. V. *Pacifica possessio*. Possessio annalis. V. *Annalis possessio*. Possessio decennalis. V. *Decennalis possessio*. Possessio triennalis. V. *Triennalis possessio*.

Possessor.

Possessor Beneficii Ecclesiastici, si absque simoniaco ingressu, & non intrusus, per triennium illud pacificè possederit cum titulo, præscripsit jus in illo, etiam pro foro conscientiæ, l. 3. p. 2. n. 544.

Possessor bonæ fidei tenetur restituere rem unà cum ejus fructibus, si exstent, vel quantùm ex ea factus est ditior, nisi dominium ejus sibi per legitimam præscriptionem comparaverit &c. n. 114. à n. 441 204. 577. Non tenetur compensare fructus, quos etiam per culpam suam non percepit ex re aliena, quamvìs dominus percepturus fuisset, nu. 215. Potest deducere expensas factas in fructus naturales & mixtos naturæ respondentes, si adhuc exstent, & ad dominum redituri sint; non autem factas in fructus bonâ fide consumptos, ex quibus non est factus ditior, n. 223. Satisfacit, si restituat in loco, ubi rem possidet, n. 355. Si probabiliter putet rem esse alienam, & post inquisitionem factam maneat dubium etiam probabilius, quòd res sit aliena, potest eam retinere, n. 563. Si post possessionem bonæ fidei dubium superveniat, & ob negligentiam inquirendi postea veritatem comperire non possit, probabiliter tenebitur ad restitutionem pro qualitate dubii, n. 564. Si post inquisitionem non potens deponere dubiū, rem consumpserit, & postea compareat dominus, tenebitur restituere, saltem quantùm est factus ditior; quòd si vendiderit, probabiliter etiam totum restituere tenebitur, sive inde sit factus ditior, sive non, n. 565.

Possessor malæ fidei tenetur non tantùm restituere rem, & fructus perceptos, sed etiam damnum emergens & lucrum cessans, l. 3. p. 2. n. 147. à n. 204. n. 577. Non tamen fructus industriales, num. 212. Tenetur compensare fructus, quos non percepit, si dominus eos percepturus fuisset; non tamen, si eos illicitè percepisset &c. à nu. 216. Potest deducere expensas factas in fructus naturales & mixtos naturæ respondentes, licèt eos consumpserit, nec sit factus ditior, n. 223. Non potest deducere expensas necessariò factas in rem ratione suæ injuriæ, sed tantùm illas, quæ independenter ab injuria fuissent faciendæ, n. 225. Tenetur suis sumptibus rem ad eum locum deferre, ubi alter habiturus fuisset, deductis expensis; nisi transferendo deberet plus expendere, quàm res valet, tunc enim posset dare pauperibus vel in pios usus, n. 355.

Possessor tam bonæ, quàm malæ fidei tenetur restituere fructus mixtos, quantùm respondent naturæ, non verò, quantùm respondent industriæ, l. 3. p. 2. n. 213. Potest in restitutione deducere valorem laboris & aliquarum expensarum, n. 221.

Possessor partim bonæ, partim malæ fidei, si bonâ fide cœpit, sed malâ fide superveniente consumpsit, tenetur ex re accepta restituere pro tempore bonæ fidei; sed à tempore malæ fidei tenetur etiam ex injusta acceptione ad omnia damna, n. 239. Si priùs malâ fide possedit, & partem consumpsit, sed postea bonâ fide consumat reliquum, si resciat se jus non habuisse, tenetur ex injusta acceptione pro tempore malæ fidei; à tempore bonæ fidei tantùm ex re accepta, num. 240. Si possedit malâ fide, sed nihil consumpsit, nisi postquam supervenerat bona fides, non tenetur restituere, nisi ex re accepta, quantùm factus est ditior, nu. 241. Possessor, si melioramenta fecerit, an & quid ei debeatur. V. *Melioramenta*.

Postulatio ad Beneficium.

Postulatio est designatio alicujus personæ facta per suffragia, quâ petitur aliquis, qui per dispensationem tantùm capax erat, l. 4. num. 300. Postulationis admissio est approbatio, quâ Superior roborat postulationem factam, ibid. Postulatio facta in discordia, si non concurrat cum electione, requirit majorem partem Capituli; si cum electione concurrat, ut prævaleat, requirit duas partes Capituli; si cum postulatione concurrat, per majora facta præfertur &c. n. 442. Postulatio facta revocari potest, si Superiori necdum sit præsentata, n. 443. Postulare possunt omnes, qui possunt eligere, n. 444. Postulari possunt illi tantùm, qui ob impedimentum Canonicum dispensabile eligi non possunt, à n. 444. Si scienter postuletur indignus, amittitur pro illa vice jus postulandi & eligendi, nu. 446. Postulantes talem ad Ecclesiam Cathedralem, suspenduntur per triennium à Beneficiis in Ecclesia, pro qua postulârunt, ibid. Postulatio dirigitur ad eum, cujus esset confirmare electionem, si in impedimento dispensare possit &c, nu. 448. Ea publicari debet non tantùm coram Capitulo, sed etiam populo, & à postulantibus intrà tres menses publicari, nisi esset petenda à Papa &c. n. 447. Postulatus non debet sui admissionem petere, quæ ex justitia ei non debetur, quamvìs unanimiter sit postulatus, n. 442 à n. 447. Postulatus debet intrà mensem declarare, an dissentiat sui postulationi, an non, ibid. Si administret ante admissionem, ipsa postulatio ipso jure nulla est, n. 449.

Potestas absolvendi.

Communiter, quando datur potestas generalis absolvendi ab omnibus Censuris, illa non extenditur ad reservatas; in Jubilæo tamen, si potestas absolvendi detur ab omnibus Censuris reservatis, etiam intelliguntur reservatæ Episcopo, l. 7. n. 132. Si in Jubilæo addatur potestas absolvendi à quibusvis Censuris Sedi Apostolicæ reservatis, non comprehenduntur Censuræ ex casibus Bullæ Cœnæ provenientes, nisi Papa id exprimat &c. ibid. Si detur potestas absolvendi ab omni Censura tam à Jure quàm ab homine latâ, probabiliter non extenditur ad Censuram per hominem etiam specialiter latam, n. 133. Potestas absolvendi à Censuris, Episcopis à Tridentino data, probabiliùs non extendit se ad Abbates & Superiores Regulares, n. 141. Potestatem absolvendi ad reincidentiam habet ille, qui Censuram potestate ordinariâ ferre potest, n. 158. 168. Potestatem habens absolvendi in foro Conscientiæ à Censuris, probabiliùs id etiam potest extra Confessionem, n. 155. Absolvendi dans potestatem à casibus reservatis, Censuris & pœnis, non ideo dat pro Irregularitate, nu. 459. V. *Facultas absolvendi*.

Potus.

Potus quis licitus sit die jejunii. V. *Jejunium Ecclesiasticum*.

Prabenda.

Prabenda est jus percipiendi fructus provenientes è Canonicatu, l. 4. n. 215. Præbenda Canonessæ, quamvìs non sit Beneficium, vacat per Matrimonium, num. 933. V. *Beneficium*.

Præceptorum obligatio. V. *Magister*.

Præceptum.

Præcepta Dei observari possunt, & ad ea observanda omnibus datur gratia sufficiens, l. 3. p. 1. à n. 1. Præcepti primi Decalogi materia propria sunt actus virtutis Religionis, cujus vitia opposita prohibet, n. 6. Secundum præceptum prohibet omnem inordinatam usurpationem Nominis Dei, num. 246. Præceptum tertium sanctificandi Sabbathum spectari potest ùt naturale, & ùt ceremoniale: ùt naturale adhuc obligat, non verò ùt ceremoniale. Pro eo ab Ecclesia designatus est dies Dominicus & Festivus, n. 571. Quartum præcipit amorem, reverentiam & obedientiam in parentes & Superiores, n. 642. Quintum prohibet occisionem, mutilationem & verberationem hominis, aliámque similem injustam afflictionem, num. 769. Sextum & Nonum prohibet peccata impudicitiæ & luxuriæ, n. 886. Septimum prohibet omnem injustam damnificationem in bonis proximi, n. 935. Octavum prohibet omnem injustam læsionem famæ & honoris proximi, & præcipuè omnem falsitatem & mendacium, l. 3. p. 2. n. 1174. Nonum & Decimum omnes internas concupiscentias & delectationes voluntarias istorum operum, quæ præceptis secundæ tabulæ præsertim sexto & septimo vetantur, n. 1257. V. *Lex*.

Præcepta Ecclesiæ præcipuè sunt quinque, l. 3. p. 2. n. 1358. An illis obligentur infideles. V. *Infidelis*.

Præceptum sub pœna irregularitatis latum transgrediens aut prohibitum sub ea pœna faciens, probabiliùs peccat mortaliter, l. 7. n. 431.

Præceptum eliciendi Fidem, Spem, Charitatem aliquoties in vita, datur, l. 2. n. 1.

Præceptum Fidei. V. *Fides*.

Præceptum Spei. V. *Spes*.

Præceptum Charitatis. V. *Charitas*.

Præceptum Correptionis fraternæ. V. *Correptio fraterna*.

Præceptum eleemosynæ. V. *Eleëmosyna*.

Præceptum pœnitendi. V. *Pœnitendi præceptum*.

Præfatio in Missa.

Præfatio communis, non verò de B. V. Maria dici debet in Missa Feriæ quartæ Quatuor Temporum occurrentis in die octava Nativitatis B. V. Mariæ, l. 6. p. 2. nu. 2055. D. 174. Si Festa SS. Apostolorum Philippi & Jacobi, ac Inventionis S. Crucis occurrerint infra Octavam Ascensionis, Præfatio erit de Apostolis, vel de Cruce: *Communicantes* verò de Ascensione: idem est de aliis Festis infra dictam Octavam celebrandis &c, D. 178.

Prælatura

Prælatura.

Ad *Prælaturas* Episcopatu inferiores præter Tonsuram sufficit Subdiaconatus, l. 4. n. 745.

Prælatus.

Prælatus strictè dicitur, qui habet curam animarum cum Jurisdictione, ità ut possit subditos corrigere & punire, l. 4. n. 162. In Prælatum eligi non potest amens, qui semel fuit fatuus, si causa permaneat; qui frequenter se inebriat; semel possessus à Dæmone, si antecedenter non habuerit Ordinem requisitum; Epilepticus non ordinatus &c. n. 784. Prælati Ecclesiastici non debent, imò nec possunt ad vitanda scandala pharisaica vel pusillorum, nisi detur eis ratio, omittere ea, quæ ad bona Ecclesiæ conservanda sunt necessaria, l. 2. num. 242 Prælati Religiosorum undecim tantùm casus reservare possunt, & non plures sine consensu Capituli Generalis pro tota Religione, vel Capituli Provincialis pro Provincia. Sunt autem hi: 1. Apostasia à Religione, etiam retento habitu. 2. Nocturna ac furtiva è Monasterio egressio. 3. Proprietas contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale. 4. Lapsus carnis voluntarius, opere consummatus &c. l. 6. p. 2. n. 1599. Non possunt absolvere subditos ab Hæresi occultâ, & aliis casibus Bullæ Cœnæ, nu. 1609. 1622. Prælati Regulares ordinariè possunt revocare vel limitare facultates suorum subditorum, nu. 1546. Prælati Episcopo inferiores non possunt, per se loquendo, Beneficia unire, nisi habeant jurisdictionem quasi Episcopalem, l. 4. n. 286 Prælati Episcopis inferiores, quamvìs in cæteris habeant potestatem quasi Episcopalem, jure ordinario non possunt concedere Indulgentias, l. 6. p. 2. n. 1325. V. *Abbas.*

Præmifer.

Præmiferum defraudans facit ei injuriam, quæ videtur esse gravis, & compensari debet, l. 3. p. 2. à num. 283. Præmium per fraudem obtinens, alteri, cui debebatur, primò librum solvere debet occultè, deinde honorem illi debitum compensare &c. n. 287.

Præscriptio.

Præscriptio est acquisitio juris vel dominii per possessionem bonâ fide cum titulo & tempore debito continuatam, l. 3. p. 2. n. 469. Per eam acquiritur dominium etiam pro foro conscientiæ, à n. 470. Qui rem legitimè præscriptam restitueret, eò quòd resciret fuisse alterius, ideóque putaret se debere eam restituere, posset illam repetere, num. 474 Per eam acquiritur plenum rei dominium, à n. 475. Ad eam requiruntur bona Fides, Titulus, Res apta præscribi, possessio continuata per tempus statutum, à n. 478. Ad eam *primò* requiritur bona fides, sive judicium, quòd res, quam quis incipit possidere, sit sua; cum mala autem fide nunquam præscribitur, à num. 479. Qui bonâ fide incepit possessionem, superveniente dubio, an res sit sua, tenetur inquirere; quòd si non comperiat esse alienam, præscribet, n. 482. Qui rem à bonæ fidei possessore accepit, cum dubio, an non sit aliena, tenetur inquirere, & si post inquisitionem non possit dubium deponere, perget præscribere, n. 483. Bona fides orta ex invincibili ignorantia facti vel juris non manifesti, sufficit ad præscribendum, non autem orta ex ignorantia juris manifesti, si scire teneatur, nu. 484. Qui malâ fide ex errore ortâ incepit rem possidere, non præscribit, n. 485. Possessio mala non ratione injustitiæ, sed aliunde non impedit præscriptionem, n. 486. Qui habet malam fidem respectu proprietatis fundi, & bonam respectu usus fructûs, potest usumfructum præscribere, n. 487. Fides ob inadvertentiam nonnisi venialiter mala, sufficit ad præscribendum, n 489. Qui immediatè succedit possessori malæ fidei tanquam hæres, nunquam præscribit, qui autem succedit tanquam legatarius, donatarius, emptor &c. potest cum bona fide præscribere, à n. 490. Ad præscribendam libertatem à servitute rustica non requiritur ignorantia juris alieni; econtra ad præscribendam libertatem à servitute urbana requiritur ignorantia invincibilis juris alieni, n 492. Ad præscribendam libertatem à solvendo debito requiritur bona fides, quâ quis credat se nihil debere, vel quâ invincibiliter ignoret debitum, n. 493. Præscribi potest libertas à pœna vel mulcta solvenda, si intrà certum tempus non exigatur. Excipitur pœna privationis bonorum ob Hæresin, contra quam non præscribitur, n. 494 Ad præscriptionem *secundò* requiritur Titulus. V. *Titulus.* Ad eam *tertiò* requiritur res apta præscribi: aliqua autem præscribi non possunt, vel ex natura sua, vel tantùm ex dispositione juris; ex natura sua præscribi non possunt res ad cultum Dei consecratæ; item res publicæ; item servitus hominis liberi; item à Sacerdote simplici potestas delegata conferendi Ordines &c. à nu. 501. Ex dispositione juris præscribi non possunt res pupillorum, item limites Provinciarum, Episcopatuum &c. à nu. 504. Præscribi possunt bona privatorum; item bona, quæ Principi ut privato competunt; item bona patrimonialia Clericorum &c. à num. 535. Ad eam *quartò* requiritur possessio continuata per certum tempus. V. *Tempus ad præscribendum* Quæ præscribi possunt, alia sunt mobilia, alia immobilia, n. 522 Ad præscriptionem cujuscunque rei requiritur possessio juris; Civilis etiam sufficit, nu. 523. Ad præscriptionem requiritur, ut quis possideat rem nomine suo, n. 524. Plùs nemo potest præscribere, quàm possideat, n. 525. Præscriptio dicitur procedere vel currere, si incipiat, vel cœpta pergat, n. 545. Quidquid sufficit, ut præscriptio interrumpatur vel cesset, etiam sufficit, ne incipiat currere, nu. 557. Præscriptio triennalis currit litis contestatione durante, n. 548. Si quis agnoscat rem esse alienam, & inculpabiliter omittat restituere, præscriptio videtur currere, quod tamen in praxi vix locum habebit, n. 488. Contra filium-familias quà talem non incipit currere, nisi quando egreditur patriam potestatem, n. 536. In servitutibus rusticis tempus præscriptionis incipit currere, quando alter incipit non uti jure suo &c. n. 538. Præscriptio interrumpi dicitur, si ità cesset, ut totum tempus præcedens omninò extinguatur, ac si non præcessisset, n. 545. Naturaliter interrumpitur, si desinat aliquid ad essentiam illius requisitum; item, si res domino rei detur pignori, vel elocetur, vel precariò concedatur &c. nu. 546. Præscriptio habens omnia ex natura rei requisita quandoque interrumpitur civiliter, id est authoritate juris, n. 547. Præscriptio triennalis non interrumpitur litis contestatione, n. 548. Præscriptio, si interrumpi non possit per litis contestationem ob causas possessoris, qui abest, vel furiosus est &c. per libellum supplicem Principi porrectum &c. interrumpi potest, n. 549. Præscriptiones illæ, quæ fiunt cum cognitione juris alieni, solâ citatione interrumpuntur, n. 550. Præscriptio mea civiliter interrumpitur respectu Actoris tantùm, respectu cujus non interrumpitur, si ille succumbat, vel pacto aut transactione à lite cesset, à n. 552. Præscriptio illius non interrumpitur, qui bonâ fide possidet bona Ecclesiæ Romanæ, quamvis singulis annis contra ea detinentes promulgetur Bulla Cœnæ, n. 554. Præscriptio contra quamcunque Ecclesiam dormit, quamdiu Ecclesia caret Prælato; item quamdiu Prælatus vivit, à quo læsa est Ecclesia; item quamdiu ille ob impedimentum aliquod agere non potest, n. 555. Contra Ecclesiam Romanam dormit, si Sedes vacet, vel sit schisma; item contra Imperium, si vacet Thronus; item contra pupillum durante pupillari ætate &c n. 556. Contra quemcunque dormit tempore hostilitatis vel pestis, si ideo cessent judicia; item quamdiu alter possessori rem precariò concedit, ibid. Præscriptio contra Concordata Germaniæ probabiliter fieri non potest, l. 4. nu. 520. Præscriptio si sit immemorialis, valet contra onera & conditiones fundationum; probabiliter etiam præscriptio 30. vel 40. annorum valet contra onera & conditiones fundationum, contra numerum Missarum, contra obligationem Anniversariorum, Officii Defunctorum, Eleemosynæ &c. à n. 852. Probabiliùs non præscripsit contra se, qui per 30. annos de septimana legit ex errore quatuor Missas, si postea in fundatione inveniat, quòd ad tres tantùm sit obligatio; nisi primæ fundationi accessisset melioratio &c n. 853. Præscriptio circa applicationem Missarum pro stipendiis legendarum non videtur fieri posse, l. 6. p 2. n. 122. Ad præscribendum contra Legem Civilem 10. anni requiruntur; contra Ecclesiasticam, 40. l. 6. p. 3. n. 519.

Præsentatio ad Beneficium.

Præsentatio est exhibitio personæ Beneficiandæ facta illi, ad quem pertinet instituere, l. 4. n. 300. Facta, antequàm vacet Beneficium, nulla est, n. 302. Fieri potest vel missis litteris, vel per Procuratorem; item per scripturam privatam, aut ostensâ &c. n. 303. Etiam potest quis se instituenti præsentare per litteras vel Procuratorem, ibid. Potest ea esse conditionata, obscura, dubia &c. n. 304. Ut afferat aliquod jus, debet esse facta ab habente jus instituendi, & à præsentato, vel ab habente speciale illius mandatum, & debet acceptari intrà terminum Patrono concessum ad præsentandum; de qua acceptatione constare debet: Quòd si bonâ fide præsentârit non habenti jus instituendi, habet iterùm novum tempus præsentandi de jure concessum ad præsentandum, num. 305. Intrà quod tempus, & à quibus fieri debeat. V. *Patronus.* Præsentatio, ut sit valida, requiritur, ut major pars Patronorum in unum consentiat &c. n. 312. Si minor pars præsentet habilem, major inhabilem, prior præferri debet, nu. 313. Præsentatus potest, antequàm instituatur, renunciare præsentationi in manibus Patroni, nu. 314. Si inter duos præsentatos lis oriatur, præsentatio variari non potest, nequidem accumulando; quòd si inter Patronos lis oriatur, variari potest &c. nu. 319. Præsentatio secundi aliquando fieri accumulando potest,

quamvis

quamvis Patronus juràrit non revocare præsentationem primi, à n. 320 Post legitimam institutionem variari non potest licitè à Patrono, n. 321. Qui præsentatur absolutè, debet actu esse habilis, nu. 322. Si fundatio requirat certo loco natum, præsentari non potest, qui tali loco natus non est &c. n. 323. Si fundatio dicat, quòd præsentandus debeat esse ex certa familia, secundùm communem debet præsentari proximior &c. n. 324. Si proximior esset spurius,& legitimus remotior, hic videtur præferendus &c. n. 325. Præsentatio sui ipsius invalida est, etiam per Procuratorem à se ad præsentandum delegatum, à n. 326. Filii sui est valida. nu. 329. Non præsentatus institui non potest independenter à voluntate Patroni, n. 356. Præsentatus pluribus præsentationibus probabiliter plures præsentationes prosequi potest, aut ab una electa regredi ad alteram, n. 437. Præsentatus ad dignitatem, si se in administrationem ingerat ante institutionem, probabiliter privatur jure suo, & incidit in pœnas statutas, n. 368. Præsentatus ad Beneficium, sed necdum confirmatus, non potest absolutè disponere de fructibus Beneficii, l. 5. p. 1. n. 126.

Præstimonium.

Præstimonium est Beneficium institutum pro Clericis, ut studiis vacent, quod sæpè habet adjunctum onus orandi quotidiè quinquies *Pater* & *Ave*, l. 4. n. 217.

Præsumens.

Præsumens prudenter restitutionem faciendam sibi condonandam, si debitum suum manifestaret, vel rogaret dominum, non tenetur ad restitutionem; quòd si reverà dominum invitum postea resciret, ad eam teneretur, l. 3. p. 2. n. 452.

Præsumptio.

Præsumptio est probabilis conjectura ex certo signo proveniens, quæ alio non adducto pro veritate habetur: sive, est cognitio ex circumstantiis resultans &c. l. 1. n. 91. l. 4. num. 1434. Alia est Juris & de Jure, quæ probationem in contrarium non admittit; alia Juris tantùm, contra quam admittitur probatio &c. l. 4. nu. 1434. Variæ circa eam observandæ sunt Regulæ, v. g. Quòd una præsumptio aliis pluribus, & fortioribus elidatur; Quòd semel malus semper præsumatur malus; Quòd præsumatur ignorantia, ubi scientia non probatur; Quòd si concurrant duæ præsumptiones, una de innocentia, altera de culpa, prima sit præferenda; Quòd præsumatur pro validitate actûs, donec de invaliditate constiterit; Quòd in dubio de actu principali facto, v. g. homicidio, factum præsumatur in ordine ad incurrendam irregularitatem, non verò in ordine ad alios effectus &c. l. 1. à n. 88. l. 4. à n. 1435. Temeraria rejici debet, l. 4. nu. 1437. Probabilis purgationem admittit, ibid. Nec probabilis, nec vehemens sufficit ad damnandum reum, sed communiter, si fieri possit, requiritur talis, quæ faciat moralem certitudinem. Etiam ad hoc sufficit præsumptio violenta, quæ est existimatio concepta ex indiciis de re, quæ neque in se est evidens, neque est plenè probata testibus omni exceptione majoribus, neque eam reus est legitimè confessus sunt tamen talia indicia, ut faciant non tantùm opinionem de re, sed etiam credulitatem &c. à num. 1437. Præsumptio violenta alia est Juris, quæ in Jure invenitur expressa, & secundùm quam jus dicitur aliquid præsumere; alia est solius hominis, quæ non invenitur in Jure expressa, ideoque debet Judex in illa pro vel contra reum rationabiliter secundùm dictamen prudentiæ statuere, pro quo varia dantur exempla, à n. 1438. Non ideo statim quis præsumendus est reus, quòd capiatur, nu. 1441. Nec in carcere inventus mortuus præsumendus est à se ipso vel Dæmone occisus, nisi signa certa adsint, v. g. si inveniatur in laqueo mortuus; si caput planè in tergus sit obtortum &c. l. 4. n. 1477.

Præsumptio peccaminosa.

Præsumptio peccaminosa est appetitus aggrediendi aliquid supra vires: est communiter peccatum veniale; fit aliquando mortale, l. 5. n. 298.

Præsumptio de misericordia Dei.

Præsumptio de misericordia Dei est, si ideo quis peccet audaciùs, quia scit Deum esse infinitè misericordem, aut quia scit se unâ Confessione vel uno actu Contritionis posse multa peccata delere, l. 2. n. 126. Si quis ideo peccet, quia simile peccatum commisit, postea unâ operâ confitendum, non est præsumptio; si tamen sibi promitteret tam facilè remissionem plurium peccatorum quàm unius, & ideo sæpè peccaret, esset præsumptio, n. 127. Secundùm communem non datur in ea parvitas materiæ, n. 128.

Præsumptio licentiæ. V. *Licentia præsumptio.*

Precarium.

Precarium est contractus; quo conceditur petenti res ad usum omninò gratis, quæ statim repeti non debet sine necessitate, l. 3. p. 2. nu. 819. 824. Finitur voluntate concedentis expressâ vel tacitâ, item morte ejus, cui res est concessa, non verò morte concedentis, nisi res concessa esset cum addito, *quamdiu voluero* &c. nu. 825. Qui precariò utitur re alienâ, tenetur ad restitutionem & damna reparanda tantùm ex culpa latiore & lata, n. 179.

Preces.

Per *Preces* primarias intelligitur Indultum, quod papa dat Imperatori, ut possit in singulis Ecclesiis Metropolitanis, Cathedralibus & Collegiatis per totum Imperium, nominare aliquem ad unam primò vacaturam Dignitatem, personatum, Beneficium vel Officium, etiamsi per præsentationem vel electionem aliàs conferatur, & hoc in quocunque mense; pro Leodiensibus tamen videntur excipi menses Ordinariorum, l. 4. n. 569. Illas Imperator posset alteri cedere, nu. 570. Ut locum habeant, varia observanda sunt, ibid. Sub preces cadunt Beneficia reservata papæ; item devoluta ad ordinarios, & resignata in manus ordinarii; alia ab illis libera sunt &c. n. 571. Per preces nominari potest carens qualitate aliàs requisitâ per Statutum vel Jus commune, dummodò papa dispenset, n. 572. Per preces nominatus probabiliùs institui debet ab Ordinario, ibid. Post datam & à precista admissam gratiam, si Imperator moriatur, gratia manet, & exequi debet, n. 573. Precista debet intra mensem à die notæ vacationis Beneficii acceptare gratiam, & Collatori ordinario suam acceptationem manifestare, quo facto debet executor intrà mensem gratiam exequi, n. 574. Si Precista moriatur re non sortitâ effectum, Imperator alium substituere potest, ibid. Si precista nolit acceptare primum Beneficium vacans, potest exspectare secundum vel tertium, ibid. Contra indultum Precum præscribi non potest, nec papa illi unquam derogat, n. 575 Precista amittit gratiam Precum, si fiat inhabilis &c. item, si renunciet, etiam tacitè &c. ibid.

preces importunæ non irritant Matrimonium, l. 6. p. 3. n. 657.

Preces sive Orationes.

Preces injunctæ in Ordinatione sub veniali saltem dici debent, l. 6. p. 2. à n. 2318. preces proclamare pro felici successu belli injusti licitum est, si fiat sine scandalo, & adsit metus gravis damni: tum tamen non debet intendi victoria hujus injustæ partis, sed felix successus, l. 2. n. 275. V. *Oratio.*

Presbyter.

presbyteri sunt in periculis damnationis perfunctoriè sua peragentes, l. 6. p. 2. n. 2315.

Presbyteratus. V. *Ordo.*

Presbyterium. V. *Sacerdotium.*

pretium rei V. *Emptio.*

Prima Tonsura. V. *Tonsura.*

Primitiæ.

primitiæ erant primi fructus terræ vel pecorum, quæ offerebantur Ecclesiæ Ministris; nunc non ampliùs obligant &c, l. 4. n. 1362.

primitiæ seu prima Missa.

Primitiæ seu prima Missa juxta Synodum Coloniensem intrà 40. dies ab Ordinatione celebrari debent; aliàs certum tempus non est determinatum, l. 6. p. 2. n. 2324.

Princeps.

principes ex officio tenentur novas leges Imperatorias promulgare, & in usum deducere, l. 1. nu. 630. princeps tenetur curare, ut Judices habeat doctos, prudentes, probos, misericordes, & inspectionem ac diligentiam suam adjungere &c. l. 4. à n. 1424. principes non semper sunt tuti in conscientia, si nudè sequantur consilia & judicia probabilia suorum Consiliariorum, l. 1. à n. 454. Princeps pro satisfactione illati belli potest petere restitutionem ablatorum & expensarum; hinc potest victos privare bonis, etiam innocentes; tributa eis imperare, extruere arces &c. l. 3. p. 1. num. 867. potest Principi etiam alterius fidei in bello justo auxilium ferre, nisi sit periculum scandali, incrementi Hæreseos &c. ibid. Ædificans urbem in fundo privati alicujus, tenetur huic pro rata compensare, ità ut omnes æqualiter ferant damnum, n. 883 Princeps tenetur stipendia solvere militibus; alioquin tenetur compensare damna & ipsis militibus, & aliis, qui ab ipsis damnum acceperunt, num. 867. Princeps Catholicus tenetur aliquando abstinere etiam à bello per se justo, si inde oriturum sit scandalum & ruina spiritualis multorum, ac detrimentum Ecclesiæ &c. ibid. Princeps quoad indictionem belli vel impositionem tributorum debet sequi partem probabiliorem, l. 4. nu. 1491. Non potest duobus reis imperare duellum ad recreationem spectatorum, n. 1497. Principi, regulariter loquendo, non licet occidere reum non citatum, vel non auditum, vel non condemnatum, l. 3. p. 1. n. 788. princeps tenetur ad restitutionem damnorum, quæ à feris, latronibus, militi-

militibus ob negligentiam ipsius culpabilem inferuntur, &c. l. 3. p. 2. n. 20. Si nimis profusus sit in donationibus, in præjudicium Regni vel Status (præsertim si debitis gravatus &c.) successor eas revocare potest, n. 762 Principibus de jure naturæ & positivo, tam divino quàm humano, aliqua tributa debentur, n. 268. Ut possit novum tributum &c. imponere, debet illi saltem esse probabilius, quòd sit justum, n. 279. V. *Tributum.* Principes injustè agunt, si aliquos reddant immunes ab oneribus communibus, & aliis graviora imponant, n. 268. Princeps nunc Catholicus, qui olim Acatholicus probabat Matrimonia subditorum inita cum impedimentis à Jure Ecclesiastico inductis, & pro facultate ad ea Matrimonia admittebat pecuniam, hæc facere jam non potest, l. 6. p. 3 n. 774. Princeps fidelis potest infidelibus mandare ea, quæ sunt licita & honesta, illisque prohibere omne exercitium suæ falsæ Religionis; imò etiam tenetur eos cogere, ut relinquant errores & vitia, quæ sunt contra naturam &c. l. 2. à nu 77. Princeps infidelis non baptizatus non potest privari jurisdictione in Fideles, n. 81. Principibus an licitum sit vendere Officia. V. *Emptio.* Principes. V. *Superior.*

Privatio Beneficii.

Privatio Beneficii ipso jure fit ob delicta magna in jure expressa &c. l. 4. à n. 940. Ad privationem per sententiam procedi non potest, nisi sit legitima Confessio, vel concludens delicti probatio, n. 944. Privationem Beneficii non incurrit per sententiam de delicto condemnatus, ob quod privari potest, nisi sententia hanc ei pœnam imponat, vel in ipso jure statuta sit, n. 945. Privandus, si citatus non compareat, est tanquam contumax habendus pro convicto & confesso; si intrà annum compareat, & se purget, cessat omnis effectus sententiæ; si post annum id faciat, quando jus in Beneficio est alteri quæsitum, juvari non potest, n. 947. Per sententiam & non ipso jure privatus restitui potest in integrum ex gratia, si justè; ex debito, si injustè privatus sit, n. 948.

Privilegium.

Privilegium seu gratia est constitutio Legislatoris tribuens specialem aliquem favorem ad aliquos actus. Aliud est personale, quod immediatè conceditur personæ ratione sui; Aliud Reale, quod alicui rei directè conceditur, l. 1. à n. 832. Privilegium usu & consuetudine acquiri potest, n. 855. Ex falsa causa impetratum nullum est, n. 840. Privilegium concessum in bonum Communitatis, & nemini præjudicans, est amplè interpretandum; item, quod cedit in favorem Ecclesiæ, Religionis, vel piæ causæ: econtra privato factum per modum dispensationis à communi lege, est restringendum, à n. 622. n. 839. l. 3. p. 2. à n. 1130. l. 4. n 1422 Concesso per Privilegium uno, conceduntur omnia alia ad usum Privilegii necessaria, l. 1. n. 844. Indiget acceptatione, n. 841. Concessum non subdito, ordinariè revocari non potest, n. 843. Probabiliùs non validat actus præteritos, n. 845. Si idem concedatur duobus, ille prævalet, cui datum est in specie, n 846. Quandoque est obligatio utendi privilegio; non autem si sit privilegium potestativum tantùm, n. 847. Non potest communicari alteri, nisi illud in privilegio exprimatur, n. 848. Privilegium concessum propter dignitatem vel Officium, alteri committi potest, n. 849. Illi, si sit aliis commune, renuntiari non potest sine licentia Superioris, nu. 851. Privilegia vivæ vocis oraculo à Pontificibus concessa Regularibus, sunt revocata; non verò concessa sæcularibus, nec concessa Regularibus ab aliis, quàm à summis Pontificibus &c. à n. 850. Respectu Capucinorum non sunt revocata, l. 1. n. 854. Privilegium personale cessat cum privilegiato; reale, cum re, cui privilegium est annexum, nu. 834. Privilegium non cessat morte concedentis, nec cessat cessante jurisdictione concedentis, nec cessat ante certam cognitionem de revocatione, &c. l. 1. à nu. 835. l. 6. p. 2. n. 1544. Non aufertur per subsequentem excommunicationem illius, cui concessum est; nec deficiente causâ, ex qua concessum est, si ea verè extiterit, l. 1. n. 840. Cessat per non usum, 1. Si oblata fuerit occasio utendi. 2. Si habita fuerit scientia talis privilegii. 3. Si fuerit potentia tum utendi. 4. Si privilegium cedat in alterius gravamen; aliàs non cessat per non usum, n. 842. Efficaciter derogatur privilegiis, quando Lex id exprimit; aliàs per legem generaliter loquentem non derogatur privilegio particulari concesso super eo, de quo lex generalis loquitur, à nu 837. Non omnia privilegia semper revocari possunt, n. 843. à n. 858. In dubio, an sit revocatum, censeri debet non revocatum, n 852.

Privilegium *Canonis*, est gratia statui Clericali concessa, l. 4. n. 1380. *Fori*, est favor, quo Clericus eximitur à jurisdictione & potestate sæculari, ibid. Privilegio Fori & Canonis gaudent Clericus & Monachus; item Equites Melitenses, Teutonici, aliique similes &c. l. 7. à n. 315.

Privilegium Altaris pro liberanda anima, in eo consistit, quòd per concessionem Papæ habeat ex thesauro Ecclesiæ annexam tantam satisfactionem, quæ pœnam ab anima luendam adæquet, vel sola, vel conjuncta cum satisfactione proveniente à Sacrificio &c. l. 6. p. 2. num. 518. Privilegium illud non censetur concessum, nisi pro diebus deputatis, & quando per Rubricas licitum est celebrare *de Requiem* &c. n. 521. Privilegium illud perit, si Ecclesia, in qua est tale Altare, destruatur, nu. 523. Concessum ad septennium incipit currere à die dati Brevis, n. 525. Privilegium illud probabiliter adhuc viget in Societate JESU, si ex concessione Generalis applicetur locis & personis per Provinciales designandis, n. 526.

Privilegiatum Altare. V. *Altare.*

Privilegium Fori. V. *Forum.*

Probabile. Probabilitas.

Probabili sententiæ adhærens absolvi debet, l. 6. p. 2. num. 1699. Probabilitas Juris est, quando motiva petuntur ex legibus, consuetudine, Doctoribus, ratione connexâ cum re ipsâ. Facti est, quando petitur ex fama, testibus, scripturâ, aliisque signis, l. 4. n. 1493. V. *Opinio.*

Probatio.

In *Probationibus* valent hæ Regulæ: *Ei incumbit probatio, qui dicit, non qui negat. Quisque debet probare id, supra quod se fundat. Necessitas probandi incumbit ei, qui agit. Plena sufficit in Civilibus; aliquando plenissima requiritur in criminalibus, levior sufficit, quando agitur de modico præjudicio &c.* l. 4. n. 1436 Probatio adulterii debet esse saltem per propinquas & violentas præsumptiones, ut separatio conjugii per judicem decernatur &c. l. 6. p. 3. n. 432.

Probitas.

Probitas morum requiritur in Beneficiando, l. 4. à n. 785.

Processiones.

In *Processione* Festo Corporis Christi Eucharistia non est deferenda Sacerdotum humeris, sed manibus celebrantis cum pluviali; & in Vesperis dici Octavæ ab eo, qui cantavit Vesperas, l. 6. p. 2. nu. 2055. D. 9. 10. 22. Occurrentes & transeuntes, si videant SS. Sacramentum, debent facere genuflexionem, D. 21. Si consuetudo deferendi processionaliter SS. Sacramentum Feria sextâ Parasceves, in feretro nigris velleribus contecto absque graviori incommodo extirpari non possit, est toleranda, D. 34. Nomine Processionum generalium comprehenduntur Rogationes, D. 42. Abusus antiqui in Processionibus tollendi sunt cum magna cautela, ne majora scandala sequantur, D. 72. Si Processio Litaniarum majorum terminetur ad Ecclesiam S. Marci, Missa ibi de S Marco, & non de Rogationibus cani debet, D. 86. In Processionibus Canonici Ecclesiæ Collegiatæ non debent incedere parati, sicut Canonici Cathedralis, D. 119. In illis deferri debet Crux à Regularibus cum velo pendente seu pallio, D. 151. Processiones in Ecclesiis Regularium habentium claustra, fiant intrà claustra tantùm; si non habeant claustra, fiant propè muros Ecclesiæ, non verò extra ambitum sine licentia & consensu Parochi; salvis privilegiis & consuetudinibus, D. 183. 184. In Processione intrà Ecclesiam Canonici debent incedere detecto capite; extra eam cum bireto in capite, D. 213 In Processionibus deferri non debent Reliquiæ Beatorum, D. 229. Si Reformati à Processionibus abstineant, possunt in eodem loco tam Minores Conventuales quàm Observantes Reformati S. Francisci in propriis Ecclesiis suis solennizare Festum S. Antonii Patavini eâ ipsâ die, in quam inciderit, D. 235. Non sunt permittendæ duæ Processiones de eodem Festo in eodem loco, eodem die, D. 236. In Processionibus, quæ fiunt sine Sacramento intrà Ecclesias ad Elevationem, non debet pulsari campanula in Missa privata; quòd si pulsetur, utroque genu flecti debet, D. 276. In Processionibus usus pluvialis, quo Regulares uti possunt, non est signum jurisdictionis in utente eo, D, 308. 309.

Processus.

Ad formationem *Processûs* spectantia prohibentur die festo, v. g examinatio testium & jusjurandum, depositio testimonii &c. l. 3. p. 1. à n. 598.

Proclamationes.

Per *Proclamationes* intelliguntur denuntiationes, quibus publicatur Matrimonium inter certas personas esse ineundum, l. 6. p 3. n. 473. Etiam proclamari debent milites, vagi &c. antequàm tamen id fiat, ab Ordinariis ipsorum informatio peti debet, num. 475. Proclamationes fieri debent, antequàm Matrimonium contrahatur, ter à proprio Parocho vel alio Sacerdote de ejus licentia tribus continuis diebus festivis publicè in Ecclesia inter Missarum solennia; possunt tamen etiam fieri in Oratorio, vel juxta Ecclesiam, aliòve loco, confluente magno populo, l. 6. p. 3. n. 459. 474. 477. Ex causa rationabili

bili unus dies festus transiliri potest, num. 478. Fieri possunt etiam in templis Hæreticorum, si absit scandalum, n. 479. Inter ultimam proclamationem & Matrimonium non necessariò tempus aliquod intercedit, sed Synodus Coloniensis vult saltem intercedere diem unum, nu. 459. 480. Post eas factas Matrimonium ultra quatuor menses differri non debet, aliàs illæ repeti debent; imò juxta Rituale Romanum, si intrà duos menses non contrahatur Matrimonium, eæ repeti debent, nisi Episcopo aliter visum fuerit, nu. 459. 480. Proclamationes in utriusque Sponsi Parochia fieri debent, l. 6. p. 3. nu. 476. 489. Proclamationes generaliter remitti possunt, quoties non subest prudens timor ullius impedimenti; item, quando contrahentes sunt vagi & ignoti; item, si concubinarius sit proximus morti, & petat Matrimonium inire cum concubina &c. l. 6. p. 3. n. 491. Proclamatio una sufficit, ut contrahatur Matrimonium, si dispensatio in illis tam citò haberi non possit; si proximum sit tempus, quo prohibentur nuptiæ &c. reliquæ tamen tum adhuc fieri debent, vel in illis dispensari; quòd si ante reliquas Matrimonium consumment, probabiliter peccant tantùm venialiter, si certi sint impedimentum nullum adesse, l. 6. p. 3. num 496. In illis dispensare possunt Episcopi, Vicarius Generalis, Abbates habentes potestatem Episcopalem &c. à n. 492.

Proclamatio Tituli Ordinationis tribus Dominicis vel interpolatis Festis in Ecclesia Parochiali, sub cujus districtu bona sita sunt, fieri solet, l. 6. p. 2. n. 2279. Personæ ordinandæ proclamatio etiam fieri debet, n. 2315.

Procuratio abortûs. V. *Abortus*.

Procurator.

Procurator tenetur justè & fideliter exercere suum officium; item scire ea, quæ ad officium spectant &c. l. 4. n. 1508. Peccat, si litem procuret injustam; si plures causas suscipiat, quàm possit expedire; si plùs mercedis accipiat, quàm justum; si suadeat reo, vel parti, ut injustè veritatem neget &c. ibid. Procurator pro mandatario Beneficium resignare potest, n. 1032. Probabiliter non potest simul & semel constitui ad Beneficium idem accipiendum & dimittendum, num. 1034. Sufficit, ut Procurator pro resignatione apud Ordinarium constituatur per literas privatas, uti & pro danda supplicatione in Curia, & præstando parvo consensu; pro magno autem consensu &c. plura requiruntur, n. 1035. Non est in jure statutum tempus, intrà quod resignare pro principali debeat; si tamen fiat in Curia, debet à parvo consensu intrà sex menses præstari magnus, n. 1036. Etiamsi procurator constitutus sit, tamen principalis per se ipsum resignare potest, num. 1037. Procurator nil potest ultra fines mandati; si habeat potestatem resignandi, in quem volet, non potest resignare in seipsum, n. 1038. Si resignet in inhabilem, inscio mandante, Beneficium non vacat, ibid. Si constitutus ad concordandum super Beneficio quibuscunque conditionibus, resignet Beneficium, resignatio nulla est, ibid. Si reperiantur duo mandata eodem planè modo & tempore facta, sed ad effectus oppositos, neutrum valet, ibid. Per Procuratorem facta resignatio, postea præsumitur facta cum mandato, ibid. Mandante mortuo, quamvis id Procurator nesciat, cessat mandatum, si res sit adhuc integra, aliàs non &c. Idem est de furore mandanti superveniente; idem etiam videtur de mandante ab illo Beneficio amoto, n. 1039. Procurator validè, non verò licitè revocari potest, quamvis adjectum sit juramentum non revocandi, n. 1040 Si alius constituatur, per hoc procuratio prioris revocatur, ibid. Ut validè fiat revocatio, debet illa fieri ante consensum, quo perficitur resignatio; item debet esse intimata vel Procuratori, vel resignationem admittenti, nisi hoc sit malitiosè impeditum &c. n. 1041. Si eodem die, quo præstatur consensus, fiat revocatio, consensus eam debet censeri præcessisse, n. 1042. Revocans mandatum, tenetur Procuratori compensare damna ratione mandati vel inchoatæ resignationis causata, num. 1043 Si resignatio plena totius Beneficii sit sortita effectum, & dimissa possessio, cessat officium procuratoris constituti ad causas illius Beneficii, l. 4. n. 1044. Procuratori licitum est accipere mercedem sui laboris, quem impendit circa Spiritualia, l. 3. p. 1. n. 169.

Procurator pro contrahendo cum absente Matrimonio, potest esse diversi sexûs ab illo, cujus nomine contrahit, l. 6. p. 3. num. 263. Procurator nomine alterius Matrimonium contrahens non potest ejusdem esse testis, l. 6. p. 3. nu. 757.

Procurator Fiscalis. V. *Fiscus*.

Prodigalitas.

Prodigalitas consistit in defectu conservandi, & excessu erogandi; est ex genere suo venialis, l. 5. n. 300. Aliquando fit mortalis, ibid.

Prodigus.

Prodigus est, qui profusè dat, l. 3. p. 2. n. 668. Illi etiam invito imponitur Curator, ibid. Non habens Curatorem contrahit validè naturaliter & civiliter, n. 682. Habens autem Curatorem, absque authoritate illius contrahens, facit contractus irritos, ibid. Si administratio bonorum sit ei specialiter interdicta à Judice, nequidem naturaliter obligabitur, ibid.

Proditio.

Proditio est deceptio proximi contra fidem datam aut debitam, in damnum illius: est ex genere suo mortalis, l. 5. n. 300. Ea fit vel circa personas, vel circa res, vel circa secretum, ibid.

Professio Fidei.

Professio Fidei. V. *Fides*. An prærequiratur ad Beneficium. V. ibid. Professionis Fidei Catholicæ formula latinè, gallicè & Germanicè, l. 6. p. 2. n. 1862.

Professio Religiosa.

Professio Religiosa facta ex metu gravi, est irrita, l. 3. p. 2. n. 578. Quas conditiones requirat, ut sit valida, &c. V. *Religiosus status*. Professio Religiosa dirimit Sponsalia, l. 6. p. 3. n. 187. Si facta sit in fraudem, vel cum damno alterius, non dirimit ea, nu. 188. Professio viri in Religione cum consensu uxoris etiam in sæculo manentis, est valida, l. 6 p. 3. n. 581. Professio Religiosa post Matrimonium consummatum facta, nulla est, si fiat absque licentia conjugis, vel extra justum divortium, l. 6. p. 3. n. 584. Licentia uxoris, vel divortium si adsit, est valida, ibid. Professio infidelis conversi insciâ uxore in Religione facta post consummatum Matrimonium, probabiliter est invalida, l. 6. p. 3. n. 410.

Professor docens.

Professor, præsertim Theologiæ moralis, sub mortali tenetur docere verum, quod agnoscit, & studere, ut agnoscat; omnem tamen veritatem in rebus moralibus invenire non potest, l. 4. n. 1541. Ex justa causa aliquando suspendit suum judicium, & docet, quid videatur probabile aut probabilius, n. 1542. Licitè tenet & sequitur aliquando doctrinam, quia unus eam docet, licèt ad hoc ipsum non moveat veritas ipsa; & licitè aliquando non ideo tenet aliquam doctrinam, quia multi eam docent &c n. 1543. In iis, quæ pertinent ad fidem & mores, peccat docendo opinionem, quam sufficienter advertit esse falsam; item, si doceat improbabilia circa Fidem & mores, à n. 1544. Si doceat sententiam, quam judicat minùs probabilem, non semper peccat; nec docens improbabilia in Grammatica & Philosophia, n. 1545. V. *Magister*.

Professus in Religione.

Professus in Religione de bonis suis testari non potest, l. 3. p. 2. n. 1153. Hæredes institui possunt professi illi, quibus permissum est bona immobilia in communi possidere, ibid. Professus in uno Monasterio, cogi potest, ut se transferat ad aliud, si plura Monasteria faciant unum corpus sub uno Capite; non autem, si singula subsint suis Superioribus sub Episcopo, vel immediatè sub Papa, l. 4. n. 198. Professus invalidè, post quinquennium emissus, validè contrahit Matrimonium, l. 6. p. 3. num. 585. Professus è Religione ejectus. V. *Ejectus è Religione*.

Proles.

Proles ordinariè non tenetur matri credere se esse illegitimam, l. 3. p. 2. n. 331. 334. Censetur legitima, quando certum non est eam esse spuriam, n. 335 Etiam est legitima, si Matrimonium tempore natæ prolis sit validatum, l. 6. p. 3. n. 503. Proles in dubio æquali, quis è duobus sit pater, ab utroque æqualiter alenda est, l. 3. p. 1. nu. 704. Proles non potest exhæreditari, si nubat etiam inæquali invitis parentibus, l. 6. p. 3. n. 571. Nec ob ingressum in Religionem, l. 4. n. 51.

Promissio.

Promissio est contractus gratuitus, quo homo se homini ex justitia obligat ad aliquid, l. 3 p. 2. n. 763. Promissio differt à proposito, quod hoc solam intentionem opus faciendi contineat, illa autem superaddat voluntatem obligandi se alteri, quam si alter acceptet erit pactum &c. l. 3 p. 1. nu. 362. p. 2. n. 764. Ante acceptationem non obligat ex justitia, imò nequidem ex fidelitate, l. 3. p. 2. à nu. 765. Post acceptationem ordinariè non obligat jure Civili, nisi facta sit per scripturam, juramentum, testes &c Jure Canonico obligat; item naturali, n. 762 à n. 770. Ex fidelitate obligat in Conscientia, saltem sub veniali, n. 772. Potest obligare ex justitia, si promittens eam in se obligationem suscipiat, & promissarius acceptet, n. 773. Si promittens voluerit se obligare ex justitia, obligatio erit sub mortali ex genere suo; si ex alia virtute se obligare voluerit, v. g. ex fidelitate, gratitudine &c. probabiliter etiam erit obligatio sub mortali, si materia sit gravis &c, à nu. 774. Si promissio fiat tantùm internè, sine intentione se obligandi,

gandi, non obligat ex justitia, nec probabiliter ex fidelitate, n. 777. Promissionis acceptatio est actus, quo promissarius admittit voluntatem promittentis, & ideo vult jus contra eum, n. 778. Ea poni debet post notitiam factæ ab altero promissionis, nu. 779. Acceptatio tacita probabiliter sufficit; etiam æquivoca sufficit, si re ipsâ subsit animus acceptandi; probabiliter tamen debet esse externa, à nu. 780. Acceptatio facta ab alio imbibit hanc conditionem, si promissarius approbet, nu. 792. Ab alio facta, ordinariè ab eodem revocari non potest, n. 793. Acceptatio promissionis factæ ad pias causas, à quocunque validè fieri potest, nu. 791. Promissio facta præsenti ordinariè statim acceptari debet. n. 783. Si fiat absenti per verba ad absentem directa, à præsenti validè acceptari non potest; si autem fiat per verba ad alium præsentem directa, quandoque à præsenti acceptari potest, n. 784 Promittens ordinariè non vult obligari absenti, nisi ipsemet per epistolam vel nuntium promissionem illi manifestet, n. 785. Promissio, si commissa sit nuntio mandatario, qui simul est veluti procurator, si ea nuntio ignaro revocetur, & alter oblatam acceptet, acceptatio erit valida, excepto Matrimonio, n. 786. Si promittens interim moriatur, dum nuntius missus est, potest adhuc acceptari promissio, & hæredes promittentis tenebuntur: si autem interim moriatur promissarius hæredes illius probabiliùs acceptare validè non possunt. n. 787. Si promittens mittat nuntium, qui suo nomine promittat, si promittens ante acceptationem moriatur, promissio secundùm communem non tenet, nisi facta sit ad pias causas, vel nuntius sit verus procurator &c. n. 788. Promissio pro absente acceptari potest ab aliquo, quem promissarius deputàrit saltem specialiter; item ab aliquo, qui est sub potestate illius, & non sui juris; item à gerente curam promissarii &c. n. 789. Promissio sub conditione facta, ut res certa post mortem promissarii spectet ad tertium aliquem, si promissarius eam acceptet, probabiliùs adhuc revocari potest respectu tertii illius, n. 790. Prodiga obligat, si solutio rei promissæ non sit peccaminosa, n. 795 Promissionis obligatio diversimode cessat, v. g. ex consensu partium, si res promissa fiat impossibilis, perniciosa & inutilis promissario, illicita &c. nu. 794 Promissiones illæ omnes sunt irritæ, quæ dant occasionem peccandi. n. 796. Promissio in rebus Ecclesiasticis ex gravi metu facta est irrita & invalida, l. 3. p. 2. nu. 5-8 Promissio non ducendi uxorem facta homini, non obligat ex justitia, imò invalida est, si saluti expediat uxorem ducere; sicuti etiam invalida est promissio non mutandi testamentum. Si autem talis promissio facta sit Deo, poterit habere rationem voti, si sit de meliori bono, l. 6. p. 3. nu. 56. Promissio, quâ promittens dicit; *non ducam aliam præter te*, probabiliùs ordinariè habet hunc sensum: *si aliquam ducam, te ducam*; quæ non facit Sponsalia. Si tamen coram Parocho & testibus diceret; *non duco aliam præter te*, fieret Matrimonium, n. 117. Promissio ducendi aliquam post mortem suæ uxoris, videtur esse irrita & invalida, n. 55. Promittens Matrimonium si dubitet, an absolutè, an tantùm sub conditione voluerit se obligare, censetur voluisse se obligare sub conditione, si puella repromitteret, l. 6. p. 3. n. 132. Promittentes pro certo die, eo præsente vel præterito, si una pars renuat, etiam altera pars ordinariè censetur libera. nu. 133. Per promissionem fictam inducens puellam ad patiendos tactus turpes, communiter ad nihil tenetur, l. 3. p. 2. n. 329.

Promittens.

Qui promisit aliquid explere, quod præstare non potuit in sæculo, tenetur id præstare in Religione, si possit, l. 3. p. 2. n. 446. Promissio jurata, quam observari vel non observari non magnopere interest ejus, cui facta est, non est ità durè interpretanda, ut etiam cum gravissimis incommodis obliget &c. l. 3. p. 1. n. 314.

Promotio.

Promotio ad certum gradum sæpè est conditio requisita ad Beneficia, l. 4. à n. 791

Promulgatio legis.

Ad obligationem legis prærequiritur ejus promulgatio. l. 1. à num. 274 num. 561. 577. Ad legem Civilem, si feratur pro una Provincia, sufficit promulgatio in primaria urbe vel loco; si pro pluribus, communiter in primaria urbe singularum Provinciarum promulgari debet: si sit lex Cæsarea, ante duos menses à promulgatione completos non obligat, l. 1. n. 578 Leges Pontificiæ, per se loquendo, obligant totum orbem, si Romæ sint promulgatæ, à nu. 579. V. *Lex.*

Propola.

Propola quando licitè vendant carnes die Veneris comestu- ris, aut vinum ebriosis, si postulent. V. *Caupo.*

Index Generalis R. P. La Croix.

Propositio.

Si *propositio* universalis sit damnata, non ideo particularis sub ea contenta est damnata, l. 1. n. 221. Propositio, ex qua evidenter infertur propositio damnata, censeri debet falsa & improbabilis, n. 222. Quæ inferri potest ex damnata, non ideo censeri debet damnata vel improbabilis, n. 223. Quæ infertur ex contradictoria propositionis damnatæ, est vera, num. 224 Propositionem damnatam docens vel defendens, peccat mortaliter, à num. 225. Si propositio dicatur damnari prout jacet, intelligitur in illo sensu, quem verba habent secundùm se ut separata ab omni alio contextu; excipiuntur propositiones 79. Bajanæ, & 5 Jansenii, quæ damnantur in sensu ab Authoribus intento, nu. 234. Propositiones copulativæ non semper habentur pro damnatis quoad omnes partes, l. 1. n. 235. Si de propositione damnata prohibeatur etiam disputativè publicè aut privatim tractari, nisi forsan impugnando, sensus est, nisi ostendendo ejus falsitatem num. 236 Propositiones damnatæ Wicleffi, Joannis Hus, Lutheri, Baji Molinos, Cameracensis; item damnatæ ab Alexandro VII. Innocentio XI. Alexandro VIII. Innocentio XII. &c. V. post præfationem l. 1 Propositiones Jansenii. V. *Jansenius.* Propositio. V. *Opinio Decretum.*

Propositum.

Propositum firmum non est votum. l. 3. p. 1. nu. 361. Illud mutare, per se non est peccatum, n. 361. Differt à promissione & voto, n. 362 V. *Promissio.*

Propositum requisitum ad Confessionem.

Propositum ad pœnitentiam venialium sufficit, si doleam de de illis, quæ feci, & proponam cavere similia: item, cùm venialia alia sint plenè deliberata, sufficit proponere illa omnia cavere; circa semi deliberata autem sufficit dolor, quòd facta sint, & propositum adhibendi diligentiam pro illis saltem minuendis, quantùm humano modo fieri poterit, l. 6. p. 2. à n. 907 Propositum de mortalibus debet se extendere ad omnia etiam collectivè sumpta, non autem ad venialia, nequidem distributivè sumpta; item ad mortalia debet esse magis efficax, ideoque faciliùs absolvi possunt sæpe cum iisdem venialibus redeuntes, quàm cum iisdem mortalibus, n. 914. Probabiliter etiam requiritur propositum fugiendi occasiones proximas venialium, ibid. V. *Dolor.*

Proprietarius.

Proprietarii in Westphalia quid possint circa Originarios. V. *Originarii.*

Proscriptus. V. *Bannitus.*

Proto - Notarius Apostolicus. V. *Notarius Apostolicus.*

Provisio Beneficii.

Provisio Beneficii est dispositio de Beneficio in favorem alicujus, l. 4. n. 3-0. Ad provisionem Beneficii diversa pro diversitate provisionum requiruntur, l. 4. à nu. 734. Provisi in Cathedralibus, tenentur professionem Fidei emittere coram Episcopo & Capitulo, aliàs non faciunt fructus suos, nu. 739. Si ea facta sit per tertium, qui pretium dedit te id certò sciente, antequàm Beneficium obtineres, quamvis contradixeris, provisio est Simoniaca & invalida; si autem nihil scivisti contradixisti tamen, timens, ne forte factum esset vel fieret & post bonâ fide obtentum Beneficium priùs Simoniam intervenisse intelligas, provisio non est simoniaca, nec invalida; si autem non contradixeris, provisio probabiliter ipso jure & facto est invalida, l. 3. p. 1. nu. 207. 210. Si postea resciens intervenisse Simoniam, refundas pretium nefario mediatori ante Beneficium obtentum, provisio est simoniaca & invalida; item probabiliùs Simoniam committis, si id facias post obtentum Beneficium animo factum illud ratificandi; non verò, si id facias non approbando factum, sed ne videaris coactus, vel cogaris refundere &c. à n. 208. Provisio simoniaca probabiliùs est irrita ipso facto, saltem jure positivo. n. 215. Provisos per Simoniam confidentialem, probabiliùs ipso facto fit inhabilis ad illud Beneficium, n. 223. Provisi à Papa tenentur intra tres menses à die notæ vacationis in loco Beneficii publicare, se Apostolicè esse provisos &c. l. 4. n. 517. Provisio fieri non potest ab alio quàm Papâ, lite pendente, n. 531. Circa eam diversa possunt Cardinales, Legati Apostolici, Episcopi, Vicarii Generales, Capitula, eorumque Vicarii, Monasteria, num. 559. Provisus de Beneficio ab aliquo, qui Indultum conferendi habet, hâc additâ clausulâ: ut sic provisus, si fructus Beneficii valorem annuum 24. ducatorum excedant, infra octo menses novam provisionem à sua Sanctitate impetret, & litteras petere, ac jura Cameræ Apostolicæ solvere teneatur, probabiliùs non obligat sic provisum in Germania, l. 4. num. 676. Ante vel post provisionem advertens se

se inhabilem, per se loquendo, illam petere non debet, priusquàm dispensetur; & si fiat inquisitio circa defectus tenetur eos manifestare, vel recusare Beneficium: si tamen sine infamia vel damno gravi non posset subterfugere, posset admittere cum obligatione statim petendi dispensationem &c l. 4. nu. 781. à n. 835. Nulliter provisus, per se loquendo, tenetur Beneficium dimittere, aut manifestatâ nullitate Titulum de novo petere; si autem vitium sit occultum, probabiliter Titulus validatur per dispensationem subsequentem, dummodò in nullius præjudicium cedat, n. 836.

Provocans.

Provocans aliquem ad haustus, quomodò peccet. V. *Ebrietas.*

Proximus.

Proximus est omnis homo capax ejusdem beatitudinis nobiscum, etiam inimicus, l. 2 n. 170. Eum tenemur diligere actu interno & formali, à nu 168. Potest aliquando permitti mors propria pro salvanda vita proximi, n. 168. à n. 170 Potiùs baptizando, quàm absolvendo est succurrendum, n. 181. Proximi ruina spiritualis aliquando permitti potest ex causa, l. 2. num. 243. Non verò licet ad eam concurrere, ibid. V. *Charitas proximi Inimicus.* Proximo indigenti quando teneamur succurrere. V. *Eleëmosyna.*

Prudentia.

Prudentia est habitus cum vera ratione activus, l. 1. n. 101. Omnis actus prudentiæ magis se habet ad verum quàm ad falsum, ibid. Stare potest cum errore invincibili, n 99. Potest imperare opinionem, quæ re ipsâ sit falsa, à n. 97.

Prudens.

Prudens dicitur, qui non fert sententiam nisi omnibus utrimque consideratis. l. 1. à n. 110.

Psalmi Pœnitentiales & graduales.

Ad P*salmos pœnitentiales & graduales* an illi, qui non utuntur Breviario Romano, sub mortali suis diebus obligentur, necne, spectanda est consuetudo loci, l 4. n 1237. 1293. Ubi est inveterata consuetudo recitandi in choro psalmos pœnitentiales in feriis quintis Quadragesimalibus post Completorium, & Psalmos Graduales in feriis tertiis ejusdem temporis, eodem loco retineri potest, l. 6 p. 2. n. 2055. D. 105.

Pubertas. Pubes.

Pubertas durat usque ad annum 18. Plena pubertas seu adolescentia usque ad 25. l. 3. p 1. num 1026 Pubes dicitur masculus post annum 14. fœmella post 12. completum: ante illum completum dicuntur impuberes, l. 3. p. 2 n. 667. Pubes cum impubere contrahens sponsalia non potest resilire, nisi hic factus pubes obligationem remittat. l. 6. p. 2. nu. 116. Priùs pubes factus resilire potest, non exspectatâ pubertate alterius, n. 117 Pubes factus, per se loquendo, si resilire velit, intrà triduum resilire debet, nu. 119. Pro foro Conscientiæ sufficit reclamatio internè facta, ibid. Pro foro externo sufficit facta coram Confessario & testibus, imò facta ante annum pubertatis, sufficit, si pubes factus, dissensum non mutet, ibid. V. *Impubes.*

Publicatio resignationis. V. *Resignatio.*

Publicum. V. *Delictum. Notorium.*

Puella.

Puella licitè admittit oscula, amplexus, contrectationem manûs &c. juxta morem patriæ nisi ei constet fieri pravo affectu; quamvis etiam tum probabiliter admitti possint, ne alter infametur, l. 3. p. 1. n. 887 V. *Amplexus. Oscula.* Puella, si non omnia omninò media ad depellendum stupratorem adhibeat, ob evidens periculum aliquod, sed merè patiatur coitum, secluso omni periculo consensûs, non peccat; quod tamen publicè docere, aut defendere non expedit, n. 916. Debet omni modo conari semen non admittere; semel autem admissum non licet ejicere, num. 928. Puella sciens se ardenter amari à juvene, qui erit in templo, potest, sed non tenetur die festo abesse à Missa, l. 2. n. 244. Peccat graviter, si datâ operâ ei se offerat; non verò, si ex necessitate vel utilitate id faciat, n. 247. V. *Virgo* Puella nubilis quando excusetur à Jejunio, V. *Excusantia à Jejunio.*

Puer.

Puerum aliàs sine Baptismo moriturum tenetur quivis in vitæ periculo baptizare. l. 2. n 211. V. *Baptismus.* In pueris, ut communicent, non requiritur certa ætas, sed sufficit, si sciant hunc cibum spiritualem à corporali discernere, l. 6. p 1. à n. 645. Communiter intrà annum 10. & 14. admitti ad Communionem debent, num. 646. Ad eam obligantur tunc priùs, quando à Parocho vel parentibus &c. monentur, n. 646. 649. Pueris debet dari Viaticum, licèt vix septimum vel octavum annum sint egressi, dummodò instrui possint; nisi consuetudo alicubi sit contraria, n 647 In dubio, an habeant plenum usum rationis, potest illis dari Viaticum, num. 586. 648 Quando obligentur ad Communionem Paschalem. V. *Paschalis Communio.* Ad primam Communionem instrui debent per varias quæstiones, v. g. quid sit communicare? quid in Communione accipiamus &c. à num. 651. Raro ad Communionem sunt admittendi, num. 653 Pueris ministrari non debet Eucharistia ante annos discretionis, nisi pro Viatico, l. 6 p 1. n. 487. à num 645. Hæc ante annos discretionis non est iis necessaria, n. 580. 588. Pueris, qui sunt capaces peccati, dari potest Extrema Unctio, l. 6. p. 2. n. 2084. 2110. Si sit dubium de usu rationis, ea absolutè dari potest, secundùm aliquos sub conditione, nu. 2084. 2111. Pueri ante septennium completum probabiliter non obligantur præceptis Ecclesiæ; probabiliùs tamen videntur iis obligari, quorum materia eorum ætati est conveniens, v. g. præcepto Confessionis annuæ, si plenum usum rationis habeant &c. l. 1 n 674. 676. l. 6. p. 2 n 2002. à nu. 2026. Quando sint capaces absolutionis, id non ex ætate, sed ingenii & educationis qualitate est colligendum &c l. 6. p. 2. n. 1796. Examinari poterunt, an v. g. diligenter diebus festivis Missam audierint, vel garriverint in templo; an parentibus aliisque Superioribus fuerint inobedientes; an mentiti; an cognomina aliis dederint &c. n 1799 Ad dolorem adducendi sunt v. g. hoc modo: Fili, quò deveniunt post mortem, qui peccant &c. n. 1800. Horror peccati illis inculcandus, quia v. g. reddit animam turpem instar Dæmonis, gratia verò speciosam instar Angeli &c n. 1801. Pueri ante septennium non obligantur audire Missam diebus festivis; post illud ordinariè obligantur, saltem in urbibus educati, l. 3. p. 1 n 615. In illis non requiritur tanta attentio, quanta in aliis, n. 660. Pueri aliquas, sed non omnes Censuras incurrunt. l. 1 nu. 677. Puer post septennium occidens aliquem, si dubitetur de pleno usu rationis in eo probabiliùs est irregularis, l. 7. n. 452. Pueri quas possint dare Eleëmosynas V. *Eleëmosyna.*

Puerpera.

Circa *puerperas* varia observanda sunt, v. g quòd, quamvis statim post partum possint venire ad Ecclesiam, in nova tamen lege licitè emaneant. Item, quòd ante 25. diem non sint benedicendæ, nec alibi, quàm in Ecclesia. Item, quòd benedici non debeant sub pœna suspensionis eo ipso incurrendæ, quæ ex illicito concubitu pepererunt; quòd benedictio fieri non debeat in Dominica vel Festo fori &c. l. 6. p. 3. n 993 Puerpera, quæ ex illicito concubitu concepit, sed in Matrimonio parit, probabiliùs purificari potest, nu. 994. Non verò Acatholica, n. 995. Puerperæ secundùm statuta Synodi Coloniensis sub Maximil. Henrico tenentur saltem domi Paschalem Communionem sumere, antequàm introducantur in Ecclesiam; nisi Parocho aliter videatur, l. 6. p. 1. n. 636.

Pupillus.

Pupillaris ætas seu impubertas durat usque ad annum 14. in masculis, usque ad 12. in fœmellis, l. 3 p. 1. n 1026. Pupillis, etiam invitis, datur Tutor, l. 3. p. 2. nu. 668. Si infantiæ proximus contrahat, non obligatur civiliter, nec potest se civiliter alteri obligare, nu 669 1117. Pupillus non potest ullos contractus civiliter obligantes celebrare sine authoritate Tutoris, nisi ex contractu factus sit locupletior, n. 670. Si pubertati proximus contrahat sine authoritate Tutoris, probabiliùs videtur contractus illos jure naturæ valere & inducere obligationem pro foro Conscientiæ, num 671. Si contrahat cum ipso Tutore, nequidem obligatur naturaliter; nisi forte alter Tutor consentiret &c. nu. 672. Etiam non obligatur nequidem naturaliter, si alienet immobilia, vel mobilia pretiosa, quæ servando servari possunt, nu. 673. Item si Judex ex speciali causa illi interdixisset absolutè omnem administrationem circa res suas, n. 674. Si contrahat sine authoritate Tutoris, obligat sibi civiliter alterum contrahentem; nisi hic etiam esset pupillus, n. 675. Si contrahat cum consensu & authoritate Tutoris, ordinariè obligatur civiliter; nisi alienaret immobilia, vel mobilia pretiosa &c. l. 3. p 2. n. 676. Si per contractum læsi sint vel incommodum passi, gaudent Beneficio restitutionis in integrum, nu 677. Qui fecit contractum onerosum cum pupillo circa rem non immobilem, nec pretiosam servari aptam, neque commisit dolum vel aliam injustitiam, quamdiu pupillus vel Tutor ejus illum non rescindit, potest stare contractu, nu. 678. Si pupillus habens Tutorem contrahat de rebus mobilibus, quæ sunt in quotidiano usu v. g. aliqua donet vel in recreationem expendat juxta conditionem suam, tales contractus etiam jure Civili sunt validi, nu. 678. Pupillus, si juret se non contracturum, & nihilominùs postea contrahat, ac juret se non contraventurum huic

contra-

contractui, validè, quamvis illicitè, contrahit, l. 3. p. 2. n. 734. Potest à Tutore vel Curatore accipere 5. pro 100. si illi, cùm tenerentur, negotiari omiserunt, l. 3. p. 2. n. 1117. Si pupillus remittat debitum, non ideo deobligatur debitor, l. 3. p. 2. n. 460.

Purificatio puerperarum. V. *Puerpera.*

Purificatorium.

Purificatorium lineum pro Sacrificio requiritur, non tamen necessariò benedictum. Pro eo, si haberi non possit, potest substitui strophiolum mundum, l. 6. p. 2. n. 308. 331. Purificatorium primâ lotione ablui debet à persona sacra, l. 6. p. 2. nu. 331.

Pusillanimitas.

Pusillanimitas, quâ quis nimiùm sibi diffidens detrectat honores, gloriam vel officium, quo est dignus, est ex genere suo veniale; fit autem mortale, si detrectes, ad quod sub mortali teneris, l. 5. n. 298. Pusillanimitas & desperatio de salute, est mortale, n. 347.

Q.

Quadragesima.

In *Quadragesima* non potens jejunare, debet abstinere à carnibus, si possit; & si non possit omnibus diebus, tenetur iis, quibus potest, l. 1. n. 778.

Quæstio.

Quæstio juris est, si quæratur de lege; Facti, si de alio, quàm de lege, l. 6. p. 3. n. 39.

Quæstio. V. *Tortura.*

Quæstor.

Quæstores Principium, ad quos spectat solutio, non possunt chirographa vel credita minoris emere, quando ipsi sunt causa difficilis & malignæ solutionis. Item illis non est liberum uni potiùs solvere quàm alteri (nisi quis fortè jus præ aliis habeat) sed tenentur omnibus solvere pro rata, l. 3. p. 2. n. 927. Quæstor nomine sui Principalis agens, fructus specialis industriæ aliquando sibi retinere potest, l. 3. p. 1. num. 1047. Quæstor, si negotietur cum pecunia domini sui ipso inscio, probabiliter potest sibi retinere lucrum, si id faciat sine præjudicio & periculo domini, l. 3. p. 1. n. 1045. Si mandatum accipiat à suo Principali, ut statim vendat v. g. 1000. mensuras currente pretio, v. g. singulas uno aureo, si ipse sciat pretium duplo aut triplo majus brevi futurum, licitè facit mittendo domino 1000. aureos, & rem sibi emendo, l. 3. p. 2. nu. 919. Quæstor non potest surripere aliquid ad compensandum laborem, cui putat non correspondere æqualem mercedem, l. 3. p. 1. n. 973. Ut occulta compensatio liceat, debet secundùm judicium viri docti & in re morali versati esse certus de injuria, n. 974.

Qualitates requisitæ ad Beneficium. V. *Provisio Beneficii.*

Quesnel.

Quesnelli liber damnatus & propositiones centum & una in eo damnatæ, l. 7. à n. 376. & in fine hujus Indicis.

Quindena.

Quindena sive quindenium est media pars fructuum, quæ ex Beneficiis alicui communitati vel loco pio unitis solvitur singulis 15. annis, l. 4. n. 675. Ad eam non tenentur, qui non tenentur solvere Annatam, ibid.

Quotidiana Communio. V. *Communio.*

R.

Rancor.

Rancor est, quo illi sunt fastidio, qui ad spiritualia inducunt, l. 5. n. 347.

Rapina.

Rapina est injusta contrectatio rei alienæ externæ cum vi facta domino vel legitimo detentori, l. 3. p. 1. n. 942. Rapina specie differt à furto, l. 6. p. 2. n. 1087. V. *Furtum.*

Raptor. V. *Grassator.*

Raptus.

Raptus est, cùm persona aliqua libidinis causâ abducitur vi illatâ, quæ circumstantia in Confessione exprimi debet, l. 3. p. 1. n. 915. l. 6. p. 2 n. 1022. Specie differt à stupro, l. 6. p. 2. nu. 1048. Per vim in raptu intelligitur non tantùm physica, sed etiam moralis, quæ fit per minas & metum gravem, l. 6. p. 3. n. 632. Ut dicatur rapta, non sufficit trahi ab uno conclavi in aliud, sed de loco in alium moraliter locum, ibid Raptus est impedimentum criminis impediens Matrimonium, si fiat ex intentione Matrimonii, probabiliùs verò non, si libidinis exercendæ causâ fiat &c. l. 6. p. 3. nu 459. 631. Probabiliùs non oritur impedimentum raptûs, si puella nolens venire, per dolum in domum vicinam vocetur, ut ibi cogatur, n. 633. Impedimentum illud incurrit mandans rapi per alium, non verò ipse raptor, num. 634. Probabilius videtur puellam non incurrere hoc impedimentum, si ipsa juvenem raperet, n. 635. Si rapta antea fuisset desponsata raptori, probabiliùs non oritur hoc impedimentum, nisi rapta justam causam habeat hìc & nunc non standi fide datâ, n. 636. Si rapta esset meretrix, adhuc incurritur hoc impedimentum, nu. 637. Si puella volens sequatur, invitis parentibus, non oritur hoc impedimentum, n. 638. Si abiit consentiens, sed postea invita cogatur ad copulam, non oritur hoc impedimentum; si autem invita abducta est, licèt postea consentiat in copulam, oritur, num. 639. Si sit vidua, & aliunde impedita ad contrahendum cum raptore, oritur hoc impedimentum, n. 640. Rapta libertati restituta potest raptorem ducere, si velit, l. 6. p. 3. n. 630. Si nolit raptorem ducere, tenetur tamen ille eam dotare arbitrio judicis, ibid. Raptor ipso jure excommunicatur, l. 6. p. 3. n. 630. Raptoribus decretas pœnas tantùm incurrunt illi, qui ad actum rapiendi concurrunt; non autem Parochus vel testes, qui assistunt Matrimonio raptæ, n. 640.

Ratio contractûs in Matrimonio.

Ratio contractûs in Matrimonio non potest separari à ratione Sacramenti inter Fideles, l. 6 p 3. à n. 275.

Rebaptizans & Rebaptizatus.

Rebaptizans est irregularis, si scienter & seriò reiteret Baptismum; non verò rebaptizans sub conditione illum, quem scit esse baptizatum, l. 7. n. 481. 483. Rebaptizatus absolutè, apertè, scienter & seriò etiam est irregularis partialiter, ne Clericus ad altiorem Ordinem possit ascendere, n. 481.

Reclamatio contra validitatem Professionis.

Reclamatio contra validitatem Professionis fieri debet ante elapsum quinquennium, l. 4. n. 29. V. *Religiosus.*

Receptans damnificantem.

Receptans damnificantem non tenetur ad restitutionem, si per hoc non fit causa damni facti, nec omissæ restitutionis, nec damni iterum faciendi &c l. 3. p. 2. n. 37.

Recidivus.

Recidivus. V. *Consuetudinarius.* Recidivi quomodò tractendi; Quæ pœnitentiæ illis injungendæ. V. *Confessarius consuetudinarii.*

Recitatio Horarum. V. *Hora Canonica.*

Reductio Missarum. V. *Missarum reductio.*

Referens.

Referens tenetur justè fideliterque suum officium exercere, & scire ea, quæ ad officium suum spectant. Peccat, si defectu studii vel per incuriam malè referat, vel aliquid substantiale prætermittat. Item, si sit partialis; si sententiam alterutri parti manifestet, priusquàm evulgetur &c. l. 4 n. 1508. Referre omnia ad Deum, an teneamur sub peccato. V. *Intentio.*

Regaliæ Jus. V. *Jus Regalis.*

Regula.

Regula est consilium agendorum: Ea de se non inducit obligationem; omnis tamen regula strictè dicta inducit positionem actûs, cujus est regula, sicuti etiam lex & præceptum, l. 1. n. 568.

Regula actuum externorum est lex & præceptum, l. 1. nu. 561. Actuum internorum est Conscientia, n. 1.

Regulæ Cancellariæ Romanæ, quarum materia est communis, & non restricta ad Romanam Curiam, probabiliùs obligant ubique, l. 1. n. 575.

Regulæ Religiosorum aliquæ obligant sub culpa, aliquæ sub pœna tantùm; has sub pœna obligantes contemnens, & ex consuetudine violans, seu sine discrimine transgrediens sæpè peccat mortaliter, l. 4. à n. 57.

In Regulis Fundatoris apud Religiosos, vel Congregationis non obligantibus sub culpa, possunt Superiores subordinati dispensare, l. 6. p. 3. n. 834.

Regula illa juris: *prior tempore, potior jure*, in quibus teneat. V. *Creditor.*

Regulâ de triennali non gaudent Laici, conjugati, bigami &c. Per eam juvantur omnes illi, qui inhabiles sunt ex pœnâ, Censurâ, Irregularitate &c. Item, qui per sub- vel obreptionem Beneficium obtinuit: item, qui eo privatus ipso jure vel per sententiam, illud pergit possidere &c. l. 4. à n. 703. Regulæ huic obstat Simonia realis utrimque scienter completa, à nu. 709. Intrusio regulæ huic sæpè non obstat, nisi nullitas Tituli sit notoria, vel manifestè probetur à n. 713.

Regula pro dignoscendo gradu Affinitatis est, ut in hac procedatur, sicuti in Consanguinitate dictum est; in eodem enim gradu aliquis est affinis viro, in quo gradu est consanguineus mulieri, & contra, l. 6. p. 3. num. 700. Primus gradus affinitatis habetur in illis consanguineis utrimque, qui in primo gradu sunt conjuncti cum alterutro illorum, qui copulam habent. num. 703. V. *Consanguinitas.*

Regula dignoscendi gradus consanguinitatis. V. *Consanguinitas.*

Regularis.

Regulares ad eum numerum reduci debent, ut eis alendis sufficiant Monasterii proventus, l. 6. p. 2. n. 70. 88. 102. Si ali non possint duodecim, erigi non debet domus religiosa, n. 71. 88. 103. Superiores eorum tenentur attendere, ut onera Missarum expleantur, & de hoc debent rationem reddere, n. 107. 110. Regulares ordinari debent ab Episcopo loci, in quo est Monasterium. Si habitent in loco nullius Diœcesis, vel sint Exempti, ordinari debent ab Episcopo viciniore, l. 6. p. 2. n. 2192. Si ab Episcopo rejecti transferantur ad Monasterium alterius Diœcesis, ut ibi statim ordinentur, probabiliter peccatur, n. 2193. Dimissorias à suis Superioribus accipere possunt, à n. 2235. Non servatis Interstitiis, illorum Ordinum Regulares ordinari possunt, quibus ante *Tridentinum* id licuit, n. 2304. Approbandi sunt ab Episcopo. V. *Approbati Confessarii.* Regulares in una Diœcesi approbati, non censentur approbati ubique, l. 6. p. 2. à nu. 1502. Possunt à Confessionibus excipiendis suspendi ab Episcopo ob causam, v. g. si cum scandalo, aut aliàs inhonestè vivant &c. Non tamen possunt Regulares omnes unius Conventûs à Confessionibus suspendi ab Episcopo inconsultâ Sede Apostolicâ, nu. 1507. Regulares illi approbantur ab Episcopo, qui approbantur à suis Superioribus ex speciali facultate concessâ ab Episcopis, l. 6. p. 2. n. 1519. Regulares habentes facultatem absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apostolicæ reservatis, non ideo à casibus Episcopo reservatis absolvere possunt; potest tamen Regularis Confessor in ea Diœcesi, in qua est approbatus, confluentes ex alia Diœcesi à peccatis in ipsa reservatis, non autem in illa, ubi idem Confessor est approbatus, absolvere, nisi eosdem pœnitentes noverit in fraudem reservationis ad alienam Diœcesin pro absolutione obtinenda migrâsse, l. 6. p. 2. à nu. 1508. Regularibus non licet absolvere pœnitentes à Censuris etiam satisfactâ parte quoad forum externum & judiciale, & ab eis absoluti in foro pœnitentiali, non censentur absoluti in exteriori judicio & contentioso &c. à n. 1508. Regularis approbatus in hac tantùm Diœcesi, non potest eligi ordinariè in alia Diœcesi ad audiendas Confessiones, à num. 1512. Regularis approbatus potest socium suum regularem in quacunque Diœcesi absolvere, num. 1515. Regulares indigent in pluribus locis speciali approbatione Episcopi pro excipiendis Confessionibus Monialium, à nu. 1528. Regularis in certo loco approbatus, v. g. Coloniæ, si Diœcesin mutet, non ideo desinit ejus approbatio, sed Coloniam rediens potest sine nova approbatione ibidem Confessiones audire, num. 1541. Regulares itinerantes confiteri possunt à Superiore designato, etiam non approbato ab Episcopo; maximè autem statutis suis & consuetudini se conformare debent, l. 6. p. 2. n. 1524. Regulares non exempti incurrunt casus ab Episcopo reservatos, l. 6. p. 2. nu. 1645. Regularis exemptus non potest sine speciali facultate Sedis Apostolicæ absolvi à Casibus Ordini reservatis, nisi à Superiore, vel de consensu Superioris talis Ordinis. Quod si Episcopus, & non Superior Religiosus habeat potestatem absolvendi à reservatis Papæ, probabiliter poterit talis exemptus absolvi ab Episcopo, num. 1663. Regulares non videntur, per se loquendo, posse absolvere à casibus, qui verè sunt Bullæ Cœnæ, l. 6. p. 2. à n. 1618. Non possunt absolvere à reservatis Episcopo, sine illius licentia, n. 1628. Nec absolvere possunt ab excommunicationibus, quas Ordinarii sibi specialiter reservant, nu. 1628. Regulares tenentur ad Officium de principali Patrono loci & Titularis Ecclesiæ cathedralis sub ritu 1. Classis. De Octavis verò non possunt ad libitum suum officium recitare. Non tenentur ad Festa minùs principalia Patronorum, nisi sint descripta in Calendario Romano, vel proprio dictorum Regularium. Laudabile tamen est, si etiam de his recitent, maximè, si populus à servitutibus abstineat. Non videtur illis esse prohibitum plures Patronos sub ritu 1. & 2. Classis & cum Octava celebrare, l. 4. num. 1258. l. 6. p. 2. num. 2055. D. 279. 280. Regulares tenentur celebrare Festum de Dedicatione Ecclesiæ Cathedralis sub ritu duplici secundæ Classis sine Octava, quam quamvis videantur celebrare posse, meritò tamen non celebrant. De Dedicatione autem Ecclesiæ illius Conventûs, in quo morantur, ut & de Titulari illius Ecclesiæ sub ritu duplici primæ Classis cum octava celebrare tenentur, l. 6. p. 2. num. 2055. D. 5. & 6. 280. Item n. 2062. l. 4. n. 1257. Regularis, qui est Episcopus, debet Officium recitare juxta ritum suæ Diœcesis, non verò Regulæ. & occurrente Festo Regulæ in Festo Diœcesis, hoc erit præferendum, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 69. Non debent nominare Superiores suos in Canone, D. 146. Eorum præcedentia præcipuè est ab antiquitate Ordinis, D. 224. Possunt uti pluviali in Processionibus, D. 308. In Processionibus deferunt Crucem cum velo pendente, D. 151. Superiores eorum communiter non veniunt nomine Ordinariorum, D. 147. Possunt in suis templis annuntiare Festa & Jejunia, D. 157. Regulares Episcopi non possunt de Beatis suæ Religionis recitare Officium, & in propriis Cathedralibus Missam celebrare, & Altare prædictis Beatis erigere, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 233. Regulares exempti quæ Festa observare teneantur. V. *Festorum observatio.* Facultates, quæ Regularibus conceduntur, sunt triplices: aliæ directè & primariò conceduntur populo Christiano; aliæ ordini & personis ejus; aliæ æquè directè & primariò propter bonum Ordinis & populi Christiani. Secundi generis facultates à Superioribus in illis Ordinibus restringi vel tolli possunt, in quibus eas non habent Regulares, nisi ipsis communicentur à Superioribus, l. 6. p. 2. nu. 1547. Regularibus concessa privilegia vivæ vocis oraculo, secundùm sententiam communiorem sunt revocata, l. 1. à n. 850. Regulares Confessarii approbati non possunt in impedimento ipso Consanguinitatis dispensare, possunt tamen ex licentia suorum Provincialium dispensare ad petendum debitum conjugale propter cognitionem consanguinei conjugis in secundo gradu, l. 6. p. 3. n. 818. Regularibus medicantibus, item Societatis JEsu concessa privilegia ad dispensandum cum licentia Provincialium in petitione debiti pro conjugibus incestuosis, vel adulteris, vel ligatis voto Castitatis, vel qui contraxerunt cum voto absoluto Castitatis &c. videntur esse vivæ vocis oracula, quæ secundùm communiorem sententiam sunt revocata, n. 891. Quid in iis adhuc possint Societatis JEsu Regulares. V. *Societas JEsu.* Quòd Regulares vi alicujus Privilegii dispensare possint in primo gradu post Matrimonium contractum, aut in aliis impedimentis dirimentibus eodem modo, quo Episcopi, vix tenuiter est probabile, nec in praxi sequi licet &c. n. 892. Regulares per sua Privilegia possunt sicut ab aliis Censuris Papæ reservatis ità etiam duellantes absolvere, præterquàm in Italia extra urbem, l. 7. n. 126. Regulares Confessarii, gaudentes Privilegiis Mendicantium, quòd per Bullam dispensare possint in omnibus votis, in quibus de potestate ordinariâ possunt Episcopi, non est certum. Non possunt saltem dispensare in illis, in quibus possunt Episcopi in casu urgentis necessitatis, l. 6. p. 2. num. 1586. Si Episcopi urgeant, non possunt Regulares in suis templis sine benedictione; nec in alienis sine licentia Episcoporum prædicare, n. 1596. Regulares à pluribus eximuntur, v. g. jure communi eximuntur à Lege Diœcesana, ad quam spectat convocari ad Synodum, ad sepulturas, ad solutionem alicujus rei in signum subjectionis, decimationum, hospitiorum &c. Non tamen à lege Jurisdictionis, ad quam pertinet Examen pro Ordinatione vel Curâ, datio Curæ, prædicatio Evangelii, punitio delictorum &c. l. 4. n. 168. V. *Exemptio.*

Regulares non possunt salvâ Immunitate Ecclesiasticâ se obligare Communitati sæculari ad non emenda plura bona immobilia &c. l. 4. n. 1391. Regularis iniquè vexatus appellare potest, & à Conventu suo recedere, l. 7. n. 117. Regulares ipso facto incurrunt Excommunicationem Papæ reservatam, si sine speciali licentia Parochi præsumant Clericis aut laicis dare extremam Unctionem, Eucharistiam, vel Matrimonia solennizare; nisi habeant Privilegium &c. l. 6. p. 1. n. 479. Regulares Mendicantes & Societatis JESU possunt in suis templis per se vel per alios Sacerdotes illic celebrantes communicare quoscunque Christi fideles, præterquàm in mortis articulo & festo Paschatis; nisi esset necessitas, vel licentia Episcopi &c. n. 479. Regularibus non licet sine licentia Episcopi vel Parochi publicè Eucharistiam deferre per plateas ad ægrum, num. 479. Regulares possunt à Dominicâ Palmarum usque ad Dominicam in Albis, excepto die Paschatis, publicè SS. Eucharistiæ Sacramentum ministrare, l. 6. p. 1. num. 637. l. 6. p. 2. num. 2195. Regularis si curet imprimi librum de rebus sacris cum solâ approbatione Ordinarii, & non cum licentia Superioris, peccat graviter, l. 7. n. 383.

Reiteratio. V. *Suppletio.*

Reiteratio Sacramenti.

Quando est prudens dubium de valore Sacramenti collati, debet iterari saltem sub conditione: item, si hoc quod omissum est, probabiliter ad valorem requiratur, quamvis probabiliùs non requiratur: item, si sit opinio probabilis de hoc, quòd quis sit invalidè baptizatus, ordinatus; &c. l. 6. p. 1. à num. 128. Si sæpiùs occurrat nova causa prudenter dubitandi de

valore

valore Sacramenti jam sæpiùs collati, debet successivè sæpiùs iterari sub conditione, n. 127. Quando moraliter certum est Sacramentum fuisse invalidum, absolutè iterari debet, n. 128. Quando nulla est prudens causa de ejus valore dubitandi, sed tantùm oriuntur leves scrupuli, nequidem sub conditione iterari debet &c. à n. 129.

Relapsus.

Relapsus frequens in peccata non est semper signum quòd defuerit dolor & propositum in pœnitente, l. 6. p. 2 à nu. 1729.

Relaxatio juramenti. V. *Juramentum.*

Religionis virtus.

Religionis virtus est virtus moralis, quâ interior & exterior cultus Deo debitus exhibetur. Actus ejus internus est animi submissio, quâ infinitam Dei excellentiam veneramur: externus est, quo internum testamur, ùt oratio, Sacrificium &c. Vitia illi opposita alia sunt, quæ opponuntur per excessum, ùt superstitio cum suis speciebus; alia per defectum, ùt Irreligiositas cum suis, quæ vel tendit directè ad irreverentiam Dei, ut tentatio Dei, vel tantùm ad irreverentiam rerum sacrarum; ùt sacrilegium, Simonia &c. l. 3. p. 1. num. 6. 45. Religionis votum. V. *Votum.*

Religio sive Religiosus status.

Religiosus status est fidelium ad divinæ Charitatis perfectionem tendentium editis votis perpetuæ Paupertatis, Castitatis & Obedientiæ stabilis in communi vivendi modus, ab Ecclesia approbatus, l. 4. nu. 1. Ad essentiam ejus non requiruntur vota solennia, nec votum omnimodæ paupertatis vel obedientiæ, sed simpliciter tria vota substantialia secundùm certam Regulam emissa, à n. 1. In illis Papa dispensare potest, ut quis desinat esse Religiosus; non verò, ut manens talis, illis non obligetur, n. 1. Religionem ingredi possunt, & in ea profiteri omnes & soli, qui sunt sui juris; qui autem sunt aliis obstricti, sine eorum consensu non possunt. Etiam Religionem ingredi, & in ea profiteri possunt spurii nati ex sacrilegio, incestu, adulterio; non tamen filii Presbyteri, quorum parentes ante vel post in eadem Religione sunt professi, l. 4. n. 8. 175. Qui vovit Religionem, tenetur experiri tyrocinium; & postea profiteri, si judicet Religionem eam sibi conducere. Si autem se malè gerat eo fine, ùt è Tyrocinio dimittatur, non est tutus in conscientia &c. l. 4. nu. 175. 183. Si post primam instantiam non admittatur ad Religionem, quam vovit, an teneatur facere plures instantias, aut aliam Religionem ingredi, pendet ab intentione voventis. Quòd si credat se admittendum, si manifestet se vovisse, probabiliter ad hoc non tenetur, n. 184. Etiam non tenetur ingredi Religionem, in qua collapsa est disciplina, n. 175. Qui vovit laxiorem, licitè ingreditur strictiorem; non tamen contrà, ibid. Qui vovit experiri Religionem strictiorem, potest id commutare in votum profitendi & perseverandi in laxiore, ibid. Qui vovit perseverare in Religione, communiter tenetur voto, n. 185. Religio sive Monasterium non obligatur ex fidejussione Religiosi propriâ authoritate factâ, nisi quatenùs in ejus utilitatem versum est, l. 3. p. 2. n. 1105. Religiones cum Religiosis suis in eorum Irregularitatibus dispensare possunt; etiam in homicidio voluntario, dummodò non sit notorium; etiam in Irregularitatibus, in quibus possunt Episcopi vi Tridentini &c. Sed quid universaliter Religiones possint, cuivis Ordini notum erit, l. 7. nu. 460. A Religionis ingressu aliquem (etiam Novitium) abducens vel detinens sine vi & fraude, probabiliter graviter peccat id irrationabiliter faciendo, & tenetur ei rursùs suadere ingressum ex Charitate; ad nihil tamen ex justitia tenetur illi, vel Religioni, l. 3. p. 2. n. 342. 345. Per vim, fraudem vel metum gravem aliquem à Religione impediens, vel abstrahens peccat graviter contra justitiam, & tenetur Religioni vel Monasterio ad compensationem damnorum; quod etiam probabile est, si quis à Novitiatu aliquem retraheret, vel ex eo extraheret: quòd si vis & fraus, eorumque efficacia tollatur (quod in praxi rarò fiet) non tenetur ad compensanda damna post sublatam vim & fraudem causata, à num. 347. Sine vi aut fraude professum vel votis adstrictum à Religione abducens probabiliùs non tenetur Monasterio ad compensationem damnorum temporalium inde secuturum, n. 349. Pro abductione à Religione obligatio restituendi frequenter cessat vel ex toto, vel saltem ex parte, quando defectus Religiosi abducti facilè suppletur per alium æquè aptum & utilem, num. 350. Ex variis causis ingressus in eam dissuaderi potest, v. g. si status ille sit ingredienti futurus noxius; si in illa Religione vel Monasterio dissolutè vivatur; si complexio volentis ingredi sit tali instituto inepta &c. num. 346. Cogens aliquem vel aliquam ad Religionem per metum gravem, peccat mortaliter; & cogens aliquam ad Religionem simul incurrit excommunicationem. Etiam peccat mortaliter impediens à Religione, vel extrahens ex ea; non verò, si levi metu id fecerit, etiamsi invitum vel invitam à Religione abstraxerit, qui vel quæ in ea profiteri non intendebat, l. 4. num 44. à num. 46. Cogens renunciare bonis volentem ingredi Religionem, peccat mortaliter, n. 50. Ob ingressum Religionis nemo exhæredirari potest, n. 51. Non potest quis sine causa post Novitiatum dimitti, num. 53. Dimissus aut egressus ex Novitiatu, si antecedenter non sit contractum de victu, nec Novitius sciverit consuetudinem solvendi victum, ratione illius ad nihil tenetur; nisi ingressus esset animo non probandi, sed ad sæculum redeundi, tunc enim ex justitia tenetur solvere victum & omnes expensas ratione sui factas, num. 54. Si quis in Novitiatu moriatur, dos Religioni jam soluta hæredibus restitui debet cum omnibus fructibus, num. 55. Si quis etiam ex justa causa dimittatur à Societate JEsu, non est obligatio illi restituendi ea, quæ Societati donavit &c. num. 56. Religionem an & quando possint ingredi debitis gravati. V. *Debitor.* Religionem intra annos ingrediens, quibus se Magistro, v. g. Chirurgo addixerat, non tenetur compensare lucrum cessans vel damnum emergens ex suo abitu, nisi damnum causâsset citiùs abeundo, quando de jure tenebatur differre abitum, l. 3. p. 2. num. 445. Qui aliquid promisit explere, quod in sæculo non potuit, tenetur id præstare in Religione, si possit, num. 446. Religio sive Monasterium non tenetur è bonis Monasterii solvere debita Religiosi; tenetur tamen id facere è bonis Religiosi, num. 447. Religionem petere & profiteri inter Virgines potest non virgo, si virginitatem amiserit tantùm per voluntariam pollutionem, l. 4. num. 37. Etiam non peccat petendo admissionem inter virgines, si virginitatem per copulam amiserit; & si res maneat occulta, etiam velum professionis & Consecrationis admittere potest, & Professio ab illa facta est valida, nisi in admissione ad Professionem conditio fuerit addita, *si sis Virgo*; quod tamen addi non solet, nec debet; aut nisi fortè essent speciales Constitutiones alicujus Ordinis, per quas excluderetur non virgo etiam occulta, à n. 38. Talis inter virgines professa probabiliùs etiam est apta ad officia Abbatissæ, Priorissæ &c. num. 42. Si Religiosa aliqua hunc occultum defectum sciret, non teneretur suffragium suum pro admissione negare &c. nu. 39. Religionis ingressu non vacat Beneficium; imò Novitius manet aptus ad novum Beneficium, si ei conferatur, l. 4. n. 934.

Religiosus Habitus. V. *Habitus.*

Religiosa Professio.

Religiosæ Professionis effectus varii sunt, v. g. quòd vi illius Religiosus transeat in dominium Religionis; Religio autem vicissim teneatur eum alere & gubernare; item, quòd remittatur omnis pœna culpis debita; quòd commutentur omnia vota antecedentia; quòd tollatur Irregularitas ex defectu natalium &c. l. 4. à n. 5. Ad ejus valorem varia requiruntur, v. g. aptitudo voventis, ut scilicet decimum sextum ætatis annum plenè expleverit, annumque integrum & continuum cum religioso habitu in probatione sine interruptione ullâ steterit, nullumque impedimentum habeat; item consensus & acceptatio expressa vel tacita Prælati Ordinis; item, ut Professio sponte facta sit, non cogente gravi metu &c. à num. 12. Novitiatûs interruptio invalidans religiosam Professionem non censetur tum, si Novitius non fuerit dimissus, quamvis dimisso habitu, & animo manendi latuerit in Monasterio, exspectans occasionem egrediendi: neque tum si Superior indutum veste sæculari voluisset priùs dimittere: nec tum, si Novitia apud Moniales etiam ad Clausuram obligatas, ob infirmitatem vel aliam causam necessariam debeat ad tempus remitti ad paternas ædes, si ibidem cum facultate Prælati Novitiatum continuet, à n. 20. Si Novitiatus fuerit interruptus, reperi debet, & iterum inchoari; quod probabiliter non est necesse, si quis absoluto Novitiatu dimittatur, & postmodùm iterùm admittatur, à n. 18. nu. 22. Qui invalidè Professionem emisit, & putat se validè fecisse, si hic postea sæpiùs renovet priora vota, per hoc non censetur ratificare Professionem factam. Si autem sciat vel dubitet, an prior actus non fuerit validus; aut expressè intenderit, vota renovando, actum validum ponere, si fortè antea non posuerit, tum Professionem factam ratificat, n. 30. Si quis resciens se invalidè professum velit in Religione manere, probabiliùs non tenetur manifestare nullitatem suæ Professionis, nec novum consensum Superioris vel Conventûs petere, sed sufficit si omninò secretè professionem ratificet; si tamen consensus ex parte Religionis positus fuerit invalidus, hic etiam renovari debet, à n. 31. Si professio fuerit invalida, quia

quia Novitiatus non fuit completus vel interruptus, hic reiterari debet, & consequenter nullitas Professionis Superioribus manifestari. Si autem Novitiatu integrè absoluto Professio aliundè sit invalida, probabiliter non requiritur novus Novitiatus, n. 33. Si Professio fuerit invalida ob defectum ætatis, quam Professus nescivit requiri, vel quam se habere putavit, ideo ejici è Religione non potest, nisi tale quid in eo adverteretur, ob quod è Novitiatu dimitti potuisset, & quinquennium needum effluxisset, nu. 34. Si Professio invalida tacitè ratificetur, poterit Professus gaudere omnibus Privilegiis, quæ habent antiqui præ junioribus, & probabiliter etiam in Prælatum eligi, n. 35. Quis eam possit excipere &c. V. *Religiosus.* Professionem an & quando validè emittat Hermaphroditus. V. *Hermaphroditus.* Religiosa Professio per Procuratorem validè fieri potest, l. 4. n. 36. Per religiosam Professionem vacant ipso jure Beneficia in sæculo obtenta; non verò per emissionem votorum simplicium in Societate JESU, l. 4 à n. 935. Religiosa Professio etiam in primis sæculis impedivit Matrimonium, l. 6. p. 3. nu. 575. Jam certò dirimit Matrimonium contrahendum, ibid. V. *Professio.*

Religiosus.

Religiosus est, qui in Religione approbata secundùm certam Regulam tria vota substantialia emisit, l. 4. nu. 1. Si illi post Professionem certò innotescat, quòd non fuerit rectè baptizatus, potest egredi Religione; non autem, si tantùm haberet dubium de valore Baptismi, n. 24. Si Professionem emissurus interrogatus fuerit, & crimen tacuerit, quo manifestato fuisset rejectus, peccavit graviter, si inde possit grave incommodum redundare in Religionem: imò si Superiores fuerint animo ità comparati, ut nollent admittere ad professionem, si tali crimine notatus esset, professio foret invalida, n. 26. Si in Statutis Ordinis dicatur, Ordinem non obligari retinere eum, qui in examine reticuerit certum aliquem defectum, id videtur tantùm intelligendum pro tempore Novitiatûs, vel ante Professionem, cùm talis validè Professionem faciat, n. 27. Si alicui facta sit spes officii, & ideo in Religione aliqua profiteatur, si postea officium non obtineat, quamvis illud intenderit tanquam finem principalem, Professio tamen est valida, nec egredi potest, num. 28. Invalidè professus, nisi postmodùm Professionem ratificàrit (quod intrà quinquennium fieri debet) potest egredi Religione, & uxorem ducere, nu. 12. Si Professionem invalidam non ratificàrit, nec reclamàrit intrà quinquennium, gaudet Privilegiis Ordinis, & absolvi potest, n. 29. Si obtendat metum reverentialem, Professio per eum in foro externo non invalidatur, nisi accesserint minæ &c. n. 52. Si quis coactus iniverit Novitiatum, si eo expleto liberè Professionem faciat, ea est valida, ibid. Non invalidatur Professio per metum Professionem acceptantis, sed tantùm profitentis, ibid. Qui ignorans invalidè professus est, acquirit sibi, & non Monasterio, n. 36. Religiosus simplex potest de licentia Superioris Professionem alterius excipere; etiam id externo committi potest à Generali Ordinis, n. 36. Vi Professionis tenetur ad progrediendum aliquo modo in via perfectionis, & velle servare statum suum, nu. 57. Promotus ad Cardinalatum vel Episcopatum, votis essentialibus suæ Religionis manet obstrictus; etsi quoad aliquos effectus paupertatis & obedientiæ exemptus censeatur: tenetur quoad habitum sui Ordinis colorem deferre, quamvis quoad figuram Episcopis sæcularibus se conformare possit: si Episcopatum resignet, vel deponatur, absque degradatione tamen, non tenetur redire ad Regularem observantiam; secùs est in Cardinali Religioso, qui non est Episcopus, n. 1. 203. Promotus ad Parochiam manet adstrictus votis; tenetur deferre habitum Religionis, & observare Regulam in omnibus, quæ cum suo munere consistere possunt: & quamvis in illis, quæ ad Regulam spectant, subjectus maneat Superiori, jam tamen consuetudine multis locis observatur, ut non tantùm in spectantibus ad disciplinam Ecclesiasticam, sed etiam in plerisque aliis ab obedientia Prælati eximatur, & Episcopo subjiciatur, ibid. Non tenetur Religiosus actu esse perfectus, sed ad perfectionem tendere per media suæ Religionis &c. n. 57. Religiosus paratus transgredi omnes Regulas sui Ordinis, etiam quæ non obligant sub culpâ, sed pœnâ tantùm, aut habens propositum nullam servandi, videtur peccare mortaliter, l. 4. à n. 57. l. 5. n. 214. 288. Si ex remissione animi, & sine ullo justo titulo, per directam intentionem, velit aliquam talem Regulam non servare, peccat venialiter, l. 4. n. 57. Frequenter & ex consuetudine violans Regulas ordinariè peccat mortaliter, n. 57. Religiosus Societatis JESU quando & quomodò contra Regulas peccet. V. *Societas JESU.* Quamvis Regulæ alicujus Ordinis obligarent Professos sub peccato, tamen non obligant Novitios, qui, si delinquant, tenentur ad subeundas pœnas, n. 61. Superior non potest Novitium sub peccato obligare ad ea, quæ tantùm sunt consilii & perfectionis &c. l. 4. n. 62. Quamvis Novitius faciat aliquid contra materiam votorum v. g. contra Castitatem, non ideo committit Sacrilegium, n. 63. Novitiorum peccata probabiliter non sunt reservata, n. 64. Novitii probabiliter etiam participant Privilegia Religiosis in genere concessa, n. 65. Quæ circa Monialium & virorum Clausuram; egressum & ingressum in illas notanda. V. *Clausura.* Religiosus ex voto paupertatis obligatur, ut nihil habeat proprium, l. 4. nu. 96. Peccat contra paupertatem, si quid seu domi, seu foris etiam ex iis, quæ ad victum & vestitum pertinent, sine Superioris consensu expresso, tacito vel præsumpto accipiat, retineat, absumat, permutet, alteri donet, vel accommodet, ibid. Etiam peccat contra eam, si sine ulla licentia Superioris apud externos comedat aut bibat; regulariter tamen non videtur per hoc peccare mortaliter, n. 105. Etiam peccat contra eam, si quid ex rebus ad usum suum concessis in alium usum expendat, aut culpabiliter amittat, vel destruat latâ culpâ, n. 96. Etiam peccat contra eam, si quid abscondat, ut illud liberæ dispositioni Superioris subducat. Nec Procuratores, Oeconomi, Administratores, Prælati inferiores quidquam possunt expendere contrà Regulam Ordinis, voluntatem Superiorum, vel consuetudinem, n. 96. Religiosus Professus non potest sibi acquirere dominium rei donatæ & emptæ, n. 106. Potest etiam Religiosus violare paupertatem purè utendo re aliquâ absque licentia Superioris, n. 104. Licentia quæ & qualis esse debeat, ut non lædatur votum paupertatis. V. *Licentia.* Circa paupertatem in Societate JEsu plura specialiter notanda sunt, v. g. quòd contra eam peccetur, si quid intuitu alicujus ministerii spiritualis admittatur &c. à n. 136. Religiosus ex voto Castitatis obligatur abstinere ab omni voluntariâ delectatione venereâ internâ & externâ, l. 4. n. 96. à n. 153. Religiosus probabiliter peccat contra votum Castitatis, si etiam sine propria delectatione concurrat proximè & immediatè, v.g. per tactum ad pollutionem hominis sæcularis, n. 155. Etiam contra votum hoc peccat, si se exponat periculo illud per seipsum violandi, n. 156. Invalidè professus, si non intenderit se obligare ad Castitatem, nisi in Religione, est liber voto Castitatis, n. 157. Religiosus ex voto Obedientiæ obligatur ad omnia, quæ Superior præcipit secundùm Regulas & Constitutiones Ordinis, sive directè & expressè, sive indirectè & implicitè, num. 96. Ordinariè tenetur obedire, si dubitet, utrùm sit res licita, quam Superior jubet, vel an sit justa causa imperandi: item, si Superior aliquid probabiliter licitum imperet, quamvis subdito probabilius sit illud esse illicitum: item, si dubitet, an legem ferens sit legitimus Superior, dummodò hic habeat possessionem officii: item, si dubitet, an Superior habeat potestatem hoc imperandi, aut an lex sit justa, &c. num. 96. 158. Non tenetur obedire in dubio, an res sit licita &c. si grave damnum obediendo timeat, n. 96. Religiosus, si Superior & Episcopus contraria præcipiant, in illis, quæ spectant ad Regulam & Statuta Ordinis, tenetur obedire Superiori; in iis autem, quæ spectant ad disciplinam Ecclesiasticam, Episcopo; & si Episcopus cum rationabili causa circa Statuta Ordinis dispenset, & tum præcipiat, Episcopo obedire debet, l. 4. nu. 160. Non tenetur obedire Superiori in iis, quæ sunt vel contra Regulam (nisi Superior in ea dispensare possit, & legitima causa dispensandi adsit) vel supra Regulam (nisi in pœnam, vel ad obligationem votorum necessariam) vel ut acceptet Episcopatum: vel infra Regulam (nisi præcipiat ex causa, quæ sit secundùm Regulam) &c. Nec tenetur obedire, si tam Superior, quàm subditus dubitet, an hoc, quod imperat, sit illicitum, n. 96. 158. Non peccat contra votum obedientiæ, si transgrediatur Regulam, quæ sub peccato non obligat, num. 96. Religiosus probabiliter non potest obedire suo Prælato excommunicato, l. 7. n. 215. Religiosus, qui vovit nequidem indirectè prætendere Prælationem, non peccat contra votum, quamvis internè eam appetat, dummodò exteriùs non manifestet &c. Contra illud tamen peccat agendo, ut potiùs eligatur in Definitorem, quàm Priorem, si in unum ex illis se eligendum videat &c. l. 6. à n. 163. Si voverit nequidem acceptare Prælationem vel dignitatem extra Religionem suam, nisi cogatur præcepto illius, qui sibi id sub mortali potest præcipere, per hunc potentem præcipere intelligitur solus Papa, n. 165. Transiens ab Ordine, in quo est votum non acceptandi Dignitatem, ad alium, ubi hoc non est, manet obligatus priori voto, n. 166. Religiosus professus à votis suis substantialibus absolvi non potest ab illo, qui est inferior Papâ; qui ea irritare non potest, nisi ex gravissima causa, l. 4. num. 167. Alia Religiosorum vota (non tamen Novitiorum) irritare possunt directè præter Papam, Abbates, Guardiani, Priores,

eleemosynæ, l. 2. nu. 194. Religiosorum quorundam Duacensium doctrina varia de Gratia Victrice, v. g. quòd homo eâ carens reddatur impotens ad implenda præcepta &c. l. 3. p. 1. n. 4. Religiosus. V. *Regularis*.

Reliquia.

Reliquia Sanctorum honorari possunt eodem cultu, quo persona, cujus sunt Reliquiæ, l. 3. p. 1. nu. 22. Quando eæ exponuntur ultra lampadem, debent continuò in Altari ardere duo lumina, aliàs exponi non debent, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 311. De omni Sancto potest celebrari Missa cum Officio sub ritu duplici in ea Ecclesia, in qua habetur insignis Reliquia, v. g. brachium, crus, vel ea pars corporis, in qua passus est Martyr, si integra sit & approbata; vel si partes iterum unitæ sint vinculo vel glutine; & tum dicitur *Credo* in Missa, à n. 379. 2055. D. 185. Si ille, qui ob insignes Reliquias in propria Ecclesia recitat Officium de Sancto, celebret eâ die in alia Ecclesia, debet omittere *Credo*, D. 187. Festum ratione Corporis vel insignis Reliquiæ non habet Octavam, nisi specialiter concedatur à Sede Apostolicâ, D. 186. Non potest de Sancto, cujus habetur insignis Reliquia, fieri Officium, nisi constet de identitate, & reperiatur in Martyrologio Romano: Reliquiæ verò à locorum Ordinariis approbatæ possunt exponi ad fidelium venerationem, D. 188. In Altaribus consecrandis debent reponi Reliquiæ Sanctorum approbatorum ab Ecclesia, D. 26. Reliquias Beatorum exponere licet in iis Ecclesiis, in quibus Officium & Missa de Beatis recitari & celebrari possunt, D. 232. In Missis de Beatis non debet dici *Credo*, nisi adsit Reliquia, D. 234. Reliquias vendere est Simonia, l. 3. p. 1. n. 157. Reliquias cum Reliquiis permutare aliquando potest esse Simonia juris humani, l. 3. p. 1. n. 56. Falsas Reliquias ad venerationem exponere est peccatum superstitionis, n. 7.

Remedia.

Remedia contra singula peccata capitalia, & remedia universalia contra peccata. V. *Confessarius Consuetudinarii. Recidivi.* Remedia contra maleficia. V. *Maleficium*.

Remiges Christiani. V. *Christianus*.

Remissio debiti.

Si *remissio debiti* à creditore facta sit voluntaria & juridicè libera, debitor liberatur, quamvis ità esset dispositus, quòd nollet solvere, si non remitteret; non autem liberatur, si remissio debiti vel partis alicujus sit coacta aut conditionalis, l. 3. p. 2. à n. 456. Si sint multi creditores debitoris defuncti, & major eorum pars spectatâ quantitate debiti &c. hæredi partem remittat, ut reliquum solvat, reliqui creditores, qui non habent pignus vel hypothecam in bonis defuncti, etiam in eam remissionem consentire censentur, n. 459. Remissio debiti pro foro externo præsumitur, si creditor illud in libris suis cancellârit, aut instrumentum debiti lacerârit, posito quòd remittere possit, & alteri vicissim remitti, n. 460.

Remissio pœnarum. V. *Pœnarum remissio*.

Renuntiatio hæreditatis.

Renuntiatio futuræ hæreditatis, nisi Juramento firmetur, nullius est roboris; nisi quis in ipso testandi actu renuntiet juri successionis; vel post testamentum conditum, in quo præteritus est, præteritionem sui approbet; vel nisi hæres necessarius post portionem sibi debitam integram à parte acceptam reliquæ hæreditati renuntiet, l. 3. p. 2. n. 1125. Renuntiatio hæreditatis est strictæ interpretationis, ibid. Facta à filio etiam cum juramento non obstat, quò minùs ab eodem patre, mutatâ iterum voluntate, possit hæres institui, ibid. Si filius in favorem fratris renunciavit hæreditati, eo mortuo ante patrem, filius iterum succedit in hæreditate, ibid. Potest filius post juratam renuntiationem nihilominùs succedere in iis bonis, quæ pater ad secundas nuptias transiens, liberis ex priore Matrimonio susceptis relinquere cogitur, ibid. Si filia accipiens dotem à patre dicat se eâ contentam, & renuntiare paternæ hæreditati, potest tamen postea petere complementum legitimæ portionis suæ, ibid. Renuntiatio facta in favorem Communitatis vel Religionis est valida, ibid. Renuntiatio bonorum coacta, quæ fit à volente ingredi Religionem, est invalida; si tamen ingressurus Monasterium jurârit se non revocaturum, nec usurum Beneficio rescindendi, tenetur stare renunciatione, cui per dispensationem in juramento tamen succurri potest, & tum licitè omnia repetet, l. 4. nu. 50. Non coacta, etiamsi sit jurata, etiam est invalida, si fiat post ingressum in Religionem, nisi fiat cum licentia Episcopi, sive Vicarii, intrà duos menses proximos ante Professionem, & Professio postea subsequatur. Idem etiam est de renunciatione Beneficii Ecclesiastici, l. 3. p. 2. n. 1125. l. 4. n. 97. Renunciatio, quæ fit ante ingressum Religionis, intuitu vel causâ impulsivâ ingrediendi, est invalida. Item invalida est sub conditione Professionis edendæ facta; ità ut eâ non secutâ corruat, l. 3. p. 2. n. 1125. Renunciatio facta per Testamentum aut causâ mortis, vel Professionis, probabiliter semper revocari potest: facta à Novitio secundùm formam à Tridentino præscriptam revocari non potest, l. 4. n. 98. Facta à Novitio probabiliùs est invalida, si hic moriatur, antequam sit validè professus, l. 4. n. 99. Facta à Professuro expletis decem mensibus Novitiatûs, quamvis Professio subsecuta sit irrita, quocunque tamen tempore postea ratificatur, vel expressè vel tacitè, confirmatur, n. 100. Renunciatio facta ante vel post ingressum Societatis JESU est valida & irrevocabilis, l. 3. p. 2. à n. 1125. l. 4. n. 102.

Repercussio.

Repercussio in fama & honore an sit licita. V. *Detractio*.

Requiem, Missa. V. *Missa*.

Rescriptum.

Rescripta sub- vel obreptitia invalida sunt, & nihil operantur, nisi taciturnitas veri, vel expressio falsi facta sit per ignorantiam, & non attingat causam finalem, l. 4. n. 652. Si sub- vel obreptio in una tantùm parte commissa sit à solo Procuratore vel sollicitatore vel alio tertio, probabiliùs non vitiat Rescriptum quoad alteram partem, nu. 653. Si in Rescripto præter causam in supplica allatam alia adjungatur, non obstat valori dispensationis, l. 6. p. 3. n. 937. Etiam valori ejus non obstat, si causa allegata sit omissa, & alia in Rescripto substituta, n. 937. Per rescriptum in forma, *Dignum*, tantùm acquiritur jus ad rem; si sit in forma gratiosa, acquiritur jus in re, l. 4. n. 659. Rescriptum sedis Apostolicæ ab excommunicato impetratum in alio, quàm excommunicationis vel appellationis articulo, est ipso jure irritum, nisi ad cautelam inserta fuerit absolutio à Censuris, l. 7. n. 233. Si Rescriptum, quo à Pontifice confertur Beneficium excommunicato, sit in forma gratiosa, valida est collatio, quæ probabiliter etiam valida est, quamvis esset in forma commissoria: si tamen post acceptum rescriptum inciderit in novâ excommunicationem, novâ absolutione probabiliter opus erit, n. 234. Rescriptorum verba quomodò intelligenda sint, varii explicant, l. 6. p. 3. n. 938. Non omnia Rescripta constant iisdem verbis; unde ad executionem procedendum non est ex opinione hujus aut illius Doctoris, priusquàm cognitum sit, Doctorem illum loqui de illis ipsis particulis, quæ in Rescripto sunt, & quidem secundùm modernum stylum Curiæ, n. 939. Si in Rescripto ponatur Clausula: *dummodò copula intervenerit*, hæc probabiliter non obstat, si copula sit occulta, n. 922. Si in eo ponatur illa Clausula: *si crimen vel impedimentum sit occultum*, si illud fiat publicum post executionem factam, hæc non obstat valori: posset tamen ratione scandali peti separatio, vel obtineri dispensatio, quæ manifestari posset, n. 727. Quando inter causas ponitur, quòd detur, *ad vitanda scandala*, requiritur, ut sit metus publici scandali, nu. 940. 957. Quando dicitur: *vitæ periculum imminere*, communiter sensus est, quòd sit periculum mortis ab aliquo inferendæ &c. nu. 941. Quando dicitur: *ut asserunt se de nobili genere ortos*, & alia causa movens Papam non additur, debet illa causa coram executore probari, n. 942. Quando in dispensatione cum illegitimo dicitur: *dummodò paternæ incontinentiæ imitator non sit*, est tantùm instructio & cohortatio, ut ne talis sit; unde quamvis talis esset, Rescriptum esset validum, n. 943. Quando additur: *dummodò per annum non insorduerit*, videtur intelligi, si non per totum annum in tali delicto constanter sine ulla pœnitentia permanserit, n. 944. Quando additur: *si ità est; quatenus si ità est*; intelligitur, si preces veritate nitantur, l. 1. nu. 796. Quando additur: *immineat periculum revelationis*, requiritur ad valorem, ut sit periculum, nè reveletur impedimentum, si non subsequatur Matrimonium. Si addatur: *& scandalorum*, intelligitur gravis infamia, ex qua sequantur contentiones, minæ, pugnæ &c. ibid. Quando additur: *ut dictâ muliere de nullitate prioris consensûs certiorata* &c., requiritur ad valorem, ut, si dispensandum sit in impedimento dirimente, cum quo Matrimonium contractum fuit in facie Ecclesiæ, conjux ignorans illud impedimentum fiat certa de nullitate prioris sui consensûs, & novum validúmque liberè præstet; ità tamen, ut in cognitionem occulti impedimenti non veniat, l. 1. n. 796. l. 6. p. 3. n. 814. Quando additur: *postquàm dicto Sacerdoti, si necdum fati fuerit*; verba hæc solent esse in facultate absolvendi ab excommunicatione, v. g. ob percussionem Clerici; & important conditionem priùs satisfaciendi parti læsæ, quàm absolvi possit, l. 1. n. 796. Quando additur: *motu proprio*, tunc suppletur defectus subreptionis, quo petens reticuit causam finalem; qui tamen non suppletur, si expresserit causam finalem falsam, neque etiam suppletur defectus obreptionis &c. n. 654. 814. Si addatur: *cum*

illis

illi dispenses in foro Conscientiæ, non ideo fieri debet in Confessione, nec ideo Confessio requiritur; si autem addatur, ut dispensatio fiat *in actu Sacramentalis Confessionis, vel foro Pœnitentiæ auditâ Confessione* &c. probabiliùs adhuc requiritur Confessio, quamvis dispensandus jam ante absolutus esset à suis excessibus, Censuris ac pœnis, & nullius mortalis sibi conscius esset, l. 6. p. 3. n. 956. Si addatur: *ut priùs tollatur occasio peccandi*, probabiliùs intelligitur omnis occasio proxima, n. 957. Si addatur: *hâc vice absolvas*, & dispensandus post statum gratiæ labatur in plures Censuras & Reservata, potest ab iis absolvi, n. 960. Si addatur, ut imponatur *gravis pœnitentia*, an & quando possit imponi levis &c. V. *Confessarius in quo dispensare possit*. Si addatur, ut injungatur *Confessio saltem una singulis mensibus*, probabiliùs intelligitur de mensibus totius vitæ; quòd si uno mense omittat, non tenebitur alio compensare, n. 963. Si addatur, ut Confessarius declaret prolem legitimam *in foro Conscientiæ tantùm*, si uterque parens impedimenti conscius fuerit, probabiliter tantùm dispensatur pro foro interno; si autem unus saltem bonâ fide contraxit, proles debet censeri legitima pro utroque foro, n. 964. Si addatur: *ut nulli testes adhibeantur*, si hi adhiberentur, non ideo esset invalida dispensatio, nu. 965. Si addatur: *ut lacerentur litteræ*, sufficit, si Rescripto detrahatur sigillum, dilaceretur per medium, si inducantur lituræ &c. Quòd si hoc negligeretur, non ideo esset invalida dispensatio, quamvis peccaretur mortaliter, n. 966. Si addatur: *ne litteras illas reddat supplicanti*, intelliguntur integræ, nu. 967. Si addatur: *dummodò aliud impedimentum Canonicum non obstet*, intelligitur impedimentum, quod dispensatum non sit, vel quod dispensari debeat, n. 968. Si addatur: *tuam Conscientiam oneramus*, requiritur industria executoris, n. 981. In Rescripto, quando dispensatur in gradu prohibito, apponi solet: *dummodò dicta mulier propter hoc rapta non fuerit*, quod si omitteretur, tamen subintelligeretur; hinc si rapta esset, etiamsi consentiret manens in potestate raptoris, executor pergere non posset, sed requireretur novum Rescriptum in forma: *perinde valere*, n. 980. Si in Rescriptis aliquid addatur, quod aliude de jure requiritur, est ordinarie tantùm velut monitio, n. 945. Quid aliæ clausulæ Rescriptis adjectæ operentur. V. *Clausula*. Ut ea quis aperire & exequi possit, requiritur, ut sit Confessarius, Magister in Theologia, vel Decretorum Doctor, approbatus ab Ordinario: non sufficit, ut sit Licentiatus, nec Doctor Ordinis Religiosi; Confessarii tamen Societatis JEsu etiam non Doctores ex commissione sui Superioris ea aperire & exequi possunt: alii sine qualitate Doctoris aut privilegio ea aperientes peccant mortaliter &c. num. 954. Eorum executoribus plura observanda sunt, v. g. ut præmittant monita & consilia opportuna de fideliter respondendo, de implenda pœnitentia injungenda, de cavendo relapsu &c. n. 954. Si aperiantur à non habente potestatem, non ideo carent effectu, n. 955. Si error in Rescripto commissus sit, quid agendum. V. *Error*. Circa Rescripta vel litteras expeditionis quæ observanda. V. *Executor litterarum Apostolicarum*.

Reservatio Beneficiorum.

Reservatio Beneficiorum est interdictum Papæ, factum inferiori circa usum potestatis disponendi de Beneficio: differt ab affectione Beneficii, quòd reservatio respiciat actum verbalem & expressum, affectio autem respiciat actum realem seu factum &c. l. 4. n. 489. 521. Variè dividitur. Alia est Generalis, quæ ad plura Beneficia se extendit; alia specialis, quæ est tantùm de uno certo Beneficio. Alia dicitur clausa in Corpore Juris, nempe in aliquo ex libris 6. Decretalium vel Clementinarum; alia extra Corpus Juris, quæ continetur in extravagantibus, aut Regulis Cancellariæ. Alia est localis, quæ oritur ex vacatione per obitum in loco v. g. Romæ; alia realis, quæ oritur ex re ipsâ, id est, ex ipsa Beneficii qualitate. Alia est resultans ex tempore, quia nempe vacatio incidit in mensem vi alternativæ reservatum Pontifici; alia Personalis, quæ oritur ex persona, cujus obitu vacat, n. 490. Reservatio clausa in Corpore Juris videtur esse unica, quâ reservantur Beneficia vacantia in Curia Romana, n. 491. Beneficia, quæ Papæ reservantur, plura sunt, v. g. Officialium sive Curialium Papæ, quocunque loco moriantur; Familiarium Papæ, item in pœnam delicti reservata &c. à nu. 491. Probabiliùs etiam reservantur Papæ Beneficia illa, quæ aliquis per Papam promotus v. g. ad Episcopatum, per dispensationem retinuit, l. 4. num. 508. Reservationi Pontificiæ satisfit, si Papa semel de Beneficio reservato disposuerit, ideóque postea redit ad dispositionem Ordinarii, n. 499. 508. Indultum ad conferendum Beneficia reservata non extenditur ad reservata duplici reservatione, nisi hoc exprimatur; probabiliter tamen hoc tantùm intelligitur de Indultis, quæ illis dantur, qui ante reservationes non fuerunt ordinarii Collatores, Electores, vel Patroni, n. 495.

Reservatio Casuum.

Reservatio Casuum est negatio jurisdictionis circa aliquod peccatum, quæ certè in Ecclesia datur, l. 6. p. 2. n. 1599. Dividitur in Pœnalem, quæ fit in odium seu pœnam alicujus peccati &c., & in Medicinalem, quæ fit propter bonum Fidelium, vel ob rectam gubernationem alicujus Communitatis &c. à n. 1601. Reservatio fieri potest ab omnibus illis, qui habent potestatem ordinariam conferendi jurisdictionem, num. 1600. Ea fieri potest vel directè, cùm quis jurisdictionem Confessarii, quam restringit, habet sibi subordinatam; vel indirectè, cùm jurisdictionem Confessarii non habet sibi subordinatam, n. 1603. Si Episcopus sic statueret: *Volo, ut qui hoc commiserit, non possit à me absolvi, sed peccatum & Censura sit Papæ reservata*; illud peccatum non ideo esset reservatum Papæ, sed Episcopus posset ab eo absolvere; à reliquis tamen Confessariis per hoc indirectè sustulisset jurisdictionem in tale peccatum, n. 1635. Etiam sine causa facta est valida, n. 1685. Reservari possunt atrocia & graviora delicta; etiam venialia reservari possent, & multò magis mortalia negativè dubia; de facto tamen non solent reservari, nisi certò mortalia. Etiam reservari possent peccata merè interna, jam autem non reservantur, nisi in actum aliquem externum prodierint, à n. 1604. Etiam reservantur peccata occulta, n. 1606. Reservationem incurrit secundùm communem etiam ille, qui ignorat eam suo peccato esse annexam, à n. 1607. Si pœnitens, dum confitetur, nesciat suum peccatum esse reservatum, Confessarius id sciens non videtur eum posse absolvere, n. 1696. Reservationem Casuum Papalium probabiliter non incurrit, qui non scit eam peccato suo esse annexam, aut de illa reservatione annexa non cogitavit, quando peccabat, n. 1614. Casus Papæ reservati per Bullam Cœnæ plures sunt, à n. 1609. nu. 2054. Extra Bullam Cœnæ sunt plurimi, & quotidiè fiunt plures per varias Constitutiones etiam hisce temporibus emanantes, n. 1610. Per Clementem VIII. reservati sunt undecim, n. 1599. Episcopis de jure communi nunc probabiliter nullus Casus est reservatus, n. 1625. In Diœcesi Coloniensi Episcopo sunt reservati Casus sequentes: Apostasia, Homicidium voluntarium, Incendium Ecclesiæ, Sodomia, Raptus virginum, Incestus cum consanguineis aut affinibus in primo vel secundo gradu, aut cum Sanctimonialibus, Adulterium manifestum, Injectio manuum violenta in parentes cum læsione, Blasphemia magna, serióque prolata, Veneficium, Sortilegium, ligatura & omne maleficium, quo impeditur actus Matrimonialis in conjugibus, perjurium manifestum. Casus tamen occulti hîc non reservantur. Casibus in hac Diœcesi reservatis Ann. 1715. die 26. Maji per Decretum additum est peccatum complicis criminis carnalis externi mortaliter peccaminosi; in quo Decreto etiam explicatum est per casus occultos (qui hîc reservati non sunt) intelligi casus merè internos, & omnes externos etiam occultos reservatos esse. Item in eo adimitur Confessario complici quoad hoc jurisdictio, licèt hæc illi in approbationibus eousque expeditis concessa fuerit, n. 1636. In Hildesensi plures reservati sunt, v. g. veneficia, incantationes, sortilegia &c. nu. 1642. In Leodiensi reservati sunt viginti & unus, v. g. Hæresis, Apostasia, homicidium voluntarium &c. Omnes hi Casus reservantur, etiam quando sunt occulti; ubi notandum, quòd nemini, quamvis potestatem habeat absolvendi à Casibus reservatis, concessa sit venia absolvendi ab Hæresi, Apostasia & homicidio voluntario; item à casu complicis in materia venerea id est, à peccato mortali externo in materia venerea cum pœnitente perpetrato, n. 1641. In Moguntina reservati sunt tantùm tres, etiamsi sint occulti. 1. Homicidium voluntarium. 2. Stuprum violentum. 3. Crimen incendiariorum, nu. 1637. In Monasteriensi à multis consequenter Episcopis antehac reservata est sola percussio Clerici: quid nunc præterea reservetur, docet nova Agenda Pastoralis, n. 1640. In Osnabrugensi plures reservati sunt, non tamen occulti, n. 1641. In Paderbornensi septem reservati sunt, etiam occulti, num. 1639. In Ruremundana tredecim sunt reservati; ubi notandum, quòd in hac Diœcesi nullus Confessarius extra mortis periculum (licèt aliàs potestatem à reservatis absolvendi habeat) possit absolvere à peccato quolibet mortali externo contra Castitatem, complicem in eodem secum peccato, nisi ad hoc sit approbatus; nec absolvere possit ab Hæresi, neque à casu lascivorum conventiculorum juventutis utriusque sexûs, sine expressâ ad hoc ab Ordinario obtentâ facultate, n. 1644. In Trevirensi sunt undecim reservati; ubi observandum, quòd, quamvis quis generalem facultatem hîc habeat à reservatis absolvendi, ordinarie tamen specialis requiratur facultas, ut

quis absolvere possit Sacerdotem, qui se cum filia spirituali commiscuit; vel eum, qui graviter percussit Clericum, num. 1638.

Apud Regulares possunt sibi Superiores propriâ authoritate reservare solos undecim casus Clementinos, l. 6. p. 2. nu. 1662. A quo Regulares absolvi possint à casibus reservatis, V. *Regularis*. In Societate JEsu qui casus reservati sint, V. *Societas Jesu*. Regulares non exempti incurrunt etiam casus Episcopo reservatos, n. 1645.

Reservatio Episcopalis habet vim tantùm intrà Diœcesin reservantis: hinc pœnitens viator à casu in sua Diœcesi reservato, in alia Diœcesi, ubi ille reservatus non est, à quocunque Sacerdote approbato absolvi potest sine onere sistendi se suo Episcopo; nisi fieret in fraudem reservationis. Quòd si in hac Diœcesi reservatum esset, & non in propriâ, probabiliùs in hac Diœcesi Confessarius eum absolvere non posset, maximè si hìc figeret quasi domicilium: quòd si hìc non figeret domicilium, probabiliter absolvere eum posset, l. 6. p. 2. nu. 1631. Extra Diœcesin suam peccans probabiliùs adhuc incurrit reservationem Episcopi sui reservantis, n. 1632. Eam probabiliùs non incurrunt impuberes, n. 1691. A reservatis absolvere potest 1. Ipse reservans. 2. Ejus in spirituali jurisdictione Superior. 3. Cui ipse delegavit. 4. Sacerdos inferior, quando Superior adiri non potest; v. g à Papalibus potest absolvere Episcopus eos, qui Romam ire non possunt. Nullus tamen inferior per se & directè, extra periculum mortis, absolvere potest à reservatis Superiori, nisi id ex Jure vel Privilegio concedatur. V. *Absolutio*. Si Superior adiri non possit, & sit causa urgens, potest inferior absolvere cum onere, ut pœnitens se postea sistat Superiori, l. 6. p. 2. n. 1599. Potens absolvere à Papalibus, non etiam ideo potest ab Episcopalibus, n. 1508. à n. 1628. In omnes Casus & Censuras Episcopales habent facultatem Pœnitentiarii in Cathedralibus ad audiendas Confessiones expositi, n. 1633 Ab Hæresi etiam occultâ, & aliis Casibus Bullæ Cœnæ probabiliùs non possunt subditos suos absolvere Prælati Regulares, n. 1609. 1622. Reservatio Casuum manet etiam post mortem reservantis; nisi successor eam revocet, n. 1634. Si feratur in facientes, communiter eam non contrahunt mandantes, consulentes &c. n. 1647. Si feratur in præsumentes, non cadit in illos, qui ex metu &c. id faciunt, n. 1648.

Casus reservati ab Episcopis sic intelligendi sunt: Per *Apostasiam* intelligitur defectio à vera fide ad Hæresin. Per *Relapsum in Hæresin* intelligitur relapsus post Hæresin publicè ejuratam. Per *Homicidium* videtur etiam intelligi actio occisiva. Per *Sodomiam* intelligitur perfecta; aliqui etiam dicunt per eam intelligi bestialitatem & congressum cum Dæmone. Per *Sacrilegium* intelligitur violatio loci sacri effuso sanguine aut semine, vel furto patrato. Per *Incendium procuratum* etiam intelligitur procuratum à mandante effectu secuto. Per *Stuprum* intelligitur defloratio virginis sub cura parentum constitutæ per vim facta; & probabiliter etiam intelligitur facta importunis precibus, falsis promissis vel dolo. Per *Raptum* intelligitur abductio invitæ virginis, sive per se, sive per alium, cum intentione peccati, aut etiam Matrimonii. Per *incestum* intelligitur copula perfecta cum seminatione in vase naturali cum consanguineis, & non cum affinibus, nisi id exprimatur. Per *Sanctimonialem* intelligitur quælibet Religiosa in Ordine approbato professa. Per *injectionem manuum violentam in parentes* intelliguntur etiam trusiones pedum, verberationes medio instrumento &c. Per *Sortilegia* intelligitur exercitium magiæ, divinationis; vel si quis per sortes aliquid occultum vel futurum exploret. Per *manifestum perjurium* intelligitur factum in judicio. Si reservetur peccatum *ex consuetudine*, intelligitur, si fiat v. g quinquies ab ultima Confessione &c. l. 6. p. 2 n. 1646.

Casus aliqui Clementini sic intelligendi sunt: Per *Apostasiam à Religione* propriè intelligitur, si quis deliberato animo, relinquendo in perpetuum vitam religiosam, fugiat, & habitum dimittat &c. Per *lapsum carnis voluntarium opere consummatum* intelligitur non sola copula carnalis, sed etiam pollutio &c. à n. 1669.

Potest Superior absolutè justis de causis negare facultatem petitam absolvendi à reservatis; peccat tamen, si sine justa causa se in danda licentia difficilem præbeat, n. 1599. Si sine justa causa neget facultatem absolvendi Confessario, inferior probabiliùs eâ uti non potest, nu. 1684. Si Superior Regularium facultatem absolvendi neget Confessario ad hoc designato, & hic judicet eam debere concedi, potest pro ista vice absolvere; idem probabiliter etiam potest ad hoc non designatus, n. 1599. 1686. Si dicatur: *pro ista vice*, probabiliùs intelligitur, quòd detur facultas pro illis peccatis, pro quibus petita est, vel pro illo moraliter tempore, quod ex circumstantiis colligi debet, n. 1686. Si post obtentam facultatem iterum peccetur, & petitio non fuerit determinata ad reservata jam commissa, licentia data etiam ad posteriora se extendit, n. 1692. Absolvendi potestas etiam subdelegari potest in ordine ad se ipsum absolvendum, nu. 1687. Petens facultatem in genere pro aliquo, etiam ipsemet pro se probabiliter uti potest; non tamen in Societate JEsu, n. 1688. Ordinariè peccat Superior aliquem absolvendo à solis reservatis; ex causa tamen valdè urgente id facere potest, n 1599. 1689. Tempore Jubilæi in Anno sancto à reservatis absolvere potest, qui habet potestatem in reservata, n. 1690. Absolutus à reservato ùt dubio à non habente potestatem in reservata, si postea certus fiat fuisse reservatum, si reservatum erat propter Censuram, reservatio est sublata; è contrà si reservatum erat ratione sui, videtur remanere obligatio se sistendi Superiori, ad quod tamen probabiliter non tenetur, nu. 1693. Absolutus à peccato adhuc occulto in loco, in quo reservatur peccatum, quando est publicum, à Confessario non habente potestatem in reservata, si hoc peccatum postea fiat publicum, est & manet directè absolutus sine obligatione iterum confitendi, aut se sistendi Superiori, n. 1694. Si absolutio data ab habente potestatem in reservata fuerit invalida ob indispositionem vel alium defectum pœnitentis; vel si reservatum inculpabiliter sit omissum, reservatio probabiliter est sublata, n. 1599. 1695 In dubio, an sit reservatum, probabiliùs ab eo quivis Confessarius absolvere potest, l. 6. p. 2. n. 1599. 1604. Si absolutus non possit per se ipsum se sistere Papæ, secundùm communem non tenetur id facere per alium vel per litteras; ad Episcopos autem aut alios Superiores videtur probabiliùs teneri recurrere per alium vel per litteras, si per se ipsum non possit, n. 1697. *Per satisfactionem partis*, quæ aliquando absolutioni præmitti debet, intelligitur restitutio honoris, famæ, debitorum &c. facienda læso, n. 1453. 1623 Habens reservata, si debeat communicare, & non adsit Confessarius habens potestatem in reservata, sed tantùm in alia peccata, potest ab eo absolvi cum onere se sistendi Superiori, n. 1599. 1698. Reservatio casuum est strictæ interpretationis, l. 6 p. 2. n. 1604 1684. Reservatio nulla est in articulo vel periculo mortis, n. 1623.

Reservationes fructuum.

Reservationes fructuum ante provisionem Beneficii in Cathedralibus & Collegiatis Ecclesiis videntur esse illicitæ; probabiliter tamen non est illicitum, si fructus Beneficii simplicis primo anno reserventur hæredibus defuncti Beneficiati, l. 4. à n. 671.

Residentia.

Residentia est præsentia personæ in loco Beneficii ad ei deserviendum. Hæc duplex est: alia est præcisa, quæ est inseparabi is à Beneficio, & obligat sub pœna amissionis tituli; alia est causativa, sine qua Beneficium retineri potest, & obligat sub pœna amissionis solorum fructuum, l. 4. n. 864. Ad residentiam obligantur Episcopi, Parochi, & illi, qui Curatum Beneficium habent; nec sufficit, si per alios administrent, nisi majus bonum urgeat, n. 862. Ad eam ita obligantur Episcopi, ut si intrà annum ultrà tres, & Parochi ultra duos menses absint absque legitimâ causâ per Episcopum cognitâ & approbatâ, peccent mortaliter, & fructus non faciant suos nu. 862. 868. Residentia personalis perpetua requiritur in Beneficiis Curatis, à qua hìc & nunc esse causas vel circumstantias deobligantes Papa declarare potest, n. 865 Sola consuetudo etiam immemorialis non deobligat Curatos à residentia, nisi suppleat Vicarius perpetuus, n. 866. Ad residentiam obligantur Episcopi & Parochi, etiamsi tres aut quatuor tantùm habeant subditos, & quamvis habeant Coadjutores; nisi tota Cura sit translata in Vicarium perpetuum: similiter ad eam tenentur, qui Parochiam habent in Commendam, & omnes illi ad eam obligantur, quamvìs illis statim post possessionem moveatur lis in petitorio, n. 867. Qui in Ecclesiis Cathedralibus vel Collegiatis obtinent Dignitates, Canonicatus, Præbendas vel Portiones, si intrà annum ultra tres menses absint, primo anno mediâ parte fructuum, secundo verò anno omnibus fructibus, quos illo anno lucrati sunt, privantur; quæ tamen est pœna non latæ sed ferendæ sententiæ, n. 862. In residentia Beneficii purè simplicis solus Papa, & non Episcopi dispensare possunt in perpetuum, sed solùm ad tempus ex justis causis. Quod si fundatio aliqua requirat residentiam personalem, & fructus ita imminuti sint, ut non respondeant isti oneri, potest Episcopus in residentia dispensare, nu. 870 In residentia quoad illos, qui dignitates obtinent, non possunt dispensare Capitula, nec Episcopi; nisi ex causis in jure expressis, quod omnibus permittit tres menses de anno, n. 871. Per consuetudinem induci

induci potest, ut sine residentia percipiatur corpus fructuum, non tamen distributiones, n. 872. Causæ à residentia excusantes variæ sunt, v. g. Doctio Theologiæ, vel Juris Canonici; studium Theologiæ vel Juris Canonici, quod per quinque annos à residentia excusat; obsequium Papæ vel Episcopi ad utilitatem Ecclesiæ; meritum illius, cum quo dispensatur &c. n. 862. 865. 869. à n. 872. In Episcopis requiritur residentia ad jus alternativæ, n. 477. In quas residentias Societatis JESU fœminis ingressus sit prohibitus. V. *Societas JESU*.

Resignatio Beneficii.

Resignatio est spontanea proprii Beneficii dimissio facta coram legitimo Superiore id acceptante. Hæc duplex est, scilicet *tacita*, quæ est dimissio Beneficii, quæ absque verbis vel scriptura inducitur à Jure ipso per quandam interpretationem voluntatis Beneficiati sufficienter declaratæ ex facto aliquo ad renuntiandam apto: & *expressa*, quæ rursus est duplex, scilicet *pura*, quæ fit sine conditione & pacto opposito coram Ordinario, qui Beneficium cuilibet alteri conferre potest; & *conditionata*, seu in favorem, eaque vel est *simplex in favorem*, ut quando fit absque reservatione; vel est *Qualificata*, quando scilicet fit reservato sibi jure regressûs, vel pensione, vel fructibus aliquibus, l. 4. nu. 884. 952. Nomine resignationis ordinariè venit pura & non conditionata, nisi materia subjecta & circumstantiæ aliud pastulent, n. 953. Conditionata ut sit valida, plura requiruntur, v. g. ut Beneficium sit resignantis; ut fiat liberè; ut fiat in manibus ejus, qui potest admittere &c. n. 884. Resignationi variæ conditiones apponi possunt, v. g. ut Beneficium conferatur alicui designato; ut resignatarius vicissim ipsi permittat suum Beneficium; ut sibi reserventur omnes vel aliqui fructus &c. n. 954. 1064. 1066. Ob utilitatem Ecclesiæ facta est favorabilis; in favorem tertii facta est odiosa, & in genere censetur odiosa, n. 955. Si resignatio sit pura, & à Superiore admissa, hoc ipso adest vacatio Beneficii, n. 956. Si resignatio sit in favorem alicujus, & litteræ sint expeditæ, secundùm communem hoc ipso non adest vacatio, n. 957. Resignatio conditionata qualificata ob Simoniam juris humani non nisi in Pontificis manibus fieri potest; quod etiam verum est de resignatione simplici, hæc tamen probabiliter etiam in manus Ordinarii fieri potest, maximè si fiat sine modo obligatorio, quamvìs additâ deprecatione, ut personæ certæ conferatur; idque observari potest, ubi non est recepta Bulla Pii V., quamlibet personæ successuræ designationem prohibens, l. 4. n. 884. 1014. Si bonâ fide resignatio fiat authoritate propriâ, aut coram non Superiore, resignans amittit possessionem, sed non Titulum; si conditionate resignet nulliter, idque scienter, amittit Titulum, l. 4. n. 958. Si resignatarius resignationem non publicet, amittit Titulum, & Beneficium vacat per resignationem: Si resignans moriatur intra 20. dies, Beneficium vacat hujus morte: si resignârit purè, & moriatur, ac pariter moriatur resignatarius per literas in forma *dignum* nominatus, sed necdum provisus, Beneficium ordinariè videtur vacare per resignationem, & non per mortem hujus resignatarii &c. nu. 958. In casibus, in quibus amittitur Titulus, etiam amittitur possessio, n. 959. Si resignatio sit irrita, & resignans non perdat Titulum, fructus ad hunc spectant; si autem titulum amiserit vel deposuerit, caret fructibus, l. 4. n. 960. In resignatione purâ & validâ, fructus, per se loquendo, spectant ad successorem; in resignatione autem factâ in favorem, fructus usque ad diem consensûs à Superiore præstiti debentur resignatario, n. 961. In resignatione purâ fructus civiles spectant ad resignatarium, nisi resignans eos sibi reservârit, aut consuetudo sit contraria. Oppositum est in moriente &c. In resignatione in favorem, fructus civiles debentur resignanti usque ad tempus acceptationis; naturales autem & mixti adhuc pendentes probabiliter partim ad resignantem, partim ad resignatarium &c. n. 962. Resignans usque ad tempus resignationis tenetur ex fructibus solvere pensiones & onera realia Beneficio imposita; post resignationem etiam nulliter factam tenetur resignatarius si fructus percipiat &c. nu. 963. Resignans post resignationem admissam, non tenetur ampliùs vi Beneficii ad Horas, ad quas statim post Collationem acceptatam probabiliter tenetur resignatarius, si fructus percipiat &c. n. 964. Si Beneficium requirat Residentiam, purè resignans, post resignationem à Superiore admissam non tenetur residere, etiamsi ei reservati sint omnes fructus & stallum in Choro. Resignans in favorem, tenetur residere, quamdiu fructus percipit, ubì resignatarius statim à possessione captâ, l. 4. n. 965. Si alicui in Dignitate constituto detur commissio à Papa aliquid decidendi, & ille post commissionem acceptatam Dignitatem resignet, probabiliùs commissionem datam retinet; nisi talis commissionis factus sit incapax &c. n. 966. Omnia commoda & jura, quæ conveniebant resignanti ratione Beneficii, ordinariè transeunt in resignatarium, n. 967. Resignatarius tenetur stare locatione per resignantem factâ nomine Ecclesiæ; item transactione vel pactis per resignantem factis, dummodò adsit confirmatio Superioris; item solvere debita à resignante contracta pro necessitate Ecclesiæ, &c. n. 968.

Resignatio, si in favorem plurium facta sit, prima est valida, l. 4. n. 969. Necdum admissa à Superiore revocari potest, n. 970. Resignatio in favorem, quamvis sit apud Papam admissa, signata per *Fiat, ut petitur*, registrata; imò & resignans jurârit se non revocaturum, tamen resignanti datur locus pœnitentiæ, & ad Beneficium redire potest, nisi resignatarius cum consensu Papæ acceptâsset, & jus suum cessisset alteri &c. n. 971. Facta in favorem tertii, pro quo jam expeditæ sint litteræ in forma *gratiosa*, resignanti non datur locus pœnitentiæ &c. n. 972. Inconsultò resignans pœnitere potest, & ante Collationem alteri factam Beneficium repetere; idem potest, qui ex irâ vel indignatione resignavit; quod tamen difficulter admittetur, nisi statim improvidam resignationem revocet, n. 973. Resignatio vi, metu vel dolo facta revocari potest, aut ab initio nulla est, n. 973. à n. 1045. Resignatio si effectum habuerit, non potest rediri ad Beneficium sine novâ provisione; quòd si effectum non habuerit, ob non impletas conditiones, probabiliter non est opus novâ provisione, n. 974.

Omnia Beneficia, cujuscunque sint generis & qualitatis, nisi specialiter jure prohibeatur, resignari possunt, n. 975. Beneficia, quæ operari solent, possunt resignari apud Papam; Electiva etiam resignari possunt; sed si fiat in favorem, requiritur consensus eligentium, qui saltem subsequatur, qui si consensum negent, resignatio videtur valere, sed potest annullari: si fiat in utilitatem Ecclesiæ, sufficit consensus majoris partis: si in utilitatem hominis, requiritur consensus omnium: si autem electiva resignentur pure coram confirmante, probabiliter adhuc requiritur consensus eligentium, nu. 976. Beneficia patronata resignari possunt purè, probabiliter etiam sine consensu Patroni apud Ordinarium; sed ab Ordinario conferri non possunt sine præsentatione Patroni: ut tamen apud Papam resignentur in favorem, probabiliter requiritur consensus Patroni &c. n. 977. Resignatio facta sine consensu Patroni, si hic intrà tempus ad præsentandum datum contradicat, irritari debet. Provisio verò Beneficii scienter resignati contempto Patrono, est ipso jure nulla &c. ibid. Beneficia reservata Papæ resignari possunt apud Papam & Ordinarium, sed apud Ordinarium non in favorem: nec potest de illis providere nisi Papa; & de tali Beneficio provisus per Ordinarium, est intrusus, n. 978. Exempta à potestate Ordinariorum apud Papam resignari possunt, ibid. Illa, quorum conferendorum indultum habet aliquis, etiam apud hunc resignari possunt, nisi aliter colligatur ex verbis, ibid. Illa, super quibus concessa est exspectativa, resignari non possunt in favorem, nisi coram Papâ de hoc admonito &c. ibid. Beneficia unita, si unio necdum venerit ad effectum, resignari non possunt, multò minùs, si unio effectum sortita sit; nisi sint Beneficia carentia redditibus, l. 4. n. 979. Data in Commendam temporalem resignari non possunt à deserviente; data autem in Commendam perpetuam resignari possunt &c. nu. 980. Beneficium, ad quod alicui concessus est regressus, dum vacabit per cessum vel decessum, resignari non potest, nu. 981. Beneficium litigiosum resignari potest ab illo collitigante, qui habet confirmationem juris sui à Papa, si alter illud dimiserit, cum factâ mentione de litis pendentia; quòd si lite adhuc pendente fiat resignatio coram Ordinario, valida est; Ordinarius tamen Beneficium conferre non potest, nec alium collitigantem surrogare. Si resignatio fiat coram Papa absque narratione litis, est invalida; quod probabiliter verum est, etsi Papa motu proprio conferret non factâ mentione litis, n. 982. Si resignatio sit facta ante litem inceptam circa titulum Beneficii, possunt resignatario expediri litteræ, & etiam capi possessio pendente lite. ibid. Beneficium, super quo quis promotus est ad majorem Ordinem, voluntariè resignari ordinariè non potest; nec titulus patrimonii, super quo quis ordinatus est, à n. 983.

Qui prævidet se ob delictum etiam notorium privandum Beneficio, illud resignare potest &c. l. 4. num. 985. Privatus ipso jure resignare non potest; idem est de privato per sententiam hominis, si hæc transierit in rem judicatam, quamvìs necdum sit executioni data &c. nu. 986. Resignatarius resignare non potest in favorem tertii, quando is, cui reservata pensio, egit ad privationem vel regressum ob non solutam pensionem; aliàs potest, etiam non admonito primo resignante, à quo hic secundus resignatarius ob non solutas pensiones molestari non potest, num. 987. Habens Parochiam, ob quam tenetur promo-

promoveri intrà annum, potest eam ultimâ die anni resignare; quæ resignatio tamen non facilè admittetur, nu. 988. Impetrans Beneficium per annum pacificè possessum, potest illud, si Superior resignationem admittere velit, statim resignare, nec evocato possessore, nec causâ expeditâ, nu. 989. Promovendi per Papam ad Ecclesiarum aut Monasteriorum regimina non possunt intrà tempus vacationis Ecclesiæ aut Monasterii & tempus promotionis suæ resignare Beneficia alioqui vacatura per promotionem, nisi quis eo tempore resignet ignorans se promovendum, n. 990. Mente captus nequit resignare, nisi in lucido intervallo; idem est de ebrio, furioso &c. n. 991. Senex resignare potest, quamvìs ejus resignatio difficiliùs admittatur, num. 992. Minores, qui excesserunt 14. & necdum attigerunt 25. ætatis annum, possunt sine Curatoris consensu, etiam per Procuratorem sine officio Judicis constitutum, resignare, ibid. Impubes, si per Dispensationem habeat Beneficium ante annum 14., illud resignare non potest sine authoritate tutoris, & decreto Superioris, ibid. Admissus ad Monasterium, sed necdum ingressus Novitiatum, probabiliter non potest resignare Beneficium intuitu Religionis ingrediendæ, n. 993. Novitii possunt cum consensu Episcopi etiam sine consensu Superiorum duobus mensibus ante Professionem resignare Beneficium, etiam super quo sunt ordinati; quæ resignatio non habet effectum, usque dum emittant Professionem, n. 993. Resignatio facta ab infirmo, si hic intrà 20. dies à resignatione factâ moriatur, nulla est, & Beneficium censetur vacare per mortem: illi autem 20 dies computantur de momento in momentum, quo resignans præstat consensum resignationi à Superiore approbatæ, vel quo Superior resignationi præstat consensum, à nu. 994. Resignationem ab ægro factam qui vult infirmare, debet probare mortem intrà 20. dies factæ resignationis obvenisse, l. 4. n. 1003. Si resignans moriatur intrà 20. dies, Beneficium apud Papam sic resignatum probabiliùs non reservatur Papæ; quod videtur certum, si resignatio tentata sit apud Ordinarium, à n. 1004. Si quis Beneficium sic vacans à Papâ impetret, debet exprimere mensem obitus, & probabiliter etiam addere debet modum, quod sic vacet per obitum intrà 20 dies, n. 1006. Si quis resignârit apud Papam, & Papa moriatur ante præstitum in Camera magnum consensum, quem postea præstat resignans, qui tamen intrà 20. dies moriatur, tenet resignatio, quæ probabiliter non tenet, si vivente Papâ datus est magnus consensus, nu. 1007.

Resignatio fieri debet dignis, & qualitates à Jure requisitas habentibus; aliquando etiam dignioribus, n. 1008. Non potest fieri illis, quibus non potest fieri collatio. Quòd si in favorem Laici facta resignatio sit admissa à Papa sub hac clausulâ: *quamprimùm clericali charactere fuerit insignitus*, quamvìs ille priùs post mortem resignantis fiat Clericus, valet resignatio, l. 4. n. 1009. Non potest fieri criminosis, infamibus, excommunicatis, suspensis, irregularibus, mente captis, illiteratis, illegitimis, bigamis, minoribus 14. annis &c n. 1009. l. 7. n. 219. Resignatio fieri potest senibus & infirmis, si apti sint officio satisfacere; item majoribus 14. annis, etiam sine consensu Curatoris; item in favorem Capituli, Conventûs habentis Dignitatem &c. l. 4. n. 1010. Fieri non potest consanguineis &c. à n. 1011.

Resignatio ordinariè necessariò fit in manibus Superioris, qui habet potestatem ordinariam Beneficiatum ab hoc Beneficio removendi, sine cujus authoritate facta nulla est, l. 4. à n. 1015. Resignatio Cardinalatûs, Patriarchatûs, Primatûs, Archi Episcopatûs, Episcopatûs, Beneficii exempti &c. à Papa tantùm admitti potest, nisi privilegium vel consuetudo aliud habeat, l. 4. n. 1022. Resignationes in favorem tertii solus Papa admittere potest; & si coram alio quàm Papâ fiant à sciente id esse invalidum, ita resignans Beneficio privari potest, n. 1051. 1054. Resignationes Beneficiorum in Diœcesibus Episcoporum Suffraganeorum Archi-Episcopus admittere non potest, nu. 1023. Resignationes puras omnium Beneficiorum in Diœcesi suâ possunt admittere Episcopi, etiam patronatorum & electivorum, saltem accedente consensu Patronorum & Electorum, ibid. Resignationes recipere non potest Vicarius Episcopi sine speciali mandato hanc potestatem determinatè exprimente, num. 1024. Resignationes nullum Capitulum Sede plenâ, regulariter loquendo, recipere potest; Sede autem vacante probabiliùs Capitulum recipere potest resignationes puras Beneficiorum spectantium ad collationem etiam solius Episcopi, ibid. Episcopi possunt resignationes in omni mense admittere, & non obstantibus Concordatis Beneficia resignata conferre, quæ aliàs sunt suæ collationis, n. 1025.

Resignatio ut fiat, & ut ab Ordinario admitti possit, debet adesse justa causa, quarum plures sunt, v. g. senium, incommoda valetudo, si resignans sit corpore impeditus, quò minùs commodè præstet officia &c. Quòd si resignatio fiat in favorem apud Papam, sufficit voluntas gratificandi resignatario, l. 4. à nu. 1026. Resignationem Superior admittere aut rejicere debet intrà mensem extra Curiam; probabiliùs autem non tenetur Beneficium resignatum conferre intrà mensem, sed intrà sex menses à die acceptatæ resignationis, à nu. 1029. Si resignatio fiat apud Papam in favorem, potest ejus prorogatio certo modo fieri ad duos annos, n. 1031. Resignatio fieri potest per Procuratorem, à n. 1032. V. *Procurator.*

Resignans tenue Beneficium, ut obtineat pingue, si ipse credat pingue brevì vacaturum, & sciat aliquem tertium obtinuisse à Papa Indultum pro primo vacaturo, ideoque suum resignet, ut hoc conferatur illi tertio, & ipse pingue brevì vacaturum obtineat, hoc obtinere non potest, l. 4. n. 468. Beneficium pinguius alicui conferri potest sub conditione, ut resignet vel dimittat illud, quod habet; si hoc, quod confertur, cum priori sit incompatibile, & probabiliter etiam, quamvìs hoc, quod confertur, cum priori sit compatibile, n. 1066.

Resignatio cum reservatione fructuum vel pensionis licita est apud Papam, l. 4. n. 1055. Si pensio reservata in resignatione conditionali sit nulla, etiam nulla est resignatio, n. 1057. Si Beneficium purè resignatum sub reservatione pensionis Collator inferior alicui contulerit, collatio est valida, sed non impositio pensionis ab eo facta, n. 1058. Resignatio in favorem facta coram alio quàm Papâ est simoniaca, si cum admittente ineatur pactum de non conferendo alteri nisi designato &c. l. 4. n. 1052. Etiam est simoniaca, si fiat sub reservatione fructuum vel pensionis coram Ordinario, n. 1056. Etiam est simoniaca facta sub conditione, ut tibi refundantur expensæ factæ pro Beneficio obtinendo, v. g. in lite, solvendis statutis &c. n. 1059. Etiam est simoniaca facta in favorem cum pacto, ut resignatarius solvat omnes expensas pro Bullis, num. 1060. Etiam probabiliter ordinariè est simoniaca facta sub pacto, ut resignatarius refundat expensas factas pro Beneficio, v. g. pro redemptione vexæ ab Hæretico intentatæ, si fructus ex Beneficio modò perceperit &c. n. 1061. Simoniaca est, quæ fit sub conditione, modo vel pacto, quod de jure non inest, nec adjicitur Authoritate Apostolicâ &c. n. 1063. Etiam est simoniaca, si fiat cum pacto, etiam tacito, ut resignatarius tibi solvat, quod debet &c. nu. 1064. Resignatio simoniaca nulla est, etiamsi juramento firmata sit, n. 1062. 1065.

Resignationes Beneficiorum publicari debent in Ecclesia ex loco publico; nisi Beneficia resignata Romæ in Consistorio conferantur; aut sint Coadjutoriæ cum futura successione, l. 4. à n. 1067. Si factæ sint in Curia de Beneficiis intrà montes, intrà 6. menses publicari debent; si factæ extra montes, intrà 9. menses; si factæ apud Ordinarium, & Ordinarius provideat, intrà 3. si Papa provideat, intrà 9. menses: qui menses in resignationibus apud Ordinarios numerantur à die factæ provisionis; in resignationibus apud Papam à die datæ, in qua prima supplica à Papa signata est, & à Datario recognita; quod tempus etiam currit minori 14. annis, ignoranti resignatum sibi esse Beneficium, nu. 1071. In actu publicationis debent manibus teneri & exhiberi litteræ resignationis & provisionis in originali vel in copia authentica &c. n. 1075. In publicatione debet clarâ & intelligibili voce exprimi resignatio & facta gratia, qualitas Beneficii, nomina & cognomina resignantis & resignatarii &c. ibid. Exemplar omnium, quæ in publicatione dicta sunt, affigi debet, & uno saltem die permanere ad valvas Ecclesiæ; & super omnibus à Notario ad hoc rogato confici instrumentum &c. ibid. Si litteræ expeditionis fuerint sub- vel obreptitiæ, & revalidentur per litteras: *perinde valere*, satìs est publicari primas litteras, n. 1076. Publicatio hæc fieri potest per Procuratorem, dummodo speciali mandato sit constitutus. Etiam fieri potest per ipsum resignantem, n. 1077. Hæc publicatio fieri debet, quamvìs resignatio & provisio esset aliunde notoria, nu. 1078. Impedimentum legitimum excusat à publicatione facienda, n. 1079. Si publicatio non fiat intrà tempus, vel non fiat præscripto modo, variæ pœnæ incurruntur, v. g. quòd resignatio, provisio & cætera omnia nulla sint, quòd resignatarius fiat inhabilis ad illud Beneficium, ita, ut ei non suffragetur etiam decennalis possessio &c. n. 1080. Per resignationem conditionalem secundùm plures probabiliùs non vacat Beneficium ante conditionem impletam, n. 1082. Ad resignatum permutationis causa & Papæ reservatum Beneficium, resignans redire non potest, n. 1087.

Per resignationem Beneficia vacantia apud Ordinarium, non

Succedens poſſeſſori malæ fidei ad quid teneatur. V. *Succeſſor poſſeſſoris malæ fidei.*

Qui venatur in loco alieno ad quid teneatur. V. *Venatio.*

Ob quam injuriam illatam debeatur reſtitutio. V. *Injuria.*

Ex qua culpa oriatur obligatio reſtitutionis. V. *Culpa.*

Radix reſtitutionis eſt læſio proximi, quæ eſt contra juſtitiam; quæ fit v g. furando, defraudando, deſtruendo, rem alterius negligenter cuſtodiendo, occidendo, mutilando, honorem detrahendo, convitiando & ſimilibus.

Communiter radices reſtitutionis ſtatuuntur hæ duæ: *Res accepta* & *injuſta acceptio.*

Claritatis gratiâ quinque ſtatui poſſent, nam pro tertia addi poſſet *injuſta damnificatio*, per quam nihil accipitur; pro quarta *contractus*; pro quinta lex *poſitiva* &c. l. 3. p. 2. à nu. 18. V. *Injuria.*

Eadem in individuo res, per ſe loquendo, reſtitui debet, niſi alter ejus dominium acquiſiverit, n. 115.

Expenſæ quæ & quando in reſtitutione detrahi poſſint. V. *Expenſa.*

Fructus rei qui reſtitui debeant. V. *Fructus. Poſſeſſor.*

Melioramenta facta quæ & quando reſtitui debeant. V. *Melioramenta.*

Valor rei vel fructuum ſi fuerit varius intrà tempus, quo ſunt erepta vel conſumpta, reſtitutio fieri debet non præcisè ad valorem rei, ſed damni illati, l. 3. p. 2. n. 230. Secundùm communem non ſemper ſufficit reſtituere valorem rei vel fructuum, quam res habebat eo tempore, quo dominus eam conſumpſiſſet vel alienâſſet, n. 232. Probabiliùs non eſt ſemper obligatio reſtituendi ſummum valorem, quem res habuit intermedio tempore, quo erepta & à fure conſumpta eſt: quòd ſi dominus rem ſuam vendidiſſet intermedio tempore, quo ſummum valorem habebat; aut ſi ideo tali ſummo pretio aliam debuerit emere, reſtitutio ſummi illius valoris fieri debet; ſi tamen dominus eodem tempore rem ſuam conſumpturus vel alienaturus erat, quo fur eam conſumpſit, hic tenetur tantùm reſtituere, quanti tum valebat, à nu. 233. Si quis hodie v. g. occidat pullum equinum alterius, qui poſt aliquot annos valuiſſet 40. aureis, ſecundùm communem ſatisfacit reſtituendo tantum, quantum pullus judicio prudentum ſpectatis circumſtantiis nunc valebat, ſi dominus iſto pretio potuerit comparare ſimilem &c. nu. 236. Lucrum turpe, ſive pretium acceptum pro actione malâ jam poſitâ, ſecundùm communem non eſt de jure naturæ obligatio reſtituendi; jus tamen poſitivum ſecundùm aliquos ſtatuit, ut ille reſtituat, qui per actionem turpem lucratus eſt; quæ leges probabiliter tamen non obligant ante ſententiam Judicis, niſi fortè redderent antecedenter incapacem pretii acquirendi &c. n. 289. Si pretium datum ſit pro actione malâ necdum poſitâ, reſtitui debet, niſi liberaliter donatum eſſet ad alliciendum animum, nu. 291. Si actio mala jam poſita ſit, propter quam erat contractum de pretio, eſt obligatio dandi pretium, niſi leges poſitivæ aliter ſtatuant, n. 290. Donatum à Dæmone, ſi ſciatur, quòd alicui furatus ſit, debet reſtitui; quòd ſi non ſciatur, de jure naturæ non eſt obligatio reſtituendi: de jure poſitivo tamen poſt ſententiam Judicis debet dari pauperibus, vel applicari Fiſco, n. 292. Acceptum pro actione, vel re ex juſtitia debita ſecundùm communem reſtitui debet, niſi datum eſſet ex liberalitate, vel tantùm ad animum alliciendum, tunc enim, per ſe loquendo, retineri poteſt, n. 293. Si actio vel res ſit debita ex juſtitia non tibi, ſed alteri, & tu alicui tertio injuriam volenti ponere des pretium, ut eam omittat, ſi illud des nomine tuo, probabiliter illud retinere tertius poterit, non autem, ſi des nomine alterius &c. n. 294. Acceptum pro actione ex aliâ tantùm virtute debitâ, non eſt obligatio reſtituendi ſpectato jure naturæ, niſi, qui accepit, antecedenter ſit redditus inhabilis ad acquirendum dominium talis pretii, n. 295.

Pro injuria corpori illatâ an & quando reſtitutio fieri debeat. V. *Injuria.*

Pro illato ſtupro vel defloratione an & quid reſtitui debeat. V. *Deflorator.*

Pro adulterio quid & quando reſtitui debeat. V. *Adulterium.*

Pro fama & damnis ſpiritualibus an & quando reſtitutio fieri debeat. V. *Fama. Detractio.*

Pro re, quæ periit, quando debeatur reſtitutio. V. *Culpa.*

Res, quam quis bonâ fide poſſidet, ſi probabiliter putet eſſe alienam &c. an & quando debeat reſtitui. V. *Poſſeſſor.*

In variis dubiis quando reſtitutio fieri debeat. V. *Dubium.*

Reſtitutio bonorum ablatorum, ſi fieri non poſſit ex bonis ejuſdem ordinis, non eſt obligatio pro iis præcisè ſatisfaciendi ex bonis diverſi ordinis, l. 3. p. 2. n. 342. Probabiliùs videtur, ad evitandum mortale non requiri reſtitutionem totius, ſed ſatis eſſe reſtituere tam multum, ut reliquum, quod non reſtituitur, ſit ſolùm materia levis, à n. 248.

Reſtituendorum ordo. V. *Creditor. Debitor.* Furtum.

Reſtituentium ordo. V. *Ordo reſtituentium.*

Debita incerta quando & cui reſtituenda. V. Debitum.

Qui multis minutis furtis, multis v. g. civibus damnum intulit, tenetur illis reſtituere, & non pauperibus; his tamen probabiliter etiam dare poteſt, præſertim ejuſdem civitatis, l. 3. p. 2. n. 84. Quando bona ſunt certa, ordinariè illi reſtitui debent, à quo accepta ſunt, vel cui damnum illatum eſt, ibid. Qui pauperibus diſtribuit ignorans dominum cui reſtitutio facienda, ſi diligentiam in inquirendo domino præmiſerit, ad nihil tenetur domino poſtea comparenti: quòd ſi diligentiam non præmiſerit, tenebitur domino adhuc ſatisfacere, ibid. Si domino ſine ſumptibus reſtitutio fieri non poſſit, ſi res ſit malè accepta, reſtituens tenetur aliquas expenſas ex ſe facere, ut domino fiat reſtitutio; non autem, ſi res ſit bene accepta &c. ibid. Si res aliena accepta ſit à poſſeſſore bonæ fidei, illi, & non domino reſtitutio fieri debet, ſi juſtum aliquod pactum intervenerit; aliàs ordinariè vero domino reſtitutio facienda eſt, ibid. Qui rem emit à fure, ſi ab eo pretium recuperare non poſſit, tenetur rem domino reſtituere, & ſibi damnum adſcribere; niſi ſciens rem eſſe furtivam, eo fine emerit, ut invento vero domino reſtitueret, tunc enim dominus tenebitur ei pretium refundere, ſi parvo pretio emerit: quòd ſi emerit pretio, quod eſt ferè æquale rei, pro arbitrio viri prudentis dominus ei refundere debet, nu. 84. Qui rem emit à fure, probabiliùs videtur non poſſe reddere furi, ſi prævideat non eſſe reddendam domino, etiamſi aliter pretium recipere non poſſet, quam aliàs ad recipiendum pretium furi reddere probabiliter poteſt, n. 84. à n. 99. Qui rem dono accepit à fure, tenetur eam domino reſtituere, & non furi, n. 98. Conſentienti in damnum quando reſtitutio fieri debeat. V. *Conſentiens in damnum.* Inventa vel derelicta, item bello capta an & cui reſtitui debeant. V. *Bona.* Ex incendio vel naufragio erepta domino reſtitui debent, l. 3. p. 2. n. 112. Reſtitutio quando Fiſco fieri debeat. V. *Fiſcus.* Quando pauperibus fieri debeat. V. *Pauper.* Circumſtantiæ reſtitutionis, de quibus ex parte modò dictum eſt, continentur his verſibus:

Quis, cui reſtituet, quid, quantum, quomodo, quando,
Ordine, quove loco, qua cauſa extenſit iniquum. l. 3 p. 2. num. 355.

Reſtitutio fieri debet quamprimùm, & eo modo ac loco, quo jus & intereſſe damnificati requirit, & commodè ac moraliter fieri poteſt; ſine gravi incommodo, quod quis pateretur in re ſua propria, ultra debitum, ibid. Qui non poteſt commodè reſtituere apertè, tenetur id clam facere, & qui non poteſt per ſe, tenetur id facere per alium, ibid. Reſtitutio totius quamprimùm fieri debet, ſi poſſit; eam tamen ad breve tempus differre, aut paulatim per partes ſolvere, per ſe loquendo, non eſt mortale: ſi tamen debitor poſſit ſtatim ſolvere, & abſque juſta cauſa id nolit facere, probabiliter abſolvi non poteſt, à n. 355. Qui poteſt reſtituere in vita, & non vult niſi in articulo mortis, vel poſt mortem per hæredes, abſolvi non debet, niſi gravis obſtans cauſa ſic reſtituere urgeat, n. 355. 357. Qui reſtituere non poteſt, debet habere propoſitum reſtituendi, quando poterit, ſaltem in confuſo, ut abſolvi poſſit, n. 358. Si tempus ſeu terminus ad ſolvendum præfixus ſit in favorem debitoris, poterit hic tempus illud anticipare, non autem ſi præfixum fuerit in favorem creditoris &c. nu 359. Quo loco reſtitutio fieri debeat. V. *Poſſeſſor.* Debita ex contractu eo loco & tempore ſolvi debent, de quo inter partes conventum fuit tacitè vel expreſsè, l. 3. p. 2. nu. 355. Si dominus rei aliò migrârit, & plus expendiſſet rem illam tum deferendo ſecum, quàm iniquus detentor nunc faciat; ſi ea diminutio ſumptuum proveniat ab induſtriâ detentoris, hunc exceſſum ſibi reſervare poterit, aliàs non, nu 361. Qui neſcit rem eſſe alienam, ſi id poſtea cognoſcat & velit reſtituere, poteſt ordinariè expenſas neceſſarias ad monendum dominum, vel rem aliò avehendam, repetere, aut ex re ipsâ accipere, n. 362. Qui eſt debitor ex re acceptâ, ſi eam remittat per latorem à Creditore deſignatum, ad nihil tenetur, ſi res illa pereat. Quòd ſi remittat per aliquem à ſe ipſo deſignatum, & non ſit eadem numero res, quæ accepta eſt, ordinariè debitor tenetur adhuc ſatisfacere &c. à num 363. Cum quantis expenſis debitor teneatur reſtituere. V. Debitor. Quæ à reſtitutione excuſent. V. *Excuſantia à reſtitutione.* Reſtitutio eorum, quæ defunctus abſtulerat, non prodeſt ejus

ejus animæ per se loquendo; per accidens prodesse potest, l. 6. p. 2. n. 1345. Restitutio in integrum est remedium Juris, quo jus vel dominium per præscriptionem amissum recuperatur. Ea conceditur 1. minorennibus per 4. annos post completum annum minorennitatis, id est, post completum 25. usque ad 29. completum 2. Ecclesiasticis per 4. annos post expletam præscriptionem. 3. Quandoque etiam majorennibus ad 4. annos. 4. Probabiliter etiam quandoque mulieribus & rudibus. 5. Conceditur etiam Conjugibus quoad bona dotalia. 6. Probabiliter etiam illi, contra quem est præscriptum, si probet se non interrupisse præscriptionem ideo, quia invincibiliter ignoravit v. g. rem suam ab alio possideri; quod tamen alii absolutè negant, l. 3. p. 2. à n. 558.

Restrictio mentalis.

Restrictio mentalis alia est purè, alia non purè mentalis. Purè mentalis est, quando tota oratio spectatis omnibus circumstantiis, prout exteriùs profertur, est absolutè falsa, in mente autem aliquid subintelligitur, per quod fieret vera, quod tamen nullo signo externo manifestatur, nec humano modo in cognitionem illius veniri potest. Non purè mentalis est, si hoc, quod in mente retinetur, per circumstantias vel signum aliquod exterius consignificetur, l. 3. p. 1. n. 284. Purè mentalis non excusat à mendacio vel perjurio, n. 285. Non purè mentalis excusat à mendacio & perjurio, & ex gravissimis causis est licita, à n. 286. Non est purè mentalis, sed licita, si quis respondeat ad mentem interrogantis, quamvis verba, quæ respondet, de se forent falsa, si non dicerentur in illis circumstantiis &c. n. 288. Purè mentalis communiter est, & illicita, si sine gravi causa limitentur verba ex parte solius respondentis ad aliud significatum &c. à n. 289. Sine ullà rationabili causà utens restrictione videtur saltem peccare venialiter, n. 291.

Retractatio.

Retractatio actûs quandoque numero multiplicet peccatum. V. *Interruptio.*

Retractus. V. *Emptio.*

Revelatio secreti. V. *Secretum.*

Reverentia filiorum erga parentes. V. *Filius.*

Reverentia Cruci post Missam semper facienda ad pedem altaris capite aperto, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 180.

Reviviscentia Sacramentorum.

Omnia Sacramenta, validè suscepta cum obice, reviviscunt & causant gratiam obice remoto, l. 6. p. 1. à n. 197.

Reus.

Reus, si non interrogetur legitimè, non tenetur crimen suum fateri, v. g. si judex non sit legitimus; si non præcesserit semiplena probatio; si dubitet, an Judex legitimè interroget &c. l. 4. n. 1521. Si legitimè interrogetur à Judice, secundùm communem tenetur in conscientia apertè veritatem dicere: in causis tamen Capitalibus & gravioribus, si sit spes evadendi, & nullum grave damnum Reipublicæ timeatur, probabiliter non tenetur illud post latam sententiam confiteri, si antea negârit, imò probabiliter nec ante sententiam ad id tenetur, saltem sub mortali, donec iterum interrogetur, n. 1521. 1524. Si ad evitanda tormenta gravia mentitus falsum sibi crimen imposuerit, propter quod sit morte plectendus, probabiliùs videtur peccare mortaliter; probabiliter tamen non tenetur crimen revocare, quamvis illud perjurio confirmâsset, si prudenter metuat, ne ad tormenta revocetur; nisi grave damnum inde aliis sequeretur, n. 1521. 1523. Si Reus legitimè interrogatus neget verum crimen, & ideo infamia redundet in accusatorem, non est causa positiva illius infamiæ, l. 3. p. 2. n. 1211. Si tormentis coactus denunciârit innocentem, tenetur sub mortali illud revocare, l. 4. n. 1521. Complices revelare nec potest, nec tenetur, si sint omninò occulti, nec aliis indiciis aut testimoniis convinci possint; ordinariè tamen non peccat eos vi tormentorum coactus prodendo; quòd si crimen sit exceptum, etiam non rogatus tenetur eos revelare. n. 1428. 1521. Reus non potest judici positivè resistere, si sententia lata sit secundùm allegata & probata, quamvis sit materialiter injusta, n. 1525. Reus probabiliter potest se sponte sistere judici plectendum, l. 3. p. 1. num. 769. 779. Reo ordinariè debet concedi Advocatus vel defensor intelligens, probus, prudens &c. l. 4. à nu 1470. Reus quando appellare possit. V. *Appellatio.* Contra reum tribus modis procedi potest. 1. Viâ Accusationis. 2. Denunciationis. 3. Inquisitionis, l. 4. nu. 1428. Ad damnationem ejus non sufficit argumentum probabile, nec præsumptio vehemens, nec unicus testis, cujuscunque sit authoritatis; sed requiritur certitudo moralis &c. nu. 1437. V. *Judex, Præsumptio.* Reus accusatus, & non convictus damnari non potest, nec pœnâ ordinariâ affici, l. 4. n. 1496. Nec damnari potest, si in tortura crimen fassus non sit. n. 1475. Si in loco supplicii crimen revocet, illius revocationis ratio habenda est, & consilium cum aliis Jurisperitis ineundum, n. 1476. Reus, si justè damnatus sit, ut fame vel siti pereat, videtur posse victum aut potum oblatum rejicere; item in se exequi sententiam mortis, v. g. venenum bibere, venam sibi aperire, in ignem se conjicere, scalas ascendere, funem collo circumligare, si illa præcipiantur, aliàs non, l. 3. p. 1. à nu. 779. Non videtur authoritate propriâ posse se ipsum è scalis dejicere &c. n. 781. Duo Rei possunt acceptare duellum à judice imperatum, licèt hic peccet id jubendo, n 839. l. 4. nu. 1497. Reus non tenetur ex carcere fugere, si possit, quamvis sciat se morte afficiendum, l. 3. p. 1. n. 779. Licitè fugit & ante, & post sententiam, regulariter etiam (cæteris paribus) quamvis custos carceris grave damnum inde passurus sit, nisi juraverit se mansurum, l. 4. n. 1525. Reus emissus è carcere, si jurârit ad eum redire, tenetur stare juramento, si carcer sit justus, aliàs probabiliter non tenetur &c. l. 3. p. 1. à n. 334. V. *Juramentum.* Reo non licet occidere Ministros justitiæ; nec illis vim inferre vulnerando, percutiendo, ut sese ab illis apprehendentibus excutiat, n. 798. l. 4. n. 1525. Reo licitum est, saltem in foro conscientiæ, custodes (præcisâ vi & injuriâ) decipere, vincula & carceres effringere; aliis etiam, qui non sunt ministri justitiæ, licitum est reum consilio, imò & instrumentis juvare, ut fugiat, non tamen illis licitum est, cum in effractione carceris juvare, nisi, ùt docent aliqui, sint proximi consanguinei, vel ille, qui certissimè timet, nè à reo prodatur, & similiter incarceretur, l. 4. n. 1525. 1527. Reus, qui carcerem effregit, probabiliter non tenetur damnum illud compensare, n. 1528. Reus, si in carcere inveniatur mortuus, non est præsumendus occisus à se ipso, vel dæmone, nisi certa signa adsint, num. 1477. V. *Præsumptio.* Reus supplicio afficiendus tenetur sumere viaticum, l. 6. p. 1. n. 607. Quod illi dari potest, etiamsi statim sit occidendus, n. 608. Potest illi dari non jejuno, num. 607. Reo, quando extrema Unctio dari debeat. V. *Extrema Unctio.* Reus excommunicatus trahi potest ad judicium, l. 7 num. 212. Quomodò cum reo agere debeat Confessarius. V. *Confessarius.*

Rex.

Rex bellum gesturus ad quæ obligetur. V. *Bellum. Princeps.* Rex Galliarum habet privilegium sumendi Eucharistiam sub utraque specie, l. 6. p. 1. nu. 509. Quæ privilegia habeat circa Decreta Pontificum. V. *Decretum.*

Rigorista. V. *Confessarius.*

Ritus celebrandi.

Ritus qui in Missa celebranda observari debeant. V. *Missa.*

Ritus specialium Festorum in Societate JESU. V. *Societas JESU.*

Rixa.

Rixa, si modum non excedant, ut & leviculæ pugnæ sunt veniales; si autem progrediantur ad seditiones, vulnera, cædes, graviora peccata sunt ex parte incipientis rixas, non autem ex parte se defendentis, si moderamen inculpatæ tutelæ non excedant, l. 5. n. 346.

Rogationum dies.

Circa *Rogationum dies* quæ observanda. V. *Festum. Litania.* Si Laudes dicantur pridie Rogationum vel S. Marci, probabiliter etiam Litaniæ Laudibus pridie adjungi possunt; quod tamen alii negant, l. 4. n. 1292.

Rubrica.

Rubricæ sunt ordinationes Ecclesiæ, secundùm quas aliqua sunt agenda; dicuntur tales, quia sæpè rubro charactere scribuntur, l. 6. p 2. n 407. Eæ, quæ sunt circa aliquid ad valorem Sacrificii requisitum, sunt præceptivæ & graviter obligant, utì & illæ, quæ graviter præcipiunt, aut expressè dicuntur esse observandæ sub mortali; è contrà multæ ex aliis obligant sub veniali tantùm &c. n. 408. De variis Rubricis dubium est, an sint præceptivæ, an directivæ tantùm, v. g. de principio auroræ, & fine meridiei pro legenda Missa, de Cruce in Altari &c. n. 409. Illæ, de quibus dubitatur, an sub mortali obligent, censentur præceptivæ manente dubio, n. 408. Si Rubrica tantùm directiva absque causa non observetur, non videtur peccari venialiter, n. 410. Si Rubricæ observatio contemneretur, quia levis est &c. videtur esse veniale tantùm; mortale tamen esset contemnere potestatem Ecclesiæ vel Papæ, aut alterius Superioris, hoc disponentis, n. 411.

Rudis.

Non sufficit rusticos aliosque rudes articulos Fidei credere tantùm implicitè, credendo scilicet, quidquid credit Ecclesia; sed aliqua explicitè credere debent, nisi sint adeo rudes, ut ea comprehendere aut retinere non possint, l. 2. à n. 2. V. *Credere.* Quomodò rudes in Fide instruendi. V. *Fides.*

Rumor. V. *Fama.*

Rusticus.

Rustici alisque homines simpliciores in Germania, qui Hæretici habentur, & tamen non sunt pertinaces, possunt à suis Parochis absolvi, l. 2, nu. 92. Quæ & quomodò credere debeant. V. *Rudis*.

S.

Sacellum.

Sacellum benedictum non potest converti in usus profanos, l. 6. p. 2. à n. 298.

Sacerdos.

Sacerdotis munus est offerre Sacrificium Missæ, absolvere à peccatis, baptizare, Benedictiones aquæ & similes facere, populum doctrinâ & exemplo pascere, l. 6. p. 2. n. 2214. Sacerdos, per se loquendo. peccat, si non aliquoties in anno celebret, n. 1. & 174. Sacerdoti licitum est, per se loquendo, quotidiè celebrare, sæpiùs autem in die celebrare ordinariè est illicitum, n. 223. à nu. 235. Solus sacerdos offerens fructum sacrificii validè applicat per suam intentionem, n. 201. sacerdos non tenetur Missam vel partem fructûs ejus applicare pro quovis specialiter, qui petit vel optat, n. 175. Sacerdos, qui tenetur pro aliquo Missam offerre, peccat graviter, si fructum principalem offerat pro aliis, nu. 1. Etiam peccat graviter obligatus ad Sacrum ex justitia, si (ubi eo opus valdè est) illud diu differat, multò magis, si planè omittat; quo casu tenetur ad restitutionem stipendii, num. 1. 155. Etiam peccat, qui Sacrum animo se obligandi promisit, & non præstat, qui tamen probabiliter non peccat mortaliter, n. 1. & l. 3. p. 2. n. 775. Si pluribus Missam promiserit, secundùm communem, non potest unâ satisfacere, ibid. Qui tenetur quotidiè celebrare ratione Beneficii, potest aliquoties in anno pro se, & in die Fidelium Defunctorum pro particulari defuncto celebrare; etiam potest (per se loquendo) quâvis hebdomadâ unam devotionis & reverentiæ causâ omittere, l 6. p. 2. n. 1. Sacerdos omnis non tenetur die Animarum Missam applicare omnibus defunctis, n. 201. Non satisfecit celebrando Missas, quas pro defuncto tenebatur, si eas legat, aliquem mortuum putans, qui mortuus non erat, n. 201. Non satisfecit Indulto in Altari Privilegiato, celebrans aliter, quàm de Requiem, nu. 201. Sacerdos volens aliquem excludere ab universali oblatione & fructu sui sacrificii, peccat mortaliter, nu. 24. Etiam peccat mortaliter sacrificium directè offerens pro excommunicato vitando, vel pro damnato, n. 32. à n. 36. Sacerdos ex fundatione obligatus, ut celebret per se ipsum, ordinariè non satisfacit celebrando per alium; & si ipse legitimè impediatur, ordinariè non tenetur alium substituere, nisi longiore tempore, v. g. ultra duos menses impediretur, & ipse habeat aliunde bona, ex quibus honestè sustentetur, l. 4. à n. 817. l. 6. p. 2. n. 1. à n. 175. Sacerdos an per unam Missam vel plures Collectas possit satisfacere pluribus obligationibus; an novas obligationes admittere antiquis necdum persolutis, & quæ præterea circa Missarum stipendia observare debeat. V. *Missa. Stipendia Missarum*. Sacerdos celebrans ordinariè debet esse calceatus, capite nudus &c. l. 6. p. 2. n. 308. à n. 399. V. *Missa*. Sacerdos celebrans non debet vestes sacerdotales exuere, multò minùs è templo exire, si tempore Missæ habeatur Concio ab alio, n. 247. Sacerdos celebrans ante dictum Matutinum sine ulla causa, probabiliter peccat venialiter, n. 223. 230. Sacerdos celebrans ante auroram vel post meridiem, an & quando peccet. V. *Missa*. Sacerdos celebrans debet verba cum attentione & intentione debitâ proferre, n. 179. Sacerdos Festo Nativitatis Christi Domini potest, sed non tenetur 3. Missas legere; non debet omnes tres de nocte consequenter legere, & si unam tantùm legere velit, videtur quamcunque pro ratione temporis dici legere posse, in ea tamen commemoratio S. Anastasiæ fieri debet, nu. 223. 527. Non licet illi duas Missas legere, & loco tertiæ communicare more laico, nec ter communicare, n. 223. 242. 527. Sacerdos in necessitate potest legere Missam ex memoria, sine Missali, nu. 363. Item visu carens, si non sit periculum alicujus irreverentiæ, celebrare potest ex memoria, n. 364. Sacerdos v. g. Dominicanus, si sit in Missione, debet se accommodare ritui Romano in Missa legenda, saltem quoad exteriora, quæ notantur, nu. 365. Sacerdos Coloniæ v. g. beneficiatus & residens, non potest uti Missali Trevirensi. nu. 366. Sacerdos ritûs Romani non potest, nequidem in Ecclesia Regularium, uti Missali tali ordini proprio, num. 367. Peregrinus servans ritum Romanum licite utitur ritu & Missali Diœcesis, in qua reperitur, nu. 368. Sacerdos videtur licitè uti Missali, in quo in Canone habetur *pro Rege nostro*, n. 369. Illicitè utitur Missali gallico idiomate impresso, num. 370. Sacerdotes quales Missas & de quibus legere possint. V. *Missa*. Sacerdos licitè celebrat Missam secundùm publicum Officium illius Ecclesiæ, in qua celebrat, quamvis discordet ab Officio, quod ipse recitat, num. 372. Quivis Sacerdos ordinariè non potest legere Missas certis Religiosis tantùm concessas, n. 373. Sacerdos violans Rubricam spectantem ad essentiam Missæ, aut nullam servans, peccat mortaliter, n. 308. Sacerdos latinus si post Consecrationem resciat panem fuisse ineptum Consecrationi, potest in defectu azymi ad complendum sacrificium uti pane triticeo fermentato, si scandalum non adsit. nu. 537. Sacerdos, si advertat in Missa aliquid à se omissum, ordinariè illud repetere non debet, nisi sit de substantia, quod certò repetendum est; item. si secretò oret & post pauca verba certò advertat se aliquid notabile omisisse, illud repetere poterit, nu. 308. Si ex devotione leve aliquid addat in Missa, videtur peccare venialiter; item, si Missam sine gravi causa mutet, ibid. Si sacerdos omittat orationes dici solitas, dum se induit, videtur peccare venialiter, n. 308. Omittens lotionem manuum ante & post Missam, an & quando peccet. V. *Lotio manuum*. Sacerdos defectus in Missa commissos quos & quando supplere vel corrigere debeat. V. *Suppletio*. Si dubitet, an aliquid omiserit, an validè consecrârit &c. quid agere debeat. V. *Dubium*. Sacerdos quis & quando possit aut debeat Missam ab alio inceptam complere vel supplere, & quæ observare debeat; item, si sacerdos infirmatus posset Missam complere non jejunus, quid fieri debeat. V. *Complenda in Missa*. Complens vel supplens Missam pro alio, si dubitet, an prior aliquid consecrârit, poterit novam materiam consecrare absolutè, & priorem sub conditione; videtur tamen meliùs facere, si solam priorem consecret sub conditione, & intentionem deficientis prosequatur, l. 6. p. 2. à n. 553. Sacerdoti. qui in Missa deficit, dari potest pars Hostiæ consecratæ, ad quod tamen nulla est obligatio, nisi pro viatico muniri deberet, & alia Hostia deesset, n. 555. Sacerdos aliquid in Missâ omittens, addens, mutans, vel invertens quando & quomodò peccet; item quando & quomodò peccet propter expressionem verborum. V. *Missa*. Quomodò peccet propter distractiones. V. *Attentio*. Sacerdos si ante Missam distribuens Communionem sumpserit particulam digito adhærentem, non potest illâ die legere Missam, l. 6. p. 1. n. 571. 674. In metu mortis, ad quam evadendam sicuti sine Altari vel Calice consecrato, aut vestibus sacris, ita etiam non jejunus, per se loquendo, probabiliter celebrare potest, dummodò celebratio non exigatur in contemptum Religionis, Ecclesiæ, vel ejus præceptorum, qui contemptus rarò aberit, l. 6. p. 1. n. 550. l. 6. p. 2. n. 339. In tali casu etiam videtur Sacerdos latinus celebrare posse in fermentato, l. 6. p. 1. n. 431. Sacerdos extra Missam metu mortis consecrare jussus verba consecrationis super panem proferens sine intentione consecrandi, graviter peccat, l. 6. p. 2. n. 338. Sacerdos celebrans sine Altari consecrato, vel propter enormem fracturam exsecrato, per se loquendo, peccat mortaliter, n. 309. Post sumptam ablutionem potest sumere fragmenta, non autem integram hostiam consecratam l. 6. p. 1. n. 500. Dubitans, an sit jejunus, quando celebrare possit. V. *Dubius*. Sacerdos sacrificium complere debet, ideóque Hierothecam vel Monstrantiam renovaturus, duas hostias majores consecrare debet, quarum unam sumat cum eâ, quam è Monstrantia recipit, l. 6. p. 2. n. 185. 351. Sacerdos in Missa semper debet sumere Hostiam aliquam à se consecratam, l. 6. p. 1, nu. 419. Sacerdos debet aquam admiscere vino consecrando, nisi fortè proximus graviter omissione Sacri deberet pati, l. 6. p. 2. nu. 184. Si sacerdos in Missa post consecratam majorem Hostiam ante Consecrationem Calicis advertat appositas fuisse minores Hostias consecrandas, de quibus intentionem non habuerit, non potest super has formam Consecrationis repetere: si autem de appositis minoribus Hostiis aliquid sciverit, & post dubitet, an intentionem sufficienter ad eas extenderit, si, dum in Corporali ponerentur, eas consecrare intenderit, secundùm communem censentur consecratæ; quòd si extra Corporale positæ fuerint, & de intentione sufficiente dubium sit, in alia Missa sub conditione consecrari debent, l. 6. p. 1. n. 458. l. 6. p. 2. n. 243. Sacerdos celebrans debet esse liber ab omni Censurâ & peccato mortali, l. 6. p. 2. n. 177. Si in Missa recordetur mortalis, vel in ea committat mortale, nec videatur posse conteri, & pergere debeat, probabiliter non peccat mortaliter, n. 178. Sacerdos in mortali consecrans peccat mortaliter; & si insuper in mortali communicet, adhuc aliud specie peccatum committit, n. 1113. Sacerdos in mortali constitutus, qui necessitate urgente absque Confessione celebravit, obligatur, quamprimùm potest, confiteri, l 6. p. 1. n. 511. à n. 543. l. 6. p. 2. n. 2021. Si post consecrationem committat mortale, vel ante commissi recordetur, tenetur elicitâ contritione sacrificium prosequi, & post confiteri, l. 6. p. 1. nu. 511. 548. Si non celebrans communi-

forma Baptiſmi omittens Tò *Et*. Item in Eccleſia Latina pro Conſecratione adhibens panem fermentatum, vel formam græcam; item in forma Conſecrationis omittens, *Novi & æterni teſtamenti*; item formam Conſecrationis dicens in lingua vulgari &c. à nu. 40. Faciens abſque neceſſitate mutationem, de qua dubitat, an ſit eſſentialis, peccat mortaliter, nu. 45. Exponens ſe periculo faciendi mutationem eſſentialem, poteſt contra diverſas virtutes peccare mortaliter, num. 46. Omittens non eſſentiale, putans illud eſſe eſſentiale, non conficit Sacramentum defectu intentionis, n. 66. Sacramentorum Miniſtri &c. V. *Miniſter Sacramentorum*. Error Miniſtri an & quis obſit valori Sacramenti. V. *Error*. Cauſa efficiens principalis eſt Chriſtus, homo eſt cauſa miniſterialis, nu. 53. Sacramentum ideo non cauſat majorem gratiam, quia adminiſtratur à digniore, n. 90. Quæ intentio ad illud requiratur. V. *Intentio*; quæ attentio. V. *Attentio*. An & quando reiterari debeat. V. *Reiteratio Sacramenti*. An illud liceat miniſtrare indigno. V. *Miniſter Sacramentorum*. Ejus adminiſtratio à concubinario abſque cauſa illicitè petitur, l. 2. num. 243. Subjectum Sacramentorum capax eſt ſolus homo viator, l. 6. p. 1. à n. 164. 179. Suſcipiens vel conficiens Sacramentum. V. *Suſceptio*. Quando ad Sacramentum ſufficit conſenſus habitualis, validè conferri poterit in amentia nolenti, ſi illud rationis compos voluerit, aut voluiſſe præſumatur, vel ore tantùm renuenti, & corde conſentienti &c. à n. 176.

Omnia Sacramenta validè ſuſcepta cum obice, reviviſcunt & cauſant gratiam obice remoto, à num. 197. Etiam reviviſcunt quoad remiſſionem venialium ſublato obice, num. 204. Etiam reviviſcunt quoad remiſſionem pœnarum talibus peccatis debitarum, nu. 205. Quomodò reviviſcant &c. V. *Reviviſcentia*.

Quomodò & quando Sacramenta prærequirant ſtatum gratiæ. V. *Gratia*.

Quando agitur de valore Sacramenti quam ſententiam ſequi debeat tam adminiſtrans quàm ſuſcipiens. V. *Miniſter Sacramentorum. Opinio*.

Additio in collatione Sacramenti quæ illud invalidet. V. *Additio*.

Corruptio vocis quæ invalidet Sacramentum. V. *Corruptio vocis*.

Interruptio quæ invalidet formam Sacramenti. V. *Interruptio*.

Significatio vocum an nunc mutari vel inſtitui poſſit in ordine ad formam Sacramenti. V. *Significatio vocum*.

Simulare Sacramenti adminiſtrationem, ſecundùm communem, eſt intrinſecè malum, l. 1. num. 776. Eam ſimulans quomodò peccet. V. *Miniſter Sacramentorum*.

Subſtitutio vocis unius pro altera vel ſigni pro voce in adminiſtratione Sacramenti an & quando formam Sacramenti invalidet. V. *Subſtitutio*.

Subtractio ſeu omiſſio vocis quæ invalidet Sacramentum. V. *Subtractio*.

Suſceptio Sacramenti quæ requirat &c. V. Suſceptio.

Synonima mutatio verborum an invalidet formam Sacramenti. V. *Subſtitutio*.

Tranſpoſitio verborum an invalidet formam Sacramenti. V. *Tranſpoſitio verborum*.

Sacramentum Baptiſmi. V. *Baptiſmus*. Confirmationis. V. *Confirmatio*. Euchariſtiæ. V. *Euchariſtia. Communio*. Pœnitentiæ. V. *Pœnitentia*. Extremæ Unctionis. V. *Extrema Unctio*. Ordinis. V. *Ordo*. Matrimonii. V. *Matrimonium*.

Omnis homo, etiam infans & fatuus, eſt capax Baptiſmi. Omnis Baptizatus eſt capax Confirmationis, Euchariſtiæ, &, ſi maſculus ſit, Ordinis. Solus baptizatus adultus eſt capax Pœnitentiæ, Extremæ Unctionis, & Matrimonii, l. 6. p. 1. n. 179.

Sacrarum rerum cultus. V. *Cultus*.

Sacrificium.

Sacrificium latè & impropriè ſumptum eſt, quidquid Deo offertur ad cultum. Strictè & propriè ſumptum eſt Ceremonia ſacra legitimè inſtituta, quâ per deſtructionem vel notabilem immutationem rei ſenſibilis Deo ſoli oblatæ profitemur noſtram ſubjectionem, Dei autem ſupremum dominium in vitam & necem, in eſſe & non eſſe rerum omnium, l. 6. p. 2. n. 3. Differt à Martyrio, quòd hoc non ſit publicâ authoritate inſtitutum ad Dei cultum: à Sacramento differt præcipuè, *quòd ſacrificium fiat in proteſtationem ſupremi Dominii Dei, per deſtructionem vel notabilem immutationem rei*, ibid. Dividitur *ratione materiæ*, in cruentum, in quo ſanguis funditur; & incruentum, in quo ſanguis non funditur: Item aliud dicitur victima ſeu hoſtia, in quo aliquid animatum offertur, v. g. bos; aliud immolatio, in quo aliquid inanimatum, ſed ſolidum offertur v. g. panis; aliud libamen, in quo aliquid inanimatum, ſed liquidum offertur, v. g. vinum: quæ voces ſæpè confunduntur. *Ratione formæ*, aliud dicitur holocauſtum, in quo id, quod offertur, totum per ignem conſumitur; aliud hoſtia pro peccato, in quo id, quod offertur, conſumitur, partim per ignem, partim per ſacerdotem; aliud hoſtia pacifica, in quo id, quod offertur, conſumitur, partim per ignem, partim per ſacerdotem, partim per illum, qui donat. *Ratione finis*, aliud eſt Latreuticum, quod purè ad Cultum Dei; aliud Euchariſticum, quod ſpecialiter in gratiarum actionem; aliud propitiatorium, quod ad remiſſionem culpæ vel pœnæ; aliud impetratorium, quod ad aliquid aliud à Deo obtinendum offertur, n. 4. In Cruce oblatum, uti etiam in Miſſa eſt verum & propriè dictum ſacrificium, à n. 5. Principale, quod ſacrificatur in Miſſa, eſt Chriſtus; minùs principale eſt ſubſtantia panis & vini, n. 7. 11. Sacrificium Miſſæ eſt idem numero cum ſacrificio Crucis quoad præcipuam ſubſtantiam rei oblatæ & principalem offerentem, quoad aliqua eſt diverſum, n. 8. Sacrificium Miſſæ continet, latè loquendo, reliqua omnia vera ſacrificia, in rigore autem eſt ſacrificium Latreuticum, Euchariſticum, propitiatorium & impetratorium, n. 9. Congruum fuit, ut illud unicum Miſſæ ſacrificium eſſet in Eccleſia, & probabilius eſt, quòd Deus non reliquerit Eccleſiæ poteſtatem inſtituendi ullum aliud Sacrificium, n. 10. Variæ ſunt partes ſacrificii Miſſæ, actionis tamen ſacrificativæ eſſentia videtur conſiſtere in ſola Conſecratione, à n. 12. Quæ ſint ejus partes. V. *Feſtorum obſervatio. Miſſa*. Sacrificium Miſſæ, prout de facto eſt inſtitutum, requirit Conſecrationem utriuſque ſpeciei, n. 15. Chriſtus in hoc ſacrificio deſtruitur moraliter & phyſicè, n. 14. Chriſtus in eo eſt principalis ſacerdos offerens, qui illud immediatè per ſeipſum offert; ſacerdos celebrans eſt offerens minùs principalis, à nu. 16. Eccleſia etiam dicitur offerens per Sacerdotem, uti & fideles illi aſſiſtentes, vel poſitivè cooperantes; qui ùt offerentes de illius fructu participant, quem etiam alteri applicare poſſunt, n. 19. Nec Angeli in rigore, nec animæ in purgatorio dici poſſunt illud offerentes, n. 23. Illud offerri poteſt pro ipſo ſacerdote, pro aſſiſtentibus, pro tota Eccleſia, pro abſentibus quibuſcunque, etiam pro Defunctis in purgatorio exiſtentibus; item in honorem Sanctorum, à nu. 24. Non debet directè offerri pro excommunicatis vitandis, à n. 31. Nullo modo offerri debet pro damnatis, à n. 36. Eſt ſecundùm ſe in actu ſecundo valoris ſimpliciter infiniti, n. 42. Fructus illius eſt triplex. *Primus* dicitur ſpecialis vel ſubſtantialis, qui reſpondet ſacrificio ſecundùm ſe, prout eſt opus poſitum à ſacerdote ùt operante in perſonâ Chriſti. *Secundus* dicitur generaliſſimus, qui ſacrificio reſpondet, prout eſt opus poſitum à ſacerdote ùt operante in nomine vel perſona Eccleſiæ. *Tertius* dicitur ſpecialiſſimus, qui reſpondet ſacrificio, prout eſt opus poſitum à ſacerdote ùt operante in nomine & perſonâ privatâ &c. Singuli hi fructus ſunt ſaltem latè ſatisfactorii; item impetratorii &c. nu. 1. 41. Fructus tam ſatisfactorius, quàm impetratorius eſt major pro diſpoſitione illius pro quo offertur ſacrificium, n. 60. A quo, pro quibus, & quomodò applicari ſacrificium Miſſæ & fructus ejus poſſint. V. *Applicatio Miſſæ. Sacerdos*. Effectus ejus ſunt complacentia Dei tam ratione rei oblatæ, quàm principalis offerentis, exſolutio gratiarum pro beneficiis Dei, remiſſio peccatorum quoad culpam & pœnam, impetratio omnis generis beneficiorum, à n. 43. Reſpectu duorum priorum effectuum, qui ſunt Dei complacentia & ſolutio gratiarum, cauſat in actu ſecundo (prout fit in perſona Chriſti) ſimpliciter infinitè; reſpectu duorum poſteriorum autem cauſat actu ſimpliciter finitè, nu. 47. Hos effectus cauſat ex opere operato, & infallibiliter, qui non dependent à probitate ſacerdotis, n. 1. à n. 48. 52. Variæ conditiones & diſpoſitiones requiruntur, ut ſacrificium Miſſæ cauſet ſuos fructus vel effectus ex opere operantis, v. g. ut quis obtineat fructum ſatisfactorium aut impetratorium quaſi de condigno, debet eſſe baptizatus, & in ſtatu gratiæ, non autem, ut de congruo obtineat: item, ut remiſſionem venialium obtineat, prærequiritur aliquis affectus cordis, quo velit Deo ſatisfacere, & à venialibus recedere; ut remiſſionem mortalium, aliquis motus cordis ad Deum, actus Fidei, & attritio de illis peccatis &c. à n. 55. Ut ſpecialiter potiùs proſit uni, quàm alteri, requiritur applicatio ſacerdotis, n. 50. Sacerdos prout offerens præciſè, probabiliùs non participat ex opere operato ullum fructum, ſed tantùm, in quantùm eſt unus ex illis, pro quibus offertur, n. 51. Sacerdos illud complere debet, n. 185. Sacrificium Miſſæ in variis convenit, & in variis diſconvenit cum Sacramento Euchariſtiæ. Convenit cum eo quòd ſit eadem realiter actio, per quam ponitur, nempè eadem Conſecratio, quòd ſit idem terminus ultimatus actionis &c.

&c. Cum eo disconvenit, quòd Sacramentum includat aliqua, v. g. species panis & vini, quæ non includit sacrificium; item quòd Sacramentum per se immediatè ordinetur ad sanctificandum hominem; sacrificium ad cultum & honorem Dei &c. à n. 61.

Sacrificii Minister. V. *Minister.*

Sacrilegium.

Sacrilegium est violatio rei sacræ, l. 3. p. 1. nu. 48. Aliud est personale, quo persona sacra violatur, v. g. per actum venereum; aliud locale, quo locus, v. g. templum violatur per pollutionem aut alium actum venereum exteriorem; aliud reale, quo res sacræ violantur, v. g. si quis indignè tractet vel administret sacramentum &c. n. 48. 915. 935. l. 6. p. 2. num. 1022. Etiam committitur, quamvis ille, cujus res est, consentiat, v. g. si quis percutiat Clericum consentientem &c. Item, si vis inferatur Ecclesiæ instar arcis munitæ ad defensionem innocentum; item, si quis furetur Reliquias, etiam devotionis causâ &c. l. 3. p. 1. à nu. 49. Etiam Sacrilegium committitur, si quis re consecratâ vel benedictâ utatur ad turpitudines; si verba sacra præsertim sacræ Scripturæ applicet rebus obscœnis &c. l. 6. p. 2. n. 1066. Materia & species sacrilegii in Confessione explicari debent, l. 3. p. 1. n 48. Si Confessarius pœnitentem suam sollicitaverit in sacramento, vel paulò post &c. additur species sacrilegii in Confessione explicanda, l 6. p. 2. nu. 1041. Circumstantiæ sacrilegii in Confessione explicari debent. v. g. persona sacra, quæ peccavit, vel cum qua peccatum commissum est; item res sacra quâ quis abusus est &c. à nu. 1059. Si Sacerdos simul & Religiosus peccet contra Castitatem, videtur probabiliùs unum tantùm sacrilegium committere in Confessione explicandum, n. 1062. Si quis rem sacram è loco sacro furetur, probabiliùs duo specie sacrilegia committit in Confessione explicanda, n. 1093.

Sævitia conjugis quando sit causa divortii. V. *Divortium.*

Saga.

In *sagas* cautissimè inquirere debent Principes & Judices, l. 4. n. 1431. Illis non facilè credendum, dum alios accusant, n. 1448. In earum congressibus potest dæmon repræsentare innocentes, n. 1452. Sagas explorare per submersionem in aquam &c. est illicitum, l. 3. p. 1. à n. 37. Sagas cogere verberibus & tormentis ad tollendum vel omittendum maleficium est licitum, non verò eum in finem occidere à non Superiore, l. 3. p. 1. n. 817. Saga, si se offerat ad notas in alio ostendendas, per quas cognoscatur etiam esse maleficus, non licet eum sistere coram saga, l. 2. n. 271.

Sanctio.

Sanctio est constitutio aliquid sub pœnâ prohibens, l. 1. nu. 878. V. *Canon*

Sanctorum & Beatorum Cultus.

Quis cultus exhiberi possit illis, qui cum sanctitatis vel Martyrii famâ decesserunt. V. *Imago.* Illis cultus exhiberi potest, qui per communem Ecclesiæ consuetudinem, vel immemorabilem temporis cursum &c. coluntur, l. 6. p. 2. nu. 1055. D. 168. Beati non sunt invocandi in publicis precibus, præterquam in indultis & approbatis; nec eorum Reliquiæ in Processionibus circumferendæ. D. 229. Festa devotionis in eorum honorem celebrari possunt. D. 230. Reliquias eorum licet exponere in Ecclesiis, in quibus de illis celebrari licitum est, D. 232. Non licet de illis celebrare, aut Altaria illis erigere, Episcopis Regularibus in propriis Ecclesiis Cathedralibus, licèt gaudeant privilegiis suæ Religionis, D. 233. In Missis eorum non est dicendum symbolum, nisi adsit Reliquia, D. 234. Nomina eorum quando in Calendariis apponi, & in Martyrologium referri possint. V. *Beatus.*

Sancti in cœlo non possunt satisfactiones sibi residuas alicui applicare, l. 6. p. 2. n. 1331.

Sapiens. V. *Prudens.*

Sartor.

Sartores, quibus res traditur perficienda vel immutanda, tenentur etiam ex culpa levi, imò levissima, l. 3. p. 2. n. 819. Sartores injuriam faciunt, si pro aliis emant merces majori pretio, si minori possint, l. 3. p. 1. n. 1044. Quòd si vendentes sartoribus aliquid de pretio remittant, eò quòd sint Parochiani, vel sæpè ab iis emant, possunt partem sibi remissam retinere, l. 3. p. 2. n. 927. Sartores peccant, si jurent se certo die opus perfecturos, quod sciunt (vel dubitant) non futurum; item si plus materiæ exigant, quàm ad opus sit necessarium, aut partes alicujus momenti, quæ supersunt, retineant sine voluntate domini: item si diem festum sine gravi causa violent per se vel per famulos suos &c. l. 4. n. 1539. Sartores, qui bonâ fide appromiserunt vestem, quam re ipsâ putârant ante diem festum perficiendam, excusantur, si laborent per mediam noctem usque in festum, si alioquin passuri essent incommodum, nec excusare possint, l. 3. p. 1. n. 592. Sartores singulis anni festis laborantes per horam unam, non peccant mortaliter. Si autem eodem die manè per unam, & à meridie per unam, & iterum vesperi per unam laborent, peccant mortaliter, l. 5. n. 295. Sartores non excusantur à jejunio, l. 3. p. 2. n. 1331.

Satelles. V. *Lictor.*

Satio.

Sata in alieno solo, cedunt solo; possunt tamen impensæ repeti, si bonâ fide sata sint &c. l. 3. p. 2. n. 133.

Satisfactio partis.

Satisfactio partis est restitutio honoris, famæ, bonorum &c. debita illi, qui læsus est; ea, si possit, absolutioni à Censura ob læsionem lata ordinariè præmitti debet, ut absolutio valeat, l. 6. p. 2. à nu. 1453. In articulo mortis absolutioni præmitti debet quædam cautio de satisfaciendo parti læsæ, à nu. 1623. Satisfactio absolutioni à Censura, ut hæc sit valida, quæ & quando præmitti debeat. V. *Absolutio.*

Satisfactio sive Pœnitentia Sacramentalis.

Satisfactio sive Pœnitentia sacramentalis alia est *vindicativa*, quæ imponitur ad tollendas pœnas temporales adhuc debitas peccatis; alia *medicinalis*, per quam præservamur à relapsu. Iterum alia est *publica*, alia *privata*: publica alia est *solennis*, alia *non solennis*, &c. l 6. p. 2. n. 1233. Aliqua, per se loquendo, semper in Confessione imponi debet, l. 6. p. 2. nu. 1229. 1232. Etiam in Indulgentiis & Jubilæo aliqua imponi debet, n. 1238. Probabiliùs non imponitur sub consilio tantùm, sed sub obligatione aliqua, n. 1249. Debet esse peccatis & facultati pœnitentis proportionata, nu. 1229. 1251. 1261. Minor justo licite imponi potest ex causa, v. g. ob contritionem magnam, ob fragilitatem animi vel corporis, ob tempus Jubilæi, vel plenariæ Indulgentiæ, n. 1229. Aliquando etiam imponi potest, vel etiam expedit opus aliàs debitum seu præceptum; item injungi potest opus internum, communiter tamen debet esse externum & afflictivum; probabiliùs etiam imponi possunt preces pro Defunctis; item aliquando etiam imponi potest cessatio ab aliquo bono opere, non tamen ingressus Religionis, nec pœnitentia publica, si sit periculum revelandæ Confessionis, n. 1229. à n. 1241. Probabiliter etiam imponi potest (si id censeatur utile) ut pœnitens eadem peccata eidem Confessario iterum confiteatur, quod tamen in peccatis carnalibus in specie infima fieri non expedit; item probabiliùs imponi potest, ut statim iterum confiteatur, si in tale peccatum fuerit relapsus, n. 1240. Opus perpetuum pro pœnitentia imponi non debet; potest tamen præter opus, quod jam fieret, imponi aliud aliunde obligatorium, sine majore tamen obligatione, n. 1243. Ordinariè imponi solet ante absolutionem, ad quod tamen non videtur esse obligatio, num. 1229. Non necessariò exsolvitur ante absolutionem, vel probatam vitæ emendationem, vel Communionem, n. 1229. à n. 1230. Per se loquendo, est communiter gravis obligatio pœnitentiam sacramentalem admittendi & implendi per se, n. 1229. à n. 1273. 1283. Potest ea etiam impleri per alium, si id Confessarius concedat, vel si opus ab alio factum censeatur ab ipso pœnitente fieri, à n. 1284 Si Confessio fuerit invalida, non est opus pœnitentiam persolvere, num. 1274. Ea non obligat, si fiat impossibilis, nec tunc opus est aliam subrogare, n. 1275. Etiam non obligat, si pœnitens oblitus sit pœnitentiæ, tunc tamen convenit (uti etiam, si fiat impossibilis) aliam, vel commutationem ejus petere, ibid. Si materia ejus sit divisibilis, & pars major impleri non possit, minor, quæ potest, adhuc impleri debet, n. 1282. Probabiliùs persolvi debet ex aliqua intentione satisfaciendi pro illa, n. 1286. Nimia ejus dilatio potest esse mortalis, n. 1229. à n. 1287. Eam intrà tempus præscriptum non implens, ordinariè ideo non deobligatur, n. 1229. 1290. Potest impleri eodem tempore, quo satisfit alteri præcepto vel obligationi, si utrumque simul fieri possit. n. 1291. Etiam sæpè satisfieri potest pœnitentiæ per opus aliàs præceptum, n. 1281. Non causat ullam gratiam ex opere operato, à n. 1234. Causat tamen ex opere operato remissionem alicujus pœnæ temporalis, si absolutionem adhuc moraliter afficiat, à n. 1236. In nova Confessione, per se loquendo, nova imponi debet pœnitentia, nu. 1229. 1239. Si persolvatur in mortali, vel peccando venialiter, probabiliter sortitur suum effectum, quem habet ex opere operato, num. 1229. à n. 1244 Olim septem annorum pœnitentiæ pro quovis mortali injungebantur, hodiedum autem rigor ille antiquorum Canonum in injungendis pœnitentiis ex variis causis remisit, v. g. ne confessio ab hæreticis velut impossibilis impugnata, per duras pœnitentias magis redderetur odiosa,

&c. à n. 1252. In pœnitentiis injungendis benignitas est præferenda, n. 1256. Ob varias causas pœnitentia minor imponi, aut aliquando etiam omitti potest, v. g. ob contritionis & verecundiæ vehementiam, ob pœnitentis debilitatem vel impotentiam, ob tempus jubilæi & indulgentiæ; item, si sic pœnitens alliciatur ad frequentiorem utilemque confessionem: in dubio, an plûs obfutura quàm profutura sit major pœnitentia &c. ordinariè tamen tutius est aliquam imponere, nu. 1229. à n. 1257. Excessus in alterutra parte caveri debet, n. 1262. Ideo pœnitentiæ suspectæ esse non debent, quod à Religiosis mendicantibus imponantur, n. 1263. Non facilè imponenda publica, à n. 1264. Illæ universim sunt utiliores, quæ sunt magis accommodatæ ad hunc vel illum pœnitentem discretè affligendum & efficaciter emendandum, v. g. eleëmosyna divitibus avaris, injustis; corporis afflictio carnalibus, ebriosis, gulosis &c. à num. 1267. Illa verba, *quidquid boni feceris* &c. probabiliter aliquid operantur & prosunt ad satisfactionem, n. 1250. Commutatio ejus fieri potest ab eo, qui eam injunxit, non repetitis peccatis; idem probabiliter etiam fieri potest in Confessione ab alio Confessario, præsertim, si apud eum peccata illa priora repetat, non verò extra eam, num. 1229. à n. 1293. Probabiliter etiam dicto modo commutatio pœnitentiæ à Superiore propter reservata injunctæ ab alio fieri potest, n. 1294. Probabiliter etiam extra Confessionem à proprio Confessario, si is memor peccatorum sit, fieri potest, n. 1298. Ab ipso pœnitente etiam in meliorem fieri non potest, n. 1229. 1292. Ob quas causas in commutatione pœnitentia minui possit &c. V. *Commutatio pœnitentiæ sacramentalis.* Satisfactiones extra-sacramentales. V. *Opera satisfactoria.*

Scandalum.

Scandalum dicitur peccatum occasionatum; quod duplex est: Activum & Passivum. Activum est dictum vel factum minùs rectum, præbens alteri occasionem ruinæ spiritualis, quæ si directè intendatur, dicitur per se tale; si indirectè & interpretativè tantùm causetur, dicitur per accidens tale, l. 2. n. 221. Passivum est ipsa ruina sive peccatum ex occasione alterius dicti vel facti secutum, quod dividitur in datum seu pusillorum, quod oritur ex activo; & in acceptum, quod ex ipsius sumentis malitia oritur, ibid. Ad peccatum scandali activi non requiritur, ut ex eo passivum sequatur, sed sufficit, quod sit data occasio, ex quâ naturâ suâ sequi possit, ibid. Scandalum passivum dari potest sine activo, ibid. Scandalum activum directè intendens ruinam proximi est speciale peccatum contra Charitatem, non verò passivum, ibid. Scandalum dans, si alteri quomodocunque det occasionem ruinæ mortalis, ordinariè peccat mortaliter, nisi indeliberatio excuset; si mortaliter peccans det occasionem ruinæ sed venialis tantùm, peccat venialiter, ibid. Committit præter peccatum scandali etiam peccatum illius speciei, in confessione exprimendum, ad quod alterum inducit; quod si positivè ad peccatum non inducat, sed tantùm prævideat illud secuturum, adhuc in praxi in confessione peccatum illud exprimere debet, uti etiam personas, quibus scandalum dedit, si per hoc diversa in illis peccata causaverit, ibid. & l. 6. p. 2. à nu. 986. Suadens minus malum inclusum in majori volenti majus facere, probabiliùs non videtur peccare peccato scandali; neque probabiliter tum, quando illud minus in majori nullo modo continetur, l. 2. n. 222. Inducens aliquem ad ebrietatem voluntariam, ut impediat majus peccatum, probabiliùs agit illicitè, & peccat peccato scandali, n. 224. l. 5. nu. 348. Præiens alicui exemplo suo ad ebrietatem, qui sine exemplo illo se tamen inebriaret, non peccat peccato scandali, l. 5. n. 333. Suadens determinato ad furandum, ut huic in particulari furetur minus, vel etiam æquale, ut sic impediat, ne alteri furetur majus vel æquale, probabiliùs agit illicitè, & peccat peccato scandali, teneturque ad restitutionem, l. 2. n. 221. à n. 225. Pingens aut exponens imagines planè obscœnas, easque palàm retinens peccat mortaliter peccato scandali, n. 236. l. 3. p. 1. n. 887. Etiam ordinariè peccat mortaliter componens aut agens comœdias notabiliter obscœnas; item illas spectans, audiens; aliquando etiam permittens, l. 2. à n. 237. l. 3. p. 1. n. 887. Sæpè peccat mortaliter ratione scandali ponens opus indifferens vel veniale, l. 2. n. 221. Ordinariè non peccat mortaliter peccato scandali inducens aliquem ad veniale, nu. 232. Qui dedit scandalum, ordinariè tenetur illud compensare bono exemplo; non tenetur autem ad restitutionem; nec contrahit speciem malitiæ contra justitiam ex peccato alieno, si purè negativè se habuerit, & tantùm furtum alterius non impediverit, cùm non tenebatur ex justitia, l. 2. n. 221. l. 6. p. 2. n. 988.

Scandalum absque necessitate vel utilitate propriâ vel alienâ permitti non potest, l. 2. nu. 243. Requiritur major necessitas, ut permittatur scandalum pusillorum, quàm pharisaicum, ibid. Permitti debet, si alioquin salus propria periclitaretur, ibid. Bona spiritualia non necessaria ad salutem non tenetur quis omittere vel differre ob scandalum pharisaicum; ob scandalum pusillorum faciliùs differri vel omitti debent, si fructus ex dilatione brevi speretur, nu. 243. 245. Ad vitandum grave scandalum pusillorum per se probabiliùs quædam opera præcepta aliquando omitti debent, à n. 243. Raro, vel nunquam teneris in bonis propriis gravem jacturam facere, ne proximus ex infirmitate inde accipiat occasionem peccandi, n. 246. Nec teneris abstinere ab eo, quod per se malum non est, nec specialiter prohibitum, ex eodem fine, nu. 247. Quando & à quibus fœmina vel puella quandoque abstinere debeat ratione scandali, V. *Fœmina. Puella.*

Schema consanguinitatis.

Schema consanguinitatis, l. 6. p. 3. n. 512.

Schismaticus.

Schismatici possunt affici Censuris, l. 7. n. 17.

Scientia in Beneficiando.

Scientia tanta requiritur *in Beneficiando*, quæ sufficiat ad prudenter exequendum officium Dignitati vel Beneficio annexum, alioqui tam promovens quàm promotus peccat mortaliter. Quòd si Beneficiandus nequidem sciat legere latinè, ejus præsentatio ad Beneficium est ipso jure irrita, n. 789. Ignorans idioma loci, est incapax Beneficii Curati in tali loco; nisi fortè Papa id sciens censeatur dispensare, nu. 790. V. *Beneficiandus.*

Scriptura sacra.

Scriptura sacra impressio latina tantùm vetus & *vulgata* esse debet, ejusque interpretationes non approbatæ ab Ordinariis imprimi non debent, l. 7. n. 372. Scripturæ sacræ vulgariter redditæ & Testamenti Novi in vulgarem linguam conversi usus omnibus permitti non debet, & lectio ejus justè pluribus prohibetur, n. 373. 377. In Germania non peccant, nec excommunicationem incurrunt, qui sine expressa facultate Ordinarii legunt Biblia versa à Catholicis, & usu publico approbata. In Belgio ex consuetudine honestis & prudentibus personis sæcularibus Bibliorum lectio permittitur. Idem de Gallia notum est. Quod tamen sine consensu saltem Parochorum vel Confessariorum fieri non deberet, nu. 374. Librum versionis Gallicæ Montensis Novi Testamenti, (cui titulus, *le Nouveau Testament de notre Seigneur* JESUS *Christ, traduit en françois selon l'edition vulgate, avec les differances du Grec*) Montibus Hannoniæ & Lugduni impressum legere, retinere, vendere, imprimere, imprimi facere, sub pœna excommunicationis est prohibitum, n. 375. Scripturæ sacræ lectio non est omnibus necessaria ad salutem, num. 378. Ejus versiones ab hæreticis factæ Jure communi sunt prohibitæ, n. 380.

Scrupulus. Scrupulosus.

Scrupulus est inanis apprehensio, & hinc ortus timor & anxietas, alicubi esse peccatum, ubi non est. l. 1. n. 511 Distinguitur à dubio, quod dubium sit suspensio judicii, quæ si fiat ex motivo rationabili, est prudens: quòd si quis per errorem judicet aliquid esse peccatum, quod peccatum non est, est conscientia erronea, & non scrupulus, contra quam si quis operetur, peccat, nu. 521. In judicando aliquem esse scrupulosum, maximâ circumspectione opus est; & an aliquis meticulosæ conscientiæ scrupulosus sit, judicio viri docti, probi ac prudentis &c. relinqui debet, qui primâ aut secundâ vice, quando alterum confitentem audit, illud vix judicare potest &c. à n. 515. Signa conscientiæ scrupulosæ varia sunt, v. g. pertinacia judicii, quâ Doctorum consiliis non acquiescit; frequens judiciorum mutatio ex levi apparentia, nimia anxietas & perturbatio; judicium Confessarii, quod sit scrupulosus &c. num. 511. à nu. 524. Quisnam scrupulosus sit, etiam dignosci potest ex discrimine, quod est inter laxum & scrupulosum, quod in variis consistit, n. 526. Scrupulorum causæ variæ sunt, v. g. suggestio dæmonis, consortium cum scrupulosis, incauta lectio casuum, occulta superbia, melancholia, &c. nu. 512. Licet operari manente scrupulo, si judicetur esse scrupulus & ut talis contemnatur, num 511. Scrupuli sunt partim utiles ex variis causis, & partim noxii, à num. 513. Quæ sint contra scrupulos remedia, & quomodò cum scrupulosis agendum; quæ regulæ scrupulosis observandæ; quæ sint scrupulosorum privilegia &c. V. *Confessarius scrupulosi.* Scrupulosus præter alias regulas has observare debet, v. g. quod nec Deus, nec Ecclesia obliget ad hoc, quod nimiam difficultatem affert; quod agere possit hoc, quod videt homines probos absque formidine peccati agere; quod excusetur, si omittat hoc, quod lex præcipit, si bonâ fide & sine contemptu putet legem non esse, & paratus sit facere, si sciret legem esse &c. à nu. 534. Si scrupulosus aliàs timoratæ con-

scientiæ

scientiæ angatur, ne tentationi internæ consenserit, nunquam credat se mortaliter peccâsse, nisi certò sciat; & si valdè scrupulosus sit, nisi jurare audeat, se plenè advertisse malitiam gravem, & in eam plenè consensisse; item pro certo teneat, nihil esse peccatum, nisi tum, quando committitur, malitia advertatur, &c, à n. 546. Qui scrupulosus est in internis dubiis circa Fidem, talis pugnare non debet positivè contra tentationem, sed se habere quasi permissivè & contemptim: item, qui circa judicia temeraria scrupulosus est, faciliùs vincet, si quasi permissive se habendo contemnat, quàm si positivè contra luctetur; & quamvìs putet se judicium temerarium habere, tamen vix unquam tale habet; simile est in variis aliis tentationibus, l. 1. à n. 551. l. 3. p. 2. n. 1189. Quamvìs putet, involuntarias distractiones esse peccata, non tamen peccat, l. 1. n. 1. Qui scrupulosè timet, ne ubique operetur cum dubio, prudenter se resolvit, quòd actio, quam aggreditur, non sit peccatum, si primo statim intuitu & sine formidine non cognoscat esse peccatum; si sciat alios homines probos id agere solere &c. & quamvìs postea inveniat se aliquando errâsse judicando licitum, quod re ipsâ erat illicitum, nihil refert, potestque nihilominus aliàs eodem modo pergere; & quamvìs ipsi non videatur satìs contra illum timorem formare judicium practicum, quòd non peccet, tamen non peccat, quamvìs cum tali actuali timore operetur, à n. 556. Si certò putet se operatum esse cum dubio, non ideo certus est se peccâsse; sed potest prudenter se resolvere, vel quòd non peccârit, vel quòd saltem non teneatur illa confiteri, n. 559. Si continuò oggerat, se non esse talem, qualis esse putatur, se non satìs explicâsse statum animæ suæ &c., si bis aut ter patienter auditus Confessarii admonitioni non acquiescat, debet ad tempus permitti agere, quod vult, donec superbiam & pertinaciam discat deponere; quòd si nec ita sapiat, cum patientia sustineri debet, nu. 560. Scrupulosus non tenetur confiteri peccata negativè dubia, sed tantùm illa, de quibus certus est esse mortalia. l. 6. p. 2. n. 611. Valdè scrupulosus non tenetur confiteri, nisi quæ potest jurare fuisse mortalia, & se nunquam fuisse confessum, ibid. Scrupulosus circa Missam, intentionem consecrandi, vel ipsam Consecrationem &c. varia observare debet, v. g. vix esse possibile, ut sacerdoti ratione utenti & alicujus conscientiæ desit intentio sufficiens; item cavere debet, ne verbum ullum repetat &c. à nu. 190. Scrupulosus in recitatione Horarum an & quando debeat aliquid repetere &c. V. *Hora Canonica*. Qui in aliis satìs laxus, sed in certis tantùm materiis scrupulosus est, potest Privilegiis scrupulosorum etiam tantùm uti in illis materiis, in quibus scrupulosus est, l. 1. n. 525.

Scurrilitas.

Scurrilitas in verbis aut gestibus, per se, & secluso scandalo, est peccatum veniale; quòd si fiat causâ delectationis venereæ, est mortale, l. 5. n. 307. V. *Delectatio*.

Scutum aureum.

Scutum aureum secundùm monetam nostram sunt duo imperiales in specie, l. 4. n. 677.

Secretarius.

Secretarius tenetur justè fideliterque exercere suum officium, & scire ea, quæ ad officium suum spectant, debitamque diligentiam adhibere, l. 4. n. 1508. Peccat juramentum violando, arcanum prodendo, sententiam nondum publicatam manifestando &c. ibid. Secretarius non potest surripere aliquid ad compensandum laborem, cui putat non correspondere æqualem mercedem, l. 3. p. 1. n. 973. Ut ipsi occulta compensatio liceat, debet esse certus de injuria, nu. 974. Secretarius, qui multa scribit &c. non excusatur à jejunio, l. 3. p. 2. num. 1332.

Secretum.

Secretum aliud est *commissum*, id est, si illud tibi revelatum sit sub antecedente pacto tacendi, quod obligat graviter vel leviter pro diversitate materiæ; aliud est *promissum*, id est, si quis tantùm promiserit tacere; quod ordinariè leviter tantùm, aliquando etiam nullo modo obligat, sed ob justas causas manifestatur, v. g. si quis legitime interrogetur à Superiore, Judice; si injustè læsus aliter famam suam tueri non possit &c., maximè tamen intentio obligationem tacendi admittentis attendi debet, l. 3. p. 2. n. 1190. à n. 1228. Qui injustè acquisivit notitiam alieni secreti criminis, ordinarie nequidem ad evitandam mortem illud manifestare potest, nu. 1233. Qui sine injuria notitiam alieni secreti criminis acquisivit, nec sub secreto illam habet, potest illud manifestare, si ex occultatione ejus imminerent sibi gravia damna vel jactura bonorum &c. n. 1234. Secretum violans absque justa causa cum alterius damno, tenetur ad restitutionem, l. 5. nu. 300. Secreti observatio pertinet ad varia præcepta secundùm diversitatem bonorum, quibus violatio illius opponitur, l. 3. p. 2. n. 1237. Secreti manifestatio quæ præterea licita, quæ obligatoria &c. V. *Delatio criminis. Delictum. Denuntiatio.*

Sedes vacans.

Sede vacante ordinari potest etiam primo anno in loco vacante arctatus ratione Beneficii recipiendi vel recepti, l. 6. p. 2. n. 2258. Item, qui à suo Ordinario habet dimissorias, à num. 2259. V. *Arctatus ratione Beneficii*. Sede Apostolicâ vacante Vicarius Papæ dimissorias suis dare potest, & eos facere ordinari, n. 2263. Idem potest Nuntius Apostolicus, ubi consuetudo habet, n. 2264. Sedes non censetur vacare per mortem Principis Acatholici, qui rexerat, n. 2267. Sede vacante quid possit Capitulum circa Ordinationes, Dimissoriales, Testimoniales, Dispensationes in Irregularitatibus. V. *Capitulum*.

Semen humanum.

Seminis humani conceptionem per pharmacum impedire est illicitum, l. 6. p. 3. n. 336.

Seminarium Clericorum.

Seminaris Clericorum Beneficia aliqua simplicia non requirentia residentiam &c. uniri possunt, si id necessarium sit ad educationem juventutis pro Clericatu; communiter tamen antecedenter debet esse domus conducta, in quam inducti sint actu scholares & aliqui Magistri; item electi duo Canonici pro ejus regimine &c. l. 4. n. 281.

Senectus.

Senectus extenditur usque ad annum octogesimum, l. 3. p. 1. n. 1026. Senium seu decrepita ætas usque ad centesimum, ibid.

Senex.

Senes capaces sunt Matrimonii, si naturâ vel arte calere possint ad coitum; quòd si natura ad talem coitum excitari non possit, multis videntur esse Matrimonii incapaces, l. 6. p. 3. n. 791. Senes qui & quando obligentur ad Communionem Paschalem; qui sint capaces Eucharistiæ &c. V. *Homo adultus*. An & qui obligentur ad jejunium. V. *A jejunio excusantia*.

Sensuum oblectamenta. V. *Oblectamenta sensuum*.

Sententia.

Sententia probabilis quæ sit; an sequenda, an tutior eligenda; quæ in materiis Matrimonii teneri debeat &c. V. *Opinio*. Sententiæ tantùm probabilis usus in administratione vel susceptione Sacramenti, an & quando liceat. V. *Minister Sacramentorum*. Sententia moraliter certa sufficiens ad honestatem electionis in rebus ad salutem pertinentibus illa dicitur, quæ potest relinquere aliquam obscuritatem, & cum qua dubium aliquod, saltem imprudens stare potest. l. 1. à n. 178. Sententia de liceitate usûs opinionis probabilis relictâ probabiliore est moraliter certa, vel saltem probabilissima, à n. 342. Ea non favet omnibus sceleribus, à n. 361. Sententia rigida dicitur, quæ continet doctrinam ab Ecclesia ob nimium rigorem reprobatam; Laxa, quæ continet doctrinam ideo ab Ecclesia damnatam, quia nimiùm favet libertati humanæ: Benigna, quæ continet doctrinam faventem libertati, gravibus motivis ab authoritate vel ratione petitis suffultam, l. 6. p. 2. à n. 1707. Per se loquendo, Benignæ potiùs sunt sequendæ, l. 1. n. 475. 510. l. 6. p. 2. à nu. 1738. Benigniora in dubio particulari, an aliquid sit peccatum &c. sunt præferenda & amplectenda, l. 1. à n. 294. 596. Benigniora in similibus amplectens prudenter & securè operatur, n. 298. 596. Rigidiores non ideo sunt veriores, l. 6. p. 2. n. 1739. Periculosius est asserere obligationem esse operari semper secundùm rigidas, aut tanquam ex obligatione illa velle semper operari, l. 6. p. 2. n. 1740. Sententiæ variæ sunt circa valorem extremæ Unctionis, à num. 2000. V. *Extrema Unctio*. Etiam variæ sunt circa valorem Ordinum, à n. 2137. Sententia illa est practicè improbabilis & damnata, quæ à valore alicujus Ordinis aliquid excludit, quod alia sententia probabilis requirit, n. 2146. V. *Ordo*.

Sententia alia dicitur *definitiva*, quæ fertur super causa principali, de qua lis est: alia *interlocutoria*, quæ fertur ante finem litis super illis, quæ incidunt vel emergunt ex causa principali: alia *mixta*, quæ partem substantialem causæ definit, non tamen ex toto terminat negotium, l. 7. n. 105. Sententiam ferre die festo licitum est, si aliàs impediretur justitia; si conditio, v. g. belli ita exigat; si sit atrocissimum crimen &c. l. 3. p. 1. n. 603. Executio sententiæ latæ die non festo, probabiliùs illicita est die festo, n. 605.

Sententia Judicis. V. *Judex*.

Si sententia divortii perpetui lata sit ob fornicationem, potest innocens sine consensu nocentis mutare statum suum, suscipiendo sacros Ordines, Religionem &c., quod non potest, si sen-

si sententia divortii ad tempus tantùm lata sit, vel authoritate propriâ facta sit separatio, l. 6. p. 3. n. 448. Si innocens statum mutârit, potest nocens etiam sine voto continentiæ manere in sæculo, n. 449. Si innocens statum non mutârit, potest authoritate propriâ nocentem recipere, qui revocatus ad innocentem redire tenetur, nisi sententia divortii perpetui lata sit, & ipse cum licentia ejus statum immutaverit, n. 451. Non potest nocens, etiam per sententiam separatus, sine consensu saltem tacito innocentis statum suum mutare; quòd si innocens ter, aut saltem per biennium rogatus nocentem emendatum renuat recipere, poterit hic absque illius consensu in Religione profiteri, ibid. Si sententia divortii ostendatur ex falsis causis lata, vir tenetur redire ad suam, quamvis in Religione sit professus, & dimissa etiam professa sit, nu. 457. V. *Divortium.*

Sententia lata ob acceptum pretium illicitum, est irrita, l. 4. num. 1499. Injusta non obligat in Conscientia; in foro externo tamen servanda est, num. 1469. Pro sententiâ justâ ferendâ datum pretium restitui debet, non verò saltem ex jure naturali pro injustâ ferendâ datum, num. 1498. V. *Judex.*

Sepultura.

Sepultura ordinariè fieri debet in Parochia domicilii, nisi quis ivisset ad Monasterium animo ibi perpetuò habitandi &c. l. 7. à n. 238. Si quis in testamento disposuerit, ut sepeliatur in Parochia, in qua fuerit moriens, si casu moriatur in aliena Parochia, non in hac, sed in Parochia domicilii sui sepeliri debet, n. 240. Si quis habitet in domo, quæ partialiter est in fundo duarum Parochiarum, pertinet ad Parochiam, ex qua est ingressus in domum, vel ex qua est porta principalis, & in ea inquilini illius sepeliendi sunt, nu. 241. Habens jus Patronatûs, non ideo habet jus sepulturæ in Ecclesia, n. 244. Canonicus Cathedralis habitans privatim in Parochia urbis, si ibi moriatur, in Cathedrali sepeliri debet, si ibi sit locus proprius Canonicorum &c. Debetur tamen tunc Parochiali saltem quarta pars funeraliũ, n. 245. Advenæ & viatores ex consuetudine sepeliuntur ordinarie in Parochia, in qua moriuntur, n. 246. Morientes in carcere ordinariè sepeliri debent in Parochia carceris, nu. 247. Clericus, qui administrationem habuit in Ecclesia &c. in ea sepeliri debet. Si Clericus peregrinus alicubi moriatur, in Cathedrali sepeliri deberet, num. 248. Religiosus, si ad Monasterium commodè deferri non possit, debet à Parocho loci sepeliri, sicut peregrinus, & quidem in Ecclesia, si possit, ibid. Si Religiosus contra statuta sui Ordinis inventus sit retinuisse pecuniam, cum ea in sterquilinio sepeliri debet, n. 249. Novitius, etiam in domo paternâ moriens cum habitu religioso, sepelitur in Monasterio sine obligatione solvendi Canonicam Parocho, n. 248. In sepultura apud Regulares exemptos varia observari debent vel possunt, v. g. quod Parochus funus illud cum cruce & superpelliceo prosequi possit; quod una crux tantùm præferenda, nisi consuetudo alicubi sit contraria &c. n. 237. Sepultura fieri debet tribus saltem cubitis ab Altari in tumba profunda, nu. 242. Sepulturæ electio in hoc vel illo loco cuivis est libera, nec impediri potest à Parocho, si ei detur quarta pars funeralium, n. 236. Impubes tamen non potest eam sibi eligere, nisi malitia ætatem suppleat, n. 243. Nec Religiosus eam sibi eligere potest, num. 248. Sepulturam in Ecclesia sua Parochiali concedere potest Parochus, cui vult, nu. 242. Jus sepulturæ proprium & perpetuum in certo loco, è quo alios possit excludere, solus Episcopus, & non Parochus (nisi sit alicubi alia consuetudo) alicui concedere potest, n. 244.

Sepulturæ Ecclesiasticæ privatio incurritur per defectum Baptismi, per duellum, per excommunicationem, per interdictum aliásque causas, l. 7. n. 235. Qui moritur cum Baptismo non certè valido, probabiliter in loco sacro sepeliri potest, non autem, si certò moriatur ante formam Baptismi totam prolatam, n. 250. Qui moritur cum dubio, an ullo modo baptizatus sit, sepeliri debet in loco profano; uti etiam fœtus ex utero matris extractus, si non sit baptizatus, qui si in utero matris mortuus sit, sepelitur cum matre, nu. 251. Qui baptizatus est sub conditione in dubio, an reipsâ esset homo, videtur sepeliendus loco sacro, num. 252. Qui non est semel confessus in anno, nec in Paschate communicavit, privatur sepulturâ Ecclesiasticâ, sed post latam tantùm sententiam, nu. 253. Qui moritur cum dubio, an semel confessus sit in anno vel communicârit in Paschate, non debet privari sepulturâ Ecclesiastica, n. 254. Omnis, de quo certò & publicè constat, quod in peccato mortali sit mortuus, loco profano sepeliri debet, à n. 255. Illi, qui inventus est mortuus in laqueo vel puteo, sacra sepultura permitti potest, nisi consuetudo loci obstet, vel positivè constet eum mortem sibi intulisse; idem dicendum subinde est de reo, qui in carcere invenitur mortuus, n. 256. l. 4. n. 1477. Sepulturâ Ecclesiasticâ privari debet hæreticus non toleratus, nominatim denuntiatus seu vitandus, nisi signa doloris ante mortem dederit; observanda tamen in hoc est consuetudo loci, quæ in quibusdam Germaniæ locis permittit, ut notoriè hæretici in locis sacris sepeliantur à suis ministris, l. 2. à n. 110. l. 7. n. 196. à num. 258. Etiam privari debet sepulturâ sacrâ interdictus personaliter, non autem generaliter tantùm; nec interdictus personaliter, si in fine vitæ signa pœnitentiæ dederit, l. 7. nu. 418. 421. Sepultura in loco sacro licitè permittitur hæretico excommunicato tolerato, sed à suis, idque ad redimendam vexam, l. 7. n. 259. Etiam videtur permitti posse illi, qui dans signa pœnitentiæ in articulo mortis à Laico vel Clerico non Sacerdote à Censuris est absolutus, nu. 263. Excommunicato denuntiato non ideo permitti potest sepultura in loco sacro, quia in fine vitæ dedit pœnitentiæ & submissionis signa, si à nemine sit absolutus, nu. 264. Hæreticum relapsum & pertinacem Pastor Catholicus illicitè sepelit cum Cruce, in superpelliceo & stolâ, in cœmiterio catholicis & hæreticis communi, n. 262. In sepultura Acatholici in loco, in quo Acatholici mixti sunt Catholicis, videntur licitè campanæ benedictæ pulsari posse etiam ex mandato Parochi, & à Custode Catholico, n. 268. Sepulturâ Ecclesiasticâ quando privandus sit duellans. V. *Duellum.* Quando eâ privandus se ipsum occidens. V. *Homicida.* Sepulturam Ecclesiasticam, sive in loco sacro procurantes Hæretico vitando, uti & eam exequentes, ipso facto excommunicantur, l. 7. n. 261. 265. Sepulturæ jus vendere aut emere in loco sacro an sit simonia. V. *Simonia.*

Septennium Indulgentiarum. V. *Indulgentia.*

Sequestrum.

Sequestrum est contractus, quo res inter plures controversa apud aliquem deponitur, eo fine, ut postea ei tradatur, qui causam evicerit, l. 3. p. 2. n. 834.

Servilia opera. V. *Festorum obligatio.*

Servitus.

Servitus personalis extinguitur per præscriptionem, l. 3. p. 2. n. 538. Servitus ignorata Matrimonium dirimit, l. 6. p. 3. n. 564.

Servus.

Servi possunt contrahere circa materias, quarum habent dominium & administrationem, l. 3. p. 2. n. 683. Probabiliùs invitis dominis suis validè profitentur in Religione, l. 4. num. 179. Servus cum serva invalidè contrahit Matrimonium, l. 6. p. 3. n. 512. Contrahens cum serva, credens eam esse liberam, validè contrahit, l. 6. p. 3. n. 565. Si ducat liberam, quam putabat esse servam, valide facit, ibidem. Ad tempus tantùm liber, postea in servitutem relapsurus, invalidè contrahit, nu. 566. Verè servus, seu mancipium, est irregularis, l. 4. num. 772. Eum Papa solus potest ab irregularitate absolvere, nu. 773. Servi propriè non sunt coloni originarii vel adscititii, vulgò Leibeygene. l. 6. p. 3. n. 512. Servo conducto non debetur stipendium notabilis temporis, quo æger decubuit, nisi aliter conventum sit, aut consuetudo habeat. l. 3. p. 2. n. 1038. Servus an & quomodò peccet aliquid auferendo domino, & an teneatur ad restitutionem. V. *Famulus.*

Sigillum Confessionis.

Sigillum Confessionis sacramentalis est obligatio Juris divini strictissima in omni casu ad tacendum dicta in confessione, l. 6. p. 2. n. 1933. 1938. Obligatio ejus oritur ex jure naturæ, & divino positivo, n. 1936. Violatio ejus duplicem habet malitiam, sacrilegii & injustitiæ n. 1935. In violatione ejus quoad malitiam religioni oppositam non datur parvitas materiæ, nu. 1937. Obligatio ejus oritur èx confessione sacramentali, non verò ex fictè tantùm factâ, nec ex illo, quod extra confessionem sub sigillo confessionis committitur, à num. 1939. Expedit hìc sequi sententias faventes sigillo, à n. 1945. Materia sigilli sunt peccata omnia pœnitentis tam futura, quàm præterita, etiam complicis, & eorum circumstantiæ, si animo se accusandi sint manifestata; etiam pœnitentia gravis imposita &c. num. 1933. à num. 1947. 1971. Ad sigillum obligantur omnes, ad quos notitia confessionis sacramentalis quomodocunque pervenerit, n. 1933. 1940. à nu. 1951. Ad sigillum ita tenetur Confessarius, ut de illis, quæ in confessione sub sigillo dicta sunt, interrogatus, etiam cum juramento ea negare possit, à n. 1933. 1984. Interrogatus, an peccatum, quod est notorium, pœnitens sit confessus, nec negare, nec affirmare debet, sed dicere, pœnitentem fecisse, quod judicavit esse faciendum, & se suo functum esse officio, n. 1985. Si dubitet, an aliquid audiêrit in - an extra Confessionem, illud revelare non potest, num. 1946. Si Confessarius alicui cum licentia pœnitentis revelet peccata, quæ ipse confessus est, hic tenebi-

tenebitur ad sigillum, nisi pœnitens huic etiam ulteriùs revelandi voluerit licentiam dare, n. 1957. Si Confessarius nollit audire peccata, & pœnitens tamen ea enarret, intendens ab iis absolvi, probabiliùs obligatur ad sigillum, num. 1940. Si Confessarius non posset confiteri integrè sine fractione sigilli sacramentalis, non potest confiteri integrè, nequidem in articulo mortis. n. 1938. Licentia loquendi de rebus sigillo sacramentali subjectis, quam dat pœnitens non ultrò, sed ad petitionem Confessarii, quæ facilè fieri non debet, habet saltem periculum invaliditatis, n. 1958. Potest quidem Confessarius sine læsione sigilli monere complicem ex licentiâ datâ à pœnitente; in praxi tamen expedit, ut manifestatio complicis fiat extra Confessionem, si ille corrigendus, aut aliud malum impediendum, l. 6. p. 2. nu. 1959. Licentia data limitari aut revocari potest à pœnitente, nu. 1960. Fractio sigilli fit, si reveletur aliquid per solam Confessionem notum, & spectans ad sigillum, si simul pœnitens sine expresso illius consensu manifestetur; hinc frangit sigillum Confessarius, si loquatur cum aliis de peccato pœnitentis sibi per solam Confessionem noto; si illi Sacramentum aliquod neget; si publicè conquerenti sibi negatam esse absolutionem, dicat, ne conquераris, non potui: si dicat, jam es restitutus gratiæ per Confessionem mihi factam: si nolit audire eum, quem solitus aliàs est audire, & jam putat esse indispositum: si ex scientia in Confessione haustâ specialem inquisitionem instituat, quam aliàs non instituisset: si injungat pœnitentiam gravem, quam tantùm coram aliis, qui judicare poterunt esse pœnitentiam, possit peragere: si dicat: v. g. Petrum pro Confessione auditum non absolvi, nisi id factum esse addat, defectu materiæ: si dicat in præsentia multorum, unus vestrûm tale peccatum commisit: si de publico v. g. fure, dicat eum cum magna contritione sibi furta esse confessum: si dicat Cajum v. g. sibi esse confessum præterito Confessario ordinario, nisi causam aliam det, cur sic confessus sit; si dicat Confessionem fuisse valdè longam, scriptam per tot paginas &c. & pœnitens clam confessus sit &c. n. 1933. à n. 1962. 1996. Etiam frangit sigillum Confessarius, si in Confessione famulo suo mandet, ut propter furta, quæ sibi confessus est, claves reddat, & sponte suâ abeat. num. 1977. Fractio sigilli non fit, si Confessarius in genere dicat, pœnitentem esse probum, confessum peccata venialia &c.; si peccata ita referat, ut moraliter loquendo persona innotescere non possit; neque communitas aliqua etiam parva, infametur: si aperiat peccatum etiam extra Confessionem notum, modò nullam circumstantiam ex Confessione notam referat, sed hìc maximâ cautelâ opus est: si interroget pœnitentem de peccato ex solâ complicis Confessione noto; dummodò illi nullam de hujus Confessione suspicionem moveat: si omittat modum agendi, quem ex Confessione novit pœnitenti esse ingratum: si familiariùs agat cum pœnitente propter spiritualem ejus indigentiam: si ablata restituat: si, cùm vita alicujus describenda, dicat, eum nunquam peccasse mortaliter, nisi simul tergiversetur aut taceat, si tum simul interrogetur etiam de alio, an illi similis in eo fuerit, nu. 1933. à n. 1970. 1991. Potest agere extra Confessionem de auditis in ea cum expressa & formali licentia pœnitentis; aliàs non, nu. 1933. Scientiâ ejus ordinariè uti non licet ad avertenda mala & impedienda peccata, nec ad gubernationem alterius; ad sui tamen gubernationem probabiliùs eâ quandoque uti licet, si nullam inducat peccati notitiam, n. 1933. à num. 1975. Quando ex non usu scientiæ Confessionis deberet Confessarius facere aliquid intrinsecè malum, usus illius scientiæ foret licitus, à n. 1978. An & quando cum pœnitente loqui possit de auditis in Confessione &c. V. *Confessarius.* In materia sigilli cautissimè procedi debet, à n. 1991. Confessarii violantes sigillum præter pœnam depositionis ab officio sacerdotali incurrunt pœnam carceris &c. num. 1999. Contra Confessarium, qui fregit sigillum, in judicio probabiliùs procedi non potest sine licentia pœnitentis, maximè, si pœnitens expresè licentiam negaret, nu. 2000. Quando agitur de promotione pœnitentis, non expedit consulere Confessarium, num. 2001. V. *Confessarius. Pœnitens.*

Signa.

Signa requisita ad inquisitionem, capturam, torturam, condemnationem, quæ, V. *Indicia.*

Significatio vocum in Sacramentis.

Significatio vocum, ex institutione & usu communi nunc posset mutari vel institui in ordine ad formam Sacramenti, l. 6. p. 1. n. 39.

Simonia.

Simonia est studiosa voluntas emendi vel vendendi pretio temporali aliquid spirituale vel spirituali annexum; sive est contractus à lege prohibitus intuitu Religionis circa spiritualia, aut spiritualibus annexa. Est ex genere suo mortale, l. 3. p. 1. à n. 56. Variè dividitur, scilicet in mentalem, conventionalem & realem; item in eam, quæ est juris divini, & in eam, quæ est juris humani &c. à n. 56. Simonia juris divini seu naturalis specie distinguitur à simonia juris humani sive Ecclesiastici tantùm, l. 6. p. 2. nu. 993. Mentalis non est nudum internum propositum committendi simoniam, sed est illa, quæ simul habet adjunctum opus externum, quod tamen nullo signo apparet esse simoniacum; ea committi potest non solùm in simonia juris naturalis vel divini, sed etiam humani tantùm, l. 3. p. 1. à nu. 58. Mentalis est, si spirituale intendatur vel fiat principaliter propter temporale, aut contra, v. g. si quis vadat ad Ecclesiam, si Missam celebret, Sacramenta administret, concionetur, Horas oret &c. propter distributiones, stipendium vel emolumentum temporale tanquam finem principalem, in eo sistendo; item, si temporale intendatur veluti pretium, seu velut æquivalens in commutatione cum re spirituali. nu. 56. à nu. 60. Simonia confidentialis est, si quis sine expressa Papæ licentia alicui procuret Beneficium, conferendo, eligendo, præsentando, instituendo, confirmando, resignando, dando in commendam &c. cum certa confidentia, ut is, cui procuratur, postmodum conferenti, ipsi, aut alteri personæ illud resignet, vel pensiones aut fructus ex eo præstet alteri. Hæc tripliciter committitur, per accessum, per regressum, & per ingressum, à nu. 63. Si quis resignet cum onere, ut acceptans solvat pensiones vel partem fructuum alteri, est simonia confidentialis, uti probabiliùs etiam talis est, si resignet cum onere, ut sibi resignanti solvat. Hæc simonia tantùm habet locum in acceptationibus aut resignationibus Beneficiorum, non autem pensionum aliarumve rerum; imò nec in permutationibus Beneficiorum &c. à n. 66. In resignationibus Beneficiorum quando committatur simonia. V. *Resignatio Beneficii.* Etiam simonia est accipere aliquid temporale pro actu jurisdictionis spiritualis, l. 6. p. 3. num. 948. Pro Beneficiis Ecclesiasticis obtinendis omnis pactio, omnisque conventio, etiam tacita tantùm & implicita, propriâ authoritate facta, est simoniaca, v. g. si pactum fiat hoc modo: *si mihi contuleris hoc Beneficium, obligo me ad dandos tibi ex gratitudine 100. aureos &c.* l. 3. p. 1. à nu. 69. 79. Sive temporale detur ante, sive post obtentum spirituale, velut pretium pro eo, est simonia; non verò, si antecedenter detur ex intentione, ut alter suo tempore sit bene quomodocunque affectus erga dantem, velitque esse gratus, qualis esse citra obligationem poterit donando Beneficium spirituale, num. 72. 74. Si detur aliquid temporale, tanquam motivum spiritualis sibi reciprocè dandi, v. g. Beneficii, est simonia; quòd si munus temporale sit parvi momenti, tum non præsumitur simonia, nu. 73. Si detur aliquid temporale post acceptum spirituale, tanquam gratuita compensatio pro spirituali, aut contra, est simonia; non autem, si detur ùt donum gratuitum, vel ad satisfaciendum obligationi antidorali sive gratitudinis naturalis, à num. 75. Si quis certet cum collatore pro mille aureis, quod Beneficium non sibi, sed alteri sit collaturus, est palliata simonia, nu. 80. Etiam videtur esse simonia, si collator planè liberaliter dicat alteri: *conferam tibi Beneficium*, si hic agnoscens animum benevolum in se reponat: *& ego tibi donabo illud officium*, volens alterum in promissione firmare, n. 82. Etiam, per se loquendo, est simonia, si quis dicat alteri: *si tu lusum viceris, conferam tibi Beneficium, si autem ego vicero, tu mihi dabis centum aureos*, n. 81. Etiam simonia est dare bona sua Ecclesiæ cum pacto, ut eligatur in Canonicum; item, si accipiatur Beneficium cum obligatione præstandi homagium alteri, quo continetur temporale commodum ejus. Item, si quis non velit alicui conferre Beneficium, nisi ab aliquo tertio rogetur, quem sibi vult habere obligatum. Item, si quis alteri serviat, ut loco salarii accipiat Beneficium. Item, si pactum fiat cum aliquo sequens: *Habebis annuè pro stipendio centum aureos, donec curaverim tibi Beneficium, cujus proventus tibi afferent centum aureos, tùmque continuabis tuum ministerium* &c. à num. 86. Non est simonia, si Beneficium alicui conferatur eo fine, ut se honestè sustentare possit; item si alicui detur intuitu consanguinitatis, propter preces armatas, propter proprium metum alicujus damni incurrendi; item si des aliquid alteri propter laborem in eundo & redeundo pro te ad collatorem, aut propter damnum ideo ipsi causatum; item, si detur vel acceptetur pecunia pro habendo faciliori aditu ad collatorem; item, si detur in stipendium laboris extrinseci conjuncti cum spirituali; item, si detur in eleëmosynam; item in pœnam; item in permutationem voti, à quo quis petit liberari; item ad redimendam vexam; item, si conferatur Beneficium ex vana gloria aut appetitu laudis; item, si quis ad permovendum Patronum,

ut se præsentet, promittat reparare sacellum, in quo fundatum est Beneficium &c. à n. 83. n. 144. 149. Etiam non est simonia dicere: *Confer mihi Beneficium, intercede pro me &c. & ero tibi gratus*, si sincerè procedatur sine intentione dandi temporale pro spirituali, aut novam obligationem contrahendi ad aliquid determinatum: quòd si pactum etiam implicitum tantùm de dando temporali adsit (ùt sæpissimè adesse solet) est simonia, n. 102. Simonia est, si onera etiam pia, & etiam, quæ Beneficio insunt, exigantur sub novo pacto, v. g si Beneficium conferatur sub pacto, ut Beneficiandus juret se lecturum Missas, ad quas fundatio obligat. l. 4. nu. 670. Item simonia est si in electione, præsentatione, nominatione, institutione, confirmatione, collatione vel aliâ provisione, sive admissione ad possessionem alicujus Cathedralis Ecclesiæ vel Beneficii, Canonicatuum aut Præbendarum, vel partem proventuum, seu ad distributiones quotidianas certæ conditiones seu deductiones ex fructibus, solutiones, promissiones, compensationes illicitæ, aut etiam, quæ in aliquibus Ecclesiis dicuntur Turnorum lucra, interponantur, num. 671. Item simonia est, si Canonicus pro admissione in possessionem cogatur aliquid solvere Capitularibus, vel instituere convivium &c. num. 672. Simoniam committit, qui juri dubio ad Beneficium cedit authoritate propriâ propter aliquid temporale, nu. 552. Etiam simoniam committit resignans liti Beneficiali, si pacificatur de expensis suis recuperandis; item resignans huic liti pro obtentione alterius Beneficii; item si ex duobus electis alter alterum corrumpat, ut resignet juri suo, n. 555. Etiam simonia est, si fiat compositio inter litigantes pro Beneficio authoritate propriâ, quæ à Superiore approbari non posset, nu. 557. Item simonia est, litem beneficialem privatâ authoritate terminare interventu sortium, n. 558. Permutare Beneficia Ecclesiastica authoritate propriâ, est simonia juris Ecclesiastici, l. 3. p. 1. à n. 109. l. 4. n. 1092. Non est simonia alias res spirituales propriâ authoritate permutare, l. 3. p. 1. n. 114. Si permutatio Beneficiorum fiat hâc lege, ut expensæ litis vel Bullarum refundantur per recipientem, videtur esse simonia, si impensæ sint causa impulsiva permutationis &c. l. 4. n. 884. Si fiat permutatio triangularis vel quadrangularis apud Ordinarium, v. g. si ego resignem tibi, ut tu Titio, & ut Titius mihi &c. est simonia, n. 1099. Si fiat permutatio Beneficiorum inæqualium quoad dignitatem, potestatem, jurisdictionem, est simonia, si inæqualitas compensetur per pecuniam vel aliquid temporale, l. 4. num. 1104. Si fiat permutatio cum pacto, ut compermutans refundat expensas in conservationem vel meliorationem Beneficii factas, si fructus expensis suis respondentes è Beneficio retulerit, est simonia; aliàs non, nu. 1105. 1061. Si permutatio fiat sub conditione, si Superior approbet, non est simonia, n. 1106. Nomine Beneficii in materia simoniæ non veniunt Commendæ Equitum Hierosolymitanorum, nec Capellaniæ non erectæ authoritate Episcopi, nec Hospitalia, si authoritate Episcopi erecta non sint, nec officia ad nutum revocabilia, nec Coadjutoriæ Beneficiorum &c. l. 3. p. 1 à num. 104. Vendere Beneficium Ecclesiasticum, quod in se est invendibile, probabiliùs est simonia Juris divini, n. 118. 123 Vendere seu elocare Decimas, id est, jus decimandi directum, &c. est simonia; non tamen est simonia jus decimandi in uno loco permutare cum jure decimandi in alio loco, n. 124. Elocare fructus Beneficiorum ad triennium, non est simonia, quæ restrictio ad triennium in plerisque locis non est recepta, in quibus ad tempus vitæ elocari possunt, nu. 125. Vendere vel elocare jus Patronatûs quando sit simonia, V. *Jus Patronatûs*. Vendere vel emere potestatem supplendi v. g. in Parochia, est simonia, n. 173. Dare pecuniam Patrono hæretico pro Beneficio, ordinariè est simonia, nisi Beneficium alioquin acatholico collaturus erat &c. à num. 133. Vexam injustam redimere pretio, non est simonia, si quis habeat jus spirituale in re acquisitum; nec simonia est eam redimere, si post jus spirituale per indubitatam institutionem obtentum injustè quis impediatur à capienda possessione; justam autem vexam pretio redimere est simonia, utì etiam, si jus in Beneficio necdum sit acquisitum, vexam etiam injustam ab iis redimere, qui ad Beneficium directè juvare possunt; item, si necdum indubitatè & pacificè jus sit obtentum, pro eo similiter & sine controversia acquirendo, aut pro accipienda possessione, si ea necdum capta sit, aut pro obtinenda confirmatione post electionem factam &c. pretium dare est simonia, à n. 138. Etiam simonia est offerre pecuniam electoribus, ut dignum eligant, nisi pecuniam offerens certò sciret eos propendere in pravam electionem &c. à num. 146. Etiam simonia est dare rem spiritualem v. g. Beneficium sub pacto, ne ille, cui datur, imposterum vexet aut noceat, etiam injustè, nu. 149. Emere titulum Ordinationis jam constitutum, v. g. fundationem, est simonia; non autem emere priùs constituendum, v. g. super mensa Abbatiali. à n. 150. Vendere res benedictas, consecratas &c. secundùm valorem intrinsecum, non est simonia, nisi majori pretio vendantur propter annexum spirituale, à nu. 152. Eas elocare pro pretio, est simonia, nisi pretium petatur præcisè, quantum est damnum, quod res talis pateretur, num. 156. Simonia est pro Sacramento ipso dare pretium, vel pro labore intrinseco, qui est in ejus administratione; non autem est simonia pro administratione Sacramentorum, Officiis divinis, Litaniis, precibus, cantu spirituali &c. pretium exigere per modum stipendii, eleemosynæ, vel ratione consuetudinis &c. à num. 158. Accipere vel dare pretium pro exercitio virtutis vel actu aliquo bono, si intercedat pactum absolutum, & fiat per modum compensationis, ordinariè est simonia, à nu. 163. Accipere vel dare pretium pro actione jurisdictionis vel functionis spiritualis, etiam ex pacto, non est simonia, si accipiatur per modum stipendii ad sustentationem, num. 165. Accipere vel dare pretium pro consecratione templi, calicis &c. est simonia; utì etiam, per se loquendo, si ordinandus det, vel Episcopus aut Ministri ejus aliquid oblatum admittant pro Ordinibus, præsentatione ad Ordines, Dimissorialibus, testimoniis &c., exceptis Notariis Episcopi, qui aliquid pro labore acceptare possunt, à n. 166. Etiam est simonia dare vel accipere pretium pro actionibus ex se ordinatis ad spiritualia, v g. ad Beneficii adeptionem &c. num. 168. Etiam simonia est, si Judex Ecclesiasticus accipiat pretium pro sententia &c. à nu. 170. Non est simonia pro dispensationibus aliquid accipere vel exigere per modum mulctæ &c. n. 172. Accipere pretium pro assistentia Parochi in Matrimonio, est simonia; non verò illud accipere pro assistentia testium, num 174. Accipere vel dare pretium pro omissione actûs, quæ procedat à potestate Ecclesiastica, est simonia; non verò, si omissio non sit exercitium jurisdictionis spiritualis, neque intuitu rei spiritualis pretio æstimetur; nec simonia est dare pretium, ut alter abstineat ab actu spirituali injusto & sacrilego, à num. 175. Accipere vel dare pretium pro Theologia Positiva vel Scholastica docenda, non est simonia; pro Ascetica tamen, utì & pro Polemica docenda pretium accipere est simonia, nisi per Polemicam tantùm instrueretur intellectus, ut Fidei nostræ principia doctrinaliter propugnare, & hæreses oppugnare posset, à num. 179. Pro pretio docere Theologiam moralem, probabiliùs non est simonia, nec pro omnibus & singulis Doctoribus etiam ex pacto accipere stipendium pro sustentatione, à num. 184. num. 165. Jus sepulturæ vendere vel emere in loco sacro, ordinariè est simonia, nisi consuetudo legitimè introducta excuset, vel pretium accipiatur pro fundo &c. à num. 185. Dare vel accipere pecuniam pro ingressu in Religionem, si accipiatur pro sustentatione ejus, qui ingreditur, non est simonia; Nec est simonia, si gratis dentur munera Superioribus vel aliis, ut faciliùs impetretur ingressus in Religionem; Nec talis est, si muneribus aliquis ad Religionem alliciatur, vel in studiis à Religioso statu alatur, ut postea eum intret &c. à num. 187. Consuetudo legitima excusare potest à simonia juris tantùm positivi, non autem Juris naturalis, à num. 191. In dubio, an simonia commissa sit, nec ne, præsumi debet non commissa, à num. 195. Si verba sint dubia, Ecclesia præsumit simoniam, nu. 197. Secundùm communem, in simonia juris naturalis non datur parvitas materiæ, nu. 198. Secus est in simonia juris tantùm Ecclesiastici, l. 4. n. 632.

Pœnæ simoniæ confidentialis & realis variæ sunt, v. g. excommunicatio, inhabilitas ad Beneficium simoniacè collatum vel obtentum, annullatio electionis, præsentationis &c. l. 3. p. 1. num. 199. Simonia ficta est, quando exteriùs fit promissio rei spiritualis pro temporali, vel contrà, sine intentione promissum implendi, vel se obligandi; per quam si alter inducatur ad dandam pecuniam v. g. pro Beneficio, peccatur mortaliter; pœnæ Juris tamen per eam non incurruntur, à nu. 200. l. 6. p. 2. à nu. 994. Etiam per mentalem, secundùm communem, non incurruntur pœnæ, l. 3. p. 1 à num. 202. Materialis tantùm dicitur, si simonia reipsâ intervenerit, bonâ tamen fide acta sint omnia; per eam non incurruntur pœnæ, si ex nulla parte sit commissa simonia formalis, à num. 204. Si commissa sit simonia per tertium tantùm, incurruntur pœnæ, nisi ille tertius malitiosè id fecerit ad impediendum valorem collationis, vel nisi ipsemet provisus contradixerit, nihil sciens de simonia facta &c. à n. 206. Si commissa sit per tertium tantùm, potest ab ignorante præscribi jus in Beneficio per possessionem triennalem, n. 211. Per simoniam conventionalem, necdum completam non incurruntur probabiliùs pœnæ, nu. 212.

Per

Per simoniā Juris ecclesiastici tantùm probabiliùs incurruntur pœnæ, nu. 213. Per actum invalidum ratione ipsius simoniæ incurruntur pœnæ, non autem, si aliunde sit invalidus, n. 225.

Pœnæ simoniæ communis etiam variæ sunt v. g. annullatio provisionis, excommunicatio, suspensio Ordinis simoniacè suscepti, &c. à nu. 214. Pœnæ simoniæ confidentialis etiam ex una tantùm parte completæ sunt inhabilitas ad quæcunque alia Beneficia obtinenda, & in quibusdam excommunicatio &c. à n. 220. Metus, sive periculum magni damni statûs vel famæ excusat, ut Beneficium propter simoniam occultam aliàs dimittendum, retineri possit; sic tamen provisus teneretur omnes fructus restituere Ecclesiæ vel pauperibus, & cessante illo periculo Beneficium dimittere, n. 226. Potest Papa incurrere simoniam, non tamen pœnas ejus, num. 227. In aliquibus pœnis simoniæ solus Papa, in aliquibus etiam Episcopus & qui privilegium habent, dispensare possunt, à nu. 228. Si simoniacus dispensationem acceperit, præsertim à Collatore, poterit probabiliter sine nova collatione retinere Beneficium; quod si provisus illam collationem admisisset sciens illud suum vitium, etiam intrusio hæc purgari & tolli deberet, nu. 232. Pœnæ simoniæ, per quæcunque verba dispensans voluntatem suam manifestet, tolli possunt, n. 233. Papa confirmans electionem, non supplet vitium simoniæ, nu. 234. In materia simoniæ Judex sæcularis cognoscere non potest, nu. 235. In eà quilibet accusare potest excepto capitali inimico & conspiratore, ibid. Si in causa simoniæ agatur criminaliter, vel etiam civiliter contra aliquem in dignitate constitutum, non admittuntur testes criminosi & infames, nisi sint emendati de crimine; ubique tamen repellitur perjurus, ibid. In crimine simoniæ non datur appellatio, nisi ea fiat ante sententiam, ibid. Simoniacè acceptum Beneficium cum pensione ejus restitui debet etiam ante sententiam judicis, à num. 236 Pretium rei spiritualis ordinariè restitui debet priùs post sententiam Judicis, excepto pretio, quod acceptum est pro Beneficio, hoc enim etiam ante sententiam restitui debet, ibid. Si res jam sit tradita, restitutio ordinariè fieri debet Ecclesiæ & ante eam ordinariè fieri potest illi, à quo pretium est acceptum, ibid. Quamvis multæ sententiæ circa simoniam sint speculativè probabiles, sæpè tamen non sunt pro multis probabiles practicè, n. 245.

Simoniacus ingressus est, si quis sciens esse commissam à se vel alio simoniam in adeptione Beneficii illud ingrediatur; ordinariè ingressus hic obstat effectui regulæ de triennali, l. 4. à nu. 709.

Simulatio.

Simulatio latissimè sumpta, seu materialis, est positio signi de se indifferentis ad plura, cum prævisione, quòd aliquis per illud sit decipiendus, quod ipse tamen non intendit: per se loquendo licita est extra naturam Sacramentorum, l. 3. p. 1. n. 298 l. 6 p. 1. n 150. l. 6 p. 2. nu. 1187. Materialis si respiciat objectum vel circumstantiam vitiosam &c. est illicita; si objectum indifferens, est licita, l. 3. p. 1 n. 299. l. 6. p. 1. n. 152. Strictè sumpta sive propriè dicta & formalis est, quando quis per facta externa intendit aliud significare, quàm in animo habeat, quæ illicita est, l. 3. p. 1. n. 297. l. 6. p. 2. n. 1187.

Simulatio administrationis vel susceptionis Sacramentorum. V. *Minister Sacramentorum.*

Sinnichius.

Sinnichius malè docuit, gratiam sufficientem, quæ daretur ad observanda præcepta, fore perniciosam, l. 3 p. 1. n. 3.

Societas Jesu

Societatis Jesu Generalis initio sui regiminis revocans facultates, gratias, privilegia ab Antecessoribus suis concessa, non intelligitur de facultate absolvendi, dispensandi &c. l. 6. p. 2 n. 1591. Societatis Jesu Generalis dispensare potest cum suis in oratione Horarum, & obligationem infirmorum in aliud opus pium commutare, l. 4. n. 1233. Etiam potest Legata suorum commutare ex uno usu ad alium, l. 6. p. 2. num. 1585. Idem potest suis in remotissimis Infidelium terris degentibus dare facultatem dispensandi cum illis, qui ab infidelitate conversi sunt, & priùs in gradibus non licitis, lege tamen divinâ non prohibitis, Matrimonia contraxerant, ut in eisdem manere possint, l. 6. p. 3. n. 893.

Societatis Jesu Provinciales possunt, nullius licentiâ requisitâ, erigere oratoria privata &c. l. 6. p. 2 à nu. 275. Iidem possunt cum ingredientibus Societatem, in voto Religionis alterius, etiam strictioris, dispensare, n. 1585. Iidem possunt per se vel alios Nostris dare facultatem dispensandi ad petendum debitum cum illis, qui consanguineum vel consanguineam sui conjugis post Matrimonium carnaliter cognoverit, l. 6. p. 2. nu. 1588.

Societatis JESU Superiores non possunt uti notitiâ in sola Confessione acceptâ ad gubernationem subditi; ad suî tamen ipsorum gubernationem eâ probabiliùs uti possunt, si usus illius non inducat notitiam peccati, l. 6. p. 2. nu. 1933. 1977. Iidem possunt cum suis dispensare circa jejunia & cibos vetitos, l. 6. p. 2. n. 1583. Etiam habent facultatem benedicendi vasa sacra &c. n. 353 406 Item reconciliandi suas Ecclesias, cœmeteria & oratoria polluta, n. 1597. Potest iis etiam committi facultas benedicendi campanas pro Ecclesiis, n. 460. Iidem & Confessarii nostri ordinarii possunt nostris relaxare quælibet juramenta, si fiat sine præjudicio tertii, l. 6. p. 2. nu. 1585. Possunt pariter Superiores communicare facultatem aperiendi Litteras Apostolicas, easque exequendi alicui de Societate non Doctori, l. 6 p. 3. n. 978. l. 6. p. 2. n. 1587. Eorum præcepta non exspirant morte eorum, quia per potestatem legislativam eis specialiter tribuitur stabilitas, l. 1. n. 566. In Societate Jesu Ministri communiter possunt dare veniam pro medio imperiali aut ad rem illius pretii, quod tamen pendet à voluntate Superioris, l. 4. n. 144. Societatis Conservatores possunt in manifestis injuriis & violentiis etiam per Censuras & pœnas Ecclesiasticas procedere contra Vicarios Generales Episcoporum, &c l. 6. p. 2. n. 1592.

Sacerdos Societatis JESU deberet celebrando Missam mediam horam ad altare impendere, l. 6. p. 2. nu. 559. Non satisfacit celebrando pro defunctis per anticipationem, quando mortui necdum sunt, n. 201. Societatis Jesu Sacerdos, per se loquendo, non peccat omittendo Missas quandoque præscriptas &c. à n. 168. Idem non potest pro se vel pro alio acceptare stipendium ratione Missarum, quas legit, num. 146. Potest gratis legere Missas, & rogare offerentem, ut pecuniam liberaliter ad hanc vel illam piam causam applicet, ibid. Pecunia oblata pro Missis à Superioribus Societatis admitti potest, & Sacra legi ex gratitudine, ibid. Societatis Jesu Sacerdos potest à Superioribus accipere facultatem, itineris vel alterius legitimi impedimenti causâ legendi Sacrum infra Primam, num. 229. Etiam potest bis aut sæpiùs eodem die celebrare, si à Parocho habente plures Parochias, ideòque potente sæpiùs celebrare, rogetur, num. 237. Potest inter missiones cum venia Generalis vel Provincialis celebrare in Altari viatico ubique gentium, etiam in castris militum, modò loca, etsi communia & profana, tuta & honesta sint, n. 255. à n. 173. Non videntur posse dispensare in foro conscientiæ cum illis, qui in locis, in quibus *Trid.* receptum est, & non servatum ab aliquibus, induci non possunt, ut illicitè contractum Matrimonium iterum contrahant servatâ formâ Tridentini: Nec dispensare posse in primo gradu post Matrimonium contractum &c. l. 6. p. 2. à nu. 892 Non habent facultatem baptizandi sine Parochi licentia, l. 6. p. 1. n. 274. Petens à Superiore facultatem in genere pro aliquo absolvendo à Reservato, ordinariè ipse pro se uti non potest, l. 6. p. 2. n. 1698. Iis varia privilegia & facultates variæ &c. à S. Sede concessa sunt, quibus licitè & validè uti non possunt, nisi, in quantum illis à Præposito Generali fuerint communicatæ, à nu. 1574. Non possunt audire Confessiones sæcularium ubivis locorum, nec quorumcunque Christi Fidelium undecumque venientium, nisi approbationem vel licentiam habeant ab Ordinariis locorum, à nu. 1576. Possunt absolvere ab omnibus Casibus extra Bullam Cœnæ Papæ reservatis, & consequenter etiam à sententiis, Censuris & pœnis Ecclesiasticis ex illis resultantibus, nu. 1582. 1611. Non videntur, per se loquendo, posse absolvere à Casibus, qui verè sunt Bullæ Cœnæ; à quibus tamen in partibus Infidelium remotissimis, ex quibus non datur recursus Romam, absolvere possunt, num. 1580. à n. 1618. l. 7. nu. 142. Qui habent potestatem familiaribus suis administrandi omnia Sacramenta, non tamen validè assistunt eorum Matrimonio, l. 6. p. 3. num. 718. Societatis JESU Confessarii ex commissione sui Superioris possunt aperire & exequi litteras seu Rescripta S. Pœnitentiariæ, l. 6. p. 3. num. 954. 978 Habent quoque facultatem commutandi vota non reservata, l. 3. p. 1. num. 531. Possunt etiam commutare vota jurata, dummodo commutatio non fiat in præjudicium tertii, exceptis ultra-marinis, Petri & Pauli de Urbe, S. Jacobi in Compostella, Castitatis & Religionis, l. 6. p. 2. num. 1585. Non possunt ordinariè dispensare in votis illis, in quibus possunt Episcopi; num. 1586. Varias facultates & privilegia non videntur habere, donec de illis constet, v. g absolvendi eos, qui Majores Ordines susceperunt in excommunicatione; nec eos, qui plures Canonicatus aut Beneficia Curata possident; nec dispensandi in fructibus malè perceptis, cum illis, qui per simoniam ignorantam Beneficia obtinuerunt; nec gaudendi Privilegiis Collegiorum

giorum in prædiis rusticis &c, quæ ad eos spectant; nec eligendi Conservatores, si Episcopus urgeat observationem Decretorum *Tridentini* in iis, in quibus per *Trid.* vel Papam Exempti subjiciuntur Episcopi jurisdictioni & correctioni &c. n 1590. à n. 1592.

Societatis Jesu Religiosos quilibet Sacerdos à venialibus absolvere potest, num. 1553. Itinerantes socio suo ejusdem ordinis confiteri debent; quòd si non adsit ejusdem Ordinis Confessarius, possunt confiteri cuivis, etiam non Regulari; si divertant ad domum aliquam sui Ordinis, tenentur confiteri vel socio viæ, vel ordinariis Confessariis illius domûs &c. à num. 1524. Ab iis etiam tempore Jubilæi sine Superioris consensu eligi non potest Confessarius extraneus: cui Privilegio tamen Pontifices derogare possunt, num. 1464. Nondum in Ordinibus constituti non obligantur ad Horas recitandas, l. 4. num. 1186. Cum facultate suorum Superiorum ad sacros Ordines promoveri possunt à quolibet Episcopo absque ullo examine & interstitiis, etiam tribus diebus continuis, l. 6. p. 2. n. 2194. 2104 Possunt à Dominicâ Palmarum usque ad Dominicam in Albis, excepto die Paschatis ministrare publicè SS. Eucharistiæ Sacramentum, num. 2195. l. 6. p. 1. num 637. Post emissa vota simplicia validè testamentum condere possunt, sed non licitè absque Superiorum licentia, l. 3. p. 2. n. 1153. l. 4. num. 103. Tale tamen testamentum est à Superiore irritabile, quamdiu testator vivit &c, l. 4. nu. 103. 142. Si jubeantur de bonis suis disponere, peccant contra paupertatem, si id sine causa detrectent, l. 4. nu. 142. Specialiter prohibentur esse executores testamentorum, l. 3. p. 2. n. 1145. Societatem Jesu ingredientes ante & post ingressum faciunt renuntiationes & donationes validas, si fiant juxta ejus constitutiones, l. 3. p. 2. à nu. 1125. V. *Renuntiatio hæreditatis.* Veniam generalem habent ad varia, v. g. ad scripta mutuanda vel donanda, ad ferendum sua ad sartorem & sutorem resarcienda &c. l. 4. nu. 144. Illicitum eis est pecuniam sibi oblatam relinquere depositam apud alium, penes quem pecuniæ dominium remaneat, vel eam apud se habere, ita, ut dominium spectet ad alium, quamvis eâ uti nolit, nisi petitâ veniâ à Superiore, l. 4. n. 143. Si ex uno Collegio mittantur ad aliud, parere tenentur, l. 6. p. 2. num. 2196. Peccant mortaliter, si non adhibeant diligentiam in cavendis defectibus, ob quos se dimittendos vel ejiciendos prævident &c. l. 4. nu. 57. Scholasticus, qui pravis moribus de industria dimissionem extorsit, vel falsis allegationibus eam impetravit, non est liber à votis, ibid. Quicunque ad Ordinem laxiorem transiens ad varia redditur incapax, l. 4. nu. 193. Non licet ampliùs eis transire ad alium Ordinem, nequidem Carthusianorum, sine facultate Generalis; qui etiam Professos mittere potest ad quemvis alium Ordinem, cum consensu tamen Superiorum loci illius, ad quem destinabuntur; non tamen ad Ordines militares vel hospitalarios, à nu. 194. Si quis cum venia ad alium Ordinem transierit, & in eo professus sit, ac postea redeat ad sæculum, Societas contra illum ùt apostatam agere potest, num. 196. A Societate Jesu transeuntes ad alium Ordinem sine licentia, puniri possunt ùt apostatæ, num. 206. Peccant probabiliter & excommunicantur temerè dimittentes habitum, nu. 207. Medicinæ periti mederi possunt, si alii desint, & per se ipsos non faciant adustionem, n. 171. Opinionum laxitas & novitas est eis inhibita, l. 1. n. 469. Illorum Moralis non est corrupta, à n 166. Illis omnibus prohibitum est docere, quòd detur parvitas materiæ in re venereâ, l. 3. p. 1. n. 911. Auctores eorum ferè omnes docent, licitum esse sequi opinionem probabilem relictâ probabiliore, l. 1. n 269. Missionarii quamvis sint professi, possunt habere reditus, l. 4. n. 152. Illi in Missionibus easdem Indulgentias habent & publicare possunt, quas habet Societas, l. 6. p. 2. n. 1359. Professurus debet complevisse annum 33. ante quod tempus tamen valida est Professio, quæ videtur esse invalida, si fiat ante diem à Generali designatum, ex cujus tamen voluntate fit valida adveniente die designato, si permaneat voluntas illius, qui professus est, l. 4. à n. 14. Novitius gaudet Privilegiis Ordinis, & si habeat alia requisita, potest ex licentia Superiorum ordinari, sicuti etiam professus, l. 6. p. 2. num. 2237 Sacristani eorum Laici ex venia Superiorum licitè tangunt vasa sacra, Corporalia, Purificatoria &c. Sacerdos tamen primò Corporalia & Purificatoria & pallas abluit, l 6. p. 2. num 359. In Societate Jesu præter undecim Casus Clementinos reservantur specialiter decem, qui cùm manifestè erunt mortalia, & in actum exteriorem prodierint, reservantur Superiori domûs vel Collegii Jam post Decretum Clementis VIII. nequidem Generalis potest reservare aliquod peccatum authoritate propriâ, nisi suppositâ discussione & consensu Congregationis &c. à num. 1667. Si Societatis Jesu Religiosus à reservato pro tali cognito ex necessitate aliquâ indirectè sit absolutus, tenetur se postmodùm sistere Superiori suo, ut ab eo, vel de ejus licentiâ directè absolvatur, à n. 1678. Superiores locales per quemcunque ex Ordinariis Domûs suæ Confessariis à reservatis absolvi possunt &c num. 1680. Si Confessarius bonâ fide dubitet, an mortale sit, quod proponitur, potest ab eo absolvere, quamvis ex genere suo sit reservatum; nec postea repetenda est Confessio, nu 1681. Provinciales & Superiores locales, quamvis non possint sibi designare quoscunque Confessarios pro absolutione à suis reservatis, possunt tamen pro subditis suis ab illis absolvendis etiam non Societatis Sacerdotes designare, num. 1682. Casus aliqui in Societate reservati quomodo intelligendi. V. *Reservatio Casuum*

Societati Jesu privilegia vivæ vocis oraculo concessa sunt revocata, l. 1. à n. 850 V. *Privilegium.* Concessæ tamen Indulgentiæ vivæ vocis oraculo post Collegiorum visitationem adhuc valent, num. 861. Concessa Privilegia vivæ vocis oraculo plura sunt, nu 862. Probabiliter adhuc viget Privilegium Altaris pro liberanda anima &c. l. 6. p. 2. nu. 526. Habetur privilegium expressum pro famulis domesticis, ut illi præcepto Communionis Paschalis satisfaciant in templo Societatis, l. 6. p. 1. nu. 635. Festum S Francisci Xaverii, si incidat in Dominicam primam Adventûs, cum Indulgentiis transferri potest in diem Lunæ proximè sequentem, l. 6. p. 2. n. 1357. 1376. Item de S Ignatio omni septimanâ Missa celebrari & recitari Officium sub ritu semiduplici extra Adventum & Quadragesimam die non impeditâ Festo duplici vel semiduplici; non tamen in feriis quatuor Temporum, nec in Vigiliis, nec in feria secunda Rogationum, nec in ea feria, in qua reponendum Officium Dominicæ &c. l. 4. n. 1248. In Societatis Jesu Ecclesiis Missa de Martyribus Japonensibus legi potest festo eorum die, etiam à Sacerdotibus sæcularibus; ad talem tamen Missam nequidem Societatis Jesu sacerdotes obligantur, sicuti obligantur ad Missam de B. Aloysio, & festum Martyrum Japonensium transferre possunt, l. 6. p. 2. num. 575. Etiam de Festo B. Aloysii incidente in Dominicam, probabiliter possunt in templo Societatis sacerdotes sæculares celebrare; non tamen de eo Horas legere, l. 4 num. 1249. Societas Jesu in Festis propriis S. P. Ignatii, S Francisci Xaverii, S. Francisci Borgiæ, SS. Martyrum Japonensium, S. Stanislai, B Aloysii, S. Francisci Regis &c. circa singula Festa specialia observare debet, l. 6. p. 2. num. 576. De Ss. Nomine Jesu agit 14. Jan. sub ritu 2. classis, ibid. De Dedicatione Cathedrali facit sine octava; Coloniæ, ùt habet praxis, cum Octava, l. 4 n. 1257. In Societate Jesu legitur Missa pro Defunctis ex Societate primâ die non impeditâ post Festum Animarum, non obstante renovatione studiorum, sicut in die Animarum, omisso in orationibus *Famularumque*, l. 6. p. 2. n. 170.

In Societate Jesu ordinatum est, ut in litteris annuis nulla fiat mentio sacrilegæ Confessionis emendatæ, l. 6. p. 2. in editione secunda dicti libri, num. 1998. In Societate Jesu non est licitum denuntiare aliquem, si is perfectè peccatum occultum emendaverit, nec sit ullum periculum relapsûs vel damni, qui casus tamen erit rarissimus, l. 2. num. 208. In ea per emissionem votorum simplicium non vacant Beneficia, l. 4. n. 936. In eam ingressum varia impediunt, n 181. Ex ea ob varias causas quis ejici potest, n. 204. Dimissus post Novitiatum & vota simplicia, si hìc iterum admittatur, probabiliùs Novitiatum repetere debet; sæpè tamen congruum est, ut cum tali post primum annum repetiti Novitiatûs dispensetur, n. 22. Dimissus scholasticus non potest reincidere in vota sine nova admissione, probatione, consensu &c. n. 197. Ex justa causa dimisso non est obligatio restituendi ea quæ Societati donavit &c n. 56. Societas Jesu non tenetur alere sacerdotem à se dimissum, l. 6. p 2. nu. 2196. Nec dimissionis actu à Generali confirmato eum iterum admittere, ibid.

Societatis Jesu Collegia & Domus etiam professæ hæreditates accipere possunt &c. l. 3. p. 2. nu. 1153. In eis diversimodè contra paupertatem peccari potest, v. g. postulando vel admittendo stipendium vel eleëmosynas, quibus Missæ, Confessiones, lectiones, vel quodvis aliud officium nostri instituti compensari videatur &c. l. 4. à n. 136. Domus ejus Professæ non sunt capaces ad retinenda bona immobilia, redditus vel fructus, qui reddituum loco esse possint; nec possunt fructus horti vendere, vel hortum elocare &c.; sunt tamen capaces propriæ habitationis, villæ, vel horti suburbani &c. à nu. 147. In Residentias Societatis Jesu, quæ sunt perpetuæ, & in quibus vivitur utì in Collegiis, fœminis non est dandus ingressus: oppositum sit, si tantùm sint ædes Missionariorum, vel velut privatæ, n. 90.

Sponſalia.

puellam ad copulam, ſub mortali tenetur eam ducere, quamvis ſit nobilioris conditionis; quod ſi facere nolit, abſolvi non poteſt, & probabiliùs etiam videtur teneri eam ducere, quamvis ſciverit illam ab alio priùs fuiſſe corruptam, à n. 68. V. *Defloratio.* Qui promiſit disjunctivè, ſi promiſſio acceptata ſit ab utraque parte, tenetur alterutram ducere; quòd ſi una electa renuat, non tenetur ducere alteram, n. 97. Qui disjunctivè promiſit duabus ſororibus, ſi cum una habuerit copulam, ad eam ducendam tenetur; quod probabiliùs etiam verum eſt, ſi ita promiſerit duabus non conſanguineis, & cum una copulam habuerit, n. 98. Qui promiſit unam accipere è tribus filiabus, tenetur ad unam quæ ei placuerit, n. 99. Similiter, ſi pater juret dare Titio v. g. unam è tribus, tenetur unam aſſignare, quam ſi Titius reſpuat, non tenetur dare alteram; quòd ſi reliquæ moriantur, antequam pater unam aſſignârit, tenetur dare ſuperſtitem; quòd ſi ante aſſignationem factam Titius unam cognoverit, pater ad nullam tenetur, ibid. V. *Promiſſio.* Sponſalia contrahens animo poſt Matrimonium ratum ingrediendi Religionem, probabiliùs peccat graviter, ſi hoc ſine juſta cauſa reticeat: quòd ſi etiam ex juſta cauſa clam cogitet Religionem ingredi, tenetur compenſare damna & expenſas factas, n. 194. 211.

Sponſalia ex levi metu injuſtè incuſſo contracta ſunt valida, poſſunt tamen irritari à metum paſſo; ad ea metum incutiens probabiliùs obligatur, nu. 105. Ex metu gravi injuſtè incuſſo contracta probabiliùs non ſunt invalida jure naturæ, ſed jure poſitivo probabiliter invalida ſunt; nec juramento firmantur quod etiamſi factum ſit, non obligat, n. 44 à n. 106.

Sponſalia invitis & inſciis parentibus ordinariè iniri non debent; ſic tamen inita ſunt valida, & ordinariè obligant etiam Minorennes, n. 57. 60 100. Etiam ordinariè obligant, quamvis parentes ita initis contradicant, & quamvis minarentur exhæreditationem, à n. 101.

A ſponſalibus reſiliens ad Matrimonium cogi poteſt, nu. 57. Culpabiliter ab iis reſiliens perdit ſuas arrhas, & tenetur ad alterius partis reddendas, ac ad reſtitutionem, quanti ejus intereſt talem contractum impleri, ibid. Juſtè ab iis reſiliens probabiliter non tenetur ad expenſas & damna, quæ injuſtè reſiliens compenſare debet, à n. 118. Dans alteri juſtam cauſam ab iis reſiliendi, tenetur huic expenſas refundere, n. 222. Ab iis reſiliens, qui abſolutè, ſed liberaliter promiſit, ſi promiſſio acceptata, ſed non ſit facta repromiſſio, probabiliter tantùm peccat venialiter; quòd ſi alteri voluerit facere jus ſtrictum, probabiliùs peccat mortaliter contra juſtitiam, n. 58.

Sponſalia poſteriora contra fidem priorum inita, quamvis jurata ſint, aut copula acceſſerit, aut ſolenniter coram Parocho & teſtibus inita, ſunt invalida, licèt priora clandeſtinè ſint inita: poteſt tamen Judex priora ignorans aliquando ad ſecunda illa cogere, l. 6. p. 3. n. 57. à n. 73. Poteſt etiam puella, ſi poſt inita ſponſalia cum primo, imprægnata ſit à ſecundo, qui ſe offert ad eam ducendam, huic nubere, n. 75. Qui ſponſalia inivit cum pluribus contra ſponſionem primæ factam, ſi hæc moriatur, vel obligationem remittat, ordinariè non tenetur ulli ex poſterioribus, n. 76. Sponſalia poſteriora inita ſub conditione, ſi altera ſponſa nollet, vel moreretur, vel remitteret, ſunt valida. In dubio, an poſteriora fuerint abſoluta, an conditionata, præſumuntur conditionata, n. 77. Si poſteriora fuerint abſoluta, & priora conditionata, hæc tamen prævalent, n. 88.

Sponſalia conditionata ad duo obligant, ſcilicet ad Matrimonium ineundum poſt eventum conditionis, & ad exſpectandum illum eventum; quæ conditione impletâ fiunt abſoluta, n. 78. Si conditio adjecta ſit turpis vel impoſſibilis, ſponſalia probabiliùs ſunt invalida; communiter tamen ſtandum eſt intentione contrahentium, nu. 79. à n. 81. Si conditio adjecta ſit repugnans Matrimonio, ſponſalia ſunt invalida, n. 80. Conditio ſeu pactum non petendi vel reddendi debitum ſponſalibus licitè addi poteſt, ibid. In dubio, an conditio turpis ſit seriò, an ſolùm ex joco adjecta, ordinariè cenſeri debet eſſe joco adjectam, & defuiſſe verum conſenſum, n. 83. Sponſalia ab impeditis ſub conditione inita: *ſi Papa diſpenſet*, probabiliùs ordinariè ſunt valida. Item ſub hac: *ſi impedimentum ceſſet*, conditione nempe impletâ, etiam ſine novo conſenſu, à n. 84. Inita ſub conditione: *ſi pater conſentiat*, obligant, ſi non contradicat; vel ſi prius conſentiat, & diu pòſt contradicat; vel ſi priùs moriatur quàm interrogetur &c.; non obligant, ſi primò conſentiat, & ſtatim pòſt contradicat, &c. n. 86. Si inita ſint ſub conditione abſque determinatione certi temporis, v. g. *repromitto, ſi priùs facias te promoveri Doctorem*, conditio impleri debet quamprimùm moraliter poterit, n. 87. Inita cum duabus conditionatè, ſunt cum poſteriore valida, n. 88. Si poſt ſponſalia conditionata ſit ſecuta copula, ordinariè fiunt abſoluta, n. 89. Si puella dicat ſe repromiſiſſe v. g. Titio ſub conditione, hic autem dicat eam repromiſiſſe abſolutè, Titio probabiliter incumbit probatio, quòd conditio adjecta non fuerit, n. 90. Si puella dicat ſibi promiſſum Matrimonium ſub conditione copulæ, quam admiſit, hic autem conditionem neget, eſt abſolvendus, n. 91. Impediens conditionem licitam & honeſtam, manet obligatus etiam conditione non impletâ pars altera autem manet libera, & reſilire poteſt n. 92. Sponſalia inter conſanguineos vel aliter impeditos abſolutè inita ſunt invalida; quòd ſi poſt promiſſionem factam egerint de diſpenſatione impetrandâ, fiunt conditionata & probabiliùs valida, à n. 93. Si ſub conditione diſpenſationis obtinendæ ſint inita, illa pars tenetur eam procurare, quæ facilem fore diſpenſationem dicendo copulam obtinuit &c. n. 95 Non ſunt ſponſalia juxta mentem Eccleſiæ, ſi fidelis promittat infideli ſub conditione, ſi fiat fidelis, n. 96.

Sponſalia, ubi *Tridentinum* non eſt receptum, tranſeunt jure antiquo in Matrimonium per quævis ſigna externa maritali affectu exhibita, v. g. per copulam; quæ ſigna non tenent, ubi *Trid.* receptum eſt, l. 6. p. 3. nu. 57. Quæ verba conſtituant ſponſalia, & quæ non. V. *Verba vim ſponſalium habentia.* Sponſalibus varia pacta addi poſſunt, v. g. ut vir perpetuò habitet in domicilio uxoris; ut poſt mortem uxoris teneatur reſtituere ejus hæredibus tot nummos in eadem ſpecie, quot accepit, &c. n. 142. V. *Pactum.*

Ad ſponſalia quæ requiratur ætas. V. *Ætas.*

Sponſalia impuberum. V. *Impubes.*

Sponſalia per varia diſſolvuntur, v. g. per Matrimonium validum cum alia initum; per mutuum conſenſum; per ſupervenienis impedimentum dirimens Matrimonium; per atrox crimen alterius ſponſi ſolvuntur ex parte innocentis &c. l. 6. p. 3. n. 156 Etiam diſſolvuntur probabiliùs per illatam ſponſæ à tertio vim ſeu ſtuprum, n. 161 Non diſſolvuntur per fornicationem ſponſi gravi metu coactam, ibid. Si uterque fornicetur poſt ſponſalia, probabiliùs uterque reſilire poteſt, nu. 162. Sola præſumptio commiſſæ fornicationis probabiliùs non diſſolvit ſponſalia, n. 163. Si ſponſa admittat tactus & oſcula impudica, ſponſus reſilire poteſt, non tamen probabiliter vice verſâ, niſi nimis frequenter faciat, nu. 156 164. Si unus incidat in hæreſin, diſſolvuntur, nu. 165. Qui injuriam paſſus eſt, diſſolvere ea poteſt, non alter, n. 166. Mutatio notabilis, quæ ſi ante ſponſalia contracta fuiſſet prævisa, ſponſalia impediviſſet, ea diſſolvit, n. 156. 167. In dubio, an mutatio illa impediviſſet ſponſalia, reſilire volenti, ſi cum juramento affirmet vel neget ſe ea non contracturum fuiſſe, ſi ſciviſſet, credendum eſt; ſi nihilominùs contraxiſſet, non diſſolvuntur, nu. 168. Per inimicitias inter parentes ſponſorum ortas diſſolvuntur, imò etiam per certum earum periculum, nu. 169. Per inimicitias inter ipſos ſponſos ortas, ſi pax reduci non poſſit, etiam diſſolvuntur, nu. 156. 169. Vehemens ſuſpicio gravis morbi, & prudens metus exhæredationis probabiliùs non videntur eſſe cauſa ſufficiens ea diſſolvendi, n. 170. Fœtens halitus; item, ſi ſponſus vel ſponſa fiat notabiliter deformis; item, ſi ſponſus, qui laborare debet, comperiatur habere herniam &c., probabiliter ſunt cauſa ſufficiens diſſolvendi ſponſalia; ſed attendi debet, an illis non obſtantibus contracturus fuiſſet, n. 171. Si uterque ſponſus in æqualem paupertatem incidat, videtur probabiliùs utrumque reſilire poſſe, n. 172. Si unus ſponſorum repentè fiat multò ditior vel honoratior, conſulendum eſt alteri, ut non multùm repugnet diſſolutioni, ſi ea petatur, n. 173. Si unus ſponſorum etiam invitus ita abhorreat ab altero, ut dicat malle ſe quidlibet pati, quàm Matrimonium illud inire, ordinariè eſt cauſa ſufficiens diſſolutionis: ſed magnâ hìc cautelâ opus eſt, nu. 174. Si ſponſa quæ à ſponſo non putabatur eſſe pauper, dotem non afferat, eſt cauſa ſufficiens diſſolvendi ſponſalia, nu. 175. Si omnibus conſideratis cauſa diſſolvendi ſponſalia maneat dubia, ut ea diſſolvantur, debet accedere declaratio Judicis; ut pro foro conſcientiæ diſſolvantur propriâ authoritate, ſufficit certitudo moralis, num. 176. Sponſalia per ingreſſum in Novitiatum Ordinis religioſi probabiliùs diſſolvuntur ex parte illius, qui in ſæculo remanet, non autem ex parte alterius, n. 187. Sponſalia puberum etiam juramento firmata, vel votum iis adjectum, diſſolvi poſſunt mutuo conſenſu, ſed ex juſta cauſa tantùm, à n. 213. n. 157. Si diſſolvantur mutuo conſenſu ſine juſta cauſa, peccatur ſaltem venialiter, n. 158 Si unus petat eorum relaxationem ſine juſta cauſa, poteſt alter aliquid in compenſationem exigere; ſi cum juſta cauſa petat, alter nihil poteſt exigere, n. 159. Si unus injuſtè inductus in relaxationem ſponſalium conſentiat, relaxatio eſt invalida, n. 160 Indirectè quærens injuſtè relaxationem ſponſalium peccat graviter, ibid. Sponſalia etiam jurata, ut propriâ authoritate diſſolvantur propter impedimentum aliquod

quod Matrimonii, sufficit non tantùm fama & qualibet probatio moraliter certa, sed etiam unicus testis fide dignus, qui deponat de certa scientia impedimenti, num. 215. Sponsalia etiam juramento firmata ob causam, vel defectum, qui si fuisset cognitus, ea impedivisset, si postea innotescat, dissolvi possunt, n. 177. Si post cognitum defectum sponsalia antea valida ratificaveris, præsertim copulâ secutâ, resilire non poteris, nu. 186. Sponsalia ob quos defectus dissolvi possint. V. *Defectus*. Sponsalia dissolvendi causa. V. *Causa dissolutionis sponsalium*.

Sponsalitia largitas.

Sponsalitia largitas est donum, quod post sponsalia datur sponsæ sub conditione saltem tacita, si Matrimonium sequatur &c. l. 6. p. 3. n. 135. Si Matrimonium ex justa causa non sequatur, illius dominium manet penes dantem, nu. 136. Si sponsa post valida sponsalia admittat osculum vel copulam à sponso, acquirit dominium mediæ illius partis, ibid. Si Matrimonium sit consummatum, totum ejus dominium & usus est uxoris, ibid.

Sponsi.

Sponsis tactus impudici non licent, pudici licent in partibus honestis, nisi intendant delectationem veneream, l. 3. p. 1. nu. 887. l. 6 p. 3. nu. 57. 151. Non licent illis tactus, oscula & amplexus, si prævideatur ex iis oritura pollutio, l. 6. p. 3. n. 151. Nec licet illis delectari de copula in Matrimonio habenda, n. 152. 153. Sponsis consanguineis aut aliter impeditis minus adhuc licet, num. 154. Si sponsus vel sponsa peccet contra fidem in sponsalibus datam, probabile est contrahi speciem aliquam malitiæ contra justitiam, nu. 155. Si sponsus cognoscat sororem sponsæ suæ, probabiliùs videtur accedere species incestûs, ibid. Si sponsi die, quo contracturi sunt, & de manè communicare debent, in Confessione inveniantur hactenùs impudicè vixisse, absolutio illis negari non debet, sed quantùm fieri potest, promoveri in iis contritio, si emendationem cum signis doloris in se receperint, l. 6. p. 2. num. 1968. Si sponsus fassus sit multas fornicationes à se cum sponsa commissas à Paschate, & illa dicens se in Paschate ultimò confessam, omnes neget, Parochus absolvere non debet, Matrimonio tamen eorum, omnia dissimulando, assistere potest, num. 1969. Sponsa licitè contrahit ex gravi tamen causa cum sponso, quem scit sacramentum in peccato mortali accipere; non autem, si sciat eum habere votum Castitatis, l. 2. num. 250. sponsus si factâ sponsione vel spe Matrimonii sponsam imprægnârit, tenetur eam ducere, quamvis parentes minarentur exhæredationem, l. 6. p. 3. nu. 102. Si sponsorum unus suâ sponte dicat se alteri fictè promisisse Matrimonium, aut si priùs dixerit se impeditum, & postea revocet, remittendus est ad judicium Episcopi, num. 487. Sponsi accepta restituere debent post sponsalia, si hæc absque culpa utriusque dissolvantur; medietatem tamen datorum sibi retinere sponsa probabiliùs potest, si osculum vel copulam admiserit, nu. 139. Sponsus vel sponsa dans culpâ suâ alteri parti justam causam resiliendi, tenetur expensas ei refundere, nu. 222. Si sponsus volens reverti, aliò profectus sit, & ob causam necessariam diutiùs abesse cogatur, sponsa exspectare tenetur, nu 204. Si abiêrit insciâ & invitâ sponsâ, & alibi domicilium fixerit &c., hæc non tenetur exspectare, n. 205. Si abiêrit etiam ex justa causa in terras alienas &c., non tenetur exspectare, nisi aliquo tempore, juxta arbitrium prudentis, aut nisi sciret brevi rediturum, num. 203. Sponsi defectu laborantes tenentur eum manifestare, si talis sit, qui reddat Matrimonium notabiliter difficilius, num 181. Si non afferat speciale incommodum, ordinariè non tenetur manifestare, nu. 182. Sponsa imprægnata ab alio tenetur vitium hoc manifestare, quamvis aliter infamiam publicam evitare non possit &c. nu. 183. Si sponsa interrogata dicat se esse virginem, cùm non sit, per se loquendo, est mendacium veniale tantùm, per accidens potest esse mortale, n. 184. Sponsa positivè fingendo se virginem inducens ad sponsalia non potest cogere ad Matrimonium, ibid. Sponsus postea viduam esse reperiens, quam putabat esse virginem, videtur resilire posse, nu. 185. Sponsi de impedimento occulto & aliter debito tempore tollendo interrogati à Judice, vel delegato, ordinariè illud fateri non tenentur, n. 983. Sponsi intelligentes se habere impedimentum dirimens, ordinariè à nuptiis abstinere tenentur, donec dispensationem obtinuerint, n. 539. Sponsi habentes impedimentum, si sint diversæ Diœcesis, sufficit, si unus Episcopus dispenset cum suo subdito, n. 853. Sponsi possunt ex una Diœcesi ire ad aliam animo obtinendi ibidem dispensationem, si simul habeant animum ibidem per majorem anni partem permanendi, qui si adsit, etiam in altera copulari possunt. n. 855. Sponsi post habitam copulam prius advertentes se habuisse impedimentum, resilire possunt, num. 198. Sponsus si post sponsalia inita fornicetur cum sorore sponsæ, tenetur dispensationem petere. & priorem ducere, num. 199. Sponsus vel sponsa post sponsalia jurata probabiliùs, per se loquendo, non obligatur contrahere Matrimonium ratum ante ingressum Religionis, quam vult ingredi, n. 193. Sponsi coram Parocho & testibus, verbis & modo agendi jocoso, ùt videtur, simulatè Matrimonium contrahentes, si internè consentiant, validè contrahunt, n. 761 Si coram Parocho & testibus sub conditione tantùm exteriùs expressa contraxerint Matrimonium, ea positâ, tutius est ut iterum coram iis contrahant, n 762. Si diversis vicibus coram particularibus testibus separatim Matrimonium contraxerint, invalidè contraxerunt, n. 763. In dubio, an Pastor & testes adfuerint contrahentibus, probari debet, nisi unus conjugum agat contra alterum, tunc enim Matrimonium est in possessione, nu. 764. Si Titius v.g. post habitam copulam cum sorore Cajæ bonâ fide contrahat Matrimonium cum Caja, quæ, cùm postea vehementer suspicetur de illo impedimento, agit pro dissolutione Matrimonii apud Papam impedimentum illud allegans, quod factum negat Titius, & Caja probare non potest, ideóque jubentur in Matrimonio manere, cui sententiæ etiam Caja acquiescat, Titius tamen in illo Matrimonio manere non potest, nisi resciretur Papam in affinitate dispensare, si fortè subesset, & Caja adhuc suspicans de illo impedimento nunc independenter à primo suo consensu absolutè consentiat, nu. 558. Sponsi, si illis licentia data contrahendi Matrimonium de præscitu Parochi & salvis ejus juribus, coram alio sacerdote, sine Parochi præscitu contrahant coram alio sacerdote, & in convivio Pastori jura solvant, qui eis gratulatur, validè contraxerunt, n. 737.

Sponsio.

Sponsio est contractus, in quo duo de veritate aut eventu alicujus rei certantes sibi invicem aliquid spondent, ut id ejus fiat, qui veritatem assecutus fuerit. Ut licitè fiat, variæ requiruntur conditiones, scilicet, ut fiat super re dubiâ; ut sit æqualitas in re, quæ spondetur, cum æquali incertitudine &c l. 3. p. 2. à num 1067. Qui certat cum tribus seorsim v g. pro certâ pecunia, quod officium neuter eorum sit obtenturus, probabiliter lucrum à duobus certò sibi obventurum retinere potest, n 1070. Qui est causa, cur contractus sponsionis non compleatur, peccat, & tenetur satisfacere, n. 1071.

Spurius.

Spurius dicitur, qui conceptus & natus est intrà tempus, quo inter parentes non potuit esse Matrimonium validùm; quod si tempore nativitatis impedimentum abfuerit, probabiliùs non est spurius, l. 4. n. 751. 760. Cum spurio Episcopus & alii habentes jurisdictionem quasi Episcopalem; item Capitulum Sede vacante dispensare possunt ad Ordines Minores, & ad Beneficium tantùm simplex, si sit subditus eorum, nu. 762. Spurius an hæres institui possit. V. *Hæres*. Spurius quis, quando & à quo legitimari possit. V. *Illegitimus*.

Status.

Qui *statum* suum nimis augendo impotentem se reddit ad solvenda debita, ordinariè peccat contra justitiam, & tenetur ad restitutionem, l. 3. p. 2. n. 17. 380. Status Beneficii quomodò, & à quo mutari possit &c. V. *Beneficium*. Status Clericorum. V. *Clericus*. Status gratiæ. V. *Gratia*. Status innocentiæ. V. *Innocentiæ status*. Status puræ naturæ. V. *Homo*. Status Religiosus. V. *Religio*. Status sæcularium, præsertim judicialium. V. *Judex Judicium*. Status virginitatis. V. *Virginitas*.

Statutum.

Statutum distinguitur à sententia, quod illud liget tantùm ratione territorii, in quo quis est; sententia autem afficiat personam subditam ubique existentem, l. 7. n. 43. Statutum statuens, ut aliquid solvatur pro ingressu in Beneficium &c est iniquum & scandalosum, l. 4. à nu. 671. Etiam iniquum est statutum prohibens, ne bona stabilia donentur aut vendantur Ecclesiis, n. 1390.

Stellionatus.

Stellionatus est dolus, quem committit emptor timens rei emptæ retractum, si cum consensu venditoris in instrumento venditionis plus scribat se daturum, quàm verè solverit, l. 3. p. 2. n. 995.

Sterilis.

Sterili usus Matrimonii est licitus. l. 6. p. 3. à n. 316.

Stipendia Missarum.

Stipendium Missæ à consuetudine vel lege taxatum esse debet; quod etiam Episcopus taxare potest spectatis circumstantiis, ita ut excessus sit injustus, & restitui debeat; non potest tamen Episcopus idem stipendium taxare pro omnibus Missis, l. 6. p. 2. num. 1. à num 124. Potest etiam Episcopus præscribere eleemosynam congruam respon-

Subreptio

Subreptio & obreptio quando dicantur intervenire. V. *Diſpenſatio*.

Subrogatio. V. *Surrogatio*.

Subſannatio.

Subſannatio eſt, quâ quis objicitur irriſioni per geſtus, alióſve motus corporis, l. 3. p. 2 n. 1223.

Subſidium charitativum. V. *Charitativum ſubſidium*.

Subſtitutio teſtamentaria.

Subſtitutio teſtamentaria eſt unius in alterius locum ad rem aliquam in ultima voluntate vocatio; quæ duplex eſt, directa & indirecta. Directa eſt, per quam ſubſtitutus hæreditatem teſtatoris conſequitur immediatè, & ſine miniſterio alterius primi inſtituti: Indirecta eſt, per quam committitur fidei directi hæredis, ut hæreditatem tradat alteri; quæ ſubſtitutiones in variis differunt, v. g. quòd directè ſubſtitutus acquirat hæreditatem ſine diminutione, non indirectè ſubſtitutus &c. l. 3. p. 2. n. 1122. V. *Teſtamentum*.

Subſtitutio vocis in Sacramentis.

Subſtitutio vocis ſynonimæ pro altera ordinariè non invalidat formam Sacramenti, l. 6. p. 1. à n. 31. Alterius tamen ſigni ſubſtitutio pro voce ordinariè formam illam invalidat, n. 37.

Subſtitutus.

Subſtitutus à Parocho pro aſſiſtendo Matrimonio debet eſſe ſacerdos, l. 6. p. 3. n. 728. Poteſt idem aſſiſtere etiam extra Parochiam ſubſtituentis, nu. 731. Subſtitutus pro aſſiſtendo Matrimonio debet habere expreſſam vel ſaltem tacitam licentiam ex ratihabitione de præſenti, n. 512.

Subtractio vocis in forma Sacramenti.

Subtractio ſeu omiſſio vocis alicujus ſubſtantialis invalidat formam ſacramenti, v. g. ſi ſacerdos in forma abſolutionis omittat Tò *Te* &c. Si autem tantùm ſit accidentalis, non invalidat, v g. ſi omittat Tò *Ego* in forma Baptiſmi vel Pœnitentiæ &c. l. 6. p. 1. n. 35.

Succeſſor.

Succeſſor poſſeſſoris malæ fidei tanquam hæres immediatus tenetur ad reſtitutionem non tantùm ex re accepta, ſed probabiliùs etiam ex injuſta acceptione, non ſuâ, ſed anteceſſoris; quod probabiliter etiam verum eſt de hæredibus mediatis, l. 3. p 2 n. 237. Succedens bonâ fide, non ùt hæres, ſed alio nomine, v. g. ùt legatarius, donatarius, emptor, tenetur tantùm ex re accepta; idem valet de ſuccedente ſuperiore Religioſo, n. 238. Succeſſor poſſeſſoris malæ fidei an & quando poſſit præſcribere. V. *Præſcriptio*. Succeſſor in Beneficio vel Reſignatarius ad quid teneatur. V. *Reſignatio Beneficii*.

Suffraganeus.

Suffraganeus ex vi officii poteſt dimittere eos, quos ordinare poteſt, l. 4. n. 246. Habet poteſtatem vel juriſdictionem ordinariam, n. 248. Poteſtatem illius & officium declaravit typo 26 Oct. Anno 1645. Ferdinandus Archi-Epiſcopus Colonienſis &c. n. 246.

Sumptio Euchariſtiæ. V. *Euchariſtia ſuſceptio*.

Sumptio Viatici. V. *Viaticum*.

Superbia. Superbus.

Superbia eſt appetitus inordinatus propriæ excellentiæ, quæ ex genere ſuo eſt peccatum mortale, ſi ſit perfecta & conſummata, aliàs eſt tantùm veniale. Filiæ ejus ſunt præſumptio, ambitio & vana gloria, quibus reſpondet puſillanimitas, l. 5. nu. 298. Superbia non eſt turpior quàm affectata humilitas, n. 299. Superbus peccat mortaliter, ſi ſibi complaceat in laude operis ſui mortaliter mali, ibid. V. *Jactantia*.

Superfluum ſtatui.

Secundùm aliquos probabiliter dicitur ſuperfluum ſtatui, quod neceſſarium non eſt ad ſtatum præſentem neque futurum, quem aliquis probabiliter & proximè ſperat. Secundùm plures eſt illud, quod ad ſtatum præſentem ſatis commodè ducendum non eſt neceſſarium, nulla ſtatûs futuri habitâ ratione, ex quo eſt obligatio dandi eleëmoſynam, l. 2. à n. 198. V. *Eleëmoſyna*.

Superior.

Superiori in quibus præceptis ſubditus teneatur obedire. V. *Religioſus*. Si ſuperior imperet aliquid ſecundùm opinionem probabilem, quid faciendum. V. *Subditus*. Superior Religioſus poteſt præcipere ea, quæ Deus & Eccleſia etiam præcipiunt; item etiam alia, quando per Regulam datur libertas condendi nova ſtatuta, aut etiam alia præcipiendi: non poteſt autem, ſecundùm communem, præcipere ea, quæ ſunt abſolutè extra Regulam: poteſt tamen per Reformationem præcipere ea, quæ ſunt conformia Regulæ antiquæ; etiam poteſt graviter obligare ad ea, quæ ſunt in Regula, quamvis hæc graviter non obliget, l. 4. à num. 159. Superiores tenentur habere curam ſuorum ſubditorum, & curare, ut ſervent præcepta Dei & Eccleſiæ, l. 3. p. 1. num. 706. Superior tenetur indagare in peccata ſubditorum, l. 2. num. 208. Si immediatus ſe ſolo poſſit delinquentem emendare, non debet delictum manifeſtare mediato ſuperiori, ibid. Superiores poſſunt peccare graviter diſſimulando leves defectus ſubditorum, l. 3 p. 1. num. 707. Peccant graviter, ſi per eorum diſſimulationem paſſim negligatur obſervantia alicujus Regulæ, quæ multum conferat ad diſciplinam &c. Ibid. Superior peccata ſubditi ſæpè diſſimulare poteſt ad vitanda majora mala, l. 2. num. 243. Irritare poteſt vota inferiorum, l. 3. p. 1. num. 494 Non propria, nu. 485. Superiores Ordinum poſſunt diſpenſare cum ſibi ſubditis in oratione Horarum, l. 4. num. 1233. Et iis dimiſſoriales dare, probabiliter etiam Novitiis, non verò ſæcularibus, l. 6. p 2. à nu. 2236. Superior, ſi ſubditum à proprio Epiſcopo rejectum transferat ad Monaſterium alterius Diœceſis, ut ab hoc Epiſcopo ſtatim ordinetur, probabiliter peccat, & pœnas incurrit, nu. 2193. Superiores Regulares ſolos undecim caſus Clementinos propriâ authoritate ſibi reſervare poſſunt, n. 1662. Qui caſus quomodò intelligendi ſint. V. *Reſervatio Caſuum*. Poſſunt audire Confeſſiones ſubditorum, etiam non habentium caſus reſervatos, n. 1665. In dubio, an expediat, vel an ſuperiori licitum ſit ſubdito concedere facultatem alteri confitendi, pro ſubdito ſtare debet, nu. 1666. Quam facultatem confitendi concedere poteſt ſubdito, eam ordinariè etiam ſibi dare poteſt, nu. 1664. Abſolutè poteſt juſtis de cauſis negare facultatem petitam abſolvendi à reſervatis. Peccat tamen, ſi ſine juſta cauſa difficilem ſe in danda licentia præbeat, num. 1599. Si Confeſſario ad hoc deputato neget facultatem abſolvendi, & hic judicet debere concedi, poteſt hic pro iſta vice abſolvere; idem probabiliter poteſt etiam ad hoc non deſignatus, num. 1599. Superior ordinariè peccat abſolvendo aliquem à ſolis reſervatis; poteſt tamen delegare inferiori poteſtatem abſolvendi à reſervato, addito onere, ut reus coram ſe poſtea compareat, num. 1599. 1689. Superior an & quando teneatur diſpenſare, ſi poſſit. V. *Diſpenſatio*. Superior in cenſura exiſtens & vitandus cenſuram ferre non poteſt, l. 7. num. 27. Superiores Religioſi ſubditos ſuos cenſurare poſſunt in quocunque loco exiſtentes, num. 28. Etiam Novitios cenſurare poſſunt, num. 36. Quid in variis dubiis de materia præcepti, poteſtate imperandi ſuperioris &c. reſolvi debeat. V. *Dubium*. Superiores Religionum non poſſunt uti notitiâ in ſola Confeſſione acceptâ ad gubernationem ſubditorum; ad ſuî tamen in re magna gubernationem id probabiliùs poſſunt, ſi non inducat notitiam peccati, l. 6. p. 2. n. 1933. 1977. Superior, cui pœnitens vel alius manifeſtavit reſervatum, obligatur ad ſigillum, num. 1933. 1951. Superior Regularium debet habere approbationem ab Epiſcopis pro audiendis Confeſſionibus ſæcularium, num. 1521. Litteras ſuorum ſubditorum licitè aperit & legit, niſi mittantur ad ſuperiorem majorem, l. 5. num. 300. V. *Abbas*. Superiores Ordinum, qui legunt pro ſtipendio, ſi ſubditis Miſſas præcipiant, hi tenentur eas legere ad eorum intentionem, l. 6. p. 2. num. 214. Superiores Ordinum, ad quæ circa celebrationem Miſſarum & earum ſtipendia obligentur. V. *Miſſa*. Superiores dantes ſine cauſa Moniali licentiam egrediendi clauſuram, incurrunt excommunicationem latæ ſententiæ Papæ reſervatam, & privantur quibuſvis officiis, dignitatibus & adminiſtrationibus &c. l. 4. n. 72 Superior non videtur ſemper eſſe tutus in conſcientia, ſi nudè ſequatur conſilia & judicia probabilia ſuorum conſiliariorum, l. 1. à num. 454. Superior cenſetur revocare legem, ſi, poſtquam ea promulgata eſt, à majore parte populi non accipiatur, nec obſervetur, & ipſe id ſciens, taceat, n. 630. Item, ſi auditâ appellatione vel ſupplicatione taceat, cenſetur eam revocare; niſi aliunde colligeretur, quòd taciturnitas eſſet per modum repulſæ aut indignationis, nu. 640. Superiores laici non peccant imponendo leges circa Clericos, ſi eæ juſtæ ſint, & ab Eccleſia approbentur; aliàs leges eorum ordinariè illicitæ ſunt & irritæ, & eas imponentes vel exequentes excommunicantur, n. 679. V. *Princeps*.

Superſtitio.

Superſtitio eſt falſa religio ſeu cultus vitioſus veri vel falſi Numinis. Hæc duplex eſt. Alia eſt cultûs indebiti, quo verus DEUS, ſed modo indebito colitur, quæ diverſimodè committitur, v. g. ſi quis Deo nunc offerat cultum per ceremonias veteris Teſtamenti; ſi quis falſas proponat Reliquias, fingat miraculum &c., quæ ex genere ſuo eſt mortalis. Alia eſt cultûs ſuperflui, v. g. ceremonia audiendi Miſſam ante ſolis ortum, cum certo numero, ſitu, ordine cereorum &c.; quæ ſi fiant bonâ intentione, ordinariè ſunt tantùm venialia; quòd ſi actio, quâ illa fiunt, ex ſe mala eſſet, verè forent

rent mortalia, l. 3 p. 1. num. 7. Exempla superstitionis plura sunt, v. g. sumere aliquam potionem vel bolum ad scientiam aliquam subitò acquirendam, gestare amuleta, ligaturas &c. contra vulnera &c.; benedictiones & preces fœminarum carminatricum adhibere ad morbum depellendum; nolle adire convivium, in quo sunt tredecim; facere ligaturam rei alicujus, ne vaccis lac effluat &c. num. 27. à num. 29. l. 3. p. 2. num. 1181. Per submersionem explorare sagam &c. est illicitum, l. 3. p. 1. à num. 37. Ex quibus superstitio cognosci possit, & in dubio, an aliquid sit superstitiosum, quid fieri licitum sit &c. V. *Observantia vana.* A superstitione excusari potest, qui modo illicito futura se velle divinare ostendit joci causâ, l. 3. p. 1. n. 8.

Suppletio.

Suppletio defectuum vel errorum commissorum in confessione quomodò facienda. V. *Confessarius.* Suppletio defectuum in extrema unctione quomodò facienda. V. *Extrema Unctio.* Suppletio defectuum in Missa commissorum quomodò fieri debeat; item in dubio, an aliquid in Missa omissum sit, quid fieri debeat. V. *Complenda in Missa. Dubium.* Si Sacerdos in initio orationem omiserit, quam dicere debebat, bene facit addendo illius secretam & post-communionem; si autem etiam secretam omiserit, videtur etiam posse omittere post-communionem, l. 6. p. 2. num. 532. Si Sacerdos habuerit aquam pro vino, & aliquid illius in os sumpserit, hoc deglutire potest, reliquum autem, si illi adhuc inhæret particula Hostiæ consecratæ, infundere potest alteri calici, & reponere in Corporali: si autem particulam illam simul hauserit, illud, quod superest, infundere potest vasi mundo postea sumendum cum prima ablutione, deinde de more vinum & aquam debet infundere, & si in publico celebret, offerre solum calicem & consecrare; quòd si privatim celebret, consultius est incipere à consecratione novæ Hostiæ, quod etiam facere potest, si publicè celebret &c. l. 6. p. 2. à n. 544. Si vinum sit aliquantulùm acescens, adhiberi illud sine scrupulo potest; si tamen esset ita acidum, ut prudenter dubitares, an esset acetum, ordinariè alia materia substitui debet, si haberi possit, à num. 535. num. 546. Suppletio defectuum & errorum in Ordinationibus an & quando facienda. V. *Ordo.*

Supplica.

In *supplica* apud Papam pro obtinendo Beneficio supplicans narrare debet se esse Clericum, legitimè natum, esse idoneum, habere ætatem; si tamen horum expressam mentionem omittat, id valori non obest, nisi esset Beneficium curatum, l. 4. num. 633. In ea exprimi debet qualitas Beneficii impetrandi, etiamsi detur Rescriptum motu proprio, quæ si verè non exprimatur, provisio ordinariè est irrita: Deinde narrari debet, quod vacet, per hæc verba: *cùm vacaverit & vacet ad præsens*, debetque vacatio verificari tempore Datæ, & indubitatè probari posse: quòd si Beneficium non vacet, sicuti narratum est, gratia est nulla, à nu. 634. Etiam narrari debet modus, quo vacat, sub pœna nullitatis, nisi conferatur ex devolutione, quod in Gallia fieri opus non est, num. 636. Etiam exprimi debet nomen illius, per cujus cessum vel decessum vacat; item nomen Sancti istius Ecclesiæ, in qua est Beneficium; item Diœcesis, in qua est, maximè autem nomen supplicantis sive impetrantis, nu. 637. Etiam ordinariè sub pœna nullitatis supplicans narrare debet mensem vacationis, n. 638. Etiam narrare debet, si Beneficium sit reservatum vel affectum à Papa; item causam amotionis, si petat idem Beneficium. Quòd si petat Parochialem, eò quòd in ejus provisione non esset observata forma *Trid.* & *Pii V.*, satis est, si hoc narret, n. 639. Si alicui tertio jus certum competat Beneficii per collationem, electionem, præsentationem, id narrare debet; item, si alter sit in possessione Beneficii saltem coloratâ & solo etiam facto, id ordinariè narrare debet, maximè si illud detinuisset per annum, nisi jam dimisisset, n. 640. Etiam narrare debet litem de Beneficio; item, si impetrare volens possideat sine titulo vel per intrusionem, n. 641. Etiam narrare debet, si habeat aliud Beneficium, etiam tenue, & addere debet, an sit curatum; item an habeat pensionem in titulum, & quando ratione paupertatis petit aliud Beneficium, quale habeat patrimonium; item, an habeat præstimonium &c. num 642. Etiam exprimere debet valorem Beneficiorum, quæ vult simul habere; in Hispania, Gallia, & Germania tamen sufficit exprimere, non excedere valorem 24. Ducatorum secundùm communem æstimationem, n. 643. Si promiserit resignare Beneficium præhabitum, promissionis hujus probabiliter mentionem facere debet, num. 644. Etiam narrare debet, si habeat aliquam Dignitatem; item, si pluries fuerit dispensatus in ordine ad idem Beneficium. Quòd si gratia motu proprio concedatur, non est opus, ut mentionem faciat de Beneficiis obtentis, nu. 645. Etiam narrare debet sub pœna nullitatis, si aliquod Ecclesiæ statutum obstet impetrationi apud Papam, num. 646. Si aliquid supplicæ inserat non faciens ad substantiam rei, nec attingens causam gratiæ, licèt hoc falsò exprimat, probabiliùs non vitiat Rescriptum, num. 647. Si impetrare velit per Rescriptum in forma gratiosa, debet mittere testimonium idoneitatis dandum ab Episcopo originis, quod non requiritur, si Rescriptum detur in forma *dignum*, nu. 648. Hæc dicta requiruntur, quando Beneficium à Papa impetratur, non, si ab Ordinario, num. 649. Si quis supplicârit pro habendo Beneficio tanquam vacante per mortem, cùm possessor adhuc viveret, impetratio est irrita, num. 651. Si plura impediant gratiam obtinendam, sufficit, per se loquendo, singula per diversas supplicas narrari, & per diversa Rescripta dispensari, nisi gravitas unius augeatur per alterum, vel non satis explicari possit sine altero, ibid. In supplica pro dispensatione non necessariò debet fieri mentio dispensationis antehac in eadem materia negatæ; dispensationis autem ad eundem finem obtentæ probabiliter mentio fieri debet, l. 1. num. 811. Supplica quando sit sub- vel obreptitia, & quid tunc operetur. V. *Rescriptum. Dispensatio. Clausula.* Error in supplica commissus quando & quomodò corrigendus. V. *Error.*

In supplica ad Pœnitentiariam non est opus exprimere vera nomina oratorum, sed potest dici Titius, Caja &c. Nec opus est exprimere Diœcesim vel locum originis ipsorum, sed satis est, si petat Rescriptum dirigi v. g. Coloniam ad Patrem N., qui tradet oratori, & orator eliget Confessarium, qui exequatur, l. 6. p. 3. nu. 953. Supplicans, si interea urgente præcepto confiteatur & absolvatur ab habente potestatem etiam in reservata & censuras, potest cum rationabili causa exspectare ad quodcunque tempus, & tum eligere, qui secum dispenset, n. 959.

Suppressio Beneficii.

Suppressio Beneficii est extinctio Tituli, per quam Beneficium desinit, quæ potest esse temporalis vel perpetua, l. 4. num 295. Ea requirit causam necessariam, quæ probanda est; item solennitates &c. ibid. Supprimere non potest alius Episcopo inferior, nisi per viam unionis, ibid.

Surdaster. Surdus.

Surdaster, id est, qui non est planè surdus, sed graviter audiens, vel alterâ tantùm aure surdus est, non est irregularis, & ordinari potest, surdus autem probabiliùs est irregularis, l. 7. num. 502. *Surdus* absolvi debet, si unum aut alterum peccatum indicaverit, si omnia explicare non possit; nisi scripto ea exhibere possit, l. 6. p. 2. n. 1140. Surdis suadendum, ut confiteantur scripto, n. 1165. Surdo & muto à nativitate Communio dari potest, si sciat hunc cibum à profano distinguere, non verò, si simul etiam à nativitate cæcus fuerit, l. 6. p. 1. n. 487. 663. V. *Homo.*

Surrogatio.

Surrogatio est, si unus collitigantium, vel aliquis tertius in jura vel ad jus, quod forsitan alteri in dicto Beneficio competit, surrogetur &c. l. 4. à n. 534. Ea conceditur, ut lites amputentur, & ne Beneficia diu vacent, n. 536. Per surrogationem nemini fit injuria, & surrogatus continuat possessionem, quam habuit defunctus, nisi tertius aliquis interea possessionem ceperit, num. 537. Surrogatio dari solet superstiti collitiganti vel ex reservatione, vel ex lite ipsa, nu. 538. Ad eam prærequiritur lis legitimè introducta &c. num. 541. Ea fieri potest à Papa, etiam, ubi lis fuit super solo possessorio, quæ tamen non impedit Ordinarium vel Patronum, quò minus provideat &c. n. 542. Si unus collitigantium moriatur, superstes etiam ab Ordinario surrogari potest, num. 548. A surrogatione excluditur intrusus; item, qui Beneficium viventis impetravit, ut eo mortuo faciliùs subrogaretur; item, si lite pendente moriatur ille, qui per triennium pacificè possederat, collitigans subrogari non potest &c. à num. 543. Ad eam obtinendam nullum tempus collitiganti est præscriptum, num. 545. Si ea concessa sit alicui tertio, & collitigans eam petat infra mensem ab impetratione vel concessione factâ tertio, hæc tertio facta redditur nulla, ibid. Ea etiam datur ad possessionem, quod si fiat, dicitur surrogatio gratiosa, quæ magnam vim habet, &c. à n. 546. Si executori demandetur, ut surroget, dicitur rigorosa, quæ pluribus indiget, num. 547. Regula de surrogandis non est ubique in usu, num. 549.

Susceptio propriæ prolis.

Susceptio vel baptizatio propriæ prolis extra casum necessitatis probabiliter non impedit usum Matrimonii contracti. Oppositum tamen est commune, l. 6. p. 1. n. 358.

Susceptio Sacramentorum.

Susceptio valida *sacramentorum* in adultis ratione utentibus requirit intentionem percipiendi Sacramentum; in reliquis sufficit intentio Christi & Ecclesiæ, l. 6. p. 1. nu. 163. Etiam prærequirit Baptismum, nu. 165. Ad eam non sufficit consensus purè indirectus, sive in causa, n. 166. Qualem intentionem requirat. V. *Intentio*. Non requirit fidem vel probitatem (excepto Sacramento Pœnitentiæ) num. 184. Ut sit licita, & cum fructu fiat, ad Baptismum & Pœnitentiam præter voluntatem sumendi, requiritur dispositio fidei, spei & attritionis; ad reliqua sacramenta status gratiæ, à num. 185. Suscipiens magis dispositus majorem fructum consequitur, n. 185. Suscipiens debet esse liber ab omni excommunicatione & interdicto personali, & respectu Ordinum aut primæ tonsuræ ab irregularitate, n. 192. Non necessariò in eo requiritur actualis devotio, num. 193 Sacramentum conficiens in mortali, probabiliùs, per se loquendo, peccat mortaliter, sicuti & suscipiens Sacramentum vivorum, l. 6. p. 2 n. 1108. Suscipiens cum obice, per se loquendo, peccat mortaliter, l. 6. p. 1 à num. 194. Suscipiens si sit in gratia ante plenè susceptum Sacramentum, non peccat mortaliter, sicuti nec conficiens ante plenè confectum, num. 196. Suscipiens cum veniali tantùm habituali, nullo modo peccat, per se loquendo; cum actuali veniali, vel cum complacentia ad veniale non peccat mortaliter, sed probabiliùs venialiter, nu 208. 522. Suscipiens vel petens extra necessitatem à Ministro indigno non tolerato; item à Ministro tolerato, quem prævidet indignè ministraturum, peccat, num. 209. V. *Minister Sacramentorum*. Suscipiens non tenetur inquirere in probitatem vel mores Ministri, sed debet illum censere bonum, quamdiu non est probatus malus, nu. 216. In receptione Sacramenti sine necessitate sequens sententiam tantùm probabilem, vel etiam probabiliorem aut probabilissimam, relictâ tutiore, quando agitur de valore Sacramenti, peccat graviter à n. 104. Suscipiens Eucharistiam. V. *Eucharistiæ susceptio*.

Suspensio. Suspensus.

Suspensio est censura, quâ Clericus functiones aliquas Ecclesiasticas prohibetur exercere, l. 7. num. 395. suspendere possunt, qui possunt ferre censuram, ibid suspensio alia fertur ad certum tempus, alia absolutè seu indefinitè. Alia est ab officio; alia à Beneficio; alia ab utroque simul, ibid. suspensio ab officio vel est à toto, vel à parte tantùm. A Beneficio vel est absoluta, vel à quibusdam tantùm functionibus ejus ratione competentibus, ibid. Suspensio est odiosa, ideóque non ampliùs extendenda, quàm verba ejus propriè significent, ibid. Ordinariè debet ferri scripto; hinc si Prælatus sacerdoti dicat: suspendo te v. g à celebratione, videtur esse tantùm prohibitio, non censura, ibid. Non debet ferri ob culpam alienam, num. 396. Aliquando est pura pœna, si scilicet ad certum tempus feratur ob culpam præteritam, quo evoluto absque absolutione cessat: aliquando est censura, si feratur ùt medicina propter contumaciam præsentem corrigendam, & tum indiget absolutione, n 402.

Suspensiones Juris in particulari plures ab executione Ordinum incurrunt, v. g. Clerici recipientes Ordines sacros ab alieno vel à proprio Episcopo in aliena Diœcesi; vel sine ætate legitimâ, aut dimissoriis, aut titulo, vel extra tempora, aut non servatis interstitiis, vel per saltum, vel in censura, vel denique post Matrimonium ratum, nisi fecerint absque dolo, l. 7. num 403. Etiam probabiliùs eam incurrunt promoti ad sacros Ordines absque titulo sufficiente, vel accepto patrimonio cum onere redonandi, num. 404. Eam non incurrit suscipiens Ordines ante Confirmationem; Ordinatus autem sine Tonsura probabiliter eam incurrit, num. 406. Eam etiam per mensem ab ingressu Ecclesiæ incurrunt excommunicantes, suspendentes aut interdicentes sine scriptura & causæ expressione, nisi sit Prælatus Regularis. Item eam per biennium à Beneficiis incurrunt Clerici scienter eligentes Episcopum vel Parochum indignum. Item, suspensionem ab Ordinibus incurrunt Ordinans & Ordinatus simoniacè, num. 403. l. 3 p. 1. à num. 217. Eam etiam incurrunt Parochi vel alii Sacerdotes jungentes sponsos alterius Parochiæ sine licentia, l. 6. p. 3 num. 766. l. 7. num. 403. Eam etiam incurrunt gravantes Ecclesias sibi commissas alienis debitis; item occupantes bona & census Ecclesiæ, Beneficii, vel alterius loci pii; item sodomiam exercentes, simoniaci, provocantes ad duellum vel acceptantes, raptores & præbentes auxilium; item disputantes in alterutram partem in cœtu virorum ac mulierum de immaculata Conceptione B. Virginis, l. 7. num. 403. Etiam eam incurrunt visitantes, acceptantes pecuniam vel munera, si sint Episcopi, ab ingressu Ecclesiæ, ab officio autem & Beneficio, si sint Episcopo inferiores, usque dum reddant duplum, ibid. Etiam eam incurrit Judex Ecclesiasticus (non Episcopus) qui facit injuriam parti litiganti, ibid. Etiam eam incurrunt Religiosi apostatæ recipientes Ordines in Apostasia; admittentes ad professionem ante annum probationis peractum; non utentes habitu & vestitu, modo sibi præscripto; introducentes mulieres in Monasteria, ibid. Eam etiam incurrit Episcopus à Pontificalibus per annum, Ordinans non subditum; Ordinans autem invitum, à celebratione per annum. Eam non incurrit Episcopus Pontificalia exercens in aliena Diœcesi bona fide vel inadvertenter. Eam incurrit Episcopus admittens resignationes contra formam præscriptam; item intrans Monasteria Monialium sine necessitate, n. 403. 405. Eam ab officio & Beneficio ipso facto non incurrit simoniacus in Beneficio, l. 3. p. 1. nu. 216. Suspensiones, quæ sunt ab homine, si graves sint, requirunt culpam mortalem; potest tamen aliquis ob peccatum veniale privari uno actu v g. eligendi, l. 7. n. 403.

Suspensus exercens actum per suspensionem prohibitum, peccat mortaliter, nisi parvitas materiæ excuset, vel ipse toleratus sit, & ab aliis requiratur, l. 7. n. 395. Suspensus potest conferre Sacramenta requisitus, ipse tamen non potest se ad hoc ingerere, l. 6. p. 1. num. 215. Suspensus in necessitate licitè communicat, qui, si possit, tenetur confiteri non reservata, & sic indirectè absolvi à reservatis, l. 6. p. 1. num. 538. Suspensus non toleratus invalidè absolvit, l. 7. num. 395. Suspensus absolutè privatur omni exercitio ratione officii proveniente; suspensus verò à parte Beneficii determinatâ, v. g. ab Ordine tantùm vel jurisdictione, privatur tantùm illius officii functionibus, ibid. Suspensus ab Ordine validè exercet actus, qui sunt illius jurisdictionis, vel Ordinem non requirunt. Non videtur suspendi à Beneficio; à fructibus tamen ejus indirectè suspenditur, num 395. 400. Suspensus ab Ordine inferiore, hoc ipso probabiliter non suspenditur à superiore, num. 398. Ab exercitio Ordinis non est suspensus à jure eligendi, num. 401. Ab aliquo Ordine, non potest promoveri ad Beneficium requirens usum talis Ordinis l. 4. num. 778. Suspensus ab officio simpliciter, probabiliter non est suspensus à Beneficio vel fructibus ejus, l. 7. num. 397. Ab officio tantùm particulari, potest promoveri ad Beneficium super alio officio fundatum; idem applicari debet suspenso à Beneficio, l. 4. num. 778. A Beneficio, non est suspensus à jure eligendi, præsentandi, Beneficium conferendi, l. 7. num. 395. Ab omni officio & Beneficio, promoveri non potest ad Dignitates vel Beneficia Ecclesiastica; promotio tamen ejus etiam probabiliter non est ipso jure irrita, sed irritanda, uti &, si suspensus ab omni officio tantùm promoveatur ad Beneficium curatum vel simplex, l. 4. num. 778. l. 7. num. 399. Suspensus absolutè, intelligitur ab officio & Beneficio, l. 7. num. 395. Absolutè à Beneficio vel Ordine, intelligitur ab omni Beneficio vel Ordine, nisi aliunde aliud constet, ibid. suspenso Capitulo vel Conventu non censentur suspensi singuli, nisi sint in culpa, ibid. Suspensus per annum probabiliùs non tenetur suspensione ultimo die anni bissextilis, n. 402.

Suspicio temeraria.

Suspicio temeraria est, quæ sufficientibus indiciis destituitur, videtur ex genere suo esse tantùm veniale; maximè si procedat ex errore intellectûs, quo indicia ùt sufficientia apprehenduntur: si verò ex malevolentia in suspicione gravi persistatur, probabiliter erit mortale. Item, si adsit gravis temeritas, l. 3. p. 2. à num. 1175. Discernitur à judicio firmo, quòd tale habens interrogatus, an rem pro certo habeat? respondeat sibi rem certam aut ferè certam videri; habens autem suspicionem, respondeat, se non esse moraliter certum, sed facilè posse falli, ibid. Varia sunt motiva eam cavendi, num. 1189. Ratione illius non debetur alia restitutio, quàm ut hæc deponatur, num. 1239. V. *Judicium temerarium. Temerarium.*

Sustentatio congrua Beneficiati.

Sustentatio honesta & congrua Clerici beneficiarii censetur, quæ necessaria est ad status & familiæ sustentationem secundùm conditionem status, gradûs, dignitatis, qualitatis & regionis, in qua habitat, l. 4 num. 904. 1355. Honestæ & congruæ sustentationis nomine veniunt omnia ad se & familiam suam sustentandam necessaria, uti sunt cibus, potus, vestitus,

tus, habitatio, medicinæ, hospitalitas non tantùm pauperum peregrinorum, sed etiam urbanorum, eleëmosynæ, ordinaria donaria, honestæ recreationes &c. ibid. V. *Clericus.*

Susurratio.

Susurratio est oblocutio mala de proximo, ad tollendam amicitiam ipsius cum aliis, quam susurro per se sublatam tenetur restituere, l. 5. num. 303. susurratio differt specie à detractione, l. 6 p. 2. n. 1100.

Sutor.

Sutor peccat, si juret se tali die opus perfecturum, quod scit (vel dubitat) non futurum; item, si plus materiæ exigat, quàm necessarium sit; item si diem festum sine gravi causa violet per se, vel per famulos suos &c. l. 4. n. 1539.

Symbolum Apostolorum.

Symbolum S. Athanasii in choro laudabiliùs recitatur stando, l. 6. p. 2. n. 2055. D 166. Symbolum sive *Credo*, quando dicatur in Missa. V. *Gloria.*

Synodus Coloniensis.

Synodus Coloniensis prohibet Curatis & Vice-Curatis in conviviis nuptialibus choreas agere, invitatos adhortari, ut liberaliter contribuant conjugibus &c. l. 6. p. 3. n. 510.

Synonima

Synonima mutatio verborum an invalidet formam Sacramenti. V. *Substitutio.*

T.

Tabacum.

Tabaci cujuscunque usus ante Missam & Communionem indecens est, l. 6. p. 2 n. 560. Probabiliter tamen non frangit jejunium, l. 3. p. 2. n. 1295. l. 6. p. 1. n. 550. à nu. 569. V. *Jejunium ante Communionem.*

Tabellio. V. *Notarius.*

Tabernaculum SS. Sacramenti.

In *Tabernaculo SS. Sacramenti* non sunt retinendæ Reliquiæ, nec vasa sacrorum oleorum, nec aliud, l. 6. p. 2 n. 2055. D. 23. Illud in Cathedralibus non debet esse in Altari majori, D. 24. Ante ostiolum ejus non est retinendum vas florum vel quid simile, sed collocandum in humiliori & decentiori loco, D. 25. Claves ejus cui committi possint. V. *Clavis Tabernaculi.*

Taciturnitas.

Taciturnitas, per se loquendo, est aliquid indifferens ad consensum & dissensum, l. 6. p. 3. n. 272. Filius vel filia omni metu secluso tacens, dum parens nomine ipsius Matrimonium contrahit, vel contraxisse audit, præsumitur consentire, quæ præsumptio pro foro conscientiæ locum non habet, si dicat se non consensisse, vel ob reverentiam parentis tacuisse, ibid. Tacens censetur consentire, si agatur de ejus commodo & favore, non autem, si de incommodo vel præjudicio; item, si est signum consensûs interni; item, si aliàs negare vel contradicere deberet, ibid.

Tactus.

Tactus turpes seu impudici qualia sint peccata. V. *Luxuria.*

Tactus impudici an & qui liceant inter conjuges. V. *Conjugium.*

Tactus impudici an liceant inter sponsos. V. *Sponsi.*

Temerarium.

Temerarium est, ex indiciis secundùm se indifferentibus, aut rarò cum aliquo effectu conjunctis, effectum talem colligere, l. 3. p. 2. n. 1179. Temerarium est ex nomine baptismali conjicere, an aliquis sit probus vel improbus, fidelis aut infidelis &c. nu. 1181. Item ex sola deformitate corporis suspicari morale vitium alicujus, n. 1182. Item, si quis emat venenum, & non à te, nec ad te spectet impedire damnum, quod inde oriri potest, suspicari illud emi ad nocendum. E contrà si à te emat, vel ad te spectet impedire damna, quæ inde oriri possunt, potes timere & suspicari malum animum, quantùm necesse est ad impediendum malum, quod tibi vel alteri inde oriri posset, num. 1183. An sit temerarium credere, quod unus affirmat, ex circumstantiis illius, qui & de quo affirmat, colligi præcipuè debet; si enim affirmans non sit nimis liber in loquendo, nec malè affectus illi, de quo affirmat, non est temerarium credere &c. num. 1184. Temerarium est (saltem in Germania) mulierem conjugatam judicare esse adulteram, eò quòd inebriare se soleat, num. 1185. Item, judicare esse furem illum, qui rem alterius accepit modo non insueto, ut alii solent vicini, opifices &c.; quòd si modo insueto eam acceperit, præsumi potest esse fur &c. l. 3. p. 2. n. 1186. V. *Judicium temerarium.*

Templum. V. *Ecclesia.*

Tempus à lege præscriptum.

Tempus à lege præscriptum vel connotatum in variis materiis, v. g. in jejunio à 12. noctis pro Communione; in abstinentia à carnibus & lectione Horarum à 12. ad 12. noctis &c. non intelligitur *præter propter*, sed de momento ad momentum, non mathematicè sed Ecclesiasticè, id est, sicuti ex voluntate vel consuetudine Ecclesiæ designatur per calendaria approbata, vel per horologia communiter bene regulata, l. 1 à num. 582. Quòd si lex nullum tempus præscribat, intelligitur tempus præsens, sive primum, quo lex impleri commodè potest, nisi circumstantiæ aliud indicent, num. 587.

Tempora Matrimonii.

Tempora Matrimonii contrahendi in Ecclesia rectè observantur, l. 6. p. 3. nu. 15. Quando tempus feriarum, quo prohibentur nuptiarum solennitates, incipiat & desinat. V. *Impedimenta Matrimonii.*

Tempora Ordinationum.

Tempora Ordinationum sive Ordinum Majorum sunt dies Sabbathi quatuor Temporum; item Dominicæ Passionis, ac Hebdomadæ sanctæ; Minorum, dies Dominici vel Festa duplicia; item feria VI. Vesperæ ante Sabbathum; item dies Mercurii & Veneris 4. Temporum, l. 6. p. 2. num. 2214. à num. 2289. Ex variis causis in temporibus Ordinationum, ordinariè tamen tantùm in interstitiis Ordinum ab Episcopo ordinandi dispensari potest, à nu. 2296. In utrisque verò à Nuntio Apostolico cum arctatis non quomodocunque, sed Beneficio, num. 2298. Tempora illa non observantes varias pœnas incurrunt, num. 2302. Extra statuta tempora ordinari possunt, sine servatis interstitiis, Religiosi Societatis JESU & Ordinum illorum, quibus ante Tridentinum id licuit, nu. 2304.

Tempus ad præscribendum.

Tempus in Jure aliud dicitur *breve*, quod est infra 10. annos; aliud *longum*, quod inter præsentes est saltem 10., inter absentes saltem 20. annorum; aliud *longissimum*, quod est saltem 30. annorum, l. 3. p. 2. à nu. 519. Tempus immemoriale dicitur, cujus nescitur initium, quod saltem 100. annos requirit, num. 520. Si ad præscriptiones v. g. 10. annorum certum tempus requiratur, probabiliùs numerari debet à die ad diem inceptum, & non à momento ad momentum, num. 521. Plus temporis requiritur ad præscribendum contra unam quàm contra aliam personam, hinc si fiat mutatio personarum, tempus computari debet respectivè ad utramque illam personam, num. 528. Ad præscriptionem rerum mobilium ad privatos spectantium sufficiunt cum certo titulo 3. anni; præscripto fundo etiam præscribuntur fructus non tantùm pendentes, sed etiam percepti, nec opus est triennio, quando fructus non per se, sed accessoriè præscribuntur cum fundo &c. num 529. Ad præscriptionem immobilium cum titulo requiruntur inter præsentes 10., inter absentes 20. anni &c. nu. 530 Ad præscriptionem rei furtivæ vel vi possessæ, nisi redierit ad dominum, vel fur sit factus hæres domini (tum enim utrimque aliter loquendum est) ordinario tempore non præscribitur, sed ut præscribatur domino ignorante, requiruntur 30. anni, domino sciente & non contradicente 10. inter præsentes, & 20. inter absentes, nu. 531. Ad præscriptionem immobilium Ecclesiæ Romanæ requiruntur 100. anni, exceptis bonis in pœnam Hæresis ad Romanam Ecclesiam devolutis &c. n. 533. Ad præscriptionem immobilium contra inferiores Ecclesias & pia loca requiruntur 40. anni. Contra Ordinem S. Benedicti & S Salvatoris 60. Contra Ordinem Cisterciensem & S. Bernardi in Germania; item Mendicantium & cum eis Privilegia participantium 100. anni, nu. 534. Ad præscriptionem bonorum, quæ Principi ut privato competunt; item bonorum patrimonialium Clericorum &c., idem tempus requiritur, quod ad præscriptionem privatorum bonorum, nu. 535. Ad præscriptionem bonorum etiam mobilium fisco sæculari propter delictum addictorum, & per sententiam Judicis incorporatorum 40. anni &c. ibid. Ad præscriptionem fundorum dotalium rei, quæ primogenituræ vel fidei commisso est alligata, legati rei certæ, bonorum filii familias *longissimum* tempus, quod in ultimo tantùm incipit post egressum filii è patria potestate, n 536. Ad præscriptionem servitutum, Jurium &c. si habeant actus discontinuos & raros, tempus *immemoriale*, n. 537. Ad præscriptionem servitutis personalis, si quis bonâ fide, etiam sine titulo se gesserit ut liberum, 20. anni, servitutis autem realis inter præsentes 10 & 20. inter absentes, nu. 538. Ad præscriptionem debitorum quorumcunque, & actionum, quibus illa exigi poterant, 30. anni, nu. 539. Ad præscriptionem

tionem contra actionem *redhibitoriam*, quâ emptor intrà 6. menses rescissâ emptione reddere potest rem propter vitium, quod si scivisset, non fuisset empturus, 6. menses; contra actionem autem *quanti minoris*, quæ competit intrà annum illi, qui cognito rei vitio empturus quidem fuisset, sed non tanti, annus unus, num. 540. Contra accusationem criminalem, quæ ordinatur ad punitionem delicti, 20. anni &c. num. 541. Contra legem Civilem 10. anni; contra Canonicam probabiliùs 40., si verò simul contra Ecclesiam, 40. cum bona fide, sique esset Ecclesia Romana aut Corona Regni, 100., si autem jus adhuc resisteret, tempus *immemoriale* requireretur num. 542. Ad præscriptionem rei non aptæ præscribi tempore *immemoriali* quasi præscribitur, num. 543. Ad præscriptionem in possessione pacificâ Beneficii Ecclesiastici cum titulo 3. anni, si sine simoniaco ingressu & non intrusus quietè illud possederit, num. 544. V. *Præscriptio.*

Tempus recitandi Horas. V. *Hora Canonica.*

Tempus recitandi Matutinum. V. *Matutinum.*

Tempus restitutionis. V. *Restitutio. Dilatio restitutionis.*

Tentatio. Tentatus.

Tentationis tempore duo maximè observanda sunt. 1. Nihil tum deliberandum vel innovandum circa bona proposita 2. Profundè agnoscenda sunt, quòd Deus te tractet, ùt mereris; quòd amanti animæ satis sit Deum sic velle &c. l. 6. p. 2. num. 1905. V. in titulo *Confessarius*, Confessarius hominũ variis tribulationibus agitati.

Tentatio Dei.

Tentatio Dei est dictum vel factum, quo quis explorat aliquam perfectionem divinam. Ea duplex est: alia est *formalis*, quando quis expresè dubitans de aliqua Dei perfectione, eam experiri cupit, v. g. petendo miraculum, quo patefiat Fidem Catholicam esse veram; item dando se præcipitem ex turri, ut experiatur, an Deus sit misericors eum eripiendo à læsione &c. Hæc ex genere suo est mortale. Alia est *implicita* vel *interpretativa*, quando quis, etsi expresè non intendat Deum tentare, id tamen petit vel agit, quod ex natura sua eò referri videtur, v. g. si quis se committat periculo, à quo vel nullo modo, vel vix possit eripi, nisi miraculosè; si petat, ut Deus voluntatem suam aliquo miraculo ostendat; si absque justa causa se offerat ad Martyrium &c. Hæc plerumque est tantùm veniale, imò sæpè nullum peccatum, si justa causa adsit, l. 3. p. 1. à n. 45.

Testamentum.

Testamentum est voluntatis justa sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri vult, cum directa hæredis institutione. Hoc duplex est, aliud est *in scriptis*, seu *clausum*, quod testator sive suâ, sive alterius manu scriptum, septem testibus idoneis ad id rogatis & vocatis coram offert, profitendo id esse suum testamentum; dein suâ, si possit, alioquin octavi testis manu subscribit, quod etiam singuli alii testes faciunt, simul apponendo sigillum. Aliud est *nuncupativum*, quod requirit tantùm, ut septem testes idonei convocati audiant, & intelligant testatoris voluntatem, coram eis scripto vel voce articulatâ prolatam; & ùt tale etiam valet, si sine debita solennitate factum sit, & dubitetur, an testator voluerit conficere clausum, an apertum, l. 3. p. 2. num. 1118 Ad causas profanas factum, apud rusticanos sufficiunt 5. testes, si plures haberi non possint, nec subscriptione opus est, si literati non sint, ibid. Tempore pestis sufficit, si septem testes singuli separatim adhibeantur, & probabiliter duo vel tres testes sufficiunt, inter quos etiam fœmina & Notarius ipse (si non sit consanguineus, vel affinis defuncti) esse potest; nec opus est, ut sint rogati &c.; imò probabiliter sufficit, ut nuncupativum sit, si Parochus coram uno teste scribat, ibid. Ad pias causas factum cum duobus testibus etiam validum est in foro externo, & in foro conscientiæ sufficit scriptura, nutus, vel aliud signum testatoris sine ullo teste, num. 1118. à num. 1130. In testamento ad pias causas non est necessaria hæredis institutio; & licèt morte interveniente non fuerit absolutum, validum tamen est quoad legata pia in eo expressa, ibid. Factum principaliter ad causas pias sine solennitatibus etiam validum est, saltem in foro conscientiæ, quoad legata profana, n. 720. 1118. Factum ad causas pias non solenne, revocat aliud solenne, quamvis mentionem hujus non faciat, num. 1118. Testamentum sine solennitatibus à jure civili requisitis factum ad causas non pias, invalidum est in foro externo quoad legata non pia; in foro autem interno probabiliter est validum & obligat, si constet de voluntate testatoris; non possunt tamen, quibus per testamentum tale aliquid relictum est, uti occultâ compensatione, quod fol. 383. dictum est ex *Busenb.* à n. 716. & 1118. V. *Hæres*. Testari de bonis suis liberè possunt omnes homines, nisi naturali vel positivo jure prohibeantur. Naturali autem jure prohibentur infantes, furiosi, amentes, nisi lucida intervalla habeant, vel in una tantùm materia delirent, & non in aliis. Positivo autem, surdus simul & mutus à nativitate, prodigus, servus, usurarius publicus, filius-familias de bonis adventitiis (si ante Clericatum advenerint) impubes, captivus apud hostem, damnatus ad metalla, si bona ejus confiscentur, Professus Religionem, à n. 1153. V. *Religiosus*. Testamentum Novitii vel factum sine solennitatibus ad causas non pias probabiliter est validum, n. 1118. 1153. Ad testamentum militis sufficiunt duo testes non rogati, etiam inidonei, modò non sint impuberes, nec cæci vel servi; imò probabiliter nec hi requiruntur, sed jure militari (quo præsumitur esse testatus in dubio) sufficit solus nutus. Potest etiam miles plura simul testamenta valida facere; vel pro parte testatus, pro parte intestatus decedere &c. ibid. Testari an & de quibus possit Clericus. V. *Clericus*. Testamentum usurarii est ipso jure irritum, nisi ante mortem restituerit, n. 845. Testamentum validè fit ab excommunicato vitando, l. 7. n. 213. Ejus confectio tam activa quàm passiva interdicitur hæreticis, eorumque fautoribus; percutientibus & insequentibus Cardinalem; Reis læsæ Majestatis; usurariis manifestis, nisi cautionem præstent, ibid. Promittens testari pro a i juo, si intestatus decedat, a'ter probabiliùs nihil retinere potest, nec occultâ compensatione uti, l. 3. p. 2. nu. 1120. Amisso originali testamento fingere novum est illicitum, à nu. 1123 Executores testamenti qui &c. V. *Executor testamenti*. Testatoris obligationes præsertim reales onerant communiter hæredem, n. 1169. De fraude in testamento dubitans. V. *Fraus*. In dubio quis legatarius, quid legatum sit &c., quid fieri debeat; item dispositiones ad pias causas, V. *Legatum*. Quando in testamento ponitur hæc clausula: *si sine liberis decessero, volo, ut hoc prædium cedat Ecclesiæ*; si testatori nascatur proles posthuma, sed solùm semestris vel octomestris, quæ statim moriatur, prædium illud debetur Ecclesiæ, num. 1138. Quando aliqua constituitur hæres sub hac clausula, *ut si moriatur absque prole legitima, bona cedeant ad amicos*, si illa profiteatur in Monasterio, hæreditas Monasterio relinqui potest in perpetuum, nisi substitutio facta sit in aliam causam piam, n. 1139. Quando alicui fit legatum sub hac clausula: lego illi 200., si nubat; si autem ingrediatur Religionem, lego 100.; si illa Religionem ingrediatur, & testator ideo legaverit 200, ut eam absterreret à Religione, conditio habetur pro non adjectâ, & debentur illi 200.; si autem ideo legaverit, quia maritanda eget majori dote, debentur tantùm 100. nu. 1140. V. *Legatum*. Quando testator relinquit, ut pro anima sua celebrentur v. g. 100. Missæ, absque assignatione certæ eleëmosynæ pro illis, congrua aliqua non ab hæredibus, sed ab Episcopo præscribi debet, l. 6. p. 2. nu. 78 93. Si testator assignatis v. g. 100. florenis voluerit fundari in perpetuum pro se Missam anniversariam, & Missæ illis 100. florenis respondentes statim per errorem v. g. Præsidis in Monasterio legantur, hæres non tenetur, si citra suam causam error accidit, eas solvere; quòd si faciat, nihilominus tenetur anniversarium instituere, n. 151. Obligatus pro testatore singulis annis curare Missam, si id pluribus annis non potuerit, non videtur teneri postea supplere, si possit, nu. 152. V. *Missa*. Absque testamento & hæredibus morientis bona cujus sint, V. *Bona*.

Testimoniales pro Ordinandis.

Testimoniales de natalibus, ætate, vitâ, moribus, afferre debet Ordinandus & Tonsurandus, l. 6. p. 2. num 2250. Eas dare potest Parochus, Magister scholæ, Ordinarius, Episcopus originis, domicilii, à nu. 2250. Iis non indiget dimissus ab Episcopo suæ originis, num. 2253. Regularibus eas non dat Episcopus, sed Superior Regularis, n. 2255 Qui amisit testimonium Tonsuræ, si juret se tonsuratum, admitti potest ad Ordines, num. 2256. Qui testimonium ætatis è libro baptismali habere non potest, ei sufficit testimonium parentum &c. num. 2312. V. *Ordo*.

Testis.

Testes duo omni exceptione majores requiruntur ad legitimam & plenam in judicio probationem, qui testari debent,

se sensu

se sensu externo percepisse id, de quo testantur, & de eodem facto vel crimine cum iisdem circumstantiis deponere, l. 4. num. 1514. Plures testari non possunt, 1. Servi, nisi alia probatio desit ad eruendam veritatem. 2. Mulieres, nisi in re, quæ nonnisi per mulieres cognosci possit; imò Jus civile mulieres, etiam in causa criminali, admittit, maximè pro testamento. 3. Minores 20. annis in criminalibus; in civilibus autem impuberes, hi tamen facti puberes testari possunt de iis, quæ in ætate pupillari viderunt. 4. Infames tam jure, quàm facto. 5. Personæ viles & pauperes; quòd si pauperes sint bonæ famæ, qui prudenter non timentur habere venalem fidem, pro testibus admittuntur. 6. Furiosi & amentes, nisi de illis, quæ in lucidis intervallis gesta sunt. 7. Ebrii de iis, quæ in ebrietate contigerunt. 8. Hæretici pro hæretico contra Catholicum, quod in Germania non observatur, in quâ tamen illi contra Catholicum Sacerdotem vel Religiosum, præsertim, si hi accusentur criminaliter, pro testibus admitti non debent: quod si hæreticus litiget contra hæreticum, hæreticus testari potest, utì & pro Catholico contra alium hæreticum. 9. Sanguine juncti, nisi in causis civilibus non arduis &c. 10. Patres, matres, fratres, qui tamen in multis testari possunt. 11. Patrini, qui tamen probabiliùs testari possunt pro eo, quem è Baptismo levaverunt. 12. Clerici testari non debent contra Clericum in causa criminali; & in foro quidem sæculari sine licentia Episcopi validè, sed illicitè testantur; in foro Ecclesiastico etiam licitè testari possunt. 13. Laicus in causa criminali contra Clericum; nisi crimen ex natura sua non possit per solos Clericos probari. 14. Religiosus in causa sanguinis ad condemnandum; item peccat, si testetur in testamentis sæcularium factis ad causas purè sæculares, sine licentia Superioris: in multis aliis licitè testari potest. 15. Laicus sæcularis contra Religiosum; nisi crimen hujus occultum aliter probari non possit. 16. Domestici, qui in pluribus tamen testari possunt, v. g. si veritas meliùs per eos, quàm per alios comperiri possit &c. 17. Inimici. 18. Perjuri. 19. Socii criminis &c. l. 4. à num. 1514. Idem non potest esse accusator & testis, nisi in rebus levis momenti, aut si agatur de peccato impediendo &c. n. 1516. Testis communiter debet addere juramentum, num. 1518 Debet testari de re sibi notâ, & si ex testimonio commodum aliquod habeat, illi ordinariè nihil est deferendum, nu. 1520. In causis non judicialibus & præjudicantibus alteri sufficit ad plenam probationem testimonium unius viri, de quo nulla suspicio sit perniciosi mendacii, num. 1517. Testari nullus tenetur, nisi ex charitate vel ex præcepto. Etiam legitimè & juridicè interrogatus in pluribus casibus testari non tenetur, v. g. si rem sciat ex Confessione; si acceperit sub secreto naturali; nisi necessarium esset ad magnum Reipublicæ vel proximi malum avertendum &c. num. 1514. Qui à Judice ad testimonium dandum citatus fugit, vel testimonium fraude declinavit, secundùm communem tenetur ad restitutionem damni ex testimonii defectu causati; contrarium tamen etiam non est improbabile, ibid. Qui sciens falsum testatus est, per quod alteri fuit causa efficax damni, tenetur ad impediendum & reparandum omne damnum, quod ex eo causatur. Item tenetur revocare cum pari suo damno & periculo vitæ, si reus de ea periclitetur, & putet revocando se aliquid effecturum, ibid. Testis peccat, si affirmet, quod ignorat; si veritatem, quam debebat celare, aperiat; si se occultet, ne rogetur, casu quo tenetur testari; si Judici interroganti non obediat; si pretium pro dicenda veritate accipiat, ibid. Testis in causa sanguinis, effectu secuto est irregularis, l. 7. n. 524. Testes contra Matrimonium contractum admitti possunt illi, qui illud accusare possunt; debent tamen, per se loquendo, voce præsentes exponere de impedimento, l. 6. p. 3. n. 36. V. *Accusator.*

Testes quicunque sufficiunt, quando agitur de valore Matrimonii: è contrà, quando agitur pro invaliditate illius, quamvis rati tantùm, secundùm communem requiruntur testes omni exceptione majores, circa quorum testimonia plura observanda sunt, num. 273. Testes pro publicitate Matrimonii ad minimum duo debent esse, & Parochus, vel de ejus licentia alius Sacerdos, & sic præsentes, ut advertere possint, quid agatur, & de eo testari; nec opus est, ut eos noverint, dummodò dicere possint, hos esse &c. num. 512. 758. Si Parochus & testes linguam contrahentium non noverint, sufficit unus, qui aliis testibus cætera signa per se percipientibus sit verborum interpres, nec requiritur, ut testes adsint volentes, num. 512. à num. 759. Ad impediendum Matrimonium non sufficit unus testis non juratus de impedimento, aut qui tantùm testetur de auditu; in impedimento tamen consanguinitatis unus sufficit, qui testetur se audisse à Majoribus suis saltem duobus, & tum computet distinctè ex utraque parte gradus: imò post unam vel alteram proclamationem, si unicus juratus testetur de visu cum juramento, quòd adsit impedimentum, sufficit, ut Parochus pergere non possit; idem est, si fama publica de impedimento probetur in judicio, num. 486. Testimonium talis testis Parochus excipere non potest, sed Ordinarius &c. ibid. Testamenti ad pias causas testis simul esse potest fœmina; item Confessarius vel Parochus, licèt legata sint pro sua Ecclesia, l. 3. p. 2. n. 1118. Testes in materia simoniæ, si agatur criminaliter contra aliquem, non admittuntur criminosi & infames; si agatur civiliter contra Prælatum vel alium in dignitate constitutum, etiam non admittuntur, nisi sint emendati de crimine: perjurus autem etiam emendatus repellitur, l. 3. p. 1. n. 235.

Teutonici Ordinis Hæreticus. V. *Hæreticus.*

Theologia.

Theologia dividitur in Positivam, Asceticam, Polemicam, Scholasticam & Moralem, l. 3. p. 1. n. 179.

Thesaurarius. V. *Quæstor.*

Thesaurus.

Thesaurus est res mobilis, quæ fuit alicujus, nunc autem erat profunde defossa in terram, sive etiam alibi recondita, & antiquitus deposita in usum futurum, carebátque domino, l. 3. p. 2. num. 105. Inventus in loco publico ad neminem spectante, totus est inventoris, num. 106 Si sit inventus casu in loco ad aliquem spectante; media pars cedit inventori, & media domino fundi; inventus ex industria, totus pertinet ad dominum fundi, ibid. Si dominus fundi licentiam dederit quærendi thesaurum sine ullo pacto, probabiliùs totus est inventoris, num. 107. Inventus in fundo usufructuario vel locatario, totus vel pars ejus est inventoris; pars autem, quæ competet domino fundi, spectabit ad dominum directum: è contrà si inveniatur in fundo feudatarii vel emphyteutæ, his competet dominium, num. 108. Si arte magicâ vel aliâ odiosâ aut prohibitâ inveniatur etiam in proprio fundo, pars inventori aliàs debita cedet Fisco; sed, secundùm communem, priùs post sententiam Judicis, num. 109. In his omnibus maximè spectanda est consuetudo locorum, n. 111.

Thlibius seu Thlasius an sit capax Matrimonii. V. *Matrimonium.*

Thuribulum.

Thuribulo unico in personarum incensatione tota thurificatio facienda est, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 152.

Titulare festum. V. *Festum.*

Titulus Beneficii.

Titulus Beneficii coloratus dicitur, qui apparet, seu probabiliter videri potest esse justus &c. l. 4. num. 699. 708. Titulus Beneficii quando amittatur & quando non &c. V. *Resignatio Beneficii.*

Titulus Ecclesiæ.

Titulus antiquus Ecclesiæ mutari non potest à Confraternitate, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 114. Titulus familiaritatis pro subjectione & ordinatione. V. *Familiaritatis titulus.*

Titulus pro Ordinibus sacris.

Titulus pro Ordine sacro requiritur, l. 6. p. 2. num. 2268. Debet esse quid perpetuum, immobile, non revocabile. Si pro titulo sit Beneficium Ecclesiasticum, hoc debet actu pacificè possideri &c. à num. 2268. 2273. Ordinariè debet esse cum obligatione reali & hypotheca, num. 2270. Mensa Episcopalis, ùt praxis habet, consentiente Capitulo sufficit pro titulo, num. 2271. Probabiliùs etiam sufficit, si Comes aliquis aut Communitas constituat aliquid certum & irrevocabile &c. num. 2272. Etiam Doctor Juris vel Theologiæ indiget titulo, num. 2275. Titulus patrimonii varias debet habere conditiones, num. 2268. à num. 2276. Titulus constari potest ab Ordinario ex Beneficio & patrimonio, num. 2280. Titulum Ordinationis examinat & approbat Ordinarius seu proprius Episcopus Ordinandi, num. 2281. Titulus patrimonii admittit quædam pacta, sed non quæ sunt contra perpetuitatem

tem

planè omittitur, nu. 2076. Festum ad libitum haberi potest die, quo reponi deberet translatum; non autem pro eo habendo transferri potest aliud proprium alicujus Diœcesis vel Religionis eodem die incidens, à nu. 2077. Quando ad libitum omitti debeat &c. V. *Festum*. Festum de Reliquia transferri potest, si Sanctus, de quo sunt reliquiæ, sit Titularis, quia de eo ùt Titulari agendum in die festi, n. 382. In Anno bissextili Officium particulare alicujus Diœcesis vel Religionis, si occurrat die vigesimâ quintâ Februarii, transferri debet in primam diem non impeditam, si non sit duplex primæ classis, l. 6. p. 2. nu. 2055. D. 256. Si quæ Festa supersint de mense Decembri, ea in annum sequentem transferri possunt, ibid D. 272. Si festum S. Confessoris ultra diem sequentem transferatur, in Hymno: *Iste Confessor* &c. mutari debet versiculus, dicendo: *meruit supremos*, D. 282. Festum de 7. doloribus B. V. an & quomodo transferri possit. V. *Festum* sive *Officium*. Festa duplicia & semiduplicia translata, præferenda sunt Officio S. Benedicti semel in hebdomada concesso, D. 307. Festum habens octavam, si transferatur, quid fieri debeat. V. *Octava*. Si Festa eâdem die occurrant, quid fieri debeat. V. *Commemorationes in Horis & Missa*. Translato festo ordinariè non transfertur indulgentia, D. 298.

Transpositio verborum in forma Sacramenti.

Transpositio verborum in forma Sacramenti, si sensum non mutet, non invalidat formam ejus, l. 6. p. 1. n. 32.

Trebellianica.

Per *Trebellianicam* intelligitur in materia testamentorum quarta pars bonorum, quæ hæredi fidei-commissario competit, l. 3. p. 2. n. 1171.

Tribulati quomodo consolandi. V. *Confessarius hominis tribulati.*

Tributum.

Tributa ut justè imponantur, debet esse necessitas, & proportionatè ad illam exigi, l. 3. p. 2. n. 268. In dubio, an sint justa, si constet de potestate imponendi tributa & sit dubium negativum, censeri debent justa; si dubium sit positivum, probabiliùs etiam censeri debent justa & solvi, etiamsi tum quoque dubitetur, an Princeps vel Magistratus illa hîc & nunc imponere possit, à n. 277. Ut novum tributum Princeps vel Magistratus imponere possit, debet illi esse probabilius, quòd sit justum, n. 279. Quid per ea intelligatur, à quibus & quando solvenda, quibus rebus imponenda &c. V. *Gabella*.

Tridentinum.

Tridentinum circa Matrimonia clandestina non est publicatum in Hybernia & Scotia: item nec in Succia, Dania, Pomerania, Prussia, Saxonia & Anglia; item nec in Polonia, quod tamen aliqui tantùm de quibusdam Poloniæ locis admittunt &c. E contra in Hollandia, Zelandia, Frisia & aliis locis confœderatis est promulgatum; item in Hungaria, Silesia; probabiliùs etiam in Francia &c. l. 6. p. 3. nu. 512. 767. V. *Decretum*.

Triennalis Possessio.

Triennalis possessio pacifica Beneficii vel fructuum tollit potestatem super illis possessorem molestandi, impetrationes quaslibet contra illum irritat, lites ei motas extinguit &c. l. 4. à n. 689. Idem facit possessio triennalis Commendæ perpetuæ, officiorum ecclesiasticorum &c. n. 691. Ea etiam juvat contra Minorem & impuberem, contra provisum à Papa de Beneficio etiam reservato, si excipias per obitum in Curia &c. Item juvat sæcularem, si triennio possederit Beneficium regulare, & Regularem, si sæculare &c. à n. 692. Ut quis juvetur privilegio Regulæ de Triennali, plura requiruntur, v. g. habilitas personæ, bona fides, possessio pacifica, titulus saltem coloratus; ut non habeantur plura Beneficia incompatibilia &c. à nu. 695. Etiam probabiliter confert titulum, & tutum reddit in conscientia, n. 716. Qui præterea eâ juventur, & qui non &c. V. *Regula de Triennali.*

Tristitia.

Tristitia de bono alterius, in quantùm ex eo aliquis sibi vel aliis timet damnum, non est per se loquendo peccatum, nisi sit inordinata, l. 5. num. 303. Ex eo orta, quod nobis desit bonum, quod alter habet, si sit bonum honestum, quod alteri non invidemus, est laudabilis, si autem sit circa temporalia, vel nobis improportionata, interdum est veniale, ibid. Orta ex bono alterius, in quantùm alter illo est indignus, non est peccatum, erit tamen mortale, si vel Dei providentiam quis arguat, vel si ita afficiat, ut homines ducat ad malum imitandum, ibid. Orta ex eo, quòd alter sibi æqualis vel non multùm inæqualis in excellentia crescat, & se fiat superior, & incrementum excellentiæ apprehendat ùt sibi malum, est invidia & peccaminosa, nisi motivum doloris & objectum displicentiæ sit solum suum malum, à n. 303. Tristitia mercatoris orta ex eo, quòd homines non potiùs apud se, quàm alium emant, est licita, nisi doleat, quia hoc est bonum alteri, quod est illicitum & peccaminosum, n. 305. Ex tristitia in adversis suis, vel ob aliorum prosperitatem, optans se non fuisse natum, maledicens diei, in qua natus &c. si tantùm intendat maledicere diei &c., videtur esse tantùm veniale, aliquando etiam nullum. Si autem intendat optare malum homini vel sibi vel alteri &c. est mortale, n. 303. Tristitia de vita alterius. V. *Mors.*

Turpia.

Turpia & ad libidinem provocantia describentes, repræsentantes vel pingentes peccant graviter, l. 2. n. 243.

Turpiloquia. V. *Luxuria.*

Tutela inculpata, V. *Homicida.*

Tutor.

Tutor differt à Curatore, quòd ille solùm detur impuberibus, etiam invitis, & principaliter Tutor datur personis, ut curet earum educationem & institutionem; secundariò verò datur etiam bonis illarum; Curator verò datur Minoribus, post annos expletos pubertatis usque ad 25. completum &c. l. 3. p. 2. n. 1117. Tutores sive sint testamentarii, id est, relicti ex testamento aut codicillo patris; sive sint dativi, id est, constituti à Judice vel Magistratu; sive sint legitimi, id est, à lege præscripti, tenentur idem jurare, quod Curatores, ibid. Si fideliter bona administraverint, debetur eis præmium, ibid. Si omiserint negotiari, cùm teneantur, possunt pupilli ab eis accipere 5. pro 100. ibid. V. *Curatela. Curator.*

Tuta vel tutior opinio. V. *Opinio.*

Typographus. V. *Festorum observatio.*

V.

Vacatio Beneficiorum.

Vacatio Beneficiorum, V. *Beneficium*. Vacans Papæ, si intra trimestre à die notæ vacationis in loco Beneficii non conferatur aut Apostolicè provisus publicetur, Ordinarius illud conferre potest &c. l. 4. n. 517.

Vagus.

Vagus dicitur, qui certam & constantem sedem habitationis nullibi habet; item, qui post relictum corpore & animo pristinum domicilium iter facit, quærens, ubi domicilium figat; non tamen ille, qui intrà eandem urbem ex una Parochia vult ire habitatum ad aliam, & interim in tertia aliqua Parochia moratur, l. 6. p. 3. nu. 746. Possunt vagi inire Matrimonium apud quemcunque Parochum, etiam, si alteruter tantùm sit vagus; tenetur tamen de eorum conditione diligenter inquirere Parochus &c. n. 512. 747. 750. V. *Parochus*. Si alicubi authoritate Papæ pro vagis esset deputatus Confessarius, coram illo deberent contrahere; non autem, si tantùm authoritate Episcopi talis designatus esset, n. 748. V. *Peregrinus.*

Valor Beneficii.

Pro valore Beneficii designando non debent computari emolumenta incerta, sed sola certa; neque probabiliter stipendia pro Missis, si has posset per alium legere: nec solvenda pensio Beneficio imposita; excusatur autem mala expressio valoris, si sit excessus modicus, id est, non ultra sextam partem, l. 4. n. 678. Valor ille taxari debet ex observatis annis pluribus, sufficiunt 10., & secundùm aliquos quinque præcedentes, n. 679. Valor proventuum Beneficii, an & quomodò exprimendus. V. *Provisio Beneficii.*

Valor ducati de Camera. V. *Ducatus de Camera.*

Valor

Valor rei.

Valor rei vel fructuum variari potest in-vel extrinsecè; variatur intrinsecè, si res in se fiat vilior vel melior: extrinsecè variatur, si in se manens eadem, jam pluris jam minoris æstimetur, l. 3. p. 2. n. 231. Si valor sit varius, secundùm quem restitutio fieri debeat. V. *Restitutio.*

Vana gloria.

Vana gloria est cupiditas inanis gloriæ, per se est venialo, per accidens sæpè peccatum mortale, l. 5. n. 298. V. *Jactantia.*

Vana observantia, V. *Observantia vana.*

Vasa sacra.

Vasa sacra benedicendi facultatem habent Abbates Pontificalia exercentes, non tamen pro Ecclesiis extraneis, nec Episcopus potest absque licentia hanc benedictionem aliis delegare. Superiores tamen Ordinum Mendicantium etiam possunt pro extraneis vasa sacra benedicere, ubi usus habet, uti etiam Rectores Societatis JESU &c. l. 6. p. 2. à n. 353. Vid. *Abbas.* Non benedicuntur substantialiter per usum in Sacrificio malâ fide factum, nu. 352. Tangi possunt secundùm aliquos licitè etiam à Laicis, si sine contemptu fiat, sique actu Corpus vel Sanguinem Christi non contineant, à n. 357.

Vasallus. v. *Feudum.*

Vectigal.

Vectigalia defraudans probabiliùs peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem, quod tamen alii non omninò improbabiliter negant, qui etiam dicunt, quòd illi, qui vectigalia seu gabellas impositas rebus, quæ emuntur ad usus proprios vel familiæ necessaria, defraudavit, non sit neganda absolutio, l. 3. p. 2. n. 147. Quibus & quomodò ea debeantur &c. V. *Tributum.*

Velum Calicis pro Sacrificio.

Velum Calicis non benedicitur. Sine eo celebrare, quando nullum habetur, non est peccatum, l. 6. p. 2. n. 330.

Venæ metallorum inventæ cujus sint. V. *Metalla.*

Venatio. Venator.

Venatio de jure naturæ permissivo cuilibet est concessa, nec potest privatus eam prohibere in loco ad se spectante, non clauso speciali sepe vel muro. Possunt tamen sub pœna eam prohibere Principes vel Respublicæ in communibus & privatis, probabiliter tamen tantùm in certis locis, & certorum tantùm animalium &c. l. 3. p. 2. à n. 256. Quæ in ea capiuntur, sunt (præcisâ prohibitione) capientis, etiamsi in sylva septo circumducta capta sint, si ea ita magna sit, ut dominus feras in ea capere non possit, quando vult &c. n. 257. Quæ venatione justè prohibitâ capiuntur, an & cui restitui debeant, id partim ex jure naturæ, partim ex consuetudine & legibus, ac juribus particularibus æstimandum, n. 84. Probabiliter non ordinariè est obligatio ea restituendi, damna tamen illata reparari debent, nu. 84. 147. 256. 262. A venatione, ad quam alter jus habet, impediens, facit injuriam, & tenetur compensare, n. 263. Venationis clamosæ frequens exercitium prohibitum est Clericis, l. 4. n. 1370. à n. 1375. Venatoris, qui primò lethaliter feram tetigit, eamque persequitur, si ea moraliter effugere non possit, illius fera est, quamvis alius superveniens ultimo ictu lethali eam prosternat, vel probabiliùs, etiamsi in alterius laqueum incidat: quòd si dubium sit, an primus eam lethaliter tetigerit, vel an esset evasura, spectabit ad posteriorem; si autem ille, qui lethaliter tetigit, desinat eam persequi, erit primò capientis sive apprehendentis, uti etiam, si ille, qui in angustias illam redegit, eam non vulneraverit, l. 3. p. 2. à n. 259. Si fera laqueo in loco publico vel in alieno cum consensu domini posito capta sit, & evadere non potuerit, est illius, qui laqueum posuit; si extricare se potuerit, cum primò capiente eam dividere debet; quòd si sine consensu domini in alieno loco posuerit, à domino & laqueus & fera eripi potest &c. n. 261. Venator licitè in Quadragesima capit feras & aves, & vendit in terris hæreticorum, si scandalum absit, l. 2. n. 258.

Vindicatio rei. V. *Vindicatio.*

Venditio.

Venditio. V. *Emptio.* Venditio veneni non est licita, nisi fiat illis, qui bene usuri putantur; quòd si non serviat nisi ad hominis occisionem, est simpliciter mala, l. 2. nu. 250. Vendens ob justam causam v. g. agnum Judæo, aut Infideli usuro ad sacrificium, excusatur à peccato, ibid. Vendens sine justa causa vinum illis, quos probabiliter putat se inebriaturos, peccat mortaliter: causa autem sufficiens, per se loquendo, non videtur esse lucrum, quo careret, non vendito illo præcisè vino, n. 261. V. *Caupo.* Vendens ornamenta puellæ, per quæ sollicitatura est alios ad peccatum, probabiliter non peccat, si venderentur ab alio, nu. 263. Nec vendens panes hæreticis, quibus utentur in suo falso Sacramento Cœnæ, ibid. Etiam non peccat vendens ad suum damnum evitandum alteri, quem novit injustè revenditurum, nu. 270. Si venditor principalis sit Ecclesia, Fiscus vel Minor, ille præferendus est aliis creditoribus quoad rem venditam adhuc exstantem; si res vendita sit pretio tantùm assecurato, dominium probabiliter transfertur ad emptorem, l. 3. p. 2. n. 374. 376. 974.

Veneficium. V. *Maleficium.*

Venena an liceat vendere. V. *Venditio.*

Venerabile Sacramentum.

Venerabili Sacramento in Processionibus debet fieri genuflexio & ab occurrentibus & illud transeuntibus, l. 6 p. 2 nu. 2055. D. 21. Consuetudo illud feriâ sextâ Parasceves in feretro nigris velleribus contecto processionaliter deferendi, si absque graviori incommodo extirpari non possit, est toleranda, D. 34. In Ecclesiis, in quibus illud non asservatur, non est licita Missæ celebratio in feria quinta in Cœna Domini, nec ejusdem asservatio in sepulchro, D. 237. Ejus commemoratio fieri potest, si expositum sit, etiam in Missa de festo duplici, quod non sit primæ vel secundæ classis, D. 288. V. *Festum. Tabernaculum SS. Sacramenti.*

Veniæ petitio. V. *Inimicus.*

Veniale peccatum. V *Peccatum.*

Verba legis quomodò interpretanda. V. *Lex.*

Verba obscœna. v. *Luxuria.*

Verba vim sponsalium habentia.

Verba certò significantia sponsalia, sunt: *Accipiam vel ducam te; non aliam sed te ducam; habeas me infidum, nisi te ducam.* E contrà dubiè sponsalia significantia sunt: *te desponsabo; tecum sponsalia contraham; volo contrahere tecum, placet te ducere; volo te habere; volo te tenere in uxorem; tu eris mea* &c. l. 6. p. 3. n. 126. In dubio, an per verba significentur sponsalia an Matrimonium (si omnia adhuc sint integra) censentur significari sponsalia, n. 123. Per verba illa: *volo te ducere in uxorem*, probabiliter tantùm fiunt sponsalia, ibid. Si juvenis coram Parocho & testibus dicat: *ex crastino*, sive, *in crastinum accipio te in uxorem*, & puella respondeat, *& ego te in maritum*, probabiliùs videtur esse Matrimonium. Quòd si juvenis dicat: *accipio te in uxorem*, & puella respondeat: *& ego te accipiam in maritum*, erunt tantùm sponsalia &c num. 124. Si verba primò spondentis Matrimonium pro futuro clarè significent promissionem, alterius autem respondentis sint dubia, hæc etiam censentur promissiva, & per ea contrahi sponsalia, num. 125. Si verba utriusque sint dubia, Judex debet potiùs interpretari contra sponsalia; favendum tamen potiùs est fœminis quàm masculis, ibid. Si juvenis dicat: *vis me ducere*, & puella respondeat: *ita*, verba illa censentur obligatoria, nisi circumstantiæ indicent, juvenem per ea voluisse tantùm mentem puellæ explorare, n. 122. Si ad verba: *propino tibi in Matrimonium*, puella respondeat: *Deus tibi benedicat*, communiter non censentur fieri sponsalia, nisi antehac tractâssent de sponsalibus, & ex circumstantiis judicentur seriò agere, num. 128. Verba hæc: *promitto tibi amorem & fidelitatem*, ordinariè non constituunt sponsalia, nisi mox sequeretur traditio annuli vel copula &c. n. 129. Si juvenis dicat: *Do tibi hunc annulum vel hoc strophiolum in ordine ad Matrimonium*, & puella acceptet, licèt nihil dicens, videntur esse sponsalia, non autem, si apprehendat manum puellæ, & dicat: *sub fide meâ te ducam*, & illa nec manum retrahat, nec contradicat. Quòd si diceret: *habes meam manum in signum, quòd sim te ducturus, si tamen etiam me velis*, & puella vicissim daret manum, essent sponsalia, n. 130. Si ad verba: *tibi nubam, si Deo placuerit*, altera pars reponat: *& ego te ducam, si Deus ita disposuerit*, non sunt de se saltem absoluta sponsalia, n. 131. Verba de præsenti, inter impuberes, apta ad Matrimonium, habent vim sponsalium, quamvis suspensa maneant, n. 44. 52. 111. V *Impubes.* Verba de præsenti prolata corà Parocho & testibus à contrahentibus & intendentibus sponsalia, v. g. *accipio te in meam, & ego te in meum*, habent vim sponsalium, n. 53. Verba: *non ducam aliam præter te* &c, quem sensum habeant. V. *Promissio.* Non sufficit ad sponsalia, si dicas: *nullam aliam ducam quàm te*, neque probabiliter, si sic; *contraham tecum, si Papa dispensaverit*, n. 44.

legare potest Episcopus potestatem dispensandi in casibus sibi à Sede Apostolica concessis, quando commissio Episcopi data est ratione Dignitatis vel Officii sui; exceptis Casibus Papalibus, qui per accidens ad Episcopum devolvuntur ob difficultatem audiendi Papam: Non verò posset subdelegare, si Episcopo nominatim expresso ratione sui talis potestas committeretur, l. 4. num. 252. Etiam potest Episcopus Vicario subdelegare causam sibi à S. Sede delegatam, nisi sola executio sine cognitione causæ demandata sit, vel personæ delegatæ industria requiri videatur, ibid. Vicarius ex vi generalis commissionis non potest conferre Beneficia; nec admittere resignationes vel permutationes; nec præsentare vel eligere ad Beneficia, ad quæ potest Episcopus: potest tamen præsentatos instituere. Item instituere, qui suppleant, dum vacat Beneficium, non tamen alios subrogare &c. l. 4. n. 250. Si illi ab Episcopo commissa sit collatio Beneficii, potest illud conferre etiam extra Diœcesin existens, quòd si conferat indigno, Episcopus alteri conferre potest, n. 251. Succedens alteri Vicario Episcopi potest exequi antecessori suo demandata sub nomine Dignitatis, l. 6. p. 3. n. 889. Potest sine speciali mandato Episcopi ferre Censuras, l. 7. n. 24. Quando aliqua delegatio vel expeditio Romæ inscribitur ad Officialem Episcopi, per hunc ultra montes & maria intelligitur Vicarius ejus, nisi statutum vel consuetudo sit alicubi contraria, l. 4. n. 247. Vicario Episcopi Missam cantanti solennem non ministrant Canonici, neque fit circulus ante ipsum, l. 6. p. 2. n. 2055. D. 18. Non potest Episcopo absente celebrare Missas Conventuales, nec Pontificales, ibid. D. 20. Indicit & dirigit processiones cum consilio Capituli absente Episcopo, D. 30. Non debet facere consuetos circulos ante Episcopum, sicut Canonici, D. 103. Episcopus in festo Purificationis B. V. Mariæ candelam dat primæ Dignitati ante Vicarium, D. 132. Ad Missam Vicarii non debent accendi quatuor candelæ, nec assistere duo Capellani, D. 176. Vicarius ut Vicarius non potest absente Episcopo Missas cantare solennes, SS. Sacramentum aut sacras Reliquias paratus deferre, nec aliis se immiscere functionibus Ecclesiasticis, sed tantùm præesse, ut omnia suo ordine fiant, D. 181.

Vicarius generalis in spiritualibus non videtur posse dare dimissoriales pro Ordinandis, nisi Episcopo id specialiter concedente, aut in remotis agente, l. 4. num. 246. l. 6. p. 2. n. 2234.

Vicarius Papa.

Vicarius Papa potest suis dare dimissorias, & eos facere ordinari Sede Apostolicâ vacante, l. 6. p. 2. n. 2263.

Vidua. Viduus.

Viduis graviter illicita est delectatio venerea aut sensibilis de copula præterita, l. 6. p. 3. nu. 287. 350. Rationalis tantùm approbatio copulæ habitæ citra periculum sensitivæ delectationis est licita, sed periculosa, num. 350. Vidua nubilis quando excusetur à jejunio. V. *A jejunio excusantia.* Viduus spondens 1000. imperiales sponsæ, quæ sine illorum sponsione in Matrimonium consentire noluit, si hæc minùs habilis post inveniatur ad copulam, & viduus propter habilitatem sub tanto pretio eam duxerit, hic non videtur teneri ad 1000. imperiales dandos, sed, quia in foro externo probare non poterit illud fuisse unicum suum motivum, suadenda est compositio, n. 400.

Vigilia.

Vigilia S. Matthiæ, si incidat in unum diem è Bacchanalibus, justa causa est, cur Episcopus dispenset, & ut in pluribus Diœcesibus, v. g. Coloniensi, Monasteriensi, Viennensi &c. statutum est, jejunium etiam à Religiosis anticipetur in priore Sabbatho; ipsa autem Vigilia manet affixa suæ diei, à qua jejunium separari potest. Quòd si festum S. Matthiæ incidat in diem Cinerum, eo die observatur in foro, in Choro autem postridie, si incidat in diem Veneris ante Quinquagesimam, jejunatur die Jovis. Quod hic dicitur de jejunio transferendo, idem aliqui admittunt, si Vigilia hæc incidat in diem v. g. Patroni, vel omnino solennem. Si verò Ordinarius ex causa nihil disponat, omnia more consueto servanda sunt, l. 3. p. 2. n. 1273. l. 6. p. 2. n. 2082. Si Vigilia S. Joannis incidat in festum Corporis Christi, jejunatur feriâ quartâ proximè præcedente, de Vigilia verò nihil fit eo anno, l. 3. p. 2. n. 1273. l. 6. p. 3. nu. 2055. D. 14.

Vinculum Matrimonii.

Vinculum Matrimonii consummati inter fideles est indissolubile, l. 6. p. 3. à n. 401. Apud Judæos in lege veteri probabiliùs fuit solubile à viris non à fœminis, sed jam non ampliùs, à n. 403. Vinculum Matrimonii rati, sed non consummati dissolvi potest, si alter profiteatur in Religione, vel etiam in Ordine Melitensi, vel si Papa dispenset, n. 412. 424. Non autem mutuo consensu, nec per impotentiam supervenientem, nec per susceptionem sacri Ordinis, n. 412. Nec per vota simplicia in Societate Jesu, n. 413. Nec per adulterium, n. 429. Vinculum Matrimonii etiam consummati dissolvitur per mortem alterius conjugis, n. 401. 418. Item dissolvitur, si infidelis ideo parti conversæ cohabitare nolit, quia conversa est, vel non sine injuria Creatoris; vel si ex contubernio immineat periculum perversionis, n. 401. 406. Item, si sexus unius conjugis mutaretur, n. 416.

Vindicatio rei.

Vindicatio est actio realis ad persequendum in judicio rem suam quoad dominium & possessionem; ad quam requiritur, ut alter, contra quem agitur, rem corporaliter possideat &c. l. 3. p. 2. n. 712.

Vindicta.

Vindicta inordinata est peccatum, non autem ordinata v. g. si Superiores irascantur culpis subditorum, eósque puniant seu vindicent, l. 5. num. 347.

Vinum pro Consecratione.

Vinum congelatum probabiliùs manet consecrabile, l. 6. p. 1. n. 24. 234. Necessariò tamen solvi debet, priusquam consecretur, quod fieri potest complectendo calicem manibus, vel ignem aut calidos pannos applicando, non halitu &c. Et ne congeletur, commodiùs ad latus corporalis admoventur carbones accensi, & illis quandoque calix obvertitur, l. 6. p. 2. à n. 556. V. *Eucharistia Sacramentum.*

Violatio jejunii quomodò distinguatur specie. V. *Jejunium.*

Violatio legis. V. *Lex.*

Violatio secreti. V. *Secretum.*

Violentia.

Violentia mortalis est, quando est injusta, vel circa materiam gravem, l. 5. n. 300.

Vir.

Viro plura observanda sunt, v. g. quòd uxorem suam non viliùs quàm ancillam, nec magnificentiùs quàm dominam habeat; quòd uxori & liberis vivendi exemplum præbeat; quòd uxori nunquam metum incutiat sine verecundia & aliqua reverentia &c. l. 6. p. 3. nu. 349. V. *Maritus. Conjuges. Uxor.* Viro ex justa & gravi causa licitum est rarò & moderatè percutere uxorem habitâ ratione statûs & conditionis &c. l. 3. p. 1. n. 708. 734. Vir non potens penetrare vas fœmineum est incapax Matrimonii, l. 6. p. 3. nu. 793. Vir invitâ conjuge illicitè suscipit sacros Ordines ante consummationem Matrimonii, nu. 424. Vir, si ante evolutum bimestre vi obtineat copulam, graviter peccat contra justitiam, n. 421. Vir peccat petens debitum ab uxore amente, num. 394. Vir etiam cum propria uxore exercens sodomiam contrahit novam speciem in Confessione explicandam, n. 230. Vir si nolit seminare nisi extra vas, si uxor id impedire non possit sine incommodo, offensa, rixa, periculo incontinentiæ in viro, non tenetur quidem, probabiliter tamen potest talem imperfectam copulam permittere, nu. 356. Vir an possit facere divortium, si uxor in exilio facta sit adultera &c. V. *Adulterium.* Vir quando excusetur à jejunio. V. *A Jejunio excusantia.* Viro quis teneatur primò subvenire. V. *Necessitas.*

Virginitas.

Virginitas in quo consistat, & quomodò amittatur, Medici variè sentiunt. Ea in puella physicè amittitur per apertionem sive distensionem partium quæ claudunt vas genitale; in maribus, per effusionem seminis. Ut ea in utrisque moraliter amittatur, debet apertio vasis & effusio seminis esse voluntaria, & laureola virginitatis amittitur tam à fœmina quàm à masculo per pollutionem voluntariam, l. 3. p. 1. n. 917. Virginitas, quoad statum, manet in facie Ecclesiæ, quamdiu claustrum virginitatis non est violatum in puella ab extrinseco, in masculo autem per copulam carnalem, ibid. Virginitatis status est perfectior statu Matrimonii, l. 6. p. 3. n. 13.

Beatissima Virgo.

B. Virgo fuit capax Baptismi, l. 6. p. 1 nu. 180. Secundùm plures etiam suscepit Extremam Unctionem, num. 181. Non fuit capax absolutionis, l. 6. p. 2. n. 585.

Virgo.

Virgini non licet ad castitatem servandam directè se occidere; licet tamen ei certo mortis periculo se exponere pro servanda castitate, etiam pro servanda sola integritate corporali, licèt rationabiliter præsumeret se non consensuram, l 3. p. 1. n. 769. Non tenetur, per se loquendo, subire manus Medici vel Chirurgi ad vitam servandam, si id gravissimè horreat, ibid. & n. 776. Licet virgini occidere invasorem pudicitiæ, si violationem aliter evadere non possit, n. 798. Potest, licèt post actum fugienti, à quo per vim tacta, vel osculum furtivum accepit, alapam infligere, nu. 805. V. *Puella.* Virgo putans commixtionem corporum non esse necessariam ad generandam prolem, validè contrahit Matrimonium, l. 6. p. 3. n. 556. Quæ virginitatem amisit, an admissionem petere, & validè profiteri possit inter virgines &c. An ad Officia Abbatissæ &c promoveri possit &c. V. *Religio.* An legatum virginibus factum acceptare & retinere possit. V. *Legatum.*
Virtus Religionis. V. *Religio.*

Virtutum actûs formula.

Virtutum præcipuarum actûs formula quomodò prælegenda ægris V. *Confessarius ægri.*
Vis. V. *Metus.*

Visitationes divinæ.

Visitationes divinæ diversimodè conceduntur tyronibus, proficientibus & perfectis. Eæ exspectandæ sunt, & non extorquendæ à Deo, l. 6. p. 2. num. 1896. Media eas obtinendi sunt moderata earum petitio, exercitiorum spiritualium ordinariorum accurata observantia, maximè in summis ariditatibus; humilitas; sequi eò, quò impellunt, & conari ex iis capere fructum, ad quem tendunt &c. ibid. Indicia advenientium sunt impulsus subiti & admonitiones animæ, ut attenta sit & quieta; item desiderium fervens & confidens petitio interni Dei colloquii, n. 1897. Indicia præsentium sunt subita, & sine causa naturali facta commutatio animæ à priore statu obscuro vel tepido aut timido, cognitio Dei vel veritatis alicujus cum nova luce vel modo insolito &c. nu. 1898. Indicia abeuntium sunt, si anima redeat ad dispositionem quasi naturalem & ordinariam; si redeat solita inquietudo, timor, obscuritas, ariditas &c. n. 1899. Eæ fiunt diversimodè in figuris & speciebus, quæ cadunt sub sensus; in imaginatione seu phantasia per figuras & similitudines &c. nu. 1900. Earum signa sunt, si omnia sint conformia veritatibus catholicis, & tendant ad finem bonum; si sint in sola parte superiori animæ, vel in hac primò ortæ; si sensum & saporem aliquem humilitatis in fundo cordis imprimant &c. n. 1901. Causæ, cur subtrahantur vel non dentur. sunt, quia illis uti nescimus; quia socordes sumus in recollectione interna; quia in exercitiis ordinariis necdum sumus perfecti; ob defectum mortificationis, avulsionis à creaturis, abnegationis perfectæ sui &c. n. 1902.

Vita.

Vitam propriam ordinariè non licet postponere alienæ, l. 2. n. 168. An & quando eam liceat abbreviare, quomodò eam defendere &c. V. *Homicida.*

Vitium corporis.

Vitium corporis impediens Sacerdotium, videtur etiam impedire alios Ordines & Tonsuram, l. 6. p. 2. n 2221. Vitium tale superveniens Ordinibus susceptis, non impedit eorum exercitium, ad quod manet habilitas, ibid. Vitium corporis in beneficiando, quod eum reddit inhabilem ad decenter præstandum officium Beneficiis annexum, etiam reddit eum incapacem Beneficii, v. g. si sit cæcus, surdus, mutus, carens uno oculo, surdaster, balbutiens; si laboret quasi continuâ paralysi aut podagrâ; si careat primariâ aliquâ corporis parte, vel ita deformis sit, ut sine notabili horrore & scandalo munera Ecclesiastica obire nequeat &c. l. 4. n. 782. Vitium corporis superveniens alicui post susceptum Clericatum, ob quod fit irregularis, non impedit, quò minùs promoveri possit ad Beneficium, cujus officium non impeditur: quòd si per vitium superveniens reddatur inhabilis ad legendas Horas, est inhabilis ad omne Beneficium, num. 783. V. *Irregularis.* Vitium impediens Prælaturam. V. *Prælatus.*

Vitium mercis.

Vitia mercis quæ & quando aperiri debeant &c. V. *Emptio.*

Vivens.

Vivens invalidè applicat animabus Sacrificia & preces pro se defuncto faciendas, l. 6. p. 2. n. 1334. V. *Applicatio Missæ.*

Vivæ vocis oraculum.

Vivæ vocis oraculum est privilegium à Pontifice concessum, ore prolatum & sufficienter dictatum, ut scribi posset, per accidens autem contigit, ut non scriberetur, vel certè non litteris authenticis, l. 1. n 850. Talia multa variis concessa sunt, an autem, & quæ ex illis revocata sint. V. *Privilegium.*

Unctio.

Unctio est antiqua ceremonia Ecclesiæ Christi, l. 6. p. 2, n. 2126.
Unctionis Sacramentum. V. *Extrema Unctio.*
Unctiones ab initio Ecclesiæ fuerunt multiplices, l. 6. p. 1. n. 381. p. 2. num. 2086.

Unio Beneficiorum.

Unio Beneficiorum. V. *Beneficium. Episcopus. Papa.*

Voluntarium.

Voluntarium quale requiratur ad peccatum. V. *Peccatum. Effectus peccati.*

Voluntas.

Voluntas sola potest formaliter peccare, l. 5. à n. 64.

Voluntas Dei.

Voluntas Dei alia dicitur primaria, antecedens, per se & intentiva, quâ vult ea, quæ lex æterna & naturalis præscribit &c. Alia secundaria, consequens, per accidens & permissiva, quâ vult ea, aut saltem permittit, quæ invincibiliter putantur esse honesta & licita, vel etiam obligatoria, quamvis ea non sint conformia voluntati primariæ, absolutæ, antecedenti & per se, imò etiam materialiter illi sint opposita &c. l. 1. à num. 29. 338. Voluntas Dei per accidens & consequens, nostro loquendi modo, est omni æternitate prior ac omnino independens ab omni existente operatione particulari hominis, n. 339.

Voluntas hominis.

Voluntas humana potest determinare intellectum ad assentiendum motivo uni, licèt pro opposito occurrat aliud æquè probabile, si sit materia juris, & motiva non sint utrimque omnino similia & ejusdem rationis: idem etiam potest in materia facti, si motiva se mutuò directè non elidant, l. 1. à num. 398. Etiam potest voluntas in materia juris determinare intellectum ad assentiendum motivis minùs probabilibus, licèt pro opposito occurrant probabiliora, à n. 414. Voluntas illius, in cujus favorem concessa fuit censura, sufficit ad eam suspendendam, ne incurratur, l. 7. nu. 101. Voluntates pias etiam ultimas an Episcopus possit immutare. V. *Episcopus.*

Voluptas.

Voluptas sensibilis an quæri possit propter se ipsam. V. *Delectatio.*

Vomitus.

Vomitum creare licet, si judicetur esse salubris, l. 5. n. 307.
Votiva Missa. V. *Missa.*

Votum.

Votum est promissio facta Deo deliberatè de bono possibili & meliore. Dividitur 1. in *Absolutum*, quod fit sine ulla condi-

conditione, & *Conditionatum*; quod fit cum ea. 2. In *Solenne*, quod ut tale acceptatur ab Ecclesia, & sunt hæc duo: Votum Castitatis, quod majoribus Ordinibus est annexum, & votum Professionis Religiosæ; & *Simplex*, quale est omne votum, quod talem solennitatem non habet. In *Reale*, cùm pecunia vel alia res externa pretio æstimabilis promittitur, & *Personale*, cùm aliqua hominis actio vel cessatio ab actione promittitur. His aliqui addunt *Mixtum* ex utroque, l. 3. p. 1. n. 360. Ad votum requiritur intentio, deliberatio & libertas perfecta; n. 363. 380. Talis usus rationis sufficit, qualis & ætas, n. 363. Quæ autem ætas ad hoc requiratur aut sufficiat. V. *Ætas*. Votum an differat à proposito. V. *Propositum*. Voti causa impulsiva dicitur, quæ ad celeriùs & libentiùs vovendum excitat, n. 372.

Pro resolvendis dubiis circa vota serviunt hæ regulæ: 1. *In dubio melior est conditio possidentis*, etiam probabiliùs, etiamsi propendeat in votum factum. 2. *Obligationes gratuitæ sunt potius restringendæ quàm ampliandæ*. 3. *Dubitans, an plus an minus, tenetur tantùm ad minus*. 4. Si non ita diu, postquam quis aliquid statuit, dubitet, an voverit, vel an hoc vel illud voverit, nec ne, judicabit se non vovisse. 5. Si verba, quibus quis usus est, ex se non significent votum, promissionem vel pactum, in dubio præsumitur non vovisse; quod si ex se significent votum &c. præsumitur vovisse. 6. Præsumptio habetur pro veritate, quamdiu non eliditur aliâ majore vel æquali &c. l. 3. p. 1. n. 381. 382. Sciens se vovisse, si dubitet, an se voluerit obligare vel Deum invocare, obligatur voto, n. 384. Si quis dixerit: O *Mater Dei! nolo ullam unquam uxorem ducere, sed volo te pro sponsa habere, & fieri Religiosus*, si postea sine ullo scrupulo etiam ejus dicti memor uxorem ducat, signum est, non habuisse animum vovendi, n. 385. Qui dubitat, an sciverit, quod votum afferat obligationem gravem, videtur obligari voto, maximè, si id habitualiter sciverit, n. 386. Sciens se vovisse, sed dubitans, an cum sufficienti deliberatione & usu rationis ob defectum ætatis, si voverit ante septennium, votum non obligat; si post septennium, probabiliùs obligat, uti etiam, si dubius sit, an ante septennium expletum illud emiserit: quòd si dubitet, an passio ita obscurârit mentem, ut non adfuerit nisi semiplena advertentia, ordinariè standum est pro valore voti, n. 363. à n. 387. Qui vovit sub conditionibus, & dubitat, an eas intellexerit copulativè an disjunctivè, non tenetur voto, nisi utraque conditio impleatur, nu. 389. Sciens se vovisse jejunium v. g. pro die Martis, si dubitet, an habuerit intentionem supplendi aliâ die, si istâ negligeret, non tenetur supplere aliâ die, n. 390. Si quis expletâ probatione coram Superiore vota emiserit ita turbatus, ut nullam formalem deliberationem vel advertentiam habuerit; imò quamvis putet se voluntariè distractum fuisse, tamen vota illa ordinariè sunt valida, n. 367. Certus se vovisse Religionem, sed dubius, an Religionem in genere, an hanc vel illam particularem, eligere potest, quam volet; idem est de voto Castitatis, an perpetuam, an temporalem intellexerit, nisi dixerit, *Voveo Castitatem*, tum enim præsumitur absoluta & perpetua, n. 391. Sciens se vovisse Castitatem & Religionem, sed dubitans, an Castitatem dependenter à Religione, non tenetur ad eam, si ad Religionem non admittatur, n. 392. Certus se vovisse Religionem, sed dubius, an perseverantiam in illa, etiam hanc vovisse præsumitur, nec potest sine causa è Novitiatu exire, n. 393. Qui primùm invalidè vovit, sed postmodùm votum renovavit, dubius autem, an dependenter vel independenter à primâ emissione, non obligatur, nisi sint vota Religionis, contra quæ per integrum quinquennium non sit protestatus, num. 394. Quando cessavit causa, ob quam emisisti votum, si dubites, an ea fuerit finalis, an impulsiva, debet censeri fuisse impulsiva, adeóque non cessare votum; idem est si voto superveniant tales difficultates, ut dubites, an volueris illarum absentiam sub conditione fuisse inclusam, nec ne, num. 395. Dubius, an executio voti sit possibilis, nec ne, tenetur tentare, nisi valdè grave ipsi inde incommodum impenderet, num. 396. Dubius, an votum suum sit de re bona, an mala, tenetur saltem interrogare, num. 397. Sciens se vovisse, sed dubius, an expleverit, tenetur voto, num. 398. Qui opinatur ex motivo probabili, se vovisse, si non habeat motivum probabile, quod non voverit, tenetur voto, num. 383. Votum in ebrietate factum, etiam ante prævisum, est invalidum, & non obligat, nisi ante ebrietatem in eam obligationem consenserit, posito quod in ebrietate promitteret, num. 363. 368. Ut quis dubitet, an in ebrietate vel phrenesi votum fecerit, graves rationes requiruntur, quæ si absint, standum est pro libertate contra votum. Quòd si dubitet, quanta ebrietas fuerit, in qua votum emisit, non obligatur voto, si tanta fuerit, quæ non reliquerit plenam libertatem; idem est de semi-dormiente, num. 388. Fictè & sine deliberatione vovens non obligatur voto; peccat tamen sic vovendo, num. 363. à n. 369.

Ad votum non sufficit nudum propositum, etiam firmissimum, l. 3. p. 1. num. 361. Ad illud sufficit aliquando promissio implicita, ibid. Votum nullum est, si quis haberet intentionem promittendi, sed non se obligandi, ibid. Videtur esse votum, si quis dicat: *Domine, redde sanitatem, & vivam castè*, num. 364. Vovens si sciverit votum afferre obligationem gravem; vel si id nesciverit, si sciat, quid sit vovere, & voveat juxta modum ordinarium, obligatur voto, num. 365. Votum, quo quis vovit v. g. diebus sabbathinis audire Missam, ut artem vel scientiam aliquam perfectè caperet, si nihil cogitârit de Deo vel Sanctis, quibus promitteret, nec sciverit distinctionem inter proponere & vovere, quamvis primâ Sabbathi putârit se peccaturum graviter, si Missam non audiret, non videtur obligare, n. 366.

Materia voti debet esse possibilis, & non solùm bona, sed etiam melior, quàm oppositum, sive ejus omissio, l. 3. p. 1. n. 399. Si quis votum fecerit de re partim possibili, partim impossibili, partim aptâ, partim ineptâ, si expressè noluerit obligari ad partem, nisi obligaretur ad totum, voto non obligatur; quòd si hanc voluntatem non habuerit, & materia una spectato communi usu vovendi non pendeat ab altera, obligatur quoad partem possibilem vel aptam, non verò, si partes inter se copulari soleant. Item, si inter partes una sit principalis, altera tantùm accessoria, si principalis etiam sola sit possibilis & apta, ad eam obligatur, non verò si sola accessoria sit possibilis vel apta, num. 400. Si quis voverit nunquam peccare mortaliter, aut venialiter deliberatè, vel in certo genere venialium, obligatur voto, num. 401. Si voverit nunquam ampliùs peccare in genere, si voluntatem expressam habuerit non obligandi se ad fugam mortalium, nisi simul obligaretur ad fugam omnium venialium, non obligatur voto; quòd si divisibiliter se obligaverit, & quantùm obligari potest, tenebitur ad fugam mortalium, num. 402. Si voverit vitare omnia venialia, non obligatur, num. 399. 403. Si voverit confiteri omnia venialia, tenetur ea confiteri, quæ memoriæ ante Confessionem occurrunt, num. 404. Materia quæ sit apta & quæ inepta voto, judicandum est ex tempore, pro quo, & non in quo fit votum, num. 405. Si materia, dum quis vovet, non sit apta pro eo tempore, pro quo vovet, si postea fiat apta, ordinariè non obligat, num. 406. Si, dum quis vovet, sit apta, & per tempus fiat inepta, votum per hoc tempus non obligat, sed suspenditur, num. 407. Votum, ut sit invalidum, eò quòd sit impeditivum majoris boni, debet esse impeditivū majoris boni, quod vovens habet tunc, cùm vovet, & non cujuscunque, n. 408. Si res votiva in se sit melior, sed non respectu voventis, probabiliùs votùm non obligat, num. 409. Si quis sic voveat: *hodie vel jejunabo, vel me inebriabo*, votum nullum est; nisi intentio voventis fuisset conditionata tantùm, ita ut voveret jejunare, si ante prandium non haberet voluntatem se inebriandi, num. 410. Si sic voveat: *Non ero Religiosus, vel ero Carthusianus*, si judicet hanc Religionem sibi esse aptissimam, nullam autem aliam sibi esse aptam, Votum est validum, aliàs non, num. 411. Si quis voveat Religionem amplecti, ut lautè vivat, Votum est validum, num. 412. Si Carthusianus voveat nunquam, ne in infirmitate quidem, comedere carnes, probabiliter obligatur Voto, num. 413. Si materia Voti sit omnino indifferens, Votum est invalidum, nisi ex circumstantiis vel fine fiat bona, num. 399. à num. 414. Si materiæ Voti bonæ adjungatur finis vel circumstantia mala tenens se ex parte rei votæ, Votum est invalidum; validum autem est, si finis vel circumstantia mala se teneat tantùm ex parte voventis, num. 399.

Voti finis, quo deficiente cessat votum, est triplex. 1. Qui communis est omnibus votis, est divinus cultus & honor. 2. Est specialis & intrinsecus materiæ promissæ. 3. Est extrinsecus, qui per Votum intenditur obtineri, l. 3. p. 1. num. 371. Si essent duo extrinseci fines voti, quorum unus obtineri posset, & non alter, si quis vovisset ita divisibiliter, ut etiam deficiente alterutro vovisset, tenetur Voto; aliàs non, num. 372. Si sit error circa finem voti & motivum ejus, Votum non obligat, à n. 373. Si ignorantia vel error circa circumstantiam sit magni momenti, Votum non obligat, nisi circumstantia rei à te promissæ sit intrinseca, à num. 377. Si error sit circa substantiam, Votum nullum est, nu. 363. Si error sit circa conditionem substantialem, & sit de re parvi momenti,

momenti, Votum est validum; item, si sit tantùm circa materiam impulsivam; aliàs nullum est, num. 363. Si finis voventis sit venialiter malus, præter peccatum, quod est desiderium illius finis, etiam committitur veniale contra Religionem, n. 422.

Votum non vovendi, si sit absolutè excludens omnem libertatem vovendi, nullum est, si autem excludat tantùm temeritatem vel imprudentiam, validum est; quòd si postea cum reflexione ad prius votum, temerè fiat votum, illud est validum; si sine illa reflexione fiat, etiam est validum, nisi vovens antea habuisset expressam voluntatem se nunquam imposterùm obligandi, eáque moraliter duret, l. 3. p. 1. nu. 417. Votum non petendi dispensationem, si sit absolutum, est invalidum; si autem sit eam non petendi sine causa, quæ etiam in dubio de intentione præsumitur, est validum, n. 418. Votum non admittendi Prælaturam vel dignitatem, ex bono fine emissum est validum, n. 419. Votum Religiosi, impuberis, uxoris, servi de re per se quidem bonâ & honestâ, sed illis legitimè quoad substantiam interdictâ, est irritum; quòd si materia tantùm quoad modum interdicta sit, sub conditione impetratæ licentiæ, est validum, n. 420 Votum factum in gratiarum actionem pro re mala præterita, probabiliter est validum, n. 421. Votum rei illicitæ, vanæ &c. est invalidum. & qui vovet mortaliter mala, vel ob finem mortaliter malum, peccat mortaliter etiam contra Religionem, esto exteriùs tantùm fiat sine animo explendi vel promittendi; qui verò ex fine extrinseco vovet leviter mala, peccat leviter: eodem modo etiam peccat, qui talia vota exequitur, nu. 399. à nu. 422 Votum rei indifferentis vel ob finem indifferentem imprudenter factum est tantùm veniale, nu. 425. Votum factum ex metu injustè incusso ad votum ipsum extorquendum, est invalidum; factum autem ex metu non ad id extorquendum incusso, validum est, n. 363.

Votum soli Deo factum tantùm obligat ad hoc, quod melius est: simul homini factum, obligat ad omne, quod non est certò illicitum, l. 1. num. 439. Obligatio voti tanta est, quantam tum quantitas materiæ permittit, tum intentio voventis designat, l. 3. p. 1. num. 427. Obligationi Voti personalis non potest satisfieri per alium; potest autem voti realis, si fiat ex re propria voventis, num. 427. 477. Vota realia defuncti hæres solvere tenetur, non vi voti, sed ex justitia: idem ferè est, si communitas aliquid vovit, in quod posteri non consenserunt, qui tamen vi pacti vel statuti interdum tenentur, num. 427. Si quis Religionem ingressurus voveat Ecclesiæ v. g. calicem, & sub finem Novitiatûs instituat Monasterium hæredem, & Professionem emittat, Monasterium ad nihil tenetur, nisi Parochus nomine Ecclesiæ promissionem acceptâsset, vel vovens ante Professionem moreretur, num. 478. Si quis vovet factum alterius, sensus est, se curaturum id eo modo, quo licitè potest, v. g. rogando, persuadendo &c. nec alter eo voto tenetur, nisi illud ratificaverit, num. 427. Obligatio voti quanta sit, ex his regulis discerni potest. 1. Votum obligat secundùm intentionem voventis, & non ultra. 2. Quando non constat de intentione voventis, juxta naturam materiæ promissæ obligatio censeri debet. 3. Si post discussam voventis intentionem & materiam inspectam adhuc dubium sit, qualis sit voti obligatio, verba promissionis attendi debent, & secundùm communem usum accipi. 4. Si omnibus illis consideratis adhuc dubia sit obligatio voti, votum in favorem voventis interpretari debet. 5. Illa materia est gravis respectu voti, de qua posset dari præceptum obligans sub mortali. 6. Qui vovet talia, qualia etiam præcipi solent, censetur ad tale opus se obligare, quale à fidelibus præstari solet ex præcepto. 7. Qui se obligat ad finem, etiam se obligat ad media ordinaria, non extraordinaria. 8. Si voto non sit additum tempus implendi, obligat, quamprimùm commodè fieri potest. 9. Quando obligationi voti nullus est præfixus finis, censetur votum perpetuum, l. 3. p. 1. num. 428. Obligatio voti potest esse levis, quamvis materia sit gravis, num. 427. 429. Si totalis materia sit levis absolutè, obligatio ejus non est gravis, nec peccatur graviter, etiamsi tota omittatur, num. 427. 448. Si sint plures materiæ leves, quas quis diversis votis pro eadem die vovit, quæ simul sumptæ faciant gravem, si vota facta sint ex diversis motivis, obligatio ad eas probabiliùs non est gravis; si autem ex eodem motivo particulari facta sint, probabiliùs obligatio ad eas videtur esse gravis, & peccari graviter, si unâ die tantùm omitteretur, ut inde resultaret gravis. Verùm hic in intentionem voventis inquirendum est, & in dubio de illa, standum est pro minima obligatione, num. 449. Si sit materia parva, quam quis vovit singulis diebus, si votum sit affixum diei, obligatio cum die probabiliùs transit, & nunquam sit gravis, quotiescunque etiam omittatur: quòd si diei affixum non erat, probabiliùs ad materiam gravem perveniri potest, & obligatio fieri gravis; an autem affixum sit diei, nec ne, recurrendum est ad intentionem voventis, & in dubio præsumendum, quòd vovens noluerit obligationes unius diei copulari cum obligatione alterius diei, ideóque semper tantùm peccare venialiter, num. 450. Si materia, quam quis vovit, sit certa & determinata, & hæc pereat, non tenetur vovens ad aliam, num. 427. Quis vovit aliquid pro certo tempore, illo transacto ordinariè ad nihil obligatur, nec prævidens impedimentum tenetur prævenire, nisi jam sit in tempore obligationis, num. 427. 444. Si tempus ideo designârit, ne nimiùm differretur executio voti, adhuc tenetur post illud tempus; si autem intenderit ita affigere tempori, ut cum eo finiretur obligatio, elapso tempore non ampliùs tenetur, à n. 442. Qui vovit jejunare integro anno sine interruptione, si tempore aliquo intermedio omittat, tenetur novum annum incipere; quòd si expressam illam voluntatem non habuerit, satisfacit postea supplendo &c num. 445. Qui vovit sine certo loco v. g. ingredi Religionem S. Benedicti, satisfacit intrando quodcunque Monasterium illius Ordinis, & loca aliquot non nimis dissita pro admissione adeundo; quòd si post ingressum remittatur, saltem cum justa causa, satisfacit voto, l. 3. p. 1. num. 427. Qui vovit sine certa qualitate v. g. Religionem, satisfacit ingrediendo quamcunque, ibid. Qui vovit sine certa quantitate, satisfacit dando, quantumcunque voluerit, modò non tam parùm, ut videatur potiùs irridere, quàm implere votum, ibid. Qui vovit curare legi Missam, & Sacerdoti stipendium dedit, quamvis rescìat illum non legisse, ad nihil tenetur ultra, num. 430. Qui vovit Castitatem, peccat ineundo Matrimonium, quamvis mutuo consensu ambo vellent esse casti, num. 431. Qui vovit orare Rosarium, satisfacit orando cum alio; item, si per tempus aliquod decades ab invicem interrumpat, num. 432. Qui vovit quotidie audire Missam, satisfacit die festo audiendo unam, probabiliter etiam, licèt per eam satisfacere noluisset, num. 433. Qui vovit alere pauperem, non satisfacit alendo patrem suum egenum, num. 434. Qui vovit peregrinari Romam &c., satisfacit, si peregrinetur eques, num. 435. Qui vovit peregrinari eques, si equitandi occasionem non habeat, non tenetur peregrinari pedibus, num. 436. Qui vovit Virginitatem, per se loquendo, probabiliter non tenetur ad perpetuam Castitatem, sed tantùm ad servandam carnis integritatem, num. 437. 561. Qui vovit omnibus anni diebus jejunare, ordinariè non obligatur Dominicis, nisi id specialiter etiam voluerit, num. 438. Qui in juventute vovit certis diebus jejunare, probabiliter non obligatur, si ad annum 60. pervenerit, num. 439. Qui vovit è tribus calicibus unum dare Ecclesiæ, si fures duos rapiant, probabiliùs tenetur totum tertium dare, num 440. Qui vovit calicem, sed nesciens cui Ecclesiæ, probabiliùs pro qualitate dubii tenetur pretium dividere, num. 341. Qui vovit non ampliùs ludere v. g. chartis, si absolutè voverit nil cogitando, an de lusu moderato vel immoderato intelligeret, non tenetur abstinere à lusu moderato; quòd si etiam hunc intellexerit, vel non ludere etiam pro alio (quod ex fine voti colligi poterit, ex quo etiam gravitas vel levitas transgressionis hujus voti metienda est) etiam ab hoc abstinere tenetur &c. l. 3. p. 1. à num. 452. Qui vovit non ludere, donec pater suus domum rediret, si hic in via moreretur, ordinariè obligatur tantùm abstinere ad tale tempus, quo pater commodè redire potuisset, num. 455. Qui vovit non ludere, nisi consentiente altero, si hic alter moriatur, non ampliùs obligatur, si autem fiat furiosus, adhuc obligatur, num 456. Qui vovit in vindictam vel signum malæ voluntatis non ludere cum certo homine, vel non ludere in certa domo, certo genere ludi, quia credebat hominem illum esse fortunatum in illa domo vel ludo, votum illud servare non debet, n. 457. Si mulier voverit non ludere, ut sic testetur dolorem de morte mariti, non tenetur voto; quòd si voverit in gratiam affinium, teneretur, num. 458. Qui vovit non bibere vinum, tenetur non desiderare efficaciter bibere, non peccat tamen in morosa cogitatione potûs se delectando, num. 459. Qui vovit non bibere vinum, ut sic vitaret ebrietatem, non tenetur abstinere à cerevisia vel aliis potibus inebriantibus; probabiliter etiam non à vino adusto &c., qui etiamsi multum vini bibat, non peccat mortaliter, si absit periculum ebrietatis: si voverit, ne dilapidaret sua, non peccat bibendo de alieno, nu. 460. 463. Si voverit vinum nullum bibere, idque unicè ob

mortifi-

mortificationem gulæ, licitè bibit, si ex eo nullam prorsus voluptatem percipiat; si verò ex motivo temperantiæ, etiamsi voluptatem perciperet, is, ut peccaret graviter, deberet tam multum bibere, quantùm pro potu unius prandii ordinarie sufficit homini temperatè vino utenti, v. g. dimidium mensuræ, n. 464. Si voverit ob mala, quæ causat vinum, non cogitando de hoc vel illo, tenetur abstinere, quamdiu vinum malum aliquod ei causare potest, nu. 466. Qui vovit se totâ die non gustaturum vinum, si sæpiùs per diem bibat, primâ tantùm vice peccat; quòd si vovisset se hodie tantùm bibiturum aquam, toties peccat, quoties alium liquorem bibit, nu. 465. Qui vovit non bibere vinum, licitè sumit utramque ablutionem, & si sit laicus, ablutionem post Communionem, n. 461. Si non possit servare votum, nisi parùm vini sumat, tenetur parùm sumere, n. 462.

Votum conditionatum non obligat cessante conditione, etiamsi ipse vovens causa fuerit, ut conditio non poneretur, dummodò id non impediverit per dolum; imò, etsi malitiosè per fraudem, dolum &c. impediverit, probabiliter tamen non obligat; verùm intentio voventis hic spectanda est, l. 3. p. 1. n 427 468. Si conditio tota non sit pendens ab arbitrio voventis, peccat contra votum, qui ante impeditam conditionem reddit se impotentem ad illud implendum; non autem peccat, si conditio pendeat ab arbitrio voventis, n. 467. l. 6. p. 3. nu. 463. Votum ingrediendi Religionem sub conditione, si pater consentiat, obligat, si hic ante consensum moriatur, vel non contradicat, quamvis positivè non det consensum; item, si primò contradixerit, & postea consentiat; quod si primò consenserit, & postea contradicat, probabiliùs non obligat, l. 3. p 1. n. 469. Votum anno sequente ingrediendi Religionem factum ob indigentiam patris & sororis, sub conditione si pater interea moriatur, & soror Matrimonium ineat, probabiliter obligat, si hi supervivant & ditescant; contrarium tamen etiam est probabile, n. 470.

Votum pœnale tribus modis fieri potest. 1. Ut quis voveat non evitationem culpæ, sed solam ejus pœnam, qui si culpam admittat, non tenetur in Confessione mentionem facere voti. 2. Ut collectivè voveat evitationem culpæ & solutionem pœnæ post culpam admissam, qui dum confitetur culpam, simul addere debet omissionem pœnæ contra votum. 3. Ut disjunctivè voveat utrumque, vel evitationem culpæ, vel solutionem pœnæ, qui dum culpam confitetur, non tenetur mentionem facere voti, nisi admisisset culpam nolens implere pœnam, l. 3. p. 1. nu. 471. Qui vovet v. g. se non inebriare sub pœna aliqua, si sine culpa se inebriet, vel cum levi culpa, vel cum gravi culpa, sed immemor planè voti, non obligatur ad pœnam; si cum culpa gravi memor voti, sed immemor pœnæ, probabiliter tenetur ad pœnam, nisi pœna esset gravissima, v. g. Religionis, Castitatis &c, à n. 472. Qui vovit pœnam solvere, si transgrederetur votum, probabiliter toties tenetur ad eam, quoties transgreditur; quod tamen alii videntur negare, n. 427. Si dubitet, an voverit toties pœnam solvere, quoties transgrederetur, an autem tantùm post primam transgressionem, probabiliter tenetur toties quoties, si pœna est ordinaria, quæ iterari consuevit: si autem sit gravissima & exorbitans, quæ iterari non consuevit, tenetur tantùm primâ vice, nu. 474. Qui scit, quòd sibi pœnam imposuerit, sed nescit quam, probabiliùs tenetur unam determinare, ad quam tenetur: quòd si nesciat, an sub pœna emiserit votum, ad nullam tenetur, à n. 475. Qui petit absolutionem à voto vitandi culpam sub pœna, probabiliter non tenetur mentionem facere de pœna, n. 476. Universaliter, quando quis excusatur à voto, etiam excusatur à pœna, n. 472.

Non est obligatio manifestandi votum suum, ut sic quis faciliùs media obtineat vel licentiam illud implendi, nisi ad hoc se obligârit saltem tacitè, n. 451. Dolens se aliquid vovisse, non peccat; maximè si minus cautè, vel tale aliquid voverit, propter quod sit ipsi periculum graviùs & sæpiùs peccandi, ibid. Vota facta de diversis rebus, quæ aliunde non sunt præceptæ vel prohibitæ, sunt ejusdem speciei, nisi vovens voluisset materiam, quam vovit, ponere in materia illius virtutis, ex cujus motivo vovit &c. l. 6. p. 2. nu. 1000. Qui vovit jejunare ex motivo temperantiæ die jejunii ab Ecclesia præcepto, si Superior ex eodem motivo etiam imperet jejunium, si non jejunet, tria specie peccata committit, nu. 1001. Si votum fuerit juratum, transgressio illius est duplex specie peccatum, num. 1002. Voti pœnalis transgressio secundùm speciem est diversimodè confitenda, prout fuerit diversimodè factum, n. 1003. Votum de re jam ante præceptâ violans, duplex peccatum committit in confessione exprimendum, l. 3. p. 1. n. 427. Qui vovit jejunare totâ vitâ diebus Veneris, probabiliter etiam tenetur post annum 60. l. 3. p. 2. nu. 1319. l. 3. p. 1. num. 439. Vota solvenda sunt ante legata; ante vota tamen realia debita justitiæ solvenda sunt, l. 3. p. 1. nu. 479.

Qui vovit legere Missam, non potest pro ea accipere stipendium, nisi sibi reservâsset applicationem fructûs Missæ, l. 6 p. 2. à num. 162. Etiam votum unius Missæ probabiliter obligat sub mortali, num. 164. Votum Missæ tum tantùm est personale, & ab ipso vovente impleri debet, quando promittitur propria actio voventis, aliàs per alium impleri poterit; quòd si vovens se nequeat resolvere, an cogitârit de propriâ actione, debet censeri votum personale, num. 165. Voto duplici aut pluribus aliquando satisfieri potest per unam Missam, si vota diversum finem ejusdem Missæ respiciant; sed hìc spectanda est intentio voventis; secus est, si eundem finem respiciant, l. 3. p. 2. à n. 775. l. 6. p. 2. num. 166.

Voti differendi causæ sufficientes sunt hæ singulæ; melior executio voti; declinanda gravis molestia vel offensa aliorum; si quis sentiat se necdum satis idoneum ad perferendum id, quod vovit &c. l. 3. p. 1. num. 446. Probabiliter etiam utilitas publica; gravis necessitas corporalis vel spiritualis v. g. sororis &c. ibidem. Vota, quæ durant usque ad mortem, minori tempore sine peccato differri possunt, quàm alia, quæ tempore finiuntur, ibidem. Si vovens nullum tempus determinârit, nec dilatio imminuat de fine voti, nec incommodum adferat, nec habeat adjunctum periculum omittendi, probabiliter, per se loquendo, erit tantùm veniale, quantumcunque diu differatur, ibid. Si votum ingrediendi Religionem sine causa differatur ad sex menses, reliqua verò, licèt dilatione non minuantur, ad duos tresve annos, probabiliùs universaliter est mortale, ibidem.

Obligatio voti dupliciter tolli potest. 1. Nullius authoritate interveniente; idque vel materiæ mutatione, vel ratione circumstantiæ aut prohibitionis, vel si fiat impossibilis absolutè aut moraliter, vel etiam desitione conditionis, à qua pendebat. 2. Interventu authoritatis humanæ; idque tripliciter: irritatione, commutatione, vel dispensatione, qui tituli videri possunt l. 3. p. 1. n. 480. Si materia voti etiam culpabiliter facta sit impossibilis, inutilis &c., cessat obligatio voti, ibid. Si ea fiat impossibilis quoad partem tantùm, tum si materia talis commodè dividi non possit, aut non soleat, cessat obligatio; aliàs manet obligatio ad illam partem, quæ manet possibilis, ibid. Si votum dividi quidem possit, sed unum in eo sit principale, & reliqua accessoria tantùm, dependenter à priori intenta, tunc si principale fiat impossibile, etiam cessat obligatio accessorii, non autem contrà, ibid. Si concurrat obligatio duorum votorum incompossibilium, præstantius & Deo gratius impleri debet; alterum cessat. Quòd si utrumque sit æquale, vel aliquis nesciat. utrum sit melius, impleri debet, quod quis priùs vovit, & si hoc quis nesciat, liberè unum eligere potest, ibid. Qui & in quibus votis dispensare possint &c. V. *Dispensatio in voto.* Quæ vota & à quibus irritari possint &c. V. *Irritatio voti.* An obligatio voti major sit quam juramenti; item, an & quando per alium impleri possit &c. V. *Juramentum.* Voti simplicis violatio non est contra justitiam, l. 3. p. 1. n. 447.

Votorum expletio, quæ defunctus neglexerat, de se nihil operatur ad liberationem animæ; per accidens tamen prodesse possunt ratione piorum actuum, quos hæredes nunc eliciunt pro defuncto, l. 6. p. 2. n. 1345.

Votum solenne reddit personam jure inhabilem ad contractus vel actus contra votum, l. 3. p. 1. n. 360. Votum solenne probabiliùs solo jure Ecclesiastico Matrimonium dirimit, l. 6. p. 3. nu. 583. 934. In eo sine causa dispensatus à Papa validè contrahit Matrimonium, & debitum reddere potest, sed non petere, cùm pergat obligari ad Castitatem, n. 934. l. 1. n. 796. Votum simplex impedit tantùm, & non dirimit Matrimoniū, exceptis votis simplicibus Societatis Jesu, quæ emissa Matrimonium post ea initum irritant, l. 3. p. 1. n. 360. 515. l. 6. p. 3. n 512. 579. Votum simplex perpetuæ Castitatis sponsalia facta probabiliùs non dirimit, l. 6. p. 3. num. 156. 189. 512. Votum ingrediendi Religionem emissum post sponsalia, per se loquendo, est licitum, uti & votum profitendi, votum tamen ingrediendi non dissolvit sponsalia ex parte voventis; nec votum profitendi ea dissolvit, sed probabiliùs tantùm suspendit, num. 190. Votum Castitatis vel Religionis præcedens sponsalia absoluta absque copula & damno alterius inita, ea facit nulla, quamvis sint jurata, num. 93. 191. Votum perpetuò habitandi in aliquo Monasterio sine voluntate profitendi, non dissolvit sponsalia ex parte voventis; dissolvit tamen ea ex parte alterius, num. 192. Votum sacrorum Ordi-

Ordinum non dissolvit sponsalia, imo si absolutum sit, non autem si conditionatum, est illicitum: præsertim si illud factum sit in fraudem vel damnum sponsæ destoratæ, à nu 196. Qui emisit votum Castitatis ante vel post Matrimonium ratum, probabiliter tenetur primo bimestri negare debitum; quod reddere possit, tamen etiam est probabile; attamen probabiliùs nunquam licitè illud petit, num. 357. 361. Qui post votum Castitatis Matrimonium contraxit & consummavit, tenetur abstinere à petitione debiti, l. 3. p. 1. n. 480. Votum Religionis aut sacrorum Ordinum post Matrimonium consummatum emissum est irritum, nisi intenderit illud implere post mortem uxoris, vel obtento divortio, l. 6. p. 3. nu. 363. Votum non petendi debitum, post consummatum Matrimonium emissum, est validum, uti & votum Castitatis tantùm obligans ad non petendum debitum, n. 364. Votum Religionis statim post Matrimonium ratum ab utroque emissum sub pacto, ut uterque ingrediatur, per se loquendo, copulam non facit illicitam, n. 365. Votum viri sacrorum Ordinum statim suscipiendorum, uxore juvene manente in sæculo, & uxoris juvenis Castitatem reciprocè tum voventis, etiam ante consummatum Matrimonium emissum, utrumque est invalidum, n. 365. Voto Castitatis vel Religionis obstrictus, si ineat Matrimonium animo intrà bimestre Religionem ingrediendi, probabiliùs peccat mortaliter, nu. 423. Voto Religionis adeundæ obstrictus, è Novitiatu dimissus potest inire Matrimonium; non autem durante Novitiatu, l. 6. p. 3. nu. 465. Votum simplex Castitatis etiam coram Episcopo &c. factum non est impedimentum dirimens Matrimonium, sed tantùm impediens, n. 461. Votum sacris initiati dirimit Matrimonium contrahendum, n. 575. Idem facit ex dispositione Ecclesiæ, idque etiam post viri mortem votum simplex Castitatis uxoris dantis marito potestatem suscipiendi sacrum Ordinem, n. 580. Votum Castitatis uxoris dantis viro potestatem ingrediendi Religionem, probabiliter idem facit, n. 581. Qui vovit virginitatem, per hanc intelligens continentiam à primo actu, quo virginitas amittitur, peccat mortaliter hâc nondum amissâ Matrimonium ineundo, & primâ vice petendo debitum, non aliis vicibus, n. 358. Qui vovit cœlibatum vel sacros Ordines, peccat mortaliter ineundo Matrimonium ex intentione consummandi, & primâ vice consummando, non aliis: idem dicendum est de eo, qui vovit Religionem, à num. 359. Votum Castitatis aut Religionis absolutè probabiliùs obligat illum, qui post votum emissum ita proclivis est in luxuriam, ut ipsi salubrius videatur inire Matrimonium, l. 3. p. 1. n. 481. Vota Religionis ad quæ obligent, & quomodò violentur. V. *Religiosus*. Votum Religionis vel votum in ea perseverandi qui emisit &c ad quid teneatur. V. *Religio* sive *Religiosus status*. Votum Castitatis vel Religionis ab impubere emissum commutari potest, l. 6. p. 2. n. 1462. Quæ vota & à quibus præterea commutari possint. V. *Commutatio voti*. Votum Castitatis. V. *Castitas*. Votum obedientiæ & paupertatis. V. *Religiosus*. Vota uxoris maritus directè irritare non potest, indirectè potest, & quasi suspendere, in quantum præjudicant suo juri, qualiter etiam uxor viri vota suspendere potest, l. 6. p. 3. n. 368. V. *Maritus. Uxor. Conjuges*.

Vota non reservantur, nisi sint omnino libera, perfecta, plenè obligantia, certò valida: Hinc non reservantur, 1. Votum ex metu etiam levi tantùm, injustè incusso, emissum. 2. Votum Castitatis vel Religionis sub obligatione tantùm levi factum; item, si dubium sit, an quis intenderit se obligare graviter, quamvis hæc intentio præsumatur. 3. Si dubium, an quis voverit Castitatem perpetuam, an temporalem, nisi dixerit simpliciter: *voveo Castitatem*. 4. In dubio, sive facti, sive juris, an sit reservatum. 5. Votum, quo quis se obligat ad emittendum votum reservatum. 6. Conditionatum, si ad vovendum potiùs moverit gravis necessitas vel indigentia aliqua, quàm bonitas materiæ, v. g. *voveo Religionem, si convaluero*. Quòd si quis voverit Religionem, *si pater consenserit*, si fuerit 20. annorum &c. est reservatum. 7. Pœnale, v. g. *voveo ingredi Religionem, si adhuc semel me inebriavero*. 8. Alternativum seu disjunctivum, cujus altera pars reservata non est; quòd si pars utraque reservata esset, etiam votum illud reservatum esset &c. l. 3. p. 1. à n. 544. l. 6. p. 2. n. 1462. Votum Castitatis ut sit reservatum, debet esse perpetuum, perfectum & absolutum omnimodæ Castitatis, hinc 1. Reservatum non est emissum ad certum tempus, nisi esset ad 100 v. g. annos &c. 2. Si quis diversis votis varia voverit, quæ simul sumpta facerent votum Castitatis totale, nisi ultimo voto intendisset omnia illa conjungere. 3. Votum non fornicandi, non nubendi, non petendi, nec reddendi debitum. 4. Votum Castitatis conjugalis, nisi annexum sit Ordini militari, l. 3. p. 1. à n. 556. Votum absolutum omnimodæ Castitatis emissum à conjuge post consummatum Matrimonium absque alterius licentia, non est reservatum; quòd si emissum esset cum licentia irrevocabili alterius conjugis animo Religionem ingrediendi, probabiliter est reservatum; uti etiam, si ejusmodi votum eo animo factum sit Matrimonio necdum consummato. Quòd si factum sit ab utraque parte per mutuum contractum, & conventionem irrevocabilem, est reservatum; aliàs non, l. 3. p. 1. n. 560. Votum perpetuæ virginitatis emissum ab eo, qui non cognovit differentiam inter Virginitatem & Castitatem, modò hanc absolutè voverit, ordinariè probabiliùs est totale, & reservatum; quòd si differentiam illam cognoverit, & virginitatem tantùm voverit, probabiliùs est partiale, & non reservatum, n. 561. Votum sacros Ordines suscipiendi non est reservatum, nu. 562. Votum Religionis, ut sit reservatum, debet esse absolutum & perfectum Religionis propriè & simpliciter dictæ; aliàs reservatum non est, n. 565. Vota omnia sunt reservata, per quæ quis fit Religiosus, n. 566. In voto Religionis ineundæ posset dispensare Episcopus, si aliquis continentiam servare non posset, nec daretur recursus ad Papam vel Delegatum, & esset periculum in mora, n. 567. Votum, quo Religiosus vovet eligere strictiorem Ordinem, non est reservatum quoad circumstantiam strictioris; nequit tamen irritari à Superiore, nam quoad hoc subest soli Papæ, n. 568. Votum perseverandi in Religione probabiliter non est reservatum, sed commutari potest, si quis in Novitiatu experiatur statum sibi non convenire, num. 569. Vota trium peregrinationum non sunt reservata, nisi sint emissa devotionis causâ, n. 570. Vota soli Papæ reservata sunt, Castitatis perpetuæ, Religionis approbatæ, peregrinationis ad limina Apostolorum, ad S. Jacobum Compostellam & ultramarina, sive in terram sanctam, n. 537.

Votum pro electione.

Votum pro electione datum extra Capitulum per litteras, non valet, l. 4. n. 398. V. *Electio*.

Urbanitas.

Urbanitas an & quando excuset à jejunio. V. *à jejunio excusantia*.

Usura. Usurarius.

Usura est lucrum immediatè proveniens ex mutuo ratione illius præcisè intentum ultra sortem: sumpta pro contractu est obligatio reddendi aliquid temporale & pretio æstimabile ultra sortem præcisè ratione mutui; quod est grave peccatum, & debet restitui, l. 3. p. 2. n. 845. à n. 846. Datur in ea parvitas materiæ, n. 848. Est aliquando obligatio gratis dandi mutuum etiam cum periculo sortis, n. 849. Licitè sperari potest gratitudo, n. 845. 907. Item licitè quandoque potest moneri mutuatarius de gratitudine, nu. 908. Non potest autem aliquid exigi tanquam debitum ex gratitudine vel benevolentia, n. 873. 885. Licitè mutuum datur ad captandam alterius amicitiam, non verò cum pacto de obtinendo Beneficio vel Officio, n. 845. Licitè datur mutuum ad recuperandum debitum certum, non autem ad acquirendum probabiliter tantùm debitum, nu. 845. 886. Licitè aliquid accipit supra sortem mutuans, si adsit justus titulus, v. g. periculum sortis, n. 845. à nu. 850. Item ratione expensarum & sumptuum, n. 807. 845. 945. Item ratione lucri cessantis, si v. g. 100. imperiales, quos dat mutuos, statuerit negotiationi exponere, & jam occasio fuerit eos exponendi, & alia pecunia defuerit, quam exponeret; quæ conditiones si defuerint, probabiliùs illicitè aliquid supra sortem accipit, n. 845. à n. 858. Ut licitè ratione lucri cessantis aliquid accipiat supra sortem, non debet à mutuante compensari posse defectus pecuniæ absentis per aliquid aliud æquè ipsi lucrosum & exerceri solitum, num. 860 Etiam licitè aliquid accipit supra sortem, si præter pecuniam, quam mutuat, aliam reservet, quâ mutuatariis semper satisfacere possit, num. 861. Licitè petit certum pretium (saltem extra ditionem Pontificiam) supra sortem juxta æstimationem spei de lucro faciendo, vel tantum quantum deductis deducendis sibi decedit de lucro faciendo, num. 862. Etiam licitè aliquid supra sortem accipit ratione damni emergentis, de quo damno aliàs sibi mutuanti secuturo probabiliùs mutuatarium monere debet: quod etiam verum est de circumstantiis periculi vel lucri cessantis, num. 845. à num. 863. Si ante tempus solutioni præfixum mutuans pateretur damnum ratione mutui, hoc resarcire non

non tenetur mutuatarius, nisi id in pactum inductum sit, aut cogeretur ad mutuandum, n. 865. Si mutuans patiatur damnum ex mora solutionis tempore præfixo præstandæ à mutuatario, si id fiat cum, vel etiam (ubi consuetudo habet) sine culpa mutuatarii, tenetur hic damnum mutuanti compensare, licèt de eo expressè non sit conventum, n. 866. Si titulo periculi sortis, lucri cessantis aut damni emergentis plus æquo petat mutuans, non committit propriè usuram, est tamen injuria, & tenetur ad compensationem, n. 867. Illicitè aliquid supra sortem accipit mutuans, quia privatur consolatione, quam habebat in possessione suæ pecuniæ, l. 3. p. 2. n. 868. Item quia pecunia præsens melior est quàm futura, n. 869. Item quia se obligat ad certum tempus non repetere, à n. 870. Item quia prorogat tempus restitutionis, num. 872. Item, quia anticipatò solvit creditori, vel debitori concedit dilationem, n. 927. Illicitè aliquid supra sortem exigit ab aliquo tertio, qui pro altero mutuum petit, n. 874. Licitè aliquid accipit, supra sortem, qui non considerat titulum determinatum; dummodò intendat contrahere omni meliori modo, & sciat omnem bonum titulum non deesse, à n. 875. Illicitè communiter aliquid accipit ab initio, quod postea dandum esset pro interesse, à n. 882. Usuram committunt Ministri Regum, Principum &c qui, ut anticipatam faciant solutionem, aliquid recipiunt à creditoribus; item, qui aliquid accipiunt à debitoribus concessâ dilatione ad solvendum, n. 927. V. *Emptio*. Usuræ ob justas causas permitti possunt, n. 925. Quæ pacta mutuo adjuncta sint usuraria, V. *Pactū*. Si quis alteri permittat liberum usum pecuniæ apud ipsum depositæ cum pacto, propterea aliquid solvendi, est usura palliata, n. 898 Si rem emat ab altero, eamque ipsi pro pretio elocet, si id sincerè faciat, excusatur ab usura; est tamen hic periculum usuræ, saltem mentalis, num. 899. Si adjiciatur contractus antichriseos, secundùm Jus Canonicum videtur esse usura, per se loquendo, n. 901. 1115. Mutuare vetus v. g. frumentum, ut restituatur novum, quod sit melius & majoris pretii, vel ut restituatur in alio loco, ubi plus valet &c. est usura, nu. 845. 888. 891. Mutuare, ut postea mutuatarius ex debito civili obligetur tibi rursus mutuare vel vendere &c., videtur esse usura, n. 845. 887. 905. Mutuare Principi vel Reipublicæ cum pacto, ut interim, dum non solvitur, sit liber à tributis, est usura, n. 845. Mutuare ut mutuarius colat agros tuos etiam pro pretio, videtur esse usura, n. 889. Anticipato pretio conducens operas excusatur ab usura, n. 900. Mutuare, ut mutuatarius in alia re pro te fide-jubeat, est usura, n. 890. Mutuare, ut tibi remittat injuriam à te injuste illatam, est usura, n. 892. Item, ut ab eo tanquam ex debito lauderis, commenderis &c. est usura, n. 893. Mutuare, ut faciat aliquid aliunde debitum ex justitia, non est usura; ut faciat ex justitia aliquid tantùm ex gratitudine vel charitate debitum, probabiliùs est usura, n. 694. Ut aliquid vicissim statim præstet, sed liberè, non videtur esse usura, quod tamen est periculosum, nu. 895. Ut pro 100. reddat post 10. annos 300. si vivat, aliàs nihil, non videtur esse usura, n. 896. Ut mutuatario licitè imponatur pœna, si præfixo tempore non reddiderit mutuum, requiritur 1. Ut pœna non apponatur pro pallianda usura, nec tanquam pretium dilationis, sed reipsâ subsit periculum &c. 2. Dilatio vel omissio restitutionis debet esse mutuatario culpabilis. 3. Pœna debet esse moderata & culpæ proportionata. 4. Mora debet esse notabilis & prudenter timeri &c. nu 845. 897. Mutuare eâ lege debitum, ut alter illud exigat, à quo non facilè extorquebit, est usura, qualis non est, si facilè illud habere possit, l. 3. p. 2. nu. 845. 906. Si, dum legatum non solvitur, petas interesse, non est usura, si testator voluerit, ut statim frueteris, n. 909. Cedere alteri contractum usurarium, sive rem sub usuris acceptam sub eodem onere usurarum, est licitum, quando hoc secundum mutuum verè esset causa damni emergentis & lucri cessantis mutuatario; aliàs probabiliùs est illicitum, n. 918. Obligare mutuatarium, ut partem mutui accipiat in mercibus, quibus non indiget, est usura, n. 845. Etiam est usura si mutuans contrahat, ut mutuatarius non reddat mutuum ante tempus, quo probabiliùs pluris valebit, n. 915.

Licitè repetitur triticum, vinum &c. mutuo datum, cujus pretium crevit, si nullum tempus statutum sit, quo redderetur; item, si tempus statutum sit, & initio incertum fuerit, an tempore statuto valor esset futurus major vel minor; item quamvis ferè certum fuerit, quod res postea pluris esset valitura, si mutuans eam rem erat servaturus usque ad illud tempus; tum tamen æstimatio laboris, periculi, sumptuum in re illa usque ad illud tempus conservandâ subtrahi debet, l. 3. p. 2. n. 845. à n. 912. Licitè mutuum pecuniarium, quod mutuatum est secundùm valorem intrinsecum, si valor materiæ crescat, secundùm illum tunc currentem recipitur; illicitè autem, si mutuatum sit secundùm valorem extrinsecum, nisi aliter conventum sit: quòd si valor decrescat, mutuatarius reddere debet valorem, in quo erat tempore, quo mutuò dabatur, n. 845 à n. 910. Acceptum ex vi mutui sive bonâ, sive malâ fide, mutuans probabiliùs restituere debet; non autem ex gratitudine vel amicitia, quamvis animo usurario acceptum, si resciat mutuatarium voluisse dare; quod si ignoret, tenetur restituere; si dubitet, quo animo dederit, tenetur interrogare, & si rescire non possit, probabiliùs tenetur restituere, à n. 921. Acceptum ex timore mutuatarii, v. g. ne diceretur ingratus, ne mutuans alio tempore negaret mutuum &c., probabiliter mutuans non tenetur restituere, nisi ipse illum timorem incussisset, n. 923. Acceptum ob vim mutui bonâ fide, si potuisset accipere ex alio justo contractu, si scivisset mutuans, probabiliter retinere potest, maximè si intenderit contrahere omni meliore modo; non autem, si malâ fide acceperit, n. 924.

Usurarii, & qui positivè seu efficaciter cooperantur, si circa talem cooperationem mutuatarius sit invitus, tenentur ad restitutionem, l. 3 p. 2. nu 845. 926. Usurarius probabiliùs acquirit dominium usuræ, item fructuum ejus, semper tamen cum obligatione damna compensandi, nu. 919. Sive acquirat dominium usuræ, sive non, tamen fit dominus pretii pro re usuraria bonâ fide empta dati, n. 920. Usurario non alienigenæ domos locare in civitatibus, in quibus id majoris mali vitandi causâ permissum est, licet, l. 2. nu. 250. l. 3. p. 2. nu. 1042. Ab usurario mutuum petere, ut etiam ei pecuniam mutuare, est licitum, si adsit rationabilis causa, l. 2. nu. 267. 209. Usurarium juvans in numerandis pecuniis, in scribendis rationibus &c. non peccat, n. 268. Usurarius publicus sive notorius non debet admitti ad Communionem Altaris, nec absolvi, nec sepeliri in loco sacro, nisi restituerit; tum etiam Testamentum ejus est irritum, l. 3. p. 2. n. 845. Talem in loco sacro scienter sepeliens est ipso facto excommunicatus, ib. Usurarium gaudere beneficio cessionis fori alii affirmant, alii negant, n. 439.

Usus pius.

Usus pii nomine ille intelligitur, qui vel ad cultum divinum, vel misericordiam spiritualem aut corporalem ordinatur, l. 4. nu. 1355.

Usus Matrimonii.

Usus Matrimonii est licitus & meritorius, si fiat ob generandam prolem ad cultum Dei &c.; propter fidem conjugalem, ad vitandam vel propriam incontinentiam vel in altero conjuge, l. 6. p. 3. n. 9. à n. 287. Si fiat ob sanitatem corporis, est licitus, si finis primarius non excludatur, nu. 293. Si fiat ob solam voluptatem, est illicitus & peccaminosus, nu. 287. à nu. 294. Est illicitus tantùm materialiter, si ejus nullitas ab utroque ignoretur, nu. 287. Si ab uno certò sciatur, in nullo casu est licitus, n. 287. 315 Est illicitus, si fiat ex pravo fine, si mente adulterâ, si sine causa modo indebito, si semen cohibeatur, si fiat loco indebito, si absque causa tempore indebito, n. 287. Quandoque est præceptus & debitus, à n. 351. V. *Actus conjugalis. Conjugium. Debitum conjugale.*

Uxor.

Uxores simul habere plures est illicitum jure divino, l. 6. p. 3. n. 11. 672. Uxor in copula seminante viro studiosè continens semen probabiliter videtur peccare mortaliter, si per hoc intendat impedire generationem, n. 334. Habens post copulam motum vel situm corporis, ex quo scit semen è matrice effluere, peccat mortaliter, nu. 336. Potest, sed non tenetur debitum reddere viro amenti vel ebrio, n. 394. Semi-amenti vel semi ebrio tenetur reddere, ibid. Etiam tenetur, si vir aliàs pollutionem pateretur, ibid. V. *Vir*.

Uxor licitè reddit debitum viro excommunicatò, & contra, n. 398. Non tenetur reddere debitum cum periculo proximo vitæ suæ, illicitè tamen etiam tum semen ejicit, n. 397. Uxor si gravi metu coacta cognoverit consanguineum mariti, non privatur jure petendi debitum, n. 377. Tenetur sequi virum quoad cohabitationem, nisi inde grave onus vel periculum timeatur, aut pactum de non mutando domicilio contractui Matrimonii sit additum, nu. 401. Quando impedimentum criminis incurrat. V. *Impedimentum*. Ante evolutum bimestre à viro suo vi oppressa, probabiliùs adhuc in Religione inter

viduas vel conjugatas profiteri potest; quod probabiliter etiam potest, quamvis metu gravi tantùm coacta sit, nisi facta esset gravida, idque ob bonum prolis, nu. 421. Uxor acatholici si convertatur, & maritus nolit renovare consensum coram Parocho Catholico, minans, se aliàs velle hunc vel ipsam tradere Prætori; item, si alteruter conjux recuset consensum renovare coram Parocho Catholico, & interim cogantur per Judicem sub pœna carceris convivere; item, si aliquis post sponsalia vel deflorationem cogatur ducere aliquam, nec tamen ipsa velit comparere coram Parocho Catholico, adsitque v. g. periculum, ne capiatur Parochus Catholicus, si compareat &c. ejus assistentia non est necessaria, n. 783.

Uxor graviter peccat, si notabilem summam accipiat ex bonis invito marito, l. 3. p. 1. nu. 1014. Licitum ei est retinere necessaria ad sustentationem suam & prolium ex bonis mariti debitis onerati & impotentis omnia solvere, l. 3. p. 2. nu. 432. Non peccat bona aliqua subducendo, vel compensationis causâ, si vir sit prodigus, vel pro victu, vestibus, cæterísque sibi vel familiæ necessariis, l. 3 p. 1. nu. 1014. Potest è bonis communibus accipere sumptus necessarios ad medicinas pro familia, & alia necessaria, renuente marito, nu. 1021. Non peccat accipiendo ea, quæ maritus certò & facilè concederet, si rogaretur, nu. 1023. Potest de superfluis ex assignatis sibi à marito pro vestitu vel sustentatione ad certum tempus familiæ, liberè disponere, n. 1024. Uxor absente vel fatuo marito bona communia expendere potest; item ea, quæ acquirit suâ speciali industriâ; item paraphernalia: quòd si maritus non sit ita fatuus, ut indigeat curatore, quamvis imprudenter res suas gerat, non ideo est licitum uxori in administrationem involare, coadministrare tamen potest, quantùm erit necesse, num. 1014. 1022. Potest dare eleëmosynas & munera secundùm consuetudinem, quamvis maritus id illi prohibeat, nu. 1014. V. *Eleëmosyna*. Item potest patri, matri, prolibus ex alio Matrimonio, si pauperes sint, subvenire ex bonis communibus, si propria non habeat, & maritus nolit, probabiliter etiam fratribus & sororibus, dummodo post mortem viri computet in sua parte, aut per modum eleëmosynæ det, n. 1014. 1025. Uxori lite pendente contra se probabiliter debentur alimenta, si ex suis aliunde non habeat; idem est de marito, l. 6. p. 3. n. 458. Uxori, dum fit divortium; item adulteræ an & quando debeantur alimenta V. *Conjuges*. Uxor filii alenda est à patre mariti, si filius eam alere non possit, nec alius velit, l. 3. p. 1. n. 699. Uxor tenetur restituere ex paraphernis, si furtum grave ex bonis communibus commiserit, n. 1014. Quorum bonorum dominium habeat &c. V. *Bona, Conjuges*. Uxor transiens ad secundas nuptias, si ex priore marito liberos susceperit, illis debet, quidquid à priore marito donatione aut testamento acquisivit, l. 3. p. 2. n. 1153. Potest contrahere circa materias, quarum habet dominium & administrationem, n. 683. Probabiliter potest, saltem indirectè, irritare vota mariti, quæ præjudicant usui Matrimonii, educationi prolis vel administrationi familiæ; non tamen probabiliùs vota mariti de non petendo debitum, l. 3. p. 1. n. 493. l. 6. p. 3. n. 368. Non licet ei virum suum bannitum occidere, l. 3. p. 1. n. 792. Non excusatur à jejunio ex eo præcisè, quia vir illud prohibet, attamen semel & iterum debet omittere jejunium, ex quo maritus graviter offendetur &c. l. 2. n. 243. l. 3. p. 2. n. 2341. V. *Fœmina*.

Uxoricidium.

Uxoricidium an impediat Matrimonium. V. *Impedimenta Matrimonii.*

Wicleff.

Joannis *Wicleff* articuli 45. damnati anno 1418. in Conc. Constantiensi. V. Ante librum primum nu. 10.

FINIS.

Additur Bulla Clementis XI. in hac Diœcesi promulgata, damnans propositiones Quesnell, cujus explicatio haberi potest in libellis, quorum unius est titulus: Venenum 100. & unius propositionum è Paschasii Quesnelli moralibus. Alterius: Epistola Abbatis N. ad Episcopum N. uterque Colonia impressus est.

Sanctissimi D. N. CLEMENTIS *Divinâ Providentiâ* PAPÆ XI. *Damnatio quamplurium* Propositionum *excerptarum ex Libro Gallico idiomate impresso, & in plures Tomos distributo, sub titulo* Le Nouveau Testament en François, avec des reflexions morales sur chaque verset &c. A' Paris 1699. *Ac aliter* - Abbregé de la morale de l' Evangile, des actes des Apostres, des Epistres Canoniques, & de l' Apocalypse, ou Pensées Chretiennes sur le Texte de ces Livres Sacrez &c. A' Paris 1693., & 1694.

Cum prohibitione ejusdem Libri, & aliorum quorumcunque in ejus defensionem tam hactenus editorum, quam in posterum edendorum.

CLEMENS Episcopus Servus Servorum Dei, Universis Christi fidelibus salutem, & Apostolicam Benedictionem.

UNIGENITUS DEI *Filius pro nostra, & totius* Mundi *salute Filius hominis factus, dum discipulos suos doctrinâ veritatis instrueret, universámque Ecclesiam suam in Apostolis erudiret, præsentia disponens, & futura prospiciens, præclaro, ac saluberrimo documento nos admonuit; ut attenderemus à falsis Prophetis, qui veniunt ad nos in vestimentis Oviū; quorum nomine potissimùm demonstrantur Magistri illi mendaces, & in deceptione illusores, qui splendida pietatis specie prava dogmata latenter insinuantes, introducunt sectas perditionis sub imagine* Sanctitatis; *útque faciliùs incautis obrepant, quasi deponentes lupinam pellem, & sese* Divinæ *Legis sententiis, velut quibusdam* Ovium *velleribus obvolventes,* Sanctarum *Scripturarum, adeoque etiam ipsius novi Testamenti verbis, quæ multipliciter in suam, aliorúmque perditionem depravant, nequiter abutuntur: antiqui scilicet, à quo progeniti sunt, mendacii Parentis exemplo ac magisterio edocti, nullam omnino esse ad fallendum expeditiorem viam, quàm ut ubi nefarii erroris subintroducitur fraudulentia, ibi divinorum verborum prætendatur authoritas.*

His Nos verò divinis monitis instructi, ubi primùm, non sine intimâ cordis nostri amaritudine, accepimus, Librum quendam Gallico idiomate olim impressum, & in plures Tomos distributum, sub titulo - - Le Nouveau Testament en François, avec des reflexions morales sur chaque verset &c. A' Paris 1699.; *Aliter verò* - - Abbregé de la Morale, de l' Evangile, des actes des Apostres, des Epistres de S. Paul, des Epistres Canoniques, & de l' Apocalypse, ou Pensées Chretiennes sur le Texte de ces Livres Sacrez &c. A' Paris 1693., & 1694. *tametsi aliàs à Nobis damnatum, ac reverà Catholicis veritatibus pravarum doctrinarum mendacia multifariam permiscentem, adhuc tamen tanquam ab omni errore immunem, à pluribus haberi, Christi-fidelium manibus passim obtrudi, ac nonnullorum nova semper tentantium consilio, & operâ studiosè nimis quaquaversùm disseminari, etiam latinè redditum, ut perniciosæ institutionis contagium, si fieri possit, pertranseat de gente in gentem, & de Regno ad populum alterum: versutis hujusmodi seductionibus, atque fallaciis creditum Nobis* Dominicum *Gregem in viam perditionis sensim abduci summopere doluimus: adeóque Pastoralis non minùs curæ nostræ stimulis, quàm frequentibus* Orthodoxæ *Fidei Zelatorum querelis, maximè verò complurium Venerabilium* Fratrum, *præsertim Galliæ Episcoporum, litteris, ac precibus excitati, gliscenti morbo, qui etiam aliquando posset in deteriora quaque proruere, validiori aliquo remedio obviam ire decrevimus.*

Et *quidem ad ipsam ingruentis mali causam providè nostræ considerationis intuitum convertentes perspicuè novimus summam hujusmodi Libri perniciem ideo potissimùm progredi, & invalescere, quòd eadem intus lateat, & velut improba sanies, nonnisi secto ulcere foràs erumpat; cùm Liber ipse primo aspectu legentes specie quadam pietatis illiciat: molliti enim sunt sermones ejus super oleum: sed ipsi sunt jacula, & quidem intento arcu ita ad nocendum parata, ut sagittent in obscuro rectos corde. Nihil propterea opportunius, aut salubrius præstari à Nobis posse arbitrati sumus, quam si fallacem Libri doctrinam generatim solummodo à Nobis hactenùs indicatam, pluribus singillatim ex eo excerptis Propositionibus, distinctiùs, & apertiùs explicaremus, atque universis Christi-fidelibus noxia zizaniorum semina è medio tritici, quo tegebantur, educta, velut ob oculos exponeremus. Ita nimirum denudatis, & quasi in propatulo positis, non uno quidem, aut altero, sed plurimis gravissimisque, tum pridem damnatis, tum etiam novè adinventis erroribus, planè confidimus, benedicente* Domino, *fore ut omnes tandem aperta jam, manifestaque veritati cedere compellantur.*

Id ipsum maximè è re Catholica futurum, & sedandis præsertim in florentissimo Galliæ Regno exortis ingeniorum variè opinantium, jamque in acerbiores scissuras protendentium dissidiis apprimè proficuum: Conscientiarum denique tranquillitati perutile, & propemodum necessarium, non modò præfati Episcopi, sed & ipse inprimis charissimus in Christo filius noster Ludovicus

cui Francorum Rex Christianissimus, cujus eximium in tuenda Catholicæ fidei puritate, extirpandisque erroribus zelum satis laudare non possumus, sæpius Nobis est contestatus; repetitis propterea verè piis, & Christianissimo Rege dignis officiis, atque ardentibus votis à Nobis efflagitans, ut instanti animarum necessitati prolatâ quantocyùs Apostolici censurâ Judicii consuleremus.

Hinc aspirante Domino, ejúsque cœlesti ope confisi, salutare opus sedulò, diligentérque, ùt rei magnitudo postulabat, aggressi sumus; ac plurimas ex prædicto Libro, juxta suprà recensitas respectivè editiones, fideliter extractas & tum Gallico, tum Latino idiomate expressas Propositiones à compluribus in sacra Theologia Magistris, primò quidem coram duobus ex Venerabilibus Fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus accuratè discuti; deinde verò coram Nobis, adhibito etiam aliorum plurium Cardinalium consilio, quàm maximâ diligentiâ, maturitate, singularum insuper Propositionum cum ipsomet Libri textu exactissimè facta collatione, pluries iteratis Congregationibus, expendi & examinari mandavimus. Hujusmodi autem Propositiones sunt, quæ sequuntur, videlicet.

1. Quid aliud remanet animæ, quæ Deum atque ipsius gratiam amisit, nisi peccatum & peccati consecutiones, superba paupertas, segnis indigentia, hoc est generalis impotentia ad laborem, ad orationem, & ad omne opus bonum?

2. Jesu Christi gratia, principium efficax boni cujuscumque generis, necessaria est ad omne opus bonum; absque illa, non solùm nihil fit, sed nec fieri potest.

3. In vanum Domine præcipis, si tu ipse non das, quod præcipis.

4. Ità Domine; Omnia possibilia sunt ei, cui omnia possibilia facis, eadem operando in illo.

5. Quando Deus non emollit cor per interiorem unctionem gratiæ suæ, exhortationes, & gratiæ exteriores non inserviunt, nisi ad illud magìs obdurandum.

6. Discrimen inter Fœdus Judaicum, & Christianum est, quòd in illo Deus exigit fugam peccati, & implementum legis à peccatore, relinquendo illum in sua impotentia: in isto verò Deus peccatori dat, quod jubet, illum suâ gratiâ purificando.

7. Quæ utilitas pro homine in veteri Fœdere, in quo Deus illum reliquit ejus propriæ infirmitati, imponendo ipsi suam legem? Quæ verò felicitas non est admitti ad Fœdus, in quo Deus nobis donat, quod petit à nobis?

8. Nos non pertinemus ad novum Fœdus, nisi in quantùm participes sumus ipsius novæ gratiæ, quæ operatur in nobis id quod Deus nobis præcipit.

9. Gratia Christi est gratia suprema, sine qua confiteri Christum nunquam possumus, & cum qua nunquam illum abnegamus.

10. Gratia est operatio manûs Omnipotentis Dei, quam nihil impedire potest, aut retardare.

11. Gratia non est aliud, quàm voluntas Omnipotentis Dei, jubentis, & facientis, quod jubet.

12. Quando Deus vult salvare animam, quocumque tempore, quocumque loco effectus indubitabilis sequitur voluntatem Dei.

13. Quando Deus vult animam salvam facere, & eam tangit interiori gratiæ suæ manu, nulla voluntas humana ei resistit.

14. Quantumcumque remotus à salute sit peccator obstinatus, quando JESUS se ei videndum exhibet lumine salutari suæ gratiæ, oportet, ut se dedat, accurrat, sese humiliet, & adoret Salvatorem suum.

15. Quando Deus mandatum suum, & suam æternam locutionem comitatur unctione sui Spiritûs, & interiori vi gratiæ suæ, operatur illa in corde obedientiam, quam petit.

16. Nullæ sunt illecebræ, quæ non cedant illecebris gratiæ, quia nihil resistit Omnipotenti.

17. Gratia est vox illa Patris, quæ homines interiùs docet, hìc eos venire facit ad JESUM Christum: quicumque ad eum non venit, postquam audivit vocem exteriorem Filii, nullatenus est doctus à Patre.

18. Semen verbi, quod manus DEI irrigat, semper affert fructum suum.

19. DEI gratia nihil aliud est, quàm ejus omnipotens voluntas: hæc est idea, quam Deus ipse nobis tradit in omnibus suis Scripturis.

20. Vera gratiæ idea est, quod Deus vult sibi à nobis obediri, & obeditur, imperat, & omnia fiunt; loquitur tanquam Dominus, & omnia sibi submissa sunt.

21. Gratia JESU Christi est gratia fortis, potens, suprema, invincibilis, utpote quæ est operatio voluntatis Omnipotentis, sequela, & imitatio operationis DEI incarnantis, & resuscitantis filium suum.

22. Concordia omnipotens operationis Dei in corde hominis, cum libero ipsius voluntatis consensu, demonstratur illico nobis, in Incarnatione, veluti fonte atque Archetypo omnium aliarum operationum misericordiæ & gratiæ, quæ omnes ità gratuitæ, atque ità dependentes à Deo sunt, sicut ipsa originalis operatio.

23. Deus ipse nobis ideam tradidit omnipotentis operationis suæ gratiæ, eam significans per illam, quâ Creaturas è nihilo producit, & mortuis reddit vitam.

24. Justa idea, quam Centurio habet de Omnipotentia Dei, & JESU Christi, in sanandis corporibus solo motu suæ voluntatis, est imago ideæ, quæ haberi debet de Omnipotentia suæ gratiæ in sanandis animabus à cupiditate.

25. Deus illuminat animam, & eam sanat æquè ac corpus, solâ suâ voluntate; jubet, & ipsi obtemperatur.

26. Nullæ dantur gratiæ, nisi per fidem.

27. Fides est prima gratia, & fons omnium aliarum.

28 Prima gratia, quam Deus concedit Peccatori, est peccatorum remissio.

29. Extra Ecclesiam nulla conceditur gratia.

30. Omnes, quos Deus vult salvare per Christum, salvantur infallibiliter.

31. Desideria Christi semper habent suum effectum; pacem intimo cordium infert, quando eis illam optat.

32. JESUS Christus se morti tradidit ad liberandum pro semper suo sanguine Primogenitos, id est, Electos de manu Angeli exterminatoris.

33. Proh! quantùm oportet bonis terrenis, & sibimetipsi renuntiâsse, ad hoc ut quis fiduciam habeat sibi, ùt ita dicam, appropriandi Christum JESUM, ejus amorem, mortem & mysteria, ùt facit sanctus Paulus dicens: Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.

34. Gratia Adami non producebat nisi merita humana.

35. Gratia Adami est sequela creationis, & erat debita naturæ sanæ, & integræ.

36. Differentia essentialis inter gratiam Adami, & statûs innocentiæ, ac gratiam Christianam est, quòd primam unusquisque in propria persona recepisset: ista verò non recipitur, nisi in persona JESU Christi resuscitati, cui nos uniti sumus.

37. Gratia Adami, sanctificando illum in semetipso, erat illi proportionata; Gratia Christiana nos sanctificando in Jesu Christo, est omnipotens, & digna Filio Dei.

38. Peccator non est liber, nisi ad malum, sine gratia Liberatoris.

39. Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, nisi ad errandum; ardoris, nisi ad se præcipitandum; virium, nisi ad se vulnerandum; Est capax omnis mali, & incapax ad omne bonum.

40. Sine gratia nihil amare possumus, nisi ad nostram condemnationem.

41. Omnis cognitio Dei, etiam naturalis, etiam in Philosophis ethnicis, non potest venire, nisi à Deo, & sine gratia non producit, nisi præsumptionem, vanitatem, & oppositionem ad ipsum Deum, loco affectuum adorationis, gratitudinis, & amoris.

42. Sola gratia Christi reddit hominem aptum ad Sacrificium Fidei; sine hoc nihil, nisi impuritas; nihil, nisi indignitas.

43. Primus effectus gratiæ baptismalis est facere, ut moriamur peccato; adeo, ut spiritus, cor, sensus non habeant plus vitæ pro peccato, quàm homo mortuus habeat pro rebus Mundi.

44. Non sunt, nisi duo amores, unde volitiones, & actiones omnes nostræ nascuntur; Amor DEI, qui omnia agit propter Deum, quémque Deus remuneratur; & Amor, quo nos ipsos, ac Mundum diligimus, qui, quod ad Deum referendum est, non refert, & propter hoc ipsum fit malus.

45. Amore Dei in corde peccatorum non ampliùs regnante, necesse est, ut in eo carnalis regnet cupiditas, omnésque actiones ejus corrumpat.

46. Cupiditas, aut Charitas, usum sensuum bonum, vel malum faciunt.

47. Obedientia legis profluere debet ex fonte, & hic fons est Charitas. Quando Dei amor est illius principium interius, & Dei Gloria ejus finis, tunc purum est, quod apparet exteriùs, alioquin non est, nisi hypocrisis, aut falsa justitia.

48. Quid aliud esse possumus, nisi tenebræ, nisi aberratio, & nisi peccatum sine Fidei lumine, sine Christo, & sine Charitate?

49. Ut nullum peccatum est sine amore nostri, ita nullum est opus bonum sine amore Dei.

50. Frustra clamamus ad Deum, Pater mi, si spiritus Charitatis non est ille, qui clamat.

51 Fides justificat, quando operatur; sed ipsa non operatur, nisi per Charitatem.

52 Omnia alia salutis media continentur in fide, tanquam in suo germine, & semine; Sed hæc fides non est absque amore, & fiducia.

53. Sola Charitas Christiano modo facit (actiones Christianas) per relationem ad DEUM, & JESUM Christum.

54. Sola Charitas est, quæ Deo loquitur, eam solam Deus audit.

55. Deus non coronat, nisi Charitatem; qui currit ex alio impulsu, & ex alio motivo, invanum currit.

56. Deus non remunerat nisi Charitatem, quoniam Charitas sola Deum honorat.

57. Totum deest peccatori, quando ei deest spes, & non est spes in Deo, ubi non est amor Dei.

58. Nec Deus est, nec Religio, ubi non est Charitas.

59. Oratio impiorum non est novum peccatum, & quod Deus illis concedit, est novum in eos judicium.

60. Si solus supplicii timor animat pœnitentiam, quò hæc est magìs violenta, eò magìs ducit ad desperationem.

61. Timor non nisi manum cohibet, cor autem tamdiu peccato addicitur, quamdiu ab amore justitiæ non ducitur.

62. Qui à malo non abstinet, nisi timore pœnæ, illud committit in corde suo, & jam est reus coram Deo.

63. Baptizatus adhuc est sub lege sicut Judæus, si legem non adimpleat, aut adimpleat ex solo timore.

64. Sub maledicto legis, nunquam fit bonum, quia peccatur sive faciendo malum, sive illud nonnisi ob timorem evitando.

65. Moyses, Prophetæ, Sacerdotes, & Doctores legis mortui sunt, absque eo, quòd ullum Deo dederint filium, cùm non effecerint nisi mancipia per timorem.

66. Qui vult Deo appropinquare, nec debet ad ipsum venire cum brutalibus passionibus, neque adduci per instinctum naturalem, aut per timorem sicuti bestiæ, sed per fidem, & per amorem sicuti filii.

67. Timor servilis non sibi repræsentat Deum nisi ùt Dominum durum, imperiosum, injustum, intractabilem.

68. Dei bonitas abbreviavit viam salutis claudendo totum in Fide & precibus.

69. Fides, usus, augmentum, & præmium Fidei, totum est donum puræ liberalitatis Dei.

70. Nunquam Deus affligit innocentes, & afflictiones semper serviunt, vel ad puniendum peccatum, vel ad purificandum peccatorem.

71. Homo ob suî conservationem potest sese dispensare ab ea lege, quam Deus condidit propter ejus utilitatem.

72. Nota Ecclesiæ Christianæ est, quòd sit Catholica, comprehendens & omnes Angelos Cœli, & omnes Electos, & justos terræ, & omnium sæculorum.

73. Quid est Ecclesia, nisi cœtus Filiorum Dei, manentium in ejus sinu, adoptatorum in Christo, subsistentium in ejus persona, redemptorum ejus sanguine, viventium ejus spiritu, agentium per ejus gratiam, & exspectantium gratiam futuri sæculi?

74. Ecclesia, sive integer Christus, Incarnatum Verbum habet ùt Caput, omnes verò Sanctos ùt membra.

75. Ecclesia est unus solus homo, compositus ex pluribus membris, quorum Christus est Caput, vita, & subsistentia, & persona; Unus solus Christus compositus ex pluribus Sanctis, quorum est Sanctificator.

76. Nihil spatiosius Ecclesiâ Dei, quia omnes Electi, & Justi omnium sæculorum illam componunt.

77. Qui non ducit vitam dignam Filio Dei, & membro Christi, cessat interiùs habere Deum pro Patre, & Christum pro Capite.

78. Separatur quis à Populo Electo, cujus figura fuit Populus Judaicus & Caput est JESUS Christus, tam non vivendo secundùm Evangelium, quàm non credendo Evangelio.

79. Utile, & necessarium est omni tempore, omni loco, & omni personarum generi studere, & cognoscere spiritum, pietatem, & mysteria sacræ Scripturæ.

80. Lectio sacræ Scripturæ est pro omnibus.

81. Obscuritas Sancti Verbi Dei non est Laicis ratio dispensandi se ipsos ab ejus lectione.

82. Dies Dominicus à Christianis debet sanctificari lectionibus pietatis, & super omnia sanctarum Scripturarum. Damnosum est velle Christianum ab hac lectione retrahere.

83. Est illusio, sibi persuadere, quòd notitia Mysteriorum Religionis non debeat communicari fœminis lectione sacrorum Librorum. Non ex fœminarum simplicitate, sed ex superba Virorum scientia, ortus est Scripturarum abusus, & natæ sunt hæreses.

84. Abripere è Christianorum manibus Novum Testamentum, seu eis illud clausum tenere, auferendo eis modum illud intelligendi, est illis Christi os obturare.

85. Interdicere Christianis lectionem sacræ Scripturæ, præsertim Evangelii, est interdicere usum luminis filiis lucis, & facere, ut patiantur speciem quandam excommunicationis.

86. Eripere simplici populo hoc solatium jungendi vocem suam voci totius Ecclesiæ, est usus contrarius praxi Apostolicæ, & intentioni Dei.

87. Modus plenus sapientiâ, lumine, & Charitate est dare animabus tempus portandi cum humilitate, & sentiendi statum peccati, petendi spiritum pœnitentiæ, & contritionis, & incipiendi ad minus satisfacere justitiæ Dei, antequam reconcilientur.

88. Ignoramus, quid sit peccatum, & vera pœnitentia, quando volumus statim restitui possessioni bonorum illorum, quibus nos peccatum spoliavit, & detrectamus separationis istius ferre confusionem.

89 Quartus decimus gradus conversionis peccatoris est, quod, cùm sit jam reconciliatus, habet jus assistendi Sacrificio Ecclesiæ.

90. Ecclesia authoritatem excommunicandi habet; ut eam exerceat per primos Pastores de consensu, saltem præsumpto, totius Corporis.

91. Excommunicationis injustæ metus, nunquam debet nos impedire ab implendo debito nostro: nunquam eximus ab Ecclesia, etiam quando hominum nequitiâ videmur ab ea expulsi, quando DEO, JESU Christo, atque ipsi Ecclesiæ per charitatem affixi sumus.

92. Pati potiùs in pace excommunicationem, & anathema injustum, quàm prodere veritatem est imitari sanctum Paulum: tantùm abest, ut sit erigere se contra authoritatem, aut scindere unitatem.

93. JESUS quandoque sanat vulnera, quæ præceps primorum Pastorum festinatio infligit, sine ipsius mandato; JESUS restituit, quod ipsi inconsiderato zelo rescindunt.

94. Nihil pejorem de Ecclesia opinionem ingerit ejus inimicis, quàm videre illic dominatum exerceri supra fidem fidelium, & foveri divisiones propter res, quæ nec fidem lædunt, nec mores.

95. Veritates eò devenerunt, ut sint lingua quasi peregrina plerisque Christianis, & modus eas prædicandi est veluti idioma incognitum: adeo remotus est à simplicitate Apostolorum & supra communem captum fidelium; neque satis advertitur, quòd hic defectus sit unum ex signis maximè sensibilibus senectutis Ecclesiæ, & iræ Dei in filios suos.

96. Deus permittit, ut omnes potestates sint contrariæ Prædicatoribus veritatis, ut ejus victoria attribui non possit nisi divinæ gratiæ.

97. Nimis sæpè contingit membra illa, quæ magìs sanctè, ac magìs strictè unita Ecclesiæ sunt, respici, atque tractari tanquam indigna, ut sint in Ecclesia, vel tanquam ab ea separata, sed justus vivit ex fide, & non ex opinione hominum.

98. Status persecutionis, & pœnarum, quas quis tolerat, tanquam hæreticus, flagitiosus, & impius, ultima plerumque probatio est, & maximè meritoria, utpote quæ facit hominem magis conformem JESU Christo.

99. Pervicacia, præventio, obstinatio in nolendo, aut aliquid examinare, aut agnoscere se fuisse deceptum, mutant quotidie quoad multos in odorem mortis id, quod Deus in sua Ecclesia posuit, ut in ea esset odor vitæ, v. g. bonos libros, instructiones, sancta exempla &c.

100. Tempus deplorabile, quo creditur honorari DEUS, persequendo veritatem, ejusque discipulos. Tempus hoc advenit .... Haberi, & tractari à Religionis Ministris, tanquam impium & indignum omni commercio cum Deo, tanquam membrum putridum, capax corrumpendi omnia in societate Sanctorum, est hominibus piis morte corporis mors terribilior. Frustra quis sibi blanditur de suarum intentionum puritate, & zelo quodam Religionis, persequendo

quendo flammâ, ferróque viros probos, si propriâ passione est excæcatus, aut abreptus alienâ, propterea quòd nihil vult examinare. Frequenter credimus sacrificare Deo impium, & sacrificamus diabolo Dei servum.

101. Nihil spiritui Dei, & doctrinæ JESU Christi magìs opponitur, quam communia facere juramenta in Ecclesia, quia hoc est multiplicare occasiones pejerandi, laqueos tendere infirmis & idiotis, & efficere, ut nomen & veritas Dei aliquando deserviant consilio impiorum.

Auditis itaque tum voce, tum scripto Nobis exhibitis præfatorum Cardinalium, aliorumque Theologorum suffragiis, divinique in primis luminis, privatis ad eum finem, publicisque etiam indictis precibus, implorato præsidio; omnes & singulas Propositiones præinsertas, tanquam falsas, captiosas, malè sonantes, piarum aurium offensivas, scandalosas, perniciosas, temerarias, Ecclesiæ & ejus praxi injuriosas, neque in Ecclesiam solum, sed etiam in Potestates sæculi contumeliosas, seditiosas, impias, blasphemas, suspectas de hæresi, ac hæresim ipsam sapientes, nec non hæreticis, & hæresibus, ac etiam schismati faventes, erroneas, hæresi proximas, pluries damnatas, ac demum etiam hæreticas, variásque hæreses, & potissimùm illas, quæ in famosis Jansenii propositionibus, & quidem in eo sensu, in quo hæ damnatæ fuerunt, acceptis, continentur, manifestè innovantes, respectivè hac Nostrâ perpetuò valiturâ Constitutione declaramus, damnamus, & reprobamus.

Mandamus omnibus utriusque sexûs Christi fidelibus, ne de dictis Propositionibus sentire, docere, prædicare aliter præsumant, quàm in hac eadem Nostra Constitutione continetur; ita ut quicumque illas, vel illarum aliquam conjunctim, vel divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis, etiam disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ecclesiasticis censuris, aliisque contra similia perpetrantes à Jure statutis pœnis ipso facto, absque alia declaratione subjaceat.

Cæterùm per expressam præfatarum Propositionum reprobationem alia in eodem Libro contenta nullatenus approbare intendimus; cùm præsertim in decursu examinis complures alias in eo deprehenderimus propositiones illis, quæ, ut supra, damnatæ fuerunt, consimiles, & affines, iisdemque erroribus imbutas: nec sanè paucas sub imaginario quodam, ve uti grassantis hodie persecutionis obtentu, inobedientiam, & pervicaciam nutrientes, eásque falso Christianæ patientiæ nomine prædicantes; quas propterea singulatim recensere, & nimis longum esse duximus, & minimè necessarium; ac demum, quod intolerabilius est, sacrum ipsum novi Testamenti textum damnabiliter vitiatum comperimus, & alteri dudum reprobatæ versioni Gallicæ Montensi in multis conformem: à vulgata verò editione, quæ tot sæculorum usu in Ecclesia probata est, atque ab Orthodoxis omnibus pro authentica haberi debet, multipliciter discrepantem, & aberrantem, pluribúsque in alienos, exoticos, ac sæpe noxios sensus, non sinè maxima perversitate detortum.

Eumdem propterea Librum, utpote per dulces sermones, & benedictiones, ut Apostolus loquitur, hoc est, sub falsa piæ institutionis imagine, seducendis innocentium cordibus longè accommodatum, sive præmissis, sive alio quovis titulo inscriptum, ubicumque, & quocumque alio idiomate, seu quavis editione, aut versione hactenus impressum, aut imposterum (quod absit) imprimendum, authoritate Apostolicâ tenore præsentium iterum prohibemus, ac similiter damnamus; quemadmodum etiam alios omnes, & singulos in ejus defensionem tam scripto, quàm typis editos, seu forsan (quod DEUS avertat) edendos libros, seu libellos, eorumque lectionem, descriptionem, retentionem, & usum omnibus, & singulis Christi fidelibus sub pœna excommunicationis per contra facientes ipso facto incurrenda prohibemus pariter, & interdicimus.

Præcipimus insuper Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Archi-Episcopis, & Episcopis, aliisque locorum Ordinariis; necnon hæreticæ pravitatis Inquisitoribus, ut contradictores, & rebelles quoscumque per censuras, & pœnas præfatas, aliáque Juris, & facti remedia, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, brachii sæcularis auxilio, omnino coerceant & compellant.

Volumus autem, ut earumdem præsentium transumptis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis eadem fides prorsus adhibeatur, quæ ipsis originalibus literis adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam Nostræ declarationis, damnationis, mandati, prohibitionis, & interdictionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem. Anno incarnationis Dominicæ Millesimo septingentesimo decimo tertio, sexto Idus Septembris, Pontificatus Nostri Anno decimo tertio.

I. Card. Prodatarius.

F. Oliverius.

Visa de Curia L. Sergardus.

Loco † Plumbi.

Registrata in Secretaria Brevium.

L. Martinettus.

Anno à Nativitate Domini Nostri JESU Christi millesimo septingentesimo decimo tertio, Indictione sextâ, die verò decimâ Septembris, Pontificatûs Sanctissimi in Christo Patris, & Domini Nostri Domini Clementis Divinâ Providentiâ Papæ XI. Anno decimo tertio, supradictæ literæ Apostolicæ affixæ & publicatæ fuerunt ad valvas Ecclesiæ Lateranensis, & Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, Curiæ Generalis in Monte Citorio, in Acie Campi Floræ, ac in aliis locis solitis, & consuetis Urbis per me Petrum Romulatium Apostolicum Cursorem.

ANTONIUS PLACENTINUS
Magister Cursorum.

